D. D. IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA,

I. V. D. EX EQVESTRI MILITIA D. IACOBI, ET IN SVPREMIS CASTELLÆ, & Indiarum Consiliis Senatoris;

DE INDIARVM IVRE;

SIVE

DE IVSTA INDIARVM OCCIDENTALIVM GVBERNATIONE,

TOMVS SECVNDVS,

In quo omnia quæ ad seruitia personalia, Tributa, Decimas, & Commendas Indorum spectant, exactissimè pertractantur.

CVM TRIPLICI INDICE, VNO CAPITVM, ALTERO legum, Canonum & Locorum S. Scripturæ; Tertio denique Rerum & Sententiarum notatu digniorum copiosissimo.

EDITIO NOVISSIMA, PRIORIBVS LONGE CASTIGATIOR.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXXII.
CVM SVPERIORVM PERMISSV.

[illegible]

[illegible]

CENSVRA

Eruditiſſimi D. Emanuelis Aualcarcel, ſanctæ Placentinæ Cathedralis Eccleſiæ Canonici Doctoralis meritiſſimi.

EX Commiſſione D. Licentiati D. Laurentij de Iturrizarra, huius Matritenſis Villæ, ac Curiæ Vicarij generalis, vidi, & diligenter auidéque perlegi Librum hunc, cui titulus: *Diſputationum de Indiarum iure, ſiue de iuſta Indiarum gubernatione, Tomus alter, quinque libris comprehenſus,* Auctore Dom. Doctore D. Ioanne de Solorzano Pereira, in earundem Indiarum Supremo Senatu meritiſſimo Conſiliario, illúmque in omnibus eximiæ Auctoris eruditioni reſpondere perſpexi, quem noſtra Hiſpania generalem Præceptorem agnoſcit, & exteræ Nationes ob egregia alia ſcripta quæ iampridem in lucem emiſit, plurimum ſuſpiciunt, ac venerantur. Et enim vltra dilucidam, & peculiarem notitiam, quam præbet omnium ciuilium, politicarum, & Eccleſiaſticarum quæſtionum, quæ in vaſtis illius Noui-Orbis prouinciis ſe ſe poſſunt in ſecularibus, & Eccleſiaſticis negotiis offerre, incomparabili, & laborioſa tot Regiarum ordinationum, atque ſchedularum concatenatione ſuffultam, plures alias examinat, in ſcholis, & foro vbique locorum valdè vtiles, ac frequentes, eaſque admirabili adeò, & multiplici eruditione, diſpoſitione, præciſione, diſtinctione, ac Magiſtrali dexteritate exornat, trutinat, & reſoluit, vt ne ſpicilegium quidem in ipſis aliis reliquiſſe videatur; & totum hoc opus veluti vtriuſque iuris communis, ac Regij compendium, & omnium diſciplinarum encyclopœdiam verè nominare poſſimus. Quapropter, & quia nihil omninò continet, quod Catholicæ Fidei, ſacris Canonibus, vel bonis moribus aduerſetur, quin potius omnia tanti Auctoris pietatem, ſinceritatem, & in ſubleuatione Indorum ardentem zelum redoleant, opus hoc dignum cenſeo, vt in commune vtriuſque iuris ſtudioſorum, & vtriuſque Orbis cultorum bonum, & vtilitatem typis mandetur, & auctori ſummæ gratiæ reddantur, quòd tantis talibuſque vigiliis, ac lucubrationibus Hiſpaniam noſtram illuſtrare, & à calumniis aduerſariorum, & hæreticorum vindicare non deſinat, & ſibi ad immortalitatem iter aperiat. Nam vt ait Propertius:

At non Ingenio quæſitum nomen ab æuo
Excidet Ingenio ſtat ſine morte decus.

Dat. Matriti 27. Martij ann. 1636.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

EL Licenciado don Iuan de San Cebrian, Viſitador, y Vicario general de la Villa de Madrid, y ſu partido, &c. Por la preſente doi licencia, por lo que toca à la juridicion Ecleſiaſtica, para que ſe pueda imprimir, è imprima eſte Libro, por quanto por decreto, y orden del ſeñor Licenciado Lorenço de Iturrizarra, Vicario deſta Villa, que eſtà auſente, le ha viſto, y aprobado el ſeñor Doctor Manuel de Valcarcel, Canonigo Doctoral de la ſanta Igleſia de Plaſencia, y de ſu cenſura y aprobacion conſta, que no ay en el coſa que contradigo à nueſtra ſanta Fè Catolica. Dada en Madrid à 26. de Março de 1636. años.

El Licenciado San Cebrian.

Por ſu mandado, *Eugenio Lopez, Notario publico.*

INDEX LEGVM, ET CAPITVM Vtriusque iuris, & Regij, & Locorum S. Concilij Tridentini, & Sacræ Scripturæ, quæ in hoc libro peculiariter exponuntur, expenduntur, vel illustrantur.

Prior numerus, paginam, sequens paginæ numerum signat.

L. in

Index Legum.

Index Legum.

C. Ecclesias

Index Legum.

Index Legum.

INDEX CAPITVM, SIVE Quæſtionum, & Diſputationum, quæ in his Libris continentur, & diſputantur

NVMERVS PAGINAM INDICAT.

LIBER PRIMVS.

In quo de Perſonis, & Seruitiis Indorum.

XXVI. De

Index Legum.

INDEX

INDEX CAPITVM, SIVE Quæstionum, & Disputationum, quæ in his Libris continentur, & disputantur

NVMERVS PAGINAM INDICAT.

LIBER PRIMVS.

In quo de Personis, & Seruitiis Indorum.

XXVI. De

Index Capitum.

LIBER II.

In quo de Commendis Indorum.

Index Capitum.

LIBER III.

In quo de rebus Ecclesiasticis, & Regio circa eas Patronatu.

LIBER IV.

In quo de Gubernatione Seculari, & Magistratibus, Cancellariis, Proregibus, & Supremo Consilio Indiarum, eidem gubernationi Præpositis.

LIBER V.

In quo de Regalibus Indiarum.

PROTESTATIO.

Si quidpiam vspiam hoc in Libro, aut alibi, me ignaro, elapsum quod Catholicæ Fidei, aut Christianæ Religioni aliquatenus aduersari; vel ignauo, quod Doctoribus minus probari contingat. Id omne indictum, inscriptum, & sacrosanctæ Romanæ censuræ, ac cuiuslibet melius sentientis correctioni subiectum ex debito voveo, ex animo volo.

IOANNIS

IOANNIS DE SOLORZANO PEREIRA,

DE INDIARVM OCCIDENTALIVM IVRE, ET GVBERNATIONE.

LIBER PRIMVS,

In quo de personis, & seruitiis Indorum.

CAPVT PRIMVM.

De statu & libertate Indorum in communi; & de origine & damnatione seruitij personalis eorum, quod sub tributorum colore iniustè ab aliquibus vsurpatur.

SVMMARIVM.

1 *Libri huius institutum proponitur.*
2 *Personarum inspectio, & tractatus prior esse debet.*
3 *Indi, omni iure inspecto, liberi sunt.*
4 *Reipub. Hispanorum, & Indorum commixtio aliqua seruitia ipsorum Indorum requirit.*
5 *Seruitij personalis nomine, quid in prouinciis Indiarum genericè, & quid specialiter intelligatur?*
6 *Seruitium personale Indorum, quod aliqui Commendatarij ob priuatum sui commodum introduxerunt, vnde originem habuerit?*
7 *Seruitij personalis Indorum damna qui tangant & doleant?*
8 *Seruitium personale Indorum, quod Commendatariorum cupiditas introduxit, semper à Nostris piissimis Regibus prohibitum fuit.*
9 *Schedulæ plures referuntur, quæ seruitium personale Indorum Commendatariis grauiter prohibuerunt.*
10 *Caput instructionis Dom. Proregis D. Franc. à Toleto de tollendo seruitio personali Commendatariorum, perpenditur.*
11 *Seruitium personale in aliquibus Prouinciis remansit, etiam post tributorum taxationem, sed adhuc cessare iussum fuit.*
12 *Schedula anni 1601. perpenditur, quæ vulgò vocatur,* la del seruicio personal.
13 *Schedula anni 1609. qualiter prohibeat seruitium personale à Commendatariis exigi solitum, & Indos omnes taxari iubeat?*
14 *Excellentiss. Dom. D. Petrus Fernandez à Castro laudatur, & qualiter de Auctoris promotione curauerit?*
15 *Chilensi in Regno seruitium personale exercent Commendatarij Indorum, licèt illud pluries reformari iussum fuerit.*
16 *Seruitium personale, quod Commendatarij in Indos exercent, omni iuri & rationi repugnat.*
17 *Libertas quid sit, & in quo consistat?*
18 *Liberis hominibus libertas infringenda, aut oneranda non est.*
19 *Commendatarij Indorum moderatis tributis, vel seruitiis contenti esse debent.*
20 *Operæ libertorum quod ius præstent Patronis eorum?*
21 *Exactiones nouæ, illicitæ, & violentæ semper reprobatæ, & punitæ.*
22 *Domini, qui nouis, vel duris impositionibus vassallos grauant, in Bulla Cœnæ excommunicantur.*
23 *Commendatarij Indorum iustè prohibentur seruitia personalia ab eis exigere.*
24 *Vassalli non possunt compelli ad seruitia, vel tributa*

*tributa inconſueta, aut immoderata, &
num.26.*
L.vnica,C.ne operæ à collat.exigantur,lib.
10. *& ſimiles,illuſtrantur.* *ibid.*

25 *Prouinciales duplici onere,vel collecta non ſunt grauandi.*

27 *Coloni,& adſcriptitij nouis & violentis ſeruitiis onerari non poſſunt.*

28 *Domini, qui ſuis vaſſallis ſeruitium imponunt, & ſalarium iuſtum non ſoluunt, furtum committunt, & ad reſtitutionem tenentur.*

29 *Commendatarij Indorum in ſeruitio perſonali exigendo, præſcriptione tueri non poſſunt.*

30 *Iudicis interuentio & auctoritas ſolet excludere præſumptionem fraudis, & violentiæ.*

31 *Præſcriptio ex annuis præſtationibus ſolet induci etiam contra ruſticos & mulieres.*

32 *Præſcriptio ſeruitij perſonalis contra Indos dicitur corruptela, & eſt prohibita per Regias ſchedulas.*

33 *Vſucapionem vbi lex impedit, bona fides non prodeſt.*

34 *Libertati ſemper fauendum eſt in præſumendo & iudicando.*

35 *Malæ fidei poſſeſſores cenſentur, qui aliquid habent, vel faciunt contra legis prohibitionem.*

36 *Præſtationes illicitæ & violentæ non recipiunt præſcriptionem,etiam immemorabilem.*

37 *Diui Gregorij locus expenditur pro tollendis iniuſtis & violentis vaſſallorum præſtationibus.*

38 *Ioan. Matienci opinio ſeruitium perſonale approbantis,refertur,& damnatur.*

39 *Tributum bene poteſt, & ſæpe ſolet conſiſtere & taxari in aliquarum operarum præſtatione.*

40 *Nouo in Regno Granatenſi tributa Indorum vocant* Demoras,*& quare?*

41 *Seruitia perſonalia, quæ Commendatariis præſtantur, in totum abolere, tutius eſt, & quare?*

42 *Delictis via aperienda non eſt.*

43 *Acoſtæ ſententia circa hoc genus ſeruitij perſonalis refertur.*

1 QVæ prioribus † illis libris ſcripſimus, quos nuper circa iuſtam
harum Indiarum Occidentalium
inquiſitionem, acquiſitionem, &
retentionem luce donauimus, ea,
vt *ibidem* aduertimus, præſtolantur, quæ ad
earundem gubernationem ſpectant. In quibus
proponendis & exponendis, vt recto ordine
procedatur, ab Indorum perſonis, earumque
ſtatu, & conditione initium capeſſemus;† qua-
2 rum in omnibus iuris quæſtionibus priorem,
potioremque inſpectionem eſſe debere, opti-
mè docuit I. C. *in l.2. D. de ſtat. hom.l.ſi quæ-
ramus 6. D.de teſtam.l.quidam referunt 14. D.de
iure codicil. §. vlt. Inſtit. de iur. natur. l.2. §.
poſt originem, de orig. iur.*

3 Et planè † ipſos Indos Naturali, ac Ciuili
Iure inſpecto, & ſeriis, ac repetitis Regum
noſtrorum iuſſionibus & ſchedulis liberos eſ-
ſe, & vt liberos tractari debere, ſatis luculen-
ter probatum reliquimus in *lib.3. prioris vo-
luminis, c.7. per tot.* & optimè ſupponit ele-
gantiſſimus P. Ioſeph. Acoſta *lib. 2. de procur.
Ind. ſalut. c.7. pag.235.* quem *ibidem num. 53.*
retulimus, & iterum grauiter repetit. *lib.3. c.
17.* ſic inquiens: *Atque inprimis Indos non eſſe
ſeruitute mulctatos, ſed liberos prorſus, & ſui
iuris, ex iis, quæ in lib.2.diſputata ſunt,ſumimus.
Etenim & publicæ leges ita ſtatuunt, & conſue-
tudo diuturna, & ratio conſtans, ac certa, quòd
qui nulla iniuria laceſſunt, non poſſint reddi bellî
iure captiui.*

Sed cùm rerum vſus, & † mixtæ iam, ac 4
communis eorumdem Indorum, & Hiſpano-
rum Reipublicæ vtilitas, & neceſſitas, aliqua
munia, ſiue ſeruitia induxiſſe, aut etiam extor-
ſiſſe videatur, quibus illi addici, & diſtribui
cœperunt, quæ iſthæc,& qualia ſint,& quate-
nus iuxta iuris regulas ſubſiſtere poſſint? hoc
libro ſigillatim percurrere, & diſtinctis capi-
tibus trutinare conabimur.

Et vt à ſeruitio † perſonali incipiamus, 5
hoc quidem nomine in his Prouinciis gene-
raliter intelligere ſolemus, quicquid vtilita-
tis ex ipſorum Indorum labore, operáque
percipitur, ſiue agrum tuum excolant,ſiue gre-
gem paſcant, ſiue domum ædificent,ſiue pabu-
lum, ac ligna comportent, ſiue onuſti eant,ſi-
ue curſores litteras deferant, ſiue textrinis, aut
fodinis inſeruiant, vt egregiè aduertit Acoſta
*vbi ſuprà.*Sed in ſpecie tamen,& magis contra-
cto vocabulo, propriè hoc ſeruitij perſonalis
nomen ad eos applicari ſolet,qui ſemotâ publi-
carum cauſarum, & functionum contemplatio-
ne, ob ſuum dumtaxat priuatum commodum,
& vtilitatem Indorum perſonas grauare,& eos,
atque eorum liberos, ſine vlla ſexus, vel æta-
tis differentia, perpetuæ ſeruituti mancipare
videntur; legibus, quæ contrarium ſanxerunt,
ſubdolis quibuſdam cauillationibus, & fraudu-
lento colore deluſis.

Hoc autem ſeruitium † inde (vt apparet) 6
originem habuit, quòd cùm principio dete-
ctionis harum regionum, Indi Hiſpanis com-
mendari cœpiſſent, vt illos protegerent, &
in Fide Catholica diligenter inſtruerent, &
huius curæ ratione Indi ipſi certum illis pen-
ſum, ſiue tributum præſtare iuberentur(de quo
inferiùs ſecundo Libro pleniùs agemus) eiuſ-
modi Hiſpani, qui ita Indos in commendam
acceperant, tributi loco, plenam in eos, &
eorum bona dominationem vſurparunt, nul-
lum opus, quantumvis durum, & laborioſum
prætermittentes, quod illis, tanquam ſeruis
de lapide emptis, non imperarent; maximè
quando prædicta tributi præſtatio non in pe-
cunia numerata, aut aliis ſpeciebus, & ter-
ræ fructibus deſignata fuit, ſed in certis qui-
buſdam operis, & famulitiis, quæ interdum
Indi aliquot anni temporibus, patronis ſuis
præſtare iuſſi fuerunt. Sub hoc enim velami-
ne eos vexare, & detinere ſolebant cauſan-
tes iniunctum ſibi munus, vel penſum non ab-
ſoluiſſe,vel minus rectè feciſſe.

De quo perſonali † ſeruitio, & de dãmnis 7.
illius occaſione Indis in variis prouinciis il-
latis, latè agit, & grauiter dolet, ac queritur
Epiſcopus Chiapenſis in ſuo tractatu trigin-
ta propoſitionum, *propoſit. 28. & ſeqq.* Io-
ſeph. Acoſta *d. cap.17.* Fr. Michaël ab Agia
Franciſcanus in tribus reſponſis de ſeruitio

perſona

perſonali, Limæ typis excuſſis, ann. 1604. *pag.* 8. *cum ſeqq. & pag.* 42. *& ſeqq.* vbi ſe peculiarem tractatum de eodem argumento ſcribere memorat, qui nec dum in lucem prodiiſſe videtur, Ioan. Matienzus *in tract. manuſcripto de moderat. Regni Peru, lib.* 1. *cap.* 13. Fr. Ioan. à Torquemada *in Monarch. Ind. lib.* 5. *cap.* 14. *pag.* 678. *& cap.* 24 *pag.* 709. *& cap.* 59. *pag.* 796. & Ant. de Herrera *in ſua Hiſt. gener. Indiar. decad.* 1. *lib.* 7. *cap.* 8. *pag.* 237. *lib.* 9. *cap.* 10. *pag.* 322. *& ſeqq.* & *decad.* 4. *lib.* 6. *cap.* 2. *pag.* 128. *cap.* 11. *pag.* 150. *& lib.* 10. *cap.* 6. *pag.* 269. *& ſeqq. & alibi paſſim.*

8 Vbi eximiam, † & indefeſſam Regum noſtrorum curam, & ſolicitudinem, iam inde ab antiquis temporibus, memorant, in curando, vt hoc ſeruitium perſonale omninò ceſſaret, & tam Indi, quos in Noua Hiſpania, *Naborios* vocant, quàm alij Regni Peruani, & aliarum prouinciarum, qui eo premebantur, in libertatem deducerentur, & certa, ac leui tributi taxa, formáque præſcripta, nihil prætereà aliud, neque Regio Fiſco, neque patronis, quibus commendati erant, ſoluere cogerentur.

9 Sed hoc manifeſtiùs † conſtabit ex innumeris legibus, ſchedulis, & inſtructionibus, quæ ad hoc diuerſis temporibus expeditæ reperiuntur. Quarum, vt aliquas memorem, notabilis admodum eſt illa, quæ inter nouas leges (quas vocant) anni 1542. edita fuit, & plures turbas, & ſeditiones excitauit, dum generaliter ſanxit: *Que ninguna perſona ſe pudieſſe ſeruir de los Indios por via de Naboria, ni Tapia, ni otro modo alguno contra ſu voluntad,* quæ extat *in 4. tom. impreſſ. pag.* 292. Alia quoque expedita eſt Valliſoleti 22. Februarij ann. 1563. quæ habetur *eodem tom. pag.* 294. *& in Ordinat. Mexic. fol.* 173. quibus longè diſſertiùs damna, & inconuenientia referuntur, quæ ex his ſeruitiis perſonalibus ſequebantur, ſiue Indi in illorum præſtatione taxati eſſent, ſiue à Commendatariis pro tributorum ſolutione, & commutatione ad ea præbenda compellerentur, & ne id in poſterum fiat, præcipitur, etiam cum Indis, qui Regiæ Coronæ aſſignati fuerint, ſed taxæ ſolius moderata quantitate ſoluta, in reliquis liberi eſſe, & liberè degere permittantur. Eodem anno 1549. ſchedula alia Guatemalenſi Cancellariæ miſſa videtur, *d.* 4. *tom. pag.* 297. qua patronorum durities, & exceſſus prohibetur, qui mulieres populorum ſibi commendatorum, priuatis carceribus detinebant, vt ſibi lanificia, & alia ſeruilia, & laborioſa opera nomine tributorum præſtarent. Et anno 1555. Regiis epiſtolis, quarum verba habentur *d.* 4. *tom. pag.* 296. Mexicanis Auditoribus iniunctum eſt, ne vllo modo hæc ſeruitia perſonalia permitterent, neque eorum præſtationi, etiam Indos delinquentes, in perpetuum manciparent: *Si no que en todo ſe guarden, y cumplan las prouiſiones, y cedulas que eſtan dadas, para que no aya los dichos ſeruicios perſonales, ni ſe taſſen ningunos Indios en eſto, ſino en los frutos de la tierra, conforme à las prouiſiones que eſtan dadas.*

10 Poſtmodum verò † anno 1568. cum Excellentiſſimus ille, & nunquam pro meritis laudatus Prorex Dom. D Franciſc. à Toleto ad Regnum Peruanum gubernandum mitteretur, qui illud, vt Numa alter, multis, & præclaris legibus & ordinationibus ſtabiliuit, inter reliqua; hoc in mandatis accepit, vt habetur *eod. tom. pag.* 294. *Y los repartimientos que vacaren, quando los huuieredes de proueer, darlosheis ſin ſeruicio perſonal, pues las perſonas à quien proueyeredes los tales Indios vacos, holgaran de tomarlos ſin el dicho ſeruicio, y de eſta manera ſe podrà ir cumpliendo lo que por Nos eſtà mandado cerca de ello. Y en los titulos de las Encomiendas que hiziercdes, vaya expreſſado, que no han de tener ſeruicios perſonales.*

Et licèt hic † vigilantiſſimus, ac præſtantiſſimus Prorex in huius ſeruitij formis, damniſque tollendis, mirum in modum laborauerit, & totum ferè Peruanum Regnum perſonaliter luſtrans, Indos ab hac, & aliis oppreſſionibus liberare ſtuduerit, & certis fixiſque tributorum, ſiue capitationum præſtationibus in pecunia, & aliis ſpeciebus, pro regionum varietate taxauerit, adhuc tamen in Caraquenſi, Quitenſi, Popayanenſi, Arequipenſi, Tucumanenſi, Paraguayenſi, Argentina & Chilenſi prouincia, & in Guatemalenſi, & aliis Nouæ-Hiſpaniæ, & Noui Regni Granatenſis, eius veſtigia remanſerunt, provt latiùs refert Agia *vbi ſuprà reſp.* 1. *pag.* 8. *&* 41. Vnde cùm ad eiuſdem Peruani Regni gubernationem Dom. D. Ludouicus à Velaſco aliquibus poſtmodum annis mandaretur, idem caput in Inſtructionibus ſibi datis, accepit, ann. 1595. vt patet *ex* 1. *tom. impreſ. pag.* 320. *& in* 4. *pag.* 301. extat ſchedula alia ann. 1581. miſſa ad Licentiat. Monzonium Noui Regni Quæſtorem (quem Viſitatorem appellant) qua cauetur, vt perſonalia ſeruitia, quæ ibi ab Indis Regiæ Coronæ adſcriptis, exigebantur, omninò aboleri faciat, & ad certam tributorum taxam reducat. Et deinde apud D. Laurent. 19 Octobr. ann. 1501. alia Quitenſi Cancellariæ expedita fuit, quæ illud idem ſeruitium, eiuſque duritiem, & inueteratam corruptelam prolixè narrat, & damnat, atque in poſterum emendari debet. 11

Et anno 1601. die 24. Nouembr. Valliſoleti altera illa famigerata ſchedula prodiit, ad dictum Dom. Proregem D. Lud. à Velaſco directa, quæ vulgò, *La del ſeruicio perſonal* appellatur, & in ea, diſtinctis capitibus, omnes eius ſpecies recenſentur, & quid in vnaquaque cauendum, quid tolerandum ſummo ſtudio diſcutitur. Et cùm in ſecundo, Indorum libertatem generaliter aſſeruiſſet, & vt voluntariè, quibus velint, & quo pretio velint, ſuas operas locent; in tertio Commendatariorum hac in parte exceſſibus enarratis, hæc verba ſubiecit: *Para cuyo remedio ordeno y mando, que de aqui adelante no aya, ny ſe conſienta en eſſas prouincias, ni en ninguna parte de ellas los ſeruicios perſonales, que ſe reparten porvia de tributos à los Indios de las Encomiendas, y que los juezes, ò perſonas que hizieren las taſſas de los tributos, no los taſſen por ningun caſo en ſeruicio perſonal, ni le aya en eſtas coſas, ſin embargo de qualquiera introduccion, coſtumbre, ò coſa que cerca de ello ſe aya permitido; ſopena que el Encomendero que vſare de ellos, y contrauiniere à eſto, por el miſmo caſo aya perdido, y pierda ſu Encomienda: lo qual es mi voluntad que aſſi ſe cumpla y execute, y que el tributo de los dichos ſeruicios perſonales* 12

*se commute y pague como se tassare en frutos de
lo que los mismos Indios tuvieren, y cogieren
en sus tierras, ò en dinero, lo que desto fuere para
los Indios mas commodo, y de mayor aliuio, y
menos vexacion.*

Denique (vt alia omittam) cùm superioris
schedulæ implementum ob aliquas difficulta-
tes, quæ sese obtulerunt in eius executione,
comperendinatum fuisset, alia † non minus no-
13 bilis, & certè magis prouida, promulgata fuit
Aranjuecij 26. Maij an. 1609. Dom. Peruano
Proregi Marchioni Montisclario directa, cuius
ordinationem & expeditionem pro summo suo
14 ingenio, & ardenti in Indos propensione † cu-
rauit Excellentiss. ille, & nunquam pro meritis
satis laudatus Princeps Dom. D. Petrus Ferdi-
nandez à Castro, Lemensius Comes, & in su-
premo Indiarum Consilio ea tempestate meri-
tissimus & vigilantissimus Præses, qui me ad
Senatoris Peruani munus, Regi nostro Philip-
po III. proposuit, & de profectione tractan-
tem, magnis, & enixis votis commonuit, vt præ-
dictæ schedulæ omnimodam obseruationem
pro virili curarem, in cuius 27. *cap.* apertè de-
ciditur: *Que no puedan los Indios por sus deli-
tos ser condenados à ningun seruicio personal de
particulares*, & *in cap. seq.* illud anni 1601. sub
grauioribus pœnis contra iudices negligentes
reperitur, & quòd tributa Indorum omninò in
fructibus, quos eorum prouinciæ produxerint,
taxentur, & persoluantur, aut in pecunia, provt
ipsis magis conducere visum fuerit.

15 Porrò † cùm ad Regias aures peruenisset,
eiusmodi seruitij genus cum magna Indorum
iactura adhuc in Chilensi Regno durare, pecu-
liaris alia schedula expedita fuit 8. Decemb.
ann. 1610. & eidem Marchioni Montisclario
directa, qua vt illud reformaret, strictè præci-
piebatur. Cuius executionem curans Excellen-
tiss. Princeps Esquillacensis, ipsius Marchio-
nis in Proregali dignitate successor, ex anno
1617. vsque ad annum 1620. lectissimos aliquos
viros, & me vnum inter illos, ac minimum qui-
dem elegit, & plures sessiones indixit, à quibus,
& in quibus hac de re componenda sedulo tra-
ctaretur. Et cum ea quæ opportuna visa sunt,
ordinata fuissent, nescio an adhuc omnino vsu
recepta fuerint, illius Regni incolis validè re-
clamantibus, qui magnum sibi, & præcipuè rei
rusticæ & pecuariæ, ex hac reformatione præiu-
dicium generari causantur, quorum conserua-
tioni studendum, eadem ipsa schedula cauet.

Sed ne existimet aliquis, nos Regiis dumta-
xat iussionibus, & schedulis aduersus prædi-
ctum personale seruitium insurgere, operæpre-
16 tium erit, aliquas rationes † in medium addu-
cere, quibus eius iniquitas, & duritiес magis,
ac magis, ex iuris etiam communis regulis, de-
tegatur. Et in primis considero, quòd cùm Indi
17 (vt sæpè diximus) liberi sint, & libertas † sit
naturalis facultas eius, quod de se, ac rebus
suis quisque facere velit, *l. libertas* 4. *D. de stat.
hom.* §. *& libertas, Inst. de iur. person. l.* 1. *tit.* 22.
p. 4. cum aliis, quæ vltra Scribentes, ibidem eru-
dite notat Conan. *lib.* 2. *commen. cap.* 1. *ex num.* 3.
Corras. *in Rubr. de seruit. num.* 13. Alex. *lib.* 4. *Ge-
nial. c.* 10. & Bellarmin. *1. tom. controuers. lib.* 3. *de
laic. cap.* 7. ferendi non fuerunt isti Patroni, siue
Commendatarij, qui Indis, & Indorum bonis
tanquam seruis abutebantur, *d. l. libertas* 4. §. *ser-
uitus, D. de stat. hom. l.* 1. §. *nam apud, D. de his
qui sunt sui*, § *in potestate, Inst. eod.* §. *seruitus, &*
§. *serui autem, Inst. de iur. person.* Cùm iniquum
sit, † liberorum hominum libertatem infrin- 18
gere, aut nimis onerare, vel eis liberam rerum
suarum administrationem auferre, *l. Titio cen-
tum* 70. §. *Titio centum* 2. *D. de cond. & demonstr.
l.* 2. *D. si à parent. quis fuer. manum. l.* 1. §. *quæ one-
randæ, & l.* 2. *in fin. D. quar. rer. act. non detur. l.* 2.
D. de liber. hom. exhib. quæ iniuriarum actionem
ei, qui hoc vsu impeditur, concedit, cum aliis,
quæ plenè congerit Bart. & eius Addit. *in* §.
Titio centum, Alex. *cons.* 102. *vol.* 2. & Nos *infr.
cap.* 3. *n.* 48. *& seqq.*

Debueruntque prædicti Patroni † modera- 19
tâ tributi, siue seruitij exactione contenti, quod
Indi sibi propter tuitionem, vel administratio-
nem præstare iubentur, ab illorum vexatione
supersedere, & non tam operas seruorum, quàm
libertorum exigere, † quæ nullum ius in per- 20
sonam, imò neque in rem præstare videntur,
iuxta gl. & DD. *in Rubr. D. de oper. seruor. & de
oper. libert. gl.* 1. *in l.* 2. *D. de vsufr. leg. & in l.* 2.
verb. Diminutione, *D. de oper. seru.* §. 1. *Inst. de
acquisit. per adrogat. l.* 1. *tit.* 31. *p.* 3. cum aliis, quæ
tradit Ant. Gom. *lib.* 2. *var. c.* 15. *num.* 1. Zasius
lib. 1. *singul. intell. c* 3. *num.* 7. & Goueanus *lib.* 1.
lect. c. 7. licèt Alex. *in l.* 1. §. *si vsusfructus, nu.* 3.
D. ad leg. Falc. & Cepola *in tract. de seruit.* 1. *p.
c.* 2. *n.* 7. in libertorum quoque operis ius in re
concedendum existiment.

Secundò perpendo, † nihil magis in iure cu- 21
rari, quàm vt illicitæ, & violenter, ac tyranni-
cè impositæ exactiones, & præstationes prohi-
beantur & reprimantur, *l. illicitas* 6. *in princ. D.
de off. Præsid. cap. quia cognouimus* 10. *q.* 3. *tot. tit.*
11. *lib.* 6. *Recop. l.* 15. *&* 16. *tit.* 27. *lib.* 9. *l.* 19. *tit.* 6.
lib. 3. *Recop.* cum pluribus aliis, quæ de nouis,
aut iniustis impositionibus vitandis, vltra alios,
tradit Couar. *in Reg. possess.* 2. *p.* §. 4. *num.* 1. *&* 5.
Auendañ. *de exeq. mand.* 2. *p. c.* 4. *num.* 9. Ioan.
Oroscius *in l. solent, num.* 18. *D. de off. Proconf.*
Menchac. *lib.* 2. *contr. illust. cap.* 83. *num.* 17. Ioan.
Gutier. *lib.* 1. *pract. q.* 92. *num.* 1. Villalob. *lib.* 4.
commun. opin. pag. 84. *col.* 1. Gail. *lib.* 1. *pract. obseru.*
17. Mysing. *cent.* 5. *obseru.* 8. vbi quòd sine licen-
tia Principis nemo potest subditis, aut colonis
nouas collectas imponere, & Bouadilla, pluri-
mos referens, *in Polit. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 82. *&
seqq. & num.* 117.

Quamobrem † seuerissimè simul, atque san- 22
ctissimè Romani Pontifices inter atrocissimos
casus sedi Apostolicæ reseruatos, illum semper
numerandum putarunt, cùm Domini Christia-
ni populorum sibi subditorum ceruices, vel no-
uis pensionum oneribus premunt, vel auctio-
ribus cumulant, vt constat ex Bulla Cœnæ
ann. 1568. casu 4. Syluest. verb. *Excommunicatio*
7 § 54. *&* verb. *Gabella* 3. §. 7. Nauar. *in manual.
c.* 27. *n.* 58. & in nostris terminis ex Acosta *d. lib.*
3 *cap.* 15. *in fine.*

Vnde rectissimè † Reges nostri Patronis, 23
siue Commendatariis inhibere potuerunt, ne
insolitis illis, & violentis seruitiis personali-
bus Indos sibi commendatos grauarent, vt *in
ead. l. illicitas*, §. *ne potentiores, cap. Regum offi-
cium* 23. *q.* 5. cum aliis; & vt nihil ab eisdem,
præter consueta, & à Regibus ipsis taxata, aut
moderata seruitia exigere possent, vt expressè
dispositum † est *in l. vnica, C. ne operæ à colla-* 24
tor.

tor. exig. lib. 10. ibi: *Operarum præbitionem, quæ illicitè à prouincialibus hactenus expetita est, sinceritas tua cessare præcipiat*, l. 1. & 2. *C. ne rusticani ad vll. obseq. deuocent. lib. 12. l. 1. & per tot. C. ne quis lib. inuitus act. reip. gerere cogatur*, *lib. 11. Auth. de mandat. Princ. §. illud, Auth. de collatorib. §. ad hoc iubemus, optim. text. in Auth.* vt iudices sine quoquo suffrag. in princip. ibi: *Illa agere quærentes, quæ vtilitatem nostris subiectis introducendo, omni eos onere liberent, & omni damno extrinsecus illato, citra publicum censum, & iustam, legitimámque collationem.*

25 Quibus conueniunt alia iura, † quæ Prouinciales duplici onere prægrauare, vel duas eodem tempore collectas soluere vetant, *l. nauis, §. cùm autem, D. ad leg. Rhod. de iact. l. Titia, §. qui inuita, D. de leg. 1. g. off.* & DD. *in l. 1. C. de mulierib.* & in quo loco *lib. 10. gloss. in l. honorem, D. de mun. & hon.* Bart. & Platea *in d. l. 1.*

26 *C. ne operæ à collat. exig.* Vbi † multi in terminis illum textum expendunt, ad probandum Barones & Dominos vassallorum non posse suis subditis operas imponere vltra conuentionem, vel consuetudinem antiquam. Quod & sequitur Alex. *cons.* 148. *n.* 10. *lib.* 6. Greg. Lop. *in l. fin. tit.* 7. *p.* 5. verb. *Nueuamente*, Baëça *de decim. tut. & curat. c.* 30. *n.* 4 Alois. Ricc. *in prax. for. Eccl. decis.* 628. *n.* 3. & Tusch. *lit. A. concl.* 240.

27 Et idem † in colonis, & adscriptitiis, quòd nouis seruitiis violenter onerandi non sint, sed in pristina sua conditione relinquendi, & conseruandi, probat *opt. text. in l. cùm satis* 22. vers. *Caueant, C. de agric. & censit. lib.* 11. *cap. dilecto, de offic. Archid.* vbi quòd terminata seruitia suos terminos excedere non debent, Angel. qui alia plura adducit, *cons.* 9. Franc. Marc. *decis.* 71. *p.* 1. Vvaremund. *in verosim. iur. fol.* 79. *num.* 33. Menoch. *cons.* 671. *num.* 9. & 10. *vol.* 7. Rosental. *de feud.* 1. *p. cap.* 8. *concl.* 22. *n.* 4. *fol.* 616. Husan. *in tract. de hominib. propr. fol.* 171. *n.* 68. Gail. *lib.* 1. *obseru. c.* 17. *ex n.* 1. & *lib.* 2. *c.* 62. & Mysing. *cent.* 5. *obs. pract. c.* 8.

28 Quare † si domini suis vassallis, vel colonis, præciperent, quòd facerent eis aliquod seruitium in vineis, siue oliuis, vel aliis possessionibus, eisque iustum salarium, seu mercedem non soluerent, furtum vtique vel rapinam committerent, & ad restitutionem tenerentur, vt tradit Archid. Florent. quem refert & sequitur Auiles. *ind. c.* 24. *Prat.* verb. *Titulo*, & aliis pœnis puniri possent, quibus nouas exactiones, siue vectigalia sine Principis licentia imponentes, subiici solent, iuxta text. *in l. si publicanus, D. de publican. l. vlt. C. noua vectig. inst. non poss. cap. innouamus, de censib.* cum traditis à Couar. Bouadilla, & aliis suprà relatis, Salicet. Schard. & & Card. Albano in notis ad Bart. *d. l. vlt.* & Dec. *cons.* 358. incip. *Placet.*

29 Tertiò † facit, quia non possunt dicti Patroni, siue Commendatarij, se vlla iuris ratione, in possessione huiusmodi seruitij personalis ab Indis exigendi, eo titulo, & colore defendere, quòd pluribus annis eo vsi sint, locorum iudicibus videntibus, & patientibus, imò & eorum auctoritate interueniente, à quorum manibus Indos ipsos ad dictum seruitium accipere solent. Quod plerúmque † fraudis, & vio-30

lentiæ præsumptionem excludit, *l. non est verosimile* 23. *D. de eo quod met. causa, l. si Præses, D. de transact. l. si seruus, in fi. C. quod cum eo, l. 1. C. de his qui propr. met. ind. non appell.* cum latè traditis à Corn. *cons.* 214. *n.* 6. *lib.* 3. Ant. Gom. 2. *var. c. p.* 14. *num.* 28. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 126. *ex n.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 1054. *vol.* 2. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 93. *n.* 17. & Menes. *in l. transactionem quæ dominij, num.* 2. *C. de transact.*

Nam etsi in aliis † annuis præstationibus, quæ diù, & vniformiter continuantur, induci soleat præscriptio, etiam contra rusticos & mulieres, *l. cum de in rem verso, D. de vsur. l. si certis annis, C. de pact. l. litibus, C. de agric. & censit.* vbi latè DD. Balb. *de præscrip. in* 1. *p.* 3. *part. princ. q.* 10. *n.* 5. & 31. Gouarr. *d. §.* 4 *n.* 2. & Horos. & Menchac. *in locis sup. citatis*, & Nos in alio latiùs dicemus. Hoc tamen in casu, † ad excusandum seruitium, de quo agimus, talis consuetudo, seu præscriptio allegari non potest, nam potiùs corruptela dicenda est, vt *in c. fin. de consuet.* quæ passim in dictis Regiis schedulis, & præcipuè in illa anni 1061. *c.* 2. expressè damnatur & prohibetur in verbis, quæ *sup. n.* 12. retulimus, quæ sumpta videntur ex Auth. *vt nulli ind. §. cuius*, & aliorum iurium ad eandem rem mentionem faciemus *infr. c.* 4. *n.* 60. & *seqq.* 31 32

Et vbi lex † inhibet vsucapionem, bona fides possidenti nihil prodest, *l. vbi lex* 24. *D. de vsucap.* vbi Bart. & Paris. & Alban. *in addit. ad eundem*, Barth. Socin. *reg.* 17. verb. *Alienari*, & *cons.* 86. *n.* 8. *vol.* 1. Præsertim cùm hîc bona fides interuenire non possit, quia † semper pro libertate præsumendum, & in dubio iudicandum est, *l. lege Iulia, D. de manumissionib. l. inter pares, D. de re iud.* Et absque dubio malæ fidei possessores Commendatarij censeri debent, † qui contra tot Regia præcepta, Indos personalibus seruitiis affligunt, *l. quemadmodum, C. de agric. & censit. lib.* 11. ibi: *Malæ fidei namque possessorem esse nemo ambigit, qui contra legum interdicta mercatur, l. cùm lex* 47. *D. de fideiuss. l. si sponsus* 5. *§. si vxor viri, D. de donat. inter, cap. vigilanti, & cap. fin. de præscript. cap. possessor, de reg. iur. in* 6. 33 34 35

Vnde in his præstationibus † non cadit præscriptio, vt notat Luc. de Pen. *in l. hac lege, col.* 1. *C. de aquæductu lib.* 11. Gram. *vot.* 11. *n.* 17. Couar. *d. §.* 4 *n.* 1. nec sufficiet probatio immemorabilis consuetudinis, nisi simul probetur subditos sua sponte, non per vim, talia onera subiisse, quia alias lex insuetatas, & indebitas exactiones per tyrannidem, violentiam, aut concussionem factas esse præsumit, vt expressè docent Ioan. Andr. Henric. Abb. & reliqui *in c. quod latenter, de reg. iur. in* 6. Innoc. *in c. bonæ, de postul. Prælat.* Guid. Pap. *cons.* 1. *n.* 12. & *cons.* 65. *n.* 4. Couarr. qui de communi testatur, *d. n.* 1. Menchac. *lib.* 2. *controuers. cap.* 83. Ioan. Garcia *de expens. cap.* 9. *num.* 3. & alij relati à Bouadill. *d. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 118. 36

Et huic simile est, † quod tantopere dolet, & emendari suadet D. Gregor. *lib.* 9. *Regist. epist. cap.* 1. vbi Victoris Feusaniensis Episcopi plenam doloribus querelam se proponere inquit, Innocentio Africæ Præfecto, vt & malos ab actione propera corrigat, & ab iniustitia, quam sustinent, bonos eruere curet: & sic scribit: *Quæritur siquidem supradictus frater noster, multas in illis locis violentias, multaque alia contra Dei timorem Africanos Iudices exercere Denique vt duplicia illic tributa (quod auditu intoleran-* 37

tolerandum est) exigantur. Et quia huius mali emendatio vestra specialiter auctoritatem dignitatis spectat petimus & subtili indagatione perquirere, & ita hoc (Deo vobis imperante) debeatis corrigere, quatenus afflictis succurratis, & huius emendationis exemplo, alios in futuro prauis actionibus arceatis.

Ex quibus notanda, & reiicienda venit opinio
38 Ioan. Matienz. † *d. lib.* M. S. *de moderat. Regn. Perù p.1. cap.13.* dum existimat, melius cum Indis actum fuisse, si tributum in seruitio personali soluere cogerentur, quàm in pecunia, & aliis rebus, in quibus postea ex dictis legibus & schedulis taxari, & æstimari cœperunt. Nam etsi non inficier, inter varia tributorum
39 genera, † illud satis cognitum. & interdum iustissimum esse, quod ex operis subditorum conflatur, vt latiùs alio loco dicemus, & egregiè explicat Dom. Sot. *lib.3. de iust. & iur. q. 6. art. vlt.* verf. *Hac omnia pensionum genera,* & hoc etiã inter Indos practicari possit. & soleat in aliquibus prouinciis, quæ nihil aliud habent, quod commodè quærere, & porrigere possint, certis dumtaxat anni diebus, & dierum horis designatis, in quibus Indi suis Patronis ruri, aut domi inseruire debeant, & tributum in mercede operarum soluant, atque compensent. Provt † in Nouo Regno Granaten-
40 si hodiéque vsitatur, vbi has operas, vel hoc genus tributi vocant *Demoras*, quasi per hoc tempus Indi apud Commendatarios morentur, & degant. Cùm tamen ob ipsorum Indorum
41 † imbecillitatem. & Patronorum superbiam & auaritiam, semper in exigendis dictis operis excedatur, & quamvis valdè moderatæ sint, plurimas fraudes, ac colores inueniant, vt Indos plus debito, & solito grauent, & semel sibi addictos, nusquam dimittant, longè securius visum est, illam taxatum formam vbique seruari, & † viam delictis non aperire, iuxta text.
42 *in l. conueneri, D. de pact. dotal. l. si vnus 28. §. illud, & §. pact. quæ turpem, D. de pact.* (vbi cum Cuiac. legendum est, *à Republica,* non vt in vulgatis, *à re priuata*) cum traditis ab Alphan. *in reportat. collect.757.* Rom. *conf. 466.* & Couar. *lib.2. var. c.14. num.4.* & ita in nostris terminis aduertit Agia *vbi sup. pag.4. & seqq. & pag.22. & 23.* & Ioseph. Acost. *d. c.*
43 *17. pag.342.* docens, † iniquum sanè per se non esse, vt seruitium personale tributi loco accipiatur, dummodò peruersitas illa caueatur, ne huiusmodi onera inæquabiliter Indos premant, sed per sortes vicésque suas; tùm vt huic detrahatur de illius tributo, quod ipse seruiuit, ac non huius sudoribus alius lucrum faciat. Itémque illud prouidendum, ne ob eas seruiendi vices sibi, rebúsque suis in necessariis desint: *Quæ quidem omnia* (subdit) *dictare, facile est, perficere verò, aut infecta emendare, perquam difficile.* Et reddit rationem in eod. lib.c.15. inquiens. *Quamvis enim rectè, & sapienter constituta Respublica, quamvis æquis legibus temperata; facilè improborum temeritate violatur, cùm sit nihil, quod non humana peruersitas, si relinquatur sibi, concitat in peius.*

CAPVT II.

De alterius personalis Indorum seruitij vsurpatione, & reprobatione, quatenus in priuatum, ac domesticum Hispanorum famulitium inuiti distribuuntur.

SVMMARIVM.

1 *Seruitij priuati Indorum species alia proponitur.*
2 *Seruitium Indorum, dum ad famulandum & inseruiendum in domibus Hispanorum distribuuntur, Matienz. & Acosta probare videntur, & huius verba referuntur.*
3 *Schedulæ plures recensentur, seruitium Indorum in priuatorum domibus inhibentes.*
4 *Indos, quos vocant* Mitayos, *accipere, Proregibus, Auditoribus, & aliis Regiis ministris prohibitum est.*
5 *Officiales Regij Indos R. Coronæ tributarios, ad sibi famulandum addicere, prohibentur.*
6 *Patroni, siue Commendatarij Indorum, non possunt Indos commendatos ad priuatum domus suæ seruitium compellere.*
7 *Pretores, siue Correctores Indorum, itémque eorum Parochi, coacto illorum seruitio vti prohibentur.*
8 *Seruitia priuata, & coacta Indorum omninò tolli iubentur schedula anni 1601. & quòd voluntarij conducantur.*
9 *Schedula anni 1609. idem expressiùs, & generaliùs iubens, refertur.*
10 *Seruitia domestica Indorum anteà præstari solita, qualiter Prorex, & Senatus Limanus à se abdicauerit?*
11 *Iudex, vel Magistratus, qui corrigere alios desiderat, à se incohoare debet disciplinam.*
12 *Officiales & Ministri Regij in seruitiis Indorum soluto congruo & taxato pretio, priuatis præferri debent.*
13 *Hispani non possunt Indis coactis ad priuatum sui seruitium vti, etiamsi seruitio carere se dicant.*
14 *Vtilitas, quæ resultat Hispanis ex priuatorum coacto Indorum seruitio, non præponderat damnis, quæ Indi patiuntur.*
15 *Nemo cum alterius iactura ditandus, vel accommodandus est.*
16 *Ciceronis elegans locus expenditur, contra eos, qui ex alieno damno lucrum parant.*
17 *Hispani notantur, quòd in Indiis aliis aliis seruire recusant.*
18 *Hispani, vt ad seruiendum, & laborandum in Indiis adducantur, Regiæ schedulæ iubent.*
19 *Adriani Imperatoris festiuum factum, & dictum refertur.*
20 *Manus manum lauat, adagium, & alia similia.*
21 *Prodicus sapiens gratis nullum erudiit, & quibus adagiis vteretur?*

ILlud etiam seruitium personale ad priuatam 1
vtilitatẽ spectare videtur, quod Hispani multis in locis iam dudum introduxerunt, & hodie etiam, Regiis licèt iussionibus refragantibus, non minus frequenter, quàm perniciosè conseruant, dum ad suarum personarum, ac domorum seruitium, &

& famulitium Indos sibi per vices à locorum
Prætoribus distribui petunt, & facilè conse-
quuntur, quos *Mitayos de seruicio* in hoc Reg-
no Peruano vocamus. Quibus exigua mercede,
siue salario per menses, aut hebdomadas perso-
luto, nihil non graue, & laboriosum iniungunt,
& inuitos, & reluctantes in obsequio stare
compellunt contra rubrum & nigrum, *C. ne ope-
re à collatorib. exig. & ne rustic. ad obseq. deuen.* &
alia quæ *in c. præced.* notauimus.

2 Quod quidem † seruitij genus non omninò
damnat Ioan. Matienz. *d. tract. M. S. de mode-
rat. Regn. Peru 1. par. cap. 11.* dummodò Indi
vicissim mutentur, illisque abeuntibus in ma-
nu propria merces labori competens persolua-
tur. Acosta etiam *libr. 3. de procur. Ind. salut.
cap. 16. pag 346.* sub eisdem legibus hanc con-
suetudine admittere non veretur, cùm harum
regionum incredibilis incommoditas, & ser-
uientium penuria id, veluti suo iure, depos-
cat, atque ita concludit: *Neque illud vituperan-
dum, quod peculiares ob causas ad domestica mini-
steria quibusdam locis Indi attribuuntur, vt in Xe-
nodochiis, in religiosis domibus, tum etiam pu-
blicorum, nobiliumve hominum, aut contrà graui-
ter affectorum, & indigentium seruitiis suo ordi-
ne, & ratione assignantur. Abusio tamen illa am-
putanda est, & pro iniqua ducenda, cùm in eius-
modi Mitayos (sic enim vocant, siue mercenarios)
iustum pretium imminutum est, vel maiora, quàm
vires ferant, imperantur, vel diutius retinentur,
quàm pro ratione præscripta, quæ iniuriosa sunt
omnia, & ex improbitate hominum potius, quam
ex vllo vero iure profecta. Neque bona vnquam
fide ista vsurpata sunt, sed magna vel temporis,
vel hominum corruptione.*

3 Sed nihilominus † contrarium semper ex-
pressis, & per varia tempora repetitis, nostro-
rum Regum legibus, & schedulis, cautum inue-
nitur. Nam vt omittam illam anni 1543. quæ
extat *in 4. vol. impr. pag. 263.* & Indos in omni-
bus benè tractari iubet, & vt vassallos liberos
de se, & suis operis liberè disponere posse, quod
iterum expressiùs adhuc cauetur in alia sched.
anni 1566. ad Quitensem Cancellariam directa,
4 *eod. tom. pag. 284. & 351.* Posteà † lata fuit alia
Tauri 21. Septembr. ann. 1551. ad Proregem No-
uæ Hispaniæ, quæ reperitur *in Ordin. Mexic.
pag. 144.* vbi disertè prohibet, ne Proreges, &
Auditores Indiarum hoc personali Indorum
seruitio, quovis colore, aut prætextu in domi-
bus suis vtantur. Et idem anteà sancitum fuerat
in alia Vallisolet. 29. April. an. 1549. quæ inseri-
tur in aliis, quæ habentur *1. tom. pag. 345.* Et cum
omnes Auditorum negotiationes interdixisset,
inter alia sic habet: *Ni os siruais de los Indios
de agua, ni yerua, ni leña, ni otros aprouecha-
mientos, ni seruicios, directa, ni indirectamente,
so pena de la nuestra merced, y de perdimiento de
vuestros oficios.* Aliis quoque schedulis anni
1548. & 1573. *2. tom. pag. 141.* districtè præci-
5 pitur † Regiis Officialibus Sanctæ-Marthæ, &
Argentinæ prouinciæ, ne vllo modo Indos Re-
giæ Coronæ tributarios, in suum priuatum ser-
uitium, vel vsum addicant.

Et cùm per aliam schedulam Vallis. 22. Febr.
ann. 1549. in Regno Peruano hoc seruitij ge-
nus cessare iussum fuisset, & nihilominus Re-
giis auribus delatum esset, Patronos, † siue
6 Commendatarios Indorum eo, cum magno ex-
cessu, vti solere, schedula altera edita fuit Mon-
zonij Aragonis 2. Decembr. an. 1563. cuius co-
pia extat *d. 4. tom. pag. 294. & seqq.* quæ iubet:
*Que no se consienta que los Encomederos tengan
en sus casas Indios de que se siruan personalmen-
te, occupados en traer yeruas para sus cauallos,
agua, leña, y en la labor de sus huertas, y viñas, y
heredades, y guardas de ganados, &c. Y que se pro-
uea, como los Indios que siruieren à los Españoles,
los siruan de su propria voluntad, y no de otra
manera alguna, y se dè orden como à los Indios que
assi siruieren à Españoles, ò à otra persona, se les
pague su salario y soldada enteramente, &c.*

Et idem generaliter rescriptum fuit Quitensi
Cancellariæ, pro tollendis omnibus his seruitiis
personalibus priuatorum, apud D. Laurent. 19.
Octob. an. 1591. *d. 4. tom. pag. 299. & seqq.* Et ad
Dom. D. Lud. à Velasco Proregem Peruanum an.
1594. Et multis aliis schedulis passim prohibe-
tur, † ne ipsi Prætores, siue Correctores, quos 7
dicunt, Indorum, aut eorum Parochi, hos *Mi-
tayos* accipiant, in quo ij plurimum semper ex-
cedunt, qui aliis exemplo esse debuissent.

Porrò cum isthæc omnia satis profecisse non
viderentur, vt prædictum seruitium cessaret
† rursus Vallisolet. 24. Nouembr. ann. 1601. in 8
generali illa schedula, quæ vocatur, *del serui-
cio personal*, idem multò enixiùs, & sub pœnis
grauioribus imperatur, & *cap. 2.* cauetur: *Que
no se den Indios à nadie en particular, sino que si
pareciere conuenir, compelan à los Indios à que
trabajen, y se salgan à alquilar à las plaças,
y lugares publicos, y acostumbrados, para que
los que los huuieren menester, assi Españoles,
como otros Indios, ora sean ministros Reales, ò
Prelados, Religiones, Sacerdotes, Dotrineros
Hospitales, y otras qualesquiera Congregacio-
nes, y personas de qualquier estado que sean, los
concierten, y cojan alli por dias, ò por sema-
nas, y ellos vayan con quien quisieren, y por el
tiempo que les pareciere, de su voluntad, y sin que
nadie los pueda tener contra ella, tassandoles los
jornales, &c.*

Et denique in prouida illa schedula † ann. 9
1609. quæ de eodem seruitio personali agit,
cuius meminimus *sup. cap. 1. num. 13.* postquam
plura alia, ad fauorem, & subleuationem Indo-
rum concernentia, statuta sunt, *cap. 20. & 30.*
deciditur, vt nullo casu, nulliusve priuatæ per-
sonæ contemplatione, siue Ecclesiast. sit, siue
sæcularis, etiam Proregum, Auditorum, & In-
quisitorum, coacta Indorum seruitia distribua-
tur: *En ministerios domesticos de casas, huertas,
edificios, leña, yerua, y otros semejantes.* Et subdit:
*Porque aunque esto sea de alguna descomodidad
para los Españoles, pesa mas la libertad, y conser-
uacion de los Indios.*

Quod Regium mandatum † cùm directum 10
fuisset D. Proregi Marchioni de Montesclaros,
illúdque in hoc Regno Peruano exequi, & im-
pleri enixè curasset, primùm à se ipso incipiens,
nullos deinceps Indos *Mitayos* ad seruitium
domus suæ admittere voluit, idémque vt facere-
mus Regij huius Limani Conuentus Senatores
commonefecit. Quod facilè, vt par erat, ab om-
nibus impetrauit, vt vel sic cæteris † idem li- 11
beriùs, & efficaciùs imperare possemus, *arg.
text. in l. si vxor, §. iudex adulterij, D. ad leg.
Iul. de adult. cap. iudicet 3. q. 8.* & iuxta illud
Theodosij ad Honorium filium documentum

apud Claudian. in 4. ipsius Honor. Consulatu:

In commune iubes si quid, censesvè tenendum,
Primus iussa subi; tunc obseruantior aqui
Est populus, nec ferre negat, cum viderit, ipsum
Auctorem parere sibi.----

Et Ouid. Fastor.6.

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,
Cum index, aliis, quod monet, ipse facit.

Quibus similis Tertul. lib.1 de patient. *Oportet (* inquit) *commendationem alicuius rei adortos ipsos priùs in administratione eius rei deprehendi, ne dicta factis deficientibus erubescant.* Quintil. *declam.*3. Miles Marianus *pag. mihi* 37. *Hæc enim conditio superiorum est, vt quicquid faciunt, præcipere videantur, & perniciosissimum est male rei maximus quisque Auctor.* & Cassiod. lib.6. epist.21. pag.154. *Esto vita continens, vt possis in alios esse index. Prima æquitas est, à se Præsules inchoare, vt debeant criminosi metuere, quem nequeunt similem reperire.* Et lib. 10. epist. 5. sub persona Theodadi Regis: *A domesticis inchoare volumus disciplinam, vt reliquos pudeat errare, quando nostris cognoscimur excedendi licentiam non præbere.* Et plurima alia, quæ in eandem sententiam congessit Ioan.Britan. omninò videndus, in notis siue comment. ad Suet. Tranq. in Neron. *c.*19. *pag. mihi* 213. Tiraq. *de pœn. temp. caus.*31. *n.*38. *&* 39. & Nos *infr. hoc eod. lib. cap.*16. *ex n.*39.

12 Et in eandem prohibitionem tendit † quod de officialibus Regiis, qui rusticanorum operis & obsequiis vtuntur, contra *l.*2. *C. ne rustic.* ad vlla obsequia deuocentur, *lib.* 10. tradit Chassan. *in consuet. Burgund. tit. de confiscat.* §.1. *num.*31. quem refert & sequitur eruditiss. D. Franc. Alfar. *in tract. de offic. Fiscal. gl.*20. *n.*373. Vbi hinc ortum habuisse putat Regias ordinationes, quæ idem Indiarum Auditoribus prohibent. Quas tamen ita posteà iustè temperatas fuisse inquit, vt eodem modo, & eadem mercede, qua aliis ciuibus communiter, possint quoque, imò & teneantur Indi Auditoribus inseruire.

13 Neque his † officere potest, quòd Hispani famulorum ministerio carebunt. Nam vt in dictis schedulis dicitur, id euitari potest, si Indos voluntarios conducant, quorum seruitio vtantur, vt in Hispania contingit, quos proculdubio inuenient, si eos benignè tractauerint, & iustam mercedem opportunè persoluerint, vel alios Hispanos, aut Æthiopes, aut Hybridas Indorum, vel Æthiopum (quos *Mestizos* & *Mulatos* vocant) in suum seruitium adsciuerint, quorum semper, & hodiernis præcipuè temporibus, magna, & quidem otiosa, imò & perniciosa propago in his regionibus reperitur.

14 Et † vt maximè aliqua commoditate, aut vtilitate Hispani ob prædicti seruitij interdictionem priuarentur, id tamen damnis, quæ Indi eius ratione patiuntur, nequaquam præponderat, vt preclarè dicitur in *d. sched.* ann. 1609. Neque naturalis, & ciuilis iuris regulas infringere debet, 15 quibus neminem † sua libertate priuandum monemur, vel cum alterius iactura accommodandum vel locupletandum, *l. libertas, D. de reg. iur. l.*2. *D. si à parent. quis fuer. manumis. l. vxorem, in fin. D. de manumis. test. l. nam hoc natura, D. de cond. indeb. l. iure natura, D. de reg. iur. c. locupletari, eod. tit. lib.*6. vbi Pet. Fab. Rauard. Pechius, & alij plura notarunt, & Pet. Rebuff. in *l. vnica, C. de eo quod interest, n.*180. & condùcit elegans Cicer. † locus *lib.*2. *offic.* 16 dum inquit: *Detrahere aliquid alteri, & hominem cum alterius incommodo sua augere commoda, non minus contra naturam videtur, quàm mors, quàm dolor & reliqua, quæ possunt aut corpori accidere, aut rebus externis.*

Et cùm Hispani in propria patria commorantes, † alij aliis famulentur, & quibuscumque 17 ministeriis inseruiant, ferendi non sunt, si ad Indicas regiones aduentantes, statim superbiant, velintque Indorum seruitio, seu famulatu potiri. Quem factum nationis nostræ æmuli nobis obiiciunt, vt constat ex Hier. Benzon. & eius Additionatore *in sua Hist. Noui Orb. lib.*2. *cap.*8. Et damnant plures Regiæ schedulæ, quas inferiùs adducemus, & præcipuè illa d. an. 1609. §.2. Quæ † Proregibus, & Gubernatoribus 18 iubent, vt Hispanos ad seruiendum, & propriis manibus laborandum, præmiis, pœnisque propositis, in his prouinciis inducant: *Sin hazer distincion de Indios, Españoles, Negros, y Mestizos, y las demas naciones, porque todas conuiene que se enseñen, y apliquen à trabajar, como se ha hecho en las demas Republicas del mundo, à que tienen tanta auersion, vnos por floxeda, y otros porque desdeñan el trabajo, como si fuisse cosa vil, no aduirtiendo, que la ociosidad en la gente vagabunda es digna de ser reputada por infamia.* Quod nullo modo meliùs consequetur, quàm si domestico, & coacto Indorum seruitio priuentur.

Possumúsque eis † ob oculos ponere illud, 19 quod de Adriano Rom. Imp. Ælius Spartian. & alij historici in eius vita scripserunt, & Aldus Manutius post Erasmum in Adag. *Senes mutuum fricant, pag.*329. Is enim in balneo veteranum quempiam, seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum & seruulis aliquot, & sumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes, cœperunt & ipsi complures sub oculis Imperatoris sese marmoribus affricare, vt hoc modo Principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit, vt alius alium vicissim defricarent, atque ita pueris nihil opus fore. Qui locus posteà in vulgi fabulam, & Adagij vsum cessit: *Fricantem refrica.* Eique † similia sunt illa: *Mutuum* 20 *muli scabunt, Tradunt operas mutuas, & Manus manum lauat,* de quibus idem Erasm. meminit, & de vltimo Seneca in libello de morte Claudij, & Distichon inter Græcanicas sententias, quod ita ipse Adagiographus latinitate donauit.

Vrbs seruat vrbem, seruat itidem vir virum,
Manus manum, digitùmque digitus abluit.

Et Xenocrates Philosophus Platonic. in lib. de morte, quem ex nostris refert Pet. Greg. *lib.* 27. *syntagm. cap.*2. *num.*5. vbi ait, † quòd Pro- 21 dicus sapiens gratis nullum erudiit, & semper habebat in ore Epicarmi illud: *Manus manum lauat; dans aliquid, aliquid accipe.*

CAPVT

CAPVT III.

An illud seruitij genus magis permittendum videatur, quod quidam ab Indis extorquent, quos vulgò Yanaconas *vocant, & velut adscriptitios, agrorum, villarúmque suarum culturæ inseruire debere contendunt?*

SVMMARIVM.

1 *Seruitium* Yanaconarum *an iustum sit?*
2 Yanaconæ *qui Indi dicantur in Regno Perù, &* Naborij *in Noua Hispania, & ex quibus causis illorum seruitium iustificetur?*
3 *Indi vagi, & errantes qualiter Hispanis, sub* Yanaconatum *titulo, in seruitium dari solerent?*
4 Yanaconatum *vsus maximè percrebuit in Argentina prouincia, & quare?*
5 *Indi in prouinciis Perù, qui dicantur* Atunrunæ, *& qui* Yanaconæ.
6 Yanaconatum *seruitium in Argentina prouincia, quomodo in R. Consilio temperatū fuerit?*
7 *Prorex D. Francisc. à Toleto, quid circa Yanaconas Argentinæ prouinciæ statuerit.*
8 Yanaconæ *transeunt cum prædiis.*
9 Yanaconarum *vsum, & seruitium qui Auctores probent.*
10 L.12.tit.10.lib.5.Rec. *quæ Indorum donationes prohibet, ad* Yanaconas *non pertinet.*
11 *Indi, cùm possint ad agrorum culturam mitti, multò faciliùs qui in eisdem fundis sunt, poterunt retineri.*
12 *Nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat.*
13 *Æquipollentis admissio semper debet permitti, vbi intentio legis per eam non violatur, sed melioratur.*
14 Yanaconæ *liberi manent, & liberam testandi facultatem habent.*
15 Yanaconæ *sunt veluti coloni partiarij in fundis, quibus adscripti sunt.*
16 *Coloni partiarij qui sint, & Auctores qui de illis agunt.*
17 *Vassalli Hispaniæ, qui dicuntur* Solariegos, *quo iure censeantur.*
18 *Seruorum vna est conditio, licèt in ministeriis differant.*
19 *Hominum liberorum plures sunt differentiæ.*
20 *Adscriptitij qui essent, & quo pacto fierent, & qui de eis agant.*
21 *Colonos adscriptitios qualiter definit D. Aug.*
22 *Adscriptitij vocabantur aliquando censiti, & tributarij, & quare?*
23 *Adscriptitij inde dicebantur, quòd fundo, quem colebant, adscriberentur: & quo pacto id fieret?*
24 *Adscriptitij etiam per absentiam, vel militiam 30. ann. liberari non poterant à cultura terræ, cui adscripti essent.*
25 *Lex cùm satis,* C. de agric. & censit. & l. eum qui, C. de fund. rei priuat. lib. 11. *illustrantur & conciliantur.*
26 *Adscriptitij si fugiant à fundo, cui adscripti sunt, sui furtum facere dicuntur.*
27 *Adscriptitij dicuntur pars fundi, & glebæ adhærere.*
28 Lex sed etsi 15. §. 1. D. de euiction. *explicatur, & à Cuiac. emendatione vindicatur.*
29 *Adscriptitij habebant libertatem conditionatam, aut conductionatam.*
30 *Parabolani non erant Medici hospitalium, sed homines eis adscripti, ad curam infirmatorū.*
31 *Metallarij, Curiales, Cohortales, Fabricenses, Murileguli, & alij similes conditionatam, libertatem habebant.*
32 *Galli Gelta Haduos velut seruos, seu adscriptitios habebant.*
33 *Homines manus mortuæ, siue vassalli Taliabiles sunt apud Gallos veluti adscriptitij.*
34 *Vassalli de Remensa qui dicantur in Cathalonia.*
35 *Mansarij vassalli in Italia qui, & vnde dicantur.*
36 *Vassalli seruitutis qui dicantur in Aragonia, & alibi.*
37 *Coloni adscriptitij quibus modis fieri, & acquiri possint.*
38 Yanaconarum *vsus, & seruitium exemplo aliarum nationum defendi potest.*
39 *Leges de similibus ad similia porrigi solent, & tempori, ac loco, publicisque necessitatibus accommodari.*
40 Yanaconarum *seruitium Regiis schedulis approbatum videtur.*
41 *Ordinationes D. Proregis D. Francisci à Toleto de seruitio* Yanaconarum, *Regiis schedulis approbata sunt.*
42 *Leges, etiamsi aliquo respectu duræ, aut iniustæ videantur, non facilè mutandæ sunt, & quare?*
43 *Schedula Regia, quæ tractat de seruitio* Yanaconarum, *explicatur.*
44 Yanaconæ *non possunt recedere à fundis, quibus adscripti sunt, nisi priùs in eis necessarias operas fecerint.*
45 Yanaconarum *vsus vbi fieri possit, restringendus est.*
46 *Prohibita ne in vsum transeant, cauendum est.*
47 *Error, cui ab initio non resistitur, maiores vires assumit.*
48 *Indi in plena, & integra libertate conseruari iussi sunt.*
49 *Libertas infringitur, cogendo aliquem, vt in certo loco moretur.*
Lex Titio centum 70. §. Titio centum, de condit. & demonstr. *& aliæ similes explicantur & illustrantur.* *ibid.*
50 *Manumissionis in actu dabatur seruis facultas viuendi vbi vellent, & abeundi quo vellent.*
51 *Conditio standi in certo loco, non nisi seruis, vel libertis imponi solebat.*
52 *Carceris pœna est seruitutis species.*
53 Yanaconarum *seruitium, & detentio aliquibus legibus Indiarum interdicta reperitur.*
54 Yanaconarum *seruitium præscriptione defendi non potest, cùm sit libertati contrarium.*
55 *Indi non sunt domini libertatis suæ, vt nec membrorum.*
56 *Libertatem suam nemo recusare potest.*
57 *Liber qui sui natura est, non potest per pactum se adscriptitium, vel alterius hominē facere.*
Pactum inducens perpetuam seruitutem, vel operarum præstationem, an valeat. *ibid.*
58 Lex vlt. C. de transact. explicatur.
59 *Mala non sunt facienda, quamvis inde prouenire possint bona.*

60 Yanaconæ

60 Yanaconæ *plures iniurias sub duris & iniustis dominis patiuntur.*

61 *Voluntatem contra meam quod fit satis dicitur in perniciem meam fieri.*

62 *Voluntatis interesse datur.*

63 *Adscriptitiorum exemplum, ad* Yanaconas *applicari non posse, ostenditur.*

64 *Adscriptitij quo iure induci, & defendi cœperint.*

65 *Adscriptitiorum vsus in Hispania non est receptus,*

66 *Indiarum prouinciæ debent iudicari legibus & consuetudine Hispaniæ, cui sunt vnitæ.*

67 Yanaconarum *vsus hodie tolli deberet, cessante causa eius dissimulationis.*

68 *Belli causa indultum, cessante bello, cessare debet.*

69 *Libertatis tutela ad ius publicum spectat.*

70 *Indos profugos, aut vagantes qui cepit, & reduxit, an eos sibi applicari, petere possit.*

71 *Indos, qui se vendunt propter famem, aut aliam necessitatem, quatenus emptor vt seruos detinere possit.*

72 *Vagabundos qualiter capi, & in seruitio detineri permiserit Rex Ioannes I.*

73 Yanaconæ *duris & insolitis seruitiis onerandi non sunt.*

74 Yanaconæ *bonis spoliandi, salariis defraudandi, aut iniuriis afficiendi non sunt.*

75 *Domini, qui seruos, vel parentes, qui filios crudeliter vexant, eos manumittere, aut emancipare coguntur.*

76 *Barones & Domini, qui vassallos malè tractant, eis priuandi sunt.*

77 Yanaconæ *non possunt sine prædiis; quibus adscripti sunt, aut prædio vendito retineri, & in aliud transferri.*

78 *Adscriptitios si quis simpliciter donet fundum quoque, cui seruiunt, donasse censetur.*

79 *Accessorium, quando est inseparabile, & dignius principali, ipsum secum trahit.*

80 *Vassalligium ignorantiæ quod dicatur? & est reprobatum.*

81 *Indi licèt regulariter directè, vel indirectè vendi non possint, hoc fallit in* Yanaconis, *siue adscriptitiis.*

82 Yanaconæ *vbicunque reperiantur, tributa Regi, vel suis Commendatariis debita, soluere cogendi sunt.*

83 *Schedulæ aliquæ referuntur* de Yanaconatum *tributis agentes.*

84 *Adscriptitij, vel colonarij ab exactoribus tributorum grauiter inquietandi non sunt, & quare.*

EX his paulatim in illam aliam quæstionem,
nobiliorem certè, & difficiliorem deuenis-
1 se videmur, vtrùm † scilicèt magis iusta, &
legitima sit aliorum Indorum possessio & oc-
cupatio, quos Hispani aliqui priuatam vti-
litatem tantummodò respicientes, in suis
domibus, prædiis, metallorum fodinis, &
aliis quæstuosis negotiationibus retinent, eo
titulo & colore, quod tales Indi, iam ab
antiquo, proprias & naturales sedes reliquerint,
& se prædictis Hispanis sociantes, atque
aggregantes, posteaque in eorum domibus, &
possessionibus assuefacientes, ibi vxores du-
xerint, & propriis laribus veluti translatis, ac
constitutis, liberos procreauerint, antiquíque,
& originarij soli memoriam amiserint? Præte-
xunt quippe Hispani † ex hoc capite sibi in 2
eiusmodi Indos, eorúmq; liberos: & descenden-
tes Ius quoddam seruitij & famulitij, veluti in
adscriptitios, aut colonarios competere, neque
eos (quamvis maximè velint) à suis prædiis abi-
re patiuntur. Eò magis, quòd plurimi iudices, ad
quos Indorum querimoniæ perueniebant, eos-
dem, causa cognita, seruitium, siue famulatum,
quem præstare cœperant, continuare iubebant,
nec nouos dominos mutare sinebant, nisi ab
antiquis nimis asperè tractari cōstaret, vel debi-
tis salariis, & vitæ subsidiis temerè defraudari.
Quinimò † interdum etiam, quamvis nulla 3
possessio ab Hispanis prætexeretur, solebant ta-
men iudices, illis petentibus, & seruitio egere
dicentibus, Indos, quos vagos, & incertæ sedis,
siue soli comperiebant, sub certis legibus, &
conditionibus in perpetuum cōcedere, & assig-
nare. Quos Indos communi nomine in hoc Re-
gno Peruano *Yanaconas* vocant, & in Mexica-
no *Naborios*, proprio gentis vocabulo, quasi
seruientes homines dicas. Et in Argentina pro-
uincia † maximè hoc seruitium frequentatur, 4
in qua antequam Dom. Prorex D. Francisc. à
Toleto gubernationis habenas suscepisset, Indi
duas in classes distributi repericbantur. Alij
námque † quos *Atunrunas* dicunt, in suis op- 5
pidis, & reductibus permanserunt, proprios
Caciques, siue *Curacas* agnoscentes, ibidémque
iniuncta sibi seruitia, & tributa regulariter ex-
hibentes. Alij verò cùm ad Hispanorum domus,
& fundos diuertissent, ibique per annos aliquot
constitissent, eis inurbanis, & rusticis operibus
inseruiebant, & ab illis fidei doctrinam accipie-
bant, & vestem prætereà annuam, certaque ter-
ræ iugera, quæ Indi tanquàm propria possidebant,
& dominorum instrumentis colebant. Quo
pacto, ab aliis seruitiis & tributis, quibus *Atunrunæ* subiecti erant, liberabantur,
Cùm autem super hoc in Regio Consilio † 6
disceptatum fuisset tandē placuit, vt Regia Cā-
cellaria, quæ in dicta prouincia fūdata fuit an-
no 1561. nihil noui disponeret, sed rebus eo, in
quo erant, statu relictis, nullos deinceps Indos
à suis oppidis abire permitteret, neque Hispa-
nos, quæsitis anteà *Yanaconis*, exueret. Missó-
que paulò pòst † ad hoc Regnū prædicto Pro- 7
rege, ei inter alia huius rei cognoscēdæ, & pro-
uidendæ cura commissa fuit. Quo cùm illi pro-
uinciam personaliter perlustrasset, & omnia, quæ
vtrinque allegabantur, exactè cognouisset, di-
ctos *Yanaconas*, qui prædiis rusticis inseruie-
bant, Hispanis, sub legibus suprà relatis, &
aliis, quas oportere iudicauit, adscripsit, ratus
sic cōmodius omnibus subueniri, & nihil refer-
re, quòd Indi ad propria municipia reuocaren-
tur, vel in domibus, & prædiis Hispanorum sub
publica registri, siue matriculæ fide, & profes-
sione relicti, eis easdem operas exhiberent, ad
quas præstandas ex suis oppidis euocari, & di-
stribui solebant. Vnde † si dicti fundi, & prædia 8
venduntur, aut quovis modo per contractū, vel
vltimam voluntatem ex aliis personis ad alias
transire contingit, Indi quoque illis assignati,
cum eisdem possessionibus transeunt; quia quē-
admodum eas deserere nequeunt, ita nec noui
possessores illos mutare vel expellere possunt.
Quam Indos gubernandi, & distribuendi ra-
tionem † nimis probat Ioan. Matienz. qui cōsi-
liis, 9

liis, & visitationi dicti Proregis interfuit, *in tract. M.S. de moderat. Reg. Peru 1. p. cap.* 8. vbi refert se idem tractasse in alio libro *de stylo Cancellariæ, tit. 1. praeminent.* 17. *cas.* 20. *declarat.* 9. *gloss.* 4. & repetit. *in l.* 12. *tit.* 10. *glos.* 1. *num* 5. *lib.* 5. *Recopil.* Et hoc ipsum non obscurè sentit Acosta *d. lib.* 3. *de procur. Indor. salut. cap.* 17. Agia *in suis respons. de seruit. personali Indor. pag.* 52. & eruditiss. Licent. Petrus Ruizius Bejaran qui fuit quondam magnus in Regiis Consiliis Aduocatus, & postea obiit dictæ Argentinæ Cancellariæ meritus, & emeritus Senator, in peculiari syntagmate, quod ad defendendum prædictum *Tanaconarum* seruitium, scripsit. Ipse quoque idem Matienz cùm postea typis edidisset commentarios non malè dolatos circa *lib.* 5. *noua Recop.* incidens *in l.* 12. *tit.* c. quæ Indorum donationes fieri prohibet, sic *num.* 5. concludit. *Ad Indos verò Tanaconas*
10 *dictos, † lex ista adaptari non potest. Nam licèt legibus Indiarum hi prohibeantur seruire inuiti, vt in l.* 22. *Indiar. multis tamen iustis rationibus hac in prouincia permittitur, vt seruire possint in fundis, & prædiis, & possessionibus Hispanorum, vbi ipsi libenter habitant, & fundos colunt, sibi ipsis, & dominis prædiorum, iusta mercede eis designata. De quibus latè egimus in lib. moderationis Perù par.* 1. *cap.* 8. *&* 24.

Pro cuius opinionis confirmatione sequentia argumenta expendi posse videntur. Primum
11 quòd cùm receptum sit, † propter communem Regni vtilitatem, & vbertatem Indos operibus rusticis, & aliis necessariis laboribus, etiam inuitos, mancipari posse, & ad eos subeundos vicissim ex suis municipiis deduci, vt *in capitib. sequentib.* latissimè disputabimus; multò facilius admittendum videtur, si in eisdem prædiis, quæ colere tenebantur, resideant, maximè, cum ibidem commorantes, à plurimis aliis vexationibus liberentur, quas in suis oppidis frequenter patiuntur; & Hispani quibus addicti sunt, eos defendant, in Fide, Religione, & moribus politicis, officiisque mœchanicis instruant, & quæ opus habent ad vitæ sustentationem, hilariter subministrent. Nihil enim
12 † referre solet, si quid per æquipollens fiat, *l. fideicommissa* 11. §. *si cui, D. de leg.* 3. *l. si mater* 3. *C. de instit. & substit.* Ias. *num.* 20. & reliqui DD. communiter *in l. Gallus*, §. *& quid si tantum, D. de liber. & posth.* Anton. Gom. 1. *tom. var. cap.* 2. *num.* 6. *&* 7. latè Euerard. *in locis legalib. loco* 101. *Ab æquipollentibus*, Ioan. Gratian. *regul.* 82. *num.* 4. & Cardin. Tusch. *pract. conclus. iur. verb.* Forma, *conclus.* 417.

Maximè quando legis, vel hominis intentio per eiusmodi implementum non violatur,
13 sed melioratur. Quo † casu, etiam in prohibitoriis, & vbi præcisa formæ obseruatio requiritur, æquipollentis admissio concedi solet, *l. diligenter* 5. *iuncta l. vltim.* §. *fin. D. mandat. l. iam tamen*, §. *in hac, D. indic. solui*, *l. si quis mihi bona* 6. §. *sed etsi mandaui*, *D. de acq. hæred. cap. licèt*, *el* 2. §. *testes autem*, *de testib. Clem. exiui*, §. *vt autem*, *de verb. sign.* cum aliis traditis à Bart. *num.* 3. Ias. 23. Galiaula 24. *in d.* §. *& quid si tantum*, *eod.* Ias. *in l.* 1. §. *si stipulanti, circa fin. D. de verb. obligat.* Tiraq. *in l. si vnquam, verb.* Libertatis, *num.* 48. *C. de renoc. donat.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 15. *num.* 19. *col.* 4. & Gratian. *regul.* 305. & Gail. *de pignoration. cap.* 9. *num.* 1. *& libr.* 1. *obseruat.* 2. *numer.* 3. *& libr.* 2. *obseruat.* 13. *numer.* 13.

Secundò facit, quòd licèt plurimis legibus, & schedulis libertati, & bonæ, ac suaui tractationi Indorum valdè consultum sit, & vt inuiti in nullis locis, vel operis detineantur, vt *supr. cap.* 1. *&* 2. tradidimus. In proposita † ta- 14
men quæstione, libertate priuari non videntur, cùm liberi maneant, & rerum, ac filiorum suorum dominium, & potestatem habeant, & testandi liberam facultatem, & solùm cogantur in terris, siue possessionibus Hispanorum manere, quibus se ipsi voluntariè ab antiquo aggregarunt, & addixerunt. Easque † non tam 15
seruili more, quàm colonorum iure, ac modo colere, qui olim partiarij dicebantur, quia fructus cum domino fundi pro dimidia, vel tertia, aut alia quota eorum parte, culturæ causa, partiebantur. De quibus † agit text. *in l. si mer-* 16
ces 28. §. *vis maior*, *D. locati*, Plin. *lib.* 9. *epist.* 37. & alij, quos refert Brisson. & reliqui, qui de verbis iuris scripserunt, verb. *Partiarius colonus*, Ant. Vsillus *in* §. *item Seruiana, ex num* 30. *Inst. de act.* Cuiac. *in notis posth. ad d.* §. *vis maior*, & Carrotius *in tract. de locat. tit. de remissione merced. quæst.* 4. *num.* 3. Quod non est illorum libertatem infringere, sed ad propriam sui, & simul communem Reipublicæ vtilitatem illos dirigere, vt *in cap. sequent.* dicemus. Et in Hispania sæpè contingere videmus in † vassallis, qui vocantur *Solariegos*, qui 17
passim à dominis venduntur, æstimantur, & taxantur. & tamen non ideò seruorum nomine, vel appellatione censentur, vt constat *ex l.* 3. *tit.* 25. *par.* 4. vbi Gregor. Lup. *& ex l.* 2. *tit.* 11. *libr.* 4. *Ordin.* vbi Didac. Perez *col.* 1518. *& seqq.* & ex traditis ab Speculatore *in tit. de feudis*, §. *quoniam*, vers. *Sed numquid homo emens*, *num.* 37. & Hugone de Celso *in repert.* verb. *Solariegos*.

Tertiò considerari † potest, quòd licèt in 18
seruorum conditione nulla sit differentia, quoad hoc vt vnus sit magis seruus, quàm alius, quamvis in officiis, & ministeriis plurimum differre soleant, iuxta text. *in l. & seruorum*, *D. de statu homin. &* §. *vltim. Instit. de iure personar.* iunctis his, quæ vltra Scribentes *ibidem* notat Alex. *lib.* 3. *Genial. cap.* 25. vbi latè Tiraquel. *in notis*, Mercerius *lib.* 1. *opin. cap.* 9. Ant. August. *in l. sed etsi milites*, §. *planè ignominia*, *D. de excusat. tut.* Pancirol. *in thesaur. variar. antiq. lib.* 1. *capit.* 55. Petrus Popma *in tract. de operis seruor.* & Petr. Richard. *in notis ad Petron. Arbit. pag.* 125. In liberis autem
hominibus † plures differentiæ considerari 19
possunt; quarum quatuor enumerat glos. *in d.* §. *vlt.* & octo glossa alia elegans, & magistralis *in Rubr. C. de agric. & censit.* Vbi multum in
nostris terminis de colonis, † & adscriptitiis 20
hominibus loquitur, qui in variis prouinciis Populo Romano subiectis, licèt re, & nomine liberi essent, ita tamen conditionatam, & restrictam libertatem habebant, vt à fundis, quibus vel legis, aut Magistratus alicuius auctoritate, vel triginta annorum præscriptione, vel ratione originis semel addicti fuerant, recedere non valerent, eorumque culturæ inseruire compellerentur, & ad aliud officium, militiam, vel ministerium adspirare non possent,

vt

vt constat ex *l. quemadmodum* 7. *l. omnes profugi* 8. *l. colonos* 11. *l. litibus* 20. *l. ne diutius* 21. *l. cùm scimus* 22. *C. illo tit. de agric. & censit. l.* 1. *C. de colon. Palæstin. l.* 1. *C. de colon. Thracensib. l.* 1. *C. de colon. Illirican. l.* 1. *C. de fugit. colon. l. super patrimoniali* 4. *C. de mancip. & colon. patrim. lib.* 11. *l. curâ peruigili, C. qui militare poss. lib.* 12 *d. c.* 3. *de immunit. Eccles. text.* & ibi gloss. *in c.* 2. *de Iudæis, text. opt. in l.* 8. 9. *tit.* 18. *p.* 3. vbi Gregor. Lup. cum multis aliis, quæ de istorum colonorum, & adscriptitiorum natura, oneribus, & differentiis doctè & copiosè vltra Scribentes, præcipuè Cuiac. *in dict. iuribus, & in l. licèt, C. de locato, pag.* 422. & Abb. *in d. c.* 3. tradit Roman. *cons.* 555. *per tot.* Bald. *cons.* 328. *lib.* 3. Benedict. in *c. Rainutius*, verb. *Et vxorem, n.* 395. *& seqq.* Chassan. *in consuet. Burgund. Rubr.* 9. *n.* 4. Matth. de Afflict. *ad const. Neapol. pag.* 89. *&* 90. Nauar. *lib.* 1. *cons.* 1. *q.* 44. Couar. *in c. quamvis pactum*, 2. *p.* §. 1. Conan. *lib.* 2. *comment. cap.* 10. Alu. Valasc. *de iur. emphyt. q.* 37. *per tot.* Brisson. Prateius, Hottom. & nouissimè Ioan. Calin. *de verb. iur.* verb. *Coloni*, & verb. *Adscriptitius*, Forcatul. *in Rubr. D. de seruit. n.* 10. Duaren. *in l.* 1. *eod. tit.* Husanus *in tract. de homin. propriis*, Borrell. *de præst. Reg. Cathol. c.* 64. *n.* 39. *& seqq.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 31. vers. *Secundò quæritur*, Toletan. *in lucerna Rubr. iur. ad d. tit. C. de agric. & censit.* vbi Sebast. Næuius *in systemat.* & Ximen. *in concord.* alios adducunt, & novissime illustriss. Archiep. Brachatens. D. D. Roder. Acuña *in notis ad cap.* 7. *dist.* 94. *pag.* 434. Vlricus Hunius *lib.* 1. *quæst. tract.* 2. *q.* 5. Calist. Remirez *in tractat. de lege Regia Regni Arag.* §. 34. *in princ.* Cardin. Tusch. *practic. concl. iur. litt. A. concl.* 217. & Vincen. Carroc. *in tract. de locato & conducto*, 1. *p. q.* 5. *quæst.* 2. *princip. fol.* 4. Guido Pancirol. *in thesauro var. antiq. lib.* 1. *cap.* 77. *p.* 105. noster D. Franc. Amaya Pincianus Senator meritissimus *lib.* 1. *obseru. c.* 6. *n.* 27. *p.* 67. & nouissimè D. Franc. Merlinus *quæst. for. cap.* 83.

21 Vnde † D. August. *lib.* 10. *de Ciuit. Dei c.* 1. *Coloni* (inquit) *appellantur, qui conditionem debent genitali solo propter agriculturam sub dominio possessorum, id est, prædia in quibus sunt*
22 *nati, dominis colere tenentur.* Qui † censiti etiam, & tributarij, & adscriptitij aliquando dicebantur, quia non tantùm priuatum dominis censum persoluebant, sed etiam pro agris, quos proprio nomine colebant, publico censui obnoxij erant, & ob id libris censualibus adscribebantur, *l.* 1. *C. de tyron. lib.* 12. *l.* 2. *C. in quib. caus. colon. censit. dom. lib.* 11. *l.* 2. *C. si vagum mancip. pet. in C. Theodos. l.* 4. *l. colonos, l. cùm scimus, C. de agric. & censit. l. quicunque, C. de re milit. lib.* 12. Nisi mauis † adscriptitios voca-
23 ri, quasi terræ, quam colebant, adscriptos, vt insinuat Festus Pompeius *lib.* 1. *de verb. sign.* dum ait, *Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, vt essent coloni.*

Ad quod, vt aduertunt Abb. Cassan. & alij ex *suprà* relatis, duplex scriptura publica requiri solebat: prior, quâ adscriptitius expressim domino soli promitteret, quòd nunquam ab eo recederet; altera, in qua se adscriptitium esse profiteatur, quæ sine omni necessitate, vel compulsione fieri debet, *d. l. cùm scimus*, §. 1. *& l. colonus nunquam, C. de agric. & censit. l.* 84. *tit.* 18. *p.* 5. quæ harum scripturarum tenorem apponit. Et hoc facto, † adeò culturæ terræ, 24
cui se adscribebant, obligati erant, vt ab ea liberari non possent, etiam si per triginta annos in aliqua militia stetissent, iuxta *l. cùm satis* 22. *C. de agric. & censit. lib.* 11. Quam † de 25
adscriptitiis, & non de aliis liberioribus colonis loqui, notare debemus, ne alias implacabiliter pugnet cum *l. eum qui, C. de fund. rei priuatæ, eod. lib.* vt aduertit Accurs. *ibid. & in l. omnes, C. de præscript. trigint.* Conanus *d. cap.* 10. *n.* 5. & Cuiac. *in d. l. cùm satis.*

Et hæc propter † sui furtum facere dicuntur, 26
in ead. l. cùm satis, & in l. præsenti, §. *cùm autem*, vers. *Sanè si seruus, aut colonus, C. de his qui ad Eccles. confug.* Et glebæ † adhærere, siue 27
partes fundi esse, quæ cum eo transeunt, *d. l. quemadmodum, & d. l. cùm satis, C. de agric. & censit. lib.* 11. *l. si quis* 20. *C. de Episcop. & Cler. l. possessionum, C. commun. vtriusq; iudicij, l.* 3. (quam ita interpretatur Forcatul. *vbi suprà*) *D. de diuers. & temp. præscript.* Melior tex. † *in* 28
l. sed etsi 15. §. 1. *D. de euict.* ibi: *Sed etsi seruus euincatur.* Quam ego olim Salmanticæ, dum *tract. de euictionib.* legerem, de his seruis adscriptitiis omnino accipiendam docui, vel de aliis propriis seruis, qui veluti partes, & instrumenta fundi erant, iuxta *l. instrumento, D. de fund. instructo, l. si quis inquilinos, de leg.* 1. & vincti, ac compediti ibidem opera rustica facere compellebantur, iuxta ea, quæ ex Ouidio, Tibullo, Columela, Plinio, Seneca, & aliis latè, & diligenter obseruat Brisson. *lib.* 1. *selectar. cap.* 9. Vt sic cessaret vanus labor Cuiacij, *lib.* 2. *obseruat. cap.* 20. *& in tract.* 6. *ad African. ad l.* 24. *eod. tit.* & nouissimè in notis posthumis ad illum textum, qui contra omnium Codicum fidem, legendum contendit: *Sed etsi seruitus euincatur*, quem probat Gothofred. *ibid.* & Balduin. *in Scæuol. pag.* 140.

Quartò facit, † quia non solùm in prædi- 29
ctis colonis, & adscriptitiis restricta, & conditionata, siue (vt Cuiacius dicendum monet, *in dict. l. licèt, C. de locat. col.* 422.) *Conductionata* libertas, apud Romanos reperiebatur; sed etiam in Parabolanis, † de quibus agitur 30
in l. Parabolani, & l. placet, C. de Episcop. & Cleric. Quos licèt Accursius *ibidem*, Medicos esse interpretetur, quem defendit Tiraq. *de Nobil. c.* 31. *n.* 438. & Gregor. Lop. *per tex. ibi in l.* 3. *tit.* 17. *p.* 6. verb. *Physica.* Verius est, fuisse quosdam deputatos seruitio hospitalium, Ecclesiarum, vel Xenodochiorum, qui, vt adscriptitij à cultura agrorum recedere non poterant, ita nec isti à seruitio ægrotorum, qui in nosocomiis residebant, vt docet Alciat. *lib.* 4. *dispunct. c.* 9. Cæl. Rhodig. *lib.* 19. *lect. antiq. cap.* 11. Corras. *in l. in summa, n.* 7. *D. de stat. hom.* Baëza *de inope debitore c.* 2. *n.* 17. Gomez de Mescua *de potestate in seipsum lib.* 2. *c.* 17. *n.* 26. Remirez *in d. tract. de lege Regia*, §. 34. *n.* 2. Thadæus Soacius *in princ. Instit. de iure person.* & Casaubonus *in notis ad Hist. August. pag.* 151.

Et idem inualuit † in metallariis, curiali- 31
bus, cohortalibus, fabricensibus, murilegulis, & aliis, de quibus in peculiaribus titulis voluminis agitur, vt post Accurs. Plateam, & Luc. de Pena *in d. Rubr. C. de agric. & censit.* prosequuntur Couarr. Baëza, & alij *in locis sup. citatis,*

citatis, Cæl. Rhodig. *lib. 4. lect. antiq. cap. fin.* Camill. Borrell. *de præstan. Reg. Cathol. cap. 18. num. 44. & seqq.* & Gomez de Mescua *d. cap. 17. num. 23.*

Et aliæ nationes, in casibus similibus, eandem gubernationis formam frequentarunt.

32 Nam † apud Gallos Celticos, vt refert Iul. Cæsar de bello Gallico lib. 6. *Summa auctoritas antiquitùs erat in Haduis, magnæque eorum erant clientelæ. Plerique vbi aut ære alieno, aut multitudine tributorum, aut iniuria premuntur, sese in seruitutem dicant Nobilibus, in hos eadem ferè sunt iura, quæ dominis in seruos, nam plebs penè seruorum loco habetur, neque iis petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur.* Cuius loci mentionem facien-

33 tes, hodiernam † Galliæ consuetudinem in hominibus, quos vocant *Manus mortuæ*, id est, vassallis taliabilibus, & adscriptitiis, referunt, & defendunt Guido Papæ *decis. 36. 312. 314. & 361.* Guillelm. Benedict. *in d. c.* Rainutius, verb. Et vxorem, *à num. 956.* Cassanæ, *in consuetud. Burgund. Rubric. 9. de Mains mortes, per tot.* Rhenat. Choppin. *ad leg. Andegauens. lib. 1. cap. 37. num. 9. & 10. & de Deman.* Franc. *lib 3. tit. 18. num. 6. & 7. & de priuil. rustic. lib. 1. p. 2. cap. 1. n. 1.* Petr. Greg. *lib. 20. syntagm. cap 11. num. 4.* Baeza *d. cap. 2. num. 23.* Cuiac. *vbi sup.* Ant. Mornac. *in notis ad leg. 3. C. de defensor. ciuit. pag. 175.* & alij relati à Remirez *d. §. 34. num. 2.*

34 Vbi † aliorum similium vassallorum meminit, qui in Principatu Cathaloniæ dicuntur *de Remenza*, de quibus etiam agit Hieron. Zurita *in Annal. lib. 1. cap. 6. pag. 11. & lib. 20. cap. 52.* Iacob Cancer. *1. p. var. cap. 15. n. 82.* & Anton. Oliuan. *de iure Fisci cap. 9. n. 17 &*

35 *18.* Qui † in Ducatu Mediolanensi, & alibi in Italia *Mansarij* dicuntur, eò quòd in loco, & villis domini manere, & ei certa seruitia præstare deberent: vel à *Manso*, hoc est, paruo fundo, quem à Domino ad sui victum accipiebant, vt ei inseruirent, nec nisi finito seruitio à Mansaria, vel Massaria recedere possent, vt docet Speculat. *in tit. de feud. §. quoniam, num. 38.* Aluarot. *in prælud. feud.* vers. *Sunt præterea*, col. 8. Bald. *cons. 327. lib. 3.* Rofred. Beneuent. *de libellis p. 5. in Rubr. de villanis, & in Rubr. de manentibus*, Cuiac. *per text. ibi in cap. 1. §. si quis de Manso, si de inuestit. feud. fuerit controuers.* post Bald. ibidem qui inquit: *Mansus est prædium, in quo manent homines,* Hottoman. *de verb. feudalib.* verb. *Mansus*, Card. Tusch. *pract. concl. iur.* verb. *Adscriptitij. concl. 217. n. 4.* Camil. Borrel. *de Magist. edict. lib. 4. cap. 9. num. 33 & seqq.* & D. Ioan. à Pareja Primarius Salmanticensis rude donatus, nunc Pinciani Conuentus Senator meritissimus, *in repetit. typis excusa sup. cap. 1. de censib. num. 2.*

36 In Aragonia quoque † hodie vsitantur vassalli quidam, qui *Scauitutis* dicuntur: nam licèt reuerà serui non sint, tamen de omnibus generibus seruorum aliquid participant, & ita Dominis, & Baronibus subsunt, vt ab eorum villis, aut oppidis abire non possint, prædiaque illorum colere teneantur, & absolutam, siue despoticam potestatem, absque appellationis remedio subire. Quod item passim adhuc obseruari legimus in Dania, superiori Germania, Palatinatu, Ducatu Megapolitano, & Sabaudiæ, Vvestphalia, & in Comitatu Oldemburgico. Quorum vsum, & seruitium latiùs recensent, & iuris regulis subsistere tradunt Freder. Husannus *in d. tract. de homin. propriis, per tot* Gail. *in tract. de pignorat. obseru. 8.* Heringius *in tract. de fideiuss. cap. 7. num. 317. & seqq.* Bartholom. Blarerus *in repet. legis diffamari, C. de i. gen. manum. cap. 1. n. 23.* Masuerius *in praxi, Rubr. de succes. n. 15.* Nauar. *d. cons. 1. tit. de constitut q. 44. n. 83.* Marta de iurisdict. *1. par. cap. 27. & 4. p. cap 41. num. 2.* Camill. Borrell. *d. c. 18 n. 2. & 3.* & in addition. ad Specul. Bellugæ, *Rubr. 46. §. donum,* verb. *Parangaria*, Calistus Remirez *d. § 32. 33. & seqq.* & Nos *infra cap. 8. ex n. 42.*

Quintò facit, quòd cùm hæc ita se habeant, & prædictorum † colonorum, & adscripti- 37
tiorum conditio Regis, aut legis auctoritate, vel pacto & conuentione, vel præscriptione, aut origine, & natiuitate induci possit, *l. vnica, C. de mendicant. valid. lib. 11. l. vnica,* vbi gloss. *C. de colonis Thracens. l. vlt. C. de metallariis, d. l. cùm scimus, in princip. & in §. illud quoque, d. l. cùm satis, §. cùm autem Anasthasiana, l. originarios, l. definimus, l. mulier, l. ne diutiùs, cum aliis, C. de agric. & cens. lib. 11. d. l. 89. tit. 18 p. 3.* Mirum non est, † si 38
eorum exemplum in his Indiarum partibus, eisdem circumstantiis concurrentibus, vsurpetur, & Indi in agris, ac fundis, vbi se ab antiquo voluntariè adscripserunt, vel vbi nati, aut Proregum auctoritate assignati sunt, manere cogantur, *argum. text. opt. in d. l. vnic. C. de colon. Palæstin.* ibi: *Sed exemplo aliarum prouinciarum*, & de colon. Thracens. ibi: *Ipsi quidem originario iure, &c.* Leges † enim de 39
similibus ad similia porrigi solent, *l. neque leges, l. non possunt, l. nam vt ait Pedius, D. de legib. l. 1. tit. 38. p. 7.* vbi gloss. *fin. l. quemadmodum 7. C. de agric. & censit. lib. 11.* vbi etiam in edictis prohibitoriis, ratione fauoris publici, hanc extensionem licitam esse docemur; & tempori, loco, ac rationi accommodari debent, & quæ necessaria sunt, sedulò prouidere, *cap. erit autem lex. 4. dist. l. humanum, C. de legib.* ibi: *Si quid de cætero in publica, priuatáue causa emerserit necessarium*, cum aliis, quæ circa earum ornatum tradit Panormit. *in cap. translato, n. 4 de constit.* Villagutta *in tract. de extens. leg. 1. par. per tot.* Menoch. *de arbitr. casu 84.* Mercer. *lib. 1. opin. cap. 5.* Didac. Perez *in addit. ad Seguram in l. vnum ex familia, §. sed si fundum, num. 98. D. de leg. 2.* Andr. ab Exea *in Rubr. de constit. n. 41. & seqq.* Mendoça *de pact. lib. 1. cap. 2. n. 5. & 33.* Salas *de legib. q. 65 disp. 6. sect. 5.* Suar. *lib. 1. cap. 4. & seqq.* & Christophor. Anguianus *in eod. tract lib. 1. controuers. 1. n. 9.*

Præsertim † cùm videamus, prædictum 40
Tanaconarum seruitium ad Regni conseruationem, & ipsorum Indorum bonum conducere, iudicatum fuisse, & iustis, atque æqualibus legibus temperatum à dict. D. Prorege D. Franc. à Toleto, postquam de hac re (vt diximus) exactissimam cognitionem habuit. Quod non solùm tacita Regum nostrorum permissione, siue dissimulatione approbatum conspicitur, sed etiam expressis aliquibus schedulis, & instructionibus, & præcipuè in illa

illa seruitij personalis anni 1601. de qua sæpè
loquuti sumus, *cap.5.* vbi refert, quòd dictus
D. Prorex, conuenientissimas circa hos Indos
Y*anaconas, y los de la Coca*, ordinationes pro-
mulgauit, quæ in Regio Indiarum Senatu con-
firmatæ fuerunt, easque obseruari præcisè iu-
bet, dummodo prædictæ nouæ schedulæ non
aduertentur,& Indorum suaui tractationi, do-
ctrinę,& salarij solutioni sub seueris animaduer-
sionibus consulatur: *Con que vayan de su volun-
tad à las Chacaras que quisieren, y no sean dete-
nidos en ellas por fuerça con paga ni sin ella.*

Quibus verbis, vt apparet, vim legis acce-
41 pisse videntur dictæ † ordinationes, non se-
cus ac si ab ipso Rege factæ fuissent, *l.2. §.
omnia, C. de veter. iur. enucleand. cap. si Apo-
stolica, de preb. in 6.* Etenim cùm hoc in
Regno prædicta consuetudo inualuisset, non
nisi cum graui damno, & rerum turbatione
tolli potuisset; vt tradunt Bejaran. & Agia *in
locis sup. num.9. relatis.* Et † secundùm sen-
42 tentiam Aristot. *lib.2. Polit. cap. de Politia
Hippodam. Non debet lex mutari, quando-
cunque reperiatur iniusta, & inueniatur alia
melior, nisi sit magnum grauamen, quia ma-
ius erit damnum, quod incurretur propter mu-
tationem frequentem legum, quàm id, quod
patientur, tolerando legem aliqualiter inin-
stam.* Cui affine est, quod docet I. C. *in l. mi-
nimè, & in l. quod non ratione, D. de legibus,
& in l. in rebus, D. de constit. Princip.* vbi plura
notant DD.& Nos latiùs ostendemus *infra cap.
seq. n.69. & seqq. & lib 2. cap.30.*

In eo tamen † dictæ schedulæ verba nota-
43 ri, siue taxari possunt, quòd hos *Tanaconas*,
quos adscriptitiis, ex ordinationibus D. Pro-
regis similes facimus, cum aliis Indis aduen-
titiis, siue conductitiis confundit, & eis ab-
eundi quo velint, & cum quo domino velint,
liberam facultatem tribuit. Quod quidem ita
intelligendum, siue saluandum putat Agia vbi
sup. Si prius † in fundis, quibus se adscripse-
44 runt, voluntarias, & necessarias operas fece-
rint, ad quod compelli possunt, vt dicitur *in
cap.9.* eiusdem schedulæ, aliter enim adscri-
ptitij proprios agros deserere, & dominos
mutare non possunt, & fugientes reuocari iu-
bentur, *l. omnes omninò 6. l. omnes profugi
8 l. originarios 11. l. cùm satis 22. cum simi-
lib. sup. notatis.*

Sed licèt superiora omnia, ad dicti *Tana-
conarum* seruitij defensionem, non ineptè
considerari videantur: Ego † tamen si hic
45 articulus hodie in disceptationem adduci
permitteretur, indubitanter consulerem, vt
vbi sine magno incommodo Reipub. fieri pos-
sit, cessare iubeatur, & vt nullo modo in po-
sterum extendi, & augeri sinatur. Etenim se-
cundùm † sententiam Cassiodori *lib.2. var.
46 epist.36. Cauendum est, ne transeat in vsum,
quod constat esse prohibitum.* Et † error, cui
47 ab initio non resistitur, vires maiores assu-
mit, & pro veritate reputatur, *cap. error, 86.
dist. cap. si est 30. 23. quæst.4. cap.2. de haret.
cap. loci nostri 35. q.9.* cum aliis, quæ conge-
rit Card. Iaccobat. *de Concil. lib.4. art.4. nu-
mer.175. & lib.9. art. 12. num.136.* Ioann.
Neuizan. *in silua nupt. lib.4. num.125.* & erudi-
tiss. Dom. Valençuela *in monitor. contra Venet.
5 par. num.137. & seqq.*

Pro qua opinione † in primis considero 48
eximiam illam curam, piámque diligentiam,
quam Reges nostri semper habuerunt, vt In-
di ad Fidem conuersi, sua libertate integrè
fruerentur, & nullis coactis seruitiis manci-
parentur, vt planè constat ex his, quæ in præ-
cedentibus capitibus exarauimus. Quæ li-
bertas, vt ibi etiam diximus, cùm nihil aliud
sit, quàm naturalis facultas eius, quod cui-
que facere libet, *l.4. §. libertas, D. de stat. ho-
min. §. & libertas, Inst. de iure personar. l.1.
tit.22. p.4. & repetimus infr. cap. seq. numer.5.*
Dubium non est, † quin vel ex eo solo graui 49
ter infringatur, quod quis certo in loco sem-
per, vel assiduè morari cogatur, *l.1. D. de li-
ber. homin. exhib. l. Titio centum 70. §. Titio
centum, D. de cond. & demonstr. cap. dilecto,
de maiorit. & obed. l. pen. C. de oper. libert.
l. si quis fugitiuus, §. idem rectè, D. de ædilit.
edict. l. qui neque, §. solutum, D. de verb. sign.
Auth. quomod. oport. Episcop. ordin. §. si ve-
rò, collat.1.* Et conducit † Cic. *Paradoxa 5.* 50
vbi libertatem appellat *facultatem viuendi
vt velis, & vbi velis.* Quod in ipso actu ma-
numissionis & significari, & scribi moris erat,
vt constat ex vetusto quodam exemplari rela-
to à Cuiac. *lib.14. obseru. c.27.* Persio satyr.3. &
5. & Plauto *in Menachm.* dum ait:

*Mea quidem Herclè causa liber esto, atque
ito quò voles.*

Atque † ideò talis conditio, vel grauamen 51
rarò olim imponebatur aliis, quam seruis,
aut libertis, quibus alimenta relinquerentur,
vt *in dict. §. Titio centum, l. Mænia 44. D. de
manumiss. testament. l. libertis 18. §. vltim. l.
seruos, D. de alim. legat. l. annua 20. §. Attia,
D. de annu. legat.* quas in optimis quæstionib.
expendunt, & illustrant Alex. *cons. 102. vol.
1. Roman. singul.689.* Palac. Rub. *in Rubr. de
donat. inter. § 2. num 3.* Capic. *decis.135.* Ant.
Gom. *2. tom. var. cap.10. num.24. & 1. tom.
cap.12. num.79.* Forcat. *in Rubr. de seruit. num.
10.* Morla *in ead. Rubr. numer.33.* Nauarr. *in
Manual. cap.14 num.20. & in cap. statuimus,
num. fin.19. quæst.3.* Couarr. *in 2. par. cap.7.
in princip. num.5.* Gregor. Lop. *in l.89. titul.
18. par.3. verb. Para siempre jamas*, Eman.
Costa *lib.2. selectar. cap.19. numer.5.* Anton.
Quesada *lib. singul. diuers. quæst. iur. capit.8.
numer.2.* Gail. *libr.2. de pace publica capit. 2.
num.20.* Callist. Remirez *in tractat. de leg. Re-
gia, §.32. num.34.* Gomez de Mescua *in d. tra-
ctat. de potest. in se ipsi. lib.1. cap.18.* & latè &
optimè Thom. Sanchez *de matrim. lib.1. disp.* 52
40. per tot. Et de pœna † carceris loquens,
& quòd sit seruitutis species, maximè vbi
perpetuus est, idem Alexand. *cons.133. num.
5. lib.2.* Roland. *cons.2. num.48. vol.1. & cons.
57. num 4. lib.3.* Marc. Anton. Eugen. *cons.
76. num. 160. lib.1.* & alij relati à Menoch.
de arbitr. lib.1. q.89. n.4. & Valençuela *d. mo-
nit.3. par num.216.*

Vnde † in nostris terminis lege 22. India- 53
rum ann 1542. expressè hæc detentio *Tana-
conarum*, & *Naboriorum* prohibita fuit, &
in alia prouisione 11. Martij ann. 1550. quæ
inseritur in alia Matrit. 23. Nouemb. an. 1566.
& extat *in 4. tom. impress. pag.392.* expressè
iubetur: *Que no se encomienden, ni consientan
Tanaconas en el Perù, ni se pueda seruir nin-
guno*

*guno de Indios por via de Naboria , ni Tequio,
ni otro modo alguno contra su voluntad , y sin les
pagar su trabajo. Porque el encomendar se los
dichos Tanaconas, se tiene por cosa per judicial y
que no conviene , &c.* Idemque præcipit alia
schedula data Tauri 21. Septemb. ann. 1551.
& expressius alia Matrit. 19. Nouemb. ann.
1559. quæ habetur in *d. 4. tom. p.* 323. vbi
mentionem facit de his Indis , qui se Hispanorum prædiis , vel seruitiis voluntariè , & ab
antiquo aggregauerant, & nihilominus iubet:
*Que se les de a entender à los dichos Indios Tanaconas , ò Naborios que son libres , para poder
hazer de si lo que quisieren , tomando el amo que
mas les contentare , y mejor los tratàre , sin que
en ello aya inducimiento , cautela , ni engaño alguno,ni seam atraidos,ni apremiados à ir, ni estar
en otra parte , ni con otras personas algunas , sino
con quien ellos quisieren estar de su voluntad,
&c.*

Secundò considero his iuris principiis , &
schedularum iussionibus non obstare , quòd
Indi se voluntate suâ Hispanorum prædiis ad-
54 scripsisse , & in eis longo tempore degisse , dicantur. Nam † eisdem schedulis , & præcipuè
illâ anni 1601. *cap.* 2. quælibet præscriptio,vel
consuetudo libertati Indorum contraria, damnatur. Quod tetigi *sup. c. 1. n.* 33. & Ius commune disponit, dum generaliter docet, in liberis hominibus vsucapionem non dari , neque
naturali libertati vllam præscriptionem , etiam
longissimi temporis officere,*l.vsucapionem* 9. *D.
de vsucap.*§. *sed aliquando, Instit. eod.l.fin. C. de
præscript. long. temp. quæ pro libert.l.6.tit.29.par.*
55 6.vbi Greg. Lup.

Et voluntas † Indorum , qui minorum , &
rusticorum iure, & priuilegiis vtuntur, vt infrà
tradetmus, in perniciem libertatis ipsorum trahi
non debet , neque impedire vt eam reuocent ,
& à dictis fundis,& dominis quando voluerint,
recedere possint ; cùm nemo etiam maior , &
volens sit dominus membrorum suorum,*l. liber
homo,D.ad leg. Aquil.* quam latè exornant plures, quos refert Couarr. *lib. 2. variar. cap.* 1.&
56 8. & Gomez de Mezcua *vbi sup. lib. 1. cap. 1.
cum seqq. & lib. 2. cap. 17. num.* 29. Nec † libertatem suam recusare possit, *l. nec si volens, l.
interrogatam , l. libros,C. de liber.caus. l. conuentio , D. eod. cum* aliis , quæ adducit Baeza *in
d. tract. de inope debitore , cap. 1. ex num.* 5.
57 *ad* 17.

Ex quibus † receptissima opinio est apud
plures, & valdè graues vtriusque iuris Interpretes , neminem , qui natura sua liber sit , &
status controuersiam non patiatur , posse per
pactum, vel transactionem se adscriptitium , &
58 hominem alterius facere. Quam probant Accurs.& Bart.*per text.*†.ibi *in l. fin. C.de transact.*
& sequuntur Bald. *num.* 2. Odofred. Paul. Fulgos. Salicet.Alberic.& Alex.ibid.& Alciat.*num.*
18. Padilla *num.* 3. idem Bald. *in l. si qua pecunia, C. de oper. libertor.* Boer. *in consuetud. Bituricens* tit. *Des costumes & vsages* , §. 1. verb.
Suite, col. 2. Fortun. Garcia *in l. manumissiones,
D. de iustit. & iure* , Afflict. *in constit. Neapolit.
Quia frequenter*, num 8. vers. *Sed in contrarium:*
Vaconius *lib. 1. declar. iur. cap.* 15. Borell. *de
præstant. Reg. Cathol. d. cap.* 18. *num. 9. & seq.*
Conan. *lib. 1. commentar. cap. 5. num.* 7. Hernestus Costmanus *disp. 1. thesi* 6. & Cuiac. *lib.*
12. *obseru. cap.* 35. Quia licet aliquando tolerari soleat pactum perpetuum de operis præstandis , iuxta notata per Matth. Colet. *de process. executiuis, lib.1.c.5. num.*73. & 74. pactum
tamen inducens perpetuam libertatis priuationem, inualidum est , *vt in dict.* §. *Titio centum* ,
Capic. *decis.* 135. *num.*4. Hoping. *de iure protect. tess.* 35. *litt.B.* & Magerus *de aduocatia armata , cap 6 num.* 32. vbi quòd imò etiam libertatem onerari leges abhorrent , *l.*1. § 1. *D.
quarum rerum actio non datur , l.4. C. de oper.libert. l.6.C.de ingen.manum. l.6. C.de liberali causa*, Natta *cons.*500.*num.*13.& Surd. *de alim.tit.*8.
*priuil.*65. *num.*4.

Et eodem modo respondere possumus ad id,
quod assertores contrariæ sententiæ considerant , de commoditatibus & vtilitatibus , quas
Indi ex Prædicto seruitio consequuntur. Nam
si † id prohibitum est, non sunt facienda mala, 59
quamvis ex eis bona aliqua prouenire possint,
cap.forte 24.*q.*1.cum aliis, quæ adduxi *1.to.lib.2.
c.8.n.*127. Præterquàm † quòd negari non potest , plurima esse damna , plurimósque labo- 60
res , quos Indi , ita semel addicti, sub aliquibus
iniustis, duris, & auaris dominis patiuntur, qui
cùm ruri degant, Dei timore posthabito,nullam
legem obseruant , nullúmque iudicem,aut censorem verentur.

Et vt maximè Indis per hoc seruitij genus
consuleretur , vbi tamen ipsi illud exosum habentes, ab eo cuperent liberari , valdè iniquum
videtur , eos inuitos , & reluctantes detinere,
aut fugientes reducere & reuocare : cùm satis
† dicatur in perniciem meam fieri , quod fit 61
contra meam voluntatem , quamvis ex eo lucrum,& commodum consequuturus sim,*l.vltim.
D.de vsu. & habit. l.quamvis melius, D.de vsufruct.* Ex quibus ita notant,DD. singulariter
colligentes, dari † interesse voluntatis , de quo 62
per gloss. *in l. cum seruus* , verb. *Furti , D. de
condict. causa dat.* Alex. *in l. cùm quid , num. 1.
D. si cert. pet. & cons.* 55. *in fin. vol.* 2. Ias. *in
l.2. num.99. C. de iure emphyt.* Cagnol. *in l. inuito, num. 3. D. de reg iur.* Tiraq. latissimè *lib.1.
de retract.in præfat. num.*15. Dueñas *reg.*171. &
Pinel. *in Rubr. C.de rescind. vendit. 1.par.cap.2.
num.24.in fin.* Vnde Cassiodor. *lib* 1. *var. epist.*
38. inquit : *Non est beneficium , quod præstatur
inuitis , nec cuiquam videtur vtile , quod aduersa
voluntate conceditur*,& dixi alia *in 1.to.lib.2.c.15.
num. 90. & seqq.*

Tertiò facit , quia exempla , † quæ de ad- 63
scriptitiis colonis , & aliis vassallis adduximus , qui olim vigente Romano Imperio , &
hodie in aliquibus prouinciis conditionatam &
restrictam libertatem habent , neque à fundis
& villis , quibus adscripti sunt, abire sinantur,
ad Indos nostros propriè applicari non possunt Adscriptitij † namque illam conditionem 64
subire cogebantur , quia olim bello fortè capti
fuerant,vel ex antiquo iure, & consuetudine illarum prouinciarum, illis se legibus,& seruitiis
voluntariè mancipare potuerunt , earum Regibus , ac Principibus id consentientibus , vt
ostendunt omnes Auctores, qui de eis agunt, in
locis supr. relatis, & Callistus Remirez , omninò videndus , *d. tract. de lege Regia Arag.* §.
31. *& seq.* At verò in Indis , vt sæpe probauimus , nullum captiuitatis , & seruitutis ius
exercere permissum est. Neque † in Hispania 65

tale vsquam adscriptitiorum hominum genus receptum videmus, vt obseruat Nauarr. *dict. cons.* 1. *tit. de constit. num.* 83. Cuius † legibus, &
66 moribus Indiarum prouinciæ iudicari debent, cùm eius dominio accesserint, iuxta tex. & quæ ibi Bart. & cæteri notant, *in l. si conuenerit*, §. 1. *D. de pignor. act.* & alia, quæ latè congessimus *in* 1. *to. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 47. & infrà *hoc to. lib.* 4. dicemus.

Neque his obstat, quod de ordinationibus Proregis D. Francisc. à Toleto retulimus, quæ aliquibus Regiis sanctioribus approbatæ videntur: nam aliis pluribus, vt diximus, reprobatæ sunt, & omnimodæ Indorum liber-
67 tati consultum. Et permissio † illa, siue tolerantia dictorum *Yanaconarum* Argentinæ prouinciæ, magis ratione vitandi scandali, quàm iustitiæ, vel æquitatis contemplatione proces-
68 sit. Vnde † pacis lenitas sopire debet, quod belli calamitas introduxit, vt aliàs dicitur *in l. vnica, in princip. C. de cad. toll. cap.* 1. §. *priuilegia*, & §. *sententia quoque, de pace Constantiæ*, vbi Odofred. & Bald. Barbatia *cons.* 1. *lib.* 3. & plures referens Tiraquell. *in tractat. de cessante causa*, vers. *Bello cessante, num.* 41. quibus fauet Tit. Liuius *lib.* 34. vbi cum de legis Oppiæ derogatione ageret, quæ lata fuerat in medio ardore belli Punici, inter alia sic ait: *Quas tempora aliqua desiderant leges mortales, & temporibus ipsis mutatas video. Quæ in pace latæ sunt, plerùmque bellum abrogat, quæ in bello, pax.* Et Iudices, ac Magistratus, tam supremi, quàm inferiores, plenæ libertatis Indorum se, quantum possibile fuerit, vindices, atque assertores præstare de-
69 bent; cùm eius † tutela ad ius publicum spectet, *l. fin.* §. *fin verò, C. de testam. manumis. l. si quis rogatus* 53. *D. de fid. commis. libert.* cum aliis notatis à Bart. *in l.* 1. *n.* 2. vbi Deci. *n.* 2. *C. de instit. & substit.* & Ant. Quesada *diuers. quæst. iur. q.* 16. *n.* 9.

Ex quibus ego in facti contingentia contra aliorum opinionem respondi, audiendum
70 non † esse quendam Commendatarium, qui sibi perpetuo, ac veluti adscriptitio, & colonario iure, Indos quosdam applicari petebat, quos ipse, longè à suis oppidis, & reductionibus profugos, & in montibus, & cryptis delitescentes, sub ea lege, siue præmio, se suis sumptibus, & laboribus quæsiturum, & ad sedes proprias reuocaturum, pollicebatur. Hæc enim conuentio libertati Indorum præiudicabat; licèt secus fortè dicendum esset, si non perpetuum seruitium desideraret, sed temporale, eatenus duraturum, quatenus expensis, & laboribus remunerandis, & Indis propter fugæ delictum puniendis, cauto, & prudenti iudici sufficere videretur, argu-
71 ment. eorum, † quæ in simili de Iapponiis, qui se, aut filios suos vendunt propter famis necessitatem, notat Molina *de instit. & iur. tract.* 2. *disp.* 35. & Ego 1. *tom. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 116. Rebellus *de obligat. iust. lib.* 1. *quæst.* 10. *n.* 22 *& seqq.* Et legis Regis Ioannis I. factæ Briuiescæ, quam refert Montalu. *in Repert.* verb. *Vagabundi*, quæ
72 † disponebat, vt vagabundi, qui de labore manuum suarum viuere nollent, per quemcunque Regnicolam capi possent, vt ei per mensem sine salario, vel præmio, solis victualibus præstitis, inseruirent.

Interim verò dum, prædictum *Yanaconarum* nomen, & seruitium in his prouinciis penitus exulare iubetur, illud breuiter, & vti-
liter moneo, eos † non esse à dominis quibus 73
inseruiunt, insolitis laboribus, & seruitiis onerandos, sed consuetis dumtaxat, *dict. l. cùm satis* 22. vers. *Caueant, C. de agricol. & cens. lib.* 11. cum notatis à Barulo, Platea, & aliis ibidem, Angelo *cons.* 9. Franc. Marc. *decis. Delphin.* 1. *part. decis.* 72. Iacob. Menoch. *cons.* 71. *n.* 9. & 10. Symphorema supplicat. Cam. Imper. *in voto reconuent. fol.* 101. *col.* 1. & Vuaremund. *verosimil. iur. n.* 33.
fol. 79. Et longè minùs † suis bonis spoliari, 74
salariis defraudari, aut iniuriis, & sæuitiis affligi debere; nam id strictè in D. Proregis ordinationibus statuitur, & ex iuris commu-
nis regulis sumptum videtur, quæ sicut † do- 75
minos, aut parentes, si in seruos, vel filios sæuiant, & eos malè, & crudeliter tractent, ad eosdem manumittendos, vel emancipandos compellunt, *l.* 2. §. *dominorum, leg. si dominus, D. de his qui sunt sui*, §. *sed & maior, Inst. eod. l. Diuus Hadrianus, D. ad leg. Pomp. de parric. l. si lenones, C. de Episcop. aud.*
Ita pariter † Barones & dominos vassallorum, 76
aut adscriptitiorum, qui homines sibi subditos vexant, & crudeliter tractant, eorum seruitio, & iurisdictione, ac potestate qua abutuntur, per dominum superiorem priuandos decernunt, vt egregie docuit Bartol. & Platea *in l.* 2. *C. in quib. caus. coloni dominos accus. poss. lib.* 11. Bald. *per text.* ibi *in dict.* §. *dominorum, num.* 1. & *in cap.* 1. §. *publici latrones, de pace tenend.* Ioan. Fab. *in d.* §. *sed & maior*, Luc. de Pen. *in l. si coloni, q.* 12. *C. de agric. & censit.* Roman. & Alex. *in l. diuortio*, §. *si fundum, D. solut. matrim.* Ias. *in Authentica qui rem num.* 5. *C. de sacrosanct. Eccles.* & *in prælud. feudal. num.* 6. & 9 idem Roman. *cons.* 37. *n.* 1. Guido Pap. *decis.* 62. Boër. *decis.* 1; 2. & 304 *n.* 7. Grammat. *decis.* 104 & innumeri alij, quos refert & sequitur Roland. *cons.* 18. *ex n.* 16. *lib.* 3. Menchac. *li.* 1. *controuers. illustr. c.* 8. *n.* 7. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 138. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 17. *n.* 7. Ant. Faber. *in Cod. Fabrian. lib.* 3. *tit.* 18. *definit.* 2. D. Valençuela *in d. monit. cōtr. Venet* 4 *par. n.* 274. *& seqq.* Callist. Remirez *d. tract. de leg. Reg. Arag.* §. 33. *n.* 8. & Næuius *in sistem. ad. d. l.* 1. *C. in quib. caus. coloni. lib.* 11. & dicemus inferiùs *lib.* 2. *c.* 24. *n.* 55. *& seqq.* vbi de commendis Indorum tractabimus.

Quibus illud consequens est, vt prædicti domini prædiorum intelligant, illis potius, quàm sibi, & propter publicam magis, quàm propter priuatam vtilitatem, dictos Yana-
conas permitti, ac concedi. Quà † propter 77
eos per se, & ab agris separatos vendere, permutare, aut alienare non possunt, neque prædio vendito, illos sibi ex pacto reseruare: cum tamen è contrario rectè possint cum eisdem fundis venditis, veluti in accessionem transire, siue venditio simpliciter fiat, siue cum iuribus suis, vt expressè docet Imperat. *in l.* 2. vbi gloss. verb. *Colonos*, & *in l. quemadmodum* 7. *l. cùm scimus*, & *in l. cùm satis, C. de agric. & censit. lib.* 11. vbi Bart. & Platea, Roman. *cons.* 355. *n.* 2. Tiraq. *de retract. lignagier*, §. 26. gloss. 1. *num.* 18. & aliis relatis Couarr. *in dict. cap. quamuis pactum*, 2. *part. relect.* §. 1. *fol.* 134. Carrotius *dict. tract. de locato fol.* 4. Cardin.

Tusch.

Tusch. *d. concl.* 117. latè Callist. Remirez *d. tract. de lege Reg.* §. 34. *num.* 2. & 6. & §. 36. *n.* 8. & alij DD. supr. citati.

78 Quibus addo † adeò hoc certum esse, vt si dictorum adscriptitiorum, siue *Yanaconarum* donatio simpliciter fiat, quia sine fundo esse nequeunt, ipsius quoque fundi donatio fieri censeatur, *ex text. optim. in l. quisquis* 3. *d. tit. C. de agric. & censit.* per quam ibi hoc ita notanter aduertit Ioann. Platea *num.* 3. & Bart. *in l.* 3.

79 §. *fin. & in l. vltim. D. de seruit. rustic.* Quia † concessio accessorij inseparabilis à principali, ipsum principale vincere, & secum trahere solet, maximè quando potentius, & dignius esse conspicitur, *l. alienatio, D. contrah. emt. l.* 2. *C. de præd. nauicular. lib.* 11. *l.* 1. *in fine, C. de ann. & trib. lib.* 10. *cap. debitores, & cap. mulieres, de iur. iur.* cum aliis, quæ vltra Scribentes *ibid.* eruditè notat Hippolyt. de Marsil. *in tract. de fideiuss. num.* 63. Petr. Pechius *in reg. accessorium, de reg. iur. in* 6. & Petr. Fab. *in l. cum principalis, D. eod.* Et hoc regulariter in aliis etiam vassallis dominorum procedere solet, † quorum vassalligium, vbi sine terra conceditur, dicitur, *Vassalligium ignorantia,* quod reprobatur *cap. peruenit. de censib.* Luc. de Pen. *in d. l. cum scimus, col.* 2. & Greg. Lop. *in l.* 2. *gloss.* 1. *tit.* 5. *par.* 7.

81 Rursus & illud adjicio, † stante nimirum hac *Yanaconarum*, siue adscriptitiorum Indorum permissione, practicari non posse illud aliud Nouarum, quas vocant, legum capitulum, quod iubet, ne vllo titulo, vel causa, Indi vendi, donari, aut ex aliis personis in alias transferri, vel directè, aut indirectè in contractum deduci possint, quod multis aliis schedulis posteà etiam prohibitum reperitur, & in mandatis, siue instructionibus Proregum enixè cauetur, vt constat *ex cap.* 54. eius, quæ data fuit Dom. D. Ludouico à Velasco Proregi Peruano ann. 1595. *in d.* 4. *tom pag.* 321. & in alio loco latiùs dicemus. Etenim (vt suprà vidimus) natura huius seruitij talis est, vt fundi possessores sequatur, & sub hac speciali lege concedi solitum est, vt etiam aduertimus *sup. n.* 77.

82 Denique notandum est, † quòd cùm hi Indi ex suis oppidis, & reductionibus profugi, & Hispanorum prædiis addicti, tributa, quæ Regi, vel Commendatariis præstare solebant, hoc modo defraudare cœpissent, prouide illud posteà statutum fuit, vt meliori, quo fieri posset modo, in æstimum siue catastrum reducerentur, & competentem tributi quantitatem pro virili soluere cogerentur. Ad

83 quod † *in d.* 4. *tom. pag.* 292. duo capita Instructionum eadem ferè verborum serie, ann. 1563. ad Præsidem Quitensem, & ann. 1568. ad Proregem Peruanum data reperiuntur, quæ sic habent *Haseme hecho relacion, que en las Prouincias del Perù se ha acostumbrado dar à vnos repartimientos de Indios, y à otros Indios de seruicio, que se llaman Yanaconas: y que como despues por Nos fue mandado, que no huuiesse seruicio personal de Indios, vnos de los dichos Yanaconas se quedaron en soldada con sus amos, y otros viuen en estancias de Españoles, y otros se han juntado, y hecho sus problaciones en los lugares y partes que les ha parecido, de los quales ninguno paga tributo à Nos, ni à otro ninguno, por no estar debaxo de Encomiendas, y que seria bien que à los tales mandasse pagar lo que buenamente pareciesse, conforme à la calidad y grangerias de las tierras donde viuen, como hazian los demas Indios, y se mandasse assi cumplir. Informarosheis de lo que en esto passa, y proueereis en ello lo que vieredes que conuiene, y de justicia pudieredes, y se debiere hazer. Y si os pareciere que tributen los dichos Indios, el tributo que se les impusiere, ha de ser para Nos, y dareis orden como se cobre por nuestros oficiales, y embiarnosheis relaciō de lo que en ello hizieredes.* Ad Præsidem quoque Audientiæ Nouæ Gallæciæ alia schedula expedita fuit, *eod. tom. pag.* 293. ann. 1565. quæ iubet, vt Indos, qui in metallis, prædiis, vel aliis Hispanorum possessionibus detinentur, solita tributa Regi dependant. Et cùm Dom. D. Francisc. à Toleto se hoc in Regno Peruano curasse scripsisset, tale responsum accepit ann. 1571. *Tambien referis auer en esse Reino mas de cincuenta mil Indios Yanaconas, y que justificadamente podrian tributar, como los demas, y que los vais haziendo reducir à pueblos particulares, especialmente à las ciudades, y que desde luego contribuyan para la doctrina, y hecho esto, trataniades de lo demas; lo qual ha parecido bien, y assi lo hareis.*

In quo tamen admonendi sumus; † exactores non debere hos Indos adscriptitios, vel colonarios propter tributa non soluta grauiter inquietare, ne propterea cogantur culturam deserere, vt disponit text. *in l. colonos* 11. 84
vbi Bart. & Platea, *C. de agric. & censit. lib.* 11. *l. omnes, C. de Episcop. & Cleric.* & latiùs diducit Frid. Husanus *in d. tract. de homin. propr. cap.* 23. Symphorema supplicat. Cameræ Imper. *tom.* 2. *par.* 3. *supplic.* 13. *fol.* 18. & aurea Bulla Caroli IV. Imper. *de immunit. Princip. Elector. c.* 11. quam refert Sebastian. Næuius *in system. iur. ad l.* 1. *C. de colonis Illiric. lib.* 11.

CAPVT IV.

In quo in communi discutitur, an iustum, vel iniustum censeri debeat, Indos inuitos, & reluctantes ad vrbana & rustica seruitia personalia, Reipublicæ necessaria, vel vtilia compellere?

SVMMARIVM.

1 *Quotidiana quæ sunt, plenius tractari debent.*
2 *Indi an inuiti ad seruitia Reipublicæ vtilia compelli possint?*
3 *Indos ad nullum omninò seruitium inuitos adigi debere, plures docti & pij viri opinantur.*
4 *Indorum libertas infringitur, si inuiti seruire cogantur.*
5 Lex 4. de statu homin. & §. libertas, Inst. de iur. person. *illustrantur.*
6 Lex 1. & 2. C. ne quis liber inuitus actum Reip. *exercere cogatur,* lib. 11. *expenduntur.*
7 *Ministeriis duris, & laboriosis serui tantum compelli solent.*

71 Con

personalibus Reipublicæ necessariis non releuentur.

136 *Schedula Quitensis expenditur, seruitium personale permittens, quod publicam vtilitatem concernit.*

137 *Capita instructionis expenduntur, Proregibus publica seruitia personalia Indorum iniungentia.*

138 *Schedula ann. 1601. & 1609. circa seruitium personale in quibusdam rebus conseruandum, expenduntur.*

139 *Seruitia personalia cùm tolli iussa fuissent, graues difficultates obortæ sunt, & quid super eis nouissimè cautum.*

SVperioribus quæstionibus explicatis, nunc illa altera suboritur, quæ non minorem difficultatem, quàm vtilitatem continet, & in forensi vsu quotidie versatur; ac propterea † 1 plenius tractari debet, *argum. text. in l. legaui 26. D. de libert. legat.* ibi: *Et plenius rogo, quæ ad hæc spectant, attingas, quotidiana enim sunt, l. iusto 44. D. de vsucap.* ibi: *Propter assiduam, & quotidianam comparationem seruorum, l. iam dubitari, D. de hered. instit. l. certi iuris 17. C. de iudic. Nouella 94. c. 2. in medio,* Bart. *in l. 1. de suspect. tutor.* iunctis aliis, quæ tradit Rodulph. Forner. *lib. 1. rer. quotid. c. 1.* Pinel. *in Rubr. C. de bonis mat. 2. part. n. 45.* vers. *Sunt hæc,* Collant. *in proœm. ad pragm. de los labradores fol. 4.* & Bouad. in Polit. *lib. 1. c. 4. pag. 4.*

An scilicet, dato quod Indi, proprio, & priuato iure, vel commodo, à nemine in seruitute, vel famulatu inuiti retineri debeant; 2 possint tamen † publica legum, & Magistratuum auctoritate, etiam nolentes, & reluctantes, alternis vicibus, & temporibus, congruáque mercede taxata, inter Hispanos distribui, vt eis saltem in operibus rusticis, aliisque vrbanis officiis, & ministeriis inseruiant, quæ ad communem Reipublicæ vtilitatem atque vbertatem, totiúsque Regni conseruationem, & incrementum conducere videbuntur?

3 In qua quæstione † plures passim doctores pariter ac pios, & religiosos viros agnoui, qui Indorum causam agentes, & miseram, atque abiectam conditionem dolentes, & iniurias, & oppressiones, quas sæpè horum seruitiorum occasione patiuntur, hanc coactionem absolutè, & generaliter damnant, & Regias aures assiduis litteris, & querelis, super ea tollenda, implere non desinunt. Pro quibus hæc, quæ sequuntur argumenta, valide pugnare videntur.

4 Primum, † quia si Indi (vt sæpè diximus, & probauimus) liberi sunt, & in hoc naturali statu libertatis tot ita enixis, & repetitis nostrorum Regum prouisionibus, instructionibus, & schedulis tueri, & conseruari iubentur, consequens est, vt ad nullum seruitium priuatis impendendum, compelli possint, cum libertas (cuius definitionem, atque effectus exposui *in cap. præcedenti, num. 47. & seqq.*) sicuti ex eo infringi videtur, quòd quis in loco aliquo semper stare cogatur, vt ibi retulimus, ita & in eo, quòd inuitus ad seruiendum 5 alteri mancipetur. Est † enim libertas naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, hoc est, *facultas viuendi vt velis, & vbi velis, l. 4. de stat. hom. §. libertas, Inst. de iur. personar.* cum similibus. Quæ verba veluti exponens Aristot. *lib. 6. Politicor. c. 2.* cùm primum libertatis signum proposuisset; *Alterum autem est* (inquit) *sic viuere, vt velis Hoc enim libertatis aiunt esse proprium; siquidem serui est, viuere non vt velit.* Et Persius *satyr. 5.*

Vindicta postquàm meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas?

Et elegenter Balduin. *in d. §. libertas, num. 12.* libertatem esse *liberam quandam, & plenam potestatem, rerúmque pro arbitrio gerendorum facilitatem, nullis aliunde impedimentis interturbatam. Nam & Festus facultatem interpretatur facilitatem.*

Atque, hoc est, † quod in eisdem ferè nostræ quæstionis terminis ex eadem ratione deduxerunt Impp. *in rubr. & nigro, C. ne quis liber inuitus actum Reipub. exercere cogatur, lib. 11. nam in leg. 1.* sic aiunt: *Si, vt proponis, decreto ordinis ad libertatem ductus es, non debere te inuitum, actum Reipublicæ administrare, curator Reipublicæ non ignorat: præsertim cùm serui huiusmodi officia administrare debeant,* & in l. 2. *Si cùm ingenuus esses, ad actum gerendum à Republica compelleris; auxilium Præsidiis, & iuris præsidia (prout vsus exigebat) implorare potuisti.* Quibus in locis Accursius actum, de quo loquuntur, de seruilibus, & laboriosis operibus, & ministeriis rectissimè interpretatur. Ad quæ serui † tantùm compelli solebant, vt *in l. 1. & fin. C. de seruis Reip. eod. lib.* & idem sequuntur Bart. Odofred. Angel. Platea, Iacob. Areti. Iacob. Rebuff. Lucas de Pen. & cæteri Scribentes ibidem. 6

7

Quibus non incongruè adiicere possumus, quòd † cum de rebus ad personas argumentum in iure & vsitatissimum, & validissimum sit, 8 *l. qui furere,* vbi notauit Bald. & Alberic. *D. de stat. homin. l. si quis inquilinos, §. si ita legatum, D. de legat. 1.* cum aliis, quæ congerit Euerard, *in topicis legal. loco 38. per totum.* Quinimò † & personæ rebus quibuslibet, quantumvis pretiosissimis, præponantur, *l. sancimus, C. de sacrosanct. Eccles. l. iustissimè, D. de ædil. edict. §. in pecudum, Inst. de rer. diuis.* cum aliis. Mirum non est, si Indorum personis ab his coactis, durisque seruitiis præstandis, eximi debere dicamus, cùm nemo † inuitus ad res suas locandas regulariter compelli possit, *l. legem 16. l. ne cui 31. C. de locato, l. 18. tit. 8. par. 5.* cum aliis, quæ latè congerit, Ant. Gom *2. tom. var. cap. 3. n. 5.* Mysinger. *centur 4. obseru. 23.* & Corrasius *de locato, tit. de libert. per tot.* quod idem in venditionibus, & emptionibus dicitur *in l. inuitus, C. de contrah. empt. l. nec emere, C. de iure deliber.* 10

Et generaliter † in quibuslibet rebus, quarum dominos (ratione naturalis libertatis) esse liberos arbitros, & moderatores docemur 11 *in l. in re mandata, C. mandati, l. 3. tit. 5. par. 5.* quam benè illustrat D. Couar. *lib. 3. var. cap. 14.* Gomez *d. 2. to. cap. 2. num. 51.* Didac. Perez *in l. 2. tit. 23. lib. 3. ordinam.* Corrasius *lib. 7. miscell. cap. 20.* & ante omnes Cic. *in Orat. pro Balbo,* vbi inquit: *Hæc sunt fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & emittendi dominum esse.*

Secundò

Secundò considero, quòd vltra plures alias schedulas, & prouisiones Regias, quæ seriò, & enixè iubent, vt Indorum bonæ, ac suaui tractationi in spiritualibus, & temporalibus, modis omnibus consulatur, de quibus latè diximus *in 1. tom. lib. 3. cap. 6. ex num. 28.*

12 Aliæ quoque † reperiuntur, quæ non minus piè & generaliter præcipiunt, Indos eodem iure, & modo haberi, & censeri debere, quo reliqui Hispani Regum nostrorum vassalli, prout etiam tetigimus *d. lib. 3. cap. 7. ex n. 56.* & patet vel ex antiqua illa instructione Regum Cathol. dat. Nicol. de Ouand. ann. 1501. ibi: *Que procurasse con vigilancia y cuidado, que todos los Indios de la Española fuessen libres de seruidumbre, y que no fuessen molestados de alguno, sino que viniessen como vassallos libres.* Et ex c. nouarum legum ann. 1543. 4. tom. pag. 263. ibi: *Iten, teniendo, como tenemos, à los naturales de las dichas nuestras Indias por nuestros vassallos libres, como lo son los de estos nuestros Reynos, an si nos tenemos por obligados à mandar, que sean bien tratados en sus personas y bienes, &c.* Et idem expressè cauetur in schedula Vallisolet. 28. Febr. ann. 1551. & aliis, quæ habentur in 4. tom. impres. pag. 307. & seqq. Et in Ordinat. huius Limensis Prætorij, cap. 70. ibi: *Procurando que los Indios sean mui bien tratados, è instruidos en nuestra santa Fè Catolica, y como vassallos nuestros libres, que este ha de ser su principal cuidado.* Extat quoque alia grauissima schedula Philippi II. Vlyssip. 27. Maij ann. 1582. vbi excessus hac in re factos seuerè reprehendit, iubétque, *Que los Indios sean bien dotrinados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, mantenidos en justicia, y amparados en su libertad, como subditos y vassallos nuestros.* Et ponderari possunt verba proœmij nobilis illius schedulæ ann. 1601. quæ vocatur, *Del seruicio personal*, cuius sæpè meminimus, ibi: *Y deseando yo acudir al remedio de ello, para que los Indios viuan con entera libertad de vassallos, segun, y de la forma que los demas que tengo en essos, y en estos Reynos, y otros, sin nota de esclauitud, ni de otra sugecion, mas de la que como naturales vassallos deben, &c.*

13 Quæ cùm ita se habeant, † & in Hispania nostra, & multò magis in his Indiarum prouinciis, Hispani, Regum nostrorum vassalli, ratione dumtaxat iurisdictionis, eis subsint, & in reliquis omninò liberi sint, vt docet text. *in l. 1. & 2. tit. 25. De los vassallos, par. 4.* & ibi Greg. Lop. omninò videndus, *l. 1. & seqq. tit. 3. lib. 4. Ordin. & tit. 4. lib. 6. Recop.* vbi Perezius & Azeued. Hugo Celsus *in repert.* verb. *Vassallus,* Peregrina *eod. verb.* & latè Bouadilla *in Politica lib. 2. c. 15. & cap. 18.* atque ita ad nullum seruitium, vel famulitium personale inuiti compelli soleant, etiam quouis salario sibi oblato, vt quotidiana praxis ostendit.

14 Idem pari ratione in Indis obseruandum, & practicandum videtur, qui eisdem Hispanis vassallis æquiparantur, † argum. text. *in l. 1.* vbi DD. *D. de legat. 1.* & eorum, quæ latè congerit Alex. *in l. 1. §. lex Falcidia, num. 9. D. ad leg. Falcid.* Ias. *in §. ex maleficiis, n. 39. Inst. de action. & Roman.* & eius Addit. *cons. 147.* ubi concludit, generale esse in omni adæquato vt habeat eadem priuilegia, quæ habet id, cui fit adæquatio, & Alex. *cons. 58. In causa mota, n. 7. lib. 7.* vbi notanter resoluit, quòd adæquatio vnius rei ad alteram, operatur, vt quidquid pluris priuilegij habet res, cui fit adæquatio, censeatur communicatum rei adæquatæ. Quod etiam in statutis, & aliis strictis, & odiosis dispositionibus procedere, si æquiparatio est regularis, & vniuersalis, pluribus probat Cardin. Tusch. *in pract. conclus. iur.* verb. *Adæquatio, concl. 174.* & verb. *Æquiparatorum, conclus. 308.* Euerard. *in loco, à simili, & in loco, à pari*, Tiber. Decian. *resp. 6. n. 27. respons. 42. n. 32. & respons. 45. n. 35. vol. 1.* & nouissimè plures alios congeres noster Aluarez de Velasco nuper pro meritis, pro litteris, in Senatorum Audientiæ Sanctæ-Fidei Noui-Regni Granatensis euectus, *in axiomat. iur. litt. A. n. 180. & 301. cum seq.*

Tertiò facit, † quia ratio publici boni, quæ prætexitur, vt Indi ad hæc seruitia inuiti distribuantur, Indos ipsos magis, quàm Hispanos, Hybridas, aut Æthiopes liberos grauauare non debet, sed longè quidem minus, si res æquabili, vt par est, trutina ponderetur. 15 Nam Indi, cùm natura sua modico sint contenti, & paruis, atque angustis laribus habitent, parum commodi, & vtilitatis reportant ex domorum ædificiis, metallorum operatione, agrorum, vinearumvè cultura, pecorum pastu & custodia, lanificiis, atque textrinis, & ex reliquis operibus, ac ministeriis, quibus frequenter addici solent. Hispani verò ex huiusmodi occupationibus, tum publicè, tum priuatim, ingens lucrum consequuntur, & quæstuosas vbique negotiationes exercent. Atque adeò † ferendi non videntur, si statim 16 atque in has regiones delati sunt, nimio fastu superbiant, & tumeant, & nullis se laboriosis operibus aptos reddentes, natosvè credentes, omnia Indorum laboribus, & sudoribus facere velint, quos vel hac de causa oportebat his oneribus liberare, vt tandem Hispani discant se illis socios adiungere, & aliquid propriis manibus operari, vt tetigimus *sup. c. 2 n. 16.*

Quod † nisi in his prouinciis introducatur, parum stabilem, & diuturnam earum con- 17 seruationem fore futuram, multi prudentes, & cordati viri quotidie vaticinantur, existimantes plurimum oportere, vt Hispani non Indorum sudoribus parta commoditate fruantur, sed iuxta diuinam sententiam Genes. *cap. 3.* in sudore vultus sui, suo pane vescantur, & Apostoli obtemperantes monitioni ad Ephes. 4. *vers. 28. Qui furabatur, iam non furetur, magis laboret operando manibus suis, quod bonum est*: & ad Thessalon. vers. 11. *Rogamus autem vos, fratres, vt abundetis magis, & operam detis, vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis*: vt tandem illud Psalm. 27. mereantur audire: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & benè tibi erit.*

Et ita iam dudum † plurimis schedulis Re- 18 giis caueri cœpit, vt harum prouinciarum Proreges & Gubernatores diligentiam, quam possint, maximam circa hoc adhibeant, & Hispanos, Hispanorúmque ex Indis, & Æthiopibus

thiopibus Hybridas, ad eadem ministeria, quibus Indi compelli solent, dirigant, & impellant, vt constat ex quadam ad Noui Regni Granatensis Cancellariam directa, Martit. 15. Ianuar. ann. 1569. 4. tom. impress. pag 343. ibi: *Os informeys, y sepays que Meslizos ay en essa tierra, y à los que assi huuiere en ella, los hagays seruir à señores, ò aprender oficios, ò cultiuar la tierra, &c.* Et ex illa ann. 1601. c. 2. ibi: *Y que de la misma manera sean compelidos los Españoles de condicion seruil y ociosa que huuiere, y los Mestizos, Negros, y Mulatos, y Zanbabigos libres, y que no tengan otra ocupacion, ni oficio, para que todos trabayen, y se ocupen en el seruicio de la Republica, &c.* & c. 16. vbi idem quoad metalla præcipitur, & ne gens otiosa in his partibus permittatur.

Sed inter omnes caput effert, & peculiari commendatione digna videtur, illa Aranjuetij 26. Maij ann. 1609. quæ summa cura, de his Indorum seruitiis personalibus agens, *in 2. cap.* monet, vt ea, si possibile sit, per seruos in posterum in hoc Peruano Regno præstentur & exequantur, & statim subdit: *Cuyos vezinos y moradores, assi estraños, como naturales, de condicion seruil y reis reduciendo al trabajo y ocupacion de las minas, y las otras labores, sin hazer distincion de los Indios, Españoles, Negros y Mestizos, y las demas naciones, porque todas conuiene que se vayan introduciendo en estos exercicios, como se ha hecho en las demas Republicas del mundo, à que tienen tanta auersion, vnos por floxedad, y otros porque desdenen el trabajo, como si fuesse cosa vil, no aduirtiendo, que la ociosidad en la gente vagabunda es digna de ser reputada por infamia.*

Nec contentus Rex noster Piissimus & Prudentissimus Philippus III. hæc ibi ita iustè & prouide disposuisse, eadem die aliam specialem, & magis luculentam schedulam ad id idem expediri mandauit Peruano Proregi Dom. Marchioni de Montesclaros, quæ † eandem
19 Hispanorum in Indias colluuionem, & quantumvis vilium, & humilium elationem; ac laborum auersionem & ignauiam præfatur. Iubétque vt maxima, qua possit, dexteritate curet, vt alicui agrorum, metallorum, aliorúmque publicorum operum laboribus assuescant, vt sic aliis exemplo esse possint, & pessima præsumptio & consuetudo vilipendendi eiusmodi functiones, & vitam otiosam degendi, penitus aboleatur, ne super Indorum humeros totum pondus recumbat.

Possumúsque in dictarum schedularum confirmationem, & contra Hispanos, qui lucra, & commoda sua inepti, & otiosi, Indorum
20 sudoribus comparare volunt, illud † expendere, quod Christus Dominus *Matth. 23.* in simili casu contra Scribas & Pharisæos obiecit: *Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere*, de quo memini 1. *tom. lib. 3. cap. vltim. numer.* 19.
21 Necnon etiam † leoninæ societatis adagium, quod, vt Erasmus ibidem obseruat ex Æsopi fabella sumptum, in eos iactari consueuit, qui omne commodum sibi desumunt, reliquis vi suo labore fraudatis. Adquod rectè putat re-
22 spexisse † Vlpian. I. C. *in l. si non fuerit 19. §. Aristo, D. pro socio*, dum inquit: *Aristo refert Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, vt alter lucrum tantùm, alter damnum sentiret: & hanc societatem leoninam solitum appellare, &c.* circa cuius explicationem, & illustrationem plura adducit Cota in memorab. verb. *Societas*, Zoanet. *rer. quotid. cap. 39.* Couarr. *lib. 3. var. c. 2* vers. *Secunda conclusio*, Decian. *respons. 97. num. 53. lib. 2.* Gail. *lib. 2. pract. obseru. c. 24.* & D. Pichard. *in §. de illa, Inst. de societate, in fin.* Egóque olim † hunc textum Salmanticæ, non sine 23
aliquo audientium plausu, perpendi, contra celebrem illum Doctorem Ioannem Legionensem, qui, cùm alij in eadem schola pro captu nostro legeremus, & laboraremus, duas sibi Primarias Cathedras conferri desiderabat, & in vnam personam plurimorum stipendia coadunari † contra text. *in cap. quia nonnulli, de clericis non resident, l. nemo 5. l. fin. C. de* 24
assessorib. l. quisquis 6. C. de postul. l. his quidem 5. C. qui milit. poss. vel non, lib. 12. l. hac parte 10. C. de proxim. sacr. scrin. l. quisquis 14. C. de cohortalib. l. 1. C. de praeposit. agent. in reb. eod. lib. 12. l. 28. tit. 4. lib. 2. l. 4 titul. 3. lib. 7. Recop. vbi alia adducit Azeuedus, & in Curia Pisana *lib. 2. cap. 22.* Bernard. Diaz, & eius Additionator *in praxi Canon. cap. 58.* Bouad. *in Polit. lib. 2. cap. 21. n. 68. & lib. 3. cap. 8. num. 68.* & nouissimè Dom. Valençuela *consil. 135. n. 85. vol. 2.* Quibus tamen non refragantibus, † ille voti compos euasit, supremo Se- 25
natu censente, vnius Cathedræ retentionem, in qua se rude donatum contendebat, alterius petitioni, & relectioni non obstare, strictis etiam Academiæ, & iuris vtriusque legibus, quæ contrarium præcipere videbantur, propter eminentem, & iam pridem expertam tanti Præceptoris peritiam, aliquantulum temperatis.

Quartò considero, † quòd etiamsi His- 26
pani prædictis Indorum seruitiis ad sua publica, & priuata commoda indigere dicantur, adhuc videtur, eis, cum adeo graui, & ingenti ipsorum Indorum labore & coactione, subueniendum non esse, ex vulgata reg. *leg. nam hoc natura, D. de condict. indeb.* iunctis aliis, quæ ad eam ornandam collegi *sup. hoc lib. cap. 2. n. 15. & in 1. tom. lib. 2. cap. 8. num. 126.* Queis addere possumus elegantissima verba Cassiodori *lib. 12. variar. epist. 13.* vbi inquit: *Vltra omnes crudelitates est, diuitem fieri velle de exiguitate mendici. Amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia: nullus audeat inde tollere, quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit: & paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit.* Et libr. 9. epist. 3. ibi: *Honesta sunt lucra, per quæ nemo læditur, & benè adquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur. Neque iustum est, augeri patrimonia locupletum, per damna miserorum.*

Maximè † cùm iam Hispanorum nume- 27
rus, & seruorum Æthiopum in his prouinciis augeri cœperit, qui possunt dictis operis, & ministeriis incumbere, & alij aliis inseruire, prout in Hispania, & cæteris nationibus contingere videmus, vt dicitur in schedulis suprà relatis. Necnon, † cùm citra vl- 28
lam coactionis, & iudicialis distributionis necessita

necessitatem Indos conducere possint, qui voluntariis pactionibus & conuentionibus, suas operas locent (quos in hoc Regno Peruano *Mingas* vocamus) dummodò cum eis bona fide (vt oportet) agatur, & competens labori merces præstetur. Sic enim audio in Noua-Hispania quàmplurimos reperiri. Et † in labo-
29 riosis iuxtà ac periculosis Potosiensis montis argenti fodinis plures duplo, vel triplo esse, qui se voluntariè effossionibus, & operationibus metallorum addicant, quàm qui ex præscripto, inuiti, & obtorto collo ex diuersis prouinciis ad eundem laborem Magistra-
30 tuum Imperio distribuantur. Aureos † enim, vt ille inquit, compedes inuenit, qui beneficia inuenit. Neque segnities, aut ingratitudo, quæ Indis obiici solet, hæc vincula disrumpet, cùm ea vel ad retinendos in officio nequissimos seruos potentissima, & validissima sint, vt scitè, & argutè ostendit Penicu-
31 lus Parasitus † apud Plautum in Menæchm. his verbis.

Homines captiuos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitiuis seruis indunt compedes,
Nimis stultè faciunt, mea quidem sententia.
Namque homini misero, si ad malum accidit malum,
Maior libido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo,
Tum compediti lanam lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clauum, nugæ sunt ea.
Quem tu asseruare rectè, ne aufugiat, voles,
Esca, atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges,
Dum tu illi quod edet, & quod potet præbeas.
Suo arbitratu, & affatim quotidie,
Nunquam edepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facilè asseruabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istæc nimis lenta vincla sunt escaria.
Quàm magis intendas, tanto adstringunt arctiùs.

32 Et satis constat, † eos ad res gerendas, & quoslibet labores patiendos meliores, & aptiores esse quos nulla vis, aut necessitas seruire coëgit, sed obtemperare sua quæque voluntas adegit: nunquámque Imperia detrectare, nisi qui violenter, contumelioséque sint habiti, vt præclare, de Principibus, & subditis loquens, scripsit Herodian. *lib.* 1. Et non minus eleganter Marc. Anton. Verus, relatus à Maiolo *in diebus Canicul. tom.* 4. *colloq.* 4.
33 *pag. mihi* 296. dum dixit, † neque pecuniæ vim tyrannidis luxuriam explere posse: aut stipantia satellitum agmina tueri Principem, nisi ipsi, quos regit, animum imperanti, beneuolentiámque accommodent. Quod nouerat satis Theodosius, dum Honorio dicebat, teste Claudiano in 4. eius Consulatu:

Non sic excubiæ, non circumstantia pila.
Quàm tutatur amor; non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.

Quippè ij demum diù, tutóque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed amorem ex bonitate ciuium suorum animis instillant. Quibus congruunt alia, quæ solita eruditione ex Græcis & Latinis Auctoribus congessit Petr. Faber. *lib.* 2. *Semestr. cap.* 2. *pag.* 17. *& seq.* Et magis ad rem nostram † illud Terent. 34
in Adelphis.

Errat longè, mea quidem sententia.
Qui Imperium credat grauius esse, aut stabilius.
Vt quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea est sic ratio, & sic animum induco meum,
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet.
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit.
Studet par referre, præsens, absensque idem erit.

Etenim, vt non minus rectè idem Comicus docuit in Heautontim. Act. 4. Scen. 5.

Nulla † est tam facilis res, quin difficilis fiet. 35
Quam inuitus facias.-----

Et hoc est, quod latiori calamo prosequitur Aristot. *lib.* 5. *Ethic. c.* 3. dum permultum interesse ostendit, vtrum sponte nostra quid faciamus, an inuiti, vel per metum, aut terrorem: & Scipio Amiratus *in dissert. Politicis sup. Tacit. lib.* 15. *discurs.* 7. Et de † nostris 36
Indis nominatim agens, & quòd tam ad conuersionem, quam ad seruitium eorum, plus cum illis suauitate & blanditie, quàm crudelitate, vel coactione proficiemus, Hieronym. Benzo, & eius Additionator. *lib.* 1. *sua Hist. Ind. c.* 17. qui habetur *in* 4. *tom. Hist. Amer. pag.* 78. *& seqq.* & dicam alia infr. *lib.* 4. *c.* 2. *ad finem.*

Quintò † superior sententia ex eo magis 37
ac magis fulciri, & corroborari potest, quòd cùm nimia Hispanorum cupiditas, quæ omnium malorum radix est, eos, volentes breui tempore diuites fieri, in tentationem inducat, & desideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, iuxta sententiam Apostoli 1. *ad Timot.* 6. Indi eis valdè circumspectè auctoritate publicâ ad hæc seruitia personalia dispertiendi sunt, ne sub eorum prætextu ipsis abutantur, alia duriora & grauiora onera illis iniungentes, & imperantes, & longiùs à suis domibus, vxoribus, & liberis adducentes, ita vt veluti exules facti, semetipsos, vt aliis prosint, exinaniant, & ab Æthiopibus, aliisque vilissimis sæpè hominibus contumeliam, & iniurias patiantur, vt aliàs de Scholasticis dicitur *in Auth. habita, C. ne filius pro patre*, & latiùs notaui, & reprehendi *in* 1. *tom. lib.* 3. *cap. vlt.* Quibus damnis nunquam satis obuiam iri potuit plurimis, & sanctissimis Regiis schedulis, & mandatis circa hæc, & alia, quæ bonam Indorum tractationem, & plenam libertatem concernunt, diuersis temporibus expeditis, de quibus etiam egimus *eod. lib.* 3. *cap.* 6. *&* 7.

Vnde † meliùs & congruentius esse vide- 38
tur, prædicta coacta seruitia in totum adimere, & ex præteritis damnis futura cauere, quàm post grauiùs vulneratas, vel omninò consumptas Indorum reliquias, remedium quærere, *l. vnica, C. quando liceat vnicuique, l. vlt. C. in quib. caus. in integ. restit. l.* 2. *C. vnde vi,*

vi, in C.Theodos. ibi : *Reparationem negotij semel*
interfecti postulare, cum aliis traditis à Franc.
Iureto *in notis ad lib.2.* epist. Symmachi *pag.*90.
& Rebuff. *ad leges Gallicas*, *tract. de sententiis*
*prouisionalib. num.*98 *pag.*146. vbi allegat *l.2.C.*
de iur. & fact. ignor. ibi : *Sera prece tibi subueni-*
ri desideras, & *l.2.C. de hered. vel act. vend.* ibi:
Nam vt satis tibi detur sero desideras, &c. quæ
iura notat etiam, & illustrat Annæ. Rob. *lib.* 4.
*rer. iudic. cap.*6. & Ego *lib.*3. *cap.*1. *num.*9. qui-
bus nunc addo verba Nazianzeni in Orat. ad
Sancta lumina : *Miserum est serum consilium ca-*
pere, ac tum damni sensu affici, cùm nulla ratione
acceptum incommodum sarciri potest : quia vt in-
quit Tacitus in vita Agricolæ : *Natura infirmita-*
tis humanæ tardiora sunt remedia, quàm mala.
Et vt optimè etiam Nazarius in Panegyr. ad Cæ-
sar. Constantin. *Facilior, & multo procliuior læ-*
dendi, quàm commodandi semper est via, vulne-
rare integrum, quàm sauciato mederi; dissipare
rapta, quàm diuulsa componere.

Præsertim † cùm satis euidenter appareat, quòd
39 si huiusmodi seruitia tot Indos delere, & vastare
potuerunt, cum ipsi plurimi, ac ferè innumeri
erant, & Hispani pauci, & tot prædiis, metal-
lis, aliisque negotiationibus non intenti : multò
faciliùs hodie vastabuntur, & absumentur, quan-
do Indi ita diminuti, ac dissipati, & Hispani ex
aduerso, Hispanorúmque facultates, ita supra mo-
40 dum adaucti conspiciuntur. Hæc † enim onera
continuare, non est eos diligere, & benè tracta-
re, vt Regiæ schedulæ iubent, sed potiùs odio
prosequi, & internecionem deducere, cùm teste
Cornel. Tacit. *in Agric. cap.*8. *Proprium humani*
ingenij sit, odisse quem læseris. Et multò minùs
dici potuerunt in libertate conseruari, quæ verbis
potiùs, quàm rebus constare videbitur, si tot of-
ficiis, & oneribus prægrauentur, contra text. *in*
l.2. in fin. C. comm. de legat. cap. vltim. iuncta gloss.
41 2. *de offic. deleg.* Et eorum, † quæ de captiuita-
te filiorum Israël in Ægypto, tradit nouissimè
elegantissimus Marquez *in Gubernat. Christian.*
*lib.*1. *cap.*2. *pag.*7. & 8. Qui licèt verè, & propriè
in ea serui non fuerint, sed potiùs velut hospi-
tes, & aduenæ, ita tamen durè, & asperè ab Æ-
gyptiis opprimebantur, & tot laboriosis seruitiis,
42 & operibus insudare compellebantur; vt † eos
multis in locis pleno ore *Seruos* sacra Pagina
vocet, Exod. 1. *& seqq.* & Philo Iudæus *lib.*1.
de vita Moysis, Tertull. *lib.* 2. *contra Marcion.*
cap. 20. & D. Garcias à Loaisa *in notis ad Chro-*
nic. D. Isid. ætate 3. *num.*7. & tetigi *lib.*3. *cap. vlt.*
43 *num* 11. *& seqq.* Et meritò † dicere poterunt In-
di illud Saluiani *lib.* 6. *Omnes captiui cùm semel*
redempti fuerint, libertate potiuntur; nos semper
redimimur, & nunquam liberi sumus.

Sextò tandem, & vltimò, ne per mendicata
(quod aiunt) suffragia ambulare videamur, †
44 plures etiam schedulas, & peculiares prouisiones
Regum nostrorum in fauorem eiusdem opinionis
reperire, & expendere possumus, quæ suprà di-
cta damna, & oppressiones Indorum latè, & gra-
uiter recensentes, & exprobrantes, hæc seruitia,
& alios labores, & molestias, quibus subduntur,
in totum cessare. & transgressores seuerè puniri,
iubent, vt constare poterit ex piis illis, & anti-
quis prouisionibus ann. 1526. & 1528. & 1551. quæ
habentur *in 4. to. impress. pag.* 222. & 259 & 277.
ibi : *Por quanto nuestra voluntad es, que los di-*
chos Indios no sean molestados con tributos, ni otros
seruicios reales, ni personales, ni mistos, mas de
como lo son los Españoles, que en essa prouincia
residen, y se dexen holgar, para que mejor pue-
dan multiplicar, y ser instruidos en las cosas de
nuestra santa Fè Catolica, & aliis, quæ subii-
ciuntur *pag.*194. *cum maliis seqq.* vbi in vna ann.
1563. concluditur : *Proueais como los Indios que*
siruieren à los Españoles, que allà residen, los
siruan de su propria voluntad, y no de otra ma-
nera alguna, &c. Et in alia 19. Octob. ann. 1591.
ad Quitensem Cancellariam directa, idem mul-
tò expressiùs deciditur, & iterum, ac seorsum Li-
cent. Marañonio, eiusdem Cancellariæ Visitato-
ri, illius implementum iniungitur in alia eiusdem
datæ, vbi semper Regiæ intentionis esse, & fuisse
dicitur, ne his seruitiis Indi manciparetur, quia
inter alia damna, multum eorum conuersionem
impediebant.

Quod etiam † grauiùs adhuc, & piùs ordina- 45
tum reperies dominis Peruanis & Mexicanis Pro-
regibus Marchioni de Cañete, D. Lud. à Velas-
co, & Comiti de Monterei in schedulis & in-
structionibus ann. 1593. & sequentium anno-
rum, quas reperies 1. *tom. pag.*319. & 4. *tom. pag.*
265. in quibus eorum fides, & pietas requiritur,
vt eiusmodi seruitia toties cessare iussa, tandem ab
humeris miserorum Indorum excutiant, ne aliàs
ipsos penitus, vt cœperunt, perimant & con-
sumant.

Et denique † cùm super hoc diu ac multum 46
disceptatum, & deliberatum fuisset, tandem sche-
dula illa seruitij personalis ann. 1601. cuius sæpè
mentionem fecimus, edita fuit, in cuius præfa-
tione, seria, & multoties repetita dictorum serui-
tiorum prohibitio refertur, & damna, quæ ex eo-
rum dissimulatione orta sunt, & modus in illis
deinceps obseruandus præfigitur: *Porque son cau-*
sa de que los Indios se vayan consumiendo y aca-
bando, con las oppressiones, y malos tratamien-
tos que reciben, y las ausencias que de sus casas y
haziendas hazen, sin quedarles tiempo desocupa-
do para ser instruidos en las cosas de nuestra san-
ta Fè Catolica, ni para atender à sus grangerias,
ni al sustento de sus mugeres, ni hijos, de donde
pende su conseruacion y aumento, &c. Et idem
notatur in altera illa nobilissima schedula ann.
1609. quæ licèt aliqua seruitia sub certa modera-
tione permittat, plurima tamen prohibet, & illa
præstari iubet : *De manera, que no viuan oprimi-*
dos, con nota y ocupacion de esclauos.

Quod item † cùm sæpè iniunctum fuisset 47
Mexicanis Proregibus, & nihilominus parum
Regias iussiones proficere compertum esset, Piissi-
mus, ac Præstantissimus Rex noster Philippus IV.
quem pia Numina nobis incolumem seruent,
anno 1628. striciùs idem, expressiúsque man-
dauit, & ad schedulæ calcem propria manu sub-
iunxit : *Que mirasse el Virrei como procedia en*
executar esto, porque se le auia de pedir estrecha
cuenta dello, y hazer graue cargo de la omission
en la residencia.

Verum autem verò † licèt superior opinio 48
pia, & laudabilis sit, & tot argumentis defen-
di posse videatur, adhuc tamen & sunt; & fue-
runt in his Regnis plures alij non minus pij, do-
cti, ac prudentes Theologiæ, & Iurisprudentiæ
Professores, & in gubernatione Politica præstan-
tissimi, ac versatissimi viri, qui attentè, & dili-
genter inspecta & considerata Indorum natu-
ra, atque harum prouinciarum statu, & dispo-
sitione,

sitione, & mutuis nexibus, quibus iam Indorum, & Hispanorum Republica in spiritualibus & temporalibus vniri, & coagmentari cœpit, contrariam sententiam secure defendunt, affirmantes, prædicta personalia Indorum seruitia, quæ in vtilitatem publicam diriguntur, sine earundem prouinciarum notabili iactura tolli, & aboleri iam posse. Neque prorsus à iuris regulis dissentanea videri, dummodò competens labori merces seruientibus tribuatur, & cum minimo salutis fortunarúmque suarum incommodo, mutuáque & congruenti vicissitudine eiusmodi onera compellantur, & alia requisita seruentur, de quibus in cap. sequens latiorem sermonem habebo.

49 Pro qua sententia † apertè pugnat Ioann. Matienzas *in tract. mannscript. de moder. Reg. Peru 1. par. c. 5. & seqq.* & apertiùs & elegantiùs Ioseph. Acosta *lib. 3. de procuranda Indor. salut. cap. 17.* vbi *pag. 344.* resoluit, quòd opinio contraria etsi dictu appareat liberalis, atque honesta, tamen factu tam est difficilis, & absurda, vt nihil præterea. Et idem latiùs prosequitur, & defendit F. Michaël ab Agia in trib. respons. quæ de hoc seruitio personali Limæ (vt suprà dixi) typis excussit, & à plurimis eiusdem ciuitatis Lectoribus & Doctoribus approbata sunt, vbi consuluit Dom. Proregem D. Ludouicum à Velasco, hac de causa supersedere posse implementum, & executionem illius schedulæ ann. 1601 cuius sæpe meminimus, quę dicta seruitia omninò tollere videbatur. Egóque cum illis, & præter illos hæc, quæ sequuntur, argumenta considero.

50 Primum, † quia in qualibet Repub. rectè & politicè constituta, quemadmodum diuersa officia, & ministeria necessaria sunt, atque adeò alij agrorum culturæ, alij Foro, alij negotiationibus, & mercaturæ, & alij aliis artibus siue liberalibus, siue mœchanicis applicantur: ita etiam illud præcipuè desideratur, & cum primis necessarium esse censetur, vt secundùm naturam, quidam seruiant, qui labori idonei sunt, quidam imperent, qui ratione potius præstant, dummodò alij aliis adiumento sint, & citra omnem æmulationem, & excusationem vnusquisque pro sorte, ac conditione sua, functiones Reipublicæ subeat, præcipuè eas, quæ generaliter omnibus prosunt, & sine quibus vita hominum constare non

51 potest. Ex his † enim officiis facit Respub. vnum corpus, collectum ex pluribus hominibus, tanquam ex membris se mutuò iuuantibus, vt latè, & eleganter Plato & Aristotel. *in suis lib. de Rep. siue Politicis*, scriptum relinquere, Demosthen. *in orat. de Republic. ordin.* Heraclides *in lib. de Rebus publicis*, Cicer. *in orat. pro Rosc. Amer.* Plin. *lib. 18. de nat. hist. cap. 5.* Vlpian. I. C. *in l. 1. D. quod cuiusque vniuersit.* Bonifac. Pontif. *in epist. 1. ad Eulalium*, relatus *in cap. ad hoc 89. dist.* & plurimi alij, quos refert Petr. Gregor. *lib. 4. de Rep. c. 2. & seqq. & lib. 6. c. 1.* Anton. à Gueuara *in horolog. Princip. lib. 1. c. 36.* vbi cum Plutarcho in lib. de doctrin. Princip. plebeios, & agricolas facit pedes Reipub. & aliorum hominum statum connumerat: & nouissimè, ac latissimè Callistus Remirez *in tract. de lege Reg. Arag. ex §. 5. vsq. ad §. 16.* Vbi

52 † sigillatim omnia membra corporis Politici ponit, & in §. 14. agricolas, pastores, ac mercatores iecur repræsentare ostendit, & *in §. 16.* artifices & opifices eiusdem corporis digitos esse. Quod etiam optimè prosequitur P. Ioan. Pineda *in Ecclesiast. c. 9 vers. 16. n. 10. pag. 916.*

Et conducit † exemplum D. Pauli *1. Cor. 12.* 53 ibi: *Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Nec potest oculus dicere manui: Opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus: Non est is mihi necessarij.* Hoc enim idem in Repub. accidit. Et vt idem D. Paul. subiungit, omnia inuicem membra solicita esse debent, vt non sit schisma in corpore, & quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt. Atque ideò † nemo potest se excusare, vbi ad agricul- 54 turam, vel alia officia, vel onera Reipublicæ necessaria deuocetur, vt pluribus probant Platea, Lucas de Pen. & alij per text. ibi *in l. 1. & 2. C. ne rustic. ad vll. obseq. deuocentur, lib. 11. & in l. mœchanicos, C. de excusat. artif. lib. 10.* Gregor. Lop. *in l. 6. tit. 21. par. 2.* Did. Perez *in l. 2. tit. 12. lib. 8. Ordin.* Quia secundùm † Pla- 55 to. *lib. 36. epist. 9 ad Archit. Tarentin.* nemo sibi ipsi tantùm natus est sed Patriæ, & Reipub. cui consentit Cic. *1. offic. Senec. lib. de vita beata cap. 10* Vlpian *in l. 1. §. 15. D. de ventr. in poss. mittend. & in l. postliminium §. filius, D. de captiu.* & D. Thom. *lib. 1. de Regimine Princip.* † vbi inquit, 56 tunc ciuitatem esse perfectam, quando singuli ciues se inuicem iuuant, & suo munere rectè funguntur. Argumento similiter vtens corporis humani, de † quo ad Mysticum siue Politi- 57 cum frequens est illatio, *cap. ita Dominus 19. dist.* Ioan. de Lignan. *de censur. Eccles. § 4* Alban. *de potest. Papæ, 2. par. n. 76.* Card. Iacob. *de Concil. lib. 9. art. 2. n 61.* & alij quos referam *infr. num. 78. & seqq.*

Sed præstat vt de hac re Alphonsum Regem nostrum loquentem audiamus † *in l. 4. titul.* 58 *20. par. 2.* quæ ita ait: *Criar debe el pueblo con muy gran femencia los frutos de la tierra, labrandola, è endereçandola para auerlos de ella. E porende todos se deben trabajar, que la tierra onde moran, sea bien labrada. E ninguno de esto con derecho non se puede escusar, nin debe. Ca los vnos lo han de fazer por sus manos, è los otros, que non supieren, ò no les conuiene, deben mandar como se faga. E à todos comunalmente debe placer, è condiciar, que la tierra sea bien labrada, ca desde que lo fuere, serà abondada de todas las cosas que le fuere menester. Porque bien assi como à todos place con su vida, assi les debe placer con aquellas cosas que la han de mantener. E non tan solamente dezimos esto por las heredades, de que han los frutos, mas aun de las casas en que moran, ò tienen lo suyo, è de los otros edificios, de que se ayudan para mantenerse. Ca todo esto deuen labrar en manera, que la tierra sea por ello mas apuesta, è ellos ayan ende saber, è pro.*

Ex quibus fit, † iniustum non videri, quòd 59 Indi, qui natura sua magis apti sunt, quàm Hispani, ad prædicta munia suis manibus peragenda, iustis ad id conditionibus compellantur, Hispanis simul eos in eisdem ministeriis industria, & ingenio suo pro virili dirigentibus, & iuuantibus, vt *in d. l. partita cauetur.* Teste enim Aristot. *lib. 1. Polit. cap. 3.* & Soto *de iust. & iur. lib. 4. q. 1. art. 2. col. in fin.*

60 Hi † videntur nati ad seruiendum, quibus natura dedit corpora robustiora, & plus vigoris ad laborandum; minus autem in intellectu, & stannum dumtaxat infudit, nihil autem auri, vel argenti, vt inquit idem Arist. *eod. lib. cap. 2.* post Platon. *lib. 3. de Repub. col. pen.* quos refert Matienz. *in dialog. Relator. 5. par. cap. 4. num. 10.* & Ego *1. tom. lib. 3. cap. 7. num. 22.*

61 Naturæ † quippè hæc voluntas est, iuxta eundem Philosoph. *d. cap. 3. in fin. Vt inter liberorum corpora, & seruorum aliquid intersit. Horum quidem firma fecit, & robusta, ab vsus vitæ necessarios: illorum erecta, inutiliaque ad einsmodi munera, & opportunitates, vtilia au-*

62 *tem ad vitam ciuilem, &c.* Et teste † Seneca *de vita beata cap. 5.* homines hebetis naturæ in numerum pecudum, & animalium ab ipsa natura redacti videntur, *quoniam bis nulla ratio est, illis parua.*

63 Secundò facit, quia † etsi fateamur (vt certè fatendum est) nullam legem, aut morem praua, & iniusta continentem, quantumvis longo tempore muniatur, tolerandum esse, quia vt scribit Iustinian. *nouell. 134. Quæ improbè excogitata sunt, ea ne longa quidem consuetudine confirmari volumus*; & qui veritas rerum gestarum erroribus non vitiatur, *l. illicitas, § veritas, D. de offic. Præsid.* Neque tam spectandum

64 est, † quod Romæ diu, & sæpè factum est, quàm quod fieri debuit, vt I. C. *in l. sed licèt, D. de offic. Præsid.* & Demost. *in orat. contra Androtion*: ait *Ne dicas, quòd factum sit hoc sæpè, sed quòd sic oportuerit fieri*: facit text. *in cap. fin. de consuet.* tum innumeris aliis, quæ nouissimè congerit Borrell. *de Magistrat. lib. 2. c. 2.* & notabilis doctrina Lucæ de Pen. *in d. l. 1. C. ne rustici ad vll. obseq. deuoc. lib. 11.* vbi in-

65 quit, † quòd qui sciens vtitur iniusta consuetudine, iniuriarum actione tenetur. Pro quo facit celebris text. in eisdem terminis seruitij personalis loquens, *in Auth. vt nulli iud. § 1.* ibi: *Neque verò angariis, aut iis, quæ vocantur epidemiticis, aut alia quauis dispositione grauare nostros subditos, neque consuetudinem nominare, aut quærere, quod forsitan aliqui prædictorum in proprium lucrum iniustè adinuenerunt. Malè enim adinuenta, maleque consuetudines, neque ex longo tempore, neque ex longa consuetudine confirmantur.*

66 Cùm tamen hæc † personalia seruitia, quæ ad communem Reip. vtilitatem conducunt, si iustè, vt oportet, & moderatè exerceantur, iniqua non sint, sed potiùs tanquàm iusta & omninò necessaria, in plurimis Indiarum partibus iam inde centum, vel octoginta ab hinc annis, siue ab earundem conquisitione introducta fuerint, & ipsis Regibus, Regiisque Ministris, & Gubernatoribus scientibus, ac patientibus, imò & iubentibus, ac iuuantibus, vsu recepta: proculdubio affirmare debemus, magni ponderis, & momenti hac in re esse tot annorum obseruantiam, & consuetudinem; & seruitia illa legitimè præscripta videri, quamvis excessus & abusus, si qui in eis fiunt, præscribi, & defendi non possint, in quibus fraus, corruptela, & iniquitas adsit, argum. eorum, quæ de vi antiquæ consuetudinis, & obseruantiæ latè tradidimus *d. 1. tom. lib. 2.*

67 *cap. 24. num. 88.* & text. optimi † in *l. Imperatores, in fin. D. de pollicitationib.* ibi: *Esse enim tolerabilia, quæ vetus consuetudo comprobat*, & magis in nostris terminis *in l. cum satis, §. caueant, C. de agric. & censit. lib. 11.* & Ioan. de Platea *in l. 1. ad fin. C. ne operæ à collator. exig.* Vbi ex eo text. † notat, quòd Baro- 68
nes non possunt imponere operas subditis suis, argument. *l. 2. C. vt rusticani ad null. obseq. deuoc.* hoc tamen limitandum esse inquit, nisi conuentio, vel consuetudo aliud inducat, vt *in d. § caueant*, & gloss. celebris *in cap. 2. verb. Diutius*, de Iudæis, quæ ex eodem text. deducit, quòd ex tempore seruitus acquiritur; & seruitia consueta præstari debent, *cap. seruitium 18. q. 2. l. 1. §. sicut, D. de aqua pluu. arcend. l. si quis diuturno, D. si seruit. vindicetur, l. 1. & 2. C. de seruit. & aqua*, cum aliis, quæ nouissimè adducit Magerus *de Aduocatia armata cap. 1. n. 241.* vbi inquit, † quod illa quæ approbanti- 69
bus Imperatoribus introducta, vsque laudabili multo tempore frequentata sunt, ab omni reprehensione aliena, vtilitati autem publicæ maximè proficua esse præsumuntur, per text. notabilem *in l. si quis donaturus*, & ibi glos. *de vsufr. & cap. ex parte, de censib.* per quem notat Bald. *in l. quicunque, notabil. 4. C. de seruis fugit.* id quod consuetum est fieri, non dici arbitrarium, sed necessarium.

Præsertim † cùm consuetudo multoties 70
faciat licitum, quod aliàs illicitum esset, Auth. *de defensor. ciuit. §. quia verò*, & notanter Oldrad. *cons. 207.* Bart. Abb. Ias. Decius, & alij, quos plenè congerit Tiraq. *de pœn. temper. caus. 42.* Couarr. *de sponsalib. 2. par. cap. 7. p. 5. num. 5.* Salazar *de vsu & consuet. cap. 2. num. 1.* Bouadilla *in Politica lib. 2. cap. 10. numer. 36.* & Ego latiùs *d. 1. tom. lib. 2. cap. 14. numer. 72. & cap. 24. num. 81.* Et † ab ea recedere tutum, 71
& sanum non sit, vbi in Repub. illius immutatio maius fortè nocumentum afferre posset, quàm si in antiquo robore permaneret, vt cum Arist. & aliis diximus *sup. c. prox. n. 42.* Et in † his prouinciis forte contingeret, in quibus 72
Hispani hoc ab initio lacte nutriti, & cum Indis iam commixti, & veluti coagmentati, si eorum operis, personalibúsque seruitiis penitus priuarentur, plurima rei familiaris incommoda necessariò subirent, & alia forsitan molirentur, quæ & ipsis Indi, & toti Reipub. maius nocumentum adducerent.

Quapropter † periculosam in Repub. esse, 73
& quoad fieri possit, vitandam legum, & morum antiquorum mutationem, cùm eam repentina etiam vitæ, statúsque mutatio sequatur, & tristissimi interdum euentus, pluribus exemplis ostendit Plato *lib. 6. de legib.* lex nostra *18. tit. 1. par. 1. cap. quis nesciat 11. dist. cap. consuetudines, de consuetud. cap. fin.* vbi glos. *de religios. domib. cap. vnico, eod. tit. lib. 6. l. testamenta 18. C. de testament.* Aristot. omninò legendus, *lib. 6. Polit. cap. 6.* Diodor. Sicul. *lib. 12. pag. 281.* Cornel. Tacit. *lib. 15. Annal.* Paliargus *in annotat. ad eum obseruat. 121.* Cochier. *in aphor. pol. lib 2. cap. 4. pag. 83.* Simancas *de Repub. lib. 4 c. 10.* Lælius Zechus *de Principe lib. 1. cap. 6. n. 10.* Pineda *sup. Ecclesiast. pag. 985.* Salas *de legib. disp. 18. sect. 1.* Petr. Andreas Canonherius *in quæst. ad Tacit. pag. 254.* Scipio Amiratus *in disertat. Polit. ad eundem Tacit. lib. 1. discurs. 8. pag. 21.* Marcus Mantua *in Enchirid. rer. singular. lib. 1. cap. 5.* & Thucydid. relatus à Menchaca *de success. creat.*

lib. 2.

lib. 2. §. 20. *num.* 194. *&* §. 30. *num.* 112. vbi Cleonis orationem commemorat, qui longè melius cum Repub. agi dicebat, quæ malis moribus, & legibus constanter vtitur, quàm cum ea, quæ bonis, sed inconstanter; & Ego plura alia adducens in allegatione de Præcedentia; *& infr. lib.* 2. *cap.* 30. *n.* 100. *& seqq.* & nouissimè post hæc scripta, D. Valençuela *conf.* 114. *n.* 28. *& conf.* 146. *n.* 47. *& conf.* 184. *num.* 6. *vol.* 2.

74 Et hæc fortè † de causa apud Persas lege vetustissima cauebatur, ne mutari vllum edictum, aut lex vllo modo posset, quam Rex Persarum condidisset, vt habetur in Hist. Daniel. *cap.* 6. & Esther 8. & prosequitur Brisson. *de Imper. Persar. lib.* 1. *pag.* 24. *& seqq.* Est enim

75 † vsus grauissimus iuris censor & explorator, vt scribit quodam loco Liuius, relatus à Balduino *in* §. *ex non scripto*, *Inst. de iur. natur.* vt non possit non æquum esse, & vtile, quod is probauit sæpius facto periculo. Et vt Mecænas ad Augustum dixit apud Dionem *lib.* 51. *Hi-*

76 *stor.* † *Optimum est ambitiosa certamina prorsus scindere atque adeò nec nomina noua, aut aliud quid ex quo dissidia oriri possunt, permittere.* Et meliùs Thucyd. lib. 3. *Neque cognouerimus quòd multo melior sit status ciuitatis, quæ licet deterioribus firmis tamen legibus vtitur, quàm illius, quæ bonis quidem, sed irritis:* & lib. 52. *Positas semel leges constantes seruate; nec vllam earum immutate: nam quæ in suo statu eadem manent, etsi deteriora sint, tamen vtiliora sunt Reipublicæ his, quæ per innouationem, vel meliora inducuntur.*

Vnde multum ad rem, de qua agimus, le-

77 gimus, † quòd cùm Romæ similibus viguisset consuetudo, vt Plebeij Patribus & Nobilibus in prædictis ministeriis inseruire, & operari solerent, Plebiique tentassent, nunc antiquum morem inuertere, & se ab onere, quo grauari dicebant, eximere, eáque de causa in Auentinum, siue, vt alij putant, in Sacrum montem secessissent, parum abfuit, quin prorsus Respub. Romana collaberetur. Quo vs-

78 que † Mennenius Agrippa ad plebem missus Orator, eleganti illa humani corporis fabella, ac similitudine Plebeiorum mentes leniuit, ostendens, quòd quemadmodum humani artus, si ventrem tanquàm otiosum deserant, & suum illi ministerium negent, eo pacto, & ipsi quoque deficient, cùm ille acceptos cibos per omnia membra distribuat: sic Senatus & Populus, Nobiles & Plebeij quasi vnum corpus effecti; discordia peribunt, concordia verò, & mutuo auxilio vigebunt, & quòd Plebs pro Nobilibus operata fuerit, ab eisdem, aliis in rebus cumulatè distributum præsentiet. Cuius historiæ meminit Tit. Liuius *lib.* 2. eleganter Seneca *lib.* 2. *de ira, cap.* 31. Dionys. Halicarnas. *lib.* 6. Volaterran. & Carol. Stephan. *in Dictionar.* verb. *Agrippa Mennenius*, Valles de sacra Philosoph. *cap.* 74. vers. *Tria mihi*, Petr. Greg. *lib.* 1. *de Repub. cap.* 1. Corras. Euerlin. & alij nostri iuris DD. per text. ibi *in l.* 2. §. *deinde cum esset in ciuitate*, *D. de orig. iur.* Gaspar Dornaus in Mennenio Agrippa, qui totam Politicam ad eius apologum refert, Paul. Riccius, Paulus Paruta, & plurimi alij, quos nouissimè congessit Ioan. Andr. Canonher. *in Aphorism. Hippocr. Polit.* 1. *par. pag.* 181. *& seqq.* & Martin. Delr. *in Adag. sacr.* 2. *tom. adag.* 308. *pag.* 397.

Est enim exploratissimum, † ad sustentandam, subleuandámque humanæ vitæ inopiam, homines hominibus indigere, & cùm non omnes apti sint ad omnia, quod aliis deest, ab aliis mutua vice suppleri debere, vt præclarè ostendit Erasm. in Adagiis: *Manus manum fricat*, *Multæ manus reddunt onus leuius*, & similibus, & eleganter Alciat. *Embl.* 160. vbi sic ait: 79

Loripedem sublatum humeris fert lumine captus;
Et socij hæc oculis munera retribuit.
Quo caret alteruter, concors sic præstat vterque:
Mutuat hic oculos, mutuat ille pedes.

Vbi Brocensis, & Claudius Minoës in commentariis plura notarunt: cui Emblemmati simile est illud aliud Batillij 81. quod sumere potuit ex Pierio Valeriano *in Hieroglyph. lib.* 49. *fol.* 365.

Vt Cereris, pariter sese ipsa rotantia pressas
Bina simul fruges aspera saxa terunt:
Sic nisi iuncti aliis, non omnia possumus omnes.
Alterius sic res altera poscit opem.

Et aureo carmine complexus est Cyrus Theodoricus in amicitia exulante, loquens de necessaria artium tam liberalium, quàm illiberalium coniunctione, & harmonia, sic inquiens:

Homines sociantur per me artibus suis;
Nam quærit eccl fullo calcearium.
Equitum magistro gratus est freni faber;
Agrum colenti, mœchanicus coniungitur,
Breuiter habeto: qualibet ars cuilibet,
Piscator omnis indiget re rustica,
Eget piscatore rura qui colit,
Ile panes dans, ipse pisces accipit.
Sic omnis opifex quærit alterius opem,
Hic denique modus ciuitatem promouet.

Et presensit † Cicer. *lib.* 1. *Offic.* inquiens: *Homines hominum causa sunt generati; vt ipse inter se alij aliis prodesse possint: & in hoc naturam debemus Ducem sequi, & communeis vtilitates in medium afferre, mutatione officiorum, dando, accipiendo: tum artibus, tum opera, tum facultatibus deuincire hominum inter homines societatem.* Et rursus in Lælio: *Sic nos nati videmur, vt inter nos esset societas quadam.* Et Anonymus quidam, qui hanc sententiam, & totam illam Menenij fabellam, hoc eleganti carmine comprehendit: 80

Incusant auidi pedes, & manus otia ventris,
Omnia solus habes lucra labore carens.
Nos labor edomuit, te fouit inertia sorbes
Omnia, quæ nostri cura laboris emit,
Disce pati famis acre iugum, vel disce labori
Credere, téque mei cura laboris alat.
Sic ventri seruire negat. Se venter inanem
Comperit, orat opem, nil dat auara manus.
Ille preces iterat, iterum fugit illa precantem
In stomachi fundo torpet, obitque calor.
Victa fame natura fugit, vis arida fauces
Obseruat, & solitum non finit esse cibum,
Vnde epulas dat sera manus, sed corporis agri
Perdita non reparans machina tota perit.
Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico;
Si non vis aliis parcere, parce tibi.

Tertiò, † qua cùm eiusmodi opera, ac ministeria, quibus in his prouinciis Indos applicari retulimus, ita necessaria Reipublicæ sint, 81

sint, vt nullo modo, vel certè cum magno incommodo, aliter gubernari & conseruari possint. Non ideò tolli, & cessare debent, quòd Indis aliqua damna ex eorum præstatione contingant. Nam certum est, ac tritum iuris vtriusque
82 que proloquium, † Ex duobus malis minimum esse eligendum, *cap. quod Dauid, cap. si aliquid, cum seq. 22. quæst. 4. c. si quod verius 33. quæst. 2.* & DD. *in cap. inter opera, de sponsalib. l. quoties nihil sine captione*, vbi Philip. Dec. Mainer. Cagnol. Petr. Faber. Rauard. & alij, *D. de regul. iuris, l. si procurator rei*, vbi gloss. *D. de dol. except.* cum aliis, quæ in pulchris casibus notant Paul. Castrens. *in l. 1. D. si quis caution.* Alexand. *in l. si constante, § fin. col. penult. D. solut. matrimon* Menchaca *lib. 1. controuers. illustr. cap. 48. num. 2.* Thom. Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 39. num. 12.* & meliùs *disp. 41. num. 45.* Camill. Borrel. *de Magistr. lib. 2. cap. 2. num. 104.*
83 Et hoc est, † quod veteres appellabant, *Malum necessarium*, Adagij loco hanc dicendi formam vsurpantes, quoties aliquid sustinetur, & toleratur, quòd Reipub. in communi vtile sit, quamvis aliqua inde damna sequantur, vt explicat, & optimis exemplis illustrat Erasmus in Adag. *Necessarium malum*, & de vxoribus loquens Aul. Gell. *lib. 1. noct. Attic. cap. 7.* & magis in nostris terminis Aristot. *dict. lib. 2. Polit. cap. de Polit.* Hippodam. cuius sup. meminimus, & Xenophon. relatus à P. Ioan. Pineda *in comment. sup. Ecclesiast. cap. 10. vers.*
84 *8. pag. 985.* Vbi † eos, qui clauum Reipub. tenent, nauium gubernatoribus similes facit, qui in diuersam partem non nauigant, statim atque aliquod impedimentum occurrit, sed illud, prout commoditas postulat, temperando, enitendòque, donec ventus secundus adspiret, eò tandem, quò volunt, perueniunt. Et Plautus in Sticho, ibi: *E malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum.* Nam
85 etsi aliquando, † propter malum cohærens, bonum prohiberi soleat, vt *in cap. denique, distinct. 21.* vbi benè notat Dom. D. Roder. ab Acuña *num. 5. pag. 150.* Sæpius tamen videmus malum permitti, propter bonum quod ex malo oritur, vt latè probat Petr. Gregor. *de censibus q. 3. num. 5.*
86 Nam † qui semper leges corrigant, aut mutent, vt nouis, quæ subinde pullulant, sceleribus corrigendis occurrant, ij certè in noua quotidie, & maiora incommoda incidunt, vt si Hydram resecarent, vt Plato *lib. 4. de Repub.* dicebat. Et idem facient, qui leges alioqui iustas, ac vtiles, propter earum abusum, aut, prauorum hominum excessus abrogari suadent prout in his Indorum seruitiis contrariæ partis assertores fieri debere contendunt: eò quòd acerbè (vt inquiunt) ab Hispanis tractentur, debito salario fraudentur, insolitis, & grauibus laboribus, etiam in diebus festiuis, premantur,
87 & aliis iniuriis afficiantur. Hæc † enim omnia operabuntur quidem, vt maiori cura leges & iudices ad punienda, & cohibenda huiusmodi delicta consurgant; non tamen efficere debent, vt seruitium ipsum omninò adimatur, si moderatè impensum, non prorsus iniustum esse constiterit, & eius duritiem (si quam habeat) communi totius Regni vtilitate pensari.
88 Abusus † quippè, & excessus, qui occasione rerum, aut legum iustarum, & vtilium à malis hominibus perpetrari solent, ad eas tollendas, vel damnandas neutiquam sufficit; alioqui & elementa ipsa, & Religionem Religionisque actus auferre oporteret, cùm circa hæc, quæ bonis æquè necessaria, ac salubria esse constat, multa quotidie mala, & abusus à malis exerceri, & committi videamus, vt optimè in simili casu aduertit, & pluribus exemplis illustrat Ouidius *lib. 2. de tristibus*, ibi:

Nil prodest, quod non lædere possit idem. Petr. Gregorius *lib. 6. de Republica cap. 2. num. 11. & lib. 13. ferè per tot.* & præcipuè *cap. 19.* Tiraq. *de Nobilit. quæst. 33.* vbi resoluit, † propter mercatorum abusus, mercaturam ipsam iniustam, inu- 90
tilem, aut ignobilem iudicandam non esse, Ioseph. Acosta *lib. 3. de procur. Indor. salut. cap. 21. pag. 369.* vbi ita eleganter conclùdit cum D. Chrysost. *homil. 3. in 1. ad Corinth. Neque enim (vt scitè dixit Chrysostomus) vino, sed vinolentiæ fræna adhibenda sunt. Eadem certè causa, & pecunias nullas esse iubebunt, vt auaritiæ occurrant, & pretiosos pannos, vt fastus retundatur, & fœminas ipsas sepelire oportebit, ne libidine concitentur viri. Quin potiùs oculos eruent, & linguam adiment, ne tanta peccemus. Omninò † nihil est adeò sanctum, adeò* 90
benè prouisum diuinitùs, quo non in perniciem suam abuti possit humana malitia. Et idem anteà docuit Seneca *lib. 5. nat. quæst. in fin.* quem, & alia citauimus *1. tom. lib. 3. cap. 6. num. 105. & seqq.* & elegantissimè Quintilian. *lib. 2. inst. orat. cap. 16.* his verbis: *Quo quidem modo nec Duces erunt vtiles, nec Magistratus, nec medicina, nec ipsa denique sapientia. Nam & Dux Flaminius, & Gracchi, Saturnini, Glauciæ, Magistratus, & in medicis venena, & in iis, qui Philosophorum nomine malè vtuntur, grauissima nonnunquam flagitia deprehensa sunt. Cibos aspernemur, attulerunt sæpè valetudinis causas. Nunquam tecta subeamus, superhabitantes aliquando procumbunt. Non fabricetur militi gladius, potest vti eodem ferro latro. Quis nescit ignes, aquas, sine quibus nulla sit vita: & (ne terrenis immorer,) Solem, Lunamque præcipua siderum, aliquando etiam nocere.* Et vide alia infrà *lib. 2. cap. 24. num. 81.* & apud Magerum *de Aduocatia armata cap. 1. num. 318. pag. 34.* vbi etiam *num. 215. pag. 27.* ostendit pessimum ac frequentem esse abusum rerum bonarum.

Neque his oberit, quòd in aliis prouinciis similia seruitia non vsitentur; † nam vnaquæ- 91
que, vt sensu, ita & propriis suis legibus & moribus abundat; cap. *ius Quiritum, 1. distinct. cap. vtinam 76. distinct. l. obseruare, D. de offic. Proconsul. l. 1. §. vltim. D. de ventr. inspic. l. 1. D. de vsur.* ibi: *Vsurarum modus ex more regionis, vbi contractum est, constituitur, l. semper in stipulationibus 34. D. de regul. iur. l. licèt 8. C. de locato*, ibi: *Mos regionis, l. tutor 7. §. quæ autem, D. de administr. tutor.* ibi: *Secundùm morem prouinciæ, l. sunt quædam 9. D. de extraordin. crimin.* ibi: *Sunt quædam, quæ more prouinciarum coërcitionem solent admittere, &c.* cum aliis, quæ adduxi *dict. 1. tom. lib. 2. cap. 25. num. 54. & seqq.*
Neque sufficit leges facere, † nisi locis, & 92
prouinciis, quibus fiunt, aptæ, & vtiles sint, & sine earum interitu, aut turbatione seruari

vari possint. Quia leges Reipubl. cui feruntur, non Respub. legibus accommodanda est; vt præclare scripsit Aristot. *lib.7. Polit. cap.7. & in Rhetor. ad Alexand.* D. Isidor. † *in cap.*
93 *erit autem lex*, 4. *distinct.* ibi: *Secundùm patriæ consuetudinem, loco, temporique conueniens*, D. Augustin. *lib.3. de confes. cap.3. l.1. tit.1. lib.2. Recop.* ibi: *E que sea conueniente à la tierra*, Suarez *de legib. lib.1. cap.9. num.19.* Soto *de iust. & iur. lib.4. quæst.5. art.3.* Simanc. *de Repub. lib.4. cap.14.* Mastrill. *de magistrat. lib.3. cap.3.num.74* Boëtius Epon.Frisius *lib.1. Heroic. quæst. de iure sacro qui.4. pag.7.* Claud. Canticula. *lib.1. de offic. iud. cap.4. & 6.* nouissimè Camill.Borrell. *de Magistr. edict. lib.2.cap.7. n.13.*idemque docuit Athenæus *lib.12.Dypnosoph. cap.22.* vbi hac de causa leges Platonis irridet, quippè quarum obseruatio homines nouos, & nouam ciuitatum formam desideraret. Et huc pertinent illud Pyndari apud Erasm. in Adagio: *Polypi mentem obtine:*

Próque loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.

94 Vbi & alterius † Adagij meminit, *Lex est ipsa regio*, quo significari inquit, vnicuique regioni quædam peculiaria esse instituta, quæ hospites non damnare, sed pro virili nostra imitari, atque exprimere debeamus.Neque enim facilè lex aliqua per omnia vniformis,in vniuerso genere humano constitui potest, vt post alios copiosè ostendit Auctor tractatus de maiorat. Electorum Imperij *lib.3.cap.1.*

95 Præterquàm quòd † si antiqua & præsentia aliarum gentium & nationum monumenta reuoluimus; non deficient aliquarum exempla quæ aliis ita subiacebant, & hodie subiacent, vt licèt vnaquæque earum persona in peculiari huius vel illius domini mancipio non sit (vt nostris Indis contingit) tota tamen ipsa gens, vel natio alij in communi subdatur, & inuita detineatur, atque inæquali Imperio cum victoribus, vel valentioribus ciuibus mixta, non Politico, sed Despotico, & herili iure gubernetur, & in ministeriis seruilibus, quæ sibi iniunguntur, laborare cogatur. Tales enim Hebræos apud Ægyptios fuisse *suprà hoc capite num.40. & 41.* probatum relinquimus. Et eodem seruitutis genere Lacedæmonis in Helotas Thessali in Pænestas, Thraces in Clarotas, Cares in Leleges,Thebani in Messenios, Persæ in Megarenses vsi reperiuntur, vt constat ex Athenæo *lib.6. cap.7. ad fin.* vbi Casaubonus, Plutarch. *in libell. de Herodot. malignit.* Dione Chrysost.*Orat.15.* & aliis,quos refert Bisciola *lib.8. subcisiuar. lect. cap.7.* & meliùs ex Dionys. Halicarnas. *lib.2. Rom. antiq. §. ceterum*, vbi tradit, prisco Thessalos, & Athenienses, clientibus superbè abusos fuisse, operásque liberis, & ingenuis hominibus minimè conuenientes, illis imposuisse,& si quando imperata non fecissent, verbera intentasse. Et vt Gallorum in Hæduos dominationem omittam,& aliorum adscriptitiorum in,Mansariorum, & Manus mortuæ hominum conditionem,de quibus dixi capite præcedenti *n.26. & seqq.*

96 Idem etiam hodie † in Germania obseruari, apertè ostendit Ioann. Aubanus *lib.3. de morib. omnium gent. cap.12. in fine*, inquiens, nobiles in plebejos, & rusticanos nullum ius sibi non vsurpare, his verbis: *Dominis crebrò per annum seruiunt, rus colunt, & semine conspergunt, fructus metunt, & horreis important, ligna secant, domos ædificant, fossas effodiunt. Nihil est, quod seruilis, & misera gens ipsis debere non dicatur: nihil etiam quod iussu facere absque periculo recusare audeat, delinquens grauiter mulctatur.* Quod item refert, & prosequitur Hæringius *in tractatu de molendinis, quæst.6. num.3.* sic inter alia inquiens: *Rusticos pauperes cogunt, vt in molendina eorum oleum perducant, ac torcularia trahant, & tamen sitiant.* Et meliùs, ac latiùs Martin. Magerus *de Aduocat. armata cap.6. n.729. & seq. & cap.9.n.693.pag.404.* vbi occasionem huius vassalligij ex historiis petitam adducit: & cum Zasio tradit hos homines in omnibus, & per omnia neque seruos, neque adscriptitios, neque colonos, neque capite censos, neque libertos; neque statu liberos esse, sed nouam quandam speciem facere,de omnium illorum natura & conditione aliquid participantem.

Quartò facit, † quia si res benè & vt oportet consideretur, si seruitij personalis iusta, & 97
debita forma custodiatur, inueniemus proculdubio, de eo dici posse,quod veteri etiam Adagio circumfertur, *Malum bono pensatum.* Etenim quamvis eius occasione Indis aliqua dāna & vexationes contingant, negari tamen non potest, quin plura quoque commoda,& vtilitates recipiant. Nam Indi,qui cum Hispanis huius seruitij ratione conuersantur, meliores, & sapientiores euadunt,multisque officiis, & artificiis exercentur,& instruuntur,quorum alioqui expertes manerent. Ditiores etiam efficiuntur, accepto salario, quod sibi ob operas,quas præstant,impenditur. eóque sua tributa persoluunt: & quod magis considerandum est,meliùs,ac firmiùs in Fide Catholica imbuuntur,& confirmantur,& à suis variis, & idololatriis auocantur. Vnde non est mirum,aut multum, vt prædictis operis & ministeriis Hispanos iuuent, à quibus ipsi vicissim talia bona recipiunt. Imò generaliter † quemadmodum sapiens, eò quòd sapiens 98
sit,tenetur ignorantem docere & dirigere,& sapientia & diligentia sua meliorem efficere, vt aliàs dicitur *in l. Attilius Regulus, D. de donat.* ita ignorans, & hebes,pro captu suo,sapientem iuuare tenetur, non quòd eius sit seruus (hoc enim iam alibi latè impugnauimus) sed quòd vsu rerum ita exigente,aliter,vt diximus, Politicus status constare non possit.

Et hoc est, † quod præsensit D.Thom.2.2. 99
quæst.57. art.3. dum inquit, non habere naturalem rationem, quòd ignorans sit seruus magis, quàm alius, absolutè considerando,sed solùm secundùm aliquam vtilitatem consequentem, in quantum vtile est huic, quod regatur à sapientiori, & illi, quod hoc iuuetur.A quibus non longè absunt, quæ in simili notauimus *dict.1. tom.lib.2. cap.7. n.56.& seqq.& cap.9. num.29.& lib.3. cap.5. num.7.* Et D. Paul.1. *ad Corinth.9.* † vbi docet, iustum non esse, vt 100
temporale seruitium neget, qui spiritualia beneficia accipit: *Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os boui trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtique dicit? Nam propter nos scripta sunt: quoniam debet in spe qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia*

seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos?

101 Quintò † considero, quòd etsi meliùs & satiùs esset, coacta hæc Indorum seruitia cessare, & illos dumtaxat prædictis ministeriis incumbere, qui mercede pacta, sponte sua vellent operas suas Hispanis locare, vt Auctores, & aliquæ schedulæ pro contraria opinione perpensæ, insinuare, & probare videntur: certiùs tamen est, & omnibus, qui Indorum naturam, & conditionem norunt, valdè exploratum, non posse hæc in mera, & absoluta eorum volunta-
102 te relinqui. Nam nulli, † vel pauci intra breue tempus repetirentur, qui se dictis seruitiis locarent, & propriis tuguriis, ac municipiis relictis, itinera ardua, & laboriosas operationes appeterent, quas ipsi magnopere fugiunt, cùm sint supra modum hebetes, & ignaui, & hodierno, eóque tenuissimo victu contenti, socordes, more pecudum, vitam turpiter transigant, nullam fermè de crastino curam habentes, neque rem familiarem augentes, neque instructas domus, vel pretiosas vestes, aliásve diuitias desiderantes, quibus pro more, & statu suo minimum egent; nihil aliud, vt plurimùm, quàm desidiam, latebrásque quærentes, quibus Hispanos fugiant, & dies, ac noctes ebrietati, luxuriæ, aliisque vitiis, & interdum idololatriæ,
103 vacare possint. Vt constat † ex his, quæ de Indorum ingenio, & moribus latè tradidimus 1. *tom. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 27. *& seqq.* & in nostris terminis benè obseruat Matienzus *in tractat. M. S. de moderat. Reg. Perù* 1. *part. capit.* 4. *&* 5. Ioseph. Acosta *de procurat. Indor. salu. libr.* 3. *capit.* 9. vbi egregiè prædictam ignauiam exaggerat, *& capit.* 17. *pagin.* 343. vbi inquit: *Quod si Barbarorum ingenio & voluntati indulgendum est, nihil operis vnquam fiet, nihil negotij conficietur: quippè qui otio desideant, ac sibi etiam ipsis vix necessaria laborent: alios verò nisi vi, aut metu perculsi, nihil faciant:*
104 & *pagin.* 347. persuasum quodammodo † Indis à suo *Zupaio* (id est diabolo) videri, nihil vt Christianis spontè impertiant, etiam si eos cernant in maximis periculis constitutos, sed per vim omninò & iniuriam. Et idem probat & ostendit. fr. Michaël ab Agia *in d. respons. de seruitut. personar. pagin.* 24 25. 41. *&* 68. & fr. Alfons. Ramos *in histor. Virg. de Copacauana libr.* 1. *cap.* 10.

105 Vnde † semper salutare iudicatum est, imò verò istorum Barbarorum Reipublicæ, vtcunque constituendæ, omninò necessarium, eos laborare, negotiari, curis, & occupationibus distineri.

Et hæc de re (vt benè aduertit idem Acosta *d. cap.* 9.) Ingarum Proceres ingenio sine dubio peracri, iudicióque præstantes, in eo præcipuè rectam istorum, ac diuturnam administrationem esse censuerunt, vt quam maximè exercerentur, miniméque vacare sinerentur.
106 Itaque vbi † necessaria, aut vtilia deerant, etiam rebus superuacaneis destinabantur, vt qui eorum disciplinam cognouerit, meritò miretur, quod veteres narrant, etiam vermiculorum colligendorum certam mensuram quibusdam imperatam, alios saxis vltrò citróque voluendis, aut laboriosis, inutilibúsque aggeribus, & ædificiis construendis serió occupatos, vt tetigimus 1. *tom. libr.* 2. *capit.* 12. *numer.* 6. *&* 7.

Et nunc addimus † notanda verba Trajani Bocalini Ragguaglio 8. qui cùm Asinos apud Apollinem miseram suam conditionem querentes inducat, ob id quòd ab omnibus onerentur, & malè tractentur, Apollinem respondisse refert, id ipsos pigritiæ, & stoliditati suæ potius quàm Patronorum sæuitiæ imputare debere: *Per li quali brutissimi mancamenti, y Padroni erano forzati à furia di bastonate sì ingerli à far quel lauoro, che essi non habeano spirto di far da loro stessi con la propria viuacità dell' ingegno. E che quei, che de le crudeltadi, che vedeuano vsar contra qualsinoglia, voleuano far esato judicio, facea bisogno, che non tanto hauessero riguardo al genio dicolui, che vsaua la seuerità, quanto à la qualità de costumi di chi si deleua di essere maltrattato.* 107

Et quamvis fateamur, † in oppido de Potosi Indos aliquos inueniri, qui suas operas laboriosis & periculosis metallorum effossionibus locent: id tamen ex eo contingit, quòd cùm ob notissimas illas, & ditissimas argentifodinas ex variis prouinciis iam inde ab antiquo plures Indi ad illum locum mitti soliti fuerint, & multi ibi etiam post finitum coactum laborem remanserint, hi se statim voluntariè locare solent, cùm iam se extra proprias sedes, & patrias constitutos conspiciant. Cæterùm in aliis vrbibus, hac ratione cessante, nulli, vel pauci, vt diximus, repetientur, qui quavis, etiam ingenti, mercede oblata, functiones istas publicas obire velint: & vt aliquos reperiri daremus, adeò excessiuum pretium exigerent, vt non conueniret Hispanis eos conducere, neque fundorum, aut metallorum fructus his expensis persoluendis sufficerent. Et paria † sunt, aliquem non adesse, vel cum difficultate adiri, aut reperiri posse, *l. in contractibus, in fin.* vbi Bartol. & DD. *Cod. de non numer. pecun.* & aliquid esse impossibile, vel multum difficile, *l. apud Iulianum*, *§. constat*, *D. de legat.* 1. *l.* 4. *§. non est statu liber. D. de stat. liber.* Et rem non habere, vel habere inutilem, aut inanem, *l. nam is, D. de dolo, capit. inter corporalia, §. sicut, de translat. Episcop.* gloss. *ini l. fin. C. de plagiar.* 108 109

Qua ratione obuiam etiam iri potest alteri obiectioni, † de Hispanis vagis, Hybridisque ex Indis, aut Æthiopibus, eisdem personalibus seruitiis addicendis & mancipandis. Nam licèt hoc plurimis & sanctissimis schedulis iussum sit, quia vnusquisque debet operam suam publicis vtilitatibus exhibere, vt aliàs dicitur *in l. semper, §. quibusdam, D. de iur. immunit. & supr. numer.* 54. probauimus: adhuc tamen, vt benè aduertunt Auctores suprà relati, & præcipuè Acosta *d. capit.* 17. *pagin.* 343. *& sequentib.* multa sunt, quæ nullo modo Hispani in his locis per se facere queant, proptereà quòd vel laboriosa, vel sordida ducunt, & naturæ, ac complexioni eorum in his regionibus omninò contraria. Et vt quàm maximè velint, non possunt tamen tanta perficere, quale est humum effodere, rudera egerere, lateres cogere, onera baiulare, iumenta agere, cæteráque seruilia, quæ si desint, breui omnis ciuitas deleatur, necesse est. Quota enim ista portio est hominum præ multitudine necessaria? 110

Vnde

111 Vnde † cùm non possint Indi in totum à prædictis oneribus excusari, satius aliquando visum est, si soli agere sinantur, quàm vt Hispanis, & Hybridis mixti, varia damna, & iniurias experiantur, quas inæqualium societas adducere solet, vt egregio Emblemate ostendit Alciat. *Embl.* 165. sic inquiens:

Raptabat torrens ollas, quarum vna mettallo,
Altera erat figuli terrea facta manu.
Hanc igitur rogat illa, velit sibi proxima ferri,
Iuncta vt præcipites vtraque sistat aquas.
Cui lutea: haud nobis tua sunt, commercia curæ,
Ne mihi proximitas hæc mala multa ferat.
Nam seu te nobis, seu nos tibi conferat vnda,
Ipsa ego te fragilis sospite sola terar.

Et multis schedulis Regiis cautum est, quæ districtè prohibent Hispanos, Hybridas, aut Æthiopes inter Indos commorari, de quibus alio in loco dicemus.

112 Idemque efficit, † vt non satis supradictis periculis subueniatur per emptionem seruorum Æthiopum, quos multi, Indorum loco, his oneribus, siue laboribus, de quibus tractamus, substitui posse opinantur. Nam etsi id etiam aliquibus schedulis proponatur, multæ tamen regiones sunt, & plura seruitia, quibus Æthiopes nullo modo citra imminens vitæ periculum applicari possunt. Neque omnibus Hispanis ad eos emendos facultas suppetit. Et quamvis in hac Regum vrbe, & in Mexicana ingens istorum seruorum numerus quotidie venire soleat, qui per alias etiam Regni prouincias copiosè diffunditur; multos tamen citò mori contingit, quorum pretia vix, aut ne vix quidem, agrorum, vel fodinarum quæstus æquare potest. Et vt plures supersint, nusquam tamen sufficiunt ad omnia necessaria Reipub. munera subeunda, nisi etiam seruorum dominis aliqui Indi distribuantur, quos Æthiopibus sociare non conuenit, vt aduertunt Matienzus & Bejaranus in locis supr. relatis, & Agia *in dict. respons. pag.* 20. Dicente Moyse *Deuter.* 22. *Non arabis in boue, & asino simul*, quòd interpretatur text. *in cap. in noua* 16. *quæst.* 7. id est: *Homines diuersæ professionis nationis, aut conditionis in vno officio non sociabis, quia in vno, eodémque officio non debet dispar esse professio.* Ad quod etiam respicit text. *in cap. cum causam* 27. *de elect. cap. cum ad nostram, cap. cum ad magistrum*, eodem tit. *cap. presbyteros* 16. *quæst.* 1.

Quibus addere possumus, quòd quamvis supra dictæ rationes deficerent, adhuc tamen
113 iustè † in dubium vocari posset, vtrum conueniens, & opportunum sit, ita liberam & absolutam facultatem concedere, tot seruos Æthiopes in has adeò remotas, & dispersas regiones adsportandi, & introducendi. Certè enim hoc, non sine causa, multoties in supremo Consilio prohibitum esse videtur, vt constat ex historiis, quas refert Ant de Herrera *in histor. gener. Ind. decad.* 3. *lib.* 1. *cap.* 16 *pag.* 33. & *lib.* 5. *cap.* 8. *pag.* 207. & *lib* 6. *cap.* 1. *pag.* 223. & *decad.* 4. *lib.* 10. *cap.* 7. *pag.* 272. Et idem colligitur ex plurimis schedulis, quæ reperiuntur *in* 4. *tom. impres. pag.* 381. & *seqq.* Licèt non ignorem ibidem, & alibi, apud eundem Herrer. *decad.* 1. *lib.* 8. *cap.* 9. *pag.* 274. *decad.* 2. *lib.* 2. *cap.* 20. *pag.* 67. *lib.* 5. *cap.* 1. *pag.* 146. & *decad.* 4. *lib.* 2. *cap.* 5. *pag.* 37. plures alias schedulas & ordinationes reperiri, quæ eorundem seruorum commercia in his prouinciis non solùm non inhibere, sed desiderare, aut etiam iubere videntur. Vt sic magna † nostrorum 114
hac in parte incuria, siue væcordia notari possit, quòd in his regionibus plures longè seruos Æthiopes quàm Hispanos liberos morari permittant, quàm similiter in Atheniensibus grauiter increpauit Athenæus *lib.* 6. *dipnosoph. cap.* 7. inquiens, descriptionem factam fuisse Athenis à Demetrio Phalereo quot essent illi, qui regionem Atticam habitarent? ac Atheniensium viginti & vnum millia fuisse reperta. Inquilinorum decem millia, seruorum quadraginta millia.

Sed verò † tutius semper iudicatum est, his 115
domesticis hostibus Rempub. supra modum non onerare. Quinimò eos nec in magna, nec in parua quantitate permittit Bodin. *lib.* 1. *de Repub. cap.* 5. quem licèt nouissimè & elegantissimè improbet P. Mag. Marquez *in Gubernat. Christ. lib.* 1. *cap.* 2. *pag.* 13. & 14. ibidem tamen ingentem, & suspectum numerum damnat, & hanc inquit fuisse causam: cur Pharao timuerit filios Israël, quia multiplicabantur. Romæ
† quoque legimus seruili quodam bello, Spar- 116
taco ductore, vrbem periclitatam. Cuius historiæ mentionem facit I.C. *in l.* 3. §. *si seruus, D. de acquir. possess.* Horatius *lib.* 3. *Od.* 14. ibi:

Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa. - - - -

Athenæus *lib.* 6. *dypnosoph. cap.* 7. & 8. Sabellicus *Ænead.* 3. *lib.* 4. Baptista Pius *annotat. poster. c.* 52. Cota *in memorab. iur.* verb. *Spartacus*, Connan *lib.* 3. *comment. cap.* 9. *num.* 10. & Marquez *vbi sup.*

Et est simile, † quòd de alio bello seruili 117
apud Scythas scribit Iustinus *lib.* 2. & tangit Claudian. *lib.* 1. *in Eutrop.* quem refert Martin. Delrius *in Adag. sacr.* 2. *tom. adag.* 266. *pag.* 303. inquiens, quòd cùm Scythæ longinquo distenti bello, domi defuissent, coniuges, viduitatis pertæsæ, se seruis domesticis miscuerunt. Inde nata iuuentus, redeuntes dominos arcere à finibus. Prælia nonnulla commissa: cùm nihil reduces armis proficerent, consilio inito, placuit alia experiri: rebelles inuadunt, non arcubus, aut contis, sed loris, & flagris armati: naturâ seruis insitus pauor flagrorum: itaque fugere conspectum, & sonum seruiles animi. Claudiani
verò † carmina sic habent: 118

- - - - *Quid Martia signa*
Sollicitas: non est iaculis, hastisve petendus:
Conscia succumbent: audito verbere terga
Vt Scytha post multos rediens exercitus annos,
Cùm sibi seruilis pro finibus obuia pubes
Iret, & arceret dominos tellure reuersos,
Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile repulit horror
Vulgus, & addictus sub verbere torpuit ensis.

Et Athenæus *lib.* 6. *dypnosoph. cap.* 7. circa finem narrat, † Atticos etiam seruos, per quos 119
vinctos metalla exercebant, à dominis defecisse, ac custodes interemisse, & diu Atticam regionem deuastasse. Serui enim quot, tot hostes, vt præter alios tradit Laurent. Beyerlinch. *in Chronog. pag.* 106. vbi memorabilem historiam narrat ex Pontano *lib.* 3. *de obed. cap.* 25.

& aliam Pineda *in Salom. pag.529.* & in ipsis no-
stris Indiis Herrera *decad.3. pag 138. & decad 4.*
pag.123.& 272.

120 Sextò † facit, quòd his, quæ diximus, suppo-
sitis & stantibus, verè affirmari non potest, liber-
tatem Indorum infringi, hac seruitij personalis
coactione mediante. Nam multoties ex iusta cau-
sa etiam in liberis hominibus, in qualibet Rei-
pub. legum auctoritate, & ob commune bonum,
similia onera, & grauamina apponi consueuerunt,
quæ tamen non efficiunt, vt illi liberi esse desi-
nant, cùm & libertas ipsa definiatur, facultas eius,
quod cuique facere libet, nisi quid iure prohibea-
tur, §. *libertas, Inst. de iur. person.* & Persius
d. Satyr. 5.

Cur mihi non liceat iussit quodcumque vo-
luntas,
Excepto: siquid Masuri Rubrica vetauit.

121 Quò respiciens † Demosthenes relatus à Bal-
duin. *ibid. numer. 17.* rectissimè inquit: *Si leges*
abrogentur, & cuiuis licentia faciendi quidquid
voluerit, data sit, non solùm Resp. pessum ibit,
sed nec quicquam interrerit inter nostram, & fera-
122 *rum vitam.* Et D. Ambr. *lib.2.epist.7.* † rescinden-
dam insipientibus potestatem esse, non adjiciendã
libertatem. Quia iuxta tritum illud. *Libertas liber-*
123 *tate perit.* Et liberum † quem ad malè faciendum
relinqui, potiùs quædam imperfectio eiusdem li-
bertatis esse videtur, vt benè notauit Martin. Del-
rius *in Adag. sacr. d. 2.tom. adag.246. pag. 279.*
& Ferdin. Rebell. *de obligat.iust. lib.2. q.14 sect.*
1.num.9. & dixi *in 1.tom. lib.2. cap.9. num.67. &*
seqq. Vnde Archilocus dixit: *Legum serui omnes*
esse debemus, vt liberi esse possimus. Al iúdque est
124 † seruum esse, aliud seruire, qualis esse in addictis
quæstio solet, vt rectè ostendit Quintil. *lib.5.c.10.*
& lib.7.cap.3. & colligitur ex *l.ei quoque 11.D.*
ex quib.caus. maior.& l.quod autem 10.& seq.D.
de liber. caus.

125 Et subiectionem † Politicam non repugnare,
neque contrariam esse Christianæ libertati, re-
ctè cum multis docet Bellarmin *1.tom.controuers.*
lib.3.de laicis, capit.10. post D. Thom. *1.p.q.96.*
art. 4. vbi inquit: *Tunc ergo aliquis dominatur*
alicui vt seruo, quando eum, cui dominatur, ad pro-
priam vtilitatem sui, scilicet dominantis, refert:
tunc verò dominatur aliquis alteri vt libero, quan-
do dirigit illum ad proprium bonum eius, qui di-
rigitur, vel ad bonum commune.

126 Et magis in nostris terminis, † apud Princi-
pem & Remp. potestatem esse, subditos, & vas-
sallos ad similia opera compellendi, absque eo,
quòd iniuriæ, violentiæ, vel iniustitiæ notam in-
currant, concors est omnium Theologorum do-
ctrina, quam latè prosequitur Sotus *lib.4.de iust.*
& iur.quæst.4. art.1. & lib.5. q.3. art.5.concl.2.
Victoria *de potest. ciuil. num. 6.* Molina *de iust.*
& iur. tract.2. disp. 22. & 23. Rebellus *vbi supr.*
1 par. lib.2 q 9. num.5. vers. Ad primum, pagin.
100. vbi quòd ciues aliquando ad multa per Ma-
gistratum compelli possunt, ad quæ non tenen-
tur ex charitate, neque ex iustitia, & Agia *d.re-*
spons.pag.56.& seqq. vbi in specie de subiectio-
ne seruitij personalis Indorum loquitur, & eam
neque diuino, neque naturali iuri contrariam esse
127 demonstrat. Cùm † eius naturæ sint, vt nec to-
tam libertatem, nec totam seruitutem pati pos-
sint, vt aliàs de Romanis dixit Galba apud Tacit.
lib. 1. hist.

128 Idemque generaliùs † de quibuslibet homini-
bus, & præcipuè pauperibus, otiosis, atque va-
gantibus, sub iusta mercede ad seruiendum & la-
borandum in operibus publicis, & aliis Reip.
muniis, cogendis, & compellendis, optimè do-
cent † Impp. *in l.1. C. de mendic. valid. lib.11.* 129
vbi Bart. & Platea. *Idem* Bartol. Angel. & Bal-
duin. per text. ibi *in Authent. de Quæstore, §. si*
verò, cuius verba sunt: *Si verò huius terræ fue-*
rint, & corporibus quidem validis vtantur, vita
autem eis decens non est occasio; hos non frustra
esse terræ onus permittere: sed tradere ciuius eos,
vt operum publicorum attinet artibus, ad mini-
sterium, & præpositis panificantium, stationum,
& hortos operantibus, aliisque diuersis artibus, aut
operibus, in quibus valent simul quidem labora-
re, simul autem ali, & segnem ita ad meliorem vi-
tam traducere.

Ad quod etiam spectat † insignis illa *l. nostra* 130
4.tit.20.par.2. cuius supr. num. 58. meminimus,
l.1.& 2. tit.4.lib.2. & tit.14. lib.8. Ordinam. *l.*
11.tit.12. lib.1. & l.2. tit.11. lib. 8. Recop. quæ
ita notabiliter inquit; *Todo hombre, ò muger que*
fuere sano, ò tal que pueda afanar, sean apremia-
dos por los Alcaldes de las ciudades, y villas y
lugares de nuestros Reinos, que afanen, y vayan
à trabajar y labrar, y que viuan con señores, ò que
aprendan oficios en que se mantengan, y no los
consientan que esten valdios, y lo hagan ansi pre-
gonar, &c. quibus arridet illud. Matth. *cap. 20.*
Quid statis hic tota die otiosi? Ite & vos in vineam
meam.

Et plurima alia, quæ ad † dictam coactionem, 131
& otiosorum punitionem confirmandam, & illu-
strandam adducunt Athenæus *lib. 6. dypnosophist.*
cap. 7. Plutarch. *quæst.7. fol.7. ante finem*, Mon-
talvus, Hugo Celsus, & Auendañus *in suis re-*
pertor. verb. *Vagabundi*, & verb. *Mendicantes.*
Idem Auend. *de exequend. mandat.2.part.cap.6.*
num.2. Ripa *de peste tit.de remed.vbert.num.166.*
Petr.Gerard. *singul.66. num.9.* Peguera *in quæst.*
crimin. q.3.& 4. Bouadill. *in Polit. lib.2. cap.13.*
& plures alij relati à Camill. Borello *in tract. de*
Magistr. edict. lib.3. cap.16. & lib.4. cap.14. &
Petro Petra *in tract. de potest. Princip. cap. 15.*
num.4. Nihil enim † potest Reipublicæ nocen- 132
tius esse, quàm si homines otio, & ignauia mar-
cescere permittantur, in cuius detestationem plu-
rima quidem facilè congere possem, nisi otiosum
esset cùm de otio agamus, ea velle transcribere,
quæ abundè legi possunt apud D. Gregor. *in Re-*
gistr.cap.1. relatum in cap. nonnunquam, de con-
secr. dist.1. Polyantheam verb. *Otium*, Balduin.
& Bouadill. *vbi supr.* Cæl. Rhodigin. *lib.11.lect.*
antiq. cap.1.& 3. Petr.Gregor. *de Republ.lib.23.*
cap.7. Matienz. *in dialogo relat. 1.part. cap.1. nu-*
mer. 5. Rotil. Benzonium *de anno Iubilai pag.*
509. & seqq. Simon Maiol. *in dieb. Canicul.to.4.*
colleq.pag.242. Martin. Delrium *d.2.tom. adag.*
sacr. adag.212. & 297. & Agiam, *de otio nostro-*
rum Indorum agentem, vbi *sup. pag. 49. & 50.*
& nouissimè plures congerentem Callist. Remi-
rez *in tract. de lege Regia Arag. in initio nu.75.*
Camill. Borrell. *d.cap.16.per tot.& in tract. His-*
pano sermone scripto, Del honesto trabajo, y daños
de la ociosidad, & Ritershusium *ad Nouell.80.*
part.11.c.15.pag.697.& seqq.

Quibus addo † Alciat. & Brocens. ac Minoëm. 133
eius Commentatores *Embl.81.* vbi otium dam-
nans, eorumdem Indorum mores veluti exprime-
re videtur, qui hodierno, vt diximus, cibo con-
tenti,

tenti, nullam de crastino curam habent, contra illud præceptum Pythagoræ, quod *ibidem* ipse Alciat. pungit, & latiùs exponit *libr.* 1. *Pareg. cap.* 17.

Quisquis iners, abeat, nam in chænice figere sedem
Nos prohibent Samij dogmata sancta senis.
Surge igitur, duróque manus assuesce labori:
Det tibi dimensos crastina vt hora cibos.

134 Etenim † vt præclarè etiam scribit Cassiodor. *libr.* 1. *epist.* 39. *Natura humana sicut duris laboribus instruitur; ita per otia torpentia fatuatur.*

135 Septimò & vltimò facit, † quòd non solùm iuris communis regulis, verùm peculiaribus etiam harum Indiarum legibus, schedulis, & ordinationibus eadem hæc Indorum ignauia iam pridem notata reperitur, & dictis seruitiis ad Reipub. vsum, & conseruationem necessariis, sub iustis formis, & temperamentis, distribui iubentur, quidquid aliàs aliter ob varias temporum, & relationum causas dispositum fuerit. Ita enim videmus in antiquis Mexicanis ordinationibus ann. 1530. caueri, ne Indi otiosi, & vagabundi esse permittantur. *Sino que trabajen en sus haziendas y labranças, ò en oficios, si los tuvieren, en los dias que fueren de trabajo, y sean industriados como ganen soldada y se approuvechen de la tierra labrandola.* Anno quoque 1552. epistola quædam Guatemalensi Cancellariæ expedita reperitur, 2. *tom. impress. pag.* 137. quæ iubet, vt Auditores, quibus terræ visitatio committitur, inter alia curent, vt Indi rem familiarem, & rusticam curent, & ab ignauia reuocentur, ea ratione reddita: *Porque se dize, que son holgazanes, y si no se prouee que trabajen para su prouecho, no tendran ningun genero de policia, ni aprouechamiẽto, lo qual seria en daño suyo.* Et eodem anno, & sequentibus alia schedulæ eidem Cancellariæ, & Peruanæ missæ videntur, quæ extant *in* 4 *to. pag.* 301. *& seqq. & pag.* 352. quæ idem enixè prohibẽt, & vt Indi, qui otiosi & vitiosi esse dicuntur: *Sean compelidos à vsar los oficios que tuvieren, y à trabajar en labores de campo, y obras de ciudad, &c.* Et in capite epistolæ missæ ad Audientiam Mexicanam ann. 1555 4. *tom. pag.* 311. dicitur: *Que se tiene entendido por notorio, que los Indios de su condicion son inclinados à holgar, y que ai necessidad que sean compelidos y apremiados à trabajar, porque de su voluntad no lo haran. Y que assimismo se tiene entendido, que la Republica de los Españoles en ninguna manera se podria sustentar sin ser ayudados de los Indios, y que assi era justo mandar, que los Indios trabajassen, è sembrassen, y se ocupassen, y hiziessen sus oficios.*

136 Ex alia † item schedula Quitensi Prætorio missa 19. Octobr. ann. 1591. apparet multa quidem relata fuisse, quæ ad tollenda, vel moderanda hæc seruitia personalia spectabant: sed tamen Rex noster Philipp. II. decidit, seruitium, quod omninò tolli, & cessare iubetur, illud esse, quod Indi suis Commendatariis absque vlla mercede præstare compellebantur, *de quo sup. cap.* 1. latè loquuti sumus: *Pero el que hazen por sus jornales, es forzoso, y para ellos tolerable, si se les haze el tratamiento y paga que conuiene.*

137 Mandatis quoque, † siue instructionibus Dom. D. Ludouici à Velasco, electi Peruani Proregis 21. Iulij ann. 1595. 1. *tom. pag.* 319. *& seq.* duo capita extant, quorum vnum 47. in ordine, Indorum quidem laboribus, & grauaminibus obuiam iri seriò admodum iubet, sed statim tamen addit: *Esto con tanta moderacion y prudencia, que los dichos naturales no dexen de seruir en todo lo necessario, como lo es para ellos mismos, &c.* Alterum quod est 51. (relata Indorum ignauia) iubet, vt vnusquisque in officio, quod didicerit, laborare compellatur. Et qui officia non habent, agriculturæ & ædificiis, aliisque operibus publicis deducantur & conducantur: quoniam otiositas multorum vitiorum mater existit. Cui schedulæ mirè conuenit Hadriani Imp. epistola ad Seruianum Consulem, quam refert Flauius Vopisc. in Saturnino & Alban. Spinasat. *in politissimo fol.* 20. vbi primores Christianos Alexandriam habitantes per D. Petrum institutos, ita ciuilem rationem ordinasse memorat, vt nemo viueret otiosus: *Quin potius* (inquit) *alij vitrum conflent, ab aliis charta conficiatur, habeantque podagrosi, quod agant: cæcis detur negotium quod procurent, excisi quod faciant, habeant: ne chiragrici quidem apud eos otiosi viuant, &c.* vsque adeò visa (vt Horatius ait) vitanda improba Syren desidia.

Et possem quidem sexcentas alias schedulas, ad hunc scopum tendentes, facili negotio congerere; sed vt ad nouiores, & nobiliores accedam, in illa Vallisoleti † 24 Nouembr. ann. 1601. quæ vocatur *Del seruicio personal*, etsi id cordi Regi nostro Piissimo Philipp. III. fuisse videatur, vt coactiones, & grauamina, quæ Indis occasione horum seruitiorum inferebantur, in posterum tollerentur, & ad id summa cura, multa prouiderit; benè tamen adspexit, aliqua munia esse, quæ si Indi subire non cogerentur, ipsorum Indorum, & simul Hispanorum Respub. magnum detrimentum acciperet, & ita in metallorum fodinis eos excusari noluit, vt patet ex *cap.* 13. & in aliis operibus eam cautionem adhibuit, vt Indi, quamvis à coactis distributionibus reuelarentur, non ideò tamen otiosi manentes, in necessariis laborare desinerent, vt apertè constat ex *cap.* 11. cuius verba, quæ etiam iterum epiloganturin *cap.* 28. hîc libens insererem, nisi prolixitatem vererer. 138

Et denique, † cùm in huius schedulæ implemento, quatenus in plurimum Indos ad seruitia personalia compelli, prohibebat, multæ, ac graues difficultates sese obtulissent, quæ ab eius executione supersedere fecerunt Peruanum Proregem D. Ludouic. à Velasco, cui præcipuè directa fuerat; idem Rex noster Philipp. III. maturiori consilio habito, & naturali Indorum ignauia considerata, aliam expediri mandauit, Aranjuecij 26. Maij ann. 1609. quæ tandem statuit, vt pro rebus vtilibus, & Reip. necessariis, Indi, vt anteà, distribui, & ad operas suas sub moderata mercede præstandas, per vices compelli possent, aliquibus tamen cautionibus additis, vt excessus, & iniuriæ cessarent, quæ anteà hac occasione illis irrogari solebant, de quibus *in cap. seq.* latiorem sermonem inibimus. Cuius schedulæ priora tantùm verba hîc inserere contentus ero, quibus hoc, quod diximus, satis luculenter exprimitur. Ea autem præmissa præfatione ingentis desiderij subleuationis Indorum, sic habent. 139

Primeramente ordeno y mando, que se hagan los repartimientos de Indios necessarios para labrar los campos, criar los ganados, beneficiar las minas de oro, plata y azogue, y los obrajes de lana y algodon, pues de su labor resulta la comun vtilidad

vtilidad de todos essos Reinos, que arriba queda referida, y presupuesta la repugnancia que muestran los Indios al trabajo, no se puede escusar el compelerlos.

CAPVT V.

De cautionibus, siue conditionibus, quæ in dictis seruitiis personalibus requiruntur, vt eorum iniustitia tollatur, & durities, ac pernicies temperetur.

SVMMARIVM.

1 *Auctor sententiam suam proponit, circa materiam tollendi seruitij personalis.*

2 *Indi, quo casu ad seruitia personalia ob publicam vtilitatem compellendi sint, per vices mutari debent.*

3 Lex placuit 8. C. de Palatinis sacrar. largition. lib. 12. explicatur.

4 *Mittendarij qui dicantur in aliquibus legibus Voluminis?*

5 Mitayos *vocant Peruani Indos, qui per vices ad seruitia mittuntur, & cur?*

6 Lex ab honoribus, C. de muner. & honor. l. actores 4. C. de exact. tribut. l. vniuersi, C. de legationib. lib. 10. *explicantur.*

7 *Leuius id portatur, quod à pluribus portatur.*

8 Lex & qui originem 3. §. Præses, D. de muner. & honor. *explicantur.*

9 *Munera personalia non semper eisdem debent iniungi.*

10 *Indorum* Mitayorum *mutationes qualiter faciendæ ex sententia Matienzi & Acostæ?*

11 *Vicissitudo, & mutatio rerum in omnibus est iucunda.*

12 *Schedulæ Regiæ expenduntur, quæ Indos seruitiales per vices mutari iubent.*

13 *Vtopiensium ordo in mutandis agricolis.*

14 *Seruitia personalia, quæ Indis, vel aliis quibuslibet publicæ vtilitatis causa iunguntur, consueta & moderata esse debent.*

15 L. cùm patronus 22. §. vltim. & l. medicos 26. D. de oper. libertor. *exponuntur.*

16 L. locum 17. §. ex eo, D. de vsufruct. & l. continuus, §. cùm ita, D. de verb. oblig. *expenduntur.*

17 *Operæ moderatæ à libertis Patronis præstari debent.*

18 *Seruitia indefinitè debita, qualiter dominus feudi à vassallis exiger possit?*

19 *Vassallus, quæ remedia intentare possit contra dominum, insolita, vel immoderata seruitia exigentem?*

20 *Villæ obligatæ ad operas, quas præstare debeant?*

21 *Seruitium domino tempore belli à vassallo promissum, qualiter accipiendum?*

22 *Operæ grauiores, & inconsuetæ, num vrgente necessitate, exigi possint?*

23 *Seruis etiam moderatæ operæ, & cum aliqua vacatione iniungendæ sunt.*

24 *Vtopiensium mos in designandis horis operariorum.*

25 *Indorum coacta seruitia cum magna moderatione, & sine graui eorum incommodo exigenda, ex Acosta, & aliis.*

26 *Schedulæ Regiæ referuntur, quæ seruitiis Indorum modum præfigunt.*

27 *Indi non sunt cogendi nocturnis horis laborare.*

28 *Operæ sunt diurnum officium.*

29 *Operis per colonum debitis, nocturnæ non veniunt regulariter.*

30 *Auctor Indos Huancauelicenses noctu in fodinas adigi non permisit.*

31 *Noctem ad requiem laboris diurni natura hominibus dedit.*

32 *Indi, ita demum alienis seruitiis addicendi sunt, vt prius operibus sibi ipsis necessariis consulatur.*

33 *Charitas vbi non est, non est iustitia: & benè ordinata incipit à se ipso.*

34 *Ius non patitur, vt quis sibi, & suis deficiat, vt aliis prosit.*

35 L. suo victu, & l. aut certè, D. de oper. libert. *cum aliis expenduntur & illustrantur.*

36 *Necessitas prouidendi super propriis rebus, excusant à cura de alienis.*

37 L. vltim. D. de muner. & honor. *explicatur.*

38 *Munus personale nullum est, quod non habeat aliquod detrimentum seruientis.*

39 *Actione nulla tenetur, qui sibi prospicit, etiam cum damno alterius.*

40 *Indos ita ad seruitia publica adigi debere, vt prius suis necessitatibus consulant, pluribus Auctoribus & schedulis comprobatur.*

41 *Indi ad seruitia solùm intra septimam partem dari iubentur.*

42 *Leges, quæ Indorum seruitia moderata esse iubent, non solùm pia sed etiam Reip. vtilissimæ sunt.*

43 *Indos benè tractari expedit, vt conseruetur & augeantur.*

44 *Gillas Agrigentinus qualiter seruos suos tractaret?*

45 *Liberorum procreatio in releuatione vassallorum consistit, ex Nazario.*

46 *Schedulæ duæ expenduntur, quæ Indos sibi, vel filiis suis aliquando necem inferre solitos, tradunt, vt fugiant seruitia personalia.*

47 *Indi inualidi, aut qui plenam pubertatem non habent, ad seruitia personalia mittendi non sunt.*

48 *Pubertas plena post annum 18. contingit.*

49 *Minores à præcepto ieiunandi vsque ad 21. annum liberantur.*

50 *Minores si deliquerint, mitiùs puniendi sunt.*

51 *Schedulæ expenduntur, quæ Indos ætate minores ab oneribus releuant.*

52 *Indi olim antequam matrimonium contraherent, à tributis, & seruitiis liberari solebant, & qualiter hoc emendatum?*

53 *Fœminæ à seruitiis personalibus liberæ esse debent.*

54 *Collecta si imponatur in locum seruitij personalis, fœminæ eam præstare non debent.*

55 *Fœminarum à seruitiis excusandarum, quæ sit ratio?*

57 *Senes*

57 *Senes & infirmi à seruitiis, & muneribus personalibus liberi sunt.*
58 *Feudum non amittit vassallus, qui ob senectutem, vel ægritudinem seruitium præstare non potest.*
59 *Schedula anni 1583. expenditur, quæ Indos impeditos, vel vxores, aut filios infirmos habentes, à seruitiis personalibus liberat.*
60 *Senectuti debetur quies, & reuelatio à ieiuniis.*
61 *Indi qui publicis seruitiis, & ministeriis distribuuntur, longè à suis municipiis abducendi non sunt.*
62 L.1.l.pro locis, l.nemo, C.de annon. & tribut. *& similes expenduntur.*
63 *Ratio temporis, & viarum in omnibus habenda est.*
Iudicis arbitrio relinquitur, quis locus remotus dicatur; ibidem.
64 L.sed & hæ, §.non solùm, D.de procurat. *illustratur.*
65 *Itineris longi vitandi causa multa in iure statuta sunt.*
66 *Indi non solùm ad loca remota ad seruiendum deduci non debent verùm neque ad intemperata, & suæ saluti contraria.*
67 *Intemperies aëris, vel loci multa operatur.*
68 Cap. 2. de Iudæis, vers. Quod si quisquam, *expenditur.*
69 *Cæli, & soli patrij mutatio, maximè ad loca intemperata nocentissima est, & è contrario repetitio saluberrima.*
70 *Patria propria cuique suauis, & amabilis est.*
71 *Iudex etsi habeat arbitrium vbi pupillus educari debeat, intelligitur intra patriam pupilli.*
72 *Ioseph Acostæ verba expenduntur, pro Indis ad intemperatas regiones non deducendis.*
73 *Indos faciliùs ad longinquas, quàm ad contrarias suæ temperiei regiones deduci posse, benè obseruat Ioan. Matienzus.*
74 *Schedulæ expenduntur, quæ Indos ad loca remota, vel intemperata deduci prohibent.*
75 *Salarium, siue merces competens Indis, qui seruiunt, in propria manu præstari debet.*
76 *Merces operarij, seu mercenarij singulis diebus præstari debet, & quare licèt in aliis rebus contrà obseruetur.*
77 *Indis salarium præbendum est, etiam pro diebus in eundo, & redeundo consumptis.*
78 *Absentiæ necessariæ tempus pro seruitio computatur.*
79 *Medicus debet habere sumtus in eundo & redeundo.*
80 *Operæ si in loco vbi Patronus moratur, præstandæ sint, vecturæ sumptus ipse præstare debet.*
81 *Iter qui facit ob alterius vtilitatem, eius sumptus ab eo petere potest.*
82 *Operarius dignus est mercede sua, quæ retardari non debet: plura loca Sacripturæ ad hoc.*
83 *Isaiæ locus* cap.21. vers.9. *agens de anno mercenarij, expenditur & illustratur.*
84 *Ioseph. Acosta, & alij qualiter mercedem Indorum* Mitayorum *statuant?*
85 *Schedulæ Regiæ referuntur, quæ de salario, siue mercede Indorum seruientium pertractant.*
86 *Indorum seruientium salarium qualiter taxari iubeatur?*
87 *Schedulæ seruitij personalis ann.* 1601. *&* 1609. *de salariis Indorum agentes, expenduntur.*
88 *Indis, publicis ministeriis inseruientibus, victui, & vestitui necessaria moderatis pretiis exhibenda sunt.*
89 *Indi seruientes si ægrotent, qualiter, & quomodo curari, & refici debeant?*
90 *Indos sibi ob ministerium publicum distributos nemo vendere, vel in alios vsus transferre potest.*
91 *Indi occasione seruitiorum à Religione Christiana abducendi non sunt.*
92 *Religionis consideratio in omni re debet esse præcipua.*
93 *Indorum doctrina & Religio præcipuè, & super omnibus nostris Regibus iniuncta est.*
94 *Caput instructionis Peruani Proregis circa instructionem Indorum, expenditur.*
95 *Indi seruitiales in Fide instruendi sunt, & festa obseruare debent.*
96 *Schedulæ expenduntur, quæ seruitium Indorum saluti consulunt: & præcipuè illa anni 1546.*
97 *Seruitiis personalibus, quantum fieri potest, abstinere debemus, quia ferè impossibile est, vt leges pro eorum iustificatione latæ præcisè seruentur.*
98 *Hispani admonentur, vt cum Indis, sibi ad seruiendum designatis, blandè se habeant.*
99 *Indos qui durè habent, aut afficiunt, qualiter à Deo puniantur.*
100 *Indorum vexationibus quæsita, citò amittuntur, & rarò ad nepotes perueniunt.*
101 *Diuitiæ malè quæsitæ nunquam proficuæ, neque tutæ sunt, ex Diuus Gregorius & aliis.*
102 Deuter.14. & Prouerb.28. *loco ponderantur & explicantur.*
103 *Indi Hispanis ad seruiendum designati, aliqua vi, vt munera sua expleant, adigi, & corrigi possunt.*
104 *Seruis nullum otium relinqui debet.*
105 *Ecclesiast. locus* capit. 37. vers. 25. *exponitur.*
106 *Adagium*: Phryx verberatus melior: *& alia similia exponuntur.*
107 *Indi paternali potiùs, quàm herili more tractandi, & corrigendi sunt.*
108 *Indos qui crudeliter vexant, aut castigant, eorum seruitio priuandi sunt.*

HÆc quidem sunt, quæ pro tollendis, vel conseruandis personalibus Indorum seruitiis, de quibus tractamus, ad vtramque partem expendi posse videntur. In quo † lubrico, & difficili iuris articulo, ego, vt meam sententiam proponam, negantem planè, vt tutiorem, & æquiorem amplecterer, si ipsorum Indorum ignauia, & communis huius Indici Imperij necessitas, & vtilitas omnimodam in eorum seruitiis libertatem & subleuationem permitteret. Sed quoniam ita experientia comparatum est, 1

est, vt neque cum illis satis commodè, nec sine illis vllo modo, iuxta præsentem rerum statum, viuere possimus, non verebor ex considerationibus, & argumentis *in cap. præced.* relatis, affirmantem opinionem tueri, quæ eiusmodi coacta seruitia defendit, dummodò in illis exigendis, & exhibendis sequentes leges siue cautiones obseruari curentur, quibus neglectis, vix, erit, vt à tyrannidis, & iniustitiæ nota excusari posse videantur.

2 Primò igitur † diligenter curandum, & cauendum est, ne in prædictis personalibus seruitiis totum pondus in aliquibus Indis reclinet, aliis quietè & otiosè viuentibus; sed ita potius distribuatur, vt labor æqualiter ad omnes perueniat, & alternis vicibus illum subire cogantur, per annum, semestrem, bimestrem, aut etiam per menses, vel hebdomadas, prout operæ qualitas postulauerit, vt in simili notat Platea per text. *ibi*
3 † *in l. placuit* 8. *C. de Palatin. sacr. largit. lib.*12. vbi Palatinos sacrarum, vel priuatarum largitionum, qui ad Prouincias mitti iubentur, singulis annis mutari Imperatores statuunt, & ex certo numero eligi, eo que *Mittendarios* appellant. Qua voce
4 † etiam vtuntur *in l.*5. *& 7. eod. tit. & in l.*2. *C. de canone largitional. titul. lib.*10. & Cassiodor. *lib.*11. *var. epist.* 47. cum aliis traditis a Canano *lib.*4. *commentar. c.*15. *num* 4 & Brisson. & Kalino *de verb. iur. verb. Mittendarij*, Bullenger *de Imp. Roman lib.* 6. *c.*52. *p.*601 & Pancir. *in Thesaur, var. lect. p.*276.
5 Estque ei quodamodo similis, qua † in hoc Reg. Peruano hos seruientes Indos, proprio ipsorum idiomate, vocare solemus, scilicet, *Mitayos*, quæ tamen non missos, vel mittendos, significat, sed homines, qui per vices ad seruiendum mutuantur, ex hac nimirum vicissitudinis necessitate, de qua loquimur, tracta nuncupatione.
6 Idem probat text. † *in l. ab honoribus, C. de muner. & honor. in l. vniuersi, C. de legationib. & in l. actores* 4. *C. de exactor. tribut. lib.*10. vbi Gloss. *verb. Immanitas* (malo legere *immunitas*, vt habetur *in C. Theodos.*) id
7 portari † leuiùs rectissimè docet, quod à pluribus portatur; argumento text. *in Auth. de nat. in cur. ded. in Princip. l. omnium, C. de omn. agro desert. & l.*2 *de priuileg. dom. Augusta lib.*11. & facit Adagium: *Multæ manus reddunt onus leue*, de quo diximus *suprà cap.*4. *num.*79. & text. *In l. legato, D. de vacat. mun l. Paulus* 8. *D. de legationib.* & meliùs, & ad nostrum propositum aptiùs,
8 & atque apertiùs, *in † l. & qui originem* 3. §. *Præses prouinciæ, D. de muner. & honor.* vbi ita Vlpian. scribit: *Præses prouinciæ prouideat, munera, & honores in ciuitatibus æqualiter per vices secundùm ætates & dignitates, aut gradus munerum, honorumque, qui antiquitus statuti sunt, iniungi: ne sine discrimine, & frequenter his oppressis, simul viris, & viribus Respublica destituantur.*
9 Ex quibus † meritò post Plateam *vbi suprà* concludit Auendañ. *in c. Prætor.* 2. *par. c.*14. *n.*11. in muneribus personalibus talem ordinem seruandum esse, vt qui semel laborauit, seruiendo Reipub. cum personali labore suæ personæ, non debeat semper in tali labore durare, sed diuidatur labor, ponendo alios in eo-
10 dem officio. Et idem † in nostris terminis notat Matienzus *in d. tract. M. S. de moder. Reg. Peru*, 1. *par. c.*4 5. *&* 9. vbi de his seruitiis personalibus agit, & qualiter Indi, ad ea mittendi sint: & Acosta *de procur. Ind. salut. lib.*3. §.17. *pag.*342. in illis verbis: *Vbi peruersitas illa cauenda est, ne huiusmodi onera inæqualiter Indos premant, sed per sortes, vicésque suas, &c.* & *pag.*344. ibi: *Tum etiam inter ipsos iusta oneris vicissitudo seruetur, ne aliorum remissio aliorum sit tribulatio, sed ex æqualitate, vt dixit Apostolus*, & *cap.*18. *pag.*354. de loquens de iis, qui ad metalla operanda mittuntur: *Ad vltimum, vt labor ipse distribuatur commodè per vices suas, ne diutiùs contra voluntatem suam à patria abesse cogantur. Neque vna prouincia semper oneretur, altera semper in otio degat.* Est
enim in rebus † omnibus, & præcipuè in laboribus, non tantùm iucunda, verùm & prorsus necessaria mutatio, & vicissitudo, vt constat ex illo prouerbiali carmine Ouidiano *in epist. Phædræ*: 11

Quod caret alterna requie, durabile non est,
Hæc reparat vires, fessáque membra leuat.

Quod etiam notauit Fab. Quintilian. *Orat. Institut. lib.*1. *cap.*3. dum inquit: *Danda est omnibus aliqua remissio: non solùm quia nulla res est, quæ perferre possit continuum labore; atque ea quoque, quæ sensu & anima carent, vt seruare vim suam possint velut alterna quiete retenduntur, &c.* & docuit Aristot. *lib.*2 *Rhetor. & lib.*7. *Moral. Eudem.* & Virgil. *Ecloga* 3.

Alternis dicetis, amant alterna Camenæ.

Quos, & alios refert Erasm. *in Adag. Iucunda vicissitudo rerum.*

Et ita † in specie plurimis Regiis schedulis, 12
& prouisionibus hæc Indorum mutatio, siue alternatio strictè præcipitur, quæ habentur *in tom* 4. *impress. pag.*280. cum multis sequentibus. Et vt alias antiquiores omittam, in illa ann. 1601. *cap.*15. *in fin. & cap.*18. concluditur: *Que no se repartan à cada pueblo mas Indios de los que le cupieren, conforme à su poblacion, y que se tenga mucho cuidado con que los Indios que huuieren cumplido sus mitas, no sean obligados à boluer à ellas, ni al seruicio de las minas, hasta que aya llegado su tanda, y que los hagan boluer luego à sus casas.* Et *cap.* 24. loquens de fodinis argenti viui, quas vocant, *de Huancauelica*: idem strictiùs disponit, & ministeria laboriosæ illius operationis etiam inter ipsos Indos, actualiter ei insudantes, mutari: *Para que assi su mayor trabajo, como lo que fuere aliuio, se reparta igualmente entre todos.* Et idem disponitur in altera ann. 1609. *cap.*5. ibi: *Que la mita y repartimiento ordinario no pueda sacar de cada pueblo sino la septima parte de los vezinos que huuiere à la sazon y tiempo del repartimiento. Considerando, que no se debe tanto atender à la mas, ò menos saca de la plata y oro, como à la conseruacion de los Indios, sin cuyo trabajo y diligencia cessaria la labor y beneficio de las minas, &c.* & *cap.* 11. 12. *&* 16. hoc idem repetit, & vt nullo modo in eisdem Indis laboris assiduitas permittatur: atque etiam vt sua vice functi, statim ad sua mancipia reuertantur, & nullo prætextu violenter detineantur: *Porque de estas detenciones violentas, se les siguen innumerables daños, y es de los abusos que con mayor cuidado aueis de impedar y castigar fauoreciendo y cautelando su libertad,*

libertad, de tal manera, que no padezcan violencia, ò compulsion alguna.

13 A quibus non longè abest † Vtopiensis insulæ institutum, quod in sua Vtopia refert Thom. Morus *lib. 2. pag. mihi* 51. & ex eo, nimis laudans, Rhenat. Choppin. *de priuil. rustic. lib. 2. 1. par. c.* 8. inquiens, quòd in ea Repub. nullæ extant rusticæ familiæ, quæ in viris, mulieribúsque pauciores habeant, quàm quadraginta præter duos adscriptitios seruos, quibus pater, matérque familias graues, ac maturi præficiuntur, & singulis tricenis familiis Phylarcus vnus. E quaque familia viginti quot annis in vrbem remigrant, hi, qui bienniū ruri compleuere. In horum locum totidem recentes ex vrbe subrogantur. Vt ab his, qui annum ibi fuere, atque ideò rusticarum peritiores rerum, instituantur, alios anno sequenti docturi: ne si pariter omnes ibi noui & agriculturæ rudes essent, aliquid in annona per imperitiam peccaretur.

14 Secundò caueri oportet, vt prædicta personalia seruitia, quæ Indorum humeris imponuntur, non solum necessaria, vel vtilia esse Reipub. comprobantur, vt *suprà* retulimus, verùm & consueta sint, & moderata, quoniam regulariter omnes, qui seruiunt, nimis onerandi non sunt, neque graui, aut insueto labore vexandi: *l. cùm satis. §. caueant, C. de agricol. & censit. l. 1. C. de quib. caus. colon. dom. accus. poss. lib.* 11. vbi Platea & Iacob. Rebuff. & Tiraq. *de nobilit. priuil.* 37. *n.* 37. sed illud otium, & spatium eis concedi debet, quod eorum quieti, & saluti
15 conueniat: vt probat elegans † text. *in l. cùm Patronus* 22. *§ vlt. D. de oper. libert.* ibi: *In omnibus operis precipuè obseruandum est, vt temporis spatia, quæ ad curam corporis necessaria sunt, liberto relinquantur*: & *in l. medicos* 26. *D. eod.* ibi: *Dummodò liberas operas ab eis exigeret, hoc est, vt acquiescere eos meridiano tempore, & valetudinis, & honestatis suæ rationem habere sineret.*

16 Et facit † text. *in l. locum* 17. *§. ex eo, D. de vsufr.* ibi: *Quamuis vsufructuarius, nec contrariis quidem ministeriis, aut insitatis, artificium eius corrumpere possit; nec seruum cicatricibus deformare*; & *in cap. non mediocriter* 24. *de consecrat. dist.* 5. vbi etiam in spiritualibus immoderatam ciborum egestatem, somni penuriam, vel corporis afflictionem D. Hieronym. reprehendit, & *in l. continuus* 137. *§. cum ita, D. de verb. obligat.* vbi Vlpian. resoluit, ei, qui se aliquo loco dare promisit, tempus commodum boni viri arbitrio concedi debere, quò illuc peruenire possit: *Vt neque diplomate, id est, diebus, ac noctibus, & omni tempestate contempta, iter continuare cogatur; sed habitâ ratione temporis, ætatis, sexus, valetudinis id agat vt maturè perueniat, &c.*

17 Quod idem † in materia operarum præstandarum, docuit etiam, & ad æquum arbitrium remisit Celsus I. C. *in l. si libertus ita* 30. *D. de oper. libertor.* per quem in materia feudorum te-
18 nent communiter DD. † seruitia indefinitè debita, moderate per dominos à vassallis exigenda esse, considerata ex æquo, & bono feudi, & vassalli conditione, vt constat ex Bald. *n.* 1. & 2. Prepos. *n.* 1. Afflict. *n.* 29. Aluarot. *n.* 3. Laudens. *n.* 24. *in c. 1. in quib. caus. feud. amitt.* Ardizzon. *in tract. de feud. c.* 67. Borcholt. *c.* 1. *n.* 28. & ex aliis relatis per Rosenthal. *in epitom. feudal. 1. par. c. 8. concl.* 22. *n.* 4. *pag.* 459. & Gail. *lib. 1. obseruat.* 17. *n.* 3. & *lib. 2. obseru.* 62. *n.* 12. Vbi addunt, † posse vassal- 19
lum contra dominum insolitas, vel immoderatas operas, seruitiavè exigentem, actione iniuriarum agere, & implorare officiū superioris, vt domini suppressionē reprimat, prout & ante eos tradiderat Speculat. *in tit. de feud. §. quoniam*, Pileus *q.* 61. Ias. *in prælud. feudal. n.* 69 Roman. *cons.* 37. *n.* 1. Grammat. *d. cons.* 104. & Menchaca *lib. 1. controuers. illust. cap.* 8. *n.* 17.

Quibus adiicio text. *in d. l. placuit* 8. *C. de Palatin. sacr. largit. lib.* 11. per quem ibi notat Ioan. de Platea, † villas obligatas, ad operas non 20
continuas, sed successiuas, & præstitu possibiles, adstringi Et Isern. *in cap. 1. § similiter, n. 5. de Capitan. qui curiam vendid* Vbi † inquit, seruitium 21
tempore belli promissum à vassallo, pro feudo sibi concesso, intelligi debere, de seruitio paruo aliquo tempore præstando, non autem pro toto ipso belli tempore, cum magno sui detrimento. Quod dictum referunt, & extollunt Afflict. *vbi suprà n.* 38. Marin. Frecc. *in tract. de subfeud. lib. 2. § quinta auctoritas, n.* 14 & Iacob. Menoch. *cons.* 671. *n* 9. & 10. *vol.* 7. Vbi hinc generaliter colligit semper seruitia moderatè, & iuxta rationem exigenda esse, & cum minimo detrimento eorum, qui illa præstare debent. Et idem nouissimè prosequitur Bortell. *de Magistrat. lib. 4. c. 9. ex n. 44. & c.* 14. per totum.

Et num † ob vrgentem aliquam necessita- 22
tem operæ grauiores consuetis, & tolerabilibus exigi possint? optimè disputat Guido Papæ *cons. 1. n.* 12. Graueta *cons.* 702. *n.* 25. Menchaca *lib. 2. controuers. illustr. c.* 83. & Ioan. Garcia *in tract. de expensis c. 9. n.* 3. Et est videndus Simon Maiol. *in dieb. Canicul. 2. tom. colloq. 5. de aula & caula.* Vbi † rectè aduertit, non solùm homines 23
liberos, qui nobis famulantur, verùm proprios quoque seruos nimiis laboribus onerandos non esse, ne illis succumbant; sed & vt lætum quandóque, atque festium diem transigant, ipsis committendum, hisce enim vacationibus vires recolligant, atque impensiùs posteà laboribus insistant. Et statim docet, & probat, ad hunc etiam modum rusticos (sub quibus agricolas & pastores comprehendit) suas habuisse ab antiquo per certas vices à laboribus vacationes, quin etiam certa quædam, & festiua conuiuia, quæ ab illis, post operum præsertim, atque laborum præfunctionem, animi recreandi, reficiendique causa agitantur. Quod † etiā 24
mirè iuuat mos Vtopiensium relatus à Thoma Moro in eorum *Rep. lib. 2. pag.* 65. & *seq.* vbi de opificibus agens, & qualiter hi in aliquibus prouinciis à summo mane, ad multam vsque noctem perpetuo labore fatigentur, apud Vtopienses inquit contrarium per eorum Magistratus curari, quos Syphograntos vocat. *Qui cùm in horas viginti quatuor æquales diem connumerata noctè diuidant, sex dumtaxat operi deputant, tres ante meridiem, à quibus prandium ineunt, atque à prandio duas pomeridianas horas cùm interquieuerint, tres deinde rursus labori datas cœnâ claudunt, quum primam horam ab meridie numerent, sub octauam cubitum eunt. Horas octo somnus vindicat: quidquid inter operis horas ac somni, cibique medium esset, id suo cuiusque arbitrio permittitur, &c.*

25 Sed ne longiùs abeamus, hoc ipsum, † de personali Indorum seruitio loquentes, optimè animaduertunt Matienzus & Agia *in locis suprà relatis*, & eleganter, vt solet reliqua, Ioseph Acosta *d. lib. 3. de procur. Ind. salut. c. 17. pag. 344* ibi: *Et cum minimò salutis, fortunarumque suarum incommodo ab Indis ista exigantur*: & *pag. 346. Abusio tamen illa amputanda est, & pro iniqua ducenda, cùm in eiusmodi Mitayos (sic enim vocitant) sine mercenarios iustum pretium imminutum est, vel maiora, quàm vires ferant, imperantur, vel diutiùs retinentur, quàm pro ratione præscripta, quæ iniuriosa sunt omnia, & ex improbitate hominum potiùs, quàm ex vllo iure profecta. Neque bona vnquam fide ista vsurpata sunt, sed magna vel temporis, vel hominum corruptione.* Et *c. 18. pag 354.* ibi: *Ne laboribus immodicis opprimantur, ad hæc, vt & valentibus opportuna alimenta suppeditentur, & ægrotantibus opportuna solatia non desint.*

26 Extántque † innumeræ Regiæ iussiones, & schedulæ, hoc ipsum singulis propè verbis cauentes, quæ reperiuntur *in 4. tom. impress. ex pag. 294.* Et *in 1. tom. pag 321. c. 51.* ponitur instructio Peruani Proregis, quæ eiusmodi seruitia moderata esse iubet, ibi: *Y que el trabajo sea moderado, y que sepan los que excedieren en esto, que han de ser grauamente castigados.* In alia quoque schedula missa Quitensi Cancellariæ 19. Octob. ann. 1591. seriò præcipitur: *Que los dichos Indios sean bien tratados y pagados.* Et in illa ann. 1601. etiam de Indis loquente, qui non coacti, sed voluntarij ad culturam agrorum suas operas locant, hæc verba subnectuntur: *Con que esto sea con la limitacion de tiempo moderacion de trabajo, justificacion de jornales, y certificacion de la paga en sus manos, que vos declararedes, y ordenaredes, como està dicho, &c.* Et *c. 26. Y ansi mismo vereis lo que està ordenado acerca de las horas del dia que han de trabajar los Indios, assi en las minas, como en las demas labores. Y si aquellas fueren contra su salud, y de mucha incomodidad, y vexacion suya, señalareis las horas y tiempo de cada dia, que huuieren de trabajar, sin que el trabajo sea excessiuo, ni mayor de lo que permite su complexion y fuerças, y de manera que no reciban daño en su salud, &c.* Et denique illa ann. 1609. quæ, vt sæpè diximus, prædicta seruitia personalia sub pluribus cautionibus tolerat, in hac bona, & suaui *Mitayorum* tractatione, eorumdémque seruitiorum moderatione, singulis propè verbis insistit, & *in cap. 11.* id Proregis curæ committens, ita piè, & grauiter loquitur: *Que señaleis las horas que huuieren de ocuparse cada dia, con atencion à sus pocas fuerças, ruin complexion, y à la costumbre que generalmente se guarda en todas las Republicas bien ordenadas. Y porque de la ocupacion excessiua en estos ministerios, les resulta injuria y peligro à su salud, mando, que no puedan trabajar mas tiempo, ni los Indios de mita, ò repartimiento, ni los que fueren de su voluntad à estas labores del que vos ordenareis, so las penas que parecieren conuenientes.* Et tandem *in cap. 33. & 34.* huius rei curam & executionem Proregibus & Auditoribus strictis, & enixis verbis, & sub grauibus pœnis iniungit, ita vt nullo modo patiantur, *Que los Indios voluntarios, ò repartidos, padezcan violencias, vexaciones, injusticias, ni genero de seruidumbre.*

Quæ omnia nos monent † valdè curandum 27 esse, vt in prædictis ministeriis, atque adeò etiam in ipsis metalli fodinis, Indi nocturno tempore laborare non compellantur: vbi id cómodè exequi potest. Nam † operas esse diurnum 28 officium, & luce explicari constat, vt *in l. 1. D. de oper. libert.* Nox verò ad quietem data est naturæ beneficio mortalibus, vt inquit Tit. Liuius *decad. 4. lib. 10.* Quo fit, † vt etiam operis per colonum domino debitis, nocturnæ non veniat, 29 nisi fortè tempore necessitatis, & ingruente hostium incursu, aut inueterata consuetudine debeantur, vt docet Bart. *in l. si non sortem §. libertus, D. de condict. indeb. n. 11.* Iacob. & Homag. *n. 34. & seqq.* & alij, quos refert & sequitur Fred. Husanus *in tract. de homin prop. cap. 7. num. 97. & 98.*

Qua ratione † ego dum Huancauelicæ essem, 30 Indos, quos ibi *Tutarunas* vocabant, id est, noctu laborantes, tollendos curaui. Nam etsi hi cum aliis mutari dicerentur, qui interdiu laborabant, quos *Punchaorunas* appellant, nusquam tamen suaderi potui, quin hæc nocturna defatigatio illis durior & nocentior existeret, & naturę priuilegium adimeret, quę noctem † indul- 31 sit veluti in diurni laboris compensationem, vt egregiè cecinit Valer. Flacc. *lib. 5. Argonaut.*

Nox hominum genus, & duros miserata labores
Rettulerat fessis optata silentia rebus.

Auson. *in Monosyllab.*

Longa dies operosa viro: sed temperies nox

Et meliùs Basil. Seleuc. *in Transfig. Dom. 1. Quòd hominũ vita & laboriosa sit, & laboribus obstructa, mundi Opifex diem labori aptauit: nox autem irruens, & delassatum nacta hominem, quò quietem indulgeat, lecto tradit; membra quidem illa somno resoluit, naturæ verò concedit solemne tempus, quo vires paulatim colligat.*

Tertiò curandum est, † vt Indi, qui in præ- 32 dictis ministeriis publicæ vtilitatis intuitu, seruire coguntur, ea cautione distribuantur, & alienis laboribus mancipentur, vt priùs propriis ipsorũ commodi, & necessitatibus consulatur, ita vt sibi, suisque familiis, ac municipiis, siue (quas vocant) communitatibus superesse, & prospicere possint. Nam vbi † non est charitas, non potest 33 esse iusticia, *cap. vbi 24. q. 1.* Charitas autem benè ordinata à nobis ipsis incipere debet, *l. Præses*, vbi Gloss. & DD. *C. de seruit. & aqua*, ibi: *Cum sit durum, & crudelitati proximum, ex tuis prædiis aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum vsum, vicinorum iniuria propagari*; *l. fin. tit. 23. p. 1.* Cassiodor. *lib. 1. var. epist. 34. ad Fost.* ibi: *Copia frumentorum prouinciæ debet primùm prodesse, cui nascitur: quia iustius est, vt incolis propria fæcunditas seruiat, quàm peregrinis commerciis studiosa cupiditatis exhauriat. Alienis siquidem partibus debet impendi, quod superest: & tunc de exteris cogitandum, cùm se ratio propria necessitatis expleuerit*; cum aliis, quæ congerit M. Mantua *in Enchirid. rer. singul. cap. 267.* & Claud. Prot. *Gnosecon. general. iur. lib. 5. tit. 3. c. 1.* Crauetta *cons. 112. num. 14.* Franc. Personat. *miscell. q. 7.* Dueñas *regul. 33.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 89. & 91.* Alphanus *in reportat. num. 184. fol. 59.* Fuscus *sing. 60. litter. C.* & Afflict. *decis. 290. n. 8.* Neque † vllo iure, aut ratione præ- 34
cipi

cipi poteſt, vt quis omnino ſibi, & ſuis neceſſaria, ac profutura relinquat, vt aliorum vtilitatibus ſeruiat, vt probat textus optim. iuncta gloſſ. *in cap. medicamentum, de pœnit. diſt. 1. cap. qui vlt. ordinatè, de pœnit. diſt. 3. cap. quieſcamus 42. diſt. cap. ſi non licet 23. q. 5. l. ſi quis à libertis, § ſolent, verſ. De alimentis*, iuncta Gloſsâ *verb. Liberto, D. de liber. agnoſc.* † *l. ſuo victu, l. aut certè, D. de oper.*
35 *libert.* ibi: *Satis tempus ad quæſtum faciendum, vt ali, poſſit, habeat*, vbi multum in terminis docuit I. C. quod priùs quis pro ſuo victu agere, & ſatagere debet, quam pro eius, cui miniſterium præſtare tenetur.

36 Ac proinde † aliis iuribus admonemur, neceſſitatem prouidendi ſuper propriis rebus, excuſare ab opera ſuper alienis imponenda, *l. ſi longiùs*, ibi: *Vel rei ſuæ familiaris periculo, D. de iudic. l. licèt autem.* ibi: *Aut occupatio negotiorum propriorum, D. de recept. arbitr. l. ſed ſi quis ex conſignatoribus, D. quemad. teſtam. aper. l. apparitores, C. de exact. tribut. lib. 10. l. non ſolum, § fin. D. de excuſat. & temp. car.* ibi: *Scilicet ea, quæ impedimento eſt, quominùs quis ſuis rebus ſupereſſe*
37 *poſſit.* Optim text. † & valdè notandus, *in l. vlt. in princip. D. de muner. & honor.* vbi Arcad. I. C. generaliter definit: *Munera perſonalia ſunt, quæ animi prouiſione, & corporalis laboris intentione, ſine aliquo gerentis detrimento perpetrantur.* Quod
38 tamen ego, ea mente dictum exiſtimo; † non quòd vllum perſonale munus, ſeruitiumve ſit, in quo aliquod detrimentum, vel incómoditas ſeruientis non interueniat, ſed quia aliter Reſpublica maius damnum pateretur, quod ipſum quoque ſeruientem grauiùs incommodaret, iuxta ea, quæ circa eiuſdem legis expoſitionem notant Bart. & DD. ibid. Petr. Gregor. *lib. 18. ſyntagm. cap. 20.* Andr. Gail. *lib. 2. obſeruat.* 52. & Bertazol. *in tract. clauſul. clauſ. 21. gloſſ. 5. & ſeqq.*

39 Et hinc etiam deſcendit, † nulla actione teneri, qui propter ſuas mercedes conſeruandas, alienas proiecerit, *l. qui ſeruandarum 14. D. de præſcript. verb.* Neque eum, qui ſibi, etiam cum damno alterius proſpexerit, *l. ſi quis fumo, D. ad leg. Aquil. l. 1. § denique, D. de aqua pluuia*, Gloſſ. *in d. c. ſi non licèt 23 q. 5.* Gloſſ. *verb. Cum alterius, in cap. primum 21. q. 2.* quibus conuenit Terent. illud in Andria:

Heus proximus ſum egomet mihi.

Et alibi, dum inquit:

Verum illud verbum eſt, vulgò quod dici ſolet:
Omnes ſibi malle melius eſſe, quàm alteri.

Quod ſumere potuit è Platone *lib. 5. de legib.* vbi Græcum illum verſiculum citat:

Nemo ſe ipſo diligit quemquam magis.

Cui ſimilis eſt alter relatus à gl. *in dict. l. Præſes:*

Alpibus ille perit, qui ſe plus diligit vllum.

Et adducam alia infra, *lib. 2. cap. 16. n. 78. & cap. 24 num. 109.*

40 Et in ſpecie † quæſtionis, de qua loquimur, idem tradit Acoſta *d. lib. 3. c. 17.* ibi: *Itemque; illud prouidendum, ne ob ſeruiendi vices ſibi, rebúſque ſuis in neceſſariis deſint:* & *cap. 18 pag. 354.* ibi: *Mox in fortunis quoque ſuis non peſſimè conſuli ſentiam, &c.* Eaque propter in antiquis ordinationibus Mexicanæ Cancellariæ ann. 1528. quæ habentur *in tom. impreſſ. per Pugam, fol. 25.* cauetur: *Que no ſean eſtoruados los Indios de hazer ſus ſementeras y labranzas por ocuparlos en las haziendas, y grangerias de los Eſpañoles, y que ſe prouea como en los tiempos de las ſementeras ſean mas releuados, y ſe les dè lugar, para que las hagan, como mas buenamente ſe pudiere hazer.* Et in aliis ſchedulis ann. 1551. ſtatuitur: *Que de tal ſuerte ſe repartan los Indios à los dichos ſeruicios, que hagan poca falta en ſus caſas y haziendas.* Et in alia, 30. Maij ann. 1583. ſuper memorali grauaminum, diſponitur: *Que los Indios labren ſus tierras y haziendas, y le ocupen en eſto.* Idémque præcipitur *in c. 51. inſtruction. Proreg. Peruani, 1. tom. impreſſ. pag. 320.* dum dicit: *Que los Indios que fueren oficiales, ſe ocupen en ſus oficios, y que los labradores cultiuen, y labren la tierra, y hagan ſementeras de maiz y de trigo, dandoles tierras en que labren, ſin perjuizio de tercero, y los mercaderes, que entiendan en ſus tratos y mercaderias, &c.* Et ideò in † *ſchedula ann. 1609. cap.* 41
5. & 12. quorum mentionem fecimus *ſupra, n. 12.* expreſsè deciditur: *Que no ſe puedan ſacar de cada pueblo mas Indios de los que cupieren en la ſeptima parte, porque les quede lugar baſtante para acudir al beneficio de ſus haziendas, y à la labranzas y grangeria de ſus comunidades, &c.* Et in alia antiquiori, miſſa ad Dom. D. Antonium à Mendoça Proregem Peruanum 25. Decéb. ann. 1551. *4. tom. pag. 313.* ità Indi ad fodinas mitti poſſe proponuntur: *Con que los tres meſes de las ſementeras les dexen eſtar en ſus tierras, para que puedan ſembrar.*

Quæ quidem leges, † non minorem pruden- 42
tiam, quàm pietatem, vel humanitatem Regum noſtrorum oſtendunt. Sunt enim intolerabilia ea onera, per quæ alimenta ſubditis ſubtrahuntur, vt notant DD. per text, ibi *in l. cùm Patronus 22 § vlt. D. de oper. libert.* Et † vel ad ipſo-
rum Indorum procreationem, & conſeruatio- 43
nem hæc circumſpectio, ſuauiſque laborum, & ſeruitiorum moderatio, ac viciſſitudo maximè expediens, & neceſſaria ſemper exiſtimatur, vt præclaro exemplo docuit Stobus *ſerm. 60.* relatus *in Theatr. vitæ human. vol. 14. lib. 1. pag. 2897* inquiens. Quod † Gillas Agrigentinus,
hoſpitio exceptus apud hominem durum, & 44
vndecunque facientem quæſtum, qui ne dormire quidē famulis permittebat, ſed alius aliud operabatur noctu: eundem & ipſe poſteà, cùm in Agrigētum veniſſet, ſuſcepit, & conuocatis famulorum pueris, qui permulti erant, nuces, & caryeas diſtribuit. Interrogante autem hoſpite, vnde tot pueri à famulis meis, dixit, mihi generantur. Volens oſtendere, ità tractādos eſſe ſeruos, vt ad procreandos etiam liberos legitimè ſint apti.

Idémque † inſinuauit Nazarius Conſtantini 45
Imperatoris Panægyriſta, qui ad hoc, vt parentes liberorum procreationi, & educationi libentiùs indulgeant, hanc onerum alleuationem vehemēter conducere, his elegantiſſimis verbis teſtatur: *Septem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum, remiſſione iſta vigintiquinque millibus dediſti vires, dediſti opes, dediſti ſalutem. Nam & tum liberi parentes ſuos cariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum no pœnitet filiorum, quorū onera ſibi remiſſa lætantur.* Et extant † duæ ſche- 46
dulæ *in 4. tom. impreſ. pag. 267. & ſeq.* Vlyſſiponæ expeditæ 27. Maij, ann. 1582. vna ad Cancellariam Noui-Regni Granatēſis directa, & altera ad Archiepiſcopum Mexicanum, quæ Regiis auribus intimatum fuiſſe narrant, & dolent: *Que por huir de las vexaciones que con ocaſion*

ſion de eſtos ſeruicios ſe ſuelen hazer à los Indios, muchos ſe aborcan, y otros ſe dexan morir, ſin comer, y otros toman yeruas venenoſas.y que ay madres que matan à ſus hijos en pariendolos, diziendo, que lo hazen por librarlos de los trabajos que ellos padecen, y que han concebido mui grande odio al nombre Chriſtiano, y tienen à los Eſpañoles por engañadores, &c.

47 Quartò, † erga perſonas quoque Indorum,
qui ad prædicta ſeruitia mittendi ſunt, eadem diligentia caueri oportet, vt ij tantùm ſeligantur, qui viribus, & robore præſtent, & laboribus, quibus addicuntur, ſufficere poſſint. Quapropter pueris, & adoleſcentibus vſque ad plenæ pubertatis annos, meritò ſimilia onera irrogari non debere, tradunt Conſulti *in l.2.§.impuberes, D.de iur.immunit.l.2.D.de vacat.muner. l.ætatem, D.de cenſib.l.2.* vbi Platea, Rebuff. & alij, *C. de his qui*
48 *ſponte mun. ſub. lib.* 10. Plena † autem pubertas
impletis demum decem & octo annis contingit, vt pluribus docet Accurt. verb. *Plena, in l. arrogato, D. de adoption. & in l. Mela, in princip. D.de aliment.legat.* Ioan. Igneus *in l.1. §.impubes, numer.36. & in l.excipiuntur, numer.3.D.ad Syllanian.* Guillel. Mainer, *in l.pupillum qui, numer.14 D.de reg.iur.* Ant.Gom. *libr.3.var.cap.1. num.63* Eman. Acoſta *in repetit.capit. ſi pater, 1. par. verb. Impuberes, in princip.* Cuiac. *in l.1.& in l.minor, D.de minor.* Ioan. Gutier. *in Authent. Sacramenta puberum, C.ſi aduerſ.venditio in princip.* & alios referens Farinac. *in praxi crimin. q. 92. num.* 20. Non enim oportet teneros annos duritiis, oppreſſionibúſque concutere, & veluti
49 obicem naturæ ponere, ne in hominum corpus
virilem vigorem immittat. Vnde † & ieiunandi præcepto ab Eccleſia, vſque ad vigeſimumprimum annum, liberantur, teſte Syluestr. *in ſumma, verb.*
50 *Ieiunium, num.*18. Menoch. *de arbitr. cent.6.caſ.*
599.numer.1. Et † ſi deliquerint, mitiùs, & benigniùs puniuntur, vt latiſſimè tradit Tiraquell. *de pœn.temp.cauſa* 7.& Farin. *in praxi crim.q.92.*
51 *per totam.*

Indéque fluxiſſe videntur † plures ſchedulæ Regiæ, quæ in ſpecie ſeruitiorum, de quibus agimus, hanc ætatis definitionem ſtatuunt, inter quas, vna data Pintiæ 26. Febr. ann.1538. quæ extat *in 4.tom.impreſſ.pag.*322. Indos minores quatuorde-
52 cim annorum nullo modo onerari permittit.
Quinimò & id vſus receperat, † vt Indi ſub parentum poteſtate conſtituti, ante quàm matrimonium contraherent, tributis, & ſeruitiis liberi eſſent, quouſque hoc ſublatũ fuit in capite cuiuſdam epiſtolæ Regiæ 5. Iulij, ann.1578. ad Nouæ-Hſpaniæ Proregem directæ, *d.4.tom.pag.*322. eò quòd per fraudem multi matrimonium contrahere differebant, iuſſúmque: *Que no fueſſen los tales relevados de los ſeruicios publicos, à que acuden los demas, ſino que como gente valdia y vagabunda los cargaſſen algo mas, para que ayuden à relevar à los otros.*

53 Eadem ratio, quæ in minoribus militat, facit
etiam, † vt fœminis in iſtis ſeruitiis, & muneribus perſonalibus parcere debeamus, vt probat text. *in l.3.§.corporalia, D.de mun.& hon.* ibi: *Corporalia munera ſexus fœminis denegat, l.nullius 44. C.de Decurion.lib.10.* ibi: *Quia Mulierum infirmitas nunquam huiuſmodi functionibus reddit obnoxios, à quibus ipſa habetur immunis*, & notat Platea *in l.apparitores, C.de exact.tribut. lib.*10. Decius, Mainer. Petr. Fab. & alij *in l. 2. D. de reg. iur.* Frider. Bruckaman. *in tractat. de differen. vtriuſq. ſexus, part.1. membr.3.art.8. num.1. & ſeqq.* & Auendañ. *de exequend.mand. 2.par. cap.14.num.12.* Vbi hoc adeò verum eſſe addit,
† vt etiam ſi in locum iſtius ſeruitij ſubrogetur 54
alia collecta, fœminæ ad eam non teneantur, ex doctrina Baldi *in l.etiam, in fine, C.de execu.rei iud.* quam ſequitur Platea *in l.indictiones, C.de annon.& tribut.lib.*10. & Ripa *in tract. de peſte. 2. par. verſ.Sed quæritur, num.*435. *& verſ.Diſcuſſa, num.*150.

Cuius rei † ratio in infirmitate & mollicie 55
fœminarum conſiſtit, vt dicitur in d. l. nullius, quæ etiam operatur, vt in pluribus aliis à iure releuentur, vt latè oſtendit, & proſequitur Tiraquel. *de pœn.temper.cauſ.7. num.3. & cauſ.9. per totam*, & facit illud Columell. *libr.* 12 *de re ruſtic. in proœm.* vbi inquit: *Iure à natura comparata eſt, mulier ad domeſticam diligentiam, viri autem ad exercitationem forenſem, & extraneam. Itaque viro calores, & frigora perpetienda, tum etiam itinera, & labores pacis ac belli: mulieri deinceps, quòd omnibus his rebus fecerat inabilem, domeſtica negotia curanda tradidit.* Et eſt videndus Petr. Gregor. *libr.7. de Republ. capit.* 11. vbi alia tradit, & † meritò 56
Platonem, & alios reprehendit, qui in Reipublicæ oneribus & functionibus, tam in pace, quàm in bello æqualia onera fœminis ac viris imponenda eſſe cenſuerunt. De quo etiam agit Magerus *de Aduocatia armata capit. 7. numero* 223.

In ſenibus † quoque, quinquaginta quinque 57
annis, vel ſexaginta maioribus, eadem excuſatio admittenda eſt, tum propter ſenectutis honores, & priuilegia; de quibus in capite de tributis Indorum latiùs agemus, tum etiam quia in horum munerum perſonalium materia ita expreſſè diſpoſitum eſt, *in l.maiores 3. & in l.ſemper 5.D.de iur.immunit.l.2.§.vltim.D.de Decurion. l.2.§.quem ita, & §.corporis, D.de vacat. muner.l.poſtliminium, §.final.D.de captiu.l.1.& 2. C.qui morb.ſe excuſ.* vbi DD. *l.1.* vbi Cynus & Salicet. *C.qui ætat. ſe excuſ.lib.*10. in quibus idem diſponitur de valetudinariis, reliquiſque, qui corpore infirmi, & debilitati ſunt, de quibus, & de ſenibus, & quando eorum immunitas arbitrio iudicis relinquatur, plura eleganter cumulauit Menoch. *libr.2.de arbitrar.cent.1. caſ.59.&* 60. Euerard. *in loco de liberto ad vaſſallum, num.6.* & Chaſſanæus *in Catal glor.mund.par.12.conſid.*47. vbi de ſpatio ad valetudinem concedendo, & de valetudinis commodis tractat. Et generaliter, † quòd 58
feudum non amittat vaſſallus, qui ob ætatem, puta minorem, vel extremæ ſenectutis, ſeruitium præſtare non valet, pluribus iuribus comprobat Ardizzon. *in ſumm.de feud.cap.*69. Andr.de Iſern. & Alvarot. *in c.1.§.præterea.in fin.* quid ſit inveſtit. Guido Pap. *deciſ. 435.n.4.* Bottrinius *de ſeruit vaſſall.p 3.cap.3.§.2.* & Camill. Borell. *de Magiſt.edict. lib.4. c.9.n.50.* Et ita expreſſè cau-
tum inuenimus † in illa ſchedula, ſuper memoria- 59
li grauaminum expedita, apud D.Laurent. 31. Maij, ann.1583. *Que los impedidos y reſeruados, ò los que tuvieren las mugeres, ò los hijos enfermos, no vayã à eſtos ſeruicios.* Et huc referri poteſt † quod 60
de ſenibus Quintil. ſenior *declam.* 306. his verbis ſcribit. *Eſt præcipuum ius ſenectutis quoniam non omnia ſubit omnis ætas. Non perpetuò Senatorem citat Conſul: eſt ſua legiſlationibus quies, cũ*

hos

hos habueris annos, iam non militabis, &c. Et non minus eleganter Propert. *lib. 2. eleg. 25. Miles depositis annosus secubat armis.*

Grandaeuique negant ducere aratra boues
Putris & in rauca requiescit nauis arena,
Et vetus in templo bellica parma vacat.

Vnde sexagenarios etiam à ieiunio excusari, ob virtutis vigorisque defectum, calorisque frigefactionem, docet Ricard. *in 4. sentent. dist. 15.* dicitque communem Nauar. *in Man. cap. 21. n. 16.* Azor *inst. moral. lib. 7. cap. 28. vers. Quartò quaeritur*, & alios referens Gratian. *discept. 805. n. 22.* Et quod ad muneris excusationem aequiparentur infirmis, idem Azor *d. lib. 7. cap. 7. q. 12.* & Gratian. *d. cap. 805. num. 4. cum seqq.*

61 Quintò † non minori studio cauendum est, ne Indi, occasione dictorum seruitiorum, longè à suis prouinciis, & reductionibus extrahantur, sed in vicinioribus, prout magis fieri possit, locis distributi, ministeria publica subeant, nisi aliqua vrgens, publicaque necessitas contrarium exposcat. Hoc enim ratio ipsa desiderat, & similibus casibus ita saepè iure statutum inuenimus
62 † *in l. 1. l. pro locis, l. nemo, C. de annon. & tribut. lib. 10. l. 2. C. de priuil. dom.* August. lib. 11. & in Auth. de collator. §. nullus authent. cum pluribus aliis, quae in eisdem iuribus notant Bart. & Platea *in l. forma, D. de censib.* Gail. *li. 2. obseru. 52. n. 11. & 12. & de seruitiis feudorum extra districtum non praestandis*, Rosental. *in tract. de feud. 1. par. c. 5. concl. 50. num. 2.* Frideric. Husanus *de hominib. propr. ca. 2. 4. & 56.* Camill. Borrell. *de praest. Reg. Cathol. c. 18. & de Magistr. edict. lib. 4. c. 14. n. 5.* Quibus conueniens gloss. *in c. fin. 80. dist.* meritò scriptum reliquit,
63 † in omnibus, temporis, & viarum rationem haberi oportere, & ex iudicis arbitrio pendere, quis locus remotus dicatur vbi id specialiter per legem, vel statutum cautum non fuerit. Cui gloss. similis est alia *in c. 3. verb. In remotis, de tempor. ordin. lib. 6.* quam refert & sequitur Bart. *in l. 4. §. si tam vicinum, D. de damn. infect.* & ibidem Alex. *in fin.* Bald. *in l. si viciniis, C. de nupt.* Luc. de Pena *in l. quicunque 1. C. de omni agro deserto lib. 11.* Valençuela Piscator. *in comment. ad d. l. pro locis, & ad d. l. quicunque*, & latè Menoch. *de arbitr. cent. 3. cas. 221. & cent. 6. cas. 550. & cas. 565.*

64 Et conducit † elegans text. *in l. sed & hs, §. non solùm, D. de procurat. & in l. sancimus, C. de Aduocat. diuers. iudic.* vbi scribitur, durù esse, quòd Procurator, vel Aduocatus, qui mercede, salarióque praestituto, pro cliente postulare, & patrocinari promisit, huius promissionis causa prouinciam exire debeat. Et *in l. quod nisi, D. de oper. liber. l. Mania, §. vxore, D. de annuis legat.*
65 Vbi † ex causa longi itineris, non tenetur libertus sequi Patronum vagantem. Quemadmodum nec partes tenentur coram arbitro comparere, si eas extra prouinciam vocet, *l. si cùm dies, § si arbiter, D. de recept. arbitr.* nec corà iudice Apostolico, qui virtute rescripti, reum in iudiciù vltra duas diaetas, extra suam dioecesim trahere nititur: *c. nonnulli, de rescript.* Imò & vltra propriam dioecesim, si actor, & reus in ea domicilium habeant: *c. statutum, §. 1. eod. tit. lib. 6.* Nec testis ad testimonium dicendum per longinqua itinera trahi debet: *l. 3. §. fin. D. de testib.* Ioann. Garc. *de Nobilit. gloss. 48. § 6.* Quibus addi possùt plurima alia, quae locorum distantia, & viarum, atque itinerum pericula praestare solent, de quibus latè agunt DD. *in d. l. pro locis, & in d. l. quicunque*, & Nos alibi pleniùs prosequemur.

Et † suprà dicta quidem tunc praecipuè ob- 66
seruari debebunt, vbi Indi exportantur non solùm in loca remota, verùm etiam diuersam temperiem ab oppidis ipsorum habentia, quae eorum saluti damnosa, & contraria esse cognoscatur, hoc enim vehementer fugiendum est, vt docent Gloss. & DD. *in d. l. nemo, & similibus*, & Gl. *in cap. tribus, de consecr. dist. 1. cap. quorundam 74. dist.* Vbi aëris † intemperiem summè fugien- 67
dam esse proclamant. Eòque spectat illud Ouidij *lib. 2. de arte amandi*:

Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur aestu,
Aëre non certo corpora languor habet.

Et latè Menoch. *de arbitr. cent. 5. cas. 432. num. 12.* & Thom. Actius *de infirmitat. par. 1. cap. 41. num. 11.* & eos referens Borrell. *de Magistrat. lib. 3. cap. 12. n. vlt.* vt docet, ob aëris, locique intemperiem posse Episcopum de vna ciuitate in aliam transferri. Melior textus † *in cap. 2. de In-* 68
deis, vers. Quod si quisquam vbi licèt Iudaeis permittatur habere in suis fundis Christianos colonos adscriptitios, siue originarios, qui eis hoc seruitium debeant, eo tamen ipso, quòd illos ad alium transferunt, vel in alio obsequio retinere volunt, ius colonarium amittunt, prout etiam disponitur *in l. definimus, C. de agric. & censit. lib. 11.*

Experientia quippè, quae est optima rerù magistra: *c. quàm sit, de elect. lib. 6.* saepè compertum
† est, grauissimus morbis subiacere eos, qui pa- 69
trium solum, & coeli, aërisque temperiem mutare coguntur, sub quo nati, & educati sunt: quemadmodum ex aduerso nullum remedium promptius esse solet, ad depellendas infirmitates in alienis prouinciis acquisitas, quàm ad proprias & natiuas redire, etiam si fortè (vt multoties accidit) peiorem, ac teriorem temperationem habeant, vt ostendit, & multis exemplis comprobat Gomez de Miedes *in tractat. de sale lib. 3. num. 24* Et eò tendit, I.C. *in l. 1. D. si quid in fraud. Patron.* ibi: *Vel coeli, vel quod illic educatus sit, &c.* & *in l. qui habebat 99. D. de legat. 3.* Vbi
† propria patria cuique maior, suauior, & prae- 70
stantior quavis alia esse dicitur. Quod etiam docuit Accurs. *in l. fin. C. si seruus exportand. ven.* & latè ex omni litteratura illustrat Tiraq. *in l. 6. connub. num. 56.* & Cassanae. *in Catal. glor. mund. part. 12. consid. 17.* Ego *in 1. tom. lib. 1. cap. 16. num. 1. & 2.* & alios adducens D. Valençuela *consil. 56. num. 56. & seqq.* vbi inter alia, illud Senecae citat *lib. 9. epist. 67.* *Vlysses ad Ithaca sua saxa sic properat, quemadmodum Agamemno ad Mycenarum nobiles muros: nemo patriam, quia magna est, amat, sed quia sua.* Cui mirè conuenit Ouid. *lib. 1. de Ponto, Eleg. 4.*

Non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos,
Ducit, & immemores non sinit esse sui?
Quid melius Roma? Scythico qui frigore peius:
Huc tamen ex illa Barbarus vrbe fugit.

Et vterque sumpsit ex Homero *Odyss. 1.* *Caeterùm Vlysses cupidus, vel fumum exeuntem videre patriae suae, sic mori optat.* Iust. Lips. *de constantia cap. 10.* vbi inquit: *Vis magna est iaciendi & attrahendi in natali solo, quòd primam corpore iste*

isto pressimus, pedibus institimus, cuius aërem hausimus, in quo infantia nostra vagijt, pueritia lusit, iuuentus exercita, & educata, est vbi familiare oculis cælum, flumina, agri; vbi longa serie cognati, amici, sodales, & tot gaudij illecebræ, quos frustra terrarum alibi quæras.

71 Atque † ita arbitrium, quod ius concedit iudicibus, circa designandum locum, vbi pupillus educari debeat, de quo per Menoch. de *arbitr. cas.* 186.& Vincent. de Franch. *decis.* 350.& eundem Valençuel. *d. cons.* 36. *n.* 30. debet restringi intra patriam, vt probatur *in l.1.D. ubi pupill. educ. deb. & in l.* 4. 9. & 14 *tit.* 16.& *l.2. tit.17. par.6.&* docet idem. D. Valençuel.*ubi suprà num.66.*

72 Et in terminis † nostrorum Indorum loquens Acost. *d. lib.* 3. *de procur. Ind. salut, cap.* 18. *pag.*354. in illis verbis: *Deinde ut valetudini consulatur, ne aut contrario valde cœlo utentes traducantur, aut è longo valde tractu enocentur, aut laboribus immodicis opprimantur:* & Matienz. *d. tract. de moderat. Regn. Perù* 1. *par. cap.*9. Vbi
73 † tamen non valdè insistendum esse dicit in eo, quòd Indi in prouincias longinquas deferantur, dummodo diuersæ, eisque contrariæ temperici non sint.

74 Pluribusque † Regum nostrorum schedulis, & ordinationibus utrumque passim comprehensum, & quantum fieri potest, cautum, ac prohibitũ esse videtur. Nam schedula data Pintiæ 28. Febr. ann. 1551. postea renouata, & strictiùs seruari iussa per alias, datas apud D. Laurent. 6. April. ann. 1574. & 31. Maij ann 1583. apertè deciditur. *Que los Indios por razon de los dichos servicios no sean llevados donde mueran, ò enfermen por los caminos, ò por el temple.* Et per aliam 2. Decemb. ann. 1563. quæ extat 4. *to. impress. pag.*302. iubetur. *Que las Audiencias del Perù no consientan que vengan Indios alquilados à servir à las ciudades de Españoles de mas de ocho, ò diez leguas.* Et in alia *ibidem* inserta *pag.* 303. ann. 1558. disponebatur, ne Indi, nisi ignaui, & otiosi essent, ad locandas suas operas inuiti compellerentur, & statim subijcitur: *Y a estos que assi viuierum ociosos, que no entendieren en lo susodicho, no les compelereis à salir de sus lugares, saluo para que vengan à pueblos de Españoles, donde no aya Indios para trabajar: y a los que assi huuieren de venir para trabajar, no los sacareis, ni consentireis que sean sacados de mas lexos que de dos leguas, ò tres, auiendo necessidad, &c.* Rursusque in alia schedula an. 1575. quæ loquitur cum Dom. D. Francisc. à Toleto Protege Peruano, *eod. tom. pag.* 314. deciditur, vt ita fodinis de Indis prouideat: *Que no se llenem de tierras frias à calientes ni de calientes à frias:* quod iterum repetitur in quodam *cap. epistolæ ann.* 1589. missæ ad Proregem Peruanum Dom. Comitem del Villar *d.* 4. *tom. pag* 316.

Et generaliter, *Que no se consienta, que sean sacados de sus temples y naturales, por las muertes, y graues daños que de esto se les siguen*, dispositũ est per schedulas & prouisiones an. 1528. *d.* 4. *tom. pag.* 262.& ann. 1541. & 1543. *eod. tom. pag.* 280.& *seqq.* inter quas illa ad. Marchionem D. Francisc. Pizarrum, grauia damna recenset ex mutatione Indorum ad Prouincias suæ temperationi contrarias. Et tandem illa sæpè allegata schedula ann. 1601. *cap.* 23. Indos tãtùm viciniores distribui permittit, *Sin que la mudança sea de tierra caliente à fria, ni por el contrario.* Et illa alia ann. 1609. *c.*8. idem quoad fieri possit, obseruari iubet. Adijciens tamen. *Y si esto absolutamente no se pudiere escusar, hareis en esta parte lo que sufriere la capacidad y estado de las cosas, echando siempre mano de los mas cercanos: pero con tal respeto, que el aliuio y beneficio de los vnos no recambie en agrauio de los otros.*

Sextò requiritur, † ut quibus casibus Indi 75
in prædictis operis, & seruitijs laborare coguntur, competens eis merces, siue salarium, iuxta terræ cosuetudinem, & seruitij meritum in manu propria, & absque ulla retardatione soluatur. Hoc enim ita in similibus casibus iure communi cautum reperitur, *in l. cursum, C. de cursu pub. lib.* 12. *l. nullus*, vers. *Depublico, C. de fabricens. lib.* 11. cum aliis traditis à Platea *in l.* 1. *C. ne rustican. ad ull. obseq. eod. lib.* & Rhenato Chopp. *de priuil. rustic. lib.*2. 1. *par. c.*8. Vbi 76
† hoc adeò verum esse docet, vt quamuis alias iuris regula sit in locatione rerum, pensionem inciuiliter peti, nisi omnibns partibus eius temporis prætetitis, de quo inter partes conuenerat, vt post Accurs. *in l. ade C. de locato, & in l.* 1. §. *si pensio. D. de migrandum*, docet Bart. *in l.* 1. §. *Diuus. D. de var. & extraord. cogn.* In operarum tamen locatione, præsertim rusticarum, pecunia dietim operariis soluenda est, quia magis in sumptus diurnos, quàm salarij nomine erogari videtur, argumento eorum, quæ docent I.C. *in l. legatus antequàm, D. de legatis* 2. *l. si verò non remunerandi*, §. *vltim. D. mandat. l.* 1. §. *Diuus*, & ibi Bart. *D. de var. & extraordin. cognit.* idem Bart. *in l. aduersus, C. de locato*, & Geoponicon Græcus Auctor, *lib.2. de re rustica, cap.*76. vbi inquit, quòd villicus operum ephemerida, siue diarium habere debet.

Quod † etiam ad dies in itinere eundo, & re- 77
deundo consumtos, meritò extendunt Bald. *in l. liberti libertaque, num.* 15. *C. de oper. libert.* Bart. *in l. suo victu, D. eod.* & plures schedulæ Regiæ, de quibus *infrà hoc cap. n.*78. Quia dum sunt extra pro-
priam domum, absentes sunt, † & tempus absen- 78
tiæ pro seruitio computatur, *l. abesse, & l. qui mittuntur, vers. Similiter, D. ex quib. caus. maior.* ibi: *Et dum eat in castra, ac redeat miles, Reipublicæ causa abest: quòd & eundum sit in castra militaturo, & redeundum.* Facit etiam text. *in l. quod nisi*, §. *ex prouincia, D. de oper. libertor.* quem ibi notat Bart. & dixit † singularem Ludouic. Roman. 79
*singul.*386. pro Aduocato & Medico, cui constitutum est diurnum honorarium, vt illud habere debeat etiam pro diebus, quibus steterit in itinere eundo & redeundo. Quod & voluit Gloss. *in l. desertorem*, §. *si ad diem*, *D. de re milit.* Bald. *in l.*1. *C. de suffragio*, Felin. *in cap.*1. *ad fin. de libell. oblat.* & Ripa *in l. quominus, num.* 19. & *seqq. D. de fluminib.* vbi vtiliter tangit illam quæstionem, quando disposita in termino, censeantur disposita in via, per quam peruenitur ad terminum? Quod etiam pluribus probat Bouadilla *in Politica lib.*2. *cap.*21. *num.* 240. *pag.*954. Carroc. *in cap. cùm quid, de reg. iur. in* 6. 1. *par. ad sup. num.*8. *cum seqq.* Flores de Mena *in pract. quæst. q.*8. & Parlad. *differ.* 130. per totam.

Et generale esse, vt operæ, † si in loco, vbi 80
moratur Patronus, præstandæ sint, eius vectura, ac sumptu fiant, ostendit I. C. *in l. operæ* 21. *D.*

de

de oper. liber. Coletus *in tract. de aliment. lib.1. cap.13.n.91.& seq.* & Daniel. Moller. *ad constit. elect. Saxon.par.2.constit.52.*

81 Et idem est in quouis casu, † in quo aliquis in alterius commodum iter fecerit, quia eius sumptus ab eo petere potest, *l.2. D. de annuis legat.* cum aliis traditis à Bald. *in d. l. liberti, C.*
82 *de oper. libert.* Dignus quippe est † operarius cibo, & mercede sua, vt habetur *Matth. & Luc.*10. & in lege Domini *Leuit.*19 iuste præcipitur: *Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane*; & *Deut.*24. *Eadem die reddes ei pretium laboris sui ante Solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum: & reputetur tibi in peccatum*; & *Tobiæ* 4. *vers.*15. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omninò non remaneat.* Et qui eam iniuste morantur, aut fraudant, Ecclesiasticum attendant *c.*34. dicentem: *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, & fraudem facit mercenario, fratres sunt:* & Malachiam Prophetam *c.*3. per quem Dominus se pollicetur testem velocem in eos, qui calumniantur mercedem mercenariorum seruorum. Nec minora promittit Iacobus Apost. *cap.*5. dicens: *Ecce merces operariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introiuit.* Circa quod alia in optimis quæstiouibus notant Ioan. de Annan. *in c. nauiganti, n.*35. *de vsur.* Bonif. de Vitalin. *in Clement. dudum, §. verùm, de sepultur. & in Clem.*1. *de magist. n.*49. Baeza *de decima tutor. c.*2. *n.*25. & Martin. Delr. *in Adag. sacr.*1.*tom.*
83 *adag.*729. *pag.*325. Vbi explicans † illud *Isai. c.*21. *vers.*16. *In anno mercenarij*, cum Cyrillo & Procopio notat, pro integro, & perfecto dici: cui nihil deest, neque superest, quem neque recipientis mercedem inopia, neque soluentis religio proferri, aut procrastinari sinit. Qui enim in seruitute sudorem tolerat, & se mercede addixit alteri, subtiliter, & accuratè semper init rationem temporis suæ conductionis; & anxiè illud diebus singulis computat, vt diurno penso absoluto, mercedem recipiat.

84 Sed vt propiùs ad Indos † nostros, *Mitayos*, accedamus, idem in eorum salariis, siue mercedibus persoluendis, meritò desiderant Matienz. *d.*1. *par. de gubern. Reg. Perù c.*4. 5. *&* 9. Agia *in respons. de seruit. person. pag* 41. & meliùs omnibus Acosta *d. lib.*3. *de procul. Ind. salut. c.*18. *pag.*154. vbi ad iustificadam compulsionem eorum, qui metallorum operationi subduntur, inter alia requirit: *Vt fortunis quoque suis non pessimè consului sentiant, sed pretio iusto tam molestus eorum labor compensetur, sinanturque lucella sua interim quærere*; & *cap.*17. *pag.*341. vbi terribilem sanè clamorem esse, inquit, qui pro subtracta mercede aures Dei aduersus potentes, & diuites, interpellat, imò & qui vel morantur, vel imminuunt, vel quouis modo defraudant pretium sudoris alieni. Et statim ita notanter & eleganter prosequitur: *Ne mihi igitur obsoletum à te cibum prorrectum commemores, ne vestem annuam, aut agelli portiunculam illius vsibus relictam referas. Adest iustus arbiter Deus, qui se etiam testem pro pau*pere, *& quidem velocem pollicetur. Quæ res, quænam æstimatio iusta sit, vt scrupulus omnis tibi eximatur? Si lege præscriptum est pretium, vt in rebus plerisque est, ne alium quæras interpretem, quicquid de legitimo detrahis, rapina est. Si nulla lex est, communis æstimatio bonorum, atque prudentium ponet modum, aut etiam vtriusque, locantis, inquam, & conducentis mutua pactio, dummodò dolus omnis, & vis absit. Quo toto genere multum, ac sæpè peccant & Patroni Indorum, & Pretores, & ipsi passim Parochi dum subditis, pro rerum occasionibus, multa imperant, nulla, aut pauca persoluunt, qui neque à culpa eximi, neque à satisfactione excusari vllo modo possunt, quamvis obsequendi facilitatem, & promptam operam Indorum prætexant. Igitur cuiuis operæ, cuiuis labori Indorum mercedem suam reddendam esse, perspicuum est.*

Quæ omnia præ oculis habentes Reges nostri Piissimi, † plurimas schedulas & prouisiones variis temporibus expediri fecerunt, quæ 85
hanc congruam taxationem & veram, atque præsentem solutionem mercedis Indorum, qui vel compulsi, vel voluntarij seruitiis incumbunt, summo studio curari mandarunt, quæ reperiuntur *in 4.tom.impress.pag.*296 cum multis sequentibus. Inter quas admodum notabilis est illa, Guatemalensi Cancellariæ directa, Pintiæ 21. Ianuar. an.1559. quæ ita enixè hoc desiderare videtur, vt licet per alias schedulas salarij moderatio Magistratuum arbitrio iuxta laboris, & regionis modum, ac morem, relinqueretur, hæc tamen eius pactionem voluntati Indorum reseruat, sic inquiens: *Con tanto que el jornal que se les huuiere de dar, sea aquel que ellos se concertaren; sin que en el precio de ello se les ponga tassa, pues siendo libres, como lo son, hande gozar de toda libertad, como lo gozan nuestros vassallos de estos Reynos.* Quod 86
tamen quia in causa esse posset, † vt Indi excessiuam mercedem petentes, necessariis operis, laboribusque deficerent, per aliam schedulam eadem die latam, & per aliam 2. Decemb. ann.1563. *d.*4. *tom. pag.*301. Magistratibus, & Regiis Audientiis taxari præcipitur, habita temporum, prouinciarum & itineris, ac laboris ratione, & ita vt in omnibus semper Indis, quoad fieri possit, consulatur. Et in instructionibus Proregum, quæ habentur 1. *tom. pag.*319. & 329. hoc idem eos summopere commendatur: *De manera, que se crezcan los jornales todo quanto sufriere la tierra, y que las pagas se hagan à los mismos Indios que trabajaren, y no à sus Principales, ni à otra persona alguna.* Sed nullibi meliùs & pleniùs hæc omnia 87
disposita & exposita sunt, † quàm in schedulis seruitij personalis sæpè à me allegatis ann. 1601. *cap.*17. & 26. & ann.1609. *cap.*9. Nam & taxationem mercedis ita faciendam constituunt, de metallarij, vel agricolæ damnum sentiant, dum Indis fauere curamus, & itineris pretium, quia minor est labor, minus esse debere aperiunt, quinque vel sex leucis pro quolibet die computatis, & vt solutio realis fiat, & in propria ipsorum Indorum manu, vt fraudibus, quas aliter patiuntur, obuiam eatur.

Septimò curandum est, † vt Indi, qui his 88
operis & seruitiis distribuuntur, & præsertim qui metallicis laboribus assignantur, mode-

ratiori, quo fieri possit, pretio ea omnia ibidem reperiant, quæ ad sui sustentationem necessaria esse videbuntur. Ne alioqui plus expendere, quàm possint lucrari, cogantur, & ob alienas vtilitates famis, & nuditatis iniurias sustineant. Quod ita primùm cautum inuenio in quadam schedula data Matriti 5. Martij ann. 1571. 4. *tom. impress. pag.*312. Et posteà latiùs pleniúsque prouisum in d. schedula ann. 1601. *cap.*27. ibi: *Otrosi encargo à vos el mi Virrei, y à mis Audiencias y Gouernadores, y otras qualesquiera justicias, que pues los Indios es gente natural en la tierra, y tan necessitada, tengais particular cuidado de que sean acomodados en los precios de los bastimentos, y que los que se les vendieren en los assientos de minas, y en otras partes y labores donde trabajaren, sean à precios justos, y moderados, y que antes los hallen mas baratos que la otra gente, por ser pobres, y viuir de su trabajo, castigando con rigor y demostracion qualquier excesso que en esto huuiere.*

Et est omninò notanda illa alia schedula anni 1609. *c.*3. vbi cùm prudentissimus legislator nullum non lapidem mouerit, quo hæc coacta seruitia, quæ necessitas extorquet, suauiora reddantur, sic inquit: *Como quiera que sea, tratareis luego de aliuiar los Indios por los medios mas eficaces que sufriere la materia, ordenando, que à los Mitayos, è Indios de repartimiento se les den los mantenimientos, y ropa de sus personas à precios moderados, y castigando rigurosamente à los que hizieren lo contrario. Para parte de cuyo efecto serà medio de importancia, que en los assientos de minas, especialmente en Potosi, hagais alhondigas, donde se reduzgan y recojan todas las rentas de especies que se benefician y entran en mis Reales caxas de las Encomiendas, incorporadas en la Corona, para que estas especies se distribuyan en la forma dicha, y à moderados precios entre los Indios solamente que estuuieren ocupados en las minas labore donde fueren*
89 *repartidos, &c.* Quibus consequenter † eædemmet schedulæ sanctissimè prouident, vt Indorum curationi subueniatur, quos in eisdem laboribus infirmari contigerit: sic enim habet illa an.16 01. *c.*17. *Que sobre todo se tenga mui particular cuidado de su salud, y buen tratamiento en lo espiritual y temporal, y que los enfermos sean mui bien curados.* Et in illa an.1609. *c.*32. *Especialmente os encargo la buena y cuidadosa cura de los enfermos que adolecieren en la ocupacion de las labores referidas, ora sean de mitas, ù repartimiento, ò voluntarios, para que tengan el socorro de medicinas, y regalos necessarios.*

90 Octauò † caueri etiam debet, ne quod ob publicas & vrgentes totius Regni necessitates permittitur, priuati ad peculiare sui commodum vertant, & hos Indos operarios aliis vsibus applicent, eosvè recipere audeant, si proprios fundos, aut fodinas non possideant, quibus illi inseruire possint. Et multò magis ne eos vllo modo vendere, vel cum prædiis, aut sine prædiis in alios vllo modo transferre possint. Quod Peruano Proregi Marchioni de Cañete iniunctum fuit per sched. Matr. 29. Decemb. an.1593. 4. *tom. impres. pag.*300. & posteà datum in mandatis, siue instructione Dom. D. Ludou. à Velasco ann.1593. *c.*53. *to.*1. *pag.* 320. & pleniùs, grauiúsque prohibitum, & pœnitum per schedulam ann.1601. *vers.*7.19. & 21. ann.1609. *vers.*15. Circa quas, quia *infra hoc lib. cap.*17. latiorem disputationem inimus, hîc ampliùs immorari supersedemus.

Nonò & vltimò, † quod planè primum esse debet, curandum est, ne Indi occasione horum seruitiorum in Fide, ac Religione Christiana, quam semel susceperunt, graue aliquod detrimentum, aut impedimentum accipiant, neuè in diebus festiuis laboriosis istis operationibus opprimantur. In omnibus quippè rebus 91
† præcipua semper esse debet Fidei, & Religionis consideratio, qua neglecta, reliqua vbi promoueri creduntur, pessum eunt: *l. sunt persona, D. de relig. & sumpt. funer. l. sancimus, C. de sacros. Eccles.* Constant. Imp. *in Nouell. tit.*2. ibi: *Præcipuam Imperatoriæ Maiestatis curam esse perspicimus, veræ Religionis indaginem, cuius si cultum tenere potuerimus, iter prosperitatis humanæ aperimus inceptis.* Iunctis aliis, quæ latè congessimus 1. *tom. lib.* 1. *cap. vlt. num.* 89. *& seqq. & lib.*2. *cap.*11. *n.*33. *cap.*13. *n.*60. *cap.* 16. *ex n.*59. *& lib.*3. *cap.*4. *ex n.*37. 92

Id quod † in hac, de qua agimus, Indorum Oeconomia multò magis seruari debet, quorum dominationem & gubernationem Reges nostri Piissimi sub hac se conditione suscepisse sæpissimè protestantur, vt diximus *dict.*1. *tom. lib.*2. *c.*24. & præter alia satis ostendit caput 1. instructionis Proregis Dom. D. Francisc. à Toleto ann.1568. quod extat 4. *tom. impress. pag.* 93
263. Vbi † hæc cura illi primo loco notabiliter commendatur. Et in nostris terminis † ita 94
aduertit Matienz. *d.* 1. *par. cap.*34. & Acosta 95
*d. lib.*3. *de procurand. Ind. salut. c.*18. *pag.*354. ibi: *Primum igitur doctrina spiritualis ministri in his, qui metalla operantur, ne desint, vt sint qui Missas celebrent, qui in Fidei rudimentis erudiant, qui morituros confessione excipiant, cæteraque necessaria administrent, ne commercio finito, cura quoque Euangelij concidat.*

Dispositumque † in plurimis schedulis reperitur, & præcipuè in illa de Fuensalida 26. 96
Octobr. ann.1546. 4 *tom. pag.*271. vbi cùm damna, & conscientiæ pericula, quæ ex contrario abusu sequebantur, recensuisset, subiungit: *Porque vos mando, que veais lo susodicho, y proueais como los Domingos, y fiestas de guardar no trabajen los Indios de essa prouincia edificios, ni cosas publicas, en ninguna de las ciudades, villas, ò lugares que en ella ouiere pobladas de Españoles, y sobre ello les pongais à los tales Indios, y à las personas que se lo mandaren, las penas que os pareciere.* Idem deciditur in alia 10. Octob. ann.1575. ad Proreg. D. Francisc. à Toleto eod. 4. tom. pag 314. quæ iubet: *Que à los Indios que se embiaren, y echaren à trabajar à las minas, la justicia los visite à menudo, y haga que sean dotrinados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, y prouea lo que mas conuenga para su conuersion, y conseruacion de salud y vida, &c.* Et aliud caput epistolæ ann.1589. ad alium Proregem Peruanum *pag.*316. ita Indos fodinis addici permittit: *Como no sea mudando temple, ò que se les siga daño en su salud, è teniendo doctrina, è justicia que los ampare, y comida con que se sustentem, è buena paga de sus jornales, y hospital donde se curen, y sean bien tratados, y regalados los que enfermaren. Y que esto sea à costa de los mineros, pues resulta en su beneficio*

beneficio el repartirse los dichos Indios. In illa quoque schedula sæpè repetita ann.1601. c.6. & 9. declaratur : *Que los Indios que se dieren para las chacaras y labores del campo, no ayan de trabajar las fiestas, y que para que viuan Christianamente, y puedan ser dotrinados, se procure, que esten todos empadronados. Y que en las dichas chacaras y heredades se escojan sitios para la viuienda de los Indios que siruieren en ellas, que sean saludables, y á proposito, para que puedan ser dotrinados, y industriados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica; y los que enfermaren, visitados, y curados, y se les administren los santos Sacramentos.* Et *cap.17.* loquens de Indis metallariis, iubet : *Que sobre todo se tenga mui particular cuidado de su salud, y buen tratamiento en lo espiritual, y temporal, y que los enfermos sean mui bien curados, &c.* Et in alia non minus nobili schedula d. ann.1609. *cap.32.* sic habetur : *Sobre todo lo qual atendereis con mucha vigilancia á que los jornalero oyan Missa, y no trabajen el dia de fiesta en beneficio de los Españoles, aunque tengan Bulas Apostolicas, y priuilegios de su Santidad, y los minores digan que lo hazen voluntariamente, pues esto no se verifica jamas, y como quiera que sea, tiene inconuenientes mui grandes. Y hareis que viuan Christianamente, sin los vicios y borracheras, de que nuestro Señor se ofende tanto, &c.* Qua de re, & & de aliis dubiis, quæ circa obseruationem festorum erga Indos oriri solent, infra *hoc eod. lib. c.26. ex n.79.* Deo dante, latiorem, ac prolixiorem sermonem habebimus.

97 Nunc verò, † vt huic tandem finem imponamus; quoniam omnes superiores leges & cautiones ad vnguem seruare in tanta hominum, rerum, prouinciarúmque diuersitate & peruersitate, Magistratuúmque distantia difficile est: illis autem non seruatis, Indorum ad prædicta seruitia coactio, non iniustitiam tantùm, verum tyrannidem quoque, aut rapinam redolere videtur, meritò video plures doctos, pios & graues viros in ea consulenda, aut approbanda hærere pariter & horrere; ipsúmque suppremum Indiarum Consilium (quod non minori prudentia, quam pietate refulget) ita variè, & semper quidem parcè, & strictè sup. hoc articulo rescripsisse.

98 Quapropter † Hispanos nostros, qui Indorum laboribus, & sudoribus in dictis seruitiis, vel in aliis quomodolibet abutuntur, & acerbiùs cum Indis, quàm cum mancipiis agere solent, cum Iosepho Acosta *d. lib.3. c.9. & 18.* moneo, atque obtestor, vt videant, quas patri pauperum, & iudici orphanorum rationes reddituri sint. Desinántque iam tandem ignaui ipsi, auari, & in humani, ignauiæ sese Indorum iactare, salutíque, & fortunis consulere; & sub falsò publicæ disciplinæ, ac prouidentiæ nomine, priuatis suis commodis, insatiabilíque cupiditati, cum tanto Barbarorum dispendio insistere & inhiare. Ne si duri † esse per-
99 gamus in miseros, neque nostræ cupiditatis ardorem eorum lacrymæ extinguant, multus, ac creber Indorum clamor cœlos omnes penetrans, ad ipsum æquissimi iudicis tribunal irrumpat, variásque clades, & calamitates experiamur, quæ iis, qui pauperes opprimunt, & calumniantur, vt augeant diuitias suas, *Ecclesi.10. Prouerb.22. & Iob 27.* Dominus comminatur. De quibus etiam plura, hanc eandem admonitionem facientes, *sup.1.tom.lib.3.cap.vlt. ex num.1.* retulimus.

Inter alia notantes, † ob has fortè pauperum 100
oppressiones, violentásque alieni sudoris exactiones, plerisque nostrarum Indiarum hominibus diuitias ita comparatas, non solùm adiumento non fuisse, verùm, vt Iob vbi sup. prænuntiat, Deo iustissimè vindicante, certi exitij, & ruinæ causam potissimam extitisse. Quod in simili grauiter notasse reperitur † D.Greg. *lib.4.* 101
Regist. epist.35. vbi ad Constantiam Augustam scribens, multa seuerè loquutus adiungit : *Idcirco fortasse tantæ expensæ in hac terra minus ad vtilitatem proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiant ergo, Serenissimi Domini, nihil cum peccato colligi. Nam scio, quia etsi parum Reipub. attribuitur vtilitatibus, ex eo multum Respub. adiuuatur* : cui addo Alciatum *Emblem.28.* vbi Claud. Minoës, & Brocens. alia congesserunt, Ouid. *lib.1. Amor. Eleg.10.*

Non habet euentus sordida præda bonos.

Euripid. *in Erictheo* :

Opes legitimas magis quàm rapinas
Colere decet: neque enim diuitiæ iniustæ
Vnquam constantes sunt.

Democrit. apud Stobæum *Serm.90. Diuitiæ malis artibus comparatæ, infamiæ nota inter homines insigniuntur.* Solon. apud Cæl. Rhodig. *lib.20. cap.25. Diuitias habere quidem cupio, per iniuriam verò consequi nolim, subsequitur enim mox supplicium.* Et aptiùs ad rem, de qua agimus, † *Deut.14. Omnis anima, quæ comederit sanguinem alterius, peribit de populis suis;* 102
& Prouerb.28. *Qui coaceruat diuitias vsuris, & fœnore, liberali in pauperes congregat eas* : qui locus explanatur in illo *Iob 20* : *Diuitias, quas deuorauit, euomet : & de ventre eius extrahet eas Deus* : & meliùs *cap.27. Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta, præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens diuidet.*

Sed licèt hæc vera sint, & ita se habeant, 103
non tamen negamus, † casu quo Indi Hispanis iustis conditionibus seruiunt, aut famulantur, aliquam honestam, & moderatam vim, atque compulsionem, vel terroris significationem illis inferri posse, vt iniunctis sibi ministeriis sedulam operam nauent. Etenim, † vt in- 104
quit *Acosta d. cap 9. pag.308.* Barbari omnes ingenio sunt seruiii, seruis verò nullum otium esse debere, etiam in prouerbium abiisse, docet Aristot. *lib.7. Politic. c.15.* quod otium petulantes faciat. Id quod noster Sapiens præclarè monuit † *Eccle.33. Mitte (inquit) seruum.* 105
in operationem, ne vacet : multam enim malitiam docuit otiositas Quem locum exponens Martin Delrius *in Adag sacr. 2. tom. adag 452. pag.571.* ita cum Cardinali Hugone enodandum iudicat: *Debentur asino cibaria, ne deficiat; virga, ne lasciuiat; onus, vt proficiat : sic seruo panis, ne succumbat; disciplina, ne erret; opus, ne insolescat.* Cui simile est aliud † Adagium profanum: *Asi-* 106
no gramen, & baculus : & *Phryx verberatus melior*, & Hispanum : *Del pan, y del palo*, in quibus plura notauit Erasmus. Verùm, vt idem noster Acosta rectissimè subiicit *d. lib.3. c.17. pag. 348* † paternali potius, quàm herili more, ac amore Indos hac in parte tractare debemus.

Qua

Qua in re multum plerúmque iusti, & æqui limites transiliuntur: quorsum enim verbera, si verba sunt satis? quorsum plagæ, si vel metus incussus hominem subigit? Quod qui seruare
108 neglexerint, † & crudeles, ac nimis austeri in Indos fuerint, eorum seruitio se indignos reddunt, neque fugientium reuocandorum ius habent, argumento eorum, quæ in vassallis feudalibus, vel censitis notat Luc. de Pena *in tit. si coloni, C. de agricol. & censit. lib.* 11. Capicius *in inuestit. feud. verb. feuda amittuntur, vers* 52. Borrell. *cons.* 30. *&* 31. *cent.* 2. *& de Magistr. lib.* 4. *c.* 9. *n.* 52.

CAPVT VI.

De eisdem seruitiis personalibus in specie ac primùm de eo, quod publicis, vel priuatis ædificiis, Ecclesiis, atque aliis operibus exhibetur.

SVMMARIVM.

1 *D. Michaël Gomez de Luna & Arellano, Hispalensis Senator meritissimus, laudatur, & eius opinio circa operas, & seruitia Indorum.*
2 *Indi ad opera, & ædificia publica compelli possunt.*
3 *Ædificiorum, viarum, pontium, & similium publicorum operum constructio, & reparatio maximè curari debet.*
4 L. ad instructionem, C. de sacrosanct. Eccl. *cum simil. illustratur.*
5 L. 4. tit. 20. par. 2. *expenditur.*
6 *Romani maximè soliciti fuerunt de operibus publicis, & vrbis ornatu.*
7 L. 2. §. si quis, & l. vlt. D. ne quid in loco pub. *cum aliis plurimis, rua agunt de vtilitate, & necessitate operum publicorum, illustrantur.*
8 *Ædificia qui construit, animosus vel magnanimus dicitur.*
9 *Ædificia apum exemplo commendantur, & qualiter Cyrum & Darium extulerint?*
10 *Indos ad ædificia, & alia publica opera compelli posse, qui tradant?*
11 *Schedulæ aliquæ referuntur, quæ Indos ad ædificia distribui prohibent, & plures quæ iubent.*
12 *Indi tunc debent ædificiis, & aliis operibus publicis, vel priuatis inuiti mancipari, vbi Hispani, vel Indi deficiunt, qui voluntariè suas operas locent.*
13 *Indi quo casu publicis, vel priuatis ædificiis distribuuntur, nihil aliud præter laborem præstare debent.*
14 *Indi qualiter teneantur ad Templorum & Monasteriorum constructionem & reparationem.*
15 *Habitatio sub alimentorum appellatione continetur.*

HIs ita circa difficilem hanc seruitij personalis Indorum tractationem generaliter constitutis, operæ pretium me facturum existimo, si specialiter modò singulas functiones, quibus in his Regnis adigi solent, ad incudem reuocauerim, earúmque iustitiam, vel iniustitiam Critolai, quod aiunt, libra perpenderim, quamvis nouissimè post hæc scripta, ex rationibus *suprà* relatis, in communi probari videam à docto † pariter, ac nobili viro, D. Mich. de Luna & Arellano, nunc Hispalensi Senatore meritissimo, & mihi ob ingenuos mores & artes valdè probato, in terso illo tractatu de iuris ratione *lib.* 3. *c.* 12. *in fin.* Vbi postquam priorum mearum lucubrationum pro ea, qua pollet comitate & ingenuitate, honorificam mentionem fecit, concludit: *Indos omnes Occidentales naturali quodam iure, & pudore teneri Hispanico & Americo nostro Regi Philippo operas præstare pro tanto beneficio accepto, quo eos à fœdissima seruitute, siue stultitia redemit, & meliores vsu rationis, eloquentia ac ingenii diligentia reddidit, quando honesta, & sine periculo vitæ præstare iubentur, & secundùm differentiam ingenij, naturæ, doctrinæ, & institutionis Indorum huiusmodi Barbarorum, arg. l. eius* 16. *in princ. l.* 38. *D. de oper. libert. l.* 12. *D. de leg.* 3. *l.* 31. *D. de solution. & hoc ab aliis inuasoribus, veluti Batauis, posse defendi interdicto quod fructuario proponitur, scilicet vnde vi, l. Aquilius, in fine, D. de donat. iuncta l.* 3. §. *vnde vi, D. de vi & vi armata.* 1

Et in primis, † cùm neque vita humana, neque publicus, & necessarius vrbium, atque oppidorum vsus, & ornatus absque ædificiorum constructione, pontium, fontium, & viarum fabricatione, & reparatione transigi possit, vt præclarè docuit Aristot. *in suis Polit.* inquiens: † *Secunda & huic proxima est vrbanarum rerum cura, tam communium, quàm priuatarum: vt cum decenti ornatu ædificia, & viæ conseruentur, & collapsa reficiantur.* Et Iustinian. *in Auth. de mandat. Princip.* §. *deinde, coll.* 3. ibi: *Sed etiam pro vbertate necessariorum, & portuum, & operum ciuitatum diligentiam habebis*: meritò his laboribus subeundis Indi obligari solent, quotiescunque id Reipub. necessitas, vel vtilitas exigit. Idémque eisdem de causis † ad quoscunque alios ciues productum videmus *in l. ad instructionem, C. de sacros. Eccles. l. ad portus, l. omnes, la* 2. *C. de oper. publ.* cum similib. quibus conueniens de iure nostro *l.* 1. *&* 3. *tit.* 11. *par.* 2. & meliùs *l.* 4. *tit.* 20. *par.* 2. æquè prouidam, ac communem omnium curam in hoc, atque in agrorum cultura desiderat, vt constat ex illis † verbis: *E non tan solamente dezimos esto por las heredades, de que han los frutos, mas aun de las casas en que morau, ò tienen lo suyo, è de los otros edificios de que se ayudan para mantenerse. Ca todo esto deben labrar en manera que la tierra sea por ello mas apuesta, è ellos ayan ende sabor y pro.* 2 3 4 5

Et ad eundem finem ob eandem rationem spectant innumera alia priuilegia, & † edicta, quibus Romani olim suam semper curam, & solicitudinem in ædificiis constituendis, & conseruandis manifestarunt, quorum vestigia extant apud Cicer. *in* 6. *Verrina*, Plin. *lib.* 10 *epist. ad Trajan.* Cassiodor. *lib.* 4. *epist.* 30. *&* 31. Et aliud I. C. † *in l.* 2. §. *si quis nemine, & l. vlt. D. ne quid in loco pub.* vbi ne vrbis aspectus ruinis deformetur, sustineri iubetur ædificium, quod nemine prohibente, in publico factum est, *l. Prætor* 20. §. *hoc interdictum, D. de noui oper. nuntiat.* vbi interdictum illius tituli prohibitorium 6 7

rium esse dicitur: *Ne quis prohibeat facere volentem eum, qui satis dedit. Pertinet enim ad decus urbium ædificia non derelinqui*, *l.1.& per tot. D. de damn.infecto*, vbi ex hac causa agitur beneficio illius tituli, ad damna reficienda & præuenienda, quæ ex ruinis ædificiorum timeri possent, *l.cætera 43.D.leg.1.l.Senatus 52.D.de contrah.emption.* vbi ea, quæ ædibus iuncta sunt legari, vel vendi separata ab ædificiis non possunt, ne ea hoc pacto demoliantur, *l.1.D.in quib.caus.pign.l.interdum §.cum l.seq. D.qui potiores, l.si ventri 6.§.1. D.de priuileg. creditor.* vbi eadem ratione creditor antefertur, qui ad domus reparationem pecuniam mutuauit, *l.quod si vir 15.D.de donat.inter vir.* vbi licèt donatio inter coniuges prohibita sit; valet tamen, si ad refectionem domus combustæ facta fuerit, *l.1. D.de tign.iniunct.l.adeò 7. §.cùm in suo,D.de acquir.rer.domin.§ cùm in suo, vers. Quod ideò, Inst. de rer. diuis.* vbi alienum tignum, vel materies ædificiis iuncta, separari ab eis non permittitur, ne domus diruatur, *l.2.C.de ædificiis priuatis.* Vbi ædificiorum dominis prohibetur, ea ita demoliri, vt publicus deformetur aspectus, *l.præscriptio 6.C.de oper.publ.* vbi nulla præscriptione obstante, tolli iubentur quæcunque in foro, vel in publico loco contra ornatum, & commodum, ac decoram faciem ciuitatis extructa noscuntur, *l. 2. C. de prædiis nauicular. libr.* 10. Vbi quòd ex domibus decus vrbium augentur.

8 Et † ex amplis earum ædificiis, qui animosus, siue magnanimus iudicatur, vt per Bart.Plateam, & Penam, *ibid.* Boër. *in tract.de seditiosis,§.1.numer.25.* & Redinum *de maiest.Princip.verb.Magnanimus, num.2. & 3.fol.*107. tradit alia Balduin. *in d.§.cùm in suo*, vbi hunc articulum diligenter examinat; & vltra eum latè illustrant, & prosequuntur Guido Papæ *consil.1.num.7.* Simancas *lib.8.de Republ. cap.13.& 14.* Conan. *libr.3. commentar.cap.6.num.7.* Petr.Vellei. *in l.1. D.de iust.& iur.lib.4.num.12.* idem Velleius, & Ioan. Corras. *in l.Præses 7.D.de off.Præsid.* idem Corras. *in l.1. D.de seruitut. num.34.* Menes. *in l.altius,numer.21. C.eod.* Donell. *in tract.de pignor. cap.4.* Ræuard. *ad ll.12.Tabu.cap.22.* Balduin. *ad easdem ll.cap. 12.* Pinell. *in l.1. C.de bon.matern. 3.par. num.66.* Mantua *singul.555.* Petr. Gregor. *lib.2. de Republ.cap.9.& 10.* & Bouadilla, omninò videndus, *in Polit.lib.3.cap.5.per tot.* & Donell.& Osuald. *lib.2. comment.iur.ciuil.cap.5.* & de variis ædificiorum formis apud diuersas nationes agens Alex. ab Alex. *lib.5.genial.cap.24.ante fin.* & Ælian. *de hist. animal. lib.1. cap.59. & lib.5.cap.13.*
9 Vbi † vel ex apum exemplo deducit insitum à natura ipsa brutis animantibus ædificandi studium. Et subdit vtrumque Cyrum & Darium ex ædificiis seu hortis, quæ propria manu construxerant, magnam gloriam adeptos, tam apud Persas, quàm apud Græcos & Lacedæmonios.

10 In nostræ autem † quæstionis terminis eiusdem coactionis in prædictis operibus iustitiam, & necessitatem agnoscunt Matienz. *in tract.M.S.de moderat.Regn.Perù, 1.par.cap.9.* Agia *in respons. 1. de seruit.personali*, & Ioseph. Acosta *de procur. Indor.salut.lib.3.cap.17.pag.340.* ibi: *Siue domum ædificet, & pag.343.* vbi hoc multò planiùs, & securiùs procedere inquit: *Vbi agimus de ea coactione, quæ affertur, cùm ipsorum interest, vt cùm sibi ipsis oppidum, adesve ædificare iubentur, aut templa extruere, aut fundos colere, cæteráque rei, vel publicæ, vel familiaris officia; est enim in aperto res, cùm etiam ingenui omnes ad ista compellantur, cùm militia, pacisvè negotia ita fieri exigunt: Magistratúsque cùm ista & indicit, & vrget, pro officij sui munere facere, non dubitatur.* Et pag.346.ibi: *Neque verò improbandũ, quòd mercenarij conductitij certo die, & loco adesse Magistratuum decreto solent, quódque publicis operibus, vt pontibus reficiendis, viis expediendis, aliisque id genus destinentur.*

Et quamvis † in schedula quadam 11. Martij ann. 1550. prohibitum sit: *Que no se echen peonadas de Indios, para hazer Iglesias, ni Monasterios, aunque los Encomenderos se obliguen à lo tomar en cuenta, ò parte de paga de sus tributos:* & per aliam Metimnæ Campensis, 20. Martij ann.1532.quæ reperitur *in 4.tom.impress.pag.298. & in ordinat.Mexican.fol.71.& 75.* pro supponi videatur, pariter interdictum esse: *El dar Indios para labrar casas de Españoles, y se manda, que no se les den, sino los que quisieren traer, y de su voluntad, y pagandoles mui bien sus jornales*: in quadam tamen epistola Mexicano Proregi directa ann. 1574. *d. vol.4. pag. 315. & in sched. ad Quitensem Cancellariam* 9. Octobr. ann. 1591. apertè hæc seruitia Indorum permitti videntur: *Que se den de repartimento para edificar, y reparar las casas de los Españoles, y otras obras publicas, como sea con moderacion, y buena paga en mano propria.* 11

Eadémque compulsio approbatur per alias schedulas Vallisolet.1558 & Monzonij 1563.*eod. tom pag.302.& seq.* Quæ † tamen insinuant: *Que esto ha de ser donde no huviere Españoles, ni Indios, que voluntariamente, se al quil en para las labores, y edificios publicos, y particulares.* Extat quoque alia sched. Valisol.27. Nouembr.ann. 1553. quæ habetur *in ordinat.Mexican.fol.186. Y manda, que para los edificios que hazen Virrei, y Oidores en las casas Reales, tomen Indios, y les paguen, y en caso que sean obligados los Indios à hazer las obras de las casas Reales, se entienda de las necessarias.* In eisdem Mexicanis ordinationib. *fol.* 125. reperitur altera ann. 1551. quæ ita † demùm his publicis operibus Indos adigi iubet, vt nihil aliud præter laborem personalem præstare cogantur, & hic pro rata tributa compenset. Verba sic habent: *Asimismo somos informados, que los pueblos que hazen las obras publicas en essa ciudad de Mexico, que son muchos son compelidos y apremiados à poner los materiales de su casa, y el trabajo de sus personas, sin que por razon de ello se les descuente en sus tributos, y que sobre ello son mui molestados: y que por otra parte pagan los tributos enteramente, y reciben notable agrauio, y daño en esto. Porende Nos vos mandamos, que veais lo susodicho, è informados de lo que en ello passa, proveais en ello como los dichos pueblos no reciban agrauio.* Et in quodam capite epistolæ Regiæ ann. 1575. *4 tom. pag.* 315. scribitur Proregi Mexicano. *Que siendo necessario se apremienlos Indios à trabajar en las minas, sacandolos por repartimientos de sus pueblos, como se haze para las obras publicas, è sementeras.* 12 13

In Templis quoque, siue † Ecclesiis Cathedralibus, & in Parochialibus & Monasteriis ædificandis, maximè vbi in municipiis ipsorum tales Ecclesiæ exigendæ sunt, Indi ad certam expensarum 14

pensarum partem, & ad personalem laborem præstandum compelli solent; idque pluribus Regiis schedulis cautum est, & quotidiè à dominis Proregibus prouisiones ad idem expediuntur. De hoc tamen articulo *infrà lib. 3. c. 13.* vbi de Ecclesiasticis tractamus, latiùs à nobis agendum est, ideòque in præsentiarum plura adiicere non oportet.

15 Sed † illud duntaxat pro huius capitis colophone subnectere, ædificiorum necessitatem & vtilitatem, vel ex eo commendari, quod habitatio sub appellatione alimentorum comprehenditur, *l. legatis, D. de alim. legar. gloss. in l. cùm hi. §. transigit, D. de transaction.* Angel. *consil.* 28. Alexand. *consil.* 178. *lib.* 1. Anan. *consil.* 37. Bertrand. *consil.* 180. *vol.* 1. Pract. Papien. in *forma libelli pro legato rei singul. vers. Condescendo ad decimum art.* Bonifac. Rugerus *in consil.* 19. *n.* 20. *lib.* 1. & alij apud Martin. Colerum *in tract. de aliment lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. & Petr. Surd. *eod. tract. tit.* 2. *q.* 3. *n.* 5. Vnde eadem ratio hoc seruitium iustificabit. quæ agriculturæ & rei pecuariæ, de quibus statim dicemus.

CAPVT VII.

De agricultura, aliorumque rusticorum operum necessitate, & vtilitate: & an, & quatenus Indi licitè eis inseruire cogantur?

SVMMARIVM.

1 *Indi vt agriculturæ inseruiant, compelli possunt.*
2 *Schedulis plurimis iubetur, vt Indi ad agrorum culturam distribuantur, quæ referuntur.*
3 *Schedula ann.* 1601. *licèt neque ad agrorum culturam coactum Indorum seruitium permiserit, eos tamen otiosos esse non patitur.*
4 *Schedula seruitij personalis ann.* 1609. *Indos etiam inuitos agriculturæ, & aliis ministeriis publicis destinari posse, sub certis legibus sanxit.*
5 *Homines quilibet necessitate vrgente, agriculturam exercere debent.*
6 L. 4. tit. 20. part. 2. *expenditur, & exornatur.*
7 *Agriculturam per Indos exerceri oportere, & quare? ex doctrina Aristot.*
8 *Indicæ Regiones vt plurimum irriguæ sunt.*
9 *Indi experientissimi sunt in aquis irriguis per canales ducendis.*
10 *Regiones aliquæ Indiarum (vt & in Arabia) absque aquis pluuialibus, vel irriguis vberrimos fructus producunt.*
11 *Agriculturæ laus, & commendatio ex Cicer. & aliis.*
12 *Agricultura magni habita à priscis, & nobilissimis Romanis.*
13 *Locupletes cur dicantur, qui diuites sunt?*
14 *Adoriæ nomen cur pro laude, siue gloria vsurpatum?*
15 *Fundus quid sit, & vnde dicatur?*
16 *Agriculturæ necessitatem & dignitatem, qui extollant, & illustrent?*
17 *Agricolæ sunt Iecur Reipublicæ, seu Pedes secundum Plutarch. & quare?*
18 *Agricolæ magnis fauoribus, & priuilegiis prosequendi sunt.*
19 *Inuecta & illata in prædium rusticum, non sunt pignori obnoxia ob priuilegium agriculturæ.*
20 *Fortunij ratio defenditur ab impugnationibus Mendozæ.*
21 *Agricolarum boues, aratra, & alia instrumenta pignorari non possunt, ob fauorem agriculturæ.*
22 *Phryges qualiter punirent furantes instrumenta, vel occidentes boues agricolarum?*
23 *Boues mactari qualiter prohibuerint Athenienses?*
24 *Vitulorum carnibus vesci Valentiniani lege prohibitum, & Regiis pragmaticis renouatum, & quare?*
25 *Boues aratorij etiam ad cursum publicum transferri non poterant.*
26 L. 1. C. de agricol. & censit. libr. 11. *exornatur.*
27 *Feriæ messium, & vindemiarum.*
28 *Agricolæ etiam semota pragmatica Regia, feriarum tempore executari non poterant.*
29 *Agricolationi inseruientes à fundis exire non poterant.*
30 *Agricolæ nec regna, nec Reges curare debent secundùm Aristot.*
31 *Seruitus rustica olim durior fuit, quàm vrbana, & quare?*
32 *Agricultura ferè omnis per seruos vinctos Romæ exerceri cœpit.*
33 *Gabella non debetur ex fructibus rei rusticæ, aut pecuariæ.*
34 *Annonæ cura semper maxima esse debet.* L. 1 §. cura carnis, D. de off. Præf. vrb. *illustratur*, ibid.
35 *Caritas cibariorum ciuitates habitatoribus viduat.*
36 *Apuleij locus expenditur.*
37 *Agriculturæ, & rei pecuariæ in Indiis faueri iussum est.*
38 *Vineæ & vindemiæ frugum nomine continetur.*
39 Glandis *appellatione omnis fructus venire solet.*
40 *Vinearum plantationem, & culturam in Indiis permittendam & fauendam aliqui tradunt.*
41 *Vineis Indorum seruitium dari, quinimò & vineæ plantari in prouinciis Indiarum prohibentur, & quare?*
42 *Linum & sericum plantari, & operari in Indiis prohibetur.*
43 *Vineis & oliuetis, & aliis rebus similibus Indos distribui prohibent schedulæ vltimæ seruitij personalis, quæ referuntur.*
44 *Schedula* ann. 1610. *quæ vinearum plantationibus in Peruani prouinciis obuiam iri iubet, refertur.*
45 *Sacchari plantagini, & opificio Indi dari prohibentur, & quare?*
46 Annitij *foliis tinctoriis Indi seruitiales dari prohibentur.*
47 *Vinearum plantatio in prouinciis Indiarum an-*

an ipsi prohiberi potuerit?

48 *Princeps licitè potest aliquarum rerum venditionem, & exportationem prohibere.*

49 L.1.& 2.C.quæ res vendi non poss.& C.quæ res exportari non debeant,*exornantur.*

50 *Vinearum nouas plantationes in Italia, & alibi prohibuit Domitianus.*

51 *Domitianus cur non perseuerauerit in edicto de succidendis vineis? & de acuto libello contra eum huius rei causà vulgato.*

52 *Domitiani edictum de succidendis vineis etiam post eius mortem durasse, ex Philostrato, & aliis.*

53 *Eusebij Cæsariensis locus expenditur, & emendatur.*

54 *Probus Imperator vbi, & qualiter permiserit vineas plantari?*

55 *Flauij Vopisci locus expenditur, & emendatur.*

56 *Arnaldus Ferronus, & Rhenatus Choppinus quid sentiant de multitudine vinearum in Gallia?*

57 *Peruano in Regno vineas succidi debere, vel pensione grauari, ob earum multitudinem, & de schedulis nouissimè super hoc promulgatis.*

58 *Fr. Benedictus Peñalosa plura scripsit de damnis vinearum Peruanarum, & quòd saltem quinta earum pars Fisco addici deberet.*

59 *Vinearum plantationem in Granatensi pago prohibuerunt Reges Catholici.*

60 *Lycurgus legem tulit de extirpandis vitibus, & ob id à Baccho punitum, Poëtæ fabulantur.*

61 *Vinum, saccharum, & similia, non sunt humanæ vitæ omnino necessaria.*

62 *Priuilegia agricolis de non pignorandis rebus agriculturæ necessariis concessa, ad vinitores non extenduntur.*

63 *Vineæ & olineta non comprehenduntur appellatione satorum, nec nonalium.*

64 *Agricolæ magis indigent frumento, quàm aliis fructibus liquidis.*

65 *Feriis vindemiarum etiam hodie vinitores gaudent.*

66 *Matthæi Lupecij Braui sententia laudatur, de vino, & vinitoribus non fauendis.*

67 *Vinum an sit connumerandum inter bona, vel inter mala? & Auctores qui de hoc disserunt.*

68 *Scecutij sententia damnatur, dum vini vsum probat, & bonum appellat.*

69 *Vini & vitis laudes & vtilitates, qui tractent & extollant?*

70 *D. Sebastianus à Sandoual, Senator Panamensis, laudatur, & eius libellus pro defensione vinearum Peruanarum.*

1 EAdem quoque publicæ vtilitatis, ac salutis ratio operatur, vt † ad culturam agrorum iidem ipsi Indi sub prædictis legibus, & temperationibus adigantur. Quod absque dubio procedit, vbi de communibus ipsorum fundis colendis disseritur, vt optimè obseruat Acosta *d.lib.3.c.17.* In fundis autem Hispanorum, præcipuè ex quibus frumenta omnis generis, & aliæ Indicæ, & Hispanæ fruges humanæ vitæ necessariæ colligi solent (quos in hoc Regno Peruano, *Chacaras*, & in Mexicano, & aliis, *Estancias*, vocitamus) eandem Indorum distributionem licitam, & inexcusabilem esse pluribus ostendit idem Acosta *vbi sup.* Matienz. *de moderat. Regn. Perù 2. par. cap. 13.* & Agia *d. respons. pro seruitio person. pag.6.*

Idque † ita plurimis tum antiquis, tum nouioribus Regum nostrorum schedulis & ordinationibus cautum videtur, quæ reperiuntur *in 4.to. impress. ex pag.290.* Et licèt † in illa *ann.* 2
1601. Indorum coactio in his quoque operis cessare iussa fuerit; eadem tamen præcipit, vt Indi ad plateas exire, & ibi quibus voluerint, operas suas locare, compelli possint. Et sæpè repetit, nullatenus permittendum, vt ob Indorum ignauiam totius Reip. annona, & sustentatio periclitetur; & præcipuè *in proœmio*, & *in §.10. & 24.* vbi additur Regiæ intentionis esse, vt in omnibus rebus Reip. necessariis occupentur: *Porque de esto pende la conseruacion de essas prouincias, y porque lo contrario seria en destruicion de ellas, y de los mismos Indios, y no poderse sustentar à si, y à sus mugeres.* 3

Hoc quoque † longè expressiùs deciditur in illa alia schedula seruitij personalis ann. 1609. tam in proœmio, quàm in capitibus sequentibus, quæ tandem statuit: *Que no se hiziesse nouedad en quitar los repartimientos de Indios, para el seruitio de Chacaras, Estancias y otras labores, y ministerios publicos, por los inconuenientes que de lo contrario resultarian y se auian començado à experimentar, y por ser tan interessados los mesmos Indios en el beneficio de las dichas haziendas, como en cosa en que consiste la conseruacion destas prouincias: y que ansi solo se procure, que no los opriman con nota y ocupacion de esclauos, y se prohiban los demas repartimientos, que no miran tanto al bien comun, como à las grangerias, y comodidades particulares de los Españoles, y se guarden las demas condiciones y aduertencias*, de quibus *sup. hoc lib. cap 5.* 4

Neque iniustum † videri potest, quòd Indi ad hæc munia, quæ naturæ eorum propria, & conformia esse videntur, etiã inuiti distribuantur, cùm & reliqui homines eidem labori, vbi opus est, incumbere debeant, iuxta illud Eccles. *c.7. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo*, & textum sæpè citatum † *in d.l.4 tit.20.par.2.* ibi: *Todos se deben trabajar, que la tierra onde moran sea bien labrada, è ninguno con derecho de esto se puede escusar, nin debe, l.1.tit.11.ead.part.* ibi: *E labrarla, porque ayã los omes los frutos de ella mas abundantemente.* Cui conueniunt alia, quæ de rusticis & otiosis ad hæc opera compellendis, tradit Lucas de Pena *in l.1.C ne rusticani ad ciuil. mun.* & *in l. mechanicos, C.de excus. artif. lib.10* Greg Lop. *in l.6. tit.21.part.2.* Matienz. *in tract. M. S. de moder. Regn. Perù 1.p c.40.* & Nos latiùs *sup. c.4. ex n.* 5
126. Præsertim cùm † hæc munia per Hispanos, aut Æthiopes ad id conductos, vel emptos, facilè expediri non possint, vt idem Matienzus animaduertit, sintque propria Barbarorum, aut seruorum, qui non omnes vnius generis sint, neque animo elati; vt ita & ad faciendum opus vtiles sint, & nihil noui ab his metuatur, iuxta doctrinam Arist. *lib.7. Polit. cap.10. in fine.* 6
Et, vt plurimum, † in his regionibus agricultura non tam aquis de cœlo pluuiis, quàm irriguis fieri soleat, vt aliàs de terra Ægypti testatur sacra Pagina *Deut. 11.* ibi: *Non* 7
est 8

est sicut terra Ægypti, de qua existi, vbi in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ, &c. In quo
9 † labore, & canalibus ducendis Indi iam ab antiquo experientissimi sunt, vt latè obseruat fr. Ioan. à Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 13. c. 31. & seqq.*
10 Licèt † non ignorem alicubi nullam aquam cœli, vel terræ reperiri, & tamen omnia ad saturitatē adolescere, vt in Arabia, & alibi contingere, narrat Simon Maiol. *in dieb. Canicul. tom. 1. colloq.*
11 *17. de proprietate locor. pag. 542.* Quæ omnia † in agriculturæ, vt diximus, necessitate & vtilitate fundantur, de qua loquens M. Tull. *lib. 1. Rhetor. ad Heren.* inquit, nihil meliùs, aut vtiliùs Reipub. esse, propter fructus aridos, qui sine colonorum labore nasci non solent. Et *lib. 1. de officiis: Omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.* Vnde multis laudibus commendatur ab eod. Cicer. tùm alibi, tùm in lib. de senectute, & ab Aristophane *in Pace*, vbi ait:

O cunctis hominibus grata pacis
Fida nutrix, prona, opifera, procuratrix
Filia, & soror. Hæc omnia me nominabat.
Sed quodnam tibi nomen est? Agricultura.

12 Et † à priscis illis Romanis tanti habita fuit, vt nobilissimi quique ei, non citra summum honorem, & delectationem operam darent, laureatóque vomere, ac triumphali aratore, hoc est, ipsorum Imperatorum manibus agri colerentur, vt pulchrè scribit Plin. *lib. 1. nat. hist. cap. 3. & lib. 18.*
13 *cap. 3* Vbi † viros probos & diuites hinc locupletes dictos subiungit, quasi loci, id est, agri plenos, Valer. Maxim. qui pulchrè loquitur, & optima exempla adducit, *lib. 4 cap. 4.* Et eandem etymologiam reperio obseruatam apud Agellium *lib. 10. noct. Attic. cap. 5.* & apud veteres Grammat. *in libello de propr. & differ. lat. Serm.* ibi: *Locuples à copia locorum. Diues quia diuidendi facultatem habet:* idem etiam sentit D. Isidor. *lib. 10. etymolog. Locuples quasi locis plenus, & possessionum plurimarum possessor*; quod probat ex Tullio *lib. 2. de Repub.* vbi sic ait: *Multaque ditione ouium & boum, quod tunc res erat in pecoribus, & in locorum possessionibus: ex quo pecuniosi locupletes vocabantur.* Et Fest. Pompei. *lib. 1. de verb.*
14 *sign.* Vbi † *Adoream (inquit) olim laudem siue gloriam appellatam, quia gloriosum eum putabant, qui farri, quod,* ADOR, *vocabant, copia abundaret.* Vnde Horat. *lib. 1. epist. 15. in fine*:

Vos sapere, & solos aio bene viuere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

15 Et Seruius *ad lib. 2. Georg.* ait † fundum dici ab eo, quòd sit rerum omnium fundamentum, siue, vt inquit D. Isidor *origin. lib. 14 c. 13.* quòd in eo fundetur, & stabiliatur patrimonium. Quamvis M. Varr. *lib. de ling. Lat.* inde dictum tradat, quòd plurima quantumvis fundat. Et Brechæus *in l. quæstio est 115. de verb. signif.* quòd sit quasi fundamentum eius rei, quæ solo fundatur.
16 Quibus adiici possunt † plurima alia, quæ de eiusdem agriculturæ necessitate, & dignitate latissimè congerit Guillerm. Benedict. *in cap. Raynutius verb. Et vxorem, decis. 5. ex n. 356.* Matth. de Afflict. *ad const. Neapolit. pag. 221. n. 8. & seqq.* vbi inquit, agricultura nihil melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihilque homine libero dignius: Tiraq. *de Nobil. cap. 2. per tot.* Boër. *decis. 321.* Turnebus *lib. 27. aduersarior. cap. 16.* Petr Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 8 & lib. 18. syntagm. c. 22.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cent. 4. cas. 378.* Bobadilla *in Politica lib. 3. cap. 3. n. 61 & seq.* Scipio Amiratus *lib. 3. dissert. Polit. cap. 3.* vbi refert Leonem Imperatorem dicentem, duas artes ad sustinendam, ac seruandam Rempub. vtilissimas esse, agriculturam, propter militum alimenta: & militiam propter agricolarum tutelam, & has duas artes cunctis præferendas esse, quia cæteræ aliquando superuacaneæ sunt, hæ nunquam non necessariæ. Collantes *in pragmat. de los labradores, lib. 1. c. 1.* Mornacius *in notis ad l. idem Labeo, 22. §. filius, D. famil. erciscund. pag. 505.* Pineda *de reb. gest. Salomon. lib. 3. cap. 22. §. 1. pag. 138.* & *lib. 6. cap. 22. § 1. pag 471. & in Eccles. cap. 2. vers. 5. pag. 262. & cap. 5. vers. 8. pag. 557.* Matth Lopez Brauo *de Rege & regend. ratio. lib. 3. pag. 3. & seqq.* Nauarrete *discurs. polit. 39. per tot.* omninò videndus, *Alphabet. curiositatis 1. par. fol. 27.* Prosper. Rondell. *in tract. de vinea, vindemia, & vino, cap. 5. pag. 15.* vbi plura agriculturæ singularia congessit, Dom. Episcopus de la Paz *in lect. sup. Decret. pag. 387. & seqq.* Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 13. cap. 31. & seqq.* vbi de nostrorum Indorum agricultura, & nouissimus Callistus Remirez, qui plurimos congerit, & agricolas † iecur Reipub. esse ostendit, *in tract. de lege Reg. Aragoniæ,* 17
§. 14. Quos Plutarch. ad Trajan. Imp. scribens, pedibus etiam æquiparat, & in eis totius corporis Reipub. molem sustineri, ac moueri demonstrat, indéque multis priuilegiis, & fauoribus adiuuandos esse concludit. Provt & facit, † ipsum referens, & sequens Lucas de 18
Pena *in l. 1. & in l. nunquam, circa fin. C. de agricol. & censit. lib. 11.* Benedict. *vbi supr. num. 338. 434.* Mantua *obseruat. 10.* Tiraq. *d. tract. de Nobilit. cap. 32* Collantes, & alij ex sup. relatis, & latè & eleganter Choppin. in integro tract. cui titulum fecit *priuileg. rusticorum*, Mornacius *in notis ad Cod. sup. l. 4. C. de defens. ciuit.* & *Auth. de agricultores, C. quæ res pignor.* Cattocius *in tract. de locato, 1. par. tit. 1. fol 4* de nostris Indis agens Agia *d. resp. de seruit. person. pag. 16.* Et extat Motus proprius Pij V. plura priuilegia concedens in fauorem agricolarum, & rei frumentariæ, editus die XI. Octobr. ann. 1576. *in vol. Motu propr. pag. mihi 70.* quæ etiam vt plurimum continentur *in d. pragm. de los labradores, ann. 1594.* quæ hodiè est *l. 5. tit. 17. lib. 5. Recop.*

Inter quæ † illud notabile refert Fortun. Gar- 19
cia *in l. item quia, D. de pact.* nempè quòd licèt inuecta & illata in prædium vrbanum, ipso iure tacitæ hypothecæ subiaceant, vt deciditur *in ead. l. item quia, & in l. eo iure, cum aliis, in quib. caus. pignor.* In prædiis tamen rusticis colonorum bona non debeant tacito pignoris iure teneri, vt *in l. in prædiis, eod. tit. & in l. certi iuris, cum similib. C. de locato*, quia cùm plerúmque ad agriculturam spectent, ne generali quidem obligatione, quantumvis expressa, veniunt. Quam † ra- 20
tionem licèt impugnare conetur Ferdinand. à Mendoça *d. l. item quia; cap. 4. n. 11.* sustineri tamen non immeritò potest, cùm hoc semper à prudentissimis legumlatoribus ob fauorem agriculturæ cautum inueniamus; † ne 21
agricolarum boues, aratra, ligones, vomeres,
&

& id genus reliqua pignoris iure à quopiam
temerariis ausibus caperentur, *d. Auth. agriculto-*
res, cum aliis, & d. pragmat. vers. 1. latè & doctè,
post alios, Magerus *de Aduoc. armata, cap. 9. n.*
421. *pag.* 376. Quippè quia ne agriculturæ vti-
litas impediatur, nō solùm ipsis agricultoribus,
verùm & instrumentorum rusticorum liberta-
ti cauisse veteres Græcos, narrat Diodor Sicul.
22 *li.* 2 Et apud † Phryges, vt refert Stobæus *serm.*
42. & Ælianus *de hist. animal. lib.* 12. *cap.* 34. si
quis instrumentum agricolationi aptum furto
sustulisset, vel bouem aratorē cæcidisset, is mor-
23 te mulctabatur. Cui legi † aliam Atheniensiū
similem refert idem Ælianus *lib.* 5. *de var. histor.*
cap. 14. quæ bouem mactari prohibebat, quo-
niam ille quoque agricola esset, & humano ge-
neri laborum socius, cuius vltima verba agno-
scit, imò repetit Plin. *lib.* 2. *nat. hist. cap.* 45. ibi: *So-*
cium enim laboris agrique culturæ habemus hoc
animal: qui idem *lib.* 8. *cap.* 45. & Valer. Maxim.
lib. 8 *c.* 1. scribunt, à Pop. Rom. damnatum fuis-
se patremfamilias, quòd bouem aratorium pue-
ruli sui desiderio mactasset. Et Diu. Chrysost. *in*
orat. 64. auctor est, legem latam fuisse à Demo-
nassa Cypriorū Regina, ne liceret occidere bo-
uem aratorem. Quam cùm filius eiusdem violas-
set, à Regina matre interfectus est. Et conueniūt
alia. quæ recolit Bald. *de pign. c.* 12. *circa fin.* Ale-
xand. ab Alex *lib.* 3. *gen cap.* 12. Ouid. *lib.* 15. *Me-*
tamorph. & meliùs *lib.* 4. *Fastor.* ibi:

A boue succincti cultros remouete ministri.
Bos aret: ignaram sacrificate suem.
Apta iugo ceruix non est ferienda securi,
Viuat, & in dura sæpè laboret humo.

Collantes *d. lib.* 1. *cap.* 3. *& seqq.* & Renat. Chop-
pin. *d. tract. de priuil. rustic. lib.* 1. *cap.* 7. Et apud
24 † D. Hier. *lib* 2. contra Iouinian. legimus à Valē-
te Imper. legem per Orientem latam, ne quis
vitulorum carnibus vesceretur, propter agricul-
turæ fauorem. Quæ omnia hodie etiam apud nos
Regiis sanctionibus in vsu, & praxi esse videmus.
Imperator quoque Constantinus, teste Cuiac.
25 *lib.* 4. *obseru. c.* 20. edicto sanxit: † ne boues arato-
rij, etiam deficientibus iis, qui cursui publico
destinati erant, ab his, qui iter faciunt, abstrahe-
rentur, *l.* 1. *de angar. & perangar. in C. Theodos.* de
quo pluribus agit Radulph. Fornet. *lib.* 1. *de quo-*
tid. cap. 18. Quandoquidem hæc sunt:

----- Duris agrestibus arma,
Queis sine nec potuere seri, nec surgere messes.
Vomis, & inflexi primum graue robur aratri.
Tardaque Eleusinæ matris voluentia plaustra,
Tribulaque, trabeæque, & iniquo pondere rastri;
Virgea preterea Celei, vilisque supellex,
Arbuteæ crates, & mystica vannus Iacchi.

Vt scitè canit Virgil. 1. *Georgic.*

26 Idem quoque † Imp. Constantinus statuit *in*
l. 1. *C. de agric. & censit. lib.* 11. ne vnquam satio-
nibus, vel colligendis frugibus insistentes agric.
ad extraordinaria munera vocarentur, cùm pro-
uidentia sit, his necessitatibus opportuno tem-
27 pore prouidere. Vndè manarunt, † & originem
habuerunt feriæ, quæ eisdem agricolis messium,
& vindemiarum temporibus olim concedeban-
tur, de quib. Plin. *lib* 18. *c* 26. & Vlpian. *in l.* 1. *D.*
de feriis, l. 37. *tit.* 2. *p.* 3. cum aliis, quæ eruditè tra-
dit Albanus Spinasatus *lib.* 2. *Polit. c.* 4. Ræuard.
lib. 2. *coniectaneor. c.* Bris omnino legendus, *in re-*
pet. ad leg. Dominic. C. de spect. scul. pag. 217. Cu-
iac. *lib.* 4. *obseru. c.* 20. Choppin. *d. tract. lib.* 1. 2 *p.*
c. 7. Didac. Perez *in l. vnic. tit.* 7. *lib* 3. *Ordi-*
nam. col. 987. & nostra pragmat. *suprà relata,*
vbi Collantes *lib.* 2. *per tot.* Parlador. *differ.* 79.
c. 1. *cum seqq.* & Felician. à Vega *vbi suprà*. Qua
pragmatica extante, † cessare hodie videtur 28
quæstio illa, an eiusmodi feriarum tempore,
executio aduersus agricolas fieri posset: quam
ea semota, affirmatiuè resoluisse videntur Spe-
culat. *in tit. de feriis, ad fin.* Maran. *de ordin. iud.*
4 *p. dist.* 16. *n.* 6. Greg. Lop. *in l.* 36 *tit.* 2. *par.* 3.
num. 10. & Parlad. *lib.* 2. *quotid. cap. fin* 5. *par.* §. 4.

Et † quod semper valdè curatum fuerit, ne 29
rustici, siue liberi, siue adscriptitij, aut serui agri-
colationibus inseruientes, à propriis fundis exi-
rent, vel litium, aut aliarum curarum ratione vr-
bes frequentarent, optime ostendit Aristot. *lib.*
6. *Polit. cap* 4 vbi ait, agricolas, † nec regna, nec 30
Reges curare debere. & Polybius *lib* 4 quos re-
fert Mornacius *in notis ad lib.* 1. *Cod sup. l* 4. *C. de*
defensor. ciuit. pag. 176. & melius ac latius cum
Columella, & aliis Brisson. *lib* 2. *selectar. c.* 9.
à quo habuit noster Pineda *in Eccles. cap.* 10.
vers. 15. *pag.* 1011. & Pet. Faber. *lib.* 2. *semest. cap.*
5. *pag* 59.

Qui † hinc deducit seruitutem rusticam olim 31
duriorem fuisse, quàm vrbanam; nempe quia
† illam (vt plurimum) serui vincti, & compediti 32
exercebant, vt ostendit Columel. *lib.* 1. *de re rust.*
c. vlt. & lib. 11. *c.* 1. Seneca *lib.* 7 *de benef. cap.* 10: *O*
miserum, si quem delectat sui patrimonij liber ma-
gnus, & vasta spatia terrarum colenda per vinctos!
Ouid. *lib.* 1. *de Ponto eleg.* 7. *ad Gracinum*, de spe
loquens:

Hæc facit vt viuat fossor quoque compede vinctus,
Liberáque à ferro crura futura putet.

Cui similis est idem *lib.* 4. *Trist. eleg.* 1. Tibull. *lib.*
2 *eleg.* 7. Iuuenal *satyr.* 11. & Martial. *lib.* 9. *epi-*
gram. 23. vbi ita ait:

Vt Setina meos consumat gleba ligones,
Et sonet innumera compede Tuscus ager.

Ex quo illa apud Plin. *lib.* 18. *cap.* 3. *de imminutæ*
agriculturæ dignitate querela: At nunc (ait) *eadem*
illa vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus
exercent.

Et ex eodem etiam fonte dimanat aliud non
minus nobile, quàm vtile priuilegium, ne † sci- 33
licet ex fructibus agriculturæ, aut pecorum, vul-
gò, *Labrança y criança*, vectigal persoluatur, de
quo pluribus agit Azeued. per text. ibi *in l.* 10. *&*
11. *tit.* 18. *lib.* 9. *Recop. & in cons.* 17. per tot. Gu-
tierr. *lib.* 3. *pract. q.* 78. & Gironda *de gabellis.*
Quia vt inquit Dion. Cassius *lib.* 1. *hist. Rom. c.*
3. & 8. Athenienses à nonnullis reprehensi sunt,
quod cùm agricolarum instrumenta violari ve-
tuissent, de ipsismet agricolis non grauandis, aut
detinendis, nihil sanxerunt. Multoque nobilio-
rem esse dicit Indorum legem, qui considerantes
quantum agricolarum ordo afferat in Republi-
ca momenti, & ipsorum studia, ac beneuolen-
tiam multi facientes, sanxerunt, nullas agricolis
molestias à quoquam inferri, quia propter com-
munem vtilitatem nati, vt amicis, sic hostibus
maximo adiumento esse possunt. His enim mo-
dis, & priuilegiis annonæ, & vbertati publicæ
consulitur, ac prouidetur.

Cuius cura † semper maxima esse debet, vt 34
late prosequitur Ripa *in tract. de peste, tit. de re-*
med. ad procur. vbertatem, Petr. Greg. *lib.* 19. *syn-*
tagm. cap. 6. latissimè Bobadil. qui alios plurimos
refert *in Polit. lib.* 3. *cap.* 3. *& 4. per totum*, &

elegantissimus noster Matth. Lopez Brauo *in aureo libello de Rege, & regendi ratione lib. 3.* Et insinuat Vlpian. *in l.1. §. cura carnis, D. de off. Praef. vrb.* Circa quam benè notat Mornac.
35 *in omissis pag. 1072.* † caritatem cibariorum, seu edulium, efficere tandem, vt vel florentissimae ciuitates desolatae, viduataeque sint habitatoribus, nec tanto numero frequentari so-
36 leant. Ad quod probandum † adducit Apul. *lib. 1. Metamorphos.* siue *de Asino aureo*, vbi aedilem quendam sic loquentem inducit: *Quid tam magnis pretiis pisces friuolos indicatis, & florem Tessaliae regionis, instar solitudinis, & scopuli, edulium caritate deducitis?*
37 Et ita † Reges nostri Prudentissimi & Prouidentissimi, ab initio detectionis, siue conquisitionis huius Noui Orbis, enixè studuerunt, vt in eius prouinciis agricultura, & res pecuaria introduceretur, vt narrat Ant. de Herrera *in Histor. gener. Ind. decad. 4. lib. 6. cap. 11. pag. 1 o & lib. 10. cap. 5. pag. 269.* vbi tradit, qualiter plures rusticorum, siue laboratorum coloniae ex Hispania deductae, & in has regiones missae fuerint, vt rei rusticae operam darent.

Sed vt à diuerticulo in viam, quod dicitur, redeamus, haec planè, quae de agriculturae fauore, & Indis ad eam distribuendis retulimus,
38 † ad vinearum quoque sationem, & vindemiae operationem non ineptè, iure communi inspecto, extendi posse videntur, cùm largo modo, vindemia frugum nomine comprehendatur, vt *in l. frugem 77. D. de verb. signif. l. 1. D. de feriis*, & gloss. *verb. Frugibus, in d. l. 1. C. de agricol. &*
39 *censit. lib. 11.* Sicut † appellatione glandis omnis fructus venire solet, qui nascitur, & renascitur, *l. 1. D. de glande leg. l. qui venenū, §. glandis, & l. silua, §. glans D. de verb. sign.* cum traditis à glos. & Abbate *in c. salubriter, de vsur.* Corseto *in sing. verb. fruct.* & Card. Tusch. *eod. verb. concl. 484.* Et ita in
40 nostris † terminis concludit Ioan. Matienz. *d. tract. de moder. Reg. Perù 2. par. c. 13.* vbi defendit plurimū oportere, vt in his Indiarum prouinciis vinearum plantatio, & cultura admittatur: quod & insinuat Agia *d. respons. pro seruit. pers. pag. 53.*
41 Sed iuxta † Regias & peculiares, quae de hac re agunt, ordinationes, contrarium statutum reperitur, vineis scilicet Indos dandos non esse, quia earum plantatio in his prouinciis semper inhibita fuit, cùm ex aliis causis, tum maximè ne commercium cum Hispania hac in parte cessaret, vt praeter alias antiquiores cauetur *in cap. 40. Instruct. Proregis Peruani Dom. D. Ludouici à Velasco ann. 1595. tom. 1. impress. pag. 318.* vbi sic exorditur: *En las instrucciones y despachos secretos que se dieron à don Francisco de Toledo, quando fue à gouernar aquellos Reinos, se le ordenò, que tuuisse mucho cuidado de no consentir, que en ellos se labrassen paños, ni pusiessen viñas, por muchas causas de gran consideracion, y principalmente, porque auiendo allà prouision bastante de estas cosas, no se enflaqueciesse el trato y comercio con estos Reinos, &c.*
42 Et *in eod. to. pag. 330.* extat † aliud *cap. 19. Instruct. Proregis Mexicani*, quo ei eadem ratione iniungitur, ne linum, & sericum ea in prouincia seminetur, & operetur, *Que se informe si han plantado en aquella tierra morales y linares, y no consienta passen adelante en esto, basta que otra cosa se prouea.* Idem etiam cauetur & ad olineta producitur *in d. sched.* seruitij personalis ann. 1601. § 8. quae sic habet: *I como quiera † que* 43
en differentes ocasiones se ha ordenado à los Virreyes, vuestros antecessores, que no permitan, ni den lugar à que se planten viñas ni oliuares en essas prouincias, y despues que no se acrecienten las plantadas, he entendido, que son muchas las que estan plantadas, y para el beneficio y labor de ellas, es mi voluntad, y mando, que tampoco se den Indios de repartimiento, y que en el tomar Indios de su voluntad para ello, y en la venta de las viñas y oliuares, y en todo lo demas que à esto toca se tenga la misma orden que en lo delas Chacaras, so las mismas penas, y que las hagais executar con grandissimo rigor. Et in illa altera ann. 1609. c. 24. ibi: *Que para la cosecha, sementeras, y demas beneficios de la Coca, cultura de las viñas y oliuares, no repartais ningunos Indios, por los inconuenientes grandes que hasta aqui se han experimentado en los repartimientos de esta calidad.* Et extat † schedula 44
14. August. ann. 1610. ad Peruanum Proregem Dom March. Montisclarium directa, quae *suprà* dictam prohibitionem plantationis vinearum & oliuarum recensens, eam spretam fuisse grauiter queritur; iubetque, vt mandata exequantur, ea ratione reddita, quia hoc supra modum expediat: *Para la dependencia que conuiene tengan essos Reinos de estos, y para la contracion y comercio.*

Idemque † eadem ratione deciditur in can- 45
narum dulcium plantagine & cultura, ex quibus mel & saccharum conficitur, illa superaddita, quod cùm huius arboris natura calidam terram desideret, Indi in ea operantes, facilè aegrotare solent, vt expressè proponitur *in d. sched. ann. 1601. § 4.* quae nullo modo Indos ad hoc opus compelli, vel etiam voluntariè locari permittit, quamuis cum Hispanis aliquam super his laboribus societatem iniisse dicantur. Idemque, & enixius, adhuc cauetur *in d. sched. ann. 1609. § 21.* vbi solum arbitrium relinquitur ad Indos voluntarios permittendos, *En la corta y acarreo de las cañas, si pareciere, que en estas dos ocupaciones cessan las causas referidas.*

Et pariter † in Noua Hispania ex eisdem 46
causis prohibitum reperio Indorum seruitium, quod ad tinctoria illa folia colenda, & colligenda dirigitur, quae vulgò vocantur, *Anir*, vt constat ex schedula quadam ann. 1579. quae cum Mexicanis Auditoribus loquitur: & meliùs ex quodam capite epistolae ann. 1581. ad Guatemalensem Audientiam *in 4. tom. impress. pag. 317. & seq.* vbi relatis damnis, quae Indi ex hoc seruitio recipiunt, ne voluntarios quidem ad illud conduci permittit, ea pia ratione addita, quòd salus & conseruatio ipsorum, quibuscunque lucris praeponi debeat.

Quod autem † vinearum plantatio in his 47
prouinciis prohibita sit, ne commercium Hispanicum hac in parte intercideret, mirum, aut nouum videri non potest, cùm multoties alia similia exempla apud Auctores reperiantur. Quibus admonemur, † licitè Principes posse, 48
publicae vtilitatis causa, aliquarum rerum vsum, vel exportationem, non solùm ad prouincias hostium, vel Barbarorum; sed etiam ad regna amica, vel sibi subiecta prohibere, vt constat † ex *l. 1. & 2. C. quae res vend. non poss. &* 49
C. quae res exportari non debeant, vbi de vino & oleo specialiter loquuntur Impp. *l. 12. & 13. tit. 5.*

*tit.5.p.5.*vbi Greg.Lop.Alex.*conf.*130 *lib.7.*Roder.Suar.*alleg.18.n.3.*Boër.*decis.*178.Cepol.*conf.*131.*lib.*2.Capic.*decis.*150.Brisson.*lib.4.select.c.4.* Bortel.*de præstant.Reg.Cathol. c.6.n 7. & c.9.n.48.& seq.*Auiles *in c.52* Prætor.Trentacinq.*var. resol.lib.3.resol 3. de verb.oblig.*Cabed.*decis. Lusitan.15.& 47.par.2.*Tho.Valasc.*alleg.62.* Stracha *de mercat. 2. par. n.4. & p.4. c.1. sub Rub. Mercatura in quibus rebus possit exerceri,*Nauar. *in cap.ita quorundam notab.1.n.4 de Iudæis,*Hier. Laurent.*decis. Auenionen.*40. Afflict. *in procem. constit.Regn Sicil.q.3.n.5.*Camill Gallin.*de verb. sign.lib.7.c.23.n.9* Iul.Clar.*lib.5. sententiar.§.fin. q.77.n.25.*Fachin.*lib.1.controuers.c.1. vers. Sunt autem,*vbi loquitur de prohibitione venationis & piscationis,& ex aliis,quæ nouissimè congerit Ægid.Bened.*in comment. ad leg. ex hoc iure, D.de iust.& iur.1. par. c.7. n.*20.& ex pluribus schedulis,quæ serica,vel bombycina Regni Sinarum in his Indiarum prouinciis vænalia haberi,aut quouis modo portari strictissimè prohibent,de quibus alio in loco latiùs agemus.

50 Et in ipsis † vinearum terminis de Domitiano Imperatore narrat Sueton. in eius vita *c.7.* edicto publico vetuisse,ne quis in Italia nouellaret,vtq;in prouinciis vineta succiderentur,relicta vbi plurimû dimidia parte:nimirum quòd cùm summam vbertatem vini , frumenti verò inopiam conspiceret, existimauit , nimio vinearum studio negligi arua. In quo † edicto exe-
51 quendo licet non perseuerauerit, vt idem Suet. subdit *c.14.*compulsus propter libellos Græcos hac de causa, contra eum à Eueno , vt putatur, Philosopho sparsos quos Latinos reddidit Beroald.*in comment.ad eund.Suet.*& Angel. Politian.*in Miscell.c.26* in hunc sensum , sic enim loquitur vitis:*Vel si me ad radicē comederis, tātùm tamen vini producam , quantum immolando Cæsari possit infundi.*ad eos, allusisse putant Ouid.*1. Fastor.*

Rode Caper vitē,tamen hinc cum stabis ad Aram,
In tua quod spargi cornua possit.erit.

52 Adhuc tamen † seruatum videtur sub Imperatoribus insequentibus , vt promiscui non esset iuris vitem instituere,sed eorum tantum , qui à Principe veniam impetrassent, vt obseruat Casaub.*ad Sueton.d. c.7.*& constat ex Philostr. *in vita Apollon.lib.6.*& vberius in vita Scopeliani Sophistæ,quem dicit totius Asiæ nomine legationem obiisse ad Domitianum, deprecaturū edicti huius executionem. Sed addit Philostratus causam aliam latæ legis,quoad Asiam prouinciam attinet,nempè : *Seditiones sæpè ortas ex*
53 *temulentia.* Et idem tradit † Euseb. Cæsariens. *in Chron. ann.92.*vbi loquens de eodem Domitiano,sic inquit:*Domitianus prohibuit vites in vrbibus seri:*quem notat Læuin.Torrent.*ad Suet.d. c.7.*& loco illius: *In vrbibus,*reponendum putat: *in Italia.* Sed excusat Arnold. Bontacus *in notis ad Euseb.*coniiciens,pro, *In vrbibus,* legendum forsan,*In orbe,*nisi intelligas dictum pro *In aruis vicinis vrbibus,*vineta enim non nisi vrbibus,& locis habitatis plerúmque adiacent. Et ad idem Domitiani edictum de excidendis vineis, respiciens Statius *lib.4.siluar.in vita Domitiana,*sic ait de eodem Imp.loquens :

Qui casta Cereri diu negata
Reddidit iugera,sobriásque terras.

Et eiusdem meminit Sabellicus *Ænead.7. lib.4. & Ænead.7.lib.7.* & Cæl Rhodig.*lib 11.lect.antiq.c.11.*& de peculiari prohibitione vinearum in Hispania noster fr. Ioan.à Ponte *in conuen. vtriusq. Monarch lib.2.c 23 pag.149* & nouissimè fr. Bened.à Peñalosa *in excellent Hisp.excell. 5.c.7.* Illúdque in Galliis,& Pannoniis, & Mœsiis obseruatum,† quousq; Probus Imp. vineas 54
eos habere permisit,apertè indicat Eutrop. *lib. 9.hist.Roman.*loquens de eodem Prob.Imp. ibi, *Vineas Gallos & Pannonios habere permisit* : vbi Henric.Glareán. *in annot* ita arguit : *Ergo ante Probum in Gallia & Pannonia non fuere vites,* & ad idem tendit Aurel.Vict.*2.par.hist.c.37.* & eius epitome *c.52.*ibi:*Eodem modo hic* , scilicet Probus,*Galliam,Pannoniasque & Mæsorum colles vineis repleuit;*vbi Andr.Scot.*in not.* ita ait, *Ne quis autem in Italia nouellaret , cauit Domitianus,Suet.c.7.*&c † Flau.Vopisc *in Probo* , vbi 55
etiam Hispanos addit,sic inquiens: *Gallis omnibus.& Hispanis,ac Britannis hic permisit , vt vites haberent,vinumque conficerent. Ipse Almam montem in Illyrico lecta vite conseruit.* Vbi Casaubon subiungit: *Vites instituendi,aut colendi quantum quis vellet,neque in Italia, neque in prouinciis ius fuit; coercebatur enim eius rei libertas lege Domitiani,quā refert Suet.c.7.* Et statim tradit,cur Vopiscus de Britannis meminerit? quorum terram vineis non esse aptam,omnes sciūt, & reponendum putat, *Pannoniis* , vt cum aliis historicis conueniat Licet eum excusare, & ab hac nota,& emendatione defendere tētet Theodor.Marcil.*in not.ad Suet.d c.7.* & Probum non tā vineta in his prouinciis permisisse,quàm iussisse contendat. Pro quorum concordia videri possunt, quæ eruditè obseruat Ant. Clarus Siluius *lib.singul.ad leges XII.Tabul.pag.164.* Sed Arnald.Ferron.† *lib.2.comment.ad consuet. Bur-* 56
digal.tit.8.§.20.in fin Domitiani & Probi edicta vt iacent,intelligit , & cùm suis temporibus in Gallia vinearum numerum excreuisse dicat,quia earum cultura ita quæstuosissima est, vt quouis fœnore maiora reddat emolumenta,iuxta Columell.*lib 4.de re rust.c.3.* Domitiano Cæsare opus esse inquit,qui vineas iubeat exscindi,quas Probus, vt Galli relicerent , apud veteres permisit. Quod idem obseruat Renat. Chopp. *de priuil. rustic.lib.2.c.7 n 4* conqueriturque, quòd nimio vinearum studio in Gallia negligantur arua & minatur aliquem venturum Domitianum Cæsarem,qui prohibeat earum plantationem.Additque Probum Cæsarem Gallis vineta relicere permisisse , quæ Domitianus Imp. præceperat amputari , & refert nouissimam legem Franciscam, qua modus statutus est vinearum sationi, mandatumque Præfectis prouinciarum, vetare cauere,ne quis nouellaret in Gallia,ac vites immodicas consereret, posthabito agri frumentarij cultu , sed duas saltem vt fundorum partes exarandas curaret,sparsisque frumenti seminibus exercendas.

Quā legem in his Peruanis † prouinciis strictè exequendam, vel vineas in totum succidēdas,ego consulerem, nisi iam in eis multorū reditus,& patrimonia consisterent. Quibus tamen ob huius pœnæ dissimulationem,aliquam pecuniariam multam Fisco Regio pendendam imponi posse,his diebus tractatum videtur, expedita ad id Regia schedula data Matr. 20.Maij ann. 1631. in cuius confirmationem & defensionem videri possunt, quæ lato calamo † de dānis vi- 57
nearum Peruanarum,& eis eradicandis, vel saltem pro quinta parte Fisco addicendis scripsit fr.Bened.Peñal.*vbi sup.ex c.7.ad 20.* Quod tamen

men executioni adhuc mandatum non fuit, ob aliquas vinitorum contradictiones, quæ ad Regium Senatum remissæ sunt, & in eo pendent.

Et est videndus Dom. Præses Couarrub. *in pract. cap.* 37. *n.* 4. vbi relatis Domitiani, &
59 Probi constitutionibus, addit aliam † prohibitionem, quam Reges nostri Catholici fecerunt, ne vineæ in Granatensis vrbis pago, qui vulgò, *Vega*, nuncupatur, ex eisdem rationibus plantarentur, & ex ea, vt facilior esset, ac vberior pastus animalibus, quæ ad eandem vrbem ducerentur. Et refert Platonem *lib.* 2. *de legib. in fin.* dicentem, vrbem pluribus vineis non indigere. Quod etiam nouissimè prosequitur Prosp. Rendella *in tract. de vinea, vindemia, & vino, par* 2. *c.* 2. Vbi addit, ante Domitiani tem-
60 pora, † Lycurgum Thraciæ Regem legem tulisse de extirpandis vitibus, atque exinde dedisse locum Poëtarum fabulis, qui eum à Baccho ob eam legem punitum scribunt, vt patet ex Homer. *Iliad.* 6. Ouid. 4. *Metamor.* Horat. *lib.* 2. *Od.* 19. ibi:

Thracis & exitum Lycurgi.

Fracast. *lib.* 1. *de intellect.*

Sensit Lycurgus vitibus impiam
Ausus securim mittere.------

Et notat Plutarch. in comment. quomodo adolescens Poëtas audire debeat, & Cabotius in Horat. supra. Vbi existimat ab hoc Lycurgo Mahumetem vel genus duxisse, vel eius decretum repetiisse, ac Turcis sanxisse.

61 Quod verò † vineis, oliuetis, & sacchari operationibus, aliisque similibus rebus Indi dari prohibeantur, inde natum videtur, quòd hi labores sint eorum saluti contrarij, vt suprà dictæ schedulæ exprimunt, & præcipuè quod eiusmodi fructus non sint humanæ vitæ omnimodo necessarij, magisque ad voluptatẽ, quàm ad Reipub. sustentationem, & conseruationem
62 pertineant. Quæ ratio efficit † vt priuilegium agricolis iam olim concessum, & per Regiam nostram pragmaticam renouatum, de non pignorandis, vel executionis causa capiendis bonis ad agriculturam destinatis, de quo *supra num.* 21. loquuti sumus, ad ea non pertineat, quæ vinearum culturæ destinata sunt, vt ex more, & vsu forensi, ad interpretationem d. pragmaticæ tradit Parlador. *in sesquicent. differ.* 79. *cap.* 1. *n.* 1. & idem, eo non relato, pluribus argumentis probat Collant. *in comment. ad d. pragm. lib.* 1. *cap.* 4. *n* 4. *& lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 6. Vbi idem in ipsis vineis & oliuetis concludit, quia
63 † nec satorum, nec noualium appellatione comprehenduntur, ex sententia Iason. *in l. si quis legauerit, n.* 3. *D. de legat.* 1. Et quia agricolæ
64 † magis indigent frumento, quàm aliis fructibus liquidis, vt notat Bart. *in Auth ad hæc, C. de vsur.* & frumentum pro sui bonitate, & necessitate cætera excellit, vt dixit Gloss. fin. *in*
65 *l. frugem, D. de verb. signif.* Quamvis † in feriis vindemiarum, hoc est, ne vinitores vindemiarum tempore pro debitis ciuilibus capi possint, de quib. egimus *supra n.* 26. contrarium teneat ipse Parlad. *lib.* 2. *quotid. cap. fin.* 5. *par.* §. 7. *n.* 25. & Collantes *d. cap.* 4. *n* 4. *& seqq. &*
66 *lib.* 2. *c.* 7. *n.* 5. Et † conducunt, quæ grauiter, & eleganter disserit Matth. Lopez Brauo *d. lib.* 3. *de Rege & regendi ratione pag.* 7. vbi licèt agricolis multum fauendum esse suadeat, in vinitoribus tamen oppositam sententiam tenet, quoniam plures homines, regionésque hunc hodie ignorant potum, olimque omnis à mundi ortu, vsque ad eius interitum prima ignorauit ætas, plúsque deliciis, quàm necessitatibus indulget, & plures tùm animi, tùm corporis morbos parturit, quàm reuellit. De qua quæ-
stione, † & an vinúm inter bona, vel inter ma- 67
la sit connumerandum? & quòd nocumenta vtilitates vincant, pluribus ex Medicorum, & Philosophorum Schola adductis latè agit Plin. *lib.* 14. *per totum, & lib.* 23. *cap.* 1. Cæl. Rhodig. *lib.* 28. *antiq. lect. cap.* 18 *& seqq.* Maiol. 1. *tom. dier. Canicul. colloq.* 21. *de plantis, pag.* 658. *& seqq.* Hier. Cardan. *de variet. lib.* 6. *c.* 24. Adrianus Turneb. omnino legendus, in integro libello, quem de vino, & vini damnis scripsit. Eruditiss. P. Ioan. Pineda *in Ecclesiast. cap.* 2. *vers.* 3. *num* 2. *pag.* 241. *& num.* 8. *pag.* 248. & Ioan. Funger. qui doctè ad vtramque partem plurima congerit *in etymolog. verb. Vinum.* Et hùc tendit ipsius etymologia, nam multi sic dictum putant, quòd vim inferat menti, vt per Kalinum *de verb. iur. verb. Vinum*, & Propertius *lib.* 3. *eleg.* 33. de eo canens, sic inquit:

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas, &c.

Vt sic appareat † perperam, vel ridiculè di- 68
xisse Accurs. *in l. minor* 35. *verb. Litis, D. de minor.* minorem locupleriorem factum videri ex mutua pecunia ab altero minore ei tradita, si minor, qui mutuo accepit, eam consumserit in bonos vsus, vt si biberit vinum. Licet no-
uissimè † de admirandis vini virtutibus, & ex- 69
cellentiis librum scripserit Andr. Canonher. & ante eum aliqua tradiderit Cassanæ, *in Catal. glor. mund. par.* 12. *consid.* 84. Matth. de Afflict. *ad const. Neap. lib.* 1. *Rubr.* 42. *num.* 15. *fol.* 140. vbi ad id ponderat *l.* 3. §. *qui arbores*, ibi: *Maximè qui vites, D. arbor. furt. cæsarum, & l.* 1. §. *arbores, D. de arbor. cædend.* & appellat dignissimum liquorem, quem producit vitis, videlicet vinum, de quo Sacerdos conficit sanguinem IESV CHRISTI in Missa, Mantua *in lib. Paralip.* §. 25. vbi agit de intellectu *l. milites*, §. *qui vitem, D. de re milit.* Auendañ. *de exeq. mand.* 1. *par. c.* 1. *post num.* 28. & nouiss. Prosper. Rendella *in tract. de vinea, vindemia, & vino*, ferè per totum, vbi inter alia explicat cur apud Horat. *lib.* 1. *de Varum*, vitis sacra appelletur:

Nullam Vare, sacra vite prius seueris arborem.

Et in terminis vinearum Peruanatũ † D. Seba- 70
stianus Sandoual, qui nuper in Senatorem Panamensem meritò adlectus fuit, in satis docto libello, siue iuris allegatione, quã pro eisdem defendendis supremo Indiarum Consilio dicauit, in qua plura de agricultura & vinei eruditè congessit, & sigillatim expendit omnia argumẽa, quæ Bened. Peñalosa in contrarium adduxerat, & eis respondere conatur.

CAPVT

CAPVT VIII.

De cultura arboris in prouinciis Peruanis admodum nobilis, & Indis vsque ad superstitionem amabilis, cui nomen est Coca: *& an fundis, quibus nascitur, iustè Indis distribuantur? & obiter aliqua de eiusdem arboris foliorum vsu commercio, atque etiam de Peto, vel vt alij dicunt Nicotio, siue Tabaco.*

SVMMARIVM.

1 Coca, *herba qualis?*
2 *Indi non solum amant & comedunt herbam Cocam, sed eam superstitiosè venerantur.*
3 *Indi*, Coca *in os demissa, putant se ad laborem effici vegetiores.*
4 Cocam *herbam magni olim ad plura fecerunt Peruanorum Reges, & qui de illa scribant.*
5 Coca, *quòd famem adimat, superstitiosum putat Martin. Delrius.*
6 *P. Ioann. Norembergius è Societate I. laudatur, & eius verba de herba* Coca *ad litteram referuntur.*
7 *Herbarum quarundam vis refertur, quæ famem, & sitim sedant.*
8 *Lotum herbam qui comedunt, nunquam bibunt, & de Lotho arbore.*
9 *Herbarum & lapidum quorundam proprietates miraculosæ, remissiuè.*
10 Coca *Indis vendita, ingentem olim quæstum Hispanis reddebat.*
11 *Culturæ fundorum, vbi* Coca *nascitur, Indi nunquam assignati sunt, & quare?*
12 *Schedulæ referuntur, quæ fundis* Cocalibus *Indos distribui vetant.*
13 Cocæ *vsum, & mercimonium adimere, aliquæ Regiæ schedulæ sufferunt.*
14 *Ordinationes plures circa vsum herbæ* Coca, *& culturam fundorum, in quibus nascitur, referuntur.*
15 *Culturam, vsum, & negotiationem herbæ* Coca *Indis tolli non oportere, tenet Matienz.*
16 *Aurum & argentum Barbaris non prebendum, sed subtili ingenio auferendum est.* L. 2 C. de comm. & mercat. *exornatur.* ibid.
17 Cocam *qui Indis vendunt, an peccent?*
18 *Vendens quod in se bonum est, vel indifferens, non peccat, etiam si emens illo ad malum vti possit.*
19 *Iudæis an liceat vendere ramos ad celebranda sua Scenopegia?*
20 *Scenopegia Iudæorum quæ essent?*
21 *Indos seruire faciens in prædiis vbi* Coca *plantatur an, & quando peccet?*
22 *Iura & leges nihil proficiunt, si executores desunt.*
23 *Tabaci culturæ & beneficio Indi dari non debent, & quare?*
24 *Tabacus quibus aliis nominibus appelletur, & vbi nascatur.*
25 *Tabaci infinitas probè virtutes, proprietates, siue vtilitates tribuũt Auctores, qui referũtur.*
26 *Tabaco qui nimis & cum excessu in puluere, vel fumo vtuntur, & præsertim Monachi, reprehenduntur.*
27 *Tabacum grauiter detastatur quidam Medernus Poëta, cuius carmina referuntur.*

His opportunè peculiarem quæstionem subiungere possumus, de fundorum, siue prædiorum quorundam cultura, quæ in aliquibus humidis, & valde calidis huius Peruani Regni conuallibus, vulgò, *Andes*, dictis, reperiuntur. Vbi † arbusculæ nascuntur, erecti viri proceritatem habentes, quæ singulis quaterni mensibus reuirescunt, quarúmque folia ab indigenis *Coca* appellantur, & plurimi haberi, ac æstimari solent. Ita vt non † solum ea comedant, sed etiam superstitiosè colant, ac venerentur, diuinum aliquid, ac supernaturale illis inesse credentes. Vnde ad plurima eis abutuntur, & † si vel tantillum intra buccas demiserint, putant se ad laborandum effici vegetiores. Et siue quia vis hæc verè ipsis foliis insit; siue quia imaginatio, vt dicitur, facit casum experientia compertum est quantum roborbotis, eis intra os retentis, consequantur inediam, & sitim non sentientes, & quantum è contrario deficiat, vbi illis carere contigerit. Quapropter olim ipsorum † Indorum peruanorum Reges, quibus Ingarum nomen fuit, hanc *Cocam* magno in pretio, & in deliciis habuerunt, eius vsum plebi inhibentes, & magnam copiam in sacrificiis idolorum ad eorum honorem adolentes, & concremantes, vt latè & eleganter recenset Pet. Cieza *in hist. Peruana* 1. *par. c.* 96. August. de Zarate *in eadem Hist. lib.* 1. *cap* 8. Ioseph Acosta *in lib. Hispano de histor. nat. & morali Indiar. Occidental lib.* 4. *c.* 22. vbi formam, naturam, ac proprietatem huius arboris egregiè depingit. Et ab eo desumens Ioan. Boter. *in suis relat. vniuers.* 4. *par. lib.* 3. *pag.* 102. vbi agit, an expediens sit huius herbæ vsum Indis interdicere? Franc. Hernand. Medic. *in tract. de herb Indiar.* vbi eius effigiem, naturam, & vsus exponit, & addit, *Esse etiam Indis pro nummo, huiusque plantæ commercio emporia feruere*, & Doctiss. Mart. Delr. *in disquisit. Magic. lib* 2 *q.* 21 *circa fin. vers. Vltimum erat, pag* 101 vbi resoluit † superstitiosum esse; putare quòd ea famem adimat, & nouissimè plura alia tradens, quæ à suis maioribus accepit, & ex relationibus Patris Blasij de Valera desumsit. Garcias Lassus Inca *in sua Incarum historia lib* 8. *c.* 15. Dictionarium trium linguarum, *verb. Coca, pag.* 110. vbi eius definitionem, & effectus adducit, Ant de Herrera *in hist gener. Indiar. decad* 7 *pag.* 78. & nouissimè, & latissimè Ant. Cornejo, insignis Medicus & Philosophus, *de simplicibus Indiar. cap. de la Coca*, & D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 3. *cap.* 15. vbi tamen illam vocat *Cacaore*, per librarij fortè mendacium, quibus ille liber scatet, & pleniùs cæteris de eadem herba agens Eruditiss. † P. Ioann. Noriemberg. *de hist. nat. lib.* 14. *c.* 25. *per tot.* cuius verba ob eorum elegantiam hìc inserenda censui: *Hayo dicitur frons Coca arbusti, ab Indis Cuca, dicti, quam ferè continuè mandunt, propterea ex nimio vsu non leuis ex ea quæstus inter Hispanos. Dicunt Barbari spiritus, & vires hauriri ex illa cum calce premansa. Credunt id nonnulli super*

perstitiosum. Credo immeritò, licèt alioqui in summa superstitione sit Barbaris. Valera noster similem dicit esse viti, raro ramo, multo delicatóque folio, optimi odoris, sed haud nimium suauis. Hanc plantam auro, argento & gemmis anteponunt Barbari; summa diligentia plantant, colunt, decerpunt folia singillatim exsiccant ad Solis æstum, sicca mandunt, non glutiunt, contenti odore & succo. Diurnant cum illis foliis, fortes & constantes in operis, & laboribus, licèt ieiuni. Maxima & plurima est opera puluis in arte Medica. Stabilit ossa confracta, vulnera tumentia componit, frigefactiones, & frigiditates pellit, aut absumit, putrefacta & verminosa mundat, & recreat. Cum plantatur, si radix dissecetur, arescit surculus. Folia ter aut quater in anno possunt colligi, tanta planta vtilitas religioni, siue superstitioni mancipauit; crebrum inde sacrificium dæmonis; eo tempore quo colliguntur folia, maximè interdicta licentia scelerum. Ipse dæmon punit peccantes: torquet plures ad tempus. In nonnullis regionibus virginibus solum licet legere, eximio ornatas cultu, summáque reuerentia, aliis neque accedere. Verebantur, ne audaciam lueret subitus languor, aut turbo Multi paralysim, aut membrorum contractionem, aut æstum febris comparabant. Arbusta pro numinibus habita, vocant Mama Coca, hoc est, matres Coca, seu Dea Coca.

7 Quibus ego addo, † non vsquequaque mitandum, aut nouum censeri debere, quòd *Coca* in ore retenta, famem, & sitim temperet, cùm apud Plin. *lib.* 11. *c.* 54. *& lib* 25 *c.* 8 & Nuncupatorem Dioscoridis legamus, Scythas, Scythicam herbam inuenisse, gustu quidem perdulcem, cuius magna commendatio, quòd in ore eam habentes, famem, sitimque non sentiant. Idem præstat apud eos Hippice dicta, quòd equis quoque eundem effectum præbeat. Tradúntque his herbis Scythas duodenos dies durare in fame, & siti. Ex eodem etiam Plin. *lib.* 18. *c.* 14 constat, Oryzam, & Lupulum famis tædia valde lenire, qui calida maceratus, non insuauiter seruit palato: quem refert Scipio Amirat. *lib* 12 *dissert. Polit. discurs.* 3. *pag.* 173. Brisson. *lib.* 2 *facetiar. c.* 41. noster Bobadill. *in Polit. lib.* 3. *c.* 4. *n* 2. Et Strabo tradit
8 *lib.* 3. *& lib.* 17. apud † Æthiopes Sole perustos, ne gens siti forte deficiat Lotum herbam compertam fuisse, cuius radicem qui in cibum sumpserint, nunquam bibunt, Lotophagique dicuntur. De qua meminit etiam Simon Maiol. *in dieb. Canicul.* 1. *to. colloq.* 4. *de contingent. pag.* 117. *& colloq.* 20. *de herb. pag* 643. & ante eum Theophr. *de caus. plant lib.* 4 *c.* 7. & Polybius *lib.* 12 qui idem tradunt de frutice, qui nascitur ex arbore, etiam Loton, seu Lotum dicta, oliuæ vt hic inquit, siue vt ille, pyri magnitudinem habente. Cuius meminit idem Strab. *sup. fol* 791. ibi: *Nam Lotos arbor multa in ea est, fructu suauissimo*: & expressiùs Theophr. arborem & herbam ita complectens. *Quod Loto euenit arbori, fructum Loto herba proximum parieti.*

9 Et de aliis † herbis, arboribus, & lapidibus miraculosas virtutes & proprietates habentibus & an id ad Magiam naturalem pertineat, latissimè & nouiss. scribit D. Franc. de Torrebl. Villalpando in tractatu omnigena eruditione referto, *de iure spirit. lib* 1 *c.* 2 *per tot.* licet ibi de hac nostra *Coca* non meminerit.

His ergo de causis † cum Hispani Indorum 10
ad hæc folia *de la Coca*, propensionem agnoscerent, atque ex eorum venditione ingentem quæstum conficerent, cum in solo Potosiensi colle dimidium millionem quotannis ex hac negotiatione corrogarent, vt obseruat Acosta *vbi sup.* imò & integrum millionem ii credimus Ioan. Matienz *in tract. M. S. de modet. Reg. Peru* 1. *p. c.* 44. *& seqq.* plures agros colere cœperunt, in quibus prædictæ arbusculæ producerentur, vulgò, *Chacaras de Coca*. Et cùm ad eos colendos, Indos sibi distribui postulassent, in quæstionem deductum est, an id licitè fieri posset?

Sed planè † semper à viris prudentibus re- 11
ceptum est, & à nostris Regibus multis schedulis & prouisionibus cautum, ne in eiusmodi fundis Indi inuiti laborare cogantur & vix permissum videtur, vt voluntarie operas suas ad hoc locare sinantur, eò quòd vallium vbi *Coca* producitur, temperies calidissima sit & Indorum saluti, præcipue eorum, qui ex montanis regionibus aduehuntur, omninò contraria, vnde plurimi, qui in eis laborant, citissimè pereunt. Et cùm ratio compellendi Indos ad opera rustica, ex communi, & necessaria totius regni conseruatione, vel vtilitate sumatur, vt *supra* probauimus; in *Coca* illa nequaquam procedit cuius beneficium Hispanis ad vitæ sustentationem, necessarium non est solúmque ad quæstum, & merum lucrum adspirant, quòd ex Indorum labore, & calamitate consequi non debent, *l. num hoc natura*, *D. de condict. indeb. l. de submersis. C. de naufrag. lib.* 10 *cum similib.* Et dato, quòd Indi ea opus habeant, ipsis eius seminatio, & collectio relinqui deberet, quos scimus olim parcissimè ea vsos fuisse, cùm ad Reges tantùm, & Regni Proceres pertineret, vt Acosta & Garcias Lassus *vbi sup.* testantur.

Quæ omnia † præuidens, & prouidens Re- 12
gia quædam schedula Tolet. 22. *Decemb.* 1560. quæ posteà repetitur per alias *ann.* 1563. & 1567. & reperiuntur *in* 4 *to. impres. pag* 318. refert grauia damna & mortes Indorum, quæ ex calida & laboriosa huius herbæ cultura sequebantur, & quòd magis dura censetur quàm operatio metallorum, ac propterea iubet, ne deinceps Indi inuiti vllo modo ad eam distribuantur, & vt graues pœnæ contrarium facientibus irrogentur. Idem quoque cautum fuit in ordinationibus, quas ad beneficium *de la Coca*, edidit Dom. Peruanus Prorex Comes de Nieua *cap.* 2. *&* 3. quas refert Matienz. *d.* 1 *par. cap* 51. Et aliis omissis, nouissimè in illa sæpè allegata schedula seruitij personalis *ann.* 1609. *cap.* 24. vbi ita cauetur: *Que para la cosecha, sementera, y los demas beneficios de la Coca cultura de las viñas, y oliuares, no repartais ningunos Indios, por los inconuenientes grandes que hasta aqui se han experimentado, en los repartimientos de esta calidad.*

Quinimò, † cùm sæpèsæpiùs actum fuerit de 13
huius arboris, siue herbæ vsu, & commercio omnino tollendo & extirpando, ita vt neque Indi voluntarij ei incumbere sinerentur, altera Regia schedula, edita fuit Matriti 18. *Octob.* 1569. quæ extat 4 *to. pag.* 319. & refert qualiter Indi ad suas idololatrias, & alia maleficia superstitiosè, & à dæmone illusi abutantur, & quòd in eius cultura plurimi pereunt, quia in terra

terra valdè calida & humida nascitur. Iubetque vt deinceps, vel in totum hæc cultura tollatur, vel saltim ita consulatur Indis, qui voluntariè ad eam operas suas locare voluerint, vt minùs, quàm fieri possit, periclitentur. Quod ipsum non minùs piè & prouidè dictum, & cautum inuenio in Concilio Limensi 2. *ann.* 1567. *par.* 1. *Canone* 124. *pag.* 23. his verbis: *Que la Coca es cosa sin prouecho, y mui aparejada para el abuso y superstición de los Indios, y de comerla los Indios, tienen poco fruto, y de beneficialla muchos trabajos, y por su ocasion han perecido y perecen muchos: y assi se desea que los Gouernadores quiten à los Indios el trabajo de beneficiar la Coca, ò alomenos no los fuercen contra su voluntad.*

Sed quoniam in hac cultura in totum tol-
14 lenda, aliquæ difficultates oblatæ fuerunt: † de eius saltem damnis temperandis seriò actum fuit in Regiis ordinationibus *ann.* 1573. *d.* 4. *tom. pag.* 319. *& seqq.* quæ omnes in fauorem Indorum tendunt, qui huic beneficio, seu labori *de la Coca,* deseruiunt, eiusque culturam moderantur, ita vt, *Ninguna persona pueda tener Chacara de Coca, demas de quinientos cestos de cosecha de Coca en cada mita, &c.* Et posteà edita fuit alia schedula *ann.* 1574. *eod. tom. pag.* 322. *Que manda, que no se contrate la Coca por reuendedores, sino fuere en los assientos de minas.* Quibus ordinationibus alias plures adiecit Dom. Prorex D. Franciscus à Toleto, & alias suo modo confinxit Matienz. *d. tract. M. S.* 1. *par. c.* 51. Qui tandem concludit,
15 cessante † Indorum coacto labore nec iustum, nec expediens esse, vt Hispanis hæc cultura, & negotiatio interdicatur, tùm quia Indi, si ea priuentur, maximum dolorem accipient; tum etiam quia occasio cessabit auri, & argenti à Barbaris eruendi, quæ mediante hoc com-
16 mercio, vtiliter, & suauiter exercetur, † iuxta consilium Impp. *in l.* 2. *C. de commer. & mercat.* ibi: *Non solùm Barbaris aurum minimè præbeatur, sed etiam si apud eos inuentum fuerit, subtili auferatur ingenio.* Quò etiam spectant verba Ciceronis *in orat. pro Lucio Flacco, post medium,* & alia, quæ tradit Ant. Guibert. Costanus *lib. singul. quæst. iur. cap.* 3. *num.* 3.

Neque obstat, quòd Indi, non solum infideles, verùm etiam iam baptizati, *Coca* ista superstitiosè, vt dicitur, vti soleant, & aliquando eam suis sacrificiis & idololatriis immis-
17 ceant. Nam licet † hoc argumento aliqui tollendam esse censuerint, & peccare Hispanos, qui eam Indis diuendunt, maximè si statum & conditionem emptorum diligenter non quærant, & an tales sint, vt de eis prædicta peccata timeri non possint, *arg. text. in cap.* 15. Act. Apostol. vbi simili ratione Neophytis prohibitum fuit, ne comederent ex idolothytis; & eorũ, quæ de his, qui mulieribus fucos, & aleatoribus aleas, & inebriari solitis vinum vendunt, tradit D. Anton. *in sum.* 2. *p. tit.* 1. *c.* 23. §. 13. Angel. & Tabiena, *verb. Ars,* Rosella *verb. Negotiatio,* Gabr. *in* 4. *dist.* 15. *q.* 3. *dub.* 4. Maior. *ibid. q.* 15. fr. Eman. Roder. *in sum.* 2. *par. cap.* 76. *num.* 15. & fr. Ioan. Baptista *in suis aduert.* 1. *par. in tabula verb. Afeites, & verb. Vino, & verb. Vender naipes y dados.* Contrarium tamen in specie nostra resoluendum est: nam cùm hic frutex naturalis sit, nihilque in se mali, vel incommodi habeat; eius plantatio & venditio inhiberi non debet, vel venditores in peccati periculum ducere, ob id, quòd aliqui Indi eo abutantur, arg. eorum, quæ de abusu rerum in se vtilium, & bonarum non curando, tradit Petr. Greg. *lib.* 5. *syntagm. c.* 4. *n.* 10. & Nos latiùs *sup. hoc eod. lib. c.* 4 *num.* 82. alioqui nec auri, argenti, piperis, & tritici Indici, vulgò *Agi, y Maiz,* venditio permittenda esset, cùm his quoque rebus Indi interdum in suis sacrificiis, & idololatriis vtantur. Et quoties † id, 18
quod venditur, bonum in se, vel indifferens est, nullatenùs vendens peccatum admittit, nisi delicti inde patrandi aliquam notitiam, vel suspicionem habuerit; tunc enim, si reperta non excusat, aut vendicat, tegere vt conscius criminosa festinat, vt alias dicitur *in d. l.* 2. *C. de commerc. in fine.* Et in similib. quæstionibus, securè probat Abulens. *in cap.* 6. *Matth. q.* 5. Syluest. *verb. Ars, q.* 4. vbi refert Archidiac. idem tenentem, & Petr. de Aragon. *in* 2. 2. *q.* 10. *art.* 4 *dub.* 1. *circa secundam conclus. vers. Tertiò dico,* Bañez *ibid. art.* 11. Caiet. *art.* 4. Mag. Lorca *art.* 9. *q.* 10. *num.* 5. Alcocer *in tract. de ludo, c.* 60. & communis omnium Theologorum recentiorum *in d.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 4. vbi tractant, quando infidelibus vendi possint aliqua, quæ ipsi in sua peccata conuertent: & P. Ferdin. Rebell. *de oblig. iust. lib.* 9. *q.* 18. *sect.* 3. *ex n.* 25. *pag.* 671. *&* 672. vbi tractat, quando & quomodo liceat vendere venena, & alia prohibita, ex quibus malus vsus sequatur, & Iudæis Agnum Paschalem. Quibus adiicio † insigne 19
consilium Nauarri, primum in ordine *sub tit. de Iudæis,* vbi multum in nostris terminis disputat, an liceat Christianis colere prædia, in quibus nascuntur plantæ Myrti, vt earum ramos posteà vendant Iudæis, qui eos emunt ad celebranda sua Scenopegia: id est, † festa quæ- 20
dam, quibus, agentes sub tabernaculis, ex ramis, frondibusque inumbrationis causa compositis, memoriam renouabant eius temporis quo Ægyptiorum seruitute liberati, in solitudine sub tentoriis agitauerant. Et resoluit, tales venditiones licitas esse, nullumque peccatum continere, si vendens delicto non cooperetur, & solùm ad aliquem finem bonum id faciat, puta, ad quærendam sibi pecuniam, qua se sustentet, vel aliàs ea honestè vtatur. Et in ipsis nostris terminis *de la Coca,* idem expresè sentit Ferdin. Zurita *quæst. Indicis, q.* 30. *per totam,* & fr. Thom. à Iesu *in tract. de procur. omn. gent. salute, pag.* 228 *& pag.* 823.

Et pariter non peccabit, † qui Indos volun- 21
tarios in prædictis prædiis, *de la Coca,* retineat, quamuis eorum aliquos ob calorem, vel laborem ægrotare, vel mori contingat, quia volenti non fit fraus, neque dolus, & damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi, non aliis imputare debet, vt in regulis iuris cauetur. Si verò eos nimis grauet, aut vexet, vel coactis vtatur, etiam si ipse vim immediatam non intulerit, sed Prouinciæ Rectores, aut ipsorum Indorum Gubernatores, quos, *Caciques,* vocamus, cum quibus nundinatio hæc frequentissima esse solet; tunc absque dubio damnorum inde prouenientium reatum incurret, cùm is, qui causam damni dat, damnum dedisse videatur, *cap. qui causam, de reg. iur. in* 6.

vbi

vbi Petr. Pechius plura notauit. A quibus peccatis, & ab aliis iniuriis, quæ in hac negotiatione erga miseros Indos committuntur, vix est, vt quisquam ei intendens, liberetur, nullæque leges, aut pœnæ sufficiunt, vt illæ satis vitari possint, vt rectè aduertit Matienz. *d. c.* 51. Quamobrem plurimum expedit, vt Gubernatores, ac Prætores Indorum in his inquirendis, ac tollendis inuigilent: † cùm parum sit iura condere, nisi sint, qui ea exequantur, *l. 2. §. post originem, D. de origin. iur.* Magistratus quippè exequentes, robur, & effectum dant legibus, & sententiis, vt optimè tradit Isern. *ad constit. Sicil. fol.* 154. *col.* 1. & alia congerens Marcus Mantua *in glossario c.* 51. *pag.* 41. & Nos latiùs alio in loco dicemus.

22

Nunc illud adiicientes, quod hæc omnia, quæ de Indis inuoluntariis *Coca*, operationi non distribuendis, retulimus, longè maiori ratione obseruari, & practicari debebunt † in cultura & beneficio alterius herbæ, quæ in his nostris Indiis Occidentalibus, & præcipuè in Insulis, quas vocant, de Barlouento, primum reperta fuit, & iam totum ferè orbem impleuit, & ad omnes morbos depellendos proficere existimatur, cui nomen est *Tabaco*, licèt alij illam † *Petum*, vel *Nicosiam*, alij *Herbam Regiam* appellent. Nam & hæc quoque in terris valdè calidis & humidis, atque intemperatis (vt plurimum) nascitur, & licèt ingens quæstus ex ea colligi soleat, adhuc tamen neque ipsis Indis, neque Hispanorum Reipublicæ ita vtilis & necessaria mihi videtur, vt pro ea hominum salus prodigi debeat. Semperque suspectas, vel incertas habui tot † ac tantas virtutes & proprietates, quas ei attribuunt plurimi Auctores, qui Latino & Hispano sermone de eis integros libros ediderunt. Et præcipuè Monardes *part.* 2. & Franc. Hernandez, & Ant. Corneius *in cap. de Tabaco*, P. Euseb. Noriemberg. *de Hist. natura, lib.* 15. *cap.* 65. *pag.* 158. *& seq.* & nouissimè D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 8. *cap.* 1. *ex num.* 13. Et vt aliquatenus veræ sint, illorum excessum excusare non possum, qui † passim singulis propè horis, imò & momentis puluerem, vel fumum ex ea naribus, aut ore recipiunt. Nam hoc nihil aliud est, quàm medicamentum in vitium conuertere, cùm ab assuetis passio non fiat, aut si quæ fiat, in graue cerebri & stomachi damnum redundet, vt pluribus nouissimè probat Eduard. Vestonus, omninò videndus, *in Theatr. vitæ ciuil. lib.* 3. *cap.* 29. *pag.* 314. *& seqq.* qui præsertim Monachos, huic vitio nimis indulgentes, reprehendit. In cuius quoque † detestationem, & huius plantæ nociuam in Europam introductionem, quidam modernus Satyricus, & elegans (vtinam ita pius) Poëta, ita grauiter inuehit:

23

24

25

26

27

Planta nocens, ô lethifero planta horrida fumo
Quam bona diuersis natura dimouerat oris:
Quis te planta nocens tristi vectare carina
Instituit demens, nostrisque ostendere terris?
Scilicet infelix raperet cùm sæcula Mauors
Deformisque fames, morbique, cadensque senectus
Proh dolor! & sæuæ legerent aconita nouercæ,
Heu etiam in nostras deerant hæc fata ruinas?
Quis sordes facinusque tuum dirosque vapores
Explicet, & fœdo surgentia nubila fumo?
Talis auernali corrumpit spiritus auras
Missus in astra lacu, moriturâque germina soluit;
Vicinumque pecus, volucrumque intercipit alas.
Talis & inferni subter mala limina mundi,
Vrget odor manes, cùm lampada tristis Erynnis
Soluit, & extinctæ fumant post prælia tædæ.
Planta nocens, ô lethifero planta horrida fumo.
Te si semifero iactasset Cacus ab ore,
Alcidem vicisset odor. Te sæcula prisca,
Si nossent, poterant vacuis præferre cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tum si quis patriam violasset cæde senectam,
Huic mites nimium flammas, huic lenta putassent
Flumina, fumiferi potasset nubila Peti.

CAPVT IX.

De re pecuaria, siue de iustitia, vel iniustitia eiusdem personalis Indorum seruitij, dum inuiti pascendis, & custodiendis pecudum, & armentorum gregibus assignantur.

SVMMARIVM.

1 *Pecorum procreatio & conseruatio, maximè necessaria est vitæ humanæ.*
2 *Pascua interdum veniunt appellatione fundi. Et res pecuaria est viua agricultura, secundùm Aristot.*
3 *Pascuorum status etiam pro agrorum cultura mutari non debet.*
4 *Adam fuit agricola, & Abel filius eius, pastor ouium.*
5 *Ægyptij populi in tres status diuidebantur.*
6 *Pecuariæ rei multi ex Patriarchis, & Romanis Ducibus insudarunt.*
7 *Diuitiæ antiquorum in quo consisterent?*
8 *Pecuniæ verbum à pecudibus nomen accepit.*
9 *Verba multa antiquorum à pecoribus originem trahunt & quare?*
10 *Mulcta olim cur in bobus, & ouibus fierent?*
11 *Pecuariæ rei vtilitatem qui commendent, & prosequantur?*
12 *Indi pro pascendis, & custodiendis gregibus dari debent.*
13 *Grex quid propriè significet? & quòd interdum hoc nomen ad homines extendatur,* & num. 15.
14 *Armentum ab arando, quasi aramentum, putat M. Varro.*
15 *Pecuaria in re, greges anserum, gallinarum, & similium collocare videtur Martialis, cuius epigram. refertur.*
16 *Pulli gallinarum qualiter apud Vtopienses, Memphitas, Ægyptios, & alios, sine incubatione educantur, & inde Flauio Vopisco lux allata in epistola Hadriani Imp. quam refert.*
17 *Indorum distributionem ad pecora pascenda, & custodienda, qui probent?*
18 *Indi olim, & hodie qualiter pastoritiam artem exercuerint, & exerceant?*
19 *Schedulæ plures recensentur, quæ Indos pastores distribui iubent.*

20 Schedula

20 *Schedula ann. 1541. quæ montes & pascua in Indis communia esse iubet, exponitur.*

21 *Stabula Hispanorum circa agros, & sata Indorum ædificari prohibentur.*

22 *Pascere animalia sua in alieno agro nemo potest.*

23 *Ordinationibus D. Proregis D. Francisc. à Toleto, qualiter cautum fuerit seruitium Indorum pro pascendis gregibus? Et quid in illis desideretur?*

24 *Salarium Indorum pastorum cur minuerit Prorex D. Francisc. à Toleto? & quòd eius opinatiò falsa fuerit.*

25 *Labor durus est, qui laboranti victum non ministrat.*

26 *Salarium Indis pastoribus augeri debet, & quare?*

27 *Pastorum officium durissimum, & laboriosissimum est, & militiæ simile, ex Virgil.*

28 *Pastor Indus non nisi octingentis ouibus præficiendus est, & amissas soluere debet.*

29 *Salarium maius debetur, vbi quis periculum rei sibi commissæ in se suscipit.*

30 *Pastoribus Indis plures oues pascendæ, & custodiendæ iniunguntur, quàm Regiis ordinationibus constitutum est.*

31 *Gregis appellatione decem oues, val quinque porci continentur.*

32 *Indus pastor plus soluit pro ouibus amissis, quàm pro salario lucratur.*

33 *Pastor de amissis ouibus tenetur, & quid probare debeat, vt excusetur?*

34 *Pastores Indi faciliùs excusandi sunt de ouibus amissis, & quare?*

35 *Dolus tantùm præstatur in contractibus, qui gratia vnius ex contrahentibus dumtaxat celebrantur.*

36 *Pastor si probet ouium pestem, vel mortalitatem in eadem prouincia, liberatur.*

37 *Indos pastores in custodia ouium à dolo, & culpa in totum excusare non conuenit, & quare?*

38 *Pastor si fiat lupus, meritò tenetur actione furti.*

39 *Indi qualiter excusentur de ouibus amissis per quoddam caput schedulæ seruitij personalis ann. 1609. quod expenditur.*

40 *Remedia dictare in materiis Indorum facile est, difficile verò perficere, aut infecta emendare.*

41 *Morbos sentire, & demere non est eadem ratio, ex Ouid.*

AGriculturæ tùm necessitate, tùm antiquitate, proxima est pecorum procreatio, &
conseruatio, † cùm sine his humana vita tran-
1 sigi nequeat, nisi quis fortè Pythagoricum institutum sequatur, qui ab omnibus carnibus abstinuit, vt Iuuenalis scribit *satyr. vlt.* & ventri indulsit non omne legumen. Vnde pascua,
2 † fundi etiam appellatione, aliquando veniunt,
& eius partes esse censentur, vt ait Scæuola *in l. Seiæ, 20. §. tyrannæ, D. de fundo instructo,* & post alios prosequitur Menoch. *de arbitr. lib. 2. centr. 3. casu 245.* & consonat Aristot. *lib. 6. Politic. cap. 4.* vbi inquit, studium rei pecuariæ, magnum habere commercium cum agricultura; & *lib. 1. cap. 5. paulò ante med.* vbi greges pascere, vocat viuam agriculturam.
3 Pascuorúmque † status regulariter mutari non
potest, etiam pro cultura agrorum augenda, vt benè, & practicè obseruat Couarr. *in pract. c. 37. n. 4.* à quo habuit Tusch. *verb. Pascendi, concl. 111. num. 7.* Et Genes. 3. & 4. legimus,
† Adamum à Deo agricolam constitutum, vt 4
operaretur terram, de qua sumptus est: eius verò filium Abel ouium pastorem effectum. Et
Didior. Sicul. *lib. 2.* inquit, † Ægyptium po- 5
pulum in tria quondam hominum genera distributum, Agricolas, Pastores, & Opifices; quod etiam memorat Aristot. *lib. 7. Polit. c. 10.* vbi addit Italos priùs fuisse pastores, deindéque ad agriculturam deuenisse.

Et alibi passim reperimus, † plurimos ex 6
antiquis Patriarchis, & Romanæ Reip. Ducibus, eisdem ministeriis grauiter insudasse, vt præter alios ostendit Valer. Max. *lib. 3. cap. 4.* sic inquiens: *Incunabula Tullij Hostilij agreste tugurium cœpit. Eiusdem adolescentia in pecore pascendo fuit occupata: validior ætas Imperium Romanum rexit, & duplicauit.* Nemesianus *Ecloga 2. vers. 72.*

Dij pecorum pauere greges, formosus Appollo,
Pan doctus, Fauni Vates, & pulcher Adonis.

Virgil. 3. *Georg in princip.*

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphriso. ——

Tibul. *lib. 2. eleg. 2.* & *lib. 3. eleg. 4.* & alij passim, ex Græcis & Latinis Poëtis.

Eóque respiciens D. Isidor. *lib. 17. etymo-*
logiar. cap. 2. † *Diuitiæ* (inquit) *antiquorum in* 7
his duobus erant: bene pascere & bene arare: quod latiùs diducit Tiraq. de Alex. *lib. 4 Genial. c. 15.* & Lælius Bisciola *lib. 3. horar. subseciuar. cap. 9.* Et M. Varro *lib. 3. de ling. Lat.*
Pecuniosus † (inquit) *à pecunia magna dictus* 8
est, pecunia autem à pecu, à pastoribus enim horum vocabulorum origo. Festus quoque Ponpeius *lib. 15. de verb. signif. verb. Aggregare,* & *verb. Pecunia,* idem eleganter ostendit: nam cùm docuisset verbum illud ab ouium gregibus deriuatum, quæ inuicem sibi iunctæ quies-
cunt, subiungit, † non esse mirum, si quorun- 9
dam verborum frequens vsus ex pecoribus pendeat, cùm apud antiquos opes, & patrimonia ex his præcipuè constiterint, vnde adhuc pecunias, & peculia dicimus. Columella etiam idem apertè significat *lib. 6. de re rust.* dicens. *In rusticatione vel antiquissima est ratio pascendi, eadémque quæstuosissima, propter quod nomina quoque & pecuniæ, & peculij tracta videntur à pecore, quoniam id solùm veteres possederant, & adhuc apud quasdam gentes vnum hoc vsurpatur diuitiarum genus.* Quibus verbis alia similia D. August. refert Gratian. *in cap. totum quidquid 1. q. 3.* & consentit Ouid. *lib. 5. Fast.* sic canens.

Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigebant,
Aut pecus, aut latam diues habebat humum:
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.

Et Plin. *lib. 18. c. 3.* vbi simul declarat, † cur 10
mulctæ olim in bobus & ouibus fierent, & cur multa nobilium familiarum Romanarum cognomina ab agrorum fructibus, & pecudum differentiis profecta fuerint, vt Fabij, Pisones, Lentuli, Cicerones, Bubulci, Bupecij, Iuuenci, Porci, Tauri, Vituli, Vitellij, Suilli, Capriani, Ouini, Caprini, Equini. Quod etiam obseruat Plutarch. *in Publicola*, & plurima alia

11 alia † de hac specie rusticationis, & eius vilitate, & dignitate tradentes, Tiraquel. qui innumeros refert, *in tract. de nobilit. cap.*32. Choppin. *de privil. rusticor. lib.*2. *par.*2. *c.*1. *& seqq.* Petr. Greg. *lib.*18. *syntagm. c.*21. *& seqq.* Pineda *de reb. gest. Salom. lib.*3. *c.*12. *n.*5 *pag.*141. & in Ecclesiast. *cap.*2. *vers.*7. *pag.*273. Matute *de Prosapia Christi pag.*12 & nouissimus Callistus Remirez, plura de pastoribus cumulans, *in tract. de lege Reg. Arag.* §.14 Petrus Gillius ad Æliani historiam, vbi etiam nobilissimos Reges habitos fuisse diligentissimos pecuarios scribit. Thom. Garzonus *in Platea vniuers.* & Vicent. Burgund. *in Speculo tom.*1. *lib.*18 Guido Pancirol. *in Thesaur. var. lect. pag.*365. *& pag.*374. vbi quòd in pascuis opes antiquorum consisterent, nondum inuento tritico, & de pascuorum vectigalibus, Torquem. *in Monarch. Indiana lib.*13. *c.*33. vbi de antiquorum Indorum pascendi ratione plura commemorat; & nouissimè, post hæc scripta à me visus Anton. Ferdin. Oterus *in tract. de pascuis, & iure pascendi, in proœm. per tot.* vbi plura alia eruditè congessit.

12 Ex quibus † descendit, quòd cùm operibus Reipub. necessariis, aut etiam in communi vtilibus, Indi deseruire teneantur, vt *sup. c.*4. *& seqq.* probauimus, meritò huic pascendorum, custodiendorúmque gregum, & armentorum oneri

13 subiungentur. Dicitur autem † grex propriè (vt hoc obiter aduertamus) minorum pecudum, vt ouium, caprarum, suum, proindéque ab armento, aut equitio separatur, quod pro maioribus animalibus sumitur, puta vaccis, equis, mulis, & similibus, *l.*1. §. *vlt. D. de rer. vindicat. l. vetus* 68.

14 *l. quid ergo* 70. § *sed quod, D. de vsufr.* Et † M. Varro *lib.*4 *de ling. Latin.* vbi armenti vocem ab arando deducit, quasi aramentum: quod & probari video à D. Isid. *lib.*12. *etymol. c.*1. ibi: *Alij armenta tantùm boues intelligunt, quasi Aramenta. Discretio autem est inter armenta & greges: nam armenta equorum, & boum sunt: greges verò caprarum & ouium*, & sequitur Laurent. Valla *lib.*4. *elegan. c.*42. ex Ouid. *lib.* 4. *Metamorph.*

Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Pascebant.--------

Et Virgil. *lib.*3. *Georgic.* ibi:

Hoc satis armentis: superat pars altera curæ
Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.

Quanquam non ignorem, equarum quoque, & armentorum greges dixisse Cicer. *in Verrin. & Philipp.* 3. ac bouem in grege videri ponere Pomponium *in l. si grege* 22 *D. de legat.*1. cum aliis; quæ obseruant Brisson. Brutius, Hottoman. Prateius, & nouissimus Calinus *de verb. iur. verb. G ex.*

15 Quinimò † in re pecuaria, etiam greges anserum, gallinarum, columbarum, gruum pauonum, piscium, aprorum, & similium animalium, quæ industria hominum cicurari solent, ponere videtur Choppin. *d. cap.*1. refertque Martial. *lib.* 3. *epigr.*57. lepidè describentem Villam Faustini, vbi.

Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vitulúsque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba sordida cohortis,
Argutus anser, gemmeique pauones,
Nomenque debet, quæ rubentibus pennis,
Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum phasiana Colchorum.
Rhodias superbi fœminas premunt galli,
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.
Audi sequuntur Villicæ sinum porci,
Matremque plenam mollis agnus expectat.

Et conducit illud Horatij *lib.*1. *epist.*5. de auibus loquens:

Ne si fortè suas repetitum venerit olim
Grex auium, &c.

Et per translationem hominum quoque, militum, & puerorum gregem dici reperio à Plauto *in Prologo Asinar.* & *in Aulularia act.*3. *scen.*3. Terent. *in Eunucho*, Liuio *lib.*8. & Sueton. *in Caligula cap* 18.

Et qualiter Vtopienses † pullorum infinitum gregem, vel multitudinem educant, narrat Thom. Morus *in sua Eutopia, lib.*2. *pag* 57. inquiens, quòd non incubant oua gallinæ, sed magnum eorum numerum calore quodam æquabili fouentes, animant, educantque, hi simul, atque è testa prodiere homines vice matrum comitantur, & agnoscunt. Quod quamquam iste Auctor in ficta illa sua Repub. per fictionem comminiscatur; Memphi tamen præclarissima Africæ vrbe verè contingere narrat Leonius *f* 8. & ex eo Maiol. *in colloq.*6 *de auibus pag.*197. tradens, pullos ibi, absque incubatione gallinarum procreari: *Excluduntur enim arte quidam. Nam plus mille ouis vase testaceo inclusis, subiicitur ignis lenis: post septimum autem diem in lucem animantia prodeunt: venundanturque nec numero, aut pondere, sed mensura.* Et statim addit in insula vulgò, *del Mero*, sub Rege Ternate solo Solis calore, oua gallinarum, arena, vel puluere infra quatuor vlnarum mensuram condita, fœtificari, exclusosque pullos, absque matris cura nutriri: quod & ante ipsos docuit Aristot. *de hist. animal. lib.*6. *c.*2. inquiens: *In Ægypto, ouis fimo terræ obrutis, pullos excludi. Et Syracusis compertum esse, oua sub storia in terra posuisse aliquem, atque ita editos fuisse fœtus. Iam verò & in vasis quibusdam tepidis inclusa oua, spontè pullos deprompsere:* quæ notare volui, tum quia suspicor nullibi meliùs hanc fœtificationem prouenire posse, quàm in nostris Insulis & Indiis Occidentalibus. Tum etiam quia mihi vsui fuerunt ad intelligendum epistolam Hadriani ad Seruianum, quam refert Flauius Vopiscus *in Saturnino*, vbi de Ægyptiis loquens, inquit: *Nihil illis opto, nisi vt suis pullis alantur, quos quemadmodum fœcundant, pudet dicere.* Nimirum propter fimum vel stercus, vnde talis fœcunditas prouenit. 16

Eamque Indorum † ad prædictum munus distributionem agnoscit, & probat Acosta *lib* 3. *de procur. Indor. salut. c.*17. ibi: *Sine gregem pascat*, & Matienz. *de moder. Reg. Perù* 1. *par. c.*11. *&* 2. *par. c.*13. *in fine*, vbi multa considerat pro vtilitate & necessitate conseruandi in his prouinciis pecudum causas, siue stabula, quæ alicubi *Estancias*, alibi *Hatos*, & aliis nominibus nuncupamus. Et idem facit Agia *in suis responsi de seruit. pers. pag* 6. & Torquem. *in Monarc. Ind. lib.*13. *c.*31. *& seqq.* Vbi simul recenset, 17

† qualiter Indi olim, & hodie artem pastoritiam exercuerint, & exerceant. Et Garcias Lassus Inca *in suis commentariis Regiis de Incarum historia lib.*8. *&* 9. *c.*16. *& seqq.* vbi refert, quando, & qualiter Hispani ad has prouincias Peruanas varia maiorum, & minorum pecorum genera adsportare 18

ſportare cœperunt ; & quàm citò in magnos greges excreuerint, Indis ſemper ad eos paſcendos, ac cuſtodiendos vtentes, qui commodiùs huic labori intendere poſſunt, cùm paſcua & ſtabula in frigidis, & montanis locis, vt plurimùm, reperiantur.

19 Quibus arrident † plures, variis temporibus editæ Regum noſtrorum Prouiſiones, Schedulæ, & Ordinationes, quæ hanc Indorum ad prædictũ ſeruitij genus diſtributionẽ non probare tantùm, verum & imperare videntur, quæ reperiuntur *in 4. tom. impreſſ. pag. 301. cum multis ſeqq.* Et licet in illa *ann.* 160. omnia coacta Indorum ſeruitia tolli videantur; hoc tamen ex proœmialibus, & ſæpe repetitis eiuſdem ſchedulæ verbis exceptum videtur, vt aduertit Agia *d. pag. 6.* Ita enim inquiunt libertati Indorum proſpiciendum eſſe, vt iis, quæ ad prouinciarum conſeruationem, & ſuſtentationem, ipſorumque Indorum pariter, atque Hiſpanorum bonum ſunt neceſſaria, vllum præiudicium non generetur, vt latiùs dixi *ſup. c. 4. ex n. 48.* Et euidentiùs demonſtrat altera ſchedula *ann.* 1601. ſuperioris declaratoria, quæ ſæpè repetit Indos ad paſcendos, & cuſtodiendos greges diſtribui debere, & vel in primo cap. ſic exorditur: *Primeramente ordeno, y mando, que ſe hagan los repartimientos de Indios neceſſarios para labrar los campos, criar los ganados, &c.* In alia quoque ſched. ann. 1608. quæ perſonale ſeruitium Regni Chilenſis aboleri iubet, ita id temperandum eſſe monetur: *Que no ſe falte a la labrança y criança*: & in alia data Vlyſſipone 24. Auguſti ann. 1619. huic Regiæ Limanæ Audientiæ directa, eadem Indorum diſtributio probatur ea tamen lege: *Que ſe mire mucho por el bien dellos, de manera que no ſean granados, ni ſe los reparta mas numero del que les toca, y deben dar, ſin admitir en eſta parte pretenſiones, ni diligencias de los que los pidieren para ſus comodidades, y fines particulares, pues lo contrario es exceſſo en perjuizio de partes, y contra todo buen gouierno.*

20 Et hunc † etiam procreandi, ac propagandi pecudes finem, ſiue ſcopum reſpicit illa alia nobilis prouiſio D. Caroli V. Imp. data en Fuenſalida 28. Octobr. ann. 1541. quæ extat *in 1. tom. impreſſ. pag. 61. & 62.* vbi cauetur: *Que todos los montes, paſtos, terminos, y aguas de las prouincias de las Indias ſean comunes, para que todos los vezinos dellas puedan gozar de ellos libremente: y aſſimiſmo puedan hazer, y hagan cabe qualeſquier bohios que ouiere en las dichas prouincias, cabañas, y traer ſus ganados junto à ellos, ò apartados, como quiſieren, &c.* Quod ta-

21 men † (vt alibi latiùs tradetur) ita accipiendum eſt, dummodò ſtabula, & paſcua circa Indorum populos, & ſata, vel aquas non exerceantur, neque in aliis locis, vbi eis, vel etiam aliorum Hiſpanorum fundis damno eſſe poſſint. Hoc enim grauiter prohibitum eſt ſchedulis ann. 1550. & 1555. quæ reperiuntur *in lib. impreſſ. Ordinat. Mexican. fol. 173.* Et iuris com-

22 munis regulis adiuuatur, † quæ ſtatuunt, neminem poſſe in alieno agro animalia ſua paſcere, *l. quintus, ad leg. Aquil.* Alex. *conſ. 35. Viſo proceſſu, n. 7. lib. 4.* Crauetta *conſ. 153. in princip. l. fin. C. de paſcuis publ. lib. 11. l. iniuriarum, §. fin. & l. ſeq. D. de iniur. l. per agrum, C. de ſeruit. cum ſimilib.* Couar. *cap. 37. pract.* Tuſch. *lit. S. concl. 111.* vbi tamen hoc limitant, niſi adſit præſcriptio, vel ius paſcendi in alieno agro iunctis pluribus aliis, quæ de damno in alieno paſturagio a pecudibus dato, & de eius ſatisfactione, oppidorumque circa hæc variis ordinationibus, tradit nouiſſimè Ant. Oterus *in d. tract. de paſcuis, c. 12. 13. & ſeqq.*

Extant quoque diuerſorum Proregum ordinationes, & præcipuè illius Indiani Numæ, ſiue Nomothetæ Dom. D. Franciſc. à Toleto, quibus præfigitur modus, † quo Indi paſtoricio 23 huic miniſterio, de quo agimus, diſtribuẽdi ſunt, & ſalarium, quod huius laboris ratione conſequi debent. In quibus tamen plures docti, & graues Viri aliquam emendationem deſiderant, quatenus iubent, vt Indi, qui huic oneri deſtinantur, ſex continuos menſes in eo ſine mutatione deſeruiant, cùm tamen in aliis ſeruitiis breuiora tempora deſignentur. Necnon etiam, dum eiſdem Indis paſtoribus, quos *Agnatyres* vocant, viginti duos argenteos nummos, & dimidium in ſingulos menſes pro ſalario, & victu præſtituunt, quod in ſingulos dies ſex duntaxat aſſes reddit vulgò, *Tres quartillos*, cùm tamen Indis, qui in aliis miniſteriis, non magis grauibus, & oneroſis occupantur, duos argenteos nummos, vltra victũ, ſalarij nomine pendi, idem Prorex ſtatuerit. Neque † placet diſcrimi- 24 nis cauſa qua motus fuiſſe videtur, nempè quòd Indi paſtores, cùm vagi, & otioſi per campos obambulent, poſſunt oculis ad gregis ſibi commiſſi curam attendere, & ſimul manibus aliquid operari, ex quo amplius ſibi lucrentur. Nam in hoc euentus, & experientia cõtrarium oſtendit, cùm pecudum domini Indos paſtores otioſos eſſe non ſinant & quicquid præter id operãtur, ſibi quoque, & ſuis vtilitatibus cedere putantes, ab illis extorqueant. Et prætereà impoſſibile eſſe videtur, vt ſex illi aſſes ſufficiant ad laborem Indorum compenſandum, qui vel in ſola cuſtodia gregis impenditur, cùm vix ad victum illius diei, quantumvis tenuem, comparandum in his prouinciis ſufficiat. Duruſque, & † iniuſtus ſem- 25 per ille labor reputari ſoleat, qui laboranti miſerabilem ſaltim alimoniam, præmij, aut mercedis vice, non præbet, *cap. Eccleſias, verſ. Item Apoſtolus 13. q. 1. c. Epiſcopos, de offic. Ordin. lib. 6.* cum aliis, quæ tradit Roman. *conſ. 25. per tot. & conſ. 344.* vbi apoſtillæ plures concordantes adducunt.

Vnde † ſemper iuri, & rationi magis con- 26 ſentaneum eſſe putaui, vt his Indis opilionibus, ſiue paſtoribus ſalarium augeatur idémque aſſignetur, quod cæteris præſtari ſolet, qui in aliis miniſteriis deſeruiunt, prout diſponi videtur in quadam ſchedula ann. 1591. ad Quitenſem Cancellariam directa *4. tom. pag. 299.* ibi: *Y moderar el numero de los que ſe reparten para la guarda de ganados, y acrecentarles los ſalarios, proueyendo como ſe les de lugar para oir Miſſa y acudir à la doctrina, &c.* Nam vt verum eſſe concederemus, minùs illos, quam alios laborare; hoc leuamen, aliis grauioribus incommodis repenſatur. Etenim cùm per ſex continuos menſes inſeruiant, diutiùs à ſuis municipiis, & domunculis, ſiue tuguriis abeſſe compelluntur, & vel vxores, ac liberos, friuoláque quæ habent, deſerere, vel ſecum, Biantis inſtar, omnia hæc adſportare. Vtrumque autem quàm ſit durum, & aſperum, nemo non videt. Vt omittam † alios

huius officij labores quos optimè expressit Virgil. 3. *Georg.* Baptist. Mantuan. *Eclog* 6. *&* 9. & efficiunt vt pastores militibus quoad vitæ genus affinitate quadam coniungantur, vt colligitur ex Aristot. *lib.* 6. *Polit.* *c.* 4. & Virgil. *d. lib.* 3. *Georg.* ibi:

—— Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectúmque laremque
Armaque Amycleúmque canem, Cressamque pharetram
Non secus ac patriis acer Romanus in armis.

28 Et præterea † cùm eisdem ordinationibus præfinitum sit, vt octingentis ouibus pascendis, ac custodiendis vnus dumtaxat Indus pastor inuigilet, & vt earum, quæ eius culpa perierint, vel amissæ fuerint, pretium soluere debeat, quod incommodum, & periculum in aliis seruitiis neutiquam im-
29 minet, planum est, eiusmodi † grauaminum occasione, augeri quoque salarium debere, *argum. text. in c. nauiganti. de vsuris*, ibi: *Pro eo quòd periculum in se suscepit*, *l. fundi partem* 80. *D. de contrah. empt. l. si sterilis* 12. *§. si vti fundum, D. de act. empt.* cum la é add. [illegible] a Tiraq. *de retract. lignag. §.* 1. *gloss.* 18. *n.* 8. Pinel. *in Rubr. C. de rescind. vendit. c.* 2. *n.* 29. *& in l.* 1. *C. cod.* *p. cap. fin. n* 23. Maximè quam † nusquam nume-
30 rus ille octingentarum pecudum seruatur, sed plures multo pastori Indo quamvis inuito & reluctanti, committi solent, & singulos greges, quos vulgò *Manadas* appellamus, mille capitum, vel mille & ducentorum efficiunt.
31 Cùm † de iure communi gregis nomen decem ouibus, aut quinque porcis contineatur, vt docet I. C. *in l. oues, D. de Abigeis*, vbi Bart. *num.* 2. idem Bart. & Angel. *in l sicut*, *§.* 1. *D. quod cuiusque vniuersit.* & obseruat Conan. *lib.* 4. *commentar. c.* 6. *n.* 10. Rebuff. *in l. Neratius* 85. *D. de verb. signif.* Forcat. *in Cupid. Iurisp. cap* 13. Cuiac. *lib* 6 *obseruat. c.* 8. & Petr. Pithæus *in*
32 *not. ad fragm. C. pag.* 93. Quò fit, † vt ferè semper plures amitti, vel perire contingat, quàm vt à pastore, seruitij tempore expleto, nedum integro salario, quod statutum est, verùm neque reliquis suis fortunis, exsolui possint, quòd quidem omni iure reprobatum exstitit, *l. illicitas*, *§. ne tenuis*, *D. de offic. Præsid.* vbi Bald. & DD. & alij relati ab Alphano *collect. an* 524. *l.* 1 *&* 2. *C. de exactor. tributor. & C. de super exact. lib.* 10. *& l.* 1. *& per tot. C. de execut. & exact. lib.* 12. cum aliis.
33 Et planè, † quamvis non ignorem, iuxta iuris communis regulas, pastorem de ouibus amissis teneri, neque bonam eius excusationem esse, quod lupus eas comederit, vt late tradit Specul. *in tit. de act. seu petit. §.* 3. *vers. Item nota quòd si, in fin.* & Abb. *in cap. innotuit, de elect.* quapropter ei probatio mortis incumbit, *l. si fundum*, 10. *§. Imperator, D. locat. l. si creditor* 4. vbi docet Cyn. *D. de pignorat. act.* Accurs. & post eum Bald. Paul. & Petr. Peralta *in l. cùm ita* 33. *§.* 1. *ff. de leg.* 2. Iaf. *in l. si pascenda*, *C. de pact.* vel saltim pellem domino ostendere debet, addito iuramento, quòd sine dolo, aut culpa sua mors interuenerit, cui standum est, nisi dominus contrarium docere potuerit, vt probat text. optim. *de iure nostro Regio in l.* 15. *tit.* 8. *par.* 5. *& in l.* 2. *tit.* 21. *lib.* 9. *Ordinam.* quarum argumento ita contra Bald. *vbi sup.* & Alex. *cons.* 158. *lib.* 2. qui traditionem pellis, etiam cum iuramento sufficere negant, rectè docet Palac. Rub. *in repet. cap. per vestras, notab.* 6. *§.* 11. *num.* 12. Didac. Perez *in l.* 12. *tit.* 14. *lib.* 2. Ordin. Cassanæus *in consuet. Burgund. Rubr.* [illegible] *§.* 5. *num.* 76 *in fin.* Auendañ. *de exequend. mandat.* 1. *par. cap.* 2. *num* 18 Ant. Gom. *lib.* 2. *var. cap.* 3. *col penul.* Cardin. Tusch. *litt. C. concl* 118. & Bobadill. *in Polit. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 125. *pag* 354 *&* *lib* 5. *c* 1. *num.* 155. *pag.* 588. In his tamen † miseris Indis, 34
aut miserandis, supradicta omnia nimis limitari debere putarem, cùm inuiti prorsus ad custodiendos eiusmodi Hispanorum greges accedant, nec tam ex contractu suo obligentur, quam ex præscripto legis, vel ordinationis, aut Magistratus ita iubentis: nec dicta custodia directo ad aliquam eorum vtilitatem inducatur, vel indicatur, sed præcipuè & principaliter in bonum, & augmentum Hispanorum, qui gregum domini sunt. Atque ita sub leui quauis occasione, vel culpa capitum mortuorum, vel amissorum puniri, aut eorum luitione mulctari non debeant, quemadmodum in † cæteris contractibus obseruatur, qui gra- 35
tia vnius ex contrahentibus fiunt, scilicet deposito, commodato, & similibus, *l. contractus* 22. *D. de regulis iur. l. si vt certo*. *§ nunc videndum, el primero. & §. interdum, D. commod.* ibi: *Nam quia nulla vtilitas eius versatur, apud quem deponitur, meritò dolus præstatur solus*, & ibi: *Vel si sua dumtaxat causa commodauit.*

Quamobrem non iustè in hoc casu practicari posset † illa notabilis doctrina, quam ponit 36
Bart. & post eum Ioan. de Platea *in l. qui ad præsens* 4. *C. de murilegul. lib.* 11. *per text.* ibi, nempè quòd si pastor, vel custos probauerit, sub illud ipsum tempus in illa regione aut prouincia, morbo, vel peste grassante, sublatas fuisse mortalitate aliorum prouincialium oues, nihil amplius probare teneatur. Quod licet textus ille nullatenus probet, arbitrio tamen iudicis relinquendum mihi videtur, qui ex variis causis æstimabit, an id admittendum sit, & in istis Indis, vt diximus, facilè ad eorum fauorem propendebit.

Quos tamen à dolo † & lata culpa, quæ dolo 37
similis est, *l. quod Nerua*, *D. deposit.* excusare non conuenit, nam experientia constat, eos natura sua admodum fugaces esse, & aliquando traditas sibi pecudes abegisse. Vnde via delictis aperienda non est, *l. conuenire*, *D. de pact. dotal. d. l. contractus*, *D. de reg. iuris*, ibi: *Excepto si conuenerit, ne dolus præstetur, nam hoc bonæ fidei iudicio contrarium est.* Et † pastor, si fiat lupus, meritò tene- 38
tur actione furti, vt probat text. & ibi Bald. & alij, *in l. si seruus*, *C. de furt.* *eternus* Coleros *decis.* 207.

Atque hæc quidem, quæ pro Indorum pastorum † fauore considerauimus, respexisse vi- 39
detur *d. Regia schedula ann.* 1609 *c.* 20. quod ego, his iam calamo traditis, inspexi, ita enim notabiliter inquit: *Que los Indios que guardan ganados, no esten obligados à pagar al ganadero las cabeças que perdieren en su tiempo, si por este riesgo que toman sobre si, no se les, diere algun precio equiualente, y este serà el que vos señalaredes, con condicion que lo tasseis, segun el merito y valor del peligro à que se ponen los pastores, y à las otras circunstancias de cada prouincia.* Quod tamen licèt iustissimè cautum, nunquam tamen praxi obseruatum conspexi, vt & in reliquis ferè contingit, quæ Indorum fauorem

uorem concernunt, in quibus vt rectè scribit Acosta d. c. 17. *Remedia † dictare facile est,*
40 *præscere verò, aut infecta emendare, perquam difficile.* Sicut & facile est (vt Ego dicere soleo) cognoscere damna & incommoditentia, quæ in multis rebus, quæ in his prouinciis Indiarum vitantur, contingant, & experimur, meliorem autem formam inuenire vtique difficillimum. Nam vt aliàs inquit Ouidius:

Non † eadem ratio sentire & demere morbos;
41 *Sensus inest cunctis, tollitur arte malum.*

CAPVT X.

De Gynaciis, siue textrinis, & lanificiis vulgò, Obrages; & an illis iustè Indi deseruire cogantur?

SVMMARIVM.

1 *Indi an iustè textrinis distribuantur.*
2 *Indi hodie in pannis conficiendis & aliis lanificiis peritissimi sunt.*
3 *Victus verbo vestis etiam continetur, & n. 25.*
4 L quos nos 34 §. fin. & l. verbo victus, de verb. signif. explicantur.
5 *Legatum alimentorum extenditur ad vestem, & ad lectum, siue stragulum.*
6 *Laurent. Vala malè reprehendit I C. quòd dixerint, verbo victus vestes contineri, & eius argutiis plenè respondetur.*
7 *Homines sine veste viuere non possunt, nisi belluas imitentur.*
8 *Furari qui potest ob tegendam nuditatem, ac propter famem.*
9 *Gynæcia apud Romanos, maximè in vsu fuisse, & homines eis adscripti.*
10 *Gynaciarij & Murileguli, & alij ab his officiis abesse non poterant, & ideò mancipia vocabantur.*
11 L qui textrini 6. C de Murilegul. *& alia de mancipiis Gynaciarum, & textrinorum agentes explicantur.*
12 *Gynecium vnde dicatur, notato errore Accursij? & qui Gyneciarij & textrini?*
13 *Bona Dea cur apud Romanos appellaretur Gynæcia?*
14 *Gyneconitis est domus mulierum, & Gyne mulier, quæ iam peperit.*
15 *Narsetem Eunuchum, licèt magnum Ducem, in Gynacium mulierum Sophia mandauit.*
16 *Indos ex textrinis plus lucri, quàm damni accipere, multi opinantur.*
17 *Gynacia, siue* Obrages de comunidad, *Indis multum proficua esse dicuntur.*
18 *Gynaciorum seruitio dari solent pueri decennio maiores, & de aliis eorum vtilitatibus.*
19 *Dom Prorex D. Francisc. à Toleto, qualiter, & quàm prudenter ordinationes Gynaciorum disposuerit?*
20 *Gynaciis Indos distribui licitè posse, qui Auctores tradiderint?*
21 *Leges iustæ nasci solent ex malis moribus, & quando recipi, & exequi debeant?*
22 *Legislator vltra finem, quem, vult, ligare non prætendit.*
23 *Gynæciis Indos distribui, iam pridem vsitatum est.*
24 *Schedulæ plures referuntur, quæ Indos Gynæciis distribui, probare videntur.*
25 *Indi Gynaciarij non nisi ex locis, duabus tantùm leucis distantibus à Gynæciis, extrahi debent.*
26 *Gynacia cum Indis coactis minimè toleranda, sed potiùs tollenda, & diruenda esse, Auctor opinatur, & quare?*
27 *Vestes verbo victus propriè non comprehendi, plurimi tradunt.*
28 *Panni, & alia stamina quæ ex Hispania adducuntur, Hispanorum vsui sufficiunt.*
29 *Gynæcia, vt permittenda essent, libera, & aperta esse deberent, & cum Indis voluntariis, vt sunt aliqua in Noua Hispania.*
30 *Schedula Guatimalensis refertur, quæ strictè prohibet Commendatariis, mulieres claudere, & cogere ad lanificia.*
31 *Caput elegans schedulæ ann. 1601. pro tollendo seruitio personali Gynaciorum, expenditur.*
32 *Schedula ann. 1601. & cap. instructionis ann. 159 . Indi Gynæciis distribui prohibentur.*
33 *Gynæcia quibus rationibus non fuerint sublata, tot schedulis eorum demolitionem iniungentibus.*
34 *Schedula ann. 1609.* cap. 1. & seqq. *Gynæcia conseruari, & Indos illorum seruitio distribui permittit, sub multis legibus, & conditionibus quæ referuntur.*
35 *Fr. Ioan. à Torquemada censet sanctissimam esse legem, quæ Gynæcia aperiri, & Indos eorum voluntarios esse iubet.*
36 *Gynaciorum conseruationi, & seruitio licèt aliquæ schedulæ conniueant, semper tamen Regiæ voluntatis esse videtur, vt si fieri possit, tollantur, & ad hoc plures schedulæ expenduntur.*
37 *Patronis, siue Commendatariis Indorum Gynæcia in suis commendis habere, prohibitum est schedul. ann. 162 . licèt non seruetur.*
38 *Æthiopes cum Indis in Gynaciis misceri, prohibitum est per sched. ann. 1612.*
39 *Schedulæ, quæ Gynæcia locari vetant, referuntur & explicantur.*
40 *Gynæcia locari, quæ prohibent schedulæ, de Gynæciis priuatorum accipi debent, non de iis, quæ sunt de Communitatibus Indorum.*
41 *Pueros decennio maiores Gynæciis distribui non conuenit, licèt aliter vsitetur.*
42 *Pueritia duris laboribus oneranda non est: sed suis studiis & ludis relinquenda, ex Arist. & aliis.*

CVm iustitiam Indos ad labores & functiones publicas compellendi, ex eorundem operum necessitate, aut communi saltem totius Regni vtilitate metiamur, meritò nunc in quæstionem vocari potest. An † iustè pannorum, aliorúmque staminum textrinis, siue officinis distribuantur quæ in hoc Regno Peruano, & in Mexicano frequentissimæ sunt, & vulgò, *Obrages*, appellari solent In quibus Indi † omne lanificij genus exercent, & licèt initio nihil nisi rudum & impolitum operarentur, hodie tamen optimos pannos conficiunt, qui cum iis ferè cōparari possunt, qui ex Hispania magnis sūptibus & itineribus adsportentur. Et planè cùm pro iis, 1 2

quæ ad victum pertinent, Indi, etiam inuiti, &
reluctantes ad laborandum compelli possint, vt
in præcedentibus demonstrauimus, æqua lance
3 dicendum videtur, † pro his quoque laborare
teneri, quæ ad vestiendos & operiendos ho-
mines diriguntur. Nam verbo victus vestem
etiam, & reliqua cultui corporis necessaria con-
tineri constat, vt docuit Labeo relatus ab Vlp.
in l. verbo victus 4. D. de verbor. signific. melior
text. *in l. quos nos 234 § final. D. de verb. signif.*
4 vbi ita scribit I.C. † *Verbum viuere quidam pu-
tant ad cibum pertinere. Sed Offilius ad Atticum
ait, his verbis & vestimenta contineri, sine his
enim viuere neminem posse*; & idem tradit *in d.
l. verbo victus.* Vnde recte docuit Accurs. *in l.
5 fin. D. de aliment. & cibar. legat.* † eum, cui ali-
menta legata sunt, pro veste quoque, & lecto,
siue stragulo agere posse; cuius doctrinam se-
quuntur, & pluribus ornant Bald. *in l. 1. C. de
Episc. aud. Roman. cons.* 146. *col.* 1. Bertrand. *cons.
159. in fin. vol. 1,* Auiles *in c.* 17. Prætor. *verb. A
razonables, n.* 5 & DD. per text. ibi *in l. 1 § mu-
lier, D. de ventre in possess. mitt.* vbi I.C cibum,
potum, vestitum, & lectum in victu connume-
rat. Idémque verbo sustentationis comprehen-
di probat opt. text. *in cap. omninò* & ibi Cardin.
Alex. 31, *dist. & in l si cùm dotem, §. sin autem in
sæuissimo, D. solut. matrim.* & alia congerens
Tiraquel. omninò vidend. *in tractat. de Nobil,
c. 31. n. 352.* Mysing. *obseru. 12. cent. 3. & in § item
si de dote, n. 4. Inst. de act.* nouissime Mager. *de
Aduocat. armat. c. 10. n. 312 & seqq.* Petr. Surd.
de aliment. titul 4 quæst. 2. ex num. 1. vbi post Bart.
& alios hoc extendunt ad cætera omnia, sine
quibus corpus humanum sustineri non potest,
& quæ hominum natura demonstrat. Et con-
ducit Cic. *de amicit.* dum inquit: *Multi diui-
tias despiciunt, quos paruo contentos, tenuis
victus, cultúsque delectat*; & *lib. 1. offic. Vi-
ta, victúsque communis in amicis vigent ma-
ximè, vestimentum, & habitatio continen-
tur.*

6 Et licèt † Laurentius Valla *lib. 6. elegant.
c.* 56. I. Consultos nimis Grammaticè repre-
hendat, quia dicunt, victus appellatione ve-
stes quoque venire, eò quòd victus, inquit, ve-
nit à viuendo, sed viuere possumus sine vesti-
bus, vt in Æthiopia, & plaga Æquinoctiali So-
li proxima. Hoc tamen attendendum non est,
quia vt benè tradit Alciat. *in d. l. verbo victus,*
nos hîc Æthiopum leges non interpretamur,
sed Romanorum, & Hispanorum, qui sine ve-
stibus viuere non solent. Cui etiam non minus
7 rectè subiungit Rebuff. *ibid. col.* 329. † quod
viuere sine vestibus communiter non possu-
mus, & saltem aliquo operimento indigemus,
nisi belluas imitari velimus, iuxta *d. l. quos nos,
§. vlt. & l. legatis, D. de aliment. & cibar. legat.* &
licèt quidam sine vestibus viuant, hoc tamen
regulam non infringit, cùm Legislatores ea,
quæ frequenter, & facilè fiunt, prospicere so-
leant, *l. nam ad ea D. de legibus.*

Et vt Ciceronem missum faciam *lib. 3. de
orat.* vbi inquit, vestem frigoris causa primò
repertam, post adhiberi cœptam ad ornatum
etiam corporis. Illud mihi videtur magis quo-
que contra Vallæ ineptiam stringere, quod Phi-
losophi omnes, qui vitam iuxta naturæ neces-
sitates tantùm formandam instituunt, paucis
naturam contentam dicunt, scilicet cibo &
vestimento, quasi hæc naturæ necessaria, sic
D. Paul 1. *ad Timoth. 6. Habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti simus.* Ad quod
respexit etiam Iuuenal *satyra* 14.

*——— Mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat edam,
In quantum sitis, atque fames, & frigora pos-
cunt, &c.*

Et Farinacius omninò videndus, *de furtis, quæst.
74. n.* 68 vbi probat, quòd † quemadmodum 8
potest quis licitè furari ob redimendam fa-
mem, ita & propter vestitum, & tegendam
nuditatem.

Secundò, † pro eodem labore Indis iniun- 9
gendo, perpendi potest Romanorum exem-
plum, qui Gynæciariis, Murilegulis, Baphiariis,
& aliis similibus officialibus vtebantur, qui in
texendis, tingendis ac conficiendis ex lana, &
Murice Imperatorum vestibus occupabantur.
Quorum non libera, & vicissitudinaria, vt no-
strorum Indorum, sed veluti seruilis conditio
erat, ita, † vt his officiis perpetuò addicti, si- 10
mul cum liberis, & vxoribus ab eisdem exire
non sinerentur, *l. 2. l. educimus 7. l. æternam 8. l.
Murileguli 11. C. de Murilegul. Gynæciar. & Ba-
stagar. l. vlt. C. de metallar. l. 1. C. de fugit. colon.*
Vnde & mancipia vocari solebant. † *l. qui tex-* 11
trini 6. d. tit. C. de Murilegul. lib. 11. ibi: *Qui tex-
trini nostri mancipia, l. 2. eod. tit. in C. Theodosian.
In qua est mancipium Gynæcij; l. 4. 5 9. 14. & 15.
tit. 20. in eod. Cod. Theodos.* cum aliis, quæ circa
prædicta ministeria vltra Alciat. Cuiac. Got-
thofred. & alios Scribentes in his iuribus, ob-
seruat Connan. *lib. 4. comment. c. 7* Brisson Ber-
tucius, Prateius, Sicardus, & nouissimus Kali-
nus *de verb. iur. verb. Gynæcium,* Martin Colerus
in tract. de aliment. lib. 1. cap. 15. n. 62. pag. 535.
Tiber. Decian. *respons. 42. n. 29. vol. 2.*

Vbi † meritò rident, & reiiciunt errorem 12
Accursij qui *in d. Rubr. C. de Murilegul.* Gynæ-
cium deriuari putat à *Gyne*, quod est nudus,
quasi nudus lana vestiatur. Est enim certiùs Gy-
næcium, siue Gynæceum verbum Græcum esse,
quod illam domus partem apud Græcos signi-
ficabat, quæ præcipuè fœminarum lanificio, &
textrinæ deputata erat, indéque Gynæciarios
dici cœpisse qui fœminis mixti ea opera exer-
cebant, & posteà, qui in publicis Gynæciis
conficiendis, & texendis vestibus Principis,
operam dabant. Quapropter Gynæcij, & textri-
ni nomen confunditur, siue pro synonymo su-
mitur *in d. l. 5. & 6. C. de Murileg. & in l. 24. C.
de annon. & tribut.* ibi: *Textrinis vel Gynæciis,*
iunctis aliis, quæ præter supra dictos Auctores,
notat Vitruuius, & eius Additionator Guil-
lelm Filangius *lib. 7. de Architect. cap.* 10. Alex.
ab Alex. *lib. 5 Genial. c.* 24. Qui † etiam animad- 13
uertit, Bonam Deam apud Romanos Gynæ-
ciam appellatam, & huius nominis rationem
adducit *lib. 3. c. 12 & lib. 6. c.* 8 Et Cæl. Rhodig.
† qui Gynæcontis meminit, quæ est domus 14
mulierum, *lib. 26. antiq. lect. c.* 32. & Gynem, in-
quit, esse mulierem quæ iam peperit, *lib. 7. c.* 15.
& Gynæca, pro menstruis mulieribus sumi, *lib.
14. cap. vlt.* Et hinc Paulus Diaconus in Iustin,
† loquens de Sophia, & Narsete, inquit, illam 15
huic, quòd Eunuchus esset, hoc mandasse, vt
cum pueris in Gynæcio lanarum pensa diuide-
ret, quod etiam refert Aimoynus Monachus
lib. 3. de gest. Franc. c. 10.

Tertiò

Tertiò, in fauorem eiusdem seruitij nonnulli considerant, quòd illud † non solùm Hispanis, & in communi vtile esse videtur, verùm 16
& ipsis Indis valde proficuum, cum labor, qui in illis impenditur, nimis onerosus non sit, eiusque occasione Indi intra limites patrios reperiant, in quo operari possint & argentum acquirere, quo tributa sua commodius exsoluant, vestibusque & stragulis, minori pretio comparatis vtantur, quæ alioqui, si hæc Gynæcia cessarent, tam ipsis, quàm Hispanis plurimi comparanda essent, vt experientia compertum asserunt. Maximè † cùm plurima
17 ex illis ad Indos ipsos pertineant, quæ vocamus, *Obrages de las comunidades de los Indios*, & ex eorum administratione, siue locatione ingentes reditus singulis annis percipiant, quibus aliis sibi necessariis commodè, & vtiliter prouidetur. Addùntque in eisdem textrinis
18 † pueros etiam decennio maiores occupari solere, & pro seruitij modo salarium lucrari, quamuis iidem vsque ad XIIX annum tributa non præstent. Et tandem omnes hac via ab otio, & aliis variis reuocari, atque in ciuilem & sociabilem vitam perduci, & meliùs in Fide Catholica instrui, cùm hæc omnia seriò, & prudenter cauta reperiantur in Ordinationibus, quæ ad eadem textrina reliquit Dom. Prorex D. Francisc. à Toleto. Vbi etiam † ser-
19 uitij quota præfigitur, leucæque assignantur, ex quibus Indi deducendi sunt, & tempora, quibus vicissim immutari debent: vt sic omnis durities, & iniustitia à prædicto seruitio abesse videatur.

20 Quibus argumentis † (licèt non ita distinctis, & exornatis) illud admittere, & probare videtur Acosta *lib. 1. de procur. Ind. salut. cap. 17.* Matienz. *d. lib. M.S. de moderat. Reg. Peru 2. p. c. 13* & omnium latissimè Agia *in d. respons. seruit. person. pag. 7. 26. 48. & seqq.* vbi, licet in schedula ann. 1601 huiusmodi coactum ad textrina seruitium cessare expressè iubeatur, ipse tamen, nimis animosè, defendit, adhuc sustineri debere, dummodo iniuriæ, & vexationes tollantur, quæ Regem nostrum piissimum mouisse videntur, vt dictam schedulam promulgaret.
21 Iustæ etenim leges, vt † ipse inquit, ex malis moribus nascuntur, iuxta doctrinam Arist. *lib. 2. Rhetor.* Macrob. *lib. 3. Saturn. c. 17.* & Taciti *lib. 15. annal.* ibi: *Vsu probatum est, leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni.* Et tunc demum recipi, & exequi debent, vbi earum ratio vrget, & in casibus, quos expressè designant, vt doctè tradit Bald. *in l. fin. q. 5 C. de hared. inst & in l. fin. & Auth. cui relictum, col. 4 per tex. ibi, C. de indict. viduit. tollenda.* Cessante verò, vel correcta legum ratione, ipsæ quo-
22 que cessare solent, † cùm legislator vltra finem, quem capit ligare non prætendat. *l. adigere, §. quamuis, D. de iure patr. c. mirandum, de seruis non ordin. c. fin. de prabend.* iuncta *l. non omnis, D. si cert. pet.* & doctrina Glos. notabilis *in l. 1. § prudentia, de legit. tut.* Bald. *in l. 2. C. qui admit.* & aliorum plurium, quos latè congerit Tiraquel. *in tract. de cessante causa, verb. Ratione legis cessante,* & Euerard. *in topic. legalib. loco 80 pag. 219.*

23 Et iuxta superiorem opinionē † Proreges & Gubernatores harum prouinciarum, iam inde à primis conquisitionis earum temporibus, Indos prædictis Gynæciis assignare soliti sunt, quorum ministerio lana carpi, in filum, & stamina duci, texi, & expoliri consueuit, variis ad hoc & necessariis ordinationibus, vt *suprà* diximus constitutis. Nec † desunt plures schedulæ, & proui- 24
siones Regiæ, quæ eiusdem seruitij mentionem facientes, illud approbare videntur, dummodò vexationes insolitæ cessent, & Indi competenti salario remunerentur, vt constat ex multis, quæ quotidie ad dicta textrina visitanda quin & de nouo cum Indorum distributione erigenda, expediri solent, & ex illa 19. Octob. ann. 1591. ad Quitensem Cancellariam *to. 4. impres. pag. 299.* ibi: *Y que tambien conuernia, que à los Indios que andan en los obrages, se les pague cada año à razon de à treinta y cinco pesos, como està ordenado, &c.* Et alia de Ventosilla 7. Octob. an. 1601. cum Prorege D. Ludou. à Velasco loquente: *La qual mandà remediar los excessos, y malas pagas de los obrages de la prouincia de Quito.* Et ex alia seruitij personali ann. 1609 c. 19. quæ aliquā Indorum vtilitatem in his textrinis considerat, eos † tamen non vltra duas leucas accersiri iubet, & 25
in rebus nō valdè laboriosis occupari his verbis: *Que à los obrages no se repartan Indios, si no fuerē vezinos del lugar donde estuuieren entablados, ò de dos leguas en cōtorno. Y vos procurareis que acudā à las cosas faciles de este ministerio pues desta criāça en estos oficios les resultan las grādes vtilidades que se saben.* Imò in aliis schedul. ann. 1610. in quibus Gynæcia quatuor denuò fundari Excellentiss. Lemensium Comiti permissum est, ad dimidiam leucam Indi coangustantur; quod tamen postea ad duas, vt in aliis, porrectum fuit.

Sed † licèt *suprà* dicta ita se habeant contrariam tamen in hoc articulo sententiam ego non grauatè defenderē quam à multis quoque piis, & expertis viris amplecti video. Scilicet magis iustum & expediēs esse, vt dicta Gynæcia in his prouinciis omninò cessare iubeantur, vt saltem Indi in eis laborare non compellantur. Nam in 26
primis † negare possumus in vestibus, & stragulis, quæ ibidem conficiuntur, eandem rationem, quæ in agricultura, versari, cum certius sit sub verbo victus propriè & strictè cibaria tantùm contineri, vt docet Alciat. *in d. l. verbo victus, in fin.* Matienz. *in l. 1. gloss. 6 n. 1 & 2 tit. 14 lib. 5* Recop. & Bobad. *in Polit. lib. 3. c. 4. n. 19 litt. G.* Et vt daremus contrarium receptius, & humanius videri. Cùm tamē panni, † & alia diuersa stami- 27
na quæ ex Hispania & aliis partibus adducūtur, Hispanorum vsui sufficiant, quibus hoc cōmercium non deserere, aut eneruare vtilius esse cēsetur: vel si ea adhuc operari cupiant, possint id suis, ac suorum famulorum manibus exercere, Indósque relinquere, qui nullam ex hoc labore vtilitatem consequuntur, quin potius plurima damna & vexationes, ita vt multi perire cogantur: & tenues vestes, quibus ipsi vtuntur, & opus habent vnusquisque iuxta patrium morem sibi conficiat, citra vllam textrinorum necessitatem: inde fit, vt rationes in contrarium perpensæ, parum stringant, & hoc seruitium, cùm excusari possit, & in communi vtile non videatur, meritò auferri, & antiquari debeat, † prout iam multis ab hinc annis in pluribus Nouæ Hispaniæ 28
prouinciis sublatum videmus, in quibus nullus Indus inuitus ad Gynæcia deducitur, sed qui voluntariè in eis laborare vult pacto prius salario, suas operas locat, & cùm sibi visum est, inde recedit, & se alio pro libito transfert, quod ibi vocant, *Obrages abiertos*, vt refert Torquemada *in Monarc. Ind. lib. 5. cap. 70. pag. 833.* 29

30 *pag* 833 Inuenio quoque † *in 4 tom. sched. impress. pag.* 297. schedulam quandam ann.1549. ad Guatemalensem Cancellariam directam, quæ districtè prohibet: *Que ni aun los Encomenderos puedan encerrar las Indias en corrales, para que hilen, y texan la ropa de algodon, que les han de dar de tributo, sino que en sus casas lo hagan y alli entiendan en ello, de manera que no reciban, ni se les haga agrauio alguno.* Sed omitti non potest
31 † integrum caput quartum illius schedulæ seruitij personalis ann.1601. quod serio admodum iubet, ne in his textrinis Indi etiam voluntarij, & sub qualibet mercede, aut quouis prætextu admittantur, grauibus pœnis transgressoribus irrogatis, his verbis: *Otrosi, porque he sido informado, que, el trabajo que los Indios han padecido, y padecen en los obrages de paños, è ingenios de acucar, es mui grande, y excessiuo, y contrario à su salud, y causa de que se ayan consumido y açabado en el muchos: prohibo, y expressamente defiendo: y mando, que de aqui adelante en ninguna prouincia, ni parte de essos Reinos, puedan trabajar, ni trabajen los Indios en los dichos obrages de paños de Españoles, ni en los ingenios de acucar, lino, lana, seda, ò algodon, ni en cosa semejante, aunque los Españoles tengan los dichos obrages, è ingenios en compañia de los mismos Indios, ò en otra qualquier manera, sino que los Españoles que los quisieren tener, aunque sea en compañia de los Indios, ò en otra qualquier manera, los ayan de beneficiar con negros, ò otro genero de seruicio, que les pareciere y no con Indios, aunque se diga, que lo hazen de su misma voluntad, sin apremio, fuerça, ni persuasion alguna, con paga, ni sin ella, ni aunque interuenga consentimiento de sus Caciques, ò autoridad de la justicia, ò en otra forma alguna. Con que lo susodicho no se ha de entender, ni entienda con los obrages, que los mismos Indios tuuieren, ellos solos entre si, y sin mezcla, ò compañia, ni participacion de Españoles de ningun estado, condicion, ò calidad que sea: porque los dichos obrages, que fueren de puros, y solos Indios, se ha de permitir, que se puedan ayudar vnos à otros. Todo lo qual es mi voluntad, y mando, que assi se cumpla precisamente, sin embargo de qualesquier leyes y ordenanças, cedulas, y prouisiones, que en contrario desto esten dadas, que si necessario es, por la presente las reuoco, y doi por ningunas. Y que las justicias no puedan condenar, ni echar à los Indios à seruicio de los dichos obrages, è ingenios, por pena de ningun delito, como lo han acostumbrado hasta aqui: y que los que estuuieren en ellos en esta forma, ò en otra qualquiera manera, los saquen, y pongan en libertad, commutandoles la pena en otra, qual les pareciere. Y encargo, y mando à vos el mi Virrei, Presidentes, y Oidores de mis Audiencias Reales de las dichas prouincias del Peru, Quito y Charcas, y las demas à ellas anexas que hagais executar lo susodicho irremissiblemente, sopena à las justicias y juezes que contrauinieren à esto, de suspension de oficios por dos años, y docientos ducados por la primera vez, y por la segunda doblado. Y à los dueños de los obrages, e ingenios que tuuieren en ellos los dichos Indios en otros docientos ducados por la primera vez, y destierro de vn año de donde fueren vezinos: y por la segunda, la pena doblada; y por la tercera, demas de la misma pena, que no se le permita ni puede tener de alli adelante obrage, ni ingenio. Y si vos el mi Virrei, y los Presidentes y Oidores de mis Audiencias teniendo noticia de ello lo dissimulaaredes y dexaredes de remediar, y castigar lo susodicho, me tendre por desseruido. Y es mi voluntad, que sea caso de residencia y visita, y que se os haga cargo dello, y que se me dè cuenta de la culpa que resultare, para que yo mande proueer sobre ello. Y si los Oidores que salieren à la visita de la tierra, lo dissimulare y no lo castigarē incurran en pena de suspensiō de sus oficios, por vn año, y que lo susodicho se execute inuiolablemente.*

Alia quoque † sched. 7. Octob. ann.1603. cùm adhuc prædicta damna durare dicerentur. Protegi Dom. D. Ludou. à Velasco iniunctum fuit, vt dictam schedulam seruitij personalis executioni mandaret. Et in Instructione eidem Protegi data ann.1595. *1. tom. impress. pag.* 318. *extat cap.* 47. cuius etiam meminimus *supra cap.* 7. *n.* 41. vbi refertur, iam inde à tempore Proregis Dom. D. Francisc. à Toleto, mandatis illi secreto traditis, cautum fuisse: *Que no consintiesse, que en estos Reinos se labrassen paños, por muchas causas de gran consideracion, y principalmente porque auiendo alla prouision bastante de estas cosas, no se enflaqueciesse el trato y comercio con los de España. Y reprehende el descuido y excesso que ha auido por lo passado, en dexar fundar muchos obrages, como si no huuiera prohibicion. Y aunque no los manda quitar y demoler, por buenos respetos, y consideraciones que para ello dize auer auido, se le encarga, y ordena, que para lo de adelante no de licencia alguna para fundar nueuos obrages de paños, ni reparar los que se fueren açabando, sin consultar lo primero con su Magestad, con las causas y fundamentos con que se pidiere, y con su parecer, y el de la Audiencia, de lo que conuiene conforme al intento dicho.* 32

Verum † quoniam his iussionibus non obstantibus, adhuc Proreges, & Gubernatores in tollendis dictis dextrinis, Indisque ab eorum laboribus subleuandis, supersederunt, multorum Regni nobilium, aliorúmque pauperū, viduarū & hospitalium, quinimò & ipsorum Indorum damna, & dispendia causantes, quorum reditus, & substanita in illis, vt plurimùm, consistebat; & alias prætereà rationes, quas *suprà num.* 3. *& seqq.* cum Agia considerauimus, quibus omnibus pias nostrorum Regum, & Supremi Indiarum Consilij aures impleruni. Tandem † effectum est, vt Regia alia schedula circa idem seruitium personale lata ann.1609. cuius sæpe mentionem fecimus, alterius sched. ann. 1601. executio suspenderetur, Gynæciis, & Gynæciariis Indis in pristino statu relictis, ita tamen, vt illis rigorosum salarium assignaretur, & vltra duas leucas euocari non possent, neque ad alia ministeria traduci, vt constat *ex cap.* 1. *d. sched.* quod sic exorditur: *Primeramente ordeno, y mando, que se hagan los repartimientos de Indios necessarios, para labrar los campos, criar los ganados, beneficiar las minas de oro, plata, y azogue, y los obrages de lana y algodon, pues de su labor resulta la comun vtilidad de todos essos Reinos, que arriba queda referida.* Et *cap.* 9. ibi: *Y presupuesto que aunque seria de gran descomodidad para los Indios, y para los Españoles, que los obrages se cerrassen, podrian passar sin ellos, hareis executar la lei, y tassa* 33 34

justa

iuſta de ſus iornales, ſin el reſpeto y atencion que arriba digo, en las mas labores; de manera, que los Indios obrageros queden ſatisfechos, y pagados de ſu trabajo. Y no conſintais que ſe repartan a los obrages que no los quiſieren con eſta condicion, &c. Et *cap.* 19. ibi: *Que a los obrages no ſe repartan Indios, ſino fueren vezinos del lugar donde eſtuuieren entablados, ò de dos leguas en contorno. Y vos procurareis, que acudan à las coſas faciles deſte miniſterio, pues de ſus crianças en eſtos oficios les reſultan las grandes vtilidades que ſe ſaben.* Et *cap.* 23. ibi: *Que ningun minero, dueño de Chacaras, obrages, y ganado, ni otra perſona alguna de qualquier eſtado y calidad que ſea, pueda ſeruirſe de los Indios Mitayos, y de repartimiento, ſino es de àquellos que ſe le repartieren, y eſtos no los han de conuertir en diferentes vſos del efecto à que fueren deſtinados por ſu mita, ò repartimiento. Y el que contrauiniere en algo deſto, incurra en pena de mil peſos, aplicados por tercias partes, caza de comunidad de aquel pueblo, juez, y denunciador, y de alli adelante no ſe les repartan, ni puedan repartir Indios para ningun efecto.* Quam legem Mexici ſumma cura exequi ſtuduiſſe Dom. Proregem D. Ludouic. à Velaſco refert Torquemada *in Monarch. India. lib.* 5. *cap.* 70.

35 *in fine, & pag.* 835. inquit: *Que † fue proueida de pecho mus Chriſtiano, y ſantiſſima ſu execucion, ſi Dios quiere que ſe guarde. Porque como abre los obrages, y los pena en razon deſto, y dexa à los Indios gente voluntaria, libre, y no forçada, mueren los obrageros.*

36 Sed licèt † hæc ita permiſſa fuerint, ſemper tamen Regiæ intentionis fuiſſe videtur, vt prædicta Gynæcia parciſſimè exercerentur, & Proreges ad vnguem obſeruarent, quod ſibi in mandatis iniunctum fuerat, de illis de nouo citra Regium iuſſum non erigendis. Indéque manauit ſchedula quædam data Aranjuecij 29. April. ann. 1603. quæ Proregem Dom. D. Ludouic. à Velaſco hac de cauſa reprehendit, monerèque iubet, quot, & qua auctoritate, & vtilitate in hoc Regno reperiantur? qui in illis deſeruiant? & an ea penitus demoliri conueniat? vel pannis, qui ibidem conficiuntur, aliquod tributum imponere? Quod etiam repetitum inuenio in alia ſchedula Arandæ 14. Auguſt. ann. 1610. Proregi Dom. Marchioni Montiſclario directa, & in altera ad Proregem Dom. Principem Squilacenſem dat. Burgis 21. Nouembr. ann. 1615.

37 Extat quoque † caput epiſtolæ miſſæ ad Regiam hanc Limenſem Cancellariam 28. Maij ann. 1621. quo diſponitur, ne patronis Indorum permittatur, vt intra proprios, vel finitimos ſuæ commendæ populos eiuſmodi textrina habeant, his verbis: *Y no permitireis que los Encomenderos tengan obrages dentro de ſus Encomiendas, ni tan cerca dellas, que ſe pueda recatar, que ſe aprouecharàn de los Indios, y de ſus ſeruicios perſonales, &c.* Quod tamen executioni mandatum non eſt, nec mandari poteſt, niſi omnia ferè demoliantur; nam Commendarum colore, & calore, in earum locis, vt plurimum, conſtructa reperiuntur. Prout ſimiliter non obſeruatur alia ordinatio,

38 quæ vetat, † ne Æthiopes cum Indis in hoc labore miſceantur, propter damna, quæ ex eorum commixtione experientia monſtrauit, de quibus agit epiſtola Ventoſillæ 28. Octobr. ann. 1612. Dom. Marchioni Montiſclario directa, quæ ita habet: *Y eſta muì bien el auer ordenado, que en los obrages no trabajen negros mezclados con Indios, por el daño que a los Indios reſulta de la compañia de los negros.*

Neque alia, † quæ eadem Gynæcia locari vetat, de qua loquitur alia epiſtola Turriſellana 22. Februar. ann. 1602. ad Proreg. Dom. Ludouic. à Velaſco, quæ ita inquit: *Pues dezis, quan en perjuizio y daño de los Indios es, que ſe arrienden los obrages de paños, y que auiendo lo entendido aſſi, luego que llegaſtes à eſſe Reino, no lo permitiſtes, me ha parecido bien que no ſe arrienden los dichos obrages, como no ſe harà de aqui adelante, ſino que en todo ſe procure el bien y aliuio de los* 39

Indios. Quod tamen, † vt antinomia ceſſet, ad Gynæcia priuatorum, reſtringendum videtur; nam in his, quæ ad Indorum municipia, ſiue communitates pertinent, talis locatio valdè probatur in alia epiſtola ad Proregem Dom. Principem Squilacenſem, Matrit. 28. Mart. ann. 1618. vbi hoc cap. reperitur: *Quedo aduertido del vtil, que dezis ſe va conſiguiendo, de auer arrendado algunos obrages de las Comunidades de los Indios, lo qual ha parecido que eſtà bien, y os encargo procureis el beneficio delos Indios, y Comunidades.* 40

Et planè, † quod in his textrinis receptum eſt, vt pueri decennio maiores eorum operationi diſtribuantur, quamvis neque tributis, neque aliis laboribus, vſque ad decimumoctauum ætatis annum onerentur, vt diximus *ſupra cap.* 5. & dicemus *infra cap.* 19. multi probare ſolent, & in ordinationibus, quas vocant, *de Obrages*, Dom. Proregis D. Franc. à Toleto *cap.* 2. expreſsè permittitur. Sed mihi durum & iniuſtum videtur, nam vt quidam nouiſſimus Politicus inquit: *Suis † etiam ſtudiis relinquenda eſt pueritia, ne videamur naturam arguere, quæ hanc ætatem imbecillem eſſe iuſſit, & intempeſtiua ſemente ſapientiæ, nondum præparatum ingenium corrumpamus. Sit illis innoxia laſciuiendi venia, fruantur denique adhuc miſerantis naturæ indulgentia, nec ante humanarum mentium ſupplicia, quam meruerint, tolerent.* Neque planè comperio, quomodo paruuli iſti grauibus penſis, & laboribus onerati, & veluti in ergaſtulis ſub ſæuiſſimis ſæpè tortoribus conſtituti, adoleſcere poſſint, & virilem vigorem recipere, aut (quod magis curari debet) in Chriſtiana Religione proficere, vel Hiſpanis mutuis beneuolentiæ nexibus ſociari, cùm eodem Politico teſte, quæcunque ſuppliciorum metu colimus, eadem triſti faſtidio auerſari ſoleamus, & concepta à puero odia, neſcio qua horroris conſuetudine, ad ſenium quoque deducamus. Vnde Ariſtot. *lib.* 7. *Polit. cap.* 17. docuit, pueros non laboribus onerandos, ne creſcere impediantur. De quo meminit etiam Petr. Gregor. *lib.* 5. *de Repub. cap.* 1. *num.* 3. Seneca *lib.* 2. *de ira, cap.* 21. ibi: *Creſcit licentia ſpiritus, ſeruitute comminuitur*, & in Tragœd. Hippolyti: *Propria deſcribit Deus officia, & æuum per ſuos ducit gradus.* 41 42

CAPVT XI.

De eodem seruitij genere in Angariis & Parangariis, mansionibusque viarum, vulgo, Tragines y cargas, y seruicio de los Tambos.

SVMMARIVM.

1 *Terra eadem non fert omnia.*
2 *Galieni Cæsaris iocus imprudens.*
3 *Deus cur noluerit omnia in eisdem prouinciis nasci?*
4 *Caroli V. Imp. elegans epistola refertur.*
5 *Commerciorum causa homines per varias prouincias discurrunt.*
6 *Mercatoris officium qualiter definiat Marsilius Ficinus?*
7 *Mercatores à discurrendo nomen habent apud Hebræos.*
8 *Viarum & viatorum ratio publicè curari debet; vt mutuò adire se homines possint, & commercia exercere.*
9 *Indi quo pacto viatoribus, siue itinerantibus distribui cœperint?*
10 *Indi, qui ad seruitium mansionum deputantur, quales?*
11 *Indos ad viatorum, & mansionum seruitium iustè distribui qui tradant?*
12 *Indos angariari, siue onerari, licèt prohibitum sit, aliquando tamen excusari non potest, & num.* 14.
13 *Indos Mansionarios, siue* de los Tambos *& & eorum seruitium qualiter definiant Acosta & Matienzus?*
15 *Vtilitas commerciorum, & promiscui vsus multa suadet.*
16 L. si quis mancipiis, §. si impubes, D. de instit. act. *ponderatur, & explicatur.*
17 L. penult. C. de hæred. instit. l. quod si minor. § non semper, D de minor. l. si ad pupillum 11. D. de auctor. tutor. *expenduntur.*
18 *Mercatores & negotiatores semper fouendi, & iuuandi sunt.*
L. 2. D. de nundinis. & l. semper, §. negotiatores, D. de iure immun. *exornantur, ibid.*
19 *Angarias & parangarias, qualiter exercerent Romani?*
20 L. 1. C. de cursu publ. lib. 12. & l. neminem, C. de sacros. Eccles. *explicantur.*
21 L. ab his. 10. D. de vacat. muner. & l. vlt. §. patrimonium, de muner. & honor. *exponuntur.*
22 *Angariæ & parangariæ erant munus patrimoniorum, pro oneribus baiulandis.*
23 *Angarij milites, & angariæ militares.*
24 *Parangaria, siue perangaria, in quo differrent ab angariis?*
25 *Princeps vt subditos parangarios faciat, debet esse iusta causa.*
26 *Ioann. Otalora error notatur in expositione vocis & vsus angariæ & parangariæ.*
27 *Angaria omnis ad Regem tantum pertinet, vel de eius licentia.*
28 *Mansionum pro itineribus, curam, quas hodie dicimus,* Mesones y ventas, *qualiter exercerent Romani?*
29 L. penult. C. de cursu pub. & l. 9. C. de annon. & tribut. in C. Theodos. *explicantur.*
30 L. vlt. §. hi quoque, D. de muner. & honor. l. nemo, C. de annon. & tribut. *& alia de mansionibus viarum agentes, explicantur.*
31 *Præsides prouinciarum qualiter in mansionibus diuertere, & earum curam habere deberent?*
32 *Cursui publico, & viarum mansionibus, siue stationibus destinati, vocabantur manicipes, vel mancipati, & de variis officiis eorum.*
33 *Catabulenses qui, & quid Catabulum, cui seruire B. Marcellus R. P. damnatus fuisse dicitur.*
34 *Equorum ducenta millia apud Sinas ad itinerantium vsum disposita sunt.*
35 *Reges Peruani notabiles admodum vias & mansiones militares fecerunt, ad exercitus ducendos & reficiendos.*
36 *Indi olim etiam à suis regulis onera ferre, & itineribus seruire, cogebantur.*
37 *Indos ad onera portanda in itineribus petere, vnde originem habuerit?*
38 *Indi si oneribus, & aliis ministeriis itinerantium non applicarentur, non essent, qui eis commodè inseruire possent, & quare?*
39 *Mercatores, & negotiatores dispendiis grauandi non sunt.*
L. semper, § negotiatores, D de iur. immunit. *expenditur, & illustratur*, ibid.
40 *Cassiodori elegans locus expenditur.*
41 *Schedulæ aliquæ, & Regiæ ordinationes referuntur, quæ Indos moderatè onerari posse permittunt, vbi id excusari non possit.*
42 *Indi, Indo vmque oues parcissimè itinerantibus dari, & nunquam, etiam volentes, ipsi onerari possunt, & quare?*
43 *Christiani homines seruis, vt iumentis, vti non debent.*
44 *Onerum portatio valdè corpus eneruat.*
45 *Schedulæ plures referuntur, quæ Indos vllo modo onerari posse vetant.*
46 *Schedula seruitij personalis ann.* 1609. *quid tandem statuerit circa onera, & seruitia Indorum in itineribus?*
47 *Indi sub quibus cautionibus onerandi, & itinerantibus distribuendi sunt.*
48 *Indorum diminutio ex eo maximè nascitur quòd cum vxoribus manere non sinuntur.*
49 *Mansionibus viarum qualiter Indos distribui, vel non distribui, variis schedulis cautum fuerit.*
50 *Indorum vt labor, & onus cesset in itineribus quid Regiis schedulis cautum fuerit.*
51 *Mansionarios Indos pro mulis, vel equis amissis, aut abactis non teneri, schedulis Regiis cautum, quæ referuntur.*

NOn minus certum † quàm vulgatum est, non omnia in eadem terra, siue prouincia, produci, vt tetigi 1. *tom. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 5. *& lib.* 2. *cap.* 20 *num.* 53. *&* 54. & docet Plato *lib.* 3. *dialogo de Repub. siue de iusto*, *col.* 10. quem refert noster Bobadilla *in Politica lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 57. & alia tradens D. Præses Valençuela *cons.* 180. *num.* 42. *vol.* 2. vnde, scitissimè dixit Virg. *lib.* 1. *Georg. vers.* 54. 1

Et

Et quid quæque ferat regio, & quid quæque ferre recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ,
Arborei fœtus alibi, atque iniussa virescunt
Gramina: nonnè vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit Ebur, molles sua thura Sabæi? &c.
Idem iterum *lib.2 vers.109.*
Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt.
Vbi Ludouicus Cerda similia verba Herodoti, & Isocratis diligenter expendit; & Sydonius Apollinar. *in Panegyr. ad Maiorian. post princip.*
------Tum quæque suos prouincia fructus
Expósuit; fert Indus ebur, Chaldæus amomum,
Assyrius gemmas, Ser vellera, thura Sabæus,
Atthis mel, Phœnix palmas, Lacedæmon oliuam,
Argos equos, Epirus equas, pecuaria Gallus,
Arma Calybs, frumenta Lybes, Campanus Iacchum.
Aurum Lydus, Arabs guttam, Panchaia myrrham,
Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus,
Sardinia argentum, naues Hispania defert.

2 A quibus † non abludit locus Galieni Cæsaris, licèt imprudenter effusus, apud Trebell. Pollionem in eius vita, & Renat. Chopp. *de priuil. rustic. lib.2. 2. par. c.3.* qui cùm nuntios accepisset de variis orbis terrarum partibus, quæ à Romano Imperio desciuerant, quæ singulæ seorsum variarum opum, ac fructuum prouentu commendabantur, risisse fertur, ac dixisse: *Numquid sine iis esse non possumus?*

3 Quod † summa prouidentia Deum ordinasse, scribit B. Chrysost. *in cap.3. epist.1. ad Corinth. homil.34. Vt inde homines commerciorum causa cogeret commisceri.* Quæ verba mutuasse vide-
4 tur elegans † illa epistola Imperatoris, ac Regis nostri Caroli Quinti, quæ extat *4.to.impress.pag.222.* vbi sic inquit: *Vna de las cosas que mas comun parece entre todas las gentes, es, el vso de los comercios y contrataciones que tienen entre si: porque como la suma Sabiduria de Dios en todas las partes del mundo cria cosas de mucho prouecho para los hombres, las quales en otras no se hallan mediante la continuacion de los tratos, y rescates, se buscan, y adquieren, y se vienen à conocer y hermanar vnas prouincias con otras.*

5 Quæ cùm ita se habeant, † & homines tàm eorundem commerciorum gratia, quàm vrgentibus aliis de causis frequenter soleant suas sedes mutare, & cum domo, ac supellectili itinera longa subire, mercesque etiam, quibus negotiantur, deducere, quia vt docet Marsil.
6 Ficin. *in epist. lib.2. Mercatoris † officium est, veridica fide, & diligentia, externis alimentis ciuitatem, & se ipsum alere* Vnde † mercatores
7 apud Hebræos *Sabbair*, aut *Sabbarim*, dicti sunt, à verbo *Sabbar*, quod est circuire, & merces per fora circumferre, & vt Horat. inquit *lib.1. epist.1.* extremos currendo ad Indos, per mare, per terras pauperiem fugere, vt doctè, sicut solet alia, obseruat Pineda *de rebus Salomon. lib 4.*
8 *cap.24. § 3. num.7.* Meritò necessarium † fuisse videtur, vt inducta iam in his Occidentalibus regionibus Politica, & sociabili viuendi forma, tùm inter Hispanos, tùm etiam inter ipsos Indos, variisque vrbibus, coloniis, ac municipiis, in locis adeò remotis, & inter se distantibus, constitutis, itinerum quoque, ac viarum ratio constitueretur, quibus se mutuò adire homines possent, securiùsque, ac faciliùs commercia sua exercerent, & frequentarent, iuxta text. *in l.1. & per tot. D. via publ. & itinere publico reficiendo*, Iustin. *in constit.25. de Prætore Licaoniæ, l.6. & 7. tit.29. l.1. & per tot. tit.31. part.3.* cum latè adductis à Bartol. & DD. ibid. Cæpol. *de seruit. rustic. c.3. n.17.* Ioseph. Ludouic. *commun. concl.76.* Petr. Greg. *lib.1. syntagm. cap.2. num.5. lib.3. cap.13. num.4. lib.22. cap.9. num.2 & 3. & lib.47. cap.8. num.4.* Boër. *decis.44.* Franc. Mingon *ad consuet. Andegauens. fol.24. col.1.* Pontan. *ad consuetud. Blesens. tit.3. art.17. fol.170.* Papo *ad consuet. Borbon. §.261.* Mysinger. *obseruat 60. centur.1.* & nostro docto & diligenti Bobadilla *in Polit. lib.3 c.3. n.16. pag.99.*

Hoc autem vt commodius fieret, † Indi initio à Magistratibus peti, & paulatim veluti ex necessaria, sine assidua iurisdictione, concedi cœperunt, qui Hispanis iter agentibus, duces essent & in aliis ministeriis seruirent, suisque humeris, quibus pro iumentis vtuntur, sarcinas eorum deferrent, & interdum propriis humeris baiularent, vbi id rei, vel loci qualitas exigebat, Quos Indos in Noua Hispania *Tamemes* appellant, & in hoc Peruano Regno, *Apires*, siue *de Tragines y Carga.* Iisdemque adduntur † alij, qui ad eandem itinerantium vtilitatem, & subleuationem in publicis mansionibus, quas *Tambos* dicimus, vicissim residere coguntur, ibique viatoribus aquam, ligna, herbam, & alia, quæ vsus exigit, ministrare, & mulas pascere, ac custodire. 9 10

De quorum onerum iustificatione, † dummodo Indi plus solito & debito non grauentur, & aliæ conditiones seruentur, quas *supra c.5.* retulimus, parum dubitat Ioan. Matienz. *in d. tract. de moder. Reg. Perù, 1. par. cap.* & Ioseph. Acost. *lib. de procur. Ind. sal. cap.17. pag.348.* Vbi resoluit, quòd quamvis pluribus latis legibus, † Indi onusti iter capere prohibiti sint: tamen consuetudo omnium propemodum secus habet, hæc ùbique regionum incredibilis incommoditas, & penuria id veluti suo iure deposcit: & hoc per se neque iniquum esse, neque perniciosum, si æquo plus non vrgeantur, & pretium non iusto minus præstetur. Neque habere hanc rem plus miraculi, aut violentiæ, quàm quod in Europa baiuli onera, etiam grandia, dato pretio, quouis, vndeuis portant. Et *pag.346.* de Indis mansionariis sermonem habens, ita inquit: *Quæ, † si vera sunt, manifestum est, non esse ab æquitate alienum, quòd publica diuersoria per vices suas, quas Mitas ipsi dicunt, Indi & incolere, & viatoribus necessaria præbere, pretio dato, iubentur, quod ex veteri, Ingarum disciplina nostri accepere, vt alia pleraque plena prudentiæ.* Et Matienz. *d. cap.10. Mitayos de Tambos son los que se dan para traer yerua y leña à los passageros, y para lleuar cargas de vn tambo à otro. Estos se repartieron en el Perù por el Gouernador Vaca de Castro, por ordenanças que hizo, conforme à las del Inga, que hasta oi se guardan, en que repartio los pueblos que auian de seruir en cada Tambo.* Idem in vtroque casu, necessitate vrgente, & non aliter, concedit Agia *in respons. pro seruit. person. pag.56.* & Dom D. Didacus Ramir. qui posteà obiit Episcopus Carthaginensis, 11 12 13

thaginensis, in quodam memoriali, siue libello, quod pro tollendis damnis & vexationibus Indorum Regio Indiarum Senatui dicauit §.
14 11. Vbi inquiunt, † hæc onera hodie etiam in multis partibus vitari præcipue in prouincia Guatemalensi, & vix, ac ne vix quidem multoties excusari posse.

Pro qua opinione Ego vltra prædictos Auctores sequentia argumenta perpendo. Primum,
15 quod † cùm dicta seruitia in communem totius Regni vtilitatem dirigantur, & commerciorum faciliorem vsum, atque expeditiorem respiciant non debet nouum, aut mirum videri, si aliquid durius, vel asperius contra strictas & ordinarias iuris regulas admittatur, vt constat ex celebri, † ac difficili text. *in*
16 *l. si quis mancipiis 17. § si impuberes, D de instit. act.* vbi quamvis sciamus dominum mortuum esse, recte tamen eius institori solui posse, respondet I. C nec mandatum domini morte, vt in aliis causis finiri: *Propter vtilitatem promiscui vsus*, id est, commerciorum ampliandorum ratione, vt benè, reiecta alia interpretatione Accursij, exponunt Cuiacius & Gothofred. *in notis ibidem*, idem Cuiac. *in tract. 8 ad African. ad l. eius qui in prouincia, si cert. pet.* & Euerard. Broncorst. *cent 2 controuers. cap. 46. vers. Secundo aduersatur.* Et idem probare pos-
17 sumus † *ex l. penult. C. de hared. instit.* vbi propter necessarij vsus vtilitatem permittit Imperator hæreticos in testamentis, & contractibus testimonium perhibere, & *ex l. quod si minor 21. §. non semper, D. de minor.* ibi: *Ne magno incommodo huius ætatis homines afficiantur nemine cum his contrahente, & quodammodo commercium eis interdicatur*, & *ex l. si ad pupillum 11.* ibi: *Expediendarum rerum gratia, D. de auctor. tut.* Quibus addere licebit plurima alia,
18 quæ de † commerciis instituendis, atque fouendis, mercatoribusque iuuandis, & multis priuilegiis, & exemptionibus afficiendis, tradit notabiliter Bald. *in Rubr. de cleric. peregr.* & I. C. *in l. 1. de nundinis* & *in l. semper. §. negotiatores, D. de iure immunit.* ibi: *Nam remuneranda pericula eorum, quin etiam cohortanda præmiis merito placuit, &c.* Idem probatur *in l. 1.* vbi Rebuff. & Pyrrhus Englebermæus, *C. de navicular. l. 1.* vbi Ioan. de Platea, *C. de profess. & medic.* & alia latè congerens Tiraq. *de Nobilit. q. 33. n. 13.* Petr. Gregor. *lib. 4. de Repub. c. 7.* Ioan. Boterus *de ratione status lib. 8. §. de industria*, Ribadeneira *in Princ. Christiano lib. 2. c. 11.* Auendañ. tit. *de las excep. n. 56.* & nouissimè Callist. Remir *de lege Reg. Arrag. §. 14.* Scacc. *de commerc. §. 1. q. 1. n. 66. & seqq.* & Petr. Faber *lib. 1. semest. cap. vlt. pag. 11* vbi citat Euphronium quendam, cuius meminit interpres Aristophanis in Pluto, sic dicentem *Ex ciuibus quidam, cùm facultatum suarum tributum vrbi esset pendendum, vt illud vitarent, negotiationem suam causabantur. Immunitas enim mercatoribus, quippè Rempub. negotiatione sua magnopere iuuantibus, conseruabatur.*

Secundò, pro eadem opinione considero
19 Romanorum exemplum, † qui non solùm incipiente, verùm stante etiam, & iam florente Romana Repub. ob eandem itinerum peragendorum commoditatem & annonæ, atque aliarum mercium transuectionem, prouinciales compellere solebant, vt prædicta onera in se susciperent, & de aliis locis ad alia in suis plaustris, & animalibus transportarent. Quæ munia Angarias & Parangarias appellabant, de quibus agitur † *in tit. C. de cursu publ. an-* 20
gar. & parangar. lib. 12. l. neminem, C. de sacros. Eccles. l. 2. C. de Episcop. & cler. l. 2. C. de quib. muner. nem licent se excus. & apud Vegetium *lib. 1. de re milit. cap. 3. & lib. 2. c. 19* Eò-
que † pertinent iura, quæ de exhibitione, siue præstatione istorum Angariorum tractant, 21
in l. ab his oneribus 10. §. angariorum, cum l. seq. de excusat. & vacat. muner l. vlt. D. de muner. & honor vbi in §. *patrimonium*, docet
† Arcadius I. C hoc fuisse patrimoniorum munus, possessionibusque, siue patrimoniis indictum. Quod sequitur Suidas *verb. Angarias,* 22
Brisson. Kalin & alij *de verb. iuris sub eod. verbo*, Balduin. *ad Nouell. 7. pracep. Pref. pag. mihi 15.* vbi illum textum exponens, qui iubet vt Præses prouinciæ suo semper sumptu iter faciat, neque vllis Angariis prouinciales oneret: *Angarias (inquit) vocat seruitutem illam vehendorum iumentorum, vel onerum baiulandorum.* Idem tradit Ioann. Auuricius *in repet. l. vnic. C quo loco munier. pag. 31.* vbi cum Accursio & Alciato *in d. l. neminem*, inquit: *Angaros vocem esse Persicam, designantem nuntium. Vnde Graci Angarias deduxerunt, angarosque baiulos, necnon onera subeuntes, appellabant. Hinc nos hodie rusticos Tangaros vocamus* (vnde fortè & Hispanum Tagarote.) *Quod Angaria munus patrimoniale habitum est, quasi plus in eo impendi, quam opera exigatur, sitque rei desumpta determinatio ab eo, quod magis & efficacius visitur, iuxta l. si quis, D. si cert. petat.* Quod etiam cum Suida probare videtur Thesaurus linguæ Latinæ, *verb. Angaria*, Alciat. *in l. neminem, num 2. C. de sacros. Eccles.* Bulengerus *de Imper. Roman. lib. 6. cap. 28.* Regner. Sixtinus *de regal. lib. 2. cap. 13. num. 2. & seqq.* Tiraquel. *in Alex. lib. 1. Genial. cap. 27. litter. H.* & nouissimè Iacobus Gutherius *de offic. domus Augusta, lib. 3. cap. 14. vers. Angaria porrò.* Et ab his non dissentit Iustus Lipsius *lib. 1. de militia Rom. dialogo 5* vbi de militibus,
† qui *Angariabantur*, & de angariis militaribus loquitur, & Isac. Casaubonus, qui alia 23
erudite congessit *in notis ad hist. August. pag. 33. & seq. & pag. 229.* & eruditissime Guido Pancirol. *in notitia vtriusque Imperij, 1. part. cap. 6. & in Thesaur. variar. antiq. lib. 2. cap. 1. pag. 376.* qui propriè Angarum fuisse tradit, transuehendarum rerum Principis, armorum, vestium militarium, & similium, necessitatem, ob quam prouinciales citra vllam excusationem, boues, iumenta, & plaustra, & nautæ naues præstare tenebantur. Quæ † vbi vltra vsitatum 24
numerum, aut ad alias vias, vel tramites præter consuetos, indicebantur, vocabantur *Parangaria*, siue *Perangaria*. De quibus etiam plura vtilia congerit Archid. per textum ibi *in cap. quia 10. q. 3.* Matth. de Afflict. *ad const. Neapol. pag. 57. num 3. & pag. 216 num. 1.* Petr. Greg. *lib. 18. syntagm. cap. 20.* Mingonius *ad consuet. Andegauens. fol. 61. col 4.* Brun. *cons. 110.* Regnerus Sixtinus, qui eas inter Regalia constituit *de regalib. c. 5.* Rosental. *de feud. 1. par. c. 5 concl. 70. & seqq.* P. Molina *de iust. & iur. tract. 2. de tributis, disp. 661.* Borell. *in addit. ad Bellug. Rubr. 46. §. donum, verb. Parangaria,*

garia, idem Borrell. *de præstan. Reg. Cathol. cap.19 & de Magistrat. lib 2. c.2. n.97.* Vbi
25 inquit, quòd † vt Princeps subditos Parangarios faciat, debet esse iusta causa; & nouissime alios referens. Calist. Remir. *in tract. de lege Reg. Arag § 14* Tusch. *litt. A. conclus 30.*
26 Et ex his venit explodendus error † nostri Otaloræ *in tract. de nobilit. 1.par. c 3 n.23.* qui Angariæ, & Parangariæ nomen accepit, pro quolibet iniusta, vel iniustissima impositione, vel extorsione à superiore indicta, dicique putat à verbo *Ango*, quod est affligo, siue crucio.
27 Licet verum sit, † quòd omnis Angaria pertinet ad Regem, & quòd nemo potest angariare vassallos sine expressa Regis licentia: *l.1. l. nullus excellione 11. C de cursu pub l 2.7.* & aliis *tit.10. lib 6. Recop.* Matth. de Afflict. & reliqui Feudistæ *in d. cap. vn. quæ sint Regalia, verb. Angaria*, Bart. *in l.1. n.5 C. de excusat. muner. lib.10.* Bald. *in l. cum multa, n.5. C. de bon. quæ lib.* Natta *cons. 85. n.3. & 5.* Sixtinus *vbi supra n.44. & seq.* Mastrill. *de magistrat. lib. 3. cap.10. n.334. & seqq.* Rosental. *de feud. cap. 5 de Regal. concl.71. per tot.* Otalora *d. n.23 ad fin.* Auiles *in c. Prætor. cap.24 n.1. & seqq.* Greg. Lopez *in l.6. verb Debemos seruir, tit. 25. p.4* Cardinal. Tusch *litt. A. concl. 30.* & vide Sebast Næuium, qui alios plures adducit, *in syllem. ad l. fin. D. de muner. & honor.* & quæ de aliis Angariis, qui cursoribus similes erant, *infra cap. seq.* tradennus.

Tertiò pro eodem seruitio, quod Indi, vt diximus, in viarum mansionibus præbent, eorundem Romanorum exemplum perpendo,
28 apud quos passim † legimus, itinera certis stationibus, siue mansionibus diuisa, quæ hodie Hispano vocabulo corruptè appellantur, *Mesones y ventas*, & his deseruiendis, ac curandis, equisque alendis, qui ibi ad itinerantium commodum seruabantur, homines, certis quibusdam legibus, ex muneris necessitate
29 destinatos fuisse, vt constat † *ex l. penult. C. de cursu publ. in Cod Theodos.* vbi Arcad. Imp. inquit: *Per stationes singulas idoneos mancipes voluimus collocari*, *l.9. de annon. & tribut. eod. C.* vbi Constantin. statuit, vt pabula ad mutationes, mansionésque singulas animalibus cursui publico deputatis, certo & denuntiato
30 tempore deuehantur. Et de his etiam † intelligendus venit I C. *in l. vlt. §. in quoque, D. de muner. & honor.* vbi eos inquit, qui ad mansiones destinantur, muneribus personalibus adstringi. Valentin. Imp. *in l nemo 8. C. de annon. & tribut.* vbi ait, neminem possessorum ad instituendas mansiones, vel conferendas species longius delegandum, & Constant. *in l.2 C. de tuch. aduoc. & in l.119 C de Decurion. in Theodos.* vbi multa inquit à prouincialibus indignè postulari non modo in ciuitatibus, sed etiam mansionibus, dum animalibus alimoniæ sine pretio ministrantur.
31 Præsides † quoque prouincias obeuntes, cùm ad priuatos ire non possent, ad mansiones diuertebant, vt apparet *ex l.4. C. Theodos. de offic. Rector. prouinc.* quæ etiam indicat eosdem Præsides instruendarum, & reparandarum mansionum curam habuisse. Quinimò cursus
32 † publici exercitatio mancipium, vel mancipatus dicebatur: *l.3. & 5. C. de cursu pub. in Theodos.* & mancipes, qui stationibus præficiebantur: *l.24 26 36. & penult. eod tit & C.* quorum alij satagebant, vt animalibus necessaria præstarentur, & alij ipsa animalia publica curabant, & currentia comitabantur, Catabulenses † vocati, quorum officium Catabu- 33
lum dicebatur, de quibus agit Martyrologium 17 Kalend Februar. loquens de Beato Marcello R.P. qui à Maxentio vt seruiret Catabulo, cum custodia publica fuit deputatus.

Et de eisdem mansionibus, earúmque ministris, & ministeriis late etiam agit Aurel. Cassiodor. *lib.3. var. epist. 6. & lib.4. epist.47. & lib 5. epist.* 11. Simmachus *lib 2. epist 27.* vbi Iuretus *in notis pag.89* Iul. Cæsar Bulenger *de Imper. Rom. lib.6 cap 40. pag 587.* Guido Panciról. omninò videndus, *in notitia vtriusque Imperij 1 par. cap. 6 & in notis lib.1. cap.77. pag.107. & seqq. verb. Mancipio*, Brisson. & alij *de verb. iur. verb. Mansio.*

Et in Sinarum † prouinciis, equorum du- 34
centa millia in hospitiis ad itinerantium vsum disposita fuisse, refert Simon Maiol. *in dieb. Canicul. tom 1. colloq. 23. de memorab. pag.721*
Magisque in nostris terminis † in his Peruanis 35
prouinciis Ingas earum olim Imperatores, à Cuzquensi vrbe, quæ eorum Regia erat, duas vias militares direxisse in septingentas leucas id est, ad plura, quam bis mille milliaria Italica, aut fortè, etiam propè ad ter mille milliaria, quarum vna per Alpes, altera per valles ducebat, atque in his viis ad singulas fere ternas leucas diuersoria constituta fuisse, in quibus singulis semper nudus, exarmatus famelicus quadraginta, aut ampliùs millium hominum exercitus, subitò appellens vestiri armari, pasci in longum tempus posset. Quod etiam Surius scribit *in commentar. anno Domini 1558.* & Ego velut oculatus testis, affirmare possum, qui per has vias aliquoties incessi, & in his mansionibus, siue *Tambis*, vbi prædicta seruari dicebantur, semirutis iam, & iniuriis temporum penè collapsis, euerti.

Quartò considero, † quòd Indi huius seruitij ratione (si cum debito moderamine, vt diximus, exerceatur) iustè queri non possunt, 36
cùm ipsis, tempore suæ infidelitatis, sub tyrannis Principibus, quibus seruiebant, eadem hæc, & alia multo maiora, & duriora onera paterentur, & assuefacti fuerint onerari, onustósque incedere, imò verò hodie quoque se suis sarcinulis ipsi onerent, quæ sæpe non leuius pondus habent, quàm quod à nostris imponitur, vt optime aduertunt Matienz. *d tract. de moderat. Reg. Perù 1.par. c.10.* Acosta *d. lib. 3. de procur. Ind salut. cap.17. pag 346 & 348.* & Otalora *d. tract. de nobilit. 1.par. c 3. n.22.* qui de Indis Peruanis expressè loquuntur. Et idem de Mexicanis scribit Anton. de Herrera *in histor. gener. Indiar. Occidental. decad. 2. lib. 5. c.9.* Vbi narrat † initium, quod Hispani ha- 37
buerunt petendi hos Indos *de carga, y para tragines, porque tratando como Hernando Cortes en la prouincia de Zempoala fue bien recebido y agasajado del Señor della, dixe que al boluerse à los nauios, pidio hombres de carga, que llaman Tamemes, porque Geronimo de Aguilar, y Marina, que eran sus interpretes, dixeron, que era vso de aquella tierra, que los señores daban hombres que lleuassen la ropa de los huespedes, ò embaxadores, y con estos que dieron, fueron los*

Castella

Castellanos mas descansados, y pudieron lleuar mas prouision de comida, y de alli adelante siempre se vsò pedir hombres de carga, &c.

38 Et planè si Indi his ministerijs † non applicarentur, non essent, qui eis sufficere possent, maximè in hoc Regno Peruano, in quo (vt plurimum) mercium euectiones, præcipuè vini, & aliarum, quæ ad victum desiderantur, in ouibus, siue arietibus indigenis fiunt, quorum cura propriè ad Indos spectat, neque enim alij homines tarditatem huius gregis ferrè valent. Et vt concederemus per Hispanos famulos, vel per seruos Æthiopes eiusmodi munia peragi posse, id adhuc admitti non oporteret, proptereà quòd vltra modum augeretur stipendium, quod istis persolui deberet, & annonæ, aliæque merces Reipub. necessariæ multum grauarentur, ipsique mercatores lucri vice in damnum inciderent.

39 Quod fauoribus, † & priuilegijs aduersaretur, quibus eos iuuari oportere, *suprà* retulimus, vt egregiè ostendit I. C. *in d. l. semper 5. § negotiatores, D. de iur. immunit.* ibi: *Vt qui peregrè muneribus quidem publicis cum periculo, & labore fungerentur, à domesticis vexationibus, & sumptibus liberarentur, cùm non sit alienum dicere, etiam hos Reipub. causa, dum annonæ vrbis ser-*
40 *uiunt, abesse.* Et elegantius Cassiodor. † *lib. 2. epist. 26.* vbi cùm sub nomine Theodorici Regis scriberet, quòd Apuliæ & Calabriæ negotiatores publici non grauarentur, sic ait: *Quapropter beneficia nostra erga negotiatores, qui nostris titulis necessarij comprobantur: omnibus modis facite custodiri: ne genus hominum, quod viuit lucris, ad necem possit peruenire dispendiis.*

41 Quibus omnibus † arridere videntur, aliquæ Regum nostrorum ordinationes, quæ licèt semper erga Indos piissimi fuerint, aliquando tamen ob itinerum incommoditatem, & alias rationes *suprà* relatas, Indos onerari permiserunt. Nam in nouis, quas vocabant, Indiarum legibus ann. 1543. *cap. 24.* sic habetur: *Iten, mandamos, que sobre el cargar de los dichos Indios, las Audiencias tengan especial cuidado que no se carguen, ò en caso que esto en algunas partes no se pueda escusar, sea de tal manera, que de la carga immoderada no se siga peligro en la vida, salud y conseruacion de los dichos Indios, y que contra su voluntad de ellos, y sin se lo pagar, en ningun caso se permita que se puedan cargar, castigando mui grauemente al que lo cõtrario hiziere, y en esto no ha de auer remission por respeto de persona alguna.* Quam legem explicans schedula quædam data Vallisolet. 1. Iunij ann. 1549. quæ rursus impleri iubetur per aliam Escorial. 4. Iul. ann. 1570. quæ habentur 4. *tom. impress. pag. 304. & seqq.* Etsi initio hoc genus oneris, etiam pro mercibus & victualibus ferendis, strictè prohibuisset, posteà tamen *in vers. Otrosi*, id permittit, vbi excusari non potest, dummodò Hispani Indos sua auctoritate non cogant, nec onerent, sed id per locorum iudices expediatur. Alia quoque schedula Vallisol. 26. Febr. ann. 1538. *d. 4. tom. pag. 323.* dum Indos onerari prohibet, quousque decimumquartum ætatis annum attingant, per argumentum ab speciali insinuare videtur, puberes iam, & adultos, vbi necessitas postulat, iustè compelli. Et per aliam prouisionem Imp. Carol. V. dat. Monzonij 13. Septembr. ann. 1533. *d. 4. tom. pag. 309.* expressè permittitur: *Que queriendose cargar los Indios Tamemes de la Nueua España de su voluntad, lo puedan hazer, con tanto que lo que lleuaren no exceda de dos arrobas de peso, y entre en ellas su comida.* Idem disponitur per aliam schedulam Toleti 14. Iunij ann. 1579. Mexicanæ Audientiæ directam, *eod. tom pag. 308.* quæ concludit, vt non aliter Indi onerari sinantur, quàm vbi id omninò excusari non possit, & tunc non aliter quàm si ipsi ad hoc sponte sua operas suas locare voluerint, & sub onere moderato, & iusti salarij præfinitione.

Veruntamen verò, quamvis hæc ita disputari potuerint, & viris, vt diximus, cordatis impossibile videatur, has Indorum onerationes omnibus locis, & temporibus prohibere: nihilominùs tamen † cum hac occasione plurima damna & gra- 42
uissimæ vexationes ab itinerantibus miseris Indis irrogari soleant, & locorum, ac desertorum solitudines, in quibus onerari, & itinerare contingit, Magistratuum, aut Correctorum copiam non permittant, qui eorum querimoniis succurrere possint, ac prætereà ob assiduas istas peregrinationes à domibus, & vxoribus suis abesse cogantur, vnde liberorum procreationi, atque educationi deficiunt, & maximam diminutionem accepisse comperiuntur; meritò pluribus aliis Regum nostrorum iussionibus iam inde ab antiquis temporibus caueri cœpit, vt Indi, Indorúmque oues, & animalia parcissimè Hispanis iter agentibus præbeantur; ipsi verò Indi nullo modo, quouis prætextu, aut colore onerari, mercésque aut sarcinas Hispanorum propriis humeris baiulare sinantur, etiam si sponte sua se ad id, magna mercede allecti, conducere vellent.

Consideraruntque quippè, iustum non esse, Indos, quos semper liberos manere, & liberaliter, ac suauiter tractari desiderarunt, vt latè ostendimus 1. *tom. lib. 3. cap. 7.* pecudum vicem, & officium hac in parte subire: † cùm Christiani
homines etiam seruis vt iumentis vti non debeat, 43
vt præclarè scripsit D. Aug. *lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 19.* Clemens Alex. *lib. 1. Pædagog. c. 11.* & Nos *dict. cap. 7. n. 41. & seqq.* Et cùm nihil sit, † quod magis corpus eneruet, & vires
confringat, quàm onerum subiectio, vt tradit Abu- 44
lens. *super Exod. c. 1.* & Agia *d. respons. de seruit. person. pag. 51.*

Atque ita † prisca illa prouisione Carol. V. 45
circa bonam Indorum tractationem data Toleti 4. Decembr. ann. 1528. *in 4. tom. impress. pag. 259.* & inter ordinationes Mexicanas Vasci de Puga *fol. 34.* sic deciditur: *Primeramente porque somos informados, que muchos de los Españoles, diziendo, que faltan bestias para lleuar sus mantenimientos y prouisiones, y otras cosas para el seruicio de las personas y casas, y tratos, y de otra manera, de vnos lugares à otros, toman de los Indios que hallan, y las mas vezes por fuerça, y contra su voluntad, sin se lo pagar, los cargan, y hazen que lleuen acuestas todo lo que los dichos Españoles quieren. Y assimismo los Españoles que tienen Indios encomendados, les hazen lleuar cargas para mantenimiento de los esclauos, que andan en las minas, largas jornadas, de cuya causa, y por el mucho trabajo que dello reciben los dichos Indios, se mueren, y otros huyen, y se van, y ausentan, y dexan sus assientos, y lugares: Porende mandamos, y defendemos firmemente, que aora, y de aqui adelante ningun Español de nin-*

guna

guna calidad y condicion que ſea oſado de cargar, ni cargue Indio alguno, para que lleue coſa acueſtas de ningun pueblo à otro, por ningun camino, ni en otra manera publica, ni ſecretamente, contra la voluntad de los tales Indios, ni de ſu grado, con paga, ni ſin ella, ſino que lo lleuen en beſtias, ò como quiſieren, &c.

Idem non minus enixè diſponitur in ſchedula Pintiæ 1. Iunij ann. 1549. & in altera, quæ eam renouat, data Eſcoriali 4. Iulij ann. 1570. *d. 4. tom. pag.* 305. quibus declaratur, per illam legem ann. 1543. quam *ſuprà num.* 41. retulimus, Regiæ intentionis nunquam fuiſſe, nec eſſe, vt Indi vllo modo, vel caſu onerari permitterentur, his verbis: *Y anſi declarando la dicha lei, por la preſente prohibimos, è inuiolablemente defendemos, que agora, ni de aqui adelante ſo color de la dicha lei, ni en otra manera alguna, directè, ni indirectè, ningunos Eſpañoles, mercader, ni fator, ni otra perſona alguna que ſea, que tenga origen deſtos Reinos, ni fuera dellos, de eſſas partes, vezinos y moradores, ò eſtantes en las dichas Indias, de qualquier eſtado y condicion que ſean, puedan cargar, ni carguen, ni hagan cargar Indio, ni Indios algunos con mercaderias, è otras qualeſquier coſas, lleuandolas de vnas partes à otras, para vender, y contratar con ellas, porque nueſtra intencion y voluntad, al tiempo que mandamos hazer la dicha lei, è al preſente es, que por ninguna via, ni color que ſea, ninguna perſona pueda cargar, ni cargue, ni hazer cargar Indios, aunque ſea en parte de eſſas dichas Indias, donde no aya caminos abiertos, y beſtias de cargar, porque no tuuimos, ni tenemos eſto por neceſſidad baſtante. Nueſtra voluntad ha ſido y es, que por ninguna via, ni manera, ni neceſſidad que ſea, ninguna perſona de las ſuſodichas de qualquier eſtado y condicion que ſean, pueda cargar, ni cargue, ni haga cargar Indios algunos, en poca, ni en mucha cantidad, ni para mucho camino, ni para poco, ni con mucha, ni poca carga, ni con paga, ni ſin ella, porque en eſte caſo nueſtra determinada voluntad es, de quitar, y prohibir de todo en todo, que ninguna perſona cargue Indios en eſſas dichas Indias, conforme à la dicha lei.*

Et eodem tendit caput inſtructionis Proregis Mexicani ann. 1550. quod habetur 1. *tom. impreſſ. pag.* 79. vbi, vt faciliùs Indi ab his oneribus liberarentur, operam dandam fuiſſe inquit, vt viæ aperiantur, & ſternantur, & pontes locis opportunis conſtruantur & ædificentur. In alia quoque ſchedula & capite inſtructionis ad Præſidem, & Regiam Quitenſem Cancellariam, data Matriti 13. Nouembr. ann 1563. *eod. 4. tom. pag.* 308. Indi in omnimodam libertatem aſſeri præcipiuntur, & vt omninò à baiulatione onerum releuentur, & vt hoc commodiùs fieri poſſit, viæ aperiantur, atque ſternantur, & pontes conſtruantur: *Porque nueſtra determinada voluntad es, que dando orden en lo ſuſodicho, por ninguna via ſe carguen los dichos Indios, porque ceſſen tantas muertes y daños, como por eſta cauſa ſe les pueden recrecer,* &c. Et idem diſponitur in inſtructione Proregis Peruani ann. 1595. *c.* 48. 1. *tom. pag.* 320.

Et cùm Prorex Peruanus Dom. D. Ludou. à Velaſco Regiis auribus intimaſſet formam, quam in Regno illo obſeruabat, & obſeruari repererat, erga Indos, pro prædictis euectionibus concedendis, hoc reſponſum accepit in epiſtola data Valliſol 10. Febr. ann. 1601. *Tambien ſe ha entendido lo que dezis de los Indios que andan ocupados en los tragines: y comoquiera que aueis de procurar, como os mando lo hagais, que en eſtos tragines que ſe hizieren con beſtias, y otros animales, ſe ocupen los menos Indios que fuere poſſible, y no ſe pudieren eſcuſar, no permitireis que ſe carguen los dichos Indios en ninguna manera, y ſi ſe hiziere, lo caſtigareis, y hareis caſtigar,* &c.

Poſteà quoque eodem anno 1601. Valliſol. 24. Nouembr. ſchedula illa ſeruitij perſonalis edita fuit, quæ commemoratis antiquis ſuper hoc editis, & dolens impletas non fuiſſe, eiuſmodi onera omninò ab Indorum humeris excutere cupiens toto *cap. 5. definit.* vt nullo modo etiam voluntarij eis deinceps ſubiiciantur, neque ad id diſtribui à locorum gubernatoribus poſſint, ſub pœna ſuſpenſionis, & aliis pecuniariis, & corporalibus, quas onerantibus infligit. Iubétque quamlibet conſuetudinem contrariam non obſtare, & Prælatorum Eccleſiaſticorum, & Regularium, Magiſtratuúmque ſecularium in his exequendis, ſedulam operam & diligentiam expoſcit.

Quæ tamen omnia † cùm ita ſtrictè ſeruari non poſſent, ob rationes quas *ſuprà* conſiderauimus, & Proreges, ac Gubernatores Regem noſtrum, Regiúmque Conſilium de illis admonuiſſent, tandem illa altera ſchedula emanauit ann. 1609. de eodem ſeruitio perſonali agens, quæ in hoc, de quo loquimur, circa Indos onerandos, & viatoribus, viarúmque manſionibus addicendos, hanc formam præſcripſit cap. 31. *Principalmente prohibo, que en ninguna manera, ni ocaſion, por mucho que inſte la neceſſidad, conſintais que los Indios ſe carguen, aunque la carga ſea ligera y voluntaria, porque ſi ſe dieſſe lugar à que fueſſen trabajados por eſta via, ſeria mui grande ſu opreſſion; y ſolo diſpenſo, en que puedan lleuar la cama del Dotrinero, ò del Corregidor, quando ſe mudaren de vn lugar à otro, pero eſto con tres limitaciones. La primera, que la carga ſe diuida en diferentes Indios, mas, ò menos, ſegun el peſo, ò calidad que fuere, y la jornada ſea corta, y proporcionada con el aliento y fuerças de los Indios. La ſegunda, que ſe les pague el jornal que vos ſeñalaredes, taſſandolo en iuſto valor. La tercera, que en la prouincia que eſto ſe tolerare, no aya beſtias, carneros de carga, ni otros bagages, porque auiendolos, no han de ſeruir los Indios en eſte miniſterio. Y porque es mi voluntad que eſto no ſe haga, pudiendoſe eſcuſar, os encargo, que en las partes donde huuiere falta de beſtias, y carneros, procureis introduzirlos, para que deſta ſuerte ceſſe el trabajo de los Indios. Y porque me han informado, que ſuelen encargarſe de guardar los bagages, y haziendas de los Eſpañoles, y en caſo que ſin culpa, ò por deſcuido ſuyo, ſe vayan, ò los hurten, ſon conuenidos ante mis iuſticias, y condenados à pagar el valor de los bagages, y haziendas ſuſodichas: quiero, y es mi voluntad, que de oi en adelante no puedan ponerſe contra ellos demandas ſemeiantes, ni incurrir en pena alguna, ciuil, ni criminal, en ningun caſo de eſte genero. Pero doios arbitrio y facultad, para*

que no pudiendose escusar sin grande vexacion de essas prouincias, conserueis los repartimientos de los Tambos, requas, y carreterias, con condicion que no vayan Indias a los dichos Tambos, de que resultan grandes ofensas à nuestro Señor, si no fuere acompañadas con sus maridos, padres, ò hermanos, y que à los Indios que se ocuparen en sus ministerios, se les dè cumplida satisfacion de su seruicio: para lo qual hareis la tassa que os pareciere, y regulandola con el derecho, y las circunstancias de cada prouincia. Iordenareis, que el peso y viage de las requas y carreterias, se reparta en tres, ò quatro caminos, mas, ò menos, como mejor os pareciere; porque los Indios no anden tanto tiempo fuera de su casa, y puedan atender mejor à la conseruacion de sus vidas, y haziendas. Y como quiera que sea, aiustareis el alquiler que huuieren de ganar, de manera, que queden enteramente pagados de su trabajo, y del seruicio de sus requas y carretas.

47 Quod tamen † vt in eadem schedula *c.5.* deciditur, & Nos monuimus *supra c.5* ita temperandum est, vt illi tantùm Indi his, & aliis seruitiis distribuantur, qui ex septima parte congruè deduci possint, & longiùs à suis prouinciis non euocentur, ne diù vxores, ac proprios lares derelinquere compellantur. Quod quia minus exactè adimpletur, & in tanta locorum distantia plures ex Hispanis Indos semel iuxta legis normam à Magistratibus receptos, ad libitum vexant, magna eorum iactura, & diminutio consequitur. Quæ in aliis laboribus non ita sentitur, vbi suas secum vxores ducere solent.

48 Et vt † viri cordati dicere solent, Indorum paucitas quam hodie experimur, non tam nascitur, ex duritie laborum, quibus subduntur, quàm ex eo quòd ab vxoribus abstracti, liberorum procreationi, & educationi operam dare non possunt, contra commune votum omnium legislatorum, qui semper ei super omnibus prospexerunt. vt dicemus *infrà lib.2.c.16.*

49 De mansionibus † autem, vulgò *Tambos*, idem inquit Matienz. *d. 1 par. c.10.* & Acosta *d. cap.17.* & vltra ordinationes, quæ de earum seruitio reperiuntur editæ à Dom. Prorege D. Franc. à Toleto, quibus vix est, vt quicquam adiici possit, extat peculiaris schedula Aranjuecij 2. Martij ann. 1596. ad Regiam Argentinam Cancellariam directa, quæ ad petitionem Indorum prouinciæ *de Chicuito* declarauit, vt prouideant, *Que los dichos Indios no sean compelidos à seruir por sus personas en los dichos Tambos a los passageros, ni a dar carneros de carga, sino que cumplan con proueer los Tambos de pan, vino y carne para los passageros, y de maiz para las caualgaduras, y tener persona en ellos para este efecto.* Et idem disponitur generalius, *Para todos los Indios del Collao, y prouincia de Vrcosuyo*, per aliam schedulam Araniuecij 2. Mart ann. 1598.

Pluribus item aliis schedulis, quæ extant in 1 tom. impress. pag 97. & seqq summa cura

50 præcipitur: † *Que para el buen auio, y passage de los caminantes, y aliuio de los Indios, y que no los carguen, se abran caminos, y se hagan puentes donde no las huuiere, y el gasto necessario se reparta entre los lugares, y personas que recibieren dello beneficio. Y que los Corregidores visiten las ventas, mesones, ò Tambos, y casas de acogimiento para los caminantes, que huuiere en su gouernacion, y den orden que las aya en los lugares que les pareciere ser necessarias, aunque sean de Indios, y entre ellos, de manera que los caminantes hallen de comer por sus dineros en los pueblos y partes por donde passaren, y a los Indios sea pagado el acogimiento y hospedage, y cosas de comer, y yerua que dieren para los Españoles, y sus criados, y caualgaduras.* In schedula etiã seruitij personalis ann. 1609. *cap. 11.* Mansionum siue *Tamborum* seruitium permittitur. Ita tamen, † vt Indi, qui in eis mulas, vel equos itinerantium custodiunt pro amissis, vel abactis dolo cessante non teneantur. Et vt fœminæ ibidem seruire non compellantur, nisi suis maritis, patribus, vel fratribus sociatæ, vt ex eius verbis latiùs patebit, quæ *supra n.46.* retulimus.

CAPVT XII.

De seruitio, siue onere cursus publici ad litteras deferendas, vulgò in hoc Regno Peruano, de los Chasquis, *& obiter aliqua de cursu publico, & Romanorum Veredis ac Parauer edis, & pœnis eorum, qui alienas litteras aperiunt, vel intercipiunt.*

SVMMARIVM.

1 *Indi an iustè cursui publico ad deferendas litteras mancipentur?* & num. 3.
2 *Absentes non aliter communicari possunt, quàm per nuntium aut per epistolam.*
4 *Epistolæ absentes præsentes faciunt, & scitu dignorum certiores reddunt.*
5 *Epistolæ iucundiores sunt, quàm absentium amicorum imagines, ex Senecæ sententia.*
6 *Epistolam in communi, qualiter definiat Iustus Lipsius.*
7 *Epistola Principis, qualiter definiatur à Theophilo?*
8 *Epistolæ etymologia à verbo Græco deducitur, quod mittere significat.*
9 *Tabellarij olim appellabantur epistolarum latores, & cur?*
10 *Epistolarum portatores, cur Hispanè* Correos, *vel* Estafetas *appellemus?*
11 *Stapedarum vsus qualis? & an Romanis cognitus?*
12 Chasquis *apud Indos Peruanos qui, & quare dicantur?*
13 *Indorum Peruanorum Reges qualiter Indis* Chasquis *dictis, vterentur, & eos dispositos haberent?*
14 Chasquis *Peruani & Mexicani, qualiter hodie currant, ex Acosta & Maiolo.*
15 *Seruitium Indorum,* Chasquis *dictorum, iustum & necessarium esse, multi asserunt.*
16 *Persæ, qualiter cursores in viis publicis dispositos haberent?*
17 *Romanorum mos in habendis, & disponendis publicis cursoribus refertur.*
18 *Cursus equorum, qualiter dispositus fuerit à Romanis?*
19 *Vehicularis cursus quis, & quare diceretur?*
20 *Equi publici, & cursuales qui, & quare sic dicti?*

dicti? Et de veredis, & quòd nemo eis sine licentia Principis vti posset.
Euectionis nomen quid significet? ibid.
21 L. 2. D. de in ius vocando, & l. continuus 137. §. cùm ita, D. de verb. & totus tit. C. de cursu publ. *exponitur.*
22 L. 12. C. de curiosis, lib. 12. *emendatur.*
23 *Cursus publici munus, in quo differat ab angariis & parangariis?*
24 Postas *cur dicantur equi, cursui publico destinati.*
25 *Angari etiam dicuntur fumi, vel foci per turres dispositi ad denuntiandum hostium incursum.*
26 *Dom. D. Ludou. Gudiel & Peralta Regij supremi Consilij Senator, & Calatrauensis Militiæ eques, citatur, & laudatur.*
27 *Indorum, quos* Chasquis *dicimus, seruitium non est nouum, nec valde dolendum.*
28 *Turcæ qualiter exerceant cursum publicum?*
29 *Veredorum, siue Postarum, primus inuentor quis fuerit?*
30 *Cursores, siue tabellarij olim Mansatici, siue Mansores appellabantur, & quare?*
31 *Indi, vt ab onere, siue seruitio cursus publici excusentur, sæpè actum est.*
32 *Cursus publici seruitium per nullos alios commodiùs, quàm per Indos exerceri posse, experientia monstrauit. Et referuntur schedula de hoc agentes.*
33 *Schedulæ referuntur, quæ Indis* Chasquis *faueri, & eos competenti mercede donari, statuunt.*
34 *Cursoris maioris Indiarum officium qualiter egregio viro Galindo de Caruajal, & eius hæredibus concessum fuerit?*
35 *Indos cursores celeriter, & leuato velo suis salariis integrandos esse, quadam sched. præcipitur.*
36 *Litteras, siue epistolas Regi, Regióque Consilio quilibet libere scribere potest, & de pœnis aperientium, vel intercipientium.*
37 *Schedulæ aliquæ referuntur, quæ litteras alienas intercipere, vel aperire grauiter vetant, & puniunt.*
38 *Litteras alienas intercipientes, vel aperientes, pœna falsi, & aliis puniuntur.*
L. 2. D. de falsis, & cap. cùm olim, de offic. iud. de leg. *illustrantur, ibid.*
39 *Cicero grauiter Antonium accusat, quòd eius litteras aperuisset.*
40 *Litteræ ad nos missæ, nulli alij communicandæ sunt, priùs quàm eas legamus.*
41 *Iulij Cæsaris magnificum factum in litteris alienis non aperiendis.*
42 *Athenienses qualiter litteras ad Philippum Maced. quamuis acerbus eorum hostis esset, missas, aperire noluerint.*
43 *Humanitatis commune ius est, litteras alienas non aperire, ex Apuleio.*
44 *Litteras sibi commissas amittens, negligens, aut tardius tradens, puniri potest.*
45 L. fin. C. de fabricensib. lib. 11. *expenditur ibidem.*
46 *Litteras missiuas Indi, velut aliquid viuens reputabant, & reuerebantur.*

EAdem promiscui vsus, & communicationis inter homines necessitas, & vtilitas, de qua in *superiorib. capitib.* egimus, viam aperire, sterneréque videtur quæstioni, quam in præsenti disputandam suscipimus. An † scilicet, iustum censeri debeat illud aliud seruitij genus, quod in hoc Peruano Regno Indi per vicos, & per vices subire coguntur, vt de aliis prouinciis in alias publicum cursum exerceant, hoc est, litteras, siue epistolas deferant, tam quæ ad Regium seruitium, quàm quæ ad priuatorum commodum expediuntur? Dixi autem in Regno Peruano, nam in Noua-Hispania, & aliis ei adiacentibus regionibus, audio, per Hispanos nuntios (quos *Correos* à currendo vocamus) hoc munus in plurimum exerceri solere. 1

Et planè † cùm inter absentes non aliter colloqui, vel contrahi possit, quàm per nuntium, vel per epistolam, *l. 2. D. de pactis, l. 1. §. vlt. D. de contrahend. empt. l. 2. D. de obligat. & act.* latè Magerus *de aduocat. armata. cap. 9. n. 29. & seqq.* & multa quotidie contingant, quæ pro bono totius Regni statu, ac gubernatione, necnon etiam priuatorum vtilitate, in remotis quibusuis locis celeriter renuntiari conueniat, admittendum quidem videtur, iustè † Indos, si nimis non vexentur, nec debita mercede fraudentur, huic muneri subiugari, cùm absque reciproca nuntiorum, & epistolarum missione homines transire non possint. Hæc † enim sola res est, quæ homines absentes præsentes facit, vt dicebat Turpylius apud D. Hieronym. *epist.* 42. eiúsque inventio, & vsus eò tendit, vt tradit D. Ambr. *ad Sabinum,* & Cicer. *lib. 2. epist. ad Curionem,* vt certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset; & vt disiuncti locorum interuallis, affectu hæreamus. Quod quàm necessarium, & iucundum sit, admonet Seneca *lib. 2. epist.* 40. in hac verba: † *Si imagines nobis amicorum absentium iocundæ sunt, quæ memoriam renouant, & desiderium absentiæ falso, atque inani solatio leuant: quanto iocundiores sunt litteræ, quæ vera amici absentis vestigia, veras notas afferunt?* Vnde epistolam † rectè definit Iust. Lips. *lib. 2. de instit. epist. cap. 2.* vt sit *scriptum animi nuntium ad absentes, aut quasi absentes.* Quamuis vbi à Principe scribitur, aliam diffinitionem tradat Theophyl. *in §. sed quod Principi, Instit. de iure nat.* inquiens: *Epistolam † esse rescriptum Principis ad relationem Magistratus alicuius, de re quapiam dubia emissum.* Quò pertinet idem text. ibi: *Quodcunque ergo Imperator per epistolam decreuit; l. 5. §. 1. de iure immunit. l. 3. §. si quis, & §. ei licet, D. de iuris & fact. ignor. l. 1. D. de constit. Princip.* cum multis aliis, quæ adducit Brisson. Hottoman. & Kalin. *de verb. iur. verb. Epistola.* 2 3 4 5 6 7

Quinimò & ipsius nominis † etymologia hanc præcisam cursorum necessitatem ostendit, dictæ enim sunt epistolæ à verbo Græco, ἐπιστολεῖν quod mittere significat, quasi missorias, siue missas dicas, vt ait D. Isidor. *lib. 6. etymol. cap. 8.* & ita necessarium est, vt sint, qui eas deferant, & transmittant. Quos † olim Tabellarios appellabant, quod ante chartæ, & membranarum vsum, in dolatis ex ligno codicillis epistolarum colloquia scribebantur, & vltrò citróque certiores absentes faciebant, vt inquit idem D. Isidor. *vbi supra* & ante eum Festus. Pompeius *de verb. signific. verb.* 8 9

verb.Tabellis, & D. Hieron.*d.epist.*42.& nouissimè Iul. Cæsar Bulenger. *de Imperio Romano*
10 *lib.*4. *cap.*7.*pag.*447. Nos autem hodie † eiusmodi nuntios Hispano vocabulo, *Correos* appellamus, nomine, vt apparet, à currendo desumpto, & interdum etiam *Estafetas*, à verbo Italico *Estafa*, quod stapedam, vulgò *Estribo* significat quasi hic eques, & stapedæ insistens, celeriter litteras deferat, & ab aliis tabellariis pedestribus differat, vt benè aduertit Dom.Sebastian. à Couarruuias in suo erudito Thesauro linguæ Hispanæ,*verb.Cerredor.*& *verb.Esta-*
11 *feta.* Et de stapedarum vsu, † & inuentione si quis velit plura,& an à Romanis cognitæ fuerint? videat Iust. Lips.*lib.*5. *de militia Romana dialog.*7. Cæl.Rhodig. *lib.*22. *lect. antiq.cap.*3. *circa fin.* vbi inquit ab Interprete Auicennæ vocari subsellares, quia sub sella propendeant. Et Iul. Cæsar. Buleng.*de Imp.Rom.lib.*3.*cap.*21. vbi etiam de stratoribus agunt, & quod esset eorum officium, & qualiter vicem stapetarum supplerent?

12 In hoc verò † Peruano Regno, vt ad institutum magis accedamus, prædictos cursores, siue tabellarios proprio Indorum vocabulo *Chasquis* vocare solemus,siue equis, siue pedibus currant. Quod nomen,materna eorum lingua, à capiendo originem trahit, quasi hic celeriter caperet, quod ab alio nuntium acciperet.& sic deinceps in alterius manus eadem diligentia,& velocitate transferret. Sciendum est
13 enim † etiam ante Hispanorum aduentum,hoc onus (inter alia grauiora) Indis à suis tyrannis impositum fuisse, vt sic incredibili planè facilitate, & celeritate eorum omnium notitiam habere possent, quæ etiam in longinquis, & remotis regionibus agerentur, vt de Regno Mexicano testatur Acosta *lib.* 6. *hist. natur.* & *moral.Ind.Occid.cap.*10.Fr.Ioan à Torquemada *in Monarc.Ind.*& de hoc Regno Peruano idem Acosta *eod.lib.cap.*17.vbi sic notabiliter inquit: *De Correos y Postas tenia gran seruicio el Inga en todo su Reino: llamabanles Chasquis, que eran los que lleuaban sus mandatos à los Gouernadores, y traian auisos de ellos à la Corte. Estaban estos Chasquis puestos en cada Topo, que es legua y media,en dos casillas, donde estaban quatro Indios. Estos se proueian, y mudaban por meses de cada comarca, y corrian con el recaudo que se les daba à toda furia, hasta darlo al otro Chasqui, que siempre estaban apercebidos, y en vela los que auian de correr. Corrian entre dia y noche cincuenta leguas, con ser tierra la mas de ella asperissima. Seruian tambien de traer cosas que el Inga queria, con gran breuedad; y assi tenia en el Cuzco pescado fresco del mar (con ser cien leguas) en dos dias, ò po-*
14 *co mas. Despues † de entrados los Españoles, se han vsado estos Chasquis en tiempo de alteraciones, y con gran necessidad. El Virrei don Martin Enriquez los puso ordinarios à quatro leguas, para lleuar, y traer despachos, que es cosa de grandissima importancia en aquel Reino, aunque no corren con la velocidad que los antiguos, ni son tantos, y son bien pagados, y siruen como los ordinarios de España, dando los pliegos que lleuan à cada quatro, ò cinco leguas.* Hactenus Iosephus Acosta, à quo habuisse videtur Maiol. *in diebus Canicul. tom.* 1. *colloq.*4. *de contingentibus, pag.* 117. vbi sic ait: *Referunt Neoterici, qui orbem lustrarunt, in Nouo Orbe in Mexico Temistitam, tabellarios non minore celeritate percurrere eadem terrarum spatia, vt equi solent, fuisséque nonnullos, qui quatriduò leucas septuaginta transuolarint. At compertum est, vbi succedere sibi solent tabellarij, videlicet singulis quaternis leucis, vna die litteras fuisse delatas vltra leucas septuagintaquinque, nostro Romano more, ad millia passuum trecentorum.* Et latiùs extendit Garcilassus Inca in suis commentariis Regiis, siue de Incarum historia *lib.*6. *cap.*7. *fol.*136. & Americ. Vesput. *in relat. sua prima nauigationis, pag.* 138. inter relationes Noui Orbis, vbi narrat, de quibusdam Indis adeò in currendo velocibus,vt ipsæ etiam mulieres vnam, aut duas leucas incessanter percurrere nihili putent, & in hoc nos Christicolas multum præcellant.

Qui † iustitiam huius seruitij ex *suprà* dictis non malè defendunt, cùm Indis nouum non sit, qui tempore suæ infidelitatis illud, vt vidimus, agnouerunt; nec graue, cùm hodie frequentiùs mutentur, competentique mercede remunerentur, & non pedites, sed equites iter facere soleant, post Hispanorum aduentum, qui equorum copiam, & vsum inter eos introduxerunt. Idem defendit ipse Acosta *de procur.Ind. salut. lib.*3. *cap.*17. *pag.*340. ibi: *Siue litteras cursor deferat*, & latiùs Matienzus *de moder.Reg.Perù* 2.*par.cap.vltimo.* 15

Potéstque prædicta consuetudo ex alia omninò simili communiri, † quam primum à Persis inuentam, narrat Herodot. *lib.* 8. & 16
Xenoph. *lib.* 8. *Cyripadiæ* à Cyro institutam scribit, & post eos Alex. *lib.*1. *Genial. cap.*27. Is enim certas stationes in via publica, dimensis itineribus, statuit,vbi equi,& homines collocati, vnius diei iter celerrimè conficiebant, cum verò ad proximam stationem peruenissent, quæ euenerant, ibi manentibus nuntiabant, & illi statim aliis sequentibus, donec celeriter nuntium ad Regem peruenisset.

Et apud Romanos † eundem morem viguisse, pluribus documentis, & testimoniis comprobari potest. Nam Augustus primò iuuenes, qui acta in prouinciis ad se citò perferrent, modicis interuallis, per vias militares disposuit; deinde vehicula, quibus idem semper currentes ad se nuntium perferrent, vt apertè constat ex Sueton. *in Aug. cap.* 49. Quod etiam cæteri Romani Principes obseruarunt, vt Auctor est Plutarch. *in Galua c.* 8. singulis enim circiter quinquaginta milliariis veredos, & rhedas ad currendum certis locis disposuerunt, vt iter diei conficerent. In Italia tamen remanserunt, qui pedibus currebant, vt refert idem Sueton. *in Vespas.* Cursum ve- 17
rò † equorum ita instituerunt, vt prouincialium pecunia equi cum hominibus ad currendum destinatis alerentur. Quod licèt Seuerus Imperator posteà aboleuerit, id fisci onus esse iubens, vt ait Spartian. *in Seuero*, stabula tamen in quibus equi alebantur, & muli quoque,ac mulæ, & boues, qui interdum etiam huic cursui deseruiebant, † (vnde & vehicularis cursus dicebatur) prouincialium sumptibus reficiebantur. Et in pabulis, & pecuniis equorum deputatorum cursui publico conferebant, vt ostendit textus *in l.* 2. *C. de lucris aduocat* 18 19

aduocat. lib. 12. l. 2. C. de curios. & stationar. eod. lib. Vbi Bart. Platea, Rebuff & alij, *l. comperimus, C. de cursu publ.* & Rosent. *de feud. 1.*
20 *par. c. 5. concl. 71. & 72.* Qui equi, † quoniam ad publicum, & commune bonum parabantur, equi publici, & cursuales, & interdum veredi appellabantur, neque priuatus quisquam eis sine peculiari Principis diplomate vti poterat, quæ licentia Euectio vocabatur, vt ad inter-
21 pretationem totius *tit. C. de cursu pub.* Et †. *l. 2. ibi: Qui in causa publica in equo publico transuehitur. D. de in ius vocand. l. continuus* 137. §. *cum ita*, ibi: *Diplomate vsus D. de verb. obligat. l. eos* 27. §. *vlt.* ibi: *Qui falso diplomate vias commeauit, D. ad leg. Cornel. de fals. l. vlt. §. 1. & penult. D. de muner. & honor. l 1. C. de numerar.*
22 *l. 2. C. de commeatu.* † *l. 12. C de curios. lib. 12.* in qua *Exactionibus* pro *Euectionibus* antea legebatur. Et aliorum plurimorum iurium, vltra Scribentes ibidem, obseruat Corras *lib. 5. Miscell. cap. 12.* optimè Guido Pancirol. *in notitia vtriusque Imper. 1. par. cap. 6. & in Thesaur. variar. lib. 3. cap. 31. pag. 177.* Brisson. & alij *de verb. iur. verb. Cursus publicus, & verb. Euectio*, Anton. August *in l. 6. §. Philosophos, D. de excusat. tut.* Budæus *in notis poster. ad d. l. eos*, Ræuard. *lib. 2. var. cap. 15.* Parlador. *lib. 2. quotidian. cap. 19. num. 5.* Iust. Lips. *de milit. Rom. dialog. 5.* Zipteus *de Magistrat. lib. 3. c. 19.* & Symmach. omninò videndus, *lib. 7. epist. 105.* vbi Iuret Cassiodor. *lib. 1. var. epist. 29. & lib. 4. epist. 47.* ad Godiscalc. *& lib. 5. epist. 5. & lib. 11. epist. 9. & lib. 6. epist. 6.* vbi huius cursus curam inter alia Magistro officiorum iniunctam, sic prodit: *Veredorum quin etiam opportunam velocitatem, quorum status semper in cursu est, diligentia sua districtione custodit, vt solicitudines nostras, quas consilio iuuat, beneficio celeritatis expediat.* Cuius verba transcribit Lucas de Pena *in l. 3. C. de castrens. & minister. lib. 12.* Iacob. Cuiac. *in Parat. ad tit. C. de offic. Magistr. offic. & in l. 1. & 2 C. de curios. lib. 12.* latè Pancirol. *in notit. Imp. Oriental. cap. 64. & 71. & in Thesauro var. quæst. pag. 189. 276. & 377.* vbi agit de cursu publico Romanorum, cursoribus, & schola eorum Menoch. *de arbitrar. casu 229.* Tiraq. *ad Alexand. lib. 1. Genial. c. 27. litt. H.* & nouissimè, alia tradens, Callist. Remirez *de lege Regia Aragon. §. 26. n. 58. & seq.* Marinus Freccia *de subfeudis lib. 2. tit. quis dicatur Dux, n. 41.* vbi optimè de Cursu publico, & eius origine loquitur, Borrell. *de præstant. Regum Cathol. cap. 19. n. 27.* vbi tradit qualiter hoc munus in Regno Neapolitano exerceatur, & *in tract. de Magistratib. lib. 4. cap. 9. n. 39 & seqq.* Iacob Guter. *de offic. domus August. lib. 3. cap. 14. in princip.* & Bulenger. *de Imper. Romano lib. 6. cap. 28. & 29. pag. 577.* Leander. Galganetus *de iure publico lib. 4. tit. 48.* Regner. Sixtinus *de Regalib. lib. 2. cap. 13. num. 2. & seqq.*

23 Qui † Auctores, & præcipuè Pancirol. *vbi supra* ex prædictis iuribus benè deducunt, Cursus publici munus, etiam vbi vehicularis erat, distinctum esse à munere Angariæ & Parangariæ, de quo *in cap. præcedenti* locuti sumus: licèt hæc ob nominis, & vsus similitudinem nonnulli Scriptores confundant, & pro eodem vsurpent, vt constat ex Budæo, & Anton. Aug. *supra* Pyrrho Englebertm. *in l. 1. C quemadm. ciuil. mun. indic.* Cæl. Rhodig. *lib. 18. lect. antiq. cap. 8.* & Hottom. *de verb. iur. verb. Angarus*: vbi cum Hesychio Angaros † *Postas*, quasi positas Cursorum stationes appellat: & Angariam interpretatur, qua cursus publicus fit, 24
Parangariam verò in obliquum, cum quibus sentit nouissimè, alia adducens, noster D. Ioseph. Pellicer in doctis suis ad Gongoram Lucubrationibus, *pag. 184.* vbi & Barclai meminit, qui in Argenide *lib. 1.* similitudine hinc ducta † Angaros vocat focos per turres dispositos, 25
quibus mira celeritate hostium aduentus per vniuersam prouinciam denuntiabatur. Et est videndus Suidas, relatus à P. Radero *in explanat. ad Q. Curtium pag. 10.* vbi, *Astandæ* (inquit) *sunt tabellarij sibi inuicem succedentes, qui & Angari dicuntur. Sunt autem nomina Persica.* Et † Dom. D. Ludouic. Gudiel & Peralta, nunc 26
supremi Senatus Consiliarius dignissimus, & equestris Calatrauensis Militiæ insigniis pro meritis decoratus, in docta Allegatione, quam cùm esset in eodem Senatu Fisci Patronus, typis excusit in ardua illa lite, quæ vocatur, *De las Estafetas n. 57. & seq.* vbi horum Cursorum originem & formam apud omnes ferè nationes, erudite recenset; & de nostris Indianis Chasquis *n. 64.* specialiter meminit. In quibus stationibus, qui Cursum publicum exercebant, mancipia, vel mancipes dicebantur, vt tetigimus *sup. cap. proximum.* Et hic repetendum censemus, ne quis † Indorum nostrorum conditionem, & coactionem hac in parte miretur, cùm apud alias gentes, publici vsus necessitas, similes functiones induxerit. 27

Et quidem † grauior videtur in re eadem Turcarum consuetudo, vt refert Leonic. Calchondylas *lib. 9. de gest. Turcar.* & ex eo notitia Rom. Imper. *d. cap. 6.* Fr. Hieron. Romanus *in Repub. Turcar. c. 10.* & Bulenger. *d. lib. 6. cap. 39. pag. 586.* Nam veredis non vtuntur, sed præcones habent, citissimo gradu maximos cursus peragentes. Hi quemcumque obuium equitantem habent, descendere iubent, eiúsque equum conscendentes, quantum possunt, impellunt: si alium inuenerint, idem agunt, & illi fatigatum equum tradunt. 28

Quibus alia addit Camill. Borell. *d. cap. 19. n. 8.* vbi refert, † quis fuerit primus Veredorum, siue *Postarum* inuentor, & *lib. 4 de Magistrat. cap. 9. num. 39. & seqq.* vbi inter alia subdit, † dictos Cursores, siue Tabellarios olim Mansionarios, vel Mansores etiam appellatos, quòd in aliquibus locis, siue mansionibus, vt diximus, dispositi essent. Cassanæus *in Catal. glor. mund. 6. par. consid. 7.* Rhenat. Choppin. *de domanio Franciæ lib. 3. tit. 29. n. 31. ad fin.* Bulenger. *d. lib. 6. cap. 33. ad fin.* vbi, *Postæ* (inquit) *quibus hodie vtimur, dicuntur quasi positæ stationes equorum cursualium, quorum vsus cùm intercidisset, à Maximiliano Cæsare, tum à Ludouico XII. & Francisco I. Franciæ Regib. restitutus est.* 29 30

Neque existimet aliquis piam Regum nostrorum solicitudinem defuisse, in hoc quoque munere ab Indorum humeris remouendo. Nam sæpè † actum est, vt per Hispanos, vel Hybridas, quos *Mestizos*, vel *Mulatos* vocant, aut per Æthiopes liberos exerceretur. De quo inter alias, extat schedula quædam, data apud 31
D. Laurent.

D.Laurent. 22. Septembr ann. 1593. *tom. 4. impress. pag. 324.* Dom. Proregi Marchioni de Cañete directa: & caput epistolæ ann. 1602. ad Proreg. D. Ludou. à Velasco, vbi ita habetur: *En dos capitulos de las dichas cartas me auisais lo que aueis hecho, y orden que aueis dado, en que se pagasse à los Indios lo que se les debia de jornales atrasados, y de los que han seruido de Chasquis, ò correos, y que dabades orden, que se ocupassen en esto Españoles, por aliuiar de este trabajo à los Indios: todo lo qual, y lo que mirais por el bien de los Indios os agradezco mucho, y os encargo lo continueis de manera, que essos naturales (como lo tengo encargado) sean aliuiados, y pagados de su trabajo.*

32 Sed tamen † experientia monstrauit, nullo modo, neque ab vllis hominibus commodiùs ac faciliùs, quam ab Indis, subiri posse, vt ex cuiusdam Regiæ epistolæ capite declarabitur, eidem Proregi D.Ludou. à Velasco missæ, Vallisolet. 3. Febr. ann. 1603. cuius hæc sunt verba: *Assimesmo dezis, como se iba pagando à los Chasquis, ò correos Indios, lo que se les debia de los jornales atrasados: y que auiendo querido releuar de este trabajo à los Indios, y reduzir este ministerio à que lo hiziessen correos Españoles, auiades hallado en ello algunos impedimentos, por los malos caminos, y aspereza de la tierra, que no bastan cauallos, ni mulas, y tarda mucho mas vn correo Español en passar qualquiera sierra, y haze mayor costa que vn Indio suelto; y que al cabo carga todo sobre los mesmos Indios, porque assi como assi son ellos los que corren, y passã el trabajo, sin lleuar el prouecho que tenian, y que estan descontentos de esto. En lo qual hareis lo que mas os pareciere que conuiene para todo, mirando por el bien de los Indios, y guardandose lo que esta proueido en lo de los seruicios personales.*

33 Quibus tamen schedulis, & in aliis, quæ quotidiè expediuntur, semper cauetur, vt Indi cursores benè tractentur, & competenti salario remunerentur. Et cùm Prorex Dom. Martinus Enriquez hos *Chasquis* Pyratarum causa in locis maritimis disponere cœpisset, & aliqui de hoc apud Regium Consilium, Indorum nomine, quererentur, emanauit altera Regia schedula Pacis Iuliæ 30. Septemb. ann. 1580. *d. 4 tom. pag. 324.* quæ hoc totum Proregi remisit: *Para que prouea lo que mas conuenga sobre el poner Indios Chasquis à manera de postas, à que estaban acostumbrados en tiempo de sus Ingas, y pagarles su trabajo y jornal.*

34 Rursus etiam, † cùm in his Indiarum prouinciis Cursoris maioris officium egregio illi, & nobili viro Dom. Doct. Galindez de Caruajal, Regio Consiliario, Caroli V. Imp. largitione concessum fuisset ann. 1525. quæ habetur *in 2. tom. impress. pag. 301.* (licèt altera schedula ann. 1564. Licentiato Castro directa, *pag. 305.* superioris fortè non meminens, tale officium in Indiis admitti prohibeat) & nepos, hæresque in eodem officio D. Doct. Galindez, D. Didac. à Caruajal ex Equestri Ordine D. Iacobi, ingentem pecuniarum vim ex salariis Indorum Cursorum deberet, hocque ad Regias aures peruenisset, sched. quædam edita fuit Matr. 2. Iulij ann. 1618. qua
35 leuato † velo, & sine strepitu, & figura iudicij, etiam executiui, contra illum procedi iubetur. quousque dictum æs alienum plenè, & integrè satisfaceret.

Sed quoniam de litterarum tabellariis, siue portitoribus sermonem habemus, silentio prætereiri non possunt aliæ schedulæ Regiæ, quæ reperiuntur *in 2. tom. impress. ex pag. 309.* & alibi passim, † quibus præcipitur, vt nullus harum 36
prouinciarum incola prohibeatur Regi, Regióque Consilio, quicquid sibi visum fuerit per litteras admonere. Aliæ item, vt nemo, sub grauissimis pœnis, tabellarios impediat, & alienas litteras intercipiat, aperireve audeat. Inter quas notabilis † est quædam, data Toleti 31. Iulij 37
ann. 1529. quæ extat inter ordinationes Mexicanas Vasci de Puga *fol. 21.* vbi Mexicani Auditores notantur, quòd secus facere essent soliti, serióque cauetur, ne id in posterum faciant, perpetui exilij à prouinciis Indiarum, & Regnis Hispaniæ, pœna, transgressoribus irrogata. Eique similis est alia Pardi 17. Febr. ann. 1575. quæ videri poterit *d. 2. tom. pag. 313.* Sed notabilior, ac recentior est altera ann. 1592. quæ ibidem etiam inseritur, quam hîc ad litteram in lectorum gratiam, quia valdè notabilis est, inserere libuit.

El Rei. Marques de Cañete, Pariente, mi Virrei, Gouernador, y Capitan General de las Prouincias del Perù, ò a la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el gouierno de ellas. Yo he sido informado, que algunas vezes ha acaecido, que las cartas, pliegos, y despachos que algunas personas de essas prouincias me escriben, y embian, y las que dellas van de vnas partes à otras, las han tomado, y abierto, y detenido algunos de los que han gouernado, mediante lo qual he dexado de ser informado de cosas tocantes al seruicio de Dios, y al buen gouierno y administracion de justicia de essas partes, y los mismos que se escriben vnos à otros, han recebido mucho daño, manifestandose sus secretos: lo qual ha sido causa de que atemorizados, no osan, ni se atreuen à escribir, recelando que se les pueda seguir de ello algunos inconuenientes. Y porque este es el instrumento con que las gentes se comunican; y demas de ser ofensa de nuestro Señor abrir las cartas, estas han sido, y deben ser inuiolables à todas las gentes, pues no puede auer comercio, ni comunicacion entre ellos por otro camino, ni le ai para que yo sea informado del estado de las cosas de essas partes, ni para que los agrauiados, que no pueden venir con sus quexas, me den cuenta dellas: y de necessidad cessaria, ò se impediria notablemente el trato y comunicacion, si las dichas cartas y pliegos no anduuiessen, y se pudiessen embiar libremente, y sin impedimiento: y conuiene lo mucho que se dexa entender, no dar lugar, ni permitir cosa semejante, pues demas de lo subredicho es opression, y violencia, y inurbanidad, que no se permite entre gente que viue en Cristiana Policia: os mando, que hagais pregonar en todas las ciudades, y pueblos de Españoles de esse distrito, que ninguna justicia, ni persona priuada, ni particular, Eclesiastica, ni seglar, se atreua à abrir, ni detener las dichas cartas, ni à impedir, que ninguno escriba: so pena, à los Prelados y Eclesiasticos, de las temporalidades, y de ser auidos por estraños de mis Reinos: y à los Religiosos, de ser luego embiados à España: y à los Iuezes y justicias, qualesquier que sean, de priuacion perpetua irremediable de sus oficios: y à estos, y à las demas personas seglares, de destierro perpetuo de las Indias, y de açotes y galeras à las personas en quien se pudiere executar

executar esta pena para exemplo. Y vos y los que os sucedieren en el cargo, ternets particular cuidado de executarlo en los arriba contenidos. Y por ningun caso, que no sea de manifiesta sospecha de ofensa de nuestro Señor, o peligro de la tierra, no abrireis, ni deterneis vos, ni ellos, las dichas cartas, ni despachos: porque, demas de que de lo contrario me terne por deservido, mandare proueer del remedio que conuenga. Fecha en Burgos a 14. de Septiembre de 1591. años. YO EL REI *Por mandado del Rei nuestro señor, Iuan de Ibarra.*

Et sanè iustissimè prædicta schedula adeò grauiter in eos excandet, qui epistolas aliis directas
38 aperiunt, † cùm hoc scelus graue semper in vtroque foro fuerit reputatum, & pœna falsi, aliísque sæuerioribus punitum, vt constat *ex l. 1. D. ad leg. Cornel. de fals.* vbi DD. & *in cap. cùm olim magister, de offic. iud. deleg. cap. ad audientiam, de crim. fals. l. eum qui 14 § si epistola, D. de furtis*, vbi Vlpian. edisserit, cui competat actio? an ei qui misit epistolam, an ei ad quem missi est? Nauarro *in Manual. Latino cap. 18. n. 53.* & latiùs *in cap. Sacerdos, num. 10. & 51. de pœnit. dist. 6.* & ex relatis à Franc. Viuio *decis. 62* Menoch. *de arbitr. casu 311. n. fin. & casu 538* Bernard. Diaz, & eius Additionator Salcedo *in praxi crimin. canon. cap. 103.* Honded. *cons. 105 n 8. & 80.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 17.* Bobadilla *in Polit. lib. 2. cap. 5. num 29. & 30.* Molina *de iust. & iure, tract. 4 disp. 36.* Emanuel Rodr. *in addit. ad Bull. Cruc. §. 9 n 97* Nicol. de Passeribus vsque ad nauseam *in tract. de script. priuata lib. 3. q. 11.* Heuia *in Labyrinth. 2. par. cap. 11. n. 38.* vbi loquitur de nostris Indis, & de schedula cuius modò meminimus, Tusch. *litt. L. concl. 37. pag. 429.* Vurmser. *in obser. Cameræ lib. 1. titul. 47. obseru. 25* Mingon. *ad consuet. Andegauens. fol. 39. col. 1. n 9.* Iul. Clar. *§ falsum. vers. Aperiens*, & latissimè Farin. *de falsitate, q. 150. n. 114. & seqq.* & nouissimè Viscontus *in concl. iur. verb. Litteras, pag. 167* vbi alios adducit.

39 Vnde † procedit grauis illa, & elegans querela Ciceronis aduersus Ant. Philip. 2. quòd eius litteras aperuisset, palámque omnibus legisset, vbi vocat eum omnis humanitatis expertem, & vitæ communis ignarum, & quòd qui hoc faciunt, tollunt è vita vitæ societatem, & colloquia amicorum absentium. Et de eodem crimine queritur Seneca *lib. 2. de ira, cap 23.* Plutarch. *in Sertor.* & Apuleius *Apologia 2.* pro se ipso, quos refert Anton. Matthæus *in notis ad l. si quis testamentum, §. 1. D. ad leg. Aquil. pag. 479* addens præclarum exemplum Macrini apud Herodian. *lib. 4.* Quo † simul ostendit, nulli vnquam com-
40 municandas esse litteras, quas ab aliquo accepimus, priùs quàm nos ipsi legerimus. Sed præcla-
41 rius est illud † Iulij Cæsaris, de quo Seneca vbi sup. & nouissimè Magist. Marquez *in Gubernator. Christ. lib. 1. cap. 21. pag. 124.* is enim, cùm tabellarium apprehendisset, qui ad Pompeium totius ferè Romanæ nobilitatis litteras deferebat, lectísque illis, certior fieri facilè posset de iis, qui aduersarij sui factionem sequebantur, maluit tamen eas igni tradere, quàm inspicere, & vt Seneca concludit: *Gratissimum putauit genus veniæ, nescire quid quisque peccasset.* Et est
42 etiam † pulchrum exemplum Atheniẽsium, quod refert Apuleius *in Apologia 2. pro se ipso.* Alexand. *lib. 2. genial. cap. 19.* & Decian. *sup. num. fin. ad finem.* Qui cùm Philippi hostis litteras, quas ad Olympiadem scripserat, intercepissent, eas inuiolatas reddiderunt, ne thori genialis, & secreta coniugij panderentur. Quod Apuleius † factum ab illis dicit: *Propter commune ius humanitatis.* 43

Quibus addo, † quòd aliquando etiam litteras sibi commissas negligens, vel amittens, aut tardiùs tradens, puniri solet, & debet, vt prosequitur Iacobus Thomingius *decis. 34. part. 2.* & Tiber. Decian. *dict. lib. 7. cap. 15. num. fin. ad med.* qui ad id citat † *l. fin. C. de fabricensibus lib. 11.* vbi tamen solùm tractatur de pœna irroganda Præsidibus, siue aliis iudicibus, qui eorum, quæ à Principe per litteras sibi iniunguntur, executionem aliqua tarditate distulerint, vt ibi benè exponunt Platea, Lucas de Peña, & alij. Et qualiter olim † Indi litteras missas velut aliquid viuens esse putarent, cùm viderent per eas Hispanos ab Hispanis longè distantibus, de rebus, quæ illic accidebant, certiores fieri, recolit post alios Simon Maiol. *in dieb. Canicul. colloq. 23. de mirabilibus, pag. mihi 756.* ex nostro Oueto *in hist. Indica lib. 2. cap. 6.*

(44, 45, 46 in right margin)

CAPVT XIII.

De effossione, & operatione metallorum; & an liceat Indos ad hoc laboriosum onus distribuere, & inuitos fodinis, siue mineralibus mancipare: Relatis, & illustratis argumentis, quæ pro affirmatiua parte vrgere videntur.

SVMMARIVM.

1 *Metallis effodiendis an Indi inuiti distribui possint, sæpè tractari, & controuerti solet.*
2 *Indos licitè metallis effodiendis mancipari posse, qui tradant.*
3 *Metallorum effossio, & operatio non minorem curam, & industriam requirit, quàm agricultura.*
4 *Metallorum effossio non minus necessaria est in Indis Occidentalibus quàm agricultura.*
5 *Fodinæ, siue mineralia Indiarum si excoli desierint, iam Indorum, quàm Hispanorum Respub. concidet.*
6 *Iosephi Acosta elegantia verba referuntur.*
7 *Vtilitatis obiectu, omnes diligentiùs commoueri solemus & etiam irrationalia.*
8 *Mercatorum cupiditas Indos quærit, ex Horatio.*
9 Cap fin. 7. q. 1. *ponderatur & illustratur.*
10 *Cassiodori elegantia loca expenduntur, de vtilitate, & necessitate eruendi metalla loquentis.*
11 *Metallum rarò proditur, vt studiosius expetatur.*
12 *Honesta sunt lucra, quæ ex metallorum effossione parantur.*
13 *Homo sine metallis non potest parare victum & vestitum.*
14 *Iusta Indiarum retentio in Fidei propagatione, & conseruatione subnititur.*

15 *Diuitiæ Noui Orbis si deficiant, Fidei, & Religionis propagatio in eo facta, & facienda periclitabitur,*

16 *Diuitiarum cupiditas incentiuum præbet, ad Fidem diligentius inter Indos disseminandam.*

17 *Diuini Consilij arcana in conuersione Noui Orbis meritò miratur Ioseph. Acosta.*

18 *Necessarium aliquid esse, variis modis dici solet.*

19 *Hispanorum & Indorum Respub. vbi iuncta esse cœpit se mutuò iuuare debet.*

20 *Indi quibus rationibus debeant metalli fodinarum seruitiò intendere.*

21 *Catholici Hispaniæ Reges præcipuam curam, & sumptus in Fidei defensione impendunt.*

22 *Hispani homines, vel Æthiopes, & alij serui, non sunt apti ad mineralia Peruana exercenda, & quare?*

23 *Tributa noua quando iustè à Principe imponi possint?*

24 *Tributa vt possint in licere Principes, quæ necessitas, & quæ eius probatio desideretur?*

25 *Necessitate vrgente Ecclesiæ, & templorum vasa à Regi sumi possunt.*

26 *Rex positus in necessitate de bonis subditorum disponere potest, vel non soluere, aut differre quod debet.*

27 *Necessitas multa operatur, & à multis excusat.*

28 *Tributa grauia imponere sub colore vtilitatis, vel necessitatis, tyrannicum est.*

29 *Reges iustè, & licitè faciunt, si diuitias quærunt ad sui Regni sustentationem, vel sublenationem.*

30 *Salomon an peccauerit immensas diuitias coaceruando? remissiuè,*

31 *Pecuniæ & diuitiæ sunt nerui Reipubl.*

32 *Respublica, quæ pecuniis caret, simultatibus, & nodis plena est.*

33 *Metalli fodinas quærere, & colere, honestissimus modus conquærendarum diuitiarum semper habitus est.*

34 *Cassiodori & Pacati elegantia loca expenduntur de metallis eruendis.*

35 *Diuitias absconditas retinere, malum est.*

36 *Exemplo quæ fiunt, iure fieri putantur.*

37 *Metalla effodere antiquissimum, & apud omnes nationes vsitatissimum est.*

38 *Crassi diuitiæ immensæ, & vnde?*

39 *Semiramis metalla per captiuos exercuit.*

40 *Attici vinctis seruorum Myriadibus metalla colerunt, & qualiter hi ab illis defecerint.*

41 *Macedonia ex effossione æris singulis diebus singula talenta pendebat Alexandro Magno.*

42 *Carthagine quadraginta hominum millia vni argento effodiendo laborarunt.*

43 *Metallis quærendis, & effodiendis qualiter variæ nationes insudauerint.*

44 *Argentum an arte fieri possit? remissiuè.*

45 *Pluto cur Dis fuerit appellatus?*

46 *Istimulorum lex circa numerum operariorum in auri fodinis.*

47 *Metalli fodinæ variæ, quæ variis in prouinciis, & præcipuè in Hispania cultæ fuerunt.*

48 *Hispaniæ subterranea cur inhabitare dicatur Pluto?*

49 *Indorum Reges Peruani, & Mexicani metalla effodiebant.*

50 *Romani magnam curam adhibuerunt in metallis quærendis, & excolendis.*

51 *Machab. locus* lib. 1. cap. 8. *expenditur.*

52 L. 4. & 5. C. de metallis & metallar. lib. 11. *explicantur.*

53 *Metallarij erant quasi seruilis conditionis.*

54 *Metallarij qui esse volebant, quid Fisco pendere deberent?*

55 *Metalla Principes supremi sibi reseruare soliti sunt, & per Publicanos exercere.*

56 *Fridericus III. Imper. valdè studuit metallorum tractationi.*

57 *Metallarij laudibus, & fauoribus prosequendi sunt, & quare?*

58 L. 1. C. de metallar. lib. 11. *expenditur, & illustratur.*

59 *Steph Forcat. notatur, quòd Hispanos inuidè reprehendit ob inquisitionem, & effossionem metallorum.*

60 *Metallorum effossio, & operatio ob id tantùm deseri non debet, quòd aliquod periculum laborantes incurrant.*

61 *Princeps benè potest compellere subditos ad opera Reipub vtilia, & necessaria, etiam cum aliquo eorum periculo.*

62 *Subditos licèt Princeps sine causa cruciare non possit, benè potest aliquando eorum vitam mortis periculo exponere.*

63 *Bello iusto, non solùm defensiuo, verùm & offensiuo, vassalli etiam inuiti militare, qualiter, & quando compelli possint?*

64 *Bella per limites externos ad id conductos quàm per ciues proprios exercere, satius ducebant Vtopienses.*

65 *Manus sicuti debet se exponere periculo, ad conseruationem capitis, ita vassallus, ad defensionem sui Principis, vel Reipub.*

66 *Vassallus licèt non teneatur mori pro domino, tenetur tamen se pro eius tuitione in vitæ discrimen exponere.*

67 *Medici corporales & spirituales tempore pestis suum officium, etiam cum vitæ periculo, exercere debent.*

68 *Triremibus remigandis an vassalli liberi, & insontes inuiti mancipari possint?*

69 *Triremium labor grauissimus est, & an veteribus notus?*

70 *Membra qualiter debeant caput protegere, & defendere?*

71 *Indorum distributiones, & coactionem ad metalla, variæ consultationes præcesserunt.*

72 *Consueta, vel constituta, quæ sunt ab antiquo, in dubium vocari, vel facilè mutari non debent.*

73 *Præsumi semper debet pro legibus, & iussionibus Principum, & quare?*

74 *Iosephi Acostæ elegantia verba referuntur, de mineralibus per Indos elaborandis.*

75 *Senatores, & viros graues aliquid sæpè per errorem, vel cum animæ periculo consuluisse, credendum non est.*

76 *Metallorum indagatio, & operatio magni semper à nostris Regibus habita, & commendata fuit.*

77 *Reges nostri licèt aliquando hæsitauerint circa Indos metallis addicendos, posteà id permiserunt.*

78 *Schedula anni* 1551. *refertur, quæ mineralia*

lia per Indos voluntarios laborari permittit.

79 *Schedula aliqua expenduntur, quæ Indos etiam reluctantes, metallis fodiendis distribui iusserunt, vbi id necessarium videretur.*

80 *Dom. D. Francisc. a Toleto Peruano Proregi iniunctum fuit vt Indos Potosiensibus & Guanauelicensibus fodinis ex prouinciis vicinioribus assignaret.*

81 *Schedulis pluribus, Indorum ad metalla coactio, tum dispositiuè, tum enuntiatiuè iniuncta reperitur, quæ referuntur.*

82 *Epistola caput ann. 1601. Peruano Proregi missæ, refertur, quæ inprimis Indos mineralibus distribui constituit.*

83 *Schedula seruitij personalis ann. 1601. qualiter Indos metallis adici concedat?*

84 *Schedula ann. 1601. illa altera seruitij personalis, quæ metalla per Indos voluntarios, aut Æthiopes coli, statuerat, secretò temperata fuit.*

85 *Dom. D. Ludouic. à Velasco qualiter Indos à metallorum operatione euocare cunctatus fuerit.*

86 *Schedula seruitij personalis ann. 1609. coactum Indorum ad metalla seruitium, expressè conseruari præcipitur.*

87 *Schedula anni 1620. mineralium cura, & Indorum ad ea seruitium commendatur, dummodò eorum vexationes reprimantur.*

De metallorum nomine, origine, & differentiis, & de admirabili eorum copia: & fœcunditate, qua nostræ Occidentales Indiæ in pluribus prouinciis abundant, *infrà lib. 5.* (Deo iuuante) latum sermonem habebo. Nunc autem institutam tractationem prosequendo, illud tantum in quæstionem deducam, vtrum
1 † Indi his metallis eruendis, & operandis adigi, & distribui possint? In qua non solùm dissentire video plures viros prudentes, & religiosos, qui tum antiquis, tum præsentibus temporibus de ea tractarunt, & tractant; verùm & ipsas schedulas, ac prouisiones Regias circa hunc difficilem, & quotidianum articulum variis occasionibus expeditas. Quod efficit, vt laxiore calamo in eo exponendo & discutiendo procedere debeamus, ex his, quæ sup. c. 4. in princip. tradidimus, quibus addo multum in nostris fodinarum terminis loquentem D. Petr. Chrysolog. *serm. 91.* dum inquit: *Aurum de terra legere qui nouerunt, vbi diuitem senserint venam, ibi quicquid est artis, quicquid laboris impendunt.*

Magnum igitur hoc, seu profundum (vt meliùs loquar) iter aggrediendo, in primis affir-
2 matiuam partem, atqua ita licitè † Indos huic oneri subiugari, sub iusta tamen mercede, & cum aliis conditionibus, & qualitatibus de quibus plene egimus *supra hoc lib. c. 5.* expressè tenet Ioann. Matienzus *in tract. M.S. de moderat. Regn. Perù 1. par. c. 40.* cum tribus seqq. elegantissimus P. Ioseph. Acosta *de procurand. Indor. salut. lib. 3. cap. 18.* Fr. Mich. ab Agia *in sæpè allegatis respons. de seruitio person. pag. 60. cum seqq.* Et vidi de eadem re aliud manuscriptum, nec malè dolatum responsum D. Petri Muñiz Almæ Metropolitanæ Limensis Ecclesiæ, meritissimi olim Decani, & Theologiæ sacræ Doctoris præstantissimi: & alias prætereà consultationes Reuerendiss. quondam Dom. D. Hieronymi à Loisa, eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopi, aliorúmque doctorum virorum, quos, calatis ad hoc comitiis, rogasse videtur Peruanus Prorex D. D. Franc. à Toleto, qui eidem sententiæ subscripsisse videntur.

Pro qua primo loco considerari potest, † in metallorum effossione, & operatione non minorem curam, & industriam considerari, quàm in 3
agricultura, & aliis operibus, de quibus supra locuti sumus: nam metalla à perscrutando, nomen inuenerunt, vt suo loco dicemus, nec nisi obsterricante auaritia produntur, vt inquit Plin. *lib. 33. c. 4.* & Pined. *de reb. Salom. lib. 4. c. 16. §. 1. & seqq.* Et similiter, † non minus, sed imò magis vtilia, & necessaria videri, ad 4
harum prouinciarum conseruationem, & propagationem, cùm præcipui earum fructus, atque prouentus in metallis auri, & argenti consistant. Quibus cessantibus (vt cessare necesse est, si Indi huic labori non mancipentur) manifestum est, eisdem prouinciis grauissimum, ac præsentissimum periculum imminere; & commercia, quæ cum Hispania exercentur, citissimè defectura: atque omnes † pariter totius 5
Reipub. tam Indorum, quam Hispanorum neruos concidere, & relaxari, qui his veluti tibicinibus, & retinaculis mutuò sustinentur, & coagmentantur. Quã rationem apertè exprimit *cap. 67.* Instructionis Proregis Peruani, de quo *infrà n. 76.* & benè expendunt Auctores *supra relati*, præsertim Ioseph. Acosta *d. c. 18.* cuius elegantia verba ita se habent: † *At si metalla* 6
curari desierint, si argentum è venis non eruatur, subuersis à radicibus montibus, vt est apud S. Iob cap. 28. si aurum ex fluuiorum obicibus non cogatur, mineraliáque cætera negligantur, actum est Indorum negotium, & Respub. interiit. Neque alios fructus Hispani tanto Oceani circuitu quærunt, neque alia ex causa, vel mercatores negotiantur, vel iudices præsident, vel ipsi quoque Sacerdotes plerúmque euangelizãt. Argentum, aurumque si desit, & se subducat ex oculis, omnis frequentia, omnis commeatio, omnis ciuilis, & Sacerdotalis concursus breui euanescet, &c.

Et † ne quis nouum hoc, aut mirum existimet, audiat Cicer. *lib. 3. offic.* dicentem: *Omnes commouemur diligentius, cùm aliqua species vtilitatis obiecta est*; Lucret. *lib. 5. de natura rerum*: 7

Nusquam hominum genus incassùm frustráque laborat.

Et Martial. *lib. 1. epig. 152.* qui ad irrationalia idem etiam extendit, dum inquit:

In steriles campos nolunt iuga ferre iuuenci,
Pingue solum lassat, sed iuuat ipse labor.

Vera quippè est, & antiqua illa Horatij sententia *epist. 1. lib. 1.* qui mercatorum † cupiditatem Indos quærere docuisse, quasi id præsagiens, quod nos oculata fide experimur, his verbis admonuit: 8

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Et *lib. 1. Od. 5.*

Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator intuens, otia, & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas indocilis pauperiem pati.

Eleganter Tibullus *lib. 1. eleg. 10. in princip.*

Lucra petens habili tauros adiunxit aratro,

Et

Et durum terræ rusticus vrget opus:
Lucra petituras freta per parentia ventis,
Ducunt instabiles sydera certa rates.

9 Facit † text. *in cap. fin. 7. q. 1.* ibi: *Cùm laborem suum sine fructu esse considerant, in loco alio ad laborem cum fructu migrant.* Et illud quod ab Epicteto in altercatione Hadriani dictum circunfertur: *Qua ratione homo lassus non fit? lucrum faciendo.*

10 Sed præstat, † vt Aurelium etiam Cassiodorum audiamus, aureè de hoc labore metallorum loquentem, & præ cæteris, qui ad alios terræ fructus consequendos diriguntur, vtilem, & necessarium esse, probantem *lib. 9. epist. 3.* his verbis: *Si labor omnis assiduis adeò diuersos exigit fructus, vt aurum, argentúmque solita commutatione mercetur, cur non ipsa diligenter exquirimus, propter quæ poscere alia videbamur? Illa dues inferat nobis & aureos fructus. Omnis prouentus acquiritur, vbi metallum fuluidum reperitur. Nam quid necesse est terram multiplici fœcunditate lassari, si ipsa magis pretia in ea poterint inueniri? Frumenta vobis vsualiter Natura industria suffragante, concedit, passim se*
11 *vina profundunt:* † *metallum rarò proditur, vt studiosius expetatur.* Et infrà: *Cur enim iaceat sine cultu, quod honestum potest esse compendium? Aurum siquidem per bella quærere, nefas est: per maria, periculum: per falsitates, opprobrium: in*
12 *sua verò natura, iustitia.* † *Honesta verò sunt lucra, per quæ nemo læditur: & bene acquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur.* Et iterum *lib. 4. epist. 34. Non est enim cupiditas eripere, quæ nullus se dominus ingemiscat amisisse. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus Rex Scythiæ reperisse, & humano vsui summa laude tradidisse. Quod nos in contrarium negligere non debemus. Ne sicut latentia cum laude sunt prodita, ita inuenta cum vituperatione videantur esse neglecta.* Quod latiùs etiam prosequitur Georg. Agricola *de re metall. lib. 1. pag. 8. & seqq.* Vbi eorum argumentis respondens, qui metalla nec quærenda, nec fodienda esse tradunt, pluribus contrarium probat, & apertè
13 ostendit † hominem sine metallis non posse parare ea, quæ suppeditant ad victum, & ad vestitum.

14 Secundo facit, † quòd cùm iusta harum Occidentalium regionum acquisitio, & retentio eo præcipuè titulo muniatur, quod nostri Catholici Regis Christianam Fidem in eis annuntiare, propagare, ac conseruare tenentur, vt latè *in lib. 2. & 3.* primi tomi tradidimus: eodem planè argumento, attentiùs curanda, & defendenda videtur metallorum effossio, quæ mediante Indorum opera, atque industria conficitur. Quoniam si
15 diuitiæ † deficiant, quæ inde conflari solent, quantumuis pius, & sanctus eorundem Regum zelus, & affectus persistat, qui his auri, & argenti cardinibus principaliter non mouentur, vt tetigimus *dict. 1. tom. lib. 1. cap. vlt. ex num. 99. & lib. 3. cap. 5. ex num 6.* gentes tamen, quæ iam has prouincias inhabitant, & quotidie de nouo in eas traiicere solent, illas proculdubio relinquent, vt *suprà* considerauimus, & Archiepiscopi, Episcopi, Proreges, Magistratus, aliique spirituales & sæculares ministri reditibus necessariis destituerentur, vnde se commodè alere possint. Regiáque tributa, & vectigalia deficient, quibus militum copias, & militares classes magnis quotannis sumptibus ad earundem prouinciarum defensionem, & hostium depulsionem, armari, & expediri videmus. Atque adeò Fides ipsas paulatim collabetur, quæ inter istas Barbaras gentes tot laboribus, ac sudoribus plantata conspicitur. Ipsique, Hispanorum commercio, tuitione, ac directione cessante, ad idololatriam, & ferinos mores, quos anteà habebant, redibunt, nec diuini verbi Prædicatores securi inter eos poterunt permanere.

Quod etsi nobis vitio verti non immeritò possit, apud quos auri, argentique cupiditas plus valere videatur, quàm ardor, & charitas, vt tot animalium millia CHRISTO Domino lucrifiant; non tamen omninò mirandum, aut exprobrandum videtur, † cùm Deus ipse pro summa bo- 16
nitate, ac prouidentia sua, vt gentes adeò remotas, & Barbaras Euangelio adiungeret, aurum, argentúmque his terris tam copiosè donauerit, hisque veluti illecebris nostrorum ingenia, & animos disposuerit, vt Indorum conuersioni simul incumberent, & quos sola charitas animarum fortè non commoueret, diuitiarum saltem cupiditas inescaret.

Cui considerationi grauiter insistens Ioseph Acosta *vbi supra* † meritò cum D. Paulo *Roman.* 17
11. altitudinem diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei compellat; quis enim non diuini consilij arcanum suspiciat, atque admiretur, qui aurum, argentúmque, omnium mortalium perniciem, salutem Indorum esse voluerit? Et in hoc ponderat illum alium D. Paul. locum ad Philipp. 1. *Dummodò siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*; de quo Nos pluribus egimus *d. lib. 2. tom. 1. cap. 18. n. 36. & seqq.* & huc etiam transferri possunt alia loca Scripturæ sacræ, nempè *Cantic. cap. 8. Isai. 60. Psalm. 64. & Iob 28.* quæ eodem sensu explicuimus *d. 1. tom. lib. 1. cap. 15. n. 40. & 41. & num. 56. & seqq.* cum Basil. Pontio *in 1. p. quæst.* siue *disputat. expositiuarum, q. 8. c. 4. p. 475. ad finem.*

Tertiò facit, quòd si Reipublicæ vtilitas & necessitas hæc Indorum seruitia iusta reddere potest, vt sæpè retulimus, apertè constat, nullum ex variis modis in præsenti casu deficere, quibus † res aliqua necessaria dici solet, vel necessi- 18
tatem importare, quos recenset Tusch. *litt. N. concl. 18. & 19.* & Rutil. Benzon. *de anno Iubilæi lib. 1. c. 10. pag. 62. & 67.* Nam hæ prouinciæ Indiarum aliter (vt diximus) conseruari non possunt: & † vbi cum Hispano Imperio, ac Mo- 19
narchia iunctæ esse cœperunt, & omnes, siue Indi, siue Hispani vtrobique habitantes, sub eodem Rege constituti, æquè etiam tenentur communibus eiusdem Regis, & Monarchiæ necessitatibus, periculisque succurrere, & se mutuò iuuare debent, membraque membris compati, suis quæque ministeriis diligenter fungentia, vt latè probatum reliquimus *suprà hoc eodem lib. cap. 4. ex num 50.* Ac per consequens † Indi, qui natu- 20
tura sua magis apti metallis effodiendis, & expoliendis esse videntur, in hoc munere inseruire, & laborare debent, vt Regi nostro diuitiæ, ac facultates suppetere possint, quibus eadem, quæ possidet, Regna ab hostium inuasione defendat; Fiscum, quem nimis exhaustum habet, reficiat; & quod præcipuum est, Fidem, & Catholicam Religionem aduersus hæreticos, & infideles tueatur, atque promoueat; quam ei esse † præcipuam 21
curam,

eoram, omnes agnoscimus, & pluribus probat Redinus de Maiestat. Princip. verb. *Imperatoriam*, num. 3. Borrell. omnino videndus, *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 45. *num.* 34. & Dom. Valen-
22 çuela *consil.* 99. *num.* 27. Quotidianis † enim constat experimentis, Hispanos homines, aut Æthiopes seruos huic labori aptos neutiquam esse, propter temperamenti diuersitatem, & alias rationes, quas tradit Agia *dict. respons. de seruit. person. pag.* 15. & Nos *sup. hoc lib. cap.* 4. *ex num.* 110. Et vt apti essent, adhuc tamen (vt ibi etiam diximus) si eorum opera metallarij vterentur, plus dispendij, quàm compendij consequerentur, propter mercedis incrementum, & alias expensas, atque pericula, quæ necessariò subire debent.

Dictas porrò causas, & rationes ad extorquendum hoc Indorum seruitium prætexi, ne-
23 mo succensère debebit, cùm † ob easdem ab Hispanis noua tributa, seruitia, & impositiones iustè exigantur, vtilitate, & necessitate publica ita suadente, argum. text. & eorum, quæ ibi notant DD. *in cap. super quibusdam*, § *prætereà, de verbor. signif. cap. tributum* 23. *quæst.* 8. *cap. quia* 10. *quæst.* 3. vbi notanter Archidiacon. *cap. innouamus, de censib. l. vectigalia, D. de publ. & vectigal. l.* 1. *C. vectigal. noua inst. non poss.* cum aliis, quæ latiùs adducam *infrà hoc lib. cap.* 18. & refert Bobadilla *in Politica lib.* 5. *cap* 5. Ceuallos *tract. commun.* 1. *tom. quæst.* 578. Addition. ad Guidon. Papæ *decis.* 414. & copiosè Dom. Valençuela *consil.* 99. *per tot.* vbi tractat de seruitiis, & donatiuis à subditis in casu necessitatis Regi præstari solitis.

24 A quo, inquiunt, exactam, † atque scrupulosam eiusmodi necessitatis informationem exigendam non esse, sed eius probabili affirmationi, siue testificationi credi debere; neque etiam expectandum, vt necessitas ad miseriam vltimam vrgeat, sed vt vrgeat, vel immineat, sufficere, argum. text. *in l. fin. C. in quib. caus. in integr. restit.* ibi: *Non etiam expectandum est, vt insula ruat, & sic deinde agi possit*; & sentent. Cicer. *lib.* 2. *offic.* vbi inquit: *Non est dubium propter ærarij tenuitatem, tributum esse conferendum, vt omnes intelligant, pro salute Reipublicæ necessitati parendum*, quibus alia adiiciunt Bobadilla & Valençuela *vbi sup.*

25 Et facit, † quod habetur 4. *Regum cap.* 18. & alibi sæpe, vbi Ecclesiæ, & templorum vasa, necessitate vrgéte, licitè per Reges sumi posse docentur. Et idem tradit *l.* 9. *tit.* 2. *lib.* 1. *Rec.* eo tamē addito, quòd postea illa integrè restituere de-
26 beant, & *l.* 2. *tit.* 1. *part.* 2. vbi dicitur, † Regem positum in necessitate, ita sibi de bonis, ac facultatibus subditorum succurrere posse, ac si ea hæreditario iure ad illum pertinerent. Quod latiùs prosequitur Dom. Valençuela *d. consil.* 99. *num.* 5. & 6. & est Doctrina D. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 8. *in solut. ad* 2. vbi tractat, qualiter ex eadem ratione excusetur Rex à restitutione, vel solutione eorum, quæ debet, vel dilationem petere possit? De quo sunt videndi Caietan. Bañes, & Aragon. ibid. & latiùs & meliùs Ludouic. Lopez *in summ. cap.* 114. *cum seqq.* vsque *ad cap.* 121. Nauarr. *in Manuali Latin. cap.* 21. *ex num.* 62. & Couarr. *in Reg. peccatum*, 1. *par.*
27 *in princip. num.* 2. Et plurima alia, † quæ de necessitate, & eius effectibus congerit, post alios, Romanus *in l. si verò*, §. *de viro*, *fallent.* 54. *D. solut. matrim.* Roland. à Valle *cons.* 43. *n.* 20. *cum seqq. vol.* 2. & *cons.* 21. *n.* 14 *vol.* 1. Medices *de fortuit. casib.* 1. *par. q* 6. *per totam*, Dueñas *reg.* 102. Crauetta *cons.* 6. *num.* 91. Tiber. Decian. *respons.* 20. *num.* 14. & 36. *vol.* 1. Petr. Gerard. *singul. vlt.* Bolognet. *cons.* 1. *n.* 169. *cum seqq.* latissimè Pictauian. *decis. Pedemont.* 68. *n.* 28. Simon de Præt. *de interpret. vlt. volunt. lib.* 1. *fol.* 125. & *seqq.*

Quartò, in fauorem eiusdem sententiæ considero, quòd † licèt semper execrabilis, ac reprehensibilis fuerit aliquorum Regum, & Imperatorum Tyrannis, qui, sub publicæ vtilitatis, vel necessitatis colore, grauia, & noua tributa, & onera suis subditis imponebant, de quibus latè agit Petr. Gregor. *lib.* 3. *de Repub. cap.* 4. & 5. & *lib.* 6. *cap.* 13. *n* 8. Cuiacius *lib.* 10. *obseru. cap.* 7. Cromerus *lib.* 23. *de reb. Polon.* & Nos *infrà hoc lib. cap.* 18. vbi de tributis Indorum agemus. Nusquam tamen † notatum, vel prohibitum reperitur, quòd Reges iustis, ac permissis arbitriis vtentes, patrimonia sua, & Fiscales reditus augere conentur: quin potius mortaliter Principem peccare, Doctores existimant, qui pro virili non curat, auri, & argenti thesauros congerere, vt expeditionibus bellicis paratus exstat, & subditos, quantum possit, à tributorum oneribus liberet, vt constat *ex text. in cap. Principes, cap. administratores*, 23. *q.* 5. *cap. alius* 15. *q.* 6. D. Thom. *lib* 2. *de regim. Princip.* Nauarr. *in Manual. c.* 25. *n.* 2. Pineda Franciscan. *in Agricult. Christian. dialog* 20. §. 5. Petr. Gregor. *lib.* 2. *de Republ. cap.* 9. & aliis relatis à Bobadilla *in Polit. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 70. & *lib.* 5. *c.* 5. *n.* 8. *verb. Para estas*, Rutil. Benzon. *de ann. Iubilæ lib.* 2. *pag.* 164. M. Anton. Perez *in Laurea Salmant. certam.* 5. *expositino de hominum præfect. c.* 3. *pag.* 277. & *c.* 4. *pag.* 284. M. Marquez, omninò legendus, *in Gubernat. Christian. lib.* 1. *c.* 3. *pag.* 27. & 28. illustriss. & eruditiss. D. Archiepisc. Bracharens. D. Rodericus Acuña *in notis ad cap. his igitur, dist.* 23. *pag.* 159. Vbi an peccauerit † Salomon immensos diuitiarum cumulos coaceruando: & nouissimè & elegantissimè Mancler. *in Monarch. Gallic. lib.* 2. 3. *par. cap.* 11. vbi idem pluribus probat, & Zipæus de Magistr. *lib.* 4 *cap.* 30. *n.* 4 *pag.* 411.

In pecunia quippe, & diuitiis Principum, Reipublicæ neruos † esse, nemini dubium est, vt docet Vlpian. *in l.* 1. §. *in causa, D. de quæstion. l. lex quæ tutores, C. de admin. tutor.* Nouella Leonis Imp. 52. vbi Gottofred. *in notis M. Tull. in Orat. pro Leg. Manil.* Cornel. Tacit. *lib.* 20. *Annal.* ibi: *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Anton. Perez *d. c.* 3. *n.* 30. & latissimè Petr. Andreas Canonher. *in quæst. & discurs. sup. Cornel. Tacit. pag.* 224. & *seq.* Forner. *lib.* 1. *selectionum cap.* 20. & Cuiac. *lib.* 6. *obseruat. cap.* 19. noster Bobadilla, qui plures alios refert, *in Polit. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 1. & *seqq.* & Scipio Ammiratus *in dissert. polit. lib.* 18. *cap.* 9. *pag* 297.

Vnde meritò † scriptum reliquit Polybius lib. 32
5. nihil non seditionibus, ita, ac simultatibus plenum in Republica, vt & in priuata vita, accidere consueuisse, quando præcisis sumptibus necessaria deficiunt. Et M. Tull. *lib.* 1. *epist. vlt. ad Brutum*: quòd maximus in Repub. nodus est inopia rei pecuniariæ; quibus alia addit Iust. Lips.

Lipſ. *d. lib.4 Polit. c.11. & lib.6. cap.2. & 4.* Dom. Valençuela *d. conſ.99. num.3. & ſeqq.* & Simon Maiol. *in dieb. Canicul. 3.tom. colloq.2. pag.395.*

Inter prædicta verò media, & arbitria, quibus iuſtè Principes diuitias, & theſauros congerere poſ-
33 ſunt, illud planè iuſtiſſimum † ſemper, & honeſtiſſimum iudicatum eſt, vt metalli fodinas, quæ in ſuis Regnis exiſtunt, perquirere, & effodere faciant, atque ita ex latentibus terræ theſauris ibi inutiliter quieſcentibus, Regias gazas adaugeant, ſuiſque, & populorum ſibi commiſſorum neceſſitatibus, & vtilitatibus
34 conſulant. Quod præclarè admodum † extulit Caſſiodor. *d. lib.9. epiſt.3.* cuius verba *ſup. n. 10.* retulimus, vbi etiam ſubiungit: *Officinis ſolemniter inſtitutis, montium viſcera perquirantur, intretur beneficio artis in penetrale telluris, & velut in theſauris ſuis, Natura locuplex inquiratur, &c.* & non minus eleganter Latinus Paccatus *in Panagyr. ad Theodoſ.* vbi Maximum Tyrannum reprehendens, quòd non contentus eo diuitiarum cogendarum modo, quo alij Cæſares vſi fuerant, eas violenter à iuſtis poſſeſſoribus abrogabat, ſic inquit: *Neque enim, qui Regibus mos eſt, exercendis inuigilabat metallis, vt latentia Naturæ bona in vſum accerſeret, & pararet in noxias, nullo pauperiore, diuitias: Parum ille pretioſum putabat aurum, quod de montium venis, aut fluminum glareis quæſitor Beſſus, ſcrutator Callaicus eruiſſet.*

35 Atque huc nimirùm pertinet, † quod de damnis, aut malis diuitiarum reconditarum *ex illo Eccleſ. cap.2. Coaceruaui mihi argentum, & aurum*, tradit Ioan. Pineda *de reb. geſt. Salom. lib. 7. cap.13. pag.520.* & Matt. Delr. *in Adagiis ſacr. 2.tom. adag.409. pag.553.* vbi pluribus probat, theſauros, & ſapientiam communicari debere, ſic explicans illud *Eccleſ.20. Sapientia abſconſa, & theſaurus inuiſus*, cui conuenit illud Ptolemæi Regis Ægypti, *initio 2. ad Iudæos epiſtolæ: Theſauri occulti, & fontis obſignatæ, quæ eſt vtilitas in vtriuſque.* & Lucani in carmine ad Piſonem:

Abdita quid prodeſt generoſi vena metalli,
Si cultore caret?

Et idem pulchro Emblem. docet Sambuc. *pag. 206.*

Aurum, dum latitat, nihil venis, atque cauernis
Profuerit, ſalua ni effodiantur opes.

36 Quintò facit, † quòd cùm ea, quæ exemplo fiunt, iure fieri, putare homines ſoleant, vt ait Cicer. *lib.3. de Orat.* iuncta *l. exemplo, C. de probat.* Gloſſ. notab. *in cap. vlt. 21 diſt.* & traditis à Felino *in cap.2. de præſumpt.* & à Me *in tract. de crim. parricid. lib.1. cap.2. pag.5.* Non videtur improbari poſſe hæc conſuetudo, Indo-
37 rum vaſſallorum mineralibus addicendi, † cùm eadem omnium ferè ſeculorum, ac nationum
38 vſus admiſerit. Sic enim † inuenimus Cræſum Lydorum Regem gazas, & theſauros ſuos ſupra modum impleſſe, ita, vt inter prodigioſè diuites numeretur, vt prodit Herodot. *lib.1.* Plutarc. Cic. *lib.4. de Finib.* & Eraſmus *in Adag. Cræſo ditior, & Cræſi pecuniæ teruncium addere.*
Et Semiramidem † metalla per captiuos exer-
39 cuiſſe, teſte Diodoro Siculo, Suida, Rhodigin. & aliis, quos refert Pineda *de reb. Salomon. pag. 186. & 197.* & Bobad. *in Polit. lib.1. c.9. n.20.* Athenæus quoque *lib.6. c.7. circa fin.* ſcriptum reliquit, † Atticos per vinctas ſeruorum myria- 40 des metalla operari ſolitos fuiſſe, & ex Poſſidonio narrat, ipſos ſeruos à dominis deſeciſſe, atque omnes metallorum cuſtodes interemiſſe, arcemque Sunij occupaſſe, ac diu deuaſtaſſe Atticam regionem.

Et in Macedonia † legimus, ex effoſſione 41 æris ſingula talenta in ſingulos dies Alexandro pendi ſolere, vt refert Alexand. ab Alex. *lib.4. dier. Gen. cap.10. ante fin.* vbi eius Additionator Tiraq. plura alia ſuo more congeſſit. Cuius etiam metalli Macedonici ingens vectigal Romanis impenſum fuiſſe, Liuius teſtatur *lib.45.* & Caſſiodor. *in Chron. ann. ab Vrbe condita 597.* Et eò pertinet *l.7. de metallariis Illyrici, in C. Theodoſ.* & Petr. Greg. *lib.3. de Repub. cap.4 n. 19.* Strabo quoque *lib.3. Geograph.* (& ex eo recolens Maiol. *in dieb. Canicul. 1. tom. colloq. 19. pag 426.* & Guidus Pancirol. *in Theſaur. var. antiq. lib.3. pag.372.*) Auctor eſt, † olim 42 iuxta Carthaginem, quadraginta hominum millia vni argento effodiendo operam impendiſſe.

Et idem de aliis nationibus, † & de variis mo- 43 dis, ac formis, quibus aurum, argentum, & alia metalla quærere, & exercere ſolebant, latè poſt alios, tradit Theatr. vitæ humanæ *pag.591. & pag.3616. & ſequentib.* Poſſeuin. *in Bibliot. lib. 12. c.65.* Bottell. *de præſtant. Reg. Cathol. cap. 28. per tot.* Vbi etiam diſputat, an † argentum 44 arte fieri poſſit, Pineda *in comment. ſup. Iob, 2. tom. c.38. verſ.4 pag.484.* & latiùs *de reb. Salom. lib.1. cap.15. ex pag.197. ad 239.* Maiol. *d. colloq.19.* Forcatul. *de Gallor. Imper. & Philoſoph. lib.2 pag.48. & 49.* vbi tractat, cur *Pluto*, † quem 45 metallorum, ſiue diuitiarum Deum fabuloſa antiquitas finxit, *Dis* fuerit appellatus? Nimirùm quia diuitiæ omnes terris incluſæ, è terris oriantur, & recidant omnia in terras. Terrena autem omnis vis, atque Natura Diti Patri dicata ſit, teſte M. Tullio *lib.2. de natur. Deor.* & plura doctè & copiosè cumulans, Guido Pancirol. *vbi ſup.* & Bulenger. *d. c.22.* vbi † addit, extare legem cen- 46 ſoriam Ictimulorum auri fodinæ, qua in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinque millia hominum in opera publicani haberent, Fr. Thom. Maluenda *de Anti Chriſto lib.6. cap. 12.* vbi Potoſienſes noſtras argenti fodinas extollit. Et nouiſſimè † Fr. Ioan. à Ponte Dominican. *de con-* 47 *ven. vtriuſque Monarch. lib.1. cap.16. & lib.3. cap.7. & 16.* vbi de argenti beneficio & purgatione, & Aſiæ & Africæ, & noſtræ Hiſpaniæ copioſis metallis, & mineralibus agit, & quàm innumera hominum millia eorum effoſſioni, & operationi incubuerint, & occubuerint. De quo etiam videri poſſunt, quæ minutatim ſcribit Seneca *lib. natur. quæſt.* Diodor. *Sicul. lib.7. cap.9.* Plin. *lib.33. cap.4* & ex eo Hiſpano ſermone, doctus noſter Bernard. Aldrete *de orig. linguæ Hiſpana lib.1. c.21 pag.133.* & Cæl. Rhodigin. *lib.18. c.22.* vbi docet, hac ex cauſa † dici ſole- 48 re, Hiſpaniæ ſub terranea Plutum inhabitare: & Pineda *vbi ſup.* vbi Serarium reprehendit, quòd Hiſpaniæ diuitias, aurique, & argenti fodinas, vel nullas fuiſſe, vel iam ad Indos tranſiiſſe, ſcriptum reliquerit.

Ipſos quoque Incas, † & Motechumas antiquos 49 Peruanorum & Mexicanorum Reges, ſiue Tyrannos, eoſdem Indos, de quibus agimus, metallis fodiendis addicere ſolitos, & hinc magnam diuitia

diuitiarum copiam conflare, pluribus probat Ioseph Acosta *in hist. nat. & morali Indiar. lib 6. c. 15.* & Garcilas. Inca *in comment. Regiis*, siue *de Incarum origine*, *lib. 5. cap. 7. lib. 6. cap. 2. & lib. 8 cap. 24.* nimirum, quia Indis suis pro seruis vtebantur, vt tetigimus *in 1. tom. lib. 2. cap. 16. num. 6.* & ostendit caput Regiæ epistolæ anni 1574. ad Proregem Mexicanum scripta, quod extat *4. tom. pag. 315.* ibi: *Para labores, y obras publicas, y otras, à que ellos desde su infidelidad estaban obligados.*

50 Sed † ne Romanos prætermittamus, qui reliquis nationibus iustiores, & sapientiores quondam habiti fuerunt, vt dixi eodem *1. tom. lib. 6. cap. 7. n. 72. & seqq.* Hi quidem, vbicunque Imperium, & dominationem suam extendebant, in metallis inquirendis, & eruendis, montibúsque hac de causa susdeque voluendis, omnem curam, & operam impenderunt, vt prolixè narrat Plin. *d. lib 33. de natur. hist. cap. 4.* & passim reliqui Auctores suprà citati: habetúrque, & quod magis est, laudari videtur †

51 *lib. 1. Machab. c. 8.* ibi: *Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, & quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum & quanta fecerunt in Regione Hispaniæ, & quòd in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, &c.*

52 Et manifestè constat † *ex toto tit. C. de metallis & metallariis, & procuratoribus metallorum lib. 11.* vbi, quod plus est, *in l. 4. & vlt.* satis ostenditur, homines fuisse his metallorum laboribus peculiariter mancipatos, qui si ab eis aufugerint, vndecunque reuocari iubentur.

53 De quorum † metallariorum, & aliorum similium officiorum quasi seruili conditione, plura colligere possumus ex Cuiacio, omninò videndo, *in recit. posth. ad Cod. sup. l. 5. C. de præscript. trigint. col. 937. & in d. tit. C. de metallar.* vbi etiam Alciat. & Pyrrhus Ænglebertn. & Toletan. in lucerna Rubricar. & latiùs, & elegantiùs Bulenger. *de Romano Imperio lib. 9. cap. 23. pag. 719. & seqq.* vbi addit,

54 † quòd quicunque volebat metallarij officium profiteri, priùs præstabat Fisco octo scrupulos in baluca, id est, in arenato, vel minuto auro puro.

55 Qua † de causa metallorum fodiendorum ius ipsi Romani, & postmodum aliæ gentes inter Regalia computarunt, & propriè ad locorum supremos Principes pertinere sanxerunt, qui ea inter vectigalia habebant, quæ & publicanis locabantur, vt inquit Plin. *d. lib. 33. capit. 4.* Bulenger. *d. capit. 22.* Pancirol. *in d. Thesauro, pag. 372.* cum aliis, quæ tradit Vvesemb. *consf. 95. numer. 14. & consf. 60.* Rosental. *de feud. 1. par. cap. 5. concl. 89.* Regner. Sixtin. *de Regal. tit. de metall.* Ægidius Bossius *in praxi, eod. tit. de metall. num. 7. 11. & 13* Ioann. Garcia *in tract. de expens. capit. 22. numer. 47.* Vincent. Carroc. *de locato, par. 4. tit. de remiss. merced. q. 10.* Ioan. Kalin. *in lexico iuris, verb. Mineræ*, & latissimè Farin. *3. tom. crim. q. 104. ex num. 33.* Petr Heigius *1. part. quæst. Miscell. q. 13.* Rauchbar. *q. 23.* Modest. Pistor. *cons. 4. num. 7.* & Rhenat. Chop. *de doman. Franc. lib. 1. c. vlt.* & Nos latiùs dicemus *infr. lib. 5. cap. 1.* Atque hoc iure, & vsu metallorum à mineralibus extrahendorum, passim hodie Germani, & aliæ nationes vtuntur.

56 Et de Federico III. Imp. narrat † Munster. *in Cosmographia*, & ex eo recolit Theatr vitæ Human. *vol. 5. lib. 2. pag. 1129.* summum studium adhibuisse in re metallica, & vbicunque licuit, metallicam rem tractauisse.

Et quòd † metallarij non sint reprehendendi, sed potius laudandi, quia labore proprio sibi & Reipublicæ prosunt, optimè docuit Bald. *in tract. de vi turbat pag. 127. n. 100. & seqq.* & venustè Phalæreus Demetrius apud Athen. *lib. 6. dipnosoph.* eam rationem addens, quòd frequenter, propriis consumptis incertorum gratiâ, quæ se consecuturos sperabant, non receperunt, quæ verò habebant, abiecerunt, & tradens plura alia Cassanæus *in Catalogo gloriæ mundi, par. 11. consid. 38.* & Ioan. Guidus *in tract. de mineralib. lib. 4 tit. 15 ex num. 1.* & DD. *in d. l. 1. C. de metallar.* † per text. ibi: *Is labore proprio, & sibi & Reipubl. commoda comparet.* Quæ omnia † exsibilandum præbent Forcat. *lib. 1. de Gallor. Imper. & Philosoph. pag. 44.* vbi inuidè Hispanos notat, quasi nimis cupidos & auaros, quòd metalla effodiant. 57 58 59

Sextò facit, quòd licèt concedamus, ex hoc seruitio, quod Indi in metallorum fodinis præstare coguntur, magnum eis laborem iniungi, ægritudines causari, & interdum mortis etiam periculum imminere. Adhuc † tamen, si hoc periculum non est admodum euidens, & ineuitabile; sed tale potiùs, quod multi euadunt, licèt alij deficiant, non debet eius occasione, & timore metallorum opera deseri, quæ tot rationibus, Reipublicæ vsibus non solùm vtilem, verùm & necessariam esse probauimus. Est quippe † apud Principem coërcitiua quædam potestas, vt subditos sibi homines iuxta corũ qualitatem in his ministeriis deseruire compellat, quæ totius Reipublicæ conseruationi, & necessitati expedire videantur, aliàs non esset sibi sufficiens, neque communi bono consuli posset, vt latè probant Sotus, Victoria, Molina, & alij, quos retulimus *sup. hoc lib. cap. 4. vers. Sextò facit, n. 120. & seqq.* 60 61

Et ita in eisdem ferè nostris terminis receptum est, † Principem potestatem habere, vt vitam subditi aliquando exponat mortis periculo, licèt cruciare illum nisi ob proprium peccatum non possit, vt post Sotum & Victoriam eleganter docet Molina *de iust. & iure, tract. 2. disp. 25. & in disp. 662. n. 1. tom. 3.* Petr. de Arag. *in 22. q. 64. art. 6.* & latiùs P. Gabr. Vazquez, omninò videndus, *in 1. 2. 1. tom. disp. 135. n. 11.* P. Mag Lorca *in 2. 2. lect. 3. disp. 36. ex n. 45. ad 60.* Gomez de Mescua *in tract. de potest. in se ipsum lib. 1. cap. 2. num. 18. & seqq. & lib. 2. cap. 2.* Callistus Remirez, qui alios adducit, *in tract. de lege Reg. Arag. §. 31. num. 13.* Camill. Borell. *in tract. de Magistr. edict. lib 4. cap. 9. & 14.* & Agia *in d. respons. de seruit. person. in d. 3. par. pag. 56.* 62

Quibus non relatis, idem in nostro casu defendit Matienz. *d. tract. de moder. Regn. Perù, 1. par. cap. 40.* belli exemplum adducens, † quod vbi vrget, omnes militare compelli possunt, se pariter ac patriam in communi periculo defendentes, *l. nullus, C. de cursu pub. lib. 12. l. 3. 4. & 5. tit. 19 pa t. 2.* siue tale bellum sit defensiuum, siue offensiuum, dummodò illud iustum & licitum sit, & ex iustis causis susceptum, vt rectè docent Bañes *in 2 2 q. 64 à num. 5. dub. 1.* Gregor. de Valentia *disp. 3. q. 16. de bello punit. 2. & 3.* 63

Leonard. Less. *lib.* 2. *de instit. & iur. cap.* 4. *in fin. num* 49. & alios referens Amescua *de potest. in se ipsum lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. qui ad id expendere potuerunt plura loca sacræ Scripturæ, in quibus decem in casibus bellum motum, & ad id populum compulsum fuisse videmus, nempè Genes. *cap.* 14. Reg. *cap.* 13. 24. *&* 26 2 *cap.* 10. 11. 12. *&* 18. 3. *cap.* 15. 16. *&* 20. 4. *cap.* 3. Iudic. *cap.* 15. *&* [illegible] Zachar. 14. & Osee 10. & Machab. *cap.* 1. 3. *&* [illegible] & tradit alia, loquens in similibus rusticorum seruitiis, Hetingius *in tract. de molendinis, q.* 10. *num.* 24. *& seqq. & q.* 43. *ex n.* 49. Quod tamen aliqui restringere solent, si Principis reditus, Regnique tributa, ad tale bellum inferendum, vel propulsandum nequaquam sufficerent, aut aliæ gentes non essent, quæ se ad id voluntariè conducerent, *argum. l. si quis in hoc, in fin. C. de Episcop. & Cleric.* & eorum, quæ tradit Lucas de Peña *in l.* 1. *C. ne rustican. lib.* 11. *col.* 6. *num.* 1. & Thom. Maurus in Vtopia *lib* 2.
64 vbi inquit, † Vtopienses, sicubi bellum habituri sint, id per milites externos peragere, licèt magno stipendio conductos, eos enim libentius, quàm suos ciues obiiciunt discrimini.

Nititur autem prædicta coactio, ea etiam
65 similitudine, † quòd sicut manus exponit se periculo ad conseruationem capitis, sic ciuis, vbi oportuerit, se eidem periculo exponere debet, pro Reipublicæ, vel Principis sui conseruatione, vt latè. & optimè docet D. Thom. 1. *par. q.* 6. *art. vlt.* Ioan. de Terra-Rubea *in tract. contra rebelles art.* 32. *vers.* 1. Amescua, Remirez, & alij *vbi sup.* Greg. Lopez, omninò videndus, *in l.* 5.
66 *tit.* 21. *part.* 4. *verb. Por ellos*, vbi concludit, † quòd licèt vasallus non teneatur omninò mori pro Domino, tenetur tamen vitam in periculo propter illum exponere: vasallósque seruis, & famulis comparat qui pro dominis quodvis periculum suscipere debent, *l.* 1 *§ hoc autem, & §. potuisse, l. cùm domus, D. ad Syllanian.*

67 Potest etiam aliud simile sumi, † de coactione medici corporalis, vel spiritualis, Magistratúsque ciuilis, vt tempore pestis, etiam si vero similiter contagionis periculum timeant, à loco vbi resident, exire non possint, quin potius ibidem ægrotantium curationi, & sacramentorum, aut iustitiæ administrationi diligenter incumbant, & reliqua prouideant, quæ infirmorum salutem, & Reipublicæ leuamen respiciant, de quo plenè agit Ripa *in tract. de peste, cap.* 7. *n.* 88. *& seqq.* Bañes *in* 2. 2. *q.* 33. *art.* 3. *col.* 1222. *in fine*, Mauarr. *in Manual. cap.* 24. *num.* 10. Eman. Roder. *in summ.* 2. *par. cap.* 9. *num.* 2. Bobadilla *in Polit. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 16. Rutil. Benzonus *in tract. de fuga tempore pestis lib.* 1. *disp.* 1. *q.* 1. *& concl.* 1. & plures referens Gomez de Amescua *in tract. de potest. in se ipsum lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 5. *& seqq.*

68 Et denique facit † aliud exemplum Agia *vbi sup. pag* 68. ex communi vsu Venetorum Ligurum, & aliarum nationum deductum, quæ quotidie bellorum occasionibus, aliisvè communibus Republic. necessitatibus imminentibus, non solùm subditos cogere solent, vt se numeris militaribus referant, sed etiam homines liberos, inuitos, & reluctantes, triremi-
69 bus mancipant. Quamvis † hic labor durissimus, & vilissimus sit, & damnationi in metallum æquiparetur, atque in eius locum successerit, vt tradit Grammaticus *decis.* 32. *num.* 4. *&* 5. Afflict. ad constit. Neapol. 3. *par. num.* 5. Paul. Granat. *in Theoremat. iur. cap.* 3. *num.* 10. Farin. *in prax. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *q* 19. *num.* 14. Acosta *d. lib.* 3. *cap.* 18. *pag.* 350. *in princ.* & nouissimè Vincentius de Franc. *decis.* 140. *num* 8. Næuius, qui alios adducit, *in l. aut damnum*, *§. in metallum*, *D. de pæn.* Mornac. *in not. omissis l.* 1. *§. cùm patronus, D. de offic. Præfect. vrb. pag.* 1072. & Petr. Faber *lib.* 2 *semestr. capit.* 5. *pag.* 51. vbi probare contendit, hanc triremium pœnam veteribus etiam cognitam fuisse, de quo etiam Brodeus *lib.* 1. *miscell. cap.* 30. & latè Ian. Langlæus *lib.* 10. *semestr. capit.* 5. *per tot.*

Et conducunt alia, † quæ de obligatione 70
membrorum in capite protegendo, ac defendendo copiosè congerit Petr. Andr. Canonherius *Aphorism. polit. Hippocrat. pag.* 213. vbi refert carmina cuiusdam Poëtæ sic canentis:

Est corpus quod in his viget inuiolabile terris
Robore membra valent, consilióque caput.
Poscit opem pia membra caput, nec membra recusant:
Mutuus hic demum consolidatur Amor.
Fit, fieri longo nequit, vt quod tempore tandem
Cur: capitis curam nam Deus ipse gerit.
Quàm benè dum caput est saluum, salua omnia membra;
Ergo vt viuatis membra fouente caput.

Septimò & vltimò, atque efficaciùs quidem, pro eadem opinione perpendo, antiquam huius Regni Peruani, & Mexicani consuetudinem, Indos huic labori distribuendi, plurimis Regiis prouisionibus, ordinationibus, schedulisque subnixam. Quas † variæ hominum do- 71
ctorum, & in rebus Indiarum magna experientia præditorum consultationes præcesserunt. Ac præsertim Excellentiss. (vt diximus) Proregis D. Franc. Toleto, qui etiam hac de causa (vt alter Osiris mundi oculus dictus) totum hunc Peruanum orbem lustrauit, & quid quæque prouincia ferre posset, diligenter inspexit, & prudenter dispsoluit, ac postea Regio Indiarum Consilio communicauit. Vbi de eadem materia multoties summa cura, & studio actum, & disputatum fuisse notissimum est.

Quò fit, † vt superfluum, imò & super- 72
bum videri possit, hoc denuò in dubium vel examen vocare, cùm secundùm Cassiodor. *libr.* 10. *var. epist.* 2. consuetudo tanto certior iudicanda sit, quanto vetustior, quia facilè mutari non potest, quod per longa sæcula custoditur. Et semper † debeat præsumi pro legi- 73
bus, & iussionibus, quas nostri Reges in negotiis ita arduis, & grauibus edunt, maximè tantorum Patrum consilio, & auctoritate interueniente, iuxta ea, quæ latè adduximus 1. *tom. lib.* 3. *capit.* 2. *per tot. l. fin. C. de fideiussor. cap. cùm M. de constit. l. humanum* 8. *C. de legib.* & tradita à Nauar. *lib.* 5. *consiliorum, sub tit. de Simon. cons.* 18. *num.* 3. Sarmient. *lib.* 3. *select. cap. pen.* Padilla *in l. fin, num.* 10. *C. de diuers. rescript.* Annæ. Robert. *lib.* 2. *rer. iud. capit.* 11. *fol.* 168. & Ioseph. Acosta *d. libr.* 3. *cap.* 18. *ad finem*, † vbi in nostris terminis hoc argumen- 74
to vtens, ita concludit: *Et quoniam graui maturáque Theologorum, iurisque prudentium consultatio*

consultatione, non ita pridem totum hoc, de mineralibus per Indos elaborandis, negotium tractatum est, extántque leges prouinciales scripta, quo ordine, quanè moderatione metalla eruantur, vt saluti commodisque Indorum prospectum sit, non mihi videor tantorum virorum sententiam improbare, multóque minus leges alias debere praescribere, quibus tam aspera Indorum conditio tēperetur.

75 Neque enim † est credendum Senatores, & viros graues multoties sine consilio, & cum animæ periculo aliquid statuisse, & rationi status, magis quàm propriæ conscientiæ indulgere voluisse, contra textum *in cap. si dominus* 11. *q.* 3. & ea, quæ in simili tradit Couarr. *in pract. cap.* 35. *num* 3. *vers.* 5. Calderin. *de vsuris, cons.* 11. *in fin.* Nauar. *in Manual. cap.* 17. *n.* 283. *vers. Pro affirmatiua*, Sarmient. *de redit. Eccles.* 2. *par. cap.* 4. & nouissimè Callistus Remirez *in tract. de leg. Reg. Aragon.* §. 20. *num.* 93. *pag.* 167.

Et vt dictarum schedularum relationem aggrediamur, quanti semper momenti fuerit habita hæc mineralium indagatio, ac metallorum
76 operatio, optimè, † inter alia ostendit, *cap.* 67. *Instructionis Proregis Peruani ann.* 1595. *tom.* 1. *impress. pag.* 324. vbi dicitur: *Tambien os encargo mucho que tengais mucha cuenta con la labor y beneficio de las minas descubiertas, y en procurar que se busquen y labren otras de nueuo, pues la riqueza de la tierra es el neruio principal para su conseruacion y de su misma prosperidad resulta la destos Reinos, que es en ellos tā importante y necessario quanto yo terneis entēdido*

77 Et † ob has, & alias considerationes, quas suprà retulimus, Reges nostri, licèt aliquando hæsitauerint, permittere posteà cœperunt, vt Indi huic labori subiugarentur.

78 Primò enim † per quandam schedulā ann. 1551. directam Dom. D. Antonio de Mendoza, & aliam ann. 1573. & 1575. Dom. D. Francisco à Toleto, Peruanis Proregibus, quæ reperiuntur *in* 4. *tom. impress. pag.* 313. *& seqq.* eis iniunctum fuit, vt inquirerent, an expediens esset, Indis licentiam concedere, vt metallis operam darent; & si oportere iudicarent, eam illis concederent, qui se sponte sua huic labori addicere vellent, certis laborandi horis, & iusti competentisque salarij taxatione præfixa, & ea cautione adhibita, vt benè à metallariis haberentur, damnumque ex hac operatione non caperent.

Idem quoque Proregi, & Audientiæ Mexicanæ eodem tempore scriptum fuisse videtur, & cùm ab eis responsum esset, paucos vel nullos Indos reperiri, qui voluntariè metallorum labori operas suas conducere vellent, ac propterea oportere, vt huic muneri adeò necessario, sicut & aliis, etiam inuiti, distribuerentur,
79 † rescriptum eis fuit in Regiis epistolis anni 1574. & 1575. quæ habentur *d.* 4. *tom. pag.* 315. vt Indos compellerent, sicubi id necessarium esse iudicarent, sub prædicta iustæ mercedis, & moderati laboris cautione, & ne longè à suis regionibus ad alias contrarij temperamēti adducerentur, ea ratione reddita, quòd aliter vtraque, iam simul mixta, Hispanorum, & Indorum Respublica sustentari & conseruari non poterat.

Eadem tempestate, ob eandem quoque ra-
80 tionem, † similis ordo datus videtur Proregi Peruano Dom. D. Franc. à Toleto, qui prouidas (vt diximus) circa hanc Indorum distributionem, ordinationes edixit, & Potosiensibus argenti, ac Guancauelicensibus argenti viui fodinis Indos ex prouinciis viciniorībus assignauit. Cuius factum probatur, & ad alia mineralia de nouo reperta extendi iubetur *in capite epistolæ* 10. *Ianuar. ann.* 1589. ad Proregem Peruanum Dominum comitem del Villar, quod extat *dicto* 4. *tomo pagina* 315. *& seq.* & quia notabile est, hic omitti non potest: *En muchas de las cartas que me aueis escrito, y particularmente en la de ocho de Mayo deste año, referis las muchas minas que cada dia se van descubriendo en essas prouincias, y la gran suma de plata que de ellas se sacara, si se pudieran dar Indios para su labor y que por ser naturalmente inclinados à vicios, ociosidad, y borracheras, cuyo remedio consiste en ocupallos, fuera bien repartirlos para las minas. E porque auiendose platicado sobre esto, ha parecido, que sin embargo de lo proveido por cedulas antiguas, cerca de que no fuessen compelidos à este trabajo contra su voluntad, se les podria mandar, que vayan à ellas: lo hareis de aqui adelante, no mudando temple, de que se les siga daño en la salud, è teniendo doctrina, è justicia que los ampare, è comida con que se sustenten, è buena paga de sus jornales, y hospital donde se curen, y sean bien tratados, y regalados los que enfermaren. Y en quanto à los salarios de doctrina y iusticia, porque ha parecido iusto que sea à costa de los mineros, pues resulta en su beneficio el repartirse los dichos Indios, è que tambien paguen lo que pareciere ser necessario para la cura de los enfermos: verlobeis, y en conformidad de lo que sobre esto dexò ordenado para Potosi, y Guancauelica el Virrei don Francisco de Toledo, lo proueereis como mejor os pareciere, tomādo sobre todo el parecer de essa mi Real Audiencia, y de personas platicas, è inteligentes, y de lo que se determinare, è hiziere me auisareis.*

Post quas schedulas, † plurimæ aliæ passim 81
editæ sunt, & eduntur quotidie quæ tum enuntiatiuè, tum dispositiuè hanc Indorū ad metalla distributionem apertis verbis iubent, atque confirmant. Inter quas eminet illa Matriti 14. Ianuar. ann. 1594. ad Proregem Peruanum Dom. March. de Cañete *d.* 4. *tom. pag.* 306. & similes aliæ quarum meminimus *sup. cap.* 5. *num.* 6. quæ Indos, qui ad metalla coguntur, benè tractari iubent, & salarium competens, etiam pro eundo, & redeundo, assignari.

Extat etiam † caput epistolæ Vallisoleti 10. 82
Febr. ann. 1601. ad Proreg. Peruan. Dom. D. Ludou. à Velasco, quo cauetur, vt super omnia alia seruitia, hoc præ oculis habeat, his verbis: *Queda entendido lo que dezis acerca de la falta que ai de Indios para la labor de las minas, y la dificultad que ai en quitarlos de otros seruicios, como la Audiencia era de parecer, para labrar las mas forçosas, y encargoos mucho, que vos procureis acomodarlo todo; de manera, que no se falte à la conseruacion de la Republica, y beneficio de las minas, y de los mismos Indios, y à su buen tratamiento, entretanto que mas particularmente se os ordena en esto lo que se huuiere de hazer, y auisarmeheis de lo que en todo huuiere, y se hiziere.*

Eodem † anno, & loco, 24. Nouemb. edita 83

fuit, & ad eundem Proregem missa, illa schedula, quæ super seruitiis personalibus nouam formam imponere voluit, & in ea, *cap.* 13. cum multis sequentibus propter Reipublicæ vtilitatem, & inexcusabilem necessitatem Indi mineralibus assignari soliti, conseruari iubentur. Ita tamen, vt, si possibile fuerit, deinceps voluntarij conducantur, & Hispanis, Æthiopibus, Hybridis, aliisque otiosis hominibus ad eundem laborem delectis, Indi subleuentur, & ne longiùs ire cogantur, circa easdem fodinas municipia, & reductiones eorum fiant, qui ibidem laboraturi sint.

Et licèt *in cap.* 15. hæc distributio pro vno dumtaxat anno fieri iubeatur: *El qual se señala de termino à los mineros, para que dentro del se prouean de esclauos, y de gente de seruicio, para*
84 *el beneficio de las minas.* Eadem tamen die † altera schedula secreta eidẽ Proregi directa fuit, quæ iubet, vt priorem exequi supersedeat, si re maturè inspecta, & consulta, cognouerit, eius implementum aliquas difficultates habere, & metallarios sibi per seruos, aut Indos spontaneos prouidere non posse, quia Regiæ intentionis non est, vt quæstuosa hæc fodinarum operatio cesset, vel minuatur, quemadmodum & agrorum cultura, & pecorum procreatio, cùm hæc omnia pariter ad Reipublicæ vtilitatem
85 conducant. Quod quidem † dictus Dom. Prorex magno studio habito supersedit, & suæ comperendinationis causas ad Principem retulit. Postmodùmque epistolam accepit Vallisol. 3. Febr. ann. 1603. quæ eius factum veluti probans, disponit, vt Indos ad metalla compellat, & vt huic labori supersint, ab aliis seruitiis personalibus non ita vtilibus, eosdem releuari procuret.

86 Et tandem † anno 1609. altera schedula seruitij personalis superioris reformatoria edita fuit, quæ re penitius perspecta, & intellecta, dictum coactum Indorum ad metalla seruitium conseruari, & continuari permisit, interim dum tempus, & Indicarum regionum dispositio, cõmodiorem aliam operandorũ metallorum formam offerret, & sub aliis cautionibus, quas *sup. c.* 5. retulimus. Vbi & *in c.* 4. *in fine* eiusdem schedulæ pleniorem mentionem habuimus.

87 Quibus adiicio † notabilem aliam, & nouiorem schedulam Matrit. 3. Decembr. ann. 1620. qua Rex noster iubet, vt magnis vigiliis, rei dominicæ prouentus, & reditus augere curemus, & inter alia media, quæ proponit, hoc primo loco recenset, vt auri & argenti fodinarum excauatio conseruetur, & promoueatur, omniaque media, quæ ad hoc excogitari possint, quærantur, & applicentur, Indique necessarij ad hoc opus adigantur, interim dum disquiritur, an, & quibus in locis serui Æthiopes ei possint vtiles esse: quod & nouissimè circa Huancaulicenses argenti viui fodinas iterum post varias altercationes & consultationes resolutum fuit ann. 1633. vt latiùs refero *infrà hoc lib. c.* 15. *num. vlt.* Et possem quidem plures alias schedulas, de re eadem agentes, facili negotio congerere, nisi quæ iam ob oculos positæ sunt, satis superque, & quod dici solet, vsque ad nauseam ad institutum nostrum comprobandum, sufficere viderentur.

CAPVT XIV.

De rationibus, & argumentis, quæ in quæstione proposita pro negatiua parte (Indis nimirum à metallorum laboribus releuandis) considerantur: & quàm durum semper hoc seruitij, imò supplicij, genus fuerit iudicatum.

SVMMARIVM.

1 *Indos inuitos ad metalla distribui non posse, multi opinantur.*
2 *Metallorum per Indos coactos effossionem, & operationem defendere, arduum est.*
3 *Indi natura sua liberi sunt, & vt tales haberi & tractari iubentur.*
4 *Metallorum labor est plus, quàm seruilis, & olim sceleratis tantùm hominibus humilioribus pœnæ causa iniungi solebat.*
5 *Damnati in metallum mortuis similes reputabantur, & plura de hac pœna, & eius effectibus.*
6 L. seruitutem 209. D. de regul. iur. *explicatur.*
7 L. 3. D. de muner. & honor. *ponderatur.*
8 *Damnatio in opus metalli, in quo differret à damnatione in metallum.*
9 *Damnatio in opus metalli leuior reputabatur, quàm in metallum.*
10 *Metallariorum frontes olim inscribi solebant, ex Sueton. & aliis.*
11 L. si quis in metallum 17. C. de pœn. *illustratur.*
12 *Fronti damnatorum in metallum, calumniatorum, & furum, quæ litteræ scriberentur?*
13 *Loca D. Isidor. & Tertul. 13. de damnatione in metallum agentia, expenduntur.*
14 *Baldus qualiter describat, siue designet pœnam damnationis in metallum.*
15 *Pœna damnationis in metallum nunquam admissa est in foro Ecclesiastico, & quare?*
16 *Martyrij coronam consequebantur Christiani propter Fidem in metallum damnati.*
17 *D. Ambros. locus expenditur, metalli pœnam morte grauiorem esse tradentis.*
18 *Supplicium quod protrahit pœnam, acerbissimum est, ex Seneca.*
19 *Jeremiæ locum* Thren. 4. vers. 1. *qualiter de damnatis in metallum exponat Petr. Fab.*
20 *Triremium pœna leuior est, quàm metalli, & qualiter describat eam Cassiodorus?*
21 *Metallariorum labor non potest vocari seruitium, sed supplicium.*
22 *Indi natura fragiles, durum metallorum onus diu ferre non possunt.*
24 *Damnis alterius nemo cum graui periculo vitæ suæ succurrere tenetur.*
25 L. hæ demum 38. D. de oper. libert. *explicatur.*
26 *Vassallus, imò & seruus, non tenetur dominum defendere cum euidenti periculo propriæ vitæ.*
27 *Vitæ propriæ magis quàm alienæ consulere quilibet*

quilibet tenetur.
28 Res ardua, & admodum difficiles sub humano praecepto non cadunt.
29 Legis vnum ex principalibus requisitis est, vt sit possibilis, imò & non valde difficilis.
30 Impossibile bifariam capitur secundùm Arist.
31 L. 4. §. non est statu liber, D. de statu lib. exponitur.
32 Lex non debet eadem onera imponere pueris, & senibus, quae aliis validioribus.
33 Lex nulla vel praeceptum humanum vi sua obligare potest ad periculum mortis subeundum.
34 Indi non magis iustè ad metalla compelli posse videntur, quàm ad mortem damnari.
35 Paria sunt occidere aliquem, vel deducere ad locum vbi occidatur.
36 Metalli fodinarum labor quàm ingens sit, & quàm magnam stragem hominum facere soleat, ex Plinio.
37 Diodor. Siculus concludit, rarò diutius viuere eos, qui metallis inseruiunt.
38 Senecae elegans locus expenditur de metalli fodinarum errore, & horrore.
39 Plauti locus expenditur, vbi poenam metalli duriorem facit poenis inferni.
40 Cassiodori metalli fodinarum descriptio refertur.
41 Mineralium excauandorum duritiem plures Auctores exaggerant: & ferreae aetati tribuunt.
42 Iosephi Acostae elegantissima verba referuntur de horrore mineralium, qui hodie apud Indos excauantur.
43 Fodientem spectare non potuit Sybarita.
44 Argenti viui fodinae caeteris nocentiores sunt, & quare?
45 Auctor fuit Gubernator, & Visitator fodinarum argenti viui Huancauelicensium, & quid de earum labore sentiat?
46 Bellum sine sanguine, & mineralia sine multorum strage exerceri non possunt.
47 Labore, & discrimine magno pulchra, & pretiosa quaeque comparantur.
48 Raritas res commendat.
49 Argenti viui fossores, & artifices citò moriuntur, & quare ex Matthaeolo & Dioscoride.
50 Argentum viuum penetrat ossa excauantium, & saepè in eorum tumulis, consumptis cadaueribus reperitur.
51 Argentum viuum est venenum omnium rerum, & in quibus vasis seruari possit.
52 Cardanus vocat aurum Regem metallorum, & argentum viuum tyrannum.
53 Argenti fodinarum odor inimicus est omnibus animalibus, & maximè canibus.
54 Metallorum loca omnia sunt aspera, & ieiunia.
55 Metalli fodinas daemones variis spectris infestare solent, & fossoribus nocere.
56 D. Franc. à Torreblanca laudatur, & eius libri de Magia, & de iure spirituali.
57 Indi, qui hodie metalla effodiunt, an rectè comparentur cum damnatis in metallum?
58 Indi ad metalla compulsi, non possunt dici liberi, & sunt deterioris conditionis quàm serui, & quare?
59 Indi metallarij hodie ferè nunquam requiescere possunt, nec per vices mutari, cùm ad paucos redacti sint.
60 Damnationis in metallum poena decennium non excedebat.
61 Indi metallis addicti, non solùm in perpetuum hac poena damnari videntur, verùm & haereditario iure in filios transmittere.
62 Damnatorum in metallum poena, non solùm morte sed aduersa valetudine cessabat.
63 Dedititij liberti, qui olim dicentur? & quòd Indi metallarij sint peioris conditionis.
64 L. vnica, C. de dedit. lib. tollen. & §. libertinorum, Inst. de libert. & aliae exornantur.
65 Delictorum conscientia in his, qui ad metallum damnantur, & aliis delinquentibus, poenae rigorem quodammodo temperat.
66 Indi nullum peccatum admisisse videntur, propter quod, magis quàm alij ad metalla damnari possint.
67 Poena sine culpa esse non debet.
68 Poenam irrogari aliquando posse sine culpa vbi subest causa, qualiter accipiendum sit? & num. seqq.
69 Ius Canonicum semper aequitatem & pietatem prae oculis habet.
70 Odio, vel occasione aliena, nemo grauari debet.
71 Poenis ciuilibus, hoc est, non corporalibus aliquando quis punitur ob delictum alienum, & exempla.
72 L. quisquis, § filiis, C. ad leg. Iul. Maiest. explicatur, & exornatur.
73 P. Gabriel Vazquez notatur, dum dicit, stultè loquutos Impp. in d. § filiis.
74 Lenitati & misericordiae tribui, quòd filiis proditorum vita relinquatur, quomodo recipiendum sit?
75 Pietatis, vel aequitatis nomen aliquando actioni iustitiae tribuitur.
76 Aequum saepè sumitur pro iusto.
77 Seruitium, quod vocant personale, commendatariis praestari solitum, non est ita graue, & durum ac seruitium metallorum.
78 Indi metallis inseruientes, non possunt non multis miseriis, & cruciatibus affici, & quare?
79 Serui qui Pyrenaeorum montium argenti fodinas excolebant, quàm grauiter vexarentur, & verberarentur, ex Ioan. Gerundensi.
80 Vexationes Indis metallariis illatae, plenè vindicari non possunt, & quare?
81 Delicta occulta saepè humanis iudiciis puniri non possunt.
82 Metallarij diuitiis intenti, parum curant leges, & iura, quae Indos benè & suauiter tractari disponunt.
83 Mens pecuniae auida non abstinet à vetitis.
84 Auaritiae damna ex Salustio.
85 Metallis praefecti crudelissimi sunt, & semper fuerunt.
86 Indos melius tractant commendatarij, quàm metallarij, & quare?
87 Mercenarij & pastoris, elegans differentia, ex D. Chrisost.
88 Indi commendatariis suis inseruientes, non relinquunt proprios lares, & prouincias, vt metallarij.
89 Indi metallarij, quàm grauiter sentiant pro-

His planè, quæ *in superiori capite* diximus consuetudo Indos ad metalla cogendi, satis probabiliter, & efficaciter defendi videtur. Sed quoniam † pro contraria sententia multa multi, & olim & hodie expendere solent, miseram hac in parte Indorum conditionem dolentes, & iniurias ac vastationes, quas huius seruitij occasione patiuntur, exaggerantes, operæpretium me facturum existimo, si ea (solita diligentia) illustrata, in medium adduxerim, vt ita veritas suis admota contrariis, manifestior appareat, videatque Rex, ac dominus noster Pius pariter, ac Catholicus, † non minus arduum esse huius oneris iustitiam defendere, quàm ipsum aurum & argentum ex imis terræ visceribus promere, vt benè aduertit eruditus & Religiosus P. Franc. Coëllus è Societate IESVS *in libello manuscripto*, quem pro hac negatiua parte aduersus aliū Fr. Michaëlis ab Agia contrariæ assertoris, elucubrauit, de quo, & de Auctoris laudibus latiùs meminimus *1. tom. lib. 2. cap. 23. n. 7.* 1 2

Primò igitur in fauorem huius opinionis consideratur, quòd † cùm Indi tum natura sua, tum perpetuis & enixis Regum nostrorum votis & ordinationibus liberi sint, & vt reliqui liberi vassalli haberi, & tractari iubeantur, vt fusiùs diximus *d. 1. tom. lib. 3. cap. 5. & 6.* nullo modo, aut iure huic metallorum labori mancipari posse videntur, cùm † eius onus non sit liberis hominibus imponendum, quin potius seruile semper, aut plusquàm seruile fuerit iudicatum, eique olim nonnisi homines valdè scelerati, & flagitiosi, atque ij quidem humiliores, supplicij causa inseruire cogerentur; vt sic mortem, qua digni erāt, non tam effugerent, quàm multoties in tanto labore reciperent, essetque illis mors solatium, & vita supplicium, vt aliàs dicitur *in l. quisquis, §. 1. C. ad leg. Iul. maiest.* 3 4

Vnde † in metallum damnati dicebantur, & serui pœnæ effecti, maximam capitis minutionem patiebantur, qua libertatem simul cum ciuitate amittebant, & in posterum mortuis similes erant, 5

erant, quia iam non sibi, sed pœnæ viuebant, vt constat *ex l. in metallum*, *D. de iur. Fisc. l. aut damnum* 8. §. *est pœna*, *l. quidam sunt* 17. *l. si quis aliquid* 38. §. *qui nondum*, § *instrumenta*, §. *qui aborsionis*, & §. *qui vini*, *D. de pœn. l. metalli supplicium* 11. *C. eodem tit.* §. *maxima*, *Inst. de capit. minut.* §. *cùm autem*, *Inst. quib. mod. ius part. potest. soluit.* Ac proinde eis relicta, tanquam si mortuis relinquerentur, pro non scriptis habebantur, *d. l. quidam*, *l.* 3. *D. de iis quæ pro non script. l.* 2. *C. de hered. inst. l. intercidit*, *D. de cond. & demonst. conditione*, *Si liberos non suscepissent*, statim atque damnati erant, deficiebantur, *l. ex facto* 18. §. *si quis rogatus*, *ei* 1. *D. ad Trebel.* donationes inter virum & vxorem, eadem damnatione, non secus ac morte. confirmabatur, *l. cùm hic status*, & *l. sed si mors*, *D. de donat. inter. l. res vxoris*, *C. eod.* & *serui*, *damnati*, ac posteà indulgentia Principis liberati, in potestatem veteris domini non redibant, sed Fisco tanquam noui homines, aut reuiuiscentes addicebantur. *l.* 2. & *l. frustra*, *C. de senten. pass. l. generaliter*, §. *si seruus*, *D. fideicom. libert.* iuncta *l. cùm*
6 *quis* 38. & *similib. D. de solutionib.* & † *l. seruitutem* 109. *D. de reg. iur.* ibi: *Seruitutem mortalitati ferè comparamus*: quam rectè P. Faber, Ræuard. & alij interpretes, de hac seruitute accipiunt, quæ ob pœnam, in metallum damnatis, irrogabatur, & quod ait Consultus: *Ferè mortalitati comparari*, sic explicant, non quòd aliqui sint casus, in quibus seruus pœnæ mortuò non compararetur, sed vt significet, eam seruitutem subire, propè esse naturaliter inte-
7 rire. Adeò † vt in dubium vocauerit I. C. *in l.* 3. *D. de muner. & honor.* an is, qui semel in metallum damnatus, posteà, imperiali indulgentia, restitutus fuisset, licitè posset à muneribus excusari, veluti in solatium exantlati laboris, fortunam, & casus tristiores suos opponens.

8 Idémque contingebat † in alia pœna, quam quis non in metallum, sed in opus metalli dari, vel damnari dicebatur, de qua *in l.* 1. *D. de requir. reis*, *l.* 8. & 9. *D. d. pœn. l.* 3. §. 1. *D. de re milit. l.* 3. §. *pœna*, *D. de crim. stellion.* cuius & alterius differentiam, in eo tantum constituere videntur I. C. *in d. l. aut damnum* 8. § *inter eos*, *D. de pœn.* & *in l.* 5. *D. de extraordinar. cognit.* quòd, qui in metallum damnantur, grauioribus vinculis premuntur, qui in opus metalli, leuioribus; quódque refugæ ex opere metalli, in metallum dantur, ex metallo, grauius coërcentur. Quamvis Græci interpretes *lib.* 60 *Pandect tit.* 30. (meo iudicio melius) distinguere soleant, quòd in opus metalli dari, est damnari ad coquendum egestum è terra metallum, & purum aurum, vel argentum faciendum; in metallum dari, est damnari ad fodiendum terram, & metallum eruendum.

9 Et ita † leuior iudicabatur pœna operis, quàm metalli, vt apertè ostendit *d. l.* 5. & *l.* 5. *D. de effractorib.* & plura alia circa has pœnas, licèt non ita clarè, & succinctè tradentes, interpretes, in dictis iuribus, & Brissonius, Schardus, Kalinus, & alij, *de verb. signif. verb. Metallum*, Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 39. Roland. qui plurimos refert, *cons.* 2. *num.* 54 *vol.* 1. Ascan. *Clement. de patr. potest. cap. vltim. num.* 33. Menchac. *lib.* 3. *controuers. illustr. cap.* 101. *n.* 6. Mich. Crass. *de success.* §. *institutio*, q. 6. Petr. Gregor. *lib.* 31. *syntagm. cap.* 36. & *lib.* 3. *cap.* 10. *à num.* 17. Cuiac. *lib.* 18. *obseru. cap.* 15. Petr. Fab. *in d. l. seruitutem*. & *in l. quod attinet, circa finem*, *D. de reg. iur.* & *lib.* 2. *semest. cap.* 5. *pag.* 58. & *seq.* & *lib* 3. *cap.* 8. *pag.* 95. Eduard. Calder. *lib.* 3. *var. lect. cap.* 4. *n.* 9. Ioseph. *de Rusticis in l. cum auus*, *D. de condit. & demonst. lib.* 5. *c.* 9. *in princip.* Rebellus *de oblig. iust. lib.* 1. *q.* 1. *lect.* 2. *n.* 19. Henricus Salmutius *in notis ad Pancirol.* 1. *tom. de reb. deperd. pag.* 316. & meliùs cæteris Card. Baron. *in Martyrolog. sub die xvj. Februarij*, *pag. mihi* 87. & in nostris terminis Ioseph. Acosta *lib.* 3, *de procur. Ind. salut. cap.* 18. *in princip.* vbi inquit: *At istud durissimum videtur Imperium, cùm metallis effodiendis mancipantur, quod vsque adeò criminosum, & graue à priscis est indicatum, vt quemadmodum ad triremes hodie damnantur propter insolentia crimina homines facinorosi, ita olim ad fodienda metalla damnarentur, quod capitali supplicio proximum erat.*

Quibus addere possumus † Sueton. *in Calig. cap.* 87. vbi inquit: *Multos honesti ordinis, deformatos, prius stigmatum notis, in metalla damnauit*: & Senec. *lib.* 3. *de ira*, & *lib.* 4. *de beneficiis cap.* 37. *Varia vinculorum genera, variæ pœnarum lacerationes membrorum, inscriptiones frontis.* Quam stigmatum inustionem, posteà prohibuit † Imp. Constant. *in l. si* 11
quis in metallum 17. *C. de pœn.* & de ea plura tradit Cassanæ. *in Catal. glor. mundi*, 6. *par. consid.* 46. Iacob. Toming. *decis.* 7. *n.* 17. Misynger, *pract. obseru. cent.* 2. *cap.* 46. Tiber. Decian *lib.* 2. *crimin. cap.* 20. *num.* 6 Roder. Maran. *in prax. ind. par.* 4. *distinct. iudicior. num.* 8. & 9. & Panciro1. *in Thesaur. var. lect. lib.* 3. *cap.* 241. *pag.* 308. vbi credit, † impressam fronti fuisse pri- 12
mam litteram delicti, quod commiserat is, qui in metallum damnabatur, sicut calumniatoribus littera K. inscribebatur, quæ ob calumniam illam notam inustam fuisse denotabat, quod lege Remia inductum fuit, vt Auctor est Cicero *in orat. pro Rosc. Amerino.* Et ob id, ita inusti, *stigmatici* vocabantur, vt Dion. appellat, *lib.* 97 aut *litterati*, *vel inusti*, & *inscripti*, quo sensu Plautus in Aulularia, furem appellat, hominem trium litterarum, fortè, quòd hæ tres litteræ *Fur* fronti eius inscriberentur.

Et de eadem damnatione ad metallum, ita etiam loquitur † D. Isidor. *lib.* 5. *orig. cap. vlt.* 13
Metallum est, *vbi exules deputantur ad eruendam venam*, *marmoráque secanda in crustas.* Et melius, atque elegantiùs Tertull. *lib. de cultu fœmin.* *Terra*, *scilicet*, *planè generosior*, *quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis*, *pœnali opere deplorata*, *nomen terræ in igne relinquit*, *atque exinde de tormentis in ornamenta*, *de suppliciis in delicias*, *de ignominiis in honores*, *metalli refuga damnatur.*

Digna quoque peculiari relatione videntur † verba Baldi *in l. eam quam*, *num.* 18. *C. de fi-* 14
deicommiss. vbi sciendum esse inquit: *Quòd mors triplex est*, *scilicet*, *naturalis*, *ciuilis per deportationem*; & *plus quàm ciuilis*, & *hoc dupliciter*, *vel mala*, *vt quia damnatus in metallum*, *vel bona*, *vt quia frater minor*, &c. Et Farinacij *in*

prax. crimin. titul. de delict. & pœn. quæst. 19. *num.* 17. vbi inquit: *Primum Bannum maximum est damnatio in metallum: secundum in opus metalli, quod est minus, quàm damnatio in metallum: tertium deportatio: quartum relegatio. Addi potest & quintum, eiectio scilicet a ciuitate.*

15 Qua de causa † hæc metalli pœna, siue damnatio, propter sui crudelitatem, & inhumanitatem, & quia morti æquiparabatur, nunquam recepta, neque admissa fuit in foro Ecclesiastico, quia Ecclesia, quæ est pietatis, & æquitatis mater, *cap. ad Romanam, cap. omnis oppressus* 2. q. 6. *cap. vn.* §. *sed diuersorum, de alien. feudi*, non admittit tam durum, & immane supplicium, vt optimè obseruat Hier. Zannetin. *in tract. different. iur. Ciuil. & Canon. different.* 176. *num.* 253. *tom.* 11. *tract....*

16 Ad quod † olim Tyranni, Christiano nomini infensi, Fideles damnare solebant, qui si ibi decessissent, martyrij corona ab Ecclesia condecorati leguntur, & si superuixissent, Christi Confessores appellabantur, vt patet in vita B. Clemen. & obseruat Baronius in Martyrolog. *vbi sup.* & Fr. Ioan. à Puente *in Monarc. lib.* 3. *cap.* 16. *pag.* 107.

17 Nec abest † D. Ambr. *in fine epist.* 29. dum ad Theodos. Imp. scribens, hoc supplicium grauiorem esse ipsa pœnali morte censuisse videtur. Sic inquiens: *Vt catenatorum ordines innumeros spectent de Christiano populo, vt captiua videant colla plebis fidelis, vt condantur in tenebras. Dei seruuli; vt feriantur securibus, dentur ignibus, tradantur metallis, ne pœna citò transeat.*

18 Nimirum † quia (teste Seneca *lib.* 2. *de benef. cap.* 5.) *Acerbissima crudelitas est, quæ trahit pœnam, & misericordia genus est citò occidere.* Quem locum expendens Petr. Faber *lib.* 3. *se-*
19 *mestr. cap.* 8. *pag.* 95. similem ei fecit † illum Ierem. *in Threnis cap.* 4. *vers.* 9. *Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame, quoniam isti extabuerunt, consumpti à sterilitate terræ.* Et subdit hoc ideò dici, quia ad excidenda metalla, in steriles grauiorisque aëris insulas damnati, olim pœnæ causa relegarentur. Et
20 † huic pœnæ vt *sup. cap. proximo ex num.* 68. diximus, aliqui hodie comparare solent damnationem ad triremes, de qua, licèt longo interuallo leuiori, ita scribit Cassiod. *lib.* 4. *epist.* 25. *Etenim remigum labor operosus, valentes animo, & viribus quærit, vt confidentia mentis procellis obuiare possit vndosis: quid enim audentius, quàm illud insidum, ac vastissimum mare intrare paruo nauigio, quod eluctari facit desperationis sola præsumptio?*

Secundò considero, quòd licèt demus & concedamus, alia Reipublicæ munia, ob commune eiusdem bonum, & conseruationem posse, & debere inter Indos, etiam inuitos, & reluctantes distribui, vt fusè in capitibus præcedentibus probatum reliquimus. Hoc tamen quod in metallorum effossione, & operatione consistit, à superiori regula excipiendum videtur, cùm illud † adeò ærumnosum, & gra-
21 ue sit, vt non tam seruitij, quàm supplicij capitalis nomen mereatur, ad quod homines, vt diximus, liberos, nihil male commeritos, adigere, inhumanum, atque iniquum valdè
22 videtur. Maximè † ipsorum Indorum natura, & fragili, atque ignaua conditione considerata, quæ diù tantùm ac tam periculosum onus ferre non potest.

Seruitia quippè, † quæ ciues Reipublicæ, & 23
vassalli dominis præstare tenentur, semper de moderatis & consuetis intelliguntur, vt probat Menoch. *cons.* 671. *nu.* 9. & 10. *lib.* 7. & Nos multis ostendimus *sup. cap.* 5. *ex n.* 14.

Et alterius † damnis, & multo minus lucris, 24
nemo cum graui suæ vitæ periculo occurrere tenetur, vt latè resoluit Amescua *de potest. in se ipsum lib.* 2. & 3. & *seqq.* & Rebellus *de oblig. iust. lib.* 1. *quæst.* 14. *sect.* 8. *num.* 58. *pag.* 123. quod in liberto respectu patroni, optimè pro- 25
bat Callistratus I. C. † *in l. hæ demum* 38. *D. de oper. lib.* inquiens: *Hæ demum impositæ operæ intelliguntur, quæ sine turpitudine præstari possunt, & sine periculo vitæ. Nec enim si meretrix manumissa fuerit, easdem operas patrono præstare debet, quamvis adhuc corpore quæstum faciat: nec Arenarius manumissus tales operas: quia istæ sine periculo vitæ præstari non possunt.*

Et idem in vassallo, quòd non teneatur do- 26
minum defendere cum euidenti periculo vitæ propriæ, imò neque feudum amittat, si se defendens, dominum occiderit, notabiliter docuit Gloss. verb. *Potuerit, in cap. vnic.* §. 1. *de alienat. feud. pater. cap.* 1. *in fine, de feud. amitt.* Bald. *in cap.* 1. *vers. Quintò quæritur, quib. mod. feud. amittatur*, Zassius *in tit. ad quid vassall. dom. teneatur, num.* 37. Ripa, qui de communi testatur, *in l. fin. num.* 66. *C. de reuocand. donat.* Padilla *in l. Præses, num.* 7. *C. de seruit. & aqua.* & plures alios referens Henric. Rosental. *de feudis,* 2. *tom. cap.* 8. *conclus.* 28. *num.* 5. & Borrell. *de Magist. edict. lib.* 4. *cap.* 9. & 14. & Rebell. *d. lib.* 1. *quæst.* 10. *num.* 19. & *sect.* 1. *num.* 1. *pag.* 75. vbi etiam in seruis resoluit, quòd seruitiis valdè grauibus, ac periculosis non teneantur. Quod etiam ante eum docuerat Sotus *de iustitia & iure lib.* 4. *quæst.* 2. *art.* 3. & alij, quos refero *sup. cap.* 5. *num.* 14. & *seqq.*

Quibus arridens plura, quæ de iure vitæ 27
propriæ tuendæ, & periculis abhorrendis, hominibus à natura insito, tradit Vlpian. & DD. ibidem *in l. vt vim, D. de iustitia & iur.* Menchac. *controu. illustr. lib.* 1. *cap.* 20. *n.* 22. & Gomez de Amescua *in tract. de potest. in se ipsum, dict. lib.* 2. *per totum.* Necnon etiam communis alia Theolog. & Canonist. sententia, † qui 28
docent, res arduas, & admodum difficiles, sub humano præcepto non cadere, vnde S. Thom. *in* 1. 2. *quæst.* 95. *art.* 3. *in corpore* ait: *Attenditur enim humana disciplina, primum quidem quantum ad ordinem rationis, qui importatur in hoc, quod dicitur iusta. Secundò, quantum ad facultatem agentium, debet enim esse disciplina conueniens vnicuique, secundùm suam possibilitatem, obseruata etiam possibilitate naturæ. Non enim eadem sunt imponenda pueris, quæ imponuntur viris perfectis.*

Et ideò † inter alia requisita legis, inquit
D. Isidor. *in cap. erit autem* 4. *distinct.* possi- 29
bilem esse debere, quæ possibilitas intelligitur, vt difficilis, & ardua non sit. Nam † vt ait
Aristot. 1. *de cælo*, bifariam capitur impossi- 30
bile, vno modo simpliciter, altero pro eo, quod non benè, non facilè factibile est, & idem in-
sinuat I. C. † *in l.* 4. §. *non est statu liber*, ibi: 31

Aut

velut si tam difficilem, imò penè impossibilem conditionem adiecerit, D. *de statu lib.* quòd secundùm Sotum, *lib.* 1. *de iustitia & iur. quæst.* 5. *art.*
32 3. *col. penult.* ex ciuium ingenio, & conditione sumi debet: † *Non enim pueris* (inquit) *& ætate nondum firmis, senioue confectis, eadem imperari exercitia debent, & laborum grauamina, quæ aliis firmioribus & validioribus.* Et sequitur Tabiena *in summa, verb. Lex*, *num.* 19. Medina *in* 1.2. *quæst.* 95. *artic.* 3. Greg. de Valentia *tom* 2. *controuers. disp.* 7. *quæst.* 5. *de potestate legum humanarum*, *cap.* 2. *vers. Iam probatur*, *pag* 873. *col.* 1. *in princip.*

33 Et hoc † multo certius & euidentius esse, quando interuenit periculum mortis, quia tunc nulla lex, vel præceptum humanum vi sua obligare potest, nisi accidentaliter cum eo concurrat aliqua obligatio naturalis, vel diuina, quæ idem iubeat, & suadeat, expressè contra Caietan. *in* 1.2. *quæst* 96. *art.* 4. tenent magis communiter reliqui Theologi ibidem, vt testatur Nauarr. *in Manual. cap.* 25. *num.* 84 Syluest. *in summ. verb. Metus, num.* 7. Sotus *d. lib.* 1. *quæst.* 6. *art.* 4. paulò *ante finem*, Medina *vbi supr. quæst.* 96. *art.* 4. *vers. Sequitur grauissimum dubium*, Henric. *de impedim. matrim. lib.* 12. *n.* 6. Greg. de Valentia *in* 12. *disp.* 7. *q.* 5. *punct.* 6. *q fin. vers. Cæterùm contraria sententia.*

34 Quò fit, † vt cùm in casu de quo agimus, nullum naturale, vel diuinum præceptum concurrat, sed imò eis repugnet hæc Indorum ad metalla compulsio, non videatur aliquo iusto titulo, vel colore posse defendi. Non magis quàm si eos morte damnare vellemus; de iure
35 † enim paria sunt aliquem occidere, vel perducere in locum, vbi occidatur, aut pereat, *l. si boues* 54. *D. ad leg. Aquil.* § *final. Inst. eod. cap.* 4. *de sentent. excommun. cap. non inferenda* 13. *q.* 3.

36 Tertiò, † in maiorem suprà dictorum confirmationem, & ne quis putet hæc Indorum vexamina, salutis dispendia, & mortis pericula, quæ in mineralibus quotidie contingit, nos ex nostro Marte confingere, aut hyperbolicis verbis extollere, audiat, si lubet, Plin. *lib.* 33. *cap* 4. vbi elegantissimè, varias auri legendi, & excoquendi formas commemorat, & ad hanc perueniens, quæ in montium excauatione consistit, qualis hæc est, quæ hodie in nostris Indiis, vt plurimum exercetur, sic inquit: *Tertia ratio opera vicerit gigantum. Cuniculis per magna spatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant, siduntque rimæ subitò, & opprimunt operarios, vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere margaritas, tanto nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus sustinendis, occursant in vtroque genere silices. Hos igni & aceto rumpunt; sæpius verò, quoniam in cuniculis vapor, & fumus strangulat, cædunt fracturis, C. L. libras ferri terram agentibus, egeruntque humeris, noctibus, ac diebus, per tenebras, proximis tradentes: lucem nouissimi cernunt. Si longior videtur silex, latus sequitur. Fossam ambit quietè. Tamen in silice facilior existimatur opera. Est namque terra ex quodam argillæ genere glareæ mixta (Candidem vocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & iisdem malleis, nihilque durius putant, nisi quod inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere ceruices fornicum ab vltimo cadunt, dantque signum ruinæ. Eamque solus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic voce ictuvè repentè operarios reuocari iubet, pariterque ipse deuolat. Mons fractus cadit à se se, longo fragore, qui concipi humana mente non possit, & flatu incredibili. Spectant victores ruinam naturæ, &c.* cuius verba transtulit Bern. Aldrete *lib.* 1. *de orig. ling. Castell. cap.* 21. *pag.* 133. subdens, in Hispania hoc per Romanos maximè vsitatum fuisse, & quod licèt plures Hispanienses eo tempore bello perierint, plurimi tamen sub metallorum laboribus defecerunt, & exemplum harum nostrarum Indiarum adducit.

Diodor. † etiam Siculus multa de ærumnosa 37
hac occupatione commentus, *lib.* 6. *c.* 9. ita concludit: *Verùm cùm die ac nocte in labore perseuerent, multi ex nimio labore moriuntur, cùm nulla eis ab opere detur requies, aut laboris intermissio: sed verberibus ad continuum opus coacti, rarò diutius viuunt.*

Neque abest † Seneca *lib.* 5. *natur. quæst. c.* 5. 38
Qui licèt hanc metallorum effossionem antiquam esse scribat, & veluti per manus à maioribus traditam, semper tamen eam, vt duram & immanem notat, his verbis: *Sæculum nostrum non nouis vitiis, sed iam antiquitus traditis, laborat, nec nostra ætate primum auaritia, venas terrarum lapidúmque rimata, tenebris malè abstrusa quæsiuit. Illi quoque maiores nostri, quos celebramus laudibus, quibus dissimiles querimus nos esse, spe ducti, montes ceciderunt, & supra lucrum sub ruina steterunt. Ante Philippum Macedonem Reges fuere, qui pecuniam in altissimis vsque latebris sequerentur, & relicto spiritu libero in illos, se demitterent specus, in quos nullum noctium dierúmque perueniret discrimen, & à tergo lucem relinquerent. Quæ tanta spes fuit? quæ tanta necessitas hominem, ad sydera erectum, incuruauit, & defodit, & in fundum telluris intimæ mersit, vt erueret aurum, non minore periculo quærendum, quàm possidendum: propter hoc cuniculos egit, & circa prædam luculentam incertámque reptauit, oblitus dierum, oblitus naturæ melioris, à qua se auertit. Nulli ergo mortuo terra, tam grauis est, quàm istis, supra quos auaritia ingens terrarum pondus iniecit, quibus abstulit cœlum, quos in imo, vbi illud malum virus latitat, infodit. Illò descendere ausi sunt, vbi nouarum rerum positionem, terrarum pendentium habitus, ventósque per cæcum inane experirentur, & aquarum nulli fluentium horridos fontes, & altam perpetuamque noctem, deinde cùm ista fecerint, inferos metuunt.*

Et melius † Plautus in captiuis circa finem, hanc pœnam duriorem illis appellat, quæ in inferno vsitentur, sic inquiens:

Vidi ego multa sæpe picta, quæ sub Acheronte fierent
Cruciamenta: verumenimverò nullus adæquè est Acherons,
Atque vbi ego fui in lapidicinis, illic ibidem est locus,
Vbi labor, & lassitudo est omnis exigenda ex corpore:
Nam vbi illò adueni, quasi patriciis pueris, aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quæ cùm lusitent,

Itidem

Itidem huc mihi aduenienti, vpupa, quæ me delectet data est.

Vbi Lambinus *vpupam* à Plauto, pro malleo accipi tradit, qui dabat ut lapidicinas ingredientibus, ad secandos, & confringendos lapides.

Sed præstat † Cassiodori verba subtexere, qui
40 eximium hunc laborem ita graphicè pingit, *lib. 9. var. epist. 3. Cameris enim ingeniosa præsumptione reuolutis, talpinum animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis antè patuerunt. Sic ambitio nihil relinquit absconditum, nec vbi interdum sustinere possit extremum. Intrant homines caligines profundas, viuunt sine superis, exsulant à Sole, dum sub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt. Est aliquando illis ruina via sua, & reditus procurare nequeunt, qui pedibus suis semitas operosis manibus effecerunt. Sed quibus cautior ars, vita felicior est, intrant egentes, exeunt opulenti sine furto diuitias rapiunt, optatis thesauris sine inuidia perfruuntur: & soli sunt hominum, qui absque vlla nundinatione pretia videntur adquirere. Mox enim, vt superna luci fuerint restituti, minuta quæque grauiora discernentibus aquis, à genitrice terra separant, ac fictilibus recondita, vasta fornace decoquunt, donec soluant vtiliter in liquorem.*

41 Hactenus † Cassiod. vltra quem, de eodem graui & periculoso metallorum labore, plura etiam omninò legenda tradit Petrarcha *de remed. vtr. fortunæ lib. 1. dial. 54. pag. 199.* Mart. Delr. *in Adag. sacris, 2. par. adag. 165. pag. 138.* explicans illud *Prouerb. 2. Quærere sicut pecuniam, & effodere sicut thesauros,* Simon Maiol. *in dieb. Canicul. 1. to. colloq. 19. pag. 426. & seqq.* Noster eruditiss. P. Ioan. Pineda *de reb. Salom. lib. 4. cap. 15.* & Nos infr. *cap. seq. n. 9.* vbi ostendimus, hac de causa, hanc metallorum extractionem ferreæ ætati à Poëtis tribui, quasi ferrei roboris, & duri cordis esse videantur, qui hoc primum ausi, vt præter alios canit, aut veriùs plorat Annæus Seneca in Octauia, sic inquiens:

Sed in parentis viscera intrauit suæ
Durior ætas, eruit ferrum graue,
Aurúmque, &c.

Et vt alia omittam, silentio tamen præterire non possum locum alium Iosephi Acostæ *d. lib. 3. cap. 18.* qui de nostris Indis, & argenti fodinis in specie pertractans, longè grauiùs in illis laborari, ac periclitari, quàm in antiquis, his
42 verbis testatur: † *Deinde compertum est in eo labore multos absumi, vel fatigatione fractos, vel discrimine extinctos. Horror est dicere, quæ mineralium, intra ipsa abditissima telluris viscera delitescentium, facies sit, quæ vorago, vt verè Tartarus ipse patere videatur. Neque ineptè Poëtæ olim, gazas apud Plutonem reconditas, fabulati sint. Chrysostomus homil. 44 in Matth. sui temporis laborem hominum in extrahendo metallo miratur, narratque eloquenter, verùm illa omnia præ nostris fumus, & vmbra sunt. Perpetua atque horrenda nox, aër crassus & subterraneus, descensus prolixus, & perdifficilis, cum durissima rupe sæua contentio, statio periculosa, si vestigium nutet, actum est, humeris vectatio permolesta, per gradus obliquos, & malè hærentes ascensus, cæteraque etiam cogitatu grauia. Ad hæc cùm argenti venæ in præruptis plerumque, & inaccessis rupibus sitæ sint, terraque inhabitabili, vt curentur, à patria extorres veniunt, solum aëremque mutantes, facillimè valetudine afficiuntur.*

Quartò facit, † quòd si quidam Sybarita fo- 43
dientem sub aperto cœlo spectare non potuit, vt tradit Athenæus *lib. 11. dymnosophist.* & ex eo Theatr. vitæ hum. *vol. 2. lib. 5. pag. 421.* quanto magis horreret, si metallorum lubricos fossores
aspiceret? Et † præsertim vbi argenti viui effo 44
diendi labor est, cuius vel tenuissimus puluis dum excauatur, vel halitus, cum igne circumclusus, exhalatur, præsentem necem affert, vt inquit Ioseph. Acosta vbi sup. vel saltem morbum, qui intra breue tempus fossores, & fornacarios absumit, vt illi sciunt, qui planè vident, iuxta illud Plauti *in Truculent. actu 2. scena 6.* Hoc est, qui Huancauelicenses Peruani Regni, eiusdem argenti viui nobiles & dites fodinas, inspexerunt.
In quibus † Ego ex anno 1616. vsque 1619. 45
Gubernatoris, & Visitatoris (vt vocant) munus exercui, & licèt pro illis reparandis, Indisque ibidem infirmientibus subleuandis & refouendis, plura prouiderim, vitámque sæpè in subterraneis illis specubus ac meandris inspiciendis, & disponendis, manifestissimis periculis exposuerim: fateri tamen cogor, parum profecisse, vt tanti laboris durities, ac periculum vitaretur, Indorúmque, qui ad illum compelluntur, inter-
neciones omninò cessarent. Nam † vt bellum si- 46
ne sanguine, & multorum strage confici nequit, vt vulgari circumfertur adagio; ita hoc durum, & arduum ministerium, nisi multorum vitæ prodi-
gantur, exerceri non poterit. Et † cùm aliis verum 47
sit illud Horatij *serm. 1. satyr. 9.*

Nihil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Tum maximè in rebus pulchris, & pretiosis certissimum est, quia, vt in diuersorum gnomis scribitur, & ex Platone, & aliis comprobat Aldus Manut. in Adagiis: *Difficilia quæ pulchra,* cui addo Plinium de herba Mali loquentem *lib. 25. cap. 9,* ibi: *Ita quæ præclara sunt, non contingunt nisi magno negotio;* & *lib. 8. cap. 16.* ibi: *Leonis catuli informes nascuntur, vix ingrediuntur semestres: non mouentur nisi bimestres: ita quæ egregia futura sunt, sero proueniunt. & lentis actibus absoluuntur:* & Menandr. dicentem:

In infinitis pulchra fiunt laboribus:
Laborare necesse est volentibus fortunatos esse.

Et Claudian. in nuptiis Honorij:

Non quisquam fruitur veris odoribus
Hybleis latebris, nec spoliat fauos,
Si fronti caueat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella legunt apes,
Herculem duri celebrant labores, &c.

Et quod † raritas res commendet text. *in cap. si* 48
officia 11. dist. 58. latè Tiraq. *de nobilitat. cap. 37. n. 22.* Greg. Lop. *in l. 18. tit. 13 par. 2. glos. 4.* Mendoça *in 2. tom. Reg. cap. 3. n. 1.* ante eos Plin. *d. lib. 8. cap. 43. Asinæ per omnem gignunt vitam, cùm homo tam maturè desinat parere: ita facilior, & perpetuus prouentus rerum vilium; egregia rarò contingunt.*

Sed vt ad rem redeamus, † in eandem senten- 49
tiam scribit Mattheolus, relatus à Bisciol. *lib. 16. horar. subcis. cap. 7.* raros admodum fossores, & artifices argenti viui, tametsi robustissimo corporis temperamento, durare in opere ad quatuor vsque annos, quod noxius, & perniciosus est metalli

metalli halitus, totius corporis inferens tremorem, neruis debilitandis. Et Dioscorid. *lib.5. cap. 7. Potum* (inquit) *vim habere pestilentem, quod suo pondere exest intima.* Idemque Bisciola *eod.*
50 *lib. cap.4* subiungit, † adeò argentum viuum in excauantium corpora, & ossa penetrare: *Vt reperiatur etiam in tumulis defunctorum, nam consumptis cadaueribus, exit purissimum: item intra medullas hominum, atque animalium, quæ cùm per os & nares eius vaporem intus admiserint, gelatur, & sic ossa penetrat.*

51 Plinius † quoque *d. lib.33. cap.6.* quem sequitur D. Isid. *lib.16. etymol. cap.18.* & Simon. Maiol. *1. tom. colloq. 10. pag.606.* inquit, quòd est venenum rerum omnium, exedit, ac perrumpit vasa, permanans tabe dira. Qua de causa in vasis tantùm testeis, siue pellibus animalium conseruari potest: nam ærea, ferrea, plumbea refugit, & corrumpit. Et hæc fortasse
52 ratio est, † cur Hieron. Cardan. in lib. de subtilitate, vt aurum nominauit Regem metallorum, ita argentum viuum tyrannum, licet hoc irrideat Scaliger. *exercit.*88.

53 Addit etiam idem Plin. *eod. cap.6.* aliam causam, quæ vel sola sufficere posset ad laborem argēti fodinarum, de quo agimus, refugiendum, nimirum odorem ex argenti fodinis inimicum esse omnibus animalibus, sed maximè canibus, quod de aliis antris recolit, Maiol. *d.1. to. colloq.15. de Antris. pag.*501. & de pluribus fodinis, quæ siccæ fossoribus obsunt, quarumque aër venenatus homines necat, Theatr. vitæ humanæ *pa.*4002. *&* 4083.
54 Et generaliter quòd omnium metallorum loca aspera & tenuia esse oporteat, optimè obseruat Strab. *lib.3.* & ex eo Fr. Ioan. à Ponte *in conuen. vtriusq. Monarc. lib.3 c.28. pag.*174 & de montibus Hispaniæ, vbi aurum inuenitur, testatur Plin. *d. lib.3. cap.4.* inquiens, quòd sunt aridi, steriles, & in quibus nihil aliud gignatur, hoc tamen bono auri, coguntur esse fertiles.

Auget quoque eiusdem laboris duritiem, & simul miseram eorum conditionem ostendit, qui ad illum damnātur, vel compelluntur, quòd in † his
55 fodinis, vbi magni, & profundi specus aperiuntur, subterranei multoties dæmones Fauni, & vitunculi mōtani, aliaque phantasmatū spectra apparere solent, quæ grauiter laborantes infestant, quasi diuitias ibi latentes custodiant, & ægrè ferant superis reserari. De quo multa relatu iucunda recensuit Georg. Agricola *in lib.10. de animant subterran. & de re metallica lib.6. pag.*173. *&* 174. Theatr. vitæ humanæ *vol.3. lib.61. pag.*789. Vierus *de præstigiis demon. lib.5.* Simon Maiol. *d. colloq. de metal.19. pag.*426. aliàs 597. *&* 2. *to. colloq.2. de vaticiniis, pag.*182. Cigogna *de Magia omnifaria lib.3. cap. vlt. pag.*422. *& seqq.* Mart. Delrius *in disquisit. Mag. 1. par. lib.2. q.11. in fin. & q.27. sect.2. vers. Sanè huc pertinet, & in d. Adag.*165. vbi, hos dæmones metallicos nimis sæuos esse inquit D. Franc. Torreblanca, quem † ab stadiis Salmanticensibus ob magnam & assiduam in ea propensionem plurimum diligo, *lib.1. de Magia cap.19. ex n.*35. *&* 38. & recolit nouissimè in libris de iure spirituali, quos, iudicio
56 meo, meliùs de iure, siue cognitione spirituum indigitare posset, *lib.4. cap.8. sect.5. fol.*113. & P. Ioan. Pineda *de reb. gest. Salom. lib.4. c.22. n.*20. *pa.*240. aliàs 235. vbi de Amodeo dæmone thesorum Præside tractat, & vide *infra cap.17. nu.*49.

Quintò facit, quòd suprà dictarum conside- 57
rationum vim non effugiet, qui dixerit, diuersum esse statum, conditionem, siue rationem eorum, qui olim apud Romanos, in metallum damnari solebant, ab ea, qua hodie Indi per nostros eisdem metallis inseruire coguntur: cùm damnati (vt diximus) serui essent, & pro mortuis habiti, nihil sibi acquirere possent; Indi verò liberi maneant, & competenti mercede, siue salario remunerentur, & non in perpetuum, sed per vices, mutari, huic labori, non pœnæ, sed Reipublicæ causa, deseruiant. Nam adhuc, qui hanc negatiuam partem defendunt, considerare solent, † Indos ita compulsos, 58
magis nomine, quàm re ipsa liberos dici, cùm genus seruitutis sit coacta libertas, vt ait Quintil. relatus à Damhouder. *in prax. verb. Libertas*, & alienis commodis, & vtilitatibus insudantes, id quod sibi liber, facere nequeant, §. *libertas*, *&* §. *seruitus, Instit. de iur. person.* cum similibus. Et salario, quo donantur, tantus ac tam periculosus labor neutiquam compensetur, peiusque, & acerbius, quàm serui tractari, & accipi soleant, pro quibus domini, vt pro re pecuniaue sua diligenter inuigilant, quod pro Indis non faciunt, scientes, quòd etsi aliqui in labore deficiant, alij eorum loco sibi distribuendi sunt.

Quod damnum, † ea quæ prætexitur Indo- 59
rum vicissitudine, aut mutatione non euitatur, cùm iam ad paucos redacti, ferè nunquam quiescere permittantur, atque adeò grauius onus subeant, quàm in metallum damnati, † quorum
pœna decennium non excedebat, quamvis sine 60
præfinitione temporis imposita esset, *l. damnum 12. l. in metallum 22. l. sine præfinit. 23. D. de pœnis. l. seruus sub pœna 20. C. eodem*, iunctis aliis, quæ ad eorum explicationem, & conciliationem cum *l. capitalium 28. §. Diuus, D. eodem*, vbi dicitur, quòd in opus metalli nemo ad tempus damnari debet, tradunt Baldus *cons.34. lib.1.* Cynus, Salicet. & alij *in dict. l. seruus*, Felinus *num.9.* & reliqui Scribentes communiter in cap. ex litteris, de constit. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.1. n.13.* Duaren. *lib.1. disp.... cap.14.* Cuiac. *lib.6. obseru. cap.25. &* 26. & notatorum contra Robert. *sub nomine Mercatoris, cap.*28.

Indi verò † in perpetuum damnati videntur, 61
& quod magis est, non solùm in personis suis seruitium, aut supplicium extinguitur, sed indesinenter, veluti hæreditario iure, ad filios, nepotes, & posteros transit. Quod in damnatis
† in metallum non contingebat, quorum pœ- 62
na, non tantùm morte, verùm & aduersa valetudine cessare iubebatur, *d. l. in metallum, D. de pœn.* cui conueniunt, quæ ad Trajan. Imper. scribit Plin. *lib.10. epist.40. & 41.* & tradita à Iacob. de Bellouisu *in prax. crim. lib.2. cap.11. n.19.* & Duareno *vbi sup.* Ita vt meritò Indicum Saluiano dicere possint, quòd semper redimuntur (id est, per tot autem captiui manent, vt tetigi *supr. cap.4. num.43.* & cum Ieremia *cap.5. Lassis non dabatur requies, serui dominati sunt nostri; non sunt qui redimeret de manu eorum.* Aut verius cum Mardochæo, Esther 7. *Traditi sumus, vt conteramur, iugulemur, & pereamus, atque vtinam in seruos & famulos venderemur, esset tolerabile malum.*

Vnde † & eosdem Indos dedititiorum etiam 63
conditione

conditione peiores appellare possumus. Qui licèt in vita serui essent, morientes tamen liberi manebant, & bona ac filios suos omninò liberos
64 relinquebant, † *l. vnica, C. de dedit. liber. toll.* §. *libertinorum, Inst. de libert.* §. *fin. Instit. de success. libert.* Gaius *lib.* 1. *instit. tit.* 1. Alciat. *in l. liberti, num.* 2. *D. de verb. signif.* & *lib.* 1. *parerg. cap.* 16. Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Liberti, num. penult. C. de reuocand. donat.* & *in notis ad Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 10. Conan. *lib.* 2. *comment. cap.* 6. Costan. *lib. singul. quæst. iur. cap.* 2. Turneb. *lib.* 7. *aduersar. cap.* 22. Mercer. *lib.* 1. *opinion. cap.* 11. Ferand. *lib.* 2. *explicat. cap.* 18. Pet. Pithæus *lib.* 2. *succisiuar. cap.* 9. Brissonius, Schordius, & alij *de verb. signif. verb. Deditirij*, & Hieron. Elenus *lib.* 2. *diatriuar. pag.* 72.

Sextò considero, supra dicta omnia, eò quidem grauiora, & magis dolenda videri, quòd qui ad metallum, vel triremes damnantur, propter scelera
65 sua patiuntur, † eorumque conscientia supplicij immanitatem quodammodo temperant, iuxta illud Ouid. *epist.* 5.

Leniter ex merito quicquid patiare ferendum est,
Quæ venit iniustè pœna dolenda venit.

Claud. *in Conf. Manlij*:

Qui fruitur pœna, ferus est legúmque videtur
Vindictam præstare sibi, cum viscera felle
Canduerint, ardet stimulis, fertúrque nocendi
Prodigus, ignarus causæ.

Et Lucæ *cap.* 23. *vers.* 41. *Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus, hic verò nihil mali*
66 *gessit.* At verò † Indi nullum delictum, vel peccatum admisisse reperiuntur, propter quod magis quàm alij homines huic labori mancipari debeant, quin potius mansuetudine, & humilitate sua, atque aliis obsequiis, semper de nobis benè meren-
67 tur. Vndè succedit regula iuris, † quæ docet, pœnam sine culpa esse non posse, *dict. l. capitalium. D. de pœn. l. aliud est fraus, D. de verbor. signif.* cum vulgatis.

Quibus non plenè satisfiet, si fortè dicamus,
68 pœnam † interdum etiam sine culpa irrogari, si aliqua iusta causa interuenerit, quæ id requirere videatur, quales eas esse diximus, quæ metallorum operationem extorquent, vtpote rem omninò Reipub. necessariam, arg. text. *in cap. sine culpa, de reg. iur. in* 6. ibi: *Sine culpa quis puniri non potest, nisi subsit causa:* & celebris Gloss. *in cap. agnoscentes, de const.* cum aliis, quæ notauimus *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 32. Nam hæc
69 limitatio, non solùm de iure Canonico, † quod semper pietatem præ oculis habet, *cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrim. cap. fin. de præscript.* Anchar. *cons.* 79. *in princ.* Tusch. *litt. C. concl.* 26. & *litt. I. concl.* 578. & Seraph. *decis.* 819. *num.* 8. verùm ciuili etiam inspecto, ad pœnas corporis afflictiuas extendi non potest, præsertim si graues, & capitales sint, vt in damnatione in metallum contingit, iuxta ea, quæ suprà fusè probauimus. Tales enim pœnæ, etiam si causa vrgentissima subsit, imponi non possunt, si culpa deficiat, quia aliàs iniustæ & crudeles repu-
70 tarentur, † cùm nemo debeat aliorum odio, vel occasione prægrauari, *l. crimen paternum, D. de pœnis, l. sancimus, C. eod. l.* 1. *C. ne filius pro patre, & ne vxor pro marito,* cum simil. Gloss. celebris *in summ.* 1. *q.* 4.
71 Et solùm procedit † quo ad alias pœnas ciuiles, puta priuationem honorum, bonorum, aut successionis, vt in crimine læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ videmus, respectu filiorum, qui his pœnis affici solent, quamvis paterni sceleris conscij non fuerint, propter varias, & iustas causas, quas considerat text. *in cap. cùm secundùm leges, de hæret. lib.* 6. & *in l. quisquis*, §. *filij verò, C. ad leg. Iul. maiest.* iunctis aliis, quæ adduxit Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Donatione largitus, n.* 133. latè & optimè Petr. Faber *lib.* 3. *semest. cap.* 8. Couarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 8. *per tot.* Simancas *in Cathol. instit. tit.* 9. Petr. Greg. *lib.* 35. *syntagm. cap.* 1. *n.* 25. & *seqq.* & nouissimè Radulph. Forner. *lib.* 3. *rer. quotid. cap.* 17. & Nos *in tract. de crim. parricid. lib.* 2. *cap.* 10. *pag.* 156.

Neque † obstat, quòd Arcadius & Hono- 72
rius Impp. *in d.* §. *filiis*, se illis vitam Imperatoria specialiter lenitate concedere, scribant, quibus verbis supponere videntur, iuris rigore inspecto, iustè quoque eos morti affici potuisse. Nam vt omittam opinionem Ioan. Ignei *in l. vlt. D. ad Syllanian.* & Budei *in l.* 1. *D. ad leg. Iul. maiest.* qui putant, illam legem, vt iniquam, esse correctam *per d. l. sancimus*, & Corras. *in l. qui liberos, D. de ritu nupt. n.* 62. & Ioan. Mercerij *lib.* 2 *opin. cap.* 14. qui rationes Imperatorum iniustas, & minus sufficientes appellant. Inuenio quidem Fr. Alfons. à Castro *lib.* 2. *de iusta hæret. punit. cap.* 2. *in fin. vers. Hactenus Augustinus*, scriptum reliquisse, se meritò mirari, quòd tanti Impp. illud dicere veriti non fuerint.

Et de eadem re † sermonem habens Pat. Ga- 73
br. Vazquez *in* 1. 2. *q.* 83. *cap.* 3. *in fin.* ausus est affirmare, stultè id ab Impp. dictum fuisse. Quòd licèt libere, & inurbanè effusum videatur, cùm Augustos illos ita sugillare non deceat, qui Christianissimi Impp. Theodosij liberi fuerunt, ac ipsi per se prudentissimi, & Religionis Christianæ ardentissimi vindices, ac D. Ambrosij lacte innutriti, cui eos parens optimus commendauit. Adhuc tamen prædicta verba demonstrant, quàm certum semper à doctis quibusque Auctoribus iudicetur, quod diximus, neminem scilicet sine culpa, etiam si adsit causa, duris & corporalibus pœnis iustè affligi posse.

Et † quod Impp. vbi lenitati, & misericordiæ 74
suæ, vitæ indulgentiam attribuunt, ita congruè, & nouè explicari potest, vt non eò tendat, vt sentiant, de rigore iustitiæ, si vellent, in liberos proditorum mortis etiam supplicium exercere potuisse, sed quòd impropriè, & largo modo, sibi benignitatis hoc in casu gloriam vsurpent, eo sensu, quo sæpè Principes, pios, & benignos vocare solemus, vel ob id tantùm, quòd maiorum, aut similium tyrannidem, & crudelitatem nō exerceat, licèt id non solùm de æquitate, sed de iustitiæ rigore facere tenerentur Pietatis, † vel æqui- 75
tatis nomen actioni iustitiæ tribuentes, ob comparationē alienæ tyrannidis, vel immanitatis, vt in simili Cicero, duram illam, & crudelem gladiatorū concertationem, quæ tanquam cruenta & inhumana meritò prohibetur, *in l.* 1. *C. de gladiat. lib.* 11. æquitatis nomine decorauit *in orat. in Pison.* his verbis: *Quo quidem in spectaculo mira Reip. æquitas erat, vter eorum periisset tanquàm lanista.*

Et † eodem fortè sensu, idem Cicer. in orat. pro 76
Cæcina, Aquilium Gallum hoc nomine laudat, quòd iuris ciuilis rationem ab nunquam æquitate seiunxi

feiunxiſſet, & Sen. *lib.2. controu.5.* in æquitatis tractationem cadere inquit etiam, quæ iuris ſunt. Nam ſæpè æquum ſumitur pro iuſto, quaſi in neutram partem pendeat, ſed æqualiter vni, ac alteri faueat, cui opponitur iniquum, *l. diem proferre, §.ſtati 2. de arbitris*, cum traditis à Rebuff. *in l. bonorum 49. verſ. Æquè, D. de verb. ſignif.*

77 Septimò facit, † quòd ſi ſeruitium perſonale, quod ij, quibus Indi commendati erant, cœperant introducere, illorum opera, & labore tributi nomine vtentes, meritò tanquam durum & aſperum damnari probauimus *ſup. hoc libr. cap. 1.* & in illud ita grauibus verbis inuehitur F.Mich. ab Agia *d. reſponſ. de ſeruit. perſon. pag. 8. & 24.* Mirum videtur, quòd ab eodem, vel ab aliis probari poſſit metallorum coacta operatio, cùm illud ſeruitium per ſe omninò iniuſtum non eſſet, licèt ratione exceſſuum, qui à Patronis, ſiue Commendatariis Indorum fiebant, durum redderetur, & iuſtè prohibitum fuerit. Hoc autem quod metallis impenditur, & in ſe iniuſtum ſit, vtpotè ſeruis dumtaxat, vel facinoroſis hominibus dignum, & ſiue eius duritiem, ſiue exceſſuum timorem conſideremus, longè quidem acerbiùs, & periculoſiùs.

78 Nam † cum opus ipſum, quod exercendum eſt, ita arduum, & laborioſum ſit, impoſſibile eſſe videtur, vt in illo Indi benè accipiantur, & ab Hiſpanis, qui rem metallicam curant, vulgò *Mineros*, ac præcipuè ab eorum adminiſtris, multis non iniuriis, pugnis, flagris, & verberibus afficiantur. Alioqui tam duro labori ſegnius, quàm oportebat, intenderent, niſi maiorum tormentorum, quæ ab illis comminantur, cruciatum formidarent, vt in illis contingit, qui ad triremes damnantur, quorum laborem hac de cauſa operoſum, & deſperatum appellat Caſſiod. *lib.4 epiſt.25.* cuius verba retulimus *ſup. num 20.*

79 Et de ſeruis, qui olim † ad effoſſionem metallorum in Pyrenæis montibus cogebantur, multum in noſtris terminis ſcripſit Ioan. Gerund. *in Paralipom. rerum Hiſpaniæ lib. 1.* his verbis: *Serui qui ad metalla Pyrenæorum montium olim deputati erant, incredibilem quæſtum afferebant dominis. Die noctûque in labore perſeuerantium multi ex nimio labore moriebantur, cum nulla eis ab opere daretur requies, ſed verberibus ad continuum opus cogerentur. Quidam tamen robuſtiori corpore, ac animi vigore plurimum temporis in ea verſabantur calamitate, quibus mors vita erat optabilior.*

80 Cui ſanè damno, † nunquam ſatis iri obuiam potuit, licèt multæ, & ſeueriſſimæ leges quotidie in fauorem Indorum edantur; nam cùm in ſolitariis, & ſubterraneis, vt plurimum locis hæc delicta contingant, ſuccedit illud Iuuenal. *ſatyr.13.*

81 *Tam † facilè, & pronum eſt ſuperos cotemnere teſtes,*
Si mortalis idem nemo neſciat.

Et Prudentij *lib.2.*

Nec formido malum, falluntur publica iura
Lex armata ſedet, ſed neſcit crimen opertum.

82 Præſertim † in hoc hominum genus, de quibus dicere poſſumus, quod alter Poëta:

Ius, & iura negant homines, & numina fallunt,
Nec Iouis Imperium, nec Phlegetonta timent.

Lucro quippe, & diuitiis intenti, omnia ſpernunt, & verum efficiunt illam ſententiam Leon. Papæ *epiſt. 9.* relatam *in capit. verùm, 25. diſt.* *Mens † pecuniæ auida, nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſis, nec pietati adhibere conſenſum.* Cui etiam conuenit † illud Salluſt. in Catilin. tranſcriptum ab Agellio *lib.3. noct. Attic. cap. 1.* & Maiolo *in dieb. Canicul. 1.tom. colloq.19. pag.430.* dum dixit: *Auaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupiuit, ea, quaſi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effœminat, ſemper infinita, & inſatiabilis, & neque copia, neque inopia minuitur.* Et elegans locus D.Chryſoſt. *homil.44. in Matth.* quem refert Ant. Mornat. in notis omiſſis *ad l. 1. §.cum Patronus, D. de offic. Præfect. vrb. pag. 1072.* vbi hanc † metallorum pœnam in eo maximè acerbiorem notat: *Quòd metallarij, ſeu metallorum foſſores traduntur acerbis immanibuſque hominibus, & nullum familiarium, amicorumvè vident, ſed eos ſolos, qui metallis præfecti ſint.* 83 84 85

Quæ aſperitas † non ita grauis in patronis reſpectu ſeruitij perſonalis Indorum, quos ſibi commendatos habent, timeri poteſt, cùm ius tributorum, quod ab illis percipiunt, in eorundem perſonis corporibuſque conſiſtat, ipſiſque deficientibus, extinguatur, arg. text. *in princip. Inſtit. de vſufr.* vnde credendi non ſunt, vſquequaque illorum curam, ac ſalutem negligere, præſertim cùm ſub hac lege, & iuramento eos in feudum recipiant, arg. *l. cùm de indebito, D. de probation. & l. milites, §. vlt. in fin. D. de re milit.* ibi: *Ne videatur pater ad ſupplicium filium obtuliſſe*, vbi gloſſa hoc addit: *Non eſt veroſimile patrem velle mori filium.* Quod ſecus in mineralium dominis accidit, cùm hi, de præſenti dumtaxat lucro ſatagentes, Indos vſque ad internecionem vexare ſoleant, in quibus nullum peculiare ius obtinent, quin potius illis extinctis aliorum (vt diximus) diſtributionem ſperent. Vnde † ſuccedit illud D. Chryſoſt. *homil.59. in Ioan. Hæc enim inter paſtorem, & mercenarium eſt differentia, alter propria, contemptis ouibus, alter ſua contempta, ouium ſemper ſaluti inuigilat.* 86 87

Et præterea, † qui ſeruitium perſonale ſuis commendatoribus præſtant, non longè à ſuis domibus, & municipiis abducuntur, ſed imò in eis manentes, penſum exſoluunt. Qui verò ad metalla aſſignantur, ex longinquis, ac diuerſi ferè ſemper temperamenti regionibus, propriis relictis laribus, ad alias frigidiſſimas, & inhabitabiles deferuntur. Quod † duriſſimum, & nocentiſſimum eſſe ſatis probauimus *ſupr. cap.5. num. 61. & ſeqq.* & Indi ipſi ita grauiter ſentiunt, vt ſæpè, quaſi ad mortem ducantur, vltimum vale ſuis vxoribus, liberis, & amicis pronuncient. Quod vel ſolùm ſufficiens eſſe videtur, vt maior huius metallici operis, quàm ſeruitij perſonalis durities, & iniuſtitia eſſe cenſeatur. 88 89

Octauò † aliud argumentum deſumi poteſt ex iis, quæ *ſupr. cap.11.* cum eodem Agia, & aliis, de prohibita, & meritò multis ſchedulis tolli, ac puniri iuſſa Indorum oneratione, congeſſimus. Nam ſi hoc ita graue, & iniuſtum ſemper iudicatum fuit, non ſatis conſtare poteſt, quomodo aliis legibus, vel prudentis alicuius viri auctoritate defendi poſſit durior hic, & aſperior labor, qui eiſdem In- 90

dis in effossione, & operatione metallorum infligitur. Nam Indos onerari, onustósque incedere, per se quidem neque iniustum est, neque eis valdè perniciosum, aut nouum, cùm ab antiquissimis annis tempore Incarum, ita assuefacti fuerint, & hodie quoque se suis ipsi sarcinulis onerent, vt cum Ioseph. Acosta perpendimus *d. cap. 11. num. 36.* At verò eosdem Indos, longis itineribus veluti captos, & compeditos ad fodinas adigere, & ibi intra profundos terræ specus, sub perpetua nocte laborantes includere, hoc non potest non durum & iniustum
91 censeri: cùm † in tali opera præter alia damna, & pericula, quæ suprà retulimus, istud quoque corporale onus, quod tantoperè ab illis auferri curatur, supra modum immineat. Nam à suis domibus excedentes, necesse est, vt friuola sua, tristémque supellectilem suis humeris, vel arietibus portent & frequenter vxores, ac liberos, necnon etiam annonam, siue cibaria, quibus se, & suos alere possint, interim dum in metallorum labore persistunt, cùm in locis vbi metalla generantur, nihil de victualibus reperiatur, quod maximo pretio non constet.

Postquàm verò † effossioni, & extractioni
92 metallorum incumbunt, satis liquet ipsorũ humeris metalla vectari, & quidem non per aperta & consueta itinera, vbi purum spiritum haurire possint, & vbi libitum fuerit onus deponere, paulatimque requiescere, sed per subterranea loca cœli prorsus luce & aëre fermè carentia, per Dædaleos anfractus, ac labyrinthos, per scalas & ascensiones obliquas, ac malè constantes, in quibus non minus manibus quàm pedibus gradiendum est, onere interim saxorum metallicorum à tergo pendente, & pondere suo in præcipitium (quod sæpè contingit) miseri baiuli connitente. Qui vbi illæsus exierit, & veluti ex inferis ad superos remeauerit, non tamen ideò miserabilem illam sarcinam ponit, sed per rupes præruptas, & loca nimis frigida, atque saxosa ad domum vsque, vel officinam Minerarij deferre compellitur, quamvis multæ schedulæ iubeant, vt id terræ ouibus deuehatur. Quæ omnia ne-
93 cesse † est tanquam duriora, & grauiora, vitari debere dicamus, si commune pondus ab Indorum humeris tot ac tantis legibus & rationibus remouemus, argum. text. in cap. licèt vniuersis, vbi Gloss. *de testib. l. quicunque, in fine, C. de fide instrum. & iure hastæ fiscalis, lib. 10.* & eorum, quæ de vi argumentationis à maiori ad minus, siue à paritate, aut maioritate rationis, latè & eruditè tradit Euerard, *in loco à maiori, pag. 111.* & Aluar. Velasco *in axiom. iur. litt. A num. 464.*

94 Sed nec † omittenda sunt verba Simoni Maioli, quæ ad durum hoc & graue onus, de quo loquimur, respicere videntur *d. colloq. 19. pag. 596.* dum scribit: *Terra è fodinis eruitur magno labore, sed maiore periculo: nam quid aliud sibi fodiunt ij operarij, qui in id laborant, quam euidentissimum profundissimumque sepulcrum, aditum sibi parantes auri fossione, vt subterraneis meatibus ad inferos properent, faciliùs per aurum transeuntes, id enim est manifestissimum in Septentrionali plaga, in qua adeò sunt ingentes, in longumque porrectæ metallorum fodinæ ad lucrum tantùm excauatæ, sinuosissimis latebris, vt in iis plurimi fame tabéque moriantur, velut labyrintho inextricabili occlusi, sed & lapsu è sublimi quandoque ruunt, atque inde extrahi nulla ratione possunt, immensam ob profunditatem, tametsi præ maximis clamoribus lamentari exandiantur, Olaus lib. 6. cap. 5.*

Nonò facit † multis quoque Regiis schedulis cautum esse, ne Indi vllo pacto in harum prouinciarum, & insularum mari, conchiliis margaritarum legendis, & extrahendis distribuantur, vulgò, *Para pesqueria de perlas.* Licèt earum pretium & olim, & hodie maximum fuisse, & esse sciamus, & pluris quàm metalla æstimari, vt constat ex his, quæ tradit Plinius *lib. 9. capit. 35.* ibi: *Principium ergo culmenque omnium rerum pretij margaritæ tenent*, Macrob. *libr. Saturn. capit. 17.* Solino *in Polyhist. cap. 54.* Simon Maiol. *1. tom. colloq. 18. de lapidib. pag. 578. & seqq.* Ioseph Acosta *in histor. Ind. lib. 4. cap. 15.* & Garcilassus Inca *in suis comment. 1. par. lib. 8. cap. 23.* 95 96

De qua prohibitione † plures extant Regum nostrorum constitutiones, id semel, ac bis, ac tertiò imperantes & agentes, vt refert Ioseph. Acosta *d. cap. 18. pag. 351.* & patet *ex 3. tom. impress. pag. 362. cum seqq.* quæ denuò obseruari iubentur per Philipp. III. *in schedul. ann. 1601. capit. 11.* vbi deciditur, vt per Æthiopes hæc piscatio, vt hodie fit, peragatur; Indi verò nullo modo ad eam compellantur. Et idem disponitur *in alia schedul. ann. 1609. §. 25.* vbi idem strictiùs cauetur, etiam si Indi se voluntariè huic labori subiiciant, ea addita ratione, quòd experientia comparatum sit quantum hic labor eorum saluti præiudicet, & officiat. Quod meliùs etiam, & piùs, & ad rem, de qua agimus congruentiùs expressum fuerat in alia ordinatione anni 1541. ibi: *Item, porque se nos ha hecho relacion, que de la pesqueria de las perlas, por auerse hecho sin la buena orden que conuenia, se han seguido muertes de muchos Indios y negros: mandamos, que ningun Indio libre sea lleuado à la dicha pesqueria contra su voluntad, so pena de muerte. Y que el Obispo, y el Iuez que fuere à Venecuela ordenen lo que les pareciere para que los esclauos, que andan en la dicha pesqueria, assi Indios, como negros, se conseruen, y cessen las muertes: y si les pareciere, que no se les puede escusar à los dichos Indios y negros el peligro de muerte, cesse la pesqueria; porque estimamos en mucho mas, como es razon, la conseruacion de sus vidas, que el interesse que nos puede venir de las perlas, &c.* 97

Quam prohibitionem † multum laudat & extollit Agia *d. respons. pag. 55.* Ea nimirum ratione, quòd opus illud nimis laboriosum, & asperum esset, & Indorum, qui in eo occupantur, saluti contrarium, propter conclusæ respirationis periculum, quod, quàm graue & nociuum sit, optimè tractat Galenus *libr. 6. de vsu partium, cap. 8. & libr. 6. de morb. vulg. com. 2.* & propter alia damna, quæ in vnionibus à profundo quærendis, & educendis, Indis vrinatoribus resultabant. De quibus ita oculatus testis scribit Acosta *vbi supr. In oppido Rio de la Hacha vocato, cùm essem, comperi duram Indorum seruitutem; extrahendis conchiliis, summo mane in ratem imponebantur, in pelagus descendebant, magnæ sæpe profunditatis, vbi integrum penè hora* 98

hora dimidium halitu compresso, vrinatorum more, conchilia, ostreaque conquirerent, immenso labore, summo periculo, cibus semper parcissimus: commercium omne interdictum; custodia omnibus nocturna communis: vita ratio molesta, ac liberis hominibus prorsus aduersa.

99 Quæ cùm ita se habeant, † pari etiam, aut maiori ratione, ad eundem modum sisti, & prohiberi debere similes & maiores metallorum effodiendorum ærumnas, multis videtur, vt refert idem Acosta *pag.* 351. post Plin. *lib.* 33. *c.* 4. relatum *sup. n.* 36. ibi: *Vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere margaritas, tantò nocentiores fecimus terras.* Nam in mineralibus etiam dura seruitus inuenitur, obscura profunditas, respirationis defectus, victus exilis & tenuis, & labor quidem molestior, ac diuturnior. Tum verò exitiale periculum, cum cœli mutatione, laboris molestia, rei ipsius discrimine impendere videatur interitus.

Quapropter non incongruè vltra alia, quæ de huius seruitij immanitate sup. ex n. 36. tradidimus, paucis mutatis ei applicare possumus,
100 † quod de carceratis scribunt Impp. *in l. omnes* 23. *C. de pœn.* ibi: *Sit satis immensorum cruciatuum semel luisse supplicia, ne ij, qui diu priuati sunt auræ communis haustu, & lucis aspectu, non intra breue spatium exilij pœnam sustinere, iterum*
101 *rum compellantur.* Et elegantiùs † Cassiodor. *lib.* 11. *var. epist.* 40. *in formula indulg.* ibi: *Carcer est cella gemituum, tristitiæ domus, apud superos Plutonis hospitium, locus perpetua nocte cæcatus, in quo non vnum tormentum sustinet reus, qui antequàm incurrat necis exitus à supernis probatur abscissus. Primum pedor ille, collega catenarum abominabili mœrore discrutiat, auditum alieni gemitus, & lamenta conturbant, gustum ieiunia longa debilitant, tactum pondera prementia defatigant; lumina diutiùs tenebris obtusa, torpescunt. Non est vnum clausis exitium, multifaria morte perimitur, qui carceris squallore torquetur.* Quibus alia adiunxi *in meo tract. de crim. partic. lib.* 1. *cap.* 23. Et nunc addo D. Valençuelam *in monit. contra Venetos*, 3. *par. num.* 214. *& seqq.* vbi probat, Carceris † pœnam, damna-
102 tioni in metallum, & morti æquiparari, & seruitutis speciem dici, post Innocent. *in cap. qualiter, el* 2. *de accusat.* quem refert, & sequitur Roland. à Valle *cons.* 2. *n.* 53. *vol.* 1. *& cons.* 37. *n.* 40. *& seqq. vol.* 3. Ascanius Clement. *in tract. de patr. potest. cap. vlt. n.* 33. Conrad. Brunus *de haeret. cap.* 12. *num.* 6. Simancas *eod. tract. tit.* 16. *nu.* 15. & Matienz. *in l.* .. *tit.* 4. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 3. *num.* 7.

103 Decimo considero, † quòd illa eadem ratio, quam contrariæ partis assertores, vt potissimam expendere solent, ad metallorum laborem Indis miseris iniungendum, nempè, quod aliter ipsorum, & Hispanorum Respublica, quæ iam vnita, & commixta esse cœpit, his in prouinciis durare non poterit, & spiritualis simul eorundem Indorum disciplina, & alimonia deficiet, cuius conseruatio modis omnibus curari & promoueri debet. Hæc, inquã, ratio, potest aduersus eos facilè retorqueri. Nam si Indi, vt experientia demonstrat, huius laboris occasione, ita notabiliter, ac celeriter pereunt, & diminuuntur, neutra Respublica breui tempore cõsistere poterit, quæ diuersis hisce membris cõpacta, non minus manuum ac pedum, quàm reliquarum partium conseruationem desiderat. Planè enim Nabuchodonosoris statua, quæ ex auro, argento, atque ære constructa, testaceis pedibus nitebatur (quibus, quidam Indos similes faciunt) simul atque illi confracti sunt, tota dilapsa, & in puluerem redacta fuit, vt habetur Daniel. 2. & in nostris terminis aduertit P. Ioã. de Silua Franciscanus in Memoriali, quod pro hoc seruitio tollendo Regi nostro dicauit ann. 1621. cuius copiam nunc nactus sum, cum iam hæc prælo tradere destinarem.

Vnde Politici dicere solent, † Reges super 104
omnia, subditorum saluti, & incolumitati consulere debere, quia illis deficientibus, diuitiæ, & imperia ipsorum Principium durare non possunt, vt constat *ex l.* 1. *D. solut. matrim. l.* 2. *C. de indict.* vid ibi: *Augeri enim magis nostram Rempublicam, & multis hominibus legitimè progenitis frequentari, quàm impiis periuriis affici volumus*, cum aliis, quæ adducit Rævard. *ad leg.* 12. *Tabul. cap.* 9. *& lib.* 2. *coniect. cap.* 10. & Mag. Marquez *in Gubernatore Christ. lib.* 1. *cap.* 16. *pag.* 94. Alph. Carranç. *in disp. de partu cap.* 2. §. 4. *num.* 1. *& seqq.* & Scipio Ammirat. *in discurs. Polit. ad Tacit. pag.* 264. & multum in nostris terminis † *cap.* 4.. *nouarum legum* 105
ann. 1542. Quod de Indis Hispaniolæ, & aliarum adiacentium sermonem habens; qui præ nimio labore consumi dicebantur, expressè iubet: *Que los dexen holgar, y no se siruan de llos, ni paguen tributo, para que multipliquen.* Sic nimirum pluris (vt oportuit) eorum augmentum, quàm temporalia, quæcunque lucra considerans, vt aliàs dicitur *in l. vnica, C. vt iud. sine quoque suffrag. in princ.* & in aliis iuribus, quæ *infrà cap. seq. ex n.* 48. trademus. Quibus valdè in nostris terminis addo † piam pondera- 106
tionem doctissimi nostri Greg. Lopez *in l.* 17. *tit.* 23. *par* 2 *verb. Con las cargas*, qui text. illum expendens, quatenus iubet, ne milites dum expeditiones faciunt, *Cansen las bestias con las cargas, porque mueren muchas de ellas, ò se dañan, que es cosa que se torna en gran menoscabo de la hueste*, sic subdit: *Si ista lex ita diligenter prouidet, ne bestiæ seu iumenta moriantur, quanto magis debet esse cura in partibus Indiarum maris Oceani, ne ipsi homines Indi illarum partium incolæ, & naturales, qui vt asini onerantur, ita seruentur, ne moriantur*; quod etiam multum conducit ad ea, quæ de Indis non onerandis dixi *suprà cap.* 11. *per tot.*

Ipsa quoque † Fidei plantatio, & propaga- 107
tio, vel deficiet sanè, vel parum progredi poterit operoso hoc metallorum labore durante. Quomodo enim isti nouæ plantationis palmites, suaui mansuetudinis imbre irrigari poterunt, & in Catholica Fide proficere, si ab iis à quibus annuntiatur, & suadetur, videant se ad tam durum opus compelli, & absque vlla requie, vel intermissione vexari, contra id, quod ipse Christus Dominus *Matth.* 11. *in fine* in eum credentibus pollicetur: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris, iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.*

Et cùm † nos illis dicere debeamus, gusta- 108
te, & videte quoniam suauis est Dominus, Beatus vir qui sperat in eo, *Psalm.* 35. *vers.* 9. 1. *Petr.*

Petr.2.in princip. Ipsi contra, nihil se suaue vidisse, aut expertos fuisse, dicere possint. Imò neque Fidei meditationi & contemplationi vacare sinantur, quæ vt radices agat, id summopere exigit, iuxta illud *Psalm 45. Vacate & videte, quoniam ego sum Deus*: iuncta interpretatione D.Augustin. *in Psalm.70. fol.310. col.2. tom.* 8. & pluribus aliis, quæ Nos circa hoc idem intentum latè congessimus, *1.tom. libr. 3.*
109 *cap vltim.num.5.cum seqq.* Maximè cum † (teste Quintil. *declam.* 13.) ex assiduitate laborum nascatur animi hebetatio quædam, & languor, & labor, & languor naturam debilitent, *cap.nihil 7.q.1.*

110 Et præterea, † quamvis metallorum effossionem, & beneficium, in commune totius Regni bonum tendere concedamus, si tamen vtraque (vt dicitur) Respublica iuncta & coagmentata est, & vnum corpus constituit, nulla quidem iusta, vel sufficiens ratio reddi posse videtur, ob quam totum pondus infirmis Indorum humeris relinquatur, ipsique contra libertatem, & voluntatem suam alieno lucro seruire cogantur, cum tanto suo incommodo, patria sæpe liberisque desertis. Hispani autem, quorum præcipuè vtilitas, vel cupiditas agitur, quique inter Indos eo titulo, veluti hospites, & adnenæ degimus, vt eorum bono, & temporali, ac spirituali saluti consulamus, inertes, & otiosi vitam agamus, nullis laboribus, nullisque periculis, vel vnum digitum admouentes, contra id, quod Christus Dominus, Matth.*cap.*23. Pharisæis increpasse narratur, dum dixit: *Alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.*

111 Planè † D. Paul. longè aliam viam sequutus videtur, cùm 1. *Corinth.* 4. se laborasse dicat, suisque manibus operatum; idemque enixius repetat, & aliis fidelibus consulat, *1.Thessalon. 2. & 4. & 2. 3.* sic inquiens: *Memores enim fratres estis, fratres, laboris nostri, & fatigationis, nocte, ac die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. Rogamus autem vos, fratres, vt abundetis magis, & operam detis, vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt; & nullius aliquid desideretis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione, die, ac nocte operantes, ne quem vestrum grauaremus, &c.* Et *Act.* 20. *Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiui, sed ipsi scitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & iis, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ; omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatus est magis dare, quam accipere.*

112 Ob quam, vel similem certè rationem, vsuræ omni iure prohibitæ sunt, & duræ, atque iniustæ censentur, eò quòd sub illis mutuans, cum damno proximi, ipse otiosus existens, cupidè lucrum expectat. Vnde Aristot. *libr. 4. Ethic. cap. 1. ad finem, & 1. Polit. cap. 6. & 7.* quem referunt Innoc. Bald. & alij *in Rubr. de vsur.* Ioann. Bapt. Gemin. *in pract. eodem tit. §. 5. num. 1.* & Conrad. *de contract. q. 22. conclus. 2.* vsuram turpe lucrum, turpem quæstum appellat, ac fœneratores pares esse censet latronibus, leonibus, depopulatoribus & tyrannis. Et D Chrysostom. *homil.38. sup. Matth. cap. 21. col. 2. post med. & homil. 57. cap.16.& 17.* sic inquit: *Super omnes mercatores plus maledictus est vsurarius, quid enim irrationabilius inueniri potest, quàm vt sine agro, & pluuia, & aratro seminare contendas. Has ob res omnes, qui hanc pestiferam agriculturam adinuenerunt, zizania metunt, quæ igni æterno traduntur.* Cicero quoque *libr. 2. off. in fine*, dare ad vsuras, idem esse censuit, atque hominem occidere. Et lo-
quens de † censibus, siue annuis reditibus, qui 113
apud nos permittuntur & vsitantur, & quòd eorum introductio, agriculturam perdiderit, & homines ignauos & otiosos effecerit, prudenter & eleganter noster Matth. Lopez Brauo *in aureo libello de Rege & regendi ratione, lib. 3. fol. 19. & seqq.* vbi concludit, Censum esse vsura deteriorem. *Plures enim, & lethalius inficiens, magis in dies negotia minuit, & otia auget. Communis inde ignauia, inde luxus, villarum depopulatio, & euersio*; quem refert & sequitur Nauarretus *in suis doctis discurs. polit. discurs. 39. pag.270.*

Quod † veriùs & propriùs de hac metallo- 114
rum negotiatione, quæ inter Indos & Hispanos peragitur, dicere potuissent, cùm Indi ad metalla coacti, non in bonis tantùm, verùm & in personis periclitentur; & vsuræ, ac census, licet non ex corpore pecuniæ debeantur, quia pecunia pecuniam non parit, ex noua tamen obligatione, & consensu promittentis, qualemqualem acquisitionis titulum præbeant, vt in-
quit I.C. *in l. vsura 121. D. de verb signif.* Quod in
his fodinis non reperitur, cùm Indi † ad eas 115
inuiti ducantur, & salarium, quod accipiunt, vix minimæ parti laboris, quem impendunt, respon-
deat. Quem † si Minerarij pro merito solue- 116
rent, parum aut nihil lucri perciperent, vt in illis accidit, qui Indos voluntarios mercede priùs pacta conducunt.

Quò fit, † vt dicere possimus, has totas diui- 117
tias, quas illi ex fodinis deducunt, & otiosè viuentes, vanè, turpiter, prodigaliterque profundunt, ex coacto & fraudato Indorum labore, ac
sudore procedere, duplici † sic profectò iniqui- 118
tate peccantes, & quòd aliena diripiunt, & quòd iis in suis vanitatibus, & turpitudinibus abutuntur, vt vtar verbis D. Bernard. *serm.23. sup. Cant. col. penult. in princ.*

Decimò & vltimò pro eadem parte perpendo, quòd licèt aliquibus Regiis schedulis, & iussionibus, hoc Indorum seruitium probari videatur: vt in *cap. præcedenti ex num.78.*
retulimus, aliis † tamen districtissimè prohibe- 119
tur, tum quatenus eorum bonæ & suaui tractationi in omnibus consulere iubent, de quibus latè egimus *1.tom. lib.3. cap penultim.* Tum specialius, dum nullo modo metallis extrahendis mancipari permittunt. Qua de re videri potest Anton. de Herrer. *in histor. gener. Ind. libr. 10.*
decad. 3 cap.10. pag.173. vbi † refert Carol.V. 120
Imper. ann. 1529. graui edicto sanxisse, sub pœna confiscationis bonorum, & amissionis Indorum, vt in insulis, quas vocant, *de Barlouento*, nemo eosdem Indos sibi commendatos, vel alio modo possessos, in fodinis excauandis exerceret,

exerceret, sed dumtaxat in aliis leuioribus & facilioribus operationibus, iubens, vt Indi ad metalla fodienda, vel conchilia legenda non cogerentur. Et *in 4. tom. impress. pag.* 215 extat alia prouisio eiusdem Imp. ann. 1526. qua olim ordo nouis detectionibus præfigebatur, vbi licèt Indós voluntarios ad hæc opera sub certis conditionibus conduci permittat, cogi tamen sub grauissimis pœnis prohibuit.

121 Et in alia † prouisione ann. 1528. *eod. to. pag.* 259. non solùm ad metalla compelli prohibetur, verùm & ad deferenda victualia, vel alias res, iis qui in fodinis laborant, quod tamen, quantum ad victualium sub insto pretio delationem, posteà apertè derogatum videtur per schedul. Matrit. 5 Mart. an. 1571. *d. tom. pag* 312.

122 Alia quoque † sched. ann. 1580. *eod. tom. pag.* 265. Mexicanæ Audientiæ directa, eam reprehendit, quòd plenè Indorum libertati, & suaui tractationi non consulerint, præcipuè in hac metallorum operatione. Et *pag* 312. reperitur quædam prouisio ann. 15 8. in qua renouatur altera ann. 1549 quæ statuunt, vt ij, qui Indos commendatos habuerint, eos nullo modo ad aurum & argentum effodiendum compellere

123 possint. In Archiuio † etiam huius regalis Limensis Cancellariæ reperio epistolam, eidem missam, Matr. 19 Nouemb. ann. 1551. ex qua constat, insignem illum & prudentem virum Dom. Lic. de la Gasca, huius Peruani Regni Gubernatorem, & reparatorem, eo consilio fuisse, vt Indi etiam sponte sua in metallis laborare non sinerentur. Eius namque epistolæ caput ita notabiliter inquit: *La prouision que dezis que hizo el Obispo de Palencia al tiempo que en essa tierra estuvo, para que se sacassen de las minas los Indios, que contra su voluntad, ò con ella estuviessen en ellas, è lo que despues vosotros proveistes, me ha parecido bien, para remediar parte del daño que essos naturales reciben. Pero porque del todo cesse, esta por su Magestad acordada prouision, para que nó se echen en ninguna manera Indios à minas, la qual con esta os mando embiar duplicada, terneis cuidado de que se guarde, y cumpla en todo y por todo, como en ella se contiene.*

124 Idem quoque † Imp. in ordinationibus factis Toleti ann. 1528. cùm recensuisset damna, & vexationes, quæ ex iis, & aliis, Indis inferebantur, in posterum eas cessare iubet. Ea addita ratione: *Porque, demas de ser esto en tanto deseruicio de Dios nuestro Señor, y tan cargoso à nuestra Real conciencia, y contra la Religion Christiana, porque todo es estorvo para la conuersion de los Indios à nuestra santa Fè Catolica, que es nuestro principal deseo, y intencion, y lo que todos somos obligados à procurar, viene tambien desto mucho inconueniente para la poblacion, y perpetuidad de la tierra, porque à causa de los excessiuos trabajos que se les han hecho, y hazen, han muerto, y mueren muchos.*

Et in alia schedula data Pintiæ ann. 1549. de mineralium labore specialiter loquitur, Indósque vllo modo ad illum compelli strictissimè prohibet, illa eadem ratione: *Porque no solo es en diminucion de sus vidas, sino tambien grande estorvo à su conuersion à la santa Fè Catolica.*

CAPVT XV.

De superioris quæstionis resolutione, vbi negatiua opinio magis probatur, & argumentis in contrarium adductis suo ordine respondetur.

SVMMARIVM.

1 *Auctor in quæstione cogendorum Indorum ad metalla, problema constituit.*
2 *Senatus quod maturè deliberauit, sequendum est, & rem velut iudicatam inducit.*
3 *Senatores rem à Senatu decisam tutari, & exequi debent, etiam si ipsi contrarium censuerint.*
4 *Hispanæ Monarchiæ conseruatio metallorum per Indos operationem extorquet.*
5 *Leges temporis necessitatibus, qualitatibus, & circumstantiis accommodari solent.*
6 *Opinio negatiua in quæstione Indorum metallicorum, quomodo & quando retractari, & defendi possit?*
7 *Agricultura est iustior modus acquirendi, & naturæ conformior, quàm extractio metallorum, & quare?*
8 *Negotiatio, & mercatura, an sit iusta, & honesta?*
9 *Metallorum perscrutatio, vt & mercatura, licèt per se turpis, & iniusta non sit, propter circunstantias tamen talis reputari solet.*
10 *Metallorum extractionem nociuam esse, vel ipsi Ethnici agnouerunt, quorum insignia aliquot loca referuntur.*
11 *Seneca auri & ferri cognationem, in quo constituat?*
12 *Auri repertionem perniciosam fuisse, ex Horatio & Philomuso.*
13 *Ferrum auro & argento vtilius, & necessarius esse, putat Thom. Morus.*
14 *Sambuci emblema expenditur.*
15 *Virgæ, quæ diuinæ, vel potius magicæ dicuntur, quibus aliqui thesauros scrutantur, an aliquid veri portendant? & de antiquo earum vsu.*
16 *Oseæ locus cap. 4. vers. 12. explicatur.*
17 *Indi sunt, qui minus participant de rebus, quæ ex Hispania aduehuntur.*
18 *Indos nimis grauare, ob commercia aliis vtilia, iustum non est.*
19 *Indiarum prouinciæ, non solùm propter aurum & argentum, verùm & propter alios terræ fructus, vtiles, & expetibiles sunt.*
20 *Iulius Scaliger irridetur, dum dicit, nihil in Indiis Occidentalibus oriri, aut reperiri præter simias, & quisquilias.*
21 *Auri & argenti fodinæ, omninò non deserentur, etiam si Indos ad earum laborem non compellamus.*
22 *Indi plures, & ditiores auri & argenti fodinas Hispanis manifestarent, nisi se, ad earum operationem cogendos, timerent.*
23 *Metalla sua plures nationes obtexerunt, ne ab aliis expeterentur.*
24 *Indi Orientales cur aurum, & alia metalla spreuerint?*

78 *Indi*

78 *Indi semel metallis addicti, imò & eorum posteri, semper in hoc labore perdurant.*
80 *Indorum clamor, ne ad cœlum ascendat, verendum est.*
81 *Diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget.*
82 *Veritati comperta nemo vllo prætextu præscribere potest, ex Tertull.*
83 *Schedulis respondetur, quæ Indos metallis distribui permittunt, aut iubent.*
84 *Seruitium Indorum in metallis, licèt aliqui probauerint, plures tamen, & grauiores damnare solent.*
85 *Seruitium Indorum in metallis, qui probant, vel facilè ab hac sententia desciscunt, vel impossibiles conditiones adiiciunt.*
86 *Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, aut vbi pedem figat.*
87 *Difficile quod valde est, impossibile reputatur.*
88 *Morti proximus non creditur mentiri, vel adulari, vel esse immemor salutis æternæ.*
89 *Dom. D. Fr. Hieron. à Loaisa Archiepisc. Limensis, retractatio refertur circa Indorum seruitium in metallis.*
90 *Fr. Michaël ab Agia retractatio de Indis Huancauelicensibus argenti fodinis non addicendis.*
91 *Indorum Huancauelicensium releuatio his diebus in quæstionem deducta, & quo exitu terminata.*

HÆc sunt, quæ in hac difficili & quotidiana quæstione pro vtraque parte magis vrgere
1 videntur. In qua † Ego ferè problematicus hæreo, & Lectori, quam magis probet electionem constituo. Nam prior, vltra graues rationes, quibus munita conspicitur, hodiernum vsum, & Regiam Regiique Senatus adprobationem, vel
2 permissionem habere videtur, † de quorum maturo iudicio dubitare non licet, præsertim in re tam graui, & toties trutinata, tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, vt aliàs dicitur *in l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. fac. poss.* & Ego in simili *l. 10. lib. 3. c. 2. n. 41. & seqq.* vbi plures allego. Et nunc addo, hocadeò verum esse,
3 † vt vel ipsi Senatores, qui contrarium suffragium tulerint, post rem tamen à maiori parte decisam, nullo deinceps modo eam impugnare, sed potiùs defendere, & exequi debeant, vt exemplo suo apud Romanos sæpè ostendit M. Cato, & totus ipse Senatus, quem Plin. Iun. *lib. 6. epist. 13.* hac de causa mirificum vocat, quòd singulis re integra dissentire fas esset, peracta verò, quod pluribus placuisset, cuncti tuerentur. Accedit his communis totius Hispanæ Monar-
4 chiæ vtilitas, & necessitas, † quæ eandem sententiam sequi, & praxi recipere vel ab inuitis extorquet; cuius vel sola contemplatione possumus argumentis contra eam adductis facilè respondere. Nam vt doctè & prudenter docet noster Gregor. Lop. per text. ibi *in l. 11. tit. 1. par. 1. verb.*
5 *Mudar*, † aliud est licitum tempore guerræ, quod est iniustum tempore pacis, & sicut medicus obseruat tempora, ita & Iurisperitus: & non semper eadem res est virtus, vt tradit D. Greg. *in lib.*
6 *28. moral. c. 14.* Cæterùm his cessantibus, † & temporum angustiis eandem quæstionem rursus in disceptationem adduci permittentibus, provt & ipsæ schedulæ Regiæ fore futurum insinuant, quæ idèò hanc Indorum coactionem ad tempus dumtaxat indulserunt, vt ex ipsarum verbis apparet, magis quidem in negatiuam opinionem inclinarem, vtpotè in vtroque foro securiorem, & solidioribus rationibus innitentem.

Neque ita tenendo, difficile erit argumentis in contrarium adductis satisfacere. Primum enim ex similitudine agriculturæ, & laboris metallorum, eorúmque præcisa necessitate ad Remp. sustentandam, euitari poterit, si animaduertamus;
† agriculturam iustiorem modum acquirendi esse, 7
magisque naturæ conformem, quàm cæteros, qui reperiri possunt, vt præter alios Auctores in eodem argumento relatos, benè obseruat Adam Contzen. *lib. 8. Polit. cap. 11.* & Franc. Zipæus de Magistr. *lib. 3. cap. 20. num. 12. & cap. 21. per tot.* Homines quippè proprio labore, & sudore sustentat, qui priorum Patrum peccatum consequitur, iuxta illud *Genes. 3. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Vnde August. lib. vnic. de hæres. ad Quod vult Deum, *fol. 10. col. 8. in med. tom. 6. Agricultura* (inquit) *est omnium artium innocentissima*: & Eccles. *cap. 7. vers. 16. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.*

Negotiatio † autem, & mercatura non est ita 8
conformis iuri naturali, quia interuenit in illa maior cupiditas, & fit minori labore. Non tamen est contraria, quia aliquod periculum habet, aliquem etiam laborem, & est Reipub. vtilis, & sic est indifferens secundùm eundem Augustinum dicentem: *Negotiari hominibus aliquando licet, aliquando non*, relatum *in cap. fornicari 88. dist.* D. Thom. *2. 2. quæst. 77. art. 4. per tot.* Contzen *vbi sup. cap. 10.* & Zipæum *d. cap. 20. num. 10.* Quamvis sancti alibi inhonestum, & iniustum censeant, iuxta illud *Sap. 7. Quoniam non cognoui litteraturam* (vel secundùm aliam lectionem *negotiationem*) *introibo in potentias Domini*, de quo latiùs disseram *infr. lib. 5. cap. 1.*

Metallorum † autem perscrutatio, & opera- 9
tio non est per se iniusta, neque inhonesta, vt per Cassiodor. & alios, in eodem primo argumento, & in quarto relatos. Nam turpe non est homines metallis laborare, quæ à terra producuntur, in qua eis Deus liberum dominium concessit, vt habetur *Psalm. 113. vers. 16. Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* At verò talia metalla effodere cum damno, & violentia proximorum, sine proprio labore, & periculo; & cum prodigalitate profundere, quod tanto Indorum sudore, ac sanguine comparatur, hoc nullo modo ab iniustitia excusari posse videtur, ex doctrina Diui Thom. & communi Theolog. *1. 2. q. 96. art. 4. in corp.* Estque per consequens hic labor negotiationi similis, quæ licet indifferens sit, adhuc tamen, quia à communiter accidentibus lucri cupiditati, & aliis multis fraudibus, ac peccatis supposita est, turpis & iniusta ipsis sanctis Patribus appellatur, vt præclarè ostendit D. August. *concl. 2. sup. Psal. 33. col. 7. pag. 92. tom. 8. & Psalm. 70. pag. 310. col. 2.* & D. Thom. *d. q. 77. art. 4.*

Quod etiam † in metallis contingere, vel ipsi 10
Ethnici agnouerunt, qui hinc mundi damna

I 4 originem

25 *Cyrinenses & Batylaces, & aliæ gentes aurum vt pestem abhorruerunt.*
26 *Indi Peruani suum Incam resurrecturum credunt, & ei thesauros reseruant.*
27 *Genij mali qualiter, & quare diuitias, & thesauros Anti-Christo reseruare dicantur?*
28 *Fidei propagatio non deficiet, quamuis Indi ab operis metallorum liberentur.*
29 *Dei bonitati, & auctoritati repugnat, dicere, quòd fides in Indiis, nisi auri & argenti illecebris, coalescere non possit.*
30 *Fides verbi diuini virtute, & operatione diffunditur.*
31 *Christum tangere apud D. Lucam* cap. 6. *est fideliter credere.*
32 *Deus Indos à regula conuersionis Apostolicæ non excepit, & variis modis potest eos ad Euangelium vocare.*
33 *Peccatum si interuenit in coactione Indorum ad metalla, non excusatur ex intentione propagandæ Fidei.*
34 *D. Pauli locus* ad Rom. 3. *de non faciendis malis, vt inde eueniant bona, perpenditur.*
35 *Peccatum nulla de causa committere licet, etiam pro salute spirituali proximi, vel pro augmento gratiæ.*
Cap. faciat 22. q. 2. *expenditur, & exornatur, ibidem.*
36 *Bonum, quod in se est, aliquando relinqui debet, propter malum illi cohærens.*
37 *Indis non est relinquendum totum pondus metallorum, & Reip. functionum, quia esset societas leonina.*
38 *Indi citò in totum peribunt, si à metallorum labore non releuantur, & sic vtraque Resp. magis periclitabitur.*
39 *Prouinciæ, plures Indis refertissimæ, ob laborem metallorum exhaustæ sunt.*
40 *Princeps quilibet debet potius vassallorum conseruationi, quàm diuitiarum acquisitioni intendere.*
41 *Melius est seruare animas viuentium, quàm metallorum.*
R. P. Ioan. Ant. Velazquez è Societate Iesu, laudatur, & singularis eius doctrina refertur, ibidem.
42 *Rex noster, priùs debet Ecclesiæ calices vendere, quàm Indos ad metalla damnare.*
Cap. 1. de offic. deleg in 6. *expenditur, & illustratur, ibidem.*
43 *Hominum causa omnia comparata sunt, & pro eorum redemptione bona Ecclesiæ vendi permittuntur.*
44 *M. Aurelius, & Ant. Seuerus maluerunt pretiosa quæque, quæ habebant, vendere, quam nouis tributis vassallos grauare.*
45 *Erithreus maluit magistratu abire, quàm in maxima necessitate populo extraordinarium tributum imponere.*
46 *Reges nostri promiserunt Alexand. VI. R. P. pro Indis conuertendis, & defendendis, vbi oporteret, proprium sanguinem fundere.*
47 *Tributa, quæ cum dolore, & gemitu hominum congeruntur, magni facienda non sunt.*
48 *Status ratio, quæ à Dei, & iustitiæ præceptis deuiat, semper damnosa, & inutilis est.*
49 *Prudens qui est, licita dumtaxat inquirit.*
50 *Princeps non debet facere, vt aliquid decidatur in Consilio Status, quin prius idem discussum fuerit in consilio conscientiæ.*
51 *Lucra iusta vbique, & etiam in naufragio tuta; iniusta verò neque domi.*
52 *Reges licet non peccent thesauros congerendo, peccabunt tamen si id efficiant cum graui dispendio vassallorum, vel si tales thesauros sine causa profundant.*
53 *Thesauri, & veræ Regum diuitiæ in vassallorum leuamine, & hilaritate consistunt.*
54 *Fiscus pinguior est, quando Princeps habet vassallos locupletes.*
L. 2. de omn. agro deser. lib. 11. & Auth. vt iudices sine quoquo suffrag. *ponderantur, & illustrantur, ibid.*
55 *Thesaurus Principis non est fiscus, sed subditi benè se habentes.*
56 *Diuitiæ magnæ Principum in eorum parsimonia consistunt.*
57 *Regis & Pastoris comparatio in vassallis & pecoribus tondendis, & non deglubendis.*
58 *Pecus pingue pastori prodest.*
59 *Aurum possidentibus imperare, melius est quàm aurum habere.*
60 *Bella, quæ conficiuntur mediantibus diuitiis ex Indiarum fodinis extractis, parum ipsis Indis proficiunt.*
61 *Bella etiam iusta ineunda non sunt, si subditi maiori malo eorum occasione grauantur.*
62 *Princeps in bello inferendo curare debet, ne magis suis noceat, quàm hostibus.*
63 *Bellum etiam vbi legitimè infertur, non debent eius sumptus ab vna tantùm prouincia, vel gente præstari.*
64 *Monarchia de conseruanda vbi agitur, omnia regna, quibus constat, eius onera ferre debent.*
65 *Exemplis rerum erroneè, aut iniustè gestarum, vti non debemus.*
66 *Vsus in malis non excusat regulariter.*
67 *Mala & damnosa qui continuat, æquè peccat ac is, qui illa primus induxit, ex Plin. iuniore.*
68 *Homines liberi, & innoxij, raro ad metalla coacti reperiuntur.*
69 *Metallarij apud Romanos voluntariè se huic operi addicebant.*
L. 1. 3. & vlt. C. de metallar. lib. 11. *explicantur, ibid.*
70 *Metallarij, & metallici, qui sint? & in quo differant? & quòd metallorum effossiones laboriosæ dicantur?*
71 *Principem posse bellis, triremibus, & aliis periculis vassallos exponere, quando & quomodo verum sit?*
72 *Necessitas, quæ prætexitur, vt Indi ad metalla compelli possint, vrgens & sufficiens non est.*
73 *Subditi non tenentur se mortis periculis exponere, ob faciendam contributionem ad bellum.*
74 *Tributa præstantur ob necessaria militum stipendia.*
75 *Belli à subditis suscipiendi, & contributionis propter bellum faciendæ, differentia, consideratur.*
76 *Necessitas vt excuset à furto, debet esse mali præsentis, & vrgentis, non futuri, aut remoti.*
77 *Coactio Indorum ad metalla grauior, quàm ad bellum, & quare? & num. 79.*

HÆc sunt, quæ in hac difficili & quotidiana quæstione pro vtraque parte magis vrgere
1 videntur. In qua † Ego ferè problematicus hæreo, & Lectori, quam magis probet electionem constituo. Nam prior, vltra graues rationes, quibus munita conspicitur, hodiernum vsum, & Regiam Regiique Senatus adprobationem, vel
2 permissionem habere videtur, † de quorum maturo iudicio dubitare non licet, præsertim in re tam graui, & toties trutinata, tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, vt aliàs dicitur *in l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. fac. poss.* & Ego in simili 1. *to. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 41. *& seqq.* vbi plures allego. Et nunc addo, hoc adeò verum es-
3 se, † vt vel ipsi Senatores, qui contrarium suffragium tulerint, post rem tamen à maiori parte decisam, nullo deinceps modo eam impugnare, sed potiùs defendere, & exequi debeant, vt exemplo suo apud Romanos sæpè ostendit M. Cato, & totus ipse Senatus, quem Plin. Iun. *lib.* 6. *epist.* 13 hac de causa mirificum vocat, quòd singulis re integra dissentire fas esset, peracta verò, quod pluribus placuisset, cuncti tuerentur. Accedit his communis totius Hispanæ Monar-
4 chiæ vtilitas, & necessitas, † quæ eandem sententiam sequi, & praxi recipere vel ab inuitis extorquet; cuius vel sola contemplatione possumus argumentis contra eam adductis facilè respondere. Nam vt doctè & prudenter docet noster Gregor. Lop. per text. ibi *in l.* 11. *tit.* 1. *par.* 1. *verb.*
5 *Mudar*, † aliud est licitum tempore guerræ, quod est iniustum tempore pacis, & sicut medicus obseruat tempora, ita & Iurisperitus: & non semper eadem res est virtus, vt tradit D. Greg *in lib.*
6 28. *moral. c.* 14. Cæterùm his cessantibus, † & temporum angustiis eandem quæstionem rursus in disceptationem adduci permittentibus, prout & ipsæ schedulæ Regiæ fore futurum insinuant, quæ idcò hanc Indorum coactionem ad tempus dumtaxat indulserunt, vt ex ipsarum verbis appareat, magis quidem in negatiuam opinionem inclinarem, vtpotè in vtroque foro securiorem, & solidioribus rationibus innitentem.

Neque ita tenendo, difficile erit argumentis in contrarium adductis satisfacere. Primum enim ex similitudine agriculturæ, & laboris metallorum, eorúmque præcisa necessitate ad Remp. sustentandam, euitari poterit, si animaduertamus;
† agriculturam iustiorem modum acquirendi esse, 7
magisque naturæ conformem, quàm cæteros, qui reperiri possunt, vt præter alios Auctores in eodem argumento relatos, benè obseruat Adam Contzen. *lib.* 8. *Polit. cap.* 11. & Franc. Zipæus de Magistr. *lib.* 3. *cap.* 20. *num.* 12. *& cap.* 21. *per tot.* Homines quippè proprio labore, & sudore sustentat, qui priorum Patrum peccatum consequitur, iuxta illud *Genes.* 3. *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Vnde August. lib. vnic. de hæres. ad Quod vult Deum, *fol.* 10. *col.* 8. *in med. tom.* 6. *Agricultura* (inquit) *est omnium artium innocentissima*: & Eccles. *cap.* 7. *vers.* 16. *Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.*

Negotiatio † autem, & mercatura non est ita 8
conformis iuri naturali, quia interuenit in illa maior cupiditas, & fit minori labore. Non tamen est contraria, quia aliquod periculum habet, aliquem etiam laborem. & est Reipub. vtilis, & sic est indifferens secundùm eundem Augustinum dicentem: *Negotiari hominibus aliquando licet, aliquando non*, relatum *in cap. fornicari* 88 *dist.* D. Thom. 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 4. *per tot.* Contzen *vbi sup. cap.* 10. & Zipæum *d. cap.* 20. *num.* 10. Quamvis sancti alibi inhonestum, & iniustum censeant, iuxta illud *Sap.* 7. *Quoniam non cognoui litteraturam* (vel secundùm aliam lectionem *negotiationem*) *introibo in potentias Domini*, de quo latiùs disseram *infr. lib.* 5. *cap.* 11.

Metallorum † autem perscrutatio, & opera- 9
tio non est per se iniusta, neque inhonesta, vt per Cassiodor. & alios, in eodem primo argumento, & in quarto relatos. Nam turpe non est homines metallis laborare, quæ à terra producuntur, in qua eis Deus liberum dominium concessit, vt habetur *Psalm.* 113. *vers.* 16. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* At verò talia metalla effodere cum damno, & violentia proximorum, sine proprio labore, & periculo; & cum prodigalitate profundere, quod tanto Indorum sudore, ac sanguine comparatur, hoc nullo modo ab iniustitia excusari posse videtur, ex doctrina Diui Thom. & communi Theolog. 1. 2. *q.* 96. *art.* 4. *in corp.* Estque per consequens hic labor negotiationi similis, quæ licet indifferens sit, adhuc tamen, quia à communiter accidentibus lucri cupiditati, & aliis multis fraudibus, ac peccatis supposita est, turpis & iniusta ipsis sanctis Patribus appellatur, vt præclarè ostendit D. August. *concl.* 2. *sup. Psal.* 33. *col.* 7. *pag.* 92. *tom.* 8. *& Psalm.* 70. *pag.* 310. *col.* 2. & D. Thom. *d. q.* 77. *art.* 4.

Quod etiam † in metallis contingere, vel ipsi 10
Ethnici agnouerunt, qui hinc mundi damna

78 *Indi*

78 *Indi semel metallis addicti, imò & eorum posteri, semper in hoc labore perdurant.*

80 *Indorum clamor, ne ad cœlum ascendat, verendum est.*

81 *Diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget.*

82 *Veritati comperta nemo ullo prætextu præscribere potest, ex Tertull.*

83 *Schedulis respondetur, quæ Indos metallis distribui permittunt, aut iubent.*

84 *Seruitium Indorum in metallis, licèt aliqui probauerint, plures tamen, & grauiores damnare solent.*

85 *Seruitium Indorum in metallis, qui probant, vel facilè ab hac sententia desciscunt, vel impossibiles conditiones adiiciunt.*

86 *Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, aut vbi pedem figat.*

87 *Difficile quod valde est, impossibile reputatur.*

88 *Morti proximus non creditur mentiri, vel adulari, vel esse immemor salutis æternæ.*

89 *Dom. D. Fr. Hieron. à Loaisa Archiepisc. Limensis, retractatio refertur circa Indorum seruitium in metallis.*

90 *Fr. Michaël ab Agia retractatio de Indis Huancauelicensibus argenti fodinis non addicendis.*

91 *Indorum Huancauelicensium releuatio his diebus in quæstionem deducta, & quo exitu terminata.*

HÆc sunt, quæ in hac difficili & quotidiana quæstione pro vtraque parte magis vrgere
1 videntur. In qua † Ego ferè problematicus hæreo, & Lectori, quam magis probet electionem constituo. Nam prior, vltra graues rationes, quibus munita conspicitur, hodiernum vsum, & Regiam Regiique Senatus adprobationem, vel
2 permissionem habere videtur, † de quorum maturo iudicio dubitare non licet, præsertim in re tam graui, & toties trutinata, tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, vt aliàs dicitur *in l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. fac. poss.* & Ego in simili *l. 10. lib. 3. c. 2. n. 41. & seqq.* vbi plures allego. Et nunc addo, hocadeò verum es-
3 se, † vt vel ipsi Senatores, qui contrarium suffragium tulerint, post rem tamen à maiori parte decisam, nullo deinceps modo eam impugnare, sed potiùs defendere, & exequi debeant, vt exemplo suo apud Romanos sæpè ostendit M. Cato, & totus ipse Senatus, quem Plin. Iun. *lib. 6. epist. 13* hac de causa mirificum vocat, quòd singulis re integra dissentire fas esset, peracta verò, quod pluribus placuisset, cuncti tuerentur. Accedit his communis totius Hispanæ Monar-
4 chiæ vtilitas, & necessitas, † quæ eandem sententiam sequi, & praxi recipere vel ab inuitis extorquet; cuius vel sola contemplatione possumus argumentis contra eam adductis facilè respondere. Nam vt doctè & prudenter docet noster Gregor. Lop. per text. ibi *in l. 11. tit. 1. par. 1. verb.*
5 *Mudar*, † aliud est licitum tempore guerræ, quod est iniustum tempore pacis, & sicut medicus obseruat tempora, ita & Iurisperitus: & non semper eadem res est virtus, vt tradit D. Greg *in lib.*
6 *28. moral. c. 14.* Cæterùm his cessantibus, † & temporum angustiis eandem quæstionem rursus in disceptationem adduci permittentibus, prout & ipsæ schedulæ Regiæ fore futurum insinuant, quæ ideò hanc Indorum coactionem ad tempus dumtaxat indulserunt, vt ex ipsarum verbis apparet, magis quidem in negatiuam opinionem inclinatem, vtpotè in vtroque foro securiorem, & solidioribus rationibus innitentem.

Neque ita tenendo, difficile erit argumentis in contrarium adductis satisfacere. Primum enim ex similitudine agriculturæ, & laboris metallorum, eorúmque præcisa necessitate ad Remp. sustentandam, euitari poterit, si animaduertamus;
† agriculturam iustiorem modum acquirendi esse, 7
magisque naturæ conformem, quàm cæteros, qui reperiri possunt, vt præter alios Auctores in eodem argumento relatos, benè obseruat Adam Contzen. *lib. 8. Polit. cap. 11.* & Franc. Zipæus de Magistr. *lib. 3. cap. 20. num. 12. & cap. 21. per tot.* Homines quippè proprio labore, & sudore sustentat, qui priorum Patrum peccatum consequitur, iuxta illud *Genes. 3. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Vnde August. lib. vnic. de hæres. ad Quod vult Deum, *fol. 10. col. 8. in med. tom. 6. Agricultura* (inquit) *est omnium artium innocentissima*: & Eccles. *cap. 7. vers. 16. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.*

Negotiatio † autem, & mercatura non est ita 8
conformis iuri naturali, quia interuenit in illa maior cupiditas, & fit minori labore. Non tamen est contraria, quia aliquod periculum habet, aliquem etiam laborem, & est Reipub. vtilis, & sic est indifferens secundùm eundem Augustinum dicentem: *Negotiari hominibus aliquando licet, aliquando non*, relatum *in cap. fornicari 88. dist.* D. Thom. *2. 2. quæst. 77. art. 4. per tot.* Contzen *vbi sup. cap. 10.* & Zipæum *d. cap. 20. num. 10.* Quamvis sancti alibi inhonestum, & iniustum censeant, iuxta illud *Sap. 7. Quoniam non cognoui litteraturam* (vel secundùm aliam lectionem *negotiationem*) *introibo in potentias Domini*, de quo latiùs disseram *infr. lib. 5. cap. 11.*

Metallorum † autem perscrutatio, & opera- 9
tio non est per se iniusta, neque inhonesta, vt per Cassiodor. & alios, in eodem primo argumento, & in quarto relatos. Nam turpe non est homines metallis laborare, quæ à terra producuntur, in qua eis Deus liberum dominium concessit, vt habetur *Psalm. 113. vers. 16. Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* At verò talia metalla effodere cum damno, & violentia proximorum, sine proprio labore, & periculo; & cum prodigalitate profundere, quod tanto Indorum sudore, ac sanguine comparatur, hoc nullo modo ab iniustitia excusari posse videtur, ex doctrina Diui Thom. & communi Theolog. *1. 2. q. 96. art. 4. in corp.* Estque per consequens hic labor negotiationi similis, quæ licet indifferens sit, adhuc tamen, quia à communiter accidentibus lucri cupiditati, & aliis multis fraudibus, ac peccatis supposita est, turpis & iniusta ipsis sanctis Patribus appellatur, vt præclarè ostendit D. August. *concl. 2. sup. Psal. 33. col. 7. pag. 92. tom. 8. & Psalm. 70. pag. 310. col. 2.* & D. Thom. *d. q. 77. art. 4.*

Quod etiam † in metallis contingere, vel ipsi 10
Ethnici agnouerunt, qui hinc mundi damna

78 *Indi*

78 *Indi semel metallis addicti, imò & eorum posteri, semper in hoc labore perdurant.*

80 *Indorum clamor, ne ad cœlum ascendat, verendum est.*

81 *Diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget.*

82 *Veritati comperta nemo vllo prætextu præscribere potest, ex Tertull.*

83 *Schedulis respondetur, quæ Indos metallis distribui permittunt, aut iubent.*

84 *Seruitium Indorum in metallis, licèt aliqui probauerint, plures tamen, & grauiores damnare solent.*

85 *Seruitium Indorum in metallis, qui probant, vel facilè ab hac sententia desciscunt, vel impossibiles conditiones adiiciunt.*

86 *Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, aut vbi pedem figat.*

87 *Difficile quod valde est, impossibile reputatur.*

88 *Morti proximus non creditur mentiri, vel adulari, vel esse immemor salutis æternæ.*

89 *Dom. D. Fr. Hieron. à Loaisa Archiepisc. Limensis, retractatio refertur circa Indorum seruitium in metallis.*

90 *Fr. Michaël ab Agia retractatio de Indis Huancauelicensibus argenti fodinis non addicendis.*

91 *Indorum Huancauelicensium releuatio his diebus in quæstionem deducta, & quo exitu terminata.*

HÆc sunt, quæ in hac difficili & quotidiana
quæstione pro vtraque parte magis vrgere
1 videntur. In qua † Ego ferè problematicus hæ-
reo, & Lectori, quam magis probet electionem
constituo. Nam prior, vltra graues rationes, qui-
bus munita conspicitur, hodiernum vsum, &
Regiam Regiique Senatus adprobationem, vel
2 permissionem habere videtur, † de quorum ma-
turo iudicio dubitare non licet, præsertim in re
tam graui, & toties trutinata, tot oculis specta-
ta, tot insinuata sensibus, vt aliàs dicitur *in l.
hac consultissima, in fin. C. qui testam. fac. poss.* &
Ego in simili *t. 10. lib. 3. c. 2. n. 41. & seqq.* vbi
plures allego. Et nunc addo, hocadeò verum es-
3 se, † vt vel ipsi Senatores, qui contrarium suf-
fragium tulerint, post rem tamen à maiori par-
te decisam, nullo deinceps modo eam impugna-
re, sed potiùs defendere, & exequi debeant, vt
exemplo suo apud Romanos sæpè ostêdit M. Ca-
to, & totus ipse Senatus, quem Plin. Iun. *lib. 6.
epist. 13.* hac de causa mirificum vocat, quòd
singulis re integra dissentire fas esset, peracta ve-
rò, quod pluribus placuisset, cuncti tuerentur.
Accedit his communis totius Hispanæ Monar-
4 chiæ vtilitas, & necessitas, † quæ eandem sen-
tentiam sequi, & praxi recipere vel ab inuitis ex-
torquet; cuius vel sola contemplatione possumus
argumentis contra eam adductis facilè responde-
re. Nam vt doctè & prudenter docet noster Gre-
gor. Lop. per text. ibi *in l. 11. tit. 1. par. 1. verb.
5 Mudar*, † aliud est licitum tempore guerræ, quod
est iniustum tempore pacis, & sicut medicus ob-
seruat tempora, ita & Iurisperitus: & non sem-
per eadem res est virtus, vt tradit D. Greg *in lib.
6 28. moral. c. 14.* Cæterùm his cessantibus, † &
temporum angustiis eandem quæstionem rursus
in disceptationem adduci permittentibus, prout
& ipsæ schedulæ Regiæ fore futurum insinuant,
quæ ideò hanc Indorum coactionem ad tempus
dumtaxat indulserunt, vt ex ipsarum verbis appa-
ret, magis quidem in negatiuam opinionem incli-
narem, vtpotè in vtroque foro securiorem, & soli-
dioribus rationibus innitentem.

Neque ita tenendo, difficile erit argumentis
in contrarium adductis satisfacere. Primum enim
ex similitudine agriculturæ, & laboris metallo-
rum, eorúmque præcisa necessitate ad Remp. su-
stentandam, euitari poterit, si animaduertamus;
† agriculturam iustiorem modum acquirendi esse, 7
magisque naturæ conformem, quàm cæteros, qui
reperiri possunt, vt præter alios Auctores in eo-
dem argumento relatos, benè obseruat Adam
Contzen. *lib. 8. Polit. cap. 11.* & Franc. Zipæus
de Magistr. *lib. 3. cap. 20. num. 12. & cap. 21.
per tot.* Homines quippè proprio labore, & su-
dore sustentat, qui priorum Patrum peccatum
consequitur, iuxta illud *Genes. 3. Maledicta ter-
ra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cun-
ctis diebus vitæ tuæ, in sudore vultus tui vesce-
ris pane tuo.* Vnde August. lib. vnic. de hæres.
ad Quod vult Deum, *fol. 10. col. 8 in med. tom.
6. Agricultura* (inquit) *est omnium artium in-
nocentissima*: & Eccles. *cap. 7. vers. 16. Non ode-
ris laboriosa opera, & rusticationem creatam ab
Altissimo.*

Negotiatio † autem, & mercatura non est ita 8
conformis iuri naturali, quia interuenit in illa
maior cupiditas, & fit minori labore. Non ta-
men est contraria, quia aliquod periculum habet,
aliquem etiam laborem. & est Reipub. vtilis, &
sic est indifferens secundùm eundem Augustinum
dicentem: *Negotiari hominibus aliquando licet,
aliquando non*, relatum *in cap. fornicari 88 dist.*
D. Thom. *2. 2. quæst. 77. art. 4. per tot.* Contzen
vbi sup. cap. 10. & Zipæum *d. cap. 20. num. 10.*
Quamvis Sancti alibi inhonestum, & iniustum cen-
seant, iuxta illud *Sap. 7. Quoniam non cognoui lit-
teraturam* (vel secundùm aliam lectionem *nego-
tiationem*) *introibo in potentias Domini*, de quo la-
tiùs disseram *infr. lib. 5. cap. 1.*

Metallorum † autem perscrutatio, & opera- 9
tio non est per se iniusta, neque inhonesta, vt
per Cassiodor. & alios, in eodem primo argu-
mento, & in quarto relatos. Nam turpe non est
homines metallis laborare, quæ à terra producun-
tur, in qua eis Deus liberum dominium concessit,
vt habetur *Psalm. 113. vers. 16. Cœlum cœli Do-
mino, terram autem dedit filiis hominum.* At ve-
rò talia metalla effodere cum damno, & violen-
tia proximorum, sine proprio labore, & peri-
culo; & cum prodigalitate profundere, quod tan-
to Indorum sudore, ac sanguine comparatur, hoc
nullo modo ab iniustitia excusari posse videtur,
ex doctrina Diui Thom. & communi Theolog.
1. 2. q. 96. art. 4. in corp. Estque per consequens
hic labor negotiationi similis, quæ licet indiffe-
rens sit, adhuc tamen, quia à communiter acciden-
tibus lucri cupiditati, & aliis multis fraudibus, ac
peccatis supposita est, turpis & iniusta ipsis
Sanctis Patribus appellatur, vt præclarè ostendit
D. August. *concl. 2. sup. Psal. 33. col. 7. pag. 91.
tom. 8. & Psalm. 70. pag. 310. col. 2.* & D. Thom.
d. q. 77. art. 4.

Quod etiam † in metallis contingere, vel ipsi 10
Ethnici agnouerunt, qui hinc mundi damna

Petr.2.in princip. Ipsi contra, nihil se suaue vi-
disse, aut expertos fuisse, dicere possint. Imò
neque Fidei meditationi & contemplationi va-
care sinantur, quæ vt radices agat, id summo-
pere exigit, iuxta illud *Psalm.45. Vacate & vi-
dete, quoniam ego sum Deus*: iuncta interpre-
tatione D. Augustin. *in Psalm.70. fol.310. col.2.
tom. 8.* & pluribus aliis, quæ Nos circa hoc
idem intentum latè congessimus, *1.tom. libr.3.*
109 *cap vltim.num.5.cum seqq.* Maximè cum † (teste
Quintil. *declam. 13.*) ex assiduitate laborum
nascatur animi hebetatio quædam, & languor,
& labor, & languor naturam debilitent, *cap.ni-
hil 7.q.1.*

110 Et prætereà, † quamvis metallorum effos-
sionem, & beneficium, in commune totius Re-
gni bonum tendere concedamus, si tamen vtra-
que (vt dicitur) Respublica iuncta & cog-
mentata est; & vnum corpus constituit, nulla
quidem iusta, vel sufficiens ratio reddi posse vi-
detur, ob quam totum pondus infirmis Indo-
rum humeris relinquatur, ipsique contra liber-
tatem, & voluntatem suam alieno lucro serui-
re cogantur, cum tanto suo incommodo, patria
sæpè liberisque desertis. Hispani autem, quo-
rum præcipuè vtilitas, vel cupiditas agitur, qui-
que inter Indos eo titulo, veluti hospites, & ad-
uenæ degimus, vt eorum bono, & temporali, ac
spirituali saluti consulamus, inertes, & otiosi
vitam agamus, nullis laboribus, nullisque peri-
culis, vel vnum digitum admouentes, contra id,
quod Christus Dominus, Matth. *cap.23.* Phari-
sæis increpasse narratur, dùm dixit: *Alligant
autem onera grauia, & importabilia, & impo-
nunt in humeros hominum, digito autem suo no-
lunt ea mouere.*

111 Planè † D. Paul. longè aliam viam sequu-
tus videtur, cùm 1. *Corinth.* 4. se laborasse di-
cat, suisque manibus operatum; idemque eni-
xius repetat, & aliis fidelibus consulat, 1. *Thes-
salon. 2. & 4. & 2. 3.* sic inquiens: *Memores
enim facti estis, fratres, laboris nostri, & fatiga-
tionis, nocte, ac die operantes, ne quem vestrum
grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium
Dei. Rogamus autem vos, fratres, vt abunde-
tis magis, & operam detis, vt quieti sitis, & vt
vestrum negotium agatis, & operamini manibus
vestris, sicut præcepimus vobis, & vt honestè am-
buletis ad eos, qui foris sunt; & nullius aliquid
desideretis. Ipsi enim scitis quemadmodum opor-
teat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus
inter vos, neque gratis panem manducauimus ab
aliquo, sed in labore, & fatigatione, die, ac
nocte operantes, ne quem vestrum grauaremus,
&c.* Et *Act. 20. Argentum, & aurum, aut
vestem nullius concupiui, sed ipsi scitis, quo-
niam ad ea, quæ mihi opus erant, & iis, qui me-
cum sunt, ministrauerunt manus istæ; omnia osten-
di vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipe-
re infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quo-
niam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm ac-
cipere.*

112 Ob quam, vel similem certè rationem, vsu-
ræ omni iure prohibitæ sunt, & duræ, atque
iniustæ censentur, eò quòd sub illis mutuans,
cum damno proximi, ipse otiosus existens, cu-
pidè lucrum expectat. Vnde Aristot. *libr. 4.
Ethic. cap. 1. ad finem, & 1. Polit. cap. 6. & 7.*
quem referunt Innoc. Bald. & alij *in Rubr. de
vsur.* Ioann. Bapt. Gemin. *in pract. eodem tit.*
§. 5. num. 1. & Conrad. *de contract. q. 21. con-
clus. 2.* vsuram turpe lucrum, turpem quæstum
appellat, ac fœneratores pares esse censet latro-
nibus, leonibus, depopulatoribus, & tyrannis.
Et D. Chrysostom. *homil. 38. sup. Matth. cap. 21.
col. 2. post med. & homil. 57. cap. 16. & 17.* sic in-
quit: *Super omnes mercatores plus maledictus est
vsurarius, quid enim irrationabilius inueniri po-
test, quàm vt sine agro, & pluuia, & aratro
seminare contendas. Has ob res omnes, qui hanc
pestiferam agriculturam adinuenerunt, zizania
metunt, quæ igni æterno tradentur.* Cicero quo-
que *libr. 2. off. in fine*, dare ad vsuras, idem
esse censuit, atque hominem occidere. Et lo-
quens de † censibus, siue annuis reditibus, qui 113
apud nos permittuntur & vsitantur, & quòd
eorum introductio, agriculturam perdiderit,
& homines ignauos & otiosos effecerit, pru-
denter & eleganter noster Matth. Lopez Bra-
uo *in aureo libello de Rege & regendi ratione, lib.
3. fol. 19. & seqq.* vbi concludit, Censum esse
vsura deteriorem. *Plures enim, & lethalius in-
ficiens, magis in dies negotia minuit, & otia auget.
Communis inde ignauia, inde luxus, villarum de-
populatio, & euersio*; quem refert & sequitur
Nauarretus *in suis doctis discurs. polit. discurs. 39.
pag. 270.*

Quod † veriùs & propriùs de hac metallo- 114
rum negotiatione, quæ inter Indos & Hispanos
peragitur, dicere potuissent, cùm Indi ad me-
talla coacti, non in bonis tantùm, verùm & in
personis periclitentur; & vsuræ, ac census, li-
cet non ex corpore pecuniæ debeantur, quia
pecunia pecuniam non parit, ex noua tamen
obligatione, & consensu promittentis, qualem-
qualem acquisitionis titulum præbeant, vt in-
quit I.C. *in l. vsura 121. D. de verb. signif.* Quod in
his fodinis non reperitur, cùm Indi † ad eas 115
inuiti ducantur, & salarium, quod accipiunt, vix
minimæ parti laboris, quem impendunt, respon-
deat. Quem † si Minerarij pro merito solue- 116
rent, parum aut nihil lucri perciperent, vt in il-
lis accidit, qui Indos voluntarios mercede priùs
pacta conducunt.

Quò fit, † vt dicere possimus, has totas diui- 117
tias, quas illi ex fodinis deducunt, & otiosè vi-
uentes, vanè, turpiter, prodigaliterque profun-
dunt, ex coacto & fraudato Indorum labore, ac
sudore procedere, duplici † sic profectò iniqui- 118
tate peccantes, & quòd aliena diripiunt, & quòd
iis in suis vanitatibus, & turpitudinibus abu-
tuntur, vt vtar verbis D. Bernard. *serm. 23. sup.
Cant. col. penult. in princ.*

Decimò & vltimò pro eadem parte perpen-
do, quòd licèt aliquibus Regiis schedulis, &
iussionibus, hoc Indorum seruitium probari
videatur: vt *in cap. præcedenti ex num. 78.*
retulimus, aliis † tamen districtissimè prohibe- 119
tur, tum quatenus eorum bonæ & suaui tracta-
tioni in omnibus consulere iubent, de quibus
latè egimus *1. tom. lib. 3. cap penultim.* Tum spe-
cialius, dum nullo modo metallis extrahendis
mancipari permittunt. Qua de re videri potest
Anton. de Herrer. *in histor. gener. Ind. libr. 10.
decad. 3. cap. 10. pag. 375.* vbi † refert Carol. V. 120
Imper. ann. 1529. graui edicto sanxisse, sub
pœna confiscationis bonorum, & amissionis
Indorum, vt in insulis, quas vocant, *de Bar-
louento*, nemo eosdem Indos sibi commendatos,
vel alio modo possessos, in fodinis excauandis
exerceret,

exerceret, ſed dumtaxat in aliis leuioribus & facilioribus operationibus, iubens, vt Indi ad metalla fodienda, vel conchilia legenda non cogerentur. Et *in 4. tom. impreſſ. pag.* 225 extat alia prouiſio eiuſdem Imp. ann. 1526. qua olim ordo nouis detectionibus præfigebatur, vbi licèt Indós voluntarios ad hæc opera ſub certis conditionibus conduci permittat, cogi tamen ſub grauiſſimis pœnis prohibuit.

121 Et in alia † prouiſione ann. 1528. *eod. to. pag.* 259. non ſolùm ad metalla compelli prohibetur, verùm & ad deferenda victualia, vel alias res, iis qui in fodinis laborant, quod tamen, quantum ad victualium ſub iuſto pretio delationem, poſteà apertè derogatum videtur per ſchedul. Matrit. 5 Mart. an. 1571. *d. tom. pag* 312.

122 Alia quoque † ſched. ann. 1580. *eod. tom. pag.* 265. Mexicanæ Audientiæ directa, eam reprehendit, quòd plenè Indorum libertati, & ſuaui tractationi non conſulerint, præcipuè in hac metallorum operatione. Et *pag* 312. reperitur quædam prouiſio ann. 15 8. in qua renouatur altera ann. 1549 quæ ſtatuunt, vt ij, qui Indos commendatos habuerint, eos nullo modo ad aurum & argentum effodiendum compellere

123 poſſint. In Archiuio † etiam huius regalis Limenſis Cancellariæ reperio epiſtolam, eidem miſſam, Matr. 19 Nouemb. ann. 1551. ex qua conſtat, inſignem illum & prudentem virum Dom. Lic. de la Gaſca, huius Peruani Regni Gubernatorem, & reparatorem, eo conſilio fuiſſe, vt Indi etiam ſponte ſua in metallis laborare non ſinerentur. Eius namque epiſtolæ caput ita notabiliter inquit: *La prouiſion que dezis que hizo el Obiſpo de Palencia al tiempo que en eſſa tierra eſtuvo, para que ſe ſacaſſen de las minas los Indios, que contra ſu voluntad, o con ella eſtuuieſſen en ellas, è lo que deſpues voſotros proueiſtes, me ha parecido bien, para remediar parte del daño que eſſos naturales reciben. Pero porque del todo ceſſe, eſta por ſu Mageſtad acordada prouiſion, para que no ſe echen en ninguna manera Indios à minas, la qual con eſta os mando embiar duplicada, terneis cuidado de que ſe guarde, y cumpla en todo y por todo, como en ella ſe contiene.*

124 Idem quoque † Imp. in ordinationibus factis Toleti ann. 1528. cùm recenſuiſſet damna, & vexationes, quæ ex iis & aliis, Indis inferebantur, in poſterum eas ceſſare iubet. Ea addita ratione: *Porque, demas de ſer eſto en tanto deſſeruicio de Dios nueſtro Señor, y tan cargoſo à nueſtra Real conciencia, y contra la Religion Chriſtiana, porque todo es eſtoruo para la conuerſion de los Indios à nueſtra ſanta Fè Catolica, que es nueſtro principal deſeo, y intencion, y lo que todos ſomos obligados à procurar, viene tambien deſto mucho inconueniente para la poblacion, y perpetuidad de la tierra, porque à cauſa de los exceſſiuos trabajos que ſe les han hecho, y hazen, han muerto, y mueren muchos.*

Et in alia ſchedula data Pintiæ ann. 1549. de mineralium labore ſpecialiter loquitur, Indóſque vllo modo ad illum compelli ſtrictiſſimè prohibet, illa eadem ratione: *Porque no ſolo es en diminucion de ſus vidas, ſino tambien grande eſtoruo à ſu conuerſion à la ſanta Fè Catolica.*

CAPVT XV.

De ſuperioris quæſtionis reſolutione, vbi negatiua opinio magis probatur, & argumentis in contrarium adductis ſuo ordine reſpondetur.

SVMMARIVM.

1 *Auctor in quæſtione cogendorum Indorum ad metalla, problema conſtituit.*
2 *Senatus quod maturè deliberauit, ſequendum eſt, & rem velut iudicatam inducit.*
3 *Senatores rem à Senatu deciſam tutari, & exequi debent, etiam ſi ipſi contrarium cenſuerint.*
4 *Hiſpanæ Monarchiæ conſeruatio metallorum per Indos operationem extorquet.*
5 *Leges temporis neceſſitatibus, qualitatibus, & circumſtantiis accommodari ſolent.*
6 *Opinio negatiua in quæſtione Indorum metallicorum, quomodo & quando retractari, & defendi poſſit?*
7 *Agricultura eſt iuſtior modus acquirendi, & naturæ conformior, quàm extractio metallorum, & quare?*
8 *Negotiatio, & mercatura, an ſit iuſta, & honeſta?*
9 *Metallorum perſcrutatio, vt & mercatura, licèt per ſe turpis, & iniuſta non ſit, propter circumſtantias tamen talis reputari ſolet.*
10 *Metallorum extractionem nociuam eſſe, vel ipſi Ethnici agnouerunt, quorum inſignia aliquot loca referuntur.*
11 *Seneca auri & ferri cognationem, in quo conſtituat?*
12 *Auri repertionem pernicioſam fuiſſe, ex Horatio & Philomuſo.*
13 *Ferrum auro & argento vtilius, & neceſſarius eſſe, putat Thom. Morus.*
14 *Sambuci emblema expenditur.*
15 *Virgæ, quæ diuinæ, vel potius magicæ dicuntur, quibus aliqui theſauros ſcrutantur, an aliquid veri portendant? & de antiquo earum vſu.*
16 *Oſee locus cap. 4. verſ. 12. explicatur.*
17 *Indi ſunt, qui minus participant de rebus, quæ ex Hiſpania aduehuntur.*
18 *Indos nimis grauare, ob commercia aliis vtilia, iuſtum non eſt.*
19 *Indiarum prouinciæ, non ſolum propter aurum & argentum, verùm & propter alios terræ fructus, vtiles, & expetibiles ſunt.*
20 *Iulius Scaliger irridetur, dum dicit, nihil in Indiis Occidentalibus oriri, aut reperiri præter ſimias, & quiſquilias.*
21 *Auri & argenti fodinæ, omninò non deſerentur, etiam ſi Indos ad earum laborem non compellamus.*
22 *Indi plures, & ditiores auri & argenti fodinas Hiſpanis manifeſtarent, niſi ſe, ad earum operationem cogendos, timerent.*
23 *Metalla ſua plures nationes obtexerunt, ne ab aliis expeterentur.*
24 *Indi Orientales cur aurum, & alia metalla ſpreuerint?*

78 *Indi semel metallis addicti, imò & eorum posteri, semper in hoc labore perdurant.*
80 *Indorum clamor, ne ad cœlum ascendat, verendum est.*
81 *Diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget.*
82 *Veritati comperta nemo vllo prætextu præscribere potest, ex Tertull.*
83 *Schedulis respondetur, quæ Indos metallis distribui permittunt, aut iubent.*
84 *Seruitium Indorum in metallis, licèt aliqui probauerint plures tamen, & grauiores damnare solent.*
85 *Seruitium Indorum in metallis, qui probant, vel facilè ab hac sententia desciscunt, vel impossibiles conditiones adiiciunt.*
86 *Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, aut vbi pedem figat.*
87 *Difficile quod valde est, impossibile reputatur.*
88 *Morti proximus non creditur mentiri, vel adulari, vel esse immemor salutis æternæ.*
89 *Dom. D. Fr. Hieron. à Loaisa Archiepisc. Limensis, retractatio refertur circa Indorum seruitium in metallis.*
90 *Fr. Michaël ab Agia retractatio de Indis Huancauelicensibus argenti fodinis non addicendis.*
91 *Indorum Huancauelicensium releuatio his diebus in quæstionem deducta, & quo exitu terminata.*

HÆc sunt, quæ in hac difficili & quotidiana quæstione pro vtraque parte magis vrgere
1 videntur. In qua † Ego ferè problematicus hæreo, & Lectori, quam magis probet electionem constituo. Nam prior, vltra graues rationes, quibus munita conspicitur, hodiernum vsum, & Regiam Regiique Senatus adprobationem, vel
2 permissionem habere videtur, † de quorum maturo iudicio dubitare non licet, præsertim in re tam graui, & toties trutinata, tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, vt aliàs dicitur *in l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. fac. poss.* & Ego in simili 1. *to. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 41. *& seqq.* vbi plures allego. Et nunc addo, hoc adeò verum es-
3 se, † vt vel ipsi Senatores, qui contrarium suffragium tulerint, post rem tamen à maiori parte decisam, nullo deinceps modo eam impugnare, sed potiùs defendere, & exequi debeant, vt exemplo suo apud Romanos sæpè ostēdit M. Cato, & totus ipse Senatus, quem Plin. Iun. *lib.* 6. *epist.* 13. hac de causa mirificum vocat, quòd singulis re integra dissentire fas esset, peracta verò, quod pluribus placuisset, cuncti tuerentur. Accedit his communis totius Hispanæ Monar-
4 chiæ vtilitas, & necessitas, † quæ eandem sententiam sequi, & praxi recipere vel ab inuitis extorquet; cuius vel sola contemplatione possumus argumentis contra eam adductis facilè respondere. Nam vt doctè & prudenter docet noster Gregor. Lop. per text. ibi *in l.* 11. *tit.* 1. *par.* 1. *verb.*
5 *Mudar*, † aliud est licitum tempore guerræ, quod est iniustum tempore pacis, & sicut medicus obseruat tempora, ita & Iurisperitus: & non semper eadem res est virtus, vt tradit D. Greg. *in lib.*
6 28. *moral. c.* 14. Cæterùm his cessantibus, † & temporum angustiis eandem quæstionem rursus in disceptationem adduci permittentibus, prout & ipsæ schedulæ Regiæ fore futurum insinuant, quæ ideò hanc Indorum coactionem ad tempus dumtaxat indulserunt, vt ex ipsarum verbis apparet, magis quidem in negatiuam opinionem inclinarem, vtpotè in vtroque foro securiorem, & solidioribus rationibus innitentem.

Neque ita tenendo, difficile erit argumentis in contrarium adductis satisfacere. Primum enim ex similitudine agriculturæ, & laboris metallorum, eorúmque præcisa necessitate ad Remp. sustentandam, euitari poterit, si animaduertamus;
† agriculturam iustiorem modum acquirendi esse, 7
magisque naturæ conformem, quàm cæteros, qui reperiri possunt, vt præter alios Auctores in eodem argumento relatos, benè obseruat Adam Contzen. *lib.* 8. *Polit. cap.* 11. & Franc. Zipæus de Magistr. *lib.* 3. *cap.* 20. *num.* 12. *& cap.* 21. *per tot.* Homines quippè proprio labore, & sudore sustentat, qui priorum Patrum peccatum consequitur, iuxta illud *Genes.* 3. *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Vnde August. lib. vnic. de hæres. ad Quod vult Deum, *fol.* 10. *col.* 8. *in med. tom.* 6. *Agricultura* (inquit) *est omnium artium innocentissima*: & Eccles. *cap.* 7. *vers.* 16. *Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.*

Negotiatio † autem, & mercatura non est ita 8
conformis iuri naturali, quia interuenit in illa maior cupiditas, & fit minori labore. Non tamen est contraria, quia aliquod periculum habet, aliquem etiam laborem, & est Reipub. vtilis, & sic est indifferens secundùm eundem Augustinum dicentem: *Negotiari hominibus aliquando licet, aliquando non*, relatum *in cap. fornicari* 88. *dist.* D. Thom. 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 4. *per tot.* Contzen *vbi sup. cap.* 10. & Zipæum *d. cap.* 20. *num.* 10. Quamvis Sancti alibi inhonestum, & iniustum censeant, iuxta illud *Sap.* 7. *Quoniam non cognoui litteraturam* (vel secundùm aliam lectionem *negotiationem*) *introibo in potentias Domini*, de quo latiùs dissertam *infr. lib.* 5. *cap.* 1.

Metallorum † autem perscrutatio, & opera- 9
tio non est per se iniusta, neque inhonesta, vt per Cassiodor. & alios, in eodem primo argumento, & in quarto relatos. Nam turpe non est homines metallis laborare, quæ à terra producuntur, in qua eis Deus liberum dominium concessit, vt habetur *Psalm.* 113. *vers.* 16. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* At verò talia metalla effodere cum damno, & violentia proximorum, sine proprio labore, & periculo; & cum prodigalitate profundere, quod tanto Indorum sudore, ac sanguine comparatur, hoc nullo modo ab iniustitia excusari posse videtur, ex doctrina Diui Thom. & communi Theolog. 1. 2. *q.* 96. *art.* 4. *in corp.* Estque per consequens hic labor negotiationi similis, quæ licet indifferens sit, adhuc tamen, quia à communiter accidentibus lucri cupiditati, & aliis multis fraudibus, ac peccatis supposita est, turpis & iniusta ipsis Sanctis Patribus appellatur, vt præclarè ostendit D. August. *concl.* 2. *sup. Psal.* 33. *col.* 7. *pag.* 92. *tom.* 8. *& Psalm.* 70. *pag.* 310. *col.* 1. & D. Thom. *d. q.* 77. *art.* 4.

Quod etiam † in metallis contingere, vel ipsi 10
Ethnici agnouerunt, qui hinc mundi damna

I 4 originem

originem habuisse queruntur, nec frustra à Deo intimis terræ visceribus recondita esse, vt tetigi *sup. cap. prox. num.40.* & constat ex Ouid. 1. *Metamorph.* ibi:

Nec tantùm segetes alimentaque debita diues
Poscebatur humus: sed itum est in viscera terræ;
Quasque recondiderat, Stygiisque admouerat vmbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat, prodiit bellum quod pugnat vtroque.

Silio Italico de Hispaniæ nostræ mineralibus loquens *lib. 10. epistol. 16.* & melius Plin. *in procem. lib. 33. Persequimur omnes telluris fibras viuimusque subter excauatam, mirantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illam, ceu verò non hoc etiam indignatione sacræ parentis exprimi possit, imus in viscera eius, & in sede Manium opes quærimus.*

11 Cui conueniens † Seneca *lib. 1. de benef. c. 9. Video* (inquit) *ferrum ex iisdem tenebris esse prolatum, quibus aurum, & argentum, ne aut instrumentum in cædes mutuas deesset, aut pretiũ.*

12 Et ideò † Horat. *lib. 3. carmin. Oda 3.* melius cum hominibus actum fuisse ostendit, si illud repertum non fuisset, his verbis:

Aurum irrepertum, & sic melius situm
Cùm terra celat. Spernere fortior,
Quàm cogere humanos in vsus,
Omne sacrum rapiente dextra.

Eùmque imitatus Iacob. Philomusus de Auro inter alia, sic habet:

Aurum destructor vitæ Princepsque malorum,
O quàm difficilis nectis vbique dolos!
O vtinam natum nunquam mortalibus esses!
Dulcia suppeditas, quæ nocumenta viris.
Te propter pugnæ fiunt, & bella mouentur,
Ad prælium, & cædes corpora nostra trahis,
Scrutamur montes, atque in ima viscera terræ,
Nec tutum poteris subtus habere locum.

Quod idem sentit, & grauiter, & philosophicè prosequitur Thom. Morus *in Vtopia pag. 37.*

13 docens, † aurum & argentum ad nihilum deseruire, & ex sola hominum auaritia æstimationem accepisse, longéque magis ferrum necessarium esse.

14 Et conducit † Emblema Sambuci pag. 283. vbi hanc hominum auaritiam, & simul eorum vanitatem, qui ad scrutandos thesauros, virgis ferreis (quas Virtutum vocant) vtuntur, his carminibus notat:

Quid non spes lucri passim promittit auaro,
Quod non attentant, quod pretiumue negant?
Viscera perfodiunt terræ, & Phlegetontea iura
Scrutantur, nihil est tutum ob auaritia
Perreptant montes cum rupibus, vnde metalli
Spes leuis ostensa est, ferrea virga notat.
Hanc manibus prensam, velli vt magnete, trahunt.
Aiunt, hoc diues prosilit indicio.

15 De † quibus virgis, & an aliquid veri portendant latè agit Cigogna, omninò videndus, *in tract. de Magia omnifaria lib. 3. cap. vlt. pag. 441.* Georgius Agricola *de re metallica lib. 2.* & conducunt, quæ de virga diuina, & eius vsu tradit Erasm. *in Adagio, Virga diuina* & de virga augurali Cicer. *lib. 1. de diuinat.* Agell. *lib. 5. cap. 8.* Alex. *lib. 1. Genial. cap. 28. ad fin.* Cælius Rhodigin. *lib. 7. antiq. lect. cap. 29.* Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonol. g. cap. 25.* Petr. Binsfeld. *in confess. malef. prælud. 6.* Petrus Gregor. *de Republ. lib. 12. cap. 20. n. 7.* vbi de his virgis metallorum, & melius Martin. Delrius *lib. 4. disquis. Magicar. cap. 11. quæst. 7. sect. 3.* & eruditè nouissimus D. Francisc. Torreblanca *de iure spirituali, lib. 18. cap. 19. per totum;* vbi hunc morem diuinandi per palos, seu virgas ex parte descortizatas, & certis notis inscriptas, antiquissimum, & vsitatissimũ fuisse, & esse apud varias nationes ostẽdunt, & *Palomantiam*, siue *Rabdomantiam* vocari, & huc inter alia referunt † illud *Osee 4. vers.* 16
12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei, cum D. Hieron. Theophylacto, & aliis.

Quibus non aduersatur, quod in eodem primo argumento supponitur, aliter, scilicet, commercium, & statum illarum prouinciarum conseruari non posse. Respondetur namque, quòd † ex his omnibus, quæ ex Hispania aduehuntur, 17
& in quibus hæc commercia consistunt, qui minus participant, sunt ipsi Indi, nullis quippè pannorum, linteorum, sericorum, aulæorum, & similium rerum vsibus egent, sed tenui victu & vestitu contenti, his commodè vitam transigunt, quæ in propria vniuscuiusque patria nascuntur. Vnde † non est iustum, eos supra modum vexare, ob id tantùm, vt vigeant commercia, quæ aliis, & non ipsis, vt plurimùm, sint profutura. Maximè † cùm alij fructus 18 19
in his prouinciis reperiantur præter aurum, & argentum, de quibus vltra Acostam, Garcil. Incam, & alios, agit eruditissimè Pat. Ioann. Pineda de reb. Salom. *lib. 4. cap. 16. §. 5. num. 3.* Quorum occasione, & habitari, & frequentari vtilissimè possunt, & commercia retineri, vt in Noua Hispania, & aliis plurimis totius orbis regionibus accidit, quamvis nullam, vel non adeò ingentem metallorum copiam producant. Irridendus † enim planè est, & exsibilandus Iul. 20
Scaliger. dum *in exercit. 99.* aduersus Cardanum, imprudenter scribit, in nostris Indiis nihil humanæ vitæ commodum nasci, nihilque præter Simias reperiri, Cercopithecos, Quisquilias, Somnia. Et Belgæ matronæ faciem vnam longè anteferendam esse Helenis Indicis vniuersis. Hoc namque quàm sit falsum, & absurdum, satis apparet ex his, quæ adduxi 1. *tom. lib. 1. cap. 7.* & experientia demonstrat, quæ vbi adest, aliis argumentis frustra certatur; D. Valençuel. *consil. 111. num. 113.* & Carrança *de partu c. 9. num. 9.* cùm constet omnibus rebus, & fructibus ad humanam vitam necessariis, abundare, præter aurum, & argentum, in quo vltra alias prouincias excellunt.

Quorum etiam † commercium nequaquam 21
excludimus, ob id quòd Indos ab hac coactione liberemus, cùm multis aliis modis extrahi possint, de quibus infrà dicemus, quemadmodum olim extrahebantur, antequam Indi ad metalla cogi cœpissent. Qui ipsi † plures fortè, & di- 22
tissimas quidem auri, & argenti fodinas nobis quotidie manifestarent, nisi eorum laborem sibi iniungen

iniungendum esse timerent, ob quem, nobis infesti, eas quantum maximè possunt, occultant, vt experientia comperimus, & aliquibus exemplis ostendit Theatr. vitæ humanæ *volum.1. lib.1. pag.106.* loquens de lapide Bezaár, ex Ioan. Metello, & *volum.10. lib.1. pag.2390.* vbi loquitur de Indorum auaritia, & auri fodinis.

23 Quod planè mirandum non est, † cùm nos ipsi Hispani, olim, & aliæ nationes, legem tulisse memorentur, vt nemo ex suis aurum, vel argentum, aut pretiosa alia inquirere, & habere posset, ne ab exteris hac de causa peterentur, & vexarentur, vt tradit Aristot. *lib. de mirab. auscultat.* Diod. Sicul. *lib.6. cap.5.* vbi idem tradit de Balearibus, eam rationem adiiciens: *Quòd existimarent, hoc pacto, cùm auro, atque argento carerent, sese facilè omnes vitæ insidias euasuros*, Pineda *de reb. Salom. lib.4. cap.4. §.7. pag.201. & cap.22. pag.234. & seqq.* & Fr. Ioan. à Ponte *in conuen. vir. Monarch. lib.3. pag.105.*

24 & 140. Orientales † quoque, Indos hac & aliis de causis, aurum spreuisse, & metallorum imperitos fuisse, narrat Strabo *lib.15. de situ orbis*, & ex eo Theatr. vitæ human. *vol.10. lib.1. pag.3632.*

25 Et † Cyrinensibus aurum incognitum, & Bilytaces, atque alias gentes illud, vt pestem abhorruisse, latè recolit Simon Maiol. *in dieb. Canic. 1. tom. colloq.... pag.315. & colloq.19. pag.428. & seqq.*

26 Quibus adiicio, † esse in hoc Peruano Regno aliquos Indos, qui ea superstitione ducuntur, vt suum Incam resurrecturum credant, eique omnes thesauros, & diuites auri, vel argenti fodinas, quarum notitiam habent, pertinaciter seruent: neque vllis suppliciis, vel obsequiis Hispanis re-

27 serare velint. In quo videntur † malis geniis similes esse, qui dediti auaritiæ esse dicuntur, non tam, vt thesauris ipsis potiantur, quàm vt eos asseruent Anti-Christo filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant, vt post Laurentium de Annania *lib.2 de natura dæmonum*, refert Cigogna *de Magia lib.3. cap. vlt. pag.420.* Martin. Delrius *lib.2. disquisit. Mag. quæst.11. num.10.* & Pineda *dict. cap.22.* vbi rectè aduertunt, hoc parum à vero abhorrere, cùm re ipsa ita futurum, vt dæmonis arte, & industria Anti-Christus immensorum thesaurorum inuentione potiatur, tradant Hugo Ætherianus *lib.23.* de regressu animarum, Anselmus in Elucidario, Maluenda *de Anti Christo lib.6. cap.11.*

Secundo autem argumento, ex eorundem thesaurorum necessitate desumpto, ad Fidem in his partibus conseruandam, & propagandam, quæ illis veluti retinaculis sustentatur, ex suprà

28 dictis etiam responderi potest. Nam † si alia sunt, quæ commercium conseruare possint, fidei quoque incrementum nequaquam periclitabitur, quæ olim magnum progressum in his regionibus fecit, ante quàm Indi ad metalla compellerentur, & ob hanc coactionem potius impeditur, quàm promouetur, vt *sup. cap. prox. n.98. & seqq.* probatum reliquimus.

29 Nam † etsi negare nolimus Deum Opt. Max. multoties, occultis suis iudiciis, ad eandem fidem promulgandam, & extendendam, his, atque aliis mediis, & occasionibus vsum, ab ipsius tamen Dei bonitate, & auctoritate aberrabit, qui existimarit, non nisi auri & argenti illecebris Euangelij lucem clarescere, & coalescere posse.

30 Hæc enim † ipsius verbi virtute, & operatione diffunditur, & credentes à suis erroribus, & languoribus sanat, immundosque spiritus contra nitentes procul expellit, iuxta illud D. Luc. *cap.6. Et multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa, Ierusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis, qui venerant, vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis, & qui vexabantur ab spiritibus immundis, curabantur. & omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Quæ † verba, *eum tangere*, ex- 31
ponens venerabilis Beda *sup. Marc. c.5* ait: *Dominum tangit Ecclesia, cùm ei per fidei veritatem appropinquat*, & alij Expositores communiter eandem expositionem in eodem loco sequentes, inquiunt: *Tangere est fideliter credere.*

Vnde piè credendum est, † Deum ab hac Euan- 32
gelij regula Indos non excepisse, qui cùm per fidei annuntiationem ipsum iam agnoscere, & tangere cœperint, eiusdem quidem virtute, & suaui mansuetudinis imbre, magis quàm durissimis, & iniuriis, ac peccatis plenis metallorum oneribus in Religione confirmabuntur, & aliis mediis vtetur, quæ nunc nostram mentem excedunt. Nam vt inquit Apost. 1. Corint.3. *Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.*

Cuius † etiam disciplina admonemur, quòd 33
si in hac coacta metallorum effossione, & operatione, aliquod peccatum, & iniustitia committitur, ea vti non debeamus, quantumvis fidei deferendæ, vel propagandæ periculum immineret. Teste enim † Apost. ad Roman.3. quem in si- 34
mili refert Caiet. 2.2. *q.10. art.8. vers. Ad secundum*, blasphemiæ speciem, & damnationem iustam incurrunt, qui faciunt mala, vt eueniant bona: *Nõ est blasphemari, & sicut aiunt quidam, nos dicere: Faciamus mala, vt inde eueniant bona, quorum damnatio iusta est.*

Nulla quippè de causa † etiam pro salute ho- 35
minum peccandum est, vt egregiè docet August. *lib. contra mendac. cap.17.* relatus *in cap. faciat 22.q.2.* sic inquiens: *Faciat etiam homo pro temporali salute hominum, quod potest: cùm autem ad hoc ventum fuerit, vt tali saluti, nisi peccando consulere non possit, iam se existimet, non habere quod faciat.* Quod adeò verum est, vt nec pro argumento gratiæ Dei possit peccatum fieri, cùm sit medium contrarium ipsi gratiæ, vt docet idem Apostol. d. epist. ad Roman. cap.6. quibus alia doctè addit D. Valençuela *in monit. contra Venet. 5. par. n.200. cum seqq.* & Nos 1. *tom. lib. 2. c.8. & cap.19. n.13.* Et quòd propter † malum 36
cohærens multoties relinquendum sit, id idem quod aliàs in se bonum erat, egregiè docet D. Acuña per text. ibi, *in cap. denique, dist.21. num.5. pag.150.*

Ad tertium autem, & quartum argumentum respondeo, quòd etsi verùm sit, hanc Indiarum, & Indorum Rempub. cum Hispaniæ Regno coniunctam esse, & Regem nostrum ad vtriusque, & fidei simul defensionem, ac ingruentium bellorum erogationem diuitiis, & thesauris egere, quæ ex metallis Indicis colliguntur, quorum contractio omni semper iure Regibus permissa, imò & necessaria videtur; vt ostendunt Auctores in eisdem argumentis relati, & Contzen *lib.8. Polit. cap.5. & cap.12.* vbi specialiter agit de metallorum & fossilium cura, & Zipæus de Magistr. *d. lib.3. cap.10.* Adhuc tamen † id non euincit, 37
Indorum humeris totum hoc pondus relinquen-
dum

dum esse, ex rationibus *cap. præcedent.* 3. 4. 5. 6. & 9. considerationem perpensis. Quin potiùs omnia vtriusque Reip. membra, mutuò se iuuare deberent, ne aliàs in leoninæ societatis notam inciderent, de qua *in l. si non fuerit* 29. § *Arist. D. pro socio*, cum aliis, quæ tradit Andr. Gail. *lib. 2. obseru. cap.* 24. & Nos sup. *cap* 4. *num.* 21.

38 Maximè † Indorum iniuriis attentis, & damnis ac vitæ periculis, quæ huius seruitij occasione (vt diximus) patiuntur. Quibus durantibus, necesse est, vt breui tempore omninò deficiant, atque adeò citiùs eædem ipsæ Respublicæ corruant, quarum conseruationem hoc perniciosо moderamine procuramus, vt tetigimus *sup. cap. proxim. num.* 103. *& seqq.*

39 Et † exemplum siue experimentum tot immensarum regionum, & prouinciarum ostendit, quæ hac de causa omninò vastatæ, & indigenis orbatæ reperiuntur, vt præter alios quos suprà retulimus, constare poterit, ex P. Ioann. Pineda *lib.* 4. *de reb. Salom. cap.* 16. *num.* 4. vbi sic ait: *Quantus autem eruendi metalla, & exercendi fodinas labor, & quanto cum vitæ discrimine & fatigatione obeatur, descripsit verissimè Plin. lib.* 33. *c.* 4. *& Diod. lib.* 6. *c.* 9. *& quotidiana in Orbe nouo exempla demonstrant: in cuius insula, quam Hispanam vocant vnus is labor quinquaginta, aut sexaginta non amplius annorum spatio, prius indigenas omnes consumpsit quàm metalla, & in exhaustis fodinarum thesauris, exhauriendi labor effossores exhausit, & timor est non vanus, fore, vt in reliquis prouinciis, quæ amplissimæ sunt, & metallorum refertissimæ, incredibili metalla effodiendi, & eruendi labore, indigenæ breui exhauriantur vniuersi, &c.* Quod etiam tradit, & nobis valdè vitio vertit Ioan. Metellus in epist. quæ operibus Osforij præfixa reperitur, & alij, quos refero *infr. cap. seq num.* 79. *&* 80.

40 Cui malo prudens † quilibet Princeps, ac Legislator prospicere debet. Nam capitali dempto, & lucra, & societas pereunt, vt aliàs dicitur *in l. verum*, §. *societas & in l. si id quod, D. pro socio*, cum aliis, & vt eleganter inquit Cassiodor. *lib.* 4. *epist.* 36. *Melius est præsentia damna contemnere, quàm exiguo quæstu perpetua commoda non habere*, & vt ait D. Ambros. 2. *offic. cap.* 18. quem refert Gratian. *in cap. aurum habet Ecclesia* 12. *quæst.* 2. & Annæ. Robert. *lib.* 2. *rerum iudicat. cap.* 11. *fol.* 168.

41 † *Melius est seruare animas viuentium, quàm metallorum*, cui conuenit illud Trajani apud Plin. Iun. lib. 10. epist. 116. *Principi non minus hominibus cuiusque loci, quàm pecuniæ publicæ debet velle esse consultum:* & Innoc. VIII. *in cap.* 1. *de off. Legati in* 6. *Officij nostri debitum, remediis inuigilat subditorum, quia dum eorum excutimus onera, dum scandala remouemus, ab ipsis nos in eorum quiete quiescimus, & fouemur in pace.* Idémque insinuat text. *in cap. frequenter, de restit. spoliat.* & apud nos *l.* 2. *tit.* 10. *par.* 2. & prosequitur Feder. de Senis *q.* 185. *n.* 1. Rimin. iun. *consil.* 56. *n.* 75. *lib.* 1. Marius Mutta *ad consuet. Panhor. n.* 14 *& seq.* Aponte *de potest. Proreg. tit. de regal. imposit. in princ. n.* 42. *& seqq.* & nouissimè eruditissimus, pariter ac Religiosiss. P. Ioan. Ant. Velazq. Societatis Iesu fulgentissimum Sydus, quem olim Salmanticæ, dum Iurisprudentiæ operam daret, inter charissimos, & clarissimos Auditores habuisse, valdè lætor, & glorior, in tersо illo opere, quod in lucem emisit, de optimo Principe *lib.* 3. *annot.* 12. *&* 13. *pag.* 365. *& seqq.* Vbi pluribus probat Principem debere ad vtilitatem, & conseruationem subditorum cuncta moliri, & quòd tunc maximè suum negotium agit, cùm id agit, vt publicum agat.

Et ita † Rex noster Piissimus, etiam si in valdè vrgenti pecuniarum necessitate positus esset, priùs omnia alia tentare, & vasa, ac calices Ecclesiarum, si opus esset, alienare deberet, summi Pontificis ad hoc impetrata licentia, quam miseros istos humilésque vassallos metallorum internecione damnare. 42

Hominum quippè † causa reliqua comparata sunt, *l.* 1. §. *cùm igitur, D. de stat. hom. l. iustissimè, D. de ædil. edict.* §. 1. *Instit. de iure person.* §. *in pecudum, Instit. de rer. diuis.* & pro eorum salute, vita, imò & captiuitate redimenda, bona Ecclesiæ venundari permittuntur, & Religionis fauor, alioqui eximius, postponitur, *l. sancimus* 18. *C. de sacrosanct. Eccles. Auth. nisi rogati, C. ad S. C. Trebell. Auth. de sanctiss. Episcop.* §. *sed & hoc præsenti, collat.* 9. cum aliis, quæ tradit D. Couarr. *cap.* 14. *num.* 7. Viuius *commun. opin.* 39. Fuscus *singul.* 109. Seraph. *de priuil. iuram. cap.* 51. *n.* 6. & Caualcan. *decis.* 40. *num.* 131. 43

Et planè † cùm de Marco Aurelio, & Antonino Seuero legamus in publica subhastatione, aurum, argentum, gemmas, vestes, & pretiosa omnia, quæ ipsi in priuato suo, & Augustarum patrimonio habebant, vendidisse, vt ingruentibus bellis occurrerent, ne nouis tributis subditis suis molestiam inferrent, vt post Iul. Capitolinum, & alios tradit Bobadilla, omninò videndus, *in Polit. lib.* 5. *cap.* 5. *n.* 10. 44

Et de † Erythreo, quòd tributum extraordinarium, etiam in magna Reip. necessitate constitutus, exigere noluit, sed potius magistratu abire maluit, vt refert Petr. Greg. *lib.* 3. *de Rep. cap.* 9. *numer.* 16. longè magis Reges nostri, à grauiori hoc metallorum onere Indis inferendo, abstinere debent, 45

† pro quibus etiam proprium sanguinem fundere, vbi oporteret, summo pontifici promiserunt, vt constat ex Bulla concessionis Alexandri VI. post princip. ibi: *Sed omni conatu, studio & diligentia, nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis, etiam proprium sanguinem effundendo, efficere, &c.* 46

Possemusque, si contrà fecisset, illud eis congruenter obiicere, quod Vespasiano dicebat Apollonius apud Philostratum *lib.* 5. *cap.* 13. *Ne magni facias tributa, quæ cum dolore, & gemitibus hominum coguntur.* 47

Semper † iniquæ status ratio, quæ vtilitatem temporalem, & non Deum primo loco præ oculis habet, vel ab eius præceptis, & iustitiæ regulis deuiat, iniqua, damnosa, & inutilis reputatur, vt tradit Fracheta in Principe par. 1. fol. 38. Rhenat. Choppin. *de sacra Polit. lib.* 3. *tit.* 7. *n.* 12. & alios referens D. Valençuela *in monitorio contra Venetos*, 5. *part. n.* 187. *&* 198. 48

Et † qui prudens est, licita dumtaxat inquirit, ad quæ prudentia dirigit, quæ non potest esse comes iniusti, vt ait Plato *in Mennone*, Aristot. 6 *Ethic. cap* 7. *& lib.* 3. *Polit. cap.* 3. D. Ambros. *lib.* 1. *offic. cap.* 27. D. Isidor. *lib.* 2. *de summo bono c.* 1. & alij, quos refert Iustus Lips. *lib.* 1. *ciuil. doctr. cap.* 7. & idem Dom. Valençuela *vbi sup. ex num.* 177. *vsque ad* 186. Ioan. Boterus *lib.* 2. *de ratione stat. cap. penult. de religione*, 49

vbi † concludit, necessarium esse, Principem nō prius facere aliquid decidi in Consilio 50

silio Status, quàm visum, ac discussum fuerit in alio consilio conscientiæ, & nouissimè Callist. Remir. *in tract. de lege Reg. Aragon.* §.8. *num.* 15. *&* 16. *&* 22. & Simon Maiol. *in dieb. Canic. to.*1. *colloq.*19.*pag.*430. vbi, optimis exemplis
51 adductis, ostendit, † lucra iusta vbique tuta esse, etiam in naufragio, iniusta verò neque domi. Quo alludens Catsius *emblem. eth.*49. aptissimè dixit:

Per scelus immensas quid opes cumulasse iuuabit?
Turpiter è manibus res male parta fluit.

Et dixi alia *sup. hoc lib. c.*5. *ex n.*100. & idem monet Adam Contzen *lib.*8. *Polit. cap.*6. vbi modicas diuitias iustè quæsitas præferendas esse probat.

Quapropter licèt dicere non possimus Reges,
52 † qui thesauros, & diuitias congerere curant, in peccatum incidere, peccabunt tamen, si eas cum graui damno, & iniuriis vassallorum congregant, vel vbi congregatas, passim, & sine causa profundunt, vt docet D. Thom. 1. 2. *q.*105. *art.*1. *ad* 2. *& regimine Princip. lib.*1. *cap.*7. D. Antonin. *in sum.* 2. *par. tit.*1. *cap.*2. Innocent. & alij, *in cap. innouamus, de censib.* Nauarr. *in Manual. cap.*25 *n.*2. *&* 6. Roland. qui plura congerit, *cons.* 34. *n.*16 *&* 27. Greg. Lop. *in l.*9. *tit.*7. *par.*3. *verb. Semejante*, Azeued. *in l.*1. *tit.*11. *n.*3. *lib.* 6. *Recop.* Bobadilla *in Polit. d. lib.*5. *cap.*5. *num.*9. *&* 10. Sotus *de iustitia & iur. lib.*3. *q.*6. *art. vlt.* Greg. de Valent. *in* 2. 2. *q.*2. *disp.*5. *q.*5. *punct.*6. *vers. Porrò vt tributum*, & Ioan. Boter. *vbi sup. lib.* 7. *fol.*118.

53 Quia † veræ diuitiæ, & thesauri Regum in subditorum leuamine, & hilaritate consistunt, illis enim benè se habentibus, fiscus vbi opus
54 fuerit † omnes eorum opes, promptas & cumulatas habebit, arg. text. *in l.* 2. *C. de omn. agro deserto lib.*11. ibi: *Cuius substantia alias possessiones sustentare consueuerat, & succissis quasi quarundam virium neruis reliqua labuntur, &c. l. cùm ratio*, §. *si verò*, *D. de bon. damnat.* melior text. *in Auth. vt iudic. sine quoq. suffrag.* §. *cogitatio igitur*, *collat.*2. ibi: *Considrauimus enim, quia licèt quæstus immodicus imminuitur Imperio, attamen nostri subiecti incrementum maximum percipient, si indemnes à iudicibus conseruentur, & Imperium & fiscus abundabit, vtens subiectis locupletibus*; quæ verba eleganter transfert, & auget nostra *lex Regia* 14. *tit.*5. *par.*2. cuius, & aliorum ad hoc idem meminimus *sup. cap. praeced. n.*100. Eòque † respiciens Bald. *cons.*410.
55 *n.*5. *lib.*5. *fol.*108. inquit: *Nam thesaurus Principis non est fiscus, sed subditi benè se habentes.* & Dio Cassius *lib.*52. relatus à Bobadilla *vbi sup.* & à Villadiego *in Polit.* 1 *par. c.*5. *fol.*149. *n.*
56 27. sic habet: † *Diuitiæ magnæ magis à Principibus parum expendendo, quàm multum à subditis extorquendo congeruntur.* Optimum quippè vectigal parsimonia, secundùm Cicer. *lib.*4. *de Rep.* optimus text. *in l.*18. *tit.*5. *par.*2. Ego *cap. seq. n.*72. *& seqq.* & tradunt alia omninò videnda, Tiber. Decian. *resp.*25. *n.*63. *vol.*1. & plures alij relati à Ceuall. *pract. comm. q.*578. *ex n.* 22. & Valençuela *d. cons.*99. *n.*49. *& in discurs stat. & belli pag* 99 *ex n.*3. vbi eam ratio-
57 nem reddunt, & exornant. † Quòd secundùm Aristot. similis est operatio Regis ad subditos, patris ad filios, pastoris ad oues, boni autem pastoris est, tondere pecus, non deglubere, vel ad viuum vsque radere, vt ex Tiberio *in eius vita* refert Sueton. *cap.*32. Puteus *de syndic. cap. de Reg. excessib. cap.*1. *n.*15. Simanc. *de Rep. lib.*9. *c.*24 *n.*10. & Roland. à Valle *cons.*91. *n.*42. *lib.* 2. & dixi Ego 1. *tom. lib.*2. *cap.* 23. *n.*144. & facit Alexandri Magni Apophtegma, de quo Villad. *vbi sup. Olitorem odi, qui radicitus herbas excidit.* Pecus quippè † pingue pastori pro- 58
dest, vt pluribus probat Scipio Ammiratus *in discurs. ad Tacit. pag.*85. Et vt præclarè dixit Marc. Curius, quem, post alios, refert Maiol. *in dieb. Canic.* 1. *tom. pag.*600. † Melius est im- 59
perare aurum possidentibus, quàm aurum habere. Quod & tradit Thom. Morus *in Vtopia pag.* 41. omninò legendus, & pluribus illustrat noster Nauarrete qui etiam videndus erit, *in discurs. Polit. discurs.*18. Franc. Zipæus *de Magistrat. lib.* 4. *cap.*30. *ex pag.*410. & Contzen *d. lib.*8. *Polit. cap.*9. *&* 13.

Neque quidquam roboris superioribus detrahet, quòd prædictæ † metallorum diuitiæ, vt in 60
contrario argumento perpenditur, per nostros Reges in iustis, & legitimis bellis, vt plurimùm, expendantur. Nam cùm hæc bella, quantumvis in se iusta, & defensiua sint, & ad Hispaniæ Monarchiæ commodum maximè necessaria; respectu Indorum, de quibus nunc sermonem habemus, non possint eos à maioribus malis, oppressionibus, ac periculis liberare, quàm quæ modò in metallorum laboribus patiuntur, aptè huc communem illam & veram Iurisprudentum, & Theologorum sententiam transferre poterimus, qui docent, † bella, etiam iusta, à Principibus ineun- 61
da non esse, si maiora, ac grauiora subditorum dispendia, & calamitates ex illis consequantur, quàm ab ipsis hostibus timeri potuissent, vt cum Cyno, & aliis resoluit Guid. Pap. & eius Addit. *decis.*113. *in fine*, Pet. Bellinus *in tract. de re militari*, *tit.*7. *num.*7. *volum.*16. diuers. Gregor. Lop. per text. ibi *in l.*1. *tit.* 13. *part.*3. *& in l.*1. *gloss.*2. *tit.*23. *part.*2. vbi præclarum illud dictum Aristot. refert: *Fac vt bellum sit vltimum opus tuum*, Couarr. *in regul. peccatum*, 2. *part.* §.9. D. Thomas, varia in hoc D. Augustini loca perpendens, *in* 2. 2 *quæst.*40. *art.*1. Sotus *de iustit. & iur. lib* 5. *quæst.*3. *art.*5. *vers. De conclusionibus*, Victoria *de potest. ciuili*, *num.*13. cuius hæc sunt verba: *Nullum bellum est iustum, si constat geri maiori malo Reipub. quàm bono, & vtilitate, quantumvis aliunde suppetant tituli, & rationes ad bellum iustum. Probatur quia si Respublica non habet potestatem inferendi bellum, nisi ad tuendum se resque suas, atque se protegendum. Ergò vbi ipso bello attenuatur potius, atque atteritur, quàm augetur, bellum erit iniustum, siue à Rege inferatur, siue à Republica.* Et idem sequitur Bañez *d. art.*1. maximè *quæst.*2. Henric. *lib.*4. *de irregular. cap.*13. *gloss.*1. Gregor. de Valent. 2. 2. *disp.*3. *quæst.*16. maximè *punct.*2. Molin. *de iustitia & iure tract.*2. *disp.*89. *& seq. & disp.*102. *in fine*, *vers. Illud etiam*, vbi notanter, & quæstioni nostræ conuenienter concludit, † Principem in bello inferendo non mi- 62
nus posse esse iniustum aduersus suam Rempub. quàm aduersus alienam, cui illud inferre parat, nimirum si tale bellum futurum sit in detrimentum maximum suæ Reipublicæ, vel quia subditos suos maximis periculis exponat, vel quòd reditus publicos in eo insumat, aut Rempub. nouis tributis, & exactionibus grauet,

grauet, & tradit alia nouissimus Zipæus *dict. lib. 4. cap. 7. & 8.*

63 Quibus addere possumus, † quòd ibi dicta bella gerenda essent, iniustum etiam censeri deberet, vt eorum vires & nerui, qui in his metallorum diuitiis consistere dicuntur, super Indos tantummodò reclinarent, cùm ipsi sint, qui minus gaudent ex prospero, vel contrario euentu bellorum, & secundùm doctrinam Cyni, Guidon. & Bellin. *vbi sup.* in casu necessitatis, quæ suggerat bellum indici, non debeat Princeps vnam tantum ciuitatem, vel prouinciam onera-
64 re. Et vbi agitur de † conseruanda Monarchia, onera ad id necessaria, provt melius fieri possit, inter omnia Regna, siue prouincias, ex quibus talis Monarchia conficitur, diuidi debent, vt benè etiam notat, & prosequitur Nauarrete *discurs. Polit. 23. pag. 151. & seqq.*

Ad quintum autem argumentum, ex variarum nationum exemplo desumptum, quæ subditos sibi homines ad metallorum effossionem cogebant, provt ipsi Peruanorum & Mexicanorum Indorum Reges olim coëgisse comme-
65 morantur; respondere possumus, † exemplis rerum erroneè, aut iniustè gestarum nunquam vtendum esse, *l. illicitas, §. veritas, l. sed licèt, D. de offic. Præsid.* cum aliis, quæ adduximus
66 *sup. hoc lib. 1. cap. 4. ex num. 63.* Quia † neque vsus in malis regulariter excusat, vt pluribus probat Dom. Acuña *in notis ad cap. 1. dist. 11. n. 1.*
67 *pag. 59.* Quin potius, qui ea, quæ † mala esse cognoscit, continuat, æquè delinquit, ac ille qui ea primus induxit, vt grauiter & eleganter docuit Plin. iun. *in Panegyr. ad Trajan. pag.* 333. ibi: *Tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas quod deberi non oportuerit, an constituas, vt debeatur.*

68 Præter quàm † quòd rarò inueniemus, vlla in regione, nisi sub Barbaris fortè, aut Tyrannis Principibus, liberos, & innoxios homines, inuitos & reluctantes, ad opus ita arduum, atque asperum compulsos fuisse. Nam per captiuos, dedititios, aut facinorosos metallorum operatio frequentius exerceri solebat, vt ostendunt Auctores in argumento relati. & Zipæus *vbi sup. lib. 3. c. 20. n. 3.*

69 Et quod † de Romanorum metallariis scribunt Impp. *in titulo C. de metallariis, lib. 11.* nihil his aduersatur. Nam *l. 1.* de illis expressè agit, qui sponte sua ad metallorum exercitium confluebant, quos & ob id, octo auri scrupulos in balluca fisco pendere, grauat, & reliquum, quod collegerint, eidem fisco potissimum distrahere, vt præter Alciat. Pyrrhum, & Cuiac. ibid. obseruat Bullenger. *de Rom. Imp. lib. 9. cap. 23. pag. 719.* & Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib. 3. pag. 371.* Et lex vlt. eiusdem tituli, quæ metallarios abire non posse, & vndecunque ad metalla cum sua progenie reuocari debere disponit, de aliis loquitur, qui ex conducto, siue ex conducto, se, & suam sobolem metallorum operationi manciparunt, qui ob id conditionatam libertatem habere videbantur, neque ab hoc onere vlla temporis præscriptione, nisi fortè annorum XL. eximi poterant, vt doctè aduertit Cuiac. ibid. & in recitatum posth. *ad l. 4. & 5. C. de præscript. 30. vel 40 annor.* vt de adscriptitiis, & aliis conditionatæ libertatis hominibus, qui se similibus functionibus obnoxios fecerunt, di-
70 ximus *sup. c. 3. ex n. 20.* Vnde † eadem lex vlt. eiusmodi homines metallicos vocat, quamvis propriè, alij liberi metallorum fossores, dicantur, *Metallarij*, & *Metallici*, ij tantùm, qui in metallum damnati datique sunt: vt obseruat Brisson. *de verb. signif. lib. 11. verb. Metallarij*, & colligitur *ex l. 8. §. in ministerium, l. 10. §. 1. & l. 36. D. de pœn. & l. 9. C. eodem tit.* & est notanda *l. 3. eiusdem tit. C. de metallar.* quæ *laboriosas* appellat, eiusmodi metallorum effossiones.

Sexto quoque argumento, ex aliis exemplis desumpto, in quibus publicæ, ac communis necessitatis causa, potest Princeps, vel Respublica subditos sibi ciues, ad bella, triremes, & alia quæque opera, etiam laboriosa & periculosa, cōpellere. Respondendum † est, iura & Auctores 71
pro hac doctrina in argumento relatos, non de qualibet necessitate intelligendos esse, sed multas quidem, & graues ad id conditiones requirere, & ita vrgens, atque imminens totius Regni Reipublicæue periculum, vt ipsi, qui morti exponuntur, eandem etiam mortem timere possent, nisi pro virili patriam defenderent, & quasi pro aris (quod dicunt) & focis acerrimè dimicarent. Vnde pro bello voluntario hæc coactio nequaquam permittitur, neque pro vtili, aut iusto, sed pro omninò necessario, quod sine maiori eorundem subditorum damno excusari non possit, vt latiùs patebit ex conclusionibus, quas doctè in prædicto articulo deducit Molin. *d. tract. 2. de iust. & iur. disp. 25. in princ.* Arag. *in 2. 2. q. 62. art. 3. col. 230. vers. His tamen non obstantibus*, & communiter cæteri Theologi post D. Thom. *in 2. 2. quæst. 40.* præcipuè Bañez *dub. 1. 2. & 3.* & Greg. de Valent. *disp. 3. quæst. 16. punct. 2.* Et ad similem bellandi causam respicere videtur D. August. contra Faustum, relatus *in cap. quid culpatur 23. quæst. 1.* dum inquit: *Quid culpatur in bello, an quia moriuntur quandoque morituri, vt dominentur in pace victuri?*

Quæ omnia † coactioni Indorum ad metalla 72
applicari non possunt, cùm ita vrgens necessitas non interueniat, quæ talem coactionem iustificet, neque se periculo exponant, vt maius in se, ac suis periculum vitent, sed vt Hispanos sudoribus suis locupletiores efficiant, & vt plurimum, vt Regi nostro pecuniæ suppetant, quibus militum stipendia persoluere, & alias bellorum expensas supplere possit. Ad quam † contributio- 73
nem faciendam, nullus vsquam Auctorum scripsit, subditos teneri vitam suam periculo mortis exponere. Nam etsi ex necessitate præliandi, nasci quoque videatur necessitas ad belli sumptus contribuendi, iuxta doctrinam D. August. *lib. 22. contra Faustum cap. 74.* vbi inquit *Matth. cap. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, bella probari, ad hoc † enim tributa præstantur, vt 74
propter bella necessaria militi stipendia præbeantur, cui conuenit responsum Vlpiani *in l. agri 27. vers. Stipendium, D. de verb. signif.* ibi: *Et sanè appellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quod militibus tribuatur*, & alia, quæ tradit Valentia *in 2. 2. d. disp. 3. quæst. 16. punct. 1.*
Hoc † tamen non ita æqualiter procedit, vt 75
quod de bello dicimus, de contributione dicamus, quæ magis remota est, præsertim vbi præsens, & imminens bello auro & argento, quod per hanc coactionem extrahitur, non euitatur, sed futuri tantùm damni calamitas præuenitur. Alioqui probandum esset, quòd † quemadmo- 76
dum

dum potest quis in casu præsentis, & vrgentis necessitatis, alienis rebus citra furti peccatum sibi consulere, posset etiam futuri mali prætextu, eadem facultate vtens, aliena diripere, quod non tam iusti timoris, quàm manifestæ cupiditatis specimen contineret, vt ostendunt DD. *in cap. quod non est licitum, de regulis iuris in Decretal. & in cap. si quis propter, de furtis, & in cap. discipulos, de consecratione, distinct. 5. & in cap. sicut, 47. distinct.* & innumeri relati per Tiraquel. *de pœn. temperand. caus.* 33. *numer.* 21. Cæpol. *in Authent. sed nouo iure, numer.* 89. *C. de seruis fugit.* Iul. Clar. & eius Additionat. Baiard. *in §. furtum, num.* 97. & 98. & Farinac. *in tract. de furtis, quæst.* 174. *num.* 68. & 69.

77 Quibus † etiam vtiliter addere possumus, disparem adhuc esse bellorum, & metallorum coactionem. Nam ratò accidit, vt quis prædicto modo ad bellandum, vel remigandum cogatur, & vt cogi contingat, breui tempore se à periculo expedit, & fortè victor euadens, honorem,
78 & diuitias consequitur: Indi † verò, semel metallis addicti, continuò, in hoc labore torquentur, quin & successiuè eundem ad filios & posteros transferunt, nullamque requiem, præmium, vel honorem sperant, sed qui viui euadunt, pauperiores semper, & debiliores ad domesticos redeunt. Vixque in propriis laribus pedem figentes, iterum repetitis vicibus ad metalla reuocantur. Vnde necesse est, vt breuiter pereant: nam teste Aristotel. *lib.* 10. *Ethicor. c.* 14. *Nemo laborem continenter subit; humana enim res laborem sempiternum non possunt pati;* & Agell. *lib.* 11. *noct. Attic. c.* 2. *Vita humana propriè vt ferrum est, ferrum si exerceas, conteritur. Item homines exercendo conteri.*

79 Rursus † in bello multa interdum operatur industria, plures etiam fortitudo à periculis eximit, & qui militare coguntur, ex omnium ciuium genere deligi solent. At in metalla solos (vt sæpè diximus) Indos adigi constat, qui tanquàm infirmiores, & debiliores subleuari deberent. Et nulla industria, nullis viribus ab ingruentibus fodinarum casibus, & periculis, & ab ægritudinibus, quæ inde contrahuntur, sibi consulere possunt, multóque minus ab iniuriis, flagris, & aliis oppressionibus, quas à fodinarum dominis, vel œconomis, qui eiusmodi
80 operibus præsunt, frequenter & immeritò patiuntur. Vnde † verendum est, ne clamor eorum ad cœlum ascendat, & excessus nostros graui, licèt sera, pœna compescat, iuxta illud quod in simili traditur *Exod.* 3. *vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum, qui præsunt operibus, & sciens dolorem eius, descendi, vt liberem eum:* & *Eccles.* 21. *Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures Domini perueniet, & iudicium illius festinatò adueniet;* cum aliis, quæ contra eos, qui Dei patientia abutuntur, congerit Gaspar Sanctius *sup. Isai. c.* 45. *n.* 20. & Nos 1. *tom. lib.* 3. *c. vlt. num.* 33. & *seqq.*

81 Denique septimo & vltimo argumento respondeo, antiquam consuetudinem Indos ad metalla cogendi, quæ in eo perpenditur, non obstare. Nam † si illa iniusta, aut irrationabilis est, vel peccatorum nutritiua, vt suprà probauimus, temporis prærogatiua nequaquam defendi potest, sed eo magis dolenda, ac eliminanda videtur, *l.* 2. *C. quæ sit long. consf. cap.* 1. *de feud. cognit. cap. vltim. de consuetud. cap. non satis,* ibi: *Diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget, de simonia.* Et diximus *supr. hoc lib. cap.* 1. *num.* 32. & *seqq.* de seruitio personali Indorum tractantes, quòd eorum Patroni, siue Commendatarij vsurpare cœperant, cuius corruptelam, si consuetudo defendere non valuit, longè minus excusare valebit duriorem hanc metallorum operationem, de qua in præsenti tractamus, vt dixi *supr. cap.* 14. *num.* 86. maximè comperta veritate damnorum, quæ ex ea proficiscuntur, † qui teste Tertul. *lib. de velandis virginib. Nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non priuilegia regionum.* 82

Idémque † respondere possumus ad schedulas & Regias iussiones, quibus hoc seruitium probari retulimus. Nam hic non inquirimus, quid prouisum & statutum fuerit, sed quid iustè, & licitè prouideri debeat, & cùm plures etiam aliæ schedulæ (vt diximus) reperiantur, quæ istud onus grauiter vetant, & damnant, non temerè coniectari possumus contrarias ex sinistris relationibus processisse, Regésque nostros piissimos, & eorum prudentissimos, & vigilantissimos Consiliarios aliud statuturos, vbicunque de Indorum, atque Indiarum statu, & de iniuriis, & calamitatibus, qua patiuntur, veriores, puriores, & minus fucatas relationes acceperint. 83

Quo pacto dissolui etiam potest, quod in eodem argumento subiecimus † de multorum grauium, atque eruditorum virorum auctoritate, qui pro hoc coacto seruitij genere consuluerunt. Nam cùm alij non minus graues, & experti contrarium nunc censeant, & olim censuerint, quæstio adhuc disputationem admittit, & maturiorem deliberationem expostulat. Maximè † cùm hi semper in eadem opinione perstiterint, quod est argumentum veritatis, *l. illa institutio* 32. *D. de hæred. inst.* ibi: *Nam satis constanter veteres decreuerunt, &c.* Multi verò ex illis sententiam mutauerint, & adeò difficiles, aut penè impossibiles conditiones, ad dictam coactionem permittendam adiecerint, vt coacti ipsi quoque, videri potuerint, aut certè negandi magis, quàm affirmandi animum habuisse, arg. eius, quod tradit Accurs. *in l. de statu* 15. *D. de testam.* vbi ait, † quòd dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit, quid eligat, & Bald. *cons.* 298. *vol.* 1. vbi inquit: *Quòd conscientia dubia non dicitur conscientia, quia non habet, vbi figat pedem intellectus.* Cuius & aliorum memini 1. *tom. lib.* 3. *capit.* 3. *num.* 81. Et † doctrinæ Pauli I. C. *in l.* 4. §. *non est statu liber. D. de stat. liber.* ibi: *Aut si tam difficilem imò pene impossibilem conditionem adiecerit, &c.* & *l. fin. in princ. D. de manum. testam.* ibi: *Cùm testator impediendæ magis, quàm dandæ libertatis gratia, ita scripsisse intelligatur,* iunctis aliis, quæ adducit Farin. *in fragment. crimin.* 1. *par. litt. D. numer.* 143. Magon. *decis. Florent.* 2. *numer.* 9. & noster Aluarez de Velasco *de priuil. pauper. par.* 1. *q.* 53. *num.* 15. 84 85 86 87

Cuius rei sufficiens testimonium præbere poterit notabilis illa retractatio, quam fecit eximius ille, & Reuerendissi. huius almæ Ecclesiæ

clesiæ Limensis Metropolites Dom. D. Fr. Hieron. à Loaisa, & morti quidem proximus,
88 quo † tempore nemo mentiri, vel adulari præsumitur, aut immemor esse salutis æternæ, *l. fin. C. ad leg. Iul. repet. cap. litteras, de præsumpt. cap. significauit, de homicid.* cum latè traditis ab Alciat. *præsumpt. 4. in fine*, Menoch. *eod. tract. lib 5. præsumpt. 5.* Petr. Surd. *decis. 135.* Osasc. *decis. Pedemont. 79. num. 20.* & Ioseph. de Rusticis *in l. cùm auus, D. de condit. & demonstr. lib. 5. cap. 2. num. 69.* Dicta
89 potiò retractatio sic habet: *In Dei † nomine Amen. En la mui noble, y mui leal ciudad de los Reyes, Prouincias destos Reinos del Perù, à veinte y cinco dias del mes de Otubre de mil y quinientos y sesenta y siete años, el Ilustrissimo y Reuerendissimo señor don Geronimo de Loaisa, Arçobispo desta ciudad, del Consejo de su Magestad, dixo, Que en la Iunta que el señor don Francisco de Toledo, Virrei destos Reinos, hizo, para tratar de la labor de las minas, parecio determinado, y firmado de su Señoria, y de muchos Prelados y Letrados, que los Indios podian ser compelidos à se alquilar para labrarlas, con ciertas condiciones, y ordenanças. Y aunque su Señoria ha escrito al dicho señor Virrei, que no entendio, que se auian de compeler, por ser contra su libertad, y pedidole lo remedie, y no los consienta compeler, no se ha hecho; por lo qual ha escrito à su Magestad, y à su Real Consejo de Indias, suplicandole, mande remediarlo. Y porque con esto todauia tiene escrupulo de conciencia, de nueuo declaraba, y declarò, que no tiene por licito compeler à los Indios à se alquilar en la labor de las minas, y de nueuo suplicaba, y suplicò à su Magestad, y à su Real Consejo, y al dicho señor Virrei lo remedie en lo de adelante, y se reparen los daños que han recebido los Indios en lo que hasta ora se ha hecho, para el descargo de las conciencias de todos los que lo han hecho, aconsejado, y consentido, y encargaba, y encargò à sus albaceas y à qualquiera dellos, que hagan que esta su declaracion venga à noticia de su Magestad, Consejo y del dicho señor Virrei.*
90 Et similem † aliam retractationem circa eos Indos, qui Huancauelicensibus argenti viui fodinis adigebantur, fecit Religiosus ille, & non malè doctus Franciscanus Pater Fr. Mich. ab Agia in suis responsis de seruitio personali in fine, ab iis, quæ anteà dixerat, desciscens, & notabiliter inquiens, quòd postquam eas personaliter lustrauit, & experiendo Indorum labores, damna, atque ægritudines, quas ex illis contrahere solent, agnouit, concilium mutare compellitur, & fateri, Regem nostrum ad Indos ab hoc labore leuandos teneri, in quo si durare cogantur, omnes, qui vspiam sint, citò absumendos esse testatur, prout latiùs in eius retractatione continetur, quam breuitati consulens hìc inserere supersedeo.
91 Quæ † omnia à me his diebus expensa, & allegata fuerunt, dum in Regio Indiarum Senatu hæc quæstio de releuandis Indis Huancauelicensibus seriò, ac grauiter tractaretur, ad consultationem Excellentissimi Peruani Proregis Comitis de Chinchon. Quæ tamen, variantibus Senatorum suffragiis, Potentissimo Regi nostro transmissa, & ab illo pluribus aliis grauissimis & prudentissimis viris commissa, eo tandem consilio terminata fuit, vt tantisper Indorum coactio ob vrgentes vtriusque Regni necessitates, & imminentia bella continuaretur, dum ex Hispania, Germania, & aliis prouinciis, magnis quantumuis sumptibus, ingens argenti viui copia comparari posset, quæ Huancauelicense Sarcophagum excusare valeret.

CAPVT XVI.

In quo traditur, quibus modis metallis effodiendis, & diuitiis in Nouo-Orbe canquirendis, citra Indorum notabilem iacturam, vel iniuriam, consuli possit?

SVMMARIVM.

1 *Deus resarciet thesauros, qui leuatis Indis minui videntur.*
2 *Thesauri impietatis nihil proderunt, & locus Prouerb. 10.*
3 *Regibus Portugalliæ quid consuluerint graues viri circa negotiationem Æthiopum?*
4 *Metallorum operatio non est iniqua, si iustè exerceatur.*
5 *Status ratio, quæ iustitiæ cancellos transgreditur, pessima iudicatur.*
6 *Christianus censendus non est, qui non salua Religione & pietate Rempub. administrat.*
7 *Principi si pietatem lædat, nihil prosunt diuitiæ, & exercitus, ex Niceph. Callisto.*
8 *Diuites, leonibus similes, multoties ad inopiam & famem rediguntur, ex Iansenio.*
9 *Abundatia est in omni opere bono.*
10 *Argenti & auri fodinæ sæpè euanescunt ob iniustitias, quæ in illis patrantur, & exemplum de Bythoniensibus, & Boëmis.*
11 *D. Greg. Taumaturgus locum exsiccauit, ob lites & rixas, quas super illo duo fratres habebant.*
12 *Lydiæ fodinæ miraculosè exaruerunt, ob prælium earum causa motum.*
13 *Salinæ Athenarum subitò exaruerunt ob tributum super illis impositum, & idem in nostris* de Fuente Lapiedra.
14 *Argenti fodinarum Vilcabamba in Perù, & aliarum Nouæ Hispaniæ mirabiles casus recensentur.*
15 *Fodinas per seruos ad hoc emptos exerceri non est valde improbandum, & si aliqui etiam hoc succenseant, & numeris seqq.*
16 *Schedulæ plures referuntur, quæ fodinas per seruos exerceri iubent, vbi id possibile fuerit, vt Indi ab hoc onere liberentur.*
17 *Dominorum in seruos lenitas exemplo Dei maximè commendatur.*
18 *Dominis non est valdè reprehendendum, si seruis ad sua commoda vtantur, etiam in operibus duris & laboriosis.*
19 *Serui qualiter pecudibus comparentur, & pro mortuis haberi, & iniuriæ incapaces esse dicantur?*
20 *Serui sunt veluti alia res domini, & habet in eos ius vitæ & necis.*
21 *Semiramis & Carthaginenses qualiter per seruos fodinas tractauerint?*

22 *Pyrenæorum*

22 *Pyrenæorum montium metalla olim per seruos tantùm ad id deputatos excauabantur.*

23 *Metallorum operatio non erit ita dura & iniusta, si per Indos, & alios homines exerceatur, qui voluntariè ad hoc suas operas locent.*

24 *Indi, & alij homines non deficient, qui se voluntariè ad metalla conducant, dummodo competenti mercede donentur, vt in Potosi, Oruro, & in Huancauelica experimur.*

25 *Argenti fodinæ Nouæ Hispaniæ per Indos voluntarios, vt plurimum, exercentur.*

26 *Argenti fodinas Peruanas per Indos voluntariè conductos laborari, plures schedulæ iubent.*

27 *Voluntariè, & spontè sua qui se labori, etiam graui, supponit, non videtur iniuriam recipere.*

L. in diem, D. de aqua pluvia, & l. nemo videtur 145. de reg iur. *& similes expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

28 *Indi plures reperientur, qui voluntariè suas operas ad metalla conducant, si eis remissio à tributis, & alia priuilegia concedatur.*

29 *Coloni Thracenses, qualiter à tributis liberarentur.*

30 *Schedula ann. 1609. quæ agit de seruitio personali Indorum, eos voluntariè locari, & in mineralium locis congregari, & municipia erigere, cupit, & monet.*

31 *Indi, qui se voluntariè ad metalla conducunt, quamuis maiorem mercedem, quàm coacti exigant, & recipiant, accusandi non sunt.*

32 *Pretium, siue mercedem operarij, iuxta seruitij modum, & commodum, vsus ipse, præfinire solet.*

33 *Diuites, qui fieri volunt ex sudore Indorum audiendi non sunt.*

34 *Delinquentes, & facinorosos ad metalla damnari, conueniens, & vsitatum est.*

35 *Triremibus flagitiosos addici, Regiis legibus admonemur.*

36 *Thomæ Mori verba referuntur, de vtilitate damnandi sceleratos ad metalla.*

37 *Ægyptij, qualiter damnare solerent delinquentes ad metalla, & eos seruare, ex Diod. Siculo.*

38 *Vtilitates plures sequentur ex damnatione delinquentium ad metalla.*

39 *Romani ob solam voluntatem quotannis plures homines variis in ludis perimebant.*

40 *Seruitus multis in casibus imponi potest pro pœna.*

41 *Mulieres etiam in metalla, & calcariam, & alia similia opera damnari solebant.*

42 *Publicani, qui fodinas conducebant, vtebantur operis damnatorum ad metalla.*

L. 1. §. 1. D. de requir. reis, *exponitur, & illustratur, ibidem.*

43 *Mortis supplicium, raro aliquæ nationes exercent, & reos mortis ad opera publica damnant.*

44 *Vtopienses reos mortis operibus publicis mancipant.*

45 *Sinenses reos capitales, ad muros Tartariæ reficiendos, damnant.*

46 *Sabacus Rex Æthiopum, qualiter facinorosos publicis operibus vtiliter addixerit?*

47 *Metallicam exercentes compellendi sunt damnatos ad hoc opus recipere, alere, & custodire.*

48 *Damnati ad metalla si fugiant, vel rebellent, qualiter puniendi sint?*

49 *Obiectionibus, quas quidam faciunt, contra operas damnatorum in metallum, respondetur.*

50 *Præclara, quæ sunt, non nisi magno negotio contingunt.*

51 *Metallarij, Indorum operis, & mansuetudini assuefacti, alia seruitia loco eorum admittere recusant.*

52 *Remp. ab inueteratis institutis ad aliam vitæ rationem traducere, difficile est, ex Plutarcho.*

53 *Mens pecuniæ auida, pietati consensum non adhibet.*

54 *Consuetorum prauitas vbi cernitur, ab eis recedere debemus.*

55 *Nouiter instituta, si iusta sint, & pia, quamuis ab initio cum aliqua difficultate recipiantur, ipso vsu grata & vtilia redduntur, ex Plin. & Polyb.*

56 *Difficilia sunt multa, quia non audemus.*

57 *Damnati ad metalla sufficient ad hoc opus exercendum.*

58 *Metalla apud omnes prudentes prouincias solùm exercentur per seruos, vel per reos damnatos, aut homines conductitios, ex Franc. Zipæo.*

59 *Licitè parta maiores, ac meliores effectus operantur, & si non valdè exuberent.*

60 *Parum cum timore Domini melius est, quàm thesauri magni, & insatiabiles, ex Prouerb.*

61 *Argumentum ab effectu regulariter valet.*

62 *Thesauri ex America aducti, cur parum Hispaniam ditauerint?*

63 *D. Gregorij locus refertur de parum proficua congestione diuitiarum malè quæsitarum.*

64 *Aduersa sæpè veniunt, & contingunt propter peccata.*

65 *Indi sunt qui minus participant de diuitiis Indiarum, earumque effectibus.*

66 *Hispani prodigaliter consumunt, & ad regna extranea transferunt diuitias Indiarum.*

67 *Opulentia nimia mores corrumpit, & publicam tranquillitatem turbat.*

68 *Diuitiarum peregrinarum fluxu, & luxu, plures Respublicæ pessumierunt.*

69 *Indi ne in totum in metallis absumantur, remedia quærere oportet.*

70 *Vitia nostra, nec remedia pati possumus.*

71 *Hispani in regionibus Indiarum degentes, cogendi sunt ad laborem, & opera rustica.*

72 *Dom. Marchionis de Montesclaros dictum egregium refertur.*

73 *Socordia vires perimit, sed per exercitationem tollitur, ex Plutarch.*

74 *Parsimonia est optimum vectigal Principi, & eius vassallis.*

75 *Senecæ insignis locus refertur de vtilitate parsimoniæ.*

VErum autem verò quoniam audire mihi aliquos videor, qui politicè magis, quàm Christianè præsentem huius Occidentalis Orbis statum considerantes, eius fortè interitum verebuntur, si coactum istud, & assuetum diu metallorum onus, ob prædictas causas, ab Indorum humeris excutiamus, aurumque, & argentum deficiat, quod ipsorum labore, & industria ex fluuiorum obicibus, atque abstrusis, & reconditis montium venis, & receptaculis hucusque erui, & expoliri solebat.
1 † Necessarium duxi, eorum timorem diuinæ bonitatis, ac prouidentiæ confidentia, & contemplatione discutere, quæ cùm nunquam in necessariis deficiat, & eos, qui recta operantur, & pauperum miserentur, multifariam beare, & extollere consuescat, sperare iubet, aliis, atque aliis modis augendos esse thesauros; qui minui, & extenuari videri possent Indis à præfato grauamine releuatis,
2 iuxta † illud *Prouerb.* 10. *vers.* 2. *&* 3. *Nihil proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte. Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subuertet.*

3 Quibus † valdè simile est, quod inclytis Portugalliæ Regibus consuluerunt Molina *de iustitia & iur. tract.* 2. *disp.* 34 *&* 35. & Rebell. *de obligat. iust. lib.* 1. *q.* 10. *sect.* 1. *&* 2. hortantes, vt cœnosam illam, & multis dolis ac peccatis expositam, mancipiorum Æthiopum negotiationem dimitterent, quamvis alioqui quæstuosissima esset, & impinguandis, atque augendis Regiis iuribus vtilissima: *Quæ* (inquiunt) *Deus, cuius causa omittuntur, aliis modis vberrimè compensabit.*

Præter quam quòd, † nostræ intentionis non 4
est, fodinarum diuitias in totum occludere, quas Deus ipse hominum iuuandorum gratia, vt cætera procreauit, vt *suprà cap.* 13. ex n. 42. probatum reliquimus; sed dumtaxat monere, ne dum per Indorum laborem, ac sudorem illis extrahendis, & congregandis minus iustè satagimus, iis quoque, quæ licitè quæri possent, iustis Dei iudiciis priuemur, cuius patientia abutendum non esse, & apud quem pessimam † rationem status iudicari, quæ iustitiæ & 5
religionis cancellos transgreditur, *sup. etiam cap. prox. num.* 48. *& seqq.* luculenter animaduertimus: eodemque respicit D. Aug. doctrina *lib.* 19. *de ciuitate Dei cap.* 14. *&* 17. quam refert & laudat Rutil. Benzon. *de ann. Iubil. lib.* 5. *cap.* 4. *pag.* 503. *&* 504. vbi inquit: *Christianum † censendum non esse, qui non salua Re-* 6
ligione, & pietate Rempublicam administrat. Et
† Niceph. Callist. *lib.* 14. *cap.* 2. vbi, *Sola* (ait) 7
vera pietas satis est Principibus ad salutem: sicut contrà, absque illa, nihil prosunt exercitus, equi, satellites, ensium vis, virorúmque innumerabiles copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius præterea est apparatus. Cui conueniens † Iansenius 8
Psalm. 33. *num.* 10. frequenter euenire docet, vt diuites, leonibus potentia similes, ac leonum more, quanta potuerunt, vi ab aliis rapientes, ad inopiam redacti sint, & famem passi, cùm è contrario, vt dicitur *Prouerb.* 12. 14.
& 18. † *In omni opere bono erit abundantia, qui* 9
operatur terram suam, satiabitur panibus, qui autem sectatur otium replebitur egestate: & tradit alia Delrius *in Adagiis sacr.* 2. *tom. pag.* 190. *adagio* 187. *Substantia festinata minuitur.*

Quinimo, & in ipsis mineris, siue argenti fodinis, sæpè compertum esse, † vt propter lites, 10
& peccata fodientium, copiosa alioqui, & ditissima eorum metalla, euanescant, præclaro exemplo nobis ostendit Cromerus *de reb. Polon. lib.* 11. relatus *in Theatr. vitæ human. vol.* 17. *lib.* 8. *pag.* 3207. vbi narrat, Bythoniensibus in Polonia euanuisse metalla plumbi cum argento intermixto feracia, ob interfectos duos Sacerdotes ab oppidanis publico consilio, Petrum Parochum oppidi, & Nicolaum Concionatorem; & Dubrauius refert *lib.* 2. *histor. Boëm.* quòd cum Ceruomislius Boëmorum Princeps ad eruenda metalla rusticos traduxisset, fames grauissima Boëmiam inuasit.

Eadem quoque ratione † D. Greg. Thau- 11
maturgum lacum exsiccasse, quòd inter duos fratres litium causa esset, Greg. Nissenus in eius vita commemorat, & post eum Simon Maiol. *in dieb. Canicul.* 1. *tom. colloq.* 12. *Lacus, pag.* 433. qui etiam, *colloq.* 15. *Antra & hiatus, pag.* 493. ex Aristot. *de admirandis,*
cap. 50. recenset, † in metallis Lydiæ, iuxta Per- 12
gamum, quorum Cressus fuit auctor, consertum esse quoddam prælium, atque opifices in antrum, vnde metalla extrahebant, confugisse. Verùm ore obturato suffocatos, ipsósque, & omnia metalla, & metallorum vasa, lapidea facta esse. Neque abest Athenæi auctoritas *lib.*
3. *Dymnosoph. cap.* 1. vbi inquit, † Athenis 13
subitò salinas exaruisse, eò quòd super illas Lysimachus tributum imposuisset, nec nisi tributo

buto sublato rediisse. De quo etiam meminit ex nostris Cuiac. *lib. 3. obseru. cap. 31* & Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib. 3. cap. 31. pag. 371.* Quod pari modo ac ratione, patrum nostrorum memoria, contigisse in Hispaniæ salinis, dictis *de Fuentel à piedra*, prope vrbem Antiquariam, communis, ac consentiens illius prouinciæ fama vulgauit.

14 In hoc † quoque Peruano Regno à testibus fide dignis accepi, quòd cùm in argenti fodinis Vilcabambæ, ingens quædam vena detecta fuisset, quæ purum ferè, ac putum argentum ostenderet, cui malleus (vt dicunt) statim iniici posset, & lis grauis inter inuentores moueri cœpisset, eiusque occasione, interim dum causa terminabatur, ex præcepto iudicis ostium pessulatum, & obseratum fodinæ antro impositum esset; posteà cùm ad eandem accessissent, nihil penitus, quod argentum saperet inuenerunt. Et in Noua Hispania pariter contigit (vt mihi sæpe Capitaneus Lesmes de Oña, & alij oculati testes seriò narrarunt) quòd cùm viator quidam per cuiusdam rupis decliue, mulæ insidens, iter faceret, mulaque ferè labens, ferratis calcibus, puram sub exiguo luto quasi argenti laminam detexisset. Viator sica, quod potuit, extraxit, & loco (vt oportebat) probè signato, cùm ad fodinam pro more manifestandam Regios Mexicanos iudices adiisset; ibi graues lites & fraudes inuentori moueri cœperunt, ac tandem cùm ad locum ab eo designatum accessissent, inuenerunt quidem rupem illam cum altera ei è regione opposita, nouo quodam, & repentino miraculo iunctam fuisse, & terram, ingentem illum thesaurum, suis iterum visceribus abscondisse, adeò vt via, quæ inter duas illas rupes antiqua, & frequens esse solebat, per alios deinceps anfractus sternenda esset.

Inter varios autem modos, quibus citra grauem Indorum iniuriam, vel iacturam metallorum effossioni, & operationi consuli potest, il-
15 le primo loco se offert, vt † per seruos ad hoc emptos & dispositos exerceatur, quem tanquam licitum, & honestum apertè; sub quibusdam cautionibus admittunt, & probant P. Franciscus Suarez, & qui eum refert, & sequitur Ferd. Rebellus *de obligat. iust. lib. 1. q. 10. num. 12.* ne ingentes diuitiæ cessent, quæ ex hoc labore consequi solent, & toti orbi adeò sunt necessariæ.
16 Idémque † non tantùm præcipere, verùm summopere desiderare & commendare videntur plures Regiæ schedulæ, de hac fodinarum materia tractantes, & præcipuè illæ, quæ seruitiis personalibus nouam formam præscribunt, ann. 1601. & 1609. & recentior alia ann. 1620. quarum verba retulimus *sup. cap. 13. num. 46.* dum enixè iubent, vt Indi releuari curentur, seruique eorum loco, vbi possibile fuerit, mancipentur. Nam etsi † in seruis quoque huius one-
17 ris duritie taxari possit, iuxta text. *in §. sed & maior, Instit. de his qui sunt sui*, & ea quæ diximus *sup. cap. 5. num. 23.* & tradit D. Mich. de Arellano *de iuris ratione libr. 3. cap. 13. num. 2.* Petr. Fab. *lib. 3. semest. cap. 16. pag. 225. & seqq.* vbi inter alia probat, dominorum in seruos lenitatem, exemplo Dei maximè commendari: & in nostris terminis taxat Rebellus *d. q. 10. n. 20 pag. 72.* durissimum esse inquiens, Æthiopes recentes conuersos, & baptizatos, ad metalla huius Noui Orbis adigere, & melius se Turcas, & Mauros cum apostatis habere, quos *Renegados* vocant, quibus conuenit Sotus *de iust. & iur. lib. 4. q. 2. art. 3.* vbi ait, dominum non posse seruum exponere manifesto vitæ periculo. Adhuc tamen † ius, quod in seruorũ per- 18
sonas, ac vitam habemus, efficit quidem, vt minori iniuria etiam cum illorum periculo nostris commodis consulamus, *arg. l. in re mandata, C. mandat. l. sed si lege, §. consuluit, D. de petit. hæred.* ibi: *Dum re sua se abuti putant.* Et † *l. 2. D. ad* 19
leg. Aquil. vbi Caius I. C. *vers. Vt igitur apparet*, seruos pecudibus comparat; & mortuis Vlpianus, & Paulus *in l. intercidit 59. D. de cond. & demonstr. l. seruitutem, de regul. iur. & in l. 3. D. de cap. minut.* & pro nullis haberi iure ciuili, & nullam iniuriam pati, *in l. quod attinet 32. D. de reg. iur. & in §. seruus, Inst. de iniuriis*, & alia adducens Bonacosa *in tract. de seruis & famul. q. 55.* & Magerus *de aduocatia armata cap. 11. num. 574. & 615.* vbi probant, quod † seruus est 20
veluti alia res domini, & habet in eum ius vitæ, & necis: idem Magerus *cap. 13. n. 69. & 423.* vbi quòd seruis summa parendi necessitas iure imposita est, & salutem domini suæ propriæ præponere debent.

Quibus cohærenter apud Diod. Siculum, & alios Auctores, quos adduxi *supr. cap. 13. n. 38. & seqq.* comperimus, † Semiramim, quæ prima 21
metalla inuenisse dicitur, ea non aliter, quàm per captiuos exercuisse, & Simon Maiol. *in dieb. Canicul. tom. 1. colloq. 19. de metallis, pag. 597.* ex Strabone *lib. 3. de situ Orbis*, memoriæ mandauit, iuxta vnam vrbem Carthaginem, argento fodiendo quadraginta captiuorum hominum millia operam impendisse. Et idem accidisse
† in metallis Pyrenæorum montium, quæ olim 22
per seruos ad id deputatos cum incredibili quæstu exerceri solebant, narrat noster Ioan. Gerundens. *lib. 1. Paralip. Hispaniæ*, cuius verba recensui *supr. cap. 14. n. 74.* & tradit alia Georg. Agric. *de re metallica lib. 1.*

Ex eadem ratione descendit, vt prædictum seruitium magis etiam tolerabile videatur, † si per 23
Indos fiat, qui ad id voluntariè suas operas locent, aut per Hispanos, Æthiopes, vel Hybridas, quos *Mestizos*, vel *Mulatos* vocamus. Hi etenim omnes, † si congruo pretio, ac mercede donen- 24
tur, hoc onus, quamvis graue sit, subire non recusabunt, vt in nostra Hispania contingit, & in Hermania, atque aliis prouinciis, vbi metalla effodiuntur. Quinimò & in Potosiensi colle plures Indos voluntarios, quàm coactos deseruire *supr. hoc lib. cap. 4. n. 32.* tetigimus; & idem affirmat Agia *dict. resp. de seruit. pers. pag. 34.* dicens, eos, qui ex præscripto distribuebantur, sua tempestate fuisse 13400. Illos verò, qui spontaneas operas præberent, longè (vt plurimùm) hunc numerum excessisse.

Idem quoque ego in laboriosis illis Huancaueliccensibus argenti viui fodinis expertus sum, dum ibi visitatoris, ac gubernatoris munus exercui. Et scio in argenti fodinis *Oruro* vocatis, multis annis per conductos Indos, quos *Mingas*, vel *Mingados* appellant, ingentem argenti copiam extractam fuisse. Quod etiam † Nouæ- 25
Hispaniæ praxis admisit. Nam præcipuæ eius mineræ, quæ vocantur *de San-Luis, de Pachuca, & de Zacatecas*, voluntariis dumtaxat Indorum operis, aut emptis ad hoc Æthiopibus, excoluntur.

26 Quod quidem † in hoc Regno Peruano summè item curari debere, dictæ Regiæ schedulæ ann.1601. & 1609. & aliæ posteriores & anteriores apertis, & repetitis clausulis adhortantur, quarum memini *d. cap.4. num.46.* Nam etsi tanti, ac tam duri laboris, & seruitij damnum, & tædium, in eis quoque, qui hoc modo suas operas locant, notari possit, voluntas tamen, ac libertas, quæ Indis in eius susceptione relinquitur, illud minus graue, & magis iuri naturali, & ciuili conforme efficere videtur, 27 cùm † nullam iniuriam, nullúmque damnum posse videri accipere doceamur illos, qui volentes acceperint, *l. in diem addicto, D. de aqua pluuia arcend. l.1. §. vsque adeò, D.de iniuriis, l. sed si vnius, in princip.* vbi Accurs.& *l. si quis seruum 23. D. eod. l. generaliter 78. l. nemo videtur 145. l. quod quis 203.* vbi Petr. Faber, & alij, *D. de regul. iur.* cum traditis ab Aristot. *lib.5. Ethicor.* Quintil. *declam.11. de diuite accusato, Nulla nisi inuito pœna est* : & Gomez de Amescua *in tract. de potest. in seipsum lib.1. cap.2. & lib.2. cap.19.* vbi an quis possit locare operas suas in perpetuum.

Augebitúrque eiusmodi metallariorum, si-
28 ue operariorum numerus, † si aliquatenus à tributis, quæ soluere debent, exonerentur, & aliis prætereà priuilegiis, & exemptionibus inuitentur, quæ communi Romanorum iure metallariis concessæ sunt, in d. tit. C. de metallar. & ad nostros Peruanos Indos deducit Matienz. *d. tract. de moder. Reg. Perù, 5.par. cap.10.* & loquens de iis, qui Huancauelicæ argentum viuum effodiunt: Agia *vbi sup. 2.par. concl.7.pag.*
29 67. Facitque † quod in simili de colonis Thracensibus legimus *in l. vnica, C. illo tit. lib.11.* cum notatis per DD. ibidem, Pet. Gregor. *lib. 28. syntagm. cap.23. n.5.* Amescuam *vbi sup. lib. 2. cap.17. n.23.* & alios allegans Mastril. *de*
30 *Magistrat. lib.3. cap.4. n.417.* Et extat † nobilis schedula seruitij personalis ann.1609. quæ *in cap.4.* hanc voluntariorum Indorum operationẽ, & coadunationem eximiè in hoc ministerio commendat. Monétque, vt, si possibile fuerit, in ipsis mineralium locis, vel iuxta ea, eorumdem Indorum reductiones, congregationes, ac municipia fieri curentur, multáque priuilegia incolentibus concedantur; qua de re in aliis quoque schedulis actum est, quæ tamen ob varias, & graues difficultates, quæ in his congregationibus faciendis primo aspectu occurrere solent, hucusque executioni mandatæ non sunt, vt in alio loco dicemus.

31 Neque obstat, † quòd ij, qui se voluntariè locauerint, maiorem mercedem paciscantur, atque ita fodinarum domini minorem quæstum,& vtilitatem ex hac metallorum operatione,siue ne-
32 gotiatione percipient. Nam hic, † vt in cæteris rebus,pretium iuxta seruitij modum, & commodum vsus ipse inducere,& præfinire solet.Et quẽadmodum hodie, qui Indos voluntarios conducunt,licèt eis maius salarium persoluant, aliquid superlucrantur,idem ex post facto continget. Ne-
33 que audiendi esse videntur, † qui diuites fieri volunt,non tam ex metallis,quæ ex fodinis educunt, quàm ex Indorum sudore,quem iniquè defraudãt, contra *l.nam hoc natura, D.de condict.indeb. l.sine hereditaria, D de negot.gest.l.itaque fullo, §.1. D.de furt.* cum aliis, quæ adduximus *suprà cap. 4. num.26. cum seqq.*

Tertiò, non minùs conueniens erit, † vt 34 otiosi, & flagitiosi homines, siue Hispani sint, siue Indi, siue Æthiopes, serui, vel liberi, aut ex mixto eorundem semine Hybridæ, quibus valde hæ prouinciæ abundare noscuntur, scelerum suorum pœnas, hoc vtili labore dependeant, curentque iudices alia supplicia in hoc damnationis in metallum commutare, semper atque id facinoris, ac facinorosi grauitas, qualitasue permiserit, vt in relatis schedulis Regiis seriò cauetur: & apud Romanos, & alias nationes fieri solitum *sup. hoc lib. cap. 14. ex num.5.* abundè probauimus. Et in simili † de 35 pœna triremium iure nostro Hispano admonemur *in l.8. tit.11. lib.6. & in l.10. tit. 28. lib.8. Recop.* Et valdè probat Thom. Morus in † *Vtopia lib. 1. pag.25.* ibi: *Cur enim dubi-* 36 *temus,eam viam vtilem esse castigandis sceleribus, quam scimus olim tandiu placuisse Romanis, administrandæ Reipublicæ peritissimis. Nempè hi magnorum facinorum conuictos, in lapidicinas, atque fodienda metalla damnabant, perpetuis adseruandos vinculis, &c.* Et † Diod. 37 Sicul. *lib.3. cap.2.* relatus in Theatr. vitæ humanæ *volum.23. lib.2. pag.3969.* vbi ait, eos, qui præsunt Ægypti finibus, qui ad Æthiopiam, & Arabiam vergunt, vbi loca sunt metallorum feracia, ex quibus aurum educitur, magna hominum copia ad excudendum hoc aurum vti solitos: *Ægypti enim* (inquit) *Reges, crimine damnatos omneis, atque ex hostibus captos, insuper ob aliquam falsam calumniam, aut Regum iram in carcerem detrusos, interdum ipsos, interdum vniuersam cognationem, auro effodiendo deputant: simul sumentes facinorum pœnas, simul magnum quæstum ex eorum labore percipientes. Illi compedibus vincti, magnus hominum numerus, absque vlla intermissione die, noctéque operantur; nulla neque requie concessa, omnique ablata fugiendi facultate. Nam barbari milites, diuersa inuicem lingua, eorum custodiæ præsunt, quorum nullus, sermonis commercio sublato, aut precibus, aut amore potest corrumpi.*

Quod si in his regionibus practicetur, † vl- 38 tra auri & argenti beneficium, magnum aliud & præstantius bonum in morum reformatione sequetur, cùm hodie multa flagitia impunita relinqui soleant, vel leuius, quàm oporteat, vindicentur, eò quòd non prorsus vltimo supplicio digna iudicibus videantur, & hæ metallorum, aut triremium pœnæ in his prouinciis in vsu non sint. Contrà verò, plures etiam alij morte damnentur, qui si hoc seruitij, siue supplicij genus introducatur, eius laborem, & rigorem hilariter sustinebunt; æquitate simul cum Reipublicæ vtilitate, & necessitate pensata. Quo facto & Indi, qui hodie insontes tot ac tantis laboribus, & periculis subiiciuntur, ab eis, iustitia & ratione dictante, liberabuntur, vt sic augeri & refici possint, aliísque Reipublicæ muniis superesse. Et sontes, qui eidem Reipublicæ onerosi, & perniciosi esse noscuntur, eodem supplicio vtiliter punientur, & absumentur, serui pœnæ manentes, quemadmodum scribit Imp. Iustinianus *in §. pœnæ seruus, Instit. quib.mod.ius patr. potest.* soluitur, vbi alia adducunt Balduin.& alij.

Neque hoc nouum, aut durum censeri debebit.

39 bebit, † cùm Romani vel ob solam voluptatem, publicámque lætitiam, tot hominum millia, quotannis damnare solerent, vt gladiatorum pugnas in publicis spectaculis edentes, se inuicem interimerent, vel cum bestiis feris in arena decertarent, vt latè præter alios tradit, & execratur Petr. Feb. *lib. 1. semestr. cap. 6. pag. 38.* Guid. Pancirolus *in thesaur. var. lect. lib. 1. cap. 46. pag. 57. & lib. 3. cap. 252. pag. 316.* noster eruditiss. D. Franc. Amaya *lib. 3. obseruat. cap. 5. n. 70.* & tetigi Ego *lib. 2. de Ind. iure cap. 14. n.*
40 87. Et † multi sint casus, in quibus seruitus imponi possit pro pœna, quos eruditè recenset P. Lud. Molina *de iust. & iur. tract. 2. disp. 33.*
41 Adeò † vt etiam mulieres criminosæ ad salinas damnari solerent, vt tradit Vlpianus *in l. aut damnum 8. §. in ministerium, D. de pœnis*, & Pomp. *in l. mulier 6. D. de cap. & postlim. reuers.* & in calcariam, vel sulphuratiam mitterentur, vt dicitur *in eadem lege aut damnum, §. in calcariam*, hoc est, ad calcem, vel sulphur effodiendum, non ad coquendam, vt ibi exponit Accurs. quem benè notat Pancirol. *vbi sup. lib. 2. cap. 138. pag. 234.*

42 Et † publicanos, qui fodinas auri & argenti conductas habebant, vsos fuisse metallariis, qui in opus metalli damnati essent, satis ostendit I. C. *in l. 1. §. 1. D. requir. reis*, Cassiodor. *lib. 9. epist. 3.* & Bulenger. *de Rom. Imper. lib. 9. cap. 22.*

43 Et in variis nationibus vsu receptum reperitur, ad mortis supplicium rarò procedere, & eius loco delinquentes ministeriis publicis mancipare, vt benè obseruat Balduin. *in §. serui autem ex eo, Inst. de iure person.* & Thomas Morus in ficta illa sua, sed eleganti Vtopiensium Republica, quam veluti aliarum Ideam confinxit *d. lib. 1. pag. 25. & 26. & lib. 2. pag. mihi 115.* vbi ita ait:
44 † *Sed ferè grauissima quæque scelera seruitutis incommodo puniuntur; id siquidem, & sceleratis non minus triste, & Republica magis commodum arbitrantur, quàm si mactare noxios, & protinus amoliri festinent. Nam & labore quàm nece magis prosunt, & exemplo diutius alios absimili flagitio deterrent. Quod si sic habiti rebellent, atque recalcitrent, tum demum velut indomitæ belluæ, quos coërcere carcer, & catena non potest, trucidantur, &c.*

45 Idem etiam † Sinenses facere solent, apud quos rei capitales rarò morte damnantur, sed ad ingentes illos muros reficiendos mittuntur, quibus se à Tartaris diuidunt, & defendunt, vt tradit Nicol. Trigaultius in hist. Sinarum lib. 2. & oculatus testis Eman. Mendez Pinto, qui ibidem pluribus annis laborauit, *in suis peregrination. fol. 129.*

46 Et apud Diod. Siculum *lib. 1. cap. 5.* † de Sabaco Æthiopum Rege legimus, quod Ægyptiorum capite damnatos nequaquam mortis affecit pœna, sed opus facere vinctos compedibus per vrbes coëgit, quæ res non paruo extitit vectigali, multas enim ex eo seruitio pecunias contraxit, eorum opera multos aggeres construxit, fossas variis locis opportunas fecit. Ita & pœnæ acerbitatem leniuit, & inutilem pœnæ asperitatem in magnum commodum vertit.

Quibus non oberit, si fortè ex aduerso repli-
47 cauerit quispiam, † quòd ij, qui metallicam negotiationem exercent, Indos, vel alios delictorum causa damnatos, recipere recusabunt, alere, & custodire nolentes homines edaces, & contumaces, vt in simili inquit Terent. *in Phorm. act. 2. scen. 2.* vbi de iis agens, qui creditoribus addicuntur ob æs alienum, quod eis soluere nequeunt, Phormionem ita loquentem introducit:

Aliis aliud est periculum, vnde aliquid abradi potest,
Mihi sciunt nihil esse, dices, ducent damnatum domum;
Alere nolunt hominem edacem.

Cuius meminit Freder. Husanus *in tract. de hominib. propriis q. 6. princip. n. 20.* Nam ad id publica auctoritate compelli deberent, vt loco Indorum innocentum, quos hodie ita anxiè expetunt, & excoriant, hos pœnatum seruos acciperent, eosque, vt tales, alere, & ne aufugiant, cōpedibus, vel catenis seruare, aliisque suppliciis coërcere pro arbitrio possent, quemadmodum cum seruis Æthiopibus faciunt, & cum iis, qui ad triremes damnantur, & in terminis damnatorum in metallum obseruat Accurs. *in d. l. aut damnum, §. in metallum, D. de pœn. & in d. §. pœnæ seruus, Instit. quib. mod. ius patr. potest soluitur*, ibi: *Et ij ne fugerent, ligabantur, & pondere quodam opprimebantur, vt ferro, vel alio modo.* Vbi idem tradunt DD. præcipuè Aldobrandin. *n. 69.* Husanus *sup. cap. 7.* & latè Farin. *in prax. crim. lib. 1. tom. 3. q. 19.*

Vbi etiam disseritur, † qualiter in aufugientes, & rebellantes procedendum sit? vt vel tem- 48
pus pœnæ eisdem duplicetur, vel si incorrigibiles fuerint, trucidentur, vt ait Thom. Morus *vbi sup. d. pag. 115.* & iterum *d. pag. 26.* ibi: *Ipsi damnantur in opere, ac nisi atrociter commissum furtum est, neque clauduntur ergastulo, neque gestant compedes, sed liberi, ac soluti in publicis occupantur operibus detrectantes, ac languidius gerentes sese, non tam vinculis coërcent, quàm excitant verberibus; strenuam nauantes operam, absunt à contumeliis, noctu tantùm nominatim censiti, cubiculis includuntur; præter assiduum laborem nihil incommodi est in vita, aluntur enim haud duriter, qui publicæ rei seruiunt, &c.*

Rursus non obstabit, † si quis obiiciat eius- 49
modi media facilius concipi, & calamo scribi, quàm ad praxim reduci, & executioni mandari posse, ad tot metalla effodienda, & expelienda, quot Regi & Regno nostro necessaria esse videntur. Nam ad primum respondeo cum Plinio *lib. 25. cap. 9.* & aliis adductis *sup. cap. 14. num. 47.*
† quæ præclara sunt, nunquam nisi magno ne- 50
gotio contingere, & difficultates, atque impedimenta, quæ in hoc, de quo agimus, opponi
possunt, non tam ex re ipsa prouenire, † quàm 51
quòd facili, & compendioso Indorum seruitio assueti, illud licèt iniustum, & perniciosum esse agnoscamus, deserere nolumus, & remediis locum dare recusamus, vbi quæ fuerant vitia mores sunt;
teste enim Plutarch. *in moralib.* † *Vt difficillimum, ac periculosum est annosas arbores, quæ iam latè sparsere radices, reuellere loco, & alio transplantare. Ita Rempublicam longo tempore suis inueteratam institutis ad aliam vitæ rationem traducere non licet, citra maximos motus.* 52

Cui arridens † Leo Papa *in epist. 9.* quæ habe- 53
tur *in cap. verum, 45. distinct.* magis in nostris

terminis ait: *Mens pecuniæ auida, nec abstinere nouit à vitiis, nec gaudere concessis, nec pietati*
54 *adhibere concessum.* Sed non ideò minus, † vbi consuetorum prauitas cernitur, ab eis recedere de-
55 bemus, cap. fin. cum vulgat. de consuet. † sperantes ea, quæ de nouo iuxta rationis, & æquitatis normam statuuntur, paulatim etiam in mores coalitura, & ipso vsu nobis grata, & vtilia futura. Nam vt rectè inquit Plin. *in Panegyr. Multum in commutandis moribus hominum medius annus valet, in Principum plus.* Et melius Polyb. lib. 10. sic inquiens: *Sæpe ea, quæ initio non difficilia tantùm esse, verùm omninò fieri non posse videbantur, mox vt accessit tempus, & consuetudo facillima omnia euadunt*, vt statim etiam cum Plutarcho trademus, acciditque illud, quod non minus scitè, quàm verè Senec.
56 dixit † *epist.* 104. *Multa non audemus, quia difficilia, quæ quidem ideò sunt difficilia, quia non audemus.*

57 Ad secundum autem fit satis, † negando ex prædictis mediis sufficientem metallariorum numerum coadunari non posse, cùm in aliis pro-
58 uinciis contrarium appareat. In † quibus nunquam viri pij & prudentes aliis operariis vti solent, vt præter Auctores suprà relatos, non semel agnoscit Zipæus *d. lib. 3. de Magistrat. cap. 20. n. 13.* sic inquiens. *Igitur Principes, qui metalla in terræ visceribus latentia scrutantur, operis conductitiis, damnatis reis, hostibus captis, naturæ diuitias eruunt, ærarium insigniter iuuant, subditosque suos graui tributorum onere leuant.* Et vtcunque res cedat, & verum esse, experiundo agnoscamus, quòd minor auri, atque argenti copia ob hanc causam extrahatur, ea contenti esse
59 debemus, cùm † licitè parta, maiores, ac meliores fructus, & effectus, annuente Deo, ex illa sperare possimus, quàm ex ingentioribus diuitiis, quæ anteà ex sudore, ac labore, ne dicam sanguine
60 Indorum, conflatæ dicuntur, † iuxta illud *Prouerb. 15. vers. 16. Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles*, & tradita *sup. cap prox. n. 51.*

61 Nam † si regulariter valet argumentum, quod ex effectibus sumitur, vt per Euerard. *loco 21. pag. 133.* & Camill. Gallinium *de verb. signif. lib. 5. cap. 17. num. 57.* non temerè coniectari licebit, thesauros hucusque extractos, vel ex hoc maximè onere Deo parum acceptos
62 fuisse, † cùm neque in bellis fidei hostibus inferendis, Regio patrimonio augendo, & his prouinciis illustrandis, ac conseruandis, ad quæ destinari dicuntur, aliquid profecisse videamus, quin potius omnia in peius lapsa, & extranea Regna nobis, nostræque Religioni contrária ex eisdem diuitiis locupletata, iuxta illud *Eccles. 10. Transferetur de gente in gentem propter iniurias, & contumelias, & diuersos dolos*; & *Prouerb. 22. Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.* Quæ maledictio terribilius etiam exprimitur *in sancto Iob cap. 27.*

63 Quo argumento in simili vsum reperio † D. Greg. *in regist. lib. 4. epist. 33.* cuius meminit Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 5. num. 11. ad finem*, & noster Ioseph. Acosta *de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 9. in fine*, vbi ad Constantiam Augustam Constantinopolitanam scribens, eámque rogans, vt marito Italiæ oppressionem, & miseriam ob multa, & varia tributa, quæ pendere cogebatur, repræsentaret, sic inquit: *Sed ego suggero ad hoc, vt & si minores expensæ in Italia tribuantur, à suo tamen Imperio oppressorum lacrymas compescat. Nam & idcircò fortassè tantæ expensæ in hac terra minus ad vtilitatem proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiant ergo serenissimi Domini, nil cum peccato colligi: nam scio quia, etsi parum Reipublicæ attribuitur vtilitatis, ex eo multum Respublica adiuuatur. Quòd etsi fortassè contingat, expensis minoribus minus adiuuari, melius est tamen temporaliter nos non viuere, quàm vos ad æternam vitam obstaculum aliquod inuenire.* Et quòd
propter † peccata veniant aduersa, text. *in Auth. vt non luxurien. contra nat. circa med. & in c. 2. de purgat. vulg.* & habetur latè per Roch. de Curte *in c. fin. de consuet. col. 3. in fin.* & Hippolyt. de Marsil. *sing. 530.* 64

Estque (iudicio meo) grauior hic, de quo loquimur casus, & magis durior, quàm ille de quo D. Gregor. scribit. Nam ibi in defensione eorum, qui soluebant tributa, totum illud expendebatur.
At hic † Indi sunt, qui minus hac defensione 65
gaudent, & de vtilitate harum diuitiarum participant, quas † Hispani vbique prodigè consumimus, 66
& ad extranea Regna transferimus, ita vt nobis solùm otiositatis damnum, & agriculturæ aliorúmque laborum, & artium obliuionem, & contemptum reliquisse videantur, quibus sublatis Respublica perit, iuxta illud Herod. *lib. 5. post princip. Otiosum esse pro honestissimo habetur, agriculturam verò pro contemptissimo*, & alia, quæ adduxi *sup. cap. 7. per totum*, & *cap. 14. num. 110. & seqq.* vbi ex eadem ratione vsurarum prohibitionem, & censuum damna deduxi.

Et † ita similiter legimus ex fluxu, & luxu pe- 67
regrinarum diuitiarum, Spartanam, Romanam, & alias celebres Orbis Respublicas pessũ ire cœpisse, vt cum Plutarcho, Tito Liuio, & aliis obseruat Borrell. *de præst. Reg. Cathol. cap. 51. num. 28.* vbi de luxuria Asiatica, & quanta damna Romanis intulerit. Pet. Fab. *lib. 1. semestr. pag. 94.* vbi de luxu & voluptate Tarentinorum, Pineda Franciscan. *in Agricult. Christ. dialog. 19. §. 25.* Simon Maiol. *in dieb. Canicul. 1. tom. dial. de Metallis, pag. 599.* & eo tendens Iuuenal. *satyr. 6.* dum ait:

Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Diuitiæ molles.

Lucan. 1. *Pharsal.* ibi:

——————— *Sed publica belli*
Semina, quæ populos semper mersê potenteis
Namque vt opes nimias mundo fortuna subuecto
Intulit, & rebus mores cessere secundis, &c.

Et eleganter Aristot. *lib. 5. Politic. cap. 4. & 8.*
in fine, dum generaliter docet † nimiam opu- 68
lentiam publicam tranquillitatem plerumque turbare, Cicer. *lib. 2. officior.* inquiens: *Corrupti sunt deprauatique mores admiratione diuitiarum.* Et melius Seneca *epist. 71.* vbi de Imperiorum, atque vrbium casu, & interitu agens: *Alias* (inquit) *destruent bella, alias desidia, paxque, ad inertiam versa, consumet, & magnis opibus exitiosa res luxus.*

His adiicere possumus, † quod etsi con- 69
tingeret, prædicta media vsquequaque sufficientia non esse, ad Indos subleuandos, &

argentum,

argentum, quod tantopere expetimus, extrahendum, alia quidem quæri deberent, antequam in totum ipsi Indi pereant, & hæc Respublica dilabatur. Ne in nos aliquis illud Tit.
70 Liuij contorqueant † *lib. 1. in princip. Nec vitia nostra, nec remedia pati possumus, melius erit remedia ferre, quàm morbo perire.*

71 Quorum præstantissimum erit, † vt tam in his regionibus, quàm in ipsa Hispania, Hispani homines laborare cogantur, sciantque & vomeri, & oneri manum iniicere, neque omnia ex Indorum labore, & sudore paranda.
72 Nam † vt præclarè dicere solebat Excellentiss. Prorex Marchio de Montesclaros, qui summa prudentia, & dexteritate Mexicanas & Peruanas prouincias diu gubernauit, & res Indicas penitissimè calluit, tunc cum eis feliciter actum erit, vbi hoc Hispani didicerint, & vel deficientibus Indis, eorum vices obire, aut subire non
73 recusauerint. Et socordia, † quæ nunc eos terret, atque ad hæc munia velut inhabiles reddit, mox ipsa consuetudine cessabit, vt egregiè docuit Plutarch. in lib. de liberis educandis, sic inquiens: *Socordia naturæ vires perimit, doctrina tollit ignauiam. Facilia quæque ipsos fugiunt negligentes, difficilia verò cura, & vigilantia capessuntur. Quæ corporis fortitudo non obtunditur, & propter incuriam, mollitiem, ac malam hebetudinem non perit? Quæ autem imbecilla adeò natura, quæ per exercitationem, atque certamina ad maximas non augeatur vires? &c.* Quò etiam tendit illud Ouidij *lib. 2. de arte amand.*

Quod malè fers, assuesce, feres benè, multa vetustas lenit.

Et 3. *Trist.* 2.

Pone metum, valeo: corpúsque quod antè laborum,
Impatiens nobis inualidúmque fuit,
Sufficit: atque ipso vexatum induruit vsu;
An magis? infirmo non vacat esse mihi.

74 Optimum † quoque, & maximum vectigal Princeps conflabit, si in se, & suis vassallis, tam Indicis, quàm Hispanis, parsimoniam amauerit, & antiquam viuendi normam in vsum redegerit, sumptúsque superfluos, quantum fieri possit, excusauerit. Nam vt inquit Dion Cassius *lib. 52. Diuitiæ magnæ non tam multa accipiendo, quàm non multos sumptus faciendo colliguntur*, quem & plura alia in hanc rem citat Bobadilla *lib. 5. Polit. cap. 5. num. 9. & 10.* eruditè Petr. Fernandez Nauarrete *in eleganti tract. de conseruat. Monarch. discurs. 31. & seqq.* & Matth. Lop. Brauo *d. lib. 3. de regendi ratione*, & tetigi *in cap. præced. num. 56.* prosequitúrque Franc. Zipæus *de Magistrat. lib. 4. cap. 28. num. 6. & seqq.* & Adam Contzen *lib. 8. Polit. cap. 9. & 13.* vbi ostendunt, quod bona œconomia & parsimonia Principis, est præcipuus eius thesaurus. Quibus
75 addere possumus † Senec. graphicè, & grauiter hanc sententiam proponentem, & exornantem *lib. de tranq. vitæ cap. 9.* his verbis: *Placebit autem hæc nobis mensura, si prius parsimonia placuerit; sine qua nec vllæ opes sufficiunt, nec vllæ non satis patent: præsertim cùm in vicino remedium sit, & possit ipsa paupertas in diuitias se, aduocata frugalitate, conuertere. Assuescamus à nobis remouere pompam, & vsu rerum ornamenta metiri. Cibus famem domet, potio, sitim: libido, quà necesse est, fluat. Discamus membris nostris inniti, cultum victúmque non ad noua exempla componere, sed vt maiorum suadent mores; discamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracundiam lenire: paupertatem æquis oculis aspicere, frugalitatem colere, etiamsi nos pudebit desideriis naturalibus paruo parata remedia adhibere, spes effrænatas, & animum in futura eminentem, velut sub vinculis habere, id agere, vt diuitias à nobis potius, quam à fortuna petamus, &c.*

Et certè † plura sunt regna, in quibus auri & argenti venæ, vel non reperiuntur, vel 76
non effodiuntur, vt Germania, Italia, Gallia, Belgium, & aliæ, quæ tamen non ideò minus, & potentia, & robore valent, & ciuibus vrbibusque ornatissimis, ac numerosissimis florent, quia plures alij sunt modi, ac viæ, quibus pecunia per Principes quæri possit, de quibus Adam Contz. *vbi sup. cap. 14 & seqq.* Ipsaque nostra † Hispania, quamvis dictorum me- 77
tallorum copia ab omnibus copiosissima, ac ditissima prædicetur (vt constat *Machab. 1. cap. 8.* Latino Pacat. Claudiano, Choppino, & aliis, quorum meminit Didacus Valdes *de dignit. Hispan. cap. 4. in fin.* eruditiss. Madera *de excellent. Hispan. cap. 10.* Pineda *de reb. Salom. lib. 4. cap. 15.* vbi, quòd propriæ Hispaniæ nostræ diuitiæ contemnuntur, & alienæ appetuntur, & insignis I. C. Alphonsus Carrança *de monet. 1. part. cap. 3. & part. 3. cap. 1.* & nos alio loco dicemus) parum in eis effodiendis insudat, ne subditos vexet, & conterat, quorum † leuamen, & conseruatio inter 78
præcipuos Principis quæstus, ac thesauros connumeratur, vt etiam tetigi *sup. cap. præced. num. 49. & seqq.* & docet Imp. Iustin. *in Auth. vt iudices sine quoque suffragi. §. cogitatio, & l. 14. tit. 5. part. 2.* ibi: *El mejor tesoro que el Rei ha, è el que mas tarde se pierde, es el pueblo quando bien es guardado, è entonces son el Reino, y la Camera del Emperador, ò del Rei ricos y abondados, quando sus vassallos son ricos, y su tierra abondada.* Et tradit alia Bobadilla *vbi sup. num. 10. verb. A este proposito.*

Vnde nescio, quo iure totum hoc pondus 79
his in regionibus miseris Indis iniungi debeat, quos vel ob id leuare, & reficere deberemus, ne ipsæ, quæ expetuntur, diuitiæ, in totum, ipsis deficientibus, deficiant, provt exteri iam ominantur, & comminantur, & non citra nasum, aut satyram nobis obiiciunt; vt constat ex his, quæ dixi *cap. proxim. num. 39.* Barclaio *in satyr. 2. par. pag. mihi 322.* & Iust. Lips. *de constantia lib. 2. cap. 22.* vbi de strage, & vastatione harum prouinciarum agens post alia, sic ait: † *Vbi tu es insularum maxi-* 80
ma Cuba? vbi tu Hayti? vos Lucaiæ? quæ olim sexcentis singulæ, aut denis hominum millibus succinctæ, atibi vix quindecim ex iis retinuistis in semen, ostende etiam te Paulum tu Peruana, tu Mexicana ora. Heu miram miserámque faciem immensus ille tractus, & verè alter Orbis vastus attritúsque apparet, non aliter, quàm si cœlesti quodam igne deflagrasset! Et † extat 81
notabilis schedula Regia eandem desolationem dolens ann. 1601. cuius verba retuli *suprà hoc lib. cap. 4. num. 46.* In qua etiam subiungitur,

subiungitur, quod suprà dicere cœpi, nempè vt omnes Indorum misereamur, & pro eorum conseruatione laboremus, vel ea saltem ratione, quòd illis indigemus, omnibus vtiles sunt, & omnia illis deficientibus deficient. Quod iterum repeto, & auctoritate Concilij Limani communio *infrà hoc lib. cap 27. num. 15. & 16.* Vnde & in prouerbium apud nos abijt: *Que no aurà Indias mas de mientras huuiere Indios.*

82 Neque in contrarium vrget ratio bellorum, quæ Rex noster Piissimus cum diuersis eisdemque potentissimis hostibus gerit, quibus sine ingenti pecuniarum vi obuiam iri posse nequaquam videtur, cùm omnes in Crassiano illo consentiant, atque conspirent: *Nullam auri vim satis esse Principi, cui sit alendus exercitus.* Nam thesauri ad hoc sufficientes non deficient, si alioqui Regij reditus, & prouentus, vt oportet, 83 administrentur, & † (quod præcipuum est) Reges & homines nostri sibi persuaserint, Regni defensionem, & hostium propulsationem ab his maximè diuitiis petendam non esse, sed potius à virtute, & fortitudine sua, qua sola Maiores nostri olim, cùm hoc Indico auro, & argento carerent, Imperium & gloriam Hispaniæ ita dilatarunt, vt eisdem quibus terra fini- 84 bus terminetur: teste † enim Cicerone *lib. 2. officior. Malè se res habet, si quod virtute ef-* 85 *fici debet, id tentatur pecunia.* Cui † si assuescamus, & in ea spem nostram, ac præcipuum munimentum constituerimus, quotidie magis eius cupiditate inescabimur, etiam si nobis dentur Persarum montes, qui, vt Plautus in Sticho inquit, esse auri perhibentur. Quò respiciens D. Ambros. *serm.* 81. relatu à Gratiano *in* 86 † *cap. sicut 47. dist.* sic ait: *Sicut ij, qui per insaniam mente translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident: ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat, gratiùs aurum intuetur* 87 *quàm solem.* Et eleganter † Seneca *Tragæd. in Hercule Oetæo.*

Cupit hic gazis implere famem,
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit, Istri: nec tota sitim
Lydia vincit: nec quæ Zephyro
Subdita tellus, stupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum;
Nec si totus seruiat Hebrus
Ruraque diues cingat Hydaspes,
Intraque suos currere fines
Spectet toto flumine Gangem,
Auidis auidis natura parum est.

88 Et magis in nostris terminis † Ouid. *lib. 1. Fast.* vbi de Romanæ auaritiæ fomite ob diuitias partarum prouinciarum quotidie magis succrescente, sic inquit:

Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis
Dum populus pauper, dum noua Roma fuit.
At postquàm fortuna loci caput extulit huius,
Et tetigit summos vertice Roma Deos:
Creuerunt & opes, & opum furiosa libido,
Et cùm possideant plurima, plura petunt,
Quærere vt absumant absumpta requirere certant.
Atque ipsæ vitiis sunt alimenta vices.
Sic quibus intumuit suffusa venter abunda;
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Sed nescio an meliùs, & ad rem nostram accommodatiùs idem expresserit Petron. Arbiter, sic canens:

Orbem iam totum victor Romanus habebat
Quà mare, quà terrā, quà sidus currit vtrumque
Nec satiatus erat, grauidis freta pulsa carinis
Iam peragrabantur: si quis sinus abditus vltrà
Si qua foret tellus, quæ fuluum mitteret aurum
Hostis erat: fatisque in tristia bella paratis,
Quærebantur opes, non vulgò nota placebant
Gaudia, non vsu plebeio trita voluptas.

Nimirum † quia semper victoribus moris fuit, 89 ignotas quaslibet diuitias, & delicias subactarum prouinciarum in suum Imperium transferre, vt insinuauit Lucan. lib. 3.

———————Tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem Punica bella,
Quē dederat Perses, quem victi præda Philippi.

Et meliùs Claudian. in Panegyr. Ailicon.

———————Instarque trophæi
Retulit ignotum gelidis vectigal ab oris.

CAPVT XVII.

De aliis quæstionibus circa Indorum vsum, & distributionem in eisdem metalli fodinis, aliisque seruitiis, vsu frequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Indi metallarij an illis distribui possint, qui fodinas non habent?*
2 *Seruitij personalis causa, & vtilitate cessante, illud quoque cessare debet.*
3 *Indi seruitiales vt illis solùm dentur, qui fodinas, vel prædia habent, pluribus schedulis cauetur.*
4 *Indos seruitiales qui dant, vel recipiunt, cum non habeant fodinas, vel prædia, quæ excolant, peccant, & ad restitutionem tenentur.*
5 *Indi dari aliquando possunt ad perscrutandas nouas venas metallorum.*
6 *Re aliqua permissa, permitti videntur ea omnia, per quæ peruenitur ad illam.*
7 *Præparatorij, & præparatiui, idem est iudicium.*
8 *Metallorum vtilitas non potest perpetuari, nisi noua venæ quærantur, & subrogentur in locum aliarum, quæ deficiunt.*
9 *Destinata quæ sunt ad aliquam rem, eiusdem rei nomine, & iuribus gaudent ex ipsa destinatione.*
10 *Indos sibi ad metalla, vel prædia distributos, qui ad alia opera traducunt, vel aliis vendunt, aut locant, grauiter peccant.*
11 *Indi, quos vocant, de Faldiquera, & eorum nundinatio, semper damnata, & puniri iussa.*
12 *Vectigalia, & reditus Regis valdè minuuntur ex fraudibus, quæ fiunt in seruitio personali Indorum.*
13 *Vtilitatis publicæ, & bonorum, vel redituum ad Principem spectantium semper summa ratio habenda est.*
14 *Locare rem quam conduxit, licèt quis regulariter*

ter possit, hoc aliquibus casibus limitatur, & qui illi?

15 L. plenum 12. §. si vsus, D. de vsu, & habit. *expenditur.*

16 *Furtum committit, & ad restitutionem tenetur, qui rem, quam vtendam accepit, in alios vsus conuertit.*

17 *Indi non peccant, vbi pecunia redimunt excusationem seruitij mineralium.*

Vexationem iniustam potest quis pecunia redimere, ibidem.

18 *Indi non possunt vendi, neque in contractum deduci, etiam si prædia, vel fodinæ, quibus solent distribui, vendantur.*

19 *Indos seruitiales debent petere à Gubernatoribus, qui in aliorum fodinis, vel prædiis succedunt.*

20 *Iniuriam, quis recipere videtur, si non impetret à Principe, vel locum eius tenente ea, quæ aliis concedere soliti sunt.*

L. 1. §. permittitur, de aqua quotid. & l. proximè 10. D. de ritu nupt. *ponderantur, & illustrantur, ibidem.*

21 *Adscriptitij possunt vendi cum fundo, & veniunt in eius accessionem, & fugientes ad illum vndecunque reuocantur, & quare?*

22 *D. Nicolaus Ferdinand. à Castro ex equestri Ordine D. Iacob. citatur, & laudatur.*

23 *Indos sibi distribui solitos, licèt dominus fodinæ vel prædij non possit expressè vendere, benè tamen potest prætextu concessionis eorum maius pretium pro ipso prædio, vel fodina petere.*

24 *Spes multoties potest æstimari, & in contractum deduci.*

25 *Expressa multoties nocent, quæ aliàs, tacitè comprehensa, non nocent, neque vllum vitium habent.*

26 *Alienari multa per se sola non possunt, quæ tamen cum vniuersitate bonorum transeunt.*

27 *Accessoriè frequenter licet quod principaliter non liceret.*

28 *Res plerasque propter accessiones eminus, quæ & solent rebus ipsis pretiosiores esse.*

29 *Fundi qui habebant adscriptitios, pluris apud Romanos æstimabantur.*

30 *Emptor, vel conductor fodinæ, aut prædij, cui Indi solent distribui, an agere possit de euictione, vel enormi læsione, si illi sibi à gubernatore posteà denegentur?*

31 *Casus futuros, aut iniuria iudicis prouenientes, emptor non præstat.*

L. Lucius 11. & l. si per imprudentiam, D. de euictionibus, *expenduntur, ibid.*

32 *Euenire quod potest, vel solet, quilibet prospicere debet.*

33 *Deceptus dici non potest, qui ius publicum sequitur.*

34 L. verum 12. §. sciendum, D. de minorib. *ponderatur, & illustratur.*

35 *Spei solius venditio, si posteà effectus non succedat, quando faciat locum euictioni, vel læsioni?*

36 *Argenti fodinis nouiter repertis Indos distribuere, probibitum est, & reprobatur contraria opinio Patris Agia.*

37 *Indi cur nouis fodinis distribui probibeantur?*

38 *Necessitatis, vel vtilitatis publicæ causa cessante, cessant etiam, quæ ob eam introducta sunt.*

39 Cap. quod pro necessitate 1. q. 1. & c. quod pro remedio 1. q. 7. *expenduntur & illustrantur.*

40 *Gabellam, siue Alcaualam, quæ in Castella exigitur cessare debere, qua ratione putet Card. Toletus, qui reprobatur.*

41 *Argenti fodinis pauperibus, hoc est, parum proficuis, Indi non sunt distribuendi, & schedula, quæ ita iubent.*

42 *Medicamentis, quæ in se venenum continent, solùm vti licet, ad maius malum vitandum.*

43 *Indi cùm sint paucissimi, & fodinæ plures quotidie reperiantur, non possunt omnibus assignari.*

44 *Dom. D. Ludou. à Velasco apophtegma refertur, & laudatur.*

45 *Indi non possunt compelli, vt deferant victualia, & alia necessaria ad eos, qui in fodinis laborant, suis sumptibus, vel minori pretio.*

46 *Rusticani, & coloni ad alia obsequia euocandi non sunt.*

47 *Metallorum extrahendorum causa, an & quatenus liceat loca malè sana, aut etiam pestilentia intrare, aut inhabitare.*

48 *Pericula si timeantur, nauigare non licebit, nec iustis bellis operam dare.*

49 L. 3. & l. Senatus 35. §. mortis, D. de donat. causa mortis, *expenduntur.*

50 *Periculum mortis si euidens sit in fodinis, peccant, qui eas ingrediuntur, & effodiunt.*

51 *Vitam pro omnibus mundi thesauris prodigere quis non debet.*

52 *Fodinæ, quæ habent venena, aut aliud virus innatum, vel pestilens, deserendæ sunt.*

53 *Solifuga aimal si sit in fodinis, deserendæ sunt, & quid sit Solifuga.*

54 *Dæmones truculenti si infestent laborantes in fodinis, deserendæ sint, & exempla de his, & de aliis, qui mites, vel sedati vocantur, & si subterranea habitant.*

55 *Clerici qualiter ab operatione, seu negotiatione metallorum probibiti sint per schedulas Regias, quæ referuntur.*

56 *Metalla liberè per quoscumque, tam Hispanos, quàm Indos quæri, effodi, ac laborari posse generaliter permissum est.*

57 *Clericis quibus rationibus mineralibus intendere prohibitum sit?*

58 *Clerici ab omnibus actibus, in quibus humanus sanguis effunditur, abstinere debent.*

59 *Papa non potest Clericis licentiam concedere, vt sanguinem humanum effundant.*

60 *Negotiatio omnis, & maximè mæchanica, Clericis probibita est, & schedula de hoc agentes.*

61 *Concilij Limensis verba referuntur, strictè negotiationem, & mineralium operationem Indorum Parochis probibentis.*

62 *Clerici, qui hereditario iure in argenti fodinis succedunt, quatenus in illarum vsu, & gaudio conseruandi sint?*

EX prædictis possumus facilè aliquarum quæstionum resolutionem deducere, quæ

quæ in his regionibus quotidie solent inter viros doctissimos agitari. Quarum illa sit prior,
1 † an Indi metallarij illis distribui possint, qui fodinas non habent, ex quibus aurum, vel argentum extrahi possit? Idémque pariter tractari licebit de aliis, qui agriculturæ prætextu iis assignantur, qui prædiis carent, ex quorum fructu annona Reipublicæ necessaria colligi valeat. Nam si eiusmodi coactorum seruitiorum duritiem, hac sola publicæ vtilitatis considera-
2 tione defendimus, manifestè constat, † ea cessante, seruitij quoque iustificationem cessare, *l. adigere*, §. *quamuis*, *D. de iure patron. c. cùm cessante*, *de appell.* cum multis aliis, quæ copiosè congerit Tiraq. *in tract. de cessante causa*, *per totum præcipuè num.*91. 130. 210.
3 243. & 244. Atque ita † expresiè decisum pluribus schedulis reperitur, & præcipuè in illis, quæ de seruitio personali vocantur anni 1601. *cap.*19. & anni 1609. *cap.*21. vbi cauetur: *Que en ningun caso se haga el repartimiento en las personas que quisieren los Indios para venderlos à los dueños de minas, y de ingenios, ni tampoco se den los dichos Indios de repartimiento, sino aquellos què actualmente, y por su cuenta beneficiaren los ingenios, y minas que tuuieren propias, ò arrendadas, y lo mismo se entienda respeto de las demas haziendas.*

4 Eáque propter tam eos, † qui Indos sub hoc colore distribuunt, quàm qui recipiunt, contra iustitiam commutatiuam peccare, & ad restitutionem fraudati laboris, & sudoris Indorum, eisdem, quinimò & Reipub. ipsi, teneri, meritò affirmare debemus, ex traditis à Dom. Soto *lib.*4. *de iustitia & iure quæst.*6. *art.*3. & *seqq.* Caiet. *in* 2. 2. *quæst.*62. *art.*1. *ad* 3. & Ledesm. *quæst.*8. *art.*1. *dub.*15. Nisi fortè
5 † proponamus, fodinas non habentibus dari, ea tamen lege, vt illas, nouasuè earum venas in Potosiensi colle, aut circa alias fodinas iam detectas, & fundatas, inquirant, quod vulgò dicunt, *Catear vetas*, prout aliquando domini Proreges facere solent, & probatum reperio in quodam capite epistolæ ad Peruanum Proregem Dom. Principem Esquilacensem directæ, datæ Matriti 18. Martij anni 1620. Nam si in hac perscrutatione bona fide eorum opera vtantur,
6 excusari posse videntur, cùm † re aliqua permissa, illa quoque omnia permitti soleant, per quæ peruenitur ad illam, & † præparatorij, ac præ-
7 parati idem iudicium esse dicamus, *l. oratio* 16. *D. de sponsalib. l. ad rem mobilem*, *l. ad legatum*, *D. de procurat. l.*2. *D. de iurisdict. omn. iudic.* vbi latè Ias. & *in l. cùm quidam*, *num.*13. *D. de liber. & posthum. l. & si non claui* 21. §. *in argento*, *D. de auro & argent. legat.* vbi Bart. *l. deinde* 3. §. *itaque*, *D. de lib. exhib.* Felin. *in cap. parochianos*, *num.*6. *de sentent. excom.* Menoch. *lib.*4. *præsumpt.* 162. *num.*13. & latè DD. *in Rubr. C. de edendo*, & nouissimè Aluarez de Velasco *in axiomat. iur. litt. C. n.*99. & *litt. H, num.*14.

8 Neque enim † ipsa metallorum vtilitas, quæ prætenditur, posset esse perpetua, nisi in deficientium venarum locum, aliæ, atque aliæ subrogarentur, *l. eum debere* 32. vbi Bart. & DD. *D. de seruit. vrban. l. proponebatur* 76. *D. de iudic. l.*2. & ibi gloss. *tit.*3. *par.*3. §. *sed si gregis*, *Instit. de rerum diuis.* ibi: *In locum demortuorum capitum, ex fœtu fructuarius submittere debet, & in vinearum demortuarum, vel arborum locum alias debet substituere*, cum aliis.

Et nouum non est, † vt ea, quæ ad rem aliquam destinantur, iam tunc ex ipsa destinatione, ipsius rei appellatione, & iuribus in multis casibus gaudeant, *l.*3. §. *quid ergo*, *D. de contrar. & vtil. act. tut.* Auth. *de Eccles. tit.* §. *pro temporalibus*, cum adductis à Lasarte *in tract. de decim. vend. cap.*20. *n.*59. & *seqq.* Tiraq. *de retract. lignag. gloss.*7. §. 1. *num.*106. & *seqq.* Brun. à Sole in locis communibus, *verb. Destinatio*, & Perez de Lara *de anniuers. & capellan. lib.*1. *cap.*20. *ex num.*51. 9

Secundò infero, † longè grauiùs peccare eos, & absque vllius excusationis prætextu ad restitutionem teneri, qui Indos sibi ad prædicta ministeria designatos, in alia conuertunt, quæ priuatum dumtaxat eorum lucrum, vel vtilitatem concernant: aut quod magis dolendum, & puniendum est, aliis sub maiori pensione, & mercede locant, pretium, quod pro iis capiunt imbursantes, & Indæ instar iustorum sanguinem tradentes, & vendentes, vel ab eisdem Indis, aut eorum Caz quis pecuniam accipientes, vt eos à labore sibi iniungi solito excusent, & liberè, quò velint, abire permittant. Quos Indos † vulgò vocant, *de faldriquera*, eorúmque vsurpatio, & nundinatio pluribus etiam Regiis schedulis, & edictis semper prohibita est, & præsertim illis dicti anni 1601. *cap.*20. & ann. 1603. 1609. *cap* 23. quæ mutationem ministerij sub pœna amissionis Indorum, & aliis grauioribus prohibent. Et aliis ann. 1608. 1616. 1618. & 1620. ad Audientiam Limensem, & Argentinam directis, cum multis similibus, quæ de dictis redemptionibus, siue nundinationibus agentes, eas perniciosum lucri genus, & furto grauius appellant; iubentque, vt transgressores seuerè puniantur, & fiscales super hoc vigilent: Potosiensique Prætori in syndicatu imputetur, si hoc ita atrox delictum impunitum reliquerit. Et inter alias rationes eam expendunt, quòd † huius fraudis occasione iura, siue vectigalia quintæ metallorum partis Regi præstati solita, valdè minuuntur. Cuius reditus incrementum hoc seruitij genus forsan induxit, aut certè magis tolerabile reddidit, & ita ei multum consulendum est. Nam † cùm de vtilitate, & bono Principis publicóque agitur, summam semper rationem habendam esse, apertè probat *l. iubemus*, *la* 1. *C. de sacrosanct. Eccles.* DD. per text. ibi *in l.*1. *D. solut. matr.* copiosè Hypolyt. de Marsil. *in sing.* 511. incip. *Vtilitas*, & in nostris ferè terminis Menoch. *cons.* 798. *num* 16. 10 11 12 13

Neque obstabit, quòd regulariter nemo prohibetur seruo pro opera mercedem imponere, *l. sed & ipsi* 13. *D. de vsu & habit.* vel rem quam conduxit alij fruendam locare, *l. nemo* 6. *C. de locat.* cum latè traditis a b Ant. Gom. 2. *var. cap.*3. *num.*11. & Vincent. Carrotio *in tract. de locato*, *tit. de sublocatione fol.*93. Nam in eadem lege subiicitur limitatio. *Si nihil aliud conuenit*, quæ huic casui adaptatur, stante dictarum schedularum ratione, & prohibitione. Et præterea limitari solet, vbi rei, quæ sublocatur, aliquod damnum generari potest, vt tradit Panorm. *in cap. inter dilectos*, *de fide instrum.* 14

Syluest.

Syluest. *in summ. verb. Locatio, quæst.2.* Ludou. Lop. *in instruct.2. par.cap.50. conclus.4.* Eman. Roder. *in summ.cap.*18.*concl.*4. & latè Carroc. *vbi sup.num.*4 & D. Pichard.*in Rubr.de locato, num.*7. Quod in his Indis necessariò continget, cum verosimile sit, grauius à sublocationibus habendos,& vexandos esse,& durioribus operis onerandos, vt pretium maius solito, quod pro eis dederunt, extorqueant, & cum fœnore (vt dicunt) decumano resarciant. Et conducit
15 optimus † text. *in l. plenum* 12. §. *si vsus ministerij, D.de vsu & habit.* ibi: *Operas autem serui vsuarij non locauit; neque alij vtendo concedet; & ita Labeo. Quemadmodum enim concedere alij operas poterit, cùm ipse vti debeat?* Quod idem probat etiam text. *in* §. *item is, Inst. eodem tit. & l.*21. *tit.* 31. *par.*3. & text. opt. *in* §. *furtum, Inst. de obligat. quæ ex delict.* Vbi is
16 † furtum committere dicitur, qui rem, quam vtendam accepit,in alium vsum transfert,quàm cuius gratia ei data est,cui conuenit *l.* 20. *tit.* 11. *par.*5.*& l.*3.*tit.*14.*par.*7.& alia quæ adducit Molina Theolog. *de iust. & iure tom.*2. *tract.*2. *disp.*524.*n.*1.vbi probat,id omne,quod in contrauentionem eiusmodi legum accipitur, illicitum esse,& restitutionis necessitatem induce-
17 re. Indi † autem eiusmodi pecunias dantes minus culpandi videntur,cùm quilibet possit vexationem iniustam pecunia redimere, ex traditis ab Oldrad.*cons.*180. *per totum.*

Tertiò infertur, adeò verum esse hoc Indorum seruitium respectu fundi, vel argenti auri-
18 uè fodinæ ob publicam vtilitatem concedi,† vt nemo priuatus possit propria auctoritate eos, etiam fundo, vel fodina vendita, vel locata in alium transferre. Hoc enim, dominium in eos, tanquam in seruos, habere significaret, argumento text. *in l. cùm manusuta* 80. §.*vlt. D.de contrah.empt.* quod strictè dictæ schedulæ prohibent, & alia ann. 1592. Pœnis etiam grauissimis aduersus tabelliones impositis, qui in contractibus,& scripturis,quæ de eiusmodi bonis celebrantur,Indorum mentionem faciunt.
19 Debéntque successores,† siue vniuersales,siue particulares coram gubernatoribus comparere, & ostensis possessionum suarum titulis, ab eorum manu Indos competentes accipere, qui
20 iniuriam † facere videbuntur, si dari solitos, absque iusta causa negauerint, iuxta celebrem doctrinam I.C.Vlpiani *in l.*1.§. *permittitur, D. de aqua quotid. & æstiua,* ibi: *Nec est hoc beneficium, sed iniuria, si quis fortè non impetrauerit,* cui est similis text. *in cap. bona, de postulat. Prælat.* & Matth. de Afflict. *ad constit. Neapolit. lib.* 1. *Rubr.* 97. *in princip. num.* 22. ibi: *Quia licèt assensus sit gratia, tamen si sine causa denegatur gratia, fit iniuria.* Nam pro concesso habetur, quod Princeps facilè indulget, vt notat, post alios, Alphanus *ibid. in collect. Roman. singul.* 70. *incip. Vitiis,num.*3. & Cassadorus *decis. fin. sub tit. de adquir. rerum domin.* & conducit. *l. proximè* 50. *D.de ritu nupt.* ibi: *Magis enim debitam libertatem præstitit, quàm vllum beneficium in mulierem contulit.*
21 Neque in consideratione est, † quòd in adscriptitiis colonis contrarium obseruari videamus, cùm constet eos in contractum deduci posse, & in accessionem venditi fundi venire, imò nec fundo, cui adhærent, vendito, posse seorsim apud priorem dominum remanere, vt *in l. quoties, C.de agricol. & mancip. & in l. si quis prædium, C. de agricol. & censit. lib.* 11. cum aliis. Adeò vt vbicunque reperti fuerint,possint à nouo fundi domino, tanquam res propria repeti, & vendicari, vt tradit, & probat Nauarr. *lib.*1.*cons.*1. *quæst.*14. & nouissimus D. Francisc. Merlinus *controuers. forens. cap.*83 Nam id ea ratione procedit, quòd tales Adscriptitij, sunt veluti serui, & conditionatam, ac prædiis adstrictam libertatem habebant, vt latè diximus *sup. cap.*3.*n.*64.*& seqq.* quod in Indis contra se habet, qui omni iure liberi esse iubentur: vt sæpè etiam probatum reliquimus, & post hæc scripta ostendit † Nobilis pariter, ac certè supra ætatem eruditus, 22
D. Nicol. Ferdinand. à Castro ex Equestri Ordine D. Iacobi,in suis exercit. Salmanticens. quas nuperrimè typis, veluti in gustum maiorum lucubrationum, mandauit, *exercit.* 1. *ex num.*29.*ad* 48. vbi plura de eiusmodi adscriptitiis, & colonorum differentiis diligenter congessit.

Est tamen notandum, quòd quamuis specificè vendi, aut locari non possint, † non 23
erit iniustum,nec reprobatum, si venditor, vel locator fundi, aut argenti fodinæ, maius pretium exigat, & reportet ob Indorum seruitium eisdem præstari solitum. Nam spes illa eosdem per nouum dominum consequendi, considerabilis est, cùm concessio frequens, & facilis sit, iuxta *dict.* §. *permittitur*: & ea quæ latè de spei † pretio, & æstimatione tradit Ti- 24
raq. *post leges connub. gloss.* 2. *num.* 26 & 38. cum multis seqq. & *de retract. conuention. gloss.*3.*num.*4. & noster Matienzus *in l.*7. *tit.*7. *Recop.gloss.*1.*n.*6.*& in l.*10.*tit.*8.*gloss.*3.*n.*17.*lib.*5. *Recop.*

Et in iure sæpè contingit,† vt quædam no- 25
minatim expressa noceant, quæ aliàs omissa tacitè intelligi possint, nec sint obfutura, ac proinde dici soleat, expressa nocent, non expressa non nocent, *l. nonnunquam* 51. *D. de condit. & demonstrat. l. si quis Sempronium, D. de hered. instit. l. expressa nocent, l. actus legitimi, D. de regul. iuris,* cum aliis, quæ adducunt DD. ibidem, & Emanuel Acost. *lib.*1. *select. cap.* 21. Cuiac. *lib.* 2. *obseru. cap.* 2. Fachin. *lib.* 5. *controuers. cap.*58. & Craueta *consil.* 484. Ac similiter euenit, † vt quædam 26
sint, quæ licèt non possint sola alienari, tamen cum vniuersitate bonorum ad alios transire permittantur, vt in fundo dotali probat text. *in l. quædam sunt* 61. *D. de acq. rer. domin. & in iure patronatus, & rebus sacris, & religiosis,* gloss. & DD. ibidem, & *l. in modicis, D. de contrahend. emptione, cap. ex litteris, de iure patronat.* cum aliis traditis à Riminald. *in princip. Instit. quibus alien. licet, num.* 181. qui hoc ad vassallorum alienationem inducit *in l.*1. *à n.*9. *D.de offic. eius,* & ad varios & practicos iuris effectus expendunt Brisson. *ad leg. Iul. de fund. dotal.* Molina *de primogen. lib.*1. *c.*24 *n.*19 Doct.Pichard. *in* §.1.*n.*16.*Instit. de inutil.stipul.* Rota *decis.*489.*incip. Episcopus, in antiquis,* Menoch.*de arbitrar. lib.*1. *quæst.*54. *n.*49. & alij relati ab Alphan. *in collect.*598. & nouissimo Heringio *in tract.de molendin. quæst.* 31.*num.*16.

Quibus addo celebrem gloss. *in Extrauag. vnica, de offic. deleg. inter communes, verb. Excutores,*

27 *Executores, post medium*, † vbi ait, & probat, *Quod frequenter licet accessoriè, quod principaliter non liceret.* Et text. *in l. si in emptione,*
28 *D. de contrahend. emptione*, vbi † probatur, quòd pleráſque res propter acceſſiones emimus; quæ etiam ſæpè, propter ſui excellentiam rebus ipſis, quibus adhærent, pretioſiores reputari ſolent, *l. qua ratione* 9. §. *ſed non vt littera, D. de acquir. rer. domin. & §. ſi quis in aliena, Inſt. de rer. diuiſ.* Vnde & inter Romanos, fundi, qui adſcriptitios colonos habebant, longè pluris æſtimabantur, vt docet Valaſc. *de iure emphyt.* 1. *par. quæſt.* 32. *num.* 6. Felician. *de cenſib. in proœm. num.* 4. *verſ. Sed non placet*, & Ameſcua *de poteſt. in ſe ipſum lib.* 2. *c.* 17. *n.* 23. *&* 24.
29 Quod tamen non operabitur, † vt emptor, vel conductor de euictione agere poſſit, aut enormem, vel enormiſſimam læſionem allegare, ſi fortè Gubernator, aut Magiſtratus, qui prædictos Indos diſtribuendi ius habet, eos ei ex motu animi ſui in totum denegauerit, vel ad minorem numerum reduxerit, vt ſæpè fieri videmus ex variis cauſis, quæ contingere ſolent. Nam cùm hic euentus ab initio contractus ei quodammodo imbibitus eſſet, nihil eſt,
30 quòd † venditori emptor obiiciat, à quo nullam huius rei nomine cautionem, vel expromiſſionem accepit, *l. Lucius Titius* 11. *D. de euict.* ibi: *Futurus caſus euictionis poſt contractam emptionem ad venditorem non pertinere, l. ſi per imprudentiam* 51. *D. eodem*, ibi: *Iniuria enim quæ fit emptori, auctorem non debet contingere.*
31 Et † id euenire poſſe proſpicere debuit, *l. ſi quis domum* 9. §. 1. *D. locati, l. qui bona*, §. *cùm inter, D. de damn. infect. l. ſi idem, in fine,* vbi gloſſ. & DD. *de iuriſdict. omn. iudic.* cum aliis, quæ ad exornationem huius Brocardici cumulat Bart. & Iaſ. *in l. inter ſtipulantem*, §. *ſacram, D. de verb. oblig.* Tiraq. *de retract. lignag.* §. 12. *gloſſ.* 1. *num.* 9. & latè D. Ioann. del Caſtillo *lib.* 2. *controuerſ. cap.* 18. *n.* 26.
32 Neque † vlla ratione deceptus dici poteſt, qui ius publicum ſequitur, *l. nihil conſenſui* 116. *verſ. Non capitur, D. de regul. iur.* vel qui benè rem gerens, facto poſtea, vel accidenti
33 aliquo læditur, † *l. verùm* 12. §. *ſciendum, D. de minor.* vbi eam rationem reddit Vlpianus: *Quòd euentus damni reſtitutionem non indulget, ſed inconſulta facilitas*, de qua pluribus agunt Bart. & Bald. *ibid. num.* 2. Marant. *de ordin. iud.* 6. *par. act.* 2. *n.* 246. Maurit. & alij relati per Padillam *in l. de fideicommiſſo, n.* 6. *C. de tranſact.* & Sfortia Oddus *in tract. de reſtit.* 1. *par. quæſt.* 14.
34 *art.* 1. Quod † ſecus dicendum eſſet, vbi ſpei ſolius venditio ab initio facta fuiſſet, & culpa, vel dolo venditoris aliquod damnum, vel læſionem emptor incurreret. Nam tunc & reſtitutionis, *& l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* remedium locum haberet, habita videlicet ratione pretij, quod communiter datum fuiſſet pro ea ſpe, vt notanter voluerunt Pet. Andr. Imola, & Anton. de Burg. *cap. cùm cauſa, de emptione & vend.* & Tiraq *d. gloſſ.* 2. *n.* 38.
35 Quartò, † ex ſuprà dictis etiam deſcendit, non vſquequaque ſecuram eſſe opinionem P. Agia *in reſp. ſ.* 2. *de ſeruitio perſonali, concl.* 9. *pag.* 69. vbi ait: *Licitum eſſe argenti fodinis, quæ nouiter deteguntur, vel fundis, qui de nouo coluntur, Indos aliquos intra moderatam quantitatem concedere.* Nam licèt hoc aliquibus etiam antiquis ſchedulis permitteretur, poſteà ſuperuenerunt illæ, de quibus ſæpè locuti ſumus, ann. 1601. & 1608. quæ id ſeriò & enixè prohibuerunt. Idémque diſponitur in alia ſched. Matrit. 10. Decemb. ann. 1607. dum inquit: *Que de tal manera ſe acuda à las minas de Oruro, y las de los otros nueuos deſcubrimientos, que no ſe haga por ninguna via repartimiento de Indios para ellas, ni para las de azogue, que ſe deſcubrieren de nueuo, y que los que de ſu voluntad fueren à trabajar à ellas, no ſean, ni ſe tomen de los que trabajan en las de Potoſi.* Quæ obſeruari ad vnguem iubetur per aliam Matriti 3. Iun. ann. 1611. quarum ratio eſt, † quòd cùm ex fundis, vel fodinis 36
hucuſque repertis, ſufficienter Reipublicæ prouiſum videri poſſet, æquitati conſonum viſum fuit, coactionem Indorum, & duritiem eiuſmodi ſeruitij hac in parte temperare.

Nam regulare eſt, † vt quæ ob neceſſitatem, 37
vel vtilitatem publicam contra ordinarias iuris communis regulas indulgentur, eò vſque dumtaxat extendantur, quò eadem neceſſitas exigit, tam in tempore, quàm in quantitate, *l. vnica in princip. C. de caduc. tollend.* ibi: *Vt quod belli calamitas introduxit, pacis lenitas ſopiret;* melior text. *in l. Senatus, D. de offic. Præſid.* per quem ita notauit Bart. *in l.* 1. §. *nuntiatio, D. de nou. oper. nuntiat.* & gloſſ. & DD. *in cap.* 2. *de cuſtod. Euchar. & in cap. Syracuſana,* 28. *diſt. & in cap. quoniam multa,* 48. *diſt.* † *& in cap. quod* 38
pro neceſſitate 1. *q.* 1. *& in cap. quod pro remedio, ead. cauſ. q.* 7. vbi dicitur: *Quòd neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate ceſſare debet pariter, quod vrgebat,* cum aliis latè, & pulchrè congeſtis à Tiraq. *in tract. de ceſſ. cauſa, verb. Bello, num.* 44. *& verb. Neceſſitatis, num.* 184. Quo argumento ductus Cardin. Tolet. *in ſum. lib.* 5. *cap.* 74. gabellam † Hiſpaniæ, quam vul- 39
gò *Alcaualam* vocamus, intrepidè damnat, quia finis, & ratio illius imponendæ ceſſauerit, nempè bellum pro expellendis Hiſpaniâ Mauris, quod in Granatenſi finitum eſt, in quo tamen meritò eum variis conſiderationibus taxat P. Ioan. Zapata *de iuſt. diſtrib.* 2. *par. c.* 19. *num.* 17.

Idémque efficit, vt fodinis, quæ paruum lu- 40
crum ex ſua cultura, & operatione reddunt, quæ communiter appellantur, *Minas pobres*, Indi dandi non ſint, & dati ſubtrahendi, quia prudens Gubernator eorum vexationem permittere non debet, vbi vberrimo metallorum fœnore non penſatur, & ita expreſsè deciditur in eiſdem ſchedulis, & in aliis Lermæ 10. Nouemb. & Matrit. 22. Decembr. ann. 1612. vbi Dominus Prorex Marchio de Monteſclaros laudatur, quòd eiuſmodi pauperibus fodinis Indos ademerit; inter quas fuerunt illæ *de Oruro, Berenguela, & Garci-Mendoça*, illos ad Potoſienſes tanquam ditiores traducens. Quòd, quia poſteà innouauit eius ſucceſſor Domin. Princeps Eſquillacenſis, eiſdem fodinis diſtribuens 550. Indos, notatus fuit, & eos tollere iuſſus, in alia ſchedula, ſiue epiſtola ei directa Matriti 16. April. ann. 1618. Et poſſemus ad hoc idem plures alias expendere, quæ (vt apparet) ſuprà dicta ratione nituntur; & exemplo † medicamentorum, quæ in ſe vene- 41
num continent, ex quibus id ſolum ægrotanti applicatur,

applicatur, quod ad maius malum vitandum expediens esse, prudens medicus arbitratur. 42 Etenim † cùm in his regionibus fodinæ detectæ plurimæ sint, & plures quotidie detegantur, Indi autem valdè consumpti, & vastati, ac vexati (vt sæpè diximus) reperiantur, si omnibus fodinis illi pauci, qui supersunt, inseruire cogerentur, aliis ministeriis, & sibi ipsis deficerent. Quod cernens, & intelligens Excell. ille, & experientissimus Peruanus, & Mexi-
43 canus Prorex † Dom. D. Ludouic. à Velasco vbi aliqui coram eo comparebant, fodinas denuò repertas laudantes, & Indos ad earum effossionem, & operationem petentes, respondere solebat, sibi magis ad vsum, & ad votu cesturum, si quis aliquam Indorum mineram propalasset, & interim dum hæc non reperiretur, aliis semper eorum distributionem denegaturum.

Quintò, eadem hæc iuris principia nos admonent, quid sentiendum, & iudicandum sit de alio seruitij genere, † quod miseris Indis
44 sæpè etiam iniungi solet, eos cogendo, vt gallinas, oua, pisces, maizium, atque alia comestibilia, ad fodinas, vrbes, & oppida Hispanorum adducant, herbámque ad esum equorum, & ligna, carbonem, & similia, domesticis vsibus necessaria, & hæc omnia inter eosdem Hispanos sub taxato, & moderato pretio, etiam inuiti, distribuant, in quo grauiùs, & sæpiùs ipsi Gubernatores, Magistratus, & aliquarum Curiarum Iudices, & quod magis dolendum est, ipsi Indorum Parochi, tam regulares, quam sæculares excedere solent. Nam cùm hoc publicam necessitatem, vel vtilitatem principaliter non concernat, sed priuatam tantùm eorum, qui volunt hoc pacto sibi consulere, & viliori pretio mediante Indorum labore, & sudore hæc consequi, quæ si competenti mercede persoluerent, ab eisdem Indis, & ab aliis voluntariè, & abundanter habere possent, tolerandum planè non est, cùm incidat in speciem illicitarum impositionum, & exactionum, quas omni iure prohibitas esse, fusè probaui *supra hoc lib. cap. 1. num. 21. & seqq.* & libertatem commerciorum contra omnes iuris ciuilis regulas adimat, *l. neque emere, l. inuitum, C. de contrahend. empt. cum similib.* Ipsósque Indos sæpe sæpiùs suis pecuniis, & magno pretio, & labore comparare compellat, quod postea longè minori, iam in vrbem aduectum, sint vendituri.

45 Quod ita expressè decisum reperio in variis schedulis ann. 1552. 1567. 1573. ad Regales Cancellarias Mexicanam, & Argentinam directis, quæ extant *in 4. tom. impress. pag. 296. & 310. & seq.* vbi declaratur, eiusmodi impositiones in seruitij personalis, toties vetiti, & quidem durissimi, speciem incidere, & quòd deinceps Indi ab eis omni modo liberentur, vel iustis pretiis, & suauibus aliis mediis alliciantur ad victualium in vrbes exportationem, quæ ita rebus omnibus necessariis abundabunt. Necnon, vt ipsi Iudices, & Magistratus eodem pretio, quo cæteri ciues, hæc omnia, & in mercato publico comparent. Nam iuxta sententiam Cassiod. *lib. 11. var. epist. 5. in fine: Magna iniustitiæ genus est, aliud sibi iudicem velle, quàm potest generalitas sustinere.* Et in alia schedula Matrit. 17. April. ann. 1553. quæ habetur in ordinatione Mexican. impressis per Licent. Pugam disponitur, ne Indi ad venationes compellantur, & ad alia edulia, vel vtensilia Hispanis afferenda quæ magis ad gulam, & voluptatem, quàm Reip. necessitatem concernant. Quibus arridet † quod dicitur *in Rubro,* 46
& Nigro, C. ne rusticani ad vllum obsequium deuocen. & C. ne operæ à collatoribus exig. lib. 10. & in l. 1. & l. colonos, C. de agric. & censit. lib. 11. vbi, quòd rusticani, & coloni præter capitationem ad alia obsequia, vel ad alias operas cogendi non sunt, adeò vt nec bestias Præsidibus accommodare debeant, *d. l. 1. C. ne rustican. nec hospicium, l. deuotum, C. de metal. lib. 12.* nec balnea eisdem Præsidibus succendere, sint compellendi, *l. 1. C. ne tribu. laua. præs. lib. 10.* nec salgamum præstare, *l. 2. C. de salgam. hosp. non præstan. lib. 12* cum aliis, quæ in eisdem iuribus Iacob. Rebuff. Ioan. de Platea Lucas de Pena, & Valençuela Piscator, latè notarunt, Greg. Lop. *in l fin. tom. 7. gloss. 1. ad fin. par. 5. & in l. 6. tit. 25. gloss. 2 par. 4.* Bart & DD. *in l. placet, C. de sacrosanct. Eccles* & Cacheran. *decis. 39. num. 19. & decis. 83.*

Sextò, eadem iuris principia, quæ hucusque retulimus, lucem præstant ad decidendam quæstionem, quam inter alias, Indorum materiam concernentes, mouet Licent. Ferdin. Zurita in suo quæstionar. quæst. 21. an scilicet † propter metalla auri, & argenti licitum sit, 47 aliquem pestilentem, vel periculosum locum apud Indos incolere. Nam qui tenent, vtilitatis publicæ contemplatione, posse Indos his quantumuis duris, & periculosis metallorum operibus etiam inuitos mancipari, idem in eisdem; & Hispanis, qui prædicta loca incolunt, admittere debent, dummodò hæc diuitiarum exquirendarum cupiditas ad honestum aliquem finem ordinetur. Nam alias † non liceret na- 48
uigare, neque iustum bellum inire, vt constat ex traditis à D. Thom. *1. par. q. 60. art. 5. & in 1. 2. q. 114. art. 10. & in 2. 2. q. 16. art. 4. & 5.* & resoluit Zurita *vbi supra.* Hinc inferens, non teneri in talibus locis habitantes, conteri, & conteeri ratione illius periculi, quod ibi frequentatur, cùm omne elementum particeps sit humanæ necis, vt ait Georg. Agricola *lib. 2. de re metall. pag. 13.* Pro quo expendi potest † text. *in l. 2. & seqq. l. Senatus 35. §. mortis* 49
causa, D. de mortis caus. donat. ibi: *Aliàs ex metu mortis, aut ex præsenti periculo, aut ex futuro, siquidem terra, marique, tam in pace, quàm in bello, & tam domi, quam militiæ, multis generibus mortis periculum metui potest:* & Plin. *lib. 18. c. 5.* vbi ait, eos qui in locis pestilentibus assueuerunt, durare solere.

Planè † si impendentis mortis periculum 50
euidens esset, tunc contrarium quidem affirmare oportebit, vt idem Auctor expressè considerat, quia † non licet vitam pro omnibus mun- 51
di thesauris prodigere, text. & gloss. *in summ. 83. dist. cap. non satis 86. dist. in princip. l. sancimus, C. de sacros. Eccles.* Ripa *in tract. de peste, in princip. num. 8.* vbi quòd pestifera, & contagiosa loca habitantes, peccant, vti Deum tentantes, cum latè adductis, à Gomez de Amescua *in tract. de potest. in se ipsum lib. 1. cap. 16. ex num. 7. & lib. 2. cap. 5 num. 1.* & in nostris terminis notat Georg. Agricola *d. tract. de re metall. lib. 2. pag. 23.* vbi metallarios monet, non fodere locos, vel fructuosissimos, quorum certa pestilentiæ signa percipiunt;

etenim qui fodit pestiferos, ei vna ora fatis est vitæ, alteram orco spondet.

Idémque docet *lib.* 3. *pag.* 172. *& seqq.* vbi,
52 in † ipsis subterraneis, propter virus innatum, aut halitum repressum, vel quia pestilentem auram exhalant, certa mors imminet, & ratio cum orco habetur, quia tunc nemo debet
53 in has fodinas descendere. Sicut neque † in illas, quæ Solifugas gignunt. hoc est (vt Solinus scribit) animal petexiguum, similéque araneis forma, sic dictum, quod diem fugiat, paulatim repat, & per imprudentiam supersedentibus pestem faciat, de quo pluribus agit Claudius Salmasius *in Plinianis ad eundem Solinum exercitationibus pag.* 100. *& seq.* Vbi tamen non Solifugam, sed Solipugam dicendum contendit, & idem esse cum eo, quod Græci *Phalangium*, & Bætici *Salpucam* appellant.

54 Aut in alias, † quæ à truculentis & homicidis dæmonibus infestantur, quos, si expelli non possint, nemo, non fugit, vt tetigi *sup. hoc lib. cap.* 14. *num.* 55. & latiùs narrat idem Georg. Agricola *in lib. de animant. subterraneis*, Ioan. Vierus de præstigiis dæmonum *lib.* 1. *cap.* 16. & Martin. Delrius *disquisit. Magicar. lib.* 2. *q.* 27. *sect.* 2. & nouissimus Torreblanca in locis quos refero *dict. num.* 55. vbi aiunt, in fodinis metallicis reperiri dæmones interdum mites, interdum truculentos. Et truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerúmque metallicis infesti, atque inimici sunt. Talis fuit Annebergius dæmon, qui operarios duodecim amplius, flatu interfecit, in specu, qui Corona rosacea appellatur, eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum verò emittebat ex rictu; cum equi specie, habentis procerum collum, & truces oculos, appareret. Eiusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argenti, collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam etiam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus, à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ, aurea cornua gerentis, apparente. At sedatos illos dæmones alij, vt etiam Græci *Cobalos* vocant, quòd hominum sunt imitatores. Nam, quasi lætitia gestientes, rident: & multa videntur facere, interim nihil planè efficientes. Alij virunculos montanos nominant, quia plerumque apparent nani tres dodrantes longi. Videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum, id est, birreto, indusio, & corio circum lumbos dependente. Innoxij sunt hi metallicis, & si interdum glareis operarios lacessunt, rarissimè tamen eos lædunt, nisi cachinno, aut maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videntur in his specubus, è quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est, quo circa à laboribus non deterrentur metallici, sed omen inde capientes, alacriori sunt animo, & vehementius laborant, eósque exoptant.

Septimò, & vltimò. Hæc sanè omnia, & alia, quæ de duritie laboris, & operationis metallorum in superioribus diximus, facem nobis præferunt ad intelligendam rationem decidendi
55 † quarumdam antiquarum schedularum, quæ renouantur, & inuiolabiliter obseruari iubentur per aliam dat. Matr. 29. Martij ann. 1621. nempè, ne Clerici (præsertim Indorum Parochi) fodinis intendere possint, vel in hoc Indos suæ fidei, ac clientelæ commissos, vllo modo occupare, & exercere. Et expressiùs, & generaliùs in alia dat. Vienæ Nauarræ 15. Nouemb. ann. 1592. quæ Prælatis iniungit: *Que no consientan que Clerigos, ni Frailes beneficien minas, por ser cosa indecente, de que resulta escandalo, y mal exemplo.* Nam etsi per alias plures schedulas, † & præcipuè per quandam prouisionem 56
Dom. Imp. Carol. V. datam Granatæ 9. Decemb. ann. 1526. omnibus cuiuscunque generis personis, tam Hispanis, quàm Indis liberè permittatur, per se, vel per seruos, aut famulos, vel operarios suos, metalla vbicunque, & vndecunque quærere, & effodere sine tertij præiudicio. Hoc tamen in † Clericis limitatum, vel limitandum 57
videtur; fortè ob imminens periculum, in quod dicti operarij deducuntur, à quo Clerici maximè abstinere debent, † prout & ab aliis quibuslibet 58
actibus, in quibus sanguis humanus effunditur. Adeò vt dixerit Bald. *cons.* 432. *in princ. lib.* 5. quem refert & sequitur Tusch. *litt. C. concl.* 382. † Papam non posse Clericis licen- 59
tiam impartiri, vt sanguinem humanum effundant: & Concilium Limense 3. *act.* 2. *c.* 7. *pag.* 118. Clericis regulariter prohibeat ad bellum contra Indos, aut alias quascunque expeditiones militares proficisci, ea ratione reddita: *Quòd ibi agitur de plurimorum hominum fortunis, libertate, salute, ac sæpè temeritate multorum, irreparabilia bello damna dentur.* Aut etiam ex eo, quod hæc occupatio metallica negotiationem, & ex magna parte mœchanicam sapit, quæ † Cleri- 60
cis etiam prohibita est, *cap. quanquam, de censib. lib.* 6. *c. negotiatorem, dist.* 86. cum aliis traditis ab Abb. *in Rubr. & c.* 1. *ne Cler. vel Monachi, & in cap. cùm non ab homine, n.* 2. *de iudic.* Socin. *in cap. si quis Clericus, n.* 16. *de foro compet.* Roman. *cons.* 346. *n.* 18. Tusch. *d. litt. C. concl.* 81. & in nostris terminis sched. ann. 1563. 1575. 1588. 1592. 1604. quæ referuntur in summario legum Indicarum *lib.* 1. *tit.* 9. *l.* 15. vbi ita in compendium rediguntur, *Que los Clerigos no traten, ni contraten, por si, ni por otros, ni sean Fatores de los Encomenderos.* Et expressiùs in † *Concil. Limensi* 3. 61
act. 3. *c.* 4. *&* 5. ad quod se refert dict. sched. ann. 1621. Vbi inter alia, quæ ad prohibendam negotiationem Parochorum statuit, sic habet, & cauet: *Neque Indos ad mineralia sibi curanda mittere, vel eorum operam locare. Sciant enim Parochi Indorum, mineralium officinas, siue ingenia, pannorum quoque lanificinas, cæterásque quæstuarias artes, sibi esse prorsus interdictas. Neque enim, qui euangelizandi ministerium susceperunt, Deo simul & mammonæ seruire possunt. Qui istorum quilibet egerit, etiam excommunicatione latæ sententiæ eo ipso se nouerit innodatum.* Quæ tamen ego parum, dum in Indiis essem, obseruari vidi; & ita † temperanda censerem, vt si 62
fortè Clericus in argenti fodinis, quibus Indi solent distribui, hæreditario iure succedat, hoc beneficio priuandus non sit, saltem interim dum in personas seculares ius sibi ad fodinas competens, bonis conditionibus transferat, & ita me in quæstione facti ad consultationem D. Proregis Principis Squillacensis Limæ consuluisse recordor.

CAP.

CAPVT XVIII.

De tributis, quæ Indi præstare compelluntur, & eorum iustitia, & an personalia, vel realia censenda sint?

SVMMARIVM.

1 *Tributorum præstatio, quæ per Indos fit, pertinet ad materiam seruitij personalis.*
2 *Tributa ab Indis in recognitionem dominij, & ex iustis aliis, ac legitimis causis persoluuntur, & quæ illæ?*
3 *Tributis in omnibus imponendis, & exigendis, quæ causæ soleant considerari?*
4 *Reip. nerui, & defensio in tributis consistit.*
L. 1. §. in causa, D. de quæstion. *& alia iura de causis tributorum agentia, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*
5 L. 6. titul. 24. lib. 6. & l. 11. in fin. tit. 28. par. 3. *& alia similes explicantur.*
6 *Cassiodori locus expenditur, vbi in tributis constituit robur, & firmitatem Reipublicæ.*
7 *Tributorum materiam, & iustificationem examinant plures DD. qui recensentur.*
8 *D. Chrysostomi aurea verba referuntur de iustificatione, & vtilitate præstationis tributorum ad sustentationem Principis, & Magistratuum, & defensionem Reipublicæ.*
9 *Romani, & aliæ nationes prouinciis subiugatis varia tributa indicebant.*
10 L. ager 27. §. stipendium, D. de verb. sign. *& aliæ similes explicantur, & illustrantur*, & n. 5.
11 *Collectæ, tributa, & aliæ impositiones à iure Gentium originem habuerunt.*
12 *Tributa iustè imposita in foro conscientiæ, & sub peccato mortali debentur.*
13 *Tributa moderata iustè Indis imponi potuisse, qui Auctores affirment?*
14 *Tributa ab Indis præstari debere, declaratum, & decisum fuit, in quodam consessu Barchinonæ habito, ex Ant. de Herrera.*
15 *Schedulæ plures referuntur de tributis Indorum, & eorum norma, & taxatione disponentes.*
16 *Indi olim suis Regulis, & Tyrannis plura, & grauiora tributa, & seruitia præstabant, quàm hodie Hispanis præstant.*
17 *Mexicani Indi, qui pauperes erant, certam pediculorum pensitationem tributi nomine Motechumæ pendebant.*
18 *Indi Orientales quartam partem fructuum tributi nomine suis Regibus quotannis pendebant.*
19 *Indi Orientales tenuiores, rosas & flores pro tributo offerebant.*
20 *Indi etiam insideles, inter baptizatos commorantes, tributa soluere debent.*
21 Cap. iam verò 23. q. 6. *ponderatur.*
22 *Abulensis insignis locus in materia tributorum adducitur, & expenditur.*
23 *Tributa præstabant Romanis Iudæi, qui illis suberant, licèt sub religione diuersa.*
24 *Tributa non sunt exigenda ab Indis sub titulo, vel compensatione Euangelij, quod illis prædicamus, & quare?*
25 *Tributorum, quæ Indi præstant, partem aliquam assignare eorum Parochis, & prædicatoribus, iniquum non est.*
26 *Ministri salutis æternæ ali debent Indorum largitionibus, & prouentibus.*
27 *D. Pauli locus* 1. Cor. 9. *expenditur.*
28 *Operarius est dignus mercede sua.*
29 Cap. Ecclesias 13. q. 1. & cap. Episcopus, de offic. Ordin. *expenduntur, & illustrantur.*
30 *Altari qui seruit, de altari viuere debet.*
31 *Euangelij prædicationi vbi aliquod impedimentum causatur ex temporalium receptione, omittenda sunt, quamuis licitè exigi possint.*
32 *D. Paulus qualiter sine vllo præmio prædicauerit, & propriis manibus victum quæsierit, ob vitandum scandalum,* 1. Corint. 8. & 9. 1. Thessal. 2. & 2. 3. & Act. 20.
33 *Temporalia sæpè sunt dimittenda propter scandalum pusillorum, ex D. Thoma.*
34 *Tributa grauiora solent, & possunt imponi Gentibus, & nationibus nobis infestis, & iusti belli titulis subiugatis, & quare?*
35 *Romani prouincias perdomitas, earúmque personas, & prædia tributis onerabant.*
36 *Ioseph terram Ægypti qualiter Pharaoni tributariam fecerit?*
37 *Tertullian. Iustini, Plinij, & aliorum loca adducuntur de tributis variarum prouinciarum.*
38 *Tributa leuiora semper imposita fuerunt prouinciis, quæ se spontè dederunt.*
39 *Indis tributa leuiora imponenda sunt, & quare?*
40 *Prædia, & possessiones, quas Indi habebant tempore suæ infidelitatis, eis relinqui iubentur per Bullam Pauli III. & plures schedulas Regias.*
41 Cap. Iudæi, vers. Si qui prætereà, *de Iudæis, expenditur, & illustratur.*
42 *Tributa nulla imperari possunt Indis ratione soli, & prædiorum, & quare?*
43 *Italicæ prouinciæ, & Italica prædia, quæ essent, & quæ priuilegia haberent.*
44 *Tributa leuia, moderata, & taxata Indis imponi, semper nostri Reges curarunt, & iusserunt.*
45 *Schedula Pintiæ, & aliis cauetur, vt tributa Indorum in rebus, & fructibus taxentur, qui pro varietate regionum facilè ab illis haberi possint.*
46 *Dom. D. Franc. à Toleto Prorex Peruanus laudatur in visitatione, & taxatione, quam fecit pro tributis Indorum.*
47 *Tributorum Nouæ-Hispaniæ taxatio, quibus commissa, & qualiter facta fuerit?*
48 *Principes sub peccato lethali, & obligatione restitutionis debent moderari tributa iuxta facultates subditorum.*
Cap. super quibusdam, §. penult. de verb. signif. cap. non sanè 14. q. 5. *& alia iura de tributis agentia, expenduntur, & illustrantur, ibid.*
49 *Tributa iniustè, & tyrannicè imposita fraudari licitè à subditis possunt.*
50 *Indi minoribus, & leuioribus tributis, quàm alij vassalli onerari debent & quare?*

dulis cautum est, quæ recensentur, & n. 96.

99 Lex quoties *facit mentionem de remedio, disponere videtur, vt remedium interponatur, in casu de quo loquitur.*

100 *Tributa à viduis vxoribus, pro maritis, à filiis pro patribus, vel è contrario exigere, durum est, & omni iure prohibitum.*

101 L. 1. & per totum, C. ne vxor pro marito, & C. ne filius pro patre, *ponderantur, & illustrantur.*

102 *Cassiodori elegans locus expenditur.*

103 *Tributa etiam si mixta sint, hoc est personis pro rebus imposita, cessat collecta, si persona ex iusta aliqua causa à contributione eximatur.*

1 AD eandem † quoque tractationem seruitij personalis Indorum pertinere videtur tributorum præstatio, quæ illis variè pro varietate locorum, & prouinciarum iniungitur, Regibus nostris facienda, vel de eorum consensu, & mandato priuatis, quibus ipsi hoc beneficium indulserunt, quos Indorum Patronos, Commendatarios, seu feudatarios appellamus.

2 De cuius † præstationis iustitia, & æquitate dubitare non licet. Nam siue Regem nostrum potentissimum verum, & absolutum harum Indiarum dominum esse fateamur, vt iam hodie absque dubio fateri debemus: siue earum generalem Protectorem, & Administratorem ad Indos gubernandos, defendendos, & Christiana Fide, Religione, & moribus imbuendos, iuxta ea, quæ in prioribus libris latissimè disputauimus, affirmare quidem debemus, iustum, & necessarium fuisse, & esse, vt Indi ipsi vicissim eidem aliquid contribuerent, quo, & supremam eius dominationem agnoscerent, sumptus iuuarent, & ministros, ac milites alerent, quibus hæ adeò extensæ, & hostibus Fidei infensæ prouinciæ, sartæ tectæ tueri, & tam pace quàm bello, defendi, ac gubernari possent.

3 Has etenim † esse communes, & generales in omnibus Regnis tributorum soluendorum causas, apertè ostendunt I.C. *in l. ager 27. vers. Stipendium, D. de verb. signif. l. 1. §. in causa,*
4 *D. de quæstion.* vbi Vlpian. docet † in causa tributorum Reip. neruos consistere, *cap. vnico, quæ sunt regal. in vsib. feud. cap. peruenit, cap. innouamus, de censibus, cap. tributum, & per totum 23. qu. 8. cap. si tributum 11. quæst. 1. cap. super quibusdam, de verbor. signific.* Nouella Iustiniani 149. & Nouell. 16. *de Præsid.*
5 *prouinc. §. atque vt hæc*; elegans † text. *de iure nostro Regio in l. 6. tit. 24. l. 11. in fine, tit. 28. par. 3.* ibi. *E fueronles otorgadas estas cosas, porque ouiessen con que se mantouiessen honradamente en sus despensas, è con que pudiessen amparar sus tierras, y reinados, y guerrear contra los enemigos de la Fè, y porque pudiessen escusar sus pueblos de echarles muchos pechos, y agrauamentos, l. 53. tit. 6. part. 1. l. 5. tit. 7. par. 5. in princip.* ibi: *Guisada cosa es, l. 6. tit. 28. par. 3.* ibi: *Pechos, ò tributos son los que se pagan al Rei en señal del reconoci-*
6 *miento del señorio.* Eleganter † Cassiod. *lib. 12. var. epist. 16.* ibi: *Quoniam Reip. ordo tali constituto, & merito votorum sistere cernitur, quod pro cunctorum vtilitate præstatur. Diligenda sunt ista, vnde Respub. videtur esse firmissima. Quæ dum redeunte censu reficitur, status sui firmissimo robore continetur.* Iunctis aliis
† quæ adduxi *sup. hoc lib. cap. 13. n. 23. & seqq.* 7
& latè in hanc rem congerunt Scribentes *in Rubr. & l. 1. D. de publ. & vectigal. in Rubr. C. de annon. & trib. lib. 10. C. de censibus, lib. 11.* D. Thom. 2. 2. *q. 63.* Archid. *in c. si quis Romipetas 24. q. 3.* Lucas de Pena *in l. annonas, C. de erogat. militar. ann.* Greg. Lopez, & eius Additionat. Humada *in l. 9. tit. 6. par. 1. gloss. 3. num. 11. cum seqq.* Otalora *de nobilitat. 1. par. cap. 2. & cap. 3. num. 5. & 6.* Nicol. Festasius, & Ægid. Amat. *in tract. de æstimo, & collectis,* Dionys. Gotthofred. *in notis ad Nouell. Leonis 25.* Ioann. Garcia *de expens. cap. 21. num. 35.* Menchac. *controuers. illust. cap. 8.* Nauarr. *in cap. fraternitatis 12. q. 2. à num. 46.* Iust. Lips. *lib. 4. ciuil. doct. c. 11.* & plurimi alij relati à Bobad. *in Politica lib. 5. cap. 5. n. 2.* Quibus addo Ioan. Baptist. Costam *cons. 1.* Vvesemb. *cons. 27. & 45.* Petr. Greg. *lib. 3. de Rep. cap. 4. & 7. & lib. 3. syntagm. cap. 3. & cap. 6. n. 3.* Petr. Andr. Canonher. *in Aphorism. polit. 1. tom. pag. 270.* Gail. *lib. 2. obseruat. 52. per tot.* Cuiac. *lib. 7. obseruat. cap. 3.* Blas Diaz Flores *var. quæst. cap. 22. fol. 193.* Sixtinum *de regalib. lib. 2. cap. 14. per tot.* Henric. Bocer. *in eod. tract. cap. 3. ex num. 196.* Lasart. *in præfat. ad tract. de decim. empt. & vend.* Auendañ. *de censib. lib. 1. cap. 1. per tot. & in tract. de iust. impos. tribut.* Molin. Theolog. *de instit. & iure 1. par. tract. 2. disp. 75. & seqq.* Syluest. & alios Summistas, *verb. Tributum,* Lessium *de iust. & iure, lib...... cap. 33.* Salas *de legib. tract. 14. disp. 15. sect. 10.* Mag. Marq. qui elegantissimè loquitur, *in Gubernat. Christ. lib. 1. cap. 16. pag. 85. & seqq.* Valdes de eleemosyn. 4. *par. num. 1. fol. 94.* Dom. Valençuelam *cons. 99. per totum,* Nauarrete *discurs. polit. 18. fol. 113.* Carol. de Tapia *decis. 23. num. 36.* Adam Gontzen *lib. 8. Politicor. cap. 7. & seqq.* Synopticas obseruationes de collectis, & contributionibus Imperij, *obseruat. 1. & seqq.* Andr. Coclæum, qui vtinam ita pius esset, ac doctus apparet, *in eod. tract. de contribution.* & nouissimè, ac prudentissimè P. Ioan. Ant. Velazq. *de opt. Princip. lib. 4. adnot. 15. pag. 479.* Barbos. *in l. competit, C. de præscript. trig. n. 7. & seqq.*

Et placet adscribere aurea verba † D. Chrysost. *homil. 23.* vbi easdem causas iustificandi tributa agnoscens, sic ait: *Innumera bona ciuitatibus per Magistratus obueniunt, quæ si sustuleris, omnia simul pessumibunt: ita vt neque vrbes, neque agri, neque domus, neque forum, aut aliquid aliud consistere queat, sed omnia simul subuertantur, potentioribus imbecilliores impunè deuorantibus. Proptereà ab antiquis temporibus communi omnium sententia Principes à nobis sustentari debere visum est, ob id, quòd sua ipsorum negligentes, communes curant.* Et mox: *Quòd si Paulus, tunc, cùm Gentiles adhuc essent Principes, ista præcepit, multo magis oportet ea fidelibus exhibere.* 8

Qua de causa † Romani, & reliquæ ferè totius orbis nationes, vbi aliquas prouincias bello, aut alia ratione subiugabant, vel in suam ditionem recipiebant, statim illis tributa, & stipendia indicebant, modò prædiorum, modò personarum, siue capitum considerationem habentes, vt sic militibus præmia præstare possent, & ipsis prouinciis debellatis consulere, vt constat *ex l. 3. D. de censib. l. inter* 9

debitorem 42. *D. de pact. l. neque stipendium* 13. *D. de impens. in reb. dotal. fact. l. Iulianus* 13. *§. idem Iulianus*, *D. de action. empt. l. generali* 32. *§. fin. in fin. D. de vsufr. legat. l. filij* 21. *§. vlt. D. ad Municipal. §. per traditionem*, *Instit. de rer. diuis.* vbi Theoph. & Balduin. ita & benè notarunt, & latiùs Brisson. *de verbor. sign. lib.* 18. *verb. Tributum*, idem Brisson. *de Reg. Persar. ex pag.* 120. Petr. Gregor. *lib.* 11. *de Repub. cap.* 11. *num.* 5. Alex. ab Alex. *lib.* 4. *Genial. cap.* 10. Pancirol. *in thes. var. lect. lib.* 3. *cap.* 31. Cæl. Rhodig. *lib.* 28. *antiq. lect. cap.* 30. *& seqq.* Bullenger. *de Roman. Imp. lib.* 9. *cap.* 22. *& seqq.* Gontzen *d. cap.* 7. Iust. Lipsius *de magnit. Rom. lib.* 2. *cap.* 2. Vvolphan. Lazius *de Rep. Rom. lib.* 2. *cap.* 13. Durant. Cassellius *lib.* 2. *var. cap.* 4. & Alciat. Rebuff. For-
10 ner. & Bræchæus per text. ibi † *in d. l. ager.* 27. *§. stipendium*, *D. de verb. signif.* vbi Vlpianus huc respiciens ait: *Stipendium à stipe appellatum est, quòd per stipes, idest modica æra, colligatur. Idem hoc etiam tributum appellari, Pomponius ait, Et sanè appellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quòd militibus tribuatur.* Cui conueniunt Festus Pompei. *lib.* 17. *de verbor. signif.* & Marcus Varro *lib.* 4 *de ling. Lat.* nisi quod hic, initio, pecuniam eam, quæ populo imperabatur, tributum appellatum esse inquit, eò quòd tributim à singulis proportione census exigeretur. Et tradit alia Pancirol. *in thesaur. var. lect. pag.* 243. & alibi passim, plurima de tributis adducens, & nouissimè D. Nicol. Ferdin. à Castro *exercit. Salmant.* 1. *ex n.* 21.

11 Atque † hac propter, collectas, munera, & tributa à iure Gentium initium habuisse, à quo & bella orta, regna condita, & dominia distincta, *l. ex hoc iure, D. de iust. & iur.* optimè notat & prosequitur Festasius *d. tract. de collect. §. exactio, n.* 1. Ægid Bened. *in d. l. ex hoc iure,* 1. *par. c.* 3. *n.* 11. Petr. Heigius 1. *par. q.* 17. *n.* 2. & ante eos Greg. Theolog. *in orat. ad Iulian.* ita scribens: *Ex peccato penuria nata est, perniciosæ cupiditatis mater, quæ bella peperit, à quibus orta sunt tributa, quibus in diuina condemnatione nihil grauius est, & acerbius, &c.*

12 Et † quod magis est, si iustè imposita sint, etiam in foro conscientiæ, & sub peccato mortali, & restitutionis obligatione solui debere, rectè docent D. Paulus *ad Rom.* 13. Panorm. & alij *in cap. innouamus, de censib.* Syluest. *in summ. verb. Gabella* 3. *q.* 8. Alphons. à Castro *de lege pen. lib.* 1. *cap.* 11. *& de iusta hæret. punit. lib.* 2. *c.* 14. *col.* 2. Couarr. *in reg. peccatum,* 2. *par. §.* 5. Soto, Nauarrus, Nauarra, Valentia, Lessius, Eman. Rodrig. & plures alij ex Theologis, & Summistis, quos refert & sequitur Fr. Ioan. Zapata *in tract. de iustit. distrib.* 2. *par. cap.* 19. *n.* 7. Marquez *d. lib.* 1. *cap.* 16. *§.* 3. *pag.* 95. Salas *dict. sect.* 10. Gontzen *d. c.* 7. §. 18. & Bobad. *d. lib.* 5. *Polit. c.* 5. *n.* 4. *litt. A.*

13 Et in † nostrorum Indorum terminis, quòd eis iustè moderata tributa imponi potuerint, benè ex sup. dictis principiis, & rationibus agnoscit, & probat Matienz. *in tract. M. S. de moderat. Regn. Peru* 1. *par. cap.* 22. *& seqq.* & Acosta *de procur. Ind. salut. lib.* 3. *cap.* 6. multis hoc sacræ Paginæ, & sanctorum Patrum locis, & doctrinis confirmans, & ita concludens: *Tributa ergo necessaria ad spiritualem, politicámque gubernationem; certa ratione moderata, ac definita, non iniquè Indorum gens pendere existimanda est, quam rem cùm & diuinorum librorum auctoritas, & ratio ipsa satis muniat, atque confirmet, neque nostrorum Theologorum, eorum quoque, qui causæ Indicæ studiosores sunt, aliquanta ab eis tributa exigi posse, quisquam neget, nihil est, cur in loco plano, & expedito amplius immoremur.*

Idem quoque (Acosta non relato) resoluit Zapata *vbi sup. cap.* 21. dicens: *Licitè & iustè Indis tributa constitui potuisse, & rectè ab eis exigi deberi. Non solùm ea, quæ primò à primæva huius Regni debellatione imposita fuerunt, de quibus non dubitamus; sed & ea, quæ de cursu temporis paucis ab hinc annis, nouiter constituta fuere, antiqua augendo, de quibus posset esse dissensio.*

Et Antonius Herrera *in hist. gener. Indor.* 14
decad. 4. *lib.* 6. *cap.* 11. recenset, † quòd cum anno 1529. in quodam consessu Barcinonæ habito à viris doctis, & religiosis ex Caroli V. Imperatoris, ac Regis nostri Opt. Max. iussu, seriò tractatum fuisset, quid Indi præstare deberent, resolutum fuit, nulla alia seruitia personalia præstare debere, quàm, quæ Hispani homines, & vassalli præstant, & decimas Deo, ac Regi tributa, quæ eis iustè, & commodè imponi possent, facultatum eorum, ac prouinciarum consideratione habita.

Eóque respiciunt † plures schedulæ, quæ 15
variis temporibus de hac tributorum materia expeditæ reperiuntur, & habentur *in* 2. *tom. impress. pag.* 135. *cum multis seqq.* in quibus, eorum iustificatione supposita, norma præscribitur, qua imponi, & exigi debeant. Et in schedul data Pintiæ 29. Septembr. ann. 1555. exprimitur, quòd hæc tributa Indi in recognitionem supremi dominij nostrorum Regum soluere debent. Quam rationem etiam expressit nobilis illa prouisio, quæ formam successionis Commendorum præscripsit, dat. Matriti 26. Maij ann. 1536. simul etiam adiiciens, hoc neque nouum, neque graue Indis futurum fore, cùm Reges nostri in eorum locum fuerint
subrogati, † quibus ipsi Indi anteà parebant: 16
sub quorum tyrannide, vix credibile est, quàm graui tributorum, & aliorum seruitiorum onere premerentur, vt refert Acosta *in hist. naturali & morali Indiarum lib.* 6. *cap.* 15. *& de procur. Ind. salut. lib.* 3 *cap.* 9. *pag.* 308. Fr. Hieronymus Romanus *in Rep. Mund.* 3. *par. lib.* 1. *de Repub. Ind.* Antonius Herrera *d. histor. gener. Ind. decad.* 2. *lib.* 7. *cap.* 11. *& decad.* 3. *lib.* 4. *cap.* 17. Garcilassus Inca *in suis commentar. de Incarum historia lib.* 5. *cap.* 5. *& cap.* 15. *&* 16. Fr. Ioan. Torquemada *in Monarch. Ind. lib.* 5. *cap.* 16. *pag.* 685. *&* 716. & alij quos Ego congessi 1. *tom. de Ind. iure lib.* 2 *cap.* 12. *n.* 5. *& seqq.*

Adeò, vt teste eodem Herrera *decad.* 2. *lib.* 17
8. *cap.* 5. *pag.* 264. in Mexicana † prouincia, vbi Indi ita pauperes essent, vt nihil aliud haberent, quod tributi nomine Motechumæ eorum Regi pendere possent, pediculorum saltem certam pensitationem facere cogerentur, quos sacculis inclusos offerebant, quorum plures in Regis Palatio in camera ad hoc disposita, ab Hispanis repertos, commemorat. Vt sic minus mirabile videri possit, † quod 18
de aliis Indis agens tradit Alex. *lib.* 4. *Gen. cap.* 10. inquiens, Indos æquali omnes onere premi,

premi. Nam quartam fructuum partem Regi-
bus, annis singulis, pendere cogebantur. Et
Ioan. Metellus relatus *in Theatr. vitæ humanæ
lib. 6. vol. 3. pag. 813.* vbi ait, † apud Indos,
tenuiores, Regibus suis, munerum loco, rosas
nostrates offerre solere, quibus eorundem Re-
gum cubicula insternantur. Adeòque Regi
Biznagarensi, quotannis, ex odoribus, & flori-
bus tributa ad quinque prope millia Hispani-
corum aureorum summam solui.

Et est adeò verum hæc tributa licitè ab In-
20 dis deposci, † vt etiam ab infidelibus necdum
baptizatis, inter baptizatos commorantibus,
exigi posse, optimè resoluat Acosta *d. lib. 3. de
procur. Ind. salut. cap. 13.* etenim Principi sub-
diti hi quoque sunt, posteà quàm terra hæc in
illius ditionem venit; siquidem istis non minus
ius dicit, & tutelam, ac defensionem impartitur,
quàm cæteris; ac proinde quemadmodum olim
Paganis Christiani tributa pendebant, cùm il-
li rerum potirentur, ita nunc temporis, Chri-
stianis Pagani non iniuria persoluunt. Ad
quod probandum inter alia adducit senten-
tiam D. Gregorij *lib. 3. epist. 26. ad Ianuarium*
21 *Episcopum*, † quæ habetur *in cap. iam verò 23.
q. 6.* vbi non solùm communibus tributis, ve-
rùm etiam maioribus, rusticos infideles, inter
fideles degentes, grauari posse, inquit, vt sic,
ipsa exactionis suæ pœna, compellantur ad re-
ctitudinem festinare. De quo Ego plura alia
dixi *d. 1. tom. lib. 2. c. 18. n. 38. & seqq.*

22 Et potuit allegare † insignem locum Abu-
lensis *sup. Matth. cap. 22. q. 103.* vbi exponens
illud verbum Christi Domini: *Reddite ergo,
quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* In quo secundùm D.
Hieron. & Theophyl. Redemptor noster tri-
buta sua Principibus dari præcepit, provt &
exponit *l. nostra 56. tit. 6. part. 1.* in quæstio-
23 nem deducit, † an Iudæi, qui Romanis subditi
erant, licèt sub religione diuersa, eis tributa
præstare deberent? & ita multum ad proposi-
tum Indorum fidelium, vel infidelium, de qui-
bus agimus, inquit: *An Iudæi tale, vel tale tri-
butum Cæsari debeant? non potest patere, quia
hæc est multum particularis consideratio. Sed
an aliquid debeant? non potest dubitari; idque
tum ob alias, tum etiam ob rationem publicæ
administrationis, & tranquillitatis. Hæc enim
omnia Cæsar præstabat; nam ponebat Præsides, &
Iudices, qui foralia omnia definirent, & conten-
tiones terminarent, & specialiter criminalia.
Nam in ciuilibus Iudæi habebant Iudices de se
ipsis; in criminalibus tamen non. Vnde non li-
cebat illis interficere quemquam, vt ipsi dixe-
rant Pilato, Ioan. 18. & tenebat religionem
in pace; cohibens omnes tumultus, & sedi-
tiones, & ad hoc habebat legiones, & Cen-
turiones in Iudæa, qui erant Romani, vel
Gentiles, vt seruarent tranquillum statum pu-
blicum: & faciebat, vt nulla alia gens pugna-
ret contra Iudæos: & si quis pugnare vellet,
suscipiebat Cæsar defensionem patriæ. Ideò pro
his multa debita erant ei, quia non debebat pro
his omnibus militare suis expensis. Sic enim di-
cit Theophil. super hoc verbo: Tuetur te Prin-
ceps tuus ab hostibus, vitam tuam reddit
tranquillam, pro his ergo teneris in censu. Sed
hoc ipsum, quod soluis numisma ab eo habes,
reddes ergo numisma Regium Regi: Pau-
lus Orosius de Ormesta ait: Tributum præ-
mium pacis est, nos tributa dependimus, ne bella
patiamur.*

Prædicta tamen † eo primum sensu acci- 24
pienda sunt, vt nullatenus reputemus, hæc
tributa ab Indis extorqueri in præmium, &
compensationem Euangelij, & Baptismi illis
communicati. Hoc enim nefas esset, vt benè
obseruat Acosta *d. lib. 3. cap. 7.* & nihil profe-
ctò à Simonis vitio distaret, nisi quòd nefa-
rius ille pecuniam pro gratia dare nitebatur,
vt habetur *Actor. 8.* Nos verò gratiam pro
pecunia dare desideraremus, quod minimè fe-
rendum est: cum, quæ gratis accepimus, gra-
tis dare iubeamur, Matth. cap. 10. Quamuis
non sit iniquum † ex eisdem tributis, quæ tui- 25
tionis, gubernationis, & supremi dominij re-
cognitionis, atque aliis iustis titulis, de qui-
bus suprà egimus, imponuntur, aliquid eo-
rum Parochis, & animarum Pastoribus assi-
gnare (vt re ipsa fieri videmus) ex quo se
competenter alere possint. Teste enim eod.
Acosta *d. lib. 3. cap. 10. pag. 113.* † Ministri sa- 26
lutis æternæ ali debent Indorum largitioni-
bus, & prouentibus, quos ipsi diuino verbi, &
Sacramenti pane nutriunt. Cùm hoc non tam
dispositionis humanæ, quàm diuini esse iuris
notissimum sit, & omni lege definiri, † D. 27
Paulus omnium Gentium Doctor, his verbis
ostendat 1. *Cor. 9. Quis militat suis stipendiis
vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius
non edit? quis pascit gregem, & de lacte eius
non manducat? Numquid secundùm hominem
hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum
est enim in lege Moysi: Non alligabis os boui
trituranti. Si nos spiritualia vobis seminamus,
magnum est, si carnalia vestra metamus: Nes-
citis quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de
sacrario sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum
altari participant.* Et idem † in lege Euangeli- 28
ca Christus Dominus non solùm permisit,
verùm & ordinauit iis, qui Euangelium an-
nuntiant, Lucæ & Matth. 10. ibi: *Dignus est
operarius mercede sua.* Quarum † auctorita- 29
tum meminit text. *in cap. Ecclesias, vers. Item
Apostolus 13. q. 1. & in cap. Episcopus, de of-
fic. Ord. in 6.* & Ego alias adducens *sup. cap. 5.
num. 82* Et † inde etiam natum est adagium, 30
qui altari seruit, de altari viuere debet, de quo
latè Roman *cons. 344. in casu, num. 1.* & Car-
din. Tusch. *litt. A. conclus. 312.* & alij apud
Aluarez de Velasco *in axiomat. iur. litter. A.
n. 231.* & Labórium *var. lucubrat. tit. 2. c. 14.
num. 5.*

Licèt † hæc quoque omittere oporteat, vt 31
idem ipse Apostolus Paulus & verbis, & exem-
plis ostendit, ne aliquod impedimentum Euan-
gelio, quod prædicatur, inferri possit, vt con-
stat 1. *Corinth. 8. & 9. & 1. Thessal. 2. & 4. &
Actuum* 20. Vbi † se suis manibus laborasse, 32
& operatum fuisse inquit, ne aliquem graua-
ret, dum Euangelium prædicabat, provt latiùs
retuli *sup. cap. 14. num. 111.* Et † huc respicit D. 33
Thom. 2. 2. *q. 43. art.* 8. dum docet, quòd sæpè
temporalia sunt dimittenda propter scandalum
pusillorum.

Secundò animaduertere oportet, quòd licèt
† gentibus, & nationibus nobis infensis, & 34
iustis, ac legitimis belli titulis, & rationibus
subiugatis, grauia tributa, pro victorum
arbitrio, possint, & soleant imperari, ad eo-
rum

rum temeritatem, vel contumaciam puniendam, vel damna, quæ intulerant, & ipsius belli expensas resarciendas, vt pluribus exemplis ex sacra Scriptura petitis, ostendit Acosta *eodem lib.3. cap.7.* Et in † Romanis videmus, qui, vt suprà tetigimus, non solùm personas, verùm & prouincias ipsas perdomitas in potestatem suam redigebant, earúmque vrbes, & prædia tributis onerabant, quæ ratione soli, vel fundi sibi tanquam veris, & nouis dominis ab antiquis possessoribus penderentur, vt *in d. l. ager, §. stipendium,* cum similibus *sup.* relatis, & notauit gloss. *in l.1.§.1.verb.Pendant,D.de publ. & vectigal.* Abb. *in cap. de terris, n.3. de decimis,* text. *in cap.si tributum 11. q.1. & in cap. sancitum 23. quæst.8.* quæ propriè de his prædiorum tributis loquuntur.

36 Ad quæ etiam † respicit illud Genes.47. vbi sanctus Ioseph postquàm vniuersam terram Ægypti subdidit Pharaoni, eandem Ægyptiis reliquit, quinta portione frumentaria perpetuò vsibus Regis addicta, vtpotè à quo illis prædia concessa fuerant. Et † Tertull. *in Apolog. cap.13.* ibi: *Si agri tributo onusti viliores, hominum capita stipendio censa ignobiliora. Nam hæc sunt notæ captiuitatis.* Iustin.lib.1. *Sed ciuitates, quæ Medorum fuerant tributariæ*, Plin. *lib. 12. cap. 7. Etiam ad Morinos vsque peruecta, ad tributarium pertinet solum*; cum aliis, quæ tradit Ludouic. Montal. *in tract. de reprob. sent. Pilati, art.3. n.4* D. Valençuela *in monit. contra Venet. 4. par. n. 145.* & Adam Gontzen *d. lib.8.c.7.n.15.*

38 At verò † prouinciis, quæ spontè se dedebant, leniora tributa semper imposita fuerunt, vt de eisdem Romanis obseruat Guido Panciro. *in thesauro var. lect. lib.3. c.31. pag.368.* adducens exemplum de Anglis, qui impensis tantùm alendi exercitus sunt onerati. Vnde de eis dixit Strab. *lib.4. Geograph. Ad Britanniæ insulæ custodiam, nullo opus est præsidio, non enim plus ordine vllo militum, vel equitatu aliquo indiget vt ab ipsis tributa exigantur, æqualiter enim constitutum ipsis vectigal.* Idémque supponit Petr. Greg. *lib.11. de Repub.c.11.n.5.* Gontzen *d.n.18.& seqq.* Marquez *d.lib.1.c.16.§.3.pag.89.* Acosta *c.7.* & alij ex *supra* citatis.

39 Vnde † cum in nostris Indis, vt plurimùm, iure belli actum non fuerit, sed voluntaria deditio interuenerit, & Regum nostrorum dominatio ad maius ipsorum bonum, tum temporale, tum præcipuè spirituale introducta fuerit, vt dixi *dict. 1. tom. lib. 2. cap. 9. num. 21. & 22. & lib.3. cap. 7. num. 34. & 35.* & alibi sæpè, consequens est, vt tributa, quæ illis imposita sunt, vel imponenda fuerint, valdè moderentur, & suauiter exigantur. Maximè eorum tenuitate, ac paupertate considerata. Et

40 quòd † prædia, & possessiones, quas publicè, vel priuatè possidebant, tempore suæ infidelitatis, in eorum dominio, & libero vsu relictæ sunt, ex voluntate, & iussu nostrorum Regum cum iustitiæ, & æquitatis regulis conformata. Vt expressè deciditur in Bulla Pauli III. cuius meminimus *d. 1. tom.lib.2.c.8.num.77.& 79. & c.10. n.47. & in c.4. legum,* quas nouas vocant, datis Pintiæ 4. Iun.ann.1543. & in pluribus schedulis *infra* citandis.

41 Et † desumptum videtur *ex cap. Iudæi 5. vers. Si qui prætereà, de Iudæis,* vbi disponitur: *Quòd Iudæi, vel Sarraceni, qui Deo inspirante ad Fidem se conuerterint Christianam, à possessionibus suis nullatenus excludantur: cùm melioris conditionis ad Fidem conuersos esse oporteat, quàm antequam Fidem susceperant, habebantur, &c.*

Quod † benè (vt solet reliqua) præuidit Acosta *d. lib.3. cap.7.* hinc deducens, quod ratione soli, & prædiorum nulla tributa Indis imperari potuerunt: *Neque enim* (inquit) *solum nostrum ipsi occuparunt, sed nos illorum, neque ad nos ipsi, sed ad illos nos certè peruasimus. Itaque Barbarorum terra subditur quidem Christianis Principibus, cùm primum populi ipsi subduntur, sed nihil illius ratione Barbari debent, quam à nobis mutuati non sunt, sed nobis cum potius communicarunt. Plurimum verò interest, vtrum homines ratione loci subdantur, an potius hominum causa locus ipse: hic enim res nullo modo addicuntur, sed integrum ius penes dominos manet.* Vt & in † prædiis & prouinciis accidebat, quæ apud Romanos iuris Italici esse iubebantur, de quibus agit Vlpian. & DD. *in l.7.& fin.D.de censib.* Couar. *lib.4.var. c.1.n.11.* Balduin. & alij *in §.per traditionem, Inst.de rer. diuis.* & Briss. *de verb. signif.verb. Italica.* 42

Quapropter, refert Ant. Herrer. *in d. hist. gener. Indiar. decad. 1. lib. 7. cap. 8. pag. 237.* ann. 1509. circa ipsam primam Indorum detectionem, Catholicos Reges sanxisse, † ne ab Indis Hispaniolæ quicquam tributi nomine, præter dimidium Castellani, exigeretur. Et *decad. 4. lib.9. c.14.ann.1521.* ne ab Indis Mexicanis aliquid præter moderatam tributi taxam à Commendatariis peti posset, & vt libri harum taxationum conficerentur. Id quod innumeris propè schedulis, & Regiis, & prouisionibus cautum etiam videmus, quæ habentur *d.2.tom.impress.pag.136.* & multis seqq. & apud Matienz. *d.tract.de moder.Reg.Perù lib.1.c.13. & seqq.* dum enixè iubent, vt Indorum tributa vbique taxentur, & ea quidem moderatione, vt Indi nullo modo grauentur, nec depauperentur, quin potius ditescant, & minus longè præstent, quàm Regulis olim suis, cùm infideles essent, pensitare solebant, illisque necessaria remaneant ad suas infirmitates curandas, filios alendos, filias dotandas, aliásque vitæ necessitates commodè subleuandas. 43 44

Et † in quadam schedula dat. Pintiæ 2. Feb. ann.1549. alia 29. Sept. ann. 1551. alia Menzonij 18. Decemb. ann. 1552. alia Matr. 26. Iunij 1576. & alia nouissima Matr. 17. Maij ann. 1601. quæ seruitij personalis formam disposuit *cap. 3.* vt hoc commodiùs exequi possit, disponitur, vt eadem tributa in illis rebus taxentur, & imponantur, quæ Indi ipsi pro varietate regionum faciliùs habere, & frequentiùs suis domibus alere, suis ex prædiis colligere, sui suè manibus operari, ac conficere solent, ne aliter pro tributis soluendis soliciti, aliquid damni, vel anxietatis incurrant. † Qua in re multum excelluit cura & prudentia Dom. D. Franc à Toleto Peruani Proregis, qui cum hanc taxationem in mandatis habuisset totam illam vastissimam regionem lustrauit & quid in vnaquaque prouincia Indi soluere deberent, summa æquitate, & dexteritate definiuit, & in libros, siue laterculos redegit, quos hodie *de las tassas* vocamus, de quo latè agit Matienzus vbi sup. 45 46

sup. qui eundem Proregem in hoc labore sua iuuit industria, Acosta *lib. 3. cap.* 8. & Agia *in suis respons. de seruit. person. Ind. pag.* 45. Et in
47 † Noua Hispania eadem taxatio commissa fuit Audientiæ Mexicanæ, & Proregi D. Antonio de Mendoça, vt refert Torquemada *in Monarch. Indiana lib. 5. cap.* 10. *& seqq.*
48 Et planè † cùm tributorum moderatio, & iuxta vires, ac facultates subditorum iniunctio, generaliter à Principibus valdè curari debeat, etiam sub peccati lethalis, excommunicationis, & restitutionis obligatione, ex text. & DD. *in cap. super quibusdam, §. penul. de verb. sign. cap. non sanè* 14. *q.* 5. *c. quando, c. si Ecclesia, in fin.* 23. *q.* 4. *l.* 20. *tit. fin. par.* 3. *l.* 4. *tit.* 14. *lib* 6. Recop. Innoc. in c. innouamus, de censib. Hostiens. *in summ. tit. de immun. Eccles. §. à quibus*, Alberic. *in l. neminem, C. de sacros. Eccles.* Syluest. *verb. Gabella* 3 *num.* 10. Sot. *de iust. & iur. lib.* 3. *q.* 7. *art.* 6. & Seq. cum aliis ex *sup.* relatis, & latè adductis à Tiraq. *de tract. lign. in præfat. num.* 69. Otalora *de nobil.* 1. *par. c.* 3. *n.* 13. Auendañ. *de exeq. mand.* 2 *par. cap.* 14. *num.* 2. *& seqq.* Auiles *in cap. Prat. c.* 24. Greg Lopez *in l.* 2. *tit.* 1. *part.* 3. *verb. Antiguamente*, & *in l. fin. tit.* 7. *par.* 5. *verb. Semejante*, Couar. *in reg. peccatum*, 2. *par.* §. 5. *in fin.* Valençuela Piscat. *in l. omnes omninò, num.* 5. *C. de annon. & trib. lib.* 10. Acosta *d. lib.* 3. *de procur. Ind. salut. cap.* 15. Bobad. *d. lib.* 5. *c.* 15. *num* 8. *& seqq.* Gontzen *d. cap.* 7. §. 21. & nouissimè Mauclet. *in Monarch.* 3. *par. lib.* 2. *c.* 9 *& seqq.* qui etiam
49 concludunt, † quòd vbi secus factum fuerit, licitè talia tributa fraudari possunt, post Abulens. *sup. Matth. cap.* 22. *q.* 102. vbi allegans D. Chrysost. ait: *Tu autem cùm audieris, redde, quæ sunt Cæsaris Cæsari, illa scito dicere eum, solùm, quæ in nullo pietati nocent, quia si aliquid tale fuerit, non adhuc Cæsaris est, sed dia-*
50 *boli.* In personis † quidem nostrorum Indorum idem longè magis attendi oportet, cùm ex rationibus suprà relatis, tum etiam ob abiectam, & miserandam eorum conditionem, quæ minus de expensis in Regni defensionem, & gubernationem faciendis, participat Et quod cum tot, atque adeò grauia seruitia subire cogantur (de quibus in præcedentibus capitulis egimus) in tributis, quoad fieri possit, leuari debent,
51 cùm operarum, † & munerum personalium præbitio inter tributa connumeretur, ipsisque tributis non minus vtilis, & necessaria sit, vt latè docet, & probat Adam. Gontzen *d. lib.* 8.
52 *Polit. cap.* 8. *pag.* 637. Et † nemo debeat duplici onere molestari, nec vltra vires prægrauari, vt *in Rubr. & Nigro, C. ne operæ à collatoribus exigantur, l. priuatè, & l. euidenter, C. de excusat. muner. lib.* 10. & tradit Pap. *ad constit. Burbon. tit. de iurisd.* §. 5 Caualcan. *decis.* 27. *num.* 33 *par.* 1. D. Gregor. *lib.* 9 *Regist. epist. cap.* 1. ibi: *Vt duplicia illic tributa (quod auditu intolerandum est) exigantur:* cum aliis, quæ latiùs congessi *sup. hoc lib. c.* 1. *n.* 22. *cum multis seqq. & cap. proximo, n.* 41. & cumulat Rosenth. *de feud.* 1. *par. cap.* 5. & Petr. Heigius *q.* 18 *n* 18.
53 quibus addo † illud, quod apud Plutarch. Hybicas dicebat Antonio: *Si vis duas collectas, da duas messes.*

Quod attendens Ioseph. Acosta *d. lib.* 3. *de procur. Ind. sal. cap* 9. 10. *&* 15. meritò eorum opinionem damnat, qui ab Indis, eo prætextu, quòd otiosi natura sint, ingentia tributa exigenda esse contendunt Et probat † ea tantùm 54
iustè, & licitè imponi, & extorqueri posse, quæ sufficere videantur ad finem, qui in eorum conuersione, tuitione, & conseruatione prætenditur, proportionis æqualitate in distribuendis eiusmodi oneribus obseruata, iuxta regulam generalem, quam in hac materia tradit Arist. *lib.* 5. *Polit. cap.* 8. Theologi omnes post D. Thom. *in* 1. 2. *q.* 96. *art.* 4 Syluest. *verb. Gabella* 3. *q.* 2. Sot. *lib.* 1. *de iust. & iur. q.* 6. *art.* 8. & Caiet. *in summ. verb. Lex: Non enim* (inquit Acosta) *instar apiarij id tantum mellis in aluearibus relinquendum est, quantum apibus alendis sufficit, ne intereant, reliquum omne auferendum: neque vt greges detondendi sunt, quibus vellera ita desecamus, vt radices solum denuò procreandæ lanæ saluas esse sinamus, excepto igitur eo, quod & spiritualibus, & ciuilibus præpositis necessarium esse prudens, charitas sanxerit, quicquid vltra salutis Indorum prætextu nobis vsurpamus, pro rapina ducendum est.*

In eadem quoque sententia residet Fr. Ioan. 55
Zapata *d. tract. de iust. distrib.* 2. *par. cap.* 21. *n.* 8. *& seqq.* vbi refert tanquam oculatus testis, & per quadraginta annos expertus, quòd licet annuum tributum, quod olim in Noua-Hispania à singulis Indis pendebatur, nempè *de ocho testones*, qui triginta duas dracmas, siue regales argenteos efficiunt, iustum, & moderatum videri posset, eorum facultatibus consideratis: posteà tamen, quàm praua quorundam suggestione additus fuit alter *toston, los tres reales para el Rei, vna gallina, para que abunden y medio real para los Iuezes.* Indi, qui pauciores, & pauperiores, quàm anteà reperiuntur, hoc onus ferre non possunt: *Quia neque victum (inquit) quo possint esse contenti, habent, pauperrimam domum habitant, bona permanen-* 56
tia non possident; census, de quorum reditibus sustententur, non imponunt: neque in crastinum, quod obseruent, acquirunt. Quia quasi venditi quotidiana pecunia Hispanis deseruiunt, & parua mercede conducti in longissimas terras, à suis propriis sedibus toto cœlo distantes, inuiti feruntur, desertis domibus, & per maiorem anni partem, quasi à propriis exules, ab vxoribus diuisi, à filiis alieni. Qui (aliquando vidi, testor coram Deo) quando redeunt, & domum euersam, & mulierem humatam, & filios dispersos inueniunt. Et tunc, vnde huiusmodi hanc contributionem accipiet, vt exactoribus soluat? An de horreo, vel de torculari? Aliquando tacitus anxiè persert suum vicem lacrymabili singultu lamentatur: & aliquando iam contigisse hisce oculis vidi (proh dolor) præceps ruit, vel suspendium eligit, vt semel moriens, non repetitis mortibus diu moriatur. Hactenus Zapata.

Cuius querimoniam testari etiam possumus omnes quotquot horum pauperum miserias, & ærumnas † agnoscimus, & Regem nostrum æquè 57
Pium, ac Maximum precari debemus, vt eorum misertus, quæ prouidè sanxit, fideliter exequi curet *l.* 2. § *post originem, D. de orig. iur.* & seduci non patiatur aliquorum nebulonum relationibus, qui ipsi magnas diuitias ex magnis Indorum, vel aliorum vassallorum tributis, aut collectis promittunt Nam secundùm † Cassiod. *lib.* 4. *var. epist.* 36. *& lib.* 11. *epist.*

epist. 7. Tributa non debent à tristibus exigi, & illa tantùm sequenda sunt lucra, quæ potest latus possessor offerre, & miles solemniter securus accipere, quid enim acquiri putatur, vbi bona conscientia perditur? aut in qua parte possit homo proficere, si innocentiam probatus fuerit amisisse?

59 Et † vnica Regni salus, lex & substantia est habere subditorum opulentiam, beneuolentiam, & promptitudinem, vt inquit Imp. Iust. *in Nouella* 161. §. 2. *de Præsid. prouinc.* Ego *sup. cap.* 14. *num.*104. Martin. Mager. *de aduoc. arm. cap.*6. *num.*325. *& seqq.* elegantiss. P. Ioan. Ant. Velazq. *de optimo Principe lib.* 3. *annot.* 12. *cap.* 13. *pag.* 365. *& seqq.* & latè probat Scipio Amirat. *dissert. polit. in Tacit. lib.* 15. *discurs.* 7. & Petr. Greg. *lib.* 3. *de Rep. c.* 6.
60 *num.*35. *&* 36. vbi cum Dione refert † Neruæ Coccæi Imperatoris exemplum, qui ciuibus Romanis cùm magna laborarent egestate, non tantùm agros ad subleuandam penuriam distribuit, sed vestes suas proprias, vasa argentea, atque aurea, reliquámque supellectilem vendidit, atque aliis summa beneuolentia erogauit. Et cum Sabell. *lib.*4. *Ænead.* 7. † quòd
61 Marcus Antonius Imperat. cognomento Philosophus, cùm in conficiendo bello pecuniæ deficerent, omnia aurea vasa, argentea, Crystallina, & myrrhina, cum omni principali supellectili ornatúque coniugis, publicè vendidit, ne tributa imperando, ciuitatibus, aut pro-
62 uinciis esset grauis. Quia † ex consumptione bonorum, sequitur consumptio vitæ vassallorum, vt notat Gloss. *verb. Vitam, in l. aduocati, C. de aduocat. diuers. iud.* DD. communiter *in Auth. quod mater, C. de reuoc. don.* Tiraq. *de nobilit. cap.*31. *n.*369. Menoch. *cons.*1. *num.*280. latè Petr. Greg. *lib.* 3. *syntagm. cap.* 3. *num.* 10.
63 optimè Vlpian. † *in l. & qui originem, §. Præses prouinciæ, D. de mun. & honor.* vbi ita singulariter inquit: *Præses prouinciæ prouideat munera, & honores in ciuitatibus æqualiter, & per vices secundùm ætates, & dignitates, aut gradus munerum honorúmque, qui antiquitus statuti sunt, iniungi, ne sine discrimine, & frequenter his oppressis: simul viris, & viribus Resp. destituantur.* Et melius Saluian. *lib.* 4. *de*
64 *gubern. Dei*, vbi † Rempublicam per nimia tributa strangulari, & pauperes necari his verbis scribit: *Romanorum Resp. vel iam mortua, vel certè extremum agens spiritum; ea parte, quæ adhuc viuere videtur, tributorum vinculis, quasi prædonum manibus strangulata moritur: tributa pauperes necant.*

Idem quoque Petr. Greg. *d. lib.* 3. *de Rep. cap.*9. *n* 14. *& seqq.* & Adam. Gontz. *d. lib.* 8.
65 *cap.*7. *n.*4. *pag.*631. rectè & † doctè ostendunt, quàm grauiter peccetur in vectigalibus, seu tributis imponendis, & exigendis in excessu, & laudat beneuolentiam Darij Cyri Alexandri Magni, Tiberij, Periclis, & aliorum Principum, qui hac de causa, vel nulla, vel leuia tri-
66 buta suis imperarunt. Quia † vt inquit Cicero *lib.* 5. *ad Attic. epist.* 16. *Prouinciæ in perpetuum redduntur desertæ miseri homines, & efferati, ne dicam desperati, exhaustis facultatibus per nimias exactiones.* Cùm ex aduerso, his releuati, omnia vigeant, & floreant, & vel ipsi liberi parentibus gratiores nascantur, quos anteà (vt Indos facere diximus) exosos habuerant; vt notaui *sup. cap.* 5. *num.*45. elegantia verba Nazarij, Panegyristæ Constantini, ad hoc probandum adducens. Quorum etiam meminit in nostris terminis Mag. Marquez *in Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.*30. *pag.* 205. Lælius Bisciola *lib* 7. *succis. lect. cap.*10. *collat.* 509. & Ioan. Kalin. *in lexico, verb. Capitatio*, vnde Xenoph. *in lib. de laudib. Agesilai* † consulit: 67
Boni Regis officium esse, vt plurimis eos bonis cumulet, qui sub Imperio suo constituti sunt, & Philostrat. *in vita Apollon. lib.* 5. *cap.*13. Vespasiano Augusto hoc consilium dedit: † *Diuitias* 68
igitur magni æstima, non quæ in occulto repositæ iacent, quid enim hæ ab arenæ cumulo differunt? nec ea, quæ ex collatione tributorum à gementibus hominibus proueniunt? † *Atrum enim* 69
sordidúmque putandum est aurum, quod ex lacrymis oritur. Diuitiis autem optimè supra omnes Reges vteris, si eas egentibus communicaueris. Diuitibus autem permittes, vt facultatibus suis tutò frui possint.

Et conducunt alia, quæ adduxi *sup. cap.*14. *n.*100. *& cap.*15. *num.*49. † & elegans sententia 70
Symmachi *lib.* 10. *epistol.* vbi inquit: *Quòd si exigantur insolita, consueta fortè cessabunt.* Et alia Cassiod. *lib.*4. *epist.* 38. vbi tunc Principem † sibi magis consulere, suósque reditus 71
magis augere, cùm tributa minuit, in his verbis ostendit: *Sed à nobis, qui fisci vtilitatem stabili volumus diuturnitate consistere, excludenda est dispendiosa semper enormitas: ne augmento suo tumens summa deficiat, incipiatque magis deesse, quia immaniter visa est accreuisse: & lib.*9. *epist.* 11. ibi: *Quia sine querela suscipi debet onus impositum, quod longis temporibus constat esse portandum*, cui conuenit D. Greg. *lib.*4. *epist.*3. ad Constantiam Augustam, cuius memini *sup. cap.*16. *num.*63. Et text. apud nos egregius † *in l.* 2. *tit.*10. *par.* 2. *vers.* 72
Otrosi, vbi postquam alios modos recensuit, quibus Rex vassallos suos ab aliis tutari, & defendere debet, hunc subdit: *Otrosi los debe guardar en tres maneras. La primera, de si mesmo, no les faziendo cosa desaguisada, lo que non querria que otros les fiziessen, ni tomando de ellos tanto, en el tiempo que lo pudiesse escusar, que despues non se pudiesse ayudar de ellos, quando los ouiesse menester*: circa cuius legis illustrationem, plura, vbi opus fuerit, peti possunt ex Auctoribus suprà citatis, & præcipuè P. Velazquez *dict. lib.* 3. *annot.*12. *&* 13. Vbi quòd Princeps tunc maximè suum negotium agit, cùm non agit, vt publicum agat, & magis in specie *lib* 4. *annot.* 15. *pag.* 479. *& seqq.* vbi quòd optimus Princeps, & suorum amans, solùm æqua, & legitima tributa, & vectigalia à subditis exigit, Matth. Lopez Brauus *de Rege & regendi ratione lib.* 3. *fol.* 31. *& seqq.* vbi concludit: *Regnantem ergo ditat, & depauperat, quicquid ciues depauperat, & ditat.* & nouissimè Reuerendiss. P. Mag. D. Fr. Gaspar de Villaroël Episcopus Chilensis meritissimus *in comment. sup. lib. Iud. cap.*13. *pag.* 288. *num.* 14. vbi *quòd tributa introducenda sunt, non vt Princeps augeatur, sed vt populus defendatur.*

Vnde † semper damnati, & tyrannidis notati fuerunt Principes, qui tributis grauibus, 73
nouis, aut insolentibus populos vexarunt, quales fuisse videntur ij, qui vectigal ex fumo, ex

vmbra,

vmbra, ex Sole, ex aëre, ex vrina, ex legatis, hæreditatibus, contractibus, matrimoniis, artificiis, atque etiam à lenonibus, à meretricibus, ab exsoletis, & ex aliis rebus similibus corrogabant, vt constat ex traditis à Cuiac. *lib.* 10. *obs. cap.* 7. Petr. Greg *de Rep. lib.* 3. *cap.* 5. *&* 6. *& lib.* 3. *cap.* 10. *num. fin.* Matt. Delr. *in Adag. sacr.* 4. *tom. adag.* 599. *pag.* 310. vbi notat in sacra
74 Scriptura † Tyrannos aptè vocari, *Emunctores*, qui plus æquo mulgendo, & emungendo etiam sanguinem subditorum eliciunt: veræ hirudines, cutem non missuræ donec sanguine repleantur, Pancirol. *in d. thesaur. var. lib.* 3. *capit.* 31. Valençuel. *in monit. contra Venet.* 4. *par. numer.* 145. & Contzen. *d. capit.* 7. § 21. vbi miserabilem, seu historiam, seu fabulam nar-
75 rat, de sera pœnitentia cuiusdam, † qui nouam quandam tributi impositionem Regi Franciæ suasit: quam libet nostris hisce scriptis inserere, vt simili exemplo forte illi deterreantur, qui quotidie ad grauandos Indos nouas formas excogitant, & magis adulandi gratia, quàm bono publico consulendi, Regi nostro proponunt: *Ostenditur (inquit) Lutetia in foro frumentario os cloacæ, in qua sepeliri se iussit quidam, quem serò pœnituit mali consilij. Viderat Regem tristem, & sollicitum: causa mœroris erat angustia rei pecuniariæ. Is, quò Regem subleuaret, suasit, vt ex minutis etiam rebus, quas rustici deferunt in vrbem, vnum, aut alterum æreum nummulum exigeret, idque in biennium dumtaxat. Et cùm viderent ex ea in vrbe frequentissima colligi pecuniæ vim non modicam, ad hoc exemplum plures exactionem excogitatæ sunt. Qui dederat consilium, cùm videret se non idem authoritatis habere in dissuadendo, quod habuerat in suadendo, in maximos animi mœrores incidit, adeò, vt de salute quoque sua desperaret & vt de se ipso pœnas sumeret inconsulti consilij, simulque moneret alios, ne ad eundem impingerent lapidem, testamento cauit, vt in eo loco sepeliretur, in quem totius illius fori sordes confluunt, in quo manet etiamnum in hunc vsque diem exactionis executio.*

76 Quibus addo † insigne dictum, ac miraculum B. Francisci de Paula, noui parentum nostrorum memoria Thaumaturgi, quod in eius vita recenset Ioannes Chappetus, Benedictus Gononius, & alij: is enim cùm Neapolim veniens, honorificè à Ludouico XI. Galliarum Rege susceptus esset, ab eodem rogatus fuit, vt permitteret construi in ciuitate sua Monasterium Ordinis sui, cui respondit Sanctus: Melius esset, vt pro salute animæ tuæ restitueres bona aliena, quam tam magnas faceres eleemosynas. Rex verba hæc ægrè & indignè accipiens, dixit ei: Et putasne me possidere aliquid malè quæsitum? Respondit Sanctus, & dixit, quòd per alienum intelligebat impositiones, & tributa, quibus popolum opprimebat, quòd sanguinem ipsius sugebat, qui clamabat, & postulabat vindictam a Domino. Et cùm iussisset sibi afferri aureum nummũ, illumque fregisset, statim ex eo multæ sanguinis guttæ processerunt. Rex tam celebre miraculum videns, emenda-
77 tionem promisit. Et de † diuina punitione Manuelis Comneni ob id, quòd pauperes subditos grauibus exactionibus vexauerit, & deglubuerit, scribit Nizetas *lib.* 6. & de Basilico, qualiter Imperio priuatus, frigore, & fame perierit, simul cum vxore, & filiis, quia ne Sacerdotibus quidem, & contemptis opificibus pepercisset, omniaque essent plena lacrymarum inter illius exactiones, Procop. *de bello Vandal. lib.* 1. & Suidas *in Basilisco apud Baronium tom.* 6. *ann.* 477. Quapropter de Rege nostro Henrico III. tradit Bobad. *dict. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 10. quòd de tributis loquens dicere solebat, *Mas temo las maldiciones del pueblo, que las armas de mis enemigos.* Et est videnda clausula testamenti D. Ludou. Francorum Regis, quam refert Mag. Marquez *d. libr.* 1. *cap.* 30. *fol.* 204. & Elias Cretens. *in exposit. ad orat. Nazianz.* 9. quæ etiam tota in hoc argumento notabilis est, vbi sic ait: *Tributa satis per se grauia, ne per auaritiam nostram grauiora reddamus: neque mœroris pœnam ob infractum Dei præceptum nobis constitutum, augeamus; vitam scilicet hominum, qui nobis genere, & natura sociati sunt, insatiabili nostra cupiditate calamitosam reddentes.*

Tertiò ex eisdem doctrinis colligitur, hoc genus tributi, quod ab Indis exigitur, personale potius, quam reale iudicari, & appellari debere, & ei simile esse, quod Romani † capi- 78
tationis vocabant, & Cicero *libr.* 5. *epist. ad Attic. epist.* 16. ἐπικεφάλια, cùm vnusquisque Indorum indistinctè, & vniformiter iuxta suæ prouinciæ æstimum, & descriptionem, nullóque respectu facultatum, aut possessionum suarum habito, certam pecuniæ, ac gallinarum quantitatem, vel frugum, lanificij, aut aliarum specierum taxatam, & definitam mensuram, soluere teneatur. Quod etiam iidemmet Romani *Anniuersarium Canonem*, appellabant, quasi fixum, regulare, & inuariabile tributum significantes: & exactores eiusmodi tributorum *Canonicarios*, vt constat ex *l.* 3. *in princip. de censib. l. vltim. § penultim. D. de muner. & honor. l. vnica, C. de annonis, & capitatione administrantium, l.* 8. *C. de sacrosanct. Eccles. l. vltim. de an. & tribut. lib.* 10. *l. vniuers. C. de capitatione ciuium censib. eximenda libr.* 11. *l. vnica, C. de colon. Thracens. l.* 1. *C. ne rustican. ad vll. obs. l. cùm antea* 10. *C. de agricol. & cens. eod. libr. l.* 2. *C. de prædiis Tamiac. l. final. C. de collat. fund. patrim. libr.* 11. *l.* 3. *C. quæ res vend. non poss. l. priuata* 10. *C. de excusat. mun. libr.* 10. *l. Iudæorum* 17. *C. de Iudæ. & cælicol. l.* 1. *& per tot. de Canone largition. titul. libr.* 10. *l.* 51. *tit.* 6. *par.* 2. cum multis aliis, quæ vltra Scribentes in eisdem titulis, & iuribus congerunt Brisson. Prateius, Schard. & Kalinus, *verb. Canon, & verb. Capitatio.* Bart. *in l. vnica, num.* 22. *vers. Et istud diuiditur, C. de mulier. & in quo loco lib.* 10. Platea *in Rubr. C. de ann. & trib. lib.* 10. Ias. *in l. placet* 1. *lect. num.* 8 *&* 2. *lect. num.* 4. *C. de sacrosanct. Eccles.* Alex. *cons.* 67. *lib.* 2. vbi bene resoluit: *Quod in capitatione nullo modo considerantur bona,* Petr. Gregor. *de Republ. libr.* 3. *capit.* 5. *num.* 7. Pancirol. *in thesaur. var. lect. libr.* 2. *cap.* 42. *&* 46. *&* 54. *& libr.* 3. *cap.* 31. *pag.* 374. Aluar. Valasc. *de iure emph. q.* 32. *num.* 1. Lucerna *Rubr. in tit. de indiction. num.* 4. *& in d. tit. de Canon. largit. numer.* 5. *gloss. in l.* 2 *§. si quid publici, D. de hæred. vel act. vend.* Bodin. *de Repub. lib.* 6. *cap.* 2. Montan. *de tutel. cap.* 7. *ex num.* 14. Otalor. *de nobil.* 1. *par. cap.* 2. *num.* 7. Mansuer. *in tract. de talliis num.* 4. Petr. Frider. Mundan. *lib.* 2. *de mand.*

c.45. num.4. Amatis, plura de tributo capitationis tradens, *in decis. Marchiæ 159.* Andr. Gail. *lib.1. obseru.52.* Bertazol. *de clausul. claus. 21. gloss.7. pag.551.* noster D. Laur. Ramir. de Prado *in sua Tessera legum .pag.19.* Iust. Lips. *de magnit. Roman. lib.2. cap.3.* Iacob. Bornitius *de ærarij redit. lib.6 cap.1.* Nobilis I. C. Alphons. Carrança *de partu human. cap.5. sect. 3. num.102. pag.577.* Petr. Heigius *in miscel. quæst. par.1. cap.18.* Ioan. Baptist. Costa *in tract. de quota & rata, q.108. num.6. & seqq. & q.72. num.72.* Mag. Marquez *in Gubernat. Christ. dict. lib.1. cap.16. pag.91.* Franc. Sousa *in Rep. l. fœmina, de reg. iur. 2. par. num.3. & 4.* Auctor Synopticar. *obseru. de tribut. cap. 8.* & nouissimè, post hæc scripta, D.Nicol.Ferd. à Castro *exercit. Salmant. 1. sup. dict. l.1. C. de capitat. ciuium, lib.11.* ferè per totam, vbi varias *Capitationis* formas, & acceptiones enumerat.

79 Et huius generis est tributum, quod † Hispanis vocatur, *De la Moneda forera*; nam quolibet septennio soluitur dimidium argenti pro quolibet capite, vel pro qualibet domo, non habito respectu ad bona, & datur in recognitionem Regalis dignitatis, vt notat Otalora *vbi sup. n.8.* Et etiam simile est alterum, quod dicitur, *Martiniega*, quo singuli vicini soluunt duodecim dipondia ratione personarum, vt per eundem Otalor. *eod. cap. num.11.*

Quæ sententia ex eo etiam magis suadetur,
80 quia † cùm in Regiis schedulis, de his tributis Indorum agentibus, expressè dictum non fuerit, quòd sint realia, debent proculdubio personalia censeri, iuxta text. *in cap. veniens, de transact.* Maximè cùm eisdem schedulis caueatur, vt Indorum bona, & prædia omni respectu libera sint, vt *sup. num.40.* probatum
81 reliquimus, & de iure † esse præsumuntur, *l. altius, C. de seruit. & aqua, l. cùm res, C. de probat.* & vtrobique DD. *l. si prius D. de noui oper. nunt.* cum aliis, quæ congerit Ias. *in l. quominus, num.179. & seqq. D. de flumin.* & latè Menoch. *de præsumpt. lib.3. præsumpt.89. ex num.1. & præsumpt.91. num.3.*

82 Et hoc procedit † etiam si tributum consistat in dando, quia ex eo, quòd super personis impositum fuerit, nimirum in capita, aut per domos, vel focos, & vt dici solet, ad fumum, vel per fumantes, aut pro numero pecorum, vel magnitudine iugerum, vt in l. fumi, D. de censib. adhuc dicendum est personale, & capitationis nomen sortitur, vt expressè docet Bart. *in d. l. placet, num.18. per text. in l. ætatem, & in l. final. D. de censib.* & nostra *in l. vlt. C. de agricol. & censit. lib.11.* & per Bald. *in Authent. defuncto, num.12. C. ad Tertul.*

83 Neque his obstat, † quòd cùm eisdem schedulis suprà num.15. relatis, dicatur, vt prædicta tributa taxentur, & soluantur de rebus, quas Indi seminant, alunt, vel operantur, aut in eorum prædiis, ac prouinciis nascuntur, & facilè reperiuntur, videntur mixta appellari posse, hoc est personalia, & realia, cùm personis, pro rebus imponi videantur; & quamvis res ipsæ intrinsecè tributis non obligentur, earum tamen contemplatione tributa pendantur, iuxta ea, quæ notat Bart. & communis *in d. l. placet, num.29. & in d. l. vnica, num.23. in fin. C. de mulier. & in quo loco lib.10.* vbi idem in quibuslibet collectis resoluit, quæ personis pro rebus iniunguntur, iuxta gloss. *in l. rescripto, §. fin. D. de muner. & honor.* & latè tradita ab Andr. Gail. *lib.2. obseru.52. num.9. & 10.* & Bertaz. *in tract. de clausulis, claus.21. gloss.7. pag.551.*

Nam cùm hîc † persona sit, quæ principaliter tributo supponitur, eiúsque tanquam dignioris præcipua consideratio in iure semper habeatur, *l. quidam referunt, D. de iure codicil.* respectus ille, qui veluti accessoriè, aut demonstratiuè ad res ipsas dirigitur, ex quibus tributum, aut collecta soluenda sit, eius nomen & substantiam non mutat, vt idem Bart. apertè fatetur *in d. l. placet, num.26. & 29.* & Calderin. *cons.448.* aliàs *6. de censib. argum.* textus celebris *in l. quidam testamento 99. D. de legat. 1. l. Paulo Callimacho 27. §. fin. de leg. 3. l. Lucius, in fin. de alim. legat.* cum aliis, quæ notat Peralta, omninò videndus, *in l. si quis seruum, d §. si quis ita, de leg.2.* & Ant. Gomez *in l. 17. Tauri, nu.14.* 84

Præsertim † in hoc nostro casu, in quo res illæ, quæ tributorum solutioni designantur, non eo animo notatæ videntur, vt vel ipsæ, vel prædia, in quibus nascuntur, tributis obnixæ, & obligatæ maneant; sed quoniam cùm Indi pigri sint, & ignaui, conueniens, & necessarium fuit, eas solutioni destinare, vt prædia colere, pecora pascere, aut alere, lanificia, & alia opera propriis manibus exercere compellerentur; atque hoc modo, & medio Reipub. vtilitati, & abundantiæ, & ipsorum commoditati simul consuleretur. Quod optimè notauit Matienz. *d. tract. M. S. de moderat. Reg. Perù. 1. par. cap.13.* & doceri videtur † *in l. domini 5. C. de agric. & censit. lib.11* vbi inquiunt Impp. *Domini prædiorum, id, quod terra præstat, accipiant, pecuniam non requirant, quam rustici optare non audent, nisi consuetudo prædij hoc exigat.* Ad quod etiam respicit text. *in l.1. C. de Pascuis publicis, eod. lib.* & tradita à Boër. *decis.263.* & Pinel. *in Rubr. C. de rescind. 2. par. num.8.* 85 86

Et hinc descendit, † in his tributis, tanquam capitationis, & merè personalibus, personas tantùm Indorum obligatas esse; prædia autem eorum nihil debere, neque in eis locum esse decisioni text. *in l. Imperatores, D. de public. & vect.* ibi: *Ipsa prædia, non personas conueniri,* & ibi: *Ideò possessores etiam præteriti temporis vectigal soluere debere,* & *l. neque tempore, C. de muner. patrim. lib.10.* quibus cauetur † tributaria prædia ad quemcunque possessorem cum suo tributi onere pertransire, vt constat ex iis, quæ ibidem notanter tradunt Paulus, & Romanus, Matth. de Afflict. omninò videndus, *decis.95.* Capic. *decis.29. num.26.* Amatis *decis.31.* & Pinel. *in l.1. C. de bon. mat. 2. par. numer.72. vers. Nonò ampliatur,* vbi loquitur de prædiis fructuariis, & emphyteuticariis, vt emptor teneatur etiam pro tributis præteritis antequàm possideret; licèt verum sit † talia prædia, vt & reliqua bona Indorum, eis viuis, vel mortuis capi, & detineri posse pro tributis personalibus, quæ debere comperti fuerint, quemadmodum quotidie capi, & vendi videmus, quousque reliqua persoluantur, & de iure communi constitutum est *in l.1. & 2. C. de capiendis, & distrahendis pignoribus tributorum causa, lib.10. & in l. nemo carcerem, C. de exact. tribut.* 87 88 89

& in l. nemo carcerem, C. de exact. tribut. eod lib. vbi prosequuntur Platea, Lucas de Pena, Piscator, & alij, Palac. Rub. *in repet. Rubr. de donat. inter. in princ. n. 12.* & latè Pereg. *de iure Fisci lib. 6. tit. 4.* & Nos *cap. seq. tredecimus.*

Ac rursus ex eodem etiam fonte promanat,
90 quàm † sit dura, & iniusta illa praxis, quæ in hoc Peruano Regno, & in aliis Indiarum partibus inoleuit, dum æstimo, siue matricula facta alicuius oppidi, vel municipij Indorum, vulgò dicunt, *Repartimiento*, cui numeratis Indorum capitibus tributa respectiuè indicuntur, posteà, aliquibus eorum mortuis, vel absentibus, integra quantitas toti municipio in æstimi calculatione signata, ab illis exigitur, qui viui, & præsentes esse comperiuntur. Nam cùm huiusmodi tributa merè personalia esse probauerimus,
91 † consequens est, vt persona cessante, eorum quoque præstatio, & exactio pro ea parte cessare debeat, *l. in omnibus 68. D. de reg. iur. l. 1. D. de iur. immun. l. legatarum 33. D. de leg. 2.* ibi: *Nec pro iis, qui soluendo non sunt, onerari cohæredes oportet, l. si vnus, §. ante omnia, D. de pactis, cap. priuilegium 7. de reg. iur. in 6.*
92 Melior † textus, qui in nostris terminis loquitur, *in l. vnica, C. vt nullus ex vicaneis lib. 11.* vbi graue dicitur, & non solùm legibus, verùm etiam æquitati naturali contrarium, pro alienis debitis, & tributis alios molestari, *l. prouidendum, C. de Decurion. l. 1. C. de exact. tribut. lib. 10. l. hac definitione, C. de omni agro desert. lib. 11. Authent. vt non fiant pignorationes pro aliis personis, §. 1. ibi: Non enim habet rationem alium quidem esse debitorem, alium verò exigi, l. 3. tit. 17. lib. 5. Recop.* cum aliis, quæ ad huius conclusionis comprobationem, & exornationem adducit Dom. Sotus *lib. 3. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 7. ad fin.* Ant. Gama, & eius Additionat. *decis. Lusitan. 239.* Bobadilla *in Polit. lib. 5. cap. 5. num. 34.* & Ioan. Matienz. *in d. tract. M. S. de moderat. Reg. Perù 1. par. cap. 16.* vbi † ex hac ratione resoluit,
93 multum oportere, & oportuisse, ne taxæ toti municipio, siue, *Repartimiento*, in communi fiant, & addicantur, sed vnicuique Indorum, separatim, & pro suo capite; ita vt quilibet eorum sciat, & intelligat, quid fixè, & certè, soluere debeat, tam in pecunia, quàm in speciebus designatis, vt suæ tallææ solutione liberetur, vt multis schedulis Regiis prouisum est, quæ reperiuntur *in 2. tom. impress. ex pag 154.* & præcipuè *in vna Pintiæ 29. Septembr. ann. 1551.*

Nam, qui contrariam praxim admiserunt, & à viuis, vel præsentibus exigunt tributa, quæ mortui, vel absentes soluere debebant,
94 fortè nituntur † auctoritate Bart. *in l. 1. n. 3. C. de apoch. pub. lib. 10. & in l. 4. §. actor. n. 8. de re iud* quam ibidem sequitur Ias. *num. 21.* & Platea *in ead. l. 2. num. 3. & 4. & in l. actores, C. de exact. lib. 10.* Petr. de Antiboli *in tract. de collect. §. 2. num. 52.* & Dueñas *regul. 178.* vbi distinguendo concludit, quòd si tallea, siue tributum imponitur loco, vel vniuersitati, tunc si aliquis ex vniuersitate deficiat, vel aliqua bona eiusdem vniuersitatis depereant, non diminuitur tributum, sed à prouincialibus, & vniuersitate, quæ remanet, supplenda sunt, quæ deficiunt, cùm ea nunquam pereat, *l. proponebatur, D. de indic. l. sicut, D. quod cuiusque vniuers.* & in censibus, siue tributis loquens I. C. *in l. forma, §. quamquam, D. de censib.* & text. qui hoc sensu accipiendus est, *in l. actores, C. de exact. tribut. & in l. 4. tit. 6. lib. 7. Recop.* licèt † in eademmet specie, quòd 95
remanentes non debeant tributa deficientium, vel exemptorum supplere, teneat ipse Bart. sibi contrarius *in l. ab omnibus, in princip. de leg. 1.* vbi Imola, & alij DD. & Ioan. Andreas, & alij Canonistæ communiter, maximè Abb. *n. 9. & 16. & seqq. in cap. 2. de immun. Eccles.* & plura adducens Bobad. *vbi sup.*

Et est adeò verum, alios pro aliis ad tributorum præstationem cogendos non esse, vt contraria † consuetudo non valeat, si credimus 96
eidem Bart. *in d. l. legatorum, in princip. D. de legat. 2.* quia esset contra ius, & æquitatem naturalem, quamuis in hoc ipse sibi aduersetur *in l. fin. §. vlt. D. de muner. & honor.* dicens, quòd talis consuetudo, siue statutum valet. Quod etiam probat Aretin. *in l. cohæredi, §. cohæres, D. de vulg.* addens tamen, tale statutum restringi debere, vt odiosum, vt in simili notat Bald. *in l. cum lege, num. 3. C. de Episcop. & Cler.* Et idem sequitur Alexand. *in Addit. ad Bart. d. §. vlt. gloss. in Rubr. C. de decret. Decurion. lib. 10.* Bald. *in simili in l. si quis in tantam, col. 2. n. 6. in fin C. vnde vi*, Ias. qui plura similia cumulat *in l. de quibus, n. 47 D. de legib.* & Peralta *in d. l. legato, n. 3, cum seqq.* Qui tamen benè, ad valorem talis statuti, auctoritatem Principis cum causæ cognitione requirit: & ad valorem talis consuetudinis, vt sit immemorabilis, & legitimè præscripta, quia tunc habet vim concessionis, & priuilegij & supplet omnia alia requisita, *l. hoc iure, §. ductus aquæ, D. de aqua quotid. & æst. c. super quibusdam, §. præterea de verb. signif. cum vulgat.*

Quod in proposita à nobis Indorum quæstione, tantum abest, vt interuenisse probari possit, † quod potius multis, & enixis Regum 97
nostrorum schedulis damnatum, & prohibitum fuerit quotiescunque ad eorum aures hæc querela peruenit, & præcipuè in illa data Vlyssiponæ 27. Maij ann. 1582. cuius verba sunt: *Somos informados, que entre los demas agrauios que los Indios reciben, es mui grande el rigor que se vsa con ellos, en que si en qualquier repartimiento, ò tassa faltan ciento, ò cinquenta Indios, que se han muerto, ò ausentado, hazen pagar por ellos à los que quedan, sin que les aproueche quexarse, ni pedir iusticia. Y porque (como veis) es contra ella permitir que se les aga esta vexacion, y nuestra voluntad es, que se remedie; os mandamos, que si hallaredes, que en esto ai algun agrauio, ò excesso contra los dichos Indios, proueais que se remedie con toda diligencia, para que no sean molestados, &c.*

Quæ schedula expressa & decisiua huius quæstionis censeri debet † cùm dicat, hanc exactionem 98
iniustam esse, & quòd ei in posterum competenti remedio occurratur; quia quoties lex facit mentionem de remedio, disponere videtur, vt remedium interponatur, in casu de quo loquitur, iuxta text. gloss. & DD. *in cap. quia G. de iudiciis, & in cap. ex multa, de voto,* ibi: *Ad hoc igitur respondemus, quòd in consultatione nostra ius editur, l. 1. in princip. & in §. ex hoc rescripto, vers. Cogenda, de vent. insp. l. negantes, C. de act. & obligat. cap. conquestus, de for. comp. Clem.*

Clem. 1. vers. Nos igitur, de iur. iur. Clem. quia contingit, de Relig. dom. Clem. 2 § 1. de Magistr, l. fin. C. de donat. inter. ibi: *Oportet Augusto remedio causam dirimi*, cum aliis.

99 Et idem repetitur † in alia sched. Pintiæ 3. Maij 1605. ad Proregem Peruanum D. Comitem Montis Regij, Pardi 21. Febr. 1607. ad Dom. Marchionem de Montesclaros, S. Laurent. 6. Iunij 1609. ad Audientiam Limensem, Lermæ 1. Maij 1610. ad eundem D. Marchion. Montesclaros.

Quibus pariter conuinci, & damnari videtur alia durities, & iniustitia, quæ in aliquibus Indiarum Prouinciis contra omnes iuris regulas fre-
100 quentatur, viduas † nimirùm cogendo, vt pro maritis defunctis tributa persoluant, & è contrario maritos pro vxoribus, & vtrisque deficientibus, liberos pro parentibus conueniendo, non solùm ad tributa decursa, verùm & ad ea, quæ post eorum obitum currunt, interim dum nouum æstimum, siue noua taxa conficitur, de quo meritò dolet, & queritur Fr. Ioan. à Silua
101 Franciscan. *in suis Memorial. fol. 87. & 89.* Et est contra Rubrum, & Nigrum *C. ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore*, vel mater pro filio conueniatur, & ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel seruus pro domino conueniatur, quibus similis est text. *in Auth. vt nulli ind. §. 7. collat. 9. Nouella 52. & 134. l. 3. de debit. & vad. in legib. Longobardorum*, & de iure nostro consonat text. *in l. 9. tit. 31. par. 7. l. 25. in fin. tit. 13.*
102 *par. 5.* & † Aurel. Cassiod. *lib. 4 var. epist. 10.* vbi quàm sit iniustum filios pro parentum, & vicaneos pro aliorum vicaneorum debitis constringi, aut detineri, his verbis ostendit: *His multo acerbiora iungentes alienis debitis ad solutionem alios trahi, solamque causam probabilem videri, si aliqua debitori potuit in ciuitate coniungi. O iniquum persuasionis errorem! Diuiduntur causæ Germanis, filius obligationibus paternis, si non sit heres, exuitur; vxor maritalibus debitis, nisi per successionis vincula non tenetur: & audacia ad solutionem trahit extraneos, cùm absoluant iura coniunctos.* Pro quo etiam tandem expende-
103 re possumus, † quòd licèt eiusmodi tributa personis pro rebus imponi, & sic mixta esse concederemus, iuxta doctrinam Bart. *in dict. l. placet, C. de sacrosanct. Eccles. num. 27. & 29.* cùm tamen negari non possit, personarum contemplationem in hoc cursu principaliter habitam fuisse, quotiescumque iusta aliqua causa interuenit, vt persona à contributione eximatur, collectæ, vel muneris solutio cessare debet, quamvis facultates supetere videantur, vt probat text. & Bart. *in l. libert. §. sola, D. ad municip. l. cùm neque, C. de incolis, lib. 10* Bart. *in dict. l. vnica, C. de mulier. num. 34.* Abbas *in cap. non minus, de immunit. Eccles. num. 3.* latè Alexand. *consil. 68. num. 3. vol. 2.* Decius, Socinus, Curtius, Gabriel, & plures alij, cum quibus clarè communem resoluit, Bursatus *cons. 13. lib. 1. num. 31.*

CAPUT XIX.

De eisdem tributis, & à quibus exigi debeant.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo prouinciæ multum attendi solet, & debet in materia tributorum.*
L. si publicanus, § fin. D. de pub. & vectig. *cum similibus illustratur, ibid.*
2 *Tributa omnes Indi soluere debent, nisi specialiter priuilegiati reperiantur.*
3 *Principis ad Regalia pertinent tributa, & in eorum exactione fundat suam intentionem.*
4 L 8. tit. 11. lib 8. Recop. *ponderatur.*
5 *Fœminæ an tributa Indis iniuncta soluere teneantur?*
6 L. ætatem, D. de censib. *explicatur, & illustratur.*
7 *Tributi taxati dimidium soluunt Indæ in prouinciis Noua-Hispania.*
L. cùm anteà 10. C. de agricol. & censit. lib. 11. *ponderatur, ibidem.*
8 *Fœminæ Indæ in prouinciis Peruanis nihil præstant tributi, aut seruitij nomine.*
9 *Fœminas Indorum à tributis omninò immunes facere iustius videtur.*
10 *Tributorum exactio, vbi ea fœminæ debent mitius facienda est, & pro eis incarcerari non possunt.*
11 *Mulieribus viduis ac pauperibus, qui tributa remiserint?*
12 *Indæ maritatæ, quarum viri absunt, vel ægrotant, à tributis releuari debent.*
13 *Maritum non habere, vel habere inutilem ad paria indicatur, & num 12.*
14 Cap. vnic. an mutos, vel surdus in vsib. feudor. *ponderatur.*
15 *Tributorum præstatione, qui per ætatem, vel senium liberentur iure communi?*
16 *Bart. notatur, dum neminem, nisi in Syria, prætextu ætatis, à tributo capitationis excusari, docuit.*
17 L. ætatem 5. D. de censib. *explicatur, & illustratur.*
18 *Indi quæ in ætate incipiant teneri ad tributorum præstationem, variè variis schedulis prouisum est, quæ referuntur.*
19 *Indi Noua-Hispaniæ, & in Perù à qua ætate incipiant tributa præstare?*
20 *Indi ob minorem ætatem, vel senium eisdem rationibus à tributis, quibus à seruitio personali liberandi sunt.*
21 *Leo Isauricus notatur, quòd ab infantibus tributa poposcerit.*
22 *Pueri, & senes regulariter à militia excusantur.*
23 *Indi infirmi, vel sontico morbo impediti, à tributis liberandi sunt.*
24 *Paria sunt non esse personam, vel inutilem reperiri, &* sup. num. 13.
25 *Filij familias an & à quibus tributis liberi sint?*
26 *Indi vxorati, vel emancipati an debeant soluere tributa?*

27 *Filij*

27 *Filij familias an & quomodo computentur, quando agitur de faciendo delectu ad militiam?*

28 *Paupertas an & quando indulgeat Indis remissionem tributorum?*

29 Mal da chi non ha, *Adagium Bartoli.*

30 L. nam is nullam, D. de dolo ponderatur, *& illustratur, & de Adagio*, A quien no tiene, el Rei le haze franco.

31 *Pauperes si non habeant, unde tributa soluant, debent facere alia seruitia personalia.*

32 *Paupertas debet esse grauissima, ut quis eius praetextu excusetur à solutione tributorum.*

33 *Indi quamvis pauperes sint, si laborando possunt quaestum facere, à tributis non releuantur.*

34 *Paupertatis aestimatio in excusatione tributorum, & aliis, ex iudicis arbitrio, ut plurimùm, pendet.*

35 *Sterilitas specierum, quas Indi pro tributis praestare solent, eis remissionem indulget.*

36 L. forma 4. §. illam aequitatem, D. de censibus *ponderatur, & illustratur, & numer.* 38.

37 *Sterilitas in multis casibus induxit remissionem mercedis, & plura de hoc remissiue.*

38 *Tributa Indorum licèt sint personalia, cùm tamen praestentur de rebus, quas colligunt, earum sterilitate liberantur.*

39 *Chasina quid propriè significet?*

40 *Debitor generis respectu certae speciei, perempta specie liberatur.*

41 *Fructus industriales, qui sint?*

42 *Indis tributariis nihil imputari potest, si sterilitatem sine culpa sua patiuntur.*

43 L. §. vlt. vbi autem in vnum, C. de bon. quae lib. *ponderatur.*

44 *Cassiodori loca de sterilitate loquentia, & remissione eius causa facienda, expenduntur, & verba Saluiani.*

45 *Sterilitates, vel pestilentiae causa tributorum remissionem Indis faciendam esse, pluribus Regiis schedulis cautum.*

46 *Praxi receptum est, dari Indis prouisiones remissionis tributorum ob sterilitatem.*

47 *Remissio tributorum semel concessa ob sterilitatem, non solet reuocari, aut compensari ob vbertatem sequentium, vel praecedentium annorum, & quare?*

48 *Tributa si remittantur alicui ob paupertatem, non exiguntur ab eodem, quamvis posteà deueniat ad pinguiorem fortunam.*

49 *Paupertatis qualitas sufficit, quod adsit tempore remissionis ob eam faciendae.*

50 Lex Cura, D. de muner. & honor. & l. his oneribus, D. de vacat. muner. *explicantur.*

51 *Tributa non debent exigi ab Indis, nisi ex iis, quae commodè habent, nec repeti, semel ob sterilitatem remissa, ex Acosta.*

52 *Tributa vbi Indi soluunt in pecunia numerata, remissionem ob sterilitatem petere nequeunt, & quare?*

53 *Tributarius, qui pecuniam debet, si alleget ob fructuum sterilitatem, se eam comparare non potuisse, quando audiendus sit?*

54 *Exceptionibus, vel defensionibus pluribus etiam diuersis, ad eandem rem tendentibus, nemo uti prohibetur.*

55 *Paupertatis, vel opulentiae qualitas ab eo probanda est, qui eam allegat.*

56 *Villa si petierit se ab aestimo eximi ratione paupertatis, eam probare debet.*

57 *Caciques, & alij Indorum gubernatores, an exempti sint à tributis? & num. seq.*

58 *Domini vasallorum hoc tantùm titulò à tributis non excusantur, nisi aliàs se nobiles esse probauerint.*

59 *Caciques, & secundae personae apud Indos nobiles esse censentur, & à tributis ipsi, & eorum filij excusantur.*

60 *Nobiles omni iure à tributis tam realibus, quàm personalibus exempti sunt.*

61 *Cacicorum uxores, dum viduae manent, à tributis liberae sunt, & quare?*

Viduae nobilium, dum à secundis nuptiis abstinent, nobilitate, & priuilegiis maritorum gaudent, & coruscant, ibidem.

62 *Indi, qui principales vocantur, & alij, qui tributis exigendis intendunt, à tributorum praestatione exempti non sunt.*

63 *Tributa praestant iurati ciuitatum, notarij, & alij earum officiales.*

64 *Numerus 12. liberorum licèt excuset à multis oneribus, & muneribus, non tamen à tributis personalibus.*

65 L. si quis Decurio 24. C. de Decurion. lib. 10. *explicatur.*

66 *Immunitatis in materia loquentia iura, sunt intelligenda strictè, & in casu quo loquuntur.*

67 *Auendañus miratur dari prouisiones ad excusanda tributa ob numerum liberorum.*

68 *Indi tributarij ob numerum duodecim liberorum excusari non solent.*

69 *Tributorum immunitas concessa est quibusdam Indis in Perù, & Noua-Hispania ex Priuilegio, & qui illi?*

70 *Tributorum exemptionem concessit Rex Theodoricus Arelatensibus ob seruitia, ex Cassiodoro, cuius elegantia verba referuntur.*

71 *Indi, qui nos iuuant in bellis, aut sunt circa hostium fines à tributis excusari solent.*

72 *Bona, qui amisit, vel adquirere nequit ob hostium incursiones, pro debitis ciuilibus incarcerandus non est, sed in id tantùm, quod facere potest, conueniendus*

73 *Tributorum immunitas alicui, & eius posteris data, regulariter non transit ad filios ex faeminis natos.*

74 *Priuilegiorum generalis confirmatio parum operatur.*

75 *Indis recenter ad Fidem conuersis, solent per decennium remitti tributa, & quare?*

76 *Imperium nouum qua moderatione inter Barbaros stabiliendum sit, ex Quinto Curtio.*

77 *Indi profugi*, Yanaconae, *& qui vocantur*, Mitimaës; *debent soluere tributa, & vbi?*

78 *Forenses an, & à quibus tributis, & oneribus exempti sint?*

79 *Vicinus, & incola alicuius loci, quis propriè dicatur?*

80 *Indus contrahens matrimonium cum Inda* alterius

alterius Commendæ, vel muneris pij, eius forum sequitur, licèt aliàs regula sit in contrarium.

1 SEd quoniam in his, quæ tributorum exactionem respiciunt, plurimum † attendi, & obseruari solet consuetudo prouinciæ, & regionis, *l. missi opinatores, C. de exact. trib. lib.*10. vbi Bald. Platea, & Valenz. Piscat. *l. si publicanus, §. fin. de pub. & vectig.* ibi: *In omnibus vectigalibus consuetudo spectari solet, l. locatio, §. earum, D. eodem,* ibi: *Quod nunquam exactum est pro vectigali, nunquam est præstandum, l. pro logis, C. de annon. & trib. lib.*10. vbi Rebuff. & Piscat. *num. vlt. l.*2. *tit.*1. *par.*2. cum aliis, quæ tradit Bald. *in l.*3. *col.*2. *C. de nat. fœnor.* Specul. *in eod. tit.* Palac. Rub. *in repet. Rubr. de donat. inter.* 1. *par. num.*72. Alex. *cons.*124. *lib.*4. Capic. *decis.*118. Paris. *cons.*25. *lib.*1. Nicol. Festas. *de collect.* 2. *par. cap.*1. *num.*16. Gaill. *lib.* 2. *obseru.*53. *num.*5. & 7. latè Bursat. *cons.*17. *num.*33. & *seqq. lib.*1. & Baëza *de inop. debit. cap.*13. *num.*17. superest, vt videamus, quid in his, quæ ab Indis præstantur, Regiis iussionibus & istarum prouinciarum vsu, ac praxi statutum, ac receptum sit.

Et in primis hanc regulam genelalem constituo, quòd cùm eiusmodi tributa ordinaria, & (vt
2 suprà diximus) canonica sint, † nullus Indorum ab eorum præstatione excusari debebit, nisi aliquo priuilegio exemptus, vel alaqua iusta exceptione tutus, & excusatus reperiatur, *l.*1. vbi Gloss. *C. de apoch. pub. l.*1. *l. omnes omnino, & l. penult. C. de ann. & trib. l.*1. *C. de indict. l.*1. *C. de immunit. nemin. conceden.* & *l.*1. & ibi Gloss. *C. de super in dict. lib.*10. *l.*2. *C. de quib. muner. cap. omnis anima, eod. cap. tributum* 23. *q.*8. & *l.* 6. *tit.*28. *par.*3.

3 Quia † Princeps in eis exigendis suam intentionem fundatam habet, & hoc ius inter eius Regalia connumeratur, vt tradunt DD. communiter per text. ibi *in cap. vnico, quæ sunt Regal. in vsib. feud.* Schurff. *cons.*59. *num.*26. *cent.*1. Vuesemb. *cons.*27. *num.*10. & *cons.*45. *num* 8. & *seqq.* Petr. Heigius *q.*17. *num.*45. & latè Rosenthal. *de feud. cap.*5. *concl.*74. *in princip.* Regner. Sixtin. *de Regal. lib.*2. *cap.*14. Henric. Bocer. *in eod. tract. cap.*3. *ex num.*196. Flores de Mena *lib.*2. *var. quæst. q.*21. *num.*11. Bobad. *in Polit. lib.*5. *cap.*5. *num.*31. & Synop. *obseruat. de collect. & tribut. c.*2. Ac proinde eius obligatio omnes subditos comprehendit, vt post alios obseruat Otalora *de nobilit.* 2. *par. cap.*1.
4 *num.*1. † & probat *l.*8. *tit.*11. *lib.*2. *Recop.* ibi: *Pues el derecho resiste à su possession, y que nos tenemos fundada nuestra intencion contra quien no probare la tal exemcion, è immunidad.*

Vnde primò in quæstionem vocari potest, an
5 † fœminæ ad eiusmodi tributa præstanda teneantur? Et cùm per capita iniungi soleant, et suprà probauimus, consequens esse videtur, quòd illa soluere debeãt, ex iuribus suprà citatis, & *ex l. vnica, C. de mulier.* & in quo loco *lib.*10. vbi Ioan. de Platea, Lucas de Pena, & Ioan. Mauric. idem Platea *in Rubr. C. de annon. & tribut. eod. lib.* Flores de Mena, qui alios refert, *lib.*2. *var. q.*21. *n.*151. optimus
6 † text. *id d. l. ætatem, D. de censib.* vbi Vlpian. inquit, quòd *in Syriis à quatuordecim annis masculi, à duodecim fœminæ, vsq; ad sexagesimum quintum annum, tributo capitis obligantur.*

Atque ita † in omnibus ferè Nouæ Hispaniæ 7
prouinciis vsu receptum, & pluribus Regiis schedulis probatum reperio. Nisi quòd in quibusdam, fœminæ dimidiam dumtaxat capitationẽ persoluunt, hoc est duæ fœminæ tantum, quantum vnus vir. Quod sumi potuit *ex l. cùm anteà* 10. *C. de agricol. & censit. lib.*11. vbi Impp. capitis normam olim censam scribunt, per singulos viros, binas verò mulieres, & hoc, in prouinciis ibi relatis, ita salubriter temperari iubent, vt deinceps binis, ac ternis viris, mulieribus autem quaternis viris, mulieribus autem quaternis, vnius pendendi capitis munus iniungatur; id est vna tantùm capitatio à duobus viris, vel à quatuor fœminis persoluatur, vt explicant Alciat. & Cuiac. ibid. Petr. Greg. *lib.*3. *de Repub. cap.*5. *n.*8. & Guid. Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib.*2. *cap.*154. & nouissimè alia circa eiusdem textus expositionem eruditè adducens D. Nicol. Ferdin. à Castro *exercit. Salmant.* 1. *num.*44. *pag.*59. In prouinciis † autem Peruanis fœminæ nullum tributum præstare compelluntur, sicuti neque alia munera, & seruitia corporalia, à quibus eas infirmitas sexus immunes efficit, vt inquit Vlpian. *in l.*3. *§. corporalia D. de muner & honor.* & latiùs dixi *sup. hoc lib. cap.*5. *num.*47 & *seqq.* 8

Et planè † hoc iustiùs & securiùs esse videtur, istarum gentium tenuitate considerata, & quòd nulla bona (vt plurimùm) habent, ex quibus maritus & vxor, eorúmque filij, ac filiæ tot tributa soluere possint, vt diximus cum Zapata *in cap. præced. num.*54. Idemque efficere debet, † vt parciùs in tributis ab eisdem fœminis exigendis procedamus, in locis, vbi ea præstare iussæ sunt, iuris communis ac Regij decisiones sequentes, quæ mulieres pro collectis, tributis, gabellis, ac vectigalibus carcerati vetant, vt constat ex traditis à Festasio *in tract. de estimo, & collect.* 3. *par. cap.* 1. *num.*21. Azeued. per text. ibi *in l.*10. *tit.*3. *l.*2. *tit.*11. *l.*3. *tit.*13. *lib* 5. Recop. Lasarte *de gabell. cap.*18. *num.*60. & Flores de Mena *d. lib.*2. *var. quæst. q.*21. *n.*152. 9 10

Maximè, † vbi tales mulieres viduæ, ac 11
pauperes fuerint, quibus, & orphanis Valerius Publicola tributum lubens remisit, vt refert Plutarchus *in eius vita*, & Petr. Greg. *d. lib.*3. *Repub. cap* 5. *num.*8. & idem Peruanos Incas fecisse tradit Acosta *in histor. moral. Ind. lib.*6. *cap.*15. & P. Agia *in tract. de seru. person. pag.* 45. & esse iuris regulis consentaneum ostendit Bald. *in Auth. defuncto, num.*12. *C. ad Tertul.* & Palac. Rub. *in rep. cap. per vestras, notab.*2. *num.*8. & 12. Vbi hoc ampliat, † vt 12
procedat etiam in Indis maritatis, quarum tamen viri absunt, nec eas alant, aut senes sunt, vel infirmi, & ad laborandum inutiles; nam & hæ meritò viduæ appellari possunt, † cùm ad 13
paria iudicentur, non habere maritum, vel habere inutilem, aut inhabilem, iuxta Gloss. singularem *verb. Orbitates, in l. fin. C. de plagiar. & in cap.*2. *de transl. Episcop.* vbi Abbas, & eius Addit. *num.*16. cum latè traditis à Ias. *in l. quoties, D. qui satisd. cogant.* Hippolyt. de Marsil. *in l. vnica, C. de rap. virg. ex num.*211. Iod. Danhouder. & Euerard. *in loco à pari*, Velasco *de priuileg. pauper. in præfat. n.*9. Camil. Gallin. *de verb. signif. lib.*5. *cap.*16. *num.*175. & *lib.*10. *cap.*26. *num.*10. & nouissimè Dom. D. Felicianus à Vega Episcop. Pacensis *in c.*

ex

ex tenore, de foro comp. num. 20 pag. 514. vbi ex simili concludit: quòd Ecclesia, quæ habet Prælatum inutilem, dicitur vidua. Et † est text. huic casui accommodatus in cap. vnico, an mutus, vel surdus, vel aliter imperf. in vsib. feud. vbi probatur, quòd quando feudum in seruitio personali consistit, qui illud præstare non potest, perinde à feudi successione, vel retentione priuatur, ac si in rerum natura esse desiisset, circa quod plura ibidem congerunt Bald. Isernia, & Afflict. Hart. Pistor. *in quæst. feud. 2. par. q. 32.* Vulteius *de feud. lib. 1. cap. 9. num. 64.* & Schurff. *cons. 36. cent. 3.*

14

15 Secundò, sexui proxima esse videtur ætatis consideratio. Et † inspecto iure communi à viris minoribus quatuordecim annis, & fœminis duodecim, senibúsque maioribus sexaginta quinque annis, census personalis, siue tributa capitationis non petebantur, vt *in d. l. ætatem 5. D. de censib. & in l. cùm anteà, C. de agricol. & censit. lib. 11.* Intra hanc verò ætatem prædicta tributa soluere debebant, licèt plena pubertas ante completum decimum septimum annum non contingat, vt probat text. *in l. Mella, D. de alim. & cib. legat.* & dixi *sup. cap. 5. num. 24.*

16 Neque † audiendus est Bart. *in d. l. vnica, C. de mulier.* & in quo loco, *num. 23.* dum à tributo capitationis neminem ratione ætatis, vel sexus excusari docet, nisi sit priuata consuetudo, vt in Syria, de qua loquitur Vlpian. *in d. l. ætatem.* Nam licèt hoc etiam insinuare videa-
17 tur Accurs. ibidem, *verb. Syria*, veriùs † est tamen I. C. ibi generaliter loqui, vt eiusdem legis initium ostendit, iuncta *l. regula, §. fin. D. de iur. & fact. ignor.* ibi: *Nam initium constitutionis generale est, & l. fin. C. de ædif. priuat.* Neque obstat, quòd posteà in Syria exemplum proponat. Nam exempla non restringunt dispositionem, *l. damni infecti 30. D. de damn. infect.* latè Crotus *in l. 1. n. 30. D. de acquir. poss.* Et causa ob quam Vlpian. ibi Syriæ mentionem facit, ea esse videtur, vel quòd ipse inde oriundus fuit, vt testatur *in l. 1. D. eod. tit.* vel vt ostenderet, excusationem quidem ob ætatem generalem esse, siue vniuersalem, vt *in dicta l. cùm anteà:* ætatis verò maioris, vel minoris, quod ad hanc causam, definitionem, ex differentia, vel qualitate prouinciarum variari, prout & in aliis iuris articulis arbitrio iudicis relinqui solet, Gloss. *in cap. sedes, de rescript.* quam sequitur & exornat Marsil. *in l. quæstionis modum, n. 5. D. de quæstion.*

Quod sanè in his Indiarum prouinciis maximè obseruatum inuenio, & variè pro temporum, & regionum varietate definitum. Nam
18 in † quadam prouisione Carol. V. dat. Cæsaraugustæ 9. Decemb. ann. 1518. quæ habetur *in 2. tom. impress. pag. 185.* pro quolibet Indo, viginti annis maiore, tria auri pondera solui iubentur, & vnum pro maioribus quindecim annis, quoadusque ad vigesimum annum accedant. Et in quodam capite epistolæ Regiæ missæ à Dom. D. Martin Enriquez Mexican. Proregem 5. Iulij ann. 1578. quod habetur *in 4. tom. impress. pag. 322.* Indi maiores viginti quinque annis, & si sub patria potestate degant, tributum pendere iubentur, & non anteà, & in alio capite alterius epistolæ missæ ad Audientiam Guathemalensem, dat. Matr. 26. Maij ann. 1573. senes masculi quinquaginta quinque annis maiores, & fœminæ quinquaginta, à tributis immunes declarantur.

Sed tandem obtinuit, † vt in Noua-Hispania. In his autem Peruanis prouinciis ex taxis, & ordinationibus Proregis Dom. D. Francisci à Toleto, quibus hucusque derogatum esse non video, Indi tributa soluere incipiunt, vbi plenam pubertatem, hoc est, decem & octo annis attingunt, & quinquaginta expletis ab hoc onere releuantur. 19

Quæ excusatio eisdem rationibus nititur, † quas *sup. cap. 5. n. 41. & seqq.* considerauimus, ad Indos non satis maturæ, vel in senium vergentis ætatis, à seruitiis personalibus releuandos, quibus addo Farinacium de senectute, & senectutis prærogatiuis plura adducentem, *in prax. crim. q. 92. num. 22. & seqq.* & Pet. Gregor. *d. lib. 3. de Repub. cap. 5. num. 13.* † vbi Leonem Isaurum Imperatorem Constantinop. qui dictus fuit Iconomachus, grauiter notat, quòd ab infantibus tributa poposcerit, quos simul ac nascebantur hac de causa inspici, atque describi mandauit. Et Petr. Bellinum *in tract. de bello, 1. par. tit. 7.* † vbi ob easdem causas pueros, & senes regulariter à militia excusari probat. 20 21 22

Idémque generalius admittere, & practicare debemus † in quibuslibet Indis, qui aliquo perpetuo, & sontico morbo impediti reperiuntur. Nam & ij non solùm senibus, verùm & mortuis, quantum ad tributorum functiones attinet, reputantur, & propterea quotidie in nouis taxis, aut æstimis, quæ ad hanc rem fieri solent, eximuntur, quia † paria sunt, non esse personam, vel inutilem reperiri, vt suprà retulimus, & tradit Hippolyt. Marsil. *in l. vnica, C. de rapt. virg. num. 212. cum seqq.* 23 24

Et licèt † quoad alia tributa, & impositiones, filij familias sub patris potestate existentes, vrgeri non soleant, quoniam hi debent egenis parentibus subuenire, vt *in l. 2. & 4. tit. 19. par. 4.* cum aliis, quæ latè tradit Aluarez de Velasco *in tractatu de priuilegiis pauperum 1. parte, quæst. 11.* vbi, quòd filius hac de causa possit egredi à Religione, quam professus fuit. In his tamen, de quibus agimus, contrarium deciditur in schedulis suprà relatis ann. 1518. & 1578. nimirum, vt Indi ea persoluant, etiam si filiifamiliàs sint, dum tamen ad ætatem tributandi peruenerint. † In vxoratis autem, vel emancipatis, res in dubium vocari non potest, quamvis simul cum parentibus degant, & distinctos lares non habeant. Nam hi capitationem suam subire debent, vt docet Platea *in l. si hi qui, C. de filiisfamilias*, & quemadmodum pro his pat. teneatur *d. lib. 10.* & Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 5. num. 28.* quamvis (vt idem tradit) si agatur † de delectu ad militiam, contra obseruetur, quia vnum focale, siue vnam familiam constituere videntur, vt inquit Guiller. Mainer. *in l. aliud, §. refertur, num. 82. D. de regul. iur.* & ante eos Bart. *in l. 4. §. actor, D. de re iud.* Bald. *in d. Auth. defuncto, num. 11. & 12. C. ad Tertul. & in l. 1. §. quibus, q. 1. D. quod cuiusque vniuers.* 25 26 27

Tertiò, excusari poterunt † Indi, qui nimis pauperes reperiantur. Nam hæc quoque causa communiter in aliis etiam personis capitationis remissionem indulget, vt ostendunt I. C. *in l. formam, §. illam æquitatem, D. de censib.* 28

censib. l. cura, §. *deficientium*, & §. *inopes*, *D. de muner. & honor.* & docet Gloss. *in l. omnes pensitare*, *C. de ann. & trib. lib.* 10. vbi Bart. & Alexand. qui plura cumulat in Additión. ad eundem, Ioan. de Platea ibidem, & *in l. ad soluendum*, *C. decur. lib.* 10. & *in l. fin. C. de iis qui num. liberorum*, *vel paupertate excusationem meruerunt*, ibi: *Quod si quis propter censum tenuiorem vacationem meruerit*, & *in l. semel*, *C. de apoch. pub. num.* 1. *ad fin. eodem lib.* Bald. *in d. Auth. defuncto*, *num.* 12. & *cons.* 410. incip. *Quaeritur*, *vtrum dominus*, *num.* 6. *lib.* 5. & *in l. etiam*, *col. fin. C. de execut. rei iud.* Abbas *in cap. quod non est licitum*, *de regul. iur.* Ias. *in l. 4. num.* 21. *D. de re iudic. ad fin.* Petr. de Vuald. *in tract. de collect. num.* 9. Gerard. *in apost. ad Abbat. in cap. licèt*, *de censib.* & *in cap. quod non est licitum*, *de regul. iur.* Ioan. Ferat. Montan. *lib.* 6. *de feud. c.* 6. *in fin.* Gail. *de arrest. Imp. cap.* 9. *num.* 20. Franc. Marcus 1. *tom. decis. Delphinat. q.* 458. *num.* 12. & latè Palac. Rub. *in repet. d. cap. per vestras* 2. *notab. num.* 8. & *seqq.* Decius, qui testatur de communi, *in cap.* 1. *num.* 46. *de probation.* & plurimi alij, quos refert & sequitur noster Aluarez de Velasco *in d. tract. de priuil. pauper. par.* 1. *q.* 37. *num.* 11. &
29 12. Quia † vt inquit Bart. *in l. si vniuersi*, *C. de legat. Mal da chi non ha, dice la campana di san Pietro.* Cuius dictum refert, & sequitur Redin. *de maiest. Princip. verb. Sed*
30 *etiam legibus.* Et est simile † vulgari nostro Adagio, *Al que no tiene, el Rei le haze franco.* De quo *in l. nam is nullam*, *D. de dolo*, vbi Caius I. C. inquit: *Eum nullam actionem habere videri, cui propter inopiam aduersarij inanis actio est*, quod his verbis expressit Cassiod. *lib.* 12. *var. epist.* 7. *Spoliatus iure negat, quod affluens inferre dedicerat. Validas contra te apochas inuenerunt: inuictas securitates illis dedit calamitas sua, cui nihil videtur relictum, à tributis constat ipse liberatum.* Et Martial. *lib.* 2. *epigram.* 3.

Sexte, nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur,
Debet enim si quis soluere, Sexte, potest.

Et prosequitur Otalora *de nobilit.* 2. *par. cap.* 1. *num.* 2. & 4. vbi tamen concludit cum Bald. *in l. vnica*, *C. de sentent.* quae pro eo, quod inter-
31 est, † quòd si paupertas intolerabilis sit, isti pauperes, licèt excusentur à praestationibus realibus, tenebuntur tamen ad facienda alia seruitia personalia, quae corpore praestantur. In qua etiam sententia esse videtur Bald. *in d. Auth. defuncto*, *num.* 12. Ioan. And. & Butr. *in d. cap. licèt*, *de mulier.* & in quo loco *lib.* 10. & Auendañ. *in cap.* 14. *Praetor. num.* 33. Dum re-
32 quirunt, † quòd paupertas, vt excuset à tributorum solutione, tam in patrimonialibus, quàm in personalibus, adeò intolerabilis sit, vt operae pauperis vix ad eius alimenta sufficiant, etiam si dietim pro quaerendo victu laboret, & hoc probato, & non aliter cancellandum esse ab aestimo, in quo fuerit scriptus. Quod priùs notasse videtur Gloss. *in l. paupertas*, *D. de excus. tut.* à qua habuit ortum *l. nostra* 2. *tit.* 17. *par.* 6. ibi: *Otro si el que fuesse tan pobre, que non touiesse otro al porque guarecer, si non por labor de sus manos, &c.*

33 Quae omnia † in his nostris Indis animaduersione digna videntur, nam cùm tributa ipsis iniuncta magis eorum operas & laborem, quàm facultates respexerint, & ita moderata sint, vt si otiosi, & ignaui esse nolint, facilè possint eorum oneri satisfacere, & proprio victui consulere, non debent temerè audiri, nec passim admitti, si hunc paupertatis praetextum obiiciant, cuius † aestimatio semper prudentis, & 34
cordati iudicis arbitrio relinquitur, vt ait Gloss. *in Auth. praetereà*, *C. vnde vir & vxor*, vbi Alber. Bald. & Salicet, *n.* 4. Ias. *num.* 27. Bart. *in rep. l. si const. num.* 14. *solut. matr.* & communis secundùm Dec. *in d. Auth. num.* 15. Greg. Lop. *in l.* 9. *tit.* 13. *par.* 6. *gloss. de lo suyo*, & Menoch. qui latè prosequitur, *de arbitr. cent.* 1. *casu* 65. *per totum*, & Velascus alios allegans, *d. tract. de priuil. pauper.* 1. *par. quaest.* 4. *in princip. num.* 75. & *seqq.*

Planè † si haec Indorum paupertas, & ino- 35
pia ex aliqua sterilitate proueniat, quae in fructibus & speciebus contigisse probetur, quas tributorum nomine pendere consueuerunt, tunc in praedicta excusatione admittenda, & remissione facienda, faciliores esse debemus iuxta doctrinam Vlpiani I. C. *in* † *d. l. forma* 36
4. § *illam aequitatem*, *D. de censib.* ibi: *Illam aequitatem debet admittere censitor, vt officio eius congruat releuari eum, qui in publicis tabulis delato modo frui, certis ex causis non potuit, &c.* Et Impp. *in l.* 2. *C. de alluuion.* ibi: *Hi quos inundatio Nili fluminis reddidit ditiores, pro terris, quas possident, tributorum praestationem agnoscant. Et qui suum deplorant patrimonium diminutum, alieno saltem functionis onere liberentur, & nostrae serenitatis largitate defensi, locorum etiam possessione contenti, pro agitandi census examine, respondeant deuotioni.* Iunctis † aliis, quae ad eandem exceptionem 37
fundandam congerunt Gloss. & DD. *in l. licèt* 8. *C. de locato*, *cap. propter sterilitatem*, *eodem titulo*, *l.* 22. & 23. *tit.* 8. *p.* 5. & latè congerit Cened. *in collectan.* 116. *ad Decret.* Morla *in empor. iuris tit.* 10. *q.* 1. *num.* 1. & 6. & vltra relatos ab eis Bertachin. *in tract. de gabell.* 2. *par. num.* 52. Dueñas *reg. ul.* 380. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind.* 1. *par. cap.* 3. *ex num.* 17. & 21. Menchac. *controuers. vsufreq. lib.* 3. *c.* 54. Aluar. Velasc. *de iur. emphyt. q.* 27. *num.* 23. Andr. Gaill. *lib.* 2. *pract. obser.* 23. Dom. Gregor. Lop. Madera *lib. singul. animaduers. cap.* 16. Carroc. *in tract. de locato*, *tit. de remiss. pension. quaest.* 1. & *seqq.* & nouissimus & eruditissimus noster D. Francisc. Amaia saepè à nobis laudatus, & laudandus, *lib.* 3. *obseruat. iur. cap.* 3. & latiùs Ego *in tractatu de sterilitate*, quem Salmant. anno 1605. dictaui *cap.* 1. ex quo plura reperies apud D. Hieron. de Otero *diuers. quaest.* 2. *par. c.* 26.

Neque obstat, † quòd praedicta iura in tribu- 38
tis realibus loquuntur, & talem casum videntur requirere, vt non solùm fructus, verùm & fundi ipsi, vel arbores, ex quibus colligendi erant, in totum perierint, vt aduertit Platea *in l. quicunque*, *la* 1. *C. de fundi patrim. lib.* 11. & colligitur ex *d.* §. *illam aequitatem*, ibi: *Si agri portio Chasmate perierit, si vites mortuae sint, vel arbores aruerint:* † est enim *Chasma* 39
hiatus terrae, quo fundus in vastam voraginem subsidet, vt pluribus ostendunt Brisson. Pratei. & Kalin. *in eod. verb.* & *verb. Labes*, Symmach. *lib.* 5. *epist.* 7. & eruditè, post alios, doctus Amaia *d. cap.* 3. *num.* 9. Nam licèt haec tributa Indorum

Indorum non sint realia, sed personalia, vt supra probauimus, cùm tamen eorum solutio pro maiori parte designata sit in fructibus, & speciebus, quæ ex fundis, & agrorum cultura colliguntur, consequens est, vt si ob calamitatem in ipsismet fundis, vel ob sterilitatem in illorum fructibus contingentem Indi valdè extenuati, & depauperati reperiantur, dictæ remissionis beneficio iuuari debeant.
40 Quia † etiam debitor generis, licet genus perire non possit, *l. Incendium, C. si cert. petat. l. inter stipulantem*, §. *sacram, D. de verb. obligat. l. in ratione*, §. *diligentem, D. ad leg. Falcid.* cum aliis, si tamen illud genus debeat respectu certæ speciei, per eius interitum liberatur, & eandem remissionem ob sterilitatem consequitur, vt argum. text. *in l. Titia textores 35. §. fin. D. de leg. 1. l. in naue Saufei 34. D. locat. l. 1. in fin. C. de iure emphyt.* tradunt Ias. Decius, & alij *in l. quod te mihi, D. si cert. petat.* Albert. Brunus *in tract. de minut. num.* 156. Gasp. Rodericus *in tract. de annuis redd. lib. 2. q. 7. num. 4.* & Ego *d. meo tract. manuscripto de sterilitate, cap. 1. num. 6. & 9.* & Otero *d. cap. 26. n. 3.*

41 Et cùm prædicti † fructus industriales sint, & mediante Indorum operatione proueniant, *l. fructus 45. D. de vsur.* ibi: *Fructus percipiendo vxor, vel vir ex re donata, suos facit, illos tamen quos suis operis acquisiuit, veluti serendo, &c. l. bonæ fidei, D. d. acquir. rer. dom.* iunctis aliis, quæ de fructibus industrialibus latiùs prosequitur Pinel. *in l. 2. C. de rescind. 2. par. cap. 4. n. 5.* nihil est, quod eis
42 imputari possit, † si ob sterilitatẽ sua spe & labore fraudati, soluere illos recusent, quin potius: *Guisada cosa es, que como ellos pierden la simiente e su trabajo, el Señor pierda la renta*, vt dicitur *in, l. 22. tit. 8 par. 5. & in l. ex conducto, §. si vis tempestatis, D. locat.* quia ex nudis, & inutilibus agris, apud eos remanentibus, ex quibus nihil collegerunt,
43 nihil iustè ab eis exigi potest, † argum. text. *in l. vlt. §. vbi autem in vnum, C. de bon. quæ lib.* ibi: *Cùm enim nuda proprietas apud filium inueniatur, ex qua substantia possibile est eum sumptus litis dependere.*

Et hoc expressius confirmari potest ex senten-
44 tia † Cassiod. *lib. 3. epist. 22.* ibi: *Quid enim à domino agri exigas, quem eum non coluisse cognoscas*: & *lib. 4. variar. epist. 28.* vbi Rex Theodoricus ad Faustum præpositum scribens, iubet, vt Grauasianos, atque Pontonates respectu sterilitatis tributis non grauari sed releuari procuret: *Cùm sterilitas ieiuna locorum, nulla sibi augmenta fieri patiatur. Repugnante siquidem natura, qualibet cedit industria, nec prodest studium laboris impendere, quem vbertas loci non cognoscitur adiuuare.* Et iterum *epist. 50. ad eundem Faustum*, vbi Campaniæ habitatoribus Vesuuij montis hostilitate vastatis, quam ibi graphicè, & eleganter depingit, remissionem tributorum pro modo læsionis acceptæ concedit: *Vt agrorum fructibus enudati, subleuentur onere tributariæ functionis, quod fieri debere nostra meritò pietas acquiescit, vt agris ibidem diligenter inspectis, in quantum possessoris laborauit vtilitas subleuetur, quatenus mensurata conferatur quantitas beneficij, dum modus integre cognoscitur læsionis.* Et *lib. 3. epist. 4.* vbi eandem tributorum indulgentiam tribuit vniuersis prouinciis in Gallia constitutis, & hostili ferocitate vastatis, *Vt pro qualitate læsionis per indictionem quartam relaxatam agnoscant tributariam functionem, quia non gratulamus exigere, quod tristis noscitur solutor offerre.* Et in idem tendit Saluian. *lib. 4. de gubern. Dei*, ibi: *Nam illud quale, quàm non ferendum, & quod non dicam pati humanæ mentes, sed audire vix possunt, quod plerique pauperculorum, ac miserorum, cùm res amiserint, amissarum tamen rerum tributa petuntur. Cùm possessio ab his recesserit, capitatio non recedit, proprietatibus carent, & vectigalibus obruuntur.*

Nec deficiunt † Regiæ schedulæ, quibus hoc 45
idem præceptum, & declaratum reperiatur. Nam in quadam data Pintiæ 7. August. ann. 1549. & alia Monzonij 18. Decemb. ann. 1552. quæ habentur *in 2. tom. impress. pag. 160.* apertè cauetur, sterilitatis rationem in his Indorum tributis exigendis habendam. Et in alia Matriti 10. Aprilis ann. 1546. quæ extat inter ordinat. Mexic. Licent. de Puga, *fol.* 102. disponitur, vt Indi respectu grauis pestis, quam passi erant, à tributis releuentur, idémque dicitur in alia ann. 1556. quæ extat *in 2. tom. impress. pag. 162.* & iubet, vt pestis, & sterilitatis respectu nouæ taxationes fiant, ea adhibita moderatione, & consideratione, vt Indi commodè tributa sibi imposita persoluere valeant. Et ita † praxi receptum sæ- 46
pissimè vidi, & Indis prouisiones ab Dom. Proregibus dari, quibus ob allegatam, & probatam sterilitatem, vel alium casum fortuitum sine culpa eorum contingentem tributorum remissio, vel in totum, vel ex parte conceditur.

Quinimò † (quod plus est) apertè in eisdem 47
schedulis edocemur, remissionem propter sterilitatem semel factam, reuocandam non esse, etiam si aliis præcedentibus annis vbertas magna fuisse probetur. Nam quamvis hæc compensatio in conductionibus prædiorum admitti soleat, *l. licèt 8. C. de locato, cap. propter sterilitatem, eodem tit. l. 23. tit. 8. par. 5.* cum aliis. In tributorum functionem non æquè procedere visum fuit, cùm eorum solutio, non ex prædiis alienis, sed ex propriis ipsorum tributariorum facienda sit, quorum vtilitati cedere iustum est, quidquid commodi posterior annus attulerit, *l. 3. §. ne tamen, D. de vsufruct. l. ex hoc iur.* & ibi DD. *de iustitia & iure, l. solum 51 §. meum, D. de rei vindic.*

Ad quod fulciendum, ponderari etiam potest communis Scribentium doctrina, quæ habet, † quòd ij, quibus ob paupertatem tributorum 48
remissio facta fuerit, non sunt pro eorum solutione ampliùs molestandi, quamvis postcà ad pinguiorem fortunam deuenerint, de qua per Plateam *in d. l. omnes pensitare, C. de annon. & trib. in fin.* Bart. *in l. si cùm dotem*, §. *si maritus, D. solut. matrim.* Aretin. *in l. 2. D. quis, & à quo appell.* & ante eos Gloss. fin, *in l. illicitas, §. vltim. D. de offic. Præsid.* Sufficit † enim si 49
eo tempore, quo remissio facta fuit, qualitas paupertatis adfuerit, vt in simili tradunt Decius, & DD. *in Auth. præterea, C. vnde vir*, Ripa *in l. ex facto, num. 17. D. de vulgar.* & facit *l. si quis heredem, C. de inst. & subst.* & *l. quæcunque, §. fin. D. de Publican. in rem act.* cum aliis, quæ cumulat Tiraquel. *in tract. de cessante causa.*

Neque contrarium probant † text. *in l. cura*, 50
D.

D.de muner.& honor.D in l.his oneribus,D.de vacat. muner. Nam prior intelligenda est, non vt sentiat tributum prætetitum, & semel ob paupertatem remissum, repeti posse, sed futurum deberi, si eo tempore, quo causatur, iam paupertatis consideratio cessasse probetur. Posterior verò textus loquitur de eo, qui pendente appellatione iudicij super quæstione, an ita pauper esset, vt deberet à tributis reuelari? & sic antequam remissio effectum haberet, facultatibus auctus reperitur. Tum enim cùm per appellationem suspensus fuerit remissionis effectus, iuxta *l.1.§.fin.D.ad Turpil.* meritò prospera fortuna, quæ superuenit, eundem effectum, vtpotè needum causatum, & in esse (vt aiunt) deductum retardat, vt ad vtriusque textus explicationem benè, præter alios, obseruat Valençuela Piscator *in d.l.omnes, num.12.& 13.* Et in nostris Indorum terminis optimè hæc omnia complexus videtur Ioseph. Acosta *de procur. Indiar. salute, lib. 3. cap. 16. pag. 336. &*
51 *sequenti.* Vbi resoluit, † nullo modo ab eis tributa deberi, nisi ex iis, quæ habent, commodéve habere possunt, congruenti sibi familiæque sustentatione seruata. *Quæ (inquit) si casu aliquo subtrahantur, veluti quia fortè accidit, vt anni inclementia agricola fruges vel vitiatas, vel perexiguas collegerit: accidit vt egrotaret, vt vel tugurium ignis depastus sit, vel ouiculæ scabie interierint; neque premi molestè debent; neque in sequentes annos præsenti exactione onerari, &c.*

52 Notari tamen debebit † hæc, quæ de remissione ob sterilitatem retulimus, ad eam tributorum partem porrigenda non esse, quam Indi in pecunia numerata soluere iuxta æstimi formam tenentur. Nam cùm hæc pensitatio omni respectu personalis sit, nec respectum habeat ad fructus, qui ex prædiis colliguntur, sed ad id, quod ipsi suis operis, & laboribus conquirere possunt, sterilitatis consideratio, vel cuiuslibet alterius fortunæ, fructus prædiorum corrumpentis, aut euacuantis, haberi non debebit, cùm pecunia, quæ est in obligatione, nec perierit, nec perire possit, *l. incendium, C. si cert.*
53 *petat. cum similibus.* Nisi fortè † ex Indorum parte obiiciatur, mediante fructuum ariditate, se in eam inopiam deuenisse, vt nec pecuniam quærere, & habere potuerint. Tunc enim obtinere poterunt, si hoc sufficienter probauerint, magis ex capite paupertatis, quàm sterilitatis, & audiendi erunt, si vtramque exceptio-
54 nem simul proponant:† quia nemo prohibetur pluribus etiam diuersis defensionibus vti, ad eandem rem tendentibus, *l.is qui 5.l.nemo 8.D. de except.cap.nullus pluribus 20.de regul.iur.in 6.* vbi latè Petr.Pechius,& alij.

Ideò autem dixi: *Si sufficienter probauerint,* quia verior, & communior sententia habet,
55 quòd † quoties alicui resultat beneficium ex allegatione diuitiarum, vel paupertatis, ei incumbit illius probatio, iuxta text. & quæ ibid. tradit Lucas de Pena *in l.vltim C.de iis,qui num. liber.lib.10.l.si creditores,in fin.D.de priuil. cred.* text.& DD. *in l.si creditores,in fine, D.de priuil. cred.* ibi: *Quòd si neque inopia laborantem creditores ostendere potuerunt,* quem ad hoc dicit notabilem Angel. *ibidem*, & idem tenet gloss. magna *in l.2. D.de probat. & in l.si verò, §. qui pro rei qualitate, D. qui satisd.cogant.* vbi Bart. Rod. Suar. *in tit.de las arras, num.12. & 13.* & latè Mascard. *de probat. concl. 1159. per totam,* & Fuluius Pacianus *in eod. tract. libr.1. cap.54. ex num.10.* vbi *num.13.* multum in nostris terminis cum Baldo concludit, † quòd si villa pe- 56
titerit se ab æstimo eximi ratione paupertatis, debebit paupertatem probare, & congerit alia Aluarez de Velasco *dict. tract. de priuil. pauper. 1.par.quæst.5.num.11.*

Quartò loco inquirere possumus, vtrum ab † eiusmodi tributorum solutione exempti sint, 57
aut esse debeant, ipsi Indorum Reguli, aut Gubernatores, quos in his Peruanis regionibus *Curacas*, & generaliter in omnibus Indiarum prouinciis *Caciques* appellamus, & ij, qui eosdem proximo loco in dignitate contingunt, quos dicimus, *Secundas personas*? Et sanè ex eo solùm titulo, quòd hi in Indos qualemqualem iurisdictionem, aut dominationem exerceant, à tributis eximi non videntur, cùm † do- 58
mini vassallorum hac excusatione non gaudeant, nisi alioqui nobiles esse probentur, vt latè prosequuntur plures Auctores, quos congerit Tiraq. *de nobil. cap.8. num.14* Petr. de Antiboli *in tract. de muner. 4.par. §.4.* incip. *de dominis, num.39,* Auend. *in cap.Prat. 2.par. c.14. num.31.* Ioann.Gutier. *lib.3. pract.q.16. num.17. cum seqq.* & alios referens Bobad. *in Polit.lib.2. cap.16. num.173. in fine, & lib.5. cap 5. num.32.* licèt contrarium tenere videatur Alber. *in l. 1. §.fin.D.de aqua quotid.* Guid. Papæ *decis.385.* & Boër. *decis.246.* ea (vt apparet) ratione nitentes, quòd vassallos habere dignitas sit, vt notat Bald. *in cap.1. §. Marchio, col.4. qui feud.dar.poss.* & DD. per text. ibi *in cap. Abbate sancti Syluani, in fine, de verb. signif.* quod tamen durum esset in practica consequi, maximè in tributis realibus, vt ait Auend. *vbi sup.* & Bobad. *d.nu. 173.litt.L.*

Sed † cùm dicti *Caciques*, & Secundæ per- 59
sonæ apud nos notoriè nobiles sint, & tempore suæ infidelitatis tales etiam fuisse dicantur, & ab Indis plebeis plurimum venerentur, & suspiciantur, meritò vsu receptum, & ordinationibus Dom. Proregis D.Franc. à Toleto, aliisque Regiis iussionibus cautum inuenitur, ne ipsi, & eorum filij tributa persoluant. Quoniam † no- 60
biles personæ, tam Regio nostro iure, quàm aliorum Principum placitis, & cuiuslibet ferè prouinciæ consuetudine, immunitate in personalibus, & in realibus fruuntur, nisi vbi aliqua collecta extraordinaria imponitur, quæ totius Regni communem vtilitatem concernat, quia durum necessitatis telum omnes indifferenter penetrat, *l.1. C.de nauib.non excuss. lib.11.* cum latè adductis à Ioan. de Lignano *in cap. accedentes, de præscript.* Felin. *ibid. num.6.* Ægid. Thomat. *in tract.de collect. §.exactio, in princ. vsque ad num.17.* Franc.Marc. *decis. Delphin.457. numer.13.& seq.* Tiraq. *vbi sup.* Mansuer. *in prax. tit. de talleis, num. 2.* Guid. Papæ *decis. 384. & 391. & 392.* Pet. Heigius *1.par. q.18. num.22.* Vinc. Franch. *decis. Neapol.128. in fine,* Auend. *d.cap.14. num.25.* Petr.Greg. *lib.3.syntagm. c.8. ex num.5. & lib.8. cap. 20. num.10.* & Bobad. *d. cap 5. num.31.* Eodémque priuilegio, & immunitate gaudebunt † ipsorum *Cacicorum* vxores, 61
& viduæ, quæ radiis maritorum coruscant, forúmque ex eorum persona capiunt, & quandiu à secundis nuptiis abstinent, in defuncti viri coniu

coniugio manere censentur, vt probat text. *in l. fœmina, D. de Senat. l. edicimus*, cum aliis, *C. de murilleg. lib. 11.* vbi latè noster Anton. Pichard. *mulieres* 13 *C. de dignitate l. 1 2. l. cùm proponas, C. de nuptiis, l. filij. §. 1. D. ad municip. l. 7. tit. 2. par. 4.* Guid. Pap. *decis.* 380. Mansuet. *vbi sup. n. 9.* & Synoptica obseruatio *de tribut. cap. 14.*

Sed nequaquam extendendum erit ad alios,
62 † qui inter eosdem Indos *Principales* vocantur, *& Illacata*, & eisdem *Caciquis*, & Correctoribus in ipsorum tributorum exactionibus, & in aliis ministeriis Indorum gubernationem
63 tangentibus, suam operam nauant. Cùm † iure communi, & Regio decisum reperiamus, similes rectores, exactores, & tribunos, quos *Iuratos* dicimus (exceptis Hispalensibus) notarios, & alios quoslibet officiales publicos populorum, à tributis, & collectis non excusari, *l. actores 4 C. de exact. tribut. lib. 10.* vbi gloss. Bartol. Bald. Rebuffus, Platea, & Lucas de Pena, gloss. & Bartol. *in l. honorem, D. de muner. & honor.* Angel. *in l. Ædiles, D. de via publica,* Lucas de Peña *in l. 1. C. de immunit. nem. conced. lib. 10.* Boër. *decis. 246. num. 2.* Auend. *dict. cap. 14. numer. 27. l. 16. tit. 4. lib. 4.* Ordinament. vbi Didac. Perez, *l. 11. tit. 25. lib. 4. Recopil.* vbi Azeued. quicquid in contrarium niti videatur Guid. Pap. *decis.* 398.

64 Sicuti neque ad eos, † qui duodecim liberos habent. Nam licèt hi ab aliis muneribus excusentur, vt *in l. 1. & per totum, C. qui numero liberorum se excusant, l. si quis Decurio 24. C. de Decurion. lib. 10.* vbi notant Bart. Iacob. Rebuff. Platea, & Lucas de Peña, iunctis aliis, quæ tradunt Ferdin. Paez, & Marcus Bertrand. *in tract. de excusat. parent. ob. num. lib.* Nicol. Festasius *de collect. 4. par. cap. 3. ex num. 71.* Auend. *de exequend. mand. 1. par. cap. 19. num. 26.* Gutierr. *de tutel. 1. par. cap. 21.* Couar. *de spons. 2. par. cap. 8.* A tributis tamen personalibus, & aliis patrimonialibus, functionibus, & muneribus non excusantur, *l. 2. & l. sunt munera, D. de vacat. muner. l. rescripto, §. qua munera, D. de mun. & honor. l. 5. C. de muner. patrim. l. 1. C. de his qui num. lib. 10.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 1. tit. 18. par. 3.* cum aliis, quæ adducunt Couar. & Auend. *vbi sup.* idem Auend. *dict. num. 26. & 2. par. cap. 14.* Guid. Pap. *quæst.* 401. Boër. *decis.* 246. Cassan. *ad consuetud. Burg. tit. des justices, §. 4. vers. Et sur les hommes, num.* 55. Costa *de rata & quota, quæst.* 149. *num.* 8. Vincent. de Franch. *decis. Neapol.* 259. Ant. Thesaur. *decis. Pedem.* 267. & Fachin.
65 *lib. 3. controuers. cap.* 49. Qui † variè respondent ad text. *in dict. l. si quis Decurio*, quæ cùm loquatur in Decurionibus perpetuis, quocunque modo intelligatur, ad alios prouinciales, non habentes officium Decurionatus, extendi non
66 poterit. Nam † iura loquentia in materia immunitatis, & exemptionis à tributis, sunt intelligenda strictè, & in casu in quò loquuntur, iuxta *l. 1. D. de iur. immun. & l. 1. C. de immunit. nem. conced.* & tradita à Tiraq. *in tract. de re-*
67 *tract. lignag. §. 1. gloss. 9. num.* 253. Et † sic meritò miratur Auend. *d. num. 26. vers. Nihilominus*, quod quotidie dentur mãdata Regia in supremo Consilio, vt habens duodecim liberos excusetur à muneribus realibus, sicut à personalibus
68 Quod † tamen ego in his Indiarum partibus nusquam vidi, neque audiui, quod sub hoc prætextu, quisquam Indorum impetrauerit, & obtinuerit excusationem à tributis.

Quæ tamen † peculiari priuilegio concessa 69
est in prouincia Cuzquensi, quibusdam Indis, qui se ex Incarum sanguine ortos esse probarunt, & iis, qui ab illis ex legitimo matrimonio descendunt. Et in Noua-Hispania eodem immunitatis priuilegio vtuntur Tlaxcaltetæ, eo quòd nostros valdè, & fideliter contrà Mexicanos iuuarunt, vt præter alios tradit Zapata *de iustit. distribut. 2. par. cap. 20. num 8.* In quo forsitan nostri gloriosissimi Reges ob oculos illam tributorum indulgentiam habuerunt,
quàm ob similem causam † Theodoricus Got- 70
thorum Rex Arelatensibus concessit apud Cassiod. *lib. 3. epist.* 32. sic inquiens: *Constat apud nos fidelium non perire seruitia; Arelatensibus itaque tributa nostra relaxat humanitas. Quatenus & nos benemeritis vicissitudinem redidisse videamur, & ab illis cùm res poposcerit, solita de otio non negetur. Satientur in libertate, qui pro nobis in angustiis esurire maluerunt. Sint læti, qui tristitiam fideliter pertulerunt. Non decet de tributis esse sollicitam, qui pro nostra fidelitate casum vix potuit declinare postremum. Pretiosum vectigal iam nobis dederunt sua fidelitatis, vt vtiles pecunias exigamus ab illis, qui gloriosas consc. ientias obtulerunt.*

Et eadem de causa † solent tributa remitti 71
Indis, aut moderatiùs taxari, qui iuxta alios barbaros, & infideles sibi, & nobis infestos habitant, & fines nostros sua cura, & armis de-
fendunt. Quoniam, † qui propter bel- 72
lum, aut bellicas incursiones bona acquirere nequit, aut acquisita spoliatus amittit, in solidum conueniri, neque pro ciuilibus debitis in carcerem detrudi debet, vt notabiliter docuit Faber *in §. cum eo quoque, n. 10. Instit. de action.* quem ibidem Platea, Ias. & alij sequuntur, & vt singulare notauit Hippol. de Marsil *sing. 241.* incip. *Non debet addi afflictio*, & conducunt verba Cassiod. *vbi sup.* ibi: *Sint læti, qui tristitiam pertulerunt, &c.*

Est tamen aduertendum, has & similes immunitates, certo generi Indorum, & eorum posteris datas, nisi aliter in earum concessione
exprimatur † non transire ad filios, qui ex fœ- 73
minis nati sunt, vt probat text. singularis *in l. 1. D. de iur. immun. & in l. vacatio, D. de muner. & honor.* quam commendat Decius *in l. fœmina, n. 57. D. de regul. iur.* & sequitur gloss. *in l. si ita scriptum, verb. Vocabulo, D. de leg. 2.* & Couar. qui testatur de communi opinione *in cap. Rainaldus, in princ. num. 13. C de testam.* Pinel. *in l. 3 C. de bon. matern. num. 30. cum. seqq.* & Valençuela Piscator *in l. 1. num. 8. C. de immunit. nem. conced. lib. 10.* ea nimirum ratione, quia hæc priuilegia odiosa sunt, & strictè interpretanda, vt suprà retulimus.

Vnde etiam † generalis eorum concessio, & 74
confirmatio nullius, vel parui momenti esse dicitur, *cap. cùm dilecti 10. de confirmat. vtil. cap. qua inuocationis 10. de priuil. cap. quia diuersitatem, de concess. prab.* Gail. *lib. 2. obseru. 1. numer. 3. & seq.* Schurff. *cons. 59. numer.* 19. Rosent. *capit. 5. concl. 86. numer. 1.* Imò nec specialis, cùm tendit in præiudicium totius prouinciæ, aut aliorum subditorum, vt per gloss. & DD. *in l. vacuatis, C. de Decurion. lib. 10* cum traditis ab Schurff. *vbi sup. num.* 27. Rosent. *d. num. 1.*

*d. num.*1. & Cacheran. *decis. Pedemont.* 95. *per totam.*

75 Similiter † Indis recenter ad Fidem conuersis tributa per decennium remitti iubet elegans illa sched. 30. Ianuarij anni 1607. quæ repetitur, & publicari, atque obseruari iubetur in quodam capite alterius directæ D. Marchioni de Montesclaros Matrit. 5. Decembris, ann.1608. estque rationi, & æquitati conformis, quoniam primordia conuersorum blandis refouenda sunt modis, nisi ab asperitate incipiant exterriti, ad priores lapsus recurrant, vt inquit D. Isidor. *lib.*2 *sent. ca.* 8. D. Greg. *lib.*24. *moral. cap.*9. & Ego 1. *tom. lib.*3. *cap. vlt. num.*7. & *seqq.* Mastrill. *de Magistrat. lib.*3. *c.*4. *num.*427. aptissimè Q. Curtius
76 *lib.*4. † *In nouo & precario imperio, adhuc iugum eius rigida ceruice subeuntibus Barbaris, tempore opus est, dum mitioribus ingeniis imbuantur, & efferates mores consuetudo permulceat.*

Quòd autem † Indi, qui à suis municipiis, si-
77 ue sedibus profugi in aliis consistunt, vel Hispanorum prædiis recepti *Tanacona*, efficiuntur, in eis vel vbicunque reperti fuerint tributa competentia persoluant, pluribus schedulis cauetur, quarum mentionem feci *sup. hoc lib. cap.*3. *n.*82. & 83. quibus addo aliam Matriti 18. Octob. ann. 1539. ad Gubernatorem Peruanæ prouinciæ directam, quæ pariter iubet, vt tributa ab illis Indis soluantur, qui materno eorum idiomate *Mitimaes* dicuntur, hoc est, ex aliis prouinciis ad alias confluentes, vel transportati. Etenim cùm hi quocunque vadant, vel reperiantur, sub eiusdem Regis ditione, ac tuitione consistant, meritò pari iure cum reliquis Indis, tam in tributis, quàm in reliquis seruitiis personalibus censeri debent; præsertim cùm ibi iam proprios lares rerúmque, ac fortunarū summam constituerint, *l. ciues, C. de incolis, lib.*10. *l.*1. *in princ. D. ad municip.* Gloss. *in l. vnica, C. de mulier. & in quo loco lib.*10. Neque hic applicari potest communis illa Doctorum exceptio, de forensi-
78 bus † à tributis (& maximè personalibus) eximendis, cùm ea in defectu iurisdictionis nitatur, vt tradunt Bart. & alij *in l. rescripto, §. fin. D. de muner. & honor.* Schurff. *cons.*59. *nu.*26. Gaill. *obseru.*53. *num.*14. & *de arrest. Imp. cap.*10. *num.*5. Misynger. *cent.*5. *obseru.*22. Freder. Martin. *in tract. de censib. cap.*2. *num.*10. Ant. Gabr. *in commun. opin. tit. de iur. immun. concl.*2. *in princip.* Rosent. *de feud. cap.*5. *concl.*80. *num.*4. & Flores de Mena *lib.*2. *var. quæst. q.*21. *num.* 83 vbi resoluit, quòd hodie in nostris Regnis de generali consuetudine, nec ad muneta, nec ad honores, commoda, vel incommoda vicinitatis, non curatur de origine, sed solùm de domicilio,
79 & incolatu, † & is dicitur vicinus, & gaudet commodis vicinitatis, qui in loco habitat cum domo, & familia. Et quòd originatius, qui originem deseruit, iam non est ibi vicinus, nec pro tali reputatur, vt cum pluribus concludit Burgos de Paz *in l.*1. *Tauri, par.*1. *conclus.*3. *num.*367.
80 *cum seqq.* Notabis † tamen ex ordinationibus Dom. Proregis D. Francisc. à Toleto, & ex generali ferè omnium Indiarum consuetudine, Indum vxoratum cum Inda, quæ alterius municipij, vel commendæ sit, eius municipium & commendam sequi debere. Pro qua consuetudine facit optimus text. *in l.*3. *tit.*3. *lib.*6. *Recop.* vbi Azeued. *num.*1. licèt aliàs regula sit in contrarium, quia mulier sequi solet forum, & domicilium mariti, *l. cum quædam puella, de iurisdict. omn. iud. l. exigere dotem*, vbi latè Barbosa *de iudiciis, l.*32. *tit.*2. *par.*3. *l.*27 *dict. tit.*3. *lib.*6. *Recop.* vbi etiam Azeued. Dueñas *regul.*177. Couarr. *in* 4. *Decret. cap* 6. *num.*7. Anton. Gomez *in l.*50. *Tauri n.*55. Boërius *cons.*50. *n.*20. & Afflict. *decis.*216.

CAPVT XX.

De eorundem tributorum discussione, & taxatione, & per quos, & qualiter exigi debeant?

SVMMARIVM.

1 *Tributorum taxatio, & iustificatio pluribus schedulis commendatur, & qualiter?*
2 *Discussores, censitores, ac peræquatores, qui essent, & eorum officium.*
3 L.1. & tit. de discussor. lib.10. & l.1. & *alia*, C. de censib. censitor. & peræquator lib.11. *explicantur, & illustrantur.*
4 *Discussorum mentio apud Cassiodor. frequens, & eius emendatio.*
5 *Fisci vtilitas non consistit in tributorum enormitate, sed in suauitate, & diuturnitate.*
6 *Æstimum & noua taxa tributorum, quæ requirant, & de earum reuisione, & appellatione.*
7 *Discussores sunt odiosi, & onus probandi iustificationem discussionis in eos transfertur.*
8 *Discussione semel facta, & approbata, si tributarij læsionem, aut diminutionem allegent, quis eam probare debeat?*
9 *Tributariorum, & tributorum augmentum, aut diminutio quando allegari, & noua taxatio peti possit?*
10 L.fin. vers. Sed & ij, C. de ann. & trib. lib.10. *explicatur, & illustratur, & n.*15.
11 *Æstimum nouum fieri non debet, nisi propter prouinciales mortuos, aut depauperatos, vel similem causam.*
12 *Schedulæ Regiæ referuntur, quæ ad æstimum nouum faciendum trium annorum lapsum, aut alias iustas causas requirunt.*
13 *Tributorum veteri æstimo, aut taxationi standum est, interim dum noua non fit.*
14 *Tributarij aliqui si deficiant, nouum æstimum non fit, quia ex aliis, qui nascuntur, suppleri censentur.*
15 *Conuentio super tributis cum Rege inita, æstimi, seu taxationis vices sortitur.*
16 *Principis licentia requiritur, vt pactiones, seu conuentiones super tributis, & collectis factæ valeant, & obseruentur.*
17 *Conuentiones, quas Patroni, siue Commendatarij Indorum cum suis Indis faciunt super tributis, non valent.*
18 *Indorum tutela, & releuatio, super tributis, & aliis, Proregibus & Præsidibus prouinciarum commendatur.*
19 *Schedulæ prohibentes conuentiones in tributis, & aliquid vltra taxam exigere, recensentur.*
20 *Conuentiones inter dominos, & vassallos regulariter*

gulariter sunt nullius roboris, & momenti.

21 Conuentio per quam se aliquis alterius vassallum, & tributarium facit, aut recognoscit, non praeiudicat veritati.

22 L. libertas, §. in adoptiuis, D. ad municip. ponderatur.

23 Communitas non potest imponere super suos collectas, aut tributa.

24 Domini inferiores non possunt imponere collectas, aut tributa suis subditis.

25 Tributa, aut collectas si imponat, qui ad id facultatem non habet, laesa Maiestatis tenetur.

26 Flores de Mena notatur, & explicatur.

27 Conuentio inter patronum, & eius Indos pro tributis facta, non valet, etiam si à discussore pro taxa obseruari iubeatur.

28 Discussor tributorum in taxa facienda non debet conniuere, sed iniunctum munus fideliter exequi, & veram taxationem facere.

29 Conuentiones in tributis, si pro taxa approbari sufficeret, facilis via fraudibus aperiretur.

L. cùm hi, §. eam transactionem, D. de transact. ponderatur, & illustratur, ibidem.

30 Fraus & collusio facilius praesumitur in conuentionibus initis inter dominum, & vassallos.

31 Fraus, aut vis semper solet praesumi in contractibus initis inter officiales, & inferiores.

32 Conuentio si nocens sit Indis, aequè nociua censebitur transactio, aut discussoris approbatio, in eius confirmationem facta.

33 Conuentio, & discussoris approbatio de soluendis tributis non taxatis, nullam obligationem producit.

34 Iudex si in sententia sua sequitur conuentionem partium, illa magis, quàm ipse iudicare videntur.

35 Defectus omnes, & nullitates, quae possunt allegari contra conuentionem partium possunt etiam contra sententiam, quae eam confirmat.

36 Sententia lata ex falsis instrumentis, vel testibus, quemadmodum est nulla, ita lata praetextu falsae, aut illicitae conuentionis.

37 Conuentiones iniustae super tributis, quemadmodum de facto procedunt, de facto etiam sunt reuocandae.

38 Titulum iustum, aut bonam fidem habere non possunt Commendatarij qui ex conuentione reprobata, à suis Indis tributa recipiunt.

39 Commendatarij iustè queri non possunt, si excessus tributorum ad taxam reducatur.

40 Discussores tributorum si per fraudem, aut sordes augeant, vel minuant, numerum tributariorum, grauiter delinquunt, & puniuntur.

41 Officiales exactores, aut tabularij tributorum, qui falsam immunitatis apocham fingunt, sunt falsarij, & poena flammarum puniendi.

42 L. 1. C. de immunit nem. conced. lib. 10. ponderatur, & illustratur.

43 Tributarios, qui tempore discussionis occultat, aut exportat, grauiter punitur.

44 Baro, qui cogit suos vassallos à villa, vel castro discedere, qualiter pro eis teneatur.

45 Caciques solent occultare, aut subripere Indos tributarios, tempore discussionis, & qualiter peccent?

46 Discussores sunt eligendi ex viris lectissimis, & probatissimis, & similiter exactores.

47 Exactores tributorum, vocantur etiam compulsores, & excussores, & quare?

48 Exactores semper sunt duri, & acerbi, & loca sacrae Paginae hoc indicantia.

49 Exactoribus excedentibus graues poenae constitutae sunt.

50 Exactores aliqui priscis temporibus grauiter puniti leguntur.

51 Exactorum crudelitas maior censeri debet, vbi sunt miserabiliores personae, à quibus exigunt, quales Indi.

52 Andronici quid responderint Themistocli, se illis tributa impositurum, minanti.

53 Indi aliquando filios suos ad tributa soluenda vendere coguntur, & de eorum damnis, & miseriis.

54 Indorum miserias in exactione tributorum exprimere videtur Saluianus, cuius verba referuntur.

55 Tributa Indis suauiter imponi, & exigi, Regiae schedulae iubent.

56 Indi, si quae damna, & incommoda accidunt, hominum nequitiae magis, quàm administrationis vitio referenda sunt.

57 Tributorum ab Indis exigendorum, & colligendorum cura, quibus fuerit, & sit olim, & nunc iniuncta.

58 Indi innumeras molestias patiuntur per suos Caciques, & principales in exactione tributorum.

59 Commendatarij saepè prouisiones impetrant, vt ipsi tributa sibi debita ab Indis petere, & percipere possint.

60 Iudex in causa propria, nec tributorum sibi debitorum exactor qui esse debet.

61 Exactores tributorum qualiter debeant coram ordinariis comparere?

62 Exactionis tributorum modus de lege Regni, & de stylo, & consuetudine Indiarum.

63 Exactores, Indos pro tributis verberantes, aut grauiter carcerantes, excedunt, & puniuntur.

64 L. nemo, C. de exactor. tribut. lib. 10. explicatur.

65 Plumbatarum verbera, aut pondera, quae essent?

66 Cessio bonorum an in tributorum solutione admittatur?

67 L. 5. tit. 9. lib. 9. Recop. explicatur.

68 Conditionis deterioris esse non debet, qui quasi inuitus, quàm, qui vltrò obligatur.

69 Paupertatis consideratio in exactione tributorum, ex bono, & aequo aestimatur.

70 Compensatio in tributis fiscalibus non admittitur, in aliis verò, quae priuatis debentur à priuatis, contrarium Auctor existimat.

71 Priuilegij, vel specialitatis ratione cessante, aut mutatione personae, priuilegium cessat.

QVò verò eiusmodi Indorum tributa moderatiùs exerceantur, & alij pro aliis indebitè non vexentur, † plurimae prouisiones, & schedulae Regiae variis temporibus expeditae reperiuntur, quae extant *in 2. tom. impress. ex pag.* 135. *ad* 234. quibus seriò, enixè ac geminatè cauetur, quo pacto tributariorum capita sint censenda, & succrescentes puberes, in senescentium, vel demortuorum locum subrogandi, & noua aestima facienda, vel antiqua reformanda, vbi ob ingruentem pestem, vel aliam rationabilem causam id oportere visum fuerit: Proregibúsque, & Regalibus Curiis, caeterisque Praesidibus prouinciarum iniungitur, vt vel ex ipsis Auditoribus, vel ex aliis probatae vitae, ac fidei hominibus visitatores, & inspectores summa cura eligere satagant, qui ipsa Indorum municipia personaliter lustrent, Indos quaerant, ac numerent, & in matriculas redigant, certumque illis, quoad fieri possit, pensum praescribant, quod deinceps siue viritim, siue tributim soluere debeant. Vt latiùs prosequitur Ioan. Matienzus *in lib. M. S. de gubernat. Regni Perù* 1. *par. c.*16. *& seqq.* & Ioseph. Acosta *de procur. indor. salute, lib.*3. *cap.*15. *&* 16.

2 Quae omnia † ex iuris communis regulis, ac praeceptis petita videntur, quibus in similibus casibus similes iussiones, & cautiones stabilitae sunt, & discussores, censitores, ac peraequatores cõstituti, qui fiscalium censuum, & tributorum debitores inquirerent, & describerent, aequaque & iusta tantùm impositione grauari curarent, de quibus † loquitur titulus *C. de discussoribus, lib.* 10. *& de censibus, censitoribus, & peraequatoribus, & inspectoribus, lib.* 11. vbi gloss. & DD. praecipuè Cuiac. & Lucerna Rubricarum. Nicol. Festasius *in tract. de aestimo & collect.* 1. *par. c.* 1. *per totum*, Pet. Greg *lib* 47. *syntag. cap.* 16 *per tot.* latè Azeued. & aliis relatis, Flor. de Mena *variar. quaest. lib.* 2. *q.* 1. § 3. Iacob. Guther. *de offic. dom. Augustae pag.* 629. *&* 647. Brisson. Sicard & Kalinus *de verb. iuris*, in eisdem verbis, & passim † Cassiod. in formulis; praesertim *lib.* 4. *epist.* 38. vbi piè, ac grauiter monet, vt taxatio benignè, & suauiter fiat: *Quia seruientium* (inquit) *imminutio est, huius illationis accessio, quantúmque pars illa proficit, tantum se hac firmitate subducit*: & *lib.* 9. *epist.* 10. vbi vulgati Codices pro *discussoribus* perperam legunt *discursoribus*, & addit, illum verè esse Principis censum, quem laetus possessor exsoluit. 3 4 5

Vnde est, † quòd eiusmodi aestimum debeat à iudice approbari, & si aliquis conqueratur, reuideri, & ad illud faciendum illi omnes citari, quorum interesse putari possit, vt post alios, tradit Flores de Mena *d.* §. 3. *num.* 138. Qui etiam, si se grauatos senserint, ab eorundem discussorum, seu censitorum actibus appellare possunt, vt docet Gloss. *in d. l.* 1. *C. de censib. lib.* 11. *l. cùm post sententiam*, vbi Alciat. *C. de appellat.* vel per viam querelae officium superioris iudicis implorare, vt *in d. l.* 1. *& l. qui grauatos, C. eod. tit. l.* 2. *C. de annon. & tribut. l.* 1. *& seqq. C. de discuss. lib.* 10. vbi Rebuff. Ioan. de Platea, Lucas de Pena, & latiùs noster Valençuela Piscator, horum discussorum fraudes, & excessus sigillatim prosequuntur. Et valdè notabiliter tradunt, † adeò legibus exosos esse, vt si prouincialis excipiat se in matriculam redigi non debuisse, quia aliquam excusationem habeat, vel bona, ac possessiones suas minus valere, quàm in discussione taxatae reperiantur, onus probandi, & discussionem iustificandi eo ipso in ipsum discussorem transferatur. 6 7

Quinimò, quod plus est; † etiam post discussionem semel factam, & approbatam, tributarios audiri debere, eisque omninò credendum esse, si diminutionem allegent, non minus notabiliter scriptum reliquit Angel. *in addit. ad Bart. n.* 1. *in l. fin. C. de annon. & trib. lib.* 10. in quo tamen meritò ibidem à Piscatore reprehenditur num. 6. qui veriùs docet, ad hoc probandum, & obtinendum nouam discussionem, & aestimationem requiri. Nam contrarium bono publico repugnaret, quod in tributis sustinendis versatur: illi quippè facilè praeiudicium pararetur, si eiusmodi nudis querelis, & assertionibus staremus. Atque ita † quemadmodum post distributionem in aestimo factam, & ab Indis cognitam, & acceptam, non est rursus mittendus inspector, quamuis dicatur ex nouo rerum, vel personarum augmento posse aliquid amplius superindici, & tributum augeri, vt notat Bald. per text. ibi *in d. l. fin. num.* 2. Ita etiam sola allegatio diminutionis, ad tributa minuenda non sufficiet, nisi noua, & vrgens causa proferatur, & ostendatur, quae talem aequitatem expostulet, † vt *in ead. l. fin. vers. Sed & ij, qui potestati sunt*, quam sic intelligendam probat Piscat. *ibid. num.* 5. subdens, hoc quoque ex indulgentia, & benignitate Principum nasci, quos decet etiam post factam aestimationem, vel conuentionem cum subditis initam, velle eos adhuc à tributis durioribus 8 9 10

bus reuelari, ne his indictionibus, & pensitationibus plus iusto grauati, oneri succumbant, non enim vult lex quemquam ad impossibile obligari.

11 Quamobrem † non nisi propter prouinciales mortuos, vel depauperatos, vel similem nouam causam, nouum æstimum, & discussionem fieri debere docet Bart. *in l. placet, num. 27. C. de sacros. Eccles.* quem alij DD. communiter sequuntur, & schedulæ Regiæ, quarum suprà
12 meminimus. Inter † quas reperitur vna dat. Matr. 1. Iun. 1562. *d. 2. tom. pag. 164.* quæ regulariter trium annorum lapsum super vltimam computationem Indorum requirit, vt noua alia fieri possit: quod tamen limitat, nisi probetur mortalitate, vel alia calamitate plures Indos defecisse, aut alio modo eorum intersit nouam peræquationem fieri, vt disponitur in alia schedula Matrit. 10. Maij ann. 1542. *eod. tom. pag. 162.*

13 Et his cessantibus, † interim dum noua taxa, & descriptio non fit, superiori est standum, neque tributum semel impositum minui, vel augeri potest, *l. omnes pensitare, & l. fin. C. de annon. & tribut. & l. placet, C. de excusat. muner. lib. 10. l. vectigalia, D. de publ. & vectigal.* vbi Bart. & DD. & Flores de Mena *dict. §. 3. num. 141.* Ne-
14 que † aliquorũ interitus ad impetrandã remissionem sufficiet, cum alij eorum loco nati, & subrogati censeri possunt, vt in eisdem schedulis expressè deciditur, & in simili probat tex. *in l. vetus, D. de vsufruct. §. in pecudum, Inst. de rer. diuis.* ibi. *In locum demortuorum capitum ex fœtu fructuarius summittere debet.* Quod Virgilius dixit, *sufficere, lib. 3. Georgic. versu 65.*

Interea, superat gregibus dum læta iuuentus
Solue mares, mitte in Venerem pecuaria primus,
Atque aliam ex alia generando suffice prolem.

Vbi noster insignis Cerda adducit Columel. *lib. 7. cap. 3.* & Cuiac. *lib. 11. obseru. cap. 36.*

Idémque dicendum, & obseruandum erit, vbi citra vsitatam discussionis formam, conuentio
15 † aliqua Regio nomine cum eius officiariis initur, de certa tributi quantitate ab Indis præstanda, hæc námque si ab eodem Principe, vel eius locum tenente, confirmata, & approbata sit, discussionis vicem sortitur, & operatur, interim dum noua causa immutari suadeat, vt docet text. *in dict. l. fin. C. de annon. & trib. lib. 10.* ibi. *Vt apertè sciat propria tantummodò capitationis modum beneficio mei numinis subleuan-*
16 *dum.* Per quem textum † Principis licentiam, & facultatem requiri, vt eiusmodi pactiones, & conuentiones super exigendis tributis, valeant, & exequantur, optimè docuit Bald. *in l. cùm multa, C. de bon. quæ liber.* Alexand. *consil. 145. in princip. lib. 2.* Platea *in l. placet, notab. 2. C. de excusat. mun. lib. 10.* Grammat. *voto 12. num. 11. & consil. 98. & 147.* Didac. Perez *in l. 7. tit. 11. l. 2.* Ordin. *col. 512.* Valençuela Piscator *in dict. l. fin. num. 2.* & Flores de Mena *dict. cap. 1. §. 1. num. 87.*

Quod mihi sæpè in Limano Prætorio cau-
17 sas iudicanti, obuium, & vtile fuit † ad elidendas, & insuper habendas Commendatariorum pactiones, quas ipsi passim cum suis Indis tributariis facere curant, dum sentiunt plures eorum morte interceptos, vel aliis casibus imminutos, ad noui æstimi remedium confugere velle. Minimè enim huiusmodi conuentionibus Indi stare tenentur, nisi à Rege, vel Prorege causa cognita confirmatæ sint, quia experientia docuit, semper eisdem Indis damnosas esse, † quorum tutela, & releuatio tanquam 18
miserabilium personarum Regalibus hac propter Cancellariis, & aliis iudicibus commendatur, *l. 1. C. de contrar. iud. tut. l. fin.* vbi tradunt DD. *C. de rescind. vend. l. principalibus, D. si cert. petat.* & de taxatione, & moderatione tributorum loquens, & quòd de iure ad Præsidem Prouinciæ spectet super hoc prouidere, text. formalis *in l. 3. §. Præses Prouinciæ, D. de munerib. & honoribus.*

Præsertim † cùm de hoc extet schedula Re- 19
gia dat. 26. Octobr. ann. 1541. & declaratio legum, quas nouas vocatunt ann. 1542. *tom. 2. pag. 254.* quæ expressè similes conuentiones Commendatariorum prohibuit, & quidquam ab illis petere, aut accipere, quod in taxa non fuerit definitum, & moderatum, quæ cùm sit lex, *l. 1. D. de const. Princ. § sed quod Principi placuit, Inst. de iure nat. gent. & ciuili,* quidquid contra ipsam factum est, nullius momenti erit, *l. non dubium, C. de legib. cum vulgat.*

Maximè † cùm etiam in terminis iuris com- 20
munis certum sit, nullas esse has conuentiones inter dominos, & vassallos, vt tradunt Platea, & cæteri Scribentes, *in dict. l. fin.* & post eos Didac. Perez *in dict. l. 7.* sicuti, & illæ, † per 21
quas aliqui se alicuius domini vassallos, aut tributarios aliquo modo faciunt, aut recognoscunt, vt pulcrè docet Bald. *in l. transactione, C. de transact.* vbi latè Padilla *num. 4.* Neuizan. *cons. 12 num. 8.* Ias. *cons. 81 col. 2. vol. 1.* Bertrand. *cons. 163. num. 4. & 5. vol. 7.* Et † est bonus tex- 22
tus *in l. libertas 17. §. in adoptiua, vers. Error, D. ad municipal.* ibi: *Error eius, qui se municipem, aut colonum existimans, munera ciuilia suscepturum promisit, defensionem iuris non excludit.*

Estque hoc adeò verum, † vt neque com- 23
munitas possit imponere super suos tributa, neque collectas, vt latè probat Celsus Hugo *cons. 34. per totum,* Octauian. *decis. Pedem. 93.* Festasius *de æstimo, & collect. 4 parte, quæst. 11. princip. num. 51.* Vvesemb. *cons. 45.* Schurff. *cons. 59. numer. 1. & 2.* Neque † quilibet domi- 24
ni inferiores, licet iurisdictionem cum subditis ab Imperatore in feudum recognoscant, Ægidius Thomat. *de collect. §. nescienter aliquid, ex princip. vsque ad numer. 6.* Francisc. Balb. *de præscript. 2. par. 5. princip. quæst. 6. numer. 4.* Et † si neque Regalia, neque iuris- 25
dictionem habentes, collectas de facto imperent, crimen læsæ Maiestatis attingunt, *l. 1. & l. 3. ad leg. Iul. Maiest.* Hieron. Gigas *in tract. de crimin. læsæ Maiest. 22. 27. & 55.* nisi de consuetudine, vel concessione legitimè acquisita excusentur, Iacob de Sanct. Georg. *in tractatu de feud. verb. Qui quidem, num. 75.* Additionat. Guid. Pap. *decis. 304.* Synoptica obseruatio *de tribut. cap. 3.* & Flores de Mena *d. lib. 1. var. 9. 7. §. 1. num. 11. & seqq.* Qui † cautè legendus est, dum contra- 26
rium dicere videtur §. 3. *numer. 105.* scribens, distributionem collectæ non esse de Regalibus, ideóque permitti cuilibet ciuitati, aut oppido, absque vlla Regis licentia, debet enim intelligi, non de impositione, sed de distributione inter ciues, ad meliorem exactionem facienda,

cienda, post impositionem scilicet, & indictionem à Rege imperatam, vt per Crauet.*cons.*195. & Menoch.*cons.*28.*num.*3.*lib.*1. quos idem Flores de Mena allegat.

27 Vnde est, † vt quamvis discussor, & inspector ad Indorum numerationem, & taxationem faciendam missus, prædictas conuentiones à Commendatariis cum suis Indis factas, confirmet, & pro taxa deinceps seruari iubeat, vt aliqui eorum sæpè facere solent, non tamen ob id maius robur obtineant, neque Indi à reclamationis remedio, & iusti æstimi petitione excludantur, vbi tam in hac confirmatione discussoris, quàm in ipsa conuentione, circumscripti, & læsi reperiuntur. Ei namque † res illa diligenter inquirenda commissa fuit, non componenda, aut donanda, *l. cùm ij, §. si Prætor aditus, D. de transact. cap fin. §. is autem, de offic. deleg.* vbi DD. præcipuè Abbas, & latissimè Corsetus *in repet. ad ipsum, Abbat. verb. Industria persona*, propriamque, & veram, non fictam, aut simulatam discussionem, & taxationem facere debuit, *l. quod si fortè, D. de castrensi pecul. l. assumptio, D. ad municipal. l. fin. cum vulgat. C. de iis, qui veniam ætatis impetrauerunt.*

28

29 Et si contrarium admitteremus, † facilè esset Commendatariis litem cum Indis fingere, & tales conuentiones, seu transactiones colludenter inire, peteréque vt à discussoribus approbentur, vt sic, quod vna via sibi prohibentur, per aliam consequerentur, contra iura vulgaria, & textum in similibus terminis optimum, & expressum *in ead. l. cùm ij, §. eam transact.* vbi solùm illæ transactiones approbantur, quæ meliorem reddunt conditionem alimentarij, non quæ deteriorem: *Noluit enim oratio alimenta per transactionem intercipi.*

30 Et † prædicta fraus, & collusio faciliùs præsumitur inter dominum, siue Commendatarium, & Indos sibi subditos, vt est bonus casus *in l. 1. §. 1. vers. Quid ergo.* vbi Gloss. *verb. Compellendus est, D. si quis omissa causa testam.* vbi allegat text. *in d. §. eam transactionem*, & sequitur Bart. *ibid.* & Alban. & Schardius *in addit. ad eund.* Alexand. *cons.* 209. *vol.* 2. Capra *in commun. concl. reg.* 111. *num.* 5. Crassus *recep. sent. §. legatum, q.* 68. *num.* 1. *& q.* 74. *num.* 7. cum aliis traditis à Mascard. *de probat. concl.* 322. & Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 26. *per totum.*

31 Sicut † etiam semper ius solet præsumere fraudem, & vim ex parte officialis contra inferiorem, & in contractibus inter ipsos celebratis, vt per Bald. *in tit. de pace const. vers. Pactiones, l. qui per potentiam, C. de omni agro deserto, libr.* 11. *l. volumus, C. de testam. l. si per impressionem*, & ibi Alexand. *C. quod met. causa*, cum aliis, quæ eleganter tradit Robert. Maranta, omninò videndus, *disp.* 6. *n.* 15. *cum seqq.*

Quapropter, cùm Indi sint miserabiles personæ, & ignorantes, vt *infrà cap.* 17. latiùs tra-
32 demus, sicut † conuentio eis damnosa nulla erit, ita & transactio, seu discussoris approbatio, nullum effectum in eorum præiudicium producit, iuxta text. & ibi communiter tradita per DD. *in l. iuris ignorantia, C. qui admitti, & in l. vbi, D. de edendo, l. fin. C. de testam.* latè Mautit. *in tract. de restit. in integr. cap.* 84. *&* 85. post Alexand. *cons.* 14. *in fin. vol.* 2. *l. interpositas, in princip. & in fine, C. de transact.* Neque

† ex ea conuentione, vel approbatione soluendi tributa, vlteriùs obligatio nata fuit, vt decidit in terminis text. *in l. cura, in princ. vers. Nec si per vim, D. de muner. & honor.* Hippolit. *cons.* 99. *numer.* 2. Roman. *cons.* 252. *num.* 5. Ruin. *cons.* 196. *in fin. vol.* 1. Quia eas tantùm conuentiones Prætor probare debet: *Quæ neque dolo malo, nec contra leges, aut decreta Principum fiunt, neque quo fraus cuique eorum fiat*; vt sunt expressa verba I.C. *in l. iuris gentium, §. Prætor, D. de pact. & § dolo malo*, ibi: *Dolus fit ex calliditate.* 33

Et quando iudex non exequitur suum officium, neque interponit suum iudicium, sed potius sequitur conuentionem, vel transactionem partium, perinde est, ac si illi non ipse sententiam ferrent, *l. Paulus respondit* 47. *vers. Quæro, an si Titia, in fin. D. de bon. liber.* ibi: *Quoniam non suum iudicium, sed alienum secuta sit.* Et † omnes defectus & nullitates, quæ poterant allegari contra conuentionem, possunt allegari contra talem sententiam, vel approbationem, *l. si expressim, D. de appellat. gloss.* 1. communiter recepta *in l. cùm prolatis, in fin. D. de re iudicat. l. si Prætor* 75. *§. Marcellus, D. de iudic. l. cùm à te, D. de dolo, l. cùm non iusto, & l. sententiam, D. de colluf. detegen.* optimè Bart. *in l. si is ad quem, D. de acquir. hered.* Angel. & Imola *in l. qui Romæ, §. duo fratres, D. de verb. oblig.* & plura referens Decius *cons.* 663. *numer.* 14. Et quemadmodum † sententia lata ex falsis instrumentis, vel testibus est nulla, *l. Diuus, D. de re indic. l.* 1. *& per tot. C. si ex fals. instr. l. sub prætextu*, cum aliis, *C. de transact.* ita lata prætextu falsæ, illicitæ, & reprobatæ conuentionis: falsum enim, aut iniquum fundamentum, & causa reddit sententiam falsam & nullam, Innoc. *in cap. quoniam contra falsam*, per text. ibi *de probat. cap. inter cæteras cum materia, de re iudic.* 34 35 36

In quorum consequentiam † semper vidi tales conuentiones, & approbationes tanquàm nulliter, & de facto procedentes, de facto etiam annullari & reuocari, iuxta doctrinam text. *in l.* 1. *§. D hoc edictum, D. si mulier ventr.* nomine, quem ad id putat singularem Roman. *sing.* 266. & multis ornat Vantius *in tract. de nullit. tit. quid sit nullitas, col.* 3. remotisque inconuenientibus, & sublato iniusto excessu, rem ad suam naturam reducere, & iustam, ac moderatam tributorum præstationem, dumtaxat conseruare, ipsósque Commendatarios ad restitutionem excedentis summæ condemnare, ac compellere, vtpotè, qui † nullum iustum titulum, nec bonam fidem prætendere possunt, quæ cum dolo, & legum transgressione dari non potest, *l. si seruus communis, §. quod si gerens, D. de furtis, l. Celsus, D. de vsucap. cap. grauis*, cum aliis *iur. vulgat. de restit. spol.* optimus text. *in l. quemadmodum* 7. *in fin. C. de agricol. & censit.* ibi: *Malæ fidei namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliud contra legum interdicta mercatur*, & prosequitur latè Couarr. *in reg. possessor.* 2. *par. §.* 6. *num.* 1. & Gilkenius *de præscript.* 2 *par. per tot.* De quo † Commendatarij iustè queri non possunt: *Quorum non sit causa deterior, sed forma sua redditur*: vt aliàs inquit. I. C. *in l. si vnus, §. pactus ne peteret, D. de pactis.* 37 38 39

In eo quoque non minus grauiter † dicti discussores 40

cussores Indorum excedere solent, quòd largitionibus Commendatariorum, corrupti, plures interdum tributarios, quàm re vera existant, describunt, vel Indorum Regulis, vulgò *Curacas*, ò *Caciques*, ob eandem, vel alias causas fauentes, aliquos supprimunt, & occultant, qui re vera describi potuissent. Quod vbi doloso & fraudulento animo fit, peccatum mortale in se habet, & restitutionis obligationem inducit, non secus ac in illis resoluimus, qui iustam tributorum solutionem impediunt, aut fraudant, vt tenent DD. communiter, præcipuè Valençuela, Piscator *in l. omnes omninò, C. de annon. & tribut. lib. 10. num. 4.* & probat *l. 4. tit. 14. lib. 6. Recop.* in forma iuramenti ibi apposita. Quinimò in foro exteriori arbitrio iudicis puniri possunt, vt tradit idem Piscator *numer. 5.* & Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 4 casu 397. num 6.*

41 Et † officiales, exactores, & tabularij tributorum, qui aliquem non exemptum extra matriculam relinquunt, vel ei falsam immunitatis apocham dederint, quem necessitas tributariæ functionis constrinxerit, censitorum peræquatorúmque prouincialium iudicum peræquatione firmata, falsarij dici possunt, & flammarum supplicio puniuntur, vt probat text. *in*
42 † *l. 1. C. de immunit. nem. conced. lib. 10.* quem ibi Bart. Platea, & DD. merito notabilem appellant, & valdè singularem Roman. *singulari 385. Pone quòd notarius*, cùm pœna notarij falsum committentis in aliis casibus mitior sit, vt *in d. l. ad finem, C. ad leg. Cornel. de fals. l. 6. tit. 7. par. 7.* cum aliis adductis à Iul. Claro *lib. 1. sent. §. falsum, vers. Fabricans*, Tiber. Decian. *libr. 7. crim. cap. 23.* & Menoch. *de arbitrar. casu 306. & seqq.* Atque adeò legem illam abolitam esse, & ordinariã falsi pœna puniri tabularium, qui tale instrumentum confecerit, benè obseruat Piscator *in ead. l. 1. num 5. ad finem.*

43 Et quicunque † alij, qui tempore numerationis, & discussionis prouinciales occultauerint, aut exportauerint, tributa eorum soluere tenebuntur, & aliis prætereà pœnis puniendi venient, vt docet text. *in l. quisquis, l. si per æquatores, C. de censib. & censit. libr. 11. l. forma, §. si vites, D. de censib. l. si seruus nau. §. interdum, D. de furtis*, cum traditis à Luca
44 de Pena *in ead. l. quisquis.* Vbi † illam notabilem vocat contra Baronem, qui ex tyrannide, vel alia nequitia, cogit vassallos suos à villa, seu castro discedere, quòd teneatur pro eis, & pro bonis stabilibus, quæ deserunt, præstare Regiæ
45 Curiæ solitas functiones. Et ego non † minus notabiliter expendere solitus sum, pro *Caciques*, & Indis principalibus populorum Indicorum, qui vix se abstinere possunt à furto, & substractione plurium Indorum, quando tributantium discussio, & computum fit, vt tributa illorum Indorum sic substractorum, vel subreptorum, sibi exigant, & vsurpent, atque in proprios vsus conuertant.

46 Et planè † cùm in discussoribus hæc procedant, quos ideò ex viris probatis, & conscientiæ timoratæ eligi debere Regiæ schedulæ admonent, & maximè illa expedita Matrit. 1. Iann. ann. 1562. quæ habetur *lib. 2. impress. pag. 164.* Non minus curandum est, de exactorum electione, & reprimendis excessibus, quos in exigendis, & colligendis Indorum tributis quotidie committunt, qui eis molestiores, & grauiores esse solent, quàm ipsa tributa.

Quos † Exactores Veteres *Excussores* & *Compulsores* vocabant, quia debitores tributorum diligenter inquirebant, & vsque ad peram (quod aiunt) & sacculum excutiebant, & soluere compellebant, *l. vltim. C. de apparit. præf. ann. l. 3. C. de lucris aduocat. l. 2. C. de excus. & exactor. lib. 12.* & notat, vltra alios, Guido Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib. 1. cap. 77. pag. 105.* & Vvaremundus *cap. 6. verosimil. fol. 90.* Eosque 47
semper † duros, acerbos, & iniurios esse solere, vel sacræ litteræ ostendunt, quæ hac de causa illos passim abominantur, vt patet Exodi *cap. 22.* ibi: *Si pecuniam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor*, & Iob *cap. 3. & 39. & Zachar. 9.* vbi inter alia beneficia, quæ Deus populo suo fecit, vnum tanquàm notabile commemorat, quòd illum ab exactoribus liberauit; sicut in contrarium in signum iræ minatur Isaiæ 3. & Lucæ 12. se missurum exactores crudeles, vt benè aduertit Petr. Greg. *lib. 3. de Repub. cap. 9. num. 19.* vbi alia de exactorum crudelitate, & eius remediis commemorat, Flores de Mena *d. cap. 1. § 3. num. 156.* & Matth. Lopez Brauo *de Rege & regendi ratione lib. 3. pag. 55.* vbi concludit exactoribus idem esse fisci ministerio, ac ipsius prædæ præponi, & alia adducens Dom. Episcop. Chilens. Villaroenl. *in libr. Ind. pag. 39. 96. & 620.* 48

Qua de causa † graues pœnæ istis exactoribus in officio suo excedentibus, vel plus iusto exigentibus à iure impositæ sunt, *l. omnes C. de annon. & trib. l. 1. & seqq. C. de exact. tribut. lib. 1. l. fin. D. de concuss.* Et † aliquos legimus, priscis apud Romanos temporibus grauiter castigatos fuisse, eo nomine, quòd sub titulo tributorum, bona miserabilium populantur, vt Iulius Tutus Capito, & Pleminius, de quibus referunt Tit. Liuius *lib. 2 belli Punici*, & Cornel. Tacit. *lib. 16. & 20. annal.* morte hac de causa damnatos, bonáque illorum populis restituta, quibus fraudem & damnum fecerant. 49 50

Estque † eò magis execranda eorundem exactorum crudelitas, quò personæ, à quibus tributa exigunt, pauperiores, & miserabiliores existunt, quales nostri Indi reuera comperiuntur, qui † optimè exactoribus respondere possent, quod Andronicos Temistocli respondisse narrant Plutarchus *in eius vita*, & Herod. *lib. 8.* scilicèt, quòd cùm ab eis peteret ingentem auri quantitatem, diceretque ad eam exigendam duos se Deos secum afferre, nempè suasionem, & violentiam: responderunt, se quoque duos summos Deos in sui fauorem habere, qui illos defenderent, nimirum summam paupertatem, & summam ei obtemperandi impossibilitatem. † Quæ aliquando talis in Indis reperitur, vt in eis verificetur, quod olim sanctus Papa Greg. valdè dolens ad Augustam scripsit *lib. 4. epist. 33.* Corsicæ exactiones tam duræ fieri, vt filios suos, insulares vendere congerentur, vt tributa persoluerent. Ipse quoque Dominus Amòs 2. Israëlis improbitatem execratur pro eo, *Quòd vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamento.* Et Isaias Propheta seuerè increpat eiusmodi rigidos exactores, dicens: *Percutitis pugno impiè, & omnes debitores* 51 52 53

vestros repetitis. Quæ omnia à nostris cum Indis agitari, non ignorant, regionis Americæ experti, vt benè, & piè obseruat Acosta *de procurat. Indor. salute lib* 3. *cap.* 16. *pag.* 337. Cui
54 addo verba † Saluiani *lib.* 5. *de gubern.* Dei, qui nostros Indos veluti intuens, ita de simili suorum temporum, & prouinciarum calamitate scriptum reliquit: *Sed quid possunt aliud velle miseri, qui assiduum, imò continuum exactionis publicæ patiuntur excidium, domos suas deserunt, ne in ipsis torqueantur; exilia petunt, ne supplicia sustineant, ad hostes fugiunt, vt vim exactionis euadant.*

55 Et ob hanc rationem † summoperè semper Reges nostri curarunt, vt cum Indis in hac exactione benignè, & suauiter ageretur, vt tradit Matienzus *d.* 1. *par. cap.* 13. *&* 16. & Agia *in suis respons. de seruit. person. pag.* 47. Acosta *d. lib.* 3.
56 *cap.* 15 *pag.* 332. vbi inquit, quòd † quæ nostris Barbaris in hoc, vt in aliis incommoda accidunt, hominum magis nequitiæ, quàm administrationis vitio referenda sunt.

57 Et cùm principio † detectionis Indiarum, ipsi Commendatarij tributa sibi debita propria auctoritate ab Indis perciperent, id propter excessus, quos committebant, variis schedulis prohibitum fuit, & cura hæc ipsis Indorum *Caciques*, & principalibus, seu Secundis Personis
58 (vt vocant) iniuncta est, à quibus † tamen innumeras vexationes, sine vlla remedij spe, recipiunt, nam contra eos miseri Indi loqui non audent, vt ait idem Agia *vbi sup.* & meliùs Ioseph. Acosta, omninò legendus *a cap.* 16. *pag.* 338. Et hac propter locorum Prætoribus eadem cura simul iniuncta fuit. Qui cùm peius cæteris (vt plurimùm) in hoc se habeant, cum graui Indorum iactura, aliquando tractatum fuit, vt hæc illis, & *Caciquis* cura tolleretur, vt patet ex schedula ann. 1550.

59 Et † Commendatarij petere, & impetrare solent, vt sibi prouisiones concedantur, quarum vi per se, vel suos procuratores hanc præstationem curare possint, interueniente tamen ad id manu, & auctoritate Rectoris prouinciæ.
60 Nemo quippè † in causa propria iudex esse debet, *l.* 1. *&* 2. *C. ne quis in sua causa*, *l. nullus* 14. *C. de Iudæ.* & in terminis exactionis tributorum text. *in l.* 2. *C. de canone largitional. l. ab vnoquoque*, *C. de ann. & tribut. l. in fiscal. & l. missi opinatores*, *C. de exact. tribut.* vbi Bart. Platea, & Piscator, & Patis de Puteo *de syndic. verb. Negligentia*, *cap.* 2. *num.* 3. qui tra-
61 ctant, † qualiter exactores tributorum debeant coram ordinariis comparere, & qualiter Rectores, ac Præsides prouinciarum, & alij iudices ordinarij, si ad id requirantur, opem, & auctoritatem suam eisdem impertiri teneantur: & est elegans *decis. Boër.* 55 *num.* 4. vbi in specie loquitur de hac exactione tributorum per dominos facienda.

62 Et † hodie de iure nostri Regni huius exactionis modus præfixus videtur *per legem* 6. *&* 13. *tit.* 14. *lib.* 6. *& l.* 13. *tit.* 8. *lib.* 9. *Recop.* Qui tamen in his Indiarum partibus non obseruatur, maximè vbi agitur de tributis Regiæ Coronæ applicatis. Nam vel ipsi Correctores ea exigunt, & ad officiales Regiæ Gazæ remittunt, vel cũ eiusmodi officiales plenã iurisdictionem in debitis fiscalibus exigendis exerceant, iudices executores pro tributis mandare solent, qui per se ipsos Indos excutiunt, & absque auxilio ordinarij pignorum, & personarum captione, & aliis duris, ac variis mediis ad solutionem tributorum compellunt.

Qui † quidem, & alij, qui eiusmodi exactionibus operam nauant, crudeliter sæpè solent in 63
miseros Indos eorumque *Caciques*, & principales sæuire, eos acriter verberando, & diuturni carceris tædio afficiendo, quod sanè valdè excusare deberent, cùm sit † contra textum ex- 64
pressum *in l. nemo*, *C. de exact. tribut. lib.* 10. vbi sic Imp. Constantinus scribit: *Nemo carcerem, plumbatarumque verbera, aut pondera, aliáque ab insolentia iudicum reperta supplicia, in debitorum solutionibus, vel à peruersis, vel ab iratis iudicibus expauescat. Carcer pœnalium, carcer hominum noxiorum est, &c.* Ex quo notauit Bart. & reliqui DD. *ibidem*, quòd pro tributis, & aliis debitis publicis, & fiscalibus, non debet quis poni in graui, & diuturno carcere, nec nouitates aliquas pati in persona, maximè si bona habeat, vnde soluat, aut aliis ad id suauioribus modis allici possit. De quo etiam agunt Palac. Rub. *in rep. Rubr. de donat. inter, in princip. n.* 12. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 1. *n.* 4. *in fin.* Ioseph. Ludou. *decis. Perus.* 32. *num.* 1 *par.* 1. Brunotus à Sole *in locis commun. verb. Capere, num.* 1. Boër. *decis.* 60. *num.* 3. & Menchaca *controu. illustr. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 1.

Erant autem † plumbatarum verbera, de quibus Constantin. agit (vt hoc obiter aduertamus) 65
quasi flagellum ex funiculis, in quorum summitatibus glãdes plumbeæ erant impactæ, & his terga, ac collum damnati hominis verberabantur. Pondera verò plumbea, quæ non ad cædendum, sed ad distrahendas iuncturarum compagines applicabant, cum damnatis sublime suspensis, reuolutis brachiis eiusmodi pondera deorsum ad pedes alligarentur, quod hodie dicimus, *Tormento de garrucha*, de quibus agit Ammian. Marcel. *lib.* 28. *&* 29. Prudentius *in Peristephan. hym.* 1. *in Roman* Ambros. *epist.* 17. *lib.* 2. & ad interpretationem dicti text. & aliorum. Cuiac. *ibid.* illustriss. Cardin. Baron. *in Martyrol. die* 6. *Iunij* agens de Q. Artemio Martyre *pag. mihi* 251. & Brisson. Kalinus, & alij *de verb iur. verb. Plumbata.*

Sed an Indi, qui tributa soluere nequeunt 66
vt à carceribus, & compedibus liberentur, cessionem bonorum facere possint? in quæstionem potest, & solet vocari. Et sunt plures, qui hoc facilè non admittunt, eò quòd eiusmodi remedium in debitis fiscalibus exclusum arbitrentur, *ex d. l. nemo*, *l. sacrilegij*, *§. fin. D. ad leg. Iul. pecul.* & doctrina Bart. *in l.* 1. *§ Sabinus, num.* 2. *D. de cess. bonorum*, Bald. & Castrens. *in l. propter honorem*, per text. ibi: *C. qui bon. ced. poss.* Ang. *in § fin. num.* 3. *Inst. de action.* Guid. Papæ *decis.* 211. *num.* 4. Socin. *reg.* 46. *fallen.* 8. cum quibus & aliis de communi testatur Valençuela Piscator *in d. l. nemo*, *num.* 5. Quibus adstipulatur, †
l. 5. *tit.* 9. *lib.* 9. *Recop.* quæ debitores, aut condu- 67
ctores gabellarum expressè à beneficio cessionis excludit. Sed nihilominus contrariam sententiam in nostro casu, & similibus veriorem esse rectè censet Piscator *vbi sup.* iuribus, quæ contrarium probare videntur, sigillatim respondens; eò quòd nusquam tributorum, aut collectorum debitoribus hoc remedium denegatum reperiatur, nisi in specie *d. l.* 5. *Recop.*

cop. quam contra æquitatem naturalem esse, secundùm quam cessioni renuntiari non potest, aduertit Baeza *de inope debit. cap.* 13. *à num.* 14. Azeu. *in l.* 5. *tit.* 16. *lib.* 5. *Recop.* Flores de Mena *d. quæst.* 1. §. 2. *n.* 149. Couarr. *vbi sup. num.* 5. & vltra eos late prosequitur Matth. Brun. *in tract. de cess. bon. q.* 11. *quinta quæst. princip.* Menchac. *de succes. creat. par.* 1. *lib.* 1. § 6. *num.* 46. Bart. sibi contrarius *in l. is à quo, D. de aqua pluuia arcen.* vbi docet, quòd cedendo fundum regulariter liberatur quis à collectis, vti & ab alio quouis publico debito, *l. qui pater, C. qui bon. ced. poss.* §. *item si quis, Instit. de societ.*

68 † Ne sit deterioris conditionis, qui quasi inuitus, quàm qui vltrò obligatur, vt in simile arguit Brunus *d. tract. q.* 14. *q.* 4. *princip.* & Synopt. obseru. de tribut. cap. vlt. vbi benè addit durum, & inhumanum fore, quem ad impossibile redigere, cuius inopia actionem reddit inanem, l. nam is nullam, D. de dolo & paupertatis nullam habere rationem, quæ † tamen ex

69 æquo & bono circa collectarum exactionem per censitores habenda est, vt *in cap præced.* retulimus, & probat Gloss. *in l omnes peræquare, verb. Compelletur, C. de annon. & tribut. lib.* 10. Ioan. Ferrat. Montan. *lib.* 6. *cap.* 6. *in fin.* Franc. Marc. *decis. Delph. tom.* 1. *q.* 458. *num.* 12. & Andr. Gail. *de arrest. Imp. cap.* 9. *num.* 20.

70 Planè † compensatio regulariter in tributorum, & collectarum exactione admitti non solet, etiam de certo, & liquido debito, nedum de illiquido, vel simili, quod tractum, & causæ cognitionem desideret, *l. in ea, quæ*, vbi Castrens. *l. si ex venditione, C. de compensat. l. ob negotium, D. de eod. l. non vtique, § si autem, D. de administ. rer. ad ciuit. pertin.* iuncta *l. fin. C. de compensat.* cum traditis ab Ægid. Thomat. *in tract. de collect.* §. *exposuimus, num.* 19. & Synoptica obseruat. vbi *sup. cap. vlt. in princip.* Quod tamen ego (& quod de excludenda in tributis bonorum cessione aliqui dicunt) in illis dumtaxat intelligerem, & practicarem, quæ fisco præstantur, & publicam causam respiciunt, non verò in aliis, quæ Indi priuatis Commendatariis persoluunt, etiam si hæc ex Regia concessione, & liberalitate percipiant. Nam † certi

71 iuris est priuilegij, vel specialitatis ratione cessante, vel mutatione personæ, quæ est immediata causa priuilegij, priuilegium quoque cessare, & rem ad terminos iuris communis reduci, *l. Athletæ*, §. 1. ibi: *Quòd in præsidatu sunt, l. Geometra*, ibi: *Donec curam gerunt, & l.* idem Vlpian. *D. de excusat. tut. l. Paulus*, & ibi Bart. *D. de acquir. hæred. l. licitatio*, §. *vlt. D. de publ, & vectigal. l. generaliter, C. de Episcop. & cleric. l.* 1. *C. de impon. lucrat. describi. lib.* 10. Gloss. *in c. cupientes*, § *insuper, vers. Et nihilominus, de elect.* Ioann. Monach. *in cap.* 1. *verb. E vestigio*, & ibi Archid. Ioann. Andr. & Anchar. *de stat. Monach. lib.* 6. cum aliis, quæ copiosè more suo congerit Tiraq. *in tract. de cessante causa*, 1. *par. n.* 210. 217 & 242.

His alia de tributorum exactione, & solutione non incongruè subnectere possem, verùm quia ab eorum scriptis peti possunt, qui de re hac peculiares tractatus scripserunt, id tantùm addere

72 contentus ero, † non esse interpellandos, nec concutiendos Indos pro solutione tributorum diebus festiuis, ac solennibus in Ecclesiis, vel circa eas, vbi ad audienda sacra concurrunt, hoc enim piè, & prouidè cautum est per Regiam schedulam datam apud D. Laurent. 5. Septembr. ann. 1520. Ea nimirum ratione, nec hoc timore ab eisdem templis, & sacris frequentandis abigantur, quod pariter sancitum inuenio *in Concilio Limensi* 3. *pag.* 176. vbi omnes Indorum citationes & negotiationes in Ecclesiis prohibuit, & ortum habet *ex l. nemo Martyres, C. de sacros. Eccles.* vbi DD. Ac similiter † non debere eos- 73
dem Indos quidquam pro apochis solutionis tributorum tabellionibus iudicibusuè præstare, *l.* 6. *tit.* 14. *lib.* 6. *Recop.* & schedul. data Pintiæ die 28. Febr. ann. 1551. quæ est *in* 2. *tom. impress. pag.* 162.

Et multo minus † tributa ad partes remo- 74
tas portare, sed in locis consuetis, & vbi ipsi resident, vel bona possident, pro quibus tributa persoluunt, *l. forma, D. de censib. l. rescripto*, §. *si quis, D. de muner. & honor. l.* 5. *tit.* 9. *lib.* 7. *Recop.* Bart. & DD. *in l.* 1. *C. de mulier.* & in quo loco *lib.* 10. communis secundùm Alexand. *cons.* 52. *lib.* 5. *& cons.* 101. *n.* 4. *lib.* 1. *& cons.* 68. *num.* 16. *lib.* 2. Decius, Aretin. Paris. & alij, quos refert, & sequitur Valençuela Piscator *in l.* 2. *num.* 5. *C. de annon. & tribut.* vbi num. seq. infert, & probat, etiam consuetudine immemoriali induci non posse, quòd tributa extra loca, vbi sunt possessiones, exsoluantur. Ad quod etiam Regia schedula expedita videtur data 9. Octobris ann. 1553. *tom.* 2. *pag.* 253. cuius praxis in his Peruanis regionibus ea est, vt Indi suas taxas ad locum, vbi est caput territorij sui, & arcam, quam dicunt communitatis, deportent, ibique Prætori correctoriuè tradant, à quo solutionis apocham recipiunt, & salarium vecturæ, & itineris, iuxta *l. operæ* 21. *D. de oper. libert.* Qui mox, quæ fisco pertinent, ad Regios officiales sui districtus remittere debet, quæ verò Commendatariis, eis præstare,

Et † hanc solutionem pro ea parte, quæ in pe- 75
cunia taxata est in auro, vel argento probato, & publica forma signato facere debent, vt decidit, & exprimit alia Regia schedula data Matriti 13. Iulij ann. 1578. *tom.* 3. *pag.* 363. *& cap. epist. ad Proreg. Dom. D. Franc. à Toleto* 1. *Decemb. ann.* 1573. *tom.* 2. *pag.* 236. quia hæc est moneta, quæ in his regionibus currit, & vsitatur, & sic non infringitur iuris traditio, quæ habet, debitores tributorum, vel aliarum quantitatum in moneta qualibet vsuali, & currenti soluere posse, vt per text. *in l.* 6. *tit.* 14. *lib.* 6. *Recop.* Specul. *in tit. de solut.* §. *nunc aliqua, vers. Pone*, Oldrad. *cons.* 31 & plures alij, quos refert, & sequitur Parlad. 2. *quot. cap. fin.* §. 17. Couarr. *de veter. numism. collat. cap.* 7. §. 1. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 2. *per totam*, Ceuall. *pract. commun. q.* 219. Gail. *lib.* 2. *obseru. cap.* 73. Mysynger. *cent.* 4. *obseruat.* 1. Annæus Robert. *lib.* 1. *rer. iud. cap fin.* Fachin. *lib.* 2. *controuers. cap.* 9. *&* 10. & in terminis tributorum loquens Piscator *in l. vnica, in fine, C. de collat. æris lib.* 10. & conducit *l.* 6. *tit.* 21. *lib.* 5. *Recop.*

Sed circa hoc sæpè in quæstionem vocari vidi, an Indi, † quod in annona, & aliis speciebus 76
tributi nomine præstare iubentur, iuxta formam, & taxationem sibi præfixam, in pecunia numerata, si velint, soluere possint, etiam inuitis Commendatariis, eiusdem taxæ consideratione habita, non autem excrescentis valoris, quo dictæ species hodiernis temporibus æstimari solent,

vel possunt. Et breuiter resoluendum censeo, inspiciendum esse an in taxæ præfinitione pecunia tantùm in obligatione posita fuerit, species autem in facultate soluendi? An verò, licèt tota tributi quantitas pro singulis Indis in certa pecuniæ summa æstimata sit, hæc summa distinctè, partim in pecunia, partim in speciebus, tunc certo pretio taxatis, solui iubeatur, prout † in hoc
77 Peruano Regno ex ordinationibus, & taxationibus Dom. Proregis D. Francisci à Toleto, auctoritate Regia iam confirmatis, factum videmus. Nam primo casu, Indorum electio erit, quid, vel in quo soluere velint. Secundò verò non ita, cùm tam pecunia, quàm species illo pretio moderatæ, in obligatione positæ fuerint, & eam exactè adunguem impleri, tum ipsorum Commendatariorum intersit, tùm etiam Reipublicæ, cui consultum voluit Legislator in his speciebus designandis, & consignandis, vt Indi rusticis operibus, & aliis similibus operam darent, & fructuum ac vestium copia in Regno suppete-
78 ret. Quæ distinctio colligitur † ex text. celebri iuxta vnam eius lecturam, *in l. si quis stipulatus fuerit decem in melle 57. D. de solution.* vbi Gloss. alia iura similia allegat, & meliùs Bart. *ibid. num.* 3. vbi docet, quòd quando illa stipulatio *decem in melle dabis* eo animo concipitur, vt necessariò solutio in melle facienda sit, tunc debitoris electio non est, quia vtrúmque est in obligatione, *l.* 1. §. *an potest, D. de const. pecun.* & hunc animum colligi, si taxata fuerit quantitas pretij, & æstimationis mellis, veluti si ita stipuler, decem mihi dabis in melle ad rationem vnius floreni pro quolibet cado? qui est propriè casus de quo loquimur, atque ita solutis speciebus, aliud pro alio ab Indis non soluitur, sed quod verè debitum erat, vt latiùs ad eiusdem textus illustrationem, vltra Angelum, Castrensem, & alios ordinarios ibidem, considerauit Lasarte *in tract. de decima vend. cap.* 7. *num.* 6. & 7. Onuzius Pancoruinus 1. *par. obser. cap* 6. Brisson. *de solution. lib.* 1. *pag.* 195. & Frederic. Husanus *in tract. de hominibus prop.* 4. *quæst. princip. memb.* 1. *n.* 76. *vers. Tertia quæstio est, pag. mihi* 172. & *seqq.* dum similem quæstionem resoluit; An dominus operas hominis sui possit in pecuniariam præstationem, & è contrario, pro libito conuertere.

Et iuxta hanc resolutionem semper in occurrentibus litibus iudicaui, licèt non defuerint, qui
79 contrarium secuti sint, † moti eo, quòd durum videatur Indos ad præstationem specierum iuxta antiquam taxam compellere, cùm hodie supra modum earum valor excreuerit, & Commendatarij, Indorum labore, & sudore, eiusmodi aug-
80 mento ditescant. Quamobrem † aliquæ Indorum prouinciæ, vt est illa *de Caquingora*, & *Calacoto en los Pacaxes*, Regias prouisiones ad pecuniam dumtaxat persoluendam impetrarunt. Cæterùm si hæc ratio constringeret, idem in vas-
81 sallis Hispaniæ obtinere deberet, † quos tamen scimus, eosdem frumenti modios nunc dominis soluere, quos centum ab hinc annis persoluebant, licèt multo pluris hodie, quàm olim triticum, & aliæ species similes æstimentur.

82 Planè † vbi Indi ob anni inclementiam fruges, vel vitiatas, vel paruas collegisse, aut alium tristem, & calamitosum casum allegant, & probant, vt ab specierum solutione excusentur, tunc, vt pecuniam pro illis soluant, Proreges decernere solent, & illam, ob eandem miserationem, non secundùm præsentis temporis, sed secundùm antiquæ taxæ pretium moderari, quod in conscientia eosdem Indorum Commendatarios, siue Patronos, etiam nemine iubente, facere debere piè, & iustè obseruat Acosta *d. lib.* 3. *cap.* 16. *pag.* 336. & *seq.* rectissimè, & multum in nostris terminis addens, † ne Patroni sinantur permuta- 83
tiones cum Indis facere, à quibus lege prohibentur. Solent quippè pro veste (exempli causa) argentum, pro frumento vestem, præ radicibus aliud aliquid, sæpè etiam ipsorum operas, quærere, quod totum periniquum experientia monstrauit. Et si enim pretium æquale videantur, & petere, & capere, tamen re vera, & sibi vtiliora, & Indis grauiora moliuntur. † Pro quibus defen- 84
dendis, & subleuandis in hoc, vt in aliis inuigilare debemus, ne miserorum ceruices, vel nouis pensionum oneribus premant, vel auctionibus cumulent, vel duriùs quàm par sit, duri semper exactores excutiant, Neque enim esse potest Proregis, Præsidis è leue, aut venia dignum erratum, vbi vel studio partium, vel rei cognoscendæ negligentia, vel proprij sensus fiducia, in tanto negotio labitur. Nam vt præclarè inquit Cassiod. *lib* 7. *var. epist.* 14. *in fin.* † *Idonei damna* 85
vix sentiunt, tenues autem leui dispendio vulnerantur, quando vel mediocri iniuria totum videtur amittere, qui exiguum cognoscitur possidere.

CAPVT XXI.

De decimis Indorum, & an, & ex quibus illas soluere debeant?

SVMMARIVM.

1 *Argumentum de tributis ad decimas validum, & frequens est in iure.*
2 *Indi ad Fidem conuersi an decimas soluere debeant? in quæstionem vocatur.*
3 *Decimas in totum ab Indis præstari debere, cùm tributa Regibus præstent, multi opinantur.*
4 *Decimæ debentur Deo, vt tributa Regibus, in signum dominij vniuersalis.*
5 *Concilij Lateranensis, & D. Clementis verba expenduntur circa præcisam obligationem decimarum.*
6 *Decimas non solùm positiuo, verùm naturali etiam, & diuino iure deberi, est communis opinio omnnium ferè Canonistarum.*
7 *Decimarum obligatio, omnes fideles generaliter comprehendit, atque adeò & Indos.*
8 *Iudæi, & infideles inter fideles commorantes, an & quando decimas soluere debeant?*
9 *Indi non videntur à decimis excusandi ob rusticitatem, aut paupertatem, & quare, & num.* 15.
10 *Decimarum præstatio est in rusticis lex Agraria prima.*
11 *Decima prius soluenda est, quàm tributum.*
12 *Rustici non solùm pro decimis, verùm & pro expensis*

expensis in lite super illis causatis, possunt conueniri, & incarcerari.

13 Rusticis ipsis, & agricolis vtile est ad multa decimas soluere, ex D. Chrysost.

14 Decimam soluit animal quoddam in Lybia, ex iis, quæ venatur, vnde, qui eas detrectant, deteriores sunt Lybicis feris.

15 Pauperes non excusantur à solutione decimarum, & quare?

16 Decimarum solutio neminem pauperiorem effecit, sed potius ditiorem, & beatiorem.

17 Caput decimæ, & cap. reuertimini 16. q. 1. expenduntur.

18 Remissio ob sterilitatem denegari solet iis, qui decimas non soluerunt, & quare?

19 Sterilitas sæpè contingit ob peccata, & maximè ob detrectationem decimarum.

20 Decimas, qui non dat Deo, impio militi dabit.

21 Ecclesia, & Ecclesiastici in decimis ab omnibus exigendis, habent fundatam suam intentionem.

22 Indi non videntur excusandi à decimis, nisi ostendant peculiare priuilegium.

23 Regulam, vel præsumptionem iuris, qui contra se habet, probandi onus incumbit.

24 Intentionem suam, qui de iure fundatam habet, nihil amplius probare debet.

25 Erectiones Ecclesiarum Indiarum generaliter iubent decimas ab omnibus solui.

26 Concilium Mexicanum, & Limanum de decimis etiam ab Indis soluendis, specialem mentionem faciunt, & sunt approbata à Sede Apostolica.

27 Concessio Pontificis plenum dominium tribuit donatario etiam sine traditione.

28 Schedulæ Regiæ plures referuntur, quæ Indos decimas soluere debere iubent, aut insinuant.

29 Ferdinandi Cortesij epistola, & iudicium circa decimas Indorum refertur.

30 Decimarum ab Indis exactio commissa fuit Proregi Peruano Dom. D. Franc. à Toleto, & quid ille responderit.

31 D. Franc. à Toleto Peruanus Prorex decimas simul cum tributis Indorum misceuit, & solui præcepit.

32 Comes del Villar Prorex Peruanus quid scripserit circa decimas Indorum, & quod responsum accepit.

33 Consuetudo multum operatur & valet in materia decimarum, sed requiritur, quòd sit vniformis, & legitimè præscripta.

34 Consuetudo immemorialis non potest allegari pro Indis, nec contra eos in materia decimarum.

35 Præscriptio quadragenaria vt valeat, & vtilis sit in materia decimarum, requirit expressam, vel tacitam approbationem Romani Pontificis.

36 Præscriptionem non decimandi ne Indi introducant Imp. Carol. V. prouidit.

37 Indos pro nunc non debere integrè decimas soluere, verius, & receptius est.

38 Indis non est mirum decimas remitti, cùm etiam tributa recenter conuersis remittantur.

39 Indi in multis prouinciis non possunt iam appellari Neophyti, sed adhuc blande cum eis agendum est.

40 D. Pauli locus, & exemplum expenditur, qui nihil pro prædicatione sumebat, ob vitandum offendiculum Euangelij.

41 Decimæ laudabiliter remittuntur, vbi sine scandalo requiri non possunt, ex D. Thoma.

42 Decimæ non solùm possunt, verumetiam remitti debent nationibus, quæ se velle conuerti dicunt, sine onere decimarum, ex Caietano.

43 Decimæ laudabiliter non exiguntur, quandò adest consuetudo legitimè præscripta eas non soluendi.

44 Decimæ secundùm veriorem opinionem Theologorum dimanant à iure diuino, quoad obligationem alendi ministros Ecclesiæ, sed quoad quotam sunt de iure positiuo.

45 Decimarum quota taxatio in summo Pontifice residet.

46 Azeuedus notatur, dum putat in Tridentino definitum esse, quòd decimæ debentur iure diuino.

47 Decimæ priuilegio, vel consuetudine ex causa in totum remitti, vel multum moderari possunt, data aliunde sufficienti sustentatione Ecclesiasticorum.

Cap. in aliquibus, de decimis, explicatur, & illustratur, ibidem.

48 Theutonici qualiter decimas soluant?

49 Concilij Lateranensis locus insignis expenditur, agens de quibusdam gentibus, quæ decimas ex more non soluunt.

50 Decimarum soluendarum obligatio non comprehendit speciale priuilegium, aut exemptionem habentes.

51 Indi cùm in taxis, simul cum tributis, decimas soluant, alia earum præstatione grauandi non sunt.

52 Consuetudine effici non potest, vt aliqui in totum eximantur ab obligatione decimarum.

53 Decimarum quota benè potest moderari, aut mutari ex iustis causis.

54 Decimas tuta conscientia non soluit ille, qui eis opus habet ad sustentationem, nec tenetur restituere, si posteà efficiatur soluendo.

55 Schedulæ, quæ decimas integrè ab Indis præstari iusserunt, nunquam fuerunt executioni mandatæ, sed imò per alias derogatæ, quæ referuntur.

56 Decimas consuetas tantùm, & consueto modo, Indi, ex nouis Indiarum legibus, præstare iubentur, nisi voluntariè alias soluere velint.

57 Indi vbi eorum status patitur, debent suaderi vt sicut Hispani decimas soluant.

58 D. Toribius Alfonsus à Mogrouejo Archiepiscopus Limanus laudatur, & quid consuluerit circa decimas Indorum.

59 Ioannis Matienzis iudicium circa decimas Indorum.

60 Iosephus Acosta fatetur iustum esse, vt Indi ministros Euangelij suis largitionibus alant.

61 Doct. Franciscus Carrascus scripsit de decimis Indorum, aduocans pro Decano, & Capitulo Cuzquensis.

62 Decimarum ab Indis præstandarum consuetam formam Auctor mutari non debere sentit;

sentit, & quare?

63 *Decimarum solutionem detrectare non videtur qui quouis alio modo præstat necessaria ministris Ecclesiæ.*

64 *Pontifex potest populum eximere à præstatione decimarum, si ex aliis bonis, aut eleemosynis clero. & Ecclesiis satis prouisum sit.*

65 *Decimas, & tributa Indorum cum summa moderatione taxari debere, sentit Ioseph. Acosta, cuius verba referuntur.*

De tributis quidem ad decimas, quas Indi præstare debent, vel solent, opportunè
1 nunc noster sermo transitum faciet, † cùm de illis ad has regulariter valeat argumentum, *cap. tua nobis, de decimis, cap. decima 16. q. 1.* cum aliis, quæ latè congerit Euerard. locis *in legalib. loco 72. A tributo ad decimam*, Cardin. Bellarm. *lib. 1. controuers. cap. 25.* Ioan. Gutier. *lib. 1. pract. cap. 18. num. 7.* & Camill. Gallinius *de verb. signif. lib. 5. cap. 16. num. 398.* & alij apud nouissimum Aluar. à Velasco *in axiomat. iur. litt. A. n. 547.* Et eo vtentes nonnulli hanc quæstionem negatiuè resoluant, quam huius capitis scopum
2 præfixi. An † scilicet; Indi, vbi ad Fidem conuersi sunt, decimas soluere debeant? vel sint eis aliquo iure, ac ratione remissæ, vel remittendæ, aut temperandæ, vt faciliùs, & commodiùs ad Fidem allici, & in ea confirmari possint?

3 Primo enim loco considerant, † quòd cùm Regibus, & dominis temporalibus in subiectionis, & recognitionis signum tributa persoluant, vt fusè in superioribus capitibus probatum reliquimus, nulla est ratio, cur eos à decimarum
4 præstatione excusemus, † quæ Deo Opt. Max. in signum vniuersalis dominij præbentur, & ab eo institutæ tanquàm debitum exigi possunt, vt in simili docet text. expressus *in cap. parochianos, & in d. cap. tua nobis, cap. cùm sit, cap. cùm tua, de decimis, cap. præter hoc 32 dist. cap. omnes 6. q. 7.* Concil. Trid. *sess. 25. cap. 12. de reformat.* ibi: *Cùm decimarum solutio debita sit Deo, qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alie-*
5 *nas inuadunt.* Et magis † in nostris terminis Concil. Lateranense generale sub Innocent. III. *cap. 54.* dum inquit: *Statuimus, vt in prærogatiua dominij generalis exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, &c.* Quod & habet text. eiusdem Innoc. *in cap. cùm non sit in homine 33. de decimis*, & D. Clem. *lib. 2. const. Apostol. cap. 31. & 38.* vbi ait: *Episcopos, & Sacerdotes, Principes, & Reges vestros putate, & tributa tanquam Regibus penditote, de vestro enim illos, & domesticos illorum, ali oportet, &c.*

Quorum, & aliorum iurium, atque auctori-
6 ritatum argumento, † decimas non solùm positiuo Pontificium iure, verùm naturali quoque, & diuino deberi communior est omnium ferè Canonistarum opinio, vt post Gloss. & DD. *in Rubr. & cap. 1. de decimis, in Decret. & in Sexto*, tradit Card. *cons. 26.* Gigas *cons. 119. num. 2.* Nauarr. *in Manual. cap. 21. num. 28.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 17. num. 2.* Rebuff. *de decimis, q. 1.* Did. Perez *in l. 1. tit. 5. lib. 1. Ordin. col. 117.* Paul. Fusc. *de visit. lib. 2. cap. 21. num. 40.* Alfons. à Castro *lib. 5. aduers. hæreses, verb. Decima*, Crespet. *in summ. Eccles. discip. eod. verb.* Azeued. *in l. 1. tit. de los diezmos, lib. 1. Recop.* Petr. Gregor. *lib. 2. syntagm. cap. 22. num. 21. & cap. 24.* & plures alios referens Cened. *in collect. 56. ad Decretum*, Ceuall. *1. par. commun. opin. q. 437.* Anastas. Germon. *de sacror. immun. lib. 3. c. 19. à num. 11.* & optimè disputans, plurésque errores hæreticorum refutans, & de iure naturali, & diuino deberi resoluens, Bellarm. *d. lib. 1. controuers. cap. 25.* P. Franc. Suarez *de Religione, lib. 1. cap. 9. & 10.* Marta *de iurisd. 2. par. cap. 33.* Marescotus *lib. 2. var. cap. 54. & 108.* & Galganetus *de iure publico lib. 3. tit. 54.*

Secundò, pro eadem negatiua opinione considerari potest, quòd prædicta obligatio, quemadmodum adeò superiori, & generali ratione fundatur, † ita ad omnes mundi homines, & 7
præcipuè ad Christianos generaliter pertinet, *cap. 1. 16. q. 7. cap. tua nos, cap. in aliquibus, & per totum, de decimis, l. 2. tit. 19. par. 1.* ibi: *Tenudos son todos los omes del mundo de dar diezmo à Dios, è mayormente los Christianos, porque ellos tienen la luz verdadera, y son mas allegados à Dios; que todas las otras gentes, &c.*

Quod cùm ita se habeat, non videtur dubitari posse, quin in hac generali obligatione, & dispositione Indi quoque comprehendantur, cùm Christiani sint, & de gremio sanctæ Matris Ec- 8
clesiæ. Cùm † etiam Iudæi, & quicunque alij infideles, Christianis Principibus subditi, ad decimas soluendas compelli possint, maximè si colunt prædia Christianorum, vt *in cap. fin. de Iudæis, cap. de terris*, vbi Abbas *de decimis*, iunctis aliis, quæ eleganter tradit Oldrad. *cons. 87. & cons. 91.* quem refert & sequitur Carol. Tapia *in Rubr. de constit. Princip. cap. 1. num. 55.* Mantua *consil. 188. col. 2.* Ceuallos *pract. commun. tom. vlt. cap. fin. num. 360.* & latiùs rem discutiens Rebuff. *d. tract. de decim. q. 5. num. 11.* Moneta *de eod. tract. par. 5. num. 38.* & Ant. Ricciull. omninò videndus, *in tract. de iure person. lib. 2. cap. 9. per totum.*

Neque ab hoc præcepto † allegatio, vel ex- 9
cusatio rusticitatis Indis proficiet, quia rustici nullum priuilegium habent, quo à decimis eximantur; non magis, quàm à prædiario vectigali, aut solario pensitando, vt benè obseruat Rhenat. Chopp. *de priuil. rust. lib. 1. par. 1. cap. 7. num. 3.* dicens, † quòd decimarum præstatio, est 10
in rusticis lex Agraria prima, fundisque vectigalibus imposita; vsque adeò, vt † priùs soluen- 11
da sit, quàm tributum, vt in dict. cap. cùm non ab homine, & hinc concludens, non solùm pro decimis, † verùm & pro expensis in lite 12
super decimis factis, rusticos conueniri, & in carcerem detrudi posse, ad hocque Arrestum Parisiensis Senatus allegans. Quibus conducit † lo- 13
cus D. Chrysost. *homil. 18. in act. Apost. cap. 8.* vbi inquit: *Ad pacem ipsorum rusticorum agricolarum, vtile esse decimas soluere, & ad securitatem agri conducere*: vbi fortè legendum, *Et ad futuritatem.* Et alter Simon Maiol. *in dieb. Canicul. colloq. 7. de quadrup. in fin.* vbi refert (cum Æliano *lib. 4. de hist. animal. cap. 52.*) in
Lybia † animal esse, cuius nomen nondum est 14
cognitum, cùm enim venatu viuat, in vndecim partes prædam semper diuidit, decem quidem comedens, & vndecimam relinquens, & subdit Maiol. *Vt hinc pateat Lybicis feris deteriores esse, qui in agro decimam non dimittant.*

mittant, in vsum Ecclesiæ pauperúmque distribuendam.

15 Et pariter † prætextu paupertatis Indi se excusare non poterunt, cùm & pauperes obligentur ad decimas soluendas, sicut & alij, qui pauperes non sunt, ex doctrina D. Thom. 2.2. *quæst.87. art.* 4. vbi Sotus, & alij. Alexand. de Ales 3. *par. quæst.* 55. Rebuff. Syluestr. & alij, quos refert & sequitur P. Suarez *d. cap.* 16. *num.* 15. Marta *de iurisdict. 2. par. cap.* 43. *ex num.* 25. Carrascus *in quæst. sup. Recop. cap.*6. §. 1. & antè eos Hostiens. *in summ. de decimis, num.* 16. Quia † ex decimarum præstatione nemo est effectus pauperior, sed imò, qui illas libentiùs Deo offert, & consecrat, vberiores semper fructus consequitur, & vt refert B. August. relatus ab Hostiens. *vbi suprà Maiores nostri ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant.* Et idem magis in nostris

16

17 nostris terminis † repetit idem S. Doct. *lib.* 50. *hom.*48. relatus *in cap. decima* 66. 16. *q.* 1. inquens, quòd *Decimæ tributa sunt egentium personarum, quòd si decimam dederis, non solùm abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis, & animæ consequeris, &c.* Eoque etiam respiciens D. Hieronym. relatus *in cap. reuertimini, ead. caus. & q.* cum multa in eos dixisset, qui decimas soluere recusant, illud Malach. adducit *cap.* 3. *Quia mihi non dedistis decimas, & primitias, idcircò in fame, & penuria maledicti estis, & vos me supplantastis, siue fraudastis, atque priuastis gens tota* (id est) *ex toto gentiliter viuentes*, vt ibi explicat glossa.

18 Quod est adeò verum, † vt licèt remissio ob sterilitatem colonis fieri soleat, l. licèt, C. de locat. cum similibus, id tamen locum non habeat, vbi conductor in soluendis decimis negligens fuit, quasi tunc damnum casus fortuiti, culpa quoque eius datum videatur, vt argumento dictorum iurium tenet Ioan. Andr. Hostiens. & Domin. quos refert, & sequitur Gregor. Lop. *in l.*21.*verb. Por su culpa, tit.*8.*par.* 5. Viuius *lib.*1.*commun. opin.*153.& ad alia delicta extendens, & latè rem tractans Carrocius *in tract. de locato, tit. de remiss. pension. q.*8. *n.*40. Benincasius *de priuil. paupert.*6. *speciali in iudiciis, num.* 4. Cenedus *collect.* 116. *ad Decretal. n.* 3. & Caballinus *milleloq.*594. vbi aliqua de causis sterilitatis adducens, tandem concludit,

19 propter † peccata contingere; cui similis est Symmachus *lib.* 10. *epist.*54. vbi, quòd religio neglecta parit sterilitatem, & Rebuff. *d. tract. de decimis, q. fin. num.* 12. vbi inquit: *Videmus armigeros spoliare rusticos, quos non spoliarent, si iustas decimas, & integras soluissent,*

20 *sent,* † *quia, qui non dat decimas Deo, impio militi dabit. Vt minatur August. in cap. decima* 16. *q.* 1. & tradens alia Carrasc. *d. cap.* 6. §. 1. *num.* 7. *& seqq.*

Tertiò eadem opinio fulcitur ex eo, quòd quemadmodum fiscus in exactione tributorum suam intentionem fundatam habere di-

21 citur, vt tetigimus *sup. cap.* 19. *num.* 3. † ita Ecclesia, & Ecclesiastici in decimis ab omnibus fidelibus exigendis, vt probant iura in principio præcedentis argumenti relata, & text. *in cap. decimas 47. c. reuertimini 65. c. decimæ tributa sunt* 66. 16. *q.* 1. *cap. parochianos* 14. *cap. ex parte Canonicorum* 21. *de decimis, & c.* 1. *eodem tit. in* 6. *& in Clement. cap. fin. de paroch. cap. vlt. vt litè pend. c.* 1. *in fin. de verb. signif. lib.*6.*cap. dudum* 31. *de decim.* ibi: *Intentione tua de iure communi fundata petijsti*, vbi gloss. *verb. De iure, l.*2.*&* 7. *&* 13.*tit.*20.*par.*1. *l.*1. *&* 2. *tit.*5.*lib.* 1. *Recop.* cum aliis, quæ post Diu. Thom. *in* 2.2.*quæst.*87.*art.*3. tradunt Card. Socin. Ias. & Bertrand. quos refert Rebuff. *de decim. q.* 7. *num.* 5. Perez *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. gloss.* 1. *vers. Quartum dubium, col.*190. Caputaquens. *decis.*290.

Vnde Indi ab hac communi obligatione, & præstatione excusari posse non videntur, nisi † particulare priuilegium, siue exemptionem Apostolicæ sedis se habere ostenderint, 22 aut probauerint, vt in simili inquit Gloss. *in dict. cap. à nobis, cap. ad audientiam, cap. ex parte, cap. licèt, de decim.* vbi Hostiens. Ioan. Andr. Panorm. & alij, Rota *diuers. coram Augustino lib.* 3. *decis.* 1592. Nam illi, † qui habet 23 contra se regulam, seu præsumptionem iuris, incumbit onus probandi, vt tradit Glos. recepta *in Rubr. de regul. iur. in* 6. *ad finem*, ibi: *Et potior est eius causa, pro quo facit regula, habet enim aduersarius ostendere necesse rationem, quare in illo casu regula non loquitur*, Gloss. etiam *in l. omnis definitio, D. eod. tit.* Alciat. *de præsumpt.*3. *par. in princ. num.* 3. & plures relati à Couar. *lib.*2.*resol. cap.*6.*num.*1.*& cap.* 12.*n.*4.& Mascard. *de probat.*3.*par. concl.*1212.*n.*2.7.*&* 10. Et è contrario, † qui de iure suam intentionem in de- 24 cimis fundat, nihil amplius probare tenetur, *cap. cùm in tua, cap. cùm contingat, de decimis*, Ant. & Cardin. *in cap. nobis, eod. tit. &* Rebuff. *in tract. de congrua portione, q. vlt. num.*107. *&* 110. cum aliis.

Quod priuilegium nunquam Indis concessum esse comperimus, † quin potius in omni- 25 bus creationibus Ecclesiarū Cathedralium istarum Indicarum regionum, quæ à sede Apostolica confirmatæ sunt, expressa mentio habetur de decimis, quæ ab Indis, vt & ab aliis fidelibus præstandæ sunt, & de earum diuisione: & idem inuenitur in † Concilio prouinciali Me- 26 xicano ann. 1546. & Limano ann. 1567. par. 2. Can. 82. pag. 58. & in altero ann. 1583. *act.* 3. *cap.* 13. *pag.* 157. *& act.* 4. *cap.* 12. *pag.* 192. vbi ita generaliter cauet: *Iuri communi, & antiquo inhærens sancta Synodus, præcipit strictè, decimas solui Ecclesiæ ex omnibus terræ fructibus, etiam siluestribus, etiam spontè nascentibus: nam si à Deo omnia dominantur, qui dat omnibus abundè ad fruendum, æquum sanè est, vt ipsi dominatori per suos fideles aliqua ex parte reddatur. Primitiæ quoque de omnibus terræ fructibus dentur, ac per Prælatum iis, quibus de iure competunt, distribuantur*: quæ Concilia Pontificia quoque authoritate munita sunt, vt constat ex Bulla in eorum initio præfixa.

Vnde, licèt prædictis Ecclesiis iuris communis regulæ non assisterent, possent quidem virtute huiusmodi titulorum, & concessionum decimas Indorum percipere. Nam † per con- 27 cessionem à Pontifice factam, etiam sine traditione acquiritur donatario plenum dominium rei, vt probat text. *in cap. si tibi absenti, de præb. lib.*6. *c. dilecti, de donat.* Bart. *l. fin. D. de constitution. Princip.* vbi notant Alberic. & Bald. idem Bald. *in l. si quando, la* 1. *C. de bon. vacant. lib.*

*lib.*10.*& in cap.ad audientiam,de præscrip. & in cap.de iudiciis*, Angel.*in l.officium, D.de rei vind. in fin.* Alex.*conf.*107.*in causa dilecti. col.fin.vol.* 2.*& conf.*3.*vol.*2.Ias.*in prælud.feud.num* 72. Decius *conf.*191. *num.*11. *& conf.*234. *num.*14. *& conf.*271.

Quartò & vltimo, quòd si Regias schedulas inspiciamus, eisque (etiam in spiritualibus) robur aliquod dare velimus, virtute delegationis Apostolicæ, quam Reges nostri in his Indiarum partibus habere dicuntur, vt alio loco tra-
28 demus, Adhuc † tamen iisdem illis schedulis hæc Indorum à decimis exemptio satis firmiter adstrui, vel tueri non poterit, cùm nimis confusæ, variæ, & interdum contrariæ in hoc articulo reperiantur. Nam in primis ex Ant. de Herrera deducimus *in histor. general. Ind. decad.* 4. *lib.*6. *cap.*11. *anno* 1529. in quodam consessu Barchinonæ habito, de rebus ad Indorum conuersionem, & gubernationem pertinentibus, seriò tractatum, ibique resolutum fuisse, Indos nullis seruitio personali adstringi debere, non magis ac cæteros Regis subditos, & vassallos, & solùm debere Deo decimas soluere, nisi per aliquod tempus earum illis remissio fieret, & Regi tributa, quæ iuxta illorum vires, & regionis commoditatem æqua videri possent.

Et Fr. Ioannes Torquemada *in Monarch. Ind.* 3. *tom. lib.*15. *cap.*1. apponit epistolam
29 † Ferdinandi Cortesij scriptam Imper. Carolo V. in qua inter alia petit, & consulit, vt religiosi viri ad Indos conuertendos, & instruendos mittantur, illisque Indorum decimæ, ad vitæ sustentationem, & templorum constructionem necessariæ, applicentur, & quod reliquum fuerit, Regi reseruetur, impetrata ad hoc Romani Pontificis facultate. Et in Noua-Hispania comperimus, decimandi onus Indis iniunctum, ex schedula ann. 1536. ad Proregem D. Ant. de Mendoça directam. Et apertiùs ex Concilio Mexicano ann. 1546. & schedula in eius confirmationem missa, quæ, saltem ex pecudibus, frumento, hordeo, & serico, Indos Nouæ Hispaniæ decimare supponit. Quæ in Quitensi etiam prouincia obseruari iussa fuit per aliam anni 1554. & in Limensi per aliam ann. 1557.

Et expressiùs per quoddam caput Regiæ epistolæ 28. Decemb. ann. 1568. scriptæ Proregi
30 Peruano D. Franc. à Toleto, † quod iussit, vt illico remotis disputationum, & opinionum ambagibus, decimas integrè, & indistinctè ab Indis, & ab Hispanis ex omnibus rebus, & fructibus solui præciperet, & etiam personales moderatè taxatas, & hoc ita peracto, ex tributis Indorum illud omne detraheret, quod anteà pro doctrina, & subleuatione clericorum eis iniunctum erat. Quod tamen cùm ipse Prorex ita generaliter statui durum esse, & pluribus difficultatibus plenum, respondisset, ei iterum rescriptum fuit, in supremo Indiarum Senatu, rem maturiori consilio deliberandam, pendere, & vt ipse interim hoc negotium, quo melius, & commodius posset pro sua prudentia, & dexteritate disponeret. Quod
31 † implens, & executioni mandans, edixit, vt ex tributis Indorum salarium Parochorum deduceretur, quod in Peruano hoc Regno *Synodum vocant*, & prætereà fabricæ Ecclesiæ, cui subsunt, & hospitali, in quo curantur, certa alia quantitas ex eisdem tributis assignaretur, hocque tandiu duraret, quandiu Indi decimarum communi solutioni non assuescerent. Et cùm postea in Limensis Audientiæ districtu introductum fuisset, vt Indi decimas soluerent de fructibus, quos colligunt ex rebus & fructibus, quas Hispani ex Castella asportarunt, † Prorex Comes del Villar consu- 32
luit, iustum videri, vt quod hoc valeret eisdem Indis ex taxis, & tributis iuxta cautionem D. Franc. à Toleto releuaretur, & responsum accepit *in epist.*12. *Februar. ann.*1589. prædicti D. Francisci, vestigiis hæreret, quæque ille in taxis ordinauit, modis, quibus melius posset, exequeretur.

Quæ omnes schedulæ, & aliæ, quæ reperiuntur in primo tomo impress. *ex pag.*139. apertè ostendunt, quantum in hoc articulo variatum fuerit, & hoc efficit, vt neque consuetudine decimas non soluendi, Indi iuuari posse videantur.
Nam etsi † hæc in decimis maximè admittatur, 33
& operetur, *cap. in aliquibus, de decimis*, Diu. Thom. 2. 2. *quæst.*87. *artic.*1. Couarr. *lib.*3. *variar. cap.*17. *num.*8. Didac. Perez *in l.*1. *tit.* 5. *lib.*1. *Ordin.* Gutierr. *lib.*2. *Canon. cap.*21. *num.*35. Paris. *conf.* 25. *lib.* 4. *ex num.* 21. & plures relati à Patre Suarez *in tract. de Religione, lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 5. & nouissimè D. Ioann. de Castillo *lib.* 7. *controuers. cap.* 2. vbi plura in materia decimarum congessit. Requiritur tamen, vt sit vniformis, & immemorialis, ac legitimè præscripta, vt resoluit Rebuff. *in dict. tract. de decim. quæst.* 13. *num.* 53. quod in nostro casu non procedit ex suprà relatis. Et ex eo † quia non po- 34
test in his prouinciis dari tempus immemorabile, cùm sit recens Indorum detectio, & conuersio, & multò magis recens taxatio Proregis D. Francisci à Toleto, ad cuius vsque taxam, nihil fixum, & certum hac in parte erat stabilitum. Necnon etiam † quia ad 35
inducendam in decimis quadragenariam vtilem, & validam præscriptionem, requiritur expressa, vel saltem tacita approbatio Romani Pontificis, vt post Gloss. *in c. cùm in tua. de decim.* tenet Abb. *ibid. col. fin.* Gloss. & idem Abb. in cap. cùm in aliquibus, eodem titulo, Hostiens. *in summ. de decim. q.*7. *num.*16. Rebuff. *vbi suprà* latissimè Mascard. *de probat. conc.*424. *num.* 32. *&* 37. & Suar. *dict. lib.*1. *cap.*13. *numer.* 9.
in fin. Extatque † expressa prouisio Imper. Ca- 36
rol. V. dat. Tolet. 27. Februar. ann. 1534. *dict.* 1. *tom. pag.*199. quæ Mexicanæ Audientiæ iniungit, vt formam excogitet, qua mediante, Indi præscriptionem non decimandi inducere nequeant, & videat, an commodius sit, vt decimarum loco prædia, quæ anteà ad cultum idolorum colebant, nunc ad constructionem, & sustentationem Ecclesiarum, & clericorum excolere cogantur.

Sed his non obstantibus, affirmatiua pars superioris quæstionis verior, & receptior videtur, & in his Indiarum prouinciis frequen-
tiùs practicatur, scilicèt † ab Indis hodie, 37
vel pro nunc, non debere decimas exigi, & vt exigantur, id cum maximo temperamento, & moderatione faciendum esse. Pro qua, qui pugnant, sequentia argumenta, contrariis quidem non leuiora, aut adducunt, aut adducere possunt.

Primùm,

Primùm, quòd si (vt prædiximus) de tributis ad decimas valet argumentum, † mi-
38 rum videri non debet Indis recens conuersis decimarum præstationem remitti, cùm etiam tributa ad aliquod tempus remissa videamus,
39 vt dixi *suprà cap.* 19. *num.* 74. Et licèt † verè in multis prouinciis iam non possint appellari Neophyti, cùm tam ipsi, quàm eorum parentes baptizati fuerint, ex his, quæ aliud agens, considerat Couarr. *in Clement. si furiosus*, 2. *par.* §. 2. *num.* 8. & Zapata *de iustitia distributiua, par...cap....num...* Adhuc tamen cùm multi conuertendi supersint, & conuersi non vsquequaque in Religione Christiana confirmati videantur, oportet sanè cum illis blandè agere, & à decimarum integra grauique & rigorosa exactione abstinere, vt in simili colli-
40 gitur † ex eleganti loco D. Pauli 1. *ad Corinth.* 9. vbi agens de obligatione exhibendi, & alendi ministros, & prædicatores sancti Euangelij, inquit, se hac potestate vsum non fuisse, sed omnia sustinere, ne quod offendiculum Euangelio Christi daretur.

41 Cuius loci auctoritate motus † D. Thom. 2. 2. *quæst.* 87. *ad finem*, docet, laudabiliter Ecclesiæ ministros decimas non requirere, vbi sine scandalo requiri non possunt, propter desuetudinem, vel propter aliquam aliam causam.
42 Et magis in terminis † Caietan. *ibid.* in hæc verba: *Nota, quòd si gens aliqua vellet Fidem Christianam amplecti, sine onere decimarum, non solùm Ecclesia posset eis hoc concedere, quia Ecclesiastica authoritate decimæ debentur, sed deberet hoc eis concedere, quia ministri Ecclesiæ maiorem debent habere curam spiritualium bonorum in populo promouendorum, quàm temporalium colligendorum, & Apostoli exemplo efficere deberent, ne decimarum onus præstet impedimentum Euangelio Christi.* Idem quoque sequendo D Thom. tradit Florentin. *in summ.* 2. *par. cap.* 3. §. 6. Syluest. *verb. Decima, q.* 4. & eos referens Ioan. Gutierrez *lib.* 2. *can. quæst. cap.* 21. *numer.* 51.
43 Nisi † quòd hi D. Thomæ doctrinam intelligunt, quando adest consuetudo legitimè præscripta, quæ potuit obligationi decimarum derogare, & est videndus Fr. Raphaël de la Torre *in* 2 2. 1. *tom. pag.* 459. vbi Caietani doctrinam amplectitur, & prosequitur.

Secundò facit, quia licèt (vt diximus) multi affirment, decimarum præstationem iure Diuino institutam, & iniunctam fuisse, atque adeò ab omnibus fidelibus, sine remissione, aut excusatione, præstari debere. Plurimi ta-
44 men † ex Theologis, & nonnulli ex Canonistis seriò affirmare audent, hoc potius humano, & Pontificio positiuo iuri tribuendum esse, solúmque in Republica Hebræorum iure Diuino solui debuisse. Vel certè, quòd, & si origo præstationis decimarum, quatenus sunt necessariæ ad sustentationem ministrorum Ecclesiasticorum, à iure Diuino dimanet; attamen quota debeat esse hæc pars, quæ decimarum nomine, aut loco ministris præstetur, iuris
45 quidem humani esse, & † potestatem, hanc quotam terminandi, in summo Pontifice residere, vt pro concordia pugnantium opinionum benè, post alios, resoluit Couar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *num.* 2. Rebuff. *in tract. de decimis, q.* 1. *à num.* 2. Soto *de iust. & iur. lib.* 6. *quæst.* 4. *art.* 1. *&* 6. Less. *in eodem tract... lib.* 2. *cap.* 39. *dubit.* 1. *num.* 6. Ioann. Gutierr. *lib.* 6. *Canonic. quæst. cap.* 21. *num.* 1. *&* 7. Nauarr. *de redit. quæst.* 1. *num.* 59. *& in Manual. cap.* 21. *vers. Ex quibus*, vbi Pater Auila *in eius compendio*, ita breuiter summat: *Decima, quoad cotam, est iuris humani, quoad sustentationem est iuris Diuini*, Barbosa *in l. Titia, num.* 35. *D. solut. matrim.* Canisius *de decim. cap.* 13. *n.* 3. Ioan. Garçia *de expens. cap.* 9. *ex n.* 90. Henriquez *in summ. lib.* 7. *cap.* 26. Gabr. Vazq. *in opusc. tit. de beneficiis, cap. vnico*, §. 1. *dub.* 1. Cened. *in collect.* 56. *ad Decret.* Ceuall. *q.* 457. Bellarm. *lib. controuers. de cleric. cap.* 25. P. Suar. omninò videndus, *de Religione, lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 7. *& seqq.* P. Marquez *in Gubern. Christian. pag.* 181. & Doct. Carrasc. *in quæst. sup. Recop. cap.* 6. *in princ. per tot.* † vbi be- 46
nè notat Azeued. *qui in l.* 1. *tit. de los diezmos. lib.* 1. *Recop.* ausus fuit affirmare in Concilio Tridentino absolutè declaratum fuisse, decimas esse de iure Diuino; nam si id Concilium definisset, contraria tantorum Patrum sententia sine errore, & censura stare non posset, quod nequaquam probare debemus. Et nouissimè plura doctè congerens idem admittit Reuerendiss. Dom. D. Felician. à Vega Episcopus de la Paz *in suis relectionibus ad Decretales pag.* 252. *num.* 43. *&* 44. Dom. Præses Valençuela *cons.* 114. *vol.* 2. vbi plura de decimis vtiliter congerit, & D. Ioan. del Castillo *lib.* 7. *controuers. de tertiis, cap.* 10. *num.* 8. vbi alios plures adducit, & vltra eos, idem resoluit Britus *in cap.* 2. *de locato par.* 2. *à n.* 30. Reinosus *obseru.* 50. *à n.* 1. Bleinianus *de benef. lib.* 1. *cap.* 4. *à n.* 9. Aug. Barbosa *in Pastoral.* 1. *tom. tit.* 1. *cap.* 6. *n. vlt. & de iure Eccles. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 9. *& lib.* 3. *cap.* 26. *n.* 6. & Gilxen. *in Auth. quas actiones, C. de sacros. Eccles. à num.* 11.

Ex quibus descendit, non solùm priuilegio Romani Pontificis, verùm & consuetudine, quæ idem operatur, *cap. super quibusdam*, vbi DD. *de verb. signif.* † effici posse, vt decimæ 47
ab aliquibus populis, vel personis in totum non exigantur, vel certè in moderata admodum quantitate, & ex aliquibus rebus, & fructibus, & non ex aliis; maximè si ex aliis bonis Ecclesiasticis, vel collationibus, quibus decimæ compensentur, clero sit satis prouisum, vt patet ex text. *ad hoc capitali & expresso in cap. in aliquibus, de decim.* & post D. Thom. *vbi sup.* tradit Couarr. *dict. cap.* 17. *num.* 8. *&* 9. Perez *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 5. *& seqq.* Less. *cap.* 39. *dubit.* 5. *num.* 25. *pag.* 528. & Sarmient. *de redit. Eccles. par.* 4. *cap.* 2. *num.* 10.

Idem quoque † docet, & latè prosequitur 48
Paul. Fariss. *cons.* 25. *lib.* 4. *ex num.* 21. vbi allegat exemplum Theotonicorum, qui soluunt certas mensuras pro decimis, siue colligant fructus, siue non. Et Ego addo † insignem lo- 49
cum ex Concilio generali Lateran. 1215. Patrum sub Innoc. III. *cap.* 53. vbi præsupponit, in aliquibus regionibus, quasdam gentes esse permixtas, quæ secundùm suos ritus decimas de more non soluunt, quamuis censeantur nomine Christiano, iubétque, vt si his, alij,

qui tale priuilegium non habeant, prædia sua excolenda concesserint, decimas ex illis persoluant, vt fraus euitetur, & ad id si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur, & subiungit: *Illæ quippè decimæ necessariò sunt soluendæ, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata.*

Tertiò pro eadem opinione considerari potest, quod etsi verum sit, obligationem præstandi decimas, omnes fideles generaliter comprehendere, vt in contrariæ partis
50 argumento probauimus, † hoc tamen non includit, nec comprehendit eos, qui peculiare priuilegium, vel exemptionem non decimandi habent, quales nostros Indos esse contendimus, vt colligitur ex *text. gloss.* Bald. & Angel. *in l. fin. C. sine censu, vel reliq.* Paul. Castrens. *cons.* 313. *num.* 5. *lib.* 1. Suarez *allegat.* 28. *num.* 20. latè Redoan. in tract. *de spoliis, quæst.* 13. *num.* 39. Franc. Lucan. *in tract. de fisco, & eius priuileg.* 3. *par. num.* 9. Maximè cùm supponamus Indos non esse totaliter
51 exemptos à prædicta præstatione, † cùm in eorum taxis, & tributis, & in copiosis oblationibus, & in aliis rebus, operibúsque, alia præstent, & soluant, quæ decimarum vicem sortiuntur, & ad congruam Ecclesiarum & ministrorum sustentationem sufficiunt, vnde duplici obligatione grauandi non sunt, l. vnica, C. ne operæ à collat. exig. cum similibus *suprà* à nobis expensis *hoc lib. cap.* 1. *num.* 25.

52 Et † licèt consuetudine effici non possit, vt aliqui in totum eximantur ab omnimoda obligatione decimarum, ex iis, quæ tradit Anchar. *cons.* 196. *q.* 1. Turrecrem. *in cap. reuertimini, num.* 12. 16. *quæst.* 1. Cardin. *in cap. vlt. de parochiis*, Rebuff. *de decim. quæst.* 13. *n.* 40. Gutierr. *d. cap.* 21. *num.* 38. post Couarr. *d. cap.* 17. *num.* 8. & Carrasc. *d. cap.* 6. *num.* 1. & latè Marescotus *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 95. *numer.* 28.
53 & 30. Benè tamen potest † quota moderari, vel modus præstationis mutari, vt suprà retulimus, præsertim vbi id exigunt causæ, & rationes, quæ in Indis considerantur, & summa eorum rusticitas, tenuitas, & paupertas, quæ eorum releuationem suadet. Nam licèt Auctores in argumento contrariæ partis adducti, docuerint, paupertatem à decimarum
54 præstatione non excusare, † Abbas tamen hoc indecisum relinquit, *in cap. cùm homines, de decimis*, & in eam sententiam magis inclinat, quòd ille, qui tenetur decimas soluere, si illis indigeat ad sustentationem, possit salua conscientia sibi retinere. Quod apertè sequitur Ant. Butr. *ibid.* intrepidè docens, quòd decimæ à pauperibus exigendæ non sunt, Valençuela Piscator *in l. omnes pensitare, num.* 7. *ad finem, C. de annon. & trib. lib.* 10. & Ceuallos *quæst.* 219. *num.* 21. & 23. vbi hoc ampliat, etiam si debitor perueniat ad pinguiorem fortunam. Pro quibus facit, quod in simili, de excusatione tributorum ratione paupertatis diximus *sup. cap.* 19. *num.* 31. *& seqq.* & alia, quæ nouissimè congerit Velasc. *in tract. de priuil. pauper.* 1. *par. cap.* 37. per totum, & *cap.* 27. *num.* 13.

Quartò, inspectis etiam Regiis prouisionibus, & schedulis, hæc pars probabilior videtur. Nam licèt illæ, quas *suprà* perpendimus, ab Indis decimas exigi iubeant. Nunquam † tamen executioni mandatæ fuerunt, 55
quin potius cognita eorum natura, & quòd in aliis rebus, & in ipsis tributis, quod opus erat ad Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum sustentationem præstabant, tandem iussum fuit, per quandam schedulam ad Audientiam Mexicanam directam, Pintiæ 14. Septemb. ann. 1555. quæ habetur *in* 1. *tom. pag.* 186. vt nihil noui fieret, & vt etiam in Noua-Hispania illa decimarum exactio cessaret, quæ de frumento, hordeo, sericóque fiebat, virtute dispositionis Concilij Mexicani, & schedularum ann. 1543. & 1544. obseruando, atque in vsum reducendo aliam schedulam datam Monzonij 2. August. ann. 1533. quæ extat *in dict.* 1. *tom. pag.* 133. & decidit, vt decimæ ex tributis deducantur. Et quoniam contra hanc schedulam virtute dicti Concilij Mexicani procedebatur per Archiepiscopum Mexicanum D.Fr. Alfonsum à Montufar, & alios Nouæ-Hispaniæ Prælatos, qui generaliter vtebantur censuris, *Clement. cupientes de pœnis, & Clement. Religiosi, de decimis*, contra omnes, siue Indos, siue Hispanos, qui integrè decimas non soluebant, expedita fuit Pintiæ alia schedula 10. April. ann. 1557. quæ districtiùs, & enixiùs præcepit, vt obseruaretur illa de ann. 1555. cuius item obseruatio iniuncta fuit Proregi, & Auditoribus Peruanis per aliam schedulam eiusdem datæ, quæ habetur *eod.* 1. *tom. pag.* 186. *&* 191. Vbi similes aliæ reperiuntur, Episcopo Quitensi, & Limano Senatui directæ, quibus iubetur, vt videant, & informent, an expediat, vt Indi de frumento, hordeo, & serico decimam soluant? vt in Noua-Hispania introduci cœperat, interim tamen nihil innouari, neque vltra decimas, in tributorum taxis comprehensas, exigi paterentur. Et idem decidunt aliæ schedulæ nouiores D. Regis nostri Philippi III. Pintiæ 30. Septembris ann. 1603. & Ventosillæ 15. & 25. April. ann. 1605. quæ referuntur in summario legum Indicarum, D. Roder. de Aguiar *lib.* 1. *tit. de los diezmos, l.* 38. quarum summa est, † vt 56
Indi consuetas tantùm, & consueto modo, decimas præstent, & vbi voluntariè illas soluere voluerint, Prælati attentè procedant, & Regiæ Cancellariæ curent, ne sub hoc prætextu iniuriam, & detrimentum patiantur.

Quibus ita suppositis, Ego in hoc discordantium opinionum, & schedularum conflictu, vbi † res, & status Indorum id pateretur, non 57
vererer consulere, & hortari, vt decimarum præstatio illis, sicut Hispanis, iniungatur. Nam hoc securiùs est, & iuri diuino, ac positiuo conformiùs, vt ostendunt iura, & rationes pro priori opinione perpensæ. Quod idem consuluisse video, † insignem illum, & non minus ob 58
vitæ sanctimoniam, quàm ob dignitatem Reuerendiss. Dom. D. Toribium-Alfonsum à Mogrouejo Archiepiscopum Limanum, in quodam libello super hoc articulo ad Regium Senatum remisso, quem penes me habeo. Nec valdè abest † Ioan. Matienz. *in tract. M.S. de* 59
gubern. Reg. Peru 1. *par. cap.* 38. nisi, quòd hic, Indorum decimas tantùm contrahit ad fructus, qui ex pecudibus, frumento, & aliis rebus, ex Castella ad Peruuium translatis, colliguntur,

colliguntur, non verò ad fructus, quos indigenæ ante Hispanorum aduentum cognoscebant, & excolebant. In eadem quoque sen-
60 tentia esse videtur † disertissimus Ioseph. Acosta *lib. 3. de procur. Indor. salut. cap. 10. pag. 315.* vbi inter primos, ac præcipuos ministros, qui Indis necessarij sunt, Pastores animarum, & Doctores salutis æternæ connumerat: *Et hos* (inquit) *eorum largitionibus aliquos ipsi diuino Verbi, & Sacramenti pane nutriunt, non tam dispositionis humanæ, quàm diuini esse iuris notissimum est.* Et ad id allegat illud D. Paul. 1. *Corinth. 9. Deut.* 18. quod nemo debet propriis stipendiis militare, os boui trituranti alligandum non esse, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edere, & operarium dignum esse mercede sua. Doctor
61 etiam † Franc. Carrasc. magis ex professo hanc quæstionem examinandam suscepit, *d. cap. 6. quæst. sup. Recop.* & tandem in eandem sententiam inclinat, tumultuariè in illo capite inserens allegationem, quam pro Decano, & Capitulo Cuzquensi contra Indos illius Diœcesis scripsit, dum Limæ aduocatus esset, & Ego in eadem lite, pro tribunali sedens, iudicantis munus obirem.

Interim verò dum super hoc congruens
62 resolutio sumitur, † nihil plane video, quòd secundùm iuris Diuini, aut humani regulas in stricta disputatione impediat, modum decimandi ab Indis vsitatum, & simul cum tributis taxatum, seruari, quamvis, quod ita persoluitur, minus sit, quàm, quod re vera ex decimis omnium fructuum integrè persolutis, percipi potuisset. Quoniam hoc, priuilegio, vel consuetudine rectè concedi, aut
63 induci potest. Et † non videtur decimarum solutionem detrectare, qui quouis modo illud præstat, quod ad Ecclesiarum, atque Ecclesiasticorum congruam sustentationem sufficiens sit, cùm quota illarum non sit iuris Diuini, sed positiui, vt in argumentis secundæ opinionis ostendimus, & egregiè vltra alios ibi relatos obseruant Couarr. & Leonard. Less. *d. lib. 2. de iust. & iur. cap. 39. dubit. 5.*
64 *numer. 25.* dum apertè docent, † *Pontificem posse populum à soluendis decimis eximere si ex aliis bonis Ecclesiasticis, vel collationibus, quibus decimæ compensentur, clero sit satis prouisum*: & eiusdem opinionis esse videtur Gabr. Vazquez *in opusc. de benef. cap. 1. §. 1. dub. 4.* & in nostris terminis Acosta *d. lib.*
65 *3. cap. 9. pag. 309.* Vbi † tam in taxandis Indorum decimis, quàm tributis, summam moderationem desiderat, & vt non totum, quod soluere possint, ab illis extorqueatur; sed, quod fini, qui in eorum conuersione prætenditur, sufficiens sit, & ita concludit: *Excepto igitur eo, quod & spiritualibus, & ciuilibus præpositis necessarium esse prudens charitas sanxerit, quicquid vltrà, salutis Indorum prætextu, nobis vsurpamus, pro rapina ducendum est.*

CAPVT XXII.

De eisdem Indorum decimis, & variis quæstionibus circa eas vsu frequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Indi tuendi sunt in possessione soluendi decimas moderatas, & simul cum tributis taxatas.*
2 *Nouitas in materia decimarum semper suspecta, aut prohibita est.*
L. 6. tit. 5. lib. 1. Recop. *nouitates in exactione decimarum vetans, illustratur, ibid.*
3 *Interdictum retinendæ, & reliqua remedia possessoria competunt pro continuanda, & conseruanda antiqua forma, & consuetudine decimandi.*
Cap. dudum 31. de decimis, *ponderatur, & illustratur, ibidem.*
4 *Manutentionis remedium competit Indis pro sua consuetudine decimandi.*
5 *Iudex ex officio potest prouidere manutentionem, iuxta antiquam formam, & consuetudinem decimandi.*
6 *Manutentio vt probetur; & concedatur in iudicio summario, vnus tantùm testis sufficit.*
7 *Vti possidetis agenti, non nocet notorius defectus tituli.*
8 *Interdicto retinendæ agenti, non obstat exceptio de dominio aduersarij, & ad quid oporteat illud articulari.*
9 *Indi non priuantur possessione, quam habent in modo decimandi, si per vim, aut dolum alia forma tentata fuerit.*
10 *Indi eo ipso dicuntur in sua possessione super modo decimandi turbari, quod Ecclesiastici aliquid per vim, aut fraudem contra eam tentauerint.*
11 *Possessio violenta nihil operatur.*
12 *Indi, qui agunt de conseruanda sua antiqua forma decimandi sunt rei, & vt tales tuendi, nisi intentio contraria sit clarior luce meridiana.*
13 *Possessio antiquior semper præualet, & noua præsumitur violenta, & clandestina.*
14 *Limani Senatus sententia refertur in causa decimarum Ecclesiæ del Cuzco contra Indos illius Diœcesis.*
15 *Schedula quædam refertur, quæ iubet, ne fiat nouitas cum Indis Cuzquensibus in modo decimandi.*
16 *Limanæ Ecclesiæ lis refertur, cum Indis illius Archiepiscopatus, super modo decimandi, & de eius exitu.*
17 *Audientiæ Limanæ rescriptum fuit, vt faueret Ecclesiæ eiusdem ciuitatis, tanquam Metropolitanæ.*
18 *Decimarum nomine, si quid ab Indis exigitur in Archiepiscopatu Limensi, & aliis, id omne de eorum taxis, & tributis detrahendum est.*
19 *Sententiæ vnius partem non potest quis respuere, & partem approbare.*
20 *Consuetudo, vel præscriptio in materia*

EX his, quae praecedenti capite diximus, multa inferre possumus, quae non vtilia tantùm, verùm & omninò necessaria ad praxim huius quaestionis esse videntur. Quorum illud sit primum, † Indos, qui vel nihil, vel parum decimarum nomine soluunt, vel eas simul cum tributis pendunt, interim dum alia forma non constituitur, in hac possessione tuendos esse, nihilque contra eam per Ecclesiasticos nouari posse, † vt in simili disponitur *in l. 6. tit. 5. lib. 1. Recop.* & obseruat Couarr. *d. cap. 17. n. 8. vers. 9.* Aragon. *in 2. 2. pag. 952. corel. 1.* Ioan. Gutierr. multum in nostris terminis loquens, *d. c. 21. n. 39. in fin.* & nouissimè D. Valençuela *cons. 146. n. 52. fol. 290.* vbi pluribus probat, quòd nouitas in decimis semper prohibita est, & suspecta esse debet. Et idem sentire & probare censendi sunt Auctores omnes, qui in hac materia decimarum † interdictum retinendae, & reliqua remedia possessoria concedunt, ex text. *in cap. dudum 31. de decim.* vbi id notat gloss. Butrius, Panormit. & reliqui, Ruin. *cons. 164.* 1 2 3

er tot. lib. 5. Roland. à Valle *consil.* 9. *num.* 1. *lib.* 3. Rebuff. *in tract. de decim. quæst.* 9. *num.* 3. & 4. Menoch. *de retinend. poss. remed.* 3. *quæst.* 18. *num.* 134. Virgin. *de Vocat. in tract. de*
4 *retinend. vti possid. cap.* 2. *num.* 3. Atque † etiam manutentionem *ex cap. cum persona*, §. *si vero*, *de priuileg. in* 6. *l. si in possessionem*, & *l. ex possessione*, *C. vbi causæ status*, vbi notat Castrens. *num.* 2. quòd *quilibet est tuendus in sua possessione*, cum aliis traditis à Lanclot. *de attent.* 2. *par. cap.* 17. *num.* 153. Capio *decis.* 189. *num.* 5. & *decis.* 209. *num.* 12. & 13. Anton. Gama *decis.* 67. *num.* 3. Paleot. *lib.* 3. *decis.* 665. & Carrasc. *ad leges Recopil. cap.* 6. §. 3. *n.* 15.

5 Quod est adeò verùm, † vt vel iudex, ex officio possit hoc prouidere, si ex processu constet, Indos in ea possessione esse, vt tradunt Panorm. *num.* 21. & Butrius *num.* 11. *in cap. cum venissent*, *de inst.* Benintend. *concl.* 62. & plures alij relati à Vocatio *vbi suprà*
6 *cap.* 11. *num.* 23. qui addunt, † ad probandam & concedendam hanc tuitionem in hoc iudicio summario, siue *de interim*, vnum tantùm testem sufficere, & † agenti *vti possidetis* in
7 hoc casu defectum notorium tituli non nocere, vt dicit Abbat. *in cap. licèt causam*, *notab.* 10. *in fin. de probat.* notat ibi Felin. *num.* 10. Henr. *per text. ibi in d. cap. cùm venissent, col. fin.* Ferret. *conf.* 7. *num.* 7. & plures alij apud Menoch. *de rem.* 3. *quæst.* 79. *num.* 634. & 675. Couarr. *in pract. cap.* 17. *num.* 6. vbi agit, an ille, qui habet contra se iuris dispositionem, sit manutenendus? & Tusch. *litt. P. concl.* 441. vbi, quod possessor quamuis iniustus debet manutenteri.

Quia vt eleganter obseruat Imola, & Be-
8 roi. *num.* 37. *in cap.* 1. *de rest. spoliat.* † non obstat agenti interdicto retinendæ, quamuis de dominio aduersarij constet, & ideò frustra de eo opponitur, ad effectum obtinendi, benè tamen licitum est articulari de dominio, etiam ad effectum victoriæ, ad coadiuuandam possessionem. Nam in causis spiritualibus, prout sunt decimales, quando agitur possessorio, venit incidenter iudicium proprietatis ad colorandam possessionem, vt resoluit Menoch. *d. rem.* 3. *num.* 521. & *q.* 73. *ex num.* 88. & *de recup. rem.* 15. *q.* 36.

Neque Indi censendi sunt ab hac possessione cecidisse, vel prædictâ tuitione, aut manu-
9 tentione priuandi, † si fortè per violentiam, aut per eorum incuriam, & animi demissionem, Ecclesiastici (provt passim contingit) integrè ab eis decimas exegerint, vel ex aliquibus rebus, aut fructibus, vltra id quod pro taxa præstare solent: nam eiusmodi actus nul-
10 lum † ius eis tribuunt, vel Indis adimunt, quin potius ex hoc ipso dicuntur turbari in sua possessione, *l. illicitas*, *in princip.* & *in* §. *veritas*, & §. *ne potentiores*, *D. de offic. Præsid. l. ne quicquam*, §. *aduocatos*, *D. de offic. Proconf.* ibi: *Cæterùm opprimi aliquem per aduersarij sui potentiam non oportet*, *l. extat*, *D. de eo quod met. caus. l.* 1. §. *sed si inter*, ibi: *Alter magis se possidere affirmat*, *D. vti possid.* Bart. & DD. *in l. si prius*, 5. *oppos. n.* 3. *D. de noui oper. nuntiat.* Bald. *in l. ordinarij*, *num.* 12. *C. de reiuindic.* Rebuff. *ad leges Galliæ*, *tit. de remed. possessor. art.* 1. *gloss.* 2. *num.* 3. & 36. Afflict. *decis.* 394. & Menoch. *de retin. remed.* 3. *num.* 297. & *num.* 468. Ant. Gam. *decis.* 54. *n.* 3. & Osasc. *decis. Pedem.* 55. *num.* 1.

Et † violenta possessio, aut introductio nihil operatur, ex latè traditis à Bald. & eius Additionatore *in tract. de vi turbatiua*, §. 1. *per totum*, & Tusch. *pract. conclus. litter. P. concl.* 412. Quin potius ex quo † Indi per dictas schedulas Regias, & longam consuetudinem sunt in dicta quasi possessione, & agunt interdicto retinendæ, sunt rei, vt *in l. liberis*, §. *vlt. de liberal. caus.* & tradit Bald. *conf.* 454. *num.* 1. *lib.* 1. Tiraq. *in tract. le mort saisit.* 6. *par. declarat.* 7. *num.* 1. Mieres *de maiorat.* 3. *par. quæst.* 16. *num.* 5. Quapropter qui vult eos vincere, & ad nouam formam decimandi compellere, siue agat, siue excipiat, debet ostendere titulum, priuilegium, aut consuetudinem contrariam, luce meridiana clariorem, vt in simili probat text. *in d. cap. cum persona*, §. *nos volentes*, *de priuileg.* & ibi DD. *de priuil. lib* 6. 11 12

Et hoc est † quod vulgò dici solet, antiquiorem possessionem semper debere vincere, & præualere, cùm noua, aut posterior præsumatur violenta, & clandestina; & quædam inuasio, *cap. licèt causam*, *de probat. l. quamuis*, §. 8. *conductor*, vbi Alexand. & alij, *D. de acquir. possess.* Ioan. Andr. *in cap. sæpè*, *de rest. spoliat.* Bart. Imol. Alexand. & cæteri *in l. si de eo*, §. *fin. de acquir. poss.* idem Bart. *in l.* 1. §. *ait Prætor*, *D. vti possid.* & *in l. vnica*, *C. eod.* Bart. Socin. *conf.* 54. *lib.* 4. *num.* 19. Paul. de Castr. *conf.* 44. *lib.* 2. *num.* 3. Bellon. *conf.* 11. *num.* 4. & 13. Honded. *conf.* 20. *num.* 21. Cephal. *conf.* 341. *num.* 5. *lib.* 3. & latè Bald. & eius Addit. *d. tract. de vi turbat.* §. 9. *n.* 151. & *seqq.* Menoch. *de retinend. remed.* 3. *n.* 225. & Tusch. *d. concl.* 412. vbi hanc doctrinam multis firmant auctoritatibus. 13

Ex quibus † in facti contingentia decisum fuit in Limano Senatu, Indos Cuzquenses in antiqua possessione, soluendi tantùm decimas cum tributis taxatas, conseruari debere, quamuis Decanus & Capitulum Ecclesiæ eiusdem ciuitatis, eos ad integram, & ordinariam decimandi formam compellere vellet, & plures actus antiquos, & recentiores allegaret, in quibus se ita exegisse dicebat; ac proinde contrariam possessionem, vel consuetudinem acquisisse. De qua lite meminit Doct. Carrascus *d. cap.* 6. *num.* 12. Et ego habeo † schedulam Villisoleti expeditam 30. Septembr. ann. 1605. qua Proregi Comiti Montis-Regij iniungitur, vt curet, ne ab his Indis Cuzquensibus decimæ exigantur, sed antiqua eis consuetudo seruetur. 14 15

A qua lite non multum abfuit alia † Ecclesiæ Limanæ, nisi quòd meliùs probauit, antiquum in eo Archiepiscopatu morem fuisse, ab Indis, decimarum iure vltra taxam exigere, ad rationem vnius pro decem, ex frumento ouibus, & cæteris rebus, quæ dicuntur apud nos, *Frutos de Castilla*, & vnius pro viginti ex Maizio, Chuño, Papas, & aliis fructibus, vulgò dictis, *De la tierra*, quos ipsi ante aduentum Hispanorum habebant, vt etiam refert idem Carrasc. *vbi suprà num* 11. & quædam schedula data Ventosillæ 7. Februar. ann. 16

ann. 1602. in qua, cùm Limense Capitulum quereretur, antiquam sibi consuetudinem circumscribi, decimas ab Indis, qui voluntariè eas, multis retrò annis obtulerant, percipien-
17 di, rescriptum fuit † Audientiæ Limensi, vt partium iura illæsa seruaret, & de Ecclesiæ illius, vtpote Metropolitanæ, commodis, & subleuatione satageret.

18 In quo tamen erit aduertendum, † id omne, quod ita ab Indis exigitur in hac Diœcesi Limensi, & in aliis, si quæ sunt, quæ simili decimarum perceptione fruantur, ex eo detrahendum fore, quod ipsi (vt sæpè diximus) vice seu loco earundem decimarum in taxa sub nomine tributi præstabant. Sic enim apertè deciditur in schedulis Regiis *suprà num.* 15. relatis, & in ipsa taxatione Dom. Proregis D. Franc. à Toleto, & in consultatione Comitis del Villar, cui occasionem dedit hæc ipsa exactio decimarum, quæ Limæ cœperat introduci. Et quod magis est, in ipsis sententiis, quæ Limense Capitulum in prætensa possessione conseruari iusserunt. Quarum sententia-
19 rum † non potest, nec debet, quod sibi vtile videtur amplecti, & quod damnosum respuere, *l. neminem* 4. *l. grege* 6. *l. si cui res* 5. 8. *D. de legat.* 2. *l. legatarius* 38. *D. de legat.* 1. *l.* 1. vbi D. D. *de acquir. hæred. l. nam absurdum* 7. *D. de bon. libert. l. si ex iis prædiis, C. de euiction.* & in terminis sententiæ, text. *& in l. si ita stipulatus* 39. *D. de oper. liber.* ibi: *Quia non debet ex parte obligationem comprobare, ex parte tanquam de iniqua queri*: & ea naturali ratione fundatur, quod duplici onere, seu præstatione nemo grauari debeat, etiam in materia decimarum, vt *in l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* & statim dicemus.

Secundò, ex eisdem principiis deducitur,
20 hanc consuetudinem, † vel præscriptionem, quam Limæ per Ecclesiasticos probatam & obtentam diximus, non esse (vt à multis prætenditur) ad alias prouincias, vel Episcopatus porrigendam, in quibus eadem consuetudo ita probata, & res contra Indos iudicata non reperiatur, etiamsi eadem ratio, vel similis in eis militare dicatur, vt docet Bald. *in l. non dubium, C. de legib.* quem sequitur Auendañ. *de exequend. mand.* 1. *par. cap.* 4. *num.* 26. & in decimis loquens Abbas *in cap. olim, col. penult. de consuet.* vbi, quòd consuetudo non extenditur ad loca vicina, quando disponit contra ius. Quod & tradit Castrens. *cons.* 310. *lib.* 1. Aretin. *cons.* 44. *in princ.* Ias. *in l. de quibus, col.* 2. *D. de leg.* & ita fuisse tentum in Rota Romana *in vna Canariensi decimarum Zucari*, testatur Mohedan. *tit. de decimis, decis.* 3. *aliàs* 69. *incip. In eadem causa Canariensi.* Et agens de præscriptione decimali, & quòd acquisita in vno loco, non extenditur ad alium, tenet etiam Hostiens. *in cap. cùm contingat, ad fin. de decimis, vers. Si agitur*, Abb. *in cap. dudum, eod. tit.* Nec consuetudo, vel præscriptio decimalis extenditur de vna re ad aliam, Gloss. *singul. in cap. auditis, de præscript.* Rebuff. *de decimis, q.* 6. *num. fin. & q.* 13. *num.* 61. *& q.* 14. *num.* 9. Quia
21 est regulare, † vt non habeant locum nisi in casu, & loco suo, vbi est ea consuetudo, seu præscriptio: est enim circumscripta in loco, & tantum habet de potentia, quantum de actu, vt *in l.* 1. §. *Iulianus*, ibi: *Quoad vsque ingressus est fundum*, vbi notat Bart. & omnes *de itinere actúque priu.* Alexand. *cons.* 122. *in fin. lib.* 4. *& cons.* 16. *num.* 12. *& cons.* 33. *num.* 7. *lib.* 5. Rebuff. *d. q.* 13. latè Felin. *in d. cap. auditis* Menoch. *de retinend. remed.* 5. *ex num.* 7. E
† sicut pacta non extenduntur, vt *in l. si vnus* 22
§. *ante omnia, D. de pact.* Sic nec consuetud. vt per Gloss. *in l. domini prædiorum, C. de agricol. & censit. lib.* 11.

Præscriptionis † autem, & consuetudinis 23
voces hic confundimus, quia ad rem, de qua agimus, idem important, vt in simili inquit Gironda *de priuil. num.* 1041. licèt non ignorem, in aliis varias inter hos terminos à pluribus Auctoribus differentias constitui, (quas) vt referunt DD. *in cap. fin. de consuetu.* & omnium latissimè Aimon Crauet. *de antiq. temp.* 4. *par. in princip.* Couarr. *in regul. possess.* 2. *par.* §. 3. *num.* 2. Matienz. *in l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 6. Azor. *lib.* 5. *instit. moral. cap.* 18. *in fin.* Ioan. Gutierr. omninò videndus, *lib.* 2. *canon. q.* 21. *num.* 65. Pater Suar. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 13. Mager. *de aduocat. arma cap.* 9. *num.* 845. *pag.* 417. Parlad. *in sexcent. different.* 39. *ex num.* 1. vbi breuiter summat, quod consuetudo ius publico tribuit, præscriptio priuato, & in nostris terminis Carrasc. *d. cap.* 6. §. 3. *num.* 15. Et hanc materiam exa-
ctionis † decimarum, quæ non ab aliquo pri- 24
uato homine, sed aduersus communitatem, vel certum hominum genus prætenditur, magis iudicandam esse ex natura, & regulis consuetudinis, quàm præscriptionis, vt affirmant DD. *suprà* relati, & Bald. *in tract. de præscrip.* 4. *par. q.* 12. *num.* 5. & Alex. & eius Addition. *cons.* 69. *vol.* 2.

Quibus illud consequens est, † vt licèt in 25
præscriptione iuris non soluendi decimas, requiratur titulus, vel possessio, de cuius initio non sit memoria, iuxta text. *in cap.* 1. *de præscript. in* 6. quæ possessio vim habet tituli, & priuilegij, & ex ea resultat præsumptio tituli, licèt non allegetur, vt per Gloss. *in l. hoc iure*, §. *ductus aquæ, D. de aqua quotid. & æst.* cum aliis latissimè traditis ab Ant. Gabr. *lib.* 5. *comm. conclus. tit. de præscript. concl.* 1. *num.* 47. *&* 54. *&* 59. Molin. Theolog. omninò videndus *de iustitia & iur.* 1. *tom. tract.* 2. *disp.* 75. In † consuetudine tamen non deciman- 26
di, vel certo modo decimandi, aut de his, vel illis rebus, vel à certo genere personarum decimis exigendis, non est necessaria immemorialis, sed sufficit lapsus quadraginta annorum, etiam sine titulo, & bona fide, & etiam si aduersetur iuris communis præsumptio, iuxta text. *in cap.* 2. *de consuetud.* & alia, quæ tradit Parisi. *cons.* 25. *num.* 6. *&* 27. *lib.* 4. Couarr. 1. *variar. cap.* 17. *num.* 8. *vers. Decimò*, Did. Per. *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. col.* 125. *vers. Et circa*, Azor *d. c.* 13. *vers. Sextò quæritur*, & alij, quos refert, & sequitur Ioan. Gutier. *d. cap.* 21. *num.* 65. & Parlador. *d. cap.* 39. *num.* 9. Vnde † cautè est legendus Aze- 27
ued. *in l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop num.* 4. dum dicit, quòd in hoc casu articulandum est de consuetudine, & quòd illa debet esse immemorabilis, & allegans Couarr. qui contrarium probat, vt ex prædictis apparet.

Planè vt eò redeamus, vnde digressi fuimus si daretur casus (prout dari potest, quia de eo tractatur,

28 tractatur) in quo † Archiepiscopatus Limensis in alios Episcopatus diuideretur ob locorum distantiam, vel aliam iustam, & rationabilem causam, tunc, quod in eo obtentum esse diximus contra Indos, in aliis Episcopatibus ab eo diuisis, seu dismembratis, absque dubio obtinebit; sicuti & hodie in contrarium videmus, sententiam latam in fauorem Indorum Episcopatus Cuzquensis præiudicare, & nocere, non solùm eidem Episcopatui, sed etiam Guamangensi, & Arequipensi, qui ab eo diuisi fuerunt, vt benè notauit Doct.
29 Carrasc. *d. cap.* 6. § 3. *num.* 14 *arg.* † *text.* celebris *in l. vnica*, *C. de Metropoli*, Beryto *lib.* 11. ibi: *Et vtraque simili dignitate perfruatur*, *& l. si eadem prouincia*, vbi Gloss. & DD. *D. de offic. assessor.* quibus probatur, quòd si vna prouincia in duas diuisa fuerit, noua illa, quæ fuit separata, & eius Magistratus, & incolæ, eodem iure censentur, quo anteà censebantur, & easdem res, personas, priuilegia, atque actiones conseruant, quas ante separationem habebant, argum. text. *in l. Caius* 83. § 1. *D. de leg.* 2. *l. planè, la* 1. *§. fin. de leg.* 1. *l. si quis duas*, *§. si quis partem*, *D.*
30 *com.* præd. & in terminis † Episcopatuum, & Parochiarum text. *in cap. præcipimus* 16. *q.* 1. *cap. ad audientiam*, *de Eccles. ædificand. cap. vacante*, *de præbend.* Quemadmodum è con-
31 trario videmus, quòd † loca, quæ accessoriè vniuntur alicui Regno, Principatui, aut Metropoli, debent sequi, & obseruare statuta, leges, constitutiones, & consuetudines loci superioris, cui vniuntur, vt notat Platea *in ead. l. vnica*, & prosequitur Castrens. 322. *n* 2. *lib.* 1. Roland. à Valle *in tract. de lucro doc. lib.* 1. *q.* 85. *num.* 2. Hieron. de Monte *in tract. de finib. regund. cap.* 3. *num.* 4. Crauet. *de antiq. temp. §. transeo nunc ad quartum, num.* 55. Schrader. *cons.* 3. *num.* 30. & Ego latiùs *in* 1. *tom. lib.* 3. *cap.* 1. *ex num.* 46.

32 Tertiò infero, † hoc, quod Indi, simul cum tributis, decimarum vice, & ad sustentationem clericorum exsoluunt, exigendum esse ab eis antequam tributa Commendatariis, seu Patronis eorundem Indorum persoluantur, vt apertè deciditur in Concilio Prouinciali Limensi 2. *ann.* 1567. *par.* 2. *cap.* 1. § 6.
33 *pag.* 37. Quod † ea intentione disponi videtur, vt iidem Commendatarij, & ipse Rex, ac dominus noster pro commendis, & tributis, quæ sibi applicantur, posteà de speciebus, quas ab Indis pro solutione tributorum accipiunt, & decimatæ non reperiuntur, aliam decimam exsoluant, iuxta consuetudinem prouinciæ, in qua resident, vt præcipitur in schedula D. Imp. Carol. V. Vallisol. 3. Septemb. ann. 1536. & 29. April. ann. 1549. & D. Reg. Philip. II. 22. August. ann. 1556. quæ extant *in* 1. *tom. impress. pag.* 181. ex quibus designatur *l.* 27. *tit. de los diezmos*, quæ refertur *in summario Recop.* D. Roder. de Aguiar; vbi est alia *l.* 26. vt decima etiam soluatur ex omnibus fructibus, & tributis ad Regem pertinentibus. Et de hoc expeditæ sunt litteræ executoriæ contra dictos Commendatarios in supremo Indiarum Consilio, & in Regio hoc & almo Prætorio Limensi. Idque efficit, vt omninò iustior & æquior videri debeat consuetudo, de qua loquuti sumus, scilicet de decimis ab Indis integrè non soluendis, † cùm quod ipsis hac 34
de causa remittitur, præstetur posteà ab eorum Commendatariis, & sic Ecclesiastici nullum damnum incurrant. Alioqui enim, † si deci- 35
mis integrè ab Indis perceptis, easdem etiam integrè a Commendatariis exigere vellent, sequeretur, quòd bis eædem res decimarentur, quod † iura minimè patiuntur, quæ sem- 36
per hoc prohibuerunt, vt constat ex Concil. Lateranens. gener. sub Innocent. III. *cap.* 54. vbi multum in nostris terminis inquit: *Statuimus, vt in prærogatiua dominij generalis exactionum tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem ij ad quos census, & tributa indecimata peruenerint, quoniam res cum onere suo transit, per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur, Ecclesiis, quibus iure debentur.* Et in idem tendit text. *in cap. cùm non sis*, vbi DD. *de decimis*, *& lex nostri Regni* 6. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* dum *Redecimam* exigi prohibet, circa quam plura vtiliter tradit Cenedus ibidem, Greg. Lopez *in l.* 1. *tit.* 20. *par.* 1. Ioan. Gutierr. *lib.* 2. *canon. cap.* 21. *num.* 59. *& lib.* 1. *pract. quæst.* 18. *&* 19. Couarr. qui alias similes leges Gallorum, & aliarum nationum adducit, *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 8. Soto *lib.* 9. *de instit. & iur. q.* 4. *art.* 2. *in fin. pag. mihi* 746. Et extat ad hoc Regalis Indiarum Senatus sententia, Carol. V. Imp. auctoritate firmata, quæ *cap.* 5. expresse in his Indis redecimas prohibet, vt refertur *in d. summar. tit. de los diezmos*, *l.* 30. & in nostris terminis loquens Carrasc. *d. cap.* 6. §. 2. *num.* 15. & Ego alia adducens *infr. lib.* 3. *n.* 8. *& seqq.*

Quartò infero, quòd cùm Indi, prædiales decimas, & alias similes non nisi eo modo, quo diximus, soluere debeant, longè maiori ratione † excusandi erunt à solutione de- 37
cimarum personalium, quas aliqui eis iniustè, & propter summam cupiditatem, & auaritiam iniungere conantur. Nam etsi Regia illa epistola 28. Decemb. ann. 1568. cuius memini *suprà cap. proximo num.* 28. curari iusserit, vt hæ quoque decimæ ab illis moderatè exigerentur, hoc tamen nunquam fuit executioni mandatũ, vt diximus in eodem cap. quin potius aliis pluribus schedulis, & prouisionibus Regiis generaliter cautum reperitur, vt non ab Indis tantùm, verùm ne ab Hispanis quidem, in his prouinciis habitantibus, decimæ personales exigantur, vt constat ex schedul. Matrit. 12. Iul. ann. 1530. & Talaueræ 12. Iunij ann. 1541. & ex sententia Consilij Indiarum super decimis lata *cap.* 6. ex quibus generalem etiam legem de hoc agentem designatam reliquit D. Rod. de Aguiar *in d. summ. tit. de los diezmos, l.* 24

Quæ consuetudo, his Regiis edictis munita, valida, & iustissima est: nam licet aliqui contrarium tenuerint, † & pro eis faciat text. *in* 38
cap. decimæ 16. *quæst.* 1. *cap. Apostolicæ, cap. nostræ, cap. Pastoralis, de decimis*, vbi probari videtur, quòd in personalibus, sicut in prædialibus, Ecclesiæ habent fundatam suam intentionem, & text. optimus de iure nostro Regio *in l.* 7. *tit.* 20. *par.* 1. dum inquit: *Que no se puede ninguno escusar, que no dè ninguna cosa por diezmo de aquello que gana, maguer que diga, que no es costumbre de lo dar.*

39 Veriùs tamen, & receptiùs est † eiusmodi decimas personales in totum per legem, & consuetudinem tolli, aut præscribi posse, vbi prædiales sufficiunt ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem, vel alio modo eis de necessariis prouidetur, vt expresse docet Henric. *in cap. peruenit, col. 5. de decim.* Hostiens. per text. ibi *in cap. in aliquibus, eod. tit. & in summ. quæst. 7. §. fin.* Rochus de Curte *in cap. fin. de consuet. n. 22.* Greg. Lop. qui de communi testatur *in l. 1. gloss. magn. tit. 20. par. 1* & de magis communi Couar. *d. lib. 1. var. cap. 17. num.* 8. & plures relati à Menchaca *lib. 2. controuers. illustr. cap. 89. n. 8.*

40 Et esse † in nostra Hispania hanc consuetudinem generaliter receptam, quod ex opificum, & negotiatorum lucris decimæ non soluantur, tradit Sotus *de iust. & iur. lib. 9. quæst. 4. art. 2. col. 3.* Nauarr. *in Manual. cap. 21. num. 31.* vbi addit, non solùm in Hispania, verum in toto orbe Christiano esse consuetudinem legitimè præscriptam, non soluendi decimas personales; quod etiam sequitur Paz *in praxi 1. par. 2. tom. cap. 5. num. 34* Gutierr. *d. lib. 2. Canon. quæst. cap. 21. num. 33.* & Azeued. *in l. 1. tit. 5. lib. 1. Recop. num. 12. & in l.* 4. per text. ibi, *eod. tit. & lib.* vbi dicit, quòd ita seruatur in pluribus locis: qui omnes ea
41 ratione nituntur, quia † decima personalis non est à iure diuino, stante, quòd ex aliis Ecclesiæ, & Ecclesiasticis commodè consulatur, & ita respondent *ad d. l. part.* & iura contraria, vt per Balb. *de præscript. 1. par. q. 7. & 47.* Couarr. *d. cap. 17. num.* 8. Greg. Lop. qui dicit communem *in d. l. 1. verb. Personal.* & *in l. 2. verb. Heredades, tit. 20. par. 1.* optimè Molina Theolog. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 75.* vbi inquit, quòd licèt lege Ecclesiastica decimæ personales debeantur ex comparatis artificio aut ex negotiatione, militia, & aliis similibus, & hæc consuetudo ex parte seruetur in aliquibus Ecclesiis, adeò vt famuli, qui stipendium pro suo seruitio quotannis accipiunt, decimas stipendiorum alicubi soluant, in Episcopatu Conchensi, & etiam in Placentino, *de las soldadas de los moços*, vt testatur Gutierrez *d. cap. 21. num. 34.* benè tamen valet & introduci potest consuetudo in contrarium, eaque omninò seruari debet, quod etiam tradit Azor *lib. 7. instit. moral. cap. 35. vers. Septimò quæritur*, vbi concludit, personales decimas, quæ ex lucro, & artificio debentur, in desuetudinem abiisse, quia licèt de iure in eis, sicuti in prædialibus, Ecclesiæ fundent suam intentionem, attamen valet consuetudo in contrarium, & vtriusque opinionis Auctores refert, nostram sequendo, Ceuall. *pract. comm. q. 437.* & iuxta
42 ta hæc intelligendum est, quod † agens de salariis famulorum, tradit Flores de Mena *lib. 1. quæst. cap. 8. §. 2. num. 57. & 58. §. 1. num. 45.* vbi, quòd decima non soluitur de salario iudicis, & *num.* 66. vbi, quòd nec de salario aduocati.

43 Et quidem † in Indis hæc consuetudo iustior, & æquior videri debebit, cùm adeò miserabiles sint, & vltra salarium, quod in taxa persoluunt, tot seruitia personalia in commune Reip. bonum subire cogantur, & in proprias, & peculiares vtilitates ipsorum clericorum, qui eis Sacramenta ministrant, & in Ecclesiarum constructionem, reparationem, & ornamentum, & tot ac tam copiosas oblationes, & eleemosynas eisdem facere consueſcant, quibus semetipsos exinaniunt, & de diuitibus pauperes fiunt, vt aliàs dicitur *in Authent. habita, C. ne filius pro patre.*

Quintò, ex prædictis etiam notari, & inferri potest, quòd si Indos à decimis ex eo liberamus, quòd simul cum tributis synodum, vel salarium ministris Ecclesiasticis necessarium persoluunt, dicendum videtur, † quòd 44
Indorum Reguli, hoc est, *Los Caciques, ò Curacas, y Segundas personas*, & alij, qui inter eos à præstatione tributorum liberi sunt, iuxta ea, quæ dixi *sup. cap. 19. num. 56.* debent de rigore iuris ad decimas soluendas ex cessante ratione compelli, quia aliàs omninò liberi ab hac obligatione, & præstatione manerent, quod nulla consuetudine induci posse suprà probauimus, etiamsi constaret per mille annos fuisse obseruatam, vt post alios tradit Marescotus *lib. 2. var. resolut. cap. 95. n. 28. & 30.* Quod in eisdem nostris terminis tetigit Matienç. *in tract. M. S. de moderat. Reg. Perù 1. par. cap.* 38. addens, iustum esse, vt eiusmodi Indi aliorum priuilegio non fruantur, tum ex prædicta ratione, tum etiam, quia diuites esse solent, & maiori, quàm alij iudicio, seu intellectu potiuntur, vnde oporteret, vt Christianis in totum moribus, & obligationibus assuescant. Cui Ego adiicio, quòd etsi verba Regiarum schedularum, quæ Indos eximunt à solutione decimarum generaliter de omnibus Indis loquantur, restringi tamen debent ad eos, in quibus militat ratio, quæ in eisdem schedulis exprimitur, † verba 45
enim generalia semper intelligantur iuxta subiectam materiam, & secundùm id, de quo agitur, *l. si de certa, C. de transact. l. legatorum, §. 1. de leg. 1.* vbi notat Bart. quòd clausula generalis restringitur ad causas specificatas, Bald. *in l. si ex pluribus, D. de solution. & in l. quoties, C. famil. ercisc und. notab. 2.* vbi docet, quòd verba generalia indefinitè prolata recipiunt restrictionem per rem, de qua agitur, seu rationem, in qua nituntur, & hanc regulam in omni materia procedere resoluit Ias. *in d. l. si de certa, num. 5. vers. Sed illa glossa,* Peralta *in l. 1. num. 7. & 8. de leg. 1.* & in terminis decimarum quòd verba generalia non sint valdè amplianda, sed potiùs ad id, de quo agitur, & iuxta verosimilem mentem concedentis intelligenda, & restringenda, † probat 46
textus expressus *in cap. dilecti filij 8. de decimis*, vbi priuilegiati de non soluendis decimis, tenentur soluere decimas de his prædiis, quæ ab aliis soluuntur. Et facit text. optimus *in cap. licèt 11. & cap. ad Audientiam 12. eod. tit.* vbi priuilegium, quod habent Cistercienses de non soluendis decimis de laboribus propriis, non extenditur ad noualia, cum aliis, quæ latè cumulat Rota Romana diuersorum *lib. 3. decis. 950.*

Cuius rationis ratio ea est, † quia eiusmodi 47
di consuetudines, vel priuilegia, quæ tribuunt exemptionem in materia decimarum, sunt nimis odiosa, & sic restringenda, quominus lædant ius commune, vt *in reg. odia, de reg. iur. in 6.* & in terminis priuilegij non decimandi Bald. *in l. 1. C. de legibus*, Oldrad. *cons. 268.*

Roman.

Roman. *conf.* 180. *in fine*, Butr. *in cap. olim, de verb. signif.* text. & DD. *in cap. sanè, de priuileg.* & plures relati à Carol. Tapia *in Rubr. de const. Princip. cap. 6.* & à nobis *suprà n.* 20. vbi tractauimus, quòd præscriptio, seu consuetudo non decimandi, non est extendenda de loco ad locum, nec de persona ad personam, etiam ex paritate rationis, ne dum in nostro casu, in quo dicti *Caciqui*, nullam se excusandi rationem habere videntur.

48 In quo tamen articulo, prædictis non obstantibus, † Ego nihil pro nunc innouandum censerem. Nam licèt Caciqui tributa non soluant, soluentes tamen suo labore & industria ad eorum collectionem, & præstationem excitant, & compellunt, & in fundis, seu prædiis iuuant, quæ pro communitatibus Indorum laborantur, & excoluntur, ex quibus dicta tributa, & simul salaria Sacerdotum, & alia ad fabricas, & ornamenta Sacerdotum necessaria præstari, vel subueniri solent; vnde quodammodo videri possunt tributa, & decimas in illis contentas præstare, † nam opere, & industria alicuius sæpè pro pecunia alterius valet, & interdum magis, vt *in l. societas 5. §. 1. D. pro socio*, ibi: *Cùm plerumque pauperior opera suppleat, quantum ei per comparationem patrimonij deest*, *l. si non fuerint 29. D. eod.* ibi: *Plerumque enim tanta est industria socij, vt plus societati conferat, quàm pecunia*, cum aliis, quæ vltra Bald. & DD. in his iuribus, eruditè congerit Decian. *conf.* 39. *num.* 13. *vol.* 1. Ioseph. Ludou. *comm. conclus.* 53. *num.* 30. *&* 31. Rota Genuens. *decis.* 159. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 2. *num.* 2. & Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *sent.* 3. *cas.* 125. *n.* 2. *&* 3.

50 Vltra quod facit, † quòd cùm decimæ dictorum Cacicorum, & similium, tanto tempore aa Ecclesiasticis separatim petitæ, aut exactæ non fuerint, remissæ videntur, iuxta ea, quæ in simili tradit Rota *decis.* 1. *de decimis in antiquis*, Felin. *in cap. sicut*, *colum.* 3. *de rescript.* Archid. *in cap.* 1. *de decimis in* 6. & cum aliis Paris. *conf.* 15. *vol.* 1. *& conf.* 6. *n.* 1. *vol.* 4.

Atque hæc de decimis Indorum dixisse sufficiat; nam aliæ quæstiones, quæ subnecti poterant de † laïcorum iudicum in his causis
51 cognitione, & iurisdictione, & de quibus, à quibus, vbi, & quomodo decimæ præstandæ, & exigendæ sint in his partibus Indiarum, commodiùs pertractabimus *infrà lib.* 3. *c.* 1. *&* 21. vbi de eis in communi loquemur. Illud nunc pro huius capitis coronide adiecisse contenti, quòd † vbicunque, & quandocunque con-
52 stiterit, hoc priuilegium, siue hanc consuetudinem non decimandi, aut prædicto modo decimandi, incipere esse Ecclesiis valdè nociuam, cessare debebit, & alia forma constitui per quam eis sufficienter consulatur, vt docet celebris text. & ibi DD. *in cap. suggestum, de decimis*, Felin. *in cap. causam quæ, & in cap. nonnulli, eod. tit.* vbi dicit, quòd ex hac doctrina multa indies priuilegia cassantur, & meliùs Leonard. Less. *de iust. & iur. lib.* 2. *c.* 39. *dubit.* 5. *num.* 25. *pag.* 528. vbi concludit,
53 nunquam † populum ita liberari à decimis posse, quin summus Pontifex, quando opus fuerit, possit eas rursus imponere, quia hæc potestas ei conuenit, quatenus est vniuersalis Pastor Ecclesiæ, quod ei iure Diuino competit, contra quod ius nulla præscriptio, aut lex humana valere potest.

Et idem contingit † in quibuslibet priuilegiis aliàs validis, si eorum occasione probetur Ecclesias ad paupertatem deuenisse, *cap. ad hæc, cap. prohibemus, de decim. cap. cùm Apostolica, de his quæ fiunt à Prælatis*, notat Cardin. *in Clement.* 1. §. *præsenti, de censib.* Abb. *in cap. penult. de cleric. non resid.* vbi dicit, quòd quando priuilegium enormiter lædit Ecclesias, & maximè pauperes, tale priuilegium non valet, quod etiam repetit idem Abbas *in cap.* 1. *de rescript.* Et est † generale in quolibet priuilegio, quod multis incipit 55 esse nociuum, vt *in l. ex facto, D. de vulgari*, vbi Paulus Castrens. *num.* 5. *l. vacuatis, C. de Decurion. lib.* 10. *l.* 43. *tit.* 18. *par.* 3. vbi Greg. *l. originarios, C. de agricol. & censit. lib.* 11. vbi, quòd priuilegium absorbens in totum ius alterius non valet, cum aliis, quæ tradit Bart. *in l. annon. C. de extraord. crim.* Platea *in Rubric. C. de excusat. mun. lib.* 1. Capella Tolosana 446. Tiraq. *in tract. de pœn. temp. causa* 133. Benincas. *in tract. de priuil. paup.* 7. *speciali in contract. num.* 12. & Gironda *de priuil. num.* 314. 528. *&* 610.

Interim tamen † Prælatos, reliquósque Ec- 56 clesiasticos, & decimarum exactores admoneo, vt cum miseris Indis se benè, & suauiter habeant. Nam sæpè audiui maximas circa hoc iniquitates, fraudes, & vexationes in eorum perniciem moliri, & ad triremes quendam exactorem damnaui, † qui Indos coadunabat, 57 & si eorum quilibet frumenti, alteriusvè grani modios decem non haberet, vel decem gallinas, aut oues, ex quibus decimam deberet, commixtis omnium frugibus, vel gallinis, aut ouibus, decimam ex melioribus, & pinguioribus præripiebat, & sic ille pro cæteris soluebat, cuius ea esse contingeret, quæ exactori placeret. Et frumentum Hispanum, & Indicum, vulgò *Maiz*, vimineo, vel spartaceo modio metiebatur, quem posteà subleuando, cum ipso pondere magis, ac magis extenderetur, vix tota paupertini Indi collectione explebatur.

CAPVT XXIII.

De Indorum Municipiis, & Metrocomiis, vulgò Reducciones, ò Agregaciones, *& an eos in illa cogi, & perpetuum domicilium sortiri, expedierit, aut expediat?*

SVMMARIVM.

1 *Homo est creaturarum omnium dignissima.*
2 *Homo non solùm diffinitur animal rationale, sed etiam sociabile, & politicum, seu ciuile.*
3 *Homines qui dicunt solitariam olim in campis, & montibus vitam degisse, vides Petr. Greg. & quare?*
4 *Petr. Gregor. ab Auctore notatur, & qualiter homines primo illo sæculo sociabiles essent?*
5 *Homines plurimos primo illo sæculo in campis, &*

& montibus siluestrem vitam egisse negari non potest.
6 *Homines quando, à quibus, & quare suasi fuerint in vrbes, & oppida conuenire, & ædificia coniungere, ac conferre?*
7 *Hominum in vrbes, & oppida coadunatio meritò iuri gentium tribuitur ab Hermogeniano I. C.*
8 L. ex hoc iure, D. de iustit. & iur. *explicatur, & communis eius littera, siue lectio defenditur.*
9 *Ciuilis, & sociabilis hominum vita est perfectissima, & Deo gratissima.*
10 *Ciuitas est principalissimum eorum, quæ humana ratione constitui possunt, ex D. Thoma, & quare?*
11 *Ciuitatis definitio, ex Arist. & Cicer.*
12 *Sociabilis vita est præstantior solitaria, & num. seqq.*
13 *Solitarium, aut bestiam esse, aut Deum, quo sensu dixerit Arist.*
14 *Oppida ab ope mutua, quæ ex illis resultat, dicuntur.*
15 *Gens nulla sine politia, & societate conseruari potest.*
16 *Princeps potest compellere ruri habitantes, vt veniant ad habitandum in ciuitatem.*
17 *Reges in hoc videntur instituti, vt subditorum politicam, & sociabilem vitam curent.*
18 *Indi etiam nolentes ad sociabilem vitam cogi, & in loca, & municipia certa redigi possunt.*
19 *Reges Hispaniæ semper enixè curarunt de reductionibus, & aggregationibus Indorum.*
20 *Schedulæ plures referuntur de Indorum reductionibus, & municipiis agentes.*
21 *Indi Nouæ Hispaniæ aggregari iussi sunt, & quid ob hoc acciderit?*
22 *Indorum reductiones, non solùm vtiles, sed omninò necessarias esse, probant plures Auctores, qui referuntur, & n. seqq.*
23 *Dom. D. Francisc. à Toleto Prorex Peruanus multa prouidè disposuit pro Indis reducendis, & reductis gubernandis.*
24 *Fr. Ioann. Zapata notatur, dum incautè scripsit aggregationes Indorum esse perniciosas, & ab orco deductas.*
25 *Reductiones Indorum, vt iustæ, & vtiles sint, quid curandum, & quid fugiendum?*
26 *Indos qui ad Regiones contrarij temperamenti mittant, eos necant.*
L. fin. tit. 22. par. 2. *& doctrina Gregor. Lopez in ea ponderatur, ibid.*
27 *Reductio, & vita politicæ institutio, & si nunc Indis odiosa esse possit, hoc non est considerandum, & quare?*
28 *Saturni sæculo, qualiter gens per campos dispersa, coadunata fuerit, ex Virg. & Ouid.*
29 *Romani feras omnes gentes, quas bello domabant, statim ciuiles, & politicas reddere conabantur.*
30 *Romani sæpè solebant compellere subditos ad veteres sedes mutandas, & noua loca incolenda.*
31 *Metoëcia apud Romanos loca transmigrationis dicebantur, & alia de Metoëcis, & tributo dicto Metacio, & n. seqq.*
32 L. certa forma 4. C. de iure fisci, lib. 10. *latè explicatur, & emendatur, & n. seqq.*
33 *Colonias plures solebant Romani in prouincias debellatas mittere, & plura de eis remissiuè.*
34 *Subditi iustè possunt à Principe ex causa iusta in nouas habitationes, & colonias mitti, vel transferri.*
35 *Indorum velle, aut nolle attendi non debet in reductionibus faciendis.*
36 *Homines contra propria commoda laborantes, etiam inuitos, nolentésque seruare, & dirigere Reip. interest.*
37 *Peruani Reges solebant sæpè Indos ex aliis prouinciis in alias remotissimas transferre, qui sic translati Mitimas dicebantur.*
38 *Indorum reductiones possunt vocari Metoëcia, vel municipia, & metrocomiæ.*
39 *Municipia, & metrocomiæ, quæ essent, & quid apud Romanos significarent?*
40 *Metoëci non poterant apud Romanos locum sibi ad habitandum signatum, deserere, & in alium transire.*
41 *Indi in municipia reducti, & aggregati, ea deserere non debent, & si deserant, reuocari possunt, & quare?*
42 *Indorum in potestate, aut arbitrio esse non debet fuga sua Commendatarios mutare, vel tributis fraudare, aut iurisdictionem, quam non habent, transferre.*
43 *Domicilium quò velint transferre vassalli liberi regulariter possunt.*
44 *Schedulis antiquis dabatur licentia Indis, tanquam vassallis liberis, vbi vellent habitandi, & sedes mutandi.*
45 *Seruitutis species est, à certo loco non posse recedere.*
46 *Reclusus penè videtur, cui mutare solum liberum non est, ex Cassiodoro.*
47 *Homines conditionatæ libertatis, & tributis, aut seruitiis obnoxij, quales sunt Indi, non possunt domicilium mutare.*
48 *Vassalli etiam, si seruitium, quod debent, minimum sit, non possunt locum feudi deserere, & fugientes reuocari, & castigari possunt.*
49 *Vassalli, & homines proprij, fugientes, & sedes mutantes, vindicari possunt, & variis interdictis, & remediis repeti, & reuocari.*
50 *Princeps ex qualibet causa iusta potest vassallos etiam liberos compellere, ne à suis vrbibus, vel prouinciis recedant, & vt qui recesserint, reuertantur.*
L. vlt. de decret. ab ord. faciend. & l. quod promulgatis, C. de offic. Præf. vrb. *expenduntur, ibidem.*
51 *Originis iuri renuntiare quis non potest, licet ei permittatur domicilium mutare, & originariæ ciuitatis causa potior esse debet.*
52 *Camill. Borrelli notabile axioma refertur.*
53 *Sinarum Reges, subditos in alienas regiones migrare, prohibent, & ideò valdè multiplicantur.*
54 *Indi à suis municipiis fugientes, & eos receptantes, peccant, & ad restitutionem tributorum, & damnorum tenentur.*
L. omnes profugi, C. de agric. & censit. lib. 11. *expenditur, ibid.*

55 *Vassalli*

55 *Vassalli à domino feudi fugientes, etiam ea, quæ lucrati sunt ei, restituere debent; ex Matth. de Afflict.*

56 *Indi à suis municipiis fugientes, non debent resti uere, quæ lucrati sunt, imò neque tributa, si propter iniurias, & vexationes aufugerint.*

57 *Præceptum non dicitur contemptum, vbi datur aliqua iusta causa veniendi contra illud.*

58 *Patriam propriam solent plures relinquere, ob fugiendas iniurias, & tyrannidem.*

59 *Vassallus feudalis non potest reuocari ad locum à quo aufugit, ob crudelitatem domini, nec punitur ob fugam.*

60 *Terras, & possessiones sibi assignatas amittunt Indi, qui à suis municipiis fugiunt, & quando municipia ob eorum mortalitatem deserta remanent.*

61 *Terræ, & possessiones Indorum fugientium, vel defectorum, an Commendatariis eorum, vel Regio fisco applicentur?*

62 *Rex noster est dominus vniuersalis omnium terrarum, montium, & pascuorum Indiarum.*

63 *Reuersionis iure occupat Rex noster terras vacantes, quas Indis, & eorum municipiis concesserat, & plura de hoc iure, & eius specialibus, remissiuè.*

64 *Prædia Indis assignata non facilè ob absentiam eorum amittuntur, nec præscribuntur, & quare?*

65 *Municipia Indorum etiam si reducantur, vel aggregentur, aut muteutur, retinent sua priuilegia.*

1 HOmo, † qui est creaturarum omnium dignissima; *l. iustissimè* 44. *D. de ædilit. edict. l. qui vas*, §. *ex furtiuis*, *D. de furt.* §. *in pecudum*, *vers. Absurdum*, *Instit. de rer. diuis.* vbi Accurs. vulgaria Ouidij, & Virgilij carmina ad idem probandum adducit. Non so-
2 lùm † rationale animal diffinitur, in quo à cæteris animantibus separatur, quæ vt Sallust. inquit in princip. coniurat. Catil. natura prona, atque ventri indulgentia finxit, sed etiam sociabile, politicum, seu ciuile, secundùm Arist. *lib. 1. Polit. c. 2.* Cicer. *in Lælio, siue de amicitia*, vbi ait: *Sic nos nati videmur, vt inter nos esset societas quædam*; & 4. de fini. vbi idem repetit, his verbis: *Hoc solum animal homo natum est, pudoris, ac verecundiæ particeps appetens coniunctionem hominum, ac societatem, l. vt vim, D. de iustitia & iur.* ibi: *Et cùm inter nos cognationem quandam natura constituerit*; cum aliis, quæ adducit D. Thom. *de regim. Princip. lib. 1. cap. 1.* Simancas *lib. 1. de reform. cap. 9. num. 12. & 13.* Menchac. *in præfat. controu. illustr. num.* 121. Dom. Greg. Lopez Madera *de excellent. Hispan. cap. 1. pag. 2.* latè Bobab. *in Polit. lib. 1. cap. 1.* Petr. Gregor. *de Repub. lib. 1. cap. 2.* & D. Mich. de Arellano *in suo* satis erudito *tract. de iuris rat. lib. 4. cap. 1.* & Leand. Galganetus *de iure publico lib. 4. tit. 16. ex num. 12.*

3 Quod adeò verum est, † vt ridiculos eos esse putet idem Petr. Greg. vbi supr. qui audacter affirmant, homines primùm more ferarum vitam degisse in siluis, & montibus solitariam, donec à quibusdam in cœtum inducti sunt; quia eorum (inquit) naturæ, & diffinitioni, (quæ diffiniti naturam exprimit, *l. 1. D. de dolo*) repugnaret, vllum fuisse tempus, in quo non fuerit societas, & communitas aliqua vitæ inter homines cùm hæc, non minus, quàm ratio intellectualis, naturalis ac veluti connata, atque insita sit omnibus hominibus, naturaque inter ipsos coaluerit, qua similis similem sibi diligit, diligentem sequitur, & id ipsum admittit, vnàque cum eo iucundissimè commoratur, ac degit.

In quo tamen † Ego cum Petr. Greg. non 4
vsquequaque conuenio. Nam & si probem, homines natura inter se fuisse, & esse sociabiles: quia aliàs, nec procreari, nec multiplicari possent, negare tamen non licet, hanc talem societatem quondam paucorum fuisse, † & 5
qui primo illo sæculo in campis degebant, vt docet Lucretius *lib. 5. de natura rerum*, Ouid. 1. *Metam.* Virg. 1. *Georg.* Horat. *lib. 1. serm. satyr.* 3. Iuuen. *satyr.* 6. Cicer. *lib. 1. de Orat. & in orat. pro Sextio*, Vitruuius, Lactan. Firmian. Connan. Menchaca, & alij, quos refert Bobad. *d. lib. 1. cap. 1. num. 3.* Natal. Comes *lib. 8.* Mytolog. *cap. 15.* Forcat. *de Gallor. Imp. & Philosoph. lib. 1. pag. 13.* Mag. Marq. *in Gubern. Christ. pag.* 150. & Ego latiùs *in 1. tom. cap. 8. num. 16. & seqq.* Quousque † ab 6
aliquibus, qui prudentiores, & sapientiores esse cœperunt, reliqui rudiores edocti, & persuasi sunt, in vrbes, & oppida congregari, ac dissitas, & in antris, & montibus positas domus, & domicilia coniungere, atque ita in vnum ædificia conferre; vt se meliùs tueri, & iuuare possent, & belluis resistere, quas principiò vehementer infensas habuerunt, vt præter Auctores suprà relatos benè prosequitur Lactant. Firmian. *pag.* 48. Tapia *de vera homin. nobil. lib. 1. fol.* 86. Afflict. *in proœm. constit. Neapol. num. 1.* Simancas *d. lib. 1. de Repub. cap. 8. num. 5. 7. 8. & 23.* Hippolyt. à Collibus *de increm. vrb. cap. 1.* Ioann. Boter. *de orig. vrb. lib. 1. cap. 3.* Mart. Magerus *de aduocatia armata, cap. 5. ex num. 554. pag. 183.* & Callist. Remirez *de lege Regia in initio numer. 18. & 19.* vbi alios allegat. Quod in diuersis orbis partibus veteres Historici, & Poëtæ Saturno, Mercurio, Orpheo, Amphioni, & aliis similibus tribuunt: & reiectis fabulis, *ex sacra Pagina Genes.* 4. à Caimo filio Adæ, & ab aliis, succedentibus temporibus, originem habuisse didicimus, quorum peculiarem mentionem facit Ioseph. *lib. 1. antiq. Iud. cap. 4.* Lactant. Firmian. *lib. 6. diuin. instit. cap. 10.* Histor. Scholast. *cap.* 28. Petr. Mexia *in Silua var. lect. 1. par. cap. 18.* Pineda *in Monarch. Eccles. lib. 1. cap. 11. §. 3. fol. 37.* Bobad. *vbi sup. num. 4.* Bellarmin. *tom. 1. contrŏuers. lib. 3. cap. 5. pag.* 1320. Cassan. *in Catal. glor. mund. par. 12. consid.* 71. Ioann. Mariana *de Rege & Regis instit. lib. 1. cap. 1.* Arias Montanus in Phaleg. siue de gentium origine, & propagatione, & Gotop. Becanus *in lib. de originibus*, Aristot. *lib. 1. Polit. cap. 3.* & alij ex *suprà relatis.*

Ex quibus fluit † hanc politicam viuendi 7
formam, & hominum in vrbes oppida, & ædificia coitionem, quasi omnibus gentibus, & omnimodò necessariam, meritò iuri gentium tribui, ab Hermogeniano I. C. *in l. ex hoc iure,*

iure, *D. inst. & iur.* ibi: *Regna condita*
8 *edificia collata.* Sic † enim legendum existimo, vt vulgati Codices habent; non *collocata*, vt ex Tuscho, siue Florentino Codice reponit Haloander. Taurelius, Rusardus, Cuiac. Gotthofred. & alij, quos sequitur Ioann. Horosc. *ibid. numer.* 28. moti eo, quòd ædificia collocari, non conferri dicuntur. Sed parum aduertentes I. C. ibi non tam de situ ædificiorum agere voluisse, quàm de eorum in aliquem certum locum collatione, & coniunctione, ex quibus (vt diximus) ciuitas siue oppidum constitueretur, communis vtilitatis gratia, auxiliáque inuicem sibi præbere possent, vt bene ibidem exponit Accurs. & ex Cicer. *vbi supra* & in Somn. Scipion. & *in d. orat. pro Sextio*, & Diod. Sicul. *lib.* 1. *rer. antiq.* obseruat Corras. *in ead. l. num.* 11. Ægid. Benedict. 1. *par. cap.* 6. & Hugo Donel. *lib.* 1. *comment. cap.* 7. quibus valdè fauet Iuuenal. *satyr.* 5. *Ædificare domos, laribus coniungere nostris*; & Quintilianus: *Natura* (inquiens) *præter cætera animalia indidit pectoribus nostris societatem quandam, quæ mutuo gaudere congressu, contrahere populos, contrahere vrbes edocuit.* A quo non abest Galen. *in lib. ad Trasybul. cap.* 17. dum ait: *Ne inter hostes, aut prorsus inter sceleratos homines ferasque bestias versaremur, ædes ciuitatésque construximus, & muris circumdedimus, Imperatores, ac Principes creauimus.*

9 Et hanc † hominum in oppida coitionem, & coadunationem, esse optimam, & Deo gratissimam, vel ipsi Ethnici agnouerunt, vt constat ex Aristot. *lib.* 3. *Polit. cap.* 1. *& lib.* 7. *cap.* 7. *& lib.* 1. *œconom. cap.* 1. & Cicer. in Som. Scipion. ibi: *Nihil est illi principi Deo, qui hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quam concilia, cœtúsque hominum, iure societatis, quæ ciuitates appellantur.* Quem sequi videtur D. Thomas *lib.* 1. *Polit. cap.* 1.
10 dum ait: † *Ciuitatem esse principalissimum eorum, quæ humana ratione constitui possunt.* Nam ea mediante ex hoc mundo, qui secundùm D. Chrysost. est vrbs omnium hominum, communis ciuitas magna, vnaquæque gens se in propria domicilia congerit, ibique suo modo viuit, & peculiares leges statuit, sine quibus nulla communitas, nec societas, etiam latronum, esse potest, vt ait D. Aug. relatus à Bobad. *d. cap.* 1. *num.* 5. *in fin. & lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 8.

11 Et sic † ciuitas, vt ait idem Arist. 1. *Polit. c.* 1. *& lib.* 3. *cap.* 1. quem sequi videtur Cicer. *in orat. pro Sextio*, diffinitur: *Perfecta quædam multorum ciuium congregatio, qui antè dispersi, per vicos, vel nemora, in vnum conuenerunt.*

12 Et sociabilem † vitam esse præstantiorem solitaria, cúmque feræ similem, qui eam amat, quia consortij humani impatiens, non vt totus vacet contemplationi diuinæ illique inhæreat, rectè docet Quint. *lib.* 1. *inst. orat. cap.* 2. vbi ait: *Congressum non hominibus solùm, sed mutis quoque animalibus naturalem esse*, idem D. Thom. 2. 2. *q.* 188. *art.* 8. explicans acutè,
13 & eruditè illud Aristot. 1. *Politic.* † dicentis: *Solitarium, aut bestiam esse, aut Deum*; & plura congerens Martin. Delr. *in Adag. sacris,* 2. *tom. adag.* 298. *&* 299. Exponens illud *Eccles.* 4. *Melius est duos esse simul, quàm vnum, & væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se*, & ex his, & aliis probans, quam vtilis humano generi sit amicitia, & plurium mutua, grata, & copulata societas, cùm alij aliorum ope, operis, opibúsque iuuentur, ad quod allegat Alciatum *emblem.* 41. quod inscribit: *Vnum nihil, duos plurimum posse.*

Et potuit magis in nostris terminis expendere, ipsis † vrbibus, de quibus agimus, fa- 14
ctum fuisse nomen *Oppidi*, nempè ab ope mutua, vt scribit Pompon. *in l. pupillus, de verb. signif.* D. Chrysost. *ad cap.* 13. *epist.* 1. *Corint. homil.* 14. ibi: *Cùm autem efficisset Deus, vt alter alterius egeremus, commistionem rursus effecit facilem, propteréaque, & vrbes construxit, & omnes simul, in vnumque coëgit.* Et tradens alia Mornacius *in notis ad l.* 5. *D. pro socio*, Alciat. Forner. & Bræcheus *in d. l. pupillus*, Ioan. Funger. *in etymol. verb. Oppidum*, Ioannes Hering *de molendinis*, *quæst.* 44. *numer.* 4. & nouissimè Matt. Magerus *de aduocat. armata cap.* 1. *num.* 256. *pag.* 28. vbi latè probat, quàm vtilis ad plura hominum societas existat.

Et his quidem iuris principiis inhærens, optimè, post alios, docet Nauarr. *in cap. nouit, de iudiciis*, *num.* 86. *col.* 104. † nullam gen- 15
tem sine politia, & societate conseruari posse. Et non minus benè Roman. *cons.* 59. *num.* 1.
posse † Principem per pœnas, & mulctas, 16
atque etiam per banna, & confiscationem bonorum, compellere subditos ruri habitantes, vt veniant ad habitandum in ciuitatem. Quod sequitur, & iustis aliquibus conditionibus temperat Brunus *cons.* 132. *per tot. vol.* 2. Petr. Petra *de potest. Princip. cap.* 15. *numer.* 43. Neque abest noster Menchaca *in præfat. controuers. illustr. numer.* 119. *& seqq.* Vbi † ad 17
hoc (inter alia) Reges, & Principes inuentos, & creatos scribit, vt politicam, & sociabilem vitam inter vassallos instituant, institutam foueant, atque conseruent, & veluti tutorum officio fungentes, eos dirigant, defendant, & tueantur, qui vel per ætatem, vel senium, vel morbum corporum, vel animorum, vel sexum, vel imbecillitatem, sese aduersus potentiores tueri non possunt, vel actiones suas ad id, quod sibi vtilius, naturalique rationi magis consentaneum est, dirigere nesciunt. Ad quod probandum alia etiam adducit Magerus *vbi sup. cap.* 5. *n.* 93. *&* 214. *& cap.* 6. *n.* 356. *&* 569. *& seqq* & alij, quos retuli *sup. cap.* 4. *num.* 79. *& seqq.*

Quæ cùm ita se habeant, præiudicio quodam insinuasse videmur, † quantum oportuerit, & 18
oporteat Indos natura sua, vt plurimùm, barbaros, & palantes, atque in campis sine vlla politie vitam pecudum more agentes, iuxta ea, quæ latissimè dixi *d.* 1. *tom. lib.* 7. *cap.* 7. ferè per totum, etiam nolentes, & reluctantes ad certa loca, & municipia redigere, vbi sociabiliter, & politicè viuere docerentur, vt sic ferinos mores relinquerent, & humanos, ac ciuiles acciperent, Christianámque Religionem (quod maximè optatum, & optandum fuit) intelligerent, & amplecterentur, in cuius prædicatione aliter nullus considerabilis progressus fieri posset.

Quod intelligentes, † & sui præcipuè mune- 19
ris esse sentientes Piissimi, ac Præstantissimi Reges,

Reges, & domini nostri, nullis non temporibus, ab ipsis initiis detectionis harum Indiarum Occidentalium, sæpissimè tractarunt, & consuluerunt de his Indorum reductionibus, & aggregationibus faciendis, & semper illas non solum iustas, & conuenientes, verùm omninò necessarias esse deliberarunt, licèt aliquando in modo eas faciendi variatum fuerit, propter variam ipsorum Indorum naturam, indolem, ac temperiem, & alias, quæ sese in hac coactione, & compulsione offerebant difficultates, vt constabit ex his, quæ singulis propè paginis suæ historiæ generalis Indiarum tradit Ant. de Herrera, præsertim *decad.* 1. *pag.* 177. 181. 223. 236. 274. 314. *&* 369. *& decad.* 2. *pag.* 23. 36. 56. 89. 104. *&* 329. *& decad.* 3. *pag.* 189. vbi refert ordinationes pro Indis politicè viuere instituendis, *& pag.* 223. 371. *& seqq.*

20 Idémque, † non minus manifestè colligitur, ex innumeris schedulis antiquis, & modernis huc spectantibus, quæ reperiuntur *in* 1. *tom. impress. ex pag.* 318. 322. *&* 335. *& tom.* 4. *pag.* 269. *&* 272. *& seqq.* & præcipuè in illa Imp. Carol. V. 9 Octob. ann. 1549. ad Peruanam Cancellariam directa, & in aliis cum Peruano Prorege Dom. D. Francisc. à Toleto loquentibus, cui hæc reductionum cura enixè commissa fuit, quam ipse summis laboribus exantlatis tandem peregit, & cùm posteà plures Indi profugi à suis municipiis abesse comperirentur, ipsorum reductio, & municipiorum instauratio DD. Proregibus Peruanis D. Ludouico à Velasco, Montisclaro, & Squilacensi denuò mandata reperitur per schedul. & epistolas ann. 1601. 609. & 618. & aliis quampluribus. Quas etiam probat Concil. Limense 2. *part.* 2. *cap.* 80. *pag.* 57. iubens: *Que la muchedumbre de Indios, que està esparcida por diuersos ranchos, se reduzgan à pueblos copiosos y concertados, como lo tiene mandado su Magestad Catolica.*

21 In Noua quoque Hispania, † cùm hæ reductiones, quas ibi *Aggregationes* vocant, à præstanti illo, & prudenti Duce Ferdinando Cortesio stabilitæ, & constitutæ fuissent, & posteà, temporum, & Hispanorum iniuria, valde collapsæ, ac subuersæ; alias denuò fieri, & factas instaurari curauit Excellentissimus ille, & Piissimus Prorex Comes de Monte-Regio, schedulis etiam, & prouisionibus Regiis sibi ad hoc demandatis, morem gerere cupiens: in quibus tamen exequendis, magnæ difficultates, & Indorum strages expertæ sunt, quia eorum aliqui voluntario suspendio vitam finire maluerunt, quã in designata sibi municipia reduci, vt refert Fr. Ioann. à Torquemada *in Monarch. Indiana lib* 5. *pag.* 753. & Fr. Ioan. Zapata, qui hoc grauiter dolet, *in tract. de instit. distrib.* 2. *par. cap.* 21. *num.* 24.

22 Prædictam sententiam, circa iustitiam, & præcisam necessitatem harum reductionum, apertè probat Ioann. Matienzus *in tract. M. S. de moderat. Regn. Perù* 1. *par. capit.* 14. vbi, & in capitibus sequentibus, municipiorum formam, & Indorum sic coadunatorum gubernationem, & ordinationem suo Marte confinxit. Quod quidem † summa prudentia, & dexte-
23 ritate in hoc Peruano Regno disposuit dictus Dom. Prorex D. Francisc. à Toleto, cuius ordinationes hodie seruantur, & ab omnibus valdè laudatur, licèt in aliquibus aliquid immutare, vel addere oporteat, ob rerum, & currentium temporum varietatem. Idem etiam agnoscit P. Ioseph. Acosta *lib.* 3. *de procur. Indor. salute, capit.* 19. disertè docens: *Primam moderatoris curam esse debere, hos ferinos siluestrésque homines ad humanitatem traducere, vrbanisque institutis accommodare; frustra diuina, & cælestia docebis, quem ne humana quidem capere, aut curare perspicias, &c.* & sequuntur Ioann. Boter. *in relat. vniuers. libr.* 3. *pag.* 77. *& sequentib.* Anton. Posseuin. *in Biblioth. pag.* 167. Thom. à Iesu *de procur. omn. gent. salute, libr.* 6. *capit.* 4. Fr. Augustin. Dauila *in histor. Mexicana libr.* 1. *capit.* 33. *pag.* 124. vbi tractat, in quibus sint vtiles, & in quibus damnosæ eiusmodi reductiones, & Frat. Alfons. Fernandez *in historiar. Ecclesiastic. nost. temp. libr.* 1. *capit.* 51. *&* 52. *pag.* 182. vbi agit de vtilitate harum reductionum, & qualiter Pius quintus felicis recordationis Bullam de eis faciendis, & Indis politicè instituendis ediderit.

Ex quibus notandus venit, † vel saltem cautè legendus, Fr. Ioan. Zapata, qui posteà fuit 24
Episcopus Guathemalensis, *in dict. tractat. de inst. distrib.* 2. *part. capit.* 21. *numer.* 24. vbi has congregationes generaliter damnat. *Et potius in totius Regni perniciem, & in pauperum Indorum miserrimam exactionem, quàm in Regni, Regis, & Reipubl. vtilitatem fuisse inuentas, ne dixerim ab orco deductas.* Debet enim intelligi, vt ex eiusdem verbis apparet, iniuriis suppositis, † quas Indi occasione harum redu- 25
ctionum ab Hispanis recipiebant, cùm propriis domiciliis exclusi, ab illis dirui, vel occupari viderent, & vagari extra tectum, & extra vrbem cogerentur. Vel vbi causa incolendi dicta municipia, longè à suis locis natalibus adducuntur, quibus diu assueuerant, & quorum temperiem mutare damnosum esset. Hoc enim omni cura, & studio à reductoribus fugiendum esse, prouidè, & expressè disponunt schedulæ *suprà* citatæ, & aliæ, quas expendi *sup. hoc libr. capit.* 5. *ex numer.* 66. vbi adduxi plura de damnis mutati temperamenti. Queis nunc addo † text. *in l. final. titul.* 22. *par.* 26
2. vbi noster Gregor. Lopez, *verb. Viuir*, notabiliter inquit: *Nota contra compellentes Indos frigidæ regionis, transire ad calidas regiones; ex quo multi moriuntur: sunt enim puniendi, quia eos necant.*

Cæterùm, his cessantibus, dubitare non licet, eiusmodi Indorum dispersorum aggregationem, & in vita politica institutionem, iustam, vtilem, & inexcusabilem esse. Quam, † 27
etsi fortè nunc eorum aliquos ægrè ferre contingat, priscis nimirum & incultis moribus assuetos, id considerandum non est, quoniam paulatim procedente tempore, tum ipsi, tum eorum posteri, huic melioris vitæ formæ assuescent, eaque regi, & potiri summopere lætabuntur, vt præclarè considerat Acost. *d. cap.* 19. *pag.* 357. & Saturni † sæculo contigisse canit Ouid. 1. *Meta-* 28
morphos.

Tum primum subiere domos, domus antra fuerunt,
Et densi frutices, & iunctæ cortice virgæ.

Et Virgil. 8. *Æneid.* loquens de eodem Saturno:

Is genus indocile, ac dispersum montibus altis
Composuit,

Composuit: legésque dedit, &c.-----

29 Quo exemplo † Romani, feras omnes gentes, quas armis subigebant, statim ciuiles, & politicas reddere nitebantur, vt ostendit Strabo *lib.11.* his verbis: *Romani multas gentes in potestatem redactas, feras ob locorum naturam, vel quòd asperæ essent, vel portubus carerent, aut ob frigus, aliisue de causis habitando incommodas, commerciis antè ignotis docuerunt vti, & de feris ciuilem vitam agentes redegerunt*: & meliùs D. August. qui eos multum hac ratione commendat, & laudat *lib.5. de Ciuitate Dei cap.12. 15. & 17.* relatus *in cap. omnes, §. ecce 28. q.1.* D. Thom. Iust. Lipsi. Thom. Bozius, & alij, quos Ego congessi *in 1. tom. lib.2. cap.7. num. 72. & seqq.*

30 Et quod magis ad rem, de qua agimus, pertinet, † frequenter etiam cogebant, veteres sedes, & habitationes relinquere, & in alia loca migrare, quæ *Metoëcia* dicebantur, hoc est
31 † loca transmigrationis, vel transmigratorum incolarum, qui aliquando (Suida teste) huius inquilinatus ratione quotannis tributum duodecim drachmarum soluebant, quod similiter *Metoëcion* à *Metoëcis*, hoc est extra patriam degentibus appellabatur. De quibus agit I. C. *in l. pu-*
32 *pillus 33. D. de verb. signif.* & † text. celebris, qui hinc emendandus, & interpretandus venit, *in l. certa forma 4. C. de iure fisci lib.10.* ibi: *Certa forma super Metroicis* (lege *Metoëcis*) *data est, qui iussu Principis in aliam ciuitatem translati sunt, &c.* Circa cuius explicationem, & simul circa formam, & causas
33 † coloniarum, quas Romani in prouincias debellatas mittere solebant, plura tradunt Bart. Andre. de Barulo, Iacob. Rebuff. Platea, Lucas de Pena, Valençuela Piscator, Alciatus, Pyrthus Ænglebern. Cuiac. & Gottofred. *ibid.* Clemens Alexandr. & eius Addition. Herocus *pag.103.* Forcatu. *in Neciomant. iur. dialog.18.* Vuolphang. Lazius *lib. 2. comment. Reipub. Rom. cap. 13. pag. 236. & lib. 12. cap. 2.* Cæl. Rhodigin. *lib.13. lect. antiq. cap.9.* Brisson. Schardus, Kalinus, & alij, qui *de verb. iur.* scripserunt, *verb. Metoeci*, Guido Pancirolus *in thesaur. variar. lection. pag.375. & 243.* Iacob. Durant. Castellius *lib.1. variar. cap. 6.* Bernard. Aldrete *de origin. ling. Castellana lib.1. cap. 21. pag. 133.* Callist. Remirez *de lege Regia; §.32. ex num.27.* & pleniùs cæteris Dom. D. Laurentius Ramirez de Prado à me sæpè, sed nunquam satis pro meritis, & eruditione laudatus, *in sua Tessera legum cap. 3. per totum, ex pag.42.* & nouissimus D. Nicol. Ferdin. à Castro *exercit. Salmant. 1. num. 44. pag. 49.* vbi quod *Metaecium*, etiam dicebatur tributum, quod inquilini soluebant, qui in aliam regionem migrabant.

34 Qui omnes pariter ex eadem lege deducunt iussu † Principis, & ex iusta causa posse subditos in nouas colonias, siue vices, vel ciuitates transferri; & subdit Iacob. Rebuff. hoc frequenter per Principes fieri solere, vbi capiebant aliquam terram non sibi amicam. Extrahebant quippè inde homines fortes, & armigeros, & eos in alia loca transferebant, & omnia bona, quæ habebant in illo loco, publicabant, & alius locus mensuratus eis assignabatur, vt *in dict. l. & in Rubr. & Nigro, C. nō licere habitatoribus Metrocomiæ lib.11.* Quæ cum ita se habeant, multo meliùs, & iustiùs poterunt Indi, de quibus loquimur, ex cāpis ad vrbes, & municipia, Religionis, & politicæ institutionis causa transferri. Absque eo † quòd in hoc eorum velle, 35
aut nolle attendatur, cùm publica vtilitas semper præferri debeat, *Authent. res quæ, C. comm. de legat.* Et † homines vbi contra propria commoda laborare inueniuntur, etiam inuitos nolentésque conseruare, protegere, & dirigere, maximè ad Principem ac Rempub. spectet, *argum. l. si pater, C. de sponsal. l. cùm ratio, §. penult. D. de bon. damnat. l.5. & 6. de tutel.* cum aliis, quæ tradunt Decius, Cagnol. & Petr. Faber *in l. innito 65. de regul. iur.* Seneca *lib.6. de benef. cap. 14. 23. & 24.* text. & Gloss. *in cap. ipsa pietas 23. quæst.4.* Ego latè *1. tom. lib.2. cap.13. n.99.* & nouissimè Matt. Mageius *de aduocat. armat. cap.11. ex n.389. ad 410.* 36

Neque hoc Indis, & præsertim nostris Peruanis graue, aut nouum videri debebit, cùm in eorum historiis legamus, † Reges Incas, qui 37
eis olim dominabantur, ex qualibet causa, facilè eos mutare solitos, & in longinquas regiones transmittere, & isti sic translati *Mitimas*, vel *Mitimaes*, appellabantur, quod, eorum sermone, translatos, siue aduenas significat, vt latè comperies ex traditis ab Acosta *in hist. natur. & moral. Indiar. lib. 6. cap.12.* Matienz. *d. tract. de moderat. Reg. Perù, 1. par. cap.25.* & Garcilasso Inca *in suis commentariis Peruanis lib. 7. cap.1.*

Et ex suprà dictis descendit, † non ineptè 38
has reductiones, siue aggregationes Indorum *Metoëcias* vocari posse, quamvis Ego municipiis, vicis, & Metrocomiis eorundem Romanorum æquè similes esse existimem. Erant quippè
† municipia, & vici, minora hominum conciliabula, qui ibidem domicilium facientes, proprio iure vtebantur, vnde & municipes dicti fuerunt, vt constat *ex l. munus 18. D. de verbor. significat.* vbi Alciat. Forner. Brechæus, Gœdæus, & alij, & ex traditis à Petr. Crinit. *de honest. discip. lib.7. cap.6.* Conan. *lib.5. commentar. cap. 9. num. 2.* & Corras. *lib. 3. miscell. cap.6. num.3.* Metrocomiæ autem, villæ, siue pagi maiores, sic dictæ, quasi matrices pagi, siue capita minorum vicorum, aut pagorum, & qualis est Metropolis inter vrbes, talis est Metrocomia inter vicos, vt colligitur *ex dict. l. vnica, C. non licere habit. Metroco. lib. 11. & l. 8. C. de exact. tribut.* vbi Alciat. Cuiac. & alij, & notant Brisson. Kalinus, & reliqui Auctores, qui *de verb. iur.* scripserunt, *verb. Metrocomia*, Guido Pancirol. *in thesaur. var. lect. pag.118.* & alij apud Castrum *vbi sup. num.65. & seqq.* Quod respondet formæ, & modo, quo in his regionibus vtimur, in condendis, & disponendis aggregationibus, seu vicis Indorum, & ita communiter dicimus: *Los pueblos, y repartimientos de Indios, y sus cabeceras.* 39

Et in eo quoque similitudo procedit, quòd sicut † Metoëci locum sibi designatum deserere nō 40
poterant, nisi licentia Principis præcedente, quia in illum ita transferebantur, vt perpetuò ibidem ipsi, & eorum posteri morarentur, nec se inde auderent separare, vt notant DD. *in d. l.4. C. de iur. fisc. lib.10.* præcipuè Andr. de Barulo *num.4.* iunctis locis T. Liuij, Cornel. Taciti,

&

& aliis, quæ adducit Vvolfang. Lazius *lib. 12. de Republ. Rom. cap. 1.*

41 Ita † nostri Indi, municipia ad quæ reducuntur, & in quibus adnumerantur, & taxantur, deserere non possunt, & si deserant, ad ea etiam inuiti, & reluctantes rediguntur, quia aliter neque in Fide & Religione Christiana instrui commodè possent, quod præcipuè curatur, neque tributariis functionibus, & aliis muneribus, & oneribus personalibus, & realibus, quæ eis iniuncta sunt, deseruire, vt optimè aduertit Ioann. Matienç[illegible] *in dict. tract. de moderat. Reg. Peru 1. par. cap. 25.* Herrera *in histor. gener. Indiar. decad. 2. pag. 104.* & Fr. August. Dauila *in histor. Mexicana lib. 1. cap. 33.*

42 *pag. 124.* Et si contrarium admitteretur, † esset in eorum potestate pro arbitrio suo dominium, siue Commendatarium mutare, vel fraudare, aliumque eligere, & iurisdictionem, quam non habent, transferre, contra ea, quæ in simili tradit Gigas *in tractatu de crimin. læsæ Maiest. tit. de rebell. quæst. 11. numer. 4.* Matth. Stephan. *in tract. de iurisdict. capit. 7. num. 171. & seqq. & Synopt. obseru. de tributis, cap. 20. pag. 34.*

43 Quod non debet cuipiam nouum, aut iniustum videri. Nam licet verum sit † regulariter homines, & vassallos liberos liberam habere facultatem transferendi domicilium quocunque libuerit, *l. placet, l. domicilium, l. assumptio, §. de iure, l. non vtique, l. nihil impedimento, D. ad municipal. l. 7. tit. 25. part. 4. l. Recopilat.*

44 Quo exemplo † antiquis quibusdam schedulis ann. 1536. & 1566. & aliis, quæ reperiuntur *in 4. tom. impress. pag. 284. & sequentibus,* dispositum fuit, vt Indi, quia liberi sunt, possent pro libito suam habitationem mutare, & de vno loco, vel prouincia in aliam migra-

45 re. Species † enim seruitutis est à certo loco non posse discedere, *l. Titio centum 70. §. Titio centum, D. de condit. & demonstrat. l. 2. D. de lib. hom. exhiben.* cum aliis, quæ latè congessi *sup. hoc libr. capit. 3. ex numer. 49.* Quibus nunc addo Cassiod. *libr. 7. form. 36.* ibi:

46 *Quia † penè reclusus aduertitur, cui mutare solum liberum non videtur. Quia cùm sit homo commutabilis, natura sua desiderat habere qualitates,* & latè, & eruditè, vt solet, de eodem agentem D. Francisc. Amaiam *lib. 1. obseru. cap. 6. per totum.*

47 Id tamen † semper limitari solet in hominibus, qui habent conditionatam libertatem, & certis seruitiis, & tributis domino præstandis personaliter obligati sunt, quales nostri Indi esse comperiuntur, vt sæpè retulimus. Eiusmodi namque homines non posse solum vertere, nec locum suæ originis, domicilij, vel territorij in domini præiudicium deserere, & in alium transire, & si secus fecerint, ius esse eos in castrum, pagum, vel municipium, cui adscripti, & astricti sunt, atque in locum propriæ originis reuocandi, communis est omnium Doctorum, & præcipuè feudistarum sententia, quæ nititur auctoritate text. *in dict. l. certa forma, & in l. incola, & l. de iure, D. ad municip. Authent. de mand. Princip. §. si suscipientes,* vbi Gloss. *l. super, C. de mancip. & colon. patrim. libr. 11. l. 2. l. cùm satis 23. & l. omnes 8.* & ferè per totum, *C. de agricol. & censit. l. 1. C. de colon. Illiric. l. 1. C. de colonis Palæstinis, eodem libr.* vbi Lucas de Pena, qui dicit de hoc extare capitulum Papæ Honorij, quod incipit, *Ad nouas communantias,* cuius etiam meminit Matth. de Afflict. post Andream de Isernia, simile capitulum Regni Neapolitani commentans, *libr. 3. constit. Neapolit. Rubr. 6. De reuocandis transeuntibus ad alienam habitationem, num. 11. & 12.* vbi notat, quòd hoc † procedit, etiam si seruitium, ad quod vassallus tenetur, minimum sit. Et idem docet Bald. 48 *in l. si plures, C. de condit. insert.* vbi quod si vassalli ratione curiæ, vel castri, recedunt, sint ad feudum reuocandi, & *in l. 1. C. de Lat. libert.* vbi, quòd licitum est domino propria auctoritate adscriptitium capere, & plagis mediocribus castigare, & latè prosequuntur idem Afflict. *decis. 265. num. 75. & 81.* Socin. Iunior *cons. 76. n. 32. vol. 3.* Cephal. *cons. 28. per tot. vol. 1.* Ant. Botrin. *de seruit. vassal. par. 2. cap. 2. in §. fidelitas, in fine,* Martin. Laudens. *de officialib. dom. §. 46.* Paris de Puteo *in tract. de syndicat. tit. de excess. Baron. numer. 32. &* Marin. Freccia *de subfeud. Baron. libr. 2. author. 15.* Petra *de potest. Princip. capit. 3. quæst. 4. numer. 61.* Sesse *in decis. Aragon. 1. par. decis. 73. numer. 29.* Vincet. de Anna *allegat. 64. sub numer. 4.* Camill. Borell. *de Magistrat. edictis libr. 4. capit. 9. ex numer. 9.* Callistus Remirez *d. tract. de lege Regia, § 32. numer. 52.* & Fredericus Husanus *in tract. de hominib. propriis, cap. 7. quæst. 4. in posteriori eius parte, num. 70.* Vbi † quòd ad vassallum, & hominem proprium repetendum, competit rei vindicatio, & alia interdicta, & remedia, & cognitio Prætoria, 49 *l. 1. §. per hanc, D. de rei vindicat. & l. 1. C. eodem,* vbi DD. Menoch. *de recuper. possess. in prælud. num. 54.* & nouissimè D. Franc. Merlin. *controuers. forens. cap. 83.* & tetigi *suprà cap. 3. numer. 26. & seqq. & infrà libr. 2. cap. penultim. num. 68.*

Quinimò etiam cessante seruitiorum, vel tributorum obligatione, & præstatione, † ex qualibet alia causa publicæ vtilitatis, vel melioris, aut commodioris sui Regni gubernationis, 50 vel conseruationis, posse Regem, vel dominum compellere vassallos, quantumuis liberos, ne à suis Regnis, vel dominiis exeant, & recedant, & pœnis propositis edicere, vt qui recesserint, intra certum tempus reuertantur, optimè docuit Ludou. Roman. *cons. 9. num. 1. & seqq.* ad hoc ponderans text. *in l. vltim. D. decret. ab ordin. facien.* vbi approbat I. C. municipalem constitutionem, qua cautum erat, ne quis extra proprium municipium agere, aut stare debeat, *& l. quod promulgatis, C. de officio Præfecti vrb.* vbi præfectus vrbis ad originariam ciuitatem iure licito reuocat originarios, in prouincia consistentes, quia licèt alibi domicilium constituere possit, vt suprà tetigimus: † iuri tamen originis renunciare non 51 possunt, *l. assumptio, in princip. D. ad municipalem, l. origine. C. de municip. & origin. libr. 10.* Quin potius originariæ ciuitatis causa semper potior esse debet, & nè ordinariis, & necessariis ciuibus denudetur, *l. libertus, §. præscriptio, D. ad municip. l. ciues,* vbi Gloss. *C. de incol. libr. 10.* cum aliis traditis à Bart. per text. ibi *in l. relegatorum, §. interdicere, D. de interd. & releg.* Ioan. Andr. *in Addit. ad Specul. tit. de compet. indic. adit. 41.* Nicol. de Mellis *in repert. verb. Domicilium,* Alexand. *consil. 109. libr. 3.* Petr. de Antibol. *in tract. de mu-*

ner. & honor. par.1. num 4. & Quint. Mandos.
in regul. Cancell.16. quæst.41. num.4. Quam
52 sententiam his non relatis † sequitur Borrell.
d. cap.9. in princip. hoc axioma, vel edicti ge-
nus in Principibus licitum esse contendens: *A
patria ne disceduto, & alibi ad habitandum ne
ito, euntes reuocato*; & adducens exemplum
53 † Regum Sinarum, qui mediante hac prohibi-
tione, infinita prope ciuium multitudine abun-
dant, in qua consistit præcipuum regnorum
fulcrum, & ornamentum, *l. cùm ratio, §. si
res, D. de bon. damnat.* subolescente nimirum in-
dies prole, in alienas regiones migrationibus in-
terdictis, vt scribit Maffeus *lib.6. histor. Ind.
Oriental.* Ioan. Gonçal. *histor. Sinar. lib.1. & 3.*
& alij, quos retuli *tom.1. lib.2. cap.20. num.
46. & 50.*

Ex quibus duo nimis practicabilia, sed parum
quidem perpensa, & animaduersa, in materia
istorum Indorum, ex suis municipiis fugientium,
54 deducere possumus. † Primùm, tam ipsos, quàm
eorum receptatores, & occultatores peccare, &
in vtroque foro teneri ad restitutionem tributo-
rum, quæ Rex noster, vel priuati Commenda-
tarij ob talem fugam amiserunt, imò & ad re-
liqua damna, quæ ob defectum Indi fugitiui,
in seruitiis personalibus secuta sunt, vt est tex-
tus expressus *in l. omnes profugi, C. de agri-
colis, & censit. lib.11.* ibi: *Omnes profugi
in alieno latebras collocantes, cum emolumen-
tis tributariis, salua tamen moderatione reuo-
centur, quique eorum labore in lucrum suum vsi
sunt, tributa, quæ publicis perierunt functioni-
bus, exigantur.* Et in simili, loquens de vassal-
lis feudalibus, probat Afflict. *ad constit. Nea-
pol. dict. lib.3. Rubr 6. de transeunt. ad alien.
55 habit. num.8. & 9.* vbi, quod plus est † tales
vassallos teneri etiam, inquit, ad restituendum
fisco, vel Baroni cui seruiunt, totum illud, quod
ex tali recessu fuerint lucrati. Quod tamen Ego
56 † in nostris Indis non admitterem, cùm non
serui, sed liberi sint, & sibi, quæ lucrantur,
acquirant. Imò à restitutione fraudatorum tri-
butorum eos excusarem, si iustam, & rationa-
bilem recedendi causam habuerint, puta quia
in municipio, in quo aggregati erant, perma-
nentes, nimis asperè tractabantur, & multis
molestiis, & extraordinariis, atque indebitis
seruitiis vexabantur à suis Commendatariis, vel
ab ipsis locorum Rectoribus, provt frequen-
57 ter accidere solet. Vbi enim † datur ali-
qua iusta causa veniendi contra præceptum,
non dicitur præceptum contemptum, vt *in
cap. breui, de iureiurando*, & per Ioannem
Andream *in cap. capientes, §. si verò, de ele-
ctione, lib.6.* Archiadiac. *in cap. eos, de sen-
tentia excommun. eod. lib.* & notata *in cap.* Me-
tropolitanum *2.q.7. & in l.1. D. si quis ius dicenti
non obtemp.*

Excusandique Indi videntur, si prædictis iniuriis
& vexationibus interuenientibus à vicis, & ag-
gregationibus fugiant, in quas inuiti redacti sunt,
58 † cum etiam propriam patriam, & dulce natale
solum multi relinquere, & deserere soleant, ob si-
miles iniurias, vel tyrannides vitandas, vt benè ad-
uertit, & exemplo elephanti, & castoris probat Fr.
Ioann. à Ponte *in conuen. vtriusq. Monarch. 7. par.
lib 3. cap. 2 pag. 10.*

59 Et in terminis feudorum, † quòd vassallus
non possit, nec debeat reuocari ad locum à quo
aufugit ob timorem, & crudelitatem domini, nec
ob id amittat feudum, rectè docuit Lucas de Pena
in l. si coloni, C. de agricol. & censit. lib.11. Ant.
Capicius *in inuest. feud. verb. Feuda amittuntur,
num.52.* petr. de Gregor. Siculus *de concess. feud.
par.8. tit. de iure boni tractam. num.4. & par.7.
q.4. num 5.* & Camill. Borrell. *consil.30. & 31.
per tot. centur.2. & dict. lib.4. de magistrat. cap.9.
num.52.*

Secundum, quod dixi ex prædictis deduci
posse, illud est, † nempè Indos sic in munici- 60
pia redactos, si ab illis aufugiant, vel morte
consumpti, deserta remaneant, vt quotidie (proh
dolor!) videmus contingere, terras commu-
nitatis dicti municipij, & reliquas sibi priuatim
ad vitæ sustentationem mensuratas, & assigna-
tas, amittere, neque in eis amplius vllum ius
prætendere posse, sicut in Metoencis, veteranis,
vassallis feudalibus, & aliis similibus contingit
vt probat text. *in dict. l. certa forma, C. de iure
fisci lib.10.* vbi omnes DD. *l. penult. C. de ve-
teranis, l. penult. C. de protect. & domest. lib.12.
l. penult. C. de princip. agen. in reb. l. fin. C. de
metat. lib.11.* & prosequitur Bald. *in prælud.
feud. num.38. & 39.* Paris de Puteo *in tract. de
syndic. tit. de excess.* Baron. *num.32. & seq.* Bor-
rell. *dict. cap.9, num.19. & seq.* & Callistus Re-
mirez *dict. §.32. num.31. & 34.* vbi similem
consuetudinem in vassallis Regni Aragoniæ ex-
pendit, & antiquam nostri Regni Castellæ de
occupandis bonis vassallorum recedentium, qui
Solariegos appellatur, de quibus etiam agit
Ioann. Garcia *de expensis, cap.9. num.62. &
seqq. & de nobilit. gloss.18 num.42.* Otalora *de
nobilitate par.2. cap.4. num.8.* Gregor. Lopez
in l.3. tit.25. par.4. verb. Solariego, Didac. Pe-
rez *in l.2. tit.11. lib.4.* Ordin. Baëza *de ino-
pe debit. cap.2. num.24.* & Gomez de Mes-
cua *de potestate in se ipsum lib.2. cap.17.
num.18.*

Sed an † eiusmodi terræ, & possessiones in 61
commodum commendatariorum cedant, & ve-
luti in solatium amissorum tributariorum, vel Re-
gi Regioque eius fisco applicentur, non semel vidi
in quæstionem vocari. Et præcipuè in quadam
causa illustrissimi Marchionis de Oropesa, qui
se non solum Commendatarium, sed dominum ti-
tularem esse prætendebat locorum, & Indorum
vbi terræ vacauerant. Verùm nihilo magis ob-
tinere potuit, quia licèt in feudis id constitu-
tum sit, & terræ, ac reliqua bona receden-
tium vassallorum dominis cedant, vt commu-
niter docent omnes Auctores *suprà* relati,
in nostris tamen Indis contrà sentiendum, &
obseruandum videtur, † cùm Rex ac domi- 62
nus noster regulariter fundet suam intentio-
nem quoad terras vacantes, vt post alios
probat Bobadilla *in Politica lib.2. cap.15.
num.52.* & Nos latiùs *infrà lib.5.* trademus,
& in specie se esse vniuersalem dominum om-
nium terrarum, montium, ac pascuorum ha-
rum regionum, & prouinciarum pluribus
schedulis, & prouisionibus declarauerit, de
quibus etiam ibidem tractabimus, ac per con-
sequens, quas Indis reductis, & aggrega-
tis ex sua benignitate fruendas concessit, eis-
dem Indis deficientibus sibi reseruasse videa-
tur, † & iure, quod vocant *Reuersionis*, Re- 63
gio

gio fisco addicendæ, & applicandæ sint, arg. text. *in l. si vnus*, §. *pactus ne peteret, D. de pact. l. filio* quem pater, *D. de liber. & posth.* ibi: *Quia non translatus, sed redditus videretur*, *l. voluntate*, §. *fin. D. quibus mod. pign.* ibi: *In pristinam causam res redit soluta venditione*, optimus text. *in cap. 1. de eo, qui finem fecit agnationi in vsib. feud.* cum multis aliis, quæ late more suo congerit Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocand. donat. verb. Libertis, num.* 35. Cassan. *in catal. glor. mund. par. 10. consid.* 5. Marescot. *lib. 1. var. resolut. cap.* 55. *& libr. 2. capit.* 23. *à num.* 3. Menoch. *cons.* 2. *num.* 237. *volum.* 1. Cacheran. *cons.* 7. *numer.* 51. Monter à Cueua *in decis. Arag.* 1. *par. decis.* 1. *num.* 8. *&* 14. *& decis.* 17. *num.* 37. *& decis.* 46. *&* 47. & alij passim, qui loquuntur in feudis, & similibus causis, & reuersionis ius fauorabile esse probant, atque etiam in correctoriis, & in damnum tertij admittendum, de quo alia etiam in simili congero *infrà libr. 2. capit.* 27. *num.* 9.

64 Non tamen † facilè quæuis Indorum fuga, & absentia ad spoliationem eorum trahenda est. Nam vt pupilli, possessionem terrarum suarum solo animo non amittunt, *l. pupillus* 11. *D. de acq. rer. dom. l. pupillum* 19. *D de acq. possess. l. si is qui* 27. *in fine, eod. tit.* Maximè quando ob iniurias, & vexationes, quas patiuntur, se absentant, & abscondunt, vt probat text. elegans *in l. fin. vers. Otro si dezimos, tit.* 28. *par.* 3. quæ ideò tali in casu præscriptionem similium prædiorum inhibuit. De qua etiam nunquam, vel parcè admittenda in prædiis minorum, vel eorum, qui simili priuilegio fruuntur, latè agunt DD. per textum ibi, *in l. fin. C. in quib. caus. in integr. rest. non. est necess. l.* 8. *tit.* 29. *par.* 3. *l.* 9. *tit.* 19. *par.* 6. *l. fin. in fin. tit.* 14. *ead. par.* Decius *cons.* 556. *num.* 7. Cassanæ *in consuet. Burgund. Rubr.* 1. §. 8. *num.* 27. Menchaca *de success. creat. libr.* 1. §. 10. *num.* 49. *&* 60. & Sfortia Oddus, plures allegans, *in tract. de in integr. restit. part.* 2. *q.* 88. *art.* 5. *numer.* 53.
65 Et Indi † quamvis reducantur, vel ex aliis municipiis in alia transferantur, sua iura, & priuilegia retinent, ex regula subrogationis, vt per plura iura, & DD. concludit Curtius senior *cons.* 26. Bellon. *cons.* 1. *num.* 8. Alberic. *in l. si vsusfructus, D. quib. mod. vsusfr. amitt.* & Gail. *lib.* 2. *obseruat.* 61. *num.* 8. *&* 10.

CAPVT XXIV.

De eisdem Indis sic redactis politicè, & religiosè, quantum fieri possit, instituendis, tollendisque idololatriæ, ignauiæ, nuditatis, atque ebrietatis vitiis, & aliis vniuersæ eorum nationi ferè connatis.

SVMMARIVM.

1 *Indi ad municipia redacti, politicè instituendi sunt.*

2 *Gens nulla quantumuis barbara, sine legibus, & politia conseruari potest.*

3 *Homines, qui politia & legibus carent, feris similes sunt.*

4 *Hunni quid honestum, vel inhonestum sit, penitus ignorant, ex Marcellino.*

5 *Moribus, ac legibus ordinandæ prouinciæ, ex Cassiodoro.*

6 *Hispanorum mos appellandi*, Bestias, *homines rudes, & impolitos, vnde descendit.*

7 *Politicam institutionem Indorum, & saltim legi naturali conformem, multum curari iubet Concil. Liminense, cuius verba referuntur.*

8 *Schedulis plurimis politica Indorum institutio valdè commendatur, & Auctores, qui de ea agunt.*

9 *Naturalis legis præcepta, qui violant, armata etiam manu compesci possunt.*

10 *Indorum politica institutio non est difficilis, si prudenter, & patienter de ea tractemus.*

11 *Hominum genus nullum est ita ferox, quod excoli non possit.*

12 *Natura nos ad mentem optimam genuit, & faciliùs est secundum naturam, quàm contra eam viuere, ex Quintiliano.*

13 *Naturale id potest dici, quod natura optimè fieri patitur.*

14 *Indi non sunt de antiquis suis moribus ad contrarios illico traducendi, sed paulatim, & suauiter.*

15 *Legislator dicitur viuendi artifex, & qualiter leges iuxta regiones, & personas aptare debeat?*

16 *Legislator, & Gubernator etiam Barbarorum, quibus præest, vtilitati, & commoditati consulere debet, ex Cicer.*

17 *Indi omnes eisdem legibus, & præceptis politicis gubernari non possunt, & quare?*

18 *Regio qualibet vt suo aëre, ac terminis, ita suis legibus, & moribus definitur.*

19 *Leges aliæ aliis gentibus placent, nec generales in diuersis prouinciis sufficiunt.*

20 *Ritus, & consuetudines Indorum, & aliorum infidelium, legi naturæ, aut Christianæ Religioni non repugnantes, eis relinqui possunt, quando conuertuntur ad Fidem.*

21 *D. Greg. Magni insignis locus refertur.*

22 *Duris mentibus simul omnia abscindere impossibile est.*

23 *Locum summum, qui ascendere nititur, gradibus, non saltibus eleuatur.*

24 Cap. infideles 24. q. 4. cap. ad mensam 12. q. 3. cap. sicut 9. vers. Nullus, de Iudæis, *expenduntur, & illustrantur.*

25 *Indis conuersis quatenus liceat maiorum suorum traditiones retinere.*

26 *Decreta plura Indici Senatus referuntur, quæ iubent, Indis antiquas suas bonas consuetudines conseruari.*

27 *Ecclesia semper, vbi potuit, infidelium conuersorum ritus, & festiuitates retinuit, causam tamen earum ad Christianum cultum traducens, & exempla.*

28 *Breuiarij veteris elegantia verba referuntur.*

29 *Bituricensium Lanionum notabilis, & Gentilica consuetudo refertur.*

30 *Schedula Regia adducitur, & latè explicatur, quæ iubet, ne Indis baptizandis capilli tondeantur.*

31 *Indorum consuetudo, nutriendi, & habendi capillos promissos, non est contraria religioni, aut legi naturali.*

32 *Capillorum longitudine, & promissione plures nationes vsæ sunt, & hodie vtuntur.*

33 *Capillorum dignitas, & ornamentum, ex D. Ambros. & aliis.*

34 *Consilij supremi Indiarum decretum refertur contra Religiosos, qui in Philippinis insulis Indos Sinas,* Sangleies *dictos religionis occasione tondebant.*

35 *Nomen quod Indus habebat tempore infidelitatis, si conuersus retineat, est signum quòd adhuc manet infidelis.*

36 *Nomina sua gentilitatis ab Indis conuersis retineri Concil. Limens. prohibet, & quare?*

37 D. *Pauli* 1. Corinth. 11. *locus exponitur.*

38 *Comam, qui delicatè nutriunt, pexunt, & crispant, effœminatì censentur, & semper notati sunt etiam à Poëtis, & Ethnicis Scriptoribus.*

39 *Capilli molles, & nimis crispati, & compositi in viris, sunt luxuriæ nutrimentum, & infandæ Veneris pabulum.*

40 *Leuitici locus* cap. 19. Non attondebitis in rotundum caput vestrum, *exponitur.*

41 *Capillorum promissio, & nimia cura his temporibus à nostris introducta, hoc est abusus,* En criar, y rizar guedejas, y copetes *reprehenditur.*

42 *D. Ambros. tanquam fœminas notat, & sugillat viros, qui comam nimis curant, pexunt, & crispant.*

43 *Crispati, & calamistrati qualiter eleganti quodam epigrammate reprehendantur.*

44 *Godefridi Ambianensis Episcopi factum contra nutrientes, crispantes capillamentum.*

45 *D. Tyburij Martyris verba notabilia referuntur contra molles, & crispatos; & quòd Christus dedignatur eos seruos habere.*

46 *Incesta cum matribus, filiabus, aut sororibus coniunctiones Iudis permittendæ non sunt.*

Auth. de incest. nup. §. 1. collat. 2. *ponderatur, & emendatur, ibid.*

47 *Sodomia, hominúmque deuoratio, aut immolatio, omninò Indis prohibenda est: & de sodomiæ detestatione, & quòd hæresim sapit.*

D. Ioseph Vela, Senator Granatensis meritissimus, laudatur, ibid.

48 *Corporum humanorum ab aliis hominibus voratorum resurrectio qualiter futura? remissiuè ad Ioan. Filesacum.*

49 *Idololatria est scelus omnium grauissimum, & Deo maximè infensum, & summopere ab Indorum animis extirpandum.*

50 *Idololatriam, qui permittit gubernator, grauiter delinquit.*

51 *Amasias Rex, in aliis rectus; ob id tamen notatur* 4. Reg. 14. *quòd idololatriam non abstulit.*

52 *Excelsa vocat scriptura idola, & idololatriam, quia in montibus, & cacuminibus, vt plurimum, exercebatur.*

53 *Idololatriam Indi plures etiam iam conuersi, ob socordiam gubernatorum, & prædicatorum, in montibus, & in antris exercent.*

54 *Ministros diaboli, qui Indis idololatriam suadent, ab eorum consortio separandos esse, ex Concil. Limensi.*

55 *Fr. Bernard. de Cardenas egregius Concionator Franciscanus, refertur, & laudatur.*

56 *Indorum idololatria, vt omninò vitetur, & extirpetur, Rex noster, & eius Senatus multum vigilare, & prouidere debet.*

57 *Concilij Africani locus refertur de idololatria, quæ in Africa abditis exercebatur.*

58 L. 3. & 4. C. de paganis, *& aliæ similes* in Cod. Theodos. *de idololatria extirpanda agentes, referuntur, & illustrantur.*

59 *Ignauia, & desidia vitium Indis commune summa cura corrigi debet.*

60 *Indi, qui nudi incedunt, suadendi sunt, vt vestes assumant.*

61 *Nuditas corporis humani licèt non sit intrinsece mala, naturali tamen pudori repugnat, & ad vitia prouocat, & in omni honesta Repub. prohibetur.*

62 *Nuditatem aliqui hæretici probarunt, & Auctores qui de eius vitio, & damnis scribunt.*

63 *Florales, & Lupercales Romanorum ludi, quia à nudis celebrabantur, reprehensi.*

64 *Polyxena laudatur ob curam in verendis corporis partibus, dum interficiebatur, tegendis.*

65 *D. Francisci nuditas coram populo, quo pacto excusetur à D. Bonauentura.*

66 *Americi Vesputij opinio circa Indorum nuditatem, taxatur.*

67 *Nuditatem in pudendis tegere naturale est, & primorum parentum documentum, ex D. August.*

68. *D. Pauli locus* 1. Corint. 12. *de honestandis, hoc est tegendis, ignobilioribus nostri corporis partibus, expenditur.*

69 *Ebrietatis vitium Indis commune, & valdè perniciosum tollendum est.*

70 *Indi frustra docentur Christianam Religionem, si ab eis ebrietatis vitium non remoueatur, & num. 73.*

71 *Ebrietas est dæmon voluntarius, & malitiæ ac perfidiæ, siue idololatriæ mater, & aliæ dea, & num. seqq.*

72 *Exodi locus cap. 32. explicatur.*

73 *Concilium Limense computationes Indorum idololatriæ fomentum appellat, & protestatur eis non sublatis Fidem inter illos firmari non posse.*

74 *Indorum ebrietatem tolli, ac puniri, & radices quibus inebriari solent prohiberi, plures Regiæ schedulæ iubent.*

75 *Potiones de Chicha, Sora, Pulque, & aliæ quibus Indi inebriari solent, referuntur, & Auctores qui de illis agunt, & de ebrietate Indorum.*

76 *Matrimonium ab Indis ebriis contractum an valeat? remissiuè.*

77 *Ebrietatis damna & vitia, plures Auctores exaggerant, qui referuntur.*

78 *Pristini exemplum ex Tertull. qui ob tumulentiam à Fide desciuit.*

79 *Compotationes Indorum priuatæ, & non multum damnosæ, acriter puniendæ non sunt.*

80 *Naturali*

80 *Naturali vitio parcendum est.*
81 *Indis conniuendum est, si aliquando inebrientur, cùm sint plures gentes valdè politicæ, quæ ordinaria tumulentia lætentur.*
82 *Hispani, & præsertim Magistratus, & Parochi, qui Indis vinum vendunt, & alias Potiones, quibus inebriantur, magis peccant, quàm ipsi Indi.*
83 *Salutis spes nulla restat, quando ab iis venena porriguntur, à quibus antidotum expectatur.*
84 *Vxores, & famulos viuentes simul cum maritis, vel dominis defunctis Indi cremare, vel sepelire solebant, & quòd hæc praua consuetudo illis tollenda sit.*

1 INdorum † in certa loca, & municipia reductionem, & coniunctionem, necesse est, vt
prudens, Christiana, & politica gubernatio sequatur, eorumdem moribus, & fini, qui præ-
2 tenditur consentanea. Nulla † quippè gens ita
barbara, aut ferina reperiri potest, quæ vbi in
populum sociari cœpit, aliquibus legibus, aut
moribus non regatur, vel sine iustitia, & politia conseruari possit, vt docuit D. August. *lib. 2.
de Ciuitat. Dei cap. 21.* Bart. per text. ibi: *in l. omnes populi ante num. 1. de iustit. & iur.* vbi ait,
solos siluestres homines, his carere, quia etiam
populo carent; quem sequitur Nauarr. *in cap.
nouit, num. 86. de iudiciis,* & Petr. Faber *lib. 2. se-*
3 *mestr. cap. 2. pag. 10.* vbi inquit, † tales homines,
qui politia, & legibus carent, non in hominum
genere: sed potius in ferarum, & bipedum bestiarum numero censeri debere, exemplum de
Hunnis adducens, quos Marcell. *libr. 31. hist.*
4 tradit, nullius † legis, religionis, vel superstitionis reuerentia districtos, inconsultorum animalium ritu, quod honestum inhonestumvè sit
penitus ignorare. Cui conueniunt alia, quæ Ego
congessi *1. tom. lib. 2. cap. 7. ex num. 13.* Cassiod.
5 *lib. 5. epist. 39.* sic inquiens: † *Decet prouincias Regno nostro: Deo auxiliante, subiectas, legibus, & bonis moribus ordinari, quia
illa vita verè hominum est, quæ iuris ordine continetur. Nam belluarum ritus est sub casu viuere;
quæ dum rapiendi ambitu feruntur, improuisa
temeritate succumbunt, &c.* & nouissimè Cæsar
6 Barthius *lib. 3. aduers. cap. 5. vol. 116.* vbi † hinc
descendisse putat morem Hispanorum, & Italorum, dum *Bestias* appellant homines rudes, &
impolitos, & tradita à Lælio Bisciola *lib. 1. horar.
subsec. cap. 21.* vbi prosequitur qui olim, & qui
hodie Barbari dici possint.
7 Et in terminis nostrorum Indorum, † eandem politicæ institutionis curam multum requirit, & commendat Concil. Limense secundum,
Can. 113. pag. 69. ibi: *Que se enseñe à los Indios à viuir con orden, y policia, y tener l'impieça, y honestidad, y buena criança; y que como acostumbran los Christianos, digan la bendicion à la mesa, y den gracias despues de comer. Y quando van à dormir se encomienden à Dios: y à menudo se persinen, y santiguen, y digan el Credo, y el Pater noster, y el Aue Maria, en loqual todo principalmente sean instruidos los Caciques, y Mayorales, para que los demas tomen exemplo.* Et adhuc melius idem
Conc. Limense tertium *actione 5. cap. 4. pag. 204.*
sic inquiens: *Cùm vita Christiana, & diuina, quam Fides Euangelica docet, exigat naturali ratione, atque homine non indignam, viuendi consuetudinem. Cùmque secundum Apostol. 1. Corint. 15. priùs animale sit, deinde quod spirituale; illud vehementer parochis omnibus, cæterisque ad quos Indorum cura spectat, commendandum duximus, vt in primis dent operam sedulam, vt ferinis, atque agrestibus moribus depositis, humanis, ac politicis institutis Indi assuefiant. Cuius generis sunt, vt ad templa non sordidi, atque incompositi; sed loti & pexi, & mundi veniant: vt fœminæ caput velamine aliquo iuxta Pauli Apostoli 1. Cor. 11. institutionem tegant, vt domi mensas cibo, lectos somno capiendo adhibeant; vt domus ipsæ non caulas pecudum, sed hominum habitationem ordine, mundicia, decore referant. Ac si quæ sunt alia eiusmodi, quæ sanè non violento, & molesto imperio, sed paterna potius cura & grauitate peragantur.*

Idem quoque † Piissimi nostri Reges sedulò, 8
& enixè plurimis schedulis, instructionibus,
ordinationibusque curarunt, quæ reperiuntur
in 1. tom. impress. ex pag. 318. & in 4. ex pag. 169.
vbi, inter alia, elegans quoddam & satis prouidum summarium apponitur, multarum rerum, quæ ad politicum Indorum statum spectant. De qua cura meminit etiam Anton. de
Herrera *in hist. gener. Indiar. decad. 3. pag. 189. 365. & 370.* & alibi passim, & benè prosequitur aliisque documentis, suo Marte confictis illustrat.
Ioan. Matienç. in tract. M.S. de moderat. Reg.
Peru, *1. par. cap. 14. & seqq.* Acosta *in eleganti
tract. de procur. Ind. salute,* præcipuè *lib. 3. per
totum,* Boter. *in relat. vniuers. lib. 3. ex pag. 77.*
Torquem. *in Monarch. Indian. lib. 5. pag. 686. &
734.* & Fr. Alfons. Fernand. Domincan. *in histor.
Ecclesiast. nost. temp. libr. 1. capit. 51. & 52.* vbi
laudat Motum proprium Pij V. P. M. quo
hæc polities Indorum maximè commendatur,
& vt legis naturalis præcepta obseruare cogantur, † quæ qui violant, armata etiam manu 9
compesci, & puniri posse, multi opinantur,
quorum Ego latam mentionem feci, *dict. lib. 2.
capit. 12. ex num. 1.* & nouissimè Scacc. *in tract.
de sentent. & re iudicat. gloss. 1. q. 1. num. 169. &
225.* & Martin. Mager. *de aduocatia armata capit. 9. numer. 430 cum seqq. pag. 177.* vbi hanc
rationem inter alias adducit ad bellum legitimè infidelibus inferendum, & dominium, siue
patrocinium eorum acquirendum. Qui duo Auctores addendi sunt aliis à Nobis adductis *dict.
cap. 12. & seqq.*

Neque est † cur hæc Indorum institutio ali- 10
cui difficilis videatur, barbaram eorum naturam,
& propensionem obiicienti. Nullum quippè † 11
hominum genus ita rude, aut ferox reperiri
potest, quod patientia, solertia, & prudentia excoli non possit, vt præclarè docuit Plin. Iun. in
suis epigramm. inquiens:

Sic hominum ingenia flecti, ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.

Et ego alia adducens, *eodem lib. 2. cap. 8. nu. 8.
90. & 92.* elegantèr Acosta *lib. 1. de procurat. Indor. salut. cap. 8. & 17. lib. 5. cap. 15.* Et in simili
Quintil. *lib. 12. inst. orat. cap. 11.* vbi hanc obiectionem ignauiæ instituentium potius quàm instituendorum ruditati, his verbis attribuit:
*Longam enim facit operam, quod repugnamus:
breuis est institutio vitæ honestæ beataque si credas. Natura enim † nos ad mentem optimam ge-* 12
nuit: adeòque discere meliora volentibus promptum est, vt verè intuenti, mirum sit illud magis, malos esse tam multos. Nam vt aqua piscibus, vt fe-

ca terrenis, circumfuſus nobis ſpiritus volucribus
conuenit: ita certè faciliùs eſſe oportebat ſecundùm
naturam, quàm contra eam viuere: & non minus
benè, quin potiùs ad rem, de qua agimus, ac-
commodatus *lib. 9. cap. 4.* ſic inquiens: *Quorum*
ſi fieri nihil melius licebat, ne domibus quidem
caſas, aut veſtibus pellium tegmina, aut vrbibus
montes, ac ſiluas mutare oportuit. Quæ porrò ars
ſtatim fuit? quid non cultu miteſcit? cur vites
coërcemus manu? cur eas fodimus? rubos aruis exci-
dimus? terra & hæc generat. Manſuefacimus
13 *animalia? indomita naſcuntur. Verùm* † *id*
eſt maximè naturale, quod fieri natura optimè
patitur.

14 Quæ ſententia † eò faciliùs, & ſuauiùs in no-
ſtris Indis locum habebit, ſi de vno extremo ad
aliud non transferantur; nec ſtatim velimus eos
Hiſpanis legibus moribuſque cenſeri, vt relato
eleganti Plutarch. loco in Politica ad Traja-
num, optimè docet, & probat Acoſta *d. lib. 3.*
de procur. Indor. ſalut. cap. vlt. pag. 380. Semper
15 † enim prudens Legiſlator, qui meritò, *viuendi*
Artifex, appellatur ab Adam Contzen *lib. 15.*
politic. cap. 6. §. 2. leges ſancire, & aptare debet
iuxta regionum, quibus ſcribuntur, temperiem,
diſpoſitionem, conditionem, & capacitatem,
cap. erit autem lex, 4. diſtinct. cum ſimilibus,
quæ adduxi *ſuprà cap. 4. num. 91. & ſeqq.* Et
16 † induſtria, atque humanitate ſua earum vtilitati
benignè conſulere, quamvis immanes, ac bar-
baræ ſint, vt ſcriptum reliquit M. Tullius *in*
epiſt. ad Quint. Fratrem, ſic inquiens: *Quòd*
ſi te ſors Afris, aut Hiſpanis, aut Gallis præfe-
ciſſet. immanibus, ac barbaris nationibus, tamen
eſſet humanitatis tuæ conſulere eorum commodis,
& vtilitati ſalutique ſeruire. Quem locum addu-
cens Fr. Ioan. à Ponte in conuen vtriuſq. Monarch.
lib. 3. cap. 21. §. 1. optimè diſſerit, an iuſtè potue-
rit Cicero Hiſpanos eo tempore barbaros, ac im-
manes vocare?

Vnde benè aduertit Michaël Balboa Cabel-
lo in miſcellan. Auſtr. Manuſcripta, non eſſe
17 † omnes Indos in communi eiſdem legibus, ac
præceptis politicis inſtituendos, cùm conſtet, in-
ſpecto tempore ſuæ infidelitatis, variis vbique
legibus, ac moribus gubernari ſolitos fuiſſe; pro-
vt varij erant ipſi Reguli, quibus ſuberant, hoc
eſt *los Caciques, ò Curacas.* Et quia, vt rectè
18 etiam quidam ſcripſit: *Qualibet* † *regio non ma-*
gis ſuo aëre, aut terminis, quàm ſuis moribus
19 *definitur.* Et aliæ † aliis gentibus leges placent,
vt latè proſequitur Tiraq. *in l. 7. connub. num.*
19. & DD. per text. ibi *in c. 1. de conſtit. lib. 6.*
vbi dicitur, lege generali definiri non poſſe, quid
in variis, & diuerſis prouinciis ſit obſeruandum.

20 Et non minùs rectè † Ioſeph. Acoſta *d. cap.*
vlt. & in hiſt. natur. & morali Indiar. lib. 6.
cap. 2. in fin. dum tradit, quòd etſi Chriſtianis,
vt diximus, moribus, diſciplinaque noſtra ſint
quidem barbari paulatim imbuendi, & omnes
ſacrilegæ ſuperſtitionis, aut barbaricæ feritatis
ritus ſenſim amputandi: attamen ſi qua in re illo-
rum mores à religione, & iuſtitia non diſcre-
pant, facilè eos immutandos non eſſe, ſed pa-
trias eis, ac gentilitias conſuetudines, ab æquo
non abhorrentes, reliquendas, & ſecundùm eas
ius dicendum. Cuius doctrinæ luculentum Aucto-
21 rem profert † Greg. Magn. *lib. 10. Regiſt. epiſt.*
71. vbi conſuluit, Anglis recenter ad Fidem
conuerſis, propria fana, & immolationes ani-
malium, quibus anteà vtebantur, relinqui de-
bere; dum tamen hæc in cultum veri Dei con-
uertere ſuadeantur: *Nam* † *duris* (inquit) *men-* 22
tibus ſimul omnia abſcindere impoſſibile eſſe non
dubium eſt: quia † *is, qui locum ſummum aſcen-* 23
dere nititur, gradibus, vel paſſibus, non autem
ſaltibus eleuatur.

Et potuit etiam, ad eandem ſententiam magis
fulciendam, expendere † text. *in l. fin. C. de* 24
Paganis, cap. infideles 23. q. 4. cap. ad menſam
11. q. 3. cap. ſicut 93. verſ. Nullis etiam, de Iu-
dæis, cap. vlt. de diuort. cum traditis à D. Thom.
in 2. 2. q. 10. art. 11. quem ibidem reliqui Theo-
logi communiter ſequuntur, & Couarru. Azor.
& alij Auctores, quos Ego recenſui *1. tom. lib.*
2. cap. 14. numer. 29. & 30. Fr. Thom. à Ieſu *de*
procur. omn. gent. ſalute, pag. 172. & 504.
Anton. Ricciullus *de iur. perſon. extra Eccleſ.*
grem. exiſt. lib. 2. cap. 18. num. 3. & de noſtris
Indis agens, vltra Acoſtam *vbi ſuprà*, Zurita *in*
libello de quæſtionibus concernentibus materiam
Indorum, quæſt. 25. vbi hinc deducit, † licere 25
Indis, indifferentes maiorum traditiones ob ſolam
antiquitatis obſeruationem retinere, dummodò
in eis nihil impium, vel ſuperſtitioſum dete-
gatur; quamvis in eo rerum genere aliquatenus
virtutis modus excedatur, ex traditis à D. Thom.
1. 2. quæſt. 18. art 11. & quæſt. 72. art. 9. & in 2. 2. q.
21. art. 3. Nam ſi exceditur, non debet permitti,
nec excuſationem præſtare, iuxta ſententiam B.
Ambr. *epiſt. 15.* cuius elegantia verba ſtatim *n. 42.*
citabimus.

Et extant † plura Regia Indici Senatus decre- 26
ta, quæ idem expreſsè iubent, vt ipſe Acoſta te-
ſtatur, & præcipuè nobilis quædam ſchedula Val-
liſol. 6. Auguſti ann. 1555. quæ antiquas & bo-
nas Indorum conſuetudines naturali legi, aut
Chriſtianæ politici non aduerſantes, eiſdem re-
linqui iubet, & noſtris moribus, provt melius
viſum fuerit, accommodari, & alias reperies *in*
4. tom. impreſſ. pag. 355. & 356. In quo † vete- 27
rem Eccleſiæ ſtylum amplectitur, quæ Gentilium
ſuperſtitiones, & feſtiuitates multoties in eorum
ſolatium retinuit, cauſam tamen earum immutans,
ac veluti ſacris ritibus expians, & in religionis no-
ſtræ meliorem obſeruationem traducens, vt præ-
ter locum, & exemplum Gregor. Magni, de quo
ſuprà, Cereorum feſtiuitate, & aliis ſimilibus
agens, obſeruat Beda *in lib. de temp. rat. cap. 10.*
Baron. *in Martyrolog. 2. die Februar.* & Eque-
ſtribus certaminibus, prima die Auguſti in ho-
norem natalis Claudij Cæſaris, vel ædium Mar-
tis conſecrationis fieri ſolitis, teſte Dione *lib. 6.*
& poſteà ad feſtiuitatem vinculorum ſancti Pe-
tri, quæ eadem die celebratur, religioſè ab Ec-
cleſia tranſlatis, idem Baron. eadem die, Du-
rand. *in rational. diuin. offic. lib. 7.* Rutil. Benzo-
niùs *de anno Iubilæi lib. 3. cap. 5. in fin. & lib. 4.*
cap. 12. pag. 464. Noſter ſæpè laudatus D. Laur.
Ramirez de Prado *in Pente contrarc. cap. 49.*
pag. 347. & ſeqq. & Fr. Ioan. à Ponte *in conuen.*
vtriuſq. Monarch. lib. 3. cap. 13. pag. 91. vbi † ve- 28
teris Breuiarij verba ad hoc nimis conducentia re-
cenſet, quæ ſic habent: *Perſpiciens* (Eccleſia) *quòd*
non de facili eos à tali conſuetudine reuocaret, co-
gitando tractauit, vt obſeruantia ſic maneret, ſed
potiori nomine militaret.

Et conducit nobile Arreſtum Senatus Pariſien-
ſis, quod refert Mornacius *in d. l. fin. C. de Pa-*
ganis, circa conſeruandam † conſuetudinem 29
Lanionum

Lanionum Bituricensium, qui bouem pinguem, multis sertis redimitum, Bacchanalium tempore circumuehunt, & posteà eius carnes diuidunt, & percarè coëmentibus tribuunt; ac deinde conuiuia choreásque simul agitant.

Vnde possumus deducere rationem decidendi
30 ad aliã † schedulam ann. 1581. quæ reperitur *in 4. tom. impress. pag.* 360. & iubet, vt Indis, qui baptizandi sunt capilli non tondeantur, quorum ipsi prolixitate, & vsque ad scapulas extensione in multis prouinciis plurimum gaudent; ita vt infamiæ, & grauissimi supplicij loco habeant, si
31 quem fortè tonderi contigerit. Hæc etenim † cõsuetudo illis ægrè ferentibus, immutanda non est, cùm neque religioni, neque legi naturali repugnet. Quin potiùs & olim, & hodie plurimæ na-
32 tiones eadem vsæ, vel vti reperiantur, † vt de Lacedæmoniis testatur Plutarch. *in Lysandro, de Lusitanis*, Alex. ab Alex. *lib. 5. Genial. cap.* 14. & de omnibus Hispanis *in communi* Cæl. Rhodig. *lib. 18. lect. antiq. cap. 21. col. 674. & lib. 9. cap.* 29. Rauis. Textor. *in officina*, 1. *tom. pag.* 370. & 372. *de Gallis*, inde *Comatis* dictis, Plin. Ammian. Marcel. & alij, de Persis Herod. de Britannis Cæsar, de Germanis Cornel. Tacitus, & de Nazaræis Numerorum 6. *vers.* 5. & latissimè Mendoça *in lib. 1. Reg. cap. 1. num. 11. annot. 10. sect. 1. pag. 391. & seqq.* quorum, & aliorum testimonia congessit Anton. Hottom. *in Dialogo de barba, & coma*, Iunius *eod. tract. de coma*, Læl. Bisciola, qui alios allegat, *lib. 7. horar. subsec. c. 5.* & de Galliæ Regibus Pet. Greg. *lib. 3. de Repub. cap. 2.* & de ritu nutriendi tondendiuè capillos, multa eruditè cumulans, Clemens Alexand. & eius interpres Heruetus *lib. 3. Pædag. cap. 11.* D. Paulin. *epist. 4. ad Seuerum.* Sixtus Sinensis *lib. 5. Biblioth. annot. 244.* Gueuara *in c. 3. Habac.* Alphon. Mendoça *in quodlibet. quæst. 5. expos.* Pineda *in Iob cap. 1. num. 20.* Lipsius *in Tacitum cap. 14.* Tiraq. *in Alexan. lib. 5. cap. 18.* Rader. *in Martial. lib. 3. epig. 6.*
33 *& lib. 9. epig. 17.* Quibus fauet, † quod de capillorum dignitate, & ornamento, vltra Ouid. Petron. Apuleium, & alios scribit D. Ambr. *lib. 6. Hexamer.* inquiens, *Comam reuerendam esse in senibus, venerabilem in Sacerdotibus, decoram in adolescentibus, cõptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam arbor ingrata est: tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flauescit.* Et nouissimè, & latissimè plura eruditè congerens D. Anton. Cabrer. *in tractat. de metu lib. 2. cap. 48. per totum.*

Quam ob causam supremum Indiarum Con-
34 silium me cum aliis collegis ita censente, † iustè proximis hisce diebus quorũdã Religiosorum stylum damnauit, qui in insulis Philippinis Indos, Sinas, vel Iapones, quos ibi *Sangleies* vocant, ad fidem, & Religionem nostram admitti cupientes, non nisi priùs vsque ad cutem tonsos, baptismo donabant, eam huius facti excusationem prætexentes, quòd relictis capillis, facilè cum aliis infidelibus, qui eis valdè promissis vtuntur, miscebantur, & in gentilismum recidiuabant; quòd tonsi, propter verecundiam, aut infamiam, quæ inter eos ex rasione contrahitur, facere non audebant. Tantùm quippè sacramentum ex capillis (vt dicunt) sumi, vel pendere non debet, & exẽplum perniciosum visum fuit, vt quos Dei amor vel timor in fide semel recepta non continebat, ob solam abrasi capillamenti notam, retineri iudicarentur.

Quamvis non ignorem † in Iudæis recenter 35
conuersis, summi solere indicium, quòd in Iudaismo perseuerent, ex eo quòd pristinum nomen retineant, & ex aliis similibus signis, quæ doctè prosequitur Menoch. *de arbitrar. casu 547. num. 5.* quam sanè rationem addere possumus Concilio Limensi III. *act. 2. cap. 11. pag. 121.* † vbi 36
eandem retentionem nominis Gentilitatis in nostris Indis prohibet, his verbis: *Ne in Indorum baptismo, & matrimonio falli sæpè contingat, dum ignoti illud repetunt, omnino vetentur Gentilitatis, aut superstitionis suæ nominibus vti: sed omnibus Christianis assueta nomina in baptismo apponantur. Cognomina verò vt inuicem discernantur, masculi quidem paterna, fœminæ materna retineant.*

Neque his repugnat † locus D. Pauli 1. *Co-* 37
rint. 11. vbi videtur docere, natura inspecta, comæ nutritionem in viris ignominiosam esse, dum inquit: *Hæc ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier autem si comam nutriat, gloria est illi.* Quod idem testatur glos. per tex. ibi *in cap. prohib. 21. distinct. 23.* debet enim intelligi de natura, siue consuetudine Prouinciæ; quæ hanc inter viros, & fœminas circa comæ nutritionem differentiam seruauit, quæ communior inter omnes gentes fuisse reperitur. Aut vbi homines comam nutrientes, effœminati animi indicium gestabant, vt ibidem D. Chrysost. addit, hoc est, non solùm comam nutriebant, & protendebant, sed crispaturis, & calamistris vtentes, nimio luxu, & cultu fœminas exæquabant, aut excedebant.
Hoc enim † non modò apud Sanctos, & Chri- 38
stianos Patres, verùm & apud Ethnicos Scriptores lasciuosque Poëtas semper vitio, & probro datum fuit, vt patet ex Seneca *in epist. 115. & 126. & in quæst. nat. lib. 7. & de breuit. vitæ cap. 12.* Clemen. Alexan. *lib. 3. Pædag. cap. 3.* Cyprian. *in lib. de lapsis*, Tertul. *de cultu fœm. cap. 7.* Ouid. *lib. 1. de Arte amandi, & in epist. 4.* Phæd. Hippol.

Sint procul à nobis iuuenes vt fœmina compti,
Fine coli modico forma virilis amat.

Manil. *lib. 1. Astronom.* Martial. *lib. 2. epig. 36.* Horat. *lib. 1. carm. od. 15.*

Nequicquam Veneris præsidio ferox
Pectes cæsariem, gratáque fœminis
Imbelli cithara carmina diuides.

Quo loco Lambinus, & alij commentatores veluti per consequentiam deducunt, † molles 39
capillos esse luxuriæ nutrimentum, & infandæ Veneris pabulum. Et idem sensit Synesius in Encomio caluicij, relatus à Rhod. *dict. lib. 8. cap. 29.* dum inquit: *Nemo comatus, qui idem non sit Cinædus.*

Talia lasciuè faciant, concede, puellæ,
Aut si quis male vir, quærit habere virum.

Contra quam mollitiem est illud Scripturæ
† *Leuitici* 19. *Non attondebitis in rotundum* 40
caput vestrum, hoc est, vt Septuaginta interpretes vertunt: *Non cincinnabitis caput vestrum.*

Eáque propter, meritò † aduersus morem, 41
siue potius corruptelam; his vltimis (heu!) temporibus (nescio quo malo sidere) apud nos introductam, comam nutriendi, torquendi, ac crispandi,

pandi; vultúsque fucandi, doctè, & grauiter insurgit, pluribus Senecæ, & aliorum antiquorum locis adductis, Pet. Ferd. Nauarrete *in conseruat. Monarchiar. discurs.* 14. Illustr. Dom. D. Roder. Acuña Archiep. Bracharensis, *in suis commentariis*, siue *notis ad* 1. *par. Decret. super d. cap prohibere*, *num.* 4. & 5. *pag.* 173. & 174. Et eis non relatis nouissimè, & acerrimè insignis I. C. Alphons. Carrança in libello, nunc cùm hæc prælo mandamus, vulgari lingua, sed non vulgari eruditione in vulgus sparso, cui titulum fecit, *Contra los malos trages y adornos*, *part.* 2. *per totam*, & Reuerend. Episcop. Chilensis D. Fr. Gaspar Villarroel *in Concion. Quadragesim.* 3. *part. pag.* 150. & *seqq.* & melius *in Commentariis sup. lib. Iud. cap.* 10. *pag.* 392. §. 8. vbi quantum dedecet militem comptum cincinnatumque esse, & *cap.* 14. *pag.* 577. *num.* 11. vbi quod contrà cincinnatos crispatósque cuncti armantur Doctores. Sed nemò melius, eos qui talia faciunt, reprehendit, & sugillat, quamvis se patriæ consuetudine tueantur, quàm D. Ambros. *cap.* 22. *Deuteron. epist. ad Irenaum*, vbi sic habet.

42 † *Quàm deforme autem virum facere opera muliebria! Ergo pariant, ergo parturiant, qui crispant comam, vt fœmina, & tamen illa velantur, isti bellantur. Verùm habeant excusationem, qui patrios vsus sequuntur, sed tamen barbaros, vt Persæ, vt Gothi, vt Armenij: Maior quidem est natura, quam patria.* Quem locum quidam nostri tempo-

43 ris Vates non inuenustè † egregio hoc epigrammate adumbrasse videtur.

Si vir, vbi virtus? nemo sine viribus est vir.
Si vir, vbi virtus mascula digna viro?
Non vir, sed virus populi, exitiumque iuuentæ
Cur te fœmineum non pudet esse marem?
Cur calamistrator discis crispare capillos?
Viribus indocilis, bellica ad arma rudis.
Pone ensem iam, sume colum, trahe pollice fusum,
Virtus non sexus, efficit esse virum.

44 Extatque in eiusdem vitij detestationem † notabile factum Godefridi Ambianensis Episcopi, quod referunt Surius, & Molanus VIII. Nouemb. & nouissimè fr. Laurent. Landmeter *de vetere Clerico lib.* 1. *par.* 1. *cap.* 6. Quatenus in celebri quadam solemnitate festi Natalis Christi, illorum omnium oblationes, & dona reiecit, qui instar muliercularum intonsa, & crispata erant coma, *Quo facto* (inquiunt) *permoti, & cognita Antistitis auctoritate, certatim gladiis, & cultris, sibi capillum abscindebant. Miseros se existimantes, si ob comam, tanti viri benedictione priuarentur.* Et in Actis S. Sebastiani, de Torquato,

45 mentiente se Christianum, dixit † Tiburtius ad iudicem Fabianum: *Credisne, vir Illustriss. hunc Christianum, qui in corporis sui lenocinio moliendo, capitis fimbrias admittit? Qui tonsorem diligit? qui scapulis molliter gestit? numquam tales pestes Christus dignatus est habere seruos suos?*

Sed vt ad institutum redeamus, quemadmodum in hac re, & similibus, Indis Indorumque moribus aliquantisper ignoscendum, & deferendum est, ita in aliis omnino turpibus, & absurdis, nullo pacto (vt diximus) conniuere debemus, sed omni studio curare, vt ex eorum

46 vsu, & animis excidant. Quales sunt † incestæ cum matribus, filiabus, ac sororibus coniunctiones, quas plurima etiam irrationabilia amouent animalia, vt inquit tex. *in auth. de incest. & nefar. nupt.* § 5. *collat.* 2. sic enim legendum est, non *admonent*, vt ibidem rectè Contius aduertit, & late prosequitur Tiraq. *in l.* 7. *connub glos.* 1. *par.* 7. *n.* 47. & *seqq.*

Sodomiæ, † & Antropophagiæ vitium, hoc 47 est humanarum carnium esus cruentæ ac inhumanæ hominum immolationes, & sacrificia, & alia, quæ continentur in summario, cuius memini *sup. hoc cap. num.* 8. & *in Concil. Limensi secundo act.* 6. *pag.* 69. *cum seqq.* & Ego congessi *in* 1. *tom. lib.* 2. *cap.* 12. *per totum*, multa aduersus eorum grauitatem, & fœditatem commentus. Quibus nunc addo Rittershusium *ad Nouel. part.* 12. *nouel.* 77. & 141. *pag.* 687. vbi plura adducit in detestationem sodomiæ, & nefarij cuiusdam Episcopi Itali, qui de eius laudibus librum scripsit, clariss. & eruditiss. D. Ioseph. Velam, Granatensem Senatorem meritissimum, *in relect. cap. vlt. de offic. ordin.* 1. *part. num.* 94. *fol.* 44. *cum seqq.* vbi Me etiam allegat, siue alligat potius, dum immeritum laudat, & D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 13. *cap.* 2. *num.* 23. & *seqq.* vbi probat, quòd sodomia, & bestialis actus contra naturam, hæresim sapiunt, & sic in multis prouinciis Inquisitores de eis cognoscere solent. Et de Antropophagia plura etiam nouissimè videre poteris apud Ioan. Filesacum *lib.* 1. *select. cap.* 8. vbi dilucidè explicat illam difficilem quæstionem, in qua quidam scioli, qui carneis oculis diuina cernere volunt, vix exitum inueniunt, † de resurrectione corporum humanorum, ab 48 aliis hominibus deuoratorum, & qualiter ea in sua integra substantia resurgere possint, cum ratione cibi, in aliorum etiam hominum substantiam conuersa sint, qui æquè integri resurrecturi sunt.

Inter dicta porro crimina caput effert † idolo- 49 latria, quæ (vt etiam dixi *dict. cap.* 12. *ex num.* 108.) scelus est Deo valdè infensum, impietas extrema, & iniquitas maxima, ad cuius flagitium obstupescunt cœli, & portæ eius desolantur, & vt inquit Tertul. *in lib. de idololatr. c.* 1. *Principale crimen est generis humani, summus sæculi reatus, tota causa iudicij*: quibus alia addit Lud. Ballest. *in Onomatograph. verb. Idolum*, Fr. Thom. à Iesu *de procur. omn. gen. salute*, 2. *par. lib.* 11. *pag.* 821. Mendoça *in* 5. *tom. lib. Reg. pag.* 153. & 833. & nouiss. D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 9. *cap.* 3. *per tot.* & Dom. Episcop. Chilens. Villaroel *in lib. Ind. cap.* 3. *pag.* 86. Quamobrem gubernator qui eidem Deo placere cupit, in ea extirpanda omnem curam impendere debet, † ita vt nisi hanc impleuerit existimare 50 possit, nihil se in reliquis præstitisse, vt colligitur *ex lib.* 4. *Reg. c.* 14. Vbi † Rex Amasias 51 laudatur, quòd rectum coram Domino fecerit, statim tamen hoc totum deturpasse subiicitur, ob id, *Quòd excelsa non abstulit, adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis.* Vbi noster Abulensis meritò inquit, Regum, ac Gubernatorum famam, & præclara quæuis facinora denigrare, huius execrandi vitij minus curatam extirpationem, & vltionem.

Ideò autem † *Excelsa* pro idolis, vel idolola- 52 tria, sacer Textus vsurpat, quoniam frequenter idololatrantes cacumina montium, & alias solitudines ad hoc faciendum quærebant, vt vltra alios aduertit Procopius ibidem, vbi lucos dæmonum Excelsa interpretatur, nimirum quia non minus, quàm lucos, montes ad hæc scelera frequentabant.

quentabant. Vnde Tertul. *lib. de pudicitia*, moechiam, seu fornicationem ita differentem inducit: *Sciunt luci mei, & mei montes, & viuæ aquæ, ipsaque in vrbibus templa, quantum euertendæ pudicitiæ procuremus*, & alia tradens Villalpandus in *Ezech. cap. 20. vers. 29.* ibi: *Quid est Excelsum?* Ioann. Mariana *in scholiis sup. Scriptur. ad eundem locum Reg.* ibi: *Altare idolorum vocabatur Excelsum, quia in callibus erigebatur*, Martinus Delrius *in Adagiis sacris, 1. tomo, pag. 531.* & nouissimè Ioan. Filesac. 2. *select. cap. de caremoniis*, §. 7. *pag.* 171. *& seqq.* vbi de lucis & montibus plura eruditè congessit. Quo fortè sensu D. Hieronym. *in epist. 7. ad Lætam sub initium*, cùm ageret de ingenti Christianæ Religionis per totum orbem progressu, idola solùm in montibus, & sola relicta fuisse, his verbis lætabundus ostendit; *Solitudinem patitur, & in vrbe Gentilitas Dij quondam nationum cum bubonibus, & noctuis in solis culminibus remanserunt, &c.*

53 Quod sanè † in nostris hodie Indis in multis partibus durat, vbi Euangelium annuntiatum non est. Imò (quod magis dolendum est) etiam vbi iam annunciatum, sed ministrorum socordia minus solidè animis conuersorum infixum, & insinuatum, vel obliterari permissum. De quo passim pij, & graues viri queruntur, inter quos Acosta *lib. 1. cap. 14. & in aliis seqq. & lib. 5. cap. 9. 10. & 11.* vbi de idololatria istorum barbarorum satis prudenter scribit, & de remediis contra eam, & euertendis idolorum signis, & templis, Thom. à Iesu *vbi sup.* Conc. Limense 2. *act. 2. cap. 97. cum multis seqq.* vbi refert varias Indorum superstitiones, & idolatrandi formas, & docet, qualiter extirpandæ, & idola dissipanda sint, & Concil. Limense 3. *act. 2. cap. 42. pag. 145.*
54 vbi seriò iubet, † vt ministri diaboli, hoc est veruli quidam, & decrepiti Indi, qui sunt dæmonum flamines, & arioli, ac magi scelestissimi, & Indos iam conuersos peruertere solent, & ad antiquam idololatriam reuocare, à cæterorum consortio separentur, Torquemada *in Monarch. Indiana lib. 15. c. 23.* vbi plura de idololatriis secretis Indorum, & qualiter ab eis eradicari possint: & P. Paulus Ioseph. ab Atriaga è Societate Iesu (de cuius vita, & obitu aliqua dixi *d. 1. tom. lib. 1. cap. 7. num. 56.*) in libello, quem de extirpatione idololatriæ Peruanorum Indorum scripsit, & Regio Indiarum Concilio dicauit, &
55 nouissimè † Religiosus Pater, & verbi Dei, tum apud Hispanos, tum apud eosdem Indos ardens, & egregius Concionator Fr. Bernard. de Cardenas in alio eiusdem argumenti libello, vbi refert se ex mandato, seu commissione Prouincialis Concilij Argentini, tunc temporis congregati, ad visitandas, & in Fide confirmandas aliquas Indorum prouincias missum fuisse, multáque idolorum millia in montibus reperisse, & infandas alias superstitiones, & dæmonis suggestiones, cùm & ipsos montes, plurimas arbores, & lapides, & valissima, & spatiosissima sæpè animalia pro idolis colerent, eisque litare, & sacrificare solerent, & ad hoc liberiùs, & sine Parochorum metu faciendum, in solitudines, antraque,
56 & speluncas secedere. Quod exigit, † vt tanto malo opportunis decretis, & remediis à Piissimo Rege nostro, & supremo eius Indiarum Consilio obuiam eatur, vt in simili iampridem docuit Concil. Africanum sub Bonifacio I. *Canone* 25. † sic inquiens: *Instant etiam aliæ necessitates* 57
à Religiosis Imperatoribus postulandæ, vt reliquias idolorum per omnem Africam iubeant penitus amputari: nam plerisque in locis maritimis, atque possessionibus diuersis, adhuc erroris istius iniquitas viget: vt præcipiant & ipsa deleri, & templa eorum, quæ in agris, vel in locis abditis constituta nullo ornamento sunt, iubeantur omnino destrui. Quod † statim Imperatores iussisse 58
cognoscimus, *ex l. 15. 16. 17. 18. de Paganis, in Cod. Theodos. & l. 3. & 4.* & alibi sæpè eodem tit. in Cod. Iustin.

Ignauia † quoque, & desidia Indorum, quæ 59
illis ferè omnibus naturalis esse videtur, vt inquit Acosta *d. lib. 3. cap. 9. in princ. & cap. 19. in fine.* & nos latè *d. tom. lib. 2. cap. 7. n. 27. & seqq. & cap. 12. ex num. 23. & suprà hoc lib. 1. cap. 4. ex num. 102.* prudenter à gubernatoribus corrigi debet, vt discant sibi, & necessariis Reipublicæ ministeriis cõsulere, & operari, & otium fugere, quod plurima vitia hominum pectoribus ingerit, vt multis etiam probaui *dict. cap. 4. ex num. 126.* Sed hoc tamen sub ea cautione, ne Hispani totum pondus eis relinquere velint, & sub aliis, de quibus latè etiam in superioribus egimus.

Nuditas † etiam totius corporis, vel superioris eius partis, quæ apud plures Indorum nationes communis est, omni item studio illis dissuadenda, & prohibenda est. Nam iuxta doctrinam D. Thom. 2. 2. *q. 33. artic. 2. & q. 71. art. 2. & in 3. p. q. 82. artic. 10.* Licèt † nuditas non sit intrinsecè mala, adhuc tamen negari non potest, vehementer repugnare naturali pudori, ac honestati, quæ Reipublicæ maximè necessaria est, *l. 1. C. de Maiuma, lib. 10.* cum ibi notatis: & vitiosam, ac damnosam esse, vel ob id, quòd ad vitia, & peccata homines allicit, vt docet idem D. Thom. *in 2. 2. q. 77. art. 4. & q. 145. art. 2. & q. 168. art. 1. ad 3.* & in aliis locis relatis à Zurita *in quæstion. Ind. q. 16.* vbi resoluit, esse de genere earum rerũ, quæ in malum sonant, & hoc efficere, vt nulla Respublica iustè hanc totalem nuditatem permittere possit. Et idem tradit Gasp. Sanch. *sup. Isai. cap. 20. n. 8.* disputans illam quæstionem: *An Isaias nudus ambulauerit?* Alfons. à Castro *aduersus hæreses, verb. Nuditas*: † vbi 62
refert, & damnat opinionem aliquorum hæreticorum, qui totalem nuditatem probabant, & laudabant; latissimè Tiraq. plura de nuditate congerens, *in l. 4. connubiali, num. 12. cum multis seqq.* Bobadilla, alios referens, *in Politica lib. 4. cap. 10. fol. 91.* Annæus Robertus *lib. 4. rerum iudicat. cap. 10.* Basil. Pontius omnino videndus *in tractatu de matrim. lib. 7. cap. 63.* vbi plurima ab Annæo Roberto, eo non relato, transcripsit, Simon Maiol. *in dieb. Canicul. 2. tom. colloq. 1. de cultu, & oration. Deor.* & noster eruditiss. D. Fran. Amaia *lib. 3. obseruat. cap. 5.* qui hac ratione post plures alios † grauiter reprehendunt Flo- 63
rales, & Lupercales Romanorum ludos, seu festiuitates, quæ à nudis celebrabantur, de quibus Ego etiam aliqua dixi 1. *tom. lib. 2. cap. 14. num. 66.* & latiùs cæteris hanc nuditatis materiam prosequutus Mersennius *super Genesim, pag. 1238. & seqq. & 1338.*

Et ob eandem causam D. Clem. Alexandrin. *lib. 2. Stromat. cap. 12. pag. 445.* † multum Poly- 64
xenam com tragicis laudat, quæ & si interficeretur, moriendo tamen, magnam adhibuit diligentiam, ne qua sui corporis pars nuda conspici

spici posset, quod pulchrè expressit Ouid. 13. *Metamorph.* sic inquiens:

Tum quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus seruare pudoris.

65 Et D. Bonauentura † *in vita Sancti Francisci ca.* 2. necesse habuit, diuinæ inspirationis afflatu, eius nuditatem excusare: *Insuper (inquit) ex admirando feruore, & spiritu ebrius, resectis etiam femoralibus, totus coram hominibus denudatur.*

66 Quibus † non repugnat Americi Vespucij traditio, quatenus in prima suarum nauigationum scribit, hanc nuditatem inter Indos nullius vitij, vel luxuriæ, tam in masculis, quàm in fœminis incentiuum præstare; non magis, quàm inter nos oris, vel manuum inspectio, quas detectas gestamus. Nam vt concederemus hoc verum, & certum esse, quod nullo modo Vespucius probabit, adhuc tamen eiusmodi nuditas, maximè in obscœnis illis partibus, prohibenda esset, vel
67 ideò, † quòd primi nostri Parentes hoc documentum nobis exemplo suo reliquerunt; cuius occasione D. Augustinus relatus à Maiolo *vbi suprà,* ita ratiocinatur: *Si nihil in libidine illa inesset pudendum, non texissent sua genitalia primi homines post peccatum. Nam genitalia potiùs quàm ora, per quæ comederant, texerunt, & occultarunt. Atque ea ipsa non manu, sed ficu, ne ea vel ipsi attingerent: Tanta nimirum turpitudo in iis post peccatum inhæsit.*

68 Quod fortè significare etiam voluit † Apost. 1. *Corint.* 12. dum de earundem partium integumento, vel honestamento loquens, sic inquit; *Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus, & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.*

Illud porrò absque vlla hæsitatione summope-
69 rè curare debemus, † vt Indi à detestabili ebrietatis vitio quantum fieri possit, abstineant. Est enim illis omnibus veluti connatum, ac familiare, & ingentium malorum causa, ita vt plures vino, *Chicha, Pulque,* & aliis variarum radicum poculis, quibus compotati, & inebriari solent, absumpti dicantur, quàm morbis, & laboribus, aliisque quas patiuntur, calamitatibus. De quo ita grauiter, & eleganter tribus integris capitibus agit Ioseph. Acosta *d. lib. 3. de proc. Ind. salut. cap. 20. 21. & 22.* vt superfluum videri possit, velle in eo amplius immorari. Præsertim cùm certa sit ac constans eiusdem, & aliorum plurimo-
70 rum † sententia, frustra Indos Christianam Religionem doceri, quamdiu pestifera hæc consuetudo inertri nostrorum dissimulatione retinetur.
71 Est † enim ebrietas dæmon voluntarius, malitiæ mater, & virtutis inimica, vt docet D. Basil. homil. in ebriet. & luxum, & secundùm D. Ambros. *de Elia, & ieiun. cap. 12.* est mater perfidiæ, & idolo-
72 latriæ, iuxta illud † *Exod. 32. Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere,* hoc est ad idololatrandum, vt omnes DD. exponunt, sequuti D. Paul. 1. *Corint.* 10.

Quod in nostris Indis certissimum esse, quotidianis experimentis confirmatur, & satis ostendit
73 † Concil. Prouinciale Limense secundum, *Can.* 109. *pag.* 67. vbi appellat eiusmodi compotationes idololatriæ fomenta, iubetque vt summa cura tollatur, ac penitus ab spiritualibus & temporalibus Indorum gubernatoribus exterminentur, protestans, *Que no aurá firmeza en la Fè de Iesu Christo en esta tierra, entretanto que los Indios no fueren refrenados de este vicio de borracheras.* Idemque non minus strictò iubent, & cauent † plures sche- 74
dulæ Regiæ, quæ extant 4. 10. *pag.* 347. *& seqq.* vbi referuntur aliquæ potiones nimis potentes, & valdè damnosæ; quibus Indi inebriari solent
† *Chicha*, nempè Sora, Pulque, & aliæ, quas 75
ex variis frugibus radicibusuè conficiunt. De quibus etiam, & de aliis ad Indorum ebrietatem spectantibus melius cæteris meminit Acosta *d. c. 20. & 21. & in hist. natur. & morali Ind. lib. 4. c. 16.* Hieron. Benzo. *lib. hist. Ind.* relatus *in 4. par. America pag.* 117. Anton. de Herrera *in hist. gener. Ind. decad. 1. lib. 5. cap. 12 pag. 181. & decad. 3. lib. 3. c. 10. & lib. 4. c. 11. pag.* 163. vbi agit de ebrietate Cumanensium, *Y que beban vinos de palmas, y erua, grano, y fruta,* & *decad. 4. lib. 6. c. 4. pag.* 154. vbi de prohibitione cuiusdam radicis quam Indi Nouæ Hispaniæ suis potionibus miscebant, vt sic fortiùs inebriarentur, & ebrij idolis sacrificarent, & *decad. 7. lib. 9. c. 7. pag.* 251. vbi *de la Chicha*, & qualiter ea Indi inebriari solerent. Garcilass. Inca *de Incar. hist. lib. 8. cap. 9* Fr. Ioan. Bapt. *in aduertent. confess. Ind. verb. Pulque,* Fr. Ioan. à Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 14. c. 10. & seqq.* Ioan. Matienz. *in Rubr. tit. 1. lib. 5. Recop. n.* 208. vbi de ebrietate Indorum, & † an valeat 76
matrimonium ab eis in ebrietate contractum, D. Carrasc. *ad eand. Recop. c. 2 n. 26. pag.* 18. vbi agit de compotationibus Indorum Peruanorum in diebus feriatis, *de la Chicha que hazen de maiz;* & inquit, quòd in eis non vnus dies, sed plures solet detineri, non sine periculo idololatriæ, quod est dolendum, & alios referens, pleniusque, & distinctiùs cæteris, quos viderim de his potionibus agens, diligens noster, & rerum Indicarum valdè peritus Ant. de Leon *in nouissimo tract.* cui titulum fecit, *Questiones del Chocolate, par. 2 fol. 56. cum seqq.* vbi *de la Chicha y Sora,* & *fol.* 28. *& seqq.* vbi *del Pulque,* & D. Fr. Gasp. Villaroel Episcop. Chilens. *in Comment. sup. lib. Iudic. cap. 13 pag.* 469. Vbi huius nostræ scriptionis cum laudibus meminit, quas Ego iustiùs in doctos ipsius Commentarios effundere possum.

Et quidem iure optimo dictæ prohibitiones nituntur, cùm ex his poculis, non tam potus vitæ necessarius, quàm ebrietas quæri videatur, & eadem vitæ corporis, & animi valdè contraria, innumeris aliis vitiis, ac damnis obnoxia. De
quibus † vltra D. Basil. & Acostam *vbi sup.* & 77
D. August. *tract. 17. de ebrietate, & sobrietate,* qui omninò videndi sunt, plura inter alios commemorat Plin. *lib. 14. cap. 22.* Clemens Alex. *d. lib. 2. Pædagog. cap. 2.* vbi Heruetus *ex pag.* 187. *ad* 191. Cæl. Rhodig. *lib. 28. antiq. lect. cap. 30. 31. & seqq.* & innumeri alij relati à Tiraq. *de pœn. temp. causa 6. per tot.* Andr. Canonherr. *in Aphorism. politicis 1. tom. pag. 197. & 785.* vbi de incommodis quæ ebrietas Reipub. affert: & *in tract. de vino, & vini virtutibus ferè per totum,* Bobadilla *in Polit. lib. 1. cap. 3.* Hering. *in tract. de fideiussorib. c. 7. n. 1 21. cum multis* Petr. Herodius *lib. 10. rer. iudic. tit. 6. cap. 11. fol.* 408. Petr. Mexia *in silua var. lect. 3. par. cap. 16.* Hubertus à Soulendle *in Alphab. curiositat 1. par. lib. 5. per tot.* & P. Mendoça, omnino legendus, *in lib. 1. Reg. cap 1. num. 15. & annot. 11. pag. 132. cum multis seqq.* vbi inter alia probat, quòd ebrij sunt brutis, & diabolo deteriores, & filij Belial,

Belial, & fine iugo, & apoftatæ, & quòd ebrietas eft peftilentia, infanabile venenum, cunctis vitiis turpior, libidinis, & fomnolentiæ comes, cædium mater, & rationis naufragium. Et *c.* 2. *n.*17. *pag.*756. vbi, quòd ex ebrietate nafcitur perfidia, & idololatria, relato loco D. Ambrof.
78 *lib. de Elia, cap.*12. quem *fupr.* citaui; & † infigni exemplo Tertul. *lib. aduerfus Pfychicbos, cap.*12. de quodam Priftino, qui cùm ad martyrium efferretur, ad prima eius tentamenta, eò quòd vinolentus effet, à fide defciuit, & concludit Tertull. *Proh quales nutris intemperantia fidei defertores!* Cui fimile aliud Vennochi Britti Presbyteri, narrat Greg. Turonenf. *lib.*8. *hift. Franc. cap.*34. & ex eo Dom. Epifcop. Chilenf. *d. cap.*13. *pag.*484. vbi alia notanda contra ebrietatem adducit, & *cap.*3. *pag.*86. vbi quàm facilè in idololatriam prolabetur, qui mentis compos non eft.

79 Quæ tamen ita accipienda funt, † vt comportationes publicæ facrilegæ, & Indis damnofæ tollantur, vt prudenter aduertit Acofta *d. lib.*3 *cap.*22. *pag.*371. *& feqq.* non verò vt excandefcamus, & nimis rigidè, cum vno, aut altero ex illis agamus, fi fortè domi fuæ, & intra priuatos (quod aiunt) parietes temulentum effe
80 contigerit. Naturali † quippe vitio parcendum eft, *l. fluminum, § vitio, D. de dam. infecto*, vbi Bartol. Bald & Alexand. *auth. de non eligendo fecundo nubentes, §. fi autem, collat.* 1. Gloff. *in l.*2. *§. fi non propter, D. fi quis cautio*n. Velafcus *de priuilegiis pauper.* 1. *p. quæft.*17. *num.*29. *&* 41. & cùm fuerint olim, & fint hodie plurimæ gentes ex his, quas prudentiores, & politiores reputamus, quæ eodem temulentiæ vitio lætantur, vt recolunt multi ex Auctoribus fuprà citatis,
81 † commuendum eft barbaris, & à patria fuperftitione recentibus, fi antiquæ confuetudini parum obfiftant, neque ftatim in Curios aut Catones euadant, prout in fimili idem antiquis etiam, & robuftis Chriftianis cõdonabat D. Auguft. *epift.*6; *ad Aurelium*, & tradẽs alia Canonher. *in Aphorifm. Polit. tom.* 2. *pag.*116. vbi quòd Magiftratus leuicula populi peccata debet diffimulare: & in noftris terminis d. Concil. Limenfe II. *can.*110. *pag.*68. dum ordinat: *Que los combites y borracheras que fuelen hazer los Curacas en las placas los dias de Fiefta, tengan la moderacion que conuiene; pero no fe les quiten, ni el recarfe con algunos juegos honeftos defpues de medio dia.*

82 Multóque magis † in Hifpanos quofdam, & præcipuè in ipfos Prætores, & Parochos Indorum excandefcendum eft, qui turpis infamifque quæftus caufa, non folùm Indos vinum, imò & muftum feruens, & peftilens, furiofamque illam *Soram* lege prohibitã bibere finunt, verùm ipfi vendunt, & multoties inuitos accipere, & bibere cogunt, & apud fe compotandi commoditatem offerunt, fic temulentiam, quam vetare, & punire debuerant, propinantes, & gladium infanis porrigentes. Quod licèt plurimis Regiis fchedulis grauiter reprehenfum, & feuerè puniri iuffum fuerit, parum tamen (vt ille dixit) leges fine moribus proficiunt vanæ.
83 Et vt concludit Acofta *vbi fuprà*, quæ † fpes vltrà reftat infelicium horum falutis, quando ab iis venena porriguntur, à quibus antidotum expectandum? De quo exceffu dolet etiam, & queritur Fr. Bernard. de Cardenas *in fuo memor.* §.15. & Nos latius agemus, vbi de Indorum Prætoribus fermonem inftituerimus.

His tandem † (vt alia omittam) adiicio, ab 84
eorundem Indorum animis, ac moribus auferendam quoque effe antiquam illam confuetudinem, quam aliqui eorum (præcipuè nobiles) habebant, cremãdi nempè vel fepeliendi vxores, & famulos adhuc viuentes cum viris, aut dominis vita functis, de quo agit notabilis fched. 18. Iun. 1551. *tom.*4. *pag.*351. & plures Auctores, quos adduxi 1. *tom. lib.*2. *cap.*12. *n.*60. *&* 61. & vltra eos Iul. Laborius *var. lucubr. tit.*2. *cap.*4. *de prifco, & recenti funerandi more, num.*25. *& feqq.* vbi fimiles aliarum nationum mores recenfet, & Ioan. Boter. *in fua Primauera cantu* 2. *ftanza* 91. vbi eos prauos appellat, fic carens:

La ve le Donne han la coftume praua
Di feguir y mariti trapaffati.
Di feguir dico per le fiamme ardenti
Il lor conforti che la morte he fpenti.

CAPVT XXV.

An fit, fueritvè conueniens, Indos ad difcendum, & loquendum Hifpanum fermonem compellere, & vt noftris veftibus, confortiis, ac moribus affuefiant.

SVMMARIVM.

1 *Linguarum diuifio, quando, qualis, & quare?*
2 *Linguarum prima diuifio, poftea in plurimas alias extenfa eft.*
3 *Colchorum in vrbe tercentum nationes conuenerunt, totidem diuerfas linguas habentes.*
4 *Indi Occidentales & Orientales innumeris linguarum differentiis vtuntur.*
5 *Lingua eadem in prouinciis non multum diftantibus valdè variari folet, & quare?*
6 *Linguarum varietas, & differentia parit, & peperit plures difficultates in conuerfione, & reductione Noui-Orbis.*
7 *Surdi fumus in linguis, quas non intelligimus.*
8 *Paria funt non loqui, vel taliter, quòd non intelligatur.*
9 *Linguarum donum non eft ita frequens hodie, vt olim tempore Apoftolorum.*
10 *Indos an oporteat, vel oportuerit ad Hifpanam linguam loquendam compellere, fæpè tractatum.*
11 *Concilium Limenfe Indos Indicè doceri iubet, & aliqua fchedula antiqua.*
12 *Indis linguam patriam tolli non poffe, fed Hifpanos fe ei accommodare debere, aliqui fentiunt.*
13 *Anacharfis dictum refertur, quòd omnes in aleina lingua balbutiant.*
14 *Lex fi feratur de tollendo Indis patrio eorum fermone, difficulter ad praxim reducetur.*
15 *Senes difficillimè alienam linguam perdifcunt, & adagium de hoc.*
16 *Sermone nobis noto vti debemus, ex Cicerone.*
17 *Iofephus Iudæus fatetur de fe, quòd non potuit affequi rectam pronuntiationem linguæ Græcæ.*
18 *Indos poffe, & debere compelli ad loquendum*

vestibus Hispanorum, & armis, & equis vti prohibiti sunt.

70 *Commercia Hispanorum cum Indis qualiter permittantur?*

71 *Habitatio inter Indos Hispanis prohibita est, maximè vagabundis, & hybridis, atque Æthiopibus, & quare?*

72 *Matrimonia inter Hispanos, & mulieres Indas, vel Indos, & Hispanas, olim prohibita, posteà permissa, & quare?*

1 LIcet Noë posteri † ob superbum Babylo-
nicæ turris ausum, in septuaginta duas lin-
guas, siue sermonis differentias, diuisi, aut ve-
rius puniti legantur, vt colligitur *ex Genes.ca-*
*pit.*11. vbi omnes Interpretes, & docet S.Epi-
phan. in princ. Panarij, Diu. Hieronym. *su-*
per capit. 26. *Matthæ.* Diu. Augustin. *libr.* 16.
*de Ciuitat. Dei, capit.*3. & 11. Diu.Prosp. *lib.* 1.
*de vocat. Gent. capit.*4. Arnob. *supr. Psalm.*104.
Clem. Alexand. *libr.* 1. *Stromat.* vbi ex Genti-
lium traditione septuaginta quinque linguas
fuisse probat, Pacian. *ad Simplic. epist.* 2. vbi
ait, fuisse centum & viginti, Baron. *in annal.*
Eccles. anno Christi 34. *num.* 241. Lorinus, &
alij *in Act. Apost. cap.*2. & Bernard. Aldrete *de*
*antiq. Hispan. libr.*1. *cap.* 32. & nouissimè *Al-*
2 *phabet. curiositatis*, 2.*part. pag.*138. Hoc † ta-
men, vt inquit Origen. *homil.* 11. *in Num.* de
linguis intelligi debet, quarum tunc temporis
Deus auctor fuit, & eius Angeli executores.
Etenim posteà, hominum propagine magis,
ac magis adaucta, & in varias, & longè dissi-
tas prouincias transmigrante, non solùm plu-
res, verùm innumeræ sermonum, atque idio-
matum differentiæ, & dialecti induci cœpe-
3 runt; ita † vt ex Timosthene referat Plin. *lib.*6.
cap. 5. in quadam Colchorum vrbe tercentum
nationes coadunatas fuisse, quæ totidem linguis
loquebantur.

4 Idque † in nostris Indis Occidentalibus, &
Orientalibus contingere quotidie experimur,
& ex Americi Vespucij relatione obseruat Ge-
5 nebrar. *in Chron. lib.*1. *pag.*14. † Addens; tum
in eis, tum alibi sæpè, eandem linguam, intra
centum leucarum discrimen, in hominum la-
biis, occulta quadam causa, tantam versuram
facere, vt vel propter accentum, vel ob mutatio-
nem aliquam litterarum, vel additionem, vel
detractionem, tam paruulo spatio non se mutuò
intelligant. Et idem obseruat Michaël Balboa
Cabello *in miscel. Australi Manuscrit. fol. mihi*
61. Garcilassus Inca *in suis comment.*1.*p.lib.*7.*c.*1.
& seqq. Ioseph. Acosta *in histor. natural. & morali*
*Indiar. libr.*6. *cap.*11. *& de procur. Ind. salut. lib.*1.
*capit.*2. *pag.* 134. vbi loquens de solo imperio
Peruano, ita inquit: *Ferunt, olim septuaginta*
duabus linguis confusum esse genus mortalium:
At hi (scilicet Peruani) septingentis, & eo am-
plius inter se discrepant, vt vix vallis habitetur
paulò latior, quæ non sua materna lingua gau-
deat, &c.

6 Quod † in causa nunc est (& olim initio de-
ductionis earum regionum multo magis fuit) vt
plurimæ difficultates, & quæ superari vix pos-
sint, in adeundis, conuertendis, & ad nostra
commercia redigendis, Barbaris sese offerant,
quas benè considerat idem Acosta *d.lib.*1. *de pro-*
*cur. Ind. salut. eod. cap.*2. *& cap.*9. *& lib.*4. *cap.*6. *&*
*seqq. & libr.*6. *cap.*13. Fr. Thom. à Iesu *de procur.*
omn. gent. salut. 2.*part. libr.*4.*pag.*198. & Frat.
Ioann. à Torquem. *in Monarch. Indian. libr.*15.
*cap.*15. Etenim surdi † sumus in illis linguis, 7
quas non intelligimus, vt dixit Cicero *libr* 5.
Tuscul. quæst. quem ex nostris refert Ant. Herin-
gius *in tract. de fideiuss. cap.*11. *num.*152. & † pa- 8
ria sunt non loqui, vel taliter loqui, quod non
intelligatur, vt latè probat, & prosequitur Lu-
pus *allegat.*57. *num.*15. & eum referens Tuschus
*litt. P. conclus.*85. Neque † donum linguarum, 9
quod olim Deus suis Apostolis communi-
cauit, facilè sperare debemus, licèt non ideò de
conuersione horum infidelium diffidere opor-
teat, quam Deus ipse variis modis, & vbi opus
est miraculis promouet, vt fusè dixi, & probaui
in 1. *tom. lib.*2. *cap.*5. *ex num.*7. *& cap.*17. *ex nu-*
mer. 23.

Vndè multoties in Regio Indiarum Senatu,
& apud alios doctos, & prudentes viros in
quæstionem vocatum est, vtrum † Indos, qui 10
iam in ditionem nostram deuenerunt, nostræ
omnino Hispanæ linguæ assuefacere oporteat,
& oportuerit, ita vt propriam omittant, & obli-
uiscantur; vel nos è contrario, illorum sermo-
nem discedere debeamus, & eosdem de fidei
rebus instruere, atque ita in commerciis, & re-
liquis negotiari.

Et sanè † Concilium Limense Tertium, 11
actione 2. *cap.* 6. Indos indicè orationes, siue
Cathechesim doceri iubet, neque ad aliam lin-
guam compelli, nisi aliqui ipsorum velint, Hi-
spanicum idioma, quo multi iam vtuntur, ad-
iungere. Quod antiquis etiam aliquibus sche-
dulis, & instructionibus continetur, quæ ex-
tant *in* 4. *tom. impress. ex pag.* 212. & probat, &
sequitur Acosta *vbi sup.* præcipuè *lib.*4. *capit.*8.
*pag.*414. & Garcilass. *d.cap.*3. qui sentiunt, † In- 12
dis linguam suam tolli non posse, & melius esse,
magisque consentaneum rationi, vt Hispani eo-
rum sermonem discant, cùm & ingenio præ-
stent, & intelligendi necessitate obstringantur.
Quam in rebus fidei recusare non debent, vt in-
quit idem Acosta *d.lib.*1. *cap.*9 *pag.*172 cùm vi-
deamus, ad gentes profundi sermonis, & ignotæ
linguæ homines penetrare lucri spe, nec deter-
reri barbarie immensa, sed vniuersa mercium
gratia lustrare, & linguæ earum balbutientes se
accommodare, vt aurum, argentum, ligna pre-
tiosa, mercésque exquisitas ad suos euehant,
quæstumque vndique augeant.

Pro quibus facit † dictum Anacharsis *epist.* 13
1. *ad Athenienses*, vbi postquàm probauit, hanc
esse omnium nationum conditionem, vt aliæ
in aliarum lingua balbutiant, infert, obinde
barbaris linguis ignoscendum, & subdit: *Cur*
barbaricas texturas in pretio habetis, vocem au-
tem barbaram non probatis? Nec non etiam † 14
quòd cùm lex rebus non verbis imponi debeat,
*l.*2. *C. comm. de legat* hoc est non solùm, quæ iusta,
honesta, & vtilia videntur disponere, verùm, quæ
possibilia sint, & in actu (vt dicunt) practico
exequibilia. *cap. erit autem*, 4. *dist.* & eleganter
Cicero, Catonem meritò hac de causa repre-
hendens, *in epist.* 1. *ad Atticum lib.*2. Non vide-
tur hoc consequi posse, si velimus innumerabi-
les Indorum gentes patrium sermonem in ipsa
patria obliuisci, & externo solùm vti, quem ra-
rò, ac valdè illibenter audiunt, iuxta illud Lu-
cretij *lib. de natura rerum.*

Cogere item plures vnus victosque domare

Non poterat, rerum, vt perdiscere nomina vellent,
Quid sit opus facto, faciles, neque enim paterentur;
Nec ratione vlla sibi ferrent amplius aures,
Vocis inauditæ sonitus obtundere frustra.

15 Maximè † si ad id senes adigamus, quibus nihil vsquam durius, aut difficilius iniungi potest, quàm linguam mutare, vt ex D. Hieronym. & aliis tradit Erasmus *in Adagio: Senis mutari linguam*, & insinuauit Cicero *libr. 1. officiorum,*
16 † vbi, *Sermone* (inquit) *eo vti debemus, qui notus est nobis*; & Ioseph. Iudæus *libr. 20. antiq.*
17 *Iudai. cap. vltim in fine*, vbi † de se fatetur, quòd etsi linguæ Græcæ non sine profectu operam dederit, exquisitam tamen eius pronuntiandi rationem assequi per patriam consuetudinem non licuit.

18 Sed his non obstantibus adhuc † Ego in contrariam sententiam magis inclino. Arbitrórque facile quidem, & conueniens ab initio fuisse, & hodie longè facilius, & conuenientius esse, vt in prouinciis Indorum, quæ ad Hispanum dominium, & gubernationem redactæ sunt, Hispanus quoque sermo illis præcipuè
19 iniungatur, & imperetur. Nam † quamvis concedamus Indos natu grandiores illum aut non assequi, aut parum feliciter imitari posse, in pueris tamen, & adolescentibus contrarium continget, quibus ad quidvis cereum ingenium, & hæc facultas, ad discendam quamlibet linguam, maximè à natura data est, vt aduertit idem Erasmus vbi suprà. Atque ita breui tempore non solùm nostrum sermonem, absque vllà difficultate recipient, verùm patriam ita relinquent, & obliuiscentur, vt ne illius quidem vlla vestigia remaneant, nec qualis anteà fue-
20 rit, odorentur, † vt in insula Hispaniola, & aliis ei adiacentibus, in paucis Indis, qui ibidem remanserunt, vsu compertum, citra aliquam Hispanorum curam, & diligentiam tradit Doctiss. Bernard. Aldrete *in tract. de orig. ling. Hispan. libr. 1. cap. 22.* vbi aliud exemplum in
21 nobis ipsis Hispanis adducit, † qui vbi à Romanis subacti, propria eorum lingua donati fuimus, quæ inter nos vulgaris esse cœpit, prorsus memoria maternæ linguæ, qua antea vtebamur, defecit. Nec quisquam est, qui certis testimoniis, quænam illa fuerit, ostendere possit, licèt in hoc vltra ipsum Aldret. valdè olim insudauerit Poza in peculiari libro, quem de hoc argumento conscripsit, Egregius Senator Diu. Gregor. Lopez Madera *in libro de Monte sancto Granatensi, capit. 18.* & D. Sebastianus Couarruuias *in thesauro linguæ Hispanæ, ver-*
22 *bo Latin.* Quinimo † & hæc ipsa Latina lingua, quam Hispani à Romanis accepimus, posteà etiam Maurorum inuasione penè relicta, & obliuioni mandata fuit, cùm Hispani inter Arabes habitantes, facilè illorum Arabicum idioma perdiscerent, vt ex testimonio Aluari probat idem Aldrete *vbi suprà.*

Et licet ex sacra Pagina alia non minus apta depromere. Primum, † ex Hebræo populo,
23 qui septuaginta tantùm annorum spatio in captiuitate Babylonis suam antiquam linguam amisit, & Chaldaicam, quæ Ægyptiorum erat, apprehendit, quam & posteà in propriam terram reuersus conseruauit, vt notat Sixtus Senensis *libr. 4. exposit. verb. Targum, & libr. 3. de translatione*, Pererius *libr. 2. in Daniel. cap. 2.* Posseuin. *lib. 1. Bibliothecæ, cap. 7.* Iosephus *lib. 20. antiq. Iudaicar. cap. vltim.* Iansenius *in Concordant. Euangel. cap. 61. & 143.* & latè noster Reinard. Aldrete *in dict. cap. 22. & lib. 2. cap. 7. & de antiquitate Hispan. lib. 1. cap. 19.* vbi alia optima loca, & exempla recenset.

Secundum † de sancto Patriarcha Ioseph 24
Genesis 24. & sequentibus, & Psalm. 80. qui inter alias ærumnas suas, non leuem illam expertus est, vt linguam, quam non nouerat, audiret, quam sibi adeò familiarem fecit, vt paterni sermonis quasi esset oblitus; cum fratribus Hebraicè per interpretem colloqueretur. Quod generaliter † Hebræis per varias nationes diui- 25
sis contigisse, optimè, & multum in nostris terminis notat Abulensis *c. 13. in Genesim, quæst. 374.* inquiens, quòd *paulisper recesserunt à lingua propria, & vsi sunt linguis earum regionum, in quibus manebant; ita vt per desuetudinem obliuiscerentur lingua propria, quia paruuli eorum, qui nascebantur, linguam ipsorum non addiscebant, sed illarum gentium inter quas erant.*

Quam sententiam expressè in nostrorum Indorum terminis probat Ioann. † Matienz. 26
in tractat. Manuscript. de moderat. Regni Perù, 1. part. c. 6. inquiens, faciliùs hanc nostræ linguæ receptionem ab Indis consequi posse, si vel soli eorum Reguli, quos *Caciques*, vel *Curacas*, appellamus, ea vti compellerentur, reliqui enim statim idem præstarent, quoniam illis supra modum obediunt, & adulantur, vt *in cap. seq. dicemus.*

Extantque † plurimæ, antiquiores, & nouio- 27
res schedulæ, quæ præcisam hanc sermonis nostri cù Indis communicationem agnoscentes, & supponentes, seriò Proregibus, & Gubernatoribus iubent, vt ad hoc scholas instituant, ibique Indos ab ineunte ætate Hispanæ linguæ assuefaciant, ita vt genuinam relinquant. Et ad hoc munus Religiosos Dominicanos, Augustinianos, & alios summis votis inuitant. Quæ schedulæ reperiuntur *in 4. tom. impress. pag. 339. & sequentib. Et in 1. tom. pag. 322.* extant duo capita instructionis, quæ Peruanis, & Mexicanis Proregibus dari formulariter solet, vbi eadem cura eisdem enixè committitur. Qua mediante non
raro, nec difficulter consecutum videmus, † vt 28
Indi non solùm nostra, verùm & Latina lingua eleganter loquantur, vt ad Paulum III. P. M. scripsit Fr. Ioan. Garcesius Tlaxcalensis Episcop. apud Fr. Augustin. Dauila *in histor. Mexicana Ordinis Prædicat. lib. 1. cap. 43.* his verb. *Nunc verò tanta est ingenij eorum felicitas, vt & Latinè, & Hispanè scribant, & loquantur nostris pueris elegantius &c.* Et tradit alia ad idem valde notanda Fr. Ioan. Torquemada *in Monarch. Indiana lib. 17. per totum.*

Sed nullibi sanè hoc melius exprimi, & decidi videtur, quàm in † Regia quadam sche- 29
dula dat. Toleti 3. Iulij anni 1596. & per Proregem Peruanum D. D. Ludouicum à Velasco impleri iussa per aliam dat. Ventosillæ 25. Iunij anni 1605. quæ addit, hoc tum ob alias, tum ea
præcipuè ratione conuenire, quòd compertum sit, etiam in meliori, & perfectiori lingua 30
Indorum hucusque repertorum, non satis rectè nec propriè fidei mysteria explicari posse, ob vocabulorum, & terminorum deficientiam,

plurésque

plurésque inde absonos, & absurdos errores
resultare. Quod vel ipse Acosta non diffitetur,
dicto libr. 4. de procurand. Indor. salute, capit 9.
& Zurita *in quæstion. Ind. quæst.* 36. vbi in du-
31 bium meritò vocat, an † mediocriter peritus in
lingua Indorum, possit illis tuta conscientia
prædicare, & Euangelizare; cùm in euidenti
periculo versetur falsa aliqua, & absona pro
veris, ob sermonis imperitiam, ac defectum
docendi? *& quæstione* 22. vbi quæstionem mo-
32 uet, † an Euangelizantis linguam infidelis In-
dicus suæ salutis cupidus addiscere debeat, si
se aliter Euangelium audire posse diffidat? Pla-
33 nè enim, † vt inquit Diuus Paulus 1. *ad Corin-
thios* 14. *Si nesciero virtutem vocis, ero ei cui lo-
quor Barbarus, & qui loquitur mihi Barbarus.*
34 Et † prædicationis munus requirit hominem
non solùm in rebus diuinis expertum, ac variis
disciplinis refertum, sed etiam in lingua eorum
non mediocriter eruditum, quos auertere à ma-
lo, & meliores fieri sua prædicatione conten-
35 dit, † vt patet exemplo Ieremiæ se excusantis à
prædicatione, quia loqui nesciebat, vt habetur
Ieremiæ 1. *& in cap. in scripturis; §. quies itaque*
8. *quæstione* 1. per quem etiam Prophetam *cap.* 5.
36 refertur, † Deum ad populi punitionem dixis-
se: *Adducam super vos gentem, cuius ignorabi-
tis linguam, neque intelligetis, quid loquatur.* Cui
conueniunt verba *Psalm.* 54. *Præcipita, Domine,
diuide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem,
& contradictionem in ciuitate*, & quæ tradit A-
pollonius Thianæus apud Philostrat. *lib.* 5. *c.* 13.
de magnis damnis, & difficultatibus, quæ oriun-
tur ex ignoratione linguarum, & necessitate lo-
quendi per interpretes.

Efficitúrque prædictu sententia ea conside-
37 ratione securior, † quòd non solùm ad dila-
tandum Christi nomen plurimum interest, vt
Nos, & Indi communem linguam habeamus, vt
in simili, de Agarenis loquens, aduertit Ludo-
uicus Viues *lib.* 3. *de traden. discipl.* Verùm & ad
hoc, vt iidem Indi maiori nobis cum familiari-
tate, ac fidelitate constringantur, quòd mirum
in modum linguæ vnius peritia, & conformi-
tas operatur, vt de eisdem Indis loquens, ex
relatione Patris Blasij Valera, optimè tradit
Garcilas. Inca *dicto libr.* 7. *cap.* 3. Genebrard. *in
chronolog. pag.* 34. vbi scriptum relinquit. *Ex
peccato accidit illa linguarum multiplicatio, ad
38 puniendam humanam temeritatem. Nam † vt
linguæ vnitas, & similitudo firmissimum est vin-
culum societatis humanæ, & Religionis: ita diuer-
sitas, certum parit animarum diuisionem, discor-
diam morum, ingeniorum, studiorum, volunta-
tum, &c.* Et ante eos Philo Iudæus *in lib.* 1. *de
39 confus. ling.* vbi † variarum linguarum cognitio-
nem vtilem esse, & loquelæ similitudinem ma-
gnam societatem, & beneuolentiam in homi-
num animis conciliare, his verbis scribit: *Ob im-
peritiam linguarum multi ab insidiatoribus ex im-
prouiso sunt oppressi; è diuerso scientia multos exe-
mit imminentibus periculis. Itaque prodest ma-
gis, quàm nocet linguæ communicatio, quod nunc
quoque per singulas regiones, præsertim indigena-
rum, nihil æquè incolumitati confert, ac lingua
omnium eadem. Tùm si quis plures linguas edis-
cat, mox probatur ab earum peritis, & pro ami-
co agnoscitur, non leue argumentum societatis
afferens loquelam familiarem, vnde mox accedit
securitas à periculis.* Hactenus Philo. Cuius lo-
cum multum notare debemus, eò † quòd Iu- 40
dæi hominis sit, apud quos parui fieri solebat
extranearum linguarum cognitio, vt colligi po-
test ex testimonio alterius Iudæi, nempè Iose-
phi, filij Matathiæ *lib.* 20. *antiquitatum Iudaica-
rum cap. vltim. ad finem*, qui de suis Iudæis lo-
quens, sic inquit. *Nostri homines non suspiciunt
eos, qui multas perdidicerunt linguas, quod stu-
dium profanum apud eos habetur, & seruis commu-
ne cum ingenuis: solos autem sapientes suo suffra-
gio pronuntiant, qui legis, & sacrarum litterarum
tantam assecuti sunt peritiam, vt eas etiam inter-
pretari valeant, &c.* Et huc etiam spectant † ver- 41
ba Plinij *lib.* 3. *cap.* 1. vbi docet, ex loquendi
varietate fieri, *vt externus alieno penè non sit
hominis vice*: & Diui Augustini *libr.* 19. *de Ci-
uitate Dei, cap.* 7. vbi inquit: *Linguarum diuer-
sitas hominem alienat ab homine; ita vt libentiùs
homo sit cum cane suo, quàm cum homine alieno,
&c.*

Neque erit cur alicui hæc nostri sermonis in
subiectis Indis iniunctio dura, aut insolens vi-
deri debeat, † cùm potius antiqua, & solem- 42
nis consuetudo omnium ferè nationum fuerit,
vt victores victis suum idioma, ac mores com-
municent, sentientes hoc ad iura victoriæ, at-
que superioritatis respicere, & in ipsis populis
recenter subactis maiorem (vt diximus) societa-
tem, & animorum conformitatem inducere.
Quod rectissimè docuit † Guido Fabricius *in* 43
præf. dictionar. Syro-Chald. his verbis. *Sic enim
natura comparatum est, vt is, penes quem est rerum
summa, ac maxima imperij orbis terrarum admi-
nistratio, cum legibus, & edictis suis, suam quoque
linguam populis sibi subditis tribuat: aut saltem
si continuò in omnibus prouinciis, quibus huiusmo-
di Princeps imperat, ipsius idioma tanquàm ver-
naculum in omnium ore versatur, sensim tamen
illuc irrepit, ac radices suas quàm latissimè dif-
fundit, &c.* Et idem sentiunt, & prosequun-
tur Franc. Vergara in append. ad suam artem
Græcam, Benedictus Arias Montan. in com-
mentar. ad Bibliam Hebræam, Cardinal. Bel-
larminus *tom.* 1. *libr.* 2. *de verb. Dei, cap.* 15. Car-
din. Baronius *tom.* 4. *ann.* 379. *num.* 72. Andreas
Resende, *antiquit. Lusitan. libr.* 3. Petrus Anto-
nius Beuter *libr.* 1. *historiæ Hispan. capit.* 3. Al-
phonsus Salmeron *tom.* 1. *prologo* 14. Bernardus
Aldrete *de antiquitate Hispan. libr.* 1. *capit.* 11.
& Magister Marquez *in Gubernatore Christiano
pag.* 215.

Et cùm pluribus exemplis confirmare pos-
sem, Romanorum tantùm contentus ero, qui
† licèt primitus in communicanda sua lingua 44
parci admodum, ac tardi fuisse legantur, vt
scribit Iustus Lipsius *de recta pronuntiatione
linguæ Latinæ, capit.* 3. & Franciscus Floridus
Sabinus *libr.* 2. *subcis. lect. capit.* 1. vbi inter alia
refert illud Liuij *decade* 4. *libr.* 10. *Anno ab
Vrbe condita* 574. *Cumanis petentibus permis-
sum, vt publicè Latinè loquerentur, & praconi-
bus Latinè vendendi ius esset.* Posteà † tamen 45
vniuersi ferè terrarum orbis domini facti, eun-
dem Romano sermone loqui, non solùm suase-
runt, sed coëgerunt, vt ostendit Plinius *lib.* 3.
c. 5. *& lib.* 1. *c.* 4. sic inquiens: *Omnium terrarum
alumna eadem, & parens* (scilicet Roma) *nu-
mine Deum electa, quæ cælum ipsum clarius face-
ret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret,
& tot populorum discordes, ferasque linguas ser-*

monis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterque vna cunctarum gentium in toto Orbe patria fieret. D. August. *dict. cap.* 7. his verbis: *At enim opera data est, vt imperiosa ciuitas non solum iugum verumetiam linguam suam domitis gentibus per pacem societatis imponeret, per quam non deesset, imò & abundaret etiam interpretum copia.* Vnde dicere potuit Plutarch. *de Plat quaest.* quòd suo tempore ferè omnes homines Romana lingua vtebantur: & Iust. Lips. *vbi sup. Iamque Romani honorem sui agi palam censebant, in honorem sua lingua.* Et Aurelius Prudentius *lib.* 2. *contra Symmachum,*
46 † Deum hoc ita praeordinasse, vt faciliùs Christi aduentus praedicaretur.

Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna, volens sociare Deus subiungier vni
Imperio quidquid tractabile moribus esset,
Concordique iugo retinacula mollia ferre,
Constituit.

De quo articulo Ego plura alia congessi *in* 1. *tom. lib.* 1. *cap.* 14. *ex num.* 28.

Sed nemo melius hanc Romanorum curam,
47 & eius intentionem expressit, † quàm Cornel. Tacitus *in vita Agricolae*, de Britannis loquens, & notanter concludens, hoc pacto subactos populos, magis sibi seruos, & subditos reddidisse, his verbis: *Sequens hyems saluberrimis consiliis absumpta: Namque vt homines dispersi, ac rudes, eòque bello faciles, quieti, & otio per voluptates assuescerent, hortari priuatim, adiuuare publicè, vt templa, fora, domus extruerent, laudando promptos, & castigando segnes, ita honoris aemulatio pro necessitate erat. Iam verò Principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studiis Gallorum anteferre, vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga, paullatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam, idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars seruitutis esset.* Quem † locum Scipio Amiratus *lib.*
48 20. *dissertat. polit. discurs.* 9. *pag.* 363. multum commendat, dicens, reapse humanissima haec officia fuisse, quia magis conducit, seruos, & mansuetos veréque homines tales subditos haberi, quàm liberos, & barbaros stolidéque feroces: licèt Bernard. Aldrete *dict. lib.* 1. *de antiq. Hispan cap.* 17. artificiosam status rationem fuisse dicat, ad subditos attrahendos, & emolliendos.

49 Et ad eandem curam respicit † tex. *in l. decreta* 48. *D. de re iudic.* vbi Romanorum Imperatorum iussu omnibus iudicibus necessitas imposita dicitur, vt etiam in prouinciis omnia decreta Latinè interponerent, quod etiam tradit Valer. Max. *lib.* 2. *cap.* 2. *exemp.* 2. eam rationem addens: *Vt Latinae vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur, & quia nulla non in re pallium togae subiici debere arbitrabantur.* Quousque translato ad Graecos Imperio, id ab Arcadio, & Ho-
50 norio immutatum fuit, ac permissum, vt † quemadmodum contractus, & testamenta propter vtilitatem publicam, & maiorem commerciorum facilitatem Graecè fieri posse, permissum erat, *l.* 1. *§. fin. D. de verb. l. fideicommissa* 11. *in princ. D. de leg.* 3. *l. hac consultissima, §. fin. C. de testam. l. fin. C. de testam. tut. l. blanditus* 12. *C. de fideiuss. l. Graecè, D. eod. l.* 8. *§.* 4. *D. de acceptilat. l. directas, C. de testament. manumiss. Nouella* 47. *de Tabellion.* Ita etiam decreta, & sententiae iudicum Graeco quoque idiomate concipi possent, *l. iudices* 12. *C. de sentent. & interloc. omnium iudic.* vt ad eius interpretationem, & conciliationem cum dict. l. decreta, reiectis Accursij, Bart. & aliorum erroribus, & aliis expositionibus Alciat. *in dict. l.* 1. *§. fin. D. de verbor. & lib.* 1. *praetermiss.* rectè adnimaduerterunt Iacob. de Puteo, Cuman. Duaren. & Hugo Donel. *in dict. l. decreta*, Cuiacius *lib.* 14. *obs. cap. vltimo*, Ioan. Bap. Plotus *de in litem iurando,* §. 51. *num.* 4. *&* 5. Petr. Faber. *lib.* 1. *semest. cap.* 23. *pag.* 156. Bernar. Vualterus *lib.* 1. *miscel. cap.* 11. *&* 18. Conan. *lib.* 6. *comment. cap.* 1. *num. fin.* Brisson. *de solution. lib.* 2. *pag.* 212. Reuard. *lib.* 4. *var. cap.* 2. Guido Pancirol. *in thesaur. var. lect. iur. lib.* 3. *cap.* 15. Anton. Pichard. *in §. in hac re, Inst. de fideiuss.* Albertic. Gentil. *de nuptiis lib.* 2. *cap.* 2. *in fine principij*, Ioan. Goeddaeus *in comment. de contrah. stipulat. cap.* 2. *concl.* 1. *num.* 13. *&* 30. *& cap.* 4. *num.* 26. Heringius *de fideiussor. cap.* 11. *ex num.* 130. Hermann. Kirchnerus *in tract. de legato lib.* 2. *cap.* 7. D. Madera *in lib. de Monte Sancto, Granat. cap.* 18. *fol.* 59. & Couarr. *in Thesaur. ling. Castellana, verbo Latin.* Et ad hoc respexit † Erasmus in praefat. ante paraphrasim Matth. 51
dum ait, *Paucis annis Romanorum Principum industria tantum effectum fuisse, vt Galli, Germani, Hispani, Afri, Aegyptij, Asiani, Cilices, Palaestini loquerentur Latinè, Graecéque, etiam vulgò, ob id, vt commercio linguarum commodius propagaretur Imperium.*

Atque hic † vsus Latinè loquendi, & senten- 52
tias, scripturas, atque alia acta, & instrumenta publica eodem sermone conficiendi, etiam post lapsum eiusdem Imperij Romani in multis Prouinciis durauit. Quousque aliquae, quae se ab eodem Imperio liberae esse contenderunt, hoc
† veluti subiectionis notam censentes, & fugientes, publicis legibus cauerunt, & iusserunt, 53
vt deinceps non Latino, sed materno idiomate, atque stylo omnia mandata, edicta, priuilegia, instrumenta, & documenta conscriberentur, vt
† de Germanis sub Imp. Rodulpho anno 1273. 54
refert Cyriacus Spangerb. *in Chron. Saxon. cap.* 264. Pet. Heigius *quaest.* 7. *num.* 63. *&* 64. Kirchnerus *dict. cap.* 7. *num.* 31. *&* 32. de Gallis sub Ludouico XII. Fran. Vaietius *de legato cap.* 10. *pag.* 96. Heringius *dict. cap.* 11. *num.* 134. Et
† de nobis Hispanis sub Alphonso X. *cognominato, el Sabio, ann.* 1279. Mariana, Garibai, & 55
Did. del Castillo *in eius historia*, & Pet. de Mariz Lusitanus *in dialogis de varia hist. dialog.* 3. *fol.* 85. Licèt verum sit † Hispanum sermonem, 56
quo hodie vtimur, ex Latino pro maiori parte descendere, vnde illum vulgò appellamus, *Romance*, & hominem qui eo expeditè vtitur, *Ladinum*, quasi *Latinum*, vt pluribus probat Aldrete in libris *suprà* citatis, Sebast. Couarru. *in Thesaur. ling. Hisp. verb. Latin, Romance, & Ladino*, Laurentius Valla, quem refert & sequitur Tiraq. *lib.* 1. *quotid. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 11. *&* 23. & nouissimè, & saepissimè † Caesar Barthius 57
in suis libris aduersariorum, col. 8. 329. 492. 1847. *&* 2213. vbi ait nullum hodie idiotismum Romano proximiorem esse, nec vllum magis integra verba seruasse, ac propterea se magna delectatione captum Castellianissimi hodierni,

ni, illúmque non longo spatio temporis didicisse.

Potest quoque pro sententiæ, quam adstruimus, confirmatione expendi *l.15 tit.2. lib.8 Re-*
58 *cop.* & Pragmatica ann. 1572. quæ Mauris † recenter ad fidem conuersis, & inter Christianos veteres commorari permissis, strictè prohibuit, ne vllo modo lingua Arabica vterentur publicè, vel priuatè, neque scripturas in ea sub pœna nullitatis conficerent, vel libros Arabum legerent, de cuius legis iustificatione, necessitate, & vtilitate, vltra Azeued *ibid.* agit Bleda *in hist. Maurorum Hispaniæ pag 656.*

Sed præstat in tractatione Indorum, eorundem exemplum, non minus ad rem, de qua agimus, accommodatum, adducere, quo vtitur Aldrete *dict. tract. de orig. ling. Hisp. cap.22.* siqui-
59 dem videmus, † quòd cum in his Occidentalibus Indiis duæ tantùm repertæ fuerint Monarchiæ, quæ aliquod rationis, & politiei specimen præseferrent; vna Regum Incarum Peruensium, & altera minus antiqua Regum Mexicanorum, vt refert præter alios Acosta *in hist. nat. & morali Indiar. lib 6. cap. 11.* & hi reges initio strictis-
60 simi Imperij finibus clauderentur. Pòst tamen, † vbi illud virtute, & robore bellico per mille & plures leucas, ac innumerabilium ferè linguarum regiones, & prouincias dilatarunt, patrium, & magis vrbanum idioma, quo ipsi Reges vtebantur, breui tempore inter eas omnes introduxerunt, ita vt vel proprium amiserint, vel saltem Regium illud, iam generale effectum, omnes ad-
61 discerent, & peritissimè loquerentur. Qui † sermo generalis a Peruanis, *Quichua*; à Mexicanis, *Mexicana*, vocatur, vt præter Acostam *vbi sup.* tradit, & prosequitur Garcil. Inca *lib.7. de Incarum orig. cap.1. & seqq.* inquiens, plurimum expedire, vt hæc hodie cura, ac consuetudo obseruetur, & damna recensens, quæ ex eius incuria quotidianis experimentis agnoscimus. Quo
62 exemplo † motus Ioan. Matiençus *lib. 1. de gubern. Regni Perù, c.6. lingua Castellana* (vt diximus) inter eosdem Indos introductionem facilem futuram esse, sibi suadet. Idémque tandem
63 fateri videtur † doctissimus Acosta, sibi hac in parte contrarius, *dict. lib. 1. de procur. Ind. salut. cap.9 circa finem,* inquiens: *Quòd si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod Barbarus Guamacapac. Imperio suo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certè vbique haberetur, profectò maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuisset allaturus.* Rogo enim si
64 † vna lingua introduci potest, & debet, cur Hispanam nostram Quichuæ aut Mexicanæ non præferemus: Cùm & in se melior, & nobis commodior, atque ipsorum Indorum captui æquè facilis sit.

Hæc, quæ de Hispano sermone Indis communicando, & imperando discussimus, suadere
65 quoque videntur † iustum etiam, & conueniens esse vt eosdem Indos Hispanorum vestibus, & quod magis præstat, moribus bonis, & eorum conditioni non repugnantibus, induamus, & imbuamus nostrisque commerciis, & consortiis assuefaciamus. Constat quippè victores victis semper cum lingua vestes quoque & mores dedisse, vt de Romanis, ac Britannis loquens ostendit Tacitus in loco, quem *supr. n.47.* citaui, ibi: *Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga,* Aurel. Prudent. *in Hymno D. Laurentij.*

O Christe numen vnicum,
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere:
Vt discrepantium gentium
Mores, & obseruantiam
Linguásque, & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.

Et Strabo, † qui Hispanos nostros hac de 66
causa Stolatos, seu Togatos appellat, quòd Romanorum togam simul cum idiomate acceperint: *Et qui hanc formam sequuntur Hispani Stolati, seu Togati appellantur. In quibus sunt Celtiberi, quondam omnium maximè feri inhumanique habiti.* Vndè † *in l.16. tit 2. lib.8. recopil.* 67
Mauri conuersi, & nobis subiecti, Christianorũ vestibus vti iubentur. Et in nostris Indis idem iubendum esse, † sentit Matienz. *in d. lib. de* 68
moder. Reg. Perù, 1 parte, capit.19. dicens, hoc pacto nobis amiciores, & magis politicos futuros fore, maiorémque auri, & argenti vim ab eis, pro vestium Hispanarum venditione, extrahi posse. Quamvis posteà subdat, hoc cum *Caciquis* dumtaxat, & eorum filiis, atque aliis Indis ditioribus, & potentioribus intelligendum esse. Et † in ordinationibus D. Proregis 69
D. Franc. à Toleto generaliter prohibeatur, ne vestibus Hispanorum vtantur; sicut neque armis vti, neque equis, & aliis rebus, quibus ferociores, aut insolentiores reddi possint, prohibiti sunt per plures schedulas, quæ reperiuntur *in 4. tomo impress. ex pag.244.* Commerciis
† quoque nostris assuefieri iubent aliæ schedu- 70
læ eiusdem tomi *ex pag. 256.* dum tamen inter eosdem Indos, inque eorum municipiis, & re-
ductionibus † Hispani habitare non sinantur, 71
nisi fortè eos vitæ probitas, & erga Indos suauitas valdè commendet, vt expressè disponitur *in schedula ann.81. eodem tom. pag.340.* & in alia data Turrisellarum 12. Iulij, ann. 1600. quibus, & aliis simul cauetur, vt vagabundi, Hybridæ, & Æthiopes nullo modo inter Indos morari sinantur, ob graues iniurias, & vexationes, quas miseri isti, & abiecti homines ab omnibus aliis, cuiuscunque sortis sint, ferè semper accipiunt, de quibus dixi *1. tom. lib. 3. cap. vltim.* Ita vt eis sit nociua, & periculosa eorum societas, vt etiam dixi *sup. hoc eod. lib. 1. capit.4. num.101.*

Planè † vt fœminæ Indæ possint contrahe- 72
re matrimonium cum hominibus Hispanis, & è contrario homines Indi cum fœminis Hispanis, cautum reperio per quasdam schedulas ann. 1514 & 1515. quæ referuntur *in dict. 4. tom pag. 271.* vbi prohibitiones contrariæ reuocari dicuntur, & Hispanis ita copulatis facultas concedi, vt inter Indos manere possit, quia hoc ad maiorem matrimonij libertatem, animorum confœderationem, & prouinciarum augmentum pertinere visum fuit: vt & in Indis Orientalibus sæpe iussum, ac factum eius Historici narrant, & præcipuè commentaria Alphonsi Dalboquerque *3. part. cap.9.*

CAPVT XXVI.

De Indorum Regulis, siue Dynastis, vulgò Caciques, *ò* Curacas, *deque eorum iurisdictione, successione, & filiorum educatione.*

SVMMARIVM.

1 *Indorum Regulis, vulgò* Caciques *relicta fuit gubernatio populorum, quos infidelitatis tempore regebant.*

2 Cacicorum *nomen vndè originem traxerit, & Curacarum apud Peruanos?*

3 Caciqui *ab aliquibus comparantur nostris Ducibus, vel Marchionibus, & quale esset eorum officium sub Imperio Incarum?*

4 *Inga siue Inca Peruani qualiter suas prouincias gubernarent?*

5 *Inga in qualibet prouincia vnum Praefectum principalem, & alios delatores habebat.*

6 *Curiosi & stationarij, qui essent apud Romanos.*

L.1. & Rub. C. de curios. & station. lib.12. l.1. §. quies, D. de off. Praef. Vib. & l. neque supina, D. de iur. & fact. ignor. *explicantur, & illustrantur, ibidem.*

7 *Irenarcha, qui essent, & quatenus* Caciquis, *& Praefectis Indorum comparentur.*

L. vnica. C de Irenarch. l. super creandi, C. de iur. Fisci lib.10. *& alia de Irenarchis agentes illustrantur, ibid.*

8 Cacicorum *ingens numerus fuit in Imperio Peruano, & Mexicano.*

9 *Sinarum in Regno sunt plus quàm quinque Senatorum millia, & alia de eius magnitudine.*

10 Cacicorum *munus hodie quale sit? & quòd non possunt dici domini oppidorum, quae gubernant.*

11 *Indi supra modum suis* Caciquis *subditi, & obtemperantes sunt.*

12 Caciqui *abutuntur submissione Indorum, & saepè in eos admodum crudeles, & tyranni sunt, & alia de eorum vitiis, & fraudibus.*

13 Cacicos *tolli debere tanquàm Indos valdè perniciosos, sentiit Fr. Bernard. à Cardenas.*

14 *Dominantur nulli deterius, quàm ij, quos ad seruiendum natura creauit.*

15 Cacicorum *tyrannidem, & fraudes erga Indos sibi subiectos, plures schedulae exprimunt, & puniri iubent, quae referuntur.*

16 Cacicos *residentiae, & syndicatui subiici debere, quaedam Regia schedula innuit.*

17 Cacicorum *officia conseruari, & in eis iure sanguinis succedi debere, adinstar maioratus, plures schedulae iubent, quae referuntur.*

18 *Indorum ex plebe aliquos iudices, & ministros, ac Decuriones, creari, quaedam schedulae iubent, & quare?*

19 *Paulus Ondegardus testatur, aliquos Indos iudicandi munere rectè, & vtiliter functos fuisse.*

20 *Schedula data Buitragi refertur, quae enixe iubet, ne* Cacicatuum *successiones tollantur, mutentur, vel inuertantur.*

21 Caciques *in noua-Hispania à Proregibus eligi solent, neglecto successionis iure, & quare?*

22 *D. Prorex D. Ludou. à Velasco consuluit, vt* Caciqui *per electionem crearentur, & quid ei responsum fuerit?*

23 *Ordinationes D. Proregis D. Francisci à Toleto ab antiquis Indorum moribus plura mutuantur; & disponunt in successione* Cacicatus, *& eius probatione.*

24 *Inga Peruani qualiter* Cacicos *delinquentes punirent, & remouerent, & alios ex eorum sanguine subrogarent.*

25 *Regna, Imperia, & similes dignitates melius, vt per successionem, quàm per electionem deferantur, plurimi sentiunt, qui referuntur.*

26 *Foemina an in* Cacicatibus *succedant?*

27 *Foemina regulariter à publicis, & ciuilibus officiis, & virorum actibus, ac coetibus prohibita sunt.*

L. Foeminae, D. de reg. iur. l. cùm Praetor, §. moribus, D. de iudiciis, *& alia similes illustrantur, ibid.*

28 *Foemina maritata in aliquibus prouinciis succedunt in* Cacicatibus, *& hoc munus per maritos exercent.*

29 *Foemina licèt à multis excludantur, à Regnorum, feudorum, & Ducatuum successione, à pluribus tamen aliis admittantur.*

30 *Consuetudo prouinciae multum attendi, & seruari debet circa delationem, & successionem maioratus, feudi, & similium.*

31 Cacicatuum *lites, & earum probationes sunt valdè difficiles, & intricatae, & quare?*

32 *Parentelae probatio in antiquis fieri potest per testes de auditu, & fama.*

33 *Successio, & parentela in* Cacicatibus, *vltra probationes partium, meliùs probari solet per aliam informationem receptam de officio à Praetore loci.*

34 Cacicatuum *in causis iudicandis, qualiter se Auctor haberet, & quòd plus instrumentis quàm testibus deferret.*

35 *Instrumentis magis, quàm testibus deferendum, & standum est in antiquis.*

36 *Instrumentorum verba, etiam enuntiatiua, probant in antiquis parentelam, & cognationem.*

37 *Instrumenta duo, vel plura si ad idem probandum concurrant, in antiquis, multum operantur.*

38 Cacicorum *beneuolentiam, & conuersionem valdè curare debere, vt facilior sit subditorum conuersio, plures schedulae iubent, quae referuntur.*

39 *Regentium exemplum multum vbique influit, & operatur in animis subditorum, & praesertim in Indis.*

40 *Superior quidquid facit, praecipere videtur, ex Quintiliano.*

41 *Principum vita censura est, ad quam dirigimur, & conuertimur, ex Plin. Iuniore.*

42 *Religio est veluti sequela iurisdictionis, & cuius Regio est, eiusdem & Religio.*

43 *Iabellonis*

43 *Iabellonis Lituaniæ Regis, cum Heduuige Regina Poloniæ matrimonium contrahere volentis, notabilis Historia refertur.*

44 *Exempla Lituani Principis, qui baptismum accepit, omnes eius subditi turmatim baptizati sunt.*

45 *Hyssopo in America Indos à nobis baptizatos fuisse, aliqui dicunt, qui reprobantur.*

46 *Fidem Christianam qui recipiunt, ob id tantùm, vt suis Principibus placeant, laudari non possunt.*

47 *Fides non debet recipi ob adulationem, sed propter doctrinæ veritatem, & vtilitatem.*

48 *Exemplum superiorum benè, & licitè curari potest, & debet ad prauitam dispositionem subditorum in fide recipienda.*

49 *L. 51. in fine, tit. 15. part. 1 ponderatur, & illustratur.*

50 *Concil. Limensis verba de cura, & necessitate conuersionis* Cacicorum.

51 *Iosephi Acostæ verba referuntur, valdè probantis curam conuersionis superiorum, vt facilius subditi conuertantur.*

52 *Atabalipa si non esset occisus, sed ad fidem persuasus, illam breui tempore omnes Indi Peruani recepissent.*

53 *Idololatria, vt penitus extirpetur de animis Indorum, nihil magis conducet, quàm eam de cordibus* Cacicorum, *prius remouere.*

54 *Incarum Regum tempore nullos Indi Deos siue idola colebant, nisi quos illi tribuissent, & iussissent.*

55 Caciqui *an teneantur ad restitutionem damnorum, quæ faciunt Indi eis subditi, quando in suis compotationibus inebriantur.*

56 *Damna, quæ per accidens contingunt ex actibus licitis, vel indifferentibus, non debent resarciri.*

57 Caciqui *si compotationes perniciosas, & prohibitas faciunt, vel fieri permittunt, sunt in culpa, & tenentur ad damna.*

58 *Damni causa dans, damnum dedisse videtur.*

59 *Crimen, qui potest prohibere, & non prohibet, videtur ilud probare, ex Saluiano.*

60 *Collegia ad educandos, & instituendos filios* Cacicorum *plures schedulæ erigi iubent, quæ referuntur.*

61 *Filios* Cacicorum *benè, & Christianè educare conuenit, vt exemplo suis subditis sint, cùm patribus successerint.*

62 *Collegia, & institutionem filiorum* Cacicorum *multum probant Acosta, & alij, qui referuntur.*

63 *Augurum Collegio Romæ iuuentus educanda, & diuinis instituenda offerebatur.*

64 *Educationis, & rectæ institutionis in pueris cura magni fieri debet, & de eius effectibus, & vtilitatibus, remissiue.*

65 *Educatio, & institutio potentior est, quàm natura.*

66 *Educationis vim duorum canum exemplo mire ostendit Licurgus.*

67 *Societatis Iesu Religiosi aptissimi sunt ad iuuentutem educandam, & instruendam, & Indorum Collegia gubernanda.*

QVamuis noui huius, & vastissimi Orbis generalis dominatio, gubernatio, & protectio gloriosissimis Hispaniæ nostræ Regibus cesserit, ex peculiaribus titulis, & rationibus, de quibus *in 1. tom. disserui.* In † congregationibus tamen, ac populis Indorum, qui vel initio reperti fuerunt, certam aliquam, & politicam viuendi rationem habere, vel posteà nostrorum cura erigi, formari, & humanæ societatis legibus, ac moribus institui cœperunt; antiquis ipsorum Regulis, siue Dynastis particularis eorum gubernatio relicta fuit, retenta (quoad fieri potuit) consuetudine, quam infidelitatis tempore obseruabant. 1

Quos † Regulos in insula Hispaniola, quæ primùm à Columbo reperta fuit, *Caciques* vocabant, & inde nostri ad reliqua prouincias deinceps detectas, & subactas, eandem appellationem extenderunt, licèt Peruana generali lingua *Curacas* dicerētur, & Mexicana *Tecles*, & in aliis alia nomina sortiti legantur, vt optimè præter alios aduertit Ioseph Acosta *in histor. nat. & moral. Ind. Occid. lib. 6. c. 11. & seqq.* Petr. Zieza *1. part. hist. Peruanæ c. 21.* & ex relatione Patris Blasij Valeræ, Garcilas. Inca *in suis comment. 1. part. lib. 5. c. 11. & seqq.* & Ioan. Matienz. *de moder. Reg. Peru, 1. part c. 6. & 7.* vbi † hos Regulos similes facere volunt nostris Ducibus, Comitibus, & Marchionibus, vel aliis dominis vassallorum, eorúmque officium, dignitatem, ac potestatem sub imperio Peruanorum Incarum recensent. Et qualiter hi † prouincias, quas vltra mille, & plures leuças subegerūt, gubernabāt, eas nimirum in oppida, & municipia diuidentes, ipsáque municipia in quasdam Indorum classes, siue partialitates, quarum vna superior dicebatur, *Anansaya*, altera inferior, *Vrinsaya*, vtraque distinctum *Curacam* habens, & denis Indis vnum Decurionem præfigentes, centenis alterum, mille alium, decem mille alium, cuius munus præcipuum erat, & *Hunno* vocabatur. Supra quos in † qualibet prouincia alter Præfectus, vel Gubernator ex ipsorum Incarum Regio sanguine præsidebat, cui reliqui obtemperabant, & Imperatori singulis annis omnium, quæ in commissa sibi prouincia contigerant, peculiarē rationem reddebat, præter alios, quæstores, quos secretò ad hoc delegare solebant, qui inde *Tucuiricoc*, quasi omnia videntes, appellabantur. 2 3 4 5

Quos possumus † curiosis, & stationariis similes facere, quos Romani olim Imperatores per diuersas prouincias deputare solebant, vt commissa in illis crimina sedulò inuestigarent, & sibi vel Præfectis earundem prouinciarum denuntiarent, de quibus agitur *in l. 1. & per totum, C. de curios. & station. lib. 12. l. neque supina, D. de iur. & facti ignoran. l. 1. §. cura carnis, vers. Quies popularium, D. de offic. Praefect. Vrb.* quam ita post Accurs. & alios interpretatur, Toletanus *ibid. in lucerna Rubric.* Simancas *de Repub. lib. 8. cap. 25. num. 6. & 7.* Pet. Greg. *lib. 31. Syntag. cap. 4 num. 1. & seqq.* Iust. Lips. *lib. epist. quæst. cap 18.* & Iacob. Guterius *de officiis domus Augustæ, lib. 2. cap. 13.* Et *Caciques*, vel dictos Præfectos non malè comparabimus † Irenarchis, hoc est Præfectis, siue Marescallis, qui in prouinciis ad earum tuitionem, & disciplinæ publicæ moribusque corrigendis præficiebantur, & præsertim, vt itinerantibus pax, & securitas conseruaretur, quorum fit mentio 6 7

in

spici posset, quod pulchrè expressit Ouid. 13. *Metamorph.* sic inquiens:

Tum quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus seruare pudoris.

65 Et D. Bonauentura † *in vita Sancti Francisci ca.* 2. necesse habui, diuinæ inspirationis afflatu, eius nuditatem excusare: *Insuper* (inquit) *ex admirando feruore, & spiritu ebrius, resectis etiam fœmoralibus, totus coram hominibus denudatur.*

66 Quibus † non repugnat Americi Vespucij traditio, quatenus in prima suarum nauigationum scribit, hanc nuditatem inter Indos nullius vitij, vel luxuriæ, tam in masculis, quàm in fœminis incentiuum præstare; non magis, quàm inter nos oris, vel manuum inspectio, quas detectas gestamus. Nam vt concederemus hoc verum, & certum esse, quod nullo modo Vespucius probabit, adhuc tamen eiusmodi nuditas, maximè in obscœnis illis partibus, prohibenda esset, vel
67 ideò, † quòd primi nostri Parentes hoc documentum nobis exemplo suo reliquerunt; cuius occasione D. Augustinus relatus à Maiolo *vbi suprà,* ita ratiocinatur: *Si nihil in libidine illa inesset pudendum, non texissent sua genitalia primi homines post peccatum. Nam genitalia potiùs quàm ora, per quæ comederant, texerunt, & occultarunt. Atque ea ipsa non manu, sed ficu, ne ea vel ipsi attingerent: Tanta nimirum turpitudo in iis post peccatum inhæsit.*

68 Quod fortè significare etiam voluit † Apost. 1. *Corint.* 12. dum de earundem partium integumento, vel honestamento loquens, sic inquit; *Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus, & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.*

Illud porrò absque vlla hæsitatione summope-
69 rè curare debemus, † vt Indi à detestabili ebrietatis vitio quantum fieri possit, abstineant. Est enim illis omnibus veluti connatum, ac familiare, & ingentium malorum causa, ita vt plures vino, *Chicha, Pulque,* & aliis variarum radicum poculis, quibus compotati, & inebriari solent, absumpti dicantur, quàm morbis, & laboribus, aliisque quas patiuntur, calamitatibus. De quo ita grauiter, & eleganter tribus integris capitibus agit Ioseph. Acosta *d. lib.* 3. *de proc. Ind. salut. cap.* 20. 21. & 22. vt superfluum videri possit, velle in eo amplius immorari. Præsertim cùm certa sit ac constans eiusdem, & aliorum plurimo-
70 rum † sententia, frustra Indos Christianam Religionem doceri, quamdiu pestifera hæc consuetudo inerti nostrorum dissimulatione retinetur.
71 Est † enim ebrietas dæmon voluntarius, malitiæ mater, & virtutis inimica, vt docet D. Basil. hom. il. in ebriet. & luxum, & secundùm D. Ambros. *de Elia, & ieiun. cap.* 12. est mater perfidiæ, & idolo-
72 latriæ, iuxta illud † *Exod.* 32. *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere,* hoc est ad idololatrandum, vt omnes DD. exponunt, sequuti D. Paul. 1. *Corint.* 10.

Quod in nostris Indis certissimum esse, quotidianis experimentis confirmatur, & satis ostendit
73 † Concil. Prouinciale Limense secundum, *Can.* 109. *pag.* 67. vbi appellat eiusmodi compotationes idololatriæ fomenta, iubetque vt summa cura tollatur, ac penitus ab spiritualibus & téporalibus Indorum gubernatoribus exterminentur, protestans, *Que no aurá firmeza en la Fè de Iesu Christo en esta tierra, entretanto que los Indios no fueren refrenados de este vicio de borracheras.* Idemque non minus strictè iubent, & cauent † plures Sche- 74
dulæ Regiæ, quæ extant 4. 10. *pag.* 347. & *seqq.* vbi referuntur aliquæ potiones nimis potentes, & valdè damnosæ; quibus Indi inebriari solent
† *Chicha*, nempè Sora, Pulque, & aliæ, quas 75
ex variis frugibus radicibusuè conficiunt. De quibus etiam, & de aliis ad Indorum ebrietatem spectantibus melius cæteris meminit Acosta *d. c.* 20. & 21. & *in hist. natur. & morali Ind. lib.* 4. *c.* 16. Hieron. Benzo. *lib. hist. Ind.* relatus *in* 4. *par. America pag.* 117. Anton. de Herrera *in hist. gener. Ind. decad.* 1. *lib.* 5. *cap.* 12 *pag.* 181. & *decad.* 3. *lib.* 3. *c.* 10. & *lib.* 4. *c.* 11. *pag.* 163. vbi agit de ebrietate Cumanensium, *Y que bebian vinos de palmas, y erua, grano, y fruta,* & *decad.* 4. *lib.* 6. *c.* 4. *pag.* 134. vbi de prohibitione cuiusdam radicis quam Indi Nouæ Hispaniæ suis potionibus miscebant, vt sic fortiùs inebriarentur, & ebrij idolis sacrificarent, & *decad.* 7. *lib.* 9. *c.* 7. *pag.* 251. vbi *de la Chicha*, & qualiter ea Indi inebriari solerent. Garcilas. Inca *de Incar. hist. lib.* 8. *cap.* 9 Fr. Ioan. Bapt. *in aduertent. confess. Ind. verb. Pulque,* Fr. Ioan. à Torquem. *in Monarch. Ind. lib.* 14. *c.* 10. & *seqq.* Ioan. Matienz. *in Rubr. tit.* 1. *lib.* 5. *Recop.*
n. 208. vbi de ebrietate Indorum, & † an valeat 76
matrimonium ab eis in ebrietate contractum, D. Carrasc. *ad eand. Recop. c.* 2 *n.* 26. *pag.* 18. vbi agit de compotationibus Indorum Peruanorum in diebus feriatis, *de la Chicha que hazen de maiz;* & inquit, quòd in eis non vnus dies, sed plures solēt detineri, non sine periculo idololatriæ, quod est dolendum, & alios referens, pleniusque, & distinctiùs cæteris, quos viderim de his potionibus agēs, diligens noster, & rerum Indicarum valdè peritus Ant. de Leon *in nouissimo tract.* cui titulum fecit, *Questiones del Chocolate, par.* 2 *fol.* 56. *cum seqq.* vbi *de la Chicha y Sora,* & *fol* 28. & *seqq.* vbi *del Pulque,* & D. Fr. Gasp. Villaroel Episcop. Chilens. *in Comment. sup. lib. Iudic. cap.* 13 *pag.* 469. Vbi huius nostræ scriptionis cum laudibus meminit, quas Ego iustiùs in doctos ipsius Commentarios effundere possum.

Et quidem iure optimo dictæ prohibitiones nituntur, cùm ex his poculis, non tam potus vitæ necessarius, quàm ebrietas quæri videatur, & eadem vitæ corporis, & animi valdè contraria, innumeris aliis vitiis, ac damnis obnoxia. De
quibus † vltra D. Basil. & Acostam *vbi sup.* & 77
D. August. *tract.* 17. *de ebrietate, & sobrietate,* qui omninò videndi sunt, plura inter alios commemorat Plin. *lib.* 14. *cap.* 22. Clemens Alex. *d. lib.* 2. *Pædagog. cap.* 2. vbi Heruetus *ex pag.* 187. *ad* 191. Cæl. Rhodig. *lib.* 28. *antiq. lect. cap.* 30. 31. & *seqq.* & innumeri alij relati à Tiraq. *de pœn. temp. causa* 6. *per tot.* Andr. Canonherr. *in Aphorism. politicis* 1. *tom. pag.* 197. & 785. vbi de incommodis quæ ebrietas Reipub. affert: & *in tract. de vino, & vini virtutibus* ferè *per totum,* Bobadilla *in Polit. lib.* 1. *cap.* 3. Hering. *in tract. de fideiussorib. c.* 7. *n.* 121. *cum multis* Petr. Herodius *lib.* 10. *rer. iudic. tit.* 6. *cap.* 13. *fol* 408. Petr. Mexia *in silua var. lect.* 3. *par. cap.* 16. Hubertus à Soulevielle *in Alphab. curiositat.* 1. *par. lib.* 5. *per tot.* & P. Mendoça, omnino legendus, *in lib.* 1. *Reg. cap* 1. *num.* 15. & *annot.* 11. *pag.* 132. *cum multis seqq.* vbi inter alia probat, quòd ebrij sunt brutis, & diabolo deteriores, & filij

Belial,

Belial, & sine iugo, & apostatæ, & quòd ebrietas est pestilentia, insanabile venenum, cunctis vitiis turpior, libidinis, & somnolentiæ comes, cædium mater, & rationis naufragium. Et *c. 2. n. 17. pag. 756.* vbi, quòd ex ebrietate nascitur perfidia, & idololatria, relato loco D. Ambros.
78 *lib. de Elia, cap. 12.* quem *supr.* citaui; & † insigni exemplo Tertul. *lib. aduersus Psychicbos, cap. 12.* de quodam Pristino, qui cùm ad martyrium efferretur, ad prima eius tentamenta, eò quòd vinolentus esset, à fide desciuit, & concludit Tertull. *Proh quales nutris intemperantia fidei desertores!* Cui simile aliud Vennochi Britti Presbyteri, narrat Greg. Turonens. *lib. 8. hist. Franc. cap. 34.* & ex eo Dom. Episcop. Chilens. *d. cap. 13. pag. 484.* vbi alia notanda contra ebrietatem adducit, & *cap. 3. pag. 56.* vbi quàm facilè in idololatriam prolabetur, qui mentis compos non est.

79 Quæ tamen ita accipienda sunt, † vt comportationes publicæ sacrilegæ, & Indis damnosæ tollantur, vt prudenter aduertit Acosta *d. lib. 3 cap. 22. pag. 371. & seqq.* non verò vt excandescamus, & nimis rigidè, cum vno, aut altero ex illis agamus, si fortè domi suæ, & intra priuatos (quod aiunt) parietes temulentum esse
80 contigerit. Naturali † quippe vitio parcendum est, *l. fluminum, § vitio, D. de dam. infecto,* vbi Bartol. Bald & Alexand. *auth. de non eligendo secundo nubentes, §. si autem, collat. 1.* Gloss. *in l. 2. §. si non propter, D. si quis cantion.* Velascus *de priuilegiis pauper. 1. p. quæst. 17. num. 29. & 41.* & cùm fuerint olim, & sint hodie plurimæ gentes ex his, quas prudentiores, & politiores reputamus, quæ eodem temulentiæ vitio lætantur, vt recolunt multi ex Auctoribus suprà citatis,
81 † connuendum est barbaris, & à patria superstitione recentibus, si antiquæ consuetudini parum obsistant, neque statim in Curios aut Catones euadant, prout in simili idem antiquis etiam, & robustis Christianis cõdonabat D. Augusti *epist. 6. ad Aurelium,* & tradés alia Canonhers *in Aphorism. Polit. tom. 1. pag. 116.* vbi quòd Magistratus leuicula populi peccata debet dissimulare: & in nostris terminis d. Concil. Limense II. *can.* 110 *pag. 68.* dum ordinat: *Que los combites, y borracheras que suelen hazer los Caracas en las placas los dias de Fiesta, tengan la moderacion que conuiene; pero no se les quiten, ni el recarse con algunos juegos honestos despues de medio dia.*

82 Multóque magis † in Hispanos quosdam, & præcipuè in ipsos Prætores, & Parochos Indorum excandescendum est, qui turpis infamisque quæstus causa, non solùm Indos vinum, imò & mustum feruens, & pestilens, furiosamque illam *Soram* lege prohibitã bibere sinunt, verùm ipsi vendunt, & multoties inuitos accipere, & bibere cogunt, & apud se compotandi commoditatem offerunt, sic temulentiam, quam vetare, & punire debuerant, propinantes, & gladium insanis porrigentes. Quod licèt plurimis Regiis schedulis grauiter reprehensum, & seuerè puniri iussum fuerit, parum tamen (vt ille dixit) leges sine moribus proficiunt vanæ.
83 Et vt concludit Acosta *vbi suprà*, quæ † spes vltrà restat infelicium horum salutis, quando ab iis venena porriguntur, à quibus antidotum expectandum? De quo excessu dolet etiam, & queritur Fr. Bernard. de Cardenas *in suo memor. §. 15.* & Nos latius agemus, vbi de Indorum Prætoribus sermonem instituerimus.

His tandem † (vt alia omittam) adiicio, ab 84
eorundem Indorum animis, ac moribus auferendam quoque esse antiquam illam consuetudinem, quam aliqui eorum (præcipuè nobiles) habebant, cremãdi nempè vel sepeliendi vxores, & famulos adhuc viuentes cum viris, aut dominis vita functis, de quo agit notabilis sched. 18. Iun. 1551. *tom. 4. pag. 351.* & plures Auctores, quos adduxi *1. tom. lib. 2. cap. 12. n. 60. & 61.* & vltra eos Iul. Laborius *var. lucubr. tit. 2. cap. 4. de prisco, & recenti funerandi more, num. 25. & seqq.* vbi similes aliarum nationum mores recenset, & Ioan. Boter. *in sua Primauera cantu 2. stanza 91.* vbi eos prauos appellat, sic carens:

Là ve le Donne han la costume praua
Di seguir y mariti trapassati.
Di seguir dico per le fiamme ardenti
Il lor consorti che la morte he spenti.

CAPVT XXV.

An sit, fueritvè conueniens, Indos ad discendum, & loquendum Hispanum sermonem compellere, & vt nostris vestibus, consortiis, ac moribus assuefiant.

SVMMARIVM.

1 *Linguarum diuisio, quando, qualis, & quare?*
2 *Linguarum prima diuisio, postea in plurimas alias extensa est.*
3 *Colchorum in vrbe tercentum nationes conuenerunt, totidem diuersas linguas habentes.*
4 *Indi Occidentales & Orientales innumeris linguarum differentiis vtuntur.*
5 *Lingua eadem in prouinciis non multum distantibus valdè variari solet, & quare?*
6 *Linguarum varietas, & differentia parit, & peperit plures difficultates in conuersione, & reductione Noui-Orbis.*
7 *Surdi sumus in linguis, quas non intelligimus.*
8 *Paria sunt non loqui, vel taliter, quòd non intelligatur.*
9 *Linguarum donum non est ita frequens hodie, vt olim tempore Apostolorum.*
10 *Indos an oporteat, vel oportuerit ad Hispanam linguam loquendam compellere, sæpè tractatum.*
11 *Concilium Limense Indos Indicè doceri iubet, & aliqua schedulæ antiquæ.*
12 *Indis linguam patriam tolli non posse, sed Hispanos se ei accommodare debere, aliqui sentiunt.*
13 *Anacharsis dictum refertur, quòd omnes in aleina lingua balbutiant.*
14 *Lex si feratur de tollendo Indis patrio eorum sermone, difficulter ad praxim reducetur.*
15 *Senes difficillimè alienam linguam perdiscunt, & adagium de hoc.*
16 *Sermone nobis noto vti debemus, ex Cicerone.*
17 *Iosephus Iudeus fatetur de se, quòd non potuit assequi rectam pronuntiationem linguæ Græcæ.*
18 *Indos posse, & debere compelli ad loquendum*

Hispanum sermonem, Auctor sentit, & quare?

19 Indorum pueri, & adolescentes facilè addiscent Hispanum sermonem, & patrium obliuiscentur.

20 Hispaniola insula Indi, qui hodie supersunt, quale fuerit patrium ipsorum idioma ignorant.

21 Hispani postquàm à Romanis acceperunt Latinum sermonem, materni prorsus obliti sunt, & qualis olim fuerit, ignoratur.

22 Hispani à Mauris subacti Romanum sermonem pro Arabico reliquerunt.

23 Hebraus populus in Babylonia septuaginta annis propriam linguam amisit,& Chaldaicam imbibit.

24 Ioseph Patriarcha Ægyptiam linguam didicit, & paterna quasi oblitus, cum fratribus per interpretem egit.

25 Hebræi per varias nationes diuisi, per desuetudinem Hebraam linguam obliti, alienas acceperunt, ex Abulensi.

26 Ioan. Matienzus admittit lingua Hispana erga Indos coactionem, & qualiter?

27 Schedulis pluribus iussum est, vt Indi Hispanam linguam doceantur, & loquantur, & schola ad hoc formentur.

28 Indi plures non solùm Hispana, verùm & Latina lingua eleganter loquuntur.

29 Schedula ann.1596.de Indis sermone Hispano instituendis expenditur.

30 Fidei mysteria etiam in perfectiori Indorum lingua, non satis perfectè explicari possunt & quare?

31 Peritus mediocriter in lingua Indorum, an possit aliis tuta conscientia Euangelizare?

32 Infidelis Indus an debeat linguam Hispanam discere, si se aliter saluum fieri, non posse cognoscit?

33 D.Pauli locus 1.Corinth.14. expenditur.

34 Prædicationis munus tum alia, tum maximè perfectam linguæ peritiam desiderat.

35 Ieremias se excusabat à prædicando, quia nesciebat loqui.

36 Linguas ignotas audire,& non intelligere, Dei indignati supplicium fuit, ex Ierem. 5. & Psalm.54.

37 Linguarum scientia, & conformitas non solùm ad dilatandam fidem necessaria est, sed etiam ad Indos nobis amiciores reddendos.

38 Linguæ vnitas, & similitudo est firmissimum vinculum societatis humanæ, & è contrario diuersitas discordiam parit, ex Genebrar.

39 Linguarum variarum cognitio vtilis est ad plura, ex Philone Iudæo.

40 Iudæi paruipendebant extranearum linguarum cognitionem,ex Iosepho.

41 Linguarum diuersitas hominem alienat ab homine, & Plin. & D. August.

42 Victores victis semper suum idioma,& vestes, & mores communicant & num.65.

43 Guidonis Fabricij elegantia verba referuntur.

44 Romani primitus in communicanda sua lingua parcissimi fuerunt.

45 Romani totius ferè Orbis domini facti, per totum illum Romanam linguam extenderunt, ex Plin. & aliis.

46 Romanorum Imperium, & sermonem per totum Orbem extendi Deus disposuit,vt facilius Christi aduentus, & Fides prædicaretur,ex Prudent. & aliis.

47 Cornelij Taciti elegans locus refertur, & expenditur, circa curam Romanorum in lingua, & moribus suis aliis nationibus communicandis.

48 Romani an humanitatis, an status ratione ducti, populis subactis suum sermonem, & mores indiderint?

49 Decreta omnia Iudices, etiam in prouinciis, Latina lingua interponere debebant, & quando, & quare permissum fuerit Græca etiam vti?

L. decreta 48. de re iudic. & l.iudices 12.C. de sentent. explicantur, & conciliantur ibid.

50 Contractus, & testamenta, & alia similia, Græca etiam lingua olim celebrari, & scribi poterant, & quare?

51 Erasmi verba referuntur, & expenduntur.

52 Vsus Latinè loquendi, & scripturas conficiendi, etiam post lapsum Romani Imperij in multis prouinciis durauit.

53 Lingua aliena loqui, & scripturas conficere, veluti subiectionis signum censetur.

54 Germani, & Galli, quando vetuerint in suis prouinciis scripturas, & acta iudicialia Latinè conscribi?

56 Hispanus sermo, ex Latino descendit, & cur appelletur Romance? & de voce Ladino.

57 Cæsar Barthius plurimi facit Hispanam linguam,& Castellianismum hodiernum.

58 Mauris recenter conuersis prohibitum fuit,ne Arabica lingua loquerentur.

L.15.tit.2. lib.8.recop. ponderatur, & illustratur,ibid.

59 In Indiis Occidentalibus duæ tantùm Monarchiæ repertæ sunt, aliqualem rationis, & politicæ gubernationis modum habentes nimirùm Peruana,& Mexicana.

60 Peruani,& Mexicani Reges, quàm latè suum imperium, & linguam extenderint, & generalem effecerint.

61 Lingua generalis Peruanorum appellatur Quichua, Mexicanorum verò Mexicana.

62 Linguæ Castellanæ introductionem inter Indos facilem esse putat Matienzus, exemplo Incarum, & Motechumarum.

63 Iosephi Acosta verba referuntur, tradentis, plurimum oportere, vt vna lingua omnes Indi loquantur.

64 Lingua vna si Indos omnes vti expedit, nulla commodior, & facilior imperari eis potest, quàm Castellana.

65 Indos Hispanorum vestibus indui, & moribus imbui an expediat?

66 Hispani nostri cur stolati, seu togati vocentur à Strabone?

67 Mauri conuersi iussi sunt gestare vestes Christianorum.

L.16.tit.2.lib.8.recop.ponderatur,ibid.

68 Vestibus Hispanorum Indos (maximè Principales) indui debere,sentit Matienzus,& quare?

69 Indi ex ordinationibus, & schedulis Regiis, vestibus

vestibus Hispanorum, & armis, & equis vti prohibiti sunt.

70 *Commercia Hispanorum cum Indis qualiter permittantur?*

71 *Habitatio inter Indos Hispanis prohibita est, maximè vagabundis, & hybridis, atque Æthiopibus, & quare?*

72 *Matrimonia inter Hispanos, & mulieres Indas, vel Indos, & Hispanas, olim prohibita, posteà permissa, & quare?*

1 Licet Noë posteri † ob superbum Babylonicæ turris ausum, in septuaginta duas linguas, siue sermonis differentias, diuisi, aut verius puniti legantur, vt colligitur *ex Genes. capit.* 11. vbi omnes Interpretes, & docet S. Epiphan. in princ. Panarij, Diu. Hieronym. *super capit.* 26. *Matthæ.* Diu. Augustin. *libr.* 16. *de Ciuitat. Dei, capit.* 3. *&* 11. Diu. Prosp. *lib.* 2. *de vocat. Gent. capit.* 4. Arnob. *supr. Psalm.* 104. Clem. Alexand. *libr.* 1. *Stromat.* vbi ex Gentilium traditione septuaginta quinque linguas fuisse probat, Pacian. *ad Simplic. epist.* 2. vbi ait, fuisse centum & viginti, Baron. *in annal. Eccles. anno Christi* 34. *num.* 241. Lorinus, & alij *in Act. Apost. cap.* 2. & Bernard. Aldrete *de antiq. Hispan. libr.* 1. *cap.* 32. & nouissimè *Alphabet. curiositatis*, 2. *part. pag.* 138. Hoc † tamen, vt inquit Origen. *homil.* 11. *in Num.* de

2 linguis intelligi debet, quarum tunc temporis Deus auctor fuit, & eius Angeli executores. Etenim posteà, hominum propagine magis, ac magis adaucta, & in varias, & longè dissitas prouincias transmigrante, non solùm plures, verùm innumeræ sermonum, atque idiomatum differentiæ, & dialecti induci cœperunt; ita † vt ex Timosthene referat Plin. *lib.* 6. *cap.* 5. in quadam Colchorum vrbe tercentum

3 nationes coadunatas fuisse, quæ totidem linguis loquebantur.

4 Idque † in nostris Indis Occidentalibus, & Orientalibus contingere quotidie experimur, & ex Americi Vespucij relatione obseruat Genebrar. *in Chron. lib.* 1. *pag.* 34. † Addens; tum

5 in eis, tum alibi sæpè, eandem linguam, intra centum leucarum discrimen, in hominum labiis, occulta quadam causa, tantam versuram facere, vt vel propter accentum, vel ob mutationem aliquam litterarum, vel additionem, vel detractionem, tam paruulo spatio non se mutuò intelligant. Et idem obseruat Michaël Balboa Cabello *in miscel. Australi Manuscrit. fol. mihi* 61. Garcilassus Inca *in suis comment.* 1. *p. lib.* 7. *c.* 1. *& seqq.* Ioseph. Acosta *in histor. natural. & morali Indiar. libr.* 6. *cap.* 11. *& de procur. Ind. salut. lib.* 1. *capit.* 2. *pag.* 134. vbi loquens de solo imperio Peruano, ita inquit: *Ferunt, olim septuaginta duabus linguis confusum esse genus mortalium: At hi (scilicet Peruani) septingentis, & eo amplius inter se discrepant, vt vix vallis habitetur paulò latior, quæ non sua materna lingua gaudeat, &c.*

6 Quod † in causa nunc est (& olim initio deductionis earum regionum multo magis fuit) vt plurimæ difficultates, & quæ superari vix possint, in adeundis, conuertendis, & ad nostra commercia redigendis, Barbaris sese offerant, quas benè considerat idem Acosta *d. lib.* 1. *de procur. Ind. salut. eod. cap.* 2. *& cap.* 9. *& lib.* 4. *cap.* 6. *& seqq. & libr.* 6. *cap.* 13. Fr. Thom. à Iesu *de procur. omn. gent. salut.* 2. *part. libr.* 4. *pag.* 198. & Frat. Ioann. à Torquem. *in Monarch. Indian. libr.* 25. *cap.* 15. Etenim surdi † sumus in illis linguis, 7
quas non intelligimus, vt dixit Cicero *libr.* 5. *Tuscul. quæst.* quem ex nostris refert Ant. Heringius *in tract. de fideiuss. cap.* 11. *num.* 152. & † pa- 8
ria sunt non loqui, vel taliter loqui, quod non intelligatur, vt latè probat, & prosequitur Lupus *allegat.* 57. *num.* 15. & eum referens Tuschus *litt. P. conclus.* 85. Neque † donum linguarum, 9
quod olim Deus suis Apostolis communicauit, facilè sperare debemus, licèt non ideò de conuersione horum infidelium diffidere oporteat, quam Deus ipse variis modis, & vbi opus est miraculis promouet, vt fusè dixi, & probaui *in* 1. *tom. lib.* 2. *cap.* 5. *ex num.* 7. *& cap.* 17. *ex numer.* 23.

Vndè multoties in Regio Indiarum Senatu, & apud alios doctos, & prudentes viros in quæstionem vocatum est; vtrum † Indos, qui 10
iam in ditionem nostram deuenerunt, nostræ omnino Hispanæ linguæ assuefacere oporteat, & oportuerit, ita vt propriam omittant, & obliuiscantur; vel nos è contrario, illorum sermonem discedere debeamus, & eosdem de fidei rebus instruere, atque ita in commerciis, & reliquis negotiari.

Et sanè † Concilium Limense Tertium, 11
actione 2. *cap.* 6. Indos indicè orationes, siue Cathechesim doceri iubet, neque ad aliam linguam compelli, nisi aliqui ipsorum velint, Hispanicum idioma, quo multi iam vtuntur, adiungere. Quod antiquis etiam aliquibus schedulis, & instructionibus continetur, quæ extant *in* 4. *tom. impress. ex pag.* 212. & probat, & sequitur Acosta *vbi sup.* præcipuè *lib.* 4. *capit.* 8. *pag.* 414. & Garcilas. *d. cap.* 3. qui sentiunt, † In- 12
dis linguam suam tolli non posse, & melius esse, magisque consentaneum rationi, vt Hispani eorum sermonem discant, cùm & ingenio præstent, & intelligendi necessitate obstringantur. Quam in rebus fidei recusare non debent, vt inquit idem Acosta *d. lib.* 1. *cap.* 9. *pag.* 172. cùm videamus, ad gentes profundi sermonis, & ignotæ linguæ homines penetrare lucri spe, nec deterreri barbarie immensa, sed vniuersa mercium gratia lustrare, & linguæ earum balbutientes se accommodare, vt aurum, argentum, ligna pretiosa, mercésque exquisitas ad suos euehant, quæstumque vndique augeant.

Pro quibus facit † dictum Anacharsis *epist.* 13
1. *ad Athenienses*, vbi postquàm probauit, hanc esse omnium nationum conditionem, vt aliæ in aliarum lingua balbutiant, infert, obinde barbaris linguis ignoscendum, & subdit: *Cur barbaricas texturas in pretio habetis, vocem autem barbaram non probatis?* Nec non etiam † 14
quòd cùm lex rebus non verbis imponi debeat, *l.* 2. *C. comm. delegat.* hoc est non solùm, quæ iusta, honesta, & vtilia videntur disponere; verùm, quæ possibilia sint, & in actu (vt dicunt) practico exequibilia, *cap. erit autem*, 4. *dist.* & eleganter Cicero, Catonem meritò hac de causa reprehendens, *in epist.* 1. *ad Atticum lib.* 2. Non videtur hoc consequi posse, si velimus innumerabiles Indorum gentes patrium sermonem in ipsa patria obliuisci, & externo solùm vti, quem rarò, ac valdè illibenter audiunt, iuxta illud Lucretij *lib. de natura rerum.*

Cogere item plures vnus victosque domare

Non poterat, rerum, vt perdiscere nomina vellent,
Quid sit opus facto, faciles, neque enim paterentur;
Nec ratione vlla sibi ferrent amplius aures,
Vocis inauditæ sonitus obtundere frustra.

15 Maximè † si ad id senes adigamus, quibus nihil vsquam durius, aut difficilius iniungi potest, quàm linguam mutare, vt ex D. Hieronym. & aliis tradit Erasmus *in Adagio*: *Senis mutari linguam*, & insinuauit Cicero *libr. 1. officiorum*,
16 † vbi, *Sermone* (inquit) *eo vti debemus, qui notus est nobis*; & Ioseph. Iudæus *libr. 20. antiq.*
17 *Iudai. cap. vltim in fine*, vbi † de se fatetur, quòd etsi linguæ Græcæ non sine profectu operam dederit, exquisitam tamen eius pronuntiandi rationem assequi per patriam consuetudinem non licuit.

18 Sed his non obstantibus adhuc † Ego in contrariam sententiam magis inclino. Arbitrorque facile quidem, & conueniens ab initio fuisse, & hodie longè facilius, & conuenientius esse, vt in prouinciis Indorum, quæ ad Hispanum dominium, & gubernationem redactæ sunt, Hispanus quoque sermo illis præcipuè
19 iniungatur, & imperetur. Nam † quamvis concedamus Indos natu grandiores illum aut non assequi, aut parum feliciter imitari posse, in pueris tamen, & adolescentibus contrarium continget, quibus ad quidvis cereum ingenium, & hæc facultas, ad discendam quamlibet linguam, maximè à natura data est, vt aduertit idem Erasmus vbi suprà. Atque ita breui tempore non solùm nostrum sermonem, absque vlla difficultate recipient, verùm patriam ita relinquent, & obliuiscentur, vt ne illius quidem vlla vestigia remaneant, nec qualis antea fue-
20 rit, odorentur, † vt in insula Hispaniola, & aliis ei adiacentibus, in paucis Indis, qui ibidem remanserunt, vsu compertum, citra aliquam Hispanorum curam, & diligentiam tradit Doctiss. Bernard. Aldrete *in tract. de orig. ling. Hispan. libr. 1. cap. 22.* vbi aliud exemplum in
21 nobis ipsis Hispanis adducit, † qui vbi à Romanis subacti, propria eorum lingua donati fuimus, quæ inter nos vulgaris esse cœpit, prorsus memoria maternæ linguæ, qua antea vtebamur, defecit. Nec quisquam est, qui certis testimoniis, quænam illa fuerit, ostendere possit, licet in hoc vltra ipsum Aldret. valdè olim insudauerit Poza in peculiari libro, quem de hoc argumento conscripsit, Egregius Senator Diu. Gregor. Lopez Madera *in libro de Monte sancto Granatensi, capit. 18.* & D. Sebastianus Couarruuias *in thesauro linguæ Hispanæ, ver-*
22 *bo Latin.* Quinimo † & hæc ipsa Latina lingua, quam Hispani à Romanis accepimus, posteà etiam Maurorum inuasione penè relicta, & obliuioni mandata fuit, cùm Hispani inter Arabes habitantes, facilè illorum Arabicum idioma perdiscerent, vt ex testimonio Aluari probat idem Aldrete *vbi suprà.*

Et licet ex sacra Pagina alia non minus apta depromere. Primum † ex Hebræo populo,
23 qui septuaginta tantùm annorum spatio in captiuitate Babylonis suam antiquam linguam amisit, & Chaldaicam, quæ Ægyptiorum erat, apprehendit, quam & posteà in propriam terram reuersus conseruauit, vt notat Sixtus Senensis *libr. 4. exposit. verb. Targum, & libr. 3. de translatione*, Pererius *libr. 2. in Daniel. cap. 2.* Posseuin. *lib. 1. Bibliothecæ, cap. 7.* Iosephus *lib. 20. antiq. Iudaicar. cap. vltim.* Iansenius *in Concordant. Euangel. cap. 61. & 143.* & latè noster Reinard. Aldrete *in dict. cap. 22. & lib. 3. cap. 7. & de antiquitate Hispan. lib. 1. cap. 19.* vbi alia optima loca, & exempla recenset.

Secundum † de sancto Patriarcha Ioseph 24
Genesis 24. & sequentibus, & Psalm. 80. qui inter alias ærumnas suas, non leuem illam expertus est, vt linguam, quam non nouerat, audiret, quam sibi adeò familiarem fecit, vt paterni sermonis quasi esset oblitus; cum fratribus Hebraicè per interpretem colloqueretur. Quod generaliter † Hebræis per varias nationes diui- 25
sis contigisse, optimè, & multum in nostris terminis notat Abulensis *c. 13. in Genesim, quæst. 374.* inquiens, quòd *paulisper recesserunt à lingua propria, & vsi sunt linguis earum regionum, in quibus manebant; ita vt per desuetudinem obliuiscerentur linguæ propriæ, quia paruuli eorum, qui nascebantur, linguam ipsorum non addiscebant, sed illarum gentium inter quas erant.*

Quam sententiam expressè in nostrorum In- 26
dorum terminis probat Ioann. † Matienz. *in tractat. Manuscript. de moderat. Regni Perù, 1. part. c. 6.* inquiens, faciliùs hanc nostræ linguæ receptionem ab Indis consequi posse, si vel soli eorum Reguli, quos *Caciques*, vel *Curacas*, appellamus, ea vti compellerentur, reliqui enim statim idem præstarent, quoniam illis supra modum obediunt, & adulantur, vt *in cap. seq. dicemus.*

Extantque † plurimæ antiquiores, & nouio- 27
res schedulæ, quæ præcisam hanc sermonis nostri cũ Indis communicationem agnoscentes, & supponentes, seriò Proregibus, & Gubernatoribus iubent, vt ad hoc scholas instituant, ibique Indos ab ineunte ætate Hispanæ linguæ assuefaciant, ita vt genuinam relinquant. Et ad hoc munus Religiosos Dominicanos, Augustinianos, & alios summis votis inuitant. Quæ schedulæ reperiuntur *in 4. tom. impress. pag. 339. & sequentib. Et in 1. tom. pag. 322.* extant duo capita instructionis, quæ Peruanis, & Mexicanis Proregibus dari formulariter solet, vbi eadem cura eisdem enixè committitur. Qua mediante non
raro, nec difficulter consecutum videmus, † vt 28
Indi non solùm nostra, verùm & Latina lingua eleganter loquantur, vt ad Paulum III. P. M. scripsit Fr. Ioan. Garcesius Tlaxcalensis Episcop. apud Fr. Augustin. Dauila *in histor. Mexicana Ordinis Prædicat. lib. 1. cap. 43.* his verb. *Nunc verò tanta est ingenij eorum felicitas, vt & Latinè, & Hispanè scribant, & loquantur nostris pueris elegantius &c.* Et tradit alia ad idem valde notanda Fr. Ioan. Torquemada *in Monarch. Indiana lib. 17. per totum.*

Sed nullibi sanè hoc melius exprimi, & decidi videtur, quàm in † Regia quadam sche- 29
dula dat. Toleti 5. Iulij anni 1596. & per Proregem Peruanum D. D. Ludouicum à Velasco impleri iussa per aliam dat. Ventosillæ 25. Iunij anni 1605 quæ addit, hoc tum ob alias, tum ea
præcipue ratione conuenire, quòd compertum sit, etiam in meliori, & perfectiori lingua 30
Indorum hucusque repertorum, non satis rectè, nec propriè fidei mysteria explicari posse, ob vocabulorum, & terminorum deficientiam, pluresque

pluresque inde absonos, & absurdos errores resultare. Quod vel ipse Acosta non diffitetur, *dicto libr. 4. de procurand. Indor. salute, capit 9.* & Zurita *in quaestion. Ind. quaest. 36.* vbi in du-
31 bium meritò vocat, an † mediocriter peritus in lingua Indorum, possit illis tuta conscientia prædicare, & Euangelizare; cùm in euidenti periculo versetur falsa aliqua, & absona pro veris, ob sermonis imperitiam, ac defectum docendi? *& quæstione 22.* vbi quæstionem mo-
32 uet, † an Euangelizantis linguam infidelis Indicus suæ salutis cupidus addiscere debeat, si se aliter Euangelium audire posse diffidat? Pla-
33 nè enim, † vt inquit Diuus Paulus 1. *ad Corinthios 14. Si nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor Barbarus, & qui loquitur mihi Barbarus.*
34 Et † prædicationis munus requirit hominem non solùm in rebus diuinis expertum, ac variis disciplinis refertum, sed etiam in lingua eorum non mediocriter eruditum, quos auertere à malo, & meliores fieri sua prædicatione contendit,
35 † vt patet exemplo Ieremiæ se excusantis à prædicatione, quia loqui nesciebat, vt habetur Ieremiæ 1. *& in cap. in scripturis; §. quies itaque 8. quæstione 1.* per quem etiam Prophetam *cap. 5.*
36 refertur, † Deum ad populi punitionem dixisse: *Adducam super vos gentem, cuius ignorabitis linguam, neque intelligetis, quid loquatur.* Cui conueniunt verba *Psalm. 54. Præcipita, Domine, diuide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate*, & quæ tradit Apollonius Thianæus apud Philostrat. *lib. 5. c. 13.* de magnis damnis, & difficultatibus, quæ oriuntur ex ignoratione linguarum, & necessitate loquendi per interpretes.

Efficitúrque prædicta sententia ea conside-
37 ratione securior, † quòd non solùm ad dilatandum Christi nomen plurimum interest, vt Nos, & Indi communem linguam habeamus, vt in simili, de Agarenis loquens, aduertit Ludouicus Viues *lib. 3. de traden. discipl.* Verùm & ad hoc, vt iidem Indi maiori nobis cum familiaritate, ac fidelitate constringantur, quòd mirum in modum linguæ vnius peritia, & conformitas operatur, vt de eisdem Indis loquens, ex relatione Patris Blasij Valera, optimè tradit Garcilas. Inca *dicto libr. 7. cap. 3.* Genebrard. *in chronolog. pag. 34.* vbi scriptum relinquit. *Ex peccato accidit illa linguarum multiplicatio, ad*
38 *puniendam humanam temeritatem. Nam* † *vt linguæ vnitas, & similitudo firmissimum est vinculum societatis humanæ, & Religionis: ita diuersitas, certam parit animarum diuisionem, discordiam morum, ingeniorum, studiorum, voluntatum, &c.* Et ante eos Philo Iudæus *in lib. 1. de*
39 *confus. ling.* vbi † variarum linguarum cognitionem vtilem esse, & loquelæ similitudinem magnam societatem, & beneuolentiam in hominum animis conciliare, his verbis scribit: *Ob imperitiam linguarum multi ab insidiatoribus ex improuiso sunt oppressi; è diuerso scientia multos exemit imminentibus periculis. Itaque prodest magis, quàm nocet linguæ communicatio, quod nunc quoque per singulas regiones, præsertim indigenarum, nihil æquè incolumitati confert, ac lingua omnium eadem. Tum si quis plures linguas ediscat, mox probatur ab earum peritis, & pro amico agnoscitur, non leue argumentum societatis afferens loquelam familiarem, vnde mox accedit securitas à periculis.* Hactenus Philo. Cuius lo-

cum multum notare debemus, eò † quòd Iudæi hominis sit, apud quos parui fieri solebat 40
extranearum linguarum cognitio, vt colligi potest ex testimonio alterius Iudæi, nempè Iosephi, filij Matathiæ *lib. 20. antiquitatum Iudaicarum cap. vltim. ad finem*, qui de suis Iudæis loquens, sic inquit. *Nostri homines non suspiciunt eos, qui multas perdidicerunt linguas, quod studium profanum apud eos habetur, & seruis commune cum ingenuis: solos autem sapientes suo suffragio pronuntiant, qui legis, & sacrarum litterarum tantam assecuti sunt peritiam, vt eas etiam inter-*
pretari valeant, &c. Et huc etiam spectant † ver- 41
ba Plinij *lib. 3. cap. 1.* vbi docet, ex loquendi varietate fieri, *vt externus alieno penè non sit hominis vice*: & Diui Augustini *lib. 19. de Ciuitate Dei, cap. 7.* vbi inquit: *Linguarum diuersitas hominem alienat ab homine; ita vt libentiùs homo sit cum cane suo, quàm cum homine alieno, &c.*

Neque erit cur alicui hæc nostri sermonis in subiectis Indis iniunctio dura, aut insolens vi-
deri debeat, † cùm potius antiqua, & solem- 42
nis consuetudo omnium ferè nationum fuerit, vt victores victis suum idioma, ac mores communicent, sententes hoc ad iura victoriæ, atque superioritatis respicere, & in ipsis populis recenter subactis maiorem (vt diximus) societatem, & animorum conformitatem inducere.
Quod rectissimè docuit † Guido Fabricius *in* 43
præf. dictionar. Syro-Chald. his verbis. *Sic enim natura comparatum est, vt is, penes quem est rerum summa, ac maxima imperij orbis terrarum administratio, cum legibus, & edictis suis, suam quoque linguam populis sibi subditis tribuat: aut saltem si continuò in omnibus prouinciis, quibus huiusmodi Princeps imperat, ipsius idioma tanquàm vernaculum in omnium ore versatur, sensim tamen illuc irrepit, ac radices suas quàm latissimè diffundit, &c.* Et idem sentiunt, & prosequuntur Franc. Vergara in append. ad suam artem Græcam, Benedictus Arias Montan. in commentar. ad Bibliam Hebræam, Cardinal. Bellarminus *tom. 1. libr. 2. de verb. Dei, cap. 15.* Cardin. Baronius *tom. 4. ann. 379. num. 72.* Andreas Resende, *antiquit. Lusitan. libr. 3.* Petrus Antonius Beuter *libr. 1. historiæ Hispan. capit. 3.* Alphonsus Salmeron *tom. 1. prologo 14.* Bernardus Aldrete *de antiquitate Hispan. libr. 1. capit. 11.* & Magister Marquez *in Gubernatore Christiano pag. 215.*

Et cùm pluribus exemplis confirmare possem, Romanorum tantùm contentus ero, qui
† licèt primitus in communicanda sua lingua 44
parci admodum, ac tardi fuisse legantur, vt scribit Iustus Lipsius *de recta pronuntiatione linguæ Latinæ, capit. 3.* & Franciscus Floridus Sabinus *libr. 2. subcis. lect. capit. 1.* vbi inter alia refert illud Liuij *decade 4. libr. 10. Anno ab Vrbe condita 574. Cumanis petentibus permissum, vt publicè Latinè loquerentur, & praeconi-*
bus Latinè vendendi ius esset. Posteà † tamen 45
vniuersi ferè terrarum orbis domini facti, eundem Romano sermone loqui, non solùm suaserunt, sed coëgerunt, vt ostendit Plinius *libr. 3. c. 5. & lib. 1. c. 4.* sic inquiens: *Omnium terrarum alumna eadem, & parens* (scilicet Roma) *numine Deum electa, quæ cœlum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes, ferasque linguas sermonis*

monis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterque vna cunctarum gentium in toto Orbe patria fieret. D. August. *dict. cap.* 7. his verbis: *At enim opera data est, vt imperiosa ciuitas non solum iugum verùmetiam linguam suam domitis gentibus per pacem societatis imponeret, per quam non deesset, imò & abundaret etiam interpretum copia.* Vnde dicere potuit Plutarch. *de Plat quæst.* quòd suo tempore ferè omnes homines Romana lingua vtebantur: & Iust. Lips. *vbi sup. Iamque Romani honorem sui agi palam censebant, in honorem suæ linguæ.* Et Aurelius Prudentius *lib. 2. contra Symmachum,*
46 † Deum hoc ita præordinasse, vt faciliùs Christi aduentus prædicaretur.

Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna, volens sociare Deus subiungier vni
Imperio quidquid tractabile moribus esset,
Concordique iugo retinacula mollia ferre,
Constituit.

De quo articulo Ego plura alia congessi *in 1. tom. lib. 1. cap. 14 ex num. 28.*

Sed nemo melius hanc Romanorum curam,
47 & eius intentionem expressit, † quàm Cornel. Tacitus *in vita Agricolæ*, de Britannis loquens, & notanter concludens, hoc pacto subactos populos, magis sibi seruos, & subditos reddidisse, his verbis: *Sequens hyems saluberrimis consiliis absumpta: Namque vt homines dispersi, ac rudes, eòque bello faciles, quieti, & otio per voluptates assuescerent, hortari priuatim, adiuuare publicè, vt templa, fora, domus extruerent, laudando promptos, & castigando segnes, ita honoris æmulatio pro necessitate erat. Iam verò Principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studiis Gallorum anteferre, vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga, paullatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam, idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars serui-*
48 *tutis esset.* Quem † locum Scipio Amiratus *lib. 20. dissertat. polit. discurs. 9. pag. 363.* multum commendat, dicens, reapse humanissima hæc officia fuisse, quia magis conducit, seruos, & mansuetos veréque homines tales subditos haberi, quàm liberos, & barbaros stolidéque feroces: licet Bernard. Aldrete *dict. lib. 1. de antiq. Hispan cap. 17.* artificiosam status rationem fuisse dicat, ad subditos attrahendos, & emolliendos.

49 Et ad eandem curam respicit † tex. *in l. decreta 48. D. de re iudic.* vbi Romanorum Imperatorum iussu omnibus iudicibus necessitas imposita dicitur, vt etiam in prouinciis omnia decreta Latinè interponerent, quod etiam tradit Valer. Max. *lib. 2. cap. 2. exemp. 2.* eam rationem addens: *Vt Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur, & quia nulla non in re pallium togæ subiici debere arbitrabantur.* Quousque trãslato ad Græcos Imperio, id ab Arcadio, & Ho-
50 norio immutatum fuit, ac permissum, vt † quemadmodum contractus, & testamenta propter vtilitatem publicam, & maiorem commerciorum facilitatem Græcè fieri posse, permissum erat, *l. 1. §. fin. D. de verb. l. fideicommissa 11. in princ. D. de leg. 3. l. hac consultissima, §. fin. C. de testam. l. fin. C. de testam. tut. l. blanditus 12. C. de fideiuss. l. Græcè, D. eod. l. 8. §. 4. D. de acceptilat. l. directas, C. de testament. manumiss. Nouella 47. de Tabellion.* Ita etiam decreta, & sententiæ iudicum Græco quoque idiomate concipi possent, *l. iudices 12. C. de sentent. & interloc. omnium iudic.* vt ad eius interpretationem, & conciliationem cum dict. l. decreta, reiectis Accursij, Bart. & aliorum erroribus, & aliis expositionibus Alciat. *in dict. l. 1. §. fin. D. de verbor. & lib. 1. prætermiss.* rectè adnimaduerterunt Iacob. de Puteo, Cuman. Duaren. & Hugo Donel. *in dict. l. decreta*, Cuiacius *lib. 14. obs. cap. vltimo*, Ioan. Bap. Plotus *de in litem iurando, §. 51. num. 4. & 5.* Petr. Faber. *lib. 1. semest. cap. 23. pag. 156.* Bernar. Vualterus *lib. 1. miscel. cap. 11. & 18.* Conan. *lib. 6. comment. cap. 1. num. fin.* Busson. *de solution. lib. 2. pag. 212.* Rævard. *lib. 4. var. cap. 2.* Guido Pancirol. *in thesaur. var. lect. iur. lib. 3. cap. 15.* Anton. Pichard. *in §. in hac re, Inst. de fideiuss.* Alberic. Gentil. *de nuptiis lib. 2. cap. 2. in fine principij*, Ioan. Gœddæus *in comment. de contrah. stipulat. cap. 2. concl. 1. num. 13. & 30. & cap. 4 num. 16.* Heringius *de fideiussor. cap. 11. ex num. 130.* Hermann. Kirchnerus *in tract. de legato lib. 2. cap. 7.* D. Madera *in lib. de Monte Sancto, Granat. cap. 18 fol. 59.* & Couarr. *in Thesaur. ling. Castellana, verbo Latin.* Et ad hoc respexit
† Erasmus in præfat. ante paraphrasim Matth. 51
dum ait, *Paucis annis Romanorum Principum industria tantum effectum fuisse, vt Galli, Germani, Hispani, Afri, Ægyptij, Asiani, Cilices, Palæstini loquerentur Latinè, Græcéque, etiam vulgò, ob id, vt commercio linguarum commodius propagaretur Imperium.*

Atque hic † vsus Latinè loquendi, & senten- 52
tias, scripturas, atque alia acta, & instrumenta publica eodem sermone conficiendi, etiam post lapsum eiusdem Imperij Romani in multis Prouinciis durauit. Quousque aliquæ, quæ se ab eodem Imperio liberæ esse contenderunt, hoc
† veluti subiectionis notam censentes, & fu- 53
gientes, publicis legibus cauerunt, & iusserunt, vt deinceps non Latino, sed materno idiomate, atque stylo omnia mandata, edicta, priuilegia, instrumenta, & documenta conscriberentur, vt
† de Germanis sub Imp. Rodulpho anno 1273. 54
refert Cyriacus Spangerb. *in Chron. Saxon. cap. 264.* Pet. Heigius *quæst. 7. num. 63. & 64.* Kirchnerus *dict. cap. 7. num. 31. & 32.* de Gallis sub Ludouico XII. Fran. Vaierius *de legato cap. 10. pag. 96.* Heringius *dict. cap. 11. num. 134.* Et
† de nobis Hispanis sub Alphonso X. *cognomina-* 55
to, el Sabio, ann. 1279. Mariana, Garibai, & Did. del Castillo *in sua historia*, & Pet. de Mariz Lusitanus *in dialogis de varia hist. dialog. 3.*
fol. 85. Licèt verum sit † Hispanum sermonem, 56
quo hodie vtimur, ex Latino pro maiori parte descendere, vnde illum vulgò appellamus, *Romance*, & hominem qui eo expeditè vtitur, *Ladinum*, quasi *Latinum*, vt pluribus probat Aldrete in libris *suprà* citatis, Sebast. Couarru. *in Thesaur. ling. Hisp. verb. Latin, Romance, & Ladino*, Laurentius Valla, quem refert & sequitur Tiraq. *lib. 1. quotid. part. 1. cap. 3. num. 11. &*
23. & nouissimè, & sæpissimè † Cæsar Barthius 57
in suis libris aduersariorum, col. 8. 329. 492. 1847. & 2213. vbi ait nullum hodie idiotismum Romano proximiorem esse, nec vllum magis integra verba seruasse, ac propterea se magna delectatione captum Castellianissimi hodierni,

ni, illúmque non longo spatio temporis didicisse.

Potest quoque pro sententiæ, quam adstruimus, confirmatione expendi *l.15 tit.2. lib.8 Re-*
58 *cop.* & Pragmatica ann. 1572. quæ Mauris † recenter ad fidem conuersis, & inter Christianos veteres commorari permissis, strictè prohibuit, ne vllo modo lingua Arabica vterentur publicè, vel priuatè, neque scripturas in ea sub pœna nullitatis conficerent, vel libros Arabum legerent, de cuius legis iustificatione, necessitate, & vtilitate, vltra Azeued *ibid.* agit Bleda *in hist. Maurorum Hispaniæ pag 656.*

Sed præstat in tractatione Indorum, eorundem exemplum, non minus ad rem, de qua agimus, accommodatum, adducere, quo vtitur Aldrete *dict. tract. de orig. ling. Hisp. cap.22.* siqui-
59 dem videmus, † quòd cum in his Occidentalibus Indiis duæ tantùm repertæ fuerint Monarchiæ, quæ aliquod rationis, & politiei specimen præseferrent; vna Regum Incarum Peruensium, & altera minus antiqua Regum Mexicanorum, vt refert præter alios Acosta *in hist. nat. & morali Indiar. lib.6. cap.11.* & hi reges initio strictis-
60 simi Imperij finibus clauderentur. Pòst tamen, † vbi illud virtute, & robore bellico per mille & plures leucas, ac innumerabilium ferè linguarum regiones, & prouincias dilatarunt, patrium, & magis vrbanum idioma, quo ipsi Reges vtebantur, breui tempore inter eas omnes introduxerunt, ita vt vel proprium amiserint, vel saltem Regium illud, iam generale effectum, omnes ad-
61 discerent, & peritissimè loquerentur. Qui † sermo generalis à Peruanis, *Quichua*, à Mexicanis, *Mexicana*, vocatur, vt præter Acostam *vbi sup.* tradit, & prosequitur Garcil. Inca *lib.7. de Incarum orig. cap.1. & seqq.* inquiens, plurimum expedire, vt hæc hodie cura, ac consuetudo obseruetur, & damna recensens, quæ ex eius incuria quotidianis experimentis agnoscimus. Quo
62 exemplo † motus Ioan. Matienço *lib. 1. de gubern. Regni Perù, c.6. linguæ Castellanæ* (vt diximus) inter eosdem Indos introductionem facilem futuram esse, sibi suadet. Idémque tandem
63 fateri videtur † doctissimus Acosta, sibi hac in parte contrarius, *dict. lib.1. de procur. Ind. salut. cap.9 circa finem,* inquiens: *Quòd si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod Barbarus Guamacapac. Imperio suo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certè vbique haberetur, profectò maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuisset allaturus.* Rogo enim si
64 † vna lingua introduci potest, & debet, cur Hispanam nostram Quichuæ aut Mexicanæ non præferemus? Cùm & in se melior, & nobis commodior, atque ipsorum Indorum captui æquè facilis sit.

Hæc, quæ de Hispano sermone Indis communicando, & imperando discussimus, suadere
65 quoque videntur † iustum etiam, & conueniens esse vt eosdem Indos Hispanorum vestibus, & quod magis præstat, moribus bonis, & eorum conditioni non repugnantibus, induamus, & imbuamus nostrisque commerciis, & consortiis assuefaciamus. Constat quippè victores victis semper cum lingua vestes quoque & mores dedisse, vt de Romanis, ac Britannis loquens ostendit Tacitus in loco, quem *supr. n.47.* citaui, ibi: *Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga,* Aurel. Prudent. *in Hymno D. Laurentij:*

O Christe numen vnicum,
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere:
Vt discrepantium gentium
Mores, & obseruantiam
Linguásque, & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.

Et Strabo, † qui Hispanos nostros hac de 66
causa Stolatos, seu Togatos appellat, quòd Romanorum togam simul cum idiomate acceperint: *Et qui hanc formam sequuntur Hispani Stolati, seu Togati appellantur. In quibus sunt Celtiberi, quondam omnium maximè feri inhumanique habiti.* Vndè † *in l.16. tit 2. lib.8. recopil.* 67
Mauri conuersi, & nobis subiecti, Christianorũ vestibus vti iubentur. Et in nostris Indis idem iubendum esse, † sentit Matienz. *in d. lib. de* 68
moder. Reg. Perù, 1 parte, capit.19. dicens, hoc pacto nobis amiciores, & magis politicos futuros fore, maioremque auri, & argenti vim ab eis, pro vestium Hispanarum venditione, extrahi posse. Quamvis posteà subdat, hoc cum *Caciquis* dumtaxat, & eorum filiis, atque aliis Indis ditioribus, & potentioribus intelligendum esse. Et † in ordinationibus D. Proregis 69
D. Franc. à Toleto generaliter prohibeatur, ne vestibus Hispanorum vtantur; sicut neque armis vti, neque equis, & aliis rebus, quibus ferociores, aut insolentiores reddi possint, prohibiti sunt per plures schedulas, quæ reperiuntur *in 4. tomo impress. ex pag.244.* Commerciis
† quoque nostris assuefieri iubent aliæ schedu- 70
læ eiusdem tomi *ex pag. 256.* dum tamen inter eosdem Indos, inque eorum municipiis, & reductionibus † Hispani habitare non sinantur, 71
nisi fortè eos vitæ probitas, & erga Indos suauitas valdè commendet, vt expressè disponitur *in schedula ann.81. eodem tom. pag.340.* & in alia data Turrisellarum 12. Iulij, ann. 1600. quibus, & aliis simul cauetur, vt vagabundi, Hybridæ, & Æthiopes nullo modo inter Indos morari sinantur, ob graues iniurias, & vexationes, quas miseri isti, & abiecti homines ab omnibus aliis, cuiuscunque sortis sint, ferè semper accipiunt, de quibus dixi *1. tom. lib. 3. cap. vltim.* Ita vt eis sit nociua, & periculosa eorum societas, vt etiam dixi *sup. hoc eod. lib.1. capit.4. num.101.*

Planè † vt fœminæ Indæ possint contrahe- 72
re matrimonium cum hominibus Hispanis, & è contrario homines Indi cum fœminis Hispanis, cautum reperio per quasdam schedulas ann. 1514 & 1515. quæ referuntur *in dict. 4. tom pag. 271.* vbi prohibitiones contrariæ reuocari dicuntur, & Hispanis ita copulatis facultas concedi, vt inter Indos manere possit, quia hoc ad maiorem matrimonij libertatem, animorum confœderationem, & prouinciarum augmentum pertinere visum fuit: vt & in Indis Orientalibus sæpe iussum, ac factum eius Historici narrant, & præcipuè commentaria Alphonsi Dalboquerque *3. part. cap.9.*

CAPVT XXVI.

De Indorum Regulis, siue Dynastis, vulgò Caciques, ò Curacas, *deque eorum iurisdictione, successione, & filiorum educatione.*

SVMMARIVM.

1 *Indorum Regulis, vulgò* Caciques *relicta fuit gubernatio populorum, quos infidelitatis tempore regebant.*

2 Cacicorum *nomen vndè originem traxerit, & Curacarum apud Peruanos?*

3 Caciqui *ab aliquibus comparantur nostris Ducibus, vel Marchionibus, & quale esset eorum officium sub Imperio Incarum?*

4 *Inga siue Inca Peruani qualiter suas prouincias gubernarent?*

5 *Inga in qualibet prouincia vnum Praefectum principalem, & alios delatores habebat.*

6 *Curiosi & stationarij, qui essent apud Romanos.*

L.1. & Rub. C. de curios. & station. lib.12. l.1. §. quies, D. de off. Praef. Vrb. & l. neque supina, D. de iur. & fact. ignor. *explicantur, & illustrantur, ibidem.*

7 *Irenarchae, qui essent, & quatenus* Caciquis, *& Praefectis Indorum comparentur.*

L. vnica, C de Irenarch. l. super creandi, C. de iur. Fisci lib.10. *& alia de Irenarchis agentes illustrantur, ibid.*

8 Cacicorum *ingens numerus fuit in Imperio Peruano, & Mexicano.*

9 *Sinarum in Regno sunt plus quàm quinque Senatorum millia, & alia de eius magnitudine.*

10 Cacicorum *munus hodie quale sit? & quòd non possunt dici domini oppidorum, quae gubernant.*

11 *Indi supra modum suis* Caciquis *subditi, & obtemperantes sunt.*

12 Caciqui *abutuntur submissione Indorum, & saepè in eos admodum crudeles, & tyranni sunt, & alia de eorum vitiis, & fraudibus.*

13 Cacicos *tolli debere tanquàm Indos valdè perniciosos, sentit Fr. Bernard. à Cardenas.*

14 *Dominantur nulli deterius, quàm ij, quos ad seruiendum natura creauit.*

15 Cacicorum *tyrannidem, & fraudes erga Indos sibi subiectos, plures schedulae exprimunt, & puniri iubent, quae referuntur.*

16 Cacicos *residentiae, & syndicatui subiici debere, quaedam Regia schedula innuit.*

17 Cacicorum *officia conseruari, & in eis iure sanguinis succedi debere, adinstar maioratus, plures schedulae iubent, quae referuntur.*

18 *Indorum ex plebe aliquos indices, & ministros, ac Decuriones, creari, quaedam schedula iubent, & quare?*

19 *Paulus Ondegardus testatur, aliquos Indos iudicandi munere rectè, & vtiliter functos fuisse.*

20 *Schedula data Buitragi refertur, quae enixè iubet, ne* Cacicatuum *successiones tollantur, mutentur, vel inuertantur.*

21 Caciques *in noua-Hispania à Proregibus eligi solent, neglecto successionis iure, & quare?*

22 *D. Prorex D. Ludou. à Velasco consuluit, vt* Caciqui *per electionem crearentur, & quid ei responsum fuerit?*

23 *Ordinationes D. Proregis D. Francisci à Toleto ab antiquis Indorum moribus plura mutuantur; & disponunt in successione* Cacicatus, *& eius probatione.*

24 *Inga Peruani qualiter* Cacicos *delinquentes punirent, & remouerent, & alios ex eorum sanguine subrogarent.*

25 *Regna, Imperia, & similes dignitates melius, vt per successionem, quàm per electionem deferantur, plurimi sentiunt, qui referuntur.*

26 *Foemina an in* Cacicatibus *succedant?*

27 *Foeminae regulariter à publicis, & ciuilibus officiis, & virorum actibus, ac coetibus prohibitae sunt.*

L. Foeminae, D. de reg. iur. l. cùm Praetor, §. moribus, D. de iudiciis, *& alia similes illustrantur, ibid.*

28 *Foeminae maritatae in aliquibus prouinciis succedunt in* Cacicatibus, *& hoc munus per maritos exercent.*

29 *Foeminae licèt à multis excludantur, à Regnorum, feudorum, & Ducatuum successione, à pluribus tamen aliis admittantur.*

30 *Consuetudo prouinciae multùm attendi, & seruari debet circa delationem, & successionem maioratus, feudi, & similium.*

31 Cacicatuum *lites, & earum probationes sunt valdè difficiles, & intricatae, & quare?*

32 *Parentelae probatio in antiquis fieri potest per testes de auditu, & fama.*

33 *Successio, & parentela in* Cacicatibus, *vltra probationes partium, meliùs probari solet per aliam informationem receptam de officio à Praetore loci.*

34 Cacicatuum *in causis iudicandis, qualiter se Auctor haberet, & quòd plus instrumentis quàm testibus deferret.*

35 *Instrumentis magis, quàm testibus deferendum, & standum est in antiquis.*

36 *Instrumentorum verba, etiam enuntiatiua, probant in antiquis parentelam, & cognationem.*

37 *Instrumenta duo, vel plura si ad idem probandum concurrant, in antiquis, multum operantur.*

38 Cacicorum *beneuolentiam, & conuersionem valdè curare debere, vt facilior sit subditorum conuersio, plures schedulae iubent, quae referuntur.*

39 *Regentium exemplum multum vbique influit, & operatur in animis subditorum, & praesertim in Indis.*

40 *Superior quidquid facit, praecipere videtur, ex Quintiliano.*

41 *Principum vita censura est, ad quam dirigimur, & conuertimur, ex Plin. Iuniore.*

42 *Religio est veluti sequela iurisdictionis, & cuius Regio est, eiusdem & Religio.*

43 *Iabellonis*

43 *Iabellonis Lituaniæ Regis, cum Heduuige Regina Poloniæ matrimonium contrahere volentis, notabilis Historia refertur.*

44 *Exempla Lituani Principis, qui baptismum accepit, omnes eius subditi turmatim baptizati sunt.*

45 *Hyssopo in America Indos à nobis baptizatos fuisse, aliqui dicunt, qui reprobantur.*

46 *Fidem Christianam qui recipiunt, ob id tantùm, vt suis Principibus placeant, laudari non possunt.*

47 *Fides non debet recipi ob adulationem, sed propter doctrinæ veritatem, & vtilitatem.*

48 *Exemplum superiorum benè, & licitè curari potest, & debet ad præuiam dispositionem subditorum in fide recipienda.*

49 L. 51. in fin. tit. 15. part. 1 *ponderatur, & illustratur.*

50 *Concil. Limensis verba de cura, & necessitate conuersionis* Cacicorum.

51 *Iosephi Acostæ verba referuntur, valdè probantis curam conuersionis superiorum, vt faciliùs subditi conuertantur.*

52 *Atabalipa si non esset occisus, sed ad fidem persuasus, illam breui tempore omnes Indi Peruani recepissent.*

53 *Idololatria, vt penitùs extirpetur de animis Indorum, nihil magis conducet, quàm eam de cordibus* Cacicorum, *priùs remouere.*

54 *Incarum Regum tempore nullos Indi Deos siue idola colebant, nisi quos illi tribuissent, & iussissent.*

55 Caciqui *an teneantur ad restitutionem damnorum, quæ faciunt Indi eis subditi, quando in suis compotationibus inebriantur.*

56 *Damna, quæ per accidens contingunt ex actibus licitis, vel indifferentibus, non debent resarciri.*

57 Caciqui *si compotationes perniciosas, & prohibitas faciunt, vel fieri permittunt, sunt in culpa, & tenentur ad damna.*

58 *Damni causa dans, damnum dedisse videtur.*

59 *Crimen, qui potest prohibere, & non prohibet, videtur illud probare, ex Saluiano.*

60 *Collegia ad educandos, & instituendos filios* Cacicorum *plures schedulæ erigi iubent, quæ referuntur.*

61 *Filios* Cacicorum *benè, & Christianè educare conuenit, vt exemplo suis subditis sint, cùm patribus successerint.*

62 *Collegia, & institutionem filiorum* Cacicorum *multum probant Acosta, & alij, qui referuntur.*

63 *Augurum Collegio Romæ iuuentus educanda, & diuinis instituenda offerebatur.*

64 *Educationis, & rectæ institutionis in pueris cura magni fieri debet, & de eius effectibus, & vtilitatibus, remissiuè.*

65 *Educatio, & institutio potentior est, quàm natura.*

66 *Educationis vim duorum canum exemplo mirè ostendit Licurgus.*

67 *Societatis Iesu Religiosi aptissimi sunt ad iuuentutem educandam, & instruendam, & Indorum Collegia gubernanda.*

QVamuis noui huius, & vastissimi Orbis ge-
neralis dominatio, gubernatio, & prote-
ctio gloriosissimis Hispaniæ nostræ Regibus ces-
serit, ex peculiaribus titulis, & rationibus, de
quibus *in 1. tom. disserui.* In † congregationi- 1
bus tamen, ac populis Indorum, qui vel initio
reperti fuerunt, certam aliquam, & politicam
viuendi rationem habere, vel posteà nostrorum
cura erigi, formari, & humanæ societatis legi-
bus, ac moribus institui cœperunt; antiquis ip-
sorum Regulis, siue Dynastis particularis eorum
gubernatio relicta fuit, retenta (quoad fieri po-
tuit) consuetudine, quam infidelitatis tempore
obseruabant.

Quos † Regulos in insula Hispaniola, quæ pri- 2
mùm à Columbo reperta fuit, *Caciques* vocabant,
& inde nostri ad reliqua prouincias deinceps dete-
ctas, & subactas, eandem appellationem extende-
runt, licèt Peruana generali lingua *Curacas* dicere-
tur, & Mexicana *Tecles*, & in aliis alia nomina
sortiti legantur, vt optimè præter alios aduertit
Ioseph Acosta *in histor. nat. & moral. Ind. Occid.
lib. 6. c. 11. & seqq.* Petr. Zieza *1. part. hist. Peruanæ
c. 21.* & ex relatione Patris Blasij Valeræ, Garcilas.
Inca *in suis comment. 1. part. lib. 5. c. 11. & seqq.* &
Ioan. Matienz. *de moder. Reg. Perù, 1. part. c. 6. & 7.*
vbi † hos Regulos similes facere volunt nostris 3
Ducibus, Comitibus, & Marchionibus, vel aliis
dominis vassallorum, eorúmque officium, dignita-
tem, ac potestatem sub imperio Peruanorum Inca-
rum recensent. Et qualiter hi † prouincias, quas 4
vltra mille, & plures leuças subegerũt, gubernabãt,
eas nimirum in oppida, & municipia diuidentes,
ipsáque municipia in quasdam Indorum classes, si-
ue partialitates, quarum vna superior dicebatur,
Anansaya, altera inferior, *Vrinsaya*, vtraque
distinctum *Curacam* habens, & denis Indis vnum
Decurionem præfigentes, centenis alterum,
mille alium, decem mille alium, cuius mu-
nus præcipuum erat, & *Hunno* vocabatur. Su-
pra quos in † qualibet prouincia alter Præfe- 5
ctus, vel Gubernator ex ipsorum Incarum
Regio sanguine præsidebat, cui reliqui obtempe-
rabant, & Imperatori singulis annis omnium, quæ
in commissa sibi prouincia contigerant, peculiarẽ
rationem reddebat, præter alios, quæstores, quos se-
cretò ad hoc delegare solebant, qui inde *Tucuiriços*,
quasi omnia videntes, appellabantur.

Quos possumus † curiosis, & stationariis simi- 6
les facere, quos Romani olim Imperatores per
diuersas prouincias deputare solebant, vt
commissa in illis crimina sedulò inuestiga-
rent, & sibi vel Præfectis earundem prouin-
ciarum denuntiarent, de quibus agitur *in l. 1.
& per totum, C. de curios. & station. lib. 12.
l. neque supina, D. de iur. & facti ignoran. l.
1. §. cura carnis, vers. Quies popularium, D. de
offic. Præfect. Vrb.* quam ita post Accurs. &
alios interpretatur Toletanus *ibid. in lucerna
Rubric.* Simancas *de Repub. lib. 8. cap. 25.
num. 6. & 7.* Pet. Greg. *lib. 31. Syntag. cap.
4 num. 1. & seqq.* Iust. Lips. *lib. epist. quæst.
cap 18.* & Iacob. Guterius *de officiis domus
Augustæ lib. 2. cap. 13.* Et *Caciques*, vel di-
ctos Præfectos non malè comparabimus † Ire- 7
narchis; hoc est Præfectis, siue Marescallis, qui
in prouincijs ad earum tuitionem, & discipli-
næ publicæ moribusque corrigendis præficie-
bantur, & præsertim, vt itinerantibus pax, &
securitas conseruaretur, quorum fit mentio
in

in tit. de Irenarch. lib. 10. *& in l. diuus, in fine, D. de custod. reor. l. fin.* §. *Irenarchæ, D. de muner. & honor. l. super creandis, C. de iur. Fisci, lib.* 10. ad quarum expositionem ita obseruat Duaren. *lib.* 2. *disput. cap.* 8. Boër. *in tract. de seditios.* §. 1. *num.* 6. & alij relati à Bobadilla *in Politica lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 68. *& cap.* 5. *num.* 4. *& cap.* 7. *num.* 16. *& lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 61. Cuiac. *lib.* 8. *obseruat. cap.* 29. Radulph. Fornet. *lib.* 1. *quotid. cap.* 24. Annæ. Robert. *lib.* 1. *rer. iudi. cap.* 4. *fol.* 14. D. Ioann. Vela *in prax. crim. cap.* 4. *num.* 6. & D. Lauren. Ramirez *in Tessera leg. sup. d. l. sup. creandis.*

8 Vnde licebit colligere, quàm ingens sub Incahorum Satraparum, siue Dynastarum numerus esset. Nec minor, aut valde dissimili forma, apud Mexicanos Motechumas fuisse narratur, vel in

9 prouinciis Sinarum, † in quibus quinque huiusmodi Magistratuum, aut Senatorum millia numerari, ex Strabone *lib.* 15. & aliis recolit Simon Maiolus *in dieb. Canicul. colloq.* 23. *de Memorabilibus, pag.* 714 adiiciens, hoc mirandum non esse, cùm in ipsa Sinarum regione octo carceratorum millia in vnica vrbe Regia Paquin inclusa memorentur, & homines, qui Sinarum Regi tributum pendunt, numerentur ad milliones sex & triginta, & militum, qui illi militant, ac milliones quinque peditum, equitum verò decem centena millia.

10 Hodie verò † horum *Curacarum* officium, potestas, & iurisdictio augustioribus terminis cõtinetur. Nam per quandam schedulam Vallisol. 26. Februar. ann. 1538. ad Mexicanam Cancellariam directam, quæ extat *in* 4. *tom. impress. pag.* 291. dispositum fuit, vt populorum siue municipiorum, quibus præsunt, domini non vocentur, sed tantùm Gubernatores, aut Principales. Et cùm iam Hispani Prætores, seu Correctores Indis præfecti sint, & illorum causas ciuiles, & criminales definiant, solùm spectat ad *Curacas* tributa Indorum sibi subiectorum colligere, & ad Prætorem deferre, & eorundem personalia seruitia, atque alia munia disponere. In cuius laboris compensationem ipsis ab eisdem Indis certum salarium præstatur, quod ex eorum taxis tributariis deducitur, & quoddam seruitij, seu famulitij genus, simul cum aliqua pabulorum exhibitione.

11 Est autem † subditorum erga illos adeò ingens obsequium, & reuerentia, vel vt vtar verbis Acostæ *d. lib.* 3. *de procur. Ind. salute cap.* 16. *Tanta imbecillitas, tanta trepidatio, vt ne mutire quidem audeant contra illos suos Satrapas, sed viui, ac videntes pereant potius, quàm illorum imperiis minimum obloquantur.* Quod in causa est secundùm eundem Acostam, vt

12 † ipsi hac submissione abutentes, nihil non sit, in quo vehementer miseros vexent, ac premant, suo plerùmque illos per fraudem, aut violentiam sudore frustrantes, & sæpè tum in exigendis tributis, tùm in persoluendis operis, atque seruitiis, multo plura conferre cogentes, quàm lex, vel ratio præcipiat. De qua etiam tyrannide, & aliis horum *Cacicorum* vitiis, plurima alia congerit Matienzus *d.* 1. *parte, cap.* 7. inquiens, quòd eorum crudelitas, & sæuitia quamlibet aliam aliorum hominum superat, & quòd neque filias, neque vxores, neque facultates, aut personas subditorum liberos sinunt.

Idem quoque nouissimè repetit, & grauissimè exaggerat Fr. Bernard. de Cardenas *in suo libello*, §. 16. † concludens, satiùs, & vtiliùs Indis consultum iri, si omninò ab hac subiectione liberarentur, & salaria, quæ Regulis istis præstantur in Ecclesiarum reparationem, vel alia opera pia converterentur. Præsertim cùm nihil ferè sit, ad quod hodierno tempore *Cacicorum* vsus, & auctoritas conferat, & cùm eorum indoles, & ingenium à seruili, & abiecta Indorum tributariorum, quibus ipsi imperant, conditionem non differat; † atque ita tam hoc, quam aliis quotidianis experimentis doceamur, nullos quidem deterius dominari, quàm quos ad seruiendum natura creauit. 13 14 15

Quæ † opinio plurium Regiarum schedularum auctoritate iuuari potest, & præsertim illis 28. Septembr. ann. 1548. 16. Iulij, ann. 1550. 18. Ianuar. ann. 1552. 16. Augusti, ann. 1563. 8. Iulij, ann. 1577. & aliis, quæ reperiuntur in d. 4. tom. impress. ex pag. 289. vbi prædicti *Cacicorum* excessus referuntur, reprimique iubentur, & vt Indis sibi subiectis omnia damna, quæ eorum fraude, occasione, aut concussione patiuntur, & laboris mercedem resarcire, ac soluere compellantur, & vt neque sub tributi, seruitij, vel victualis titulo, quicquam indebitè, & iniustè extorquere sinantur. Et *in eod. tom. pag.* 360. extat alia schedula Matriti 6. Iun. ann. 1594. quæ 16 Peruano Proregi iniungit, † vt quærat, & rescribat, an expediens sit, vt *Caciqui* ad syndicatum, seu residentiam suorum officiorum præstandam, teneantur, provt in Noua-Hispania præstare dicuntur? 17

Sed sunt tamen † aliæ schedulæ *in eodem tom. pag.* 287. *& seqq.* & apud Anton. de Herrer. *in histor. gener. Ind. decad.* 3. *pag* 170. quæ prædictis non obstantibus, & antiquis (vt diximus) Indorum moribus plurimum deferentes, eosque pro captu suo, quantum fieri possit, politicos reddere cupientes non solùm *Cacicorum* officia, & ministeria conseruari, & continuari iubent; sed in eis successionem, sanguinis iure, & ad instar maioratuum Hispaniæ nostræ concedunt. Proregibúsque, & Regalibus Audientiis, cæterísque Iudicibus graui pœnarum comminatione præcipiunt, ne eos suis hac in parte iuribus priuent, vel successionis modum immutent, iniustéque spoliatos breui, & summaria cognitione restituant. 18

Et quod plus est, † per quandam schedulam 9. Octobr. ann. 1549. & alias, quæ reperiuntur *d.* 4. *tom. pag.* 272. *&* 274. *&* 335. *& sequentib.* deciditur, vt ex ipsis Indis quosdam veluti pedaneos Iudices, & Decuriones, Lictores, siue Algacellos, Tabelliones, aliosque Iustitiæ ministros constituant, qui suo more, ac modo leuiores lites, inter eosdem emergentes, decidant, aut componant, & alia munera Reipub. 19 subeant. Quod † summopere optasse, & magno cum fructu, atque vtilitate se expertum fuisse, testatur Licent. Polus Ondegardus, qui res, & conditionem Indorum Peruanorum optimè calluit, in quodam libro manuscripto, quem penes me habeo, vbi refert breui tempore, ac facili negotio ab eisdem Indis plus, quàm duo millia satis arduarum causarum terminata fuisse, absque vllis processus, allegationum, & iuratorum testium inuolucris, & ambagibus. Idem etiam probat, eundem Polum sequutus, Ioseph. Acosta

Acosta *d. lib.6. historia nat. & moral. Indiar. cap.11. & de procur. Ind. salut. lib.3. cap. 21.* & Ioann. Matienz. *de mod. Reg. Per. 1. parte, cap.14.*

Et quod ad *Cacicorum* munus, & successionem spectat, vltra antiquiores schedulas, quarum mentionem feci, † cautum reperio per no-20
uiorem aliam Buitragi 29. Maij ann.1603. iterum repetitam, & seruari iussam per aliam Sancti Laurentij 19. Iul. ann.1614. quibus Proregibus inhibetur, ne pro arbitrio suo *Caciques* mutent, & eligant, sed antiquam consuetudinem successionis, *de padres à hijos*, obseruent. Quod
21 fortè ita strictè iuberi oportuit, † quoniam in Noua Hispania Proreges hoc minus, cùm quandam iustitiæ, & gubernationis Indorum administrationem contineat, meliùs per electionem, quàm per successionem prouideri existimabant; & de facto, vbi sibi libitum erat, prouidebant. Et idem in Peruanis prouinciis introduci cœperat, quidquid supra dictis schedulis, & ordinationibus D. Proregis D. Francisc. à Toleto contrarium decisum fuisset. Et consu-
22 luit † D. Prorex D. Ludou. de Velasco per epistolam ann. 1601. aliquorum *Cacicorum* iniurias, vel socordiam incusans; cui tamen sequenti anno 22. Februarij responsum fuit, vt *Caciques* iniustos, tyrannos, vel ineptos puniret, & remoueret, cæterùm in successione eorum consuetudinem obseruaret, & prædictas ordinationes.

23 In quibus † plura circa formam, & probationem eiusmodi successionis satis notanda reperiuntur, quæ vbi res iudicanda erit videri oportebit. Eáque in pluribus ex Incarum institutis mutuata sunt. De quibus inter alia tradunt Petr. Cieza 1. *part. cap.11.* & Garcilas. Inca *d.*
24 *lib.5. cap.13.* nunquam huiusmodi † Dynastias his ademisse, quibus hereditario sanguinis iure pertinere viderentur, quamvis grauia delicta committerent. Quod si hæc talia essent, vt depositionis, siue priuationis pœnam mererentur, tunc ex filiis, vel fratribus delinquentis, alium, qui magis dignus esset, substituebant. Ita vt plus semper sanguini, & successioni, quam liberæ, & voluntariæ electioni deferre viderentur.

Quod non erit nouum, aut multum si in his
25 Satrapiis admittamus, † cùm & in Regnis, & Imperiis, Ducatibus, & Marchionatibus, aliisque feudis, & grauissimis dignitatibus, quæ merum, & mixtum imperium, atque omnimodam iurisdictionem in se habent, communior sit tam Theologorum, & Iurisprudentum, quàm politicorum sententia, melius, & tutius esse legitimæ successionis formam ordinémque seruare, quàm electionis aleam subire, & experiri, vt constare poterit ex traditis à Ioann. Leciriet *lib.2. de primogen. quæst.25.* August. de Ancona *in tract. de potest. Ecclesi. quæst.35. artic. 7.* Abulens. *numer.27. quæst.39.* Ægid. Roman. *lib. 3. de regi. Princip. cap.4.* Couar. *in pract.cap.1.n.4.* Bodin. *de Repub.lib.6.c.5.* Mariana *lib.6. de Rege c.3.* Sepulueda *lib.2. de Regno*, Iust. Lips. *in monitis politic.lib.2.c.3.& 4.* Magist. Marquez *in Gubern.Christian.lib.2.c.3.pag.11.& seqq.* Bitridano *3.polit.quæst.25.* Adam Contzen, omnino videndus, *lib.1. polit. cap.25.* & Besoldo *in dissertat.de Regni successione, pag.3 num.6.& multis seqq.*

Illud autem sæpè circa horum *Cacicatuum* successionem in quæstionem vocari vidi. An fœminæ † linea, & gradu potiores admittendæ sint, 26
ita vt masculos remotiores excludant? Et planè ordinationibus D. Proregis D. Fran. à Toleto semper masculi vocari, & præferri videntur, imò fœminæ in totum excludi, quasi hæc officia sexui earum minus conueniant; cùm † & auctoritatem, & vti- 27
litatem publicam habeant, *l. fœminæ 2. de regul. iur. l. cum Prætor, §. moribus, D. de iudiciis, l. 1. D. de postulan. cap. dilecti filij de arbit.* Quibus & aliis iuribus receptum esse dicitur, vt quemadmodum serui, sic fœminæ ciuilibus non funguntur officiis, nec magistratum gerere possint. Vbi DD. plura alia adducunt, & præcipuè eruditissimus Petr. Faber, qui etiam videri poterit, *lib.3. semest. cap.16.* & Tiraquel. *in l.1. connub. num.9. & seqq. in l.10. num.12. & 31.* vbi ostendit, quanti semper curatum fuerit, ne fœminæ ciuilibus actionibus, aut virorum officiis, cœtibusque se immisceant. Quod & tractat Tertul. *in lib. de veland. virgin.* inquiens: *Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, nedum Sacerdotalis officij sortem, sibi vindicare.*

Sed nihilominus, † in aliquibus prouinciis, 28
ac præsertim in planis Peruanis, fœminæ admitti solent, maximè vbi nuptæ sunt viris, per quos munera, *Cacicatus* officio conuenientia, commodè exerceri possunt, quæ consuetudo, vbi legitimè probatur, obseruari debet. Nam neque valdè abhorret ab aliis actibus, & dignitatibus admixtam iurisdictionem habentibus, † in qui- 29
bus fœminæ excludi non solent, vt post legem 2. *tit.15. part.2.* probat Greg. Lopez *ibidem*, & latè Molina *de primogen.lib.3.c.4.per totum*, alter Molina *to.3 de iust.& iure, disp.625.* Petr. Faber *vbi sup.* Magist. Marquez *in Gubern.Christian.lib. 1.c.31.pag.214.& seqq.* Iust. Lips. *in monitis politicis lib.2.c.2.* & latè disputans Besold. *d.dissert.de Reg.success.c.11.* Et in successione maioratus, † vel 30
feudi, & similium titulorum, plurimum attendi, & obseruari debet consuetudo loci, aut regionis, vbi talis successio defertur, vt per eundem Molinam *de Hispan.primogen.lib.1.cap.6.num.58.& 59.* alter Molina *eod. tractat. disput.569.* Mieres 4. *part. quæst.20. à num.56.* & latè Burgos de Paz *cons.9. num.3.* & DD. per text. ibi *in l.si fundus 6. D. de euiction. & in l. de quibus, num.17. D. de legibus, & in l.1. n.14. de sum. Trinit.* Pinel *in Rub. de bon.mater.1.par.num.37.* & Hottoman. *cons.2.& 13.*

Sed quoniam † in probanda parentela, seu 31
descendentia, ad huiusmodi successionem obtinendam, grauissimæ, & ferè inextricabiles difficultates offerri solent, propter contrarias, atque inuicem pugnantes testium assertiones, qui cùm Indi (vt plurimum) sint, parum sibi constant & articulos vtriusque partis, prout ab eisdem, proponuntur, plenissimè explent, & frequenter de auditu, & fama deponunt, † quod sufficere 32
solet, vbi agimus de computatione, & comprobatione gradus consanguinitatis, maximè quando sumus in antiquis, cap. licèt ex quadam, de testibus, cum pluribus aliis, quæ congessit Mascard. *de probat. conclus.797. num.19.* & Farinac. *de testib. quæst.60. cap 2. num.63. & 65. & num.103. cum multis seqq.* † Summo ingenio pro- 33
uisum fuit per dictum D. Proregem, vt loci

Prætor

Prætor aliam informationem de officio (vt dicunt) recipiat, & cum suffragio, vel iudicio suo ad Protegem remittat; cui informationi plus solet, & debet deferri, quàm illis, quæ à partibus præsentantur. Nisi quia hi etiam Prætores, aliquando magis vni, quàm alij ex litigantibus, ex variis respectibus, vel affectibus fauent.

34 Quod in causa erat, vt Ego, cùm eiusmodi litibus iudicandis præessem, multum antiqua instrumenta, municipiorum, ac taxarum matriculas, librosque baptismi, & matrimoniorum considerarem, & titulos præcedentium *Cacicorum*, qui ex gubernationis archiuiis deducebantur, vt ex his indagare possem, quibus magis lux veritatis assisteret. Quoniam licèt dici soleat, in exercendis litibus parem vim habere testes, & instrumenta, *l. in exercendis, C. de fi-*
35 *de instrum.* † vbi tamen sumus in antiquis, magis deferendum est instrumentis quam testibus, vt in simili probant tex. *in l. census, D. de probat.* ibi: *Census, & monumenta publica potiora testibus esse Senatus censuit, l. si tibi, C. de testib. l. monumentorum, C. de relig. & sumpt. fun. l. 6. D. eod. cap.* series de testibus, cum aliis, quæ adducit Craueta *cons. 58. in fine*, Roder. Suarez *in l. quoniam in prioribus. dub. 2. num. 1. in fine*, Mascard. *concl. 411. num. 19.* Mysynger *lib. 5. obser. 79.* Ioan. Garc. de nobil. *gloss. 4. num. 33. & gloss. 18. num. 12.* Oualora *eod. tract. 1. part. 3. part. cap. 7. num. 17. in fine*, Ioann. Gutierrez *lib. 3. pract. cap. 14. num. 35.* Hottoman. *cons. 35. num. 3.* Perez de Lara *de anniuers. lib. 2. cap. 4. n. 57.* & D. Ioann. Valençuela *cons. 90. num. 136. & seqq.*

36 Quod † adeò verum est, vt procedat etiam vbi talia antiqua instrumenta, vel monumenta enuntiatiuè, & ad alium finem referant parentelam, consanguinitatem, vel nomina ascendentium, quæ probari intenduntur, *l. optimam, C. de contrah. stip.* Bald. *in d. cap. series, num. 4.* Ias. *in l. si quis ex argentariis, §. Prætor, num. 20. & 21. D. de edendo*, Craueta *de antiq. temp. 1. part. in princ. num. 6. & 7. & cons. 317. vers. Secundò respondeo*, Mieres *de maiorat. 1. p. quæst. 10.* Surdus *decis. 145. num. 6.* Mascard. *vbi sup.* Afflictis *decis. 13.* & plures alios solita diligentia referens D. Ioann. del Castillo *lib. 5. controuers. cap. 123.*
37 *ex num. 7.* Et hoc † certius, & indubitabilius erit, quando reperiuntur, vel concurrunt duo, vel plura instrumenta antiqua, eandem intentionem iuuantia, vel probantia, vt optimè aduertit, & prosequitur Marescot. *lib. 1. variar. resolut. ca. 70. num. 6* & Nicol. Garcia *de benef. 7. part. cap. 15. n. 31. & seqq.*

Verùmautemverò, hæc hactenus de *Cacicorum* munere, & successione dixisse contenti, nunc ex magna superioritate, & auctoritate, quam hi circa Indos, sibi subiectos exercent, vt *sup. n. 11.* tetigimus, inferre possumus primo loco deciden-
38 di rationem, ad † plures schedulas *d. 4. tom impress. ex pag. 221. & 248.* quæ ad hoc, vt facilior reddatur conuersio Indorum infidelium, nimis oportere tradunt, vt prius dicti eorum Reguli, nempè *Caciques, Curacas, Tecles, Señores*, ad nostram amicitiam, & fidei receptionem voluntatiè, & suauiter alliciantur. Est enim certum nihil magis ad hoc conducere posse: *Por estarles los demas Indios tan sugetos, y ser tan amigos de seguirles en*
9 *todo*, vt eædem schedulæ exprimunt, & variis † exemplis tum in his regionibus Noui Orbis, tum alibi passim experti sumus.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum. Teste Claudiano, & vt inquit Cassiod. *lib. 10. epist. 13. Res minor ad potioris currit exemplum.* Cui consentiens Quint. *declamat. 3. §. 14.* tradit, *Hanc † esse conditionem superioris, vt quidquid* 40
faciunt, præcipere videantur. Et Plin. *in Paneg. ad Trajan. cap. 46. Principum disciplinam capere, etiam vulgus, cùm rem, si ab vno fiat, seuerissimam, fecerunt omnes. Nam † vita Princi-* 41
pis censura est, eaque perpetua, ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus est, quàm exemplo. Et tradit alia Molina *de primog. lib. 1. cap. 2. num. 21.* vbi probat, subditorum morem esse, vt in omnibus id sequantur, quod Reges, aut proprios Principes facere conspiciunt, Calistus Remirez *de lege Regia, §. 7. num. 41.* & Nos suprà *hoc libro cap. 2. n. 11.* quod in terminis iurisdictionis benè prosequitur Magerus (post alios quos refert) *de aduocatia armata cap. 10. num. 433. & 474.* vbi inquit, ob hanc causam dici solere, † quod Religio est Sequela 42
iurisdictionis, & quòd cuius regio est, eiusdem etiam religio est.

Et huc spectat, quod *in hist. Poloniæ* refert Cromerus *lib. 15. pag. 355. ann. 1381.* de † Iabel- 43
lone Lituaniæ Rege, qui cùm esset Gentilis, & appeteret coniugium Heduuigis Reginæ Poloniæ, quæ Christiana erat, promisit, se pariter & fratres, & gentem suam omnem Christianis mysteriis initiari. Et conditionibus acceptis, ipse baptizatus fuit, & in baptismo Vladislai nomen accepit, & † statim populus tanta contentione 44
Baptismum appetebat, quòd cùm immensi laboris esset, singulos sacro fonte tingere nobilioribus tantùm hic honor habitus; reliquum verò vulgus turmatim distributum, lustrali aqua, siue sacra à sacerdotibus conspersum est, vt vnique nomen cuique turmæ, tam virorum, quàm mulierum inditum. Quam historiam recolens Auctor Melificij historici *3. part. pag. 208.* notat in margine, *Idē in America factitatum.* Nimirum † quia 45
hic, & alij similes Nouatores Nostris impingere volunt, quòd interdum hyssopo Indos baptizauerint, de qua im postura egi *1. to. lib. 2. cap. 4 num. 26.*

In quo tamen † non existimet aliquis, vel 46
prædictas schedulas, vel Nos, ea mente duci, vt rectum, & probandum illum modum conuersionis ad fidem sentiamus, qui à subditis fit, eo tantùm animo, & contemplatione, vt Principibus suis placeant, vel adulentur; satis enim cognoscimus, id facientes, impios, & irreligiosos esse: quia † fides, & religio Christiana, non debet 47
ob adulationem amplecti, sed ob solam doctrinæ veritatem, & animarum vtilitatem, vt docet D. Thomas *in 1. 2. q. 109. art. 6. & 2. 2. q. 5. art. 2.* Mag. Marquez *in Gubern. Christian. lib. 2. cap. 34. pag. 173.* & in ipsis terminis nostræ quæstionis Zuritia *in quæst. Theol. quæst. 40.* & Ego *d. lib. 2. cap. 14. num. 60. & seqq.* Sed id tantùm intendimus, † superiorum exemplum esse curandum in 48
modum præuiæ dispositionis, vt Indi subditi, & alioqui barbari, & rebelles, faciliùs ad fidem audiendam, æstimandam & ob sui pretium recipiendam, alliciantur, quod licitum esse, & valdè expedire, ipse D. Thom. agnoscit *d. 2. 2. q. 27. art. 3. & q. 10. art. 3.* & Ego aliis auctoritatibus multo *d. cap. 14. num. 61.*

Quibus

49 Quibus nunc libentissimè addo, † celebrem
text. *in l. 51. in fine, tit. 5. parti 1.* ibi: *Mayormente à los mayores, è mas entendidos: ca despues que estos fueren enmendados, mas de ligero, pueden à los otros traer à enmienda, è tollerlos de aquel mal que fazen.* Et in nostris
50 terminis † Concil. Limense II. *Can. 111. pag.*
68. vbi monet, *Que se procuren ganar los Curacas, de cuya voluntad y gusto dependen los demas sin resistencia ninguna, siendo cosa cierta del todo, que la Fè, y saluacion de los Indios, pende de la autoridad y voluntad de sus*
51 *Caciques*: & adhuc melius Iosephum † Acostam *in* sæpè *laudato tractatu de procur. Ind. salut. lib. 2. cap. 18. pag. 273.* vbi loquens de eisdem nostris *Caciques*, & Indis, ita elegantissimè inquit: *Et quidem dominorum, ac Principum suauiter, ac diligenter tentanda voluntas est, & expugnanda in Christo, & suorum obsequia, iuxta nostram legem promptiora futura, & gloriæ plurimum accessurum; cum his etiam crebrius, & liberalius agendum. Multum quippè in vtramque partem horum*
52 *studia promouent. Qua in re † grauiter à nostris peccatum esse in Atabalipæ Ingarum Principis nece, ipsi quoque eius successores conquerebantur, quòd affirmarent, si Regis voluntas delinita obtineretur, breui admodum futurum, vt vniuersum Ingarum imperium fidem libentissimè acciperet. Miro enim modo barbari omnes Regibus suis, ac ducibus addicti sunt.*
53 Et † hanc etiam esse faciliorem viam ad tollendam, & prorsus extirpandam de Indorum animis idololatriam, non minus eleganter docet idem Acosta *lib. 5. cap. 10. pag. 521. Quia Præfectorum* (inquit) *& Curacarum auctoritati cæteri facillimè, & libentissimè cedunt, & hi nullo negotio reliquo vulgo, quidquid sentiunt,*
54 *persuadent, quidquid volunt, efficiunt. Et † Regum Ingarum tempore tanta eorum in subditos populos auctoritas extitit, vt eos tantum Deos vrbes prouinciæque susciperent, quos Rex Inga tribuisset, neque liceret cuiquam aliud numen colere, quàm, quod ille statuisset.*

Secundò ex eadem *Cacicorum* in subiectos sibi Indos subordinatione infero resolutionem alterius quæstionis, quam mouet Ferdinand.
55 Zurita *in d. quæstionario, q. 12.* nempè † an teneantur ad restitutionem, & resartionem damnorum, & iniuriarum, quas Indi ebrij faciunt, & ex compotationibus resultant, quas ipsi *Caciques* congregare solent, vel cùm pro maxima, qua in subditos potiuntur auctoritate, vitare possint, non vitant? Planè enim si huiuscemodi comessationes, & compotationes fiant ad populum exhilarandum, quod aliquando permitti his barbaris debet, vt dixi *suprà*
56 *cap. 24. ex num. 79.* Tunc † nulla erit obligatio damnorum, quæ ex illis contingunt, sicut neque de aliis actibus licitis, aut indifferentibus, licèt ex eis per accidens aliqua incommoda generentur, vt constat ex traditis à D. Thom. *in 1. 2. q. 85. art. 6. & q. 83. art. 3. & in 2. 2. q. 161. art. 3.* vbi verò † grauis culpa, vel
57 negligentia *Caciqui* reperitur, in eisdem compotationibus, vltra solitum, ac permissum modum, & contra ordinationum prohibitionem imperandis, vel non excusandis, si earum notitiam habuit, cum sciat id sibi facile esse propter nimiam Indorum ad eius nutum subiectionem; tunc defendi poterit ad damnorum restitutionem teneri, † ex vulgari regula iuris, 58
qui causam damni dat, & *l. 1. §. deiecisse, C. de vi, & vi armat. l. culpa caret 50.* Vbi Decius, Faber. & Ræuard. *D. de regul. iur.* cum multis aliis, quæ latè congessi *d. 1. tom. lib. 5. cap. 6. ex num. 77. & lib. 2. cap. 13. ex num. 6.* & traditis à D. Thom. *in 1. 2. q. 71. art. 5. & in 2. 2. quæst. 64. art. 7.* Quibus arridet † illud Saluiani 59
lib. 7. de guber. Dei: Potestas quippè magna, & potentissima, quæ inhibere scelus maximum potest, quasi probat debere fieri, si sciens patitur perpetrari.

Tertiò, & vltimò huc etiam referri potest maxima Regum nostrorum cura, † in Collegiis construendis, vbi horum *Cacicorum* filij 60
à teneris annis, tam in Fide Catholica, quàm in politicis moribus instruantur, & nostram linguam, & communicationem imbibentes, nobis amiciores reddantur, de qua agitur in plurimis schedulis, & instructionibus, quæ repetiuntur *in 1. tom. impress. pag. 322. & seqq. & in 4. pag. 291.* & in aliis nouioribus dat. D. Laurent. 22. Iul. ann. 1595. & Matrit. 17. Martij, ann. 1619. & 28. Martij, ann. 1620. Etenim ea præcipuè ratione nituntur, † quòd 61
cùm hi *Cacicorum* filij parentibus suis in hoc munere successuri sint, oportet, vt ab incunabulis ita benè instructi, & effecti reperiantur, vt populi, & subditi eorum similes mores sequantur, & nobis magis socientur. Quam † curam, & rationem vehementer probat Concilium Limense III. *act. 2. cap. 43.* Acosta *d. lib. 3. cap. 19. in fine*, inquiens: *Iuuentutis fundamenta esse structuram reliquæ ætatis, & oportere, vt in his Collegiis à suorum consuetudine quod liceat remoti, morem nostrum sermonémque perdiscant, quò possint mox suis esse idonei præceptores.* Et idem sequitur, & laudat Ioan. Matienz. *de moder. Reg. Peru, 1. par. cap. 7.* Posseuin. *in Bibliot. pag. 167.* Fr. Thom. à Iesu *de procur. Ind. salut. lib. 6. cap. 4. pag. 293.* & Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 15. cap. 11. 13. 15. & 42.* 62

Quibus addere possumus similem † Romanorum consuetudinem, qui filios suos ad Collegium Augurum ab ineunte ætate deferre solebant, vt ibi educarentur, & in rebus diuinis instituerentur, vt post alios refert Raphaël de la Torre *in 2. 2. tom. 2. pag. 311.* & Rosinus, & Dempsterus *lib. 3. antiq. Rom. cap. 8. & seqq.* 63
Et plura alia quæ de cura † rectæ, Christianæ, 64
& politicæ puerorum institutionis, & educationis, & magnis eius vtilitatibus, & effectibus, tradit Erasm. *in Adagio, Quo semel est imbuta*, Brisson. *de Imper. Persar. pag. 200.* Bobadilla, alios referens, *in Polit. lib. 2. cap. 13. num. 62.* Mendoça, omninò legendus, *in lib. 1. Reg. cap. 1. n. 28. annot. 12. pag. 500.* cum multis seqq. vbi *pag. 512.* de Collegiis Prophetarum apud Hebræos, &. de aliis apud Nos ad eumdem finem institutis, Martin. Delr. *in Adag. sacr. 2. tom. pag. 227. & 228. & seqq.* & Lycurgus apud Erasm. *apophthegm. 3.* vbi inquit, † insti- 65
tutionem esse potentiorem natura, quia malam naturam corrigit, & conuertit in bonam, & Cæl. Rhodig. *lib. 20. lect. antiq. cap. 28.* vbi inter alia † refert eundem Lycurgum hoc duo- 66
rum canum exemplo comprobasse, quos, eisdem prognatos parentibus, diuersis moribus esse

esse ostendebat, ex educationis, & institutionis dissimilitudine, cùm Lucernarius foret vnus, alter Venaticus, & qui generosos spiritus alunt, laboribus innutritus, & congerit alia Alex. ab Alex. *lib. 2. Genial. cap. 25.* vbi varias apud diuersas gentes, & præcipuè apud Romanos puerorum educationes refert, Tiraq. *in l. 7. connu.* Annæ. Robert. *lib. 1. rer. iud. c. 9.* Alban. Spinasatus *in Politismo fol.* & Simon Maiol. *in dieb. Canicul. tom. 4. colloq. 3. de recta educatione, per tot.* Adam Gontzen *lib. 4. Polit. cap. 1. & seqq.* & nouissimè Franc. Zipæus *de Magistrat. lib. 3. cap. 3. per totum*, vbi *num. 6.*
97 benè addit, † hanc curam educandæ, & instruendæ adolescentiæ, Patribus Societatis IESV, cùm primis committi debere, eò quòd eorum institutum ad hoc valdè vbique conduxisse videamus. Qua de causa, & hæc Indorum Collegia eisdem Limæ, Guzqui, & in aliis vrbibus Peruanis commissa sunt, & Ego semper reliqua committi debere iudicaui.

CAPVT XXVII.

Indos miserabiles personas censeri, & quibus priuilegiis in temporalibus, & spiritualibus hac de causa fruantur, & qualiter ad festorum obseruationem obligentur?

SVMMARIVM.

1 *Miserabiles personæ quæ dicantur?*
2 *Indi sunt miserabiles personæ, & quare?*
3 *Indi sunt magis miseræ, & abiectæ conditionis quàm Æthiopes, & reliquæ mundi nationes.*
4 *Isaiæ locus* cap. 18. *de gente conuulsa, & dilacerata, qualiter Indis conueniant, ex sententia Fr. Ioan. Zapata.*
5 *Indi omnium iniuriis patent, & ab omnibus conculcantur.*
6 *Iob locus* cap. 26. *refertur, & ad Indos aptatur.*
7 *Amòs Prophetæ verba* cap. 2. *de Indis loqui videtur.*
8 *Indi (vt & reliqui alij infideles, recenter conuersi) vel ex hoc solo debent gaudere priuilegiis miserabilium personarum.*
9 *Neophyti post baptismum debent esse melioris conditionis, quàm anteà erant, & non peioris.*
10 *Indorum magna miseria est, quòd quidquid ordinatur ad commodum illorum, retorquetur in eorum perniciem.*
11 *Venerabilis Gregorij Lupecij apophtegma de misera Indorum sorte.*
12 *Indos miserabiles personas esse, & ob hoc fauendos, plures schedulæ dicunt, quæ referuntur.*
13 *Epistola Regia notabilis refertur ann. 1618. ad Proregem Peruanum, de miseria, & iniuriis, quas Indi patiuntur, grauiter dolens.*
14 *Philippus IV. Rex noster manu propria Mexicano Proregi scripsit, & iniunxit Indorum subleuationem.*
15 *Indi cùm omnibus vtiles sint, ab omnibus faueri debent, ex Regia sched. quæ refertur.*
16 *Protectionem, & curam Indorum, quàm grauibus verbis, & rationibus omnibus commendet Concil. Limense, cuius caput refertur.*
17 *Deus pauperum, & miserabilium curam gerit.*
18 *Principes & Magistratus, ad Dei imitationem, miserabilium tutelam suscipere debent.*
19 *Miserabilium curam suscipientes, Deus in omnibus prosperat.*
Miserabilium spoliatio, & oppressio est crimen mixti fori, ibidem.
20 *Schedula Regia anni 1593. de vindicandis iniuriis Indorum, refertur, & explicatur.*
21 *Indorum iniuriæ eodem modo puniri iubentur, quàm quæ Hispanis fiunt.*
22 *D. D. Gabriel Paniagua de Loaisa, Calatrauensis Eques, Auctoris socer laudatur, eiusque factum refertur.*
23 *Concilij Limensis Canon refertur circa honorem, & bonam tractationem* Curacarum.
24 *Iudices si seuerè punirent Hispanos, qui Indis iniurij sunt, multum eorum miseria releuaretur.*
25 *Indi adeò timidi, & miseri sunt, vt non audeant queri de iniuriis, quas patiuntur, & locus Iuuenalis qui de eis loqui videtur.*
26 *Pauperis libertas qualiter definiatur, vel exprimatur à Iuuenali.*
27 *Barones qualiter, & quare impunè iniuriare, & angariare soleant suos vassallos.*
28 *Milites qualiter impunè togatos vexare soleant, ex Iuuenali.*
29 *Indi, & rustici aliquando insolescunt, si suauiter, & honorificè tractantur.*
30 *Hispani omnes an nobiles sint censendi respectu Indorum, de quorum iniuria, vel damno compensando agitur?*
31 *Indis iniuriatis non deberi eandem satisfactionem, quàm Hispanis, existimat Zurita, & quare?*
32 *Iniuriæ ex qualitate personæ iniuriatæ, vel iniuriantis metiri solent.*
33 *Iudex in pœnis irrogandis debet habere respectum personarum.*
34 *Hispani olim Gothos etiam plebeios magnifecerunt. Et idem hodie faciunt Indi erga Hispanos.*
35 *Schedulam Regiam iubentem iniurias Indorum eodem modo puniri ac Hispanorum, cur à multis non practicetur?*
36 *Indi quamuis dicantur esse pedes Reipublicæ, multum faueri, & tueri debent.*
37 *Plutarchi insignis locus refertur de agricolis pedibus Reip. iuuandis, & protegendis.*
38 *Seruorum iniurias qualiter vindicarent Athenienses.*
39 *Sarraceni grauiùs puniunt iniurias illatas Christianis apud se commorantibus, quàm illatas aliis Sarracenis.*
40 *Indi gaudent omnibus priuilegiis minorum, pauperum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum, quorum multa summatim, & remissiuè recensentur.*
41 *Rusticorum, & pauperum priuilegia, qui Auctores cumulent, & pertractent.*

L. si

L. si quis id quod, §. doli mali, D. de iurisdict. omn. iud. *& aliæ plures, quæ agunt de priuilegiis rusticorum, referuntur, & illustrantur, ibid.*

42 *Indorum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum in causis, breuiter, & summariè procedi debet.*

43 *Diuortiorum causæ inter Indos breuiter, & sine processu expediendæ sunt.*

44 *Iudices in causis Indorum non debent obseruare rigorem iuris, & quare?*

45 *Indi, vt cæteri rustici, minus peccare videntur, ob eorum simplicitatem, vel incapacitatem.*

46 *Prætores, vel Præfecti Indorum, qualiter se habere cum illis debeant? ex Acosta, & Concil. Limens. 2. & 3.*

47 *Rustici, & Indi, qui eis comparantur, in atrocioribus, & malitiosis delictis seuerè puniri debent.*

48 *Pauperibus, & personis miserabilibus ita fauendum est, ne aliis iniustitia fiat.*

49 *Rustici, an & qua excusatione digni sint, iudicis arbitrio permittitur.*

50 *Indi, & rustici, quoad fieri possit, excusari debent à testimonio sub iuramento dicendo, & quare?*

51 *Iuramentum non est deferendum facilè peieraturis.*

52 *Rusticus deponens de visu, toleratur, quamuis deponere deberet de auditu, quia est grossus homo.*

53 *Rusticis non imputatur ad pœnam varietas, nec contradictio in testimoniis, nisi de nimia malignitate conuincantur.*

54 *Testi non iurato non creditur, nec Papa super hoc dispensare debet, secundùm Felin. & alios.*

55 *Indis meliùs consulitur, si à testimonio ferendo repellantur, quàm si periurij occasio eis detur.*

56 *Concilium Limense quid statuerit circa iuramenta Indorum in testificando?*

57 *Indos sex simul examinari, & eorum contestationem pro vno teste haberi, iubet quædam ordinatio Dom. Proregis D. Franc. à Toleto, & an iusta sit?*

58 *Testes regulariter, sigillatim, & vnus post alterum examinari debent, & quando secus, vt in Indis.*

59 *Testium fides, & materia, vt plurimum, pendet ex arbitrio iudicantis.*

60 *Indis, & rusticis subuenitur contra lapsum termini syndicatus, si eius publicatio eis sufficienter non intimatur.*

61 *Rusticos non ligat statutum eis specialiter non publicatum, eò quòd sint de plebe rusticana, & in quo hæc differat ab vrbana.*

62 *Syndicatus capitula, qui præsentat, vel iudicem petit contra Correctorem, debet fideiussorem præstare.*

63 *Indi capitula proponentes contra Correctores releuantur ab onere dandi fideiussorem per Regiam epistolam, quæ refertur.*

64 *Indorum nomine, & prætextu ne alij capitula Correctoribus obiiciant, & iudicem petant, cauendum est.*

65 *Indi qualiter de rebus suis disponere, & contrahere possint, & an secus facientes restituantur?*

66 *Liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem auferre durum est.*

67 *Indi non videntur habere liberam voluntatem propter nimiam suam abiectionem.*

68 *Princeps ex iusta causa potest suis subditis limitare facultatem contrahendi, aut disponendi de suis rebus.*

69 *Contrahens contra legem iustam, & prohibitiuam, nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur.*

70 *Indi absque Protectorum sibi auctoritate Regia constitutorum nihil facere possunt, & de cura nostrorum Regum in his Protectoribus eligendis.*

71 *Miserabiles personæ, vel ex eo dici possunt Indi, quòd aliorum tutela, & protectione egent.*

72 *Protectores Indorum qualiter illis adsistere debeant? & de schedula, quæ id declarat.*

73 *Protectorum officium quale? & plura de eis remissiuè.*

74 *Testamenta Indorum, quibus priuilegiis gaudeant, vltra ea, quæ rusticis conceduntur.*

75 *Testamenti Indorum veritas, & validitas qualiter terminetur?*

76 *Indis ne qua violentia à suis Parochis fiat, vt illos instituant hæredes, solicitè curari iubet Regia quædam schedula, quæ refertur.*

77 *Indi de rigore iuris non debent excludi ab officiis, & beneficiis, etiam puritatem sanguinis requirentibus.*

78 *Neophyti facile ad Episcopatus, & similes honores eligi non debent, ex D. Paulo.*

79 *Statuta requirentia puritatem sanguinis sunt strictè intelligenda, & in casibus tantum, & personis de quibus loquuntur.*

80 *Descendentia à Gentibus, & infidelibus nullibi notata fuit.*

81 *D. Perez de Lara opinio notatur, Indos, & Æthiopes in statutis puritatis sanguinis comprehendentis.*

82 *Neophyti dici non possunt Indi, neque alij, qui decem retro annis Fidem receperunt.*

83 *Indos, & eorum descendentes cùm nonaginta, & retro annis Fidem voluntariè susceperint, omnium honorum, & officiorum capaces sunt, ex Fr. Ioan. Zapata.*

84 *Hybridæ, qui Mestizos vocantur, per statuta puritatis sanguinis, ob hanc causam, quòd Mestici sint, excludi non debent.*

85 *Christianus vetus, vt quis dici possit, quid aliqui requirant?*

86 *Indi, & eorum posteri non admittentur ad Ordines Militares, neque ad alias dignitates, quæ nobilitatem desiderant, nisi probent se de Regio, aut aliàs nobili Indorum sanguine esse.*

87 *Nobilitatis æstimatio apud varias nationes, varias consuetudines habet, & ex variis actibus deducitur.*

88 *Consuetudo Regni, vel prouinciæ in probanda, & qualificanda nobilitate prætendentis Habitum Militarem attendenda est.*

89 *Indi in spiritualibus multis priuilegiis donati sunt, quorum plura referuntur, remissiuè.*

90 *Coniugia infidelium cùm vterque, vel alter eorum*

eorum fidelis efficitur, quomodo ratificentur, aut dissoluantur? remissiuè.

91 *Iubilæa, & alias indulgentias lucrantur Indi solo Pœnitentiæ Sacramento, ex Breui Pauli V.*

92 *Eucharistiæ Sacramentum in multis prouinciis Indis non ministratur, quod reprehenditur.*

93 *Schedulæ referuntur, quæ Indis Eucharistiam ministrari iubent, maximè vt Viaticum.*

94 *Indi, ex Bulla Pauli III. pauciora festa quàm Hispani, obseruant, & quæ illa sint?*

95 *Indi an possint cogi laborare in festis Hispanorum, quorum obseruatio ipsis Indis ex priuilegio remissa est? & resoluitur negatiuè.*

96 *Indi cogendi sunt Missæ sacrificio in diebus festiuis interesse.*

97 *Festorum, quæ Indi obseruare debent, notitia an eis à suis Parochis danda sit?*

98 *Indi ob maiorem metallorum, vel frugum copiam an possint cogi ad laborandum in diebus festiuis?*

99 *Festorum obseruatio, quibus probetur, & violatio qualiter à Deo puniatur, remissiuè.*

100 *Festa sua obseruare Romani cogebantur, ex Seneca.*

101 *Labori aliqua requies, & intermissio danda est, ne corpus hebescat, & langueat.*

102 *Metallarij festa obseruare debent, nisi vrgens casus ad laborandum in fodinis compellat, ex Georg. Agricola.*

103 *Festiuitates suas Indi qualiter olim haberent, & obseruarent?*

104 *Leges, & ordinationes peculiares vbi Indi non habent, communi cum aliis iure censendi sunt.*

105 *Indi infideles inter fideles commorantes qualiter iudicandi sint.*

1 MIserabiles † personæ dicuntur omnes,
de quibus natura mouetur ad miserandum, vt post alios docet Afflict. *decis.* 257.
Roland. *cons.* 77. *num.* 44 & Menoch. qui
hoc tandem ex iudicantis arbitrio pendere resoluit, *lib.* 2. *de arbitrar. casu* 66. quem & plures alios nouissimè refert & sequitur Aluarez
de Velasco *in tract. de priuileg. miserab. per-*
2 *son. in proœm. num.* 4. Qua de causa † meritò
Indos miserabiles appellamus, cùm sint adeò
humili, squalida, seruili, & abiecta conditione, sicut in superioribus diximus, & tradunt
(præter alios) Ludou. Legionens. super Abdiam *cap. vltim. pag.* 668. Acosta *de procur.
Ind. salut. in proœm. & lib.* 1. *cap.* 2. Matienz.
de moder. Reg. Perù 1. *par. cap.* 4. Frat. Gregor.
Garcia Dominican. *de Indor. origin. lib.* 3. *cap.* 4.
3 *in princip.* vbi inquit, quòd † sunt magis miseræ, seruilis, atque abiectæ conditionis, quàm
Æthiopes, aut aliæ mundi nationes. Ego latius
1. *tom. lib.* 1. *cap.* 15. *ex num.* 20. *& lib.* 2. *cap.* 7.
ex num. 27. vbi hac de causa de illis ad litteram intelligi posse probo illud Isaiæ 18. *Ite
Angeli veloces ad gentem conuulsam, conculcatam, & dilaceratam.*

Quod etiam, vltra ibi relatos, nouissimè
probari video à Fr. Ioann. Zapata Episcopo
Guathemalensi *in tract. de iustit. distribut.* 2.
par. cap. 21. *num.* 15. *& seqq.* vbi ait, † Euan- 4
gelicum illum Prophetam; *Qui* (vt dicitur
Ecclesi. 28.) *spiritu magno vidit vltima, &
consolatus est lugentes Sion, vsque in sempiternum*, Prophetica cognitione horum Indorum præuidisse, & expressisse conditionem
miserámque sortem, & abiectissimam naturam. Quæ † miserabilior, & abiectior red- 5
dita est, ob id, quòd omnium iniuriis patent,
& ab omnibus conculcantur, dilacerantur,
expilantur, & opprimuntur. Ita vt vmbratilis, & miserrimæ conditionis figura exarari, videatur apud Iob *cap.* 24. † *Oppresserunt* 6
*pariter mansuetos terræ, & vineam eius,
quem vi oppresserunt, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes velamen,
amplexantur lapides; vim fecerunt deprædantes
pupillos & vulgum pauperem spoliauerunt. Nudis, & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas, &c.* Et Amos 2. vbi † ipse 7
Dominus Israëlis improbitatem execratur, pro
eo, quòd vendiderit pro argento iustum, &
pauperem pro calceamento: *Qui conterunt*
(inquit) *super puluerem terræ capita pauperum,
& viam humilium declinant.*

Quinimò etiam si prædicta † deficerent, 8
vel eo solo ex capite Indi inter miserabiles
personas censeri deberent, quod recenter ad Fidem conuersi sint, vt generaliter de Iudæis, &
aliis infidelibus loquens docuit Innoc. *in cap.
Iudæi, de Iudæis*, Barbat. *in cap. significantibus,
de off. deleg. in fin.* Palac. Rub. *in cap. per vestras, notab.* 2. *n.* 11. Pet. Surd. *in tract. de sent.
prouisional.* qui est post tract. *de aliment. art.* 3.
gloss. vlt. vers. Decimoquartò, & plures alij
quos nouissimè adducit Aluarez de Velasco *in
tract. de priuil. miserab. person. in proœm. n.* 4.
& quæst. 9. *num.* 38. vbi me allegat, & vltra
eos Gregor. Lopez, qui nostrorum Indorum
sub hac occasione specificè meminit, *in l.* 48.
tit. 6. *par.* 1. *glos. fin. circa fin.* ibi: *Vt sunt Terræfirmæ, & insulæ maris Oceani, vbi sunt Indi
conuersi ad Fidem, qui & dicuntur miserabiles personæ, secundùm Innoc. in cap. Iudæi, &c.*
& nouissimè eruditiss. Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz *in cap. Pastoralis, n.* 26. *de
iudic. & in cap. ex parte, num.* 19. *de foro comp.
pag.* 589. vbi securè affirmari posse inquit: *Indos Peruanos esse miserabiles personas tum propter eorum imbecillitatem, ac rusticitatem, tum
etiam ob ipsorum paupertatem, pusillanimitatem ac ob continuos labores, & seruitia personalia, quibus oneratos videmus.*

Quibus fauet Ant. Ricciullus *in tract. de
Neophytis cap.* 9. *n.* 1. vbi, † quòd Neophy-
ti debent esse melioris conditionis post bap- 9
tismum, quàm erant antequam Fidem recepissent, vt *in dict. cap. Iudæi*, & Fr. August.
Padilla *in histor. Mexicana Ordin. Prædic.
lib.* 1. *capite* 33. *&* 39. vbi † loquens in spe- 10
cie de nostris Indis, & eorum miserias exaggerans, illam quidem, ac valdè dolendam
inter alias considerat, cuius memini 1. *tom.
lib.* 3. *num.* 68. nempè, quòd nihil ad eorum commodum, & fauorem prouidetur, &
ordinatur, quod in maiorem ipsorum perniciem, & præiudicium non conuertatur. Idque
veluti spiritu Prophetico iamdudum dixisse
tradit,

tradit, pium illum, & Religiosum virum Fr. Dominicum à Betanzos. Cui arridere videtur † aliud apophtegma alterius viri vitæ sanctimonia apud Mexicanos illustris, nempè Venerabilis Gregorij Lopez, qui quoties rogabatur, quid itatui posset, quod Indis vtile, ac commodum esset? respondere solebat, *Dexallos*, vt à pluribus Mexicanis accepi, licèt hoc apophtegma inter alia non reperiatur, quæ referuntur in lib. de eiusdem Beati viri vita conscripto.

Et hanc quidem miserabilem, & abiectam
12 Indorum sortem, † satis ostendunt innumeræ schedulæ, ordinationes, & epistolæ Regiæ, quæ eam passim deplorant, & ob hanc causam primam, ac præcipuam supremi Consilij Indiarum, Proregum, Regiarum Cancellariarum, & aliorum Gubernatorum curam esse iubent, vt modis omnibus pro eorum conuersione tuitione, conseruatione, suauique tractatione inuigilent, ac prouideant, nihilque, si in hoc defecerint, se in aliis præstitisse putent. Quæ schedulæ reperiuntur *in 1. tom. impress. pag.* 318. *& seqq. & in* 4. *ex pag.* 222. *&* 256. & alibi passim. Et est, omninò videnda, *ordin.* 7. *dicti Concilij Ind. ann.* 1542. *&* 6. *ann.* 1571. *& ordin. pro Audientiis Ind. ann.* 1563. Et no-
13 tabile † caput epistolæ Regis nostri Philippi III. ad Peruanum Proregem Dom. Principem Esquilacensem scriptæ, apud D. Laurentium 24 April. ann. 1618. vbi repetitis verbis hos Indos miserabiles, & miserandos, ingeminat, iniurias, quas pati dicunt, latè recenset, & nihil esse inquit, quod vel strictiùs iuberi, vel efficaciùs exequi debeat, quàm, quod ad eorum de-
14 fensionem pertineat. Quod † non minus piè, & enixè ad Proregem Mexicanum scribens iussit & curauit, ac propria manu exarauit Potentissimus Rex, ac Dominus noster Philippus IV. quem Deus per multos annos nobis incolumem seruet, in quadam schedula de seruitio personali tractante, cuius memini *suprà hoc lib. cap* 4. *num.* 47.
15 Et est valdè notabilis illa alia, † quæ vocatur seruitij personalis ann. 1601. in cuius vltimis verbis deciditur: *Que pues los Indios son vtiles à todos, y para todos, todos deben mirar por ellos, y por su conseruacion, pues todo cessaria, si ellos faltassen.* Quod ipsum me-
16 lius adhuc & grauiùs monuit, † & statuit Concil. Limense 3. *act.* 3. *cap.* 3. *pag.* 148. hac de causa protectionem, & curam Indorum omnibus generaliter commendans, his verbis perpetuò quidem menti tenendis: *Nihil est in harum Indicarum gentium prouinciis, quod Ecclesiæ Præsides, cæterique ministri, non Ecclesiastici modò, sed etiam sæculari potentia insignes, à Christo Summo Episcopo, & Rege animarum, sibi vehementius commendatum existimare debeant, quàm vt huic nouo, teneróque Dei gregi, paternum affectum, curámque pro spirituali, & temporali eorum necessitate, prout ministros Christi decet, impendant. Et certè harum gentium mansuetudo, & perpetuus seruiendi labor, & naturalis obedientia, atque subiectio, quosuis homines, quantumuis feros, mouere iure possit, vt eos defendendos potius arbitrarentur, quàm improborum prædam esse paterentur. Quapropter dolens impensè sancta Synodus hos miseros, atque imbecilles tantum fraudis, ac violentiæ, non solum olim præter modum inuectum, sed hodie quoque à pluribus designari; orat in Christo, atque admonet omnes Magistratus, & Principes, vt iis se benignos præbeant, suorum ministrorum, cum opus est, insolentiam frænent, & Catholicæ Maiestatis fideicommissos, & subditos, liberos certè, non seruos agnoscant. Porrò Parochis cæterisque Ecclesiasticis ministris seriò præcipit, vt pastores se meminerint, non percussores: & tanquam filios, Christianæ charitatis sinu, Indos foueant, & portent. Quod si quispiam percutiendo, maledicendo, aut aliàs quoquomodo Indum aliquem læserit, Episcopi, & Visitatores seuerè admodum & inquirant, & vindicent. Profectò enim turpissimum est Dei ministros, in sæculi satellites verti.* Quod sumptum videtur *ex Psalm.* 113. *vers.* 1. † vbi Deus ip- 17
se pauperum, & miserabilium curam gerere dicitur, eosque euehere. Cuius exemplo idem officium † Principibus, & Magistra- 18
tibus spiritualibus, & secularibus maximè suscipiendum est, *l.* 1. *C. quando Imper. inter pupil. & vid. cap. gloria Episcopi* 71. *quæst.* 2. cum aliis traditis à Menoch. Roland. & reliquis, quos suprà num. 1. citaui, & nouissimè à Martin. Magero *de aduocat. armata, cap.* 3. *numer.* 98. *& seqq.* vbi addit, quòd † iis qui tenuium, & miserabilium pa- 19
trocinium suscipiunt, Deus florentissimam opibus, & victoriis Rempub. tradit, prout latiùs prosequitur Schambornus *lib.* 6. *Polit. cap.* 10. Et hac propter, spoliationem, & oppressionem miserabilium personarum esse crimen mixti fori, latè probat Petr. Gregor. *in cap. conquerente, de offic. Ordin.* §. 6. *numer.* 6. *&* 9. Marta *de iurisdict.* 2. *par. cap.* 21. Bobad. qui benè rem explicat, *in Polit. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 106. cum duobus seqq. & D. Ioseph. Vela *in cap.* 1. *de offic. Ordin.* 1. *par. n.* 99. *fol.* 46.

Ex quibus primò descendit interpretatio, & ratio ad nobilem quandam † schedulam Re- 20
giam dat. Matriti 29. Decembr. ann. 1593. quæ reperitur *in d.* 4. *tom. impress. pag.* 269. & Limanæ Cancellariæ præcepit, & iniungit, vt in punitione delictorum nullam inter Indos, & Hispanos differentiam faciat, † hoc 21
est, vt ita puniantur Hispani Indos occidentes, vel iniuriantes, quemadmodum puniri deberent, si alios Hispanos iniuriassent, vel occidissent. Quin potius Indis magis faueatur, tanquam miserabilioribus, & minorem defensionem habentibus, & ita concludit: *Os mando, que de aqui adelante castigueis con mayor rigor à los Españoles que iniuriaren, ofendieren, ò maltrataren à los Indios, que si los mismos delitos se cometiessen contra los Españoles, y esto mismo ordenareis à todas las iusticias del distrito de essa Audiencia.* Etenim hæc schedula iustissima est, ex his quæ in simili de Iudæis loquens, tradit decis. Auenionens. omninò videnda 111. *n.* 5. & in terminis Indorum Fr. Ant. Remesal, qui alias refert, *in hist. Guathemal. lib.* 4 *cap.* 11. cum Indi liberi sint, & vt cæteri vassalli liberi tractari, & iudicari iubeantur in aliis pluribus schedulis, quas congessi 1. *tom. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 54. *& seqq.* & eam ad

22 praxim reduxit † Nobilissimus ille Calatrauensis Militiæ Eques, & villæ Sanctæ Crucis de Estremadura Dominus, D. Gabriel Paniagua de Loaisa, dominus, ac socer meus colendissimus, cùm in vrbe Cuzquensi Gubernatoris munere fungeretur. Nam quendam Hispanum, qui Indum nobilem absque causa, non procul à conspectu ipsius Gubernatoris, graui alapa percussit, manus amputatione damnauit, nec totius populi precibus flecti potuit, mitiorem pœnam instantissimè postulantis: fortè præ

23 oculis inter alia habens † decisionem Concilij Limensis II. *par. 2. cap. 112.* quod enixè iubet: *Que los Curacas, de cuya voluntad dependen los demas Indios, sean tratados con amor, y honrosamente, enfrenando, y castigando, como es razon, la demasia, y desorden de los Españoles, que los maltratam de palabra, ò de mano, porque el nombre de Christo no sea blasfemado entre los Indios.*

24 Quod factum † si alij iudices sibi imitandum proposuissent, non ita facilè & frequenter miseri Indi omnium iniuriis impeterentur.

25 † Neque ipsi adeò timidi essent, vt eas submisso animo ferre satiùs ducant, quàm Prætorum officium pro illis vindicandis interpellare, à quibus alias longè maiores recipere solent, ita vt hic applicari possit illud Iuuenal. *satyr. 3.*

26 ——— *Libertas † pauperis hæc est,*
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.

27 Quod in simili ad † Barones impunè iniuriantes, & angariantes vassallos, cùm nemo sit, qui eorum facta diiudicet, applicat Andr. de Isern. *in tit. Quæ sint Regalia, ver. Flumina nauigabilia*, & Rober. Maranca *de ordin. iudic. 6. par. act. 3. de execut. sent. n. 27. pag. mihi 656.*

28 Et ad † militiæ, vel malitiæ priuilegia, Petr. Gregor. *lib. 19. syntagm. cap. 16. num. 2.* referens illud Iuuenal. *satyr. 16.*

Commoda tractemus primum communia, quorũ,
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus,
Audeat, excussos Prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam.

28 Quamuis negare non possim, nec velim † aliquam aliquando coactionem, & seueritatis specimen, cum nostris Indis, vt & generaliter cum omnibus rusticis, & barbaris hominibus desiderari, ne alioqui insolescant, & herile iugum spernant, vel in totum abiiciant, vt monui *sup. c. 5. n. 103 & seqq.* & in simili docet Ioan. Hering. *in tract. de molendin. q. 43. n. 50.* hæc carmina, nescio cuius Auctoris, adducens:

Rustica gens est optima flens, & pessima gaudens,
Vngentem pungit, pungentem rusticus vngit.

Et huc respicit quæstio 14. Ferd. Zuritæ, li-

29 cèt prædictæ schedulæ non meminerit. † *Vtrum omnes Hispani tanquam nobiles sint habendi, cum honoris impendendi, vel compensandi causa Indis conferuntur?* & resoluit, quòd apud Indos quantumuis Barbaros, & infideles potuit esse vera nobilitas, & quòd habent verum, & proprium ius famæ, & rei familiaris, ex traditis à D. Thom. *in 1. 2. q. 22. art. 2. & in 2. 2. q. 10. art. 10. & q. 12. art. 2.* & per consequens non possunt ab Hispanis iniuria, aut dedecore affici absque pœna, & compensationis necessitate: licèt verum sit, † quòd attenta qualitate Indorum qui iniuriam patiuntur, cùm sæpesæpiùs soleant esse ebrij, & abiectæ conditionis, & qui non multum curant iniurias, neque illis commouentur, non eadem illis, quàm Hispanis satisfactio debeatur, ex eod. D. Thom. *in 1. 2. q. 64. art. 2. & in 2. 2. q. 161. art. 1. & q. 58. art. 10. & q. 62. art. 1.* Quod † etiam de iure 32 probatur *in §. atrox, Inst. de iniur.* cum similibus, ibi: *Aliter enim Senatoris, & parentis patronique, aliter extranei, & humilis personæ iniuria æstimatur: & in l. fin. D. eodem, l. capitalium, §. non omnes, D. de pœn. l. Padius, §. 1. D. de incend. ruina, naufr.* cum aliis, quibus docemur, † iudicem in pœnis irrogandis 33 debere semper habere respectum ad qualitatem personarum. Et conducit quod notanter tradit Gomez de Amescua *in tract. de potest. in se ipsum lib. 2. cap. 23. n. 24. vers. Nihilominus*, vbi ait, quòd quemadmodum olim Gothi, etiam plebei, apud nos Hispanos fuerunt in 34 pretio; ita nunc apud Indos, Hispani viles, nobilioribus Indis digniores sunt.

Et † hoc fortè in causa est, vt dicta Regia 35 schedula parum practicetur, quamuis contrarium, ob zelum, & ardorem defendendi Indos, ita expressè, & strictè disponat, & rationi consentaneum sit, vt hi quantumuis humiles, & abiecti esse dicantur, † & Reipublicæ pedi- 36 bus comparentur, vt dixi *sup. hoc lib. cap. 4. ex n. 58.* adhuc tamen legis, & legislatoris cura, & auctoritate tueantur. Nam pauperes ob hanc causam Deo derelicti dicuntur *Psalmo 10. vers. 14. Tibi derelictus est pauper, & orphano tu eris adiutor, & Psalm. 113.* & vt ait Plutarc. *in Polit. ad Traianum*, prout eum refert Lucas de Pena *in l. 1. in fin. C. de agricol. & cens. lib. 11.* & Guiller. Bened. *in cap. Rainuntius, verb. Et vxorem, decis. 5. n. 341.* (licèt Ego hunc locum apud Plutarc. *eo in libro* reperire non potuerim) *Pedibus † solo iugiter* 37 *inhærentibus agricolæ captantur, quibus capitis prouidentia tanto magis necessaria est, quo plura inueniunt offendicula, dum in obsequio corporis in terra gradiuntur, eisque iustius tegumentorum debetur suffragium, qui totius corporis erigunt, sustinent, promouentque molem, id est onus sustinent, ac portant Reipublicæ, eique laboribus, & sudoribus suis prouident, pedum adminicula robustissimo corpori tolle, suis viribus non procedet, sed aut turpiter, inutiliter, inhonestèque manibus repetet, aut brutorum animalium ope mouebitur.* Quibus adstipulatur Atheniensium lex, quam refert Athenæus *lib. 6. dipnosoph. cap. 7. pag. 341.* qui seruorum † etiam fortunæ occurrentes, sanxe- 38 runt, vt eorum etiam iniuriæ audirentur, & accusationes si quis eorum corpora iniuria affecisset. Et alia † Sarracenorum, de qua Mar- 39 quard. de Susan. *in tract. de Iudæ. & infidel. cap. 2. n. 4.* & Mager. *de aduoc. armata, cap. 8. num. 286.* quæ iubet, vt atrocius puniatur Sarracenus offendens Christianam inter eos commorantem, quàm si alium paganum offendisset.

Secundò, ex eisdem principiis deducitur Indos † ob prædictam suæ sortis miseriam, & conditionem, omnibus priuilegiis gaudere, tam 40 in iudicialibus, quàm in extraiudicialibus, quæ in iure fauore minorum, pauperum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum concessa reperiuntur, vt in simili notat Bald. *cons. 465. num. 2. lib. 1.* Medic. *de fort. casib. 2. par.*

par. quæst. 4. *num.* 8. Aluar. de Velasco *in tract. de priuil. paup. par.* 1. *quæst.* 25. *num.* 16. & *par.* 2. *quæst.* 2. *num.* 19. & Vincent. de Franch. *decis.* 608. *num.* 7. Atque ita in integrum restitutione iuuantur, dolus, & fraus in eis non præsumitur, tutelis, & aliis muneribus, & oneribus similibus excusantur: lites eorum citò, & sublatis formulis expediri iubentur, contra instrumenta, quæ præsentauerint, venire possunt, & confessionem sui aduocati in libello factam, non solùm incontinenti, sed quandocunque reuocare, & post didicita, testificata, & etiam in secunda instantia, per eosdem articulos, & directò contrarios, nouos testes producere, iudiciariam contumaciam non committunt. Curiæ casum habent, quemadmodum viduæ, & pupilli, & à pœnis non confecti inuentarij liberi sunt.

41 De quibus, † & aliis priuilegiis agunt DD. per text. ibi *in l. si quis id quod*, *§. doli mali*, vbi gloss. *D. de iurisd. omn. iud. l.* 2. *§. D. si quis in ius vocat. l.* 1. *§. fin. D. de edend. l.* 3. *§. fin. D. de suspect. tut. l.* 1. *§. fin. D. de iur. fisci*, *l. si quis in graui*, *§. si quis ignorans*, *D. ad Syllan. l. fin. C. de test. l.* 3. *§. si plures*, *D. de re militari*, *l.* 1. *C. quando Imper. inter pup. & vid. cap. super litteris*, *§. nos igitur*, *de rescript. cap. cùm vniuersorum*, *de rerum permut. cap. inter corporalia*, *§. fin. de translat. Episcop. cap. qui secundùm carnem* 23. *quæst.* 4. Gloss. *in cap. tuebatur* 1. *quæst.* 4. *l. fin. vers. fin. tit.* 1. *par.* 1. latè Platea, Rebuff. & Lucas de Peña, omninò videndus, *in l.* 1. *C. de agricol. & cens. lib.* 11. Specul. *in tit. de caus. poss. & propriet.* Guillerm. Bened. *d. verb. Et vxorem*, *decis.* 5. *num.* 338. cum multis seqq. *& n.* 434. Ripa *in tract. de peste*, *num.* 200. *& seqq.* Alciat. *in l. venia*, *C. de in ius vocand.* Cassan. *in Catal. glor. mund. part.* 11. *consid.* 39. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 11. Matth. de Afflict. *ad constit. Neapol. lib.* 3. *rubr.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 194. Ant. Monacius *in l. fin. C. de seruitutib. pag. mihi* 175. *& in l. certi iuris*, *C. de locato*, *pag.* 341. Sim. Maiol. *in diebus Canicul.* 1. *tom. pag.* 511. *&* 515. & de his omnibus rusticorum priuilegiis eleganter agens Rhenat. Choppin. in peculiari tractatu, quem de hoc argumento conscripsit, Benincasius *in tract. de priuil. paup.* Cerdan. Tallada *in suo tract. de carceris visitat.* & Georg. Accacius *in tract. de priuil. iur. lib.* 3. *per tot.* & nouissimè noster Aluar. de Velasco *in d. tract. de priuil. paup.* & in altero quem post Nouarium, & Carrascum nouiter edidit de priuilegiis miserabilium personarum, & casibus Curiæ.

42 Et de illo † quod ad breuitatem litium eorum spectat, & vt simpliciter, & summariè in illis procedatur, videnda sunt, quæ in simili tradit Parlador *differ.* 137. *n.* 28. *&* 29. vbi quòd causæ miserabilium personarum, & quæ inter rusticos in vicis aguntur, summariè tractari debent, Calderon *in manuali iudic. cap.* 3. *ex num.* 31. Vera Cruz in specul. coniug. 3. par. art. 10. per tot. Thom. Sanch. de matrim. lib. 10.
43 disp. 19. n. 1. vbi quòd ad faciendum † diuortium inter Indos, non est necessarium processum formare neque scribere, sed sufficit, vt de plano, & summariè procedatur, Concil. Limense secundum, *par.* 1. *cap.* 120. *pag.* 32. ibi: *Que las causas, y pleitos de Indios, especial pobres, se concluyan sumariamente, y con amor paternal, y no se admita contestacion de pleitos contra Indios en forma, sino fuere en casos graues, &c.*

Sed vt aliqua, quæ praxi magis quotidiana mihi visa sunt, specialiùs animaduertam, hæc Indorum † miseria, rusticitas, vel simplicitas 44
operatur, vt iudices in eorum causis, tam ciuilibus, quàm criminalibus rigorem iuris obseruare non debeant, sed potiùs se benignè cum illis habere, & pœnas, quoad fieri possit, temperare, † quia mitiùs peccare videntur, vt 45
inquit Alberic. per text. ibi *in l. vtili ratione*, *C. de defens. ciuit.* Lucas de Pena *in l. Principes*, *C. de Princip. agent. in rebus libro* 12. Tiraquell. *de caus.* 11. & Chopin. *dict. tract. lib.* 2. *cap.* 1. Theologi omnes *in* 2. *sentent. distinct.* 22. & in terminis nostrorum Indorum Acosta *lib.* 3. *de procur. Ind. salut. cap.* 23. vbi eorum Præfectos, siue Prætores admonet. *Ne tam † se iudices, quàm parentes exhibeant, ne-* 46
que prorsus solita in cæteros seueritate vtantur. Pueris se potius ludi magistros, quàm forenses iudices cogitent. Neque iuris illa stricta norma vbique seruanda, sed strepitu omni remoto, ex æquo & bono plerumque iudicandum, id quod etiam salutariter edicunt Regiæ leges, quæ scripta & rescripta ferè adimunt, & pretium, si quo bonorum opus sit, accipere vetant, & idem obseruat Fr. Ioan. Torquemada *in Monarch. Indiana lib.* 5. *pag.* 686. *& pag.* 734. vbi agit de litibus, & gubernatione nostrorum Indorum, Concil. Limense secundum, vbi sup. ibi: *Y con amor paternal*, idem Concil. 2. *par. cap.* 117. vbi idem iniungit Ecclesiæ ministris, & sub præcepto, *Que ningun Cura, ni Vicario, ni Visitador castigue, ò hiera, y açote por su mano à Indio alguno, por culpado que sea, ò mucho menos le trasquilen, ò hagan trasquilar*, & grauiter idem repetit Concil. Limens. III. *act.* 4. *cap.* 7. *&* 8. prohibens, ne Indi censuris Ecclesiasticis feriantur: & in corporalibus, paterno magis effectu, quam iudiciaria seueritate, dum tenera est in fide Indorum ætas, correctio adhibeatur.

Quod tamen † eo temperamento intelligi 47
debet, nisi aliquod atrox facinus accidat, in quo malitia rusticitatis, vel simplicitatis præsumptionem excludat. Nam tunc à pœna ordinaria rustici non excusantur, argumento eorum, quæ tradit gloss. per text. ibi *in l.* 1. *D. de legib. & in cap. qui secundùm carnem* 23. *q.* 4. *in cap. si quis dederit* 23. *q.* 1. *dict. Concil. d. cap.* 7. *in fine*, ibi: *Nisi ad sedandum multorum scandalum, & frænandam licentiam peccandi, durius aliquid oporteat designare.* Necnon etiam, † vt sub pietatis, & fauoris Indorum præ- 48
textu, aliquam iniuriam aliis non inferamus quia personis, & causis fauorabilibus sic sumus debitores, vt aliis iniustitia non fiat, *cap. ex tenore*, *de for. compet. cap. nuper*, *de donat. inter.* cum aliis adductis à Velasco *de priuil. pauper.* 1. *par. cap. vlt. & de priuil. miserab. person. quæst.* 3. *num.* 8. Camil. Gallinio *de verb. signif. lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 344. vbi † docet iu- 49
dicis arbitrio relinqui, an, & qua excusatione rustici digni sint?

Idémque in causa est, † vt quemadmodum 50
in rusticis, ita in Indis, quoad fieri possit, excusari debeat, ne testimonium iureiurando exigatur,

exigatur, cùm constet eos facillimè peierare, vtpote, qui neque ipsius iuramenti vim sentiant, neque veritatis studio tangantur, sed testimonium eo modo dicant quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sint, vt benè aduertit idem Acosta *vbi suprà pag.* 378. inquiens, hoc in Concilio Prouinciali edici oportere, & lege lata caueri debere quemadmodum in simili Concilio Turonensi *Can.* 34. summopere id cautum est, & DD. passim monent, dum do-
51 cent, † iusiurandum eis deferri non debere, quos timor est facilè peieraturus, *cap. ille* 22. *quæst.* 5. vbi dicitur, quòd ita deferens, magis peccat, quàm homicida, *cap. si quis peierauit, cum seqq.* 22. *q.* 6. Authent. Scenicas, *collat.* 5. Cardin *in Clem. vnica, de iureiurand. quæst.* 12. Bald. *in Authent. cui relictum, C. de indict. viduit.* Marsil. *in l. quæstionis, col. pen. de quæstion.* Palac. Rub. *in repet. capit.* §. 18. *num.* 17. & alij, quos refert Seraphin. *de priuil iuram. priuil.* 1. *num.* 29. *& seqq.* & Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntagm. cap.* 23.

Et conducit alia etiam communis Doctorum opinio, † quæ habet, rusticum deponentem de visu tolerari, quamuis deberet deponere de auditu, ex eo, quòd sit grossus homo. Et
53 quòd † varietas dicti ei non imputetur, nec de falsitate teneatur, quamuis contraria deposuerit, nisi constet, quòd ex malignitate id fecerit, vt post gloss. *in l. quod si nepotes, D. de testam. tutel.* tradit Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de confess.* Abb. *in cap. per tuas, num.* 6. qui filij sint legitimi, Ias. *in d. l. si quis id quod, n.* 31. & plures alij, quos refert Grammat. *cons.* 23. *num.* 5 *& cons.* 52. *num.* 3. *&* 4. Hippolyt. *cons.* 4. *num.* 39. *& cons.* 7. *num.* 18. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 31. *num.* 5. Ferrara *cautela* 17. Farin. *in tract. de testib. quæst.* 58. *n.* 47. *& seqq.* & Aluarez de Velasco, plura similia rusticorum priuilegia connumerans, *d. tract. de priuileg. miserab. person. quæst.* 13. *n.* 73.
54 Et quamuis certum sit † testi non iurato credi non debere, adeò vt multi dicant Pontificem Maximum in contrarium dispensare non posse, vt post Felin. *in cap. constitutus, num.* 16. *de rescript.* tradit, & admiratione dignum inquit Hippolyt. de Marsil. *sing.* 214. *in fine*, quos, & alios refert, & sequitur Gerard. Mazzolus *cons.* 90. *num.* 12. Apostillæ ad Bart. *in l. filiusfamilias* 7. *D. de donat.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 26. & Farin. *vbi sup. quæst.* 74.
55 *n.* 59. *& seqq.* † melius agi cum Indis videbitur, si eis non credatur, quam si peierandi occasio præbeatur, propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, prout in simili dispo-
56 suit Concilium Matiscon. *cap.* 21. & † in indiuiduo nostrorum Indorum Concil. Limens. 3. *act.* 4. *cap.* 6. *pag.* 186. sic inquiens: *Illud verò ante omnia teneat præ oculis iudex, vt neophitos iurare non cogat, nisi in re prorsus graui, & quæ aliter definiri non possit. Ac tunc prius quantum sacrilegium admittant periuri, seriò doceat: si quos autem peierasse probauerit, ad timorem cæterorum, iubeat publicè fortiter vapulare, & infamia notari, attonsis, pro more Indico, illorum crinibus. Denique vbi necessitas exigendi testimonij vrgens fuerit, & ex solo Indorum testimonio res pendeat, perpendat quantum fidei tali- bus debeat adhibere, quos facilè ad peierandum induci notum est.*

Quod facem præfert ad intelligendam rationem, & iustificationem † cuiusdam ordina- 57
tionis Dom. Peruani Proregis D. Francisc. à Toleto, quæ etiam in aliis prouinciis obseruatur, dum iussit, vt in causis grauibus, vbi Indi examinandi essent, non minus, quàm sex reciperentur, & vel simul, vel separatim de sui dicti ratione à causæ iudice interrogarentur, & non maior fides eis, ita etiam contestantibus, daretur, quàm si vnus solus testis alioqui idoneus examinatus fuisset. Etenim li-
cet † communior opinio, & praxis admittat, 58
testes sigillatim, & vnum post alterum examinandos esse, vt docet gloss. per text. ibi, *verb. Sigillatim, in cap.* 2. *de testib. & in cap. venerabilis, & cap. cùm causa*, vbi etiam Abbas, & Felin. *eod. tit.* & Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 29. vbi tamen militat ratio, quam in Indis consideramus, vel vrgens, & similis alia, quæ mouere iudicem possit, benè potest vna, ac simul, plures testes examinare, vt docet Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *ostenso, vers. Et nota, quòd testamentum*, quem sequitur Afflict. *in cap.* 1. *num.* 21. *quib. caus. feud. amitt.* & in ipsis nostris Indorum terminis obseruat Ferd. Zurita *quæst.* 20. ea tamen dumtaxat ra-
tione ductus, † quòd hæc tota materia testium, 59
vt plurimum, ex iudicantis arbitrio dependeat, & ad id allegat D. Thom. *in* 1. 2. *quæst.* 91. 95. 96. *&* 105. *& in* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *& q.* 69. *art.* 1.

Rursus illud etiam priuilegium Indis eorum miseria, & simplicitas tribuit quod scire ob quotidianam eius praxim vtile erit, nempè,
vt † illis sicut & rusticis subuenietur contra 60
banna syndicatus, & lapsum termini in illis præfixi, si constiterit in eorum villis, siue municipiis publicata non fuisse, vel alio quouis modo ad ipsorum specialem notitiam non peruenisse, *argum. l. prouincialium, C. de erogat. militar. lib.* 12. & eorum quæ notat Paris de Puteo *in tract. de syndic. vers. Deinde verò eliguntur, num.* 6. Auiles *in eod. tract. cap.* 3. *num.* 3. & Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 258. quibus adstipulatur Lucas de Pena *in d. l. prouincialium*, generaliter docens, quòd si
contra † rusticos aliquid statuatur, non tenen- 61
tur, si contra fecerint, nisi statutum illis fuerit publicatum, cùm & ipsi de plebe sint, & plebem constituant, iuxta text. *in cap. rogationes, de consecrat. dist.* 4 *& in Authent. quibus mod. nat. eff. legit.* §. *legitimi.* Quæ plebs dicitur rusticana, ad differentiam plebis vrbanæ, & licèt, quoad alia rustici dicantur esse de plebe ciuitatis, vt in cap. decernimus 18 dist. id tamen minimè intelligendum est, quoad hoc, vt peculiarem notitiam eorum habere censeantur, quæ ad ipsos spectant, nisi specialiter illis id intimetur, vt notant Puteus & Auiles *vbi suprà*.

Vltra quos, circa eandem materiam illud etiam non minus practicabile, nec minori animaduersione dignum notare debemus, † ni- 62
mirum, quòd etsi regulariter, qui vel in syndicatu, vel ante syndicatum libellos contra Prætores, aut Correctores præsentant, aliqua delictorum ab eisdem commissorum capita continentes,

tinentes, non prius iudicem impetrent, vel ad
eorum probationem admittantur, quam si ido-
neos fideiussores pro calumnia, & salariis sol-
vendis præstiterint, nulla quoad hoc inter di-
uites, & pauperes habita distinctione, *l. qui*
crimen, *& l. si crimen*, vbi gloss. & Bald. *C. de*
his qui accus. non poss. l.92. styli, vbi latè Chri-
stof. Pazius, Angel. *de malef. in parte*, *Nec-*
non ad querelam, *col.* 2. Bonifac. *in peregrina*
verb. Accusatio, *fol.* 91. & Bobad. *in Polit. lib.*
5. *cap.*2. *num.*28. vbi inquit, pari iure hoc in
casu censeri, *El Cauallero*, *y el azacan; el ri-*
co, *y el pobre.* Vbi tamen † Indi, etiam nobi-
les, & *Caciques*, suas, vel suorum iniurias pro-
sequentes, eiusmodi capitula deferunt, vel fis-
calis Regius eorum nomine; admitti iuben-
tur, & iudex ad eorum inquisitionem, & puni-
tionem expediri, etiam si nullum fideiussorem
præstiterint: præuia summaria informatione;
per quam de veritate, & grauitate capitulo-
rum reluceat, per Regiam quandam episto-
lam datam Vlyssiponæ 20. Iulij ann. 1619. ad
Limanam Cancellariam scriptam, eiusdem
Cancellariæ hac in parte consultationem, &
consuetudinem probans, iurique conformem
esse dicens, attenta nimia Indorum miseria,
de qua sermonem habemus. In † quo tamen
valdè cauere oportet, ne sub Indorum perso-
na, ac prætextu Hispani (vt sæpè solent) Præ-
toribus infensi, iniurias suas absque onere fi-
deiussionis, & iudicij alea velint vlcisci. Quæ
ratio adeò potens erat apud experientissimum
illum, & Excellentissimum Peruanum Prore-
gem Marchionem de Montesclaros, vt sæpè
Limanis Auditoribus obuiam iret, vbi iudi-
cem ante cautionem præstitam delegabant.

65 Est quoque † aliud Indorum priuilegium
speciali animaduersione censendum, quo in
contractibus vtuntur, maximè vbi de fundis
rebusque immobilibus, aut mobilibus pretio-
sis disponunt. Nam & si ætate maiores sint,
adhuc tamen restitui possunt, imò & nullita-
tem contractus obiicere, si iudicis auctoritate
interueniente, & Protectoris generalis, vel par-
ticularis, qui eis constitui solet, assensu, cele-
bratus non reperiatur, & triginta dierum præ-
coniorumque spacium in venditione immobi-
lium, & nouem in mobilium non præcesserit,
vt disponitur per Regias schedulas ann. 1540.
1571. & 1572. & plures alias, quæ extant in
4. tom. impress. pag. 354. & seqq. quarum
prior Auditoris quidem interuentionem desi-
derabat, quod tamen, & præconiorum solem-
nitas in rebus, quæ triginta auri communis
pondera non excederent, per posteriorem su-
blatum fuit.

66 Quæ schedulæ ea ratione nituntur, † quòd
licèt durum sit, liberis hominibus liberam sua-
rum rerum administrationem adimere, *l. in re*
mandata, *C. mandat. l. sed si lege*, §. *consuluit*,
D. de pet. hered. ibi: *Dum re sua se abuti pu-*
tant, *l.* 2. *D. si à parente quis fuer. manumis.*
ibi: *Quia iniquum est ingenuis hominibus non*
esse liberam rerum suarum administrationem,
l. 3. *tit.* 5. *part.* 5. quibus consonat illud Cicer.
in orat. pro Balbo, dum ait: *Hæc esse fundamen-*
ta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque
iuris & retinendi, & omittendi esse dominum:
cum aliis quæ congerit Ioan. Crotus *in l. ne-*
mo potest, *num.*26. *de legat.* 1. Menchaca *lib.*1.
controuers. illust. cap. 17. Corrasc. *epistol.*
quæst. cap. 2. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.*14. Ant.
Gomez 2. *variar. cap.* 2. *num.* 21. & Antonius
Gama *decis.* 385. *num.* 5. Miseranda † tamen 67
conditio, & submissio Indorum, hanc cautio-
nem extorsit, cùm liberam voluntatem habe-
re non videantur, multisque captionibus, & in-
sidiis expositi sint, & ne suæ naturæ abiectio,
facilitas, vel fragilitas in perniciem substantiæ
eorum conuerteretur, vt aliàs de minoribus, &
mulieribus dicitur *in l.* 1. *D. de minor. & in l.* 1.
§. *verba*, *D. ad Velleian. princip. Inst. quibus*
alien. licet, *in fine*, vbi glos. adducit versus
quosdam comprehendentes personas, quæ res
suas alienare vetantur. Etenim † licet Prin- 68
ceps non possit suis subditis facultatem con-
trahendi in totum auferre, potest tamen ex iu-
sta aut publica causa, ita eam limitare, vt non
nisi hoc, vel illo modo contrahant, aut nego-
tientur. Et hoc efficit † vt si contrarium fece- 69
rint, nec ciuiliter, nec naturaliter, ex tali con-
tractu obligari videantur, vt magistraliter re-
soluit Bartol. *in l. cùm lex*, *num.* 4. *&* 8. *D. de*
fideiuss. cui fauet text. *in l.* 1. *& per totum*, *C.*
quæ res vendi non poss. l. 1. *C. non licere habi-*
tator. Metrocomiæ, *l.* 1. *&* 2. *C. de cupress. ex*
luco Daph. lib. 11. *l. iubemus*, *C. de sacros. Ec-*
cles. & sequuntur ibidem Iacob. Rebuff. Pla-
tea, & alij, Baldus, & alij *in l. non dubium*, *C.*
de legibus, Buttrius *in cap. cùm contingat*, *de*
iureiurando, Rodericus *de annuis reditib.*
lib. 1. *quæst.* 13. *num.* 7. Personalis *quæst.* 14.
num. 29. & alij plures, quos refert Pet. Petra
in tractatu de potest. Princip. cap. 24. *num.* 132.
& cap. 32. *quæst.*2. *num.*22. *& cap.*34. *quæst.*3.
num. 3.

Et ita † in ipsis terminis nostrorum Indo- 70
rum expresè resoluit Dom. D. Felician. à
Vega Episcop. de la Paz *in cap. ex parte*,
*n.*19. *de for. comp.* docens eos absque suis Pro-
tectoribus seu procuratoribus à Regia pote-
state creatis, nequaquam aliquid agere, seu ex-
pedire posse, siue in iudicio, siue extra, vt no-
tum est. Et statim subiungit assiduam curam,
& vigilantiam Nostrorum Regum, & aliquo-
rum Proregum in eis protegendis, & defen-
dendis.

Et vel ex † hoc esse inter miserabiles per- 71
sonas connumerandos, quòd se ipsos regere
nequeant, & aliorum tutela egeant, vt in simili
docet Nauarr. *cons.* 1. *ne Clerici*, *vel Mona-*
chi, & Nouarius *in praxi electionis*, *& varia-*
tionis fori sect. 1. *quæst.* 6. *in fine*, & noster Ve-
lascus *d. tract. miserab. person. quæst.* 5. *num.* 5.
& quæst. 19. *num.* 5.

Et habeo † notabilem sched. dat. Pintiæ 72
20. Aug. 1615. Peruano Proregi D. Principi
Squillacensi directam, quæ ei grauiter iniun-
git, vt pro defendendis Indis inuigilet, & vt
in eorum litibus Protectores, & reliqui of-
ficiales, sedulam operam nauent. Posset
etiam ego hic latè extendere calamo
obligatione eorumdem Protectorum
hoc iam titulum integrum disposi-
mus, in noua legum Indicarum
quæ prope diem prælum expe
& in 4. tom. ex pag. 331. Et
bus quæstionibus de eod
ribus, ac iuribus integr
tractatum edidisset M

tizæ

exigatur, cùm constet eos facillimè peierare, vtpote, qui neque ipsius iuramenti vim sentiant, neque veritatis studio tangantur, sed testimonium eo modo dicant quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sint, vt benè aduertit idem Acosta *vbi suprà pag.* 378. inquiens, hoc in Concilio Prouinciali edici oportere, & lege lata caueri debere quemadmodum in simili Concilio Turonensi *Can.* 34. summoperè id cautum est, & DD. passim monent, dum do-
51 cent, † iusiurandum eis deferri non debere, quos timor est facilè peieraturus, *cap. ille* 22. *quæst.* 5. vbi dicitur, quòd ita deferens, magis peccat, quàm homicida, *cap. si quis peierauit, cum seqq.* 22. *q.* 6. Authent. Scenicas, *collat.* 5. Cardin. *in Clem. vnica, de iureiurand. quæst.* 12. Bald. *in Authent. cui relictum, C. de indict. viduit.* Marsil. *in l. quæstionis, col. pen. de quæstion.* Palac. Rub. *in repet. capit.* §. 18. *num.* 17. & alij, quos refert Seraphin. *de priuil iuram. priuil.* 1. *num.* 29. *& seqq.* & Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntagm. cap.* 23.

Et conducit alia etiam communis Docto-
52 rum opinio, † quæ habet, rusticum deponentem de visu tolerari, quamuis deberet deponere de auditu, ex eo, quòd sit grossus homo. Et
53 quòd † varietas dicti ei non imputetur, nec de falsitate teneatur, quamuis contraria deposuerit, nisi constet, quòd ex malignitate id fecerit, vt post gloss. *in l. quod si nepotes, D. de testam. tutel.* tradit Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de confess.* Abb. *in cap. per tuas, num.* 6. qui filij sint legitimi, Ias. *in d. l. si quis id quod, n.* 31. & plures alij, quos refert Grammat. *cons.* 23. *num.* 5 *& cons.* 52. *num.* 3. *&* 4. Hippolyt. *cons.* 4. *num.* 39. *& cons.* 7. *num.* 18. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 31. *num.* 5. Ferrara *cautela* 17. Farin. *in tract. de testib. quæst.* 58. *n.* 47. *& seqq.* & Aluarez de Velasco, plura similia rusticorum priuilegia connumerans, *d. tract. de priuileg. miserab. person. quæst.* 13. *n.* 73.
54 Et quamuis certum sit † testi non iurato credi non debere, adeò vt multi dicant Pontificem Maximum in contrarium dispensare non posse, vt post Felin. *in cap. constitutus, num.* 16. *de rescript.* tradit, & admiratione dignum inquit Hippolyt. de Marsil. *sing.* 214. *in fine*, quos, & alios refert, & sequitur Gerard. Mazzolus *cons.* 90. *num.* 12. Apostillæ ad Bart. *in l. filiusfamilias* 7. *D. de donat.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 26. & Farin. *vbi sup. quæst.* 74.
55 *n.* 59. *& seqq.* † melius agi cum Indis videbitur, si eis non credatur, quam si peierandi occasio præbeatur, propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, prout in simili dispo-
56 suit Concilium Matiscon. *cap.* 21. & † in indiuiduo nostrorum Indorum Concil. Limens. 3. *act.* 4. *cap.* 6. *pag.* 186. sic inquiens: *Illud verò ante omnia teneat præ oculis iudex, vt neophitos iurare non cogat, nisi in re prorsus graui, & quæ aliter definiri non possit. Ac tunc prius quantum sacrilegium admittant periuri, serio doceat: si quos autem peierasse probauerit, ad timorem cæterorum, iubeat publicè fortiter vapulare, & infamia notari, attonsis, pro more Indico, illorum crinibus. Denique vbi necessitas exigendi testimonij vrgens fuerit, & ex solo Indorum testimonio res pendeat, perpendat quantum fidei talibus debeat adhibere, quos facilè ad peierandum induci notum est.*

Quod facem præfert ad intelligendam rationem, & iustificationem † cuiusdam ordina- 57
tionis Dom. Peruani Proregis D. Francisc. à Toleto, quæ etiam in aliis prouinciis obseruatur, dum iussit, vt in causis grauibus, vbi Indi examinandi essent, non minus, quàm sex reciperentur, & vel simul, vel separatim de sui dicti ratione à causæ iudice interrogarentur, & non maior fides eis, ita etiam contestantibus, daretur, quàm si vnus solus testis alioqui idoneus examinatus fuisset. Etenim licèt † communior opinio, & praxis admittat, 58
testes sigillatim, & vnum post alterum examinandos esse, vt docet gloss. per text. ibi, *verb. Sigillatim, in cap.* 2. *de testib. & in cap. venerabilis, & cap. cùm causa*, vbi etiam Abbas, & Felin. *eod. tit.* & Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 29. vbi tamen militat ratio, quam in Indis consideramus, vel vrgens, & similis alia, quæ mouere iudicem possit, benè potest vna, ac simul, plures testes examinare, vt docet Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *ostenso, vers. Et nota, quòd testamentum*, quem sequitur Afflict. *in cap.* 1. *num.* 21. *quib. caus. feud. amitt.* & in ipsis nostris Indorum terminis obseruat Ferd. Zurita *quæst.* 20. ea tamen dumtaxat ratione ductus, † quòd hæc tota materia testium, 59
vt plurimum, ex iudicantis arbitrio dependeat, & ad id allegat D. Thom. *in* 1. 2. *quæst.* 91. 95. 96. *&* 105. *& in* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *& q.* 69. *art.* 1.

Rursus illud etiam priuilegium Indis eorum miseria, & simplicitas tribuit quod scire ob quotidianam eius praxim vtile erit, nempè, vt † illis sicut & rusticis subuenietur contra 60
banna sydicatus, & lapsum termini in illis præfixi, si constiterit in eorum villis, siue municipiis publicata non fuisse, vel alio quouis modo ad ipsorum specialem notitiam non peruenisse, *argum. l. prouincialium, C. de erogat. militar. lib.* 12. & eorum quæ notat Paris de Puteo *in tract. de syndic. vers. Deinde verò eliguntur, num.* 6. Auiles *in eod. tract. cap.* 3. *num.* 3. & Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 258. quibus adstipulatur Lucas de Pena *in d. l. prouincialium*, generaliter docens, quòd si contra † rusticos aliquid statuatur, non tenen- 61
tur, si contra fecerint, nisi statutum illis fuerit publicatum, cùm & ipsi de plebe sint, & plebem constituant, iuxta text. *in cap. rogationes, de consecrat. dist.* 4 *& in Authent. quibus mod. nat. eff. legit.* §. *legitimi.* Quæ plebs dicitur rusticana, ad differentiam plebis vrbanæ, & licèt, quoad alia rustici dicantur esse de plebe ciuitatis, vt in cap. decernimus 18 dist. id tamen minimè intelligendum est, quoad hoc, vt peculiarem notitiam eorum habere censeantur, quæ ad ipsos spectant, nisi specialiter illis id intimetur, vt notant Puteus & Auiles *vbi suprà*.

Vltra quos, circa eandem materiam illud etiam non minus practicabile, nec minori animaduersione dignum notare debemus, † ni- 62
mirum, quòd etsi regulariter, qui vel in syndicatu, vel ante syndicatum libellos contra Prætores, aut Correctores præsentant, aliqua delictorum ab eisdem commissorum capita continentes,

tinentes, non prius iudicem impetrent, vel ad eorum probationem admittantur, quam si idoneos fideiussores pro calumnia, & salariis soluendis præstiterint, nulla quoad hoc inter diuites, & pauperes habita distinctione, *l. qui crimen*, *& l. si crimen*, vbi gloss. & Bald. *C. de his qui accus. non poss. l.92. styli*, vbi latè Christof. Pazius, Angel. *de malef. in parte*, *Necnon ad querelam*, *col.* 2. Bonifac. *in peregrina verb. Accusatio*, *fol.* 91. & Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.*2. *num.*28. vbi inquit, pari iure hoc in casu censeri, *El Cauallero, y el azacan; el rico, y el pobre.* Vbi tamen † Indi, etiam nobiles, & *Caciques*, suas, vel suorum iniurias prosequentes, eiusmodi capitula deferunt, vel fiscalis Regius eorum nomine; admitti iubentur, & iudex ad eorum inquisitionem, & punitionem expediri, etiam si nullum fideiussorem præstiterint: præuia summaria informatione; per quam de veritate, & grauitate capitulorum reluceat, per Regiam quandam epistolam datam Vlyssiponæ 20. Iulij ann. 1619. ad Limanam Cancellariam scriptam, eiusdem Cancellariæ hac in parte consultationem, & consuetudinem probans, iurique conformem esse dicens, attenta nimia Indorum miseria, de qua sermonem habemus. In † quo tamen valdè cauere oportet, ne sub Indorum persona, ac prætextu Hispani (vt sæpè solent) Prætoribus infensi, iniurias suas absque onere fideiussionis, & iudicij alea velint vlcisci. Quæ ratio adeò potens erat apud experientissimum illum, & Excellentissimum Peruanum Proregem Marchionem de Montesclaros, vt sæpè Limanis Auditoribus obuiam iret, vbi iudicem ante cautionem præstitam delegabant.

65 Est quoque † aliud Indorum priuilegium speciali animaduersione censendum, quo in contractibus vtuntur, maximè vbi de fundis rebusque immobilibus, aut mobilibus pretiosis disponunt. Nam & si ætate maiores sint, adhuc tamen restitui possunt, imò & nullitatem contractus obiicere, si iudicis auctoritate interueniente, & Protectoris generalis, vel particularis, qui eis constitui solet, assensu, celebratus non reperiatur, & triginta dierum præconiorumque spacium in venditione immobilium, & nouem in mobilium non præcesserit, vt disponitur per Regias schedulas ann. 1540. 1571. & 1572. & plures alias, quæ extant in 4. tom. impress. pag. 354. & seqq. quarum prior Auditoris quidem interuentionem desiderabat, quod tamen, & præconiorum solemnitas in rebus, quæ triginta auri communis pondera non excederent, per posteriorem sublatum fuit.

66 Quæ schedulæ ea ratione nituntur, † quòd licèt durum sit, liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem adimere, *l. in re mandata*, *C. mandat. l. sed si lege*, §. *consuluit*, *D. de pet. hered.* ibi: *Dum re sua se abuti putant*, *l.* 2. *D. si à parente quis fuer. manumiss.* ibi: *Quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem*, *l.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. quibus consonat illud Cicer. *in orat. pro Balbo*, dum ait: *Hæc esse fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & omittendi esse dominum*: cum aliis quæ congerit Ioan. Crotus *in l. nemo potest, num.*26. *de legat.* 1. Menchaca *lib.*1. *controuers. illust. cap.* 17. Corrasc. *epistol. quæst. cap.* 2. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.*14. Ant. Gomez 2. *variar. cap.* 2. *num.* 21. & Antonius Gama *decis.* 385. *num.* 5. Miseranda † tamen 67 conditio, & submissio Indorum, hanc cautionem extorsit, cùm liberam voluntatem habere non videantur, multisque captionibus, & insidiis expositi sint, & ne suæ naturæ abiectio, facilitas, vel fragilitas in perniciem substantiæ eorum conuerteretur, vt aliàs de minoribus, & mulieribus dicitur *in l.* 1. *D. de minor. & in l.* 1. §. *verba*, *D. ad Velleian. princip. Inst. quibus alien. licet*, *in fine*, vbi glos. adducit versus quosdam comprehendentes personas, quæ res suas alienare vetantur. Etenim † licet Princeps non possit suis subditis facultatem contrahendi in totum auferre, potest tamen ex iusta aut publica causa, ita eam limitare, vt non nisi hoc, vel illo modo contrahant, aut negotientur. 68 Et hoc efficit † vt si contrarium fecerint, nec ciuiliter, nec naturaliter, ex tali contractu obligati videantur, vt magistraliter resoluit Bartol. *in l. cùm lex*, *num.* 4. *&* 8. *D. de fideiuss.* cui fauet text. *in l.* 1. *& per totum*, *C. quæ res vendi non poss. l.* 1. *C. non licere habitator.* Metrocomiæ, *l.* 1. *&* 2. *C. de cupress. ex luco Daph. lib.* 11. *l. iubemus*, *C. de sacros. Eccles.* & sequuntur ibidem Iacob. Rebuff. Platea, & alij, Baldus, & alij *in l. non dubium*, *C. de legibus*, Buttius *in cap. cùm contingat*, *de iureiurando*, Rodericus *de annuis reditib. lib.* 1. *quæst.* 13. *num.* 7. Personalis *quæst.* 14. *num.* 29. & alij plures, quos refert Pet. Petra *in tractatu de potest. Princip. cap.* 24. *num.* 132. *& cap.* 32. *quæst.* 2. *num.* 12. *& cap.* 34. *quæst.* 3. *num.* 3. 69

Et ita † in ipsis terminis nostrorum Indorum exprese resoluit Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz *in cap. ex parte*, *n.*19. *de for. comp.* docens eos absque suis Protectoribus seu procuratoribus à Regia potestate creatis, nequaquam aliquid agere, seu expedire posse, sine in iudicio, sine extra, vt notum est. Et statim subiungit assiduam curam, & vigilantiam Nostrorum Regum, & aliquorum Proregum in eis protegendis, & defendendis. 70

Et vel ex † hoc esse inter miserabiles personas connumerandos, quòd se ipsos regere nequeant, & aliorum tutela egeant, vt in simili docet Nauarr. *cons.* 1. *ne Clerici*, *vel Monachi*, & Nouarius *in praxi electionis*, *& variationis fori sect.* 1. *quæst.* 6. *in fine*, & noster Velascus *d. tract. miserab. person. quæst.* 5. *num.* 5. *& quæst* 19. *num.* 5. 71

Et habeo † notabilem sched. dat. Pintiæ 20. Aug. 1615. Peruano Proregi D. Principi Squillacensi directam, quæ ei grauiter iniungit, vt pro defendendis Indis inuigilet, & vt in eorum litibus Protectores, & reliqui officiales, sedulam operam nauent. Posset etiam ego hic latè extendere calamo obligatione eorumdem Protectorum hoc iam titulum integrum disposi[...] mus, in noua legum Indicarum [...] quæ prope diem prælum expe[...] & in 4. tom. ex pag. 331. Et [...] bus quæstionibus de eode[...] ribus, ac iuribus integr[...] tractatum edidisset M[...] 72

[...]tiæ

exigatur, cùm constet eos facillimè peierare, vtpotè, qui neque ipsius iuramenti vim sentiant, neque veritatis studio tangantur, sed testimonium eo modo dicant quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sint, vt benè aduertit idem Acosta *vbi supra pag.* 378. inquiens, hoc in Concilio Prouinciali edici oportere, & lege lata caueri debere quemadmodum in simili Concilio Turonensi *Can.* 34. summoperè id cautum est, & DD. passim monent, dum do-
51 cent, † iusiurandum eis deferri non debere, quos timor est facilè peieraturus, *cap. ille* 22. *quæst.* 5. vbi dicitur, quòd ita deferens, magis peccat, quàm homicida, *cap. si quis peierauit, cum seqq.* 22. *q.* 6. Authent. Scenicas, *collat.* 5. Cardin. *in Clem. vnica, de iureiurand. quæst.* 12. Bald. *in Authent. cui relictum, C. de indict. viduit.* Marsil. *in l. quæstionis, col. pen. de quæstion.* Palac. Rub. *in repet. capit.* §. 18. *num.* 17. & alij, quos refert Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.* 1. *num.* 29. *& seqq.* & Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntagm. cap.* 23.

Et conducit alia etiam communis Doctorum opinio, † quæ habet, rusticum deponentem de visu tolerari, quamuis deberet deponere de auditu, ex eo, quòd sit grossus homo. Et
53 quòd † varietas dicti ei non imputetur, nec de falsitate teneatur, quamuis contraria deposuerit, nisi constet, quòd ex malignitate id fecerit, vt post gloss. *in l. quod si nepotes, D. de testam. tutel.* tradit Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de confess.* Abb. *in cap. per tuas, num.* 6. qui filij sint legitimi, Iaf. *in d. l. si quis id quod, n.* 32. & plures alij, quos refert Grammat. *cons.* 23. *num.* 5 *& cons.* 52. *num.* 3. *&* 4. Hippolyt *cons.* 4. *num.* 39. *& cons.* 7. *num.* 18. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 31. *num.* 5. Ferrara *cautela* 17. Farin. *in tract. de testib. quæst.* 58. *n.* 47. *& seqq.* & Aluarez de Velasco, plura similia rusticorum priuilegia connumerans, *d. tract. de priuileg. miserab. person. quæst.* 13. *n.* 73.
54 Et quamuis certum sit † testi non iurato credi non debere, adeò vt multi dicant Pontificem Maximum in contrarium dispensare non posse, vt post Felin. *in cap. constitutus, num.* 16. *de rescript.* tradit, & admiratione dignum inquit Hippolyt. de Marsil. *sing.* 214. *in fine*, quos, & alios refert, & sequitur Gerard. Mazzolus *cons.* 90. *num.* 12. Apostillæ ad Bart. *in l. filiusfamilias* 7. *D. de donat.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 26. & Farin. *vbi sup. quæst.* 74.
55 *n.* 59. *& seqq.* † melius agi cum Indis videbitur, si eis non credatur, quam si peierandi occasiò præbeatur, propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, provt in simili dispo-
56 suit Concilium Matiscon. *cap.* 11. & † in indiuiduo nostrorum Indorum Concil. Limens. 3. *act.* 4. *cap.* 6. *pag.* 186. sic inquiens: *Illud verò ante omnia teneat præ oculis iudex, vt neophitos iurare non cogat, nisi in re prorsus graui, & quæ aliter definiri non possit. Ac tunc prius quantum sacrilegium admittant periuri, serio doceat: si quos autem peierasse probauerit, ad timorem cæterorum, iubeat publicè fortiter vapulare, & infamia notari, attonsis, pro more Indico, illorum crinibus. Denique vbi necessitas exigendi testimonij vrgens fuerit, & ex solo Indorum testimonio res pendeat, perpendat quantum fidei talibus debeat adhibere, quos facilè ad peierandum induci notum est.*

Quod facem præfert ad intelligendam rationem, & iustificationem † cuiusdam ordina- 57
tionis Dom. Peruani Proregis D. Francisc. à Toleto, quæ etiam in aliis prouinciis obseruatur, dum iussit, vt in causis grauibus, vbi Indi examinandi essent, non minus, quàm sex reciperentur, & vel simul, vel separatim de sui dicti ratione à causæ iudice interrogarentur, & non maior fides eis, ita etiam contestantibus, daretur, quàm si vnus solus testis alioqui idoneus examinatus fuisset. Etenim licèt † communior opinio, & praxis admittat, 58
testes sigillatim, & vnum post alterum examinandos esse, vt docet gloss. per text. ibi, *verb. Sigillatim, in cap.* 2. *de testib. & in cap. venerabilis, & cap. cùm causa*, vbi etiam Abbas, & Pelin. *eod. tit.* & Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 29. vbi tamen militat ratio, quam in Indis consideramus, vel vrgens, & similis alia, quæ mouere iudicem possit, benè potest vna, ac simul, plures testes examinare, vt docet Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *ostenso, vers. Et nota, quòd testamentum*, quem sequitur Afflict. *in cap.* 1. *num.* 21. *quib. caus. feud. amitt.* & in ipsis nostris Indorum terminis obseruat Ferd. Zurita *quæst.* 20. ea tamen dumtaxat ratione ductus, † quòd hæc tota materia testium, 59
vt plurimum, ex iudicantis arbitrio dependeat, & ad id allegat D. Thom. *in* 1. 2. *quæst.* 91. 95. 96. *&* 105. *& in* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *& q.* 69. *art.* 1.

Rursus illud etiam priuilegium Indis eorum miseria, & simplicitas tribuit quod scire ob quotidianam eius praxim vtile erit, nempè, vt † illis sicut & rusticis subuenietur contra 60
banna syndicatus, & lapsum termini in illis præfixi, si constiterit in eorum villis, siue municipiis publicata non fuisse, vel alio quouis modo ad ipsorum specialem notitiam non peruenisse, *argum. l. prouincialium, C. de erogat. militar. lib.* 12. & eorum quæ notat Paris de Puteo *in tract. de syndic. vers. Deinde verò eliguntur, num.* 6. Auiles *in eod. tract. cap.* 3. *num.* 3. & Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 258. quibus adstipulatur Lucas de Pena *in d. l. prouincialium*, generaliter docens, quòd si contra † rusticos aliquid statuatur, non tenen- 61
tur, si contra fecerint, nisi statutum illis fuerit publicatum, cùm & ipsi de plebe sint, & plebem constituant, iuxta text. *in cap. rogationes, de consecrat. dist.* 4 *& in Authent. quibus mod. nat. eff. legit.* §. *legitimi*. Quæ plebs dicitur rusticana, ad differentiam plebis vrbanæ, & licèt, quoad alia rustici dicantur esse de plebe ciuitatis, vt in cap. decernimus 18 dist. id tamen minimè intelligendum est, quoad hoc, vt peculiarem notitiam eorum habere censeantur, quæ ad ipsos spectant, nisi specialiter illis id intimetur, vt notant Puteus & Auiles *vbi supra*.

Vltra quos, circa eandem materiam illud etiam non minus practicabile, nec minori animaduersione dignum notare debemus, † ni- 62
mirum, quòd etsi regulariter, qui vel in syndicatu, vel ante syndicatum libellos contra Prætores, aut Correctores præsentant, aliqua delictorum ab eisdem commissorum capita continentes,

tinentes, non prius iudicem impetrent, vel ad eorum probationem admittantur, quam si idoneos fideiussores pro calumnia, & salariis soluendis præstiterint, nulla quoad hoc inter diuites, & pauperes habita distinctione, *l. qui crimen*, & *l. si crimen*, vbi gloss. & Bald. *C. de his qui accus. non poss. l. 92. styli*, vbi latè Christof. Pazius, Angel. *de malef. in parte*, *Necnon ad querelam*, *col. 2.* Bonifac. *in peregrina verb. Accusatio*, *fol.* 91. & Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 2. num. 28.* vbi inquit, pari iure hoc in casu censeri, *El Cauallero, y el azacan, el rico, y el pobre.* Vbi tamen † Indi, etiam nobiles, & *Caciques*, suas, vel suorum iniurias prosequentes, eiusmodi capitula deferunt, vel fiscalis Regius eorum nomine; admitti iubentur, & iudex ad eorum inquisitionem, & punitionem expediri, etiam si nullum fideiussorem præstiterint: præuia summaria informatione, per quam de veritate, & grauitate capitulorum reluceat, per Regiam quandam epistolam datam Vlyssiponæ 20. Iulij ann. 1619. ad Limanam Cancellariam scriptam, eiusdem Cancellariæ hac in parte consultationem, & consuetudinem probans, iurique conformem esse dicens, attenta nimia Indorum miseria, de qua sermonem habemus. In † quo tamen valdè cauere oportet, ne sub Indorum persona, ac prætextu Hispani (vt sæpè solent) Prætoribus infensi, iniurias suas absque onere fideiussionis, & iudicij alea velint vlcisci. Quæ ratio adeò potens erat apud experientissimum illum, & Excellentissimum Peruanum Proregem Marchionem de Montesclaros, vt sæpè Limanis Auditoribus obuiam iret, vbi iudicem ante cautionem præstitam delegabant.

65 Est quoque † aliud Indorum priuilegium speciali animaduersione censendum, quo in contractibus vtuntur, maximè vbi de fundis rebusque immobilibus, aut mobilibus pretiosis disponunt. Nam & si ætate maiores sint, adhuc tamen restitui possunt, imò & nullitatem contractus obiicere, si iudicis auctoritate interueniente, & Protectoris generalis, vel particularis, qui eis constitui solet, assensu, celebratus non reperiatur, & triginta dierum præconiorumque spacium in venditione immobilium, & nouem in mobilium non præcesserit, vt disponitur per Regias schedulas ann. 1540. 1571. & 1572. & plures alias, quæ extant in 4. tom. impress. pag. 354. & seqq. quarum prior Auditoris quidem interuentionem desiderabat, quod tamen, & præconiorum solemnitas in rebus, quæ triginta auri communis pondera non excederent, per posteriorem sublatum fuit.

66 Quæ schedulæ ea ratione nituntur, † quòd licèt durum sit, liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem adimere, *l. in re mandata*, *C. mandat. l. sed si lege*, §. *consuluit*, *D. de pet. hered.* ibi: *Dum re sua se abuti putant*, *l. 2. D. si à parente quis fuer. manumiss.* ibi: *Quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem*, *l. 3. tit. 5. part. 5.* quibus consonat illud Cicer. *in orat. pro Balbo*, dum ait: *Hæc esse fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & omittendi esse dominum*: cum aliis quæ congerit Ioan. Crotus *in l. nemo potest, num. 26. de legat.* 1. Menchaca *lib. 1. controuers. illust. cap.* 17. Corrasc. *epistol. quæst. cap.* 2. Couarr. *lib. 3. var. cap.* 14. Ant. Gomez *2. variar. cap. 2. num.* 21. & Antonius Gama *decis. 385. num.* 5. Miseranda † tamen conditio, & submissio Indorum, hanc cautionem extorsit, cùm liberam voluntatem habere non videantur, multisque captionibus, & insidiis expositi sint, & ne suæ naturæ abiectio, facilitas, vel fragilitas in perniciem substantiæ eorum conuerteretur, vt aliàs de minoribus, & mulieribus dicitur *in l. 1. D. de minor.* & *in l. 1.* §. *verba*, *D. ad Velleian. princip. Inst. quibus alien. licet*, *in fine*, vbi glos. adducit versus quosdam comprehendentes personas, quæ res suas alienare vetantur. Etenim † licèt Princeps non possit suis subditis facultatem contrahendi in totum auferre, potest tamen ex iusta aut publica causa, ita eam limitare, vt non nisi hoc, vel illo modo contrahant, aut negotientur. Et hoc efficit † vt si contrarium fecerint, nec ciuiliter, nec naturaliter, ex tali contractu obligati videantur, vt magistraliter resoluit Bartol. *in l. cùm lex*, *num.* 4. & 8. *D. de fideiuss.* cui fauet text. *in l. 1.* & *per totum*, *C. quæ res vendi non poss. l. 1. C. non licere habitator.* Metrocomiæ, *l. 1. & 2. C. de cupress. ex luco Daph. lib. 11. l. iubemus*, *C. de sacros. Eccles.* & sequuntur ibidem Iacob. Rebuff. Platea, & alij, Baldus, & alij *in l. non dubium*, *C. de legibus*, Butrius *in cap. cùm contingat*, *de iureiurando*, Rodericus *de annuis reditib. lib. 1. quæst. 13. num.* 7. Personalis *quæst. 14. num.* 29. & alij plures, quos refert Pet. Petra *in tractatu de potest. Princip. cap. 24. num.* 132. & *cap. 32. quæst. 2. num. 22.* & *cap. 34. quæst. 3. num.* 3. 67 68 69

Et ita † in ipsis terminis nostrorum Indorum expresè resoluit Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz *in cap. ex parte*, *n. 19. de for. comp.* docens eos absque suis Protectoribus seu procuratoribus à Regia potestate creatis, nequaquam aliquid agere, seu expedire posse, siue in iudicio, siue extra, vt notum est. Et statim subiungit assiduam curam, & vigilantiam Nostrorum Regum, & aliquorum Proregum in eis protegendis, & defendendis. 70

Et vel ex † hoc esse inter miserabiles personas connumerandos, quòd se ipsos regere nequeant, & aliorum tutela egeant, vt in simili docet Nauarr. *cons. 1. ne Clerici, vel Monachi*, & Nouarius *in praxi electionis, & variationis fori sect. 1. quæst. 6. in fine*, & noster Velascus *d. tract. miserab. person. quæst. 5. num. 5.* & *quæst 19. num.* 5. 71

Et habeo † notabilem sched. dat. Pintiæ 20. Aug. 1615. Peruano Proregi D. Principi Squillacensi directam, quæ ei grauiter iniungit, vt pro defendendis Indis inuigilet, & vt in eorum litibus Protectores, & reliqui officiales, sedulam operam nauent. Possem etiam ego hic latè extendere calamum obligatione eorumdem Protectorum hoc iam titulum integrum disposimus, in noua legum Indicarum quæ propediem prælum exp[...] & in 4. tom. ex pag. 331. Et [...] bus quæstionibus de eode[...] ribus, ac iuribus integr[...] tractatum edidisset M[...] 72

[...]tiæ

exigatur, cùm constet eos facillimè peierare, vtpotè, qui neque ipsius iuramenti vim sentiant, neque veritatis studio tangantur, sed testimonium eo modo dicant quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sint, vt benè aduertit idem Acosta *vbi supra pag.* 378. inquiens, hoc in Concilio Prouinciali edici oportere, & lege lata caueri debere quemadmodum in simili Concilio Turonensi *Can.* 34. summoperè id cautum est, & DD. passim monent, dum do-
51 cent, † iusiurandum eis deferri non debere, quos timor est facilè peieraturus, *cap. ille* 22. *quæst.* 5. vbi dicitur, quòd ita deferens, magis peccat, quàm homicida, *cap. si quis peierauit, cum seqq.* 22. *q.* 6. Authent. Scenicas, *collat.* 5. Cardin. *in Clem. vnica, de iureiurand. quæst.* 12. Bald. *in Authent. cui relictum, C. de indict. viduit.* Marsil. *in l. quæstionis, col. pen. de quæstion.* Palac. Rub. *in repet. capit.* §. 18. *num.* 17. & alij, quos refert Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.* 1. *num.* 29. *& seqq.* & Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntagm. cap.* 23.

Et conducit alia etiam communis Doctorum opinio, † quæ habet, rusticum deponentem de visu tolerari, quamuis deberet deponere de auditu, ex eo, quòd sit grossus homo. Et
53 quòd † varietas dicti ei non imputetur, nec de falsitate teneatur, quamuis contraria deposuerit, nisi constet, quòd ex malignitate id fecerit, vt post gloss. *in l. quod si nepotes, D. de testam. tutel.* tradit Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de confess.* Abb. *in cap. per tuas, num.* 6. qui filij sint legitimi, Ias. *in d. l. si quis id quod, n.* 31. & plures alij, quos refert Grammat. *cons.* 23. *num.* 5. *& cons.* 52. *num.* 3. *&* 4. Hippolyt. *cons.* 4. *num.* 39. *& cons.* 7. *num.* 18. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 31. *num.* 5. Ferrara *cautela* 17. Farin. *in tract. de testib. quæst.* 58. *n.* 47. *& seqq.* & Aluarez de Velasco, plura similia rusticorum priuilegia connumerans, *d. tractat. de priuileg. miserab. person. quæst.* 13. *n.* 73.
54 Et quamuis certum sit † testi non iurato credi non debere, adeò vt multi dicant Pontificem Maximum in contrarium dispensare non posse, vt post Felin. *in cap. constitutus, num.* 16. *de rescript.* tradit, & admiratione dignum inquit Hippolyt. de Marsil. *sing.* 214. *in fine*, quos, & alios refert, & sequitur Gerard. Mazzolus *cons.* 90. *num.* 12. Apostillæ ad Bart. *in l. filiusfamilias* 7. *D. de donat.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 26. & Farin. *vbi sup. quæst.* 74.
55 *n.* 59. *& seqq.* † melius agi cum Indis videbitur, si eis non credatur, quam si peierandi occasio præbeatur, propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, prout in simili dispo-
56 suit Concilium Matiscon. *cap.* 21. & † in indiuiduo nostrorum Indorum Concil. Limens. 3. *act.* 4. *cap.* 6. *pag.* 186. sic inquiens: *Illud verò ante omnia teneat præ oculis iudex, vt neophitos iurare non cogat, nisi in re prorsus graui, & quæ aliter definiri non possit. Ac tunc prius quantum sacrilegium admittant periuri, seriò doceat: si quos autem peierasse probauerit, ad timorem cæterorum, iubeat publicè fortiter vapulare, & infamia notari, attonsis, pro more Indico, illorum crinibus. Denique vbi necessitas exigendi testimonij vrgens fuerit, & ex solo Indorum testimonio res pendeat, perpendat quantum fidei talibus debeat adhibere, quos facilè ad peierandum induci notum est.*

Quod facem præfert ad intelligendam rationem, & iustificationem † cuiusdam ordina- 57
tionis Dom. Peruani Proregis D. Francisc. à Toleto, quæ etiam in aliis prouinciis obseruatur, dum iussit, vt in causis grauibus, vbi Indi examinandi essent, non minus, quàm sex reciperentur, & vel simul, vel separatim de sui dicti ratione à causæ iudice interrogarentur, & non maior fides eis, ita etiam contestantibus, daretur, quàm si vnus solus testis alioqui idoneus examinatus fuisset. Etenim li-
cèt † communior opinio, & praxis admittat, 58
testes sigillatim, & vnum post alterum examinandos esse, vt docet gloss. per text. ibi, *verb. Sigillatim, in cap.* 2. *de testib. & in cap. venerabilis, & cap. cùm causa*, vbi etiam Abbas, & Felin. *eod. tit.* & Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 29. vbi tamen militat ratio, quam in Indis consideramus, vel vrgens, & similis alia, quæ mouere iudicem possit, benè potest vna, ac simul, plures testes examinare, vt docet Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *ostenso, vers. Et nota, quòd testamentum*, quem sequitur Afflict. *in cap.* 1. *num.* 21. *quib. caus. feud. amitt.* & in ipsis nostris Indorum terminis obseruat Ferd. Zurita *quæst.* 20. ea tamen dumtaxat ra-
tione ductus, † quòd hæc tota materia testium, 59
vt plurimum, ex iudicantis arbitrio dependeat, & ad id allegat D. Thom. *in* 1. 2. *quæst.* 91. 95. 96. *&* 105. *& in* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *& q.* 69. *art.* 1.

Rursus illud etiam priuilegium Indis eorum miseria, & simplicitas tribuit, quod scire ob quotidianam eius praxim vtile erit, nempè,
vt † illis sicut & rusticis subuenietur contra 60
banna sydicatus, & lapsum termini in illis præfixi, si constiterit in eorum villis, siue municipiis publicata non fuisse, vel alio quouis modo ad ipsorum specialem notitiam non peruenisse, *argum. l. prouincialium, C. de erogat. militar. lib.* 12. & eorum quæ notat Paris de Puteo *in tract. de syndic. vers. Deinde verò eliguntur, num.* 6. Auiles *in eod. tract. cap.* 3. *num.* 3. & Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 258. quibus adstipulatur Lucas de Pena *in d. l. prouincialium*, generaliter docens, quòd si
contra † rusticos aliquid statuatur, non tenen- 61
tur, si contra fecerint, nisi statutum illis fuerit publicatum, cùm & ipsi de plebe sint, & plebem constituant, iuxta text. *in cap. rogationes, de consecrat. dist.* 4 *& in Authent. quibus mod. nat. eff. legit.* §. *legitimi.* Quæ plebs dicitur rusticana, ad differentiam plebis vrbanæ, & licèt, quoad alia rustici dicantur esse de plebe ciuitatis, vt in cap. decernimus 18 dist. id tamen minimè intelligendum est, quoad hoc, vt peculiarem notitiam eorum habere censeantur, quæ ad ipsos spectant, nisi specialiter illis id intimetur, vt notant Puteus & Auiles *vbi suprà*.

Vltra quos, circa eandem materiam illud etiam non minus practicabile, nec minori ani-
maduersione dignum notare debemus, † ni- 62
mirum, quòd etsi regulariter, qui vel in syndicatu, vel ante syndicatum libellos contra Prætores, aut Correctores præsentant, aliqua delictorum ab eisdem commissorum capita continentes,

tinentes, non prius iudicem impetrent, vel ad eorum probationem admittantur, quàm si idoneos fideiussores pro calumnia, & salariis soluendis præstiterint, nulla quoad hoc inter diuites, & pauperes habita distinctione, *l. qui crimen*, *& l. si crimen*, vbi gloss. & Bald. *C. de his qui accus. non poss. l. 92. styli*, vbi latè Christof. Pazius, Angel. *de malef. in parte*, *Necnon ad querelam*, *col. 2.* Bonifac. *in peregrina verb. Accusatio*, *fol. 91.* & Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 2. num. 28.* vbi inquit, pari iure hoc in casu censeri, *El Cauallero, y el azacan; el rico, y el pobre.* Vbi tamen † Indi, etiam nobiles, & *Caciques*, suas, vel suorum iniurias prosequentes, eiusmodi capitula deferunt, vel fiscalis Regius eorum nomine; admitti iubentur, & iudex ad eorum inquisitionem, & punitionem expediri, etiam si nullum fideiussorem præstiterint: præuia summaria informatione, per quam de veritate, & grauitate capitulorum reluceat, per Regiam quandam epistolam datam Vlyssiponæ 20. Iulij ann. 1619. ad Limanam Cancellariam scriptam, eiusdem Cancellariæ hac in parte consultationem, & consuetudinem probans, iurique conformem esse dicens, attenta nimia Indorum miseria, de qua sermonem habemus. In † quo tamen valdè cauere oportet, ne sub Indorum persona, ac prætextu Hispani (vt sæpè solent) Prætoribus infensi, iniurias suas absque onere fideiussionis, & iudicij alea velint vlcisci. Quæ ratio adeò potens erat apud experientissimum illum, & Excellentissimum Peruanum Proregem Marchionem de Montesclaros, vt sæpè Limanis Auditoribus obuiam iret, vbi iudicem ante cautionem præstitam delegabant.

65 Est quoque † aliud Indorum priuilegium speciali animaduersione censendum, quo in contractibus vtuntur, maximè vbi de fundis rebusque immobilibus, aut mobilibus pretiosis disponunt. Nam & si ætate maiores sint, adhuc tamen restitui possunt, imò & nullitatem contractus obiicere, si iudicis auctoritate interueniente, & Protectoris generalis, vel particularis, qui eis constitui solet, assensu, celebratus non reperiatur, & triginta dierum præconiorumque spacium in venditione immobilium, & nouem in mobilium non præcesserit, vt disponitur per Regias schedulas ann. 1540. 1571. & 1572. & plures alias, quæ extant in 4. tom. impress. pag. 354. & seqq. quarum prior Auditoris quidem interuentionem desiderabat, quod tamen, & præconiorum solemnitas in rebus, quæ triginta auri communis pondera non excederent, per posteriorem sublatum fuit.

66 Quæ schedulæ ea ratione nituntur, † quòd licèt durum sit, liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem adimere, *l. in re mandata*, *C. mandat. l. sed si lege*, *§. consuluit*, *D. de pet. hered.* ibi: *Dum re sua se abuti putant*, *l. 2. D. si à parente quis fuer. manumis.* ibi: *Quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem*, *l. 3. tit. 5. part. 5.* quibus consonat illud Cicer. *in orat. pro Balbo*, dum ait: *Hæc esse fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & omittendi esse dominum*: cum aliis quæ congerit Ioan. Crotus *in l. nemo potest*, *num. 26. de legat. 1.* Menchaca *lib. 1. controuers. illust. cap. 17.* Corrasc. *epistol. quæst. cap. 2.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 14.* Ant. Gomez *2. variar. cap. 2. num. 21.* & Antonius Gama *decis. 385. num. 5.* Miseranda † tamen conditio, & submissio Indorum, hanc cautionem extorsit, cùm liberam voluntatem habere non videantur, multisque captionibus, & insidiis expositi sint, & ne suæ naturæ abiectio, facilitas, vel fragilitas in perniciem substantiæ eorum conuerteretur, vt aliàs de minoribus, & mulieribus dicitur *in l. 1. D. de minor. & in l. 1. §. verba*, *D. ad Vellean. princip. Inst. quibus alien. licet*, *in fine*, vbi glos. adducit versus quosdam comprehendentes personas, quæ res suas alienare vetantur. Etenim † licèt Princeps non possit suis subditis facultatem contrahendi in totum auferre, potest tamen ex iusta aut publica causa, ita eam limitare, vt non nisi hoc, vel illo modo contrahant, aut negotientur. Et hoc efficit † vt si contrarium fecerint, nec ciuiliter, nec naturaliter, ex tali contractu obligari videantur, vt magistraliter resoluit Bartol. *in l. cùm lex*, *num. 4. & 8. D. de fideiuss.* cui fauet text. *in l. 1. & per totum*, *C. quæ res vendi non poss. l. 1. C. non licere habitator.* Metrocomiæ, *l. 1. & 2. C. de cupress. ex luco Daph. lib. 11. l. iubemus*, *C. de sacros. Eccles.* & sequuntur ibidem Iacob. Rebuff. Platea, & alij, Baldus, & alij *in l. non dubium*, *C. de legibus*, Butrius *in cap. cùm contingat*, *de iureiurando*, Rodericus *de annuis reditib. lib. 1. quæst. 13. num. 7.* Personalis *quæst. 14. num. 29.* & alij plures, quos refert Pet. Petra *in tractatu de potest. Princip. cap. 24. num. 132. & cap. 32. quæst. 2. num. 12. & cap. 34. quæst. 3. num. 3.*

[The right-margin paragraph numbers 67, 68 and 69 stand beside the lines beginning "Gama decis. 385", "suas alienare vetantur. Etenim" and "tientur. Et hoc efficit".]

70 Et ita † in ipsis terminis nostrorum Indorum expresse resoluit Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz *in cap. ex parte*, *n. 19. de for. comp.* docens eos absque suis Protectoribus seu procuratoribus à Regia potestate creatis, nequaquam aliquid agere, seu expedire posse, siue in iudicio, siue extra, vt notum est. Et statim subiungit assiduam curam, & vigilantiam Nostrorum Regum, & aliquorum Proregum in eis protegendis, & defendendis.

71 Et vel ex † hoc esse inter miserabiles personas connumerandos, quòd se ipsos regere nequeant, & aliorum tutela egeant, vt in simili docet Nauarr. *cons. 1. ne Clerici*, *vel Monachi*, & Nouarius *in praxi electionis*, *& variationis fori sect. 1. quæst. 6. in fine*, & noster Velascus *d. tract. miserab. person. quæst. 5. num. 5. & quæst. 19. num. 5.*

72 Et habeo † notabilem sched. dat. Pintiæ 20. Aug. 1615. Peruano Proregi D. Principi Squillacensi directam, quæ ei grauiter iniungit, vt pro defendendis Indis inuigilet, & vt in eorum litibus Protectores, & reliqui officiales, sedulam operam nauent. Possem etiam ego hic latè extendere calamum obligatione eorumdem Protectorum hoc iam titulum integrum disposi[...] mus, in nona legum Indicarum [...] quæ prope diem prælum expe[...] & in 4. tom. ex pag. 331. Et [...] bus quæstionibus de eode[...] ribus, ac iuribus integr[...] tractatum edidisset M[...] [...]tiz[...]

22 praxim reduxit † Nobilissimus ille Calatrauensis Militiæ Eques, & villæ Sanctæ Crucis de Estremadura Dominus, D. Gabriel Paniagua de Loaisa, dominus, ac socer meus colendissimus, cùm in vrbe Cuzquensi Gubernatoris munere fungeretur. Nam quendam Hispanum, qui Indum nobilem absque causa, non procul à conspectu ipsius Gubernatoris, graui alapa percussit, manus amputatione damnauit, nec totius populi precibus flecti potuit, mitiorem pœnam instantissimè postulantis: fortè præ
23 oculis inter alia habens † decisionem Concilij Limensis II. *par. 2. cap.* 112. quod enixè iubet: *Que los Curacas, de cuya voluntad dependen los demas Indios, sean tratados con amor, y honrosamente, enfrenando, y castigando, como es razon, la demasia, y desorden de los Españoles, que los maltratam de palabra, ò de mano, porque el nombre de Christo no sea blasfemado entre los Indios.*

24 Quod factum † si alij iudices sibi imitandum proposuissent, non ita facilè & frequenter miseri Indi omnium iniuriis impeterentur.
25 † Neque ipsi adeò timidi essent, vt eas submisso animo ferre satiùs ducant, quàm Prætorum officium pro illis vindicandis interpellare, à quibus alias longè maiores recipere solent, ita vt hic applicari possit illud Iuuenal. *satyr.* 3.

26 ——— *Libertas † pauperis hæc est,*
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.

27 Quod in simili ad † Barones impunè iniuriantes, & angariantes vassallos, cùm nemo sit, qui eorum facta diiudicet, applicat Andr. de Isern. *in tit. Quæ sint Regalia, ver. Flumina nauigabilia*, & Rober. Maranca *de ordin. iudic.* 6. *par. act.* 3. *de execut. sent. n.* 27. *pag. mihi* 656.
28 Et ad † militiæ, vel malitiæ priuilegia, Petr. Gregor. *lib.* 19. *syntagm. cap.* 16. *num.* 2. referens illud Iuuenal. *satyr.* 16.

Commoda tractemus primum communia, quorũ,
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus,
Audeat, excussos Prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam.

28 Quamuis negare non possim, nec velim † aliquam aliquando coactionem, & seueritatis specimen, cum nostris Indis, vt & generaliter cum omnibus rusticis, & barbaris hominibus desiderari, ne alioqui insolescant, & herile iugum spernant, vel in totum abiiciant, vt monui *sup. c.* 5. *n.* 103. *& seqq.* & in simili docet Ioan. Hering. *in tract. de molendin. q.* 43. *n.* 50. hæc carmina, nescio cuius Auctoris, adducens:

Rustica gens est optima flens, & pessima gaudens,
Vngentem pungit, pungentem rusticus vngit.

Et huc respicit quæstio 14. Ferd. Zuritæ, li-
29 cèt prædictæ schedulæ non meminerit. † *Vtrum omnes Hispani tanquam nobiles sint habendi, cum honoris impendendi, vel compensandi causa Indis conferuntur?* & resoluit, quòd apud Indos quantumuis Barbaros, & infideles potuit esse vera nobilitas, & quòd habent verum, & proprium ius famæ, & rei familiaris, ex traditis à D. Thom. *in* 1. 2. *q.* 22. *art.* 2. *& in* 2. 2. *q.* 10. *art.* 10. *& q.* 12. *art.* 2. & per consequens non possunt ab Hispanis iniuria, aut dedecore affici absque pœna, & compensationis necessitate: licèt verum sit, † quòd attenta qualitate Indorum qui iniuriam patiuntur, cùm sæpesæpiùs soleant esse ebrij, & abiectæ conditionis, & qui non multum curant iniurias, neque illis commouentur, non eadem illis, quàm Hispanis satisfactio debeatur, ex eod. D. Thom. *in* 1. 2. *q.* 64. *art.* 2. *& in* 2. 2. *q.* 161. *art.* 1. *& q.* 58.
art. 10. *& q.* 62. *art.* 1. Quod † etiam de iure 32
probatur *in* §. *atrox, Inst. de iniur.* cum similibus, ibi: *Aliter enim Senatoris, & parentis patronique, aliter extranei, & humilis personæ iniuria æstimatur*: *& in l. fin. D. eodem, l. capitalium*, §. *non omnes*, *D. de pœn. l. Padius*, §. 1. *D. de incend. ruina, naufr.* cum aliis, qui-
bus docemur, † iudicem in pœnis irrogandis 33
debere semper habere respectum ad qualitatem personarum. Et conducit quod notanter tradit Gomez de Amescua *in tract. de potest. in se ipsum lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 24. *vers. Nihilomi-*
nus, vbi ait, quòd quemadmodum olim Got- 34
thi, etiam plebei, apud nos Hispanos fuerunt in pretio; ita nunc apud Indos, Hispani viles, nobilioribus Indis digniores sunt.

Et † hoc fortè in causa est, vt dicta Regia 35
schedula parum practicetur, quamuis contrarium, ob zelum, & ardorem defendendi Indos, ita expressè, & strictè disponat, & rationi consentaneum sit, vt hi quantumuis humiles,
& abiecti esse dicantur, † & Reipublicæ pedi- 36
bus comparentur, vt dixi *sup. hoc lib. cap.* 4 *ex n.* 58. adhuc tamen legis, & legislatoris cura, & auctoritate tueantur. Nam pauperes ob hanc causam Deo derelicti dicuntur *Psalmo* 10. *vers.* 14. *Tibi derelictus est pauper, & orphano tu eris adiutor, & Psalm.* 113. & vt ait Plutarc. *in Polit. au Traianum*, prout eum refert Lucas de Pena *in l.* 1. *in fin. C. de agricol. & censit. lib.* 11. & Guiller. Bened. *in cap. Rainuntius, verb. Et vxorem, decis.* 5. *n.* 341. (licèt Ego hunc locum apud Plutarc. *eo in libro* re-
perire non potuerim) *Pedibus † solo iugiter* 37
inhærentibus agricolæ captantur, quibus captis prouidentia tanto magis necessaria est, quo plura inueniunt offendicula, dum in obsequio corporis in terra gradiuntur, eisque iustius tegumentorum debetur suffragium, qui totius corporis erigunt, sustinent, promouentque molem, id est onus sustinent, ac portant Republicæ, eique laboribus, & sudoribus suis prouident, pedum adminicula robustissimo corpori tolle, suis viribus non procedet, sed aut turpiter, inutiliter, inhonestèque manibus reptet, aut brutorum animalium ope mouebitur. Quibus adstipulatur Atheniensium lex, quam refert Athenæus *lib.* 6. *dipnosoph. cap.* 7. *pag.* 341. qui
seruorum † etiam fortunæ occurrentes, sanxe- 38
runt, vt eorum etiam iniuriæ audirentur, & accusationes si quis eorum corpora iniuria af-
fecisset. Et alia † Sarracenorum, de qua Mar- 39
quard. de Susan. *in tract. de Iud. & infidel. cap.* 2. *n.* 4. & Mager. *de aduoc. armata, cap.* 8. *num.* 186. quæ iubet, vt atrocius puniatur Sarracenus offendens Christianam inter eos commorantem, quàm si alium paganum offendisset.

Secundò, ex eisdem principiis deducitur Indos † ob prædictam suæ sortis miseriam, &
conditionem, omnibus priuilegiis gaudere, tam 40
in iudicialibus, quàm in extraiudicialibus, quæ in iure fauore minorum, pauperum, rusticorum, & aliarum miserabilium personarum concessa reperiuntur, vt in simili notat Bald. *cons.* 465. *num.* 2. *lib.* 1. Medic. *de fort. casib.* 2.
par.

par. quæst. 4. *num.* 8. Aluar. de Velasco *in tract. de priuil. paup. par.* 1. *quæst.* 25. *num.* 16. & *par.* 2. *quæst.* 2. *num.* 19. & Vincent. de Franch. *decis.* 608. *num.* 7. Atque ita in integrum restitutione iuuantur, dolus, & fraus in eis non præsumitur, tutelis, & aliis muneribus, & oneribus similibus excusantur: lites eorum citò, & sublatis formulis expediri iubentur, contra instrumenta, quæ præsentauerint, venire possunt, & confessionem sui aduocati in libello factam, non solùm incontinenti, sed quandocunque reuocare, & post dicta, testificata, & etiam in secunda instantia, per eosdem articulos, & directò contrarios, nouos testes producere, iudiciariam contumaciam non committunt. Curiæ casum habent, quemadmodum viduæ, & pupilli, & à pœnis non confecti inuentarij liberi sunt.

41 De quibus, † & aliis priuilegiis agunt DD. per text. ibi *in l. si quis id quod*, *§. doli mali*, vbi gloss. *D. de iurisd. omn. iud. l.* 2. *§. D. si quis in ius vocat. l.* 1. *§. fin. D. de edend. l.* 3. *§. fin. D. de suspect. tut. l.* 2. *§. fin. D. de iur. fisci*, *l. si quis in graui*, *§. si quis ignorans*, *D. ad Syllan. l. fin. C. de test. l.* 3. *§. si piures*, *D. de re militari*, *l.* 1. *C. quando Imper. inter pup. & vid. cap. super litteris*, *§. nos igitur*, *de rescript. cap. cùm vniuersorum*, *de rerum permut. cap. inter corporalia*, *§. fin. de translat. Episcop. cap. qui secundùm carnem* 23. *quæst.* 4. Gloss. *in cap. tuebatur* 1. *quæst.* 4. *l. fin. vers. fin. tit.* 1. *par.* 1. latè Platea, Rebuff. & Lucas de Peña, omninò videndus, *in l.* 1. *C. de agricol. & cens. lib.* 11. Specul. *in tit. de caus. poss. & propriet.* Guillerm. Bened. *d. verb. Et vxorem*, *decis.* 5. *num.* 338. cum multis seqq. & *n.* 434. Ripa *in tract. de peste*, *num.* 200. & *seqq.* Alciat. *in l. venia*, *C. de in ius vocand.* Cassan. *in Catal. glor. mund. part.* 11. *consid.* 39. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 11. Matth. de Afflict. *ad constit. Neapol. lib.* 3. *rubr.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 194. Ant. Monacius *in l. fin. C. de seruitutib. pag. mihi* 175. & *in l. certi iuris*, *C. de locato*, *pag.* 341. Sim. Maiol. *in diebus Canicul.* 1. *tom. pag.* 511. & 515. & de his omnibus rusticorum priuilegiis eleganter agens Rhenat. Choppin. in peculiari tractatu, quem de hoc argumento conscripsit, Benincasius *in tract. de priuil. paup.* Cerdan. Tallada *in suo tract. de carceris visitat.* & Georg Accacius *in tract. de priuil. iur. lib.* 3. *per tot.* & nouissimè noster Aluar. de Velasco *in d. tract. de priuil. paup.* & in altero quem post Nouarium, & Carrascum nouiter edidit de priuilegiis miserabilium personarum, & casibus Curiæ.

42 Et de illo † quod ad breuitatem litium eorum spectat, & vt simpliciter, & summariè in illis procedatur, videnda sunt, quæ in simili tradit Parlador *differ.* 137. *n.* 28. & 29. vbi quòd causæ miserabilium personarum, & quæ inter rusticos in vicis aguntur, summariè tractari debent, Calderon *in manuali iudic. cap.* 3. *ex num.* 32. Vera Cruz in specul. coniug. 3. par. art. 10. per tot. Thom Sanch. de matrim. lib. 10.

43 disp. 19. n. 1. vbi quòd ad faciendum † diuortium inter Indos, non est necessarium processum formare neque scribere, sed sufficit, vt de plano, & summariè procedatur, Concil. Limense secundum, *par.* 1. *cap.* 120. *pag.* 32. ibi: *Que las causas, y pleitos de Indios, especial pobres, se concluyan sumariamente, y con amor paternal, y no se admita contestacion de pleitos contra Indios en forma, sino fuere en casos graues*, &c.

Sed vt aliqua, quæ praxi magis quotidiana mihi visa sunt, specialiùs animaduertam, hæc Indorum † miseria, rusticitas, vel simplicitas 44 operatur, vt iudices in eorum causis, tam ciuilibus, quàm criminalibus rigorem iuris obseruare non debeant, sed potiùs se benignè cum illis habere, & pœnas, quoad fieri possit, temperare, † quia mitiùs peccare videntur, vt 45 inquit Alberic. per text. ibi *in l. vtili ratione*, *C. de defens. ciuit.* Lucas de Pena *in l. Principes*, *C. de Princip. agent. in rebus libro* 12. Tiraquell. *de caus.* 11. & Chopin. *dict. tract. lib.* 2. *cap.* 1. Theologi omnes *in* 2. *sentent. distinct.* 22. & in terminis nostrorum Indorum Acosta *lib.* 3. *de procur. Ind. salut. cap.* 23. vbi eorum Præfectos, siue Prætores admonet. *Ne tam † se iudices, quàm parentes exhibeant, ne-* 46 *que prorsus solita in cæteros seueritate vtantur. Pueris se potius ludi magistros, quàm forenses iudices cogitent. Neque iuris illa stricta norma vbique seruanda, sed strepitu omni remoto, ex æquo & bono plerumque iudicandum, id quod etiam salutariter edicunt Regiæ leges, quæ scripta & rescripta ferè adimunt, & pretium, si quo horum opus sit, accipere vetant*, & idem obseruat Fr. Ioan. Torquemada *in Monarch. Indiana lib.* 5. *pag.* 686. & *pag.* 734. vbi agit de litibus, & gubernatione nostrorum Indorum, Concil. Limense secundum, vbi sup. ibi: *Y con amor paternal*, idem Concil. 2. *par. cap.* 117. vbi idem iniungit Ecclesiæ ministris, & sub præcepto, *Que ningun Cura, ni Vicario, ni Visitador castigue, ò hiera, y açote por su mano à Indio alguno, por culpado que sea, ò mucho menos le trasquilen, ò hagan trasquilar*, & grauiter idem repetit Concil. Limens. III. *act.* 4. *cap.* 7. & 8. prohibens, ne Indi censuris Ecclesiasticis feriantur: & in corporalibus, paterno magis effectu, quam iudiciaria seueritate, dum tenera est in fide Indorum ætas, correctio adhibeatur.

Quod tamen † eo temperamento intelligi 47 debet, nisi aliquod atrox facinus accidat, in quo malitia rusticitatis, vel simplicitatis præsumptionem excludat. Nam tunc à pœna ordinaria rustici non excusantur, argumento eorum, quæ tradit gloss. per text. ibi *in l.* 1. *D. de legib. & in cap. qui secundùm carnem* 23. *q.* 4. *in cap. si quis dederit* 23. *q.* 1. *dict. Concil. d. cap.* 7. *in fine*, ibi: *Nisi ad sedandum multorum scandalum, & frænandam licentiam peccandi, durius aliquid oporteat designare.* Necnon etiam, † vt sub pietatis, & fauoris Indorum præ- 48 textu, aliquam iniuriam aliis non inferamus quia personis, & causis fauorabilibus sic sumus debitores, vt aliis iniustitia non fiat, *cap. ex tenore, de for. compet. cap. nuper, de donat. inter.* cum aliis adductis à Velasco *de priuil. pauper.* 1. *par. cap. vlt. & de priuil. miserab. person. quæst.* 3. *num.* 8. Camil. Gallinio *de verb. signif. lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 344. vbi † docet iu- 49 dicis arbitrio relinqui, an, & qua excusatione rustici digni sint?

Idémque in causa est, † vt quemadmodum 50 in rusticis, ita in Indis, quoad fieri possit, excusari debeat, ne testimonium iureiurando

exigatur, cùm constet eos facillimè peierare, vtpote, qui neque ipsius iuramenti vim sentiant, neque veritatis studio tangantur, sed testimonium eo modo dicant quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sint, vt benè aduertit idem Acosta *vbi supra pag.* 378. inquiens, hoc in Concilio Prouinciali edici oportere, & lege lata caueri debere quemadmodum in simili Concilio Turonensi *Can.* 34. summoperè id cautum est, & DD. passim monent, dum do-
51 cent, † iusiurandum eis deferri non debere, quos timor est facilè peieraturus, *cap. ille* 22. *quæst.* 5. vbi dicitur, quòd ita deferens, magis peccat, quàm homicida, *cap. si quis peierauit, cum seqq.* 22. *q.* 6. Authent. Scenicas, *collat.* 5. Cardin *in Clem. vnica, de iureiurand. quæst.* 12. Bald. *in Authent. cui relictum, C. de indict. viduit.* Marsil. *in l. quæstionis, col. pen. de quæstion.* Palac. Rub. *in repet. capit.* §. 18. *num.* 17. & alij, quos refert Seraphin. *de priuil iuram. priuil.* 1. *num.* 29. *& seqq.* & Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntagm. cap.* 23.

Et conducit alia etiam communis Doctorum opinio, † quæ habet, rusticum deponentem de visu tolerari, quamuis deberet deponere de auditu, ex eo, quòd sit grossus homo Et
53 quòd † varietas dicti ei non imputetur, nec de falsitate teneatur, quamuis contraria deposuerit, nisi constet, quòd ex malignitate id fecerit, vt post gloss. *in l. quod si nepotes, D. de testam. tutel.* tradit Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de confess.* Abb. *in cap. per tuas, num.* 6. qui filij sint legitimi, Ias. *in d. l. si quis id quod, n.* 32. & plures alij, quos refert Grammat. *cons.* 23. *num.* 5 *& cons.* 52. *num.* 3. *&* 4. Hippolyt *cons.* 4. *num.* 39. *& cons.* 7. *num.* 18. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 31. *num.* 5. Ferrara *cautela* 17. Farin. *in tract. de testib. quæst.* 58. *n.* 47. *& seqq.* & Aluarez de Velasco, plura similia rusticorum priuilegia connumerans, *d. tractat. de priuileg. miserab. person. quæst.* 13. *n.* 73.
54 Et quamuis certum sit † testi non iurato credi non debere, adeò vt multi dicant Pontificem Maximum in contrarium dispensare non posse, vt post Felin. *in cap. constitutus, num.* 16. *de rescript.* tradit, & admiratione dignum inquit Hippolyt. de Marsil. *sing.* 214. *in fine,* quos, & alios refert, & sequitur Gerard. Mazzolus *cons.* 90. *num.* 12. Apostillæ ad Bart. *in l. filiusfamilias* 7. *D. de donat.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 26. & Farin. *vbi sup. quæst.* 74.
55 *n.* 59. *& seqq.* † melius agi cum Indis videbitur, si eis non credatur, quam si peierandi occasiò præbeatur, propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, provt in simili dispo-
56 suit Concilium Matiscon. *cap.* 21. & † in indiuiduo nostrorum Indorum Concil. Limens. 3. *act.* 4. *cap.* 6. *pag.* 186. sic inquiens: *Illud verò ante omnia teneat præ oculis iudex, vt neophitos iurare non cogat, nisi in re prorsus graui, & quæ aliter definiri non possit. Ac tunc prius quantum sacrilegium admittant periuri, serio doceat: si quos autem peierasse probauerit, ad timorem cæterorum, iubeat publicè fortiter vapulare, & infamia notari, attonsis, pro more Indico, illorum crinibus. Denique vbi necessitas exigendi testimonij vrgens fuerit, & ex solo Indorum testimonio res pendeat, perpendat quantum fidei talibus debeat adhibere, quos facilè ad peierandum induci notum est.*

Quod facem præfert ad intelligendam rationem, & iustificationem † cuiusdam ordina- 57
tionis Dom. Peruani Proregis D. Franc. à Toleto, quæ etiam in aliis prouinciis obseruatur, dum iussit, vt in causis grauibus, vbi Indi examinandi essent, non minus, quàm sex reciperentur, & vel simul, vel separatim de sui dicti ratione à causæ iudice interrogarentur, & non maior fides eis, ita etiam contestantibus, daretur, quàm si vnus solus testis alioqui idoneus examinatus fuisset. Etenim li-
cèt † communior opinio, & praxis admittat, 58
testes sigillatim, & vnum post alterum examinandos esse, vt docet gloss. per text. ibi, *verb. Sigillatim, in cap.* 2. *de testib. & in cap. venerabilis, & cap. cùm causa,* vbi etiam Abbas, & Felin. *eod. tit.* & Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 29. vbi tamen militat ratio, quam in Indis consideramus, vel vrgens, & similis alia, quæ mouere iudicem possit, benè potest vna, ac simul, plures testes examinare, vt docet Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *ostenso, vers. Et nota, quòd testamentum,* quem sequitur Afflict. *in cap.* 1. *num.* 21. *quib. caus. feud. amitt.* & in ipsis nostris Indorum terminis obseruat Ferd. Zurita *quæst.* 20. ea tamen dumtaxat ra-
tione ductus, † quòd hæc tota materia testium, 59
vt plurimum, ex iudicantis arbitrio dependeat, & ad id allegat D. Thom. *in* 1. 2. *quæst.* 91. 95. 96. *&* 105. *& in* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *& q.* 69. *art.* 1.

Rursus illud etiam priuilegium Indis eorum miseria, & simplicitas tribuit quod scire ob quotidianam eius praxim vtile erit, nempè,
vt † illis sicut & rusticis subuenietur contra 60
banna sydicatus, & lapsum termini in illis præfixi, si constiterit in eorum villis, siue municipiis publicata non fuisse, vel alio quouis modo ad ipsorum specialem notitiam non peruenisse, *argum. l. prouincialium, C. de erogat. militar. lib.* 12. & eorum quæ notat Paris de Puteo *in tract. de syndic. vers. Deinde verò eliguntur, num.* 6. Auiles *in eod. tract. cap.* 3. *num.* 3. & Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 258. quibus adstipulatur Lucas de Pena *in d. l. prouincialium,* generaliter docens, quòd si
contra † rusticos aliquid statuatur, non tenen 61
tur, si contra fecerint, nisi statutum illis fuerit publicatum, cùm & ipsi de plebe sint, & plebem constituant, iuxta text. *in cap. rogationes, de consecrat. dist.* 4 *& in Authent. quibus mod. nat. eff. legit.* §. *legitimi.* Quæ plebs dicitur rusticana, ad differentiam plebis vrbanæ, & licèt, quoad alia rustici dicantur esse de plebe ciuitatis, vt in cap. decernimus 18 dist. id tamen minimè intelligendum est, quoad hoc, vt peculiarem notitiam eorum habere censeantur, quæ ad ipsos spectant, nisi specialiter illis id intimetur, vt notant Puteus & Auiles *vbi suprà.*

Vltra quos, circa eandem materiam illud etiam non minus practicabile, nec minori ani-
maduersione dignum notare debemus, † ni 62
mirum, quòd etsi regulariter, qui vel in syndicatu, vel ante syndicatum libellos contra Prætores, aut Correctores præsentant, aliqua delictorum ab eisdem commissorum capita continentes,

tinentes, non prius iudicem impetrent, vel ad eorum probationem admittantur, quam si idoneos fideiussores pro calumnia, & salariis soluendis præstiterint, nulla quoad hoc inter diuites, & pauperes habita distinctione, *l. qui crimen, & l. si crimen*, vbi gloss. & Bald. *C. de his qui accus. non poss. l. 92. styli*, vbi latè Christof. Pazius, Angel. *de malef. in parte, Necnon ad querelam, col. 2.* Bonifac. *in peregrina verb. Accusatio, fol. 91.* & Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 2. num. 28.* vbi inquit, pari iure hoc in casu censeri, *El Cauallero, y el azacan, el rico, y el pobre.* Vbi tamen † Indi, etiam nobiles, & *Caciques*, suas, vel suorum iniurias prosequentes, eiusmodi capitula deferunt, vel fiscalis Regius eorum nomine; admitti iubentur, & iudex ad eorum inquisitionem, & punitionem expediri, etiam si nullum fideiussorem præstiterint: præuia summaria informatione; per quam de veritate, & grauitate capitulorum reluceat, per Regiam quandam epistolam datam Vlyssiponæ 20. Iulij ann. 1619. ad Limanam Cancellariam scriptam, eiusdem Cancellariæ hac in parte consultationem, & consuetudinem probans, iurique conformem esse dicens, attenta nimia Indorum miseria, de qua sermonem habemus. In † quo tamen valdè cauere oportet, ne sub Indorum persona, ac prætextu Hispani (vt sæpè solent) Prætoribus infensi, iniurias suas absque onere fideiussionis, & iudicij alea velint vlcisci. Quæ ratio adeò potens erat apud experientissimum illum, & Excellentissimum Peruanum Proregem Marchionem de Montesclaros, vt sæpè Limanis Auditoribus obuiam iret, vbi iudicem ante cautionem præstitam delegabant.

65 Est quoque † aliud Indorum priuilegium speciali animaduersione censendum, quo in contractibus vtuntur, maximè vbi de fundis rebusque immobilibus, aut mobilibus pretiosis disponunt. Nam & si ætate maiores sint, adhuc tamen restitui possunt, imò & nullitatem contractus obiicere, si iudicis auctoritate interueniente, & Protectoris generalis, vel particularis, qui eis constitui solet, assensu, celebratus non reperiatur, & triginta dierum præconiorumque spacium in venditione immobilium, & nouem in mobilium non præcesserit, vt disponitur per Regias schedulas ann. 1540. 1571. & 1572. & plures alias, quæ extant in 4. tom. impress. pag. 354. & seqq. quarum prior Auditoris quidem interuentionem desiderabat, quod tamen, & præconiorum solemnitas in rebus, quæ triginta auri communis pondera non excederent, per posteriorem sublatum fuit.

66 Quæ schedulæ ea ratione nituntur, † quòd licèt durum sit, liberis hominibus liberam suarum rerum administrationem adimere, *l. in re mandata, C. mandat. l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hered.* ibi: *Dum re sua se abuti putant, l. 2. D. si à parente quis fuer. manumis.* ibi: *Quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem, l. 3. tit. 5. part. 5.* quibus consonat illud Cicer. *in orat. pro Balbo*, dum ait: *Hæc esse fundamenta firmissima Romanæ libertatis, sui quemque iuris & retinendi, & omittendi esse dominum:* cum aliis quæ congerit Ioan. Crotus *in l. nemo potest, num. 16. de legat. 1.* Menchaca *lib. 1. controuers. illust. cap. 17.* Corrasc. *epistol. quæst. cap. 2.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 14.* Ant. Gomez *2. variar. cap. 2. num. 21.* & Antonius Gama *decis. 385. num. 5.* Miseranda † tamen 67
conditio, & submissio Indorum, hanc cautionem extorsit, cùm liberam voluntatem habere non videantur, multisque captionibus, & insidiis expositi sint, & ne suæ naturæ abiectio, facilitas, vel fragilitas in perniciem substantiæ eorum conuerteretur, vt aliàs de minoribus, & mulieribus dicitur *in l. 1. D. de minor. & in l. 1. §. verba, D. ad Velleian. princip. Inst. quibus alien. licet, in fine*, vbi glos. adducit versus quosdam comprehendentes personas, quæ res suas alienare vetantur. Etenim † licèt Prin- 68
ceps non possit suis subditis facultatem contrahendi in totum auferre, potest tamen ex iusta aut publica causa, ita eam limitare, vt non nisi hoc, vel illo modo contrahant, aut negotientur. Et hoc efficit † vt si contrarium fece- 69
rint, nec ciuiliter, nec naturaliter, ex tali contractu obligati videantur, vt magistraliter resoluit Bartol. *in l. cùm lex, num. 4. & 8. D. de fideiuss.* cui fauet text. *in l. 1. & per totum, C. quæ res vendi non poss. l. 3. C. non licere habitator.* Metrocomiæ, *l. 1. & 2. C. de cupress. ex luco Daph. lib. 11. l. iubemus, C. de sacros. Eccles.* & sequuntur ibidem Iacob. Rebuff. Platea, & alij, Baldus, & alij *in l. non dubium, C. de legibus*, Buttius *in cap. cùm contingat, de iureiurando*, Rodericus *de annuis reditib. lib. 1. quæst. 13. num. 7.* Personalis *quæst. 14. num. 19.* & alij plures, quos refert Pet. Petra *in tractatu de potest. Princip. cap. 24. num. 132. & cap. 32. quæst. 2. num. 12. & cap. 34. quæst. 3. num. 3.*

Et ita † in ipsis terminis nostrorum Indo- 70
rum expressè resoluit Dom. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz *in cap. ex parte, n. 19. de for. comp.* docens eos absque suis Protectoribus seu procuratoribus à Regia potestate creatis, nequaquam aliquid agere, seu expedire posse, siue in iudicio, siue extra, vt notum est. Et statim subiungit assiduam curam, & vigilantiam Nostrorum Regum, & aliquorum Proregum in eis protegendis, & defendendis.

Et vel ex † hoc esse inter miserabiles per- 71
sonas connumerandos, quòd se ipsos regere nequeant, & aliorum tutela egeant, vt in simili docet Nauarr. *cons. 1. ne Clerici, vel Monachi*, & Nouarius *in praxi electionis, & variationis fori sect. 1. quæst. 6. in fine*, & noster Velascus *d. tract. miserab. person. quæst. 5. num. 5. & quæst. 19. num. 5.*

Et habeo † notabilem sched. dat. Pintiæ 72
20. Aug. 1615. Peruano Proregi D. Principi Squillacensi directam, quæ ei grauiter iniungit, vt pro defendendis Indis inuigilet, & vt in eorum litibus Protectores, & reliqui officiales, sedulum operam nauent. Possémque etiam ego hic latè extendere calamum in † 73
obligatione eorumdem Protectorum, nisi de hoc iam titulum integrum dispositum haberemus, in noua legum Indicarum collectione, quæ prope diem prælum expectat, *lib. 5. tit. 12.* & *in 4. tom. ex pag. 351.* Et nouissimè in similibus quæstionibus de eodem officio, eiusque viribus, ac iuribus integrum, ac satis luculentum tractatum edidisset Mart. Magerus sæpè à Nobis

bis citatus, cui titulum fecit de aduocatia armata, siue de iure protectionis clientelaris per totum, vbi varias protectionis,& Protectorum species enumerat,& alios de eodem argumento agentes allegat. Quamuis illud, de quo agit, magis assimilari possit protectioni Patronorum, siue Commendatariorum Indorum, de quibus in sequenti libro peculiarem tractationem inimus.

74 In † testamentis etiam maiori fauore, quàm rustici, Indi iuuantur. Nam cùm rusticorum testamenta, quinque testibus roborata, subsistant, vbi plures non inueniuntur, *l. fin. C. de testam. l. 6. tit. 1. par. 6.* cum latè traditis à Menchaca *de success. creat. lib. 3. §. 22. numer. 29.* Spin. *in specul. testam. 3. part. glos. rub. col. 2.* Anton. Gomez *in l. 3. Taur. num. 47. & 48.* & Tello Fernand. *ibid. part. 1. num. 5.* vbi valdè controuertunt, an hi quinque testes debeant esse rogati,& vicini. In testamentis tamen Indorum vbique consuetudo inoleuit, vt sine tabellione publico, & testibus non rogatis disponant, scribente testationem quodam Indo, ex illis, quos gubernatores ipsorum nominare solent, & testibus, qui reperiri commodè possunt, interuenientibus, etiam si vnici non sint, nec plures, quam duo, vel tres, siue mares, siue

75 fœminæ. Et † si lis aliqua super veritate, aut validitate eiusmodi testamenti oriatur, hi testes deponunt coram Regali iudice, vel Audientia de veritate illorum, quæ in testamento defuncti scripta sunt, & si eorum dicta scriptis conforment, & veritatis specimen habere videantur, testamentum ritè factum iudicatur, eiúsque dispositio executioni mandari iubetur. Nam in Indis multa simplicitas est, & neque scribentium, aut testium copia sæpè reperitur, vt aliàs de testamento rustici, & ruri facto, inquit Imperator *in authent. de instrum.*

76 *caut. & fide, vers. Hæc autem.* Extat tamen † notabilis schedula dat. Pardi 6. April. 1588. quæ habetur *in 4. tom. pag. 352.* & disponit, vt Proreges solicitè curent, ne qua fraus, vel violentia Indis ægrotantibus ab eorum parochis, & doctrinantibus fiat, vt ipsos, vel Ecclesias,quas regunt, hæredes instituant.

Denique inter Indorum priuilegia illud con-

77 numerare possumus, † quòd non obstantibus his, quæ de eorum miseria,& abiectione retulimus, de rigore iuris non debent excludi ab Ecclesiis, Collegiis, vel confraternitatibus, & aliis officiis, ac ministeriis, in quibus sanguinis puritas requiritur, & descendentes à Iudæis, vel Mauris repelluntur, dummodo aliàs idonei sint, & non Neophiti, hoc est nuper ad fi-

78 dem Christi conuersi: † hos enim D. Paul 1. *ad Timot.* 3. ad Episcopatus, & similes honores facilè eligi non debere inquit, ne in superbiam incidant diaboli, vt alio in loco dice-

79 mus. Quia † eiusmodi statuta sunt strictè in casu, & personis, atque ob causas, de quibus loquuntur, intelligenda. Ita vt vbi non militet ratio in eis expressa, eorum quoque dispositio locum non habeat, *l. semper, D. de iur. immun. l. 1. §. quod autem,* vbi Bartol. *D. ne quid in loco pub.* cum aliis congestis ab Alexand. *consil. 41. num. 5. lib. 4.* & Mantica *decis. 258.*

80 *num. 6.* Et † descendentia à Gentilibus, seu infidelibus, qui voluntariè fidem receperunt, nullibi notata fuit, cùm omnes, qui nunc de naturalium splendore maximè gloriantur, ab illis originem trahant. Vt rectè inquit Otalora *in tract. de nobilitate 2. part. 3. princip. cap. 7. num. 5.* vbi etiam de his statutis edisserit. Et ita resoluit Ant. Ricciullus *in tractat. de Neophitis*, quem posuit post tractatum *de iure personarum*, *cap. 7. num. 30.* † Meritò notans opinionem D. Perez de Lara, viri alio- 81 quin eruditissimi, & post alios honoris gradus, ex Pintiano Senatore Toletani Canonici meritissimi, *in tract. de anniuers. & Capel. lib 2. cap. 5. num. 140.* vbi re ad partes disputata, concludit, praxi in nostra Hispania receptum esse, vt Indi, & Æthiopes non admittantur. Nescio enim quo iure,hæc praxis fundari potuerit, nec qui casus in contradictorio iudicio præcesserint, ad eam introducendam, *l. cum de consuetudine, D. de legibus.* Et si admissi non sunt, id fortè ea ratione procedet, quia nullus Indorum fuit, qui ad eas dignitates aspirauerit, vel quia statuta generaliter omnes descendentes ab infidelibus excluderent, vt ait Ricciullus vbi suprà, vel quia ipsi Indi Neophiti essent, qui licèt ob hoc de iure exclusi non sint,vt tradit idem Ricciullus,& Otalora *vbi suprà* de consilio tamen D. Pauli excludi solent, vt suprà retulimus. Quod tamen Neophiti, verbum † non potest 82 in aliis, qui iampridem fidem receperunt, & multo minus in descendentibus ab eis, verificari, vt in eadem quæstione, relato eodem Perez de Lara, rectissimè inquit, & probat Fr. Ioan. Zapata *in tractat. de inst. distrib. 2. part. cap. 11. per totum*, vbi *num.* 6. cum Turrecremata, Nauarro, Cardinali Toleto, & ex mente aliorum concludit, decem annorum cursum post Christianæ fidei susceptionem sufficere ad hoc, vt quis Neophitus dici non possit. Et num. sequenti,verissimum. & omninm sententia receptum affirmat, † Indos qui à nona- 83 ginta annis, & vltra fuere ad fidem conuersi licèt patres,auos, aut proauos Indos, & Ethnicos habuerint, ab eisque immediatam originem duxerint, secundùm Iuris communis regulas admittendos esse ad omnia beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, officia, ac munera publica, quia nec sunt Neophiti, qui & per nonaginta annorum cursum, & à natiuitate fidem Christi profitentur, nec aliqua lege,quam viderit, à talibus prohibentur, nec statuta Iudæos, & Mauros corúmque descendentes euitantia,ad Indos, vel ipsorum filios, aut nepotes protrahi possunt.

Ex quibus cessare † poterit labor eiusdem 84 Perez de Lara, quatenus in fide d. num. 140. scribit, se alio loco tractaturum, quid dicendum in hoc sit apud Indos, vbi Hispaniæ nobiles iam diu contraxerunt matrimonium cum Indicis, ex quibus filios procrearunt? Etenim si Indi, vt diximus,nullo pacto ob eam tantùm causam, quod Indi sint, excludi possunt, nec debent, multò minus de mixta eorundem cum Hispanis prole dubitare licebit. Neque enim hac in parte practicari potest, nec debet † do- 85 ctrina Simancæ *de Cathol. instit. cap. 46. n. fin.* & Calderonis *in Manuali ind. cap. 12. num. 78.* vbi ad hoc, vt quis possit Christianus vetus appellari, ducentos ad minus annos lapsos esse requirunt, ex quo eius parentes ad Fidem conuersi fuerint.

Planè

86 Planè † si de aliis statutis loqueremur, quæ non solum sanguinis puritatem, verùm etiam nobilitatem requirunt, prout in Ordinibus Militaribus accidit, magis difficilis quæstio esset, Egóque in illa affirmandum censerem, Indos plebeios, & tributarios, & ab eis descendentes, ad eiusmodi honorifica munera admitti non debere, reliquis autem, qui inter eosdem Indos nobilitate coruscant, & vel ab antiquis eorum Imperatoribus originem trahunt, vel saltem à Regulis, & municipiorum, ac prouinciarum Ducibus, quos, *Caciques*, vel *Curacas* dicimus, de quibus in cap. præcedenti fusè tractaui, hæc stemmata denegari non posse; prout multis concessa vidimus, & hodie videmus, qui de Mothecumarum, vel Incarum sanguine originem ducunt, vel ab aliis nobilibus
87 Indis, siue *Caciquis*. Habet enim † vnaquæque prouincia peculiares quasdam regulas, seu mores, & viuendi rationes, ex quibus eius nobilitas, vel ignobilitas metiatur, vt præclarè, multis suo more relatis, probat, & prosequitur Tiraq. *in tract. de nobilit. cap.* 10. & Vincent. Turturet. *de nobilit. Gentil. lib.* 3. *cap.* 5. Qua-
88 rum consideratio † apud nos quoque haberi debet, vbi aliqui ex eisdem prouinciis oriundi, nostrorum nobilium cœtibus, seu militiis adscribi desiderant, & ita in Regio Ordinum Militarium Consilio quotidie obseruatur, in comprobanda, & perpendenda Gallorum, Germanorum, Venetorum, Genuensium, & aliorum extraneorum nobilitate.

His ita de temporalibus Indorum priuilegiis peroratis, plura quidem alia adiicere pos-
89 sem, quæ † eisdem in spiritualibus conceduntur: semper enim Ecclesia curauit, vt hi nouelli palmites suaui imbre dispensationis, ac benignitatis Apostolicæ coalescerent, & in Fide Catholica altas radices agerent, vt tetigi *in* 1. *tom. lib.* 9. *cap. vlt. num.* 7. & 8. sed hæc priuilegia pro maiori parte congessit Fr. Ioan. Baptista Franciscanus in suis ad confessarios, & Curatos Indorum animaduersionibus, 1. & 2. *par.* vbi inter alia tractat, quæ ieiunia seruare debeant: quis possit in monitionibus matrimonij cum ipsis dispensare? quis in gradibus affinitatis? & quòd possint cum consanguineis, & affinibus in tertio, & quarto gradu, absque vlla dispensatione contrahere, & Missam audire, Iubilæumque lucrari tempore interdicti. Quot Missas possit eis vno die paro-
90 chus dicere? Quid † agendum sit de coniugiis infidelium, cùm ad Fidem Catholicam conuertuntur. De quo etiam doctè, & eleganter tractauit Acosta *de procuran. Ind. salut. lib.* 6. *cap.* 21. & nouissimè Ricciul. *de iur. person. extra Eccles. grem. existen. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 6. & Concil. Limense 2. *par.* 2. *cap.* 36. & 3. *act.* 2. *cap.* 10. quod omninò videndum erit, & latè tradita à Basil. Pontio *de matrim. lib.* 7. *cap.* 48. *pag.* 606. & *lib.* 9 *cap.* 4 *pag.* 782.

Vnde Lectorem ad eos remisisse contentus, adiicio, Paulum V. felicis recordationis ad instantiam Catholici Regis nostri Philippi
91 III. Breue quoddam expedisse, † vt Indi Iubilæa, & alias gratias, & indulgentias solo Pœnitentiæ Sacramento priùs ritè peracto lucrari, & consequi possent, cuius breuis fit mentio in quadam schedula Matr. 22. Febr. ann. 1613. ad Marchionem Montisclarium Peruanum Proregem directa, & apud Remesalium *in hist. Guatemalens. lib.* 9. *cap.* 18. & Concil. Limens. 2 *par.* 2. *cap.* 95. Eiusque impetrandi, ea forsan ratio fuit, † quòd in multis 92
prouinciis sacræ Eucharistiæ Sacramentum Indis adhuc non impertiatur, eò quòd ipsorum Prælati, & Parochi sentiant, necdum eius percipiendi capaces esse, contra quos piè, & grauiter declamat, & disputat Acosta *d. lib.* 6. *cap.* 7. *cum tribus seqq.* Fr. Ioan. Baptista *vbi sup.* 1. *par. fol.* 56. & *seqq.* & Fr. Bernard. de Cardenas *in suo libello*, siue *memoriali*, §. 7. Qua de re † extat etiam schedula Regia 25. 93
Nouembr. ann. 1578. quæ Indis capacibus omninò Sacramentum Eucharistiæ ministrari iubet, & aliæ 16. April. ann. 1604. quæ omnibus omninò Indis in vltimis constitutis, vt Viaticum præberi iubent, & ad hoc in Ecclesiis cum debita veneratione haberi, & seruari, quæ schedula sumpta videtur ex Concilio Limensi 2. *par.* 2. *cap.* 58. & 59. & *ex tertio act.* 2. *cap.* 19. & 20. vbi idem disponitur, & trademus latiùs *infrà lib.* 3. *cap.* 15. *num. vlt.*

Denique aliud etiam Indorum priuilegium adiicio circa obseruationem † festorum, 94
quandoquidem per Bullam Pauli IV. Pont. Max. solùm tenentur obseruare omnes dies Dominicos, diem Natiuitatis Domini, diem Resurrectionis, primum diem Pentecostes, diem Circuncisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, & Corporis Christi: Beatissimæ quoque Virginis Mariæ, festum Natiuitatis, Annuntiationis, Purificationis, & Assumptionis, & demum Apostolorum Petri & Pauli. Quod etiam definitur in Concil. Prouinciali Limensi 1. *act.* 4. *cap.* 9. & Concil. 2. *sess.* 3. *cap.* 91. & 3. *act.* 4. *cap.* 9. *pag.* 190. *vers. Porrò Neophyti, in Synodal. Mexican. primi Concilij cap.* 18. & refert Fr. Ioan. Baptista *in dict. aduer.* 1. *par. verb. Fiestas, in Tabula*, Doct. Carrasc. *quæstion. sup. nouam Recopil. cap.* 2. *num.* 35. & Fr. Ioann. Focher. *in explicatione dict. Bullæ Pauli III.* vbi concludit, Indos solùm teneri ad obseruationem primi diei vniuscuiusque Paschatis.

Vnde in quæstionem sæpè vocatum est, an Indi † qui ita releuantur ab obseruatione alia- 95
rum plurium festiuitatum, ad quam Hispani tenentur, possint ab eisdem Hispanis cogi, vt in eiusmodi festis, etiam inuiti, & reluctantes laborent, sibique alia munia, & opera præbeant, ad quæ ratione seruitij personalis assignari, & obligari solent. In qua quæstione rectè respondit Focher. *vbi suprà* Indos quidem in dictis Hispanorum festiuis diebus posse pro sua vtilitate, vbi voluerint, laborare, dummodò non oriatur scandalum, si alicubi vbi festum obseruatur, laborent. Hispanos tamen eos ad id cogere non posse in prædictis diebus, licèt sit pro se festum, & non pro Indis, & siue tales Indi sint ex sibi ad seruiendum assignatis, siue non: quam sententiam refert, & sequitur Fr. Ioann Baptista *vbi suprà* vbi ad idem adducit verba expressa Concilij Mexicani anni 1585. & posteà ita concludit: *De lo qual parece claro que los Indios podran alquilarse, y trabajar los dichos dias, gozando de su priuilegio, y que los Españoles podran alquilarlos, mas no compelerlos, ni forçarlos à que trabajen.* Quod item non minus expressè

caueri

caueri video in d. Concil. Limensi 3.*cap*.9.his verbis: *Si qui tamen Indorum plures alios dies festos nostro more seruare voluerint, & in his ab opere seruili vacare, integrum sit ipsis facere ex deuotione, neque vllo modo in his laborare à quoquam penitus compellantur.* Et extant plures Regiæ schedulæ idem declarantes,
96 & iubentes, † & vt gubernatores Ecclesiastici, & seculares nullo modo patiantur Indos in festiuis diebus absque Missæ auditione manere.

Et ob hanc causam tradit Ferd. Zurita in
97 quæst. Indorum,q.10. † teneri Parochum hoc priuilegium Indis reuelare, si illud ignorauerint, nisi fortè Indi iam multo ante eo non vtantur, & ius commune obseruare cœperint, & transgressores puniti sint, tunc enim peccant, si contrauenerint, & Parochus malè faciet, si eis in memoriam priuilegium reuocauerit, à quo iam ipsi recesserunt, ex D. Thom. *in* 1. 2.*quæst*.97.*art*.2. & 3. & *quæst*.90. *art*. 4. Et posteà subdit, non valdè culpabilem videri Parochi dissimulationem, si priuilegio non appareat renuntiatum, vbi in id tendit, vt paulatim Indi se reducant ad obseruantiam iuris communis; hoc enim ex verosimili voluntate Legislatoris descendit, & reprobari non potest, vt in simili docet idem D. Thom. *vbi supra quæst*.96. *art*. 2. & *quæst*. 97. *artic*. 1. & 4.

Quæ omnia ita exactè notare volui, quoniam sæpè mihi vsui fuerunt, à Proregibus ro-
98 gato, † an licitum esset Indos in prædictis diebus festiuis ad laborandum compellere? vt sic maior metallorum copia ex argenti fodinis extraheretur, & agriculturæ, ac Regni vbertati consuleretur, cuius fauor operari solet, vt etiam diebus feriatis ei incumbere liceat, vt docet Lucas de Pena *in l. vnica, C. ne opera à collator. exig. lib.* 10. & Rhenatus Choppin. *de priuil. rust. lib.* 1. *par*.2. *cap*.7. Sed nihilominus consului, magis præcisam, & fauorabilem esse festorum obseruationem,† quo-
99 rum violatio à Deo grauissimis sæpè suppliciis, & ærumnis vindicata est, vt constat ex pluribus, quæ latè & eleganter congessit Lucas de Pena *vbi suprà* Anton. Thesaur. *decis*. 39. Couarr. *lib*.4. *variar. cap*.19. Pet. Gregor. *lib*. 1.*syntag. cap*. 16. Doct. Carrascus *d. cap*. 2. Simon Maiolus *in dieb. Canicul*. 1. *tom. pag. mihi* 289. & 495. Martin. Delrius *in adag. sacris* 1. *tom. pag*. 230. Balth. Chauasius omnino videndus, *in libris de prudentia, ex pag*. 416. *ad* 436. Gratianus *decis. Marchiæ* 21. *per totum*, & Annæus Robertus *lib*. 4 *rerum iudicat. cap*. 15. quibus de iure nostro Regio conuenit elegans textus *in l*. 2. *tit*. 23. *part*. 1. & *in l*. 4. *tit*.1. *lib*.1. *Recopil*. & illud quod vel de vanis, & profanis suis festiuitatibus dicebat Ouid. 1.*fast*.

Lite vacent aures, insanaque protinus absint
Iurgia, differ opus liuida turba tuum.

Et melius Tibullus *lib*. 2. *eleg*. 12.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et graue suspenso vomere cesset opus;
Soluite vincla iugis: nunc ad præsepia debent
Plena coronato stare boues capite;
Omnia sint operata Deo: non audeat vlla
Lanificam pensis imposuisse manum.

Ad quas obseruandas, † non tantùm homines 100 suaderi, verùm & cogi innuit Seneca *de tranquil. animi, cap*.15. dum inquit: *Legum conditores festos instituerunt dies, vt ad hilaritatem homines publicè cogerentur: tanquam necessarium laboribus interponentes temperamentum.* Cuius loci, & aliorum mentionem faciens eruditiss. Noster D. Franc. de Amaya, nunquam sine laudis titulis nominandus, *lib*.3. *obs. cap*.5. *n*.65. & *seqq*. rectè docet, quantum oporteat, vt † labori à tergo sit otium, ne corpus conti- 101
nua fatigatione hebescat, & langueat.

Et in terminis † metallariorum, quòd hi 102 quoque festiuis diebus operari non debeant, nisi contrarium aliqua ingens, & vrgens fodinæ ruina requirat, expressè tradit Georg. Agricola *lib*.3. *de re metallica, in fin*. & *lib*.6. *pag*. 150. his verbis: *Sed operarij die Saturni non laborant; verùm mercantur ea, quæ ad vsus vitæ sunt necessaria; nec die solis, aut festis diebus anniuersariis laborare consueuerunt, sed tunc sacris operam dant. Attamen operarij non cessant & nihil agunt, si necessitas flagitauerit: Nam aliàs aqua multitudo eos compellit ad labores; aliàs ruina quæ impendet, aliàs aliud, atque tunc feriis laborare, ne Religioni quidem contrarium habetur.* Quod etiam practicatur in agricolis per tex. *in cap. fin. de feriis*, & tradita à Choppino *de priuil.rust. lib*.2. *par*.1. *cap*.7. & nouissimè Velasco *de priuileg. miserab. person. q*.13. *num*.57. Et quantum † nostri Indi olim suas festiui- 103
tates obseruare, & venerari solerent, plenè scribit Torquem. *in Monarc. Indiana lib*. 1. *ex c*.10. Illud autem obseruare oportebit,† quod 104
vbi Indi priuilegia, vel propriis legibus, & ordinationibus donati non reperiuntur, communi cum aliis iure in eorum causis procedendum est, vt in simili benè aduertit, & probat Menoch. *de recuper. rem*. 9. *num*. 289. & *num*. 335. Surdus *decis*. 133. & Mantica *de ambiguo inuent. lib*. 2. *tit*. 9. *num*. 15. Vbi etiam tradunt, † qualiter cum Indis infidelibus, in- 105
ter fideles commorantibus, procedendum sit, & Parlador. *diff*. 137. *à num*. 28.

CAPVT XXVIII.

De iis, qui apud Indos ex Hispanis parentibus, vel ex mixto Hispanorum, & Indorum, vel Æthiopum sanguine procreantur, quos vulgò, Criollos, Mestizos, & Mulatos, *vocamus, & quo iure hi in ordinibus recipiendis, officiis, beneficiis, & aliis rebus censeri debeant.*

SVMMARIVM.

1 Criollos, Mestizos, y Mulatos, *qui vulgò dicantur?*
2 *Hispani apud Indos nati, sunt veluti reliqui vassalli, ac ciues Regis, & Regni Castellæ.*
L. in orbe 17. D. de stat. hom. *expenditur, & illustratur ibid.*

3 *Res quæ adhæret alteri, eius naturam assumit.*

4 *Filij sequuntur originem patris, & patriæ, ex qua oriundi sunt, & non domicilium.* L.assumptio 6.§.filius,ad municipal. *& similes expenduntur, ibid.*

5 *Res omnes regulariter ad sua principia, & originem reducuntur, & eorum qualitates conseruant.*

6 *Originem seruat vena laudabilis, & posteris tradit, quæ promeruit, ex Cassiod.*

7 *Hispanos in Indiis natos aliqui despiciunt, & ab aliis separari volunt, qui reprehenduntur.*

8 *Iudæi Ierosolymitani, & Palæstini parui faciebant alios, in prouinciis Gentilium natos, vel habitantes.*

9 *Hæretici putant nullum Catholicum doctum esse posse.*

10 *Religiosi Hispaniæ valdè solent despicere alios Religiosos apud Indos natos, siue* Criollos.

11 Criolli *an possent ad sacros Ordines promoueri? quidam Mexicanus Episcopus dubitauit, & quid ei responsum fuerit?*

12 *Americanum cœlum, & solum, quæ vitia in hominibus ibidem natis ingeneret, ex Fr.Ioan. à Ponte.*

13 *Frumentum bonum ob naturam agri, in quo seminatur, degenerare solet.*

14 *Ioseph Acosta quid sentiat de moribus, & ingeniis Hispanorum apud Indos natis? & eius verba valdè notanda.*

15 *Ioseph. Acosta, & Fr.Ioan. à Ponte notantur de vitiis, quæ nimis generaliter* Criollis *impingunt.*

16 *Homines ex natura loci, & cœli sub quo nascuntur, mores, & temperiem sumere solent.*

17 *Mores hominum, vt plantæ, ad regionis habitum respondent.*

18 *Noui Orbis prouinciæ non habent vitia, quæ illis imponuntur, & vt plurimum temperatissimæ sunt.*

19 *Prouinciæ Noui-Orbis cùm tot sint, & adeò longè, ac latè extendantur, generale iudicium de eis facere non licèt.*

20 *Viri summi etiam in patria minus laudata, & sub aëre crasso nasci solent, ex Iuuenali, & Euphormione.*

21 *Origo parentum alterius prouinciæ multum solet detrahere de influentiis eius, in qua quis nascitur, ex Vestona.*

22 Criolli *plurimi, bello, toga, & moribus insignes quotidie euadunt, & euaserunt.*

23 *R. P. Fr. Francisci Naranjo Dominicani Tlaxcalensis* Criolli *eruditio, & portentosa memoria, refertur, & laudatur.*

24 *Fr. Ioan. Zapata* Criollos *defendentis, notabilia verba adducuntur.*

25 *Hispani apud Indos nati debent admitti, imò & cæteris paribus præferri, ad officia, honores, & dignitates Indiarum.*

26 *Ciui nulla maior iniuria irrogari potest, quàm si à ciuitatis honoribus, & muneribus excludatur, ex Arist.*

27 *Natio nulla est, cui maleuoli, aut inuidi aliqua vitia non obiiciant, & ex vitiis aliquorum iudicium generale de ea sumi non debet.*

28 Mestizorum, & Malatorum *ingens numerus in prouinciis Indiarum, & de horum nominum etymologia.*

29 *Varij dicebantur Romanis, qui ex vario semine concipiebantur.*

30 *Hybridæ nomen, quid propriè significet? & quòd metaphoricè pro* Mestizis *sumatur.*

31 *Martialis epigramma refertur, & explicatur.*

32 Mestizi, *si ex legitimo matrimonio nati sunt, ciuium nomine, priuilegiis, & honore gaudere debent.*

33 Mestizos *ordinari posse, &* Mestizas *inter moniales recipi, & ad officia admitti, quædam schedulæ iubent, quæ referuntur, & de contrariis, num.36.*

34 Mestizi, *&* Mulati, *vt plurimi, illegitimi sunt, & bastardi, quia extra matrimonium, & ex adulterio nascuntur.*

35 *Illegitimi sunt infames saltem infamia facti.*

36 Mestizi, *&* Mulati, *propter prauitatem morum, & natalium defectum, officiis publicis & Tabellionatus interdicti reperiuntur per plures schedulas Regias, quæ recensentur.*

37 *Tabellionatus tituli adimi iubentur* Mestizis, *aut* Mulatis, *& vt deinceps huius qualitatis specialis mentio in informationibus fiat, per sched.ann.1621.*

38 Mestizi *an ordinari possint? remissiuè.*

39 Mestizi *bonis moribus præditi, non sunt despiciendi, & multum præstare poterunt in conuersione, & doctrina Indorum.*

40 Mestizos *bonis moribus præditos ad honorifica quæuis Reip.munia admitti solere, testatur Fr.Greg.Garcia Dominicanus.*

41 *Garcilassus Inca fuit* Mestizus, *& de epistola, quam in eorum, & criollorum laudem scripsit*

42 *D.Emanuel Sarmiento de Mendoça, & eius aureus libellus de Militia Euangelica, laudatur.*

43 *Conuersionem, & prædicationem infidelium nulli melius promouere possunt, quàm indigenæ, & quare?*

44 *D.Petr. verba* 1.3.Isai.56. & Psal.86 *expenduntur pro Prædicatoribus indigenis.*

45 *Indi Occidentales licèt ad Ordines, & prædicationis munus facilè admitti non debeant, hoc non debet extendi ad* Mestizos, *aliàs idoneos, & bonis moribus præditos.*

46 *Neophytos idoneos in Episcopos ordinauit D.Paulus, licèt aliàs id prohibuerit, & nomina aliquorum.*

47 *D.Ambros. & August. ex Neophytis in Episcopos ordinati sunt.*

48 Cap. Neophytos 6.dist. *expenditur, & illustratur.*

49 *Arbores agrestes insitione dulces fieri solent.*

50 Mestizi *hodie Neophyti dici non possunt.*

51 Mestizi *ex Breui Greg. XIV. gaudent priuilegio Neophytorum, vt cùm illis ad matrimonia dispensetur.*

52 *Priuilegia Indis concessa, non sunt facilè extendenda ad* Mestizos, *vel alios, de quibus non loquuntur.*

53 Mestizi, *&* Mulati, *vt plurimum, corruptis moribus sunt, & Indis valdè damnosi, & ideò ab eorum municipiis excludi iubentur.*

54 Mestizos, Mulatos, *& similes, ad vrbes reduci, seruiendum, vel laborandum compelli, & vt armis non vtantur, plures schedulæ iubent, quæ referuntur.*

55 Mestizæ *Hispanis vxoratæ puniri ob adulterium æquè, atque aliæ Hispanæ iubentur.*

56 Mestizos, Mulatos, & Zambaigos, *multum augeri, quædam schedula inquiunt; & curari iubent, ne hoc Reip. noceat.*

57 *Seruorum, & discolorum, otiosorumque hominum immanis colluvies semper damnosa, & suspecta fuit.*

58 Mestizos, Mulatos, & *similes, nullis seruitiis, nec tributis grauauit Prorex Peruanus D. Franc. à Toleto, sed contrarium posteà pluribus schedulis cautum est, quæ referuntur.*

59 *Tributa à* Mestizis, & Mulatis *in multis prouinciis hodie exiguntur.*

60 *Seruitiis personalibus, necdùm* Mestizi, & Mulati, *addicti sunt, quod notatur.*

61 *Indi soli, quia soli, & miseri, totum onus seruitiorum Reip. portant.*

62 *Metallorum labor, & operatio requirit homines validos, & robustos, & eos reddit validiores, & robustiores, & militiæ aptos, ex Georg. Agricola.*

63 *Luxuria plus castitate habere non debet.*

64 Mestizi, & Mulati *illegitimi, & vitiosi non debent esse melioris condionis, quàm Indi legitimi, & morigerati.*

65 *Vulgo quæsiti matrem sequuntur.*

66 Mestizi, & Mulati *durioribus seruitiis, & tributis, quàm Indi grauari deberent, & quare?*

67 *Indæ propter amasios Hispanos, & spurios eorum filios, despiciunt & odio habent maritos, & prolem legitimam.*

68 *Indæ non possunt tuta conscientia plus diligere, & liberaliùs educare filios* Mestizos, *spurios, vel adulterinos, quàm Indos legitimè procreatos.*

69 *Legitimorum maior ratio habenda est, quam illegitimorum, ex æquitate naturali.*

70 *Illegitimi filij non debent æquari legitimis, nec ad vnam mensam sedere.*

71 *Lex si legitimaret omnes filios naturales, vel legitimis exæquaret, esset iniqua, & iniusta, ex For. Garc.*

72 *Cuculi pullus cum sit nothus, legitimos deuorat.*

EXpeditis his, quæ ad Indorum statum, & conditionem pertinere videntur, superest nunc, vt pro huius libri coronide aliqua subnectamus de illis, qui in † eisdem Indiarum
1 Prouinciis, ex Hispanis parentibus nascuntur, vel ex mixto Hispanorum, & Indorum, aut Æthiopum sanguine, quos vulgò, *Criollos, Mestizos, y Mulatos,* appellamus. Et planè, † quod ad
2 primos spectat, dubitare non licet, quin eodem, quo reliqui Hispani, iure censendi sint, quoniam dictæ Prouinciæ sunt, veluti quoddam auctarium Regni Castellæ, & Legionis eisque accessoriè vnitæ, & incorporatæ, vt multis Regiis schedulis dispositum extat, quæ reperiuntur *in 1. tom. impress. pag. 58. & seqq.* & ita omnia iura, priuilegia, & honores, quæ hæc Regna, & eorum vassalli habēt, illis communicantur, iuxta *text. in l. in orbe 17. D. de statu hominum, ibi: In orbe Romano, qui sunt, ex constitutione D. Antonini ciues effecti sunt, l. Roma, D. ad municip. Nouell. 78. cap. 5.* & D. August *ad Psal. 58. p. 1. ad finem,* iunctis aliis, quæ de coloniis Hispanorum, per has Indiarum Regiones diffusis, scribit vltra alios Iust. Lips. *de magnitudine Rom. lib. 1. cap. 6.* & pluribus, quæ tradunt Bart. Bald. Castrens. & alij per *text. ibi in l. si conuenerit, la 2. § si nuda, D. de pignorat. act.* Pancirol. *lib. 1. var. cap. 7.* & plurimi alij, quos refero *1. tom. lib. 2. cap. 21. num. 23. & seqq. & lib. 3. cap. 1. num. 47. & in discursu de præcedentia, n. 65. & seqq.* Quia † certa, & gene- 3
ralis est doctrina iuris, quæ habet, quòd res, quæ adhæret alteri, assumit eandem naturam, quam habet illa, cui adhæret, *l. si tibi rem, D. de prescript. verb. l. 1. C. de pact.* cum aliis notatis per Tiber. Decia, *resp. 31 n. 67. vol. 1.*

Et cùm dicti Hispanorum filij, ex Hispaniæ prouinciis oriundi sint, † ciuitatem, ex qua pa- 4
rentes eorum naturalem originem ducunt, non domicilium sequuntur, vt expressè inquit Vlpianus I. C. *in l. assumptio 6. § filius, l. libertus 17. § patris, D. ad municipal.* vbi DD. & Imperator. *in l. 1. C. de incol. & in l. fin. C. de municip. & origin. lib. 10.* vbi Plat. & Lucas de Pen. Roman. *cons. 59.* Alex. *cons. 10. vol. 5.* Paris. *cons. 12. num. 15. vol. 3.* & Cacher. *cons. 9. n. 3.*

Quibus fauet, † quòd res omnes regulariter 5
ad sua principia, & originem reducuntur, & retinent, ac conseruant qualitatem, quæ ab ea deriuatur, *l. in ratione § si filio, D. ad leg. Falcid. l. tutor, D. de fideius. l. qui id quod, in princip. D. de donat. l. nam origo, D. quod vi, aut clam,* cum aliis congestis à Decian. *resp. 41. n. 8. vol. 1.* Ias. *cons. 14. n. 11. lib. 1.* Burg. de Paz Iun. *quæst. ciuil. 3. n. 17.* & D. Valenç. *cons. 94. num. 20. & 63.* Vnde multum in nostris terminis inquit Cassiod. *libr. 3. epis. 12.* † quòd *laudabilis vena seruat originem, & fideli-* 6
ter posteris tradit, quæ in se gloriosa transmissione promeruit.

Quæ omnia necessariò notanda duxi, vt † ali- 7
quorum errorem conuincerem, qui adeò stolidi, vel inuidi sunt, vt nolint Hispanos in his prouinciis natos, & alitos, communi cum aliis in Hispania ortis iure censeri, quasi non cœlum tantùm, verùm mores, animum, atque originem mutent, dum trans mare currunt, & ex harum Regionum fæce (vt ipsi dicunt) ac temperie, ita deprauentur, vt vix hominum appellatione digni videantur. In quo † Iudæos Ierusalem, & Palæ- 8
stinæ imitari videntur, qui alios Iudæos, qui in prouinciis Gentilium habitabant, vel nascebantur, ita parui pendebant, vt eos pleno ore *Loazin,* siue *Loes,* idest Barbaros, nuncuparēt, vt tradit Rabbi Elias Tisbites, Genebrard. *Psal. 113. &* Bernard. Aldret. *in antiquit. Hispan. lib. 2. c. 8. pag.* Et idem † faciunt hæretici, dum putant, nullum 9
Catholicum potuisse esse, vel fuisse doctum, & eloquentem, vt inquit D. Hier. *procemio Catalog. Script. Eccles. ad finem.*

Quod maximè † inter Religiosos obseruatur, 10
qui hac de causa indigenas, siue *Criollos,* ad honores, & munera Religionis admittere recusant, & his vltimis annis quasdam *Alternatiuas,* impetrarunt, de quibus alio loco dicemus. Et eodem sensu ductus videtur, † quidam Episc. Me- 11
xicanus, qui in dubium vocauit, an ijdem *Criolli,* ad sacros ordines promoueri possent? & responsum accepit à Supremo Indiarum Consilio, absque dubio posse, & debere, si eis nihil aliud obstaret, & habiles alioqui, atque idonei reperirentur, vt constat *ex quodam capite Regiæ epistolæ ann. 1561. 1. tom. pag. 171.*

Neque abest Fr. Ioan. Pontan. *in conuent. vtriusq.*

vtriusq. Monarch. lib. 2. cap. 25. §. 4. *pag.* 363. vbi
12 inquit, † Americanum cœlum influere inconstantiam, lasciuiam, & mendacium, quæ vitia propria Indorum esse, reperta sunt, & paulatim ex vi constellationis propria etiam erunt Hispanorum, qui in illis Prouinciis nascuntur, & aluntur; quod iterum repetit *lib. 1. cap. 3.* §. 4. *pag.* 21. dicens, se suspicari, Americanum cœlum & solum, non ita hominibus gratum & aptum, quàm herbis, ac metallis esse, quamvis il-
13 li ab Hispanis descendant. Bonumque † frumentum, in agro sterili, & infœcundo seminatum, degenerare solere, & in milium, vel lolium conuerti. Quam dicendi, & sentiendi rationem
14 videtur mutuatus † à Ioseph. Acost. *lib. 4. de procur. Ind. salut. cap. 8. in fin.* vbi licèt fateatur hos indigenas, siue *Criollos* multum propter sermonis peritiam in doctrina Indorum proficere posse; subdit, se non audere rem tantam apto sermoni hominum committere, quorum mores non æquè apti sunt: *Ferè enim* (inquit) *Indorum ingenia, & mores redolent; quorum, & lacte, & consuetudine educati sunt. Magna prorsus est primæ consuetudinis vis; magna primi caloris impressio, sunt proprij cuiusque Regionis mores, quemadmodum & natiui fructus non iidem vbique, sed varij. Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium Poëtæ veteris fert Apostolus Timoth. 1. quod vera scripserit, itáque solerter ingenia inspicienda sunt hominum, morésque diu probandi, vt patriæ minus temperatæ, & constantis, vel potius lasciuæ, & leuis opinionem quis eluat, &c.*

15 Quod tamen † nollem quidem ita facilè, & generaliter à viris alioqui doctis, & prudenti-
16 bus iactari. Nam etsi non ignorem † homines ex natura soli, vel cœli, sub quo nascuntur, animi, & corporis temperiem, vt plurimum sumere, vt præter alios docet Tit. Liu *decade 5. lib. 5.* Vegetius *lib. 1. de re milit.* Quintil. *lib. 1. inst. orat. cap. 1.* Ioan. Boëmus *de moribus omn. gent. lib. 3. cap. 1. pag.* 184. Pancirolus *in thesauro var. pag.* 172. vbi, quòd Cretenses, vitio terræ, mendaces nascuntur, D. Hieron *in cap. 1. ad Galatas,* Petr. Gregor. *lib. 4. de Repub. cap. 4.* & alij, quos Ego retuli *1. tom. lib. 2. cap. 8. num. 12. & seqq.* Idem Fr. Ioan. à Ponte *lib. 4. cap. 1. pag.* 214. Cassan. *in Catal. glor. mund. par. 12. consid. 24.*
17 adagium illud exornans, † *Mores hominum, vt plantæ ad Regionis habitum respondent*, Andr. Canonher. *in aphorism. polit. & moralibus, 2 tom. pag.* 419. & latè more suo Tiraq. *in l. 7. connub. num.* 19. & Salmurius ad Pancirol. *de nouiter repertis, tit.* de Nouo-Orbe, *pag.* 27. & nouissimè Ioann. Filesacus *lib. 1. select. pag. 337. & seqq.* Eduard. Vestonus *in theatr. vita ciuil. libr. 1. capit. 10. num.* 3. Ioann Baptist. Person. *in comment. in libr. Galeni,* quòd animi mores corporis temperiem sequantur, *pag.* 6. Scipio Claramont. *de coniectandis cuiusque moribus, & latitantibus animi affectibus, libr. 1.* Ioann. Spemeus *in epist. Pauli ad Titum, cap. 1. pag.* 497. & nouissimè Guillerm. Vandeuoy, siue quisquis ille est, qui libellum de moribus, & gestis Gallorum satis doctè conscripsit, *pag. 4. & seqq.* Negare tamen
18 licebit † Prouincias Noui Orbis talem constellationem habere quæ vt plurimum amœnissimæ, & temperatissimæ sunt, vt latè etiam probaui *d. 1. tom. lib. 1. cap. 7. per totum*, & nouissimè tradit Vestonus *cap. 10. n. 7.* inquiens: *India Occidentalis, seu Peruana sub eodem gradu collocatur cum Orientali: Peruana tamen temperata satis: hæc verò calidissima, ac vix habitabilis, &c.* Et cùm adeò † longè, ac latè extendantur, vt alias 19
tres partes Orbis antiquis cogniti, nempe Europam, Asiam, atque Africam, aut æquent, aut superent, vt videbis *eod. lib. 1. c. 4. n.* 52. & fatetur idem Fr. Ioan. à Ponte *lib. 2. c. 35. pag.* 361. parum consideratè, ac circumspectè loquutus videbitur, qui tot regiones, & climata, & homines, qui sub illis nascuntur, eadem lance metiri voluerit.

Præsertim † cùm experientia constet, secundùm Iuuenal. satyr. 10. 20

Summos posse viros, magnáque exempla daturos
Veruecum in patria, crassóque sub aëre nasci.

Et vt inquit Am. Marcel. *lib.* 16. inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullæ mitescunt. Quò etiam respiciens Euphormio *in iconibus nationum cap. 1. in princip.* ita eleganter scribit: *Veluti sub his syderibus, quæ multo frigore humentivè aëre, solent candidos flauósque populos educare, nonnulli haud secus, quàm in vicinia solis fusco vultu inumbrantur: in iis autem plagis, quæ nimio sole flagrantes plerumque spissiori sanguine subiectas gentes tingunt, quorundam hominum candor à patria ferrugine recedit: ita inhumanis populis, quædam aspere mentes rigent; aliæ de patriæ barbarie nihil habent: crassa aliqua in tenui cœlo mentes: tenuésque in opaco. Nec vlla est Regio, tam prosperis, aut malignis illustrata syderibus, quæ non omnium vitiorum examen, simúlque virtutum in suis alumnis exceperit: quippè singulis mortalibus præter patriæ suæ indolem, adhuc proprium aliquid natura concessit.* Cui addo,
† hoc certiùs esse, vbi origo ex alia prouincia 21
deducitur, nam hæc quoque sæpissimè multum de natalis soli, ac cœli proprietatibus mutat, vt prudéter aduertit Vestonus *d. c. 10. n.* 9. his verbis: *Denique non omittenda propagationis, seu originis contemplatio: nam stirpis suæ ingenium gentes referunt, etiam post longam seriem exactarum generationum; ex quo sæpius venit, vt natiuo cœlo, ac solo, prima, & antiqua indoles, aliàs deducta, adhuc repugnet, aut eis saltem moderationem quandam, instar aquæ vinum diluentis, sanguinis deriuatione adiiciat.*

Et nos † quotidianis experimentis agnosci- 22
mus, innumeros indigenas, tam bello quam toga, & (quod magis præstat) vitæ sanctimonia conspicuos euasisse, & quotidie euadere quorum nomina summa quidem voluptate, atque animi alacritate laudarem, ni vererer ipsorum qui laudandi essent modestiam offendere, & alios concitare, aut contristare, qui propter prolixæ relationis tædium, vel quia mihi noti non sunt, omittendi essent. Sed non possunt silentio prætere; quod cùm hæc transcribimus ad supremum Indiarum Consilium fidelibus, & authenticis testimoniis delatum est: † nempè in Mexi- 23
cana Academia, cum de Primaria sacræ Theologiæ Cathedra prouidenda ageretur, inter plures alios satis doctos competitores enituisse Religiosum quendam Dominicanum Tlaxcalensis Diœcesis, cui nomen Fr. Franciscus Naranjo, qui vltra eximiam eruditionem, & ingenij, ac sermonis facundiam, quorum præclarum specimen præbuit, repertus est omnes D. Thomæ partes, ita memoriæ infixas habere, vt vbicunque apertæ essent, litteram

fideliter recenseret, & quod magis est, de vnaquaque conclusione, imò & verbo eiusdem Angelici Doctoris rogatus, vbi illam tractaret, vel vbi eo vteretur, & quoties repeteret, absque vlla cunctatione rationem redderet.

24 Vnde meritò † in eos, qui temerè prædicta vitia *Criollis* imponunt, insurgit, & inuehit Fr. Ioan. Zapata *in tract. de iust. distrib. 2. part. c. 11. n. 20.* suam, & sui similium causam agens, sic inquiens: *At eo tendit effrenata cupido, & dura aliquorum æmulatio, vt non solùm eos, qui Indi, & ex Indis oriuntur, incapaces, vt admittantur, appellent; sed eos etiam, qui ex Hispanis parentibus inter Indos solummodò nati fuerint, eadem incapacitatis nota, quam ipsi somniantes, & ambientes finxere, inurere voluerint, & absque Dei timore, & hominum debita caritate, ausi sunt in eos & verbo, & scripto inuehere; sed quantum eos sua somnia (ne dixerim ambientium suggestus) fefellerint, & viri Doctissimi, & Patres Religiosissimi, Episcopi Piissimi, qui in Ecclesia Dei laborantes, ac si primitiui milites essent, manifestissimè probant, & ostendunt. Quos Nouus ille Orbis, vt fructus vberrimos fœcundissimè protulit, & vt filios vsque ad perfectum ætatis, & virtutis statum procreauit, litteris instruxit, morum compositione honestauit, vt eos in Pastores, Iudices, & Patres eorum propria, & amica patria suscipiat, iterum, & amplectatur.*

Et idem repetit idem Auctor *ead. 2. part. cap.*
25 *15. n. 11. & seqq.* † egregiè ostendens, filios, & descendentes Hispanorum in his Prouinciis natos, non debere excludi ab officiis, etiam maioris dignitatis, & honoris, imò & aliis alienigenis eò missis præferri, si æquales inueniantur. Pro quo expendo, † quòd si eiusdem Re-
26 gni, ac Regis ciues sunt, & vassalli, vt suprà probauimus, nulla maiori iniuria affici possunt, quàm si non æquo saltim cum aliis iure in muneribus, & honoribus censeantur: nam vt præclare inquit Arist. *lib. 3. Polit. cap. 2. & 3. Ciuis nulla re magis diffiniri potest, quam quòd sit iudicij, & imperij particeps. Maximè dicitur ille ciuis, qui habilis sit ad honores suscipiendos, vt Homerus inquit, sed vbi id occultum est, ex deceptione habitatorum, tanquam inhonoratum quendam repellunt, & vt inquilinus est & aduena, qui honores capere non potest* Et hoc idem, in nostris terminis, sentiunt, & pluribus probant schedulæ Regiæ, & Auctores, quos plenè *infra lib. 5. c. 19. recenseo* Nec obstare debet, quod quidam variè, aut inuidè *Criollis* obiiciunt. Nam vt ait Petr. Greg. *lib. 4. de Rep. c. 4. n. 12.* plura conficta sunt
27 † contra nationes, peculiari odio scribentium, vel temeritate iudicij, & ideò non est eis danda fides, cùm pro vno totam nationem iudicent, & vocant eos maledicos, & leues: addens nullam esse nationem, cui aliqua vitia non fuerint obiecta, vt latè per Textorem *in officina, & Cassan. d. par. 11. consid. 24.*

28 Quod verò † attinet ad secundam illam hominum speciem, quos ex Hispanis, & Indis, aut Æthiopibus nasci retulimus, quorum ingens in his Prouinciis est copia, sciendum quidem est, eos apud nos hac de causa, quòd mixti sanguinis, vel generis sint, *Mestizos*, & *Mulatos* communiter vocari, sumpta (vt apparet) à Latino verbo *Mixto* deriuatione, & à dispari asini, & equæ generatione, ex qua muli, & mulæ nascuntur. Cùm tamen † apud Romanos appella-
29

rentur *Varij*, quasi ex vario semine concepti, vt inquit Cardinalis Palæot. *in tract. de nothis, & spuriis c. 16. n. 8* † vel *Hybridæ*, sumpta meta- 30
phora à natis ex duobus animalibus diuersis, vt ex sue domestico, & apro fero, vel equa, & asino, quam ad homines etiam transferri ostendit idem Palæot. *vbi sup. c. 17. n. 6.* & Ioan. Bapt. Lup. *in tract. de illegitimis, in præfat. n. 7.* ex Plin. *lib. 8. c. 53.* vbi ita vocat Caium, Antonij Cicer. in Consulatu collegam, qui ortus dicebatur ex imparibus parentibus: & Suet. in August. *c. 10.* vbi vocat, *Hybridam*, Themasinum ex gente Partica cum Romana muliere copulatum, & tradit alia Iacob Curt. *lib. 3, quæst. cap. 8.* Ioan. Kalinus *in lexico iuris, verb. Hybrida*, & Domitius, Meursius, Raderus, & alij † in Martial. *lib. 8. epigr. 22.* 31

Inuitas ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum.
Hybrida sum: si das, Gallice, verba mihi.

Et hi planè homines, † si ex legitimo matri- 32
monio procreati sunt, & nihil eos aliud impediat, ciuium nomine in his regionibus comprehendi videntur, nec à ciuitatis priuilegiis, & prærogatiuis, aliisque muneribus, & honoribus ingenuis hominibus debitis, prohiberi possunt, vt benè aduertit, & docet Victoria *in relect. de Indis insulan. 2. par. n. 5.* & Zapata, qui eum refert & sequitur, *d. tract. de iust. distrib. 2. part. c. 11. n. 14.* Eòque respicere crederem quandam † schedu- 33
lam ad Archiepiscopum Noui-Regni Granatensis directam, dat. Matrit. 18. Septemb. ann. 1588. quæ *Mestizos* ad sacros Ordines admitti posse, & *Mestizas* moniales esse permittere videtur, & alias (si quæ sunt) quæ eosdem ab officiis Decurionatus, Tabellionatus, & similibus non esse excludendos insinuant.

Cæterùm † cùm frequentiùs accidat, vt hi, 34
illegitimi, imò & adulterini sint, quia raro Hispani cum fœminis Indis, & multo rariùs cum Æthiopibus matrimonia contrahunt. Atque in ita conceptis, & natis, non solùm mixti sanguinis defectus, ac rubor, & inæqualis, atque abiecti parentis imitatio militet, ac timeatur. Verum etiam illegitimitatis, & adulterij probrum reperiatur, quod † eos infames efficit, saltim infamia 35
facti, secundùm magis communem opinionem, de qua per Tiraq. & relatos ab eo, *de nobil. c. 15. n. 10. & seqq. & n. 30.* Cassan. *in Catal. glor. mundi, par. 11. consid. 15.* Ant. Gomez *1. tom. var. cap. 11. n. 38.* Thesaur. *decis. 126. num. 2. & seqq.* Hartman. Pistor. *lib. 1. quæst. iur. cap. 30.* Minsyng. *cent. 4. obseru. 31.* Gail. *lib 2 obseru. 88.* & Couarr. *in pract. cap. 19. n. 6.* vbi tractat, an possit esse Tabellio. Meritò † pluribus aliis schedulis, quæ repe- 36
riuntur *in 4. tom. impress. pag. 341. cum seqq.* ab omnibus Reipub. officiis, etiam à protectoriis Indorum excluduntur. Et per aliam Matriti 9. Septemb. ann 1600. Limanæ Audientiæ præcipitur, vt referat, quo iure, aut pacto *Mestizi* ea in Prouincia Præturas, Decurionatus, & Tabellionatus exerceant, & vtrùm ad id dispensati, & habiles facti reperiantur. Et per aliud caput epistolæ Regiæ missæ ad Peruanum Proregem D. D. Lud. à Velasco Turrisellarum 22. Feb. ann. 1602. ei iniungitur, vt *Mestizis* non dispensatis Tabellionis munus exercere nequaquàm patiatur. Et per alia † Matrit. 7. Ian. an. 37
1621. cum eadem Limana Audientia loquente, refertur, plures *Mestizos* ac *Mulatos* titulos Tabellionum impetrasse, nulla huius defectus mentione facta, in informationibus, quæ in Regio

Consilio

Consilio præsentantur, & deciditur, vt eiusmodi tituli colligantur, & annullentur, & deinceps similes personæ his vti non patiantur, & vt in informationibus remittendis, ad eos postulandos, pecu liaris mentio dicti defectus, siue dictarum qualitatum, eorum, qui Tabelliones creari volunt, fiat, & adhibeatur.

38 De sacris † etiam ordinibus eisdem nullatenus impertiendis, donec contrarium statuatur, extant plures, & satis expressæ schedulæ, quæ reperiuntur *in 1 tom. impress. pag. 172. & seqq. & in 4 pag. 344.* de quarum praxi, & dubiis circa eas nouiter motis infrà Deo dante *lib. 3. cap. 20.* dicemus, vbi de rebus Ecclesiasticis Indiarum sermonem habebo.

39 Illud nunc adiecisse contentus, † quòd si honesta morum in his Mixtis satis eluceat, & diuturnis documentis pateat, doctrinæque expertes non sint, multum eorum industria Indi adiuuari promouerique poterunt, cùm non solùm sermones, verùm res etiam ipsorum, & norint, & ament, vt benè aduertit Acosta *d. cap. pag. 415.* subiiciens: *Quòd valdè scrupulosè natales eorum repudiandi non sunt, atque odio, & iniuria* (quod à multis non rectè fit) *prosequendi, qui patre Hispano, matre Inda prognati sunt; fieri enim potest, vt inter istos quoque mixto genere Timotheus quispiam sit patre Gentili, matre Iudæa ortus, vtilisque Euangelico operi reperiatur, qui cæteros quoque meritis, & laude præcellat, &c.*

40 Quod † etiam tradit Fr. Greg. Garcia Dominicanus *de Indor. orig. pag. 441.* inquiens, sæpè contingere, vt tales mixti generis homines bonis moribus litterisque & ingenio præditi sint, & quòd eapropter ad honorifica quævis Reipub. munia admitti solent: Garcilassus quo-
41 que Inca † ex matre Inda, & Hispano patre prognatus, multis exemplis, & argumentis eandem causam defendit in epistola, quam scripsit ad *Criollos, & Mestizos* Peruanos, quæ præfigitur *in princ. 1. par. comment. Peruan.*

42 Sed nullus id elegantiùs prosequitur, † quã doctus pariter, ac nobilis Magist. D. Emanuel Sarmiento de Mendoça, in aureo illo libello, cui titulum fecit, *Militia Euangelica*, vbi *cap. 13. & seqq.* de conuersione Iaponiorum, & Sinensium agens, probat, in ea parùm progredi posse, donec
43 ex eisdem indigenis Episcopi, † & Sacerdotes eligẽtur, tum propter idiomatis patrij peritiam, tum etiam, quia cùm ex eadem natione sint, & iis, quibus prædicare student amicitia, necessitudine, & morum paritate coniuncti, longè faciliùs, quæ domesticis suis euangelizauerint, suadebunt, & verbo, ac exemplo vitæ, eorum animis insinuabunt. Ad quod probandum inter alia
44 adducit † locum D. Petri *epist. 1. c. 3. 1.* vbi mulierum Christianarum conuersationem multum prodesse inquit: *Vt etsi qui non credunt verbo, per eam sine verbo lucrifiant: & Isai. cap. 56. 3 Et non dicat filius aduenæ, qui adhæret Domino dicens: Separatione diuidet me Dominus à populo suo, &c. & Psal 86. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Memor ero Rahab, & Babylonis scientium me: ecce alienigenæ & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.*

45 Et dato † quòd Indos propter sui abiectionem, ab his officiis, & ministeriis remoueamus, non debent alij mixtum sanguinem habentes facilè ob hanc solam causam repelli, si in aliis aptos esse constiterit. Nàm vbi tales † euadunt, 46
ipse D. Paulus, qui Neophytos ordinari vetuit (vt diximus *in cap. præced.*) plures Neophytos ordinauit, vt patet in Timotheo, qui recenter conuersus creatus fuit ab Apostolo Episcopus Ephesinus, vt habetur *in Martyrol. 24. Ianuarij.* Et in Tito, qui statim post relictam Gentilitatem Cretensi Ecclesiæ præfuit, *eod. Martyr. 4. Ianuar.* Et in Pluuio, qui in Atheniensi Pontificatu D. Dionysio Areopagitæ successit, *eod. Martyr. 21. Ianuar.* qui & ipse Dionysius ad eandem dignitatem paulò post suam conuersionem ascendit: & Onesimus seruus, & fugitiuus Gentilis, factus Christianus, in Epheso Timotheo successit, Martyr. 16. Febr. idémque contigisse videmus † in DD Ambrosio & Augustino, ma- 47
ximis Ecclesiæ luminibus, & in multis aliis, quos refert Torrentius *in tract. de resid. Episc.* & D. Ambr. *libr. 10. epist. 82.* quæ habetur † *in cap.* 48
Neophyt. dist. 6. & lib. 3. Hexam c. 13. Vbi obie-
ctioni, quæ fieri poterat † exemplo agrestium 49
arborum, quæ dulcibus inseruntur, respondet; sic ad rem nostram accommodatissimè inquiens: *Quo monemur velut ænigmate naturæ, non refugere eos, qui à fide nostra, & consortio separati sunt, eò quod Gentilis quis fuerit acquisitus. Quò grauior fuerit assertor erroris, eò vehementior possit esse defensor fidei.*

Et hæc quidem procederent, † quamvis *Me-* 50
stizos Neophytos esse concederemus, cùm tamen revera iam Neophyti dici non possint, vt benè aduertit Zapata *d. tract. de iust. distrib. 2. par. c. 11. n. 3. & 11.* Licèt in quodam Breui Greg. XIII. 21. Septembr. ann. 1591. relato à Fr. Ioan. Bapt. in suis aduertentiis *confess. 1. par. in tabula. verb. Mestizos*, declarauerit, † eos Neophytos 51
censeri debere, quoad effectum, vt Religiosi Societatis Iesu, & alij in Indiarum partibus commorantes possint cum illis ad matrimonia in tertio, & quarto gradu, aliàs prohibitis, dispensare. Quod tamen (vt ipse Auctor ibidem resol-
uit †) non est trahendum ad alia priuilegia In- 52
dis concessa, veluti non ieiunandi, vel pauciores festiuitates obseruandi, quia cum hæc priuilegia personalia sint, vltra casus, & personas, quas exprimunt extendi non possunt, *cap. porrò, de priuileg. cap. priuilegia, dist. 3.* Nauarr. *lib. 1. const tit. de temporib. ordin. cons. 1.* Veracrux *in speculo coniugior. 2. par. art. 43.* & Ledesma *in summ. de Sacram. diffic. 36 de matrim.*

Sed licèt hæc ita se habeant, † quia tamen 53
periculo sæpè compertum est, plerósque ex istis *Mestizis*, vel *Mulatis*, corruptis moribus esse, & Indis valdè nociuos, pluribus schedulis cautum est, vt inter eos viuere non sinantur. Sed potiùs
† ad Hispanorum vrbes, vel alia oppida, quæ ex 54
ipsis formentur, redigantur, & vt ad seruiendum, vel alia officia discendum, compellantur, & vt arma habere, vel portare non sinantur. Et vt † 55
mulieres *Mestizæ*, Hispanis matrimonio copulatæ, in causis adulterij, eisdẽ, quibus aliæ, legibus iudicentur; quæ schedulæ reperiuntur *in 4. tom. impres. pag. 342. & seqq.* Et vltra eas † extant aliæ 56
nouiores 7. Febr. an. 1608. ad Peruan. Proreges D. D. Luc. à Velasc. & March Montisclarium directæ quæ nimis augeri referunt numerum *Mestizorum, Mulatorum*, Æthiopúmque liberorũ, & seruorum, & aliorum, quos *Zambahigos*, vocant, hoc est ex Æthiopibus, ac fœminis Indis, vel è contrario prognatis: iubéntque, vt Proreges

reges videant, ne Respublica aliquid periculi, vel incommodi ex hac hominum colluuione percipiat.
57 † Quod sanè iustè timeri potest, vt alias dixi *sup. hoc lib. c.4. ex num.*103. & aliquibus exemplis similibus ostendit Athenæus *lib.*6. Dymnosoph. *c.*7. *in fin.* præsertim si isti otiosi viuere sinantur, & peccatis, ac vitiis, in quibus concepti sunt, alia accedant, quæ ex praua eorundem natura, & educatione proueniunt.

58 Quamobrem licèt in ordinationibus D. Proregis Peruani D. Franc. à Toleto nullum his tributum, nullumque seruitium personale iniunctum fuerit; posteà tamen per nouiores schedulas ann. 1609. 1612. & 1619. & per illas famigeratas, quas vocant seruitij personalis, ann. 1601. §.16. & ann. 1609. §.2. & alias quamplures iussum est, vt tributa persoluant, & vt Proreges curent, vt seruitiis quoque personalibus, & præsertim Potosiensibus argenti fodinis, aliisque metallorum operationibus applicentur. Quod quidem † in tributis in aliquibus Prouinciis (licèt exiguo cum fructus) executioni mandatum est. Quod verò
59
60 † ad seruitia, & fodinas pertinet, nullibi hucusque receptum, nec praxi admissum vidi, vel audiui, licèt sint plures schedulæ, quæ id iusserint, de quibus egi *& sup. c* 15. *&* 16. Quin potiùs de diebus ad me delatus est libellus Religiosi, & docti Patris Fr. Bernardini de Cardenas, cuius iam sæpè mentionem feci, in quo hunc articulum inter alios pertractat.

Et miseram sortem Indorum grauiter dolet,
61 † quia soli, & infirmi totum Regni pondus portare cogantur, Hispanis, & Hybridis interim malè feriantibus, & in eorum miseria ludentibus.
62 † Cùm tamen metallorum operatio validiores alioqui, & robustiores istorum lacertos requireret, & vt ita militiæ, & aliis Reipublicæ laboribus assuescerent, vt Georg. Agricol. *lib.*1. *de re metallica* his verbis scribit: *Metallica plebs, nec vilis est, nec abiecta, etenim nocturnis, æquè, ac diurnis vigiliis, & operibus excitata, habet duritiem corporis immanem: facilliméque, cùm res postulat, labores, & munera militiæ sustinet, quippè quæ consueta ad multam noctem vigilare, tractare ferramenta, fossas ducere, agere cuniculos, machinas fabricare, onera ferre, quocirca rei militaris periti eam non modò urbanæ plebi preferunt, sed etiam rusticæ.*

Et sanè † cùm non debeat habere plus castitate luxuria, vt aliàs inquit Imperat. in Authent. de restitut. & ea quæ parit in vndecimo mense, & *ibi gloss. verb Castitate,* nescio quo iure prudentissimus ille Prorex, † Indos, qui ex legitimo matrimonio nascuntur, tributis, & seruitiis subiugauerit, spurios autem, & adulteros *Mestizorum*, vel *Mulatorum*, & similium fœtus, immunes, vagos, liberosque reliquerit. Nam in his † matris, non patris conditio spectari solet, cùm nec patrem habere intelligantur, quoniam is incertus est, *l. vulgò, D. de stat. homin.* §.51. *aduers. Inst. de nupt.* cum similibus. Et vel ea de causa † durioribus tributis, & seruitiis grauari deberent, vt Hispani ab eiusmodi congressibus arceantur, videntes, filios ex eis procreatos, grauia onera subituros, *l. isti quidem, D. de eo quod metus caus.* & Indæ ipsæ tantopere Hispanorum concubitum non appeterent, nec ex eorum prole gloriarentur, ob id, quòd immunis nascatur. Quod efficit, † vt proprios coniuges deserant, & odio, aut despectui habeant, vbi Hispano aliquo amasio potiuntur, & vt pro legitima, & Reip. vtili sobole, hac furtiua, & adulterina, & inutilis, ac plerúmque nociua redundet. Quinimò, & frequenter contingit, vt filios legitimos ex Indis natos ad parietem allidant, vel fame, vel nuditate perire sinant, *Mestizos* autem totisconatibus, ac facultatibus alant. Quod † eas tuta conscientia facere non posse, meritò resoluit Zurita *quæst.*28. cùm vel solo naturali iure inspecto, eius æquitas postulet, † vt legitimorum maior ratio habeatur, quàm illegitimorum, vt præter alios docet D. Thom. *in* 1. 2. *q.*95. *art.*4. *& in* 2. 2. *q.*44. *art.*8. *& q.*79. *art.*2. Cassan. *in Catalog. par.* 11. *consid.* 15. per totam Gregor. Lup. *in l.*2. *tit.*15. *par.*2. *gloss. magna, quæst.* 8. vbi plura congerunt contra naturales, & illegitimos, & † quòd cum legitimis non debeant comparari, nec ad vnam mensam sedere, & Fortunius Garcia, omninò legendus, *in tract. de vltim. fin. à numer.*89. *vsque ad* 96. vbi, quòd † si lex legitimaret omnes naturales, vel eos legitimis exæquaret, esset iniqua. Quod vbi accidit, in memoriam reuoco illud, quod † de coccygis, siue cuculi pullo, tradit Plin. *lib.* 10. *cap* 9. qui cùm sit nothus, tamen legitimos deuorat, vnáque matrem ipsam.

Margin numbers (right column): 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72

LIBER SECVNDVS,

IN QVO DE COMMENDIS INDORVM.

CAPVT I.

De Commendarum nomine, origine, & reformatione: & de causis, rationibus, & exemplis, quibus hodiernus earum vsus innititur, & ab impugnationibus, & obiectionibus Chiapensis Episcopi vindicatur.

SVMMARIVM.

1 *Vsus communis loquendi magis attendi debet, quam propria significatio.*
2 *Nouis rebus inuentis, noua quoque vocabula adinuenienda sunt.*
3 *Commendarum, & Commentariorum nomen non est improprium, & vnde originem traxerit: & num. seqq.*
4 *Commendæ Indorum, qua forma, & fine à Columbo, & aliis Gubernatoribus antiquitus fieri cœperint?*
5 *Commendare verbum interdum significat idem, quòd deponere, & frequentius aliquem commendatum habere, & in suam fidem, & tutelam accipere.*
6 *Commendatarij Indorum dicuntur vulgò* Encomenderos, *& quare?*
7 *Commendati, & Recommendati, vel Affidati, qui dicantur, & quare in Regno Neapolitano?*
8 *Commendarum antiqua formâ Indorum libertatem infringebat, & alia damna eis inferebat, & ideo prohibita fuit.*
9 *Chiapensis Episcopus scripsit tractatum contra Commendas Indorum, & de eorum damnis.*
10 *Commendarum super abrogatione, vel continuatione sæpè, & varie actum, & prouisum fuit, & quare? &* num. 16.
11 *Principio vno illicito dato, plura inconuenientia sequuntur.*
12 *Iuris, & rationis à Regulis, quæ discedunt, modo hac modo illac fluctuant.*
13 *Reges nostri Piissimi quantum semper curauerint Indis fauere, & Commendas eis damnosas tollere.*
14 *Commendis Indorum noua tandem forma præscripta fuit, eorum libertati, & saluti in nullo contraria, & qualis?*
15 *Commendatariis Indorum, quæ onera iniunguntur, remissiue.*
16 *Commendarum originem, historiam, & reformationem, quæ schedulæ, & Auctores referant.*
17 *Chiapensis Episcopi obiectiones, contra vsum Commendarum, locum non habere in nouis, & reformatis, ostenditur.*
18 *Indi non fiunt serui, imò nec vassalli Hispanorum, attenta noua Commendarum forma.*
19 *Princeps rectè potest aliis tribuere tributa, vel alia iura, quæ ipse percepturus esset.*
L. delegare 13. D. de nouation. *& alia similes explicantur, ibidem.*
20 *B. Gregorij locus refertur, vsum Sardiniæ, nostris Commendis similem, referens, & probans.*
21 *Feudatarij, & Barones vbi Regalia colligunt, ex Regia concessione, perinde est, ac si Princeps colligeret.*
22 *Fr. Alfonsus à Castro consultatio refertur, super validitate, & perpetuitate harum Commendarum Indorum.*
23 *Legis Agrariæ intentio, & cur eius executiò suspensa fuerit.*
24 *Vitium, quod tolli non potest sine maiori damno, vel periculo, dissimulandum est.*
25 L. 12. tit. 10. lib. 5. Recop. *quæ donationes Indorum fieri prohibet, qualiter intelligatur?*
26 *Lex vna, ex illis, quas nouas vocarunt, anni* 1542. *quæ Commendas Indorum prohibuit, reuocata fuit.*
27 *Indorum vassallagium, aut proprietas, vel loca, aut oppida Indiarum, donari non possunt, & quando in hoc dispensatum.*
28 *Ioan. Matienzi verba referuntur circa explicationem* legis 12. tit. 10. lib. 5. Recop.
29 *Commendæ reformatæ, ex tribus causis, & rationibus iustificantur, & quæ illæ?*
30 *Indorum tutela, & instructio in fide à Commendatariis exigitur.*
31 *Homines nobiles, & strenui milites in Indiis, ad earum defensionem, mediantibus Indorum Commendis, conseruantur.*
32 *Conquisitorum, & aliorum bene meritorum remuneratio mediantibus Indorum Commendis consequitur.*
33 *Indos Hispanis commendari ad instructionem in Fide, & vita politica, ex primitiuæ Ecclesiæ moribus originem trahit.*
34 *Homines prudentiores sunt veluti lex hebetioribus.*
35 *Græci ob ingenij præstantiam, de qua gloriabantur, se aliorum dominos esse putabant, ex Euripide, & Sophocle.*
36 *Homines rudes, & imbecilles, sæpè se aliis in seruitium dare soliti sunt, à quibus tueantur, & sustententur, & exemplum in Mariandynis ex Athenæo.*
37 *Alientibus, vti seruis vtebantur Thessali, & Athenienses, & de nominibus eorum, & vassallis seruitutis Regni Aragoniæ.*
38 *Atheniensibus se in clientelam dare debebant, qui ciues non erant, sed inquilini, & indicium de hac re.*
39 *Patronorum, & clientum institutio, & obligatio apud Romanos qualis? ex veteri-*

ri Romuli lege.

40 *Patroni olim dicebantur aduocati, & ipsum ius patronatus aduocatio, & de aduocatus feudalibus, remissiuè.*

41 *Commendatarij Indorum, & Barones vassallorũ, appellari possunt Patroni, vel susceptores eorum, secundùm Acost. & Callist. Remir.*

42 *Patroni etymologia, ex D. Isidoro, & alia historialis, ex Plutarcho.*

43 *Patronus cur dicatur aduocatus, manumissor, procurator Cæsaris, & Ecclesiæ benefactor?*

44 *Patroni dicebantur, qui nationes debellatas in fidem, & clientelam suam recipiebant.*

45 *Nouus Orbis conseruari non posset, nisi illius Conquisitores in eo permanerent, & remunerarentur.*

46 *Parta tueri non est minor virtus, quàm quærere.*

47 *Conquisitores, & alij strenui milites Commendarum titulis, & veluti vinculis in Nouo Orbe retinentur.*

48 *Romani qualiter emeritos milites in Prouinciis subactis, agris donarent, & aliis modis remunerarent?*

49 L. in agris, de acq. rer. dom. l. item 15. §. item si fortè, D. de reiuind. l. Lucius 11. D. de euictiō & l. 1. & aliæ, C. de fund. Limitro. lib. 11. *expenduntur, & illustrantur.*

50 *Reges nostri non poterant benemeritos in conquisitione, populatione, & pacificatione Indiarum remunerari, si eisdem Commendæ Indorum non assignarentur.*

51 *Noui Orbis prouinciæ, vt plurimum, ipsorum Ducum, & Conquisitorum expensis, & absque aliquo Regum sumptu detectæ, & adquisitæ sunt.*

52 *Milites Romani per plures annos sine stipendio aliquo suis sumptibus, & expensis militarunt.*

53 *Solidati quando & quare dici cœperint milites? vnde vox Hispana* Soldados.

54 *Conquisitores Indiarum, & eorum filij iustè queri possent, si nullis præmiis, & commodis in illis remunerarentur.*

55 *Militia exprobrata creditur quæ irremunerata transitur, & qualiter equi etiam præmiis afficerentur? ex Cassiod.*

56 *Militari periculo, & sudore parta, hominibus charissima esse solent.*

57 *Reges Hispaniæ suo muneri, & officio non satisfacerent, si benemeritos in Indiarum conquisitione præmiis, & honoribus non condecorarent.*

58 *Præmia benè merentibus tribui, est vnus ex præcipuis effectibus legis, ac Regis.*

L. & virtutum, C. de stat. & imag. & similes *illustrantur, ibid.*

59 *Bene merentibus præmia præbere, non solùm naturali ratione, verùm & instinctu tenemur.*

L. sed si lege, §. consuluit, D. de petit. hæred. l. Attilius Regulus, D. de donat. & similes, *expenduntur, & exornantur, ibid.*

60 *Remunerationes benemeritorum omnes nationes quantumvis barbaræ concorditer admittunt, ex eleganti loco Senecæ.*

61 *Regum remunerationes, & beneficia plenissima, & cumulatissima esse debent.*

62 *Benemeritos plenissimè honorandos, & remunerandos esse, nullæ leges enixiùs, & attentiùs cauerunt, quàm nostræ septem partitæ.*

L. 3. tit. 1. pár. 1. l. 1. & per tot. tit. 27. l. 1. & 23. tit. 21. l. 3. tit. 10. par. 2. & l. 51. tit. 18. par. 3. *quæ agunt de remunerandis benemerentibus, expenduntur, & illustrantur, ibid.*

63 *Gratia pulchra meritò dicitur quæ benemerentibus conceditur, & verba Greg. Lopez.*

64 *Remunerandi benemeritos præcisa obligatio, à quibus Auctoribus tractetur, & asseratur.*

65 *Donationes nullæ in remunerationem seruitiorum factæ, immensæ videri debent.*

66 *Benemeritorum præmia in similium gaudium redundant.*

67 *Facta egregia cum præmiis non afficiuntur, ad deteriora homines inuitantur, & quare? ex Scip. Amirato.*

68 *Remuneratio meritorum iustum dominantis prodit Imperium, ex Cassiod.*

69 *Beneficia sunt, quæ Regna sublimant.*

70 *Principis, & fisci augmentum in remuneratione vassallorum consistit.*

Auth. vt iud. sine quoquo suffrag. §. cogitatio igitur, collat. 2. *expenditur, & illustratur, ibid.*

71 *Reip. vnicum fundamentum est benemeritorum remuneratio.*

72 *Militibus magna aliqua perficientibus præmia, & priuilegia magna omnia Regna, & Respublicæ concesserunt.*

73 *Alexandri Magni, Pyrrhi, & Alfonsi Regis Aragoniæ cura, & liberalitas in remunerandis egregiis militum factis refertur.*

74 *Israeliticæ Tribus qualiter sortitæ fuerint terram Promissionis, quam ipsæ debellauerant.*

75 *Feudorum occasio, origo, & intentio, & vnde cœperint?*

76 *Feudi etymologia, & alia de feudis, remissiuè.*

77 *Hispaniæ Reges qualiter se habuerint in remunerandis Ducibus & strenuis militibus, qui eam à Mauris vindicarunt.*

78 *Hispaniæ Proceres, Titulati, & Domini vassallorum, & Maioratuum vnde originem habuerint?*

79 *Commendatarij Indorum adinstar dominorum vassallorum Hispaniæ creati sunt, ex Acosta.*

80 *Maioratus Hispaniæ adinstar feudorum fundati videntur, & de his ad illos regulariter argumentari licet.*

81 *Commendarum causas, & Conquisitorum Indiarum remunerationem plures schedulæ Regiæ, & plures etiam Auctores probant, qui referuntur.*

82 *Gregorij Lopez verba referuntur Hispanos laudantis ob detectionem, & conuersionem Noui Orbis.*

83 *Oratio Caroli Magni ad milites suos refertur, & primis Indiarum Conquisitoribus accommodatur.*

84 L. 1. & 22. tit. 21. par 2. *pro præmiis, & honoribus, Conquisitoribus debitis, expenduntur.*

HIS

HIS, quæ de seruitio personali & tributis Indorum superiori libro tractauimus congruè subnectitur disputatio Commendis eorum, quæ in his prouinciis visitantur, & peculiaribus quibusdam, ac veluti municipalibus legibus moribúsque reguntur. Nec verebor hoc verbo vti, quod iam pridem receptum inuenio,
1 † cùm communis vsus loquendi magis attendi debeat, quàm propria significatio, vt in simili pluribus relatis probat Couar. 3. *variar. cap.* 5. *n.* 1. Simanc. *de primog. lib.* 2. *cap.* 10. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.* 3. *tit.* 8. *ex num.* 1. & *de ambig. conuent. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 30. & *lib.* 2. *tit.* 8. *ex num.* 1. & Ego *in* 1. *tom. libr.* 1. *c.* 4. *num. fin.* vbi cum Quintiliano trado, vtendum verbo
2 vt nummo, cui publica forma sit. Maximè † cum inuentis nouis rebus, noua quoque vocabula adinuenire liceat, iuxta vulgare dictum Ciceron. *lib.* 1. *Academ. quæst.* qui etiam tradit *lib.* 1. *offic. Sermone eo vti debemus, qui notus sit nobis.* Et
3 hoc † de quo agimus, licèt nouum videri possit, non tamen ineptum, nec improprium sit: cum ex re ipsa, quæ gerebatur, occasionem assumpserit, & eo in simili vti videamus Rubr. & tex. *in l.* 8. *tit.* 6. *lib.* 1. *Rec.* vbi dicitur, quòd Rex noster tantùm est, *Comendero de lo Abadengo, y de sus ciudades, y villas, y lugares, &c.*

4 Est quippe sciendum, † quòd vbi primùm primæ Indiarum insulæ à Christophoro Columbo lustratæ, & coloniis Hispanorum illustratæ fuerunt; cùm multi ad eas, diuitiarum cupiditate allecti, confluerent, & prædictæ insulæ eo tempore plurimis Indis abundarent, hi inter Hispanos distribui cœperunt, vt ipsis in agrorum cultura, auro, & argento quærendo, & legendo, & in aliis domesticis, & necessariis ministeriis inseruirent. Idémque postmodum Nicolaus Ouandus, & alij Gubernatores continuarunt. Et ad Nouam Hispaniam, Iucataniam, aliásque continentis prouincias, posteà detectas, extenderunt Ferdin. Cortesius, Francisc. Montejus, & alij Duces, ac Gubernatores: mandata Regia, quæ contrarium præcipiebant, aliter quàm oportebat, intelligentes, vel ob personarum, & prouinciarum conditionem, non obseruantes.

Et quoniam Indi ad certum tempus, & ad beneplacitum Regis, vel Gubernatorum concedebantur; ipsisque Hispanis, eorum in Fide instructio, suauísque, & benigna tractatio valdè commendabatur, talis distributio Commendæ nomen accepit, & qui Indos accipiebant, Commendatarij dicti sunt, vulgò Encommenderos, à
5 Latino verbo Commendo, † quod interdum idem significat, quod deponere, *l. at si quis* 14. §. *impensa*, *D. de religios. & sumpt. funer. l. Lucius* 24. & *l. Publia* 26. *in princip. D. depositi*, *l.* 6. & 9. *C. eodem*, *l. commendare* 186. *D. de verb. signif.* cum aliis, quæ vltra Alciat. Forner. Brechæum, & Gœddæum *ibid.* tradit Cuiac. *lib.* 2. *obs. cap.* 17. & Rævard. *lib.* 1. *coniectan. cap.* 14. Et frequentiùs, aliquem sibi commendatum habere, & in fidem suam, ac tutelam recipere, *l. si is qui rem* 66 §. *si tu Titium*, *D. de furt. l. Thais* 41. §. *hærede D. de fideicom. libert. l. si verò* 12. § *cum quidam*, *D. mandat.* & apud Terent. *in Eunucho act.* 4. *scena* 2.

Ego me tuæ commendo, & committo fidei.

6 Quam † vltimam significationem siue dicti verbi deriuationem in nostris terminis probat Acosta *lib.* 3. *de procur. Indor. salut. cap.* 10. ad medium, inquiens, hos susceptores Indorum *Encomenderos* fuisse vocatos; *Pro cura, ac prouedentia, quam gerere debebant hominum suæ fidei, ac tutelæ commissorum.* Et inuenio † similem 7
vocem ob consimilem consuetudinem in Neapolitano Regno reperiri, in quo *Commendati*, & *Recommendati* dicuntur, non iidem, qui vassalli, sed tantùm, qui se in alicuius potentioris fidem, & tutelam receperant, qui & *Affidati* vocantur, vt constat ex eiusdem Regni constitutionibus *lib.* 3. *tit.* 7. ibi: *Vt in terris demanij nostri, nulli omninò liceat affidatos, vel recommendatos habere:* & obseruat Prateius & Kalinus *de verb. iur. verb Commendati*, & latiùs Martin. Magerus de aduocatia armata *cap.* 9. *num.* 692. *pag.* 404. vbi tractat, Recommendati quinam dicti, & ad quid obligati?

Sed eiusmodi † Indorum distributiones suprà 8
dicto modo fieri solitæ, plura statim damna, & inconuenientia detegere cœperunt, quoniam Indorum libertas infringi videbatur, quam semper Reges nostri Piissimi summopere curarunt, vt sæpè probaui, & quia Commendatarij, magis diuitiarum cupiditati, quàm Indorum saluti, & doctrinæ intendebant, & consulebant; atque ita eos supra modum vexabant, & pecudum instar laborare faciebant. Vndè plures absumpti fuerunt, † vt latissimè refert, & dolet Episcopus 9
Chiapensis in peculiari tractatu, quem Hispano sermone contra has Commendas scripsit, vbi exorditur, peius per eas Indis consultum fuisse, quàm si dæmonibus commendarentur.

Quapropter † de eis tollendis, & abrogandis 10
sæpissimè actum, & cautum fuit, & præsertim instructionibus Didaci Velazquez anni 1518. & Ferdinandi Cortesij anni 1523. quæ habentur *in* 4. *tomo impress. pag.* 248. *vers. Otrosi.* Vbi enumeratis Indorum vexationibus, & aliis damnis, quæ ex his Commendis prouenicbant, inquit: *Que auiendose mandado platicar sobre ello à los del Consejo, y à Teologos Religiosos, y personas de muchas letras, y de buena y santa vida, parecio que Nos con buenas conciencias (pues Dios nuestro Señor criò à los Indios libres, y no sujetos) no podemos mandarlos encomendar, ni hazer repartimiento dellos à los Christianos, y assi mandamos no se hagan, y se quiten los hechos.* De qua prohibitione agit, præter alios Remesalius in hist. Guatam. *lib.* 7. *cap.* 11. quod tamen statim per alias schedulas comperendinari iussum fuit, propter vrgentes, & enixas ipsorum Gubernatorum, & Hispanorum reclamationes, qui aliter, nec sibi, nec Indis consuli posse causabantur, & breui has Indiarum prouincias deserendas, ac depopulandas, si seruitia, quibus assueuerant, quibusque omnino egebant, adimerentur.

Quo vel solo exemplo † intelligere possumus, 11
quàm sit verum, ac certum id, quod Imperator scribit in auth. vt iudices sine quoquo suffrag. §. considerantes, & ibi *glos. verb. Illicito*, nimirùm, *vno principio illicito dato, plurima mala sequi.* Et quæ † à recti iuris, & rationis regulis disce- 12
dunt, modo hac, modo illac fluctuare, vt præclarè ostendit Andr. Canonher. *in Aphorism. polit. pag.* 705. ex Veleio Paterculo *lib.* 2. & Nat. Comite *lib.* 26. *hist. sui temp.* vbi ita rectissimè inquit: *Qui semel recto tramite prudentiæ, & æquitatis declinauerint, modò hac, modò illac fluctuent,* necesse

*necesse est; nec ibi consistunt exempla, vnde cœpe-
runt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem,
latissimè euagandi sibi licentiam sumunt, & vbi
semel à recto deterratum est, in praeceps itur.*

13 Verum † insignis, & assidua Regum Nostro-
rum pietas, & Indorum tuendorum, & in na-
turalem libertatem asserendorum cura, & solici-
tudo, hæc omnia tandem reformauit, & ratio-
nibus, ac difficultatibus, quæ hinc, & inde ad-
14 ducebantur, consideratis, eam viam elegit; † vt
insulis & prouinciis anteà detectis, & in Perua-
nis, quæ tunc temporis Francisci Pizarti, & so-
ciorum industria detegebantur, & in aliis, quæ
postmodum lustrari, & à nostris coli contigeret,
Indi Hispanis nullo modo tanquàm serui, nec
sub seruitij personalis titulo, aut iure commen-
darentur: sed certa tantùm Indis, & definita quan-
titas assignaretur, quam tributi nomine Regi
præstare deberent, hæcque de eiusdem Regis vo-
luntate, à Gubernatoribus, qui ad id expressam
facultatem haberent, primis illis earundem pro-
uinciarum detectoribus, & conquisitoribus, aliis-
que benè merentibus applicari, & distribui pos-
set, pro ipsorum, & alterius hæredis vita, iuxta
præscriptam in lege successionis formam, de qua
15 inferiùs agemus: & † cùm onere, vt eosdem tri-
butarios Indos, sibi prædicto modo commenda-
tos, in Fide Catholica instrui curarent, liberali-
ter exhiberent, atque ab aliorum iniuriis defen-
derent, & vt Regi ipsi fidelitatem iurarent, Reg-
nique defensioni, & tuitioni, vbi opus esset, in-
16 star vassallorum feudalium, assisterent, vt † col-
ligitur ex plurimis schedulis, prouisionibus, &
instructionibus Regiis, quæ cogeruntur *in 2. tom.
impress. ex pag.* 183. cum multis seqq. quæ ori-
ginem, progressum, excessum, & reformationem
dictarum Commendarum, eo quo retuli modo, re-
censent, & simul ostendunt, quàm variè, & si-
bi inuicem contrariè, pro temporum, & relatio-
num varietate, super hoc articulo consultationes,
& decisiones emerserint. De quibus Ego etiam
aliqua prælibaui *sup. lib. 1. cap. 1. & 2.* & plurima
ad earum Commendarum historiam pertinentia
scribit Episcop. Chiapen. *in d. tract.* Gomera *in
hist. Indiar. 2 par. cap. de los Conquistadores,*
Ioan. Matienz. *in tract. M. S. de moderat. Regn.
Peru, 1. par. cap. 12. & in commentariis ad l. 12.
tit. 10. lib. 5.* Recop. Acosta *d. lib. 3. de procur.
Ind. salut. cap. 10. & 11.* Anton. de Herrera *in
hist. general. Indiar. decad. 1. lib. 3. cap 13. 16. &
finali, & lib. 4. cap. 12. lib. 5. cap. 11. lib. 7. cap.
10. lib. 8. cap. 12. lib. 10. cap. 12. & decad. 2. lib.
1. cap. 11. lib. 3. cap. 8. lib. 5. cap. 2. lib. 10. cap.
2. & decad. 3. lib. 4. cap. 3. & 8. lib. 5. cap. 1. lib.
8. cap. 10. 14. & 15. lib. 9. cap. 2. lib. 10. cap. 10.*
& nouissimè, & diligentissimè (post hæc scripta)
Anton. de Leon in lib. nuper Hispano sermone
edito, cui titulum fecit, *De las confirmaciones Rea-
les, 1. par. cap. 1. per totum.*

Quibus ita præiactis, primò colligere possu-
17 mus, † tractatum illum Episcopi Chiapensis, qui
tantopere nationis nostræ æmulis placet; vbi ad-
uersus has Commendas inuehit, & earum dam-
na recenset, de primis quidem illis, quæ Regi-
bus nostris insciis, imò & inuitis, & repugnan-
tibus, introduci cœperunt, intelligendum esse.
Nam viginti rationes, quas Chiapensis expendit,
eò tendunt, quòd Indi libertate priuantur, mul-
tis damnis, ærumnis, & iniuriis afficiuntur, & in
Fide Catholica non instruuntur. Quæ planè ces-
sant, attenta, & inspecta noua forma in eisdem
Commendis assignata, & vltimis mandatis Re-
giis omninò seruari iussa. Nam iuxta eam † Indi 18
non fiunt serui, nec vassalli Hispanorum, sed li-
beri, & sub dominio, & protectione Regis ma-
nentes, tributa, quæ eidem iustè præstare debue-
rant, ex ipsius mandato, & delegatione Com-
mendatoribus pendunt, à quibus vicissim tute-
lam, ac protectionem accipiunt, & Parochum,
sufficienti mercede remuneratum, qui eosdem In-
dos in spiritualibus regat, & instruat. Quod in se
nullam duritiem, vel iniquitatem continet, si
Commendatarij tales sese exhibeant, quales fide
iurata profitentur. Cùm † manifestum sit, licere 19
Principi, aliis attribuere, quæ ipse percepturus
esset, *l. delegare 13. D. de nouat. & delegat. §.
planè, Inst. de inut. stipulat.* cum aliis traditis à
Connano *lib. 6. comment. cap. 8.* Medices *in
tract. de nouation. par. 1. q. 1. num. 2.* Rota Ge-
nuens. *decis. 19. num. 7.* & in nostris terminis ex
communis Iurisprudentum, & Theologorum opi-
nione, resoluit Acosta *d. lib. 3. de procur. Ind. sa-
lut.* Ioann. Matienz. *in d. l. 12. tit. 10. lib. 5.* Re-
cop. Ant. de Herrerà *d. hist. gener. Ind. decad. 1.
pag. 323.* & Ant. de Leon; omninò videndus, *d. li.
de confirmat. Regiis, 1 par. cap. 18. & seqq.* vbi si-
gillatim, & eruditè omnes Chiapensis obiectio-
nes refert, & refellit.

Pro quibus facit † Beati Gregorij insignis au- 20
ctoritas ab eodem Acosta perpensa, *lib. 3. Regi-
stri, epist. 23.* vbi ad nobiles quosdam viros Sar-
diniæ scribens, eosque commodè admonens,
quid deberent præstare subditis sibi commissis?
(& quidem infidelibus adhuc) & quid ob eam
rem percipere ab illis possint? sic inquit: *Ad hoc
quippe vobis illi commissi sunt, quatenus & ipsi
vestre vtilitati valeant ad terrena deseruire, &
per vestram prouidentiam eorum animabus ea, quæ
sunt æterna, prospicere.* Et Ego addo Camill.
Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap. 13. num.
23. & cons. 1. centur. 1.* vbi in simili, cum Innoc.
Capic. & aliis aduertit, † quòd Barones, ac feu- 21
datarij, & beneficiarij, vbi priuilegium habent,
tributa, pœnas, & mulctas percipiendi, in lo-
cum Regis, aut Principis concedentis succedere,
& subrogari dicuntur. Et consilium † manuscrip- 22
tum eruditissimi Patris Fr. Alfonsi à Castro, quod
apud me habeo, qui cùm Londini ageret 13. Ia-
nuar. ann. 1558. & vt apparet rogatus fuisset, an
posset Rex noster has Indorum Commendas
vendere, vel in perpetuum concedere? respon-
dit, quòd quamvis Episcopus Chiapensis, vt om-
ninò cessent, & tollantur, d. tractatu suadet, ip-
se tamen, earum conditionibus inspectis, & dam-
nis, & seditionibus, quæ ex abrogatione timeri
possent, in ea sententia est, vt permitti, & con-
seruari possint, & debeant, imò & vendi, aut
perpetuari, si id oportere visum fuerit, de quo
dicam *infrà cap. 20.* vbi huius consilij iterum me-
mini nu. 10. Et adducit † exemplum legis Agra- 23
riæ, & quæ circa eam scribit D. August. *lib. 2. de
ciuitate Dei, cap. 24.* cuius iam alio loco memi-
nimus, Et potuit allegare text. *in c. denique,* ibi:
*Relinquendi sunt, 4. distinct. cap. comessationes
44. dist. cap. non potest 23. quæst. 4.* quibus pro-
batur, † quòd quando aliquod vitium inoleuit, 24
nec tolli sine periculo potest, quia eo sublato,
subditi ad deteriora prolaberentur, vel maius pe-
riculum Reip. immineret, sub quadam dissimu-
latione debet permitti. Quod benè prosequitur
Petrus

Petrus Rauenas *in tract. de consuet. sect.1. num.* 27. & Iacob. de Graffis *cons.11. de pœniten. & remiss. num.2.* & illustris. Archiepiscopus Bracharensis Acuña *in notis ad d. cap. denique, num.5. pag.32.*

Secundò, ex eisdem principiis inferri potest explicatio, & praxis ad textum alioqui difficilem, 25 & suprà dictis valdè contrarium *in* † *l.12. tit.10. de las donaciones*, lib.5. Recopil. quæ ita inquit: *Mandamos que de aqui adelante ninguna merced se haga à persona alguna de Indios.* Hæc enim lex debet intelligi, attento tempore quo prolata fuit. Tunc enim ob instantes Episcopi Chiapensis,& aliorum piorum virorum animaduersiones, in Curiis Mattitensibus ann.1523. id petitum fuit, quod *in d. lege conceditur*, licèt non fuerit obseruatum, & posteà latæ fuerunt illæ leges, quas nouas vocant, ann.1542.
26 inter quas † vna, has Commendas Indorum penitus cessare, & radicitus extirpari iubebat, Indósque anteà donatos, & distributos ad Regiam Coronam reduci, vt habetur *d. 2. tomo, pag.* 191. *& seqq.* Cæterùm cùm hæc lex, reclamantibus Indiarum incolis, & multa contra eam obiicientibus, fuerit reuocata per aliam, ann. 1545. quæ extat *eod. 2. tom. pag.*197. & tandem noua, & æquitati conformis Indos commendandi norma (quam retulimus) constituta: reuocata quoque hac in parte censeri debet *d. l. Recopilationis*, vt benè aduertit Matiençus ibidem.
27 Vel † est restringenda, aut intelligenda, vt solùm procedat, quando proprietas, & vassallagium ipsorum Indorum conceditur, & donatur. Hoc enim Reges Nostri plurimis schedulis, & promissionibus se nequaquam facturos promiserunt & iurarunt; neque in totum, aut in parte quicquam de Indiarum Demanio in alium alienaturos, vt constat ex relatis *in 1. tom. impres. pag.* 58. *& seqq.* & à me latiùs *in tract. de præcedent. num* 62. Quamvis in hoc etiam cum Marchione Cortesio & Pizarro, & nouissimè cum Oropesio, & aliis dispensatum videamus, quibus Indi, Indorúmque populi, in titulum, & vassallagium concessi sunt. Cæterùm vbi solùm tractatur de concessione simplicis Commendæ, & quoad collectionem tantùm tributorum, dicta lex practicari 28 non poterit, † quia vt subiungit Matiençus: *Tunc Indi ipsius Regis dumtaxat vassalli remanent: ipsis enim Commendatariis solùm conceduntur tributa, ab ipsis Indis debita ratione protectionis, & doctrinæ Catholicæ, cum onere ea expendendi in his Indiarum locis, vbi Commendas obtinent, vt sustentari valeant huius Regni habitatores, milites, Clerici, & officiales in præsidium eorum, qui eos doctrina imbuunt, & sibi sacra ministrant, nec iurisdictio aliqua eis tribuitur à Rege, nec consequenter eis competit ea pars tributorum, quæ ratione instruendæ politiæ, & iurisdictionis ipsi tenentur Regi præstare, & non aliis, quia nemo alius iudices eis dare potuit, nec ad congregationem in populis faciendam compellere, &c.* Quam Matiençi sententiam sequitur Azeuedus *ibid. num.1.*

Tertiò, ex prædictis descendit, hanc vltimam, quam probamus, Commendarum formam, vltra alias causas, & rationes † tribus præcipuè fulciri, 29 quæ eam iustissimam, & vtilissimam reddunt, & iuris regulis aliarúmque nationum exemplis valdè conformem. 30 Quarum prior est, † ipsorum Indorum tutela, & institutio, quæ Commendatariis iniungitur, vt nouæ fidei tyrones, teneræque stirpes, patrocinio curáque veterum protegantur, instituantur, Religionisque disciplina regantur. Altera, † vt in his Indiarum prouinciis, 31 homines nobiles, ac diuites, strenuique, & veterani milites permanerent, qui in earum defensione, vbi opus esset, eadem virtute vterentur, quam in acquisitione ostenderunt. Tertia, † vt Reges Nostri Potentissimi, grati animi 32 specimen, circa primos illos conquisitores, & eorum filios exhiberent, & benè Regibus de ipsis, & de Repub. meritis, aliqua præmia conferrent, quod maximè Regalem Celsitudinem decet.

Et vt à prima exordium sumamus, non potest durum, aut nouum videri, † quòd Indi, qui 33 propter barbariem, & sui abiectionem se ipsos defendere nequeunt, vel Christianè, ac politicè gubernare, Hispanorum fidei, ac clientelæ, quantum ad hæc attinet, committantur. Nam vt egregiè (vt solet reliqua) aduertit Acosta *d. lib.3. cap.11. pag.321. Quid magis salutare dici potest, quàm vt noui Christiani, veterum diligentiæ commendentur. Quod etiam in primæua Ecclesia in more fuisse, Dionys. Areopagita latissime indicat, de Ecclesiast. Hierarch. cap.9. cùm Fidei candidati, probata vita susceptoribus traderentur piè, ac salubriter imbuendi, atque officiosè adiuuandi, &c.* Naturalis quippè ratio efficit, vt † homines 34 prudentiores sint veluti lex hebetioribus, vt latiùs dixi *1. tom. lib.2. cap.7. n.46. & seqq.* & tradit Ioan. Garcia *in tract. de nobil. in inscrip. num.1. &* 2. Vnde † Græci ob præclara ingenia, & persua- 35 sionem intumescebant, & reliquas totius orbis gentes Barbaros appellabant, atque illis se dominari æquum esse putabant, teste Euripide in Iphigenia, dum canit:

Denique, æquum est nos Achiuos imperare barbaris.
Quippè nata est seruituti barbarorum natio,
Cæterùm Graium genus natura statuit liberum.

In quod recidit illud Sophoclis in Aiace: *Parui sine magnorum auxilio dubium sibi constituunt, quasi in arce præsidium. Optima enim illa societas, qua qui ditior est, pauperiorem sibi adiungit, & qui maior est, minorem industria sua regit.* Et Dionys. Halicarnas. *lib.1.* vbi inquit: *Sempiterna lege receptum esse, vt inferiores subiiciantur, & obediant superioribus.*

Et magis ad rem nostram Athenæus *li.6. Dymnosoph. c.7. n.337.* † *Multi* (inquit) *cùm sui ipsorum* 36 *domini esse non possint ob animi imbecillitatem, se in prudentiorum dominorum seruitium exhibent, vt ab illis studium consequantur, quod spectat ad res necessarias; atque ipsi contra illis tribuunt, prout seruire possunt. Quomodo Maryandini sese Heracleotis subiecerunt, promittentes se pro mercede semper esse seruituros, si sibi necessaria suppeditarent, &c.*

Quapropter eodem Athen. teste † Thessali 37 hos habuere clientes, quos Penestas, vel Mnestas vocabant, eisque veluti seruis vtebantur, & Athenienses similiter, illos Thetas appellantes ob ministeria. De quibus etiam agit Vuesembechius *in §. libertinorum, Inst. de libert.* Camill. Borrel. *de præst. Reg. Cath. cap.18. num.45.* & Callistus Remirez *in tract. de leg. Regia*, §.32. *num.11. &* §.33. *num.3.* vbi agit de vassallis seruitutis Regni Aragoniæ, & cur sic appellentur, & quibus

quibus

quibus æquiparentur. Et hic mos adeò apud omnes Græcos inualuit, vt Adrian. Turneb. *lib.* 12. *aduers. cap.* 10. explicans illum locum Terentij, cuius *suprà* mentionem feci:

Ego me tuæ commendo, & committo fidei.

38 Id dici putet † more, & instituto Athieniensium,
apud quos qui ciues non erant, sed inquillini, patronum aliquem sibi optabant, *Quod προστάτην νέμειν dicebant, qui autem patronum non habebant, in ius eo nomine vocabantur, appellabaturque illud iudicium ἀπροστασίου δίκη* & conducunt alia, quæ adduxi *sup. c.* 4. *n.* 95. & 96.

39 Quod institutum, † ex veteri Romuli lege,
etiam apud Romanos obtinuit, dum plebeis hominibus, qui erant à Patriciis seiuncti, permisit, vt ipsorum quilibet Patronum, quem ex Patribus vellet, cooptaret. Et Patronis iniunxit, vt clientibus de iure responderent; absentium, ac præsentium æquè curam agerent: lites pro clientibus eo pacto, quo patres pro filiis susciperent: accusatorum impetus repellerent, nec testimonium in clientes ferre cogi possent. Clientibus verò mutua vice mandauit, vt Patronos colerent, atque honorarent, dotem ipsorum filiabus, vbi pauperes essent, conferrent: testimoniumque aduersus eos neutiquam dicerent, & modis aliis, quibus possent omnibus, grati animi significationem præstarent, vt refert Plutarch. *in Romulo* Dionys. Halicarnas. *lib.* 2. Agell. *lib.* 5. *noct. Atticar. cap.* 12. Vuolphang. Lazius *de Repub. Rom. pag.* 896. Ioan. Ros. & eius Addition. Dempsterus *de antiq. Roman. lib.* 1. *cap.* 18. Læl. Bisciol. *lib.* 19. *horar. subsec. cap.* 22. Paulus Manut. *in scholiis ad Cicer. lib.* 5. *epist. ad Atticum, epist.* 11. & ex nostris Eguinar. Baro, Franc. Hottoman. Petr. Greg. Francisc. Conan. Franc. Polletus, & plurimi alij, quos refert Cassan. *in Catal. par.* 8. *consid.* 5. Freccia *de feud. tit. de orig. Baron. num.* 21. & *seqq.* Borrell. *d. ca.* 18 *n.* 50. Bobadill *in Polit. lib.* 2. *cap.* 10. Cabed. 2. *par. decis.* 104. Remirez *d.* § 32. *num.* 27. & 28. Ioan. Kalinus, & alij *de verb. iur. verb. Cliens, Patronus, & Ius patronatus*, Cuiac. *in cap. quan-*
40 *to, de iudic. in fin.* vbi obseruat, † quòd Patroni olim *Aduocati* dicebantur; & ipsum ius patronatus, *Aduocatio.* De quo etiam latiùs agit Cochier. in peculiari tractatu, quem de feudalibus aduocatiis scripsit, Petr. Faber *lib.* 1. *semestr. pag.* 40. & 133. vbi addit, quasdam cœnas à clientibus patronis dari solitas, & quòd eis obsequium deberent, Guidus Pancirol. *in thesaur. variar lection. iur. lib.* 1. *c.* 90. *pag.* 1. 128. & *seqq.* 198. Vuermserus *in exercitat. Academicis, exercit.* 8. *q.* 12. *pag* 363. *cum seqq.* vbi agit de Patronis, & clientelæ iuribus, & an adquirant iurisdictionem, Marinus Frecc. *vbi suprà lib.* 1. *cap.* 1. Henric. Rosent. *in eod. tract. cap.* 1. *conclus.* 8. & nouissimè, & plenissimè Martinus Mageius, post hæc scripta à Me visus, *in luculento tractatu de aduocatia armata*, siue *clientelari Patronorum iure, & potestate, cap.* 2. *ex num.* 1. & *cap.* 5. *q.* 1. & *seqq.*

Quibus addo in nostrùm Indorum terminis loquentem Ioseph. Acost. *d. lib.* 3. *de procur. Indor. salut. cap.* 10. vbi ad hanc Romanorum con-
41 suetudinem respiciens, inquit: *Quos † nos Encomenderos, vocamus, meliùs appellari posse Patronos, siue Susceptores Indorum.* Prout & in Baronibus tradit Remirez vbi suprà, dicens, quòd rectè Patroni vassalli clientes dici possunt. Cum quo Auctore Ego libenter in hac *Patroni* appellatione conuenio. Est enim magis Latina, quàm *Commendatarij*, & non minus apta ad rem, siue officium, de quo agimus, designandum, vt vel ex ipsius nominis etymologia patere potest.
† Patronus enim, vt docet D. Isidor *lib.* 10. *etymo-* 42
log. fol. 69 & Fest. *de verb. signif. fol.* 153. dicitur *à Patre*, eò quòd sicut ille filium generans, deducit à non esse ad esse, ita & Patronus.

Nec minus quadrabit alia etymologia, quam tradit Plutarch. vbi sup. dum inquit, quendam hominem nomine *Patronum*, ex iis, qui Euandrum in Italiam sequuti sunt, imbecillorum curam gessisse, eisque præsidio fuisse, à quo, vt à fausto omine, Latini nomen *Patroni* acceperunt, pro omni illo, qui alterius est benefactor, & auxiliator. Vnde Horat. *lib.* 2. *epist.* 7. *Pol me miserum, Patrone, vocares*, Terent. *in Eunuch. act* 4. *scen.* 3. *Te mihi Patronum cupio, Thais.*

Et † ex his causis, atque exemplis dicitur Pa- 43
tronus *Manumissor, cap. liberti* 12. *q.* 2. *Aduocatus, l. sancimus* 2. *C. de Aduoca. diuers. iudic. Procurator Cæsaris*, seu *Defensor fisci, l. fin. C. de Aduoc. fisc. & in Ecclesia, Ecclesiæ benefactor, cap. decernimus* 16. *quæst.* 7. cum aliis, quæ prædicti Auctores adducunt. Et quod magis ad
rem nostram facit, † tantopere à Romanis Iu- 44
stitia culta fuit, vt ij, qui ciuitates, aut nationes deuictas bello in fidem recepissent, Patroni etiam dicerentur more maiorum, vt inquit Cicero *lib.* 1. *offic.* & Remirez *dict.* § 32. *n.* 27. *pag.* 357. *in fine.*

Quo exemplo idem nomen ad feuda protractum est, & Patronus etiam pro feudi domino vsurpatur, vt benè aduertit, & probat Rosenthal. *de feud. c.* 10. *concl.* 7. *n.* 6. & 15. & Magerus, plures alias huius nominis acceptiones adducens, *d. c.* 2. *n.* 156. & *seqq.*

Secunda quoque ratio, quam suprà pro defensione harum Commendarum adduximus, sumpta, ac petita ex necessitate retinendi, & conseruandi in his prouinciis, primis earum Conquisitoribus, & aliis Nobilibus, strenuisque Militibus, qui eas colerent, & defenderent; non minoris ponderis, ac iustificationis censeri debet. Nam vt inquit Acosta *d. lib.* 3. *c.* 11. *pag.* 317.
† *Nouus hic Orbis Regi vsque adeò longè posito,* 45
subactus, in illius ditione retineri nullo modo posset, nisi à quibus erat quæsitus, ab iisdem custodiatur, vt licentiam Barbarorum frenarent, & à finitimis tuerentur, & nostris demum legibus assuefacerent. Neque † enim minus est (vt Oui- 46
dius dixit) quàm quærere parta tueri, imò verò maius, ac difficilius, vt Nazianzen. probè asserit *inuect.* 1. *contra Iulianum.* Atque ita præcisum
fuit, † eos his Commendarum commodis quasi 47
vinculis alligare, vt in peregrina terra homines alioqui patriæ amantissimi tenerentur, fierentque nouæ Reipublicæ cultores, atque amplificatores studiosi, fixásque ibi sedes collocarent. Quod cum eis in ipsarum Commendarum concessione paciscimur, vt suo loco dicemus.

Potestq; hac de causa (vt & superior) ex sapientissimæ Romanæ Reipublicæ simili consuetudine
roborari, † quæ vbi Colonias suas in subactas 48
prouincias deducebat, & extendebat, quò eas magis firmaret, ac defenderet nouos Colonos, & præcipuè veteranos, & emeritos milites, qui in eis subigendis insudauerant, domicilio illarum donatos

natos, variis priuilegiis, ac commoditatibus prosequebatur: & inter alia, pro virtutis præmio, agros, vel prædia opima assignare solebat, vel reditus ex prædiis tributariis, & stipendiariis, aut limitrophis, ex quibus commodè, & honorificè sustentari possent, vt constat † *ex l. in agris, D. de acquir. rer. domin. l. item si verberatum,* 49
15. §. item si fortè, D. de reiuindic. ibi. *Et ager militibus assignatus est*, *l. Lucius 11. D. de euictiion.* ibi: *Præcepto principali partim distractas, partim veteranis in præmia assignatas*, *l. 1. & per totum, C. de fundis Limitrophis*, *lib. 11. l. nulli, C. de fund. patrimon. eod. lib.* iunctis aliis, quæ tradit Cicer. *Philip. 5. & lib. 11. epist. fam. epist. 19. & 20.* Siculus Flaccus, & Frontinus *in lib. de condition. & qualitat. agrorum*, Higynius *lib. 2. de limitibus*, ibi: *Diuisi, & assignati sunt agri, qui veteranis personis aliisque per centurias certo modo adscripti, aut dati sunt, &c.* Budæus *in annot. ad l. Herennius, D. de euiction. pag. 691.* Tiraq. *in notis ad Alexand. lib. 6. genial. cap. 10. pag. 895. & lib. 4. cap. 18. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 38.* Lucas de Pena *in l. quicunque, la 2. C. de omni agro deserto, col. 2. lib. 11.* Forcat *in Neciomant. iur. dialog. 18. & seqq.* Brisson. & Kalinus *de verb. iur. verb. Assignatus ager*, Cuiacius *lib. 2. obs. cap. 9.* Hottoman. *quæst. illust. cap. 1.* Balduin. Pichar. & alij *in §. item ea, §. per traditionem, Inst. de rer. diuisione*, idem Pichardus *in §. quod si fugerit, n. 20. Inst. de empt. & vend.* Callistus Remirez *d. §. 32. n. 27.* Marinus Freccia, & alij *sup. num. 39.* relati, & Balthasar Ayala *de iure belli lib. 3. cap. fin. n. 8.* vbi postquàm præmia, & priuilegia militaria connumerauit, quibus milites à Romanis donari solebant, hæc maximè habita esse dicit: *Vt post exhaustos labores milites emeritis stipendiis, sanguine, & sudore partis agris donarentur; hos enim lectissimos fructus, velut opimam prædam laborum, periculorumque accipiebant*: & idem tradit noster sæpè laudatus D. Amaya *libr. 1. obseru. cap. 1.* & nouiss. D Nicol. Ferd. à Castro *exercit. Salmant. 1. n. 11. pag. 31. & exercit. 3. n. 148. pag. 510.*

Tertia verò & vltima ratio, quæ ad remunerationem Conquisitorum, & benemeritorum in his Commendis spectat, non debet minus iusta, atque efficax iudicari, vt benè etiam aduertit, & prosequitur Ioseph. Acosta *d. lib. 3. c. 11. pag.*
50 *317. & seqq.* Neque † enim poterant Reges nostri, aut perquàm ægrè poterant, tantos tot hominum sudores præmio pari afficere, nisi in Nouo Orbe, illorum virtute parto, potentiam, quæstúmque partirentur. Nam neque isti alioqui contentiessent, & cæteris similia audendi, aggrediendique cupiditas omnis extingueretur. Maxi-
51 mè † cùm Nostri Duces, & homines, in his Noui-Orbis expeditionibus, suis ferè semper expensis militauerint, neque stipendium aliquod à
52 Rege, vel de publico acceperint, veteres † illos Romanos imitantes, qui, vt scribit Dionysius Halicarnas. *lib. 4.* vsque ad tempora Tulli Regis, propriis sumptibus militarunt, vel, vt arbitratur Sabellicus *libr. 4. Æneid. 5.* vsque ad bellum Massinissæ cum Siphace, vel iuxta Titum Liuium *lib. 4. decad. 1.* vsque ad Anxuri oppidi captum, quod nunc *Terracina* vocatur, an-
53 no ab Vrbe condita 348. Quo tempore † cœperunt Patres certa militibus stipendia præfigere, & solidis soluere, quapropter Solidati ap-

pellati sunt, & hodie quoque apud nos vulg. nomine, *Soldados*, dicuntur, vt vltra alios obseruat Marinus Freccia *d. cap. 1. num. 11. & sequentib.* Petrus Gregor. *lib. 14. syntagm. cap. 10. nu. 16.* vbi etiam agit de Soldüriis Gallorum, de quibus infrà *hoc libro cap. fin. dicemus*, & D. Sebastian. à Couarruvias *in Thesauro linguæ Hispana, verb. Soldado.*

Vnde † meritò queri possent primi illi Conquisitores, & hodie poterunt, qui eis successerũt, 54
vel qui illos in similibus expeditionibus imitantur, si ex tot, ac tantis prouinciis, & diuitiis, suo sudore, sanguine, & expensis Nostris Regibus partis, nullum ipsi commodum, præmium, & honorem consequerentur. Quia, † vt Cassio- 55
dor. inquit *lib. 2. epist. 28 Exprobrata militia creditur, quæ illaudata, & irremunerata transitur: & etiam equi, & bruta animalia spectare videntur præmia sua, & tanta iustitiæ vis est, vt neque illis tardiùs detur laboris pretium qui sentire non poterant denegatum.* Et † quia hominibus semper 56
carissima esse solent, quæ militari periculo, sudore, & sanguine acquiruntur, vt ex pluribus Scripturæ locis rectè obseruat Martinus Delri. *in Adagiis sacris, tomo 1. adag. 85. pag. 80.* & pluribus ornat, & prosequitur huius liberalitatis, & remunerationis necessitatem, & vtilitatem ostendens, Adam Contzen *libr. 3. Politicorum, cap. 9 per totum.*

Et † Reges ipsi Regio muneri, & naturali, 57
ac ciuili iuri non satisfacerent, si in eiusmodi præmiis, & remunerationibus præstandis, & hilariter exhibendis, iuxta laborum, seruitiorum, meritorumque rationem deficerent, & operam sedulam non nauarent. Est quippe
† vnus ex præcipuis legis, ac Regis effectibus, 58
præmia pro meritis vnicuique tribuere, *l. & virtutum, C. de statuis, & imag. l. 1. D. de iustitia & iure, l. 3. tit. 1. part. 4. cum similibus* congestis à D. Ioann. Valençuela *consil. 82. numer. 34.* Et † non solùm naturali ratione, ve- 59
rùm & instinctu quis tenetur benè seruientibus, ac de se meritis competentem remunerationem præstare, *l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hæred. l. Attilius Regulus*, vbi DD. *D. de donat. l. si pignore, D. de furt.* Alexand. ab Alexand. omninò videndus, *lib. 5. Genial. cap. 1. vers. Tum ego*, & Seneca *epist. 28. ad Lucil.* sic inquiens: † *Credamus nihil esse grato ani-* 60
mo honestius, omnes hoc vrbes, omnes etiam ex barbaris regionibus gentes clamant. In tanta iudiciorum diuersitate referendam benemerentibus gratiam, omnes vno ore affirmant, in hoc discors turba consentit. Cui conuenit M. Tullius in orat. pro Caio Rabirio, Ioann. Stob. *in sermone de Repub.* Sebastian. Foxius *libr. 2. de Regis inst.* & alij relati à Simancas *lib. 1. de Repub. cap. 20.*

Quod in Regibus, & Principibus longè exuberantiùs procedit † quorum beneficia, præser- 61
tim vbi bellicos labores remunerantur, plenissima, & cumulatissima esse debent, vt docet elegans text. *in c. 1. de donat. & in l. beneficium*, vbi latè Ias. & alij, *D. de constit. Princip.* & meliùs leges nostri septem partiti iuris, † quæ in hac cu- 62
ra omnes alias totius orbis excedunt, vt ipse Rex Aldephonsus earum Auctor testatur *in l. 3. tit. 1. partita 1.* & ita de ea passim mentionem fecerunt; sed præcipuè *in l. 1. & per tot. tit. 27. de los galardones, par. 2. l. 1. & 23. tit. 21. & dict. tit. 10.*

ead. part. ibi: *Primeramente, faziendo bien à cada vno, segun lo merecieße. Ca esto es assi como la agua que faze crecer todas las cosas*: *& in l. 57. tit. 18 par. 3.* vbi inquit: *Fermosa gracia es la que el Rei faze por merecimiento de seruicio que aya alguno fecho, ò por bondad que aya en si, &c.*
63 Vbi Greg. addit, † *Pulchra est ista lex, & meritò dici pulchram gratiam, quæ fit in remunerationem seruitiorum, cùm tunc non dicatur contra ius, sed potiùs secundum iuris dispositionem, vnde tanquam beneficium, est latissimè interpretanda, & in dubio non præsumitur personalis, sed realis, &c.*
64 Quod etiam † latissimè probant, & prosequuntur innumeri alij, quos refert Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Donatione largitus, ex num. 12. C. de reuocand. donat.* Petra *de potestate Princip. cap. 32. dubit. 2. principali, num. 138.* Hippolyt. Rimin. *in princip. Instit. de donat. num. 55. & in §. 1. eod. tit. num. 12. 20. & seqq.* vbi,
65 † quòd nullæ donationes factæ à Principe in remunerationem seruitiorum immensæ videri debent, Menoch. *consil. 331. num. 75. & 76. vol. 4.* Cæsar de Graffis *decis. 2. de donat. num. 18.* Mantica *de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. tit. 15. num. 16. & lib. 21. tit. 4 num. 7.* Stephan. Grat. *tom. 2. discept. cap. 368. num. 13.* Tiber. Deci. *consil. 25. vol. 1.* D. Valençuela *dict. consil. 82 ferè per totum*, Burgos de Paz *consil. 25. ex num. 16.* Ioan. Garcia *de nobilit gloss. 1 §. 1. num. 14. & fol. 41. num 41.* Andr. Canonher. *in Aphor. polit. pag. 778.* Ægid. Bened. *in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, 1. tom. cap. 10. num. 68.* Mag. Marquez *in Gubernat. Christ. lib. 2. cap. 3.* Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 3. num. 81. & cap. 6. num. 27.* vbi inquit, † be-
66 nemeritorum præmia in similium gaudium redundare. Nos infrà hoc eodem *lib. cap. 2. num. 47. & seqq.* Et Scipio Amiratus *lib. 2. dissert. polit. cap. 7.*
67 *in fin.* vbi ait, quòd † cum probè facta nullis præmiis, ac laudibus afficiuntur, tunc ad deteriora homines inuitantur; sumpto videlicet eo argumento, quòd si bona opera non remunerantur, ergo neque mala punientur.

Eóque respiciens Cassiod. *lib. 1. var. epist. 42.*
68 inquit: † *Remuneratio meritorum instum dominantis prodit imperium, apud quem perire nescit, quòd quempiam laboraße contigerit*: & *lib.*
69 *3. epist. 11. Beneficia siquidem sunt, † quæ Regna sublimant, & libertatis dominus iugiter potest crescere, si sibi subiectos studeat ampliare.*
70 Quæ verba mutuatus videtur ab † Imper. Iustinian. in Auth. vt iudices sine quoquo suffrag. *§. cogitatio igitur, collat. 2.* vbi inquit, quòd licèt Princeps immodicum quæstum de suo imperio diminuat, in eo tamen augebitur, si subiecti incrementum maximum percipiant, quia tunc, & imperium, & fiscus abundabit, vtens vasallis locupletibus, & eis consonant alia, quæ adduxi *suprà lib. 1. cap. 15. num. 53. & seqq.* Tiber. Decian. *dict. consil 45. num. 53.* & nouissimè plura alia adducens Dom. Valençuela
71 *consil. 161. num. 42. vol. 2.* vbi, quòd † vnicum Reipublicæ fundamentum est benemeritorum remuneratio.
72 Et hac propter † nullum vsquam Regnum, nulla vsquam Respublica fuit, quæ militibus magna aliqua perficientibus, eximia aliqua præmia non concederet, etiam in eorum posteris duratura, vt constat *ex tit. D. & C. de veteran. & priuileg. veteran. §. filiis autem, Instit. de excusat. tutor.* vbi plura adducit Balduin. omninò videndus, & plurima Claudius, Coteræus, Georgius Acacius, Balthas. Ayala, & alij, qui peculiares tractatus de illis scripserunt, & Gentianus Heruetus *in notis ad Clement. Alexand. lib. 1. strom. cap. 3. pag. 312.* vbi præmia varia pro meritorum varietate constituta esse ostendit, tam in hac vita, quàm in æterna. Et in hoc inquit Cæl. Rhodig. *lib. 7. antiq. lect. cap 28.* Summum † fastigium facinorum Ale- 73
xandri Magni constitisse. Idémque de Pyrrho Epirotarum Rege tradit Plutarchus *in eius vita: Alacris, & promptus ad rependendam gratiam*; & Antonius Panorm. *lib. 1. de dict. & fact. Alphons. Reg. Arag.* ait: *Regem illum à nemine vnquam gratitudine, & officio se vinci passum.*

Atque ita videmus, multum in nostris terminis, † Deo Auctore, & distributore Iosue, 74
Israëliticas Tribus terram Promissionis, quam ipsæ debellauerant, sortitas fuisse, vt habetur Iosue 13 & deinceps, & prosequitur Mag. Marquez *vbi sup. lib. 2. cap. 31.*

Et eandem causam, & originem † habuerunt 75
feuda, quæ in Germania, Longobardia, & aliis prouinciis adeò percrebuerunt. Nam Imperatores, & domini superiores, qui regiones aliquas, bello subactas, suis adiiciebant Imperiis, vt eos quorum opera, & virtute in illis vsi fuerant, remunerarent, vel etiam, vt ad eas regendas, & conseruandas aliquorum industria iuuarentur, inter eosdem oppida, & prædia, aut prouincias aliquas, præsertim limitaneas, partiebantur; vt permanente supremo omnium penes concedentem imperio, eique fidelitate, & recognitione iurata, qua se illius homines, hoc est, quasi clientes profiterentur, & quasi pro patrono colerent, ipsi milites in eisdem terris, vel oppidis iurisdictionem haberent, fructúsque, & prouentus ad honorificam sui sustentationem perciperent, & oppida, ac vassallos sibi commissos in fidem, ac clientelam admitterent. Vestigiis Græcorum, & Romanorum in hac adinuentione insistentes, qui pariter ob similes causas patronatus, & clientelas, & agrorum distributionem inter milites introduxerunt, & tributa, & stipendiaria prædia, de quibus *suprà* loquuti sumus.

Et hanc † concessionem *feudum* appellarunt 76
vel à fidelitate, quam promittebant, vel à conditionibus, seu fœderibus, quæ cum supremis dominis percutiebant, vt ad reductionem variarum, & contrariarum in hac feudorum origine opinionum, rectè innumeris relatis resoluit, & concludit Marin. Freccia *in d. tract. de feudis, lib. 1. c. 1.* Rosenthal. *c. 1. concl. 8.* Claud. Coteræus, omninò videndus, *de iur. & priuil. milit. lib. 3. cap. 20. inter tract. Dict. fol. 451.* Guid. Pancirol. *in Thesaur. var. antiq. lib. 1. c. 90. pag. 130.* Kalinus, & alij *de verb. iur. verbo Feudum*, Callistus Remirez *d. tract. de lege Regia, §. 23. n. 18.* Ioan. Garc. *de expens. c. 12. n. 13.* & alij, quos refert Iul. Clarus, & Baiard. *§. feudum, q. 1.* Vincent. Cabotius *lib. 2. var. disput. cap. vlt* Camillus Garlin. *de verb. signif. lib 9. c. 28. ex n. 8.* vbi nouis considerationibus defendere tentat, feuda antiquitus tempore Romanor. originem habuisse, Morn. *in notis ad l. Luc. D. de euict. pag. 549.* vbi inquit feuda esse inuecta à subigentibus, finesq; propagantibus

pagantibus Francis, ad similitudinem adsignationis agrorum, quos Romani in debellatis prouinciis militibus reseruabant, Martin. Magerus de aduocatia armata, *c.15.n.65.pag.651.* vbi ait, feuda ex consuetudine Germanorum originem traxisse.

Et ne longiùs extranea exempla petamus, idem in Hispania nostra contigisse, ex antiquis
77 historiarum monumentis agnoscimus. † Nam vbi per nostros Reges à Maurorum inuasione, & occupatione vindicabatur; strenui duces, ac milites, qui eos in his bellis iuuarunt, ob virtutis præmium multa oppida, castra, arces, & agros limitaneos acceperunt; vel in ipsis vrbibus recenter recuratis, ad earumdem tutelam, & ornatum manere iussi, pluribus possessionibus, aliisque beneficiis, & honoribus donati
78 sunt. Ex quibus tot † nobilissimi Proceres, & vassallorum Domini originem habuerunt, & tot Maioratus, qui eandem Hispaniam nostram illustrant, vt constat ex *l.51. tit.18. p.3.* & latiùs prosequitur Bobad. *in politic. lib.2. c.16.n.81.* vbi rectè docet, hos esse veluti neruos, & ossa corporis politici, illisque sublatis, eius periculum imminere, Callistus Remirez, qui alios plures adducit *in d. §. 32.* Salazar de Mendoça *in*
79 *tract. de orig. dignit. Hispaniæ*, & in specie † ad nostros Indorum Commendatarios, hoc exemplum applicans, Ioseph. Acosta *d. lib.5. c.11. pag. 317.* & Ant. de Leon *in d. tract. de confirm. Regiis, 1. part. c.18. n.23.* vbi inquiunt, in illis, perinde atque vmbra, quandam Hispaniæ Procerum repræsentari cum subditis, siue vt nostri vocant, vassallis, imparitatem.

80 Quemadmodum † & dicti Maioratus feudorum instar in multis esse videntur, ita vt de his ad illos regulariter valeat argumentum, quamuis negari non possit, quin in pluribus differant, vt post Baldum *in l. cùm in antiquioribus, num.6. C. de iur. delib.* Paulum de Castro *cons.164. col.1. lib.2.* latè tractat Molina *de primog. lib.1. cap.7. nu.1. & 6.* Burgos de Paz *in proœm. l. Taur, ex num.72. ad 81.* Parlad. *in sesquicentur. different.19.* Couar. *lib.3. var. cap.5. num.5.* Padilla *in l. vnum ex familia, §. si de falcidia, num.7. in fin. D. de leg.2.* Greg. Lopez *in l.6. tit.11. part.6. verbo, Que la non pudiesse*, Matienzus *in l.6. gloss.3. num.26. & 31. tit.7. lib.5. recopil.* Ant. Gomez *in l.40. Taur. nu.77.* Martha *de clausulis, 2. part. claus.78. numer.3. & 5.* Gama *decis.51. numer.5.* Mieres *de maiorat. 2. part. quest. 6. ex num. 20.* & alij, apud Valascum *in axiomat. iur. lit. A. n.415.* nouissimè D. Valençuela *cons.113. n.49. vol.2.*

Ex quibus, ni fallor, satis sufficienter colligitur, quot ac quantis rationibus, & exemplis Commendæ nostræ muniantur, & defendantur, & quàm iustis de causis benemeriti huius No-
81 ui-Orbis Conquisitores illis remunerentur. † Quod plurimis etiam Regiis schedulis expressis verbis ostenditur, & deciditur, quæ reperiuntur *in 2. tom. impress. ex pag.185.* & optimè obseruat Ant. Herrera *in d. hist. gener. Indiar. decad.4. lib.2. cap.5. & 11.* & alibi passim, vbi causas, & curam harum remunerationum recenset, & idem nouissimè præstat Fr. Ioan. Zapata *in tract. de iust. distrib. 1. part. cap.4. num.18.* vbi inquit, & probat, quòd Noui Orbis Duces, siue *Conquistadores*, debent remunerari, atque aliis præferri, vtpotè qui propriis sumptibus, labore, & industria hunc Nouum Orbem acquisierunt, & antiquo accumularunt; & partum conseruant, & in totius Regni bonum, & vtilitatem protegunt, & tuentur, & tot affecti ærumnis, Imperium Hispanum ita latè propagarunt, & nomen suum nobilitarunt, & argenti, atque auri immensam vim nobis communicarunt, Et ante eos Ioan. Matienz. *in tract. Manuscript. de moderat. Reg. Perù, cap.14. & 24.* & Greg. Lopez *in l.2. gloss.1. tit.18. part.2.* vbi occasione illius textus qui legalitatem, seu fidelitatem Hispanorum super alias nationes extollit, eosdem
† ob inquisitionem, & acquisitionem huius Noui-Orbis plurimis honoribus dignos esse inquit: 82
Quia vocarunt ad Fidem Christi incognitas vsque ad hæc sæcula gentes, in Oceani sinus, atque recessus, vt meritò de Hispania dici possit illud Isaiæ vaticinium: Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis, & gentes, quæ te non cognouerunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israël, quia glorificauit te, &c.

Quibus inspectis, aptè mihi his Conquisitoribus congruere videtur † oratio Caroli Magni 83
Romanorum Imperatoris ad nobiles Francos, & Germanos, subactis Saxonibus, quam refert Eguinarthus in eius vita, & Simon Maiol. *in dieb. Canicul. tom.3. colloq.2. de bellor. euent. in fine*, dum ita eos alloquutus narratur: *Le Milites mei, vos Heroës vocabimini, Socij Regum, Indices criminum; viuite posthac laboris expertes, consulite Regibus publico nomine, fauete orphanis, iuuate pupillos, consilio circundate Principes, ab his victum, & vestitum, & stipendium petite. Si quis negauerit, inglorius infamisque esto: si quis iniuriam vobis intulerit, reum se Maiestatis agnoscat. Vos autem cauete, ne tantum decus, tantumque priuilegium, iusto bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut scurrilitatis, aut alio quovis vitio maculetis, ne quod largimur vobi, ad gloriam, redundet ad pœnam; quam de vobis sumendam si fortè excesseritis, nobis, & successoribus nostris Romanorum Regibus perpetuò reseruamus.* Huicque oratio Caroli Magni, Cuius verba † respe- 84
xisse videtur *l.1. tit.21. part.2.* ibi: *Los nobles omes, que fueron puestos para defender las tierras*, coniuncta *l.23. eiusdem tit.* ibi: *E porende los Reyes les deben honrar como aquellos con quien han de fazer su obra, guardando è honrando à si mismos con ellos, è acrecentando su poder, è su honra: E todos los otros comunalmente les deben honrar, porque les son como escudo, y defendimiento.*

CAPVT II.

De Commendæ Indorum diffinitione, & de iure, quod per eam Patrono, seu Commendatario præstatur, & an, & quatenus feudo, vsufructui, emphiteusi, maioratui, & donationibus, quæ sub modo, similis sit.

SVMMARIVM.

1 *Commendæ Indorum diffinitio proponitur, & illustratur.*
2 *Diffinitio bona, quas leges habere debeat?*
L.1. §. dolum, D. de dolo *illustratur, ibidem.*

3 *Tributa Indorum, vt & dominium, & vassallagium eorum ad Regem pertinent pleno, & directo iure.*

4 *Indorum tributa, & commendas Rex benemeritis largitur.*

5 *Legatum cur dffiniatur delibato hæreditatis?*

6 *Dominium directum in commendis Indorum apud concedentem manet, & vtilitas in commendatarium transit, vt & in feudo emphyteusi, & superficie.*

7 *Dominij directi, & vtilis distinctio, & separatio, quibus probetur, & à quibus tractetur?*

8 *Vsusfructus in quo consistat, quatenus Commendis Indorum assimiletur?*

9 *Statutum loquens de vsufructuario, extenditur ad alios habentes iura vtilia.*

10 *Dominium, vel ius vtile qui habent, illud certis casibus amittere solent, vt ad proprietatem redeat.*

11 *Commendæ Indorum certis casibus finiuntur, & ad Regiam Coronam, à qua exierant, reuertuntur.*

12 *Commendatarij Indorum nullum ius in illis acquirunt, sed tantùm gaudium, siue fruitionem tributorum, & schedulæ de hoc agentes.*

13 L. 1. §. qui in perpetuum, D. si ager vectig. & & l. 1. D. de superficieb. & *aliæ similes expenduntur, & explicantur.*

14 *Fruitio siue gaudimentum alicuius rei si alicui conceditur, quid ei dari videatur?*

15 *Vsusfructus plenius, & integer, etiam si alicui legetur, adhuc proprietas ei legata non videtur.*

16 *Commendæ Indorum in quo consistant, & quod ius in Commendatarios transferant, rectè expresserunt Acosta, & Matienzus quorum verba referuntur.*

17 *Patroni, siue Commendatarij Indorum non possunt erga illos prætendere proprietatem, aut iurisdictionem.*

18 *Clientelæ, vel patrocinio alterius se committentes, nullam ei in se ipsos iurisdictionem, vel vassallagium tribuunt.*

19 L. 8. tit. 6. lib. 1. & l. 10. tit. 3. lib. 6. recop. *de Commendis, vel clientelis Magnatum Hispaniæ agentes, expenduntur.*

20 *Schedulæ aliquæ Regiæ, quæ in Commendis Indorum videntur concedere dominium, proprietatem, & possessionem, explicantur.*

21 *Dominij appellatio benè potest, & sæpè solet ad vtilem tantùm restringi.*
L. vsusfructus 4. D. de vsufr. & l. rectè dicimus de verb. signif. *explicantur, ibid.*

22 *Vsusfructuarius qualiter possit dominus appellari, & nomen dominij vsufructui conuenire?*

23 *Dominij appellatio simplex sufficit, vt in vtili tantùm dominio accipi possit.*

24 *Proprietas, & dominium an idem significent, & qualiter ab aliquibus distinguantur?*

25 *Proprietatis verbo etiam si lex vtatur, de vtili tantùm dominio accipi potest.*

26 *Actionem realem intentans, obtinebit, etiam si vtile tantùm dominium probauerit.*

27 *Indi quamvis commendari dicantur, & in Cacico, & aliis Indis possessio Commendæ dari, & apprehendi soleat, non tamen ob id quicquam in illis præter tributa præstatur.*

28 *Seruitium personale licèt in aliquibus prouinciis ab Indis per Commendatarios exigatur, hoc naturam Commendæ non mutat, & quare?*

29 *Seruitium personale nullatenus tributi nomine ab Indis exigi posse statuit schedula nouissima ann. 1633.*

30 *Illicitè, & abusiuè, quæ fiunt, ius commune non lædunt, nec innouant.*

31 *Commendæ Indorum maioratibus assimilantur, & de his ad illas valet argumentum, & quare?*

32 *Maioratus possessor non solùm vsumfructum, & vtile dominium rerum maioratus habet, sed etiam directum ex veriori, & receptiori opinione.*

33 *Maioratus possessor fideicommissario ferè in omnibus comparatur.*

34 *Maioratus possessor cur habeat directum dominium, & non Commendatarius Indorum nec fideicommissarius?*

35 *Dominium rerum maioratus in pendenti, aut sine subiecto esse non potest.*

36 *Commendæ Indorum à maioratibus in pluribus differunt.*

37 *Commendæ Indorum feudis similes sunt, & vsufructui, & emphyteusi, & qualiter inter hæc valeat argumentum.*

38 *Commendatarij Indorum solent appellari feudatarij, & quare?*

39 *Feuda, aut feudorum imitatio in nostra Hispania in quibus reperitur?*

40 *Commendæ Indorum non possunt dici feudum rectum, sed degenerans, & de differentiis inter hæc.*

41 *Feudales dispositiones ad alias materias non feudales facilè trahere non debemus.*

42 *Commendæ Indorum magis similes sunt donationibus, quæ sub modo; & quare?*

43 *Donatio est liberalis, & gratuita datio, & an remuneratoria sit vera donatio? remissiuè.*

44 *Commendarum largitiones gratuitas esse, licèt remuneratorias, quædam Regia epistola tradit, quæ refertur.*

45 *Donationes, adiectis aliquibus legibus, vel oneribus, modificari solent, & idem in Commendis Indorum.*

46 L. 6. tit. 4. p. 5. *expenditur, & illustratur.*

47 *Donatio licèt soleat directum dominium transferri in donatarium, benè tamen consistit in solo vtili, si de eo solo donando agitur.*

48 *Commendatarij Indorum non sunt hodie, nec dici possunt eorum depositarij, licèt olim sic, & num. 50*

49 *Commendatarij seculares, & Ecclesiastici, temporales, & amobiles, non habent titulum.*

51 *Depositarius neque titulum, neque proprietatem, possessionem, aut fructum rei depositæ habet.*

52 *Concessio facta ad vitam alicuius habetur pro perpetua.*

53 *Officia concessa ad beneplacitum Principis censentur perpetua.*

54 Commen

54 *Commendatarij Indorum hodie titulum legitimum habent, & aliis titularijs perpetuis æquiparantur.*
55 *Schedulis pluribus de Commendatariorum titulis mentio fit.*
56 *Arrharum computatio, & bonorum ex quibus deducendæ sunt, æquè in Commendatariis Indorum, ac in possessoribus maioratuum facienda est.*
57 *Commendæ in diffinitione cur dicatur*, Benemeritis Noui Orbis dari solere?
58 *Commendas Indorum benemeritis prouinciarum Noui Orbis dari debere plures schedulæ, & Auctores testantur, qui referuntur.*
59 *Conquisitores qualiter de Commendis sibi dandis cum nostris Regibus pepegisse videantur ex Acosta.*
60 *Conquisitoribus, & benemeritis Noui Orbis debentur Commendæ, non solùm ex iustitia distributiua, sed etiam ex commutatiua, ex Zapata.*
61 *Commendæ plures, & quidem pinguiores hodie dari solent Magnatibus, & aliis Nobilibus Hispaniæ, & quòd hoc est iniustum & damnosum, & quare?*
62 *Indiarum prouinciæ queri possunt ob Commendas Indorum, quæ alienigenis dantur, & quare?*
63 L. Præses, C. de seruit. & aqua *expenditur, & ex verbis Cassiodori, & aliis Auctoribus illustratur.*
64 *Regna, & Principatus eisdem modis, & artibus conseruari debent, quibus quæsita sunt.*
65 *Regna, & prouinciæ Indiarum ob commendarum præmia Regibus nostris quæsita, & stabilita fuerunt.*
66 *Benemeritorum de Nouo-Orbe querela ob datos alienigenis fructus Commendarum sibi debitos, & à se partos, non est inanis, nec contemnenda, ex Acosta.*
67 *Virgilij carmen eclog.1. de querela Melibæi ob agros suos ad alienos translatos, expenditur, & exponitur.*
68 *Barbari, omnes extranei, & alienigenæ, vocari solebant.*
69 *Principem nihil æquè decet, ac tuetur, quàm beneficentia, & beneuolentia in vassallos benemerentes.*
70 *Prouincias & terras noniter partas faciliùs, & liberaliùs debet Princeps inter earum Conquisitores distribuere, & de huius distributionis æquitate, & vtilitate.*

QVæ superiore capite prælibauimus, viam nobis sternunt, ad proponendam, & faciliùs intelligendam Commendarum (de quibus agimus) diffinitionem. Quæ licèt à nemine
1 hucvsque tradita sit mihi ita describi posse videtur, † vt Commenda Indorum sit, *Ius quoddam ex Regia largitione benemeritis Noui Orbis concessum, vt tributa Indorum pro sua, & alterius hæredis vita, iuxta præscriptam formam in lege successionis, percipiant, cum onere eosdem Indos in spiritualibus, temporalibusque iuuandi, & prouincias, in quibus hoc præmio afficiuntur, incolendi, & defendendi; ipsique Regi hac de causa peculiare ho[m]agium, siue iuramentum fidelitatis præstandi.*

In qua diffinitione, priora verba, generis loco ponuntur, posteriora verò, Commendam ita à feudo, & aliis iuribus similibus separant, & discriminant, vt eam propriis cancellis, & limitibus claudant, & omninò cum suo definito conuertant, † iuxta bonæ diffinitionis regulas, quas 2
constituit Bartol. & DD. per textum ibi *in l. 1. § dolum malum, D. de dolo malo* Decius *in Rubric. de probat. nu. 4.* Cagnolus *in l. omnis definitio n. 66. D. de reg. iur.* Euerad. *in topicis legal. loco 44.* Sebast. Medices *de diffinition. lib. 1. q. 4. n. 41.* Pinel. *in rubr. de rescind. 2 par. cap. 3. n. fin.* Valascus *de iure emphyt. 1. p. q. 1. n. 18.* & Ferd. Mendoza *de pact. lib. 3. cap. 1. in principio.*

Et quoniam de his peculiaribus legibus, & oneribus, quæ in Commendis Indorum reperiuntur, infrà distinctis capitibus acturi sumus, illud tantùm nunc adnotabimus, Commendam diffiniri: *Ius percipiendi tributa Indorum ex Regia largitione*, vt † significemus, hæc quoq; tributa 3
propriè & originariè, plenóque, ac directo iure, ad Regem pertinere, quemadmodum & dominium, & vassallagium Indorum, iuxta ea quæ diximus *1. tom. lib. 2. c. 6. n. 29. & suprà hoc tomo lib. 1. c. 1.* Qui † tamen ex rationibus, de quibus 4
egimus *in cap. præcedent.* ea benemerentibus largiri permisit, non aliter atque in legatis contingit, † quæ ea de causa delibationem hæreditatis 5
vocat I.C. *in l. legatum, D. de leg. 2* quia testator ex eo, quòd vniuersum hæredis foret, aliquid alicui collatum velit.

Et magis ad rem nostram accommodatè, in feudo, emphyteusi, vel superficie, † in quibus 6
directum dominium penes concedentem manet, vtile verò (vt docendi gratia Auctores communiter vocant) vel quasi dominium, aut ius dominio proximum (vt Neotherici malunt) in feudatarium, emphyteutam, vel superficiarium transfertur, iuxta textum *in cap. 1. § rei autem de inuest. de re aliena facta, l. 1. § qui in perpetuum. D. si ager. vectigal. vel emphyteuticar. l. si domus 74. § fin. in fine, D. de leg. 1. possessores, C. de fund. patrim. lib. 1. l. superficiario 74. D. de reiuindic.* iunctis aliis, † quæ de hac distinctione, & 7
separatione dominij directi, & vtilis tradunt DD. *in eisdem iuribus*, glos. *in l. ex legato, C. de legat.* Bart. *in l. ex hoc iure n. 5.* vbi etiam cæteri DD. *D. de iust. & iur. & in l. naturaliter, § nihil commune, num. 14. D. de acq. poss. & in l. si quis vi, § differentia num. 5. D. eodem*, vbi Alexand. *numer. 7.* & Alciat. *num. 6.* Rubeus *in eod. §. nihil commune num. 90.* Anton. Gomez *in l. 60. Tauri, num. 1.* Pinel. *in l. 1. C. de bon. mater. num. 11.* Sarmient. *lib. 3. select. cap. 2. num. 16.* Aluar. Valasc. *de iur. emphyt. 1. part. quæst. 13* Mainus *lib. 1. action. capit. 6.* Parlador. *lib. 1. quotid. capit. 1. §. 2. numer. 14.* Anton. Faber *libr. 20. coniect. cap. 11. ad medium*, & Vlricus Hunnius *libr. 2. quæst. tract. 2. quæst. 7.*

Et adhuc magis similiter † in vsufructu, qui 8
pariter vt nostræ Commendæ diffinitur: *Ius alienis rebus vtendi, fruendi, salua earum substantia*, & cum persona eius, cui conceditur, & aliis modis extingui solet. & ad proprietatem reuerti, quæ alioqui vana, & inutilis esset, semper abscedente vsufructu, *l. 1. l. 3. § ne tamen, & per totum, D. de vsufruct. l. corruptionem, & l. si patri, C. eod. § 1. & §. finitur, Inst. eodem*, cum similibus. Vndè † statutum loquens de vsufructuario 9
extenditur ad habenté iura vtilia, vt docet Paul.

Castrens. *in l. 1. in princip. D. ad Trebel.* cuius dictum commendat, & notabile appellat Cepola *de seruit. vrban. cap. 4. num. 3.* & sic comprehendit fundatarios, emphyteotas, & fideicommissa-
10 rios, † in quibus etiam caueri solet, vt dominium illud vtile, quod habent, è directo segregatum, certis modis, vel tempore præfinito, deficiat, & cum illo iungatur, *l. 1. & 2. C. de iur. emphy. §. adeò, Inst. de locat. l. cùm Archimidoram, C. vt in poss. legat. cap. 1. in fin. quib. mod. feud. amitt.* cum traditis ab Escobar *in tract. de ratiocin. cap. 20. num. 17.*

11 Quod item † in nostris Commendis expressè disponit nobilis illa schedula dat. Matr. 5. April. ann. 1532. & prouisio generalis ann. 1536. & plurimæ aliæ, quæ habentur *in 2. tom. impress. pag. 218.* quibus hæc earum reuersio ad Coronam Regiam, & vtilis dominij cum directo consolidatio præcipitur, prout latiùs *infrà hoc lib. cap. 27.*

12 Et non minus apertè ostenditur, † Commendatarios nullum proprium ius in Indis sibi cōmendatis habere, sed tantùm gaudium, & fruitionem tributorum, vt apparet ex illis verbis: *d. prouis. ann. 1536. Las personas que gozan, y han de gozar del prouecho de los Indios.* Et ibi: *Han de gozar de los tributos que ellos tuvieren en su vida,* & ibi: *Pierda la Encomienda, y otro qualquier derecho que tenga à los dichos tributos.* Et *in capite epistolæ ad Proregem Nouæ-Hispaniæ 11. August. an. 1552.* ibi: *Los Encomenderos pueden seruir para esto, porque como terneis entendido las Encomiendas, que son renta de su Magestad, las dà à los tales Encomenderos porque defiendan la tier-*
13 *ra.* Quibus, aut similibus verbis † in materia emphyteusis, superficiei, & feudi, vti videmus text. *in d. l. 1. §. qui in perpetuum, D. si ager vect.* ibi: *Fundum fruendum conduxerunt, l. 1. in princ. D. de superficieb.* ibi: *Alter ab altero fruimini, quominus ita fruamini, l. 1. D. de loco pub. fruendo, l. diuortio,* ibi: *Fruendum locauerit, D. solut. matrim. iuncta l. fin. D. eod. & d. c. 1. quibus mod. feud. amit.*

14 Et regulariter, † cui fruitio conceditur, siue per contractum, siue per vltimam voluntatem solum ius, & gaudimentum fructuum donari videtur, nisi alia verba, aut præsumptiones concurrant, ex quibus plena proprietas ei etiam data videatur, vt *in toto titulo, D. de vsufruct. & de vsufructu legato, l. cùm hæres § Stichus, D. de statu lib.* cum aliis, quæ tradit Alexand. *cons. 150. vol. 7.* Rebuff. Brechæus, & alij per text ibi *in l. rectè dicimus, D. de verb. signific.* idem Rebuff. *in l. inten. sunt 78. vers. 10. D. eod.* Menoch. omnino videndus, *de præsumpt. lib. 4. præs. 134. per totam,* noster D. Ioan. del Castillo *in tract. de vsufruct. cap. 31 ex num. 51.* & Gerardus Mazolus *cons. 28.*
15 *per totum,* vbi latè cōprobat, quòd † etiam si dicatur legari vsusfructus plenus, & integer non videtur legata proprietas, sed talia verba tantùm important, quòd sit vsusfructus, sine diminutione, & sine contradictione.

Et hanc esse propriam naturam, & intentio-
16 nem harum Commendarum, † rectè sensit, & docuit Acosta *lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 10. pag. 315.* ibi: *Quo in loco accuratè intuendum est, Regiam Maiestatem, ius illud omne, quod habet ad exigenda tributa à populis Neophytorum, sibi ab Ecclesia in fidem datis, in eiusmodi patronos transfundere, eosque penes collocare, certis quibusdam pactionibus interpositis, &c.* Et rursus *eod. lib. c. 11. pag. 318* ibi: *Permanente tamen (quod minimè obscurum est) supremo omnium penes Regem imperio.* Et Ioan. Matienz. *in l. 12. tit. 10. libr. 5. recopil.* vbi inquit: *Patronis siue Commendatariis Indorum nihil dominij, vel iurisdictionis in ipsos Indos per Commendam tribui, adeò vt neque illos ad congregationes in populis faciendas compellere possint, neque ea tributorum parte gaudere, quæ ratione instruendæ politiæ, & iurisdictionis ipsi tenentur Regi præstare, & non alij, quia nemo alius iudices eis dare potuit, &c.*

Neque possunt † Indorum Patroni, siue Cōmendatarij hanc erga illos proprietatem, siue 17
iurisdictionem, aut vassallagium prætendere ex eo capite, quòd sibi commendati sint; ipsique eosdem in suum patrocinium, vel clientelam receperint, vt *suprà* retulimus. Nam concors est Doctorum traditio, † quòd etiam illi, qui se vo- 18
luntariè alicuius superioris, vel potentioris clientelæ, & patrocinio committunt, non dicuntur effici eius subditi, vel vassalli, sed liberi manent, vt anteà, & primum statum retinent, vt post Bart. & DD. *in l. non dubito 7. §. liber autem, D. de captiuis,* tradunt plurimi alij, quos recensui *1. tom. lib. 3. cap. 1. n. 38.* quibus nunc adiicio Georg. Nattam *cons. 301.* & Pet. Petram, qui eum solum refert, & sequitur, *in tract. de potest. Princ. cap. 22. n. 9.* & Vvermserum, qui alios adducit, *in exercit. Academ. pag. 361.*

Et ad idem magis probandum, & fulciendum † expendo text. *in l. 8. tit. 6. lib. 1. recop.* vbi Mag- 19
natibus, & Potentioribus nostri Regni prohibitum est, ob titulum Commendæ, vel clientelæ in aliqua vrbe, villa, vel oppido iurisdictionem exercere, vel quævis alia iura exigere, imò & tales Commendas admittere, cùm hæ ad Regem pertineant, vt ibidem subiungitur, cuius sola protectio iurisdictionem importat, & inducit, vt probant communiter DD. per tex. *in c. ad audentiam de appellat.* & alij quos refert, & sequitur Guidus Pap. *decis. 51. n. 9. vers. Venio ad sextum,* Beroius *cons. 65. n. 119. vol. 1.* & Didac. Perez *in l. 3. tit. 3. lib. ordin. col. 2.* Et est videndus textus, de eisdem commendis, seu clientelis nobilium agens, *in l. 10. tit. 3. lib. 6. recop.* & magis in nostris terminis loquens ordinatio Supremi Consilij Indiarum, ann. 1541. quæ hoc ita expresse his verbis explicuit: *Por manera, que los Españoles no tengan mano, ni entrada con los Indios, ni poder, ni mando alguno, ni se siruan dellos por via de Naboria, ni en otra manera alguna en poca, ni en mucha cantidad, ni ayan mas de gozar de sus tributos.*

Et iuxta hæc venit explicanda quædam Regia † schedula dat. Compl. vlt. Maij an. 1562. & 20
alia de Malinas, & eius declaratoriæ, & aliç quàplures, quæ reperiuntur *2. to. pag. 220. & seqq.* & de his Commendis, atque Indis sic cōmendatis loquentes, in eis non tantùm ius tributis fruendi, verùm veram quoque possessionem, & dominiū, vel proprietatem ipsorum Indorum dari significant, in illis verbis: *En la possession, y señorio de los dichos Indios,* & ibi: *En todos los pleitos que se ofrecieren sobre Indios, assi en propriedad, como en possession, &c.* Debent enim intelligi de ea possessione, & dominio, quæ in istis Indis haberi potest, scilicet de iure tributorum, ex eis percipiendorum; & de vtili dominio, siue quasi dominio, aut iure dominio proximo, quòd ad ea exigenda, & percipienda consequuntur, mediante Regis

largitio

largitione, & concessione, penes quem (vt diximus) directum dominium eorundem tributorum
21 manet. Appellatio † quippè dominij benè potest ad vtile restringi, quod re vera parum à directo refert, vt ait Bald. *in l. precibus*, *C. de impub. col.*14. & DD. per text. ibi *in l.*4. *D. de vsufr.* ibi: *Vsusfructus in multis casibus pars dominij est*, quæ ita in concordiam reduci potest, *cum l. rectè dicimus*, *D. de verb. significat* vt ibidem Rebuff. notauit, & latè, & cruditè D.Ioan. del Castillo *de vsufruct. lib.*1. *cap.*32. vbi *num.* 16. & 17. rectè (post multos alios, quos refert)
22 subiungit, † vsumfructuarium respectu illius iuris, quod habet, benè posse dominum appellari, & dominij nomen vsufructui conuenire, & in incorporalibus cadere dominium & proprietatem, quamvis non cadat possessio, sed quasi possessio, *l. in venditione* 8. vbi Bart. & Angel. *num.*2. *D. de bon. auth. iud. possid. l. qui vsumfructum* 3. *D. si vsusfr. pet. l. semper*, §. *in hoc interdicto*, *D. quod vi*, aut clam, cum traditis à Caballino *milleloq.*1 *per totum*, Caualcan. *de vsufruct. mul. relict. n.*3. & 4. Menoch. *consf.*66. *n.*20. & 23. Padilla *in l.*1. *C. de seruit. n.*10. & latè Vlricus Hunnius *lib.*2. *quæst. tract.*3. *quæst.*20. & 25.

Quibus Ego ad maiorem dictarum Regiarum schedularum explicationem adiicio, † quòd
23 quando de dominio fit mentio, sufficit de dominio tantùm vtili verificari, vt notarunt Abbas *n.*2 & Decius *n.*16. *in cap. cæterum de iudiciis*, Bart. *in l. si mater*, §. *eandem n.*3. & 4. *D. de except. rei iud.* Ias. *in l. domus*, §. *si fundus num.*5. *D. delegat.* 1. idem *in* §. *se iste quidem*, *Inst. de action.* & *communis*, quam resoluit Pinel. *in l.*1. *C. de bon. mater.* 2. *par. num* 8.

Quod adeò verum est, vt procedat etiam si non sub nomine dominij, sed sub nomine proprietatis lex loquatur, provt aliquæ ex dictis
24 schedulis passim loquuntur. † Nam licèt fuerint multi, qui inter proprietatem, & dominium differentiam constituant, arg. *l. si procurator*, *D. de acq. rer. dom.* ibi: *Dominium mihi, & proprietas acquiritur*, & aliorum iurium, quæ tradit Parlad. *lib.*2. *quotid. cap.*4.

Et ita proprietatem semper sumi, & stare pro dominio directo docere soleant, vt notat Bald. *in l. si de proprietate*, *C. si à non comp. iudic. n.* 13. & *in l. proprietatis*, *n.*1. *C. de probat.* Alexand. *consf.*159. *n.*9. *lib.*5. Ias. *in l. naturaliter*, §. *nihil commune*, *num.*13. *D. de acq. poss.* & *in l. traditionibus num.*10. *C. de pact.* Decius *in dict. cap. cæterum de iud. num.*16. Corras. *in l. pro parte*, *num* 5. *D. de seruit.* & Camil. Gallinius *de verbor. significat. lib.*2. *cap.*1. *num.*25. & *cap.*4. *num.*16. verius tamen est, hæc verba *Proprietas*, & *Dominium* sæpissimè pro eodem vsurpari, vt constat ex toto *tit. D. de acq. rer. dom. l. fi n. iuncta gloss. fin. D. de superficiebus*, *l. seruo*, *C. de pœnis*, *l. cum in fundo*, *D. de iur. dot.* & notat Ioannes Faber *in* §. *omnium*, *num.* 21. *Inst. de act.* Duaren. *lib.*1. *disput. capit.*17. *ad finem*, Pinel. *vbi sup. num.*6. & Vlric. Hun-
25 nius, *lib.*2. *quæst. tract.* 2. *quæst.* 6. Ac † proinde etiam si verbo *Proprietatis*, lex vtatur, nihil (vt diximus) impedit, quin etiam de vtili accipi possit.

26 Vndè † intentantem actionē realem, & dicentem, ad se pertinere rei proprietatem, obtinere, probando vtili tantùm dominium, contra Bald. & Paul. Castrens. *in dict. l. proprietatis*, & *in l.* 2. *de condit. inst.* Alexand. *consf.*85. *num.*2. *volum.*3. tenuit idem Alexand. sibi contrarius, *in l. si finita*, §. *si de vectigalibus*, *col.*1. *ad fin. D. de dam. infecto*, Ias. *in l. sed et si possessori*, §. *item si iurauero*, *numer.*27. *D. de iur. iurand.* & veriorem dicit Ripa *num.*7. Hotmanot. Decius *numer.*9. Rubeus *num.*97. Berengar. *num.* 48. *in dict.* §. *nihil commune*, & Pinelus *vbi sup. numer.* 8.

Et eandem mentem, & expositionem habet 27
communis praxis, quæ in concedendis Commendis, carúmque possessione apprehendenda obseruatur, nimirùm de Indis loquendi, & in *Caciquis*, & aliquorum Indorum Commendatorum personis, cæterorum nomine, possessionem capiendi. Hoc enim substantiam, & intentionem Commendæ non mutat, sed per Metonymiam causa pro effectu, aut subiectum pro adiuncto significatur, & Indi concedi dicuntur, quòd tributa, quæ ab ipsis præstari debent, concedantur; ipsique iidem, Indi commendati, propter obligationem clientelæ, & patrocinij eorum, quæ Commendatariis iniungitur.

Quod † si vrgeas, in aliquibus prouinciis non 28
tam ad tributa, quàm ad seruitium personale concedi solere; facilè respondebo, hoc seruitium tributi functionem præstare, eóque colore defendi posse. Ac prætereà, semper nostris Regibus odiosum, exosum, atque enixè prohibitum fuisse, vt latiùs ostendi sup. *lib.*1. *cap.*1. per totum. Et † nouissimè latam esse Regiam sche- 29
dulam ann.1633. cuius ordinatio mihi commissa fuit, quæ omnino adimi iubet prædicta seruitia, etiam tributi nomine colorata, Indisque strictè taxam præfigi, qua soluta, nihil aliud impendant. Vndè † quæ secus, vel facta sint, vel fuerint, 30
iustitiam, & praxim legitimæ Commendæ non lædunt, quia non est inspiciendum, quod per excessum, vel abusum fieri contingit, sed quod iuxta legum præscripta fieri debet, *l. in pluribus* 11. §. *Præter*, *D. de inst.* & temporaria, aut abusiua permutatio, ius prouinciæ non innouat, *l. nemo* 123. §. *temporaria*, *D. de regul. iuris.*

Sed adhuc superioribus obstare videtur, quòd cum † Commendæ Indorum maioratibus, qui 31
in Hispania frequentantur, in multis assimilentur, vt tetigimus *in cap. præcedenti*, & latiùs prosequitur Matienz. *in l.*5. *gloss.*1. *ad fin. tit.* 6. & *in l.*9. *gloss.*3. *num.*25. *tit.*2. *lib.*5. *recop.* (vbi probat, quòd quemadmodum de feudis ad maioratus, ita de maioratibus ad Commendas Indorum sumi potest argumentum, cùm & in his, sicut & in illis alienatio prohibeatur, primogenitus ad successionem vocetur, masculusque fœminam excludat; & ipsa successio in ipsum, vel sequentem vocatum non iure hæreditario, sed sanguinis, & non ab vltimo possessore, sed ex ministerio, ac vocatione legis, vel Regis, tanquam primi institutoris, ipso iure transferatur, & repræsentatio admittatur, vt infrà suis locis sigillatim tractabimus) dicendum videbatur Commendatarios, siue patronos Indorum nō solùm vsumfructum, siue vtile dominium istarum Commendarum habituros, verùm & proprietatem, & directum dominium pro tempore vitæ suæ:
† quemadmodum possessores maioratus habere 32
constat ex magis communi Doctorum opinione, quam pluribus relatis probat Molina *lib.*1. *de primogen. cap.*19. *num.*4. & 16.

Sed breuiter reſpondere poſſumus, hanc
ſententiam multis aliis diſplicuiſſe, quos idem
Auctor refert *num.1. & 16.* qui ſolum vſumfru-
ctum, vel vtile dominium in maioratus poſſeſſore
53 concedunt, † quemadmodum & fideicommiſſa-
rio, cui ferè in omnibus comparatur, vt per Co-
uar. *lib.3. var. c.6. n.10.* & eundem Molinam
lib.4. c.6. n.17. Et vt vera ſit, ea præcipuè ratio-
54 ne fulciri, † quòd inſtitutor maioratus morte ſua
transfert in ſucceſſorem vocatum omnia iura, quæ
ipſe habebat in illis bonis, & ſic verum, ac di-
rectum eorum dominium, quod mortuo inſti-
tutore, penes alium, quàm poſſeſſorem maiora-
tus eſſe non poteſt, quia non eſt alia perſona, quæ
55 primum inſtitutorem repræſentet, & † domi-
nium, ac ius hæreditarium impendenti eſſe ne-
quit, vel ſine ſubiecto, aut perſona in qua ſubſi-
ſtat, atque permaneat, *l. deniq. l. neq. vtilem, D.
ex quib. cauſ. maior. l. ſi ex duobus, §. ſed &
Marcellus, D. de in diem adiect.* gloſſ. & DD.
in l. ſi ego, D. de ſolut. Bald. *in l. extraneum ad
fin. C. de hered. inſt. l. fin. D. commun. prædior.*
& Molina *d.c.19.n.9. & 10.* Quæ ratio in Com-
mendatariis Indorum non militat, quia plenum, &
directum eorum dominium apud Reges noſtros
ex cauſis, & rationibus ſuprà relatis remanere di-
56 gnoſcitur. Et ſic † in hoc differt Commenda à ma-
ioratu, quemadmodum & in forma, & gradibus, ac
perpetuitate ſucceſſionis, delationis, & vocationis,
& in multis aliis, quæ inferiùs *hoc eodem lib. cap.
16.* notabimus.

57 Planè † cum feudo maiorem affinitatem ha-
bere videtur, & per conſequens cum vſufructu,
& emphyteuſi, de quibus ad feuda, & è contra-
rio, argumentum ſumi poſſe latè probat Euerar.
in loc legal. c.29. & 30. Camil. Gallin. *de verb.
ſign. lib.5. cap.16. n.17. & 226.* & D. Ioan. del
Caſtillo *d. tract. de vſufr. c.4. ex num.13.* Et eo-
dem modo ad Commendas, vt benè oſtendit
Matienz. *vbi ſup.* & pleniùs *in l.6. gloſſ.2. n.5.
tit.10. lib.5. recopil.* interim dum alia ab aliis
non degenerent, vel diſparitatis, aut differentiæ
ratio demonſtretur. Nam & in origine, & in mo-
do fruendi, & prohibitione non alienandi, &
neceſſitate reſtituendi, ſeruitiumque & homagium
præſtandi, verè & realiter æquiparantur. Et ſic,
58 † ipſi Commendatarij pluribus ſchedulis Regiis
& communi loquendi vſu Feudatarij appellari ſo-
lent, vt idem Matienz. aduertit *d. gloſſ.2. n.26.
verſ. Reſoluo igitur*, Acoſta *lib.3. de proc. Ind.
ſal. cap.11. pag.320.* ibi: *Quin etiam Principi hi
omnes feudatarij habentur, fidem ſuam ſacro iu-
reiurando Reipub. Regiſque iuſſis adſtringentes.* Et
Anton. de Leon *d. tract. de confirmat. Reg.1. par.*
59 *cap.5. n.14.* Neque † in noſtra Hiſpania aliud feu-
dorum genus, quàm iſtud reperitur, vel eorum, qui
ex Regia conceſſione aliqua caſtra, vel oppida
poſſident, & domini vaſſallorum effecti ſunt,
*l.14. tit.13. par.2. l.1. tit.25. par.4. l.2. tit.26.
ead. part.* cum traditis à Molina *lib.1. cap 13.
num.47. & 48.* Azeued. *in rub. ad tit.4. lib.6.
Recop. num.2.*

40 Sed nihilominus negari non poteſt, † quin in
multis & valdè ſubſtantialibus differant, prop-
ter pacta, ſiue placita, quæ in his Commendis
ſpecialiter adiiciuntur, & ex *ſuprà* relata diffini-
tione colliguntur, quæ ſunt naturæ recti feudi,
maioratus, vſusfructus, & emphyteuſis valdè
contraria. Vnde idem Mariençρ *vbi ſuprà* con-
cludit, Commendam non poſſe appellari feu-
dum rectum, ſed degenerans, & irregulare: ideò-
que cautè in hoc genere argumentandi proceden-
dum eſt. Maximè † cùm ea quæ in materiis 41
feudalibus tradita, & diſpoſita ſunt, ad alias non
feudales facilè trahere non debeamus, vt magi-
ſtraliter aduertit Bartol. *in l. vt iuriſiurandi, §.
ſi liberi, num.5. D. de oper. libert. & in l. de qui-
bus, col.2. D. de legib.* Bald. *in cap.1. de con-
trouerſ. inter dom. & vaſſall. num.15. & in cap.
vaſſallus, num.5. ſi de feud. fuer. controuerſ.*
Curtius Iun. qui de communi teſtatur, *conſ.64.
num.5. & in Rub. C. de eden. num.4. & in tract.
de feud. p.1. princ. quæſt.3.* Iul. Clar. *lib.4. ſent.
§. feudum, quæſt.4.* Camil. Gallinius *de verb.
ſignif. lib.5. cap.16. num.241.* qui alios refert,
& tunc demum argui poſſe inquit de lege feuda-
li ad non feudalem, quando non reperitur caſus
deciſus de iure communi, & ius feudi fundatur
in ratione naturali. Et nouiſſimè Matt. Mager.
d. tract. de aduocat. arm. c.6. num.232. pag.216.
vbi inquit, & probat vaſſallum impropriè, &
abuſiuè vocari vſumfructuarium, & feudum vſum-
fructum, provt & in noſtris Commendis contin-
gere diximus.

Vnde Ego prædictas Commendas † magis ſi- 42
miles iudicarem donationibus, quæ ſub certis
modis, legibus, & conditionibus fieri ſolent,
de quibus agitur *in l.1. & per tot. C. de donat.
quæ ſub modo, l. legem, C. de donat. l. ſi dona-
tionis, C. de contr. em.* cum ſimil. Videmus ne-
que eas ſæpè, ex Regum noſtrorum pura, ac me-
ra liberalitate proficiſci, † quod donationis pro- 43
prium eſt, *l.1. l. donari 29. D. de donat. l. donari
82. D. de regul. iur.* & licèt ſæpiùs in remunera-
tionem meritiorum fieri ſoleant, & debeant, vt in
noſtra diffinitione ſupponimus, hoc tamen dona-
tionis titulum non excludit, quamvis DD. in diſ-
putationem adducant, an donatio remuneratoria ſit
vera & propria donatio? de qua alio loco tracta-
bimus. Et ita deciſum reperio † in quodam capi- 44
te epiſtolæ ad Peruanum Proregem D. D. Prin-
cipem Eſquillacenſem ſcriptæ Matrit. 17. Matr.
ann.1619 vbi agens de his Commendis in poſte-
rum concedendis cum onere tertiæ partis fiſ-
co ſoluendæ, ſic inquit: *Tauiendoſe diſcurri-
do, y mirado ſobre la materia con mucha aten-
cion, ha parecido, que ſupueſto que eſta es dona-
cion gratuita, aunque remuneratoria, no ſe haze
agrauio à nadie dandole la Encomienda con eſta
carga, &c.*

Et rurſus videmus, † hanc donationem ita 45
factam ſub legibus ſucceſſionis, & aliis oneri-
bus, quæ donatariis, ſiue Commendatariis in-
iunguntur modificari, & grauari, & in eorum
defectum reuocari, quod proprium eſſe dicta-
rum donationum modalium, apertè indicant ea-
dem iura ſuperiùs citata, & eleganter, ac mul-
tum in noſtris terminis loquens, † *l.6 tit.4. part.* 46
5. ibi: *Porque eſte el otro todauia guiſado de
cauallos, y armas para fazerle ſeruicio, è ſi non
lo cumple, ò non lo faze, bien puede apremiarle
que cumpla lo que prometio de fazer, ò que de-
ſampare la donacion que le fizo: è qualquier dona-
cion de las que ſon dichas en eſta lei, ſe dizen en
Latin ſub modo.*

Neque his repugnabit, quod in Commen-
dis vtile tantùm dominium, ſiue vſumfructum
transferre probauimus, † cùm tamen in dona- 47
tarium verum, proprium, & directum tranſire
ſoleat, *l.1. l. illam, C. de donat. l.1. C. de reuo-
cand.*

cand. donat. l. quoties, *C. de donat. quæ sub modo*, *l. 1. D. de precar. l. 7. tit. 4. part. 5.* vbi Greg. Lopez, *verb. E el señorio*, & DD. præcipuè Iaſ. *in l. traditionibus*, *C. de pact. & in* [illegible] *traditionem*, *Inſt. de rer. diuiſ.* Nam hoc verum erit, vbi de vero, & directo dominio donando, ſiue transferendo, agatur, aut nihil in contrarium cauetur: cæterùm vbi rei donatæ natura ſolum dominium vtile ſecum importat, non impediet donationis titulum, quod hoc tantùm in donatarium tranſeat, alioqui neque vſusfructus, neque emphyteuſis, aut feudum donari poſſet, quod eſt contra totum titulum *D. de vſufruct. & de vſufruct. legat. l. ſi vſusfructus* 66. *D. de iur. dotium, l. 1. & 2. C. de iur. emphyt. c. 1.* cum aliis, *de his qui feud. dare poſſ.*

48 Quibus conſequens eſt, † prædictos Commendatarios hodie non eſſe depoſitarios, nec cum depoſitariis comparandos, vt benè etiam obſeruat Matienz. *in d. l. 6. gloſſ. 2. tit. 10. lib. 5. recop. num. 29.* Nam licèt olim ſolùm in depoſitum, & nudam adminiſtrationem Indi dari ſolerent, vt ex pluribus antiquis ſchedulis, & Commendarum formulis colligitur, quas refert Anton. de Leon *vbi ſup.* Atque ita † nec titulum

49 eorum habere viderentur, iuxta ea, quæ de Commendatario ſeculari tradit Imola per tex. ibi *in l. hereditas 2. D. de hæred. inſtit.* Bald. *conſ.* 246. & Gomezius *ad reg. Cancel. reg. de trien. poſſ. quæſt. 5. pag. 5.* iunctis aliis, quæ de titulo Commendarum Eccleſiaſticarum, & eius effectu *in*

50 *lib. ſequenti* dicemus. Poſtquam tamen † ex Regali beneficientia, eiuſmodi Commendæ in perceptione tributorum, quæ ab Indis præſtantur, radicatæ ſunt, & non ad tempus, & ad libitum reuocabiles (vt anteà fieri ſolebat) conceduntur, ſed pro duabus vitis, vel ad beneplacitum Regium, certum eſt Commendatarios non eſſe depoſitarios, cùm tales perceptiones ius, & poſſeſſionem, vel quaſi poſſeſſionem habeant, & proprio iure ſibi vindicent, vt ſup. retulimus,

51 † quod in depoſitariis non contingit, *l. 1. §. ſi verò, & l. licet, D. depoſiti, l. 2. tit. 3. part. 5.* cum aliis, quæ in noſtris terminis tradit Matienz. *vbi ſup.*

52 Et quia † præſtatio ad vitam pro perpetua habetur, vt docet tex. & gloſſ. *in l. 1. D. pro ſocio*, & gloſſ. *verb. per elect. in clemen. 2. de reſcrip.* quod

53 etiam contingit in † officiis, vel beneficiis, quæ ſine certi temporis præfinitione ad Regis beneplacitum conceduntur, *l. Iuriſperitos in princ. D. de excuſat. tut. l. ſeruus, C. de pœnis*, gloſſ. *verb. Perpetuas in cap. fin. de reſcrip. lib. 6.* Bartol. *in l. de pupillo, §. ſi quis ipſi quæſt. 2. & 3. D. de noui op. nunt.* vbi Angel. & Alexand. *num. 3.* idem Iaſ. *in l. ſufficit, D. de condict. indeb.* & latè Oſaſcus *deciſ. Pedem. 144. num. 13.* Burgos de Paz *conſ. 21. per totum*, Redin. *de Maieſt. Princ. verb Sed etiam, num. 35. cum ſeqq.* Azeued. *in l. 2. tit. 3. lib. 2. recop.* & Barboſ. omninò videndus *in l, quia tale, ex num. 19. D. ſolut. matr.*

54 Et per conſequens † titulum legitimum, & iuridicum habent dicti Commendatarij, cuius virtute fructus ſuos faciunt, & aliis titulariis perpetuis æquiparantur, argumen. tex. *in cap. querelam de elect.* & eorum, quæ ibidem tradit Abb. & alij DD. & Praepoſ. *in cap. edoceri de reſcript.* Gomez *d. quæſt. 5.* Mandoſ. *ad reg. Cancel. tom. 2. reg. 32. nu. 6. quæſt. 6.* Alciat. *in l. pactum curatoris, C. de pact.* & Nauar. *de redit. Eccleſ. quæſt. 1. num. 8.* Id quod

55 † plurimis etiam ſchedulis oſtenditur, quæ de titulis harum Commendarum loquuntur, & præcipuè in illa 9. Febr. ann. 1561. ſcripta ad Mexicanum Proregem D. Ludou. à Velaſco, ibi: *Y tienen titulos de Encomienda.*

Et inde ad praxim inferre poſſumus, quòd, † quemadmodum in poſſeſſore maioratus, ad 56
ineundam æſtimationem arrharum, inſpicitur quantitas, & qualitas redituum annuorum, qui ex illo maioratu percipi poſſunt, vt videatur, an intrent in decimam partem bonorum, quæ dumtaxat ſub arrharum nomine permitti noſtris legibus Regiis conceditur, vt conſtat *ex l. 1. tit. De las arras, lib. 3. fori, l. 50. Tauri, quæ eſt l. 2. tit. 2. lib. 5. recop.* habita ea ratione, & computatione, quam refert Molina & relati ab eo *lib. de primog. cap. 19. num. 41.* & Thomas Sanchez *de matrim. lib. 6. diſp. 31. num. 3. cum ſeqq.* Ita eadem computatio erit facienda in eo, qui habet reditus ex tributis Indorum, habita nimirum conſiderartione temporis vitæ ſuæ, pro quo eiſdem reditibus gaudet, ac fruitur, ad rationẽ vnius pro octo, vt iidem Auctores reſoluunt, & latiùs de eadem computatione agens Aluar. Valaſ. *conſul. 16. num. 9. & 10. par. 1.* Mieres *de maior. 3. part. quæſt. 9. nu. 13.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 9. num. 8.* Ayora *de partition. 1. par. cap. 7. num. 26.* Gutierr. *lib. 2. pract. quæſt. 17. per totam*, & Matienz. & Azeued. *in d. l. 2. tit. 5. lib. 5. recop.*

Denique † in Commendæ diffinitione adiecimus ea verba, *Benemeritis Noui-Orbis conceſſum*, vt cauſam, finem, & intentum huius largitionis adnotaremus, de quibus in præcedenti 57
capite fusè tractauimus, & vt † hoc ad Commendarum eſſentiam pertinere, & ſemper præ oculis habendum indicemus, prout innumeris propè ſchedulis cautum reperitur, & in ipſis ordonationibus Supremi Conſilij Indiarum anni 1571. ordin. 46. cuius hæc ſunt verba: *Y porque los que bien nos ſiruen en las Indias ſean honrados, y gratificados de ſus trabajos, y los demas ſe animen à ſeruirnos, ſe preferiran ſiempre las perſonas benemeritas, y ſuficientes, que huuiere en aquellas partes, y que en ellas nos huuieren ſeruido, y ſirnieren, aſſi en pacificar la tierra, y poblarla, y ennoblecerla; como en conuertir y doctrinar los naturales, &c.* Quod rectè etiam præſenſit Matienz. *in d. lib. 6. tit. 10. lib. 5. recop. gloſſ. 2. & in tract. de moder. Reg. Perù, 1. part. cap. 14. & 24.* Antonius de Leon *d. tract. de confirmat. Reg. 1. part. cap. 9. & cap. 15. per totum*, & elegantius cæteris Acoſta *d. lib. 3. de procur. Indor. ſalut. cap. 11. pag. 318.* vbi † hanc primam pactionem noſtrorum hominum cum Rege fuiſſe inquit, vt 59
Indorum à ſe expugnatorum adminiſtratio, tum ſibi, tum primo ſucceſſori, aut hæredi, firma rataque eſſet; ac proinde fatendum eſſe concludit: *Hac noſtris mercede propoſita, diſtribuendi leges quodammodo, & fuiſſe, & eſſe ſeruandas, vt planè niſi alioqui quippiam impediat, de hac Repub. benemeritis, ipſiuſmet emolumenta reddantur, & pro ratione meritorum maior minorue portio vnicuique deſignetur. Etenim cum cætera non deſunt, debet profectò laborum meritorumque ratio haberi; id quod & Regia ſtatuta præſcribunt, & Gubernatores à ſe obſeruari contendunt, verè an falsò non ſtatuo, ſatis propoſito eſt omnium vna conſenſio.* Et idem non minus disertè tradit Zapata *de iuſt. diſtrib. 1. part. cap. 4. num. 18. & 3. part. cap. vlt. num. 1. & ſeqq.* vbi probat † non ſolùm ex vi iuſtitiæ diſtribu- 60
tiuæ,

tiuæ, has Commendas concedi debere benè meritis huius Noui-Orbis; sed etiam ex vi iustitiæ commutatiuæ: *Quatenus sunt pro laboribus stipendium, pro sumptibus solutio, pro terris, & Regnis ipsis semel partis suoque Regi vltrò oblatis, fideliterque & liberaliter elargitis, remuneratio, quæ ad commutatiuam pertinent, &c.*

61 Quod valdè notandum est † contra stylum qui his vltimis annis nimis increbuit, dandi videlicèt, & assignandi eiusmodi Commendas (& quidem pinguiores, & ditiores) Magnatibus, & Potentatibus Hispaniæ, & aliis viris, & fœminis nobilibus, in aula Regis deseruientibus, & releuandi eos ab onere, & obligatione in prouinciis Indiarum residendi. Nam & si hi maximè benè meriti esse dicantur, cùm tamen hæc merita in illis partibus non fuerint acquisita, non debent facilè in eis cum præiudicio aliorum remunerari, qui ibidem suum sanguinem, & laborem effuderunt, & impenderunt, & nullum aliud præmium, quàm istarum Commendarum expectant.

62 Atque † ipsæ Indiarum prouinciæ queri possunt, quòd hoc modo, & medio, & viris, & viribus destituuntur, vt alias dixit I. C. *in l.* 3. §. *Præses, D. de muner. & honor.* & hæreditas sua, atque pinguedo ad extraneos dilabitur, argumento eorum, quæ de officiis, & beneficiis patrimonialibus indigenis conferendis *inf. lib.* 3. *c.* 19. dicemus.

63 † Et *l. Præses, C. de seruit. & aqua*, ibi: *Cùm sit durum, & crudelitati proximum ex tuis prædiis aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum vsum vicinorum iniuria propagari.* Cui valdè simile est aliud Cassiod. *lib.* 1. *var. epist.* 34. *Copia frumentorum prouinciæ debet primum prodesse cui nascitur, quia iustius est, vt incolis propria fœcunditas seruiat, quàm peregrinis commerciis studiosæ cupiditatis exhauriat. Alienis siquidem partibus debet impendi, quod superest, & tunc de exteris cogitandum, cùm se ratio propriæ necessitatis expleuerit.* Quibus adridentalia, quæ congerunt Mantua *in Enchirid. capite* 267. Claud. Pratus Gnoseon. *gener. iur. li.* 5. *tit.* 3. *cap.* 1. Afflict. *decis.* 190. *num.* 8. Franc. Personal. *miscel. quæst.* 7. Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præsum.* 89. & 91. Erasmus qui *verb. dictæ l. Præses*, inter sua adagia conseruit in adagio, *Alienum arare fundum.* & *Alienos irrigas agros, tuis sitientibus.*

64 Neque minus etiam attendi debet, † quòd si Politicis credimus, Principatus, & Regna eisdem modis, & artibus conseruari debent, quibus quæsita sunt, vt ex Sallustij sententia probat Iust. Lips. *lib.* 2. *Polit. cap.* 5. & elegànter ostendit Polyb. *lib.* 1. *hist.* dum quærit, quare Hispaniæ tam citò amissæ fuerint à Carthaginensibus. *Nam* (inquit) *aliter censebant quæri imperia debere, aliter seruari, nec imbiberant eos optimè retinere dominia, qui in iisdem institutis perseuerãt, quibus ea initio sunt adepti, &c.* Cum aliis quæ optimè congerit Fabius Albergatus *de Cardin. offi. li.* 2. *cap.* 1. *pag.* 58. & Valenzuela *in discurs. stat. & belli.* 2 *part. cons.* 20. *num.* 48.

65 Vndè † facilè colligere licebit, quantum damni hic mos afferre possit, si serpere patiatur, cùm hæc latissima, & vastissima Indiarum Imperia his præmiis, & illecebris Commendarum fuerint acquisita, & enutrita quæ inter conquisitores, & benemeritos in eisdem prouinciis distribuebantur, vt sæpè retulimus. Atque adeò illis sublatis, vel ad alios translatis, ne pessum eant, vel in peius ruant, vereri possumus. Etenim † vt præclarè subiungit Acosta in loco suprà citato: *Non est inanis, aut superuacanea vox hominum suo sudore, & sanguine partæ, nouos, & nihil in Republica agentes præclari, frui, vehementer expostulantium, idque non leuis iniuria loco exprobrantium.* Et vel ipse Virgilius hoc nobis insinuasse videtur *Eclog.* 1. vbi † Melibæum dolentem, & deplorantem inducit, quòd agros, in quibus ipse magnopere laborasset, milites occuparent, & extranei suas segetes meterent, 66 67

Impius hæc tamen culta noualia miles habebit?

Barbarus has segetes? En quo discordia ciues
Perduxit miseros: En, queis conseuimus agros.

Impios enim milites vocat, vt ibidem Cerda, & alij Commentatores aduertunt, quod hoc attributum bellis, præsertim ciuilibus, dari solet. Barbaros † verò pro extraneis, siue alienigenis ponit, iuxta huius vocis significationem, quam idem Cerda adducit *Æneid.* 7. *versic.* 685. & Nos 1. *tom. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 3. Et est videndus Erasmus in adagio: *Alienam metis messem*, vbi hoc satis illustrat, & adagium illud eò referri posse putat: *Quòd aliquoties fit, vt electis, qui sementem fecerunt, alij in eorum locum succedant, citraque laborem alienis fruantur sudoribus*, & Cassiod. *lib.* 2. *epist.* 24. vbi in simili inquit: *Nefas etenim est, vt in alios vsus transeant, quæ sibi subtracta non immeritò Roma suspirat.* Porrò Princeps, † qui statum suum conseruare, & augere cupit, beneuolentia, & beneficientia erga subditos, qui illum iuuarunt, vti incunctanter, indesinenter, & liberaliter debet, vt *in cap. præced.* probauimus, quia vt egregiè inquit Seneca in epistola ad opium: *Melius beneficiis Imperium custoditur, quàm armis*, & vt sapienter ait Coryphæus Græcorum Oratorum Isocrates ad Nicociem Regem, certum, & exploratum est: *Tutissimam Regum custodiam non turribus, propugnaculis, mœnibus, satellitibus, aut armis contineri, sed amicorum præsidiis, ciuium beneuolentia, propriaque virtute, quibus quidem opibus Regna, & Imperia non modò seruari, verùmetiam indies augeri atque propagari.* Et tradens alia, & exemplis illustrans Ioann. à Cochier *in Thesaur. Polit. lib* 6. *cap.* 11. *pag.* 328. *& seqq.* Dom. Episcop. Chilens. Villarroel *in lib. Iud. pag.* 374. vbi quòd tunc Princeps populi dominus erit, cùm beneficus extiterit, & *pag.* 488. vbi quòd ille Princeps à Deo est, qui liberalis existit; latè & doctè P. Velazquez *de opt. Principe lib.* 3. *annot.* 14. *& seqq.* vbi probat beneficentiam proprium Principis characterem esse, & vt putet, debere se etiam quæ spontè tribuit. Et in nostris ferè terminis Adam Contzen omnino videndus *lib.* 3. *Politicorum*, *cap.* 9. *num.* 2. † vbi nihil magis Principem decere inquit, vel eum securiorem reddere, quàm si in prouinciis recenter partis, vicos, castella, ciuitates, & prouinciolas, quasi feuda in benèmeritos cum nouo honoris titulo distribuat: *Hoc enim modo* (inquit) *fidam semper militum ac ducum manum promptamque parabit: quòd res illi suas tueantur constantius, quàm Principis.* Et quòd hæc non tam pertinent ad liberalitatem, quàm ad militarem prudentiam. 68 69 70

CAPVT

CAPVT III.

De Pensionibus, quæ super Indorum Commendis constitui solent, earumque ratione, origine, & natura, & de aliis quæstionibus erga eas vsufrequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Pensionum super Commendis Indorum imponendarum causa & origo.*
2 *Præmia, quæ multis sufficiunt, vni soli dari non debent.*
3 *Caput quoddam nouarum legum commendarum distributionem moderari iussit, & quare?*
4 *Commendæ quam ob causam diuidi cœperunt? & de damnis huius diuisionis.*
5 *Commendas redintegrari, & reuniri plures schedulæ iubent, & quare?*
6 *Commendæ titulo vltra duo millia argenti pondera cuiquam dari prohibitum fuit, & reliquum in pensiones distribui.*
7 *Instructionis Proregum quædam capita valdè notabilia citantur, quæ de causa, & modo pensionum assignandarum, agunt.*
8 *Pensionum assignatione, Commendæ non diuiduntur, neque Indi varios dominos sortiuntur, contra Chiapam.*
9 *Commendatarius est veluti proprietarius Indorum. Pensionarius veluti vsufructuarius.*
10 *Vsufructuarij pensionarij, & alij, qui ex alienis rebus fructus percipiunt, nomina sinonyma sunt.*
11 *Commendatarij quo respectu dicantur vsufructuarij.*
12 *Vsusfructus vsusfructus, & seruitus seruitutis dari non potest.*
13 *Pensiones quod ius constituant super Indis, vel tributis eorum?*
14 *Vsusfructus ius, licèt cedi non possit alij, quàm domino proprietatis, commoditas tamen eius benè cedi potest.*
15 L. si vsusfructus 67. D. de iure dotium, l. arboribus 15. §. vsufructuarius, D. de vsufr. §. finitur, Inst. eodem, *& alia iura similia explicantur, & concordantur.*
16 *Maioratus possessor, & quicunque grauatus rerum proprietatem post mortem suam restituere, illarum commoditatem interim, dum viuit, cedere potest.*
17 *Pensiones in beneficiis constitui possunt, licet ipsa beneficia diuidi non possint.*
18 *Feuda in subfeuda, qualiter diuidi cœperint?*
19 *Libellarius contractus quis sit? & qualiter ab emphyteusi descendat?*
20 *Emphyteusis, vsusfructus, & seruitus qualiter constitui possit?*
21 *Emphyteusis, vsusfructus, & seruitus, & qualibet alia bona immobilia, vel immobilibus cohærentia, in feudum irregulare dari possunt.*
22 *Feudorum regularis natura quæ sit?*
23 *Pensionis, & pensionarij an beneficiorum, & beneficiatorum nomine veniant?*
24 *Pensionarij Commendarum Indorum extensiuè Commendatarij dici possunt, & quare?*
26 *Pensionarij præstant iuramentum fidelitatis, & tenentur ad reliqua onera Commendatariorum.*
27 *Pensionarij beneficiorum non tenentur ad residentiam, Commendarum verò contra, & schedula, quæ hoc præcipit.*
28 *Pensionum æque ac commendarum confirmatio petenda est.*
29 *Pensiones beneficiorum non causant incompatibilitatem, & quid in pensionibus Commendarum?*
30 *Pensiones dare seu conferre non potest, qui commendandi facultatem non habet.*
31 *Pensiones sunt veluti partes Commendarum, & in earum locum subrogatæ, & de argumento de toto ad partem.*
32 *Subfeuda sunt veluti pars feudi dominantis.*
33 *Subrogatum semper sapit naturam subrogati.*
34 *Extrema vbi sic se habent, vt de vno perueniatur ad aliud, pari lance iudicantur.*
35 *Prohibitum vna via, per aliam in fraudem legis non debet admitti.*
36 *Alienatione alicuius rei prohibita, prohibetur eiusdem hypotheca.*
37 *Leges non debent frustrari, neque eludi.*
38 *Pensiones, quas dedit Prorex Marchio de Cañete, durante interdictione commendandi nullæ declaratæ fuerunt.*
39 *Pensiones impositæ vltra facultatem imponentis, non solùm in excessu, verùm & in totum vitiantur.*
40 *Pensiones super Commendis semel assignatas, faciliùs quàm ipsas Commendas reuocari posse, tradit Matienzus, qui reprobatur.*
41 *Feuda cameralia quæ sint, remissiuè.*
42 Entretenimientos, ayudas de costa, *& alia Regiæ largitiones, ex iusta causa semel datæ, ea durante, tolli non debent.*
43 Entretenimientos dados à benemeritos de la Nueua España, y su origun, *remissiuè.*
44 *Pensiones Commendarum, vt & beneficiorum, non in quota fructuum parte, sed in quantitate constitui solent.*
45 *Pensionis quantitas pensionario, sine aliqua deductione impensarum, & aliarum contributionum regulariter solui debet.*
46 *Pensio integrè soluitur, etiam si fructus diminuantur, vel eos omnes absorbeat.*
47 L. 1. C. de annon. & trib. lib. 10. *expenditur, & illustratur.*
48 *Pensiones deductis impensis, & oneribus soluendas esse, pluribus exemplis, & iuribus comprobatur.*
49 *Pensionarius an teneatur proprietario pro rata eius, quod collecta, vel tributi nomine persoluit?*
50 *Pensio vbi libera, & exempta reseruatur, nullum onus subit.*
51 *Pensiones omnes, quæ in Regno Perù super Commendis imponi solent, sunt liberæ ab omni contributione.*
52 *Pensionarij Commendarum raro, vel nunquàm à proprietariis molestantur super deductione impensarum, vel prætextu congruæ sustentationis, licet hoc in beneficiis sæpè petatur.*

53 Tributo

53 *Tributorum in materia, & præstatione, plurimum attendenda est praxis, & consuetudo.*
54 *Feudatarius nihil ratione impensarum deducit de pensione, aut seruitiis, quæ domino vel aliis de eius mandato præstare tenetur.*
55 *Feudatarius, qui secundogenito alimenta præstat, nihil ratione huius oneris deducit de Adoba vel Rellenio.*
56 *Maioratus possessor, qui alimenta secundo genitis assignata præbet, nihil eis ratione impensarum deducere potest.*
57 *Pensiones non subiacent aleæ fortunæ, nisi casus fortuitus omnes fructus tollat, vel in tantum, vt pensioni non sufficiant.*
58 *Commendatarius satisfacit, si fructus quos collegerit, relinquat pensionario.*
59 *Commendatarius cùm pensionem debeat respectu certorum fructuum, magis speciei, quàm quantitatis, debitor esse videtur.*
60 *Pensionis debitæ ratione fructuum, idem iudicium esse debet, quod ipsorum fructuum.*
61 *Pensio soluenda est etiam de fructibus amissis à beneficiato excommunicato, qui talem pensionem soluere debebat.*
62 *Census, subsidij, vel alterius præstationis debitor, ratione aliquorum fructuum, implet eos relinquendo pro pensione.*
63 *Pensionis non solutæ causa, si alicui fructus adiudicentur, & illi pensionis valorem excedant, qualiter computatio, & restitutio facienda sit: remissiuè.*
64 L. Lucius 12. D. de alim. & cib. leg. *declaratur, & concordatur cum lege cùm certus, D. de trib. legat. & aliis.*
65 L. inter stipulantem 83. §. sacram, vers. Si stipulatus, D. de verborum oblig. *expenditur.*
66 *Pensionarius habet hypothecam, & prælationem super fructibus beneficij, aut commendæ sibi grauatæ, & plures Auctores, qui de hoc agunt.*
67 *Pensio Ecclesiastica, vicem alimentorum obtinet, & eius soluendæ onus pro decursis, transit ad quemcunque beneficij successorem.*
68 *Pensionarij cùm non participent de impensis, & damnis commendarum, ita nec de earundem augmento, & beneficio quicquam petere possunt.*
69 *Lucri, & damni ratio æqua lance metitur.*
70 *Pensio an sit soluenda, vel integranda de beneficio specierum, si Commendæ taxa ad id non sufficiat?*
71 *Pensio finitur finita vita pensionarij, & cedit in commodum proprietarij.*
72 *Feuda, & subfeuda vbi finiuntur, redeunt ad dominum directi dominij, iure reuersionis.*
73 *Vsusfructus morte vsufructuarij finitur, & ad proprietatem rediens cum ea consolidatur.*
74 *Consolidare quid propriè sit, & significet?*
75 §. finit. Inst. de vsufr. *& alia iura agentia de consolidatione vsusfructus, explicantur, & illustrantur.*
76 *Consolidationis verbum vsitatissimum est in Regno Peruano, in materia pensionum, & Commendarum.*
77 *Pensio finita non consolidatur cum proprietate, vbi id expressum est in concessione Commendæ, & pensionis, quia ex ipsa inuestitura legem accipit.*
78 *Pensio non consolidatur cum proprietate, vbi proprietarius certam, & præfinitam quantitatem habere iubetur, & non amplius.*
79 *Quantitatis legatum ius accrescendi non admittit, & quare?*
80 *Consolidationis ius competit proprietario Commendæ, eo ipso quòd in eius concessione nihil in contrarium exprimatur, seu caueatur.*
81 *Casus omissus remanet in dispositione iuris communis, & cum eo disponens se conformare videtur.*
82 L. præcipimus in fine, C. de appellat. *expenditur, & illustratur.*
83 *Testator vbi non exprimit, ad quos velit hereditatem suam peruenire, præsumitur vocare venientes abintestato.*
84 *Pensionis concessio seu constitutio si nulliter fiat, non acquiritur proprietario, sed iterum alij concedi poterit: & de casu in quo ita iudicatum fuit.*
85 *Casus notabilis refertur, in quo Auctor fuit fiscalis, circa quasdam Commendas, & pensiones promissas à D. Ioanne Borgia Gubernatore Noui Regni Granatensis.*
86 *Voluntas, & potestas regum omnes actus humanos, & in illis inspici debent; & etiam formæ obseruatio.*
87 *Actus plures referuntur, qui vbi in aliquo valere non possunt, sustinentur tamen in eo, quod licitum est.*
88 *Vtile per inutile non vitiatur.*

EAdē hæc ratio † benemeritos Noui-Orbis remunerandi, de qua in superioribus diximus, pensionum necessitatē extorsit, de quibus in hoc capite dicere destinamus. Nam cum benèmeritorum numerus augeretur, Commendæ autem deficientibus Indis deficerent, aut diminuerentur; oportere visum fuit, vt huic incommodo obuiam iretur. 1
Et ne † in vnum, vel alium præmia conferrentur, quæ commodè dispertita, ad plurium sustentationem sufficerent, vt aliàs dicitur *in cap. quia nonnulli 3. de Clericis non resid.* & in aliis iuribus, quæ infrà *cap. 5.* citabimus. 2

Vndè † *in cap. 28.* legum, quas nouas vocant, anni 1542. quod reperitur *in 2. tom. impres. pag. 193.* iussum fuit, vt Commendarum distributio reformaretur, ac moderaretur, & Indis, siue (vt propriùs dicam) tributis Indorum, quæ hac moderatione mediante superessent, Conquisitores donarentur, quibus nullum eousque præmium obtigisset. Et exinde, † vt apparet, Commendæ diuidi cœperunt, & Indi, qui anteà vniti, & sub eodem Regulo, siue *Cacique*, constituti, vni tantùm Commendatario assignari solebant, inter plures distribui. 3 4

Quod tamen statim ipsis Indis, & Commendatariis valdè damnosum esse apparuit, & gubernationi, ac conuersioni eorum, quæ ante omnia prætendebatur, omninò contrarium, ex ratione *legis cùm pater, §. dulcissimis, D. de leg 2. & l. 1. C. quando & quibus quarta pars debeat, lib. 10.* Ac proinde †, plures schedulæ latæ sunt, quæ huius damni mentionem facientes, Indos anteà prædicto modo diuisos, & separatos, coadunari iubent, & sub eodem semper *Cacique*, insimul conseruari, & commendari. Id quod enixè, & nouissimè cautum reperio 5

perio in quadam data Matriti 19. Iunij an-
ni 1620.

Sed cùm illud desiderium plures beneme-
ritos remunerandi, adhuc perseueraret, ele-
6 cta via † fuit, qua vtrumque sine incommodo
consequi posset, & ita primùm Peruano Pro-
regi Dom. D. Fran. à Toledo 28. Decembri
ann. 1566. 5. *tom. pag.* 239. & posteà Dom.
Comiti del Villar 31. Martij ann. 1584. in
mandatis datum fuit, ne pingues, quæ dein-
ceps vacarent, Commendas, vni tantùm con-
ferrent, quin potiùs curarent, vt nemo vltra
duo millia aureorum pondera reportaret, &
reliquum per viam pensionis inter alios bene-
meritos distribuerent, vt ita ex eiusdem va-
cationis fructibus plures solari, & gratificari
possent.

7 Quod idem † repetitum inuenio in cap. 23.
instructionis Dom. Proregis D. Ludouic. à
Velasco dat. apud D. Laurentium 22. Iulij
ann. 1595. *tom.* 2. *pag.* 314. nisi quod hæc
quantitatem illam duorum millium aureo-
rum non tam Commendatariis, quàm pensio-
nariis, præfinire videtur, vt constat ex illis
verbis: *Con que ninguna pension passasse de
dos mil pesos.*

Et iterum hæc pensionum causa, & origo
reperitur, & magis exprimitur *in eadem in-
struct. cap. 83. eod. tom. pag.* 321. cuius verba,
quia basim, & fundamentum huius capitis con-
tinere videntur, inserenda duxi, & sic habent:
*He sido informado, que del dominio de casi to-
dos los Caciques se han desmembrado muchos
Indios, en que se ha hecho agrauio à los seño-
res naturales: y porque es iusto que sean resti-
tuidos en sus señorios, estareis aduertido, que
quando algun repartimiento de mucho apro-
uechamiento vacare, no se diuida, como se ha
hecho en lo passado, en agrauio de los dichos
Caciques y Señores, sino que se de la proprie-
dad à vno, y en el se carguen pensiones à otros,
y que la cobrança la hagan los Corregidores, y
la paga los Caciques, debaxo de cuyo señorio
estuuieren los repartimientos, que es la orden
que me escriuio el Conde del Villar, que estaua
dada en esto, y lo que parece conuiene guardar,
y haziendose assi, no se desmembrarà el señorio
de los dichos Caciques.*

Et in hæc recidunt, quæ de eisdem pensio-
nibus, & earum causis rectè scribit Antonius
de Leon *in d. tractat. de confirm. Reg. 1. par. cap.*
8 1. *num.* 31. *&* 32. *& cap.* 19. *num.* 39. *&* 40. † vbi
ex his satisfacit cuidam obiectioni, quam in-
ter alias, aduersus Commendas Indorum fa-
ciebat Episcopus Chiapensis, nempe quòd per
eas Indi diuidebantur, & à suis *Caciquis* sepa-
rabantur. Etenim solùm tributa diuiduntur, In-
dis sub eadem vnione, aggregatione, & *Caci-
quo* manentibus, in cuius persona cæterorum
Indorum nomine possessio Commendæ, vt su-
prà diximus, apprehendi solet: & Commenda-
tario, qui etiam vnus tantùm constituitur, ac-
quiri; *argum. l. 3. D. de acq. poss.* ibi: *Sed suffi-
cit quamlibet partem eius fundi introire*, cum
aliis, quæ alio loco tradimus.

9 Et ita † Commendatarius est veluti pro-
prietarius dictorum Indorum, siue tributo-
rum, quæ ab illis præstantur, qui verò pen-
sionem, vel pensiones capiunt, possunt compa-
rari vsufructuariis, & reliquis, qui ex alienis re-
bus fructus aliquos, pensiones, mercedes, redi-
tusuè percipiunt. Quæ † nomina synonyma 10
esse, & sæpè pro eodem vsurpari ostendit I. C.
in l. fundi Trebatiani, D. de vsufr. legat. vbi Bart.
*l. 3. & 5. D. de vsufruct. Clem. 1. in fine, de reb.
Ecclesi.* iunctis aliis, quæ tradit Gigas *de pen-
sion.* Menoch. *consil.* 65. *ex num.* 1. *lib.* 1. *& in
tractatu de recup. poss. remed.* 15. *num.* 623. Ro-
deric. *de annuis reditib. lib.* 1. *quæst.* 1. *num.* 2.
Gutier. *de tutel.* 3. *par. cap.* 23. *num.* 16. *&* 17.
Çarrocius *de locat. quæst.* 10. *num.* 5. & plures
alios cumulans D. Ioann. del Castillo *lib.* 1.
de vsuf. cap. 36. *n.* 69.

Neque his aduersatur, † quòd cùm Com- 11
mendatarios in capitibus præcedentibus vsu-
fructuariis similes esse diximus, habita consi-
deratione ad Regem nostrum, qui semper In-
dorum proprius, & verus dominus remanet,
† non videtur ex vno vsufructu alterum posse 12
deduci, *l. cùm esset* 33. *in fine, D. de seruit. rust.*
ibi: *Neque seruitutis fructus constitui possit, l. 1.
D. de vsufr. legat.* ibi: *Quia seruitus seruitutis
esse non potest*, cum aliis adductis à Pinel. *in l.
1. C. de bonis mat.* 3. *par.* Conan. *lib.* 3. *com-
ment. cap.* 2. Donel. & Osuald. *lib.* 4. *cap.* 5. An-
ton. Fab. *lib.* 19. *coniect. cap.* 18. Pichar. *in
prin. Inst. de rer. diuis.* & Castillo *d. lib.* 1. *de
vsufr. cap.* 51.

Nam † eiusmodi pensiones non tam nouum 13
vsumfructum in tributis Indorum constituunt,
quam ius quoddam designatæ quantitatis, ac
veluti certæ commoditatis ab eo percipiendæ,
cui Indi commendati fuerunt.

Quæ † commoditas in vsufructu quoque 14
cedi, donari, aut vendi pro vita vsufructuarij
rectissimè potest; quamuis vsusfructus ipse si
alij, quàm domino proprietatis absolutè ceda-
tur, amitti soleat, vt † *in l. si vsusfructus* 67. *D.* 15
de iure dot & in §. finitur cum similibus, vbi DD.
Inst. de vsufr. iuncta l. arboribus 13. *§. vsufructua-
rius, l. non vtitur* 45. *in principio, & in §. planè,
l. cui vsusfructus* 74. *D. de vsufr. §.* 1. *Inst. de
vsu, & habit.* cum aliis, quæ latè adducunt, &
hoc pacto in concordiam reducunt, innumeri
Auctores, quos refert Barbosa *in l. vsufructu*
58. *D. solut. matrim.* Castillo *vbi suprà, cap.* 69.
num. 6. *&* 7. & vltra eos Gregor. Lop. *in l.* 2.
tit. 31. *part.* 3. *verb. El derecho*, Sarmient. *lib.* 3.
select. c. 9. Rebuf. *in tractatu de decimis, quæst.* 10.
num. 9. Euerard. Bronchors *in centur.* 1. *An-
tinom. cap.* 91. Molina *de primog. lib.* 1. *cap.* 21.
num. 24 & Maget. *de aduocat. arm. c.* 9. *n.* 1050.
pag. 435.

Qui hinc † inferunt ad possessorem maiora- 16
tus vt pro tempore vitæ suæ, & si non ius ip-
sius maioratus, commoditatem tamen, & fru-
ctuum perceptionem cedere, & vendere possit.
Quod generaliter ad quemcunque prohibitum
alienare, aut post mortem suam restituere gra-
uatum extendit, & pluribus comprobat Galga-
netus *in tract. de condit.* 1. *par. cap.* 17. *num.* 9.
& nouissimè D. Larrea *in discept. Granatens.
c.* 10. *n.* 3. *& de protect. iur.* Maget. *vbi sup.*

Et his simile est, † quod in pensionibus be- 17
neficiorum contingit, de quibus integrum tra-
ctatum scripsit Hieron. Gigas, & plura conges-
sit Flamin. *in tract. de resign. benefic. lib.* 2.
q. 15. *per totam*, & latissimè Nicol. Garcia *in
tract. de benef.* 1. *p. cap.* 5. *per totum*, & Costa
in tract. de ratione rata, quæst. 10. Nam licèt

beneficia ex dispositione Concilij Turonensis regulariter diuidi non possent, *cap. maioribus, cap. vacante 26. cap. cùm causam 36. de præbend.* pensionum tamen onere seruatis seruandis grauantur, vt iidem Auctores, & communis praxis ostendit.

18 Et magis simile, † quod in feudis contigisse videmus, quibus concessis, cœperunt alia feuda minora à primis feudatariis, vel etiam ab ipsis directis dominis concedi, & constitui, quæ subfeuda vocata sunt, vt constat *ex cap. 1. de his qui feud. dar. poss.* & ex locupletissimo tractatu quem Marinus Freccia de subfeudis scripsit *cap. 1. §. similiter de lege Conradi, cap. 1. §. sin verò, qualit. olim feud. poss. alien.* & ex latè traditis à Rosenthal. *in tract. de feudis, c. 9. conclus. 45. num. 3.* And. Khol. *in tract. de subfeud. cap. 1. num. 5.* Iul. Claro, *§. feudum, q. 32.* Hartm. Pistor. *lib. 2. quæst. 44. num. 1.* & Matt. Mager. *de aduocat. armat. cap. 9. num. 796.* qui hoc vno ore approbatum esse testantur, vt regulariter quicquid concessum est in feudum, possit etiam subinfeudari.

19 Vndè † & emphyteutis permissum est, prædia emphyteutica aliis in emphyteusim concedere, qui libellarij dicuntur, vt constat ex textu, gloss. & DD. communiter *in cap. 1. & per tot. de precariis & libellis*, Ias. *in l. 1. C. de iur. emphyt. num. 9.* Aluar. Valasc. *de iur. emphyt. quæst. 35.* Iulio Clar. *receptar. sentent. tit. de emphyt. quæst. 1.* Kalino, & aliis *de verbis iuris, verb. Libellarius contractus*, & Parlador. *in sexquicent. differentiarum, diff. 71. n. 3.*

20 Et † super eandem emphyteusim, vsumfructum, vel seruitutem constituere, ad eorum vitam duraturam, vt post plures quos refert, obseruat Castillo *d. tract. de vsufr. cap. 35. n. 17.* cum Molina, Cuiacio, Iulio Claro, Feliciano, & aliis, *vbi num. seqq.* idem in feudatariis, & superficiariis procedere docet.

21 Quibus † ego addo id, quod magis notabile & mirabile videri potest, nempè ipsam emphyteusim, vel ius superficiarium, aut seruitutem, & quælibet alia bona immobilia, vel quæ immobilibus hæreant, in feudum concedi posse, quamuis tale feudum irregulare, & degenerans
22 videatur: cùm † regularis natura feudorum sit, quòd dominium directum remaneat penes concedentem, vtile verò transeat in accipientem, vt ex sententia Speculat. docuit Imola *in cap. potuit de locato*, Ias. *in l. 2. num. 3. C. de iure emphyt.* Claud. Seisel. *in specul. feud. rub. vlt. n. fin.* & Rosenthal. *vbi sup. cap. 4. conclus. 1. & 2. & conclus. 10. in fine, litt. D.*

23 Ex quibus primò descendit, † quòd licèt in pensionibus, & pensionariis beneficiorum controuerti possit, & soleat, an beneficiorum, & beneficiatorum nomine veniat, & ad aliqua onera teneantur, vt constat ex traditis à Bursat. *cons. 351. num. 27.* Flam. Parisio *de resign. benef. lib. 2. quæst. 15.* Azeued. *in l. 1. tit. 4. num. 5. lib. 1. recop.* cum aliis latè congestis à Zerola *in praxi 1. part. verb. Clericus, § ad secundum,* vbi tractat, an in fauorabilibus pensionarius dici possit beneficiatus? Salcedo *in addit. ad prax. Bernard. Diaz cap. 62. ex num. 1.* Nicolao Garcia *in tract. de benefic. 1. part. cap. 5.*
24 *per totum.* In pensionariis † tamen nostrorum Indorum dubitare non liceat, quin extensiuè Commendatariis ipsorum æquiparentur, & subfeudatarij, vel Subcommendatarij dici, & appellari possint. Maximè cùm easdem pensiones, non ab ipsis Commendatariis, sed ab ipso Rege in titulum habeant, & sub eodem, vt diximus, prætextu, ac respectu, quo ipsæ Commendæ, concedi soleant, & eodem (vt plurimum) tempore duraturæ, quo casu etiam pensiones beneficiorum venire appellatione beneficij doctè post plures, quos refert, resoluit idem Nicol. Garcia *vbi sup. num. 5.*

Quapropter † dicti pensionarij iuramentum 25
fidelitatis æquè ac ipsi Commendatarij nostris Regibus præstant, & ad seruitia militaria, & reliqua obsequia Commendatariis iniuncta tenentur, de quibus inferiùs agemus, & in simili probat, & prosequitur Freccia *d. tract. de subfeudis lib. 1. cap. 3. pag. 17. & seqq.* & in nostris terminis Matienz *in l. 5. tit. 6. lib. 5. recop.*

Et quod magis est, † licèt pensionarij bene- 26
ficiorum non teneantur in loco beneficij residere, vt ex communi omnium Doctorum resoluit Gigas *in d. tract. de pension. quæst. 31. num. 4.* quem & alios refert, & sequitur Flaminius Parisius *d. tract. de resig. lib. 2. quæst. 15. num. 16.* Pensionariis tamen Indorum † iniun- 27
gitur hoc onus residendi, siue faciendi (vt dicunt) vicinitatem in capite prouinciæ, vbi sita est Commenda, ex qua pensionem percipiunt, vt præter alias Regias schedulas, quæ id insinuare videntur, expressè dispositum est in quadam nouissimè data Vlyssiponæ 10. Augusti, ann. 1619. cuius etiam memini *infrà cap. 25. n. 121* quæ relatis causis harum pensionum constituendarum (quæ eædem sunt, quas suprà perpendimus) residendi onus non minus Pensionariis, quam Commendatariis iniungit, & vt in eorum titulis hoc grauamen apertis verbis
inseratur, edicit; necnon, † vt necessitatem pe- 28
tendæ, & impetrandæ Regiæ confirmationis subeant pro pensionibus sibi concessis, æquè ac ipsi Commendatarij, de quo grauamine infe-
riùs etiam agemus Et an, † licèt pensiones be- 29
neficiorum non inducant, nec causent incompatibilitatem cum aliis beneficiis, vt per Flaminium *vbi suprà num. 17.* idem in pensionibus, de quibus loquimur, respectu aliarum pensionum, vel Commendarum probandum sit?

Secundò ex eisdem principiis deduco,
eum † qui dare, vel accipere Indorum Com- 30
mendas prohibitus est, iuxta ea quæ in capitibus sequentibus adnotabimus, à pensionibus quoque dandis, vel accipiendis prohibitum es-
se censeri cùm † veluti partes Commendarum 31
sint & in earum vicem, & locum (vt diximus) subrogatæ, *argum. l. quæ de tota, D. de reiuind. l. si vnus, § si cùm mihi decem, D. de pact. l. post diuisionem, C. de furtis, l. potior, § si de futura, D. de qui potior,* & eorum quæ in simili tradit Freccia
vbi sup. pag. 20. num 31. vbi † quòd subfeudum 32
dicitur esse pars feudi dominantis, nec dicitur ex toto separatum, & aliis, quæ de natura
† subrogati notant text. & DD. *in cap. Ecclesia* 33
2. vt lit pend. Bart. & DD *in l. si eum, §. qui iniuriarum, D. si quis caution. §. hæc actio, D. si quis testam. liber. & in l. creditores, D. de leg. 1.* Ias. *in §. fuerat, num. 5. cum seqq. Inst. de action.* Euerard. *in loco à subrogatis*, Tiraq. *in legibus connub. glos. 5. num. 190. cum seqq.* Marsil. *sing. 255.* & August. Barbos. & nouissimè Aluar. Valascus *in axiom. iur. litt. S. n. 56. & seqq.*

Et

34 Et quia † quando extrema sic se habent, quòd ex vno peruenitur ad aliud, vel tendunt ad eundem finem, etiam in materia pœnali, vel restringibili, extensio fieri solet, ita vt dispositum in vno,& in reliquo locum habeat,vt post gloss. *in c.1.de postul.Prælat.* notant Abb.& DD. *ibid.*& plures alij, quos refert, & sequitur Villaguta *in tract.de extens.leg.prælud.17.n.23.*

Eam nimirum rationem reddentes, quia
35 aliàs † frustratoria esset prohibitio,& legi fraus fieret, quæ non patitur,vt quod vna via alicui prohibetur, ad id per aliam admittatur, *cap. cùm quod vna 84. de reg. iur.in 6.* vbi latè Pet. Pech.& alij, *l. quod dictum, D. de pact. l. Seius,* & Augerius,vbi Bart. *D. ad leg. Falcid. l. scire oportet, §. si mater, D. de tutor. & curat. dat.*
36 *ab his, l. fin. C. de reb. alien.* vbi † prohibita alicuius rei alienatione,eiusdem quoque hypothecam prohiberi videmus, quod etiam traditur *in auth. de non alien. §. alienationis, & §. quia verò, collat. 2.* cum aliis congestis à Pet. Barbos. *in l.cùm Prætor, §. vltim. num.*135. *D. de iud.* Surd. *decis.* 21. *num.* 4. *& consil.* 427. *n.* 40. Menoch. *de præsumpt. lib.4.præs.*189. *num.* 82. & Valasco *vbi sup. litt. P. axiom.* 212. *&* 213. & in nostris terminis Commendarum D. Valençuela,omninò videndus, *consil.*83. *n.*153.
37 vbi † quòd leges non debent frustrari, neque eludi.
38 Et ita in † Supremo Indiarum Senatu iudicatum fuit contra eos,quos huiusmodi pensionibus quondam donauit Peruanus Prorex D. Andres Hurtado de Mendoça, Cannetij Marchio, durante interdictione prouisionis Commendarum ei facta,interim dum quæstio emergens de eisdem Commendis perpetuandis vel non,ventilabatur, & decidebatur.
39 Et mirè conducunt † ea, quæ loquens de pensionibus beneficiorum tradit Nicol.Garcia *d. c.5.n.430.& seqq.*vbi resoluit, etiam pensiones impositas vltra potestatem, & iurisdictionem imponentis,pro quolibet excessu in totum annullari, ex rationibus per eum adductis.
40 Tertiò ex prælibatis infertur, † minus tutam, & iuri consonam videri opinionem Ioan. Matienzo *in l.2.tit.10.lib.5.recop.gloss.2.num.6. & 31.* quatenus docet, has pensiones, & similes alias Regias largitiones, quæ benemeritis Noui Orbis in defectum, siue supplementum Commendarum ex dispositione dictarum legum nouarum 22. & 30. anni 1542. & similibus,fieri solent,& in Noua-Hispania plurimum frequentari solebant,quas, *Entretenimientos, ò ayudas de costas,* vocamus, posse facilè, & ad liberum Regis nutum adimi,& reuocari. Motus eo,quòd feudis Cameræ assimilentur,quæ quia in redditibus ex Regia Camera soluendis consistunt,iustius,& facilius reuocari possunt, iuxta text. *in l.1.tit.26.p.4.* vbi Greg. Lop. *gloss.fin.*
41 & alia † quæ de istis feudis Cameralibus, & eorum natura tradit text. *in cap. 1. §. sciendum de feudis cognit. & in cap. 1. § si verò, quæ sit inuest.* vbi Scribentes,Ias.*in tract.de feud.n.*125. Zas. *in epitom.feud. 4.p. num.6.& 7. & par.12. num.* 31. & Rosenth. *de feud. cap. 2. concl.* 75. *per totam.*

Etenim hæc ratio in pensionibus neutiquam militat,quæ ex tributis Indorum,& non ex Regia Camera (vt diximus) deducuntur. Et dato
42 quòd † in aliis largitionibus, siue *Entretenimientos, ò ayudas de costa,* militaret, quatenus ex Regia gaza, Camera, vel patrimonio solui iubentur,vbi tamen largiendi causa duraret, & remuneratio seruitij merita non excederet,non magis auderem de earum, quàm de Commendarum facili reuocatione consulere, cùm in vtrisque laborum præmium,& Principis beneficium æqua lance consideretur, & vtrumque secundùm vulgaris iuris regulas durationem expostulet, vt *infrà cap.* 27. peculiariter prosequemur.

Et de his largitionibus † vulgò(vt diximus) *entretenimientos*, & eorum origine, & praxi in Noua-Hispania, & in quibus à Commendis, & pensionibus differant, diligenter scribit Antonius de Leon *d. tract. de confirm. Regiis, 1.p. cap. 16. ex num.12.* vbi etiam *fol.* 85. *num.* 41. insinuat, in eis esse necessarium petere confirmationem, ex dispositione nouarum schedularum,de quibus etiam inferiùs agemus. 43

Quartò, prædictis etiam consequens est, eiusmodi † pensiones, vbi nihil aliud in concessione,seu tenore inuestituræ deciditur, non in quota parte Commendæ, aut fructuum illius,sed in certa, & designata pecuniæ quantitate constitui solere, vt post alios in simili obseruat Nicol.Garcia *d.cap.5. num.*362. *& seqq.* inquiens, quòd si contrarium fieret, esset scindere beneficium, quod prohibitum est in iure, cap. maioribus,de præbend. cum aliis per eum relatis. 44

Quæ † quantitas pensionario soluenda est à Commendatario, vel eius nomine à loci Prætore, libera & immunis à contributionibus, quas Commendatarij pro doctrina Indorum, administratione iustitiæ, salario *Cacicorum*, fabrica, & refectione Ecclesiarum, & aliis rebus similibus soluere solent, etiam si his oneribus, & pensionis præstatione solutis parum,vel nihil lucri apud ipsum Commendatarium remaneat, vt plerùmque contingere videmus, ob superuenientem Indorum diminutionem, vel etiam ob grauamina pensionum, quæ tempore concessionis constituuntur, quæ efficiunt, vt aliquando nudum tantùm nomen proprietatis apud Commendatarium remaneat:& interdum illud solum lucrum, quod ex maiori pretio venditionis specierum in taxa designatarum, corrogare solet,cùm illæ minori in eadem taxa moderatæ sint. 45

Pro qua sententia facit, quod in simili, † de pensione beneficiorum omnes illius fructus absorbente, tradit Garcia *vbi sup. num.* 399. Guid. Papæ *quæst.*8. vbi probat, annua pensione super fundo assignata,vel annuo reditu super molendino,minuto lucro furni,aut molendini, adhuc constituentem teneri ad integram pensionem. Et quod attinet ad onerum solutionem text. optimus † *in l. 1. C. de annon. & tribut. lib.* 10. vbi Imp. ait: *Annonas is soluere debet, qui possessiones tenet, & fructus percipit.* Et gloss. addit: *Non autem illi, qui pensiones recipiunt, nisi sit consuetudo*: & idem resoluit cum Innocent. Bart. & Bald. Iulius Ferretus *in tractat. de gabellis, num.* 558. inquiens: *Quòd si statuto caueatur, quòd soluatur collecta de fructibus, non habebit locum in pensione, licet appellatione fructuum contineatur, quam quis soluit pro fundo, aut beneficio.* Iunctis aliis, quæ nouissimè ad 46 47

vtramque partem congerit D. Valençuela *conf.* 137. *num.* 7. *& seqq. & conf.* 115. *num.* 47. *& conf.* 186. *ex num.* 28.

48 Et possunt non ineptè ponderari † aliqua exempla, quæ deducuntur in text. *in extrauag. vnica*, §. *Prælati*, *de decimis*, *extrauag. suscepti*, §. *in illis*, *ne sed. vacan. cap. cùm olim* 19. *de censibus*, *l. neque stipendium*, *D. de impens. in reb. dot. fact. l. hactenus* 8. *l. si pendentes* 77. §. *si quid cloacarij*, *D. de vsufruct. l.* 2. vbi DD. C. *de iur. emphyt.* in quibus possessori beneficij, dotis, vsusfructus, vel emphyteosis semper iniungitur integra præstatio decimæ Papalis, subsidij, procurationis, vel alterius cuiuslibet collectæ, aut tributi prædictis rebus impositi, ea reddita ratione, quia onus fructuum hæc impendia sunt, provt latius prosequitur Feder. de Senis *conf.* 43. Nicol. Festas. *in tractat. de æstim. & collect. cap.* 4. *num.* 26. *&* 32. Aluar. Valascus *de iur. emphyt. quæst.* 17. *num.* 1. *& sequent.* Gigas *dict. tractat. de pension. quæst.* 38. *& conf.* 16. Tiraquel. *de primog. quæst.* 74. Vvames *conf.* 288. *sub tit. de præb.* Moneta *de decim. cap.* 9. *à num.* 87. Ioann. Garcia *in tractat. de expens. cap.* 11. *numer.* 11. 45. *&* 56. Flores de Mena *lib.* 2. *variar. quæst.* 9. 21. *numer.* 132. Castillo *dict. tractat. de vsufruct. cap.* 56. *num.* 2. *& sequent.* & latè Sesse *decis. Aragon.* 7. *part.* 1.

49 Et quamuis † aliqui ex his Auctoribus, maximè Valascus, & Ioann. Garcia num 57. qui plures allegat, & latiùs cæteris Nicol. Garcia *dict. tractat. de benef.* 1. *parte*, *cap.* 5. *num.* 171. docere videantur, mero iure attento, soluentem, in aliquibus ex prædictis casibus, habere recursum contra eos, qui pensionem ex illis bonis, fructibusuè percipiunt, vel vti posse iure retentionis pro rata collectæ pensionem contingente, omnes tamen communiter resoluunt, id quod dictum est, quòd absque deductione tributorum, & nullo recursu habito contra pensionarios, debent integrè soluere collectas, & tributa de consuetudine seruari, vt asserit Ioann. Garcia *vbi sup. num.* 59. *& de iure Hispaniæ*, Auendaño *de exeq. mand.* 2. *p. cap.* 14 *num* 9. *&* 21.

Et ipse Nicol. Garcia *num.* 172. cum aliis,
50 quos adducit, idem agnoscit, † vbi pensio est reseruata libera, & exempta ab omni onere, quia tunc onus pertinet in totum ad Rectorem, seu titularem beneficij, quales esse dixi
51 omnes † pensiones, quæ frequentiùs, & sub forma communi in hoc Regno Peruano super Commendis Indorum (de quibus agimus) constitui solent.

52 Adeò † vt vix, & ne vix quidem viderim, vel audierim, quòd aliquis Commendatarius Indorum proprietatem habens, sub forma ordinaria sibi concessam, à pensionariis quicquam eo prætextu refundi, vel diminui petierit. Sicuti neque vt sibi congrua sustentatio relinqueretur; quamuis hoc à pensionariis beneficiorum sæpè implorare, & impetrare soleant eorum Rectores, vt latè prosequitur Nicol. Garcia *dict. tractat. de benef.* 1. *parte*, *cap.* 5. *num.* 367. *&* 399. *& seqq.* & nouissimè D. Valençuela *conf.* 115. *num* 47. *& conf.* 137. *num.* 7. *& seqq. & conf.* 186. *ex num.* 28. *vol.* 2.

53 Quæ consuetudo licèt iure communi non esset ita firmata, nec tanti temporis diuturnitate præscripta, absque dubio seruari deberet, quia in materiis tributorum, & similium onerum soluendorum, plurimum valet, & etiam contra iuris regulas attendenda est, iuxta textum optimum, vbi notant DD. *in l. si sine*, §. *Lucius*, *D. de administ. tut. cap. super eo*, *&* ibi Abbas, *de censibus*, gloss. celebris, & ibi Bart. & omnes *in l.* 1. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. idem Bart. & latiùs eius Additionator. *litt. A. in d. l. neque stipendium*, *D. de impens. in reb. dotal.* Aluar. Valas. & Auend. *vbi suprà*: Vincentius *de Franchis decis.* 56. *num.* 6. *&* 8. cum aliis, quæ adduxi *sup. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 1.

Et pro eadem consuetudine adhuc, & magis in nostris terminis, † facit exemplum feudatarij, qui & ipse (sicut & nostri Commendatarij) ad collectas tenetur, ex eo, quòd rei infeudatæ fructus percipit, & dominus vtilis est, vt probatur *in cap.* 1. §. *vi autem*, *de inuestit. de re alien. fact.* Valascus *dict. quæst.* 17. *n.* 3. Festas. *dict. cap.* 4. *num.* 29. Inauditum tamen est, vt ob id possit aliquid deducere de seruitio, vel pensione, quam præstat domino feudi, vel alij ex eius delegatione. 54

Quemadmodum † etiam contingit in eodem feudatario filio primogenito, qui tenetur fratri secundogenito vitam, & militiam præstare, & licèt hæc præstatio reputetur portio, & onus feudi, vt per Afflict. *decis.* 43. *num.* 2. *& decis.* 133. *num.* 2. Nihilominus tamen Adoham, & relleuium pro feudo integrè soluit, nec ob id, quòd secundogenito præstat, aliquid deducit, vt per eundem Afflict. *decis.* 251. *num.* 2. qui licèt in fine non videatur sè firmare, Cæsar tamen de Vrsillis eius Additionator, *num* 5 plures allegat id tenentes, & vltra eum Iacob. de Agell. *in tract. de iure adhoa* &c. *num.* 93. vbi dicit, quòd nunquam in adhoa est deducta vita & militia, sed soluitur integrè per primogenitum, sine aliqua deductione. quod idem repetit in relleuio, *ibidem*, *n.* 95. & Baeça *de decim. tutor. cap.* 29. *num.* 13 vbi in fine, ex Boerio *decis.* 244. aliud exemplum adducit. 55

Et hæc † non incongruè, ob rationis similitudinem, applicari etiam possunt ad possessorem maioratus, qui alimenta secundogenitis præstat. Nam de quantitate illis assignata, nullam contributionem deducit, quod miror non tetigisse Molinam, alioqui plura de his alimentis tractantem, *lib.* 2. *de primogen. cap.* 15. *&* 16. 56

Atque hanc pensionariorum à tributis, & diminutionibus immunitatem, respexisse videtur Gigas *dict. tractat. de pens. quæst.* 61. *num.* 19. Alexander de Næuo *conf.* 63. *num.* 9. & Costa *dict. tractat. de rata, quæst.* 10. *à num.* 6. Dum
57 † dicunt, pensiones aleæ fortunæ obnoxias non esse, nec subiacere casui fortuito. Quod tamen Ego intelligendum existimo, nisi talis casus fuerit, qui omnes fructus tollat, vel eos, quibus ablatis pensio, beneficio, vel Commendæ iniuncta, solui non posset. Nam tunc † Rector, vel Commendatarius de suo quicquam erogare cogendus non erit, & sufficiet, quòd pensionariis id cedat, quod reliquum fuerit, eósque suo loco constituat. Nam cùm non ex persona sua, sed Commendæ ratione teneatur, & propter fructus, qui ex ea percipi possunt, 58

non

59 non † tam quantitatis, quàm speciei debitor censeri debebit, atque ea propter, ille perempta sine culpa sua, liberatur, iuxta ea, quæ notant DD. *in l. Titia textores* 34. §. *fin. D. de legat.* 2. DD. *in l. licèt, C. de locato*, Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 4. & Nos *sup. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 40. & multum in nostris terminis Vincentius de Franchis *decis.* 79. *num.* 3. quem refert, & sequitur Costa *vbi suprà quæst.* 129. *num.* 9. vbi
60 ait, † quòd de mercede, siue pensione debita in pecunia, occasione fructuum, idem iudicatur, quod de fructibus ipsis.

Et hoc ad ineundam eorum partitionem valdè tenendum esse, post Cagnolum, & Tiraquel. docet Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 15. *n.* 10. *& sequent.* & Castillo *dict. tractat. de vsufruct. cap.* 78. *num.* 6. & sequitur post plures alios, quos refert Nicol. Garcia *dict. cap.* 5. *ex*
61 *num.* 227. † Inde deducens, pensionem soluendam esse ex fructibus à beneficiato excommunicato, vel suspenso amissis, cùm super illis sit imposita, & sit onus reale, & idem esse in sub-
62 sidio, † vel alio onere imposito super fructibus, vt per Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 13. *num.* 8. *vers.* 12. *ad finem*, & alios ibi relatos: & in qualibet alia re census supposita, Felicianus *in append. ad lib.* 1. *de censib. cap.* 1. *n.* 6. *vers. Ne-*
63 *que obest, quod census, pag.* 13. † Et, si ratione non solutæ pensionis, alicui fructus Commendæ adiudicentur, & illi pensionis valorem excedant, qualiter computatio fieri debeat, & excessus sit restituendus: videnda sunt, quæ in simili tradit Escobar *de ratiocin. c.* 16. *n.* 54.

64 Neque his repugnat † tex. *in l. Lucius* 12. *D. de alim. & cib. legat.* quoniam ibi prædia, ex quibus libertis suis alimenta præstari testator iussit, magis demonstrationis causa, & vt veluti loco pignoris essent, expressa esse videntur, quàm vt obligationem, & quantitatem fideicommissi mutaret, vel minueret, quam in persona hæredum constitui, & integre singulis annis præstari voluit, etiam si ad id prædiorum fructus aliquando non sufficerent, vt idem text. & gloss. & Doctores, vbi apertè ostendunt, & pluribus ornat Guid. Papæ, *vbi sup.* Roman. *sing.* 432. Negusant. *de pignor.* 4. *memb.* 2. *parte, num.* 164. *vers.* 23. Iulius Pacius *in antinom. cent.* 6. *cap.* 34. Galganetus alia iura similia adducens, *in tract. de condit. & demonst.* 1. *part. cap.* 5. *n.* 4. & Mathias Collerus *in tractat. de aliment. lib.* 1. *cap.* 15. *ex n.* 64. *pag.* 530. *& seq.* Alioqui si in ipsis prædiis, vel ratione eorum, obligatio consisteret, contrarium proculdubio responderet I. C. vt patet *ex l. cùm certus* 5. *D. de tritico legat. l.* 2. *in fine, D. de condit. & demonstr. l. si debitor* 39. §. *verosimile, de contrah. empt. l. interdum* 73. *l. interstip.* §. *sacram, vers. Si stipulatus, D. de*
65 *verbor. obligat.* vbi † (quod magis est) Iulius Paulus insinuat, tali in casu, vnius anni ad alium respectum non haberi, nec vbertatis, & sterilitatis compensationem iniri, sed quo anno nulli, vel pauci fructus nati sunt, nihil amplius deberi, expectandúmque esse pensionario, vt iterum nascantur, & dari possint: *& per has vices, aut cessaturam, aut valituram stipulationem*, quod valdè in nostro proposito notabile est, & vbi opus fuerit, consulendi erunt Bart. Alexand. & Ias. *ibid.* & Donell. *num.* 9. Bald. *in l.* 1. *num.* 12. *C. de fruct. & litium expens.* Cuiac. *lib.* 2. *obseruat. cap.* 12. Petr. Benintend. *decis. Bonon.* 64 *à num.* 1. Alexand. & Barbos. *in l. fructus, D. solut. matr.* idem Alex. *in l.* 4 §. *Prætor, num.* 26. *D. de dam. infect.* Mendez de Castro *in l.* 1. *C. de annon. ciuil. num.* 19. & Vincent. Carroc. *in tractat. de locato, tit. de remiss. merced. quæst.* 8. cum aliis.

Et † de hypotheca, & prælatione, quam ob 66
prædictam rationem pensionarius habet in fructibus beneficij, vel Commendæ sibi signatæ, text. *in l. codicillis*, §. *si instituto, D. de leg.* 2. text. *in l. Imperatores, D. de publican. l. inter debitores, D. de pact. l. nihil proponi* 120. *D. de legat.* 1. *d. l. Lucius de alim. legat. l. hactenus, vers. Modica, D. de vsufruc. c. nisi essent, de præb.* Archid. *in cap. si quis loca* 17. *quæst.* 1. Ioan. Faber. *in* §. *item Seruiana, num.* 39. *Inst. de action.* Bald. *cons.* 182. *volum.* 5. Boërius *quæst.* 66. Cacialup. *de pens. quæst.* 9. *numer.* 8. Gigas *in eodem tract. quæst.* 44. 55. *&* 65. Roman. *cons.* 338. Guido Pap. *decis.* 576. Ripa *in l.* 1. §. *si hæres, num.* 13. *D. ad Trebell.* Fanus *de pignorib. in* 4. *memb.* 2. *part. numer.* 164. Afflictus *decis.* 95. Cephalus *cons.* 135. Corneus *cons.* 206. *volum.* 1. Couarruuias *in cap. Rainutius*, §. 10. *num.* 8. *de testamentis*, Marchesan. *de commission.* 2. *part. cap.* 4. *num.* 69. Collant. *in pragm.* Agricol. *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 8. Nicol. Garcia *vbi sup. num.* 204. 227. *&* 236. & plures alij, quos latè congerit Petrus Surd. *in tractat. de alim. tit.* 8. *pag.* 52. qui omnes hoc planiùs procedere docent, vbi designatio certæ quantitatis soluendæ ex aliquo fundo ad alimenta, vel aliud opus pium subordinatur.

Eósque sequutus Gigas *quæst.* 44. *& seq. post* Roman. *cons.* 388. multum in nostris terminis 67
notat, † quòd cùm pensio Ecclesiastica vicem alimentorum habeat, ad quemcunque beneficij possessorem transibit, qui pensiones, etiam tempore alterius possessoris decursas soluere compelletur, contra illius bona, & hæredes, sibi iure easdem repetendi seruato, vt tradit etiam Gambara *in tractat. de offic. & potest. legat. lib.* 6. *num.* 428. Morla *in emporio iuris, tit.* 6. *in rub. num.* 34. Bursat. Cassador. & alij, quos refert Flamin. Paris. *de resign. benef. lib.* 1. *quæst.* 8. *num.* 40. & latissimè Nicol. Garcia, omninò videndus, *d. cap.* 5. *ex num.* 191. vsque *ad num.* 203.

Quintò ex eadem obseruatione, & natura istarum pensionum deducitur, quòd quem- 68
admodum † pensionariis nihil ob contributiones, vel diminutionem Commendarum detrahitur; ita nihil etiam ob earundem augmentum prætendere possunt, vltra quantitatem pecuniariam sibi assignatam, neque specierum (quas vocant) beneficio gaudere, nisi aliud (vt diximus) tempore concessionis cautum fuerit, quod raro fieri solet. Nam hoc totum in proprietarij fauorem, seu Commendatarij commodum cedit, vt sic qui in vno gra- 69
uatur, in alio releuetur, † & lucri, & damni ratio æqua lance metiatur, *l. eum qui* 30. *D. de iureiurand. l. si ex toto, in princip. D. de legat.* 1. *l. scribit, D. ad Trebell. l. iure succursum, D. de iure dotium, l. secundùm naturam, de reg. iur.* cum aliis, quæ congerit Aluarez Velascus *in axiomat. iur. litt. A. axiom.* 625. *&* 628. *& litt. G. axiom.* 38. *& litt. L. axiom* 84. & de pensionibus beneficiorum loquens Gigas *quæst.*

quæst. 62. num. 13. Franc. Marcus *decis.* 210. *n. 2. part. 2.* Costa *dict. tractat. de rata, quæst.* 108. *num.* 6. & Nicol. Garcia *d. cap.* 5. *num.* 362. *& seqq.* & ante omnes gloss. *in Clement.* 2. *de decimis, verb. Taxationem*, quæ expressè hanc eandem rationem assignat. Quod tamen Ego
70 † limitandum censerem, vbi reditus Commendæ iuxta eius taxam non sufficiunt ad integræ pensionis præstationem. Nam tunc fortè audiri deberet pensionarius, si ex incremento specierum residui solutionem expostularet: cùm negari non possit illud beneficium occasione Commendæ ad eum pertinere, vt in simili docuit Vlpianus I. C. *in l. generaliter* 24. §. *planè si fortè, D. de fideicommiss. libert.* ibi: *Nec causari debere, quod minus ei relictum sit, cùm creuerit eius legatum per testamenti occasionem, &c.* Et vide *l. Papinianus* 8. §. *si conditioni, D. de inofficios. testam.* cum ibi notatis.

71 Quod etiam † efficit, vt finita vita, vel vitis pro quibus pensio concessa est, statim etiam eius præstandæ obligatio finiatur, & hoc totum regulariter in Commendatarij proprietarij commodum cedat, sicuti contingit in pensionibus beneficiorum, vt per Caccialup. & Gigan. *quæst.* 1. Corras. *de benef.* 1. *part. c.* 4. *num.* 9. *&* 10. Guillel. Cassador. *decis.* 10. *n.* 7. *&* 8. *tit. de rescript.* Paul. Æmil. *decis.* 161. *num.* 4. *lib.* 1. Capitaquens. *decis.* 303. *num.* 13. *part.* 2. Flamin Paris. *lib.* 6. *quæst.* 4. *num.* 3. *&* 31. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 7. *num.* 3. *& lib.* 1. *c.* 15. *num.* 12. Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæst.* 11. *n.* 2. *&* 19. Gutier. *canon. quæst. cap.* 34. *num.* 64. Rodriguez *de ann. redit. lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 1. *& seqq.* Vincent Filiucium *de statu clericor. tract.* 47. *de pension. cap.* 8. *num.* 1. & Nicol. Garc. *d. cap.* 5. *num.* 239.

72 Et in feudis, † quæ deficientibus successoribus in inuestitura vocatis, ad directum dominum redeunt, vt *in cap.* 1. *de eo qui finem fecit agnationi*, cum similibus, quasi naturali ratione, & iure (quod vocant) reuersionis, res eò, vnde discesserat, redeat, & reuertatur, de quo aliqua dixi *sup. lib.* 1. *cap.* 23. *in fine.* Et in simili de subfeudis loquens, & ad amissionem, quæ fit propter delictum subfeudatarij extendens, Marinus Freccia *d. tract. de subfeud. lib.* 2. *pag.* 279. *num.* 2. & de nostris Commendis agens Valençuela *cons.* 83. *num.* 149. *& seq.* vbi quòd hæc reuersio est fauorabilis, & Nos *infrà cap.* 27. *num.* 8. *&* 9. Et pariter † in vsufructu,
73 qui aliquo ex modis finito, qui referuntur *in toto titulo D. quibus mod. vsusfr. amit. l. corruptionem, C. de vsufr. & §. finitur, Inst. eodem, l.* 24. *tit.* 31. *par.* 3. *cum seqq.* statim ad proprietatem conuolat, & cum ea ipso iure, & absque noua possessionis apprehensione, consolidatur, vt in eisdem iuribus dicitur, & *in l.* 6. *de vsufr. accrescendo, & in §.* 1. *Inst. eodem*, vbi Iustinianus eam rationem reddit, mutuatam ex I. C. Caio *in l.* 3. §. *ne tamen, D. de vsufr. Ne aliàs in vniuersum inutiles essent proprietates, semper abscedente vsufructu*: de quo iuris articulo vltra Scribentes in dictis iuribus, & Iul. Paul *lib.* 3. *sentent. tit.* 6. vbi Cuiacius in notis, latè agunt DD. congesti à Castillo *in eodem tract. cap.* 61. & vltra eos Barbosa *in l. vsufructu per totam, D. solut. matr.* Canon. *lib* 4. *comment. cap.* 6. *ex num.* 3. Petrus Greg. 1. *part. syntag. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 7. Goueanus *lib.* 2. *var. lect. cap.* 26. Medices *in tract. mors omnia soluit, ex n.* 34. Sarmient. *lib.* 3. *select. c.* 9. & Euerard. Broncorst. *in cent.* 1. *antinom. c.* 91. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 8. *num.* 7. Pinel. *in l.* 1. *C. de bon. mater.* 3. *p. num.* 37. & Aluar. Valascus *consult.* 66. *num.* 25.

Est autem † *consolidare*, rem, quæ à solido 74
iam diuulsa erat, iterum solido iungere, & velut in vnum reducere, & coadunare, vt rectè notant Brissonius, Hottom. Kalinus, & alij, qui de verbis iuris scripserunt, *verbo Consolidatio, & consolidare*: quo verbo Vlpianus in hac vsusfructus ad proprietatem reuersione vsus est *in l. idem* 3. *&* 6. *D. de vsufr. accresc.* cui adludunt Iauolen. & Paulus *in l. à libertis* 35. *D. de bon. libert. & in l. Sempronius* 26. §. 1. *D. de vsufr. legat.* dum solidam eam proprietatem appellant, in qua vsusfructus inest, † & Iustin. 75
in dicto §. *finitur*, ibi: *Quæ res consolidatio appellatur*, & Tryphonin. *in l. cùm in fundo* 78. §. *quod si mulier, vers. Ipsius autem*, ibi: *Vt habenti mulieri fundum vsusfructus cedatur, & ita cum proprietate consolidetur.*

Et eodem † consolidationis verbo, in hoc 76
Regno Peruano communiter vtimur, vbi de pensionum ad proprietatem Commendarum vnione, & reuersione tractamus, vt in terminis obseruat Matienzus *in l.* 6 *gloss.* 2. *num.* 30. *&* 31. *lib.* 5. *recop.* quam ideò regulariter fieri dixi, quia aliquando tempore concessionis contrarium cauetur, † quæ lex veluti propria, & spe- 77
cialis huius contractus, generalem excludit, *l. contractus*, ibi: *Legem enim contractui dedit, D. de reg. iur. l.* 1. §. *si conuenit, D. depositi*, ibi: *Contractus enim legem ex conuentione accipiunt, l. in conuentionalibus* 52. *D. de verb. oblig.* ibi: *Contractui formam contrahentes dant*, cum aliis traditis à Velasco *litt. C. axiomate* 181. *& litt. P. verb. Prouisio hominis, axiom* 234.

Et etiam non admittitur, † quoties proprie- 78
tario certa, & determinata quantitas à Rege, vel Prorege in remunerationem suorum meritorum in aliqua Commenda, siue *Repartimiento*, vt vocant, Indorum designata est, tunc enim etiam si proprietarius sit, accretionis siue consolidationis pensionis iure priuatur, quia limitata causa limitatum producit effectum, *l. in agris, cum vulgat. D. de acquir. rer. dom.* & quia † de quantitate ad quantitatem non da- 79
tur ius accrescendi, quando diuisim data, vel legata reperitur, quia diuersæ res, & distinctæ quantitates operantur, vt nulla realis, nec verbalis coniunctio considerari possit, vt rectè docuit Baldus *cons.* 192. *num.* 2. *&* 313. *in princip. lib.* 1. Castrensis *cons.* 218. 400. *&* 406. *lib.* 2. Alex. *cons.* 55. *num.* 3. *lib.* 2. quos refert, & sequitur Tuschus *litt. I. concl.* 566. *num.* 24. *& seqq.* & Vlricus Hunnius *lib.* 2. *var. tract.* 8. *quæst.* 8. *pag.* 668. & dicam *infrà cap.* 12. *num.* 46.

Vnde talis pensio iterum vacare censebitur, & ad Regem redire, vt vel ab eo, vel illo qui eius nomine ius commendandi habet, iterum prouideatur, prout sæpè vidi de facto seruatum, & præcipuè in Commenda *de Lambaieque*, nobili viro D. Ioanni Barberano concessa, vt ex ea quinque ponderum millia perciperet, quæ ei iussa fuerat consignari.

Cæterùm † vbi non quantitas designatur, 80
sed vniuersaliter, & collectiuè Commenda alicui

cui conceditur, eo ipso ius consolidationis pensionum, vbi vacare contigerit, concessum videtur, etiam si de hoc nihil concedens dixerit, dummodò contrarium non expresserit, quasi videatur se in hoc casu cum regulis iuris communis conformare, *l. conficiuntur, D. de iur. codicil.* cum traditis à Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 21. n. 35. & præs. 202. à n. 1.* cuius
81 dispositioni † casus omissi reseruari videntur, *l. commodissimè, D. de liber. & posthum. l. cùm Prætor, D. de iudiciis, l. extraneus, D. de condict. ob caus. l. si cum dotem*, vbi Barbosa, *D. solut. matrim.* cum aliis adductis à Velasco *litt. C. axiom. 5. & seqq.* & Iulius Clarus, qui alios
82 allegat *in §. testamentum, q. 76. n. 10. & 11.* † *l. præcipimus in fine, C. de appell.* ibi: *Quidquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum, constitutionumque regulis omnes relictum intelligant*; circa quam plura, multum ad rem nostram conducentia, congerit Rolandus à Valle *cons. 66. n. 30. & cons. 172. n. 44. vol. 1.* Donel. & eius Additionator Osualdus *lib. 1. comment. c. 14. in fine*, & signanter Paul. Castrens. *cons. 241. ad fin. vol. 2.* Mantica *de coniect. vlt. vol. lib. 8. tit. 17. in fin.* quos refert Castillo *lib. 3. controuers. cap. 17. n. 15.*
83 dum probant, † quòd quoties testator non disposuit, ad quos hæreditas debeat peruenire, præsumitur voluisse, quòd perueniat ad legitimos hæredes venientes abintestato.

84 Plane † & si pensionis concessio, & constitutio ob aliquem defectum nulla iudicetur, & declaretur, Commendatarius, siue proprietarius, eius consolidationem minus iustè desiderabit; quia tunc non tam vacatio inducitur, quàm res in pristinum statum reducitur, vt iterum legitimè fiat, quod vitiosè prima vice factum apparuit arg. *l. 4. §. condemnatum, D. de re iudic.* iunctis aliis, quæ Ias. ibid. adducit, *l. 1. §. versum, D. de in rem verso*, & melioris text. *in l. voluntate, §. fin. D. quib. mod. pign.* ibi: *In pristinam causam res redit, resoluta venditione*, cum aliis, quæ latè congessit Catel. Cotta *in memorab. iur. verb. Actus nullus* & *verb. Vidua*, Tusch. *litt. A. concl. 139.* Surdus *cons. 129. num. 51.* Velascus *in axiomat. iur. litt. A. num. 143. & seqq. & num. 175. & litt. F. num. 62. & 74.* Quod adnotare operæpretium duxi; quia sæpè hic casus in facto contingit & ita à Supremo Senatu pronuntiatum vidi in causa D. Gabrielis de Castilla Commendatarij Indorum de Guadocheri, qui pensionem sibi adiudicari petebat, quæ super eadem Commenda à Peruano Prorege cuidam consanguineo suo, & extero illius prouinciæ assignata fuerat, & hac ratione non confirmata.

Et nuper cùm Ego in eodem Regio Senatu Fisci patronum agerem, alter casus accidit, qui mihi dignus visus fuit, vt his quoque Com-
85 mentariis interseratur. † Nam cùm Noui-Granatensis Regni Præses, ac Gubernator D. Ioannes à Borgia, quasdam Commendas, quibusdam illius Regni incolis, alioqui benemeritis, assignasset & in fauorem cuiusdam filij sui certas super eisdem Commendis pensiones constituisset, quas modico interuallo, non modica pecuniæ quantitate accepta, cassauit, eiusmodi factum reprobatum fuit, & pecunia Commendatariis refundi iussa. Et cùm Ego instarem illam in Fisci vtilitatem cessuram, vel saltem pensionum reditus ei imposterum applicandos, cùm Gubernator non nisi sub hoc onere eis Commendas concesserit, & eo ablato incertum esset, an eisdem easdem concedere vellet, & an prædicta, deductione non facta, eorum merita exuperarent, atque ita in ipso Gubernatore, vel voluntas, vel potestas commendandi deficeret. Quæ † duo omnium humanorum 86
actuum bases esse videntur, *l. multum interest, C. de eo qui alteri, vel sibi, l. 3. in fine*, vbi gloss. *C. de contrah. stipul.* cum aliis, quæ plene congerit Ias. *in l. exigendi, n. 9. C. de procur.* Deci. *cons. 198.* Hippol. *sing. 266.* Molin. *de maiorat. lib. 1. cap. 23.* Castillo *lib. 2. controu. cap. 26. numer. 4.* Cochier *in tractat. de primar. precib. pag. 24.* & Ioann. Bapt. Lupus *in tractat. de illegit. comment. 3. §. 1. num. 69. pag. 206.* vbi vltra potestatem & voluntatem, etiam obseruationem formæ, & solemnitatis in actu requisitæ desiderat. Adhuc Senatus Commendarum concessionem valere, censuit, & quod magis est, pensiones eisdem consolidari, vel pro non adiectis habere. Eo (vt existimo) argumento permotus, † quòd quando donatio in 87
aliquo potest valere, & in aliquo non reiecto eo, in quo valere non potest, valet saltem in eo, quod potest, vt probatur *in l. sancimus, C. de donation. & in rescripto, in cap. si eo tempore de rescript. in 6. & in constitutione dotis, in l. siue generalis, D. de iur. dotium, & in constitutione vsurarum, licèt sint odiosæ, in l. placuit, & in l. pecuniæ, D. de vsuris, & in constitutione seruitutis, in l. proprium, D. com. præd. & in contractu emptionis, in l. fundus, D. de contrah. empt. & in stipulatione, licèt sit contractus stricti iuris, in l. sed si mihi, D. de stip. seruor. & l. 1. § sed si mihi, D. de verb. oblig.* & in omnibus aliis contractibus, *in l. hactenus, D. de constit. pecun. l. si tibi, §. 1. D. de pact. l. rogasti, §. 1. D. si cert. pet.* Quia † vti- 88
le per inutile non vitiatur, *d. l. 1. §. sed si mihi*, vbi Ias. & cæteri, *l. 1. §. item quæritur, D. de aqua quotid. l. Pedius, D. de recept. arb. §. quòd si quis, Inst. de inut. stip.* latissimè Pet. Pechius, & alij *in reg. vtile, & in reg. non debet de reg. iur. in 6.* Stephan. Gratian. *discept. Forens. tom. 4. cap. 644. n. 32. & cap. 657. n. 9. & seqq.* Aluar. Velasco *in axiom. iuris, litt. V. num. 192.* & nouissimè plura adducens D. Valençuela *cons. 197. n. 91. & seqq.* An autem post semel datam Commendam, possit Prorex super illa pensionem imponere, vel impositam ad aliam vitam prorogare? *infrà c. 11. ex n. 55.* tractabimus, & an plures pensiones vni dari possint? & an causent incompatibilitatem? vide *infrà cap. 5. num. 88. & 89.*

CAPVT IV.

Qui Commendas, vel pensiones Indorum concedere possint, & an ad hoc etiam in Proregibus speciale mandatum desideretur?

SVMMARIVM.

1 *Commendas Indorum, qui conferre possint, recensentur.*

2 *Prorex Mexicanus quatenus Commendas conferre possit?*
3 *Duces, quibus noua conquisitiones committuntur, Commendas conferre possunt.*
4 *Commendas Indorum qualiter olim Religiosi conferrent?*
5 *Audientia Regales Indiarum, quando, & qualiter commendandi facultatem habeant?*
6 *Schedula quadam refertur, qua Audientiis Indiarum Commendandi facultatem denegat.*
7 *Audientia Limensis, in vacante gubernationis, Commendas conferre noluit, & ob id laudata fuit.*
8 *Feuda qui concedere possint?*
9 *Beneficia Ecclesiastica, & pensiones super eis, solus Pontifex concedit, aut imponit, vel ab eo causam habentes.*
10 *Vsumfructum nemo imponere potest, nisi dominus proprietatis, vel domini mandatum habens.*
11 *Maioratus possessor an sit verus dominus, & possit vsumfructum concedere? remissiuè.*
12 *Proreges an sine speciali mandato Commendas conferre possint?*
13 *Proregum dignitas, & authoritas magna est, & immediatè Principem repraesentant.*
14 *Legati à Latere conferunt beneficia, & pensiones ex solo titulo legationis, absque alio speciali mandato.*
15 *Distantia longa multa operari solet.*
16 *Vicarij Regis in remotis constituti, videntur habere facultatem commendandi, cùm possint alienationi feudi consentire.*
17 *Regis assensus quoties requiritur in electione Episcopi, sufficit, quòd eo absente consentiat eius Vicarius.*
18 *Proreges cùm iam ab antiquo soliti sint Commendas conferre, non videtur iam necessarium, quòd ad id habeant speciale mandatum.*
19 *Mandatum generale comprehendit consueta, & actus similes, etiam alioqui excipi solitos.*
20 *Mandato generali veniunt concessiones fieri solita in remunerationem seruitiorum.*
21 *Praelatus alienare prohibitus, potest ob merita infeudare, & tutor, & curator.*
22 *Proregis mandatum multum debet extendi, quando id exigit quies, & pax prouinciarum.*
23 *Proreges hodie non posse Commendas conferre absque speciali mandato certius est, & quare?*
44 *Lex quadam earum, quas nouas vocant, Proregibus ademit commendandi facultatem, vt omnes Commenda in Corona Regia incorporarentur, qua tamen in Peruuio seruata non fuit.*
25 *Proregibus quando dari cœptum fuerit speciale mandatum ad Indos commendandos?*
26 *Mandatum generale non comprehendit ea, qua solent specialiter delegari.*
27 *Mandato quantumuis generali non censetur concessa facultas ad donandum.*
28 *Feudi concessio non venit in mandato generali.*
29 *Proreges in prouincia sibi commissa ordinariam iurisdictionem habent.*
30 *Proreges quatenus Commendas conferunt, non ordinariam, sed delegatam iurisdictionem exercere dicuntur.*
31 *Praetor, qui in aliis habet iurisdictionem ordinariam, in causa tamen sibi specialiter commissa, est delegatus.*
32 *Nuntij, & alij Legati, qui ex concessione sibi facta à R. Pontifice prouident beneficia reseruata, dicuntur delegati, maximè si eis datur instructio, quam obseruare debeant.*
33 *Gubernatores plures prouident Commendas, ex solo titulo officij, absque speciali mandato, & quare?*
34 *Iurisdictio delegata ad vniuersitatem causarum, censetur, & iudicatur tanquam ordinaria.*
35 *Proreges & Gubernatores, qui commendandi facultatem habent, an eam subdelegare possint?*
36 *Delegatus à Principe subdelegare potest.*
37 *Delegatus etiam à Principe non subdelegat ea, quae sibi specialiter sunt commissa.*
38 *Causa grauis, & in qua censetur electa industria persona, non subdelegatur, nec transit ad successorem.*
39 *Commendandi facultatem, quòd Proreges, & alij subdelegare non possint, aliquibus schedulis cauetur, quae referuntur, & qui eorum vices hac in parte suppleant.*
40 *Prorex benè poterit alicui committere, vt aliquem de Commenda in tali prouincia vacante inuestiat.*
41 *Gubernatores in locum defunctorum, & interim dum alij prouidentur suffecti, Commendas conferre possunt, & quare?*
42 *Faciens per alium videtur facere per se ipsum.*
43 *Commendas Indorum ex consuetudine etiam Iudices ordinarij concedere alicubi possunt.*
44 *Locum tenentes Gubernatorum quando habeant facultatem Commendas conferendi?*
45 *Facultas aliquid faciendi, quando alternatiuè pluribus datur, quilibet ea vti potest, & idem est, si simpliciter pluribus committitur.*
46 *Vna & eadem res, vel commissio, non potest pro parte valere, & pro parte non.*
47 *Proreges, vel Gubernatores, quae faciunt intra tenorem suorum mandatorum, perinde est, ac si à Rege fierent.*
48 *L. pater, D. de manu vind. ponderatur, & illustratur, & aliae similes.*
49 *Commendarum tituli aliquando sub Regio nomine, & sigillo expediri à Proregibus solent, vulgò* Por Don Felipe.
50 *Mandati fines qui excedit, actum in totum nullum reddit.*
51 *Subreptio est indiuidua, & facit totam gratiam vitiari, vbi non sunt capitula separata.*
52 *Pensio quae excedit quantitatem narratiuae, vel potestatem concedentis, est nulla in totum.*
53 *Iurisdictio est indiuidua, & si excedatur, actus in totum vitiatur.*
54 *Locatio facta in longius tempus, quàm quod in mandato continetur, in totum vitiatur.*

55 *Casus*

55 *Casus litis olim agitatæ inter D. Anton. Vacam de Castro, & milites, quos vocant* Lanças y Arcabuces, *refertur.*

56 *Facta contra mandatum, pro infectis habentur.*

57 *Inualidum est, quod fit, vel conceditur ab eo, qui ius faciendi, aut concedendi non habet.*

58 *Mandatum quodlibet videtur comprehendere casus minores expressis.*

59 *Mandatum non videtur excedere, qui illud implet per æquipollens, aut in melius commutat, vel sequitur verosimilem voluntatem mandantis.*

60 *Mandato quæ vicina sunt, in eo includi videntur.*

61 *Mandatum non habens, vel illud non præsentans, nihil eius virtute validum facit.*

62 *Mandatum ab initio non habere, vel illud postea esse suspensum, limitatum, aut reuocatum, paria sunt.*

63 *Mandatum etiam si detur ad donandum causa remunerationis, cessat post illius reuocationem.*

64 *Proregibus Peruanis Marchioni de Cannete & Montesclaros, fuit reuocatum mandatum commendandi Indos, & de dubiis super hoc ortis.*

65 *Tertiæ partis detractio in Commendis Regni Perù quando cœperit?*

66 *Mandati reuocatio, quæ non peruenit ad notitiam mandatarij, regulariter non annullat gesta virtute mandati, & quid in facultate data Vicario ad conferenda beneficia?*

67 *Reuocationis mandati ignorantia potius, quam scientia præsumitur, & quare?*

68 *Habilitas delegati vbi consideratur, tempus datæ actus, quem gessit, inspici debet, tam affirmatiuè, quam negatiuè.*

69 *Cap. quondam, cap. postquam, & cap. dudum de præb. in 6. ponderantur, & illustrantur.*

Lex eius qui in prouincia, §. quas verò, D. si cert. pet. ponderatur, & illustratur, ibidem.

70 *Reuocationis mandati scientia non requiritur in his, quæ pendent ex sola voluntate reuocantis, vel sunt ardua, & n.72.*

71 *Excommunicari quis non potest à proprio Episcopo post priuilegium ad id impetratum, etiam si Episcopus illud ignoret.*

Cap. volentes de priu. in 6. & c. 1. vers. Nam si alicui de concess. præb. ponderantur, ibid.

72 *Matrimonium inutiliter contrahitur post reuocationem mandati, etiam à procuratore ignoratam.*

Cap. fin. de procurat. lib. 6. ponderatur, & illustratur, ibidem.

73 *Senatus Regius Indiarum qualiter se habuerit in Commendis collatis à Prorege Peruano Marchione Cannetij post mandati reuocationem?*

74 *Beneficia Principum, vel illorum qui Principem repræsentant, non debent vacuari.*

75 *Errorem communem, qui bona fide sequutus, aliquid accepit, vel acquisiuit, molestari non debet.*

L. Barbarius, D. de offi. Præt. & l. 4. tit. 4. part. 3. *ponderantur & exornantur, ibidem.*

76 *Proreges, & Gubernatores, aut legati prouinciarum, quæ faciunt contra vel præter mandata, & instructiones suas, sustineri debent fauore prouincialium, licet ipsi reprehendendi veniant.*

77 *Prouinciales non debent à Proregibus petere formam suarum instructionum, aut mandatorum.*

78 *Prorex est veluti institor Regis, pro cuius factis dominus tenetur, & sibi imputat, qui præposuit.*

79 *Dare vbi quis licitè non potest, neque alter ab eo recipere.*

L. 1. C. de cupress. ex luco Daphnis lib. 11. *ponderatur, & illustratur, ibid.*

80 *Malæ fidei possessor est, qui habet titulum, ab eo, qui illum dare non potuit, maximè si id sciuit, & fructus restituere debebit.*

81 *Actus nullus nullum producit effectum.*

82 *Schedula notabilis ann. 1618. refertur, & expenditur, quæ irritat Commendas contra tenorem mandatorum datas, & fructus restitui iubet.*

83 *Clausula decreti irritantis quanta sit vis, & quòd est sicut fulgur, ad destruendum quidquid in contrarium factum inuenitur.*

84 *Proreges, vel Gubernatores, qui commendandi ius habent, an vbi absunt à suis prouinciis, Commendas conferre possint?*

85 *Iurisdictionis voluntariæ quæ sunt, etiam extra prouinciam exerceri possunt, secus quæ contentiosæ.*

L. fin. D. de iurisd. omni. iud. l. 2. D. de offi. Proconf. l. 17. tit. 4 part. 3. *explicantur, & concordantur, ibidem.*

86 *Commendarum prouisio, quia oppositionem requirit non videtur ad voluntariam iurisdictionem omninò pertinere.*

87 *Beneficiorum collatio dicitur spectare ad iurisdictionem contentiosam, & quare?*

88 *Absens extra territorium potest delegare ea, quæ ipse in eo facere posset.*

89 *Proreges non possunt, neque in totum, neque in partem delegare suam potestatem gubernandi, aut commendandi.*

90 *Proreges, aut Gubernatores, etiam in articulo mortis constituti, Commendas conferre possunt, & de casu Proregis Comitis Montis-Regij.*

91 *Feuda possunt concedi etiam à constitutis in articulo mortis, dummodò sanæ mentis sint.*

92 *Successor in dignitate tenetur expedire titulum Commendæ, beneficij, aut feudi concessi à suo antecessore, etiam constituto in articulo mortis.*

QVæ in præcedentibus diximus, viam nobis aperiunt ad resolutionem quæstionis, quam in hoc capite discutiendam suscipimus. Etenim cùm Commendæ, & pensiones Indorum ex ipsis Indis eorúmque tributis constituantur, quæ summo, ac mero iure nostris Regibus, quorum vassalli sunt, deberi probauimus, par est, vt dicamus,† eisdem dumtaxat Regibus illarum concessionem competere, vel illis, quibus ipsi suas vices hac in parte commiserint. Quales hodie esse reperio Proregem Peruanum, & Mexicanum, Præsidem ac Gubernatorem Noui Regni Granatensis, Hispaniolensem, siue Sancti Dominici, 1

Dominici, Guathemalensem, Panamensem, Philippinensem, & Chilensem, & Gubernatorem Tucumanensem, Paraguaiensem, Sanctæ Crucis de la Sierra, Quixensem Antiochenum, Musorum, Sanctæ Marthæ, Gritensem, Carthaginensem, Auriensem, Veraguensem, Caraquensem, siue de Venezuela, Cumanensem, Sanctæ Trinitatis, Floridensem, Iucatanensem, quos fidè, & diligenter congessit Anton. de Leon *in tract. de confirmat. Reg. 1. par. cap. 7.* per totum.

2 Ea tantùm † in parte, meo iudicio, notandus, quòd *eodem capite num. 30. & cap. 6. num. 8.* Mexicanum Proregem huius facultatis omninò expertem constituit, cùm tamen certius sit illam illi peculiari mandato, vt & Peruano committi solitam fuisse, cuius forma refertur *in 2. tom. schedul. impressar. pag. 298.* nisi quòd posteà hoc continuari desiit, propterea quòd vltimis hisce temporibus aliquibus schedulis, & præsertim quadam dat. Matrit. 4. Mart. ann. 1607. cautum fuit, vt Indorum Commendæ, quæ in ea prouincia vacauerint, Coronæ Regiæ applicentur, ob rationem quam *infrà* trademus: quod tamen non impedit, quin priuati, qui schedulas, his anteriores, ad Commendas vacaturas habebant, illis ab eodem Prorege donentur, & alij, qui alias similes, etiam nunc impetrare solent, cum contrariarum derogatione.

3 Ducibus etiam, † qui aliquas prouincias barbarorum infidelium suis expensis conquirendas, & ad Christi Fidem, & Regis nostri recognitionem conuertendas, suscipiunt, eadem facultas sæpè concedi solet, vt sic libentiùs has expeditiones capessant, & socios ac milites, qui eos in eisdem adiuuerint, remunerare possint, & de hoc plures Regiæ prouisiones, & ordinationes existunt, & præcipuè illa quæ vocatur, *Del bosque de Segouia*, 13. Iulij ann. 1573. quæ habetur *in 4. tom. impress. pag. 1.* & refertur ab Ant. de Leon *d. cap. 6.*

4 Et † extat sched. ann. 1527. *d. 2 tom. pag. 187.* quæ ostendit, olim per Religiosos viros, qui hos Duces comitabantur, similes Commendas dari solere, & in posterum eorum saltem consilium requirendum esse.

5 Regales item † Indiarum Audientiæ, siue Cancellariæ, & illæ præcipuè, quæ Prætoriales dicuntur, de quibus *infrà lib. 4. cap. 4.* hoc ius conferendi Commendas, olim habuisse videntur, vt insinuat quædam schedula dat. Matriti, 5. April. ann. 1528. ad Audientiam Mexicanam directa, quæ habetur *in d. 2. tom. pag. 195. & seq.* quod tamen posteà cessare iussum fuit per aliam Pacis Iuliæ, vulgò *Badajoz*. 23. Iul. ann. 1580. quæ extat *in 1. tom. pag. 248.* & hoc totum Proregibus reseruari iubet; quibus tamen defunctis, eædem Regiæ Cancellariæ hoc munus resumunt, vt & reliqua, quæ Proregum gubernationi commissa reperiuntur, de quo Nos *infrà lib. 4. c. 4.* tractabimus, & in terminis tradit Ant. de Leon *vbi sup. c. 8. n. 3. fol. 46.*

Suntque ad idem confirmandum Regiæ schedulæ expressæ ann. 1550. & 1563. quæ reperiuntur

6 *d. 1. tom. pag. 252. & 253.* † quæ tamen vltima, in peculiari casu mortis Licentiati Castro, qui ad Peruuij gubernationem, cum facultate etiam commendandi, missus fuerat, contrarium statuit, iubétque, vt Regalis Audientia Limensis hoc munere abstineat, & nullas Commendas concedat, sed futuro Proregi reseruet. Qui casus, cùm specialis fuerit, non videtur alias anteriores schedulas derogare, sed potius confirmare, *arg. l. nam quod liquidè de penu legat.* cum similibus. Et ita sæpè praticari vidi, & audiui, † quamvis dicta Cancellaria Limensis, cum gubernationis habenas 7
suscepit, ob mortem D. Proregis Comitis Montis-Regij, & iterum ob absentiam D. Principis de Esquilache, satiùs, & tutiùs duxit, à Commendarum prouisione supersedere, quò plura tributa Regio Fisco applicari possent, & vt à se calumnias, & querimonias competentium, siue prætendentium depellere, quibus omnibus remunerandis, sufficiens esse non poterat. Ob quod factam honorificè Regiis litteris commendata fuit, per sched. dat. Matritij 4. Febr. ann. 1608. & ann. 1622. quæ in eiusdem Audientiæ Archiuio seruantur.

Esse autem hæc, quæ diximus, iuris regulis consentanea, indè probari potest, † quòd idem 8
in feudis contingit, quibus nostras Commendas valdè similes esse, suprà commonefecimus, nullus enim præter eum, qui rei infeudandæ directum dominium habeat, vel cui ille vices suas commiserit, illa regulariter concedere potest, vt constat ex text. *in cap. 1. de iis qui feud. dar. poss.* cum latè congestis à Rosenth. *in tract. de feud. cap. 3. per totum.*

Et similiter † in beneficiis, & pensionibus 9
beneficiorum, quas etiam solus Romanus Pontifex concedit, vel imponit, ob id quod eorundem beneficiorum dominus dicitur, & in eis plenissimam potestatem habet, *cap. cuncta per mundum 9. quæst. 3. cap. 2. de præb. in 6.* Clem. 1. *in fine, vt lite pend.* cum aliis. Vel legati à latere, aut alij inferiores, quibus Papa id delegauerit, vt constat ex adductis ab Oldrado *cons. 216.* Gigante *in tract. de pensionibus*, q. 6. Corras. *de benefic. 1. par. cap. 4.* & pluribus aliis apud Nicol. Garc. *in tract. de benefic. 1. part. cap. 5. n. 274. cum seqq.*

Pariter quoque † vsumfructum, vel aliam 10
seruitutem nemo alius, quàm dominus proprietatis, vel domini mandatum habens, suis prædiis imponit, *l. 1. D. comm. præd. l. 2. D. de seruit. §. ideò autem, Inst. eod. l. quod nostrum 63. l. si dominus 72. D. de vsufr.* cum aliis traditis à Molina *lib. 1. de primog. cap. 20.* vbi occasione huius regulæ disputat, † an possessor maio- 11
ratus possit in eius rebus vsumfructum constituere? & resoluit, non posse, nisi solam eius commoditatem, seu fructuum perceptionem ad tempus vitæ eius duraturam, arg. *l. peto, §. prædium, D. de legat. 2.* & idem probat procedere in emphyteuta, & feudatario *num. 6. & 7.* & D. Ioan. del Castillo *in tract. de vsufr. lib. 1. c. 5. n. 2. & seqq.* vbi disputat, an possessor maioratus vsusfructuarius tantùm, vel verus dominus sit?

Sed quod ad Proreges spectat, † non iniustè 12
in dubium vocari potest, an eo ipso quòd ad hoc munus electi, & mandati fuerint, commendandi ius habeant, etiam si de eo specialis commissio non expediatur? Et pro affirmatiua parte summa huius muneris dignitas, & auctoritas considerari potest, † quæ efficit, vt ipsius Prin- 13
cipis personam immediatè repræsentare videantur, & eadem potestate in omnibus vti posse, nisi specialiter sibi interdicta fuerint, vt notant

notant DD. per text. ibi *in l. 1. C. de offi. vicar. c. 1. eodem in Decretal. & in l. 1. D. de offi. Præfect. Præt. l. fin. tit. 1. & l. 22. tit. 9. p. 2.* Bart. *in l. 1. §. hi quibus, D. de legat. 3.* vbi inquit, quòd ita loquitur titulus de officio eius, qui vices alterius gerit. Alex. *in rubrica, D. de offic. eius, n. 3. & 4.* Sigismundus Lofred. *cons. 30. num. 7. fol. 187.* inter consilia feud. iunctis aliis, quæ latissimè quarto libro dicemus, & peculiari tractatione prosequutus est Ioann. Franc. de Ponte *de potest. Proreg. tit. 1. n. 1. & per totum.*

Accedit his legatorum à latere exemplum,
14 & similitudo, † qui ob eandem dignitatis sublimitatem, in prouincia vbi hac legatione funguntur, absque vllo speciali mandato, beneficia conferre possunt, & pensiones imponere, & omnia exercere, quæ potest Episcopus in sua Diœcesi, vt per Specul. *tit. de legato, §. nunc ostendendum num. 54.* Cuchum *in maior. inst. lib. 2. tit. 5. num. 83. & in minor. lib. 2. tit. 8. §. ante omnia*, Zechus *de benefic. & pension. cap. 11. num. 5.* Gambara *de offi. & potest. leg. à latere lib. 6. num. 77.* Rebuff. Corras. & alij, quos refert & sequitur Nicol. Garcia *d. cap. 5. num. 281. & seqq.* quamuis contrarium sentire videatur Oldrad. *cons. 226.* Gigas *de pension. q. 6. num. 4. & 5.*

Rursus non parum eidem sententiæ adsti-
15 pulatur † longa istarum prouinciarum distantia a Regno Hispaniæ, vbi Reges nostri commorantur, & degunt, quæ cùm plura alia operari soleat, de quibus per text. & DD. præcipuè Lucas de Pena *in l. mediterraneos, C. de anno. & tribut.* & nos latiùs *infrà lib. 3. c. 10. n. 28.* tu
16 maximè hoc, † vt ipsius Regis Vicarij in remotis constituti, ex solo titulo Vicariatus, tales Commendas conferre possint. Quemadmodum ob eandem rationem, possunt consentire alienationi feudi, vt concludit Isern. *in l. Imperialem, num. 17.* & ibi Afflict. *notab. 16. num. 12. de prohib. feud. alien.* per Frid. idem Afflict. *in constit. diuæ memoriæ, n. 23. & in cap. in generali, n. 24. si de feud. fuer. contro. inter dom. & agn.* Anton. Capicius *decis. 156. num. 10.* & Cassanæus *cons. 17. num. 4. vers. Et quod non.*

17 Quibus arridet, † quod in fortioribus terminis tenet Archid. *in cap. Reatina, 63. distinct.* docens, quòd vbi requiritur consensus Regius in electione Episcopi, sufficit, quòd absente Rege, consentiat eius Vicarius, circa quod plures etiam alios allegat Palac. Rub. *in rep. Rub. de donat. inter, in introd.* & Ias. qui de communi opinione testatur *in l. in prouinciali, §. si ego, num. 6. D. de noui op. nunt.*

Denique illud quoque expendi posse vide-
18 tur, † quia quamuis concederemus, de rigore iuris Commendarum prouisionem in generali mandato gubernationis dictorum Proregum, & aliorum similium Gubernatorum non comprehendi, cùm tamen tot iam retro temporibus hanc facultatem eisdem concedere soliti sint, non videtur quòd ampliùs specialis eius commissio desideretur, ex doctrina Bartoli *in*
19 *l. fin. in princ. D. quæ in fraud. cred.* vbi ait, † in mandato generali venire id, quod est de consuetudine, & quod in actibus similibus ei, qui mandatur, fieri solet: quod sequitur, & etiam ad casus alioqui excipi solitos, sed posteà fieri consuetos, qualis est donatio, extendit Alexander *in l. solitum, §. fin. de pignor. act.* & ad obligationem rerum domini, qui eam facere consueuit, etiam si in mandato non adsit clausula, *cum libera*, Matthæ. de Afflict. *in cap. vnico, num. 219. ex quib. caus. feud. amitt.* & plures alios referens Iulius Clarus, & eius addition. Baiar. *in §. feudum, quæst. 3.*

Et maximè, † quando tales concessiones, vel 20
obligationes fiunt in remunerationem seruitiorum, prout in nostro casu contingit, sicuti latè probat, & prosequitur Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuoc. donat. verb. Donatione largitus, num. 26. & 27. cum seqq.* Ioann. Garcia *in tract. de donat. remunerat. num. 14. 22. 23. &*
31. vbi † quòd Prælatus, aliàs prohibitus alienare, potest ob merita infeudare, & tutor, & 21
curator, & procurator generalis, & quilibet administrator donare remunerando. Aut quando pax & quies prouinciarum id fieri postulat, † quo casu multum ampliari, & extendi posse Proregum mandata, benè considerat Ponte *d. tit. 1. num. 3. & seqq.* quod item ad rem, de qua agimus, valdè conducit.

Sed his non obstantibus † negatiua pars, & 22
sic speciale mandatum etiam in Proregibus ad concedendas Commendas desiderari, hodie verior est, & vbi casus acciderit amplectenda. Nam vt demus primis illis temporibus id in dubium vocari potuisse, & sub commissa sibi tantarum prouinciarum tuitione, & gubernatione, succensendum non esse, si hac etiam facultate vterentur. Posteà † tamen in nouis Indiarum (quas vocant) legibus, anni 1542. c. 30. Commendarum distributio omninò cessare iussa fuit, & sub quolibet colore, aut prætextu Proregibus, & aliis Gubernatoribus interdicta, vt sic, quæ deinceps vocarent, in Corona Regia incorporarentur. Et quamuis hæc lex vsu recepta in Peruana prouincia non fuerit, quia eius causa illius accolæ turbari cœperunt, quapropter paulò post lata fuit lex alia data Malinis 2. Octob. ann. 1545. quæ habetur *in 2. tom. impress. pag. 197. & seq.* qua illa refertur, & reuocatur, & iterum, vt Commendæ priuatis concedi possent, sub forma ibidem expressa permittitur, quod posteà multis etiam aliis schedulis, & ordinationibus cautum est.
Adhuc † tamen Proregibus, & aliis Guberna- 23
toribus facultas huius prouisionis, ac distributionis nunquam concedebatur in titulis, siue codicillis suorum officiorum, sed sicubi oportere videbatur, vt illam haberent, mandatum speciale ad hoc eisdem expediebatur, vt apparet ex eo, quod anno 1558. Brussellis expeditum fuit in fauorem Dom. Comitis de Nieua, Peruani Proregis designati, quod extat *d. 2. tom. pag. 298.* & non minus dilucidè ex alia schedula declaratoria alterius, quæ vocatur *De Malinas*, dat. Matriti 30. Decembr. ann. 1560. *d. 2. tom. pag. 172.* in illis verbis: *Sino fuere por mandamiento de los nuestros Visorreyes, ò Gouernadores, ò otras personas que tengan poder especial nuestro para encomendar Indios, &c.*

Qui communis etiam, & inueteratus vsus impetrandi, & concedendi hoc speciale mandatum, efficit, vt in generali comprehendi non possit, † quia nunquam in mandato generali 24
censetur comprehendi id, ad quod dominus solitus erat dare speciale mandatum; nec item ea, quæ verosimile est non nisi specificè concessu-

tum,

rum, vt *in l.1. D. de offi. eius l. cùm quis, & l. Stichũ, §. vsumfructum, D. de solut. l. qui peculium & l. quam Taberonis, D. de peculio*, latè Ioan. Nicolaus *in repet. l. generaliter, numer.* 85. & 88. *C. de secund. nupt.* cum traditis à Gregor. Lopez per text. ibi *in l. fin. titul.* 1. *part.* 1. *verb. En sus lugares*, & Card. Tusch. *pract. conclus. litt. M. conclus.* 50.

27 Vnde communis resolutio est, nunquam in mandato, quantumvis generali, censeri concessam facultatem ad donandum, nisi ad specialiter exprimatur, *l. contra iuris, D. de pactis, l. procurator cui, D. de procur. l. filius, §. videamus, D. de donat.* iunctis aliis, quæ tradit Afflict. *in capit.* 1. §. *item sacramentum*, 3. *notab. numer.* 28. *de pace, iuram. firman.* Et magis in nostris terminis *in Constitutionibus Siciliæ, const. si quando fortè, col.* 2. *in* 2. *notab.* vbi resoluit, 28 in † mandato generali, feudi concessionem nequaquam venire, de quo plenè item scribit Tiraquell. *in tractat. de morte*, 4. *part. declar.* 5. *numer.* 17.

29 Ex quibus primò infertur † Proreges, & Gubernatores, quibus ita specialiter facultas commendandi conceditur, licèt alioqui in prouincia sibi commissa ordinariam iurisdictionem habere, & exercere dicantur, vt resoluit Alexand. *in rub. D. de offic. eius, num.* 17. hac tamen 30 in parte, non tam † ordinarios, quàm delegatos à Principe censendos esse, vt in nostris terminis pungit Ant. de Leon *d. tract. de confirmat. Regiis*, 1. *part. cap.* 6. *num.* 7. Et probatur ex traditis à Matienzo *in l.* 6. *gloss.* 2. *num.* 12. *tit.* 10. *lib.* 5. *recop.* Cerdan. Tallada *in veriloquio capit.* 1. §. 2. *pag.* 15. & 16. Mastrillo *de magistr. libr.* 5. *numer.* 76. & 77. Callisto Remirez *in tract. de lege Regia Aragon.* §. 1. *numer.* 8. Gloss. *verb. Delegatus in fine, in cap. cùm causam de appell. & in cap. statutum, §. insuper, verb. Moderatus de rescript. in* 6. Ripa *in l. quod iussit, numer.* 64. *D. de re iud.* Decio *in cap. in litteris, numer.* 20 *de offi. deleg.* & ex text. & traditis communiter ab Scribentibus ibidem, *in d. l.* 1. *in princip. & in §. qui mandatam, D. de offic. eius cui mand. est iurisd.* Melior text. *in l. & si Prætor* 3. *D. eo-* 31 *dem*, † vbi probatur secundùm Fulgos. ibid. quòd etiam Prætor, qui aliis habet, & exercet iurisdictionem ordinariam, in re tamen sibi specialiter commissa, procedit vt delegatus, quod notant etiam DD. per text. ibi *in cap. licèt* 32 *in corrigendis, de offi. ordin.* Et † ad Nuntios Hispaniarum, & alios Legatos, qui virtute concessionis Romani Pontificis prouident beneficia reseruata, applicant, multum in nostris terminis, Rota, Gambara, Hieron. Gonçalez, & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia *d. tract. de benef. cap.* 5. *numer.* 289. & *seqq.* vbi resoluit, quòd in hac collatione procedunt vti delegati, non ordinarij, quando talis facultas eis cum aliquibus restrictionibus conceditur, puta personis idoneis, aut sub certis informationibus prouidendi, vel quando separatim datur, & non simul cum aliis titulis ipsius legationis, quæ omnia ad verbum in nostris Commendis contingunt.

33 Licet non inficier, esse † aliquos, imò plures Gubernatores, ex iis, quos suprà ius commendandi habere retulimus, quibus hodie ad id speciale, & distinctum mandatum non expeditur, sed cùm in eorum titulis semper exprimatur, quòd habeant, & exerceant iura, facultates, ac præeminentias suis antecessoribus concessas, sufficit quòd illis talis commissio data fuerit, vt sic in eorum personis cum eisdem conditionibus, & qualitatibus repetita censeatur. Et licèt † in eisdem Gubernatoribus, & Proregibus 34 hanc iurisdictionem delegatam dicamus, cùm tamen sit ad vniuersitatem causarum, potest censeri & reputari ordinaria, vt est communis resolutio Doctorum *in d. l.* 1. §. *qui mandatam, D. de offic. eius.*

Secundò infertur, ex ratione prædictorum probandum videri, † Proreges, Præsides, vel 35 Gubernatores, qui Commendas conferre possunt, cùm sint delegati à Principe, posse aliis eandem facultatem, vel iurisdictionem mandare, † iuxta tex. *in l. à iudice* 5. *C. de iudiciis*, cum latè 36 traditis à Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. q.* 54. & *cons.* 17. *num.* 2. & 3. *lib.* 1. Anastas. Germon. *lib.* 1. *animaduers. cap.* 8. Quintanadueñas *lib. de iurisdict. & imper. cap.* 6. *numer.* 13. & *cap.* 11. *per tot.* Peregrin. Ianinus *in tract. de citat. real. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 424. & Thesaur. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 22. *ex n.* 24. *ad* 60.

Sed adhuc contrarium veriùs censeri debet, † quia huiusmodi mandatum est speciale, vt 37 probatum reliquimus, & in quo propter causæ grauitatem, & magnitudinem videtur electa dignitas, & industria personæ, quo casu etiam delegati Principis non habent facultatem subdelegandi, vt benè aduertunt Auctores suprà citati, & tex. & DD. *in d. l.* 1. *D. de officio eius, l. inter artifices, D. de solution. cap. si pro debilitate, de offic. delegati*, cum aliis, quæ adducit Fachin. *lib.* 9. *controuers. cap.* 98. *num seqq.* Longobalius *in l. Imperium, D. de iurisd. omn. iudic. fol.* 34. Vincent. Caboti. *vbi supr. cap.* 2. *numer.* 5. Euerard. Broncorst. antinom. *cent.* 1. *cap.* 16. & 17. Facit etiam † tex. *in cap. fin.* §. 38 *fin. de offic. deleg.* vbi Innocent. *num.* 3. concludit, quòd causa grauis, in qua censetur electa industria personæ, non potest subdelegari, imò neque ad successorem in officio, vel dignitate transire. Quod idem sequitur Bart. *in l. & quia, in fine, D. de iurisd.* & Abb. *in cap. quoniam Abbas, n.* 16. vbi etiam Felin. *num.* 10. Bald. *in l.* 1. *D. de offic. Præfect. Prætor.* Ioseph. Gonçalez *var. quæst. cap.* 22. & alij congesti à Cenedo, & Augustino Barbosa *in collect. ad dict. cap. si pro debilitate.*

Et hoc in specie cautum inuenio † per schedulas Regias ann. 1550. quarum sup. meminimus, & extant *in* 1. *tomo, pag.* 252. & *seqq.* in 39 quibus disponitur, quòd Proreges iniunctum sibi munus, nec in totum neque in partem aliis committere, vel substituere possint, & si fortè ægrotare, vel abesse contigerit, Regales Cancellariæ † eius vices suppleant, & gerant. Quod 40 tamen fallet, vbi absolutè iurisdictionem suam, & personæ electionem non committit, aut delegat, sed tantùm alicui mandat, vt suo nomine aliquem de prima Commenda, quæ in aliquo loco vocabit, inuestiat; hoc enim valere docemur *in cap. constitutus* 11. *de concess. præben.* vbi gloss. verbo *Contra formam*, plura congerit notatu digna in materia subdelegationis potestatis conferendi beneficia.

Suffecti tamen † Gubernatores, qui in Regno 41 Chilensi, in Philippinis, & in prouincia Iucatania, & in aliis à Proregibus nominati solent,

ob

ob id quod eos mori contigerit, qui à Rege nominati sunt, & interim dum alij ab eo nominantur, & mittuntur, benè possunt commendare, quia tunc non censentur subdelegati ipsorum Proregum, sed potius delegati ipsius Regis, & in locum defuncti subrogati, qui ab ipso Rege dictam facultatem habuerat, quam ipsi simul
42 cum habenis gubernationis accipiunt, † *c. qui facit per alium 72. de reg. iur. in 6. l. qui mandat, l. cùm iussu, D. de solut.* melior text. *in materia iurisdictionis, in l. & si, D. de off. eius*, vbi is, qui alienam iurisdictionem exequitur, non pro suo imperio agit, sed pro eo cuius mandato ius dicit. Et hoc absque vlla hæsitatione quotidie practicari videmus, de qua praxi etiam testatur, nobiscum sentiens, Ant. de Leon. *in d. tract. de confirm. Regiis, lib. 1. c. 8. n. 5. vbi n. seq.* idem extendit
43 † ad *Alcaldes ordinarios*, vbi ex consuetudine in locum defunctorum Gubernatorum substitui solent, & eorum munus obire.
44 Idémque contingit † in Locum tenentibus ipsorum Gubernatorum, sicubi in eorum titulis dicitur, vt hi quoque Commendas conferre possint, prout sæpè olim caueri solebat, maximè in illis Gubernatoribus, qui ad nouas prouincias inquirendas, & reducendas delegabantur, vt benè etiam aduertit Ant. de Leon *vbi sup. c. 3. n. 14. & 15.* Nam hi non sunt dicendi, vel censendi subdelegati talis Gubernatoris, sed delegati ab eodem Rege ad eandem commis-
45 sionem, seu facultatem commendandi, qua † secundùm regulas iuris, quando alternatiuè pluribus datur, quilibet vti potest, vt *in c. cùm plures, de offi. delegat. lib. 6.* & eodem modo valent facta ab vno, quam ab alio, *ex reg. l. eum qui ades, de vsucap.* Et quando vtrique simpliciter tribui dicitur, tam in vno, quam in alio totam causam, totúmque effectum prouidendi comprehendit, & super omnibus data videtur, vt per Innocent. *in c. super quæstionum, de offic. deleg.* text. *in c. venerabili col. fin. de offic. deleg. & in cap. 1.* & ibi Panorm. *de sequest. poss.* Bart. *n. 11.* & Alex. *n. 18. in l. à Diuo Pio in princ. D. de re iud.* & Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 57. num. 31.*
46 Qui eam rationem reddunt, † quod commissio simplex totam causam comprehendit, *arg. l. si defensor, §. 1. D. de inter. action.* & non potest in parte valere, & in parte non valere, *d. l. eum qui ades, D. de vsucap. l. qui totam, D. de adq. hæred. l. nemo, de leg. 2. l. nam absurdum, D. de bon. liber.* & Speculat. in eisdem terminis loquens, *in tit. de iudiciis, §. restat. videre, vers. Quod si causa*, & cum pluribus Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Donatione n. 284. C. de reuoc. donat.*
47 Tertiò suprà dicta efficiunt, vt † quatenus Prorex vel quilibet alius Gubernator, qui commendandi facultatem habet, se intra fines, & cancellos eiusdem mandati continuerit, quod virtute talis mandati fecerit, perinde ratum, ac firmum & stabile esse debebit, ac si ab ipsa Regia persona prouisio fieret, iuxta doctrinam gloss. communiter approbatam *in Clem. Religio-*
48 *sus, de procur.* Pro qua † est optimus text. *in l. pater, D. de manum. vind.* ibi: *Solam electionem filio concessit, cæterum ipse manumisit, l. quod meo, D. de acq. poss. l. ossa, in fine, D. de relig. & sumpt. fun. l. item eorum, §. Decuriones, D. quod cuiusque vniuers. nom.* iunctis aliis, quæ latè & optimè adducit Ioan. Igneus *in l. non alias, § necessarios, n. 395. D. ad Syllanian.* Bart. *in l. 1. §. de Præfecto,* *D. de leg. 3. & in l. 1.* post gloss. ibi, *C. de eo qui vic. alt.* gerit, Ias. *in l. conuentionum, n. 7. D. de pact.* & Aluar. de Velasco *in axiom. iuris, lit. A. concl. 136.* vbi quòd actus semper tribuitur ordinanti, & non exequenti. Et hinc est, † quod 49
multoties tituli Commendarum expediantur à Proregibus sub nomine ipsius Regis, & per prouisionem Regio sigillo signatam, licet hoc hodie non ita frequenter practicetur, ex rationibus de quibus Anton. de Leon *tract. de confirm. Regiis, 1. p. c. 17. n. 1. & seqq.*

Cæterùm si in aliquo † præter mandatum 50
fecerit, vel mandati fines excedens, nullum, & irritum iudicandum erit, *l. diligenter, D. mandat. l. vt fundus, D. comm. diuid. cap. cùm dilecta de rescript.* cum aliis, quæ *infrà cap. 6. num. 18.* adducemus, non solùm quatenus excessum est, sed etiam in totum, vt in simili, de subreptione loquens, † quæ est indiuidua, & facit totam 51
gratiam vitiari, vbi non est capitulum separatum, tradit Crescent. *decis. 17. num. 2.* & magis in terminis Gigas *d. tract. de pension. quæst. 9. n. 3. & quæst. 55. n. 2.* vbi probat, † quod pensio 52
reseruata cum narratiua, quod medietatem, seu aliam partem fructuum non excedat, si excedit, est in totum nulla, Gambara *d. tract. de legato, lib. 6. à n. 712.* quem refert, & sequitur Nicol. Garcia *d. c. 5. n. 450.* vbi tradunt, idem procedere in pensione imposita vltra potestatem, & iurisdictionem imponentis, quia esset nulla in totum, quoniam imponere pensionem est actus iurisdictionis saltem voluntariæ, † & iurisdi- 53
ctio est indiuidua, & si excedatur, actus in totum vitiatur, *l. 1. §. in hoc, l. quædam mulier, D. fam. ercisc. l. 1. C. si à non comp. ind. l. certa ratione, C. quando prouocare non est necesse*, vbi DD. Francus *in cap. vtile, fallen. 4. de reg. iur. lib. 6.* vbi etiam Petr. Pechius *n. 12.* & alij communiter, *in l. fin. D. de iurisd. omn. iud.*

Quibus addo Bartol. *in auth. qui rem, C. de sacros. Eccles.* Angel. *in auth. de non alien. reb. Eccles. §. emphyteusis*, Socin. & alios, *in l. 1. §. sed si mihi, D. de verb. oblig.* Roland. *cons. 84. n. 26. vol. 1.* & Couar. *lib. 2. var. c. 16.* qui concorditer docent, † quod si quis habet mandatum ad locan- 54
dum ad certum tempus, & vltra illud locauerit, in totum vitiabitur locatio, quasi in tali casu mandato vsus non fuerit, sed potius contra illud: & sic non sustinetur, etiam vt valere potuit, & idem in casibus similibus tenet Bald. *cons. 464. vol. 1.* & Cyn. *in l. 1. C. de errore calculi.*

Et ex his orta fuit † anceps illa, & grauissi- 55
ma lis, quæ per plures annos sub dubio euentu pependit in hac Limana Cancellaria, & in Supremo Indiarum Consilio, inter nobilem virum D. Ant. Vaccam de Casino, & consortes, cum militibus, quos in hoc Regno Peruano vulgò dicimus, *Gentiles hombres, lanças, y arcabuces*, de quorum creatione, & munere *infrà hoc lib. cap. vlt.* tractabimus, etenim cùm D. Prorex Marchio de Cannete, dictus *el Viejo*, mandatum accepisset, vt à prouisione Commendarum abstineret, & solùm posset ex earũ reditibus, qui ad Regias arcas deducerentur, aliquos benemeritos exhibere, & pro arbitrio suo remunerari, ipse autem sub hoc prætextu dictum numerum militũ quos alioqui benemeritos iudicauit, ad sui, & Regni custodiam delegisset, & eis aliisque qui in eorũ locõ subrogandi essent, congruos reditus super certis tunc expressis Commendis, assignasset,

& has Commendas posteà eius successor, D. Prorex Comes de Nieua dicto D. Antonio Vacca, & consortibus in forma communi concessisset. Ab his earum proprietas vindicabatur, non obstante assignatione militibus facta, & hypotheca, quam eius virtute in dictis Commendis prætendebant, & inter alia illud, vt præcipuum allegabatur, non potuisse Marchionem sui mandati fines excedere, nec gratificandi, aut remunerandi benemeritos formam à Rege præfixam transilire, iuxta ea quæ suprà retulimus, & tex. optimum, qui de eiusmodi gratificationibus loquitur, *in l. iubemus, C. de sacros. Eccles.* Ac
56 per consequens † facta contra mandatum, sicut contra leges facta, pro infectis habenda esse, vt
57 per Angel. *in § sequens, Inst. de action.* & † inualidum esse, quod fit ab eo qui ius faciendi, aut concedendi non habet, vt per text. Bart. & Plat. *in l. immunitates, C. de agric. & cens. lib. 11. l. 2. C. de immunit. nemini conced. & l. 1. C. de imp. lucrat. descrip. lib. 10.* vbi etiam DD. Marchesan. *de commission. lib. 1. pag. 153. num. 28.*

58 Contra verò milites obiiciebant, in † quolibet mandato, quantumvis strictè consideretur, non censeri exclusos casus minores expressis, vt per tex. & gloss. *in cap. sedes, de rescrip* vbi Innocent. Abb. & DD. communiter, gloss. *in Clement. non potest, de procurat.* iuncta regula, *cui licet quod est plus, de reg. iur. in 6. l. non debet, D. eod. l. Marcellus, D. de donat.* & traditis à Surdo *cons. 228. n. 14.* & Farin. *cons. 60. num. 209. lib. 1.* Ac eapropter Proregem, qui potuit simpliciter pensiones super reditibus Commendatum benemeritis assignare, congruentiùs potuisse easdem eisdem tribuere sub lege, & onere, vt peculiari militiæ adscripti, pro ipsius Proregis, & totius Regni tu-
59 tela militarent. Neque † vsquam censendum esse mandatum excedere, qui illud æquipollenter adimplet, vel in melius commutat, & verosimilem mandantis voluntatem sequutus, ea facit, ordinat, & exequitur, quæ ipse, si præsens esset, exequeretur, *l. si hominem 30. l. fin. § fin. D. mandat. l. iam tamen, §. in hac, D. iud. solui, l. si quis mihi bona, § sed & si mandaui, D. de acq. hered.* text. vbi gloss. Bart. & Paul. Castrens. *in l. qui aliena, § libertos, D. de neg. gest.* cum latè adduct. à Iason. post Bartol. *in l. Gallus, §. & quid si tantùm, 2. lect. n. 23.* & Galiaula *ibid. num. 24.* idem Ias. *in l. 1. §. si stipulanti circa fin. D. de verbor. obligat.* Barb. cia *in cap. veniens, col. 9. de accusat.* Buttius *in cap. translato, de constit. & in cap. 1. de pactis,* Rod. Suarez *in l. post rem, fol. 151. in princip.* Hippol *in l. sed sciendum, num. 3. D. de parricid.* Tiraq. *in l si vnquam, verb. Libertis, num. 48. C. de reuoc. donat.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. quæst. 15. n. 19.* Gratian. *reg. 303.* Card. Tusch. *pract. conclus. litt. M. concl. 39. & seqq.* Cardin. Mantica *de ta-*
60 *cit. & ambig. conuent. lib. 7. tit. 12.* vbi idem † esse tradunt de illis, quæ sunt vicina mandato, post gloss. notab *in cap. nullus 61. distinct. & in cap. cùm olim, el 1. de offic. deleg.* & Decium *in cap. præterea, eodem tit. & in cap. vt debitus, col. 8. de appellat.* Quibus, & aliis fundamentis, & considerationibus tandem pro prædictis militibus pronuntiatum fuit.

Denique ex prædictis descendit, quòd cùm Proreges, & reliquos, qui commendandi ius habent, hac in parte veluti peculiares Regis commissarios, & delegatos esse dixerimus, quemad-
61 modum † nullum est, quod ab initio hac in parte faciunt, si ad id speciale mandatum non habeant, & ante eius præsentationem, *l. 1. vbi DD. C. de mandat. Princip. l. prohibitum,* & ibi Bart. *C. de iure fisci, lib. 10.* melior text. *in auth. de collator. §. eos autem, in princip. l. fin. tit. 27. lib. 9. Recopil. cap. cùm in iure, de offic. delegat.* Bart. *in l. 2. numer. 6. D. si quis in ius vocatus,* Decius *in cap. prudentiam, §. adiecimus, numer. 3. circa finem, de offic. deleg.* cum latè traditis à Puteo *de syndic. verb. Successor in officio, cap. 2. num. 2.* Auiles *in cap. 1. Prætorum, verb. Cartas,* Mascardo *de probat. conclus. 949. numer. 2. & seqq.* Menoch. *cons. 110.* & Bobadilla *in Polit. libr. 2. capit. 20. numer. 20. & seqq.* Ita nullum quoque erit, vel irritum, & inane declarandum, quod fecerint, postquàm mandatum, quod initio habuerunt, ob aliquam rationem illis reuocatum, suspensum, vel limitatum fuerit. Nam † in iure à pari 62
procedunt, non habere mandatum, vel illud esse reuocatum, *§. rectè, Inst. de mand. l. & quia, D. de iurisd. omn. iud. l. quòd si minor, § Scæuola, D. de minor. l. fin. C. de rep. hered. l. plerumque, D. de rit. nupt. cap. si pauper, in fine,* vbi glos. *verb. Cesset,* & Dominic. *notab. 3. de præb. libr. 6.* Tiraq. *in tract. de cessante causa, num. 180.* text. & DD. *in l. iudicium soluit, D. de iudiciis, l. 13. tit. 1. part. 2.* cum plurimis aliis, quæ de reuocatione mandati, & eius requisitis tradunt DD. per text. ibi *in l. si verò 12. si mandauero, D. mandat.* Cephalus *cons. 91. num. 18. & seqq. vol. 1.* Socinus *reg. 311.* Medices *in tract. de nouation. 2. part. q. 1. num 62.* Gail. *lib. 1. pract. obseruat. 46. num. 8.* & Lancellotus *de attent. cap. 20. numer. 69. cum seqq.* † Quod procedet, etiam si tale mandatum 63
fuerit ad donandum causa remunerationis, vt in simili notat singulariter Ias. *in l. eius qui in prouincia, §. placebat, in prin. D. si cert. pet.* & cum referens Card. Tuschus *litt. M. conclus. 95. num. 7.*

Et hic casus † in hoc Peruano Regno semel 64
& iterum contigit. Primò, tempore Dom. Proregis Marchionis de Cañete *el viejo*, cuius mandatum, ad commendandum reuocatum fuit, interim dum de eis perpetuandis deliberabatur. Et secundò, tempore D. Proregis Marchionis de Montesclaros, postquàm mandatum accepit, ne Commendas aliquas prouideret, absque tertiæ partis ad Coronam Regiam applicatione, & confirmationis Regiæ in Supremo Indiarum Senatu impetrandæ necessitate. Etenim cùm vterque adhuc ad Commendas absolutè distribuendas processisset, de earum validitate, & subsistentia plures lites exortæ sunt. Sed tandem † in his, quæ Montesclarius 65
concessit, Regiæ liberalitatis assensus tituli defectum purgauit cum tertiæ partis detractione, eo tamen addito, quòd si rigor iuris inspiceretur, omnes nullæ declarari possent, & deberent, vt constat ex peculiari schedula, ad hoc expedita Matrit. an. 1615. & dicemus *infrà hoc lib. c. 26. ex num. 4.* In Commendis autem prouisis à Marchione Cannetij, in quæstionem deductum fuit, an illæ valerent, quas concessit, antequàm constaret ad eius notitiam mandati suspensionem, vel reuocationem peruenisse?

Et sanè licèt prima facie valere videantur, quia † regulariter reuocatio mandati, sine no- 66
titia reuocationis, non impedit, nec priuat actionem aliàs legitimè gestam, in præiudicium gerentis, vel eius cum quo est gestum, siue sit

iudicialis, siue extraiudicialis, vt *in cap. ex parte Decani, de rescript.* vbi DD. præcipuè Felinus *num.25.cum seqq.* cum ibi notat. *& in Clem.1.de renuntiat. l.sed & si pupillus*, § *de quo palàm, D. de inst. act. l si fortè, D. de offic. Præsid.* iunctis aliis, quæ latè adducit Calderin. *consf.84. quod est 41. titul. de offi.io legat.* vbi in simili loquitur de Legato reuocato per Papam, quia ante scientiam reuocationis valent gesta per eum.

67 † Et præsumitur ignorantia, vt sic potius actus valeat, quàm pereat, *l.cùm hic status*, §.*si ambo, D.de donat.inter*, Bald. *cons.11.lib.5.* Signorol. *cons.9.num.1.*& plures alij relati à Thom.Sanchez *de matrim. lib.3. dis.11. à num. 30.* Nicol. Garcia omninò videndo, *in tract.de benef.5.part. cap.8. num. 174. & seqq.* vbi ex his concludit, valere collationem beneficij factam à Vicario Episcopi, conferendi facultatem habente, etiam post reuocationem talis facultatis, aut post mortem Episcopi, quam ipse ignorauerit, & nouissimè Torreblanca de iure spirit. *lib.2. cap.14. ex numer. 27.* vbi concludit hoc generale esse in omni mandato, excepto eo quod ad matrimonium contrahendum præstatur. Adhuc tamen in specie, de qua agimus, contrarium defendi

68 potest: quoniam † in considerando habilitatem delegati tempus datæ inspici solet, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt colligitur ex text *in cap. eam te, & in cap. constitutus*, vbi Decius *num.5. de rescrip.* Gloss. *in cap.statutum, verb.Canonicis, in fine, eod.tit lib.6.* Bald. *in l.præcipimus*, §.*fin.C. de appell.* Abbas *in cap. dilectus filius 9. de præ-*

69 *ben. num. 7.* Melior † tex. & magis in nostris terminis, *in cap.quodam 11. eod. tit. de præbend. lib.6.* ibi: *Prima enim collatio post, & contra decretum à dicto Cœlestino interpositum, facta, licèt ab ignorantibus, & etiam ignoranti, non obtinet firmitatem*: & est videndus tex. *in cap. post quàm, & in cap.dudum, eod.tit & in l.eius qui in prouincia*, §. *quas verò*, *D. si cert.pet.* per quem tenet Paul Castrens. *ibid.n.13.* Socin *num.6.* & alij DD. communiter, idem Castrens. *cons 361.dub.4.lib.1.* Felinus *in cap.cùm contingat, de rescript.numer.6.*

70 Quod † quando mando tibi aliquid, quod non perficitur ex tuo consensu, sed ex meo, vt quòd transferas dominium rei meæ, licèt ignores reuocationem, quia tamen defecit voluntas mea, non poteris alienare, & idem sequitur Calder. *d.cons.84.* Et † ad excommunicationem exten-

71 dit text. *in cap.volentes de priuileg.lib.6.& in c.1. vers.Nam si alicui, de concess.præben.* vbi dicitur, quòd si alicui à Sede Apostolica concedatur, quòd excommunicari non possit, licèt id forsan suus ignoret Episcopus, non tamẽ propter hoc eius ligatur sententia, si quam proferat in eun-

72 dem. Et ad † matrimonium, tex. *in cap.fin.de procurat.eod.lib.6.* vbi constituit, solam reuocationem mandati, etiam si procuratori nota non sit, illius nullitatem inducere: cuius tex. mentionem faciens Tuschus *litt.R, conclus.324. num.7.* eam rationem addit, quia in iis, quæ sunt ardua, & pendent à solo consensu, sola reuocatio operatur sine notitia, & idem docet, & aliis exemplis illustrat Signorol. *d cons.59. per totum*, qui magistraliter loquitur, Zabarela *cons.42. in fine, incip.Seius, & in d.Clement.1.de renunt. num.10.* vbi ad eam benè respondet, Ioan.de Anania, & eius additionator Bologn. *cons.25.* DD. *in cap. mandato de procurator. & in l.mandatum, & l.si procuratorem, C.eodem*, & optimè, & expeditè

Craueta *cons.76.*& Th.Sanchez *d.disp.30.per tot.* & Magerus *de aduocat.arm.c.16.n.181.* vbi quòd mandatũ re integra vnius voluntate reuocatur.

Sed nihilominus Regius Indiarum Senatus 73 æquitatem præ oculis habens, & stricto iuris rigori præponens, iuxta *l placuit, C. de iudiciis*, plures (vt audio) Commendas à dicto Dom. Prorege post mandati reuocationem collatas, quam ipse nunquam publicare voluit, benemerentibus conseruauit, & confirmauit, ea forsitan ratione ductus, † quòd beneficium Principis, 74 vel eius qui publice eius vices exercet, non debet vacuum, vel captiosum esse iis, qui illud bona fide acceperunt, & in præmium laborum suorum, *l.in commodato.* § *sicut, D.commod.lib.1.* ibi: *Ne ij, qui cum eis contraxerunt, principali authoritate circumscripti esse videantur*, *C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt*, *l.Paulus*, *D.de Prætor. stipulation.*

Et quia cùm dictus Prorex publicè, & communi omnium opinione in possessione, vel quasi, conferendi Commendas esse existimaretur, ignoscendum fuit illis, † qui communem errorem 75 sequuti, corã eo pro remunerandis suis seruitiis egerunt, & obtinuerant, argum.text. & eorum, quæ ibi notant DD. *in l. Barbarius*, *D. de offic. Præt. l 4. tit.4. par.3.* quæ id extendit ad omnes actus tam iurisdictionales, quàm non iurisdictionales, *cap.consultationibus, de iur.patron.* cum latè adductis à Hier.Gonç *ad Reg.Cancel.glos.5. §.1.n.53.* plenissimè Th.Sanchez *de matrim. lib. 3.disp. 22.à n.1.cum seqq.*& Nicol.Garcia *d.5.par. c.8.n.179.& c.4.à n.277.* quibus concinit, quod protulit Seneca *epist. 124. lib 22. Recti apud nos locum tenet error, vbi publicus factus est*

Et in ipsis terminis † eorum, quæ Proreges fa- 76 ciunt cõtra schedulas, & instructiones secretas, quas secum portant, vel eis remittuntur tradit Carol.Paschalius, omnino videndus, *in tract.de legato, c.58 & 59* & Calist Remirez *in tract.de lege R g.,§ 11.num.7.* vbi inquit, quòd si Prorex non seruauerit instructionem priuatam, qua illius potestas moderari solet, reprehensione quidem dignus erit, & à Rege argui iure poterit, tamen factum tenebit, cùm priuilegium, siue mandatum tantùm, & nõ instructionem edere teneatur. Nec † enim tam curiosa prouincialium pro- 77 cacitas est permittenda, vt audeant instructionem petere vt liqueat, an cum ea facta Proregis cohæreant. Sed est † quasi quidã Regis institor, 78 pro cuius factis Dom.Rex tenetur, & sibi debet imputare, qui præposuit eum, qui instructionem sibi datam non seruauit, *l.5. D.de publican. § fin. Inst. de obligat.quæ ex quasi del.* Cabed. *decis. Lusit.80.n.5.part.2.& decis.Genuæ 14.n.3.*

Planè his cessantibus, vbicunque † ex parte 79 dantis potestatis defectus inuenitur, recipiens quoque tutus esse non poterit, ex regula tex *in l. 1 C.de cupress.ex luco Daph.lib.11.* quam ibi quoque latè exornant Bart.Platea, Iac.de Arena, & Lucas de Pena, Benvenut.Stracha *in trac.de mercat.par 4 n 41.* Euerard. *in loco à correlatiuis*, Petr. Sard. *decis.52.n.5.*& Fran.Beccius *cons.45. n.23.*

Atque ita † malè fidei possessor esse censebi- 80 tur, cùm ei ius resistat, & titulus ad non titulum redigatur, vtpotè contra Principis prohibitionem collatus, *l. quemadmodum 7. de agricol. & cens.* ibi: *Malæ fidei namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur*; Cassiod. *lib.9 epis.2.* ibi: *Quia cõtractus*

dici non potest, nisi qui ex legibus venit. Latè Socin. *in l. rem quæ nobis. n.* 7. & ibidem Ripa *n.* 28. *de acq. poss.* vbi docent, ei non competere interdictum recuperandæ, nec remedium, *c. reintegrandæ, & l. si coloni, C. de agric. & cens. lib.* 11.

Ac per consequens ad fructuum quoque resti-
81 tutionem tenebitur, cùm † actus nullus, nullum possit, nec debeat effectum operari, vt *in l. qui per salutem, D. de iur. iur. l. fin. C. de bon. poss. contra tab. l. non dubium, C. de legib. l. 4. §. condemnatum, D. de re iudic. l. statutis, C. de sententiis ex breuil. recit. cap. ad præsentiam, de appellat.* cum aliis, quæ congerit Tuschus *litt. A. conclus.* 139. & Aluarez de Velasco *in axiomate iur. litt. A. num.* 143. *& litt. N. n.* 71. *& seqq.*

82 Et extat ad hoc † nouissima, & valdè expressa, ac notabilis schedula dat. Matrit. 2. Iulij anni 1618. & ad Dom. Princip. Esquilacensem Proregem Peruanum directa; quæ cùm antiquiores renouasset, quæ Commendas non nisi legitimè vacantes conferri posse statuerunt, subdit, nullas fore futuras, quæ aliter dari contigerit, & omnes, & quoslibet fructus naturales, industriales, vel ciuiles à Commendatariis hac occasione perceptos, restituendos esse, tanquam à possessoribus malæ fidei.

83 Cuius † clausulæ irritantis adeò magna vis est, vt reddat nullum, & infectum, quidquid in contrarium fuerit attentatum, *cap. ad petitionem, de accusat.* cum aliis, quæ allegat Celsus Hugo *de clausul. num.* 127. & Gonçalez *ad Reg. Cancel. de alternat. gloss* 67. *num.* 14. vbi inquit, quòd est tam malignæ & pestiferæ naturæ, vt quidquid in oppositum inuenit, destruat, vt fulgur: & tradit alia Cochier. *in tract. de prim precib. pag.* 107. & nouissimè D. Valençuela *cons.* 128. *nu.* 91. *vol.* 2. vbi quòd formam inducit.

Vtrum autem Prorex, vel Gubernator, qui cō-
84 mendandi facultatem habet, † si fortè ex aliqua causa vltra suæ prouinciæ terminos abesse contigerit, possit ibi Commendas intra prouinciam vacantes conferre? quæstio est, quæ posset quidem lato calamo pertractari, cùm eam in multis casi-
85 bus similibus DD. attingant, † inter actus contentiosæ, aut voluntariæ iurisdictionis communiter distinguentes, vt illi extra territorium facti non teneant, in his verò contra obseruetur, argum. tex. *in l. extra territorium finali, D. de iurisd. omn. iud.* quam sic componunt *cum l.* 2. *D. de offic. Proconf.* & in idem tendit *l.* 17. *tit.* 4. *part.* 3. & ibi Gregor. *gloss.* 5. & plures referens Tiraq. *de nobilit. cap.* 5. *num.* 16. Auend. *in cap. Pret. 1 pur. cap.* 19. *num.* 21. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 20. *num.* 6. *&* 9. Gutierr. *in* 4. *pract.* *q.* 11. *à num.* 3. Spino *in specul. testam. gloss.* 15. *num.* 42. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 34. *& disp.* 19. *numer.* 7. *& per tot.* Bobadilla *in Polit. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 187. *& seq.* Nicol. Garcia *de benef.* 1. *tom.* 5. *part. cap.* 8. *à num.* 116. & Cochier. *de primar. precibus, pag.* 37.

86 Et sanè non vererer † prouisionum Commendatum inter actus voluntariæ iurisdictionis numerare, atque adeò extra prouinciam permittere, si tot schedulis oppositorum vocatio per edicta, & meritorum inquisitio, & cognitio requisita non esset, cautumque, vt ab iniusta prouisione ad Regias Cancellarias prouocandi ius sit, vt *infrà cap.* 7. dicemus. Quod efficit, vt hoc magis ad contentiosam iurisdictionem acce-
87 dat, vt in simili † in terminis prouisionis beneficij, quod oppositionem requirit, resoluit Garcia vbi sup. & Lara, omnino videndus, *in tract. de anniuers. & capel. lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 60. & Menoch. *cons.* 2. *num.* 63.

Neque huic incommodo in nostro casu obuiam ici poterit † per delegationem, cuius vsum 88
in simili casu consuluit Vantius *in tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iurisd. deleg. n* 94. *& d. l.* 17. *tit.* 4 *part.* 3. Nam vt vidimus *suprà hoc cap. n.* 39.
† Proreges in totum, neque in partem mandatum 89
de gubernando, aut de commendando delegare possunt, sed id vbi ipsi deerint, vel absuerint Regiis Audientiis relinqui debet.

De eo autem, † qui est constitutus in articu- 90
lo mortis, quòd possit vacantes Commendas prouidere, & conferre dubium non est, dummodo aliàs sibi constet, mentisque compos sit, vt vidimus factum à præstantissimo illo, & Excellentissimo Comite Montis Regij Prorege Peruano. Et † in feudis apertè probant Claud Seisell. 91
in rub. qui feud. dar. poss. par. 3. *amp.* 3. Mozius *in ead. rub. num.* 18. Zasius *in tract. de feud.* 5. *par. num.* 32. Scheneiduinus *p.* 3. *num.* 74. *&* 75. Zabarela *cons.* 34. & Rosenth. qui eos refert, & sequitur *in tract. de feud. cap.* 3. *conclus.* 7. *num.* 1. *& in annot. litt. C.*

At vbicunque, aut in hoc casu, aut in alio, ab eo qui legitimè commendare potuit, Commendæ gratia facta reperitur, † etiam si ante tituli ex- 92
peditionem mori contigerit, eius successor illum expedire tenebitur, vt in simili, in beneficiis, & cappellaniis loquens, latè probant, & prosequuntur plurimi Auctores, quos refert Flaminius Paris. *de resig. benef. lib.* 10. *quæst.* 1. *num.* 1. *& seqq.* Mascardus *conclus.* 845. *verb. Gratia, per totam*, & præcipuè *num.* 15. vbi tractat de stylo Romanæ Curiæ in expediendis hoc in casu litteris, in forma rationi congruit, idem Mascardus *concl.* 1388. & Perez de Lara *in tract. de anniuers. & capellan. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 78. *&* 82. Marius Muta *ad constit. Siciliæ*, 3. *tom. cap.* 22. *num.* 2. *fol.* 137. Cancer *lib.* 3. *var. resolut. cap.* 3. *num.* 67. Et in ipsis feudorum terminis adeò latè hunc articulum prosequitur Rosenth. *cap.* 6. *conclus.* 15. *& seqq.* vt superfluum videri possit, amplius in eo explicando tempus, vel membranas consumere velle; dum tamen admoneamur, quòd si Prorex Commendas, needum suo tempore verè vacantes concesserit, inutilis eius concessio iudicanda erit, quia successor non tenetur stare facto antecessoris, in re, vel circa rem, de qua liberè disponere non potuit, vt benè obseruat, & probat D. Valenç. *cons.* 187 *n.* 147. *vol.* 2. & Nos infrà *cap.* 6. *n.* 17. *&* 45. latiùs trademus.

CAPVT V.

Quibus Indorum Commendæ conferri possint?

SVMMARIVM.

1 *Personarum cognitio in iure prima esse debet*

2 *Permissum censetur id omne, quod specialiter non reperitur prohibitum.*

3 *Contrariorum vno cognito, alterum intelligitur.*

Princip. Inst. de his qui sunt sui *expenditur, & illustratur, ibidem.*

4 Commenda

4 Commendæ Indorum, vt plurimùm feudis similes sunt.

5 Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, & aliis communitatibus Ecclesiasticis Commendæ, & feuda regulariter dari non possunt, & n. 7.

6 Maioratus Hispaniæ regulariter non transeunt ad Ecclesias, & Monasteria.

7 Feuda, & Commendæ continent seruitium militare, quod ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis alienum est.

8 Feuda, Commendæ, & maioratus ius vitalitium, & variis casibus periturum continent.

9 Ecclesiæ, Monasteria, & similes communitates perire non solent, nec talis casus expectari debet.

10 Vsusfructus quomodo ciuitatibus, aut municipiis legari posset.

L. an vsusfructus 63. D. de vsufructu, & similes expenduntur, & illustrantur, ibidem.

11 Commendæ aliquoties ex indulgentia Principis Monasteriis, & Hospitalibus conceduntur.

12 Commendæ, & feuda degenerantia, quæ dicantur?

13 Cognitio causarum feudalium, & Commendarum, etiam inter Ecclesiasticos, pertinet ad Regem, vel dominum feudi, & eis iurant fidelitatem.

14 Clericis, Monachis, & aliis personis Ecclesiasticis Commendæ dari pluribus schedulis prohibentur, quæ referuntur.

15 Feuda regulariter dari non possunt Clericis, aut Monachis, & cur?

16 Clerici actionibus secularibus, & præsertim militaribus se immiscere non possunt.

17 Cap. 1. & totus titulus ne Cler. vel Monachi expenditur, & illustratur.

18 Equites Ierosolymitani sunt verè Religiosi, & an in feudis succedere possint; & quid de aliis Militiis Equestribus.

19 Commendæ Indorum dari possunt Equitibus Ierosolymitanis, & de exemplo strenui Equitis D. Raph. Orticij Sotomaior, qui laudatur.

20 Clerici minorum ordinum an a Commendis Indorum arceantur?

21 Clerici minorum ordinum beneficiati, vel habitum deferentes, & Ecclesiæ inseruientes, fori priuilegio etiam hodie gaudent.

22 Clericis, Monachis, aut Monialibus pro tempore, quo vixerint, benè possunt aliquæ pensiones, vel subuentiones in Commendis Indorum assignari.

23 Ecclesiæ, & Ecclesiastici ad feuda nullum seruitium militare habentia, admitti possunt.

24 Commendæ non possunt dari Hybridis, quos Mestizos, aut Mulatos vocant, si illegitimi sint, & schedulæ de hoc agentes.

25 Illegitimis per se benemeritis, benè possunt conferri nouæ Commendæ, licèt ab earum successione excludantur, & num. 31.

26 Illegitimitatis defectus an, & quatenus in beneficiis, officiis, & dignitatibus noceat?

27 Illegitimi rarò, ob hunc solum defectum, repelluntur ab officiis, & muneribus iudicialibus sibi commissis.

28 Illegitimi plures reperti sunt bello, ac toga præstantes.

29 Illegitimos nulla infamiæ nota laborare, nec à muneribus iudicialibus excludi, opinatur Palæotus.

30 Catulli locus de natis citra legitimum Hymenæum agens, expenditur, & exponitur.

31 Mutis surdis, cæcis, & furiosis Commendæ validè dari possunt, si concedens defectum sciat, licèt in paternis non succedant.

32 Impediti aliquo morbo, si eis feuda, vel Commendæ concedantur, qualiter fidelitatem iurabunt?

33 Indignum, vel inhabilem si Princeps sciens eligat, cum eo dispensare videtur.

L. quidam consulebant, D. de re iud. expenditur, & illustratur, ibidem.

34 Commendæ, & feuda de rigore non possunt dari infantibus, aut pupillis, secus de æquitate, & quomodo iurent, & seruiant?

35 Minoribus an nouæ Commendæ, vel feuda dari possint, & antiquarum successio?

36 Parentes semper pro liberis laborare, & vigilare creduntur.

37 Pupilli, & ætate minores plus egent Principum fauoribus, & solatiis.

38 Fœminis, rigore iuris atento, nouæ Commendæ, & feuda dari non possunt; & schedulæ de hoc agentes.

39 Vxor si succedit viro in Commenda, & alteri nubit, in huius persona titulus expediendus est, & quare?

40 Fœmina in his, in quibus est inhabilis, per substitutum seruire tenetur.

41 Commendæ Indorum maximè feudis assimilatæ sunt.

42 Beneficium non debet dari ei, qui non potest gerere officium.

43 Fœminas a feudis repelli docet Tiraquel. quod garrulæ sint, & incensantes, & de aliis rationibus.

44 Fœminis ex benignitate Regia Commendæ nouæ acquisitio, & veteris successio permissa est.

45 Æquiparatorum idem est iudicium.

46 Marchionis Montisclarij iudicium circa Commendas fœminarum.

47 Maritus portat, & subit omnia onera Commendæ, quæ vxori conceditur.

48 Fœminæ ad feuda impropria admittuntur, & an iurent fidelitatem, remissiuè.

49 Commendæ exteris, & alienigenis dari non possunt, & schedulæ quæ de hoc tractant.

50 Exteri à Regnis Hispaniæ ad prouincias Indiarum transire non possunt.

51 Commendæ Indorum ad Indiarum tutelam ordinatæ sunt, & hæc meliùs fiet per naturales, quàm per extraneos.

52 Patriæ pro defensione sapiens nullum periculum vitare debet.

53 Præmia cuiusque prouinciæ potius indigenæ quàm extraneis præstari debent.

54 Galliæ ciuitatum consuetudo circa Albinos, hoc est alienigenas, & eorum bona, refertur.

55 Albinagij iura an oporteret in prouinciis Indiarum introduci?

56 Alienigenis datæ Commendæ, aliquando ademptæ, aliquando conseruatæ sunt, & quare?

57 Litteræ, quas vocant Naturalitatis, & de earum effectu.

58 Schedula notabilis refertur, quæ quandam Commendam extero datam adimi iussit, & de eius ratione.

Domicilium & naturalitas quando, & quomodo acquiratur? remissiuè ibidem.

CVm ergo qui Commendas conferre valeãt cognouerimus, operæpretium erit, vt nunc quibus illæ conferri possint sedulò dispiciamus, † esse enim debet cui detur, deinde sic quæri, an datum cõsistat: vt non antè iuris ratio, quàm personæ quærenda sit, vt aliàs inquit I. C. *in l. quidam referuntur* 14. *D. de iur. codicillor.* 1

Et quidem cùm certa, & constans sit iuris regula, quæ docet, † omne id censeri permissum quod non inuenitur prohibitum, *l. necnon. D. ex quib. caus. maior. l. mutus, §. cùm quæritur, D. de procur. l. 1. § fin. D. de test. cap. lex diuina* 27. *q.* 2. gloss. celebris, *verb. Non inuenitur, in fine, in cap. inter corporalia*, per tex. ibi *de translat. Episcop.* cum latè traditis à Menoch. *de præsumpt. li.* 6. *præs.* 16. *per tot.* vbi concludit, quemlibet actum in dubio præsumi permissum, & non prohibitum, quod & tradit Greg. Lopez *in l. 1. verb. Sobretales, tit. 5. p. 3.* & nouiss. Magerus *de adhoc. arm. c. 1. n.* 261. *& c. 7. n.* 2. Simul atque de personis prohibitis dixerimus, † reliquas ad Cõmendas vocari, & admitti posse, intelligemus, vt in simili inquit Iustin. in princ. Inst. de iis qui sunt sui, Paul. *in l. eum Prætor* 12. vbi gloss. *verb. Videtur, D. de iudic.* Cicero *in orat. pro Balbo*, dum ait: *Si exceptio facit, ne liceat, ibi necessarium est licere, vbi prohibitum non est*, iunctis aliis, quæ vtiliter congerit Hottomanus *in d. princ.* Menoch. *consil.* 197. *n.* 83. *lib.* 2. Franc. Beccius *cons.* 111. *n.* 36. *& cons.* 82. *num.* 16. Claud. Pratus 2 3

Gnoseon

Gnoscon *generi iur. lib.2.tit.6. c.3. & lib.7.tit. 1. cap.3.* & Camill. Gallinius *de verb. sign.lib.5. cap.17. num.27.*

4 Cæterùm † cùm has nostras Commendas, in plurimis, feudis, & maioratibus similes esse sæpè probauerimus, prout & tradit Matienz. *in l. 6. gloss.2. n.5. tit.10.lib.5.recop.* & Ant. de León *in tract. de confirm. Regiis, 1.p. cap.4. n.14.* Eorum regulis, & exemplis inhærendo. Primò constituo;

5 † Regulariter Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, Collegiis, vel aliis communitatibus dari non posse, vt feudis,personale seruitium requirentibus, expresse decisum inuenitur *in cap. recolentes,de stat. Monach. Clem.1.de verb.signif.* cum multis aliis, quæ congerit Rosenth. *in eod. tract.1.p.c.3.concl.4.n.4 & in notis litt.* D. Iulius Clarus *in §.feudum,q.72.*& signanter Nauarr.*in c. si qua mulier,comment.2.n.55.* & Pat. Lessius *de iust. & iur.lib.2.cap.41.num.84.*

6 Et † in maioratibus tractat Molin. *de primog. lib.1.c.13.n.95.*Decius *cons.256.n.2.* Vincent. de Franch.*decis.29.per tot.1.par.*& Mieres de Maiorat. *2.part.quæst.3.à num.18.*

7 Et in † nostris Commendis apertè dispsoſuit *cap.26.* illarum legum, quas nouas vocarunt,an. 1542. & obseruat Anton. de Leon *d. tract. 1.par. cap.10. n.22. fol.57.* vt omittam alias schedulas anno 1552.& 1582.quæ nedum primam inuestituram Commendarum Monasteriis interdicunt, verùm & successionem ex persona Commendatarij, qui Religionem ingreditur, etiam pro illius dumtaxat vita duraturam, de quo articulo latiùs suo loco dicemus.

8 Quarum dispositionum ratio ea esse potuit, vt præfati Auctores aduertunt, † quòd similium rerum natura, cum militare,& personale seruitium, ac residentiam in feudatariis, vel Commendatariis requirant, & alia prætereà onera, quibus hi adstricti sunt, non videtur Monasteriis, Ecclesiis, & eiusmodi communitatibus conuenire,quæ hæc munia per se obire non possunt,quorumque institutum ab his occupationibus longè alienum esse debet, vt *in cap.1. & per tot. ne Cler. vel Monach.ca.Clerici de vit. & honest.Cler.l.repetita,C. de Episc. & Cler.* cum latè adductis à Pet. Greg.*in partition.iur.cano.lib.4.tit.8. c.9.* Lasarte *de decim vendit.cap.19.n.51.cum seqq.*& à Nobis *sup.lib.1.c.17.n. 50.& seqq.*

9 Necnon ea, † quòd feuda, maioratus,& nostræ Commendæ, ius quoddam velut vitalitium continent, & aliis prætereà variis casibus peritutum, quod practicari non posset, si Ecclesiæ, aut Monasteria de illis inuestirentur, cum nunquam perire soleant, *l. proponebatur, D. de iudiciis*, iunctis aliis, quæ doctè congessit Alciat. *lib.6. parerg. cap.17.* Ferrand. *lib.1. explic. c.17.* Alex. *lib.3. genial. cap.1.* & Couar. *lib.3. var. c.15.n.2.* Nec talem casum expectare iura patiantur, *l.inter stipulantem 83. §.sacram,vers. Homo liber,D.de verb.oblig.l.si hominem, & l.continuus 136.§. cùm quis, D. eodem, l.cùm tale, in princ. D. de cond. & demonst.l. si in emptione, §. liberum. D. de contrah. empt.* cum aliis,quæ adducit Ias.*in l.1.D.qui satisd.cogantur, n.16.* Padila post gloss.ibi *in l.fin.à n.3 C.de transact.* Peregr.*de fideicom.art.11,q.64.in fine,* Decian.*resp.19.num.50. & seqq.lib.3.*& Menoch.*de præsumpt. lib.4 præsumpt.41.num.4.*

10 Quæ ratio efficit, † vt in vsufructu dubitetur, an ciuitatibus, & municipiis, vel collegiis constitui, vel legari posset? quia inutilis esset proprietas, semper abscedente vsufructu. Et tandem placuit, constitui posse, dummodò centum annorum spatium non excederet, quia is finis vitæ longissimi hominis est, vt egregiè docet I.C. *in l. an vsusfructus 63. D. de vsufruct. l. si vsusfructus 21. D. quib. mod. vsusfr. amit. l. Mæuius, §. fin. D. de leg. 2.l.vsusfructus,D.de vsufr. leg. l.26. tit.31. p.3.* ad quarum illustrationem plura congerit Goueanus *lib.2. var. cap 8.* Cælius Rhodigin. *lib.5. antiq. lect. cap 26 & lib.14. cap.5.* Petr. Crinit. *de honest. discip. lib.7.cap.9. & 10.* Corras. *memorab. Senatus cons. cap.72.* Menoch. *lib.6. præsumpt.49.* Mascard. *de probat. concl.1069. vol.2.* Petr. Fab. *lib.1. semest. cap.8. & 9.* Mantua *in glossario, 1.par. cap.19.pag.13.* Pet. Greg. *lib.4. syntag. cap.5.* Castillo *de vsufruct. cap.61.n.19. & seqq.* & noster doctiss. D. Franciscus Amaia *lib.2. obseru. n.19. pag 319.* & Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.12. num.476. & 77.* vbi alios allegant.

Sed licèt hæc ita se habeant, & regulariter, vt diximus, procedant, † multoties tamen ex 11 liberalitate, & munificentia nostrorum Regum aliquibus Monasteriis, præsertim Monialium, & hospitalibus, Commendæ in perpetuum concedi solent, vel pensiones super eisdem Commendis, vt sic commodiùs ali, & conseruari possint, & idem in feudis contingit,vt latè videbis apud Rosenth. *d. cap.3. concl.5.* Quod vbi fit † à recta- 12 rum Commendarum natura degenerabunt,ex voluntate Principis concedentis, cui leges earum subiiciuntur, vt in simili in feudis procedit, iuxta tex. *in cap.2. de feud.* non habente naturam feudi, & ea, quæ de feudis degenerantibus, vltra alios scribit Ias. *de feudis par.11.tit.de feud. degener.* Vuesemb.*eod.tract.cap.2.* Schrad.*c.2.cap.3. & 4.per tot.*& Rosenth.*cap.2. conclus 52.& d. c. 3.concl.4.& 5.& c.8 concl.4.n 18.* vbi resoluit, in his casibus ipso facto permissum videri, vt per substitutum deseruiant.

Semper tamen, vbi similes concessiones factæ fuerint, † reseruata censebitur earundem feudo- 13 rum iurisdictio, & cognitio, etiam contra Ecclesias, & Ecclesiasticos, Principi, & eius Tribunalibus, tanquam domino feudi, siue directi eius dominij, *cap. verum, cap. ex transmissa, de for. comp. cap. cæterum,& cap.nouit,de iudic.cap. Imperialem,§.penul.de prohib. feud. alien. cap.1. de controuers.feud.*apud pares termin. *l. fin.tit.26.p. 4.l.5.tit.6.p.1.*vbi Greg.*glos.2.* Curtius *de feud.p. 7.n.1.*Duar.*eod.tract.cap.20.n.2.* Bolcholt. *c.10. n. 21.* Schrad. *p.10. sect.1. n.2.* Rosenth. *cap.12. concl.1. n.10.* Gaill. *lib.1. obseru.37. n.3.* Misyng. *cent.1. obser.22.* Vuemser *in pract. obs. lib.2. obs. 4. n.9.* Curtius Iun. *cons.177.n.19.* Eman. Soar. *in syntag. com. opin. tit. de his qui feud. dar. poss. n.88.* Dueñas *reg.32.* Hartman. *in pract. obs. tit. de feud. obs.4.* & D. Valenç. *cons.32. n. 24.* vbi quòd tales Ecclesiastici ratione feudi iurent laico fidelitatem.

Secundò, eodem nouarum legum capite, † Clericis, Monachis, & Monialibus, aliisque 14 Ecclesiasticis personis, his Commendis interdicitur, & si quæ fortè eis datæ fuerint, tolli iubentur. Idémque cauetur in quodam capite epistolæ ad Audientiam Mexicanam directæ 20. Mart. an. 1532. quod extat *in 2.tom. sched. pag.226.* vbi addit, hoc semper valdè damnosum iudicatum fuisse, & intelligendum esse, etiam si sub colore

doctrinæ, & conuersionis Indorum, eis tales Commendæ assignatæ sint, & in alia sched. Matrit. 28. Octob. ann. 1566. & 17. Iul. ann. 1572. *eod. tom. pag.* 219. quarum meminit Ant. de Leon *vbi sup. num.* 23. *&* 24.

15 Quod item † feudorum exemplo constitutum videri potest, in quibus quia militiam sapiunt, Clerici etiam, & Monachi regulariter excluduntur, cum hi militare non possint, nec se negotiis secularibus immiscere, vt apertè disponitur *in tit. de vassallo, qui Cleric. effect. est*, vbi DD. præcipuè Isern. Albotat. Laudens. Afflict. & plurimi alij apud Rosenth. *in d. tract. de feud. cap.* 5. *concl.* 4. *per tot. & cap.* 7. *concl.* 19. *& seqq. & cap.* 2. *q.* 4. *n.* 2. vbi quòd monachus, & seruus quoad feudi dationem æquiparantur, Catel. Cotta *in memorab. iuris, verb. Clericus*, Menoch. *cons.* 181. *n.* 80. Carol. Tapia *in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. pag.* 481. *cum seqq.* & Bobadilla, qui tradit, in quibus feudis hoc intelligendum sit, *in Polit. lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 156. Et

16 † conducit tex. *in cap.* 1. *& per tot. ne Clerici, vel Monach.* & alia iura suprà citata, & sanctorum Patrum testimonia à Gratiano congesta *in cap.* 1. *& seqq.* 23. *q.* 7. *cap. quicunque* 1. *&* 2. *cap. Clerici*, cum pluribus aliis 23. *q.* 8. & à Greg. de Valencia, omnino videndo, 3. *tom. disp.* 3. *q.* 16. *de bello punct.* 4. *per tot. col.* 726. & à Nobis *sup. lib.* 1. *cap.* 17. *n.* 60. *& seqq.*

17 Et ob hæc, † cùm Equites Ierosolymitani veri Religiosi sint iuxta ea, quæ post plures alios tradit Azeued. per text. ibi *in l.* 14. *tit.* 5. *lib.* 3. *recop.* Dueñas *in reg.* 100. *ampliat.* 5. *& reg.* 103. *limit.* 6. Bobad. *in Polit. lib.* 2. *c.* 19. *n.* 11. Eman. Roder. *in quæst. regul. tom.* 2. *q.* 1. *art* 6. *in princ.* & Carol. Tapia *in auth. ingressi; verb. Monasteria, cap* 34. Mastril. *de magistr. lib.* 2. *cap.* 2. *n* 35. *&* 36. *de rigore feudorum*, in illis succedere non posse, existimauit Bald. quem alij sequuntur, quos refert Neuizan. *cons.* 30. *n.* 7. qui tamen numeris sequentibus contrarium longè verius esse, & de consuetudine obseruari, latissimè probat, & post eum Ant. Scappus *in tract. de iur. non scrip. lib.* 2. *cap.* 11. Dueñas *reg.* 193. *limit.* 6. Menochius, omnino videndus, *cons.* 54. *n.* 1. *& seqq.* vbi multum eosdem milites laudant, & cùm militare munus pro instituto, & valde strenuè semper exerceant, nihil vetare, inquiunt, quominus ad feuda admittantur, & idem agnoscit Carol. Tapia *in d. auth. ingressi, verb. Sua, c.* 13. *n.* 19. 20. *&* 42. vbi etiam loquitur de militibus Diui Iacobi, Alcantaræ, & aliorum Ordinum Militarium, Martinus Magerres *de aduoc. armata, c.* 8. *n.* 410. *& seqq. pag.* 320, & disputat plenè, Marta *de success. legali*, 3. *par. q.* 13.

18 *art.* 6. *per tot. col.* 1121. Quod Ego † etiam in nostris Commendis seruandum statuo, & seruari semper, absque vlla hæsitatione vidi, & in praxi habui, in Commenda pro egregiis in Remp. meritis designata Nobilissimo Equiti D. Raphaëli Ortizio à Sotomaior, qui hodiè eiusdem Ordinis Bailiuus, & Legatus existit: quemadmodum etiam passim admitti solent ad officia secularia, quamvis illis prohibiti esse videantur, vt per Mastril. *d. lib.* 2. *c.* 6. *num.* 35. *&* 36. vbi alios adducit.

19 Sed quod diximus de Clericis, † planè de constitutis in sacris intelligendum est, non autem de constitutis in minoribus ordinibus, ita enim apertis verbis decisum fuit *in d. epist. an.* 1532. quæ tamen cùm eos appellet *Coronados legos*, dubitationi locum relinquit, an idem admitteret in illis, qui habitum, & tonsuram clericalem habentes, alicui Ecclesiæ deseruirent, vel Ecclesiasticis beneficiis, & capellaniis fruerentur, † cùm ij non laici, sed verè Ecclesiastici reputandi sint, & fori priuilegio in ciuilibus, & criminalibus gaudeant, iuxta decisionem Concilij Trid. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 6. *l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 1. *recop.* cum traditis à Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 110. *& seqq.* Farin. *in tract. crim. tit. de inquis. q.* 8. *n.* 7. *in fin.* D. Valenç. qui plurima congerit, *cons.* 5. *ex n.* 66. *& cons.* 135. *à n.* 114. *p.* 2. & nouissimè Diana *resol. mor.* 1. *p. tract.* 2. *resol.* 24. *& seqq.* Squillante *in tract. de priuil. Clericorum, c.* 7. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 15. *c.* 15. & in ipsis nostræ quæstionis terminis Crau. *cons.* 303. *n.* 8. *&* 9. & alij relati à Menoch. *de arbitrariis, casu* 131. *n.* 10. *& cons.* 181. *n.* 80. & Carol. Tapia *d. auth. ingressi, verb. Sua, cap.* 14. *num.* 21. *& seqq.* 20

Solent autem Proreges, & alij Gubernatores sæpè † sæpius Clericis, Monachis, aut Monialibus, quibus Commendas conferre non possunt, aliquas pensiones, vel alias largitiones assignare, quæ *Ayudas de costa*, *ò entretenimientos*, vocantur, pro tempore, quo ipsi vixerint, duraturas, vel anteà assignatas, etiam post Clericatus, vel Monachatus susceptionem, & professionem conseruare, in quo quidem non valdè à iuris regulis deuiant. Nam per quandam epistolam Regiam ad tollendam dubitationem Regiorum officialium scriptam 24. Nouemb. an. 1568. quæ reperitur *d. tom. impress. pag.* 227. ita his verbis decisum inuenio: *Acà parece que aunque sean Clerigos, y Monjas por su dias, se les deben pagar los tales salarios, ò tributos, ò entretenimientos; y ansi lo bareis, sin que en ello pongais impedimento alguno.* 21

Et hoc fulciri potest ex concordi feudistarum doctrina, † quatenus Ecclesias, & Ecclesiasticos ac ea feuda admittunt, quæ nullum seruitium requirunt, vel tale, quod per substitutum expediri possit, vt constat ex relatis à Bobadilla, Neuizano, & Scappo *vbi sup.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 3. *cas.* 231. *n.* 48. Vult. *de feud. cap.* 4. *n* 9. Iul. Clar. & eius Additionat. §. *feudum*, *q.* 78. *Syntag. com. op. tit. de his qui feud. dari poss. n.* 74. Bursat. *cons.* 4. *n.* 4. quod tamen Ego in pensionibus non facilè admittendum putarem, cùm Commendarum vicem habeant, & onera subeant, iuxta ea, quæ *cap.* 3. *fusè tractaui.* 22

Tertiò, † Hybridis, siue mixti sanguinis hominibus, quos *Mulatos*, vel *Mestizos* vocamus, de quibus latè dixi *sup. lib.* 1. *cap.* 28. eisdem nouis legibus Commendæ conferri prohibentur, quas in vsum reduci, & executioni omninò mandari iubet quædam sched. directa ad Audientiam Noui-Regni Granatensis, Pintiæ 27. Febr. an. 1549. quæ extat *d.* 2. *tom. pag* 216. eiusque etiam meminit Ant. de Leon. *d. cap.* 10. *n.* 25. Quas tamen Ego intelligendas censeo, vbi eiusmodi homines natalium defectum patiuntur, & illegitimi sunt, ac spurij, vt communiter accidit. Hoc enim insinuat sched. ibi: *Que ningun Mulato, ni Mestizo, ni hombre que no fuesse legitimo pudiesse tener Indios.* Etenim ob solam sanguinis mixtionem, si alioqui ex legitimo matrimonio procreati fuerint, & vel ex se, vel ex maiorum, aut progenitorum suorum seruitiis, & præclaris 23

facinoribus

facinoribus, benè de Indiana Republica meriti, durum prorsùs, & inhumanum mihi esse videtur, eos ab honore, & emolumentis harum Commendarum arcere; & plures vidi, qui non obstante hoc defectu, à Peruanis Proregibus pinguioribus Commendis donati sunt, nec quisquam fuit, qui eis super hoc litem moueret.

24 Imo neque aliis quibusuis † illegitimis, etiam spuriis, & vt vulgò dicunt *Bastardis*. Nam & si hi pluribus schedulis à successione Commendarum exclusi reperiantur, sicuti & à successione feudorum, & maioratuum excludi solent, vt suo loco dicemus. Vbi tamen non de successione agimus, sed de nouo feudo, siue noua Commenda eisdem propter propria merita concedenda, nihil planè inuenio, cur hoc beneficio remunerari non possint, prout etiam sæpissimè absque vlla contradictione remuneratos esse vidi, & audiui, & citra vllam dispensationem illegitimitatis, aut spurietatis. In quo mecum nouissimè, & post hæc scripta conuenire video Ant. de Leon *d. cap.*10. *num.*36. *&* 37. Vbi benè addit, posse quoque illegitimos, ad hoc impetrandum, parentum, & maiorum meritis iuuari, vt non eorum sola contemplatione habiles reddantur, sed vt faciliùs concedentis animum moueant.

25 Nam † quamvis illegitimitatis, & spurietatis defectus in ordinibus, & beneficiis, & præbendis Ecclesiasticis dispensationem desideret, propter infamiam facti, qua ita nati laborare dicuntur, vt dixi *sup. lib.*1. *cap.*28. *n.*38. *& seqq.* Et similiter ob eandem rationem ab aliis dignitatibus, magistratibus, & officiis arceri videantur, *l.*2. *C. de dignit. lib.*12. cum traditis à Misyng. *cent.*4. *obs.*31. Bobad. *in Polit. lib.*1. *cap.*4. *& cap.*12. *n.*16. Tiraq. *de nobil. c.*15. Mastrillo *de magistrat. lib* 2. *cap.*12. *n.*37. *& seqq.* Bortel. *eod. tract. lib.*1. *cap.*7. Pet. Heigio *part.*1. *quæst.*21. *fol.*282. Marescoto *lib.*2. *variar. resolut. cap.*36. *per totum.*

26 Rarò † tamen, vel nunquam ob hanc causam repelluntur ab iisdem officiis, vel dignitatibus sibi iam commissis, vt ipsimet Auctores aduertunt, & de communi testatur Bernatd. Diaz *reg.*164. Gratian. *reg.*236. *verb. Infamis*, & Ioann.

27 Gutierr. *cons.*31. *n.*1. *& seq.* Cùm † plurimi reperti sint, & quotidiè reperiantur, qui toga, ac militia præclarissimi extiterunt, & existunt; valdéque laudabiliter iniuncta sibi munera implent, vt aduertit, & multis exemplis probat Tiraq. *vbi sup.* Alciat. *lib.*4. *parerg. cap.*3. *&* 5. *& lib.*10. *cap.*8. *& emblem.*138. vbi Brocens. & Claud. Minoës, Bortellus *d. cap.*7. *num.*11. *&* 12. & Palæot. *in tract. de nothis, & spuriis cap.*55. *&* 56.

28 Vbi, quod plus est, † latè probare intendit, nullo iure ciuili probari posse, eos infames esse, aut à magistratibus, & dignitatibus prohiberi, sed id tantùm, vt legitimè natis cedere debeant, iuxta Vlp. responsum *in l. generaliter*, §.

29 *spurios*, *D. de Decurionibus.* Et respondet † ad locum Catulli, ex quo contrarium aliqui deducere solent, quatenus ad Hymenæum loquens ita inquit:

Quæ tuis careat Sacris;
Non queat dare Præsides
Terra finibus, at queat
Te volente, &c.

In quo tamen meritò notatur à Bortello vbi sup. Nam re vera locus ille Catulli nullam aliam explicationem admittit, vt ibidem ostendunt eius expositores, inter quos Ant. Parthen. *Certè*, ait, *magistratus, & prouinciarum, seu Regnorum administrationes non dari nisi hominibus legitimè natis.* Et idem concludit Constantius Lundus Complani Comes, licèt fateatur se nusquam alibi hanc prohibitionem legisse, & Ioseph. Scaliger his verbis: *Pende ab eodem iure, nam, qui ex non iustis nuptiis concepti sunt, peregrini sunt, quibus nulla erat munerum populi Romani participatio. Non ergò Magistratum capere poterant. Nihil est apertius hac sententia. Putant tamen docti viri, hic abstrusum, nescio quid latere, cuius historia penitùs nos fugit, in quo sanè in scirpo nodum quærunt.* Et est videndus nouissimus Franciscus Zipæus *de magistrat. li.*1. *c.*35.

Et hanc † distinctionem, inter successionem feudi antiqui, & noui acquisitionem in illegitimis, & aliis similibus personis succedere prohibitis, veluti mutis, surdis, cæcis, & perpetuò furiosis, mancis, vel aliter imperfectis, expressè constituit Schra. *in eod. tract.* 4. *p. c.*3. *n.*6. *&* 7. Zasius *in tract. de feud.* 8. *p. pag.*117. *&* 179. & Rosenth. *cap.*7. *concl.*27. post Bald. *in l. eam quam*, *C. de fideicom.* & Matthæ de Afflict. *in c.*1. §. *naturalis*, *si de feud. defunct. controu. & in c.*1. §. *personas*, *n.*11. *per quos fiat inuest. & in cap.*1. *n.*1. an mutus, surdus, vel aliter imperf. & sequitur Campanilis *in diuers. iuris canon. Rub.*11. *cap.*13. *per tot.* Marescot. *lib.*2. *var. cap.*30. Molin. *lib.*1. *cap.*13. *n.*39. Greg. Lop. *glos.*8. *per tex.* ibi *in l.*6. *tit.*26. *p.*4. Dummodò tamen dominus, qui hisce personis feudum nouum concedit, sciat eas hoc vitio laborare, secus autem si hanc qualitatem, vel vitium ignorans hos de nouo feudo inuestierit. Et tunc † impediti (vt ipsi Auctores inquiunt) contractum celebrabunt, & fidelitatem iurabunt per suos curatores, aut procuratores, & seruient per substitutum vt latè probat Rosenth. *in tract. de feud. cap.*8. *concl.* 8. *n.*10. *in remission. sub litt. K.* Quibus addere possumus † decisionem Vlpia. *in l. quidam consulebant* 57. *de re iud. vers. Proinde si minor*, ex qua notauit Bart. & Albanus, *n.*2. & cæteri DD. communiter, quòd Princeps scienter eligens indignum, eum habilitare videtur, & idem tenet, & exornat Alex. *in l. Centurio, col.*8. *de vulg.* Abb. *cõs.*101. *vol.*2. Oldrad. *cons.*228. Felin. *in cap. præterea de testib. & in cap. cum vigesimum*, vbi etiam DD. de offic. deleg. Ant. Gobean. *in l.*2. *de iurisd. om. iud.* Pet. Fab *in l.*2. *D. de reg. iur. pag.*16. & Costan. *q. iur. cap.*9. *num.*2. *&* 6. 30 31 32

Quartò, † infantes etiam, pupilli, & minores ætate, mero iure nouas Commendas acquirere prohibiti esse videntur, cum militare seruitium, quod in eis requiritur, per se expedire non possint, nec fidelitatis iuramentum, aut homagium præstare, vt in simili, de feudis loquens, tenet Angel. per tex. ibi *in* §. *pupillus*, *Inst. de inut. stip.* Dec. & alij *in l. in negotiis*, *D. de reg. iur.* Bar. *in l. quamvis* 32. § *fin. D. de acq. poss.* & eos referens Schrader. *in tract. de feud. p.*4. *c.*3. *n.*4. Ias. *eod. tract. p.*5. *n.*66. & Vulteius *c.*4. *n.*6. 33

Qui tamen, æquitatis, & vtilitatis causa vbique receptum esse docent, vt eiusmodi personæ per tutores, vel curatores suos feudum acquirere possint, & iuramentum præstare, & per substitutum seruire, interim dum ad legitimam ætatem peruenerint, ad quam vsque etiam iurandi venia impetrari,

petrari, & suspendi aliquando solet, vt *in cap. vn. § si minori*, vbi Hottom. *si de feud. defunct. controuer.* & Mozzius *de feud. tit. de his, qui feud. dar. poss. n.36.* cum aliis, de quibus *infrà cap.23. num.92.*

34 Quinimò † minores iam puberes, etiam sine curatore, feudum accipere, & iurare posse, contra Sonsbechium, & alios concludit Rosenth. *d. tract. de feud. c.3. conc.8. ex l. si curatorem, C. de in integ. rest.* & notatis à gloss. Bart. & Ias. *in l.1. §. fuit quæsitum, D. ad Trebell.* & idem sequitur Schrader. *d. cap.3. nu.5. & 6.* qui tamen ne contractus claudicet, consulit, vt post implementum legitimæ ætatis ratificetur.

Quæ omnia in nostris quoque Commendis pariter obseruare debemus, & ita de facto, &
35 praxi obseruantur, ne † aliàs parentum merita, qui semper pro liberis suis seruire, & laborare creduntur, *l. si pactum 9. D. de probat. l. penul. D. de bon. lib. l. Iulianus, D. si quis omiss. caus. testam. l. cùm ratio, D. de bon. dam. l. de emancipatis, C. de legit. hæred.* Cassiod. *lib.2. var. epist.14.* Seneca *lib.2. controu.1.* cum aliis, quæ adduxi *in meo tract. de crim. parric. lib.1. cap.10.* In eorum filiis vacua essent, & remuneratione carerent, si fortè eos ætate minores relinquerent,
36 quo † tempore plus beneficiis, & alimoniis Principis egent, & maioribus semper in iure priuilegiis, & fauoribus afficiuntur, *l.2. D. de minor. l. vnica, C. quando Imperator inter pupillos, viduas, &c. cognoscat, cap. significantibus 38. de offic. ind. deleg. cap. desolatis 87. distinct.* cum aliis, quæ tradit Perez de Lara *in tract. de anniuers. & capell. lib.1. cap.21. per tot.* Vuesemb. *in parat. d. tit. C. quando Imp. inter pup.* & Did. Couar. *lib. sing. pract. cap.6. & 7. l.8. & 9. lib 4 tit.3. recop.* vbi Azeued. & D. Carrascus *in tract. de casib. Curiæ, ex n.16 ad 30.* & nouissimè Aluarez de Velasco *in tract. de miserab. personis, c.52. per tot. 1. parte.*

37 Quintò, † eodem etiam iuris rigore attento, fœminis nouæ Commendæ dari non possunt, licèt ex Regia liberalitate ad earum successionem vocentur, & admittantur, vt infrà dicemus. Quod apertè ostendit prouisio quædam D. Imper. Caroli V. dat. Guadalaxaræ, 3. Aug. ann. 1546. quæ extat *in 2. tom. pag.230.* Vbi cùm quasdam Commendatum concessiones contra nouas leges an.1542. factas reuocari præciperet, illarum defectus enumerans, inter alios hunc, quòd fœminis datæ essent, his verbis enuntiat: *Porque como vereis las tales Encomiendas no se pudieren hazer (aunque cessara la disposicion de la dicha ley) en mugeres, porque no son habiles, ni capaces de tener Indios encomendados, y faltan en ellas las razones, porque se permitieron las tales Encomiendas.*

Et non magis obscurè colligi videtur ex alia sched. an.1536. & an.1564. *tom.2. pag.202. &*
38 *205.* Dum disponit, † quòd si aliquis duxerit in vxorem fœminam, quæ ex successione Commendam Indorum habeat, fiat de nouo Commenda, eiusque titulus expediatur in persona mariti, pro vita tamen vxoris, cuius contemplatione fit, tantummodò duraturus. Ea nimirum ratione, quòd cùm ipsa fœmina per se exercere non posset protectionem Indorum, & prouinciæ defensionem, & alia militaria munera, quæ Commendis annexa sunt, vt diximus *sup. hoc lib. cap.1. & 2.* conueniens visum fuit, vt cum marito titulus loqueretur, & per eum dicta onera expedirentur, atque ab ipso fidelitatis iuramentum susciperetur, vt in simili tradit Socin. Iunior *cons.76. num.137. vol.1.* Fulgos. *cons.4.* & Natta *cons.164. num.13.* Speculator *tit. de feud. §. quoniam, vers.2. quæritur num.41.* & Capicius *decis.10. num.16.* Vbi probant, † quòd in his, 39
ad quæ fœmina est inhabilis, per substitutum seruire tenetur.

Et huiusmodi prohibitio, & dispositio fluxisse videtur ex eo, † quòd semper nostri Reges, 40
eorúmque peritissimi Consiliarij, has Commendas (vt sæpè diximus) feudis militaribus assimilari voluerunt, & studuerunt. In † quibus quidem 41
feudis pro regula traditum est, vt beneficium non pertineat ad eum, qui non potest gerere officium, *cap.1. in fine, de vassallo milite, qui arma belli deposuit.* & per consequens, vt fœminis dari non possent, quæ militaria seruitia, & alia onera feudis iniuncta per se explere non poterant, vt constat ex tex. iuncta gloss. *verb. Legibus, in cap.1. §. hoc autem notandum, de his, qui feud. dar. poss. cap.1. §. filia de success. feud. l.6. tit.26. par.4.* cum aliis, quæ vltra Scribentes in his iuribus, latissimè cumulat Tiraq. *in tract. de primog. quæst.10. & in l.1. connub. num.61. & 78. l.7. à num.19. l.12. à num.13.* Vbi † inter 42
alias rationes eam reddit, quòd fœminæ sunt garrulæ, & inconstantes, Bernard. Diaz, & eius additionat. Salced. *reg.282.* Dueñas *reg.309.* Ossasc. *decis. Pedem.26.* Minadous *decis. Neap.36. num.2.* Rosenth. *de feud. cap.7. conclus.3. n.94.* Magerus *de aduocatia armata, cap.7. num.195. pag.274.* & Camil. Borrel. *de magistrat. edict. lib.1. cap.2. ex n.73.* vbi ad nauseam vsque alios Auctores de hoc agentes adducit.

Sed his non obstantibus, † cùm posteà ex 43
Nostrorum Regum legibus, Commendatum successio fœminis in locum maritorum, aut parentum, non extantibus filiis, dari cœpisset, vt infrà dicemus, cœpit quoque prædictus iuris rigor, in eisdem ad nouas Commendas non admittendis, emolliri, & praxi vbique receptum fuit, tam in Supremo Indiarum Consilio, quàm apud Proreges, & alios Gubernatores, vt fœminæ de illis inuestiri possent, & etiam si vxoratæ essent, vel postmodum nuberent, in ipsarum persona, seu capite: titulus expediretur, & permaneret, ita tamen, vt per substitutum deseruirent. Quia cùm nulla satis congrua inter vnum, & alterum casum discriminis ratio assignari posset, visum fuit † æquiparatorum casuum, idem iudicium 44
esse debere, *l. Gallus, §. & quid si tantum, D. de lib. & posth.* cum latè traditis ab Euerard. *in loco à simili, & in loco ab æquiparatis,* Grato *resp.91. n.19. lib.1.* Flam. Paris. *de confid. benef. quæst.27. num.74. & q.28. num.82.* & in nostris Commendatum terminis Valençuela *d. cons.83. n.139.* & Anton. de Leon *d. tract. de confirm. Reg. 1. par. cap.10. num.38. & seqq.* Vbi de eadem praxi, & communi obseruantia testatur, & plures casus recenset, in quibus fœminæ, in prima (quod aiunt) vita, Commendis donatæ sunt, siue de nouo inuestitæ.

Et idem † animaduerti, & affirmari reperio 45
ab Excellentiss. & rerum Indicarum expertissimo viro, Dom. March. de Montesclaros, Peruano Prorege, in quadam perelegenti epistola, quam super dubiis harum Commendatum scripsit, vbi inquit, ex iustis iam pietatis, & conuenientiæ causis,

causis

causis, spreto antiquo rigore, Commendas no-
uas fœminis sæpè dari solere, illamque formalita-
tem tituli, siue inuestituræ, in personis marito-
rum faciendi, aut mutandi, tanquàm parum sub-
stantialem cessasse; cùm certum sit, quòd quamuis
46 titulus de vxore loquatur, in maritum † omnia
feudi onera declinant, & per eum expedienda sunt
quemadmodum in maioratibus Hispaniæ contin-
git, qui iurisdictionem admixtam habent, vt per
47 Molin. *de primog. lib. 1. cap. 13. n. 14.* Et quòd † fœ-
minæ ad feuda impropria admitti possint, & an eo
casu debeant iurare fidelitatem? tradit latè Pere-
grin. *consil. 22. lib. 1, & consil. 24. lib. 5.* Et quòd in Si-
cilia, & Gallia indistinctè admittantur, Magerus
d. cap. 7. num. 157.

Sextò, exteris, siue alienigenis à Regnis Ca-
stellæ, & Legionis, quos *Estrangeros* vocamus,
48 Commendæ † sine peculiari Regis licentia, &
dispensatione dari non possunt, vt disponitur in
quadam sched. dat. Vallisolet. 22. Febr. an. 1549.
quæ habetur *in 2. tom. pag. 226.* & pungit Leon
vbi suprà, n. 25. cuius dispositionis ratio ea esse
49 videtur, † quòd, cum hi plurimis aliis schedulis
ad has Indias Occidentales transire prohibeantur,
ne fortè eius scrutentur arcana, vt in simili no-
tat Bald. per tex. ibi *in l. mercatores, C. de com-
merciis*, & ob alias rationes, de quibus latè dixi
1. tom. lib. 2. cap. 25. num. 69. & seqq. longè ma-
gis arceri debuerunt ab his feudis, siue Commen-
dis, quæ Reges nostri, propriis vassallis, & in-
digenis, in laborum, & seruitiorum præmium,
ac remunerationem (vt sæpè diximus) assignari
voluerunt.

50 Præsertim † cùm ad Regni etiam tutelam de-
stinentur, quæ per vassallos proprios, ac naturales
Principis longè securiùs, & alacriùs præstabitur, *l.
qui habebat, D. de legat. 3. veluti, D. de iust. & iur.*
51 *Cicer. lib. 1. offic. cap. 4.* ibi: † *Nullum est periculum,
quod sapiens pro salute patriæ vitandum arbitre-
tur.* Proœmium *tit. 22. part. 2.* ibi: *Es tenu-
do el pueblo à semejante desto de obrar por amor
en la tierra donde son naturales, ennobreciendo-
la, è acrecentandola, è haziendo linage en ella que
la pueble.*

52 Necnon etiam † cùm semper rationi, & di-
uino iuri, naturali, ac ciuili consentaneum iudi-
catum sit, vt præmia, honores, & emolumenta
cuiuslibet Regni, vel Prouinciæ inter prouincia-
les distribuantur, & non dentur alienigenis, vel
saltem illi his, cæteris paribus præferantur, de
quo articulo aliquid tetigi *suprà hoc lib. cap. 2.
num. 59. & seqq.* & plura dicemus *infrà lib. 3.
cap. 19.* vbi de prouisione beneficiorum, & præ-
bendarum egerimus.

53 Quibus adiicio † notabilem plurium ciuita-
tum Galliæ consuetudinem, in quibus *Albinos*
vocant natos extra fines Regni Franciæ, & hi tan-
quam extranei, & peregrini non possunt Regni-
colæ fieri, etiam si longo tempore Regnum in-
coluerint, nec beneficia in illo obtinere, nec pa-
riter de acquisitis disponere, etiam inter propin-
quos, sed omnia eorum bona tanquam vacan-
tia, his mortuis, Fiscus occupat iure *Albene*, vt
dicit Cosmas Guimier *in pragmat. sanct. tit. de
collat. §. verum tamen, verb. Liberius*, Cassan.
*in consuetud. Burgundiæ, tit. des confiscations, §. 1.
n. 37. & seqq.* Nicol. Boër. *decis. 13. ex num. 17. ad
22.* Guillelm. Bened. *in cap. Rainutius, verb. Et
vxorem nomine Adelasium, n. 1042. & seqq.* Fran.
de Claperiis *in cent. caus. fiscal. caus. 1. per tot.* &
Magerus *de aduocat. armata, cap. 15. n. 135. & seqq.
pag. 655.*

Quod ius † nescio, an oporteret in his no- 54
stris Indiis Occidentalibus introduci, in quibus
video, incuria nostra, plures alienigenas, quàm
naturales versari, & valdè ditescere, ita vt dicere
possimus illud Ieremiæ *Threnor. 5. 2. Hæreditas
nostra versa est ad extraneos.* Interim tamen
dum huic morbo competens medicina adhibetur,
iustum erit, vt saltim Commendis, de quibus
agimus, abstineant. Quas aliquando † ob prædi- 55
ctam prohibitionem eis adimi vidi, aliquando
etiam dissimulari, maximè sub eo prætextu, quod
aliqui illorum, se Regio diplomate, quod nostri
vocant litteras naturalitatis, *Cartas de naturalez-
y*, Regnicolas effectos fuisse dicant; quo casu,
omnibus commodis, gratiis, & fauoribus po-
tiuntur, quibus ciues in his prouinciis, vel in Hi-
spania orti, *l. sed si accepto, D. de iure Fisci*,
Bartol. *in l. si is, qui pro emptore, q. princip.
ad fin. D. de vsucap. & in l. si maritus, §. Italia,
D. ad l. Iul. de adult.* Roman. *consil. 62. col. 2.*
Boër. *vbi sup. num. 21.* Rebuff. *in peculiari tra-
ctatu de litt. naturalitatis*, & Claperiis *num. 11.*
Et extat notabilis † epistola Regia *in 1. tom. im- 56
press. pag. 236.* in quâ Peruanus Prorex Marchio
de Cannete reprehenditur, quòd Michaëli Ange-
lo Philipponio, à Regnis Hispaniæ extraneo, &
alioqui strenuo duci, pinguem Commendam In-
dorum assignasset, ea ratione reddita, quòd me-
lius esset, vt indigenis, & naturalibus daretur,
qui in ipsis Indiis inseruierunt, & benemeriti repe-
riuntur, vel eorum filiis, aut descendentibus. Quan-
do autem per decennium, vel aliis modis domici-
lium, vel ius naturalitatis acquiri videatur, *infrà d.
lib. 3. cap. 19.* pleniùs dicemus.

Septimò, non solùm exteris Commendæ da-
ri non possunt, verùm † neque Hispanis, aut in- 57
digenis, qui extra prouinciam, in qua Commen-
da sita est, resideant, & commorentur. Quod li-
cèt Reges nostri parum his temporibus obser-
uent, non sine ingenti earundem prouinciarum
damno, & præuaricatione finis, qui in his Com-
mendis intenditur; vt dixi *sup. hoc lib. cap. 1. &
2.* Proreges tamen, & alij Gubernatores, qui
commendandi ius habent, præcisè id implere te-
nentur. Cùm videamus, † non solùm nouas 58
Commendas absentibus dari non posse, verùm
neque antiquarum successionem, ad eos transire,
& ab his, qui delatæ successionis tempore præ-
sentes sunt præoccupari, licèt illi gradu, sexu, vel
ætate præferri deberent, vt constat ex sched. an.
1536. & an. 1552. quæ reperiuntur *d. 2. tom. pag.
201. & 202.* de quibus inferiùs latiùs agemus *cap.
17. n. 95. & seqq.*

Et apud Me habeo † duas schedulas Regias, 59
vnam Matr. 22. Decemb. ann. 1612. alteram 28.
Martij ann. 1621. ad Peruanos Proreges DD.
Marchionem Montisclarium, & Principem Es-
quilacensem directas, in quibus, cùm ipsi seriò,
& grauiter damna conferendi Commendas ab-
sentibus, retulissent, responsum eis fuit,
id quoque à Rege nostro, & Supremo
eius Consilio cognosci, & præ oculis ha-
beri, & in posterum sibi à contrauentione di-
ctæ prohibitionis omni cura abstinendum es-
se: quod tamen impletum non est, fortè ob in-
stantem, & inuerecundam petentium inhiatio-
nem, quæ efficit, vt Principes multoties non
concedenda concedant, vt aliàs inquit Imp. *in*

l. 1.

l. 1. *C. de petit. bon. subl. lib.* 10. & *infrà cap.* 8. latiùs dicemus.

60 Octauò, † ij quoque antiquis quibusdam legibus Commendatum honore, atque emolumentis interdicti reperiuntur, qui in Peruanis olim seditionibus aduersus Regia vexilla nomen dedisse, & perduellionis crimen signanter commisisse, vel committentibus adhæsisse, comperti fuerint. Quod tamen posteà noua alia lege anni 1546. quæ habetur *d.* 2. *tom. pag.* 217. D. Caroli V. Imperatoris benignitate cessare iussum fuit, meliùs harum prouinciarum quieti, & gubernationi consultum iri censentis, si quales quales seditiosorum excusationes admittens, præterita crimina condonaret, & omnes vassallos, sublata eiusmodi exclusionis, ac distinctionis nota, sibi in futurum (vt re ipsa factum est) fidelissimos, & deuinctissimos redderet.

Fuisse autem, & esse hodie similem priuationem iuri, ac rationi conformem, inde probari po-
61 test, † quòd cùm hæc Commendatum præmia pro benemerentibus (vt sæpè diximus) fuerint constituta, non possunt iustè illis conferri, qui scelera-
62 tis se factionibus implicuerunt, cùm † hæc sit vna ex præcipuis causis ob quas feuda, etiam iam ab antiquo collata, solent amitti, vt *in cap.* 1. & *per totum, in quib. caus. feud. amitt.* & *in ca.* 1. *quæ fuerit prima causa benef. amitt.* cum latè adductis ab Schrad. *d. tract. part.* 9. & Rosenth. *ibid. cap.* 10. & à nobis *infrà hoc lib. cap.* 27.

63 Vndè, † & bannitos insuper imperij, & reliquos, quorum bona publicata sunt, feuda minimè acquiri posse, probat Gail. *in tract. de pace pub. li.* 2. *cap.* 12. & *lib.* 2. *pract. obseru.* 1. *num.* 21. Rosenthal. *d. tract. de feud. cap.* 3. *conclus.* 19. qui etiam agit *de excommunicatis eod. cap. conclus.* 22. *num.* 1. *in remiss. sub litt. A.*

Nonò, eadem prohibitio, quamvis sub lon-
64 gè diuersa consideratione, reperitur † in Dominis, qui in Supremo Indiarum Consilio Regi nostro deseruiunt, vt patet *ex ordinat. eiusdem ann.* 1571. *cap.* 37. & in Proregibus, Præsidibus, Auditoribus, Alcaldis, Fiscalibus Regalium in his Indis Cancellariarum, Tabellionibus Cameræ in eisdem agentibus, Maioribus Rei Dominicæ Calculatoribus, Regiis officialibus, Gubernatoribus, & aliis Iustitiæ ministris, vt constat *ex cap.* 26. nouarum legum ann. 1542. ex sched. dat. Vallisolet. 29. Aug. an. 1544. & 28. Oct. 1552. Tauri 17. Ian. eiusd. Guadalax. 3. Aug. ann. 1546. & aliis, quæ reperiuntur *d.* 2. *to. pag.* 228. & *seqq.* quæ hoc etiam ad eorum filios extendunt. Et nouissimè alia dat. apud D Laurent. 12.
65 Decemb. an. 1619. Quæ † superiores, fortè iam senescentes, aut languentes, sub maioribus pœnis, & interminationibus renouauit, & ad quoscunque alios extendit, qui vel sanguine, vel affinitate dictos Ministros intra quartum gradum contingerent, aut eorum famuli, familiares, vel clientes esse reperirentur. Quarum schedularum mentionem fecit Ant. de Leon *d. tract. de confirm. Reg.* 1. *par. cap.* 10. *num.* 1. *cum seqq.* varias rationes adducens huius adeò strictæ prohibitionis.

66 Sed nullæ possunt aptiores esse, † quàm quæ ex ipsis legibus colliguntur, nimirum, quòd prædictarum personarum fauor, auctoritas, ac potestas in eisdem Commendis sibi, vel suis impetrandis, nimius esset posset, & in aliorum benemeritorum detrimentum redundare, & simul, ex eadem causa, Indos sibi commissos durè, atque acerbè vexarent, absque vlla formidine supplicij, iuxta *l. illicitas*, §. *ne potentiores*, *D. de offic. Præsid.* & *l.* 1. *C. si Rector prouinc. vel ad eum pert. pers.* vbi dicitur, † similes Magistratus, & po- 67
testates, vel solo adspectu posse, & solere terribiles esse, de qua etiam per Bald. *in marg. verb. Appellatio*, & *in tit. de pace iuram. firm.* & Alexand. *in l.* 2. *in prin. col.* 2. *C. quod met. causa.*

Vnde dubitatum fuit, † an idem in Locumte- 68
nentibus Gubernatorum, Correctoribus, & Alcaldis ordinariis aliquorum oppidorum, intelligendum esset. Et negatiuè responsum in quadam schedula 29. Aug. 1544. *d.* 2. *tom. pag.* 228. Cuius exemplo Ego idem defendi, & practicaui in maioribus iustitiæ executoribus, quos, *Alguaziles mayores*, vocamus, siue hi in Regiis Cancellariis, siue in ciuitatibus eiusmodi officia emerint, & exerceant. Nam cùm prædictis legibus specialiter comprehensi non sint, nec adeò magnam potestatem exerceant, non est cur eos à Commendarum beneficio excludamus, quas hac de causa eis sæpè datas, & in Regio Consilio confirmatas vidi, & audiui. Et similiter † in Actua- 69
riis, siue Tabellionibus, quos vocant gubernationis, & apud Proreges, vel Gubernatores hoc munus exercent; quamvis in his Ego magis hærerem, provt & de facto hæsitari vidi in causa nobilis viri D. Ioseph de Caceres Vlloa, Peruanæ Proregiæ Gubernationis Secretarij, quoniam in his officiis, quæ gerunt, auctoritas suspicabilis est, & cùm per eos, quæ ad Commendas pertinent, expediantur, non minus, quàm in aliis superioribus Ministris, vereri potest. Maximè si sequamur opinionem Ant. de Leon *d. cap.* 10. *num.* 21. qui nullum Commendatarium, Tabellionem esse posse, scriptum reliquit, relata ad id Regia sched. dat. en el Pardo 14. Nouemb. 1590. quæ vel Commendam, vel Tabellionatum eligere iubet, quasi hæc duo incompatibilia sint, vt apud eum videri potest.

Sed verò, quamvis superiora ita se habeant, adhuc tamen † sæpè videmus, ex Regia libera- 70
litate, cui nihil hac in parte non licet, vt per D. Valenç. *cons.* 83. *num.* 144. Supremi Senatus Consiliariis, Proreg. búsque, & aliis Ministris Commendas dari solere, vbi eorum merita, & seruitia hanc remunerationem exposcunt, quia boui triturantis os alligari non debet, *Deuteron. c.* 25. 1. *Corint. c.* 9. *vers.* 9. *cap. cùm secundùm, c. extirpanda, de præbend. ca. ex his* 12. *q.* 1. cùm aliis, quæ adducit Gambara *de auctoritate Legati*, *lib.* 6. *n.* 366. Tuschus *litt. A. concl.* 312. & Escobar *de ratiocin. ca.* 30. *num.* 22.

Et cùm † dicta sched. ann. 1619. nimis du- 71
ra, & stricta visa esset, & quæ rigore verborum quoscunque cognatos, & familiares, ac clientes Proregum, & aliorum ministrorum à beneficio Commendarum excluderet, etiam si aliàs per se benemeriti essent, † scripta fuit altera eius hac 72
in parte declaratoria, siue mauis derogatoria, dat. Matr. 19. Martij ann. 1623. quæ eisdem personis, dicta prohibitione non obstante, Commendas conferri permittit, vbi ob propria merita, & seruitia hac gratia digni censeri potuerint, & debuerint. Nimirum Regio nostro legislatore, & eius Supremo Senatu † iniquum reputantibus, alios alio- 73
rum odio prægrauari l. non debet 74. ff. de reg. iur. cap. non debet 22. vbi latè Pechius, & alij *eod. tit. lib.* 6.

Maximè

74 Maximè † cùm prorsus culpari non debeat, quòd Gubernator suis consulat, eosdémque aliis, cæteris paribus, imò & cum aliqua latitudine, præferat, vt prudenter pariter, atque eleganter notauit Cassiodorus *libr. 12. variarum, epist. 5.* dum inquit: *Sed gratificante natura illis amplius debemus, qui nobis aliqua proximitate iunguntur, dum quoddam genus recti videtur esse propositi, ab æqualitate discedi, & tanta necessitudinis vis est, vt nullus se contemptum diiudicet, si sibi aliena pignora prælata esse cognoscit.*

75 Et hoc satis ostendit † Summus Pontifex *in cap. 1. de concess. prabend. libr. 6.* vbi in conflictu rationum,& opinionum, quas ibi latè recenset, tandem pro quodam Nepote suo pronuntiauit, eique beneficium, super quo lis vertebatur, assignauit. Et subdit gloss. *ibid. verb. Nouimus*: *Ipsum ergo mouit iustitia, non carnalitas. Et est hoc contra quosdam hypocrytas, qui vt videantur iusti,pronuntiant contra suos,vt dicit Hostiensis de quodam Parisiensi Scholari, qui reuersus ad patriam pronuntiabat contra suos iustas causas fouentes pro extraneis, vt iustissimus videretur.*

Vnde semota nostrarum schedularum pro-
76 hibitione, benè † posset Prorex, & alius quilibet Gubernator mandatum generale habens ad conferendas Indorum Commendas, eas etiã suis filiis conferre, iuxta textum *in cap. ex litteris de iure patronat.* cuius argumento, gloss.
77 singularis ibid. notauit, † patronum, qui habet potestatem præsentandi, posse præsentare proprium filium, quam sequuntur ibi Gofred. Hostiens. Ioan. And. Card.& Abb. qui de communi testatur, & quòd praxi obseruetur, Anton. de Butt. *ibid.* quem refert, & sequitur Rochus de Curte *de iur.patron.verb.Honorificum,q.4.nu.*14. Lambertin. *in eod.tract. 1.part. lib.*8. *quæst.8.& seqq.* Et latè rem disputans Peralta *in l.vnum ex familia, §.rogo,D.de leg.2.n.3.& 4.cum seqq.* Vbi hoc absque dubio procedere docet, quando eligitur filius emancipatus, & ita reducit ad concordiam aliquas discordantes Doctorum in hac quæstione sententias, & sequitur Molina *de primogen. libr.2. capit.4. numer.59. & 60.* Horoscius *in l. si Consul, numer. 13. & 19. D. de adopt.* Tusch. *litt. E. concl.72.& 75.* Guillerm. Mandagotus, & eius Addition.*in tract. de elect. c.*48.D.Valenç *conf.*98.*par.*1. & nouissimè *conf.* 173.*n.*105.*vol.*2.& Perez de Lara *de anniuers.& Capel. lib.2.cap.2.num.2.& seqq.* Vbi benè probat, meritorium esse conferre beneficia consanguineis aliàs idoneis. Et in nostris feudorum terminis, posse Prælatum bona Ecclesiæ, solita infeudari,dare consanguineis, vt cum communi resoluit Bursatus *conf.*127. *num. 4. & 78.libr.*2. Flamin. Paris. *de resignat. benef.lib.9.q.17. num.* 124. Ceuallos *q.* 275. & latè Redoan. *de rebus Eccles. q.2.pag.*299. & Domin.Soto *de iustit.& iur.lib.3.q.6.* iunctis aliis, quæ de consanguineis in eleemosynis præferendis, dicam *infr. lib. 3. cap. 10.num. 66.*

78 Et hic casus de facto contigit, † in primo illo Peruano Gubernatore, & insigni Duce Franc.Pizarro,qui filiam suam naturalem Dom. D.Franciscam, pingui commenda donauit; & licèt super hoc ei lis mota fuit, tamen in eius possessione obtinuit. Sed debet notare Gubernator, qui hæc exempla sequi voluerit, æquitatis semper & iustitiæ rationem pluris habendam, quàm sanguinis, aut coniunctionis, *argumento l.postliminiũ,§.filius,D.de captiu.l.si seruus C. de his, qui ad Eccles. conf.* Medic. *de fortuit casib.1.p.q.8.n.53.in fine,*& Mager.*de aduocat.armata,cap.13.n.47.pag.*585.

Decimò, † illis noua Commenda conferri 79
non potest,qui iam aliam habere comperiantur, quod disponi videtur,in quadam antiqua schedul.Matr.5.Feb.ann.1528.*to.2.pag.*196.quæ cùm Mexicanæ Audientiæ Commendarum collationem permisisset, hoc in vltimis verbis ita accipiendum statuit, dummodò non detur iis, qui alios Indos habuerint, verba sunt hæc: *Pero entiendese,que los Indios,que ansi vacaren durante el dicho tiempo, no aueis de encomẽdar ninguno à persona,que tenga otros en aquel tiempo:*& idem expressiùs posteà iussum, & cautum fuit in nouis, quas vocant, legibus ann.1542. & in aliis instructionibus, & ordinationibus Indiarum, quæ referuntur in alia sched.dat.Matr.26.Febr. ann.1563. quæ habetur *eod. 2. tom.pag.*241. & iterum *pag.* 255. in qua Peruanus Prorex reprehenditur, quòd Hieronymo de Silua nouam Commendam contulisset,cùm iam aliam haberet,& satis diues esset. Iubetúrque,vt quam malit electa, altera priuetur, hæcque alij beneme rito conferatur.

Et † hùc respicit lex, quæ dicitur successio- 80
nis earumdem Commendarum, dum præcipit, quòd vbi mulier, quæ in Commenda successit, nubit marito aliam habenti,vel filius Commendatus, ad patris, etiam Commendatarij, successionem aspirat, eandem electionem faciant, vt infrà suo loco dicemus.Et in alia schedula data Matriti 13. Iunij an.1617. extenditur prædicta prohibitio,vt neque illis noua Commenda conferri possit, per duas vitas,iuxta legem successionis duratura, qui aliam Commendam etiam in vltima vita possideant,cuius schedulæ meminit Ant.de Leon *d.1.par.cap.4. num.*34. & latè prosequitur D.Valençuela *conf.*83.*ex n.50.& 85.*

Atque ita † quotidie in praxi seruatur, & 81
confirmationes Regiæ ob hanc pluralitatis causam denegantur, vt nuper accidit in causa perillustris Equitis D. Ioannis Segarra de Casaos,Ciuis Arequipensis, Dom.D. Petronilæ de Valuerdi & Mercado Sobrinæ meæ mariti, cui cùm ob præclara maiorum merita,& ob causam huius matrimonij D. Prorex Marchio de Montesclaros duas Commendas simul contulisset, earum vna, quæ vocatur *de los Collapas,* adimi iussa fuit.

Cuius prohibitionis ratio † ea esse potuit, 82
quòd cùm hæ Commendæ beneficiis,& quidem curatis,æquiparentur, cum Commendatarij seruire,& residere teneantur, & curam doctrinæ, & bonæ tractationis Indorum habere, iustum visum fuit,vt plures Commendæ in vna eadémque persona non cumularentur, tum propter earum incompatibilitatem,tum etiam ne † vnus 83
plura præmia occuparet, atque hæc ad aliorum sustentationem, & remunerationem deficerent, iuxta textum *in cap. de multa,de prabend. c.quia in tantum, de concess.præb. cap.quia nonnulli, de cler.non residenti,l.hac,part.*10. *de prox.sacr.scrin. lib.* 12. ibi: *Vt non occupentur plura in vnum se commoda collaturi,nihilque reliquis relicturi,*cum aliis,quæ adduxi *sup.lib.1. cap.4.n.24.*& eruditè congerit Nauarrete *discurs.polit.24.& 25.*

Quibus valdè adludit, quod tam verè, quàm scitè docuit Aristophanes *in concion. vers.* 585. sic inquiens:

Communicare oportet, omnes dicant, omnium participantes,
Et ex ipso viuere, & non hunc quidem ditescere, illum autem miserum esse,
Neque agricolare hunc quidem multum, huic autem esse neque sepeliri,
Neque mancipiis hunc quidem vti multis, illum autem sequentem,
Sed vnam faciam communem omnibus vitam, & hanc aequam.

85 Neque longè abest, † quod de prohibita duorum, pluriumvè maioratuum cumulatione, quorum alter excedat, aut impleat *Dos quentos de marauedis*, dispositum est *in l.* 17. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* circa cuius rationem, & explicationem vltra Matienz. & Azeued. ibi, plura tradit Mieres *de maiorat.* 1. *part. q.* 3. *nu.* 15. Parlad. *lib.* 3. *quotid. q.* 18. Perez de Lara *de Capellan. lib.* 1. *c.* 4. *a n.* 13. D. Ioan. del Castillo *libr.* 3. *controuers. cap.* 28. *à n.* 19. D. Valençuela *cons.* 85. & Nos etiam aliquando, annuente Deo, quae in aduersariis seruamus, in lucem edemus.

86 Et hoc adeò verum est, † vt etiam si quis schedulam impetrauerit, vt sibi de aliqua Commenda prouideatur, possit Prorex illius implementum suspendere, si in impetratione mentio alterius Commendae, quam is habebat, facta non fuerit, & collatio secùs facta cassabitur, vt in simili probat tex. *in cap. cum teneamur, & cap. cùm iam dudum, de praeben.* vbi Aug. Barbosa in remissionibus plures, de hoc iuris articulo agentes, adducit.

87 Sed licèt haec ita se habeant, † cùm tamen Commendae valdè hodie extenuatae sint, ita, vt in vna, vel altera earum non possit congruenter merita alicuius remunerari, vel quãtitas expleri, quae Regiis mandatis ei assignari iubetur, solent saepè Proreges duas, & plures etiam aliquando Commendas, vni conferre, & huius aggregationis rationem Regio Senatui reddere, vbi multoties approbatur. Saepiùs quoque vna Commenda assignata, aliquas in aliis ob eandem causam pensiones constituunt, & hoc faciliùs admittitur, & confirmatur. Nam etsi pensiones in multis Commendarum naturam sapiant, vt dixi *suprà cap.* 3. Adhuc tamen in pluribus

88 differunt. † Et in hoc praecipuè, quòd incompatibilitatem non faciant cum alio beneficio curato, vel requirente residentiam, vt docet Imol. *in Clem. gratiae, n.* 16. *de rescript.* Gigas *de pension. q.* 42. Dueñas *reg.* 7. *limit.* 5. Bened. Capra *reg.* 90. *n.* 92 & communis, quam per multa resoluit Hojeda *de incompat. benef.* 2 *part. c.* 7. *in princip.* Flamin Paris. *de resignat. lib.* 2. *q.* 15. *num.* 17. & Nicol. Garc. *de benef.* 1. *par.* Quod tamen in nostris pensionibus, sine difficultate non procedit, supposito quòd etiam earum ratione onus residentiae iniungitur per nouam schedulam, cuius memini

89 *d. cap.* 3. *num.* 27.

Sed plura quidem † his in partibus ob ingruentiam, & congruentiam concurrentium causarum dispensanda sunt, plurima conniuentibus oculis toleranda, & dissimulanda, vt aliàs dicitur *in l. si quis mancipiis, §. si impubes, D. de instit. act. l.* 4. vbi Accurs. *verb. Conniuentibus, D. de manumis. l. quisquis, C. de postul.* cum traditis ab Alciato *l.* 4. *de verb. signif.* & Erasmo *in Adag. Conniuere.*

Illud verò non toleratur, † quod aliquando 90
Proreges facere solent, nempè ob vitandam illam pluralitatis prohibitionem, alterius Commendae titulum supprimere, & eam in pensionem concedere, maximè vbi ratione matrimonij, vel successionis, duae Commendae in eadem persona iungũtur. Nam hoc in fraudem legis factum videtur. Et vnio, & suppressio Commendarum, vt & beneficiorũ, inter reseruata soli Principi regulariter numerantur, *cap. sicut vnire, de exces. Praelat.* Trid. *sess.* 7. *cap.* 6. *& sess.* 24. *cap.* 13. *vers. In vnionibus verò,* Oldradus *cons.* 26. *&* 27. cum aliis congestis à Rebuffo *in prax. ad Reg. Cancel. tit. de vnion. glos.* 11. Flamin. Paris. *de resign. benef. lib.* 2. *q.* 9. Petr. Gregor. *lib.* 1. *de benef.* & Ioan. Gutier. *cons.* 1. *num.* 20.

Et quamvis alias † possit quis sibi mutare 91
causam possessionis, *l. cùm nemo, C. de acquir. poss. l. non solùm, §. quod vulgò, D. de vsucap.* Hoc tamen limitatur, vbi tendit in praeiudicium alterius, vel in fraudem, & contrauentionem legis, vel dominij directi, vt pluribus probat Rosenthal, omnino videndus, *dict. tract. de feud. c.* 6. *concl.* 80. *num.* 2. *sub litt. B. & conclus.* 82. *num.* 1. *&* 8. *&* 23. *& cap.* 10. *concl.* 31. *per tot. & concl.* 39. *num.* 70.

Vndecimò, & vltimò, † per nouam Commen- 92
dam dari filiis, aut vxoribus non potest, ea, quae vacauit finitis duabus vitis per legem successionis concessis, vt disponitur in quadam sched. dat. Matr. 5. April. an. 1552. quae habetur 2 *tom. pag.* 203. ibi: *E despues de acabada la sucession han de tornar los dichos Indios à la Corona Real luego, y no se han de tornar à encomendar à otro hijo, ni hija del dicho primer tenedor de los Indios, ni à su muger.* Cuius ratio ea esse videtur, ne in vna, eadémque familia Commendae perpetuari viderentur, sed potius earum commodum ad plures perueniret, vt benè aduertit Ant. de Leon *d. tract. de confirm. Reg.* 1. *par. cap.* 9. *nu.* 16. *fol* 52. adducens exemplum, beneficiorum Ecclesiasticorum, † in quibus filij in parentum locum 93
coaptari non possunt, *cap.* 1. *de prebend. c.* 3. *cap. ad extirpandas, cap. dilectus, cum aliis, de filiis presbyter. & cap. Apostolicas* 8. *quaest.* 1.

Et ita † nouissimè hac de causa, in contra- 94
dictorio iudicio aliquarum Commendarum Noui Regni Granatensis, confirmationem denegatam vidi, eò quòd aduersus dictam legem filiis decessorum denuo concessae fuissent. Quae tamen lex an iusta, vtilis, & conueniens sit, infrà (Deo dante) latiùs discutiemus *cap.* 30. *n.* 36 *& seqq.* vbi de Commendarum perpetratione egerimus. Nam certè † nihil magis rationi natu- 95
rali, & iuris communis, ac Regij dispositioni consentaneum videtur, quàm parentum praemiis filios, alioqui per se ad easdem militias aptos, & benemerentes, condecorare, vt *in l.* 1. *& per tot. C. de fil. official. lib.* 12. vbi nouissimè Fuluius Constantius *ex num.* 24. *ad* 32. *l. quicunque* 5. *C. de cohortal. eod. lib.* 1. *l.* 7. *tit.* 27. *par.* 2. *l.* 10. *tit* 4 *lib.* 5. *recopil.* cum plurimis aliis, quae refert Bald. *in l. fin. C. de testam.* Tiraquel. *de nobil. cap.* 20. Ponte *decis.* 20. Valasc. *consult.* 129. *n.* 13. & alij, quos summo studio congessit D. Did. de Villaueta in peculiari libello, quem de hoc argumẽto conscripsit, & vltra eos D. Franc. Alfarus *in d. tra. de de offi. Fisc. glos.* 31. *n.* 12. Mastril.

de magist.

de magist.lib.1.c.1.n.3.cum seqq. D.Perez de Lara *in compend.vita homin. c.16.nu.4.& seqq.* Cassiod.*lib.2.epist.2.& lib.3. epist.5.& lib.9.epist.23.* Sydon.Apollin.*lib.1.epist.6.* vbi Hieronym. Sanaro eius eruditissimus commentator, & Seneca, omnino legendus, *lib.2.de benefic. cap.3.* & repeto latiùs *infrà cap.30. ex num.36.*

CAPVT VI.

Quando Commendæ legitimè conferri possint? Et an in illis expectatiuæ, & renunciationes in fauorem tertij admittantur? Et de vacantibus in Curia.

SVMMARIVM.

1 *Commendæ non debent prouideri antequàm constet de legitima earum vacatione.*

2 *Conferri non potest beneficium, vel qualibet alia res, quæ non est, vel non vacat.*

3 *Feudum nondum apertum, seu vacans, alij inutiliter datur.*

4 *Vacatio legitima inducitur per mortem naturalem, & ciuilem, & aliis variis modis, qui referuntur.*

5 *Vacationis in dubio, non potest ad collationem procedi, & qualiter debeat verificari, & probari?*

6 *Vacationis causa, & modus, an, & qualiter in noua collatione beneficij, vel Commendæ verificari, & exprimi debeat?*

7 *Vacationis causa, quæ exprimitur, si falsa sit non sustinetur collatio ex clausula generali, & quare?*

8 *Feudi concessio, tanquàm vacantis per mortem, corruit, si vacet ex alia causa.*

9 *Vacationis vno modo expresso, non continetur alius, nisi constet de voluntate concedentis.*

10 *Commenda, vt conferri possit, non solùm debet vacare de iure, sed etiam de facto.*

11 *Priuilegium Principis non extenditur ad rem ab alio etiam iniustè possessam, nisi id concedens sciat, & ius illud litigiosum donare velit.*

12 *Feudorum, vel Commendarum detentatores parum iuris habere possunt, si earum inuestituram non ostendunt.*

13 Lex 27. Indiarum, *Commendas de plano eis adimi iubet, qui statim earum titulos non ostenderint.*

14 *Beneficia, ab aliis iniustè occupata, quotidie petuntur, & impetrantur.*

15 *Commenda, quæ per delictum amissa prætenditur, quando à Principe conferri possit, remissiuè.*

16 *Expectatiuas ad commendas vacantes nullo modo Proreges & Gubernatores Indiarum concedere possunt.*

17 *Proreges virtute sui mandati solùm possunt conferre commendas actualiter vacantes.*

18 *Mandati finis præcisè seruari debent, & quæ secus fiunt, non subsistunt.*

19 *Proreges tenorem suorum mandatorum, & institutionum ad vnguem seruare debent.*

20 *Expectatiuæ in beneficiis reprobatæ, & grauiter prohibitæ sunt, & quare?*

21 *Votum captandæ mortis alienæ omni iure reprobatur.*

22 *Feuda per expectatiuam concedi solent de consensu possessorum, & etiam beneficia secundum aliquos, & quo modo?*

23 *Pactum de futura successione valet, consentiente eo, de cuius hæreditate agitur.*
L. fin. C. de pactis *expenditur, & illustratur, ibidem.*

24 *Expectatiuas in feudis, & beneficiis etiam de consensu possessoris solus Princeps, vel Pontifex concedere potest.*

25 *Datum non videtur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare.*
Cap. quòd autem de iure patronatus *expenditur, & exornatur, & alia iura similia, ibidem.*

26 *Commenda, vbi alicui confertur, an alter à Prorege simul nominari possit, qui post illius obitum in ea succedat? resoluitur negatiuè.*

27 *Commenda, vbi semel à Prorege alicui confertur, iam vacare desinit, & expectatiuam non recipit.*

28 L.1.§.fin.& l.seq. D.de reb. eorum, *expenditur, & exornatur.*

29 *Expectatiuæ prohibitio non comprehendit promissionem, vel concessionem generalem de aliquo benemerito remunerando, vbi primùm commenda vacauerit; secus si fuerit specialis.*
Cap. accedens, & capit. 2. & capit. constitutas, de concess. præb. *expenduntur, ibid.*

30 *Princeps supremus potest, & solet sæpè expectatiuas feudorum, & Commendarum, & quorumcunque aliorum officiorum, non solùm generales, verùm & speciales concedere, etiam sine consensu possidentium.*

31 *Votum captandæ mortis alienæ nunquam præsumitur in gratiis expectatiuis factis à Principe.*

32 *Expectatiuæ generales sæpissimè, & speciales, sæpè concedi solent à nostris Regibus pro commendis Indiarum.*

33 *Praxis, & obseruantia antiqua, legis habet vigorem.*

34 *Principum facta habent pro se præsumptionem iustificationis, & quare?*

35 *Expectatiuæ à Principibus concedi solitæ, quo iure defendantur, & quid ex illis intendant.*

36 *Beneficiorum accessus, & regressus, & coadiutoria in Romana Curia expediuntur.*

37 *Expectatiuæ quotidie conceduntur in commendis Ordinum Militarium, & an id licitè fiat?*

38 *Expectatiuas commendarum, & longè minus beneficiorum, non debere à Principibus concedi, nec oportere, monet Auctor, & quare?*

39 *Votum captandæ mortis, licèt in expectatiuis, ex parte Principis, non possit timere, ex parte Priuatorum, quibus conceduntur, vereri poterit.*

40 *Liberis, etiam propriis, grauis est interdum diuturna parentum vita.*

41 *Ecclesiast. locus cap.20. vers.21. de hæreditate festinata exponitur.*

42 *Iulius Clarus grauiter admonet Principes, vt abstineant ab expectatiuis inuestituris feudorum.*

43 *Feudi viuentis inuestituram, etiam de eius consensu nullam dicebant Placentini, Mediolanenses, & Cremonenses contrà, & qui de hoc agant.*

44 *Beneficiorum Ecclesiasticorum expectatiuas, licèt Romanus Pontifex concedere possit, raro tamen id facit.*

45 *Successor non tenetur seruare expectatiuas concessas à suo antecessore, feudorum, vel Commendarum suo tempore vacantium.*

46 *Commendas vacantes per renuntiationem spontaneam, & absolutam possidentium, an Proreges conferre possint? & num. seqq.*

47 *Vacatio, quæ contingit per renuntiationem, similis est ei, quæ per mortem.*

48 *Vacatio omnimoda inducitur per renuntiationem, etiam in Summo Pontificatu, feudis, maioratibus, & reliquis officiis.*

Cap. 1. de renuntiatione *expenditur, & illustratur, ibidem.*

49 *Feudi renuntiatio quando etiam sine consensu domini fieri possit.*

50 *Renuntiare quilibet potest iuri cuilibet sibi competenti, & amplius ad illud non datur regressus.*

51 *Schedula quædam expeditur, agens de renuntiatione Commendarum.*

52 *Coniunctorum, siue vnitorum idem est iudicium.*

53 *Commendas renuntiatas non posse à Proregibus prouideri, quædam leges Indiarum decidere videntur, quæ referuntur, & explicantur num. 61. & 66.*

54 *Vacatio per mortem, & per renuntiationem in aliquibus differunt, remissiuè.*

55 *Commendas vacantes, cùm Proreges virtute sui mandati conferre possint, potuerunt etiam, quæ per renuntiationem vacant,*

56 *Verba vbi conueniunt, & verificantur, dispositio quoque locum habebit, & generalia generaliter sunt accipienda.*

57 *Vacationis verbum absolutè appositum, applicatur cuicunque vacationi.*

58 *Ratio eadem vacationis per mortem, ac per renuntiationem, eandem dispositionem requirit.*

59 *Modus vacandi per renuntiationem est vnus ex dignioribus.*

60 *Commendæ prouisæ per absolutam renuntiationem semper confirmantur in Supremo Indiarum Senatu.*

61 Caput 30. nouarum legum, *agens de tollendis prouisionibus Commendarum vacantium, explicatur.*

62 *Lex abrogata, vel antiquata non est trahenda ad decisionem causarum.*

63 *Dispositio generalis, quæ in vna tantùm specie verificari potest, dicitur specialis, & è contra.*

64 *Enumeratio specierum, videtur facta gratia demonstrationis.*

65 *Lex quæ aliam refert, & generaliter reuocat, omnes species, & casus in eadem contentos reuocare censetur.*

66 *Renuntiationes conditionales, seu causatiuæ sunt, quæ prohibentur legibus Indiarum, non verò simplices, & absolutæ, & quare?*

67 *Malitiis semper obuiandum est.*

68 *Feudi naturam nemo, domino inuito, mutare, prorogare, vel fraudare potest.*

69 *Feudum de antiquo nouum facere, solùm permittitur Principi, vel directo domino feudi, & idem in nostris Commendis.*

70 *Beneficiorum resignationem, in fauorem tertij factam, nemo præter Pontificem confirmare potest.*

71 *Renuntiatio etiam conditionalis valet, & renuntiatario ius tribuit.*

72 *Proreges videntur posse admittere renuntiationes factas in fauorem tertij benemeriti, sed contrarium num. seq.*

73 *Feudum Ecclesiæ propter remunerationem ampliari, prorogari, & extendi potest.*

74 *Regula cui licet, quod est plus, &c. non habet locum in feudis, nec in iurisdictionalibus.*

75 *Præsides habebant ius gladij, & damnationis in metallum, & non poterant deportare.*

L. illicitas, §. qui vniuersas, D. de offic. Præsid. & l. 1. §. deportatos, D. de leg. 3. *exponuntur, & conciliantur, ibid.*

76 *Argumentum à maioritate rationis non procedit in dispositione facta super iure prohibito.*

77 *Commendarum lex, & natura, pendet ex mera voluntate Regis.*

Extensio in voluntariis non fit de casu ad casum, ibidem.

78 *Prælatus est directus dominus feudorum Ecclesiæ, & ideò ea potest prorogare.*

79 *Renuntiatio Commendæ benè admittitur in fauorem filij, qui aliàs in ea successurus erat, & schedulæ, quæ de hoc agunt.*

80 *Electio certæ personæ, quæ alicui cùm moreretur, commissa est, benè potest fieri ante mortem.*

L. cùm pater, §. à filia, D. de leg. 2. & l. post mortem, C. de fideicomm. *explicantur, ibid.*

81 *Renuntiatio Commendæ vbi fit à patre in filium, aliàs sibi successurum, in nihilo status Commendæ mutatur, nec cuiquam, nisi ipsi renuntianti, præiudicatur.*

82 *Titulus nouæ Commendæ expediri non debet in persona filij, cui pater renuntiauit; & sic pro eius tantùm vita durabit, & schedulæ de hoc agentes.*

83 *Lex alterius declaratoria retrotrahitur, & præterita etiam comprehendit.*

84 *Inuestitura noua forma mutat naturam feudi.*

85 *Renuntiari posse Commendas à patre in filium sibi successurum, fuit necessarium, quòd Regiis schedulis declaretur, & quare?*

86 *Verba legis, quæ remouent dubitationem, quæ subesse poterat, satis operari videntur, & quæ clariorem reddunt dispositionem.*

87 *Verba vbi sunt clara, non est ab eis recedendum, pro eo quòd debeant aliquid operari.*

88 *Commendæ in Curia vacantes, an possint à Proregibus, vel Gubernatoribus prouideri? & num. seqq.*

89 *Beneficia Ecclesiastica vacātia in Curia Romana ad solam Pontificis prouisionē spectāt.*

90 *Regula Cancellariæ, quæ beneficia in Curia vacantia affectat, non est extendenda*

91 *Ius singulare non est trahendum ad consequentiam, & omnis recessus à iure communi est odiosus.*

92 *Regulæ Cancellariæ non faciunt ius generale, nec ligant existentes extra Curiam,*

TRactationi personarum, quæ Commendas
conferre, & accipere possunt, illam nunc
congruenter subiiciemus, quæ ad legitimam
earum collationem spectat. Circa quam hoc
primùm Proreges, & Gubernatores admonendi
1 videntur, † vt non priùs ad Commendarum
prouisionem accedant, quàm de vera, & plana
ipsarum vacatione sibi constiterit. Nam & hoc
ita in eorum mandatis cauetur, quæ eas duntaxat
conferre permittunt: *Que estuvieren vacas, ò
vacaren en su tiempo.*
2 Et aliàs regulare est, † vt quod non est, vel
nondum vacat, conferri non possit, *l.ex facto 19.
D.de hared. instit.* ibi: *Quia huic pars esset data,
quæ nulla esset*: & de beneficiis loquens text. *in
cap.2.& cap.ex tenore*, vbi Abbas, *de concess.preb.*
Bellamera *decis.*443. cum aliis multis, quæ adducit
Bursat. *cons.*394. *à num.6. vsque ad fin.* &
Rebuff *ad ll. Gallic.2.tom.tit. vt benef. ante va-
3 cat.&c.* Et quòd † de feudo nondum aperto, hoc
est adhuc ab alio possesso, alter inuestiri non
possit, adeò vt inuestitura nulla sit, etiam si postea
possessorem mori contingat, nisi de nouo
inuestiatur, *cap.1.qui success.dare feud.teneant.cap.
moribus.si de feud. fuer.contr.inter dom. & agnat.*
cum aliis, quæ latè congerit Zasius *in tract. de
feud.6.par.tit.qualit.feud.const.poss.pag.52.& 53.*
Rosenthal.*eod.tract.c.6.q.9.& 16.*Iul.Clar.*§ feu-
dum,q.*14 Menoch.*cons.*1.*n.*419. Marescot.*libr.1.
dar.cap.*31. & Ponte *de potest. Proreg.pag.*144.
*numer.*33.
4 Tunc autem † legitimè Commendæ vacare
dicentur, cùm earum possessores naturaliter, vel
ciuiliter mortui fuerint, aut eas absolutè renuntiauerint,
vel iniuncta illis onera deseruerint,
aut quid aliud simile admiserint, quod vacationem,
vel priuationem inducat, iuxta varias
vacationis species, siue modos, quos, de beneficiis,
& feudis, aliisque iuribus similibus
loquentes, tradunt Felin. *in cap. 1. de rescript.*
Rebuff. *in praxi benef. tit. de collat. benefic. &
in tract. de Regia nominat. ad Prælat. §. Monasteriis,
verb. Vacantibus*, vbi triginta & vnum
modos vacationum enumerat, Flamin. Paris.
de resign. benef. lib. 12. *quæst.*2. *num.*25. & alibi
passim, Cochier. *ad Reg. Cancellar. & in tract.
de primar. precib. pag.* 74. Hieronym. Gonçalez
*ad Reg.8. Cancel. glos.*15. *per totam*, Nicol.
Garcia *de benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.*75. *& seq.*
Marta *de claus.* 1.*part. claus.*152. Mastrill. *de
magistratib. libr.* 1. *cap.* 26. *ex numer.* 22. *ad* 27.
Nicol. Garcia *denefic.* 5. *parte cap.* 1. *numer.*75.
& seqq. Perez de Lara *de anniuers. & Capellan.
5 libr.2. capit.*10. *numer.*70. Vbi † quòd in dubio
vacationis non potest ad collationem procedi,
Gonçalez *vbi supr. glos.*11. *§.2. n.*73. *& 74.* vbi
quòd vacatio non præsumitur, nisi probetur, &
an sola fama publica probetur, Flamin. *d. tract.
de resign.libr.8.quæst.7.num.*107. *& libr.12.q.14.
num.* 26. vbi quòd vacatio omninò tempore
datæ verificari debet, & Nos infrà *hoc lib. capit.*27.
vbi de Commendarum extinctione, siue
resolutione tractabimus.
Et hoc est adeò verum, vt aliqui existiment
6 non † sufficere, quòd beneficium, vel Commenda
verè vacans sit, sed requiri etiam, vt vacationis
causa, & modus in noua concessione
exprimatur, & verificetur, & verba generalia
absolutè apponantur, quæ omnem vacationem,
qualitercunque contingentem, comprehendant.
Alioqui nulla erit concessio, si causa expressa
vera non fuerit, vt per tex. *in cap. susceptum, de
rescript.lib.6.& in l.si ita, D. de auro, & argen.
leg.* tenet Andr.de Isern.*d.cap.moribus*, & Albarot.
ibi, Alexand. *cons.*128. *col.*3.*lib.*5. qui allegat
*l.si de certa, C.de transact. & l.cùm quæritur,
cum seq. D.de except.rei iudic.* Curtius *cons.* 21.
col. 10.*in fin.* quos refert, & sequitur Marescot.
*d.cap.*19.*n.*25. *& seqq.* Ponte *vbi sup.n.*34. Qui
addunt, † hoc verum esse, etiam si post expres- 7
sionem, & specificationem causæ, quæ vera non
fuit, adiiciatur (vt de stylo fieri solet) clausula
generalis, per quam concedens dicat, se in concessionarium
velle transferre omne ius, omnémque
actionem qualitercunque competentem; eò
quòd hæc clausula non operetur, nisi quoad iura
deuoluta, ex causa expressa, & priùs specificata,
vt *in d. l.si de certa, & l.legatorum*, §.1. &
ibi Bart. *D. de legat.* 2. cum aliis relatis per
eundem Marescot. & Pontem *d. num.* 34. Vbi
probat, † quòd feudi concessio tanquam vacan- 8
tis per mortem corruit, si vacet ex alia causa:
& vltra eos Menoch. *de arbitrar.casu* 201.*n.*103.
& 122. Gutierr. *lib.*2. *canon.cap.*15. *num* 60. &
D.Valenç.*cons.*80.*num.*147. vbi probant, † quòd 9
cùm vnus modus vacationis exprimitur, non
continetur alius, nisi constet de voluntate concedentis.
Rursus, idem quoque resoluendum videtur,
etsi † Commenda vacet de iure, quia verè fini- 10
tum erat ius possidentis, si non vacet etiam de
facto, fortè quia alter saltem de facto, & cum
aliquo titulo colorato, aut etiam discolorato
in eiusdem possessione persistat, & de hoc in
gratiæ impetratione, vel concessione expressa
mentio facta non fuerit, vt notat Innoc. Abbas,
& Butrius per tex. ibi *in c.cùm nostris, de concess.
preb.* Selua *de benef.*3.*p.q.*11. *n.*110. Ancharran.*in
c.si propter, de rescript.in* 6. Sigism. Lofredus *cons.*
46.*n.*7.*inter consil.feudal.* & latè Hier. Gonçalez
*d.reg.*8. *Cancell.gloss.*15.*§.*9 *& seqq.* vbi pluribus
probat, vacationis appellatione intelligi eam,
quæ vacat de iure, & de facto.
Pro quibus expendi potest, † quòd etiam pri- 11
uilegium Principis non extenditur ad rem ab
alio possessam, quamvis possessio non sit iusta,
sed colorata, *c.dudum.de decimis*, vbi DD. optimè
Oldrad. *cons.*288. Ripa *resp.*2.*n.*24. latè Ruin.
*cons.*115. *& cons.* 88. *vol.*4. In quo tamen casu,
Ego quidem contrarium defenderem, vbi cōcedens
scientiam habuerit iniustæ alterius possessionis,
& nihilominus aliis beneficium, vel Cōmendam
contulerit. Nā videbitur ei ius contulisse,
vt cum intruso litiget, eúmque citatum, &
victum, de iniusta illa possessione deturbet, iuxta
tex. singularem *in c.licèt Episcopus, de preb.in
6.* Et cùm conferendi pacifici, & securi beneficij
facultatem haberet, nulla est ratio, ob quam litigiosum
quoque sub eodem prætextu concedere
nequeat, *c.cui quod plus, de reg.iur.in 6. cum si- 12
mil.* Maximè † cùm tales detentatores, qui de
facto possident, parum iuris habeant in feudis,
& Commendis, quorum natura est, vt si inuestitura
eorum, vel aliud, quod pro inuestitura haberi
possit, non ostendatur, feudum, vel Commenda
dici non debeat, vt signanter post alios
notat Afflict.*in cap.* 1. *notab.*6. *num.*2. *si de feud.*

fuer. contro. inter dom. & agnat. & in capit. 1. *ex quib. cauf. feud. amitt.* Socin. Iun. *conf.* 102. *nu-*
13 *mer.* 26. *vol.* 2. Et in noftris † terminis decidi videtur *in l.* 17. earum, quas nouas vocant, an. 1542. quæ omnibus illis Commendas incunctanter, & de plano adimi iubet, qui abfque legitimo titulo, vel propria authoritate eas inuaferint, & vfurpauerint.

14 Atque ita quotidie videmus † peti, & concedi poffe, & folere beneficia, quæ vacant de iure, licèt non vacent de facto, vt per Roch. de Curte *in tract. de iure patron. verb. Honorificam, n.* 86. Lupum *allegat.* 16. Abbat. *in cap. cùm noftris,* per text. ibi *num.* 7. & 16. *de conceff. præb.* Felin. *in c. cùm non ab homine, n.* 10. *de iudiciis,* Boëri. *conf.* 33. *n.* 8. 16. & 17. & *decif.* 2. *ex n.* 40. Tiraq. *in l. fi vnquam, verb. Reuertatur n.* 335. & 340. latè Sanchez *de matrim. lib.* 7. *difp.* 42. *n.* 11. & Rofenth. qui idem in feudis procedere docet, *c.* 10. *concluf.* 42. *à n.* 1. & Lancellot. *in tract. de attentatis,* 2. *p. c.* 4. *limit.* 11. *n.* 10. vbi tractat, an ex tali impetra-
15 tione caufetur attentatum? Et † an, & quando Princeps conferre poffit Commendam alicuius, qui perpetraffe dicitur crimen priuatione, & confifcatione dignum, *infrà cap.* 27. Deo dante, tractabimus.

Ex quibus defcendit, Proreges, vel Guber-
16 natores non poffe concedere † expectatiuas ad Commendas nondum vacantes, etiam fi adiiciant claufulam, quòd id fiat fine præiudicio poffefforis, vel eiufdem confenfus interueniat; obftant quippè eis iura, & doctrinæ, de quibus
17 fuprà, & † verba ipfa Regiorum mandatorum, quibus in hac parte vtuntur, quæ vt dixi, folùm permittuntur, vt vacantes Commendas
18 conferre poffint, atque ita † ftrictè, & diligenter obferuanda funt, & nulla erunt, quæ fecùs de facto in eorum exceffum, & contrauentionem contulerint, *l. diligenter, D. mandat.* ibi: *Nam, qui exceffit, aliud quid facere videtur, l. cùm hi, §. fi Prætor, D. de tranfact. l. vt fundus, D. com. diuid. l.* 1. *§. cùm igitur, D. de exercit. l. in omnibus, §. fi procurator, D. fi quis cantion. cap. cùm dilect. de refcript.* vbi latè Felin. *num.* 2. text. & gloff. *verb. Ad talia, in cap. fin. de præbend. l.* 19. *tit.* 5. *p.* 5. cum innumeris aliis, quæ tradit Socin. *reg.* 152. Gratianus *reg.* 112. & 305. Dueñas *reg.* 186. & 298. Hippol. *fingul.* 265. Iaf. *in rubr. D. de acq. poff. num.* 19. & meliùs *in l. fi procurator, num.* 3. *cum feqq. C. de procurator.* Segura *in l. fi ex legati caufa, num.* 125. *D. de verb. oblig.* Rebuff. *in l. vnica, C. de fent. quæ pro eo, quod intereft, numer.* 152. Tiraquel. *in l. fi vnquam, verb. Reuertatur, num.* 67. & *feqq.* Iofeph Ludouicus *decif. Perufina penult. per totam,* Tiber. Decian. *refp.* 46. *numer.* 15. *volum.* 2. Claud. Pratus Gnofcon general. iur. *lib.* 4. *tit.* 3. *cap.* 2. Magerus *de aduocatia armata, cap.* 9. *n.* 14 & *feqq pag.* 141. Aluarez de Velafco *in axiomat. iur. litt. M. num.* 35. & *litt. F. nu.* 157. & 158. & *litt. A. num.* 176. & alij quos
19 refero *infrà cap.* 16. *ex n.* 39. Et in terminis † de mandatis Proregum loquentes, & quòd fuas inftructiones ad vnguem feruare teneantur, Cerdan Tallada *in veril. quio. cap.* 10. *pag.* 123. & Califtus Remirez *in tract. de leg. Regia Arag.* §. 11. *numer.* 6.

20 Accedit his quòd expectatiuæ † in beneficiis femper fufpectæ fuerunt, neque ab aliis, quàm à Summis Pontificibus concedi folitæ, qui tandem in Concilio Tridentino eas grauiùs, & ftrictiùs prohibuerunt, *cap. deteftandas, cap. ne, captandæ, de conceff. præbendæ,* & *Ecclefiæ non vacantis lib.* 6. *cap.* 2. & 3. *eod. tit. in antiq.* Vbi elegans illa ratio redditur, † ne votum captandæ mortis alienæ 21
detur; quod iure ciuili etiam reprobatum extiterat, *l. ex eo, C. de inut. ftipul. l. fin. C. de pact. cum fimili.* Trid. *de reform. feff.* 24. *cap.* 19. cum traditis à Fla. Parif. *de ref. ben. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 2. & 14. vbi refert regulam Cancellariæ 21. inter Reg. Sixti V. quæ cauet, vt non valeant, etiam fi fint conceffæ motu proprio, & cum prædictæ regulæ derogatione, & profequitur latè Rebuf. *in prax. benef. tit. de refcript. ad benef. vacat.* & *ad leges Gallicas* 2. *tom. tit. vt benef. ante vacat. peti non debeant,* Hieron. Gonçalez *in reg. Cancell.* §. 1. *proœm. nu.* 57. *cum multis feqq.* Corraf. *in paraph.* 4. *par. cap.* 5. Valer. Reginald. *in praxi for. pœnitent. libr.* 30. *tit.* 3. *à num.* 266. Menoch. *conf.* 52. *n.* 32. *lib.* 6. Phœbus 1. *part. decif.* 2. *num.* 2. Gratian. *difcept. forenf. libr.* 5. *cap.* 818. *à num.* 20. Riccius *in collect. decif.* 4. *par. collect.* 1043. & Cochier *in tract. de primar. precib. pag.* 88. & 89. Etfi negari non poffit, quòd fi vellent Pontifices eas concedere poffent, vt per Gonçalez *fuprà n.* 60. & 61. & latè Maftrillus *de magiftrat. libr.* 1. *capit.* 25. *per totum,* vbi plura de his expectatiuis congeffit.

Neq; his obftabit, † quòd in feudis videamus, 22
in tempus futurum, quo vacare contigerit, conferri poffe, dummodò id fine tertij poffefforis præiudicio fiat, vel ipfe huic conceffioni confentiat, vt docet Albarotus per text. ibi *in cap. moribus, num.* 3. *fi de feud. fuerit controuer.* Rebuff. *in prax. tit. de reprobat. benef. viuent. impetrat. gloff.* 7. *n.* 54. qui idem in beneficiis procedere docet, fi poffeffor confentiat, fiue hic confenfus tacitus fit, fiue expreffus, Ifernia *in cap.* 1. *n.* 6. & 7. an agnati, vel filius, poft gloffam, ibidem, & afflict. *n.* 53. Bald. *in cap.* 1. *§. hoc quoque, de fucceff. feud.* & *in cap. vnico, de alienat. feud. pater.* & ibi Moderni, idem Bald. *in auth. in fuccef. C. de fuis,* & *legit. hæred. nu.* 6. Alex. *conf.* 3. *col.* 3. *vol.* 1. Felin. *in cap. quæ in Ecclefiarum, n.* 123. *verf. His tamen, de conftit.* Decius *conf.* 395. *propè finem,* Afflict. *in cap.* 1. *quemad. feud. ad fil. n.* 11. & *decif.* 182. Ruinus *conf.* 45 *nu.* 41. Socinus Iun. *conf.* 76. *n.* 120. *vol.* 1. & Signorol. *conf.* 60. *col.* 2. *verf. Secundo cafu,* qui hoc ampliant, vt valeat talis inueftitura, etiam fi exprefsè non dicatur, quòd feudũ inueftitur in tempus, quo vacauerit, & fic fit apertum, fed fufficere, quòd id tacitè colligatur, quia in tali cafu non fit præiudicium poffeffori. De quo etiam pluribus agit Vulteius *in tract. de feud. lib.* 1. *cap.* 3 *n.* 17. & latiùs *cap.* 6. *numer.* 46. & 48. & Rofenth. *eodem tract. cap.* 6. *concl.* 16. & *cap.* 4. *concl.* 9. *per totam.* Et † idem 23
in pactis de futura fucceffione admitti videmus, fi ille confentiat, de cuius hæreditate tractatur, *d. l. fin. C. de pact.* vbi DD. Ofafcus *decif.* 100. Boër. *decif.* 355. Garl. *obfer.* 126. & *feq. lib.* 2. & Riccius *d. collect.* 1043.

Etenim fuprà dicta doctrina, vt maximè vera fit, † in domino feudi procedit, de quo illa 24
iura, & Auctores loquuntur. Noftra verò quæftio in Proregibus, & Gubernatoribus verfatur, quos delegatam, & limitatam hac in parte iurifdictionem, ad folas Commendas actu vacantes, habere retulimus, atque adeò nullum eft, quod citra, vel contra eius normam concedunt, *l. fin. D. de iurifdict. omn. iud. d. capit.* 2. & 3. *de conceff.*

concess. preb. vbi eadem de causa expectatiuæ in beneficiis ab alio, quàm à Romano Pontifice concessæ, etiam de consensu patris, nullæ esse
25 dicuntur. Melior † tex. *in cap. quod autem de iur. patron. in fin.* ibi: *Quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare.* Vbi gloss. ad idem comprobandum allegat *l. traditio, D. de acq. rer. dom. l. 2. §. vlt. D. de pœnis, l. 2. C. eod, l. vnica, C. qui pro sua iurisd. cap. nuper, de dote post diuort. restit. & cap. Daibertum 1. q. 7.* & tradit expressè, de Protege, & aliis officialibus temporalibus loquens, Mastrillus *d. cap. 25. ex num. 12.* & Vincent. de Franch: *decis. 393. num. 5.*

Et hæc adeò vera esse existimo, vt procedere
26 putem, † quamvis Prorex, vel Gubernator in ipso actu, quo Commendam alicui concedit, cautionem, siue conditionem apponat, vt eadem Commenda post illius obitum ad alium tunc nominatum pertineat. Et ita in facti contingentia respondi, consultus à Dom. Principe Esquilacensi Peruano Protege. Nam iudicio meo, hoc in casu eadem ratio defectus mandati, & voti captandæ mortis, quæ in superioribus militat, & nihil refert, quòd super Commenda ab aliis, vel à se ipso concessa; expectatiua constituatur, vel quòd cum hoc onere data esse ab initio dicatur.
27 Nam † eò ipso, quò primo eam contulit, iam vacare desiit, & vbi in fauorem secundi reseruationem addidit, cœpit mandati fines excedere, & in
28 prædictam prohibitionem incurrere, arg. † celebris, & similis tex. *in l. 1. §. fin. & in l. seq. D. de rebus eorum*, ibi: *Nam vbi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari*, circa cuius explicationem plura valdè notanda, & huic nostræ quæstioni conducentia, tradunt DD. ibid. & in c. verùm de condit. appos. Curtius Iun. *cons. 146.* Aretin. *in l. si sub vna. §. fin. col. fin. D. de verb. oblig.* Alciat. *resp. 121. n. 3.* Tiraq. *de retract. conuen. §. vlt.* Fabian. *de Monte in tract. de empt. & vend. 7. quæst. princip. num. 2.* latè Pinel. *in rub. C. de bon. mater. 3. part. n. 51.* Ant. Gomez *in l. 45 Taur. n. 63.* Sarmient. *lib. 3. select. c. 8. n. 3.* & Menoc. *de adipis. poss. rem. 3. n. 74.*

29 Hoc tamen non impedit, quòd † Prorex, vel Gubernator alicui, alias benemerito, promittere valeat, se illum, cùm possit, in aliqua Commenda remuneraturum. Nam id expectatiuæ naturam habere non videtur, Sed simplicis promissionis officij sui impertiendi, quam vbi primùm commodè, & sine aliorum præiudicio potuerit, implere teneatur, vt expressè deciditur *in ca. accedens 14. de concess. preb.* vbi DD.

Et idem contingit, vbi alteri potestatem fecerit, conferendi alicui primam Commendam, quæ in tali, vel tali vrbe, aut prouincia vacabit. Nam similiter hoc expectatiuæ vicem non habet, vt docet etiam expressus, & semper menti tenendus tex. *in ca. constitutus 11. eod. tit. de concess. prebend.* Cæterùm si promissio specialiter facta fuisset de aliqua certa Commenda vacatura, vel quando vacaret, hæc quoque nullius esset momenti, vt in puncto dixit Rebuff. *in 2. tom. ad leg. Gallic. tit. vt benef. ante vacat. gloss. 2. per tex. in cap. 2. de concess. prebend.* & alij, quos refert, & sequitur Mastrillus *d. cap. 25. num. 23. & 24.* vbi huius doctrinæ rationem assignat.

Ideò autem diximus, Nos in hoc articulo de Progegibus tantùm, & aliis Gubernatoribus tractare, qui commendandi ius habent; quoniam si in persona ipsius Regis, qui est directus, & absolutus dominus harum Commendarum, quæstio versaretur, contrarium vtique affirmandum esset. † Eò quòd concors sit omnium Scribentium opinio, quòd possit similes expectatiuas concedere in omnibus, quæ ad temporalem eius iurisdictionem spectant, & non solùm vagas, & generales, quod minorem habet dubitationem, verùm & speciales, & ab feuda, vel officia ab aliquo, vel aliquibus possessa, sub proprio, atque expresso eorum nomine circumscripta. Vt in feudis apertè constat ex Iuribus, & Doctoribus *sup. num. 22.* relatis, & ex Bruno, qui refert Albarot. Bald. & alios, *cons. 135. volum. 1.* Bart. *in auth. post fratres, C. de suis, & legitimis hæred.* Afflict. *in cap. si quis inuestierit, de feud. dat. inuicem leg. commiss.* Guid. Papæ *cons. 31. num. 2. & seqq.* Guiller. Bened. *in cap. Raynutius, verb. Duas habens filias, n. 194. & 201.* Cardin. Tuscho, qui alios adducit, *litt. E. conclus. 590. num. 7.* Et idem in quibuslibet bonis Coronæ Regiæ ab alio possessis, etiam si possessor non consentiat, Afflict. *decis. 292.* Phœbus *decis. 2. nu. 11. part. 1.* Cabedus *decis. 24. num. vlt. & decis. 30 à num. 1. part. 1.* 30

Et in officiis, quæ vendi solent ad vitam, quòd possint à Rege concedi, in casum, quo per mortem, vel renuntiationem, vel alio modo vocauerint, maximè si talis concessio sit generalis, cum Decio contra Socinum defendit Greg. Lopez *in l. 13. tit. 5. part. 5. gloss. fin.* Anton. Gomez *in l. 22. Tauri, num. 31. col. 2. versiculo Limita tamen*, DD. communiter, post Bart. *in l. 3. §. de illo, D. pro socio, & in l. stipulatio hoc modo concepta, D. de verb. n. 7. & in d. l. fin. 1. lect. C. de pact.* vbi latè Bolog. qui hoc benè defendit, *num. 42. & 82.* Et nouissimè Anton. Fab. *in consult. pro Ducat. Montisferrati, 1 part. pag. 140.* qui inter alias rationes eam reddunt, in quòd 31 alienum sit à dignitate Principum, & sacrilegio proximum, votum captandæ mortis alienæ (quod alioqui eiusmodi expectatiuis officij) in eorum concessionibus pertimescere, aut suspicari, vt per Iason. *cons. 31. num. 2. & seqq.* & Guillerm. Bened. *vbi sup. num. 201*

Et hæc praxis † in nostris Commendis frequentissima, est, cùm quotidie expediantur innumeræ schedulæ, generaliter iubentes, vt impetrentes de Commendis, quæ vacauerint, prouideantur, & sæpè sæpius aliæ speciales, ad certas & designatas Commendas, expresso nomine possessorum. Quæ † praxis, & obseruantia, tot retrò temporum, atque actuum continuatione comprobata, & confirmata, legis habet vigorem, & excludit omne dubium, quod de eius valore, & iustificatione posset haberi, aut moueri, *l. diuturna, cum seqq. D. de legibus*, iunctis aliis, quæ latè, & vtiliter congessit Euerardus *in locis legalibus loco à solitis*, D. Valençuela *cons. 79. num. 88.* & † quæ de præsumptione pro factis Principum, quibus semper solent assistere peritissimi Consiliarij, tradunt DD. per tex. ibi *in c. 1. de constit. l. omnium, C. de testam.* Aluarus Valascus *consult. 51. num. 6. par. 1.* Ego *in 1. tom. de Indiarum iure, lib. 3. cap. 2. per totum.* 32 33 34

Et in nostris terminis, † de eisdem expectatiuis 35 loquens, quæ à Principibus conceduntur, & hac ratione (inter alias) eas defendens, Cabed. *in tract. de patron. Reg. cap. 14. n. 3.* Phœbus *decis. 2. num. 2.* vbi inquit, quòd Rex dum hæc concedit, nõ habet

votum captandæ mortis, sed quod principaliter intendit, est remunerari vassallos, & eos accendere ad fideliter inseruiendum.

Neque est, cur alicui hoc mirum, aut durum
36 videatur. Cùm † in Curia Romana, etiam in beneficiis merè Ecclesiasticis, sit stylus receptus, vt admittantur accessus, & regressus, & dentur coadiutoriæ cum futura successione, *cap. petisti* 7. *q.* 1. *cap.* 1. *de offic.deleg.* Stafileus *de litt.gratie, tit. de form. mand. de prouid. à num.*1. & referens D. Valençuela *conf.*83. Et quod magis
37 ad rem nostram facit, † ipsæ eædem expectatiuæ dari possint, & soleant (prout quotidie videmus) in Commendis Ordinum Militarium, vt expressè tenet Cabedus *d. tract. de patron. Reg. cap.* 15. *num.*15. & Reinosus *obseru.*1. *n.*17. Quamvis sint plurimi, qui eiusmodi Commendas bona Ecclesiastica esse affirmant, vt per Nauarr. *in tractat. de red. Eccles. quæst.*1. *mon.*55. *num.*4. & alios plures apud Nicol. Garc. *de benef.*1.*part. cap.*4. *num.*6. Suarez *de Relig.* 1.*tom. lib.*4. *cap.* 27. *num.*6. Sebast. Cæsar. *in tract. de Eccles. Hierarch.* 3.*part.disp.*14. §.6.*à num.*2. licèt contrarium teneant alij apud eundem Garciam *vbi sup. num.*8. Cabedum *n.*15. Reinos. *num.*2. Valasc. *consult.*68. *num.*5. & 6. Molin. *de primog. lib.*2. *cap.*9. Gutier. 2 *pract. quæst.*111. *num.*2. Cancer. *var.resol.*3.*part.cap.*14. *de manutent. n.* 68. & vide Gabril. Pereira de Castro *decis.*58. *à num.*1. & Mendez de Castro *in prax. lib.*2. *cap.*1. *à num.*10.

38 Sed quamvis hæc ita se habeant, † Ego tamen, si quid in me cesset authoritatis, semper consulerem nostris Piissimis Regibus, vt rarò huiusmodi expectatiuas, nedum in his, quæ aliquid Ecclesiasticum sapiunt, verùm neque in nostris Commendis Indorum, vel aliis bonis, & officiis (etiam merè temporalibus) concedant. Nam
39 dato, † quòd in eisdem Regibus nihil turpe, aut sinistrum circa votum captandæ mortis alienæ suspicari liceat, nec debeat, in ipsismet tamen expectantibus, quis dubitat, quin hoc periculum ve-
40 reri possimus? Cùm & † propriis liberis grauis sit interdum diuturna parentum vita, quorum, & optant mortem, dum eorum hæreditatibus inhiant, & nonnunquam moliuntur, vt contra Dauidem Absalon, & Adonias filij impij, nec impuniti, 2. *Reg.*15. & 18. & *lib.*3. *cap.*1. & 2. *de talibus* Ouid. 1. *Metamorph.*

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Et acutè Proculeius apud Quintilian. *lib.* 9. *cap.*3. & Martin. Delrius *in adag. sacris*, 2. *tom. adag.*216. *pag.*221. vbi hùc referri putat
41 illud † Ecclesiast. *cap.*20. *vers.*10. *Hæreditas ad quam festinatur, in nouissimo benedictione carebit.* Et subditi: *Semper ideò displicuisse pacta, quæ de viuentium hæreditate inirentur, vt & vacaturorum beneficiorum impetrationes, quas expectatiuas vocamus.*

42 Et in eandem rationem, † ac sententiam respiciens Iul. Clarus *in* §. *feudum, quæst.*45. *in fine*, monet Principes, & Imperatores, vt abstineant ab inuestituris feudorum in vita possidentium, ad euitandum votum captandæ mortis. Quod
43 effecit, † vt Placentini nullo modo admittendam putauerint inuestituram à domino factam de feudo sui militis viuentis, nisi eo consentiente, cuius erat feudum, arg. *d.l.fin. C. de pact.* & *l.in concedendo, D. de aqua pluuia arcenda*, licèt Mediolanenses, & Cremonenses nihil referre scientiam, vel ignorantiam asseuerarent, sed id tantùm, ne feudatario viuenti vllum detrimentum propter talem inuestituram in feudo suo sibi contingeret, vt habetur in ca. 2. de feud. dat. in vicem leg commiss. circa quod plura, & plures congerit Rosenth. *in tract. de feud. cap* 6. *conclus.*9. *num.*3. *litt.B.* & C. Schurff. *in cons.*53. *num.*6. *cent.*1. Gaili *obseruat.*155. *lib.*2. & Hattman. Pistor *in miscellan. q.*22. & *seqq.*

Idémque admoneri, & obseruari videmus in † expectatiuis beneficiorum Ecclesiasticorum. Nã 44
licèt hæc, vt diximus, à Summo Pontifice concessæ validæ sint, rarò tamen eas expediunt, aut honestæ sunt, vt docent Cassad. *decis.*4. *de priuileg.* Staphil. & Gomezius, *in tract. de gratiis, & expectat.* Gaspar de Perusio *de refer. benef.* §.1. & Redoan. *de Simon.*2.*part.cap.*18. Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform.cap.*19. & alij plures, quos citaui *sup. num.*22. & *seqq.*

Et planè, vt maximè similes gratiæ concedantur, dubium non est, † quin successor Pontificis, vel Principis concedentis, in cuius tempore 45
vacatio contingit, possit eis non acquiescere, vt ostendit tex. & DD. *in d. cap.*2. & 3. *de concess. prebend. cap. penul.* & *vlt. de prebend. in* 6. cùm nulla obligatio oriatur ex tali promissione, vtpote contra ius facta, *cap. ex tenore, eodem tit.* Gloss. *verbo Ministeria, in d. cap.*2. & facit tex. *in cap. non præstat*, & *in cap. quæ contra, de reg. iur. in* 6. cum multis aliis, quæ in nostris feudorum terminis congerit Rosenthal. *d. tract. de feud. cap.*6. *conclus.*16. & 17. & *conclus.*18. & *seqq.* vbi agit de promissione feudi viuentis, & Cochier *de primar. precib. pag.*52. & 53. vbi qualiter hæ gratiæ expirent morte concedentis, de quo etiam Gonçalez *ad reg. Cancell.*8. *gloss.*12. *num.*42. De quo, & de aliis damnis futurarum successionum benè loquitur Aluarus Valascus *consult.*72. *parte* 1. Mastril. de magistr. *lib.*1. *cap.*25. *per totum*, D. Valençuela *cons.*187. *num.*147. *vol.*2. tetigi *suprà cap.*4. *num. fi. in fine*, & meliùs, & latiùs cæteris, quos viderim, Martin. Magerus *in tract. de aduocatia armata, cap.*16. *pag.*736. *n.*835. & *seqq.* vbi hoc fallere docet, vbi tales futuræ gratiæ, cum consilio Senatus, vel ob causam vtilitatis publicæ conceduntur.

Nunc verò sese nobis disputanda offert illa altera frequens, & celebris quæstio, † vtrùm 46
Commendæ, de quibus agimus, per spontaneam renuntiationem possidentis, ita vacare dicantur, vt à Proregibus, & Gubernatoribus, aliis conferri possint? Et sanè iure communi inspecto, prorum difficilis videri posset eius resolutio, cùm
† vacatio, quæ per renuntiationem contingit, ei 47
ferè semper coniungatur, & æquiparetur, quæ per mortem inducitur, vt constat *ex cap. ex parte el* 1. *de offic. deleg.* tex. & gloss. *verb. Expressè, in cap. susceptum, de rescript. lib.*6. gloss. *in cap. cupientes, in princ. verb. Vacationis, de elect. cap. quia sæpe, verbo Vacat, de praben. cap.*2. *verb. Renuntiet, de renuntiat. eod. lib.*6. & *in Clement. de renunt.* cum aliis, quæ tradunt Lapus, & Dominicus *num.*7. Francus 3. *in cap. susceptum, de rescript. in* 6. Felin. *in cap. cùm in nostra corollar* 37. eodem tit. *in antiq.* vbi plures allegat, idem Felin. *in cap. ad petitionem* 1. *notab. de accusatio.* Selua *de benef.*3. *part. quæst.*12. *num.*21. Panuin. *in tract. de offic.* & *potest. cap. sede vacan. prælud.*7. Gomez ad

*ad Regul.Cancell.de infir. resign. quaest.*43. Rota *decis.*28.*in nouis Reg.Cancellariae* 28.

Id quod non solùm in beneficiis procedit, in
48 quibus dicta iura, & Auctores † loquuntur, sed etiã in Summo Pontificatu, cuius omnimoda vacatio per liberam possidentis renuntiationem inducitur, vt *in cap.*1. vbi DD. *de renunt.* Et in omnibus aliis officiis publicis, vt *in l.*22. *tit.*2. *lib.*7. *ord.* & in maioratibus, vt legitur de Esau, & tradit latè Tiraq.*in tract.de primog.q.*24.*&* 25. vbi infinita refert Et in feudis *cap.*1. *de vassallo, qui contra const.* Lothar.*feud.alien.cap.*1.*de vassallo decrep.aetatis*,ibi:*In manu domini*, vbi Afflictis,*l.*7.*tit.*25 *part.*4. vbi Greg.*verb.Razon,l.*2. *&* 11. *tit.*4. *lib.*6. *recop.*vbi Azeued. Decius *in l. postquàm liti,num.*4.*C.de pact.* gloss.fin.*in cap.*1. §.*fin.de Capit.qui Cur.vend.* Alchidiac.*in cap. de forma* 22.*quaest.*5.Felin.*in cap.qua in Ecclesiarum num.*76.*cum seqq.de constit.* Bald.*in praelud.feud. num.*12.Afflict.*decis.*265.*num.*53.*& decis.*307.Iulius Clarus, qui plures refert,*in* §,*feud.quaest.*34. Mascard. *conclus.*1396. *num.*11. Lasart. *de gabel. cap.*10. *num.*76. vbi agit de iuribus à Rege venditis, & innumeri apud Rosenth. *in tractat. de feud.cap.*2.*concl.*20. Additio ad Clarum *d.*§.*feu-*
49 *dum*, *quaest.*31. *ad num.*13. & Pinel. *in l.*2. *C. de rescind.* 1.*part. cap.*1. *num.*2. Qui † hanc feudi renuntiationem, absque dubio liberè fieri posse, conueniunt, etiam sine consensu domini, quando simpliciter datum fuit, aut quando ante bellum, vel belli suspicionem, talis renuntiatio
50 facta fuerit.

Et generaliter, in quolibet iure, cuiuis competenti, quòd eius liberè renuntiandi ius habeat, & ita per hanc renuntiationem vacare dicatur, vt amplius ad aliud redire non possit, sunt iura expressa, & vulgaria *in l. pactum inter haeredes, D. de pactis.l.si quis in conscribendo, C.eod.l.si index circumuento,D.de minor.cap.ad Apostolicam*, *de regular. cap. si de terra, in fine, de priuilegiis,l. quaeritur*,§.*si venditor,de aedil.edict.l.fin. D.de remiss.pig.cap.ex transmiss.*4.*de renunt.* cum multis aliis iuribus,& Auctoribus, quae nouissimè ad illustrationem horum axiomatum congerit Aluarez de Velasco *litt. A. num.*78.*litt.F.num.*118.*& litt.* Y. *num.*170. & D. Valençuela *cons.* 16. *num.*4.

51 Et in terminis nostrarum Commendarum idem expressè disponi videtur † in quadam sched. dat. Matr. 5. April. ann.1552. quae renuntiationem morti coniungens, aequalem esse vtriúsque vacationis modum, his verbis ostendit: *Si aquel, ò aquella muriere,ò los dexare, ò por algun caso los*
52 *perdiere, han de tornar los dichos Indios luego à nuestra Corona Real.* Nam † cùm hos casus vniat, & copulet,proculdubio videtur vnum,atque idem omnium iudicium esse debere, eandémque determinationem,*l.sed si plures* 10.§.*filio impuberi,D. de vulgar.* vbi Ioan. de Imol. *n.*4. plenè Castillo *lib.*5.*controuers. part.*2. *cap.*100. *num.*19.*& cap.*128. *n.*22. *&* 33. *& cap.*165. *per tot.* Tuschus *litt. C. conclus.*626. & Velascus *n.*124. *& litt.V.num.*156.

53 Sed his de nostro Indiarum Iure † fortiter obstat caput quoddam illarum legum, quas nouas vocant, 30. in ordine ann.1542. in quo haec facultas commendandi Indos, vacantes per renuntiationem, Proregibus, & aliis Gubernatoribus, his verbis interdicta reperitur: *Otrosi ordenamos, que de aqui adelante ningun Virrei, Gouernador, Audiencia, Descubridor, ni otra persona alguna, no pueda encomendar Indios por nueua prouision, ni por renunciacion, venta, ni otra qualquier forma, ò modo, ni por vacacion, ni herencia, sino que muriendo la persona que tenia los dichos Indios, sean puestos en nuestra Corona Real.* Quod caput habetur *in* 2. *tom.sched.imp. pag.*213. *& ibidem*, *& pag. seq.* referuntur aliae schedulae, & instructiones Proregum, quae idem iubere videntur. Quarum mentio, & veluti renouatio sub grauioribus poenis, & comminationibus facta inuenitur in quadam alia nouissima schedula ad Peruanum Proregem Dom. D. Principem Esquilacens. directa, dat. Matr. 2.Iul. ann.1618. quae in Archiuio huius Limanae Audientiae seruatur, & omnes Commendas, praedicto modo vacantes, ad Regium Senatum remitti statuit, vt ibidem, consulto Rege, benemerentibus applicentur, & quae secus gesta fuerint, nulla, & irrita esse decernens. Pro quarum schedularum ratione,& defensione cõsiderari possunt, † quae de diuersitate vacationis, quae fit 54
per mortem,& renuntiationem, tradit post alios, quos refert Flamin. Paris. *de resig. benef. lib.*1. *q.*6. *num.*15. *& q.*7. *num.*5. *& lib.*12. *q.*9. *num.*4. Christoph. à Paz *in tract. de tenut.* 1.*par. cap.*34. *ex num.*1. *pag.*383. & Cochier *de primar. precibus*, *pag.*35. vbi quod vacatio vera non inducitur nisi post mortem.

Verumautemvero Ego his schedulis non obstantibus, & aliis, quae notant Antonius de Leon *d. tract.* 1.*part. cap.*11. *ex n.*1. Contrarium
† omninò dicendum existimo in renuntiatione 55
Commendae, quae simpliciter, & absolutè facta reperiatur. Nam tunc dubium non est, quin vera vacatio inducatur ex iuribus, & Auctoribus *sup. num.*47. relatis, & per consequens, quòd Prorex, vel Gubernator eas conferre possit, iuxta sui mandati tenorem, quòd, vt suprà diximus, omnes Commendas generaliter, & indistinctè continet: *Que estuuieren vacas, ò vacaren en su tiempo.* Et cum in his, quae vacant per supra dictam renuntiationem, haec verba verificentur,
† par est, vt dispositio quoque locum habeat, *l.* 56
4. §. *toties, D. de damno infecto.l.quod constitutum,D.de milit.test.*cum innumeris aliis, quae adducit Mangilius *in tract.de imput. quaest.*77. *num.* 71.Escob.*de ratiociniis,cap.*18.*num.*17.& alij relati à Velasco *in axiom.iur.litt. L. num.*41. Et verba generalia generaliter sunt intelligenda, *l.*1. §. *quod autem*, *D. de aleator. l. de pretio*, *D. de Publiciana*, cum aliis apud eundem Velascum
*litt. V.num.*57. Et † in terminis vacationis,quòd 57
hoc verbum absolutè appositum, applicetur cuicunque vacationi, Flam. Paris. *de resig. lib.*12. *quaest.*14. *n.*24. Cochier *de primar. precibus,pag.*
66. Et † cùm inter vacationem, quae per eam 58
inducitur, vel per mortem, aut priuationem, nulla ratio discriminis constitui possit, nulla quoquo dispositionis varietas, aut contrarietas inducenda est, *l. illud*, *D. ad legem Aquil.* cum vulgatis, & congestis à Farin. *in fragmentis, litt. E. n.*51. *cum seqq.* & Velasco *vbi sup. litt.*
*L. num.*14. Maximè cùm † modus vacandi per 59
renuntiationem sit vnus ex dignioribus, & magis veris, vt pluribus relatis docet Flam. *sup.lib.* 1 *quaest.*4. *num.*2. *&* 11. *& lib.*9. *quaest.*21. *num.*
1. Et ita † semper vidi practicari, & in Supremo 60
Consilio confirmari collationes Commendarum factas à Proregibus, & Gubernatoribus mediante

diante libera, & absoluta possidentium renuntiatione.

61 Neque obstat † illud *cap.30.nouatum legum*, quod suprà retulimus. Nam si attentè inspiciatur, non solùm de vacationibus per renuntiationem loquitur, sed de omnibus aliis; & omnem omninò facultatem prouidendi Commendas Proregibus, & Gubernatoribus aufert, vt illæ tandem ad Coronam Regiam, à qua exierant, reuerterentur, quod eo tempore intendebatur, & iustum, & opportunum iudicabatur, ex rationibus, quas tetigi *suprà hoc lib. cap.1. n.10.* Sed cùm hanc ob legem tumultus, & seditiones in Peruano Regno, & alibi excitari cœpissent, & tandem omnibus ritè, ac rectè pensatis, satiùs visum fuisset Commendas, vt anteà, inter benemeritos distribuere, lex illa statim cessare iussa fuit, & per alias posteriores maturiori deliberatione habita reuocata; vt etiam dixi *suprà d. cap. 1.* & constat expressè ex sched. dat. Malinis, 2. Octob. ann.1545. vbi dictum caput ad litteram

62 inseritur, & reuocatur. Vndè † non licet ex eiusmodi lege abrogata, & antiquata in causarum decisione argumentum, vel fundamentum sumere, quamvis quod ad alios effectus, eo aliquando vti liceat, vt *in cap. auctoritate de concess. praebende, lib.6. cap. quicunque 11. quæst. 1.* iuncto *cap. nouit.* vbi DD. *de iudiciis*, cum latè adductis à Tobia Nonio *in princip. de testam.num. 45. & seqq.* & Gutier. *de iuram. confirm. cap.17. num. 61.*

Et affirmandum est, vel nullas Commendas posse à Proregibus conferri, vel has, quæ vacauerint per renuntiationem, æquè vt & illas, quæ per mortem, vel alio modo, cùm prohibitio in omnibus æqualiter facta fuerit, necnon etiam

63 æqualiter reuocata. Pro quo facit, † quòd sicut dispositio non dicitur generalis, licèt sub generalibus verbis concipiatur, quando non potest verificari, nisi in vna tantùm specie, vt est tex. quem ad hoc notat Felin. ibi *in cap. ex parte el 1. de offic. deleg.* Corset. *sing. verb. Rescriptum*, & latè Ias. *in l.2. num.4. de lib. & posth.* Ita quando in dispositione refertur omne genus, & omnes species, quæ possunt comprehendi sub illo genere, & super illis omnibus disponitur, tunc dispositio non dicitur, nec potest dici specialis, sed ge-

64 neralis: & † enumeratio specierum non venit ad restringendum genus, sed videtur facta gratia demonstrationis, *l. si seruus seruum, §. inquit lex, D. ad leg. Aquil.* Bart. & reliqui DD. communiter post eum, *in l. doli clausula, D. de verb. obligat.* Corneus, qui alia iura adducit. *conf.67. num.10.*

65 *volum.1.* Et † quando lex aliam inserit, aut refert, & eam absolutè reuocat, prout in illa continetur, talis reuocatio ita specialis esse censetur, prout esset, si omnia, & singula specialiter recenseret, & reuocaret, vt notanter docet Felin. *in cap. cùm inter, de except.* Decius *conf.341. num.1. & 2.* Socin. *conf.266. num.5. volum.2.* & Afflict. *decis.128. num.4.*

Rursus non obstant reliquæ schedulæ suprà citatæ, & præsertim illa nouissima ann.1618.

66 Nam † hæ, vt ex ipsis patet, non prohibent prouisionem Commendarum, quæ fiunt (vt diximus) per renuntiationes factas simpliciter, & absolutè, sed illas dumtaxat, quæ fiebant, vel fiunt causatiuè, aut conditionaliter, hoc est eo pacto, & prætextu tacitè, vel expressè, vt eædem ipsæ Commendæ filiis, fratribus, amicis, vel extraneis, pretio accepto, vel non accepto, vel sibi ipsis per duas vitas de nouo conferrentur, & inuestirentur, vt hoc colore quæsito terminus vnius vitæ, vel duarum, qui in his Commendis à Rege præfixus fuit, fraudaretur, sempérque intra certas familias, aut personas manerent, & nunquam vacare possent, nec ad Regiam Coronam redire, vt ex eis alij benemerentes remunerati possent. Hoc enim est, quod Proregibus, & Gubernatoribus prohibetur, † vt eiusmodi 67 fraudibus, & malitiis obuiam eatur, *l. cùm hi 8. §. si cum iis, D. de transf. l. conueniri, §. de pact. dotal. l. in fundo 36. vers. Censuimus*, ibi: *Neque enim in malitiis, indulgendum est, cap. vnico, in fine*, vt Ecclesiast. beneficia, &c. cum mille aliis, quæ congerit Hyppol. de Marsiliis *sing.177.* Couarr. *lib.1. var. cap.2.* & multum in nostris terminis Flamin. Paris. *de confiden. benef. quæst.72. num.61. & quæst.35. num.70.* & Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæst.74. num. 10.* Escobar *de ratiociniis, cap.15. num.3.* & Aluarez Velascus *de priuileg. pauper. 1. part. quæst.39. num.2. & in axiom. iur. litt.F. nu.165. & seq. & litt.M. num.18. & 19.* & in ipsis nostris Commendarum terminis D. Valenzuela *conf.83. num.198. & sequentibus*, & Petrus Petra *in tract. de potest. Princip. cap.14. num.23.* vbi pluribus probat, quòd factum ad excludendam legis dispositionem, dicitur factum in fraudem, & non valet.

Quarum schedularum decisio, † ita vt debet 68 intellecta, confirmari potest ex simili feudorum, in quibus videmus, neminem, sine licentia, vel consensu directi domini, posse feudum in fauorem alterius renuntiare, vel in domini aliquale præiudicium eius naturam mutare, & de antiquo nouum facere, vt *in cap.1. de probib. feud. alien. per Frid. & in cap.1. §.1. de his, qui feud. dar. poss. cap 1. de vassal. decrep. ætat. cap.1. an agnat. vel fil.* vbi latè prosequitur Albarotus, & cæteri Scribentes, Bald. *in l.1. quæst.14. de rerum diuis.* Curtius Senior, *conf.49. vers. Septimò iustificatur*, Ias. *conf.136. volum.4.* Ioann. Crotus *in rep. l. re coniuncti, n.185. de leg.3.* Roland. *conf.70. num.80. lib.1* Zasius *de feud. part. 9. pag.125.* Matthæ. de Afflict. *ad constit. Neap. pag.101. num.10.* Hæc enim facultas † solùm com- 69 petit, & reseruatur ipsi Principi, vel directo domino feudi, qui cùm rerum suarum sit liber moderator, & arbiter, etiam abutendo, *l. in re mandata, C. mandat. l. sed si lege, §. consuluit, D. de pet. hered. cum simil.* potest feudum, vel Commendam antiquam, tanquàm nouum, vel nouam concedere; & eius tempus, & successiones ad libitum prorogare, argum. tex. *in l. non solùm, §. quòd vulgò, D. de vsucap. l. cùm nemo, C. de acq. poss.* & eorum, quæ tradit Crotus *vbi sup. & in l. si is, qui pro emptore, num.88. de vsucap.* Curt. Senior *d. conf.49. num.47.* Isernia *in d. cap.1. an agn. vel fil. num.7.* Ioan. de Prato *in l. certi condictio, §. deposui, num.1. D. si cert. pet.* Bald. *d. quæst.15. & in cap.1. §. insuper, de proh. feud. alien.* idem Bald. & Alex. *in l. si à me, D. ad leg. Falcid.* Præposit. *in præ'ud. feud. sup. diuis. vers. Hoc autem præsupponitur*, Angel. *in l. quod dicitur, D. de impens. in reb. dotal. fact.* & plurimi alij relati per Guil. *lib.2. obs.49.* Ambrosinum *decis. Perusina 19. part.1.*

Et idem contingit † in beneficiis, & aliis 70 officiis, qui ad vitam possidentur; nam, qui habent facultatem

facultatem ea prouidendi, veluti Episcopi, vel Legati à latere, non possunt id facere mediante resignatione, vel renuntiatione facta in fauorem alicuius tertij, vt tenet gloss. *in cap. ex parte el 1. verbo Dimittere, de offic. deleg.* vbi Abbas, & alij & gloss. *in cap. ordinationes 2. quæst. 1. & in cap. dilecto de præbend.* bona gloss. *in l. illa institutio, D. de hæred. inst.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de resign. condition, num. 1. & 2.* & Boër. *in tract. de potest. leg. quæst. 2. col. fin.* Cæterùm si talis renuntiatio fiat in manibus Summi Pontificis, valet quidem, & tenet, vt quotidiè videmus, & apertè constat ex tex. *in cap. 1. & per totum, de renuntiat. lib. 6.* & in antiquis, Clem. vnica *de renuntiat. l. 22. tit. 2. lib. 7.* ordinamenti, cum traditis à gloss. *in cap. olim ex litteris, de rest. spoliat.* Parisio *consf. 19. volum. 1.* Titaquel. *de primog. quæst. 24. & 25.* Bald. *in cap. 1. §. præterea, quib. mod. feud. amitt.* Afflict. *ibid. num. 26. & in §. item si fuerint, eiusd. tit. num. 36.* Craueta *consf. 121. n. 21.* Couarr. *in pract. cap. 1. num. 5.* Gutierr. *consf. 42. num. 6. & 7.* Flamin. *lib. 1. de resig. quæst. 3. num. 3.* & D. Valençuela *consf. 32. num. 48.* Qui tradunt
71 quòd † talis renuntiatio valet, etiam si sit conditionalis, puta *Renuntiatio sub conditione, quòd detur Petro, & si non detur, retineo in me,* & quòd, qui ita consentit in iure suo transferendo in alium, iura sua perdit, & aliena fortificat.

72 Neque obstabit, si replicetur, † quòd cùm Proregibus, & Gubernatoribus detur plena facultas, has Commendas de nouo concedendi, non videbatur deneganda, vt sub medio, & prætextu dictarum renuntiationum possent eas prorogare, arg. tex. *in l. quod cui plus est, licet, de reg. iur. in 6.* cum similibus. Maximè vbi hoc fieri in personis alioqui benemeritis, & quorum seruitia talem, aut pleniorem remunerationem exigerent, iuxta ea, quæ in simili tradit Iacob. de Beluiso *in cap. 1. in princ. de his qui feud. dar. poss.* Vbi
73 docet, † quòd si feudum Ecclesiæ erat solitum concedi ad tempus dumtaxat, vel in masculis tantùm poterit Prælatus id concedere in longius tempus, & in fœminas, propter remunerationem illius, cui fit concessio, quam doctrinam ibidem sequuntur Nicol. de Neap. & Albarot. *num. 17.* & Præposit. *num. 33.* Ias. *in l. ex hoc iure, effect. 9. D. de iust. & iur. & in l. si non sortem §. libertus, effect. 7. D. de concl. indeb. & in l. 1. num. 17. C. de iur. emph.* & esse communem opinionem testatur Curt. Iun. *in tract. de feud. 2. part. quæst. 6. princip. num. 6.* & plures referens Tiraq. *in d. l. si vnquam, verb. Donatione, num. 28. & seqq.* & Petrus Petra *de potest. Princ. cap. 32. quæst. 5. num. 55.* quòd feudum Ecclesiæ potest ex causa remunerationis concedi, vt transeat ad fœminas.

74 Nam † illa regula, *cui, quod plus est, licet, &c* non habet locum in feudis, vt per Rosenthal *cap. 1. quæst. 16. gloss. B.* & Ioannem Franc. à Ponte, omninò videndum, *in tract. de potest. Proreg. pag. 278. num. 5.* vbi huius dicti rationem reddit, & inter varias limitationes, quas patitur, illam etiam recipit, vt non procedat in iurisdictionalibus, quæ meri imperij sunt, & aliis, in quibus, quis vices alterius gerens, mandatam, & limitatam iurisdictionem exerceat, cùm ea tantùm sibi quis ex mero imperio assumere possit, quæ lege specialiter data sunt, vt rectè aduertit Cuiacius *in l. si quis, §. eius, qui deportatur, D. de iniust. rup. & in operibus posthum. sub l. 1. D. de iurisd. om. iud. & sub l. 2. D. de leg. 1.* cuius sententiam probat etiam Pet. Fab. *in l. non debet, D. de reg. iur.* Vincent. Cabotius *lib. 2. disput. cap. 5. in fine.* Et Ego olim Salmanticæ pluribus prosequutus sum, † dum rationem, & conciliationem in- 75
quirerem *l. illicitas, §. qui vniuersas, D. de offic. Præsidis*, quæ ius gladij, & damnationis in metallum Præsidibus tribuit, cum *l. 1. §. deportatos, D. de leg 3.* & aliis, quæ eisdem deportationis in certam insulam facultatem denegant. Quemadmodum neque confiscationem bonorum facere poterant, *l. vnica, C. ne sine iuss. Princ. certis iud. liceat confiscare.* Et idem † in materia dispen- 76
sationum latè probat Surd. *decis. 268. num. 20. & 21.* P. Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 1 num. 32.* Caldas Pereira *de nom. emph. q. 21. num. 65.* & latissimè in feudis loquens Rosenthal. *cap. 9. quæst. 34. num. 6.*

Vnde † cùm Rex noster admissionem eiusmo- 77
di renuntiationum sibi reseruauerit, & Proregibus, & Gubernatoribus denegauerit, alia ratio inquirenda non est, vt in ipsis nostris terminis tradit D. Valençuela *consf. 83. num. 141. & 142.* Vbi etiam addit, quòd in voluntariis non fit extensio de vno casu ad alium. Præsertim cùm militet ea, quam retulimus, de fraudibus: & malitiis obuiandis. Et exemplum, quod adduximus, de Prælato res Ecclesiæ infeudante, vltra modum, vel tempus præfinitum, propter remunerationem, parum stringit, † cùm is sit earundem re- 78
rum veluti directus dominus, & habeat eandem potestatem, quam Princeps, & sic hac in parte non vtatur aliena, sed propria authoritate, & iurisdictione.

Quò fit, † vt cum nulla malitia argui potest, 79
benè possit Prorex admittere renuntiationem in fauorem tertij, veluti cùm pater, qui Commendam possidet in prima vita, vult ab ea desistere, vt ad filium statim transeat, qui mortuo eo, in Cōmenda successurus erat, matrimonij fortè contrahendi causa, vel ex alia ratione, vt habetur in quodam capite epistolæ Regiæ ann. 1537. quod inseritur in quadam schedula ann 1540. & extat *in 2. tom. impress. pag. 197.* Et confirmatur, & declaratur in alia epistola ann 1574 *eod. tom. pag. 213.* cuius meminit (ad filiam extendens) Antonius de Leon *d. tract. de confirm. Regiis, 1. part. cap. 9. num. 12.* Hoc enim solùm continet quandam dispensationem, seu resolutionem dubitationis, quæ esse poterat in eo, † vtrùm pater ante mortem suam hanc 80
renuntiationem facere posset? vt aliàs habetur *in l. post mortem, C. de fideicom.* Et ne obstaret *l. cùm pater, §. à filia, D. de leg. 2.* quæ variare in electione ante mortem facta ei permittit, qui cùm moreretur, eligere iussus fuerat. Eò quòd hîc, cùm electio de certa persona facienda esset, nullum præiudicium, nisi ipsius eligentis versari poterat, cùm necessariò persona illa succedere debeat, vt rectè circa *d. §.* tradunt DD. quos refert Molina *lib. 2. de primog. cap. 4. numer. 22. cum seqq.* Mieres *in eod. tract. 3. part. quæst. 18. num. 7.* Padilla *in l. vnum ex familia, num. 10. de leg. 2.* Simon de Pratis *de collect. vlt. vol. lib. 1. pag. 66. solut. 4. num. 1. & 2.* & Valascus *consult. 108. part. 1.*

Cæterùm † in nullo alio Commendæ status 81
mutatur, neque fit noua eius inuestitura, aut temporis prorogatio, sed filius tantùm succedit in iure, loco, & tempore, quod habiturus esset,

esset, si pater per mortem de medio sublatus fuisset, & ex titulo illius huius possessio informatur, vt in simili habetur *in l. emptore*, *C. de hared. vel act. vend.* vbi Bald. *notab.* 1. *l. si donata*, §. 1. *D. de donat. inter*, *l. si ager*, *in fine*, vbi Bartol. *D. de reiuind. l. inuitus*, §. *plerumque*, *D. de reg. iur.* cum traditis à Tiraq. & aliis, quos refert Petrus Surd. *in tract. de aliment. priuil.* 51. *num.* 8. *&* 9. *& cons.* 22. *num.* 16. *cum seqq. lib.* 1. Tib. Decian. *resp.* 9. *num.* 38. *vol.* 1. latissimè D. Valenzuela *cons.* 69. vbi quòd inuestituræ antiquæ tenor attendi debet, & quòd ex tituli primordio posterior formatur euentus, & Ioann. Franc. à Ponte *in tract. de potest. Proreg. tit.* 8. §. 1. *n.* 11. *pag.* 150. vbi inquit, quòd prohibitio alienationis feudi non comprehendit eam, quæ fit in agnatum proximè successurum, ex reg. tex. *in cap.* 1. §. *& si libellum de alienat*, *feudi paterni*, *& in* §. *sed & res*, per quos fiat inuestitura, quia ex vnitate, & connexitate personarum non dicitur alienatio, sed omnia in vim refutationis resoluuntur, & non potest considerari interesse domini, neque agnatorum, cùm renuntiatarius sit immediatus successor, & non plus iuris in eum transferatur, quàm habet idem alienans, vt latiùs per Iserniam, & Scribentes, *in d.* §. *& si libellum*, *& in d.* §. *sed & res*, *& in* §. *& si clientulus de alien. feud.* Idem Ponte *pag.* 142. *num.* 20. vbi quòd feudum à patre acquisitum, & filio refutatum, non dicitur in patris persona nouum, sed antiquum, & paternum, post Zasium *de feudis*, 3. *part. pag.* 13.

82 Et ita hoc in † casu in persona filij non debet expediri titulus noui feudi, siue nouæ Commendę, neque prætendere poterit, vt ab eius persona vitarum tempus denuò currere, & computari incipiat vt aliqui aliquando frustrà tentarunt. Nam licèt hoc non satis exprimatur in d. sched. anni 1537. posteà tamen sufficienter declaratum fuit in illa alia ann. 1574. ibi: Y *en lo que toca à que los padres huelgan que en su vida comience la permission en los hyos, por lo que toca à casamientos, ò por otros fines, pues no parece que tiene inconueniente, lo podreis hazer, y permitir, haziendolo por la misma via de permission, sin dar titulo de Encomienda.*

83 Quæ lex cùm † sit alterius declaratoria, præterita quoque comprehendit, & trahitur retrò, etiam ad decidendas lites, quæ ante eam ortæ fuissent, ex tex. *in auth. de filiis ante dot. instr. nat.* §. 1. Bald. per tex. ibi, *in l. non dubium*, *C. de legibus*, Alex. *cons.* 7. *num.* 4. *lib.* 2. Felin. *in cap. fin. de constit. num.* 4. Burg. de Paz *in l.* 3. *Tauri*, *num.* 37. siue Princeps vtatur verbo declaratiuo, siue non, vt probat Menoch. *de arbitrar. casu* 185. *num.* 26. & alij, quos refero *infrà cap.* 25. *num.* 16. Et hoc expressiùs videtur insinuari in illis verbis: *Pues no parece que tiene inconueniente.* Etenim si noua Commenda esset, & de nouo per duas, pluresuè vitas duratura, resultaret inconueniens perpetuitatis Commendarum, & fraudandi prouisionem legum de eis loquentium, quæ ob hunc respectum prohibent renuntiationes in fauorem tertij, vt suprà retulimus.

Ac præterea cùm dicta epistola dicat, quòd non detur titulus nouæ Commendæ, sed tantùm quædam permissio, siue dissimulatio renuntiationis, satis apertè ostendit, nihil innouari voluisse de for-

84 ma, & statu antiquæ Commendæ. Nam † noua forma inuestituræ mutat naturam feudi, secus verò vbi antiqua permanet, vt docuit Bald. *in cap.* 1. §. *in super, versiculo Quæro si vassallus, circa finem*, *col.* 4. *de prohib. feud. alien. per Fred. & in cap.* 1. §. *hoc quoque de consuet. rect. feud.* Alex. *in l. si mihi*, *& Titio col.* 2. *de verbor. oblig.* Iaf. *cons.* 24. *col.* 5. *vol.* 3. Afflict. *decis.* 112. *num.* 5. *& decis.* 148. *num.* 8.

Neque obstat, quòd iuxta hanc sententiam, si 85
per hunc patris regressum non aperitur, & incipit feudum in persona filij, videntur superfluæ dictæ leges, & quòd de dubio non seruiant, contra *l. quod Labeo de Carbon. edicto*, cùm certi iuris sit, quemlibet posse renuntiare iuri suo, vt suprà diximus. Etenim in Commendis hoc satis dubitabile erat, ex suprà relatis. Et † quando verba remouent 86
dubitationem, quæ subesse poterat, satis operantur, & non dicuntur superflua, *l. quæ dubitationis*, *D. de reg. iur.* & ibi Decius *num.* 1. *l. qui mutuum*, & ibi gloss. *D. mandati*, Alex. *cons.* 33. *num.* 9. *vol.* 1. Craueta *cons.* 70. *num.* 24. & cum aliis Petr. Surd. *cons.* 127. *num.* 71. Simon de Pratis *vbi sup. lib.* 2. *pag.* 262. *num.* 34. *&* 35. Neque etiam dicuntur verba superflua, per quæ clariùs apparet, quod priùs erat dispositum, ex Decio *in l. fin. C. de pact.* Alex. *in l. si quis mihi bona*, §. *iussum*, *num.* 12. *D. de adquir. hared.* Neque quando continent id quod tacitè inerat, Alex. *d. cons.* 33. *n.* 9. Paris. *cons.* 110. *num.* 47. *vol.* 1. Ripa *in cap.* 1. *de rescript. num.* 44. Surd. *sup. num.* 7. Pratis *num.* 36. *&* 37. Præterquàm quòd † vbi verba sunt clara, prout hæc 87
huius schedulæ, de qua loquimur, ab eis non est recedendum, pro eo quòd debeant aliquid operari, vel ne dispositio sit inutilis, Alex. *cons.* 82. *num.* 16. *vol.* 6. Pratis *sup. num.* 51. *vers. Decimoquintò limitatur ex verbis claris*, *argum. tex. in l. ille*, *aut ille*, §. *cùm in verbis*, *D. de legat.* 3. *& in l. continuus*, §. *cùm ita*, *D. de verb. obligat.* cum similibus.

Superest, † vt de Commendis in Curia va- 88
cantibus pro coronide huius capitis aliquid adnotemus. Et sanè licèt † in beneficiis Ecclesiasticis 89
certa, & constans regula sit, quòd ad solam Pontificis prouisionem expectant, & ligantur manus ordinariorum collatorum, *cap. præsenti*, *de præb. in* 6. *Clem.* 1. *vt lite pendente*, cum aliis, quæ latè adducit Palac. Rub. *in pecul. tract. de benef. vacant. in Curia*, Flamin. Parif. *d. tract. de resig. benef. lib.* 10. *q.* 6. *n.* 57. Hieronym. Gonçalez *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 13. *per totam*, Nicol. Garcia *de benef.* 5 *par. cap.* 1. §. 1. & nouissimè alios referens D. Valenzuela *cons.* 128. *num.* 77. *&* 106. *vol.* 2. In nostris tamen Commendis hoc non reperitur cautum, & statutum, & ita Proreges, & Gubernatores, qui commendandi facultatem habent, Commendas in Curia, & vbilibet vacantes, conferre possunt, vbi vacatio ad eorum notitiam peruenerit, nisi fortè peculiaris aliqua prouisio Regis nostri interuenerit, vt sæpe fieri solet, & in capitibus sequentibus prosequemur. Nam cùm hoc illis denegatum nō sit, eiusmodi Commendæ aliarum naturam sequuntur, l. præcipimus, in fine, cum vulgat. *C. de appellat.* Et ita multoties à Supremo Consilio Proregibus prouidendæ, & conferendæ remitti solent.

Neque † obstat exemplum beneficiorum in 90
Pontificis Curia vacantium. Nam ibi hoc ius introductum fuit per regulam Cancellariæ specialiter de eo prolatam, quæ cùm ius singulare contineat, hoc est à iure communi deuians, non † est ad exemplum, & consequentiam tra- 91
hendum,

hendum, vbi idem expressum non fuerit, *l. ius singulare* 16. *D. de legib.* vbi DD. præsertim Anton. Faber *in rationalib. cap. qua exorbitant, de reg. iur. lib.* 6. vbi latè Pet. Pech. *glos. verb. Processus*, *in cap.* 1. *de rescript. in* 6. cum copiosè adductis à Tiraquel. *de retract. lign. in præfat. num.* 62. Molina *de primog. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 23. & D. Valençuela *cons.* 18. *num.* 57. *& seqq.* vbi hinc deducit, omnem recessum à iure communi esse odiosum, & stricti iuris. Et in terminis ipsarum regularum Cancellariæ,
91 † quod non faciant, vel inducant constitutionem generalem, nec ligent existentes extra Curiam, docet expresse Ancharran. *cons.* 292. *incip. Efficaciam*, Felin. *in cap.* 2. *de rescript. num.* 46. & ad eum se remittens Rebuff. *in præfat. ad reg. Cancel. verb. Cancellaria.*

CAPVT VII.

Qualiter se Proreges, & Gubernatores in Commendarum collatione habere debeant, & an peccent, & ad restitutionem teneantur, si indignos elegerint, vel etiam dignos, omissis dignioribus?

SVMMARIVM.

1 *Commendæ Indorum debent inter benemeritos distribui, & hoc pluribus schedulis enixè caueri; & ipsorum Proregum instructionibus, quarum verba expenduntur.*

2 *Reges etsi possint ad libitum Commendas concedere, aliis tamen Gubernatoribus id non licebit.*

3 *Executor testamentarius debet eligere pauperes, quos testator designauit, & aliter faciens recusari potest.*

4 *Debitor in concursu creditorum, quibus omnibus soluendo non sit, debet seruare antiquitatem, & prælationem, sub peccato, & onere restitutionis.*

5 *Matienzi, & Zapata grauia verba referuntur contra Gubernatores, qui Commendas immeritis tribuunt.*

6 *Commendæ, & alia præmia Indiarum, an benemeritis debeantur ex iustitia commutatiua, vel distributiua?*

7 *Commendas tribuens immeritis, peccat, & tenetur ad restitutionem.*

8 *Electio digni, omisso digniori, in prouisione Commendarum, an inducat peccatum, cum onere restituendi?*

9 *Iustitiæ distributiuæ violatio, an inducat obligationem restituendi?*

10 *Conscientia Proregum, & Gubernatorum in distribuendis Commendis inter benemeritos, pluribus schedulis oneratur.*

11 *Clausula*: Super quo conscientiam tuam oneramus, *quis sit effectus?*

12 *Appellari potest ad Regias Cancellarias Indiarum de iniusta Proregum, & aliorum Gubernatorum Commendarum prouisione.*

13 *Edicta figenda sunt ad prouisionem Commendarum, vt benemeriti de iure suo docere possint, & quis terminus in illis assignari debeat?*

14 *Proreges Peruani prouident Commendas absque edictorum fixione.*

15 *Informationes benemeritorum, qualiter facienda, & ad Regium Consilium mittendæ sint?*

16 *Confirmationis Commendarum petendæ necessitas, quando, & quare introducta?*

17 *Proreges, & Gubernatores multum debent suum arbitrium informare ante prouisionem Commendarum.*

18 *Geminatio, & repetitio alicuius præcepti denotat, & importat maiorem, & præcisiorem eius obseruantiam.*

19 *Forma mandati, legis, & statuti, vbi est expressa, & aperta, ad vnguem seruari debet, & quod solet attendi magis quam ratio.*

20 *L. cùm hi, §. si Prætor, de transact. & alia similes expenduntur, & illustrantur.*

21 *Iudex non debet arbitrari in determinatis à iure.*

22 *Commendæ, quæ benemeritis non conferuntur, pluribus schedulis irritari iubentur.*

23 *Lex vbi procedit annullando actum contra eius ordinationem, formam inducit.*

24 *Proreges, & Gubernatores pauci faciunt tale scrutinium, quale per schedulas Regias requiritur ad iustam prouisionem Commendarum.*

25 *Leges per non vsum abrogari solent.*

26 *Factum quod fit, non debet inspici, sed quod fieri debet.*

27 *Leges, vt per non vsum abrogentur, necessaria est Principis scientia, & tolerantia.*

28 *Reges nostri quotidie renouant schedulas, quæ benemeritos remunerari, & anteferri præcipiunt.*

29 *Proregum, & Gubernatorum prouisiones, cessante fraudis suspicione, approbari solent, & quare?*

30 *Iudicis factum in dubio habet pro se præsumptionem iuris, & iustitiæ.*

31 *Iudicum, & Gubernatorum facta, & decreta facilè non conuellere, Reip. interest, & quare?*

32 *Commendarum in prouisione, omnium oppositorum merita exactè trutinari, difficile est.*

33 *Eligendorum merita non semper valdè acriter trutinari possunt, nec debent, ex Molina, & Soto.*

34 *Difficultas examinis oppositorum ad Commendas, qualiter superari possit?*

35 *Romani Imperatores quomodo notitiam plenam gestorum in suo Imperio assequerentur?*

36 *Curiosi, qui apud Romanos dicerentur? & eorum officium, & vtilitas.*

37 *Officium memorialis, siue à memoria, quod esset apud Romanos, & Rebuffi querimonia, quòd hodie non vsitetur.*

38 *Assuerus Rex Persarum habebat librum omnium benemeritorum suæ Monarchiæ quamuis illa latissima fuit, & eo mediante, habuit memoriam Mardochæi.*

39 *Ferdin. I. R. Neapol. qualem librum habuerit virorum digniorum?*

40 *Principem solicitum nihil latere potest, ex Cassiodoro.*

41 *Diligentia possibilis omittenda non est, sub eo colore, quòd ea, quæ omnino ad aliquem actum necessaria sit, consequi non possit. Et locus Horatij.*

42 *Ignorantiam affectare videtur, qui nullam diligentiam adhibet ad scientiam consequendam.*

43 *Ignorantia crassa, & affectata non excusat.*

44 Lex generaliter, §. quod ergo, D. de fideicom. libert. *expenditur.*

45 *Prorex, vel Gubernator, qui per se sufficientem benemeritorum notitiam habere non potest, debet alios bonos, & scientes viros consulere.*

46 *Ignorantia facti ei nocet, cui negligentia obiici potest.*

L. regula, §. sed facti, D. de iur. & fact. ignor. & l. si auiam, C de ingen. manumiss. & *alia similes expenduntur, ibidem.*

47 *Peritiores consulere tenetur, qui per se plenam alicuius rei notitiam assequi non valet.*

48 *Assertio alicuius personæ probæ, & fidedignæ solet sufficere, vt quis dicatur benè informatus.*

49 *Viro bono an quis credere possit, etiam in præiudicium tertij, & quid in criminalibus, & an si deponat sine partis citatione?*

50 *Proregibus, & Gubernatoribus inexpertis iniungendum esse, vt peritiores consulant, grauiter tradit Matienz. cuius verba referunt. Et alia ex instructionibus ipsorum Proregum.*

51 *Benemeritorum gradus, seu classes, Regiis schedulis constituuntur, & quoad fieri possit, seruandæ sunt, & quæ illæ sint?*

52 *Benemeritorum qualitates, quomodo in eorum concursu Gubernator expendere debeat?*

53 *Præmia publica ita distribui debent, ne alij affluant, alij paupertate ingemiscant, ex Cassiodoro, & aliis.*

54 *Pauperum res præstare diuitibus, magnum scelus est, ex D. Ambrosio.*

55 *Incolæ Indiarum, vulgò* Pobladores antiguos, *magnifaciendi sunt, & quare?*

56 *Seruitia antiqua ita remuneranda sunt, vt præsentia non negligantur, quibus ante parta tuentur.*

57 *Præmiorum exempla nutriunt virtutes, ex Cassiod.*

58 *Nobiles pleniùs remunerandi sunt, quàm plebei, & etiam in eleemosynis præferri debent.*

59 *Necessitati vrgentiori aliquando subueniendum est, etiam si alij magis benemeriti reperiantur, & de filiis Conquisitorum.*

60 *Liberalitas Principum in nobiles familias semper gratiosa fuit.*

62 *Senectutis benemeriti ratio haberi debet, ne aliàs frustra præmium speret.*

63 *Libertatis collatio in mortis tempus reseruata, semper penè inutilis visa fuit.*

64 *Viduis honestis, & virginibus, quæ periculum patiuntur, maturè succurrendum est.*

65 Cap. consideranda, & cap. pasce 86. distinction. *expenduntur.*

66 *Rigor strictus legum sæpè ex æquitate, & rerum circumstantiis temperatur.*

67 *Æquitatis definitio, & quatenus, & quando ea legum præscripta temperare possimus.*

68 *Gubernator cauere debet, ne prætextu æquitatis decipiatur, vel affectibus suis indulgeat.*

69 *Prudentia in omnibus vtendum, & eius distinctio, & diffinitio, ac partes.*

70 Cap. 1. de officio custodis *notatur, & exornatur.*

71 *Recti, & æqui sub specie sæpè decipimur.*

L. si seruum 91. §. sequitur, D. de verbor. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

72 *Mala sæpè speciem habent honesti, ex Seneca.*

73 *Prudentia est sal omnium virtutum.*

74 *Æquitas cerebrina fugienda, & eius damna.*

75 *Modus ita exceditur in eo, quod est maius, quàm in, eo quod est minus.*

76 *Commendarum in distributione Proreges, & Gubernatores debent esse fideles dispensatores, tam in modo, quam in tempore.*

77 *Dispensator fidelis, quis dicatur à Christo Domino apud Lucam, & Matthæum?*

78 *Dilatio culpabilis in soluendo debito, & in remunerandis benemeritis, peccatum inducit.*

79 *Iudex negligens in litium determinatione grauiter peccat.*

80 *Gubernator celeriter benemeritos remunerando eos magis obstringit.*

81 *Gratia, quæ tarda est, ingrata redditur, & celeritas beneficij illud auget, ex Senec. Cassiod. & aliis.*

82 *Vendi videtur, quod precibus & dilatione, aut diligentia emitur.*

83 *Beneficij perfecti, quas regulas constituant Seneca, & alij.*

84 *Liberalitati ratio inesse debet, ex Plin. Iun.*

85 *Commodum debet esse cum modo, ex Cassiod.*

86 *Gubernator si vt debet, in conferendis Commendis procedat, non timeat querelas eorum, qui sine sorte remanserint.*

87 *Animus læsus vociferatione pascitur, ex Cassiod.*

88 *Regium est male audire, etiam cùm benefeceris.*

89 *Augustus Cæsar quid responderit querenti, sibi datum non fuisse, quod petierat.*

90 *Commenda vbi alicui datur propter merita, ea præcedere debent, & non de futuro sperari.*

91 *Qualitas, quæ ad aliquem actum requiritur, antecedenter interuenire, & probari debet.*

L. continuus 136. §. cùm quis, in fine, de verb oblig. *expenditur, ibid.*

92 *Qualitas adiuncta verbo, secundùm tempus, & dispositionem illius regulari, & attendi debet.*

93 Lex rescripta, in fine, D. de mun. & honor. *expenditur, & illustratur.*

94 *Donatio permissa ob merita, intelligitur de præteritis.*

95 *Res omnis quæ pro forma alicuius actus requiritur, ei contemporanea esse debet.*

96 *Merita*

96 *Merita sufficientia si quis acquisierit post Commendam sibi factam, an illi auferri possit tanquam indigno?*
97 L. 15. tit. 10. lib. 5. recop. *expenditur, & illustratur.*
98 *Commendæ etiam pro seruitiis futuris dari possunt, secundùm Matienzum, quod declaratur.*
99 *Donatio ob seruitia futura dicitur etiam remuneratoria.*
100 *Commenda nulliter data, vel iuris ordine prætermisso, confirmari potest, si causa subsequatur, per quam, etiam non data, de nouo dari deberet.*
L. fin. §. fin. D. quod metus causa *expenditur, & illustratur, ibid.*
101 *Iudex appellationis potest confirmare sententiam nulliter prolatam, si constet de iustitia causæ in substantialibus, & idem est in executiuis.*
102 *Executiuo in processu quando possit Iudex sententiare in via ordinaria?*
103 *Commenda an dari possit per Gubernatores ei, qui defectum meritorum pecunia supplet, Regiis arcis inferenda? & casus, qui super hoc de facto contingit.*
104 *Turpi ex causa datum non solet danti restitui, sed fisco applicatur.*
105 *Iudicis iussus, & interuentus excusat à præsumptione doli, & turpitudinis.*
106 *Conditio ob causam, vel causa data, causa non sequuta, quando locum habeat?*

1 VAcantes porrò † Commendas Indorum, non ad libitum voluntatis suæ Proreges, vel Gubernatores conferre debent, sed mandatorum, quæ secum portant præcepta seruantes, eas inter benemeritos distribuere, quorum remuneratio Reges nostros piissimos ad earundem creationem, & conseruationem adegit, vt latè dixi suprà hoc *lib. cap. 1. ex num. 45. & cap. 2. ex num. 53.* Et hac propter innumeris propè schedulis, instructionibus, atque ordinationibus Regiis, quæ referuntur *in 2. tom. impress. ex pag. 183.* & ab Antonio de Herrera in sua generali Indiarum historia, Ioseph. Acosta *de proc. Ind. salu. lib. 3. cap. 11.* Fr. Ioann. Zapata *in tract. de iust. distrib. 1. part. cap. 4. num. 18.* Ant. de Leon *in tract. de confirmat. Regiis, 1. part. fol. 4. 51. 62. 74. 94. & alibi* passim, enixè cauetur, & ingeminatur hæc meritorum attentio, & consideratio, non solùm quando à Proregibus, & Gubernatoribus Commendæ conferendæ sunt, verùm & vbi ab ipso Rege, & Supremo eius Indiarum Consilio. Et forma constituitur, quæ in exquirendis, cognoscendis, & expendendis meritis habenda est. Et in ipsorum Proregum mandatis, vel instructionibus *cap. 17.* quod extat *1. tom sched. pag. 312.* tertiò eis, & signanter iniungitur, vt potestate commendandi sibi concessa, ita iustè, & circumspectè vtantur, vt semper benemeritos præferant, vt eorum hac in parte querimoniæ in posterum cessent, & alia damna, quæ ex hoc prouenire possent, his verbis: *Os mando, y afectuosamente encargo, que proveais con toda iustificacion en la prouision de las dichas Encomiendas, teniendo especial cuidado de preferir à los que huuiere de mayores meritos y seruicios: y de estos à los descendientes de los primeros Descubridores, y vezinos mas antiguos, que mejor, y con mas fidelidad ayan seruido en las ocasiones passadas, &c.*

Vndè dimanat, † quòd licèt in ipsis Regibus hanc necessitatem benemeritos his Commendis remunerandi, non vsquequaque præcisam esse concederemus, ex rationibus, quas tradit Anton. de Leon *vbi sup. 1. part. cap. 15. num. 24. & 28.* & à Nobis alio loco dicendis. Proreges tamen, & Gubernatores, ita fortiter stringit, vt ab ea nullo modo, salua iuris, & conscientiæ ratione, discedere queant, vt in simili videmus † in executore testamentario, vel alio, cui testator bona sua inter certos, & designatos pauperes, vel alia opera pia distribuenda reliquit, debet enim præcisè eos eligere, quos testator nominauit, *cap. tua nos, de testam. Clem. 1. eod.* vbi DD. & Crassus *lib. 2. recept. sentent. §. executores, quæst. 10. in princ.* qui hoc adeò verum esse dicunt, vt si excederet, recusari posset, vel ab officio remoueri, tanquàm suspectus, vt per gloss. communiter approbatam, *in l. apertissimè, verb. Executore, C. de iudiciis,* Specul. *tit. de instr. edit. §. nunc verò, n. 52.* Iafredum *decis. 341.* & Ioann. à Canibus *in tract. de execut. part. vlt. n. 28.* | 2 | 3

Et idem contingit † in debitore plurium creditorum, quibus soluendo non est. Nam vbi per sententiam declaratum est, quibus, & quo ordine, & gradu soluere debeat, si secus fecerit, vt iterum soluat, condemnabitur, & ad restitutionem tenebitur, vt constat ex text. iuncta gloss. *verbo Satisfaciant, in l. fin. §. & si præfatam, vers. Sed & si, C. de iur. delib.* vbi Bart. Bald. Salicet. Ias. & latè Fab. Turretus *cons. 47. num. 17. & seqq. lib. 1. & ex text. &* ibi Bart. *in l. si quis, D. quæ in fraud. credit. & in l. 7.* vbi Gregor. *tit. 15. part. 5.* latè Flores de Mena *lib. 1. variar. cap. 6. per tot.* maximè *§. 2. à num. 1.* 4

Et ita † in nostris terminis inquit Matienzus *in l. 5. gloss. 2. tom. 10. lib. 5. recop.* se grauiter mirari, & dolere, quòd cùm tot legibus optimè sancitum sit, Indorum Commendas, aliáque Indiarum commoda, & officia, antiquioribus, & benemeritis, eorúmque filiis, tribuenda esse, nihil minùs seruetur, distributionésque contra leges à Proregibus, & Moderatoribus fiant in malè meritos, ipsorúmque Proregum, & Moderatorum asseclas. Vndè querimoniæ plures, bella ciuilia, seditiones, & scandala orta fuere. Matienzi sententiam, eo non relato, sequutus videtur Fr. Ioan. Zapata *in tract. de iustitia distrib. 1. part. cap. 4. num. 18. & 2. part. cap. 5. num. 13. & 15.* vbi latè agit de hac præcisa obligatione remunerandi Conquisitores, & eorum filios, & *3 part. cap. vlt. ex n. 3.* Vbi fundare intendit, † hanc remunerationem, & obligationem non solùm ad iustitiam distributiuam, verùm ad commutatiuam pertinere. Et licèt postea *num. 16.* propriùs ad distributiuam spectare resoluat, eò quòd secundùm cuiusque merita, & dignitatem debent elargiri, adhuc tamen cum Soto, Ledesma, Nauarro, Azorio, & Rebello concludit, non solùm † Gubernatorem, qui hæc præmia, relictis dignis, immerentibus tribuit, verùm & eos, qui quauis ex causa hoc illis consulunt, vel pretio, precibus, aut fauoribus impetrant, mortaliter | 5 | 6 | 7

mortaliter peccare, & ad restitutionem teneri.
8 Et in quæstionem vocat, † an idem resoluendum sit, vbi licèt dignus eligatur, alij, tamen, qui digniores erant, relinquuntur, vel solùm eo in casu mortaliter peccet. De quo articulo optimè etiam in eisdem terminis nostrarum Commendarum agit Anton. de Leon *vbi sup. cap.* 11. *cum seqq.* disputans, aut Commendæ bona Reipublicæ censenda sint? Et videri poterunt, quæ in simili cum eodem Soto, Aragon, Baldeo, & aliis, quos plenè refert, de electione digni omisso digniori in Episcopatibus, beneficiis, & aliis, tradit Nicol. Garcia *de benefic.* 7. *part. cap.* 16. *num.* 5. *& seqq.* maximè *ex*
9 *num.* 26. Vbi † quòd violatio iustitiæ distributiuæ inducit obligationem restituendi, Rebellus *vbi sup. pag.* 22. Bobadilla *in Politica lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 76. Lessius *de iustit. & iure lib.* 2. *cap.* 32. Schitinus integro *tract. de iustit. distribut.* Dom. D. Roderic. Acuña Archiep. Bracharensis *in notis ad cap. si fortè, distinct.* 36. *pag.* 575. *num.* 4. *&* 6. vbi quod mortiferè peccat, qui omissis dignioribus, dignos eligit, non tamen tenetur ad restitutionem, nisi in certis casibus, quos ibi declarat, & Nos latiùs *in lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 66. vbi de rebus Ecclesiasticis agemus.

10 Accedit his † plurium schedularum decisio, & præsertim illius anni 1588. directæ ad Proregem Peruanum D. Comitem del Villar *pag.* 238. & alterius nouioris 12. Decembris, anni 1619. datæ apud D. Laurentium, cuius memini *suprà cap.* 5. *num.* 64. quæ non contentæ dictam distribuendi Commendas inter benemeritos obligationem grauiter expressisse & quòd de iustitia magis dignis debeantur, Proregum, & Gubernatorum, qui secùs fecerint, super
11 hoc conscientiam onerant. † Quæ clausula ostendit, eis, vt viris optimis, talem commissionem datam esse, & non debere iura transgredi, vt per Alexand. *cons.* 118. *num.* 2. *vol.* 5. Socin. *reg.* 33. Anania *cons.* 34. *num.* 16. & latè Bolognin. *in addition. ad eundem.* Et monitionem, & excitationem quandam, vt attentiùs procedant, & Deum, ac legum, siue schedularum præcepta præ oculis habeant, vt per Abbat. *in cap. vlt.* §. 1. *de offic. deleg. num.* 7. Angel. *in authent. ad hac*, *C. de iudic.* Paulum de Castro *in l. à iudice, eodem tit. num.* 8. Nauarrum *cons.* 6. *de offic. deleg.* Flores de Mena *quæst.* 4. *num.* 67. & plures alij, quos refert Nicol. Garcia *de benefic.* 6. *part. cap.* 2. *num.* 100. Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 43. & Illustriss. Dom. D. Roderic. Acuña Archiepisc. Brachar. *in notis ad tex. in cap. habuisse, dist.* 33. *pag.* 258. *& in cap. quis autem, distinct.* 52. *num.* 3.

12 Et per alias schedulas † permittitur iis, qui se læsos, aut grauatos senserint per Proreges, aut alios Gubernatores in Commendarum distributione, ab ea appellare, & causam in Regiis Cancellariis, vel in Regio Indiarum Senatu iudicialiter prosequi, quod satis ostendit, illis, ratione suorum meritorum, has remunerationes debitas esse, & in eis ius saltem ad rem habere videri, argum. text. *in princip. Instit. de action. cum similib.*

Aliis quoque datis Matr. 15. Maij, anni 1594. 2. *tom. pag.* 236. *&* 237. & 28. April. anni 1602. & 28. Martij, anni 1618. quas refert Antonius de Leon *dict. cap.* 11. *num.* 15. 16. *& sequentib.* † setiò cauetur, & iubetur, vt 13
cùm Commenda vacauerit, Proreges, vel Gubernatores edicta cum termino competenti, aut triginta dierum, in locis publicis figant, & oppositorum libellos patienter admittant, & diligenter expendant, qui se ea dignos esse prætenderint, vt sic meritis cunctorum collatis, eum eligant, qui iustioribus titulis, & maioribus meritis commendetur. Quam edictorum formam omnes vbique Gubernatores iam hodiè (licèt reluctante) obseruant. Quamuis in termino pro regionum distantia, & arbitrio suo, variare soleant, & possint, ex his, quæ in simili de edictis ad beneficia tradit, pluribus aliis relatis, Nicol Garcia *de benefic.* 9. *par. cap.* 2. *ex num.* 36. & August. Barbosa *in collect. ad Concil. Trident. pag.* 477. *num.* 59. *vsque ad pag.* 479. Solúsque † Peruanus Prorex eam non admisit, suæ dignitatis excellentiam, & alias rationes prætexens, quæ eum ab hoc onere excusare debuissent, quæ quidem admissæ videntur, cùm nihil ei ampliùs super hoc scriptum, & mandatum fuerit. 14

Et per alias schedulas † antiquas recopilatas *d.* 2. *tom. pag.* 176 *& seqq. &* 1. *tom. pag.* 223. *& seqq.* quæ hodiè renouatæ reperiuntur per quandam nouissimam datam Matriti, 5. Iulij, ann. 1527. Cuius etiam meminit Leo *vbi suprà num.* 30. *fol.* 64. Iidemmet Proreges, & Gubernatores iubentur singulis annis ad Regem, ac Regium Consilium relationem mittere de omnibus Commendis, quas vacare contigerit, & de meritis, & seruitiis eorum, quibus illas contulerint, vt sic de huius actus iustificatione manifestiùs liquere possit. Et hoc præter † onus, quod eadem de causa ipsis Commendatis iniungitur, petendæ Regiæ confirmationis, per sched. datam Vallisoleti, anno 1608. & similes, de quibus suo loco dicemus, & latè agit Anton. de Leon *vbi suprà cap.* 17. *num.* 4. *& seqq.* 15 16

Quæ omnia liquidò ostendunt, & quàm sit verum, quod de præcisa obligatione Proregum, vel Gubernatorum dicti præcepti implendi, & benemeritos cognoscendi, quærendi, & præferendi, suprà retulimus, simúlque etiam attendendi, quis non solum dignus, sed dignior existat, & minus, aut magis in se, vel in suis progenitoribus remuneratus, vt sic omnibus, æqua lance trutinatis, & examinatis arbitrium suum rectiùs, & certiùs informare possint, & iniuncto sibi hac in parte oneri satisfacere. Etenim ex † adeò enixa, & diuersis temporibus repetita, variisque cautionibus procurata, huius præcepti commendatione, maior vis, & declaratio voluntatis Regiæ colligitur; arg. *l. Ballista*, *D. ad Trebell. l. cùm pater*, §. *filiis mater*, *D. de legat.* 2. & eorum, quæ latè tradit Paul. Castrens. *cons.* 89. *num.* 21. *lib.* 3. Mexia *ad leg. Tolet. fundam.* 1. *part.* 4. *num.* 13. *&* 18. Craueta *cons.* 54. *num.* 7. *& cons.* 151. *num.* 31. *lib.* 1. & Matienzus, qui refert triginta sex effectus geminationis *in l.* 11. *gloss.* 3. *num.* 3. *tit.* 8. *lib.* 5. *recop.* D Francis. de Alfaro *de offic. Fiscal. gloss.* 14. *num.* 4. *&* 15. *& gloss.* 15. *per tot. & gloss.* 28. *num.* 1. Pichard. *in disp. de mora*, *à n.* 81. Ceuallos *quæst.* 888. *à num.* 72. *& num.* 135. Marescot. qui aliqua notabilia, & fortia cumulat, *lib.* 2. *variar. cap.* 85. *à num.* 2. Castillo *lib.* 17 18

lib. 1. controuerſ. cap. 47. num. 31. & quando geminatio inducat nullitatem, Decian. *reſp. 19. à num. 50. & reſp. 39. à num. 39. lib. 2.* & innumeri penè alij apud nouiſſimum Aluarez de Velaſco *in axiomat. iur. litt. G. num. 1.*

19 Et ita certum, & apertum † mandatum Principis redditur, vt ad vnguem ſeruari debeat, nec ab eius forma recedere liceat, *l. diligenter, D. mand.* cum aliis, quæ congeſſi ſuprà cap. præcedenti, *num. 18. l. ſi quis pro eo, D. eod.* ibi: *Igitur commodiſſimè ea forma in mandatis ſeruanda eſt, vt quoties certum mandatum ſit, recedi à forma non debet:* quod idem procedit in forma legis, vel ſtatuti, quæ etiam in dubio intelligitur eſſe ſubſtantialis, ita, vt eius omiſſio actum vitiet; præſertim cùm lex ex tali forma prætendit aliquem certum finem, ſeu effectum, qui ſi ea omittatur, non poteſt conſequi, vt in optimis exemplis, & noſtro

20 caſui valdè ſimilibus probat † text. *in l. cùm hi, §. ſi Prætor, D. de tranſact.* cuius hæc ſunt verba: *Si Prætor aditus citra cauſæ cognitionem tranſigi permiſerit, tranſactio nullius erit momenti: Prætori enim ea res quærenda commiſſa eſt, non negligenda, nec donanda. Sed, & ſi non de omnibus inquiſierit, tranſactionem eſſe irritam, l. fin. C. de prædiis Decurion. cap. dilect. verſ. Niſi fortè, de præbend.* cum aliis iuribus plenè congeſtis à Iaſone *in l. ius publicum, D. de pact. & in l. 1. §. prius, num. 12. D. de vulgar.* Decio *conſ. 612. num. 2. & 3.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. Reuertatur, cum. 67. & ſeqq. C. de reuocand. donat.* Decian. *reſp. 46. volum. 2. n. 25.* Craueta *conſ. 1000. num. 136. 167. & 179. volum. 6.* Anton. Gama *deciſ. 45. à num. 3. part. 1.* Dueñas *reg. 186. & 298.* Gratian. *reg. 112.* D. Valençuela *conſ. 73. num. 45. & conſ. 187. n. 77. part. 2.* vbi quod forma attenditur magis quàm ratio, & Nos ſuprà *cap. 6. n. 18.* Simon Barboſa *in axiomat. iur. litt. A. axiom. 12. num. 26.* & Velaſcus *ead. litt. num. 119.*

Quibus ſimilis eſt alia iuris regula, quæ

21 † habet, quod in determinatis non debet Iudex arbitrari, de qua *in l. omnium, D. de procurat.* vbi DD. & additio marginalis ad gloſſam *l. ſi quis reum, D. de cuſtod. reorum, princip. Inſt. de offic. Iud.* cum multis aliis, quæ adducit Neuizan. *in ſilua nupt. lib. 5. num. 74.* Corraſ. *lib. 4. miſcel. cap. 12. num. 6.* & Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 14. per totum*, vbi idem procedere docet, non ſolùm in determinatis à lege, verùm & à conſuetudine, & allegat Tiraq. *de pœnis temp. in præf. num. 4.* & illud Plauti *in Amphytr. act. 4.* dum inquit:

Hoc quidem profectò certum eſt, non arbitrarium.

Et in caſu noſtro dubitationem non recipit,

22 cùm † ferè omnes ſchedulæ, quæ de eo agunt, & præſertim illa Matriti 15. Maij, ann. 1594. directa ad Peruan. Proregem D. Marchionem de Gañete, *2. to. pag. 237.* & illa de anno 1619. ad D. Principem Squilacenſem, non ſolùm dictam inquiſitionem, & diſtributionem, eo modo, quo diximus, fieri iubeant, ſed decretum, & clauſulam irritantem contineant, earum, quæ ſecùs collatæ fuerint, Commendarum, prout ſæpeſæpiùs in facti contingentia, nullæ, & irritæ declaratæ ſunt, vt inſinuat ſched. anni 1563. *tom. 2. pag. 242.* & alia anni 1593. *tom. 1. pag. 226.* Etenim omnes DD. concludunt, quòd

† quando lex annullat actum contra eius ordinationem factum, videtur illam pro forma 23 ſubſtantiali requirere, vt in exemplo matrimonij in Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reformat. cap. 1. & in caſu l. ſi vnus, C. de teſtam. d. cap. dilecto, cap. inter cæteras, cap. dudum, de præbend.* cum aliis, quæ latè adducit, & exornat Menoch. *de arbitrar. lib. 1. q. 30. n. 5.* Ioan. Garcia *de nobilit. gloſ. 21. num. 80. col. 2.* Segur. & eius Additionator *in l. vnum ex familia, §. ſed ſi fundum, num. 9. de legat. 2.* & extat de hac re peculiaris tractatus Alberti Bruni, quem refert Silua nuptial. *lib. 1. num. 3. & 4.* Marta *de clauſul. 1. par. clauſ. 19.* & nouiſſimè plura congeſſit D. Franc. Merlin. *controuerſ. forenſ. cap. 21.*

Neque obſtabit, ſi ex aduerſo † obiiciatur, 24 paucos, vel nullos Proreges, aut Gubernatores, ita exactum ſcrutinium, ſiue examen feciſſe, quale in dictis ſchedulis præcipitur, atque ita eas per non vſum abrogatas videri, † *ex* 25 *regula l. de quibus, in fin. D. de legib.* iunctis aliis quæ tradit Menoch. *vbi ſuprà q. 71. & lib. 2. caſu 83. & 84.* Soto *de iuſtit. & iure q. 7. art. 2.* Pater Suar. *de legib. lib. 7. cap. 18.* & Pat. Salas *eod. tract. diſputat. 13. ſect. 2. pag. 293. & ſeqq.* Non enim † inſpicere debemus, quod fece- 26 rint, ſed quod facere debuerunt, *l. ius pluribus 11. D. de legib. l. ſed licet 12. D. de officio Præſidis.* Et vt præfati Auctores obſeruant, præſertim Salas *vbi ſuprà num. 16.* Vt dictarum † legum 27 præcepta, & formulæ abrogatæ videri poſſent, neceſſaria eſſet Principis ſcientia, & tolerantia, & quòd ſæpè tranſgreſſionem diſſimulaſſet, cùm eam punire, & coërcere potuiſſet, quod in caſu noſtro non militat, cum † potiùs Reges 28 noſtri quotidie eiuſmodi iuſſionum implementum cauoant, & requirant, & multis reprehenſionibus, ac pœnis tranſgreſſores ſyndicatus tempore, & aliis modis puniant, & coërceant, nullaſque (vt diximus) & irritas eſſe declarent Commendas, quæ aliis, quàm benemeritis conceduntur, prout de iuris rigore fieri debere defendit Cerdan. Tallada *d. cap. 10. pag. 123.*

Licèt non inficier † multoties etiam Pro- 29 regum, & aliorum Gubernatorum prouiſionibus, & collationibus conniueri, ſiue quia eorum dignitas, & auctoritas omnem doli, & fraudis ſuſpicionem excludit, & præſumi facit, † quod ritè, ac rectè proceſſerint, & ſuum arbi- 30 trium per legitimos tramites informauerint, *l. 1. D. de offic. Præf. Prat. l. 2. C. de offic. ciuil. iud. l. Herennius, §. fin.* vbi gloſ. *D. de euiction.* gloſ. *in l. minoribus 6. C. de his quib.* vt indign. *l. miles, § qui iudicati*, vbi Paul. Caſtrenſ. *D. de re iudic. cap. ſemper, de ſentent. & re iudic.* Thom. Grammat. *deciſ. 24 num. 6* Afflict. *deciſ. 13. n. 28.* Alciat. *reg. 3. præſumpt. 9. num. 5.* Pet. Pechius *in cap. quod quis, num. 10. de reg. iur. in 6.* & latè Menoch. *lib. 2. præſumpt. 67. & 85. per totum*, idem Menoch. *conſ. 110. num. 6. lib. 2.* & D. Valençuela *conſ. 60. ex n. 55. & conſ. 102. num. 26. & conſ. 161. num. 17. vol. 1.* Siue quia ob † vi- 31 tandas lites, & ipſorum Proregum auctoritatem magis ſtabiliendam, publicæ vtilitati conuenire iudicatur, eorum facta, & decreta facilè non conuellere, & reuocare, vt in ſimili dicit Mærtian. I. C. *in l. ſeruo inuito 65. §. cùm Prætor, D. ad Trebel.* & text. *in cap. ſi ſoli, de conceſ. præb. lib. 6. l. nemo 13. C. de ſumma Trinit.* ibi: *Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendiſſimæ*

Synodi, si quis semel iudicata, ac rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contenderit; iunctis aliis, quæ tradit Cephal.*cons.*241. *num.*23. *tom.*4.& D. Valençuela *cons.*95.*num.*3.

Rursus etiam non obstabit, si replicetur,
32 † impossibile, vel saltem difficillimum esse (quod impossibili æquiparatur, *l.*4.§ *non est statu liber, D.statu liber.*) in cuiuslibet Commendæ (etiam tenuissima) prouisione, hanc oppositorum, & meritorum trutinationem fieri, præsertim in Peruano, & Mexicano Regno, vbi numerus Conquisitorum, incolarum, Pacificatorum, & aliorum, qui se benemeritos putant, & hæredum eorum, adeò longè, ac late propagatus inuenitur, & per tot leucarum millia diffunditur, prout & agnoscit, has, & alias difficultates huius concursus expendens, Ant. de Leon *d. tract.de confirmat.Reg.*1.*par.cap.*13. & *seqq.* & in simili Molina *de primogen. lib.*2. *c.*5.
33 *num.*74. vbi inquit, † non semper requiri, nec fieri posse valdè acrem meritorum trutinationem. Non enim cogit nos Deus tam anxiè personas explorare, sed secundùm prudentiam pro rei qualitate, & conditione, prout optimè explicat Soto, omninò videndus, *de instit. & iure, lib.*3.*q.*6.*art.*2.*col.*11.*ad fin.*

34 Nam adhuc † hæc difficultas, mediante Gubernatoris cura, & diligentia, vel in totum, vel in magna parte superabilis erit, si libros, & notitias Regni confici curet, vt præcipitur in schedulis suprà relatis, maximè in illa data Pardi 26.Septemb.anni 1575.directa ad Peruanum Proregem D.Franc.à Toleto 2. *tomo, pag.* 236. & confectos assiduè legat, voluat, & re-
35 uoluat, † vt olim Romani Impp. in non minus vasto, & dilatato Imperio facere solebant, vt constat ex notitia vtriusque Imperij, ad quam Guid. Pancirol. doctos Commentarios scripsit. Necnon etiam si curiosorum opera vtatur, de quibus Rub. *C.de curiosis*, & stationariis, *lib.*12.
36 quorum † munus erat Imperatorum iussu in prouinciis assistere, & sedulò, ac secretò monere, quid, quiuè in eis animaduersione, præmio, vel supplicio dignum, digniuè essent, vt ibidem sentiunt Accurs. Alciat. & alij, & Auctores *de verb.iur.verb.Curiosi*, Turneb.*lib.*2. *aduers.c.*15. Ræuard.*lib.*4.*var.cap.*11. & tetigi Ego *sup.lib.*1. *cap.*26.*num.*7.qui curiosi ad hoc libros, & matricolas speciales scribebant, vt insinuat Tertul. *in lib.de fuga in persecut.* in illis *verb. In matricibus beneficiariorum, & curiosorum*, vbi Pamelius, & noster Cerda plura adnotarunt: Quibus addo Rebuffum *ad leg. Gallicas, tit. de mercat.*
37 *gloss.*14. *pag. mihi* 450. † qui connumeratis officiis, quæ hodie in Gallia venduntur, inquit, vnum vacare, quod reliquis præstantius, & necessarius est, nempè, quod antiqui *Memoriale*, siue *à Memoria* vocabatur. *Hi enim* (inquit) *conscribebant eos, qui vel scientia, bello, aut alibi pulchrè, ac cum laude se gessissent, eosque Imperatori commemorabant, vt ex hoc præmiis dignis afficerentur. Sed hodie ij, qui præclara gesserunt facinora, contemnuntur, & quidem stolidi multoties euehuntur. Excitetur cum effectu hoc offi-*
38 *cium, & omnia se benè habebunt.* Et similem † librum habuisse videtur Assuerus Persarum Rex, vt insinuatur *in lib.Esther, cap.*6. quamuis eius Monarchia omnes alias illius temporis excederet, Scriptura testante, quod omnes maris insulas fecit tributarias, & quod dominabatur ab India, vsque Æthiopiam centum viginti septem prouinciarum Ducibus, ac Principibus. Eòque libro mediante, venit in cognitionem, & memoriam Mardochæi, & quod eum liberasset à proditione Bagathan, & Thares, & sic statim cum multis præmiis, & honoribus afficiendum curauit, valdè dolens, id multò antè non fecisse. Et Matth.de Afflict. *in constit. Neapol.lib.*2.*rub.*5 *fol.*17.*num.*3.tradit † quòd Rex 39
Ferdinand. I. Neapolitanus habebat libellum nominum, & cognominum virorum bonæ opinionis, secundùm diuersitatem officiorum, & sic ipse magis dignos eligebat, præuia secreta inquisitione, quem refert Viscontus in conclus. iur. verb. *Rex*, & alia nouissimè adducens D. Ioann.del Castillo *tom.*7. *controuers. cap.*41.*de regalibus, num.*19.

Ex quibus apparet, difficultatem, quæ in hac benemeritorum examinatione, & comparatione obiicitur, aliqua cura, & labore interueniente, superabilem esse. Nam testante Cassiod. *lib.*5. *var. epist.*2. † nihil latere potest 40
Principem solicitum. Et dato, quòd hoc non sufficiat, vt prorsus omnem, quam desiderat, lucem, & cognitionem Prorex, & Gubernator assequi possit, † non tamen diligentiam, 41
quam adhibere potuerit, omittere debet, sub eo timore, aut colore, quòd impossibile ducat, ad strictiorem, siue euidentiorem notitiam peruenire: quandoquidem vt Horatius inquit *lib.*1. *epist.*1.

Non possis oculo quantum contendere Lynceus.
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi:
Nec quia desperes inuicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra:
Est quodam prodire tenus, si non datur vltra.

Et videbitur † quidem ex composito igno- 42
rantiam eorum affectare, quæ dictæ schedulæ adeò enixè requirunt, si nihil operæ impenderet, nullumuè studium adhiberet, quo saltem id cupere, & in votis habere manifestaret. Ignorantiam † autem supinam, crassam, vel affe- 43
ctatam, non excusare, docet text. *in l. neque supina, cum sequentib. D.de iur. & fact.ignor. l.si liberi, C.de bon.lib.l.qui contra, C.de incest. nupt.* Gratus *cons.*25. *volum.* 2. Tiraquel. *de retract. lignag.* §.35. Sfortia Oddus *in tract. de restitut. part.* 1. *quæst.* 8. *artic.* 10. & Ferret. *ad consuet. Burdigal. tit.de retract. artic.*7.*fol.*71. quia paria sunt aliquid scire, vel scire debere, *l. quod te mihi, in fine, D. si cert. pet.* vbi gloss. & DD. Tiraquel. *vbi suprà*, § 12.*gloss.*1.*num.*9.& Petrus Pechius *in cap. scienti* 27. *num.* 9. *de reg. iur. in* 6. & latè Ioann.Baptist.Costa *in tract.de facti scientia, & ignorantia, insp.ect.*81. *per totam.* Et est videndus Vlpian. I.C. † *in l. generaliter*, 44
§ *quid ergo, D. de fideicommiss. libertat.* vbi de hærede, vel legatario agens, qui rogatus est plures seruos manumittere, & ad quorumdam pretium sufficiat id, quod relictum est, ad omnium non sufficiat, ita subiungit: *Et fortassis quis rectè dixerit, ordinem sciptura sequendum, quòd si ordo non pateat, aut sortiri eos oportebit, ne aliquam ambitionis, vel gratiæ suspicionem Prætor subeat: aut meritis cuiusque allegatis, arbitrari eos oportet.*

Et casu † quo talis Prorex, vel Gubernator 45
per se capax non esset huius iudicij, ac scrutinij faciendi, ob id fortè, quod nuper officij habeas

habenas suscepisset, & in prouinciam aduenisset, vel ex aliis similibus causis. Adhuc tamen deberet personas in eadem prouincia antiquas, expertas, & fide dignas inquirere, quarum relatione, & consilio hac in parte iuuari posset. Nam vt eleganter inquit Paulus I. C. *in l. regula, §. sed facti, D. de iur. & fact. ignor.*
46 *Facti † ignorantia ei procul dubio nocet, cui negligentia obiici potest: quid enim si omnes in ciuitate sciant, quod ille solus ignorat? Et rectè Labeo definit scientiam, neque curiosissimi, neque negligentissimi hominis accipiendam; verùm eius, qui eam rem diligenter inquirendo notam habere possit.* Cui conuenit *l. si auiam 3. C. de ingen. manum.* ibi: *Si cum peritioribus tractatum habuisses, facilè cognosceres.* Ex quibus colligunt
47 DD. † quòd qui per se aliquam rem plenè consequi non potest, tenetur inquirere peritiores, & si id non faciat, ei imputatur; si autem faciat, in vtroque foro excusatur. Et in idem tendit *l. 2. § vltim. D. quos ord. in bon. poss. seru. l. 5. C. de iis, qui accus.* gloss. celebris *in l. si duo, verb. Scire potuit,* vbi Castrens. *num. 3. D. de acquir. hered.* cum multis aliis, quæ tradit Horozcus *in l. septimo mense, num. 10. D. de stat. hom.* Tiraquel. *de pœnis temper. caus. 21.* Schrader. *cons. 2. part. 1.* Mornatius *in notis ad l. illud, D. de pet. hered.* Bobadilla *in Polit. lib. 2. cap. 6. n. 7.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 23.* & latiùs *in tractat. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 71.* Pax ab Scala *in integ. tract. de cons. sapient.* Syluester *verb. Dubium, num. 4. & verb. Ignorantia, num. 5.* Toled. *in summ. lib. 5. cap. 26. in fine,* Sa *verb. Dubium, num. 3.* Suar. *de censur. disput. 4. sect. 8. num. 18.* & Ego *in 1. tom. de Indiar. iure, lib. 3. cap.*

48 Quinimò † talis fortè posset esse persona cui Prorex, vel Gubernator hoc examen, de quo tractamus, committeret, vt eius sola assertio ad officium implendum, & omnem scrupulum deponendum sufficeret, quia etiam dicimur aliquid scire, quando sumus informati, & certificati ab aliquo viro notabili, & fidedigno, *cap. de capitulis,* vbi notat Dominic. *10. distinct.* & prosequitur Iaso *in l. 1. in fine, D. de eo per quem fact. erit,* latè Tiraquel. *de pœn. temp. cap. 51.* Silua nuptial. *lib. 4. num. 55.* Emanuel. Rodet. *in summ. verb. Descomunion, cap. 79. num. 11. ad finem,* & Pat. Sanchez *de*
49 *matrim. lib. 3. disput. 37.* vbi disputant, an † in foro conscientiæ possit quis bono viro credere, etiam in præiudicium tertij? Maximè cùm etiam in testimoniis iudicialibus, in quibus strictiùs proceditur, videamus aliquando personæ valdè dignæ etiam soli credi, vt per Marsil. *sing. 114.* Grammat. *cons. 13. col. 13.* Mascard. *de prob. q. 11. num. 20. vol. 1.* Neuiz. *in silua nupt. lib. 5. quomodo iudicandum in dubio, num. 123. decis. Cameræ Imp. 26. n. 105. lib. 1.* Et quod ampliùs est, etiam si deponat sine partis citatione, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 17. num. 12. & cons. 217. numer. 36. vol. 3.* Molina *in empor. tit. 11. in Rub. numer. 29* Azeued. *in l. 10. tit. 17. lib. 4. recop. n. 13.* Et Farin. qui plures allegat, *in tractat. de testibus, q. 72. num. 47.*

Est autem adeò certum Proregem, vel Gubernatorem peritiorum consilium hoc in ca-
50 su petere, & sequi debere, † vt dicat Matienzus *in l. 5. gloss. 1. tit. 10. lib. 5. recop.* quòd hoc eis in mandatis, & loco præcepti iniungi deberet: *Nam si rudes (inquit) & inexperti mittuntur, cùm neque seipsos, nec eos, quos moderantur, satis cognoscant, nec adhuc eruditi sint, quomodo rectè vnquam Magistratum gerere poterunt? quomodo leges executioni tradent, si earum ignari consilium prudentum exquirere non adstringuntur? quomodo leges exequentur, si omnia libidini eorum, & propriæ voluntati committuntur, nullo consilij exquirendi freno cohibitæ:* Et concludit: *Quòd vtinam hæc ad aures Principis perueniant,* Prout sanè peruenisse videntur: Nam plurimis schedulis, & ordinationibus, hæc necessitas petendi consilij, illis iniungitur, & præcipuè in peculiari instructione, quæ illis traditur *cap. 35.* quod habetur *in 1. tom. sched. impress. pag. 316. & seq.* ibi: *Y porque los Oidores tienen conocimiento de las personas de la tierra, y lo que cada vno ha seruido, y merece, será bien que lo comuniqueis con ellos, y oidos, hareis lo que à vos mejor pareciere.*

Cùm autem schedulæ, quarum in huius capitis initio meminimus, & præcipuè prouisio anni 1518. & caput epistolæ anni 1552. & aliæ quæ reperiuntur *d. 2. tom. pag. 187. & 214.* benemeritorum † qui his Commendis 51
donandi sunt gradus quosdam, seu classes constituant, & primo loco eos vocent, qui harum prouinciarum Conquisitores dicuntur, eorúmque filios, & descendentes. Deinde antiquos illos earundem prouinciarum Accolas, siue Populatores, ac demum eos, quos Pacificatores vocamus, hoc est, qui in sedandis intestinis bellis, & seditionibus strenuam olim operam nauarunt, vel hodie etiam, vbi opus est, aduersus hostes externos terra, marique nauant, aut alioqui egregiis aliis, ac præclaris facinoribus de hac Republica Indiana bene merentur. Vel, qui schedulas, ac iussiones Regias impetrarunt, quibus de dictis Commendis vacantibus, aut vacaturis prouideri iubentur. Oportebit quidem Proreges, ac Gubernatores, quoad fieri possit, his vestigiis insistere; ita tamen, † vt inter eosdem 52
oppositores, aut competitores, modò antiquitatem, modo personarum, & meritorum qualitatem respiciant, & quas quisque vel eius parentes ex eisdem seruitiis remunerationes acceperit. Neque † vni personæ, aut etiam 53
vni familiæ tantùm dare, aut deferre, vt alij sine competenti præmio, ac sustentatione remaneant. Nam teste Cassiod. *lib. 1. variar. epistol. 7. Iniquum est, vt de vna substantia, quibus competit æqua successio, alij abundanter affluant, alij paupertatis incommodis ingemiscant.* Qua etiam de causa Commendarum cumulationem, siue pluralitatem in vna, eadémque persona prohibitam esse, *suprà cap. 5. num. 82.* retulimus, Aristophanis locum adducentes, qui mirè Cassiodori verbis adridet. Neque est dissimile illud D. Isidor. *lib. 3. de sum. bono, cap. 14.* † *Magnum scelus est, rem pauperum* 54
præstare diuitibus, & de sumptibus inopum acquirere fauores potentum, arenti terræ aquam tollere, & flumina, quæ non indigent, irrigare, & illud Taciti, *Quod vni datur, multis adimitur,* cum aliis, quæ eruditè congerit Nauarrete *discursu Politico 24. per totum.*

Et hac propter eædem ipsæ schedulæ, † ita 55

Conquisitores præferunt, vt Populatores non obliuiscantur, qui semper magni habiti sunt, cùm eorum, & suorum descendentium opera prouinciæ incolantur, repleantur, conseruentur, & nobilitentur, vt *in l. fin. C. de bon. dam. auth. de nupt. §. 1. & l. 1. tit. 14. part. 2.* ibi: *Amuchiguar la tierra*, cum aliis, quæ cumulat Cassan. *in catal. glor. mund. 5. part. consider. 15. 19. & 37.* Azeued. *in Rub. tit. 2. lib. 6. recopil. num. 197.* D. Perez de Lara *de Capellan. lib. 1. cap. 21. à num. 1. & num. 37.* & Alphonf. Carrança *in disput. de partu, pag. 183.*

56 Ac rursus, † ita seruitia antiqua commendant, vt nouiora non negligant, quorum remuneratio vtilissima est, vt parta conseruari possint, ex traditis à Deciano *respons. 108. à num. 26. l. 2.* iuncta *l. huius, D. qui potiores*, ibi: *Huius enim pecunia saluam fecit totius pignoris causam*, & vt homines quotidie ab benemerendum accendant.

57 *Nutriunt † enim* (vt inquit Cassiodor. *lib. 2. epist. 16.*) *premiorum exempla virtutes: Nec quisquam est, qui non ad morum summa nitatur ascendere, quando remuneratum non relinquitur, quod conscientia teste laudatur.* Neque item

58 † pariter honorandi, & remunerandi sunt plebei, ac nobiles, cùm personarum qualitas, & dignitas eos distinguat, dato quòd aliàs in antiquitate, meritis, & seruitiis pares existerent, vt Theologi docent, dum opinantur, quòd vel in eleemosynis voluntariis, debemus priùs, pleniùs, ac liberaliùs nobilibus, quàm plebeis subuenire, vt resoluunt D. Thom. & alij, *in 2. 2. quæst. 32. artic. 9.* & ex nostris Bart. *in l. 1. quæst. 2.* Bald. *q. 5. C. de sacros. Eccles.* Barbacia *cons. 58. col. pen. lib. 1.* quos refert, & sequitur Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 154.*

59 Poterit quoque Gubernator † aliquatenus strictam, & rigorosam dictarum regularum, siue schedularum ponderationem omittere, quando alicuius oppositoris, alioqui benemeriti, status, vrgensque necessitas dilationem non pateretur; vel inutilis gratia redderetur, si prædicti gradus præcisè obseruandi essent, vt accideret in filiis nobilium, & benemeritorum, qui quondam diuitiis affluxerunt: & quoniam Commendæ, parentum morte, finitæ sunt, vilitatis, ac mendicitatis periculum patiuntur, quorum nomine grauem querimoniam proponit Zapata *de iust. distrib. 3. part. cap. fin.*

60 cuius verba alibi referemus. Est † quippe, & fuit semper Principium in nobiles familias depauperatas laudabilis, & gratiosa liberalitas, vt latè ostendit Adam Contzent *lib. 3. politicorum, cap. 9. num. 11.* & repeto *infrà cap. 10.*

61 *num. 78.* Aut † vbi senectus maturari præmium exigeret, ne aliàs, si de die in diem, sub inani expectatione protelетur, in mortis tempus

63 conferri videatur, vt in † illis olim seruis contingebat, qui cùm morerentur, libertate donabatur, de quibus loquitur *l. 1. C. de dedititia libert. toll §. libertinorum, Inst. de libertinis, l. 4. §. non est statu libert. D. de statu lib. l. libertas 17. & l. fin. D. de manum. testam.* cum aliis, quæ circa earum interpretationem obseruant Cuiacius *lib. 3. obser. cap. 34.* Costa *lib. 2. select. cap. 5. numer. 2.* & Bernar. Vvalther. *lib. 2. miscel. cap. 18.*

64 Debet similiter † viduis honestis, miserabilibúsque succurrere, maximè quando pluribus filiis, & obligationibus oneratæ, à maritis benemerentibus relinquuntur. Et puellarum virginum præsertim orphanarum, matrimonia, eiusmodi largitionibus competenti modo, & tempore factis, ita disponere, vt periculis, quæ earum sexus, atque ætas pati posset, celeriter obuietur. Cùm constet quantum in his damni ex mora incurratur. Et hoc † est 65
quod præclarè (vt solet reliqua) admonuit D. Ambrof. *lib. 1. offic.* relatus *in cap. consideranda, & in cap. pasce 86. distinct. Perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore commendatur. Considerandа est etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, vt senibus plus largiaris, qui sibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter, & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptiùs. Tum si quis ex diuitiis cecidit in egestatem, & maximè si non vitio suo, sed aut latrociniis, aut proscriptione, aut calumniis, quæ habuit, amisit. Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti.*

Et sanè non solùm in hac distributione, de qua agimus, plurimum de Gubernatoris arbitrio dependet, † verùm & in aliis iuris arti- 66
culis semper legum rigorem, & strictam obseruantiam æquitatis intuitu temperari, ac moderari videmus, quæ *suprà* dictis, aut similibus circunstantiis inducitur, vt eleganter docuit Paulus I.C. *in l. in omnibus 90. D. de reg. iur.* vbi Petr. Faber plura alia ad huius regulæ illustrationem congessit, & doctè concludit: 67
† *Æquum ius esse, quod iustum est, quod æquitas, & ratio naturalis dictat, & in singulis casibus, locis, temporibus, aliter atque aliter, prout se gerit, humanitas obtinet. Itaque hoc ius, neque definitum, neque certum, neque scriptum esse potest, l. 2. de constit. Princip. l. neque leges, D. de legibus.* Et idem respiciens Donat. *in Terent. Adelph. act. 1. scena 1. Ius est* (inquit) *quod omnia recta, & inflexibilia exigit, æquitas est, quæ de iure multum remittit.* Et Speusip. *de Platon. definition. Æquitas est iustorum, conducentiúmque remissio, moderatio in commerciis, ordo naturalis animæ quoad honesta, & turpia.* Et Aristot. *magnor. moral. cap. 1. Æquus est, qui descripta legibus iura diminuit, & moderatur. Nam quæ legislator ad vnguem definire non potest, sed in vniuersum loquitur. Hic in eisdem intercedens delegit, quæ legislator particulariter quidem definire volebat, verùm ei facere non licuit.*

In dictis porrò circunstantiis expendendis, & considerandis, † prudentia quoque, & pe- 68
culiaris attentio Gubernatoris rursus requirenda est, omnibus affectibus, & respectibus denudata. Hæc enim, Macrobio teste, † est vir- 69
tus dirigens ad rationis normam vniuersa, quæ cogitat, quæque agit, ac nihil præter rectum, ac laudabile facit; cui conuenit illud Iuuen. *satyr. 10. in fine*:

Nullum Numen abest, si sit prudentia.

Et alia, quæ refert Parlad. *different. 132. n. 19.* Matienz. *in dialog. Relator. 3. part. cap. 58.* Menoch. *de arbitr. casu 426. & cons. 1191. num. 18. volum. 10.* Segura Deualos *in direct. iud. 1. part. cap 8. num. 2.* Lessius *de iust. & iur. lib. 1. cap. 1. & 2.* vbi latissimè & elegantissimè de partibus, & effectibus prudentiæ agit, & qualiter

qualiter medium virtutibus præscribat. Eámque rectè definit; *Vt sit virtus intellectus, qua in quouis negotio occurrente nouimus, quid honestum sit, quid turpe.* Et est etiam videndus Balthas. Chauasius de perfecta prudentia, per totum, præcipuè *lib.1. cap.1.*

Et textus optimus, & semper mente tenen-
70 dus † *in cap. 1. de officio custodis*, vbi custos Ecclesiæ admonetur, vt vel in ipsis eius lampadibus, & laternis accendendis, seu extinguendis peruigil existat, ne aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit Ecclesia, sed omnia cum discretione agantur, quæ noscitur omnium virtutum esse mater, vbi glos. ad idem allegat text. *in cap. præsentium 1. q. 5.*

71 Alioqui si hæc prudentia deficiat,† sub pietatis, æquitatis, aut commiserationis prætextu, multoties decipiemur, & à legum præscripto, specie recti, absque iusta causa aberrabimus, vt Horat. monuit *saty. 1. & in arte Poetica*, & Iuuen. *saty. 4.*

Fallit sæpè vitium specie virtutis, & vmbra.

Et eleganter I. C. *in l. si seruum 91. §. sequitur, de verb. oblig.* & Seneca *epist. 120.* dum ait:
72 *Mala † sæpe speciem habent honesti, & virtutibus vitia sunt confinia, & perditis quoque ac turpibus recti similitudo est, &c.* De quo tradunt multa Corras. *lib. 2. miscell. cap. 18.* Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 11.* Ang. Matthæac. *de via, & ratione iuris, lib. 1. cap. 11.* & nouissimè Callist. Remirez *in tract. de lege Regia,*
73 *§. 7. num. 37. & seqq.* Vbi † quòd prudentia est sal omnium virtutum, sine qua vitia velamine virtutis conteguntur, Octauian. *decis. Pedem. 79. n. 4. & 6. decis. Cam. Imper. 36. n. 72.* Costa *de retro tract. cap. 6. à n. 6.* Matienzo *in dialogo Relat. 3. part. c. 64. à n. 1.* Gratian. *reg. 411.* Morla *in empor. iur. tit. 1. quæst. 11.* Fachineus *lib. 1. c. 3.* Messia *in pragm. taxæ panis concl. 1. à n. 39.* Parlad. *lib. 1. quotid. cap. 7. num. 22.* & Ioann. Garc.
74 *de expens. cap. 18.* vbi † hac de causa docent valdè circunspectè procedendum esse in his æquitatis non scriptæ contra legem scriptam introductionibus, & considerationibus, quia multoties solet esse informis, cerebrina, & imaginaria. Et vbi agitur de iure alterius auferendo, non est curandum de epicheia, aut meritis personarum, sed etiam parua quæque, & minima attendenda sunt, vt tradit Baeza *de inope debit. cap. 16. num. 165.* Pinel. *in Rub. C. de rescind. 5. part. n. 8. & 24.* Sanchez *de matrim. lib. 3. disput. 36. num. 8.* Azeued. *in l. 1. tit. 8. numer. 67. lib. 5. recop.* & Guttier. *lib. 3. pract. q. 61. in fine.*

Et hoc respicit gloss. elegans *in d. cap. 1. de*
75 *offic. custod.* dicens, † quòd ita exceditur modus in eo, quod est amplius, sicut in eo, quod est minus, *cap. qui in aliquo 51. distinct. cap. disciplina 45. distinct. l. respiciendum, D. de pœnis*, & Pontanus *de obed. cap. 6.* vbi inquit, quod in administrandis domini rebus non debet fides vacare prudentia, ac difficile esse, fidelem inueniri ministrum, qui idem prudens non sit, atque industrius.

Et denique, vt me ab hoc articulo expe-
76 diam, Gubernator † facultatem habens has Commendas distribuendi, fidelitatem, rationem, ac mensuram in hoc obseruare debet, & quanto citiùs poterit, eas eis largiri, quos tali remuneratione dignos iudicauerit. Has enim qualitates siue conditiones in simili dispensatore Christus Dominus noster requirit, *Lucæ 10.* vbi: † *Quis putas est fideles dispensator, &* 77
prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram. Et *Matth. 24. Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam, vt det illis cibum in tempore.* D. Paul. *1. Corinth. 4. Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, &c.* Quibus verbis datur intelligi, talem dispensatorem in his bonis, siue præmiis distribuendis, se non vt absolutum dominum, sed tanquam seruum, vel OEconomum Domini habere debere, à quo præpositus est, vt fideliter, prudentérque ea dispertiat, iuxta vniuscuiusque merita, & seruitia: *& in tempore*, hoc est, temporis quoque, & opportunitatis ratione habita, ne nimia procrastinatione, inutilis reddatur distri-
butio. Cuius dilatio † culpabilis, æquè ac de- 78
negatio, vel mala collocatio peccatum inducit, cum obligatione restituendi, vt benè ostendit Seneca *lib. 6. de benefic. cap. 43. & vltim.* ibi: *Ideo non est trepidandum, quàm citò reponamus, nec properandum intempestiuè, quia æquè delinquit, qui ad referendam gratiam suo tempore cessat, quàm qui alieno properat*: quem locum benè ita legit contra Pinciani incautam emendationem Petrus Faber *lib. 1. semestrium, cap. 23. in fine, pag. 158.* & in nostris terminis obseruat Anton. de Leon *dict. tractat. de confirmat. Regiis, 1. part. cap. 4. numer. 40. fol. 18.* Et in eo, qui malitiosè differt debiti liquidi solutionem, docet text. in cap. sæpe, de rest. spol. Soto *de iust. & iure, lib. 4. quæst. 7. articul. 4.* Caietan. *in summa, verb. Restitutio, cap. 6.* Nauarr. *in man. c. 17. numer. 62.* & Couarr. *in reg. peccatum, parte 1. numer. 1. col. 3.* Et in † iudice, qui per 79
negligentiam, aut aliam culpabilem causam litis determinationem protrahit, text. *in auth. vt iud. sine quoquo suffrag. §. volumus*, Bartol. *in l. fin. ad fin. D. de variis, & extraord. cogn.* gloss. *verbo Negligentiam, in cap. quoniam, de probat.* Paris de Put. *de synd. verb. Negligentia, cap. 2. num. 8.* & Auiles *in cap. 1. Prat. verbo Fiel, num. 28.*

Præterquam quod, vt hoc deficeret, vel † ex 80
eo Gubernator celeritatem in eiusmodi legationibus affectare deberet, vt hilaritatem dandi manifestaret, & ipsos recipientes sibi magis gratos, & deuinctos redderet. Nam vt inquit Cassiodorus *lib. 12. epist. 16.* † *Omne datum* 81
celeritatis causa transit ad beneficium, & quod debito redditur, tali gratia munus putatur. Debitum siquidem, quod non potest euitari, prona debet mente semper offerri, vt fiat beneficium, quod sine compulsione constat illatum; quod idem grauiter, & philosophice docet, & prosequitur Seneca, omnino videndus, *lib. 1. de benef. c. 1.* Clem. Alex. *lib. 2. Pædag. cap. 1. in fine*, iuncta interpretatione Gentiani Herueti *ibid. pag. 199.*
vbi † quod vendi videtur, quod studio, dili- 82
gentia, & precibus emitur, & Auson. *epigram. 81. & 82.* sic inquiens:

Gratia, quæ tarda est, ingrata est gratia, namque.
Dum fieri properat gratia grata magis.
Si benè quid facias, facias citò, nam citò datum,

Gratum

Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.
Et alia congerens Valaſcus *in tract. de partition. cap.* 16. *num.* 18. *in fine.*

Et eſt omninò videndus Senec. *lib.* 2. *de be-*
83 *nef. cap.* 16. vbi † regulas horum, & ſimilium beneficiorum præſtandorum conſtituens, ita concludit: *Quid, cui, quando, vbi, ſine quibus facti ratio non conſtabit*, & *cap.* 15. ibi: *Non eſt beneficium, cui deeſt pars optima, datum eſſe iudicio.* Quò etiam reſpicit text. *in l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 5. *recop.* Plin. *in Panegyr. ad Trajan.* ibi: *Augeo*
84 *Principis munus, cum oſtendo † liberalitati eius ineſſe rationem. Ambitio enim, & iactantia, & effuſio potiùs, quàm liberalitas cenſenda eſt, cui ratio non conſtat*, Caſſiodor. *lib.* 9. *epiſt.* 19. ibi:
85 † *Commodum etiam debet eſſe cum modo. Nam ſi menſuram æqualitatis exceſſerit, vim ſui nominis non habebit:* & congerit alia Adam Contzen, omnino videndus, *lib.* 3. *Politic. cap.* 9. *per totum*, vbi *num.* 8. quòd celeritas eſt vita beneficij, & Nauarrete *in diſcurſ. Polit. pag.* 157. & 158. vbi beneficia ſine menſuratione, & conſideratione collata, ſtultitiæ, aut prodigalitatis nomine donat.

Quæ omnia ſi attentè (vt oportet) inſpiciat, & perpendat Gubernator, conſcientiam quidem exonerabit, & Regis intentionem implebit, quæ (vt ſæpè diximus) in introductione, & conſeruatione harum Commendarum ad benemeritorum remunerationem dirigitur. Ne-
86 que ſentire, † aut timere debebit querelas eorum, qui ſine ſorte remanſerint. Nam vt ait
87 Caſſiod. *lib.* 2. *epiſt.* 27. *Laſus † animus vociferatione paſcitur*, & hoc ſemper contingit in huiuſmodi diſtributionibus, iuxta illud Senecæ *lib.* 2. *de benef. cap.* 27. *Hoc mihi præſtitit, ſed illi plus, ſed illi maturius.* Vbi verò prudenter eſt actum, obtrectationes vulgi contemnendæ ſunt, vt pluribus oſtendit Scipio Ammiratus
88 in diſcurſ. Politicis, *pag.* 81. Quoniam † Regium eſt male audire, etiam cum bene feceris, vt ex Antiſthene refert Laërtius, Forcat. & alij, quos nouiſſimè congerit D. Valenç. *conſ.* 164. *n.* 5. &
89 eſt optimum exemplum, † quod de Auguſto Cæſare refert Tranquillus in eius vita, apud quem cùm quidam quereretur, quòd officium ſæpius à ſe poſtulatum, nec obtentum, alij vltrò conceſſerat, qui nec memoriam accepti beneficij retineret, Cæſar blandè reſpondit, *Tu eras dignus, qui peteres, ille qui acciperet.*

Meritorum porrò conſideratio, & æſtima-
90 tio † eo tempore facienda, & ineunda eſt, quo Commenda confertur, non autem ſeruitia, quæ fieri ſperantur, præſenti mercede remuneranda, in præiudicium aliorum, qui iam benemeriti reperiuntur. Quod ideò notare volui, quia ſæpè vidi aliquos Gubernatores in hunc errorem, vel malitia, vel ignorantia prolapſos, putantes legum præcepto fieri ſatis, ſi futurum ſeruitiorum conditionem, & contemplationem in Commendæ titulo, & collatione ſubiiciant, quorum geſta in Supremo Indiarum Senatu ex prædicta ratione reſcindi ſolent, vt de facto accidiſſe memini in cauſa cuiuſdam D. Bernardini de Meneſes, cui penè puero quidam Peruanus Prorex pinguem Commendam ſub præfa-
91 ta forma contulerat. Nam obligationes † ſiue conceſſiones, quæ aliquam qualitatem, vel conditionem requirunt, non antè peti, dariuè poſſunt, quàm antecedenter probatum fuerit, talem qualitatem, vel conditionem impletam fuiſſe, *l. hoc iure* 10. *D. de verb. oblig. l. ſi verò*, *§. qui pro rei qualitate, D. qui ſatiſd. cogantur*, *l.* 1. *§. doceri*, *D. vi bonor. rap.* optimus text. *in l. continuus* 136. *§. cum quis*, *in fin. D. de verb. obligat.* ibi: *Non enim ſecundum futuri temporis ius, ſed ſecundùm præſentis, æſtimari debet ſtipulatio.*

Et hoc eſt, quod vulgariter dicimus, † ei cui 92
verba legis non conueniunt, neque eius diſpoſitionem conuenire, *§. toties, D. de damno infect. l. quod conſtitutum, D. de milit. teſtam.* & qualitatem adiunctam verbo, ſecundùm tempus verbi regulari debere. Hoc eſt habilitatem, & capacitatem alicuius, tempore collationis, vel delatæ ſucceſſionis, de qua tractatur, interuenire, vel attendi debere, nec ſufficere ſi ex poſt facto ſuperueniat, *l. in delictis*, *§. ſi extraneus, D. de noxal. action. l. Titius, D. de teſtam. milit. l.* 2. *§. in filiis*, *D. de Decurio. l. interdicit*, *D. de cond. & demonſt. l. interuenit. D. de leg. præſt. l. ſi quis cùm haberet, D. de ſuis, & legitim. hered. l. ex facto, §. ſi quis autem*, vbi Alex. *D. ad Trebellian.* Decius *conſ.* 40. Paul. de Caſtro *conſ.* 345. *lib.* 3. Iaſ. qui plura multum in noſtris terminis congerit *in l.* 1. *§. veteres, n.* 32. *D. de acq. poſſ. & in l. ex hoc iure, D. de iuſt. & iure*, Imola, & Romanus *in l. Attilius Regulus, D. de donat.* Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 35. & 37. & *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 16. Theſaur. *quæſt. forenſ. quæſt.* 34. *n.* 23. *part.* 1. Gutierrez *conſ.* 1. *num.* 13. & 14. Roland. *d. conſ.* 100. *n.* 27. *volum.* 2. Barzius *deciſ. Bononienſ.* 12. *num.* 2. Vincent. de Anna *allegat.* 1. *n.* 4. & alij, quos refert Raudenſ. *conſ.* 30. *lib.* 2. Fuſarius *de ſubſtitut. quæſt.* 318. *num.* 195. & *q.* 388. D. Ioann. de Caſtillo *lib.* 3. *controuerſ. cap.* 15. *ex num.* 3. & *lib* 5. *cap.* 90. & *ſeqq.* ferè per totum, & ſequitur D. Valençuela, loquens in materia Commendarum, de quibus agimus, *conſ.* 83. *num.* 3. & 4.

Quibus addo, in ipſis terminis qualitatis ſeruitiorum, & meritorum, † text. optimum *in* 93
l. reſcripta, in fine, *D. de muner. & honor.* per quam notat Bartol. *in l.* 1. *C. de verb. ſignific.*
quòd † quoties permiſſum eſt alicui donare 94
ob benemerita, & ſeruitia, intelligitur de meritis, & ſeruitiis præteritis, & non de futuris. Et idem docere videntur Imola, & Roman. *in l. Attilius, de donat.* Iaſ. *in l. hoc iure*, *D. de iuſt. & iure*, & Paul. de Caſtro *conſ.* 315. *numer.* 4. *lib.* 1. & generaliter, loquens de omni re, quæ pro forma alterius requiritur, † quòd debeat 95
eſſe contemporanea actui, nec poſſit ſtare in ſuſpenſo, Alexand. per text. *ibi in l.* 1. *§. fuit quæſitum, ad Trebel. l. ſi quis mihi bona*, *§. iuſſum, D. de acq. hæred.* Card. *in Clem. cauſam*, *de elect.* Ripa *in l.* 1. *§. qui præſens*, *num* 10. *D. de verb. oblig.* & nouiſſimè D. Præſes Valençuela *conſ.* 103. *ex num.* 3. & *conſ.* 123. *num.* 58. & *conſ* 187. *num.* 70. & *ſeqq.* 2. *part.*

Benè tamen verum eſt, † quòd ſi antequam 96
huic immerito, tanquam indigno, Commenda adimatur, aliqua notabilia ſeruitia feciſſe probetur, poterit titulus, & collatio, aliàs inefficax, ſuſtineri, argumento eius, quod in ſimili tradit † text. *in l.* 16. *tit.* 10. *lib.* 5. *recop.* ibi: *Saluo, ſi los que las recibieron, ſiruieron deſpues à Nos, de manera, que en todo, ò en parte las merecieſſen:* quem textum inquit Matienzus, *ibidem*, *gloſſ.* 2. *num.* 3. applicari poſſe ad

Indorum

98 Indorũ Commẽdas,† quæ pro seruitiis etiã futuris conferuntur,quod est cõtra ea quæ modò resoluimus,nisi ita temperetur,vt seruitiũ præstandum, in conuentionẽ deducatur tẽpore collationis Commendæ,& ei æquiualens sit,quemamodũ
99 ob eandem rationem donatio † ob seruitia futura, dicitur etiam remuneratoria, ex Bart. & Cuman. *in d.l.Attilius,* Ias.Aret.& aliis, quos refert Tiraq. *in l.si vnquam , verb. Donatione , num.93.*

Et quidem,etiã semota conuentione,si seruitiũ subsecutũ tale sit,quod Cõmenda dignum videa-
100 tur,† non erit iniustũ illam conseruare cùm etiã si antecedenter data non fuisset, dari, tunc, iustitia mediante,deberet,arg.tex.*in l.fin.§.fin. D.quod metus causa,*ibi:*Tamen,quæ solutioni debitarum ab eo quantitatũ profecerunt,reuocare inutile est*:per quẽ
101 docet Bald.ibidẽ,† iudicẽ appellationis,siue nullitatis,posse confirmare tenutã etiam nulliter datam, aut iuris ordine prætermisso, si constet sibi, quòd de nouo dari deberet. Quã sententiã tenuit etiam Bart. *in l.si expressim,n.1. D.de appell.& in l. si vt proponis, n.1. C. quomodo & quando iudex,* Alex *in l.si finita,in princ. D.de damn infect.& cons. 81.n.3.vol.7.& cons.67.& 181.vol.6* Et ad materiã iurisdictionis,executionis, & similes alias extendunt plurimi DD.quos refert Ias.*in l.à Dino Pio, §.in venditione,n.12. D.de re iud.* Caualcan. *decis. 35.n.5.*Couar.*lib.2.var.c.11.n.3.*Bern.Diaz,& eius Addition.*reg.168.* Vantius *de nullit.2.part.tit.fin. ex n.126.*Pinel.*in l.1.C.de bon.mat.2.par.n.64.*Menoch.*de recuper.rem.8. n.28.* & Perez de Lara *de*
102 *anniu.lib.1.c.10.n.72.*vbi testatur,† posse iudicem conuertere processum executiuum in ordinariũ, & condẽnare via ordinaria,si plenè instructus sit, quamuis executiua locum non habuerit,& ita se factum vidisse in Cancellaria Vallisoletana.Et de simili praxi Supremorum Iudicum testatur Didacus Perez *in l.4. tit. 8. lib.3. ordin. pag.626.*

Et ob dictam planè rationem,quòd Cõmendæ, absque meritis dari non possint, in Supremo Indiarũ Senatu,cum Fiscalis officio fungerer dixi,& obtinui de nullitate alterius Cõmendæ,quã Gubernator Tucumanensis contulerat cuidã minus
103 digno,& † vt defectũ meritorũ in illo suppleret, caueret,vt duo millia argenti pondera in Regias arcas inferret pro publicis sumptibus eroganda. Hoc enim contra mandati tenorẽ,& Regis intentionẽ esse allegaui,ac præterea mali exẽpli esse,& in grauẽ fraudem dictarũ legum,si quod meritis, & virtute cõsequi debuisset,pecunia redimeretur.
104 Ac † proinde,nec ipsam pecuniã tanquã ob turpem causam datã,danti restituendam,sed Fisci iuribus applicandã,ex doctrina tex.*in l.2.& 3.& l.si ob turpẽ,D.de condict.ob turpem caus.l.1.& 2.& l. mercalem,C.eod.l.49 tit.14.p.5.*cũ traditis ab Scribentibus *ibid.* Ias.*in l.generaliter,D.de verb.oblig.* Horoscio *in l.iuris gentium,§.si ob malesiciũ,D.de pact.*Greg.Lop.*in l.38.tit.11.part.5.*Mencha *quæst. illust.cap.48.*& Vezino *lib.4.commun.tit.4.num.2.*

In quo tamen obtinere non potui Regio Sena-
105 tu benignè censente,† ita amarè cũ priuato agẽdum non esse,qui Gubernatoris dictamẽ bonãque,& publicã fidem sequutus,non sordis,aut subornationis Iudicis causa,sed ad Regias expensas, illam quantitatem obtulit,& destinauit,arg. *l.18. idem Pomponius,D quod falso tutore,l.non videntur 127.§.qui iussu,D.de reg.iur.*& tex.optimi in *l.furti,§.qui iussu, D.de his,qui not.infamia,*ibi: *Qui iussu Prætoris pretio dato pactus est,non notatur,*cũ aliis, quæ latè adducit D.Valençuela *conf.39.n.37.& 38.* Et ita in hoc casu,non tam titulo *De condictione ob turpem causam,*† quàm *De condictione sine causa,vel causa data, causa non sequuta locum esse.* De 106
cuius praxi vltra Bart.& DD.*ibid.*& Vvesembech. *in paratitlis,*agit Scheneiduinus *in tit. Inst.de act. in §. de condict. ob causam,* Oldendorp. *in classib. action.class.6.act.5.* Vulteius *in iurisprud. Rom lib. 2 cap.8.*Petr.Greg.*lib.22.Syntag.c.5.num.9.*& Tiraquel.*in tract.de cessante causa,*ferè per totum.

CAPVT VIII.

De concursu,& graduatione eorum,qui Regias schedulas,siue expectatiuas ad vacantes, vel vacaturas Commendas specialiter,vel generaliter impetrarunt,& an debeat Prorex, vel Gubernator inter eas datæ prioritatem seruare,& relationi meritorum, quæ in illis inseri solet, absque alio examine fidem habere?

SVMMARIVM.

1 *Expectatiua ad vacantes , vel vacaturas Commendas,quibus modis soleant impetrari?*
2 *Schedulæ plures recensentur,quæ agunt de expectatiuis Commendarum.*
3 *Expectatiuã specialem habens ad aliquã certã,& designatã Cõmendam, in ea cæteris præfertur.*
4 *Generi per speciem derogatur ,etiam si specialis concessio non faciat mentionem generalis.*
5 *Hypothecam specialem habens præfertur in ea cæteris generalem habentibus.*
6 *Prouisio specialis facit cessare generalem.*
7 *Rex est dominus absolutus Commendarum, & ei obediendum est in earum distributione.*
8 *Manus inferiorum collatorum ligantur,vbi adest prouisio Regis,vel Papæ.*
9 *Decreti irritantis clausula , quam vim habeat in expectatiuis?*
10 *Leges contra quod fit,per leges solui meretur.*
11 *Collatio facta, spreta expectatiua,an,& quando sit ipso iure nulla?*
Cap. dilectus, de præb. cap.si soli, de concess. præb.& *alia similia explicantur,ibidem.*
12 *Papa,vel Princeps mandans Ordinario, vt aliquid faciat,nõ adimit ab eo potestatẽ ordinariã.*
13 *Beneficium collatum alicui virtute expectatiuæ, non à Papa,sed ab Ordinario conferri dicitur.*
14 *Expectatiuã in forma cõmuni habens ad aliquod beneficium,quod ius in illo per eam adquirat?*
15 *Expectatiua ad Commendam , quam precator designauerit , quam vim habeat ? & quando liget manus inferioris?*
Cap.1. de concess.præbend.lib.6. *explicatur,& illustratur,ibidem.*
16 *Expectatiua ad præbendam,quam precator designauerit , non præiudicat iuri alterius , expectantis aliquam specialiter sibi concessam.*
17 *Rescriptorum , & expectatiuarum generalium data, iure communi inspecto, seruandæ sunt, & locum prælationi faciunt.*
17 L.12.tit.14.lib.2.recop. quæ Regias Librancas, *iuxta prioritatem datæ solui iubet , expenditur,& illustratur.*
19 *Primò vocatus,censetur magis dilectus.*
20 *Prior descriptus in albo,siue matricula , alios præcedere debet,& dicitur dignior.*
21 *Quantitas maior alicui dari iussa, arguit maiorem affectionem erga eum.*
22 *Proreges, & Gubernatores in concursu plurium expectatiuarum , quid debeant facere iuxta schedulas , & ordinationes Indiarum?*
23 *Expectatiuæ generales ad futuras Commendas, sunt*

sunt quedam veluti litteræ commendatitiæ impetrantium.

24 *Schedula valdè notabilis expenditur ann.* 1531. *quæ declarat, & iubet, benemeritis non præiudicare schedulas, quas alij impetrant ad futuras Cõmendas, si hi minus meriti fuerint, & quare?*

25 *Importunitas multa extorquet à Principibus, quæ ipsi nolunt, nec debent concedere.*

26 *Importunitatem ob nimiam, quæ obtenta sunt, non valent.*

L.1.C.de petit.bonor.sublat.cap.si quando, de rescript. *& alia iura agentia de obtentis per importunitatem, expendũtur, & illustrantur, ibid.*

27 *Electio facta ad importunum clamorẽ non valet.*

28 Concil Trid.sess.25.cap.10.*expenditur.*

29 *Deus etiã ob importunas, seu cõtinuas petitiones flecti dicitur, & Cananæa tædio, ex D. Hierony.*

30 *Inhiatio quid propriè sit? & quid per metaphoram significet?*

31 L per diuersas 22.C.mandat. & l.1. C.publicæ lætitiæ, lib.10.quatenus verbo Inhiare *vtuntur, explicantur.*

32 *Principes sæpè solent antecedenter repellere importunitates, & iniustas inhiationes vassallorũ.*

33 *Principis concessio vbi nullitatem patitur, de data eiusdem, aut quantitate, vel qualitate curandum non est, & quare?*

L.doli mali 19.D.de nouat. *expenditur, ibidem.*

34 *Finis Commendarum est benemeritorum remuneratio, & is præ omnibus attendendus est, & quòd omnia à fine regulantur.*

35 *Schedulas, qui à Rege impetrarunt, pro Cõmendis vacaturis, cæteris paribus, sunt præferendi.*

36 *Nominatio posterior speciatim facta, præfertur prioribus generalibus.*

37 *Vincula duo fortiora sunt vno.*

38 *Commendæ vacaturæ, si alicui dari iubeantur, potest etiam prouideri de actualiter vacantibus tempore rescripti.*

39 *Impetrantes schedulas pro Commendis, & aliis officiis, sæpè in suis meritis enarrandis excedunt, & decipiunt.*

40 *Meritorũ, & seruitiorũ relationem in schedulis pro Cõmendis contentã, Proreges, & Gubernatores verificare debẽt, & schedulæ de hoc agẽtes.*

41 *Rem, qui præsentem, aut viciniorem habent, melius eam cognoscere possunt.*

42 *Vicinus præsumitur scire facta vicini.*

L.si vicinos, C.de nup.& c.quosdam, & c.quanto, de præsũpt.*expendũtur, & illustrãtur, ibid.*

43 *Distantia locorum inducit iustam præsumptionem ignorantiæ.*

44 *Meritorum, ac seruitiorum relationi in aliquo rescripto, vel schedula contentæ, quando standum sit? & elegans, & copiosa distinctio, & resolutio huius articuli.*

45 *Verba narratiua partis, etiam in rescripto Principis, nihil disponunt.*

46 *Clausulæ, quæ apponi solent de stylo tabellionum, parui faciendæ sunt.*

47 *Verba enuntiatiua rescripti Regij, an, & quando probẽnt, vel disponant?*

48 *Enuntiatiua verba in antiquis probant.*

49 *Temporis antiquitas facit præsumi omnia solemniter acta.*

50 *Dominium probatur ex verbis enuntiatiuis antiquorum instrumentorum.*

51 *Meritorum, & seruitiorum relatio si falsa comperiatur, supersederi debet in rescripti executione, quòd ea fundatur.*

Cap.si quando, de rescript.& cap.cùm teneamur, *de præb.expenduntur, & illustrantur, ibid.*

52 *Prælatos, qui non audent reclamare contra litteras Papæ, qualiter notet Cepola?*

53 *Veritati semper debet locus relinqui.*

54 *Mẽdax precator penitus carere debet impetratis.*

55 *Rescriptum omne habere videtur tacitam conditionem, si preces veritate nitantur.*

Cap. 2. de rescript. *& alia iura similia expenduntur, & illustrantur, ibid.*

56 *Subreptiones, aut obreptiones notoriæ, qualiter vitient rescripta iustitiæ, & gratiæ?*

57 *Narratiua veritate deficiente in rescriptis, deficit voluntas in Principe concedente.*

Cap.constitutus, de rescript. *expenditur, & verbis Cassiod. illustratur, ibidem.*

58 *Causa iusta semper præsumitur in rescriptis, & decretis Principis.*

59 *Causa finalis rescripti si falsa sit, aut incerta, deficit eius dispositio.*

60 *Legatum ex falsa causa datum inutile est.*

61 *Sententia ex falsis instrumentis, testibus, vel allegationibus lata reuocatur.*

62 *Inuestituræ feudalis causa, si falsa fuerit, ipsa inuestitura nulla redditur.*

63 *Tertij ius regulariter allegare non permittitur.*

64 *Meritorum relationem falsam esse, Gubernator de officio, & quilibet de populo obiicere potest, & quare?*

65 *Veritas, vt manifestetur, & Principis volũtas iustitiis exequatur, quilibet de populo petere potest.*

66 *Proreges, vel Gubernatores non debent esse nimis rigidi in verificatione, & expensione seruitiorum, quæ in rescriptis narrantur.*

67 *Benemeritus quis probatur, eo ipso quòd non probetur malemeritus.*

68 *Merita sufficientia, ex narratis in rescripto, verificari satis est, si ea Principem ad concedendum mouere potuerunt.*

69 *Benemeritus quis dici potest, ex solo vno singulari seruitio, & in eius probatione multum deferri debet assertioni Principis.*

70 *Subreptio non datur nisi ex defectu causæ finalis.*

71 *Causa finalis, quæ esse censeatur? & plura de ea.*

72 *Causa prima influit magis in causatum.*

73 *Causa magis propinqua debet attendi in remunerationibus.*

74 *Legatus missus à suo Principe ad alium, quæ ab hoc accepit, illi dare non tenetur, & quare?*

75 *Donata socio, vel vxori non debent societati, vel marito restitui, & si aliqualis eorum contemplatio habita sit.*

76 *Gratia, vel concessio Principis, quæ pluribus rationibus, vel causis nititur, etsi aliquæ deficiant, ex aliis sustinetur.*

77 *Abundantia, siue vera sint, siue falsa, rei substantiam non tollunt.*

78 *Casus litis D. Antonij de Vrox Manrique refertur.*

79 *Causæ impulsiuæ defectus dispositionem, aut concessionem non infringit.*

80 *Expectatiuæ schedulæ datæ eis, qui iam alias Commendas habebant, nihil valent, & alia de eisdem schedulis remissiuè.*

SEd quoniam plures illorum, qui se de his Indiarum prouinciis benemeritos putant, non contenti generalibus mandatis, & iussionibus, quibus adeò enixè (vt diximus) eorum gratificatio, & remuneratio præcipitur,† solent sæpè speciales litteras, siue schedulas impetrare, vt sibi Proreges, & Gubernatores de vacantibus, aut 1 vacaturis

vacaturis Commendis prouideant,interdum intra designatam in eisdem schedulis quantitatẽ, & interdum sine quantitatis præfinitione, sed provt personarum,& seruitiorum merita postulauerint.Quas etiã schedulas non rarò alij quoque impetrant, qui in Flandria, aut alibi meriti sunt,& aliquoties alij,quibus nulla vllibi merita suffragantur, sed tantùm Regis gratia,vel Aulicorum fauore nituntur. Videndum nobis nunc est,quid eiusmodi litteræ præstent,& operentur? Qualitérque Proreges, & alij Indiarum Gubernatores, qui Commendandi ius habẽt,in earum examinatione,& executione procedere debeant?
2 Ita † enim plures schedulas ann.1535.1568.1571. & 1591. & alias de hoc articulo passim agentes, intelligemus, quæ reperiuntur in ordinat. Mexicanis Licent.de Puga *fol.* 109. *& in* 2.*tom. imp. pag.*240. & apud Ant.de Leon *in tract. de confirm. Regiis*, 1.*part.cap.*9.*in fine*,*fol.*55.*& cap. seqq.fol.*70.80.84.87. *&* 88. & faciliorem eius cognitionem,ac praxim,non sine aliqua Lectorum vtilitate,& iucunditate,reddemus.

3 Et quidem, † si dictæ litteræ expectatiuæ aliquam Commendam iam tunc vacantem, aut in posterum vacaturam specialiter exprimant, dubium non est,quin is,qui eas meruit,cæteris aliis benemeritis, etiam schedulariis,in tali Commẽda, sibi nominatim designata, præferendus sit.
4 Nam in toto iure † generi per speciem derogatur,*l.in toto,D.de reg. iur. cap.generi* 34. *eod.tit. lib.*6.*c.*1.*in fin.de rescrip.* quod in eisdem ferè nostris terminis loquitur,*c.dudum* 14.*de preb. in* 6. *vers.Presertim*, vbi Summus Pontifex hoc ampliat,etiam si in concessione speciali,nulla derogatio generalis facta sit, cum multis aliis, quæ vltra alios,quos refert,adducit Castill.*lib.*5.*controu.par.*2.*c.*95.*per tot.*Rebuf.*ad leg Gall.*2.*tom. tit.de rescript.in prefat.ex n.*103.Pet.Pechius *in d. c.generi*, Aluar.de Velasco *in axiom. iur.litt.G.n.*
5 10. Et qui † specialem hypothecã habet, potior est in ea aliis anterioribus creditoribus,qui generali tantùm bonorum obligatione nituntur: cùm alia bona manent, ex quibus ij, quod sibi debetur,consequi possint,*l.quamvis* 2.*C.de pign.* quam celebrem,& vnicam appellat Bald. *in c.*1. *de offic.leg.* Cremens.*sing.*53.& pluribus illustrat Ruin.*cons.*50.*n.*27.*lib.*5.Couar.3.*var.c.*18.*à princ.* Molina *lib.*4.*de primog.c.*6.*n.*21.& alij relati ab Alphano *collect.*767.Vincen.de Fran.*decis.*5 *par.* 2.Surd.*decis.*44.*n.*1.& Osasc.*decis.*151.*n.*3.*& seq.*
6 Et hoc est,quod dicimus, † prouisionem,siue dispositionem specialem hominis,facere cessare dispositionem legis, *l.fin. C.de pact. conuent.l.& habet*, §.*cum quis*, vbi gloss. *D.de precariis*,cum traditis à Tusch. *litt.P.concl.*951.D.Valenç.*cons.* 83.*n.*140.vbi in nostris Commendarum terminis loquitur,& Velasc.*in axiom.iur.ead.litt.n.*234.*& seqq.*
7 Nam † cùm Rex,& dominus noster harum Commendarum verus, & vniuersalis dominus sit,vt sæpè retulimus, vbi voluntatem suam in aliqua alicui conferenda satis expressit, obsequendi necessitas manet, non authoritas imperandi,aut consulendi,vt alias inquit tex.*in c. Eccles.de constit.c.cùm olim de reb. Eccles.c.benè quidem,*96.*distinct. c.non placuit* 16.*q.*7. *c.pastoralis*, §.*quia verò,de offic.delegati,c.quod quis,de reg.iur. lib.*6.
8 Et † ligatæ sunt manus inferiorum collatorum,ita vt aliis conferre non possint,& si secùs fecerint,collatio irritetur,vt in terminis earundem expectatiuarum, de quibus loquimur, docet tex.*in c.quia cunctis* 1.*de concess.preb.lib.*6. *& in c.proposuit* 4.*eod. tit.in antiq.* & additio ad gloss.*verb.Duxerint,in cap.dilectus* 17.*de preb.*

Id quod certius erit,† si in eiusmodi schedulis adiiciatur clausula decreti irritantis, eorum, quæ in contrarium facta fuerint, vt *in cap.inter cætera,& cap.dilecto,de preb.& cap.si soli de concess.preb.lib.*6. Et glos. *in finalibus verbis*, iuncto 9
tex.*in cap.vides*, 10.*dist.* † Vbi dicitur,quòd id, 10
quod contra leges fit, per leges solui meretur, & *l.cùm ita,D.de condit.& demonstr.l. Pomponius*, §.*sed & ij qui, D.de procur.*quibus probatur,quòd eo ipso, quòd præcipitur vni dari, alij dari prohibetur. Alioqui † si schedula talem voluntatis 11
expressionem,vel tale decretum non contineat, sed in forma communi expediatur, valebit collatio de eadem Commenda alteri facta, licèt conferens propter inobedientiam puniendus existat, vt habetur *in d. cap.dilectus*, *& in cap.si Capitulo,& d.cap.si soli,de concess.preb.lib.*6. vbi glos. & DD. eam huius rei rationem reddunt,† quòd quando Princeps mandat Ordinario, vt 12
aliquid faciat,etiam si det executorem,qui compellat Ordinarium ad executionem mandati,non aduocat ad se potestatem conferendi,nec adimit ab Ordinario, sed ipse Ordinarius ex propria potestate confert,vnde actus fit ab habente potestatem, & valet, & tenet, licèt malè faciat, & per hoc puniri possit.

Quod etiam docuit Lud. Gomez *in tract. de mandat.de prouidendo,n.*14.quem posuit *in Rub.* 13
*de rescript.lib.*6.inquiens,† quòd receptus virtute talis mandati, non censetur receptus auctoritate Principis,sed auctoritate Ordinarij,qui beneficium contulit. Pro quo est tex. expressus *in cap. cùm in aliquibus, de rescript.in* 6.

Et viua ratio, † quòd ex simili concessione 14
nullum ius in re, neque ad rem tribuitur illi,in cuius fauorem fuit facta concessio,sed solum ius implorandi officium Iudicis, cui fuit directum mandatũ, vt illud adimpleat, quousque sit processum ad receptionem, vigore talis mandati, *c. ad audientiam el* 2. vbi glos. Abb.Felin. & alij, *c.penult. de concess.preb.lib.*6.Glos.*in c.veniens,de renunt.*tex.apud nos celebris, *in l.*17. *tit.*3. *lib.*7. *recop.*cum aliis,quæ adducit idẽ Gomez *in Reg. Cancellar. de non tollen.iur.quæs.*1. *vers.Nam tali casu pag.*70. Glos. *in pragmat.sanct.Gallicana,tit: in pragmat. verb.Nominationes*, *pag.*77.*& verb. Irritum*, *pag.* 25. Afflict. *in prelud. ad Constit. Neapolit.q.*12 Leon *cons.*114. *n.*477.*inter cons. feud.fol.*9.Bertrandus *cons.*191.*n.*1.*vol.*3.vbi inquiunt, quòd litteræ beneficiales, & quicunque actus collationem præcedentes, non tribuunt ius in re, etiam si interuenerit reseruatio, & interpositio decreti, & petitio impetrantis, Gonçalez *ad Reg.*8. *Cancel. glos.*26. *n.*20. Leobinus Aurelianensis *in tract.de mandat. Apostol. n* 17. *in princip.*& Guiller.Cassador.*decis.*5.*tit.de preb.* vbi inquiunt,quòd ex mandato simplici de prouidendo ante executionem spes tantùm adquiritur.

Et longè magis manus Proregis, aut Gubernatoris ligatæ manebunt,si dictæ speciales schedulæ dentur(vt interdum fieri solet)† ad Commendam vacantem vel vacaturam,quam precator designauerit & acceptauerit. Etenim licèt 15
ante designationẽ possit alteri conferri,quia est veluti quædã concessio generalis, & conditionalis,*l.hoc iure,& l.decem, D.de verbor.oblig.l.*1.

& l. dies incertus, D. de condit. & demonstr. cum multis aliis, quæ ad hoc probandum citat Cassad. *d. decis. 3. n. 7* designatione tamen siue acceptatione facta, ius in rem ipsam acquisitum videtur, & alij non potest conferri, vt probat tex. omninò videndus, *in dict. cap. 1. de conces. preben. lib. 6.* vbi Doctores.

16 Licèt verum sit, † per talé clausulam, & concessionem non fieri præiudicium alij, qui fortè ad Commendam ab isto designatam specialem, & anteriorem expectatiuam habuerit, vt probat tex. iuncta Glos. *verb. Proximè, in cap. tibi qui, de rescript. in 6. cap. fin. de consuetud. eod. lib. cap. si postquam*, iuncta Glos. *verb. Motu proprio, de preb. eod.* & Glos. *in d. cap. 1. verb. Causa, & in d. cap. ne captande, de conces. preben. eod. lib. 6.* & dicemus *infrà cap. 9. num. 38. & seqq.*

Si verò dictæ schedulæ specialem Commendã non exprimant, sed generaliter, impetrantes, in Commendis vacantibus, vel vacaturis, remunerari iubeant. Tunc † iure communi inspecto, cùm generi per genus non derogetur, dicendũ quidem videretur, Protegé, vel Gubernatorem, in earũ executione, & implemento, ipsarum datam inspicere, & sequi debere, vt sic qui prior fuerit in tempore, sit melior in iure, vt in similibus rescriptis ad eandem rem impetratis, docemur *in c. si duobus, c. si pro te, c. tibi qui, de rescript. in 6. cap. eam te*, vbi Glos. *verb. Datam, cap. ad aures, cap. mandatum, eod. tit. in antiq. c. constitutus, & cap. si aliquando, de sent. excommunic. l. 27. & 29. tit. 13. par. 5.* Ex quibus desumitur *reg. qui prior, de reg. iur. in 6.* vbi plura tradunt Dynus, & Pet. Pech. Anchar. *cons. 292.* Cuchus *lib. 1. maior. instit. tit. 7. ex n. 10.* Dueñas *reg. 198.* Aluarez Velasc. *in axiomat. iur. litt. P. n. 163.* & aliis relatis Staphileus *de litteris gratiæ, & instit. tit. de mandat. de prouidendo, § idem dico si duæ gratiæ*, vbi hoc ampliat, etiam si rescriptum, prius in data, fuerit posterius in præsentatione, dummodò aliud nondum sit executioni mandatum.

17

18 Et † conducit *lex 12. tit. 14. lib. 2. recop.* quæ Cameræ receptoribus iubet, vt Regias gratias, siue *Librançaſ* super his iuribus datas, iuxta datæ anterioritatem, & non aliter, nec alio modo persoluant, de quo post Azeued. ibid. aliqua tradit Heuia de Bolaños *in Curia Philip. 2. part. lib. 2. cap. 12. n. 61. & reg. tex. in l. Publius 36. § 1. D. de cond. & demonst.* † quæ dicit, quòd primò vocatus, censetur magis dilectus, iunctis pluribus, quæ vltra alios circa eam tradit Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 16. n. 3. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 67.* & plures alij quos refert D. Episcopus de la Paz *in cap. decernimus, n. 2 cum seqq. de indiciis*, & nouissimè D. Valençuela *cons. 113. num. 81. vol. 2.* & D. Ioan. del Castillo *de vsufructu c. 40. n. 17. & seqq.* Aluarez de Velasco *in axiom. iur. litt. D. num. 103.*

19

20 Et † alia Reg. *l. 1. C. de Consulibus, lib. 12. l. 1. C. de Præfect. Prat. eod. lib. l. vnicuique, C. de prox. sacr. scrin. l. 1. § & inter, D. de albo scrib. l. 2. D. Decurionibus*, quæ docent, quòd quando duo eiusdem qualitatis concurrunt, præferendus est antiquior iuniori, in omnibus casibus, in quibus præcedentia considerari potest, de qua latè Ias. *in l. 3 num. 11. & seqq. D. si cert. pet.* Boër. *de auct. mag. cons. num. 68. & seqq.* Pottius *cons. 167. n. 10. cum seqq.* Ioseph. Ludou. *decis. Perus. 93. num. 72. part. 2.* & Anton. Gama *decis. Portug. 1. n. 5 & 45.* & Tiraq. *de primog. q. 19. n. 2.* vbi probat, quòd prior nominatio maiorem dignitatem arguit.

Necnon etiam dici posset, quantitatis, quæ largiri præcipitur, considerationem habendam esse, cũ † ex maiori, maioris quoque affectionis, 21
& voluntatis argumentum desumi soleat, vt probat tex. *in l. si ita, D. de hered. inst. & in auth. hoc amplius, C. de fideicomm.* ibi: *Vel legatario maioris emolumenti*, cum aliis, quæ tradit Mascard. *de probat. concl. 67. & conclus. 517.* & Menoch. *de præsump. lib. 4. præsumpt. 16. n. 4. vers. Secunda coniectura*, vbi in eandem sententiam Corneum, Socin. Iunior. & alios allegat, & præcipuè Crauet. *cons. 161. n. 6. & cons. 197. n. 2. vers. Secunda maior.*

Cæterùm municipali Indiarum iure, de quo agimus, inspecto, † hoc totum arbitrio Guber- 22
natorum relinquitur, qui in conflictu, siue concursu eiusmodi generalium expectatiuarum, seu mandatorum de prouidendo, non tam debet attendere tempus datæ, vel quid in illis iubeatur, quam quid fieri oporteat, & merita impetrantiũ expostulent. Sic enim expressè deciditur in omnibus ferè schedulis, quarũ *sup. n. 2.* meminimus, & in alia an. 1567. Dom. D. Franc. à Toleto, alia Matr. 27. Martij, 1605. Dom. Comiti de Monte-Rei, alia Vallisolet. 3. April. an. 1610. D. Marchioni de Montesclaros, Peruanis Proregibus directis. Et in eorum peculiaribus, & secretis instructionibus, quas secum portant, vbi ad hæc munera delegantur, idem eisdem animaduertitur, ea ratione audita, quòd Regiæ intentionis non est, per similes schedulas aliarum vim infringere, ac derogare, quæ ita seriò, & grauiter Conquisitores, & alios Indiarum benemeritos remunerari, & his Commendis donari præcipiunt, iuxta formã, & gradus, de quibus *in c. praced.* tractauimus.

Vnde tales schedulæ † sunt veluti quædam 23
litteræ recommendatoriæ, aut excitatiuæ, quibus Gubernator non grauatur, nec partium iura læduntur, sed vnicuique, seruata meritorum proportione, ius suum seruari, & data opportunitate, competens præmium sine tertij præiudicio reddi præcipitur, *l. fin. C. si contra ius, vel vtil pub. l. anniuersa, C. de diuers. rescript. l. neque damnosa, l. rescripta, C. de precip. Imper. offert.*

Et vt dictæ schedulæ subdunt, † & præsertim 24
illa dat. Matr. 17. Octob. an. 1515. ad D. D. Ant. Mendoziam, Peruanum Proregem scripta, quæ habentur inter ordin. Mexican. *fol. 109.* absurdũ esset, vt qui antiquitate, dignitate, laboribus, & meritis, minor, aut iunior esset, ob hoc tantùm aliis præstantioribus præferri deberet, quòd in consequendis eiusmodi expectatiuis, seu commendationibus vigilasset, quas ipse Rex fatetur se multoties concedere: *Por respetos de criados, y seruidores nuestros, que nos suplican, è porque las personas à quien se dan parecen calificadas, è con no mucha informacion de las calidades de las personas en cuyo fauor se dan, &c.*

Quæ grauis & iusta decisio, ac ingenua Regis nostri confessio, confirmari, & illustrari potest † ex iis quæ in valdè similibus casibus dixerunt 25
Impp. *in l. 1. C. de petit. bon. sublat. lib. 10.* ibi: *Sed quoniam plerumque ita in nonnullis causis inuerecunda petentium inhiatione constringimur, vt etiam non concedenda tribuamus, nec rescripto quidem nostro aduersus formam latæ legis loci aliquid relinquatur, l. 3. C. de pagan. l. vnica, C. de Senat. Consult. l. 2. C. de canon. frum. lib. 10. l. 2. C. de fund. limitroph. libr. 2 auth. vt non fiant pignorat. coll. 4. auth. vt differ. iud. in princip.*

Et

Et Summi Pontifices *in c.si quando, de rescript,* vbi gloss. *verb. Qualitates,* alia iura adducit, &
26 notat, quòd † quæ per importunitatem nimiam obtenta sunt, non valent, *cap. 2. de concess. preb. lib.6.* quod in eisdem nostris expectatiuarum terminis loquitur, ibi: *Per promissiones huiusmodi, quæ per importunitatem nimiam (per quam non concedenda multoties conceduntur) & per ambitionem improbam, vt plurimum extorquentur, &c. cap. vlt. de rescript. cap. 1. de religios. dom. eod. lib. 6.* ibi: *Sed quia non solùm importuna petentium inhiatio, illarum postmodùm multiplicationem extorsit, cap. cùm in iuuentute, de purgat. canon.* ibi: *Cæterùm quia procurator instabat, compulsi fuimus, non iuris necessitate, sed importunitate petentis, cap. tua fraternitatis 20. de prabend.* ibi: *Propter importunitatem petentium,* vbi gloss.
27 notat, † quòd electio facta ad importunum clamorem, non valet, *cap. Osius, de elect. cap. miramur 61. distinct.*

Et consonat tex. *in cap. importuna, de pœnit. dist. 1.* Concil. Trid. *sess. 25. cap. 10.* locorum distantiam adiiciens, quod maximè nostro propo-
28 sito conuenit, † ibi: *Quoniam ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ob locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus causæ mandantur, haberi non potest, &c.* Et Seneca *lib. 4. controuers. 3.* ibi: *Multa nobis extorquentur quæ nolumus concedere,* cum aliis, quæ tradit Bald. *in cap. aut pactum, de vsuris,* Decius *cons. 69. num. 25.* Cepola *cautela 36. in fine,* latissimè Palac. Rub. & eius Additionat. *in repet. Rub. § 81. litt. B.* idem *de benef. vacant. in Curia, § 4.* Soto *de iust. & iure, libr. 3. q. 6.* Cassador. *in reg. de non tollendo iure quæsito, decis. 3. num. 3.* Gomez ibidem, *num. 1.* Annæus Robert. *lib. 2. rerum iud. cap. 11. fol. 168.* Platea & Luc. de Pen. *in d. l. 1. C. de petit. bon. subl.* Azeued. *in l. 14. numer. 44. & 45. tit. 3. lib. 1. recop.* latè Bobadilla *in Polit. libr. 3. capit. 10.* cui titulus, *Si puede el Corregidor acetar ruegos, per totum,* & Nauarrete *discurs. politico 14. pag. 161. & seq.* vbi benè addit, non solùm Pontifices, ac Reges ob
29 importunitatem flecti solere; † verùm & Deum ipsum, iuxta illud *Lucæ 11. 8. Saltem propter improbitatem dabit eis.* Et D. Hieron. qui de Cananæa loquens, scribit: *Quod precibus non potuit, tædio impetrauit;* & nouissimè alia adducens D. D. Felicianus à Vega Episcopus Pacensis *in cap. proposuisti, n. 58. de foro comp.* vbi hinc infert rationem decidendi ad tex. *in l. 6. tit. 14. libr. 4. recopilation.*

30 Est autem *inhiatio* propriè in dictis iuribus, non *importunitas nimia,* vt glossæ malè putauerunt, sed nimia auiditas, siue cupiditas alicuius rei consequendæ, vt benè aduertit Ioan. Bellon. in Etymol. quæ efficit, vt homines nulli malitiæ, improbitati, aut importunitati parcant, vt quæ cupiunt, consequantur, dum eis inhiant, hoc est, luporum famelicorum modo, (à quibus metaphora, siue translatio sumi videtur) aperto ore appetunt, gestiunt, & insequuntur, in eisque adipiscendis, neruis omnibus incumbunt; vt relictis aliis bonorum Auctorum testimoniis, quæ Calepinus adducit, colligi potest *ex*
31 † *l. per diuersas 22. C. mandati,* ibi: *Quosdam alienis rebus fortunisque inhiantes, l. 1. C. publicæ lætitiæ, lib. 12.* ibi: *Si sacros vultus inhiantibus for-*
32 *tè populis inferimus.* Et ob id † Reges, & Imperatores sæpè solent pœnas imponere eiusmodi iniustis, & damnosis petitionibus; vt sic ab importunitatibus, & inquietationibus vassallorum liberentur, eas antecedenter generalibus legibus prohibentes, & repellentes, vt *in l. omnes feudi, & l. penult. C. de fund. patrimon. lib. 11.* cum aliis, quæ adducit Fulgos. *cons. 20. col. 3. ante num. 5.*

Et hinc est, quòd (vt diximus) non sit multum curandum de prioritate, aut quantitate dictarum schedularum. Nam cùm ipse concedens expresserit, se nolle, vt impleantur in præiudicium aliarum, quæ benemeritos præferri iubent, parum prodest antiquitatis, vel maioris, aut minoris quantitatis prærogatiua; † cùm deceptio, 33
& inhiatio, siue importunatio, quæ Principem mouit, æquè in his quoque omnibus voluntatis, seu nullitatis defectum operetur, vt in simili eleganter docet I.C. *in l. doli mali clausula 19. D. de donation.* ibi: *Nam, & in secunda promissione intercessio est,* & ibi: *Quia si nunc etiam minor est, rursus circumuenietur,* iunctis aliis, quæ tradit Sfortia Oddus *in tract. de restitut. 2. part. q. 86. art. 1. & seqq.* Semperque † inspiciendus, & at- 34
tendendus est finis, qui in his Commendis ab initio desideratur, nempè magis meritorum gratificatio, & prælatio, arg. tex. *in l. si quis neque causam 4. D. si cert. pet. l. diximus, de excusat. tutor.* cum similibus congestis ab Hippol. de Marsil. *sing. 247.* Euerardo *loco 100.* Tiraq. *de retract. lignag. ad fin. tit. 18. nu. 19. & 23.* Giurba *ad Consf. Messanen. part. 1. cap. 1. glos. 4. n. 111.* Perecio *in addit. ad Seguram in l. 1. § si vir vxori, num. 63. D. de acquir. poss.* & nouissimè Velasco *in axiom. iur. litt. P. num 157. & litt. F. num. 144 & seq.* vbi etiam cum aliis probat, quòd omnia à fine regulari debent.

Quamvis negandum non sit, † quòd si in his, 35
qui ad sui recommendationem, & remunerationem peculiares has litteras impetrarunt, sufficientia merita, ac seruitia concurrant, & inueniantur, iustum erit, vt Gubernatores maiori quoque cura, & studio in eisdem, cæteris paribus, remunerandis, & præferendis procedant. Cùm præter mandatum generalium schedularum, hoc item speciale habeant, quod in suis expectatiuis continetur, vt expressè animaduersum, vel decisum videmus, *in d. sched. ann. 1535.* ibi: *Teniendo siempre intento, que en igualdad de calidad han de ser preferidas las personas que tienen cedulas nuestras, &c.* Et probatur ex doctri- 36
na, quæ habet, quòd † quando nominatio prima est facta generatim, & secunda speciatim, præsumitur maior affectio erga nominatos speciatim, arg. *l. cùm ita, §. in fideicommiss. D. de leg. 2. l. Titius,* iuncta glos. ibi *de lib. & posthum.* cum aliis, quæ adducit Mascard. *de probat. conclus. 67 num. 7. vol. 1.* Et idem probatur *argum. legis final. C. de edict. Diu. Hadriani, auth. itaque, C. de success. cap. 1. de tregua, & pace, & § sed hodiè, Inst. de adoption.* ibi: *Quia concurrunt in vnam* 37
personam, & naturalia, & adoptionis iura: † quod duæ rationes, vel plures præualent vni, & quòd duo vincula fortiora sunt vno; de quo brocardico tradunt plura Scribentes in eisdem iuribus, & Euerard. Senior *cons. 44.* Couarr. *de success. ab intest. num. 9.* Anton. Gama, & eius Additionator *decis. 17.* Claudius Pratus *Gnoseon gener. iur. lib. 3. tit. 3. c. 3.* D. Valençuela Velazquez *cons. 17. numer. 7.* & Velascus *vbi supra litt. D. num. 238.*

38 Et in hoc notare debemus, quòd † quamuis prædictæ schedulæ fortè de solis Commendis vacantis aliquem prouideri iubeant, adhuc tamen impleri poterunt etiam in his, quæ tempore concessionis, vel ante eam vacabant, maximè vbi concedens tunc eas vacare ignorabat, vt doctè aduertit, & probat Hippol. de Marsil. *in Rub. de fideiuss. num.* 84. Cynus, & Imola *in l. hac conditio.* §. *si sic, D. de cond. & demonstr.* Castrens. & Socin. *num.* 4. *in l. si iam facta, D. eodem,* & Leand. Galganet. *in tract. de cond. & demonst.* 2. *part. cap.* 1. *q.* 37. *num.* 7. *pag.* 154.

Veruntamenuerò quoniam, vt ipsa eadem schedula anni 1553. testatur, & quotidiana
39 experientia demonstrat, † multi, qui has litteras expectatiuas, & alias similes impetrant, in suis meritis, & seruitiis coram Principe, & eius Supremo Consilio referendis, & exaggerandis excedunt, & ob locorum distantiam sæpè decipere, & facilè imponere possunt, & solent. Me-
40 ritò eadem schedula cauetur, † vt Proreges, & Gubernatores eiusmodi relationibus fidem non faciant, sed de earum veritate, & de qualitate impetrantium inquirant, atque dispiciant, vtpotè qui cùm viciniores sint, & rem (vt dici solet) præsentem, & ad oculum habeant, securiùs, & penitiùs eam tenere, & callere possint, atque adeò, quod iustiùs, & opportuniùs fuerit, prouidere; schedulæ verba sunt hæc: *E porque las personas à quien se dan, parecen calificadas, è con no mucha informacion de las calidades de las personas en cuyo fauor se dan, estareis aduertido, que quando assi os mostraren las dichas cedulas, os informeis bien de la calidad de sus personas, è como persona que tiene la cosa presente, proueais siempre lo que mas vieredes que conuiene sin embargo de ellas, &c.*

Quibus verbis Rex noster sequutus videtur
41 † sententiam Summorum Pontificum *in c. quosdam, & in cap. quanto, de præsumpt.* vbi de notitia alicuius rei pro vicinioribus, & præsentibus præsumitur, eiúsque examinationem eis deferunt, vt constat ex illis verbis: *Quanto viciniores estis, credo subtilius cognouistis,* & ex illis: *Latere vos in propinquo non potuit, quod ad nos ex longinquo peruenit.* Quibus † addidet *l. si vicinus, C.*
42 *de nupt. l. filium eum definimus D. de his, qui sunt sui,* cum multis aliis, quæ circa hanc præsumptionem tradit Bart. & DD. *in l.* 1. *num.* 9. *D. si cert. pet.* Menoch. *de arbitr. cas.* 222. *num.* 8. *& de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 24. *per tot.* Mascard. *de probat. concl.* 1406. *num.* 1. *& seqq.* Tusch. *verb. Scientia, concl.* 2. Costa *de facti scient. & ignor. inspect.* 73. *num.* 9. & Farinac. *in fragm. crimin. part.* 2. *litt. T. n.* 169. Et idem habetur in Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 10.
43 cuius verba retulimus *sup. hoc cap. n.* 28. Et † exornari potest *ex cap. cum inter, qui matr. accus. poss.* vbi probatur, quòd propter distantiam locorum præsumitur ignorantia: de quo plura etiam tradit Roman. *cons.* 33. & alij quos refert Grammat. *cons.* 112. *num.* 5. & elegantius ex verbis D. Bernardi *lib.* 3. *de consid. ad Eugen.* ibi: *Vbi enim certior, ac facilior notio, ibi decisio tutior, expeditiorque esse potest.*

Et pariter ex verbis eiusdem schedulæ cessat hac in parte † illa quæstio de fide, & cre-
44 dulitate, quæ haberi debet, vel non relationi meritorum, & seruitiorum, quæ in aliqua schedula, vel priuilegio inseruntur, & referuntur

Circa quam Ego, quia vtilissima, & frequentissima est, ita distinguendum existimo. Primò, quòd si Princeps asserat talia seruitia, vel merita præcessisse, eáque speciatim enarret, & maximè si ex actibus, & instrumentis in eius Consilio visis, & approbatis, deducta esse affirmet, tunc eius dictis, & relationi absque alia inquisitione, vel hæsitatione standum sit, vt post Bald. Iason. & alios eleganter concludit glos. *sing. in cap.* 1. *verb. Noscatur, de constit. in* 6. *l.* 32. *tit.* 16. *part.* 3. *l.* 2. 30. *&* 34. *tit.* 18. *part.* 3. Vitalis *in tract. de clausulis tit.* quando verba narratiua, Ferretus *cons.* 94. Franc. Marc. *decis.* 779. *part.* 1. Grammat. *decis.* 65. *num.* 62. *&* 63. Afflict. *in cap. Domino* Guerram, *notab.* 2. *ex n.* 5. *ad* 10. hîc finitur lex Feder. Natta *cons.* 487. *ex num.* 43. *ad* 47. Socin. Iunior *cons.* 95. *num.* 9. *&* 10. *vol.* 1. Roland. *cons.* 1. *n.* 86. *vsque ad* 94. *vol.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 184. *& seqq. & concl.* 560. 621. *&* 753. *num.* 35. Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione, num.* 99. Tiber. Decian. *resp.* 41. *num.* 29. *&* 31. *vol.* 2. Surdus *cons.* 313. *num.* 30. *vol.* 3. Camil. Borrel. *cons.* 1. *à nu.* 140. Ludou. Schrader. *cons.* 21. *lib.* 2. *n.* 111. Menoch. *cons.* 10. *num.* 26. *&* 27. *& de arbitr. casu* 132. Gail. *lib.* 2. *obs. cap.* 38. Misynger. *cent.* 4. *obser.* 75. Ioann. Bolognet. omninò videndus, *cons.* 1. *num.* 51. *& cons.* 3. *num.* 71. *& seqq.* Turretus *cons.* 71. *num.* 1. *vol.* 1. Afflict. *decis.* 105. *num.* 14. Foller. *de censib. verb. Non vitiatas, num.* 55. Burgos de Paz *cons.* 25. *n.* 18. Salon de Paz eius filius *in quæst. ciuil. q.* 11. *num.* 18. *&* 19. Tusch. *litt. B. concl.* 86. Bursat. *cons.* 138. *num.* 36. Farinac. *quæst.* 63. *cap.* 3. *num.* 181. Matienz. *in l.* 6. *tit.* 10. *glos.* 1. *num.* 19. *lib.* 5. *recopil.* Ioann. Garcia *de nobilitat. glos.* 2. *ex num.* 21. *& glos.* 12. *à num.* 17. Gratian. *discept. forens. tom.* 4. *cap.* 657. *num.* 51. Cancer *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 3. *num.* 247. *& seqq.* Anton. Gomezius Maceratens. *lib.* 3. *var. cap.* 40. *num.* 22. *pag.* 491. Escobar *de ratiociniis, cap.* 24. *num.* 32. Fontanel. *de pact. nuptial.* 2. *p. glos.* 10. *claus.* 4. *n.* 25. nouissimè D. Valenç. *cons.* 155. *n.* 9. *& cons.* 163. *n.* 116. *vol.* 2. D. Ioann. del Castillo *in* 7. *tom. controuers. cap.* 6. *in fine,* & Anton. de Leon, qui in nostrarum Commendarum terminis loquitur, *d. tract. de confirm. Reg.* 1. *part. cap.* 9. *in fine, ex num.* 24.

Secus verò si dicta specificatio non interueniat, sed dumtaxat generaliter dicat Princeps, esse seruitia, tunc enim ea non probantur ex sola hac, & tali Principis assertione, vt post alios obseruat Gail. & Misyng. *sup.* Rebuff. *in compend. de alien. reb. Eccles. nu.* 62. Vital. *de camb. in tract. de claus. tit. quod verba narratiua,* vbi seriam relationem requirit, Matienz. *d. n.* 19. vbi se remittit ad gloss. 10. *l.* 15. *eiusd. tit.* & idem sentit Ioann. Garcia *vbi sup. num* 18. & Marta *de clausulis, verb. Propter benemerita,* & latè Farinacius *decis.* 412. 2. *part. nouissimorum.*

Secundò constituo, quòd si in dicta schedula, rescripto, vel priuilegio, Princeps de hac seruitiorum examinatione nihil affirmet, sed solùm dicat, ab impetrante factam fuisse relationem eorum, quæ ibidem inseritur, prout in eius libello, seu memoriali continetur, vt sæpè fieri solet, tunc hæc relatio ad probationem meritorum non sufficiet, sed poterit, & debebit denuò super eisdem inquiri, & sufficiens probatio desiderabitur, vt aduertunt DD *suprà citati*, & in specie Anton. de Leon, Matienz. &

& Castill. *vbi sup.* vbi ad hoc expendit *l.31. tit. 16. l.29. 30. & 34. tit.18. part. 3.* & gloss. *verb. Noscatur, in cap. 1. de constitut. lib. 6.* & Tiber. Decian. *respons.55. nu.37. vol.1.* vbi docet, quòd benemerita aliter constare debent, quàm per talem assertionem, vel relationem concedentis.

45 Quia † verba narratiua partis etiam in rescripto Principis, nihil disponunt, vt in auth. sed cùm testator, vbi Rom. 10. *speciali, C.ad legem Falcid.* gloss. communiter recepta, *in l.vnica, C. quando non petent.partes*, idem Rom. *cons.79. circa finem*, Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. *reg.781.* & innumeri alij, quos congerit D. Ioann. de Castillo *libr.2. contron. cap.26. numer.76.* Pichard. *in tract. de mora, numer.60.* & Gratianus *reg. 483.* Maximè cùm talis relatio sine delectu, & consideratione scribi, & inseri soleat ab actuariis secretariæ, & veluti de

46 stylo notariorum. Quo † casu scimus, etiam clausulas admodum graues, in contractuum instrumentis adiectas, parum attendi solere, vt communiter tradunt DD. per textum ibi, *in l. quod si nolit, §.quia assidua, D. de adilit. edict. l. fin. C.de fideiuss.* Couar. *in 2 part. Rub. de testam. num.14.* Hottoman. *cons.13.* & alij, apud Gratian. *reg.428.*

Idémque erit, etiam si aliter, quàm per relationem partis talia seruitia in rescripto Princi-

47 pis non affirmentur, † sed solùm enuntiatiuè narrentur, & proponantur, quamvis contrarium arbitretur Anton. de Leon. vbi sup. *num.fin.* Nam licèt in aliquibus casibus verba enuntiatiua Principis probent, maximè quando in eis fundatur eius dispositio, vt *in Clem.1. de probat.* hoc tamen fallit, vbi talia verba continent factum alienum, vt notat Bald. *in l.ex his verbis, C.de testam.mil.col.fin.* Ias. *cons.34. vol.1.* Decius *cons. 429.* Alex. *cons.124. vol.1.* Thom Grammat. *decis.105. num.9.* & innumeri alij, quos refert, & sequitur Nicol. Genua *in tract. de verb. enunt. lib.1. q.4. per tot.* & Tuschus *litt.V. conclus.81.* qui hoc certiùs procedere docent in rescriptis Proregum, seu aliorum legatorum, vel Vicariorum Principis, quorum verba enuntiatiua nihil probant, & operantur, vt in specie post plures, quos refert, concludit, & de communi testatur Ruin. *cons.608. num.3. vol.1.*

48 Quod tamen Ego limitandum censerem †, in schedulis, rescriptis, vel priuilegiis valdè antiquis, in quibus dicta merita, vel seruitia enuntiatiuè, & ex motu Principis recenserentur, nam tunc durum planè, & iniquum esset, partem ad eorum nouam probationem, & verificationem compellere, quæ vltra enuntiationem principalem, temporis quoque longissimi, præscriptio-

49 nem pro se habet, quæ † inducere solet præsumptionem, quòd omnia solemniter, & vt oportebat, acta & probata sint, *l.si filiusfamilias, C.ne pet.her. l.qui in aliena, § sed & si non adierit, D.de acquir.hered. l sciendum. D.de verb.obligat.* cum aliis, quæ adducit Iason *in l. 1. C. qui admitti, num.10.* Tiraq. *de prascription. §.1. glos.4. vers.Hic pertinet*, Mascard *de probat concl.1316. vol.3.* Menchac. *controuers. illustr. lib.2. cap.66.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præsumpt. 132.* Gratian. *reg.144.* Ceuallos *in pract.commun. q.522.* & latè Craueta *vbi sup. 1 part. art.2.* Et in terminis verborum enuntiat votum, & quòd hac de causa in antiquis probationem inducant, textus, & DD. *in l.optimam, C.de contrab. & commit. stipulat.* latè Craueta *in tract. de antiq. temp. 1. par. §.propositum nostrum, ex num.59.* Mascard. *de probat. concl. 923. vol.2.* Viuius *in commun. opinion. lib.19. verb.Verba enuntiatiua*, & plurimi alij apud Tuschum *d. concl. 81.* Genuam *d. q.4. num.21.* Aloys. Riccius *in collect. decis. 5. part. cap.1625 ad fin.* Et quòd in antiquis instrumentis † sufficiant, etiam ad probandum dominium, 50
tex. & DD. *in l.indicia, C.de reiuindic.* Bald. *in l. proprietatis, n.4. & 7. C.de probat. & cons.429. n.4. lib.1.* Abbas, Alexand. Decius, Ruin. & alij, quos refert, & sequitur Burg. de Paz *cons.16. n.12. & 17.* Menoch. *cons.21. n.17. lib.1.* Greg. Lopez *in l. 10. tit.15. part.6. glos.8.* & D. Valençuela Velazq. *cons.10. n.44. vol.1.*

Tertiò constituo, quòd quomodocunque prædicta seruitia, & merita referantur, adhuc tamen Prorex, vel Gubernator, cui eorum præmium, & satisfactio committitur, † si illa falsa, & 51
imposita esse comperit, & subreptionis, vel obreptionis vitio rescriptum laborare, poterit, & debebit in rescripti executione supersedere, & Principem de causa, quæ eum ad hoc mouet, consulere, vt docet tex. celebris, & vulgaris *in cap.si quando*, ibi: *Quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum*: *& in cap.cùm teneamur 6. de præbend.* ibi: *Æquanimiter sustinemus si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum*: *authent. de mand. Princip. §. denique, vers. Nuntiandum*, vbi glos. optima, *coll.3.* cum multis aliis, quæ de suspensione mandati superioris, quod iniustum, vel damnosum videtur, tradunt plurimi Auctores, quos refert Cenedus in Collectan. 3. ad Decretal. *sup.d. cap si quando, numer. 2.* elegantissimus P. M. Marquez *in Gubern. Christiano lib.1. cap.10. pag.53. & seqq.* & Menochi. *de arbitr. cas. 334. num.6.* Quibus addo Cepolam *caut.2. num. 6.* vbi benè notat, prædicta iura, & similia † contra miseros Præ- 52
latos, qui timent litteras Papæ, & non audent reclamare, quod facere non debent, vt per glos. *verb.Noscatis, ad finem, in cap.1. de constit. lib.6. in cap.extra, de filiis presbyter.* Angel. *in auth. vt determin. sit num. Cler. col.1.* & Florian. *in l.4. §. sed, & si quis iudici, D.finium regund.* & meliùs per Zabarellam *cons.143. n.4. in fine*, vbi inquit, quòd Papæ displicent timentes sua rescripta contra ius, in tantum, quod non audeant reclamare, quia imò quilibet grauatus potest audiri, *& cons.143. in fine*, vbi, quòd Sedes Apostolica quandoq; concedit non concedéda ex importunitate impetrantium, per quæ datur materia obloquendi de Prælatis, & dicendi, vbi est Deus Clericorum, cap. magnæ, de voto. Ideò tales concessiones contra ius extortæ obediendæ sunt, sed non exequendæ, vt *in d. cap.si quando*, & similibus.

Nam semper veritati locus relinqui debet, quæ omnia vincit, & errore, aut falsa asseuera- 53
tione non immutatur, *l.fin. vers.penult. D.de probat. l.illicitas, §.veritas, D.de offic. Præsid. l.error, C. de iur. & fact. ignor.* vbi latè & Padilla *§. si quis rem suam* vbi gloss. & Pichard. *Inst.de legat.* optimus tex. *in l.assumptio 6.* vbi Bart. & DD. *D. ad municip.* cum traditis à gloss. *verbo Solus, in l.5. D.de neg.gest.* Couar. *lib.1. var. cap.1. num.3. & 4.* Vitalis *lib.1. variar. cap.3.* & latissimè D. Valençuela *cons.11. num.49. cum multis seqq. & cons. 23. num.83. & 85. & cons.27. num.7. & cons.90. num.104.*

num. 104. & *conf.* 47. *ex num.* 24. vbi quod gratia non habet effectum ante verificationem
54 narratiuæ. Et mendax † precator debet omninò carere impetratis, *cap. super litteris* 20. *de rescript. cap. dicenti*, §. & *si legibus* 25. q. 2. *l.* & *si legibus, C. si contra ius, vel vtil. pub. l. fin. C. de iis, qui à non dom. manumitt.* ibi: *Fallendo Principis conscientiam*, Rota Romana sacri Palatij *decis.* 541. *num.* 12. *part.* 3. *lib.* 3.

55 Quia † omne rescriptum hanc conditionem tacitam in se habet, si preces veritate nitantur, *l. fin. l. præsumptione, l.* & *si non cognitio, C. si contra ius, vel vtil. pub. cap. præscriptione* 25. q. 2. *c.* 2. *de rescript.* ibi: *In huiusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiam si non apponatur, si preces veritate nitantur*, *l.* 48. vbi Gregor. Lopez gloss. 1. *tit.* 18. *l.* 6. *tit.* 19. *part.* 3. *cap. graue, de offic. ordinarij*, cum aliis traditis à Rebuf. ad leg. Gall. *in tract. de rescript. in præfat. num.* 115. & *seqq.* & *num.* 174. *vers.* 5. Aluar. Velascus *consult.* 163. *num.* 3. *par.* 1. D. Valençuela *conf.* 69.
56 *num.* 90. Vbi benè subiungit, quòd † extantibus obreptionibus, aut subreptionibus notoriis, rescripta ad lites veniunt annullanda, rescripta verò gratiæ sunt ipso iure à principio nulla, *cap. postulasti, cap. ad aures, cap. constitutus, cap. ad audientiam, de rescript.* vbi DD. & *in Clem.* 1. *de præbend.* ibi: *Nullius momenti, cap. cùm nostris, de concess. præbend. l.* 1. §. *quæsitum, D. de appellat.* ibi: *Si enim docuerit, vel falsò, vel non ita se habere, nihil à nobis videtur impetratum*, *l.* 36. *tit.* 18. *part.* 3. ibi: *Que si carta fuesse ganada, diziendo mentira, encubriendo verdad, que non debe valer*, Roder. Suarez *conf.* 2. *num.* 10. & *alleg.* 13. *num.* 9.

57 Et ratio est, † quia deficiente veritate in narratiua, deficit voluntas in Principe, qui concedendo circumuenitur, *d. cap. constitutus*, ibi: *Et de hoc memoratus P. non fecisset in suis litteris mentionem, intelligendum erat, circumuenisse prædecessorem nostrum.* Eleganter Cassiodorus *lib.* 5. *var. epist.* 24. ibi: *Rogari enim in talibus causis, non fraudari Principem decet, quia negligentiæ vitium est, præsumptiones relinquere, quæ iura præcipiunt amputari.*

58 Et quia cùm semper in † Principe, & Principis rescriptis præsumatur causa, iuxta glossam *in l. relegati, in princ. D. de pœn.* Bart. & Cynum *in l. rescripta, C. si contra ius, vel vtil. pub.* adeò vt non admittatur probatio in contrarium, ex traditis à Franc. Marc. 1. *part. q.* 868. *num* 7. si causa, quæ eum mouit, & fuit finalis ad aliquid concedendum, deficiat, aut falsa esse probetur,
59 † necessariò quoque eius concessio, vel confirmatio deficere debet, *d. Clem.* 1. *de præb. cap. quia circa*, vbi Abbas, *de consanguinit.* & *affinit.* tex. & ibi Bart. & DD. *in l.* 2. §. *fin. de donat.* & *in l. adsigere*, §. *quamvis, D. de iur. patron.* Et idem contin-
60 gere videmus † in legato, quod ex falsa causa datum inutile est, *l.* 1. *C. de falsa causa adiect. leg.*
61 *cum simil.* Et item † in sententia, quæ quamvis in contradictorio iudicio lata sit, reuocatur, si constiterit falsis instrumentis, vel allegationibus, vel testibus, circumuentam fuisse religionẽ iudicantis, *l.* 1. & *per tot. C. si ex fals. instrum.* cum ibi notatis, *l. qui testamento* 40. *D. de excusat. tutorum.* Menoch. *conf.* 501. *num.* 32. *lib.* 6. & D. Valençuela *conf.* 69. *num.* 118. vbi quòd sententia Regis, ex falsa causa lata, non habet vim legis, vbi est error detectus.

Et quod magis ad nostras Commẽdas accedit, in † inuestitura feudali, cuius causa si falsa reperiatur, ipsa quoque inuestitura inualida, & inutilis redditur, nec recipiens se eâ iuuare potest, vt benè notat, & prosequitur Socin. Iun. *conf.* 110. *num.* 22. *vol.* 2. eam rationem reddens, quòd feuda veritatem, & non fictionem respiciunt, vt tenet Afflict. *in cap. mulier habeas, si de feud. fuer. controuers. inter dom.* & *agn. num.* 1. & *in cap. adoptiuus, num* 5. *eodem titulo.* 62

Et ex his valdè notabiliter deducere possumus, quòd & si aliàs † ius tertij allegare non permittatur, *l.* 1. & 2. *D. si ager vectig. l. loci corpus*, §. *competit, in fine, D. si seruit. vind.* cum aliis, quæ aduertit D. Valenç. *conf.* 83. *n.* 25. In † hoc tamen casu, non solùm Prorex, vel Gubernator ex officio inquirere potest merita impetrantis, verùm & quilibet de populo audiri debebit, si ei opponat, quòd falsam relationem fecisset, vel quòd in solidum non sit hæres seruitiorum, quæ allegauit, & sint alij, qui eum præcedant. Nam † ad veritatem manifestandam, & Principis voluntatem iustiùs exequendam, quilibet de populo agere potest, argum. *l.* 1. & *per tot. D. de popul. action. l. hæreditas* 53. *vers. Quamvis, D. de petit. hæred. l. Quintus Mucius, D. de ann. leg. l.* 7. *tit.* 16. *part.* 6. cum traditis à Romano *singular.* 1. & *conf.* 69. Couarru. *in cap. si hæredes*, & *in cap. cùm Ioannes, num.* 1. *de testam.* Caldas *in l. si curatorem, verb. Hunc contractum, n.* 3. *C. de in integr. rest. min.* & Constan. *sing. quæst.* 10. & ita intelligere oportebit, quæ alias nimis absolutè in contrarium adducit D. Valençuela *d. num* 25 & *seqq.* & in eiusdem opinionis comprobationem conducit tex. *in c. vnico, in fine, de contr. inter dom.* & *vassall.* vbi quòd veritas in materiis feudorum præ oculis semper habenda est. 63 64 65

Quartò, & vltimò constituo, † in hac seruitiorum examinatione, & probatione, non debere nimis rigidum, aut seuerum esse Proregem, aut Gubernatorem, cui rescriptum, schedulauè dirigitur. Nam leuior in his probatio desideratur, maximè vbi cum assertione, aut relatione Principis concurrit, vel aliquibus verosimilibus coniecturis fulcitur, vt notabiliter voluit Decius *in l. si donatione, col.* 6. *vers. Adde duas, C. de collation.* & in pulchro casu concludit Angel. *conf.* 341. Hippol. de Marsil. *sing.* 610. incip. *Non statur assertioni*, Alex. *conf.* 18. *lib.* 3. Bald. *conf.* 66. *lib.* 1. Guid. Papæ *in l. si voluntate, C. de dot. promiss.* vbi plura congessit, & etiam gloss. notab. *verb. Sine dolo, in cap. pen. de except. quæ dicit, probari † quem benemeritum, eo ipso quòd non probetur malemeritus*, quam notabilem dicit Misyng. *cent.* 4. *obs.* 75 *in fine*, Mascard. *concl.* 184. & *conclus.* 187. & 560. Menoch *de arbit. cas.* 132. & Ioann. Bolognet. qui omninò in hac materia benemeritorum videndus est, *conf.* 3. *ex num.* 71. *pag.* 75. 66 67

Sufficit † namque aliqua seruitia, vel merita ex his, quæ in rescriptis narrantur, verificari, præsertim si hæc talia sint, vt Principem ad illa concedenda mouere possent, quamvis in aliis veritatis defectus argui, vel detergi possit, vt signanter tradit Palatius Rub. *in repet. Rub.* §. 50. *n.* 25. dicens † eum benemeritum iudicari posse, & debere, qui aliquod insigne seruitium Regi, vel alteri præstitit, & in hoc probando, multum deferri debere assertioni Principis referentis. 68 69

Ea

70 Ea enim tantùm † faciunt rescriptum obreptitium, vel subreptitium, quorum expressio posset retardare Principem ad non concedendum, vel difficiliùs concedendum, *d. cap. si quando*, cum aliis, de rescript. & sufficit, quod si vera causa finalis, & principalis concedendi, licèt in
71 aliis defectus reperiatur. † Illaque finalis censebitur, quæ magis ponderatur, & in qua præcipuè dispositio innititur, vel quæ in principio apponitur, *l. fin. D. de hered. inst. l. 3. §. fin. D. de pact. l. Titia, § idem respondit, D. de verb.* optimus tex. *in l. regula, licèt, D. de iur. & fact. ignor.* Bald. *in procem. Cod. §. quibus* 1. *notab. & l. vt liberis, C. de collat. notab.* 1. per tex. ibi, & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraq. *in tract. de cessant. caus.* 1. *limit. n.* 64. vel quæ magis influit in effectum, secũdum Bald. & alios *in l. generaliter, C. de Episc. & Cler.* Vel quæ magis obligatoria est de iure, & æquitate, secundùm Bartol. *in l. demonstratio, §. quod autem, D. de cond. & demonstrat.* vbi Paulus
72 *q.* 2. Nã vt inquit Philosop. † causa prima influit magis in causatũ: causa autem remota, & secũda nihil influit, sed à prima accipit robur, *l. Prætor, §. prædium, D. de leg.* 2. *l. si quis domum, §. hic subiungi potest, D. locati, l. necessariò, § fin. D. de peric. & com. l. si ex duobus*, & ibi gloss. *D. de assig. libert.* Angel. *cons.* 110. *vers. Et ideo concludo*, & Tiraq. *vbi sup. limit.* 20. *n.* 3. *&* 6. & latè D. Valenç. *cons.* 137. *n.* 5. *& cons.* 154. *n.* 19. *& cons.* 128, *n.* 118. *volum.* 2.

Et hinc est, quod multum in nostris terminis tradit Hieron. Gratus *cons.* 77. *numer.* 7. *volum.* 1.
73 dicens, † quòd in remunerationibus semper debet attendi causa magis propinqua, & immediata, arg. *l. Publius, §.* 1. *D. de cond. & demonst. l. si viua mat. vers. Nam licèt, C. de bon. mater. l.* 2. *in princ. D. de interd. & releg.* Angel. & Tiraq. *sup. num.* 6. quibus adridens Bald. *in l. qui meo, §.* 1.
74 *D. pro socio*, inquit, quòd † legatus missus ab vno Principe ad alium, non tenetur restituere Principi suo quod sibi datum est ab eo, ad quem mittitur, etiam si (vt solet) datum sit contemplatione mittentis, quia causa proxima videtur esse ipsa vtilitas, & commodum legati. Quod etiam tenet gloss. Abb. & DD. *in l. qui proprio, D. de procurat.* Bald. *cons.* 194. *vol.* 2. *& cons.* 378. *vers. Ad tertiam rationem, vol.* 5. *& in l. extraneo, C. de donat.* & latè Tiraq. *supr. n.* 11. Alciat. *de præsumpt. præsumpt.* 18. *n.* 2. *reg.* 1. Palac. Rub. *d. Rub. §.* 45. & Azeued. *in l.* 3. *&* 4. *tit* 9. *De las ganancias,*
75 *lib.* 5. *recop. n.* 9. Vbi idem resoluit in † donantis socio, quamvis aliqualis causa fuerit, quòd negotia societatis gerebat. Et in donatis vxori, licèt aliqualis contemplatio mariti donantem induxerit, quod etiam prosequitur latiùs, & meliùs Ioann. Garcia *in tract. de coniug. acquestu, num.* 111. *&* 112.

Ponderari quoque potest in prædictorum confirmationem, quòd vbi tales schedulæ, vel rescripta pluribus seruitiis, vel rationibus ni-
76 tuntur, † etiam si quædam deficiant, remanet virtus, & effectus aliorum, quæ ad sustinendam concessionem sufficere possunt, arg. tex. *in § affinitatis, Inst. de nupt.* & similium, quæ latè congerit Tiraquel. *d. limitatione* 22. *nu.* 1. *& seqq. Ex ea de pact. num.* 541. *pag.* 330. Cassaneus *cons.* 63. *numer.* 39. & in materia feudorum, Sigismund. *cons.* 2. *num.* 22. *inter consilia feudal. fol. mihi* 136. &
77 Marc. Mantua *sing.* 392. Ea namque † quæ abundant, siue vera sint, siue falsa, rei substantiam non tollunt, nec mutant, *l. quamvis, D. mandat. l. testamentum, C. de testam. l. ea quæ, & l. non solent, D. de reg. iur.* latè Surd. *decis.* 13. *num.* 14. Farinac. 3. *tom. crim. q.* 89. *n.* 123. & Tuschus *litt. A. conclus.* 67.

Quæ omnia valdè notanda sunt, † quia iam 78
mihi vsui fuerunt in graui lite cuiusdam nobilis viri D. Antonij de Vroz Mantique, cui Dom. Prorex Marchio Montisclarius Commendam concesserat in remunerationem meritorum ipsius, & progenitorum suorum, quæ hac, & maiori mercede digna censebantur, & vt in vxorem duceret quandam puellam, in eadem concessione nominatam, & pactam. Et cùm posteà apparuisset reuocatum mandatum, quod ille ad hoc matrimonium contrahendum dedit, neque vellet ipsum ratificare, de Commenda ei adimenda, semel, iterum, & tertiò actum fuit; quod tamen locum non habuit, iudicibus litis, non sine magna ratione censentibus, causam meritorum in dicta concessione finalem, & priorem fuisse, & illam alteram vxoris ducendæ, veluti accessoriam, & impulsiuam. Causæ † autem im- 79
pulsiuæ defectus dispositionem, aut concessionem non infringit, vt latè per Tiraq. *de cessante causa, limit.* 1. *n.* 2. Euerard. *in topic. legal. loco* 85. Rodolphin. *lib* 2 *var. quæst. q.* 85. *num.* 10. Farin. *decis.* 587. *num.* 6. *tom.* 2. *part.* 1. & innumeri alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez *in præcep. Decalogi lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 42. Pedrocha *cons.* 23. *num.* 187. & noster D. Ioan. del Castillo *lib.* 5. *controuers.* 2. *part. cap.* 172. *numer.* 26. 36. *&* 37. Census *de censibus* 3. *part. cap.* 1. *q.* 4. *numer.* 5. & nouissimè Argelius *de acquir possessione, quæst.* 1. *num.* 139. *&* 180.

De schedula autem, † quæ Commendam 80
alicui dari iubet, qui iam aliam habebat, & mentionem prioris in impetratione secundæ non fecit, vide, quæ dixi *supr. cap.* 5. *num.* 87. & alias quæstiones in materia similium schedularum, & concursus earum apud Azeued. *cons.* 12. *per tot. & cons.* 14. *ex num.* 16.

CAPVT IX.

De duobus, qui ad eandem Commendam Regias schedulas impetrarunt, quis, cui præferri debeat? Et quid si provisus à Rege cum alio concurrat, qui à Prorege, huius concessionis ignaro, virtute suorum mandatorum, vel alterius schedulæ generalis, de eadem Commenda fuerit inuestitus.

SVMMARIVM.

1 *Principes aliquando solent eandem rem duobus per obliuionem, vel importunitatem concedere.*
2 *Posteriora prioribus derogant.*
3 *Duo eandem rem in solidum habere non possunt.*
4 *Rescriptum secundum, contrarium primo, illusorium est, si illud non reuocat.*
5 *Legatum de eadem re, si duobus factum reperiatur, præsumitur per secundum priùs adimi.*

L. 3. & 5. de adimend. legat. & §. si eamdem res, Inst. de legat. *explicantur, & concedantur, ibidem.*

6 *Prabenda duobus simpliciter data cassari debet.*

Cap. tuæ fraternitatis, & cap. dilectus, de præbend. *expenduntur, ibidem.*

7 *Rescriptorum prioritas datæ, vel præsentationis, an, & quando præponderet?*

8 *Rei possessionem priùs apprehendens, alteri in eius dominio præfertur.*

L. quoties, C. de reiuindic. *expenditur, & illustratur, ibidem, & latius* num. 21.

9 *Officialis, siue Magistratus, qui prior possessionem apprehendit, alteri, priorem in data titulum habenti, præferri solet.*

10 *Feudorum inuestitura prælationem præstat, non prioritas datæ.*

11 *Commendam à Rege sibi concessam habens, præferri debet alij, qui virtute alterius rescripti, priùs eiusdem possessionem apprehendit.*

12 *Datæ prioritas in rescriptis magis attendi debet, quàm prioritas præsentationis.*

13 L. in operis 26. D. locati, *expenditur.*

14 *Præbendæ collatio etiam absenti facta, ei ratum habenti, ius irreuocabile tribuit.*

Cap. si tibi absenti, de præbend. lib. 6. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

14 *Priores litteræ datæ ad præbendam vacaturam, seruandæ sunt, non obstante possessione alij data virtute posteriorum.*

Cap. ex parte 12. de offic. deleg. *expenditur, ibidem.*

16 *Nullum quod est, nullum effectum sortitur.*

17 *Possessionis prioritas solùm attenditur, vbi de prioritate datæ non liquet.*

Cap. si à Sede, de præb. lib. 6. *expenditur.*

18 *Feudorum, & præbendarum in inuestitura, & collatione prioritas, quando consideretur?*

19 *Commendarum expectatiuæ dantur ob benemerita, & ideò facilè reuocari, aut alterari non debent.*

20 *Donationes Principis, & maximè remuneratoriæ, transeunt in contractum.*

21 *Prior in gratia, vel donatione Principis præfertur posteriori, etiam priorem possessionem habenti, & quare?*

22 *Principis sola concessio sufficit ad transferendum dominium, possessionem, & quasi possessionem.*

23 *Concessio Principis, an requirat aliquas alias coniecturas, vt ex ea sola possessio, & dominium acquiratur.*

24 Cap. si postquàm 13. de præb. lib. 6. *expenditur, & illustratur.*

25 *Principis posterior concessio non aliter eneruat effectum prioris, nisi huius mentio, & derogatio specialis facta reperiatur, & quare?*

26 *Feudorum in concessione, an sit locus* legi quoties, C. de reiuindic. *& de distinctione inter feuda concessa à Principe, & à priuato.*

27 *Commendæ, vel feudi pretio comparati litteras habens, alteri præfertur, cui gratuito concessum sit, etiam si hic priùs possessionem apprehenderit.*

28 *Commendæ expectatiuas litteras habens, & eas præsentare differens, vel negligens, sibi præiudicat, & quomodo?*

29 *Negligentia, quæ præiudicet habenti litteras ad beneficium, vel Commendam, & eas non præsentanti, arbitrio iudicis relinquitur.*

30 *Negligens per anni spacium feudi inuestiturā petere, vel ab alio obtentam contradicere, sibi præiudicat, & quid in beneficiis?*

31 *Commendæ expectatiuæ frustratus, ob eiusdem collationem alteri factam, de alia æquè idonea prouidendus est.*

32 Cap. inter cætera, de præbend. *expenditur, & illustratur.*

33 *Dominus, qui duos de eodem feudo inuestit, qua pœna teneatur?*

34 *Commenda si à Rege in Curia alicui conferatur, & alteri in partibus à Prorege, illius collationis ignaro, quis præferri debeat?*

35 *Proregis factum, est tanquàm factum à Rege, quem repræsentat.*

Cap. hi qui 12. de præb. *expenditur, ibidem.*

36 *Secundus in data, priori solet præferri, si priùs apprehenderit possessionem, & è contrario.*

37 *Prouisus ab Ordinario, si priùs accepit possessionem, præfertur prouiso à Papa vel Legato.*

38 *Iuri plenè quæsito nunquam intelligitur Principem præiudicare posse, nec velle.*

39 *Præbendam vni dari iussam, si Papa alij dari iubeat, non obstante collatione alteri facta, intelligitur de collatione valida.*

40 *Rescriptum, & inuestitura Principis semper intelligitur, sine præiudicio tertij.*

41 *Prior in gratia per Regem facta, quando præferatur ei, qui à Prorege talis concessionis ignaro fuit inuestitus.*

42 *Commendæ collatio facta à Vicario Regis, non potest esse maioris valoris, quàm facta ab ipso Rege.*

43 *Electus à Rege præfertur in sede, honore, & aliis, illis, qui à minoribus Magistratibus electi sunt.*

44 Cap. dudum 14. cap. si postquàm, cap. si à Sede, de præbend. lib. 6. *expenditur, & illustratur, &* num. 57.

45 *Iurisdictio ordinaria delegato commissa, maior est in delegante, quàm in delegato.*

46 *Mandatum de prouidendo generaliter datum à Papa, cessat per ipsius Papæ prouisionem in aliqua speciali præbenda, & quantum ad eam.*

47 *Papa, vbi prouidet, non est curandum de alia prouisione.*

48 *Papa eo ipso, quo pensionem in aliquo beneficio imponit, ligat quoad illud manus ordinarij collatoris.*

49 *Papa, & Legatus, si eadem die conferant, quis præferatur?*

50 *Papa, Imperator, & Rex in suis prouisionibus, & beneficiorum collationibus fraternizant.*

51 *Mandatum alicui datum, licèt sit amplissimum non tamen venire potest contra factum ipsius mandantis, nec illud per quod mandans argui posset de fide rupta.*

42 *Principis*

52 *Principis sola concessio cùm transferat possessionem, & dominium, impedit prouisionem inferioris, quasi talis Commenda non vacet.*

53 *Prouisio Regis specialis derogat generali iussioni, etiam si illius mentionem non faciat.*

54 *Specialem gratiam habens ad vnam Commendam, debet præferri in ea habenti gratiam generalem, & quare?*

55 *Genus, quod est verificandum in aliqua specie, pro specie haberi, quando intelligatur?*

56 *Species certa quando censeatur eximi à genere, cui inerat.*

57 Cap. dudum de præbend. lib.6. *iterum ponderatur.*

58 *Lis, quæ de facto contingit super eadem Commenda, vni à Rege data, & alteri à Prorege, refertur, & eius exitus.*

1 SEd quoniam non rarò accidit, vt † Princeps, vel negotiorum varietate distractus, vel malitiosa petentium inhiatione delusus, alicui aliquam specialem Commendam conferat, conferriuè iubeat, quam iam alteri conferri mandauerat, vt aliàs dicitur *in cap. ex parte 12. de offic. deleg.* ibi: *Si memores fuissemus, Nos pro N. litteras direxisse, pro aduersario nullatenus scripsissemus.* Et *in cap. tuæ fraternitatis 20. de præbend.* ibi: *Cùm sæpè contingat, quòd ad vnam præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur*, cum aliis quæ nouissimè adducit Dom. D. Felician. à Vega, Episcopus de la Paz, *in cap. proposuisti, num.57. de for. comp. pag.651.* operæpretium erit, quid in hoc conflictu sit faciendum inquirere.

2 Et sanè pro secundo † non ineptè expendere possumus vulgarem iuris regulam, qua docemur, ea, quæ, posteà geruntur, prioribus derogare, quando se non compatiuntur, *l. pacta nouissima, C. de pact. l. licet, §. Diuus, D. de iur. codicil.* D. Valençuela *con.63. num.184.* quod etiam in legibus militat, quibus contractus, & donationes Principum assimilantur, *l. donationes quas Diuus, C. de donat. inter, iuncta l. de quibus, l. sed & posteriores, D. de legibus, §. sed naturalia, Inst. de iur. natur.* cum aliis, quæ latè ibidem Balduin. Pichar. Oinothom. & cæteri Scribentes adducunt, & idem Pichard. per tex. ibi *in §. posteriore, Inst. quibus mod. testam. infir.* Surd. *decis.195. n.7.* Bran. à Sole *in locis commun. verb. Vltima*, Cardin. Tusc. *litt. P. conclus.451.* & Aluarez Velascus *in axiom. iur. ead. litt. num.116.*

3 Rursus considerari potest, † quòd cùm duo eandem rem in solidum habere, & possidere non possint, *l. si vt certo 6. §. si duobus vehiculum, D. commod. l. hæreditate 19. §. pater, D. de castrens. peculio*, cum traditis à Surdo *consf.179. num.27.* & nouissimo Gratiano tomo 5. *discept. forens. cap.900. num.18.* Necessarium est, † vt

4 dicamus, secundum rescriptum, seu mandatum Principis omninò illusorium esse, vel ipso facto primum reuocatum mansisse, vt aliàs ex ea-

5 dem ratione † in legatis contingit, quæ diuersis temporibus, vel scripturis de re eadem duobus facta repetiuntur, *l. si quis eum, D. de vulg. & pupil. l.3. in princ. l. sicut 5. D. de adim. leg l. si pluribus, §.1. D. de leg.1.* Vbi eo ipso tacitam ademptionem in personam primi fieri præsumi docemur, vt rectè ad concordiam eorundem iurium, cum §. *si eadem res, Inst. de legat.* & aliis similibus, quæ eo in casu legatum diuidi probant, docet gloss. *verbo Delego*, Ioann. Fab. Pichardus, & alij *in eodem §.* Bart. *num.3.* & Iason *24. in l. re coniuncti, D. de leg.3.* Zasi. *in d. l. si pluribus, num.11.* Balduin. & Eguin. *in §. vnico, Inst. de adempt. legat.* Duaren. *lib.1. de iur. accrescend. cap.7.* & plurimi alij, quos refert, & sequitur Anton. Gomez *1. tom. variar. cap.10. num.24.* Couar. *in rub. de test. 2. part. num.21.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. tit.4. num.12. lib.12.* Menoch. *de præsumpt. lib.2. præsumpt. 173.* Et in vna † præbenda, ad quam duo simul, & simpliciter eliguntur. Nam cùm illa diuidi non possit, vt in nostris Commendis procedere dixi *supr. hoc lib. cap.3. num.4.* necesse erit vtriusque electionem de iuris rigore cassari, vel vnum dumtaxat admitti, vt aliàs dicitur *in dict. cap. tuæ fraternitatis 20. de præbend.* ibi: *Nos attendentes, quòd si duo vnam præbendam tenerent, illud esse contra Concil. Turonense, quod præbendarum inhibet sectionem, & si vnus illorum ipsam obtineret præbendam, sub expectatione alius, contra Lateranens. Concilij statuta remaneret. Inquisitioni tuæ taliter respondemus: quòd talis electio de rigore iuris penitus est cassanda.* Cui tex. similis est tex. *in cap. dilectus 25. eodem tit. vers. Procurator*, vbi gloss. & DD. horum iurium rationem, & praxim adducunt, & Vinianus, omninò videndus in rationalibus ac eadem iura, & de prohibita diuisione beneficiorum agentes, Rebuff. Lambertinus, Hojeda, Bursatus, & alij, quos refert Nicolaus Garcia de beneficiis, *parte 12. cap.4. folio 319. & seq.* 6

Deindè facit, † quòd & si rescriptorum data, & prioritas multum attendi debeat, & soleat, vt dixi *suprà cap. prox. num.17.* sæpè tamen eorum præsentatio prælationi locum facit, & occupationis vicem obtinet, *cap. Capitulum Sanctæ Crucis, cap. plerumque, cap. Abbatem, cap. cæterum, de rescriptis, cap. penult. eodem titul. lib. 6. cap. vt debitus*, vbi gloss. *verbo Priusquàm, de appellat. cap. non iniustè, de procurat. l. pluribus, D. eod. l. si Titius, D. de verb.* cum multis aliis, quæ tradit Staphile. *in tract. de litt. gratiæ, tit. de mand. de prouid. §. idem dico*, & latè Cochier *in tract. de primar. precib. pag.24.* vbi quòd precista, qui priùs præsentauit diploma, præfertur alteri, cui de eadem data facta est collatio, & nouissimè alios congerens D. Valenzuela *consf.128. nu.151. & consf.104. num.6. vol.2.* 7

Et qui † priùs rei possessionem apprehendit, alteri præferendus videtur, qui ad eandem simili iure admitti desiderat, vt est tex. expressus, & vulgaris *in h quoties 15. de reiuindic.* ibi: *Quoties duobus in solidum prædium iure distrahitur, manifesti iuris est, eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorem, &c.* Cui similis est de iure nostro tex. *in l.50. tit.5. part.5.* Per quem rectè docet Bald. & reliqui DD. ibidem: *Eum esse priorem in dominio, cui res priùs tradita, licèt alius in titulo præuenerit.* Et idem sequuntur, & ad locationem, & alios contractus extendunt innumeri, quos refert Alphan. & Neuius *in collect. ad eundem tex.* Dueñas *reg.299.* Couarr *lib.2. variar. cap.19.* Anton. Gomez *in l.45. Taur. num.92. & 2. var. cap.1. num.6. & 20.* Ferrara *caut.48. num.3.* Ioann. Auparch. 8

lib.2.

*lib.2. epist. cap.*8. Carrot. *in tract. de locat.fact.*
duobus, And. Gaill. *lib.2. pract. obser. cap.55.*
Ioann. Gutierr. *in §. sui*, *num.197. de hered.*
qual. Aluar. Valasc. *de iur. emph.1.part.quæst.14.*
num.7. Pinel. *in l.2. C. de rescind. 2.part. cap.4.*
9 *num.63.prope finem.* Et in † officialibus Regiis,
quod ille, qui primò fuit adeptus possessionem of-
ficij,præferatur ei, qui primò habuit priuilegium,
tex.*in cap.*1.vbi DD.*de maior.& obed.*Cassanc.*in*
catalogo glor. mundi, 4 *part. consid.*17.*vers. Et*
non solùm, Vincent. de Franchis *decis.*144. *num.*
1. & plurimi alij, quos refert D. Valenzuela
*cons.*34. *num.*36. & vltra eos Mastrillus *de ma-*
*gistrat. lib.4.cap.*14. *num.*35. cum multis sequen-
tibus, & nouissimè Hermosilla *in proam.part.*5.
glos.2.num.9.
10 Denique facit, † quòd in ipsa materia feudo-
rum, quibus sæpe diximus nostras Commendas
valdè similes esse,non tam datæ prioritatem,quàm
inuestituram, & traditionem, seu possessionis
apprehensionem, attendi debere, innuit tex. *in*
cap. si facta, si de feud. fuer. controuers. inter
dom. & agn. vbi Bald. *num.*2. inquit: *Confiteor,*
quòd prior in possessione, licèt sit secundus in ti-
tulo, habet iura potiora, & sequitur Ias. *in l. tra-*
*ditionibus,num.*4 *C.de pactis*,vbi allegat Iserniam
idem tenentem,idem Ias.*nu.*30. post Bart.& Bald.
in d.l.quoties,Iacob.de Beluiso,Albarot.Præposit.
Affl.et.Sonsbech.Puteus, Ias. Curtius, Capitius,
Ferrar.Cepola,Mozius,& alij, quos refert, & se-
quitur Schrader,*in tract.de feudis*,5.*par.cap.*2 *nu.*
19 vbi hoc ampliat, etiam si iureiurando confir-
mata fuerit prior inuestitura,& de communi testa-
tus Hartman.Pistor.*lib.2 quæst.part.poster.cap.29.*
*num.*11.*& seqq.*Iul.Clar. *in §. feudum*, *quæst.*26.
Anton. Gabr. *in com. opin. tit. de empt.& vend.*
*conclus.*2. *num.*13. *&* 46. Rosenthal. *in tract. de*
feud. cap 6. *concl.*9. *litt. A.* & Misyng. *cent.*4.
obseruat. 61.*num.*15.
Sed his non obstantibus, Ego semper contra-
riam sententiam sequutus sum. Nimirùm quòd
11 † etiam vbi simpliciter vtrúmque rescriptum ex-
peditum reperitur, vt initio proposui, primum
præferendum sit, etiam si virtute secundi, posses-
sio ab altero priùs apprehensa fuerit. Pro cuius
sententiæ confirmatione, & argumentorum, quæ
in contrarium adduximus, solutione, considero.
12 Primùm, † datæ prioritatem, quæ, vt in supe-
rioribus videmus, semper in rescriptorum præla-
tione, & executione multum attendi solet,etiam
neglecta priori posterioris datæ præsentatione, vt
docet Staphil. *d. tract. de litt. grat. tit. de man-*
dat. de prouid. §. idem dico, qui benè respondet
omnibus iuribus, quæ ex aduerso obiici solent,&
D.Valençuela,omnino videndus,*d. cons.*34. *num.*
40.*& seqq.*vbi ad hoc plura iura allegat, & Na-
uarr.*cons.*10.*de maior.& obed.num.*1.& Rebuff.*in*
prax.in for.man. Apost.verb. Datum, & in repet.
cap.nulla, de conces. prabend. vers. Decimosextò
13 *quæritur.*Et condecit † optimus tex.*in l. in operis*
26.*D.locat.*ibi:*In operis duobus simul locatis,con-*
uenit priori conductori antè satisfieri, & in cap.
si tibi absenti 17. *de præb. lib.*6. Vbi probatur,
14 quòd † ex sola collatione beneficij absenti
per proprium Episcopum facta, si absens eam
ratam habuerit, statim acquirit ius in ipso be-
neficio, & ante ratihabitionem, saltim ei quæ-
ritur ius, vt Episcopus, vel quicunque alius de
ipso beneficio in personam alterius ordinare ne-
queat.

Secundò considero † tex. *in dict. cap. ex par-* 15
*te N.*12. *de offic. iud. deleg.* vbi vetiores litteræ
ad Archidiaconatum primò in certa Ecclesia va-
caturum, concessæ, præcisè obseruari iubentur,
non obstantibus superioribus, quæ magis per ob-
liuionem priorum,quàm ex deliberata voluntate
concessæ dicuntur. Quod efficit, vt nec possessio
virtute illarum apprehensa, quicquam suffragetur,
† quia quod nullum est, nullum potest effectum 16
sortiri, *l.4.§. condemnatum, D. de re iud. l. non*
putauit, §. non quæuis, D. de bon. possess. contra
tab. cum vulgat. Et quia † talis possessio in simi- 17
libus casibus solùm prodesse solet, vbi de prio-
ritate datæ non liquet, vt docet tex. optimus, &
expressus, *in cap. si à Sede, de prabend. lib.6.*
vbi si à Sede Apostolica, vel legato ipsius, vni,
& ab ordinario alteri, eodem die idem benefi-
cium conferatur, neque appareat, cui collatio
primò fuerit facta, potior esse dicitur possi-
dentis conditio, si verò appareat, prærogati-
ua datæ facit prælationem. Quod etiam † ad 18
feuda deducit, & pluribus ornat Rosenthal. *in*
*tract. de feud. cap.6. conclus.*12. *num.*1. *& litt.*
A. & in materia collationis beneficiorum per
plures conclusiones prosequitur Ioann. Co-
chier, omninò videndus, *de primar. precil us,*
*pag.*23.*&* 24.
Tertiò, perpendo, regulam illam pro con-
traria sententia adductam, quod ea, quæ postrà
geruntur, prioribus derogant, vt maximè in
aliis casibus vera sit, ad nostrum tamen trahi,
vel extendi non posse.Nam † cùm hæ Commen- 19
dæ, & litteræ earum expectatiuæ (de quibus lo-
quimur) vt plurimum dentur, & iustitia median-
te semper dari debeant in remunerationem meri-
torum, & seruitiorum, vt sæpè probauimus,non
potest, nec debet Princeps eas, semel datas,fa-
cilè reuocare, aut de vno in alium transferre,
† quia in contractum transire videntur, *l.penult.* 20
§.1. D. de donat.cap.1. de noua form.fidel. l.do-
nationes, quas Diuus, *C. de donat. inter*, *l.6.tit.*
10. *lib.5. recop.* cum aliis, quæ tradit Bart. *in l.*
quod semel, de decret. ab ord. faciend. & in l.2.
*num.*10. *D. de iur. immun.* Bald. *in l. qui se pa-*
tris, *num.*10. *C. vndè liberi*, Natta *cons.*122.
*n.6.lib.1.*Grammat.*decis.*65. *à n.*24. Bursat. *cons.*
160.*n.*33.*vol.1.*Anton.Gabr.*lib.1.com.opin.tit. de*
non tollen.iure quæsito,concl.6.n.6. Aluar. Valasc.
*consult.*72.*num.*5.1.*part.* Ioann. Garcia *de donat.*
remunerat.num.9.& plurimi alij,quos in ipsis ter-
minis nostrarum Commendarum loquens, refert
Matienzus *in d. l.6. gloss.2.num.29. & seqq.* &
Nos pleniori manu congeremus *infrà hoc lib.*
*cap.*27.ferè *per totum.*
Quartò; his consequenter adiicio. Quòd siue
has Commendas, & litteras expectatiuas; quæ
pro illis consequendis concedi solent, in contra-
ctum transire dicamur, siue etiam gratiæ, & do-
nationis naturam participare. Adhuc tamen cùm
à Principe concedant, atque dimanent, & sum-
ma, ac suprema solij, atque oris illius firmita-
te, & stabilitate fulciantur, certa † est, ac com- 21
munis omnium ferè Scribentium traditio, quòd
in eis non habet locum, neque practicari potest
decisio tex. *in d. l. quoties*, sed potiùs primus
semper contrahens, vel concessionarius, aut
donatarius Principis anteferri debeat. Eò quòd
per solam ipsius promissionem, vel concessio-
nem absque vlla alia traditione, vel apprehen-
sione, transeat in illum possessio, & dominium
rei,

rei, quæ ab eodem Principe cōceditur, vel donatur, vt probat tex. *in cap. proposuit, de concess. prabend.* & *in l. 12. tit. 2. part. 2.* & docet Iacob. de Sanct. Georg. *in tractat. de feud. vers. Sed an Princeps obligatur, fol. 9. num. 17.* Bald. *in prælud. feud. num. 26.* & *in cap. ad audientiam, num. 2. de præscript.* Ioannes Andreas *in cap. cùm olim, de verborum significat.* Angel. *in l. officium, num. 2. in fine, D. de reiuindic.* Isernia *in cap. 1. num. 4. de feudo Marchiæ,* & *in cap. imperialem, §. præterea Ducatus, de proh. feud. alien. per Fred.* Ias. *in l. traditionibus, n. 5.* & *6. C. de pact.* & *in præludiis feud. col. 21.* licèt sibi contrarius existat *in d. l. quoties, num. 7.* Alex. *cons. 187. num. 1. volum. 2.* & *cons. 3. num. 7. volum. 3.* Curtius Iun. *cons. 142. col. 1.* Decius *cons. 640.* & *689.* Bertrand. *cons. 3. volum. 3.* Idem Decius *in l. certi condictio, §. fin. num. 7. D. si cert. petat.* Lucas de Pena *in l. vnica, C. de locat. prad. ciuil. lib. 11.* Ægid. Bossius *in practic. tit. de Principe, num. 67.* Rosedius à Mota, qui de communi testatur, *in d. l. traditionibus à num. 13.* Paul. Paris. *cons. 11. num. 58. lib. 1.* Couarr. *d. cap. 19. num. 3.* Greg. Lopez *in l. 6. tit. 26. part. 4 verbo, O Camara,* Molina *de primogen. lib. 1. cap. 11. num. 19.* Burgos de Paz Iunior *quæst. 10. num. 47.* latè Antōn. Gab. *od. tit. de empt. & vendit. conclus. 2. num. 40. cum seqq.* And. Gail. *d. lib. 2. pract. obseruat. 51. & 55.* & latissimè Græuæus ibidem, Cardin. Tuschus *verbo Donatio, conclus. 699.* Molina Theolog. *de iust. & iur. 1. tom. tractat. 2. disput. 3. col. 9. vers. Quia verò,* D. Valençuela Velazquez *cons. 68. num. 66. & seq.* & nouissimè *cons. 151. num. 57. volum. 2.*

21 Vbi pluribus probat † solam concessionem, & priuilegium Principis sufficere ad transferendum dominium, possessionem, & quasi possessionem, Georg. Cabedus *decis. Lusitaniæ 39. n. 7. part. 2.*

23 Et licèt horum aliqui † hoc certiùs procedere dicant, vbi in prima promissione, vel concessione Principis adest aliqua coniectura, quòd ex ea sola dominium transferatur, omnes tamen in puncto iuris, etiam sub simplici prolatione verborum, idem recipiendum fatentur, eò quòd (vt diximus) hoc ipso, quòd Princeps contrahit, vel donat, transfertur dominium in donatarium, atque ita nihil est, quod secundò donari videatur, neque imminet periculum, quòd dominium eiusdem rei apud duos consistat, neque vacat præbenda, vel Commenda, quæ ei dari pos-

24 sit, vt † rectissimè docuit Pontifex *in cap. si postquàm 13. de præbend. lib. 6.* ibi: *Nam eo ipso, quòd Canonicus authoritate Apostolica ..... effectus, ius ad obtinendam præbendam proximè vacaturam, tibi acquisitum extitit, & deinde à prædictis, licèt ignorantibus, alteri conferri nequiuit, &c.* Et ita secunda concessio in nihilo priori præiudicabit,

25 ipsimet DD. aduertunt, nisi fortè † in ea apponatur clausula, *Non obstante prima donatione, seu concessione,* argum. tex. *in l. prædia,* vbi Bart. *C. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* idem Bart. *notab. 3. in l. 1. C. de legat.* gloss. celebris *in dict. §. si eadem res, verb. Do, lego,* Roman. *cons. 298.* Ias. *in d. l. quoties, num. 7.* Curtius Iun. *cons. 143. num. 5.* Gail. *d. obser. 51. & 55.* & Græuæus *ibid.* Aluar. Valasc. *d. consult. 72. num. 2. tomo 1.* Seraphinus, omninò videndus, *decis. Rotæ Romanæ 1171. num. 1.* aliàs 1271. Et est ratio, quia si Princeps non apponit dictam clausulam, derogatoriam primæ donationis, vel concessionis, præsumitur circumuentus, & secunda impetrata per obreptionem, aut subreptionem, vt aduertit idem Bart. *in d. l. prædia,* & DD. per tex. ibi *in d. cap. ex parte N. de offic. deleg.* Bald. Fulgos. & Castrens. *in l. 2. notab. 3. C. de legibus,* idem Bald. *cons. 345. volum. 1.* Roman. *cons. 249.* Curtius Iunior *vbi sup.* Gozadinus *cons. 14. num. 19.* & Gratus *cons. 103. volum. 1.* Et ante omnes gloss. *in l. si quæ loca, vers. Si prædiis, C. de fund. & saltib. rei dom. lib. 11.* quam laudat Bald. *in dict. l. 2.* & voluit allegare Bartol. *in l. auctoritatem, C. vnde vi,* & ornat Iason *in l. si reus, num. 13. D. de pact.* Matienz. omninò videndus, *in l. 6. tit. 10. lib. 5. recop. gloss. 2. ex num. 5.* & Iul. Clarus *d. §. feudum, quæst. 26. numer. 2. & 20.*

Quartò & vltimò, in eiusdem opinionis fauorem considerari potest, quòd licèt Auctores, quos suprà retulimus, docere videantur in † feudis esse locum dict. l. quoties, atque adeò secundum concessionarium præferri, si prius feudi possessionem, & inuestituram acceperit. Plurimi tamen alij indistinctè contrarium affirmant, quorum Antesignanus fuit Ioann. Faber *in eadem leg. quoties,* quem allegat Anton. Gabr. *dict. conclus. 2. num. 13. & 46.* & idem docuit Lud. Roman. *cons. 70. n. 3.* Cephalus *cons. 147. n. 18.* Hippol. de Marsiliis *sing. 82. & in l. qui duobus 21. per tex.* ibi, *D. ad leg. Cornel. de falsis.* Et vt demus aduersantem sententiam veram esse, procedet quidem, & erit intelligenda in feudis à priuatis concessis, vel ab aliis dominis inferioribus. At verò vbi procedunt, & conceduntur à Rege, vel Imperatore, aut alio Principe superiorem non cognoscente, idem vtique affirmare debemus in concessione feudi, ab eo facta, quòd in quolibet alio eius contractu, aut donatione, & sic non esse in ea locum d. l. quoties, & absque aliqua apprehensione transferri possessionem, & dominium in feudatarium, ex Auctoribus, & rationibus supra relatis. Atque ita sub hac distinctione, in terminis feudorum, sequuntur opinionem Fabri, & Romani, Sonsbechius *de feudis, part. 9. num. 39.* Ias. *part. 5. num. 17.* Vuesemb. *cons. 64. num. 4* & plurimi alij, quos refert, & sequitur Anton. Gab. & Iul. Clar. *vbi sup.* & Rosenthal. *d. ca. 6. conclus. 10. num. 3 & litt. C. & E.* vbi ipse, ita inquit: *Tertiò sublimitatur à nonnullis, nisi concedens sit supremus, puta Princeps, aut Rex iura Imperialia habens, aut Papa, qui concesserit. Horum enim concessionem primam, secundæ præualere, ac præponderare à multis creditur, quia ipso facto, sine possessionis apprehensione, ex horum concessione dominium in concessionarium transeat, &c.*

26

Et, posteà omnium opiniones recolligens *dict. litt. E.* hoc certius esse docet, vbi non per contractum, sed per meram gratiam Princeps feudum concessit, vel vbi (vt diximus) insinuauit, se statim in primum, possessionem, & dominium transferri velle, veluti si vsus fuerit, verbo *Assignare*; Aut *Motu proprio*, vel *Ex certa scientia*, primam inuestituram fecisset, vel aliis modis in concessionibus per priuilegium factis, appareat, quòd Princeps intendit, sine traditione ius in rem transferre.

Et *conclus. 12. num. 10.* † hoc rectè securiùs, & indubitantiùs procedere docet, in duobus de eodem feudo, altero pro precio, altero gratuitò inuestitis. Nam tunc debet præferri 27

prior,

prior, titulum onerosum habens, etiam si posterior possessionem adeptus sit, quod multum hodierno tempore notandum erit (cum apud nos Commendæ pro pretio iam dari, & componi cœperint vrgentes fisci necessitates, & idem obseruare licebit, si prior habeat gratiam sub conditione, posterior puram, & huic tradita fuerit possessio, ante quam illius conditio impleatur, vt *in cap. si pro te, de rescript. in 6.* cum aliis, quæ *infrà cap. 11. num. 36.* adnotabimus.

Sed hæc omnia sub eo temperamento accipienda sunt, vt † primus concessionarius non sit
28 negligens in suarum litterarum præsentatione, & earum executione petenda, alioqui sibi debebit imputare, si beneficium, aut Commenda ei prouideatur, qui secundas litteras impetrauit, vt probat tex. *in cap. capitulum Sanctæ Crucis, de rescript.* quo loci Abbas *num. 5.* post gloss. dubitat quomodo cognoscatur, & intra quod tempus noceat hæc negligentia, & varias de hac re opiniones subiungit, quas sigillatim recolligit, & examinat Menoch. *de arbitr. casu 572.* vbi tan-
29 dem *num. 10.* post plures alios, quos refert, † resoluit, hoc totum, cùm à iure determinatum non reperiatur, & ex locorum distantia, & personarum differentia varietur, prudentis iudicis arbitrio remittendum esse, & numeris sequentibus eum instruit ad prudenter hoc in casu arbitrandum.

Et de eadem negligentia damnanda, vel excusanda agit Rosenthal. *d. cap. 6. conclus. 12. num. 2.*
30 vbi plurimos refert, † qui docent, negligentiam per anni spacium primo nocere, etiam post apprehensam possessionem, si secundum postea inuestiri, & possidere viderit, aut scierit & per annum tacuerit, argum. tex. *in cap. Titius filios, si de feud. defunct.* & sequitur vltra alios Misynger. *cent. 4. obseruat. 61. num. 18.* Rufeus *in tractat. iuris Regalior. priuileg. 3.* Pechius *in regula, qui prior de reg. iur. lib. 6.* & Ioann. Cochier *in tractat. de primariis precibus, pag. 66. & 67.* vbi in casu de quo ibi, mensem datum esse ad acceptandum scribit, & quòd quis dicitur constitutus in notabili negligentia, quando permittit, vt præbenda vacans conferatur secundo impetranti, ita quod proceditur ad executionem illius collationis, *cap. tibi, qui de rescript. in 6. cap. si Clericus, de præbend. eod.* Nisi fortè probaretur absentia, vel similis ratio, quæ iustam ignorantiæ causam præberet, vt per Mascardum *conclus. 1100. & 8801.* Menoch. *lib. 6. præsumpt. 23.* & Alex. Moneta *de optione canonica, cap. 6. conclus. 2. per totum.*

31 Et similiter animaduertendum est, † alterum ex illis duobus, qui spe, & iure Commendæ sibi concessæ frustratus est, quòd eam iam alter præuenerit, vel occupauerit, actionem habere ad petendum, vt sibi de alia Commenda æquè commoda prouideatur, ne aliàs præmio suorum seruitiorum frustratus remaneat, vel Regalis beneficientiæ liberalitate delusus, argumento eorum, quæ tradit tex. gloss. & DD. *in cap. inter cætera*
32 *17. de præbend.* Vbi † qui scienter contulit alicui, hoc ignoranti, præbendam, quam non potuit, illa euicta, aliam, quam possit, primo quoque tempore conferre tenetur, & reddit rationem Summus Pontifex inquiens: *Decet enim, vt quia præbendam ei, quam de iure non potuit, assignauit, eam, quam de iure potest, assignet: ne præbendam ei fraudulenter visus sit assignasse.* Et idem docet in simili tex. Bart. & Bald. & Iaf. ibi *num. 50. in d. l. quoties, 2. parte, C. de reiuindic.* Et ad feudorum de quibus agimus materiam extendit tex. & gloss. *in cap. si facta, si de feud. defunct. cap. 1. de inuestit. de re alien. fact. cap. 2. si vassallus, de feud.* ab aliquo, & vtrobique DD. & facit lex plerúmque, *D. de iur. dotium,* & plura alia, quæ plurimos etiam alios vsque ad nauseam allegans, congessit Rosenth. *d. tract. de feud. cap. 4. concl. 8. & cap. 6. & conclus. 8. litt. C. & D. & conclus 9. per totam,* & rursus *conclus. 12. num. 11.* Vbi de † dominis inferioribus tractans, qui 33
solent feuda pro pecunia vendere, in quæstionem deducit, qua pœna teneantur, vbi de eadem re duos sigillatim inuestierunt: de quo etiam latè agit Iaf. *in d. l. quoties, num. 27.* & Couarr. Hartman. Pistor, & alij in locis *suprà* relatis, idem Rosenthal. latiùs *cap. 8. conclus. 29. 30. & 31.* & Nos *infrà cap. seq.* vbi de euictione Commendatarum agemus.

Hæc cum ita se habeant, facem quidem nobis præferunt, ad elucidandam, & decidendam frequentissimam aliam quæstionem, quam sæpè de facto habui, & aliquando vidi, variantibus iudicum suffragiis indecisam relinqui. Nempè quid faciendum sit, † vbi quis à Rege, & Domino 34
nostro aliquam Commendam in Curia, vel alibi fortè vacantem specialiter impetrat, & hæc eadem Commenda postea in his partibus à Prorege, vel Gubernatore alij concessa reperitur? cum dictam Regiam concessionem penitus ignorarent; Etenim si eo tempore, quo Rex gratiam fecit, iam Prorex, iure, & mandato suo vtens, Commendam contulerat, & de ea Commendatarium inuestierat, Regis concessio nullius momenti erit, vt pote facta de Commenda non vacante, iuxta ea quæ diximus *sup. cap. 4.* Quia quod Prorex tempore habili, & permisso † fecit, perinde firmũ, 35
ac rattum tectum esse debet, ac si ab ipso Rege fieret, iuxta tex. *in l. 1. D. de offic. procur. Cæs.* ibi: *Quæ acta sunt à Procuratore Cæsaris, sic ab eo comprobantur, ac si à Cæsare gesta sint.* Melior tex. & & magis in terminis *cap. hi qui 12. de præb. lib. 6.* ibi: *Eum quoque, qui ad mandatum legati, vel alterius, auctoritate Apostolica specialiter in hac parte concessa, fungentis, recipitur auctoritate Apostolica receptum.* Et cum † secundus in 36
data, priori, ratione apprehensæ possessionis regulariter præferri soleat, vt *in d. l. quoties, & in d. cap. capitulum Sanctæ Crucis,* cum similibus supra relatis. Planum est id multò magis admittendum esse, vbi idem, qui prior est in data, reperitur etiam prior in collatione possessione, aut inuestitura, cuius † tanta vis est vt prouisus 37
ab Ordinario vincat prouisum à Papa, vel Legato, si prouisus ab Ordinario prius apprehenderit possessionem, vt docet tex. expressus, & mente tenendus *in cap. si à Sede 31. de præbend.* vbi DD. plura in eiusdem comprobationem adducunt. Et huic iuri † plenè, & legitimè quæsito, 38
nunquam creditur, nec præsumitur, quòd Rex velit in eiusmodi concessionibus præiudicium facere, etiam si adiiciat vulgarem clausulam, *Non obstante, l. 2. §. meritò, D. ne quid in loco pub. l. neque auus, C. de emancip. lib.* cum aliis, quæ in eisdem nostris terminis tradit Compostellanus *in cap. causamque, de rescript.* quem ibi Moderni sequuntur, † docens, quòd si Papa confert alicui be- 39
neficium cum clausula, *Non obstante collatione alteri facta,* intelligitur de collatione inualida

inualida, & refert,& sequitur Alex. *cons.3.nu.4. lib.5.* & Decius *cons.689.num.6.* & plurimi alij apud D.Valenç. *cons.69. num.102. & 117.* Vbi
40 † quod rescriptum, & inuestitura Principis, semper intelligitur, dummodo tertio præiudicium non fiat, de quo etiam latè Marescot.*lib.1. var.cap.50.n.30.*& plures apud Farinac.*quæst.6. n.23.*& dixi *sup.cap.prox.num.*

41 Cæterum si è contrario proponamus,† Regis concessionem præcessisse concessionem Proregis, aut Gubernatoris,& possessionis apprehensionem eius virtutem factam,dum Regis gratiã ignorarent, tunc quidem res maiorem difficultatem habebit.Sed iudicio meo non difficulter ex superioribus enodandam. Nam si in duobus ab ipso Rege eadem Commenda donatis, priorem in gratia, secundo præferendum esse diximus, & probauimus etiam si hic illum in apprehendenda actuali possessione præuenerit, eò quòd alter virtute Regiæ concessionis ipso iure possessor, & inuestitus iudicatur. Non est cur dubitemus idem admittere, & practicare,cum secundus per Proregem,aut Gubernatorem electus, & inuestitus existit. Cùm certum sit non
42 posse melioris conditionis esse † Vicarium, quàm ipsum dominum, *l.non possum, D.de reg. iur.* Cochier. *de primariis precibus, pag.24.* vbi quòd Episcopi collationi Vicarij, cum vtraque
43 est de eadem data. Et † electum à Rege semper esse in iure,dignitate,& præcedentia potiorem iis, qui ab aliis inferioribus Magistratibus eliguntur, quantumvis magna,aut maxima refulgeant auctoritate,vt *in c.si à Sede,de praben.in 6.* & per Cochier.*sup.pag.24.in princ.*& latè Mastr. *de magist. lib.4. c.14. n.51. cum seqq.* nouissimè Hermosilla *in prolog.part.5. glos.2.ex n.26.* Nos infrà *c.29 n.13.* Gironda *de priuileg.num.1220.*& Georg Cabed. *decis.Lusit.13. n.2.pag.18.part.2.* vbi quod Rex semper præferri debet, vbi concurrit cum alio in collatione officiorum.

Et hæc nostra sententia expressis verbis pro-
44 bata, & validissimis aliis iuris rationibus confirmata reperitur † *in c.dudum 14. de præb.lib.6.* vbi præferri iubetur is, qui à Romano Pontifice habuit priorem gratiam alicuius præbendæ vacantis,vel primò vacaturæ in aliqua Ecclesia, ei,cui legatus illius prouinciæ,virtute generalis concessionis de prouidendo, sibi datæ, eandem præbendam posteà contulit,licèt concessionem Pontificis ignoraret, & quamvis in hac nulla mètio,vel reuocatio potestatis legati facta fuisset, & reddit Pontifex rationem, quòd eadem potestas, quæ legato concessa fuerat, & maior apud ipsum remansit,& quod cum eandem præoccupauerit potestatẽ, vel hoc solo iure melioris conditionis esse debebat, & glos.ibidem, & additio Ioan. Monach. Archidiac. & Ioan.Andreæ subdunt, † quòd ordinaria iurisdictio delegato commissa, maior est in delegante, & minor in delegato, & quòd fons scaturiens, maior
46 est,quàm riuus inde procedẽs.Et quòd per † talem Papæ prouisionem manent ligatæ manus inferioris,& veluti reuocatum mandatum generale,quod habebat,in quantum ad illam specialem præbendam, vt dicitur, *in eod. tex. & in cap.si postquàm 13. & in d.cap.si à Sede, eod.tit. & lib.*

De quo est etiam elegans decisio Rotæ 25. *de conces.præb.* & Quintil Mandos. *in tit.de sign. gratia,fol.72.in mandat. de prouid.* Vbi resoluit.
47 † Quòd si Papa prouidet, non est curandum de alia prouisione, ex quo illa omnes alias vincit, etiam si eodem tempore fierent, *d. cap.si à Sede,§.si verò neuter,* Innocent. *in cap. inter dilectos, de exceptionibus prælat.* quem refert, & sequitur Rebuf. *in prax. tit. de referunt.* & Nicol. Garcia *de benef. 5. par. cap.1. §.1.* vbi idem procedere docent † ex eo solo,quòd Papa pen- 48
sionem imponat super aliquo beneficio, vel Commenda, nam Ordinarius manet modò inhibitus ab eiusdem prouisione, propter manus impositionem Pontificis,& conducunt alia,quæ tradit Brunel.*in tract.de legato, concl.22.fol.249.* in illa quæstione † si Papa, & Legatus eodem 49
die conferunt diuersis, quis præferatur. De qua etiam agens Cochier *d.pag.24.* inquit, quòd sicut Papa conferendo beneficium, videtur alteri potestatem conferendi abstulisse,*c.vt nostrum,vt Eccles.benef.* ita Imperator,vel Rex in suis prouisionibus, quia cum Papa fraternizat, vt per Erasmum à Cochier eius fratrem *in tract.de iurisd.ordini in exempt.part.4.q.13.*

Quibus Ego non incongruenter circa terminos propositæ quæstionis addendum existimo, quòd † quamvis mandatum, quod Prorex habet ad prouisionem Commendarum sit am- 51
plum,& generale,non tamen per illud ei censetur data facultas, vt veniat contra factum proprium ipsius mandantis,*l.si hominem,D.mandati,* Bartol. & alij post eum *in l.ambiosa, n.11. D.de decret. ab ordin.fact.* Et multò minus videtur comprehensum illud, per quod Rex mandans argueretur de fide rupta,vt tenet Anchar. *cons. 366.* Ias.*in l.si procurator,n.15.de procur.*& Craueta *cons.54.num.6.lib.1.*

Vt omittam, † quòd cum ex ipso actu con- 52
cessionis Principis, vel Pontificis, acquiratur ius in re eius concessionario,& in eum possessio transferri videatur, vt suprà tetigimus, & probat tex. *in d. cap. si postquam, vers. Nam eo ipso,de prab.in 6.*cessat à modo talis præbendæ, vel Commendæ vacatio,atque alij conferri non potest.

Quæ omnia æqua lance admittenda erunt, etiam si is, qui à Prorege, vel Gubernatore in partibus prouisus,& inuestitus reperitur,habuerit in sui recommendationem aliquam schedulam generalem, vt in vacantibus,vel vacaturis Commendis remuneretur. Nam adhuc specialis † Regis prouisio hanc generalem iussionem 53
elidit, & superat, etiam si eius nullam mentionem fecerit,ex iuribus, & rationibus de quibus *sup.cap.prox. n.35.* & tex.in hanc rem expressò *in d.c.dudum, vers.Præsertim,* ibi:*Præsertim quod secundùm Canonicas, & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quamquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat*, tradit latè Rebuff. *ad leg.Gall. 2.tom. tit.de rescript.in præfat.ex num.105.*

Et potest in huius rei confirmationem expendi viua illa, & efficax ratio, † quòd si spe- 54
cialem gratiam habens excluderetur, in totum maneret destitutus,& sua gratia frustratus, qui autem habet generalem concessionem, etiam si illa speciali Commenda, vel præbenda priuetur, in aliis posteà æquè idoneis remunerari potest. Neque huc applicari potest ea doctrina,† quæ habet,quòd genus,quod est verifican- 55
dum in vna specie,potius dicitur species, quam genus, iuxta *l.si domino 102. D.de leg.1.* quam Bart. *ibidem*, ad hæc rescripta expectatiuarum deducit,& sequitur Abb.per text. ibi *in cap. ex parte*

parte 11.*num*.6.*de offic. deleg*. Decius *in l.in toto, de reg.iur. num*.11. & latè Aluar. Valascus *con-*
56 *sul*. 71. *tom* 1. Nam † cum proponamus ante hanc verificationem, seu designationem in aliqua certa Commenda, ex insertis in generali schedula concessis, præcessisse, & interuenisse specialem concessionem Principis. Hæc species videtur eximi à dicta generalitate, & sic manent fixæ, & firmæ regulæ, & rationes suprà relatæ. Et
57 hoc † est quod apertis verbis docemur *in d. cap.dudum*, ibi: *Per illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, & potestatem prædictam quantum ad præsentem speciem reuocasse*. Et hæc omnia summe adnotasse iurabit, quia mihi vtilia fuerunt in ardua causa Commendæ à Rege D.N. concessæ D. Laurentiæ de Silua, & eius sororibus, quam Prorex Peruanus hoc ignorans interim assignauerat Nobili Equiti D. Raphaëli Ortiz de Sotomaior, cui tandem ablata fuit, licèt ipsius partes strenuè defenderit D. Carrasc qui huius litis meminit, mei quoque simul honorificam mentionem faciens, *sup. leges noua Recop.cap*.6.§.4.*n*.8 *fol*.70.quem vide.

CAPVT X.

De eo qui in seruitiorum remunerationem Regiam schedulam meruit, vt sibi de certa, & designata quantitate in vacantibus, vel vacaturis Commendis prouideatur. Et an ea deductis expensis præstanda sit? Et si semel assignata diminuatur, refectionis, vel euictionis nomine aliquid petere possit?

SVMMARIVM.

1 *Commendæ intra præfinitam quantitatem sæpè dari iubentur.*
2 *Commendæ vbi sub certa quantitate dari iubentur, quæ dubia moueri soleant?*
3 *Commendæ ratio si habeatur, potiùs, quàm quantitatis, eius onera subire debet commendatarius, &* num. 20.
4 *Valoris redituum maioratus, beneficij, & similium æstimatio communis, qualiter fieri soleat? & quòd regulariter attendi debet.*
5 *Fructuum computatio in dispositione hominis quomodo ineunda sit?*
6 *Fructus regulariter dicuntur deductis expensis, & oneribus.*
Lex diuortio, §.impendia, D.solut.matrim.l.si à Domino, §.fructus, D.pet.hæred. & *alia similes illustrantur, ibidem.*
7 *Expensarum deductionem nullus casus impedire solet.*
L.fundus qui, D.fam.hercisc. *illustratur, ibid.*
8 *Fructus vbi computantur, ad corpus patrimonij, vel redituum valorem inspiciendum, non fit deductio onerum, nec expensarum.*
9 *Legatarius quotæ partis hæreditatis, & quota bonorum, aut quantitatis, qualiter differunt?*
10 *Bona dicuntur deducto ære alieno.*
L.si quis seruum §.si cui certam, & lex cum filius, §. .de leg 2.*explicantur, & illustrantur, ibidem*
11 *Decimæ Papalis ad solutionem, qualiter ineatur valor beneficiorum? Extrauag. vnica de decimis illustratur, ibid. &* num. 15.
12 *Subsidij ad distributionem, & exactionem qualiter ineatur æstimatio redituum Ecclesiasticorum?*
13 *Religiosi Societatis Iesu, quam litem mouerint super solutionem subsidij.*
14 *Decimæ Papalis exactio de rigore, absque deductione expensarū fieri potuit, licèt de Æquitate contrarium Pontifex statuerit.*
16 *Decima prædialis absque aliqua deductione expensarum soluitur, & an personalis?*
17 *Tributa, & gabellæ soluuntur, non deductis expensis, etiam factis gratia colligendorum fructuum.*
18 *Tributa, & seruitia ordinaria, & extraordinaria Regni Castellæ soluuntur, sine deductione expensarum.*
19 *Fructus vndè dicatur, & quid propriè significet?*
20 *Commendæ respectus vbi habetur, ineunda est æstimatio iuxta communem eius valorem.*
21 *Fructus vbi non restituit; sed ex eis aliquid solui præcipitur, non deducuntur expensæ.*
22 *Rusticus, qui promittit soluere domino pro terra, quam laborat, dimidiam, aut tertiam partem fructuum, non deducit expensas.*
23 *Quantitas certa vbi in commendis dari, vel assignari iubetur, quod ex illa propter sumptus diminuitur, in aliis cōmendis supplendum est.*
24 *Rescripti, vel priuilegij verba inspicienda sunt, & ad vnguem seruanda.*
25 *Legum, vel rescriptum, aut priuilegiorum verba otiosa esse non debent.*
26 *Superfluitatis vitandæ causa verba legum, & rescriptorum impropriari possunt, & vt aliquid operentur.*
27 *Commendam concedens, habito respectu ad quātitatē, videtur velle, quòd ea integrè præstetur.*
28 *Decem corbes frumenti si alicui legentur, aut donentur ex aliquo fundo, integra quantitas præstanda est, etiā si fundus eam non ferat.*
29 *Impensæ non possunt minuere, quod certum, aut determinatum est.*
30 *Principaliter quod agitur, semper attendendum est.*
31 L.quidam testamento 96. D. de leg. 1. & 30. de leg 2. & l.liberto 21.§ à liberto, de annuis leg. *explicantur, ibidem.*
32 *Quantitas annua per testamentum alicui darī iussa, non minuitur propter expensas fundi, ex cuius reditibus colligenda est.*
33 *Beneficium si quis impetret à Papa tanquàm valoris centum ducatorum, quamvis valeat ducentum, non deductis expensis, an valeat impetratio?*
34 *Expressio veri valoris beneficij, an sit facienda deductis expensis, & pensionibus, vel pro integro eius redditu?*
35 *Valor verus beneficiorum, quo fine exprimi iubeatur in eorum impetratione?*
36 *Concessionis commendæ verba si ambiguum sit an ad corpus ipsius, vel ad quantitatem ex ea deducendā, respiciant, quid sequi debeamus?*
37 *Æstimatio facultatum, & redituum à viris sensatis semper fit habita ratione impensarum.*
38 *Lucrum dicitur, quod superest deductis expēsis.*
39 *Donationis ad insinuationem attenditur, quod valet deductis expensis.*
40 *Donationes, & gratiæ Principum plenius debent interpretari, quàm priuatorum.*
41 *Callidæ, & astutæ, vel strictæ interpretationes à Principum concessionibus abesse debent.*
L.fin.C.de præpos.agent.in reb. lib.12. *ponderatur, & illustratur, ibide*

42 *Cassiodori*

42 *Cassiodori elegans locus pro plena consequutione gratiæ Principalis, benemeritis impensæ.*
43 Auth. de non alienan. reb. Eccles. *expenditur.*
44 *Principum gratia non subiacent fræno.*
45 *Conuentiones omnes factæ cum Principe sunt bonæ fidei, & latè interpretandæ, & maximè vbi fiunt in remunerationem seruitiorum.*
46 *Fructus deductis expensis intelliguntur, etiam in lege viua, hoc est in rescriptis, & donationibus Principis*
47 *Commenda vbi multum crescit propter beneficium specierum, ferre debet Commendatarius eius impensas, & contributiones.*
48 *Commodum, qui sentit, damnum sentire debet, maximè vbi ex eisdem causis dimanat.*
49 *Commendatariis quando soleat in Supremo Indiarum Consilio concedi, aut denegari supplementum, quod petunt ratione impensarum, & aliarum contributionum?*
50 *Tertia pars, quæ ex Commendis auferri iubetur, & Regi applicari, in aliis Commendis sarciri solet.*
51 *Auctor legit Salmanticæ ann. 1605. tractatum de euictionibus, & illum in lucem edere cupit.*
52 *Euictio in feudis, regulariter locum habet, & quid in Commendis Indorum?* & num. seqq.
53 *Euictio non competit pro rebus donatis, & ex mera gratia concessis.*
54 *Commendæ non sunt propriæ, & veræ donationes, sed potiùs remuneratoriæ, & causales.*
55 *Donationis remuneratoriæ causa, an donans, & maximè Princeps de euictione teneatur,* & num. seqq.
56 *Vassallus ex necessitate officij ad seruitia domino præstanda teneri videtur.*
57 *Donationis remuneratoriæ causa, vt euictio competere possit, quid requirat Pinellus? qui reprobatur,* num. 61.
58 *Euictionem competere pro donationibus remuneratoriis communis multorum opinio est, qui referuntur.*
59 *Princeps tenetur ex iustitia remunerare benemeritos, & ita eius interest rem, quam hac de causa donat, euictam non esse.*
60 *Donatio remuneratoria est similis donationi in solutum, pro qua competit euictio.*
61 *Princeps debet benemeritos etiam nihil petentes præuenire, & præmiis cumulare.*
62 *Antidotalis obligatio iure naturæ nititur, & quanta eius vis sit?*
L. sed si lege, §. consuluit. D. de petit. hæred. *expenditur & illustratur, ibidem.*
63 *Donatio quæ fit propter benemerita, est remuneratoria, quamvis illa non inducant obligationem ciuilem, aduersus Pinellum, & decisio Rotæ de hoc, & qualiter æquiparetur dationi in solutum, & pro ea competat euictio?* & num. seq.
64 *Rex tenetur præcisè suscipere in se defensionem, & euictionem earum rerum, quas propter merita alicui donauit, & varia exempla, quæ hanc doctrinam communiunt.*
65 *Commendarum euictio solùm præstari debet à Rege, vbi ex facto ipsius euincuntur.*
66 *Beneficio nos oportet iuuari, non decipi.*
67 *Fiscus, & Fiscalis qualiter debeant pro Commendarum euictione citari, & se habere?*
68 *Commendarum euictarum ratione Princeps, quid præstare debeat, & quid in feudis?*
69 *Fiscus euictionis nomine, ex consuetudine nihil aliud præstat, quàm pretium rei euictæ, vel eius refectionem.*
70 *Commendæ semel datæ, & acceptæ diminutionem, vel interitum ex post facto contingentem, fiscus præstare, vel sarcire non tenetur.*
71 *Res suo domino perit.*
72 *Beneficium, qui semel acceptat, consumit gratiam suam, etiam si malè acceptet, vel illud diminuatur.*
73 *Acceptatio quid sit, & operetur in expectatiuis?*
74 *Litibus ne occasio detur, neuè fiscus, & forus illis obruatur, curandum est.*
75 *Commendarum euictionem contra fiscum petentes, rarò audiuntur in Supremo Indiarum Senatu.*
76 *Practica ab antiqua facilè recedere non debemus.*
77 *Causarum vsus longæuus potest allegari pro iure.*
78 *Commendatarios benemeritos, & ob extinctionem, vel magnam diminutionem Commendarum in egestatem deductos, Princeps nouis beneficiis iuuare debet.*
79 *Princeps debet in beneficiis suis crescere, & semel data conseruare, & reparare, ex Cassiodoro.*

SOlent autem dictæ schedulæ Commendarum expectatiuæ, † certam aliquam quantitatem præfigere, intra quam, & non vltrà Precator remunerandus sit. Et hac consideratione habita, Proregibus, & Gubernatoribus iniungunt, vt de vacante, vel vacatura Commenda illi prouideant, quæ eam quantitatem explere possit. Vndè frequentissimè † duo in quæstionem vocari solent, quæ antequàm ad alia transeamus, hîc necessariò tractanda, & discutienda mihi videntur. Primùm, an hæc quantitas integra, & immunis præstanda sit ab expensis, & contributionibus ordinariis, quæ ipsis Commendis iniunctæ sunt, & ex earum reditibus deducuntur pro Indorum doctrina, & iustitiæ administratione, vel pro ipsorum tributorum collectione. Vel sufficiat Commendæ taxam, & æstimum attendere, & iuxta communem eius valorem schedulæ præceptum implere? Secundùm, an talis Commendæ, vel quantitatis designatione semel facta, & à parte acceptata, si fortè (vt sæpè accidit) Commenda minuatur, vel in totum pereat, debeat ei iterùm diminutio sarciri, vel noua Commenda assignari, quæ quantitatem præfinitam saluam, & securam efficiat. At proinde Regis in hac parte munificentia, ob id quod in plurimum meritorum compensationi respondet, euictionis legibus adstringatur. 1 2

Et quidem, quod ad primum articulum attinet, † si Commendæ ratio, vt plerúmque fieri solet, in rescripto habita fuerit, quantitatis autem expressio ea tantùm contemplatione 3

adiecta, vt Prorex, vel Gubernator intelligat, quousque Regis voluntas, & gratificatio extendatur, veluti vbi dicitur: *Le dareis, y señalareis vna Encomienda, que le rente tanto, ò tantos ducados de renta, en vna Encomienda que los valga*; vel quid aliud his simile. Non dubito, quin eius præceptum impleatur, si impetranti Commenda assignetur, quæ iuxta communem sui valorem illam quantitatem æquet, quantumvis solutis soluendis, aliquam diminutionem patiatur. Nam † hic est frequens, & ordinarius
4 modus computandi reditus alicuius, tam in maioratibus, quam in feudis, beneficiis, & aliis similibus, à quo non est recedendum, *l. cùm Delationis, §. asinam, D. de fund. instr. l. anniculus, D. de verb. signif.* latè Velascus *in axiom iur. litt. V. num.* 53. atque adeò, neque ob expensarum considerationem aliquid addendum, vel detrahendum, vt in terminis voluit Bald. *in l. 1. col. 1. C. de*
5 *fruct. & litium expens.* dicens † hoc generale esse, quoties nomen fructuum generaliter ab homine in contractu apponitur, nam integra fructuum computatio iniri debet, quod priùs docuit Iacob. de Aren. *in l. fructus, D. solut. matr.* & repetit idem Bald. post Franc. Pisanf. *in l. si à domino, D. de pet. hæred.* Salicet. *in dict. l. 1. post prin.* Panorm. *in c. pastoralis, ad fin. de decim.* & Matth. de Afflict. & alij apud. Tiraq. *in tract. de retract. lignag. §. 15. gloss. 1. num. 22.* & Ioan Garciam *de expensis, cap. 1. ex num.* 12.

6 Nam licèt aliàs † regulare sit, vt fructus dicantur, qui, deductis expensis, supersunt, ex tex. cum materia *in d. l. fructus 7. solut. matr. l. diuortio 8 § impendia, D. eodem*, ibi: *Quia ex fructibus priùs impensis satisfaciendum est, dict. l. si à domino, § fructus, D. de pet. hæred.* Imò, & deductis etiã oneribus, vt probare videtur tex. *in l. sorori, & in l. Mucius 36. D. pro socio.* Adeò † vt nul-
7 lus casus interuenire possit, qui hoc genus deductionis impediat, *l. fundus qui, D. famil. ercisc und.* vbi gloss. & DD. gloss. Bart. & Angel. *in l. in fundo, D. de reiud. & in §. ex diuerso, vers. Certè & illud, Inst. de rerum diuis.* & innumeri apud Tiraquel. *d. l. 1. num. 1. & 8.* Ioann. Garcia *d. cap. 1. ex num.* 16. & Barbos. *d. l. fructus, à num.* 7. qui hoc ampliant, etiam si quis iubeatur inferre fructus integros, iuxta *l. 1.* ibi: *Fructus integros*, iuncta *d. l. fundus, qui,*
8 *& d. l. si à domino, §. fructus.* Vbi tamen † fructus vniuersaliter taxantur, & æstimantur, ad corpus patrimonij, vel redituum valorem constituendum, vel inspiciendum tales impensæ non deducuntur, sed ipsius vniuersalis possessoris damno cedunt, argum. tex. *in l. certo generi 13. § si totus, D. de seruit. rustic.* cum simil. & quæ ibi notantur, *l. si quis seruum 8. § si cui certam, cum l. seq.*
9 *D. de leg. 2.* Vbi † ea differẽtia constituitur inter legatarium quotæ partis hæreditatis, & quotæ bonorum, seu quantitatis, quòd hîc intelligitur
10 de ductis oneribus, quia † bona dicuntur, quæ deducto ære alieno supersunt, *l. nihil aliud, l. bonorum, l. subsignatum, § bona, D. de verb. signif. l. 2. § illud autem, D. de collat. bonor. l. mulier bona, D. de iure dotium*, cum latè adductis à Giurba *ad consuetud. Messan. cap. 1. glos. 1. n* 27. ibi verò, cum honoribus, & oneribus, quia id denotat illud nomen, *Vniuersale hæreditatis*, sicut & in nostro casu nomen *Commendæ*, prout etiam dicitur *in l. cùm filius, §. 1. D. eodem tit. de leg. 2. & in l. fin. D. de vsufruct. legat.* & prosequuntur, rationem discriminis reddentes, Bart. & DD. in eisdem iuribus, præcipuè Peralta *in d. §. si certam*, Deci. *cons.* 237. & 387. Ias. *in l. cùm ex filio, n. 7. D. de vulgar.* Ioan. Crotus *in l. 1. n. 29. D. de leg. 1.* Gualdens. *de arte testandi, tit. 6. de legat. caut. 42. num.* 4. Anton. Gomez *in l. 21. Taur. num. 2. & 1. tom. var. cap. 12. num.* 21. Couar. *lib. 2. var. c. 2. à princip.* Anton. Faber *libr. 1. coniect. capit.* 14. Mencha. *de success. creat. §. 10. num.* 162. Caualcan. *de vsufruct. mulier. relict. num.* 162. & 163. & Hartman. Pistor. *in miscel. iur. quæst. part. 1. quæst.* 46.

Et hac consideratione habita, videmus † decimam Papalem, quæ solui iubetur per beneficiatos ex fructibus sui beneficij, ita computari, & exigi, vt nulla deductio eis fiat, ob pensiones Ecclesiasticas, quas soluunt, vel ratione æris alieni, & aliarum contributionum, quæ beneficiis iunctæ sunt, exceptis his expensis, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur, arando, colendo, & colligendo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, vt expresse habetur *in extrauag. vnica, § & quia nonnulli, § æris alieni, & § in soluendo, de decimis*, cuius textus, & aliorum similium meminimus *sup. hoc libr.* 3. & tradunt omnes *in Clement. 2. eod. tit.* Caccialup. *de pension. q.* 17. Gigas *eod. tract. q. 38. & cons.* 16. 100. 119. 135. Tiraquel. *de primogen. q. 74. & d. glos. 1. n.* 15. Vvames. *cons.* 188. *sub tit. de præben.* latè Moneta *de decim. cap. 9. à num.* 87. cum pluribus, quos consultò omittimus. 11

Et idem in charitatiuo subsidio, & decima Papali Belencinus *q.* 37. & Remigius *q.* 44. Et hodie in praxi receptum, & obseruatum videmus † in subsidio, quod ex concessione Romani 12
Pontificis ab Ecclesiasticis penditur, propter graues eius, & vrgentes necessitates. Etenim computatio quantitatis, quam quisque soluere debet, initur, habita consideratione valoris redituum, quos percipit, & sine deductione impensarum, & censuum, qui ex eisdem bonis, vel reditibus persoluuntur. Et † cum Religiosi Patres 13
Societat. Iesu, Collegij ciuitatis Palentinæ, contrarium tentassent, tandem conuicti fuerunt, & tribus sententiis conformibus condemnati. Et in ea causa pro Clero, & Capitulo dictæ Ecclesiæ Palentinæ, & aliarum scripsit doctam quidem, & satis copiosam, & luculentam iuris allegationem, † Insignis ille nunquam satis laudatus Frater meus D D. Benedictus à Castro & 14
Pereira, Canonicus Doctoralis, & Vicarius Vallisoletanus, & Decretorum Cathedræ Moderator Egregius, cuius omnigenam eruditionem, probatissimos mores, & rerum agendarum prudentiam, & dexteritatem immatura mors intercepit, non sine graui damno totius Republicæ litterariæ & mei desiderio, qui illum supra modum amabam, & reuerebar.

In qua allegatione magnis iuris fundamentis tentauit, † id quod dicitur in d. extrauaganti, de impensis deducendis, quæ in fructibus se- 15
minandis, & colligendis fiunt, in ea decima, de qua loquitur, æquitate attenta, ibi statutum fuisse, argum. tex. *in l forma, § illam æquitatem, de censibus.* Cæterùm, semota ea constitutione, & iure communi inspecto, ne illam quidem deductionem faciendam esse, cùm decima Papalis sit similis decimæ prædiali, in qua † nullæ expensæ deducuntur, iuxta tex. *& comm. in cap. tua nobis, de decimis*, D D. & præcipuè 16
Barbos.

Barbos. *in d.l.fructus,solut.matr.* Tiraq plurimos citans *d.gloſ.1.n.10.& ſeqq.* vbi diſputat, quid ſit dicendum *in decima perſonali*, Ioan. Garcia *de expenſ.cap.1.n.17.* Baeza *de decim.tutor.cap.29 in princ.* & latiſſimè Moneta *in tract. de decimis, cap.6.n.28.& ſeqq.*

17 Sicuti, nec † in ſolutione tributorum,& gabellarum, quæ Principibus præſtantur, tales impenſæ deducuntur, vt bene obſeruat Bald. *in d. l.fructus*, & ante eum Hoſtienſ. *in d. cap. tua nobis*, ſic inquiens: *Sed & decima prædialis tributum eſt, ſicut enim tributum nulla facta deductione ſoluitur, ſic & hæc decima.* Et idem tenet Salicet. *in l.1.C.de fruct.& litium expenſ.* Iacob. de Are. Alberic. Cuman. Claud.& Ruinus *nu.6. in eadem l.fructus*, vbi Paul.Caſtrenſ.*num.7.* notabiliter in propoſito inquit: *Quòd quando à ſtatuto imponitur gabella ſuper fructibus, non deducuntur expenſæ, quia ſtatutum non intendit, vt aliquid ille lucretur, ſed potiùs ad ipſum onerandum, gabella, vel decima, aut quarta ſolui præcipitur.* Sequitur Iacob. de Ayell.*in tract.de iur. adoha num.91.* inquiens: *Quòd de fructibus, qui ſoluuntur in recognitionem dominij, non deducuntur aliquæ expenſæ, etiam factæ gratia colligendorum fructuum.* Afflict. *deciſ. 151. num.7.* vbi ait: *Quòd ſi ſoluitur tributum tempore belli ad defenſionem Regni, tunc ex fructibus non debent deduci expenſæ:*& plures ad vtrămque partem referens Tiraquel. *vbi ſup.n.11. & ſeqq.*

18 Idem quoque † in aliis tributis & ſeruitiis Regalibus ordinariis, & extraordinariis noſtri Regni Caſtellæ notat Auendañus *de exequendis mandat.2.par. cap.14. num.15.* Laſarte *de decim.vend.cap.16.num.1.*& in decima tutoris poſt longam diſputationem concludit Baeza *d. capit.29. n.11.* vbi dicit, hanc eſſe æquiorem opinionem.

19 Et eſt ratio,† quia verbum fructus propriè & ſecundùm veritatem ſignificat omne illud,quod percipitur,etiam non deductis expenſis,vt conſtat ex Marco Varrone *libr.4. de lingua Latina*, ibi: *Fructus dicuntur à ferendo, quia res, quas producit fundus, dominus fert ad fruendum*, notat gloſ.*in d.l.fructus*, communiter ibi,& vbique recepta, ſecundùm Barth Socinum ibi *n.4.* Kalinum,& alios *de verb.iur. verb.Fructus*, & Ioann. Garciam *d.cap.1.*

20 Et id, quod diximus,† nempè, quòd vbi habetur reſpectus, vel contemplatio principaliter ad Commendam, ſufficit quòd quantitas iuxta communem eius valorem numeretur, & deſignetur; ſine vlla refectione propter expenſas, poteſt (vltra *ſuprà* dicta) eleganter confirmari

21 ex alia doctrina, quæ habet, † quòd cùm fructus alteri non debent reſtitui, ſed tantum aliquid præcipitur ſolui, verbi gratia, ſtatuto caueatur,vt omnium fructuum ex prædiis collectorum ſoluantur, ſex denarij pro libra, provt in contributionibus,noſtris Commendis iniunctis, contingit;tunc non deducuntur impenſæ, vt dicit Salicet. *in d.l.1. col.2. verſ. Item quæro, pone quòd ſtatuto, C.de fruct. & lit.expenſ. Nam quod leges*(inquit)*dicunt,impenſas eſſe ducendas ex fructibus, loquuntur, cùm fructus ſunt alteri reſtituendi, in hoc autem caſu aliud eſt, in quo fructus ipſi æſtimantur,vt pro libra ſex denarij ſoluantur: vnde à verbis ſtatuti non eſt diſcedendum, quæ conſiderant tantùm quantitatem perceptorum.* Quam ſententiam refert, & ſequitur Tiraquel. *dict.gloſ.1.num.13.* Et pro ea facit, quod tradit Angel. *in d.l.fructus, in fin.D.ſolut. matrim.* vbi latè proſequitur inſignis Pet. Barboſa *n. 26. & ſeq.* vbi agit de vera interpretatione, & praxi textus in hac materia celebris *in l. fundi Trebatiani, D.de vſufr.legat.* & Fabian.à Monte *in tra. de empt.& vendit.q.5. princip. verſ. Quid autem veniat.* Quibus Ego addo Alber.*in d.l.ſi à domino,§.fructus,D.de petit.hereditat.*vbi multum notabiliter inquit,quòd † ruſtici, qui promittunt 22

reddere domino medium, vel tertium fructuum prædiorum,quæ laborant,non poſſunt expenſas deducere; quia ex conuentione tenentur, licèt ſecùs eſſet,ſi aliquid ab eis exigeretur,ex eo ſolùm,quòd poſſeſſores eſſent,nulla conuentione interueniẽte,quo caſu poſſent deducere expenſas, vt *in d. l.fructus*, cum concordantibus, & quòd ita de conſuetudine vbique ſeruatur, quando dominus terram ſuam ruſtico dat, vt eam laboret ſumptibus ſuis, & det ſibi partem fructuum,de qua conuenit,aliàs terra nihil proficeret domino.

At verò † ſi ex verbis ſchedulæ voluntas 23

Principis colligatur, quòd quantitatis potiùs effectum,& emolumentum, quàm Commendæ æſtimum voluit attendere, vt puta ſi dixerit, vt quotidie fieri ſolet: *Que le den à vno Indios que le renta,y valgan tantos mil peſos,ò para que goze de tantos mil peſos entera y cumplidamente: O que ſobre la renta que goza, ſe le añada à tanta cantidad, y eſſa ſe le entere, ò ſeñale en vno, ò mas repartimientos.* Tunc ea interpretatio capi debebit, vt integra quantitas ei aſſignanda ſit, & quòd de Commenda propter impenſas,& dictas contributiones, quas habet, minuitur, in aliis Commendis per viam penſionis, aut alio modo repleatur, arg. tex. *in l.ſancimus, §.repletionem, C.de inoffic. teſtam.* Nam hîc, vt in aliis, reſcripti,† vel priuilegij verba inſpicienda ſunt, 24

& ad vnguem ſeruanda, *cap.porrò, & cap.recipimus, de priuilegiis, cap.ſi Papa, eod. tit.lib.6.l. ſemper in ſtipulationibus, D.de reg. iur.* tex. optimus & ibi Bald. *in cap. 1. in princ. de duobus fratribus,l.2.tit.9.lib.5. ordin.* cum latè traditis à Iaſone *conſ.1. col.2.in fine*, Pariſ. *conſ.14.vol.1.* Socin.Iun.*conſ.77.num.13 vol.1.* Decio *conſ.614.* D.Valenç.*conſ.74. n.7.* Et ſi prædictum ſupplementum non fieret, † otioſa,& ſuperflua videri 25

poſſent illa verba dictarum ſchedularum, quod iura non patiuntur,*l.ſi quando 119.* vbi DD. *de legat.10.*iunctis pluribus aliis,quæ congerit Velaſcus *litt.V.num.31.* Cùm potius ob ſuperfluita- 26

tem vitandam impropriari poſſint,& ſoleant, vt aliquid operentur,*l.tunc cogendum, §.Sabinus,D. de procurat.* vt per Iaſ. & alios *in l.ait Prætor la 1.in principio, D.de iur.* Angel. *in l cum ante, C. de donat.ante nupt.*tex. & DD.*in l.ſi tam anguſti, D.de ſeruit.* Roland. à Valle *conſ.1. numer.121. vol.3.* D Valenç. *conſ.13. n.10.& conſ.73.n.121.* Afflict. *deciſ.44.numer.19.* Ioan.Garcia *de nobil. gloſſ.1.§.1.num.24.* Gratian. 4 *tom. diſcept.forenſ. cap. 639. num.3.* Scacia *de commerc. §.7. gloſſ.3. num.20. & ſeqq.* & Tuſchus *litt.S. concluſ. 894. & 895.*

Atque ita † iuxta mentem concedentis, ſub 27

ea forma verborum explicitam, non tam videtur reſpectus Commendæ, & communis eius valoris, ſeu æſtimationis habitus, quàm integræ, & præfinitæ quantitatis præſtationis, cuius compendium abſque dubio propter impen-

dium Commendis annexum minuitur, nisi eius resartio, aut deductio fiat.

Vndè communis Doctorum traditio est,
28 quòd † si in legato, vel donatione, ita dicatur: Dono tibi decem corbes frumenti ex eo fundo, aut aliis similibus verbis, expressa scilicet certa, & determinata quantitate, aut mensura: Tunc non debet hæc quantitas impensarum præstatione onerari, vel propter eas minorari, sed integrè præstanda est, per *l. si debitor*, §. *verosimili*, cum ibi notatis, *D. de contrah. empt.* Batt.& alios, *in l. inter stipulantem*, § *sacram*, *D. de verb. obligat. & in d. l. fructus*, Imol. Panorm. Florian. & alios, quos refert, & sequitur Bertachin. *in tract. de gabell. 2. part. octaua partis princip. q. 5.* & Tiraq. *in d. glos. 1. numer. 17.* qui eam huius rei rationem reddit, & optimam ap-
29 pellat, † quòd impensæ non possunt minuere, quod certum est, & determinatum, *l. meritò*, §. *à me*, *D. de leg. 2.* & facit *l. quod dicitur*, *D. de impens. in reb. dot. fact.*
30 Et Ego † addo, quòd cùm semper sit attendendum, quod principaliter agitur, *regasti*, *in princ.* vbi Alex. *l. si quis, neque causam*, *D. si cert. pet.* cum aliis vulgatis, quæ congerit Tiraquel. *de cessant. causa, limitt. 22. in fine*, & Velascus *in dict. axiom. iur. litt. P. num. 157.* expressio fundi, & in nostro casu Commendæ, vndè deducenda sit illa quantitas, quæ principaliter, & effectiuè designari intenditur, non tàm ad illius diminutionem trahenda est, quam ad designationem loci, vel partis, vndè sine incommodo col-
31 ligi possit, vt alias dixit in simili casu † I. C. *in l. quidam testamento 96. D. de leg. 1.* ibi: *Respondi, verosimilius esse patremfamilias demonstrare potius heredibus voluisse, vnde aureos quadringentos, sine incommodo rei familiaris detrahere possent.* Cui attidet lex alia, quæ etiam incipit, *quidam testamento 30. D. de legat. 2.* ibi: *Potest tamen videri tanta summa legata, quanta ei rei sufficeret, si modò non appareat aliam fuisse defuncti voluntatem.* Et *l. liberto 21. § à liberto, D.*
32 *de ann. legat.* Vbi † annua quantitas, certa, & determinata à testatore præstari iussa ex certo fundo, ex quo commodè deduci potest, non minuitur, etiam si falcidia partem dimidiam fundo abstulerit. Nimirum quia hæc fundi demonstratio, siue æstimatio testatoris, etiam si falsa sit, non tollit, neque minuit legatum, vt notat Bart. per tex. ibi *in l. si fundum*, §. *si libertus, in fine, D. de legat.* quem sequitur Ias. *ibid. n. 6.* Socin. Senior. *cons. 93. n. 7. in princ. vol. 1.* & Petr. Surd. qui iuxta hæc venit intelligendus, *in tract. de aliment. tit. 7. q. 33. num 34.*

Rursus, & magis in terminis, pro eadem
33 sententia perpendi potest, † quod tradit Bald. *in dict. l. 1. col. 2. in fine, vers. Pone impetraui à Papa, C. de fruct. & litt. expens.* Nempè quòd si quis impetrauit à Papa beneficium æstimationis centum ducatorum, & vacet beneficium ducentorum, sed quæ, deductis expensis, & oneribus, decedant ad centum tantùm, illi debetur eiusmodi beneficium, nec censetur valere, nisi illos centum ducatos: quod & idem tenuit ipse Bald. *in l. sed si hoc*, §. *cuidam*, *D. de cond. & demonst.* Cumanus *in d. l. fructus, D. solut. matrim.* Alex. Aretin. Iason, & alij recentiores *in l. non amplius, in princ. de legat. 1.* Et licèt Paul. Castrens. ibid. subdubitet, an Curia Romana id obseruaret, cùm tales gratiæ sint restringendæ, tanquàm odiosæ, idem tamen intrepidè sequitur Felinus *in cap. ad aures*, *vers. Duodecima conclusio*, *de rescript. & in cap. ad nostram el 1. vers. Ex his infertur, de iur. iurand.* Ias. *in l. cum quadam puella*, §. *1. in fine*, *D. de iurisd. omnium iud.* Decius *cons. 156.* Pal. Rub. *in repet. Rub. fol. 12.* vbi ad hoc esse inquit quandam Regulam Cancellariæ Martini Quinti, Rebuf *in tract. nominat. q. 9. princip. num. 35. & in repet. cap. postulastis, num. 150. de Cler. excom. ministr.* Ripa *in l. 1.* §. *si hæres*, *num. 27. D. ad Trebel.* Tiraquel. qui eos refert, & sequitur *vbi sup. num. 6.* Cui consonat, quod tradit Rota *decis. 701.* incip. *Dic quòd si Papa*, in antiquis, †
quòd si quis opponat, beneficium pluris valere, 34
quàm fuerit expressum in impetratione, non auditur, nisi dicat deductis oneribus. Licèt contrariù sentire videatur Flam. Paris. *de resign. benef. dub. 10. q. 2. num. 27.* qui nulla mentione supradictorum facta, concludit, quòd non excusatur quis à mala expressione valoris, eò quòd beneficium sit grauatum pensione, & ea pensione deducta, sit expressius verus valor, iuxta decis. Rotæ 182. apud Peregrin. *lib. 2.* † Nam exprimitur 35
verus valor, non solùm respectu annatæ, sed etiam, vt intelligat Papa qualitatem beneficij; quod confert, habita etiam ratione personæ, cui confertur, vt per Sarnens. *de exprim. q. 3.* & est videndus Maurus *allegat. 3. n. 9.* & Marescot. *lib. 1. var. resolut. cap. 60.*

Quinimò non solùm, vbi concedentis verba, claræ, & aperta sunt, pro effectiua, & integrali quantitatis præfinitæ consignatione, & solutione, suprà dictam sententiam amplectendam
putarem. † Verùm & quotiescunque schedulæ, 36
siue rescripti verba ita essent ambigua, & inuoluta, vt sufficienter ex illis colligi nequeat, an ad communem valorem Commendæ, an ad quantitatis solidæ, & effectiuæ emolumentum respexerit. Nam etsi redituum æstimatio, & computatio communiter ad multos iuris effectus grosso modo, & sine impensarum deductione fieri soleat, vt *suprà* retulimus. Negare
tamen non possumus † quin sensati omnes, & 37
prudentes viri, in æstimandis, & perpendendis facultatibus, impensarum rationem habeant, vt notanter dixit gloss. magist. per tex. ibi, *in cap. quoniam, de vita, & honest. Clericorum*, & idem æstimando reditu docet Bald. & Salicet. *in l. cohæredibus, C. fam. ercis.* idem Bald. *in l. neque, in fine C. de compensat. & in l. 1.* §. *exercitorum*, *D. de exercit. act.* & omninò videndus Tiraq. *d. gloss. 1.*
numer. 3. vbi pluribus probat, † quòd lucrum 38
dicitur, quod superest deductis expensis, & *numer. 4.* vbi addit, quòd cùm donatio, quæ excedit quingentos aureos, requirat insinuationem, *l. sancimus*, *C. de donation.* si quis † do- 39
net rem quamiam, quæ pluris valeat, si nihil deducatur, minoris autem deductis impensis, & gabella, non requiritur insinuatio, debent enim ad æstimandam rem deduci impensæ, vt signanter in eisdem terminis scripsit Bartol. per tex. ibi *in l. quoties*, *D. ad leg. Falcidiam*, cuius doctrinam tanquam singularem valdè probat, & commendat Roman. *singul. 202. Dico vnum*, Franc. Cremens. *sing. 171. Donatio vltra quingentos*, & alij plures relati à Tiraq. *vbi sup.* & Catel. Cotta *in memor. iur. verbo Statuto Mediolani cauetur.*

Id quod longè magis † in terminis dona- 40
tionis,

tionis, & concessionis Principis, & maximè ob remunerationem seruitiorum factæ, in dubio (vt dixi) probare debemus, quia eius verba magis gratiosè, & liberaliter accipi debent, quàm in contractu priuati, *l. fin. cum vulgat. D. de const. Princ. cap. cùm dilecti, de donat. cap. olim. de*
41 *verb. signif.* vbi DD. Debetque † ab eis abesse, & exulare omnis stricta, vel astuta, aut callida interpretatio, quam eius fauor intercipiatur, vel diminuatur, vt notanter dicunt Impp. *in l. fin. circa medium, C. de praepos. agent. in reb. lib. 12.* ibi: *Cùm perabsurdum, perque temerarium sit, hanc nostræ liberalitatem pietatis, quemquam astuta interpretatione non in augmentum anteriorum priuilegiorum, sed diminutionem converte-*
42 *re concedi.* Et Cassiod. † *lib. 1. epist. 10.* ibi: *Mutilari certè non debet, quod laborantibus datur, sed à quo fidelis actus exigitur, compensatio imminuta præstetur. Prouidete itaque, vt quod benemeritis impendimus, incorrupto munere consequantur.*

Et conducunt verba, quæ in simili protulit
43 Imper. Iustin. † *in auth. de non alien. vel permut. reb. Eccles. §. si minus,* ibi: *Quid enim cansetur Imperator, ne meliora det, cui plurima dedit Deus habere, & multorum Dominum esse, & cile dare.* Et alia, quæ tradit Rebuf. *in prax. benef. 4. part. in princ. num. 7.* DD. per tex. ibi *in l. penult. C. de donat. inter, & in l. cum multa, in fi-*
44 *ne, C. de bon. quæ lib.* vbi † quod gratiæ Principis, non solùm in donationibus, & remunerationibus, verùm etiam contractibus, non subiacent fræno, cum aliis, quæ latè congerit Curtius Senior *conf. 45 n. 47.* Craueta *conf. 95. n. 9. vol. 1.* D. Valenç. *conf. 83. n. 77.* Socin. *reg. 56.* Dec. *in l. in omnibus causis, n. 7. de reg. iur.* And. Gail. *lib. 2. pract. obser. c. 55.* & alij relati à Tiraq. *in l. si vnquam, verbo Donatione, n. 7.* Tomingio *conf. 3. n. 39. & seqq. lib. 1. & conf. 2. n. 57. vol. 2.* & Tiber. Deciano *conf. 18. n. 388. & seqq. vol. 1.* qui hinc inferunt, quòd omnes conuentiones factæ cum Principe sunt bonæ fidei, & latè interpretandæ.

45 Et in specie de his, † quæ fiunt in remunerationem seruitiorum, Decius *conf. 499. n. 25. vol. 2.* Burg. de Paz *conf. 25. num. 46. & conf. 25. num. 10.* Sarmient. *lib. 2. select. c. 12.* Cacher. *conf. 19. n. 10.* & Ioann. Garcia *de nobilit. gloss. 6. n. 38. vers. Decimo, fol. 137.* Quibus adiicio, quod in ipsis terminis schedularum, siue rescriptorum, de quibus agimus, docet Ias. *in d. l. fructus n. 16. D. solut. matr. Nimi-*
46 *rum regulam † illius tex. dum probat fructus dici deductis expensis. Procedere etiam si verbum fructus proferatur à lege viua, idest à Principe. Nam etiam intelligitur deductis expensis,* hoc est in rescriptis, & impetrationibus. vt ibidem explicat, & sequitur Vincent. *num. 7.* Couarr. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 1.* & Petr. Barbosa *num. 14.* Capicius *decis. 20. n. 7.*

Quæ tamen omnia Ego, in proposita nobis Commendarum quæstione, ita temperanda censerem, † nisi fortè Commenda propter benefi-
47 cium, & augmentum specierum (quas vocant) in quibus taxata est, ita supercresceret, vt hoc impensarum onera æquare, & compensare posset. Nam cùm istud augmentum lucro Commendatarij cedat, vt dixi *suprà hoc lib. c. 3. n. 68.* Non est cur de diminutione ex causa impensarum quæri debeat, ex reg. tex. *in l. secundùm naturam, D. de reg. iur. cap. qui sentit, eod. tit. lib. 6. l. vnica, §. pro secundo, C. de caduc. tollend.* ibi: *Neque enim ferendus est is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit.* Quod maximè † pro- 48
cedit, vbi lucrum, & damnum ex eodem fonte, eisdemque causis, & non ex diuersis promanat, vt præter DD. in dictis iuribus optime animaduertit Petrus Surd. *conf. 150. num. 85.* & nouissimè Stephanus Gratian. *discept. forens. tom. 5 cap. 919. num. 35. & 36.*

Et sub his considerationibus, & distinctionibus † aliquando vidi in Supremo Consilio In- 49
diarum negari schedulas, quas aliqui petebant ad supplementum quantitatis, quam sibi præcipuam assignandam fuisse allegabant. Aliquando autem concedi, si in id Principis verba propenderent, aut ingens impensarum detractio hanc æquitatem expostularet. Et † hoc maximè 50
practicari cœpit, vbi in Regno Peruano, ex omnibus Commendis, quæ prouidentur, tertia pars regiis iuribus inferri iussa fuit. Nam eius valor in alia Commenda, vel pensione sarciri iubetur iis, qui quantitatis certæ schedulas impetrarunt, vt iterum adnotabimus *infrà cap. 16.* vbi de eisdem tertiis partibus sermonem habebimus.

Atque hæc quidem de primo articulo, quem hoc capite tractandum suscepimus, dixisse sufficiat. In secundo autem, cùm materia euictionis contingat, latè quidem diuagari possem, quoniam 51
† eam Salmanticæ publicè, & vtiliter pertractaui anno 1605. coram frequentissimo florentissimoque auditorio. Cuius tractatus editionem in votis habeo, quamvis magna pars huius, & aliarum mearum in eadem Schola lucubrationum ab aliis iam intercepta, & non sine graui plagio, meo nomine suppresso, suis scriptis inserta reperiatur. Sed vt quæ ad Commendas nostras spectant, breuiter perstringam, resoluendum existimo, quòd si eas in totum feudis similes facimus, dubium non est, † quin regulariter Prin- 52
ceps illis euictis teneatur, vt in iuribus, & casibus latissimè adductis à Zasi. *in tract. de feud. 4. p. fol. 20. & 6. p. fol. 52 & 56.* & Rosenth. *in eod. trac. c. 4. concl. 8. & c. 6. concl. 8. 9. & 12.* & meliùs *c. 8. concl. 29.* cum duabus seqq. vbi plura iura feudalia, & plures etiam Auctores de hoc agentes adducit, & prosequitur nouiss. Guzman. *in tract. de euiction. q. 32.* Cæterum si Commendas † intra naturæ puræ, simplicis, & gratui- 53
tæ donationis contineamus, tunc securè affirmare poterimus nullo casu, illis euictis, Principem de euictione teneri, per tex. *in l. si quis argentum 35. C. de donat. l. Aristo 18. §. fin. D. eod.* vbi Bart. post glos. *num. 1.* & innumeri alij, quos refert Roland. à Valle *conf. 50. visa concessione n. 26. vol. 1.* Caballin. *in tract. de euict. §. 4. n. 2. & 3.* Guzman. *in eod. tract. q. 25.* qui alios plures adducit, Rosenth. *d. c. 8. concl. 29. litt. B.* & D. Valenç. *conf. 27. num. 7.* vbi concludit, quòd durum esset, quòd donans præstaret cautionem de euictione, & in terminis Regum, & Principum loquens, & quòd non teneantur de euictione in causa lucratiua Cabed. *decis. 36. n. 1. p. 2.*

At verò quoniam iuxta ea quæ sæpè tradidimus, † nostræ Commendæ vera, & propria 54
feuda non sunt. Neque item meræ, & gratuitæ donationes dici possunt, cùm magis ad remunerationis naturam spectent, & recipientes ad vicinitatem faciendam, & noua seruitia aliáque onera obligent, vt infrà trademus. Propriùs rem attingere videbimur, si eas ex natura donationis

remuneratoriæ, seruitiorum factorum, & faciendorum, metiamur, & an in illa euictioni locus sit,
55 disquiramus? Et sunt,† qui negatiuam sententiam tuentur, etiam in feudis, concludentes, quòd Rex donans feudum aliqui vassallo ex causa seruitiorum, si ab alio euincitur, fiscus Regius de euictione
56 non tenetur,† quia prædictus vassallus, cui donatio facta fuit, ad seruitia illa ex necessitate officij, & obligationis tenebatur, vt tradit Anton. Vrsillus in addit. ad Matth. de Afflict. *decis.* 307. *ante n.* 9. Ant. Gama *decis.* 29. *post.n.* 1. *vers. Neque seruitia*, Crauetta *cons.* 98. *n.* 11. *& seq.* & eos nouissimè sequutus Horatius Viscontius *in conclus. iur. litt. R. verb. Rex donans*, *pag.* 252. vbi cum Aponte *cons.* 59. refert, ita aliàs fuisse decisum in Senatu Neapolitano contra illustrissimum Ducem Suessæ, & in fauorem Principis Illustr. Squillacij contra Illustrem Ducem Somæ, de quo etiam meminit Fabius de Anna *cons.* 93. *n.* 29. Ioann. Bapt. Toro *in compend. decis. Neapol. verb. Euictio*, & Guzman. *d. q.* 25. *n.* 42. qui etiam potuerunt allegare
57 Pinel. *in l.* 1. *C. de bon. mater.* 3. *p. n.* 62. qui † ad hoc vt donatio remuneratoria non sit propriè donatio, & in ea euictio locum habeat, requirit, vt pro seruitiis, & meritis fiat, quæ ius etiam agendi in iudicio præstarent.

Sed pro contraria opinione stare videtur, non
58 solùm † communis, sed magis communis Doctorum schola, qui constanter tenent, in donatione remuneratoria, vel ob causam, aut ex causa facta, etiam si à traditione incipiat, euictioni locum esse, ita vt si res pro parte euincatur, pro parte agatur, si in totum pro tota, vt multis relatis resoluit Caballin. *d.* §. 4. *n.* 4. Boër. *decis.* 67. *n.* 1. Viuius *in commun. opin. verb. Donatio*, *vbicunque incipit à promissione*, vbi ait hoc DD. communiter tenere, & latiùs cæteris Rosenth. *d. conclus.* 29. *n.* 5. *&* 6. *& in notis litt. E. & F.* quibus ego addo Bartol. *in l. Iulianus*, §. *qui fundum*, *n.* 5. *&* 6. *D. de verb. oblig.* Mangrellum *in addition. ad eundem Bart. in l. Attilius*, *D. de donat.* Alex. *cons.* 47. *n.* 8. *vol.* 3. Camil. Borr. *in addition. ad Bellug. in specul. Princip. fol.* 28. *litt. P. in nouis*, Marcab. *cons.* 55. *n.* 176. *vsque ad* 187. Ias. *in l. ex hoc iure*, *n.* 68. *D. de iust. & iur.* Seraphin. Oliuar. *decis.* 534. *n.* 3. *vol.* 1. Cabedum *decis. Lusit.* 119. *n.* 12. *&* 13. *p.* 2. Capici. *decis.* 197. *n* 8. Rhenat. Choppin. *de doman. Franc. li.* 2. *tit.* 14. *n.* 6. vbi loquitur in donatione facta propter merita antecessorum, D. Franc. Alfaro *in tract. de offic. fisc. glos.* 34. *n.* 108. *&* 109. *special.* 1. *fol.* 303. Card. Tusch. *to* 3. *concl.* 366. *n.* 5. *fol.* 292. & nouissimum Guzmanium, plures alios referentem, *d. q.* 25. *ex num.* 37. qui om-
59 nes ea ratione nituntur, † quòd cùm Princeps de iustitia teneatur ad remunerationem seruitiorum, vt latè dixi *hoc lib. cap.* 1. *&* 2. eius interest suum feudum, Commendam, vel aliam quamlibet rem, ob hanc causam donatam, euictam non fuisse, vt sit liberatus ab obligatione antidotali, per tex *in l. idemque* 7. §. *fin. D. mandat.*
60 Et quia † donatio remuneratoria, est magis similis dationi insolutum, quàm donationi, vndè non mirum si debeatur euictio, iuxta notata *in l. eleganter, D. de pignor. action. & in l. libera, C. de sent. & inter locut.* cum aliis, quæ nouissimè adducit Guzman *d. tract. de euict. d. q* 25. *num.* 41. *& q.* 28. *per totam*, & Callistus Remirez *de lege Regia*, §. 30. *num.* 26. *&* 27. vbi latè agit de donatione remuneratoria, & eius priuilegiis, & Nos *infrà ca.* 27. *ex n.* 58.

Neque obstat doctrina Pinelli, & aliorum, qui ex seruitiis vassallorum talem obligationem induci negant, vt pro ea ad remunerationem in iudicio agi possit. Nam Princeps hoc expectare
† non debet, cùm pro eo, quo eminet digni- 61
tatis fastigio, debeat benè de se merentium petitiones præuenire, *l. cùm multa*, *in fine*, *C. de bon. quæ lib.* ibi: *Oportet imperialem liberalitatem culmen habere præcipuum.* Et naturalem legem magis quam iudicis præceptum reuereri, quæ
talem † compensationem desiderat, *l. sed si lege*, §. 62
consuluit, *D. de pet. hered.* ibi: *Quamvis ad remunerandum sibi aliquem naturaliter obligauerunt.* Eleganter Alex. *lib.* 5. *dier. Gen. ca.* 1. vbi postquàm plura de hac antidotali obligatione disseruit, ita concludit: *Siquidem ad promerendum nulla efficacior vis, quàm officium manet. Atque ita hoc perspicuum est, fixum homini ingenitumque fuisse, vt sicut se à vi, & iniuria tutari, & illatam contumeliam vlcisci, ac talionem reddere, iubente natura, impellimur: ita collatum nobis officium alio officio pensare, & conferre cogamur.*

Vndè aduersus Pinelum, & eius sequaces, ve-
rior † est traditio, remunerationem vocari, quæ 63
fit propter merita, etiam non inducentia ciuilem actionem, vt ex concordi Rotæ decisione testatur Cæsar de Grassis *decis.* 2. *de donat. num.* 18. *fol.* 226. ibi: *An autem merita debeant esse talia, quæ actionem producant? fuit dictum, quod communis est, quòd non, licèt Arias Pinellus copiose post multos ab eo relatos, defendat contrariam opinionem.* Et idem tenet Cardin. Mantica *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 15. *num.* 16. *& lib.* 21. *tit* 4. *num.* 7. Stephan. Gratian. *tom.* 2. *discept. forens. cap.* 386. *num.* 13. *fol.* 635. & Guzman. *d. cap.* 25. vbi inquit, † quòd licèt in aliis 64
donationibus Rex voluntariè soleat suscipere defensionem, vbi tamen donatio facta est propter benemerita, ad id præcisè tenetur, quia non est simplex donatio, sed genus quoddam permutationis, vt *in d.* §. *consuluit.* Et ita refert iudicatum in Curia, Rebuff. 2. *tom. ad leges Gall. art.* 2. *gloss. vlt. tit. vt benef. ante vacation.* Bursat. *cons.* 31. *n.* 5. *lib.* 5. Decian. *in tract. de donat. remunerat. num.* 139. Roland. *cons.* 13. *n.* 21. *lib.* 3. Gramm. *decis.* 156. *num.* 8. Mieres *de maiorat.* 4. *part q.* 1. *limitat.* 3. *num.* 12. & Rhenat. Choppin. *d. tract. de dom. Franc. tit.* 14. *num.* 6. vbi inquit, in Parisiensi Senatu decisum fuisse: *Quòd dominus Rex garentiret quandam terram, quam eius prædecessores cuidam nobili dederant ex bona causa, scilicet grati seruitij, & in se litem huiusmodi susciperet.* Et est videndus Stephan. Gratianus *lib.* 4. *discept. forens. cap.* 657. *num.* 53. vbi quòd donatio ex causa mer totum æquiparatur donationi insolutum, & in debeatur euictio, siue incipiat à promissione, siue à traditione, & Cabedus, omninò videndus, *d. decis.* 36. *n.* 6. *& seqq.* vbi benè distinguit, qualiter opinio Pinel. accipienda sit, *& decis.* 80. *n.* 7. *& seqq.* vbi quòd Rex tenetur contractus à se gestos indemnes seruare, non solùm per se, sed etiam per officiales suos, & possunt partes Regium procuratorem in ius vocare, & Tenninus *in tract. de cautel. cautela* 53. *n.* 4. *fol.* 168. vbi quòd licèt regulariter euictio non habeat locum in donationibus, fallit tamen in remuneratoria.

Sed

Sed in hoc aduertendum est, quò .d, vt in nostris Commendis, euictioni locum esse c oncedamus, ex
65 suprà relatis, † non tamen facilè, n eque passim id practicandum erit, sed eo tantùm in ı casu, quo ex facto ipsius Principis euictio cont ingeret, puta quia mihi dedit Commendam, quan a alius iustis titulis possidebat, vel quæ extincta fu erit, vel extingui iussa, aut in Regiam Corona n incorporari, aut in aliis casibus similibus, de qu ibus benè agit Afflict. *in c.1. de inuest.de re alien. facta*, Vurfemb. *cons.64 n.10.p.2.* Rosenth. *d.c ap.8.concl.29. & cap.4.concl.10.& cap.6.q.8.& 18.* & Nos tetigimus *in cap.præcedenti*, exemplo m apponentes in specie tex. *in cap. inter cætera 1; . de præb.* vbi gloss. *verb. Assignauit*, huius rei ratio nem assignat,
66 † quòd beneficio nos oporteat iuu ari, non decipi, *l.in commodato, § sicut, in fine, D. de commod. c. vnico eod.tit.*

67 Et tunc quidem † fisci partes ere nt, Commendam, quam dedit, datiuè iussit, per suum procuratorem Fiscalem defendere, vel si succu buerit, aliam Commendam æquiualentem, vbi primùm poterit eidem benemerenti concedere, vt in simili inquit tex. *in d.cap inter cætera, cap.præsen tium 7. q.1.c. veniens, de filiis presb.* & alia iura, quæ refert *d. gloss.verb. Assignauit*, & in ipsis ter minis feudorũ tex. & ibi glos. *verb, In feudum dam nos, si vassall. de feud. ab aliquo interp.* vbi omnes DD. præcipuè Afflict. *in princip.& num.7.* & alij plures, quos refert, & sequitur Rosenthal. *d. concl us.29. litt. K.*
68 Non tamen † tenebitur ad duplum, quod quandoque iure communi præstari debet, neque ad alia damna, vel interesse lucri cessantis, aut damni emergentis, quamvis huius interesse, & meliorationum considerationem, in feudis haberi solere, docet Rosenthal. *dict. conclus.29. nn.11. & in addition. litt. L.* quoniam in Commendis non militat ita præcisa obligatio securitatis præstandæ ex
69 parte concedentis, vt in feudis. Et quia † non solùm in his causis, verùm & in aliis, quæ ex contractibus onerosis, & vltrò, citróque obligatoriis proficiscuntur, iam illud praxi vbique tetratum receptum est, vt fiscus euictionis nomine solum rei euictæ, pretium, vel refectionem præstare debeat, *l. si procurator, D. de iure fisci*, gloss. *in l. si dictum, D. de euict.* Paris. *cons.101.n.14.lib.1.* Pereg. *de iure fisci, lib.6. tit.4. n.36. & 37.* Cabed. *d. decis. Lusit.36. n.1. p.2.* Caballin. *de euict. §.5. num.88.* & Guzman *in eod. tract. d. cap.15. num.32.& 33.*

At verò in casu quæstionis quam in hoc capite
70 proposuimus, † nimirum vbi quis Commendam sibi datam accepit, & sine litigio possedit, vel etiã quantitatem certam, & præfinitam, sibi in aliqua, vel aliquibus Commendis consignari iussam, nullo modo ex superueniente talis Commendæ, vel quantitatis diminutione, aut etiam totali absumptione, ius aliquod refectionis, vel euictionis nomine aduersus fiscum posse intendere arbitror, si id sine Regis facto, aut culpa contigerit. Nã eiusmodi damna, & interitus, Commendatarij peri-
71 culo sunt, † vtpotè quasi domini, & possessoris talis Commendæ, *l. quæ fortuitis, l. pignus, C. de pignor. act.* cum aliis, quæ latè congerit Decius *in l. contractus, de reg. iur.* & Medices *de fortuit. casib. 2.part. q.10.* vbi *n.143.* agit in specie de feudatariis.
72 Et in materia beneficiorum † constans regula est, quòd qui virtute expectatiuæ sibi concessæ, illud semel impetrauit, & acceptauit, ampliùs variare, vel quidquam aliud petere, etiam ob futuros, & imminentes casus non potest, quia consumit (vt dicitur) gratiam suam, etiam si malè acceptet, vt pluribus relatis probat D. Valenç. *cons.83. num.78. & seq.* & Cochier *de primariis precibus, pag.71.& seqq.* vbi tractat, † quid 73 sit, & operetur acceptatio in expectatiuis, & Hierony. Gonçal. *ad reg. Cancell.8. gloss. 34. n. 89.* Et si contrarium admitteremus, nunquam fiscus his litibus vacaret, neque eis exsoluendis sufficeret. Quæ † vel sola ratio efficere debet, vt 74 eis via non aperiatur, arg. eorum quæ in simili tradit Couarr. *in cap. cum in officiis, num.9. de testam.* DD. *in l. properandum, C. de iudiciis. & in cap. finem litibus, de dolo, & contumacia*, Surd. *cons.271. num.15.* & Gratian. *tom.4. disceptat. cap.762. n.12.* Prout † neque vsquam 75 aperiri vidi, nec tales petitiones in Regiis Indiarum Cancellariis, vel Supremo earum Senatu permitti.

Vndè huic obseruantiæ stare debemus, † & 76 ab antiqua practicari non recedere, l. minimè, D. de legibus, cap. dilectus, de consuet. Bald. *in l. illud*, per tex. ibi, *de excusat. tutor. Restaur.* Castald. *de Imperat. q.24. n.2. l. si quando, C. de iniuriis*, ibi: *Mos iudiciorum, qui hactenus obtinuit, seruetur intactus, cap. sicut, de re iud. l. semper in stipulationibus, D. de reg. iur. l. si pacto, quo pœnam, C. de pact. cap. ex litteris, de constit.* Osascus *decis.22. n.6. & 7.* Afflict. *decis.79. n.5.* Vbi inquit, † quòd longeuus 77 vsus causarum potest allegari pro iure, siue tendat ad litem ordinandam, siue decidendam, Cassan. *cons.68. n.57.* Ant. Thesaur *decis.2. n.9* & Cochier *in tract. de primariis precibus, sect.4. pag. 63.* & latissimè de nostris Commendis agens D. Valenç. *cons.83. n.115. & seqq.* & Valascus *in axiom iur. litt. T. n.127.*

Sed verò quamvis hæc de rigore iuris ita se habeant, non tamen impediunt, † quin Princeps 78 æquitate, & benignitate solita vtens, eiusmodi benemeritis, quos ob prædictas causas in egestatem deductos agnouerit, & præmiis, quæ meruerant destitutos, alia beneficia, prout viderit expedire, vel nouas Commendas, aut pensiones largiatur, vt tetigi suprà *cap.7. n.56.* Decet quippè † eum in be- 79 neficiis suis crescere, iuxta tex. *in cap.1. de donat.* cum aliis, quæ adduxi *sup. hoc lib. cap.2. n.68.* Et illud Cassiodori *lib.1. var. epist.12.* quod hùc maximè spectare videtur: *Nec tamen benignitas nostra vna remuneratione contenta, honores geminat, augmenta procurat, & eo studio dona reparat, quasi debeat omne quod præstat*, & *lib.2 epist.2. Amamus nostra beneficia geminare, nec semel præstat largitas collata fastidium, magisque nos prouocant ad frequens præmium, qui initia nostræ gratiæ suscipere meruerunt. Nouis enim iudicium impenditur, fauor autem semel placitis exhibetur.* Cui adridet illud Mart. *li.9. epig.71. Nã stare, aut crescere debẽt munera.* Plin. Iun *epist. 4. li.1. Beneficia subuertas antiquiora, nisi illa posterioribus cumules.* Et Senecæ *lib.2. de benef. c.11. Parum est dedisse, fouenda sunt beneficia, &c.* Et iterum *lib.4. Cui initio ratio non fuisset præstandi beneficij, aliquid ei præstamus ob id, quia præstitimus*; & tradit alia eruditiss. noster P. Ioann. Pineda *de reb. Salom. pag. 362.* vbi quòd beneficia pristina sunt occasio conferendi alia noua.

CAPVT

CAPVT XI.

An, & quæ conditiones, vel grauamina concessioni Commendarum adiici possint? & quid si eis non impletis concedentem, & accipientem mori contingat? & de aliis quæstionibus huc spectantibus.

SVMMARIVM.

1 *Commendarum conferendarum breuis, & ordinaria forma,*
2 *Clausulæ multiplicatæ, aut insolitæ lites generant.*
3 *Lex successionis Commendarum satis explicat earum onera, formam, & naturam.*
4 *Commenda simpliciter concessa, omnes eius qualitates actiuè, & passiuè expressæ videntur.*
5 *Mos regionis, seu prouinciæ attendendus est, & iuxta eum Commenda in dubio dari censentur.*
6 *Commendam concedens semper creditur se conformare cum legibus, quæ de eis disponunt, & maximè cum statutariis, ac municipalibus.*
7 *Commendarum ordinariam formam, & naturam Rex, & eius Vicarij benè possunt alterare, tempore quo eas concedunt.*
8 *Traditioni rei suæ quilibet pacta, & conditiones, quas velit, adiicere potest.*
9 *Prouisio hominis specialis, cessare facit generalem legis.*
10 *Verborum, aut conditionum expressio, iuxta voluntatem agentium, vincit naturam rerum.*
11 *Inuestitura, aut contractus tenor derogat omni rerum naturæ, ac conditioni.*
Cap si cui, de extraord. cap. Conrad. c. 1. de duob. fratrib. cap. 1. §. prætereà, quid sit inuestit. *expenduntur, & illustrantur, ibidem.*
12 *Feudorum maxima, & prima, ac potior lex est, vt inuestituræ tenor attendatur.*
13 *Prorex an possit dare Commendam in titulum maioratus, vel ad plures vitas, quàm lex successionis concedit?*
14 *Motechumis Mexicanis, & Ingis Peruanis datæ sunt Commendæ per viam, & titulum maioratus.*
15 *Proregum mandatum limitatur ex formâ à lege in aliquo actu eisdem præscripta.*
16 *Clausula* cum libera *limitatur in permissis, & circa permissa, & non extenditur ad ardua, aut specialiter prohibita.*
17 *Commendas in titulum maioratus concessas, aliquando Rex confirmauit, & quare?*
18 *Præmium meritis respondere debet.*
19 *Seruitij perpetuitas, beneficium, vel præmium etiam perpetuum desiderat.*
20 *Proregum facta aliquando sustinentur, quasi mandata.*
L. iam tamen, §. in hac, D. rem rat. hab. *expenditur, & illustratur, ibidem.*
21 *Mandati forma exequenda est iuxta finem, & intentum mandantis.*
22 *Reuocanda non sunt ea, quæ iterum facienda sunt.*
L. vlt. §. D. quod met. caus. *expenditur, & illustratur, ibidem.*
23 *Commendis, quas confert, an possit Prorex apponere conditiones, vel grauamina noua, vltra consuetas, & cauta in legibus Indiarum?*
24 *Grauare quis non potest eum, quem non honorat.*
25 L. fin. tit. 27. part. 2. *expenditur.*
26 *Commendarum in concessione quatenus Prorex dicatur gratiam facere.*
27 *Beneficia Ecclesiastica, qua ratione gratiosæ concessiones dicantur.*
28 *Commenda, quæ datur in remunerationem seruitiorum, an sit gratia, vel contractus.*
29 L. Titius puerum, D. de obseq. à lib. præstand. *expenditur, & sched. ann. 1619.*
30 *Episcopus beneficium conferens, potest illi pensionem apponere ex iusta causa.*
31 *Eligere aliquem de pluribus iussus, an, & quomodò possit eum aliquo onere, vel pensione grauare?*
32 *Commendæ in collatione, quæ onera, vel pensiones appponi soleant? & quòd debent esse in fauorem aliorum benemeritorum.*
33 *Conditiones, quæ callationi Commendarum adiiciuntur, illas informant, & tertiis, pro quibus adiectæ sunt, ius quærunt, etiam ignorantibus, & absentibus.*
L. quoties, C. de donat. quæ sub modo *expenditur, & illustratur, ibidem.*
34 *Conditiones potestatiuæ, casuales, & mixtæ adiici possunt collationi Commendarum.*
35 *Conditione pendente, nullum ius in Commenda habet Commendatarius, sed spem tantùm.*
36 *Conditio debet impleri, vt quis emolumentum sub ea sibi datum consequi possit.*
37 *Gratia facta duobus, vni conditionaliter, & alteri purè, quis præferatur.*
Cap. si pro te, de rescript. in 6. *expenditur, ibidem.*
38 *Conditione pendente, si decedat is, cui Commenda sub ea concessa fuit, an hæres eius illam petere possit?*
39 *Conditionis potestatiuæ implementum, quod defunctus distulit, vel spreuit, ad hæredes eius non transit, secùs si per eum non stetit.*
40 *Conditio casualis si impleatur post mortem personæ, cui adiecta fuit, hæredes eius datum, vel relictum sub ea petere possunt.*
41 *Conditionali ex contractu, vel stipulatione spem ad hæredes transmittimus.*
42 *Hæredibus semper prospicere videmur.*
L. si pactum 9. D. de probat. *expenditur, & illustratur, ibid.*
43 *Conditio Commendæ adiecta, si impleatur post decessum Proregis, qui eam concessit, an successor eius concessioni stare teneatur?*
44 *Conditionalis actus nihil ponit in esse, quousque conditio purificetur, & tunc retrotrahitur, & ab initio purus esse censetur.*
L. vlt. §. 1. D. de vulgar. subst. l. si pupillus 16. D. de condit. inst. *& similes expenduntur, & illustrantur, ibidem.*
45 *Puri, & purificati idem est iudicium.*
46 *Contractus tempus, & non impletæ conditionis*

ditionis in casualibus inspicitur, & an,& quatenus idem procedat in aliis dispositionibus?

L. filiusfamilias. D. de verb. l. quæ legata, D. de reg. iur. *& alia similes explicantur, & exornantur, ibid.*

47 *Gabella contractus conditionalis soluitur inspecto tempore quo celebratur, non quo conditio impletur.*

48 *Contrahi ibi videtur, vbi contractus celebratur, non vbi conditio verificatur.*

49 *Argumentum de tempore ad locum validum est in iure.*

50 *Feuda habent tempus præfixum ad petendum inuestituram.*

51 *Inuestituræ petendæ tempus non currit ei, qui Commendam habet, conditione casuali, vel mixta suspensam.*

52 *Impedito agere non currit tempus.*

53 *Conditionis potestatiuæ suspensio, non excusat eum, per quem stetit, quominus illam opportuno tempore impleret.*

54 *Commendatarij factum, siue negligentia in non implenda conditione potestatiua, sibi tempore concessionis adiecta; an praiudicet eius successoribus à lege vocatis?*

55 *Pater in non acquirendo potest filiis præiudicare.*

56 *Commendis semel purè concessis, non licet ex postfacto adiicere conditiones, vel grauamina.*

57 *Donationem perfectam, & pleno iure quæsitam, etiam Princeps ex postfacto regulariter modificare non potest.*

58 *Eligendi facultatem habens, electione semel facta, variare non potest.*

59 *Variatio in Principibus illaudabilis est, & nunquam permissa in damnum alterius.*

60 *Pensionem imponere, aut prorogare non potest Prorex super commenda anteà purè, & absque hoc onere collata, & decisio Supremi Senatus Indiarum circa hunc articulum.*

61 *Reseruatio si fiat à Prorege tempore concessionis commendæ, potest ex postfacto circa reseruata disponere.*

62 *Declarans nihil noui inducit, sed quod erat detegit.*

63 *Commenda si plures tributarios habere comperiatur, quàm tempore concessionis expressi sunt, an possit Gubernator de illis disponere.*

64 *Numerus iugerum, aut vassallorum, vbi non ad limitandum, sed ad designandam insulam, vel oppidum concessum exprimitur, non sufficit quòd plures reperiantur, si constat, quòd donans totum id concedere voluit.*

65 L. qui fundum, §. qui agrum, D. de contrah. empt. *& alia similes expenduntur.*

66 *Demonstratio vna vbi satis clara est ad denotandum, siue concedendum id quod conceditur, non officit quòd in aliis erretur.*

67 *Ius vniuersale vbi venditur, totum id, quod est in vniuersitate illa, venditum censetur.*

68 *Commendæ concessio facta de Indis, quod aliquis fato functus possidebat, non aliter valebit, nisi nouus commendatarius probet, illum possedisse.*

69 *Successor an, & quomodo probare, & iustificare debeat titulum sui antecessoris?*

VBi autem electa persona, cui Commenda præstanda sit, ad eius concessionem, vel collationem Proreges, aut Gubernatores deueniunt, qui commendandi facultatem habent, nihil † aliud regulariter cauere, & adiicere solent, quàm se eam Commendam Titio, iuxta legem successionis, cum ordinariis oneribus, concedere. 1
Quod quidem sufficit, vt omnia paucis verbis comprehendant, quæ ad talem collationem desiderantur, & vt lites euitentur, † quæ aliàs ex multiplicatione verborum, & clausularum & insolitarum oriri, solent, prout in hæredum institutione consuluit I. C. *in l. 1. §. qui neque legaturus, D. de har. inst.* & in nostris maioratibus Hispaniæ Molin. *de primog. lib. 2. c. 17. in princ.* & Simancas *in eod. tract. lib. 1. cap. 26.* Nam † lex successionis prædicta onera explicat, & qualiter, & in quibus personis, & hęredibus per duas vitas Commmenda duratura sit, vt infrà latiùs explicabimus, & benè aduertit Ioan. Matienz. *in l. 6. tit. 10. lib. 5. recop. gl. 2. num. 22.* 2 3

Et † eo ipso quòd contrarium non exprimitur, per solam Commendæ concessionem, omnes consuetæ leges Commendarum insertæ videntur, *l. asse toto, D. de acquir. hared.* & etiam duarum vitarum gaudium, & in Noua Hispania plurium, per viam dissimulationis, † iuxta prouinciæ morem, concessum intelligitur, arg. tex. *in l. si seruus plurium 35. §. fin. de legatis 1.* ibi: *Ante omnia ipsius patrisfamilias consuetudo, deinde regionis, in qua versatus est, exquirenda est, l. vel vniuersorum, D. de pig. act. l. cùm de lanionis, § asinam, D. de fund. instr. l. librorum, § quod tamen* Cassius, *D. de leg. 3. l. 4. tit. 33 par. 3.* cum pluribus adductis per Ias. *in l. certi conditio. § si nummos, n. 6.* & Purpurat. *n. 7. si cert. pet.* Felin. *in cap. cùm M. n. 6. de constit.* Idem Felin. *in cap. quia verisimile, de præsumpt.* Roman. *sing. 206.* Iul. Clar. *in §. testamentum, q. 76.* Simon de Prætis *de interp. vlt. lib. 1. solut. 5. & 9.* & Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 18.* 4 5

Maximè stante lege peculiari, & municipali, quæ hoc ita disponat, & ordinet, † cum qua non est dubium, quòd quilibet disponens se conformare velle videatur, iuxta doctrinam Bart. per tex. ibi *in l. haredes mei, §. cùm ita, D. ad Trebel. l. conficiũtur, D. de iure codicill.* & tex. singularem *in l. ex facto, vers. Ita Princeps imitatus est ius, D. de vulg. subst.* Nec vnquam iuris, aut consuetudinis ordinem peruertere velle censendus est, vt ibidem notarunt Bald. & alij, idem Bald. *in l. si quando, n. 2. C. de inoffic. testam.* Ias. *in l. causas, col. fin. C. de transact.* Hippol. de Marsil. *in praxi crim. §. constante, n. 25.* Menoch. *vbi sup. lib. 4. præs. 21. n. 35 & præsumpt. 63. n. 3. & præsumpt. 102. à n. 1.* Farin. *decis. 508. n. 4.* & latissimè Vincent. Fusarius *in tract. de subst. q. 311. n. 42. & seqq. & q. 225. n. 9. & seqq.* & alibi passim, vbi hoc ampliant, vt fortiùs cum dispositione legis, vel statuti municipalis, quàm cum dispositione iuris communis, quis se conformare voluisse existimetur. 6

Quod tamen non impedit, † quin Rex ipse, aut etiam Proreges, vel Gubernatores, qui eius nomine Commendas concedunt, possint, si velint, illarum gaudium ad vnam vitam dumtaxat restringere, vt aliquando fieri solet, & vbi id expresserint, seruandum est. Nam cùm 7

da

ad eos pertineat merita petentium perpendere, & iuxta seruitiorum, ac personarum qualitatem ea remunerari, possunt tempore concessio-
8 nis Commendæ, quæ † traditionis vicem habet, eiusmodi limitationes, & modificationes apponere, *l. in traditionibus* 49. *& l. si intra* 42. *D. de pact. l. legem*, *C. eod. l. rebus*, *D. de rerum permut.* iunctis aliis, quæ vltra DD. in eisdem iuribus signanter notauit Fanus *de pignor. 4. part. num.* 33. *&* 34. Ioann. Robert. *lib.* 3. *sent. cap.* 24. & in terminis similibus loquens, & plura congerens Cald. Pereir. *de renouat. emph. quæst.* 11. *n.* 19. Cardos. *in prax. iud. & aduocat. verb. Contractus*, *n.* 12. Tuschus *litt. C. conclus.* 980. & Rota Romana, apud Farin. *decis.* 415. *num.* 4. *tom.* 1. *part.* 1. Vbi id ampliant, etiam si aliquid vltra, vel præter ordinariam naturam contractus, vel actus, qui celebratur, adiectum, vel conuen-
9 tum fuerit, quia † specialis hæc cautio, vel prouisio facit cessare generalem, & alioqui consuetam, *l. fin. C. de pact. conuent. l. & habet*, §. *cùm quis*, & ibi gloss. *D. de precar.* cum aliis traditis à Surd. *cons.* 476. *num.* 6. & latiùs à Nobis notatis *suprà hoc lib. cap.* 8. *n.* 4. *& sequent.*

10 Et hoc est, quod dicimus, † quòd proprietas verborum, aut conditionum, iuxta voluntatem agentium, vincit naturam rerum, vt *in cap. si cui, vers. Tenorem inuestituræ sequendum, tit. de extraord. cap.* Conrad. *cap.* 1. *de duobus fratr. vers. Propter tenorem inuestituræ*, quam ibi di-
11 cit egregiam Bald. ad hoc † quòd tenor contractus, & inuestituræ derogat omni rerum naturæ, & conditioni: & rursus idem Bald. *in l. quoties*, *col.* 1. *C. de suis, & legit. hæred. & in cons.* 330. *lib.* 3. Paul. Castrens. *cons.* 176. *in princip. lib.* 1 Alexand. *cons.* 52. *col.* 4. *volum.* 4. Roman. *cons.* 33. *circa finem*, cum pluribus aliis in idem adductis per Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Libertis, num.* 9. *C. de reuocand. donat.* vbi dicit, se addere in confirmationem prædictorum, textum ab aliis non allegatum, *in cap.* 1. §. *præterea*, vbi notat Bald. tit. quid sit inuestitura, & singularem doctrinam Martini Laudensis *in cap.*
12 1. *col.* 1. *qui feud. dare possunt*, qui tradit, † hanc esse maximam in feudis, vt primùm inuestituræ tenor attendatur, quia derogat iuri feudali, & post Tiraquel. innumera alia ad idem probandum congerit Rosenthal. *in tractat. de feud. cap.* 1. *conclus.* 12. *litt. A. & seqq.* vbi quòd tenor, & ratio inuestituræ est prima, & posterior lex in materia feudorum.

Maiorem quidem difficultatem res habere vi-
13 debitur, si quæramus, † an Prorex, vel Gubernator tempus duarum vitarum, vel aliàs à lege præfixum, in sua concessione extendere possit, & per plures vitas prorogare? vel Commendam in perpetuum concedere, aut in titulum maioratus vt factum esse scimus ab insigni illo Duce Ferdi-
14 nando Cortesio in quibusdam Commendis, † quas concessit, cuidam Dominæ Elisabethæ, quæ Motezumæ Mexicani Regis filia esse perhibebatur. Et à D. Marchione de Canete, Peruano Prorege (dicto *el Viejo*) qui Commendæ Vallis *de Yucai*, & alia bona, & oppida D. Didaco Sayretopa Inga assignauit, qui similiter ex Peruanorum Incarum Regum sanguine superstes fuisse dicebatur, ex quo per lineam maternam hodie Marchiones de Oropesa originem trahunt.
15 Nam † cùm mandatum, quod Proreges habent ad commendandum, limitatum sit ad formam à lege præscriptam, & eius fines, & terminos diligenter seruare debeant, vt latè dixi *suprà hoc libro, cap.* 6. *num.* 18. *& seqq.* non videtur, quòd illud extendere potuerint ad inducendam perpetuitatem, quamvis in dicto mandato esset clausula, *cum libera*; † quæ solùm potest ope- 16
rari in permissis, & circa permissa, non verò extendi ad ardua, & specialiter prohibita, *l. quam Tuberonis*, iuncta gloss. *verb. Alia*, *D. de pecul. l. si hominem, D. mand.* Bartol. *in l. procurator, cui libera, num.* 2. *D. de procur. & in l. filiusfamilias, num* 9. *D. de donat.* Alber. *in l.* 1. *num.* 12. *D. de offic. Procur.* Cæs. vbi Iason *num.* 12. qui dicit communem, & Couarr. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 6. *num.* 2. & latè Schrader. *in tract. de feud.* 7. *part. sect.* 19. *num.* 132.

Et quidem de iuris rigore ita diffiniendum videtur, quamvis † in prædictis casibus Prin- 17
ceps ob meritorum grauitatem, & exuberantiam, Proregum concessioni in Perpetuum factæ, acquieuerit, & ratam, ac firmam esse voluerit, vt † sic præmium meritis responderet, 18
iuxta tex. & glos. *in cap. dicat aliquis* 23. *quæst.* 5. vbi Turrecrem. *& in cap. ius militare, distinct.* 1. & ea quæ tradit Ioan. Andr. *in Rub. de reb. Eccles.* & Greg. Lopez, nominatim in quæstione nostra loquens, per tex. ibi *in l.* 4. *tit.* 2. *part.* 2. *& in l. fin. eod. tit.* Et † perpetuitas seruitij, 19
perpetuo etiam beneficio compensaretur, argum. tex. singularis *in l. si verò non remunerandi*, §. *inde Papinianus, ad finem*, *D. mandat.* ibi: *Quòd si donationem patronus in libertum contulit, videri & posteà libertum patrono donasse.* Vbi hoc notant Bart. Balduin. & Salicet. Et pro eisdem facit tex. *in l. cùm is* 32. §. *si in ea*, *D. de condict. indebiti*, ibi: *Relinquitur pietatis causa, ex qua solutum repeti non potest*, melior tex. *in cap.* 1. §. *fin. de his qui feud. dar possunt, l. etiam is*, §. 1. *D. de manum. vind. l. si pater, D. de donat.* per quæ iura pulcherrimè in Principe remunerante, ita docet Alexan. *in l.* 3. *in princ. vers. Tertiò limita*, D. quod quisque iuris, quem sequitur Dec. *cons.* 458. & plura adducens Greg. Lopez per tex. ibi, *in l.* 6. *titulo* 27. *partit.* 2. & D. Valençuela *cons.* 82. *per totum*, & Nos *infrà cap.* 30.

Et quia † factum à Prorege, & si citra manda- 20
tum fuerit, sustineri tamen debuit, quasi mandatum fuisset, iuxta formalia verba Consulti *in l. iam tamen*, §. *in hac stipulatione, ad finem, D. rem rat. hab.* ibi: *Quasi iuxta formam mandati, & si non mandatum fuerit.* Cùm † forma mandantis, & vtilita- 21
tem rei mandatæ per tex. *in l. si hominem*, *& in l. fin. D. mandat. l. si quis mihi bona*, §. *sed & si mandauit, D. de acq. hæred.* vbi Bald. Aretin. & Alex. idem Bald. *in rub. de procur.* cum pluribus in idem adductis per Ias. *cons.* 202. *col. penult. lib.* 2. *& in l. si impuberem*, vbi etiam Alex. *C. de iur. liber.* & latissimè Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo Libertis, n.* 58. *D. de reuocand. donat.*

Maximè † cùm nec soleant, nec debeant Prin- 22
cipes ea, quæ vtiliter, & iustè facta sunt, ex defectu solemnitatis reuocare, quando posteà id idem ipsi facere deberent, arg. tex. *in l. fin.* §. *fin. D. quod met. caus.* & eorum, quæ in similibus casibus notant DD. quos adduxi *suprà cap.* 7. *n.* 80. & vltra Bald. *in cap. tuæ, vt lite non contestata, & in cap. conquerente, de rest. spol.* Ias. *in l. nec quicquam, n.* 8. *D. de offic. Procon.* Hippol. de Mars.

Marſ. *in l.patre, n.*58.*D.de quæſtion.* Imol. Paul. Alex. & alij, *in l.ſi finita, in princip. D de dam. infect.*Paris de Puteo *in tract.de ſynd. verb. Executio*,Mexia ad legem Tolet. *1.par.fund.9.n.1.& ſeqq.*Ioan.Gutier.*de iuram.confirm.3.p.c.fin.* Roland.à Valle *conſ.5.n.6.vol.2.*Gama *deciſ.*237. & Auiles *in cap.Prætor.c.11.verbo Sentenciados.*

23 An autem † poſſit Prorex,vel Gubernator in Commenda,quam concedit, nouas alias conditiones,vel grauamina imponere? Ex eo dubitari poteſt,quòd cùm non ſit Commendarum dominus,ſed fidelis,& prouidus diſpenſator,atque adeò teneatur ex neceſſitate eas inter benemeritos ex voluntate, & præcepto Regis diſtribuere,iuxta ea,quæ latè diximus *ſupr.c.7.* Non

24 videtur ei permittendum, † vt quos non honorat,grauare poſſit,arg.text.*in l.ab eo, C. de fideicommiſſ.l.ſi adrogator,in fin. D. de adopt.l.vnum ex familia,§.ſi de Falcidia,& §. ſed ſi fundum,D. de leg.2.*ibi: *Quid eſt enim, quod de ſuo videatur elargiri,qui quod reſtituit, omninò reddere debuit?* cum multis aliis, quæ poſt Tiraq. *de priuil. piæ cauſæ,priuil.*37.& alios, quos refert,& congerit Velaſcus *in axiom.iur.litt.G.n.*33.

Sed adhuc contrarium probandum eſt, & quotidiè practicari videmus. Tum ex ratione, quam *ſuprà num.7.* tetigimus, nimirum, quod ad eum pertineat merita perpendere, & remu-

25 nerari, vt † *in d. l. finali, tit. 27. part. 2.* ibi: *Debe entonces el cabdillo auer conſejo, y aluedriar ſobre aquello, catando qual es aquel home que le demanda el galardon, y el hecho que hizo, y el lugar, y el tiempo en que lo huuo de hazer, y ſegun aquello le debe galardonar,&c.*Tum etiam,

26 † quia huius arbitrij ratione, & ex eo,quod talem benemeritum,cui Commendam confert,inter plures alios eligit, quibus forſitan æquè iuſtè illam conferre potuiſſet, dicitur ei gratiam facere, & liberalitatem in eum exercere. Vndè non ſumus *in caſu d. l. ab eo, & d. §. ſi de Falcidia*, ſed in ſimili beneficiorum Eccleſiastico-

27 rum, † quæ, ob eandem rationem, gratioſæ conceſſionis nomen merentur, vt docet gloſſ. fin. *in cap.relatum,de præb. & in cap. quamuis el 1. verb.Impenſæ,eod.tit. lib 6. & in cap. cùm venerabilis, de præb. cap. conſultationibus, de donation.* vbi communiter Scribentes, cum aliis traditis à Gutierr. *lib. 3. pract. quæſt. 55. num. 42.* & Molina *de primog. lib. 2. cap. 4. num. 13. & 14.* & in noſtris terminis D. Franc. de Alfaro *de*

28 *offic. Fiſcal. gloſſ.6. & 7.* Vbi diſputat, † vtrum ſit gratia, vel contractus, quando in titulo dicitur, quod Commenda datur ob remunera-

29 tionem ſeruitiorum:quibus Ego adiicio † optimum text. *in l.Titius puerum, D. de obſequiis à libert. patr. præſt.* ibi: *Etenim ille etiam ſi non gratuitum beneficium tamen præſtitit,*& verba expreſſa epiſtolæ Regiæ ann. 1619. cuius memini *ſuprà hoc lib.cap.2.num.44.* quæ donationem,ſiue conceſſionem Commendarum gratuitam eſſe dicit, quamuis remuneratoriam, & indè infert: *No ſe haze agrauio à nadie, dandole la Encomienda con eſta carga, &c.* Et Roſenthal. *in tract. de feud. cap.6. q.74. num. 4.* vbi pluribus probat,quod in feudis,quamuis ſit ſynallagma, beneficium tamen præponderat.

30 Ex quo fluit, † quòd Epiſcopus poteſt ex iuſta cauſa beneficium, quod confert, aliqua penſione grauare, licèt aliàs, ex Concilio Lateranenſi,beneficia ſine diminutione dari iubeantur, vt recolitur *in cap. ſi quis præbendas 1. q. 3. & in cap. 1. §. fin. verſ. Cum in Lateranenſi, vt Eccleſiaſt. benef. cap. maioribus, de præb.* quibus conuenit *l. 5. tit. 6. part. 1.* vbi Greg. & notat Felinus,Caccialupus, Paulus, Romanus, Gigas, Rebuff. Nauarrus, & plurimi alij, quos refert Gonçalez *ad reg.8.Cancell.gloſſ.1.§.5.à n.27.* & Nicolaus Garcia, omninò videndus, *de benef. 1. part.cap.5.ex num.295.* & ita temperandum eſt, quod tradit Molina *de primog.lib.2.cap.4. n.21.* & Padilla *in d.§.ſi de Falcidia,n.13.*

Et ſimiliter idem admittimus † in quocunque alio, qui eligit aliquem de pluribus, quos teſtator, vel alius ſuæ electioni commiſit. Nam poteſt illum, quem elegerit, grauare, ſi non in fauorem extranei, ſaltem in fauorem alicuius vel aliquorum ex iis, quos eligere potuit, vt optimè reſoluit Bereng. Fernand. *in tit. de filiis natis ex matrim. ad Morganat. contract. cap.9. num.4.verſ.Secunda difficultas,* & eo non relato Sarmient.*in d.§.ſi de Falcidia,num.11. & 12.* vbi etiam Segura,& Peralta.Molina *d. cap.4. & 10. cum ſeqq.*alter Molina *diſp.591.cum ſeqq.*Queſada *diuerſ.quæſt.iur.cap.6. n.13 & 15.* Caldas Pereira *de nominat.emph.3.part. cap.16.n.5.fol.*1 1. *& cap. 17. num. 12.* Seſſe *deciſ. 437. num. 3.* D. Ioann. del Caſtillo *tom. 5. controuerſ. cap. 101. ex num. 6.* Fuſarius *de ſubſtit. quæſt. 511. num.8.* & Robles de Salcedo *de repræſent. lib. 3. c. 19. à num. 63.* 31

Qui propriè videtur eſſe caſus, de quo agimus. Nam † ſemper conditiones, & grauamina,de quibus loquimur, apponi ſolent, & certè debent, in fauorem, & gratiam aliorum benemeritorum, veluti, vbi electum penſionis præſtatione gubernator grauat, ex qua alter ſubleuari poſſit,vt vidimus *in cap. 3.* vel eidem conditionem iniungit, vt aliquam honeſtam puellam in vxorem ducat,quæ inops,& orphana ſit, & ex benemeritis originem trahat,vel vt ad reparationem alicuius Eccleſiæ,pontium, vel viarum publicarum, ſuſtentationem hoſpitalis, communem prouinciæ defenſionem,vel in aliquod ſimile opus,aliquam quantitatem pro vna vice exburſare,vel ſingulis annis erogare iubeat. 32

Huiuſmodi enim conditiones, & grauamina admittenda ſunt, & ipſius Commendæ collationem,ſeu inueſtituram informare videntur, & eis ineſſe *l.iuris gentium, §.quinimò, D.de pactis, l.pacta conuenta 72. & l. fundi partem 79. D. de contrah. empt.* Atque adeò ex illis,ipſis,in quorum fauorem appoſitæ ſunt, etiam abſentibus, & ignorantibus vtilis actio quæritur, ad id,quod ſua intereſt,petendum,& conſequendum, iuxta doctrinam celebris text.*in l.quoties 3.C.de donat. quæ ſub modo*, & ea quæ circa eius praxim, & explicationem vltra ordinarios ibidem tradit Bart.*in l.ſtipulatio iſta, §. ſi ſtipuler, n.13. D.de verbor.obligat.* & pluribus relatis Couarr. *1.variar. cap.14. n.2.* Iulius Clarus, *§. donatio, ex num. 1.* Molin. *lib. 4. de primog. cap.2. à n.58.* Corraſ. *memorab. Senatus - Conſult. cap. 1.* Ceuallos *pract. commun. quæſt. 249.* Valaſc. *de iur. emph. lib. 1. quæſt. 54. num. 44.* Pichard. *in §. alteri, Inſt.de inut ſtipul.ex n.21.* & Ant. Gama, eiuſque additionator Flores de Mena *deciſ. Luſi. 8. num. 1.* 33

Idem quoque admittendum erit † in aliis conditionibus, quæ ipſius Commendæ collationem iuſtificant, veluti: *Si electus legitimationem,* 34

tionem, *aut aliquam dispensationem*, *vel confir-
mationem à Principe impetrauerit*, *vel si alter
Commendam*, *quæ huic datur*, *alia quæ sibi offer-
tur contentus*, *reliquerit*, vel etiam, *si nauis in-
tra certum tempus ex Hispania venerit*, *aut ali-
quid ibi*, *vel alibi contigisse*, *vel non contigisse
probatum fuerit.* Eiusmodi enim, & similes
conditiones valent, & tenent, siue eas potesta-
tiuas, siue casuales, aut etiam mixtas appelles,
35 & † ante earum implementum nullum ius
Commendatario quæri videtur, sed spes tan-
tùm quædam, post impletam, & purificatam
conditionem debitum iri, *l. cedere diem*, *D. de
verb. signif.* §. *ex conditionali*, *Inst. de verb.
oblig.* cum multis aliis, quæ adducit Surd. *de
aliment. tit. 9. quæst. 16. num. 55. & cons. 298. n. 2.*
Flamin. Paris. *de resig. benef. lib. 1. q. 3. & q. 14.
num. 9.* Don Ioan. del Castillo *lib. 5. controuers. 2.
part. cap. 119. num. 6. & seqq.* & nouissimè Ve-
lascus *in axiom. iur. litt. D. n. 16. & lit. C. n. 119.
36 & seqq.* Vbi † quod conditio debet impleri an-
tequàm emolumentum sequatur, & quòd actus
non purificata conditione, ac si non esset fa-
ctus, habetur, & quod sub conditione datum,
sub contraria videtur ademptum. Quod etiam
37 multum in nostris terminis comprobat † text.
in cap. si pro te, *de rescript. lib. 6.* Vbi propter
hanc rationem præferri iubetur habens expe-
ctatiuam, purè sibi concessam ad aliquam præ-
bendam, licèt sit posterior, ei qui priùs eandem
sub aliqua conditione impetrauit, si ea penden-
te prouisus extiterit, nec talis prouisio reuoca-
tur, etiam si posteà conditio existat. De quo
post DD. ibidem latè agit Ant. *Gab. 3. tom. com.
lib. 6. tit. de clausul. concl. 2.* Parisius *cons. 82. vol. 4.*
Rota *in nouis decis.* 183. & Gironda *de priuile-
giis, num. 1149. & num. 1414.*

Sed hic succedit elegans quæstio, quam iam
38 semel, & iterum agitari vidi, nempe † si ante
impletam, vel verificatam conditionem, de-
cesserit is, cui ea iniuncta fuit, an ad filium eius,
vel alium, qui ex lege successionis ad Commen-
dam vocetur, illius petendæ, & percipiendæ ius
transeat, si is eam implere paratus sit, vel tunc
demum facto ipso impleri, & purificari conti-
gerit? In qua Ego, breuitati studens, resoluen-
dum existimo, quòd si conditio erat potesta-
tiua, & per eum, cui iniuncta fuit, stetit, quo-
minus eam viuus impleret, tunc Commendæ
iure in totum priuabitur, ita vt nihil remaneat,
quod ad hæredes transmittere possit, ex cele-
bri doctrina Bart. *num. 5. & 6.* & aliorum *in l.
si decem cùm petiero*, *D. de verbor. obligat.*
39 Vbi communiter resoluunt, † in contractibus,
& multo minus in aliis dispositionibus legali-
bus, ius implendæ conditionis potestatiuæ ad
hæredes non transire, quasi eorum auctor illud
spreuisse videatur, dum potuit, & noluit con-
ditioni parere, argum. text. *in l. qui Romæ*, §.
Augerius, *D. de verborum oblig.* cum aliis, quæ
adducunt gloss. & DD. præcipuè Misyng. *in
dict. §. ex conditionali*, *verbo Contigerit*: idem
Bart. Alexand. Ias. & cæteri *in dicto §. Au-
gerius*, *Bald. in cap. significauit*, *col. 2. vers.
Item quia conditio*, *de rescript. & in l. 2. C. de
pact. inter empt.* vbi benè distinguit, Cyn. Alber.
Paul. Castrens. Fulgos. Imola, & plures alij,
quos refert, & sequitur Tiraquell. *de retract.
conuention. §. 1. gloss. 6. num. 15. & 16.* Boër.
omninò videndus, *decis. 182. num. 23. & seqq.*
& Lean. Galganet. qui plures alios adducit, *in
tract. de condition. 2. part. cap. 1. quæst. 10. n. 5.*
vbi idem dicit procedere, etiam in vltimis vo-
luntatibus. Quod tamen ita accipi debet, nisi
fortè probatum fuerit, non stetisse per eum, cui
talis conditio adiecta fuit, quominus illam im-
pleret, sed per culpam fortè, aut moram illius,
in cuius persona implenda fuit. Nam tunc ad-
mitti, & audiri deberet successor, illam implere
volens, & in se ipso Commendæ ius radicari
prætendens, ex traditis ab eisdem DD. *vbi suprà*,
& signanter à Bart. *in l. cui fundus*, *num. 5. D. de
condit. & demonst.* cum aliis, quæ notant DD. per
text. ibi *in l. inter eum seq. & l. iure ciuili*, *D. de
cond. & demonst. cap. imputari*, vbi Dynus, & Betr.
Pechius *de reg. iur. in 6. l. semel mora*, *D. solut.
matr. l. si ideò*, *C. de his quibus*, *vt indign.* & latè
Velascus *in axiom. iur. litt. C. num. 111. & seqq.
& litt. T. num. 32.* Ac propterea etiam in primo
casu audiri debet, si obiiciat, se alterius culpa, à
successione sibi ex legis prouidentia delata, pri-
uari non potuisse, vt statim dicemus.

Cæterùm † si conditio non erat potestati- 40
ua, sed casualis, & eius implementum post
mortem electi, aut nominati ad Commendam,
contigerit. Tunc absque dubio is, qui ad eius-
dem Commendæ successionem à lege vocatur,
ea potiri poterit, & vt in persona sua titulus
expediatur expostulare, iuxta tex. in dict. §. ex
conditionali, quem ibi de his casualibus con-
ditionibus omnes intelligunt, & est commu-
nis, & indubitata resolutio Bart. & aliorum,
quos suprà citauimus, & resoluit Galganet.
dict. quæst. 10. num. 3. & 4. Eam † rationem adii- 41
ciens *num. 6. & seqq.* quòd in similibus stipu-
lationibus, aut aliis contractibus, gratiis, &
concessionibus, etiam sub conditione suspen-
sis, spem eorum ad hæredes transmittimus, vt
dicitur *in d. §. ex conditionali*, quibus † sem- 42
per prospicere videmur, etiam vbi nulla eo-
rum mentio facta fuerit, *l. veteris*, *in prin-
cipio*, *C. contrah. stipulat. l. viam*, *C. de lo-
cato*, *l. si pactum 9. D. de probat.* ibi: *Quia
plerumque tam hæredibus nostris*, *quàm nobis
metipsis cauemus*, *l. 11. tit. 14. part. 3.* cum aliis
quæ latè congerit Tiraquell. *d. gloss. 6. in prin-
cip.* Duenas *reg. 178.* Ias. *in l. 2. §. ex facto*, *D.
de verb.* Cagnol. per text. ibi *in l. 2. C. de pact.
inter empt. num. 6.* Gail, & Grœuæus *in pract.
obser. lib. 2. obser. 2. num. 10.* & latè Pereg. *de
fideicommiss. art. 16. num. 125.* An autem hoc
in casu tempus duarum vitarum, quod gaudio
Commendarum præfigi solet ex successoris, vel
ex auctoris vita computari incipiat, *infrà c. 18.*
Deo volente luculenter tractabimus.

Superiori quæstioni proxima est alia, quæ
non minus frequenter contingit, nimirum si
† conditione pendente, Proregem, aut Gu- 43
bernatorem, qui Commendam concessit, mo-
ri, vel officium finire contingat, & posteà al-
tero gubernante, conditio purificetur, an hic
concessioni antecessoris sui stare teneatur, &
Commendæ titulum, etiam inuitus, præstare de-
beat. Et non dubito, eum ad id præcisè teneri,
cùm certa sit, & vulgaris iuris regula, qua do-
cemur, † actum conditione suspensum, licèt ex 44
tunc, vt dici solet, nihil ponat in esse, nec sit
propriè talis, *l. si quis sub conditione*, *D. si quis
omis. caus. testam.* cum aliis vulgatis, quæ ad-
ducit Velascus *in axiom. iur. litt. C. num. 103.*

impleta

impleta tamen postmodum conditione, perinde censeri, ac iudicari, ac si ab initio purus fuisset, vt docet celebris text. per quem ita ibidem notarunt Angel. Alex. & alij, *in l. vlt. §. 1. D. de vulg. subst.* ibi: *Etsi extiterit conditio, duæ puræ sint institutiones*, *l. si pupillus* 16. *D. de cond. inst.* ibi; *Quia conditione expleta pro eo est, quasi purè ei hereditas, vel legatum relictum sit, l. fin. §. cùm mihi, vers. Sed rursus,* & ibi Aretin. *D. de verb. oblig. l. sed si de sua, §. fin. D. de acquir. hered.* cum aliis, quæ adducit Galganet. *d. tract. 1. part. c. 63.*
45 *num. 2.* vbi benè inquit, † puri, & purificati idem esse iudicium.

46 Vndè & illud descendit, † quod regulariter tempus contractus, non autem impletæ conditionis in casualibus inspici solet, quia hæc retrotrahitur, & iam tunc extitisse censetur, l. si filiusfamilias, & ibi Bart. & alij, *D. de verbi l. 2. §. ea quoque, D. de collat. bon. l. fin. D. de stipul. seruor. l. qua legata, cum seqq. D. de reg. iur.* vbi Decius, idem Decius *in l. pecuniam, notab. 2. D. si cert. pet.* Bartol. per text. ibi *in l. qui balneum 9. & in l. potior 11. D. qui potiores in pign.* habeantur, vbi hanc differentiam constituit inter conditiones casuales, & potestatiuas, Ias. *in l. si is, qui pro emptore, D. de vsucap.* Affinius *in tract. de execut. §. 7. cap. 93.* Negusant. *de pignor. 1. memb. 5. par. num. 14. & sequentibus*, Tiraquel. *de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. num. 72.* & plurimos referens Galganet. *vbi sup. 2. part. cap. 1. quæst. 106. pag. 251.* vbi distinguit inter conditionem appositam in vltimis voluntatibus, aut in rescriptis, vel gratiis, aut in contractibus, aut sententiis.

Quod tamen intelligendum est quoad gaudium, seu interusurium illius medij temporis. Nam quoad validitatem contractus, vel alterius actus conditionalis, nulla est districtio, quod tempus, quo celebratur, inspici debeat, & non illud, quo conditio impletur, vt manifestè ostendunt iura, & Auctores suprà relati. Et multum in nostris terminis Bald. *in l. 1. ad finem, C. de*
47 *nundin.* Vbi inquit, quòd † si statuto caueatur, quod ex contractu facto in feriis non soluatur gabella, & in tali tempore fieret contractus sub conditione, eiusque euentus post ferias verificetur, nihilominus non debebitur gabella, ex eo: *Quia est* (inquit) *considerandum tempus contractus, non vero id, quo conditio impletur,* quod dictum Baldi refert, & extollit Franc. de Aretio *in l. hæres quandoque, ad finem, D. de acq. hered. & conf. 11. col. 1.* & esse verissimum affirmat Tiraquel. *in tract. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. à num. 45. & seqq. & de retract. conuentionali, § 5. gloss. 4. n. 77.* vbi ad alias similes quæstiones extendit, Lasarte *de decima vendit. cap. 3. num. 10.* Girond. *in tract. de gabell. 6. part. num. 5. & seqq.* Gutierrez *eod. tract. lib. 7. q. 122.*

48 Et conducit notabilis glos. *in l. si vxor 42. D. de iud. quæ docet,* † quod ibi videtur contrahi, vbi contractus celebratur, non vbi conditio verificatur, allegando *d. l. si filius,* & sumpto ar-
49 gumento de tempore ad locum, † quod inualidum est, *l. vinum, D. si cert. pet. l. si quis, D. de aur. & arg. leg.* & per Euerard. *loco 3. & seqq.* Velasc. *litt. A. num. 519. & 541.* & Camill. Gallin. *de verb. signif. lib. 5. cap. 16. n. 252.*

Quibus consequens est, vt etiam si in Com-
50 mendis, † provt & in feudis, terminus præfigatur, intra quem peti debeat inuestitura, vt per Zasi *in tract. de feud. tit. ad quid vassall. dom. ten. pag. 34.* & Rosenthal. *cap. 6. conclus. 41.* Eius
† tamen lapsus neutiquam noceat ei, qui Com- 51
mendam casuali, vel mixta conditione suspensam habet, neque eius hæredibus, si fortè is decesserit conditione pendente, & per plures annos titulum non petierint, quia impedimentum conditionis pendentis, eos ab omni periculo præscriptionis excusat, & liberat, quousque ea impleta fuerit, vt per Bart. & DD. *in l. si cui legetur, D. de legat. 1.* Bald. *in l. id quod pauperibus, col. 3. vers. An iste annis, C. de Episcop. & Cler. & in l. 1. q. 12. C. de his, quæ pœnæ nom. & in rub. C. de contrab. empt. quæst. 23.* quibus adridet text. *in l. 3. §. si quis heredi, D. de statu lib. l. si rem, § fin. D. de pignor. l. si mandauero Titio, D. mand.* gloss. *in l. illa stipulatio si Calendis, D. de verb. oblig.* & alia, quæ adducit Socinus Sen. *cons. 76. vol. 1.*
Et vulgaris alia iuris regula; † qua docemur, 52
quòd impedito agere non currit tempus tam in impedimentum facti, quàm iuris, *l. 1. §. fin. C. de annal. except. l. in rebus, C. de iure dot. l. 2. §. fin. C. commun. de legat. cap. quia diuersitatem 5. de conces. præb.* cum pluribus, quæ adducit Suarez *alleg. 3.* & Velascus *in axiomat. iur. litt. I. num. 22. & 23.*

Quod tamen † in potestatiua conditione 53
non ita facilè admittendum erit; nam cùm illius implendæ facultas ex voluntate Commendatarij dependeat, eius negligentia ei imputari poterit, & præscriptio incipere videtur ex die, quo commodè potuit conditionem implere; quasi iam tunc impleta fuisset, & impedimentum sublatum, iuxta text. *in l. 1. §. qui sub conditione,* vbi Guillel. Cuman. & Bald. *D. si quis omiss. caus.* idem Bald. *in l. eum qui, C. eod. tit.* Roman. *cons. 84. incip. Circa id quod quæritur, col. 2.* & Franc. Balbus *in tract. de præscript. 4. partis principal. q. 3. vers. Secundò per ea.*

Sed hoc quidem in casu, & in alio, quem retulimus suprà, de eo, qui potestatiuam conditionem dum viueret, non impleuit, non facilè
filios, † vel alios, eius successores ob id exclu- 54
dere debebimus. Cùm hi ad successionem Commendæ ex legis prouidentia vocentur, & alterius culpa, vel iniuria grauandi non sint. Nisi fortè dicamus, his in casibus Commendæ ius
plenè adhuc quæsitum non fuisse, † & posse pa- 55
trem in non acquirendo filiis præiudicium facere, *l. 4. D. de iure dotium, l. qui autem, D. quæ in fraud. credit. l. nemo, §. 1. D. pro socio, l. filio præterito, D. de iniusto rupto*, cum latè traditis à Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione, C. de reuocand. donat.* Boer. *decis. 96.* Hippol. *singul. 194.* Tell. Fernand. *in l. 4. Taur. num. 52.* Baeza *de non melior. c. 24.* Gutier. *in cap. quamuis pactum, n. 15. de pact. in 6.* & Parlador. *in sesquicentur. differen. 150. §. 4. n. 12.*

Sed hæc tamen, quæ hucusque diximus de facultate Proregum, & Gubernatorum in imponendis super Indorum Commendis huiusmodi conditionibus, aut grauaminibus, intelligenda quidem sunt, vbi in actu ipso dandi, & conferendi Commendæ gratiam, adiiciuntur.
Etenim † si semel ab initio liberè concedatur, 56
posteà nullo colore, aut prætextu grauari, aut modificari poterit, argum. text. *in l. perfecta donatio, C. de donat. quæ sub modo, l. cum dos, D. de pact. dotal.* & eorum, quæ de feudis loquens latè tradit Camil. Borrel. *cons. 1. n. 107.*

Menochius, omninò videndus, *de præsumpt.*
*lib.2.præs.9.num.*10.*&* 11. Decius, Felinus, & alij
relati à Burgos de Paz *cons.25.num.*4.6.10.*&* 11.
& D.Valenç.*cons.99.num.*60. Vbi affirmant idem
57 † in ipso Rege regulariter procedere, qui non
potest modificare, nec alterare donationem per-
fectam, cui ante modificationem fuit plenum
ius quæsitum, iuxta l. venditor, §. *si constat, D.*
comm. præd. & l. quæcunque, C. de fund.patrim.
*lib.*11. vbi Bart.& DD.

58 Et in quocunque, † qui eligendi facultatem
habet, quod electione semel facta variare non
possit, tradit Berengar. Ferdin. *in tit.de matrim.*
ad Morganat.c.9.n.2.cum seqq.& disputat Bur-
gos de Paz *cons.20.per totum*, Aluar.Valas. *cons.*
102. *per tot.1.part.&* Cochier *in tract.de primar.*
59 *precibus,pag.68.& seqq.* vbi resoluit, † variatio-
nem maximè in Principibus illaudabilem esse,
& nunquam permitti, vbi alteri damnum infer-
tur, & tradens alia de prohibitione variationis
D.Valençuela *cons.160.num.41.vol.2.*

Et ob hanc causam in quadam lite D. Mi-
chaëlis Hieronymi de Cabrera incolæ ciuitatis
Cuzquensis in prouincia Peruana, Regius Se-
60 natus Indiarum meritò censuit, † annullandam
esse prorogationem pensionis ad alteram vitam,
quam prorex ex postfacto concesserat D. Petro
Portocarrero, cùm primùm, tempore collationis
Commendæ, vnius dumtaxat vitæ gaudium
pensionario assignasset, quia hoc tendebat in
præiudicium proprietarij, qui quò citiùs pen-
sionis ius extingueretur, eò celeriùs consolida-
tionem eius cum proprietate sperare, & conse-
qui potuisset, iuxta ea quæ diximus *in cap.3.*

Quod tamen limitari debebit, vt non proce-
61 dat, † vbi Prorex, vel Gubernator tempore col-
lationis Commendæ aliquam quantitatem re-
seruasset, arbitrio suo postmodum inter bene-
meritos distribuendam, vt plerumque fieri so-
let. Tunc namque de hac quantitate, tam ipse,
quàm successor eius benè disponere possunt,
nec est quod Commendatarius queratur, cùm
sub hac modificatione Commendam acceperit.
62 Et † Gubernatoris designatio superueniens, ni-
hil noui inducat, sed tantùm reseruati iuris exe-
cutionem, & veluti declarationem contineat,
argum.tex.*in l.heredes palam 12.§.si quid post, D.*
*de testam.*ibi: *Nihil enim nunc dat, sed datum si-*
gnificat, l.adeò 7.§.cùm quis ex aliena, in fin. D.de
acq.rer.dom. ibi: *Qui excussit spicas, non nouam*
speciem facit, sed eam, quæ est, detegit, l. sicut 8. §.
& siquidem, D.si seruit.vind. ibi: *Quia per senten-*
tiam non debet seruitus constitui, sed quæ est de-
clarari, iunctis plurimis aliis, quæ in materia
reseruationis congessit Simoneta in integro tra-
ctatu de reseruationibus beneficiorum, & Ni-
col.Garcia *de benef.1. part. cap.5. num.* 268. *&*
seqq.& cap.2.& seqq.part.4.

Difficiliorem sanè tractationem illa quæstio
63 habere videtur † de Prorege Commendam
aliquam concedente, in qua certum Indorum
numerum esse asseruerit, veluti ducentos, aut
trecentos, cùm tamen posteà actuali numera-
tione facta, multò plures reperiantur. Dubi-
tatur siquidem, an ex hac numeratione Com-
mendæ gratia restringenda sit, & de excessu
possit Gubernator alterum inuestire. In qua
quæstione placet mihi resolutio quam in alia si-
mili tradit Oldrad. *cons.* 197. incip. *In con-*
cessione, col. 1. vers. Sed ego contrarium, vbi te-
net, † quòd si concedatur insula, quæ est iuxta 64
loca Episcopalia, & quæ quinquaginta bra-
chia in longum habeat, quòd cùm hæc con-
cessio à corpore sumat initium, verba sequen-
tia, quæ de numero loquuntur, minimè re-
stringunt concessionem ad ipsum numerum, sed
donatarius totam insulam habebit, etsi plures
vlnas habeat, quàm in expresso numero con-
tinentur. Ad quod Oldrad. allegat. text. *in l.*
*cùm his verbis, §. paterfamilias, D. de legat.*3.
& eum sequuntur plurimi Auctores, quos re-
fert Iason *cons.73. per tot. lib.* 10. & Burgos
de Paz, omninò videndus, *cons.* 25. *num.* 22.
& seqq. loquens de quadam donatione Re-
gia certorum oppidorum, in quibus quatuor
mille vassalli esse dicebantur, cùm plures po-
steà reperti essent, qui est noster casus in ter-
minis, & resoluens, quòd cùm in remunera-
tionem seruitiorum fuerit facta, & donator
non à numero vassallorum in concessione exor-
sus sit, sed à corporibus oppidorum, omnes
vassallos, in illis commorantes, concessisse cen-
sendus est.

Pro qua sententia † optimè facit *l. qui fun-* 65
dum, §. qui agrum, D. de contrah. empt. l. cùm
pater, §. pater qui filio, D. de leg.2. l.si sub con-
ditione, §. si libertus, in 2.resp. D. de leg. 1. &
quæ in simili tradit Paris. *cons.64 num.* 6. *&*
*seqq. & num.*76. *& seqq. lib.* 2. Anton. Gomez
*lib. 2. variar. cap.de empt. & vend. num.*16. Co-
uarr. *cap. 3. pract. num.1. & seqq.* Mascard. *de*
probat. conclus. 504. *verbo Demonstratio, n.*12.
& seqq. Vbi probat, † quòd quando vna de- 66
monstratio est adeò clara, vt faceret constare
de corpore tunc illa sola probata, etiam si aliæ
plures qualitates, & demonstrationes falsæ re-
perirentur; tamen non vitiaretur dispositio, vt-
potè si apponatur, & verificetur nomen fundi,
licèt in confinibus, & in aliis demonstrationi-
bus erretur, *ex l. cùm seruo, §.fin. de cont. empt.*
cum aliis adductis à Bart. *in l. demonstratio,*
post num. 16. vers. Idem duo in nomine feudi,
D. de cond. & demonstr. Et in idem tendunt,
quæ doctè congerit Ioan. Gutier. *lib. 2. canon.*
cap. 15. à num. 74. & Marescotus *lib. 2. var.*
*cap.*55. Vbi latè probat † regulare esse in ven- 67
ditione iuris alicuius vniuersalis, vt emptor, ne-
que habeat plus, neque minus, quàm in ipsa
vniuersitate continetur, *l.venditor, in princ. D.de*
hæred. vel act. ven. intelligitur enim facta ven-
ditio eius, quod est in vniuersitate, eo modo
quo est, vt dicit Bald.*in l.1. num.1. C.de euict.*

Vbi † autem in concessione Commendæ 68
oppida, vel Indi designantur, quæ aliquis, per
cuius mortem vacasse dicuntur, tenebat, & pos-
sidebat, & si concessio valeat, ad nihilum redu-
cetur, nisi appareant, & certificentur dicta op-
pida, & Indi, de quibus ille aliàs fuerat inue-
stitus, & hoc ipse nouus Commendatarius cu-
rare, & probare tenebitur, vt nominatim deci-
dit Bald. de concessione feudorum loquens,
quæ nostris Commendis similis est, *in cap. 1.*
num.5.de feud. Guard quem ibidem omnes feu-
distæ vno ore sequuntur, & communis, de qua
testatur Ias. *in l si sic, num.* 19 per text. ibi, *D.*
de leg. 1. & plurimi alij, quos refert Aretin.
cons. penult. Natta *cons.* 514. *num.* 3. Signorol.
cons. 10 Roland.à Valle *cons.2. num.*19. *& seq.*
*vol.*1. Cachetanus *cons.* 7. *num.* 34. *& seqq.* &
Marescot. *lib. 1. variar. cap. 45. per totum.* Vbi
agit

agit de veritate, & praxi allegationis Lapi 39.
69 Et † an, & quomodo successor probare, & iustificare debeat titulum sui antecessoris, & *c.* 55. Vbi latè docet, qualiter vltimus status beneficiorum, & aliorum iurium similium sit attendendus, & conducunt, quæ in simili adducit Menoch. *de arbitrar. casu* 201. *num.* 22. & Nos *sup. cap.* 6. *num.* 3. *&* *cap.* 1. *n.* 68. *&* 69.

CAPVT XII.

De Commenda, quæ duobus, vel pluribus discretis, vel non discretis partibus assignatur, & quomodo diuidi debeat, & an in ea ius accrescendi admittatur?

SVMMARIVM.

1 *Commendæ diuidi non debent.*
2 *Iudis melius consulitur, si vnum quàm plures commendatarios agnoscant.*
3 *Dominis duobus non potest quis ita commodè seruire, quàm vni.*
4 *Dominus si velit terram suam duobus per partes vendere, admittitur contradictio subditorum.*
5 *Negligitur quod à pluribus possidetur.*
L. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeatur lib. 10. & l. cum pater, §. dulcissimis, *& alia similes expenduntur, & illustrantur, ibid.*
6 *Rerum, & bonorum communionem aliqui hæretici in Christiana Religione introducere voluerunt, qui reprobantur.*
7 *Initium, & intentum alicuius rei introducendæ semper attendi debet.*
8 *Commendæ multoties ex variis causis inter plures diuidi solent, & de formulis, quibus diuisio inducitur.*
9 *Commenda ex voluntate concedentis benè diuidi potest, & natura sua omni respectu diuidua est.*
10 *Indorum opera, seruitia, & tributa diuidua sunt.*
11 *Commendæ Indorum non habent annexam dignitatem, nec iurisdictionem, sed sunt feuda simplicia.*
12 *Feuda simplicia, & ius vassallorum inter plures diuidi possunt.*
13 *Conuassalli eiusdem domini quando possint propria auctoritate feudum diuidere.*
14 *Vsusfructus diuidi potest, & per partes legari.*
15 *Commenda, etsi propter legis probibitionem non possit diuidi, vbi tamen Princeps eam diuisim concedit, dispensare videtur.*
16 *Commenda vbi diuidi cœpit ex voluntate Principis, antiquam naturam hac in parte mutare videtur.*
17 *Loca feudalia semel diuisa, semper manent diuisibilia.*
18 *Res semel facta alienabilis, semper manet talis.*
19 *Commenda pluribus data pro indiuiso, quomodò inter eos diuidenda sit?*
20 *Diuisio commendæ pluribus data, vbi facienda est, debent omnes citari.*
21 *Commenda vbi conceditur pro diuiso, vnusquisque habebit partem sibi assignatam, sed sine Indorum damno.*
22 *Commenda diuisio facta inter priuatos, Regi, & Regiis ordinationibus præiudicare non debet.*
23 *Sententia inter vassallos litigantes lata, an domino præiudicet?*
24 *Diuidens feudum contra eius naturam, punitur.*
25 *Diuisio commendæ semel facta, quando, & quomodò constito de errore reuocari possit, & iterum fieri?*
26 *Diuisio est quadam ratio composita inter diuidentes, & sic, sicut illa, est reducibilis ad rectam compositionem.*
27 *Deceptus in diuisione paternorum bonorum, potest agere contra eum, qui plus debito accepit.*
28 L. cùm putarem, D. famil. erciscund. *explicatur.*
29 *Error calculi semper, ac de eo constiterit, retractari potest.*
30 *Commenda si alicui detur, extracto aliquo numero Indorum, Regi, vel alteri applicando, qualiter computatio ineatur?*
31 *Rex si donet Castrum reseruato sibi certo numero vassallorum, qualiter statim familiarum electio facienda sit, & cuius sit augmentum, vel diminutio?*
32 *Progenitores suos suffecti sequi debent.*
33 *Augmentum alicuius rei, ipsius primæuam naturam sequitur.*
34 *Commenda vbi assignatur cum onere dandi tertiam, vel quartam partem fratri, vel matri, aut etiam extraneo, an videatur induci diuisio commendæ, vel pensio assignari, & effectus huius quæstionis?*
35 *Portio certa si super beneficio alicui assignatur, in quota, & non in quantitate, beneficium partiri videtur.*
36 *Fundum si aliquis conducit pro quota fructuum, non est locatio, sed societas.*
37 *Pars, quæ à toto separatur, totius naturam, & effectus retinet.*
38 *Causa ex suis effectibus cognoscitur.*
39 *Commendæ quota partis concessio alicui facta ad alimenta, magis pensionem, quam proprietatem respicit.*
40 *Alimenta non extendantur vltra vitam alimentarij.*
41 *Pensio siue præstatio annua alicui fieri iussa, cum eius vita finitur.*
42 *Quota designatio, vbi assignatur in titulum, inducit proprietatem, secus vbi ad alimenta, vel congruam sustentationem.*
43 *Præstimonium, vt possit dici beneficium, quæ requirantur?*
44 *Commendatarius, vbi partem alij manu sua dare iubetur, ad alimenta pensio designatur, nisi alia verba, aut coniectura contrarium suadeant.*
L. cùm alimenta 22. §. qui fratres, D. de supel. legat. *expenditur, ibidem.*
45 *Commenda vbi duobus, vel pluribus datur, an sit inter eos locus iuri accrescendi? & num. seqq.*
46 *Ius accrescendi quando habeat locum inter coniunctos re, & verbis, aut re tantùm.*
47 *Commenda si ab initio duobus insolidum concessa*

ETsi in Commendis, de quibus loquimur, † caueri soleat, & debeat, ne diuisionem recipiant, ex rationibus, & schedulis, quas adduximus *sup. hoc libro, cap. 3.* Et quia † Indis melius consulitur, si vnum quàm plures Commendatarios agnoscant, cùm † faciliùs, & commodiùs possit quis vni, quàm pluribus dominis deseruire, *l. 2. §. his legibus, & §. nouissimè, D. de orig. iur. l. si plures, §. fin. D. de administ. tut.* melior text. *in cap. dilecti filij, de maior. & obedientia,* cum traditis à Curtio Senior. *cons. 68. col. 8. vers. Et assignat,* Ias. *cons. 236. lib. 1.* Boër. *quæst. 204 num. 30.* & signanter, & multum in nostris terminis Bald. *in cap. si quis, num. 5.* quo temp. miles; vbi inquit post Hostiensem, quòd † si aliquis dominus velit terram suam subiicere alieno domino, admittitur contradictio hominum suorum, & maximè si dominus velit partem alienare, & partem retinere, quia interest subditorum tot dominos non habere. 1 2 3 4

Necnon etiam, quia † ipsi Commendatarij minus amabunt, & curabunt Indos, quos communiter cum aliis possederint, iuxta doctrinam textus *in l. 1. C quando,* & quibus quarta pars debeatur, *lib. 10.* ibi: *Naturale quippe vitium est negligi, quod communiter possidetur, vtque se nihil habere, qui non totum habeat, arbitretur, denique suam quoque partem corrumpi patiatur, dum inuidet alienæ, d. l. si plures, §. fin. l. cùm pater 79. §. dulcissimis, in fine, D. de legat. 2.* ibi: *Cùm discordiis propinquorum sedandis prospexerit, quas materia communionis solet excitare,* cum aliis, quæ tradit Arist. *lib. 2. Polit. cap. 1.* Alban. Spinosat. *lib. 1. politisinos, cap. 12.* & Dionys. Gothofr. *in notis ad d. l. 2.* Vbi † hæreticos reprehendit, qui communionem rerum, & bonorum vtilissimam esse Christianæ Reip. asserere audent, latè Tiraquel. *de primog. quæst. 4. num. 27.* Rojas *in epit. succes. cap. 15. num. 27.* Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 1. num. 19.* & Hieronym. Sauaro, omninò videndus, *in notis ad Sydon. Apollin. pag. 223.* 5 6

Quod est contra initium, & intentum earumdem Commendarum inducendarum, vt vidimus *suprà cap. 1.* quod † initium, & intentum semper in qualibet re plurimum attendi debet, vt docet tex. & ibi gloss. *verbo Ab initio, in l. venditionibus, D. de contrah. emt. l. 1. C. de imp. lucrat. descript. lib. 10. l. nam origo, D. quod vi, aut clam. l. 3. D. de annon. l. quod autem, D. de ordination.* cum aliis, quæ latè congerit Anchar. *cons. 4* Fran. Curtius *cons. 69. col. 2.* Ioan. Garc. *de expens. & meliorat. cap. 22. num. 12. & de coniug. ac quæstu, n. 99.* Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 1. n. 168.* Gratian. *discept. forens. tom 4. c. 749. num. 16.* & plenissimè D. Ioan. del Castillo *lib. 5. controu. 2. part. cap. 155 per totum.* 7

Multoties † tamen contingit, vt Reges, & domini nostri, vel qui eorum vices habent, hoc incommodum insuper habentes, vel occasioni, aut necessitati deferentes, quæ plures in vna eadem Commenda subleuari requirit, eam eis pro indiuiso, & in solidum conferant, veluti cùm dicitur: *Que à los hijos de N. se les haze merced de tal Encomienda.* Interdum etiam partibus, quas vnusquisque habere debeat discretis, & designatis, veluti cùm dicitur: *A N. se le haze merced. de la mitad de tal Encomienda, ò repartimiento, y de la otra mitad à N. ò* 8

que

que esta mitad se reserue para irla distribuyendo entre otros benemeritos, ò se ponga en la caxa, ò Corona Real. Et tunc non est dubium, quin
9 † Commenda ex voluntate concedentis diuidi possit, cùm hoc eius naturæ non repugnet, quæ siue fructus, vel quantitatem, aut species consideremus, quæ ab Indis tributorum nomine persolui solent, diuidua quidem est, iuxta doctrinam I. C. *in l. 2. l. in executione, l. stipulationes non diuiduntur, D. de verborum oblig.* cum aliis, quæ Ego adduxi *in meo tract. de indiuiduis, cap. 1.* & posteà recoluit D. Pichar. post titulum *Inst. de offic. iud. cap. 3. &* D. Melchor de Valencia *in tractat. iur. illustr. tom. 2. tract. 4.*
10 *de indiuid. cap. 3. per totum.* Et similiter † si Indorum ipsorum tanquam vassallorum corpora, siue capita inspiciamus, & numeremus, vel operas ipsas, & seruitia, atque obsequia, quæ alicubi ab eisdem suis Commendatariis præstantur, & exhibentur, cùm nihil impediat, quòd hæc per plures diuisim exerceantur, vel pluribus pro rata portione præstentur, & persoluantur, vt benè obseruat, aliis relatis, Rosenthal. *in tract. de feud. cap. 8. quæst. 6. gloss. F.* vbi, quòd etiam seruitium sua natura indiuiduum, aliquando diuisionem, non quidem partibus, sed numero recepit.

11 Huiusmodi enim † Commendæ non habent annexam dignitatem, neque iurisdictionem, neque quicquam aliud, quod precisè earum diuisionem impediat, sed sunt quædam veluti simplicia feuda, vt in superioribus diximus, quia
12 & † ius vassallorum, rectè inter plures diuidi posse, omnes feudorum Scriptores agnoscunt, & probat text. *in cap. Imperialem, §. præterea Ducatus de proh. feud. alien. per Fred. cap. 1. si de feud. fuer. contr. inter dom. & agn.* Vbi omnes DD. Bald. *in l. si plures, col. 2. C. de condit. inser. & in l. voluntas, vers. Quæritur, C. de fideicommiss.* Afflict. *d. §. præterea, 3. notab. n. 13.* Roland. *consil. 80. n. 44. vol. 1.* Curtius Sen. *consil. 68.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 89. de constit.* Cassane. *in consuet. Burgund. rubr. 3. §. 6. num. 22.* Bernard. Diaz *reg. 773.* incip. *Vassallus,* Boër. *q. 204 n. 19. & seqq. & q. 212. n. 5.* & innumeri alij apud Rosent. *in tract. de feud. c. 9. q. 53 per tot.* Qui hoc adeò certum esse resol-
13 uunt, † vt conuassalli eiusdem domini possint, propria etiam auctoritate, inter se diuidere feudum, maximè quando reperti sunt vassalli vnius domini, & pro alia parte alterius.

14 Et idem videmus † in vsufructu, cui etiam Commenda in multis assimilatur, vt dixi *sup. cap. 2. num. 8.* Nam & is potest duobus, aut pluribus ita constitui, vel legari, vt omnes pro partibus eo fruantur, & gaudeant, vel vt pro parte apud proprietarium maneat, cum ipsa proprietate coniunctus, pars autem alia vsufructuario applicetur, *l. quoties duobus, & l. etiam, D. de vsufr. l. vsusfructus 5. D. eod.* vbi Bart. Bald. & alij, Hottoman. *quæst. illust. cap. 10.* Pet. Riciard. *in Rubr. de vsufr. ex n. 142.* Anton. Pichard. *in princip. de vsu, & habitat. n. 4.* & plurimi alij, quos refert D. Ioann. del Castillo *in tract. de vsufruct. c. 31. n. 16. & seqq.*

15 Quibus accedit, † quòd vt maximè Commendarum ius propter legis prohibitionem indiuiduum esse concederemus, eò tamen ipso, quòd Princeps aliquam sub diuisione concedit, huic prohibitioni conniuere videtur, & super ea dispensare, argum. tex. *in l. quidam consulebant, D. de re iudic.* ibi: *Princeps enim, qui ei Magistratum dedit, omnia gerere decreuit,* quam pluribus similibus exornat Bald. *cons. 248. & 261. lib. 1. repetitum cons. 465. lib. 5.* Plotus *cons. 19. num. 51.* & Menoch. omninò videndus, *cons. 102. num. 9. vol. 12. & de præsumpt. li. 2. præsumpt. 12. num. 7.*

Et quod plus est, † vbi semel diuidi cœperint, antiquam naturam hac in parte amisisse videntur, argum. eorum, quæ optimis fundamentis tradit Socinus cons. 67. num. 32. vol. 1. docens, † quòd loca feudalia quantumcunque in- 16
diuisibilia, si semel efficiantur diuisibilia, semper diuidi possunt; quemadmodum dicimus in 17
rebus alienari prohibitis, quæ etiam † semel factæ alienabiles, in perpetuum alienabiles manent, iuxta *l. pater, §. quindecim libertis,* cum 18
aliis, quæ de re semel in feudum, vel emphyteosim concessa, & de causa semel effecta delegabili, & aliis similibus scripsit Ripa *num. 66.* Crotus 43. & Loazes 134. *in l. filiusfam. §. Diui, D. de legat. 1.* & latiùs Tiraquel. *de retract. lignag. §. 32. glos. vni. num. 6. cum seqq.* Molina, omninò videndus, *de primogen. lib. 4. cap. 1. num. 31. & seqq.* Vincentius Fusar. *de substit. q. 352. num. 49.* Surd. *cons. 105. n. 12.* Metienz. *in d. l. tit. 6. li. 5. recop. glos. 8. n. 2.* Ceuallos *pract. commun. q. 897.* & plures alij, quos refert Velascus *in axiom. iur. litt. A. n. 215.*

His igitur constitutis, † vbi duobus, vel plu- 19
ribus eadem Commenda pro indiuiso assignata fuerit, illa inter eosdem diuidenda erit, & concursu partes in ea facient, vt aliàs dicitur in legatis *in §. si eadem res, Institut. de legat.* vbi benè notant, & prosequuntur Oinotom. Mysynger. & Pichard. Et hæ partes debent esse æquales in quantitate, & in qualitate, vt *in l. si maior, C. commun. diuid.* & per Bart. & DD. *in l. 2. C. quando, & quibus quarta pars deb. lib. 10. & in l. 1. C. de his, qui se defert.* & alibi passim, & plures alij apud Rosent. *d. q. 53. num. 11. & 14.* Et ad eas † faciendas 20
debent citari, & præsentes esse, si fieri potest, omnes, quos causa contingit, vt per eundem Bartolum *in d. l. 2. & in l. inter pupillos, de author. præstan.* Bald. *in l. 1. C. si aduers. transact. & in l. coheredibus, C. famil. erciscundæ*: optimè Socin. *cons. 195. num. 6. vol. 2.* Nam vt ait Bart. *in l. is, qui fundum 31. D. de vsufruct. leg.* diuisio facta per socios, in qua tertius habet ius, non nocet tertio, & remanet ius suum saluum, & sequitur, alios referens, Rosent. *d. cap. 9. q. 56. num. 7.* vbi quòd diuidendi mos inter consentientes, ad dissentientes non porrigitur.

Vbi verò pro diuiso Commendæ † concessio 21
facta reperiatur, facilior erit computatio, cùm vnusquisque ad partem sibi datam vocetur, sed adhuc tamen vocandi, & coadunandi sunt, vt de numeratione tributariorum agant, & eos per familias, vel *Aillos*, vt Indi Peruani dicunt, commodiùs partiantur, ita vt alter alteri impedimento non sit, & minor, quæ fieri possit molestia, ipsis Indis in fractione tributorum, & aliorum seruitiorum præstatione inferatur, vt est tex. apertus *in cap. 1. §. omnes filij,* vbi omnes Interpretes, *si de feud. defuncti contron. fuer. inter dom. & agnat. cap. Imperialem, §. præterea Ducatus,* vbi etiam DD. *de proh. feud. alien.* per Freder. & innumeri alij, quos

Cc 4 refert,

refert, & sequitur Rosenth. *in tract. de feudis, cap. 9. concl. 53. litt. A.* vbi de communi totius Orbis praxi testatur, & quod feudorum diuisio etiam inscio, vel inuito domino ad prædictum effectum inter cohæredes licitè fieri possit, modò non confundatur seruitium, nec omninò discerpatur.

In vtroque tamen casu illud semper constitutissimum est, † hanc diuisionem Commendæ, quam inter se priuati faciunt, nullum præiudicium Principi, eiusdem feudi directo domino, neque Regiis ordinationibus ab eo super his Commendis factis, generare, aut afferre posse, vt per text. & DD. qui in feudis loquuntur, *in cap. vnic. de controuers. inter domin. vassal* & alios, vbi Bald. & alij, & *in cap. vnic. §. rei, de inuestit. de re alien. fact.* vbi Albarot. idem Bald. *in cap. 1. de prohibit. feud. alien.* per Fred. *num. 17.* Quibus similia sunt, quæ in optimis casibus docent I. C. *in l. cùm hæreditas, D. ad Trebel. l. fin. D. si ex noxal. causa agatur, l. Iulianus, § idem Celsus D. de action. empt. & l. cùm fidei, D. de fideicommiss.* libert. Ex quibus communiter concludere solent DD. † neque sententiam inter vassallos litigantes latam, domino, præsertim ignoranti, præiudicare. De quo pluribus agunt Schrader. *in tract. de feud.* Afflict. & Vrsillis *decis. 396. num. 5.* Laderch. *cons. 80.* Ant. Quetta *cons. 62. num. 1.* Pereg. *cons. 61. num. 68.* Rosent. *de feud cap. 9. q. 3. num. 3. 15. & seqq.* & Ioann. Bapt. Costa *in tract. de facti scient. & ignor. reg. 8. fol. 331.* & in nostris terminis diuisionis idem Rosent. *eodem cap. 9. quæst. 54. n. 8.*

22

23

24 vbi † quòd diuidens feudum contra pacta, aut statuta, formam rei mutat, eámque deteriorem facit, & ob id in pacti inobedientiam cadere videtur.

25 Et rursus † etiam diuisione semel facta, si de fraude, errore, aut læsione alicuius partiarij constiterit, posse, & debere iterum computationem, & diuisionem ex integro retractari, ex text. expresso *in l. si post diuisionem, C. de iur. & fact. ignor.* vbi habetur, quòd erronea diuisio, errore probato, non officit diuidenti, & quod præsumitur, si ex postfacto appareat, rem aliter se habere. Circa quam plura scribunt Bald. & DD. *ibid.* Decius *cons. 216. num. 1.* & meliùs *cons. 351. num. 4. & seqq.* Alex. *cons. 46. num. 6. & 7. lib. 1.* idem Decius *in l. si soror, C. de collation.* Ias. *in l. ei demum, in fine, C. de transact.* Afflict. *decis. 58. n. 17.*

26 Et facit, † quia diuisio non est, nisi quædam ratio composita inter diuidentes, vt per Bart. *cons. 204.* vnde quemadmodùm ratio malè composita debet redire ad rectam compositionem, ita vt diuisio non rectè facta ad rectam diuisionem, *l. error, C. de iur. & fact. ignor. l. calcula, D. de admin. rerum, l. 1. C. de iure fisci, l. cùm seruus, D. de cond. & demonst. l. fratres, D. de pact. l. vnica, C. de errore calculi,* optimus text. *in d. l. si soror,*

27 *C. de collat.* Vbi quòd † quando quis est deceptus in diuisione bonorum paternorum, potest agere ad id, quod plus debito ad alium peruenit, cum quo est facta diuisio.

28 Neque obstat † text. *in l. cùm putarem, D. fam. ercisc.* Nam secundùm Socin. *cons. 25. n. 11. & cons. 31. num. 5. vol. 1.* illa lex procedit, vbi diuisio iudicialiter, & per competentem iudicem facta est, quia tunc retractari non solet. Cæterùm vbi extraiudicialiter fit, procedunt suprà relata. Et † in errore calculi, siue numerationis, etiam post triginta annos, imò & in perpetuum, si de eo ex ipsis actis constiterit, nisi super hoc ipso, vel res iudicata, vel transactio intercesserit, vt in dicta l. vnica, C. de errore calculi, vbi latè Bart. Baldus, & Iason, Romanus *cons. 346.* Ruinus *cons. 71. volum. 4.* Flaminius Cartarius *decis. 123* Tuschus *litt. E concl. 313. & sequenti,* & Petrus Heigius *in quæstion. miscel. 1. parte, quæst. 20. num. 25. & seqq.* 29

Sed est quæstionis, † quid dicendum sit, quando alicui Commenda conceditur, & ex ea certus Indorum numerus extrahi iubetur, qui vel Regi, vel alteri priuato applicentur, & qualiter eorum computatio ineunda sit? & ad quem augmentum, vel diminutio pertineat? Et hanc quæstionem in simili decisam reperies apud nostrum Gregorium Lopez *in l. 9. tit. 4. partit. 5. gloss. 3.* vbi docet, † quòd si Rex donauit mihi castrum, reseruatis sibi quibusdam vassallis, statim eorum designatio facienda est, cum familiarum distinctione, ita vt si posteà tale castrum multiplicatum fuerit in hominibus, & magnitudine, vnusquisque eos habeat, qui ex suis familiis processerunt, vel sentiat diminutionem in eis contingentem, † quia progenitores suos suffecti sequi debent, *l. cùm scimus, C. de agricolis, & censit. lib. 11.* cum traditis à Baldo *in cap. 1. § si quos de mans. num. 7.* vbi etiam Albarotus *num. 5.* Præpositus *num. 6.* Afflictis *num. 31. de controuers. inuest.* Et idem latiùs prosequitur Rosenthal. *in tractatu de feudis, cap. 10. conclusione 44. num. finali,* vbi etiam in argumentum allegat *l. possessionum, C. commun. vtriusque iudicij, & l. sed & addes, §. si quis ad mulierem, D. locati.* 30 31 32

Et pro eis facit, † quòd dispositum in vna re habet locum in augmento, quod illi posteà accedit, vt *in l. etiam, C. de iure dotium, l. cùm inter, §. cùm inter, D. de pactis dotalib. l. in hoc iure, §. si alluuione, D. de aqua quotidiana, l. grege, in principio, D de pignoribus, l si ex toto, in principio, l. quod in rerum, § si quis post, D. de legatis 1.* cum pluribus aliis, quæ latè, more suo, adducit Tiraquellus *de retractu lignagier, §. 1. gloss. 18. num. 51. & 52.* Dueñas *regula 73.* Fontanella *de pactis nuptialibus, 2. parte, clausula 6 glossa 2 parte 7. num. 69.* & Cardinalis Tuschus *littera A. conclus. 555.* & Nos *infrà hoc capite num. 57.* latissimè Rosenthalius de augmentis feudorum loquens, *dicto cap. 10. concl. 43. & 44. per totam.* 33

Rursus in quæstionem etiam vocatum vidi, † vtrùm pensio, vel Commendæ pars assignata videatur, cùm alicui sub ea lege Commenda conceditur, vt tertiam, vel quartam eius partem fratri, vel matri suæ, aut etiam alicui extraneo ad congruam sustentationem relinquat? Quod sanè propter consolidationis ius multum referre videtur. Nam si est pensio, cum ipsa pensionarij vita extinguetur, & cum proprietate consolidabitur, iuxta ea, quæ diximus *suprà c. 3.* Si vero Commendæ naturam sortitur, pro altera quoque vita durabit, & omnibus eius iuribus, & emolumentis fruetur. 34

Et quidem in proposita specie, quòd pars Commendæ data fuerit, suaderi videtur ex singulari doctrina Ananiæ *in cap. audiuimus, n. 3.* de collusione detegenda; vbi inquit, quòd † quando alicui assignatur certa portio super beneficio, 35

beneficio, in quota, & non in quantitate, vtpotè assignando alicui tertiam, vel quartam partem, vt in nostro casu, non constituitur pensio, sed potiùs scinditur, vel partitur beneficium; quam doctrinam sequitur, & commendat Felinus *in cap. ad audientiam el 2. de praescription.* Caccialupus *in tractatu de pensionibus, quaestione 6.* adducens in argumentum, magistralem illam doctrinam Bartoli *in l. si merces §. vis maior, num. 3. D. locati, & in l. si apes, D. de*
36 *furtis,* vbi inquit, quod † quando aliquis conducit fundum, non pro mercede, in quantitate, sed in quota, vtpotè pro tertia, vel quarta parte fructuum, non dicitur contracta locatio, sed potiùs societas. Quae omnia refert, & sequitur Gigas *in eodem tractatu de pensionibus, quaestione 8. num. 2. & in principio tract. num. 7.* addens, quòd hac de causa quota beneficij dicitur beneficium, vt in cap. maioribus, de praebendis.

37 Facit quoque, † quòd cùm pars Commendae relinqui iubeatur, nulla alia distinctione facta, & haec pars à toto separetur, totius naturam, & effectus in omnibus retinet, *l. quae de tota, D. de reiuindicatione,* cum latè adductis ab Euerardo in loco de toto ad partem. Atque adeò partiarius iste, beneficio specierum, & aliis Commendatariorum emolumentis, atque effectibus gaudebit, quod ostendit eum esse proprietarium, & non pensionarium dictae partis,
38 cùm † causa ex suis effectibus cognoscatur, vt probat textus *in l. debitor, ibi: Videamus de effectu rei.* Vbi Paul. Castrens. & alij, *D. ad Trebell. & in l. rem non nouam, C. de iudiciis, & in cap. fundamenta,* circa medium, de electione, & *in l. non codiculum, C. de testamentis cum similibus.*

Sed adhuc, suppositis quaestionis propositae
39 circunstantiis, † nescio, an in contrariam partem inclinem? Et dictam consignationem, vel pensionem appellem? Vel ius quoddam, pensioni simili, quod vltra concessionarij vitam non extendatur. Tum, quia si concedens contrarium vellet, facilè id expressisset, illaque verba apposuisset: *Conforme à la lei de la sucession*, quae verosimile est apposita fuisse in altero, cui alias Commendae partes reliquit; cùm id semper de stylo adiici soleat. Tum etiam, quia cùm se illam partem ob causam, siue ad effectum alimentorum concedere dixerit, solam Commendatarij
40 vitam respexisse videtur, † vltra quam alimenta non protrahuntur, *l. cùm hi, §. modus, D. de transactionibus, l. Firmio, in fine, D. quando dies legati cedat, l. solent, §. debebit, D. de alimentis, & cibariis legatis*: bonus textus *in l. dominus 64. §. per fideicommissum, D. de vsufruct.* ibi: *Per fideicommissum fructu praediorum ob alimenta liberis relicto, partium emolumentum ex personis vita decedentibus, ad dominum proprietatis recurrit*: Notat Baldus *in l. 1. §. ius naturale, D. de iustitia, & iure*, inquiens, hoc procedere etiam in alimentis debitis ex statuto: & prosequiter latè Surdus *in tractatu de alimentis, quaest. 3.* & D. Ioann. del Castillo *in tractatu de vsufructu, cap. 61.*

Accedit his, quod partem illam non proprio iure capere voluit, sed de manu alterius sperare, & percipere; quod ostendit, eum pro Commendatario haberi noluisse, neque eius-
41 modi titulo censeri; † sed tantùm pensionis, siue praestationis annuae commoditate gaudere, quae etiam cum vita finitur, iuxta textum, & glossam *in l. Caius, D. de annuis legatis, gloss. in l. fundi Trebatiani, D. de vsufruct. legato,* cum aliis, quae adducunt Auctores *suprà* relati, Gigas de pensionibus, *quaest. 52. num. 4.* & Nicolaus Garcia *tract. de beneficiis, 1. parte, cap. 5. num. 239.* vbi plures alios allegat.

Neque obstat, quòd Commendae quotam expresserit, atque ita de Commenda sentire videatur, ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis. Nam haec intelligi debent, † vbi quota assignatur in 42
titulum, & habet annexum aliquod ministerium; verùm quando assignatur veluti stipendium, & solùm ad congruam sustentationem, vt in nostro casu, potiùs pensio censeri debet, & non assumit naturam beneficij, vt ipse Gigas agnoscit *d. quaest. 8. & 9.* & docent Abbas & Felinus *in d. cap. ad audientiam, de rescript.* idem Felin. *in cap. postulasti, de rescript. & in cap. de quarta, de praescript. à num. 16.* & Lud. Gomez *in reg. de ann. possess. quaest. 21. ad medium.*

Quibus addo in simili, † quòd, etsi largè sumpto vocabulo, praestimonium sit beneficium, *cap.* 43
fin. de concessione praebend. lib. 6. necessarium tamen est ad hoc, vt dicatur beneficium, & pro tali habeatur, quòd detur in titulum, & quod habeat annexum aliquod ministerium spirituale. His etenim non concurrentibus, beneficium dici non poterit, vt expressè docet Dominicus *cons. 89. num. 4. & seqq.* & plures alij quos refert, & sequitur Garcia *dict. tractat. de beneficiis, parte 1. cap. 2. num. 61. & sequentibus.*

Quo fit, vt in nostro casu idem censere possimus, † cùm neque Commendae titulus huic 44
partiario expediri iubeatur, neque vllus labor in eadem Commenda regenda, & administranda iniungatur; sed tantùm, vt tertiam fructuum illius partem de manu Commendatarij recipiat. Alioqui si alia forma verborum inuestiturae fuerit, vel ex aliis argumentis constiterit, quòd concedens voluit hunc partiarium in parte sua proprietarium facere, aliud erit dicendum, quamuis sustentationis causam addiderit, argumento celebris textus *in l. cùm alimenta 22. §. qui fratri 5. D. de supellectili legata*, ibi: *Illam autem adiectionem, vt habeant, vnde se pascant, magis ad causam praelegandi, quàm ad vsumfructum constituendum pertinere.* Cum aliis, quae in simili notat Menochius *lib. 4. praesumptione 133. numer. 11.* Molina *de primogeniis, lib. 1. cap. 19. numer. 9.* Mantica *de coniecturis vltimar. voluntatum, lib. 9. tit. 2. num. 29.* Surdus *de alimentis, titul. 2. quaestione 1. in principio,* & D. Ioannes del Castillo *de vsufruct. c. 30. numer. 4.*

Caeterum (vt ad alia transeamus) praecipua huius capitis dubitatio in eo consistit, vtrùm † in concessione Commendae pluribus 45
facta, iuri accrescendi sit locus? Et quidem hucusque nullam legem, vel schedulam Regiam de hoc articulo tractantem, inueni. Sed iuxta iuris communi, & feudalis principia procedendo, ita mihi distinguendum esse videtur: vt † si discretae partes in ipsa Commenda, & multo magis in eius quantitate ab initio assignatae sint. Tunc absque dubio ius ac- 46
crescendi non admittatur; sed vnusquisque sua portione contentus manere debeat, & quae vacauerit, ad Regem deuoluatur, vt de illa, prout sibi libuerit, sicut de caeteris Com-

mendis

mendis vacantibus, disponere possit. Hoc enim est, quod passim in iure docemur, inter verbis disiunctos ius accrescendi non esse, & multò minùs inter eos, quibus certæ portiones nominatim assignatæ fuerint, *l. re coniuncti, D. de legatis 3. l. si mihi purè, D. de legatis 2. l. planè, §. sed si in pupillari, D. de legatis 1. l. triplici, D. de verborum significatione, §. si eadem res, Inst. de legatis*, quibus in iuribus DD. hanc materiam latè pertractant. Melior text. *in l. penul. D. de vsufruct. accrescend.* ibi: *Si equis portionibus duobus, eiusdem rei fructus legatus fuerit, ius accrescendi, cessat*, cum aliis, quæ ibidem Accursius, & Dionysius Gothofredus *in glossis* adducunt, & tetigi *suprà hoc libro, cap. 3. num. 78.* Vbi autem sub eadem con-
47 cessione, & verborum prolatione † Commenda duobus, vel pluribus pro indiuiso, & insolidum assignata reperiatur, & si concursu inter eos partes fiant, vt suprà retulimus, ius tamen eisdem ab initio ex natura concessionis, & ex voluntate concedentis, quæsitum videtur, vt vacantem socij partem per mortem, renuntiationem, aut quemlibet alium legitimum vacationis modum acquirat, si is nullum hæredem ex vocatis per legem successionis reliquerit. Nam si Commendas nostras vsufructui (vt sæpè fecimus) comparemus,
48 certum est, † in eo pluribus pro indiuiso concesso, aut legato, iuri accrescendi locum esse, vt *in l. 1. & 4.* & per totam, *D. de vsufruct. accrescend.* ibi: *Ita inter fructuarios est ius accrescendi, si coniunctim sit vsusfructus relictus, caterùm si separatim vnicuique partis rei vsusfructus sit relictus, sine dubio ius accrescendi cessat*, quas rectè explicant, & ad concordiam reducunt, *cum l. penult. eodem tit.* Ripa *numer. 69.* Crottus *numer. 44.* Guido Papæ, & eius additionat. *decis. 204.* Polit. *numer. 46. in l. reconiuncti, D. de legat. 3.* Menchaca *de succes. creat. lib. 1. §. 10. numer. 228.* Duaren. *de iure accrescendi, lib. 1. cap. 10. in fine*, Menoch. *de præsumptionibus, lib. 4. parte 2. præsumpt. 159. numer. 7. & sequentibus*, & Fachin. *lib. 5. controuersiarum iur. cap. 50.* & plures alios suo more cumulans D. Ioann. del Castillo *dict. tract. de vsufructu, cap. 48. & lib. 3. controuersiar. cap. 17. numer. 90. & 91.* vbi plura, & plures circa materiam iuris accrescendi congessit, & vltra eum Spino *in speculo testam. gloss. 9.* Peregrin. *de fideicommiss. articul. 9.* Fachinus *lib. 4. controuersiar. cap. 94. & lib. 10. cap. 30.* Costa de rata, *quæst. 49.* Ioann. Gutierrez *in l. vnic. C. quando non peten. partes*, Morquechus *de diuis. bonor. lib. 3. cap. 10.* & Vlricus Hunnius *lib. 2. titul. 8. quæstion. 88. pag. 668.*

Rursus si dicere velimus Commendas donationum instar esse, & earum regulis iudicandas, vt etiam tetigimus *suprà hoc libro, cap. 2. num. 42.* habemus textum expressum in † eis-
49 dem donationibus, & largitionibus à Principe factis, hoc ius accrescendi admittentem, de quibus nostra est disputatio *in l. vnica, C. si liberalitatis* Imperialis socius sine hærede decesserit, *lib. 10.* cuius hæc sunt verba: *Iubemus, vt si quis fortè ex iis, quibus communiter à nobis aliquid donatum sit, nullo hærede relicto decesserit; ad consortem potiùs solatium, quàm ad personam aliam pars decedentis perueniat*: quam, vltra ordinarios ibidem pluribus ornat Menoch. *cons. 797. lib. 8.* Regner. Syxtin. *inter cons. facult.* Marspurg. *cons. 15. volum. 1. fol. 137.* Ioann. Corras. *in l. testamento, C. de imp. n. 47.* Michaël. Crass. *recept. sent. §. ius accrescendi, quæst. 25. & 33.* Peregrin. qui aliquas declarationes adducit, *de iure Fisci, lib. 1. titul. 2. numer. 103.* Rosenthal. *in dict. tractat. de feud cap. 6. quæst. 74.* per totam. Et ad emphyteusim Imperialem extendit idem Menoch. *cons. 464. lib. 5.* & Caualcan. *decis. 30. num. 34. part. 2.* licèt aliàs † in contractibus ius accrescendi locum 50
habere non soleat, *l. si me, & Titium, D. de verbor. obligat.* cum aliis, quæ congerit Tuschus *litt. I. conclus. 567.* & Marescotus *lib. 1. variar. cap. 75.* vbi agit de contractu emphyteutico, & an in eo sit locus iuri accrescendi, Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib. 1. titul. 14* vbi an in donationibus causa mortis, & mortis causa capionibus.

Denique si feuda inspiciamus, quibus nostræ Commendæ propiùs accedunt, ex traditis *dict. cap. 2. num. 37.* Et si † in eis iuri accres- 51
cendi locum non esse pro regula constitui videatur *in cap. 1. §. & quia, qui feud. dar. poss. & in cap. 1. de benef. fr. & in cap. 1. de duobus fratr. à Capitaneo inuestit. & in cap. 1. de duobus fratribus de nouo inuest.* cum aliis, quæ tradit Curtius Iun. *in tractat. de feud. 2. parte, dub. 3. n. 70.* & Iason *in eodem tractat. pag. 98. & 99.* Et pleniùs cæteris Rosenthal. *vbi suprà, quæst. 73.* Tuschus *conclus. 565.* & Menoch. *cons. 593. num. 18. cons. 598. num. 3. & cons. 506.* vbi hoc admittit, etiam quando feudum conceditur duobus fratribus, & vnus eorum moriatur sine descendentibus. Hæc tamen regula ab omnibus communiter contrahi solet, ad feuda concessa à priuatis, vel dominis, qui superiorem agnoscunt. Cæterùm quando conceduntur ab Imperatore, vel Rege, aut alio Principe supremo, & in temporalibus superiorem non agnoscente, qualem Regem nostrum esse omnes fatentur, & Ego pluribus probaui *in meo 1. tom. lib. 2. cap. 22. num. 44.* Tunc omnes DD. magis communiter conueniunt, etiam in feudis esse locum decisioni text. *in dict. l. vnica, C. si liberal. imp. soc.* ac per consequens, etiam post acquisitum feudi dominium, & partes concursu factas, vno, vel multis deficientibus ex iis, quibus insolidum, & pro indiuiso feudum concessum fuerit, ad eum, qui remanserit, totum pertinere, vt post Baldum, Præpos. Iserniam, Albarotum, Alexand. & alios plures, quos refert de communi, & magis vera opinione testatur Curt. Iun. *vbi suprà n. 72.* & de magis communi, & magis vera Socin. Iun. *cons. 73. num. 24. volum. 4.* Iason *cons. 117. num. 3. volum. 1.* Gratus *cons. 4. num. 14. volum. 1.* Gozadin. *cons. 26. num. 37.* Ruin. *consil. 69. num. 22. volum. 3. & cons. 36. num. 15. volum. 1.* Sigismund. Lofred. *cons. 15. num. 1. & 2. inter consilia feud.* Euerard. in loco à contrario sensu, *pag. 441.* Ripa *num. 158.* Crottus 91. & alij DD. communiter *in dict. l. re coniuncti, & in l. vnica, C. quando non peten. partes*, Rolandus *cons. 1. num. 20. volum. 4.* & innumeri alij, quos inuenies apud Iul. Clar. & eius additionat. Baiard. *in §. feudum, quæst. 77. n. 5.* Gaillium *de pace publica, cap. 14. num. 15. lib. 2.* Menoch. *de præsumptionib. lib. 3. præsumpt. 63. ex num.*

num.21. Brunor. à Sole *in locis commun. verb. Ius accrescend. pag.666.* Schrader. *in tract. de feud. part.7. cap.1. num.7. & sequentib.* & Rosenthal. qui pleniùs cæteris, & de feudis antiquis, & nouis loquitur, *in eodem tract. dict. c.6. concl.73. & 74.* cum aliis sequentibus, vbi argumentis contrariis respondet.

52 Qui omnes tenent † hoc longè certiùs, & securiùs procedere, vbi feudi concessio, siue quæ alia gratia, & liberalitas Principis, ex proprio eius motu, & non ad postulationem partis processerit, eòque etiam spectant, quæ tradit Menoch. *cons.400. num.71. lib.4.* Nam sunt aliqui, qui superiorem sententiam ita limitandam existimant. Quorum tamen iudicium Ego hac in parte non probo, quia longè veriùs est, hanc distinctionem nullo iure fundari, sed potiùs esse contra mentem, & verba *dict. l. vnica*, quæ sumpta est ex C. Theodos. *lib.10. tit.14.* qui inscribitur: *Si petitionis socius, sine herede decesserit.* Et in ipsa lege ita habetur: *Qui communi nomine donatum aliquid à nostra impetrauerunt clementia, &c.* quæ verba ostendunt ibi Imp. Constantinum non loqui de donationibus ex proprio motu, sed ad partis petitionem factis, & nihilominus in illis ius accrescendi concedit.

Et vt concederemus dictam opinionem veram, aut probabilem esse, adhuc tamen in Commendis, de quibus loquimur, parum officeret: aduertendum quippè est, quòd † licèt re-

53 gulariter præsumamus, concessionem fieri ad postulationem partis, & non motu proprio superioris, vt *in cap. si motu proprio, de prabend. in 6.* Bart. *in l.1. C. de pet. bon. subl. lib.10.* latissimè Menoch. *de præsumptionibus, lib.2. præsumpt.13. ex num.1.* Hoc tamen limitari solet,

54 & debet, † quando præcesserunt merita, & seruitia eius, cui facta est concessio, quia tunc præsumitur concedens magis ob hæc, quàm propter partis postulationem gratiam fecisse, vt expressè tenet Guillerm. de Cuneo *in l.3. §.1. D. quod quisque iur.* Bald. *in l. quod fauore, numer.4. vers. Sed est ratio, C. de legibus*, Alexand. de Imol. *in dict. l.3. in principio, num 4.* vbi, aliis relatis hoc menti tenendum consuluit, & limitat, vbi ex ipsius gratiæ relatione constaret, quod partis petitio præcessit, quod & sequitur Ruinus *cons.126. num.3. volum.5.* Vndè cùm nostræ Commendæ, semper ob merita concedantur, vel certè concedi de-

55 beant, † à prædicta sententia, etiam si vera esset, excipiendæ videntur, & latissimè interpretandæ, vt, de feudis loquens, docet Rosenthal. *dict. quæst.74. num.3. & 4.* benè considerans, quod eiusmodi feuda, quamuis aliquam speciem contractus præseferre videantur, & hoc respectu habito non deberent admittere ius accrescendi, vt suprà notaui, plerumque tamen titulo lucratiuo à Principibus concedi solent, & in illis semper beneficium præponderare consueuit, prout latiùs idem Auctor, post alios plures prosequitur *in eodem tractat. cap.1. quæst.2. num.7. & seq. & cap.9. quæst.50. numer.12.*

Et est adeò verum, quod in illis, vt & in feu-

56 dis, sit locus iuri accrescendi, † vt hoc ius vincat illud, quod domini habere solent, vt feuda ad se reuertantur propter delictum vassalli. Nam si feudum pluribus, vt singulis, concessum sit, & eorum aliquis crimen priuatione dignum admittat, sociis, & non domino portio eius obueniet, & accrescet, vt notanter docuerunt Bald. & Isernia *in cap.1. si vassal. feud. priue.* Albarot. *in cap.1. §. fin. quæ fuit prima caus. benef. amitt.* Decius *cons.544. col. fin.* & Hierony. Gratus, qui eos refert, & sequitur *cons.2. num.61. vol.1.*

Rursus locum etiam habebit, etiam si pro- 57
ponamus inter plures Commendatarios, vel feudatarios, quibus in solidum Commenda, vel feudum conceditur, litem fuisse motam super eiusdem diuisione, & vnicuique pro indiuiso partes, quibus vti frui deberent, iudicialiter assignatas, Hoc enim non impedit, quin posteà vacantem portionem alicuius ex sociis petere possint, quia eam non petunt, tanquam denuò sibi datam, sed tanquam iam inde à tempore concessionis largitam, & ad se saltem in spe pertinentem. Hoc enim est, quod dicimus,
† augmentum debere regulari secundùm pri- 58
mitiuam naturam eius rei, cui accedit, & easdem qualitates, ac conditiones sortiri, vt probant iura, & Auctores, quos adduxi *supra hoc cap. num.33.* Bald. *in l.1. quæst.3. C. quando non peten. part.* Albert. Brun. *in tractat. de statutis, articul.9. quæst.10. num.2. fol.309. volum.7. tract.* Guillerm. à Monteferrato *in tract. de success. Reg. dub.2. num.9. fol.120. vol.13. tract.* Crauetta *cons.158. num.14.* Bart. *in tract. Tiberiadis, verb. Acquiritur nobis*, vbi notabiliter inquit, quod ex † quo quis apprehendit 59
possessionem fundi, etiam in vna eius gleba, iuxta *l.3. in princip. D. de acquirend. poss.* & ea quæ *cap. seq.* dicemus, videtur etiam apprehendisse possessionem reliquarum partium, quæ postea idem fundo per alluuionem, aut alio modo accreuerint, quod dictum recolit, & extollit Iason *in d. l.3. num.3.* Et confirmat ex
† simili de Publiciana, quæ licèt non detur ni- 60
si adepta possessione, datur tamen respectu eius, quod accessit, *l. si ego, §. idem, & §. fin.* iuncta *l. cùm sponsus, §. fin. D. de Publican.* Albert. Brun. *in tractat. de augm. & dimin. conclus.5. princ. num.2. & seqq.* maximè *num.17. & conclus.17. num.2. volum.17. tract. fol.68. & 78.*
Vbi adducit aliud exemplum † de exceptione 61
rei iudicatæ, quæ vbi competit pro parte in sententia assignata, competet etiam pro altera, quæ acquiritur, vel retinetur ex iure accrescendi, ex textu notabili *in l. egi tecum. §. fin. D. de except. rei iud.* sequitur Nellus *in tractat. de bannitis, part.1. temp.2. quæstion.56.* & Mager. *de aduocat. armat. cap.11. numer.167. & sequentibus.*

Et hoc est adeò verum, vt post Couarr. & alios concludit Ioann. Garcia *in tract. de expens. & meliorat. cap.22. num.11. & in tract. de coniug. ac quæstu, num.98.* † quòd si mari- 62
tus ante matrimonium habet feudum, vel emphyteusim, & posteà contracto matrimonio huic feudo, vel emphyteusi aliquid accedit, non communicabitur hoc augmentum, quemadmodum neque ipsum feudum, vel emphyteusis communicaretur. Et *numer.93.* in-
quit † idem esse in vsufructu, qui ex sui natu- 63
ra consolidatur cum proprietate, quia non communicabitur, si maritus ante matrimonium erat dominus proprietatis; & tradit alia plura multum in nostris terminis Rosenthal.

in

tionem, *aut aliquam dispensationem*, *vel confir-*
mationem à Principe impetrauerit, vel *si alter*
Commendam, *quæ huic datur*, *alia quæ sibi offer-*
tur contentus, *reliquerit*, vel etiam, *si nauis in-*
tra certum tempus ex Hispania venerit, *aut ali-*
quid ibi, *vel alibi contigisse*, *vel non contigisse*
probatum fuerit. Eiusmodi enim, & similes
conditiones valent, & tenent, siue eas potesta-
tiuas, siue casuales, aut etiam mixtas appelles,
35 & † ante earum implementum nullum ius
Commendatario quæri videtur, sed spes tan-
tùm quædam, post impletam, & purificatam
conditionem debitum iri, *l. cedere diem*, *D. de*
verb. signif. §. *ex conditionali*, *Inst. de verb.*
oblig. cum multis aliis, quæ adducit Surd. *de*
aliment. tit. 9. quæst. 16. *num.* 55. *& cons.* 298. *n.* 2.
Flamin. Paris. *de resig. benef. lib.* 1. *q.* 3. *& q.* 14.
num. 9. Don Ioan. del Castillo *lib.* 5. *controuers.* 2.
part. cap. 119. *num.* 6. *& seqq.* & nouissimè Ve-
lascus *in axiom. iur. litt. D. n.* 16. *& lit. C. n.* 119.
36 *& seqq.* Vbi † quod conditio debet impleri an-
tequàm emolumentum sequatur, & quòd actus
non purificata conditione, ac si non esset fa-
ctus, habetur, & quod sub conditione datum,
sub contraria videtur ademptum. Quod etiam
37 multum in nostris terminis comprobat † text.
in cap. si pro te, *de rescript. lib.* 6. Vbi propter
hanc rationem præferri iubetur habens expe-
ctatiuam, purè sibi concessam ad aliquam præ-
bendam, licèt sit posterior, ei qui prius eandem
sub aliqua conditione impetrauit, si ea penden-
te prouisus extiterit, nec talis prouisio reuoca-
tur, etiam si posteà conditio existat. De quo
post DD. ibidem latè agit Ant. *Gab.* 3. *tom. com.*
lib. 6. *tit. de clausul concl.* 2. Parisius *cons.* 82. *vol.* 4.
Rota *in nouis decis.* 183. & Gironda *de priuile-*
giis, num. 1149. *& num.* 1414.

Sed hic succedit elegans quæstio, quam iam
38 semel, & iterum agitari vidi, nempè † si ante
impletam, vel verificatam conditionem, de-
cesserit is, cui ea iniuncta fuit, an ad filium eius,
vel alium, qui ex lege successionis ad Commen-
dam vocetur, illius petendæ, & percipiendæ ius
transeat, si is eam implere paratus sit, vel tunc
demum facto ipso impleri, & purificari conti-
gerit? In qua Ego, breuitati studens, resoluen-
dum existimo, quòd si conditio erat potesta-
tiua, & per eum, cui iniuncta fuit, stetit, quo-
minus eam viuus impleret, tunc Commendæ
iure in totum priuabitur, ita vt nihil remaneat,
quod ad hæredes transmittere possit, ex cele-
bri doctrina Bart. *num.* 5. *&* 6. & aliorum *in l.*
si decem cùm petiero, *D. de verbor. obligat.*
39 Vbi communiter resoluunt, † in contractibus,
& multo minus in aliis dispositionibus legali-
bus, ius implendæ conditionis potestatiuæ ad
hæredes non transire, quasi eorum auctor illud
spreuisse videatur, dum potuit, & noluit con-
ditioni parere, argum. text. *in l. qui Romæ*, §.
Augerius, *D. de verborum oblig.* cum aliis, quæ
adducunt gloss. & DD. præcipuè Misyng. *in*
dict. §. *ex conditionali*, *verbo Contigerit*: idem
Bart. Alexand. Ias. & cæteri *in dicto* §. *Au-*
gerius, *Bald. in cap. significauit*, *col.* 2. *vers.*
Item quia conditio, *de rescript. & in l.* 2. *C. de*
pact. inter empt. vbi benè distinguit, Cyn. Alber.
Paul. Castrens. Fulgos. Imola, & plures alij,
quos refert, & sequitur Tiraquell. *de retract.*
conuention. §. 1. *gloss.* 6. *num.* 15. *&* 16. Boër.
omninò videndus, *decis.* 182. *num.* 23. *& seqq.*
& Lean. Galganet. qui plures alios adducit, *in*
tract. de condition. 2. *part. cap.* 1. *quæst.* 10. *n.* 5.
vbi idem dicit procedere, etiam in vltimis vo-
luntatibus. Quod tamen ita accipi debet, nisi
fortè probatum fuerit, non stetisse per eum, cui
talis conditio adiecta fuit, quominus illam im-
pleret, sed per culpam fortè, aut moram illius,
in cuius persona implenda fuit. Nam tunc ad-
mitti, & audiri deberet successor, illam implere
volens, & in se ipso Commendæ ius radicari
prætendens, ex traditis ab eisdem DD. *vbi suprà*,
& signanter à Bart. *in l. cui fundus*, *num.* 5. *D. de*
condit. & demonst. cum aliis, quæ notant DD. per
text. ibi *in l. inter eum seq. & l. iure ciuili*, *D. de*
cond. & demonst. cap. imputari, vbi Dynus, & Petr.
Pechius *de reg. iur. in* 6. *l. semel mora*, *D. solut.*
matr. l. si ideò, *C. de his quibus*, *vt indign.* & latè
Velascus *in axiom. iur. litt. C. num.* 111. *& seqq.*
& litt. T. num. 32. Ac proptereà etiam in primo
casu audiri debet, si obiiciat, se alterius culpa, à
successione sibi ex legis prouidentia delata, pri-
uari non potuisse, vt statim dicemus.

Cæterùm † si conditio non erat potestati- 40
ua, sed casualis, & eius implementum post
mortem electi, aut nominati ad Commendam,
contigerit. Tunc absque dubio is, qui ad eius-
dem Commendæ successionem à lege vocatur,
ea potiri poterit, & vt in persona sua titulus
expediatur expostulare, iuxta tex. in dict. §. ex
conditionali, quem ibi de his casualibus con-
ditionibus omnes intelligunt, & est commu-
nis, & indubitata resolutio Bart. & aliorum,
quos suprà citauimus, & resoluit Galganet.
dict. quæst. 10. *num.* 3. *&* 4. Eam † rationem adii- 41
ciens *num.* 6. *& seqq.* quòd in similibus stipu-
lationibus, aut aliis contractibus, gratiis, &
concessionibus, etiam sub conditione suspen-
sis, spem eorum ad hæredes transmittimus, vt
dicitur *in d.* §. *ex conditionali*, quibus † sem- 42
per prospicere videmur, etiam vbi nulla eo-
rum mentio facta fuerit, *l. veteris*, *in prin-*
cipio, *C. contrah. stipulat. l. viam*, *C. de lo-*
cato, *l. si pactum* 9. *D. de probat.* ibi: *Quia*
plerumque tam hæredibus nostris, *quàm nobis*
metipsis cauemus, *l.* 11. *tit.* 14. *part.* 3. cum aliis
quæ latè congerit Tiraquell. *d. gloss.* 6. *in prin-*
cip. Duenas *reg.* 178. Ias. *in l.* 2. §. *ex facto*, *D.*
de verb. Cagnol. per text. ibi *in l.* 2. *C. de pact.*
inter empt. num. 6. Gail, & Grœuæus *in pract.*
obser. lib. 2. *obser.* 2. *num.* 10. & latè Pereg. *de*
fideicommiss. art. 16. *num.* 125. An autem hoc
in casu tempus duarum vitarum, quod gaudio
Commendarum præfigi solet ex successoris, vel
ex auctoris vita computari incipiat, *infrà c.* 18.
Deo volente luculenter tractabimus.

Superiori quæstioni proxima est alia, quæ
non minus frequenter contingit, nimirum si
† conditione pendente, Protegem, aut Gu- 43
bernatorem, qui Commendam concessit, mo-
ri, vel officium finire contingat, & posteà al-
tero gubernante, conditio purificetur, an hic
concessioni antecessoris sui stare teneatur, &
Commendæ titulum, etiam inuitus, præstare de-
beat. Et non dubito, eum ad id præcisè teneri,
cùm certa sit, & vulgaris iuris regula, qua do-
cemur, † actum conditione suspensum, licet ex 44
tunc, vt dici solet, nihil ponat in esse, nec sit
propriè talis, *l. si quis sub conditione*, *D. si quis*
omis. caus. testam. cum aliis vulgatis, quæ ad-
ducit Velascus *in axiom. iur. litt. C. num.* 103.

impleta

impleta tamen postmodum conditione, perinde censeri, ac iudicari, ac si ab initio purus fuisset, vt docet celebris text. per quem ita ibidem notarunt Angel. Alex. & alij, *in l. vlt. §. 1. D. de vulg. subst.* ibi: *Etsi extiterit conditio, duæ puræ sint institutiones*, *l. si pupillus* 16. *D. de cond. inst.* ibi; *Quia conditione expleta pro eo est, quasi purè ei hæreditas, vel legatum relictum sit*, *l. fin. §. cum mihi, vers. Sed rursus*, & ibi Aretin. *D. de verb. oblig. l. sed si de sua, §. fin. D. de acquir. hæred.* cum aliis, quæ adducit Galganet. *d. tract. 1. part. c. 63. num. 2.* vbi benè inquit, † puri, & purificati idem
45 esse iudicium.

46 Vndè & illud descendit, † quod regulariter tempus contractus, non autem impletæ conditionis in casualibus inspici solet, quia hæc retrotrahitur, & iam tunc extitisse censetur, l. si filiusfamilias, & ibi Bart. & alij, *D. de verb. l. 2. §. ea quoque, D. de collat. bon. l. fin. D. de stipul. seruor. l. qua legata, cum seqq. D. de reg. iur.* vbi Decius, idem Decius *in l. pecuniam, notab. 2. D. si cert. pet.* Bartol. per text. ibi *in l. qui balneum 9. & in l. potior 11. D. qui potiores in pign.* habeantur, vbi hanc differentiam constituit inter conditiones casuales, & potestatiuas, Ias. *in l. si is, qui pro emptore, D. de vsucap.* Affinius *in tract. de execut. §. 7. cap. 93.* Negusant. *de pignor. 1. memb. 5. par. num. 14. & sequentibus*, Tiraquel. *de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. num. 72.* & plurimos referens Galganet. *vbi sup. 2. part. cap. 1. quæst. 106. pag. 251.* vbi distinguit inter conditionem appositam in vltimis voluntatibus, aut in rescriptis, vel gratiis, aut in contractibus, aut sententiis.

Quod tamen intelligendum est quoad gaudium, seu interusurium illius medij temporis. Nam quoad validitatem contractus, vel alterius actus conditionalis, nulla est distinctio, quod tempus, quo celebratur, inspici debeat, & non illud, quo conditio impletur, vt manifestè ostendunt iura, & Auctores suprà relati. Et multum in nostris terminis Bald. *in l. 1. ad finem, C. de*
47 *nundin.* Vbi inquit, quòd † si statuto caueatur, quod ex contractu facto in feriis non soluatur gabella, & in tali tempore fieret contractus sub conditione, eiusque euentus post ferias verificetur, nihilominus non debebitur gabella, ex eo: *Quia est* (inquit) *considerandum tempus contractus, non verò id, quo conditio impletur*, quod dictum Baldi refert, & extollit Franc. de Aretio *in l. hæres quandoque, ad finem, D. de acq. hæred. & cons. 11. col. 1.* & esse verissimum affirmat Tiraquel. *in tract. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. à num. 45. & seqq. & de retract. conuentionali, § 5. gloss. 4. n. 77.* vbi ad alias similes quæstiones extendit, Lasarte *de decima vendit. cap. 3. num. 10.* Girond. *in tract. de gabell. 6. part. num. 5. & seqq.* Gutierrez *eod. tract. lib. 7. q. 122.*

48 Et conducit notabilis glos. *in l. si vxor 42. D. de iud. quæ docet*, † quod ibi videtur contrahi, vbi contractus celebratur, non vbi conditio verificatur, allegando *d. l. si filius*, & sumpto ar-
49 gumento de tempore ad locum, † quod inualidum est, *l. vinum, D. si cert. pet. l. si quis, D. de aur. & arg. leg.* & per Euerard. *loco 36. & seqq.* Velasc. *litt. A. num. 519. & 541.* & Camill. Gallin. *de verb. signif. lib. 5. cap. 16. n. 252.*

Quibus consequens est, vt etiam si in Com-
50 mendis, † provt & in feudis, terminus præfigatur, intra quem peti debeat inuestitura, vt per Zasi *in tract. de feud. tit. ad quid vassall. dom. ten. pag. 34.* & Rosenthal. *cap. 6. conclus. 41.* Eius † tamen lapsus neutiquam noceat ei, qui Com- 51
mendam casuali, vel mixta conditione suspensam habet, neque eius hæredibus, si fortè is decesserit conditione pendente, & per plures annos titulum non petierint, quia impedimentum conditionis pendentis, eos ab omni periculo præscriptionis excusat, & liberat, quousque ea impleta fuerit, vt per Bart. & DD. *in l. si cui legetur, D. de legat. 1.* Bald. *in l. id quod pauperibus, col. 3. vers. An iste annis, C. de Episcop. & Cler. & in l. 1. q. 12. C. de his, quæ pœnæ nom. & in rub. C. de contrah. empt. quæst. 23.* quibus adridet text, *in l. 3. §. si quis hæredi, D. de statu lib. l. si rem, § fin. D. de pignor. l. si mandauero Titio, D. mand.* gloss. *in l. illa stipulatio si Calendis, D. de verb. oblig.* & alia, quæ adducit Socinus Sen. *cons. 76. vol. 1.*
Et vulgaris alia iuris regula; † qua docemur, 52
quòd impedito agere non currit tempus tam in impedimentum facti, quàm iuris, *l. 1. §. fin. C. de annal. except. l. in rebus, C. de iure dot. l. 2. §. fin. C. commun. de legat. cap. quia diuersitatem 5. de conces. præb.* cum pluribus, quæ adducit Suarez *alleg. 3.* & Velascus *in axiomat. iur. litt. I. num. 22. & 23.*

Quod tamen † in potestatiua conditione 53
non ita facilè admittendum erit; nam cùm illius implendæ facultas ex voluntate Commendatarij dependeat, eius negligentia ei imputari poterit, & præscriptio incipere videtur ex die, quo commodè potuit conditionem implere, quasi iam tunc impleta fuisset, & impedimentum sublatum, iuxta text. *in l. 1. §. qui sub conditione*, vbi Guillel. Cuman. & Bald. *D. si quis omiss. caus.* idem Bald. *in l. eum qui, C. eod. tit.* Roman. *cons. 84. incip. Circa id quod quæritur, col. 2.* & Franc. Balbus *in tract. de præscript. 4. partis principal. q. 3. vers. Secundò per ea.*

Sed hoc quidem in casu, & in alio, quem retulimus suprà, de eo, qui potestatiuam conditionem dum viueret, non impleuit, non facilè filios, † vel alios, eius successores ob id exclu- 54
dere debebimus, Cùm hi ad successionem Commendæ ex legis prouidentia vocentur, & alterius culpa, vel iniuria grauandi non sint. Nisi fortè dicamus, his in casibus Commendæ ius plenè adhuc quæsitum non fuisse, † & posse pa- 55
trem in non acquirendo filiis præiudicium facere, *l. 4. D. de iure dotium, l. qui autem, D. quæ in fraud. credit. l. nemo, §. 1. D. pro socio, l. filio præterito, D. de iniusto rupto*, cum latè traditis à Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione, C. de reuocand. donat.* Boer. *decis. 96.* Hippol. *singul. 194.* Tell. Fernand. *in l. 4. Taur. num. 52.* Baeza *de non melior. c. 24.* Gutier. *in cap. quamuis pactum, n. 15. de pact. in 6.* & Parlador. *in sesquicentur. differen. 150. §. 4. n. 12.*

Sed hæc tamen, quæ hucusque diximus de facultate Proregum, & Gubernatorum in imponendis super Indorum Commendis huiusmodi conditionibus, aut grauaminibus, intelligenda quidem sunt, vbi in actu ipso dandi, & conferendi Commendæ gratiam, adiiciuntur.
Etenim † si semel ab initio liberè concedatur, 56
posteà nullo colore, aut prætextu grauari, aut modificari poterit, argum. text. *in l. perfecta donatio, C. de donat. quæ sub modo, l. cum dos, D. de pact. dotal.* & eorum, quæ de feudis loquens latè tradit Camil. Borrel. *cons. 1. n. 107.*

Menochius, omninò videndus, *de præsumpt. lib.2.præs.9.num.10.& 11.* Decius, Felinus, & alij relati à Burgos de Paz *cons.25.num.4.6.10.& 11.* & D.Valenç. *cons.99.num.60.* Vbi affirmant idem
57 † in ipso Rege regulariter procedere, qui non potest modificare, nec alterare donationem perfectam, cui ante modificationem fuit plenum ius quæsitum, iuxta l. venditor, *§. si constat, D. comm. præd. & l. quæcunque, C. de fund. patrim. lib.11.* vbi Bart. & DD.

5 Et in quocunque, † qui eligendi facultatem habet, quod electione semel facta variare non possit, tradit Berengar. Ferdin. *in tit. de matrim. ad Morganat. c.9.n.2. cum seqq.* & disputat Burgos de Paz *cons.20. per totum*, Aluar. Valasc. *cons. 102. per tot. 1. part. &* Cochier *in tract. de primar.*
59 *precibus, pag.68. & seqq.* vbi resoluit,† variationem maximè in Principibus illaudabilem esse, & nunquam permitti, vbi alteri damnum infertur, & tradens alia de prohibitione variationis D.Valençuela *cons.160. num.41. vol.2.*

Et ob hanc causam in quadam lite D. Michaëlis Hieronymi de Cabrera incolæ ciuitatis Cuzquensis in prouincia Peruana, Regius Se-
60 natus Indiarum meritò censuit, † annullandam esse prorogationem pensionis ad alteram vitam, quam prorex ex postfacto concesserat D. Petro Portocarrero, cùm primùm, tempore collationis Commendæ, vnius dumtaxat vitæ gaudium pensionario assignasset, quia hoc tendebat in præiudicium proprietarij, qui quò citiùs pensionis ius extingueretur, eò celeriùs consolidationem eius cum proprietate sperare, & consequi potuisset, iuxta ea quæ diximus *in cap.3.*

Quod tamen limitari debebit, vt non proce-
61 dat,† vbi Prorex, vel Gubernator tempore collationis Commendæ aliquam quantitatem reseruasset, arbitrio suo postmodum inter benemeritos distribuendam, vt plerumque fieri solet. Tunc namque de hac quantitate, tam ipse, quàm successor eius benè disponere possunt, nec est quod Commendatarius queratur, cùm sub hac modificatione Commendam acceperit.
62 Et † Gubernatoris designatio superueniens, nihil noui inducat, sed tantùm reseruati iuris executionem, & veluti declarationem contineat, argum. tex. *in l. heredes palam 12. §. si quid post, D. de testam.* ibi: *Nihil enim nunc dat, sed datum significat, l. adeò 7. §. cùm quis ex aliena, in fin. D. de acq. rer. dom.* ibi: *Qui excussit spicas, non nouam speciem facit, sed eam, quæ est, detegit, l. sicut 8. §. & siquidem, D. si seruit. vind.* ibi: *Quia per sententiam non debet seruitus constitui, sed quæ est declarari*, iunctis plurimis aliis, quæ in materia reseruationis congessit Simoneta in integro tractatu de reseruationibus beneficiorum, & Nicol. Garcia *de benef. 1. part. cap.5. num. 268. & seqq. & cap.2. & seqq. part.4.*

Difficiliorem sanè tractationem illa quæstio
63 habere videtur † de Prorege Commendam aliquam concedente, in qua certum Indorum numerum esse asseruerit, veluti ducentos, aut trecentos, cùm tamen posteà actuali numeratione facta, multò plures reperiantur. Dubitatur siquidem, an ex hac numeratione Commendæ gratia restringenda sit, & de excessu possit Gubernator alterum inuestire. In qua quæstione placet mihi resolutio quam in alia simili tradit Oldrad. *cons. 197.* incip. *In concessione, col. 1. vers. Sed ego contrarium*, vbi tenet, † quòd si concedatur insula, quæ est iuxta 64
loca Episcopalia, & quæ quinquaginta brachia in longum habeat, quòd cùm hæc concessio à corpore sumat initium, verba sequentia, quæ de numero loquuntur, minimè restringunt concessionem ad ipsum numerum, sed donatarius totam insulam habebit, etsi plures vlnas habeat, quàm in expresso numero continentur. Ad quod Oldrad. allegat. text. *in l. cùm his verbis, §. paterfamilias, D. de legat.3.* & eum sequuntur plurimi Auctores, quos refert Iason *cons.73. per tot. lib.10.* & Burgos de Paz, omninò videndus, *cons. 25. num. 22. & seqq.* loquens de quadam donatione Regia certorum oppidorum, in quibus quatuor mille vassalli esse dicebantur, cùm plures posteà reperti essent, qui est noster casus in terminis, & resoluens, quòd cùm in remunerationem seruitiorum fuerit facta, & donator non à numero vassallorum in concessione exorsus sit, sed à corporibus oppidorum, omnes vassallos, in illis commorantes, concessisse censendus est.

Pro qua sententia † optimè facit *l. qui fundum, §. qui agrum, D. de contrah. empt. l. cùm pater, §. pater qui filio, D. de leg.2. l. si sub conditione, §. si libertus, in 2. resp. D. de leg. 1.* & 65
quæ in simili tradit Paris. *cons.64 num. 6. & seqq. & num.76. & seqq. lib. 2.* Anton. Gomez *lib. 2. variar. cap. de empt. & vend. num.16.* Couarr. *cap. 3. pract. num.1. & seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 504. verbo Demonstratio, n.12. & seqq.* Vbi probat, † quòd quando vna de- 66
monstratio est adeò clara, vt faceret constare de corpore, tunc illa sola probata, etiam si aliæ plures qualitates, & demonstrationes falsæ reperirentur; tamen non vitiaretur dispositio, vtpotè si apponatur, & verificetur nomen fundi, licèt in confinibus, & in aliis demonstrationibus erretur, *ex l. cùm seruo, §. fin. de cont. empt.* cum aliis adductis à Bart. *in l. demonstratio, post num. 16. vers. Idem duo in nomine feudi, D. de cond. & demonstr.* Et in idem tendunt, quæ doctè congerit Ioan. Gutier. *lib. 2. canon. cap. 15. à num. 74.* & Marescotus *lib. 2. var. cap.55.* Vbi latè probat † regulare esse in ven- 67
ditione iuris alicuius vniuersalis, vt emptor, neque habeat plus, neque minus, quàm in ipsa vniuersitate continetur, *l. venditor, in princ. D. de hered. vel act. ven.* intelligitur enim facta venditio eius, quod est in vniuersitate, eo modo quo est, vt dicit Bald. *in l.1. num.1. C. de euict.*

Vbi † autem in concessione Commendæ 68
oppida, vel Indi designantur, quæ aliquis, per cuius mortem vacasse dicuntur, tenebat, & possidebat, & si concessio valeat, ad nihilum reducetur, nisi appareant, & certificentur dicta oppida, & Indi, de quibus ille aliàs fuerat inuestitus, & hoc ipse nouus Commendatarius curare, & probare tenebitur, vt nominatim decidit Bald. de concessione feudorum loquens, quæ nostris Commendis similis est, *in cap. 1. num.5. de feud.* Guard quem ibidem omnes feudistæ vno ore sequuntur, & communis, de qua testatur Ias. *in l si sic, num. 19* per text. ibi, *D. de leg. 1.* & plurimi alij, quos refert Aretin. *cons. penult.* Natta *cons. 514. num. 3.* Signorol. *cons. 10* Roland à Valle *cons. 2. num. 19. & seq. vol. 1.* Cachetanus *cons. 7. num. 34. & seqq.* & Marescot. *lib. 1. variar. cap. 45. per totum.* Vbi agit

agit de veritate, & praxi allegationis Lapi 39.
69 Et † an, & quomodo successor probare, & iustificare debeat titulum sui antecessoris, & c. 55. Vbi latè docet, qualiter vltimus status beneficiorum, & aliorum iurium similium sit attendendus, & conducunt, quæ in simili adducit Menoch. *de arbitrar. casu* 201. *num.* 22. & Nos *sup. cap.* 6. *num.* 3. *&* *cap.* 1. *n.* 68. *&* 69.

CAPVT XII.

De Commenda, quæ duobus, vel pluribus discretis, vel non discretis partibus assignatur, & quomodo diuidi debeat, & an in ea ius accrescendi admittatur?

SVMMARIVM.

1 *Commendæ diuidi non debent.*
2 *Indis meliùs consulitur, si vnum quàm plures commendatarios agnoscant.*
3 *Dominis duobus non potest quis ita commodè seruire, quàm vni.*
4 *Dominus si velit terram suam duobus per partes vendere, admittitur contradictio subditorum.*
5 *Negligitur quod à pluribus possidetur.*
L. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeatur lib. 10. & l. cum pater, §. dulcissimis, *& alia similes expenduntur, & illustrantur, ibid.*
6 *Rerum, & bonorum communionem aliqui heretici in Christiana Religione introducere voluerunt, qui reprobantur.*
7 *Initium, & intentum alicuius rei introducendæ semper attendi debet.*
8 *Commendæ multoties ex variis causis inter plures diuidi solent, & de formulis, quibus diuisio inducitur.*
9 *Commenda ex voluntate concedentis benè diuidi potest, & natura sua omni respectu diuidua est.*
10 *Indorum opera, seruitia, & tributa diuidua sunt.*
11 *Commendæ Indorum non habent annexam dignitatem, nec iurisdictionem, sed sunt feuda simplicia.*
12 *Feuda simplicia, & ius vassallorum inter plures diuidi possunt.*
13 *Conuassalli eiusdem domini quando possint propria auctoritate feudum diuidere.*
14 *Vsusfructus diuidi potest, & per partes legari.*
15 *Commenda, etsi propter legis probibitionem non possit diuidi, vbi tamen Princeps eam diuisim concedit, dispensare videtur.*
16 *Commenda vbi diuidi cœpit ex voluntate Principis, antiquam naturam hac in parte mutare videtur.*
17 *Loca feudalia semel diuisa, semper manent diuisibilia.*
18 *Res semel facta alienabilis, semper manet talis.*
19 *Commenda pluribus data pro indiuiso, quomodò inter eos diuidenda sit?*
20 *Diuisio commendæ pluribus datæ, vbi facienda est, debent omnes citari.*
21 *Commenda vbi conceditur pro diuiso, vnusquisque habebit partem sibi assignatam, sed sine Indorum damno.*
22 *Commendæ diuisio facta inter priuatos, Regi, & Regiis ordinationibus præiudicare non debet.*
23 *Sententia inter vassallos litigantes lata, an domino præiudicet?*
24 *Diuidens feudum contra eius naturam, punitur.*
25 *Diuisio commendæ semel facta, quando, & quomodò constito de errore reuocari possit, & iterum fieri?*
26 *Diuisio est quædam ratio composita inter diuidentes, & sic, sicut illa, est reducibilis ad rectam compositionem.*
27 *Deceptus in diuisione paternorum bonorum, potest agere contra eum, qui plus debito accepit.*
28 L. cùm putarem, D. famil. ercifcund. *explicatur.*
29 *Error calculi semper, ac de eo constiterit, retractari potest.*
30 *Commenda si alicui detur, extracto aliquo numero Indorum, Regi, vel alteri applicando, qualiter computatio ineatur?*
31 *Rex si donet Castrum reseruato sibi certo numero vassallorum, qualiter statim familiarum electio facienda sit, & cuius sit augmentum, vel diminutio?*
32 *Progenitores suos suffecti sequi debent.*
33 *Augmentum alicuius rei, ipsius primæuam naturam sequitur.*
34 *Commenda vbi assignatur cum onere dandi tertiam, vel quartam partem fratri, vel matri, aut etiam extraneo, an videatur induci diuisio commendæ, vel pensio assignari, & effectus huius quæstionis?*
35 *Portio certa si super beneficio alicui assignatur, in quota, & non in quantitate, beneficium partiri videtur.*
36 *Fundum si aliquis conducit pro quota fructuum, non est locatio, sed societas.*
37 *Pars, quæ à toto separatur, totius naturam, & effectus retinet.*
38 *Causa ex suis effectibus cognoscitur.*
39 *Commendæ quotæ partis concessio alicui facta ad alimenta, magis pensionem, quam proprietatem respicit.*
40 *Alimenta non extendantur vltra vitam alimentarij.*
41 *Pensio siue præstatio annua alicui fieri iussa, cum eius vita finitur.*
42 *Quotæ designatio, vbi assignatur in titulum, inducit proprietatem, secùs vbi ad alimenta, vel congruam sustentationem.*
43 *Præstimonium, vt possit dici beneficium, quæ requirantur?*
44 *Commendatarius, vbi partem alij manu sua dare iubetur, ad alimenta pensio designatur, nisi alia verba, aut coniecturæ contrarium suadeant.*
L. cùm alimenta 22. §. qui fratres, D. de supel. legat. *expenditur, ibidem.*
45 *Commenda vbi duobus, vel pluribus datur, an sit inter eos locus iuri accrescendi? & num. seqq.*
46 *Ius accrescendi quando habeat locum inter coniunctos re, & verbis, aut re tantùm.*
47 *Commenda si ab initio duobus insolidum concessa*

cessa sit, datur inter eos ius accrescendi.

48 *Vsusfructus pluribus pro indiuiso legatus, quomodo accrescat?*

L. 1.4 & penult. de vsufr. accrescend. *explicantur, & conciliantur, ibid.*

49 *Donationes Imperiales ius accrescendi admittant.*

L. vnic. C. si Imperial. liberalit. socius, lib. 10. *expenditur, & illustratur, ibid. & seqq.*

50 *Ius accrescendi in contractibus donationis emphyteusis, & aliis locum habere non solet.*

51 *Ius accrescendi regulariter non habet locum in feudis, sed fallit in concessis à Principe.*

52 *Feuda an sint concessa motu proprio, vel ad petitionem partis, sunt qui distinguunt, quoad ius accrescendi, quod tamen Auctori non probatur.*

53 *Concessio Principis regulariter præsumitur facta ad supplicationem partis, & non motu proprio.*

54 *Merita vbi procedunt, censetur donatio in eorum remunerationem facta, ex motu proprio Principis procedere.*

55 *Commendæ solent concedi ob merita, & magis habent de titulo lucratiuo, quàm de synallagmatico.*

56 *Ius accrescendi, quod datur in Commendis Indorum, potentius est, quàm reuersionis ad dominum ob delictum.*

57 *Diuisio partium Commendæ facta inter socios, quibus pro indiuiso data fuit, non impedit ius accrescendi.*

58 *Augmentum regulatur secundùm primitiuam naturam rei, cui accedit, & retinet easdem qualitates.*

59 *Possessionem etiam vnius glebæ fundi, qui apprehendit, videtur apprehendisse etiam incrementi, quod posteà per alluuionem, aut alio modo eidem fundo accreuerit.*

60 *Publiciana datur etiam pro incrementis rei, cuius quis possessionem apprehendit.*

61 *Exceptio rei iudicatæ datur etiam pro augmento superueniente rei, quæ mihi adiudicata fuit.*

62 *Augmentum superueniens feudo, vel emphyteosi post contractum matrimonium, non communicatur inter coniuges.*

63 *Consolidatio vsusfructus cum proprietate, quæ contingit post matrimonium, non connumeratur inter lucra nuptialia.*

64 *Incrementi latentis possessio sine noua apprehensione adquiritur, non autem discreti.*

65 *Portio cohæredi accrescens, an transeat sine noua apprehensione possessionis eiusdem portionis?*

66 *Ius accrescendi, an inter eos locum habeat, quibus Commenda pro indiuiso conceditur, vt eius reditibus se alere possint?*

67 *Ius accrescendi in alimentis locum non habere, quomodo intelligatur.*

68 L. 1. in fine, D. de vsufr. accrescen. *expenditur, & declaratur?*

69 *Rem, quæ legatur, magis quàm causam, aut prætextum legandi attendere debemus.*

L. 4. D. de aliment. legat. *expenditur, & concordatur* cum l. dominus, §. fin. D. de vsufr. *ibidem.*

70 *Casus, qui de facto contigit, refertur, circa ius accrescendi Commendæ data ad alimenta.*

ETsi in Commendis, de quibus loquimur, † caueri soleat, & debeat, ne diuisionem 1
recipiant, ex rationibus, & schedulis, quas adduximus *sup. hoc libro, cap. 3.* Et quia † In- 2
dis melius consulitur, si vnum quàm plures Commendatarios agnoscant, cùm † faciliùs, & 3
commodiùs possit quis vni, quàm pluribus dominis deseruire, *l. 2. §. his legibus, & §. nouissimè, D. de orig. iur. l. si plures, §. fin. D. de administ. tut.* melior text. *in cap. dilecti filij, de maior. & obedientia,* cum traditis à Curtio Senior. *cons. 68. col. 8. vers. Et assignat,* Ias. *cons. 236. lib. 1.* Boër. *quæst. 204 num. 30.* & signanter, & multum in nostris terminis Bald. *in cap. si quis, num. 5.* quo temp. miles; vbi inquit post Hostiensem, quòd † si aliquis dominus velit terram suam 4
subiicere alieno domino, admittitur contradictio hominum suorum, & maximè si dominus velit partem alienare, & partem retinere, quia interest subditorum tot dominos non habere.

Necnon etiam, quia † ipsi Commendatarij 5
minus amabunt, & curabunt Indos, quos communiter cum aliis possederint, iuxta doctrinam textus *in l. 1. C quando,* & quibus quarta pars debeatur, *lib. 10.* ibi: *Naturale quippè vitium est negligi, quod communiter possidetur, vtque se nihil habere, qui non totum habeat, arbitretur, denique suam quoque partem corrumpi patiatur, dum inuidet alienæ, d. l. si plures, §. fin. l. cùm pater 79. §. dulcissimis, in fine, D. de legat. 2.* ibi: *Cùm discordiis propinquorum sedandis prospexerit, quas materia communionis solet excitare,* cum aliis, quæ tradit Arist. *lib. 2. Polit. cap. 1.* Alban. Spinosat. *lib. 1. politisinos, cap. 12.* & Dionys. Gothofr. *in notis ad d. l. 2.* Vbi † hæreticos repre- 6
hendit, qui communionem rerum, & bonorum vtilissimam esse Christianæ Reip. asserere audent, latè Tiraquel. *de primog. quæst. 4 num. 27.* Rojas *in epit. succes. cap. 15. num. 27.* Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 1. num. 19.* & Hieronym. Sauaro, omninò videndus, *in notis ad Sydon. Apollin. pag. 123.*

Quod est contra initium, & intentum earumdem Commendarum inducendarum, vt vidimus *suprà cap. 1.* quod † initium, & inten- 7
tum semper in qualibet re plurimum attendi debet, vt docet tex. & ibi gloss. *verbo Ab initio, in l. venditionibus, D. de contrah. emt. l. 1. C. de imp. lucrat. descript. lib. 10. l. nam origo, D. quod vi, aut clam. l. 3. D. de annon. l. quod autem, D. de ordinatien.* cum aliis, quæ latè congerit Anchar. *cons. 4* Fran. Curtius *cons. 69. col. 2.* Ioan. Garc. *de expens. & meliorat. cap. 22. num. 12. & de coniug. ac quæstu, n. 99.* Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 1. n. 168.* Gratian. *discept. forens. tom 4. c. 749. num. 16.* & plenissimè D. Ioan. del Castillo *lib. 5. controu. 2. part. cap. 155 per totum.*

Multoties † tamen contingit, vt Reges, & 8
domini nostri, vel qui eorum vices habent, hoc incommodum insuper habentes, vel occasioni, aut necessitati deferentes, quæ plures in vna eadem Commenda subleuari requirit, eam eis pro indiuiso, & in solidum conferant, veluti cùm dicitur: *Que à los hijos de N. se les haze merced de tal Encomienda.* Interdum etiam partibus, quas vnusquisque habere debeat discretis, & designatis, veluti cùm dicitur: *A N. se le haze merced. de la mitad de tal Encomienda, ò repartimiento, y de la otra mitad à N. ò que*

que esta mitad se reserue para irla distribuyendo entre otros benemeritos, ò se ponga en la caxa, ò Corona Real. Et tunc non est dubium, quin
9 † Commenda ex voluntate concedentis diuidi possit, cùm hoc eius naturæ non repugnet, quæ siue fructus, vel quantitatem, aut species consideremus, quæ ab Indis tributorum nomine persolui solent, diuidua quidem est, iuxta doctrinam I. C. *in l. 2. l. in executione, l. stipulationes non diuiduntur, D. de verborum oblig.* cum aliis, quæ Ego adduxi *in meo tract. de indiuiduis, cap. 1.* & posteà recoluit D. Pichar. post titulum *Inst. de effic. iud. cap. 3. &* D. Melchor de Valencia *in tractat. iur. illustr. tom. 2. tract. 4. de indiuid. cap. 3. per totum.* Et similiter † si
10 Indorum ipsorum tanquam vassallorum corpora, siue capita inspiciamus, & numeremus, vel operas ipsas, & seruitia, atque obsequia, quæ alicubi ab eisdem suis Commendatariis præstantur, & exhibentur, cùm nihil impediat, quòd hæc per plures diuisim exerceantur, vel pluribus pro rata portione præstentur, & persoluantur, vt benè obseruat, aliis relatis, Rosenthal. *in tract. de feud. cap. 8. quæst. 6. gloss. F.* vbi, quòd etiam seruitium sua natura indiuiduum, aliquando diuisionem, non quidem partibus, sed numero recepit.

11 Huiusmodi enim † Commendæ non habent annexam dignitatem, neque iurisdictionem, neque quicquam aliud, quod precisè earum diuisionem impediat, sed sunt quædam veluti simplicia feuda, vt in superioribus diximus, qua,
12 & † ius vassallorum, rectè inter plures diuidi posse, omnes feudorum Scriptores agnoscunt, & probat text. *in cap. Imperialem, §. prætereà Ducatus de proh. feud. alien. per Fred. cap. 1. si de feud. fuer. contr. inter dom. & agn.* Vbi omnes DD. Bald. *in l. si plures, col. 2. C. de condit. inser. & in l. voluntas, vers. Quæritur, C. de fideicommiss.* Afflict. d. §. *prætereà, 3. notab. n. 13.* Roland. *cons. 80. n. 44. vol. 1.* Curtius Sen. *cons. 68.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 89. de constit.* Cassane. *in consuet. Burgund. rubr. 3. §. 6. num. 22.* Bernard. Diaz *reg. 773.* incip. *Vassallus,* Boër. *q. 204 n. 19. & seqq. & q. 212. n. 5.* & innumeri alij apud Rosent. *in tract. de feud. c. 9. q. 53 per tot.* Qui hoc adeò certum esse resol-
13 uunt, † vt conuassalli eiusdem domini possint, propria etiam auctoritate, inter se diuidere feudum, maximè quando reperti sunt vassalli vnius domini, & pro alia parte alterius.
14 Et idem videmus † in vsufructu, cui etiam Commenda in multis assimilatur, vt dixi *sup. cap. 2. num. 8.* Nam & is potest duobus, aut pluribus ita constitui, vel legari, vt omnes pro partibus eo fruantur, & gaudeant, vel vt pro parte apud proprietarium maneat, cum ipsa proprietate coniunctus, pars autem alia vsufructuario applicetur, *l. quoties duobus, & l. etiam, D. de vsufr. l. vsusfructus 5. D. eod.* vbi Bart. Bald. & alij, Hotoman. *quæst. illust. cap. 10.* Pet. Riciard. *in Rubr. de vsufr. ex n. 142.* Anton. Pichard. *in princip. de vsu, & habitat. n. 4.* & plurimi alij, quos refert D. Ioann. del Castillo *in tract. de vsufruct. c. 31. n. 16. & seqq.*
15 Quibus accedit, † quòd vt maximè Commendarum ius propter legis prohibitionem indiuiduum esse concederemus, eò tamen ipso, quòd Princeps aliquam sub diuisione concedit, huic prohibitioni conniuere videtur, & super ea dispensare, argum. tex. *in l. quidam consulebant, D. de re iudic.* ibi: *Princeps enim, qui ei Magistratum dedit, omnia gerere decreuit,* quam pluribus similibus exornat Bald. *cons. 248. & 262. lib. 1. repetitum cons. 465. lib. 5.* Plotus *cons. 19. num. 51.* & Menoch. omninò videndus, *cons. 102. num. 9. vol. 12. & de præsumpt. li. 2. præsumpt. 12. num. 7.*

Et quod plus est, † vbi semel diuidi cœperint, antiquam naturam hac in parte amisisse videntur, argum. eorum, quæ optimis fundamentis tradit Socinus cons. 67. num. 32. vol. 1. do- 16
cens, † quòd loca feudalia quantumcunque indiuisibilia, si semel efficiantur diuisibilia, semper diuidi possunt; quemadmodum dicimus in 17
rebus alienari prohibitis, quæ etiam † semel factæ alienabiles, in perpetuum alienabiles manent, iuxta *l. pater, §. quindecim libertis,* cum aliis, quæ de re semel in feudum, vel emphyteosim concessa, & de causa semel effecta delegabili, & aliis similibus scripsit Ripa *num. 66.* Crotus 43. & Loazes 134. *in l. filiusfam. §. Diui, D. de legat. 1.* & latiùs Tiraquel. *de retract. lignag. §. 32. glos. vni. num. 6. cum seqq.* Molina, omninò videndus, *de primogen. lib. 4. cap. 1. num. 31. & seqq.* Vincentius Fusar. *de substit. q. 352. num. 49.* Surd. *cons. 105. n. 12.* Metienz. *in d. l. 11. tit. 6. li. 5. recop. glos. 8. n. 2.* Ceuallos *pract. commun. q. 897.* & plures alij, quos refert Velascus *in axiom. iur. litt. A. n. 215.* 18

His igitur constitutis, † vbi duobus, vel pluribus eadem Commenda pro indiuiso assignata fuerit, illa inter eosdem diuidenda erit, & concursu partes in ea facient, vt aliàs dicitur in legatis *in §. si eadem res, Institut. de legat.* vbi benè notant, & prosequuntur Oinotom. Misynger. & Pichard. Et hæ partes debent esse æquales in quantitate, & in qualitate, vt *in l. si maior, C. commun. diuid.* & per Bart. & DD. *in l. 2. C. quando, & quibus quarta pars deb. lib. 10. & in l. 1. C. de his, qui se defert.* & alibi passim, & plures alij apud Rosent. *d. q. 53. num. 11. & 14.* Et ad eas † faciendas 19
debent citari, & præsentes esse, si fieri potest, omnes, quos causa contingit, vt per eundem Bartolum *in d. l. 2. & in l. inter pupillos, de author. præstan.* Bald. *in l. 1. C. si aduers. transact. & in l. coheredibus, C. famil. erciscundæ*: optimè Socin. *cons. 195. num. 6. vol. 2.* Nam vt ait Bart. *in l. is, qui fundum 31. D. de vsufruct. leg.* diuisio facta per socios, in qua tertius habet ius, non nocet tertio, & remanet ius suum saluum, & sequitur, alios referens, Rosent. *d. cap. 9. q. 56. num. 7.* vbi quòd diuidendi mos inter consentientes, ad dissentientes non porrigitur. 20

Vbi verò pro diuiso Commendæ † concessio 21
facta reperiatur, facilior erit computatio, cùm vnusquisque ad partem sibi datam vocetur, sed adhuc tamen vocandi, & coadunandi sunt, vt de numeratione tributariorum agant, & eos per familias, vel *Aillos*, vt Indi Peruani dicunt, commodiùs partiantur, ita vt alter alteri impedimento non sit, & minor, quæ fieri possit molestia, ipsis Indis in fractione tributorum, & aliorum seruitiorum præstatione inferatur, vt est tex. apertus *in cap. 1. §. omnes filij, vbi omnes Interpretes, si de feud. defuncti contron. fuer. inter dom. & agnat. cap. Imperialem, §. prætereà Ducatus,* vbi etiam DD. *de proh. feud. alien.* per Feder. & innumeri alij, quos refert,

refert, & sequitur Rosenth. *in tract. de feudis, cap. 9. concl. 53. litt. A.* vbi de communi totius Orbis praxi testatur, & quod feudorum diuisio etiam inscio, vel inuito domino ad prædictum effectum inter cohæredes licitè fieri possit, modò non confundatur seruitium, nec omninò discerpatur.

In vtroque tamen casu illud semper constitutissimum est, † hanc diuisionem Commendæ, quam inter se priuati faciunt, nullum præiudicium Principi, eiusdem feudi directo domino, neque Regiis ordinationibus ab eo super his Commendis factis, generare, aut afferre posse, vt per text. & DD. qui in feudis loquuntur, *in cap. vnic. de controuers. inter domin. vassal* & alios, vbi Bald. & alij, & *in cap. vnic. §. rei, de inuestit. de re alien. fact.* vbi Albarot. idem Bald. *in cap. 1. de prohibit. feud. alien.* per Fred. *num. 17.* Quibus similia sunt, quæ in optimis casibus docent I. C. *in l. cùm hæreditas, D. ad Trebel. l. fin. D. si ex noxal. causa agatur, l. Iulianus, § idem Celsus D. de action. empt. & l. cùm fidei, D. de fideicommiss.* libert. Ex quibus communiter

22 (line: "tutissimum est")

23 concludere solent DD. † neque sententiam inter vassallos litigantes latam, domino, præsertim ignoranti, præiudicare. De quo pluribus agunt Schrader. *in tract. de feud.* Afflict. & Vrsillis *decis. 396. num. 5.* Laderch. *cons. 80.* Ant. Quetta *cons. 62. num. 1.* Pereg. *cons. 62. num. 68.* Rosent. *de feud cap 9. q. 3. num. 3. 15. & seqq.* & Ioann. Bapt. Costa *in tract. de facti scient. & ignor. reg. 8. fol. 331.* & in nostris terminis diuisionis idem Rosent. *eodem cap. 9. quæst. 54. n. 8.*

24 vbi † quòd diuidens feudum contra pacta, aut statuta, formam rei mutat, eámque deteriorem facit, & ob id in pacti inobedientiam cadere videtur.

25 Et rursus † etiam diuisione semel facta, si de fraude, errore, aut læsione alicuius partiarij constiterit, posse, & debere iterum computationem, & diuisionem ex integro retractari, ex text. expresso *in l. si post diuisionem, C. de iur. & fact. ignor.* vbi habetur, quòd erronea diuisio, errore probato, non officit diuidenti, & quod præsumitur, si ex postfacto appareat, rem aliter se habere. Circa quam plura scribunt Bald. & DD. *ibid.* Decius *cons. 216. num. 1.* & meliùs *cons. 351. num. 4. & seqq.* Alex. *cons. 46. num. 6. & 7. lib. 1.* idem Decius *in l. si soror, C. de collation.* Ias. *in l. ei demum, in fine, C. de transact.* Afflict. *decis. 58 n. 17.*

26 Et facit, † quia diuisio non est, nisi quædam ratio composita inter diuidentes, vt per Bart. *cons. 204.* vnde quemadmodùm ratio malè composita debet redire ad rectam compositionem, ita vt diuisio non rectè facta ad rectam diuisionem, *l. error, C. de iur. & fact. ignor. l. calcula, D. de admin. rerum, l. 1. C. de iure fisci, l. cùm seruus, D. de cond. & demonst. l. fratres, D. de pact. l. vnica, C. de errore calculi,* optimus text. *in d. l. si soror,*

27 *C. de collat.* Vbi quòd † quando quis est deceptus in diuisione bonorum paternorum, potest agere ad id, quod plus debito ad alium peruenit, cum quo est facta diuisio.

28 Neque obstat † text. *in l. cùm putarem, D. fam. ercisc.* Nam secundùm Socin. *cons. 25. n. 11. & cons. 31. num. 5. vol. 1.* illa lex procedit, vbi diuisio iudicialiter, & per competentem iudicem facta est, quia tunc retractari non solet. Cæterùm vbi extraiudicialiter fit, procedunt suprà relata. Et † in errore calculi, siue numerationis, etiam post triginta annos, imò & in perpetuum, si de eo ex ipsis actis constiterit, nisi super hoc ipso, vel res iudicata, vel transactio intercesserit, vt in dicta l. vnica, C. de errore calculi, vbi latè Bart. Baldus, & Iason, Romanus *cons. 346.* Ruinus *cons. 71. volum. 4.* Flaminius Cartarius *decis. 123* Tuschus *litt. E concl. 313. & sequenti,* & Petrus Heigius *in quæstion. miscel. 1. parte, quæst. 20. num. 25. & seqq.* 29

Sed est quæstionis, † quid dicendum sit, 30 quando alicui Commenda conceditur, & ex ea certus Indorum numerus extrahi iubetur, qui vel Regi, vel alteri priuato applicentur, & qualiter eorum computatio ineunda sit? & ad quem augmentum, vel diminutio pertineat? Et hanc quæstionem in simili decisam reperies apud nostrum Gregorium Lopez *in l. 9. tit. 4. partit. 5. gloss. 3.* vbi docet, † quòd si Rex donauit mihi castrum, reseruatis sibi quibusdam 31 vassallis, statim eorum designatio facienda est, cum familiarum distinctione, ita vt si posteà tale castrum multiplicatum fuerit in hominibus, & magnitudine, vnusquisque eos habeat, qui ex suis familiis processerunt, vel sentiat diminutionem in eis contingentem, † quia progenitores suos suffecti sequi debent, *l. cùm scimus, C. de agricolis, & censit. lib. 11.* cum traditis à Baldo *in cap. 1. § si quos de mans. num. 7.* vbi etiam Albarotus *num. 5.* Præpositus *num. 6.* Afflictis *num. 31. de controuers. inuest.* Et idem latiùs prosequitur Rosenthal. *in tractatu de feudis, cap. 10. conclusione 44. num. finali,* vbi etiam in argumentum allegat *l. possessionum, C. commun. vtriusque iudicij, & l. sed & addes, §. si quis ad mulierem, D. locati.* 32

Et pro eo facit, † quòd dispositum in vna re 33 habet locum in augmento, quod illi posteà accedit, vt *in l. etiam, C. de iure dotium, l. cùm inter, §. cùm inter, D. de pactis dotalib. l. in hoc iure, §. si alluuione, D. de aqua quotidiana, l. grege, in principio, D de pignoribus, l si ex toto, in principio, l. quod in rerum, § si quis post, D. de legatis 1.* cum pluribus aliis, quæ latè, more suo, adducit Tiraquellus *de retractu lignagier, §. 1. gloss. 18. num. 51. & 52.* Dueñas *regula 73.* Fontanella *de pactis nuptialibus, 2. parte, clausula 6 glossa 2 parte 7. num. 69.* & Cardinalis Tuschus *littera A. conclus. 555.* & Nos *infrà hoc capite num. 57.* latissimè Rosenthalius de augmentis feudorum loquens, *dicto cap. 10. concl. 43. & 44. per totam.*

Rursus in quæstionem etiam vocatum vidi, 34 † vtrùm pensio, vel Commendæ pars assignata videatur, cùm alicui sub ea lege Commenda conceditur, vt tertiam, vel quartam eius partem fratri, vel matri suæ, aut etiam alicui extraneo ad congruam sustentationem relinquat? Quod sanè propter consolidationis ius multum referre videtur. Nam si est pensio, cum ipsa pensionarij vita extinguetur, & cum proprietate consolidabitur, iuxta ea, quæ diximus *suprà c. 3.* Si vero Commendæ naturam sortitur, pro altera quoque vita durabit, & omnibus eius iuribus, & emolumentis fruetur.

Et quidem in proposita specie, quòd pars Commendæ data fuerit, suaderi videtur ex singulari doctrina Ananiæ *in cap. audiuimus, n. 3. de collusione detegenda;* vbi inquit, quòd † quando alicui assignatur certa portio super 35 beneficio,

beneficio, in quota, & non in quantitate, vtpotè assignando alicui tertiam, vel quartam partem, vt in nostro casu, non constituitur pensio, sed potiùs scinditur, vel partitur beneficium; quam doctrinam sequitur, & commendat Felinus *in cap. ad audientiam el 2. de praescription.* Caccialupus *in tractatu de pensionibus, quaestione 6.* adducens in argumentum, magistralem illam doctrinam Bartoli *in l. si merces §. vis maior, num. 3. D. locati, & in l. si apes, D. de*
36 *furtis*, vbi inquit, quod † quando aliquis conducit fundum, non pro mercede, in quantitate, sed in quota, vtpotè pro tertia, vel quarta parte fructuum, non dicitur contracta locatio, sed potiùs societas. Quae omnia refert, & sequitur Gigas *in eodem tractatu de pensionibus, quaestione 8. num. 2. & in principio tract. num. 7.* addens, quòd hac de causa quota beneficij dicitur beneficium, vt in cap. maioribus, de praebendis.
37 Facit quoque, † quòd cùm pars Commendae relinqui iubeatur, nulla alia distinctione facta, & haec pars à toto separetur, totius naturam, & effectus in omnibus retinet, *l. quae de tota, D. de reiuindicatione*, cum latè adductis ab Euerardo in loco de toto ad partem. Atque adeò partiarius iste, beneficio specierum, & aliis Commendatariorum emolumentis, atque effectibus gaudebit, quod ostendit eum esse proprietarium, & non pensionarium dictae partis,
38 cùm † causa ex suis effectibus cognoscatur, vt probat textus *in l. debitor, ibi: Videamus de effectu rei.* Vbi Paul. Castrens. & alij, *D. ad Trebell. & in l. rem non nouam, C. de iudiciis, & in cap. fundamenta*, circa medium, de electione, & *in l. non codiculum, C. de testamentis cum similibus.*

Sed adhuc, suppositis quaestionis propositae
39 circunstantiis, † nescio, an in contrariam partem inclinem? Et dictam consignationem, vel pensionem appellem? Vel ius quoddam, pensioni simili, quod vltra concessionarij vitam non extendatur. Tum, quia si concedens contrarium vellet, facilè id expressisset, illáque verba apposuisset: *Conforme à la lei de la sucession*, quae verosimile est apposita fuisse in altero, cui alias Commendae partes reliquit; cùm id semper de stylo adiici soleat. Tum etiam, quia cùm se illam partem ob causam, siue ad effectum alimentorum concedere dixerit, solam Commendatarij
40 vitam respexisse videtur, † vltra quam alimenta non protrahuntur, *l. cùm hi, §. modus, D. de transactionibus, l. Firmio, in fine, D. quando dies legati cedat, l. solent, §. debebit, D. de alimentis, & cibariis legatis*: bonus textus *in l. dominus 64. §. per fideicommissum, D. de vsufruct.* ibi: *Per fideicommissum fructu praediorum ob alimenta liberis relicto, partium emolumentum ex personis vita decedentibus, ad dominum proprietatis recurrit*: Notat Baldus *in l. 1. §. ius naturale, D. de iustitia, & iure*, inquiens, hoc procedere etiam in alimentis debitis ex statuto: & prosequiter latè Surdus *in tractatu de alimentis, quaest. 3.* & D. Ioann. del Castillo *in tractatu de vsufructu, cap. 61.*

Accedit his, quod partem illam non proprio iure capere voluit, sed de manu alterius sperare, & percipere; quod ostendit, eum pro Commendatario haberi noluisse, neque eiusmodi titulo censeri; † sed tantùm pensionis,
41 siue praestationis annuae commoditate gaudere, quae etiam cum vita finitur, iuxta textum, & glossam *in l. Caius, D. de annuis legatis, gloss. in l. fundi Trebatiani, D. de vsufruct. legato*, cum aliis, quae adducunt Auctores *suprà* relati, Gigas de pensionibus, *quaest. 32. num. 4.* & Nicolaus Garcia *tract. de beneficiis, 1. parte, cap. 5. num. 239.* vbi plures alios allegat.

Neque obstat, quòd Commendae quotam expresserit, atque ita de Commenda sentire videatur, ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis. Nam haec intelligi debent, † vbi quota assignatur in 42
titulum, & habet annexum aliquod ministerium; verùm quando assignatur veluti stipendium, & solùm ad congruam sustentationem, vt in nostro casu, potiùs pensio censeri debet, & non assumit naturam beneficij, vt ipse Gigas agnoscit *d. quaest. 8. & 9.* & docent Abbas & Felinus *in d. cap. ad audientiam, de rescript.* idem Felin. *in cap. postulasti, de rescript. & in cap. de quarta, de praescript. à num. 16.* & Lud. Gomez *in reg. de ann. possess. quaest. 21. ad medium.*

Quibus addo in simili, † quòd, etsi largè sumpto vocabulo, praestimonium sit beneficium, *cap. fin. de concessione prebend. lib. 6.* necessarium 43
tamen est ad hoc, vt dicatur beneficium, & pro tali habeatur, quòd detur in titulum, & quod habeat annexum aliquod ministerium spirituale. His etenim non concurrentibus, beneficium dici non poterit, vt expresè docet Dominicus *cons. 89. num. 4. & seqq.* & plures alij quos refert, & sequitur Garcia *dict. tractat. de beneficiis, parte 1. cap. 2. num. 61. & sequentibus.*

Quo fit, vt in nostro casu idem censere possimus, † cùm neque Commendae titulus huic 44
partiario expediri iubeatur, neque vllus labor in eadem Commenda regenda, & administranda iniungatur; sed tantùm, vt tertiam fructuum illius partem de manu Commendatarij recipiat. Alioqui si alia forma verborum inuestiturae fuerit, vel ex aliis argumentis constiterit, quòd concedens voluit hunc partiarium in parte sua proprietarium facere, aliud erit dicendum, quamuis sustentationis causam addiderit, argumento celebris textus *in l. cùm alimenta 22. §. qui fratri 5. D. de supellectili legata*, ibi: *Illam autem adiectionem, vt habeant, vnde se pascant, magis ad causam praelegandi, quàm ad vsumfructum constituendum pertinere.* Cum aliis, quae in simili notat Menochius *lib. 4. praesumptione 133. numer. 11.* Molina *de primogeniis, lib. 1. cap. 19. numer. 9.* Mantica *de coniecturis vltimar. voluntatum, lib. 9. tit. 2. num. 29.* Surdus *de alimentis, titul. 2. quaestione 1. in principio*, & D. Ioannes del Castillo *de vsufruct. c. 30. numer. 4.*

Caeterum (vt ad alia transeamus) praecipua huius capitis dubitatio in eo consistit, vtrùm † in concessione Commendae pluribus 45
facta, iuri accrescendi sit locus? Et quidem hucusque nullam legem, vel schedulam Regiam de hoc articulo tractantem, inueni. Sed iuxta iuris communi, & feudalis principia procedendo, ita mihi distinguendum esse videtur: vt † si discretae partes in ipsa Commen- 46
da, & multo magis in eius quantitate ab initio assignatae sint. Tunc absque dubio ius accrescendi non admittatur; sed vnusquisque sua portione contentus manere debeat, & quae vacauerit, ad Regem deuoluatur, vt de illa, prout sibi libuerit, sicut de caeteris Commendis

mendis vacantibus, disponere possit. Hoc enim est, quod passim in iure docemur, inter verbis disiunctos ius accrescendi non esse, & multò minùs inter eos, quibus certæ portiones nominatim assignatæ fuerint, *l. re coniuncti, D. de legatis 3. l. si mihi purè, D. de legatis 2. l. planè, §. sed si in pupillari, D. de legatis 1. l. triplici, D. de verborum significatione, §. si eadem res, Inst. de legatis*, quibus in iuribus DD. hanc materiam latè pertractant. Melior text. *in l. penul. D. de vsufruct. accrescend.* ibi: *Si æquis portionibus duobus, eiusdem rei fructus legatus fuerit, ius accrescendi, cessat*, cum aliis, quæ ibidem Accursius, & Dionysius Gothofredus *in glossis* adducunt, & tetigi *suprà hoc libro, cap. 3. num. 78.* Vbi autem sub eadem con-

47 cessione, & verborum prolatione † Commenda duobus, vel pluribus pro indiuiso, & insolidum assignata reperiatur, & si concursu inter eos partes fiant, vt suprà retulimus, ius tamen eisdem ab initio ex natura concessionis, & ex voluntate concedentis, quæsitum videtur, vt vacantem socij partem per mortem, renuntiationem, aut quemlibet alium legitimum vacationis modum acquirat, si is nullum hæredem ex vocatis per legem successionis reliquerit. Nam si Commendas nostras vsufructui (vt sæpè fecimus) comparemus,

48 certum est, † in eo pluribus pro indiuiso concesso, aut legato, iuri accrescendi locum esse, vt *in l. 1. & 4.* & per totam, *D. de vsufruct. accrescend.* ibi: *Ita inter fructuarios est ius accrescendi, si coniunctim sit vsusfructus relictus, cæterùm si separatim vnicuique partis rei vsusfructus sit relictus, sine dubio ius accrescendi cessat*, quas rectè explicant, & ad concordiam reducunt, *cum l. penult. eodem tit.* Ripa *numer.* 69. Crottus *numer.* 44. Guido Papæ, & eius additionat. *decis.* 204. Polit. *numer.* 46. *in l. reconiuncti, D. de legat. 3.* Menchaca *de success. creat. lib. 1. §. 10. numer. 228.* Duaren. *de iure accrescendi, lib. 1. cap. 10. in fine*, Menoch. *de præsumptionibus, lib. 4. parte 2. præsumpt. 159. numer. 7. & sequentibus*, & Fachin. *lib. 5. controuersiarum iur. cap. 50.* & plures alios suo more cumulans D. Ioann. del Castillo *dict. tract. de vsufructu, cap. 48. & lib. 3. controuersiar. cap. 17. numer. 90. & 91.* vbi plura, & plures circa materiam iuris accrescendi congessit, & vltra eum Spino *in speculo testam. gloss. 9.* Peregrin. *de fideicommiss. articul. 9.* Fachinus *lib. 4. controuersiar. cap. 94. & lib. 10. cap. 30.* Costa de rata, *quæst.* 49. Ioann. Gutierrez *in l. vnic. C. quando non peten. partes*, Morquechus *de diuis. bonor. lib. 3. cap. 10.* & Vlricus Hunnius *lib. 2. titul. 8. quæstion. 88. pag. 668.*

Rursus si dicere velimus Commendas donationum instar esse, & earum regulis iudicandas, vt etiam tetigimus *suprà hoc libro, cap. 2. num 42.* habemus textum expressum in † eis-

49 dem donationibus, & largitionibus à Principe factis, hoc ius accrescendi admittentem, de quibus nostra est disputatio *in l. vnica, C. si liberalitatis* Imperialis socius sine hærede decesserit, *lib. 10.* cuius hæc sunt verba: *Iubemus, vt si quis fortè ex iis, quibus communiter à nobis aliquid donatum sit, nullo hærede relicto decesserit; ad consortem potiùs solatium, quàm ad personam aliam pars decedentis perueniat*: quam, vltra ordinarios ibidem pluribus ornat Menoch. *cons.* 797. *lib.* 8. Regner. Syxtin. *inter cons. facult.* Marspurg. *cons.* 15. *volum. 2. fol. 137.* Ioann. Corras. *in l. testamento, C. de imp. n. 47.* Michaël. Crass. *recept. sent. §. ius accrescendi, quæst. 25. & 33.* Peregrin. qui aliquas declarationes adducit, *de iure Fisci, lib. 1. titul. 2. numer.* 103. Rosenthal. *in dict. tractat. de feud cap. 6. quæst. 74.* per totam. Et ad emphyteusim Imperialem extendit idem Menoch. *cons. 464. lib. 5.* & Caualcan. *decis.* 30. *num.* 34. *part.* 2. licèt aliàs † in contractibus ius accrescendi locum 50 habere non soleat, *l. si me, & Titium, D. de verbor. obligat.* cum aliis, quæ congerit Tuschus *litt. I. conclus.* 567. & Marescotus *lib. 1. variar. cap. 75.* vbi agit de contractu emphyteutico, & an in eo sit locus iuri accrescendi, Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib. 1. titul.* 14 vbi an in donationibus causa mortis, & mortis causa capionibus.

Denique si feuda inspiciamus, quibus nostræ Commendæ propiùs accedunt, ex traditis *dict. cap. 2. num.* 37. Et si † in eis iuri accres- 51 cendi locum non esse pro regula constitui videatur *in cap. 1. §. & quia, qui feud. dar. poss. & in cap. 1. de benef. fr. & in cap. 1. de duobus fratr. à Capitaneo inuestit. & in cap. 1. de duobus fratribus de nouo inuest.* cum aliis, quæ tradit Curtius Iun. *in tractat. de feud. 2. parte, dub. 3. n. 70.* & Iason *in eodem tractat. pag. 98. & 99.* Et pleniùs cæteris Rosenthal. *vbi suprà, quæst. 73.* Tuschus *conclus.* 565. & Menoch. *cons.* 593. *num. 28. cons. 598. num. 3. & cons.* 506. vbi hoc admittit, etiam quando feudum conceditur duobus fratribus, & vnus eorum moriatur sine descendentibus. Hæc tamen regula ab omnibus communiter contrahi solet, ad feuda concessa à priuatis, vel dominis, qui superiorem agnoscunt. Cæterùm quando conceduntur ab Imperatore, vel Rege, aut alio Principe supremo, & in temporalibus superiorem non agnoscente, qualem Regem nostrum esse omnes fatentur, & Ego pluribus probaui *in meo 1. tom. lib. 2. cap. 22. num. 44.* Tunc omnes DD. magis communiter conueniunt, etiam in feudis esse locum decisioni text. *in dict. l. vnica, C. si liberal. imp. soc.* ac per consequens, etiam post acquisitum feudi dominium, & partes concursu factas, vno, vel multis deficientibus ex iis, quibus insolidum, & pro indiuiso feudum concessum fuerit, ad eum, qui remanserit, totum pertinere, vt post Baldum, Præpos. Iserniam, Albarotum, Alexand. & alios plures, quos refert de communi, & magis vera opinione testatur Curt. Iun. *vbi suprà n. 72.* & de magis communi, & magis vera Socin. Iun. *cons. 73. num. 24. volum. 4.* Iason *cons. 117. num. 3. volum. 1.* Gratus *cons. 4. num. 14. volum. 1.* Gozadin. *cons. 26. num.* 37. Ruin. *consil. 69. num. 22. volum. 3. & cons. 36. num. 15. volum. 1.* Sigismund. Lofred. *cons. 15. num. 1. & 2. inter consilia feud.* Euerard. in loco à contrario sensu, *pag.* 441. Ripa *num.* 158. Crottus 91. & alij DD. communiter *in dict. l. re coniuncti, & in l. vnica, C. quando non peten. partes*, Rolandus *cons. 1. num. 20. volum. 4.* & innumeri alij, quos inuenies apud Iul. Clar. & eius additionat. Baiard. *in §. feudum, quæst. 77. n. 5.* Gaillium *de pace publica, cap. 14. num. 15. lib. 2.* Menoch. *de præsumptionib. lib. 3. præsumpt. 63. ex num.*

*num.*21. Brunor. à Sole *in locis commun. verb. Ius accrescend. pag.*666. Schrader. *in tract. de feud. part.*7. *cap.*1. *num.*7. *& sequentib.* & Rosenthal. qui pleniùs cæteris, & de feudis antiquis, & nouis loquitur, *in eodem tract. dict. c.*6. *concl.*73. *&* 74. cum aliis sequentibus, vbi argumentis contrariis respondet.

52 Qui omnes tenent † hoc longè certiùs, & securiùs procedere, vbi feudi concessio, siue quæ alia gratia, & liberalitas Principis, ex proprio eius motu, & non ad postulationem partis processerit, eòque etiam spectant, quæ tradit Menoch. *cons.*400. *num.*71. *lib.*4. Nam sunt aliqui, qui superiorem sententiam ita limitandam existimant. Quorum tamen iudicium Ego hac in parte non probo, quia longè veriùs est, hanc distinctionem nullo iure fundari, sed potiùs esse contra mentem, & verba *dict. l. vnica*, quæ sumpta est ex C. Theodos. *lib.*10. *tit.*14. qui inscribitur: *Si petitionis socius, sine hærede decesserit.* Et in ipsa lege ita habetur: *Qui communi nomine donatum aliquid à nostra impetrauerunt clementia, &c.* quæ verba ostendunt ibi Imp. Constantinum non loqui de donationibus ex proprio motu, sed ad partis petitionem factis, & nihilominus in illis ius accrescendi concedit.

Et vt concederemus dictam opinionem veram, aut probabilem esse, adhuc tamen in Commendis, de quibus loquimur, parum officeret: aduertendum quippè est, quòd † licèt re-
53 gulariter præsumamus, concessionem fieri ad postulationem partis, & non motu proprio superioris, vt *in cap. si motu proprio, de præbend. in* 6. Bart. *in l.*1. *C. de pet. bon. subl. lib.*10. latissimè Menoch. *de præsumptionibus, lib.* 2. *præsumpt.* 13. *ex num.* 1. Hoc tamen limitari solet,
54 & debet, † quando præcesserunt merita, & seruitia eius, cui facta est concessio, quia tunc præsumitur concedens magis ob hæc, quàm propter partis postulationem gratiam fecisse, vt expresè tenet Guillerm. de Cuneo *in l.* 3. *§.* 1. *D. quod quisque iur.* Bald. *in l. quod fauore, numer.* 4. *vers. Sed est ratio, C. de legibus*, Alexand. de Imol. *in dict. l.* 3. *in principio, num* 4. vbi, aliis relatis hoc menti tenendum consuluit, & limitat, vbi ex ipsius gratiæ relatione constaret, quod partis petitio præcessit, quod & sequitur Ruinus *cons.* 126. *num.* 3. *volum.* 5. Vndè cùm nostræ Commendæ, semper ob merita concedantur, vel certè concedi de-
55 beant, † à prædicta sententia, etiam si vera esset, excipiendæ videntur, & latissimè interpretandæ, vt, de feudis loquens, docet Rosenthal. *dict. quæst.*74. *num.* 3. *&* 4. benè considerans, quod eiusmodi feuda, quamuis aliquam speciem contractus præseferre videantur, & hoc respectu habito non deberent admittere ius accrescendi, vt suprà notaui, plerumque tamen titulo lucratiuo à Principibus concedi solent, & in illis semper beneficium præponderare consueuit, prout latiùs idem Auctor, post alios plures prosequitur *in eodem tractat. cap.*1. *quæst.*2. *num.*7. *& seq. & cap.*9. *quæst.*50. *numer.* 12.

Et est adeò verum, quod in illis, vt & in feu-
56 dis, sit locus iuri accrescendi, † vt hoc ius vincat illud, quod domini habere solent, vt feuda ad se reuertantur propter delictum vassalli. Nam si feudum pluribus, vt singulis, concessum sit, & eorum aliquis crimen priuatione dignum admittat, sociis, & non domino portio eius obueniet, & accrescet, vt notanter docuerunt Bald. & Isernia *in cap.* 1. *si vassal. feud. priuc.* Albarot. *in cap.* 1. *§. fin. quæ fuit prima caus. benef. amitt.* Decius *cons.*544. *col. fin.* & Hierony. Gratus, qui eos refert, & sequitur *cons.*2. *num.*61. *vol.*1.

Rursus locum etiam habebit, etiam si proponamus inter plures Commendatarios, vel 57
feudatarios, quibus in solidum Commenda, vel feudum conceditur, litem fuisse motam super eiusdem diuisione, & vnicuique pro indiuiso partes, quibus vti frui deberent, iudicialiter assignatas, Hoc enim non impedit, quin posteà vacantem portionem alicuius ex sociis petere possint, quia eam non petunt, tanquam denuò sibi datam, sed tanquam iam inde à tempore concessionis largitam, & ad se saltem in spe pertinentem. Hoc enim est, quod dicimus, † augmentum debere regulari secundùm pri- 58
mitiuam naturam eius rei, cui accedit, & easdem qualitates, ac conditiones sortiri, vt probant iura, & Auctores, quos adduxi *supra hoc cap. num.* 33. Bald. *in l.* 1. *quæst.* 3. *C. quando non peten. part.* Albert. Brun. *in tractat. de statutis, articul.* 9. *quæst.* 10. *num.* 2. *fol.* 309. *volum.* 7. *tract.* Guillerm. à Monteserrato *in tract. de success. Reg. dub.* 2. *num.* 9. *fol.* 120. *vol.* 13. *tract.* Craueta *cons.* 258. *num.* 14. Bart. *in tract. Tiberiadis, verb. Acquiritur nobis*, vbi notabiliter inquit, quod ex † quo quis apprehendit 59
possessionem fundi, etiam in vna eius gleba, iuxta *l.* 3. *in princip. D. de acquirend. poss.* & ea quæ *cap. seq.* dicemus, videtur etiam apprehendisse possessionem reliquarum partium, quæ postea idem fundo per alluuionem, aut alio modo accreuerint, quod dictum recolit, & extollit Iason *in d. l.* 3. *num.* 3. Et confirmat ex † simili de Publiciana, quæ licèt non detur ni- 60
si adepta possessione, datur tamen respectu eius, quod accessit, *l. si ego, §. idem, & §. fin.* iuncta *l. cùm sponsus, §. fin. D. de Publican.* Albert. Brun. *in tractat. de augm. & dimin. conclus.* 5. *princ. num.* 2. *& seqq.* maximè *num.* 17. *& conclus.* 17. *num.* 2. *volum.* 17. *tract. fol.* 68. *&* 78. Vbi adducit aliud exemplum † de exceptione 61
rei iudicatæ, quæ vbi competit pro parte in sententia assignata, competet etiam pro altera, quæ acquiritur, vel retinetur ex iure accrescendi, ex textu notabili *in l. egi tecum. §. fin. D. de except. rei iud.* sequitur Nellus *in tractat. de bannitis, part.* 1. *temp.* 2. *quæstion.* 56. & Mager. *de aduocat. armat. cap.* 11. *numer.* 167. *& sequentibus.*

Et hoc est adeò verum, vt post Couarr. & alios concludit Ioann. Garcia *in tract. de expens. & meliorat. cap.* 22. *num.* 11. *& in tract. de coniug. ac quæstu, num.* 98. † quòd si mari- 62
tus ante matrimonium habet feudum, vel emphyteusim, & posteà contracto matrimonio huic feudo, vel emphyteusi aliquid accedit, non communicabitur hoc augmentum, quemadmodum neque ipsum feudum, vel emphyteusis communicaretur. Et *numer.* 93. inquit † idem esse in vsufructu, qui ex sui natu- 63
ra consolidatur cum proprietate, quia non communicabitur, si maritus ante matrimonium erat dominus proprietatis; & tradit alia plura multum in nostris terminis Rosenthal.

in

in tract. de feudis, cap.10. concl. 44. ex num. 33.
64 Vbi † quod incrementi latentis possessio, sine
noua apprehensione acquiritur, non autem dis-
creti, & est videndus noster Greg. Lopez *in l.33.*
65 *tit.9.part.6.gloss.6. col.2.ad finem*, vbi † tractat,
an portio, quæ accrescit cohæredi, in eum tran-
seat sine noua possessionis eiusdem portionis
apprehensione? & negatiuè concludit, inquiens,
quod talis possessio non accrescit, licèt accres-
cat ius, quod ad casum, de quo loquimur, val-
dè notabile est.

Sed antè quam huic capiti finem imponamus,
inquirere oportebit, vtrùm hæc, quæ de
iure accrescendi circa nostras Commendas
66 tractauimus, † ad eas pertineat, quæ duobus,
vel pluribus, vt fieri solet in solidum, & pro
indiuiso assignantur, ea causa, vel ratione ex-
pressa, vt ex earum fructibus, & reditibus se
alere, & sustentare possint? Nam prima facie in
his ius accrescendi cessare quis dicet, eò quòd
huic secundum iuris regulas locus esse non so-
leat, in his quæ ad alimenta relinquuntur, vt *in
l. dominus, § fin. D de vsufruct.* cum aliis traditis
à Baldo *cons. 174 lib.1.* Abbat. *cons. 78 in fine,
lib.2.* Ripa *in dict. l. reconiunctli, num. 141* Ias. *in l.
qui quartam, § si quis vnam, de leg. 1.* Ruin. *cons.
86 num. 4. volum. 2.* Cardin. Tuschus *litt. I con-
clus. 566. num. 27.* & Petrus Surdus *de aliment.
tit. 9. quæst. 5* Verum re penitus inspecta, ego
has Commendas ita concessas, in nihilo ab
aliis differre arbitror, & paucas dari vidi, in
quibus non exprimatur, quod conceduntur, vt
Commendatarij se commodius sustentare, &
67 exhibere possint. Et id quod † dicitur, in ali-
mentis non esse locum iuri accrescendi, proce-
dit, quando relinquuntur per vltimam volunta-
tem, & taxatiuè, vt inquit gloss. *verbo Recurrit,
in dict. l. dominus, §. fin.* & ibidem Fulgos. qui
legit illam legem cum *l. sub conditione*, eiusdem
tituli. Cæterùm si absque vlla præfinitione, vel
taxatione alimenta duobus relicta proponere-
mus, & ad ea fructus, qui ex aliquo fundo
perciperentur, pro indiuiso assignati fuissent,
non dubito, quin tali in casu pars decedentis
alteri accresceret, etiam si mediante hoc aug-
mento plus fortè habere videatur, quàm præ-
68 cisa se alendi necessitas postularet, † argum.
text. *in l. 1. in fine, D. de vsufruct. accrescendi*,
ibi: *Cum primum itaque non inueniet alte-
rum, qui sibi concurrat, solus vtetur in totum,
nec refert coniunctim, an separatim relinqua-
tur*, iunctis aliis, quæ benè aduertit, & con-
gerit Riminal. omninò videndus, *consil. 255.
numer. 18. volum. 2.* Et hoc planiùs & certiùs
est, vbi non solùm alimenta concedi, vel re-
linqui videntur, sed ipsa quoque proprietas
rei, puta domus, vel fundi, ex qua alimen-
ta deducenda sunt, vt in nostro casu succe-
dit, tunc enim deficientium portiones absque
69 dubio aliis accrescunt, quia † magis rem,
quæ legatur, quàm legandi causam, vel præ-
textum attendere debemus, iuxta text. opti-
mum, & expressum *in l. 4. D. de aliment. &
cib. legat.* ibi: *Videntur mihi ipsa prædia esse
libertis relicta, vt pleno dominio hæc habeant,
& non per solum vsumfructum, & ideò, & si
quid superfluum in reditibus, quam in cibariis
erit: hoc ad libertos pertineat: sed & si de-
cesserit fideicommissarius ante diem fideicommis-
si cedentem, pars eius, ad cæteros fideicommis-
sarios pertinet*: & iuxta hanc sententiam, siue
differentiam est reducendus hic textus in con-
cordiam cum *d. l. dominus, §. fin.* vt vtrobique
aduertit Accurs. & Cardinal. Albanus in no-
tis ad Bartol. Abbas *cons. 78. volum. 2.* Socin.
Sen. *cons. 53. volum. 1.* Socin. Iunior *cons. 99.
volum. 3.* Fulgos. *cons. 13.* Ripa *in l. re con-
iuncti, num. 141. de legat. 3.* Ias. *in l. si mota,
num. 7. D. solut. matrim. & in l. qui quartam,
§. 1. num. 3. D. de legat. 1.* Gualdensis *de arte
testandi, tit. 6. cautela 15. & 23.* Salazar. *de vsu
& consuet. cap. 1. ex num. 26.* & Martin. Colerus
omninò videndus, *in tract. de alim. lib. 1. cap. 15.
ex num. 64.* vbi qualiter legatum prædij ad ali-
menta, differat à legato alimentorum ex præ-
dio, & *n. 76. & seqq.* Vbi an, & quando ius ac-
crescendi habeat locum in alimentis legatis, &
lib. 2. c. 12 n. 65. vbi in specie agit *de d. l. 4. D. de
alim. legat.* & latè Surd. omninò videndus, *in
tract. de aliment. tit. 9. q. 5. n. 7. & 24.*
Atque ita † in facti contingentia in Re- 70
gio Limano Prætorio pronuntiatum fuit in
causa Eluiræ Garciæ, vxoris Garci Gonçalez,
Guamangensis vrbis incolæ; nam cùm huic,
& fratri eius Petro Garcia, atque alteri sorori,
quædam Commenda pro indiuiso à Rege data
fuisset, in remunerationem seruitiorum, quæ
pater eorum fecerat, qui sub tyrannis occu-
buit, & vt ex ea omnes sustentarentur, mor-
tuo Petro Garcia, Fiscalis dicebat eius par-
tem vacasse, iurique accrescendi locum non es-
se, & nihilominus Eluira, & soror contrarium
obtinuerunt.

CAPVT XIII.

De Commendarum titulo, siue inuestitura, & possessione, & intra quod tempus, & qualiter peti, & apprehendi debeat? & an sit naturalis, vel ciuilis?

SVMMARIVM.

1 *Inuestitura feudorum vna propria, altera abusiua, & qualis vtraque?*
L.4. tit. 16. part. 4. *illustratur, ibidem.*
2 *Commendarum inuestitura abusiua est tituli petitio, & expeditio.*
3 *Gratia Principis licèt solo verbo fiat, dicitur informis, & imperfecta ante litterarum expeditionem.*
4 *Litteris non expeditis, non datur titulus Canonicus, neque adiudicatio beneficij, & quid in aliis gratiis?*
5 *Beneficij possessio hodie capi non posset ex sola supplicatione signata, licèt olim secus.*
6 *Feudorum nuda possessionis apprehensio sine titulo nihil valet.*
7 *Tituli Commendarum ad petendam earum possessionem regulariter originales præsentari debent, vt & mandatum ad tenutam.*
8 *Trasumptum tituli aliquando præsentare sufficit, & quas qualitates habere debet?*
9 *Trasumptum in beneficialibus, vt fidem faciat, debet extrahi de registro litterarum bullatarum.*

10 Commen

10 *Commendarum actualis apprehensio possessionis cum titulo, est veluti propria earum inuestitura.*
11 *Commendæ antiquæ possessio in successorem transit ex legis ministerio, nouiter concessa non ita, nisi corporaliter apprehendatur.*
12 *Inuestitura abusiua in feudis, non excusat propriam, quæ inducitur ex actuali eorum possessione.*
13 Cap.1.de consuetud. recti feud.*expenditur, & illustratur.*
14 *Bonorum possessio per iudicem credita, quid operetur,& qualiter definiatur?*
15 L.5.tit.30.part.3.*expenditur.*
16 *Beneficiorum ius acquiritur per solam eorum collationem, sed firmatur per possessionis apprehensionem.*
17 *Possessio est quid facti,& non transfertur sine apprehensione.*
18 *Beneficiatus non facit fructus suos, neque administrat ante apprehensionem actualis possessionis beneficij.*
19 *Possessio est, quæ causat fructuum acquisitionem.*
20 *Commendæ titulus intra quod tempus expediri,& eiusdem possessio apprehendi debeat, nulla lege cautum inuenitur.*
21 *Beneficia Ecclesiastica acceptare nemo cogitur, neque tempus præfixum reperitur, intra quod acceptari debeant,sed per triennij negligentiam inducitur tacita renuntiatio.*
22 *Renuntiare tacitè,vel expressè in iure paria sunt.*
23 *Feudi antiqui recognitio intra annum,& diem facienda est.*
24 *Terminus à lege præfixus, absque alia interpellatione moram inducit.*
25 *Feudum nouum si quis abusiuè acceperit,qualiter ad petendam propriam inuestituram, & fidelitatem præstandam teneatur, & citetur?*
26 *Negligentia habentis priorem expectatiuam in non petenda prouisione beneficij vacantis, quando, & quomodo ei noceat?*
27 *Commendæ titulus, & possessio, vt intra certum tempus petatur, & apprehendatur,in eius concessione caueri oportet.*
28 *Dominia rerum in suspenso, vel incerto esse non debent.*
29 *Possessio commendarum, feudorum, & beneficiorum per procuratorem apprehendi potest.*
30 *Mandatum ad sumendam pro alio possessionem commendæ,an debeat esse speciale, vel sufficiat generale cum libera?*
31 *Possessionem commendæ nemo propria auctoritate,sed per iudicem apprehendere debet, aliàs intrusus iudicabitur.*
32 *Feudorum inuestitura de manu domini sumi debet,& quando hoc excusetur?*
33 *Commendæ possessio in vno Indo nomine cæterorum sumpta, an vtilis sit?*
34 *Possessio est quid facti, & solùm in illis; quæ de facto apprehensa sunt, operari videtur.*
35 *Possessionem corporis vniuersalis, cuius partes illud integrant, & à toto non differunt,sufficit in aliqua eius re, vel parte apprehendere.*
L.3.D.de acquir.poss. l.restituta, in princ.D. ad Trebell.& l.vulgaris,de furtis,*expenduntur.*
36 *Feudalis vnius rei possessione apprehensa, totius feudi possessio sumi videtur,& idem in prædio, castro, & similibus.*
37 *Beneficij possessio sufficit, quòd in aliqua eius re,vel parte sumitur.*
38 *Petitio hæreditatis, vel alterius iuris vniuersalis vbi fit,non est necessè omnia eius corpora specificare.*
L.6.tit.2.part.3. *expenditur.*
39 *Ficta traditio, quæ fit interuentu alicuius rei nomine aliarum, defenditur ex consuetudine.*
40 *Statutum,vt possit possessio transferri sine corporali apprehensione,validum est.*
41 *Possessio commendarum, quam habent commendatarij, an sit ciuilis, & naturalis, vel naturalis tantùm? & num seqq.*
42 *Feudi dominus retinet apud se ciuilem possessionem,mediante persona vassalli,qui solum habet naturalem.*
43 *Dominus directus feudi,vel commendæ an ratione ciuilis possessionis,quam retinet interdictis vti possit?*
44 *Possessio ciuilis secundùm Bart. nunquàm nascitur, nisi priùs habita naturali.*
45 *Commendæ in depositum tantùm olim dari solebant.*
46 *Depositarij, nec naturaliter, nec ciuiliter possident.*
47 *Commendatarij respectu vtilis dominij, quod apud eos est, possident ciuiliter, & naturaliter.*
48 *Vsusfructuarius, & emphyteuta habent quasi ciuilem,& naturalem possessionem iuris sibi competentis.*
49 *Vassallus pro feudo qualiter possit vti omnibus realibus actionibus dominis vtilibus competentibus? remissiuè.*
50 *Feudatarius, & vsufructuarius est, veluti procurator domini in rem propriam.*
51 *Feudum est homo mutus, & pro eo loquitur feudatarius.*

IN feudis † duplex inuestitura reperitur, quarum alteram vocant abusiuam, alteram propriam. Abusiua tituli instar obtinet, & tunc fieri dicitur, cùm dominus vassallum feudo donat,& ensis,vexilli, hastæ,annuli,vel alterius rei corporeæ traditione, de feudo inuestit, hoc est ei coram paribus curiæ,aut testibus,feudum cedit,& beneficiarium esse declarat,sumpta metaphora ab homine,qui vestibus vestitur.Propria, vbi post hanc titularem,siue cæremonialem inuestituram, eam in effectum deducens, eundem, sic creatum,& electum feudatarium, corporaliter in vacuam rei in feudum promissæ possessionem inducit,vt constat *ex cap.* 1. quid sit inuestitura, vbi omnes feudistæ, ita communiter docent,& distingunt,& ex tex.*in c.ex ore,de his, quæ fiunt à maiore parte Cap.& cap.ex litteris,de consuet.*cum aliis, quæ copiosè allegat Hottom. *de verb.feudal.verb.Inuestitura,* Prateius, Sicard. Kalinus,& alij,*de verb.iur.eod.verb.* Cuiac.*lib.*8. *obseruat.cap.*14. Pancirol. *lib.*1.*thesaur. var. lect.*

*iur.cap.*90.& latiſſimè plures alios referens, Roſenth. *in tract. de feud. cap.*6.*concluſ.*2.& 3. Schader. *eod. tract. part.*5. *cap.*2.& 3. Fuluius Pacian. *de prob. lib.*2.*cap.*39. *ex n.*3.*ad* 5. & Sebaſt. Næuius in ſiſtem. *ad dict. cap.*1. quid ſit inueſtitura. Quibus de iure noſtro conuenit tex. omninò videndus, *in l.*4.*tit.*16.*part.*4 vbi Greg. Lopez.

2 In quorum imitationem, † in noſtris Commendis, loco abuſiuæ inueſtituræ, ſuccedit tituli petitio, & expeditio, quam poſt conceſſionem Commendæ ſibi factam, quis curare debet, quo-
3 niam licèt certum ſit † gratiam Principis ſolo verbo fieri, vt tetigimus *ſup. hoc lib. c.*4.*in fine*, & latè oſtendunt plures, quos refert Flamin. Pariſ. *in tract. de reſign. benef. lib.*10.*cap.*1.*n.*1. *& ſeqq. & cap.*5.*ex num.*2. Adhuc tamen conſtat ante expeditionem litterarum gratiam dici informem, & imperfectam, & quaſi ſolùm in vtero exiſtentem, & veluti ſub ea conditione conceſſam, videri, ſi litteræ expediantur. † Ante
4 quarum expeditionem titulus canonicus non datur, nec vlli beneficium adiudicari ſolet, vt docent Scribentes *in proœm. Clemen.* §.*nunc igitur*, *& ſup. reg. Cancell. de non iudicando* iuxta formam ſupplicationis, Rota *deciſ.* 458. aliàs 20. *in tit. de conceſſ. præb. in nouis*, Gigas *conſ.*15.26. & 51. & plurimi alij apud Flamin. *vbi ſup. ex n.*6. Maſcard. *de probat. concluſ.*845. *& concluſ.*1388. & Nicol. Garc. *de benef. part.*4 *cap.*2.*num.*33. *& ſeqq.* & non ſolùm in gratiis beneficialibus, verùm & in aliis tractant, & proſequuntur Alex. *conſ.*107.*vol.*7. Molina *de primog. lib.*2.*cap.*7.*ex num.*52. alter Molina *diſp.*599. Mieres *de maiorat.* 1.*part. q.*61.*num.*1. *&* 4. Ceuallos *de violentiis* 2.*part. q.*45. Thom. Sanchez *de matrim. lib.*8. *diſput.*29.*num.*2. Peregrin. *de iure fiſci, lib.*5.*tit.*2. *num.*13. Mantica *deciſ.*185. *num.*10. Vincent. de Franch. *deciſ.*162. & ibi eius Additio, Rouitus *in pragm. de feudis*, *pag.*189. *num.*2. & latiùs *in pragm. de ſuſpenſione & reuocat. gratiar. per tot. pag.*464. & nouiſſimè D. Valenç. *conſ.*104. *ex numer.*11. *vol.*2.

5 Quod adeò verum eſt, † vt licèt olim ex ſola ſupplicatione ſignata poſſeſſio beneficij, vel Epiſcopatus capi poſſet, & ſoleret, hodiè ex nouis Pontificum conſtitutionibus contrarium practicetur, & capiens poſſeſſionem, ex ſola ſupplicatione, dicitur intruſus, & inhabilis redditur, vt teſtatur Gigas *in epitome de intruſis*, *num.*38. Burſat. *conſ.*393. *num.*21. & Flamin. *vbi*
6 *ſup. num.*20. *&* 21. Et hoc ipſum in † feudis procedere docet tex. & ibi gloſ. Iacob. de Beluiſo, & Laudenſ. *num.*12. *&* 13. *in d. cap.*1. quid ſit inueſtitura. Nam nuda inductio in poſſeſſionem ſine titulo non valet, *l. nunquam nuda* 31. *D. de acq. rer. dom.* & ſequitur Iacob. de Sancto Georgio *in tract. de feudis, verbo Inueſtiui talem*, & alij apud Roſenthal. *d. cap.*6. *concl.*1. *litt. C. & D.* Et idem in noſtris Commendis ſeruari videmus, vt tradit Anton. de Leon *in tract. de confirm. Reg.* 1. *part. cap.*11. *num.*20. *& ſeqq. & cap.*17. *nu.*1. vbi tractat, qua forma earum tituli expediri ſoleant.

7 Qui quidem † regulariter originales præſentari debent, vt quis eorum virtute poſſit Commendæ poſſeſſionem apprehendere, arg. tex. *in l. vlt C. de edict.* Diui Adriani, & eorum, quæ in ſimili circa petendam tenutam maioratuum latè ſcribit Molina *lib.*3.*cap.*13.*num.*47. & Paz de tenuta, 1.*part. cap.* 26. Quamvis non inficier † ex cauſa, vt ipſi iidem Auctores reſoluunt, 8
etiam tranſumptum admitti poſſe, quod fidem faciat, & qualitates, & requiſita habeat, quæ adducit Craueta *de antiq. temp.* 1.*part. limit.* 4. *numer.* 33. Couar. *in pract. cap.*21. *num.* 2. Paz *vbi ſup. num.*9. Maſcard. *de probat. concluſ.*711. & latiſſimè D. Ioann. del Caſtillo *lib.*2.*controuerſ. cap.* 16. & loquens in materia beneficiali, Flamin. *d. q. num.*18. *&* 19. Vbi notabiliter inquit, † quòd licèt ſumptum de regiſtro ſuppli- 9
cationum ſignatarum, fidem non faciat in iudicio, vt per Roman. *conſ.*336. *num.* 5. Bellarm. *deciſ.* 252. ſecus ſi extrahatur de regiſtro litterarum Bullatarum, nam tunc fidem facit, vt per eundem Bellameram *deciſ.* 621. Rota *deciſ.* 18. *de præbend. in antiq.* Butr. *conſ.*2. *num.*3. Mandoſ. *in re. Cancell. de non iudic. iuxta form. ſupp. q.*6.*num.* 2 *cum ſeqq.* & Bellencin. *in tract. de charit. ſubſ. q.*113.

Atque hæc † actualis apprehenſio poſſeſſio- 10
nis Commendæ, virtute dicti tituli facta, poterit dici propria eiuſdem Commendæ inueſtitura, iuxta ea quæ de feudis tradidimus. Nam licèt aliàs † vbi agitur de ſucceſſione eius in fi- 11
liam, vel alium legitimum hæredem continuanda, ipſo iure ex miniſterio legis in eum, abſque alio facto, transferatur poſſeſſio, ſicut & in maioratus ſucceſſione contingit, vt infrà latiùs dicemus, & tradit Matienz. *in l.*8. *gloſſ.* 2. *numer.* 16. *&* 17. *tit.*10. *lib.*5. *recop.* & D. Valenç. *conſ.*83.*n.*19. *& ſeqq.* Hoc tamen in noua Commenda non procedit, ſicuti neque in nouo feudo, in quo receptior ſententia eſt, tituli traditio- 12
nem, ſiue abuſiuæ, & cæremonialis inueſtituræ conceſſionem, non excuſare, quin poſteà actualis poſſeſſio capienda ſit, quia propriè loquendo illa inueſtitura non eſt poſſeſſio, ſed potiùs contractus, ſiue negotium, aut titulus, cuius virtute debeat peti, & fieri tranſlatio, & apprehenſio poſſeſſionis, vt ex communi multorum opinione tradit Vulteus *in tract. de feud. cap.*7. *num.*9. Scheneiduinus *eod. tract. part.*4 *num.*19. & plurimi alij, quos refert, & ſequitur Iul. Clarus, § *feudum*, *q.*26.*num.*1. *deciſ. Cameræ Imper.* 13. *num.*31. *libr.*2. & Roſenthal. *d. cap.* 6. *concluſ.*1. *litt. C. & concluſ.*2. *litt. D.* qui dicit eſſe ad hoc † text. rotundum, & expreſſum *in cap.*1. *de con-* 13
ſuet. rect. feud. per quem omnes dicunt, quòd feudum ſine inueſtitura non conſtituitur, & eam eſſe ſolum, & vnicum modum feudi conſtituendi, & acquirendi.

Et potuit etiam allegare gloſ. *in d. c. ex ore, de his, quæ fiunt à maior. part. cap.* cuius meminit Schrader. *in eod. tract. de feud. p.* 5. *cap.* 2. & Prateium, Oldendorp. & Kalinum *d. verb. Inueſtitura*, vbi benè notant, titulum, ſiue abuſiuam inueſtituram, aliquo modo † inſtar bo- 14
norum poſſeſſionis per iudicem decretæ obtinere, quæ in ipſa non dat poſſeſſionem corporalem, ſed ſolùm viam ſternit, vt peti, atque apprehendi poſſit, *l.*3. §.*bonorum*, *D. de bonor. poſſ. l. facta* 63. § *quod ſi conditio*, *& ſeqq. D. ad Trebell.* Vndè ab Auctoribus Græcis *eclog.* 4. *tit.* 1. *c.*1. diffinitur: *Auctoritas, formula, titulus, quo nanciſcimur actiones hæreditarias*, vt benè notat Gothofr. *in d.*§.*bonorum*, Oldendorp. *de action. clauſ.*5. *act.* 6. & Cuiac. *lib.*4. *obſ. cap.*15. & eis addo Greg. Lopez idem *in feudorum materia* notantem, *in* † *l.*4.*gloſſ.*6.*tit.*30. *part.*3. Et text. 15
à nullo perpenſum *in l.* 5. *tit.*30. *partita* 3. ibi:

Pera

Pero aquellos que tienen à feudo algun heredamiẽto, ò han ende el vsufructo dello, ò lo tienen à censo, dando cosa cierta por ello cada año, si fueren apoderados de aquellos heredamientos, ganan la possession dellos: & prosequitur latè Martin. Magerus *in tract. de aduoc. armata, c.* 18 *n.* 58. *& seqq.* vbi quòd talis inuestitura est vnicus modus feudi constituendi, & est signum feudi necessarium.

Quæ praxis, etiam in beneficiis Ecclesiasticis
16 obseruatur. † Nam licèt ex sola canonica institutione facta à Papa, vel Ordinario, quæ tituli instar obtinet, acquiratur ius prouiso in beneficio, absque traditione possessionis, eiusque apprehensione, vt probat tex. *in cap. vltim.* & ibi Ancharr. Gemin. Franc. & alij, *de preb. lib.* 6. Glos. *in cap. penult. verb. Collatio, eod. tit. & lib.* & est communis omnium Doctorum opinio, quam pluribus relatis resoluit Couar. *lib.* 3. *var. c.* 16. *n.* 1. Flamin. Paris. *dict. tract. de resign. benef. lib.* 10. *q.* 6. *ex n.* 1. illud tamen ius non est firmum, & efficax ante apprehensionem possessionis, vt scriptum reliquit Rebuff. *cons.* 186. *num.* 18. & probat text. & DD. *in cap. si tibi absenti, de praeben. in* 6.

17 Et cùm hæc † sit quid facti, & corporalis requiratur, *l. denique, D. ex quibus caus. maiores*, cum similibus, ad neminem transit, si non sit per eum corporaliter apprehẽsa, *l. cùm heredes, D. de acq. poss.* Atque ideò non transfertur per solam collationem, *cap. cùm Bertoldus, de re iud.* Rebuf. *vbi suprà, & in praxi, tit. requisit. ad collat. nu.* 12. *& tit. de permut. n.* 18. *in fine*, Paris. *cons.* 96. *nu.* 3. *vol.* 4. Couar. *l. cap.* 16 *vers. Est tamen*, Flamin.
18 *d. q.* 6. *ex n.* 3. Qui hinc benè † inferunt prouisum non posse administrare in beneficio sibi collato, neque fructus percipere ante apprehensam possessionem, vt per Abb. *in cap. transmissa, col.* 5. *de elect.* Capell. Tholos. *decis.* 443. & ibi additio, Millius *in repert. verb. Possessio beneficij*, Feder. de Senis *cons.* 134. Francus *in cap. eum qui, de praeben. in* 6. Rebuff. *de pacif. poss. n.* 234. *&* 271. & communis, de qua testatur Selua *de benef.* 2. *part. quaest.* 15. Ripa *respons.* 31. *lib.* 2. Cardin. Paris. *cons.* 5. *n.* 21. *&* 22. *& cons.* 38. *n.* 7.
19 *cum seqq. vol.* 4. Quia † possessio est, quæ causat fructuum acquisitionem, vt per gloss. *in l.* 3. *§. ex contrario, D. de acquir. possess.* vbi post Bart. idem colligunt Paul. Castrens. *num.* 2. Ias. *numer.* 54. *l. vsufructuarius, in princip. D. de vsufr.* Gloss. *in l. quaesitum, D. de acq. rer. dom.* Gratus *respons.* 153. *num.* 5. *lib.* 2. & D. Valenç. *cons.* 69. *num.* 18.

20 Sed ad hunc † Commendæ titulum, de quo loquimur, expediendum, & possessionem capiendam, nullam planè schedulam inuenio, quæ tempus præfigat, quamvis aliàs ad petendam declarationem successionis, sint plures quæ sex menses statuunt, sub pœna amissionis fructuũ, vt suo loco dicemus. Et quidem si in hoc adinstar beneficiorum Ecclesiasticorum procede-
21 re velimus, † in eis etiam nullum tempus in iure præfixum est, intra quod acceptari debeant, *cap. si tibi absenti, de praebend. in* 6. vbi Gemin. *n.* 3. & Philip. Franc. *n.* 5. *& seq.* Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib.* 12. *q.* 12. *n.* 1. Imò neque ad acceptandum quisquam compelli potest, vt videtur probare tex. *in l.* 1. *C. vt nemo inuit.* & Riminald. Iun. qui de communi testatur *in princip. Instit. de donat. n.* 670. Sed tamen per triennium non acceptando collationem, censetur quis tacitè renuntiare iuri sibi competenti, & illo priuatus manet, & eiusmodi cessio est eiusdem effectus, ac expressa repudiatio, vt in facti contingentia respondit Socin. Sen. *in l.* 2. *D. de leg.* 1. Socin. Iun. *ibid. n.* 102. Rebuff. *cons.* 186. *n.* 2. Flamin. *vbi sup. lib.* 10. *q.* 8. *n.* 17. *&* 18. Quia in † iure sunt pa- 22
ria renunciare tacitè, vel expresse, *cap. quam periculosum* 7. *q.* 1. Rebuf. *in rep. Rubr. de rescript. pag.* 517. *col.* 2. *& in cap. extirpandae, § qui verò, vers. Quartò habetis, de praeb.* Riminald. *in l.* 1. *C. qui admitti, num.* 231. *& seqq.* & in casu nostrarum Commendarum loquens D. Valenç. *cons.* 83. *num.* 46.

Si verò à feudorum consuetudine exemplum petamus, † in eis quidem annus, & dies assigna- 23
tus est vassallis ad petendam renouationem, & faciendam recognitionem feudi antiqui, de quo iam fuerant inuestiti, vt *in cap.* 1. *quae fuit prima caus. benef. amit.* vbi omnes DD. & innumeri alij apud Rosenthal. *in tract. de feud. cap.* 6. *conclus.* 30. *per totam*, vbi *litt. B.* notat quòd † cùm hoc 24
tempus à lege præscriptum si illud pro homine interpellat, in mora constituit absque alia hominis interpellatione, *l. magnam*, & ibi plenè Scribentes, *C. de contrah. & committend. stipul. l.* 2. *C. de iur. emphy.* cum aliis, quæ latissimè adducit noster D. Pichard. *in repet. de mora, n.* 67. *& seqq.* Et Ego dum Salmanticæ eundem tractatum relegerem ann. 1608. *cap.* 3. *per totum.* In † feudo autem de nouo concesso, de 25
quo quis abusiuè fuerit inuestitus (qui est propriè casus, de quo agimus) nullum certum tempus ad petendam propriam, & veram inuestituram, hoc est apprehendendam possessionem, & fidelitatis iuramentum faciendam, præscriptum est, sed si dominus promissione feudi, aut inuestitura abusiua facta, vassallum ter, inuestituram pollicendo, citare fecerit, & ipse contumax emanserit, vel comparens iurare noluerit, feudo sine alia anni expectatione priuari potest, vel quod idem est, si ad illud posteà petendum accedat, per exceptionem excludi. Quæ citationes septem, vel decem dierum interuallo, vel alio, arbitrio iudicis æstimando, fieri debent, vt probat tex. *in dict. cap.* 5. *est, & alia, quae sit prim. cau. benef. amitt.* & ibidem præter antiquiores alios Eguin. Baro, Hottoman. & Cuiac. & tercenti alij quos refert, & sequitur Schrader. *in tract. de feud.* 5. *part. c.* 3. *num.* 8. & Rosenthal. *d. cap.* 6. *conclus.* 43. *per totam.*

Quibus ego addo Menochium, omninò vidẽdum, *in tract. de arbitr. casu* 582. Vbi agens de
† negligentia eius, qui priore loco impetrauerit sibi de beneficio prouideri, & quomodo ei 26
noceat? refert aliquorum opinionem, qui hanc negligentiam ex lapsu anni cognosci voluerũt, argum. tex. *in c. plerunque, de rescript.* maximè si alij beneficium post anni lapsum iam sit collatum, nec res sit integra, & aliorum, qui solum cursum semestrem requirunt, arg. tex. *in cap.* 1. *de concess. praeben. cap. licet, de supplen. neg. Praelat. c. ex tua, de Cler. non resid. l. Sancimus, C. de appell.* cum aliis. Et tandem concludit, hoc prudentis iudicis arbitrio relinqui, cùm iure deffinitum non sit, nec diffiniri potuerit, eò quòd ex variis circunstantiis negligentia probari, vel excusari possit, & tunc non esse excusabilem, quãdo in ipsa concessione præfigitur terminus, puta vnius mensis, vel posteà à concedente

monetur impetrans, vt faciat sibi prouideri. Nam tunc si elapso eo termino non curauit prouisionem, negligens conuincitur, vt docent glos. & DD. *in Clem. vnica, de concess. preb.* Geminian. *in cap. tibi qui, col. 4 de rescript. n. 6.* Abb. Felin. & alij *in cap. Capitulum Sanctæ Crucis, eod.* & Decius *in cap. si autem n. 4. eod. tit.* vbi docet negligentiam probari per lapsum termini, quod latiùs etiam prosequitur Mascard. *de probat. conclus.* 1093. & Pacian. *eod. tract. cap. 51. numer. 49. parte 1.*

27 Vndè Ego † in nostris Commendis idem practicandum esse concludo, & ad lites, & dilationes vitandas Proregibus, & Gubernatoribus consulerem, vt in concessionibus Commendarũ terminis electis præfigerent, intra quem sub pœna priuationis titulum Commendæ expedire & corporalem possessionem eiusdem sumere teneatur, ac fidelitatis iuramentum præstare, quo-
28 niã reuera non oportet, † vt hoc diutius sit in suspenso, quemadmodum in simili casu, loquens de vsucapione, inquit Iustin. *in princ. Inst. de vsucap.* ibi: *Ne rerum dominia essent in incerto*: & magis in terminis, de acceptatione, vel repudiatione Commendæ, quæ alicui ex legis successione defertur, tradit Matienz. *in l. 8. tit. 7. libr. 5. recop. glos. 2. n. 16.* D. Valenç. *d. consil. 83. n. 146.* & latiùs dicemus *infrà cap. 16. n. 58. & seqq.*

29 Ad apprehendendam autem † Commendam possessionem, mandatum procuratorium sufficere, nemo est qui ambigat, cùm & hoc in beneficiis, & feudis sufficiat, & quotidie practicetur, vt cum communi testatur Couar. *lib. 3. var. cap. 16. n. 8. vers. Possessio autem beneficij*, & Flamin. Paris. *d. tract. de resign. benef. lib. 10. q. 6. n. 9. & seqq.* & pleniùs Rosenthal. *vbi sup. cap. 3. conclus. 9. & 10.* qui ad hoc in feudis allegat text. expressum *in cap. 1. § sed vtrum per quas pers. fiat inuest. & § item sciendum, de nat. feud.* Sed † hoc mandatum
30 speciale esse debere, nec sufficere generale, etiam cum libera, ipse idem Flam. de beneficiis loquens, contra alios aliter tenentes concludit, sed in feudis acquirendis contrarium docere videtur Rosenthal. *d. cap. 3. conclus. 10. in fine*, resoluens, feuda nobis acquiri posse per eas omnes personas, per quas aliæ res acquiruntur, quamvis iurare sine speciali mãdato validè nequeant, vt idem latiùs tractat *cap. 6. q. 63.* & Nos dicemus *infrà cap. 23.*

31 Sed est quæstionis, † qualiter hæc possessio Commendæ sumi debeat? Et constat, neminem propria auctoritate illam apprehendere posse, sed coram Prætore prouinciæ, vbi Commenda sita est, comparare debere, & ibi titulum exhibere, eámque de manu eius iudicialiter capere, quia aliter violentus possessor, & secundùm multorum opinionem intrusus iudicabitur, vt aliàs in beneficiis, post Abb. docent communiter Scribẽtes, *in c. transmissa, de elect. & in c. cùm venissem de rest. spol.* Dynus *in reg. 1.* & Anchar. *in reg. sine possessione, de reg. iur. lib. 6.* Millius *in repert. verb. Possessio beneficij*, Couar. *d. lib. 3. var. cap. 16.* & Flamin. Paris. qui alios plures allegat, *d. lib. 10. de resign. benef. q. 6. ex n. 27.* vbi de communi stylo, & praxi Romanæ Curiæ testantur. Et † in
32 feudis idem procedit, quoniam propriam eorum inuestituram de manu domini vassallus capere debet, vel alterius, cui ipse commiserit, nisi fortè præcedens cæremonialis inuestitura fiat in ipso feudo, vel oculis subiecto, argum. *l. clauibus, D. de contrahenda empt. l. quod meo, § si per venditorem, D. de acq. poss.* vel si dominus, impropriè inuestiendo, vtatur verbo dandi, aut tradendi; vel aliis similibus videri possit licentiam vassallo concessisse, possessionem vacuam propria auctoritate ingredi, arg. *l. prædia, D. de acq. poss.* & eorum quæ tradit Albarot. per text. ibi *in d. cap. 1. quid sit inuestit.* tex. & DD. *in cap. 1. de consuet. recti feud. cap. 1. quib. mod. feud. const. c. 1. § 1. de natura feud.* cum aliis, quæ notant Oldendor. Prateius, Kalin. & alij, *de verb. iur. Inuest.* & latè, & optimè Rosenthal. *in d. tract. de feud. cap. 6. conclus. 1. & 2.*

Solent autem Proreges † in vno Indo nomine aliorum, & præsertim in *Cazique*, Commendatariis Commendarum possessionem dare, quod quidem sine difficultate non procedit. Nam cùm Commenda quid vniuersale significet, & ex distinctis iuribus, & corporibus constet, videtur necessarium esse, vt in omnibus possessio sumatur, † quoniam facti magis est, & in eo consistit, ideóque dici nequit ampliùs possideri, quàm facto ipso apprehensum sit vt, per tex. & DD. *in l. 1. § si vir vxori, D. de acquir. possess. & in d. cap. 1. quid sit inuest.* cum aliis, quæ copiosè adducit Tiraquel. *de retract. lignag. § 36. glos. 3. n. 11.* Rosenth. *d. cap. 6. concl. 14.* & Ioann. Gutier. *lib. 3. pract. q. 64. num. 14.* 33 34

Sed nihilominus contrarium defendere possumus, & debemus; nam † quando hæc nomina vniuersalia ita se habeant, vt pars à toto non differat, sed potiùs totum ex suis partibus conficiatur, & integretur, sufficit petere totius corporis vniuersalis possessionem, & apprehendere vnam eius rem, vel partem nomine aliarum, & sub hac parte apprehensa tanquam toto, reliqua, vt membra, & totius continetur, quemadmodum fundi parte apprehensa, totius possessionem apprehensam, & acquisitam in iure proditum est, *l. 3. in princ.* vbi Bart. & Ias. & reliqui, *D. de acq. poss.* ibi: *Sufficit quamlibet partem eius fundi introire, dum mente, & cogitatione hac sit, vt fundum vsque ad terminum velit possidere*, *l. vulgaris est quæstio 21. D. de furt.* ibi: *Nam & qui aurem alicuius tetigit, inquit Trebatius, totum eum videri tetigisse, l. restituta, in princ. D. ad Treb.* ibi: *Si fortè passus est hæres possideri res hæreditarias, vel totas, vel aliquas illarum*, vbi gloss. *verbo Illarum*, & Andreas de Isernia *in d. cap. 1. quid sit inuestit.* vbi ex his concludit † apprehensa vnius rei feudalis possessione, apprehendi & omnium aliarum, quæ sunt eiusdem feudi, & ita fuisse iudicatum à maximis Iurisperitis, & idem tùm in ipso feudo, tùm etiam in possessione prædij, castri, & similium, tenent pluribus relatis Misyng. *cent. 3. obs. 39.* Gail. *obseru. 129. n. 6. & 7. lib. 2.* Tiraquel. *vbi supr. n. 2.* Menoch. *de adipiscend. rem. 3. n. 181. & seqq.* Viuius *lib. 2. comm. opin. 229. nu. 2.* Misyng. *responso 28. nu. 15.* Vvesemb. *consil. 1. n. 51. part. 1.* Roseuth. *de conclus. 14. n. 5. & in notis lit. B. & G.* & loquens de possessione rerum maioratus Gutier. *sup.* Molin. *lib. 1. cap. 26. in fine*, Parlador. *in sesquicent. diff. 26. § 1. n. 4. & 5.* & latissimè insignis noster D. Ioan. del Castillo, nunc cùm hæc prælo mandamus, non sine graui Reip. litterariæ iactura, nobis ereptus, *in 7. tom. suar. controu. siue de tertiis, cap. 15. ex num. 15. ad 29.* 35 36

Et de possessione † beneficij, & quòd corporaliter capta in aliqua eius re, vel parte censeatur 37

seatur apprehensa omnium rerum ad beneficiũ pertinentium, Bart.& Aretin. *in l.cùm super,col. 4 de caus.possess. & propr.* Bertachin. *in tract.de Episcop. 1.part. q.566.* Lambert. *de iur. patron. lib.2.part.3.q.11.art.9.* Couarr.*lib.3.var.cap.16. vers.Verùm,* Flam Paris. *d.q.6.num 53.* Perez de Lara *de anniuers.* & Capellaniis, *lib.1.cap.10.à numer. 5.*

Et hoc, vltra suprà dictis certiùs redditur
38 ex eo, quòd etiam in † petitione hæreditatis, vel alterius iuris vniuersalis, & in decreto iudicis eius possessionem decernentis,non est necessaria eorum specialis expressio, vt per gloss. mag. *in cap.2.verbo In vniuersalibus,de lib.oblat.* & ibi Socin.*num.17.*& probat expressa *l.26.tit.2. part.3. Que abonda que diga, que demandá los bienes que le pertenecen, porque es heredero, y no ha porque nombrar cada vna cosa de aquellos bienes señaladamente.*

Item ex eo, quòd quamvis suprà dicta adeò
39 certa, & vera non essent, cùm † tamen in hoc Regno pluribus ab hinc annis vigeat consuetudo dandi possessionem Commendarum, sub prædicta forma,hæc efficit, vt sufficiat ficta traditio, quæ fit interuentu alicuius rei, nomine aliarum,*cap.1.*vbi Abb.*de consuet.* optimè idem Abb.*in c.cùm aliquibus,n.9.de re iud.*cum declarationibus traditis à Gutier. *vbi sup.* & Greg.
40 Lop.*l.2.tit.30.par.3.* Vbi docet † valere statutum, vel consuetudinem, vt possessio possit in aliquem transferri sine corporali apprehensione.

41 Vtrum autem hæc possessio, † quæ à commendatariis apprehenditur,sit ciuilis,& naturalis simul,vel naturalis tantùm,nũc nobis inquirendum restat.Et tantùm naturalem esse,suaderi potest,tum ex ipsarum Commendatum natura & origine,de qua dixi *suprà c.1.& 2.*quæ requirit, vt directum dominium earum penes Regem maneat.Cùm etiam ex feudorum exemplo,
42 † in quibus ob eandem rationem videmus dominium feudi,mediante vassalli persona, ciuiliter possidere,ipsum autem vassallum naturaliter tantùm,vt notat glos. *in l.si vt certo, §.si duobus vehiculum, D. commod. & in l.3. §.ex contrario, D.de acq.gloss.*Gregor.Lopez *in l.4.glos.3.q.1.in fine,& col.5.post princ.*& iterùm *in l.5.tit.30.p.3.* vbi adducit aliud simile de conductore ad longum tempus, & de superficiario, iuxta gloss. *in l.si quis ante 10. verbo Nouissimè, D. de acq. possess. & in l. 1. & fin. D.si ager vectigal. & in l. 1. §. quod autem, D.de superficieb.* Et eandem sententiam probat text. *in cap. 1. in fine,in quibus caus. feud. amitt.* Ias. *in l. clam possidere, §. qui ad nundinas, num.37. D.de acq.poss.* Paul. Castrens.*in l.1.in princip.num.16.& in d.l.3.§.ex contrario, num. 1. D. de acq. poss.* & innumeri Consulentes, & Feudistæ, quos refert Rosenthal. *dict.tract.de feud.cap.7. concl.60.sub litt.N. cap.8.conclus.1. per totam, & cap.12. conclus.12. n.38.& 46.* vbi resoluit, apud omnes esse communem, & concordem istam doctrinam, & ex
43 ea infert † dominum directum ratione huius ciuilis possessionis, quam per vassallum retinet, posse, si in ea turbetur, interdictis possessoriis, & aliis remediis vti, dummodò priùs eandem possessionem animo, & corpore adeptus fuerit,
44 † quia ciuilis possessio nunquam nascitur, nisi priùs habita naturali, ex communi,& magis vera Bart.doctrina *in d. §.qui ad nundinas*, quam reiecta communiori altera,quæ docet,aliquando posse dari ciuilem sine naturali, resoluit Ias. *ibid.nu.40. & seqq.* de quo vltra Scribentes ibidem, videnda sunt, quæ latè disputant Ripa *in l.1.colum.fin. D.de acquirend.poss.*Syluanus *cons. 55.n.22.*Corras.*in Rub.de acq.poss.n.4.& 5.* Tuschus *litt.P. concl.406.* Mindanus *de mater.poss. cap.4* D.Greg Lop.Madera,Regius Consiliarius dignissimus, *lib.singul. animaduers. iur. ciuil. capit.17.* Raudensis *de analogis, cap.15.num.160.* vbi in quo differat naturalis à ciuili, & eruditè noster D.Anton.Pichard.*in princip.tit.Inst.de interdict. art.3.& 4.* & D. Melchor de Valencia, Granatensis Senator meritissimus *in illustr. iur. tract.2.cap.3.*

Quod sanè in nostris Commendis multò certiùs admittendum videtur, † cùm sui initio, & 45
nostris etiam temporibus, solùm in depositum dentur,& dari dicantur,vt & earũ nomen ostẽdit, & latiùs dixi *supr. cap.1. & 2.* Depositarij † autem, nec naturaliter, nec ciuiliter possi- 46
deant, sed nudam tantùm detentionem habeát, *l.licèt,D.depositi,l.rei commodatæ, D.cõmod.*cum traditis à Bart. *in l.si quis in tantam, C.vnde vi,* Menoch.*de retinend.poss.remed 3.n.93.* & latissimè D.Ioan.del Castillo *lib.3.controuers.cap.16 à n.16.* Borrello *in summa decis.1.part.tit.37.* Paz *de tenuta cap.10.n.29.& seqq.* Vicentio Carrocio *in tract.de deposito,q....*

Sed his non obstantibus magis certum esse puto † Commendatarios, licèt respectu domi- 47
nij direct. ipsarum Commendatum, quod penes Regem residet, solùm naturalem possessionem, vel detentationem habere videantur ex suprà relatis, respectu tamen vtilis,quod in eos transit, per concessionem Commendæ sibi factam, naturaliter simul, & ciuiliter possidere, quod satis odendunt plures Regiæ schedulæ, quas adduxi *sup.d.cap.2.num.20.* quæ pleno ore proprietatis, & possessionis verbis in eisdem Commendis vtuntur. Et est bonum simile, †
quod de vsufructuario, & emphyteuta tradit 48
Paul. Castrens. *in d.l.1. num.16. D. de acq. poss.* docens eos, vltra naturalem possessionem, cuius dominus ciuilem habet, habere aliam,quasi ciuilem possessionem, & naturalem illius iuris, quæ faciat eos præscribere illud ius, & alios effectus veræ possessionis operetur, quam doctrinam probat etiam gloss. Bart. Alex. Roman. & Ias. *num. 17. in l.naturalem, D.de acq. poss.*vbi repetit idem Castrens.*num.2.* Greg.Lopez *in l.5 tit.30.part.3. gloss.2.* & Rosenthal. *d. cap.8.conclus.1.num 11.& in notis litt.H.* vbi docet, idem multò magis procedere *in feudatario,* vt in specie tradit Ias. *in d. l. 3. §. ex contrario, n.44.& seqq.D.de acq.poss.*& communis aliorum, quàm plurium authoritate suffulta; quos ipse Rosenth.plenissimè congerit *in eadem litt.H & iterum cap.12.conclus.12.n.1.& seqq.*vbi his cohærenter pertractat,† qualiter vassallus posses- 49
sionem semel feudi nactus, omnes reales actiones dominis vtilibus competentes, rectè exerceat, adeóque realiter inuestitus feudum à quolibet possessore vtiliter vindicare possit, etiam ab ipso domino.Et huc pertinent † quæ in feu- 50
dis communi ore DD. aduertunt, nimirum feudatarium esse, veluti Procuratorem domini in rem propriam, vt pluribus relatis benè obseruat Ioann. Franciscus à Ponte *de potest. Proreg. fol.107.nu 5.& fol.69.num.12.* Vbi † quòd 51
feudum est homo mutus, & pro eo dicitur lo-

qui feudatarius, qui est veluti pica, & organum, quod pariter ad vsumfructuarium, qui nostris etiam Commendatariis similis est, solita allegationum copia transfert D. Ioann. del Castillo *in tract. de vsufruct. cap. 10. num. 1. & seqq.* & vide quæ infrà aliud agens congessi, *cap. 19. num. 67.*

CAPVT XIV.

De omnimoda Commendarum alienatione prohibita, & an, & quatenus renuntiari; præscribiuè possint, aut in collationem, transactionem, vel compromissum deduci?

SVMMARIVM.

1 *Commendatariorum ius personale est, & ideò inalienabile.*

2 *Personalia quæ sunt, ad alios transferri non possunt.*

3 *Iuris publici forma, & dispositio priuatorum factis, vel pactis mutari non potest.*

4 *Commendatariorum curæ salus Indorum iniungitur, & hoc ipsi aliis demandare non possunt.*

5 *Homo homini præstat, nec æqualis est omnium industria, ingenium, aut conditio.*

6 *Commendarum venditionem, & omnimodam alienationem grauiter prohibent plures schedulæ Regiæ, quæ referuntur.*

7 *Vsusfructus nec vendi, nec cedi potest alij, quàm domino proprietatis.*

8 *Emphyteusis perditur, si alienetur irrequisito domino directo.*

9 *Bona fideicommisso, aut maioratui subiecta, alienari non possunt.*

10 *Feuda nullo modo inuito domino alienari, nec cedi possunt, & de pœnis contrarium tentantium, & tabellionum.*

11 *Vassallus etiam in magna fame, vel alia necessitate constitutus, non potest alienare feudum, nec eius possessionem, & quid vbi adest consuetudo contraria?*

12 *Prouisio sola de vendendo feudum, an faciat incurri pœnas statutas contra alienantes?*

13 *Feudi alienatio nulla ex alia causa, an faciat incurri eius priuationem? remissiuè.*

14 *Proreges possunt confirmare venditiones, & alienationes feudorum, secundum Capicium, qui reprobatur.*

15 *Commendæ, & Indi commendati, non possunt locari, mutuari, vel pignori dari, sicut nec feuda.*

16 *Alienatione prohibita, prohibentur omnia, per quæ peruenitur ad illam.*

17 *Indi liberi sunt, & suauiter tractandi, & non vendendi, aut locandi.*

18 *Adscriptitius an propter necessitatem domini vendi possit? remissiuè.*

19 *Commendarum ius, & commendati Indi, quamvis pignorari non possint, tributa, ex illis percipienda, possunt.*

20 *Pignus pretorium, aut iudiciale potest contrahi in rebus alienari prohibitis.*

L. commodis, D. de re iudic. l. stipendia, C. de execut. rei iud. *& similes exornantur, ibidem.*

21 *Feuda, seu feudorum fructus, capi possunt in causam iudicati, & idem in maioratibus, & commendis Indorum.*

22 *Pignus siue conuentionale, siue iudiciale, quod contrahitur super reditibus Commendarum, non potest excedere vitam possessoris.*

L. Statius Florus, §. Cornelio Felici, D. de iur. Fisci, l. peto, §. prædium, l. vnum ex familia, §. quod si talia, l. cùm pater, §. hæreditatem, D. de leg. 2. *& alia similes explicantur, ibidem.*

23 *Feudum si propter delicta confiscetur, intelligitur pro vita possidentis, sed eo mortuo transit ad alios vocatos.*

24 *Alienare probibitus, potest alienare fructus pro tempore vitæ suæ.*

25 *Commendarum fructus vbi capiuntur propter pignus conuentionale, aut iudiciale Commendatarij, debet ei relinqui congrua sustentatio.*

26 *Commendatarij non possunt pro debitis ciuilibus incarcerari.*

27 *Commendatarij, an gaudeant priuilegiis nobilium? remissiuè.*

28 *Seruitium commendæ quis præstare debeat, vbi eius fructus creditores percipiunt?*

29 *Domini seruitium non potest facto vassali mutari, nec præiudicari.*

30 *Vassallus potest obligare feudum pro domini necessitatibus, & seruitiis.*

31 *Feudum si capiat dominus pro debito vassalli, quando teneatur fructus in sortem imputare?*

32 *Commendæ cessio, facta inscio, vel inuito Rege, non valet.*

33 *Feudum à vassallo cedi alteri nequit, neque renuntiari, nisi in manibus domini.*

34 *Feudum ne in fauorem quidem domini, eo inuito, cedi, & deseri potest*

35 *Commendæ fructus, & commoditas cedi potest pro vita possessoris.*

36 *Ius vsusfructus, maioratus, vel Commendæ, & fructuum commoditas, diuersa sunt.*

37 *Vsumfructum penes alium esse, & penes alterum facultatem fructuum percipiendorum, nouum non est.*

38 *Vsusfructus est ius, & perceptio fructuum quid facti.*

39 *Feudi, aut emphyteusis proprietas, licèt non possit alienari, fructus tamen possunt.*

40 *Commendarum, & similium rerum ius inutile esset, si non posset quis de earum fructibus, saltim pro tempore vitæ, siue ad libitum disponere.*

41 *Maioratus fructus possunt confiscari pro vita delinquentis, non obstante probibitione alienandi, & idem in commendis, & similibus.*

42 *Res alienari probibita, regulariter in dotem dari possunt, vel eius causa alienari.*

43 *Commendæ in dotem dari non possunt.*

44 *Dominij translatio vbi probibetur in re probibita alienari, tunc neque ex causa dotis alienatur.*

45 *Feuda regulariter in dotem dari, vel dotis causa alienari non possunt.*

46 *Commendam inæstimatam benè potest mulier nubens*

nubens in dotem assignare, ad matrimonij onera sustentanda, & idem in feudo, & maioratu.

47 *Pater potest commendam, quam possidet, filia aliàs sibi successura, relinquere, vt commodiùs maritetur.*

48 *Feudum absque consensu domini potest alienari per vassallum immediato successori.*

49 *Pater si commendam filia nuptura dotis nomine cedat, & posteà filium suscipiat, an cessio filia facta irritetur.*

50 *Donatio quamtumvis irreuocabilis rescinditur ob superuenientiam liberorum.*

51 *Dominium vni concessum, alteri concedi non posse, quandò, & qualiter verum sit?*

52 *Res dominium alicui applicari, & posteà ex superueniente causa tolli, nouum non est.*

53 *Masculus conceptus, & natus post delatam feudi, vel maioratus successionem, excludit fœminam iam admissam.*

54 *Pater sibi, & filiis feudum acquirens, nullo modo potest eisdem in eodem praiudicare.*

55 *Filius heres patris, qualiter teneatur stare iis, quæ fecit in praiudicium feudi, vel commenda, ad ipsum filium post eius mortem pertinentis?*

56 *Euictionis nomine quem tenet actio, eundem agentem repellit exceptio.*

57 *Transactio, aut compromissum an, & qualiter super commendis, feudis, & maioratibus validè fiat?*

58 *Commenda, & feuda, & beneficia admittunt ob dubium litis amicabilem compositionem.*

59 *Commenda diuisio, & partitio super terminis, aut Indis fieri potest, & qualiter obliget successores?*

60 *Diuisio terminorum non est alienatio, sed necessaria designatio, & rei possidenda cognitio.*

61 *Bona maioratus, vel feudi ex pacto, & prouidentia, inter liberos non diuiduntur, sed ad primogenitum pertinent.*

62 *Commenda inter liberos non partiuntur, neque in legitimam imputantur.*

63 *Commendarum natura, & bona administratio vnitatem desiderat, & diuisionem refugit.*

64 *Commendarum concessio, & successio in non expressis, iuxta earum naturam iudicari debet.*

65 *Actus omnis debet interpretari, & regulari iuxta finem, qui in eo prætenditur.*

66 *Commenda quamvis filio non imputetur in legitimam, an imputari possit, quod pater erogauit pro ea consequenda, vel defendenda?*

67 *Pater commendam impetrans, sibi priùs, & potiùs, quàm filio successuro consuluisse videtur.*

68 *Consequenter, siue in consequentiam, qua eueniunt, non solent attendi.*

69 *Filio debent imputari in legitimam sumptus, quos pater facit pro commenda ei acquirenda, vel defendenda.*

70 *Officia ad hæredes transitoria, quæ parentes emunt, vel relinquunt alicui filio, ei in legitimam imputantur.*

71 *Commenda si cum persona filij finiatur, expensæ facta pro ea consequenda, ei non imputantur.*

72 *Expensæ, quas pater facit in doctoratu filij, vel prabenda Ecclesiastica ei acquirenda, illi non imputantur.*

73 *Præscriptio est genus quoddam alienationis.*

74 *Præscriptio in commendis Indorum, an locum habeat? & quo tempore inducatur contra Regem, & contra priuatos?*

75 *Feudorum præscriptio qualiter procedat?* Cap. 1. §. quid ergo, de inuest. de re alien. & cap. 1. §. si quis per triginta, si de feud. fuer. controuers. *explicantur, ibidem.*

76 *Præstatio decennalis, an, & quomodo inducat præscriptionem in futurum?*

77 *Iurisdictio qualiter præscribatur contra Regem, & qualiter contra priuatos?*

78 *Præscriptio obtenta contra patrem commendæ possessorem, non nocet eius filio, ex propria persona succedenti, & idem in feudis, & maioratibus.*

79 *Instantia litis an, & quomodo transeat in successorem commenda? & quid in sententia, an noceat ei non citato? remissiuè.*

HOc verò ius, quod per concessionem Commendæ, & possessionis eius apprehensionem Commendatarij acquiri retulimus, † cùm personale sit, & ex legis, seu principis indulgentia, ac prouidentia in remunerationem benemeritorum introductum, & ad vnam, vel alteram vitam coangustatum, merito nullam omnino alienationem, vel concessionem in fauorem alterius factam admittit. Nam † quæ personis dantur, & cohærent beneficia, ad alios non transeunt, *l. non tantùm, D. de liber. leg. l. in omnibus iuris articulis*, cum ibi notatis, *D. de reg. iur. l. repeti, §. morte, D. quibus modis vsusfr. amitt.* Et † priuatorum facto, vel pacto, iuris publici forma, vel successio, aliis à lege delata, inuerti non potest, *l. ius publicum* 38. *D. de pact. l. testamenta, C. de testam. l. neque ex Prætorio* 17. *l. neque pignus* 45. *in fin. D. de regul. iur. l. tertia, §. quæ verò, D. de interd. & releg. l. Neratius* 20. *D. de relig. & sum. fun. l. si adrogator, in fin. D. de adoption.* cum aliis, quæ adducit Couarr. *lib. 2. var. cap.* 18. *n.* 2. Pinel. *in l.* 1. *C. de bon. mater.* 3. *part. n.* 98. Valasc. *de iure emphyt. q.* 49. Ioann. Garcia *de nobil. gloss.* 6 *num.* 89. *& seqq.* Gutierr. *lib.* 2. *pract. q.* 52. Menoch. *consil.* 701. *lib.* 8. *n.* 110. Rodriguez *de ann. reditibus lib.* 2. *q.* 22. *num.* 137. Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 19. *& lib.* 4. *cap.* 11. *ex num.* 9. & latissimè Dom Valenzuela *consil.* 69. *num.* 55. 84. *& seqq.* & alter Molina *de iustit. & iur. tom.* 2. *disp.* 478. per totam. 1 2 3

Quibus accedit, † quòd cùm initio, non solùm remuneratio quæreretur in his Commendis introducendis, sed etiam salus Indorum, qui Patronis ad doctrinam, & disciplinam committebantur, permittendum non fuit, vt ipsi facilè id onus à se abdicare possent, & aliis pro arbitrio conferre; cùm nemo † sit, qui nesciat, in hoc, & in aliis, non omnes æquales esse, sed diuersum ingenium, & conditionem sortiri, *l. nemo est qui nesciat D. de duobus reis, l. inter artifices, D. de solution. cap. si pro debilitate, de offic. delegati.* 4 5

Et huc respiciunt † quàm plurimæ schedulæ de hac prohibitione agentes, quæ reperiuntur *in* 1. *tom. impressar. pag.* 15. *& seqq.* & ea præci- 6

puè, quæ de successione istarum Commendatum agit data Matriti 26. Maij anni 536. & alia 5. April. ann.1552. & caput 29. legum, quas nouas vocant, ann.1542. & alia ann.1541. quæ seuerè punire iubent eos, qui Indos sibi commendatos vendiderint.

Neque hoc nouum, aut insolens videri potest,
7 † cùm ob easdem, vel similes causas, & rationes, vsusfructus, in præiudicium domini proprietatis, vendi, cedi, legari, aut donari alteri nequeat, *d. l. repeti*, §. *inope*, *D. quibus mod. vsufr. amitt.* §. *finitur*, *Inst. de vsufruct. l. corruptionem*, *C. eodem*, *l.1. & per totum*, *D. vsufructuar.* quemadmodum caueat, cum aliis, quæ adduxi *sup. cap.2. ex num.*12.

8 Et pariter † emphyteusis, nisi consensus domini directi interueniat, *l. fin. C. de iur. emph.* cum latè adductis ab Aluar. Valasc. *in tract. de iur. emphyt. 1. par. q.4. num.4.* & Aurelio Corbulo *in eod. tract. cap.14.* Morquecho *de diuis. bonor. lib.1. cap.6.* Cornazan. *decis. Lucens.*119. Ceuall. *q.*326. Necnon etiam † bona fideicommis-
9 so, aut maioratui subiecta, quamvis non habeant dignitatem, neque iurisdictionem, vt tradunt DD. communiter per tex. ibi *in l. filiusfamilias*, §. *Diui*, *D. de leg.1. l. fin. C. de reb. alien. non alienand.* Greg. Lop. *in l 43. tit.5. par.5. gloss.3.* Anton. Gom. & eius Addition. *in l.40. Tauri num.*81. & latissimè Molina, & eius Addition. *lib.1. de primogen. cap.19. per tot.* Fachin. *lib.4. controu. cap.50. & seqq.* Perez de Lara *de anniuers. lib.1. c.5.* & Parlador. *differ.*18. §.2. *n.*50. vbi hoc adeò verum esse putat, vt successor maioratus possit vindicare rem à suo decessore alienatam, etiam si ipsius hæres sit.

10 Feuda † quoque, quæ magis nostris Commendis assimilantur, neque vendi, aut pretio renuntiari, vel alio modo alienari à vassallis possunt, inuitis, aut inconsultis dominis, à quibus ea acceperunt, vel in præiudicium primogenitorum, qui ad illa vocati sunt, adeò, vt qui contrarium tentauerit, feudum amittat, & tabelliones, super hoc scripturas conficientes, infames sint, & manus abscissione plectantur, *cap. Imperialem*, §. *præterea Ducatus*, vbi omnes feudistæ communiter, *de probib. feud. alien.* per Feder. *cap.1. de alien. feud. pater. cap.1. de probib. feud. alien.* per Lothar. *l.10.* vbi Greg. Lop. *gloss.2. tit.26. par.4.* cum aliis, quæ luculenter scripsit Zasi. *in tract. de feud. par.9. pag.80. & cons.15. num.11. & 16. vol.2.* Afflict. & eius Additionator Visilis, *decis.112. num.1. & decis.248. num.1.* & pluribus relatis Iul. Clarus *in* §. *feudum*, *q.31. per*
11 *tot.* Vbi *num.*11. concludit, † hoc etiam obseruari debere, etiam si vassallus in aliqua magna necessitate constitutus, aut fame oppressus reperiatur, Petrus Petra *de potest. Princip. cap.22. num.101. & 150.* vbi loquitur de alienatione necessaria pro satisfaciendis creditoribus, Marescot. *lib.1. var. cap.40.* Auendañ. *respons.9. in fine, num.1.* vbi hoc limitat, nisi consuetudo esset in contrarium, Ioan. Franc. à Ponte *in tract. de potest. Prorег. fol.176. & tit.8.* §.11. *per tot. fol.* 299. *& seqq.* vbi hoc ampliat, etiam si agatur de sola alienatione possessionis feudi, Cacheranus *decis.176* & Rolandus à Valle *cons.4. num. 3. lib.4.* vbi tractat, intra quod tempus poterunt agnati petere feudum malè alienatum, Morquechus *de diuis. bonor. lib.1. cap.7.* ferè *per totum*, Fachinæus *lib.7. controuers. cap.18. & seq.* Tiber. Decianus *resp.117. lib.3.* D. Valençeula *de cons.69. num.63. & 152. & seqq.* luculenter, omnium hac in parte scripta compilans, Rosenthal. *de feudis*, *cap 9. memb.1. quæst.1. & sequentibus*, *& quæst.100. à num.11.* vbi quòd possessio ciuilis per alienationem vassalli domino interuertitur. Quod adeò verum est, † vt à multis in quæ- 12
stionem deducatur, an ex sola promissione de vendendo, prædictæ pœnæ incurrantur? vt refert D. Ioann. del Castillo, negatiuè resoluens, *lib. 2. contr. cap.3. num.21.* licèt contrarium iudicatum fuisse affirmet Ponte *dict.* §.11. *num.11.* & conducunt tradita à Molina *lib.2. cap.16. num.18.*
† vbi disputat, an pœnæ incurrantur, si aliena- 13
tio fuerit nulla ex alia causa? & partem negatiuam amplectitur.

Et quamvis Anton. Capicius *decis. Neapol.* 156. *num.10. & 22.* in ea opinione esse videatur,
† vt Proreges confirmare possint huiusmodi ven- 14
ditiones, & alienationes feudorum. Contrarium tamen expressè affirmat Ponte *dict.* §.11. *num.* 26. *pag.303.* referens Regiam pragmaticam Regni Neapolitani, quæ ita decidit, & alias doctrinas, & rationes adducens, ex quibus concludit de decisione Capicij nullam habendam esse rationem. Quod in nostris Commendis, & Indianis Proregibus, indubitantiùs procedit, cùm in eorum instructionibus *cap.29.* caueatur, vt vigilanter curent, ne fiant eiusmodi alienationes, & puniant eos, qui contrarium fecerint.

Locari quoque, † aut mutuo, vel pignori da- 15
ri Indorum Commendæ, siue Indi commendati grauiter prohibentur in quibusdam Regiis schedulis ann.1529.1541.&1559. quæ reperiuntur *in 2. tom. impress. pag.115. & seqq.* quod etiam ex prædictis rationibus, & feudorum, ac maioratuum imitatione, originem trahit, vt constat ex traditis à Molina dict. lib.2. cap.19. & seqq. vbi etiam agit de prohibita concessione vsusfructus, emphyteusis, seruitutis, precarij, libelli, & aliorum similium, iurium, & Iul. Clarus *d.* §. *feudum*, *q.33.* Rosenthal. *d. cap.9. memb.1. q.7.*
Et ea speciali ratione fulcitur, † quòd prohibita 16
alienatione à lege, ea quoque omnia prohibita esse videntur, per quæ peruenitur ad illam, *l. fin. C. de reb. alien. non alienand. l.1.* §. *cùm rem*, *D. quæ res pignori*, *princ. Inst. quibus alien.* licèt gloss. & DD. *in l. quorum*, *D. de pignor.* cum aliis, quæ adducit Ias. *num.3.* & Decius 6. *in l. principalibus*, *D. si cert. pet.* Dueñas *reg.31. num.6.* Pinel. *in l 2. C. de rescind. 1. part. cap. 1. num.24.* Menoch. *de præsumpt. lib.2. præs.97. num.32.* & in terminis feudorum Ponte *de potest. Prorег. fol.300. num.5. & 6.* vbi probat, quòd sicut non possunt alienari, nec cedi, ita nec hypothecari. Necnon ea, † quòd cùm summope- 17
rè à nostris Regibus semper Indorum libertas, & suauis tractatio curata fuerit, non debuit permitti Commendatariis, vt eos tanquam mancipia in commercium deducerent, quemadmodum neque illis, quibus ipsi Indi ad metalla, vel alia opera, & seruitia personalia distribuuntur, vt dixi *supr. lib.1. cap.17.* & prosequitur Greg. Lopez *in l.8 tit.17. par.4 glo 2.* † Vbi, vtrùm 18
dominus propter necessitatem possit vendere suum adscriptitium.

Sed si non de ipsis Indis pignorandis, nec de 19
iure Commendæ agamus, † sed de tributis, fructibus, aut reditibus, quæ ex ea percipiuntur, non dubito, quin Commendatarij eos obligare etiam

possint, & ita quotidie practicatur, & in illis
20 etiam pignus prætorium, † aut iudiciale eadem consideratione habita, contrahitur, argum. *l. commodis*, *D. de re iud.* quam gloss. & DD. ibi ad concordiam reducunt *cum l. stipendia*, *C. de execut. rei iud. l. spem*, *C. quæ res pigno.* Facit etiam text. *in l. sed si pecunia*, *D. de reb. cor.* ibi: *Pignori tamen capi*, *l. 1. D. de fund. dotali*, ibi: *Missus sit vicinus in possessionem*, & doctrina Bart. *in l. peto*, *§. prædium*, *D. de leg. 2. & in l. fin. §. & si præfatam*, *C. de iure delib. q. 4.* vbi tenet, in re prohibita alienari, posse pignus prætorium contrahi, quem sequitur Alber. *in d. l. fin. C. de reb. alien. vers. Sed quæro vtrum*, Bald. *in l. 2. ad fin. C. si aduers. vend. pignor.* Ias. *in l. Marcellus*, *§. res quæ*, *n. 4. D. ad Treb.* Et in simili,
21 † de feudis loquens, & quòd in eis pignus iudiciale contrahi possit, & in causam iudicati capi, Bald. *in auth. ei qui iurat*, *num. 70. C. de bon. auth. iudicis possid.* vbi ita notabiliter inquit: *Sed nunquid propter debita Comitis, fiet missio in Comitatu? Respondeo, quòd non, quia Cæsaris est, sed in redditibus sic, quia iure proprio fructus lucratur, vt sint proprij, non feudales*, Albarotus *in d. cap. Imperialem*, Dueñas *reg. 40. n. 6.* Fanus *de pignor. 2. part. 2. memb. nu. 47. & seqq.* additio ad Iul. Clar. *d. §. feudum*, *q. 16.* Rosenthal. qui alios plurimos refert, *d. tract. de feud. cap. conclus. 15. num. 7.* Molina, loquens *de maioratibus Hispaniæ, d. lib. 1. cap. 20. num. 12. & cap. 21. num. 24. & seqq.* Magerus *de aduocat. armata, cap. 9. n. 1057. pag. 486.* vbi, quòd Clericus beneficiatus potest vendere reditus suæ Ecclesiæ, retento titulo, & in ipsis nostris Commendis Ioan. de Heuia *in Curia Philippica 2. part. §. 18. num. 12. & 13.*

Cum quibus tamen hæc vtiliter limitanda
22 sunt, † vt tale pignus siue conuentionale, siue iudiciale, quod super his Commendis contrahitur, per id tempus tantùm duret, quo debitor Commenda fruiturus erat, eóque transacto, cesset, & resoluatur, illaque libera ab hoc onere, ad vocatum ex legis prouidentia, pertranseat, vt constat ex textu, & gloss. *in dict. §. prædium*, *l. Statius Florus*, *§. Cornelio Felici*, *D. de iure fisci*, *l. vnum ex familia*, *§. quòd si talia*, *D. de leg. 3. l. cùm pater*, *§. hæreditatem*, *D. eodem cap. 1. §. fin. de capitul.* Conradi, Bartol. & Castrens. *in l. filiusfamilias*, *§. diui*, *num. 8. D. de leg. 1.* Ias. *in d. §. res quæ*, *num. 3.* Dueñas *dict. num. 6.* & Menoch. *de arbitrar. casu 560. num. 10. & seqq.* vbi plures alios adducit, *& cons. 534.*
23 *num. 13. & 14.* vbi tradit, quòd † si feudum propter delictum confiscetur, intelligitur pro vita possidentis, sed eo mortuo transit ad filios, & latissimè Rosenth. *cap. 11. quæst. 4. & 5.* idem Menoch. *cons. 519. num. 5.* Petra *de potest. Princip. cap. 18. num. 96. & 97. & 23. num. 55.* Rolandus *cons. 78. lib. 4.* Cacheranus, omninò videndus, *decis. 169. num. 16.* Auendañus *resp. 13. num. 1. & 2.* Clarus *§. emphyteusis, quæst. 16. num. 1. vers. His præmissis*. Surdus, remissiuè ad eum, *decis. 235. num. fin.* & meliùs *decis. 324. per totam*, optimè in pulchra quæstione Additionator Molinæ *lib. 1. cap. 12. in fine*, *prg. 73.* & D. Valençuela *cons. 56. num. 10.* vbi generaliter tradit,
24 † quòd quicunque alienare prohibitus, potest alienare fructus, durante eius vita, & dicam *infrà cap. 27. num. 22.*

Et rursus, vt hoc, quod de capiendis feudis, vel Commendis diximus, ita practicandum sit, si alia bona debitoris non extent ad debiti solutionem, eique † congrua quantitas, ex qua se alere possit, relinquatur, vt sensit Alber. *vbi sup.* 25
gloss. & Bartol. *in d. l. commodis*, *& in d. l. stipendia*, & ibidem Imol. *num. 2.* Alex. & Ias. *num. 4.* Rubeus *cons. 364. num. 10.* Tiraq. *de retract. lignag. §. 1. gloss. 70. num. 50.* Camerarius *in d. cap. Imperialem, pag. 134. & 149.* Afflict. *in const. Neap. cap. si quis post litem (num. 9. vers. In contrarium*, Menoch. *vbi sup. num. 20. & 21.* & Heuia *vbi sup.* vbi hinc etiam subinfert † non posse Commen- 26
datarios pro debitis ciuilibus incarcerari, supposito quòd non possunt damnari, nisi in id, quod facere possunt, argumento tex. & eorum, quæ ibi notant DD. *in l. incondemnatione*, *& in l. Diuus Pius*, *D. de reg. iur. & in l. sunt qui, D. de re indicata.* Quod certiùs erit, † si eos ob hoc 27
solùm quòd Commendas habeant, nobiles effici dixerimus, de quo agemus *infrà cap. 23. num. 114. & seq.*

Quis autem hoc in casu teneatur præstare seruitium domino debitum? † an vassallus debitor à 28
quo capti sunt fructus, vel creditor, cui adiudicati illi fuerunt? in quæstionem vocant post alios Menoch. *d. casu 550. n. 23.* & meritò resoluit, vassallũ debitorem ad id teneri, reiecta opinione aliorum, qui contrarium malè censuerunt. Non enim licuit huic debitori aliquid facere in præiudicium domini, ne † ipse dominus alium habeat vassallũ, quàm 29
elegit argum. text. *in l. 2. §. mutui datio*, & ibi glos. fin. *D. si cert. pet. l. promissor. § fin. D. de constit. pecun. l. eum à quo 16. cum l. seq. C. de solution. l. 3. tit. 14. p. 5.* cum aliis, quæ latè adducit Velasc. *in axiom. iur. litt. A. n. 227.*

Pro cuius † etiam domini necessitatibus & seruitiis, receptum est, feudum obligari posse, vt do- 30
cet Fanus *vbi sup n. 46.* Et si fortè ab eodem † pro 31
aliquo debito vassalli feudum capiatur, non debet fructus in sortem imputare, dummodo inter m. vassallos ad præstandum seruitium, ratione feudi debitum, non compellatur, vt probat tex. & DD. *in c. de feudis, & cap. conquestus, de vsuris*, & latè, & eleganter disputat Molin. *Theol. de iust. & iure, tract. 2. disp. 323.* Lessius *lib. 2. cap. 20.* Rodriguez *de ann. redit. lib. 3. q. 7. n. 51.* & Escobar de ratiociniis, *cap. 16. nu. 54.*

Pariter etiam † quælibet cessio, vel renuntia- 32
tio Commendæ, in fauorem alterius facta, inscio, vel inuito Rege, nullius est momenti, vt dixi *sup. cap. 6. num. 46.* & probatur ex similitudine vsusfructus, de quo *in §. finitur*, *Inst. eod.* ibi: *Nam cedendo extraneo nihil agit.* Et feudi, † in quo cautum est, vt quemadmodum domi- 33
nus inuito vassallo non potest alij feudum, quod alter habet, concedere, ita nec vassallus aliis delegare, aut in subinfeudare, & si contrarium fecerit, & alij præterquam domino, & in eius manibus renuntiauerit, feudo priuatur, & illud statim, & ipso iure, ad dominum reuertitur, vt trademus *infrà*, vbi de causis priuationis Commendarum egerimus, & expressè probat tex. *in cap. 1. §. denique, quæ fuerit prima causa benef. amitt. cap. 1. circa fin. de prohib. feud. alien. per Lothar. c. 1. de vassallo decrep. ætat. qui feudi refut.* ibi: *In manu domini*, vbi Afflictis *num. 17. l. 5. tit. 26. part. 4.* cum aliis, quæ in eisdem & aliis iuribus, passim Isernia, Bald. Albarot. & cæteri feudistæ notare solent Innocent. *in cap. ex parte, de feudis*, Decius *in l. postquàm liti, num. 4.*

n.4.C.de pactis, Zasius in tract. de feudis, part.8. pag.80. Clarus, qui plures congerit in §. feudum, quæst.34. Ceuallos in comm. contra comm. quæst. 438 Mascard. de probat.conclus.1396. num.11. & Nos infrà cap.23.num.83.

34 Quod adeò verum est, † vt ne in fauorem quidem domini, ipso inuito, renuntiare, & feudum deserere possit, præcipuè tempore belli imminentis, vt tradit Bald. in l. cùm Artemidorum, num.9. C. vt in poss. legat. Cephal. cons.18. lib. 1. Euerard. in loco de feudo ad emphyteus. num. 15. Menoch. de arbitrar. casu 422. num.7. Ceuallos, & Iulius Clarus vbi sup. Euerard. in loco à feudo ad emphyt. n.15. Zerola in praxi, verb. Renuntiatio, §.3.num.9 Afflict. decis.307. vbi tractat, an hoc fallentiam recipiat propter retardatam seruitiorum munerationem? Pinel. in l.2. C. de rescind. 1.part. cap.4. n.2. Petra de potest. Princip. cap.17. & Rosenthal. d. tract. de feud. c.2. concl.20. & 21.

35 Quod tamen limitandum est, † vt procedat, vbi de ipsa Commenda, eiusque iure sibi competenti, in alium cedenda, vel renuntianda, ac transferenda tractatet. Etenim si solùm commoditatem percipiendorum tributorum, vel fructuum, ratione Commendæ ad se pertinentium, vellet cedere, & transferre, pro aliquo tempore, aut etiam, pro omni eo, quo eius vita duraret, benè id facere posset, vt suprà tetigi, & exemplo vsusfructuarij latiùs ostendi, hoc lib.2. cap.2 Ius

36 † enim vsusfructus, vel Commendæ, & fructuum commoditas diuersa sunt, & ideò prohibitio alienationis in illis statuta, ad hos nequaquam extenditur, l. penult. §. instituto, de legat.2. & ibi gloss. fin. l. peto, § prædium, eodem tit. l. necessario; §. fin. de peric. & comm. rei vend. Angel. in §.1. num.5. Inst. per quas person. Ias. in l. cùm filio, num.157. D. de legat.1. Molina, qui idem admittit, & pluribus probat, loquens in maioratus possessore, lib.1. cap.19. num.41. & cap.20. num.11. & cap.21. num.24. Vbi addit,

37 † non esse nouum penes aliquem esse ius vsusfructus, & penes alium facultatem fructuum percipiendorum, vt probat l. si vsusfructus, D. de iure dot. l. vsusfructus, D. solut. matrim. Oldrad. cons.102. circa finem, Cepola in tract. de seruit.

38 vrb. cap.4. num.7. vbi ait, quòd † vsusfructus est ius, & perceptio fructuum quid facti, sequitur Mieres de maiorat. 3 part. quæst.9. num.24. Bened. Bonius in tract. de censib. lib.1. art.19. nu. 44. Matienz. in l.3. tit.10. lib.5. recop. gloss.14. num.3. Felician. de censib. lib.2. cap 4. num.2. Ioann. Dilectus in tract. de arte testand. tit.8. caut.6.num.6.

39 Et in terminis † feudi, aut emphyteusis, quòd licet eius proprietas non possit alienari, fructus tamen possint, tenent Zasi. vbi sup. pag 81. Iul. Clarus quæst.31.num.9. Rosenthal. plures adducens, cap.9. conclus.15. num.7. Tiraquel. de retract. lignag. §.1. gloss.7. num.47. Molina d.lib. 1. cap.20. num.5. Franc. Milanens. decis. Sicil. 7. num.50. lib.2 Menoch. dict. casu 560l num. 10. & D. Valençuela cons.56. ex num 2. vbi be-

40 nè, post Molinam, & alios subiungit, † quòd aliàs vsusfructus, maioratus, feudum, & similia iura, atque adeò nostræ Commendæ, inutiles essent, nisi possessores de earum fructibus ad libitum, saltem pro tempore vitæ suæ, disponere possent, iuxta l. per seruum, §.1. D. de vsu, & habit. l. diuus, eod. tit. l. cui vsusfructus, & l. arboribus, §. vsusfructuarius. D. de vsufr. cum aliis, quæ idem notantes adducunt Ioann. Gutierr. in l. nemo potest, num.228. D. de legat.1. Sarm. lib.1. select. cap.9. num.1. Aluar. Valas. consul. 66.num.26 part.1.& optimè Farinac. decis. ciuil. Rotæ 86. num.8.

Et ita, † per tempus vitæ possessoris maioratus, rerum eius commoditates percipi possunt, siue ex confiscatione, siue ex alia causa, non obstante alienationis expressa prohibitione, vt præter Auctores adductos suprà num.22. dixit Bald. in l. codicillis, §. instituto, num.2. D. de legat. 2. Ioann. Fabr. in §. item Seruiana, num.30. & ibidem Ias. num.100. Inst. de action. Palac. Rub. in rep. cap. per vestras §.38.num.4.& sequentibus. Pinel. in l.1. C. de bon.mater. 3.part. nu.70. ad fin. Baëza in tract. de inop. debit. cap. 16. num.106. Parlad. lib.2. quotid. cap.fin. part.5. §.3. num. 31. optimè Molina dict. lib.1. cap.20. num.12. & seqq. & conducunt plura alia, quæ multum in nostris terminis adducit Cacheranus decis. 169. num.16. Auend. resp.13. num.1. & 2. Iul. Clar. in § emphyteusis, q.16. num.1. vers. His præmissis, Surd. decis.239. num. fin. & meliùs decis.324. per totam. 41

Rursus licèt aliàs † res alienari prohibitæ, in dotem dari possint, & hac de causa alienationem admittant, vt probat text. in Auth. res quæ, C. com. de legat. l. fin. §. sin autem, C. eod. tit. l. mulier, §. cùm proponeretur, & l. à filia, D. ad Trebell. cum pluribus aliis, quæ vltra Scribentes in eisdem iuribus tradit Bart. l. filiusfam. §. diui, D. de leg.1. & in l. voluntas, C. de fideicommiss. Couarr. lib.3. variar. cap.6. num.10. Gutierr. alegat.7. num.10. & latissimè Molina de primog. lib.3. cap.7. per tot. & c.3. num.3. vbi tractat, qualiter hæc doctrina in maioratibus Hispaniæ practicanda sit? & qualiter facultates Regiæ ad bona maioratuum dotis causa alienanda concedi soleant? Commendæ † tamen nostræ, nequaquam hoc patiuntur, & ita nec in dotem dari, nec dotis causa alienari poterunt, ex rationibus suprà relatis, & quia vbi prohibitio alienationis fit in contractu, & taliter † quòd prohibens constituit sibi ius in re, ita quòd translatio dominij impediatur, vt in nostro casu, tunc talis res, etiam ex causa dotis alienari non poterit, vt notat gloss. in l. vlla, C. de iur. dot. quam multum singularem appellat Bald. ibidem, & in cap.1. §. donare, qualit. feud. amitt. Alex. in l. filiusfam. §. diui el 2. D. de legat. & cons. 103. vol.3. Ias. in d. auth. res quæ, n.25.& 32.& Gomezius in l.40. Taur. num.87. vers. Sed ego habeo. 42 43 44

Quod efficit, † vt neque feuda regulariter in dotem dari, vel dotis causa alienari, sine assensu domini permittantur, quia datio in dotem pro venditione habetur, vt probat textus expressus in cap.1. §. donare, qualit. feud. alien. pot. & est communis DD. sententia, quam resoluit Zasi. in tract. de feud. 9 part. num.40. Ioann. Iacob de Leon inter consilia feudal. Bruni cons.114. num.86. Dueñas reg.40. vers. Octauò limita, Gratian. reg.189. Iul. Clarus d. §. feudum, q.36. vbi eius additio refert, & damnet opinionem Anguisolæ cons.46. in fine, contrarium malè tenentis, & reddit rationem, quòd si non est permissum vassallo alienare feudum propter propriam necessitatem, etiam famis, vt dixi suprà hoc cap. num.11. multo minus debet ei licere, illud in alium 45

alium transferre, pro filia sua dotanda, & sequitur, plurimos alios, referens, Ponte *de potest. Proreg. pag.161.n.12.& seqq.& pag.175.num.9.* Petra *de potest.Princ.cap.23.num.89.&* 101.cum aliis, quæ Menoch.omninò videndus, *cons.127. num.15. & 22. lib.2.* vbi quòd feudalia obligari non possunt etiam in causam dotis, Rosenthal. *d. tract. de feud. cap.9. quæst.*8. *per totam*, vbi benè inter feudi ipsius translationem, vel alienationem, & fructus, eiusdem cessionem, pro tempore limitato, distinguit, iuxta ea, quæ latè resoluimus in articulis præcedentibus.

46 Sed hoc non impediet, † quin si aliqua fœmina feudum, vel Commendam habeat, possit illam inæstimatam secum in dotem ducere, ad matrimonij onera sustentanda, quemadmodum vbi & maioratum possidet, quia tunc feudi conditio, aut persona non mutatur, sed fructus tantùm eius, siue commoditas marito dari videtur, pro oneribus matrimonij, vt benè obseruat Curt. Iunior *in tract. de feud. 4. part. princ. reg.1. q.4.* Iul. Clarus *vbi sup.* & reliqui feudistæ communiter, per tex. ibi, *in cap.1. de inuest. quam Titius accepit*, & alij, apud Rosenthal. *vbi suprà*.

47 Et eodem modo † poterit pater, qui filiam habet, quæ sibi in Commenda successura esset, statim ei (si velit) successionem relinquere, vt commodiùs, vel honestiùs matrimonium contrahere valeat, iuxta ea, quæ dixi *sup. cap.6. num.* 81. vbi aliquas schedulas, de hoc agentes, allegaui, & extat alia ann.1540. *in 2.tom. impress. pag.197.* vbi Imperator, & Rex noster D. Carolus V. approbat quandam Commendæ translationem, quam pater in filium fecerat, ad effectum eam meliùs, & nobiliùs maritandi: quæ quidem approbatio, si ipsa filia (vt dixi) aliàs successura erat, necessaria quidem non videbatur. Nam

48 † feudum absque consensu domini potest alienari per vassallum proximiori, & immediatè successuro, vt testatur Rolandus, qui hanc conclusionem solidam, & indubitatam appellat, *cons. 64 num.16.& cons.2.num.36.volum.3.* additio ad Clarum *dict.§.feudum,quæst.31.in fine*, & Padilla *in l.vnum ex familia,num.10.D.de legat.2.* Bald. & DD.per tex.ibi, *in cap.1. de vassallo decrepitæ ætatis,qui feudum refutauit, vt filij inuestirentur,* Dueñas *reg.323.*& Rosenthal.*in d.tract.de feud. cap.7. quæst.14.*

Verum hîc suboriri potest alia nobilis quæstio, 49 quam iam de facto agitatam vidi, nempè † si pater, post hanc renuntiationem, ex dicta causa, & prætextu, in filiam factam, filium masculum habeat, qui ex lege, & natura Commendarum fœminæ antefertur, & eam excludit, an dicta cessio, & dotis datio reuocari debeat? cùm in filij præiudicium facta videatur, cui pater in successione, ex legis prouidentia delata, facto suo, vt dixi *suprà hoc cap. num.3.* præiudicare non potest. Et quidem in partem affirmatiuam

50 † propendeo, cùm ex verosimili præsumptione, & decisione *l.si vnquam, C. de reuocand. donat.* In qua, *verb. Bona, num.10.* plura, quæ huc transferri possunt, cumulat Tiraquel. & alia Pinel. *in Rub. C. de bon. mater. 1.part. ex num. 20. in fine, & num.23.* Spino *in speculo testam. gloss.19. num.62.* & Rosenthal. *de feud. cap.7. quæst.21. num.11.& cap.9. quæst.66.* Tum etiam,

51 quia licèt verum sit, † quòd dominium vni concessum, non possit alteri concedi, durante prima concessione, *l. si ea res, D. de act. empt. cap. 1. de feud. success. & cap.1. de feud. sine causa non amitt.* per quæ iura ita in emphyteusi docuit Bald. *cons.134. volum.2.* & Corbolus *in tract. de emphyteus. tit. de causa priuat. ob finit. temp. num.14.* Id tamen intelligi debet, vbi talis concessio legitima fuit, & acquisitio, eius virtute facta, irreuocabilis mansit. Cæterùm vbi hoc non interuenit, vt in casu de quo loquimur, & actus perfectus non est, retractari potest ex causa superuenienti, *l. pluribus, §. si placet, D.de verborum oblig.* Decius *in l. in ambiguis, §. non est nouum, num.2. D. de reg. iur.* Et non est inconueniens, quòd † aliquis admittatur ad rem, 52 sed superueniente alio proximiore, cogatur exinde illi restituere: nam id sæpè contigit in iure, vt ostendit Surdus, plures casus recensens, *cons.115. num.34. & sequentibus*: qui etiam *decis.203. num.11. & sequentibus*, similem quæstionem pertractans, nostram sententiam amplectitur, & pro confirmatione adducit gloss. *in cap.1. de eo, qui sibi, & hæred. suis, verbo Pro masculo*: vbi dicit, † quòd masculus con- 53 ceptus, & natus post delatam feudi successionem, excludit fœminam, quæ iam ad successionem fuerat admissa: quam glossam, sequitur Isernia, Præpositus, & Laudens. *ibidem*, Iacobin. *in sua inuest. verb. Et fœminis, num.12* Molina *de primogen. lib.3. cap.10. num.25.* vbi infert, in successione præferri proximiorem, qui natus, & conceptus est post successionem delatam, cúmque excludere remotiorem, qui interim fuerat admissus: in quam sententiam allegat Roman. Anchart. Castrens. Socin. Guid. Pap.Roin. Socin. Iunior. & alios, & eius Additio. plures alios cumulat.

Quibus accedit doctrina Baldi *in l. qui se patris, C.unde liberi*, vbi inquit, † quòd pater, qui si- 54 bi, & filiis suis, feudum acquisiuit, non poterit in vita sua renuntiare tale feudum, neque alium quemlibet actum facere in præiudicium iuris, acquisiti filiis per suam stipulationem. Quam doctrinam tenet Andr.de Isernia *in cap.1. §. hoc quoque, de feudi success.* idem Bald. *in cap. Imperialem, col.5. de prohib.feud.alien.& in l.item veniunt, §. hunc videamus, D.de pet.hæred. & in l.aquà Iulianum, § si quis alicui*, vbi etiam Angel.Aretin.& Paul. Castrens. *D. de leg.1.* Afflict. *decis.248.* Menoch. 1156. *num.42. volum.12.* qui intelligunt hoc post mortem patris; nam eo viuente non potest dici, quòd filiis aliquod præiudicium generetur, vt *in cap.1. princip. de alien. feud.* Bald. *cons.410. volum.4.* incip. *ad euidentiam*, Aretinus *cons.3.* & alij relati per Decium *in cap. quæ in Ecclesiarum, ad finem, vers. Quartò prædicta conclusio*, de constit. Molina, & alij, quos citaui *supr.num.41.* 55

Quinimò, † & post mortem patris, si filius, qui eius factum, vel pactum impugnare vult, ipsius hæres esse comperiatur, non aliter audiri debebit, quàm sibi pretium, siue interesse pacti non seruati, intra vires hæreditatis refundat, vt tenet glos. & communiter Scribentes *in cap.1. §. hoc quoque, de feud. success. & in cap.1. §. Titius filios, si de feudo contentio sit inter dom. & agn. vassalli*, Imola *in cap. ex parte, de feudis, col.8. vers. Sed aduerte*, Curtius *in tract. de feud. part.4. num.148.* Zasi. *part.9. num.28.* Hartm. Pistoris *2.parte, quæst.6. num.75. & quæst. 9. num.11.* Tiraquel. *de retract. lignag. §.1. gloss.9. num.59.*

*num.*50. Rosenthal. *cap.*9. *conclus.*69. & Vulteius *lib.*1. *cap.*11. *num.*93. ex illa regula, quæ ha-
56 bet, † quòd quem de euictione tenet actio,eundem agentem repellit exceptio, vt *in l. vindicantem,D.de euict. l. cùm à matre. C. de reiuindicat.* cum aliis,quæ latissimè adducit Menoch, *cons.*89. *lib.*1.Tiraquel.*de retract.lignag.* §.1. *gloss.*9. *num.* 35.Anton.Gomez *in l.*50.*Taur.num.*63. Molina, qui similem quæstionem in nostris Hispaniæ maioratibus mouet *lib.*4. *cap.*1. *numer.*10. & 88. Surdus *decis.*177. *num.*8. Cardinal. Tuschus, *litt. E. conclus.*375. & nouissimè plures alios referens Aluarez de Velasco *in axiom. iur. litt.E. num.*91.

57 Deinde ex eisdem principiis deducitur, † in his nostris Comendis nullam transactionem, aut compromissum fieri posse, quod ipsis Commendis, vel earum successoribus noceat, nisi in eis Principis authoritas interueniat, vel alia requisita, quæ in transactionibus, super rebus maioratus, feudi, vel emphyteusis in iure desiderantur, vt constat *ex text. in cap.*1. *de transact.cap. examinata, de confirm. vtili, cap.*1. §. *si vassallus, el final, si de feud. defunct. conten. sit inter dom. & agn. vassal. cap.*1. *de controuers. inter vassall. & alium*, & vtrobique DD. *cap.*1. §. *si inter, de lege* Conrad. Bald. *in cap. Imperialem, de probib. feud. alien. per Fred. num.* 17. Curtius Iun. qui dicit communem, *in tract. de feud.* 4.*part. quæst.*8. Zasius *in eodem tract.* 6.*part.pag.*60.& 9.*par. pag.*131. *& seq. & part.* 10. *pag.*143. & 145. Afflictis *in d.* §. *si vassallus, num.*1. & 44. idem *in cap.*1. *de inuest. marito facta, num.*14. Paris. *cons.*118. *num.*21. *lib.* 1. Iul. Clar. qui alios adducit, & hanc sententiam certissimam esse concludit, quoties ex tali transactione, vel compromisso, aliquod damnum, vel præiudicium domino feudi, vel successoribus irrogatur, *in* §. *feudum, quæst.*38. & 39. vbi eius additio, Afflict. *in cap.*1. per text. ibi, quæ sint regalia, *num.*110. Tiraquel. *de retract. lignag. gloss.*14. §.1. *num.*30. & 36. Menoch. *cons.*701. *lib.*8. *num.*110. Molina *de primogen. lib.*4. *cap.*9. Azeued.*in l.*4. *tit.*21. *lib.*3. *recop. num.*9. & *in l.*2. *tit.*3.*lib.*6. *num.*11. Morla *in empor. iur. tit.*3. *quæst.*3. Gama, & eius additio. *decis.*151.*per totam*, Pinel.*in l.*1.*C.de bon. mater.* 3.*par. num.*98. & in emphyteusi loquens, Valas. *quæst.*49. Gama *decis.*8. latissimè Rosenthal. *d. tract.de feud. cap.*9. *conclus.*21. vbi agit de transactione, & *conclus.*22. vbi agit de compromisso, Euerard. *in loco à feudo ad emphyt. n.* 32. & 33. Cacheran. *cons.*31.*ex n.*6.*& ex n.*43. & 61. *decis.*139. vbi tractat, an successor in feudo ligetur transactionibus, conuentionibus, & pactis ab antecessoribus suis cum subditis initis? Ceuallos 3.*tom. com. q.*326. & *q.*781. *à num.*1. *decis. Auenion.*176. *n.*28. vbi benè admittit transactionem in feudo de lite dubia, & incerta. Sicut & videtur, quòd ob eandem rationem admit-
58 ti possit † amicabilis compositio, & vt pro bono pacis aliquid detur de prouentibus ipsius feudi, vel beneficij, sicut aliàs in beneficiis Ecclesiasticis dicitur *in c. super eo, de transact.c.de cætero, de transact.* optimus tex. *in c. nisi essent,de preb.* vbi latè prosequitur Abbas, & reliqui Scribentes, Qui etiam notant *in cap. veniens, eodem tit. de transact.num.*1. quòd fortè transactio super beneficio valebit, durante vita beneficiati, qui eam fecit, de quo an sit verum? & de aliis quæstionibus circa compromissa, & transactiones in beneficialibus, vide Nauarr. *cons.*46. *de simonia*, Molin. Theolog. *de iust. & iur.* 2.*tom. de contract. disp.*556. Lupum *alleg.*103. Anchar. *cons.*34. & plures alios, quos congerit Tuschus *litter. C. conclus.*501. *& litt. T. conclus.*348.*per totam.*

Si verò non per viam transactionis,aut compromissi,† sed ad effectum partitionis, aut diuisionis, 59
aliquid inter duos possessores diuersorum feudorum,& similiter Commendarum, actum, vel pactum fuerit, dum inter eos dubitatio esset de terminis, & finibus feudi, vel de populis, aut Indis ad hanc, vel illam Commendam pertinentibus,tunc non dubitarem affirmare, quòd fraudis, aut collusionis suspicione cessante, diuisio inter eos inita, tam domino feudi, quàm vassallorum diuidentium successoribus præiudicaret, & ei stare tenerentur. Nam † hæc diuisio non est alienatio, 60
sed quædam veluti naturalis, & necessaria ipsius feudi, vel Commendæ concessæ designatio, ad eum effectum facta, vt vnusquisque, quod ad se pertinet, cognoscere possit; quod ad omnem possessorem porrigitur, arg. text. *in l. fin. D. si ex noxal. caus. agatur*, ibi: *Quod implicitus ei casus libertatis fuerit*, iuncta *l.*5. *D. de noxa. action. l. Iulianus* 13.§. *idem Celsus,D de action. emp.* ibi: *Æquum est enim eandem esse conditionem emptoris, quæ futura esset, si eum ipso actum esset communi diuidundo*, iunctis aliis, quæ notant Bart. *num.*2. Ias.& Ripa *num.*12. per tex. ibi *in l. serui electione*, §. *cùm fundus,D.de legat.*1. Pro quibus etiam facit text. *in l. cùm hereditas ex fideicommisso* 36.*D.ad Trebell.*& magis in nostris terminis *in cap. vnico, de controuers. inter vassall. & alium*, vbi Bald. & *in cap.*1. §. *rei, de inuest. de re alien. fact.* qui sic intelligendus est, vt per Albarot. *ibid. & in d. cap. vnico, n.*2. Bald. *in cap. vnic. de probib. alien. per Freder. num.*17. & plures alios, quos latè congerit Rosenth *d.tract.de feud.c.*9. *q.*53. *n.*1. *& seqq.* & tetigi *sup. cap.*12. *nu.*21.

Præterea ex prædictis descendit, † quòd 61
quemadmodum in maioratibus, feudis, & aliis iuribus similibus, bona ex quibus constant, non diuiduntur inter filios, neque in collationem trahuntur, sed primogenito, siue aliàs vocatis à lege, vel testatore in solidum applicantur, *cap. licèt, de voto, cap. Imperialem*, §. *præterea Ducatus,de prob.feud.alien.per Fred.l.*2.*tit.*15.*par.*2. latè Tiraq.*de primog.q.*4.Couarr.*in pract.cap.*1.*n.* 7.*& lib.*2.*var.* Molin. *eod. tract. lib.*1. *cap.*11.*ex num.*1. Ant. Gomez *in l.*40. *Taur. num.*59. Iul. Clar.§.*feudum, q.*46. Gregor.Lop *in l.*28. *tit.*8. *par.*5.*gloss.*5.*q.*3.*in fine*,Mendez de Castr.*in tract. de bon.quæ lib.*Rosenth.qui innumeros refert, *in d.tract.de feud.cap.*7. *concl.*13. *num.*1. *& seqq. & litt.A.*& Mangil.*de imput.q.*36.*&* 37. Ita † no- 62
stræ Commendæ non conferuntur, neque in legitimam imputantur, vt ferè in eisdem terminis, de Commendis Ordinum Militarium loquens, tradit Parlad. *in sexquicent. diff.* 150. §.3. *num.*13. ibi: *Ea verò altera, quæ Encomiendas vocantur, quoniam neque vendi, nec transmitti solent, omninò collationis onere libera sunt.* Et in ipsis nostris Commendis Indorum Ant. de Leon *in tract. de confir. Reg.* 1.*par. cap.*5. *n.*25. *& cap.*9. *& cap.*19. *num.*34. Et ita quotidiana praxis obseruat, † & natura 63
ipsarum Commendarum expostulat,quæ vnitatem desidе

desiderat, *l. 3. D. de aliment. leg.* text. DD. *in in l. quod te mihi, D. si cert. pet. l. Lucius, D. de vsur. l. planè, D. famil. ercisc.* iuxta quam earundem Commendarum concessio, & successio,
64 regulari debet, † etiam in eo, quod expressum non sit, vt quasi expressum intelligatur *l. Caius,* vbi notant Bart. & alij *num. 7. D. solut. matr.* idem Bart. post gloss. *in l. 1. C. de seruit. & aqua* cum pluribus exemplis, & Doctoribus, quæ aptissimè ad rem nostram adducit Molina *d. lib. 1. cap. 3. num. 2.* Quia † omnis actus debet in-
65 terpretari iuxta finem, qui in eo prætenditur, vt docet Bart. per text. ibi *in l. si non sint, §. perueniamus, de aut. & arg. legat.* & de eodem fine nomen accipere solet, secundùm Philosophum relatum à Bald. *in l. 2. de locato, num. 2.* & Bart. *in l. ambitiosa, D. de decret. ab ord. faciend.* latè Tiraq. *de retract. lignag. ad fin. tit. 18. num. 19. & 23.* Tusch. *litt. F. conclus.* 378. Giurba *ad consuet. Massanens. part. 1. capi 1. gloss. 4. num. 112.* Craueta *cons. 137. num. 14.* Surd. *cons.* 164 *num. 32.* Casanate *cons. 45. num.* 107. & Bimius *cons. 161. num. 57. & 40.*

66 Sed hic quæri potest, & solet, † an quamuis Commenda ipsa non conferatur, neque filio, vel filiæ in ea succedenti in legitimam imputetur, imputari tamen debeat quantitas, quam pater in ea consequenda erogauit, vel in litibus, super eadem ortis, prosequendis, aut componendis? Supposito, quod totum eius commodum pertinet ad vnum filium, & alijs iuxta æquitatis regulas sarciendum videntur, quod ad ipsos alias, de pecunijs in hanc causam erogatis, peruenire potuisset. Et cum circa hunc articulũ variæ in materia feudorum opiniones, & distinctiones reperiãtur, quas latè, & benè refert, & prosequitur Mangil. *d. tract. de imput. c. 30* per tot. & Rosenth. *d. cap. 7. concl. 13. per tot.* Mihi, quod attinet ad nostras Commendas, breuiter dicendum, & resoluendum esse vide-
67 tur, † quòd si pater Commendam emit, vel alio modo pecunia composuit, vt ipse sibi eam acquireret, & prima quod aiunt vita, possideret, & hæc Commenda post eius mortem ad filium ex lege sucessionis in secunda vita pertransеat, tunc nihil ab hoc filio, dictarum expensarum nomine, peti possit: secùs verò vbi eas fecit, vt directo, in prima vita ipsi filio Commendam acquireret, & in eius capite Commendæ titulus expeditus reperiatur, iuxta distinctionem, quam in feudis communiter facere solent DD. per tex. ibi *in cap 1. §. cùm verò Conradus, qui feud. dar. poss. & in l. 1. §. si ab ipso, l. 2. vers. Diuersum, D. de collat. bon.* Bart. omninò videndus, *in l. 1. §. neque castrense, num. 6. D. eodem tit.* idem Bart *in l. Gallus, D. de lib. & posth.* Bald. *in l. qui se patris, num. 6. C. vnde liberi, & in l. libertis, num. 28. C. de oper. libert.* vbi etiã per Cynum, & alij, quos refert, & sequitur Mangil. *d. cap. 36. num. 3. & seqq.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 4. num. 14. &* Morquech. *de diuis. bonorum, lib. 1. cap. 7. num. 36.*

Et ratio est, quia primo casu, ius illud in persona patris radicatur, & sic sibi magis, quam
68 filio consuluisse videtur, cuius successio † cùm in consequentiam veniat, & ex legis dispositione, multum attendi non debet, *l. 1. D. de auth. tut. cap ad audientiam,* vbi gloss. *de præscript.* cum alijs, quæ adducit idem Mangil. *vbi sup. cap. 21. num. 9.* Tiraquel. *in tract. de cess. san. cons. limitat. 22. in fine,* & Surd. *cons. 67. num. 31. & cons. 96. num. 49.* In secundo verò,
† cùm totum illud negotium, & dispendium, 69
ob filij compendium, & vtilitatem fecerit, coque mediante, filius Commendæ reditibus, & honoribus, non solùm dum viuit, fruatur; sed etiam post mortem alteri hæredi relinquat, possumus de Commenda iudicare, † quod de alijs 70
militijs, vel officijs honorarijs, & ad hæredes transmissibilibus, quæ parentes filijs emere solent, & in collationem trahuntur, atque in eorum legitimam imputantur, vt *in l. omnimodo, §. imputari, C. de inoffic. testam. l. illud, C. de collat.* cum alis, quæ adduxit Bartol. *in dict. §. neque castrense, numer. 4.* Ripa *in l. in quartam, numer. 136. D. ad leg. Falcid.* Anton. Gomez *in l. 29 Tauri, n. 21.* Ioann. Garc. *d. cap. 4. num. 16.* Matienz. *in l. 3. tit. 8. lib. 5. recop. gloss. 2. nu. 13.* & reprobata sententia Telli Fernandez, contrarium asserentis, Corduba *de casib. conscient. quæst. 134.* Parlador. *d. differ. 150. §. 3. n. 10. & seqq.* & Magil. qui plures alios adducit *d. tract. de imput. cap. 33. per tot.*

Ideò autem pondus in eo fecimus, † quod 71
Commenda non solùm in persona filij durare deberet, sed an alterum hæredem iuxta legem successionis transmissibilis esset; quoniam si solùm pro vita filij duraret, & eo mortuo extingueretur, tunc magis certum esset in collationem, & imputationem non venire, etiam si pater magnas expensas, fecerit pro ea filio acquirenda, quèmadmodum † contingit in gradu 72
Doctoratus, quem ei comparauit, vel in præbenda alicuius Ecclesiæ, quantumvis pingui, aut etiam Episcopatu, & bullarum expeditionibus, nisi contrarium ipse pater expresse testamento suo declarauerit, vt tradit Bart. *in d. §. neque castrense, nu. 4.* quem benè explicat, & communiter receptum esse testatur Ayora *de partition. 2. part. cap. 18.* Parlad. *dicta different. 150. §. 4. num. 3. 4. & 5.* Ioan. Gutierrez *lib. 2. pract. q. 66. num. 12.* & plures alij, quos refert, & sequitur Mangil. huius doctrinæ rationes adducens *d. cap. 33. ex num. 8.*

Denique † cùm præscriptio sit genus quod- 73
dam alienationis, *l. alienationis 28. D. de verbor. signific. l. 3. §. 1. D. quæ in fraud. cred. l. qui heredi 44 §. si pars rei, D. de condit. & demonst.* dubitari potest, an præscriptio in Commendis locum habeat? & intra quod tempus perficiatur? Et resolutiuè constituo, † quòd si talis 74
præscriptio contra Regem, tanquam directum dominum, prætendatur, non aliter procedet, quàm si triginta, vel vt alij volunt, centum annorum spacium effluxerit; si autem de præscribendo vtili dominio Commendæ, vel eius commoditatis agatur, de nouo priuato contra alium, tunc longi temporis spatium sufficiet, idest, decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, bona fide, & titulo præcedente, vt aliàs de præscriptione ordinaria loquens docet I. C. *in l. Celsus, D. de vsucap. §. 1. Inst. eodem, cap. si diligenti,* vbi DD. *de præscript. l. nullo, C. de reiuind. l. 1. & per totam, C. de long. temp. præscript. l. si quis emptionis, in princip. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* Et in
† ipsa feudorum materia expresè colligitur 75
ex text. sing. *in cap. 1. §. quid ergo, de inuest. de re alien. fact. iuncto cap. 1. § si quis per triginta, si de feudi fuer. controuers.* vbi præ-

dicta distinctio constituitur, quam sequitur gloss. *in cap. ad audientiam, de præscript.* vbi Abb. Hostiens. & Felinus *num.* 12. latè Signorolus de Homodeis *cons.* 10. *num.* 7. Roman. *cons.* 166. *n.* 10. Ioan. Faber *in §. seruitus, num.* 5. *Inst. de iure personarum*, Zas. *in tract. de feud.* 6. *part. pag.* 55. latissimè noster Greg. Lopez *in l.* 10. *tit.* 26. *part.* 4. Alex. *cons.* 69. *num.* 4. *lib.* 2. *& cons.* 113. *num.* 11. *vers. Nec obstat*, *lib.* 4. Decius *cons.* 144. *num.* 3. *&* 4. Pont. *de potest. Proreg. fol.* 149. *n.* 36. Balbus *de præscript. in* 4. *p.* 4. *part. principal. q.* 12. *princip.* Menoch. *cons.* 1098. *ex num.* 20. *& cons.* 150. *numer.* 8. *& cons.* 181. *n.* 91. *lib.* 11. Gabriel. *cons.* 163. *num.* 14. *&* 17. *lib.* 1. Parisius *cons.* 23. *à num.* 194. Freccia *de subfeudis lib.* 1. *fol.* 106. Schrader. *de feud. part.* 8. *cap.* 6. Rosenthal. *in eod. tract. cap.* 9. *conclus.* 84. *num.* 4. vbi gloss. *litt. C.* & additio ad Ludouisium *decis.* 418. *num.* 16. Azeued. *in Rub. tit.* 3. *lib.* 6. *n.* 8. Cacheran. *decis. Pedemont.* 176. *&* 177. Additio ad Iul. Clarum, § *feudum, quæst.* 45. *num.* 1. & Parlad. *differentia* 24. §. 2. *ex num.* 1.

76 Quod primò confirmatur ex simili † præstationis decennalis, quæ facta ex causa, & titulo præcedenti, inducit obligationem præstationis in futurum, vt *in l. cùm de in rem verso, D. de vsur. & in l. si certis annis, C. de pact.* vbi omnes DD. communiter, *l. litibus, C. de agric. & censit. lib.* 10. Butrius & alij, *in cap. peruenit, de censib.* Balbus *de præscript. in* 1 *part. tertia part. princip. q.* 10. Alex. *cons.* 113. *col.* 2. *& cons.* 108. *libr.* 2. *& cons.* 75. *libr.* 4. & plures alij relati à Bernard. Diaz *reg.* 26. Cortas. *lib.* 3. *misc. cap.* 15. Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 17. *num.* 13. & Flores de Mena *in pract. quæstion. q.* 2. *& q.* 23. *num.* 13. *cum seqq.*

77 Secundò, quia sicut regulare est, † iurisdictionem non posse acquiri contra Principem, nisi præscriptione centenaria, aut immemoriali, vt tenet Paulus Castrens. & alij *in l. Imperium. D. de iurisd. omn. iud.* tamen quando agitur de præscribenda iurisdictione, inter priuatos, & de vno priuato contra alium, tunc talis iurisdictio acquiritur tempore ordinario, scilicet decem, vel viginti annorum, cum titulo, vt docent Moderni *in d. l. Imperium*, Bald. *in l.* 1. *n.* 18. *C. de emancip. lib.* Ancharr. *cons.* 142. *numer.* 11. Alex. qui hanc dicit communem *cons.* 16. *nu.* 17. *libr.* 5.

Sed hæc quidem admittenda erunt, si agamus de præscriptione ei obiicienda, & opponenda, contra quem dicto tempore, & modo præscriptum est. Cæterùm si aduersus eos obiiciatur, qui à lege ipsa ad feudi, vel Commendæ successionem vocantur, maiorem quidem difficultatem res habere videbitur. Nam † cum

78 possessor in eorum præiudicium expresse alienare, vel renunciare Commendam non potuerit, vt suprà retulimus, pariter quoque, nec per præscriptionem eis nocere, ex *d. l. alienationis*, ibi: *Vix est enim, vt non videatur alienare, qui patitur vsucapi*, melior tex. *in l. fin. §. si autem, C. com. de legat.* ibi: *Vt nec vsucapio, nec longi temporis præscriptio contra legatarium, vel fideicommissarium procedat, l. vbi lex, D. de vsucap.* vbi hoc ampliatur, etiam dato titulo, & bona fide, cum aliis, quæ congerit Anton. Gab. *libr.* 5. *com. tit. de præscript. conclus.* 13. *num.* 1. & Molina *de primogen. libr.* 4. *cap.* 10. *num.* 1. *& seqq.* vbi eius additio plures alios adducit. Est enim recepta Doctorum sententia, præscriptionem decursam aduersus feudi possessorem, non nocere, ei, qui ex propria persona successurus est in ipso fundo, vt docet Isernia *in cap.* 1. §. *hoc quoque de success. feud.* & ibidem Albarot. *col.* 6. & Præpositus *col.* 3. meliùs Afflictis *in cap.* 1. §. *Titius num.* 7. *si de feud. defuncti*, vbi hinc infert, quòd nunquam contra agnatos præscribitur feudum ex pacto, & prouidentia, & est communis opinio, quam probant alij permulti, longa serie congesti ab Oiasco, *decis. Pedemont.* 177. Hartman. Pistore *q.* 8. *n.* 41. & Menoch. *d. cons.* 1098. *numer.* 20. *lib.* 11. & Rosenthal. & alij *sup.* citati.

Et idem, ob eandem causam, contigit in maioratibus, quorum successoribus non nocet præscriptio cœpta, aut etiam perfecta cum antecessoribus, nisi fortè ea immemorialis esse probetur, ex iuribus, & Authoribus, quos latè adducit Paul. de Castro *cons.* 467. *num.* 2. *&* 3. *lib.* 1. Roder Suar. *alleg.* 3. Pinel. *in auth. nisi tricennale num.* 49. *C. de bon. quæ lib.* Greg. Lop. *in dict. l.* 10. *tit.* 26. *part.* 4. *verbo, Ni le empece col.* 8. Anton. Gom. *in l.* 40. *Taur. num.* 20. *ad finem.* Molina *d. cap.* 10. *num.* 10. *& per totum*, Anton. Gab. *d. conclus.* 13. *& conclus.* 11. Matienz. *in l.* 8. *tit.* 7. *libr.* 5. *recop. gloss.* 5. *num.* 36. Fusarius *de substit. q.* 528. *per totam*, Pat. Molina *disput.* 75. Flores de Mena *in addition. ad Gom. decis.* 27. *&* 84. quia (vt sæpè diximus) in feudo antiquo, ex pacto, & prouidentia, nullum filio per patrem nocumentum, siue præiudicium inferri potest, de quo latiùs agit Menochius *cons.* 1156. *num.* 42. Pet. Petra *de potestate Princip. cap.* 32. *numer.* 22. & Ioann. Garcia *de nobilit. gloss.* 6. *numer.* 38.

De † instantia verò litis cœptæ cum possessore Commendæ, quando transeat in eius in 79
eadem successorem? & quid in sententia an, & quando noceat successori non citato? videnda sunt, quæ in similibus quæstionibus, circa feuda, & maioratus, latè post plures alios, quos referunt, tradunt Rosenthal. *d. tract. de feud. cap.* 9. *q.* 25. *cum multis seqq.* Schrader. *in eodem tract. par.* 10. *sect.* 3. *ex num.* 161. *ad* 164. *syntagm. comm. opinion. tit. de feud. Rub. si de feud. fuer. controuers. num.* 22. *vers. Decimò quæritur, fol.* 646. Molina *de primogen. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 6. Mieres *eod. tract. part.* 4. *q.* 14. Cabedus *decis. Lusitania* 198. *part.* 1. latè D. Ioann. del Castillo *libr.* 2. *controuers. cap.* 9. Osaschus Cacheranus *decis. Pedemon.* 157. Menoch. *cons.* 501. *libr.* 6. qui aliquos casus benè distinguit, Marescot. *libr.* 2. *variar. capit.* 121. *à numer.* 4. Ceuallos 1. *tom. commun. quæst.* 636. Valascus *de iure emphyt.* 1. *part. quæst.* 10. *& consult.* 160. Scacc. *de appellat quæst.* 5. *numer.* 6. *&* 260. & nouissimus & eruditiss. D. Ioann. Baptist. de Larrea *discept. Granatens. capit.* 44. *numer.* 34. *pag.* 459

CAPVT

CAPVT XV.

An, & quando pater gaudeat vsufructu Commendæ filio, in eius sacris constituto, concessæ, vel ex successione matris, aut aui materni delatæ? Et an Commendæ, vel earum reditus inter coniuges, sicut alia iura, communicentur.

SVMMARIVM.

1 *Commendæ, quam filius habet, vsusfructus an ad eius patrem pertineat?*
2 *Vsusfructus omnium bonorum, & redituum, quæ filius possidet, regulariter ad patrem pertinet.*
L. quæcunque, lex cùm oportet, & l. fin. C. de bon. quæ liber. *illustrantur, ibidem.*
3 *Vsusfructus commendæ Indorum patri non acquiritur, etiam si eius contemplatione filio data fuerit, secundum Matienzum, & alios.*
Dom. Ægid. Ramirez de Arellano, Supremi Consilij Senator, laudatur, ibidem.
4 *Commenda, cuius contemplatione data sit non inspicimus, sed in quem conferatur.*
5 *Donationes, & gratiæ Principum gaudent priuilegio bonorum castrensium, vel quasi, & ideò patri earum vsusfructus non quæritur.*
L. cùm multa, C. de bon. quæ liber. & l. 7. tit. 17. part. 4. *explicantur, & illustrantur ibidem.*
6 *Principum gratiæ, & donationes plura specialia habent.*
7 *Feudi vsusfructus patri non quæritur.*
8 *Feudi inuestitura vbi in filij persona fit, præsupponitur eum fructibus potiri, & onera subire debere.*
9 *Pater licèt gaudeat vsufructu in maioratibus ordinariis ad filium pertinentibus, secus tamen in illis, qui ex donationibus fundati sunt.*
10 *Vsusfructus alterius vsusfructus, filiofamilias dati, aut relicti, non quæritur patri, & quare?*
11 *Seruitus seruitutis dari non potest.*
12 *Commendæ sunt quedam veluti feuda militaria.*
13 *Argumentum de milite cœlestis militiæ ad terrestris valet.*
14 *Clericorum, etiam primæ tonsuræ bona cuiuscunque generis, pater vsumfructum non habet.*
15 *Auctor fuit consultus à Dom. Marchione de Guadalcazar de quæstione vsusfructus commendæ filij sui, & casus refertur.*
16 *Bona profectitia filiorum ad patres pertinent in vsufructu, & in proprietate.*
17 *Profectitia bona censentur ea omnia, quæ filiis, patris contemplatione, conferuntur, vel deferuntur.*
18 *Dotis nomine, quæ mulieri à Rege conceduntur, licèt quo ad eam contineant causam lucratiuam; quoad virum, qui eam ducit sub hac contemplatione, continent causam onerosam.*
19 *Bona materna, & dotalia filiis obuenientia, patribus quæruntur, quoad vsumfructum.*
20 *Matrimonij onera, qui sustinet, dotis commoda habere debet.*
21 *Vsufructu dotis filio assignatæ, cur pater gaudeat?*
22 *Par ratio paria iura desiderat.*
23 *Vsusfructus alterius vsusfructus quando considerari, & patri acquiri possit?*
24 L. fin. C. de vsufructu, *explicatur, & illustratur.*
25 *Pater succedit in feudo nouo, quod datum fuit filio, eius contemplatione.*
26 *Contemplatio patris, vel filij, an sit habita in feudi, vel vsusfructus concessione, pendet ex coniecturis?*
27 *Dotis à Rege concessæ titulus, licèt in personâ vxoris constituatur, non tamen marito eius vsusfructus denegari videtur.*
28 *Actus vltra agentium intentionem operari non debent, & principalis eorum causa attendenda est.*
29 *Concessio certæ quantitatis ex Regia arca soluendæ, interim dum commenda assignatur, non est verè commenda, nec peculium castrense constituit.*
30 *Emphyteusis filio, ex matris successione obuenientis, patri quæritur.*
31 *Feudi materni ad filium translati vsusfructus patri quæritur, maximè vbi pro eo nullum seruitium præstatur.*
32 *Feuda omnia filiorum in potestate per patres administrari, & eorum vsumfructum eisdem quæri, Germaniæ praxis admittit.*
33 *Commendas filiorum in potestate in Regno Peruano patres administrant, & earum vsumfructum sibi vendicant.*
34 *Argumentum à solitis, vel consuetis magnam vim habet.*
35 *Communiter quod fit, legitimè fieri censetur.*
36 *Pater quibus casibus non gaudet vsufructu feudorum, vel bonorum filij, an saltem gaudeat lucris, interesse, & emolumentis ex eisdem bonis, quæ ipse administrat, obuenientibus.*
37 *Commendæ, & commendarum reditus, & emolumenta, an inter coniuges communicentur?*
38 *Lucra omnia constante matrimonio quæsita, regulariter inter coniuges communicantur.*
39 *Feuda, & donationes Regiæ, quoad proprietatem, inter coniuges non communicantur, secùs quoad eorum reditus, & fructus.*
40 *Commendæ Ordinum militarium, vel earum reditus, an, & qualiter inter coniuges communicentur?*
41 *Maioratus reditus qualiter inter coniuges communicentur?*
42 *Feudi, & emphyteusis augmenta, etiam constante matrimonio obuenientia, inter coniuges non communicantur.*
43 *Commenda, vel feudum constante matrimonio quæsitum ex successione, vel ex donatione Principis, non communicatur inter coniuges, & quare?*
44 *Feudum obueniens post contractum matrimonium, an dicatur paraphernale? & quid de eius fructibus? remissiuè.*

45 *Feuda non continentur in dispositione statuti de bonis etiam generaliter loquentis.*

46 *Feudum, & quodcunque aliud præmium militare, & castrense, quod maritus acquisiuerit militando, communibus expensis suis & vxoris, qualiter debeat inter eos communicari?*

47 *Vxor, si succedat in aliqua Commenda pro cuius consecutione maritus mutuas pecunias accepit, an eas soluere teneatur?*

48 *Maioratus, vel Regni successor tenetur ad debita antecessoris contracta in eius augmentum, vel meliorationem.*

49 L. si & me, & Titium, D. si certum petatur, *expenditur, & illustratur.*

50 *Res mea quoties ad alium ex causa lucratiua, etiam sine facto meo, peruenit, eam mihi æqualitatis ratione reddere debet.*

51 *Vxor tenetur soluere mutuum, quod maritus contraxit pro ea sustentanda, si illius bona soluendo non sint.*

52 *Marito degente, & bona quærente apud Indos, in absentia vxoris, qualiter illa communicentur?*

SVpprædictis proximè accedit quæstio alia satis frequens, & quotidiana, nimirum de
1 † vsufructu Commendæ, quæ filio in patria potestate constituto, de nouo conceditur, aut ex successione matris, vel aui materni defertur, & an is ad patrem pertineat, vel apud ipsum filium remanere debeat? vtpote in cuius capite Commenda consistit, & iniuncta ei onera, & seruitia subire tenetur. Et quidem si ordinarias iuris communis, & Regij decisiones, ac regulas attendamus, pro patre respondendum videtur,
2 † cùm ei quæri soleat vsusfructus omnium bonorum, & redituum, ac maioratuum aduentitiorum, vel maternorum, quæ filius acquirit, vt *in l. quæcunque, l. cùm oportet, & l. fin.* cum ibi notatis, *C. de bon. quæ liber. l. fin. C. de vsufr. § igitur, Inst. per quas personas, l. 5. tit. 17. part. 4. l. 48. Tauri* quæ est *l. 9. tit. 1. lib. 5. recop.* cùm latè adductis à Roder. Suar. *in quæst. maiorat. ex num. 1.* Anton. Gomez *in d. l. 48. ex num. 3.* Pinel. *in l. 1. C. de bon. matern. 1. part. ex num. 10.* Ascan. Clementino *in tract. de patr. potest. effect. 2.* Menoch. *de success. creat. libr. 2. §. 19. à num. 65.* Molina *de primogen. libr. 1. cap. 19. ex num. 18.* Matienz. *in d. l. 9. gloss. 1.* Cald. Pereir. *in l. si curatorem, verb. Læsis, ex numer. 90.* Ioann. Garcia *de coniug. ac quæst. ex numer. 120.* Eman. Mendez de Castro *in tract. de bon. quæ lib. ex numer. 105.* Alexan. Trentacinquio *libr. 1. variar. resolu. tit. de pecul. resolut. 2. & seqq.* Parlad. *in sexquicent. different.* 123. D. Ioann. del Castillo *de vsufruct. libr. 1. cap. 3. n. 44 & c. 66. per tot.* & nouissimè Philipp. Paschal. *in tract. de virib. patr. potest. 1. part. c. 5. &* Molina *de pact. nuptial. lib. 3. q. 58. ex num. 4. fol.* 103.

3 Sed nihilominus † in nostris Commendis contrarium expressè affirmauit Matienzus *in d. l. 9. gloss. 2. ex num. 6. vsque ad* 12. & eum referens, & sequens, eximius ille Præceptor, & Regij supremi, ac Cameralis Senatus Consiliarius meritissimus Ægid. Ramirez de Arellano, in elaboratissimis scholiis, quæ Salmanticæ quondam suis auditoribus dictauit, *ad d. titulum, D. de bon. quæ lib. l. fin. circa finem,* & nouissimè idem indistinctè, & indubitanter, probat Ant. de Leon *in tract. de confirmat. Reg. par. cap. 4. n. 15. fol. 25.* qui hoc adeò verum esse existimant, vt procedat, etiam si ipsi filio contemplatione patris, & propter eius merita, Commenda concedatur, quia † non est animaduertendum, cuius contem- 4
platione fuerit concessa, sed in quem conferatur vt *in d. l. cùm multa, D. de bon. quæ li. l. 2. tit. 21. part. 1. l. 6. tit. 17. part. 4.* Aretin. *in l. si plures, §. in adrogato, D. de vulg.* Isernia *in capit. 1. §. & si libellus, numer. 113. de alien. feud. pater.* Burg. de Paz *consil. 38. num. 6.* & Burg. de Paz Iunior *q. 11. numer. 26. & 47.* Gomez *in d. l. 48. Taur. num. 4.* latè Menoch. *de præsumpt. lib. 3 præs. 28.* & Ioann. Garcia *in tract. de donat. remunerat. numer. 8.*

Et huius sententiæ eam rationem reddunt, quòd si dictas Commedas † tanquam meram 5
gratiam, seu donationem, vel liberalitatem Principis consideremus, planum est, quod priuilegio bonorum castrensium, vel quasi castrensium fruuntur, & sic ad filios, pleno iure proprietatis, & vsusfructus pertinent ex decis. text. *in d. l. cùm multa, & l. 7. d. tit. 17. part. 4.* cum notatis à Doctoribus ibidem, Ias. *in Auth. ex testamento, nu. 5. C. de collat.* Isernia *in c. 1. in princip. n. 9. de his, qui feud. dar. poss.* Roder. Suar. *vbi sup. n. 18. & 19* Boër. *decis. 199.* Trentacinq. *resol. 5. num. 10.* Paschal. *d. cap. 3. nu. 47.* Cassan. *in Catal. glor. mund. 5. par. consid. 28.* & Molina *d. cap. 19. num. 24.* Vbi † alia plura priuilegia, & specialia 6
gratiarum, & donationum Principalium enumerant.

Si verò dictas Commendas feudorum regulis metiri velimus, quibus in multis (vt sæpè diximus) assimilantur, & tradit idem Matienz. *in l. 6. gloss. 2. num. 19. tit. 17. lib. 5. Recop.* In his
† etiam reperimus, quòd siue sint feuda noua, siue antiqua, patri vsusfructus non quæritur, sed integrè spectant ad filium, veluti in compensationem seruitiorum militarium; & aliorum onerum, quibus, ex natura, & legibus concessionis feudi, adstrictus manet, prout, & in nostris Commendis procedit, vt arg. text. *in l. si cui 9. D. de seruit. l. cùm quid 5. D. si cert. pet. l. 3. § si quid minor, D. de minor. Authent. vt liceat matri, & auiæ, §. 1. collat. 8. & cap. beneficium, in fin. in quib. caus. feud. amit.* probat latè Andr. de Isernia in locis sup. citatis, præcipuè *in d. cap. 1. de his, qui feud. dar. poss. n. 13.* vbi etiam Præpos. Iac. de Bellouisu, Nicol. de Neap. & Matth. de Afflict. *num. 64* Greg. Lop. *in d. l. 5. gloss. magna ad medium, & in l. 7. tit. 26. par. 4. gloss. 1.* Zaii. *de feud. 5. par. pag. 42. & 43.* & alij relati à Matienzo *in d. l. 9. gloss. 2. num. 8.* & vltra eos, Doctores, *in cap. 1. de duobus fratribus,* vbi Afflict. *num. 16.* inquit, † hoc vir- 8
tualiter in ipsa feudi inuestitura dici, aut præsupponi, eo ipso, quòd in persona filij facta fuerit, & idem, post alios, quos citat, resoluit Roland à Valle *cons. 71. num. 65. vol. 2.* qui tamen contrarium tenere videtur *cons. 54. nu 28. vol. 3.* Misynger. *resp. 92. n. 4* Hieron. Schurff. *cons. 10. num. 43 cent. 3.* & Rosenthal. qui de communi opinione testatur, & innumeros refert, *in tract. de feud. cap. 7. concl. 14. num. 13.* & in additionibus, siue notis, *litt. N pag 296. & 297.* & iterùm *cap. 9. membr. 2. concl. 66 numer. 40. & seqq.* Vultei. *eod. tract. libr. 1. capit. 4. numer. 8.* vbi distinctam resolutionem, & distinctionem huius articuli tradunt, idem Rosenth. *cap. 3. conclus. 5. fol. 51. & 52.*

& 52. vbi quòd feudum filio acquiritur tanquam peculium castrense, vnde patri, nec vsusfructus, nec administratio cedit.

9 Quibus addere licet, † quòd quamvis in maioratibus ordinariis, in quibus filij ex lineâ materna, aut aliunde succedunt, partes vsufructu potiantur, vt suprà retulimus, contrarium tamen ex supradictis rationibus resoluitur, in aliis maioratibus, quorum fundatio, & origo processit ex gratiis, & donationibus Regiis, ad effectum instituendi talis maioratus factis, quales sunt illi, qui hodie etiam in nostra Hispania durant, ex donationibus domini Regis Henrici Secundi, de quibus agit *l.11.tit.17. lib.5.recop.* & Molin. *in præfat. de primog. nu.16.* his namque pater vsufructu non gaudet, sed pleno iure ad filios, quolibet gradu succedentes, spectant, quasi hi omnes ipsius Regis donatarij esse videantur, & ab eo ordine successiò vocati, argum. *l.quoties, C.de donat. quæ sub modo, l.vnum ex familia, §.si de Falcidia, D.de leg.2.l.7. tit.4.part.5.* vt notanter docuit Roder. Suar. *in d.q.maiorat.ex num.17.* Greg.Lop. *in d.l.7 part.* Gomez *in d.l.48.Taur.ex num.4.* Matienz. *d.gloss. 2.ex num. 5.* & Molina, qui solum Roder. adducit *d. capit.19. numer. 24.* vbi nouissimè eius additio subdit, horum bonorum priuilegium transire ad quemlibet possessorem, habentem causam à donatario, vt per Greg. *in d.l.5. & 7. tit.17.par.4.* Mieres *de maiorat.1.part.q.26.col.2.* & Steph.Gratian. *5.tom.discep.forens.capit.993. num.19.*

Deinde in corroborationem eiusdem opinionis considerare possumus, quòd hæ Commendæ vsusfructus naturam in pluribus imitantur, 10 vt dixi *sup.hoc lib.c.2.n.8.* Vnde sumus † in casu glossæ celebris, & notabilis *in Auth. idem est, C. de bon. quæ lib. & in d.Aut.vt liceat matri, & auiæ,* quæ inquit, quòd quotiescunque filio in sacris paternis constituto, aliquis vsusfructus datur, 11 aut legatur, ille non acquiritur patri, quia † esset dare vsumfructum vsufructus, contra *reg.l.1.D. de vsufruct.leg.* quarum glossarum doctrinam sequuntur alij DD.communiter, vt constat ex Alber.Fulgos.Salic.& aliis *in d. Auth.idem est, & in l.1.C.de bon.mat. vers. Quid si filio,* Roder.Suar. *vbi sup.n.2.* Trentacinq. *d.resol.5.n.9.* & Paschal. *d.cap.3.num.100.*

Denique pro eadem sententia perpendi potest, quòd non debet mirum videri, si hoc priui12 legium Commendis tribuamus, † quæ sunt veluti quædam feuda militaria, & ad tuitionem, & conseruationem harum Indicarum regionum 13 constituta, vt *supr. c.1.& 2* notauimus. Cùm † regulariter valeat argumentum, de milite cœlestis, ad militem armatæ militiæ, & è contrario, vt per gloss. & DD. *in l.miles, D.de re iud.* Barbat. *in cap. Odoardus, de solution.* Euerard. *in locis argum. cap. 22.* Mathesilan. *sing. 60. & 61.* Palac. Rub. *in repet. Rubr. § 30. numer.3.* Padilla *in l.1. num.7. C.de iuris, & fact.ignor.* Co14 uarr. *lib.2.var.cap.1.nu.9.* Et † in Clericis, etiam prima tantùm tonsura initiatis, compertum sit, vt de bonis eorum, siue liberis, siue maioratui subiectis, partes vsumfructum percipere non possint, vt probatur ex tex. *in cap. quia nos, de testam.auth.presbyteros, & l.sacrosanctæ, C.de Episcop.& cler.* & tenet Roder.Suar.Palac.Rub. Decius, Couar. Pinel.& Tellus Fernandez, quos refert, & sequitur Molina *d.cap.19.n.25 & seqq.*

& vltra eos Ant.Gomez *in d.l.48.Tauri, n.7.* vbi eius additio, Spino *in spec.testam.gloss.4.n.6.* Paschal. *d.tract. de patr. potest.1.part. cap.2.ex n.38.* Castillo *d.lib.1.de vsufruct. cap.3.n.45.* & D.Valenz.Velazquez *cons.5.per totum.* Et est videndus Matthæ. de Afflict. *decis.141.* vbi refert, filiumfam. possedisse prima iuuenta Sacerdotium, cuius fructus omnes pater perceperat, eumque ductâ vxore, litem aduersus patrem instituisse, de restituendo Sacerdotali reditu tanquam de peculio, quasi castrensi collecto, & patrem in solidum condemnatum fuisse per Senatum Neapolitanum, quod item aliis Arestis Parisiensibus comprobat Ant.Mornacius *in notis ad l.ait Prætor 7.de minor.pag.135.*

Verumautemverò licèt hæc ita ex sententia dictorum Authorum procedant, & confirmari posse videantur. Ego † tamen ann. 1622. 15 contrarium Limæ respondi consultus de facto, & in propria ipsius causa, à Dom.Marchione de Guadalcazar, Peruano ea tempestate Prorege, cui dotis nomine, & vt congruentius matrimonij onera sustentare posset, quod cum clarissima Heroina domina D. Maria de la Riere contracturus erat, D. Philipp.III. Rex noster Piissimus, vltra alia, quantitatem annuam sex millium ducatorum per duas vitas iuxta legem successionis concessit, & ex Regiis arcis præstari iussit, interim dum Commendæ vacarent, in quibus eadem quantitas assignari, & persolui posset. Et cum vxore mortua, in cuius capite hæc gratia expedita fuit, quæque primam eius vitam expleuit, filius masculus relictus esset, qui in secunda vita iuxta legis formam successurus erat, quærebat Marchio, an ei vsumfructum reseruare teneretur? vel sibi applicare posset, & de eius reditibus, vt de reliquis propriis bonis, viuens, & moriens, absque aliqua restitutionis, vel computationis obligatione disponere.

Primò enim in fauorem Marchionis consi- 16 derabam, quodammodo huius consignationis reditus profectitiis bonis similes censeri potuisse, † in quibus scimus patri, non solùm vsumfructum, verùm & proprietatem acquiri, *d.l.cùm oportet, D.de bon. quæ lib.d.§.igitur, Inst. per quas person.d.l.5 tit.17.part.4.* Eo supposito, quòd filij ad dictam successionem, vocatio, & admissio, patris occassione, & contemplatione facta fuit, & sic † intrat doctrina glossæ *in* 17 *d.l.cùm oportet, verb. Ex eius substantia,* quam ibi sequitur Bart. Bald. Albert. Corneus, Salicet. & reliqui, Ias. & Decius *in l. vt liberis, D. de collation.* Parlad. *different. 23. §. 1. numer. 1.* & latissimè Rosenthal. *d. tract. de feud. 1.part. cap. 9. membr.2. conclus.66. num.8. & 9. pag.602.* & Menoch. *de præsumpt.lib.3.præsumpt. 28. num.1.& 2.& per totam,* qui omnes docent, & resoluunt, id totum, quod filio patris contemplatione confertur, vel defertur, profectitium iudicari, & vt tale ei acquiri, argum. text. *in l.profectitia, D.de iur.dotium, l.qui tutelæ, D.de testam.tutel.l.aditio, §.1. D.de acq.hered.sed si plures, §.in adrogato,* & ibi Bart. Castrens. Alex.& Ias. *num. 17.* aliique DD. communiter, *D. de vulgari,* quibus conuenit *l.12. tit.11. & l.5. tit. 17.part.4.* 18

Secundò, quia vt demus dictam consignationem, eiusque annuos reditus, bona profectitia non esse, necessarium tamen, & innega-

bile est, esse, & iudicari debere bona dotalia, matrimonij, cotrahendi gratia à Rege D. Marchionissæ donata, & ad eiusdem matrimonij onera sustentanda, vt in ipsa concessione ex-
18 pressis verbis ostenditur. Quæ † concessio licèt respectu vxoris, plurimum gratiæ, & liberalitatis Regiæ habere possit, respectu tamen Marchionis, ex causa processit, & planum est, quòd dictam quantitatem dotis nomine acceperit, eiusque reditus, vt bonorum dotalium, percepe-
19 rit. In quibus quidem scimus, quòd † quamvis mortua vxore liberi succedant, patri tamen quoad vsumfructum quæruntur, vt dispositum est in aliis maternis, & aduentitiis *ex l.1. & 2. C.de bon.mater. d.l.cùm oportet, C.de bon.quæ lib. & edict. §.igitur, Inst.per quas person. d. l.5. tit. 17. part.4.* cum latè adductis à Pinel. *in d.l.1. C.de bon. mater. 1.part. ex num.* 19. Menoch. *de success.creat.lib.*1.§.1.*num.*9. Cald. Pereir. *in l. si curatorem habens, verb. Læsis, numer.*122. *cum seqq.* & Alciat. *in l.1. C. qui admitti, ex num.*37. Philipp. Massinio *ibid. ex num.* 264. & Castillo *d.tract.de vsufruct.cap.*3.*ex num.*6. Esséque pla-
20 nè durum iniustum, & inæquale, † vt Marchio ad sustinenda matrimonij onera adstrictus maneret inter quæ liberorum educatio connumeratur, *l.pro oneribus, C.de iur.dot. §.ius naturale, Inst.de iur. natur.* & vsumfructum dotalium bonorum, sibique prætextu dictorum onerum concessorum, ea sola ratione amitteret, quòd à Rege donata fuissent, cùm potiùs vel ex hac causa potentiores, & pleniores effectus in fauorem Marchionis sortiri deberent, in cuius contemplationem, & satisfactionem concessa fuerunt, sic pro hac parte retorquendo, & applicando dictum Imp. *in d.l.cùm multa*, quæ in contrarium allegari solet, ibi: *Vt enim imperialis fortuna omnes supereminet alias, ita oportet principalem liberalitatem culmen habere præcipuum, &c.*

Et cùm ratio, quam DD. reddunt, ad hoc, vt pater in terminis iuris communis non gaudeat vsufructu dotis, quæ filio matrimonium contra-
21 henti assignatur, † ea sit, quòd indè matrimonij onera debet sustentare, vt constat ex Bart. & DD. communiter *in l.si cùm dotem, §.transgrediamur, D.solut. matrim.* Paul.de Castro *in l.2. ad fin. C.fam.ercisc.* Ioan.Croto *in repet.l.frater à fratre, num.*99. *D.de condict.indeb.* & Pinel. *in d.l.1.C.de bon.mater.1.part.num.*57. Hæc quidem ipsa ratio pro Marchione in proposito casu ponderari potest, ne ei auferantur emolumenta dictorum redituum consignationis sibi in dotem datæ, & ad sustinenda onera matrimonij, quod huius promissionis virtute contraxit. Par † enim ratio paria iura desiderat, *l. si socer à genero, in princip.* vbi gloss. & DD. *D.solut. matr.* cum aliis traditis à Euerard. in loco à pa-
22 ri, & à simili, & à me *in tract. de præcedentia, num.*24.

Tertiò considerabam, quòd quamvis (vt suprà dixi) vsusfructus vsusfructus filio relicti,
23 patri acquiri non soleat, hoc † tamen communiter ab omnibus DD. limitatur, quando talis vsusfructus datus, vel legatus fuit filio, non solùm ob sui fauorem, & contemplationem, sed etiam ipsius patris, argum.tex. *in l.dotem, quam dedit 6. D. de collat. bonor.* cum aliis in primo
24 fundamento adductis. Et ita † accipiunt, & intelligunt difficilem decisionem Iustiniani Imperatoris *in l. fin. C. de vsufruct.* vt post Bart. ibi tradit Roman. *cons.*118. Suarez *in dict. q. maiorat.*§.1. *n.*11. & in nostris terminis Paschalis *d.c.cap.*3.*num.*101. Ant. Gomez *in l.6. Tauri, num.*11. *& in d.l.*48.*num.*2. *&* 5. Mendez de Castro *in l.cùm oportet, ex num.* 114. Morla *in empor. tit.6.q.1.* & Pichar. *in §. finitur, Inst. de vsufruct.*

Et quod plus est, hæc eadem ratio efficax indicatur ad hoc, † vt pater succedat in feudo 25
nouo, de quo eius filius inuestitus est, quamvis aliàs nec possit, nec soleat vllum ius habere ad talem successionem prætendendam, vt expressè docent Iacobin. & Albarotus *in cap.vnico, nu.*7. *de natura success. feud.* quos sequuntur Præpos. Rauenas, & Afflict. *ibid. num.* 2. & innumeri alij relati per Curt. Iunior *in tract. de feud. 3.part. membr. 2. numer.* 44. Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione, num.* 11. *cum multis seqq.* Rosenthal. *d.tract.de feud.cap.*7.*conclus.*14. *n.*19. *& in addition. litt. S.* Cassaneus *in consuetud. Burgund. rubr. 7. §. 7. gloss. Et les Enfans num.*11.

Et supposito, † quòd inspectio contempla- 26
tionis de filio, vel de patre habitæ, pendet ex præsumptionibus, & coniecturis, & hæc sumendæ sunt ex personis, & causis, quæ concessionem præcesserunt, vt doctè, & copiosè probat, & prosequitur idem Rosenthal. *dict.tract.cap.*9.*memb.* 2.*conclus.*66 *num.*6. *& num.*53.*cum seqq.* Alciat. *de præsumpt.reg.1. præsumpt.* 18. Menoch. *lib.3. præsumpt.* 26. *&* 28. *& in cons.* 161. *libr.2.* vbi multum in nostris terminis loquitur, & Parlad. *in different.vltim.ampliat.*2. satis planum esse videtur, quòd in casu de quo loquimur, non fuit habita principalis contemplatio, & consideratio ad personam filij, qui necdum erat natus, nec cognitus, *l.neque adiecit, D.pro socio.* Sed magis ad personam patris, eiúsque merita, & vt simul matrimonij præmium, & dotem acciperet, eáque dignius, & commodius cum illustri adeò coniuge degere posset. Et † quòd titulus in 27
vxoris capite, seu persona positus fuerit, & filius simul ad successionem vocatus, ea mente factum fuit, vt intelligeretur, dictam consignationem dotis partem esse, & dotis naturam habere debere, non autem, vt marito fructuum perceptio, & emolumentum denegaretur in casibus alioqui à iure permissis, cùm † actus agentium vl- 28
tra eorum intentionem operari non debeant, *l. si quis neque causam, l.non omnis, D.si cert. pet. l. legata inutiliter, D. de adimen. legat.* & semper inspiciendum sit, id quod principaliter agitur, *l. 1. D.de auctor.tutorum, cum vulgat.* quæ latè adducit Velascus *in axiom.iur.litt. A. n.*153. *& litt. P.num.*157.

Quartò, † quia dictam consignationem 29
(cùm adhuc in Commendis, & reditibus Indorum facta non reperiatur, nec pro ea filius aliquam militiam, vel seruitium exerceat, nec iuramentum fidelitatis præstiterit) non possumus vllo modo, ex priuilegio castrensium bonorum, ab vsusfructus, patri debiti, obligatione liberare. Nam in huiusmodi quantitatis perceptione, nihil, quod castra, aut militiam sapiat, inuenitur, sed tantùm gaudium quoddam dictæ annuæ præstationis, quo filius in secunda vita vtitur, in qua post primam matris, tanquam eius hæres in dotalibus bonis successit. Quod ius valde simile esse videtur emphyteusi, † in qua verior sententia est, quod pater 30
habeat

habeat vsumfructum, & emolumentum vitarum, in quibus filius post matrem successit, quia hoc genus bonorum in nihilo à reliquis differt, vt late, & eruditè, aduersus Baldum contrarium tenentem, defendit, & prosequitur Aluar. Valasc. *in tract. de iur. emphyt. 1. par. q. 38.* & Mendez de Castro *in d. l. cùm oportet*, *num. 106.* reprehendens Cald. Pereiram, ob id quòd Baldi opinioni subscripserit.

Quintò & vltimò considero, quòd quamvis eandem consignationem Commendam esse, & feudis similem, feudorúmque regulis metiendam concederemus, vel quòd in locum Commendæ subrogata sit, cum eisdem legibus, & conditionibus, vel quòd Commenda pro ea subrogari iussa fuerit, vt sic præstatio interim ex Regiis arcis fieri iussa cesset, & redimatur. Adhuc ta-
31 men plurimi DD. reperiuntur, † qui in feudis ipsis maternis ad filium, sub patris potestate existentem, deuolutis, constanter tenent, patrem vsufructu gaudere debere, eo tantùm (vt maximè) filio relicto, quod necessarium visum fuerit ad seruitia præstanda, & implenda, quæ feudi ratione facere debet, nimirum, quia eiusmodi bona feudalia, vt ipsi inquiunt, propriè, & simpliciter loquendo, castrensia dici non possint. Quam sententiam docuit Bald. *in d. l. cùm oportet*, *in princip. col. 3.* quem refert, & à pluribus probari tradit Matth. de Afflict. *in cap. si duo fratres num. 11. de fratr. de nouo benef. inuest.* & loquitur Curt. Iun. *in tract. de feud. 3 par. memb. 2. in materia successionis ascendentium, n. 46. pag. 281.* Somsbech. *in eod. tract. 7. par. ex n. 10.* Aluar. Valasc. *d. q. 38. num. 28.* Et idem Afflict. relatus à Rosenthal. *d. tract. de feud. cap. 7. concl. 14. num. 13. in addition. litt. N. pag. 297.* hoc infallibile esse reputat, vbi feudum talis naturæ est, vt eius causa nullum onus, vel seruitium filius subire debeat, qualia multa in Germania esse inquit, & in hoc, de quo agimus, verificatur.

32 Et quod magis est, † generaliter, & in vniuersum, de omnibus feudis loquens, inquit idem Rosenth. *vbi sup. num. 17.* se plures magnos, & nobiles Equites ac Principes vidisse, & agnouisse, qui administrabant feuda ad filios eorum pertinentia, ipsorumque vsufructu gaudebant, maximè antequam eos in matrimonium collocarent, vidit, quòd super hoc eis lis mota fuisset. Et idem refert *in 2. tom. cap. 10. concl. 6. num. 40. pag. 20.* inquiens, quòd sic praxi seruari vidit in Germania: *In multis feudis aduentitiis, seu maternis filiorum, etiam Magnatum, & in Ducatibus Metensi, Iuliacensi, Coloniensi Archiepiscopatu, quoniam ibi feudorum non minus, quàm allodialium vsumfructum pater habet.*

Et Ego † idem testari possum de hoc Regno
33 Peruano, circa nostras Indorum Commendas, quarum administrationem, & vsumfructum semper patres habent, interim dum filij nuptias non contrahunt, neque vsquam vidi, aut audiui, quòd hoc in disceptationem iudicialem deductum fuerit, quod † satis argumenti præstat ad probandum,
34 talem detractionem vsusfructus iustam videri, argum. tex. *in l. imò magna, D. de leg. l. donaturus, D. de vsufructu*, cum aliis, quæ adduxi *sup. hoc lib. c. 10. num. 76.* & congerit Velascus *in axiom. iur. litt. A. num 534.* quia id quod † communiter fit, legi-
35 timè fieri censetur, *l. certi conditio, §. si nummos, D. si cert. petatur*, vbi DD.

Quibus coronidis loco adiicio, quòd si fortè quis priorem opinionem sequi velit, quæ (vt diximus) in feudis, & per consequens in Commendis filiorum patri vsumfructum negat, ex rationibus, quas suprà retulimus, limitandum erit, vt † tantùm procedat in ipso vsufructu feudi, vel 36
Commendæ, aut reditibus, vel quantitatibus, ex quibus constat. Nam de his pater tanquam legitimus administrator rationem filio reddere debebit, & eos illi reseruare, vbi patriæ potestatis nexus solutus fuerit. Cæterùm alia lucra, & emolumenta, si quæ fortè ex eiusmodi pecuniis, aut fructibus fecerit, & perceperit, interim dum apud eum durarunt, sibi sumere poterit. Nam quamvis Roderic. Suar. *d. q. maiorat. n. 15. & seqq.* Greg. Lopez *in d. l. 5. tit. 17. par. 4. verb. El vsufruto*, Hieronym. Gab. *consil. 162. vol. 2.* & Molina *dict. lib. 1. cap. 19. num. 33.* Petr. Surd. *consil. 116. num. 73. lib. 1.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo Lesis, num. 45. & seq.* & D. Ioann. del Castillo *d. tract. de vsufr. cap. 3. n. 58.* in ea opinione sint, vt quibus casibus pater in bonis filiifamilias vsufructu non gaudet, non etiam gaudere possit lucris, & aliis emolumentis, siue (vt cum vulgo loquar) *Intereßes*, quæ ex eisdem bonis negotiando, aut alio modo percipi possint. Contrarium tamen in bonis feudalibus, & quibuslibet aliis aduentitiis maternis, & etiam castrensibus, aut quasi castrensibus, probare videtur text. *in l. plenum*, *§. quanquam*, *& in l. filio, D. de vsu, & habit. c. 1. circa fin. de feud. cognit. cap. 1. an agnat. vel filius.* Et tenuit expressè gloss. *in Auth. idem est in fine, C. de bon. quæ lib.* quam sequitur Bart. *in d. l. fin. in fine, C. de vsufr.* Aretin. *in §. 1. Inst. per quas person.* Angel. *in l. 1. §. adipiscimur, D. de acq. poss.* Bald. *in d. l. cùm oportet, in fine princip. num. 18.* Paul Castrens. *consil. 455. num. 7. vol. 2.* Ias. *in l. cùm filiofamilias, num. 157. & 158. D. de leg. 1.* post Cuman *ibid. col. 3.* Bald. ex mente Iacob. de Beluiso *in cap. 1. de fratribus de nouo benef. inuest. & 3. consil. 33. vol. 1.* Lofredus *in consiliis feudal. consil. 10.* Neapodanus *in tit. de aliment. præstand. verb. De bonis*, Albarot. *in cap. vnico, n. 7. de natura success. feud.* Petr. de Rauen. & Præposit. *ibidem num. 2. in fine*, Hannetin. *lib. 1. de feudis, cap. 6. pag. 70.* Mozzius *in tit. de natura feudi, num. 49. vers. Pro conciliatione*, Roland. à Valle *consil. 52 num. 28. & seqq. vol. 3.* Cannetius *in extrauag. volentes sect. 11. § explicitis, num. 12. & sect. 54. §. successiue, num. 27.* Boër. *decis. 199. num. 8.* Durantius *de arte testan. tit. de legat. caut. 13. num. 3.* Vincent. de Franchis *decis. Neapolit. 10. num. 8. & 9.* Francis. Milanens. *in decision. Regni Siciliæ, decis. 3 num. 71. & seqq.* Ioan. Franc. de Ponte *consil. 19. num. 29. & seqq.* latè, & eleganter Borgnin. Caualcan. *in tract. de vsufr. mulieri relicto, n. 181. cum seqq.* Alexan. Trentacinq. *d. tit. de peculio, resolut. 5. num. 14. pag. 181.* vbi respondet argumentis contrariæ opinionis, & Philip. Paschal. *d. tract. de virib. patr. potest. cap. 3. num. 8. 9 58. & 103.* qui ait, hoc longè certiùs esse, quando prohibitio, ne vsusfructus quæratur patri, non procedit ex dispositione hominis, sed legis, qualis est ea, de qua loquimur.

Et ex eisdem iuris principiis possumus alteram non minus nobilem, & frequentem quæstionem decidere, quam tamen vsque adhuc à nemine tractatam vidi: vtrum † scilicet Com- 37
mendæ, vel Commendarum reditus inter coniuges constante matrimonio communicari debeant?

Et eo distracto æqua lance inter eosdem, eorumdemvè hæredes partiti,quemadmodum in aliis bo-
38 nis † regulariter fieri solet,vt *in l.1.& per tot.tit. De las ganancias,lib.3.fori,& l.1.& seqq tit.9. li. 5.recop*.cum aliis,quæ latè tradit Ioann. Garcia *in tract.de coniug.ac quæstu*, Aluar.Valasc.*concl.*103. *& de partition.c.*6.Thom.Sanch.*de matrim.lib.6. disput.1.& seqq*.& alij relati à Castillo *lib.2.controuers.cap.*11.Aluar.Valasco *in tract.de partition. cap.5.* & Barbosa *in l.si constante solut. matrim. num.*155.& 156

Etenim si Commendas feudis similes facimus, & inter bona castrensia, vel à Principe donata connumeramus, facilè intelligere possu-
39 mus, † in communionem non venire respectu dominij, vel proprietatis earum, licèt fructus, & reditus, qui ex illis proficiscuntur, communicari debeant, vt probat text. *in l.2.* ibi: *Donadio del Rei*, *& in l.5. vers. Pero porque*, *d. tit.9.lib. 5. recop.* vbi Azeued. & Matienzus, *gloss.5.num.* 2.vbi specialiter de nostris Commendis meminisse videtur, ibi: *Vel ex Indorum, vel diui Iacob vel alia commenda*, Greg.Lop.*in l.3. tit.10.part. 3. verb. Igualmente*, Molina *de primog. lib.2. cap.10. num.65.* Alter Molina *de iust. & iur. 2. tom. disp.*433. Pinel. *in l.1. C. de bon. mater. 3. par. n.62. illat.23.* Burgos de Paz Iun. *quæst. ciuil.*10. Christ. de Paz *in l.* 105.& 208.*styli*,Roder. Suar. *d. l.1. tit. de las ganancias, limit.7.*Palac.Rub. *in repet. Rubr.* §.5.n.63. Rebuff.*ad leg. Gallic.2.tom.tit.vt benef.anteuacat.art.2.gloss.fin.* Tell.Fernand.*in l.*16.*Taur.num.*14 Aiora *de partition.1.par.cap.8.num.10.& 21.*Rosenth. omninò videndus, qui hoc indubitatum esse affirmat, *dict.tract.de feud.cap.7.q.17.n.17.& seqq.* & plures alij, quos refert, & sequitur Ioan. Garcia *vbi sup.cum.*138.vbi post Palac. Rub. apponit exem-
plum † in Commendis,& Commendatariis Or-
40 dinum Militarium,quarum inquit, fructus communicantur vxori,licèt ipsæ Commendæ non cōmunicentur,*& num.*97.concludit,quòd fructus indistinctè debentur vxori,etiam earum rerum, quæ non communicantur,quod pariter † in possessore
41 maioratus procedere, ostendit *d. l.5.* vbi expressè Matienz.*d.gloss.2.num.2.& 3.* & ante eum Palac. Rub.*in repet.Rubr.de donat.inter*-§.62. *num.*10. vbi reddit rationem, quia fructus non dicuntur pars maioratus, *l. in edibus, § ex rebus, D. de donation.* & idem affirmant cæteri Hispani DD. *sup.* relati, & Greg. Lop. *in l.25. tit.11.p.4.verb. Frutos, in fin.* & alij relati à Valdesio *in addit. ad Rod. Suar. d. l.1. tit. de las ganancias, lib.3. Fori, in fine.*

42 Et ad † augmenta feudi,vel emphyteusis, constante matrimonio obuenientia,extendit idem Ioann.Garcia *num.*98.*& in tract.de expens. cap.22. nu.*11. Et Ego pariter † ad ipsum etiam feudum,
43 vel Commendam post contractum matrimonium à viro,vel vxore acquisitam. Nam si id ratione successionis acciderit, non communicabitur, ex generali illa ratione, quòd hæreditas non cōmunicatur,*l.3.& 4.d.tit 9. lib. 5. Recop*, vbi Matienz.& Azeued.Suar.*vbi sup.n.*46.Didacus Perez *in l.2. tit.4. lib.5. Fori, gloss. Si el marido.* Si verò non fuerit acquisita ex successione, sed ex noua gratia Principis, adhuc ex eadem hac ratione communicari non poterit, vt *in d. l.2. verb. Donadio del Rei*, iuncta *l. cùm multa, C.de bon. quæ lib.*& aliis, quæ adducit Ioan.Garcia *vbi sup. num.*138. & DD. suprà citati,& vltra eos Matth. de Afflict. *decis.*44. *num.1. & 5.* vbi tractat,† an 44
feudum, quod obuenit post contractum matrimonij, dicatur paraphernale? & quid de eius fructibus, & Rosenthal. *sup. n.*17,Vbi rationem reddit, † quòd in dispositione statuti, etiam gene- 45
raliter de bonis loquentis, non contineantur feuda,vt notant feudistæ per tex. ibi, *in cap. in generali, si de feudo defunct. fuer. contro.* &c. Et ad hæc reducenda sunt, quæ tradit Ægid. Benedict. *in l.ex hoc iure,D.de iust. & iure, 2.par.cap.10, num.70.* docens, quòd seruitia non communicantur inter virum & vxorem, licèt communicetur donatio contemplatione eorum constante matrimonio facta.

Quod tamen limitandum videtur † in feudo, 46
vel Commenda, quam maritus meruerit, vel acquisierit,militando in aliquo bello, & expeditione, in qua communibus expensis suis, & vxoris inseruiebat,ex decis. text. qui ad hoc expressus videtur, *in l.3. d. tit.6. par.5.* ex qua, & ex aliis iuribus, & rationibus,ita tenere videtur Matienz. & Azeued. *ibidem num.*13. Suarez *in l.1. tit. de las ganancias, limit.3. num.32. lib.3. Fori*, Palac. Rub. *in repet. Rub.* §.62. *ex num.*18.Mieres *de maiorat. 1.par. q.23. num.16.* Burgos de Paz Iun. *in quæst. ciuil. q.*11. Gutierr. *lib.2. pract. q.* 119. Gregor. Lopez *in l.3. tit.10. par.5. gloss.7.* Valascus *consult.*103. *num.*23. Morquech.*de diuis. bonor. lib.2. cap.11. num.9.* & Ioann. Garcia *vbi sup. num.*139. vbi inquit, ita nostros tenere, neminemque ambigere, quòd quando acquiritur aliquid in castris per maritum militantem communibus expensis suis,& vxoris,debet diuidi inter eos.Sed Ego adhuc hoc intelligendum existimo, si bona ex prædicta causa donata, aliàs diuisionem recipiunt;cæterùm si natura sua talia sunt, quæ diuidi non soleant, sed ad vnum tantùm pertinere, prout in nostris Commendis regulariter contingit,puto proprietatem illius, quæ ita collata fuerit ad maritum in solidum expectare, & in fructibus eius dumtaxat,decisionem *d.l.*procedere posse, iuxta *suprà* relata,sufficereque vxori, quòd spem habeat succedendi in dicta Commenda, si maritum sine liberis mori contingat.

At vero † si proponamus maritum pro aliqua 47
Commenda acquirenda, vel componenda, mutuas à Titio pecunias accepisse, & posteà vxor in eadem Commenda succedat, nolitque illam quantitatem persoluere, dotis suæ prælationem obiiciens, audiri quidem non debebit, cùm hæc pecunia quodammodo in vtilitatem eius versa videatur, ex his, quæ in simili, de eo, † qui 48
succedit in Regno, vel maioratu, vt teneatur ad debita antecessoris ob eius augmentum, vel meliorationem contracta, latè post alios tradit Matienz. omninò videndus *in l.6. tit.7. lib.5. Recop. gloss.3. n.19. & 22.* & Thom.Sanch. *de matrim. lib.9. disp.4. ex num.*28. Quibus † addo cele- 49
brem doctrinam text. *in l. si & me, & Titium, D. si cert. pet.* ex qua Scriptores notare solent, quòd quoties res † mea, vel ex pecunia mea 50
parta, ad aliquem, etiam sine vllo meo facto,ex causa lucratiua peruenerit, quamvis nullam contra eum directam, vel vtilem actionem habeam, adhuc ex regula æquitatis damnandum esse, vt mihi restituat, ne videlicet cum aliena iactura locupletetur: quem textum litteris aureis scribendum prædicat Bald. & Ias. *ibid.* & Parlad.*differ.2.* §.2. exemplum quæstioni nostræ satis accommodatum adducens,in † vxore, quam 51
maritus

maritus inops ex mutuo aluit, vt possint creditores ab ea mutuum condicere, si mariti bona soluendo non extent, prout scribit Lara de Corduba *in l. si quis à liberis, §. si quis, num.* 83. *D. de lib. agnosc.* & Matienz. & Azeued. *in l.* 9. *tit.* 3. *lib.* 5. *Recop.* & est videndus Menoch. *de recuper, poss. remed.* 4. *per totum*, & alij quos refero *infrà hoc eodem lib. cap.* 29. *num.* 22.

52 Quibus addo † circa coniugalem, ac quæstum à Doctoribus notari, & resolui solere, quod si maritus in partibus Indiarum absens ab vxore diutius vagetur, & ibi aliqua bona quærat, hæc etiam vxori erunt communicanda, imò & eius etiam hæredibus si eam fortè marito inscio, vel bo[na] adhuc pro indiuiso retinente, mortuam esse contigerit, vt signanter docet Bald. *cons.* 87. *num.* 1. *lib.* 2. Surd. *cons.* 20. *num.* 17. *lib.* 1. Aluar. Valasc. *consult.* 1[6]5. *& de partition. cap.* 8. *à n.* 54. Gutierr. *de iuram. confir.* 1 *par. cap.* 1. *num.* 67. Matienz. *in l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 5. *gloss.* 1. *n.* 43. *&* 44. & Azeued. *ibid. num.* 15.

CAPVT XVI.

De lege (quam vocant) successionis Commendarum, & eius causis, vocationibus, & effectibus, & an, & quatenus maioratuum successioni respondeat?

SVMMARIVM.

1 *Commendæ olim in depositum dabantur, & in eis non succedebatur.*

2 *Lex quæ prima successionem commendarum induxit, quando lata, & quomodo disposuerit?*

3 *Commendarum successio ante prouisionem D. Imp. Caroli V. à quibusdam Gubernatoribus admitti cœpit.*

4 *Prouisio Imp. Carol. V. quæ prior commendarum successionem induxit, statim abolita fuit, & paulò post practicari iussa.*

5 *Commendæ omnes, quæ vacassent, iussæ fuerunt in Regis Coronam incorporari anno* 1542. *sed hoc non durauit.*

6 *Prouisiones, & schedulæ aliquæ referuntur, quæ primam legem successionis commendarum ampliarunt, & declararunt.*

7 *Successio commendarum, primùm filiis, & vxoribus concessa, quando, & qualiter ad filias extensa fuerit; & maiores natu prætulerit?*

8 *Commendarum vna tantùm successio permissa fuit, & qualiter in Noua-Hispania quatuor vitæ cœperint?*

9 *Lex alterius declaratoria, vel suppletoria, quasi pars illius est indicanda.*

10 *Commendæ concessio simpliciter facta, intelligitur iuxta formam legis successionis.*

11 *Feudorum successio qualis sit, & quomodò induci cœpta? cùm initio ad libitum dominorum darentur.*

12 *Feudorum progressus in eorum successione, & quæ hodie absolutè sint hæreditaria? & quòd Mediolani non transeunt nisi ad descendentes primi acquirentis.*

Cap. 1. §. quia, de his, qui feud. dar. poss. & l. 7. tit. 26. part. 4. *exponuntur, ibidem.*

13 *Successio commendarum, cùm ex sola legis, vel Regis prouidentia procedat, legalis appellari debet, & verba Molinæ de hoc agentis.*

14 *Molina Theologus notatur.*

15 *Lex successionis commendarum est fauorabilis, & latè interpretanda, & quare?*

16 *Liberorum procreationi leges, quæ fauent, sunt fauorabiles.*

L. cùm ratio, §. si plures, D. de bon. damnat. l. hoc modo 64. §. 1. in fine, D. de cond. & demonst. *& aliæ similes expenduntur & illustrantur, ibidem.*

17 *Maioratus sunt Reip. vtiles, & quare? & fauorabiliter accipiendi.*

L. 1. §. quamvis, D. de ventre inspic. *& aliæ similes illustrantur, ibid.*

18 *Successio in commendis non fit iure hæreditario, nec ei qui decessit, sed legi, vel Regi, qui eam induxit.*

19 *Maioratus successor succedit primo institutori.*

20 *Maioratus vbi fit de bonis à Rege donatis ipsi Regi in eis succedi videtur.*

21 *Feudi successionem non capit filius à patre, sed à domino feudi, & in eo tot sunt concessiones, quot personæ successuræ.*

22 *Donationes Regiæ non admittunt repræsentationem, quia in illis succeditur ex dominica prouidentia.*

23 *Filius ex feudi natura vocatus, etiam si à patre non instituatur, illud capere potest.*

24 *Filiis, quæ deferuntur, vt filiis, præstari debent, etiam à patre non institutis.*

25 *Feudum, etsi dicat, quòd filij tantùm sint hæredes, adhuc illud capient, etiam non instituti.*

26 *Filius etiam si exhæredetur à patre, non potest excludi à successione feudi, ex facto, & prouidentia sibi delata.*

27 *Exhæredatio filij non nocet, vbi ille feudum sine hæreditate consequi potest.*

28 *Commendam, & feudum potest filius acc[ept]are, & patris hæreditatem repudiare.*

29 *Maioratum, & meliorationem feudi, & quinti bonorum, potest filius acceptare, & patris hæreditatem repudiare.*

30 *Emphyteusis quando dicatur deferri iure hæreditario, vel non, & acceptari possit repudiata parentum hæreditate?*

31 *Commenda, vel feudum ex prouidentia nullã recipit testamentariam dispositionem, sicut nec alienationem inter viuos, & quare?*

32 *Successionis forma in commendis, feudis, & maioratibus alterari non potest.*

33 *Filius minor natu non potest à patre vocari ad commendam, vel feudum primogenito debitum.*

34 *Lex, quæ induxit successionem commendarum primogenitis, eam insolidum detulit.*

35 *Maioratus Hispaniæ, & reliqua, quæ ex sui natura indiuisibilia sunt, primogenitis deferuntur.*

36 *Ruini lapsus detegitur, omnes filios pariter ad maioratus successionem admitti docentis.*

37 *Princeps non potest de potestate ordinaria commendæ, vel maioratus successionem auferre primogenito, cui semel delata fuit, & dare secundogenito.*

38 *Commenda ad successionem si Princeps natu*

maioratuum multum olim controuerti solebat, & aliquoties armis terminari.

87 *Repræsentatio admittitur in feudis, & commendis Indorum.*

Blasius Robles de Salcedo Senator Noui-Regni Granatensis, laudatur, ibidem.

88 *Repræsentatio admittitur in successione Regiarum donationum, quæ per viam feudi, aut maioratus conceduntur.*

89 *Fœminæ in defectum masculorum admittuntur ad successionem commendarum, adinstar maioratuum.*

90 *Fœminæ licèt à feudi recti successione excludantur, in aliis tamen admittuntur, & de feudis fœmineis.*

91 *Fœminæ in feudis, in quibus admittuntur, per substitutum seruire possunt.*

92 *Commendarum successio licèt in pluribus conueniat cum successione maioratuum, differt tamen in aliis.*

93 *Successio commendarum vocat vxores in defectum filiorum, & excludit transuersales, quod in maioratibus non contingit.*

94 *Transuersalium successio, quibus schedulis prohibeatur.*

95 *Collaterales, deficientibus liberis, admitti solent in successione maioratus, & emphyteusis.*

96 *Testator semper præsumitur velle, quod bona sua deferantur venientibus ab intestato.*

97 *Parentes non succedunt filiis in commendis Indorum, licet hoc frustra in quæstionem vocet Ioan. Matienzus.*

98 *Vitæ pro quibus durat successio commendarum, ex quo tempore currere incipiant?*

99 *Commenda assignationem effectiuam non esse necessariam ad computandas vitas successionis, sed sufficere solam gratiæ concessionem aliqui putarunt, qui reprobantur, & num. seqq.*

100 *Magistratus creatus ad certum tempus, an si ob aliquam causam officio vti impediatur, illius prorogationem petere possit? & num. 105.*

101 *Schedulæ omnes quæ de successione commendarum agunt, illas iam cum effectu assignatas fuisse supponunt, & expenduntur illa de ann. 1552. & altera de ann. 1662.*

102 *Maioratus successio regulatur ex persona, quæ debuit succedere, quamvis nunquam apprehenderit actualem possessionem.*

103 *Expectatiua impetratio sola si sufficeret ad hoc, vt vitæ currere inciperent, ferè semper impetrantes irremunerati decederent, & quare?*

Dispendium quis habere non debet, vbi compendium sperat, ibid.

104 *Heliogabalus qualiter conuiuas suos pictis, vel fictilibus ferculis deluserit, & fame macerauerit.*

105 *Bart. doctrina de magistratus tempore prorogando, quomodo procedat, & quibus modis limitetur.*

106 *Nauis cui hoc anno obtigit sors nauigandi ad Indos, si id ex aliqua causa facere non potuerit, sequenti anno sua sorte vti poterit, etiam si reclament ij, quibus tunc sors competebat.*

107 *Feudi, vel emphyteusis concessio facta ad tertiam generationem, quomodo computetur?*

COgnitis ergo iis, quæ ad originem, naturam, & concessionem Commendarum visa sunt pertinere, nunc rerum ordine ita postulante, opportunè ad earum successionem transitum faciemus. Quæ † quidem primis illis temporibus locum non habuit, cùm Commendæ, prout suprà diximus, & ipsarum nomen ostendit, in depositum tantùm darentur, & ad nutum Regis, imò & Gubernatoris, quia eas Regio nomine concedebat, amobiles, & reuocabiles essent, aut saltem per solam vitam depositarij, siue Commendatarij durare solerent, vt apertè pluribus Regiis schedulis, & instructionibus insinuatur, quæ extant *in 1. tom. impress. ex pag.* 183. & bene contra Anton. de Herrera, & Episcop. Chiapens. obseruat Anton. de Leon *in tract. de confirmat. Regiis, 1. part. cap. 3. ex num. 9.* 1

Sed cùm Commendarum status varias pro tempore, & relationum varietate mutationes habuisset, † tandem promulgata fuit quædam D. Imp. Caroli V. prouisio dat. Matriti 26. Maij, ann. 1536. quæ habetur *in dict. 2. tom. pag.* 100. *& sequentibus*: quæ benemeritis fauere studens, & eos allicere, vt in his Indiarum Prouinciis libentiùs permanerent, sanxit, & edixit, vt tributorum moderatione, & taxatione facta, quam ibidem quantociùs facere iussit, deinceps per mortem Commendatarij, ad filium, quem reliquerit, legitimum, & ex legitimo matrimonio natum, Commendæ successio pertransiret, cum eisdem oneribus, quæ pater subire debebat, & eiusmodi filio non extante, ad ipsius Commendatarij legitimam vxorem viduam derelictam, vt ille, vel hæc, in posterum, ad Regis beneplacitum Cōmenda potiretur. Interim dum de his, & aliis, quæ ad meliorem, & tutiorem earundem prouinciarum statum conuenire viderentur, maturiori iudicio disponebatur. Et † ante hanc prouisionem iam idem ex eisdem rationibus à quibusdam Gubernatoribus fieri cœperat, conferendo filiis, aut vxoribus Indos, qui patribus, aut maritis mortuis vacabant, vt se commodè ex illorum tributis sustentare possent, quod ab eodem Imperatore probatum reperio in quibusdam epistolis ann. 1534. quæ reperiuntur *dict. 2. tom. pag.* 196. *& seq.* Et in Noua Hispania ex ann. 1530. idem stylus introductus etiam fuit, citra aliquam tamen Regiam authoritatem, vt constat ex his, quæ diligenter scribit Anton. de Leon *vbi sup. cap. 3. num. 6. & cap. 4. per totum.* 2 3

Verum † dicta prouisio, paulò pòst reuocata fuit per quoddam caput 30. legum, quas nouas vocarunt, ann. 1542. quod refertur *dict. 2. tom. pag.* 213. Et † omnes vacantes Commendas in Coronam Regiam incorporari, & applicari iussit, ac per consequens earum collationem, & multo magis successionem prohibuit. Quod tamen ob ingentes, & vrgentes causas, & difficultates, quas in eius executione tentanda experientia detexit, statim sopitum, & oblitteratum fuit, & res ad pristinum statum reduci iussa, vt tetigi *sup. hoc lib. cap.* 1. Et hac propter † noua alia prouisio eiusdem Imperatoris emanauit, dat. etiam Matriti 26. Maij an. 1546. recopilata dict. tom. pag. 202. quæ dicti capituli nouarum legum, & reuocationis eius, mentionem faciens, priorem illā prouisio 4 5 6

prouisionem ann. 1536. in posterum seruari iubet.

7 Quæ † quoniam solùm de filio legitimo, & in defectum eius, de vxore loquuta fuerat, atque ita dubitari poterat, vtrum filiæ quoque, si filij non extarent, admittendæ essent, & vxorem excluderēt? edita fuit postea altera Regia schedula huius declaratoria dat. Matr. 4. Martij, ann. 1552. *dict.* 2. *tom. pag.* 102. quæ iussit, vt filiæ, filiis non extantibus, admitterentur, & maior minorem præcederet. Et rursus, cùm verba eiusdem prouisionis non satis exprimerent, vtrum primogenitus solus, vel simul cum aliis fratribus, aut sororibus successurus esset? & an eo nolente, vel non valente Commendam seruire, alij suo ordine admittendi essent? emanauit alia schedula dat. Matrit. 5. April. eodem ann. 1552. *dict.* 2. *tom. pag.* 103. quæ hunc esse, & fuisse Carolinæ sanctionis sensum expressit, quod idem anteà quoque responsum fuerat ad dubia, quæ mouit, & Regio Indiarum Consilio proposuit Audientia Guatemalensis ann. 1550. *eod. tom. pag.* 208. *& seq.*

8 Quibus † etiam, & in alia schedula dat. Compluti 31. Maij, ann. 1562. eodem 2. *tom. pag.* 209. declaratur, eiusdem Imperatoris mentem, & intentionem fuisse, vt duæ dumtaxat vitæ, atque adeo vna tantùm successio in eisdē Cōmendis admittatur. Quod ita vbique praxi seruatur, teste Matienzo *in l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 2. *num.* 21. & Antonio de Leon *vbi supr. cap.* 3. *fol.* 11. *& sequentibus*, excepta Noua Hispenia, in qua (non tamen sine graui difficultate) ob Proregum epistolas, & replicationes, varias, & graues causas allegantium, tertia quoque vita per dissimulationem permissa fuit, & mox quarta tolerari iussa, ita tamen, vt his finitis Commendæ amplius inter priuatos non distribuerentur, quantumvis se benemeritos esse prætenderent, sed Regio fisco addicerentur, & applicarentur, de quo agunt plures schedulæ, & epistolæ Regiæ, quæ, vbi opus fuerit, videri poterunt *in dict.* 2. *tom. ex pag.* 210. Et alia nouissima dat. Matrit. 4. Martij an. 1606. quæ hanc dissimulationem quartæ vitæ eousque notantem, tandem confirmasse videtur, & de hoc latè agit Anton. de Herrera *in hist. gener. Ind. lib.* 8. *cap.* 3. Torquemada *in Monarch. Indiana lib.* 5. *pag.* 674. & meliùs, & pleniùs cæteris Anton. de Leon, omninò videndus, *dict. cap.* 4. *ex num.* 43. *fol.* 21. *&* 22.

9 Et dicta prouisio ann. 1536. † iunctis prædictis declarationibus, quæ veluti partes eius esse videntur, vt *in auth. de filiis ante dotal. instrum. nat.* §. 1. Bart. & Bald. *in l.* 1. *D. de coniung. cum emancip. lib. eius*, Alexand. *cons.* 89. *nu.* 2. *lib.* 6. Ias. *in l. sciendum. n.* 1. *&* 2. *D. qui satisd. cogantur*, & alij apud Tuschum *litt. L. conclus.* 259. *& litt. R. concl.* 189. est lex, quæ vocatur successionis Commendarum in omnibus Indiarum Prouinciis, & ita eis formam, seu normam tribuisse videtur? vt

10 eo ipso, † quòd Rex, vel Prorex, aut alius Gubernator, qui commendandi facultatem habeat, Commendam concesserit, etiam si nihil aliud exprimat, dummodò contrarium non caueat, iuxta hanc legem successionis, & sic per duas vitas concessisse videatur, vt dixi *suprà cap.* 11. *num.* 13. *& seqq.*

11 In quo † sanè (vt in pluribus aliis) nostræ Commendæ feudorum quoque similitudinem sequutæ v dentur, quæ, vt inquit textus *in cap.* 1. §. *& quia, de his, qui feud. dar. poss.* antiquissimo tempore sic erant in dominorum potestate connexa; vt quando vellent, possent auferre rem in feudum à se datam. Posteà verò eò ventum est, vt per annum tantùm firmitatem haberent. Deinde statutum est, vt vsque ad vitam fidelis producerentur, & procedente tempore sic progressum, vt ad filios deuenirent, in quem scilicet dominus hoc vellet beneficium confirmare, & tandem nepotes ex filio ex benignitate Conradi. Quam tantum amplecti videtur *l. nostra*, 6. *tit.* 26. *part* 4. aut ad fratres, si alter frater feudi paterni, vel antiqui possessor, sine legitimo hærede decederet. De † quo progressu, & an, & 12 quæ feuda hodie absolutè sint hæreditaria, & successionem in infinitum admittant, pluribus agunt DD. *in d. cap.* 1. Zasi. *in tract. de feud. parte* 8. *pag.* 83. *& seqq.* Gregorius Lopez per text. ibi *in l.* 7. *tit.* 26. *part.* 4. & plurimi alij relati à Iul. Claro *in* §. *feudum, quæst.* 73. *& seqq.* Rosenthal. omninò videndo, *in tract. de feud. cap.* 7. *conclus.* 15. *& seqq.* Petrus Petra *de potest. Princip. cap.* 22. *num.* 156. & Menochius, omninò videndus, *cons.* 1109. *num.* 33. vbi refert, quòd feuda Mediolani non transeunt, nisi ad descendentes primi acquirentis.

Et hæc quidem efficiunt, vt cognoscamus hanc Commendarum successionem, † cùm ex legis 13 dispositione, & prouidentia proueniat, & ex sola Regia liberalitate, absque parentum, vel aliorum speciali prouisione deferatur, meritò legalem esse, & appellari debere, vt in ipsis nostris terminis agnoscit Molin. *lib.* 2. *de primogen. cap.* 2. *num.* 6. sic inquiens: *Item primogenium etiam legale appellari poterit ea successio, quæ filiis primogenitis in Commendis Indorum parentibus à Principe concessis defertur. Cùm enim id primogenituræ ius à lege concedatur, meritò primogenium legale appellandum erit: quamvis id primogenium temporale, non autem perpetuum sit, in pluribusque à primogeniorum naturâ degeneret.* Quod etiam ab eo mutuatur alter Molina Theologus *disput.* 580, *num.* 3. subdens, fortius hoc esse, si à principio tales Commendæ institutæ sint, vt ad primogenitos deriuentur. In † quo ta- 14 men parum (vt videtur) notam habuit legem earum successioni præscriptam, cùm hoc ipsum, vt diximus, disposuerit; & sequitur Matienzus *in l.* 5. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 1. *num.* 4. *& in l.* 6. *tit.* 7. *gloss.* 3. *num.* 28. Ant. de Leon *vbi suprà cap.* 5. *num.* 25. vbi hac de causa Commendas appellat: *Bienes legales, ò familiares*, D. Valençuela Velazquez *cons.* 83. *num.* 143. & D. Carrasc. *ad ll. Recop. cap.* 7. *num.* 15. *fol.* 90. 15

Ex quibus plura praxi vtilia, & ad materiam nostrarum Commendarum, & pariter maioratuum Hispaniæ, valdè conducentia, colligere possumus. Quorum primum sit, legem successionis, de qua loquimur, cùm fauore benemeritorum vtatur, vt ex ipsius contextura apparet, & simul, vt Respublica Indiana ciuibus augeatur, & hi ad matrimonia ibidem contrahenda, & liberos procreandos, faciliùs adducantur, fauorabilem quidem esse, & fauorabili semper, vbi opus fuerit, interpretatione, & extensione iuuandam, argum. text. *in l. beneficium, D. de const. Princip. l.* 1. *D. solut. matrim. l.* 2. *D. de iure dotium, l. cùm ratio*, §. *si plures, D. de bon.* 16 *damnat.* ibi: † *Fauorabilem apud me causam libero*

liberorum *Albini filiorum numerus facit, cum ampliari Imperium hominum adiectione potiùs, quàm pecuniarum copia malim, &c. l. 1. §. & generaliter, D. de ventre in poss. mit. l. 2. C. de ind. viduit. l. 1. C. commun. de manumiss. l. 1. C. qui num. liber se excus. lib.* 10. iunctis aliis, quæ tradit Arist. *lib.* 2. *Politic. cap.* 7. Plutarch. *in Lacon. apophteg. de Lycurgo*, Cicero *Verr.* 5. Plato *dial.* 7. *de legib.* vbi ait, alendorum puerorum curam non priuatam, sed publicam esse, Bald. & DD. *in l. hoc modo* 64. §. 1. *in fine, D. de cond. & demonstr.* vbi dicunt, legem Reipublicæ vtilem esse extendendam, per eundem text. ibi: *Legem enim Reip. vtilem, sobolis scilicet procreandæ causa latam, adiuuandam interpretatione.* Barbosa *in l.* 1. *D. soluto matrim.* 1. *parte, ex n.* 61. & plura alia de his legibus, quæ matrimoniis, & liberorum procreationi fauent copiosè, & eruditè adducens Brisson. *lib.* 3. *select. cap.* 3. Alexand. *lib.* 4. *genial. cap.* 8. Alphons. Carrança *in disp. de partu, c.* 2. §. 4. *num.* 1. D. Franc. Amaya *lib.* 2. *obseru. cap.* 5. *& lib.* 3. *cap.* 6. *ex num.* 26. Robles de Salcedo *de repræsentat. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. Annæus Robertus *lib.* 2. *rerum iudic. cap.* 7. *fol.* 384. & eruditus quidem supra ætatem iuuenis D. Antonius Gabrerus *in tract. de metu, lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 7. & Nos *suprà lib.* 1. *cap.* 15. *ex num.* 53.

17 In quo nostras Commendas † maioratibus similes esse dicere possumus, cùm eorum institutio, & conseruatio pariter fauorabilis iudicetur, & fauorabiliter accipienda, & extendenda, ob id, quod Reip. bonum concernat, quod in familiarum dignitate conseruanda consistit, vt inquit Vlp. *in l.* 1. §. *quamuis, D. de vent. insp.* ibi: *Publice enim interest, partus non subiici, vt ordinum dignitas familiarúmque salua sit,* §. *caterùm, Inst. de legit. agnat. success. l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. ibi: *Acatando el pro comun al de todos, lex* 7. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* cum aliis, quæ doctè, & grauiter post Tiraquel. Couarr. Peral. Piscinam, Parisium, & alios antiquiores, quos refert, adducit Molina *de primogen. lib.* 1. *cap.* 18. & latissimè D. Ioann. del Castillo *lib.* 5. *controuers. cap.* 145. *&* 147. *per totum*, Molinus, Menoch. & Annel. de Amatis in locis relatis ab Additionatore Molinæ *dict. cap.* 18. *num.* 1. & vltra eos Simancas *de primogen. lib.* 1. *cap.* 16. *cum sequentibus*, Hottoman. *consil.* 1. *in princip.* & Ioann. Corras. *memorab. Senatus C. cent.* 1. *cap.* 59. & nouissimè D. Valençuela *consil.* 185. *num.* 31. *& cons.* 156. *num.* 93. *vol.* 2.

Secundò, ex eisdem principiis infertur, in
18 † nostris Commendis filios, vel filias, aut vxores, quæ per legem successionis vocantur, vbi ad eas admittuntur, non iure hæreditario, hoc est tanquam hæredes vltimi possessoris succedere, & quasi eius personam repræsentantes, sed virtute legis, & veluti ex dispositione, ac prouidentia Principis, qui dictam successionem induxit, ac concessit, quæ, vt suprà diximus, primogenium legale hac de causa appellari potest, vt benè in eisdem terminis aduertunt Matienz. D. Valençuela, & Anton. de Leon in locis suprà relatis, & in simili probat text. *in l. vnum ex familia*, §. *si de Falcidia*, *&* §. *sed si fundum*, vbi DD. *D. ad legem Falcidiam, l. si adrogator* 22. *in fine, D. de adoption.* ibi: *Quia non iudicio eius ad eum peruenit, sed principali prouidentia, l. pater ex prouincia, D. de manum. vind.* ibi: *Solam enim electionem filio concessit, caterùm ipse manumittit, l. pater filium, D. ad legem Falcidiam, l.* 3. *D. de interd. & releg.* cum aliis, quæ aduertit Paul. Castrens. *cons.* 164. *num.* 5. *volum.* 2. Rebuff. *respons.* 99. Guillerm. Bened. *in cap. Rainuntius, verb. In eodem testamento, el* 1. *numer.* 148. Ego *suprà hoc eodem lib. cap.* 14. *ex num.* 1.

Et in simili † de nostris Hispaniæ maioratibus loquens, & quod in eis non tam succedatur vltimo possessori, quàm fundatori, aut institutori, Molina *de primogen. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 1. *&* 2. *& lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 48. vbi rectè inquit, 19
& probat, † bonis maioratus à Rege donatis, quemlibet successorem censeri Regis immediatum donatarium, vt per Bald. *in cap.* 1. §. *hoc quoque, num.* 4. *de natura success. feudi*, vbi inquit, filium, Comitis non succedere patri in Comitatu, sed Principi, qui illum concessit. 20

Et est aliud exemplum † in feudis, in quibus, vbi de filiis, & non de hæredibus mentio fit (quæ feuda ex pacto, & prouidentia concessa appellantur) non succedit filius, vt hæres, sed imò vt filius videtur capere à domino feudi, & non à patre, vt docet idem Bald. per text. ibi *in cap.* 1. *num.* 8. an filius, vel agnat. vbi etiam Albarot. *num.* 9. Præpos. *n.* 6. Alexand. qui de communi testatur, *cons.* 24. *num.* 4. Ias. *in l. quod dicitur* 2. *num.* 29. *cum sequentibus, D. de verbor.* & plures alij, quos refert, & sequitur Molina *d. cap.* 8. *num.* 5. Tiraquel. *de primogen. quæst.* 60. Cuiacius *quæst.* 54. *ad medium*, Gothofred. *in notis ad dict. cap.* 1. *qui feud. dar. poss.* Iul. Clarus *in* §. *feudum, quæst.* 9. latissimè Rosenthal. *in tract. de feud. cap.* 7. *per totum*, Robles de Salcedo *in tract. de repræsent. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 3. vbi plures refert, hinc † deducentes, in donationibus Regiis repræsentationi locum non esse, quia in illis non iure hæreditario succeditur, sed ex dominica prouidentia, Menochius *cons.* 114. *num.* 42. vbi, quod in feudi non hæreditarij successione, primus auctor consideratur, & iterum *cons.* 1153. *n.* 3. *&* 4. vbi quod feudum, vel emphyteusis concessa pro se, & descendentibus resoluitur in tot concessiones, quot sunt personæ successuræ. 21 22

Et inde est, † vt etiam si in tali casu filius, vel alius successor ab vltimo moriente non instituatur, nihilominus, iure hæreditario, feudi, vel Commendæ successionem capere possit, quia dicitur institutus à principio acquisitionis feudi, vel Commendæ, ex natura successionis illi à lege præscripta, & appropriata, vt latissimè, innumeros cumulans, & nihil intactum relinquens, concludit Hartman. Pistor. *in suis quæst. tom.* 2. *quæst.* 1. Minadoius *cons.* 10. & Franc. à Ponte *in tract. de potest. Proreg. tit* 6. §. 3. *n.* 18. *& seqq. pag.* 184. Ea namque, † quæ filiis, vt filiis deferuntur, debent eis præstare, etiam si hæredes non sint, vt dixit Bartol. per text. ibi *in l. vt iurisiurandi*, § *si liberi, n.* 4 *D. de oper. liber. l. pro hærede*, §. *si quod tamen, D. de acq. hæred. l. cùm patronus*, §. *cùm libertus, D. oper. liber.* iuncta *l. si operarum*, vbi gloss. *D. eod. tit.* Molina *d. cap.* 8. *num.* 4. 23

Et idem erit, † quamuis in feudi, vel Commendæ successione, hæredum mentio facta reperiatur, puta, quia dictum sit: *Quòd filij tantùm sint hæredes.* Nam adhuc ex ipsa conces- 24

sione Principis, vel vocatione legis, ex tunc hæredes esse videntur, nec curamus, an filius à patre institutus sit, necne? vt cum pluribus refert, & optimè resoluit Ponte *vbi suprà n.* 14. *&* 15. *& cons.* 13. 34. 52. *&* 88. & Pistoris *d. quæst.* 1. *num.* 8.

26 Necnon etiam † si proponamus filium non solùm non institutum esse, verùm & expresse exhæredatum, quia quoad hæc feuda, ex pacto, & prouidentia delata, nihil nocet talis exhæredatio, quemadmodum neque ad rem familiæ relictam, iuxta celebrem text. *in l. filiusfamilias* 114. §. *cum pater, D. de legat.* 1. vt cum communi, & veriori opinione tenent innumeri feudistæ, quos refert, & sequitur Paulus Paris. *cons.* 1. *num.* 7. *& cons.* 2. *num.* 29. *volum.* 1. Iul. Clarus *d.* §. *feudum, q.* 7. Schrader. *de feud. part.* 7. *cap.* 2. *num.* 39. Rosenth. omninò videndus, *in eod. tract. d. cap.* 7. *conclus.* 10.
27 *n.* 8. *& 9. & in notis lit. F.* vbi concludunt, † quod exhæredatio toties non noceat, quoties filij feudum sine hæreditate patris consequi possunt. Quod absque dubio in his feudis ex pacto, & prouidentia, & per consequens in nostris
28 Commendis procedit. Nam dubitari non † potest, quin filius acceptare possit tale feudum, vel Commendam, & repudiare hæreditatem, vt latissimè per eundem Rosenthal. *eodem cap.* 7. *concl.* 20. *&* 21. Matienz. *in l.* 6. *tit.* 7. *lib.* 5. *recop. gloss.* 3. *n.* 24. Euerard. *in loco de feudo ad emphyteusim, n.* 25. & Sebastian. de Medic. *in tract. mors omnia soluit,* 3. *part. num.* 120. Ias. *de feud. part.* 8. *pag.* 88. *&* 89. vbi inquit, quod etiam si filius cum iuramento renuntiet hæreditatem patris, adhuc poterit feudum retinere. Et de nostris Commendis expresse loquens Anton. de Leon *d. tract. de confirm. Regiis,* 1. *part. cap.* 5. *num.* 130. *&* 131. & Petra *de potestate Principis, cap.* 23. *n.* 4. vbi quod filius non potest cogi esse hæres patris in præiudicium Commendæ.

29 Et in terminis † maioratuum Hispaniæ Molina *d. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 12. vbi *num.* 13. (quod magis est) idem extendit ad meliorationes tertij, & quinti, & maioratus ex his constitutos vt possit filius meliorationem acceptare hæreditatémque meliorantis repudiare, de quo pluribus agunt nostri Regnicolæ *in l.* 21. *Tauri, quæ est l.* 5. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop.* vbi Matienz. & Azeued. Mieres *de maiorat.* 1. *part. quæst.* 24. *num.* 152. Angulo *in tract. de melioration.* & D. Ioan. del Castillo, post communem præceptorem nostrum D. D. Gabrielem Henriquez, *lib.* 2. *controu. c.* 13. *per totum, & c.* 6. *n.* 62.

30 Quibus addo † aliud optimum exemplum emphyteusis, in qua licèt vbi hæreditaria est, (hoc est, ab aliquo pro se, & hæredibus suis comparata) iure hæreditario deferatur, & sic per viam repræsentationis vltimi decedentis, nec possit filius hæreditatem patris repudiare, & emphyteusim sibi quærere, vt notat gloss. per text. ibi, qui hoc decidit *in feudo, in cap.* 7. *verbo Aut vtrumque, an agnat. vel filius,* vbi Bald. *num.* 15. gloss. & Bart. *in l. etiam, solut. matrim.* idem Bartol. & Imola *in l. quod dicitur, D. de verb. oblig.* Corneus *consil.* 24. *col. fin.* Couarr. *in pract. cap. fin. num.* 13. Valascus *de iure emphyt. quæst.* 50. *num.* 4. & Caldas Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 17. *numer.* 13. Si tamen emphyteusis non pro se, & hæredibus, sed pro se, & filiis constituta reperiatur, non facta mentione hæredum, tunc non succeditur in ea iure hæreditario, nec ex persona patris, sed ex propria persona filij, vnde etsi pater emphyteusi renunciet, minimè filio præiudicabit in sua successione, poteritque filius hæreditatem patris repudiare, & emphyteusim acceptare, vt docet Bald. *in l. qui se patris, C. vnde liberi,* Aretin. Decius, & plures alij, quos refert, & sequitur Aluar. Valasc. *vbi sup. q.* 49. *n.* 6. *vers. Accedit, & q.* 38. *n.* 14 *vers. Adde secundò,* Caldas Pereira *de nominat. emphyt. q.* 15. *num.* 2. & communis, de qua per Iasonem *in l.* 2. *C. de iure emph. q.* 15. *n.* 2. post Bartol. qui hanc distinctionem magistraliter fecit *in d. l. vt iurisiurandi, §. liberi, D. de oper. libert.* & latè, & optimè Fabius Turret. *cons.* 61. *lib.* 1. *per totum.*

Tertiò, ex supra dictis descendit, quòd quemadmodum, qui Commendam semel impetrauit, non potest de ea viuus disponere, nec aliud quicquam facere, quod iuri vocatorum præiudicet, vt latè probaui *suprà hoc lib. c.* 14. *per totum.* Idem † etiam dicendum, & probandum sit in qualibet dispositione, legato, vel prælegato, quod per viam testamenti, & vltimæ voluntatis, etiam inter liberos, fecerit, vel pro anima, aut in piam causam, vt latissimè probat, & prosequitur in emphyteusi, & de feudis loquens Iulius Clarus, §. *feudum. quæst.* 59. Cephalus *consil.* 302. *num.* 29. *lib.* 2. Molina *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 3. Baldus *in cap.* 1. *de natura feudi, & in cap.* 1. §. *fin. qui feud. dar. poss.* Rosenth. *d. cap.* 7. *concl.* 2. *&* 3. *& concl.* 7. *in fine,* vbi concludit, nullam differentiam constituendam esse, siue pater in vltima voluntate, siue inter viuos disponat, neque inter feudum antiquum, & nouum, hoc est à patre, etiam propriis meritis, acquisitum, cui nostras Commendas similes esse dicere possumus. Et idem tandem post longam disputationem resoluit Menoch. omninò videndus, *consil.* 103. *n.* 68. *& seqq. cons.* 161. *&* 171. *per tot. & cons.* 504. *n.* 5. *& seqq. & cons.* 577. *num.* 3. 10. 33. *&* 35. Euerard. *in loco de liber. ad vassall. n.* 5. Marescot. *lib.* 2. *variar. cap.* 120. *num.* 10. *& seqq.* Ponte *de potest. Proregis, fol.* 259. *num.* 17. vbi quod instituens personas non vocatas, videtur alienare. 31

Et est ratio, quia cùm à lege præscripta fuerit huius successionis forma, per priuatos alterari non potest, vt benè aduertit Molina *dict. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 20. *&* 21. prout, & in maioratibus contigit, vt pluribus dixi *d. c.* 14. *num.* 9. Nec † filius minor à patre eligi, vel vocari ad Commendam, relicto primogenito, cui insolidum deferri debet. Nam licèt dicta prouisio ann. 1536. solùm vocasse filium legitimum, posteà tamen superuenit alia eius declaratoria, dat. Matr. 5. April. ann. 1552. quæ extat *in* 2. *tomo impress. pag.* 203. quæ † expresse declarauit, vocationem filij in d. lege seu prouisione successionis factam, de primogenito intelligendam esse, & in huius defectum per causam impotentiæ, aut noluntatis, reliquos masculos suo ordine admittendos, & mox transitum ad filias faciendum, sub eadem ætatis prærogatiua. 32 33 34

Quæ declaratio valdè conformis fuit iuri communi, & Regio, & maioratuum Hispaniæ successioni, † in quibus semper videmus, quod quotiescunque agitur inter aliquos, qui in pari gradu existunt, de successione bonorum, quæ 35

sui

sui natura indiuisibilia sunt, vel ad vnum dumtaxat deferenda, succedere debet is, qui inter ipsos primogenitus fuerit, vt eleganter docuit Angel. *cons.*281. & innumeri relati à Tiraq. *in tract. de primog. in præfat. à n. 3. vsque ad finem, & q.4. à n.*31 Couar. *lib.*3. *var. c.*5. *n.*3. Greg. Lop. *in l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. *verbo Sino el hijo mayor*, Anton. Gomez *in l.*40. *Tauri, n.*7. *&* 59. Molina *de primog. lib.*1. *c.*1. *per totum, & c.*11. *n.*9. *& lib.*3. *cap.*1. *num.*1. Molin. Theol. *disput.*576. *&* 581. Mieres *de maiorat.*4. *part. quæst.*1. *num.*98. Vbi lapsum Ruini conuincit *consil.*27. *num.*7. *vol.*1.

36 † dicentis omnes filios in pari gradu ad successionem maioratus admittendos esse, & D. Iann. del Castillo *lib.* 5. *controuers. cap.* 128. *num.*19. *& lib.* 6. *cap.* 159. *per totum*, & Vlricus Hunnius, agens de successione & prælatione primogenitorum *in feudis lib.* 3. *var. quæst. tract.*7. *q.*22. *& seq.*

37 Quod est adeò verum, † vt neque ipse Princeps postquam Commendam concessit, vel maioratum confirmauit, in quo primogenitus vocatus est, & succedere debet, possit de potestate ordinaria, & absque iusta, & grauissima causa, eum excludere, & secundo genitum admittere, argum. *l. si testamentum*, *C. de testamentis*, vbi Fulgos. Rom. Corneus, Ias. & reliqui Scribentes communiter, & post alios disputat, & resoluit Pinelus *in rub. C. de rescind. vend.* 1. *part. cap.*10. *num.*18. 24. *&* 31. Fortun. Garcia *in l. Gallus*, §. *& quid si tantum*, *col.* 137. Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 6. *num.* 7. Decius, Crauetta, Palac. Rubios, Padilla, Menchaca, Burgos de Paz, & plures alij, quos refert, & sequitur Molina *dict. lib.* 1. *cap.*8. *num.*31. & vltra eos Matienz. *in l.* 7. *tit.* 7. *gloss.* 5. *lib.* 5. *recop. num.* 4. *&* 5. *& gloss.*7. *num.*1. Mendoça *de pact. lib.*1. *c.*5. *num.*37. Ioann. Gutier. *lib.*3 *pract. quæst.*75. Pereg. *de fideicommiss. art.*52. *ex num.*107. & D. Ioann. del Castillo *lib.*2. *controuers. cap.*28. & alij, quos recenset nouissimè Additionator Molinæ *dict. num.* 31. qui diligenter hunc articulum tractat, & Petr. Petra *in tractat. de potestate Princip. cap.* 30. *num.* 26. 27. *&* 45. *& cap.* 25. *num.* 46. vbi, quod quis priuari non potest spe succedendi sibi quæsita.

38 Quinimò, & si fortè contigerit, † quod Princeps ad talem Commendæ successionem aliquem filium, expresso eius nomine, vocet, & is postea non maior, sed minor esse reperiatur, deberet eiusmodi rescripti executio suspendi quasi Princeps deceptus, vel errore ductus videatur, & pro minore scripsisse, cùm eum natu maiorem esse putaret. Nunquam † enim aliquid

39 cum adeò graui præiudicio tertij, præsertim ad instantiam partis, rescribere velle præsumitur, *l.*2. §. *si quid à Principe*, *D. ne quid in loco pub. l. neque aunis*, *C. de emancip. lib. cum vulgat.* Abb. *in cap.* 1. *col.* 18. *vers. Deinde*, Hostiens. & alij, *in cap. causam, quæ, de testib. & in cap. rescripta* 25. *quæst.* 2. cum aliis traditis à Tuscho *litt. P*, *conclus.* 685. *& seq.* & Velasco *in axiomat. eadem litt. num.*156. Neque pa-

40 riter † credendum est, legem successionis tollere, aut immutare voluisse, argum. *l. nam ad ea*, *D. de cond. & demonst. & l. si quando*, §. *illud* de inoffic. testam. Et expressio nominis secun-

41 dogeniti, quasi falsa, † aut erronea demonstratio, dispositionem non vitiat, sed implenda potius est, ac si adiecta non fuisset, vt resoluunt Bart. & DD. per text. ibi *in l. demonstratio falsa, in princip. num.* 11. *D. eod. tit.* Tuschus *litt. F, conclus.* 60. & seqq. & Leander Galganetus *de cond. & demonstr. part.* 2. *cap.*2. *& seqq.* Et ita audiui in Regio Indiarum Senatu pronuntiatum fuisse in causa D. Ioannis de Aliaga primogeniti strenui Ducis Hieronymi de Aliaga, non obstante, quòd hic Regiam schedulam impetrarat, vt sibi alter filius ætate minor Hieronymus vocatus succederet.

Neque his aduersatur † doctrina Lucæ de Pena *in l. diua memoriæ*, *col. fin. C. de Decurion. lib.* 10. dum tenet, posse Principem concedere feudatario in præiudicium primogeniti, vt ipse diuidat bona feudalia inter liberos, secundùm quam refert pronuntiatum fuisse in sacro Concilio Neapolitano in causa Baronis Bonatorum. Hercul. Marescotus *lib.* 2. *variar. cap.* 28. *num.* 1. Nam vt ipse statim subiungit *num.* 2. id debet intelligi † in feudis hæreditariis, & Longobardis, quorum naturæ talis diuisio non repugnat, quin potiùs olim de iure communi feudorum, omnes filij æqualiter succedebant, vt *in cap.* 1. *in fine*, *qui feud. dar. poss.* Castrens. *consil.* 179. *lib.* 1. Idem Marescot. *eodem lib.* 2. *cap.* 120. Cæterùm vbi agimus de feudis, in quibus succeditur iure Francorum, & acquisita sunt ex pacto, & prouidentia legis, vel Principis, quales nostras Commendas esse diximus, talis concessio admitti non solet, nec debet, vt expresè tenuit Andreas de Isernia *in cap.* 1. § *& olim*, *col.* 2. *success. feud. & in constitutione Comitibus*, circa finem, Petra *de potest. Princip. cap.*23. *num.*44. Menoch. *cons.*158. *num.* 71. *& cons.* 504. *num.* 9. *&* 10. Idem Marescot. post plures alios, quos refert *d. cap.*120. *num.*13. vbi probat, † quod vbi viuitur iure Francorum, non potest secundogenito feudum dari, nisi primogenitus fuerit ingratus, *& num.*20. vbi concludit, quòd † nulla dispositio testamentaria valet in præiudicium eorum, qui ex lege feudi succedunt, nisi eis consentientibus, vt *in d. cap.*1. *de success. feud. in princip. cap.*1. qualiter olim poterat *feud. alien. & cap.*1. *de grad. success. in feud.* cum innumeris aliis, quæ plenè congessit Rosenthal. *d. cap.* 7. *concl.* 2. *& seqq.* Eiusmodi † enim feuda dicuntur legitima primogeniti, nec sine causa illis priuari potest, secundùm Hostiens. Butrigar. Ancharran. Ioan. Andream, Abbatem, & communiter Scribentes *in cap. licèt, de voto*, in tantùm, quòd si aliter testator disposuerit, haberet querelam primogenitus, vt iidem Auctores scribunt, & alij, quos refert, & sequitur Ponte *in tract. de potest. Proreg. tit.*8 § 2. *pag.*179. *num.*11. vbi adducit magnum dictum B. Bernardi, quod † in nobilibus semper debet primogenitus totum habere, quia melior est secundogenitorum dispersio, quàm inter eos hæreditatis diuisio, & inquit, quod hoc videtur admirabile pro maioribus Hispaniæ. Et posteà *pag.*182. *num.*27. subdit, & probat idem à Ponte † annullandam esse quamlibet dispositionem factam ad fraudandum legitimum hæredem, quamquam simus in feudo hæreditario.

Et propterea dicit † Martin. Laudens. *in c.* 1. *in princ. col.* 1. *qui feud. dar. poss.* quòd cum esset in via accedendi ad Papiam, & decessisset Marchio Mantuæ, fuit ab eo quæsitum, an valuerit testamentum dicti Marchionis, in quo hæredem

hæredem vniuersalem primogenitum instituerat? Et dicit se respondisse negatiuè, † quia in
50 bonis feudalibus non licet facere testamentum, per text. *in d. cap. 1. de succes. feud.* quod dictum refert, & sequitur Ias. *in l. de quibus, col. 22. D. de leg.* & Marescot. *d. cap. 120. n. 8. & 9.* Neque filius natus post feudi acquisitionem, primogenitum ante illam natum excludit, vt dicam *infrà cap. seq. num. 61.*

Quartò, ex eisdem principiis, & nostrarum Commendarum, ac Maioratuum similitudine infero, quòd † quemadmodum in eisdem ma-
51 ioratibus ex sola eorum vocatione, & legis ministerio, mortuo vltimo possessore, statim transit possessio ciuilis, & naturalis, vel vt nostri dicunt ciuilissima, in sequentem vocatum, absque aliqua apprehensione, vt disponitur *in l. 45. Tauri, quæ est lex 8. tit. 7. lib. 5. recop.* vbi latè nostri Regnicolæ eius materiam prosequuntur, Greg. Lopez per text. ibi *in l. 7. tit. 4. part. 5.* Couarr. *in pract. quæst. cap. 38. num. 9.* & Molina, omninò videndus, *lib. 3. de primog. cap. 12. & 13.* Paz *de tenuta, 1. part. cap. 6.* Molina Theol. *disp. 636. ex num. 1.* Mieres *de maiorat. 3. part. quæst. 22. & 24.* Anton. *de Amat. var. resol. cap. 12. num. 9. & 10.* & plures alij congesti à D. Ioan. del Castillo *tom. 5. controuers. cap. 91. per totum.* Idem Greg. Lopez *in l. 2.*
52 *tit. 30. part. 2.* Vbi disputat, † an fieri possit per legem, vel statutum, vt possessio acquiratur, vel transferatur sine corporali apprehensione. Ita similiter in nostris Commendis, eiusdem possessionis translatio in eum, qui ex lege successionis vocatur, absque aliquo actu apprehensionis, vel titulo nouæ Commendæ admittenda, & practicanda est. Nam quamuis hoc in dubium vocari posset, inspectis verbis dictæ prouisionis
53 ann. 1536. quæ † videntur requirere, quod nouæ Commendæ titulus in successore expediatur, vt constat ex illis: *Que quando algun vezino de la dicha Prouincia muriere, y huuiere tenido encomendado Indios algunos, dexare en essa tierra hijo legitimo, y de legitimo matrimonio nacido, encomendarleheis los Indios que su padre tenia, &c.* Postea tamen superuenit schedula quædam Regia dat. Compluti die vltima Maij ann. 1562. ad Proregem, & Audientiam Mexicanam directa, quæ reperitur *d. 2. tom. pag. 209.* & expressè declarauit, Regiæ intentionis non fuisse, vt hic actus nouæ Commendæ, ad translationem possessionis, & dominij in sequentem vocatum desideretur: *Sino que el que conforme à la lei de la sucession huuiere de suceder, luego, despues de muerto el tenedor, suceda en la possession, y señorio de los dichos Indios por la lei, sin nueua Encomienda, &c.* Et idem iterum responsum fuit ad consultationem Audientiæ Limaniæ per aliam schedulam datam en el Escorial 17. Maij ann. 1564. quæ extat *eod. tom. pag. 205.* ibi: *Y en lo que toca à la segunda duda por la presente declaramos, que muerto el tenedor de la Encomienda, luego ipso iure sin nueua acceptacion passe la dicha Encomienda en el siguiente en grado, que era llamado conforme à la dispocion de la prouision por Nos dada, &c.* Quarum schedularum mentionem facientes, ita expressè in terminis Commendarum animaduertunt Matienzus *in d. l. 8. tit. 7. gloss. 2. num. 16.* D. Valençuela *cons. 85. num. 18. & seqq.* & Ant. de Leon *d. tract. de confirmat. Reg. 1. part. cap. 5. num. 26. & gloss. 5. num. 6. & in l. 6. tit. 10. gloss. 2. n. 20. lib. 5. recop.* & nouissimè Additionat. Molinæ *lib. 1. cap. 2. num. 6. pag. 102.*

Et videri potest, hoc ad feudorum etiam exemplum introductum fuisse, in quibus † de 54
simili translatione possessionis testantur DD. post glossam *in cap. 1. § fin. verbo Aut successione, de feud. cognit.* Baldus *in l. cùm antiquioribus, num. 11. vers. Dicimò sic, C. de iur. deliber.* Ias. *in l. quoties, num. 5. C. de iur. deliber. & in l. in suis, num. 12. & 13. D. de lib. & posthum.* Craueta *consil. 251. num. 4.* Vvesemb. *de feud. cap. 8. num. 5.* Hartman. Pistor. *lib. 2. quæst. 19. n. 46* & plurimi alij, quos refert Schurff. *cons. 36. num. 7. centur. 2.* vbi hoc confirmari ait ex communi obseruantia, & Rosenth. qui plenè hunc articulum examinat *d. cap. 7. conclus. 17. per totam, & in notis litt. B.* & vltra eos Matienz. *d. l. 8. gloss. 2. num. 49.* Gratian. *reg. 212. num. 8.* & D. Valenç. *vbi suprà, num. 21.* Vbi numeris sequentibus benè subiungit, possessionem † ita 55
translatam, non esse fictam, sed veram, vt probat Anton. Gomez *d. l. 45. n. 111.* Couar. *lib. 2. var. cap. 13. num. 19.* Ioan. Gutier. *lib. 2. pract. q. 87. n. 7.* & transire sine facto hominis in vocatum, & immediatum successorem, etiam ignorantem, vt per eundem Anton. Gom. *vbi sup. vers. Quartò in tantum,* Molina *d. cap. 12. n. 24.* Matienz. *d. l. 8. gloss. 4. n. 2.* & Rosenthal. *d. concl. 17. num. 4.* vbi agit de similibus statutis in Gallia, Ducatu Mediolanensi, & alibi, post Tiraq. *in tract. Le mort saysit le vif, per totum.*

Et hac consideratione habita, † rectè, & op- 56
portunè decisum fuit in d. sched. del Escorial, ann. 1564. in primo vocato statim ius Commendæ radicari, etiam si titulum in sua persona expediri non fecerit, nec quemuis alium actum, qui expressam Commendæ acceptationem præseferat, atque adeò † tali in casu eius 57
morte Commendam extingui, nec secundum vocatum vllum ius ad eam prætendere posse. Erant enim aliqui, qui sub hoc colore lites mouere cœperunt, & super hoc dubio Regalis Cancellaria Limensis Supremum Indiarum Senatum consuluisse videtur. Datur † tamen 58
in eadem schedula facultas primo vocato, vt possit, si velit, Commendam intra quindecim dies repudiare, si præsens fuerit, & intra triginta quinque, si à loco, vbi Commenda vacauit, abfuerit, vt tunc secundus admittatur, aliàs hoc termino elapso, omninò excludendus, imò & intra illum, si primus nulla repudiatione facta decesserit. Quæ † repudiatio in vsibus feu- 59
dorum dicitur refutatio, & similiter in eis permittitur, quando fit in agnatum proximè successurum, ex reg. text. *in cap. 1. §. & si libellum, de alienat. feud. pater. & in cap. 1. §. sed & res, per quos fiat inuest.* & vtrobique And. de Isernia, & alij DD. & latissimè Ponte *in tract. de potest. Proreg. titul. 8. in princip. & in §. 1. numer. 11. & 25.* vbi resoluit, ad hoc non esse necessarium assensum domini, & pleniùs Rosenth. *in tract. de feud. cap. 9. quæst. 50. per totam,* vbi quod refutatio est species alienationis licitæ, & refutare, personam suam è medio tollere, vt alter in ius suum substituatur, aut succedat. In quo non potest considerari interesse domini quoad deuolutionem, quia non plus iuris transfertur, quàm habet idem alienans. Nec interesse voluntatis, cùm sit immediatus successor,

&

& vocatus, vt latiùs per Pontem *d. numer.* 11. *& seqq.*

60 Et idem † videmus contingere in aliis, qui fiunt hæredes ipso iure, nam adhuc possunt se abstinere, nisi iam per immixtionem, aut aliis modis declarauerint, quòd volunt hæredes esse, vt per Bart. *in Rubr. D. de acquir. hæred. num.* 6. Ias. *in l. quamdiu num.* 21. *& in l. ei, qui se, eod. tit.* sicuti & in aliis extraneis hæredibus actus præcisus requiritur, qui eorum animum, & voluntatem succedendi satis insinuet, vt habetur *in l. potuit*, vbi gloss. & DD. præcipuè Bald. *num.* 17. *C. de iur. deliber. l. gerit, ex l. pro hærede, D. de acq. hæred. §. fin. Instit. de hæred. qual. & diff.* idem Bald. *in l. licèt, C. de iur. deliber.* cum multis aliis, quæ adducit Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 99. *& seqq.* & Crauet. *consil.* 200. Et vide de simili quæstione in terminis feudorum, Iul. Clarum *in §. feudum, quæst.* 83. *num.* 3. vbi loquitur de filio, qui decedit ante petitam successionem feudi paterni.

61 Tenutæ † tamen remedium, quod ad executionem *d. l.* 45. *Tauri* introductum est per *l.* 9. *&* 10. *d. tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* etsi in Maioratibus Hispaniæ frequentissimum sit, vt constat ex traditis à Molina *d. cap.* 13. Paz *in tract. de tenuta, per totum*, & Castillo, qui alios recenset, *d. cap.* 91. ad Commendas quidem nostras (licèt nullus de hoc tractauerit) trans-

62 ferre non auderem. Nam † cùm illud sit extraordinarium, & exorbitans à regulis iuris communis, & certis (vt apparet) terminis circumscriptum, casus omissos non comprehendit, vt in simili obseruat Paz *d. tract.* 1. *part. cap.* 10. *num.* 100. *& seqq.* Scacc. *de appellat. quæst.* 17. *limitat.* 2. *numer.* 29. Additionat. Molin. *ad d. cap.* 13. *num.* 1.

63 Præter quàm † quòd non solùm in Commendis, verùm etiam in Maioratibus Indiarum in disceptationem semel, & iterum vocatum est, an tenuta locum habeat, & de ea in Regio Indiarum Consilio tractari possit? cùm leges de ea agentes solum supremum Castellæ Senatum ad tenutarum cognitionem vocare videantur, propter grauitatem harum causarum, vt tandem resoluit Paz *d.* 1. *part. cap.* 39. loquens de eodem Consilio Indiarum, & in simili Valençuela *consil.* 69. *num.* 216. & Ego latiùs pertractabo *infrà lib.* 4. *cap.* 16. vbi de eiusdem Consilij iurisdictione, & præeminentiis sermonem habuerim.

64 Est tamen aduertendum, † quòd licèt successor ad Commendæ possessionem, & dominium adipiscendum, nouum eius titulum in suo capite expedire non teneatur, vt probant schedulæ, & Auctores suprà relati, quia de iure dicta ciuilis, & naturalis possessio feudi paterni, quæ in eum continuatur ex ministerio legis habetur pro vera, & propria inuestitura, vt optimè docet Andr. de Isernia *in cap.* 1. *vers. Hoc in Regno, quib. mod. poss. feud. const.* & Præpos. *in c.* 1. *quid sit inuest.* & in ipsis nostris Commendis lo-

65 quens Ant. de Leon statim citandus. Debet † tamen postquam Commenda sibi delata est, intra sex proximos menses coram Prorege, aut Gubernatore Prouinciæ comparere, & titulum suæ possessionis, aut successionis ostendere, vt recognoscatur, & renouetur, & quæ demum vita currat, intelligatur, sub pœna amissionis fructuum ex die vacationis, vsque ad diem exhibitionis, de quo est expressa schedula Regia hoc his propè modum, quæ diximus, verbis statuens, dat. Matriti 19. Decemb. ann. 1558. *d.* 2. *tom. pag.* 205. *& seq.* cuius meminit Anton. de Leon *d.* 2. *p. cap.* 17. *num.* 21. *&* 22. Et sumpta videtur ex feudorum iure, & imitatione, † in 66 quibus successores eandem recognitionem domino feudi facere tenentur, & iuramentum fidelitatis præstare, vt benè ostendit, & prosequitur Zasius *in tract. de feud.* 3. *p. pag.* 12. *&* 13. *&* 7. *part. pag.* 62. *& seqq.* & pleniùs Rosenthal. *cap.* 6. *conclus.* 35. *& seqq.* & Greg. Lopez per text. ibi *in l.* 3. *tit.* 26. *part.* 4. Gama *decis.* 117. vbi tractant, quæ causæ à lapsu huius termini excusent, & quæ personæ excusantur, & etiam † disputant, an talis recognitio per procurato- 67 rem fieri possit, & Menoch. *cons.* 1. *numer.* 78. Greg. Lopez gloss. fin. *in l.* 11. *tit.* 23 *part.* 3. Iulius Clarus *§. feudum, quæst.* 49. † Quod tamen 68 nobis inquirere otiosum erit, cum d. schedula expresè procuratorem admittat, ibi: *Sea obligado de ir por si, ò por persona de su procurador, &c.* quæ etiam iustè hoc casu sola fructuum ademptione (vt vidimus) contenta fuit, ex his, quæ in simili tradit Grammat. *decis.* 103. *à numer.* 223. Et ab hac pœna excusabitur, qui iustum impedimentum non comparendi intra dictos sex menses allegauerit, ex traditis ab Auctoribus suprà relatis, & in aliis casibus similibus à Gratiano *reg.* 368. Anton. Fabro *in Codice, lib.* 2. *tit.* 35. *definit.* 6. Puteo *de syndicatu, verbo Instantia, cap.* 3. Roland. *cons.* 62. *num.* 11. *lib.* 4. Gutierr. *lib.* 1. *Canon. cap.* 28. Auendaño *in l.* 7. *tit.* 11. *lib.* 5. *recop. gloss.* 6. *num.* 21. Azeued. *in l.* 4. *titul.* 3. *lib.* 5. *num.* 15. Decian. *respons.* 44. *num.* 33. Pinel. *in auth. nisi tricennale,* 2. *part. C. de bon. mater.* Aluarez de Velasco, qui plurimos alios adducit, *in axiom. iur. litt. I, n.* 22. & à Surdo, omninò videndo, *decis.* 189. *n.* 25. Ex quo † addere possumus, impedimentum litis super 69 successione eiusdem Commendæ pendentis, iustam excusationis causam præbere, *ex l. contra maiores, C. de inoffic. test.* vbi Petrus de Rauen. Bellapert. Cyn. Bald. & alij *l. solemnibus, C. de reiuind.* vbi docent Guillelm. de Cuneo Bald. Salic. Fulgos. & Castrens. quod annus vassallo præscriptus ad suscipiendum inuestituram, non currat, dum patitur controuersiam super feudum, & latissimè Tiraq. *de retract. lignag. § 1. gloss.* 10. *num.* 36. *& seq.* & alij, quos refero *infrà c.* 25. *numer.* 77.

Quintò, ex prædictis descendit, † quod si- 70 cut successor maioratus, cùm non videatur hæreditario iure, nec vltimo possessori succedere, ad eius debita non tenetur, vt latè prosequitur Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 10. *num.* 1. *&* 28. vbi eius Additionator nouissimè plurimos congerit, & D. Ioan. del Castillo 6. *tom. controuers. cap.* 161. *à num.* 2. Ita nec Commendatarius, decessoris sui debitis adstringetur, nisi ei in aliis bonis liberis, ac propriis hæres extiterit, vt in terminis notat Matienz. *in l.* 5. *gloss.* 1. *ad fin. tit.* 6. *& in l.* 6. *gloss.* 3. *num.* 25. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* vbi *num* 32. hoc meritò ampliat, etiam si prædecessoris debita contracta dicantur in Indorum vtilitatem, & *num.* 33. limitat, si fortè † in bello decesserit. Nam tunc 71 facilè, inquit, impetrabunt à Principe eius hæredes, vt successor Commendæ debita ab eo contracta persoluat, ex traditis ab Acosta *in quæst.*

patrui, & nepot. pag. 143. quod tamen nunquam
vidi in praxim deductum.

72 Et idem in feudis ex pacto,† & prouidentia,
quod successor ad antecessoris debita non co-
gatur, tenent omnes feudistæ per text. *in cap.* 1.
an agnat. vel vassall. & latissimè prosequitur
Rosenthal. *d. cap.* 7. *concl.* 11. *& seqq.* Petra *de*
potest. Princip. cap. 23. *num.* 92. *&* 109. & Her-
cul. Marescot. *lib.* 1. *var. cap.* 96. *per totum,*
subdens, hoc limitandum esse ad fructus illius
anni, quando post Kalendas Martias feudata-
rius decessisset, vt *in eod. cap.* 1. *in princ.* vbi
73 Andr. de Isernia. De † qua computatione in
fructibus, & reditibus feudorum, maioratuum,
beneficiorum, vsusfructus, emphyteusis, & do-
tium facienda, & qualiter ad nostras Commen-
das porrigi, & aptari possit, iuxta variam con-
suetudinem prouinciarum in eis taxandis, &
colligendis, vltra text. & DD. præcipuè Barbos.
in l. diuortio, D. solut. matrim. videnda sunt,
vbi opus fuerit, quæ pleno calamo scripsit Mo-
lina *de primog. lib.* 3. *cap.* 11. *per totum*, Gu-
tierr. *lib.* 3. *pract. quæst.* 67. *num.* 14. Alter Moli-
na *disput.* 635. *ex num.* 1. Gratian. *discept. fo-*
rens. lib. 2. *cap.* 250. Castillo *in tract. de vsufr.*
cap. 80. & plurimi alij, quos nouissimè conge-
rit additio ad Molinam *vbi suprà*, & vltra eos
Aluar. Valascus *de partition. cap.* 32. *& seqq.*
Auendañ. *resp.* 5. *num.* 2. *&* 3. Escobar. *de ra-*
tiociniis cap. 20. ferè per totum, D. Valençuel.
Velazquez *consil.* 47. *ex numer.* 1. *& consil.* 60.
num. 81. & nouissimè *consil.* 184. *num.* 56. *vo-*
lum. 2. Nicol. Garcia *de benef.* 2. *part. cap.* 1. Ioan.
Garcia *de expens. cap.* 16. Carol. Tapia *decision.*
Neapol. 45. Marescot. *d. lib.* 1. *var. cap.* 64. *&*
lib. 2. *cap.* 2. Rodriguez *de redit. lib.* 1. *quæst.* 3.
à num. 17. Parlador. *differ.* 120. §. 1. *& differ.* 124.
§. 1. & Perez de Lara *de anniuers. & capellan.*
lib. 2. *cap.* 11. *à num.* 21. & nouissimè Dom. D.
Felicianus à Vega Episcopus de la Paz *in cap.*
dilecti filij, de foro compet. numer. 58. *& seqq.*
pag. 619. vbi *num.* 37. hoc notabiliter limitat
in nostris Regibus Hispaniæ, qui eam sibi le-
gem imponere voluerunt, vt priuata etiam de-
bita antecessorum persoluant, *l.* 4. *titul.* 15.
part. 2. de quo latiùs agit Narbona *in l.* 11. *tit.* 5.
lib. 7. *Recop. gloss.* 3. *num.* 11. & de simili or-
dinatione apud Lusitanos Cabedo *decision.* 115.
part. 1.

74 Sed si talia debita † meliorationem, vel vti-
litatem Commendæ, aut bonorum ei vnitorum
(vt aliquando contingit *en los obrages*, & aliis
similibus) contracta dicantur, tunc fortè præ-
tendi poterit, successorem ad illa persoluenda
teneri, cum ratione horum sumptuum, & me-
liorationum, maiorem vtilitatem percipiat,
iuxta ea, quæ in successoribus maioratuum dis-
posita sunt *in l.* 46. *Tauri*, quæ est *l.* 6. *titul.* 7.
lib. 5. *Recop.* vbi Gomez. Matienz. & Azeued.
Molina *d. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 17. *& seqq.* D.
Ioann. del Castillo 5. *tom. controu. cap.* 65. *n.* 99.
Gutierr. Burg. de Paz Iunior, & alij plures, quos
adducit additio ad Molinam *vbi suprà* & vltra
eos Quesada *quæst.* 32. Cifuentes *in l.* 40. *Taur.*
quæst. 16. Gregor. Lop. per text. ibi *in l.* 4 *tit.* 15.
part. 2. *verb. Las penas*, Lucas de Pena *in l.* 2.
verb. Onera, C. de fund. rei priuatæ, lib. 11. *&*
in feudis copiosè prosequitur Isern. & Matth.
de Afflict. *in d. cap.* 1. *an agnat. vel filius*, Al-
bert. Brun. *consil.* 18. Freccia *de subfeud. lib.* 2.
auct. 29. *num.* 10. Hartman. Pistori. *lib.* 2. *quæst.*
part. 1. *quæst.* 6. *num.* 66. & Rosenth. omninò
videndus, *d. cap.* 7. *conclus.* 22. *num. fin. & in*
notis litt. X & iterum *cap.* 9. *concl.* 15. *n.* 8. *&* 11.
& seqq.

Et idem probandum est † circa onus alen- 75
di reliquos fratres, & sorores, & matrem vxo-
rem defuncti, si alias bona non habeant, ex
quibus se commodè exhibere possint. Nam
quemadmodum hæc obligatio possessoribus
maioratuum iniungitur, vt per Molin. *lib.* 2. *de*
primog. cap. 15. *ex num.* 56. & plures alios, quos
nouissimè congerit eius Additionator ibidem,
& Dom. Larrea *disputat. Granatens.* 47. & vl-
tra eos Anton. Gom. *in l.* 40. *Taur. num.* 75. La-
ra de Corduba *in l. si quis à liberis*, §. *si mater,*
num. 41. *cum seqq.* Matienz. *in l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 5.
Recop gloss. 2. *num.* 2. Ita etiam filij primogeniti
Commendatariorum, cùm in parentum Com-
mendis in solidum (vt diximus) succedant, eo-
dem onere adstringuntur, vt expressè disposi-
tum fuit in Regiis schedulis, quæ ad declaran-
dam legem successionis editæ fuerunt, quarum
suprà meminimus, & præcipuè in quadam dat.
Matrit 4. Martij ann. 1552. & in alia Monzoni
Arag. 28. Aug. eod. ann. & in quadam episto-
la circa dubia Audientiæ Guatemalensis ann.
1550. quæ reperiuntur *d.* 2. *tom. pag.* 202. 207.
& 208. & † ita decidunt: *Que el hijo, ò hija* 76
que huuiere de suceder en los Indios que su padre
tuuiere al tiempo de su muerte, sea obligado à
alimentar à sus hermanos, ò hermanas, entretan-
to que no tuuieren con que se sustentar, y ansi-
mismo à su madre, mientras no se casare.

Quod idem † in feudis quoque receptum 77
esse pluribus probat Rosenthal, omninò viden-
dus, *cap.* 7. *concl.* 13. *litt. A.* vbi notanter ait,
hæc alimenta esse loco legitimæ aliorum fra-
trum, & sororum, & quod si aliter primogeni-
tus totum fundum haberet, foret consuetudo
diabolica, & sequitur alia, & alios etiam refe-
rens, Marescotus *lib.* 2. *var. cap.* 122. & idem
Rosent. *cap.* 10. *concl.* 6. *num.* 31. vbi tractat,
an si moriatur feudi possessor, qui semel ali-
menta debere, & præstare cœperat, hæc obli-
gatio transeat ad quemcunque nouum eiusdem
feudi successorem.

Sed hoc ita intelligendum existimo,† si Com- 78
menda adeò pinguis sit, vt omnibus sufficere
possit: hoc enim præsupponunt Molina, & re-
liqui Auctores *suprà citati*, qui semper de pos-
sessore maioratus diuite loquuntur, † alioqui 79
cùm quilibet sibi ipsi proximior sit, ex chari-
tate benè ordinata, quod suis sumptibus neces-
sarium præcisè habet, aliis impertiri cogi non
debet, *l. Præses, C. de seruit. & aqua, cap.* 3. *vbi*
gloss. verbo Videamur, de supplend. neglig. Præ-
lat. cum aliis latè traditis à Tiraq. *de retract.*
lign. §. 1. *gloss.* 9. *num.* 10. Roland. à Valle
cons. 10. *num.* 24 *volum.* 3. D. Valençuel. *cons.* 5.
num. 1. *&* 2. *&* *consil.* 197. *num.* 35. *fol.* 611. *part.* 2.
Claud. Prato *Gnoseon gener. iur. tit.* 3. *cap.* 1.
Quia † graue habetur aliquem pati necessita- 80
tem ad suam sustentationem, alium vero illius
bonis, vti frui, vt *ex d. l. si quis à liberis*, §. *de*
alimentis, D. de liberis agnosc. tradit Ias. *in* §.
item si de dote, num. 30. *Inst. de act.* & Gregor.
Lopez *in l.* 2. *titul.* 17. *part.* 4 *gloss.* 8. & vide
infra cap. 24. *ex num.* 109. & Matt. Mager. *de*
aduocat. armata cap. 11. *num.* 554 vbi Nattam,
Petr.

Petr. Surd. & alios ad idem adducit, & Bald. *conf.*312. *lib.*4. vbi inquit, quod plus se quisque amat in vngue pedis, quàm alterum in vertice capitis.

Sed an si vxor defuncti Commendatarij non
81 sit mater successoris, † sed nouerca, eam quoque hic alere teneatur, nulla quidem schedula expressum reperio. Verùm hanc quæstionem in materia maioratuum mouet Mieres (inquiens à nemine tactam vidisse) *4.part.quæst.*27. *per totam*, vbi tandem in negatiuam opinionem inclinat, & Lara de Corduba *in l. si quis à liberis, in princip. num.*37. *D. de liber. agnosc.* vbi ad hoc allegat *l.*1.*tit.*8. *De los gouiernos*, *lib.*3. *fori*, eò quòd successor non ab antecessore, sed à primo institutore, seu fundatore maioratus, illius emolumentum percipere videatur, quæ ratio æquè, & multo magis, in nostris Commendis procedit, quæ ex prouidentia legis proficiscuntur, & maioratus legales appellantur, vt supra retulimus, atque ita nunquam praxi admissum vidi, quod vxoribus Commendatariorum, successores talia alimenta præstare compellantur, imò neque id in iudicium deductum, quod ostendit, hoc. nullo iuris fundamento niti videri, argum. *l. imò magna, D. de leg. l.*2. *vers. Vltra fratrem*, cum aliis, *D. de inoffic. testam.* cum aliis, quæ adduxi *suprà hoc lib. cap.* 15. *num.* 34. & hoc nouissimè comprobat Burchardus Berlichius *in tract. de iure nouercarum, num* 822. docens, quòd solùm debentur nouercæ alimenta necessaria ex bonis mariti, & per id tempus, quo iure retentionis vtitur. licèt posteà *num.*980. *& seqq.* hoc meliùs explicet, adducens varias Doctorum opiniones in hac materia, & concludens alendam esse à priuignis, si sint hæredes mariti, ex traditis à Surdo *de aliment. tit.* 8. *num.* 40. *& seqq.* quoniam & ab ipso marito alenda erat, & ne in eius opprobrium, & matrimonij benè transacti, mendicare cogatur.

Sexto, eadem Commendarum, & maioratuum
82 similitudo efficit, † vt licèt in dicta prouisione successionis ann. 1536. & in aliis anni 1552. quas *suprà* retulimus, filiorum dumtaxat mentio facta fuisset, adhuc tamen ad nepotes extenderetur, si fortè, filiis præmortuis, de auorum successione tractare contingeret, vt declaratum fuit per quandam schedulam Regiam dat. Matriti 31. Ianuarij, ann. 1580. quæ habetur *d.* 2. *tom. pag.* 204. vbi statim subiicitur caput epistolæ ann. 1582. ad Mexicanam Audientiam directæ, cui, cùm hanc dubitationem mouisset, respondetur: *Que la prouision del año de 52. no excluye nietos, antes en el nombramiento de hijos los comprehende conforme à derecho tam claro, que allà no se debia ignorar.*

83 Etenim † in materia indifferenti, & quæ non ad certos, ac determinatos filios refertur, sed in incertum, futurúmque euentum protrahitur, semper appellatione filiorum, nepotes, & cæteri descendentes continentur, nisi constet aliam fuisse voluntatem disponentis, *l. liberorum, & l. filij appellatione*, *D. de verbor. signif. l. Gallus*, §. *instituens*, *D. de liber. & post.* vbi communiter Scribentes, & in materia primogeniorum, & maioratuum Hispaniæ, latissimè Tiraquel. *quæst.*47.*n.*156. Couarr. *in pract. q.*38. *numer.* 9. *& 7. & lib.* 3. *variar. cap.* 3. *num.* 4. Molina *lib.* 1. *cap.*6. *num.*28. *& 29.* vbi eius additio plurimos congerit, & Menoch. omninò videndus, *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 94. Pechius *de testam. coniug. lib.* 3. *cap.* 14. Craueta *consil.* 62. *num.* 2. *volum.*1. Mantica *de coniect. lib.*8. *tit.*8. Anton. Gabriel *lib.* 6. *commun. tit. de verb. signif. conclus.*1. *num.*51. Et Ceuallos *pract. quæst. q.* 694. Caldas Pereira *de nomin. emphyt.*3. *part. cap.* 14. Matienz. *in l.* 11. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recopil. gloss.* 8. *à num.*2. Fusarius *de substitut. quæst.*319. *&* 320. & D. Ioan. del Castillo *tom.* 5. *controu. cap.*143. *num.*42.

Et † in feudis, quibus etiam sunt similes no- 84
stræ Commendæ, probat text. *in cap.*1. §. *si clientulus*, *de alienat. feud.* vbi Bald. & communiter Scribentes, Alexand. qui plura refert, *in d.* §. *instituens*, *num.*8. & Rosenth. *in tract. de feud. cap.* 7. *conclus.* 15. *num.* 9. *& seqq.* vbi tractat, quid in feudis per contractum concessis, resoluendum sit, & *conclus.* 41. *num.*6. *& 14. & 58. numer.* 11.

Et hoc in nostro casu ideò verum est, vt prædictæ schedulæ non fuerint contentæ, nepotes in filiorum defectum admittendos esse, declarare; sed etiam addiderint, † eosdem nepotes 85
excludere patruos, quos ipsi nepotum parentes, si viuerent, exclusuri essent. Nimirum cùm mediante repræsentatione in eorum locum subrogentur, vt constat ex illis verbis dictæ prouisionis ann. 1580. *Estos tales descendientes del hijo mayor por su orden, se prefieran al hijo segundo del dicho posseedor, que murio.*

Et ex eadem maioratuum similitudine, † in 86
quibus ita idem dispositum fuit, ad tollendas lites, & controuersias, quæ super hoc olim oriri solebant, & adeò ancipites esse, vt sæpesæpius armis terminarentur, vt constat *ex l.* 4. *Tauri*, quæ est *l.* 1. *tit.*7. *lib.* 5. *Recop. l.*2. *tit.*15. *part.* 2. vbi Greg. Lopez, latissimè Tiraquel. *de primog. quæst.*40. Couar. *in pract. cap.*38. *n.*6. Molina *lib.* 3. *de maiorat. cap.* 6. *per totum*, vbi eius additio, & Castillo *lib.* 2. *controuers. cap.*18. Iustus Lipsius *in notis ad politicam, lib.*2. *cap.*4. Hottoman. *quæst. illustr. quæst.* 3. *per totam*, Hunnius *lib.*3. *variar. tract.*7. *quæst.*16. & innumeri apud Goldastum in discursu de iure repræsentationis, quem apposuit post tractatum de seniore, siue de maioratu Electorum Imperij, *& in eod. tract. lib.* 3.

Quod etiam † in feudis tandem præualuisse 87
videmus, vt pluribus citatis cum magis communi opinione concludit Tiraquel. *d. quæst.*40. *num.* 224. Costa *in tract. de patruo, & nepote*, 1. *part. num.* 19. Valascus *de iure emphyt. q.* 50. *numer.* 621. *&* 13. Rosenthal. omninò videndus, *in d. tract. de feud. cap.* 7. *concl.* 56. *à n.*1. Molina *lib.* 3. *de primog. cap.* 6. *num.* 47. Hunnius *lib.* 3. *var. quæst. tract.*7. *quæst.*26. *pag.*775. & plurimi alij, quos refert Blas. Robles de Salcedo Noui-Regni Granatensis Senator meritissimus *in docto suo tract. de repræsentatione lib.*3. *cap.*18. *num.*23. *& 24.* licet numeris seqq. in contrariam sententiam magis inclinet: Et in terminis nostrarum Commendarum, his exemplis adductis, etiam ante declarationem dictarum schedularum, idem senserat Matienz. *in l.* 5. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 5. *num.* 10. sic inquiens: *Nam in huiusmodi Commenda, quæ tanquam maioratus vni tantùm, & primogenito defertur, locus erit repræsentationi, ita vt nepos ex filio primogenito præmortuo, patruo suo filio secundo dicti Commendatarij, præferatur, tanquam*

quam patrem suum repræsentans. Cuius loci, & repræsentationis nostratum Commendarum nō meminit, diligens alioqui vir, Blasius Robles de Salcedo *d. tract. de repræsentatione*, licèt *lib. 3.*
88 *cap.* 13. in disputationem deducat, † an in donationibus Regiis repræsentatio admittatur, & tandem rectè admitti concludat, vbi per viam feudi, aut maioratus conceduntur, quod perinde est, ac si de nostris Commendis loquutus fuisset.

Septimò, in defectum filiorum, aut nepo-
89 tum masculorum, † fœminæ suo ordine ad nostras Commendas admittuntur, vt ostendunt schedulæ suprà relatæ, & obseruat D. Valençuela *cons.* 850. *num.* 6. Quod quidem etiam ex similitudine maioratuum sumptum videtur, in quibus regulariter idem disponitur, vt per Molinam, & eius Additionatorem *lib.* 7. *cap.* 4. *per totum*, Marquez *in Gubernatore Christiano*
90 *pag.* 186. licèt † in feudis rectis contrarium obseruetur, & fœminæ ab eorum successione excludantur, vt *in cap.* 1. *§. fin. de success. feud. l.* 6. *tit.* 24. *part.* 4. ex rationibus de quibus dixi *sup. cap.* 5. *num.* 38. *& seqq.* Matienz. *in l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 2. *num.* 22. Gratian. *regul.* 225. *num. fin.* Camill. Borrellus de Magistr. *lib.* 1. *cap.* 2. *per totum*, præcipuè *num.* 64. vbi latè agunt de hac successione fœminarum, & Cacheranus *decis.* 26. *& cons.* 38. *num.* 42. *&* 44. vbi, quod sunt feuda impropria ea, in quibus succedunt fœminæ, Petra *de potest. Princip. cap.* 23. *num.* 15. *& seqq.* Menoch. *consil.* 1155. *num.* 47. Matienzus *in l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 2. *num.* 22. & Aluar. Valasc. *de iure emphyt.* 1. *part. quæst.* 41. & innumeri alij apud Rosenth. *in tract. de feudis cap.* 7. *quæst.* 31. *cum multis seqq.* vbi constituunt differentiam inter feudum proprium, & fœmineum, & aiunt, quòd
91 † vbi ex eius constitutione fœmina admittitur, in bello seruire non tenetur neque in aliis muneribus, à quibus fœminæ exemptæ sunt, *l.* 3. *tit.* 19. *per tot.* vbi Gregor. *verb. Las mugeres, l.* 2. vbi Decius, *D. de regul. iuris*, sed censetur dispensatum, vt seruiant per substitutum, vt dixi *d. cap.* 5. *n.* 38. & benè Vincent. Cabotius *lib.* 2. *var. disp. cap.*

92 Sed licèt † in his, quæ diximus, & in aliis, quæ infrà dicemus, & Lector considerare facilè poterit, Commendæ maioratibus similes sint. In eo tamen discrepant, quod maioratus successio perpetua est, & ad eam omnes in infinitum descendentes vocari solent, vt per Molin. *lib.* 1. *de primogen. cap.* 4. Commendarum autem, ad vnam, vel alteram successionem limitata, & restricta, vt sup. retulimus. Ad quam
93 etiam † vxores, vt vidimus, in defectum filiorum vocantur, quod in maioratibus non contingit.

Et transuersales excluduntur, qui in maioratibus sæpè vocari, & admitti solent, vt per eundem Molinam *d. cap.* 4. *num.* 38. *&* 39. Ita
94 enim notanter cauetur † in quadam Regia epistola ann. 1559. ad Proregem Nouæ Hispaniæ directa, quæ extat *d.* 2. *tom. pag.* 210. *En la otra declaracion que pedis, si a falta de hijos sucederà la muger al marido, y el marido à la muger, y sucederan los transuersales en ellos passadas las dos vidas. No ha de suceder la muger al marido, ni el marido a la muger, ni tampoco los transuersales, y assi lo declaramos, y es nuestra voluntad que se guarde.* Et in sched. de Alcala, vltimo Maij 1560. *eodem tom. pag.* 208. ibi: *Por quanto no ha de auer en la dicha sucession mas de hijo, ò hija mayor del primer possedor, ò la muger à falta de hijos.* Et in prouisione ann. 1552. *pag.* 203. ibi: *De tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de auer mas de vna sucession en hijo, ò hija, ò muger, y no mas, &c.*

Quod planè † non solùm in maioratu, verùm in emphyteusi contra obseruatur, quæ 95
transit ad collaterales venientes ab intestato, vt notat Curtius Iun. *cons.* 4. *num.* 4. *cum seqq.* Caldas *de nominat. emphyt. quæst.* 13. *numer.* 16. ductus argumento ex l. conficiuntur, D. de iur. codicil. ex qua communiter colligi solet, † semper præsumi defunctum voluisse, bona sua relinquere venientibus ab intestato. Et ex his cessat labor Matienzi *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 3. *num.* 11. *& gloss.* 5. *n.* 2. quærentis, † an pa- 97
ter succedat in Commendis in defectum filiorum, & vxoris. Etenim certum est, quod non succedit, vt ex dictis prouisionibus constat, & ex simili feudorum.

Porrò vt huic capiti finem imponam, operæpretium erit inquirere, an † duarum, vel plu- 98
rium vitarum gaudium, quod per Regias prouisiones, & schedulas, quarum mentionem fecimus; Commendatariis conceditur, ex eo tempore computari debeat, quo quis à Principe gratiam siue schedulam impetrauit, vt sibi de aliqua vacante, vel vacatura Commenda prouideatur, vel ex eo dumtaxat, quo cum effectu ei adsignata fuerit? quam quæstionem eò libentiùs his nostris commentariis intersero, quòd viderim sæpè in Supremo Indiarum Consilio agitatam fuisse, & præcipuè in causa D. Marchionis de Villamaior, cuius meminit Ant. de Leon *in tract. de confirm. Regiis*, 1. *part. cap.* 4. *num.* 36. *& seqq. fol.* 38. Vbi refert in eam sententiam itum fuisse, † vt impetrationis gratiæ, 99
non adsignationis tempus consideretur; & se ita accepisse à quodam magni nominis Senatore, eoque fundamento subniti, quòd qui talem expectatiuam accipiunt, iam tunc Principis iudicio remunerari videntur, cum declaratione, & præfixione vitarum per quas Commenda durare debeat: semper enim in eiusmodi schedulis ita cauetur: *Os hago merced de tantos ducados de renta en Indios vacos por dos vidas, conforme à la lei de la sucession.* Ad cuius gratiæ euictionem Princeps non tenetur, vt dixi *suprà hoc lib. cap.* 10. Quin potiùs ipsorum impetrantium periculo cedit, vtrum citiùs, vel tardiùs, aut certè nunquam eiusmodi expectatiuæ commoda consequantur, ob aliorum fortè concursum, qui priores schedulas habeant, vel ob varias Proregum, aut Gubernatorum comperendinationes, & alia impedimenta, quæ plerumque effectum earum frustrare, vel differre solent.

Pro quo expendi potest celebris doctrina Bart. *in l. si ita stipulatus essem abs te* 14. *num.* 2. *D. de verb. oblig.* Vbi resoluit † Magistratum 100
creatum, vt intra certum, & tunc præfinitum tempus officium exerceret, illius prorogationem impetrare non posse, etiam si aliquo casu fortuito, vel sine ipsius culpa contingente, eo vti non potuerit, in quam doctrinam ibi & alibi cæteri DD. magis communiter conueniunt,

quos

plena manu refert, & sequitur Vinc. de Franchis *decision. Neapol. 419. per totam*, videndus etiam *decision.* 451. Aluar. Valasc. *consult.* 155. *ex numer. 4. part. 2.* Rota Genuæ *decision. 27. n. 9.* Fontanel. *de pact. nuptial. clausf. 4. gloss. 10. part. 2. num.* 102. Caualcan. *decis.* 84. *num.* 5. 2. *part.* & alij apud Mastril. *de magistr. lib. 1. tit. 23. num. 56. & seqq.*

Sed nihilominus mihi in ea quæstione, quam proposui, contraria sententia veritati, & æquitati conformior videtur, & iuxta eam sæpissimè absque vlla dubitatione, vel hæsitatione à Proregibus, & Audientiis Indiarum iudicari, & practicari vidi, & in ipsa illa causa Marchionis de Villamaior tandem in gradu supplica-
101 tionis pronuntiatum fuit. Quoniam † schedulæ, quæ duas, vel plures vitas concedunt, apertè de ipsis Commendis loquuntur, non de earum expectatiuis, & sic cum effectu, siue post effectum consequutionis earum accipienda sunt, *l. 1. §. hæc verba*, *D. quod quisque iur.* cum aliis traditis à Fusario *de substit. quest. 650. num. 6.* & Aluarez de Velasco *in axiom. iur. litt. V. conclus. num. 30.*

Id quod apertiùs exprimitur in illa prouisione ann. 1552. quæ habetur 2. *tom. impress. pag.* 105. dum vitarum computationem faciens, ab eo initium sumendum statuit, qui primus de Commenda actualiter inuestitus, & Indis potitus fuerit: sic etenim inquit: *De tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de auer mas de vna sucession en hijo, ò hija, ò muger, y no mas: desuerte, que si alguna vez algun hijo, ò hija sucediere en los Indios, y se hiziere Encomienda de ellos, si aquel, ò aquella muriere, ò los dexare, ò por algum caso los perdiere, han de tornar los dichos Indios à nuestra Corona Real luego, y no se han de tornar à Encomendar à otro hijo, ni hija del dicho primer tenedor de los dichos Indios, ni à su muger.* Idémque ostendit altera sched. ann. 1562. *eodem 2. tom. pag.* 209. quam perperam in contrarium ponderatam fuisse intellexi, ibi: *Despues de muerto el tenedor suceda en la possession, y señorio de los dichos Indios, &c.* & ibi: *Por quanto no ha de auer en la dicha succession mas del hijo, ò hija mayor del primer posseedor, ò la muger à falta de hijos*: Et quod ibidem statuitur: *Que la vida del tal sucessor corra y se quente, aunque no se le aya hecho Encomienda*; debet intelligi de titulo declaratorio successionis, qui ei expediri solet, vt dixi *suprà num.* 65. qui in tali successore ad vitæ computationem dicitur necessarius non esse, ob id, quòd in eum legis ministerio statim naturalis, & ciuilis paternæ Commendæ possessio, absque vlla apprehensione transferatur, vt etiam dixi *sup. hoc eod. cap. ex num.* 51. Non autem ea mente dictum fuit, quasi vitarum tempus ante Commendæ consignationem computari debeat, vt ex ipsius schedulæ lectione manifestè patebit, & ex maioratus exemplo, cuius † successio regulatur ex
102 persona eius, quæ verè debeat succedere, quamuis nunquam apprehenderit actualem possessionem Couarr. *cap. 38. pract. num. 9. vers.* 8. Greg. Lopez *in l. 7. tit. 4. par. 5. gloss. possession. & in l. 6. tit. 11. p. 6 verb. Mugeres.* Matienz. *in l. 5. gloss. 2. num. 2. tit. 7. lib. 5. Recop.* Addit. Gamæ *decis. 93.* Molina *de iust. & iur. lib. 3. disp. 626. num. 12. col. 3.*

Alioqui † si sola expectatiuæ interpretatio 103 sufficeret ad vitarum computationem, multoties contingeret, prout & quotidie contingere, & contigisse videmus, quod impetrantes, & eorum filij fato concedant, ante Commendæ designationem; atque ita nullum omninò præmium consequerentur, neque gaudium Commendæ perciperent, sed potius tædium, & laborem diu expectatæ, & sæpiùs frustratæ meritorum suorum remunerationis, contra iuris regulam, quæ docet, quòd quis non debet habere dispendium, pro eo pro quo compendium sperat, de qua *in cap. sanè, de renunt. & in cap. peruenit, de fideiuss.* Et papyraceam, siue pictam mercedem, & satisfactionem se adeptos fuisse, iustè conqueri possent, non secus atque † Parasitis Heliogabali contigisse narrat Lam- 104 pridius, quibus ille in secunda mensa sæpè ceream cœnam, sæpè ligneam, sæpè eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam, vel marmoream etiam, vel lapideam exhibuit; ita vt omnia illis exhiberentur videnda de diuersa materia, quæ ipse cœnabat, cùm tantùm biberent per singula fercula, & manus quasi comedissent, lauarent. Nonnunquam pictas ciborum tabulas idem exhibebat, inter quas conuiuæ fame macerarentur.

Neque his obstabit doctrina Bart. & sequacium *in d. l. si ita stipulatus.* Nam † præ- 105 terquam quod eam reprobant Roman. Petr. de Besutio, & alij Scribentes ibidem, vt maximè veram esse concedamus, intelligi debet, vbi expressè officium erat datum ad tempus proximum & limitatum, & regimen vnius anni erat distinctum à regimine alterius anni. Vnde eo quouis modo transacto, cessare debuit iurisdictio ita electi, & nominati, & ei solùm restat recursus ad petendum interesse contra impedientes. Secus verò contingeret, vt ipse idem Bart. asserit, vbi talis præfinitio temporis non reperiretur, sed illud quod deest, potest æqualiter suppleri, quia tunc benè admittitur sequentis temporis prorogatio; vt in casu eiusdem legis si ita stipulatus, *l. seruus qui testamento, D. de statu liber. l. Paulus respondit, §. Caius*, iuncta gloss. *verb. Tempore, de liber. causa.* Et idem est, quando quis vult euitare damnum, vel ne aliquid fiat contra æquitatem, vt per Aretin. *in d. l. si ita, col. 2. ex l. Cæsar, D. de public. & vectig. & l. & ideo, D. de verb. oblig.* Vel quando non stat per aliquem quin administret, neque est quicquam, quod ei imputari possit, exemplo eorum, quæ tradit Abbas & Imol. *in cap. 2. col. 2. de eo qui mittitur in poss.* Quod multum conducit ad casum de quo agimus, & alia quæ obseruat Aluar. Valasc. *d. consult.* 155. per totam, vbi omnia iura huius materiæ benè & distinctè congessit, & digessit: & *num.* 15. concludit ad casum quem quotidie præ manibus habemus, † de Capitaneis nauium, 106 quæ singulis annis mittuntur ad Indias. Nam si is, cui hoc anno contigit nauigatio, non potuerit illam perficere propter aduersam tempestatem, vel naufragium, vel alia de causa sine culpa sua, debet admitti in annis sequentibus, quamuis reclament Capitanei illorum annorum, & ait ita generali diplomate à Rege Lusitaniæ decretum fuisse.

Quando † autem in feudi, vel emphyteusis 107 concessione, facta ad tertiam generationem, fiat

fiat computatio ab ipso primo acquirente, vel ab eius filiis, latè, & optimè tractant, & resoluunt Ias. *in l. 2. num. 106. C. de iure emphyt.* & plurimi alij apud Iul. Clar. §. *emphyteusis, quæst.* 34. Ant. Gabr. *eod. tit. concl.* 4. Menoch. *cons.* 115. *num.* 28. *lib.* 2. Marescot. *lib.* 2. *resol. cap.* 53. *per tot.* & Rosenth. *de feudis cap.* 7. *q.* 23. *num.* 3. *& seqq.*

CAPVT XVII.

De illegitimis, Monachis, Clericis, absentibus, & aliis, qui in Commendis Indorum ex earum legibus succedere prohibentur, & variis, atque vtilibus quæstionibus huc spectantibus.

SVMMARIVM.

1 *Lex successionis Commendarum qualitates aliquas in vocatis requirit.*
2 *Illegitimi, & præsertim spurij, excluduntur à successione Commendarum, vt & à feudis, & aliis dignitatibus.*
3 *Emphyteusis Ecclesiastica an admittat illegitimos?*
Cap. 1. §. naturales, si de feud. defunct. fuer. contr. & l. 6. tit. 18. par. 3. *explicantur, ibidem.*
4 *Feuda etiam fœminea non admittunt naturales ad successionem, quamuis deficiant legitimi.*
5 *Lex, vel statutum disponens, quòd spurij admittantur ad successionem, non valet.*
6 *Filij spurij non continentur appellatione filiorum, neque ad maioratus admittuntur, nec videntur esse de genere instituentis.*
7 *Spurij non solùm non possunt in maioratu succedere, verùm neque in illis ab initio fundari potest, cùm sint omnis successionis incapaces.*
Authent. ex complexu, C. de incest. nupt. Authen. licèt, C. de natural. liber. *& aliæ leges similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*
8 *Naturales filij, qui dicantur?*
9 *Filij naturales, non extantibus legitimis, institui possunt à parentibus, & in eorum personis maioratus fundari.*
10 *Filij naturales non dicuntur turpes personæ, & quatenus gaudeant nobilitate parentum.*
11 *Naturales filij admittuntur ad successionem iuris patronatus, & ex testamento patris imperfecto.*
12 *Filij naturales regulariter non admittuntur ad successionem fideicommissi, vel maioratus, & quando secus? & numeris seqq.*
13 *Maioratus Hispaniæ sunt honorifici, & ad splendorem familiarum inducti.*
14 *Filij legitimi si vocentur in maioratus institutione, naturales non admittuntur, & idem si filij simpliciter vocentur.*
15 *Naturales filij non sunt propriè de familia, domo, vel agnatione parentum.*
16 *Successio maioratuum regulatur adinstar successionis ab intestato.*
17 *Illegitimi non debent cum legitimis comparari, neque ad eandem mensam sedere.*
18 *Lex, si legitimaret omnes filios naturales, vel cum legitimis exequaret, esset iniqua.*
19 *Luxuria non solùm non debet habere plus, verùm nec tantum, quàm castitas.*
20 *Lex, quæ successionem in Commendis Indorum illegitimis denegauit, iustissima fuit.*
21 *Lex successionis Commendarum, matrimoniis, & legitimis liberis fauere voluit.*
22 *Parentes retrahuntur à procreatione filiorum illegitimorum, dum vident eos legibus exosos, & successionis incapaces esse.*
23 *Filius illegitimus, vbi à Commenda, vel maioratu excluditur, eius quoque liberi exclusi manebunt, licèt ipsi legitimi sint.*
24 *Descendentes vbi generaliter vocantur ad capellaniam, anniuersarium, vel quid simile, admitti solent nepotes legitimi ex filiis illegitimis, aut etiam spuriis, & quare?*
25 *Nepotes legitimi ex filiis illegitimis, vel spuriis, benè succedere possunt suis parentibus ex testamento, & ab intestato.*
26 *Nepotes legitimi ex filiis etiam spuriis, possunt ab auo hæredes institui.*
27 *Adoptiui, vel adrogati filij in Commendis Indorum non succedunt, vt neque in fideicommissis, vel maioratibus.*
L. fideicommissum 76. D. de condit. & demonstrat. & l. si ita, in fine, D. de legat. 2 *expenduntur, & illustrantur.*
28 *Repræsentationis ius an locum habeat in adoptiuis, vel adrogatis? remissiuè.*
29 *Adoptiuus non est propriè filius, sed fictus, vel imaginarius.*
30 *Legum verba naturaliter, & in specifica forma accipienda sunt.*
31 *Adoptiui cur excludi soleant à Commendis fideicommissis, & maioratibus?*
32 *Adoptiui regulariter excluduntur à successione feudorum.*
Cap. 1. §. adoptiuus, si de feud. defunct. controuers. sit inter dom. & agnatum *expenditur, & illustratur, ibidem.*
33 *Legitimati per rescriptum Principis, aut Curiæ oblationem non admittuntur ad successionem Commendarum, & quare?*
34 *Argumentum de adoptiuis ad legitimatos validum est.*
35 *Aliud est esse tale, aliud haberi pro tali.*
36 *Antonij de Leon opinio, putantis legitimatos per Principem ad successionem Commendarum admitti reiicitur.*
37 *Legitimati per Principem, vt in Commendis succedere possint, necessarium est, quòd vltra legitimationem fiat de hoc peculiaris mentio.*
38 *Legitimati per rescriptum, aut Curiæ oblationem, in feudis non succedunt, nisi de hoc expressè caueatur ex communi contra communem.*
39 *Legitimatus ad omnia officia, vel beneficia, succedit in feudis.*
40 *Proreges, & Gubernatores Indiarum non possunt filios illegitimos legitimare.*
Legitimatio, vel facultas legitimandi, regulariter non extenditur ad feuda, ibidem.
41 *Filij naturales per subsequens matrimonium legitimantur, & an in Commendis Indorum succedant?* & num. 52.

Cap.

Cap. tanta, qui filij sint legitimi, *& iura similia expenduntur, & illustrantur, ibidem, & num. seqq.*

42 *Legitimati per subsequens matrimonium, an, & quando comprehendantur in legibus, vel statutis vocantibus filios legitimos? & num. seqq.*

43 *Legitimatus per subsequens matrimonium potest ordinari, & eligi in Episcopum, & gaudet cateris iuribus legitimorum.*

44 *Legitimatus per obsequens matrimonium succedit in nobilitate, & in Regno.*

45 *Legitimatus per subsequens matrimonium habet plenum ius agnationis.*

L. 12. Tauri, quæ est l. 10. tit. 8. lib. 5. Recop. *expenditur, ibidem.*

46 *Legitimati per subsequens matrimonium succedunt in feudis, etiam honorificis, ex magis communi, & recepta opinione.*

47 *Feudi inuestitura, etiamsi vocet legitimè natos, vel procreatos, non excluduntur legitimati per subsequens matrimonium.*

48 *Argumentum de legitimè natis, ad legitimatos, validum est.*

49 *Legitimati per subsequens matrimonium, an, & quando admittantur in maioratibus, & aliis dispositionibus hominum, vocantibus legitimos, & ex legitimo matrimonio natos, & procreatos?*

50 L. 1. tit. 18. p. 4 *expenditur, & exornatur.*

51 *Verba, quæ vocant filios conceptos, procreatos, vel natos ex legitimo matrimonio, solum excludunt legitimos per rescriptum, non per subsequens matrimonium, & quare?*

52 *Successio Commendarum non excludit legitimatos per subsequens matrimonium, quamuis solùm vocet legitimos natos.*

53 *Legitimatos per subsequens matrimonium ad Commendarum successionem admitti posse, nulla schedula Regia declarauit, & quid in hoc dubio senserit Peruanus Prorex Marchio Montisclarius?*

54 *Legitimatum per subsequens matrimonium natu maiorem, legitimo secundogenito in successione Commendæ paternæ prætulit Indiarum Senatus.*

55 *Sententiæ Senatus Supremi magni faciendæ sunt.*

56 *Res iudicata in Senatu super stylo, vel intelligentia alicuius legis dubia in aliis quoque litibus similibus potest allegari.*

57 *Filij nati ex matrimonio putatiuo in Commendis succedunt, & in feudis, & in maioratibus.*

58 *Matrimonium putatiuum habet quoad multa eosdem effectus, ac verum in successione filiorum.*

59 *Matrimonio in putatiuo bona fides parentum in dubio præsumitur, & sufficit vnius ex coniugibus, ad legitimitatem filiorum.*

60 *Matrimonium putatiuum sufficit ad legitimandos filios etiam ante illud natos, & alia de eo remissiuè.*

61 *Commenda in successione an præferatur filius natus post illius acquisitionem ei, qui anteà natus fuit?*

62 *Primogenitus ex communi praxi præfertur in successione Regni, feudi, maioratus, & aliorum dignitatum, etiam si ante illarum acquisitionem natus fuerit.*

63 L. Senatoris filium 5. D. de Senator. & l. si Senator 11. C. de dignit. *explicantur, & concordantur.*

64 *Monachi, & Moniales non admittuntur ad successionem Commendarum, & schedulæ de hoc agentes.*

65 *Monachi, & Moniales excluduntur à successione maioratus, cui annexa sit aliqua dignitas, vel iurisdictio.*

66 *Monachatus inducit priuationem feudi, vel Commendæ, ergo multò magis impediet eiusdem acquisitionem, vel successionem.*

67 *Seruitium feudi, vbi est personale, non admittitur monasterium, etiam si per substitutum seruire velit.*

L. 6. tit. 26. part. 4. vers. Esso mismo, *expenditur, & illustratur.*

68 *Feudi ad successionem non admittitur, qui illi seruire non potest per se, nec per substitutum, qualis est Religiosus.*

69 *Monasterium non admittitur ex persona Monachi, nec habetur loco filij, quando lex, vel testator vocat filios natos, vel procreatos ex legitimo matrimonio, vt in Commendis contingit.*

70 *Milites Hierosolymitanos, & aliorum Ordinum Militarium à feudorum successione excludit Menoch. qui reprobatur.*

71 *Monachus cui Commendæ successio defertur, si adhuc sit in nouitiatu, quid faciendum sit?*

72 *Hospitale an, & quando sit capax feudi, vel Commendæ Indorum?*

73 *Clerici excluduntur à successione Commendarum, & frequenter à maioratibus, & semper à feudis ex pacto, & prouidentia, & quare?*

74 *Clerici vbi adest consuetudo, etiam in feudis rectis succedere possunt.*

75 *Feudum transitorium ad fœminas, solet transire ad Clericos, & Monachos, capaces bonorum in communi, sed in Commendis Indorum secùs, & quare?*

76 *Feudorum materia non admittit argumenta à paritate, vel maioritate rationis, sed eorum inuestituræ standum est.*

77 *Voluntas sufficit pro ratione in dispositionibus Principum iuris positiui.*

78 *Extensio non fit de vno casu ad alium in voluntariis.*

79 *Lex successionis Commendarum, quæ admisit fœminas, & exclusit Clericos, & Monachos, qua ratione fundari potuerit?*

80 *Clerici, vt remoueantur à successione Commendæ, debent esse Subdiaconi, & quid de tonsuratis beneficium habentibus, si illud admittere velint?*

81 *Furiosi, mente capti, muti, cæci, & alij imperfecti, an, & quatenus excludantur à successione Commendarum?*

82 *Prouisio ann. 1552. declaratoria legis successionis Commendarum, expenditur.*

83 *Muti, surdi, cæci, & alij imperfecti æquiparantur Clericis, quoad successionem in vsibus feudorum.*

Cap. 1. an mutus, *vel alias imperf. & alia iura similia feudorum, explicantur, & illustrantur, ibid.*

84 *Feudi beneficium ad eum non pertinet, qui non potest gerere officium.*

85 *Maioratus à successione quando, & qualiter arceantur*

arceantur furiosi, muti, & alij imperfecti? remissiuè.

86 *Commenda Indorum successio, vel possessio, rarò, vel nunquam aufertur propter furorem, vel aliam imperfectionem, & casus, qui de facto contingit.*

87 *Imperfectis ob furorem, vel aliam ægritudinem, si feudum adimatur, alimenta præstari debent.*

Cap. 1. §. mutus feudum, Episcop. vel Abbatem *explicatur, & exornatur.*

88 *Alimenta quatenus debeantur vassallo muto, aut aliàs impedito, vel imperfecto à domino feudi.*

89 *Feudum, vel feudi successio, vt ratione imperfectionis tollatur, qualis debeat esse imperfectio?*

90 *Feudatarius si excludatur à feudo, ob furorem, vel aliam imperfectionem, an ipsius quoque filij aliàs habiles, exclusi maneant?*

91 *Vitium lineæ, vel naturale, quod operatur exclusionem patris, nocet eius filiis, secus, quod est personale, vel accidentale.*

92 *Exclusus semel, in perpetuum cum ipsius linea manet exclusus.*

93 *Succedere volens in Commenda, debet esse præsens in Regno, tempore, quo successio defertur, & schedula de hoc agentes.*

94 *Lex quæ loquitur per gerundium, vel ablatiuum absolutum, inducit conditionem, & formam substantialem.*

95 *Præsentia succedere volentis in Commenda cur requiratur?*

96 *Successionis ius in suspenso esse non debet.*

L. final. D. comm. præd. *& aliæ similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

97 *Casus litis duorum fratrum D. Ioannes Daualos & Ribera, & D. Ioseph. à Ribera refertur.*

98 *Absens à Regno ex iusta Republicæ causa, non debet ob id excludi à successione commendæ sibi delatæ.*

L. absentia, D. de reg. iur. *& aliæ similes illustrantur, ibidem.*

99 *Absens causa studiorum an excusetur à pœna legis, quæ successionem Commendarum absentibus denegat?*

100 *Succedenti in Commenda, qui in prouinciis Indiarum degit, quod tempus assignetur ad successionem petendam?*

1 PRædictis autem Regiis prouisionibus, quæ successionem in Commendis Indorum permiserunt, & schedulis posteà ad earum declarationem promulgatis, aliquæ qualitates, seu conditiones requiruntur in filiis, vel filiabus ad eam vocatis, quas hoc capite ad notandas, & discutiendas suscipimus.

2 Et quidem prima est, & sæpèsæpius in eisdem schedulis repetita, † vt sint legitimi, & ex legitimo matrimonio nati, quibus verbis absque dubio excluduntur illegitimi, maximè si sunt spurij, incestuosi, vel adulterini, quos iure naturali odiosos esse, turpes censeri, ac propterea à feudis, & aliis dignitatibus regulariter excludi, latè probatum reliquimus *supra cap. 5.* & multum in nostris terminis obseruat Anton. de Leon *in tract. de confirmat. Regiis, 1. part. cap. 10. num. 26. & seqq.* & post alios, quos refert Ioan. Gutier. *lib. 4. pract. q. 73.* Gigas *in tract. de pension. q. 16.* Camillus Borrellus *de magistrat. edict. lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. n. 13. 14. & 47. & in tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 30. num. 30.* Mastrillus *de magistrat. lib. 2. cap. 12. num. 44.* Marescot. *lib. 2. var. resolut. cap. 30. pag. 58.* Hieronymus Campanilus *in diuers. iur. Canon. rub. 11. cap. 13. per totum,* Flores de Mena *in pract. quæst. q. 16. fol. 21.* Rebellus *de oblig. iust. 2. part. lib. 13. c. 14. pag. 753.* Vbi quod hac de causa † emphyteusis Ecclesiastica non admittit spurios, naturales, nec illegitimos, Ioan. Baptist. Lupus *in tract. de illegit. comment. 4. §. 1. & seqq.* Camill. Gallin. *de verb. signif. lib. 5. cap. 16. n. 189.* D. Ioan. del Castillo *lib. 2. quotid. c. 19. n. 50.* & omnes Scribentes communiter per text. ibi *in cap. 1. §. naturales, si de feud. defunct. fuer. contr. l. 68. tit. 18. p. 3.* vbi Greg. Lop. & plenius cæteris Rosenth. *in tract. de feud. c. 7. concl. 19. per tot.* Hartman. Pistor. *in quæst. feudal. q. 40. n. 1. & 2.* & Valentin. Forsterus *in tract. de success. ab intest. lib. 6. c. 11.* vbi hoc adeò verum esse docent, vt etiam † in feudis fœmineis, naturalibus, (legitimis non existentibus) denegetur successio. 3 4

5 Et quod † non valet lex, neque statutum, quod spurius admittatur ad successionem, post Hostiens. Bart. Decium, & Rochum de Curte, docuit Caballin. *milleloq. 767.* & aduersus contrariam opinionem Card. Palæoti *in suo tract. & nothis, & spur. cap. 54.* pluribus probat Viuius *in comm. opin §. statutum,* & cum Roman. Boërio, Rebuff. Henr. Botæo, & multis aliis, Borrell. *d. cap. 2. num. 38.* & Petrus Petra *in tract. de potest. Princip. cap. 24. num. 119. & 124.*

6 Qua propter, † huiusmodi filios, appellatione filiorum non contineri, neque ad maioratus admitti, neque nomen, aut insignia familiæ portare, quia non videntur esse de gente, siue genere instituentis, tradit Bald. per text. ibi, *in l. fin. C. de natur. lib. & in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. & in l. cùm legitimæ, D. de statu homin.* Alexand. *in l. ex facto, §. si quis rogatus, D. ad Trebell.* Gregor. Lopez *in l. 1. tit. 15. part. 4. verb. Spurios,* Guiller. Bened. *in cap. Rainuntius, verb. Rainuntius, num. 31.* Alciat. *in tractat. de sing. certam. cap. 29. & lib. 4. parerg. cap. 5.* Anton. Quesada *diuers. quæst. iur. cap. 6.* & Molina, omninò videndus, *lib. 1. de primog. cap. 4. n 45. & lib. 2. c. 11. num. 26. & seqq.* vbi probat, † quod spurij, non solùm non possunt in maioratu succedere, verùm neque in illorum personis ab initio fundari, quia omnis omninò successionis, institutionis, vel substitutionis incapaces existunt, *Auth. quibus mod. nat. effic. sui, §. fin. collat. 6. Auth. ex complexu, C. de incest. nuptiis,* ibi: *Omnis paternæ successionis indigni, Auth. licèt, C. de natural. lib. l. 13. tit. 13. p. 6. & l. 10. Tauri,* cum aliis, quæ latè adducit Peregrin. *de fideicomm. art. 11. num. 67. & de iure fisci lib. 3. tit. 18. de naturalibus, & spuriis,* & D. Ioan. del Castillo *lib. 5. controuers. cap. 67. fol. 88. & cap. 110. num. 26.* & decisio Pedemontana 18. *num. 18.* quæ dicit in hoc neminem dissentire. 7

Et licèt hoc non ita fortiter in naturalibus procedat, qui † nati sunt ex concubina domi retenta, vel aliàs ex soluto, & soluta, & cum aliis qualitatibus, quæ referuntur *in l. 11. Tauri,* quæ est *l. 9. & 8. lib. 5. Recop.* quoniam † filiis legitimis non extantibus, possunt licitè à parentibus hæredes institui, & in eorum personis maioratus 8 9

fundari

fundari potest, vel ad eum in defectum legitimorum vocari, vt per eundem Molinam *d.c.11. n.25.* alterum Molinam *disp.610. num.3.* Mieres *1.par.q.2.* Castillo *d.cap.67.nu.25.* Atque ideò †
10 etiam turpes personæ esse non dicuntur, quin potiùs ex Hispaniæ consuetudine nobilitate paterna gaudent, saltem eo respectu, vt censeri possint *Hidalgos*, vt *in l.3.tit.2.part.2.* vbi Greg. Lopez *verbo Noble, l.9. tit.1. lib.4.* ordinamenti, vbi latè Didac. Perez Otalora *de nobilit.2.par. cap.2.n.2.* Tiraq. *eod.tract.cap18.ex num.20.* Turturetus *de nobilitate gentilitia, lib.1.c.6.* Gutierr. *lib.3.pract.q.71.num.7. & libr.4. cap.23. num.4. & in §.fui, à num. 187.* Nicol. Garcia *de benef. 7 part. cap.15. num.49.* & Castillo *d. libr.2. ca-*
11 *pit.19.ex num.51.* Et † ad successionem iuris patronatus admitti solent, vt per Roch. de Curte *in tract. de iure patr. verbo Competent, à numer.4.* Lambert. *eod.tract.libr.1.art.26. quæst.2. in princip. part.2. num.11.* Didacus Perez *in l.1. tit. 6. libr. 3. ordinam.* quos refert, & sequitur Gutierr. *cons.3. num.12.* Et ad succedendum ex testamento patris imperfecto, ex communi, de qua per Couarr. *in 4. 2.par. cap.8. §.4. num.13.* Anton. Thesauro, qui plures refert *decis. 34.* Parlador. *libr.1. quotid. capit. 16.* & nouissimè, omninò videndus, D. Ioan. Bapt. de Lartea, qui eos etiam maioratus capaces facit, in defectum legitimorum, *in discept. Granat. capit. 32. per totum.*

12 Adhuc tamen certum † est, hos quoque filios nisi aliud constet de voluntate testantis, non admitti ad fideicommissum relictum filiis, etiam in defectum legitimorum, & multò minus ad
13 maioratus Hispaniæ, † qui cùm nomen honoris contineant, & in id institui videatur, vt familiarum dignitas, & splendor conseruetur, vt *in l.1. D.de ventre inspiciend.* Molina *lib.1.c.11.n.2.* tales filios excludere videntur, vt colligitur *ex l.2.tit. 15.part.2.l.40.Tauri,* & ex aliis latè congestis ab eodem Molina *lib.3.cap.3.ex n.41. & lib.1.cap.4. n.46.* Palæoto *d.tract. de noth. & spur. 29.* Menoch *de præsumpt.libr.4.præs.78.* Fusar. *de substit. q.406.n.2.* Castillo *d.lib.5.cap.82.n.24. & 2.tom. cap.30.n.18. & tom.5. cap.106.* Flores de Mena *q.16.ex num.37.* & in additionib. ad Gamam *decis.24.in princ.* & nouissimè Additionator Molinæ *ad d.cap.3.num.41.*

14 Vbi pluribus probat, † quòd si filij legitimi ad maioratum vocentur, nulla disceptatio est, quòd naturales nunquam admittantur, si verò de filiis simpliciter testator loquutus fuerit, ad-
15 huc idem improbandum sit: cùm † naturales etiam non sint de familia, nec de domo, vel de agnatione parentum, vt per Fusar. *q.354.* & alios plures, quos citat. Nec iuxta ius Ciuile & Regium nomen filiorum mereantur, *l. filium eum definimus, D.de his qui sunt sui, procem. tit.7. p.2.* Raudens. *de analog.cap.30.n.92.*

Et prætereà, quia cum naturales non succe-
16 dant parentibus ab intestato, † & successio maioratuum reguletur ad instar successionis ab intestato, vt per eundem Molin. *lib.3.c.9.n.11.* nihil mirum, quòd filij naturales, sicut ab intestato, ita etiam à maioratus successione censeantur exclusi, nisi, vt diximus, vel expressè vocentur, vel saltim ex coniecturis indubitatis admissi videri possint. Quod vltra suprà dictos agnoscunt, & in iudicando, & consulendo sequendum docent Velazquez de Auend. *in d. l.40. Tauri, glos.11.num.43.* Azeued. *in l.11.tit.6.lib.5.Recop. n.45.* Albarad. *de coniect.l.2.c.3.n.75.* Mieres *de maior.2.p.q.2.n.1.* Molin. Theol. *disp.174.ad fin.* Nicol. Garc. *de benef.par.7.cap.1.n.50.* Raudens. *vbi sup.n.90.* & Fusar. *q.314 ex n.1.* Quibus addo Greg. Lop. plura contra naturales, & illegitimos congerentem, & † quòd non debeant pari passu 17
cum legitimis iudicari, neque ad eàdem mensam sedere, *in d.l.2.tit.15 p.2.q.8.* & latissimè Cassanæ. *in catal.glor.mund.p.11. consid.15 per tot.* & Fortun. Garc. *in tract.de vltimo fine, nu.89 & 98.* vbi doctissimè probat, † quòd si lex legitima- 18
ret omnes filios naturales, vel cum legitimis exæquaret, esset iniqua, & malorum morum †
incentiua; cum non debeat habere plus, imò nec 19
tantum luxuria, quam castitas, vt probat text. ibi glos. *verb.Castitate, & in Auth.de restit. & ea quæ parit collat.4* & tetigi *sup.lib.1.cap.vlt.n.63. & seqq.*

Quæ cùm ita se habeant, & tales filij illegitimi à feudis (vt vidimus) maioratibus, emphyteusi, pensionibus, & beneficiis excludantur, vt prædicti Auctores aduertunt. Mirum non est,
† si lex nostra, quæ Commendarum successio- 20
nem induxit, eosdem ab eadem excluderet. Maximè cum in hac lege, vt tetigimus *in c.præced. n.15. & seqq.* id potissimè curatum fuerit, † vt 21
homines in prouinciis Indiarum vxores ducerent, & ex illis plurimos legitimos liberos procrearent, vt sic, his veluti retinaculis, in eisdem prouinciis permanerent, & eas ciuibus replerent, iuxta *l.1. D.sol.matr. & l.cùm ratio, D.de bon.dam.* cum aliis, quæ ibidem adduximus. Necnon etiam, † vt parentes se à vitiis, & illicitis 22
concubitibus abstinerent, videntes, quòd filiis, qui ex eis nascuntur, nullus honos à lege defertur; neque in Commendis, & seruitiis eorum succedunt, arg. tex. & eorum, quæ notant DD. *in d.auth.ex complexu, & l.quisquis, §.filiis, C.ad leg. Iul. Maiest.* iunctis pluribus aliis, quæ in simili tradit Tiraq. *in l.si vnquam, verb.Donatione largitus.n.333.* latè, & optimè Pet. Faber *lib.3.semest. c.8* & Ego *de crim.parricid.lib.2.c.10.in fine.*

Et hæc ratio efficit, † vt etiam si ex eiusmodi 23
filiis illegitimis, extent nepotes legitimi, hi quoque excludendi sint, tanquam ex radice infecta, & exclusa procedentes, vt ad consultationem Peruani Proregis D. Marchion. de Montesclaros responsum fuisse, insinuat Ant. de Leon. *d.c.10. n.35.fol.59.* & iuuatur ex his, quæ in simili tradit Bald. *in l.1. D.de Senator. & in l.venia, n.5.C. de in ius vocando,* Molin. *de primog.lib.3.c.5.n.45. cum seqq. & c.7.n.1.* & magis in terminis Bened. Barz. *in tract.de filiis non legit.nat.2.p.n.32.* Curt. Iun. *cons.145. n.25.* quos & alios refert Cæsar Barzius *decis. Bonon.3. n.3. & seqq.* & Fusarius *de substit.q.314.n.4. & 13. & q.407.n.78.*

Licèt non ignorem, aliàs, † vbi descendentes, 24
vel successores simpliciter ad emphyteusim, capellam, vel anniuersarium, aut quid simile, vocãtur, nepotes legitimos ex filiis naturalibus, quinimò & spuriis admitti solere, quoniam in eis incontinentia aut puniri non debet, vt probatur ex traditis à Cephalo *cons.188.n.18 vol.3.* Decio *in cap.in præsentia, n.46.de probat.* Nauar. *cons.4. de iur.patr.* Greg. Lop. *in l.69.tit.18.par.1.gloss.1.* Iul. Clar. *§.emphyteusis, q.30.* & in terminis retractus plures apud Gutierr. *lib.2. pract. q.155. & lib.5.q.81.*

Quemadmodum † suis quoque parentibus, tã 25

ex testamento, quam ab intestato succedere possunt, *l. vlt. C. de natur. lib.* (quæ licèt loquatur in naturalibus, trahitur ex identitate rationis ad spurios) *glos. vlt. ibid.* Bartol. & omnes *in l. Gallus, §. quod si is, D. de lib. & posth.* Corneus *cons. 25. lib. 1. per tot.* Ias. *in l. hæreditas, C. de his quibus vt indig.* Roder. Suar. *in l. 1. tit. 6. libr. 3. Fori, n. 17* Crauet. *cons. 184. libr. 1.* Palæot. *de nothis, & spur. cap. 53.* Pinel. *in l. 3. C. de bon. mater. n. 22.* Couar. *in 4. 2. p. cap. 8. §. 5. num. 13. & 14.* vbi loquitur in nepote Clerici, Mieres *de maiorat. 2. p. q. 2. num. 7.*

26 Quinimò † & ab ipsis auis hæredes institui, maximè si id parentum illegitimorum, & succedere prohibitorum contemplatione non fiat. Et inter alios filios, vel descendentes ad maioratum vocari, non obstante *l. 27. Taur.* quæ locum non habet eo in casu, quò avus disponit, vt optimè considerat, & resoluit Eman. Costa *in cap. si pater, verbo Bona omnia 11. & 12. de testam. in 6.* Pinel. *vbi sup. n. 20 & 21.* Gutierr. *cons. 3. n. 14.* vbi alios huius opinionis Auctores adducit, Guillen. de Ceruantes *in l. 9. Tauri, n. 97. & seqq.* & Andr. Gail. omninò videndus, *lib. 2. obs. pract. obser. 113.* vbi latè Grœuæus in notis.

27 Adoptiui † quoque vel adrogati filij in nostris Commendis succedere non possunt, cùm earum leges adeò enixè legitimos vocét, vt adoptionis commentum excludant, vt in simili dicitur *in l. fideicomm. 76. D. de cond. & demonstr.* ibi: *Fideicommissum à filiis relictum, si quis ex his sine liberis diem suum obierit, adoptionis commento non excluditur, l. si ita 51. in fine, D. de leg. 2.* ibi: *Is cui in tempus liberorum tertia pars relicta est, vtique non poterit adoptando tertiam partem consequi*, iunctis aliis, quæ tradunt Cacheran. Menoch. Mantic Hottoman. & alij, quos refert Blasius Robles de Salcedo *in tract. de represent. lib. 2. c. 8. n. 7.* dum illum articulum eruditè tra-
28 ctat, † an in adoptiuis, vel adrogatis repræsentationi sit locus?

29 Adoptiuus † quippè non est proprius, sed fictus, & imaginarius filius, vt benè docet glos. *in l. filio, quem pater, D. de lib. & posth.* & latè Ti-
30 raq. *de nobilit. c. 15.* Et † verba legum, naturaliter, & in specifica forma accipienda sunt, *l. qui hæred. 44. l. Mæuius 55. D. de cond. & demonstr. hæred. 77. §. vltim. D. ad Treb. l. seruus decem. 68. D. de solut. l. fin. C. de his, qui veniam ætatis,* Anton. Thesaur. *decis. 65 num. 2.* Cardin. Tusch. *litt. V. concl. 102.* Fusarius *de substitut. q. 383. num. 3. & q. 386. n. 39.* Velascus *in axiom. iur. litt. V. num. 39. & seqq.* & in nostris terminis Anton. Faber *in iurisprud. Papin. 1. part. tit. 10. principio 4. illatione 11. pag. 527. & in l. neque ei 17. D. de*
31 *adopt.* vbi rectissimè notat, † si hoc aliter intelligeremus, in manu, & potestate hæredis, aut Commendatarij futurum fore, fideicommissi, aut legis vocationem eludere, extraneos in liberos adoptando.

32 Quod etiam in causa fuisse videtur, † vt regulariter ad successionem feudorum non admittantur, vt docet tex. *in cap. 1. § si quis per triginta, vers. Adoptiuus, si de feud. defunct. contr. sit. inter dom. & agnat. vassalli,* vbi DD. communiter, & plurimis aliis citatis, Vulteius *de feud. lib. 1. cap. 9. num. 90.* Vvesemb. *c. 6. fol. 95.* Scheneiduinus *p. 6. c. 3 à num. 19. & in comment. ad lib. 3. Inst. tit. 1. Rub. de success. filior. adop. num. 9. fol. 397.* Viuius *in syntagm. comm. opin. tit. de success. feud. fol. 601. num. 78.* Rosenth. *de feud. c. 7. concl. 30. à n. 33.* Schrader. *par. 7. cap. 5. n. 19.* Valent. Forsterus *de success. ab intest. lib. 5. c. 5. & cap. 7. num. 12.* Menoch. *cons. 925. & 975. lib. 7.* Decian. *cons. 34. numer. 16. vol. 1.* Mantua *tom. 2. de tacit. & ambig. connent. lib. 23. tit. 13.* Vvurmserus *exercit. 2. pag. 64. & seqq.* & Robles de Salcedo *vbi sup. num. 9.*

Idem etiam, ex eidem rationibus, dicendum videtur, † in filiis per rescriptum Principis, vel 33
Curiæ oblationem legitimatis, de quibus agunt tex. *in l. qui in prouincia 57. D. de ritu nupt. l. fin. §. 1. D. de natal. restituend. Nouel. 89. quibus modis natural. effic. sui, cap. 2. & 9. & §. fin. Inst. de nuptiis.* Cum † de adrogatis, vel adoptatis ad legitima- 34
tos valeat argum. *l. 1. C. de adoption. l. 1. D. ad municipal.* Gomez *l. 9. Tauri, numer. 61.* Surdus *cons. 317. numer. 33.* Barbosa *in l. qua dotis, num. 164. D. solut. matrim.* & per Camill. Gallin. *de verb. sign. libr. 5. cap. 16. num. 25. & 247.* & hi quoque verè filij legitimi non sint, quales lex nostra requirit, licèt mediante Principis rescripto pro legitimis † habeantur, *l. mercis appellatione,* 35
D. de verb. signif. iuncta gloss. *ibid.* quam multis ornat Cephalus *cons. 451. n. 36. lib. 4.* Rimin. Iun. *cons. 212. num. 160. lib. 2.* Nicol. Intrigiol. *decis. 43. num. 73. libr. 1.* & Velascus *in axiom. iur. litt. T. numer. 21.*

Vndè † cauendum est ab Ant. de Leon *d. c. 10.* 36
n. 27. & 28. fol. 57. contrarium ea de causa existimante, quòd Princeps, qui hanc legem Commendarum successioni præscripsit, legitimationis quoque priuilegium concessit. Quod mihi haud quaquam probatur, nisi † fortè in eodem 37
rescripto, in quo legitimantur, simul declaretur, quòd fiant capaces successionis Commendæ paternæ, vel ad hoc præcipuè (vt fieri solet) talem legitimationem impetrauerint, quo casu duplex gratia, & dispensatio Principis esse celebretur, ex cuius absoluta voluntate, cum hoc totum ius Commendarum pendeat, vt sæpè retulimus, & probat D. Valenç. *cons. 83. num. 144* benè id facere poterit.

Quod aptè comprobatur † ex similitudine 38
feudorum, in quibus magis communis opinio est, legitimatos per Curiæ oblationem, vel etiam per speciale Principis rescriptum, quamvis filij legitimi non extent, nequaquam succedere, nisi specialis consensus domini interueniat, eos per expressam inuestituram admittentis, vt apertè docent Afflict. & Isern. *in cap. 1. § naturales, si de feud. defunct.* Vulteius *de feud. c. 9. n. 93. & 94.* Barcholten. *p. 2. c. 7. num. 51. per cap. 1. de success. fratrum,* Curt. Iun. *fol. 602. col. 1.* Viuius *d. tit. de succes. feud. numer. 79. fol. 602.* Roman. *cons. 367.* Alex. *cons. 60. vol. 2.* Bald. *cons. 81. vol. 1.* Forsterus *de succes. libr. 6. cap. 12.* Vvesemb. *de feud. cap. 6. numer. 12.* Hartman Pistoris *2. p. quæst. feud. q. 40.* Vvurmserus *d. exercit. 2. q. 9.* Alex. Trentacinq. *libr. 1. variar. resol. tit. de legitimat. resolut. 4.* Ludouic. à Sardis *in tract. de natural. libr. 5. de legitim. præscript. num. 18. in vol. 4. tract. DD. p. 2. pag. 42.* Licèt non deficiant, qui contrariam sententiam veriorem existiment, & sic ex sola legitimatione Principis, feudalis successionis capaces redi, absque aliqua alia peculiari declaratione, vt tenuit Curt. Iun. sibi contrarius, *cons. 157. n. 5. & 24.* firmans hanc esse communem opinionem, quam etiam sequitur, & receptiorem dicit Bartol. Socin. *cons. 3. col. 3. vol. 3.* Menoch. *de succes.*

succes. progressu, lib. 1. §. 2. *num.* 52. Couarr. *in epitome, lib.* 4 *p.* 2. *cap.* 8. §. 8. *num.* 6. Camill. Gallin. *de verb. signific. lib.* 9. *cap.* 17. *num.* 18. *&* 19. vbi quòd legitimatus est habilis ad feuda, emphyteusim, & similia, Ioan. Garc. *de nobil. gloss.* 21. *n.* 2. 4. *& seqq.* Ioan. Gutier. *lib.* 4. *pract. q.* 23. vbi quatenus, & in quibus legitimatus censeat vt legitimus, & an gaudeat patris nobilitate? Et ad vtranque partem disputant Fachin. *lib.* 4. *controu. c.* 53. Alciat. *resp.* 171. *n.* 4. And. Gail. *pract. obs. lib.* 2. *obs.* 142. *n.* 13 Menoch. latissimè, omninò videndus, *cons.* 1098. *vol.* 11. *& cons.* 519. *ex n.* 28. & Rosenth. *in luculento suo tract. de feud. c.* 7. *concl.* 19. *nu.* 5. *& seqq. & q.* 42. *n.* 37. *& cap.* 1. *q.* 1. *glos. A. & q.* 15. *glos. I.* Quibus addo Decium *cons.* 76. & Zasi. *in tract. de feud.* 1. *p. pag.* 5. *& p.* 8. *pag.* 120. Qui
39 huic vltimæ opinioni subscribunt, † si ad omnia officia, & beneficia legitimatus fuerit, & alia de legitimatione tradentem, & an valeat non facta mentione legitimorum, Vlric. Hunnium *lib.* 3. *quæst. tract.* 7. *q.* 12. *pag.* 734. D. Franc. Merlinum *quæst. forens. cap.* 1. *per tot.* Valasc. *consult.* 80. *p.* 1. Escobar *de ratiociniis, cap.* 24. *num.* 41. Marescot. *libr.* 1. *var. resol. cap.* 35. *& lib.* 2. *cap.* 87. *&* 88. Morquech. *de diuis. bonor. lib.* 4. *cap.* 6. *ex numer.* 31. & Petra *de potest. Princip. cap.* 32. *numer.* 36. vbi tractat, an, & quando legitimatus primogenitus, excludat secundogenitum legitimum.

40 Et † has quidem legitimationes in his partibus Indiarum Proreges, & Gubernatores de potestate ordinaria facere, aut concedere nequeunt, quia sunt Regi reseruatæ, licèt aliquando eis id specialiter committatur, ad effectum, vt aliquas pecunias ad ipsius Regis subuentionem faciliùs corrogare possit, vt benè obseruat Leon *d. cap.* 10. *num.* 29. *pag.* 58. & latiùs dicemus, vbi de potest. Proregum tractauerimus. Ideò autem dixi specialem commissionem requiri. Quoniam aliàs facultas legitimandi non extenditur ad feuda, nisi expresse dicatur. Imò neque legitimatio facta ab ipso Rege, vel Romano Pontifice, vt per Pereg *de fidei comm. art.* 6. *n.* 16. *&* 27. Maresc. & alios *vbi sup.*

41 Nunc autem videndum est, † quid de filiis sentire debeamus, qui per subsequens matrimonium legitimantur, iuxta dispotionem tex *in l. nuper. & l. cùm quis, C. de natural. lib.* § *fin. Inst. de nuptijs, cap. tanta*, qui filij sint legitimi, *l.* 1. *tit.* 13. *p.* 4. cum similibus, quæ copiosè, nouissimè congerit eruditus iuuenis D. Didacus Fajardus *in peculiari tract. de legitim. per subseq. matrim. cum.* 3. 4. *& seqq.* & Rosenth. *in tract. de feud. c.* 7. *conclus.* 18. *num.* 5.

42 Et quamvis † sint aliqui, qui adiectis illis verbis, *ex legitimo matrimonio natis*, excludi putant eos, qui posteà per subsequens matrimonium legitimantur, maximè si adiiciatur verbum *& procreatis*, vt constat ex relatis à Peregrin. *in tract. de fideicomm. art.* 42. *n.* 6. & alijs statim referendis, & ex adductis à Faiardo *vbi sup. n.* 166. Adhuc tamen vbi sumus in dispositione legis, qualis est hæc, de qua agimus quæ vulgò lex successionis vocatur, vel in alia qualibet statutaria, licèt hæc aliàs stricti iuris esse soleat, vt *in l.* 1. §. *hæc verba, D. quod quisque iuris*, negari non potest, etiam adiectis illis verbis, legitimatos per subsequens matrimonium, ad omnia ea vocari, & admitti debere, ad quæ vocarentur, & admitterentur, si ex legitimo matrimonio, editi fuissent, quæ sententia fuit originaliter gloss. *in d. cap. tanta, verb. Legitimi*, vbi docuit, filium, ita legitimatum, verè quoad omnia legitimum esse, & ita ad ordines promoueri posse, & ad omnia, quæ requirunt, quòd quis sit natus de legitimo matrimonio, quam sequuntur ibidem DD. communiter. Et est similis alia glossa *in cap. innotuit, per tex. ibi, verb. Coniugata, de electione*, dum docet, † legitimatum per subse- 43 quens matrimonium posse eligi in Episcopum, quamvis ad hoc aliàs requiratur, quòd de legimo matrimonio natus sit, vt *in cap. cùm in cunctis, eod. tit. de elect.* & sequuntur, hæc, & varia alia exempla in iure retractus, emphyteusis, patronatus, nobilitatis, reuocationis donationis per superuenientiam liberorum, testamanti imperfecti, quod valet inter liberos, & aliis casibus similibus adducentes, Abb. & Ant. de Butrio *n.* 17. *&* 18. Imol. *n.* 13. *in d. cap. innotuit*, Alex. & eius Addition. *cons.* 5. *num.* 7. *&* 8. *vol.* 7. & plures alij. quos refert, & sequitur Couar. omninò videndus, *in epit. de sponsal.* 2. *p. cap.* 8. §. 2. *n.* 21. *&* Rimina. Iunior *cons.* 22. *num.* 4. *cum multis seqq. vol.* 2. Bocerius *de Regal. cap.* 2 *n.* 29. Vbi † ait, 44 spurio patris nobilis, per subsequens matrimonium legitimato, insignia, & arma patris competere, Besoldus *de Regni success. lib.* 1. *differ.* 9. *num.* 8. vbi docet taliter legitimatum in Regno succedere & Fajard. *vbi sup. ex num.* 217. *vsque ad* 233.

Et pro his facit Nouella 12. *circa fin.* † vbi ita 45 ita legitimatus plenum ius agnationis habere dicitur, & de iure nostri Regni celebris tex. *in l.* 2. *Taur.* quæ est *l.* 10. *tit.* 8. *lib.* 5 *Recop.* quæ cum filios legitimatos per rescriptum à successione parentum remoueat, si fortè posteà alij legitimi nati fuerint, idem esse ait, etsi non nati, sed per subsequens matrimonium legitimati sit, ibi: *Y despues tuvieren algun hijo, ò nieto descendiente legitimo, ò de legitimo matrimonio nacido, ò legitimado por subsiguiente matrimonio, &c.*

Quod idem in † feudis etiam honorificis ad- 46 mitti, & practicari videmus, ex vsu iam in foro vbique recepto, quicquid aliàs in theorica aduersetur, Roman *cons.* 637. Vinius *d. tit. de concess. feud. num.* 79. vt omnes feudistæ concludunt *in cap.* 1. §. *naturales, si de feud. fuer. controu.* vbi Afflict. singulariter disputat, & communem dicit *notab.* 5. *n.* 6. & latissimè, & doctissimè prosequuntur Octauius Bamacarius *in repet. ad eundem tex.* Curt. Iunior *in tract. de feud.* 3 *p. q.* 19. *n.* 41. Zasi 8. *par. num.* 81. Idem Curtius *cons.* 13. *cent.* 5. *obseruat* 41. Alexand. Raudens. *in tract. de analog. capit.* 35. *fol.* 391. Tib. Decian. *resp.* 1. *libr.* 1. Clarus, & eius additionat. Bajardus *in* §. *feudum, q.* 82. *num.* 1. Hartman Pistor. *in miscell. quæst.* 1. *p. cap.* 41. *num.* 1. Gallin. *libr.* 2. *obser.* 141. *num.* 2. vbi Grœuæus *n.* 3. Michaël. Cras. *recep. sent.* §. *successio ab intestato, q.* 19. *num.* 7. Villalob. *comm. opin. verb. Legitimatus, num.* 73. Anton. Gabriel. *in commun. conclus. tit. de legitim. conclus.* 1. *num.* 22. Vlric. Hunnius *lib.* 3. *quæst tract.* 7. *quæst.* 11 *pag.* 731. Rosenthal. *in tract. de feud. c.* 7. *conclus.* 11. *&* 18. *num.* 1. Schrad. *eod. tract. p.* 7. *capit.* 5. *numer.* 21. Bocerius *de success. feud. cap.* 3. *q.* 2. *& de Regal. cap.* 2. *num.* 35. Couar. *d. cap.* 8. §. 2. *num* 27. Ioann Bapt. Lupus *in tract. de illegit. & natural. comment.* 4. §. 3. *num.* 9. *&* 10. Menchaca *quæst. Vsufrequen. lib.* 3. *cap.* 42. *num.* 9. Vvurmserus *exercit. academ.* 2. *q.* 9. *pag.* 64. *& seqq.* Cenedus

nedus *collect.* 68. *n.* 3. Basil. Pontius *de matr. lib.* 11. *cap.* 11. *n.* 7. & plurimi alij, quos refert Borrell. *in sum. decis. to.* 1. *tit.* 34. *n.* 352. & diligenter Fajard. *d. tract. de legitimat. per subsequens num.* 123. *&* 224. & Vlricus Hunnius *lib.* 3. *quaest. tract.* 7. *q.* 11. *pag.* 731.

47 Et est adeò verum, † vt procedat, etiam si in inuestitura vocati sint legitimè nati, & ex corpore descendentes, & procreati, vt contra Laudens. Cacheran. Vulteium, Intigriol. & alios, benè defendit Fachin. *lib.* 7. *contr. c.* 51. *Pistoris d. q.* 41. *n.* 20. & Rosenth. *d. concl.* 18. *n.* 4. & est videndus plenè loquens Menoch. *lib.* 4 *praes.* 81. *n.* 9. *& cons.* 16. *nu.* 27. *& cons.* 174. *n.* 13. & pleniùs *cons.* 1098. & Camill. Gallin. *lib.* 9. *de verb. signif. cap.* 17. *num.* 18. *&* 19. *& lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 157. vbi ex his con-

48 cludit, † valere argumentum de legitimè natis ad legitimatos.

Quinimò, quod magis est, idem quoque pro-

49 bare, & admittere debemus † non solum in dispositione legis, vel statuti, sed etiam in qualibet dispositione nominis, vtpotè fideicommissis, & maioratibus, quidquid nouissimè hoc in dubium reuocet Additionator Molinae *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 41. eam rationem post alios praetexens, quòd mitiùs agitur cum lege, quàm cum homine, & huius verba naturaliter, illius ciuiliter intelligenda sint. Nam licèt in hanc sententiam propendeant Peregrin. *de fideicomm. art.* 24. *n.* 6. Castillo *lib.* 6. *controu. cap.* 11. *num.* 42. Thesaur. *decis.* 196. Petr. Surd. *decis.* 319. & latè rem disputent Andr. Fachin. *lib.* 4. *controu. cap.* 54. *ex n.* 1. idem *cons.* 2. *lib.* 2. Gutierr. *de matrim. cap.* 74. *n.* 14. Anton. Merenda *lib.* 4. *controu. cap.* 17. Paschal. *de patr. potest.* 2. *p. cap.* 4. *n.* 62. Farin. 1. *p. nouiss. decis.* 41. Teutlerus *lib.* 1. *disput.* 2. *q.* 26. Gratian. *discept. forens. cap.* 653. *n.* 25. Pacianus *cons.* 9. *n.* 43. & Iacob. Gallus *cons.* 30. *num.* 61. & plurimi alij, quos refert, & sequi videtur Fajardus *vbi sup. n.* 266. *& seqq.* Certiùs tamen, & receptiùs est, testatores, qui illa verba adiiciunt, *ex legitimo matrimonio natis*, & etiam si addant, *& procreatis*, se conformare velle cum dispositione iuris, quae tales legitimatos per subsequens matrimonium, quoad omnia, verè legitimos reputat, vt *suprà* retulimus, † & ostendit *l.* 1. *tit.*

50 18. *par.* 4. ibi: *Otrosi son legitimos*, quae verba veritatem, & non fictionem praeferunt, vt ibidem Greg. Lop. ostendit, & probat tex. *in l. si maritus §. lege Iulia, D. ad leg. Iul. de adult. l. his verbis, in princip. D. de hared. instit.* Mieres *de maiorat.* 2. *p. q.* 1. *num.* 7. & Barbosa *de diction. dict.* 340. *num.* 1. *&* 4.

Et ita in specie vocationis feudalis, fideicommissariae, vel maioratus, expressè agnoscunt, & resoluunt Paul. Castrens. *in l. si quis, n.* 6. *C. de his qui veniam aetat.* & plures alij ex antiquioribus, quos refert, & sequitur Ias. *cons.* 168. *n.* 6. *vol.* 4. Decius *cons.* 145. *n.* 5. *&* 6. *& cons.* 624. *n.* 7. *& in cap. cùm in cunctis, n.* 11. *&* 12. *de elect.* Socin. Iun. *cons.* 39. *n.* 63. *vol.* 3. Riminal. *cons.* 226. *n.* 5. *&* 6. *vol.* 2. Couar. *d.* §. 2. *n.* 30. additio ad Alex. *cons.* 1. *vol.* 7. latè & optimè Tiraq. *de primog. q.* 34 *per tot.* Molina *de maiorat. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 41. *& lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 23. Ioseph. de Rusticis *in l. cum auus, lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 126. *&* 181. Lupus *d. tract. de illegit. comment.* 4 § 3. *n.* 10. Iacob. Cancer. *lib.* 2. *var. cap.* 11. *de sponsal. n.* 61. Castillo *tom.* 2. *contr. c.* 105. *ex nu.* 35. Ceuallos *pract. comm. q.* 606 *per totam*, Fachin. *lib.* 7. *contr. cap.* 51. Fusar. *de substitut. quaest.* 409. *num.* 47. *cum seqq.*

Vbi idem dicendum putat, quamvis disponens adiiciat: *Sine liberis ex legitimo matrimonio natis, procreatis, vel conceptis*: † quoniam sem- 51
per haec verba debent intelligi, vt operentur exclusionem legitimatorum per rescriptum, vel aliis modis, quam per subsequens matrimonium, qui verè legitimi sunt, iuxta *suprà* relata. Et idem sentiunt Mieres, *vbi sup. num.* 5. Burgos de Paz *cons.* 6. *n.* 26. Marta *de success. legal.* 1. *p. q.* 18. *art.* 9. *n.* 4. Auend. *in l* 4. *Tauri gloss.* 11. *à n.* 41. Cald. Pereira, Basil. Pont. Menchaca, Ferrer, Bapt. Lup. & innumeri alij, quos per integras paginas congerit Fajard. *vbi suprà, num.* 230. *&* 265. & vltra relatos ab eo Alex. Trentacinq. *lib.* 1. *var. resol. tit. de legitimat. resol.* 1. & Steph. Gratian. *lib.* 1. *discept. forens. cap.* 138. vbi plura de huius legitimationis specialibus congerunt.

Et in ipsis terminis nostrarum Commendarũ 52
eandem opinionem certam esse affirmat Ant. de Leon d. tract. de confirm. Regiis 1. par. c. 10 n. 26. subdens, se putare Regiam de hoc decisionem, seu declarationem extare, quam tamen ipse non vidit. Et † re vera non extat. Nam li- 53
cèt insignis ille, & valdè prudens Peruanus Prorex D. Marchio Montisclarius hanc quaestionem, seu dubitationem, cum praerogatiua suffragij sui, in fauorem legitimati, inter aliàs, Regio Indiarum Consilio proposuerit, & ad tollendas lites, quae eius occasione quotidie suboriri poterant, declarari petierit, nullum tamen aliud responsum accepit, quàm vt leges seruaret, seruarique faceret.

Inuenio tamen † per eundem Senatum post 54
longam litem, & grauem disceptationem, maturo iudicio, in fauorem legitimati decisum fuisse, in ardua illa causa D. Ioannis de Aliega filij maioris naturalis legitimati, cum D. Hieronymo filij minoris ex legitimo matrimonio concepti, quamvis pro hoc pater, dum viueret Regiam schedulam impetrasset, vt tetigi *sup. cap.* 16. *n.* 41. Quod exemplum † magni quidem fa- 55
ciendum est, tum ob auctoritatem rerum in supremo Senatu iudicatarum, de qua pluribus dixi *sup. hoc lib.* 2. *c.* 10. *n.* 77. & multa congerit D. Valenç. *cons.* 40. *n.* 55. *& cons.* 73. *n.* 53. *& cons.* 83. *n.* 115. *cum seqq.* vbi in terminis nostrarum Commendarum loquitur, & nouissimè Alphons. Guzmanius *in tract. de euict. q.* 3. *n.* 48. *&* 49. Velasc. *in axiomat. iur. litt.* L. *n.* 127. & Fajardus *vbi sup. n.* 114. Tum maximè † quòd hoc 56
certiùs est, vbi talis res iudicata emersit circa declarationem, & interpretationem verborum alicuius legis, quae dubitandi, & litigandi causam praebuerant. Nam talis declaratio non solùm in illa lite, verùm & in aliis, rem veluti iudicatam constituit, & saltem in vim styli, & intelligentiae talis legis allegari potest, *l. si de interpretatione, l. nam Imperator* 18 *D. de legib. l. Labeo* 21 *D. de statu lib. l.* 1. *C. de aedif priuat.* cũ traditis à Ioann. Gutier *l. b.* 3 *pract. q. ast.* 17. *nu* 71. Ceuallos *in praefat. ad pract. comm. num* 72. & D. Valenç. *d. cons.* 83. *num.* 120. Bernard. Greuaeus *in pract. Cam. et e Imper. in proem. num.* 5. 19. *&* 20. *cum seqq.* Menoch. *de praesumpt. lib.* 1 *q* 1. *num.* 27. Borrellus *in summ. decis. tit.* 13. *de legibus, n.* 15. & de decisionibus Rotae agens, Mascardus *de probat. conclus.* 484.

Quibus

57 Quibus consequens est, filios etiam natos ex matrimonio putatiuo, publicè, & bona fide à parentibus contracto, ad Commendam admitti, licèt illud posteà, ex aliquo impedimento dirimente, ab intio nullum fuisse apparuerit. Nam
58 matrimonium putatiuum habet quoad multa effectus veri, & iusti matrimonij, & inter alia, quòd filij ex eo nati, legitimi sint, & parentibus succedant, & ad fideicommissa, feuda, & maioratus admittantur, quamtumvis in illis testator solùm veros & legitimos filios admitti voluerit, vt probat text. *in capit. ex tenore, & cap. peruenit, qui filij sint legitimi, cap. debitum, de bigamis*, vbi communiter Scribentes, *l. 3. vers. Otrosi, tit. 3 part. 4. l. 1. tit. 13. ead. part.* cum multis aliis, quæ copiosè, vt solet, congerit Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione, nu.* 141. Dueñas *reg.* 350. & post Couarr. vtrumque Molinam, Thom. Sanch. & plurimos alios, quos refert, Ioann. Gutierr. *in tract. de matrim. cap.* 71. *num.* 2. latissimè D. Ioann. del Castillo *lib. 2. controuers. cap. 11. num. 5. & 6.* Bammacarius *in d. capit. naturales, quæst. 9. num. 66. cum seqq.* Ceuallos *comm. pract. quæst. 697. in princip.* Basil. Pontius *de matrim. libr. 11. capit. 1. §. 2. numer. 13. & 14. & cap. 8. per totum*, & D. Michaël de Luna & Arellano *in præclaro tractatu de iuris, & rationis imperio, libr. 4. capit. 4. numer.* 83. Fajard. *d. tract. de legit. per subsequens matrimon. numer. 167. & seqq.* Vbi benè sub-
59 iungit, † in dubio præsumi in parentibus bonam fidem, quæ in hoc casu requiritur, & sufficere, quòd vel in altero ex parentibus interueniat, vt filij ex eis procreati, sint quoad vtrũque legitimi reputandi. De quibus vltra Thom. Sanch. & alios à prædictis Auctoribus allegatos, latè, & multum in nostris terminis agit Rosenthal. omninò videndus, *in tract. de feud. cap. 7. q. 18. n. 18.* Menochius *lib. 5. præsumpt.* 130. Fusarius *de substitutionibus, q. 409. n. 109. & 110.* Vbi
60 † quod per tale matrimonium, etiam filij anteà nati, legitimantur, Additionator Molinæ *libr. 2. cap. 5. nu. 25. & 26.* Fachin. *lib. 3. controuers. c. 16. & seqq.* vbi plures quæstiones circa matrimonij putatiui effectus adducit, & Nos *infrà cap. 21.* vbi de successione coniugum putatiuorum, & lucrorum inter eosdem communicatione, tractabimus.

61 Sed an in huiusmodi successionibus, natus ante Commendam à patre acquisitam, à secundogenito præferatur, qui post illius acquisitionem conceptus, atque editus fuit, latè quidem hic disputari posset, ex similibus controuersijs, quas in Regnorum, feudorum, maioratuum, & aliarum dignitatum successione DD. passim agi-
62 tare solent. Sed cùm iam † apud omnes verius, & receptius existimetur, adhuc primogeniti causam in hoc quoque casu potiorem esse. Idem absque dubio in nostris Commendis admittere oportebit, prout & quotidie praxis admittit
63 † ex doctrina I. C. *in l. Senatoris filium 5. D. de Senator.* quam benè defendunt ab oppositione, seu antimonia, quam patitur *ex l. si Senator 11. C. de dignitatibus, lib* 12. & pluribus ornant, & prosequuntur, vltra Scribentes in eisdem iuribus, & antiquior alios, quos refert, Tiraquel. *de primog. q. 31. per totam*, Valent. Forster. *lib 4 de success. ab intest. cap. 14. ex n. 17. ad* 40. Hottom. *quæst. illust. q. 1.* Petr. Greg. *lib. 7. de Rep. cap. 9 per totum*, Duaren. *lib. 2. disp. cap.* 29. Pazius *centur. 1. antinom. cap.* 39. Vvurmserus *exercit. academ. 2. q.* 14. Vlric. Hunnius *lib. 3. quæst. tract. 7. q 25. pag.* 769. Nicolaus Genoa *de conciliat. leg. pag. 264 & seqq.* Iacob. Menoch. *cons. 677. nu. 10. lib 7. & de præsumpt. lib 4 præs. 92. nu. 5.* Ego pluribus ab hinc annis in meis antimoniis, quas Salmanticę magno audientium plausu, & fructus relegi, *cap.* 14.

Et in feudis specialiter loquentes Georgius Obrechtus *disp. feud. 10. num. 88. cum seqq.* Ioan. Schoner. *disput. feudal. lib. 1. disput. 6. thesi.* 53. Iul. Clarus, *§ feudum, q. 80. num.* 3. Rosenth. *de feud. cap. 7 q. 26. num.* 4. Zasius *eod. tract. part. 8. nu.* 86. Vlricus Hunnius *vbi suprà*, Teutlerus *part. 1. disput. 19. thesi final. litt. A*, Bessol. *de Regni success. lib. 1. dissert. 7. num. 1. & seqq.* & in delibatis *ad lib. 1. Pandect. d. tit. de Senator. num.* 39. Heningius Arnisæus *in relect. de Repub. lib. 2. cap. 2. sect. 11. per tot.* Ant. Colerus *de iure Imperij German. sect.* 5.2. vbi exẽpla adducit, & Harpprechtus *in tit. Inst. de hered. quæ ab intest. n. 150. & seqq.*

Et in terminis nostrorum maioratuum Hispaniæ Greg. Lopez *in l. 2. glo. 10. in princip. tit. 15. part. 2.* Anton. Gomez *in l. 40. Tauri, n.* 67. *Molina lib. 3. de primog. cap. 1. n.* 3. Blasius Robles de Salcedo *in erudito tract. de repræsent. lib. 2. cap. 15. num. 16. & 17.* & Molina Theologus *disput. 614 n. 2.* qui benè obseruat, hoc iam apud omnes esse consuetudine receptum, tametsi quondam res fuerit controuersa, & latè, & eleganter Basil. Pontius *variar quæst. 1. part. cap. 4. ex pag. 189. ad* 199.

Secundò verò limitatio successionis liberorum, in Commendis de quibus agimus, proponitur † in Monachis, & monialibus, vt 64
constat ex prouisione dat. Matr. 5. Aptil. ann. 1512. quæ habetur *in 2. tom. impress. pag.* 203. ibi 2. *O no pudiesse suceder por entrar en alguna, Religion, &c.* Et in alia dat. Vlysip. 4. Iunij, ann. 1582. ibi: *O no quisiesse suceder en ellos, ò por entrar en Religion, ò por otro impedimento, è incapacidad.* Cuius ratio petenda est ex his, quæ latè dixi *suprà c. 5. ex num. 14. &* ex simili feudorum, quæ dicuntur ex pacto, & prouidentia, in quibus regulariter Monachi nõ succedunt, vt constat ex congestis à Rosenth. *d. tract. de feud. cap. 7. concl.* 30. Menoch. *cons. 519. num. 8. & de arbitrarijs casu* 231. Iulio Clar. *§. feudum. q. 48. &* Carol. Tapia *in auth. ingressi, verb. Sua, cap. 14. per totum, pag. 481. cum seqq.* Quemadmodum † neque in maio- 65
ratibus, quibus annexa est aliqua dignitas, aut iurisdictio, vt per Molinam *lib. 1. cap. 13. num. 79. & seqq. & n.* 94. Fusar. *de substitut. quæst. 311. num. 49. & q. 430. ex n. 1.* Ceuall. *pract. comm. q.* 193 Gama, & eius Additionat *decis. 6. num. 2.* Angulanus *in tract. de legib. lib. 2. controvers. 17. &* latissimè Castillo *lib. 3. controuers. cap. 12. &* Additionat. Molinæ in locis *suprà* citatis.

Et † cùm per Religionis ingressum Commen- 66
datarij Commendam amittant, vt constat ex schedulis citatis ab Anton. de Leon *d. cap. 10. fol. 57. num. 24.* & dicemus *infrà*, vbi de extinctione Commendarum agemus, mirum non est, quòd lex eisdem Monachis successionem deferre noluerit, argum. *l. pater furioso, D. de his qui sunt sui.* Nulla in hoc consideratione habita, an monasterium in communi sit capax bonorum, necne? licèt hæc aliàs in feudis, & maioratí

ioratibus ordinariis soleat considerari, vt per eundem Molinam *vbi suprà*, & Menochium *d. conf.* 519. vbi tractat, an Religiosus admittatur ad feudum, domino non contradicente. Nam quan-
67 do † seruitium non est reale, sed personale, prout in nostris Commendis contingit, nunquam transit feudum in monasterium, etiam si per substitutum seruire velit, vt per Salicet. & Ias. *num.* 46. *in d. auth. ingressi*, Felin. *in cap. in præsentia*, *num.*46. Paris. *num.*195. *de probat.* Afflict. *decis.*265. *num.*37. gloss. *in cap. scripsit nobis* 27. *quæst.*2. & Franc. Curtius *in tract. de feud. part.*3. *princip. memb.*2. *num.*19. Gapitius *decis.* 10. *num.*10. Pro quibus facit *l.*6. *tit.*26. *part.*4. *vers. Esso mismo dezimos.* Et ibi Greg. Molina *d. cap.*13. *num.*84. & nobile dictum Menochij 519 per totum, vbi concludit, Religiosum non
68 posse per substitutum,† & in feudo nō succedere, qui feudo domino seruire non potest per se, nec per substitutum, qualis est Religiosus. Nec mo-
69 nasterium ex eius persona, † cùm hoc non admittatur, quando sunt vocati filij ex legitimo matrimonio nati, vel procreati; vt scripsit Præpos. *in cap.*1. §. *& quia, col.*15. *de his, qui feud. dar. poss.* Capitius *decis.*31. *num.*5. & idem probat ipse Menoch. *conf.*54. *num.*24. *lib.*1. *& conf.*721. *num.*21. *lib.*8. vbi loquitur de Canonicis regularibus, *& in tract. de arbitrar. lib.*2. *cas.*231. *num* 3. Vbi *numeris seqq.* subiungit, hoc verum esse, etiam in regulari promoto ad Episcopatum, vel Cardinalatum, quod latiùs etiam probat, & prosequitur Rosenth. *in tract. de feud. cap.*7. *q.*29. *num.*9. *&* 10.

70 Et quod magis † est *num.*19. *& seqq.* affirmat, Equites Ierosolymitanos in feudis non succedere, & idem videtur concludere in Militibus D. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, eo fundamento, quòd hi Religiosi sint, vt pluribus adductis probat D. Ioseph. Pellicer *in notis ad Gongor. fol.*151. & Menoch. *de arbit. cas.*231. *n.*71. & disputat Carrasc. *ad leg. Recop. cap.*6. §.5. *ex num.*29. Quod tamen Ego reprobandum existimo, cùm horum religio bellum non impediat, sed potiùs ad bella ordinetur, & ob id Ordines, vel Religiones Militares dicantur, & ita benè possint per se in bello seruire, & reliqua feudorum onera subire, & multò magis nostratum Commendarũ, in quibus nunquam de hoc dubitari vidi, nec audiui, & tetigi *suprà cap.* 5. *num.*18. & optimè probat, & prosequitur Rosenthalius *d. tract. de feudis, cap.*7. *q.*30. *num.*16. cum aliis, vbi eosdem Milites Ierosolymitanos vocat Melitenses, vel Iohanitas, & Carolus Tapia *in auth. ingressi, verbo Sua, cap.* 14. *num.* 19 *&* 41.

71 Sed † an Monachus, qui adhuc professionem non emisit, in feudo vacanti succedat, in quæstionem vocari solet, & in nostris Commendis propter casus frequentiam vtile esse potest. Et Menoch. *d. casu* 231. *n.*16. illum non succedere rectè resoluit, sed successionem manere debere in suspenso, quia fieri potest, quòd emittat professionẽ, atque ita efficiatur omnino incapax, fieri etiam potest, quòd egrediatur religionem. Hoc ergo dubio pendente, hic interim admitti non debet. De quo articulo latiùs nobis agendum est *infrà cap.* 27. & interim videndus est Greg. Lop. qui eandem Menochij sententiam tenet, *l.*6. *tit.*26. *par.*3. *verbo Religioso*, reiecta contraria glossæ *in cap. scripsit nobis* 27. *quæst.*2. & Carol. Tapia *dict. auth. ingressi, verb. Sua, c.*14. *n.*28. vbi quòd Clerico in minoribus, cui delatum est feudum, statuendum est tempus ad deliberandum, an velit laicari, vel Clericus remanere.

Et ex prædictis descendit, † Hospitale etiam 72
esse incapax successionis feudi, & per consequens Commendæ, ex quo in bello per se domino inseruire non potest, quod vbi feudum est ex pacto & prouidentia agnoscit Menoch. *conf.*1011. *num.* 74. *&* 35. licèt contrarium docere videatur Afflict. *in cap.*1. §. *qui Clericus, n* 9. *si de feud. sit controuers. inter dom. & agnat. vassall.* quem secutus est Nardus Liparulus *in addition. ad Isern. in eod. §. verbo Hospitalarij*; qui tamen de feudis hæreditariis intelligendi sunt, vt per Menoch. *suprà num.* 38. cùm hæc feuda hæreditaria etiam transeant ad monasterium, vt per Felin. *in cap. in præsentia, n.* 47. & Rosenthal. qui de his omnibus plenius cæteris agit, *in tract. de feud. cap.*7. *concl.*30. *n.*22.

Tertiò, filius, qui ex lege successionis ad nostras Commendas vocatur, excludendus veniet, † si Clericus esse reperiatur, cùm Clericis no- 73
uæ Commendæ dari non possint, vt dixi *suprà d. cap.*5. *ex num.*14. Et datæ adimi iubeantur in schedulis suprà relatis. Quod etiam censere possumus ad imitationem, & similitudinem maioratuum inductum, in quibus etiam Clerici frequenter excludi solent, vt per Molinam *lib.*1. *cap.*13. *ex num.*96. vbi eius additio plures alios adducit.

Et multò magis ex recepta, & obseruata feudorum doctrina, quæ vbi sunt ex pacto, & prouidentia prout Commendæ, de quibus agimus, æqua lance Clericos, ac Religiosos ab eorum successione repellunt, quia pariter per se militare, & seruire non possunt. Vt probat tex. *in cap.*1. *de feud. fœmin. cap.*1. *de mil. vassall. qui arma bell. depos. d. c.*1. §. *qui Clericus, si de feud. fuer. contr. inter. dom. & agnat. vassall. & cap.* 1. *an mutus*, vel aliàs imperfectus: vbi latissimè omnes feudistæ hunc articulum prosequuntur *d. l.*6. *tit.*26. *part.*4. vbi Greg. Lopez *verbo Clerigo*, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Rosenth. *vbi suprà d. conclus.*30. vbi distinguit inter feuda ex prouidentia, & hæreditaria, Cotta *in memorab. verbo Clericus*, Crauetta *conf.*30. *num.* 3. Siluanus *conf.*3. *num.*9. Bursatus *conf.*63. *num.* 27. Roland. *conf.*23. *num.*20. *lib.*1. Iulius Clarus *in* §. *feudum*, *q.*48. Thomas Marinus *in tract. de feud. tit de feudo ex pact. & prouid. antiq. num.*142. Osascus *decis.*27. *num.*4. qui testatur hanc esse receptissimam opinionem Menoch. *d. conf.*1011. *num.*34. *& conf.*54. *n.*10. & iterum *conf.*181. *num.*75. *& seqq.* vbi reddit rationem, quare Clericus feudi capax non sit, & latiùs, & elegantiùs *in tract. de arbitrar. cas.*231. *ex num.* 1. vbi inquit, quòd Clericus, etiam per substitutum seruiens in bello, efficitur irregularis, & idem pluribus aliis relatis sequitur Tapia *in d. auth. ingressi, cap.*14. *ex num.*24. *pag.*489. & D. Valenç. *conf.*23. *num.*19. qui licèt *num.*23. plures alios contrarium tenentes adducat, intelligendus est in feudis hæreditariis, & in quibus seruitium personale præstari potest per substitutum, quorum Clerici, & alij Ecclesiastici capaces esse solent, ex communi, quam refert Iul. Clar. *d.* §. *feudum*, *q.*78. *n.*4. Crauet. *conf.*303. *n.*10. *vers. Secundo respondeo*, Cephal. *conf.*151. *n.*41. *vol.*2. Bobadilla *in Politic. lib.*2. *c.*18. *n.*56. & latissimè Menoch. *dict. casu* 231 *n.*33. cum multis seqq. vbi *n.* 48. *& seqq.* resoluit, † Clericum quemlibet, etiam in feudo 74
recto

recto succedere posse, si ea est consuetudo, qualis extat in Italia, & Alemania, & hoc casu seruire posse per substitutum.

75 Neque his aduersatur, † quòd cùm ad nostrarum Commendarum successionem fœminæ admittantur, vt diximus *suprà cap. præcedenti, num.39.* Videbantur quoque admittendi Clerici, & Religiosi, ex recepta Doctorum sententia, quæ habet, quòd feudum, quod est transitorium ad fœminas, transit quoque ad Clericos, & Religiosos, vt per Alexand. *cons.10. lib.5.* Curtium *in tract. de feud. 3.par. memb.2. num.26.* Capicium *decis.31.* & Menochium *cons.519. num.1.*
76 *& 13.* Nam respondetur, † in his materiis feudalibus non valere argumentum ex paritate, imò nec à maioritate rationis, vt per Ioan. Franc. à Ponte, qui alios adducit, *de potest. Proreg. tit. 8. cap.6. n.5. pag.278.* sed eorum inuestituræ, &
77 legibus standum esse, † in quibus sufficit pro ratione voluntas concedentis, iuxta text. & glossam, *verbo Ratus, in l.1. D. de postulantio*, & plura alia, quæ de nostris Commendis agens tradit D. Valençuela *cons.83. num.141. & seqq.* ac propterea succensendum non esse nostris Regibus, cur Clericos, & Monachos exclusferint,
78 cùm fœminas admiserint. Cùm † in voluntariis extensio non fit de vno casu ad alium, vt per Ioann. Gutier. *lib.3. pract. q.67. num.16.* Præterquam,
79 quòd ratio † diuersitatis ea esse potuit, quòd Cómendis mediantibus, harum prouinciarum conseruationi, populationi, & legitimorum liberorum procreationi consulebatur, vt dixi *sup. cap. prox. ex n.15.* quæ ratio fœminarum admissionem, & Clericorum, ac Religiosorum exclusionem necessariò desiderauit. Et ita in terminis tenet Matth. de Afflict. *decis.320. n.7.* dicens, quòd licèt fœminæ reperiantur habilitatæ ad feuda, non tamen ideò Clerici, vel Monachi habilitati censentur, nec ad eos est facienda extensio, & sequitur Tapia *vbi suprà, num.37.*

80 Clerici autem, qui excluduntur, † debent esse in sacris ordinibus constituti, aut saltem tonsuratis, & habitum, & beneficium habentes, vt dixi *sup. cap.5. ex num.20.* & in terminis feudorum latè docet, & probant Bald. & cæteri DD. *in d.§. qui Clericus*, Clarus *d.§. feudum, q.78. in fine*, Craueta, Roland. Alciat. Cephal. Thom. Marinus Minad. & plures alij, quos refert, & sequitur Menoch. *d. casu 231. n.24. & d. cons.181. num.80.* Greg. Lopez *d.l.6. part. verbo Clerigo*, vbi inquit, quòd saltem debet esse Subdiaconus. Cæterùm Clericus secularis primæ tonsuræ, qui nullum obtinet beneficium Ecclesiasticum, benè succedere poterit, iuxta sententiam eorundem Auctorum, & tradita à Bruno *cons.16. num.6. & cons.32. num.1.* Dueñas *reg.103. limit.2.* Menoch. *suprà num.23.* Et si beneficium habet, aut Ecclesiæ inseruit, potest post mortem patris his renuntiare, si velit feudi successionem sibi delatam adipisci, dummodò id primo quoque tempore faciat, ita vt diutius feudi siue Commendæ successio in suspenso non sit, quia aliàs ad secundogenitum habilem transibit. Quod arbitrio iudicis æstimandum est, vt optimè resoluit Matth. de Afflict. *in cap.1. num. 70. de milite vassallo, qui arma bell. de poss. & decis.320. num.7.* post Iserniam, & Lucam de Pena, quos refert Brunus *d. cons.16. num.6.* & plurimi alij, quos congerit Hartmanus Pistoris *in quæst. feud. 3.part. q.34. num.18.* & Menoch. omninò videndus, *d.cas.231. num.28. & seqq.* & Carol. Tapia *d.auth. ingressi, verbo Sua, cap.14. pag.489.* vbi inquit, huic tali Clerico, cui feudum delatum est, dari tempus ad deliberandum, & benè resoluit num.20. & 42. Milites Ierosolymitanos, & aliorum Ordinum Militarium ab hac successione non excludi, cùm neque ab accipiendo nouo feudo excludantur, iuxta ea quæ latiùs dixi *d. cap. 5. num.17.*

Quartò, † furiosi, mente capti, cæci, muti, & surdi, clandi, corpore vitiati, & alij morbo sontico laborantes, qui eos impediat ad præstanda seruitia Commendis imposita, ab earum successione excludi videntur, sicuti & à noua receptione, vt tetigi *suprà d.c.5.n.30.* De quo, licèt nullam schedulam Regiam inuenerim, quæ id expressè disponat, intelligi potest satis cautum esse † in nobili illa prouisione declaratoria legis successionis data Matriti 5 Aprilis, ann.1552. quæ extat *in 1. tom. pag. 203.* Nam postquàm expressit causas religionis, Clericatus, & incompatibilitatis, quæ successionem impediunt, adiecit hæc verba: *O por otro algun impedimento, ò incapacidad*, quæ solùm in dictis casibus verificari possunt. 81 82

Sicuti in simili contingit † in feudis, *in cap. 1. §. qui Clericus, si de feud. fuer. contr. inter dom. & agn. vass. & in cap.1. §. ex hoc, de feud. fœmin. & in cap.1. an mutus*, vel aliàs imperfectus, vbi imperfecti nati, æquiparantur Clericis, Monachis, & fœminis succedere prohibitis, quo ad hoc, vt sint inhabiles ad feudi successionem, & ita in eis pro comperto habent omnes Scribentes ibidem: eandem rationem, quam in illis reddentes, nimirùm † quòd feudi recti, & proprij natura est ea, vt vassallus personaliter seruiat domino, non autem per substitutum. Et quod ad eum non pertinet beneficium, qui non potest gerere officium, vt *in cap.1. de milite vassall. qui arma belli de pos.* quod etiam probat *l. 6. tit.26. par.4.* vbi noster Gregor. Lopez, Bertachin. *in repertor. verb. Claudus*, Hartman. Pistor. *in quæst. feud. 2. par. q.32.* Valent. Forster *de success. lib.4. cap.32.* Zas. *in tract. de feud. 8. par. pag.117. & 179.* Schrader. *eod. tract. par.7. cap.5. n.32.* Rosenth. *cap.1. conclus 15. num.5. & cap.3. concl.8. num.1. cap.7. q.27. & seqq. & cap.8. quæst.8. num.10. in remiss. litt. K.* & Molina *lib.1. cap.13. & num.22.* vbi tractat, † qualiter & quando propter hos defectus prædictæ personæ excludantur à successione maioratus. 83 84 85

Quod certè raro practicatur, nisi id specialiter à fundatoribus cautum sit. Et idem † expertus sum in nostris Commendis. Nunquam enim vidi, alicui his de causis litem super successione, aut remotione Commendæ motam fuisse, excepto casu Francisci Velazquez de Talauera Peruani Dommendatarij, qui cum possideret in prima vita Commendam *de los Checras*, & defunctus esset, relicto filio D. Francisco de Talauera, totaliter furioso, & D. Agnete de Sola vxore Petri de Vega, dubitatum fuit, an hæc illi ratione furoris præferenda esse, & à Prorege Dom. D. Franc. à Toleto, & eius assessoribus, pro filia pronuntiatum fuit 8. Octob. ann.1576. eo ei onere iniuncto, vt furiosum fratrem alere teneretur. 86

Ad quod fortè ducti fuerunt † auctoritate textus *in cap.1. §. mutus feudum, Episcop. vel Abbat.* vbi probatur, mutum, qui nihil omnino loquitur, feudum amittere, huic ante egenti alimenta deberi, de quo pluribus agit post Speculat. & Socin. 87

Gg 4 Greg.

Greg. Lopez *d. l.6. verb. En ninguna manera,* Schrader. *d. tractat. de feud. par.6. num.*67. Tiraq. *de primog. c.*25. & Molina *d. cap.*13. *num.* 44.*&* 46.*& seqq.*vbi etiam tradit, an, & quando mutus,& surdus furioso æquiparentur. Et quatenus
88 † vassallo muto, & aliàs imperfecto, à domino feudi alimenta debeantur? vide Petr. Surd. *in tract. de aliment. tit.*1.*q.*56.*ex n.*1.*ad* 10. Martin. Coletum *in eodem tract. lib.*1.*cap.*13. *num.* 120. Daniel. Morl. *in semestribus lib.*3. *c.*34. Pileum *q.*53. & Hieron. Schurff. *cons.*91. *n.*5. *centur.*1.

89 In quo tamen notandum est, † plures esse, qui opinentur, quòd,vt dementiæ,furoris, vel alterius imperfectionis vitium impediat, debet esse contractum à natiuitate, vel ante delatam feudi successionem. Nam si quis sanus mente, vel corpore in feudo successerit, per superuenientem dementiam,vel defectum,illud non amittet,vt docet Bald.*in d.cap.*1.*an mutus,& c.num.*2.Zas.*d.*8.*par. num* 67.Vuesemb.*de feud.cap.*6.*num.*20. Pistoris *d.q.*32.*num.*9.Paris.*cons.*10 *num.*14 *vol.*1. Schrader. *d. par.*7. *in limit. regula, vers. Sexiò furiosus.*

90 Rursus & illud in quæstionem vocatur, † an furioso,vel imperfecto ob tale vitium excluso,secundogenitus admittatur,vel filius ipsius imperfecti, si eos habere contigerit. Et quamvis aliqui excluso patre, filios quoque eius exclusos manere affiment,*ex d.cap.*1.§ *mutus*,vbi Isern.*num.*8. & Lauden.*num.*3. Curt.Iun.*de feud.par.*5. *conclus.*5. *num.*12.& Schurff.*d.cons.*91.*num.*5. contraria tamen sententia verior,& receptior est, non solùm in feudis ex pacto,& prouidétia,sed & in hæreditariis, vt constat ex latè adductis à Bald. *cons.*389. *lib.*2. Socin. *cons.*47. *num.* 10. *&* 11. *lib.*3. Tiraq. *d. quæst.*23. *num.*14. *& quæst.*40. *num.*126. Licerier. *de primog. lib.*3.*q.*5. *num.*1. *&* 20. Menoch. *cons.*112. *n.*118. *vol.*3. Volteio *de feud. lib.*1. *cap.*9. *num.*63. *in fine*, Pistoris *d. q.*32. *num.*37. & Rosenth. *d. cap.*7. *conclus.*23.*num.*19. *& cap.*8.*conclus.*9. Gregor. Lopez *in l.*2. *tit.*15. *par.*2.*verb. Siendo hombre para ello*,& Molina *d. cap.*13. *num.*35.

Vbi *num. seqq.* hoc rectissimè & doctissimè limitat, quando tempore delatæ successionis nepos ex filio primogenito furioso natus inuenitur, secus autem si eo tempore natus non sit. Quamvis enim posteà nascatur, secundogenitus, cui iam feudi, vel maioratus successio delata, atque acquisita erat, propter eius existentiam non excludetur. Quod satis confirmatur ex iuribus & Auctoribus ab eodem adductis. Vbi eius Additiona-
91 tor optimè distinguit † inter vitium, quod est in linea, & in eo quod est tantùm accidentale, vel personale, & ad idem in vtroque membro probandum, adducit Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.*46. *num.*18. *& cons.*413. *lib.*5. Mieres 2.*par. q.*3. *num.*16. *& quæst.*4. *illat.*1. *num.*13. *& q.*6. *ex num.*47. Mantica *lib.*8. *de coniect. vlt. volunt.tit.*18.*num.*54. D.Ioann. del Castillo *lib.* 3. *controu. cap.*15. *à num.*2. *vsque ad* 27. Crass. *in* §.*fideicommiss. q.*17. Petr. Surd. *consil.*125. *num.*14. *vol.*1. Franch. *decis.*16. *à num.*5. D. Valençuela *cons.*7. *ex num.*23. *& cons.*83. vbi de nostris Commendis agit *num.*129. *& seq.* & Fusar. *de substit. q.* 313. vbi, quòd in feudis,
92 fideicommissis, & aliis, † semel exclusus in perpetuum cum omni ipsius linea manet exclusus, de quo infrà fortasse latiùs agemus.

Quintò, in eadem lege successionis, & eius declaratoriis requiritur, † quòd filius, vel filia, 93
qui, quæuè ad Commendam vocatur, resideat in prouinciis Indiarum, vbi Commenda sita fuerit, eo tempore, quo sibi illius successio defertur, & aliàs ad sequentem in gradu pertranseat, *ex d. prouis. anni* 1538. ibi: *Dexare en essa tierra hijo legitimo, &c.* & *in d. prouis. anni* 1552. ibi: *Estando en la tierra al tiempo que fallecieren sus padres*, quæ eadem verba repetuntur in alia sched. data eod. ann. & ad Audientiam Mexicanam directa *d.* 2. *tom. pag.*202. *&* 203. Et † cùm per 94
viam gerundij, vel ablatiui absoluti loquantur, conditionem inducunt, & formam præcisam eidem successioni præscribunt, *l. si tu ex parte, in fine, D. de acquir.hæred.* vbi Aretin. Bart. Alex. Ias. & reliqui communiter Scribentes *in Rubr.C. de edendo, l. à testatore,D. de cond. & demonstr.* vbi Imol. *num.*5. Bart. *in l.*1. *num.*34. *& in l. quicum diebus*, §. *Termilius, D.de cond. & demonstr.* vbi docet, hanc conditionem dici expressam, quem sequitur Decius *cons.*63. *num.* 2. *& cons.*581. *num.*9. & plures alij, quos refert Galganet. *in tract. de condit.* 1. *parte, cap.* 89. *num.*18. *&* 2.*par. cap.* 1. *quæst.* 9. *numer.* 5 *&* 6.

Et hæc conditio † ea ratione niti videtur,quòd 95
intentum Commendatum (vt sæpè tetigimus, & statim *c.*26. latiùs prosequemur) illud fuit, vt homines nobiles, & strenui ad residendum in his partibus allicerentur, vnde noluit lex, absentes in remotis, ad earum successionem vocare, neque eorum aduentum expectando, illam diutius suspendere, sed transitum facere in sequentem in gradu, † ad similitudinem aliarum successionum, 96
quæ per legem, vel aliam legitimam testatorum dispositionem deferuntur, *l. fin. D. comm. prædior.* ibi: *Neque enim sicut viuentium, ita & defunctorum actus suspendi receptum est*,l.1.D.de bonor.poss.furios.ibi: *Nonne iustius,& vtilius erit ad eundem modum proximo cuique bonorum possessionem dare,ne bona iaceant*,iuncta l.45. *Tauri, l.*10.*tit.*31 *par.*3.& aliis,quæ ibidem tradit Greg. Lopez gloss.fin.& *in l.*15.*tit.*9.*par.*6.*gloss.*1.*& in l.*10.*tit.*26.*par.*4. Molina *lib.*3. *cap.*10. *per totum*, D.Valenç.*cons.*83.*num.*10.Decius *in l.si pater,col. pen.*vbi Barberan,*num.*208. *C. de inst. & subst.* Mantua *sing.*213. & Ant. Fabr. *lib.*19. *conject. cap.*16.

Et ita † in facti contingentia sæpè practi- 97
catum vidi, & audiui, & præcipuè in ardua illa causa inter nobiles fratres D. Ioannem de Aualos & Ribera,& D.Iosephum à Ribera,huius Limanæ vrbis domiciliarios. Nam cùm Ioannes ætate maior in Regia Curia moraretur in petitione insignis Ordinis Calatrauensis,quo meritò potitus fuit,& interim vacaret Commenda, qua pater ipsorum potiebatur, Iosephus secundogenitus illam ad se pertinere contendit,& in contradictorio iudicio, tribus sententiis conformibus victor iusta.

Quod tamen Ego limitandum censerem,si fortè † primo loco vocatus ex iusta aliqua, & ma- 98
ximè publica causa, puta legationis, aut simili ab his fortè Indiarum prouinciis tempore vacationis abesset. Nam tunc talis absentia nociua esse non debuit, & aduersus læsionem, eius occasionis incursam, in integrum restituendus erit, *l.*1.cum aliis, *D.ex quib.caus.maior,l.absentia, D. de reg.iur.l.cùm quidam* 30.*& l.Pantonius* 85.*D.* de

*de acquir. hæred.l.fin.C.de temp.in integr. rest.§. rursus,Inst.de action.l.28.tit.29 par.3.*vbi latè DD. præcipuè Petr.Faber,& Ræuard, *in d. l. absentia*, Abb. *in cap. fin. num.2. de ordin. cognit.* Sfortia Oddus *de restit. 1.par. q.5. art.7. & q.6. ab art.1. ad 12.* Mauritius *eod. tract, cap.331.* Portoles *in additionib. ad Molinam 1. par. §.1. per totum*, & aliqua curiosa congerens Durantius Cassellius *lib.1. var. pag.5.*

99 Inter quas causas,an † absentia propter studia connumeretur? his diebus in dubium vocari vidi, & tangit gloss.fin.*in d.§.rursus*,ibi Ias.& alij, & text.& DD.*in l.necnon* 28. ex quibus causis maior.Mauritius *supr.n.2.*Sforcia *q.7.art.14* & Nos *infrà cap. 25.num.106.& seqq.* latiùs discutiemus, vbi de onere faciendi vicinitatem sermonem instituerimus.

100 Planè † vbi non extra Indiarum prouincias, qui successurus erat, moram trahit, sed intra easdem, licet absens à loco, vbi vacans Commenda sita est, triginta quinque dies illi conceduntur ad comparendum, & declarandum, an in ea succedere velit, necne, per quandam schedulam, quæ vocatur del Escorial 17. Maij ann.1564. *d. 2.tom. pag.205.* de cuius explicatione infrà etiam luculentiùs agemus *cap.22.num.58. & seqq.*

CAPVT XVIII.

De eo, qui à successione Commendæ ob id quòd aliam habeat, excluditur. Et an ei facultas optandi, quam maluerit, concedatur? etiam in præiudicium alterius, qui aliàs in Commenda vacante successurus erat.

SVMMARIVM.

1 *Successione commendæ excluditur, qui aliam quomodolibet habet,& schedulæ,quæ id disponunt.*

2 *Consilium D.Ioannis Baptistæ Valençuelæ refertur, quo probare intendit, exclusionem successionis commendæ, ob alterius concursum ipso iure operari.*

3 *Habilitas siue capacitas alicuius, eo tempore considerandâ est, quo successio defertur.*

4 *Inhabilis, qui reperitur tempore delatæ successionis,habetur pro mortuo.*

5 *Inhabilem quem esse ad succedendum, vel non esse in rerum natura, paria iudicantur.*

6 *Commendæ ad successionem,qui primo vocatur si aliam habeat, an eam relinquere possit,& secundam optare, vel ipso iure exclusus maneat? & n.seqq.*

7 *Incompatibilium vno admisso, alterius exclusio inducitur.*

8 *Renuntiatio tacita iuris futuri,idem operatur ac expressa,& quare?*

9 *Dom. D.Ioann. Baptist. Valenc. meritissimus Præses Granatensis laudatur.*

10 *Commendas plures habere dici non potest, qui paratus est, vnum eligere,& retinere.*

11 *Beneficia plura incompatibilia habens, vnum, quod malit,eligere, & retinere potest.*

12 *Benefi cij secundi assecutione, quando, & cur primum ipso iure vacare dicatur?*
Cap.cùm in iunctis,de elect.Clem.exectabilis, de præbend. *& alia iura similia,explicantur, ibidem.*

13 *Incompatibilium duorum,qui vnum optat, vel eligit, alteri renuntiare censetur.*

14 *Expectatiuam generalem habens ad beneficia vacantia, vno electo gratiam consumit, & variare non potest.*

15 *Beneficium vnum qui possidet, non prohibetur aliud etiam incompatibile assequi, & primum relinquere.*

16 *Alternatiuè vbi aliquid alicui relinquitur, vel promittitur, eius est electio.*

17 *Electio si cui detur ducendi aliquam in vxorem,vel mille ei dandi,etiam si posteà copula sequatur,dando mille liberabitur.*

18 *Electione semel facta variatio non admittitur.*
L.apud Aufidium 30. D. de optione leg. *& alia similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

19 *Eligi non potest, quod nondum delatum est.*

20 *Electio cadit inter plures, & ad minus duos desiderat.*

21 *Renuntiare quis non præsumitur iuri nondum sibi competenti,nec de eo cogitasse.*
L.sub prætextu,l.2.C.de transact. l. fin. C. de furtis,*& alia similes,expenduntur, & illustrantur,ibidem.*

22 *Argumentum de maioratibus ac commendis Indorum regulariter sumi potest.*

23 *Maioratum habenti, si alterius successio defератur,qui cum primo incompatibilis sit,illum quem maluerit,eligere poterit.*
L.7.tit.7.lib.5.Recop.*declaratur, & illustratur.ibidem,num.seqq.& n.42.*

24 *Ratio eadem vbi militat, admitti quoque debet eadem dispositio.*

25 *Maioratuum cumulationem licèt lex prohibeat, non ideò tamen eligendi facultatem primo vocato denegat, etiam in præiudicium secundo vocati.*

26 *Maioratus incompatibilis cum altero, non defertur secundo vocato, quousque primò vocatus,quem velit,declaret.*

27 *Maioratus, qui renuntiatur ob incompatibilitatem cum altero, acquiritur secundogenito.*

28 *Commenda, quæ renuntiatur ob incompatibilitatem cum altera, non acquiritur secundo vocato, sed reuertitur ad Regiam Coronam, & in hoc differt à maioratu.*

29 *Præiudicialia,quæ aliis esse possunt, facilè nobis concedenda non sunt.*

30 *Iure suo vtens,nemini facit iniuriam.*

31 *Vtilia qui, quæ sibi sunt, facit, sibi potiùs consulere velle censetur, quàm alij præiudicare.*

32 *Fraudare edictum velle non creditur, qui sibi prospexit.*

33 *Commendarum incompatibilium optio expressè permittitur in prouisione an.1536.vbi iunguntur per matrimonium.*

34 *Optio, quæ exprimitur in cumulatione duarum commendarum per matrimonium, pariter admitti debet, vbi deferuntur per successionem.*

35 Casum

35 *Casum, qui exprimit, alium omittere, vel excludere velle, quando verum sit?*

36 *Leges non possunt omnes casus comprehendere, & sic ex aliis ad alios ex paritate rationis extendi possunt, & solent.*

Lex vna aliam supplet, ibidem.

37 *Principium Inst. de legit. patron. tutela, expenditur, & illustratur.*

38 L. 1. tit. 38. par. 7. *explicatur.*

39 *Ratio eadem vbi adest, eadem quoque lex, & dispositio adesse dicitur, non extensiuè, sed intensiuè, seu comprehensiuè.*

L. libertum 64 D. de ritu nup. l. statu liberi, §. Quintus Mucius, D. de statu liber. *& alia similes expenduntur, ibidem.*

40 *Leges etiam pœnales extenduntr ex vi rationis, ad casus omninò similes expressis.*

41 *Verba D. Valençuelæ contra ipsum expenduntur.*

42 *Maioratus lex, quæ iungi vetat per matrimonium, æquè procedet, si per successionem iungantur, ex Parlad. & aliis.*

43 *Ratio in lege, vel statuto expressa, æque ac ipsa lex inducit dispositionem ad omnes casus, quibus ratio ipsa arctari potest.*

44 *Verba dispositiua quamuis non decidant certum casum, sufficit quòd ratio dispositionis illum decidat.*

Regis legis quemadmodum eius restrictionem, ita & extensionem inducere potest, ibidem.

45 *Optionis ratio eadem est in commendis, quæ iunguntur per successionem, atque in illis, quæ per matrimonium.*

46 *Lex successionis post vocationem filiorum de vxoribus agit.*

47 *Eligendi facultas, quæ marito conceditur in commendis, quæ iunguntur per matrimonium, debet intelligi repetita in successione filiorum.*

48 *Clausula in fine posita debet referri ad omnia præcedentia.*

49 *Exemplis rerum similiter iudicatarum parum fidendum est, ob varias casuum circunstantias, quæ in illis interueniunt.*

50 *Optandi ius inter plures commendas alicui competentes, nunquam Supremus Senatus Indiarum denegauit.*

51 *Lege quod non cauetur, in praxi non habetur.*

52 *Lex quod non dicit, nec nos dicere debemus.*

1 ILle quoque † in lege successionis Commendarum, de qua sermonem habemus, excluditur, qui tempore, quo sibi successio defertur, alterius Commendæ beneficio donatus reperiatur, siue id propriis meritis acquisierit, siue ex matris, aui materni, aut vxoris successione, & contemplatione. Quod apertis verbis disponitur in Regia illa prouisione, cuius sæpè meminimus ann. 1552. tom. 2. pag. 203. ibi: *No quisiesse, ò no pudiesse suceder por entrar en alguna Religion, ò por tener otros Indios, ò por ser casado con muger que los tenga, ò por otro algun impedimẽto ò incapacidad, &c.* Et ad litterã inseritur in quodã capite epistolæ ad Audientiam Mexicanã, an. 1582 *pag.* 204. Trahitque originem, & rationem, à prohibitione pluralitatis Commendarum in vna persona, de qua agunt plures schedulæ, quas congessi *sup. hoc lib. cap 5. ex num.* 80.

Et de † hac exclusione successionis ob prædictam causam, agit in specie Ant. de Leon *d tract. de confirm. Reg. 1. par. cap. 5. num.* 31. & latissimè D. Valençuela Velazquez *cons.* 83. *per totum.* In quo, vt causæ propositæ deseruiret, multis mediis, & rationibus probare intendit, hanc exclusionem ita efficacem esse, & ipso iure operari, vt simul atque primo vocatus cum hoc impedimento repetitur, tempore quo Commendæ successio defertur, statim ad sequentem in gradu ipsius iuris, ministerio legis, irreuocabiliter transferatur, *ex decisione legis* 45. *Tauri*, quam in nostris quoque Commendis locum habere, fusè probatum reliqui *suprà cap.* 16. *num.* 51. *& seqq.* 2

Pro quo illud ponderat, † quòd habilitas alicuius consideratur tempore, quo defertur successio, *l. 2. §. in filiis, D. Decurion. l. intercid. D. de condit. & demonstr.* cum aliis adductis à Molina *lib. 1. de maiorat. cap. 13. num. 35. & 37. & lib. 3. cap. 2. num. 16.* & Ant. Thesaur. *quæst. forens. q. 34. num. 23. par. 1.* Inhabilitas † autem, eum, quoad successionem delatam, quasi mortuum reddit, & secundo vocato sequenti in gradu, locum facit, iuxta tex. *in l. 1. §. qui habebat, D. de bon. poss. contra tab. l. pater filium*, vbi gloss. *D. de inoffic. testam. l. 1. §. sciendum, D. de suis, legit. hered.* Molina *d. lib. 1. cap. 9. num. 29 & 30. & lib. 3. cap. 13. num. 15. ad finem*, Thesaur. *vbi suprà*, Greg. Lopez per tex. ibi *in l. 2. tit. 15. part. 2. gloss. 19. verbo Sciendo ome para ello*, quia † paria iudicantur, non esse aliquem in rerum natura, vel esse inhabilem, *l. sed & si modica, §. si filius, D. de bon. libert. l. 1. § si pater, D. de coniungend. cum emancip. § prodesse, Inst. de success. libert.* Bald. *in Auth. nouissima, q. 5. & seqq. C. de inoffic. testam.* Peregrin. *de fideicomm. art.* 38. *ex num.* 1. *ad* 4. Guillerm. Benedict. *in cap. Rainuntius, verb. Testamento, el 1. num. 156. de testam.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 3. num.* 60. Hieronym. Gab. *cons. 15. num. 16. vol. 1.* idem Valenz. *num.* 116. *& seqq.* 3 4 5

Et ex his infert in articulo secundo eiusdem consilij, *ex num.* 32. hoc adeo verum esse, † vt primogenitus, siue primo vocatus, qui ita impeditus reperitur, non possit vacantem Commendam optare, & obtinere, etiam si paratus sit alteram, quam possidebat, relinquere, quia eo ipso, quòd etiamam admisit, sibi viam præclusit ad alteram consequendam: cùm † admissio vnius ex iis, quæ inter se incompatibilitatem, aut contrarietatem continent, sit exclusio alterius, *cap. qualis, dist. 25. cap. nonne, de præsumpt. l. hac verba ille, D. de verb. signif. l. illud, D. de acq. hæred. cap. de multa*, cum ibi notatis, *de præb.* Et † tacita renuntiatio iuris futuri, quæ prouenit ex acceptatione primæ Commendæ, idem operetur, ac si ei expresſè renuntiasset, cùm hoc euenire posse prospicere debuisset, vt in iuribus, & Auctoribus ab eodem latè adductis, & expensis *ex n.* 41. cum multis seqq. 6 7 8

Sed his non obstantibus, Ego licèt † cum doctissimo hoc viro iam ab ineunte ætate arctissimis amicitiæ, & studiorum vinculis coniunctus fuerim, & magni semper fecerim, & faciam eximiam eius virtutem, & eruditionem, qua sola ad sublimes honorum gradus, quibus hodie meritissimè potitur, ascendit. Contrariam opinionem 9

veriorem

vetiorem esse existimo, nimirum ius optandi,& eligendi, nostris Indiarum legibus, & schedulis hoc in casu interdictum non esse. Nam quamvis Commendarum pluralitas prohibita sit,
10 † non potest dici plures habere, qui paratus est legi obedire, & vna tantum contentus esse, quo facto cessat omnis incompatibilitas, & ratio in qua ea fundatur, ne scilicet vnus multa præmia, & commoda cum aliorum damno, & præiudicio possideat, vt dixi d. cap.5. num.82. Quemadmo-
11 dum † in beneficiis etiam contingit, in quibus habenti plura datur electio, quod ex eis retinere, & quod renuntiare maluerit, vt in cap. referente, & cap. præterea, de præbend. & cap. fin. in fine, de Cleric. non resid. cum aliis latè traditis à Nauarro cons.25. de præbend. num.2. Nicol. Garcia de benef. part.11. cap.5. num.57. cum multis seqq.

Quibus non obstat tex. in cap.1. de eo, qui mit. in poss. lib.6. cap. cum ex cunctis, de elect. Clem. execrabilis, de præbend. Clem. gratiæ, de rescript. & Concil. Trid. sess.7. cap.4. quibus de-
12 cidi videtur, † per assecutionem vnius beneficij incompatibilis, ipso iure primum vacare, absque vlla electionis concessione. Nam hoc intelligitur, vbi is qui beneficium habet, alterum incompatibile sciens impetrat, & acceptat, eo enim ipso primum velle demittere censendus est; & hæc acceptatio, est quasi electio secundi, vnde alia electione opus non habet, vt eadem iura apertè demonstrant, & de iure nostro tex. in l.3. tit. 16. par.1. vbi Greg. verb. Vaca el primero. Rota Romana Sacri Palatij decis.483 num.3.& seq. par.1. Guid. Papæ sing.368. Æmil. Verallus decis.293. per totam, part.2. & plures alij, quos refert,& sequitur Ioan. Gutierr. cons.10. num.5. & sequentibus,& Nicol.Garcia vbi suprà.

13 Nam,† qui vult vnum de duobus incompatibilibus, censetur alteri renuntiare, vt suprà retulimus,& benè post alios, probat idem D.Valençuela eod.cons.83.n.37.& 66.l.nihil interest, vbi gl. D.de inoffic. testam.l.4.vbi gloss.final. C. de pactis inter empt.l.non nodicillum 14.vbi gloss. & additio ad marg. C.de testam.

14 Et idem contingit † in eo, qui habet litteras expectatiuas ad aliquod beneficium. Nam simul atque vnum optauerit, vel assignauerit, variare non poterit, quia etiam si malè acceptet, consumit gratiam suam, vel si aliud adeptus fuerit, quod cum eo, quod expectabat, sit incompatibile. Qui sunt casus, quos expendit, & pro sua opinione idem Auctor adducit num. 63. & seqq. & num.78. & 79. & num.16. Cæ-
15 terùm nullo iure probabitur, quòd is,† qui vnum beneficium habet, non possit aliud pingius ambire, vel sibi quauis forte oblatum, vel delatum, optare, & accipere, si primum dimittere paratus sit,& hic propriè est casus, in quo nostra disputatio versatur.

Secundò, pro eadem sententia, & aduersus contrariam considero, certam, ac perpetuam iuris ciuilis regulam, quæ in nostro casu, & simi-
16 libus, † vbi quis duo simul ex dispositione legis, vel hominis habere non potest, ei optionem, vel electionem permittit, vt in l.1. & 2. & per totam, D. de optione, vel electione legata, §. optionis 22. Inst. de legatis, cap. in alternatiuis 70. de reg. iur. lib.6. l. plerunque 10. aliàs 11. in fine, D. de iur. dot. l. non solùm 1. §.1. D. de liberat. legata, d. cap. referente, & cap. præterea, de præbend. cum innumeris aliis, quæ tradit Pechius in d. ca. in alternatiuis, Bart. in l. Lucius 23. num.2. D. de legat.2. & in l. si duo 128. n.1. D. de verb. oblig. Ias. in l. cùm proponas, num.6.C. de transaction. & l. non vtique, per tex. ibi à n. 1. D. de eo, quod certo loco, Rebuff. in repet.cap. Pastoralis, vers. Decimò nota, de causa possess. & plures alij relati ab Euerard. in loco à vi alternatiuæ, Tiraquel. de retract. lignag. §.3. gloss.3. num.16. Vincent. Carot. singul.165. & singul.92.
Vbi notant, eum, † qui habet electionem ducendi 17
aliquam in vxorem, vel dandi ei mille, posse, copula adhuc sequuta, mille si velit, dare, nec matrimonij reuerentia impeditus, electione priuabitur, & est videndus D. Martinus à Larreategui nunc Regiæ Pintianæ Cancellariæ Senator meritissimus in suis eruditis, & selectis iuris disputationibus lib.5. cap.4. & 5. & plures ampliationes, & limitationes ad hanc regulam adducens Aluarez de Velasco in axiomatibus iuris, litt. D. num. 20.& seqq.

Quibus non aduersantur, quæ à prædicto D. Valençuela adducuntur num 40. & seqq. quia
procedunt, † vbi semel electio facta est, post- 18
quàm variatio non admittitur, vt in l. apud Aufidium 20. de opt. leg. ibi: Mutare voluntatem cum non posse, vt alia sumeret, quia omne ius legati prima testatione, qua sumere se dixit, consumpsit, l. cuius bonis, D. de curat. furiosi, l.sed & si 4.§. final. D. quod cum eo, cum aliis traditis à Tiraquel. de retract. lignag. ad finem, n. 38. & in l. boues, §. hoc sermone, limit.23. D.
de verb. signif. † Quod ad nostrum casum ap- 19
plicari non potest, cùm ante delatam secundæ Commendæ successionem, nulla electio facta fuerit, nec fieri potuerit, iuxta l. vnum ex familia, l. cùm quidam, la 2.l. cùm pater 77.§. à filia D.de legat.2. & quæ ibi notantur, quidquid idem D. Valençuela prætexat num.40. & seqq. Cùm
electio † cadat inter plures, & ad minus duos 20
desideret, §.datur, Inst. de assignat. libert. l. cum qui certarum, §.1. D. de verbor. oblig. Bald. in l.1. in fin. C. de furtis, Nouarius in prax. elect. q.45. num.8. sect.2. Riminald. cons.67. num.5. & Surdus cons.458.num.34 & cons.529. n.37. & in optimo casu D.Ioan. del Castillo lib.2. controuers.cap.13. num.10.

Et ille, qui primam Commendam adeptus est, tempore assecutionis illius, de alia, quæ postmodùm sibi delata fuit, & quam fortè deferendam nesciebat, nec sperabat, solicitus esse non de-
buerit, nec † ei renuntiare voluisse credendus sit, 21
arg. tex. in l. sub prætextu 29. & l. si de certa 31. C. de transaction. l. iubemus, vbi DD. C. ad Velleianum, melior tex. in materia electionis loquens, & quòd eligens vnum ius sibi competens circa aliud sibi non præiudicat, nec videtur renuntiare alteri actioni, quam sibi competere ignorabat, in l. ex mater 19. vbi glos. verbo Competere, D. de inoffic. testam. l. si quando 35. §. fin. C. eod. l. fin. C. de furtis, §. quæ, Inst. de obligat. quæ ex delicto, cum multis aliis, quæ in similibus quæstionibus tradunt Socinus reg.419. Cepola cons.57. Surdus decis.185. Syntag. communium opinion. lib.2. tit.4. num.3. & 4. & 43. Vincent. de Franchis decis.83. Craueta cons. 338. num.8. & 9. Menoch. cons.1. volum.1. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg.70. num. 18. Misynger. cent.6. & obseruat.66. Gail. lib.2. obseru.154. & Pacianus cons.35. num.13.

ex

ex quibus corruunt, quæ idem Auctor congessit *ex num.32.ad 75.*

22 Tertiò, facit, † quòd de maioratibus ad nostras Commendas argumentum sumi potest, & debet, vbi euidens diuersitatis ratio non reperitur, vt per Matienz. *in l.5. tit.7. gloss.5. n.9. lib.5. Recopil.* & dixi *suprà hoc lib. cap.2. num.31. &*
23 *cap.16. num.51.& seqq.* Et quidem in † maioratibus hæc optio conceditur de iure nostro Regio *in l.7. tit.7. lib.5. Recop.* quamvis eadem lex hanc cumulationem antecedenter prohibuerit, & vnum alteri incompatibile effecerit, vt in nostris Commendis contingit. De cuius praxi vltra Matienz. & Azeued. ibidem videnda sunt, quæ latè, & optimè tradit Molina, & eius Additionator *de primog. lib.1. cap.8. num.34.* Mieres, Parlad. D. Ioann. del Castillo, & alij, quos Ego adduco *infrà num.42.* Ergo eadem electio in Commendis admitti debet, cùm nulla congrua ratio discriminis inter vtrumque ca-
24 sum assignari possit, † atque adeò sumus *in reg. l. illud. D. ad leg. Aquil. à Titia, D. de verb. oblig. cap. inter cæteras, de rescript.* cum mille aliis congestis à Velasco *in axiom. iur. litt. R.num.14.*

Cuius argumenti vim non effugit dictus D. Valenç. *num.133. & seqq.* dum inquit, illam legem loqui in cumulatione quantitatis annuorum redituum, de quibus meminit, quæ in nostro casu non militat. Nam nos hinc argumentum non su-
25 mimus, sed ex eo tantùm, † quòd lex illa maioratuum incompatibilitatem ex hac, vel ex aliis causis induxit, & adhuc vbi defertur secundus maioratus ei, qui iam alterum possidebat, electionem, siue optionem, de qua agimus, concessit, non obstante, quòd ex ipsius maioratus fundatione alter in defectum primogeniti vocatus sit, & quòd ipso iure ex ministerio legis in eo, vt & in Commendis successio, & possessio trans-
26 feratur. Nam hoc semper † intelligendum est, si primus repudiauerit, & voluntatem maioratuum, vel Commendam sibi delatam relinquendi, manifestauerit, vt pluribus ostendit (rectè de hac incompatibilitate, & optione maioratuum agens) vltra suprà relatos Paz *in tract. de tenuta, 1.par. cap.57. num. 200. & seqq.*

Magis quidem stringit, quod statim idem D. Valençuela *num.135. vers. Vlterius respondetur,*
27 & anteà *num.71. in fine*, considerat, dicens, † in casu dictæ legis optionem potuisse permitti filio maiori, ad succedendum in maioratu, quem elegerit, ob id, quòd alter, quem relinquit, remanet pro successore sequenti, vt ostendunt illius verba, ibi: *El hijo, ò hija segunda suceda en el*
28 *otro mayorazgo, &c.* Quod in † Commendis non ita procedit, cùm eorum successio non sit perpetua, & ita Commenda repudiata extinguatur, atque ad Regiam Coronam deuoluatur, & ad eum non transeat, qui ad illam, quæ vacauit, secundo loco vocatus reperitur, si primo vocato talem electionem non concesserimus, provt &
29 non concedendam affirmat, tanquam † alteri ex hac ratione multum præiudicialem, argum. *l. eleganter, §. si quis, in fine, D. de condict.indeb. l. apud Celsum, §. Labeo, D. de doli mali, & met. excep. l. si diuersa, & l. vbi pactum,* & vtrobique DD. *C. de transact.* Guillel. Onciac. *lib.1. academ.quæst.q.3.num.3.*

Cæterùm huic etiam considerationi facilè respondetur, quòd si concedimus primò vocatum hanc electionem iuxta iuris regulas in nostris Commendis habere, attendendum non est, quòd alter ex ea lædi possit, † cùm is, qui iuri suo 30
vtitur, nemini fraudem, vel iniuriam facere videatur, *l. 3. §. is tamen, de liber. hom. exhib. l. iniuriarum, §.1. D. de iniuriis, l. qui iniuriarum, §. is qui, D. de iur. iurand. l. si in me, D. de aqua pluuia arcend. l. filio pater, de legat.1.* vbi quòd iniuriam nemini facit, qui suæ consulit indemnati, *cap. cum Ecclesia 31. vers. Quia, de elect.* cum multis aliis, quæ adducit Menoch. *de præsumpt. lib.6. q.29.* Mascard. *de probat. conclus.1051. num.31.* Flamin. Paris. qui loquitur in casu, multum simili nostro, *in tract. de resign. benef. lib.13. q.1. num.164.* Farin. *q.105. num.139.* & Aluarez Velascus *vbi sup. litt. L. num.162.* Et quia
† ea, quæ sibi vtilia, & proficua sunt, facit, magis 31
creditur sibi consulere voluisse, quàm alij iniuriam, vel præiudicium irrogare, l. fluminum, in fine, & *l. Proculus, D. de damn.infect. l. si pupillus 42. D. de acq. hæred.* ibi: *Neque † enim videtur voluisse* 32
fraudare edictum, qui sibi prospexit, l. qui autem, §. sciendum. l. pupillus 24. D. quæ in fraud. cred. Bald. *in l. final, num.3. C. depositi,* Alciatus *responso 764.* & alij, quos refert Couarr. *in 4. Decretal. part.2. cap.8. §.2. num.10.* Sanchez *de matrim. lib. 3. disput. 18. num. 29.* & nouissimè Martin. Magerus *in tract. de aduocatia armata, cap.9. n.923. pag.423.* vbi quòd legis beneficio innitens, neque decipit, neque decipitur, neque pœnam meretur, & est extra malam fidem.

Quartò, & adhuc magis in nostris terminis facit, quòd in eisdem Commendis hanc optionem † permisit prima illa prouisio anni 1536. 33
quæ legem successionis induxit, loquens enim de vxore, quæ in mariti Commenda successit, & posteà alteri nubit, qui aliam Commendam habeat, huic inter vtramque electionem his verbis concedit: *Y si esta se casares, y su segundo marido tuuiere otros Indios, darlebeis vno de los dichos repartimientos qual quisiere.* Quæ † sanè verba, 34
licèt hunc casum cumulationis duarum Commendatum exprimant, quæ mediante matrimonio contingit, negari non potest, ad quemlibet alium esse referenda, in quo eadem cumulatio occasione dictæ successionis inueniretur. Nam quamvis aliàs verum esse soleat, † quòd qui aliquid in vno 35
casu concedit, in altero id denegare videtur, & exceptionem firmare regulam in contrarium, & verba statutorum, aut contractum non extendi ad casus omissos, quæ Brocardica pro sua opinione expendit, & latè deducit dictus Auctor, *ex n. 80. & 98.* & iterum *num.140.* Hoc tamen in legibus non procedit, † quæ cùm non possint omnes 36
vbique casus, & articulos comprehendere, de similibus ad similia trahi possunt, & debent, quoties sententia eorum in aliquo casu manifesta est, & eadem ratio in eis inuenitur, vt *in d. l. illud D. ad l. Aquil.* cum similibus *sup. num 24.* relatis, & *l. neque leges, l. & ideò. & l. non possunt, D. de legibus,* & hoc est, quod dicimus, quod vna lex aliam supplet, *l.1. & 2.* & ibi gloss. *C. de bon. quæ lib. l. non est nouum, cum l. seq. D. de legib.* Menoch. *cons.150. num.44.* Vincent. de Franchis *decis.435. num.24* Mantica *de tacit. & amb. conuent. lib.23. tit.34. num.18.* & Intrigliol. *decis.14. num. 36. & 37.*

Quibus † mirè conuenit textus, in princip. 37
Inst.

Inst. de legit. patron. tut. vbi quamvis lex duodecim Tabullarum nihil nominatim cauisset, de legitima patronorum tutela, adhuc tamen, quia de tutela parentum dispofuit, & illa ad huius similitudinem inducta fuit, legitimæ quoque nomen meruit, quia vt Iust. inquit: *Perinde accepta est per interpretationem, atque si verbis legis*
38 *introducta esset.* Et idem † docet de iure nostro celebris text. *in l. 1. tit. 38. partit. 7.* & pluribus ornat. Quintilian. omninò videndus, *lib. 7. Inst. orator.* Panormit. *in cap. translato, num. 4. de constit.* ac *Exea in Rub. eiusd. tit. ex num. 41.* Menoch. *de arbitrar. casu 84. à princip.* Mendoça *de pactis, lib. 1. cap. 3. num. 33.* Didac. Perez *in addition. ad Segur. in l. vnum ex familia, §. sed si fundum, n. 98. D. de leg. 2.*

39 Ac propterea dicere solemus, † quòd vbi est eadem ratio, eadem quoque dispositio adest, non extensiuè, sed comprehensiuè. *l. libertum 64. D. de ritu nupt. l. statu liberi 29. §. Quintus Mucius, D. de statu lib.* ibi: *Lex enim 12. Tabul. emptiones verbo omnem alienationem complexa videtur, l. illud, C. de Sacros. Eccles. l. his solis, vers. Satis etiam caute putamus, C. de reuoc. donat. l. item veniunt, §. ait Senatus, D. de petit. hæred. gloss. 1. in Clement. 1. de elect. & gloss. verbo Italia, & verbo Clericum, in cap. 1. de tempor. ordin.* cum innumeris aliis, quæ congerit Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo Libertis, num. 45. & 46. C. de reuocand. donat.* Ioann. Gutierr. *3. pract. quæst. 17. num. 84. cum seqq.* Surd. *decis. 176. num. 3.* Giurba *ad consuet. Messanens. cap. 6. gloss. 1. num. 13. & cap. 9. gloss. 8. num. 3.* Stephanus Gratian. *tom. 5. discept. forens. cap. 918. nu. 66.* & Martin. Magerus *d. tract. de aduocatia armata, cap. 16. num. 877. pag. 739.* vbi, quòd vbi ratio similis, vel maior est, lex non extendi, sed declarari dicitur.

40 Quod adeò verum est, † vt etiam ad leges pœnales extendant, & amplient Villaguta, & alij, quos refert, & sequitur Perez de Lara *in tract. de anniuers. & Capellan. lib. 1. cap. 5. num. 24.* Cardosus *in praxi iud. & aduocat. verbo Lex, num. 24. & verbo Pœna, num. 25.* Pat. Rebellus *de obligat. iust. 1. parte, lib. 1. quæst. 6. sect. 4. num. 10.* Mar. Antonin. *lib. 3. variar. resolut. cap. 39. num. 1.* Menoch. *de præsumptionibus, lib. 5. præsumpt. 33. num. 18.* Martinus Magerus *vbi suprà num. 879.*
41 Idem D. † Valençuela *cons. 54. num. 38.* ibi: *Et licèt videatur agere ista lex de decimis animalium, tamen cùm sit eadem ratio in collatione aliarum, idem ius esse debet,* & cons. 18. num. 84. ibi: *Sed sic est, quòd eadem est ratio in capella, quæ in Ecclesia, ergo idem dicendum est in vno quod in alio casu.*

Ex qua doctrina, licèt non ita exornata, adhuc magis in nostris terminis tenuit Parlador. *lib. 3. quotid. quæst. 6. dict. leg. 7. tit. 7. lib. 5. Recopil.* cuius suprà meminimus, quæ prohibet, cumulationem plurium maioratuum, licèt
42 † loquatur specificè in eo casu, vbi iunguntur per viam matrimonij, adhuc tamen procedere, & idem disponere videri, vbi etiam ex postfacto iunguntur per viam, & titulum successionis, cùm ratio in ipsa lege expressa, non minus hûc casum, quàm illum comprehendat, cuius opinionem sequitur Perez de Lara *d. tract. de anniuers. lib. 1. cap. 4. à num. 13.* Robles de Salcedo *in tract. de repræsentation. lib. 2. cap. 6. fol. 101.* & D. Ioann. del Castillo *lib. 3. controuers. cap. 28. à num. 29.* & iterum nouissimè *tom. 6. cap. 177. ex num. 2.* & Additionat. Molinæ *lib. 1. cap. 8. num. 34.* reiecta contraria Mieres, qui ex transcursu, vt ipse inquit, aliud sensisse videtur *in tractat. de maiorat. 1. parte, quæst. 13. num. 15. in fine.*

Quorum argumento, ex similitudine, aut paritate rationis ducto, Ego illud † addo, 43
quòd ratio in lege, vel statuto expressa, inducit dispositionem ad omnes casus, quibus aptari potest, æquè ac ipsius legis decisio, *l. emptor, §. fin. D. de reiuind.* vbi notat Bart. & Alberic. & latè Molina *lib. 1. cap. 5. num. 7.* vbi inter alia refert Fortun. Garcia *in l. Gallus, § idem credendum, D. de lib. & posth.* dicentem, † quòd quamvis 44
verba dispositiua non decidant certum casum, si ratio dispositionis illum decidat, ille casus dicitur propriè esse in dispositione Quia quemadmodum ratio generalis legis solet restringi ex eius mente, vt per Surd. *decis. 9. num. 13.* Armendariz *in proœm. ad leg. Nauarræ, num. 131.* Ita ex vi, & paritate eiusdem rationis dispositio specialis ampliari potest, & ex lege dicitur, quod ex eius mente deducitur, vt per Peregrin. *de fideicomm. art. 3. num. 108.* & Mangil. *de imputation. q. 116. num. 13.*

Quæ omnia satis liquet, quantum quæstioni, qua agimus, respondeant. Nam † si ratio prohi- 45
bendi cumulationem, siue pluralitatem Commendarum, æquè procedit in his, quæ cumulantur per matrimonium, quàm per successionem, & in illis lex ad vitandam dictam pluralitatem optionem permisit, cur non in his permissa censeri debebit? Maximè si consideremus,
† quòd in dicta prouisione ann. 1536. quæ (vt 46
diximus) legem successionis induxit, priùs actum fuerat de successione vxorum, & de casu, in quo vidua, quæ in Commenda prioris mariti successit, alteri nubit, qui aliam Commendam habeat. Et declarat hunc eligere debere, quam retinere, vel omittere velit. Quæ facultas † de- 47
bet intelligi repetita in omnibus casibus, & vocationibus antecedentibus, si fortè in illis eadem cumulatio contingeret, † ex vulgata reg. *l.* 48
3. §. filius inter medias, D. de lib. & posth. l. doli clausula, D. de verb. oblig. l. 1. C. de liber. præter. cap. inquisitionis, cap. secundò requiris, de appellat. cap. cùm dilectus, de donation. Romanus *cons. 380. numer. 7.* Riminald. Iunior *in l. posthumum, num. 263. C. de bon. poss. contra tab.* Vinius *decis. 114. lib. 1.* & Michael Crassius *recept. sent. §. testamentum, q. 40.*

Neque his obstant exempla aliquarum litiũ, in quibus D. Valençuela *n. 115.* dicit in fauorem partis, quam defendit, pronuntiatum fuisse. Nam vt maximè ea vera esse concedamus aliqua fortè causa, vel circumstantia interuenit, quæ id ita pronuntiari suaserit, quod efficit, † vt 49
de eiusmodi exemplaribus parum fidendum sit; quia vix est, vt aliæ causæ aliis in omnibus conueniant, & parificentur, vt rectè tradit Curtius, quem refert, & sequitur Thesaur. *in præfat. ad decis. Pedemont. num. 33.* Menoch. *cons. 59. nu. 11.* & D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap. 9. num. 253. fol. 139.* vbi refert Dom. D. Ant. de Padilla, qui post varia munera, quæ exercuit, fuit Præses Consilij Ordinum Militarium, & posteà Indiarum, dicere solitum: *Iamas vi pleito que tenga la cara como el otro.* Cæterùm vbi nuda quæstio optio-

nis concedendæ, vel denegandæ in casu, de
50 quo agimus, controuertitur, nunquam † eam denegari vidi, neque audiui, & ita pronuntiatum fuit in ipsa causa Adelantati, siue Præsidis Nouæ-Galitiæ, quem ipse D. Valençuela dict. consilio adeò enixè defendit, non obstantibus eius considerationibus, & allegationibus, quæ contrariam praxim inducere non debent, cùm nullam pro se hac in parte legem habeant, quæ dictam optionem, alioqui (vt vidimus) iure communi, & Regio in similibus causis permissam impediat. Vnde locum habet illud vulga-
51 tum, † Quod lege non cauetur, in praxi non habetur, de quo per Bald. *in cap. nihil, col. vlt. in fine, de electione*, Ias. *in l. illam, n. 8. C. de collatio.* Schrader. *in tract. de feudis, part. 10. sect. 7. n. 41.* Prukman. *consf. 10. n. 57.* & Ludouic Rodolphinus *libr. 2. variar. quæst. q. 42. n. 39.* Cui conuenit
52 † illud aliud vulgare axioma, quod habet, Id quod lex non dixit, nec nos dicere debere, de quo Velascus *litt. L. num. 51.*

CAPVT XIV.

Vtrùm patre à successione Commendæ, ob id, quòd aliam habeat, excluso, filius eius, defuncti nepos admitti debeat, vel illum patruus excludat?

SVMMARIVM.

1 *Nepos filij impediti an admittatur ad successionem commendæ, excluso patruo.*
2 *Lex successionis commendarum videtur patruum vocare, & non nepotem ex filio primogenito, & eius verba referuntur.*
3 *Vocationem specificam pro se habens, admitti, & præferri debet in fideicommissis, maioratibus, & commendis?*
4 *Substitutio de te non loquitur, opponi potest ei, qui vocationem suam non ostendit.*
5 *Filius non potest melioris conditionis esse, quàm pater, à quo ius habet.*
6 *Vincens vincentem te, à fortiori vincet te.*
7 *Patre excluso filius quoque regulariter excludi videtur.*
8 *Medio deficiente, vel inhabili existente, impeditur finis, & qualitas extremorum.*
9 *Incapax, & eius filij in materia successionis habentur pro mortuis.*
10 *Filia, vbi excluditur à successione, filius quoque eius exclusus censetur.*
11 *Causatum non potest habere plus potentiæ, quàm causa.*
12 *Inhabilitas patris ob transgressionem præcepti, etiam eius filios inhabiles reddit, ex multorum opinione, qui referuntur.*
13 *Filius vbi excluditur ab aliquo maioratu ob incompatibilitatem alterius, eius quoque descendentes exclusi manent.*
L. 7. tit. 7. libr. 5. Recopil. *explicatur, ibidem.*
14 *Repræsentatio regulariter habet locum in commendis Indorum.*
15 *Repræsentatio, attentis verbis legis successionis commendarum, solùm videtur concedi nepoti, vbi pater, viuo auo, præmoritur.*
16 *Repræsentatio, inspecto iure communi, ex multorum opinione locum tantùm habet in persona filij præmortui.*
17 *Nepos viuente patre non intrat eius locum.*
18 *Repræsentationis ius secundùm aliquos est exorbitans, & non extendendum.*
19 *Mortis verbum in dubio intelligi debet de naturali, non de ciuili.*
20 *Repræsentatio non datur in linea exclusa, & quare?*
21 *Incapax filius nullum ius potest in nepotem transferre.*
22 *Subrogationis per viam, vbi succeditur, debet fieri subrogatio cum omnibus suis qualitatibus.*
23 *Filius præferendus videtur nepoti in successione commendæ, quia magis participat de meritis, ob quæ illa concessa fuit.*
24 *Prohibitum vna via, per aliam quis consequi non debet.*
25 *Fraus legi fit, si id fiat, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit.*
26 *Fraudibus, & malitiis semper obuiam eundum est.*
27 *Lucrum captans ex iactura aliena, non solùm de malitia, verùm & de dolo argui potest.*
28 *Patrui, & nepotis lis super commendæ successione refertur, & qualiter in Supremo Indiarum Senatu in fauorem nepotis fuerit terminata.*
29 *Lex successionis commendarum licèt nullam de nepotibus mentionem fecerit, hoc postea aliis schedulis suppletum fuit, quæ referuntur.*
30 *Leges priores ad posteriores tradi, hoc est per eas declarari, nouum non est.*
31 *Schedula ann. 1582. Auditores Mexicanos notauit, quòd filij appellatione nepotes contineri dubitassent.*
32 *Filium vbi lex vocauit, & prætulit in successione commendarum, nepotes etiam ex eo vocasse videtur.*
33 *Regula: Si vinco vincentem te, &c. qualiter limitatur.*
34 *Incapacitas patris qualis esse debeat, vt filium quoque, & eius descendentes excludat.*
35 *Incapacitas temporalis, vel accidentalis solùm restringitur ad eum, qui illam patitur.*
36 *Filius primogenitus, si ex delicto incapax successionis maioratus reddatur, habetur pro mortuo, & nepos ex eo succedet.*
37 *Incapacitas, vel exclusio alicuius à successione maioratus) ob contrauentionem præcepti, quando noceat descendentibus ab eo.*
38 *Repræsentationis præcipuus effectus est, vt nepos in aui successione eis omnibus præferatur, quibus pater ipsius, si viueret, præferendus esset.*
39 *Repræsentatio licèt communiter practicari soleat in locum patris prædefuncti, idem tamen est eo viuo, si incapax, vel inhabilis successionis existat.*
40 *Incapace existente primo vocato, statim sequenti fit locus, ac si ille vocatus non fuisset.*

41 *Repræ*

41 *Repræsentatio idem operatur in casum mortis ciuilis, ac naturalis.*

42 *Mortis appellatio quando solùm de naturali accipienda sit, & quando ciuilem quoque comprehendat, si ex vtraque idem effectus resultet?*

43 *Mortis appellatio extenditur ad quamcunque inhabilitatem, seu incapacitatem, quæ pariter, ac mors, successionem impediat.*

44 *Paria sunt mortuum esse aliquem, & sic non extare, vel extare, & non posse succedere.*

45 *Commendæ licèt conferantur in remunerationem seruitiorum, non ideò magis fauendum est patruo, quàm nepoti.*

46 *Commendas plures non dicitur habere pater, vbi filius succedit in ea, quam ipse pater ob incompatibilitatem reliquit.*

47 *Filius non succedit in impedimento, vel incapacitate patris, quem repræsentat, & qualiter, & in quibus fiat repræsentatio?*

48 *Repræsentationis differentia, quæ fit in successione ascendentium, & transuersalium?*

49 *Repræsentatione patris incapacis per filium facta, nepos ex propria persona admitti debet, exclusis patruis.*

50 *Filia exclusa ob pactum nuptiale à successione commendæ, non excluduntur nepotes, & quare?*

51 *Nepos an patruum excludat in commenda auiti vbi ipse tanquam immediatus successor spem habet succedendi in commenda pinguiori, quam eius pater possideat.*

52 *Primogenituræ ius etiam in spe, in persona filij causatum, & radicatum, eosdem effectus operari solet, atque actualis possessio.*

53 *Spes in multis casibus in consideratione habetur.*

54 *Spes succedendi in maioratu, quam habet primogenitus, est inuariabilis, & considerabilis, etiam in vita possessoris.*

55 *Filius, qui ius primogenituræ etim in spe consequutus est, ei facilè renuntiare non potest.*

56 *Nepos secundogenitus admittendus erit ad successionem auitæ Commendæ, etiam in exclusionem aui, vbi primogenitus ab ea remouetur ob spem succedendi in alia paterna.*

57 *Exclusi portio semper debetur ei, qui illius loco includatur.*

1 FRequenter etiam dubitari solet, † vtrum si filius primogenitus Commendam paternam, vel maternam sibi delatam acquirere nolit, vel non possit, ob id quòd aliam pinguiorem habeat, quæ eius exclusionem ob incompatibilitatem inducat, iuxta ea, quæ *in cap. præcedenti* retulimus, huius filius, & sic nepos decessoris, ad eam admittendus sit, vel excludendus veniat à patruo suo, qui eandem successionem, tanquam secundogenitus defuncti ad se pertinere contendat, virtute dictæ legis successionis Commendarũ an. 1552. quæ disponit quod si primogenitus nolit, vel non possit ob dictam incompatibilitatem in Commenda vacante succedere, secundogenitus admittatur, & sic deinceps quousque de maribus ad fœminas transitus fiat?

2 Et quidem † pro patruo verba *dictæ legis* stare videntur, quæ eum hoc in casu expressè vocant, & admittunt, & de nepotibus nullam mentionem faciunt. Sic enim inquit: *Y por que podria acaecer, quando los tenedores de los dichos Indios encomendados fallecieſſen, quedassen del dos, ò tres hijos, ò hijas, ò mas, y el hijo mayor que huuieſſe de suceder en ellos, ò no pudieſſe suceder por entrar en alguna Religion, ò por tener otros Indios, ò por ser casado con muger que los tenga, ò por otro algun impedimento, ò incapacidad; y en tal caso se podria dudar si passaria la dicha sucession de los dichos Indios al hijo segundo, y queriendo quitar toda duda, y pleitos que sobre ello se podrian recrecer, visto, y platicado por los de nuestro Consejo de las Indias, fue acordado que debiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, è Nos tuuimoslo por bien. Por la qual declaramos, y es nuestra merced, y voluntad, que quando lo tal acaeciere en essa Nueua España, que no suceda el hijo mayor en los Indios de su padre, por alguna de las causas susodichas, ò por otra alguna, que la tal sucession passe al hijo segundo, y no sucediendo el segundo, passe al tercero; y ansi por consiguiente hasta acabar los hijos varones: y en defeto de no suceder en ellos, suceda la hija mayor, y no sucediendo ella, passe la sucession à la segunda, por la manera que dicho es en los hijos varones, y por el consiguiente à la tercera, hasta acabar las hijas; y en defeto de hijos, ò hijas, venga la sucession à la muger, por la manera que està dicha, &c.*

Vnde patruus admittendus, & præferendus videtur, † cùm habeat pro se specificam vocationem, & toties repetitam, iuxta ea, quæ tradit Aim. Craueta *cons.* 161. *num.* 15. & 16. Socin. *cons.* 62. *col.* 3. *lib.* 3. Riminal. *cons.* 171. *nu.* 87. *lib.* 2. Roland. à Valle *cons.* 56. *num.* 4. *vol.* 3. latè Fusar. *de substitut. q.* 359. *ex num.* 1. & Castillo *lib.* 2. *controuers. cap.* 22. & *lib.* 5. *cap.* 166. *ex num.* 26 Et nepoti opponi potest, quòd de eo non loquitur substitutio, vt aliàs inquit Socinus senior, dicens esse regulam, & theoricam generalem *cons.* 61. *num.* 4. *vers. Et in primis, vol.* 3 Socin. iun. *cons.* 101. *num.* 3. *vol.* 1. & latissimè Pet. Surd. *cons.* 119. *num.* 15. & *seqq. lib.* 1. Iul. Clar. §. *testamentum, q.* 76. *num* 3. Hondedeus *cons.* 51. *ex num.* 58. *volum.* 2. & D. Valençuela *cons.* 97. *ex num.* 216. *part.* 1. & iterum *cons.* 113. *num.* 119. *volum.* 2. 3

Secundò, † eidem patruo fauet, quòd cùm frater ipsius primogenitus, & primo loco vocatus ab ipso propter dictam incompatibilitatem, vel incapacitatem præcedatur, & excludatur, † longè magis excludendus videtur eiusdem primogeniti filius, qui nullum ius habere potest, nisi quod in eum per patrem deriuatur, ex vulgari † regula textus *in l. de accessionibus, D. de diuers. & temp. præscript.* ibi: *Nam, qui me potior est, cùm ego te superaturus sim, multò magis aduersus te obtinere debet, l.* 2. §. *si sit agnatus* 17. *D. ad Tertyl.* ibi: *Admittimus matrem, quoniam patrem agnatus exclusit*, iunctis aliis, quæ copiosè congerit Euerard. *in locis legal. loco* 6. Card. Tuschus *pract. conclus. iur. litt. V. conclus.* 208. Aluarez de Velasco *in axiom. iur. ead. lit. n.* 137. 4 5 6

Et † in nostris terminis exclusionis filij, propter exclusionem, & incapacitatem patris, Molina *lib.* 3. *de primogen. cap.* 5. ferè per totum 7

tum, Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 10. *tit.* 7. *num.* 6. Alexand. Raudens. *de success.*
8 *Regni Portug. n.* 11. *resp.* 27. *n.* 117. Nam † medio deficiente, vel inhabili existente, deficit effectus, & finis, vt notant Ioan. de Imola *in l. qui habebat, in princip. D. de vulgar.* & impeditur qualitas extremorum, *l. qui sella, §. fin. & l. tria prædia, D. de seruit. rust.* vbi Bald. idem Bald. *in l. si auia, C. de iure delib.* Bart. *in l. non solùm, in princip. D. de noui oper. nuptiat. & in l. si priùs, §. fin. D. de aqua pluuia, &* innumeri relati per Tiraquel. *de primogen. q.* 12. *num.* 12. & 16. Fusarium *in tract. de substitut.* 2. *par. q.* 404. Menoch. *cons.* 172. & 976. Matta *de success. legali,* 1. *par. q.* 7. *art.* 2. per totum, & rursus *art.* 5. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 26. *n.* 3. Ant. Faber *de error. pragm. decad.* 28. *errore* 9. & 10. Valent. Forster. *de success. lib.* 3. *cap.* 16. *axiom.* 4. & *cap.* 17. *axiomat.* 1. *per tot.* Marescot. *lib.* 2. *var. cap.* 49. & plures referens, communem resoluens Franc. Viuius *lib.* 7. *comm. verb. Statutum excludens,* Mich. Crassus *recep. sent. §. fideicommissum, q.* 5. *num.* 3. & eruditè Robles de Salcedo *in tract. de repræsent. lib.* 2. *cap.* 16. *ex num.* 41.

9 Quibus addo, † incapaces, & incapacis filios, in materia successionis, haberi pro mortuis, siue exclusi sint à lege, siue ab homine, nec facere partem, perinde ac si non essent in rerum natura, *l.* 1. *§. sed & si patruus,* ibi: *Pro mortuo habetur, D. de coniung. cum emancip. l. si necem, §. si deportatus, D. de bon. liber. d. l.* 2. *in fin. D. ad Tertyl.* vbi dicitur: *Matre remota eos admitti, qui venirent, si mater non fuisset, ergo & agnati, cæterique succedent, l.* 1. *§. qui habebat, D. de bon. poss. contra tab.* per quem textum dicit Bart. ibi, quòd filius incapax non obstat sequentibus in gradu, ac si esset mortuus, *l.* 1. *D. de Senator.* per quam notabiliter inquit
10 Bald. *ibidem,* † quòd cùm filia Regis Francorum non succedat in Regno, ex rationabili Francorum consuetudine, similiter non succedet Rex
11 Angliæ eius filius, quia † in causato non potest esse plus virtutis, quàm procedat ab influenti potentia causæ, cum multis aliis, quæ copiosè adducit Molina *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 29. & 30. Albert. Brun. *in tract. de statut. exclud. fœm. art.* 13. *q.* 3. Anton. Quetta *cons.* 40. *n.* 8. Lucarinus Academic. *quæst. q.* 12. *obser.* 1. *n.* 8. & latissimè D. Valençuela *cons.* 87. *n.* 7. 8. & 9.

Quod aliqui adeò verum esse putant, vt proce-
12 dat, † etiam in inhabili ob transgressionem alicuius grauaminis, vel præcepti à testatore requisiti. Nam eo excluso, filius quoque non implentis manet exclusus, quamvis ex propria persona admitti prætendat, vt latè per Paris. *cons.* 19. *à num* 83. & *cons.* 91. *num.* 67. *vol.* 1. Mandos. *cons.* 57. *à num.* 58. *vol.* 1. Socin. iun. *cons.* 129 *à num.* 11. *vol.* 3. Cephalus *cons.* 244. *vol.* 2. Rimin. iun. *cons.* 3. *num.* 41. & 278. *vol.* 1. Simon de Prætis *lib.* 8. *dubit.* 2. *solut.* 4. *num.* 12. Rota Romana *decis.* 22. *par.* 3. *lib.* 3. *nouissim.* Surd. *decis.* 41. *ante n.* 7. & Raudens. *lib.* 1. *de analog. cap.* 37. *ex n.* 120. *ad* 128. & multum in nostris terminis D. Ioann. del Castillo
13 *tom.* 5. *controuers.* 2. *par. cap.* 178. *n.* 2. Vbi † agens de exclusione *l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* ob incompatibilitatem duorum maioratuum, resoluit, filio ipso maiore excluso, & secundo filio vocato, omnes ab eo descendentes in futurum exclusos censeri, & lineæ illius principium ita impeditum, quòd succedere non possint etiam ex propria persona, sed linea secundogeniti prælationem obtineat.

Tertiò, pro eodem patruo facit, † quòd 14
licèt concedamus (prout concedere debemus) in successione Commendarum repræsentationem admitti, atque adeò regulariter eius virtute nepotem ex filio primogenito patruum secundogenitum excludere, vt probatur, & deciditur in Regia prouisione ann. 1580. & *in epistol. ann.* 1582. quæ habentur 2. *tom. pag.* 204. de quibus pluribus egi *sup. cap.* 16. *num.* 87. *cum seqq.* In hoc † tamen casu, de quo agimus, non 15
videtur, quòd nepos possit se hac repræsentatione iuuare, quoniam in eisdem schedulis dumtaxat conceditur, vbi nepos, patre in vita aui præmortuo, eius locum sibi dari, siue in eum subrogari prætendit, vt constat ex illis verbis: *Declaramos y mandamos, que en la sucession de los dichos repartimientos de Indios, aunque el hijo mayor muera en vida del posseedor del tal repartimiento, si el tal hijo mayor dexare hijo, ò hija, nieto, ò nieta, ò descendiente legitimo, en quien concurran las demas calidades, que se requieren para suceder en los tales repartimientos, conforme à lo que por Nos està ordenado, estos tales descendientes del hijo mayor por su orden, se prefieran al hijo segundo del dicho posseedor que murio.*

Quod iuris quoque communis, & Regiis regulis conforme esse, † & illis attentis so- 16
lùm in persona filij iam præmortui, nepotis repræsentationem locum habere, probare videtur textus *in Auth. post fratres, l.* 1. *C. de suis, & legit. hæred.* vbi Salicet. Nouella 128. *cap.* 3. *l.* 3. *tit.* 13. *part.* 6. *l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. quæ loquitur in successione Regni, *l.* 40. *Tauri,* quæ est *l.* 5. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* & loquuntur in nostris maioratibus Hispaniæ, cum multis aliis, quæ congerit Paul. Castrens. *cons.* 164. *volum.* 1. Bald. *cons.* 275. *num.* 5. *vol.* 2. Decius *cons.* 1. *num.* 8. *ad med.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 9. *num.* 1. Molina *lib.* 1. *cap.* 6. Caldas Pereira *de nominat. emphyt. q.* 17. *num.* 42. Petrus Surd. *decis.* 314. *num.* 3. & latè & doctè noster Blasius Robles de Salcedo *in præclaro illo tract. de repræsent. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 5. vbi inquiunt,
† quòd nepos, viuente patre, non intrat in eius 17
locum, & quòd repræsentare nihil aliud est circa successiones, quàm ingredi in locum prædefuncti patris, in portionem illam, in quam, si pater superesset, erat successurus.

Vnde † non facilè debemus repræsenta- 18
tionem in causa mortis à lege concessam, ad alios extendere, maximè si eorum sententiam sequamur, qui eam ex priuilegio, & contra ordinarias iuris regulas inductam esse existimant, ac proindè locum non habere, nisi in casibus à iure expressis, vt cum magis communi, & veriori opinione, pluribus relatis, resoluit Couarr. *cap.* 38. *pract. num.* 4. Tiber. Decianus *cons.* 1. *num.* 398. *lib.* 1. Matienzus *in dict. l.* 5. *gloss.* 1. *num.* 1. Anton. Pichard. *ad tit. Inst. de hæred. quæ ab intest. post princip. §.* 2. *num.* 13. D. Ioann. del Castillo *lib.* 3. *quotid. cap.* 19. *n.* 35. & Robles de Salcedo *d. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 25. Quibus accedit, quòd etiam si admittimus dispositionem dictarum schedularum hac in par-
tedubiam dumtaxat esse, † in casu quidem du- 19
bio, semper verbum *Mortis* de morte naturali, & non ciuili intelligendum est, cùm illa sit

propria

propria, & regularis eius significatio, *l. ex ea parte, §. penult. D. de verb. l. cùm pater 77. § hereditatem, D. de legat. 2. l. sed etsi mors 13. §. cùm igitur, D. de donat. inter, l. Statius Florus 48. §. Cornelio Felici, D. de iure fisci.*

20 Præterquam quòd (vt hæc deficeret) in † linea exclusa non datur repræsentatio, vt latè per Molinam *d. lib. 3. cap. 7. ex num. 1. ad* 4. & Robles de Salcedo *d. tract. de represent. libr. 2. capit. 16. numer. 41. & 42.* quia, *vt suprà* diximus, non potest dari plus iuris in causato, quam in influente. Et cùm nepos, qui succedit repræsentando personam patris, succedat iure transmis-
21 sionis, † incapax filius, qui nullum ius habet ad successionem patris nullum quoque in nepotem transmittere poterit, *l. nemo potest 79. de reg. iur. l. traditio 20. D. de acquir. rer. dom. l. 1. C. qui pro sua iurisdict.* cum traditis à Surd. *cons. 126. num. 31. & cons. 127. num. 28.* & Stephano Gratiano *tom. 4. discept. forens. cap. 777. num* 16. Et dato quòd succedatur per viam subrogationis,
22 † talis subrogatio cum omnibus suis qualitatibus fieri debet, vt pluribus comprobat Franc. de Aretin. *cons. 1. num.* 8. & Robles de Salcedo *d. l. 1. cap. 12. num. 18. & lib. 3. cap. 3. num. 7. & c. 18. num.* 31. vbi quòd persona subrogata habetur pro vna, & eadem cum illa, in cuius locum subrogatur.

Quartò, facit pro eodem patruo, quòd cùm Commendæ, de quibus agimus, in præmium, & remunerationem seruitiorum inductæ fuerint, vt sæpè retulimus, & earum pluralitas ideò inhibita fuerit, vt ad plures eadem præmia peruenire possent, vt dixi *suprà cap. 5. ex num. 79.*
23 Magis quidem † rationi congruum videtur, vt ad ipsum, quàm ad nepotem primogeniti Commenda deferatur, in hoc casu, de quo loquimur, cùm patrem, qui gratiam principalem ob sua seruitia meruit, propinquiori gradu contingat, vt in eisdem terminis considerat D. Valençuela *d. cons. 83. num. penult. & fin.* Et ne aliàs pater, qui vnam personam cum filio constituit,
24 pluribus Commendis abundet, † & per indirectum ex persona filij earum commodum consequatur, quod alioqui ex persona sua obstante legum interdictione, capere non poterat, contra *reg. text. in cap. quod vna via de reg. iur. in 6. l. quæritur 38. D. de bon. libert.* ibi: *Ne qui suo nomine à bonorum possessione submouentur, per alios eam consequantur.*

25 Atque † adeò fraus legi fieret, quæ tunc etiam admittitur, vbi id fit, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, *l. non dubium, C. de legi-*
26 *bus, l. fraus legi, D. eod.* quibus † fraudibus, & malitiis semper obuiam eundum esse iura proclamant, *cap. vnico, de rerum permutat. lib. 6. l. in fundo 38. D. de reiuind. l. si cui 9. §. non enim, D. de seruitut. l. cùm hi, §. sed cùm lis, D. de transact. l. conueniri, D. de pact. dotal.* cum adductis à Velasco *in axiom. iur. litt. M, num.* 18. & in nostris terminis à D. Valenç. *d. cons. 83. numer.* 151.

27 Quinimò & ille, † qui cum iactura aliena lucrum prohibitum quærit, vt in hoc casu contingere videtur, non solùm de malitia, verumetiam de dolo arguendus est, vt notauit Vlpian, *in l. 1. §. an in pupillum, D. depositi,* & prosequitur Decius *in l. cùm fundus, §. seruum tuum, num. 6. vers. 2. nota, D. si cert. pet.* Craueta *cons. 142. n. 17.* Natta *cons. 305. num.* 2. & Lucas de Pena *in l. quemadmodum, vers. 11. C. de agric. & cens. libr. 11.*

Sed his non obstantibus, contraria sententia, nimirum nepotem patruo in quæstione proposita, præferri debere, mihi semper magis arrisit,
& pro † ea nuper in Supremo hoc Indiarum 28
Senatu pronunciatum fuit in ardua causa Commendæ Iucatanensis, inter Didacum Sanctos de Magaña Pacheco patruum, & D. Franciscum Magañam Paciecum, eius ex Primogenito fratre nepotem, & iterum inter filium secundogenitum, & nepotem ex primogenito strenui Ducis Melchioris de Solorzano Commendatarij Chiapensis, illiusque præcipua fundamenta ea, quæ sequuntur, esse videntur, ex quibus simul contrariorum solutio facilè sumi poterit.

Primum, † quòd licèt verum sit, in dicta illa 29
Regia prouisione ann. 1552. filium secundogenitum, & sic deinceps cæteros, suo ordine vocari, in casum, quo primogenitus ob possessionem alterius Commendæ impeditus sit, & ibidem nulla de nepotibus mētio facta reperiatur, posteà tamen superuenerunt aliæ schedulæ an. 1580. & 1582. præcedentium declaratoriæ, quarum meminimus *suprà hoc cap. n. 29. & seqq.* Et in eis expressè cautum inuenitur, nepotes patruis in successione Commendarum præferri debere. Vnde non potest eis opponi, quòd vocati non sint, cùm hæ schedulæ vnam veluti dispositionem efficiant, vt aliàs dixi *suprà cap. 6.*
nu. 83. Et † non sit nouum, vt priores leges ad 30
posteriores trahantur, hoc est per eas suppleantur, vel explicentur, aut etiam vbi opus fuerit, corrigantur, *l. non est nouum 26. cum l. seq. D. de legib. l. fin. D. de constit. Princip.* quas ita explicant Donelus, & Osuald. *lib. 1. comment. c. 13. & 15.* & dixi *sup. cap. prox. num. 36. & seqq.*

Quæ suppletio, vel declaratio † excusari 31
etiam potuit, vt innuit *d. sched. an.* 1582. grauiter obiurgans Auditores Mexicanos, qui de
hoc dubitarunt. Nam † ex eo, quòd in lege suc- 32
cessionis Commendarum filius primogenitus vocatus fuit, nepotes ab eo relicti, & deinceps cæteri descendentes, vocati etiam censeri debuerunt, vt sic quoque filium secundogenitum excluderent, quamvis expressè in defectum primi vocatus reperiretur, vt contra Cassaneum, & Ant. Rubeum, doctè, & latè defendit Couarr. *in pract. cap. 38. numer. 11. ex l. cùm auus, D. de cond. & demonst. & l. cùm acutissimum, C. de fideicomm.* & alij quos retuli *suprà cap. 16. num.* 83. Et hoc est, quod in d. schedula dicitur: *Porque la prouision del año de cinquenta y dos no excluye nieto, antes en el nombramiento de hijo lo comprehende, conforme à derecho tan claro, que allà no se debia ignorar:* & tradit plura Vlric. Hunnius *libr. 3. variar. resol. tract. 7. q. 16. pag. 775.*

Secundum, † quia quamvis etiam concedamus, quòd in secundo contrariæ partis argu- 33
mento retulimus, de regula: *Si vinco vincentem te, &c. ex l. de accessionibus, D. de diuers. temp. prescrip.* Et quòd incapacitas patris, filiis quoque, qui ab eo causam habent, nocere soleat, Hoc tamen in nostro casu nepoti non obest. Nam illa regula, *si vinco vincentem te, multò magis vincam te,* inter varias limitationes, quas recipit, illam patitur, vt solùm procedat, quando est eadem ratio in victo, & in vincēdo, vel vnus ab alio ius, & causam habet. Etenim, vbi vel ratio,

ratio, vel causa diuersa est, aut etiam rerum ordo variatur, tam in successionib. quàm in aliis, multoties contingit, vt tu ab eo, qui me superauerat, vel exclulerat, supereris & excludaris, vt benè ostendit, & probat Tuschus *litt. V. concl.* 208. *n.* 13. & *seqq.* Couar. *lib.* 1. *var. c.* 7. *n.* 3. *vers. Item aduersus,* Farinac. *decis. Rotæ Romanæ* 59. *n.* 22. *in fine, tom.* 1. *part.* 1. Molina *de primog. lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 16. & multis relatis Mangilius *in tract. de imputation. quæst.* 86. *n.* 13. Castillo *lib.* 3. *quotid. c.* 30. *per tot.* & Velascus *in axiomat. iur. litt. V. n.* 138. & *seqq.*

34 Et quod de incapacitate subiicitur, tunc quoque locum habet, † vbi pater indistinctè, & absolutè exclusus reperitur, vel exclusionis ratio, eius personam ita afficit, vt lineam quoque ab eodem deriuatam afficiat, vel inficiat, vt procedit in inhabilitate ratione originis, vel natiuitatis, vt in spurio, vel fœmina, & similibus, quia tale vitium lineæ, tanquam reale, influit in omnes ex illa descendentes. Cæterùm vbi exclusio nascitur ex aliquo impedimento temporali, vel accidentali, quod in persona filij non reperitur, tunc nihil ei ex proprio suo iure, ac vacatione succedere volenti, patris inhabilitas, aut inca-
35 pacitas obstabit. Cùm hæc † solùm debeat restringi ad eum, qui eam patitur, *l. si is qui* 31. *D. de inoff. testam. l. cancellauerat, D. de his quæ test. delent.* vt rectè ad plurium iurium, & aduersantium Doctorum conciliationem, post Bart. *in l. liberorum, col.* 5. *D. de verb. signif.* latè probant, & prosequuntur Philipp. Corn. omninò legendus, *cons.* 21. *num.* 23. *vol.* 1. Decius *cons.* 379. *num.* 7. Tiraq. *de cessante causa,* 1. *par. num.* 99. & 142. Cephal. *cons.* 103. *per tot. libr.* 1. Anton. Bagnalcus *cons.* 140. *num.* 28. inter consilia vltimarum voluntatum *vol.* 2. Anton. Gabriel. *libr.* 4. *comm. opin. tit. de fideicomm. concl.* 6. *num.* 7. & 8. & *libr.* 6. *tit. de verb. signif. conclus.* 1. *limit.* 7. *numer.* 58. Mantua *de coniect. vltim. volunt. libr.* 8. *tit. fin. numer.* 45. & 49. & latiùs *numer.* 71. *cum seqq.* Simon de Prætis *cons.* 31. *numer.* 16. & *cons.* 90. *numer.* 7. *libr.* 1. & *de interpret. vlt. volunt. libr.* 3. *dubit.* 3. *solut.* 2. *num.* 25. & 16. Peregr. *de fideicomm. art.* 27. *numer.* 18. Molina *de primog. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 4. & *cap.* 10. & *lib.* 1. *c.* 9. *numer.* 27. & *cap.* 13. *num.* 35. Vbi loquitur de impedimento furoris, & eius Additionator alios Authores adducit, & Menoch. *lib.* 5. *præsumpt.* 46. *n.* 18. Mier. *de maiorat.* 2. *par. q.* 5. *numer.* 16. & *q.* 4. *illat.* 1. *numer.* 13. Noalius *in tract. de transmission. cap.* 19. *num.* 30. & alij, quos refert, & sequitur Robles de Salced. *d. tract. de repræsent. lib.* 1. *cap.* 11. *numer.* 5. & 18. Quibus addo doctrinam Greg. Lop. *in l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. *verb. Si dexare hyo,* vbi
36 ait, quòd † quando filius primogenitus vltimi possessoris maioratus, alicuius delicti ratione, incapax factus est successionis illius, huius filij benè succedere poterunt, quia eorum pater habetur pro mortuo.

Et iuxta hanc distinctionem intelligendi sunt Auctores, quos pro contraria opinione citauimus *supra hoc cap. nu.* 7. exceptis illis qui etiam excludunt filios inhabilis, vel incapacis ob trans-
37 gressionem præcepti, † quorum sententia, vt defendi possit, accipienda est, vbi talis inhabilis ob præcedentem contrauentionem, nunquam successit, nam tunc nec filij eius ad successionem admittentur, vel quando exclusus fuit, ob contrauentionem, antequàm liberos haberet, & alter vocatus maioratum occupauit. Etenim si iam nati erant, verior, & communior opinio est, quòd filius, vel nepos ob contrauentionem patris, vel aui à maioratus successione non excluditur, vt constat ex adductis à Molina *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 58. & *cap.* 13. *num.* 36. & *lib.* 5. *cap.* 7. *numer.* 4. Tello Fernand. *in l.* 17. *Tauri, nu.* 10. Mieres *de maiorat.* 4. *par. q.* 4. *illat.* 8. *num.* 21. Costa *de success. Regni,* 3. *par. n.* 44. & 45. Pereg. *de fideicomm. art.* 27. *num.* 8. Velasco *de iure emph. q.* 41. Cald. Pereira *de nominat. emph. q.* 14. *num.* 7. Alexand. Raudens. *respons.* 2. *numer.* 126. *libr.* 1. & *respons.* 30. *ex num.* 73. & 74. vbi pulchrè in proposito loquitur, & alios referens D. Ioan. del Castillo *lib.* 3. *controuers. cap.* 15. *numer.* 56. & Robles de Salcedo *dict. lib.* 1. *capit.* 10. *num.* 13. & 14. & *facit tex. in l. Titio vsufructus* 96. ibi: *Nec initium accepit, D. de condit. & demonstrat. l. Seia* 42. ibi: *Quæ nondum in persona filiorum initium acceperat, D. de donat. causa mortis.*

Tertium argumentum est, † quòd cùm negari 38 non possit in his Commendis repræsentationem dari, vt etiam in tertio fundamento aduersæ partis conceditur, concedi item debet, nepotem ipsis patruo suo præferendum esse, cùm hic lineam posteriorem constituant. Hoc namque est priuilegium, quod repræsentationi tribuitur, & hic principalis effectus, qui ex ea consequitur, & finis, qui ad eam introducendam à iure consideratus videtur, vt tetigi *sup. cap.* 16. *nu.* 87. & de iure communi probat text. *in l.* 1. §. *emancipatus, vers. Eueniet, D. de coniug. cum emancip. Auth. de hæred. ab intest. venient. in princip. vers. Sic tamen,* & de iure nostro, textus *in l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. & *l.* 40. *Tauri*: & considerant Ruin. *cons.* 123. *in princip. lib.* 2. Paul. Paris. *cons.* 65. *n.* 42. *lib.* 2. Roland. Cephal. Menoch. & plures alij relati à D. Ioan. del Castillo *d. lib.* 3. *c.* 19. *n.* 53. & Blasio Robles de Salcedo *d. tract. de repræsent. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 4. & 5.

Quæ iuris fictio, & dispositio, † licèt com- 39 muniter loqui videatur in nepotibus, qui in locum prædefuncti patris admitti desiderant, & eundem modum loquendi retinuerint schedulæ Regiæ, quæ de nostris Commendis tractant, de quarum explicatione nunc agimus. Nulli tamen dubium est, quin idem admittendum sit, etiam si pater viuat, data inhabilitate, vel incapacitate, quæ eum à patris successione excludat, & nepoti ab eo geniti non æquè præiudicet. Hoc enim est, quod dicimus, † primo vocato 40 existente incapace, statim sequenti substituto locum fieri, ac si primus vocatus non fuisset, vt constat ex traditis à Molina, & nouissimo eius Additionatore *lib.* 1. *de primog. cap.* 9. *n.* 29. Et in terminis nostrarum Commendarum D. Valençuela *cons.* 83. *num.* 10. Et † repræsentationem 41 idem operari in casu incapacitatis, vel mortis ciuilis, quod in casu mortis naturalis, cùm in his omnibus æquiparetur, & patre sublato de medio faciat filium in eius locum subingredi, vt in simili testatur Molina Theolog. *tom.* 3. *de iust. & iure, tract.* 2. *disput.* 614. *num.* 4. sic inquiens: *Si primogenitus, isvè, qui alioquin primò ad maioratum vocatur, incapax illius sit, vel incapacitate, quæ ex dispositione institutoris, vel quæ ex legis dispositione à successione in illo excludatur, tunc, qui vlterius vocatur, siue ob repræsentationem, siue quòd proximior sit, & maior*

natu

natu cæteris, siue quacunque alia ratione, succedit in illo, nisi incapax ipse similiter sit. Et notant DD. communiter *in l. Gallus, §. & quid si tantùm, D. de liber. & posth.* Cephal. *cons.* 295. *num.*4. & 29. *lib.*3. Mandelus Albens. *cons.* 166. *vol.*1. vbi eius Additionator plures adducit litt. A. Hondedeus *cons.*62. *lib.*1. Ioann. de Montesperello *cons.*1. *à num.*2. *volum.* 1. Carrot. *decis.*111. Mastril. *decis.*167. Annæus Robertus *lib.*4. *rerum iudic. cap.*16. Vincent. de Franchis *decis.*689. *part.*4. & plurimi alij, quos diligenter congerit, hanc eandem doctrinam peritissimè adstruens, Robles de Salcedo *d. lib.*1. *de repræsent. cap.*10. *num.*12. D. Ioann. del Castill. *lib.*3. *quotid. cap.*12. Hieronym. Ceuallos *pract. comm. q.*63. & 64. & Alexand. Trentacinq. *de substitution.* 4. *p. c.*6.

Quia licèt verum sit mortis appellationem propriè de naturali intelligi, vt diximus in argumento contrariæ opinionis. Id tamen procedit,
42 † vbi per viam conditionis expresè mors requiritur, quæ tunc in casu vero, & non ficto ex natura sua verificanda est, *l. qui hæredi, & l. Meuius, D. de condit. & demonstr.* cum traditis à Socino *d. §. & quid si tantùm, num.*16. & 17. & Surd. *decis.*207. *num.*9. & *decis.*202. At verò vbi hoc deficit, ad ciuilem quoque semper extenditur, vbi ex vtraque idem resultat effectus, vt *in l.*1. *§. qui habebat, D. de bon. poss. contra tabul. l. actione, §. publicatione, D. pro socio, l.*1. *§. sed & si patruus, D. de coniung. cum emancip. l.*2. *§. si ita demum, & §. final. D. ad Tertyl. l. etsi ex modica, §. si filius, D. de bon. libert. l.*1. *C. de primicerio, lib.*12. *cap. cùm simus, de regul.* cum multis aliis, quæ notant DD. *in d. §. & quid si tantùm*, Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.*8. *tit.*18. *num.*5. Pett. Surd. *decis.*207. *per totam*, Castillo *lib.*3. *controuers. cap.*12. *num.*25. & 31. Camillus Gallinius *de verb. signif. lib.*3. *cap.* 20. *num.*34. Hondedeus, & Trentacinq. *vbi suprà*, & nouissimè Aug. Barbosa *de appell. verb. vtriusque iur. verb. Mors* 157. *num.*3. & 4. & Velascus *in axiom. iuris, litt. A. num.*483. & latissimè Mastrill. omninò videndus, *lib.*1. *de Magistr. cap.*26. *per totum*, & nouissimè D. Franc. Merlinus *controuers. forens. cap.*51. *ex num.*17.

43 Et † ad quamlibet aliam inhabilitatem, vel incapacitatem, quæ successionem, siue actum, de quo agitur, æquè ac mors naturalis impediat, vt docuit Bart. per text. ibi *in d. §. qui habebat*, inquiens: *Quòd incapax, non obstat sequentibus in gradu, ac si esset mortuus.* Mantica *vbi sup. num.*49. & 50. Molina *lib.*1. *cap.*9. *num.*29. & 30. Mieres 1. *par. q.*2. *ex n.*10. & 2. *par. q.*10. Ponte *cons.*21. *ex num.*57. *lib.*1. Gregor. Lop. *in l.*2. *tit.*15. *par.*2. *gl.*19. *verb. Siendo ome para ello*, Ant. Rubeus *cons.*22. *in fine*, vbi ait, quòd à pari procedunt non extare, vel extare, & non posse succedere, latissimè Mastrill. *d. cap.*26. *ex num.* 22. *ad* 27. vbi loquitur in casu, qui valdè nostro assimilatur, de concessione officij alicui facta, vbi per mortem possidentis vacauerit, D. Ioann. del Castillo *d. lib.*3. *cap.*15. *num.*43. & D. Christoph. de Paz *in tract. de tenuta cap.*34. *per totum*, vbi loquitur de prohibito succedere ob incompatibilitatem alterius maioratus,
44 & quòd in hac materia † paria sunt, mortuum esse aliquem, & sic non extare, siue extare, & non posse succedere, *l. pater filium*, & ibi gloss. *D. de inoffic. testam.* & singulariter in nostris terminis Commendarum D. Valenç. *d. cons.*83. *num.*5. & *seqq.* vbi, quòd casus quilibet, qui incapacem efficit successorem, operatur, quòd pro naturaliter mortuo reputetur, & quòd successio deferatur sequenti in gradu, masculo, aut fœminæ.

Quartum, & vltimum eiusdem partis fundamentum sit, quòd licèt Commendæ ob
seruitia concedantur, † non magis fauendum 45
est patruo secundogenito, quàm nepoti, qui primogenitum repræsentat. In quo fortiùs eiusdem remunerationis causæ considerantur, & hoc satis prouidit, & præuidit Princeps, ex cuius liberalitate, & voluntate hæc omnia proficiscuntur, & pendent, cùm in dictis schedulis anni 1580. & 1582. nepotis successionem, & prælationem induxit, quæ si iungantur, & benè inspiciantur, expresè casum mortis, & cuiuslibet alterius impedimenti æquant, & decidunt. Neque vllam fraudem, vllumuè inconueniens in eo considerarunt, quòd filius accipiat Commendam, quam pater habere non potuit. Nam in hoc iure suo vtitur, & nemini facit iniuriam, vt dixi *sup. cap. præcedenti numer.*30.
Et † non concurrunt in vnam personam plures 46
Commendæ, cùm pater non possit gaudere vsufructu eius, quæ filio conceditur, vt dixi *suprà cap.*15.

Neque † in patris impedimento, vel incapa- 47
citate succedat, aut iure transmissionis ei opus sit ad dictam successionem. Nam quamvis eum repræsentet, id solùm est ad hoc, vt eius locum, siue gradum subintret, quem mediante incapacitate, vacuum inuenit, ipse autem iure proprio, & ex sua persona, atque ex vi suæ vocationis succedit. Ea enim † est differentia inter successionem 48
ascendentium, & transuersalium, quòd in hac repræsentatur in persona, gradus, & ius eius, ex cuius capite quis succedit, in illa autem solùm gradus, cùm descendentes iure proprio vocentur, vt magistraliter docuit Bart. *in l.*1. *§. si sit nepos, D. de collat. dot. & in l.*2. *C. de liber. præter.* vbi Bald. *nu.* 4. Salicet. *num.*3. Corneus *num.*1. Alexand. *num.*6. idem Alexand. *cons.*4. *num.*13. *lib.*4. Decius, Cephal. Surd. Grammat. Gama, Auend. Cancer. & alij, quos refert, & sequitur Robles de Salcedo *d. lib.*1. *cap.*11. *num.*5. & *per totum*, præcipuè *n.*17. & 18. Vbi rectè concludit, † quòd quoties 49
pater ob aliquam incapacitatem superuenientem impeditus reperitur, licèt eo tempore, si superuixisset, repellendus esset, nihilominus eius filius gradum tantùm repræsentans, ex propria persona esset admittendus, exclusis patruis. Et idem in simili docuit Bald. in l. pactum dotale, C. de collation. q. 18. dicens, † quòd si filia in contractu
dotali fecit pactum de non succedendo, & firma- 50
uit iuramento, licèt ipsa excludatur, non excluduntur nepotes ex ea, & subdit rationem: *Neque eis obstat, quòd intrant in locum matris, quia succedunt per locum à remotione, seu priuatione matris, vndè non assumunt sibi materiam iam extinctam, sed sibi assumunt locum, quem inueniunt vacantem*: quæ verba, vt singularia, valdè commendat, & notanda esse dicit Philip. Corneus *cons.*116. *num.*13. *vol.*2. & tradit alia D. Larrea *d. dispt. Granat. pag.*439. *num.*34.

Sed nunc opportunè inquirendum restat, supposito, quòd nepotem patruo in prædicto

51 casu præferimus; quid dicendum sit, † vbi hic nepos habet ius succedendi in Commenda pinguiori, quam pater eius in prima vita fortè possideat. Durum enim videtur, quòd hoc casu patruū excludat ab alia, quæ aui morte vacauit, & quòd posteà, moriente patre, velit hanc relinquere, & paternam optare, cùm ad illam, quam relinquit, iam tunc patruus nullum ius habere possit, vtpotè in qua successionis permissio finita reperiatur.

Et quidem vbi hoc contigerit, multum dubitatem talem nepotem, *si primogenitus sit*, ad aui Commendam admittere, nam cùm sit vocatus, & immediatus successor ad pinguiorem, quam pater possidet, & cuius ratione ipse pater ab altera ob incompatibilitatem exclusus fuit, † hoc ius
52 primogenituræ in eius persona causatum, & radicatum, adeò considerabile est, vt illum possimus, & debeamus iudicare, ac si iam actualis possessor esset Commendæ paternæ, & sufficit ad impediēdum ingressum, & successionem auitæ, ob vitandam eandem incompatibilitatem, quæ eius patrem exclusit, vt colligi potest *ex l. 40. Tauri, in final. verbis*, & ex multis, quæ in similibus casibus congerit Carol. Ruin. *cons. 19. num. 3. & 4. lib. 1.* Tiraquel. *de primog. q. 21. num. 7. q. 32. num. 1. & seqq. & q. 40. num. 66. & 93. & de legib. connub. gloss.*
53 *2. num 93. & seqq.* † vbi plura congerit de effectibus, quos operatur spes, de quo etiam latè agit Mieres *de maiorat. 2. par. in initio à num 475.* & D. Valençuela *cons. 69. num. 17. & 55 & seqq. & cons. 70. num. 36. & 37.* Et multum in nostris terminis Matienz. *in l. 7. tit. 7. lib. 5. Recop. glos. 5. nu.*
54 *6.* Vbi probat, † quòd spes succedendi in maioratu quam habet primogenitus, est inuariabilis, immutabilisque, & considerabilis etiam in vita possessoris. De quo etiam agit, plura adducens, Molina *de primog. lib. 2. cap. 6. num. 37.* Burgos de Paz *cons. 9. n. 30. & in proœm. leg. Tauri, num. 332. & seq.* Ripa *respons. 131. num. 14.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 10. num. 8.* Ant. Gam, & eius Additio. *decis. Lusit. 305. n. 12.* & nouissimè D. Ioann. Bapt. de Larrea *in discept. Granatens. pag. 497. num. 10. & pag. 501.*
55 *& 509.* Et hoc est adeò verum, vt † filius, qui hoc ius primogenituræ consecutus fuerit, ei renuntiare non possit, nisi multis requisitis interuenientibus, quæ refert Mieres *vbi suprà, q. 18. ex num. 31.* & Hubert. Giphanius *in tract. de renunt. cap. 1. & 2.*

Ideò autem dixi, *si primogenitus sit.* Nam
56 vbi † alter nepos vltra primogenitum reperitur, is, cùm nullo modo inueniatur impeditus, ad aui Commendam admitti poterit, & patruum æquè, ac primogenitus excludet, vt *in d. l. 1. §. qui habebat, D. de bon. poss. contra tabul.* & ita accidit in dicta causa Magañatum, cuius memini *sup. num. 28.* & quotidie in Regio Senatu pronuntiatur, vbi quis excluditur ab vno maioratu ob incompatibilitatem alterius. Nam successio illius non datur primogenito exclusi, etiam durante vita patris, quamvis tunc nullum maioratum possideat, sed secundogenito, qui neque actu, neque spe proxima impeditus reperitur, prout his diebus controuersum, & definitum vidimus in graui causa maioratus de los Saauedras de Caceres, in qua iuxta hanc nostram opinionem luculentam allegationem scripsit, & mihi communicauit nobilis, & egregius aduocatus D. Franciscus de Messa Maldonado, vbi plures alios allegat, cui addo Bart. doctrinam *in l. huiusmodi. §. si Titio, D. de leg. 1,* Vbi docet, quòd † sem- 57
per portio exclusi debetur ei, qui eius loco includitur, quem sequitur Roman. *in l. 1. col. antepenult. C. quando non petent. partes,* Hieron. Gabr. *cons. 15. num. 6. & cons. 11. num. 31. lib. 1.* per text. *in l. actionem, C. de pact.* Paul. de Castro *in l. 1. §. inde Neratius, D. ad Trebell.* & D. Valençuela, qui loquitur in eisdem terminis nostrarum Commendarum, *cons. 83. n. 62 part. 1.*

CAPVT XX.

De eadem lege successionis Commendarum, quatenus vxores in defectum filiorum, aut filiarum admittit, & an sponsæ de futuro, aut etiam de præsenti, ante consummationem matrimonij, & mutuam cohabitationem hoc iure vti possint?

SVMMARIVM.

1 *Feudum rectum fœminas non admittit.*
2 *Commendæ Indiarum fœminas ad successionem admittunt.*
3 *Feudorum successio non defertur maritis, neque vxoribus.*
4 *Feudum etiam simpliciter concessum pro se, & liberis, intelligitur tantùm de masculis.*
5 *Vxor pauper non succedit marito in feudis, etiam ratione quartæ partis.*
6 *Vassallo non licet vxori post mortem suam vsumfructum, vel alimenta ex feudo relinquere.*
7 *Successio commendarum, qua ratione fœminis delata fuerit?*
8 *Filiæ, quæ ad commendarum successionem admittuntur, intra annum nubere debent, & de schedulis, quæ id cauent.*
9 *Viduis succedentibus in commendis maritorum, non iniungitur conditio, iterum nubendi, & quare?*
Nuptiæ secundæ tolerandæ sunt, non imperandæ, ibidem.
10 *Vxoribus data fuit successio in commendis maritorum, vt faciliùs ad matrimonium contrahenda inuitarentur.*
11 *Viduæ, quæ in commendis maritorum defunctorum succedunt, faciliùs alios inueniunt.*
12 *Legis successionis commendarum an. 1536. verba referuntur, & expenduntur.*
13 *Fœminis in commendis succedentibus, cur in maritorum capite titulus earum expediri soleret?*
14 *Commendarum onera, & seruitia meliùs per viros, quàm per fœminas, expenduntur.*
15 *Maioratus habentes annexam dignitatem, vel iurisdictionem per maritos administrari solent, & quare?*
16 *Vxorum admissio in commendas maritorum fraudibus fictorum matrimoniorum viam aperuit.*
17 *Vxores, vt admittantur ad commendas maritorum,*

maritorum, debent sex mensibus post matrimonium cum illis maritalem vitam egisse. Schedulæ an. 1575. & 1603. *quæ formam matrimonij præfigunt, vt vxores succedere possint in Commendis maritorum, referuntur, & expenduntur, ibidem.*

18 *Malitiis occurrendum est.*

19 *Matrimonium etiam in articulo mortis, & à decrepitis contractum validum est, licèt sexagenariis interdiceretur.*

20 *Matrimoniis fraudulentis nunquam fauendum est.*

L. filiæ meæ, D solut. matrim. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

21 *Actus per quem alter excluditur, vbi fit in articulo mortis, præsumitur fraudulentus.*

22 *Professio facta in articulo mortis à grauato fideicommisso sub conditione,* si sine liberis, *præsumitur fieri in fraudem vocati.*

23 *Renuntiatio in articulo mortis præsumitur facta in fraudem expectantis.*

24 *Matrimonium subsequens, licèt in mortis articulo contractum filios anteà natos legitimos reddat, debet intelligi cessante fraude, & præiudicio aliorum.*

25 *Matrimonium contractum in mortis articulo, quando possit aliquid operari in præiudicium aliorum, remissiuè.*

L. Titio cùm morietur, D. de vsufr. *illustratur, ibidem.*

26 *Matrimonium licèt momentaneum, fraude cessante, sufficit ad hoc, vt mariti lucro dos cedat*

27 *Sponsæ de futuro non succedunt in commendis ex dispositione legum Indicarum.*

28 *Sponsæ de futuro in multis gaudere solent iuribus, & priuilegiis vxorum.*

29 *Factum iam censetur, quòd de proximo faciendum est.*

30 *Sponsalia de futuro, & matrimonium regulariter non sunt idem, nec operantur eosdem iuris effectus.*

L. in eo iure, §. hoc caput, D. de ritu nupt. *& alia similes, quæ sponsalia à matrimoniis distinguunt, explicantur, ibidem.*

31 *Statutum disponens, quòd maritus succedat vxori, non habet locum in sponso, & sponsa.*

32 *Matrimonium ante legitimam ætatem contractum, inualidum est.*

Lex hæc conditio 10. de condit. & demonst. & l. penult. D. quando dies legat. cedat. *expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

33 *Conditio nuptiarum non impletur ex nuptiis inualidis.*

34 *Vir ducens vxorem ante nubiles annos, non lucratur partem dotis alioqui maritis ex lege, vel statuto concessam.*

L. penult. §. fin. D. quod falso tutore, *expenditur, & illustratur, ibidem.*

35 *Sponsa de præsenti, marito ante copulam defuncto, an in eius commenda succedat? & num. seqq.*

36 *Lis de facto pendens in causa Excel. Dom. Ducis del Infantado, refertur.*

37 *Mulieris nomen absolutè sumptum, omnem sexum fœminarum comprehendit, sed propriè ad virum passas refertur.*

38 *Vxores Hispano sermone vocantur* Mugeres, *& etiam Latino, ex Tertulliano, & aliis.*

39 *Vxor iusta dicitur, quæ solemniter ducta est; non quæ simplici sponsione pacta.*

40 *Vxor ante copulam non dicitur verè esse in vsu viri, atque adeò, nec vxor, ex Saliceto.*

41 *Vxor dicitur ab vngendo, quasi vnxor, & quare?*

42 *Matrimonium verum, & legitimum contrahitur per sola sponsalia de præsenti.*

43 *Matrimonium initiatur per sponsalia, sed non dicitur plenum, nec perfectum ante copulam.*

Cap. ex publico, de conuers. coniug. cap. de sponsatam, & cap cùm initiatur 27. q. 2. *& alia iura similia, explicantur, ibidem.*

44 *Lex successionis commendarum, & aliæ schedulæ, quæ vxores ad eas vocant, de copulatis intelligi debent.*

45 *Verba statutorum semper debent accipi in pleniori, & potiori significatu.*

46 *Communis vsus verborum semper debet attendi, etiam in statutis, & correctoriis.*

47 *Vir licèt comprimere possit vxorem inuitam, non tamen sponsam, etiam de præsenti, necdum in domum suam traductam.*

48 *Vxores nondum cognitæ, non solùm verbis, sed mente, & ratione legis à successione commendarum excludi videntur.*

49 *Matrimonium copulatum lex quæ desiderat, non procedit in perfecto, ex solo consensu.*

50 *Vxores vbi lex vocat ad successionem maritorum in defectum filiorum, de illis accipienda est, quæ filios habere potuerunt, & onera matrimonij passæ sunt.*

51 *Cessante ratione legis, cessare etiam debet eius dispositio.*

52 *Legis præsuppositum, vbi deficit, ipsa quoque lex deficere iudicatur.*

53 *Lucra constante matrimonio quæsita, non communicantur, inter sponsos de præsenti, ante traductionem sponsæ ad domum mariti, & quando secus?*

54 *Matrimonium esse contractum in aliquibus casibus non sufficit, nisi benedictiones nuptiales etiam præcesserint, & vxoris in domum viri traductio.*

L. 52. Tauri, quæ est l. 4. tit. 2. lib. 5. Recopil. *exornatur, ibidem.*

55 *Sponsæ etiam de præsenti, ante matrimonij consummationem, vel osculum, nihil ex arrhis lucrantur.*

56 *Leges, quæ concedunt vxoribus lucrum arrharum, vel bonorum constante matrimonio quæsitorum, sunt fauorabiles.*

57 *Lex quæ inuitat coniugem superstitem ad morientis hæreditatem, inducit votum captandæ mortis, & est odiosa.*

58 *Leges odiosæ restringendæ sunt, non ampliandæ.*

59 *Statuta, quæ aliquid præbent marito de bonis vxoris, vel è contrario, debent intelligi post consummationem matrimonij.*

60 *Sponsalia de præsenti, inter valentes contrahere, verum matrimonium faciunt.*

61 *Nuptias non concubitus, sed consensus facit.*

62 L. cui fuerit 15. D. de condit. & demonstr. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

63 *Vxor sæpè ea etiam dicitur, quæ necdum est copulata, nec in domum viri traducta, & numeris seqq.*

64 *Schedu*

64 *Schedulæ Indiarum, quæ requirunt ad successionem commendarum, quòd coniuges,* viuan, y esten casados seis meses, *etiam in sponsis de præsenti, & ante copulam verificantur.*

65 *Innuptæ virgines dicebantur, nuptæ mulieres, & quo sensu Beata virgo à D. Augustino innupta vocetur.*

66 *Benedictiones nuptiales, vulgò,* Velaciones, *constituunt quandam veluti perfectionem matrimonij, & alia de earum ritu.*

67 *Benedictionibus nuptialibus acceptis, sponsæ etiam ante copulam omnia iura vxorum adipiscuntur.*

68 *Donatio, vt inter virum, & vxorem, ita inter sponsos de præsenti prohibita est.*

69 *Sponsa de præsenti, sponso ingrediente Religionem, lucratur omnia, quæ vxor copulata.*

L. Deo nobis. C. de Episcop. & Clericis, *explicatur, ibidem.*

70 *Melioratio sicut efficitur irreuocabilis per matrimonium, ita per sponsalia de præsenti.*

71 *Verba legis, vel statuti, in quo verificantur, dispositio quoque verificatur.*

72 *Lex quæ loquitur de matrimonio copulato, procedit etiam in sponsaliis de præsenti.*

73 *Principaliter quod in lege disponitur, aut prætenditur, attendendum est.*

74 *Lex quæ dirigitur ad remunerationem benemeritorum, fauorabiliter accipienda, & explicanda est.*

75 *Vxorum appellatione in fauorabilibus, & in indifferentibus veniunt sponsæ de præsenti, etiam ante copulam, & aliquando etiam sponsæ de futuro.*

76 *Lex successionis commendarum, dum matrimonium per sex menses requirit, fraudibus tantùm obuiam ire voluit.*

77 *Disponens quilibet in dubio præsumitur se velle conformare cum dispositionibus iuris communis.*

78 *Verba proœmialia dispositionis, præbent eius intellectum.*

79 *Dotis lucrum vxoribus, vel maritis dari solitum, ad sponsos quoque pertinere, multi Auctores tradunt, qui latè referuntur.*

80 L. nihil interest 15. D. rerum amoratum *ponderatur, & illustratur.*

1 QVamuis † feudum rectum, & proprium sui
natura fœminas non admittat, *cap. 1. §. fin de
succes. feud. l. 6. tit. 26 part. 4.* cum aliis, quæ latè
adduxi *suprà cap. 6. n. 38. & seqq. & cap. 16. ex n.
90.* Nostri tamen Piissimi Reges hac in parte, vt
ibidem retulimus, Commendas à feudis differre
voluerunt, & † ita non solùm filias, & neptes in
2 defectum filiorum, & nepotum ad earum succes-
sionem vocarunt, verùm & vxores quoque, vbi
liberi vtriusque sexus non extarent, vt patet ex Re-
giis prouisionibus, & schedulis super hoc diuersis
temporibus promulgatis, quæ extant *2. to. impress.
ex pag. 200. cum seqq.* quarum specialem mentio-
nem feci *d. cap. 16. num. 2. & seqq.*

3 In quo etiam † feudorum orbitam excessis-
se videntur, quæ neque vxorem marito, nec ma-
ritum vxori succedere permittunt, vt probat
text. gloss. Præpositus, Isernia, Albarotus, Af-
flict. & cæteri communiter Scribentes *in cap.
1. an marit. succed. vxori*, Alexand. *in l. 1. num.
12. C. vnde vir, & vxor*, Vulteius *in tract. de
feud. part. cap. 9. pag. 405.* Scheneiduinus *in
commentar. d. titul. Inst. de success. ab intest.
Rub. de succes. inter vir. & vxor.* Hartman. Pi-
stor. *miscel. quæst. 1 part. q. 4.* Menoch. *cons.
115 5. num. 47.* Pet. Heigius *q. 26. & 27. par. 1.*
& latiùs cæteris Rosenthal. *in tract. de feud. cap.
7. conclus. 60. num. 6.* vbi innumeros alios idem
tenentes adducit in additionibus litt. D. & Petrus
Petra *de potest. Princip. cap. 23. n. 15. & seqq.*
Vbi hinc infert, † feudum alicui simpliciter pro 4
se, & liberis concessum, intelligi solùm de mas-
culis; quia fœminæ succedere non possunt, &
nouissimè Berlichius *in tract. de iure nouercarum,
num. 813.* vbi post alios, quos refert, hoc de na-
tura feudorum esse inquit, quòd nec vxores ma-
ritis, nec mariti vxoribus succedant, quoniam inter
se nulla agnatione, seu cognatione, neque affini-
tate sunt deuincti.

Quod adeò verum est, † vt nec vxor pauper 5
succedat in feudo respectu quartæ, quæ eo in casu
concedi solet ex beneficio *Auth. præterea, C.
vnde vir, & vxor*, vt notat ibid. Alex. *num.
fin.* Decius *in l. 1. num. 12. C. eod. tit.* Bald. per
text. ibi, *in cap. 1. § fin. de inuest. de re aliena
facta.* Et plurimi alij, quos refert, & sequitur
Tiraq. *de retract. lignag. §. 11. gloss. 3.* & Rosenthal.
d. conclus. 60. num. 8. & litt. F. qui etiam *cap. 9.
quæst. 15. num. 6.* concludit, † non licere vasallo 6
vxori post mortem suam vsumfructum, vel ali-
menta ex feudo relinquere.

Fuit autem huius extensionis, vel dispensatio-
nis ratio ea, quam *sup. cap. 16.* tetigimus, nempè,
† vt hoc modo homines ad incolendas has India- 7
rum prouincias allicerentur, & matrimonia ibi-
dem libentiùs celebrarent, scientes sibi vxores in
defectum filiorum successuras, & hoc pacto legi-
timis liberis Rempublicam fœcundarent, vt con-
stat ex eisdem prouisionibus, & schedulis Regiis
suprà citatis, quæ † vbi filias ad successionem ad- 8
mittunt, expresse eis hanc conditionem adiiciunt,
vt intra annum à die successionis computandum,
si iam tunc essent viri potentes, matrimonium
contrahere teneantur. Quæ conditio licèt praxi
non ita præcisè, vt iacet, obseruari soleat, satis in-
tentionem Legislatoris hac in parte demonstrat.
Vt & alia prouisio D. Imp. Caroli V. ann. 1536.
quæ habetur *in 2. tom. impress. pag. 248. & seq.*
& iubet: *Que porque muchos pretendian Enco-
miendas para desfrutarlas, y venir se à Espa-
ña, y no con animo de permanecer en la tierra,
ni poblarla, y ennoblecerla; se les mande, que
edifiquen casas de piedra en el lugar, parte, y
forma que el Virrei, ò Gouernador les señalare, &c.*

Et licèt † in viduis, quæ maritis succedunt, 9
eam non adiecerint, quia secundæ nuptiæ tole-
randæ sunt, & non imperandæ, *Auth. qui reli-
ctum, C. de indict. viduit.* cum latè adductis à
Thom. Sanchez *in tract. de matrim. lib. 7. disp.
87.* benè temen insinuant, † primi matrimonij 10
fauorem hanc indulgentiam extorsisse, vt præ-
clarè obseruat Ant. de Leon *in tract. de con-
firmat. Regiis, 1. part. cap. 5. num. 7. fol. 24.* in
illis verbis: *Esta fue la primera decision que
admitiò las mugeres à la sucession de los mari-
dos, y della se colige claramente, que la razon
final estuuo en el fauor de la poblacion de la tier-
ra, facilitando con esto los casamientos de muge-
res principales, y pobres que iban de España à ca-
sarse à las Indias.*

Eoque

11 Eoque simul factum est : † vt eiusmodi viduæ,
si in ætate secundas nuptias appetendi, relinquerentur, faciliùs, & commodiùs viros nobiles,
& strenuos milites inuenirent, quibus nubere
possent, tales Commendas eisdem, veluti dotis
nomine, assignando, dummodò ipsi aliam Commendam non haberent, vel quam habebant, relinquerent, si vxoris Commendam consequi
mallent, de quo aliqua dixi *suprà cap.16.nu.93.*
12 Et † sunt aperta, & notanda verba primitiuæ legis successionis ann.1563. ad quam reliquæ schedulæ se referunt, quæ ita habent: *Y si el tal casado no tuuiere hijo legitimo, y de legitimo matrimonio nacido, encomendareis los dichos Indios à su muger viuda: y si esta se casare, y su segundo marido tuuiere otros Indios, darlebeis vno de los dichos repartimientos, qual quisiere, y si no los tuuiere, encomendarlebeis los dichos Indios, que ansi la muger viuda tuuiere; la qual Encomienda de los dichos Indios, mandamos que tenga por el tiempo que nuestra merced, y voluntad fuere, segun, y como aora los tienen, y hasta tanto que Nos mandemos dar la orden que conuenga para el bien de la tierra, y conseruacion de los naturales della, y sustentacion de los Españoles probladores de essa tierra.*
13 Ideò autem † filiæ in Commendis succedentes maritari iubentur, & vbi viduæ nubent, in
mariti persona titulus expeditur, vt quoad
fieri possit, Commendæ ad feudorum naturam,
14 & imitationem reducantur; quorum † onera,
& seruitia, vtpote in plurimum, militaria, & administrationem, & iurisdictionem habentia, meliùs per viros, quàm per mulieres expediuntur, vt benè obseruat Fulgos. *cons.4.* Socin.
Iun. *cons.76 num.137. vol.1.* & de Regno,
Ducatu, Marchionatu, aliisque maioratibus
15 agens, quæ † habent iurisdictionem, quòd eorum administratio ad maritum pertineat, &
sic possit appellari Rex, Dux, vel Marchio, licèt ius status in persona vxoris resideat, eique
præstari debeat iuramentum fidelitatis, vt per
text. *in l.4. tit.18. par.3.* obseruat Greg. Lop.
ibidem Molina *lib.1. de primog. c.13. num.13. 14. & 15.* Mieres *eod. tract. 2. par. q.6. num. 12. & 3. par. q.11. num.40.* Vincent. Fusar. *in tract. de subst. q.385. n.7. & 8.* & nouissimè
Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, cap.30. num.59. & 60.*
16 Sed quoniam † sub occasione huius successionis vxorum plures lites excitatæ fuerunt, &
plurima matrimonia à senibus, & decrepitis, &
sæpè in articulo mortis celebrabantur, contrahendo (vt dicunt) propter formam, vt ita mulieres eorum Commendis potirentur, & sine
animo, & potestate eas carnaliter cognoscendi,
vel cum eisdem habitandi, in grauem prædictarum legum fraudem, & ludibrium, & frustrando effectum, qui in illis prætendebatur, edita
fuit Regia quædam schedula ad Peruanum Proregem Dom. D. Franciscum à Toleto directa,
data Matriti 27. Februar. ann.1575. quæ extat
d. 2.tom. pag.208. quæ prædictam fraudem re-
17 censens, & ei obuiam ire desiderans, † non
aliter successionem concedit, quàm si vxor
cum marito per integros sex menses nupta
vixerit, & steterit. Verba sunt hæc: *Que de aqui adelante, en caso que conforme à lo por Nos proueido, la muger aya de suceder en los Indios de su marido, no pueda suceder en ellos, si realmente no estuuiere, y viuiere casada seis meses con el.*

Et quoniam in noua Hispania, & aliis prouinciis vbi ad tres, vel quatuor vitas successio
protrahitur, & receptum est, vt mariti vxoribus in filiorum defectum succedant, aliquæ
vetulæ ob eandem rationem ad contrahendum matrimonium à viris alliciebantur, superuenit altera schedula 8. Iunij ann. 1603.
quæ sub eadem præfatione determinat: *Que los que conforme à la lei de la sucession huuieren de suceder à sus mugeres en segunda, ò tercera vida, y las mugeres que huuieren de suceder à sus maridos, ayan de viuir, y estar casados in facie Ecclesiæ seis meses, y que de otra manera no sucedan, y esto se guarde y cumpla en todas las Indias Occidentales.*

Quæ sanè schedulæ iustissimæ fuerunt, cùm
per eas fraudibus, & malitiis occurratur, quod
semper † maximè curandum est, vt dixi *sup. cap.* 18
præcedenti num.26. Nam licèt negari non possit, † matrimonium etiam in articulo mortis 19
contractum validum esse, neque id prædictæ schedulæ negent, vt latè per Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Susceperit, num.73. C. de reuoc. and. donat.*
Molina *de primog. lib.2. cap.5. num.25.* Thom.
Sanch. *de matrim. lib.6. disp.105. à num.4.* Ioann. Gutierr. *in eod. tract. cap.118. num.2. lib.2. pract. q.105. num.9* D. Valenç. *cons.66. num.3.*
& plures alij apud Fajard. *in tract. de legitim. per subseq. matrim. num.215.* qui omnes idem sentiunt de eo, qui in decrepita ætate matrimonium
contrahunt, vt *in l. sancimus 27. C. de nuptiis,*
quidquid aliàs iure ciuili antiquo dispositum esset, vt per Costanum *de sponsal. pag.77.* Brisson.
de iure connub. pag.31. Lipsium *in notis ad Tacitum lib.3. pag. mihi 139.* & latissimè Tiraq. *in l. connub. num.12.* & nouissimus Burchardus
Berlichius *in tract. de iure nouercar. 1. parte, art. 3. sect. 2. ex num.219. & sect.3. per totam,* vbi,
quòd etiam moribundo licet nouercam ducere,
Torreblanca *de iure spirit. lib.2. cap.15. sect.4. num.16.*

Dubitari tamen non potest, nunquam † ma- 20
trimoniis fraudulentis esse fauendum, *l. si quis, C. de adulteriis,* melior text. *in l. filia mea, D. solut. matrim.* ex cuius specie, multum in nostra, notant DD. quòd † vbi actus per quem al- 21
ter excluditur, in mortis articulo celebratur,
præsumitur in fraudem gestus, & ad illius exclusionem, eiusque argumento dicit notabiliter
Baldus *in c. in præsentia, de probat.* quòd † si gra- 22
uatus fideicommissà, *si sine liberis decesserit,* in
articulo mortis profiteatur, expirat fideicommissum, quia præsumitur professio facta in fraudem
vocati, & idem tenet Anchar. *in cap. sicut nobis, de regular.* & Moderni *in eodem cap. in præsentia.*

Et facit etiam text. in cap.2. de renuntiat.
vbi † renuntiatio in articulo mortis, præsumi- 23
tur facta in fraudem expectantis, & decisio
Angel. *in l. sed est quæsitum, D. de lib. & posth.*
vbi concludit, † quòd quamvis ex matrimo- 24
nio contracto in articulo mortis, filij legitimantur, hoc tamen fallit, nisi fiat in fraudem
creditorum, vel in euersionem fideicommissi
relicti sub conditione, *Si grauatus decesserit sine filiis legitimis & naturalibus.* Et sic præsupponit, quòd hoc casu in dubio præsumitur
fraus, prout & expressiùs ostendit idem Angelus
in

*in l.nuper,C.de natur.liber.num.*5. docens, quòd
licèt in mortis articulo matrimonium validè con-
trahi possit, legitimatio tamen nihil operabitur, si
per eam fortè fraudentur filij prioris matrimonij,
& quòd tunc operatur matrimonium fraudulen-
tum legitimationis effectum, quando de nullius
agitur præiudicio.

25 De quo articulo † & an, & quando tale matri-
monium in præiudicium alterius aliquid opere-
tur, & de interpretat. text. in l. Titio cùm morie-
tur, D. de vsufructu, & aliorum iurium, plura vltra
antiquiores alios tradit Sarmiento *in d. l. sed est
quæsitum, & l. si quis posthumos, D. de liber. & post-
hum.* Menoch. *lib.*4.*præsum.pt.*81.*num.*28. *& lib.*5.
*præsumpt.*5.*per totam, & consf.*580. *ex num.*1. *lib.*
6. & latissime Fusarius *in tract. de subst.q.*409.*n.*
73. *& seqq.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.*
11.*tit.*13.*num.*5. Sanchez *de matrim. lib.*7.
*disput.*105. *n.*10. *& seqq.* Basil. Pontius *eod.
tract. lib.*11. *cap.*11. *num.*11. Mieres *de ma-
iorat.* 2.*par. q.*1. *num.*13. Perez de Lara *in com-
pend. vita hom. cap.*32. *ex num.*7. & Ioan. Bapt.
Lupus *de illegitim. & natural. comment.* 4 §.1.
*num.*19. *&* 20.

26 Et quòd aliàs, fraude † cessante, mariti lu-
cro dos cedat, licèt momentaneè constet matri-
monium, post multos à se citatos tenet Anton.
Gabriel. *lib.* 4. *comm. tit. de fideicomm. conclus.*
8. *num.* 5. Menoch. *de recuper. remed.* 13.*num.*91.
Hondedeus *consf.*15.*num.*41. *&* 43. *lib.*1. Moller.
*lib.*3 *semestr. cap.*23. & Anton. Gama *decis. Lusit.*
142.*num.*1. vbi etiam ita à Senatu Regio iudica-
tum esse testatur.

Quibus schedulis mediantibus, sublata est du-
bitatio, quæ ante eas sæpè in Supremo Indiarum
Senatu agitata fuit, & præcipuè in causis Didaci
27 Tapia, & D. Bernardini de Meneses; † vtrùm scili-
cet, sponsæ de futuro, vel illæ, quæ ante nubiles an-
nos, etiam per verba de præsenti, matrimonia
contraxerunt, in maritorum Commendis succedere
possent? Nam cùm toties vxorum, & maritorum
nomen repetant, & eos in facie Ecclesiæ per sex
menses actuali matrimonio copulatos esse requi-
rant, satis constat sponsam de futuro earum men-
28 te, & verbis excludi. Quæ † licèt quoad ali-
quos iuris articulos aliquando vxorum appella-
tione comprehendi, & venire soleat, quemad-
modum & sponsus mariti, *l. si sponsa, D. de iur.
dot. l. lex Iulia, D. de fund. dotal.* cum multis
aliis, quæ congerit Tiraquel. *post leges connub.
gloss.*2.*num* 1. subdens rationem numeris sequen-
29 tibus, † quia quod de proximo futurum est, id
vtique pro iam facto habetur, latissimè & ele-
gantissimè hoc Brocardicum iuris exornans, de
quo etiam vltra eum pluribus agit Cardinalis
Tuschus *litt. A. conclus.*83. & Aluarez Velascus
*in axiomat.iur.litt.A.n.*57. *& de priuileg.pauper.
part.*1.*q.*4 §.2.*à n.*121.

Regulariter tamen certiùs, & receptius est
30 aliud † esse sponsalia, aliud matrimonium, &
constitutiones loquentes in matrimonio, non ha-
bere locum in sponsalibus de futuro, nec priui-
legia concessa per legem, vel statutum mulieri-
bus vxoratis, *l. in eo iure, §. hoc caput, D. de ritu
nuptiarum, l. si quis tutor, §. quamvis. D. eod. l.* 2. *§.
& primum. D. pro dote, l.* 1. *cum seqq. de sponsal. l.
quod Seruius, D. de condict ob causam, l. sancimus,
C. de nuptiis, l.* 2. *§ si sponsa,* ibi: *Licèt nullum ma-
trimonium contractum est, D. de priu. credit. cap.
tertio loco, de præsumpt.* cum multis aliis, quæ post

Salicet. Bald. Signorol. & alios tradit Tiraq. *d. glos.*
2 *n.*18. *& seqq.* Vbi in terminis probat, quòd
statutum † disponens, quòd maritus succedat 31
vxori, non habet locum in sponso, & sponsa.
Quod etiam probat, & prosequitur Thomas
Sanchez *de matrim. lib.*1. *disput.* 1. *num.* 5.
Marius Giurba *ad consuet. Messanens. cap.*1.
*gloss.*1.*ex n.*8. *&* 45. & alij, quos *infrà n.*59.
citabimus.

Et idem longè magis procedet in ea, quæ
nupserit ante legitimam ætatem, nisi post eam
matrimonium ratificetur, † cùm tunc validum 32
non sit, adeò vt nec in vim sponsaliorum valeat,
nisi id expressè actum fuerit, *l. quæsitum* 9. *D.
de spons. l. minorem* 4. *D. de ritu nupt. cap. pu-
beres, cap. litteris, de despons. impub. l.*6. *tit.*
1. *par.*4. optimus text. *in l. hac conditio* 10. *D.
de cond. & demonst.* ibi: *Puta enim nondum
nubilis ætatis in domum mariti ducta, non pa-
ruit conditioni*, & *in l. penult. D. quando dies
leg. ced.* ibi: *Quod pupillæ legatum est, quando-
que nupserit, si ea minor, quam viri potens nup-
serit, non ante ei legatum debebitur, quàm viri po-
tens esse cœperit, quia non potest videri nupta, quæ
virum pati non potest.*

Ex quibus iuribus notat Bart. ibid. † quod 33
conditio nuptiarum non impletur ex nuptiis in-
ualidis. Quod etiam latiùs prosequitur Galganet.
de cond. & demonst. 2.*part. cap.*1. *q.*48. *&* 49.
Et in terminis nostræ quæstionis melior tex. *in l.
penult. §. fin. D. quod falso tutore*, quem ibi
Baldus inquit se à Bartol. didicisse, & singula-
rem esse ad probandum, † quòd vir non potest 34
lucrari partem, quam aliàs ex lege, vel statuto
de dote vxoris habiturus esset, si eam minorem
duodecim annis duxerit, & antequàm constaret
matrimonium decesserit, etiam si eam iam in do-
mum suam tanquam legitimam vxorem traduxe-
rit, & matrimonij onera supportauerit. Cuius
textus (eandem sententiam probans) meminit
Bartol. in l. nihil, D. rerum amotar. idem Bald.
in l. Deo nobis, C. de Episcop. & Cleric. Paulus
de Castro *in l. si ante nuptias, & in l. de diui-
sione, in fine, D. solut. matrim.* Ioan. de Amicis
*consf.*69. *col.*4. & plures alij, quos refert, & se-
quitur Thom. Sanch. *vbi sup.* Viuius *decis.*220.
*n.*11. Boër. *decis.*22. *n.*37. Ludouic. Bologn.
in addi. ad Bartol. in d. l. penult. Tobias Nonius
*consf.*51.*n.*10. Paulus Æmillius *in tract. de except.
contra testam. tit.*5. *except.*11. *par.*2. *num.*111.
Gabriel. Sarayna *in addit. ad Matthesyllan.
sing.*74. *num.*21. & Vincent. Carrotius *in cap.
cum quid, de reg. iur. in* 6. post sextam limitat.
*vers. Ad primum, num.*3. & plura alia adducens,
de sponsa copula non apta, Tiber. Decian. *res-
ponsf.*33. *vol.*4.

Maior autem est difficultas, † vtrum eisdem 35
schedulis extantibus, excludantur etiam à suc-
cessione, de qua agimus, sponsa de præsenti,
quamvis per sex menses in matrimonio steterit,
vbi tamen probatum fuerit illud per carnalem
copulam consummatum non fuisse, vel inter
ipsos, ita copulatos, mutuam cohabitationem
non interuenisse. Qui casus multoties contin-
git, & ipso tempore, quo hæc transcribimus,
de facto pendet † in ardua causa Excellentissimi 36
D. Ducis del Infantado, qui pinguis Commen-
dæ prædefunctæ vxoris Excellentissimæ Ducissæ,
& Marchionissæ de Montesclaros successionem ad
se pertinere contendit, ob id, quòd vltra sex menses

ei

ei per verba de præsenti, quæ verum matrimonium effecerunt, desponsatus extiterit, licèt illud non consummauerit, neque ipsam in propriam domum traduxerit.

Et quidem pro parte affirmatiua, hoc est, sponsam excludi debere, non ineptè perpendi potest, in prædictis schedulis *Mulieres*, tantùm repetitis verbis ad hanc successionem inuitari,
37 † quod verbum absolutè sumptum, licèt mulieres omnes comprehendat, quæcunque sexus fœminini sunt, vt ait Vlpian. *in l. argentum* 25. *§. muliebri*, *D. de auro*, *& argent. legato*, & Modest. *in l. seruis* 81. *§ mulieribus*, *D. de legat.* 3. *l. mulieris* 13. *D. de verbor. signific.* propriè tamen ad nuptas, vel iam virum passas, referri solet, *l. si collactaneus* 13. *D. de manum. vind.* ibi: *Virgo, vel mulier*, *l. alioquin* 11. *D. de contrah. empt.* ibi: *Quòd si ego me virginem emere putarem, cùm esset iam mulier*, *l. ex empto* 11 *§. si quis virgines*, *D. de action. empt.* Cicero *Verrin.* 3. ibi: *Ecqua virgo sit, aut mulier*, cum aliis, quæ tradunt Brisson. Kalinus, & Sichard. *de verbor. signific. verbo Mulier*, Alciatus Rebuff. Brechæus, & Forner. *in dict. l. mulieris.*
38 Vndè † nostro Hispano sermone pro vxoribus accipitur, prout & Latino etiam, vt constat ex Scæuola *in l. Lucius Titius* 93. *§.* 1. *D. de legat.* 3. Tertull. *lib. de virgin. veland.* vbi vxores vulgi loquendi more, *mulieres nostras*, dici notat, additque, *Ita mulier non natura nomen est vxoris, sed vxor conditione nomen est mulieris: Denique mulier, & non vxor dici potest, non mulier autem vxor dici non potest, &c.*

Quam locutionem de Græcis fontibus deriuatam videri, tradit Hottoman. *de verb. iur. verbo Mulieres*, & ad eam respiciens Alciatus *lib.* 4. *parad. cap.* 7. ait, † vxorem iustam dici, quæ verè vxor, & per quam solemniter ducta est, non quæ simplici sponsione vxor est, tametsi legitima sit. Quod etiam ante ipsum dicere voluit Salicet. *in l. cùm in te, num.* 67. *C. de donat. ante nupt.* quem refert, & sequitur
40 Decius *cons.* 540. *num.* 78. inquiens, † quòd ante copulam non dicitur mulier esse in vsu viri, quare non dicitur vxor. Alludens (vt apparet) ad huius vocis etymologiam, quam inde sumi putauit, cùm verius sit, † non dici, nisi ab vngendo, quasi *Vnxor*, eò quòd vxores maritos lauare, & vngere solerent, vt notat Donatus in Hecyra Terentij, sic explicans illud Ennij:

Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit.

Et refert Tiraquel. *in l.* 1. *connub. num.* 26. vel (quod magis probo) quia sponsa olim ad domum viri traducta, postes eius laneis vittis ornabat, & oleo, & adipe suillo, vel lupino vngebat, quod sic ab ea mala depulsum iri arbitrarentur, vt constat ex Seruio *in comment. ad Æneid.* Arnob. *lib.* 3. *aduers. Gentes*, Tiraquel. *in l.* 10. *connub. num.* 38. vbi tradit, qualiter, & quare vxores virorum ianuas lana coronarent, ac vngerent, Polid. Virgil. *de inuent. rerum, lib.* 1. *cap.* 4. Martian. Capella *lib.* 2. *de nuptiis Philologiæ*, vbi hac de causa Herducam, Domiducam, Vnxiam, Cinxiam deas omnes, à mortalibus puellis conuocari scribit, postesque inungi, quo faustum omen affigant, Ioan. Funger. *in etymol. Græco-Lat. verb. Vxor*, Rosin. & Dempsterus *de antiq. Romanorum, lib.* 5. *c.* 37. & Ioan. Kalin. *de verb. iur. verb. Vxor*, vbi alias cæremonias, formulas, & differentias ducendarum vxorum latè recensent, & nouissimè Ioan. Filesacus *lib.* 2. *select. tract.* 7. *de vxore iusta, pag.* 271. *& seqq.*

Secundò, pro eadem opinione facit, quòd etsi verum sit, tam iure Ciuili, quam Canonico, & Regio, † matrimonium verum, & legitimum 42
contrahi per sponsalia de præsenti, quamuis needum sit consummatum, nec ductio vxoris ad domum mariti præcedat, *l. nuptias*, *D. de reg. iur. cap. fin. de sponsat. impub. l.* 13. *tit.* 7. *part.* 1. cum aliis, quæ *infrà n.* 60 citabimus. Negari † tamen 43
non potest, matrimonium ante copulam, & cohabitationem non censeri, nec appellari plenum, & perfectum, vt in cap. cùm societas, & cap. cum init. 27. q. 2. atque adeò appellatione matrimonij, vel coniugij, siue viri, aut vxoris, communi, & vsitato loquendi more consummatum intelligi, & ante consummationem, & ductionem in domum, sponsalia, & sponsum, ac sponsam vocati, quamuis per verba de præsenti contraxerint. Initiatur enim matrimonium per sponsalia, sed per carnis copulam consummatur, vt *in c. ex publico*, vbi glos. Abb. & alij, *de conuers. coniug. c. desponsatam* 27. *q.* 2. *c. accepisti, de spons. duorum, c. debitum, de bigamis, cap. statutum, § sed sciendum, & d. cap. cum initiatur* 27. *q.* 2 *cap. tertio loco*, vbi etiam Abb. *de præsumpt.* Idem Abbas *cons.* 101. Ancharran. *cons.* 21. Felinus *in Rub. de sponsal.* Decius *d. consil.* 540. Tiraq. *post leg. connub. d. gloss.* 2. *num.* 20. Alciatus, omninò videndus *consil.* 6. *num.* 6. *lib.* 8. Couar. *de sponsal.* 1. *part. c.* 1. *n.* 3. *&* 4. Auendañ. *de exeq. mandat.* 1. *part. c.* 15. *n.* 5. & plures alij apud Thom. Sanchez *de matrimonio, lib.* 1. *disp.* 1. *n.* 3. *& seqq.* quibus fauet, *l.* 52. *Tauri, quæ est l.* 4. *tit.* 2. *lib.* 5. *Rocop.* ibi: *Qualquier esposa, ora sea de presente, ora de futuro*, & aliæ quàmplures, & Tertulliani acumen *in lib. de veland. virginibus*, ibi: *Desponsata quodammodò nupta; tamen inter quodammodò, & verum satis interest.*

Vnde benè consequitur, matrimonium, quod in † nostris schedulis requiritur, de consummato esse intelligendum, & vxoris, & mariti 44
appellationem in eisdem sæpè factam, non posse porrigi ad sponsos. Nam † verba statuti semper debent sumi in pleniori, propriori, & potiori significatu, *l.* 1. *§. quæ in perpetuum*, *D. si ager vectigal. cap. si quem*, *de sent. excom.* cum similibus, quæ adducit Decius *cons.* 5. *in fine*, Tiraquel. *de retract. conuent. §.* 2. *gloss. vltim. ex num.* 8. D. Ioan. del Castillo *lib.* 4. *controuers. c.* 39. *à n.* 1. & plures alij, quos congerit Fusarius *de substitut. quæst.* 431. *n.* 3. & Velascus *in axiom. iur. litt. V. n.* 37. Et † communis vsus verborum 46
semper item debet attendi, etiam in statutis, & in exorbitantibus, & correctoriis, & præualet proprietati verborum, vt notat Bartol. *in l.* 1. *D. de suis*, *& legit.* Decius *de cons.* 540. *num.* 78. idem Bartol. per text. ibi, *in l. libellorum*, *§ quod tamen Cassius*, *D. de legat.* 3. cum plurimis aliis, quæ latè adducit Aluarus Valascus *consult.* 110. *num.* 14. Farin. *cons.* 45. Heringius *de fideiussor. cap.* 1. *num.* 114. Cancer. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 5. *n.* 41. Castillo *lib.* 5. *controuers.* 1. *part. cap.* 153. *num.* 5. *& seqq.* & Aluarez de Velasco *in axiomat. iur. lit. V, num.* 191.

Quibus addo notabilem doctrinam Baldi *in l.* 1. *secunda lectura*, *D. de reiuind. & in cap. iurauit, col.* 2. *ad fin. de probat.* dum tradit, † quòd 47
licet vir vxorem inuitam comprimere possit, vt docent

docent communiter Scribentes *in l. 1. C. de raptu virginum, & in l. raptores, C. de Episcop. & Cler.* Hoc tamen solùm procedet, cùm vxor iam fuerit traducta ad domum viri, secus si adhuc sit in domo patris, imò etiam si sit in itinere, quasi anteà plenum ius in ea acquisiisse non videatur, *arg. d. l. cùm in te, C. de donat. ante nupt.* & sequitur Imola, Alex. Ias. & Ripa *in l. miles, §. qui indicati, D. de re iud.* Panor. per text. ibi *in cap. discretionem, 2. notab. de eo qui cognouit consang. vxor. suæ*, Ioan. de Platea *in l. generali, col. 2. C. de Decurio. lib.* 10. Cepola *cons. crim.* 50. *col.* 1. Corneus *cons.* 80. *lib.* 2. Palac. Rub. *in repet. Rub. de donat. inter*, §. 58. *in princip.* Tiraq. *d. gloss.* 2. *num.* 23. à quibus non valdè distant, quæ tractat Thom. Sanch. de matrimon. *lib.* 2. *disputat.* 22. *num.* 13. *& sequentibus.*

48 Tertiò facit, † quòd non solùm verba nostrarum schedularum, verùm mens quoque, & intentum, quo successio, de qua loquimur, inducta fuit, resistere videtur sponsis non cohabitantibus, nec matrimonium consummantibus, quod fuit liberorum procreatio, & harum prouinciarum incolatio, illustratio, & defensio, vt dixi *suprà num. 7. & seqq.* & non consequitur ex solis sponsalibus de præsenti ante matrimonij consummationem, vt singulariter tradit Bald. *in cap. capellanus, de feriis, in fine*, docens,
49 † quod lex, quæ desiderat matrimonium copulatum, non procedit in matrimonio perfecto ex solo consensu, quem sequitur Paul. Castrens. *in l. penult. num. 3. C. de Episcop. & Cler.* Menchaca *lib. 1. controuers. vsufreq. cap. 3. n. 211 vers. Sed sanè*, & Osualdus Hilligerus, omninò videndus, *in notis ad Donellum lib 14. cap. 5. litt. D.* vbi eas etiam rationes addunt, quòd
50 † lex in eiusmodi casibus tribuit successionem vxoribus, vel maritis in defectum filiorum, & ad compensanda onera, & expensas matrimonij. Vnde est intelligenda de tali matrimonio, in quo per carnis copulam filij potuerint generari, & mediante cohabitatione, expensæ caussari, vt in simili inquit Bartol. relatus à Menchac. *d. num. 21. in 2. fundam.* & Aimon Craueta *cons. 632. num. 4.* & ante eos Abbas *consil. 1. num. 7. vers. Et licèt fortè.* Ac per conse-
51 quens vbi hæc non interueniunt, † cessante ratione legis, cessare debet ius dispositio, *l. adigere, §. quamuis, D. de iur. patron.* Pet. Surd. *consil. 375. num. 24.* Caldas *consil. 20. num. 33.* Barbos. *in l. 1. solut. matrimon. 1. part. à num. 85.* & plures alij apud alterum Barbosam, & Aluarez de Velasco *in axiomat. iur. litt. L. num. 22.*
52 Et idem est † vbi deficit præsuppositum legis, vel statuti, vt per gloss. *verbo Auocandum, in l. mancipia, C. de seruis fugit.* Bartol. & alij, quos refert Surd. *cons. 150. num. 78. & cons. 430. numer. 17.* Barbosa *vbi suprà, 3. parte, num. 32.* Menoch. *cons. 112. num. 86.* Fachinæus *lib. 2. consil. 95. num. 26.* Rolandus à Valle *de lucro dotis, quæst. 11. num. 17. & cons. 10. num. 14. lib. 4.* Franc. Beccius *consil. 93. num. 7.* & Surdus *consil. 150. num. 78.*

Quartò, in fauorem eiusdem sententiæ considero, quod in simili Nostri, & Exteri Aucto-
53 res tradere solent, nempè lucra, constante matrimonio, quæsita, quæ ex legibus patriis communicari iubentur inter virum, & vxorem, neutiquam communicari inter sponsos de præsenti, sponsa nondum ad viri domum traducta, vt cum Palacio Rub. Boër. Cassan. Segur. Couar. Auendaño, Gama, Gutier. & aliis tradit Ioan. Garc. *in tract. de coniugal. ac quæst. n. 52.* licèt *num. 53. & seqq.* id limitet, si verè probatum fuisset, maritum sub spe matrimonij in sua potestate habuisse pecuniam dotalem, & cum ea negotiatum fuisse. Et idem tradit etiam Azeued. post Matienzum *in l. 2. titul. 9 De las ganancias, lib. 5. Recop. num. 2.* Ioan. Gutierr. *de iuram. confirmat. 1. part. cap. 1. num. 56. & 66.* Gama *decis. 176. num. 2.* Franc. Ferret. *de solut. matrim. 1. temp. declarat. 13. num. 3.*

Et sunt alij plures casus, † in quibus secun- 54
dum DD. non sufficit matrimonium de præsenti esse contractum, imò & copula consummatum, nisi etiam benedictiones nuptiales interuenerint, & vxoris in domum viri traductio, vt per text. & DD. præcipuè Angel. *in l. sancimus, C. de nuptiis, & in l. 52. Tauri quæ est l. 4. tit. 2. lib. 5. Recop.* † vbi sponsæ, etiam de præ-
senti, nihil lucrantur ex arrhis, & donationi- 55
bus ante nuptias à marito eis datis, vel factis, si matrimonium consummatum non fuerit, vel saltem osculum sequutum, & in casum osculi lucrantur medietatem tantùm dictorum bonorum, de quibus legibus vltra Azeued. & Matienz. ibi, agit bene Barbosa *in l quæ dotis, D. solut. matrim. num. 83.* & plurimi relati à Thomas Sanchez *in tract. de matrim. lib. 1. disp. 23. num. 1.* Afflictis *decis. 305.* & Vincent. de Franchis *decis. 503.*

Et potest magis hoc argumentum ea consideratione augeri, vel vrgeri, † quod eiusmodi
leges sunt fauorabiles, & nihilominus requi- 56
runt verum, & consummatum matrimonium, neque extenduntur ad sponsos etiam de præsenti. Vnde multòminus extendenda videtur successio, de qua loquimur, † quæ qua parte in-
uitat coniugem superstitem ad morientis hæ- 57
reditatem, liberis non relictis, votum captandæ mortis inducit, argum. *l. pactum, quod dotali, & l. fin. C. de pactis, l. pactum dotali, C. de collat.* cum aliis, quæ adduxi *sup. cap. 6. num. 21.* ac per consequens odiosa censeri debet, & † sic
quoad fieri possit, restringenda, *ex cap. de te- 58
standa, & cap. ne captandæ, de concess. prebend. lib. 6. l. 2. in fine, cum seqq. D. de iis quib. vt indig. l. qui iure, §. final. cum l. seq. D. de donat.* iuncta regula odia *de reg. iur. in 6. & l. cum quidam, D. de liber. & posth.* cum aliis apud Velascum *in axiomat. iur. litt. O, num. 12.*

Quintò & vltimò facit, quod his argumentis moti (licèt re vera nullus ea ita concinnauerit, & exornauerit) in terminis similium statutorum, quæ marito superstiti successionem dotis prædefunctæ vxoris concedunt, tradunt communiter innumeri ferè ex antiquis, & modernioribus Scribentibus, † nempè, talem suc-
cessionem ad sponsum de præsenti ante con- 59
summationem matrimonij non spectare. Et idem probandum esse in statuto permittente marito relinquere vxori pro eius arbitrio, & voluntate, vt colligitur ex iis, quæ post Petr. Cynum, Cuneum, & alios antiquiores resoluit Baldus *in l. non sine, in princ. C. de bon. quæ lib.* Ancharranus *cons. 17. & in cap. 1. de sponsal. lib. 6.* Salicet. latissimè, per sex, & amplius columnas hunc articulum disputans, *in l. cùm in te, C. de donat. ante nupt. col. 2.* Angel. *in §.*

*fuerat, num.*24. *Inst. de action.* vbi hanc sententiam in puncto iuris veriorem appellant, Abbas *in cap. ex publico, num.*7. *de conuers. coniug. & cons.*1. *lib.*1. *& cons.* 79. *&* 109. *lib.* 2. Felinus, qui de communi testatur, *in Rub. de spons. col.*3. Decius *cons.* 67. *&* 100. *&* 540. & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. *d. gloss.*2. *post leges connub. num.* 19. *& seqq.* Et vltra eos Parisius *cons.*62. *num.*9. *lib.*4. Hippol. de Marsiliis *sing.*106. Marcabrunus *cons.*22. *num.*64. Craueta *cons.*632. *num.*3. Hippol. Riminald. *cons.*388. *ex num.*22. *lib.* 4. *& cons.* 534. *num.* 34. *lib.*5. Roland. *in tract. de lucro dotis, quæst.*106. *ex n.*33. Alciatus *cons.*6. *num.*6. *lib.*8. Augustin. Veroius *volum.*1. *cons.*40. *num.*25. Boërius *decis.*22. *n.*33. *& in consuet. Bituricens. titulo de mansuet. matrim.* §.1. vbi refert, secundum hanc sententiam in Supremis Galliæ Senatibus iudicari solere, Menchaca *d. lib.* 1. *controuers. vsufr. cap.* 3. *ex num.*21. à quo habet Osuald. *ad Donel. d. lib.*14. *comment. cap.*5. *litt. D*, Petr. Greg. qui aduersæ partis fundamentis satisfacit, *in cap.*1. *de sponsal. à n.*95. *& lib.*45. *syntag. cap.*14 *num.*7. Nicolaus Mozzius *de contract. tit. de matrim. cap. de naturalibus matrimonij, n.*41. Gostanus *in tractat. de sponsal. tit. quid sint sponsalia, n.*11. Thomas Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.*1. *num.*5. Petrus Barbosa *in l.*2. *D. solut. matrim.*1. *part. num.*153. Ioan. Gutierr. *in eod. tract. cap.*1. *num.*12. Hieronym. Ceuallos *lib.* 1. *comm. opin. q.* 110. *vers. Sed contrarium*, Marius Giurba, plurimis relatis, *ad consuet. Messanens. cap.*1. *gloss.*1. *num.*47. Card. Tuschus, *verbo Statutum, conclus.* 511. *n.*60. *&* 88. Gama *decis.* 124. vbi ita in Senatu Regio iudicatum testatur, & eius Additionator de praxi, & quòd contraria opinio est reprobata. Nam requiritur, vt lucro locus sit, quod mulier in domum viri sit traducta, & sequitur Iacob. Cancer *lib.*3. *var. resol. cap.*11. *à num.*116. Vbi hoc adeò verum esse affirmat, vt non sufficiat copula, quæ ante matrimonium præcesserit, Caldas Pereira *in l. si curatorem, verbo Læsis, num.*128. *C. de in integ. rest.* Fontanel. *de pact. nuptial. claus.*5. *gloss.*8. *part.*10. *à num.*31. *& claus.*7. *gloss.*3. *part.* 1. *num.*27. *tom.*2. Gail. & Græuæus *lib* 2. *pract. obseru.* 80. Ioann. Nouarius *de electione fori, q.*48. *pag.*109. & Augustin. Caputus *de regimine Reip. cap.*1. *num.*117.

Sed licèt hæc ita se habeant, non desunt plures, & satis validæ iuris rationes, & grauissimorum Doctorum auctoritates, quibus contraria sententia adstrui, & defendi possit, ita vt veluti Problematicus hic articulus relinquatur, interim dum à Supremo Senatu in pendenti (qua diximus) causa domini Ducis del Infantado solita circumspectione deciditur.

Primò namque pro ea perpendi potest, iure
60 † communi inspecto, sponsalia de præsenti,
inter valentes contrahere, verum, & legitimum
matrimonium, etiam ante consummationem, &
deductionem sponsæ ad viri domum inducere, & indissolubile vinculum operari: vndè
61 vulgari veluti adagio circumfertur, † *nup-*
tias non concubitus, sed consensus facit, quod pro regula traditur *in l. nuptias* 30. *D. de reg. iur. l. cum hic status*, §. *si diuortium, D. de donat. inter*, ibi: *Non enim coitus matrimonium facit, sed naturalis affectio, cap. final. de sponsa duorum, cap. sufficit, cap. cùm initiatur, cap. coniuges* 27. *quæst.* 2. *l.* 13. *tit.* 7. *part.* 7. Melior
† text. & qui ferè in nostris terminis loqui- 62
tur, *in l. cui fuerit* 15. *D. de condit. & demonstrat.* vbi Vlpianus docet, legatum sub conditione, si in familia nupsisset, mulieri factum, statim deberi, atque ducta est vxor, quamuis nondum in mariti cubiculum venerit, eam rationem subiiciens, quòd nuptias, non concubitus, sed con-
sensus facit. Quo in textu, vt apparet, I.C. † du- 63
ctam dicit, & pleno ore vxorem vocat sponsam de præsenti, non solum ante matrimonij consummationem, verum & antequam in cubiculum eius duceretur. Et idem deduces ex text. *in cap. cùm initiatur, cap. omnis res, cap. si quis vxorem*, cum aliis, 27. *q.* 2. *cum seqq.* & Deuteronomij *cap.* 22. Quorum, & aliorum iurium argumento, ita omnes DD. Legistæ, & Canonistæ communiter docent, vt constat ex Alex. *cons.* 20. *lib.* 2. *num.* 1. Palatio Rubeo *in rep. Rub.* §.55. *num.*5. Auiles *in cap.*1. *Prætor. verbo Mugeres, num.*10. *cum seqq.* Auendañ. *de exeq. mand.*1. *part. cap.*15. *num.*4 & ex relatis à Couar. *in* 4. *Decret.*2. *part. cap.*1. *in initio num.*2. Thom. Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 1. *num.* 3. Giurba *ad consuet. Messanens. cap.* 1. *glos.* 1. *p.* 1. *num.* 26. Barbosa *in Rub. solut. matr.* 2. *part. à num.* 105. Mieres *de maiorat.*1. *part. q.*39. *à n.* 1. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.*147. Ant. Fabro *in Iurispr. Papin. tit.*9. *princ.* 5 *illat.*1. *&* 2. Basil. Pontio *lib.* 1. *de matrim. cap.*14. D. Valenç. *cons.*66. *num.*10. & Leand. Galganeto *in tract. de condit. & demonstrat.*2. *part. cap.*1. *q.*48. *pag.*267. & Ioan. Gutier. *in canon. quæst.*1. *part. cap.*17. vbi disputat grauem illam quæstionem, an super matrimonio rato, & non consummato, possit Summus Pontifex dispensare?

Secundò, quia † si Indiarum schedulas anti 64
quas, & nouiores, de hac successione agentes, consideremus, nihil aliud in eis requiri videtur, quam quod succedere volentes, legitimæ vxores maritorum decedentium fuerint, & quod per sex menses talis legitimi matrimonij vinculo cum illis copulatæ reperiantur; hoc enim important illa verba sched. ann. 1575. *Si realmente ne estuuiere, y viuiere casada seis meses con el.* Et illa alterius nouioris an. 1603. ibi: *Ayan de viuir, y estar casados in facie Ecclesiæ seis meses*, quæ quidem in sponsis de præsenti, etiam non cognitis, nec in domum ductis, verificantur, qui etiam propriè, & sæpè communi vsu appellari solent mariti, & vxores, siue *Mugeres*, quo vocabulo dictæ schedulæ vtuntur, vt apertè constat ex iuribus, & DD. suprà relatis, & *ex l.*2. *in fine, tit.*1. *part.*4. *l.*26. *tit.*11. *eadem part. l. in legibus, D. de ritu nupt.* cum traditis à Carauit. *sup. pragmat.* 1. *ad S.C. Macedon.* §.13. *n.*28. Ioan. Lupo Segouiensi *in tract. de legitim. & matrim. part.*1. *num.*1. *& seqq.* Seruio *in* 2. *Æneidos*, ibi: *Vsus obti-*
nuit, † *vt innuptas virgines, nuptas mulieres vo-* 65
cemus. Nam apud maiores indiscretè virgo dicebatur & Mulier: vtrumque enim sexum tantum significabat. Et D. Ambros. *epist.* 1. *lib.* 1. ibi: *Mulier sexus est: virgo species*, & omnino videndus, Fanutius *in tract. de lucro dotis, gloss.*2. *verb. Nupta, num* 62. *&* 63. vbi benè respondit eis, qui dicunt, ex communi vsu loquendi, solum post copulam vxoris, & mariti, ac matrimonij nomen coniugatis dari solere, & anteà sponsos appellari, & Filesacus *lib.* 1. *select. pag.* 200. *&* 249. vbi explicat D. August. & alios, qui Beatam Virginem Mariam innuptam appellant.

66 Maximè † si iam benedictiones nuptiales acceperint, vulgò *Velaciones*, de quibus agitur *in cap. 1. & 3. de secund. nupt. cap. cum in Eccles. 9. cap. suam 29. de simon. cap. hæc imago 33. q. 5.* & in aliis, quæ congerit Mainardus *decis. Tholosana 55. n. 11. lib. 4.* Quæ benedictiones videntur apud nos Christicolas subrogatæ in locum Velationis capitis (ex quo nuptiæ nomen sumpserunt, ab obnubendo) ductionis in hortos, cubiculum, siue domum mariti, aquæ, & ignis acceptionem, siue interuentionem, & aliarum solemnitatum, & festiuitatum, quæ olim apud Ethnicos Romanos in deductione sponsarum fieri solebant, vt deinceps matresfamilias, & vxores appellarentur, de quibus agunt Auctores *supra n. 41.* relati, & in nostris terminis obseruat Hippol. Rimin. *cons. 534. n. 34. & seqq. lib. 5.* & Dionys. Gothofred. *in notis ad d. l. cui fuerit,* vbi refert Hottoman. *lib. 4. obseruat. cap. 26.* Filesacus *d. lib. 2. select. pag. 277.*

67 Et eiusmodi † benedictionibus interuenientibus, nullum ius, aut priuilegium vxoribus concessum, nostris Hispanis legibus, sponsis, etiam non cognitis, denegatur, vt constat *ex l. 47. Tauri,* vbi DD. Greg Lop. *in l. 5. tit. 5. part. 6 gloss. 4.* Auend. *respons. 10. num. 4.* Valdesio *in addition. ad Roder. Suarez in l. 1. tit. De los pleitos, §. hanc, num. 10.* Perez de Lara *in tract. de anniuers. lib. 1. cap. 21. num. 48.* & D. Valençuela *d. cons. 65. num. 11.*

68 Ex quo prouenit † donationem aliàs prohibitam inter virum, & vxorem, etiam inter sponsos per verba de præsenti prohibitam censeri, *l. penul. D. de donat.* quamvis matrimonium
69 non consummauerint. Et † sponsam, sponso ingrediente Religionem, lucrari ea, quæ aliàs lucraretur, si is mortuus fuisset, *l. Deo nobis, C. de Episcop. & Cleric.* quam, planum est de ingrediente ante commixtionem, seu copulam carnalem, intelligendam esse, alioqui copula subsecuta, sine alterius coniugis consensu Religionem intrare non posset, *cap. ex publico, cap. verum de conuers. coniug.* Thom. Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 32.* Ripol. *var. resol. cap. 8. à n. 216.* & Ioan. Gutier. *lib. 1 canon. quæst. cap. 25.*

70 Et idem procedit † in specie *legis 44. Tauri,* quæ est *lex 4. tit. 7. lib. 5. Recop.* Nam quod in ea dicitur, meliorationem causa contrahendi matrimonij à parentibus factam, eo ipso, quod sub hoc prætextu contrahatur, irreuocabilem manere, omnes DD. communiter intelligunt de matrimonio contemplatione talis meliorationis contracto, etiam nondum copula consummato, vt benè post alios obseruat Francisc. Molin. *in tract. de pact. nupt. lib. 3. q. 6. ex n. 41.* & nouissimè Additionator Molinæ *lib. 4. cap. 11. n. 18.*

Nimirum, quia in his casibus, & in similibus à lege, statuto, vel testatore expressis, nihil
71 aliud requirendum est, † quàm quod verba dispositionis conueniant, & verificentur in eo, qui se ea iuuari prætendit, vt sic dispositio in illo procedat, seruetur, & verificetur, *l. 4. §. toties, D. de damno infect. l. hos accusare, §. omnibus, D. de accusat. l. 1. §. licèt autem, D. de exercit.* ibi: *In re igitur dubia meliùs est verbis edicti seruire, l. non aliter, D. de legat. 3.* cum aliis, quæ latè congerit Decius *in cap. 1. col. penult. de constit, & in l. 1. notab. 5. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest,* Osasc. *cons. 76. n. 13.* Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Libertis, ex num. 2. ad 19.* Francisc. Ferrer. *in tract. de solut. matrim. 3. temp. declarat. 4. num. 4.* & Aluarez Velasc. *in axiom. iur. litt. L. num. 21. & litt. V, num 86.*

Et quod lex, † quæ de matrimonio copulato 72 loquitur, intelligatur etiam in matrimonio iam solo consensu perfecto, quamuis coitus sequutus non sit, probat text. *in c. fin. de frigid. & maleficiat. cap. per tuas,* qui filij sint legit. *cap. 1. & 2. de matrim. contra interd. Eccles.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo Donatione, n. 179.* & Couar. *vbi suprà 2. part. cap. 1. num. 12.*

Tertiò, facit, quod dicta successio, & si liberorum procreationem secundariò respiciat, primariò tamen in solatium benemeritorum, & maiorem eorum remunerationem inducta fuit; &
† hoc est, quod magis attendi, & considerari 73 debet, arg. text. *in l. si quis neque causam, D. si cert. pet. l. 1. D de author. tut. cap. ad audientiam,* vbi gloss. *de præscrip.* Tiraq. *de cessante causa, limit. 22. in fine,* Surdus *cons. 67. n. 31. & cons. 96. num. 49.* & eorum, quæ in simili de dotis priuilegiis agentes, tradunt DD. quos refert Barbos. *in l. 1. solut. matr. 1. part. ex n. 63. & n 84.* Vnde
† non debet censeri odiosa, sed potius fauora- 74 bilis, iuxta ea, quæ tradunt DD. *in l. penult. D. de const. Princip.* & in terminis remunerationis loquens, Sarmient. *lib. 1. select. cap. 12.* Cacheranus *cons. 19. num. 10.* Cabedus *decis. Lusit. 95. num. 1. pag. 153.* Salas *de legib. tract. 14. quæst. 96. disput. 16. sect. 6. per tot.* nouissimè de Valenç. *cons. 155. num. 4. volum. 2.* & tetigi *sup. cap. 2. ex num. 44. & cap. 16. num. 15.*

Porrò † in statutis fauorabilibus, imò etiam 75 & indifferentibus, semper appellatione vxoris, mariti, & matrimonij, sponsos, & sponsalia de præsenti comprehendi, etiam ante consummationem, pluribus probat Abb. Panormit. *in cap. tertio loco, de præsumpt.* & ibi Felin. *n. 4.* Alberic. *in tract. de statut. 2. part. q. 119.* Ias. *in l. venia, C. de in ius vocand.* vbi ponit exemplum *in disposit. Auth. prætereà, C. vnde vir, & vxor,* latè Tiraq. *d. gloss. 2 num. 25.* Palat. Rub. *in repet. Rub. §. 55. num. 5.* Greg. Lop. *in l. 7. tit. 13. part. 6. verb. Con ellas,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. Lesis, n. 127. & 128.* Mozius *de contract. tit. de matrim. §. de natura matrim. n. 40.* Gail. *lib. 2. obseru. 80. num. 4. & 5.* Syluest. *verb. Sponsalia, q. 1. dict. 2.* Auend. *resp. 10. n. 3.* Cancer. *lib. 2. resol. cap. 1. num. 162.* Aloysius Leo *in l. 1. n. 15. C. ne vxor pro marito,* Reusnerus *decis. 5. n. 70. part. 1.* Cuchus *lib. 5. maior. instit. tit. 10. n. 8. & 9.* Boër. *decis. 22. n. 38.* & Giurba *ad consuetud. Messanens. c. 1. gloss. 1. p. 1. n. 26.* Imò quod in fauorabilibus appellatione vxoris non solum veniat sponsa de præsenti non cognita, sed etiam per æquam extensionem sponsa de futuro, docet etiam text. notabilis *in l. non sine,* & ibi Bart. Alber. Salicet. Paul. & cæteri DD. communiter.

Quò fit, vt nulla ratio esse videatur, cur matrimonij consummationem, vel mutuam coniugum habitationem requiramus. Præsertim si consideremus, quod posterioribus illis † sche- 75 dulis ann. 1575. & 1603. nihil hac in parte de fauore anteriorum diminutum est, sed tantummodò obuiam itum fraudibus, quæ fiebant in contrahendo matrimonio in articulo mortis, vt ex earum resolutione apparet, & ob hanc causam statuerunt, vt per sex menses coniugati manere deberent. Cæterum in aliis omnia vt anteà erant, relicta sunt, tam inspectis schedulis, &

consuetu

consuetudinibus anterioribus, quam dispositio-
77 nibus iuris communis, † cum quibus, vbi de cõtraria voluntate non constat, disponens se conformare videtur, *l. commodissimè*, *D. de lib. & posth. l. conficiuntur, D. de iur. codicil.* cum multis aliis, quæ adducit Menoch. *lib. 4. præsumpt. 21. num. 35. & præsumpt. 202. à num. 1. cum seqq.* Pro-
78 pterea quod † verba procemialia præbent intellectum verbis dispositionis cuiuscunque legis, vt est text. *in l. fin. D. de hæred. inst.* vbi notarunt Bart. & cæteri, & *in l. regula, §. fin. de iur. & fact. ignor.* vbi Bald. notabiliter inquit, & *in Rub. C. de seruis fugitiuis*, ex præfationibus sumi totius legis intellectum, quem sequitur Fulgos. *consf. 120. n. 3.* Socin. *consf. 14 n. 3. lib. 4. & consf. 67. lib. 1.* Decius *consf. 86. & in l. 1. D. si cert. pet.* Zas. *in l. cum quid, eod. tit.* & est etiam text. vbi Bart. notat *in l. 1. D. ad Macedon. & in l. 1. ad finem, D. de orig. iur.* & tetigi *lib. 1. de Indiar. iur. cap. 1. in princip.* & plurimi alij apud Velascum *in axiom. iur. litt. P. num. 198.*

Quartò facit, quia si auctoritatibus, hac in parte certandum est, quamuis sint plures, qui in illa quæstione de lucro dotis, plenum, & consummatum matrimonium requirunt, vt diximus
79 *suprà num. 43. & seqq.* plurimi tamen alij, † nec numero, nec doctrina minores, contrarium enixè tuentur, sola sponsalia de præsenti sufficere putantes, per quæ verum matrimonium celebratur, vt suprà retulimus, etiam si copula, aut cohabitatio non interueniat, vt docet gloss. per text. ibi *in d. l. cui fuerit 16. D. de condit. & demonstr.* Vbi Paulus de Castro affirmat, se pluries consuluisse, & ab aliis pro hac opinione consultum vidisse, Bartol. *in l. nihil interest 15. de rerum amot.* ponderans ad id magistraliter
80 † eundem text. quatenus docet, ad actionem rerum amotarum, nihil interesse, quod vir, & vxor simul, an separatim in diuersis ædibus habitent, vbi Gothofr. in notis adiecit: *Vt enim separatim habitent, non desinit esse matrimonium*, & allegat *l. 5. & 6. D. de ritu nupt. l. cum hic status 32. §. si mulier 13. D. de donat. inter*, vbi vxor, & maritus dicuntur, qui seorsim diu habitarunt, si honorem inuicem matrimonij habebant. Et ita inter eos, vt & inter alios simul habitantes, donatio prohibita est. Et eandem sententiam sequitur idem Bart. *in l. Titio centum, §. Titio genero, num. 7. D. de condit. & demonstr.* Ioan. de Amicis *consf. 69.* Paulo de Castro *in l. si ante nuptias, in fin. D. solut. matrim.* Ruinus, qui de communi testatur, *consf. 58. n. 4. volum. 2.* Bertrandus *consf. 24. n. 1. tom. 1. part. 2.* Cassaneus *in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 6.* vbi refert ad litteram duo consilia Guidonis Papæ hanc partem validè tuentia, Ioan. Ant. Rubeus, omninò videndus, *consf. 19. per totum*, & plures alij, quos refert, & sequitur Fanutius *de lucro dotis, gloss. 2. verbo Nupta, n. 57.* Baldus Nouellus *de dote, part 6 priuilegio 37. in fine*, Curt. Iun. *in d. Auth. præterea, num. 1.* Greg Lop. *in l. 7. tit. 13. part. 6. verb. Desamparadas*, Palacius Rub. *d. §. 55. num. 9.* vbi firmat, friuola esse fundamenta Saliceti contrariam partem tenentis, Andreas Gail, & eius Additionator Grœuæus *lib. 2. obseruat. 80. num. 3.* Ceuallos *q. 110. ex num. 1.* licet ipse postea in contrariam inclinet. Misyngerius *obseruat. 78. cent. 6.* vbi subdit, Imperatoria decisione controuersiam huiusmodi indigere, Lodolp. Schrader. *miscellan. cap. 2. num. 14. & in tract. de feudis, part. 9. cap. 2. n. 13.* Petr. Barbosa *in l. exigere dotem, num. 164. D. de iudiciis*, & magis in terminis *in l. si ante, D. solut. matrim.* vbi proponit, & amplissimè excutit controuersam quæstionem de lucrandis per sponsam fructibus, ex re dotali ante consummatum matrimonium perceptis, Moller. *lib. 3. semestr. c. 23.* Marta *de success. legali, lib. 1. part. 3. q. 11. art. 2. num. 19. & in Rub. D. solut. matrim. q. 4. per tot.* Fontan. *de pact. nupt. 2. tom. claus. 7. gloss. 3. part. 1. num. 27.* Molina *eod. tract. lib. 3. q. 6. num. 45.* Ferret. *de solut. matrimon. 3. temp. declarat. 4. num. 26.* Mangilius *de imputat. q. 186.* Galganetus *de condition. 2. part. cap. 1. quæst. 48.* Peregrin. *consf. 85. volum. 1. & decis. 15.* Stephan. Gratian. *decis. 230.* & Aluarez de Velasco *in tract. de priuilegiis pauper. q. 56. num. 69.* Et hanc opinionem seruandam in practica testatur Mozius *d. tit. de matrim. cap. de natural. matrim. cap. 41.* quamuis aliam de merâ subtilitate iuris veriorem appellet, & eidem, Gaillium sequutus, subscribit Dionysius Gothofredus *in notis ad d. l. cui fuerit.*

CAPVT XXI.

An lex successionis, quæ vxores vocat ad maritorum Commendas, liberis non extantibus, vice versa maritos admittat in Commendis vxorum? & de matrimonio putatiuo.

SVMMARIVM.

1 *Lex successionis Commendarum vxores solùm vocat ad successionem maritorum, & an vice versa mariti etiam vocari videantur?*

2 *Casus litis nunc pendentis, Excel. Ducis* del Infantado *super successione Commendæ vxoris suæ, refertur.*

3 *Correlatiuorum quod in vno disponitur, in altero etiam regulariter disponi videtur.*

4 *Hæres si quis mihi esse iubeatur, ego quoque illi vice versa successurus sum.*

5 *Successiones debent esse mutuæ, & vicissitudinariæ.*

6 *Regula correlatiuorum, est regula parium.*

7 *Viri aptiores sunt ad commendas acquirendas, & administrandas, quam vxores.*

8 *Argumentum à maioritate, vel paritate rationis valet in iure.*

9 *Correlatiuorum paritas, procedit etiam in correctoriis.*

10 *Ratio legis regit eius dispositionem, & quod ea suadet pro expresso habetur, licèt verba deficiant.*

L. 2. §. si mater, D. ad Tertyl. l. si quis, §. 1. D. de adulteriis, *& alia similes, expenduntur, & illustrantur.*

11 *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor expenditur, & ad maritum pauperem ex communi extenditur*, & num. 44.

12 *Priuilegium ne maritus pro dote conueniatur, vltra quàm facere potest, ad vxorem extenditur; Contrarium* n. 46.

L. Patronus 17. & l. non tantùm 20. D. de re iud. etiam, §. licèt, & l. maritus, solut. matrim.

64 Bona

64 *Bona fides in dubio præsumitur interuenisse in matrimonio putatiuo.*

65 *Matrimonium ex decennali cohabitatione coniugum, & aliis circumstantiis, quando præsumatur?*

IN lege successionis Commendarum anni 1536. & in eius declaratoriis, quarum mentionem in superioribus fecimus, † vxores tantùm vocatæ reperiuntur ad successionem earum, quæ mariti defuncti possederunt, si ij absque liberis decesserint, vt constat ex illis verbis: *Y si el tal casado no tuuiere hijo de legitimo matrimonio nacido, encomendareis los dichos Indios à su muger viuda*, & ex illis Prouisionis ann. 1552. *tom. 2. pag.* 203. *Y en defecto de hijos, ò hijas, venga la sucession à la muger, por la manera que està dicha; de tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de auer mas de vna sucession en hijo, ò hija, ò muger, y no mas.*

Vnde dubitari contigit, vtrùm si fortè in vxoris persona Commenda in prima vita radicata fuisset, aut etiam in secunda, puta ex successione prioris viri in Noua-Hispania, & in aliis prouinciis, in quibus per tres, vel quatuor vitas successio continuatur, iuxta ea, quæ dixi *suprà c.*16.*n.*8.& fusè tradit Anton. de Leon *in tract. de confirmat. Regiis*, 1.*part. cap.*4.*n.*43.*& seqq.* maritis superstes admittendus esset ad vxoris præmorientis Commendam?

2 Et hic † casus hodie pendet in Supremo Indiarum Senatu, in causa Excellentissimi Ducis del Infantado, cuius etiam quoad aliud dubium memini *in cap. præcedenti*, & semper adeò difficilis visus est, vt Dom. Marchio de Montesclaros, eiusdem Ducis socer, de cuius Commenda tunc litigatur, inter alia dubia, quorum decisionem, & declarationem ab eodem Supremo Senatu postulauit, dum esset Peruanus Prorex, per epistol. ann. 1610. hoc vnum, quintum in ordine fuerit, cuius epistolæ copiam Ego apud me habeo, & in ea validis rationibus pro vtraque parte contendit. Quod etiam Ego solita distinctione præstabo, neutri tamen suffragium adiiciens, quovsque Senatus ipse, quæ magis probanda sit? sua nobis natura determinatione definiat.

3 Et in primis in fauorem mariti † allegari potest Correlatiuorum natura, quæ semper in iure talis esse solet, vt dispositum in vno, eo ipso in alio dispositum censeatur, & idem iudicium sortiantur, *l. final. D. de acceptil. l. si quis seruo, C. de furt. l.* 1. *C. de transact. l.* 1. *C. de cupres. lib.* 11. cum aliis latissimè congestis ab Euerard. *in topicis legalib. loco à correlat.* Claud. Cantiuncula *in dialectica legali, cap.*204. Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 9. *num.*171. *& seqq.* Camill. Gallin. *de verbor. signif lib* 5.*cap.*17.*n.*27. Aug. Barbos. *in axiomat. iur. cap.*61. Aluarez de Velasco *litt. A. num.*397.*& litt. C, num.*235. *& seqq.* & Mar. Anton. *lib.*3.*resol* 9.*num.*2. vbi quod in correlatiuis vno expresso, dicitur expressum & alterum.

4 Quod præcipuè in materia successionis, de qua agimus, procedere, ita vt si quis sit hæres mihi, & ego illi hæres etiam esse debeam, apertè probat text. *in Auth. de suis, & legit. hæred.* § *filius autem*, & § *penult. & in l.* 6. *Taur.* vbi DD. Bald. omninò videndus, *conf.* 17. *volum.* 4. *num.* 2. *vers. Item quia*, vbi docent, † quod 5 successiones debent esse mutuæ, æquales, & vicissitudinariæ, & apponit exemplum in marito, & vxore, & plures alij apud Fusarium *de substitut. q.* 257. *num.* 60. quia ad imparia iudicari non debent, prout in simili dispositum videmus *in l. fin. C. de nuptiis, cap. si quis* 32.*q.*1. *cap. gaudemus, de diuortiis*, cum aliis traditis à Bartol. *in Auth. de nuptiis*, §. *sic itaque*, Zasi. *conf.* 5. *num.* 10. *lib.* 1. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.*19. *n.*16. Fontan. *de pact. nupt.* 2.*tom. claus.*5.*gloss.*8.*part.*12.*n.*41. Ego *infr. lib.*4 *cap.*7. Et inde dicere solemus, † quod regula correlatiuorum est regula parium, vt *in l. lege Iulia*, §. *si procurator, D. de action. emp.* Bertazol. *in l. si quis maior, C. de transact. num.*801. & Medicis *de reg iur. reg.*9.*num.*15. 6

Secundò, quia licèt dicta regula Correlatiuorum, ab aliquibus limitari soleat, vt tantùm procedat, vbi est eadem ratio in vno, atque in alio, vt infrà dicemus. In casu tamen, de quo loquimur, non solùm eadem militare videtur, sed imò superior, † cùm aptiores sint viri ad Commendas acquirendas, & exercendas, quàm mulieres, quæ iure communi, & feudorum inspecto eas habere non poterant, vt dixi *suprà c.* 5. *num.* 38. *& cap.*16. *num.*90. Et meliùs per viros prouinciæ Indiarum illustrari, & defendi possint. Quæ fuit vna ex præcipuis rationibus has Commendas introducendi, vt etiam dixi *suprà cap.*2. *ex num.*57. 7

Vnde possumus † argumentari, non solùm à paritate, seu identitate, verùm & à maioritate rationis, de quo argumento latè agit Euerard. *loco* 66. & plurimi alij, quos refert Farin. *conf. crim.* 60. *num.* 109. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.*1. *n.*21. & Velascus *in axiomat. iur. litt. A, num.* 464. & succedit doctrina text. *in l. fin. C. de indict. viduit. tollend.* ex qua notare solent DD. † quod dispositum in vno ex correlatiuis, habet locum in alio, etiam in correctoriis, ex identitate rationis, vt latè per Gratian. *tom.* 5. *discrept. forens. cap.*920.*num.*11.*&* 13. Ant. Ricciul. *de iur. person. extra Eccles. grem. exist. lib.*4. *cap.* 51. *num.*3. & Petr. Barbos. omninò videndum, *in l. si constante, D. solut. matrim n.*102. *& seqq.* & Villaguta *in tract. de extens. leg. pœnal. tit. de extensione legum correctoriarum, numer.*10. *fol.*26. Nimirum, † quia ratio est, quæ regit dispositionem, & quod ipsa exigit, & requirit, non minùs expressum videtur, quam id quod apertis verbis concipitur, disponitur, vt tetigi *sup. cap.*18. *ex num.* 36. & perspicuè docet Iurisconsultus *in l. credendum, D. qui petant tutor. l.* 2. §. *si mater, D. ad Tertyl.* ibi: *Verba rescripti deficiunt, sed dicendum est eamdem esse rationem, l. si quis adulterium*, §. 1. *D. de adulteriis*, ibi: *Ex sententia legis tenetur, quamuis verbis non continetur, l. sed sciendum, D. ad leg. Pomp. de parricid.* ibi: *Sed & nouerca, & sponsa omissæ sunt, sententia tamen legis continentur*, notat Bart. *in l. quod verò, D. de legibus*, inquiens, frequenter hoc allegari in practica, & latissimè, plurimis aliis relatis, Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Libertis, à num.* 43. *C. de reuocand. donat.* Tiber. Decian. *resp.* 70. *num.*9. *volum.* 2. D. Ioan. del Castillo *lib.*5. *controuers.*2. *part. cap.* 170. D. Valençuela *conf.* 68. D. Franc. Salgado *de Regia protect.* 2. *part. cap.* 11. *num.* 26. & Marius Giurba *ad* 8 9 10

Const. Messanens. cap.6. gloss. 1. *n.* 12. *& cap.* 9. *gloss* 1. *num.* 2. & nouissimè Dom. D. Felicianus à Vega Episcop. Pacensis *in cap. ex parte n.* 20. *& seqq. de foro comp. pag.*590. *&* 591. & Dom. Valençuela *cons.*113. *num.*41. *& cons.* 137. *n.*44. *volum.* 2. vbi, quod ratio eadem, aut maior, vbi est, non dicitur fieri declaratio extensiua, sed intensiua.

Tertiò, quia in eisdem terminis correlationis viri, & vxoris, sunt plura iura, quæ tam in materia successionis, quàm in aliis articulis similibus, hanc extensionem, & æqualitatem inter eos seruandam esse suadent, vt constat. Primò
21 † *ex Auth. præterea, D. vnde vir, & vxor,* vbi quarta præstari iubetur vxori pauperi ex bonis mariti diuitis, & licèt text. solum de vxore loquatur, ex paritate tamen rationis ad maritum extenditur *in Nouella* 55. *cap.*6. & notant ibidem omnes DD. communiter, præcipuè Paulus de Monte-Pico *num.* 7. & vltra eos Guillerm. Bened. *in cap. Rainutius, de testam. verb. Et vxorem, num.*141. Ioseph. Ludou. *conclus.*35 *ampl.*2. Greg. Lopez *in l.*7. *tit.* 13. *part.* 6. *gloss.*4. Ioan. Gutier. *de tutel.* 3. *part. cap* 5. *num.*21. Fontanel. *de pact. nuptial.* 2. *tom. claus.* 7. *gloss.* 3. *part.* 12. *num.* 18. Velascus *de priuileg. pauper. quæst.* 56. *numer.*55. Paschal. *de patria potest.* 4. *part. cap. vltim. num.* 17. & Lucatinus *lib.* 2. *obseruat. cap.* 10.

22 Secundò, † text. *in l. Patronus* 17. iuncta *l. non tantum, D. de re iud. l. etiam, §. licèt, & l. maritum, D. solut. matrim.* vbi priuilegium marito concessum, ne pro dote vltra quam facere possit, condemnetur, æqua lance in vxore quoque vice versa obseruandum esse deciditur, vt latiùs prosequuntur DD. in eisdem iuribus, præcipuè Barbosa *in d. l. maritum, à n.* 53. Donel. & Osuald. *lib.*17. *comment. c.*9. *litt. F, & G.* Giurba *ad stat. Messan. cap.* 13. *gloss. num.*41. & Marta *in Rub. D. solut. matrim. q.* 11. *num.* 50.

23 Tertiò, text. † *in d. l. fin. C. de indict. viduit. tollend.* vbi eo ipso, quod lex Miscella, quæ iubebat, vt coniugi superstiti legatum sibi à demortuo sub ea conditione, ne iterum nuberet, ita capere ius esset, si intra annum iuraret se liberorum quærendorum causa velle nubere, in fœminis sublata fuit; in masculis quoque sublatam esse, Imperat. Iustinianus statuit, innuens, ad hoc nulla noua dispositione, seu declaratione opus fuisse, sic enim scribit: *Legem Iuliam Miscellam, quemadmodum in fœminis sustulimus, ita in masculis esse sublatam, &c.* Et idem docet *in nouella constit.* 22. vbi Iulium Miscellum huius legis Authorem nominat. Alij tamen *Miscellam* malunt dictam, quod legis Iuliæ caput, tam ad virum, quam ad fœminam pertinebat, *l.* 3. *C. de indict. viduit.* Ant. Aug. Carondas, Hottom. Kalinus, & alij, qui de legibus P. R. scripserunt, *verb. Lex Iulia Miscella*, vbi alia tradunt de eius decisione, & ratione, & Vlpian. *in fragm. tit.* 13. Duarenus *lib.* 1. *disput. cap.* 40. *& sequent.* Rosin. *lib.* 8. *antiq. Roman. cap.* 18. Osuald. *ad Donel. lib.* 8. *comment. c.*32. *lit. Y.* Annæ. Robert. *lib.*1. *rer. iud. cap.*8. *fol.*139. & Ant. Pichard. *in §. si quis vxori, Inst. de legat. num.*25.

24 Quartò, text. † *in Auth. cui relictum, C. eod. tit.* iuncto Auth. *de nuptiis, §. quæ verò, collat.*4. vbi conditio, si non nupserit, apposita mulieri viduæ, sicut non reiicitur in ea, ita neque in viro, vt latiùs per DD. ibid. & Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.*19. *num.*12.

Quartò, pro eadem sententia facit, quod etiam in materia statutaria, † quamuis sit stricti iuris, *l.* 3. *§. hæc verba, D. de negot. gest. l. constitutionibus, D. ad municip.* vbi DD. *& in l. omnes populi, D. de iust. & iur.* Alderan. Mascard. *de statuti conclus.*4. Et maximè, quando illa sunt odiosa, vt per Decium *cons.*563. *num.*4. Decianum *cons.* 13. *num.* 22. *& seq. lib.* 3. Alderan. *vbi suprà, n.*123. Adhuc tamen, † adeò pari passu ambulant, & æquali statera penduntur maritus, & vxor, vt sufficiat, quod statutum de vno verba conceperit, vt de vtroque loquutum videatur, vt latissimè docet, & probat Laderchius Imolens. *cons.* 96. loquens de quodam statuto iubente, ne maritus vxori vltra certam summam relinquere posset, & Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 159. *à n.* 58. vbi in terminis alterius statuti disponentis, quod si maritus, institutis hæredibus filiis, reliquit vxorem suam vsuariam bonorum, hoc casu sola alimenta ei debeantur: idem etiam intelligendum esse, inquit, in testamento vxoris, ita vt maritus nihil præter alimenta petere possit. Et conducunt, quæ in similibus tradunt Curtius Senior *cons.*11. *statuto Parmensi*, Crotus *in l. omnes populi, num.*185. *D. de iust. & iure*, Ripa *in Rub. D. de adq. poss. n.*7. Anton. Gabr. 6. *commun. tit. de legibus, concl.*3. *num.*7. idem Menoch. *consil.*136. *num.* 11. *& consil.*112. *lib.*1. & Gironda *de priuileg. numer.*1429. *& seqq.* 15 16

Quintò, & vrgentius, in eisdem nostrarum Commendatum terminis ponderatur, † quod etsi illæ antiquæ schedulæ, quas huius capitis initio retulimus, de successione vxorum dumtaxat meminerint, hoc ea de causa factum † fuit, quoniam olim Commendæ viris tantùm, non etiam fœminis, conferri solebant, & prima vita in marito incipiebat, & in secunda, deficientibus liberis, vxor (vt suprà diximus) vocabatur, eáque decedente, concessio expirabat, cum ad tertiam vitam transire non posset. At verò, vbi † cœperunt Commendæ in mulierum personis pro duabus vitis constitui, vel ex speciali indulgentia, aut dissimulatione Principis; ad tertiam, vel vlteriorem vitam prorogatæ sunt, vt in Noua Hispania contigisse videmus, iuxta ea, quæ suprà tradidimus; statim receptum, & practicatum fuit, vt mariti superstites vxoribus succederent, non aliter, atque ipsæ vxores maritis succedebant. 17 18 19

Et ita † in quadam epistola Regia anni 1559. ad Proregem Nouæ-Hispaniæ scripta, super tertiæ vitæ dissimulatione, quæ extat *d.* 2. *tom. pag.* 210. ita cauetur: *En la otra declaracion que pedis, si à falta de hijos sucederà la muger al marido, y el marido à la muger; y si sucederan los transuersales en ellas? Passadas las dos vidas no hade suceder la muger al marido, ni el marido à la muger, ni tampoco los transuersales, y assi lo declaramos, y es nuestra voluntad que se guarde.* 20

Et posteà in alia epistola anni 1561. *eodem tom. pag.* 211. cum idem Prorex Nouæ-Hispaniæ retulisset, ea in prouincia tertiam vitam admissam, & hoc sine magno incolarum dolore alterari non posse, ac propterea quæsiisset, an ei liceret præcedentem dispositionem anni 1559. temperare, & promiscuè vxorum, & maritorum

maritorum successionem in tertia vita concedere; responsum ei fuit, vt de casibus, & rationibus, quæ eum ad consulendum mouebant, pleniùs informaret,& interim dictam successionem dissimularet,his verbis: *Y entretanto que los embiais, y se vè, y proueè sobre ello, dissimulareis à no executar lo contenido en la dicha declaracion, en lo tocante à la sucession de los maridos à las mugeres, y las mugeres à los maridos.* Quod
21 ita deinceps † iugiter obseruatum fuit, & hodie etiam in Noua-Hispania obseruatur, absque eo quod vlla vsquam decisio in contrarium
22 promulgata fuerit, quin potiùs † in nouissima illa schedula anni 1605. cuius meminimus *cap. praeced. num.* 12. cùm ageretur de modo,& tempore matrimonij, quo mediante coniugati in Commendis succedere possent, promiscuè de successione vxorum, & maritorum disponitur, sic etenim inquit: *Que los que conforme à la lei de la sucession huuieren de suceder à sus mugeres en segunda, ò tercera vida en las Encomiendas de Indios, que tuuieren, y las mugeres que huvieren de suceder à sus maridos en las dichas Encomiendas, y repartimientos de Indios, conforme à la dicha lei de la sucession, no puedan suceder en ellos, sino fuere auiendo estado, y viuido casados in facie Ecclesiæ seis meses, &c.*

Et his schedulis ita ponderatis, & attenta vniformi inter maritum, & vxorem correla-
23 tione, † hanc partem expresse tuetur Anton. de Leon, de eisdem nostris Commendis agens, *d. tract. de conform. Regiis,* 1. *part. cap.* 5. *n.* 13. *fol.* 26. *& cap.* 11. *num.* 47. *& seqq. fol.* 60. *&* 61.
24 vbi inter alia benè considerat † vim praxis, consuetudinis, & obseruantiæ, quæ hanc mutuam successionem, etiam sine alia Legislatoris declaratione,admisit, argum. l. imò magnæ, D. de legibus Et aliorum,quæ de viribus & effectibus obseruantiæ ad interpretationem legum, statutorum, & priuilegiorum, latè dixi 1. *tom. lib.* 2 *cap.* 24. *ex num.* 84. *& lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 25. *& suprà hoc lib. cap.* 10. *n.* 76.

Quibus addo, non minus quid in lege comprehensum videri,ex subsequuta, & continuata eius communi acceptatione, & obseruatione, quàm si verbis formalibus expressum, & dispositum fuisset, *cap. cùm venissent, de instit. cap. cùm dilectus, de consuetud. l. si de interpretatione, D. de legib. l. si hæres, D. de action. empt. l.* 1. *C. de impon. lucrat. descript. lib.* 10 cum traditis à Bald. *cons.* 89. *num.* 40. *volum.* 1. *& cons.* 130. *eod. lib.* Innocent. *in cap. olim* 15. *de verbor. signif. num.* 2. vbi addit, hoc esse verum, quamuis interpretatio ex obseruantia resultans, sit larga, & impropria. Quod pluribus extendit, & confirmat Tiber. Decian. *cons.* 44. *num.* 17. *volum.* 2. & vltra antiquiores alios Craueta *cons.* 828. *n.* 11. *volum.* 5. Rota *diuers. lib.* 1. *decis.* 574. *num.* 1. *cum seqq. & lib.* 2. *decis.* 256. *num.* 5. Additio ad Ludouis. *decis.* 184 *num.* 8. Franc. Claperiis *caus. Fiscal. cent.* 2. *q.* 2. *num.* 13. Mandos. *de priuil. ad instar. gloss.* 13. *num.* 40. *fol.* 137. *in tom.* 18. *tract.* vbi hoc ampliat, etiam si vsus extenderit,vel restrinxerit priuilegium,contra tenorem verborum, & ex personali fecerit reale, vel è contrario, Fontanella *de pact. nuptial. tom.* 2. *claus.* 6. *gloss.* 3. *part.* 2. *ex num.* 24. *pag.* 459. Mastril. de Magistr. *lib.* 4. *cap.* 10. *num* 40. *&* 41. & aliis relatis Carol. Tapia *decis. Neapolit.* 7. *num.* 16. Gratian. *tom.* 4. *discept. cap.* 703. *& tom.* 5. *cap.* 825. *num.* 16. Additio ad Ludouis. *vbi supra* Ioseph. de Ramon. *cons.* 65. *num.* 14. Cardin. Tusch. *litt. O, concl.* 59. Marta *cons.* 53. *num.* 14. Honded. *cons.* 92. *num.* 30. *lib.* 1. & plurimi alij apud Aluarez de Velasc. *in axiom. iur. litt. O, num.* 165. & plura alia de obseruantia adducens, & quod attenditur locorum vicinorum, & quod quando est declaratoria, non requirit præscriptionem, D. Valençuela *cons.* 33. *num.* 193. *consil.* 52. *numer.* 49. *cons.* 53. *num.* 9. *&* 10. *cons.* 58. *num.* 8. *consil.* 63. *num.* 193. *cons.* 79. *numer.* 28. *& consil.* 97. *num.* 204. vbi qualiter obseruantia subsequuta declaret institutionem maioratus, & latissimè D. Ioann. del Castillo *tom.* 5. *controuers. cap.* 93. *§.* 7. *ex num.* 2. *cum seqq. & tom.* 7. *cap.* 30. *ex num.* 2.

Quod adeò verum est, † vt licet alias su- 25
per rescripto, vel priuilegio dubio, Princeps à quo processit, adeundus sit, *l. Neratius, D. de reg. iur. l.* 27. *tit.* 18. *part.* 3. Hoc tamen non procedat, neque admittatur, † quando per 26
vsum, consuetudinem, & obseruantiam subsequentem, iam est interpretatum; attenditur enim sensus per consuetudinem inductus, non autem declaratio, quæ à Principe exigi solet, vt constat † ex text. notabili, quem sic Salic. 27
mirabiliter summat, & intelligat *in l. cùm de nouo* 10. *C. de legib.* & eo referri potest text. *in d. l. si de interpretatione,* ibi: *Inprimis inspiciendum est, quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus vsa fuit.* Verbum enim illud *inprimis* significat, primum locum obtinere interpretationem,quæ ex vsu, & obseruantia subsequenti deducitur, & pluribus prosequitur Decian. *d. resp.* 44. *num.* 3. *&* 4. *vsque ad* 14. *volum.* 2. *& resp.* 52. *num.* 26. *&* 27. *vol.* 5. & Bertazol. *cons. ciuili* 71. *num.* 30. *&* 31. *volum.* 1. ibi: *Nec recurrendum est ad Principem, sed interpretationi, quam tribuit consuetudo, vti matri reuerentia debetur,* & tradit alia nouissimè & eruditissimè D. D. Felician. à Vega Episc. de la Paz *in cap. cùm venissent, num.* 4. *&* 43. *de iudic.* vbi, quod priuilegium dubium ex vsu & consuetudine declaratur.

Et ex his fortè rationibus, † in Regia Can- 28
cellaria Limensi, cùm hic casus contigisset in causa cuiusdam Capitanei Antonij Perez de Aguilera, vxoris successionem in quadam pensione prætendentis, contra D. Ferdinandum de Corduba proprietarium, qui eandem ad se iure consolidationis spectare dicebat; pro marito pronuntiatum fuit 22. die Octob. ann. 1610. Neque aliam litem super hoc articulo agitari in prouincia illa Peruana vidi, per decem & sex, aut plures annos, quibus ibi Senatoris munus exercui.

Sed licèt hæc ita se habeant, pro contraria tamen parte in proposita quæstione perpendi potest. Primò, quod cum leges successionis Commendarum, de quibus agimus, claræ, & apertæ sint, & eandem successionem seriò, & repetitis verbis, ac iussionibus vxoribus dumtaxat ex peculiari indulgentia, & benignitate concesserint, † non debemus eas ad maritum 29
ex coniecturis extendere, quibus in claris nunquam locus relinquitur, neque ab stricta verborum proprietate recedere licet, *l. continuus, §. cùm ita, D. de verbor. oblig. l. non aliter, D. de*

de leg. 3. l. in conuentionibus, D. de verb. signif. l. promittendi, D. de iure dotium, l. si alij, D. de vsufr. legat. l. licet Imperator, D. de legat. 1. l. final. C. quæ res pignor. cum multis aliis, quæ tradit Alex. cons. 14. lib. 1. Decius cons. 32. & 305. Roland. cons. 79. num. 55. Tuschus litt. V, conclus. 108. Aluar. de Velasco in axiomat. iur. ead. litt. num. 84. & litt. C. num. 74. quibus addo Cassiod. lib. 9. var. epist. 23. ibi: Ad examen veniant, quæ putantur incerta; nam quis de illa re æstimet deliberandum, vbi nihil reputatur ambiguum.

30 Maximè cùm agitur de † extendenda dispositione limitata, de vna persona ad aliam non comprehensam, neque expressam in verbis dispositionis, contra l. in agris, D. de acq. rer. dom. l. si vnum, §. ante omnia, D. de pact. l. militis codicillis, §. 1. D. de test. milit. cum relatis ab
31 eod. Velasc. litt. C, num. 48. Et vbi † ita facile esset Legislatori, illam exprimere, si id voluisset, l. item apud, §. ait Prætor, D. de iniuriis, l. si ab hostibus, §. sed quid similiter, D. ex quib. caus. maior. l. 3. D. de offic. Præsid. l. vnica, §. sin autem, C. de caduc. tollend. cap. ad audientiam 12. de decimis, ibi: Nam si intelligeremus tantummodò de noualibus, vbi ponimus de laboribus, de noualibus poneremus, vbi glossa sumit argumentum, quod à forma verborum sine certa scientia non est recedendum, & latissimè plures apud eundem Velascum litt. D, num. 6. Tiber. Decian. cons. 1. num. 132. lib. 2. D. Ioan. del Castillo lib. 6. controuers. cap. 125. num. 9. D. Valenç. cons. 93. num. 25. & Menoch. lib. 4. præsumpt. 23. num. 2.

32 Et inde dicere solemus, quod † id, quod lex non dixit, nec nos dicere debemus, nec est ab homine præsumendum, l. si seruum, §. non dixit, D. de acquir. hered. l. illam, C. de collation. l. dissentientis, C. de repudiis, cap. illa, ne Sede vacante, Surdus cons. 51. num. 7. & decis. 219. num. 21. & in tract. de aliment. tit. 1. q. 44. num. 2.
33 Et quod verba dispositionis, † vel contractus, sunt forma contractus, & forma, quæ dat esse rei, & quæ super omnia attendi, & ad vnguem seruari debet, vt per Bald. in l. quoties, C. de suis, & legit. text. optimum in l. si quis stipulatus, D. de verbor. ibi: Respiciendus est sermo stipulationis, l. fideiussores Magistratuum, §. pro Aurelio, D. de fideiuss. ibi: Lecta subscriptione fideiussionis, cum similibus: & in materia feudorum, text. in cap. 1. de duobus fratribus: ibi Propter tenorem inuestituræ. Ex quo omnes feu-
34 distæ notare solent, † nunquam in feudis à tenore inuestituræ (qualis est lex nostra successionis, de qua agimus) etiam ex paritate, vel maioritate rationis excedendum esse, vt per Ioan. Franciscum à Ponte in tract. de potestate Proregis, fol. 278. num. 5.

Secundò facit, quia illa regula correlatiuorum, quæ in contrarium adducitur, semper limitari solet, & debet, vt dumtaxat procedat,
35 vbi † in vtroque correlatiuo eadem ratio subest, l. curatorem, C. de interd. matrim. l. fin. vbi Salicet. C. de rescind. vend. gloss. celebris per text. ibi in §. pariter, Inst. de iniuriis, Ias. in l. transigere, num. 3. C. de transact. Euerard. in loco à correlat. num. 8. Curtius Iunior cons. 6. ex num. 15. Tiraquel. in l. 1. connub. num. 41. cum seqq. Thom. Sanchez lib. 1. de matr. disp. 54. num. 1. Fatin. in fragment. 1. part. litt. E, Tuschus pract. conclus. litt. C, conclus. 1041. num. 8. Phœbus decis. Lusitan. 72. num. 8. tomo 1. Bimius cons. 8. n. 27. lib. 1. Barbosa in l. maritum, num. 53. vers. Quæ tamen, D. solut. matrim. latissimè Aluarez de Velasco in axiom. legum, litt. A, n. 398. vbi plures alios adducit, D. D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz in lucubrat. ad Decret. pag. 76. 487. & 590.

Et in ipsis nostris feudorum terminis, multos alios congerens, Rosenthal. omninò videndus,
cap. 10. conclus. 19. litt. M. Vbi † plures casus 36
recenset, in quibus hac de causa, scilicet ob rationis disparitatem, disposita in vxoribus, ad maritos non extenduntur, nec è contrario, vt accidit in obedientia, & subiectione vxoris respectu mariti, in repudio, accusatione, aut punitione propter adulterium, vocatione in ius sine venia, testimonij prolatione, contrahendi libertate, & in aliis per eos relatis.

Quod idem in nostro casu militare videtur.
Nam † ratio admittendi vxores ad Commen- 37
das maritorum defunctorum ea fuit (vt suprà retulimus) vt ipsi antiqui conquisitores, incolæ, aut pacificatores, maiorem remunerationem acciperent, & libentius ad contrahendum matrimonium in his Indiarum prouinciis allicerentur, & liberos sibi similes procrearent, puellasque nobiles, ex Hispania in has partes sub hac expectatione transmissas, eorundem matrimonia ambientes, inuenirent, vt optimè aduertit, & probat Ant. de Leon in tract. de confirm. Regiis, 1. part. cap. 5. num. 4. & 7. quæ ratio non æquè militat in maritis, vbi vxores commendatarias ducunt, sub spe eiusdem successionis, cum hi nihil, vt plurimum, de harum prouinciarum conquisitione meriti sint, & senescentes, ob eandem spem ducant, absque effectu procreationis liberorum, & sic detur occasio, vt legis intentio fraudetur, & aduenæ pinguioribus terræ commodis, in præiudicium, & contristationem aliorum benemeritorum potiantur, & fruantur, quod nusquam admit-
tendum est, † cùm legem ipsam ratio commen- 38
det, cap. consuetudo, 1. dist. eique fraudem faciat, qui non solùm extensis, verùm & expressis eius verbis insistens, contra eius nititur voluntatem, l. contra legem, l. fraus legi, D. de legibus, l. non dubium, C. eodem, cum aliis, quæ doctè, & prudenter considerat Donel. & Osuald. in notis ad eum lib. 1. comment. cap. 13. & seqq. quia
lex, & legis mens idem sunt. Et † ratio legis est 39
mens, medulla, & anima legis, vt latè per Tiraq. de cessante causa, part. 1. num. 133. & seqq. Surdus decis. 43. num 9. Et illa magis debet attendi, quàm verba, l. scire leges, D. de legibus, l. nominis, & rei, §. verbum ex legibus, D. de verb. signif. Tiraq. vbi suprà n. 13. & 138. Surd. decis. 35. num. 14. Marc. Anton. Genuens. in pract. Eccles. quæst. 144. num. 3. Cæsar Barzius decis. 97. num. 30. Franch. decis. 228. num. 3. & Marius Giurba ad stat. Messan. in proœm. n. 4. & seqq. Velascus litt. L, num. 41. & seqq. & litt. R, num. 8.

Tertiò facit, quod attenta primæua nostrarum Commendarum constitutione, in depositum, & ad nutum amobiles dabantur, & (vt multum) pro sola Commendatarij vita durabant, & ad Regem reuertebantur, quousque superuenit lex successionis, quæ duas vitas fauore liberorum, aut vxorum specialiter concessit,

cessit, vt dixi *suprà cap.* 16. *ex num.* 8. Vnde
40 hæc † lex potuit dici correctoria antiqui iuris Commendarum, vel saltim extraordinaria, &
41 nouæ formæ inductiua. Porrò † in huiusmodi legibus extensionem non fieri, etiam ex paritate, aut maioritate rationis, apertè probat textus expressus, & ad rem nostram satis accommodatus, *in l. si verò* 64. §. *de viro*, *D. solut. matrim.* sic inquiens: *De viro hæredéque eius lex tantùm loquitur, de socero, successoribúsque soceri, nihil in lege scriptum est, & hoc Labeo quasi omissum adnotat. In quibus igitur casibus lex deficit, non erit nec vtilis actio danda,* quem textum sic summauit Bart. & alij DD. communiter: *Prouisio legis contra ius commune, non extenditur vltra illud, quod lex exprimit, licèt eadem sit ratio*: & Bald. quem refert & sequitur Dionys. Gothofred. in notis ibidem: *Quando lex prouidet de remedio extraordinario, si cessant verba legis, intelligitur etiam mens eius cessare, & ideò non fit extensio: quia extensio non fit, nisi per mentem, & virtutem legis.* Idémque probari potest *ex l. præcipimus*, *C. de appellation. cap. constitutionem*, vbi *glossa verb. Prorogamus*, *de reg. iur. in* 6. *cap. in fidei*, verb. *Inquisitionis*, *de hæret. eod. lib. gloss. in l. fin. C. de sacrosanct. Eccles.* vbi Paulus Castrens. *num.* 8. Et hanc sententiam notabiliter illustrat, & ampliat Roman. *in eodem* §. *de viro*, Cardin. Alban. *in addition.* ad Bart. *ibidem*, idem Bart. *in l. si constante, num.* 39 *&* 49. & Ripa *num.* 60. Barbosa *num.* 101. *vers. Tertiò, principalis conclusio*, *D. eod. tit. solut. matrimon.* Gammarus *in tract. de extens. num.* 36. Villaguta *in eodem tract. q.* 5. *num.* 4. Camill. Gallinius *de verbor. signif. lib.* 7. *cap.* 8. *&* 10. *& cap.* 33. *num.* 1. *& lib.* 36. *& lib.* 6. *cap.* 12. *num.* 1.

Et licèt Parlad. *lib.* 3. *quotid. q.* 6. post Ri-
42 pam vbi *suprà num.* 63. eam limitet, † quando ratio est expressa in ipsa lege, quasi tunc omnes casus, in quibus illa militat, tacitè, & virtualiter censeantur in illa comprehensi, *arg. l. his solis, C. de reuocand. donat. cum similibus.* Adhuc etiam hæc limitatio (præterquam quòd nostro casui non adaptatur, quia lex successionis nullam rationem expressit) admodum dubia, & controuersa est, & plures ex nostris Interpretibus, etiam ex ratione expressa *in l. correctoria*, ad alios casus extensionem faciendam non esse docuerunt, vt constat ex Imola *d.* §. *de viro, num.* 13 *&* 14. Alexand. *in l. in ratione*, §. *quod vulgò, num.* 10. *vers. Ergo quamuis, D. ad leg.* Falcid. *& in l. peregrè*, §. *quibus, num.* 4. *D. de acq. poss.* Ruin *in l.* 2. *num.* 95. *D. de leg.* 1. & dicit veriorem Curt. Iun. *cons.* 6. *num.* 13. & communem Camill. Gallin. *vbi suprà lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 3.

Et vt admitteremus dictam limitationem certam, & veram esse, adhuc in nostro casu nihil stringeret. Nam qui admittunt extensionem
43 legis correctoriæ, præsupponunt, † quòd ratio in totum debet conuenire casui omisso, absque eo, quod inter illum, & expressum aliqua differentia reperiatur, alioqui si reperitur, quantumuis leuis sit, non procedit extensio, vel comprehensio, vt per Ripam vbi *suprà num.* 6. *&* 64. Quod si benè aduertitur, in nostro casu non procedit, cùm rationes, quæ ad dictam legem successionis introducendam possunt considerari, etiam si ex aliqua parte conueniant maritis, æquè ac vxoribus, in aliis quidem non conueniunt, vt *suprà num.* 37. probatum reliquimus.

Quartò considero, quòd iura, & exempla, quæ pro contraria opinione expenduntur, procedunt quidem, vbi etiam datur omnimoda æqualitas, & similitudo in ratione comprehensionis viri, & vxoris. Et quod magis est, non satis inter Doctores de priorum veritate constare videtur. Nam † beneficium *d. Auth. prætereà, C. vnde vir, & vxor*, multi sunt, qui negent 44
ad maritum extendi posse, maximè post Nouellam Leonis Imper. 117. *cap.* 5. quæ id expressè declarauit, vt constat ex traditis à Cuiac. *in exposit. Nouella* 53. *vers. Quinta pars*, Guiller. Ranchino §. 21. *num.* 6. Ioan. Borchold. *de gradibus, pag.* 259. quos refert, & sequitur Osuald. *in comment. ad Donel. lib.* 9. *cap.* 1. *litt. N*, Balduin. *in comment. ad legem Rom. l.* 14. *num.* 4. Feder. Scotus *cons.* 5. *lib.* 3. *ex num.* 38. Franc. Barri *de success. test. & intest.* 2. *tom. lib* 18. *titul.* 4. *num. vlt.* Et † conducit *l.* 7. *tit.* 13. *part.* 6. 45
quæ, hac forsitan consideratione habita, noluit suam dispositionem ad maritum extendere, licèt d. Auth. superstitis coniugis promiscuè meminerit, & adeò ei facile esset id, si voluisset, exprimere, & contrarias opiniones sedare, ex *suprà* relatis.

Et idem procedit † in exemplo legis non 46
tantùm 20. *D. de re ind.* cuius decisionem Cuiac. negat ad vxorem extendi posse *lib.* 24 *obseruat. cap.* 38. & ausus est affirmare, verba illa: *Æquitatem suggerere idem æqua lance obseruandum in muliere, vt conueniatur deducto ne egeat*, addita fuisse per Tribonianum. Contendens, rationem iuris, quæ in marito hoc induxit, vt ex alia quàm dotis causa in solidum non teneatur, cessare in vxore. Licet eum hac in parte benè improbent Barbosa *in d. l. maritum, ex num.* 53. & Osuald. ad Donel. *lib.* 17. *comment. cap.* 9. *litt. G.*

Rursus † l. fin. C. de indict. vid. quatenus 47
tam in masculis, quàm in fœminis remittit illam conditionem iuramenti, quæ ex lege Miscella requirebatur, ea ratione subsistit, quòd de propagatione prolis tractabat, ob defectum gentis Romanæ, tot bellis exhaustæ, quod semper eisdem Romanis maximè in cura fuit, vt tetigi *suprà cap.* 16. *num.* 16. qui finis æqualiter in vtroque coniuge operatur. Et adhuc fuit necessarium id illa ipsa lege decidere; quod indicium præbet, alias, licèt ita apertum videretur, in controuersiam vocari posse, correlatiuorum regula non obstante.

Eandémque euasionem admittit text. in d. 48
Auth. cui relictum, C. eod. tit. de ind. viduit. quia nimirum ratio castitatis vidualis, quæ illius decisionem extorsit, non minus viduum, quàm viduam comprehendit, vt ibi obseruat gloss. verbo *A coniuge*, & Ias. *num.* 5. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 19. *à num.* 12. Pinell. *in l.* 4. *C. de bon. mater. à num.* 17. Pichard. *in* §. *si quis vxori, num.* 44 *Inst. de legat.* Gutierr. 2. *canonic. cap.* 25. *num.* 3. Gomez de Leon. *cent.* 1. *resp.* 9. Additio ad Molin. *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 21. & Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 87. *num.* 29. vbi benè resoluit † il- 49
lam Auth. iure Canonico correctam non esse, & hodie practicari debere, prout ex Cancerio, & aliis probat etiam Ferrer. *solut. matrim.* 2. *temp. declarat.* 2. *num.* 24.

Et

Et ex eisdem principiis patet etiam respon-
50 sum † ad exempla statutorum, quæ in contrarium ponderantur, cùm in eis æqualis, vel maior ratio extensionem suaserit, vt Menoch. ostendit *cons.* 11. *num.* 4. *& cons.* 136. *num.* 11. Laderch. *cons.* 96. & plures alij apud Giurbam ad stat. Messan. *cap.* 6. *gloss.* 1. *num.* 13.

Quintò & vltimò facit, quòd si municipales nostratum Indiarum schedulas attentè con-
51 sideremus, † nullam inueniemus, quæ apertè & decisiuè maritos admitti iubeat ad vxorum Commendas. Nam illa, quæ adducitur anni 1559. & inquit: *Que passadas las dos vidas no ha de suceder la muger al marido, ni el marido à la muger*, non includit, quòd duabus vitis durantibus successio inter eosdem promiscua esset, cùm id antea nullibi quoad maritum dispositum esset, sed solùm edita fuit ad tollendam dubitationem, quam Mexicanus Prorex proposuerat, referens, illa in prouincia, clanculum, siue paulatim, moribus receptum fuisse, vt Commendæ vltra duas vitas extenderentur, & in eis liberis deficientibus, vxores maritis, & mariti vxoribus succederent. Cui dubitationi illa aptissima responsio, huius intentionis omninò
52 exclusiua, sequuta fuit, ex qua, † cùm ad negationem, & exclusionem superuenerit, durum erit permissionem, siue admissionem inducere velle, contra iura vulgaria *in l.* 3. §. *si emancipatus, D. de bon. poss. contra tab. l. legata inutiliter* 14. *D. de adim. legat. l. cum tale*, §. *fin. D. de cond. & demonstr.* iunctis aliis, quæ latè adducit Purpurat. *cons.* 64. *num.* 6. *gloss.* 1. Surdus *decis.* 195. *n.* 5. Cancer *lib.* 1. *var. cap.* 1. Castillo *lib.* 2. *controuers. cap.* 13. *num.* 39. Giurba *decis.* 28. *num.* 12. & Aluarez de Velasco *in axiom. iur. litt. A, num.* 627. *& litt. T, num.* 70.

Præterquam quod illud argumentum, quod ex prædictis verbis sumi prætenditur, proce-
53 dit à contrario sensu, & † inualidum, atque inefficax est, quando ex eo resultat absonus intellectus, aut aliorum iurium correctio, *l. nemo, D. de iurisd. omn. iud. l. conuenticula, vbi gloss. magistr. C. de Episcop. & Cler. l.* 2. *C. de condit. insert.* cum aliis, quæ adduxi *lib.* 2. *de Ind. iur. cap.* 19. *num.* 38. & congerit Decianus *resp.* 1. *num.* 151. *volum.* 1. Cald. Pereira *lib.* 1. *recep. quæst.* 6. *num.* 79. Fachin. *lib.* 13. *controuers. cap.* 5. Alexand. Ludouis. *decis.* 297. *num.* 5. & innumeri propè alij, quos nouissimè congerit Aluar. de Velasco *in axiom. iur. litt. A, num.* 377.

54 Quibus adiicio, † quòd argumentum affirmatiuum nunquam etiam validè desumitur *ex verbis negatiuis, l. Titia*, §. Lucius, *D. de manum. testam. l. ex facto* 19. *D. de hæredib. inst. ex quibus ita resoluit* Bald. *in d. l.* 2. *C. de condit. inser.* & communem fatetur Euerard. *loco* 4. *vers. Secundò, istud limitatur*, Gratian. *reg.* 45. *numer.* 1. & Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.* 1. *num.* 4. & esse certissimum, vbi nulla præcessit dispositio permissiua, testatur Surd. *cons.* 294. *n.* 24.

55 Neque magis stringit † altera schedula, siue epistola Regia, quæ in declarationem præcedentis scripta fuit eidem Proregi Mexicano, ann. 1561. cuius mentionem feci *suprà n.* 20. Nam hæc nihil decidere voluit, vt ex eius contextura apparet, sed cùm Prorex instaret, durum sibi videri, & scandalis, ac periculis obnoxium, velle immutare obtentam iam, & diu vsurpatam in illa Noua Hispania corruptelam, prorogandi vitas, & mutuæ successionis Commendarum, inter coniuges, responsum accepit, vt de eo pleniùs informaret, & interim dum res adeò grauis maturiori iudicio decidebatur, morem illum dissimularet, toleraretque, & in prioris schedulæ ann. 1559. executione supersederet. Quod cùm in hoc statu ea in prouincia mansisset, postea edita fuit illa altera schedula ann. 1603. quæ agit de tempore cohabitationis coniugum, ad hoc, vt in Commendis succedere possint, & concludit, tam de vxoribus, quàm de maritis loquens: *Que los que conforme à la lei de la sucession huuieren de suceder à sus mugeres en segunda, ò tercera vida, en las Encomiendas de Indios que tuuieren, ayan de viuir, y estar casados in facie Ecclesiæ seis meses.* Quæ sanè verba: *que huuieren de suceder*, adhuc maritorum prætensionem non probant; maximè cum se referant ad legem successionis, quæ eam vxoribus tantùm defert, vt sæpè retulimus.

Credendum est igitur, omninò respexisse ad consuetudinem illam, & tolerantiam in Noua-Hispania de facto introductam, & ob vitanda scandala dissimulatam, & ita nullo modo inducere voluit prouisionem, & decisionem generalem, quæ ad alias prouincias, in quibus idem vsurpatum non fuisset, extenderetur; & multò minus ab eiusdem vsurpationis obseruantia, similis extensio induci poterit.

Nam licèt † schedulæ, & rescripta Princi- 56
pum, quæ generalem dispositionem, seu decisionem continent, etsi ad vnam prouinciam, vel eius Præsidem mittantur, in aliis quoque obseruari debeant, iuxta text. & Bart. *in l. relegatorum* 7. § *interdicere*, *D. de interd. & relegat. l.* 3. Diuus, *D. de sepulchro viol.* ibi: *Quia generalia sunt rescripta, & oportet Imperalia statuta suam vim obtinere, & in omni loco valere*: cum aliis, quæ tradit Lasarte *in tract. de decim. vend. in additionibus ad præfat. num.* 20. Auiles *in cap. Prat. in proœm. verb. Istas, num.* 1. *&* 13. & Nos latiùs alio loco dicemus.

Hoc tamen ita limitandum est, si talia rescripta, vt eadem iura inquiunt, generalia sint, & ratio eorum vbique generaliter militet, ac procedat; aliter enim, † nec leges, nec con 57
suetudines, & obseruantiæ locales ad alias prouincias extendi debent, vt *in l.* 1. vbi DD. *de constitut. Princip. cap.* 1. *eod. titul. lib.* 6. *& in l. de quibus, & l. cùm de consuetudine, D. de legib. & in Rubr. C. quæ sit longa consuetudo*, Cynus *in l.* 1. *C. eod. tit.* Abb. & Felin. *in cap. fin. de consuet. cum latè adductis* à Donel. *lib.* 1. *comment. cap.* 9. vbi Osuald. *in notis*, Forcat *in necyomant. iuris, dialog.* 1. *num.* 26. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 13 *num.* 4. Salas *de legibus disput.* 19. *sect.* 13. & Suar. *in eod. tract. cap.* 2. *n.* 89.
Etenim † vnaquæque prouincia, vt suo sensu 58
abundat, ita propriis legibus, & moribus gubernari debet, & solet, quæ in aliis non æquè recipi, & practicari possunt, cap. ius Quiritium, 1. *distinct. cap. vtinam*, 76. *distinct. l. semper* 34. *D. de reg. iur. cum aliis*, quæ adduxi 1. *tom. lib.* 2 *cap.* 25. *num.* 54. *& suprà hoc tom. lib.* 1. *c.* 4. *numer.* 84.

Et hoc est, quod dicere solemus, tantum esse 59
præscriptum, quantum possessum, vt in cap. auditis,

auditis, de præscript. cap. fine possessione, de reg. iur. in 6. vbi Petr. Pechius, & plures alij, quos cumulat Puteus *decis.107. par.1.* Mascard. *de probat. concl.14. n.23. & conclus.946. n.*8. Monach. *decis. Lucensi 14. n.56.* Ioseph. Aldrete *in alleg. iur. pro omnim. regular. exempt. par.2. c.4. n.12.* & Velasc. *in axiom. iur. litt. B, num.131.*

Et hæc quidem sunt, quæ in hac difficili quæstione ad vtramque partem disputari possunt. Illud autem minorem continet difficultatem,
60 tem, matrimonium † putatiuum sufficere ad hoc, vt vxor huius successionis capax efficiatur, aut etiam vir in casibus, vel in prouinciis, in quibus ad eam admittitur, dummodò vterque coniugum, vel saltem is, qui talem successionem prætendit, bona fide in eodem matrimonio ob legitimam impedimenti ignorationem versatus
61 fuit. Nam omnia † priuilegia veri matrimonij, putatiuo communicantur, vt suprà diximus, de filiorum putatiuorum successione loquentes, *c.17. ex nu.57. & probat. text.* & ibi communiter Scribentes, *in l. sicut dotem, §. fin. D. solut. matrim. & in cap.2. de donat. inter,* & latissimè Fajardus *in tract. de legitim. per subseq. matr. num.165. cum multis sequent.*

62 Ex quibus infert gloss. & Abb. ibidem, † etiam lucra nuptialia ex tali matrimonio communicari. Quod sequitur, & latiùs probat, & illustrat Palacios Rubios *in repet. Rub. §.36. nu.2.* Roder. Suarez *in l.1. tit. De las ganancias, par.6. fol.10. & par.8. fol.11. vers. Vnde slo in hac conclusione,* Matienzus, qui alios allegat, *in l.3. gloss.1. ex n.4. tit.9. lib.5. Recop.* Anton. Gomez *in l.50. Tauri, nu.77.* Azeuedo *in l.2. num.5. dict. tit.9. lib.5. Recop.* Couarr. Gama, & plures alij, quos refert, & sequitur Barbosa *in dict. l. sicut dotem,* & Ioann. Garcia *in tract. de coniugal. acquæstu, n.159.*

63 Ideò autem dixi, *ei*, † *qui bona fide versatus fuerit.* Nam vbi vterque in mala fide versatur, non est matrimonium, nec quicquam lucrari possunt, ne ex dolo suo commodum reportent; imò tam dotem, quam arrhas amittunt, & fisco applicantur, vt concludunt Paul. Castrens. Cuman. Alex. & alij *in dict. §. fin. & de iure nostro probat celebris, text. in l.51. tit.14. part.5.* Si verò vnus, & is sit, qui lucrum prætendat, ab eo etiam eadem ratione excluditur, vt probat text. *in l.50. d. tit.14. part.5.* Roder. Suarez, & alij Auctores suprà citati.
64 In dubio autem † requisita bona fides præsumitur, vt per Ioan. Gutierr. qui alios plures adducit, *in tract. de matrim. c.71. ex n.4. ad 7.* Peregrin. *de fideicommiss. art.24. n.67. & 68.* Paschalium de patria potest. *libr.1. cap.4. n.77. & seqq.* D. Michaël de Luna & Arellano *in tract. de iuris ratione, lib.4. cap.5. num.83.* Et idem
65 procedet † in matrimonio præsumpto, decennali coniugum habitatione in vna, & eadem domo, mulieris honesta vita, & honorifica à viro facta tractatione, data inter eos paritate status, & amborum declaratione, qua coram testibus dicant sese vti coniuges habitare, vt latè comprobans affirmat Marta *de success. legal. part.1. q.18. art.6. à num.17.* quem refert, & sequitur Fajardus *vbi suprà num.164.*

CAPVT XXII.

De aliis practicis quæstionibus ad eundem tractatum successionis vxorum pertinentibus.

SVMMARIVM.

1 *Commendæ successionem si maritus prætendat, ob id, quod titulus in eius capite expeditus fuerit, quid faciendum?* & num. 20. & seqq.

2 *Commendæ vxorum, olim in personis maritorum constitui iubebantur, & prouisio antiqua de hoc agens.*

3 *Mos expediendi maritis titulos commendarum vxorum, hodie in aliquibus prouinciis retinetur.*

4 *Commenda vxoris, si in mariti capite expedita fuerit, an censeatur noua, vel antiqua? & lites super hoc motæ.*

5 *Noua forma inuestituræ mutat naturam feudi.*

6 *Vxor si commendæ renuntiet, & eius marito conferatur, an nouum ius in ea quærat?*

7 *Feudum perfectè apertum, & domino deuolutum, si eidem vassallo, vel alij iterum concedatur, nouum censetur.*

8 *Feudum etiam nondum apertum, si vassallus consentiat, eidem, vel alij, sine præiudicio tertij, tanquam nouum conferri potest.*

9 *Feudatarij taciturnitas per vnum annum, inducit consensum inuestituræ alteri factæ, & possessorem excludit.*

Vxor allegans contra consensum, quem præstitit, vt commenda daretur marito, post mortem mariti, vel filij, qui ei successit, non debet audiri, ibidem.

10 *Regis præiudicium interuenire non videtur, si commenda vxoris, ex eius voluntate marito de nouo concedatur.*

11 *Volenti non fit fraus, neque dolus.*

12 *Regis præiudicium non est, si concedantur huic, vel illi, quæ aliis concedi solita sunt.*

13 *Lex successionis concedit maritis commendas vxorum, interim, dum aliud non disponitur, & quid hoc importet?*

14 *Gratia concessa ad beneplacitum Principis, censetur perpetua.*

15 *Officialis electus pro tempore, quo voluntas Principis durauerit, perpetuis æquiparatur.*

16 *Magistratus creatus ad beneplacitum Principis sine iusta causa reuocari non potest.*

17 *Maritus videtur habere successionem commendæ vxoris, veluti ex titulo oneroso, & quare?*

18 *Dotem etiam si lucretur maritus soluto matrimonio, virtute statuti, videtur eam habere ex titulo oneroso.*

19 *Feudum regulariter in dotem dari non potest marito per vxorem, & quid si accedat consensus domini?*

20 *Commendæ vxoris titulus licèt expediatur in persona mariti, id vxoris nomine, & iure factum videtur.*

21 *Causa naturalis, & originalis cuiuslibet rei considerari debet.*

 22 Feudum

22 *Feudum non præsumitur alterari, nec de antiquo nouum fieri, nisi id expresse dicatur.*
23 *Feudum antiquum etiam si concedatur de nouo, non mutat naturam suam.*
24 *Commendam vxoris licet marito expediri lex iubeat, ius eius in vxoris capite perseuerat.*
25 *Filiis non debet expediri nouus titulus Commendarum, in quibus parentibus succedunt, & schedula, quæ id disposuit, & quare?*
26 *Argumentum de maiori ad minus negatiuè conceptum valet.*
27 *Vocatus primò magis dilectus præsumitur.*
28 *Equos duos legans, vnum hospitalariis, & alterum Prædicatoribus, quis debeat eligere?*
29 *Filiis primò vocatis, quod lex successionis denegat, non debet concedi vxoribus, quæ vocantur in eorum defectum.*
30 *Absurdus sensus legis admitti non debet.*
31 *Filia dotata eo ipso, quòd per statutum excluditur, stantibus filiis, neptis quoque excludi videtur.*
32 *Radice destructa, fructus ex ea proueniens destruitur.*
33 *Commendæ vxoris titulus nouus hodie non expeditur in persona mariti, & solùm est eius administrator.*
34 *Commendam vxoris in persona mariti continuari, & nouam non esse, declarauit quædam schedula Regia ann.* 1551. *quæ refertur in alia ann.* 1564.
35 *Commenda, quam maritus eligit, cum sua qualitate ad eum transit, vel apud eum manet, & schedula de hoc agens.*
36 *Lex successionis, quæ maritis dari, & conseruari iubet Commendas vxorum pro tempore voluntatis Regiæ, quo pacto accipienda sit?*
37 *Dictio* quandiu, donec, *vel* quousque, *quid importent?*
38 *Relatum est in referente, & qualiter ex eo limitetur dispositio?*
39 *Mariti, extantibus nouioribus schedulis, non prætendunt nouam vitam in Commendis vxorum, quibus succedunt, & quid in Noua-Hispania?*
40 *Commendæ Nouæ Hispaniæ cur ad tertiam, & quartam vitam prorogatæ fuerint?*
41 *Maritus in successione commendæ vxoris suæ, an præferatur filiis ipsius, & eiusdem vxoris? & schedulæ de hoc agentes, & num. sequent.*
42 *Prorogatio semper fit cum omnibus suis qualitatibus.*
43 *Epistola Regia refertur, & expenditur, quæ approbat dissimulationem tertiæ vitæ in filio secundi matrimonij.*
44 *Filiorum vocatio, & successio in omni successione prior esse debet, & solet.*
45 *Epistola Regia an.* 1574. *quæ maritorum duntaxat meminit in successione commendarum vxorum, qualiter sit intelligenda?*
46 *Filij ex voluntatis, & pietatis coniectura semper intelliguntur vocati, & extraneis prælati.*
47 *Maritus, qui successit in commenda vxoris, si decedat, & habeat filium ex hac, & alium primogenitum ex alia, quis eorum ei in tali commenda succedat?*
48 *Ætatis priuilegium in feudis, & maioratibus regulariter prælationem inducit.*
49 *Patris de successione vbi agitur, ipsius tantùm persona attendenda videtur, non origo acquisitionis bonorum.*
50 *Mutatione personæ, rei quoque conditio, vel qualitas mutari videtur.*
51 *Pater tenetur reseruare filiis primi matrimonij quidquid ex bonis maternis, vel successione ipsorum acquisiuit, & reliqua lucra, quæ ei contemplatione talis matrimonij à lege, vel statuto deferuntur.*
52 *Mulier, quæ in commenda viri successit, copulari nequit alteri aliam commendam habenti, nisi vnam dimittat, & Sched. quæ id disponunt.*
53 *Commendarum plurium cumulatio probibita est.*
54 *Cumulatio duorum maioratuum qualiter lege Regia inhibeatur.*
55 *Commendæ vnius admissio, alterius exclusionem inducit.*
56 *Incompatibilium vno admisso, alterum necessariò tollitur, vel excluditur.*
57 *Electio facta vnius maioratus ex duobus incompatibilibus, alterum ipso iure vacat, & in sequentem transfertur.*
58 *Electio, siue optio commendæ, cui datur inter duas, vel plures incompatibiles, intra quod tempus eam facere debeat? & schedulæ de hoc agentes.*
59 *Terminum præfigere ad faciendum optionem inter duas commendas incompatibiles necessarium fuit, & quare?*
L. 1. D. de success. edict. *expenditur, & illustratur, ibidem.*
60 *Electione commendæ semel facta ab eo, qui optandi inter duas, vel plures facultatem habet, ampliùs variare non poterit.*
L. apud Aufidium, D. de optione legata, *& alia similes, explicantur, ibidem.*
61 *Eligendi, & optandi facultas consumitur in primo actu valido.*
Cap. si electio, de elect. lib. 6. *expenditur, & illustratur,* ibidem.
62 *Expectatiuam si quis habens ad primum beneficium vacaturum aliquod optauerit, etiam si malè acceptet, consumit gratiam suam.*
63 *Mulier si non habeat commendam ex successione prioris viri, sed ex suis, aut parentum meritis, & alteri commendatario nubere velit, an debeat vna ex istis commendis relinqui, & lis super hoc agitata in causa D. Franciscæ Picarro.*
64 *Remunerationis causa, quæ conceduntur, pleniùs semper, & fauorabiliùs interpretari debent.*
65 *Lex successionis, qua parte iubet, vnam commendam optari, & alteram relinqui debere ab eo, qui ducit vxorem commendatariam, odiosa videtur.*
66 *Miserationis causa cessante, cessare quoque debet, quod eius ratione indulgetur.*
67 *Priuilegij, & fauoris causa, quæ conceduntur, faciliùs tolli solent, quàm quæ iure communi.*
68 *Lex successionis generaliter probibet cumulationem*

tionem plurium commendarum quomodolibet acquisitarum.

69 *Ratio prohibendi pluralitatem commendarum, equè militat in quolibet modo acquisitionis earum.*

70 *Ratio vbi est generalior, quàm dispositio, illam ampliat, & extendit, & aliquando iuxta dispositionem restringenda est, ne falsa, aut captiosa reddatur.*

L. si procurator 35. D. de acquir. rer. dom. *explicatur, ibidem.*

71 *Indebitum per errorem soluens, rei sua dominium amittit, & ideò conditionem habet, non vindicationem.*

72 *D. D. Gabriel Enriquez Regius Senator, & Salmanticensis Primarius laudatur.*

QVæ in capite præcedenti disputauimus, eo (vt apparet) in casu procedunt, quo maritus Commendam vxoris, tanquam eius successor prætendit. Cæterùm alia quæstio est, † si eam 1 proprio iure ad se pertinere contendat, eò quòd in ipsius capite Commendæ titulus expeditus fuerit, vbi cum vidua Commendataria matrimonium contraxit. Quod vt pleniùs percipiatur, † supponendum est, antiquiori illa Imperatoria Prouisione an. 1536. quæ prior successionis Commendarum priuilegium concessit, & eius formam induxit, cautum inueniri, vt marito cum tali vidua contrahenti, Commenda expediatur, eaque interim gaudeat, quò Rex aliud non disposuerit. Verba sunt hæc: *Y si el tal casado no tuviere hijo legitimo, y de legitimo matrimonio nacido, encomendareis los dichos Indios à su muger viuda, y si esta se casare, y su marido tuviere otros Indios, darlebeis vno de los dichos repartimientos, qual quisiere. Y si no los tuviere, encomendarlebeis los dichos Indios que assi la muger viuda tuviere; la qual Encomienda de los dichos Indios mandamos que tenga por el tiempo que nuestra merced y voluntad fuere, segun, y como hasta aora los tienen, y hasta que Nos mandemos dar la orden que conuenga para el bien de la tierra y conseruacion de los naturales della, y sustentacion de los Españoles pobladores de essa tierra, &c.*

3 Quorum verborum occasione † ille mos olim inualuit, & hodie etiam multoties vsitatur, vt maritis Commendæ vxoris titulus, quasi de nouo feudo expediatur, quòd aptiores ad illius munera subeunda, quam fœminæ censeantur, vt dixi *sup. c. 10. n. 14.* Et interdum contigit, vt vxores ipsæ, non solum huic noui tituli expeditioni consentiant, verum ius quoque omne, quod ad Commendam habent, à se abdicent, & maritis, siue maritorum fauore renuntient, vt sic Gubernatores faciliùs ad talis tituli expeditionem procedant, & pleniùs eisdem maritis consultum

4 sit. Quibus in casibus † mariti concedunt, quòd etiam si vxores præmoriantur, & duæ vitæ finitæ sint, pro quibus prior Commenda concessa fuerat, adhuc ipsi, virtute sui tituli, pro aliis duabus vitis frui possunt. Et super hoc plures lites motas vidi, & audiui, inter quas illa nobilissima fuit, & variantibus sententiis agitata, quam ann. 1563. cum Licentiato D. Gamboa Fiscali Regio, egit egregius Eques D. Didacus Caruaial super Commenda Peruana de *Guadacheri*. Et quidam Licentiatus Cuellar, cum Ioanne de Hinojosa, quorum allegationes in facto, & in iure apud me habeo.

Dicunt quippè mariti, quòd cùm dicta lex in ipsorum capite nouum titulum expediri præcipiat, nouum quoque feudum eisdem concedere voluit, atque adeò ampliùs de vxoris iure curandum non esse. Nam † noua forma inuestituræ mutat naturam feudi, vt voluit Bald. *in cap. 1. §. insuper, vers. Quaero si vassallus, col. 4. & 5. de probib. feud. alien.* per Feder. & *in cap. 1. §. hoc quoque de consuetud. rect. feud.* Alex. *in l. si mihi,* & Titio, *col. 2. de verb. oblig.* Ias. *cons. 14. col. 5. vol. 3.* Matth. de Afflict. *decis. 111. num. 5. & decis. 248. num. 8.* Quod maximè procedit † vxore consentiente, vel Commendam refutante, cùm tunc succedat communis D D. resolutio, quæ habet, quòd † feudum domino perfectè apertum, & deuolutum, si ab eodem eidem vassallo, & multò magis si alij, de nouo concedatur, nouum feudum censeri debet, vt per Bald. *in l. 1. q. 15. D. de rer. diuis.* Angel. *in l. quod dicitur, D. de impens. in reb. dot. fact.* Bart. & Alex. *in l. si à me, D. ad leg.* Falcid. Bald. *in cap. 1. §. insuper, de prob. feud. alien.* per Freder. Præpositus *in praelud. feud. diuis. 6. vers. Hic autem supponimus, & in cap. de vassallo decrep. aetat.* & latissimè Rosenth. *in tract. de feud. c. 2. q. 2. n. 1. & seqq.* & Nos *inf. cap. 27. ex num. 101.* Imò & nondum apertum, si possessor † consentiat, & nulli alij ex hoc præiudicium generetur, vt dixi *sup. cap. 6. n. 22. & seq.* qui consensus sufficit, vt per taciturnitatem possessoris deducatur, vt concludit Bald. *in Auth. in successione, n. 6. C. de suis, & legit.* vbi tenet, quòd si feudatarius patiatur alium in feudo suo inuestiri per dominum, valet inuestitura in eum facta. Et etiam si resultaret præiudicium, taciturnitas † hæc vnius anni induceret consensum, & exclusionem possessoris, *cap. 1. § si quis decesserit, vers. Titius, in fine, si de feud. defunct. fuer. controuers.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 123. vers. His tamen,* de constitut. Decius *cons. 395. prope finem,* Afflict. *in cap. 1. n. 11. quemad. feud. ad fil.* Quod Ego expendere solitus sum contra vxores, quæ consentiunt, vt marito fiat noua Commenda, & posteà eo mortuo, vel filio, qui ei successit, talem Commendam ad se pertinere pretendunt, metum, vel læsionem allegantes. Nam in hoc audiri non debent, iuxta suprà relata, & alia, quæ latè, & optimè congerit Tiraq *de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. ex num. 145. ad 155.* Menoch. *de arbitrariis, casu 131. ex num. 9.* Rosenth. *de feud. cap. 4. memb. 2. q. 77. & 78.* optimè Cacheran. *decis. 174.* & Grammatic. *decis. 103. numer. 34. & 38.*

His adiicitur, † quòd in eiusmodi concessione, nullum præiudicium ex parte Regis considerari potest, tùm quòd ipse in dicta prouisione hanc nouam Commendam maritis fieri iussit, vt constat ex illis verbis: *Encomendarlebeis los dichos Indios, que assi la muger viuda tuviere;* † volenti autem, neque fit dolus, neque fraus, aut iniuria, *cap. scienti 27. de reg. iur. libr. 6. l. nemo, D. eod. tit. l. cùm donationis, C. de transact. cum aliis quae latè adducit* Cardin. Tuschus *litter. D, conclus. 589.* & Cæsar Bargal. *in tract. de dolo, lib. 6. reg. 34. numer. 13.* Tum etiam, † quia cùm has Commendas aliis concedere soleat, parum quoad ipsum referre videtur, quòd iste, vel alter eas possideat, & potuit de re sua hac in parte etiam abutendo disponere. Quo argumento in simili vtitur Bald. *in capit. 1. §. 1. qualiter feud. alien. poss.*

Margin numbers (right column, in order): 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. Left column: 1, 2, 3, 4.

Ruinus *conf.* 120. *volum.* 1. Curtius Senior *conf.*50. *verf. Septimò iustificatur*, & Ioann Crotus *in repet. l. re coniuncti*, *num.*185. *D. de legat.*3.

13 Deinde considerari potest, † quòd cùm in eadem prouisione adiiciatur, quòd his Commendis vxorum fruantur mariti, interim dum Rex aliud non disposuerit, vt constat ex illis verbis: *La qual Encomienda mandamos que tenga por el tiempo que nuestra merced y voluntad fuere*: videntur eis, vel in perpetuum dari, vel saltim sub ea duratione, quæ conuenit naturæ actus, de quo tractatur, nempè per alias duas vitas, iuxta legem & normam successionis. Quoniam vulgare, & regulare est, † quamlibet gratiam, & priuilegium ad Principis beneplacitum concessum, perpetuum censeri, vt docet Bart. per tex. ibi *in l. Iurisperitos*, *D. de excusat. tut. & in l.* Thais, §. *si sororem, de fideicomm. libert.* idem Bart. & Alex. *in l. de pupillo*, §. *si qui ipsi Prætori*, *de noui operis nunt. oppositione*, 4. *gloss.* in Clement. & si principaliter, *verbo Electio*, *de rescript.* Quod adeò verum est, † vt & officiales per similia verba creari, perpetuis æquiparentur, vt docet *glos. in cap. fin. verb. Perpetuis, de rescript. in 6.* Bald. *in cap.* 1. *de feud.* Guardiæ *in vsibus feud. idem in Auth.* omnes peregrini, *C. commun. de success.* Ioann. Faber *in l.* 1. *C. de contrar. iud. & in l.* Præsides, *D. si cert. pet.* Abb. *in cap. fin. col.* 2. *de precario*, Guillerm. Bened. *in cap. Raynuntius*, *verbo Duas habens filias*, *num.*36. Boërius, *decis.*149. *n.*18. *& seq.* Pinel. *in Rub. de rescind.* 1. *par. cap.* 2. *num.*20. Ioann. Gutier. 3. *pract. q.* 11. *num.* 3. *& seqq.* Burgos de Paz *conf.* 21. *num.* 3. *&* 5. Bobadilla *in Politica lib.* 1. *cap.*16. *num.*28.

14

15

16 Vnde est, quòd illis verbis appositis in concessione Principis, † talis dispositio sine iusta causa reuocari non possit, vt per Bald. *in l.* 2. *C. de seruit. & aqua*, *& in cap* 1. *de natura feudi, in vsibus feud.* Bobad. & alij locis sup. relatis, D. Valenç. *conf.*73. *n.*14. & latè Mastril. *de magistr. lib.*1. *cap.*22. *num.*46. *& seqq.* vbi plures alios allegat, & adeò hoc verum esse probat, vt talia officia morte concedentis non expirent, de quo etiam vide Gutier. *d. q.*11. Cabedum *decis.* 20. *n.*4. Molin. *lib.*1. *de primog. cap.*25. *num.*5. Fab. de Anna *conf.*14. & Barbosa *in l. quia tale, n.*86. *D. solut. matr.*

17 Denique eandem partem iuuat, † quòd cùm ex pacto, & prouidentia dictæ legis, Commenda ac maritum transeat, & in eius capite seu persona constitui debeat, eo ipso, quòd matrimonium contraxit, prætendi potest eam ad ipsum, veluti ex titulo oneroso, pertinere etiam si soluto matrimonio dotem lucretur, ex textu celebri, *iuncta gloss. ibi*, verbo *Dumtaxat*, *in l. si*

18 *donaturus*, § 1. *D. de condict. causa data*, † vbi probatur, quòd titulus dotis est onerosus, etiam si maritus soluto matrimonio lucretur dotem. Quod multùm commendat Bart. & Bald. *in l. si constante, in princ. & in* §. 1. *D. solut. matr.* idem Bartol. *in l. Mauia*, §. 1. *eod. tit.* idem Bald. in Auth. prætereà, *C. vnde vit. & vxor.* Præpos. *in cap. significante, n.*6. *qui matrim. accus. poss.* Decius *in l. in eo quod, n.* 5. *D. de reg. iur.* Ias. *in* §. *item, si quis, n.*30. *Inst. de action.* vbi pro ea allegat *text. expressum in l. vnica*, §. *lucratiuas, vers. Si verò, vel socer, C. de impon. lucrat. descript. lib.*10. Et licèt dissentiat Bald. Nouellus *in tract. de dote speciali* 37. & Cagnolus *in dict. l. in eo, num.*8. & alij relati à Boër. *decis.*185. *n.*10. Nihilominus verissimum est, & communiter receptum, vt pluribus probat Barbosa *in l. si ab hostibus*, §. *fin. n.*72. *D. solut. matrim.* Couar. *in* 4. *part.* 2. *cap.*8. §. 6. *n.*12. & multi alij relati per Rolandum *in tract. de lucro dotis, q.* 1. *& seqq.* Quibus adstipulatur, † quòd licèt feudum regulariter in 19
dotem dari marito ab vxore non possit, adiecto eo pacto, vt illam lucretur, vt tetigi *suprà cap.*14. *n.*42 *& seqq.* & latè resoluit Curt. Iunior *de feud.* 4. *part. princip. reg.* 1. *q.* 4. Zasius *eodem tract. par.* 6. *pag.*54 *& part.*8. *pag.*118. Iul. Clar. *in* §. *feudum, q.*36. & Rosenth. *cap.*9. *conclus.*8. *per totam.* Hoc tamen fallit, vt ipsimet DD. aduertunt, si ad id domini consens. accedat, qui in nostro casu ex dispositione, & ordinatione dictæ legis iam adesse videtur, atque adeò extante hac concessione generali specialis alia necessaria non est, *argum. tex. in l.* 1. *D. ad municip. l.* 1. *C. de thesaur. lib.*10. cum traditis à Surd. *decis.*173. *num.*18. Gratiano *discept. forens. tom.*4. *cap.*617. *num.*23.

Sed his non obstantibus, contrarium omninò in proposita specie probare, & practicare debemus. Nam quamvis dicta lex iusserit, quòd marito Commenda fiat, † cùm tamen id contemplatione 20
iuris vxoris factum fuerit, & tanquam legitimo vxoris, & bonorum ipsius administratori, & quia congruentiùs (vt dixi) per masculum, quam per fœminam Commendæ onera expediuntur, semper durare censetur ille respectus iuris mulieris, † qui 21
tanquàm originarius, & principalis attendendus est, *l. qui habet, D. de tutel. l. quæritur*, vbi DD. *D. de statu hom. cum traditis ab Angel. in* §. *nouissimè, Inst. de vsucap.* & Velasco *in axiom. iur. litt. C. num.*52. & 46. Nec est credendum, quòd lex voluerit eiusdem Commendæ naturam alterare, vel nouum feudum in personam mariti constituere: † hoc enim nunquàm præsumitur, 22
nisi quando in inuestitura expressè cauetur, vt probat *text. in cap.* 1. *de eo, qui finem fecit agnationi, & in cap.* 1. *de vassall. decrep. ætat. & in cap.* 1. *an agnat. vel filius*: per quæ iura notant DD. ibidem, præcipuè Bald. Albarot. & Afflict. † quòd quando feudum est antiquum, 23
etiam si concedatur de nouo, vel tanquàm nouum non mutat naturam suam, & sequitur idem Bald. *in l.* 1. *q.*15. *D. de rer. diuis.* Curtius Iunior *conf.*50. *verf. Septimò iustificatur*, Ias. *conf.*136. *volum.*4. Ioann. Crotus *in repet. l. re coniuncti, num.*185. *D. de legat.*3. Rolandus à Valle *conf.* 60. *num.*8. & plurima circa hunc articulum congerens Ambrosinus *decis. Perusina* 19. *par.* 1. Gail. *lib.*2. *obseruat.*49.

Secundò facit, † quòd illa verba: *Encomendarleheis los dichos Indios*, eum sensum habent, vt in vxore, etiam maritata, ius Commendæ duret, & continuetur, quod ex prioris viri successione consequuta fuit quemadmodum & in filio, vel filia, qui patri successit, in quibus eodem verbo eadem lex hanc continuationem expressit. Et quoniam † eius occasione aliqui nouum feudum esse prætendebant, edita fuit schedula dat. *Compluti vlt. Maij*, *ann.*1562. *tom.*2. *impress. pag.*209. quæ id apertè negauit, iubens, vt deinceps noua Commenda in filiorum persona non fieret, his verbis: *Y porque por las palabras de la lei de la sucession, en que se dize, que auiendola sido hecha Encomienda, no fue nuestra intencion alterar lo dispuesto en la sucession de los Indios, en los quales el que conforme à ella ha de* 24
25

de suceder, luego despues de muerto el tenedor, sucede en la possession, y señorio de los dichos Indios sin nueua Encomienda. Mandamos que si falleciere despues de auer sucedido, que aunque no se le aya hecho Encomienda de los dichos Indios, sea visto vacar.

26 Vndè cum valeat † argum. negatiuè conceptum, quod de maiori ad minus desumitur, *c. si ergo 8. q. 2. cap.* cum Paulus, & ibi *gloss. 32. q. 5.* cum innumeris, quæ congerit Euerard. in topicis *legal. loco 66.* Sanch. *de matr. lib. 6. disp. 1. n. 21.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 1. num. 11.* & Velasc. *in axiom. iur. litt. A, n. 464. & seqq.* Et filij in d. lege
27 successionis vxoribus præferantur, † atque ita absque dubio magis dilecti fuerint, *arg. text. in l. quoties, D. de vsufr. l.* Publius, *D. de condit. & demonst. cap. quorundam, de elect. in 6. cap. fin. de pact. eod. cap. in his, de priuileg. cum aliis*, quæ notant DD. *in l. Gallus, §. quidam rectè, D. de liber. & posth. & in cap. licèt, distinct. 16.* Abb. *in c. Nicolao, in prin. de appel.* Bartol. *in l. qui duos, D. de leg. 1.* quem refert, & sequitur Pechius *in reg. qui*
28 *prior, de reg. iur. in 6.* vbi hinc infert, quòd † si quis habens duos equos, relinquat, vnum hospitalariis, alterum verò fratribus Prædicatoribus, datur electio hospitalariis, sola prima nominatione considerata. Et plurimos congerens Euerard. *in locis argum. loco ab ordine, n. 13.* Felinus *in Rub. de maior. & obed.* Ant. Gamma *decis. 1. num. 62.* Boër. *in tract. de auth. mag. Consil. n. 47. & 83.* & D. Valenç. *cons. 27. n. 127.* Benè con-
29 sequitur, † quòd si in filiis, vel filiabus noua Commenda non est facienda, vel casu, quo fiat, non mutatur natura feudi paterni, nec durat, nisi pro sola vita filij, vel filiæ, quæ patri successit, idem absque dubio in vxoribus, quæ post filios vocantur, dicere, & practicare debemus; alioqui, si post mortem ipsarum, secundi mariti Commendas, tanquam nouas, & pro aliis duabus vitis acciperent, multò melioris conditionis essent, quam filij, quod proculdubio absurdum
30 est, † atque adeò vitandum, & explodendum *l. si vxore oportet, §. aliud, D. de excusat. tut. l. nam absurdum, D. de bon. libert. cum innumeris aliis*, quæ de vi argumenti, *Ab absurdo*, congerit Euerard. *loco 8. & pluribus relatis* Aluarez de Velasco *in axiom. iur. litt. A, n. 300.*

Quibus addere licèt notabilem doctrinam Alberici *in 1. par. statutor. q. 9.* Cyni *in l. 1. C. quæ sit longa consuetud.* & Paul. Castrens. *in l. si verò,*
31 *§. de viro, D. solut. matr. dum tradunt*, quòd † si per statutum prohibetur, vt filia dotata non succedat stantibus filiis; nec neptis, quæ eius locum obtinet, succedere poterit, quia non debet esse melioris conditionis, quàm mater, quæ primò
32 vocatur. † Et quia radice corrupta, corrupta etiam censeri successio debet. De quo pluribus agit Fusarius *de substit. q. 404.* & alij quos retuli *sup. c. 19. n. 5. & seqq.*
33 Et ita † iam hodie ab aliquibus cautis Proregibus, & Gubernatoribus non datur nouus titulus Commendæ vxoris, marito, qui eam ducit, sed iure ordinario illam exercet, & administrat pro tempore, quo matrimonium durat, sicut alia bona dotalia, *l. in rebus, C. de iur. dot. cum similibus*, vt ita ansa tollatur dictas lites mouendi, & vt dispositum in filiis, in maritis etiam (vt diximus) per argumentum à fortiori seruetur.

Tertiò facit, quòd etiam si concederemus dictam Prouisionem an. 1536. aliquam dubitationem hac in parte recipere, † postea tamen edita 34
fuit alia eius declaratoria, ann. 1552. quæ habetur *2. tom. pag. 203.* cuius sæpè meminimus, & hæc expresse constituit, quòd etiam si titulus nouæ Commendæ in eo, qui ad successionem vocatur expeditus fuerit, adhuc tempus durationis eiusdem Commendæ vltra duas vitas nō protrahatur, & prima vita in eo, cui succeditur, numeretur, vel consumatur. Verba sunt hæc: *De tal manera, que despues de la vida del primer tenedor de los Indios, no ha de auer mas de vna sucession en hijo, ò hija, ò muger, y no mas, desuerte, que si alguna vez algun hijo, ò hija sucediere en los Indios, y se le hiziere Encomienda de ellos, si aquel, ò aquella muriere, ò los dexare, ò por algun caso los perdiere, han de tornar los dichos Indios à nuestra Corona Real luego, y no se han de tornar à encomendar à otro hijo, ni hija del dicho primer tenedor de los dichos Indios, ni à su muger, &c.*

Et magis expresè, & in eisdem terminis quæstionis, de qua loquimur, idem deciditur, & declaratur in alia schedula, quæ vocatur, *del Escorial, 17. Maij ann. 1564. d. 2. tom. pag. 205.* Nam cùm Limana Cancellaria dubitasset, an Commenda, quæ per legem successionis fieri iubetur marito secundo, de Indis, quos eius vxor per successionem prioris viri acquisiuit, per mortem vxoris expiraret, vel adhuc, ea mortua, pro mariti vita continuanda esset? responsum fuit, vxoris morte cessare, his verbis: *Declaramos, en lo que toca à la primera duda, que muerta la muger, la Encomienda de Indios quede vaca, no obstante que el titulo se aya hecho al marido segundo.*

Et hoc adeò verum, & planum reputatum fuit, vt in quadam epistola ad proregem Peruanum Dom. D. Franciscum à Toleto directa, *ann. 1573. eod. tom pag. 207.* caueatur, quòd etiam † si 35
secundus maritus aliam Commendam pro duabus vitis sibi concessam, & duraturam haberet, & hanc relinqueret, vt Commendam pinguiorem viduæ, quæ ei nupsit, consequeretur, hæc Commenda suam naturam antiquam retineat, atque adeò vxoris morte finiatur. Et addit de hoc dubitari non debuisse: *En esto no ai que tener duda, sino que el repartimiento que escogiere, ha de ser con su calidad, que si no tuuiere mas de vna vida, se acabe en aquella, y si el repartimiento es de su muger, con la vida della se acaba.*

Quartò, & vltimò facit, † quòd illa verba 36
Prouisionis ann. 1536. *La qual Encomienda mandamos, que tenga por el tiempo que nuestra merced y voluntad fuere*, non eo animo fuerunt adiecta, vt perpetuitatem inducerent, sed isto potiùs, vt ostenderetur easdem Commendas, sic datas, ad libitum Regis reuocabiles esse præsertim si alia forma in earum continuatione, vel extinctione daretur, vt denotant verba, quæ sequuntur ibi: *Hasta que Nos mandemos dar la orden que conuenga, &c.* & sic cessat argumentum, quod in contrarium adductum fuit, de officiis concessis ad beneplacitum Principis ex lege Iurisperitos, & similibus. Nam † dictæ clausulæ reuocationis potius libertatem, quàm impedimentum præ se ferunt, & conditionem quandam inducunt, extinctiuam, vel resolutiuam præcedentis dispositionis, in casum futuri euentus, qui in ea resignatur, vt notat Bar-

tol. *in Rub. D. de condit. & demonstr. numer.* 15. agens de vi, & natura aduerbiorum, *quandiu, donec, vel quousque*, quibus respondet illud nostrum Hispanum, *hasta que*, & repetit *in l. Titius, D. de excusat. tutor. & in l. ambiguitates, C. de vsufruct.* Bald. *in l. 1. C. de leg.* Cardinal. *in Clement. 2. §. 1. de aetate & qualitate*, vbi quòd interdum sunt temporis limitatiuae, Aretin. *in l. quod meo, D. de acquir. possess. & in l. si quis posthumos, §. si filium, D. de libr. & posth. & plures alij*, quos refert Tuschus *lit. D. conclus.* 271. & 360. August. Barbosa *de dictionibus in eisdem verbis*, & Leander Galganet. *de condit. & demonstr. 2. part. cap. 1. quaest. 5.* Et ita cùm per posteriores schedulas suprà citatas, Princeps, qui potuit has Commendas in totum tollere, eas limitauerit, vel vt propriùs loquar declarauerit, vt pro vita dumtaxat vxoris durarent, eis standum est, quemadmodum si in ipsa illa prima prouisione ann. 1536. insertae

38 essent. Nam † relatum est in referente, & secundum illud debet limitari dispositio, quae se ad illud refert, siue relatum sit iuris iam constituti, siue posteà constituendi, simul atque de eo constiterit, vt probat text. & DD. *in l. asse toto, D. de hered. inst. l. si ita scripsero, D. de cond. & demonstr. l. si quis in aliquo, C. de edendo, l. 8. tit. 3. part. 6 cum multis aliis*, quae post Bartol. & alios antiquiores, adducit Decius *cons.* 63. Ias. *in l. more, num. 29. D. de iurisd. omn. iud. nu.* 19. *& seqq.* Tiraquel. *post leg. connub. gloss. 7. numer.* 187. Brunorus à Sole *in locis commun. verb. Relatio 5. Medicis de regul.* 10. & Aluarez Velascus *in axiom. iur. litt. R, numer. 57. & sequentib.*

Ex quibus planè fundamentis, quae simul contrariorum solutionem praestant, hanc opinionem certissimam puto, & hodie, extantibus praedictis

39 nouioribus schedulis, ita praxi recepta est, † vt nullus maritus sit, qui in Peruanis prouinciis vxoris Commendam, eius morte finitam, titulo noui feudi, vel successionis praetendere audeat. Et quamvis in Noua-Hispania contrarium practicetur, id ea ratione contingit, quòd ibidem tertia vita per dissimulationem, & quarta per prorogationem admissa est, vt dixi *suprà c. 16. n. 8.* Ad quarum vitarum gaudium mariti admittuntur, imò eorũ respectu concessae fuisse viden-

40 tur, † & vt cessarent scandala, & querimoniae, quae ex contrario oriri possent, vt refertur in quodam capite epistolae an. 1561. scriptae ad Proregem Mexicanum Dom. D. Ludou. à Velasco 2. to. pag. 211. ibi: *Y que de auerse de guardar la dicha prouision y declaracion, no auiendo hijos, recibiriam notable agrauio, y que toda la tierra hauia gran sentimiento; y que assi conuenia no se hiziesse nouedad, y que la sucession passasse à la muger, no auiendo hijos del segundo tenedor, y al marido que està casado, que tenia la tal Encomienda, como se hecho hasta aqui.*

Et hoc adeò verum est, vt eximius vir Dom. Licentiatus Eugenius de Salazar, qui fuit Senator Mexicanus, & posteà Supremi Consilij Indiarum Consiliarius, in quadam allegatione, quam penes me habeo, defendere ausus fuerit,

27 † maritum in his vitis dissimulatis, vel prorogatis, praeferri filiis ipsius, & praedefunctae vxoris, ex cuius contemplatione, & successione Commendam habuerit. Motus eo, quòd dicta epistola, quae de illis vitis agit, maritorum tantùm meminerit. Et potuit allegare aliam schedulam 5. *Iunij, ann.* 1574. *eod. tom. pag.* 211. directam ad Audientiam Mexicanam; quae praesupponit, maritum filiis hoc in casu praelatum fuisse, & quòd in Noua Hispania pro comperto habebatur: *Que los hijos del segundo marido no suceden en la Encomienda de los Indios del primero.* Et haec schedula dubium non decidit, sed processum iuxta legem, quam vocant de Malinas, formari iubet, & ad Regium Consilium remitti.

Sed Ego contrarium semper consulerem, & practicarem. Nam si in priori successione secundae vitae, per legem concessae, filij, & filiae, & nepotes, ac neptes, vxores, & maritos excludunt, vt in eisdem deciditur, qua ratione fieri potest, vt in secunda, vel tertia successione, per dissimulationem, aut prorogationem admissa, idem non obseruetur, † cùm prorogatio semper 42
fiat cum omnibus suis qualitatibus, & lex extensa eandem naturam retineat in eo, ad quod extenditur, quam habebat anteà in aliis casibus, de quibus expresse loquebatur, *l. sed si manente, D. de precario, l. 1.* vbi DD. *D. de legat.* 10. *lex* 1. *& ibi gloss. C. de bon. quae lib. l. non est nouum, D. de legibus, cum seqq. & dixi suprà cap. 19. numer.* 22.

Pro quo & illud facit, † quòd in alia episto- 43
la an. 1588. scripta ad Proregem Mexicanum *d. 2. to. pag.* 203. approbatur dissimulatio tertiae vitae in filio secundi matrimonij Et cum hìc praecipuè de successione Commendae agatur, quae iam ad matrem propter priorem maritum pertinere coeperat, durum videtur filios eiusdem matris, & secundi mariti ab ea excludere, vel maritum ipsum illis anteferre. Cum † in omni suc- 44
cessione prior sit causa filiorum, quam maritorum, qui regulariter vxoribus non succedunt, *toto tit. C. vnde liber, & vnde vir, & vxor, § sui autem, Inst. de hered. quae ab intest. l. 1. & per tot. de suis, & legit. hered. l.* Cornelia, *D. de vulgar. c. 1. vbi gloss.* 18. *q. 1. c.* Rainutius, vbi etiam *gloss. de testam. c. vlt.* 17. *q.* 4. vbi D. Augustin. dicit, non esse exhaeredandum filium, vt Ecclesia instituatur, cum aliis, quae latissimè congerit Marta *de success. legali, par. 4 q. 8. art. 5.* & Menoch. *de praesumpt. lib. 4. praesum.* 189.

Neque officit, quòd illa epistola Regia ann. 1574. quae de his vitis prorogatis agit, maritorum tantùm, non autem filiorum meminerit. † 45
Nam ex pia, & aequa iuris coniectura, & ne in vxoris successione alienus, & extraneus haeres propriae soboli anteponatur, subaudiendum est, maritos vocari, si vxor sine liberis decesserit, & non aliter, † vt aliàs deciditur *in l. cùm auus,* 46
D. de condit. & demonstr. l. cùm acutissimi. C. de fideicomm. l. 10. tit. 4 par. 6. & latissimè post alios prosequitur Ioseph de Rusticis *in commentariis ad d. l. cùm auus*, & Menoch. *de praesumpt. lib. 4. praes.* 89. & Crassus *in § fideicomm. q. 22. & seqq.*

Difficilior sanè quaestio est, † vtrum dato ca- 47
su, quo maritus in Commenda vxoris succederet, si ex ea filium habeat, & alterum primogenitum ex alia, & his relictis decedat, quis eorum ipsi in quarta vita in Noua-Hispania succedere debeat? Et hic casus etiam contigit in Prouincia Peruana in quodam marito, cui à Prorege noua inuestitura de feudo, seu Commenda vxoris facta fuerat, & à Rege illius confirmationem impetrauerat.

Nam

Nam pro primogenito ætatis priuilegium fa-
48 cit, † quod semper in feudis, & maioratibus, atque aliis plerisque rebus prælationem inducit, vt dixi *sup. cap.16. n.31.* Et multis probat D. Va-
49 lençuela *cons.34 num.82.* Et quòd nunc de † patris successione agitur, ipsiúsque persona debeat attendi, nulla habita contemplatione vxoris, quæ maritum ad hanc successionem non admisit; sed lex ipsa, vel Princeps, quæ ei hoc beneficium sua prouidentia indulsit, vt etiam latè dixi *d.cap. 16. num.34. cum seqq.* & in simili, loquentes de lucro, quod marito obuenit beneficio legis, vel statuti ex bonis vxoris, Baldus *in l. fin. in fine, C. de bon. mater.* Rolandus *de lucro dotis, q. 8. num.4.* & Matienzus *in l.2. tit.9. lib.5. Recop. gloss.3. num.1* Vnde mutatione personæ, rei quoque conditio, siue qualitas mutari videtur, *l. Paulus,* aliàs incipit per procuratorem 90. *D. de acq. hered. l. fin. in fine, C. de inoffic. testam. l.1. §. si is,* & ibi gloss. *D. de collation.* Greg. Lopez *in l.6. tit.11. part.6. gloss.4* & Aluarez de Velasco *in axiom. iur. litt. M. num.117.*

Sed nihilominus in fauorem secundogeniti ex
50 vxore Commendataria habiti, † in emergenti quæstione pronuntiauit Regia Argentina Cancellaria, cuius sententia à Supremo Senatu confirmata fuit, quia cùm hoc lucrum propter eius matrem ad maritum deuenerit, iustum visum fuit, vt ipsi illud post mortem patris reseruaretur,
51 quemadmodum † accidit in bonis maternis, quorum vsufructu licèt pater, dum viuit, potiatur, tenetur tamen illa reseruare filiis prioris matrimonij, sicut & pleraque alia, quæ habuerit ab eisdem filiis ab intestato, vel ex donatione, vel ex testamento, iuxta tex. *in l. fœmina, §. illud etiam C. de secund. nupt. l. mater, C. ad Tertyl. l.15. Tauri,* & ea, quæ latè, & optimè tradunt Guiller. Bened. *in cap. Raynutius verb. Et vxorem, ex n.80. ad 92.* Boërius *decis.185.* Ant. Gomez *in d. l.5.* Tellus Fernand. *in l.6. Tauri, n.17.* Couar. *in 4. 2. part. cap 3 § 9. n.7.* Matienz. *in l.3. tit. 1. lib.5. Recop. gloss. 2. n.15.41. & 42.* Pinel. per text. ibi. *in l fin. num.2. C. de bonis maternis,* Bursatus *cons. 12 num. 2. lib. 1.* Menoch. *cons. 237. n.11. li.3.* Grassus *in §. successio ab intestato, & 17.* & plures alij, quos refert D. Ioan. del Castillo *in tract. de vsufruct. cap. 2. n. 10. & seqq.* & Morquechus *de diuis. bonor. lib. 4. cap. 12.* & adhuc magis in nostris terminis Barbosa *in l. si ab hostibus §. fin. num. 72.* vbi contra alios docet, quòd si maritus lucretur partem dotis ex dispositione legis, vel statuti, tenetur eam partem reseruare filijs primi matrimonij, quia illud habet veluti ex bonis vxoris, & propter ipsum matrimonium, *l. 3. §.1. ad fin. D. de dote prælegat.* Decius *in l.1. n.18. C. de secund. nupt. & cons. 67. col. penult. ad fin.* gloss. *in l. si donaturus, §. fin. D. de condict. ob causam,* cuius meminimus *sup. num.18.*

Hæc autem, quæ hucusque de successione vxorum, & maritorum in Commendis diximus,
52 eam limitationem recipiunt, † vt nequaquam possit mulier, quæ in Commenda prioris viri successit, alteri copulari, qui aliam Commendam habeat, nisi is vnam ex illis, quam maluerit, optet, & aliam relinquere paratus sit. Quod deciditur in d. Prouis. an 1536. ibi: *Y si esta se casare, y su segundo marido tuuiere otros Indios, darlebeis vno de los dichos repartimientos qual quisiere.* Et in eius declaratoria ann.1552. vbi inter alios casus, quos exprimit, in quibus filius primogenitus à successione Commendæ paternæ excludi solet, & illa ad secundogenitum transit, hunc exprimit, in illis verbis: *Si no pudiere, ò no quisiere heredar los Indios por entrar en alguna Religion, ò por tener otros Indios, ò por ser casado con muger que los tenga;* quæ verba repetuntur in alia epistola ann.1582. ad Mexicanam Audientiam directa, quæ extat *2. tom. pag.204. & in eod. tom. pag.207.* refertur aliud caput epistolæ ann.1573. scriptæ ad Peruanum Proregem, quod eandem electionem requirit, & disponit, vt licèt maritus propriam Commendam, quam relinquit, pro duabus vitis haberet, vbi tamen optauit Commendam vxoris, tanquàm pinguiorem, si hæc vnam tantùm vitam habeat, cum vxoris persona finiri, & cessare debeat.

Quæ prohibitio † originem, & rationem tra- 53
hit ex alia, quæ plures Commendas in vna persona, vel familia cumulari prohibuit, ex rationibus, de quibus latè egi *supra hoc lib. cap.5. ex num.79.* Et est valdè similis alij prohibitioni
† cumulationis duorum maioratuum per viam ma- 54
trimonij, de qua etiam dixi *sup. cap.18. ex num. 23.* & in nostris terminis Commendarum pungit D. Valençuela *cons.83. num.80. & seqq.* vbi *num.32. & seqq.* benè † probat, ex admissione 55
vnius Commendæ alterius exclusionem sequi, *cap. qualis 25. distinct. cap. nonne, de præsumpt.* quia posito vno ex contrariis, † & incompatibilibus, 56
necessarium est alterum tolli, *l. hæc verba illi, D. de verbor. signif. l. illud, D. de acquir. hæred. cap. de multa,* vbi DD. *de præb.* Aretin. *in l. quod meo, §. si furioso, n.15. D. de acquir. poss.* Cephalus *cons.193. num.10. vol.2.* Bellamera *cons.10. num. 54. & cons.29. n.24.* Petrus Benintendis *conclus. Rota Bononiens.72. num.1.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.5. tit.13. num.19.* Surdus *cons.230. n. 13. & in tract. de aliment. tit 9. q.43. num.4.* & D. Christophor. à Paz *in tract. de tenuta, 1 part. cap.34. ex num.38.* vbi loquitur de duobus maioratibus incompatibilibus, & probat electione † 57
secundi, absque alia sententia declaratoria, vacare primum, & in sequentem in gradu legis ministerio transferri.

Intra quod autem tempus † hanc electionem 58
facere debeat, ipse idem Paz *num.44.* arbitrarium putat, & necessarium non esse, vt annus, vel monitio procedat, de qua *in Auth. hoc amplius, C. de fideicomm.* qui benè respondit Padilla *in eiusdem lect. num.12.* Burg. de Paz *in proœmio l. Taur. num.15.* & Molina *lib.2. de maiorat. cap.14. ex num.13. ad 26.* Sed in nostro casu arbitrium excludere videtur schedula Regia data in oppido del Escorial ann.1564. cuius meminimus *suprà cap.17. num.100.* quæ quindecim dies ad similem electionem concedit, & eam in nostris terminis ponderat Matienzus *in l.8. tit.7. lib. Recop. gloss.6. num.16,* & D. Valençuela *vbi sup. num.145.* quæ schedula necessaria quidem fuit † ad dilationes, & subterfugia tollenda, qui- 59
bus multi in hac electione facienda fraudulenter vtebantur, & vt ita citiùs Commenda repudiata ad fiscum perueniret, vt vel eius lucro cederet, vel alij benemerito conferri posset, vt aliàs in simili dicitur *in l.1. D. de succes. edict.* ibi: *Et re igitur Prætor putauit, præstituere tempus iis, quibus bonorum possessionem detulit, &c.* & ibi: *Qui semel noluit bonorum possessionem petere, perdidit ius eius, & si tempora largiantur, vbi enim noluit,*

noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum possessio, aut fiscum inuitare. Et idem repetit in §. quibus ex edicto, & in §. sanè, Bartol. in l. Gallus §. ille casus, num. 3. D. de lib. & posthum. l. 1. C. de rep. vel abstin. hared. l. ei, qui se, D. de acq. hared. l. 1. C. si minor ab hared. se abstin. & §. sed sui, in fine, Instit. de hared. qualit. & sunt videnda, quæ in simili de facultate eligendi alterutrum, & quovsque perduret debitori, theoricè, & eruditè tradit D. Martin. Larreategui, Senator meritissimus in Regio Pintiano Conuentu lib. 5. select. disput. cap. 5. num. 57. & seqq.

60 Electione † autem semel facta, maritum variare non posse, ex simili maioratuum constat in quibus ita doctè, & benè resoluit Paz d. cap. 34. num. 50. & seqq. & in eisdem nostris Commendis idem non minus eruditè probat D. Valençuela d. consil. 85. num. 40. & n. 72., & seqq. Pro quibus facit l. apud Aufidium, D. de optione legata, ibi: *Si is dixisset, quæ vellet, mutare voluntatem, cum non posse, vt alia sumeret*, l. statu liberum 11. §. Stichum, D. de legat. 2. ibi: *Cùm autem semel dixerit, vtrum dare velit, mutare sententiam non poterit, & ita, & Iuliano placuit*. Iuliani autem placitum, extat in l. huiusmodi, § Stichum, in fine, & in l. seruus electione, D. de legat. 1. circa quas, & alias de hoc articulo agentes, plenè scripsit D. Martinus Larreategui vbi suprà, lib. 5. cap. 2. à num. 5. & cap. 3. à num. 1. vbi rationem reddit.

61 Idemque cauetur † in cap. si electio, de elect. lib. 6. vbi eligendi, & optandi facultas consumitur in primo actu valido, quod & probat l. filia mea, & lex hac conditio, D. de condit. & demonst. & in optimo casu Hieron. Gonçalez in reg. 8. Cancell. gloss. 8. n. 86. vbi docet, quod si † is, qui
62 habet expectatiuam ad primum beneficium vacaturum, malè acceptat, consumit gratiam suam, & ampliùs illa vti non potest, vt per gloss. Host. & Ioan. Andr. in cap. cum in multis, de rescript. in 6. Bellamer. consil. 33. n. 14. Puteum decis. 268. num. 1. & per totam, lib. 1. Paul. Æmil. decis. 339. num. 3. par. 1. Ioan. Bapt. Ferret. consil. 6. num. 7. & seq. & Horat. Mandos. in addit. ad Roman. consil. 329. litt. F. & Cochier in tract. de primariis precibus, pag. 69.

Sed cùm dicta Prouisio ann. 1536. hanc electionem fieri iubeat, vbi mulier, quæ habet Commendam ex successione prioris viri, nèbit alteri, qui alia Commenda ex sua persona potitur, meritò dubitatum fuit in causa Dom. D. Franciscæ Piçarro, filiæ illius inclyti Ducis, & Conquisitoris Regni Peruani, Marchionis D. Francisci Piçarro, an idem dicendum esset, † vbi mulier
63 non ex eiusmodi successione, sed ex propriis suis, aut primogenitorum meritis, aliquam Commendam habet, & alteri Commendatario copulatur? Et Aduocati dictæ Dom. D. Franciscæ negabant ad hunc casum illius legis prouisionem extendi posse, nec debere. Tunc quia † remunera-
64 tio, quæ ob seruitia fit, debet semper esse liberta, & pleniùs interpretari, ex traditis à Doctoribus in l. fin. D. de constit. Princip. Sarmiento lib. 1. select. cap. 12. & Cacheran. consil. 19. num. 10. & alij, quos refero sup. c. præced.
66 Cùm etiam, † quia cùm præceptum illud relinquendi vnam Commendam, sit odiosum, non debet extendi vltra casum, in quo loquitur; scilicet vbi vxor miserationis causa ad Commen-
67 dam prioris viri admissa fuit. Maximè cùm † ratio huius miserationis deficere videatur, vbi alteri Commendatario iungitur, qui ipsam commodè sustentare, atque exhibere possit, argum. text. in Auth. de non eligend. secund. nuben. §. not igitur, & eorum, quæ notat gloss. per text. ibi in cap. fin. de iur. patron. Bald. in Authent. ex testamento, C. de secund. nuptiis, cum aliis, quæ de cessatione priuilegij concessi ob paupertatem, vel miserationem, vbi facultates adauctæ sunt, docet text. & DD. in l. non tantùm, §. cet qui, D. de excusat. tutor. l. cura, §. deficientium, D. de muner. & honor. l. his omnibus, §. auctis, D. de vacat. muner. melior text. in l. nec maritus, C. solut. matrim. vbi exceptio ne quis conueniatur vltra quàm facere potest, non amplius ei prodest, qui fortunis auctus est, & in cap. si pauperes, de prabend. lib. 6. vbi si Papa mandauerit Episcopo, vt Clerico pauperi, nullum habenti beneficium, prouideat de beneficio, & interim ille Clericus adeptus fuerit beneficium, cessat illa prouisio, iunctis aliis, quæ latè conducit Tiraq. in tract. de cessante causa, 1. par. num. 199. & seqq. & nouissimus Aluar. de Velasco in tract. de priuil. pauper. q. 37. n. 8. Quæ omnia cessare videntur, vbi Commenda vxoris proprio iure quæsita est, † cùm fa- 68
ciliùs tollatur illud, quod competit ex priuilegio, quàm quod iure communi, l. eius, §. 1. D. de militari testament. l. si testamentum, C. de testam. Decius in l. in testamento, num. 11. C. de testam. milit. & in l. si postquàm, num. 31. C. de pact. Ripa in l. Centurio, num. 25. de vulgar. Alciat. reg. 3. præsumpt. 36. & plures alij, quos refert Tiraq. de cessante causa, limitat. 11. num. 4. Alphanus collectan. 596. & Mantua in Enchirid. rerum singul. cap. 89.

Cæterùm Ego, his non obstantibus, veriorem existimo contrariam sententiam, scilicet illam legem locum habere in Commenda quolibet modo ad mulierem viduam, vel cœlibem pertinentem. Nam † id comprehendit gene- 69
ralitas verborum sequentium schedularum, quas retuli suprà num. 52. quæ quidem non respiciunt modum, per quem vxor Commendam acquisiuit, sed quolibet in casu, quo eam habeat, marito iniungunt necessitatem vnam eligendi, & alteram relinquendi, vt constat ex illis verbis: *O por ser casado con muger que los tenga*; & ex illis epistolæ ann. 1583. *Que casandose algun Encomendero, que tengalndios con muger viuda, que los tenga, &c.*

Et quia ratio huius dispositionis non habuit respectum ad modum acquisitionis, sed ad legalem prohibitionem cumulationis plurium Commendarum, in vnam personam, de qua pluribus egi sup. hoc lib. dict. cap. 5. Hæc autem † ratio æqua lance militat, siue vxor ex 70
successione prioris viri, siue ex propriis meritis Commenda potiatur, & sic succedit regula iuris, quæ habet, † quòd quando ratio est generalior, quàm dispositio, hæc per illam ampliatur, vel limitatur, quia ratio disponit de dicto, non dictum de ratione, & omne dictum à sua ratione regulatur, l. cùm pater, §. dulcissimis, & l. vnum ex familia, §. fin. D. de leg. 2. l. si is qui animo, D. de acquir. possess. latissimè Decian. resp. 41. num. 118. lib. 1. Ias. in §. item Seruiana, Instit. de action. num. 18. Fusar. de substitut. q. 678. num. 5 Surd. consil. 67. num. 20. cum seq. Farin. decis. 10. num. 2. tom. 1. par. 1. 71
&

& Camill. Gallin. *de verbor. signif. lib.5. cap. 11. num.4. cum seq. & cap.13. per totum*, & *cap.14.& 15.* quemadmodum è contrario, multoties ratio alicuius dispositionis, quæ nimis geralis esse videtur, ad subiectæ materiæ terminos restringenda est, ne aliàs ius commune subuertat, *l. si de certa 31.* vbi latè DD. *C. de transaction.* melior text. *in l. si procurator 35. D. de acquir. rer. domin.* ibi: *Quia nemo errans rei suæ dominium amittit*; quæ ratio circa terminos, de quibus ibi agit I. C. verissima est, si verò ge-
72 neraliter sumatur, falsa: nam, † qui indebitum per errorem soluit, errat, & tamen dominium rei suæ amittit, & ideò ei non datur reiuindicatio quæ dominio competit, sed cōdictio, quæ præsupponit aduersarium dominium esse, *l. dominum*, cum aliis, *D. de condict. indeb.* Cuius textus ponderatio-
73 nem olim penè puer Salmanticæ didici † ab eruditissimo, & perpetua mihi semper veneratione colendo Præceptore meo D. D. Gabriele Enriquez, eiusdem Academiæ Primario, & verè legum Coryphæo. Qui posteà in supremum Rei dominicæ Senatum adlectus, non sine magno Reipub. litterariæ damno, repentini morbi iniquitate raptus, occubuit, & bonis omnibus ingens sui, & suarum lucubrationum, quas præ manibus habebat, desiderium reliquit.

CAPVT XXIII.

De oneribus Commendarum, & præsertim de eo, quod in militari seruitio pro Regis, & Regni defensione consistit. Et de iuramento fidelitatis, quod ob hanc causam à Commendatariis exigitur, & quid noui inducat præ obligatione, qua antea sicut vassalli cæteri tenebantur?

SVMMARIVM.

1 *Commenda Indorum, quæ onera contineant? & quòd sint veluti donationes modales, & num.7.*

2 L. Aristo 18. in princip. D. de donat. *expenditur, & illustratur, & num.seq.*

3 *Donationes modales, siue negotiales, an sint contractus, vel donationis species?*

4 *Feudum, etsi contineat synallagma, gratia tamen preponderat, & ideò beneficium dici solet.*

5 L.6. tit.4. pat.5. *explicatur.*

6 *Feudum quare, & quatenus dicatur contractus, vltro citroque obligatorius?*

7 *Feudum etsi ab initio sit gratia, posteà transit in contractum, & mutuam obligationem, inter dominum, & vassallum.*

8 *Commendatariorum precipuum munus est, Regi fidelitatem iurare, & pro eius, & Regni defensione militare.*

9 *Iuramentum, quod præstatur à commendatariis, quid contineat, & quando fieri debeat.*

10 *Commendarum in titulis, earum onera exprimenda sunt, & de schedula, quæ id probat.*

11 *Commendatarij tenentur non solùm præliari pro terra defensione, & pacificatione, sed etiam se ad hoc exercere, & lustrari, & schedula de hoc agens.*

12 Alardes *militares quàm sint necessarij ante bellum, siue ad bella futura, ex Cassiod. & aliis.*

13 *Commenda æquiparantur feudis in onere præstandi seruitium militare, & iuramentum fidelitatis.*

14 *Feuda de natura sua habent seruitium militare, & iuramentum fidelitatis, & hoc respectu feudum dicitur seruitus.*

15 *Vassallus ad fidelitatis, & seruitij militaris præstationem tenetur, etiam si de iis in feudi inuestitura mentio facta non sit.*

16 *Iuramenti fidelitatis, & seruitij feudalis formula, vbi extet, & qualis sit, & Auctores, qui de eo agunt, & an plus contineat, quàm homagium, & etiam à fœminis, & minoribus præstandum sit?*

17 *Iuramentum fidelitatis, quod præstatur Romano Pontifici ab Episcopis, & aliis beneficiariis, quale sit?*

18 *Inuestitura in omni est necessarium iuramentum fidelitatis, & seruitij, & qui illud recusat, inuestiendus non est.*

19 *Feudatarij qua de causa dici soleant fideles?*

20 Hidalgos *dicimus Hispano vocabulo, quasi* Fidalgos, *à fidelitate, & de aliis etymologiis eiusdem vocis.*

21 *Homagium quid sit, & vnde dicatur, & quando ligium appelletur? & de variis homagij formulis.*

22 *Ligius est idem, quòd vassallus, qui beneficio alterius feudum tenet, & dicitur quasi ligatus, vel obligatus.*

23 L.3. tit.25. part.4. *agens de etymologia verbi Hispani* Omenage, *explicatur, & illustratur.*

24 *Homagij, siue* Omenage, *apud Hispanos præstatio, & conceptio, an & quando habeat vim & naturam iuramenti.*

25 *Homagij præstatio in feudis, & commendis Indorum continet expressum iuramentum, & obligat tanquam tale.*

26 *Homagium etiam si solùm concipiatur sub fide, & verbo boni viri, obligat tanquàm iusiurandum, secundùm aliquos, & maximè inter nobiles.*

27 *Nobiles inter, quod promittitur, pro facto statim haberi debet.*

28 *Commendatarij Indorum in multis schedulis vocantur feudatarij, & alij, qui commendas non habent, domiciliarij, & quare?*

29 *Iosephi Acosta verba de oneribus commendatariorum, seu feudatariorum Indicorum agentis, referuntur.*

30 *Iuramentum fidelitatis, an & quatenus ab omnibus subditis, Regibus vel dominis sit præstandum, ratione subiectionis, & iurisdictionis quam in eos habent.*

31 *Iuramentum fidelitatis præstare non tenetur, qui non habet domicilium in territorio Principis, quamuis ibi bona possideat, & quare?*

32 *Subditus propriè is est, qui domicilium habet in territorio alicuius domini, non qui bona tantùm.*

33 *Iuramentum fidelitatis sufficit, quòd in Regis inauguratione*

dum, non est cogendus commendatarius, vel feudatarius suis expensis militare.

85 *Commendatarij Ordinum Militarium non tenentur sequi Regem ad bellum eundem propriis expensis, si reditus commendarum ad id non sufficiunt.*

86 *Paupertas excusat ab implemento oneris alicui iniuncto.*

87 *Vassallus seruire tantùm debet pro facultate commendæ, vel feudi, & vt illud non fiat inutile.*

88 *Seruitium militare in commendatarios, vel feudatarios cum debita proportione diuidi debet.*

89 *Commendatarij debent regulariter per se ipsos præstare seruitia militaria, & non per substitutum.*

90 *Feuda, & præcipuè quæ habentur à Rege, requirunt seruitium personale, etiam vbi conceduntur pro hæredibus, vel descendentibus, & quare?*

91 L. 1. & 8. tit. 4. lib. 6. Recop. *expenditur.*

92 *Feuda vbi conceduntur fœminis, impuberibus, senibus, Religiosis, vel aliis impeditis, possunt seruire in bello per substitutum.*

93 *Papa conferens alicui feudum, quem sciebat esse infantem, videtur cum eo dispensare.*

94 *Patri feudatario aliquam excusationem habenti, permitti potest, vt in bello seruiat per filium idoneum.*

95 *Filius est idem cum patre, vel caro aucta patris.*

96 *Commendatariis legitimè excusatis, non grauatè indulgendum est, vt seruitium militare præstent per alium æquè idoneum ad bellum.*

97 *Vassallus feudatarius implet obligationem seruitij militaris, si soluit dimidiam partem reditus feudi.*

98 *Regi incũbit cura, & leuamen suorum vassallorum, & vt seruitiis non incommodentur, & rei familiari deficiant.*

99 *Rex ex æquitate debet releuare vassallos, quibus videt graue detrimentum imminere.*

100 *Iuramentum fidelitatis an possit à commendatariis, & feudatariis fieri per substitutum, siue procuratorem: accuratè tractatur, & sub distinctione resoluitur.*

101 *Commendatariis absentibus, vel impeditis in Regno Peruano semper conceditur, vt iuramentum fidelitatis possint facere per procuratorem.*

102 *Commendæ Indorum, cùm præcipuè dentur propter seruitia militaria, videtur commendatarius ad hæc suas operas locare.*

103 *Commendatarius pro seruitio militari, quod præstat ex natura, & obligatione feudi, non potest de rigore iuris aliquam mercedem, vel nouam remunerationem petere, & num. seqq.*

104 *Officio contraria est merces.*

105 *Necessitas vbi est, nec damnatio, nec corona est.*

106 *Seruitia debita, & obsequialia non obligant dominum.*

107 *Præmium quis licitè, nec petere, nec accipere potest, pro eo, quod gratis facere debet.* L. fin. D. de condict. ob turp. caus. *& aliæ similes, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

108 *Officiales, & ministri præmium accipientes pro executione officij, quod gratis administrare debent, turpiter faciunt.*

109 *Debitori doloso si aliquid dederim, vt aliquid soluat, possum id repetere.*

110 *Merita præcedentia vbi non præstant ius agendi, non debetur de rigore remuneratio, ex Pinelo.*

111 *Subditi ob seruitia, quæ tanquàm tales Regi facere debent, non obligant præcisè eum ad remunerationum, secundùm Pinel. & alios.*

112 *Commendatarij Peruani notantur, qui ob quamlibet bellicam expeditionem, cui intersunt, nouas remunerationes prætendunt.*

113 *Rex etsi præcisè non teneatur ad remunerandos ministros, & officiales, qui ei seruiunt cum salario consueto, semper tamen id ex benignitate, & dignitate Regia facere solet, & debet.*

114 *Commendatarij an ex sola consequutione commendæ nobiles efficiantur.*

115 *Domini vassallorum, an & quando ob hoc ipsum nobiles iudicari debeant?*

116 *Commendatariis solet dari sedes nobilium, & vt pro debitis ciuilibus non incarcerentur.*

SVpra hoc libro, cap. 2. Commendæ diffinitionem adducens, & explicans, breuiter commemoraui † onera, quæ illi solent iniungi, & *n.* 41. *& seqq.* probaui, hac de causa donationi modali comparari posse, cùm non contineat meram, & absolutam liberalitatem, sed istorum onerum consideratione habita, mixtum negotium cum donatione habere videatur, † vt aliàs inquit I. C. *in l.* 1. *§. dat aliquis, & in l. Aristo* 18. *in princ. D. de donat.* cum similibus, quæ adducit D. Franc. Sarmient. *lib.* 3. *select. cap.* 3. *num.* 6. & Ant. Pichard. *in Rub. Inst. de donat. num. fin.* Vbi hinc deducunt † eiusmodi modales, siue negotiales, donationes, contractus appellatio proprius mereri, & in illum transire, vt in simili inquit elegans text. *in l. ea quæ* 57. *D. de donat. inter*, ibi: *Quoniam ex donatione in pecuniam creditam conuersa est.* Et *in l. Lucius* 24. *D. deposeti*, ibi: *Egreditur ea res depositi notissimos terminos.* Quamvis Ego verius existimem cum Accurs. & aliis, communiter in eadem Rub. speciem quandam donationis continere, vbi liberalitas negotij onera excedit, & superat; secus autem vbi non plus datum fuerit, quàm negotium gerendum valere poterat, iuxta text. sic intelligendum, *in d. l. Aristo, & in l. quæ statu liberi* 8. *l. hoc iure* 19. *§. Labeo, & §. sed & hæ, D. de donat.* Et ea quæ egregiè notant Duaren. *in parait. ad eund. tit. cap.* 5. & Hottoman. *in disput. de donat. pag.* 65. *&* 71.

Et in nostris † feudorum terminis Rosenthal. *in tract. de feudis, cap.* 1. *q.* 2. *num.* 7. *& cap.* 6. *quæst.* 74. *num.* 4. *& cap.* 9. *q.* 50. *num.* 12. vbi rectè concludit, quòd quamvis certum sit, ex feudo vassallum domino arctissimè ad belli, ac pacis seruitia obligari, atque his inspectis synalagma contrahi videri. Cum tamen soleat res in feudum data (atque adeò gratia, & beneficium) oneribus,

ribus, & seruitiis (vt plurimum) præpondera-re, non immeritò à potiore, ac potentiore, ac ab eo, quod plerumque fieri solet, denominationem sumit: sicut donatio sub certis pactis, modis, ac conditionibus facta, nomen donationis, vt generis, nihilominus retinet, *d. l. 1. D. de donat. l. legem*, *C. eod. l. 1. C. de donat. quæ sub modò, l. si donationis*, *C. de contrah. empt.* Id quod Vuesemb. etiam concedit *in tract. feud. cap.* & nouissimè Alberic. Gentilis *in tract. de donat. cap. 1.* Martin. Mager. *de aduocat. armat. cap. 4. num. 251. pag. 697.* vbi quòd vassallus plus commodi percipit ex feudo, quàm ex obligatione sentit in-
5 commodi. Et apud Nos egregiè † probat celebris tex. *in l. 6. tit. 4. par. 6.* Vbi postquàm apposuit quædam exempla valdè similia nostrarum Commendarum, subiungit: *E qualquier donacion de las que son dichas en esta lei, se dizen en Latin sub modo.*

Et iuxta hæc intelligenda sunt, quæ tradit Isernia *in cap. 1. num. 10. ex quibus caus. feud. amitt.*
6 † docens, feudum esse contractum vltro, citroque obligatorium, & vtriusque partis gratia initum, quia à domino feudi præstantur bona fruenda, à feudatario autem præstatur fidelitas, & seruitium. Quod etiam sequitur, & latè exornat Matth. de Afflictis *in cap. 1. de nat. feud. col. pen.* post gloss. ibi, & Bartol. *in l. iuris gentium, §. quinimò, num. 19. D. de pact.* Bald. & Angel. *in l. legitima, n. 2. D. eod.* idem Bald. *in cap. 1. num. 2. de probat.* Abb. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 15. de constitut.* vbi Decius *num. 26.* Ias. *cons. 177. num. 2. lib. 1.* & innumeri alij apud Rosenthal. *d. cap. 1. q. 2.* Petra *de potest. Prin-*
7 *cip. cap. 32. q. 3. num. 110.* Vbi † quòd feudum rectum, licèt ab initio sit gratia, ex postfacto transit in contractum, Magerus *vbi suprà cap. 20. n. 148.* vbi quod inter dominum, & vassallum est mutua obligatio, Matienzus *in l. 6. gloss. 2. num. 9. tit. 10. lib. 5. Recop.* vbi *num. 12.* hæc rectè ad Commendas Indorum, de quibus tractamus, deducit, & earum onera, atque obligationes recenset. Quod etiam elegantiùs præstitit Iosephus Acosta *de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 10. & 11.* noster D. Franc. Alfarus *in erudito tract. de offic. fiscal. gloss. 6. & 7.* & Anton. de Leon *in tract. de confirmat. Regiis, 1. part. cap. 10. num. 38. fol. 59.*
8 Eorumque primum, & præcipuum est, † vt Commendatarius, qui à Rege Commendam accipit, eidem fidelitatem, & iuge obsequium in omnibus promittat, & iuret, & pro eo, & Regni defensione, ac præsertim prouinciæ, in qua Commendæ beneficio donatus fuerit, se aduersus omnes homines de mundo militaturum polliceatur, præstoque cum equis, & primis adfuturum,
9 quotiescunque ad id vocari contigerit. Quod † iuramentum ante quàm Commendæ possessionem apprehendat, præstare compellitur, & de eo fit peculiaris mentio in plurimis schedulis Regiis, quæ reperiuntur *in 2. tom. impressarum ex pag. 2 8.* inter quas est illa anni 1575. ad Peruanum Proregem Dom. D. Franc. à Toleto directa, quæ
10 eius factum probat, & laudat, † quòd in ipsis Commendarum titulis hæc, & alia earum onera expresserit.

Et in ordinationibus Mexicanis congestis cura, & diligentia Licentiati de Puga fol. 79. extat altera epistola anni 1532. scripta ad Audientiam
11 Mexicanam, † quæ ostendit, Commendatariis hanc prouinciæ defensionem in tumultibus, & seditionibus incumbere, & compelli posse, vt se militaribus lustrationibus, vulgò *Alardes* exhibeant, & exerceant, vt sic belli tempore ingruente, aptiores extent: de quo etiam agit alia epistola ann. 1552. cuius etiam infrà mentionem faciemus, ibi: Y *para ello es bien hagais alardes, como el que escribis, que agora hizistes hazer, en los tiempos que os pareciere.* Nam Cassiodoro teste *lib. 1. epist. 40.* † *Ars bellandi, si non preluditur, cùm necessaria fuerit, non habetur. Discat miles y notio, quod proficere possit in bello, animos subitò ad arma non erigunt, nisi qui se ad ipsa idoneos, præmissa exercitatione, confidunt.* 12

Ad quod etiam conducit text. *in l. fin. §. fin. D. de milit. testam. l. 2. D. de his, qui notan. infam. l. milites*, vbi Ioann. de Platea, *C. de re militar. lib. 12. l. si quis*, vbi gloss. fin. *eod. lib.* & plurima alia, quæ ex Tullio, Polybio, Vegetio Onosandro, & aliis, tradit Bellinus *in tract. de re milit. 1. par. tit. 2. in fin.* Bobadilla *in Polit. lib. 4. cap. 1. num. 5. & seqq. & num. 31.* Paris de Puteo *in tract. de re milit. in princip.* Cæpola *in tract. de Imp milit. deligen. num. 19. & 20.* Redin. *de maiest. Princip. verb. Non solùm armis, num. 53. & 143. & verb. Maiestatem, num. 77.* Petrus Caball. *var. resolut. cap. 294. num. 1. & 2.* Ayala *de iure, & off. belli lib. 3. cap. 1.* Adam Contzen *lib. 10. Polit. cap. 24.* & Carolus Scribanus *in Polit. Christ. 2. par. pag. 355.*

Et in † hoc onere iurandi fidelitatem, & militaris seruitij domino præstandi, assimilatur (æquè ac in pluribus aliis) nostræ Commendæ 13
feudis rectis, quibus aliæ nationes vtuntur, de quorum † natura est eiusmodi fidelitatis obligatio, & quòd vassallus personaliter seruiat domino, vnde & feudum quædam seruitus dicitur, vt latè, & eleganter pluribus aliis adductis, probat Menoch. *cons. 187. num. 74 & cons. 191. num. 22.* Rosenthal. *d. tract. de feud. cap. 6. concl. 85.* & Zasius *eod. tract. part. 7. pag. 65. & seqq.* vbi agit de pluribus, ad quæ feudatarius tenetur, & an æquiparetur liberto. Idem Rosenth. *cap. 8. concl. 4. num. 6.* † Vbi hoc adeò verum esse dicit, vt procedat, tametsi in concessione, siue inuestitura feudi, nulla seruitiorum mentio facta fuerit, nam nihilominus vassallus, & ipsius in feudo successores, ea exhibere tenentur. Quod etiam probant Præposit. & Martin. Laudens. *n. 13. in c. 1. §. vlt. ex quib. caus. feud. amitt.* Alex. *cons. 30. n. 19. lib. 1.* Petrus Heigius *part. 1. q. 18. n. 15.* & Schrader. *par. 6. cap. 6. num 3.* & nouissimè Antonius Borrinius *in tract. de seruitiis vassallorum, siue caualcata, 2. part. cap. 2. § 2.* 14
15

Extatque † huius iuramemti, atque obsequij formula *in cap. 1. de forma fidelit. cap. 2. de consuetud. rect. feud. cap. 1. in princip. si de inuestit. inter dom. & vassall. cap. 1. de noua forma fidelit. & in cap. 1. §. fin. in quibus causis feud. amitt.* in vsibus feudorum, *& in cap. de forma 22. quæst. 5.* quibus de iure nostro Regio conuenit text. *in l. 4. & 5. tit. 26. part. 4.* & plura alia, quæ cum communi feudistarum schola congerit Andr. de Isernia *in cap. 1. §. item qui domino, quæ sit prima causa beneficij amitt.* Matth. de Afflict. *in cap. 1. num. 19. qualiter iurare debeat vassall. dom. fidelit.* Zasius *vbi suprà, 7. part. pag. 71. & 75.* Capicius *in inuestitura feudali, cap. feudorum iuramenta*, Schrader. *de feudis, part. 6. cap. 4. num. 2. & seqq.* 16

seqq. Vulteius *eod. tract. cap. 6. num.* 7. & eleganter *cap.7.num.*40. *libr.*1.Peregrinus *conf.*21. *libr.*1. *& conf.*24 *libr.* 5. vbi resoluit, etiam fœminas, vbi ad feuda admittuntur, fidelitatem iurare debere, Fontanella *de pactis nuptialibus, clauf.* 4. *gloss.* 10. *part.*.... *num.* 11. *& seqq.* vbi tractat, qui teneantur præstare hoc iuramentum, & an plus contineat, quàm homagium, & cuilibet nouo successori præstandum sit, Rosenthal. *cap.*10. *conclus.* 17. & alibi passim, decisio Auenionens. omninò videnda, 157. per tot. Iul. Clarus § *feudum*, *q.*21.*&* 27. vbi quòd vassallus huius iuramenti ratione tenetur dominum iuuare, defendere contra se, & contra fratrem, & patrem, D. Valençuela *conf.*32.*num.fin.* vbi agit, qualiter Barones teneantur dominum defendere in Regno Neapolitano, Perez de Lara *in compend. vita homin. capit.*28. *numer.*116. vbi quòd minor, quamvis hoc iuramentum non præstet, feudo non priuatur, & nouissimè, & plenissimè Martin.Magerus *in tract. de aduocatia armata, cap.*9. *num.* 153. 189.190. *& seqq.* vbi agit de triplici forma huius iuramenti, & quòd sit de natura feudi, & omninò, & regulariter in eis præstandum, & allegat Thomam Maullium, qui peculiarem tractatum de homagio conscripsit, Ieremiam Setser *in tractat. de iurament.* & Hunium, qui peculiarem tractatum de iuramento fidelitatis scripsit, & est videndus Ioann. Neuizanus *conf.* 11. *per totum*, vbi de eodem homagio plenissimè tractat, & quòd eius consueta forma innouari non debeat.

17 Estque eis simile, † quod legimus de iuramento fidelitatis, & obedientiæ Romani Pontificis, quod vltra fidei professionem Episcopi, & beneficiarij emittere iubentur *in cap. Ego N. de iur. iur. cap. cum Clerici, de verb. signif. cap.antiqua, de priuileg.cap.*1. §.*verum*, *de statu regul. lib.* 6. *& in cap. quamquam* 23. *dist.* cum aliis, quæ infrà *libr.*3. *cap.*6. plena manu congerimus.

Et ad hoc respiciens text. *in cap.* 1. §. *nulla, in fine*, per quos fiat inuestitura, inquit, † in
18 omni inuestitura hoc iuramentum necessarium esse, ita vt si id præstare vassallus recuset, nulla ei omninò inuestitura facienda sit, vt ibidem obseruat, & prosequitur Martin.Laudens.*nu.*7. Modestin. Pastor. *conf.*8.*num* 5. *& seq.vol.*2. vsque adeò, vt superior etiam inferiori, à quo feudum habet, & vniuersitas priuato iurare cogantur, vt per Schrader. *de feud.par.*6. *cap.*4. *num.*9.*&* 10. & Ierem. Setser.*in tract.de iuram. libr.*2.*cap.*2. *numer.*6. addictio ad Zasium *in l.* 2. *D.de orig. iur.* & Gaill. *de arest. Imper. cap.* 7. *numer.* 13.

19 Eaque de causa † feudatarij, qui & vassalli solent dici, Latinè Fideles sæpè vocantur, & quia vicissim, accepto feudo, in patroni fide, & clientela recipiebantur, *cap.* 1. §. *quia, cum seq. de his qui feud. dar. poss. cap. vnico, de controuers. inter dom. & fidelem*, cum aliis, quæ adducit Hottoman. *de verb. feudalibus verb. Fidelis*, & Prateius, & Kalin. *lexic. iur. eod. verb.*

Quod meritò ansam dedit eruditissimo D. D.Fr.Prudentio de Sandou in Chronic. Imper. & Regis Hispaniæ Alphonf. VIII. pag. vt pu-
20 taret, apud nos † viros nobiles Fidalgos vocari, eò quòd hi Regibus speciale iuramentum fidelitatis præstare solerent, quam etymologiam Ego semper sequutus sum, licèt alij à verb. *Italico*, alij *à filio Gothi*, deducant, & alij aliter opinentur, & nostra lex *partita* 2. *tit.* 21. *par.* 2. *à fijo de al*, hoc est, *hyo de bien*, fidalgum dictum ostendat, de quo pluribus agit Humada *in addit. ad eand. leg. gloss.* 8. *fol.* 169. Couar. *lib.*4. *var.cap.*1.*num.*11. Otalora *de nobilit.* 2.*part. cap.*3. *numer.*5. Sarmient. *lib.*1. *select. cap.*15. *num.*1. Baëza *de inope debit.cap.*16.*n.*113. D.Sebast.Couar.*in thesaur. ling. Castell.verb.Hidalgo*, Bernard. Aldrete *de orig. eiusd. ling. lib.*2. *cap.*2. Ioan.Gutierr. *libr.*3.*pract.q.*13. *numer.*60. Bobadilla *in Politica lib.*1.*cap.*4 *num.*1. Ioan. Garcia *de nobilit. gloss.* 18. *num.* 16. Fr. Ioan. à Ponte *in Monarch. libr.*4. *capit.*5. §. 3 Roman. 2. *part. Rerumpublic. libr.* 4. *cap.* 11. Guardiola *de nobilitate*, *cap.*27. Pa*r*lador. *different.*145.*numer.* 3. Moreno de Vargas *in tract. de nobilit. discurs.* 4. *num.* 9. *fol.*22. *&* 23. & melius cæteris Gomez de Amescua *in tract. de potest. in se ipsum*, *libr.*2. *cap.* 23. *num.* 23. *cum seqq.* & alij apud Cened. *in collect.* 15. *ad Decretal. num.* 7. *pag.*123.

Quod iuramentum sæpè etiam Canonico, & feudorum iure † *Homagium*, siue *Hominium* 21 appellari solet, quasi quis, eo præstito, se hominem alterius faciat, in accepti beneficij recognitionem. Et vbi Regi, & pro seruitio militari præstatur, & aduersus omnes homines de mundo, vt in nostris Commendis contigit, dicitur *Homagium ligium*, seu *ligium*, vt communiter DD.opinantur, post gloss.in Clem.Pastoralis, *de sentent. & re iud. verbo Homoque ligius, cap.*1. *in princip.de capitulis extraordinariis*, Speculat. *in tit.de feud.*§.*nunc, de homagio*, & innumeros alios, quos congerit Rosenthal. *in tract. de feud. cap.*6. *conclus.*85. *n* 5 *& seqq.* & noster insignis Doct.Ioan.Balboa *in d.cap.Ego N.nu.*7.*& seqq. de iureiurando.*

Quamvis verius sit, quod Hottom.arbitratur in suis disputationibus feudalibus, & post eum Prateius, & Kalinus *in lexico iuris, verbo Homagium, & verbo Ligius homo*, † nempè ligium non 22 esse alium, nisi qui idem vetere Germanica lingua Vasius, aut Vassallus, aut Valvasor dicebatur, dummodo verus, ac proprius vassallus sit, hoc est, qui beneficio alicuius feudum verum, rectum, ac proprium sit adeptus, qui apud Italos *Ligius* vocatus fuit, quasi liga, aut quasi obligatum dicamus, vt ex Albert.Krantio, D.Antonino, & aliis colligitur in locis ab eisdem relatis, & à Lælio Bisciola *libr.horar.successiuarum, cap* 22. vbi varias formas constituendi hominis ligij commemorat, & præstandi homagij, Greg. Lopez per text. ibi *in l.*25. *tit.*16. *part.*3. *l.*26. *tit.* 11. *ead. part.* Auend. *in cap. Pretor.* 2.*part. cap.*27. *num.*6.*&* 7. Gail. *d.cap.*7. *num.*10. Hugo de Celso *in repert. verb. Feudo*, *vers.* 5. Pet. de Bellapert. Iacobin. de Sancto Georg. & Thom. Maullius *in tract. de homagio*, Cæsarius *lib.*1. *histor. illustr. miracul. cap.* 32. Chopinus *de Doman.Franciæ*, *pag.* 540. *&* 541. Parianus *de probation. libr.* 2. *cap.* 37. *num.* 30. *& seqq.* Marta *de iurisd. libr.*1.*cap.*27. Raudens. *de analogis*, *cap.*2. *num.*10. & Dorleanus in notis ad Cornel. Tacit. *libr.*3. *pag.*371. *numer.*3. Et eo respiciens Alphonsus Rex noster † *in l.*3.*tit.*25. 23 *part.* 4. inquit: *Omenage, tanto quiere dezir, como tornarse ome de otro*, ducta nimirum hu-ius

ius Hiſpani verbi, *Omenage*, etymologia, ab illo
feudali, de quo agimus *Homagium*, quod neſcio,
quàm benè D. Sebaſtianus Couarr. *in theſauro
ling. Caſtellanæ, verbo Omenage*, à Græco alio
deducit *Homagios*, quod *iuramentum ſanctum*
ſignificat.

Et quamuis noſter Greg. Lop. *in l. 16. tit. 11.
part. 3. verbo O le fiziere pleito omenage*, in du-
24 bium vocauerit, † an forma homagij, qua Hiſpa-
ni Equites vti ſolent, obliget in vim iuramen-
ti, atque adeò periurij pœnis ſubiaceat. De quo
etiam pluribus agit Padilla *in l. ſi quis maior, C.
de tranſact. num. 36* Thom. Sanchez *de matrim.
lib. 6. diſput. 11. numer. 9. & in ſumma libr. 3. cap. 2.
num 33.* Afflict. *deciſ. 120. &* 389. Mieres *de ma-
iorat. 1. part. q. 22. num. 11.* Azeued. *in l. 3. num. 4.
tit. 10. libr. 5. Recopil.* Angulo *de meliorat. in l. 1.
gloſſ. 11 ex num. 8. vſque ad finem*, Couarr. *in cap.
quamuis pactum, 1. par. relect. § 1. num. 1. ad finem,
& §. 2. num. 2.* Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. 3. part.
cap. 1. numer. 13.* Corſetus *de poteſt. Regia, 3. p.
num. 20.* Tepatus 1. *tom. tit. de iurament. fidel. &
homagio*, Monterroſ. *in prax. tabel. tractat. 7.
fol. 189.* nouiſſimè D. Valençuela *conſ. 168. n. 15.
& ... yrus in claui Regia, libr. 1. capit 5.
25 num. 13.* In noſtro tamen caſu † cum homa-
gium fiat nō ſolùm ſub verbo viri boni, & no-
bilis, ſed etiam ſolemnis iuriſiurandi conceptio
interueniat, nullum dubium eſſe poteſt, & in
vtroque foro obligabit, vt apertè colligitur *ex
dict. l. 25 & 26. tit. 16. ead. part. 3. l. ſi quis ſponta-
neo*, vbi DD. *C. de Decurion. libr. 10. cap. grandi*,
vbi gloſſ. *verb. Homagium, de ſupplend. neglig.
Prælat. cap. grauem*, vbi DD. & Auguſtin. Bar-
boſa *in collectan. de exceſ. Prælator.* Iacob. de
Sancto Georgio *vbi ſup. num. 7.* Bald. *conſ. 291.
vol. 2.* Suarez *de iuram. lib. 1. cap. 13. n. 25.* Peralta
*in l. vnum ex familia, in princ. num. 23. D. de le-
gat. 2.*

26 Vt omittam, etiam † homagium ſub ſola
fide viri boni, & nobilis promiſſione concep-
tum, iuramenti vim obtinere, præſertim in no-
bilibus vt tenet Mendoça *lib. 1. de pact. cap. 6. q. 3.*
Tiraq. *de nobilit. cap. 31. num. 116.* & diſputant
Suarez *vbi ſuprà num. 12.* Sanchez *d. cap. 2. nu. 31.
verſ. Decimotertiò*, Auend. *in cap. Prætor. 2. part.
cap. 27. num. 6. & 7.* & Gutierrez *in Auth. ſa-
cramenta puberum, num. 148. C. ſi aduerſus vendi-
tionem*, quia violatio eiuſmodi promiſſionis, in-
27 famiæ notam inurit, & in † nobilibus pro facto
haberi debet, quod ita promittitur, *l. 8. & 26.
tit. 11. part. 3. l. 1 & 2. tit. 5. part. 7.* Hugo de Cel-
ſo *in repert. verbo Menos valer*, & argum. *l. nemo,
D. de in integr. reſtit.* docet Iſernia *in cap. 1. qui
ſucceſſ. teneant. verſ. Hoc intelligendum*, quem
ſequitur Afflict. *ibidem col. 4* Palac. Rub. *in Rub.
de donat. inter, col. 5.* & Tiraquel. qui plura alia
congerit, *de nobilit. cap. 20. num. 23.* & Eraſm.
in adagio Rom. fidem, ad quod alludit Martial.
lib. 1. epig. 28. & lib. 2. epig. ... vbi noſter D. Lau-
rent. Ramirez de Prado, Mart. Mager. *de aduo-
cat. armat. cap. 9. num. 407.* & Camill. Gallin. *de
verbor. ſignif. lib. ... cap 16 n 328.* vbi quòd in viro
bono valet argumentum de promiſſione ad
factum.

Ex quibus primò infertur ratio vſus com-
28 munis, & quamplurium ſchedularum, quæ † hos
noſtros Indorum Patronos, ſiue Commendata-
rios *feudatarios* appellant, alios autem harum
prouinciarum Colonos, ſiue habitatores *Do-
miciliarios*. Ita enim dicuntur, quòd Principi
(vt diximus) ratione Commendæ fidelitatem
ſpecialiter iurent, & ſeruitium militare. Quod
benè pungit Ioan. Matienz. *in l. 6. gloſſ. 2. nu-
mer. 12. tit. 10 libr. 5 Recop. & in tract. manuſcrip-
to de moderat. Regni Perù, 1. par. cap. 12. & 28.*
Sed meliùs, & elegantiùs Ioſeph. Acoſta *de
procur. Ind. ſalute, libr. 3. capit. 11. pag. 320.*
ſic inquiens: *Quin etiam † Principi hi omnes* 29
*feudatarij habentur, fidem ſuam ſacro iureiuran-
do Reipublicæ, Regiiſque iuſſis adſtringentes. Ita-
que bella, ſi qua exoriantur in prouincia, pro-
priis ſumptibus adire, & belligerari coguntur,
quod nuper in bello Ingarum Cuzquenſes, &
in Chiriguanenſium, Charquenſes, Pacenſeſque
fecerunt. Proinde equos, arma, cæteraque in re-
pentinum quemque tumultum parata habere, in
otio, & negotio adeſſe promptiſſimè. Quæ quidem
omnia & prudenter, & ſalutariter inſtituta ſunt,
neque parum conſcientias eiuſmodi hominum le-
uant, qui pro impoſito ſibi onere, honorem quo-
que, hoc eſt prouentus referant. Eamque ob
rem, quòd Regem ex Indis capere oportebat,
id in eiuſmodi feudatarios omne tranſmittit,
&c.*

Etenim † alij ſubditi Regis, ratione ſolius 30
incolatus, iuriſdictionis, ac ſubiectionis, hoc
ſpeciale iuramentum facere non tenentur, vt
tenent Hoſtienſ. & Abbas *n. 1.* Ioan. de Imola, &
Bellamera *num. 2.* & Anton. de Butrio *nu. 6. in
cap. nimis, de iureiurando*, & communis opinio
Canoniſtarum, quam reſoluit Iacobutius de
Franchis *in tit. de his qui feud. dar. poſſ. num. 205.
& 206.* & Ioan. Thom. de Marinis *in tract. de
feud. tit. 15 num. 11* pro quibus facit celebris do-
ctrina Greg. Lopez *in l. 2. tit. 25. part. 4. gloſſ. 5.*
Quamuis alij contrarium ſentiant, ſcilicet hoc
iuramentum neceſſariò ab omnibus ſubditis
eſſe præſtandum, vt probari videtur abſque ca-
uillatione *in d. cap. nimis*, & expreſsè docent An-
dreas de Iſernia, Albarot. Præpoſit. Bald. Afflict.
& alij *in cap. 1. qualiter vaſſall. iurar. debeat fide-
lit.* Et præſuppонunt Bald. *conſ. 237. n. 7.* Albert.
Brunus *conſ. 25. num. 2.* Anton. Natta *conſ. 518.
n. 1.* Guido Pancirolus *conſ. 122. n. 24.* Rolandus
à Valle *conſ. 50. n. 34* Petr. Surdus *deciſ. 3. num. 5.*
Iacob. de Sancto Georgio *d. tract. de homag. n. 32.*
Tho. Mollius *eod. tract. tit. 11. n. 1.* Ægidius Boſſius
in praxi, tit. de crim. læſæ Maieſt. n. 107. Craueta
conſ. 27 num. 1. conſ. 201. num. 10. & 17. Socin.
Iun. *conſ. 102. numer. 30. libr. 2.* Alexand. Rub.
conſ. 11.

Vnde illud deduci ſolet, † hoc iuramentum 31
præſtare non debere, qui in territorio alicuius
Regis, vel Principis domicilium non habet, ta-
metſi bona immobilia, ſiue pauca, ſiue multa in
eo poſſideat, vt nominatim atteſtatur Iacob. de
Sancto Georg. *in verbo Quiquidem inueſtiti, n. 9.*
vbi inquit ſe conſulente ita eſſe iudicatum, alle-
gans Hoſtienſ. Ioann. Andr. Panormit. & alios *in
dict. cap. nimis*, Vulteius *de feudis, cap. 6. nu. 5. lib. 1.*
Scheneidiuinus *eodem tract. part. 5. num. 98* vbi
dicit magis communem, & conſuetudine appro-
batam, Pariſ. *conſ. 2. num. 44. & ſeqq. volum. 1.* quo
etiam inclinat Menoch. *conſ. 941. numer. 17. &
ſeqq.* & in Germania frequentius obſeruari, ita
vt non dubitet generalem conſuetudinem eſſe,
teſtatur Roſenthal. *de feudis dict. capit. 6. con-
cluſ. 85. num 8 litt. K*, Thomas Maullius *dict.
tractat. de homagio, titul. 1. numer. 16.* non at-
tentis

tentis iis, quæ in contrarium adstruunt Isernia, Albarot. Afflict. & alij *in dict. cap.* 1. & Bursat. *cons.* 4. *num.* 11. *vol.* 1. quia cùm hoc iuramentum personale sit, personarum subiectionem, non rerum tantùm, respicere videtur.

32 Ac propriè † is est subditus, qui domicilium in alicuius iurisdictione habet, non qui ibi sine illo bona quædam possidet, *l. domicilium, D. ad municip. l. si in patria, C. de incol. lib.* 10. gloss. *in Clem. vnica, §. eisdem, verbo Subditos, de foro competenti*, Decius *cons.* 661. *num.* 6. Riminald. Iunior *cons.* 353 *num.* 5. *lib.* 4. Cephal. *cons.* 13. *n.* 15. Seraphinus *decis.* 843. *num.* 1. Socin. *in cap. licet ratione, num.* 8 Felinus *n.* 23. *de foro competenti*, Anchar. *q.* 11. *num.* 16. *lib.* 1. Alciat. *cons.* 21. *num.* 3. *lib.* 2. & plures alij quos refert, & sequitur Gail. *de pignor. cap.* 15. *num.* 7. *& obseruat.* 35. *num.* 2. *cent.* 1. Bursatus *cons.* 16. *num.* 1. *&* 3. *vol.* 1. Surdus *cons.* 313. *num.* 66. Colerus *de process. execut. par.* 2. *cap.* 1. *n.* 23. Tho. Michaël *in disp. de iurisd. thes.* 57. *lit. B*, & Rosenth. *vbi suprà num.* 9. *littera M.*

Quarum opinionum contrarietatem Ego ità ad concordiam reducerem, vt subditi priuati, peculiare iuramentum fidelitatis Regi, vel do-
33 mino, cui subsunt præstare non soleant, † quia sufficit, quòd eorum nomine à Regni Proceribus, Nobilibus, & prouinciarum Procuratoribus præstetur, vt in Regum, vel Principum inauguratione communiter fieri assolet, vt patet *ex l.* 3. *&* 5. *tit.* 15. *part.* 2. vbi Greg. Lopez *verb. Debenle fazer*, Andr. de Isernia *in cap.* 1. qualiter vassall. Bald. *cons.* 327. *vol.* 1. Ludolph. Schrader.
34 *cons.* 23. *n.* 149. *&* 150. cuius virtute, † & ex ipsa incolatus ratione ei subsunt; domicilium enim passiuam in habitantem tribuit iurisdictionem, vt per Menoch. *cons.* 1000. *n.* 23. *lib.* 11. Cacher. *cons.* 9. *n.* 18. Honded. *cons.* 5 *vol.* 1. Meichsner *de-*
35 *cis.* 6. *n.* 1. *& seqq.* & alios *ex sup.* relatis. Et † hæc subiectio efficit, vt ei omnimodam in licitis, & honestis obedientiam præstare teneantur, vt habetur 1. *Regum, cap.* 16. *& Deuter.* 17. ibi: *Qui non obedierit Principi, morte moriatur*, & refertur *in cap.* 2. *de maiorit. & obedient. cap. si Dominus* 11. *q.* 2 *& in l.* 11. *&* 12. *&* 16. *tit.* 13. *part.* 2. cum aliis, quæ infrà dicemus.

36 Necnon etiam, † vt imminente occasione belli grauis, omnes subditi Regi in eo seruire teneantur, adeò vt id tali tempore meritorium non videatur, præsertim in nobilibus, cum sit necessarium, & ex debito vassallagij, & subie-
37 ctionis proficiscatur, † arg. tex. *in l. rem legatam, D. de aliment. legat. l. si seruo, D. de hæred. instit. l. proximè* 50. *D. de ritu nupt.* ibi: *Magis enim debitam libertatem præstitit, quam vllum beneficium in mulierem contulit.* cum aliis, quæ congerit Velascus *in axiom. iur. litt. L. num.* 70.

38 Sicut † enim manus exponit se periculo ad conseruationem capitis, ita ciuis mortis periculo se exponere tenetur pro Reipublicæ, vel Principis seruitio, & conseruatione, vt latè, & eleganter declarat D. Thom. *in* 1. 2. *q.* 60. *art. vlt.* Ioan. de Terrarubea *in tract. contra rebelles, artic.* 3. *vers.* 2. Luc. de Pena *in l. tam collatores, C. de re milit. libr.* 12. *& in l. vni, C. ne rustican. ad vllum obseq. libr.* 11. Alberic. Ias. & alij *in l. veluti, D. de iust. & iur.* D. Thom. & omnes *in* 2. 2. *q.* 123. *art.* 5. Soto *de iust & iure, libr.* 5. *quæst.* 1. *art.* 6. Aragon. *in* 2. 2. *q.* 64. *art.* 5. *ad* 5. Bañez 2. 2. *q.* 64. *art.* 5. *dub.* 1. Bartol. Bald. & Angel. *in l.* 1. *§. bestias, D. de postuland.* Anania *in cap.* 1. *de torneamentis. num.* 5. *&* 6. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 2. *num.* 10. Menchaca *controuers. illust. cap.* 11. *n.* 30. *& cap.* 31. *n.* 12. Piaça *de delictis, cap.* 23. *n.* 7. *&* 8. Tuschus *litt. P. concl.* 133. Tiber Decian. *lib.* 9. *crim cap.* 2. *n.* 23. Ego *in tract. de crim. parric. lib.* 2. *cap.* 4. *pag* 123. *& cap.* 6. *pag.* 129. Amescua de potestate in se ipsum, *libr.* 2. *cap* 2. *&* 3. *per totum, & lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 18. & plures alij, quos refert Borrel. *de magistr. edict. lib.* 4. *cap.* 9. *&* 14. Azeuedus *in l.* 1. *tit.* 18 *libr.* 8. *Recopil. numer.* 139. *& seqq.* Callist. Remirez *in tract. de lege Regia Aragon.* §. 31. *num.* 13. Quibus (vt alia omittam, quæ alibi adduxi) conuenit Cicero *lib.* 2. *de legib.* † ibi: *Respublica nomen vniuersæ ciuitatis est, pro qua mori, & nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere, & quasi consecrare debemus, quia charior esse debet nobis patria quàm nosmetipsi*, & tradit nouissimè plura alia Magerus *de aduocat. arm. cap.* 13. *per tot.* 39

Et ob hoc dicitur *in cap si Papa*, 40. *distinct.* quòd † salus subditorum post Deum in Principis, & patriæ incolumitate dependet. Et † qui Præpositum suum non protexit, cùm posset, in pari causa factoris habendus est, *l. omne delictum*, & ibi gloss. Bart. & Scribentes, *D. de re militari*, & tradit alia multum in nostris terminis, loquens, de Rege nostro, & eius subditis, & vassallis, Io. Garcia *de nobilit. gloss.* 2. *ex nu.* 33. *vsque ad n.* 43. *& in tract. de donat. remunerat. n. final.* & Pinel. & alij, quos citaui *sup. hoc lib. cap.* 10. *n.* 52. † qui hac de causa contendunt ratione similis seruitij nullam remunerationem deberi, de quo statim latiùs agemus. 40 41 42

Et quòd † hæc obligatio multò fortiùs nobiles astringit, vtpotè ad quos magis, quàm ad alios spectat defensio patriæ, vt per Aristotel. *lib.* 2. *Polit. cap.* 4. *&* 6. Luc. de Pena *in l. Colonos, la* 1. *C. de agricol. & censit. lib.* 11. S. Thom. *de regim Princip. lib.* 4. *cap.* 11. *& cap.* 25. *proœm. & l.* 1. *tit.* 25. *part.* 1. gloss. *in Auth. de mandat. Princip.* §. *fin.* quam refert, & sequitur Bald. *in l.* 1. *de testam. milit.* vbi quòd nobiles, sicut & milites, iurant se non euitaturos mortem, neque alia pericula pro seruitio, & salute Regis, & Regni. 43

De quo † militum iuramento apud antiquos Romanos pulchrè agit Tit. Liuius *lib.* 22. & nouiores eius formulas recensent Vegetius de re militari, *lib.* 2. *cap.* 5. Iul. Ferretus *eod. tractat. pag.* 373. Petr Herod. *lib.* 10. *rer. iudic. tit.* 5. *cap.* 17. Brisson. *de formul. pag.* 380. Robertus Valturius *de re milit. lib* 6. *cap.* 4 *&* 5. Iustus Lipsius *de militia Romana lib.* 1. *cap.* 6. Connan. *lib.* 9. *comment. c.* 8. *num* 5. Ayala *de iure belli, lib.* 3. *cap.* 5. Petr. Gregor. *de Repub. libr.* 11. *cap.* 6. *in final.* & Petr. Caballus *resolut. criminal. cap.* 194 *n.* 31. *& seqq.* & nouissimè Filesacus *lib.* 2. *select. cap. Iurisiurandi Religio, pag.* 94. *&* 95. Quorum argumento, Ego cum Limæ essem, ad consultationem domini Proregis Marchionis de Guadalcazar, in occurrenti Pyratarum Batauorum an. 1624. inuasione respondi, † compelli ab eo posse omnes ciues, quantumvis nobiles, non solùm ad vrbis defensionem exire (quod dubium non est) verùm & ad recensiones, & lustrationes, vulgò *Alardes*, quæ hac occasione fiebant, non obstante doctrina Otaloræ *in tract. de nobilit.* 2. *part. princip. cap.* 6. maximè *à num* 5. *& part. vltim. cap. fin. n.* 1. *in fin.* 44 45

in fin. & part.4.cap.1. num.9.vers. *Milites autem
isti*, vbi ab hac obligatione exemptos esse ait
nobiles, qui vocantur *Hidalgos de sangre*, cùm
hi,neque ad bellum, nisi vocati,& rogati à Re-
ge,exire cogantur, & solum ad eam teneri alios
equites, qui vocantur *Caualleros quantiosos*.
Quod tamen Ego intelligerem *en los alarde sor-
dinarios*,non in illis,qui fiunt instante occasione
ingruentis belli,ex iuribus,& Auctoribus suprà
citatis,& ex l.1.tit.6.& l.19.tit.4.lib.6.Recop.iun-
ctis aliis,quæ adducit Bobadilla in litic.lib.4.c.1.
nu.8. & 9. & apud Nos extant Regiæ epistolæ,
quæ hoc decidunt in Commendatariis, de qui-
bus suprà n.11.
Cæterum(vt ad propositum redeamus)negari
46 non potest,quòd licèt hæc ita se habeant, † di-
uersa sit causa, & obligatio feudatariorum, &
aliorum ciuium, & subditorum Regis, & iura-
menti,quod ab his,& ab illis præstatur,vt con-
stat ex pluribus differentiis relatis à Bald. cons.
327.n.7.& seq.vol.1. & Abbat. in cap.sicut 3.de
iureiurand. Greg.Lopez in l.5.tit.15.part.2.verbo
Los Hijosdalgo,& in l.2. tit.15. part.4. Luca de
Pena in l.cùm scimus, col.2.C.de agric. & censit.
libr. 11. & in l.1. C. ne rustican. ad vllum obseq.
deuocent. lib. 11. & in l.vni, C. ne opera à collat.
exig. libr.10. Thom. Grammat. cons. ciuili 147.
num. 12.
47 Nam † feudatarij, cum vltra naturalem sub-
iectionem,quam ratione originis, vel domicilij
contrahunt, habeant à Rege vtile dominium
rerum, siue feudorum, quæ sibi donata sunt, &
48 eorum causa speciale † iuramentum præstent,
arctiori vinculo ligati videntur, l.si non lex,D.
de heredibus instituend.l.si verò, C.de adoption.§.
sed hodiè, vers. Si verò pater, ibi: *Quia concur-
runt in eandem personam & naturalia, & adop-
tionis iura*,cum aliis,quæ latè adducit Petr.Surd.
decis.154.n.9. Tuschus litt.D,conclus.810.cum
sequentib. & Velascus in axiomat. iur. eadem
litt. num. 238.
49 Et ita † propriis expensis militare debent,
quotiescunque à Rege, vel eius locum tenenti-
bus vocati fuerint,vt pluribus relatis concludit
Iulius Clarus in §. feudum,q.21.docens regula-
50 re esse, vt qui est † obligatus ad aliquid facien-
dum, teneatur id propriis expensis facere, quæ
est doctrina Archid.in cap.cauendum 10. quæst.3.
Boërij decis.303. num.9. part.2. Bartol. in l.cùm
seruus,num.4.de verb.& in l.Nensenius,num.5.D.
de negot. gestis, Ripæ in l.vnum 90.D.solut. ma-
trim. Campeg. in tract. de dote, part.1. priuileg.
16. Baezæ de decim. tut. cap.1. num.17. Azeued.
51 in l.1.tit.4.num.14.lib.6.Recop. Pro quibus † fa-
cit l.tam collatores, §. erit autem, C. de re milit.
lib.12. l.suo victu,D.de oper.libert.l.2.& 5. tit.16.
part.4. vbi Gregor. Lop Rosenth. cap.8. q.23.
& seqq. Mager. cap.14 ex num.356.& 429.no-
uissimè Bottin. in tract.de seruit. vassallor.1.par.
cap. 10. Husanus de hominib. propriis, cap. 6.
4.quæst. princip.memb.2.de operis, q.2.& in no-
stris terminis, de Indorum Commendatariis lo-
quens, Ioseph. Acosta dict. cap. 11. ibi: *Itáque
bella, si quæ exoriantur in prouincia, propriis
sumptibus adire, & belligerare coguntur, &c.*
Et plures schedulæ, quæ habentur dict.2.tom.
pag. 218. & præcipuè illa ann. 1576. quæ cùm
hoc onus militandi expressisset, Proregem mo-
nere curet: *Que assi los vezinos, como los do-
miciliarios, sepan que han de acudir à estas obli-
gaciones, porque no se ha de hazer todo à nue-
stra costa.*
Quod secus contingit in aliis subditis, † qui 52
non nisi ad bellum defensiuũ compelli possunt,
aut quando ipse Rex personaliter exit ad bel-
lum, & eos vocat, & in aliis casibus similibus,
qui referuntur per Auctores sup.relatos,& in c.
peruenit,de immunit. Eccles. l.3. tit.9. l.16. tit.13.
part.2 l.4.5.6.7.& 9.tit.19. cad.par. vbi Gregor.
Lop.l.7.tit 4. lib.6. Recop. Isernia in cap.1. §.sed
neque iustior, quæ fuerit prima causa benef. amitt.
Franc.Curtius in tract.de feud. 4.par. col.2. vers.
Tertiò cadit dubitatio, & Ias. in l.si ex toto, n.11.
de legat.2. vbi inquit, † quòd nemo se excusare 53
potest imminente necessitate propter guerram,
etiam obtentu priuilegij alicuius. Et ibidem
probat l.3.tit.19.part.2. docens, † in bellis inte- 54
stinis etiam mulieres militare debere, & red-
dens rationem: *Ca pues el mal, è el daño tañe à
todos, no tuvieron por bien, nin por derecho, que
ninguno se pudiesse escusar, que todos no viniessan
à desraigarlo*,& Ioan.Garc. de nobil.gloss.1. §.1.
num.22.& 23.
Sed tunc quidem † expensis domini, & non 55
propriis militare debent, etiam si Regi,& Reg-
no bellum intersit,arg.text.in l.si quis in hoc, C.
de Episcop.& Cleric.l.1. §.fin autem, C.de his,qui
latron. Auth.vt iud.sine quoquo suffragio, §.opor-
tet,vers.Illud scientes,l.4.tit.26.p.2.9.tit.4. libr.6.
cap. cum ex officij,de præscript.cap.cum sit Roma-
na,de simon.cap.cum iam,in fin.18.q. 1.c.charita-
tem 12. q. 2. vbi probatur, quòd nemo debet
propriis expensis militare, & aliorum,quæ tra-
dit Lucas de Pena in dict.l.1.vers. In Burgensibus,
& vers.Decimò,vt aliquod, Isernia in tit.quæ sint
Regalia,verb. Vectigalia, n.16. Bald.in §.conuen-
ticula,de pace iuram.firman.n.7. idem Bald. post
Cynum in l.neminem, C.de Sacros.Eccles. & in
l. qui manumittuntur,C.de oper.liber. & in d.cap.
cùm ex officij, nct ab.3. Angel. in l.ne quid, D.de
incend.ruin.naufr. Greg Lop. in l.fin.tit.20.par.2.
glos. Las missiones, & in dict. l.16. tit.13. par.2.
& plures alij, quos refert Georg. Cabedus de-
cis.Lusit.44.num.1. & seqq. 2.par. pag.72. & no-
uissimè Martin.Mager.de aduoc. arm. cap.14.nu.
365.& seq. Surd.de aliment. tit.1 quæst.62. nu.5.
& Iacob.de Ayret. in process.iur.histor. cap.4 ob-
seruat.1.num.4.
Excepto † nisi expensa modica, & modici 56
temporis esset, veluti quando ad repentinum
aduentum hostium, qui portum, vel castellum
inuadunt occurrunt vassalli,vt in casu l.17.tit.18.
par.2.vbi Greg gloss.fin.in fine,& Alberic.in l.de
quibus, q. 62. D. de legib. Aut quando Regales
Principis reditus ad belli ingruentis sumptus
non sufficiunt,quo casu omnes vassalli pro eius,
& patriæ salute,& defensione propriis expensis
militare debent,vt in cap.si nulla,cap.omni timo-
re 23.q.8. notat Abb.in d.c.sicut,in fin.de iureiu-
rando, Luc.de Pena in d.l.1. vers.Decimò,vt ali-
quid,Gaep Lop.in d.l.17.& meliùs in d.l.fin.ver-
bo Las missiones, Iacob.de Arena in §.præiudicia-
les, Inst.de actionibus, Bart. per tex.ibi in l.Ma-
uia,§.1.D.de annuis legat.Isernia in c.penult.vers.
Illicitas, n.14. de pace iuram.firm.Loazes in cons.
pro March. de los Velez, pag.166. Ias. in l.si non
sortem, §. libertus, num.18. D. de condict. indeb.
Boër. decis.303. num.9. & Menchaca controuer.
illustr.lib.1. cap.6. num.4. & Magerus, & alij ex
suprà relatis.

Et

57 Et licet id, quod diximus, nostros Commendatarios, & reliquos feudatarios, qui sunt vassalli proprij, & ad onera militaria obligati, proprijs expensis militare debere, aliqui limitandum cen-
58 seant, † quando dominus vult extra suam prouinciam, & territorium bellum gerere, nam tunc non tenebuntur expensis proprijs militare, sed expensis domini, argum. *l. cum sæpè, C. de erogat. milit. annona, lib. 12. l. modios, C. de suscept. & arcar. libr. 10. l. suo victu, cum seqq. D. de oper. liber. l. Mæuia, §. vxore, D. de annuis legat.* cum traditis à Præposito *in cap. 1. de noua forma fidelit. num.* 3. Et hoc videatur intentio Commendarum exigere, quæ id desiderauit, vt Commẽdatarij prouincias defenderent, ex quibus redditus Indorum percipiunt, eóque respiciat Acosta *d. cap.* 11. ibi: *Bella, si quæ exoriantur in pro-*
59 *uincia.* Et communis † doctrina, quæ habet, obligatum ad certam definitamque protectionem, non teneri ad aliam, ac proinde vassallum alicuius Principis ratione certi dominij, non teneri eum iuuare in bello contracto respectu aliorum Regnorum, nisi dominus paratus sit illi expensas soluere, vt per Alciat. *respons.* 161. *n.* 11. *argum. l. in agris, D. de acquirend. rer. dom.* & Schrader. *in tract. de feud. par. 6. cap. 6. num.* 68 & latè Magerus *de aduocat. arm. cap.* 11. *nu.* 696. *& cap.* 13. *n.* 346. *& cap.* 3. *n.* 225. vbi quod vassallus obligatus ratione certi territorij, non tenetur in alio, & nouissimè rem disputans Anton. Borrinius *in tract. de seruit. vassallor.* 1. *part. capit.* 9.

Adhuc tamen certius existimo, quòd cum in Commendæ titulo hoc onus non limitetur, & omnes Indiarum prouinciæ eidem nostro
60 Regi subiaceat, † debebit quoque Commendatarius, proximioribus, vel non valdè distantibus, suis etiam expensis suppetias ferre, vbi ad id vocatus fuerit à Rege, vel Prorege, aut Gubernatore, qui Regem repræsentat, & maris quoque classiarias expeditiones subire, vt disponitur in quadam schedula 30. Septemb. an. 1580. directa ad Peruanum Proregem D. D. Martin. Enriquez, quæ occasione infestationum maris del Sur, insignis illius Pyratæ Angli Francisci Drachi ei iniungit: *Que disponga como demas de la obligacion de los Encomenderos, vnas prouincias, en caso necessario, acudan à socorrer à otras.*

61 Id quod sæpè his præteritis annis in Peruano Regno factum est, euocatis in vrbem Limam, & eius portum *del Callao*, omnibus Cuzquensis, Guamanjensis, Ariquipensis, & aliarũ etiam remotiorum vrbium, & prouinciarum Commendatariis, vltra alia exempla, quæ cum Acosta suprà retulimus. Et idem contigit in Noua-Hispania, vbi aduersus eundem Drachum omnes Guathemalenses Commendatarij compulsi fuerunt suis expensis ad prouinciæ defensionem se accingere, imò & Pyratam armatis nauibus persequi vsque ad portum de Acapulco, vt ex eiusdem prouinciæ annalibus constat.

62 Quod de iure communi † in aliis feudatariis æquè procedere docent Bald. *in cap. 1. quib. mod. feud. amitt. num.* 4. Præposit. *ibid. n. 6. & in cap. si verò, per text. ibi de noua forma fidelitatis*, vbi disponitur, quòd vassallus tenetur dominum iuuare, nec exprimitur, quòd intra prouinciam, ex quo est, intra, & extra teneri, vt idem Præpositus notat, & Azeued. *in l. 1. tit. 4. num. 6. & 7. lib. 6. Recop.* Cabed. *decis.* 76. *num.* 5. *par.* 2. Borrinius *d. c.* 9. & plures alios congerens, Magerus *d. tract. cap. 12. num.* 11. 17. *&* 37. vbi quòd vassallus tenetur militare in loco, quem dominus præfinierit, & etiam procul à patria in bellum euntem sequi, *& n.* 423. vbi quòd vassallus debet dominum iuuare, tam in conseruando, & recuperando, quàm etiam in acquirendo. Quia † vbi est 63
Rex irruens in hostes cum exercitu, ibi est territorium eius, argum text. *in l. seruitutes, §. si domino, D. de seruitut. vrban.* & in mari dicitur haberi, & possideri districtus, vt tenent Bald. & Præpos. *vbi sup.* Greg. Lop. *d. l. fin. tit. 20 part. 2. verbo Las missiones*, & vide Petr. Caballum *cap.* 294. *num.* 272. *cent.* 3.

Et facit gloss. *verbo Territorio, in cap. vbi periculum, §. porrò, de electione, lib. 6.* & text. *in Auth. sed nouo iure, C. de seruis fugit.* cum aliis, quæ adducit Ioan. de Platea *in l. 1. C. de classicis, lib.* 11. & Greg. Lopez *in l. 8. tit. 20. part. 2. gloss. 2. in fine*, vbi firmat, † quòd licèt Rex, vel iudex 64
tenetur purgare malis hominibus prouinciam, *l. congruit, D. de off. Præsid.* ita & mare adiacens ipsi prouinciæ; quia † de eius territorio reputa- 65
tur, vt per Bald. *cons.* 51. *num. 2. lib. 4. & in l. cùm proponas, de nautico fœnore*, cum multis aliis, quæ tradunt DD. per tex. *in l. venditor, D. com. præd. l. Insula Italiæ, D. de indiciis*, Roder. Suar. *alleg.* 17. Sixtinus Regner. *de Regalib. lib. 2. cap.* 4. D. Valençuel. *cons.* 100. *num.* 5. Et Ego latè *in meo 1. tom. de Ind. iur lib. 2. capit. 6. numer. 22. & libr. 3. cap. 3. num. 35. & seqq.* & vltra eos Carolus Tapia *decis. 22. num. 1. cum seq.* Ponte *de potest. Proreg. tit. 11. de trireme*, Fuluius Constantius *in l. vnica, C. de classicis, libr. 11. num. 5. cum seqq.* & nouissimè † eruditissimus D. Ioan. 66
Ruiz de Laguna, Supremi Italiæ Senatus Fisci patronus meritissimus, *in quæstione salaria finarij, pag. 14. num. 26.* & iterùm *pag. 127 num. 19.* vbi, quæ eius est comitas, nominis mei honorificè meminit.

Et quamvis Iurisconsulti † vicinum defi- 67
niant, cuius vox exaudiri potest, argum. *l. 1. §. eodem autem, & §. seq D. ad Syllan.* Signorol. *cons.* 32. *n.* 1. latè Tiraq *de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. nu.* 21. Menoch. *de arbitrar. casu* 222. *n.* 14 Aut qui habitant in eadem via iuxta nos. *l. si vicinis, C. de nuptiis.* Rebuf. *in l. 239. §. oppida, D. de verb. signif.* Nos tamen, quoad rem, de qua agimus, largiùs vicinum accipimus, & talem pro remoto non habemus, † qui licèt aliquo locorum inter- 68
uallo à prouincia, vel littore distet, quæ ab hostibus infestatur, facilè tamen se confœderatis coniungere potest, & succursu auxiliari, maximè si id celerius per nauigationem consequi valet, vt in simili doctè, & rectè notat, & probat Martin. Mager. *in tract. de aduocat. armat. cap. 6. num. 415. & 419. pag.* 289. vbi docet, quòd † qui 69
aquarum beneficio longum iter citò perficere potest, pro remoto habendus non est.

Secundò, ex supra dictis, infertur, adeò nostros Commendatarios, huius quasi feudi, & homagij ratione, ad hæc militaria munera subeunda obligatos esse, † vt debeant semper ar- 70
ma, & equos habere, & alere, quibus, vbi vocati fuerint, iniunctum sibi onus explere possint, vt disponitur in Regiis schedulis 28. Octobr. ann. 1541. & an. 1536. & aliis, quæ reperiuntur *d. 2. tom. pag.* 240. *&* 245. Quod ex feudorum etiam iure tractum videtur, in quo simul disponitur, † vt vassallus huiusmodi arma, vel 71

equos alienare, aut pignorare non possit, *cap. Imperialem*, §. 1. & §. *callidis*, *de probib. feud. alien. per Fred. cap. è contrario*, *de inuestit. de re aliena facta*, *l.15. tit.1. part.6. l.6. tit.3. lib.4. ordinam.* vbi Didacus Perez *l.6. tit.4 lib.6. Recopil.* vbi Azeued. qui disputat, an hæc prohibitio solum durante belli tempore intelligenda sit? Et, quod amplius est, *in l.1.* eiusdem tituli disponitur, vt † talis miles eques alium pedestrem suis quoque expensis secum ferat, qui etiam cum eo militet.

73 Si verò vocatus, † comparendi, & belligerandi onus spreuerit, vel detrectauerit, poterit Commenda priuari, etiam pro prima vice, qua seruitium debitum non præstiterit, vt disponitur in eisdem schedulis, & præcipuè in egregio illo capite epistolæ scriptæ Proregi Nouæ Hispaniæ 11. Augusti, ann. 1551. quæ est *d. tom. 2. pag.* 218. Cuius verba, quia valdè notanda sunt, hîc inserere libet: *Los Encomenderos pueden seruir para esto, porque como teneis entendido, las Encomiendas, que son renta de su Magestad, las dà à los tales Encomenderos para que defienaan la tierra, y para ello les manda tener armas, y cauallos, al que mayor Encomienda tiene mas: y assi vos, quando semejantes casos se ofrecieren, los apremiareis à que salgan à la defensa de la tierra à su costa, repartiendolo de manera, que vnos no sean mas agrauados que otros, sino que todos siruan. Y para ello es bien que hagais hazer alardes, como el que escriuis que agora hizistes hazer, en los tiempos que os pareciere; y à los Encomenderos que no se apercibieren para ello, ò no quisieren ir à la defensa de la tierra, quando se ofreciere, les debeis quitar los Indios, demas de executar en ellos las otras penas, en que huuieren incurrido, por no cumplir lo que acerca de lo susodicho son obligados.*

74 Quod † in feudis decisum est *in cap.* 1. non alia iustior, quæ fuit prima causa benef. amitt. & ibi Albarot. vbi probatur, eo ipso, quòd vel prima vice vocatus non compareat, feudo priuari posse, Ias. *in l.2.num.14 C.de iure emph.* Euerard. *in topicis legal. loco 12.pag.6.* Gregor. Lopez per text. ibi *in l.6. tit.4. part.5. & in l.17. tit.18. part.2.* & plurimi alij, quos refert, & sequitur Rosenth. *in tract. de feud. cap.8. conclus.* 24. & Martinus Magerus *de aduocat. armata, cap.14. num.325. pag.635 & cap.12. num.221. pag.570.* vbi quòd ad vnam requisitionem, domino seruitia debita exhibere tenetur, & Ant. Bortinius *d.tract. de seruitiis vasallor. 1.part. cap.1. per totum* vbi tractat, an & quando talis vocatio necessaria sit?

75 Et in hoc differt † feudū ab emphyteusi, quæ non perditur, nisi emphyteota per triennium cessauerit à debiti canonis solutione, vt *in d.l.2. & cap.potuit, de locato, & l.68. Tauri*, cum aliis, quæ adducit Caldas Pereira *in tract. de nominat. emphyt. quæst.22 n.5.* vbi inquit, quòd quantum ad hoc, diuersa ratio militat in bonis Regalibus, quàm in emphyteusi.

76 Et est videndus † textus apud Nos expressus *in l 6 tit.4. part.5.* vbi loquens de donatione, quæ alicui fit sub ea lege, vt arma habeat, & equos, quibus alteri in bello seruire possit, disponit: *Que si no lo cumple, ò non lo faze: bien puede apremiarle que cumpla lo que prometio de fazer, ò que desampare la donacion que le fizo.* Et textus longè notabilior *in l. 11. & 16. tit.13 part.2.* vbi non solùm in vassallis feuda à Rege habentibus, sub hac conditione militiæ, † verùm & in quibuscunque ei subditis, 77 deciditur, quòd si non obedierint, maximè quando vocantur ad bellum vel aliud onus militare pro causa publica eis iniungitur, pœna mortis, aut alia, iuxta facti qualitatem, afficiantur, & Regi damna suæ inobedientiæ ex propriis bonis resarciant, aliisque priuentur, quæ ex ipsius liberalitate perceperint, & à Regno expellantur. Circa quarum legum praxim videnda sunt, quæ ibidem tradit Greg. Lop. vbi allegat aliqua optima consilia Bald. & latè Felinus per text. ibi *in cap.2. de maior. & obed.* Menoch. omninò videndus, *de arbitrariis, casu 365. per tot.* vbi rectè (post alios) concludit, hanc pœnam esse arbitrariam. Idem Menoch. *præsumpt.44. lib.5.* vbi latè probat † quòd non ob- 78 temperantes mandatis Principis, sunt *in præsumpto dolo*, Tuschus *litt.O, concl.2. & seqq. & litt.P, concl.478* Pet. Petra *de potest, Princip. cap.3.q.2. num.6. & cap.24. num.47. & cap.27. num.20.* Didac. Perez *in l.10. tit 4. ordinamenti*, Magerus *de aduocat. armat. cap. 6. num.308. & seqq. & capit.9. num.752.* Vbi † hanc necessitatem, obe- 79 diendi mandatis Principum iure Diuino, Naturali, Canonico, & Ciuili latè communit, & *capit.17. num.145. pag.760.* vbi quòd præceptum Principis spernens, & inobediens, dicitur largo modo rebellis, & plurima alia adducens D. Valenç. omninò legendus, *cons.4. num.79. cum multis seqq.* Callist. Remirez *de lege Reg. Arag. §. 31. num.26.* vbi quòd nemo potest exemptus esse in Regno ab obedientia, & fidelitate, & Cunon. *de pactis, cap.28. n.175. & seqq.* vbi quòd obedientia debetur superiori ab inferiore iure naturali, & gentium. Vndè † scriptum est in libro 80 Esdræ *cap.7. in fine*: *Omnis, qui non fecerit legem Regis diligenter, erit indicium cum eo, siue in morte, siue in exilium, siue in condemnationem substantiæ eius vel certè in carcerem.* Et *lib. 3. cap. 4.* licèt apocripho, ita multum in nostris terminis legitur: *Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliunt montes, & turres.*

Et hoc certius erit, † si in casum contrauen- 81 tionis Princeps adiiciat pœnam indignationis suæ, quoniam sub hac comminat. in bullis Apostolicis inducitur priuatio beneficiorum, & in mandatis Principum priuatio feudorum, vt docet Baldus *in cap.1. §. porrò, quæ fuit prima causa benef. amitt.* quem sequitur Barbat. *in cap. prudentiam, §. adiicimus, n.13. de offic. delegat.* Iason *in l.1. n.12. D si quis ius dicent.* Marsil. *singul.* 559. Sæpè licèt aliàs idem Bald. dixerit, inducere pœnam arbitrariam, quem, & alios refert, & sequitur Menoch. *vbi sup. n.3.4. & 5* Et est videndus Zasi. *de feudis, part.10. pag.160.* Greg. Lop. *in l.2. tit.18. part.3.* gloss. & Bart. *in extrauag. prima, quomodo in crim. læsæ maiest. proced. verbo Indignationem*, & Auiles *in cap. Prætorum, verb. Mandamos.*

Quæ omnia, & plura alia his † diebus ex- 82 pensa fuerunt in causa Excellentissim. illius Ducis D. D. Federici à Toleto Osorio, Marchionis de Valdueça, qui magnis pœnis pecuniariis, & Regni exilio mulctatus fuit, ob id, quòd Regium iussum recusauit, circa suscipiendum munus Ducis Generalis ad Brasilicam expeditionem, licèt aliquas, suo

videri,

videri, iustas excusationes ad illud non subeundum allegaret, & tandem pendente supplicationis gradu, morte interceptus fuit.

Est autem adeò verum, Commendatarium, vel feudatarium teneri ad militandum pro domino,
83 † vt non audiatur, si fortè ingruente occasione belli, vt ab hoc onere excusetur, dicat se velle feudum, vel Commendam relinquere quamvis aliàs illi in manibus domini licitè renuntiare possit, vt tetigi *suprà cap.14.num.33.* & benè probat, & prosequitur Baldus *num.23.* Hostiens. Ioann. Andr. & Felinus *num.77. in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit.* Zasius *de feud. part.10.pag.179.* Afflict. *decis.165. num.63.* Pinel. *in l.2.C. de rescind. 1.parte, c.4. n.2.* Greg. Lop. per tex. ibi *in l.7.tit.25.p.4.verb.Razon*, Azeued. etiā per tex. ibi *in l.7.& 11.tit.4 lib.6. Recop.* Rosenth. *cap.10. conclus.39. num.15.* Iul. Clarus, & eius additio *in §. feudum, quæst.22. & quæst.33.* vbi *quæst.34. num.2.* docet etiam refutato feudo durare obligationem de vita domini defendenda, & nouissimè Bottrinius *d. tract. de seruitiis vassallor. 5.part. capit.3. §.14.* quod est de refutatione, *pag.158.*

Quæ tamen eam limitationem recipiunt, vt
84 non † procedant, vbi vassallus non habet sufficiens feudum, vel Commendam ad tale seruitium exhibendum. Nam tunc non tenebitur suis expensis militare, sed domini, vt tenet Præpositus *in cap.1. in principio, de noua forma fidel. num.3. argum. l. suo victu, D. de oper. libert.* Bart. *in l. Mæuia, § 1. D. de annuis legatis*, vbi etiam Alberic. & Alexand. in addition. ad eundem Bartol. idem Alber. *in l. de quibus, numer.2. & quæst.61. D. de legibus*, Baldus *in l. qui manumittuntur, D. de oper. libert.* idem Alexand. *in l. recusare, § si quis alio, num.4. D. ad Trebellianum*, Loazes in allegat. pro Marchione de los Velez, *dubio 1.§. etsi forsan, num.12. & 13.* Rolandus *conf.1. num.191. volum.3.* Iason *in l. si non fortem, §. libertus, numer.28. D. de condict. indeb.* Auiles *in ca.3. Prætor. verbo No lleuando dineros*, vbi inquit, hoc
85 facere pro Commendatariis Sancti Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ. Nam non tenebuntur sequi Regem, si fructus suarum Commendarum
86 non suppetunt. Paupertas † quippè excusat illum, qui propter eam onus iniunctum adimplere non potest, *l. paupertas, D. de excusat.tut.* Bart. *in l. Imperator, D. ad Trebell.* vbi inquit, æquiparari, quem effici pauperem, vel mori, Didac. Perez *in l.1. titul.3. libr.4. ordinam. gloss. Que de Nos tienen tierras*, Azeued. *in l.1. num.8. & 9. tit.4. libr.6.* Recopil. & plura nouissimè congerens Aluarez de Velasco *in tractat. de priuileg. pauper. 1.part. capit 37. & sequentibus.* Et in nostris terminis Bottrinius *d. tract. de seruitiis vassallorum, 5.part. cap.3. §.6.* Marta *de iurisd. 1.part. cap.52.* vbi congerit plura, quæ excusant feudatarios à non obediendo, & Magerus *dict. tract. de aduocat. armata, cap.11. num.662.* vbi in specie loquitur de excusatione ob paupertatem.

87 Et saltem debet considerari, † quòd vassallus seruiat pro facultate Commendæ, vel feudi, & tali modo, quòd seruiendo non fiat feudum inutile, vt docet Lucas de Pena *in d. l.1. C. de rustican. vers.2. quæstio.* Zasi. *de feud. sub tit. ad quid vassall. num.45.* quamvis si vassallus aliàs esset diues, etiam si feudum esset tenue, non excusaretur, sed tenerentur suis expensis militare, vt notat Speculator *tit. de feud. §. quoniam, num.22.*

Ac rursus † illud inspiciendum est, quod re- 88
quiritur *in dict. epist. ann.1552. suprà* relata, scilicet, vt inter omnes Commendatarios hoc onus cum debita proportione diuidatur. Ne dum pauci requirantur, nimis ij onerentur, cæteris interim immunitate fruentibus contra dispositionem text. *in cap.1. §. vt autem, de allodiis, l. nauis onusta, in principio, D. ad leg. Rhod. de iact. l. actores, C. de exact. tribut. lib.10. l. omnes in fraudem. C. de annon. & tribut. l. vacuatis, C. de Decurion. lib.10.* cum aliis notatis per Crauetam *consf.422. num.1.*

Tertiò, plurimis aliis omissis, de præstatione huius militaris seruitij, quæ apud Auctores suprà relatos, vbi opus fuerit, reperientur; & præcipuè apud Rosenthalium, omninò videndum, *dict. tract. de feudis, cap.8. q.3.* cum multis sequentibus, ex prædictis infertur, hoc † militare seruitium regulariter per ipsum 89
Commendatarium, vel feudatarium præstandum esse, quoniam id natura, & intentio Commendæ, ac feudi rectè desiderat, & ipsa homagij forma, & conceptio, quæ hac de re ab eisdem fieri solet, vt patet *ex l.4. tit.26. part.4. cap. si quis decesserit, in fine, si de feud. defunct. controuers.* vbi Isernia, Albarot. Laudens. Præpos. Afflict. & alij, *glos. verb. Personaliter, in cap. ex eo, de elect. lib.6. & in cap. super quæstionum, §. intentionis, de offic. deleg.* Zasius *in l. si finita, §. si de vectigalibus, n.11. D. de damn. infect.* Imol. & Roman. qui de communi testatur, *in l. eorum, D. eod.* cum innumeris aliis, quos adducit Rosenthal. *d. cap.8. q.23. in tex. num.3. & in notis litt. A.* qui dicunt, hoc præcipuè procedere, † vbi dominus feudi est 90
Princeps, cui nemo per substitutum seruire potest, nisi eius consensu, *l.1. C. de murileg.* Alexand. *d. §. si de vectigalibus, num.13.* Et sic, quòd in vero, & recto feudo non admittatur substitutus, sed censeatur industria personæ electæ, *l. inter artifices, D. de solutionib.* etiam si acceptum sit pro hæredibus, vel descendentibus, contra plures, qui hoc in casu contrarium voluerunt, latè docent, & defendunt Craueta *consil.303. num 1. & seqq.* Menoch. *consil. 55. num.40. & sequentibus, & consil.187. numer.74.* & Ioann. Bodinus, omnino videndus, *lib 1. de Repub. cap.9. fol.117.* Quibus Ego addo †, *de iure nostro Regio* textum mirabi- 91
lem *in l.1. tit.4. lib 6. Recop.* ibi: *Sean tenudos de nos seruir con sus cuerpos*: *& in l.8. eodem tit.* ibi: *Por sus personas*, vbi idem tenet Azeued & Viscontus *in conclus. iur. fol.246.* vbi ait, Regis esse electionem, si vult seruitium à vassallo personaliter, aut in pecunia.

Quod tamen limitandum est, † vbi fœminis, 92
impuberibus, vel Religiosis, aut senibus septuagenariis, vel aliis morbo, aut alia causa impeditis Commendæ, vel feuda concessa sunt. Tunc enim per substitutum seruire poterunt, & mulier per maritum, vt latiùs dixi *sup. c.5. ex n.30.* & prosequitur Rosenthal. *dict. cap.8. q.7. & 8. & cap.12. quæst.10. num.31.* Gregor. Lopez per text. ibi *in l.1. tit.19 par.3.* Didac. Perez *in l.4 tit.1. lib. 4.* Ordinament. Azeued. *in l.1.7. & 13. tit.4. lib.6.*

Recop. quæ ſexaginta dumtaxat annos ad excuſationem ſufficere oſtendit: & hoc eſt, quod ait Petra *de poteſt. Princip. cap.* 32 *quæſt. de clauſula ex*
93 *certa ſcientia, num.* 48 † quòd Papa conferens alicui feudum, quem ſciebat eſſe infantem, videtur cum eo hac in parte diſpenſare, & probat prouiſio generalis ſucceſſionis anni 1536. cuius ſæpè meminimus, ibi: *Con cargo que haſta tanto que ſea de edad para tomar armas, que tenga vn eſcudero que nos ſirua en la guerra, con la coſta que ſu padre ſiruio, y era obligado*: & generaliter de omnibus, qui ſexu, ætate, infirmitate, impedimento, vel officio excuſantur, Borrinius *d.* 5. *par. cap.* 3. *per tot.*

Rurſus eadem hæc obligatio perſonaliter militandi, ita temperanda eſt, vt facilè †
94 patribus permittatur loco ſui filios alioqui idoneos ad bellum mittere, ſi ipſi aliquam iuſtam cauſam non comparendi prætexant, vt in ſimili colligitur ex text. *in l.* 2. vbi gloſſ. *C. qui ætate, lib.* 10. cum aliis traditis ab Alex. *conſ.* 48. *lib.* 1. Platea *in l. cùm ſcimus, §. illud, C. de agricol. & cenſit. lib.* 11. motus auctoritate eiuſdem textus, *& l. fin. C. de impub. l.* 1. *tit.* 15.
95 *part.* 2. qui probant, † quòd filius eſt vna perſona cum patre, vel caro ancta patris, Greg. Lop. *in l.* 5. *tit.* 15. *part.* 2. *verb. Vayan en bueſte.* Et loquens in Equite, qui vocatur *quantioſo, d. l.* 13. *tit.* 4 *lib.* 5. *Recop.*
96 Quinimò, † & ſi alter, quàm filius mittatur, id non grauate Gubernator ferre debebit, ſi parum hæc mutatio perſonæ referat, & Commendatarius perſonaliter comparens, grauiter incommoda-
97 retur. Nam & in feudis legimus, † vaſſallum, nec per ſe, nec per ſubſtitutum ſeruire teneri, ſi paratus ſit ſoluere domino dimidiam partem reditus feudi vnius anni, vt probat text. *in cap.* 1. *§. firmiter, de prohib. feud. alien.* per Fred. vbi Præpoſ. Albarot. & al j, idem Albarot. *in cap.* 1. *in fine, de pace iurament. firman.* Roſenthal. *d. cap.* 8. *q.* 7. Azeued. *in l* 8. *num.* 1. *&* 2. *tit.* 3. *lib.* 6. *Recop.* & communis, quam reſoluit Iul. Clarus *in §. feudum, q.* 22.

Et licet verum ſit, Regem, aut dominum iure ſubiectionis, homagij, aut vaſſallagij poteſtatem habere, vt ſubditum, vel vaſſallum, vbi opus fuerit, ad hæc ſeruitia perſonaliter præſtan-
98 da compellat. † Non tamen minus certum eſt, eidem quoque vaſſallorum curam, & leuamen incumbere, ſaltem ex æquitate, & benignitate, vt per Menochium *de arbitrar. caſu* 494. *num.* 5. *&* 6. ac per conſequens admittere debere excuſationem eius, qui per alium æquè commodè ſeruire paratus, iuſtam cauſam, aut etiam curam rei familiaris alleget, vt per Hoſtienſ. *in ſumma de ſent. excomm. §. quibus ex cauſis, verſ. Quod autem,* quem refert, & eleganter loqui, teſtatur Greg.
99 Lopez *in l.* 16. *tit.* 13. *part.* 2. vbi ait, † æquiſſimum eſſe, quòd qui regere habet omnia, *cap. regenda* 10. *q* 1. releuet illum, cui graue detrimentum videt imminere, *l.* 1. *&* 2. *§. æquiſſimum, D. ad leg. Rhod. de l. iact. interdum, cum l. ſeq. D. qui potiores in pign.* quoniam æquitas non permittit id alicui denegari, quod ipſi prodeſt, & alteri haud nocet, *l.* 2. *§. item Varus, D. de aqua pluuia, l. vbicunque* 21. *D. de interrog. action. l. creditore* 38. *D. de euictio. l. reſcripta* 17. *C. de precib. Imp. offeren.* ibi: *Niſi fortè ſit aliquid quod non lædat alium, & proſit petenti.* Et idem in noſtris terminis probare videtur, *l.* 1. *d. tit.* 4. *lib.* 6. *Recopil.* ibi: *Otros por ſi,* DD. *in d. cap. Imperialem, § firmiter, de prob. feud. alien.* per Feder. Bald. & Caſtrenſis *in l. quiſquis, num.* 12. *C. de Epiſcop. & Cleric.* Vbi etiam nouiſſimè Anton. Mornatius in notis, Cumanus, & Aretin. *num.* 3. *in l. nemo eſt, qui neſciat,* vbi Ronchegal. *num.* 29. *D. de duobus reis,* Felin. *in cap. in præſentia, num.* 46. *de probat.* Fuluius Conſtantius *in l. nullus, C. de Decurion. lib.* 10. & Andreas Kol. *de ſeruitiis feudalibus,* 1. *part. num.* 149. *verſ. Tum ſecundò,* Martin. Magerus *de aduocat. armata, cap.* 9. *num.* 1064. *& ſeqq. & cap.* 11. *n.* 126. cum multis ſeqq. & Borrinius *d. tract. de ſeruitiis vaſſallorum, part.* 1. *cap.* 18. *& ſeqq.* vbi tractat, an & quando ſubſtitutus domino acceptabilis admitti poſſit, & debeat, & quòd talis ſubſtitutus cum eodem apparatu mittendus ſit.

Sed an ſicut vaſſallus, & Commendatarius regulariter debet perſonaliter inſeruire, ita quoque
† debeat perſonaliter comparere ad faciendum 100
homagium ſuper hoc ſeruitio, & fidelitate domino præſtanda? valdè inter DD. controuerti ſolet. Nam affirmatiuam partem tenet Baldus *in l.* 2. *num.* 54. *D. de rer. diuiſ.* Imola *in l. qui bona, §. qui damni, D. de damn. infect.* adeò, vt nec procurator pupilli vaſſalli ad hoc admittatur, niſi domino conſentiente, vt per eundem Bald. *in l. ſed ſi hac, §. ſi libertus, D. de condict. indebit. & in cap.* 1. *§. nulla, num.* 2. *per quos fiat inueſtit.* eam rationem reddens, quòd tale homagium habeat annexam reuerentiæ exhibitionem, quem & alios referens ſequitur Marin. Freccia *de author. Baron. lib.* 2. *auth.* 4. *num.* 11. Surdus *deciſ.* 159. *num* 5. *& conſ.* 172. *num.* 7. & noſter D. Balboa *in cap. Ego N. de iur. iur. num.* 6.

Contrariam autem, & ſic per nuntium, & procuratorem præſtari poſſe, ſi ad id ſpeciale mandatum habuerit, tenet pluribus relatis Additio ad Romanum *ſing.* 807. quæ de communi opinione teſtatur, Franc. Marcus *deciſ.* 482. *part.* 2. Socarrats, & Marquil. quos citat Fontanel. *de pact. nuptial. clauſ.* 4. *gloſ.* 10. *par.* 1. *n.* 18. Vbi numeris ſequentibus, duas, & meo iudicio, veras diſtinctiones ad concordandas has diſſentientes opiniones. Prior, vt procurator admitti poſſit, ſi dominus conſentiat, aut expreſsè non contradicat. Altera, vt inſpiciendum ſit, an iuſtam cauſam habeat dominus ad perſonalem compaitionem petendam, vel vaſſallus ad excuſandam, & attenta qualitate cauſæ, iuris rigor hac in parte ſequendus, vel temperandus ſit. Quæ concordia probari videtur tex ex. *in cap. periculoſo, §. verum, de ſtatu regular. lib.* 6. & latè eam proſequuntur, & pluribus arreſtis, & Supremorum Senatuum deciſionibus confirmatam eſſe teſtantur Roman. *dict. ſingul.* 807. Bonacoſſa *in comm. opin. crim. verb. Iuramentum fidelitatis. in* 2. *par.* Vezinus *tom.* 2 *comm. opin. loco* 5. *tit.* 1. *cap.* 14. Surdus *d. deciſ.* 159. Cæſar Vrſillis *in addit. ad Afflict. deciſ.* 265. *num.* 45. Cancer. *var. reſol.* 3. *par. cap.* 10. *de content. iuriſdict. num.* 44. Claperius *in ſuis deciſ. Fiſcal. cauſa* 9. *q. vnica, per totam,* vbi connumerat, quæ ex parte vaſſalli allegari poſſunt, & eum refert & ſequitur Fontanella *vbi ſup. num.* 20. & plurimos alios adducens Roſenthal. *in d. tract. de feudis, cap.* 6. *concl.* 37. *per totam.*
Egoque teſtari poſſum † nunquam in Regno 101
Peruano vidiſſe, quòd perſonalis comparitio deſideraretur,

desideraretur, vbi quidem magna locorum distantia ab hoc onere posset, & deberet iustè Commendatarios liberare, vt per eundem Claperium, & alios, *vbi sup.*

102 Quartò, ex eisdem principiis † deducitur, quòd cùm hæ Commendæ, siue feuda Indorum, præcipuè, & principaliter propter hæc seruitia militaria concedantur, vt constat ex *suprà* relatis, *& ex tit.21. 22. & 26. §. beneficium, tit.30. §. ex hoc illud, titul.36. & titul. 55. §. firmiter, in vsib. feud.* ac propterea vassallus domino, quasi ad id operas suas pro beneficio, quod accepit, locare videatur, cap.
103 mutus, Episcop. vel Abbat. non † poterunt Commendatarij de rigore iuris nouam remunerationem petere ob seruitia, quæ mediante, & vrgente dicta obligatione præstiterint.
104 Nam † contraria est officio merces, vt aliàs
105 inquit I. C. *in l.1. D. mandati*, quia † necessitas vbi est, nec damnatio, nec corona est, *cap. si enim, de pænit. dist.2.* Velascus *de priuileg. pauper. 1 par. quæst.2. num.6.* Et † meri-
106 ta, seu seruitia obsequalia non obligant dominum, vt notant DD. communiter *in l. si donatione, C. de collation.* Salicet. *in l. filia cuius, C. famil. ercifcund.* Corn. *cons.28. col.1. vol.3. Cassanæus cons.7. col.4.*
107 Certique iur s est, † quòd regulariter non solùm non potest quis præmium petere, verùm neque accipere, ob id, quod gratis facere tenetur, vt probat text. *in l. fin.* vbi Alexand. Ias. & alij, *D. de condict. ob turp. caus. l.1. C. eodem, l.48. tit.14. part.5.* & in simili notat Bald. *in l. si quis in graui, §. vtrum*, quem ibi
108 DD. sequuntur, D. ad Syllanian. dicens, † quòd officiales, & ministri, qui gratis tenentur officium administrare, si præmium accipiunt, turpiter accipiunt, *l.1. C. ad leg. Iul. repetund. Auth. vt iud. sine quoquo suffragio, §.1.* & alia tradens Bartol. *in l. vt vim, num.8. D. de iustitia & iure*, vbi loquitur in terminis defensionis. Idem Bartol. *in l.1 § sed in eo, D. ad Syllanian. & in l. metum 9.§. sed licet, per text.* ibi, *D. de eo, quod met. causa*, Anchar. *cons.175.* Decius *cons.181.* Crauetta *cons.461. n.59.* Palac. Rub. *in rep. Rub. §.21. num.15.* Greg. Lopez *in l.38. tit.11. part.5 verbo No mataße*, Migerus *de aduocat. armata, cap.14. num.315. pag.634.* Pinel. *in l.2. C. de rescind. 1.part. cap 4.n.7.* vbi
109 hinc infert, † quòd si debitori doloso dederim, vel remiserim aliquid, vt reliquum soluat, possum rursus repetere. Idem Pinel. *in l.1. 3 par. C. de bon. mater. num 61. vers. Infertur duodecimo, & vers. seq.* vbi magis in nostris terminis tenet,
110 quòd † vbi merita præcedentia non præstant ius agendi, non tenetur donans de euictione, & quòd si famulo, vel agenti negotia soluitur salarium, quicquid vltra datur, censebitur iure simpliciter liberalisque donationis, iuxta text. *in l. iubemus nulli, vers. Scientes, C. de sacros. Eccles. & in l. cùm plures 13. § fin. D. de administr. tutor.* Et illud Apostoli: *Contenti esto-*
111 *te stipendiis vestris*, idemque esse † cum subditis, qui pro Principe, & patria fortem fidelemque operam nauarunt, aliqua remuneratio præstatur, quod & sentiunt alij, quos retuli *suprà hoc lib. cap.10. num.52.*
112 Quæ omnia valdè notanda sunt contra † aliquos nostri temporis huius Regni Peruani Commendatarios, qui ob quamlibet occasionem, quantumvis leuem, in qua militauerint, ad maiores honores, vel pinguiores Commendas adspirant, & pro earum consequutione grauiter & assiduis, & elatis libellis Regem, & Proreges infestant, quibus responderi potest: *Amici, nonne ex denario conuenistis mecum?* Quamvis negare non possim, nec velim, quòd † vbi se strenuè gesserunt, digni sint, vt principalis liberalitatis solatia affatim consequantur, sicuti & in illis contingere videmus, qui in Sacro Palatio, vel in aliis officiis, & Magistratibus publicis, etiam cum salario consueto, Principi, & Reipublicæ inseruiunt, vt ipse idem Pinel. agnoscit, & eleganter probat 113
Imper. *in l. fin. C. de Praposit. agent. in reb. l.1. C. de priuileg. eorum, qui in Sacro Palat. militant, lib.12.* & text. notabilis *in l. cùm nauarchorum, C. de naucul. seu naucler. lib.11.* Greg. Lop. omninò videndus, *in l.2. tit.9. part.2. gloß.5.* & Nos tetigimus *d. cap.10. in fine, & infrà cap. 27. num.82.* & alio in loco latiùs fortasse (Deo dante) dicemus.

Quintò, & vltimò, ex prædictis tentari posset, † Commendatarios, cùm Indis præficiantur, & honorificum hoc munus Regis, & Regni defendendi sustineant, ac de eo iuramentum fidelitatis specialiter tanquàm nobiles præstent, nobiles quoque effectos censeri debere, eo ipso quòd Commendis donati sint. Sed nihilominus contrarium existimo, cùm id nunquam concessum, vel expressum hucusque reperiatur, & inspectis feudorum regulis doceamur, ex sola concessione feudi, etiam iurisdictionem habentis, nobilitatem non acquiri, nisi feudum ex illis sit, quæ nobilia vocantur, vel id in ipsius inuestitura apertè caueatur; & hæc inuestitura à Principe fiat, qui talem nobilitatem concedere possit, vt ex communi, & magis vera omnium feudistarum opinione, resoluit Afflictis *in cap.1. quis dicatur Dux, per tex.* ibi: *Plebei nihilominus sunt*, & innumeri alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. *de nobilit. cap.7. per totum*, & Rosenthal. *de feud. cap.3. conclus.2.* Mastril. *de magistrat. lib.3. cap.10. num.121.* Et idem contingit † in 115
dominis vassallorum non titulatis, etiam iurisdictionem in eos habentibus (quam quidem non habent nostri Commendatarij) non enim ob id solùm nobiles efficiuntur, quin potius ab eisdem suis vassallis Burgensibus possunt inter plebeios, seu ærarios censeri, & collectari, vt insinuat text. *in l.12. tit.2. lib.6. Recop.* & post plures alios, quos referunt, probant ex nostris Couarr. *in pract. cap.37. num.1. circa finem*, Ioann. Gutierr. *lib.3. pract. q.16. ex num 9.* Ioann. Garcia *de nobilit. gloß.18. num.15.* Parlador. *in sesquicent. different.145. §.1. per totum*, Auend. *de exeq. mandat. 2.p. cap 14. n.21.* Bobad. *lib. 2. Polit. cap.16. num.173. & lib.5. cap.32.* & Petra *de potest. Princip. cap.19. num.6.* vbi quòd Princeps potest vendere dignitatem, & iurisdictionem locorum, etiam rusticis, qui tamen non propterea efficientur nobiles. Quamvis non inficier plurimum decoris, & splendoris ex Regia Commendarum concessione, & maximè vbi pingues sunt, Commendatariis accedere: quod † efficit, vt consuetudine receptum sit, vt 116
eisdem sedes nobilium in Regiis Tribunalibus concedatur, vt dicam infrà cap. vlt. num. 16. & vt facilè impetrare soleant, vt pro debitis ciuilibus non incarcerentur, sed in id tantum, quod facere possunt, conueniantur, vt etiam tetigi

tetigi *suprà cap.14.num.26.& 27.* Ad hoc enim minoris notabilitatis probationes desiderantur, vt dicam *infrà lib.4. cap.3.*

CAPVT XXIV.

De onere curandæ salutis spiritualis, & temporalis Indorum, quòd eisdem Commendatariis iniungitur, & qualiter hodie practicetur? & de variis, atque vtilibus quæstionibus quæ eandem tractationem concernunt.

SVMMARIVM.

1 *Commendæ ob curam salutis spiritualis, & temporalis Indorum præcipuè instituta, & schedulæ de hoc agentes.*

2 *Epistola ann.1555. refertur, quæ specialiter agit de spirituali, & temporali cura Commendatariorum erga suos Indos, & de pœnis negligentium.*

3 *Commendatariorum curam erga suos Indos, qui Auctores tractent; & verba Ioan. Matienz.& Acostæ.*

4 *Commendatariis iniungere curam Neophytorum honestum, & conueniens fuit.*

5 *Susceptores Neophytorum in primitiua Ecclesia,qui essent,& qui hodie patrini & de antiquissima eorum institutione.*

6 *Patrinorum siue susceptorum baptizati officium,& solicitudo, quæ & quanta esse debeat ex D. Augustino.*

7 *Suscepti apud antiquos dicebantur omnes, qui sub alterius patronatu, aduocatione, & clientela erant.*

8 L.quidam cùm filium,D.de verb.oblig. *explicatur,& illustratur.*

9 *Susceptos vocat Ioseph. Acosta, Indos commendatos,& rectè.*

10 *Imbecilles, & ignorantes valentioribus, aut prudentioribus commendare semper necessarium, & laudabile visum fuit.*

11 *Homines hominibus auxiliari, & eorum damna,& iniurias euitare, si commodè possint, omni iure tenentur.*

12 *Viri magnanimi ad aliorum defensionem natura incitantur,ex Cicerone.*

13 *Commendatarij licitè possunt percipere tributa ab Indis pro cura, & tuitione eorum.*

14 *Protectoribus suis olim, & hodie clientes ingentia honoraria persoluere solent.*

15 *Exempla honesta,& diu ac passim in Rep.vsitata,qui sequitur,benè facit,& securus esse potest in conscientia.*

16 *Solitum fieri, præsumendum est legitimè fieri.*

17 *Pretium non posse quem recipere,ob id, quod gratis facere debet,quomodo intelligendum sit?*

18 *Defensionem alterius ex officio nemo suscipere tenetur, & ideò si suscipiat, potest pretium pro ea pacisci, & recipere.*
L.metum 9.§.sed licèt,D.quod met.causa, *explicatur,& illustratur, ibidem.*

19 *Mercedem petere,& accipere licet pro te liberando à violentia per alterum illata.*

20 *Æquum est vt si tu habes bonum propter me, ego habeam propter te.*

21 Cap.ex ep. primus in fine,de priuileg. *ponderatur, & illustratur.*

22 *Protectionum,& aduocatiarum,quæ hodiè vsitantur salaria, & honoraria plurimi Auctores defendunt,qui referuntur.*

23 *Præceptum iuuandi, vel succurrendi proximum,non obligat,vt me periculis, vel impensis exponam.*

24 *Protectio æquiparatur operis,pro quibus licitè pretium recipitur.*

25 *Salaria militum,vassallorum feuda, & aduocatorum honoraria, etiam si concernant defensionem clientum,licitè recipiuntur.*
L.properandum,§.illud,C.de iudiciis, *expenditur,& exornatur, ibidem.*

26 *Aduocato debetur salarium, etiam non conuentum.*

27 *Commendatarij, vt tributa Indorum sibi commendatorum iustè percipiant,quid facere debeant?*

28 *C. Gregorij Magni epistola insignis refertur, quæ valdè conducit commendatariis Indorum.*

29 *Doctrina, & conuersio Indorum, cur primis temporibus commendatariis sæcularibus commendata fuerit.*

30 *Parochi proprij,quomodo vnicuique municipio 400. Indorum constituti fuerint, vt eorum doctrinam curarent? & quòd ideò* Dottrineros *dicuntur.*

31 *Commendatarij hodie non curant de doctrina spirituali Indorum, sed soluunt Parocho stipendium, & vt is munus suum bene impleat, iurare debent.*

32 *Commendatarij licet hodie sint releuati à cura doctrinæ spiritualis Indorum, debent tamen in politicis, & temporalibus eos instruere,& defendere, & in omnibus veluti parentum loco esse.*

33 *Paterfamilias quomodo debeat suos regere, & corrigere, & de eorum damnis teneatur.*

34 *Pratores, siue Correctores constituti sunt in prouinciis Indorum,& eis soluitur salarium à commendatariis.*

35 *Labore diminuto,debet minui salarium.*

36 *Pretores Indorum introducti sunt ob excessus commendatariorum, & ideò iustum fuit, vt eorum salaria persoluant.*

37 *Damnum,quod quis sua culpa sentit, patienter ferre debet, & sibi imputare.*

38 *Commendatariorum cura circa Indos sibi commendatos, qualiter hodie practicetur? & de schedulis, quæ de ea agunt.*

39 *Commendarum in titulis etiam hodie apponuntur clausula de curanda salute spirituali,& temporali Indorum.*

40 *Clerici ad doctrinas Indorum præsentari non debent, qui sint propinqui commendatariorum,& quare?*

41 *Commendæ Indorum vbi prouidentur, multum curari,& attendi debet integritas vitæ, & prudentia eligendi, & quare?*

42 *Indignus quis iudicari debeat? vbi agitur de commendatione Indorum,ex sententia, & verbis P. Acostæ.*

43 *Prætoris ad electionem, si eius vita, & mores attenduntur, multò magis id fieri debet*

bet in electione commendatarij, ex eodem Acosta.

44 *Exemplo, & disciplina aliorum, qui præficiuntur, maiori vitæ sanctimonia fulgere debent, & grauiùs peccant.*

45 *Prælatorum vitia facilè trahuntur à subditis in exemplum.*

Pastore languente, grex insidiatoris dentibus laniandus, exponitur, ibidem.

46 *Magistratuum, & Præpositorum delicta grauius puniri debent, & quare? & locus D. Isid. & Cassiod.*

47 *Defendere, & dirigere alium qui debet, si ei peccatum suadeat, vel cum eo delinquat, grauius peccat, & punitur, & quare?*

48 *Culpa maior vbi est, maior debet exerceri vindicta.*

49 *Casus cuiusdam miseri commendatarij refertur, qui cum suis Indis sodomitabatur.*

50 *Sodomiam qui committit cum impubere, vel rustico, aut ignorante, huius quoque culpam, & delictum in se transfundit.*

51 *Sodomitici sceleris detestatio, remissiuè.*

52 *Commendatarij multum debent attendere curæ Indorum sibi commissæ.*

53 *Beneficium non meretur habere, qui negligit officium.*

54 *Commendatarij solùm curant, vt sibi plurimi Indi commendentur, non autem de eorum spirituali, & temporali salute. Et insignis locus Plauti contra eos.*

55 *Commendatarij Indos suos grauantes, aut vexantes, priuari commendis possunt, & ad restitutionem damnorum tenentur, & quare?*

56 *Causa ex aliqua datum, causa non impleta, vel sequuta, repeti potest.*

Promissa, qui ex sua parte non implet, facit, vt alter liberetur, ibidem.

57 *Feudatarij, & commendatarij non possunt sæuire in suos vassallos, nec eis grauia tributa, aut insueta seruitia imponere.*

58 *Abusus rerum punitur earum priuatione.*

59 *Sæuitia, & mala tractatio vassallorum multis casibus punitur in iure, remissiuè.*

60 *Vassalli propria authoritate possunt deserere dominum, qui eos male tractat.*

61 *Iure sibi competenti, qui abutitur, illo generaliter priuatur.*

Domini an vassallos mediocriter verberare possint, & de aliquorum tyrannide, ibidem.

62 *Commendæ priuationem ob sæuitiam erga Indos, & malam tractationem, iustissimam esse, agnoscit Acosta, cuius verba referuntur.*

63 *Monitio bonæ tractationis Indorum non est necessaria, vt commendatarius, contra faciens, priuari possit, & quare?*

64 Cap. 1. §. quicunque aduocatiam, de pace tenenda, *explicatur.*

65 *Monitio solet requiri ad irrogandam pœnam priuationis in excessibus omissionis, non commissionis, & quare?*

Facta patent, non facta latent, ibidem.

66 *Delictum consistens in omittendo, non est ita graue, quàm in committendo.*

67 *Pœnas, quæ commendatariis irrogantur, ob damna suis Indis illata, vel ipsi iustas esse fateri cogentur, & quare?*

68 *Iniuria non debent nasci, vnde iura nascuntur, nec pernicies vnde salus petebatur, ex Cassiod. Acosta, & aliis.*

L. meminerint, C. vnde vi, *& similes, illustrantur, ibidem.*

69 L. 3. tit. 19. part. 2. *expenditur, & illustratur.*

70 *Clienti fraudem faciens,* lege 12. Tabul. *sacer, & ignominiosus erat, & de loco Virgilij.*

71 *Defendere quem promisimus, grauare turpissimum est.*

72 *Prohibere, qui alium facientem ex officio debet, id ipse committere non potest.*

73 *Negotia alterius, qui administranda suscepit, idem in sua persona, quod in alterum præstare debet.*

L. altius, D. si seruit. vind. & l. si negotia 31. D. mandat. *expenduntur, ibidem.*

74 *Obligatus alium indemnem conseruare contra extraneum, multò magis eum contra se ipsum indemnem conseruare cogitur.*

75 *Commendatarij curare debent, ne adeò malè audiant apud omnes ob iniurias Indorum.*

76 *Clientelæ antiquæ & hodiernæ an sint vtiles, in dubium vocatur, ob iniurias, quas clientes à suis protectoribus patiuntur.*

77 *Saluiani elegans locus de damnis clientelarum refertur, & ad commendatarios transfertur.*

78 *Episcopi Chiapensis obiectionibus contra commendas Indorum responsum, & obuiam itum est.*

79 *Abusus rerum alioqui iustarum, earum substantiam non mutat.*

80 *Bonum nullum est, in quo abutendo vitium non reperiatur, ex Cicerone.*

81 *Tutela est res sancta, & maximè necessaria, & tamen ea sæpè homines abutuntur.*

82 *Tutores non quasi tuitores, sed quasi tollitores, ab effectu dici debere, scribit Albericus.*

83 *Tutela vsus cessare non debet, ob exempla, & fraudes aliquorum tutorum infidelium.*

84 *Commendatarios officio suo in protegendis Indis non defuturos, Dei ope sperandum est.*

85 *Cassiodori insignis locus refertur de vindicta diuina in eos, qui pauperes vexant, & spoliant, & ad commendatarios Indorum accommodatur.*

86 *Commendatarij iniurias inferentes suis Indis semper grauiter castigantur in Regio Limano conuentu, & in Supremo Indiarum Senatu.*

87 *Casus litis cuiusdam commendatarij* de los Auilagas *refertur, ob iniurias Indorum grauiter condemnati.*

88 *Exodi locus cap. 22. expenditur.*

89 *Probatio minor desideratur in damnis, & iniuriis Indorum contra commendatarios, & vassallorum contra Magnates.*

90 *Probatio etiam pro pauperibus contra diuites, & nobiles, & pro vassallis contra dominos in suo genere perfecta esse debet, & eliditur per contrariam probationem nobilis.*

91 *Indi, qui rationibus tributorum intendunt, & in Regno Peruano dicuntur,* Quipocamayos *quam fidem faciant?*

92 Quipos,

QVamuis militare seruitium & prouinciarum Indiarum tuitio, maximum, ac veluti præcipuum Commendatorum onus esse videatur, vt in superiori capite diximus. † Existimo quidem adhuc, in eisdem constituendis à piissimis nostris Regibus non minus, quin potiùs magis, curatum, cautum fuisse, vt Commendatarij Indorum, qui sibi commendabantur, in tutelam, ac clientelam reciperent, & spiritualem, temporalemque eorum salutem curarent, vtpotè barbarorum, & omni respectu miserabilium, & multis aliorum hominum iniuriis, & captionibus expositorum. De quo aliqua tetigi *suprà hoc lib. 2. cap. 1. & 2. & lib. 1. cap. 27.* & plurima vsque ad nauseam colligi possunt ex multis, enixis, & repetitis schedulis, quæ circa istud onus disponunt, & reperiuntur *in 2. tom. impress. ex pag. 219.* inter quas emicat illa 30. Martij ann. 1532. ad Mexicanam Audientiam scripta, quæ iubet, vt de hoc speciale iuramentum ab eisdem Commendatariis sumatur, & altera 10. Martij ann. 1554. *pag. 243.* quæ eorum conscientiam super tutela Indorum, & Fidei, Religionisque Catholicæ doctrina, grauiter onerat, & ad tributorum restitutionem in foro interiori teneri docet, si in hoc negligentes existerint, & in exteriori, ipsis Commendis iustè, ac legitimè priuari posse, & priuandos esse decernit. 1

Sed præstat, vt audiamus † aliam epistolam Regiam 2

Regiam 7. Iulij ann. 1555. ad Limanam Audientiam directam, *eod.tom. pag.158.* quæ suprà dicta omnia grauissimis verbis perstringens, ita loquitur: *Porque y à sabeis, que el origen destas Encomiendas fue, respetando siempre al bien de los Indios, para que fuessen dotrinados en las cosas de nuestra santa Fè Catolica, y para que los tales Encomenderos tuuiessen cargo de la tal dotrina, y defensa de los Indios, que les estan encomendados, para no los dexar maltratar en sus personas, ni haziendas; y los tuuiessen en Encomienda, para que ningun agrauio recibiessen, y con esta carga se los dieron, y han dado siempre, y es cargo anexo à la Encomienda, de tal manera, que no cumpliendo, serian obligados à restituir lo que lleuan, y es legitima causa para los priuar de las Encomiendas, &c.*

3 Et vltra prædictas, & alias schedulas, quæ passim super hoc promulgantur, † benè eiusdem oneris naturam, & qualitatem expressit Ioan. Matienz. *in l 6. tit.10. lib.5. Recop. gloss.2. num.12* sic inquiens: *At Indorum Commendæ feudis comparantur, quod constat, vel ex eo, quod sit contractus vltrò, citróque obligatorius. Nam ex parte Regis nostri Indi commendantur, qui reddunt tributa Commendatario, vt eis patrocinetur, & à molestiis defendat, vtque doctrina cœlesti, & humana, seu politica instruantur, &c.* Quod etiam prosequitur idem Auctor in tract. M. S. de moderatione Regni Perù, *1. part. cap.12. & c.28. & seqq* Episcop. Chiapens. *remed.8. ratione 11.* Antonius de Herrera *in histor. gener. Ind. decad. 8. lib.8. cap. 3.* & nouissimè noster Ant. de Leon *in tract. de confirm. Regiis, 1. part. cap.19. numer.41. & seqq.* & meliùs cæteris Ioseph. Acosta *de procuranda Indor. salute, lib.3. cap.11. & seqq.* vbi hanc causam in Commendis introducendis, præcipuè consideratam fuisse, his verbis ostendit: *Tertia, eadémque maxima, ac reliquarum fundamentum causa extitit, vt noui fidei tyrones, teneræque stirpes, patrocinio, curaque veterum protegerentur, instituerentur, Religionis disciplina regerentur. Denique salutis viam, vt omninò munirent, atque infirmos in Fide (vt monet Paulus ad Rom. 14.) assumerent.*

4 Et sanè (vt idem Auctor subdit in fine eiusdem *capitis 11. pag. 321.*) negari non potest, quin † hæc causa suprà allata, de cura prouidentiáque Neophytorum, speciosa planè, & honesta, atque officij plena videatur. Quid enim magis salutare dici potest, quam vt noui Christiani veterum diligentiæ commendentur?

5 Quod etiam † in primæua Ecclesia in more fuisse Dionysius Areopagita satis indicat *lib. 2. Eccles. Hierarch.* cum Fidei candidati, probatæ fidei susceptoribus traderentur, piè, ac saluriter imbuendi, atque officiosè adiuuandi, qui apud nos appellantur Patrini, quorum institutionem antiquissimam fuisse, ex eodem Dionysij loco, rectè deducit Crespetius *in summa fidei, verb. Baptismus paruulorum, pag.52. & verb. Patrini, pag.709.* vbi ad idem plura Conciliorum loca diligenter expendit, & plura alia adducens Viscontus *in tract. de Baptismo, lib. 1. cap.30.* & nouissimè D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib.2. c.5. n.35. & seqq.*

6 Et conducunt † verba D. August. *in sermone ad populum*, vbi inquit: *Quicunque igitur viri, quæcunque mulieres de sacro fonte filios spirituali-ter susceperunt, cognoscant se pro eis fideiussores extitisse apud Deum. Et ideò necesse est, vt semper illis solicitudinem veræ charitatis impendant, admoneant, & castigent, atque corripiant, vt castitatem custodiant, virginitatem vsque ad nuptias seruent, & cæteris bonis operibus dediti sint, &c.*

Quinimò & semota fidei, ac doctrinæ considerationе, † idem *Susceptorum* nomen veteres 7 quibuscunque Patronis, siue Potentioribus indiderunt, qui alios infirmiores in suam protectionem, & clientelam recipiebant, qui & ipsi *suscepti* iam olim etiam dicti sunt, quia se, & bona sua Potentioribus tuenda commiserunt, vt constat ex Ammian. Marcel. *lib.30.* Saluian. *lib 5. de gubernat. Dei*, ibi: *Nihil susceptis tribuunt*, Seruio *lib. 6. Æneid.* vbi *Susceptos* eosdem esse dicit, quos alio nomine *Clientes* vocamus, quasi colentes dominum, vt ab eo defendantur, de quibus dixi *suprà cap.1. ex num.36.* Et in idem tendit † Iur. Cons. *in l. quidam cum filium alie-* 8 *num susciperet, D. de verbor. oblig.* quem Cuiac. ibidem, & Gothofred. *in notis*, de hoc modo susceptionis accipiunt, scilicet, vt haberet, custodiret, tractaret, non inhumanè, nec crudeliter, sed vt eum haberet in fidem, ac clientelam suam. Et D. Augustin in quæstion. mixtis vbi, eodem planè sensu susceptum vocat eum, quem alter, vt aduocatus defendit: *Nunquid si mala vitæ sit aduocatus, contra susceptum eius pronuntiabitur? Hoc est officium aduocati, vt secundùm iuris ordinem suscepti causam peroret.* Quo etiam vocabulo vtitur Iulius Seuerianus in præceptis rhetoricis, *pag. 26.* ibi: *Solitudinem suscepto vel cætera eius infortunia memoramus*, Iul. Paul *lib 5. sent. tit.15. §. 1.* vbi inquit: *Susceptos non posse testes esse accusatori*, Imp. *in l.1. C. de princip. agent. in reb. lib. 12. & in l. 1. C. vt nemo ad suum patrocin. suscipiat vicos, vel rusticanos*, vbi alia eruditè tradit Cuiac. & Prateius, Kalinus, & alij *de verb. iur. verb. Suscepti*, Gothofred. *in d. l. quidam cum filium*, vbi idem significare putat nomen *familiaris*, cuius fit mentio *in l 6. §. 5. C. de his, qui ad Eccles. confug.* & nouissimus Martin. Mager. *de aduocat. armat. cap. 2. num. 16. & cap. 4. num.31.* & † in nostris ter- 9 minis Acosta *d. lib. 3. cap. 14. in fin.* ibi: *Hac beneficentia, & fide, si susceptis suis nostri consulerent, &c.*

Fuit † enim semper laudabile, & necessarium 10 iudicatum, non solum apud Christianos, verum & apud Gentiles, vt qui fortunis, ætate, vel ingenio imbecilliores essent, aliorum potentiorum, & prudentiorum patrocinio commendarentur, eorúmque auxilio, & consilio regerentur, & tuerentur, vt pluribus ostendi *in 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. cap.8. num. 139. & seqq.* Ad quod officium impartiendum † homines hominibus 11 Diuino, Naturali, Canonico, & Ciuili iure teneri, bene probatur ex text. *in l. vt vim, D. de iust. & iure, l. scientiam 45. D ad leg. Aquil. cap. non inferenda 23. quæst. 3. cap. 5. §. proximos, cum seqq. de pœnit. distinct. 2. cap. 6. de sentent. excomm. in 6.* & latè post alios ostendit Marius Salomon. *num.16.* & Zoanetus *3. part. num 99. in d. l. vt vim*, Mencha. *lib. 1. controuers. illust. cap.19. num. 5. & 6. & cap. 41. num 21.* Menoch. *de arbitr. cent. 3. cas.277.* Georg. Obrect. *in tract. de necess. defens. cap.2. n.7. & 11. & cap.7. n.42.* & latè Magerus *d. tract. de aduocat. armat. cap.*

cap.1. num.63. & num.251. & seqq. cap.5.n.544. cum multis seqq. & meliùs *cap. 14. ex num. 135.*

12 Idque verum, & studium † Magnanimus viris iure naturæ inesse, Cicero *lib. 3. de finibus* eleganter his verbis scripsit: *Vt tauris natura datum est, vt pro vitulis contra leones summa vi, impetuque contendant, sic ij, qui valent opibus, atque id facere possunt, ad seruandum genus humanum, natura incitantur.*

13 Quod tamen non impedit, † quin licitum sit nostris Commendatariis pro opera, quam Indis in hac instructione, & defensione præstant, tributa, & seruitia licita, ex Regis concessione, & taxatione percipere. Nam id plurimis exemplis defendi potest variorum Principum, ac Rerumpublicarum, tam prisci sæculi, quam
14 hodierni temporis, † in quibus clientes suis Patronis, & Protectoribus ob eandem causam ingentia honoraria persoluere consueuerunt, & hodie persoluunt, vt latissimè probat, & prosequitur Schurf. *cons. 23. num. 5. cent. 3.* Gail. *lib. 2. obseru. 54. num. 10.* Vvaremund. *de fœderibus, lib. 1. cap. 4. num. 12.* Volteius *de feudis, 1. part. cap.8. num. 17.* Farinacius *decision. nouissimar. 146. num.26. & seq.* Aluar. Valascus *consult. 105. num. 62. & seqq.* & Magerus *vbi suprà d. cap. 1. ex num. 81.* & ferè per totum, *& cap.5. num.495. & cap.14. ex num.130.*

15 Quod efficit, † vt securi hac in parte, siue praxi esse possimus, & debeamus. Exempla enim honesta, & Reip. vtilia, quoad fieri potest, imitari quemlibet decet, *l. 1. §. secundo loco, D. de postul. l. cùm quidam, C. de administr. tut.* Et † quod quotidie fit, vel solitum est
16 fieri, legitimè fieri præsumendum est, *l. si quis donaturus*, vbi gloss. *D. de vsufruct. l. quod si nolit, §. quia assidua, D. de ædil. edict. l. certi conditio, §. si nummos, D. si cert. petat. l. penult. D. de constit. Princip.* vbi eleganter dicit Vlpian. non recedendum ab eo iure, quod diu æquum visum est, nisi euidens subsit vtilitas, *cap. constitutus, de Religios. domib. cap. Ecclesiasticarum, dist. 11.* vbi etiam docemur, præsumendum esse pro his, quæ diu agitata sunt in Ecclesia Dei, patiente, & tolerante superiore, iunctis aliis, quæ adduxi *sup. lib. 1. cap.13.n.70. & seqq.* & latè congerit Mager. *d. cap. 1. numer. 238 & seq.*

17 Etenim † licèt verum sit, non posse aliquem accipere mercedem, pro eo quod gratis facere tenetur, *l. penult. D. de condict. ob turpem caus.* cum aliis, quæ congessi *cap. præcedenti num. 107. & seqq.* hoc quidem intelligitur in eo, qui ex officio suscepto aliquid facere tenebatur, non autem in eo, qui solùm ex æquitate, & generali humanæ societatis cognatione
18 ad id suadetur; † hic enim pro cura, & industria in defensione alterius adhibita, benè potest pretium pacisci, & pactum recipere, imò & exigere, vt expressè docet Pompon. *in l. metum 9. §. sed licèt, D. quod met. caus.* vbi
19 Bart. & Cardin. Albanus notant, † licere mihi accipere pecuniam, vt te liberem à violentia illata per alterum, gloss. celebris *in d. cap. non inferenda 23. quæst. 3.* Dynus *in regula non est sine culpa*, vbi etiam gloss. *de regul. iur. in 6.* Signorolus *cons.167. col. 5. & cons. 79. col. 3. & cons.162. & 245.* Augustin. *in addit. ad Angel. de malef. verb. Che me ay adulterato, n. 64.* Afflict. *decis. 149.* Beroius, omninò videndus, *in cap. 1. num.51. de offic. delegat* & Flores de Mena *pract. quæst. cap.18. à num.14.* text. & DD. *in l. iam tamen, §. in hac, D. indicat. solui, & in l. si pater, §. si quis aliquem à latronibus, D. de donation.* & gloss. optima *in eod. §. sed licèt*, vbi ait: † *Æquum esse, vt si habes bonum propter me, vt & ego habeam propter te, l. idem, §. fin. D. de condict. ob turp. caus. & l. 2. §. æquissimum, D. ad l. Rhod. de iactu*, cum aliis, quæ tradit Menoch. *cons. 701. num. 88. lib. 8.* Vincent. Carrot. *in tract. de locat. & conduct. tit. de merced. quæst.10. num. 2.* vbi ex suprà dictis concludit, licitum esse mercedem recipere pro defendendo aliquem ab iniuria, vel offensa, licèt ad hoc teneatur iustitiæ, vel charitatis præcepto, post Bart. *num.8.* Bald.*9.* Angel. *8.* Ias. *31.* & reliquos DD. communiter *in d.l. vt vim*, & innumeros relatos à Per. Plaza *in epit. delict. cap.22. num.17.* Iul.Clar. *lib.5. sent. § fin. q.85. num. 3.* vbi eius Additionat. & latissimè Boër. *in addit. ad Dynum in d. cap. non est sine culpa, de regul. iur. in 6.* 10

Et in terminis protectionis, & aduocatiæ armatæ, & clientelaris, quæ in Germania, & aliis prouinciis vsitatur, idem probat † ele- 21
gans text. in cap. recipimus, in fine, de priuilegiis, vbi permittitur, vt clerici, subiecti, Episcopo Diœcesano, se possint dare in clientelam, & protectionem aliorum; & in fine subiicitur, iuri Diœcesani Episcopi nihil videri detractum, etiam si perceptæ protectionis census persoluatur, & † latè tradit Curt. Iun. *cons.114.* 22
num.1. Zoanet. *in d. l. vt vim, 1. part. num.99.* Simon Pistor. *cons. 19. num. 16. volum. 1.* Menoch. *cons. 29. numer. 34.* Georg. Obrecht. *in tract. de defens. necess. cap.7. num.44.* Gail. *lib. 2. pract. obseru.54. num.2.* Schurf. *cons. 23. cent.3. num. 3. & seq.* Bodin. *de Repub. lib. 1. cap. 7.* Knichen *in commentariis de Saxonico non prouocandi iure, cap. 5. num. 504.* Vvaremund. *de fœderib. lib. 1. cap. vltim. num. 12.* Hoping. *in differt. de iure protect. §. 16. in not. litt. D.* & latissimè & eruditissimè hunc articulum pro vtraque parte disputans, & argumentis contrariæ sigillatim respondens, Martin. Mager. *d. tract. de aduocat. armata, cap. 14. ex num.132. ad num.284.*

Vbi benè, post alios, resoluit † illud diuini, 23
& humani iuris de proximis iuuandis præceptum, tunc obligare, cùm quis, vt alij succurrat, vel consulat, se ipsum non grauat, nec alicui periculo, labori, vel impensis exponit. Etenim si contrarium contingat, & alterius defensionem, veluti ex officij necessitate, suis humeris imponat, benè potest pro hoc onere honorarium recipere, iuxta text. sic intelligendum *in d. l. metum, §. sed licèt*, quia eiusmodi protectio † æquiparatur operis, argum. text. 24
in l. stipulationes non diuiduntur 72. vers. Operas, D. de verbor. oblig. pro quibus dubium non est pretium recipi posse, *l. cùm in duobus, § si in coëunda*, ibi: *Opera pretium recipit, D. pro socio, & l. si non sortem 26. §. libertus, D. de condict. indeb.* ibi: *Operæ recipiunt æstimationem.* Alioqui † neque militi stipendia, neque 25
vassallo feudum, neque aduocato salarium, siue honorarium pro defensione patriæ, domini, vel clientis recipere liceret, quod est contra text. *in l. 1. & 2. l. 5. §. 2. C. de re milit. lib.12. cap. 1. in princip. quibus mod. feud. amittat. l. 1. in*

in princip. C. de suffrag. l. properandum 13. §. *illo proculdubio, C. de iudic.* ibi: *Honorariis scilicet à clientibus, qui dare possunt, disertissimis togatis omnimodò præstandis, &c.*

26 Quod adeò verum est, † vt aduocato debeatur salarium (licet non conuentum) officio iudicis, vt per Bald. & alios Scribentes communiter *in d. §. illo,* Alexand. *cons.* 109. *num.* 2. *lib.* 6. Alciat. *in l. creditori, verbo Patrocinio, C. de pact.* Bart. *in l.* 1. §. *in honorariis, D. de variis, & extraordin. cognit.* Bald. post Cynum *in l.* 1. *C. de pact.* *Natt. cons.* 376. *num.* 2. & 4. *lib.* 2.

Et huc respiciens, in ipsis Commendarum, de quibus agimus, terminis Ioseph. Acosta *d. lib.* 3. *de procur. Ind. salute, cap.* 11. 12. & 13.

27 tributa, † quæ ab Indis, propter eorum curam, suis patronis, siue Commendatariis præstantur, securè percipi neutiquam dubitat: monet tamen illos, vt muneri suo diligenter incumbant, adducens verba D. Gregor. ad nobiles Sardiniæ, *lib.* 3 *Registri, epist.* 23. quæ maximè ad nostrum institutum conducunt. Nam cum se dolere dixisset, quod Rusticos idololatriæ deditos, in suis possessionibus haberent, post pauca sic inquit:

28 † *Vnde magnifici filij exhortor, vt omni cura, omnique solicitudine, animarum vestrarum zelum habere debeatis, & quas rationes omnipotenti Deo de subiectis vestris reddituri estis, aspicite. Ad hoc quippè illi vobis commissi sunt, quatenus & ipsi vestræ vtilitati valeant ad terrena deseruire, & vos per vestram prouidentiam eorum animabus, ea quæ sunt æterna prospicere. Si igitur impendunt illi, quod debent, vos eis cur non soluitis, quod debetis? idest, vt assiduè illos magnitudo vestra commoneat, ab idololatriæ errore compescat, quatenus eis ad fidem ductis, Omnipotentem Dominum erga se placabilem faciat.* Hæc Gregorius, quibus (vt benè obseruat idem Acosta vbi suprà) & quid liceat accipere, & quid liceat reddere infidelibus Indis sibi commissis, Patroni satis, quantum arbitror, edocentur.

29 Verum vt vlterius progrediamur, † hæc patronorum cura, quatenus attinet ad eorum conuersionem, & in Fide Catholica eruditionem, primis illis temporibus exactiùs requirebatur, eo quod Indi longè plures numero essent, & Sacerdotum, ac Religiosorum copia desideraretur, quibus hoc onus, quod ipsorum erat proprius, demandari posset. Maximè nondum erectis Ecclesiis, nec Episcopatibus, Diœcesibus, ac paræciis, imò neque ipsorum Indorum municipiis commodè ordinatis, & distributis. Cæterum postquam hæc progressu temporis, & incessabili Regum nostrorum pietate, cura & solicitudine, congruentiùs dispo-

30 sita fuerunt, & in meliorem statum † reducta, oportere visum fuit, vt vnicuique Indorum municipio, quod 400. tributarios haberet, proprius Parochus assignaretur, qui eis sacramenta ministraret, & fidei, ac politicorum morum præcepta doceret, vt disponitur *in primo Concilio Limensi part.* 2. *constit.* 77. Vndè, & doctrinarij dici cœperunt, vulgò *Doctrineros*: Com-

31 mendatariis † interim ab hoc onere, & cura magna ex parte liberatis, dummodò ex suarum Commendarum redditibus sufficiens salarium, siue stipendium (quod communiter Synodum vocant) Rectoribus exhiberent, & si hos vel remissos, & negligentes notarent, vel improbos, & impuros, vel cupidos, ac rapaces; denique gregem Domini lædi grauiter insolentia pastoris animaduerterent, pro fide, quam suis Indis debent, ad Episcopos deferant, & quantum in ipsis fuerit, ardenter agant, vt illis, quam optima fide consultum sit.

In reliquis verò † præstina obligatio perdurat, quæ Patronis in commendatione Indorum præscribitur, scilicet, vt eis quotiescunque ope eorum indigeant, benignè adsint, intelligántque se Neophytis datos parentum loco. Vnde horum rem politicam iuuare debent, & ab iniuriis, vel hominum, vel temporum pro suâ virili tueri, & serio sibi de clientibus suis illud *Isaiæ* 1. dictum existimare: *Discite bene facere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam,* vt sic nomini, & officio respondeant suo, sintque non voce tantùm, sed re ipsa Indorum Patroni, aut si id maius, velut, patres, atque adeò ipsis † consulant, quemadmodum familiæ suæ pater ipse familias consulere debet, nempe corrigendo, & bonis moribus instruendo, 1. *ad Timoth.* 5. *ad Ephes.* 4. *cap. necesse* 47. *distinct. cap. duo ista* 58. *q.* 4. *cap. licet Hely. de simonia, cap. respiciendum,* §. *furta, de pœnis cum similibus,* ne sanguis, idest peccatum familiæ, de manibus domini requiratur, *cap. qualiter,* 2. *de accusat. & cap. irrefragabili,* iuncta gloss. *de officio Ordinarij.* 32 33

Quamuis hac etiam in parte minor iam labor, & cura ipsorum Commendatariorum desideretur, cùm † in vnaquaque prouincia Prætores item constituti sint, qui super Indorum tuitione, & gubernatione, ac politica institutione vigilent, & intendant, congruenti salario remunerati, quod ex ipsorum Indorum tributis, seu taxis (vt dicunt) deducitur, ita vt hoc minus ad Commendatarios perueniat, † tum quia diminuto labore, iustum quoque visum fuit, vt merces, eius contemplatione data, diminueretur, *l. Seio amico, in* 1. *responso, D. de annuis legat.* cum similibus, text. singularis *in l. si quis in graui,* §. *si cùm omnes, D. ad Syllanian. l. quoties, D. ad Trebel. l. Nensenius,* §. *vlt. D. de excusat. tut. l. planè,* §. *si duobus,* vbi glos. Bald. Angel. & alij, *D. de legat.* 1. cum aliis quæ multum in nostris terminis, de similibus clientelis loquentes, tradunt Decius *cons.* 308. *num.* 6. Craueta *cons.* 145. *num.* 13. & *cons.* 414. *num.* 13. Rosenthal. *in tract. de feud. cap.* 8. *conclus.* 12. *num.* 8. *litt. T.* plures congerens Pedrocha *in responso suo de interpr. & resolut. contr. num.* 460. & *seqq.* 34 35

Cùm etiam, † quia hæc Prætorum pro tuendis, & gubernandis Indis creatio, & institutio, ipsorum Commendatariorum causa, aut veriùs culpa introducta fuit. Eo quod in plurimum (vt statim trademus) ipsi erant, qui Indos sibi commendatos magis vexabant, maioribúsque iniuriis afficiebant. Vnde † damnum, quod sua culpa hac in parte senserunt, sibi debent, non aliis imputare, *l. quod quis ex culpa, D. de regul. iur. cap. damnum, eod. in* 6. *l. si fideiussor, D. mandati,* cum aliis, quæ tradit Moditius *in* §. *plebiscitum, Inst. de iur. natur. dubit.* 13. *num.* 2. *ad finem,* Surd. *cons.* 64. *n.* 1. Ouid. *in epistol. OEnon. Paridi*: 36 37

Leniter ex merita quicquid patiare, ferendum est.

Et *lib.* 1. *Amor. Eleg.* 14.

Facta manu, culpáque tua dispendia sentis.

38 De qua † praxi hodierni temporis, circa hoc onus Commendatum, de quo tractamus, agunt plures schedulæ, quæ reperiuntur *in 2. tom impress. ex pag.* 219. & præcipuè illa del Bosque de Segouia 8. Octob. ann. 1560. pag. 221. & altera Matriti 24. Ianuarij, ann. 1580. *tom.* 1. *pag.* 105. quarum meminit Ant. de Leon *d. tract. de confirmat. Regiis*, 1 *part. cap.* 19. *num* 41. *& seqq.* Et grauiter etiam, & eleganter prosequitur Acosta, omninò videndus, *d. lib.* 3. *de procur. Ind. salut. cap.* 11. *cum tribus seqq.* Et idem tangit Ioann. Matienz. *in l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 2. *n.* 12. Et de Prætorum, siue Correctorum creatione, vltra ea, quæ alio loco dicemus, agit elegans schedula, data Vallisol. 8. Nouembr. ann. 1550. *tom.* 3. *pag.* 19. & Anton. de Leon *d.* 1. *part. c.* 25. *num.* 35 *fol.* 18.

Qui benè aduertit *d. cap.* 19. *num.* 49. *fol.*
39 104. † adhuc in titulis Commendarum antiquas clausulas de Indis in fide instruendis, & defendendis, apponi, & iurari, vt intelligant, quod licèt iam proprios Rectores in spiritualibus, & Correctores in temporalibus habeant, omittere tamen, vel spernere pro sua parte non possunt, nec debent quod ad meliorem Indorum statum, & conditionem viderint conuenire.

Et ne vel ipsi Sacerdotibus, vel Sacerdotes ipsis conniuentes, miseri illi grauentur, cautum fuit in schedula quadam data *en el*
40 *Campillo* 28. Maij, ann. 1597. vt † nullo pacto ad Indorum beneficia, siue doctrinas præsententur Clerici vel Religiosi, qui Commendatarios quolibet consanguinitatis, vel affinitatis gradu contingant.

Ex quibus primò infero, quòd cum Commendatarij instruendis, & defendendis Indis præficiantur, ac quodammodò veluti Pædagogi, Nutriciique in Christo teneris adhuc, &
41 paruulis dati sint, debet sanè † Rex noster Piissimus, & eius Locumtenentes, in eiusmodi commendationibus faciendis, non solùm antiqua ipsorum eligendorum, vel parentum merita, & seruitia considerare, veteresque labores attendere, verùm longè plus spectare, vtrùm is, cuius fidei Indi commendantur, ea existimatione sit, vt imposito muneri non defuturus credatur. Quod piè docet, & parum animaduerti dolet Ioseph. Acosta *dict. lib.* 3. *cap.* 11. *pag.* 319. *& cap.* 12. *pag.* 323. affirmans, non esse tutam conscientiam Patroni, si indignus sit, nec prouentus tutò recipere, quantumcunque olim emeritus sit, rerúmque gestarum splendore coruscet. Et multò minus Principis, eam curam committentis indigno.

42 Indignum † autem eum dicit: *Quem viri boni, ac sapientes nequaquam idoneum reputant eiusmodi negotio procurando, nimirum, qui præ vita impuritate, præ inueterata auaritia, præ socordia ingenita, miseros susceptos vexando, spoliando diuina omnia, ac salutaria pro nihilo ducendo, pessundaturus apparet.* Et statim non minus piè, atque eleganter addit: *Pro-*
43 *fecto † mirari libet, quod cum in triennali, aut etiam annuo Prætore creando, vita integritas accuratè quæratur, in perpetuo Indorum domino, cuius sit, vel leue peccatum perniciosius futurum, vix morum ratio habeatur: sola, vel ipsius, vel maiorum merita attendantur, tanquam pecuniæ danda, non animarum negotium tractaretur.*

Cuius grauis, & religiosi viri doctrina, etsi nullum fulcimentum desideret, confirmari potest † ex cura, & prouidentia, quæ in iure sem- 44
per requiritur, vt qui aliis in exemplum, & disciplinam positi sunt, maiori virtute, & sanctimonia refulgeant; tum quia eorum peccata ob officij dignitatem aggrauantur; cum etiam, quia suo malo exemplo, vel desidia multos cateruatim secum trahit ad inferos, *cap. si Papa, cap. homo Christianus, cum ibi notatis*, 40. *distinct. cap. aliorum* 9. *q.* 3. *cap. nos si incompetenter* 2. *q.* 7. Nam quod † agitur à Prælatis, facilè trahitur à sub- 45
ditis in exemplum, *cap. cum quidam, de iur. iur. c. magnæ, de voto, cap. qualiter* 2. *de accus. cap. nemo* 89. *distinct. cap. consideret, de pœnitent. distinct.* 5. & pastore languente, grex insidiatoris dentibus laniandus exponitur, *cap. quamuis* 7. *quæst.* 1.

Vnde & illud nascitur, † vt grauiùs etiam 46
puniri debeant, & potentes potenter tormenta patiantur, *cap. præcipuè* 11. *q.* 3. *cap. nulli, quæst.* 1. *cap. illud* 8. *q.* 1. *Iuuenal. satyr.* 8. Castrens. *cons.* 349. *lib.* 1. Cosmas Guimier. *in pragmat. sanctione, tit. de collationibus, verbo Frustra enim, pag.* 216. cum multis aliis, quæ tradit Mastril. *de magistratibus, lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 8. *cum seqq.* Et Ego *in tract. de syndicatu defunctorum, n.* 102. *& seqq.* quibus adridens Saluian. *lib.* 4. *de prouid. Dei*, inquit: *Vbi sublimior est prærogatiua, maior est culpa.* Et D. Isidor. *lib.* 1. *de summo bono, cap.* 18. *Tantò maius peccatum esse cognoscitur, quantò maior, qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus iuxta ordinem meritorum, & sæpè quod minoribus ignoscitur, maioribus imputatur.* Et non minus eleganter Cassiodor. *lib.* 1. *var. epist.* 18. *Oportet vos colere, & obseruare iustitiam, qui æquitatem populo dicere suscepistis: quando non licet delinquere, qui alios creditur sub æquitatis regula continere, ne fiat exemplum prauum, qui electus ad laudabile cognoscitur institutum.*

Quod planè certius erit, † si ij, qui alios ex 47
officio tueri, vel gubernare debent, non solùm illis scandalum præbeant, vel exemplum ad delinquendum, verùm & cum eisdem, aut in eosdem delicta grauia, vel peccata turpia committant, & præsertim cum impuberibus, rusticis, vel barbaris, quales sunt nostri Indi, qui propter integri iudicij defectum, pro parte sua consentire non videntur, *l. pupillus, l. in eo, §. pupillus, D. de reg. iur. l.* 1. *§. impuberes, C. de falsa moneta.* Tunc enim tota culpa transfunditur in suadentes, & quoniam magis peccant, magis puniendi sunt, & † vbi maior est culpa, 48
maior debet exerceri vindicta, *d. cap. præcipuè* 11. *q.* 3. *cap. tanta* 86. *distinct. cap. qui aliorum* 23. *q.* 3. *cap. latores*, vbi gloss. *verb. Magis, de Clerico excomm. cap. excommunicamus, §. credentes, de hæret.* vbi gloss. & DD. ad hoc plures concordantias allegant, & consonat de iure nostro Regio text. *in l.* 42. *&* 50. *tit.* 5. *part.* 1. Quæ iura † Ego olim perpendi in ardua causa 49
cuiusdam miserandi Commendatarij, qui Indos aliquos sibi commendatos, vix plenam pubertatem egressos, induxerat, vt secum fœdum sodomiæ peccatum admitterent, nam hos lenius puniendos iudicaui, illum verò totam legis pœnam subire, quæ nisi adeò grauis esset, magis adhuc, & magis in eum ob prædictas circunstantias exacerbari deberet. Pro quo etiam, † in ipsis huius nefandi criminis terminis, allegaui ea, quæ

in

in simili tradit, & resoluit Catelian. Cotta *in memor. iur. verbo Pedicones, in fine*, & Petr. Caballus *in resolut. crim. 1. par. cap. 16. vers. Aggrauatur etiam delictum ex ætate pueri.* Et plura † alia, quæ in detestationem huius enormis delicti congessi *in meo 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. cap. 12. ex num. 31. & suprà hoc tom. lib. 1. cap. 14. n. 47. & seqq.*

52 Quæ omnia optarem Herclè,† vt Commendatarij considerarent, & beneficium sibi propter hoc officium datum attenderent, illudque per-
53 cipere non posse,† qui istud negligit, *cap. diuersis, de Clerico coniugato, cap. fin. de rescript. lib. 6. cap. pastoralis, de appellation.* cum aliis, quæ latè congessit Moneta *in tract. de distribution. quotid. par. 2. q. 2 n. 40.* Nicol. Garc. *de benef. part. 1. cap. 2. num 60. & part. 7. cap. 11. num. 1.* & Ego
54 *cap. seq. num. 12. &* 13. Multi quippè, † imò plures eorum, solum curant, vt sibi magnus numerus Indorum commendetur, quo maiora ab eisdem tributa, & seruitia consequantur, quid verò eis viciſſim præſtare, & rependere debeant, nequaquam considerant. Et ita in eis ad litteram impletur illud Plautinum in Menæchmis:

Clientes sibi omnes volunt esse multos,
Boninè, an mali sint, inhaud quæritant?
Res quæritur magis, quam clientorum fides.

Secundò, eisdem iuris communis, & nostrarum schedularum decisionibus inhærendo,
55 deduco, iustiſſimè in eisdem caueri, † vt Commendatarij, qui Indos suæ fidei, & clientelæ commiſſos vexant, & grauant, & tributis immoderatis, vel aliis seruitiis, aut iniuriis afficiunt ad restitutionem eorundem tributorum, & damnorum teneantur, ac prætereà ipsis Commendis priuentur. Etenim cum illæ cum hoc onere defensionis, & bonæ tractationis Indo-
56 rum concessæ fuerint, eo non impleto, † quasi causa data, causa non sequuta, reuocari possunt, vel quia reddit ad non iustam causam, vt alias dicitur *in l. 1. D. de condict. causa data, & de condict. sine causa*, & is, qui non implet ex sua parte, quod promisit, facit, vt alter liberetur, *l. Iulianus, §. offerri, D. de action. empt. cap. frustra, de reg. iur. in 6.* cum aliis adductis à Parisio *consf. 33. num. 57. lib. 1.* Honded. *consil. 34. num. 19. vol. 1.* Misyng. *centur. 3. obseruat. 96. & cent. 4 obseruat. 7. & 8.* Hartman. Pistor. *2. part. quæst. 24. num. 4. 5. & 6.* Schrader. *de feudis, part. 9. cap. 4. num. 88.* Colerus *de processf. execut. part. 4. cap. 1. num. 97. & 105.* & nouiſſimè D. Valençu. *consf. 173. num. 20. vol. 2.* vbi quod causa, si redit ad non causam, idem est, ac si actus ab initio factus fuiſſet sine causa, & *consf. 112. num. 91.* vbi quod paria sunt aliquid ab initio dari sine causa, vel postea deficere.

Vel melius condictione ex ipsa lege Commendarum promanante, iuxta tit. *D. & C. de*
57 *condict. ex lege*; cum Commendarum, † vt & feudorum, ea sit (vt diximus) natura, vt non possit, nec debeat feudatarius in clientes, vel vaſſallos sæuire, aut noua, & immoderata tributa, vel seruitia insueta ab illis exigere, & si secùs fecerit, vaſſallorum, seu clientulorum amiſſione puniatur, communi illa iuris regula ita dictante,
58 † quæ abusum rerum hic, vt in aliis, earundem priuatione punire solet, *cap. scelus 2. q. 1. l. 1. & 2. D. de his qui sunt sui, §. sed & maior, Inst. eod. l. 1. C. de emendat. seruor. l. fin. C. quemadm. ciuil. muner. indic. lib. 10.* text. sing. *in l. cum satis, §. caueat, C. de agricol. & censit. lib. 11. capit. quicunque aduocatiam, de pace tenenda, cap. 1. ex quib. causf. feud. amitt.* cum multis aliis, quæ aliud agens adduxi *sup. lib. 1. cap. 3. num. 75.* & in nostris terminis latiſſimè obseruant, & prosequuntur Bald. *in cap. publici latrones, de pace tenenda,* Roman. *consf. 35. num. 1.* Guido Papæ *decisf. 62. per tot.* Natta *consf. 614. num. 9. & 11. vol. 3.* Zasi. *singular. responsf. cap. 3. n. 82. & seqq.* plenè Grammat. *decisf. 104. per tot.* Grœuærus *conclusf. 16. consid. 1. n. 14. lib. 2.* Ant. Faber. *lib. 3. Cod. tit. 18. definit. 2.* Husanus *de hominibus propriis, cap. 8. n. 27. & 28* Cabedus *decisf. 8 n. 1. part. 2.* Mastrill. *decisf. 13. n. 18.* Petra *de potest. Princip. cap. 5. n. 120.* vbi aliqua exempla similium priuationum adducit, & *cap. 8. n. 14. & seqq. & cap. 22. n. 5. & 6. pag. 292.* Menchaca *controu. illust. lib. 1. cap. 8. n. 17.* & plurimi alij, quos refert Rosenth. *de feudis, cap. 1. concl. 33. num. 45. 48. & 59.* Matt. Mager. *d. tract. de aauoc. armat. cap. 16. ex num. 599. & num. 652. & seqq. & antecedentibus, & cap. 11. num. 681.* † qui adducit plura similia iuris, in 59
quibus ob sæuitiam, & malam tractationem, vel insolitas tributorum exactiones priuatio indicitur, & inducitur, quæ mihi ad alia properanti referre non vacat, & vltra relatos ab eis possunt etiam videri plures alij, quos refert Boërius *decisf. 55. n. 6.* Sebaſt. Næuius *in systhem. ad l. quisquis, C. in quibus causf. lib. 11. pag. 69.* Gail. *lib. 1. pract. obseru. 17. & de pace pub. lib. 1. cap. 2. n. 20. & seqq.* vbi in specie loquitur de vaſſallo, qui non seruat mandata Principis de non offendendo subditos, nec grauando eos tributis, vectigalibus, aut operis immoderatis. Ponte *de potest. Proregis, fol. 64. num. 60.* Hartman. Pistoris *lib. 1. q. 43. n. 479.* Camill. Gallinius *de verb. sign. lib. 10. c. 15. num. 22.* Camill. Borrellus *consf. 30. & 31. cent. 2. & de magistr. edict. lib. 4. cap. 9. num 52.* Bobad. *in in Politic. lib. 2. cap. 16. num. 82.* Menoch *consf. 2. ex n. 196. & de arbitr. casu 68 & 138.* Synoptica obseruatio *de tributis cap. 23 pag. 37.* Seſſe *de inhibition. cap. 26. n fin.* vbi probat, † quod ipsi vaſ- 60
salli propria auctoritate poſſunt deserere dominum, qui eos malè tractat, Calistus Remirez, qui plures alios allegat, *de lege Regia Arag. §. 32. num. 26. & seqq.* & noster D. Ioan. del Castillo *in tract. de vsufruct. cap. 3. num 100. cum seqq.* Vbi occasione vsufructuarij, qui vsufructu priuatur ob bonorum dilapidationem, idem in feudatariis, & aliis resoluit, & generaliter concludit, † quemlibet, qui iure sibi competenti 61
abutitur, illo priuari. Quia licet Baldus *in Auth. ad hoc, C. de Latin. lib. & consf. 439. col. 2. in fine, volum. 3.* docere videatur, quod sicut licitum est domino seruum suum propria auctoritate capere, & plagis mediocribus castigare, idem licet Nobilibus facere de hominibus suis, contrarium tamen tenuit Angel. *in l. sancimus, C. de pœnis,* concludens tales Dominos, seu Nobiles in hoc non esse tolerandos, sed potiùs reprimendos, vt non sint tam audaces ad maleficia in plebem, & debiles perpetranda. Quia ipsemet Bald. dixit *in l. ex hoc iure, D. de iust. & iur.* quod sunt nonnulli domini terrarum tyrannelli, qui sanguinem populorum emungunt, quod vix precarium dimittunt eis spiritum, & refert Barbat. *in cap. Rainald. de testam. vers. 34.* & Boer. *d. decisf. 55. num. 5.*

Et in terminis † nostratum Commendarum 62
eandem quoque iustificationé, priuationis, vel ob solam

solam negligentiam, agnoscit Acosta *d. lib. c.10. pag.* 313. ita inquiens: *Quin potius si quid accipis, ob id accipis, vt tu vicissim aliquid aliud rependas, quod si non dederis ipse, quicquid abstuleris, iniquum est, & iniuriosum. Vt medicus ab agroto, aduocatus à cliente iustè pretium capit pro impensa opera, & officio, ita Patronus ab Indo si quid accipit, pro officio accipit.* Et iterum *cap.* 12. *pag.* 222. ibi: *Efficitur deinde vt si negligenter, admodúmque segnes se praestiterint tales Patroni, neque emendare, & resarcire iacturam pergant, possint omninò, imò verò debeant, ab Indorum commendatione remoueri, aliis eorum loco suffectis.* Et statim refert schedulas, quæ hoc præcipiunt, quarum suprà meminimus, & capitibus seqq. agit de damnis, quæ Indis inferunt, & qualiter sarciri debeant, de quo etiam in simili agit Remirez *vbi supra* §. 36. *num.* 28.

Quod adeò verum est, vt licèt aliqui in his
63 casibus requirant, † quod monitio præcedat, vt Commendatarius temperet se à sæuitia, damnis, vel excessibus, quibus Indos sibi commendatos, vel alioqui suos subditos, grauat. Contrarium tamen verius, & receptius sit, nempè absque vlla monitione priuari posse, cum satis ex natura contractus, & ipsis inuestituræ legibus, quas iurauit, de hoc admonitus videatur, vt tenet Vulteius *de feud.c.*11.*n.*36. Afflict. *decis.*265. *num.*72. Gramm. *decis.*104. *num.*18. *&* 19. Roland. à Valle *cons.*1. *num.*79. *& seqq. vol.*2. *cons.*41. *ex num.*21. *vol.*2. *& cons.*18. *num.*14. *&* 29. *vol.*3. Palac Rub. *in introduct. Rub. de donat. inter, num.*8. Menoch. *d. cons.*2. *num.*197. *volum.*1. Gail. *d. obseruat.*17 *num.*4. Misyng *cent.*3. *obseruat.* 8. *num.*6. Bobadilla *d. num.*182. *&* 183. & innumeri alij ex feudistis, quos refert, & sequitur Rosenthal. *cap.* 10. *conclus*33. *num.*59 Martin. Magerus *dict. cap.*16. *num.*679. *& sequentib.* vbi hunc articulum
64 exactissimè disputat, & respondet † ad text. *in d. §. quicunque aduocatia,* vt quod ibi dicitur: *Et admonitus à domino suo non resipuerit,* de æquitate, & ad maiorem iustificationem procedere
65 debeat, aut in excessibus, † qui in omittendo consistunt, non qui in committendo, iuxta distinctionem Innocent. *in cap. extirpandæ, §. quia verò, de prabendis,* quem ibidem cæteri Canonistæ sequuntur, & Archidiacon. *in cap. propter* 18. *distinct.* eam rationem reddentes, quia non facta latent, facta verò patent; & ex Legistis probant Bartol. Bald. Cuman. Romanus, & alij, quos refert Alexand. *in l. ita stipulatus, num.*13. *D. de verb.* vbi dicit hanc esse elegantem decisionem Castrensis *cons.*371. *num.*3. *in fine, volum.*2. Bald. *in Auth. hoc amplius, n.*16. *C. de fideicomm.* Idem Alexand. *in l.* 1. *num.* 7. *C. de his quib. vt indig.* & Roman. *in l. cognitione, D. ad Syllanian.*
66 Quibus etiam fauet, † quod delictum consistens in committendo, grauius semper reputatur, quam consistens in omittendo, *argum. ita l. vulneratus* 51. *D. ad legem Aquiliam, l. ei apud* 5. *in princip. D. depositi, l. si sterilis* 21. §. *cùm per venditorem, D. de action. empt. l.* 4. *D. de impens. in reb. dot.* cum aliis, quæ tradunt gloss. Bald. Alexand. Castrens. Aretin. & alij *in l. si mora* 9. *D. solut. matr.* gloss. *in l.* 2. *D. ad Syllanian.* idem Bald. *in l. legis virtus, D. de legibus, & in l.* 1. *D. de eo, per quem fact. fuer.* & latissimè Tiraqu. *in tract. de pœn. temp. caus.*44 *n.*24. *cum seq.* & doctè Narbona *in l.*20. *tit.*1. *lib.*4. *Recop. gloss.*10. *n.*118. *& seqq.*

Esse porrò non solum hanc priuationis pœnam, verum & alias grauiores, his delictis valdè condignas, vel ipsi † Commendatarij fateri 67
cogentur, cum tot, & adeò enixas Regum nostrorum iussiones, & schedulas transgrediantur, quibus tributis sibi concessis, & taxatis contenti esse iubentur, & nihil aliud ab Indis posse exigere, aut extorquere. Quos suæ (vt diximus) fidei, ac clientelæ commissos, & plures ipsorum expilant, & excoriant, & propterea quod infirmi sunt, & imbecilles, vt ne mutire quidem contra illos audeant, fraude, & violentia miseros plerunque suo frustrant sudore, & perinde atque prædia quædam, aut greges reputant. Vnde quicquid emungi potest, siue ager sit, siue pecus, id totum honesto, ac liberali lucro assignant, & cum pastores, & defensores Indorum constituti sint, in lupos conuertuntur. Quod eorum scelus adauget † cum inde pernicies proficiscatur, 68
vnde salus maximè petebatur, vt rectè in nostris terminis aduertit Acosta *d. lib.*3. *cap.*16. *in fin. & cap.* 22 *pag.* 375. ibi: *Quæ spes vltra restat in felicium horum salutis, quando ab iis venena porriguntur, à quibus erat antidotum expectandum?* Et probatur *in l. meminerint, C. vnde vi, l.* 1. *in fine, C. de his qui veniam ætatis, cap.*2. 16. *quæst.*6. *cap. penult. de pœnis,* vbi dicitur, id quod ad defensionis inuentum est subsidium, ad depressionis stipendium retorqueri non debere, Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. matrim. cap.* 9. ibi: *Maximè nefarium est, vt inde iniuriæ nascantur, vnde iura desiderantur.* Et magis ad rem Cassiod. *lib.* 4. *epist.* 27. *Detestabilis est quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iusta execratione damnatur, sed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta suscipere, vnde credebantur auxilia prouenire: Exaggerat enim culpam in contrarium versa crudelitas, & maius reatui pondus est, inopinata deceptio, & lib.*7. *epist.*11. *Defensorem te itaque nostra constituit auctoritas; vt nihil venale, nihil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis.* Et † text. apud nos 69
optimus *in l.* 3. *tit.* 19. *part.* 2. ibi: *Y por esto dixeron los sabios antiguos, que en el mundo no auia mayor pestilentia, que recebir ome daño de aquel en que se fia,* & tradit alia nouissimè post hæc scripta D. Valençuela *cons.* 161. *num.* 85. *& cons.*163. *num.*140. *vol.*2.

Et ob hoc olim † lege duodecim Tabula- 70
rum patronus clienti fraudem faciens, sacer, & ignominiosus erat, vt tradit Gail. *d. lib.* 1. *de pace pub. cap.* 2. *num.* 21. eóque respexit Virgil. *lib.*6 *Æneid.* ibi:

Pulsatusuè parens, & fraus innexa clienti.

Vt benè aduertit Camill. Borrel. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 18. *ex num.* 50. vbi plura alia in eandem rem expendit, Ioan. Kalin. de verb. iur. verb. *Patronus,* Beroius *cons.*49. *n.*1. *vol.*1. Simon Pistor *cons.* 19. *n.* 19. vbi docet † turpissi- 71
mum esse grauare illum, quem defendere promisimus, Frider. Prukman. *cons.*7. *n.*147. *tom.*1. vbi allegat Ruin. *cons.*43. *col. penul. volum.* 1. Cephal. *cons.*417. *n.*4. quibus addo Franc. Viuium *decis.* 253. *n.*2. *lib.* 2. Caccialup. *in l. frater à fratre, D. de condict. indeb.* & Mart. Mager. *de aduoc. arm. cap.*11. *num.*127. *& cap.*16. *n.*616. *&* 664. vbi ad idem expendit Vlpian. respons. *in l. altius* 15. *D. si seruit. vind.* † vbi quod qui alium fa- 72
cientem prohibere ex officio necesse habet, id ipse

ipse committere non debet, & *l. si negotia* 31.
73 *D. mandat.* vbi Iulian. docet, eum, † qui alterius negotia administranda suscepit, idem præstare debere in sua persona, quod in aliorum. Vnde etiam originem duxit simile aliud iuris axioma,
74 † quod is qui obligatus est alium indemnem conseruare contra extraneum, multò magis eum contra se ipsum indemnem conseruare cogatur, *l. cùm in eo* 44. *D. de pact. d. l. frater à fratre* 38. & ibi Ias. 1. *lect. num.* 23. & 2. *lect. numer.* 15. *dict. l. si negotia*, & *l. si fundum*, *D. mandat.* Schrad. *in tractat. de feud. part.* 9. *c.* 4. *num.* 22. & nouissimè Dom. Episcop. Chilens. D. Gaspar Villaroel *in lib. Iud. pag.* 495. vbi quod miserum est ibi inuenire dolorem, vbi sperabas remedium.

75 Quod † multum attendere, & curare deberent nostri Commendatarij, ne de his tot, & tam atrocia scelera referantur, qualia narrat Acosta *dict. lib.* 3. *cap.* 14. & *seqq.* & Episcop. Chiapens. *in suo tract.* 30. Propos. qua de causa sæpè de his Commendis tollendis actum fuit, vt dixi *suprà hoc libro*, *cap.* 1. *ex num.* 10.
76 Et antiquas † etiam clientelas maximè improbauit Saluianus Massiliensis *lib.* 5. *de prouid.* atque earum, quæ hodiè vsitantur, vtilitatem meritò in dubium vocat Mager. *vbi suprà c.* 1. ferè per totum. Sed præstat Saluiani Massiliensis verba referre, eo quod ad viuum improbos aliquorum Commendatariorum mores notare
77 videntur. *Vt* † *vim* (inquit) *exactionis euadant, tradunt se ad tuendum, protegendúmque maioribus, dedititios se diuitum faciunt, & quasi in ius eorum, ditionémque transcendunt. Nec tamen graue hoc esset, si potentes patrocinia ista non venderent, si quod se humiles dicunt defensare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud graue, ac peracerbum est, quod hac lege tueri pauperes videntur, vt spolient, hac lege defendunt miseros, vt miseriores faciant defendendo; omnes enim ij, qui defendi videntur, defensoribus suis omnem ferè substantiam suam, priusquàm defendantur, addicunt. Ecce quæ sunt auxilia, ac patrocinia maiorum. Nihil susceptis tribuunt, sed sibi: Nouum genus venditionis, & emptionis: venditor nihil tradit, & totum accipit. Emptor nihil accipit, & totum penitus amittit.*
78 Verum † his, & aliis obiectionibus Chiapensis benè satisfacit Ant. de Leon *d. tract. de confirmat. Regiis*, 1. *part. cap.* 19. & 20. & quantum fieri potuit, obuiam itum est per schedulas, quarum suprà meminimus, & vt concedamus eas ab aliquibus Commendatariis non obseruari, vitio hominum non causæ hoc fit, vt præclarè aduertit Acosta *d. lib.* 3. *cap.* 11. *in fine*, & prauorum peruersitas bonis detrahere
79 non debet. Nam & alias † abusus rei substantiam minimè tollit, vt dixi *suprà lib.* 1. *cap.* 4. *ex num.* 82. & pluribus probat Anton. Hering. *de fideiuss. cap.* 1. *num.* 39. Iacob. Marchissel. *in silua quæst. pract. quæst.* 31. *num.* 1. Magerus *dict. cap.* 1. *num.* 327. cum multis seqq. & vt Tullius
80 in Rhetor. inquit, in † nullo genere bonorum aliquid est tam rectum, in quo abutendo vitium non reperiatur, quod refert, & ornat Vilius *in proœm. ad tit. Instit. de action.* Petr. Pechius *de iure sistendi*, *cap.* 5. *num.* 23. Petr. Greg. *lib.* 7. *de Repub. cap.* 11. *num.* 81.
81 Et ex † tutelæ exemplo, nostris Commendis valdè simili, comprobari potest; quæ cùm in se, & suo fine sanctissima sit, & iure, ac bono publico introducta, ad tuendum eum, qui propter ætatem se defendere nequit, *l.* 1. *de tutel. Princip. Inst. eod.* adhuc tamen frequenter hominum vitio ita degenerare solet, vt Papinian. non sine ratione dicere potuerit *in l. in fideicomm. §. nonnunquam, in fine, D. de vsuris*, rem esse minus tutam, fallacem, fragilem, & periculosam, & † Alber. *in d. l.* 1. *de tutel.* Tutores hodie non rectè dici tuitores, sed tollitores, ab effectu, quem refert Paul. Montanus *in tract. de tutelis, cap.* 4. *ab initio* Ioan. Gutierr. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 11. & Mager. *suprà num.* 344. quod tamen de malis, & perfidis accipiendum est. Nam † si quis ex istis, similibusque malorum, ac infidelium tutorum exemplis, tutelas è medio remouendas esse clamitet, nemo eum sanè mentis fore crederet, vt benè ipsi iidem Auctores animaduertunt, & nouissimè Leander Galganetus *in tract. de tutelis, lib.* 3. *quæst.* 1. *n.* 32. & *seqq.* 82 83

Quare Dei † optimi, & benegnissimi ope sperandum est, vt Patroni nostrorum Indorum officium non deserant. Et iudices, ac Magistratus debebunt contrarium facientes seuerissima animaduersione compescere. *Ne* † *similis vlterius grassetur fortè præsūptio* (vt loquar cum Cassiod. *lib.* 12. *epist.* 11.) *aut diuinam patientiam frequens prouocare possit excessus, vt qui in hac vlterius fuerit fraude versatus, & militia careat, & compendium propriæ facultatis amittat. Pudeat illis tollere, quibus iubentur offerre, vltrà omnes crudelitates est, diuitem fieri velle de exiguitate mendici. Amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia, nullus audeat inde tollere* (penè dixit Indis) *quod possit collectà dispergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit, & paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit. Additur, quod talibus non dare, tulisse est: & meritò, quando qui potest esurientibus subuenire, si non pascit, extinguit.* 84 85

Quod Ego semper † in Limano Conuentu, cum iudex similium causarum essem, seuerissimè practicaui, & in hoc Supremo Indiarum Senatu cum Fiscalis officio fungerer, pluribus disceptati † contra hæredes cuiusdam Ferdinandi Velæ quondam Commendatarij *de los Aullagas*, in prouinciis Peruanis, qui ob excessiua tributa, quæ à suis Indis extorsit, & grauia damna, quæ eisdem irrogauit, ingenti pecuniarum summa damnatus fuit, & ad eius exactionem bona omnia, quæ reliquit sub hasta vendita, & inter alia oppidum de *S. Martin de Valde-Iglesias*, quod in Hispania, dum viueret, comparauit. Atque ita impletus fuit sermo Cassiod. *vbi suprà* & † illud *Exodi cap.* 22. *Viduæ, & pupillo non nocebitis, si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiámque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli, &c.* Quibus addere licet alia, quæ ad eandem rem congessi, & expendi 1. *tom. lib.* 3. *cap. vlt. num.* 11. & *seqq.* 86 87 88

Et † in his damnis, excessibus, & iniuriis, quas Indi à suis Commendatariis se accepisse queruntur, minor sanè probatio desideratur, quoniam id frequenter statui, & recipi solet, vbi vassalli contra dominos, & pauperes, & infirmi contra potentes, & magnates, similes 89

querelas in iudicium deducunt, vt notat Bald. per text. ibi *in l. 2. §. Prætor ait, versic. Et filius, D. qui satisd. cogan.* Iaſ. *in l. quicunque, in princip. 2. notab. D. de verbor. obligation.* Corneus *conſ.* 11. *volum.* 2. Alexand. *conſ.* 49. *vol.* 1. Aretin. *conſ.* 45. *in fine*, Matthæſylan. & eius Additionator, *ſingul.* 31. & Bobad. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 120. Quod tamen limitan-
90 dum exiſtimo, † dummodò talis probatio in ſuo genere ſit perfecta, & per teſtes alioqui habiles, & vbi nobilis contrarium plenius non probauerit, vt per eundem Bald. & alios *vbi ſuprà* Idem Bald. *in l. ſi tutor petitus, ad fin. C. de peric. tutor. & in l. qui accuſare, C. de edendo*, Felin. *in cap. cum contingat, col. 2. in princip. de reſcript.* Decius *conſ.* 37. Alexand. *conſ.* 16. *col.* 3. *in princip. volum.* 5. & Addition. Matthæſ. *vbi ſuprà num.* 3. & 6.

Eaque de cauſa, in ardua lite, quæ olim mota fuit contra quendam D. Alfonſum de Sotomayor Commendatarium Indorum de Sacaca, ſuper tributis exceſſiuis, quæ ab eis extorſiſſe prætendebatur, in dubium vocari vidi. Vtrùm
91 † ſufficientem probationem præſtaret aſſertio, & depoſitio officialium, qui ex ipſis Indis eliguntur ad hæc tributa colligenda, & Commendatariis tradenda, & in Regno Peruano vocantur *Quipocamayos*, eo quod *Quiporum* ſuorum
92 rationem habeant, hoc eſt quorumdam † filorum varij coloris, in quibus quoſdam nodos mirabili ordine complicant, qui eis pro ſcriptura deſeruiunt, de quibus optimè agit Acoſta de natura Noui Orbis, *lib.* 1. *cap.* 25. & *in hiſtoria Indiarum, lib.* 1. *cap.* 24. & *lib.* 6. *cap.* 2. & *ſeqq.* & alij, quos latè recenſui *in* 1. *tom. de Ind. iur. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 31.

Etenim etſi non inficier multum ponderis hanc numerationem, & aſſertionem habere, vbi rectè, & vt oportet inita, & explorata fue-
93 rit, quia hi *Quipocamai* ſunt † veluti officiales publicè electi ad hanc adminiſtrationem, quorum libris fides integra dari, & ad eos recurri ſolet tanquam ad ſpeculum, & fontem veritatis, *l.* 1. *C. de exactor. tribut. lib.* 10. *Auth. de mand. Princip.* §. *publicorum*, iunctis aliis, quæ notat Bald. *conſ.* 265. *lib.* 1. *gloſſa magna*, Bart. & alij DD. communiter *in l. quædam*, §. *nummularios, D. de edendo*, Iaſ. *in l. admonendi, numer.* 1[illegible] *D. de iur. iurand.* Beccius *conſ.* 5. *per totum*, Maſcardus *concluſ.* 672. & *ſeq.* & latiſſimè Nicolas Genua *de Pſſeribus in tract. de ſcriptura priuata, lib.* 4. *cap. de libris officialis, de publico deputati, pag.* 223. *cum ſeqq.* & idem in libris Maſſariorum alicuius Villæ, vel Caſtri, ſeu Communitatis affirmet Craueta *de antiq. temp.* 1. *parte, verſic. Quartò limitatur, n.* 63. Beccius *vbi ſuprà num.* 2. Stephanus Gratian. *deciſ. March.* 137. *num* 2. Taſchus *litt. L, concluſ.* 346. *num.* 27. & Genua, *vbi ſuprà cap. de libris Maſſariorum alicuius villæ, pag.* 356. Adhuc
94 tamen † non auderem eiuſmodi *quipis* talem, ac tantam fidem, & auctoritatem adhibere. Nam eorum conſtructio, & explicatio fallax (vt audio) & incerta eſt, nec mihi ſatis liquet dictos *Quipocamayos* auctoritate publica huic muneri præponi.

Et vt hæc deficiant, ſunt Indi, quorum fides
95 vacillat, † vndè & ipſa quoque Quiporum conſtructio, & enodatio vacillabit, vt in ſimili argumentatur Bald. *in l. ſi pater, D. ad legem Cornel. de falſis*, dicens, quod pater notarius non poteſt recipere inſtrumentum in cauſa filij, cum neque pro eodem teſtificari poſſit. Vt omittam exactorum † libris contra tertium non credi, 96
nec fidem facere, vt latè, & optimè probat Menoch. *de arbitrariis, caſu* 91. *cum ſeqq.* & idem contingere in libris Maſſarij alicuius vniuerſitatis reſoluit Alex. *conſ.* 186. *n.* 6. *lib.* 2. poſt Bald. *in l. Imperator, num.* 33. *in fin. D. de ſtatu homin.* & ſequitur Iaſ. *in d. l. admonendi, n.* 98. & ſub aliquibus diſtinctionibus Gratus, Maſcard. Ruger. Rutlandus, Scaccia, & alij, quos refert Genua *vbi ſuprà pag.* 237.

Quibus addo, hoc certius eſſe, & vrgentius procedere, vbi † tales *Quipocamai* ſunt (vt 97
plerumque eſſe ſolent) ex ipſis Indis tributariis, à quibus tributa repetuntur, vel exiguntur. Nam tunc, quemadmodum teſtimonium pro ſe ipſis dictum non valeret, *l. nullus, C. de teſtibus*, cum ſimilibus, ita nec rationes, vel inſtrumenta ab eiſdem confecta, *l. inſtrumenta, l. rationes, & l. exempla, C. de probation.* Bart. & DD. *in d.* §. *nummularios, & in l. de eo, & l. Diuus*, per text. ibi, *D. de falſ.* Craueta *vbi ſuprà num.* 68.

Idémque eſt, quamuis dicatur, quod cauſa eos principaliter non concernit. † Nam ſufficit, 98
vt aliquod commodum, vel intereſſe ex ea conſequi, vel ſperare poſſint, etiam in conſequentiam, vt quis teſtis integer non dicatur, vt per Bald. *conſ* 10. *n.* 5. *lib.* 5. Alexand. *conſ.* 45. *num.* 2. *lib.* 2. Socin. *conſ.* 47. *num.* 45 *lib.* 4. Grammat. *deciſ.* 505 *num.* 12. & *conſ.* 41. *num.* 4. Crauet. *conſ.* 99. *num* 2. Pariſ. *conſ.* 13. *num.* 79. *lib.* 3. Felin. *in cap. inſuper, de teſtibus num.* 24. & latiſſimè Monticul. *in eod. tract. verſ. Pro ſe ipſo, fol.* 58 & Farinacius *q.* 60. *per totam.*

Vndè (& adhuc magis in terminis) † officialis vniuerſitatis, ſeu exactor tributorum examinatus in teſtem pro ipſa vniuerſitate non eſt teſtis idoneus contra forenſem, vt docent DD. per text. ibi *in l. in tantum*, §. *vniuerſitatis, D. de rer. diuiſ. cap. nuper, de teſtibus, l.* 3. *in fine, titul.* 28. *part.* 3. quia † qua ratione vniuerſitas 100
redditur ſuſpecta, ita etiam officialis, eo quod vbi caput eſt ſuſpectum, etiam illi, qui caput veroſimiliter ſequuntur, ſuſpecti ſunt, & idem de eis, quod de capite indicatur, Bald. *in l.* 1. *C. ſi Rector prouinciæ*, Abb. & DD. *in cap.* 1. *de iudiciis*, Abb. per text. ibi, *in cap. accedens, el* 1. *vt lite non conteſt.* Decius *conſ.* 151. *col.* 8. Couar. *in pract. cap.* 37. & Farinac. *vbi ſuprà quæſt.* 55. *num.* 109. & *ſeqq.* vbi quod teſtes eſſe non poſſunt ſubditi, angarij, & parangarij pro eorum dominis.

Tertiò, ex prædictis infertur, † Commen- 101
datarios nihil aliud, præter tributa taxata, & deſignata, ab Indis ſibi commendatis percipere poſſe, vt expreſſe diſponitur in ſched. data Fuenſalidæ 26. Octobr. ann. 1541. quæ extat 2. *tom. pag.* 234 & in pluribus aliis, quas collegi *ſuprà hoc tomo, lib.* 1. *cap.* 20. *ex num.* 1. vbi etiam *ex num.* 18. & *num.* 82. latè probaui, † omnes conuentiones, pactiones, & permu- 102
tationes inter Indos, & ſuos Commendatarios factas, prohibitas eſſe, quia ſemper ſuſpectæ, & miſeris illis damnoſæ præſumuntur. Vndè neque † opera ruſtica, aliaue perſona- 103
lia ſeruitia, neque puellas ad vxorum ſuarum fullonica, culinas, vel lanificia, neque gallinas,

vel

vel oua, aut quid simile ad prandium petere possunt, vt disponitur in multis schedulis, quæ habentur *dict. 2. tom. pag. 230. & sequentib.* vbi pœnæ contrarium facientibus imponuntur, vltra dupli restitutionem, quæ in similibus irrogatur *in l. 11. tit. 3. lib. 6. Recopilationis.*

104 Et licèt alias † in libertis, ac patronis, & vassallis feudatariis, & eorum dominis, reperiamus se mutuò, ac reciprocè alere debere, vbi ad inopiam deuenerint, *l. libertus 41. D. de oper. libert. l. fin. C. eod. l. 4. tit. 26. part. 4.* cum aliis, quæ latiùs tradit Zasius *lib. 1. singul. respons. cap. 3. n. 3.* Martin. Colerus *de aliment. lib. 3 cap. 13. num. 89. & ex num. 94. ad 82.* Afflictis, & Vrsillis *decis. 265. numer. 104.* Ioann. Sayson. *ad consuetud. Turonens. titul. 12. art. 1. versic. Vicesima conclusio*, Rosenthal. *in tract. de feud. c. 8. quæst. 27. num. 7. & seqq.* Ioann. Garcia *de expensis, c. 12. & num. 72.* Collantes *in pragmat. agricol. lib. 3.*

105 *cap. 9. ex num. 1.* Id quod † ad Ecclesiam erga eius patronum pauperem extendit etiam Cassiodor. *decis. 3. sub tit. de iur. patronat.* Paulus de Citadin. *in eodem tract. art. 4. sext. part. princip. num. 1. & seq.* & Colerus *d. cap. 13. ex num. 78. ad 88.*

106 Hoc tamen † nunquam vidi cum Indis practicari, nec ratio iuris, vt practicetur, admittit. Nam Commendatarius non potest dici pauper, cui Indi suo tempore, ac modo debita tributa persoluunt, & vt demus hæc ad eius alimenta non sufficere, vel propter ingluuiem, & malam administrationem in egestatem deuenisse, non sunt cogendi Indi ei subuenire, cum ipsi æquè,

107 aut longe magis pauperes sint, † & ex charitate benè ordinata, sibi potius, quam alij prospicere debeant, *l. Præses, C. de seruit. & aqua*, cum aliis, quæ copiosè adduxi *sup. hoc lib. cap. 16. num. 79.* Tunica enim, pallio, & genu suprà propiùs est, vt vulgò dicitur, & plus se amat homo in vngue pedis, quam alium in vertice capitis, vt dixit Baldus *cons. 312. lib. 4.* Quò pertinet etiam, quod dicit Seneca: *Dabo egenti; sed vt ipse non egeam, succurram perituro, sed vt ipse non peream*, & Cato in distichis:

Dilige sic alios, vt sis tibi charus amicus,
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Et tradit alia in eisdem terminis alimentorum D. Ioann. Bapt. de Larrea *discept. Granatens. pag. 614 num. 27.*

108 Maximè cum iura proclament, † eis, qui in necessitate seipsos posuerunt, subueniendum non esse, *l. 1. §. 1.* & ibi gloss. & DD. *qui satisd. cog. l. bona fides 31. in princip. D. depositi, cap. ex parte, de consuetud.* Roland. à Valle *cons. 87. num. 56. volum. 1* Menoch. *cons. 55. num. 11. lib. 1.* Surd. *de aliment. tit. 7. num. 12.* & Horat. *lib. 1. epist. ad Lolium*:

Quem sua culpa premit, deceptus omitte tueri.

Planè in reuerentiam huius veluti Patronatus, quem Commendatarij erga Indos sibi commendatos habere videntur, † prætendi

109 posset, eos ab eisdem Indis in ius sine venia vocari non posse, quemadmodum nec † patroni

110 à libertis vocantur, *l. 4. cum sequentibus, D. de in ius vocand. l. 2. C. eod. §. vlt. Inst. de pœn. tem. litigan.* nec domini feudorum à suis vassallis, vt per Husanum *de homin. propriis, numer. 5. & seqq. pag. 162.* Rosenthal. *de feud. cap. 10. conclus. 23. numer. 16.* & plures apud Magerum *de aduocat. armat. cap. 10. num. 43.* nec Domini populorum à suis subditis, vt per Bobad. & relatos ab eo *in Polit. lib. 2. c. 16. n. 60.*

Sed adhuc contrarium in nostris Indis obseruandum est, & semper obseruari vidi, nunquam enim veniam expostulant, vbi cum suis Commendatariis litigare volunt. Sicuti & praxis communis obseruat in vassallis, & subditis erga dominos, & in clientibus erga suos protectores, & in parochianis erga suum Parochum, & in Ecclesia erga suum Patronum Ecclesiasticum, vt multis relatis, quos breuitatis causa omitto, post longam disceptationem resoluit Magerus, omninò videndus, *vbi suprà ex n. 52. vsque ad num. 100.* Rosenthal. *d. conclus. 23. num. 19.* & vltra relatos ab eis Rhenat. Choppinus *ad leg. Andium, lib. 2 tit. 3.* Anton. Mornacius *in notis ad leg. 13. D. de in ius vocand. & ad leg. fin. D. de inoffic. testamen.* vbi etiam tradit, posse vassallum esse aduocatum contra dominum, & Anton. Borrinius *in tract. de caualcata, siue seruitiis vassallor. 2 part. c. 4. §. 3. fol. 61.*

Vtrùm verò † Indus contra Commendatarium, aut pro eo, vel hic contra Indum, aut pro eo in testem productus, iustè, vel iniustè à testimonij dictione abstineat, in dubium quoque vocari posset, ob simile exemplum patroni, & liberti, clientis, atque aduocati, coloni, & domini, & aliorum familiarium, & domesticorum, qui mutuò, & vicissim à ferendo testimonio repelluntur, vt refert Aul. Gel. *lib. 5. noct. Attic. cap. 13.* Iul. Paul. *lib. 5. sent. tit. 15. §. 1.* vbi inquit, susceptos non posse esse testes accusatori, Specul. Aufrer. Nellus Campeg. Mascard. & plurimi alij, quos refert Farinacius *de testib. lib. 2. tit. 6. quæst 60. num. 165.* Borrinius *§ 8. fol. 64.* & nouissimè D. Valençuela *cons. 121. num. 123. volum. 2.* & Magerus *vbi suprà num. 100. & seqq.* Sed tamen in hoc quoque contrarium practicatur, vt ipse idem Magerus resoluit *ex num. 107.* vsque *ad num. 130.* vbi respondet argumentis contrariis, & plures pro hac parte Doctores adducit, & vltra relatos ab eo, copiosè Callistus Remirez *in tract. de lege Regia, §. 24. num. 7.* & Farinac. *vbi suprà numer. 171.* qui tamen benè subiungunt, quod si adsit copia testium, honestius erit, vt eiusmodi personæ se à ferendo testimonio abstineant. Quod Ego etiam semper consului, & in facto practicatum esse sæpissimè vidi. 111

Quartò, & vltimò, hæc quæ diximus de Commendatariorum erga suos Indos obligatione, & de restitutione, quam eisdem facere debent ob officium minus exactè impletum, vel damna, & iniurias, quas miseris irrogauerint, lucem præbent, quæstionibus, quas circa hoc piè, & doctè mouet Acosta *dict. lib. 3. de procuran. Ind. salut. cap. 16.* Vbi † tradit, quid prouidendum sit Sacerdotibus in confessionibus sacramentalibus Patronorum, seu Commendatariorum audiendis, vt eorum conscientias exonerent? & vltra eum Ioann. Matienz. *in tract. man. script. de moderat. Regn. Perù, 2. part. cap. 28.* Vbi agit † de restitutione damnorum à Commendatariis, vel conquisitoribus illatorum, & ab illis, qui de illa distributione participarunt; quam vulgò vocant *de Caxamarca*, & refert Zurita *in quæst. Theol. erga Indos, quæst. 7.* vbi benè disputat, vtrùm † is iustitiæ 112 113

114 iustitiæ officio satisfaciat, qui pro pecunia, quam Indis eripuit, restituit Christianæ doctrinæ prædicationem. Et resoluit, quod si ignotus dominus fuerit, implet restituendo generaliter ad prædicationem, ex traditis à D. Thom. 2. 2. *q.* 6. *art.* 5. Si verò notus, quamuis doctrinæ inopia laboret, ita vt eam propriis sumptibus quærere oporteret, non tamen posse priuatum sua auctoritate ei applicare, ex eod. D. Thom. *vbi suprà q.* 26. *art.* 5.

Idemque dicendum esse etiam si verisimile
115 sit, quod † pecunia Indo restituta, ille eam in ebrietatem, aut alia flagitia converteret, quia non ob id, quod quis malè suis rebus vsurus sit, potest homo priuatus illas ab eo auferre, etiam ad pietatis, & charitatis opera exercenda, sed imò tali casu esset pecunia in tuto collocanda, vt ebrio domino opportuno tempore reddatur, vt ipse idem D. Thom. resoluit *d. quæst.* 62. *art.* 5. *&* 8. *& in* 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 4. *& in* 2. 2. *quæst.* 31. *& in* 3. *part. quæst.* 68. *art.* 5. quem sequitur Caietanus *d. quæst.* 62. *articul.* 5.
116 *ad* 3. vbi plenè examinat † qualem, ac quantam diligentiam in inquirendo vero domino quis facere debeat. Et Dom. Sotus *de iust. & iur. lib.* 4. *quæst* 7. *artic.* 1. *in solutione tertij argumenti*, & Ioann. Matienz. *dict. cap.* 28. vbi ad-
117 dit, quod † quia difficile est, damna Indis illata, eisdem, qui verè illa receperunt, in multis casibus satisfacere, monendi sunt Confessarij, vt Commendatariis iniungant, vt Indorum hospitalibus, communitatibus, Ecclesiis, vel aliis piis operibus, quæ eis in communi vtilia esse possint, ad salutem spiritualem, vel temporalem, damnorum æstimationem relinquant, quod à pluribus, dum in Peruano Regno essem, factum vidi, & audiui, & ab aliis non exiguas quantitates Indis relictas fuisse, vt in solutione suarum taxarum, siue tributorum subleuari possent, & in hæc recidunt, quæ in simili tradit Molina Theologus, omninò videndus, *de instit. & iure*, 2. *tom. disputat.* 346. *col.* 387. *litt. R.*

Et semel, & iterum, me pro tribunali seden-
118 te, quæstio incidit, vtrùm † eiusmodi legata pia essent, & eorum implementum coram iudice Ecclesiastico ab Indis, vel eorum protectoribus peti posset. Et pia esse decisum fuit, tam Indorum, quibus relinquuntur, contemplatione, qui pauperes, & miserabiles personæ censentur, vt dixi *suprà lib.* 1. *cap.* 27. *ex n.* 1. *cap.* 1. *distinct.* 87. iunctis aliis, quæ tradit Tiraq. *in tract. de priuileg. piæ causæ, in præfat. vers. Item relicta*, Syluestr. *in summa, verb. Legatum* 4. *numer.* 5. quam habita considera-
119 tione ad causam legandi, quæ † anima legantis, & eius exoneratio esse intelligitur, vt latè prosequitur idem Tiraq. *ibidem*, *num.* 13. *vers. Item relictum pro anima*, & plures alij, quos refert & sequitur Padilla *in l. eam quam*, *numer.* 54. *C de fideicomm.* Stephan. Gratian. *lib* 2. *discept. forens. cap.* 329. *à num.* 13. Alter Gratianus *regula* 194. *numer.* 6. Tiber. Decianus *lib.* 2. *criminal. cap.* 17. *ex num.* 3. Card. Tuschus *litt. L. concl.* 106. & Mascard. *de probat.* 3. *tom. conclus.* 1171. *num.* 68. Ac proinde mix-
120 ti † fori esse, & coram iudicibus Ecclesiasticis, etiam per dictos Indos laicos exigi posse, maximè si pro ipsorum Ecclesiis, vel hos-
121 pitalibus relicta fuerint, ex decis. † text. *in l. hereditas* 50. *D. de petit. hered.* ibi: *Tamen principali, vel Pontificali authoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis*, vbi gloss. verb. *Principali*, idem notat, & allegat text. *in l. nulli, C. de Episcop. & Cleric.* & idem probat gloss. 1. *per text.* ibi, *in cap. relatum primò, & in cap. si heredes, de testam.* & ibi Abbas, Imola, Barb. Couarr. & alij, Tiraq. plurimos congerens, *d. tract. de priuil. piæ causæ, priuil.* 149. vbi, quod relicta ad causas pias sunt mixti fori, & quod vbi versatur fauor pietatis, habet etiam Episcopus iurisdictionem in laicos, Ioann. Gutierr. *lib.* 1. *practicar. cap.* 44. Azeued. *in l.* 10. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. num.* 43. Salazar *de vsu & consuetud. cap.* 8. Anton. Quesada *diuers. quæst. iur. cap.* 5. Anton. Costanus *quæst.* 10. *num.* 8. Paz *in prax.* 2. *tom. prælud.* 2. *num.* 46. Parlad. *different.* 9. §. 2. *num.* 13. Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 104. *& seq. & num.* 139. & iterum *cap.* 18. *num.* 120. *& num.* 1228. Ceuall. *de violentia, quæst.* 84.

Quod adeò verum est, vt etiam Indis non pe-
tentibus, † possit Episcopus eiusmodi legati 122
implementum hæredibus testantis indicere, si ipsi intra annum illud exequi supersederint, vt docet text. *in cap.* 3. *de testam.* & ibi DD. præcipuè Couarr. *num.* 1. *l.* 6. *tit.* 8. *part.* 6. *l.* 25. *tit.* 9. *l.* 7. *titul.* 10. *ead. part.* & vtrobique Greg. Lopez, Padilla, Boër. Tellus Fernand. & alij relati à Gutierr. *d. cap.* 44. *num.* 4. & vltra eos Roman. *sing.* 1. *& consi.* 69. Aretin. *in cap. cum olim, de testibus*, Bald. *in Authent. ingressi, col.* 8. *ad fin. C. de sacrosanct. Eccles.* Apostilla ad Abb. *in dict. cap. si heredes*, & Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. Hunc contractum, num.* 3.

Neque his aduersatur, † quod legatum re- 123
lictum pro malè ablatis, aut exoneranda conscientia, videtur magis relinqui, vt debitum, & ita solet habere vim debiti confessati; vnde non est propriè legatum, & per consequens nec pium dici potest, vt per Roman. *cons.* 164. & eius Addition. *in verb. Terminat.* Guiller. Bened. *in cap. Rainuntius, verb. Si absque liberis, el* 1. *num.* 17. *& seqq.* Anton. Ciofium *cons.* 42. *num.* 11. *part.* 2. qui inde infert, super hoc legato non posse adiici conditiones, neque grauamina: & Cardin. Tusch. *litt. L. concl.* 144. Nam id intelligitur, vbi testator id expressè fatetur, vel alias constat de debito, & certis personis, vel incertis, de certis restitutionem fieri iubet. Nos autem loquimur in casu, in quo incertis reliquitur, & licet testator hac causa sarciendi damna Indis illata, legatum fortè reliquerit, eam apertè non expressit, sed (quod plerumque fieri solet) tantummodò dixit: *Por si algo les fuere à cargo, ò para descargo de mi conciencia*: quæ verba legati substantiam, & pietatem non immutant, nec minuunt, vt colligi potest ex traditis à Bart. & eius Additionat. *in l. qui vxori, num.* 3. *D. de aur. & argent. legat. Auth. quod obtinet, C. de probat.* Greg. Lopez *in l.* 4. *titul.* 11. *part.* 6 *gloss.* 2. *ad finem*, Steph. Gratian. *lib.* 2. *discept. forens. cap.* 329. *à num.* 13. Ant. Faber, qui citat Boër. & alios, *in suo Cod. Fabriano, lib.* 4. *tit.* 24. *definit.* 36. *num.* 10. & Syluester *dict.* §. *legatum* 4. *num.* 1. vbi singulariter docet, † quod in foro contentioso, si du- 124
bitetur, qua mente testator reliquerit legatum in dictis casibus, præsumatur in dubio ad piam

piam causam, id est pro Deo, & animæ salute reliquisse.

Quibus addo, suprà dicta adeò vera esse, vt
125 licèt † in aliis legatis controuersum sit, vtrum executiuè agi possit, vt constat ex his, quæ post alios, latè disputat Borgnin. Caualcan. *in tract. de vsufruct. mul. relict. fol.* 31. *num.* 15. Ioseph. Ludou. *decis.* 23. *num.* 9. Dueñas *reg.* 15. *limit.* 2. Spino *in specul. testam. gloss.* 34. *num.* 35. Parlad. *lib.* 2. *quot. cap. fin.* 1. *part.* §. 9. Ceuall. *pract. commun. quæst.* 103. & Fachin. *lib.* 5. *controu. cap.* 31. In legato tamen, de quo agimus,
126 † etiam eiusdem pietatis intuitu, executiuè, & de plano procedendum sit, iuxta text. *in d. l. hæreditas, D. de petit. hæred.* per quam notat Bald. *ibidem*; *& in l. fin. col.* 4. *vers. Item nota hic meliorem textum, C. de codicill.* Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *nunc verò aliqua, vers. Quòd si vnus, num.* 57. Andreas Barbat. *in d. cap. si hæredes, de testament.* Paz *in praxi*, 3. *tom. cap.* 4. §. 1. *num.* 49. *& seq.* Gutiert. *lib.* 1. *pract. quæst.* 80. *circa finem*, vbi asserit secundùm hanc opinionem in praxi obtinuisse in legato facto Ecclesiæ Ciuitatensi.

127 Pro quibus pondero † text. *in Auth. de Ecclesiast. tit.* §. *si quis autem pro redemptione*, ibi: *Modis omnibus secundùm testatoris voluntatem ab his, quibus iussum est hoc facere compleri.*
128 Verba enim illa † *modis omnibus*, important *ipso iure*, vt notat gloss. *verb. Modis omnibus, in Auth. vt defunct. seu funer. eor.* §. *sancimus*, gloss. *verbo Omni, in l.* 1. §. *si pecunia, D. de petit. hæred.* quas nimis commendat Alexand. ad Bartol. *in l. Imperator, D. de iure fisci, super verbo Mox*, Roder. Suarez *in l. post rem indicatam, in lectura, vers. Adde quintum*, & alij, apud Barbosam de dictionibus, d. verb. Vnde
129 † neque aditionem hæreditatis, etiam inspecto iure communi, hæc legata desiderabant, & dies executionis eorum cedit à morte testatoris, secundùm Bald. *in d. l. hæreditas, & in l. fin. n.* 12. *C. de codicillis, & in l. si id, quod pauperibus, C. de Episcop. & Cleric. num.* 16. Gregor. *in l.* 6. *tit.* 10. *part.* 6. gloss. *Fasta vn año*, Peralta *in l.* 1. *n.* 85. *de legat.* 2.

130 Quæ omnia valdè conducunt † ad expositionem cuiusdam Regiæ schedulæ 30 Iulij, ann. 1568. ad Audientiam Noui-Regni Granatensis directæ, quæ habetur *in* 2. *tom. impress. pag.* 243. & iubet: *Que quando algunos Encomenderos en sus testamentos mandaren, que por algun tiempo no se cobren tributos de sus Indios por descargo de sus conciencias, y que se encomienden a sus mugeres, ò hyos que han de suceder en ellos con essa condicion, hagan entero, y breue cumplimiento de iusticia, de manera que se cumpla la voluntad de los testadores, &c.* Etenim hæc schedula, qua parte respicit ad fouenda hæc legata, quæ fiunt pro compensandis damnis Indis illatis, iustissima est, vt ex suprà dictis apparet. Dum verò probare videtur, quod hæredes teneantur illud præceptum defuncti adimplere, mihi durissima videtur, nisi alioqui eisdem defunctis in aliis bonis hæredes extiterint, iuxta ea, quæ notantur in cap. fin. de vsuris. Nam quod attinet ad Commendam, cùm in ea non succedant iure hæreditario, sed ex legis, & Regis prouidentia, prædictum grauamen implere non tenebuntur, sicuti neque alia decessoris debita soluere, vt latiùs dixi *suprà hoc lib. cap.* 14. *ex n.* 1. *& cap* 16. *ex num.* 70. Et hac de causa † verba illa dictæ schedulæ: *Hagais, y administreis entero, y breue complimiento de iusticia*; non ita accipienda censeo, vt præcisum implementum inducant: id etenim esset vno verbo totam Iurisprudentiam subuertere velle, vt alias dicitur *in l. si quando, C. de inoffícios.* Sed dumtaxat iudicum, quibus dirigitur, animos excitat, vt breuiter, & per legitimos tramites eiusmodi causas expediant: hæc enim est magis frequens acceptio illorum verborum: *Hareis iusticia, hagais iusticia*, vt alio loco latiùs trademus, & benè notat, plures ad idem Auctores adducens, Ias. *in l. iustitia, n.* 4. *&* 5. *D. de iust. & iur. & in l. causas, num.* 7. *C. de transaction.* Mantanta *cons.* 65. *à n.* 10. Giurba *decis. Sicil.* 41. *n.* 6. Alciat. *cons.* 10. *num.* 2. *lib.* 5. & D. Præses Valençuel. *cons.* 95. *n.* 26. 131

CAPVT XXV.

De onere residendi, quod Commendatariis iniungitur. Et quando ratione absentiæ Commendis priuentur, & qui legitimè impediti dicantur?

SVMMARIVM.

1 *Residentia Commendatariorum, quibus rationibus inducta fuerit?*
2 *Prouisio Imp. D. Caroli V. ann.* 1556. *refertur, & ponderatur.*
3 *Commendatariorum residentia pluribus schedulis strictè cauetur, quæ referuntur.*
4 *Commendatarij intra triennium vxores ducere debent, & domos construere, & arbores plantare, & quare? & schedulæ, quæ id præcipiunt.*
5 *Onus residendi Commendatariis iniunctum, qui Auctores probent, & tractent? & verba Ioseph. Acosta, quæ hoc elegantissimè exprimunt.*
6 *Vicini, quare appellentur hi, quibus Commendæ Indorum assignatæ sunt, & an hodiè expediat, vt hoc nomen ad omnes Indiarum incolas extendantur?*
7 *Commendatarij non debent residere in municipiis suorum Indorum, sed in vrbe proxima, quæ illius prouinciæ caput sit.*
8 *Commendatariis strictè prohibitum est, oppida Indorum sibi commendatorum incolere, imò & ingredi, & quare? & de schedulis, quæ de hoc agunt.*
Potentes debilibus semper impressionem facere præsumuntur, ibidem.
9 *Beneficia Ecclesiastica residentiam requirunt, & ea hac in parte Commendæ imitantur.*
10 *Feudatarij debent residere in prouinciis, vel terris sibi infeudatis sub pœna priuationis.*
11 *Feudatarij habent quandam conformitatem cum colonis Romanorum.*
12 *Officij, vel seruitij ratione, qui commodum habet, debet omni iure eius onera subire.*
13 *Officio priuatus, eo ipso priuari videtur beneficio, quod propter illud conceditur.*
14 *Schedulæ, quæ iubent, vt Commendatarij resideant,*

sideant, trahuntur etiam ad Commendas ante eas collatas.

15 *Lex positiua habens originem, vel rationem à lege diuina, vel naturali, extenditur etiam ad praterita.*

16 *Lex declaratoria aliarum praecedentium trahitur ad praterita, & quare?*

17 *Commendatariis non est facilè permittendum, vt onus residentia, quam facere debent, excusent, ponendo substitutum, vulgò* Escudero.

18 *Faciens per alium videtur facere per se ipsum.*

19 *Obligatus ad aliquid faciendum, quando possit id perficere per alios aequè idoneos?*

20 *Commenda pinguiores hodie dantur absentibus, & seruiuntur per substitutos, & quam hoc sit damnosum, & iniustum.*

21 *Rex solus potest in totum dispensare cum onere residentia, quam Commendatarij facere debent.*

22 *Proreges possunt dare licentiam limitatam ad faciendam absentiam à vicinitate Commenda, sed ex iustis, & vrgentibus causis.*

23 *Licentias ad non residendum concedere, neque est aequum, nec honestum, nec vtile.*

24 *Industria, & persona Commendatarij eligi videtur in collatione Commenda, & ideò non potest seruire per substitutum.*

25 *Substitutorum, qui à Commendatariis nominantur, officium est, tondere potius, quam docere.*

26 *Actum facere per se ipsum, si alicui mandatur, non poterit per substitutum.*

27 *Persona industria vbi est electa, non potest quis alteri committere vices suas.*

28 *Industria persona quando electa prasumatur, remissiuè.*

29 *Defendere alium, qui promisit per se, & suos, non per extraneos id facere debet.*

30 *Offendendi alium, si alicui licentia conceditur, non potest mandare, vt id per alterum fiat.*

31 L. 2. C. de fund. Limitroph. *expenditur.*

32 *Iuramentum de Indis defendendis, quod faciunt Commendatarij, in forma specifica impleri debet.*

33 *Rex, & Indi non debent fraudari in seruitio Commendatarij, quem elegerunt.*

34 *Creditor inuitus non cogitur recipere aliud pro alio, nec mutare debitorem, aut fideiussorem.*

35 *Proreges, & Gubernatores possunt dare licentiam Commendatariis ad absentiam modici temporis ex iustis causis.*

36 *Seruitutis species est ab aliquo loco non posse discedere.*

37 *Residentia non debet esse continua, & sine cessatione, & absentia breuis non dicitur absentia.*

38 *Pralatus inferior à Papa potest dare beneficiato licentiam ad absentiam, sed non indulgentiam non residendi.*

39 *Commendatariis debet relinqui libera nominatio substituti, & ad Gubernatorem tantum pertinet approbatio.*

40 *Damna, qua Indis intulerit substitutus, siue Vicarius Commendatarij, ipse sarcire debet.*

41 *Nominator est veluti fideiussor nominati, & pro eo periculum subit.*

L. Imperator, §. 1. D. ad municipal. l. 1. D. de magistr. conuen. *& plures alia agentes de periculo nominatorum, ponderantur, & illustrantur,* ibidem.

42 *Iacobi Cuiacij elegantia verba de periculo, & obligatione nominatorum, expenduntur.*

43 *Commendatarius absens sine licentia, vel non rediens transacto tempore licentia, an sine alia monitione, vel processu Commenda priuari possit?*

44 Cap. ex parte, cap. qualiter, cap. inter quatuor, & cap. fin. de Cleric. non resid. *explicantur.*

45 *Mora etiam decennalis non sufficit ad priuandum quem ipso iure suo beneficio propter absentiam, si monitio non praecessit.*

46 *Monitio facta tempore licentia, vt quis finito eius tempore redeat, an sufficiat ad hoc, vt non rediens priuari possit, absque alia noua monitione? & plura de materia monitionis,* & num. seqq.

47 *Licentia terminum transgrediens, minus peccat, quàm qui se absentauit sine licentia, & quare?*

48 *Feudatarij, & beneficiarij propter absentiam, solent priuari sine monitione, & processu.*

49 *Schedula anni 1529. refertur, qua agit de monendis Commendatariis, vt resideant, cum prafinitione temporis quadrimestris.*

50 *Priuationis Commenda poena ob non residendum, ipso iure imponi videtur in quibusdam schedulis, qua referuntur.*

51 *Statutum, vt poena priuationis beneficij incurratur ipso iure propter absentiam, validum est, licet non desint contradictores.*

52 *Schedula, qua inducebant priuationem ipso iure ob non residentiam in Commendis, oblitterata fuerunt.*

53 *Stylus seruat, vt etiam beneficiati habentes curam animarum, non priuentur propter absentiam, nisi post monitiones.*

54 *Absentia sola non inducit veram vacationem beneficij.*

55 *Priuationis poena vbi imponitur, requiritur processus, seruato iuris ordine, ad eam infligendam.*

56 *Processus debet formari, etiam super eo, quod notorium esse pratenditur, & quare?*

57 *Notoria dicuntur multa, qua non sunt.*

58 *Sententia declaratoria requiritur etiam in poenis, qua imponuntur ipso iure incurrenda, ex magis communi sententia.*

59 *Sententia declaratoria in poenis ipso iure incurrendis excusatur, vbi terminus prafigitur ad comparendum, cum clausula, quod eo elapso amplius reus non audiatur.*

60 *Licentia ad faciendam absentiam in Commendis non solùm peti, sed & impetrari, & expressè in scriptis haberi debet.*

61 *Licentiam, qui dicit se habere ad non residendum in sua Commenda, vel beneficio, illam probare debet.*

Qualitas, cui aliquis innititur, ab eo probari debet, ibidem.

62 *Impedimentum iustum, & vrgens excusat Commendatarium à non residendo, & à non petenda licentia.*

63 Impedi

114 *Negligentibus non subuenitur, sed necessitate impeditis.*

115 *Procuratorem etiam si absens posset relinquere, & non reliquerit, ex iusta causa aliquando restituitur.*

L. sed etsi, §. aduersus, & l. necnon, D. ex quib. caus. maior. *explicantur, ibid.*

116 *Studiorum causa absentes, ex opinione Alberici semper restitui solent, quamuis procuratorem non reliquerint.*

117 *Scholastici soli studio debent vacare, & de aliis non cogitare, & æquiparantur militibus.*

118 *Milites ab omni cura debent esse expediti.*

119 *Expeditio cur vocetur omnis actio militaris? ex Cassiodoro.*

120 *Commendas duas, vel plures habens in diuersis prouinciis, in qua earum residere teneatur?*

121 *Pensionarij commendarum an teneantur residere, sicut & ipsi commendatarij?*

122 *Consiliarij Regis si commendatarij sint, à residentia excusantur, & pro præsentibus habentur. Et quid in beneficiis Ecclesiasticis.*

123 *Canonici Episcopo inseruientes, aut assistentes pro præsentibus habentur.*

ONera seruitij militaris, & curandi spiritualem, & temporalem salutem Indorum, quæ Commendatariis iniuncta sunt, vt in præ-
1 cedentibus capitibus adnotauimus, † tertium hoc necessariò desiderarunt, cuius nunc tractationem suscipimus, nempè, vt omninò intrà Regnum, & prouinciam, in qua Commendæ sitæ sunt, residere, & vicinitatem (vt dicunt) fa-
2 cere teneantur. Quod expressis verbis ostendit † quædam prouisio Dom. Imper. Carol. V. dat. Matrit. 13. Nouembr. ann. 1535. quæ habetur *in 2. tom. impress. pag. 250.* quæ huius oneris causas recensens, & pœnam priuationis, ipso iure incurrendam, contrauenientibus irrogans, ita notabiliter inquit: *Don Carlos, &c. Por quanto Nos somos informado, que por la poblacion y noblecimiento de la Nueua-España, que es en las nuestras Indias, conuiene, que ninguna persona que estuviere fuera della en otras prouincias, y gouernaciones, tenga Indios encommendados en aquella tierra, y que los que tuvieren algunos, residan à la continua en ella, para los regir, y administrar en las cosas de nuestra santa Fè Catolica; y para que quando se ofrecieren algunas cosas tocantes à nuestro seruicio, y à la pacificacion y sossiego de los naturales della, se hallen presentes, y nos siruan como son obligados, porque de su ausencia se podrian seguir, y han seguido muchos daños, è inconuenientes, como por experiencia se ha visto, y queriendo proueer en el remedio dello, visto, y platicado por los de nuestro Consejo de las Indias, por quanto assi nos fue suplicando por parte de la ciudad de Mexico: Mandamos, que agora, ni de aqui adelante, ninguna persona que tuviere Indios encomendados pueda salir, ni salga de la dicha Nueua España, sin tener para ello nuestra licencia expressa, ò del nuestro Virrei y Gouernador; y que si saliere sin la dicha licencia, ò no boluiere dentro del termino della, que por el mismo caso le sean quitados, y se le quite en los dichos Indios, que assi tuviere encomendados, y no goze mas de los tributos, ò prouechos dellos, &c.*

Et ante † hanc Prouisionem, idem satis strictè 3
cautum fuerat ab eod. Imp. per aliam schedul. dat. Pintiæ 16. Maij, ann. 1527. & per alteram Prouisionem dat. Tolet. 21. Maij, ann. 1534. quæ inserta, & renouata reperitur in quadam sched. Philipp. II. dat. Matrit. 27. Februarij, ann. 1575. Et hæc fuit vna ex legibus Indiarum (quas nouas vocant) ann. 1543. cuius implementum sub omni rigore exequendum, iniungitur Proregi Peruano D. Fran. à Toletano in quadam sched. ann. 1573. quæ omnes, & plurimæ aliæ in hunc finem tendentes, reperiuntur *d. 2. to. ex pag. 248.* cum multis sequentibus.

Quibus simul ob hanc rationem Commendatariis iniungitur, † vt infra triennium vxores 4
ducant in prouincia, vbi Commenda sita fuerit, sub pœna priuationis, & domos lapideas struât, arboresque plantent, & alia similia opera faciant, quæ ipsam prouinciam nobilitent, & eos ibi permanere, & radices agere velle, demonstrent. A quibus schedulis non absunt aliæ, quæ non solùm prohibent Commendas absentibus dari, verùm & ab earum successione eos excludunt, qui tempore, quo defertur, absuerint. De quarum iustitia, & praxi plura dixi *suprà hoc lib. c. 2. & cap. 17. num. 93.*

Et de hoc residendi onere in nostris Commendis † specialem mentionem facit Ioann. 5
Matienz. *in l. 10. tit. 10. libr. 5. Recopil. gloss. 2. numer. 8. & 12. & in tract. manuscript. de gubern. Reg. Perù, 2. part. cap. 12.* & meliùs P. Ioseph. Acosta *de procur. Ind. salut. libr. 3. c. 11. pag. 319. & 320.* cuius verba, quia elegantissima sunt, hîc inserere non grauabor: *Secunda verò causa conseruandæ, ac tuendæ Reip. huius, non dubium est, quin æquitatis, vtilitatisque plurimum habeat, quin potiùs in eo salus Regni, tum temporalis, tum spiritualis sita sit, si non desint his, veluti deductis coloniis coloni sui. Nam (id quoque Romanæ Reip. sapientissimæ moris fuisse constat, vt nouos colonos) quo firmaret, defenderetque coloniam suam, domicilio donatos, varijs priuilegiis, commoditatibusque prosequeretur: Regis Regnique interest, maximè vt sint, qui tanquam proprium domicilium tueantur, & quoad licet, amplificent. Quamobrem propria quadam nuncupatione, eaque apud nos honorifica, hi propriè vicini, ciuesvè nominantur, itaque & vxorati esse iubentur, & certam vrbem incolere, vnde nisi annuente Prorege abesse nusquam liceat: si abfuerit, absentis expensis, alius sufficitur, quòd si diutiùs moras traxerit, ab Indorum moderatione renouetur, aliusque succedit, perinde atque de mortuo, &c.*

De qua appellatione † *Vicinorum*, vulgò *Vezinos Encomenderos*, quæ Commendatariis hac 6
de causa, veluti ab effectu, siue per antonomasiam tribuitur (cùm alij, qui Commendas non habent, appellentur *Domiciliarij*) agunt etiam plures schedulæ, quarum memini *suprà cap. 23. num. 28.* & Ioan. Matienz. *d. c. 12.* vbi in quæstionem vocat, an hodiè expediens sit, vt omnes indistinctè appellentur vicini.

Non est autem præcisum, † quòd in locis, 7
siue municipiis Indorum siue commendatorum resideant, sed sufficit, quòd in vrbe, quæ eiusdem prouinciæ caput fuerit, vicinitatem faciant, vt in prædictis schedulis expresè deciditur,

ditur. Quin potiùs † aliis nouioribus an. 1555. 1559. 1563. 1569. quæ habentur *dict. 2. tom. pag.* 257. *& seqq.* & per aliam moderniorem dat. Matrit. 6. Iulij, an. 1609. grauissimè inhibitum fuit eisdem Commendatariis, ne in municipiis suorum Indorum residere possent, imò neque ad illa accedere, ob grauia damna, & molestias, quas illis irrogare soliti erant: semper enim potentes debilibus impressionem inferre, ac eos iniuriis afficere præsumuntur, vt præclarè ostendit Matth. de Afflict. *ad constitut. Neapol. pag.* 71 *numer.* 4. & quia cum iam essent Sacerdotes ad spiritualem, & Prætores ad temporalem Indorum gubernationem constituti, necessaria visa non fuit Commendatariorum apud eosdem residentia, vt tetigi *sup. cap. proximo, num.* 19. *& seqq.* & hoc ita hodie obseruatur, pœna decem millium auri ponderum ministris indicta, qui in contrarium licentiam præstiterint, de quibus schedulis, & praxi locuples testis est Anton. de Leon *in tract. de confirm. Regiis,* 1. *part. cap.* 19. *num.* 36. *& seqq. fol.* 103.

In qua quidem residentia desideranda, & tot schedulis ordinanda, & præcauenda, supposita
9 Commendarum natura, & obligatione, † beneficiorum Ecclesiasticorum exemplum Reges nostri sequuti videntur, in quibus ob similem causam personalis adsistentia in loco beneficij præcisè requiritur, & modis omnibus commendatur, vt constat *ex cap. quia nonnulli, §. cùm igitur, cap. relatum, cum aliis, de Cleric. non resid. cap. fin. de rescript. lib.* 6. Concil. Trident. *sess.* 6. *de reformat. cap.* 2. Mandos. *designat. gratia, tit. de dispens. de non resid. fol.* 46 Horat. Lucio *de priuileg. Scholast. Priuil.* 98. Nicol. Garcia *de benef.* 3. *part. cap.* 2. *ex n.* 1. Quintana-Dueñas *in Ecclesiast. siue de benef. libr.* 4. *numer.* 49. *cum seqq.* Adam Gontzen *lib.* 6. *Politicor. cap.* 41. §. 6. & nouissimè Dom. D. Felicianus à Vega Episcopus de la Paz *in cap. postulasti, num.* 3. *de foro compet. pag.* 575.

10 Aut si maius exemplum † feudorum, ad quorum similitudinem (vt sæpè diximus) nostra Commendæ in multis procedunt, in quibus etiam absentia vassalli feudi priuatione punitur, cap. ad hæc, hîc finitur lex Conradi, Gregor. Lop. *in l.* 9. *tit.* 25. *part.* 4. Innocent. *in cap. ex tua, num.* 1. *de Cler. non resid.* & plurimi alij, quos refert Iul. Clarus, & eius Addit. *in §. feudum, quæst.* 29. Iacob. Rebuff. Ioan. de Platea, & alij, per text. ibi *in l.* 4. *C. de iure fisci*, Borcholten *in*
11 *tract. de feud. cap.* 2. *n.* 12. vbi hinc deducit † vassallos feudatarios, quandam conformitatem habere cum colonis Romanorum, & Rosenth. *in eod. tract.*

12 Et hoc sanè † valdè consentaneum est regulis iuris Diuini, Naturalis, & Ciuilis, quæ non permittunt, vt quis lucrum ferat ex re sibi data contemplatione alicuius officij, oneris, vel laboris, si hæc, quatenus in se est, deseruerit, & implere neglexerit, *l. vnica*, *§. pro secundo*, *C. de caduc. tollend. cap. eos, & cap. si quis Sacerdotum,*
13 *dist.* 81. vbi docemur, † priuatum intelligi quia est eius sequela, *cap. præter hoc* 32. *dist. cap. latores*, *de Cler. excomm. ministr. cap. Pastoralis, de appellat.* cum similibus quæ tradit gloss. *verb. Datur*, *in dict. cap. final. D. de rescript. in* 6. *per text.* ibi: *Et officium plerumque, propter quod beneficium datur, omittitur*, & plenius glos. magna, in fine, *in Clement. cupientes, de pœn.*

Quod efficit, † vt tales schedulæ, & pœna 14
priuationis, quæ in illis iniungitur in casum absentiæ, locum quidem habere possint, & deberent, etiam si posteriores essent Commendis aliquibus concessis simpliciter, & sine expressione dicti oneris residendi. Quia † vbi lex positi- 15
ua venit ad obseruantiam legis diuinæ, vel naturalis, aut originem, vel rationem habet ab illa, non solùm futura, verùm & præterita etiam respicit, & complectitur, ita vt quoad eius obseruantiam post promulgationem omnibus sit generalis, & vna, vt docet gloss. singularis *in cap. final. verb. Futura, de constitution.* quam ibi Panormit. Felinus, & alij sequuntur per text. *in cap. cùm tu, de vsuris, l. penultim.* iuncta *l. eos, §.* 1. *C. eod. tit.* Anguianus *de legibus, libr.* 5. *controuers.* 2. *num.* 20. Quia tunc † talis lex magis 16
antiquæ declaratoria, aut exercitatiua, quam noua videtur, & sic nihil noui inducit, sed quod erat, detegit; *argum. l. ita fidei, D. de iure fisci, l. heredes palàm, §.* 1. *D. de testam. l. adeò* 7. *§. cùm quis, in fine, D. de acquir. rer. domin. Auth. de filiis ante dotal. instr. nat. collat.* 3 *Auth. de rapt. mulier. in fin. collat.* 6. ibi: *Tanquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset à nobis, cap. vt lex* 27. *quæst.* 1. cum aliis, quæ dixi *sup. cap.* 6. *num.* 83. & tradit Panormit. Decius, Felin. & alij communiter *in d. cap. fin. de constit.* Ias. *in l. non dubium, C. de legib. ex numer.* 10. *ad* 14 Anguian. *sup. controuers.* 5. Azor *libr.* 5. *instit. moral. cap.* 16. *quæst.* 13. & Salas *de legibus, q.* 97. *sect.* 7. *pag.* 558. *& seqq.*

Neque audiendi sunt, qui docent, aut prætendunt, † hoc onus, & officium Commenda- 17
tariis iniunctum, æquè commodè impleri posse per substitutum, atque adeò sufficere, vt illum suo loco constituant, quòd vulgò dicunt: *Poner escudero, ò seruir por escudero.* Cum † qui per 18
alium facit, videatur facere per se ipsum, *cap. cùm ad sedem, de rest. spol. cap. muliere, de sentent. excomm. cap. qui per alium, de regul. iur. in* 6. *l. is damnum*, vbi Decius, *D. de regul. iur.* Surd. *consf.* 50. *num.* 13. Vnde communiter receptum est, † posse quem illud ad quod obligatus est, 19
per alios æquè idoneos perficere, *cap. potest.* 68. & ibi Dynus, Franchus, & Pechius, *de regul. iuris in* 6. *l. nemo est, qui nesciat*, vbi DD. *D. de duobus reis, l. veteris, C. de contrahend. stipul.* cum similibus.

Nam etsi hoc hodie valdè frequentetur, & 20
omnes † ferè, aut saltem pinguiores Commendæ, dari soleant Magnatibus, aut Equitibus in Hispania existentibus, cum speciali dispensatione seruiendi per substitutum, de quo dixi, & dolui *sup. hoc libr. cap.* 2. *numer.* 60. & & benè declamat Acosta *d. lib.* 3. *de procurand. Ind. salut. cap.* 11. *pag.* 318. & Ioan. Matienz. *dict. tractat. de moderat. Regni Perù* 2. *part. capit.* 12. vbi refert damna, quæ ex hoc sequuntur, & quantum oporteat, vt Commendatum reditus, cum in partibus Indiarum nascantur, in eisdem distribuantur, & consummantur. Nullus tamen † præter Regem potest hanc dispensa- 21
tionem concedere, vt ostendunt schedulæ suprà relatæ, & præcipuè illæ ann. 1570. & 1571. *dict. tom. pag.* 253. *&* 255. † quæ Proregibus 22
præcipiunt, vt nec licentiam quidem absentiæ nisi

nisi ex magna, & vrgenti causa concedant, & tunc cum temporis præfixione, & adsignatione.

23 Nam † contrarium facere, nec licèt secundùm æquitatem, nec decet secundùm honestatem, neque expedit secundùm vtilitatem, vt aliàs inquit text. in cap. magnæ, de voto, quia lex,& ratio, ac natura Commendatum ipsorum industriam,& personalem residentiam requirit,

24 † vt dixi *sup.cap.1.ex num.29. cap.2.ex num.57.* & in simili probat text. *in d. cap. quia nonnulli, §.cùm igitur, de Cler. non resident.* ibi: *Quæ residere in loco, & curam eius per se ipsam valeat exercere.* Et per consequens non est eis permit-

25 tendum, vt seruiant per substitutos, † quorum officium iuxta canonicas sanctiones potiùs est tondere, quàm docere, *cap.ne pro defectu,de electione,cap.sanctorum,70.dist. cap.Clericos 71.dist. cap. Eleutherius 91. dist. cap.1. cum aliis 21. q.1.* Concil. Trid. *dict.sess.6.de reformat.cap.2.* optimus text. *in cap. extirpandæ, §.qui verò, de prabend.* ibi: *Non per vicarium, sed per seipsum, & in cap. in criminali 5. quæst.1.* & ibi Do-

26 minicus, vbi dicit, † quòd si alicui mandatur, vt actum per se faciat, non poterit illum facere per substitutum. Facit *lex singulos, D.de testam.* & communis D D. sententia, quæ habet, †

27 quòd vbi aliquarum personarum industria est electa, non possunt aliis vices suas committere, & demandare, *l. inter artifices, D. de solution. l.seruus si heredi, in fine, D. de statu liber.l. vnica, § sin verò talis, C. de cadu. tollend.* text. gloss. & D D. præcipuè Felin. qui amplissimè loquitur, *in cap.fin.de offic. delegat.* Bartol. *in l. continuus,§ si ab eo,num.1.* Imola *num.17.* Aretinus *num.18.D.de verbor.obligat.* Bald. *in l.quisquis, num.1. C.de Episcop. & Cler.* Bertachin.*in repert.verb. Industria,num.4* Cardin.Tusch. *eod. verbo, concl.105.& seqq.* Hartman.Pistor. *lib.2. q 32.n.6.& 35.* & Martin.Mager. *in tract.de aduocat.armat.cap.9.n.1059. & seqq.& c.10.n.573.*

28 vbi post alios tractat quando & quibus casibus censeatur electa fuisse industria personæ,de quo etiam pleniùs vide Menoch. *de arbitrar. lib. 1. q.54. & 68.*

Vnde, & adhuc magis in terminis nostræ

29 quæstionis, † quòd qui promisit alium defendere, quemadmodum (vt diximus) nostri Commendatarij promittunt, per se ipsum, & proprios suos subditos, non per extraneos, siue conductos milites, id facere debeat, expressè docuit Bartol. *in d. §.si ab eo, num.2.* & Imola *n.17.* Lud Roman. qui de communi testatur, *in l.eorum, D.de damn infecto,* Alex. *in l.si finita, §. si de vectigalibus, num 15.* Zasi. *num.11. D.eod.* Natta *cons.16.num.14.& seq.* Craueta *cons.503. n.1.& seqq.*Menoc.*concl.54.n.14.& n.40.& seqq. & cons.712.n.22.*& Hartman.Pistor.*d.q.52.n.35.*

30 Et idem procedere † in eo,qui habet licentiam offendendi, tradit notabiliter Baldus *in cap. 1. §. iniuria, de pace iurament. firman.* vbi ait, quòd si caueatur licere offenso sumere vindictam de offensore, non poterit mandare illam fieri per alterum, quia videtur electa industria personæ ipsius offensi, licèt possit se vindicare, assumendo complices, seu auxiliatores:

31 quibus addo text.† singularem *in l.2.C.de fund. Limitroph. lib.10.* vbi docemur, Regalia alicui concessa à Principe, quales sunt nostræ Commendæ, deferi, aut cedi aliis eodem Principe inconsulto non posse, quia his tantùm fas est possidere castellorum territoria, quibus adscripta sunt, vbi Platea, & Lucas de Pena plura notarunt.

Et prædicta quidem ea ratione fulciuntur, quia cùm Commendatarij defensionem Regni, & Indorum sibi commissorum promittant, & iurent, † talis promissio in forma specifica, & 32
non per æquipollens adimpleri debet, argum. text. *in cap. debitores, & capit. ad nostram, de iur. iur.* vbi Panormitan. *num.4.* Felin. & cæteri Canonistæ, Natta *cons.363. num.5. & cons. 600. num.15.* Modestin. Pistor. *cons. 21. nu. 23. & seqq.* Cacheranus *decis.92. num.2.& seqq.* Et

præterea, † quia si Commendatariis liceret 33
ad libitum residere, & seruire per substitutum, Rex qui Commendatarium eligit, & Indi, qui eum veluti in Patronum, & Protectorem accipiunt, in effectu cogerentur alium, quàm quem elegerunt, habere, & indies mutare: quod admittendum non est, cùm sit contra regulas iuris, quæ in simili docent, quòd † sicut 34
aliud pro alio creditori inuito solui non potest: *l.2. §.mutui datio, D.si cert. pet.* cum similibus, ita nec cogitur eum, qui sibi obligatus est,tanquam principalis, vel tanquam fideiussor eximere de obligatione, & fidem alterius, etiam æquè idonei, sequi, vt per Angel. *in l.si mandato meo, §.1. D.mand. & in l.vnde falsum, D.de constit.pecun.* Alex.*in l.facere,num.2.D.solut.matrim.*Maurum *de fideiuss.section.5. cap.3.num.45. & section.10. §.5.num.8.* & Ant.Hering. *in eod. tract. cap.20. §.4.* Imò etiam si melior conditio offeratur,*l.fin.D.de vsu, & habit. §.præterea,Inst. de actionibus,*cum aliis,quæ adducit Surdus *cons. 201. num.2*

Verum est tamen, quòd vltra Regis dispensationem,† Proregibus etiam,& aliis Indiarum 35
Gubernatoribus,qui commendandi ius habent, permissum est per schedulas suprà relatas, vt Commendatariis, iustas causas allegantibus, ad absentiam faciendam, licentiam ad hoc per modicum tempus concedere possint,& per biennium,si ad Hispaniæ Regna iter facere velint, quia aliàs † species quædam seruitutis esset, à 36
certo loco non posse discedere, *l.Titio, §. Titio centum,D.de cond.& demonstr.l 2.D.de libero homin.exhiben.* cum aliis, quæ adduxi *suprà libr.1. cap.3. num.44. & sequentib.* & idem loquens de Continuis Regni Neapol.tradit Vinc. de Franchis *decis.455.*

Et residentia † non debet esse continua, & 37
sine cessatione, sed debet dari aliqua vacatio, *cap.licèt Canon. de elect. lib.6.* & tradunt Selua, Boteus, & alij, quos refert Nicol.Garcia *de benef.3.part.cap.... num.9.* docentes,quòd † Præ- 38
latus inferior à Papa potest ex causa dare licentiam absentiæ à beneficio, licèt non possit dare indulgentiam,cùm hoc sit contra ius commune, & in præiudicium Ecclesiæ:& hoc apertè hodiè deciditur in Concil.Trid.*sess.23.de reformat.cap.1.* vbi illa verba subduntur: *Qui aliquantisper tantùm absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reuersuri sunt.*

Et ita † specialiter dispositum inuenitur in 39
sched. ann. 1540. quæ extat *dict. 2. tom. pag. 255.* vbi pagina sequenti, reperiuntur etiam aliæ schedulæ anni 1571. & 1578. cum Prorege Peruano loquentes, quæ declarant, nominationem

nationem vicarij, siue substituti, vulgò *Escudero*, quem Commendatarius in prædictis casibus relinquere debet, eius liberæ voluntati relinquendam esse. Proregi autem, vel Gubernatori solùm incumbere, personam quam ita elegerit, approbare, & quòd in hoc Regales Audientiæ se immiscere non debent.

40 Sed tunc quidem aduertendum erit, † quòd si quæ damna, vel iniurias talis substitutus (vt plerumque fieri solet) Indis irrogauerit, Commendatarius, qui eum nominauit, illa sarcire debebit, si is soluendo non fuerit, vt aliàs in iu-
41 re cautum habemus, † *in l. Imperator* 11. *§. 1. l. quid ergo* 13. *D. ad municipal. l. 1. versic. Parui, D. de magistr. conuen. l. 2. C. de peric. nomin. libr. 11. l. nullus* 60. *l. neminem* 64. *C. de Decurion. libr.* 10. *l. ad similitudinem*, *C. de Episcop. & Cler. l. nam & Seruius* 21. *C. de negot. gestis*, *l. 2. D. si mensor.* falsum modium dixerit, ibi: *Tu teneberis, quia dolo malo versatus es, qui tali homini credidisti*, *l. cum exhibuissem*, *D. de publican. & vectigal. §. item exercitor. Inst. de oblig. quæ ex quasi delicto*, cum aliis, quæ tradit Bart. *in l. 1. §. familiæ*, per text. ibi, *D. de oblig. & action.* Bald. *consil.* 386. *numer.* 7. Cephalus *consil.* 362. *num.* 27. Thesaur. *libr. 1. quæstion. forens. quæst.* 38. Menoch. *de arbitrar. casu* 445. *num. 1. & consil.* 1159. *numer.* 4 Farinac. *quæst.* 4. *num.* 53. Seraphin. *decis.* 527. *num.* 1. Henrigius *de fideiuss. cap.* 24 *num.* 189. & pulchrè Cuiac. *lib. 2. quæst.*.... Papin. *in dict. l. Imperator*,
42 Vbi inquit † nominatorem esse, quasi fideiussorem. Et esse quosdam qui ex legibus 12. tabularum Subvades nominantur. Eos scilicet, qui vadum, vel fideiussorum vicem substinent, puta nominatores, laudatores, creatores, affirmatores, qui non fideiussores sunt, sed tenentur æquè ac fideiussores.

Quibus ita præiactis inter varias quæstiones, quæ circa hunc articulum tractari possunt, il-
43 lud primo loco se offert, vtrum † pœna priuationis ipso iure, & absque necessitate alicuius præuiæ citationis, vel monitionis incurratur, vbi quis sine licentia à sua se Commenda reprehensibiliter absentauerit, vel licentia impetrata, non redierit, postquàm terminus in ea designatus effluxerit? Et planè iure communi inspecto, verius existimo, monitionem necessariam esse, & quidem repetitam, & in propria persona factam, si commodè haberi possit, si autem ignoretur, vbi sit, per edicta, vel proclamata, cùm plures casus contingere possint, qui à residendi obligatione Commendatarios excusent, quos infrà trademus, vt
44 probat † celebris text. *in capit. ex parte*, *cap. qualiter*, *cap. inter quatuor*, *& ca. final. de cleric. non residen.* & ibidem gloss. Panormitan.
45 & alij, qui aiunt, quòd mora † etiam decennalis non sufficiat ad priuandum aliquem beneficio suo, sed oportet, quòd primò moneatur, vt redeat, quamvis possit aliter puniri de culpa in non residendo commissa: & idem colligitur *ex cap. si quis presbyter*, *cap. si quis in clero* 7. *quæst.* 1. Concil. Tridentin. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. & tradunt Selua, Capra, Mandos. Hojeda, Rebuff. & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia *de benefic.* 3. *parte*, *capit.* 2. *numer.* 120. Vbi cum eisdem docet,
46 † non sufficere monitionem factam tempore datæ licentiæ, & idem obseruandum esse in beneficiis parochialibus curatis, quamvis contrarium alij tenuerint per text. *in cap. extirpandæ*, *§. qui verò*, *de præbendis*, vbi apponitur pœna priuationis ipso iure, cui variis modis respondet, & vltra relatos ab eo, eandem sententiam tenet Alexand. *consil.* 1. *volum.* 7. Corsetus, *verbo Beneficium*, & Cardinal. Zabarell. omninò videndus, *consil.* 132. Vbi id fortiùs procedere dicit † in eo, qui petita li- 47
centia discessit, licèt elapso termino non redierit, quia lex inquit, præcipuè punit temerarium initium, quod in eo casu considerari non potest, vt docent Innocent. Hostiens. & alij, *in dict. cap. ex tuæ*, *de cler. non resident.* Abbas Siculus, Felinus, Panormitan. & alij, *in cap. quoniam*, *§. porrò*, per text. ibi, vt lite non contestata, vbi tamen Ioann. Andreas dicit, sufficere monitionem factam tempore datæ licentiæ. Et tam de beneficiis, quàm de † feu- 48
dis loquentes, eandem sententiam quoad monitionis, vel citationis necessitatem, sequuntur Iason *in l. si is apud quem, col. 2. C. de edendo*, Guido Papæ *quæst.* 249. Matth. de Afflict. & eius Additionator Vrsilis, omninò videndus, *decis.* 289. *per totam*, maximè *numer.* 18. Iul. Clarus *in §. feudum*, *quæst.* 29. Felinus *in capit. examinata*, *numer.* 7. *de iudiciis*, Decius *in l. vinum*, *numer.* 9. *D. si cert. petatur*, Rolandus *consil.* 40. *ex numer.* 28. Rosenthal. *de feud. capit.* 10. *quæst.* 41. *per totam*, & plura ad varios iuris effectus de eadem monitionis materia tradentes Tiraquell. *in l. si vnquam*, *verb. Reuertatur*, *ex numer.* 368. Grammat. *decis.* 104. *à numer.* 21. Menoch. *consil.* 959. *num.* 5. *volum.* 10. *& de arbitrar. casu* 498. *ex numer.* 33. *& casu* 531. *num.* 10. Hippolyt. *singul.* 341. Capicius *decis. pen.* Anton. Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 9. *numer.* 9. Didac. Perez *in l. 6. tit. 16. libr. 3. ordin. col.* 5. Azeued. *in l. 2. tit. 1. libr. 2. Recopil. ex numer.* 7 Tiber. Decian. *resp.* 12. *num.* 13. *libr.* 2. Gratian. *regula* 316. Costa *de rata. q.* 77, *à numer.* 10. vbi plures citat, Marescotus *libr. 2. var. cap.* 35. *num.* 91. *&* 96. latè Farinacius *in prax. crim. q.* 34. *à num.* 118. & latissimè D. Valenç. *consil.* 4. *ex numer.* 32.

Quibus adridet † in nostris Commendarum 49
terminis schedul. quædam dat. Matrit. 15. Ianuarij, ann. 1592. *d. 2. tom. pag.* 253. quæ iubet absentes Commendatarios requiri, & per quatuor menses expectari debere, vt ad seruiendas, & residendas suas Commendas accedant, & si ne tunc quidem comparuerint, illis cum effectu priuari. Quæ schedula corrigere videtur aliàs anteriores, quæ † in casum absentiæ pri- 50
uationem, ipso iure incurrendam irrogabant, & præsertim prouisionem an. 1535 cuius meminimus *suprà num.* 2. vbi coniungitur casus absentiæ sine licentia, vel licentia finita, & dicitur: *Y que si saliere sin la dicha licencia ò no boluiere dentro del termino della, que por el mismo caso le sean quitados, y se le quiten los dichos Indios, que assi tuviere encomendados.* Et illa altera epistola Regia scripta ad Cancellariam Limanam 17. Iulij, an. 1555. *Que se metan en la caxa de tres llaues los tributos de los Indios del Encomendero que estuviere ausente, passada la dicha licencia, y que de alli adelante los oficiales Reales entiendan en la cobrança de los tales repartimientos.*

Nam licèt, † valeat statutum disponens, vt 51

incurratur pœna priuationis ipso iure, & absque alia monitione propter absentiam, vt docet Cardinalis *in dict. cap. ex tua*, Botte de synodo, *3. parte, art. 1. num. 70. & 71.* Rebuff. *in tit. de dispensat. de non resid. num. 13.* & alij quos refert, & sequitur Nicol. Garcia *vbi suprà num. 129.* reiecta contraria sententia Ioann. Andr. Imol. & aliorum *in dict. cap. ex tua*, de qua per Afflict.
52 *dict. decis. 289. num. 8.* Cùm tamen iam † prædictæ schedulæ per non vsum quodammodo oblitteratæ fuissent, posteriori stare debemus, argumento text. *in d. cap. extirpandæ, §. qui verò*, iuncto dicto decreto Concil. Trident. *sess. 23. de reformat. cap. 1.* & his, quæ obseruat Garcia *vbi suprà num 131. & 139.* & Flamin. Paris. *de resign. benef. lib. 1. cap. 10. num. 61.* qui
53 ait, † stylum seruare, vt si habentes curam animarum discedant absque licentia Episcopi, post monitiones possint priuari, quod etiam sentit Zabarela *dict. consil. 131. volum. 1.* resol-
54 uens, † solam absentiam non inducere veram vacationem beneficij etiam stante statuto, quòd absens eò in casu, ipso facto pœnam priuationis incurrat.

Præterquàm quòd dictæ schedulæ eiusmodi
55 monitionem non excludunt, quin † potiùs eo ipso, quòd dicunt Commendatarium priuandum esse, supponunt super hac priuatione processum formandum esse, seruato iuris ordine, vt ait Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo Reuertatur, num. 177.* Garcia *d. num 139 & 152.* referens ad hoc quandam declarationem Congregationis Cardin. & decisionem Rotæ coram Orano.
56 Iuris autem ordo est, † vt in formando quolibet processu, etiam super crimine notorio, requiratur citatio, & probatio saltim super tali
57 notorietate, † cùm multa dicantur notoria, quæ non sunt, cap. consuluit, de appellat. & quia fortè notorius ille criminosus habebit legitimas aliquas defensiones, quæ admitti debeant, vt scriptum reliquit Hostiens. post gloss. ibi *in cap. cùm sit Romana, §. præterea, de appellat.* & plurimi alij, quos refert Couarru. *in cap. Alma mater, de sentent. excomm. 1. part. §. 9. num. 6.* Syluest. *in summ. verbo Notorium, in fine*, Socin. Senior, omninò videndus, *inter consil. Curtij Senior. consil. 20. num. 11.* Menoch. *de arbitrariis, casu 541. numer. 21. & sequentibus*, Farinac. *in praxi crimin. quæst. 21. numer. 115. & 116.* & nouissimè Martinus Mageus *in tractat. de aduocatia armata, capit. 16. numer. 886. pag. 740.*

Et quomodocunque hæc se habeant, saltim non excusabitur citatio, ad formandum processum, & ferendam sententiam super declaratione
58 incursæ priuationis. † Hæc enim ex magis communi, & vera Doctorum opinione semper requiritur, quantumvis lex, vel statutum ipso iure, vel ipso facto pœnam incurri caueant, vt notant omnes *in cap. cùm secundùm leges, de hæret. lib. 6.* Dominic. *in cap. 1. §. fin. de homicid. eod. lib.* & plurimi alij, quos refert Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. *reg. 543. incip. Ipso facto*, Iul. Clarus, & eius Addition. *in praxi, quæst 80. num. 10.* Gratian. *reg. 360.* Matienz. *in l. 5. tit. 11. gloss. vnica, lib. 5. Recopilat.* Ant. Gomez *3. variar. cap. 14. num. 3.* Simanc. *in Cathol. instit. tit. 9. à num. 17.* Sahagun *in cap. item cùm quis, in solut. ad 1. de restit. spoliat.* Tiraquel. *d. verb. Reuertatur, ex numer. 398.* Couarru. *in 4. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 10.* Menoch. alios adducens, *de recuper. poss. remed. 1. num. 332.* & latissimè Farinac. *vbi sup. quæst. 10. num 70. & quæst. 19. num. 48.* & Ego pleniùs *in meo tractat. de syndicat. defunct. numer. 160. & seqq.* Mageus *vbi suprà num. 885.* & nouissimè, ac satis exactè D. Anton Cabrerus *in tract. de pœna tripli, cap. 3. ex num. 14. ad 18.* vbi plures alios adducit, & in specie de pœna priuationis feudi ob non præstitum seruitium agens, Ant. Borrin. *in tract. de seruitiis vassallorum, 5. part. c. 7. fol. 169.* & Rosenthal. omninò videndus, *in tract. de feudis, c. 10. quæst. 41. per totam*, & Nos *infrà cap. 27. ex n. 84. & lib. 4. cap. 7.* & Martin. Mageus *in tract. de aduocat. armata, cap. 16. num. 887.* D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib. 13. cap. 9. num. 12. & seqq.* D. Ioan. Bapt. Larrea *in discept. Granatens. pag. 336.*

Quod tamen † aliqui limitare solent, quando 59
iudex alicui terminum præfigit, vt compareat, & de iure suo doceat, & quòd posteà non audiatur. Nam eo transacto priuatus manet absque alia declaratione, vt docet gloss. *per text. ibi in l. sed etsi per Prætorem, §. sed etsi, verb. Decreto, D. ex quib. caus. maior.* Angel. *in l. diffamari, C. de ingen. manumiss. glos. verbo Repellendus*, vbi etiam Innocent. *per text. ibi, in cap. cum in tua, qui matrim. accus. pos.* & notant DD. communiter *in l. si eo tempore, C. de remiss. pignor.* Socinus *in tract. de citat. art. 5. n. 1. & seqq. & art. 22. princip. n. 22. & art. 23. n. 3.* & Cæs. Contardus *in d. l. diffamari, ex n. 19. ad 43.*

Supradictam porrò licentiam † non solùm 60
petere, sed obtinere Commendatarius debet, ex doctrina text. *in cap. si religiosus, de elect. lib. 6.* vbi eleganter loquitur, Io. Monach. *cap. cùm ad hoc, cap. relatum, cap. inter quatuor*, vbi gloss. *de cler. non resident.* quam adeò veram esse reputat Ioan. Andreas *in cap. si Abbatem, de elect. & in reg. cùm stat. de reg. iur. in 6.* vt non sufficiat silentium, vel tacitus consensus illius, qui licentiam præstare debet, sed expressus necessarius sit.

Et, quod magis est, in scriptis haberi debet, si credimus Bald. *in l. fin. C. de erogat. milit. annona*, Cardin. *in Clement. fin. de elect. quæst. 12.* & Cassan. qui plures alios allegat, *in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 7. num. 38 fol. 163.* Simon de Prætis *consil. 68.* ex Nicol. Garcia, omninò videndo, *d. cap. 2. num. 25. & seqq.* Azorio *2. part. lib. 7. cap. 5. quæst. 4. & 5. & lib. 4. q. fin.* Sanchez *de matrim. libr. 3. disput. 17.* Basilio Pontio *in eod. tractat. pag. 716.* quem omninò vide, & Ceñedo *in collectan. 3. ad Sext. numer. 3.* Vincent. de Franchis *decis. Neap. 455.* Et is, qui tali licentia se excusare, & suam absentiam defendere nititur, † cùm se in hac qualitate fundet, eam 61
probare, vel ostendere debet, iuxta doctrinam text. & DD. *in cap. in præsentia, de probat. l. Prætor ait, l. 2. §. docere, D. vi bonor. rapt. cap. 1. de homicid. libr. 7.* Bart. *in l. 1. §. ait Prætor, D. ne quid in loco pub.* Iason *consil. 64. num. 3. volum. 2.* Roderic. Suarez, qui plura allegat, *in l. 8. tit. de las herencias, libr. 3. fori, num. 34.* Anton. Gomez *in l. 45. Tauri, num. 116.* Catelian Cotta *in memor. iur. verbo Qualitas, in principio*, & latissimè Mascard. *de probat. conclus. 776. numer. 3. & conclus. 1254. num. 3.* & Fuluius Pacian. *eod. tract. lib. 1. cap. 54. num. 9. & lib. 2. cap. 38. num. 7.*

Quod

Quod tamen non ita amarè accipiendum est,
62 † vt subita, & vrgens necessitas se offerat, non possit is,qui residere debet, se absentare sine licentia sui superioris,vt benè obseruat Hostiens.*in dict. cap.inter quatuor*, Afflict. *dict decis.289.num.*10. & Garcia *d.cap 2.num.97. & sequentib.* & prosequitur Azeuedus,omninò videndus, *cons.27.num.* 20.*&* 21.quia impedimenta, quæ excusant à non residendo, excusare etiam poterunt à non petenda licentia, maximè si esset periculum in mora, & in longinquis Gubernator, qui eam concedere posset,vt in his Indiarum prouinciis sæpè contingit.

63 De † quibus impedimentis agit text. *in d.cap. inter quatuor, de cler. non resid.* ibi: *Dummodò non sint iusto impedimento detenti, cap. fin. eod. tit.* ibi: *Nisi excusationem rationabilem ostenderint, cap.1. eod. tit. in 6.cap.præsentium, & cap. pastoralis 7. quæst.1. cap. bonæ memoriæ, de elect.* & ibi Hostiens. *l. cùm seruum, § ex iusta,& lex si legatario, § fin. D. de fideic. libert. l.2. §. si quis iudicio, l.3.* & 4 & ferè per totum, *D. si quis cautionibus*,vbi late DD. præcipuè Iason; & Ioann. Horosc. Hostiens. *in summ. de cler. non residen. §. quæ sit pœna*, Rebuff. *in praxi, tit. de dispens. ad non resid. pag.*498. & alij ex *suprà* relatis, præcipuè Afflict. *dict. decis.*289. *num.*18. *& sequentibus*, Couarr. *lib.3. variar. cap.*13. Tiber. Decianus *respons.*69. *volum.*2. Medices *in tractat. de fortuit. casibus*, Mingon. *ad consuet. Andegau.part.*4 *num.*8 Misynger.*cent.* 3.*obser.*92.*& cent.*4.*obser.*57.*&* 58. Gail.*lib.* 1.*obseru.*143. *num.*8 latissimè Scaccia *de appellation. quæst.*15.*ex num.*44.*ad* 156.& iterum *à num.*305. vsque ad finem,Azeued.*per text.ibi.in l.*14. *tit.*3. *lib.*4.Recopil.& *cons.*25. *per totum*,Costa *de rat. rate,quæst.*117.Surd.*decis.*189.*num.*29. *& decis.* 95. Seraphin. *de iurament. cap.*35. Pacianus *de*
64 *probation. lib.1. cap.*47. vbi benè tradit, an † & quando alleganti impedimentum incumbat onus probandi, Messia *ad leg. Toleti, in fundam.* 3. *part. parte 9. fund.* 2.*& parte* 14. *fundam.*2.*n.*9. *&* 18. Ioann. Gutierr. *canon.q.*6.*num.*11.*& lib.*3. *pract.q.*34.*ex num.*21. & latissimè D. Valençuel. statim citandus.

De quo, & aliis huc spectantibus, & quòd iustificatio, siue æstimatio impedimenti circa rem de qua agitur, vt plurimum, pendeat ex arbitrio iudicis, Menoch. *casu* 118. *per totum.* Et an
65 † impeditus protestari debeat de impedimento? est videndus Aretin. *cons.*161. aliàs 163. incip. Verum est, & quæ notantur per DD. *in l. si reus paratus* 73. *D. de procurat.* Ioseph. Ludou. *decis. Perusina* 105. qui loquitur in pulchro, & quotidiano casu, Cattoc. *in tract. de oblig.quæst.* 5.*de persona, num.*10. *part.*1. Ceuallos *pract. commun.* 3.*tom. quæst.*861. *&* 866. & Maldonado *in sylua respons. lib.*1. *respons.*2. *num.*1. *& 6. cum seqq.* qui etiam tradit alia de impedimentis in materia appellationis, *respons.*15. *quæst.*5. *à num.*10. & meliùs, & luculentiùs Rosenthal. *de feudis, cap.6. conclus.*46. *num.*4. *&* 7. vbi tandem benè concludit protestationem impedimenti necessariam non esse, licèt vtile sit eam facere ad faciliorem eius probationem, & qualiter excuset à mora,& pœna,& *quæst.*51.*& seqq.* vbi agit de diuersis impedimentis, & nouissimè post hæc scripta D. Valençuela *cons.*184. *num.*15. *& cons.*109.*num.*12.*& cons.*4.*ex num.*70.*&* 78.quem omnino vide.

Et est adeò verum ratione iusti, & legitimi impedimenti excusari beneficiarios, & nostros Commendatarios ad hoc onere residendi, quòd † etsi à principio non fuerit absens ex causa legitima,sed tempore requisitionis, & citationis, de 66
qua *suprà* sermonem habuimus, sit iustè impeditus,ita vt ad residendum venire non possit, puta quia sit infirmus,vel detentus, aut ob aliam legitimam causam,excusari debeat, & cesset contumacia, & consequenter non possit contra eum ad priuationem procedi, vt docent Abb. Sicul. & Ioann.de Imola *in d.cap.inter quatuor, & in d. cap.quoniam,§.porrò, vt lite non contest.* Et etiam si se nimis arctasset, & tunc superuenisset impedimentum, dummodò ad veniendum sufficiens tempus habuerit, vt docet Afflict. *d. decis.*289. *num.*17.

Ex quibus paulatim in illam alteram quæstionem prolapsi sumus, quæ aliquoties in Supremo Indiarum Senatu agitata fuit, & præsertim † in 67
causa nobilis illius Equitis Ferdinandi Pizarri,qui neptem ex fratre D. Franciscam Piçarro in vxorem duxit. filiam, inquam, fratris sui Marchionis D. Francisci Piçarro, Peruani Regni Conquisitoris, & D. Agnetis Huayllas Nustæ, quæ fuit filia Guaynacapæ eiusdem Regni ante Hispanorum aduentum Moderatoris, & posteà nupsit Martino de Ampuero nobili, & antiquo ciuitatis Regum Commendatario, vt refert Garcilassus Inca *lib.*9 *comment. cap.*28. *in fine*, & tam ex hac causa, quàm ob propria eiusdem merita, aliquibus pinguibus Commendis Indorum ambo donati fuerant. Et cum occasione seditionum, quæ in eo Regno contigerant, & mortis D. Didaci de Almagro, quæ eidem Ferdinando imputabatur, in Hispaniam vocatus fuisset (quo etiam Regio iussu D. Francisca deducta erat) ibidémque pluribus annis in carceribus detentus, & variis litibus sub diuersis Tribunalibus impeditus, ad quorum expeditionem curandam, vxor eum plurimum iuuit, ex parte Regij fisci prætendebatur, amborum Commendas, ratione adeò longæ absentiæ, vacasse, præsertim cùm iudiciali sententia, reditus in eandem prouinciam eis fuerit interdictus. Ipsi verò hoc per eos non stare allegabant, & legitimum carceris, & tot litium impedimentum, ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis. Vnde in dubium vocatum fuit, † an in carceribus sua culpa detentus,vel à prouincia, in qua 68
residere debebat, relegatus, ob hoc ipsum beneficia, vel Commendas amittat, quæ talem residentiam requirunt, quamvis in sententia relegationis nihil super hoc cautum, pronuntiatumuè fuerit.

Et pro Fisco facere, & allegari posse videtur vulgaris regula text. *in cap. damnum, de reg.iur. in 6.* vbi dicitur, quòd † damnum, quod quis ex 69
sua culpa sentit, sibi, non alij, imputare debet, quam ibidem vltra Dynum, & Ioann. Andr. pluribus ornat Petrus Pechius, Laurentius Syluanus *de feudi recognit. quæst.*77. *num.*5. & Rosenthalius *de feud. cap.6. conclus.*51.*num.*2. Necnon etiam, † quòd impedimentum (aliàs legitimum) excusare non solet, quando quis spontè, vel causa sua se in illud coniecit, *l. si fideiussor, §. si necessaria, D. qui satisd. cog.* ibi: *Neque enim meretur, qui ipse sibi necessitatem satisdationis imposuit, l.2. §. si quis tamen, D. si quis cautionem*, ibi: *Si quid sit, quod ei imputetur, indignus est, cui hæc exceptio patrocinetur.*

Et magis in terminis *in* §. *similique modo*, ibi: *Nam si ipse hoc affectauit, vel causam præstitit, non ei proderit exceptio*, *l. qui proprio,§.item,D.*
71 *de procurat*, vbi † procurator pœnam, quam ex suo delicto passus est, non repetit, cum aliis, quæ in simili latè adduxit Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.*10. *num.*25. & nouissimè Aluarez de Velasco *de priuileg. pauper.* 1.*part. q.* 54. *num.*1. *& seqq.*
72 Et rursus, quòd † qui deliquit, se ipsum videtur pœnis, & damnis subiicere, quæ delicti ratione pertulerit,& euentura esse prospicere debuit, *l. Imperatores* 34.*D.de iure fisci,l.vlt.C.ad leg.Iul. Maiest.l.sed & si* 26.§.*si feria,D.ex quibus caus. maior.*ibi: *Quia prospicere eas potuerit, & debuerit actor, ne in eas incidat*, *l. si putator* 31.*D.ad legem Aquil.l.si quis domum*, §.1. ibi. *Quia hoc euenire posse prospicere debuit,D.locati*, cum aliis, quæ adducit Osualdus ad Donellum *lib.*15. *cap.* 23.*lit.B.* Radulph. Forner. *lib.*6. *rer. quot. cap.* 21. *D. Franc.* Amaia eruditè hunc articulum explicans, *lib.*1.*obseruat. cap.*11. *numer.*14. & Cabretus *in tract. de pœna tripli, prælud.* 1. *n.* 23. *& seqq.*
73 Et si hoc non admitteremus, † commodum quodammodò ex sua malitia reportaret, & esset melioris conditionis, quàm non delinquens,contra vulgarem regulam text. *in l. itaque fullo*,§.1. *D. de furtis*, cum tamen contrarium ratio suadeat, & vt † delinquentes, etiam egestate laborent, vt exemplo sint aliis ad deterrenda maleficia, *l. bona fides* 31. *D. depositi*, *cap. ex parte.de consuetud.* cum aliis, quæ adducit Sfortia Oddus *in tract. de restit. in integr. q.*7. *art.*5. *part.*1. *num.* 41. vbi in specie resoluit, carceratum ex proprio delicto non esse restituendum; & conducunt tradita à Menoch. *de arbitrar. casu* 182. *num.*38.
74
75 † vbi resoluit alienationem rei fideicommisso subiectæ, quæ ob paupertatem fideicommissariis solet permitti, non concedi ei, qui sua culpa in illam incidit, & alia plurima iura, quæ in simili expendit Velascus *de priuileg. pauper.* 1.*par.q.*54. *ex num.*1.

Ac denique, quia sententia, quæ reditum ad Indiarum prouincias intercludit, virtualiter Commendæ priuationem inducit, quæ ex earum natura, non nisi à præsentibus haberi, &
76 percipi possunt. Nam † destructo antecedenti,destruitur consequens, quod sine illo consistere nequit,*l.*1.§.*huius rei,D.de offic.cius,l veteris, D. de itinere*, Euerard.*loco* 96. & Crauetta *conf.*231. *num.*2.

Sed nihilominus in prædicta facti specie contrarium (vt audio) pronuntiatum fuit, & meo
77 iudicio rectissimè. Nam certi iuris † est, impedimentum carceris,vel relegationis non affectatum, legitimum esse, *dict. l.*2. §. *similique modo*, ibi: *A Magistratu retentus est, & retentus sine dolo malo ipsius*, l. sed etsi, in princip. D. eod. ibi: *Aut fortè in exilium salua ciuitate abiit*, *l.*2. *C. ex quibus caus. maior.* ibi: *Quòd sub custodia militari iussu Præsidis detinebaris*, *d. l. sed etsi*, § 1. *D. eod.* ibi: *Aduersus relegatum restitutionem faciendam ex generali clausula*, *l.*1. § 1. *l.*9. *l.*15. *& l.*23. *D.eod.l.Papinianus exuli*, *D. de minor.* cum multis aliis, quæ vltra DD. in eisdem iuribus, & alios Auctores *supr. num.*63. relatos, tradunt *gloss. fin. in* §. *rursus*, *Inst. de action.*ibi: *Item in vinculis positus*, Bernard. Diaz *reg.*226. *Nouell. reg.*15. Claud. Pratus *gnos. gener. iur.lib.* 6. *tit.*3. *cap.*2. *pag.*354 Azeued. *conf.*25. *num.* 23. qui loquitur *de impedimento carceris*, Petr. Surd. *decis.*189. *num.*28. *& decis* 263. *num.*16. Vbi etiam agit de impedimento ex causa grauis litis, de quo etiam Ego *sup. hoc libro*, *cap.*16. *num.*69. Nicol. Garcia *dict.* 3 *part. de benef. cap.* 2. *num.*47. *cum multis seqq.* Seytus *decis.*17. *de cler. non resid.* Farinac. *decis.*168. & Riccius *in collectan. decis. part.*4. *collect.*1233. Et conducit celebris glossa *in cap. statutum*, *verbo Non euiden*, *de rescript. in* 6.ibi: *Vel fortè relegatus* per quam tenent Archid. Franc. Domin. & alij DD. ibidem † relegationem præstare iustam occasionem, vt causa committi possit extra diœcesim, 78
etiam quando actor, & reus sunt eiusdem diœcesis, quam glossam ad hoc etiam allegat Felinus plura in eius confirmationem adducens, quia nimirum † talis hoc modo incarceratus, vel 79
relegatus, in patria sua residere, & ibi vbi anteà domicilium habere videtur,vt notanter docuit Ioann.de Platea *in l.ciuis,C.de incol. lib.*10. quem refert,& sequitur noster Greg.Lop.*in l.*3.*verb. Salir de aquel lugar, tit.*18 *par.*4.

Neque his aduersatur, † quòd huiusmodi impedimentum ex culpa, siue delicto carcerati, aut 80
relegati proueniat. Nam si hæc culpa (vt diximus) affectata non fuerit, & ad talem casum specialiter ordinata, nullo modo in aliis impedimenti iustificationi,& excusationi præiudicat,vt apertè ostendunt Iurisconsulti *in d.l.*2 §.*simili modo*, *& in d.l.sed etsi.cum aliis sup.* relatis, per quæ iura ita expressè tenent Bart. Alber. Bald. Angel. Paul. Alexand.Ias.& reliqui Scribentes ibidem,& plurimi alij,quos in eadem specie impedimenti carcerationis refert, & sequitur Petrus Surdus *conf.* 566. *n.*13. vbi falsam esse ait † opinionem Sfortiæ contrarium sentientis,& latè, & doctè Velasc. 81
*d.tract.de priuileg.pauper.*1.*part.q.*54. *n.*29. plures alios casus per totam quæstionem adducens, in quibus culpa non nocet, quando non ordinatur ad casum.

Quibus valdè adstipulatur, quod signanter & multum in nostris terminis docet Anton. de Butrios *in cap. significante*, *notab.*4. *de pignor.* inquiens, quòd † emphyteuta detentus in carceribus,etiam ob proprium delictum,dicitur legitimè 82
impeditus ad hoc,vt non possit priuari emphyteusi ob cessationem solutionis per triennium. Quod etiam priùs insinuauit Abb.Panorm.*ibid.notab.*3. & recoluit Ias.*in l.*2.*n.*62.*de iure emph.*& sequuntur Decius,Cagnol.Rub.Tiraquel. Redoanus, & Picus, quos refert Corbulus *de iure emph. tit. de caducit.ob non solut.canon.limit.*10. & idem probat Socin.Iun.*conf.*70.*n.*7.*vol.*1. Pinel. *in Auth. nisi tricennale*, *num.*46. *C. de bon. matern.* Sordus, alios referens, *d. num.*13. & Couarr.*in epitome de sponsalibus*, 2.*part. capit.*3. §.5. *numer.* 7. Beccius *conf.*104. *num.*5. & latè Velascus *d tract. q.*33.*n.*28.

Et idem † ad beneficiatum sua culpa incarceratum, vt liberetur à priuatione beneficij ob 83
non solutam pensionem, deduxit Gigas *de pensionibus*, *q.*275. *& q.*277. *n.*15. Et ad non residentem in suo beneficio text.*in d.cap.fin.*vbi Ant. de Butrio *col.fin.de cler. non residen.* Et plurimi alij adducti à Nicol.Garcia *de benef.*3 *part. cap.*2. ferè per totum,& Velascus *dict.q.*54.*ex num.*15. vbi quòd eas lucratur etiam is, qui culpa sua in morbum inciderit.

Et facit text. *in capit. quia diuersitatem*, *de concess.*

84 *concess. prebend.* vbi † excommunicatio, seu suspensio iudicatur legitimum impedimentum, etiam si quis culpa sua inciderit in pœnam suspensionis, seu excommunicationis. Et decisio text. *in cap. de cætero, de sent. excommun.* quam notat, & extollit Abb. *ibid. notab.* 1. ad probandum, quòd excusatur ab adeundo Romam, qui timet hostes, etiam si timor culpa eius acciderit.

Et adhuc magis in terminis facti nostræ quæstionis, notabilis doctrina Angeli *in disput. incip. Bononiensis à sua ciuitate bannitus*, q. 4. dum tra-
85 dit, † excusari bannitum, si nō compareat, nec mittat procuratorem, quando timet vim inferri, nedum sibi, sed etiam causæ, vt si est repulsus propter partialitates, etiam si repulsus fuerit ob propriam culpam, seu delictum, dummodò ad id culpa non fuerit principaliter ordinata, cuius dictum refert, & sequitur Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 58. *de constit.*

86 Quibus addident alia, quæ de † priuilegiis carceratorum, & pietate, quæ in eos, & eorum causis exercenda est, quantumvis ibi propter delicta sua custodiantur, tradit eleganter Bartol. *in tract. de carcer. in fin.* Hippol. de Marsil. *in pract. crim. §. nunc videndum, num.* 11. Alexand. *in l. quamuis, num.* 10. *D. solut. matrim. & in l. Marcellus, §. res quæ, num.* 2. *D. ad* Trebell. Felinus *in dict. cap. cùm inter, num.* 20. *de excep.* Rebuffus *de sententiis prouisionalibus, gloss. vltim. col.* 3. *vers.* 12. *de arbitrariis, casu* 66. *num.* 17. & alij relati à Cerdano *in tract. de visitat. carcer. in principio*, Bobad. *in Polit. lib.* 3. *cap.* 15. *per totum*, & præcipuè *num.* 108. & Velasc. *vbi suprà num.* 7. & 10. Et est adeò verum, quòd impedimentum carceris, vel relegationis in casu nostræ quæstionis Commendatarium ab onere
87 residendi excusare possit, & debeat, † vt idem admittendum sit in vxore commendataria, si fortè maritum sequuta, suam Commendam deserat, & etiam absque licentia se absentauerit. Nam cùm sit mariti diuinæ, & humanæ domus socia, *l. aduersus, C. de crim. expilata hæred. l.* 5. *tit.* 2. *part.* 3. vbi *gloss. verbo Campaña*, Angel. *consl.* 109. *num.* 3. Signorolus *consl.* 176. *num.* 11. & plures alij apud Tiraquel. *in l. connub.* & Tuschum *conclus.* 386. *littera V.* tenet illum tam in aduersis, quàm in prosperis sequi, *l. possessionum, C. com. vtriusque iudicij, l. plerumque, D. de ædil. edict. l. vxorem, §. codicillis* 2. *de legat.* 3. *l.* 7. *tit.* 2. *part.* 4. iunctis aliis, quæ Ego congessi *in tract. de crim. parric. lib.* 2. *cap.* 13. *pag.* 172. Ac
88 propterea, † viri impedimentum, æquè illam, ac illum excusat, vt docet text. celebris *in l. sacris, l.* 2. *C. de prox. sacror. scrin. lib.* 12. per quam
89 tenet Platea *ibidem*, quòd † scholaris, qui spe vacationum reuertitur domum, gaudet priuilegio, ac si resideret, & non solum ipse, sed & eius vxor, & liberi. Et idem insinuat text. *in l. cùm scimus, C.*
90 *de agricol. & cens. lib.* 11. Vbi † residentia patris prodest filio, & residentia mariti prodest vxori, ac per consequens illo impedito, vel excusato, hæc quoque excusanda videtur.

Et huc respiciens Cumanus consl. 1. num. 4. in-
91 quit, quòd † vxor dicitur euulsa de costa mariti, & est illi subdita, & accessoria, in tantum, quòd ipsa tenetur sequi domicilium mariti, non è contra, & si maritus mutat domicilium, ipsa tenetur mutare. Et magis in nostris terminis glos.
92 *in cap. vnaquæque* 13. *q.* 2. dum docet, † quòd tenetur maritum etiam in carcerem sequi, quam refert, & sequitur Apostilla *ad Franc. Marchum decisl.* 740. & 738. *num.* 2. *lib.* 2. vbi plura in eandem rem adducens, resoluit, quòd vxor tenetur sequi maritum in vita, & in morte, & est ratio, ne detur materia fornicationis, vt per Abb. *in cap.* 1. *qui matrim. accus.* & Bartol. *in l. Mænia, §. vxore, D. de ann. legat.* & tradit alia Crauet. *consl.* 309. *n.* 2. & *seq.* vbi docet, † quòd etiam 93
si maritus esset bannitus, debet vxor cum illo morari, neque priuat bannum alimentis dotalibus. Quibus consonant alia, quæ congerit noster Valerius Hispan. *in hist. schol. lib.* 4. *tit.* 7. *cap.* 4. 5. & 6. Ioan. Bocat. *de mulier. illustr.* Palac. Rub. *in repet. Rubr. §.* 50. *num.* 32. Thomas Sanchez *de matrimon. lib.* 1. *disput.* 41. *ex num.* 1. *ad num.* 12. Bobadilla *in Politica, dict. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 130. & 131. & nouissimè D. Sebast. Caualleto de Medina *in præclara repetitione ad l. Aquilius, de donat.* quam typis excussit, & mihi pro sua comitate dicauit, *fol.* 37. *num.* 17. Vbi aliquarum † fœminarum exempla recensent, quæ non solùm maritos incarceratos sequutæ sunt, verùm eos, variis fallaciis vtentes, à carceribus liberarunt. 94

Neque his quicquam obstant iura, quæ suprà in contrarium expendimus, ad probandum, neminem debere ex delictis commodum reportare. Nam planè eis satisfacit Valascus, omninò videndus, *dict. quæst.* 54. *ex num.* 30. plurimis confirmans, ex † culpa, quæ non ordinatur ad casum, non debere quem, nec solere damnum pati, vel priuilegio aliàs sibi competenti priuari. 95

Et prætereà responderi potest, illud esse verum, † quando commodum venit principaliter ex culpa, secus autem quando venit in consequentiam, vt probat tex. *in l. siue hæreditaria, D. de negot. gest. l.* 3. *§. si emancipatus, D. de bonor. possess. contra tab.* & insinuat Abb. *in cap.* 1. *col.* 4. *de exception.* Felin. *in cap. cum inter, num.* 20. *eod. tit.* & *in cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 58. *de constit.* 96

Quemadmodum ex aduerso, aliquando etiam contingere solet, † vt inducta in fauorem alicuius ex vi, aut occurrentia cuiusdam consequentiæ, vel circunstantiæ, sæpè in eius damnum retorqueantur, vt patet ex iuribus, quæ adducit gloss. & DD. *in l. nulla, D. de legibus*, & expressè docuit Bartol. *in l. quod fauore, num.* 7. *C. eod.* & Socin. *in l. cùm filio, num.* 1. *D. de legat.* 1. vt omittam in proposita specie non liquere, † quod Commendatarius ex non residendo ratione carceris, aut exilij commodum sentiat, cùm fortè ei vtilius esset residere, & per se res suas administrare, & si liberum esset, magis optaret hoc onus residendi sibi ratione Commendæ iniunctum subire, quàm relegationis incommodis, aut carceris tædio, & squallore torqueri, argum. tex. *in l. omnes, C. de pœnis*, cum aliis, quæ adduxi *sup. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 94. & *seq.* 97 98

Et non magis difficulter responderi potest ad illam aliam considerationem, quòd sententia relegationis damnatus, consequenter in priuationem Commendæ damnati videtur, quæ sine personali residentia haberi non potest. Nam † hoc est, quod supplet, vel dispensari impedimentum, de quo egimus, vt apparet ex iuribus, & Auctoribus suprà relatis, scilicet, vt eius causa habeatur pro præsenti, & residenti. Et cùm certum sit, quod † relegatio, etiam in perpetuum facta, non adimat 99 100

adimat bona in totum, nec in partem, nisi id in ea exprimatur, *l.1. & 2. D. de interd. & releg. l. deportatorum, C. de pœn. l.4. tit 31. part. 7.* & ibi Greg. Lop. *verbo Quando destierran, l. nemo*, vbi Bald. *C. de Episcop. aud.* cum aliis, quæ latè adducit Roland. à Valle *cons.38. num. 15. lib.1.* & Menoch. *de arbitrar. casu 330. num. 5.*

101 5. Dici non potest sententiam, † quæ stricti iuris est, & in tantùm, quæ sonat, intelligenda, *l. si iudex*, vbi DD. *D. de his qui sunt sui, vel alien. iur. l.1. §. si plures vna sent. cap. cùm dilectus, de offic. ordin. cap. fin. de caus. poss.* cum latè adductis à D. Præside Valençuela *cons.85. n. 45. & seqq.* ad alia diuersa, & extrinsecùs posita, ac de quibus, nec actum, nec fortè cogitatum est, extendi debere, contra *l. Diui fratres, D. de liberali caus. l. si à te, D. de excep. rei iud.* & alia, quæ tradit Alexan. *cons.49. n.1. vol.7.* Bart. *in l. Iulianus, n.6. D. de condict. indeb.* Dec. *cons. 43. num.4.* Vincent. de Franch. *decis.172. num. 8. & decisio Rotæ 317. num.1. in 2.par. diuers. Sacr. Palatij.*

102 Quibus nihil detrahit ratio, † quam ex I. C. Tryphonino deduximus, *in l. bona fides, D. depositi*, nimirum, quòd malè meriti etiam egestate, laborare debent. Nam id intelligendum est, præcedente sententia, quæ eis bona adimat, & in illis tantùm, quæ in ipsa contentæ sunt, vt idem tex. paulò superiùs expressè demonstrat, ibi: *Is deportatus est, bona eius publicata sunt.* Et benè in eiusdem terminis animaduertit Velascus *d.q.54. num.20.*

103 Cui ego adiicio † elegans Vlpian. responsum *in l. Papinianus 21. D. de minor.* vbi rectè Vlpianus reprehendit Papinianum, quòd in quæstione, de qua ibi, ad denegandam minori exuli restitutionem, ea ratione motus fuerit, quòd propter irrogatam pœnam ea indignus sit. Etenim (vt ibidem scripsit Cuiacius) *qua indignitas est, si eum excuset exilij tempus in ea re, quæ à delicto omnino separata est.* Addo, & in sententia delicti condemnatoria, neutiquam comprehensa. Et hoc est, quod Vlpianus dicere voluit in illis verbis: *Quid enim commune habet delictum cum venia ætatis?* Ex quibus Interpretes communiter

104 illud iuris Brocardicum deducere solent, † quòd à separatis non fit illatio, de quo etiam *in l. finali, D. de calumniat.* & in aliis iuribus, & Auctoribus relatis per Velascum *in axiomat. iur. litera T. num.18.* & vltra eos Iason *in l. admonendi, num.30. de iur. iurand.* Palacius Rub. *in c. per vestras, notab.31. §.3. num.6.* Ascan. Clement. *de patria potest. cap.5. num.55.* Mand. *cons.2. n.13.* & Menoch. *de adipiscend. remed.6. num.185.*

105 Plane † si culpa ordinaretur ad fauorem, vel priuilegium, quod mediante impedimento ex eadem culpa proueniente prætenditur, vel ad remissionem ipsius delicti, vel pœnæ eius occasione inflictæ, vel infligendæ, quæque ipsum delictum directè, & immediatè respiceret, tunc dubium non esset, delinquentem debere priuilegium sibi indultum amittere, ex iuribus ita intelligendis *in l. sed si ex parte 4. §. quanquam, D. quod cum eo, l. relegatorum 7 in fine, D. de interd. & releg. l. auxilium 28. §. in delictis, D. de minor.* iunctis his, quæ post Fulgos. ibid. tradit Alexand. *in l. quamuis. num.11. vers. Non obstat, D. solut. matrim.* Ias. *in Auth. res quæ, num.21. C. comm. de legat.* & Velascus *d.q.54. num.19.*

Supradictis consequens est, vt de illis dispiciamus, qui † studiorum causâ à suis Commendis absunt, & vel earum prouisionem sibi fieri, aut successionem posse deferri contendunt, quamuis ex eiusmodi causa abesse contingat. Quod eò libentiùs scribam, quia nuper in Supremo Consilio Indiarum, id in † quæstionem vocauit D. Ioannes Felix de Heredia, Noui-Regni Granatensis in prouincia de los Musos Domiciliarius, petens, sibi tanquam magis benemerito, dandam esse Commendam, quam illius prouinciæ Gubernator cuidam Capitaneo Ioanni de la Peña contulerat, non obstante, quòd nec ipse, nec alius eius nomine, prouisionis tempore comparuisset ad sua merita alleganda, & commendæ petitionem faciendam. Dicebat namque hæc omnia ex priuilegio studiorum suppleri, quorum causâ patriam deseruit, & in Salmanticensi Academia morabatur, & ex hoc capite restitutionem in integrum contra dictam collationem, & omissam iuris sui allegationem postulabat. 106 107

Et sanè negare non possumus, † hoc priuilegium studentibus indulgeri, vt pro præsentibus, & residentibus habeantur, vt in beneficiis Ecclesiasticis, docet text. *in cap. fin. de magistrat.* vbi DD. *cap. Prælatum, de Cler. non resid.* Concil. Trid. *sess.5. de reform. cap.1.* Horat. Lucius *de priuileg. schol. priuileg. 99. & 100.* Rebuff. *eod. tract. priuileg.29. & 31.* & innumeri alij, quos refert Nicol. Garcia *de benef. 3.part. cap.2. n 54.* cum multis seqq. Vbi refert Eugenianam, & disputat, an id etiam procedat in parochialibus, & is, qui ex hac causa se absentat, sui Prælati licentiam petere debeat. 108

Et de iure ciuili, † eandem causam receptam fuisse, & sufficientem iudicatam, ad hoc vt eius virtute in integrum restitui posset absens, qui aliquam ob hoc læsionem accepit, ex clausula generali: *Si qua mihi iusta causa videbitur*, probat elegans text. *in l. necnon, D. ex quibus caus. maior.* vbi I. C. eam iustissimam vocat, ibi: *Puta studiorum causa*, & ibi: *Ne decipiatur per iustissimam absentiæ causam, l.1. & 2. C. qui ætate, vel profess. l. si longius 18. §. si filiusfamil. D. de iud.* ibi: *Vt studiorum, vel alia ex iusta causa*, gloss. elegans *in §. rursus, verbo Quibusdam, Inst. de action.* ibi: *Item si absens fuit probabili causa, vt studiorum, &c.* Bartol. *in l. fin. D. de in integrum restit.* & plures alij, quos refert Mauricius *eod. tract. cap.340. & cap.366.* Idem Bart. *in l. Seia 20. §. Pamphila, D. de fund. instruct.* vbi concludit, absentem studiorum causa, præsentem iudicari, per eundèm text. ibi: *Respondit, si studendi causa misisset, non quò à fundo eum aliorsum transferat*, idem Bartol. *in l. quæsitum, de leg.3.* per text. ibi: & *in l. si is qui, col.2. de vsucap.* Socin. *in l.1. de reb. dubiis*, Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.74. num.113.* Mingon. *ad consuetud. Andegauens. fol.239. num.4. col. 1.* Baldus *cons.328. col.3. volum.3.* Panormit. Felin. & alij, *in cap. tuæ fraternitatis, de Cler. non resid.* 109

Sed nihilominus, in specie litis suprà propositæ, Senatus pronuntiauit, restitutioni absentis locum non esse, vtpotè, † qui non de retinendo iure sibi acquisito, sed de nouo quærendo tractaret, in præiudicium alterius, qui legitimè prouisus à prouinciæ Gubernatore reperiebatur, contra *l. sciendum 18.* cum duabus sequentibus, *D. ex quibus caus. maiores*, ibi: *Restitutio facienda est, non* 110

non eùm & lucrifaciendi, ex alterius pœna, vel damno, auxilium sibi impertiri desiderant. Qui
111 planè Gubernator † de absentis titulis, & meritis diuinare non debuit, argum. *cap. vt nostrum, vt Ecclef. benef.* ibi: *Non autem de occultis potuimus diuinare*, cum traditis per Abb. *in cap. illud, num.9. de præsumpt.*& Gomez *in reg.Cancellar. de ann. poss. quæst.19.* Quemque, etiam si iam in Commendæ possessione reperitetur, vel
112 ex † vrbanitate debuit ante discessum à prouincia adire, & ab eo licentiam petere. Quæ (meo iudicio) quidquid dicat Garcia *vbi suprà*, in se absentante causa studiorum præcisa est, cùm ea non sit repentina, & Prælati arbitrio remittatur, ex Concil. Triden. *sess.23. de reformat. cap.1.* imò & ex iure antiquiori *d. cap. relatum, de Cler. non resid.* vt expressè tenet gloss. *verb.Prælatorum*, & Butr. & Imola, ibidem, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Horat. Lucius *dict. priuileg.99.* Flores de Mena *q.24. num.29.* Zechius *de casibus reseruat.casu 23.num.2.* Cerola *in prax. Episcopal. 1.part. verbo Studium*, §.1. & communis apud Rebuff. *in tract. de dispens. ad non resid. numer.25.* Hojeda *de incomp. benef. cap.17. num.28.* & Salcedus *in prax. cap.52.*

Et vt hoc deficeret, posset, & debuisset procuratorem relinquere, qui opportuno tempore suo nomine se vacantibus Commendis opponeret, & quæ iuri eius conuenire viderentur, repræsentaret.
113 Quod † qui non facit, neque in hoc, nec in aliis casibus restitutionis beneficium meretur, *d.l. Papinianus 21. D. de minor.* vbi minori exuli denegatur restitutio, non quidem propter delictum, vt *suprà* diximus, sed quia cùm procuratorem dimittere posset, qui eius nomine ageret, non dimisit, vel cùm Prætorem posset adire, non adiuit. Quò & pertinet *l. sed etsi per Prætorem, §. aduersus, D. ex quib. caus. maior.* ibi: *Sed non & ipsi concedendam, quia potuit procuratorem relinquere.* Et quod in simili tradit text. *in l.1. D. eum qui appellauerit in prouincia defendi debere.*
114 Non † enim negligentibus subuenitur, sed necessitate rerum impeditis, *l. non enim, D. ex quib. caus. maior*, & ita docent communiter Scribentes in dictis iuribus, & gloss. *in l. fin. D. de in integrum restit.*
115 Quamvis non inficier, aliquando † etiam procuratore non relicto, vel relicto, si defunctus sit, aut minùs benè absentem defenderit, restitutionem ex causa concedi posse, vt inquit I. C. *in d. §. aduersus*, ibi: *Ex causa tamen puto etiam ipsi succurrendum, l. necnon 28. D. eodem tit.* quæ in specie loquitur de absente causa studiorum, ibi: *Deliberare debet Prætor, an ei subueniri debeat: puta studiorum causa fortè procuratore suo defuncto*, vt ad praxim, & concordiam dictorum iurium aduertunt Bartol. Coiac. & Ant. Faber. ibidem, Iaso, Zasi. & Gomezius *in §. rursus, Inst. de action.* eleganter Felin. per text. ibi *in cap. cùm Bertoldus, num.19. de re iudic.* Alciat. *in l. absentem, num.1. D. de verbor. signif.* Ræuard. *lib.5. var. cap.18.* gloss. *in cap. biduum 2. q.6.* Greg. Lopez per text. ibi *in l.28. tit.29. part.3.* Mauritius *d. tract. de in integr. rest. cap.340.* Et specialiter Alber. in d. §. aduersus, dicens, sem-
116 per vidisse obseruari, † quòd absentes causa studiorum restituantur, etiam si procuratorem non dimiserint, cùm potuerint. Et reddit rationem,
117 † quia soli studio debent insistere, & de aliis non cogitant, *Auth. habita, C. ne filius pro patre.* Nimirum quia studentes æquiparantur militibus, vt *in proœm. Inst. & in l.1. C. de nou. Cod. faciendo, l. aduocatus, C. de aduocat. diuers. iud.* † qui ab omni alia cura expediti esse debent: vnde & militaris actio expeditio vocatur, vt inquit 118
Cassiodor. *lib.1. var. epist.17.* ibi: *Hanc † meritò expeditionem nominauere maiores, quia mens deuota præliis, non debet aliis cogitationibus occupari.* 119

Vltimò, circa huius capitis tractationem quæri non immeritò potest, † qua in prouincia Commendatarius residere debeat, qui (vt sæpè accidit) ex dispensatione Regia duas, vel plures Commendas habet indiuersis, & remotis prouinciis extantes? Et vt breuitati consulam, ex similitudine præbendarum, vel beneficiorum (etiam parochialium vnitorum) dicendum est, quòd residere debet in digniori, vel in qua maluerit, eo attento, vt omnibus, prout melius fieri poterit, consulat, & eam non relinquat, in qua maiorem necessitatem suæ curæ, & tuitionis agnouerit, vt ex pluribus declarationibus Cardinalium, quas ad litteram refert, resoluit Nicol. Garcia, omninò videndus, *d.3. par. de benef. cap.2. num.185. & seqq.* Hieron. Gonçalez *in regul.8. Cancel. gloss.6. ex num.268.* Thom. Sanch. *de matrim. lib.8. disp.1. num.19.* & alij, quos refert & sequitur Bobad. *in Polit. lib.2. cap.9. num.15.* 120

De † pensionariis verò illud repeto, quod obseruaui *suprà hoc lib. cap.3. num.16. & 17.* nimirum eos de iure communi ad residentiam non teneri. Schedula tamen nouissima anni 1619. cuius ibi mētionem facio, contrarium cautum esse, ex rationibus, quæ in eadem commemorantur. Quod tamen vbique parum obseruatur, & Ego cēseo multum in eo insistendum non esse, dummodò fructus, & reditus pensionum in eadem prouincia, in qua nascuntur, consumantur. 121

Consiliarij autem Regis nostri, † qui aliquando Commendis donantur, eo ipso à residendi obligatione excusati videntur, *ex l. quidam consulebant, D. de re iud.* & prætereà ob id, quòd semper pro præsentibus in sibi vtilibus haberi solent, ob seruitium, & assistentiam, quam Regi faciunt; vt egregiè tradit, & pluribus ornat Boer. omninò videndus, *decis.18. per totam*, Papon. *lib.1. tit.3. arrest.6.* Rhenat. Choppin. *lib.2. Monast. titul.13. numero 14. & lib.1. de sacra Politia, titul.5. num.18. & lib.3. tit.3. num.18.* & Bleynianus *de beneficiis. lib.2. tit. de præb. ear. quæ fruct. & distribut. quotidian. num.42. pag.247.* vbi, quod plus est, eosdem Consiliarios, non solum supremarum Curiarum, sed etiam Præsidialium pro præsentibus haberi docent, etiam in præbendis & beneficiis Ecclesiasticis, & ad lucrandas distributiones quotidianas, & ad id plurima Arresta Parlamenti Gallici adducunt. Quod tamen apud nos solùm obseruatur in Consiliariis supremæ Inquisitionis. Et tetigit eruditiss. D. Vincent. Turturetus *in lib. de Sacello Regio, cap.7. num.26. fol.118.* 122

Quod planè mirandum non est, † cùm videamus, etiam Canonicos, ad minus duos, Episcopi sui seruitio, ac ministerio assistentes, præbendarum fructus integrè lucrari, & pro præsentibus, ac residentibus haberi, *cap. de cætero, & cap. ad audientiam, de cler. non resid.* vbi DD. Nauarr. *in manual. cap.25. num.121.* Rota *decis. 22. num.2. part.2.* Couarr. *lib.3. var. c.13. n.5.* 123

vers.

verſ. Tertiò eadem ratione, Dueñas *reg.206. limit.1.* Hojeda *de incompat. cap.17.num.10.* Nicol. Garcia *de beneſ.part.3.cap.2.nu.345.& ſeqq.* vbi, quòd etiam diſtributiones quotidianas, ſtante conſuetudine (quæ iuſta eſt) ex hac cauſa lucrari poſſunt, & nouiſſimè D.Valençuela *conſ.101.nu. 15.vol.1.*

CAPVT XXVI.

De onere tertiæ partis Peruanorum Commendarum fiſco applicandæ, & confirmationis Regiæ in omnibus petendæ, & impetrandæ; de cuius materia plura ſcitu digna traduntur.

SVMMARIVM.

1 *Princeps regulariter feudatariis noua grauamina imponere non poteſt.*

2 *Feudo ad dominum deuoluto, in noua eius conceſſione, noua grauamina adiici poſſunt.*

3 *Commendæ licèt olim darentur ſine onere tertiæ partis, & confirmationis, poſteà hoc iuſtè eis adiici potuit.*

4 *Tertiæ partis detractio, & fiſco applicatio, quando & quare in commendis Peruanis inducta fuerit? & ſchedulæ de hoc agentes.*

5 *Marchio Montiſclarius Peruanus Prorex multùm recuſauit noua onera Commendis imponere, & quare?*

6 *D.Princeps Schillacenſis exequi cœpit impoſitionem detractionis tertiæ partis commendarum Peruanarum, & quomodo? & verba ſchedulæ ſuper hoc ad ipſum directæ.*

7 *Onus tertiæ partis ex commendis detrahendæ, qualiter continuari iuſſum fuerit? etiam ſi Regius fiſcus ab antiquis conſignationibus liberatus eſſet.*

8 *Commendarum collatio gratuita eſſe dicitur, quamvis remuneratoria, & verba ſchedulæ de hoc agentis.*

9 *Tertiæ partis commendarum detractio qualiter pro vna vice in ſingulis commendis reſtricta fuerit, & refertur ſchedula, quæ id diſpoſuit.*

10 *Commendatario, cui detrahitur tertia pars commendæ ſibi aſſignatæ, in alia eadem pars ſuppleri debet.*

11 *Commendatarij implent ſoluendo tertiam partem in Regia arca diſtrictus commendæ, & ſchedula, quæ id declarauit.*

12 *Tributa, cenſus, decimæ, & alia ſimiles penſitationes, intra prouinciam, vbi earum collationes reſident, regulariter ſoluendæ ſunt.*

L.forma, §.2.D.de cenſibus, l.1.C.de mulier. & in quo loco lib.10. *& alia, ſimiles, expenduntur, & illuſtrantur.*

13 *Solutio regulariter fieri debet in loco, vbi ſita eſt res, pro qua ſoluitur.*

14 *Tertiæ partis Commendarum detractio ſolùm in Prouinciis Peruanis inducta fuit.*

15 *Annata dimidia præſtatur in Nouo-Regno Granatenſi ex ſingulis commendis, quæ conferuntur.*

16 *Annata dimidia hodie impoſita eſt pro omnibus commendis, gratiis, & prouiſionibus Regiis, & quare? & quid Auctor de hoc onere ſentiat?*

17 *Tertiæ partis detractio, quæ ex commendis fiſco applicatur, an debeat eſſe integra, vel deductis pro rata expenſis, & aliis oneribus, & contributionibus commendarum.*

18 *Quotæ partis creditor, vel legatarius onera eidem parti annexa ſubire debet.*

L.2.de hæred.vel act.vend.in princ.& in §.ſicuti, *expenditur, & illuſtratur, ibidem.*

19 *Fiſcus tenetur ad ea, quæ condemnatus, cuius ſucceſſor vniuerſalis fuerit.*

20 *Caſus litis D. Mariæ Pereira de Solorzano, ſororis Auctoris, refertur.*

21 *Tertiam partem Commendarum, quæ fiſco applicatur, non eſſe immunem ab oneribus ei iniunctis, quædam ſchedulæ exprimere videntur, quæ referuntur.*

22 *Valor redituum, quis eſſe dicatur.*

23 *Viſitatores putant ſe Principi gratiores reddi, ſi quoquo modo pro fiſco pronuntient.*

24 *Principis maior gloria, & opulentia conſiſtit in eo, quòd priuatis in iuſtitiæ exhibitione adæquetur, & interdum ab eiſdem vincatur, ex Plin. & Caſſiod.*

25 *Detractio tertiæ partis commendarum Peruanarum, an extendatur ad eas, quæ per ipſum Regem, & Supremum ipſum Senatum in Hiſpania prouidentur?*

26 *Reges debent eſſe liberales, & ſubditorum opulentiam, & beneuolentiam ſuas putare diuitias, ex Patricio.*

27 *Onus petendi, & impetrandi confirmationem commendarum, quando, & quare introduci cœperit? & de ſchedulis de eo tractantibus.*

28 *Confirmationis petendæ grauamen, ſeu conditio in ipſis titulis commendarum inſeri debet, & quod tempus aſſignetur ad eam petendam, & impetrandam?*

29 *Nauigationum pericula, & locorum diſtantia multoties efficit, vt quis excuſetur, ſi intra tempus deſignatum comparere non poſſit.*

30 *Confirmatio etiam ab illis peti debet, qui virtute Regij reſcripti à Gubernatoribus Indiarum commendas accipiunt, & quare?*

31 *Rex, qui iubet alicui per Proregem commendam conferri, ipſe commendare, ſeu conferre videtur.*

Cap. ij qui 12. de præbend. in 6. *expenditur, ibidem.*

32 *Diſpoſitio ex pluribus rationibus introducta, non ceſſat, licèt vna earum ceſſet.*

33 *Diſpoſitionis generalis ea eſt vis, vt debeat generaliter intelligi, etiam in caſu, in quo minor ratio vrgere videtur, etiam ſi materia ſit odioſa.*

34 *Confirmatio non requiritur in commenda ſpecialiter à Rege deſignata, & per Proregem conferri iuſſa.*

35 *Papa vbi prouidet, eligit ſimul, & confirmat.*

36 *Prouiſio Apoſtolica habet vim confirmationis, ſeu illam virtualiter includit, & verba notabilia M. Anton. Cuchi circa hoc.*

37 *Confirmatio eſt ſignum ſuperioritatis,*

38 *Confirmatio*

38 Confirmationis Regiæ impetrandæ necessitas iustè commendatariis iniungi potuit.

39 Confirmationis petendæ necessitas est veluti forma, & conditio concessionis commendarum, & debet impleri, & purificari.

40 Formæ defectus maior est, quàm substantiæ, & facit actum rescindi, vel resolui.

41 Feuda, quorum confirmatio, vel approbatio, non petitur intra tempus statutum, ipso iure amittuntur.

42 Rex ratione confirmationis commendarum, quam sibi reseruauit, eas dare videtur.

43 Confirmans an, & quando possit dici, quòd dat, & de distinctione confirmationis actus validi, vel inualidi, & quando agi dicatur ex confirmato, vel ex confirmante.

L. lege obuenire 130. D. de verb. signif. iuncta doctrina glossæ ibidem, ponderatur, & explicatur, ibidem.

44 Actum inualidum, vel aliàs vitiosum, vbi Princeps ex certa scientia confirmat, videtur dare, & dispensare.

45 Confirmatio actus aliàs validi, eum non alterat, sed tantùm corroborat, & ad confirmatum retrotrahitur.

46 Baldus grauiter, & philosophicè loquutus fuit in materia confirmationis, & ab aliis non allegatur.

Dom. D. Laurentius Ramirez à Prato laudatur, ibidem.

47 Confirmatum quando sit attendendum, & quando confirmans, & ex quo illorum agatur, ad multa expendere oportet.

48 Confirmationi alterius, quod accedit, eodem tempore factum videtur.

49 Princeps confirmans actum alioqui validum, non donat, nec meretur, sed debitum necessarium persoluit.

50 Confirmatio actus validi à Principe debet peti, sed negari sine iniuria non potest.

51 Tituli commendarum, quarum confirmatio Regi remittitur, quæ continere, & exprimere debeant, vt Princeps sufficienter certioratus dici possit?

52 Confirmatio incerta, vel incerti iuris, non valet.

53 Subreptio, vel obreptio qualibet vitiat confirmationem.

54 Subreptitia impetratio non tenet, etiam si sit sanctus ille, qui impetrat, ex Baldo.

55 Valor verus commendæ, cuius confirmatio petitur, necessariò exprimi debet, ad obreptionem vitandam.

56 Confirmatio nunquam extenditur, neque operatur vltra contenta, & specificata in narratione supplicationis.

57 Confirmatio transactionis, in qua interuenit fraus, vel læsio enormissima, nihil operatur, & est nulla, vbi est nullum confirmabile.

58 Confirmatio in forma communi parum, aut nihil operatur, & quid de alia, quæ fit in forma speciali?

Dom. Ioan. Ruiz de Laguna supremi Italiæ Senatus Fiscalis laudatur ibidem.

59 Confirmatio omnis censetur facta à Principe in forma communi ita vt nihil addat confirmato.

60 Confirmatio debet insertum habere confirmatum, ad maiorem sui valorem, vel saltim specificam eius relationem.

61 Confirmatio nunquam intelligitur fieri in præiudicium tertij non citati, & auditi.

62 Principis qualibet concessio intelligitur sine præiudicio tertij.

63 Clausulæ ex certa scientia, motu proprij, & similes, non sufficiunt ad sustinendam confirmationem in præiudicium tertij.

64 Clausulæ, quæ de stylo Notariorum adijciuntur, sunt damnosæ, & abolendæ, & non supplent defectum voluntatis, obreptionis, & subreptionis.

65 Confirmationem commendæ litigiosæ petere festinantes, non facta mentione litigij, nihil efficiunt.

66 Ius ad rem quis habere videtur per sententiam in sui favorem latam: imò & per solam petitionem factam in iudicio.

67 Princeps non præsumitur velle præiudicare tertio, etiam solum ius ad rem habenti, & etiam in modicis.

68 Casus litis cuiusdam commendatarij Carthaginensis refertur.

69 Ius superueniens quando possit obijci in vim exceptionis executioni sententiæ.

70 Attentare non videtur, qui conseruando iure suo nouam gratiam à Principe impetrauit.

71 Senatus Supremi Indiarum decisio refertur.

72 Ius superueniens ex priuilegio, vel confirmatione post litem motam, nihil tertio præiudicat, & an deduci possit in alia instantia, & quid post, & contra sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam?

73 Lis dicitur omni respectu finita per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam.

74 Confirmatio in forma specifica cum relatione iuris tertij, cui Princeps præiudicare voluit, & potuit, etiam lite pendente, imò & iudicata opponi potest.

75 Confirmationem petere non debent ij, quibus successio commendæ ex lege defertur, & quare?

76 Confirmatio auctoris prodest eius successoribus.

77 Actus semel à Principe confirmatus, non eget alia confirmatione.

78 Confirmationem petere, & habere, etiam vbi necessaria non est, reprehendi non debet.

79 Gratiæ, & priuilegia per Principem confirmata, maiorem habent firmitatem.

80 Titulos plures habere, & cumulare quia potest, ad ius suum magis confirmandum, & consolidandum, dummodò ij inter se contrarij non sint.

81 Confirmationis in materia, quæ tractantur circa commendas, possunt deseruire ad confirmationem officiorum.

Officiales electi à Proregibus, vel Gubernatoribus, an ante confirmationem Regis officia gerere possint? ibid.

82 Confirmatio in reliquis dari videtur ab eo, qui quædam reuocauit, & an ex cursu temporis præsumatur? remissiuè.

83 Confirmatio commendæ vbi denegatur, quando fructus restitui soleant & debeant?

84 Fructus quis suos facere nequit sine titulo, & bona fide.

85 *Fructus, qui auctoritate iudicis percipit, regulariter bona fide percipere videtur.*
86 *Commendatariis facilè relinquendi sunt fructus Commendarum, cùm cedant veluti in remunerationem seruitij, & pro cultura & cura.*
87 *Defectus, qui impediunt confirmationem commendarum, pecunia suppleri solent, & an id iustè fieri queat?*
88 *Leges commendarum iuris positiui sunt, & facilè dispensabiles.*
89 *Licentiam concedens, vel dispensans ad aliquid aliàs prohibitum faciendum, donare videtur.*
90 *Donari quod potest, pro pretio etiam regulariter dari potest.*
91 *Princeps solet plures pecunias pro dispensationibus, & licentiis corrogare, & quo id iure fundetur?*
92 *Confirmatio statutorum, seu ordinationum ciuitatum qualiter fiat, & an ante illam obseruari possint?*
93 *Confirmationem vbi Princeps concedit, dat robur actui, qui aliàs sine ea dicitur imperfectus.*
94 *Confirmans actum potest illum infirmare, mutare, supplere, & de omnibus necessariis inquirere, & disponere.*

1 QVamvis † non possit Princeps regulariter feudatariis imponere noua onera, vel grauamina, vt post alios notat Menochius *cons.* 181.*num.*91. Borrel.*cons.*1.*num.*107.Petra *de potestat.Princip.cap.*32 *quæst.*3.*n* 121.*ex l.cùm dos, C.de pactis dotalibus, & l.perfecta donatio, C. de donationib. quæ sub modo, cum simil.* Hoc tamen locum non habet, † vbi feudum domino apertum, & deuolutum fuit, tunc enim in noua eius concessione, quæ libuerit pacta, conditiones, & onera adiicere poterit, etiam vltra eas, quæ antiquitus apponi solebant, *l. in traditionibus* 49. *D.de pactis, l. legem, C. eod. l. rebus, & l. ea lege, C. de rer. permut.* cum notatis à Bart. Ias. & aliis *in eisdem iuribus*, Alex. *in l.si cùm dotem, num.* 9. *D. solut. matrim.*Guid.Pap. *cons.*39 *num.*1. Fano *de pignor.*4.*part.num.*33.*&* 34. Ioann.Robert.*lib.*3. *recept.sent.c.*24. Marsil. *singul* 148 Roman.*singul.*728. & pluribus aliis, qui habentur *in syntag.com.opin.lib.*2. *tit.*3. *numer.*54.*& seqq.*

Et ita contigisse vidimus in oneribus, de quibus in hoc capite agere distinamus, quoniam 3 licèt † anteà collationes Commendarum ex sola Proregum, vel Gubernatorum concessione plenum effectum sortirentur, & eius irreuocabile Commendatariis præstarent. Posteà tamen in his, quæ de nouo prouiderentur, tertiæ partis detractio, & confirmationis Regiæ vbique petendæ necessitas, pluribus schedulis iniuncta fuit.

4 Quas, vt distinctiùs proponamus, sciendum est, quòd cùm fisci † iura, & alij Regij reditus in Peruanis prouinciis ob aliquas eorundem iurium venditiones, & alias super eisdem in fauorem aliquorum priuatorum consignationes, diminuti, & onerati essent, quod valdè damnosum esse experientia monstrauit, cùm vix alij Regi nostro liberi, atque indemnes existant, ex quibus tot ingruentibus bellis, & aliis vrgentibus necessitatibus succurrere possit, oportere visum fuit, vt hæc onera absque aliqua patrimonij Regij læsione in posterum luerentur. Et cùm nullum medium suauius, ac commodius repertum fuisset, quàm vt eorum solutio ex vacantium Commendarum redditibus sarciretur, expedita fuit primò quædam schedula, dat. Arandæ 14. Augusti ann. 1610. ad Peruanum Proregem Dom. Marchionem Montisclarium directa, quæ iussit, vt nullam deinceps vacantem Commendam conferret, quousque ex ipsarum redditibus, quod Regia gaza priuatis pensitabat, compensatum esset, sub his verbis: *Os encargo mucho, que con los repartimientos que fueren vacando, vais redimiendo las dichas situaciones, que se pagan de la dicha mi Real caxa.*

Quod † cùm Marchio exequi recusasset, aliquas ad id iudicio suo iustas rationes expendens, & inter alias illam, quòd facultas commendandi, sibi initio officij, Regiis mandatis liberè data, per hoc grauamen intercipi videretur, suffectus tandem fuit in eius locum Dom. Prorex Princeps Squilacensis, † eique iniunctum per sched. dat. Oñate vlt. Octobr. ann. 1611. vt id omninò impleret, & ex Commendis, quas Montisclarius aduersus illud mandatum contulisset, tertiam partem ad prædictum effectum Commendatariis detraheret, qui de hoc iustè queri non possent, cùm iuris rigore attento, Commendæ in totum eisdem adimi potuissent, vtpotè quas contra expressam Regis interdictionem accepissent; curarétque deinceps, ex aliis Commendis, quæ vacarent eandem tertiæ partis detractionem facere, quousque patrimonij, siue fisci Regij onera luerentur. 5 6

Cuius schedulæ verba, quia notabilia sunt, & huius capitis basim constituunt, hîc inserere oportet, & ita se habent: *EL REI. Ilustre Principe de Esquilache, Primo, mi Virrei, Gouernador, y Capitan general de las Prouincias del Perù, ò la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el gouierno dellas. Auiendo hecho, merced à diferentes personas destos, y essos Reinos de algunas cantidades en repartimientos de Indios vacos, ò que vacassen en essas prouincias, con calidad de que en el entretanto que vacassen, se les pagasse de mi Real caxa. Por ser esto en mucha suma, y conuenir aliuiar mi Real haziendo de estas obligaciones, por cedula mia, fecha en* 10. *de Agosto del año passado de seiscientos y diez, embiè a mandar al Marques de Montesclaros, vuestro antecessor, que con los repartimientos que fuessen vacando, fuesse redimiendo las dichas situaciones. Y comoquiera que por no auer cumplido con la dicha orden en todo, ni en parte, y auerido encomendando todos los repartimientos que auia vacos, y que vacaron en el tiempo de su gouierno en differentis personas, en todo pudiera yo denegar las confirmaciones de las dichas Encomiendas à las personas à quien se las dio, y dar por nulo todo lo que en esta razon hizo. Considerando, que de los dichos repartimientos estan gozando las personas à quien el dicho Marques los dio, y que si se los mandasse quitar, seria con mucho sentimiento suyo. Por escusar este, y otros inconuenientes, he tenido por bien de concederles las dichas confirmaciones de las dichas*

chas

chas Encomiendas, esto con cargo que la tercia parte de su valor ayan de meter, y metan en la dicha mi Real caxa desde el dia que las commençaron à gozar. Y porque mi voluntad es, que esto mismo se haga de todas las que hallaredes vacas, y fueren vacando, hasta que la dicha mi caxa estè enterada de las dichas situaciones, os mando, que en el entretanto que no lo està, las Encomiendas que hizieres de los dichos repartimientos, sea con la dicha carga de que ayan de meter, y metan en la dicha mi caxa el tercio de su valor, con apercebimiento que os hago, que lo que en contrario hizieredes, serà en si ninguno, y de ningun valor y efecto. Fecha en Oñate à postrero de Otubre de 1615. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señor, Pedro de Ledesma.

Hanc schedulam Dom. Princeps Squilacensis, vbi primùm Peruanæ gubernationis habenas accepit, ad litteram implere curauit, & ad hoc generale quoddam decretum, siue edictum promulgauit, Limæ 20. Aprilis ann. 1616. Et cùm de hoc Regem Regiúmque eius Indiarum Senatum per litteras suas commonefecisset, simúlque in eisdem retulisset, ex dictarum tertiarum partium applicatione iam Regiam arcam exoneratam esse; gratiæ ei ingentes redditæ sunt per epistolam dat. Matrit. 17. Martij ann.
7 1619. Et simul † iussum, vt nihilominus eandem applicationem in beneficium fisci ob vrgentes eius necessitates in posterum continuaret, videretque, an conuenientius esset eiusmodi tertiarum administrationem per Regios officiales fieri, vel per ipsos Commendatarios, præstita prius fideiussione earum opportuno loco, & tempore soluendarum? Et adiicitur nihil esse ob quod Peruani incolæ de hac Regis iussione
8 conqueri possint, supposito, † quòd Commendarum collatio gratuita est, quamvis remuneratoria, & sic potest à Rege hoc oneri prægrauari, & sequitur: *Pues assi como yo puedo dar vna Encomienda con pension en fauor de vn tercero, la puedo justa, & indubitablemente aplicar, y resoluer para mi, siendo mi voluntad, mayormente procediendo de mi hazienda, ò de cosa que puedo dar, ò dexar de dar, &c.* Et hæc fuit origo, & introductio harum tertiarum in prouinciis Peruanis, quæ etiam confirmatur per aliam schedulam datam Matrit. 6. Martij ann. 1619. & 18. Iunij an. 1612. quas refert Anton. de Leon *in tract. de confirm. Regiis, 1. part. cap. 16. num. 5. & seqq.*

Sed quoniam eius occasione contingere pos-
9 set, † vt breui Commendæ omnes in Corona Regia incorporarentur, si quoties vacarent, tertia earum pars ei applicanda esset, Peruani per suum Procuratorem D. Bartholomæum Oznaium hoc dubium tolli, & hanc duritiem temperari expostularunt. Et lata fuit altera schedula data Matr. 9. Martij ann. 1622. quæ declarauit, non nisi semel hanc detractionem, ex qualibet Commenda fieri debere, vt sic duæ aliæ semper liberæ maneant, ex quibus benemeriti remunerari possint. His verbis: *He tenido por bien de declarar, como por la presente declaro, y mando, que la orden general, por la qual està mandado aplicar à mi hazienda el tercio del valor de las Encomiendas que vacaren, sea, y se entienda por la primera vez que cada Encomienda vacare, quedando las dos tercias partes para el beneficio del proueido, y encomendado: de manera, que con vna aplicacion del dicho tercio, quede, respecto de aquella Encomienda, in perpetuum, y mientras yo no mandare otra cosa, libre para auerse de encomendar en las dos tercias partes, de las quales no se ha de sacar tercio, por estàr ya sacado, y porque à pocas prouisiones se consumiria toda la Encomienda, sin quedar que encomendar: y para escusar este inconueniente y qualquier genero de duda, lo executareis, que assi es mi voluntad, &c.*

Simúlque cautum † fuit, vt quod ratione hu- 10
ius tertiæ partis Commendatariis auferabatur, qui iussi fuerant intra certam, & destinatam quantitatem remunerari, in aliis Commendis posteà vacantibus suppleretur, & ad hoc quotidie eis schedulæ conceduntur, vt tetigi *suprà hoc lib. cap. 10. num. 50.* Et rursus quoniam Commendatariis iniungi solebat, vt dictæ tertiæ partis valorem in Regiam Limanam arcam defer- 11
rent, de quo ipsi etiam conquesti sunt, † expedita fuit alia schedula Matrit. 28. Iunij an. 1621. ad Peruanum Proregem D. March. Guadalcazarium directa, quæ declarauit, tam in præteritum, quàm in futurum Commendatarios, qui sub hoc onere tertiæ partis Commendas accepissent, implere: *Con meter los dichos tercios del valor de las tales Encomiendas en las caxas de los districtos donde estuvieren, sin embargo de que en los titulos, y despachos dellas, se diga ayan de meter el dicho tercio en la dicha caxa de essa ciudad de los Reyes.*

Quod ex iuris communis regulis petitum videtur, quibus semper cautum inuenimus, † 12
tributa, decimas, & quaslibet alias pensitationes, quæ vel Regio fisco, vel publicis aliis functionibus à prouincialibus exsoluendæ sunt, vltra eandem prouinciam ipsorum sumptu præstandas, & deferendas non esse, *l. forma, §. 2. D. de censibus*, ibi: *Agri enim tributum in ea ciuitate debet leuari, in cuius territorio possidetur, l. 1. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10.* ibi: *Patrimonij verò munera necesse est mulieres in iis locis, in quibus possident, sustinere.* Vbi Rebuff. Platea, Pena, Mauricius, & alij *l. 3. C. de natural. lib. l. rescripto, § si quis, D. de muner. & honor. l. 5. tit. 9. libr. 7. Recopil. Nouella* 89. *cap* 2 § 2. vbi Cuiac. idem Cuiac. *libr. 10. obseruat. cap. 35. cap. fin. de parochiis, cap. Apostolica, de deci.* cum traditis ab Alex. *cons. 52. libr. 1. & cons. 101. num. 4. volum. 1.* Decio, Paris. Aretin. & aliis, quos refert, & sequitur D. Valençuela Piscator *in l. 2. C. de annon. & tribut. num. 5. & seqq.* Rebuf. *in tract. de decim. q. 16.* Ego *suprà hoc tomo, libr. 1. cap. 20. num. 71.* & nouissimè Cencius *in tract. de censib. 2. part. cap. 2. q. 4 art. 5. num. 19. &* 20. vbi pluribus probat, † quòd regulariter 13
solutio fieri debet in loco, vbi sita res est pro qua census vel tributum soluitur, vt per Bart. *in l. item illa, num. 13. D. de constit. pecun.* Ias. *cons. 8. num. 3. libr. 1.* Roland. à Valle *cons. 87. num. 14. libr. 1.* & Virgin. Boccatium *in tract. de censibus, 2. p. num. 73.*

Ideò autem diximus † *in Prouinciis Pe-* 14
ruanis hanc tertiæ partis detractionem locum habere, quoniam in aliis introducta non est, eo excepto, quòd † in Nouo-Regno Granaten- 15
si ex qualibet Commenda pro vna vice dimidia annata præstatur, nisi Commenda adeò tenuis sit, vt ad hoc non sufficiat, & de eius solutione peculiaris mentio in titulis Commen-

darum fieri iubetur, per schedulam datam Matriti 15. Octobr. ann. 1622. cuius meminit Ant. de Leon *d. cap. 16. n. 6. fol.* 81.

16 Et hodie de † omnibus Commendis, vt & ex aliis gratiis, officiis, & beneficiis, alia dimidia annata præstatur ex nouioribus decretis, quæ ob bellorum sumptus, & alias vrgentes Regis nostri necessitates, & expeditiones hoc subsidij genus, vt & alia, similia, non tam suaserunt, quàm extorserunt quæ spero, eisdem bellis cessantibus, cessatura, vt quod belli calamitas introduxit, pacis lenitas sopiat, vt in simili dicitur *in l. vnica, in princip. C. de cadue. tollend.* Aliàs enim satis omnibus patet, quàm sint eiusmodi præstationes excusandæ, & damnandæ, vt grauissimis verbis ostendit Imper. Iustin. *in Auth. vt iudices sine quoquo suffrag.* §. 1. *collat.* 2. *& in l. 1. verf. Hoc etiam præsenti, C. de off. Præfect. Prat. Africa*, cum aliis, quæ adducit Mastrill. de Magistrat. *libr.* 1. *cap.* 20. Cabedo *decis. Lusit.* 24. *par.* 1. & Nos fortè latiùs alio loco trademus.

Hanc autem tertiam partem fisco ex prædi-
17 cta ratione applicandam, † integrè deducendam esse, sentire videtur Anton. de Leon *d. capit.* 16. *num.* 6. *fol.* 81. in illis verbis: *Y este tercio es preferido, y se saca primero, y ante todas cosas de las Encomiendas.* Sed contrarium quidem, nempè habendam esse rationem onerum, expensarum, aliarúmque diminutionum, seu deductionum, quæ in Commendis contingunt, tam iuris, quàm æquitatis ratio suadet. Nam cùm
18 Princeps ea in Commenda † quotæ portionis particeps efficiatur, & veluti in locum priuati subrogetur, onus ei iniunctum agnoscere debet, iuxta text. & DD. *in l. si quis seruum* 8. § *si cui certam, cum l. seq. D. de leg.* & aliæ, quæ latè adduxi *suprà hoc lib. cap.* 10. *num.* 8. *& seqq.* quibus addo textum mirabilem *in l.* 2. *D. de hered. vel act. vend. in princip.* ibi: *Vt neque ampliùs, nec minùs iuris emptor habeat, quàm apud heredem futurum esset; & in § sicuti* 8. ibi: *Sicuti lucrum omne ad emptorem hereditatis respicit, ita damnum quoque debet ad eundem respicere*, cum aliis, quæ in specie congerit Iaso *in l. re coniuncti, num.* 136. *D. de leg.* 3. Anton. Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 44. Cuiac. *lib.* 2. *obseru. cap.* 30. & Barbosa *in l. si constante*, §. *fin. num.* 7.
19 *& seqq. D. solut. matr.* vbi latè probat † fiscum teneri ad omnia illa, ad quæ teneretur condemnatus, cui ipse vniuersaliter in totum, vel in parte bonorum ratione condemnationis successit, & latiùs Peregr. *de iure fisci, lib.* 5. *tit.* 1. *ex num.* 53. Iul. Clar. *q.* 78. *num.* 39. Gail. *obseru.* 86. *lib.* 2. *decis. Auenionens.* 51. Farin. *q.* 25. *ex num.* 169. & noster disertiss. D. Francisc. Amaia *lib.* 1. *obseru. cap.* 11. *num.* 36.

20 Quæ omnia mihi vsui fuerunt † in causa sororis meæ dilectissimæ Dom. D. Mariæ Pereiræ de Solorzano viduæ strenui Equitis D. Francisc. Valuerdi de Mercado, Præsidis Panamensis, cui cùm Peruanus Prorex quandam Commendam, dictam, *de los Ancoraines.* cum beneficio specierum concessisset, cum hoc onere tertiæ partis fisco præstandæ, integer huius tertiæ valor ab ea petebatur, absque vlla deductione expensarum, & diminutionum, vulgò, *quiebras y rezagos*, eò quòd beneficium specierum habuisset, me in contrarium nitente, & prædicta iura allegante, lucrique, ac damni computationem, & diuisionem pro rata offerente.

Ac prætereà expendebam epistolam Regiam dat. Matr. 17. Martij ann. 1619. ad Peruanum Proregem D. Principem Eschilacensem, cuius caput habet, † vt si viderit expedire, beneficium specierum Commendatariis 21
relinquat, cum onere, vt tertiam partem, deductis expensis, Regiis officialibus soluant, ibi: *Que esta misma hazienda en valor, auida consideracion al tercio, baxadas las costas, se pague por el Comendero en dinero en la caxa, y oficiales de cada distrito*; & aliam schedulam datam Matr. 28. Iunij 1621. ad Dom. Proregem March. de Guadalcaçar, quæ priores, de hoc tertio agentes, recensens, & vt in arcis districtus persoluatur, statuens, repetitis verbis tertiam partem valoris Commendarum solui debere ostendit, ibi: *Huuiesse de meter el tercio de su valor en la dicha mi caxa*, & ibi: *Que cumplan los Encomenderos con meter los tercios del valor de las tales Encomiendas en las caxas de los distritos donde estuuieren.* Valor † autem redituum in eiusmodi casibus, 22
ille esse censetur, qui deductis expensis, & aliis contributionibus, & diminutionibus superest, vt pluribus etiam probaui *sup. dict. cap.* 10. *num.* 4. *& seqq.*

Sed nihilominus sororem meam (vel, vt meliùs dicam, me ipsum, tanquam eius fideiussorem) in solidum condemnauit Limensis Audiãtiæ Visitator D. Ioan. Gutterius Flores, nescio sanè quo iure, aut ratione permotus, nisi † ea 23
fortè, qua aliqui eorum ducuntur, qui eiusmodi officium exercent, putantes se Regibus gratiores reddi, si vtcunque, & vndecunque fiscum impinguent, non animaduertentes, maiorem † 24
Principum gloriam, & opulentiam in eo consistere, quòd à subditis bonam causam fouentibus, superentur, vt post Plin. *in Panegyr. ad Trajan.* grauiter scribit Cassiod. *lib.* 1. *var. epist.* 22. ibi: *Æquitatem nobis placiturus intende, non quæras de potestate nostra, sed de iure victorias, quando laudabiliùs à parte fisci perditur, cum iustitia non habetur, &c.* & iterùm *eod. lib. epist.* 19. *Fisci volumus legale custodiri compendium, quia nostra clementia rebus propriis videtur esse contenta, & sicut nullum grauare cupimus, ita debita nobis pendere non debemus*, cum aliis, quæ adducam *infrà lib.* 4. *cap.* 6.

Vtrum autem † eiusmodi tertiæ partis detra- 25
ctio ex illis quoque Commendis facienda sit, quæ non à Peruano Prorege, sed ab ipso Rege prouidentur, in quæstionem etiam vocari potest, & planè Ego ad has non debere extendi opinabar, & pro me facit Anton. de Leon *d. cap.* 16. *num.* 6. *in fine*, sed nihilominus contrarium proximis his diebus Senatus censuit, & generali edicto decreuit, vt citiùs fisci debita extinguerentur, & eius incrementis succurri possit, quãuis Ego † censerem Reges, ac Principes, quibus 26
nihil deesse potest, non pecunias contrahere, sed illis liberaliter vti debere, & subditorum opes, ciuiumque beneuolentiam suas putare diuitias, vt rectè aliud agens monuit Patricius *lib.* 4. *de. Regno tit.* 9. & Ego dixi *supr. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 55. *& seqq.*

Et hæc hactenus de onere tertiæ partis dixisse contenti, de alio sermonem instituere oportet, quod in petenda Regia confirmatione

27 ne consistit. Et sciendum est, † hoc induci cœpisse per sched. dat. Vallisolet. 20. Septembr. ann. 1608. ad Peruanum Proregem D. March. de Montesclaros directam, vbi hoc Regio seruitio expediens visum fuisse traditur, tam in Commendis, quàm in pensionibus, quæ fiunt de tributis Indorum, & quatuor anni ad impetrandam, & præsentandam confirmationem assignantur, sub pœna amissionis fructuum Commendæ, vel pensionis, qui fisco Regio applicari iubentur. Quam schedulam cùm dictus Prorex implere detrectasset, plures ad id rationes, & excusationes commentus, quæ referuntur in quibusdam eius epistolis ann. 1611. Iterum, atque iterum idem eidem iniunctum fuit per schedulam 3. April. ann. 1610. & 20. Decemb. eiusdem anni, & 10. Nouembr. ann. 1612. & ad Nouam Hispaniam, & alias Prouincias extensum, per aliam sched. dat. Matr. 17. Ianuarij ann. 1612. addita pœna, non solùm priuationis fructuum, verùm & ipsius Commendæ, aduersus eos, qui hanc confirmationem petere neglexis-
28 sent, quæ † quidem exinde vsitata est, & in ipsis titulis Commendarum, qui à Proregibus, & alijs Gubernatoribus conceduntur, id expressè cauetur ex earundem schedularum dis-
29 positione. Quæ † posteà ob locorum distantiam, & nauigationum pericula, & comperendinationes, quæ variæ, & inculpabiles esse solent, *l. qui commeatus, D. de re milit. l. 1. & seqq. D. si quis caution.* cum similibus; ita temperatæ sunt, vt in Limensi, Argentina, & Chilensi prouincia, & insulis Philippinis, intra sex annos à die expeditæ Commendæ tituli confirmatio præsentari debeat, in Mexicana verò, & alij vicinioribus, intra quinquennium, vt patet ex schedul. dat. Matriti 7. Febr. ann. 1623. & 28. Iulij ann. 1629. quarum, & superiorum specificam, & diligentem mentionem fecit Anton. de Leon *in tract. de confirm. Regiis, 1. part. capit. 17. per totum.*

30 Vbi *num.* 18. benè resoluit, † confirmationis petendæ necessitatem etiam illis incumbere, qui virtute Regij mandati de Commenda, vel pensione à Gubernatoribus Indiarum prouisi sunt. Nam generalis est dictarum schedularum determinatio, vt aliàs dicitur *in l. 3. §. Diuus, D. de sepulchro violato, & l. penultim. §. vltimo, D. de iuris, & facti ignorantia.* Et cum ratio, quæ confirmationem exegit, ea fuisse videatur, vt Rex noster, & supremus eius Senatus agnoscat, an ritè, & rectè in Commendarum prouisione processum sit, & competitorum merita æquo libramine expensa fuerint, & hæc ratio, etiam in habentibus schedulas ad futuras Commendas propter earum concursum procedat, & quia potuit locus esse gratulationi, & dignus digniori, aut magis antiquus minus antiquo præferri, meritò idem iudicium in hoc, atque in aliis casibus faciendum est, ex vulgari *reg. l. illud, D. ad leg. Aquil.* cum similibus.

Et vt concedamus minorem rationem petendæ confirmationis militare in hoc casu, quàm in aliis, eò quòd merita eius, qui talem schedulam impetrauit, iam à Rege approba-
31 ta esse videntur, † & ipse videtur illam Commendam concedere, *argum. text. in cap. ij qui de preb. libr. 6.* ibi: *Eum quoque qui ad mandatum legati, vel alterius auctoritate Apostolica, specialiter in hac parte concessa, fungentis recipitur, authoritate Apostolica receptum dubium non existit.* Adhuc tamen † vrgent aliæ rationes, quæ sufficiunt ad sustinendam dispositionem confirmationis, *ex regul. §. affinitatis, Inst. de nuptiis*, quam latè ornat Velascus *in axiom. iur. litter. E, numer.* 23. & in nostris terminis Cancer *libr. 3. variar. resolut. cap. 2. num.* 108. *& seqq.* Innocent. Alexand. & alij plures, quos refert & sequitur Hieron. Gratus *consil.* 120. *n.* 47. *libr.* 2. vbi docent, dispositionem ex pluribus rationibus introductam non cessare, licèt vna earum cesset. Et vt hoc deficeret, ea est vis † 33
dispositionis generalis, vt debeat generaliter intelligi, etiam quando maior ratio est in vno, quàm in alio, secundùm Tiraq. *de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 102. l. 1. §. quod autem, D. de aleator. l. 1. §. vxori, D. de auro & argent. legat. l. 1. §. & generaliter, D. de legat. præstan.* Crauet. *cons.* 92. *numer.* 2. *& cons.* 133. *num* 5. Surd. *in tract. de aliment. tit. 1. quæst.* 124. *num.* 10. Ioann. Gutierr. *cons.* 5. *num.* 6. *vbi num.* 6. hoc verum esse probat, etiam si materia esset odiosa, post Crauet. *cons.* 118. *num.* 14. & tradit alia D. Præses Valençuela *cons.* 21. *num.* 43. *& sequentibus.*

Planè si schedula, quæ expediti proponi- 34
tur, † non esset generalis ad Commendas vacaturas, circa cuius implementum concursus aliarum posset, & deberet admitti, vt modò retulimus, sed specialis ad certam aliquam, & à Principe designatam Commendam. Tunc non dubitarem asserere confirmationem necessariam non esse, ex celebri doctrina glossæ *in capit. 1. verbo Prouisionem, de elect. libr. 6.* vbi di- 35
cit, † quòd quando Papa prouidet, eligit & confirmat, quam sequitur, & extollit Felin. *in cap. eam te, num. 3. & 4. de rescript.* resoluens; 36
Prouisionem † Apostolicam habere vim confirmationis, seu includere confirmationem virtualiter, quod vltra alios probat, & dilucidiùs exponit Marc. Anton. Cuchus *lib. 4. maior. instit. stit. tit. 4. n. 52.* sic inquiens: *Illud sciendum est nullam tunc exigi confirmationem, cùm idem ille beneficium contulit, penes quem est confirmandi potestas, quasi eodem actu videatur vtrumque præstitisse, & expleuisse. Conferendo enim simul & confirmare videatur, aut saltim confirmatio superflua est: quia prouisioni electio, & confirmatio inesse videntur, quo fit, vt ij, quibus à Pontifice Maximo dignitas confertur, nulla confirmatione indigeant.* Licèt legamus Regem Lusitaniæ Ioann. II. statuisse, vt fierent confirmationes generales donationum bonorum Regiæ Coronæ, & quòd absque confirmatione non valerent, vt refert, Cabedus *decis. 5. numer. 4. part. 2.*

Ex quibus primò infertur, quòd cùm huiusmodi confirmatio tot schedulis fuerit requi- 37
sita, † & sit veluti quoddam signum, vel tessera superioritatis, quam Princeps sibi reseruare voluit, vt in simili tradit Craueta *consil.* 908. *num.* 1. Tiber. Decian. *respons.* 8. *num.* 215. *volum.* 1. *& respons.* 19. *num.* 139. *volum.* 3. Rota Romana *decis.* 702. *numer.* 7. *part.* 1. Bertazol. *in tractat. de clausul. instrum. claus.* 4. *glossa* 14. *numer.* 1. & alij, quos refert, & sequitur Bernard. Grœuæus *in pract. conclus. libr.* 2. 38
conclus. 1. *numer.* 1. † iustè in dictis schedulis caueri potuit, vt Commendatariis in ipsis titulis,

talis iniungatur necessitas petendæ, & impetrandæ talis confirmationis intra tempus præfinitum, sub pœna priuationis ipsius Commendæ. Nam hæc fuit † veluti forma, quæ conditionem induxit, & ea non impleta, vel purificata, actus corruit, & habetur tanquàm si factus non fuisset, *l. Meuius*, *& l. qui heredi*, *D. de condit. & demonstr.* cum similibus latè congestis à Molina *de primog. lib. 2. cap. 6. num. 37. & cap. 7. num. 1.* vbi pluribus † probat formæ defectum maiorem esse, quàm substantiæ, & formam è lege requisitam non posse per æquipollens adimpleri, D. Valençuela *consf. 87. num. 77. volum. 2.* vbi quòd forma debet attendi magis quàm ratio D. Ioann. del Castillo *lib. 5. controuers. cap. 119. num. 6. & sequentibus*, Fusar. *de substit. quæst. 146. num. 16.* & Ceuallos *tom. 4. comm. quæst. 900. num. 56.* dixi *suprà hoc libro*, *cap. 6. num. 18.* Et in terminis contractus, vel concessionis Principis, vel priuati, & quòd etiam ex minimo eius defectu rescindatur, vel resoluatur. *l. necessariò §. 1. D. de peric. & commod. rei vind. l. si pecuniam*, *D. si cert. petat. l. quod purè*, *D. quando dies legat.* & plures apud Tiraquel. *in l. si vnquam*, *verbo Reuertatur*, *num. 277. C. de reuoc. donat.* Surd. *consf. 129. num. 36.* Menoch. *consf. 134. num. 30. & 31.* Molino *de ritu nuptiar. lib. 3. q. 51. num. 11. & 12.*

Et ita videmus contingere in feudis, à quibus Commendæ, vt sæpè diximus, dimanasse videntur. Nam † in illis etiam requiritur confirmatio, siue approbatio Principis, vel alterius domini concedentis, & ea non impetrata, intra tempus à iure, vel ab homine designatum, amittantur, etiam nulla requisita sententia condemnatoria, vel declaratoria sed ipso iure, vt ex communi opinione docet Iul. Clarus *in §. feudum*, *quæst. 49. in princip.* Roland. à Valle *consf. 40. num. 1. lib. 1.* Cardin. Tuschus *litt. F. conclus. 124.* Bourgnim. Caualcan. *decis. 25. num. 34. part. 2.* Marescot. *lib. 1. variar. cap. 8. num. 2.* Rota Roman. *post tract. Gallesij*, *de oblig. Cameral. decis. 146.* & Flam. Cartar. *decis. 3.*

Et hac † conditione attenta, & remissione ad Principem pro petenda confirmatione, possumus asserere, ipsum Principem esse, qui has Commendas concedit, & indistinctè sequi doctrinam glossæ per text. ibi *in l. lege obuenire 130. D. de verborum significat.* vbi inquit, † quòd qui confirmat, dat, quod & repetiit *in Authen. quibus mod. nat. efficit. legit. §. sed igitur*, *verbo Percipientibus*, *collation. 6.* Et probare intendit *ex l. asse toto*, *D. de hered. inst. & Auth. de defensor. ciuit. § interim*, & pluribus prosequitur Cameratius *in cap. Imperialem*, *de prohibit. feud. alien. per Freder. pag. 43. column. 3.* post Isern. *ibidem num 13.* D. Valençuela *consil. 79. num. 11.* vbi quod verbum *Confirmo*, inducit nouam dispositionem, & Franc. de Ponte *de potestat. Proreg. tit. 8. §. 10. num. 10. pag. 284.*

Alioqui enim verior, & receptior opinio est, hoc solùm procedere † quando actus, qui confirmatur, fuit nullus, vel inualidus, tunc enim confirmans dicitur dare, si id faciat ex certa scientia nullitatis præcedentis, quia tunc eam supplere, & dispensare videtur, & agitur ex confirmante, & non ex confirmato; aliàs autem quando actus fuit validus, is, qui illum confirmat, propriè dare non videtur, sed largo modo, & † confirmatio solùm adiicit robur primo actui, 45
& actus confirmans retrotrahitur ad confirmatum, & ex hoc non ex illo agi videtur, vt ad explicationem, & conciliationem textus *in d. l. obuenire*, *cum l. 3. § de illo*, *D. pro socio*, *l. heredes palam*, *§. quod verò*, *D. de testam. l. si fundus*, *in fine*, *D. de pignor. l. institutio talis 10. D. de condit. instit. l. si quis priore*, *D. ad Trebel. l. adoptio*. *D. de adoption. l. iure nostro*, *§. propter litem*, *D. de testam. tutela*, *cap. 2. de transactionibus*, & aliorum plurium, tradunt gloss. & DD. in eisdem iuribus, *& in l. & quia*, *D. de iurisd. omn. ind.* vbi magistraliter Iason, Baldus *in l. legibus*, *num. 5. C. de legibus*, Felin. *in cap. vltim. num. 15. de constitution.* idem Felin. & Panormitan. post gloss. *in cap. coram*, *de offic. delegati*, Decius *in Rubr. de confirmat. vtili, vel inutili*, Gozadinus *consf. 64. num. 5.* Afflictis *ad constitut. Regn. Neapol. in præludiis*, *quæst. 3. num. 4.* & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. *de retract. lignag. §. 1. glossa 10. num. 97.* Surdus *decis. 245. num. 6. & sequentibus*, *& consf. 162. num. 67. & consf. 85. à num. 32.* Craueta *consf. 976. num. 38. & consf. 563. num. 11.* Decianus *respons. 3. num. 238. volum. 4 responso 65. num. 18. lib. 2. & 72. num. 48. eodem volum.* Mysynger. *respons. 1. num. 110. decad. 11.* Schrader. *consf. 19. num. 38. & 80. vol. 1.* Quetta *consf. 74. num. 3.* Menoch. *consf. 293. num. 3.* Alciatus *in dicta l. lege obuenire*, *num. 7.* Rebuff. *ibidem*, *vers. Postremo*, Gerard. Mazzolus *consf. 9. num 54.* Pinel. *in l. 2. num. 4. cum sequentibus*, *C. de bonis*, *quæ liber.* Bertazol. *dict. clausul. 4 gloss. 14. num. 3.* Anton. Gomez *lib. 1. variar. cap. 9. num. 20. & 21.* Azeued. *in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopil. num. 12. & in Rub. tit. 2. lib. 6. num. 127.* latissimè Andr. Gail. & eius Additionator Grœuæus *lib. 2. pract. obseruat. 1.* ferè *per totum*, Modestinus Pistor *consf. 37. num. 8. volum. 1.* Paz de tenuta *2. part. cap. 57. num. 13. & 14.* Ioann. Gutierrez *lib. 3. pract. quæst. 23. num. 6.* Ioann. Cochier *in tractat. de primariis precibus*, *pag. 91.* Cardin. Tuschus *litt. C. conclus. 704. & 710.* cum aliis, Marchesan. *de commission. 1 parte*, *pag. 154. & sequent. & pag. 997. num. 9. & pag. 73 num. 158.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 71. num 7.* Ariminus Tepacius *lib. 1. tit. de confirm. in genere*, Fabius Turret. *in tract. de effect. clausul. codicil. quæst. 31. effect. 18. n. 18 fol. 79.* Paul. Fuscus *sing. 171. litt. C.* & noster Didacus de Sahagum *in signif. iuris Canonici* apud Salmanticenses Primarius *in Rep. Rub. & cap. primi*, *& finalis*, *de confirm. vtili*, *vel inutili*, apud quos, & alios videri poterunt, quæ hanc materiam concernunt.

Sed miror † à nemine allegari Baldum *in l. ex placito*, *ex num. 9. C. de rer. permut.* vbi subtiliter, & philosophicè de ea tractat, & quandò agatur ex confirmato, vel ex confirmante. Inquiens, quòd duplex est confirmans, scilicet infundens, & tunc agitur ex confirmato, vt in eadem lege ex placito, & transfundens, & tunc agitur ex confirmante, vt *in l. tale pactum*, *§. qui prouocauit*, *D. de pact.* vbi, quia appellatio pronuntiatum extinguit, omnis virtus est transfusa in sententiam confirmantem. Et quod tunc confirmans dicitur dare, quando ita producit rem in esse, vt ei originem præstet, quem locum Baldi eruditè expensum vidi à Dom. D. Laurentio Ramirez

mirez de Prado, nunquàm satis pro meritis laudato, in quodam arduo negotio, quod in Supremo Indiarum Consilio vertebatur. Et erit semper menti
47 tenendus, quoniam † ex his principiis cognoscitur, quando confirmanti, & non confirmato accepto ferenda sit vtilitas inde dimanans: & sic quando Commendatarius debeat fructus Commendæ suos facere à tempore concessionis, vel à tempore confirmationis, & quando debeat mediam Annatam soluere, tanquàm ex noua gratia.

Nam re vera si nullus fuit defectus, qui confirmationem iustè impedire possit, Princeps non videtur gratiam facere in ea concedenda, quia
48 quod † ad confirmationem alterius accedit, eodem tempore factum videtur, vt patet ex suprà relatis, & ex Monterio, omninò videndo, *decis. Aragon.27. num.6. & 12. & decis.35. num.70.* & quia tunc, vt diximus, non dat, id est
49 non donat, † sed soluit debitum, *l. penultim. D. de ritu nupt.* Necessitas autem non habet meritum, sed voluntas, vt pulchrè in eisdem terminis docet Bald. *in eadem lege ex placito, num.11.* qui ad id allegat textum *in l. si seruo fideicommissaria, D. de hered. instit. & l. vnum ex familia, § 2. D. de legatis 2.* & idem probant, & latiùs ornant, & prosequuntur Bart. Angel. Alexander, & Decius relati a Rensnero *consil.12. num.48. lib.2.* Georgio Acaccio *de priuileg. iur. ciuil. lib.3. cap.20. num.3. & 4.* & Grœnæus *dicto*
50 *lib.2. obseruat. cap.1. num.6.* concludens † confirmationem priuilegij, vel alterius actus per se validi, ac subsistentis peti à Principe, nec denegari posse, esseque iniuriam, si denegetur, non autem beneficium, si concedatur, vt aliàs dicitur *in l.1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & estiua*, circa cuius ornatum aliqua congessi *suprà hoc tomo, lib.1. cap.17. numer.17.* & idem tenet Matthæ. de Afflict. omninò videndus, *ad constit. Neapol. lib.1. Rub.97. in princ. num.22.* qui pro hac sententia allegat text. *in cap. bona, el 1. de rest. spol.*

51 Secundò, † ex eadem causa, & origine requirendæ confirmationis Commendarum deducitur, Proregem, vel Gubernatorem, qui eas in partibus Indiarum confert, in ipsa concessione, cuius confirmatio à Rege in Supremo eius Senatu petenda, & impetranda est exprimere debere, Commendæ qualitatem, & quantitatem, & modum vocationis, & in quibus rebus, vel fructibus consistit (nam seruitij personalis taxa, & præstatio omnino exulare iussa est, vt dixi *suprà lib.1. cap.1.*) Et prætereà merita, & seruitia eius, cui Commendam concessit, & an alias Commendas habeat, & quas alias remunerationes acceperit, & quòd edicta ad alios benemeritos vocandos, & audiendos præfixerit, & quibus rationibus adductus illum inter alios, vt digniorem elegerit. Etenim cùm confirmationis petendæ onus inductum fuerit ad hæc omnia cognoscenda, & penitiùs intelligenda, & vtrum in electione ritè, ac rectè processum fuerit, ad omnia exprimi, & narrari debent, quæ sufficienter Principem de hoc certiorem facere possent.

52 Nam † confirmatio incerta, vel incerti iuris non valet, vt consuluit Oldrad. *consil.154. Viso priuilegio,* DD. *in dict. l. & quia, D. de iurisd. omn. iud.* Felin. & alij *in cap. dilecta, de rescript. cap. porrecta, de confirm. vtili, vel inutili,* Rebuff. *in l. subsignatum 39. §. incertiu, vers. Sextò confirmatio, D. de verb. signif.*

Et qualibet † subreptio, vel obreptio, quæ 53
confirmationem impedire, vel ei obstare posset, vel Principem difficiliorem reddere ad concedendum, vitiat confirmationem, sicut & quælibet alia rescripta gratiæ, vel iustitiæ, & præsertim beneficialia, cùm in his omnibus voluntas concedentis desideretur, quæ vbi prædicta vitia interueniunt, deficere iudicatur, *cap. super litteris, cap. postulasti, de rescript. cap. dudum, de decimis,* vbi communiter Canonistæ, *l.1. & 2. & l. etsi non cognitio, l. etsi legibus, C. si contra ius, vel vtil. pub. l. fin. C. de his, qui à non dom. manum. l.2. C. de fund. & saltib. rei dom. lib.12. l.36. tit.18. partit.3.* cum innumeris aliis, quæ præter Scribentes in eisdem iuribus congerit Iason *consil.115. lib.1.* Alciatus *consil.164. num.10.* Gozadinus *consil.26. num.21.* Parisius *consil.12. num.63. vol.2.* Socinus Senior *consil.120. num.5. volum.3.* Tiraquel. *in tract. de cess. causa, limit. 1. num.12. cum seqq. & de pœnis tempor. caus.44. num.41.* Sardus *consil.395. num.22. & seqq. lib.3.* Bechius *consil.111. num.9. 17. & 34. & lib.2. de arbitrar. casu 201. per totum,* Roder. Suarez *allegat.12. num.30. cum seqq. & alleg.28. num.26.* Couarr. *lib.1. variar. capit.20.* Molina *de maiorat. lib.4. cap.4. num.48. & cap.9. num.33.* Mieres *eod. tract. 1 parte. q.3.* Mandos. *in regula Cancellar.32. de impetr. benef. vacant. q.9. num.9.* Marchesanus *de commission. 1. parte. pag. 64. num.148.* Aluar. Valascus *consult 110. num.9. & consult.158. num 2. & 13.* latissimè D. Valençuela *consil.69. num.90.* cum multis seqq. & Cardin. Tuschus *litt. O. conclus.50. num.3. & litt. S. conclus.722. per totam.* Et huc respiciens dixit Bald. *in cap. fin.* per text. ibi, *vt lite non contest.* † quòd subreptitia impetratio non tenet, etiam si sit Sanctus ille, qui impetrat, quem 54
refert Iason *in d. l.2. num.33. C. si contra ius, vel vtil. pub.* Et in terminis † de necessitate 55
exprimendi veri valoris, Felin. *in cap. ad aures num.4. & 10. de rescript.* Ripa *in cap. ex parte, num.85. eod. tit.* Rebuff. *de nominat. q.9. num.24.* Mandos. *in reg.22. de vnione, & confirmat. q.5. num.2.* Couarr. *d. cap.20. num.7.* & Menoch. *d. casu 201. num.77.*

Et ob hæc passim docemur, † confirmatio- 56
nem non posse extendi ad nullitates, obstantias, vel defectus non expressos, vel mentionatos in narratione, vel supplicatione, *l. Aurelius, §. testamento, de liber. legata, l. quæ iam, D. de iure codicill.* Bald. *in l. aduersus, num 3. C. si aduersus rem. iudic.* Gail. & Grœnæus *lib. 2. obseruat. cap.1. num.2.* Crauetta, plures referens, *consil.668. num.8. lib.4.* Riminal. *consil.194. num.59. lib.2.* Mandel. Albens. *consil.375. num.2. lib.2.* quia aliàs esset subreptitia, obreptitia, & nulla, *l. sed etsi hac, § patronum, D. de in ius vocand. l.1. C. de collus. deteg.* vbi gloss. & DD. *d. l. etsi legibus, C. si contra ius vel vtil. pub.* cum similibus, *suprà* relatis, *cap. 2. de confirm. vtil. vel inutil.* Panormitan. *in cap. inter dilectos, numer.8. de fide instrum.* Molina *dict. capit.9. numer.33. & sequentibus,* vbi probat, † quòd Princeps nunquam cen- 57
seatur confirmare transactionem, in qua dolus, vel fraus, vel enormissima læsio interuenerit, quoniam talis confirmatio habet in se eosdem defectus, & nullitates, quas actus

 qui

qui confirmatur, & sic nullum sortitur effectum, *l. fin. D. de constitut. pecun. l. cùm testamentum* 8. *C. de iur. & fact. ignor. l. non dubium, C. de legibus*, gloss. *in l. si patronus*, §. *patronum, verbo Fabiana, D. si quid in fraud. patro. l. si constat, D. de appellation.* Bartol. *in l. priuilegia, C. de Sacrosanct. Eccles.* Bald. *in l. si absentis, num.* 21. *C. si cert. petat. & in l. in contractibus, num.* 15. *C. de non numer. pecun.* Anchartan. *consil.* 394. *num.* 3. & 4. Alexand. *cons.* 32. *num.* 1. *volum.* 2. Gozadin. *cons.* 27. *num.* 23. & 33. Iason *in l. si ita stipulatus*, §. *Chrysogonus, num.* 48. *D. de verbor. oblig.* Craueta *cons.* 592. *num.* 27. *volum.* 4. D. Valençuela *cons.* 69. *num.* 143. vbi quòd confirmatio est nulla, vbi est nullum confirmabile, & *cons.* 32. *nu.* 108. vbi quòd confirmatio statutorum non trahitur ad inualida.

Atque hoc planè est, quod dicere solemus,
58 confirmationem † factam in forma communi, parum, aut nihil operari, nimirum, quia actum nullum validum non efficiat, sed tantùm actui valido robur (vt suprà diximus) vel spiritum præstet, quamvis illud fit in ea, quæ fit in forma speciali, & potestatem habente, & sciente vitium, & cum eo dispensare volente, vt constat *ex cap.* 1. *de confirm. vtil. vel inutil.* text. & gloss. *in cap.* 1. *& cap. veniens, de transaction. cap. quia diuersitatem, de concess. preben.* vbi gloss. Alexand. *cons.* 122. *num.* 18. *lib.* 8. Suarez *allegat.* 14. *num.* 1. Seraphin. *de priuileg. iuram.* 49. *num.* 53. *& priuileg.* 70. *num.* 13. Marchesan. latissimè *dict. tract. de commiss.* 1. *part. pag.* 64. *& sequentibus*, Tiber. Decian. *lib.* 3. *crimin. capit.* 37. *num.* 4. Modestin. Pistor *cons.* 37. *numer.* 11. *volum.* 1. Gaill. & Grœuæus *d. lib.* 2. *obseruat. cap.* 1. *num.* 11. *& sequentibus, & num.* 27. *& seqq.* vbi tradunt, quæ dicatur confirmatio in forma communi, & quæ in forma specifica, Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 8. Mieres *eodem tract.* 2. *par. quæst.* 2. *num.* 3. Velazquez de Auendaño *in l.* 2. *Tauri, gloss* 3. *num.* 1. *ad finem*, Iacob. Cancer *variar. resolut. part.* 3. *cap.* 3. *ex num.* 177. Magon. *decis. Lucens.* 14. *num.* 22. Menoch. *cons.* 75. *num.* 32. *volum.* 1. *& cons.* 414. *num.* 14. *volum.* 5. Surd. *cons.* 340. *numer.* 7. *& cons.* 349. *num.* 7. *& cons.* 361. *num.* 37. *volum.* 3. Casanate *cons.* 43. *numer.* 94. *cum sequentib.* latè Marescotus *lib.* 2. *variar. cap.* 67. *numer.* 21. *&* 34. *& quæst.* 75. *à num.* 37. D. Valençuela *cons.* 79. *numer.* 2. *& sequentibus*, qui iuxta superiorem distinctionem intelligendus est *cons.* 88. *num* 54. dum nimis generaliter tradit, confirmationem Principis habere vim dispensationis. Nam hoc tantùm procedit circa expressa, & cognita, iuxta iura, & DD. ab eodem allegatos, & alia, quæ latissimè, & nouissimè tradit Dom. Ioann. Ruiz de Laguna, nunc sacri Consilij rerum Italicarum Fisci Patronus disertissimus, & anteà in Mediolanensi Senatu Quæstor meritissimus, in docta illa allegatione, quam typis excusit super quæstione Salaria Finarij *cap.* 1. *n.* 15. *& seqq. pag.* 10. *&* 11. *& cap.* 4. *per totàm, pag.* 124. *& seqq.* vbi plura de materia confirmationis luculenter congessit.

59 Et illud præcipuè, † omnem confirmationem in dubio censeri factam à Principe in forma communi, quæ nihil de nouo tribuit, sed omnia relinquit in eo statu, in quo reperiebantur, ex iuribus, & Auctoribus *suprà* relatis, & *cap. cùm dilecta de confirm. vtil. vel inutil. cap. ex parte, cap. quia intentionis, de priuileg.* cum aliis adductis à Rolando *consil.* 7. *num.* 108. *lib.* 3. Giurba *ad consuetud. Messanens. in procem. num.* 37. Osasco *decis.* 102. *in fine*, Camil. de Medicis *respons.* 158. & 164 Farinac. *decis. Rota Romana* 128. *num.* 6. & *decis.* 555. *num.* 9. Carolus Tapia *decis.* 2. *num.* 63. & nouissimè Ioseph. Roman. *cons.* 37. *num.* 73. Quibus tamen adiicio, confirmationem non prorsus subreptitiam dici posse, si eius narratio in maiori parte, & circa substantialia sit vera. vt dixi *suprà cap.* 8. *num.* 67. & latiùs prosequitur Marquesan. *dict. tractat. de commiss.* 1. *part. pag.* 134. *num.* 136. Garcia *de beneficiis parte* 6. *cap.* 2. *n.* 189. vbi quod in gratiosis, omnia narrata verificanda sunt & Bened. Capra *reg.* 50. *num.* 52. vbi an subreptio rescripti in vno, impediat implementum alterius?

Esseque iuris certissimam † conclusionem, 60
confirmationem non probare confirmatum, nisi illud ostendatur, & ad maiorem ipsius confirmationis securitatem, & validitatem, & vt ex certa scientia processisse censeatur, oportere, & expedire, vt tenor priuilegij, vel alterius in cuiuslibet confirmati, inseratur ad litteram in instrumento confirmationis, vel adeò specifica eius mentio, & relatio, vt Princeps videri possit in nihilo circumuentus, vt latè probant Innocent. Felin. Imola, & cæteri *in cap. inter dilectos, de fide instrument.* Mascard. *de probation. conclus.* 404. *num.* 6. Osascus *decis.* 126. *num.* 3. *&* 4. Craueta *cons.* 192. *numer.* 14. Tuschus *litt. C. conclus.* 710. *num.* 18. *& littera R. conclus.* 8. *num.* 22. *& conclus.* 18. *n.* 7. *cum seqq.* Iacob. Cancer *d.* 3 *part. var. cap.* 3. *nu.* 191. *&* 218. & latiùs, ac meliùs cæteris Grœuæus *d. cap.* 1. *num.* 20. *cum seqq.* & Magerus *de aduocatia armata, cap.* 14. *num.* 109. *pag.* 621. vbi quod actus confirmans, ad illud, quod non est in confirmato, non extenditur.

Tertiò, vt alia prætermittam, quæ vulgatiora sunt, quàm vt in illis tempus terere debeamus, ex prædictis etiam deducitur, Principem, † qui has Commendas confirmat, si- 61
ue in forma communi, siue in forma specifica, nequiquam censeri, quòd præiudicare velit iuri cuiusuis tertij, qui ad easdem Commendas litem in prouinciis, & Audientiis Indiarum, vel alibi mouerit, vel iustè mouere possit, & ad confirmationem petendam citatus non fuerit, & cum plena causæ cognitione conuictus.
Quia † sicut quælibet concessio facta à Prin- 62
cipe, censetur sine præiudicio tertij, *l.* 2. §. *meritò, & à* §. *si quis à Principe, D. ne quid in loco pub. cap. si per eo, de off. & potest. iud. delegat.* optimus text. *de iure nostro Regio in l.* 11. *tit.* 18. *part.* cuius, & aliorum meminit Azeued. *in l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop. numer.* 39. Ita etiam confirmatio, vt docet text. expressus *in cap.* 1. *& in cap. fin. & in cap. sua nobis*, vbi Decius *num.* 7. *de confirm. vtil. vel inutil.* Bald. *in l.* 1. *D. de constit. Princip. & in l. fin. num.* 4. *C. sent. rescindi non posse, & in cap.* 1. *de pace* Constantiæ, Felin. *in cap. si quando num.* 1. *in fin. de rescript.* Rota *decis.* 3. *sub tit. de confirm. vtili, vel inutil. in nouis*, quam sequitur Decius *cons.* 401. *num.* 24. Thom. Grammat. *decis.* 104. *num.* 2. & plures alij apud Decian. *respons.* 38. *num.* 231. *lib.* 3. Grœuæus, omnino

ninò videndus, *dict. cap.1. ex num.45. ad 48.* Marches. *de commissionibus, 3.part. pag.170. num.37.* D.Laguna *in d.allegatione salis Finarij, num.15. & seqq.*

63 Vbi hoc procedere tradunt, etiam † si in confirmatione adiiciantur clausulæ: *Non obstantibus, Motu proprij, Ex certa scientia*, vel de plenitudine potestatis, quia huiusmodi clausulæ censentur adiectæ præter Principis mentem, ex stylo tantùm Secretariorum, seu Notariorum, eiusmodi instrumenta conficientium, vt tradit Couarr. *in Rub. de testament. 2. par. num.14.* Loazes *in causa oppidi de Mula, col. 53. num.64.* Petrus Petra *de potest. Princip. quæst.2. cap. de claus. ex certa scient. numer. 20. fol.203.* D. Valençuela *cons.119. num.112. volum.2.* & ante eos Baldus *cons.292. num.3.*

64 vbi inquit, † hac de causa, & propter diuersas lites, quæ quotidie existo stylo oriuntur, debere dictas clausulas in totum ab Aula eradicari, vel saltem non ita frequentari, quod & tradunt Zasi. & alij relati à Petra *vbi supr. num. 19.* Menoch. *cons.1. num.402. lib.1. cons.202. num.149. & cons.195. num.14.* Socin. Iunior *cons.77. num.124. lib.1.* Roland. *cons.7. num. 113.* & quòd non supplent defectum intentionis, & voluntatis Principis, Petra *d. num.20.* Rota apud Farinacium *decis.141. num.4.* & latè Cancer, omninò videndus, *d. cap.3. num.191. & seqq.* vbi quòd clausula ex certa scientia non confirmat actum in præiudicium tertij, nec tollit vitium obreptionis, neque operatur in his, quæ consistunt in facto, de quibus Princeps non est informatus.

65 Quæ omnia notare oportebit † pro aliquibus, qui properant titulos Commendarum litigiosarum à Gubernatoribus impetrare, & eos sine mentione litigij, vel iuris tertij in supremo Consilio præsentare, vt sic confirmationem obtineant, putantes sibi hoc pacto consultum iri. Nam nihil ipsis talis festinatio prodest, quoniam semper audiri poterit tertius comparens, & de iure suo docere volens, vt vltra suprà relatos latè ostendit Cancer *d. cap.3. num.29. &*

66 *seqq. & num.40.* Vbi quòd, † qui obtinuit sententiam pro se super aliqua re, licèt pendeat causa supplicationis, dicitur habere ius ad rem, imò & per solam petitionem factam in iudicio, & *num.*

67 *101 & seqq.* vbi quod Princeps † non præsumitur voluisse præiudicare tertio in iure in rem, nec ad rem, & quòd præsumitur deceptus quando ex priuilegio, concessione, aut rescripto, tertio etiam in modicis præiudicat, & quòd vbi apparet id facere voluisse, est facienda interpretatio, vt quanto minus fieri possit, ei præiudicare voluerit.

68 Et hæc habui in praxi proximis hisce diebus † in causa cuiusdam Commendatarij de Cartagena, cui cùm alter oppositor litem mouisset super Collatione Commendæ, & à sententia Gubernatoris ad Regium Consilium, prouocasset, in quos duas sententias conformes pro se habuit, quæ in rem iudicatam transierunt, ille se defendere volebat, & denuò audiri, & causam suscitare intendebat prætextu confirmationis sibi in forma communi concessæ, quam nulla facta litigij mentione impetrauerat. Et eius Aduocati id eo colore cura-

69 bantur, † quòd ius hoc, quod mediante confirmatione quæsiuit, non fuit visum, neque in iudicium deductum, & licèt superuenerit ex causa de futuro, potuit reo præstare exceptionem aduersus executoriam, licèt non prosit actori ad actionem. Neque † dici potuit attentasse, qui pro iure 70 suo conseruando gratiam confirmationis à superiore impetrauerit, ex his quæ in simili tradit Bartol. *in l.cogi, C. de pet.hered.* Cabedus *decis. Lusit. 120. part.1. num.11.* Calda Pereira *de iure emph. 3. part. cap.10. num.30. in fine*, & alij, quos refert Anton. Gabr. *in comm. conclus. tit. de indiciis, concl.3. num. 6.*

Sed nihilominus † Senatus ex tempore hanc 71 intentionem absque dubio repellendam iudicauit, quoniam dicta confirmatio, vt ex suprà dictis apparet, nullum ius nouum huic electo Commendatario addere potuit, & vt aliquod adderet, erat nulla, & subreptitia ex defectu narrationis litis pendentis, & præiudicio tertij, vt expressè in eisdem ferè terminis docet Abb. omnino videndus, *in cap. fin. vt lite pend. num.8.* Felin. *cons.32. num.11.* & Laderchius Imolens. *cons.106. num.7.* qui dicunt, † priuilegium, & quodlibet aliud ius superueniens ex gratia, vel 72 concessione Principis, lite iam mota, nihil adiuuare, & Marchesanus *d. 1 parte, pag.225. num.313.* vbi quòd confirmatio appellatione pendente, illa tacita, non ligat. Et licèt aliqui hoc limitent, vt quamvis non prosit in illa instantia, prosit tamen in alia, ea finita, vt per eundem Abbatem suprà cap. Abbate sanè, circa medium, de re iudic. & tradita à Lanario *cons.16. & seqq.* & Cancerio *d. cap.3. num.470.* id tamen ex communi omnium sententia sublimitatur, vbi iam fuerit lata sententia, quæ in rem iudicatam transierit. Nam tunc † dicitur lis omni respectu fi- 73 nita, & præcluditur via partibus ad aliquid de nouo deducendum: *l. fin. C. sent. rescind. non posse, l. causas, C. de transact.* bonus text. *in cap. exposita, de arbitr.* & egregiè docet Felin. *in cap.1. & capit. super litteris, de rescript.* vbi *num.14.* hoc ampliat, vt etiam si dicatur in rescripto: *Non obstanti tali sententia*, hoc non sufficiat, nisi etiam adiiciatur, *non obstante sententia lata, quæ transiuit in rem indicatam*, Franchus *in d. cap. fin. vt lite pend.* Anton. Gabr. *dict. tit. de iud. conclus.4. num.41.* & Cancer *d. cap.3. num.473. & seqq.* & est optima Rotæ *decis.33.* in nouissimis *parte 3. lib.3.* vbi tamen prædicta declarans, inquit, tunc dici litem extinctam per sententiam transactam in iudicatum, vbi sit executioni mandata, & non anteà. Planè si lite pendente † confirmatio non in forma communi fa- 74 cta proponeretur, sed specificè, & cum relatione iuris alterius oppositoris, & litis status, & adhuc Princeps electum à Gubernatore confirmare voluisset, & confirmauerit, eius præcepto standum esset, & cessaret lis, iusque reo superueniens, etiam pendente lite ei prodesset, iuxta text. sic intelligendum *in l. sin autem, §.1. D. de reiuind. l. si mulier diuerterit, D. solut. matrim.* & plura alia, quæ post Bart. Bald. Alex. & alios tradit Paris. *cons.125. n.11. & 12. vol.1.* Afflict. *in c.1. n.99. cum seqq. qui success. teneantur*, & latè Tiraq. *post leges connub. gloss.8. q. 11. n.99. cum seqq.*

Denique prædictis consequens est, eos, qui non ex noua gratia Commedas accipiunt, sed per viam successionis, quæ sibi defertur, tanquam filiis, nepotibus, aut vxoribus Commendatarij defuncti,

defuncti, iuxta ea, quæ diximus *suprà hoc libro cap.16.* non † debere grauari onere impetrandæ
75 Regiæ confirmationis, quia in eis cessant rationes, quæ illam induxerunt, cùm non admittantur ex noua, & voluntaria Gubernatoris electione, sed ex legis vocatione, & implemento, atque ita neque illis nouus titulus expediatur, sed titulus
76 Auctoris primò vocati, & † confirmatio, quæ in eo interuenit, proficiat omnibus ab eo descendentibus, & causam habentibus, vt docet Dynus *in l. priuilegia, C. de sacros. Eccles.* Bald. *consil. 355. num.6. volum.3.* Afflictis *decis.128. num.1.* Pereg. *cons.44. num.66. volum.1.* dicentes, quòd
77 † actus semel à Principe confirmatus, non eget alia confirmatione, & ita in nostris terminis benè obseruat Anton. de Leon *in d. tract. de confirm. Regiis, 1. part. cap.17. fol.91. num.19. cum duobus seqq.*

78 Quamvis sint aliqui, † qui ad maiorem cautelam faciunt sibi expediri titulos talium Commendarum, & eorum confirmationem desiderant, quod nullo modo reprehendendũ est, quin potiùs boni
79 consilij est, vt ipsi iidem DD. aduertunt, quia † gratiæ, & priuilegia per plures Principes confirmata maiorem habent firmitatem, vt notat Aretin. *cons.15. dub.2. in fine*, Roman. *cons.327.* Loazes *in allegat pro March de los Velez dub.1. num.7.* Georgius Acaccius *in tract. de priuileg. lib.3. cap. 20. num.9.* Amatis *decis. Lucensi 17. num.9.* D. Valençuela *cons.89. num.115.* & latiùs Grœuæus post Gaillium *d. lib.2. cap.1. num.7. & seqq.* & Magerus *de aduocatia armata, cap 16. num.283.* vbi probat, quòd priuilegij concessi confirmatio, vt litatis est, non necessitatis, *& cap.14. num.102.* vbi quòd in Gallia non petitur talis confirmatio, nisi quando Regnum delatum est ad alium quàm filium.

Neque cuiquam imputari, aut nocere potest,
80 † quod plures titulos habere, & cumulare velit, ad consequendum, & consolidandum ius suum, vel plenius reddendum, dummodò inter se contrarij non sint, sed ad eundem effectum tendant, *cap. post electionem, de concess. præben. l. D. ad leg. Falcid.* Ioann. Andr. Monach. & Dominic. *in cap. cùm personæ, de priuileg.* Decius *cons.271. num.19.* Anton. Gomez *in l.45. Tauri, num 97. & 98.* Craueta *cons.16. num.6.* Decianus *cons.13.* Cancer *dict. cap.3. ex num.281.* Tiraquel. *de retract. lignag. §.1. gloss.7. num.71.* & Ego latè *in 1. tom. lib.3. cap.1. n.61.* vbi plures alios adduco.

Et hæc in præsentiarum de materia confirma-
81 tionis dixisse sufficiat, quæ † etiam deseruire possint ad confirmationes venditionum, & renuntiationum officiorũ, quæ per alias schedulas similiter requiruntur, de quibus alio loco dicemus, & qui voluerit plura, videat tex. & DD. *in cap. venerabilem 34. cap. nihil 34. de elect.* Ripam *in tract. de peste, sub tit. de remed. ad confirm. vbert. num.139* vbi etiam agit, an electi possint exercere interim dum confirmantur? Gutierrez *cons.31. num.19. & seqq.* Auend. *in cap. Prat. 1. par. cap.19. num.21.* & Bobadilla *in Politica, lib.2. cap.16. num.15.*

Et quòd, qui habet potestatem confirmandi, vel
82 reuocandi aliqua, † ex eo quòd quædam reuocat, videtur alia confirmare, vide Grammat. *decis.65. num.16.* Et an ex tempore præsumatur confirmatio, Matescot. *lib.1. variar. resolut. cap.13. & decis.* Rotæ apud Marchesanum *in d. tract. de commissionibus, 2. parte, pag.552. num.2.* vbi quod confirmatio Apostolica non præsumitur spatio triginta annorum.

Notabis tamen pro coronide huius capitis, quod vbi denegatur confirmatio in Supremo Consilio Indiarum, solet aliquando † iuberi, 83
vt fructus medio tempore à Commendatario percepti, restituantur, si vrgens aliqua causa, & quæ fraudem arguat, vel sordes suboleat, denegationem suaserit, cùm tunc titulus ad non titulum redigatur, & bona fides deficiat, † sine 84
quibus nec præscriptio, nec defectuum perceptio procedit, *l. qui bona fide, l. bonæ fidei, D. de acq. rer. dom. l. fructus, D. de vsuris, l. 1. C. de pet. hæred. l. certum, C. de reiuind.* cum similibus latè congestis à Gilxenio, & Vuesemb. *in §. si quis à non domino, Inst. de rerum diuis.* Couarr. *lib.1. variar. cap.3. num.6.* & Pinel. *in l. 2. C. de rescind. 1. part. cap.4. num.59.* & eleganter Caualcan. *decis.28. num.19. part.1.* vbi quod titulus putatiuus, cui lex à principio resistit, nec possessionem, & multò minus bonam fidem, & præscriptionem operatur.

Cæterùm si ex aliis causis leuioribus denegetur, fructus percepti non adimunt, † cùm Gu- 85
bernatoris auctoritas, qui Commendam concessit, iustum titulum possidenti præstitisse videatur, *l. iustè possidet, D. de acquir. poss.* Et prætereà 86
seruitij ratio haberi debeat, quod pro eiusmodi feudo Commendatarius medio illo tempore præstitit, cum quo fructus compensari ratio suadeat, *d. §. si quis à non domino*, ibi: *Naturali ratione placuit fructus, quos perceperit, eius esse pro cultura, & cura.*

Sæpèsæpius etiam † defectus, qui confir- 87
mationem retardere possent, postquàm à fiscali detecti, & obiecti sunt, aliqua pecuniæ quantitate soluta, componuntur, & dispensantur. In quo non est, cur quisquam scrupulum moueat.
Nam cùm † omnes leges de Commendis a- 88
gentes iuris positiui sint, benè potest Princeps, vbi sibi libitum fuerit, contra illas disponere & dispensare, vt in terminis notauit D. Valençuela *consil.83. numer.43.* Porrò, † qui dis- 89
pensat, vel licentiam præstat in similibus rebus, donare videtur, *ex l. Titius puerum 3. D. de obseq. præstand.* ibi: *Etenim ille, etsi non gratuitum beneficium, tamen præstitit, l. in ædibus, §.1.* vbi Bald. & cæteri, *D. de donation, l. etsi liqueat, C. de inoff. donat.* cum similibus traditis per Molin. *lib.4. de primog. cap. vlt. num. 64.* Id autem, † quod donari potest, pro pretio 90
etiam (si aliud non obstet) rectè fieri potest, ex his, quæ notat Baldus in præludiis feudorum, *num.9.* Rosenthal. *in eod. tract. cap.1. conclus. 2. num.3. & cap.2. conclus. per totam.* Et hæc etiam notabis † pro aliis multis concessioni- 91
bus, quæ pretio mediante his calamitosis temporibus fiunt, ex quibus ingens pecuniarum vis corrogatur, eè prædictis quippè principiis originem ducunt. Circa confirmationem verò † statutorum, & ordinationum, quas aliquæ 92
ciuitates, & collegia Indiarum facere solent, & an ante eius Impetrationem prædicta statuta subsistant? & obseruari, ac custodiri possint, ac debeant? pluribus hic dicere supersedeo, eò quòd hæc quæstio latè ad vtramque partem tractetur à Regnicolis, quos refert Bobadilla *in Politic. lib.2. cap.16. num.129. & lib.3. cap.8. ex num.152.* Gratian. *reg.434.*

Salced.

Salced. ad Bernard. Diaz *regul.555.* Humada ad Greg. Lopez *in l.12. tit.1. part.1. gloss.1. ex num.5.* vltra quos etiam videri poterit Vincent. de Franch. *decis. 2. num.31. part.1.* Steph. Gratian. *tom.2. discept. forens. cap.469.* & Cardin. Tuschus *verbo Statutum*, *concl.419.* Sed verius est, quod vt concedamus aliquando ob-
93 seruari, confirmatio † tamen in hoc actu, sicut & in aliis, de quibus suprà loquuti sumus, dat esse, & robur rei, & sine illa imperfectus est actus, *cap. postquàm 3.* vbi Panormit. *& cap. nihil 44.* cum aliis, *de elect. cap. fin. eod. tit. lib. 6.* Angel. *in Auth. de defens. ciuit. §. decretum, collat.6.* Eò quod, † qui confirmat, reprobare,
94 & infirmare potest, inquirendo, examinando, & metiendo iura, & mutando, supplendo, vel addendo, vt palam sit ex DD. *supra* relatis, Innocent. *in cap. quod sicut, de elect.* Natta *cons. 244. ex num.1. ad 3. volum.2.* Gutierrez *3.pract. cap.23. n.6.* Humada *vbi sup. num.8.* Rebuff. *in tract. nominat. q.15. n.10.* Anastas. Germon. *de indultis, §. in quibuscunque num.13.* & Seraphino *decis.1445.n.4.*aliàs *decis.761.* Et idem est in pacto de habeda.vel petenda ratificatione, quia antequàm fiat,actus perfectus dici non potest, *l.contractus 17. C. de fide instrum. l.6. tit.5.par.5.* vbi Greg.*gloss.1.& 2.*cum aliis latè adductis ab Afflict. *decis.39. num.4.* Boër. *decis.18. num.1.* Parlad. *lib.2. rer. quotid. cap.2. num.47.* Lasarte *de gabel. cap.3. à n.13.* Azeued. *in l.2. tit.16. lib.5. Recop. num.29.* & Felician. *de censibus.tom.2. lib. 3.cap.4. num.3.*

CAPVT XXVII.

De commendarum extinctione, & resolutione, & an Princeps cum causa, vel etiam sine causa, eas in communi, vel in particulari poßit auferre? & si semel ablatam,vel amißam restituat,noua,vel antiqua censenda sit?

SVMMARIVM.

1 *Peculij,& hominis similitudo.*
2 *Mencbaca qualiter partitus fuerit tractatum de successionibus.*
Res omnes haben ortum, progressum, & interitum,ibidem.
3 *Annuos redditus similes ætatibus hominis facit Mornacius.*
4 *Auctor, quem ordinem seruauerit in tractatu de commendis Indorum.*
5 *Commendæ,quibus modis finiantur, & ad Regem deuoluantur,*
6 *Feudum amittitur ex eisdem causis, ob quas filius exhæredari, vel donatio reuocari potest,& remissio ad Auctores,qui de eis specialiter agunt.*
7 *Commendarum de extinctione, & resolutione, qui specialiter agant? & schedula,quæ de hoc tractant.*
8 *Commendarum,vt & feudorum resolutio,& priuatio, an & quatenus fauorabiliter accipienda sit,& odium rationabile contineat?*
9 *Reuersio cuiuslibet rei ad suam primæuam naturam semper solet fauorabilis esse.*
10 *Feudum vbi amittitur, non dicitur vacare, sed domino aperiri,& qualiter is illud occupet?*
11 *Feudi, vel commendæ priuatio induci non debet,nisi in casibus à iure expreßis.*
12 *Pœna vbi non est expressa,delinquens arbitrio iudicis punitur.*
13 *Commenda.vt & feudo, quis priuari solet ob ingressum religionis.*
14 *Religionis non solùm ingressus,sed professio requiritur,ad hoc, vt quis feudum,vel commendam amittat.*
15 *Monachus verus quis esse non videtur, donec professionem emittat.*
Cap.beneficium,de regular. lib.6. *& alia iura similia, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*
Nouitij in quibus habeantur pro veris Religiosis,remißiuè, ibid.
16 Cap.1. vers. Ex hoc, de feudo fœmin. *explicatur.*
17 *Feudum,vel commenda interim dum feudatarius,vel commendatarius nouitius profitetur, debet esse in suspenso.*
18 Cap.qui clericus, si de feud. defunct. controuers. *explicatur.*
19 *Monachatus ratione an ita amittatur feudum,vel commenda,vt filij, & aliàs vocati maneant exclusi?*
20 *Monachus habetur pro mortuo.*
21 *Commendæ,& feudi priuatio,vel amißio ob delictum patris,regulariter non nocet filiis, vel cæteris à lege vocatis.*
22 *Confiscatio commendæ, vel feudi, quæ fit ob delictum patris,intelligitur quoad commoditatem talis feudi, vel commendæ,& pro vita delinquentis.*
23 *D. Don Franc. Alfarus Regius Consiliarius laudatur.*
24 *Commenda in totum amittitur ex crimine læsæ Maiestatis à Patre commisso,etiam in præiudicium filiorum, & quare.*
25 *Crimen læsæ Maiestatis ipso iure priuationem inducit.*
Cap.1.§.si vassallus,si de feud.defunct. & cap.1. §.denique,quæ fuit prim.caus.benef. amitt. *expenduntur,ibidem.*
26 *Feudo per rebellionem aperto,prima inuestitura nunquàm posteà consideratur.*
27 *Delictum mariti in commenda dotali vxori non nocet, & quare? remißiuè.*
28 *Princeps an poßit ad libitum aliquam, vel omnes commendas semel concessas, & constitutas auferre, vel extinguere, aut reuocare.*
29 *Commendæ videntur precario, & veluti in depositum poßideri, & sic ad nutum reuocabiles esse.*
30 *Feuda precario data, ad nutum reuocantur.*
31 *Feuda,quæ vocantur de Camera, ad nullum Regis reuocantur, num.48.*
L.1.vers.La otra manera,tit.26 part.4. *explicatur ibidem,& num.48.*
32 *Donationes,quas Principes faciunt in bello, aut tempore belli, facilius reuocantur, & exempla de factis à Rege Ioan.Lusit.I.& Henrico Castellæ II.*
33 *Commendæ,& feuda magis gratia principalis quàm obligationis habere videntur.*
34 *Princeps facilè reuocare potest, & solet*

ea,

ea, quæ ex eius liberalitate, & indulgentia processerunt, & num. seq.

35 Princeps qualiter ex causa, vel sine causa possit reuocare donationes, etiam remuneratorias?

36 Commendæ ortum habuerunt à Regis institutione, & concessione, & ita ex eius voluntate absoluta pendere videntur.

37 Princeps potest reformationem generalem facere in legibus, statutis, & reliquis ordinationibus iuris positiui.

38 Reformatio eorum, quæ ad ius positiuum respiciunt, non requirit formam, & solemnitatem aliarum legum.

39 Papa potest iuri positiuo ad libitum derogare, & contra illud dispensare.

40 Reformatio generalis facta à Principe debet obseruari, etiam si tendat in præiudicium aliquorum priuatorum.

41 Princeps potest donationes suas modificare, & reducere ad normam æquitatis, & iustitiæ.

42 Beneficia omnia Ecclesiastica à Papa fluunt, & refluunt.

43 Papa habet plenam, & absolutam dispositionem omnium beneficiorum, & potest ea dare, & auferre ad libitum, & num. 69.

44 Beneficia omnia sunt manualia respectus Papæ.

45 Princeps faciliùs auferre, vel reuocare potest ea, quæ ipse suis vassallis concessit, quam quæ illi per se acquisierunt.

46 Commendarum præsens status non admittit earum ablationem, vel extinctionem.

47 Rex noster hodie iustè non potest Commendas semel datas in communi, nec in particulari sine causa auferre, vel reuocare.

48 Princeps peccat mortaliter reuocans sine causa gratias, & concessiones factas suis vassallis, &c.

L. 6. tit. 20. lib. 5. Recop. ponderatur, & illustratur, ibidem.

49 Commendas nostras feudis rectis similes facit Matienz. & irreuocabiles esse concludit, & quid sentiat de feudis Cameræ?

50 Camera Regia idem est, quod fiscus.

51 Pensiones, & entretenimientos, non sunt feuda Cameræ contra Matienzum, & æquè irreuocabiles esse debent, ac commendæ.

52 Beneficia Regum etiam ad filios, & posteros benemeritorum deriuari debent.

53 Benemeriti conquisitione Indiarum multis rationibus remunerari, & maioribus beneficiis augeri debent, ex Herrera, & Zapata, & Dom. Episcopo Chilensi.

54 Reges gratiores, & liberaliores esse debent in remunerandis benemeritis in prouinciis, & Regnis nouiter acquisitis.

Priuilegia, & immunitates, quibus mediantibus populi fundati sunt, vel eorum commercia creuerunt, non possunt tolli, nec alterari, ibidem.

55 Feuda, etiam ob gratiam concessa, Princeps sine culpa, aut graui aliqua publica causa auferre non potest.

56 Dominus feudi non solum illud reuocare non potest, verùm nec modificare, aut nouis conditionibus grauare, & num. seq.

57 Princeps an possit compellere vassallos ad dimittendum feudum remissiuè?

58 Donationes remuneratoriæ, contractus, & priuilegia Regum, non possunt sine graui culpa, aut causa reuocari, alterari, vel modificari ex veriori, & communiori opinione.

59 Facultas ad maioratum faciendum si concessa sit ob pecunias, vel ob seruitia, non potest posteà dari licentia alienandi res talis maioratus.

60 Priuilegia ob benemerita censentur realia, & perpetua, & præcisè obseruanda.

61 Princeps reuocans donationes, contractus, aut priuilegia, quæ concessit, præsumitur oblitus, aut circumuentus.

62 Casus fortuitus esse videtur, quòd Princeps reuocet ea, quæ dedit, vel concessit.

63 Tituli, & honores concessi pro seruitiis dicuntur dati pro satisfactione debiti, & non sunt minuendi, sed augendi.

64 Princeps valdè constans esse debet in verbis oris sui, & grauius peccat, quàm priuatus, si fidem frangat.

65 Princeps etiam si ex graui, & publica causa reuocet, quæ concessit, debet ea ex aliis bonis resarcire.

66 Princeps non solùm non debet tollere præmia data benemerentibus, sed potiùs eos, etiam nihil petentes, & inuitos quærere, & beneficiis cumulare.

67 Commendæ hodiè omni respectu irreuocabiles sunt.

68 Concessiones etiam ex mera Principis gratia procedentes irreuocabiles sunt.

69 Beneficia Ecclesiastica ex veriori, & tutiori opinione, non possunt à Papa auferri sine causa.

70 Causa iusta, vt Princeps reuocare, vel auferre possit per se concessa, qualis esse debeat.

71 Publica salus, vel vtilitas, priuatorum commodis antefertur.

72 Principum gratiæ, concessiones, vel priuilegia reuocari possunt, si damnosa esse cœperunt, aut in dedecus Coronæ Regiæ.

73 Princeps potest auferre commendam, feudum vel rem aliam alicuius priuati, vt alium valdè dignum remuneret, dato bono cambio antiquo possessori, & quare?

74 Remuneratio benemeriti, est iusta causa, vt alteri possit auferri dominium rei suæ.

75 Princeps debet esse liberalis, gratiosus, & valdè attentus in conseruandis suis largitionibus.

76 Princeps æquè conseruare debet concessa à suis antecessoribus, quam à se ipso, & quare.

77 Rex qualiter, & quam potenter repræsentet suam dignitatem, quæ nunquam moritur, nec mutatur, ex verbis Baldi, omninò legendis.

78 Reges non debent euertere, sed potiùs conseruare, & imitari facta suorum prædecessorum.

79 Tyrannus si quid Regio nomine concessit, obligat successorem.

80 Princeps non seruans bonos mores, & gesta suorum antecessorum, non seruat honorem eorum.

81 Rex non tenetur ad remuneranda seruitia facta suis prædecessoribus, ex opinione Matthæi de Afflictis, quæ reprobatur.

L. viuus.

L. viuus, D. si quid in fraud. patroni, *expenditur, & intelligitur*, ibidem.

81 *Principes putant dignitati suæ naturali iure deberi omnes operas, & obsequia subditorum, sed hoc non debet vacuare remunerationem eorum.*

83 *Reges solent semper dicere*: que hazen merced, *etiam rerum quas vendunt, vel ob aliam præcisam causam concedunt.*

84 *Commenda vt quis ob culpam priuari possit, priùs debet de ea audiri, & conuinci.*

85 *Princeps & eius Locumtenentes non possunt quempiam inauditum, & indemnatum priuare.*

86 *Bona reorum ante confiscationem, & rem iudicatam aliis danda non sunt.*

87 *Feudis, & beneficiis priuari non possunt possessores, nisi præcedat citatio, & sententia declaratoria, etiam ob crimen Maiestatis.*

88 *Citatio, & condemnatio, vel sententia declaratoria, an requiratur in delictis notoriis, vbi constat reum nullam excusationem habere?*

89 *Notorium non requirit ordinarij iudicij obseruationes, & alia de notorio, & eius effectibus, remissiuè.*

90 L. 3. tit. *de las* traiciones, lib. 8. ordin. l. 16. tit. 23. & l. 5. tit. 26 part. *ponderatur.*

Cap. cùm sit Romana, § fin. de appellat. *expenditur, & illustratur*, ibidem.

91 *Principis assertioni, & iussioni dicentis, & iubentis aliquem puniri ob delictum, de quo sibi constat, an & quando credendum, & obediendum sit?*

92 *Principi non est obediendum in notoriè iniustis, vel procedenti ex sola scientia priuata, & grauissima verba Nauarri circa hoc.*

93 *Iussus Principis, etiam iniustus, excusat exequentem, secundùm aliquos.*

94 *Principi asserenti aliquem deliquisse, & punire iubenti, parendum est in dubio, & pro eius iustificatione præsumendum.*

Cap. in memoriam, distinct. 19. *explicatur, & illustratur.*

95 *Iudex debet se inclinare, quod mandatum Principis sit iustum, & illud exequi.*

96 *Princeps solus habet potestatem mandandi, sic facias, & vt aliquis torqueatur, vel suspendatur ex infallibili eius conscientia, & mandatarius non peccat, & quare?*

97 *Princeps potest iudicare iuxta propriam conscientiam, circumscriptis actitatis, & ei est obediendum, maximè vbi affirmat se certioratum.*

98 L. 42. tit. 18. part. 3. *explicatur, & illustratur.*

99 *Iudices inferiores, quibus Princeps committit, vt procedant, prout sibi constiterit, possunt iuxta propriam conscientiam arbitrari, & sine citatione, & processu iudicare.*

100 *Commenda si alicui adimatur ob rebellionem, & detur alteri ob benemerita, etsi cesset causa rebellionis, ab hoc benemerito auferri non debet.*

101 *Commenda alicui ob culpam ablata, si eidem postea restituatur ex indulgentia Principis, an noua, vel antiqua censenda sit?*

102 *Restitutio est in pristinum statum repositio, & tantum reddit, quantum adimit læsio.*

103 *Commenda, vel feudum ipso iure amissum, & domino apertum, si rursus delinquenti concedatur, nouum censetur.*

104 L. Peculium, §. si ab ære alieno, D. de peculio, l. inter stip. §. sacram, vers. Si nauis, D. de verb. l. qui res, §. area, D. de solut. *expenduntur.*

105 *Commenda ob delictum alicui ablata, & mox restituta, in dubio, vt antiqua, non vt noua reddi videtur, & quare?*

106 *Feudum regulariter quoad plures effectus non solet præsumi antiquum, sed nouum.*

107 *Restitutio bonorum confiscatorum fieri videtur cum omnibus qualitatibus, quas habebant ante confiscationem, & etiam quoad titulum dignitatis contra sententiam à Ponte.*

PEculium † Papirius Fronto I. C. relatus 1
à Martiano *in l. peculium* 40. *D. de peculio*, simile homini esse dicebat, quoniam nascitur, crescit, decrescit, & moritur, vbi Accurs. falsè eadem ratione, & asino æquiparari potuisse subiungit. Et noster † Menchaca 2
in princip. lib. 1. de successionum creatione, progressu, & resolutione. In omnibus ferè rebus corporeis, occulta quadam vi eundem ordinem agnoscit, & ad suam tractationem accommodat, licèt non meminerit d. text. sicuti neque Ant. Mornacius *in l. 22. D. fam. ercisc. pag.* 293. dum eandem similitudinem † ad an- 3
nuos reditus, quos *censos* dicimus, paucis mutatis, traducit.

Quam nos † in Commendis quoque, de qui- 4
bus agimus, non ineptè consideramus, cùm earum originem, & creationem initio proposuerimus, & deinde progressum, quem per legem successionis habuerint; & nunc acturi simus de modis, & causis, quibus extinguuntur, seu resoluuntur, & ad Regiam Coronam, à qua exierant, reuertuntur. Nempè † per mortem 5
possessorum, elapsis vitis, pro quibus concedi solent, aut per renuntiationem, absentiam, ingressum Religionis, aut pluralitatem, siue incompatibilitatem, vel per delictum, quod priuationem inducat, vel propter transgressionem legum, & onerum, quæ in Commendis iussa sunt obseruari, vel per sæuitiam, aut abusum erga Indos sibi commendatos, & per quoslibet alios modos, qui de iure, vel de facto veram vocationem inducant, de quibus lato sermone egimus *suprà hoc lib. cap. 5.* & successiuè *in multis seqq. ex cap. 16.*

Et qui voluerit plura, adire poterit Zasium *in tract. de feud.* 8. *part. pag.* 88. *& part.* 10. *pag.* 152. *& seqq.* vbi † quod ex quibus causis po- 6
test filius exhæredari, ex eisdem pôtest vassallus feudo priuari, Schrader. *eod. tract. part.* 9. *cap.* 9. *& seqq.* Rosenthal. *cap.* 8. *quæst.* 27. *num.* 4. vbi quod ex quibus causis potest reuocari donatio iure perfecta, ex iisdem & feudum amittitur, *& cap.* 10. *conclusion.* 14. cum plurimis seqq. vbi specialiter enumerat omnes casus, qui inducunt vocationem, vel priuationem feudi, qui, mutatis mutandis, ad nostras Commendas transferri possunt, Ponte *in tract. de potest. Proreg. fol.* 64. *num.* 60. vbi de feudatario abutente, & *fol.* 196. *& seqq.* vbi agit de feudi confiscatione, & deuolutione ob delictum, *& pag.* 287. *num.* 3. *& seqq.* vbi de crimine parricidij, Molina *lib.* 4. *de primog.*

primog. cap. 11. vbi enumerat causas, ex quibus feuda, & maioratus amitti solent, Petrus Petra *de potest. Princip. cap.* 23. *ex num.* 5. vbi de eisdem causis, & ad quem reuertatur feudum infeudatum finitum, & cadens, Menoch. omninò videndus, *cons.*160. *n.* 1. *&* 503. *n.* 30. vbi, quando dicatur feudum deuolutum, & apertum domino per lineæ,& generationis defectum,Gregor.Lopez per text. ibi *in l.* 6. *&* 7. *titul.*26. *part.*4. latissimè Farin. *lib.* 1. *prax.crim. titul.* 3. *quæst.* 25. *ex num.* 62. vbi agit de confiscatione bonorum feudalium, & quibus noceat, Nicol. Garcia *de benef. part.* 11. *cap.* 10. *per tot.* vbi agit de vacatione beneficiorum ob priuationem.

7 Et in terminis † nostratum Commendatum loquens, Ioan. Matienz. *in l.* 6. *gloss.* 2. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recopil.* & schedulæ plures, quæ habentur *in* 2. *tom. impress. ex pag.* 200. ac præcipuè illa dat. Matr 5. April. ann. 1552. quæ casus amissionis sigillatim connumerans, de quibus supra loquuti sumus, inquit, Commendam illicò ad Regiam Coronam redire, ibi: *Si aquel, ò aquella muriere, ò los dexare, ò por algun caso los perdiere, han de tornar los dichos Indios luego à nuestra Corona Real.* Ad quæ respiciens Ioseph. Acosta *de proc. Ind. salute, lib.*3. *cap.*11. *pag.* 316. sic ait: *Nostrorum autem hominum prima cum Rege pactio fuit, vt Indorum à se expugnatorum administratio, tum sibi, tum primo successori, aut hæredi firma, ratáque esset, exinde Regi liceret,cuicunque placuisset,adscribere.*

8 Et hinc est, † quod licet Commendæ, qua parte beneficium Principis continent, & seruitiorum remunerationem, fauorabiliter accipiendæ sint, *l. beneficium, D.de const. Princ.cap. decet, de reg. iur. in* 6. cum similibus, quæ tradit Sarmient. *lib.* 1. *select. cap.* 12. & Cacheran. *cons.* 19. *num.*10. qua tamen onerum implementum desiderant, Regisque seruitium respiciunt, & in eorum contrauentionem pœnam priuationis statuunt, odium rationabile, vel imò fauorem, & æquitatem continere videantur, quæ in puniendis ingratis, & beneficiis abutentibus, ac iuramenta non obseruantibus, consideratur, vt in simili de feudis loquens obseruat Ripa *in l. fin. quæst.* 41. *num.* 137. *& seqq.* & Rosenthal. *d. cap.* 10. *conclus.* 14. *litt. B*, vbi alios adducit.

9 Necnon etiam propter naturam † reuersionis Commendatum ad Regiam Coronam, à qua processerunt, quæ item fauorabilis esse solet, vt notant DD. per text. ibi *in cap.* 1. *de eo qui finem fecit agnat.* & plures alij, quos recensent Tiraq. Cassan. Cacheran. Menoch.Marescot. & Monterus à Cueua, quos citaui *sup. lib.* 1. *cap.*23.*num. fin.* & vltra eos Abb. *in cap. veniens, num.*22. *de præscript.* vbi notat, quod factum solius Prælati nocet Ecclesiæ, quando per illud reditur ad ius commune, sequitur Felin. ibi *num.* 5. Ias. *in l. si constante, num.* 174. *solut. matr.* Prout etiam consensus Capituli necessarius in alienatione rerum Ecclesiæ, non requiritur, quando per illam res reuertitur ad suam naturam, Felin. *in cap. cum omnes,num.*8. Mantua 40. Ferretus *de constit.* Curtius *de feudis*, 2. *part. quæst.* 5. *num.* 8. *& cons.* 273. *n.*14. *lib.* 3. & Beroius *cons.* 7. *num.* 17. *lib.*3. tradunt alia Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.*16. *num.*21. Mangil. *de imputat. quæst.* 45. *num.*12. Greg. Lopez *in l.* 5. *tit.* 11. *part.* 4. *gloss.* 3. & eo respiciens Seneca *de tranq. anim. cap.*11. ait: *Reuerti vnde veneris, quid graue est?* tradit alia nouissimè Dom. Episcop. Pacensis *in cap. cæterùm, n.* 29. *& in cap. Clerici, num.*34. *de iudic.*

Et ob hæc dicimus, † feudo amisso, vel finito ob delictum, aut lineæ defectum, non tam vacare videri, quam domino ipso iure aperiri, libereque ad eum redire, vtiléque dominium cum directo consolidari, & quod possessio ciuilis naturalem ad se trahit, eamque dominus propria auctoritate apprehendere possit, quasi hac conditione, mente, & animo prima concessio facta intelligatur, *cap.* 1. *si de feudo defunct. cap.* 1. *de succes. fratr. cap.* 1. *de duobus fratribus*, text. in simili, *cap. statutum, de præben. in* 6. *l. quæro*, §. *inter locatorem, D. locati, l. locorum, C. de omni agro deserto, lib.*10. Bald. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 31. *de constit. & in cap. bona, col. fin. vers. Et scias, de electione.* Idem Baldus, Iason, Schraderus, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Rosenthal. *d. tract. de feud. cap.*7. *q.*24. *num.* 21. *& quæst.* 60. *num.* 13. *&* 14. *litt. N, & O*, & Menoch.quem ipse non allegat, *cons.*503. *num.*7. *&* 8. 10

Quod tamen † efficere non debet, vt in casibus à iure non expressis, amissio, vel priuatio feudi,vel Commendæ inducatur, nisi culpa, vel causa maior sit, aut æqualis, ita vt omninò sub ratione legis comprehendi videatur, vt docent Isernia, Præpos.& alij *in cap. similiter,n.*1. *quibus mod. feud. amit.*& latissimè Ripa,Schrader. & Rosenthal. *vbi suprà* & idem Rosenthal. *cap.*9. *quæst.*54.*n.*11. quia pœna † vbi non est expressa, ibi delinquens arbitrio iudicis punitur, vt probat text. & ibi DD. *in l. continuus* 138. §. *cum ita, D. de verb. oblig.* melior text. *in l.*1.§.*expilatores,D.de effract.* Neuiz. *cons.* 75. *num.*5.*&* Menoc. *de arbit. casu* 364. *n.*14. *& casu* 365. *num.* 1. *& seqq.* & in terminis priuationis beneficiorum Nicol.Garcia *de benef.part.*11. *cap.* 10. *num.*2. 11 12

Ex quibus aptè, & vtiliter infertur, † quod licet quis soleat feudo, & Commenda priuari ob ingressum Religionis, vt communiter docent omnes feudistæ, per text. ibi *in cap. qui Clericus, si de feudo defuncti controu. fuer.* & per text. & ibi Bald. *in cap.*1. *de vasall. qui bellica arma deposuit*, ibi: *Venerabilem domum intrauit, habitúmque religionis assumpsit, & sic conuersus factus est.* Idem Bald. *in l. si finita*, §. *si de vectigalibus, col.* 2. *de damn. infect.* Ioan. Andr. Butrius, Abb. & Felin. *num.* 79. *in cap. in præsentia, de probat.* Fran. Aretin. *cons.* 14. Calderin. *cons.* 4. *de feudis*, Oldrad. *cons.* 214. Catelian. Cotta *in memor. iur. verb. Legitima*, Gratianus *reg.* 321. *num.* 1. & plurimi alij congesti à Menoch. *cons.* 181. *num.* 75. *& seqq.* & Rosenthal. *dict. tract. de feud. cap.*7.*quæst.*19.*per totam*, iuncto textu, *de iure nostro Regio, in l.*6. *titul.* 26. *part.* 4. vbi Greg. Lopez, & aliis,quæ adduxi *sup. hoc lib. cap.* 5. *num.* 14. *& cap.* 17. *ex num.* 64. Hoc tamen, † cum non sit satis expressum in iure, an de ipso ingressu religionis, vel professione iam emissa intelligendum sit? tutius erit ad professionem restringere, quam interim dum quis non emittit, † verus Monachus esse non videtur, nec beneficium Ecclesiasticum, si quod habet, amittit, vt *in cap. beneficium,de regular. lib.*6. vbi gloss. *verb. Conferendum,* 13 14

rendum, Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 1. *cap. non solum*, *& cap. religioso*, 2. *respons.* vbi latè Anchart. & alij *de sent. excomm. lib.* 6. *cap. porrectum*, *& cap. ex parte*, *de regular. cap. consuluit*, *qui cler. vel vouent. cap. ad monasterium*, *de statu regul. prin. & l.* 1. *tit.* 7. *de los Religiosos*, *part.* 1. cum latè adductis à Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 8. *ex n.* 22. Menoch. *de arbitrar. casu* 436. *& de præsumpt. lib.* 6. *præsumption.* 83. & 84. Carol. Tapia *in Auth. ingressi*, *verb. Ingressi*, *cap.* 1. *num.* 31. *& seqq. & verb. Sua*, *cap.* 2. *per totum*, Nicol. Garcia *de benef. parte* 11. *cap.* 9. *per tot.* Quamuis in aliis vti, & gaudere soleant nouitij priuilegiis aliorum Religiosorum, vt iidemmet Auctores obseruant, & nouissimè è D. D. Felicianus à Vega, Episcop. de la Paz, *in cap. decercernimus, de iudiciis, num.* 118. *pag.* 78. vbi alios plures diligenter adducit, & D. Carleualius, omnino videndus, *in tract. de iudiciis*, *disp.* 3. *q.* 6. *sect.* 3. *num.* 439. *& seqq.*

Et in terminis nostræ quæstionis, de feudis loquens, expressè tenet Greg. Lopez *dict. l.* 6. *part. verb. Religioso*, reprobans opinionem Andr. de Isernia, contrarium tenentis, *in d. cap.*
16 *qui clericus*, † & respondens ad text. in quo nititur, nempè *cap.* 1. *vers. Ex hoc illud*, *de feudo fœmineo*, quod debet intelligi de eo, qui exiuit de Religione post professionem emissam, ita vt exeundo in apostasiam incurrat, vt *in dicto cap. porrectum*, *& cap.* 1. *de voto.* Nam alias illa opinio esset impeditiua religionis, & cum nouitius iure permittente exire possit, quod illum non adstringit, nisi in casum professionis, nullam pœnam meretur, argum. *l. Gracchus*, *C. ad leg. Iul. de adult. l. si cui*, *D. de seruit. l. quamquam*, *D. de ritu nuptiar.* & idem sequitur Bald. & Præpos. *num.* 2. Afflict. *num.* 11. *in d. cap. qui Clericus*, Thom. Marin. *in tract. de feudis*, *lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 139. Carol. Tapia *d. verb. Sua*, *cap.* 14. *n.* 16.
17 Menoch. *de arbitr. casu* 231. *num.* 16. vbi † quòd feudum per hoc tempus debet esse in suspenso, quia fieri potest, quod emittat professionem, atque ità efficiatur omninò incapax; fieri etiam potest, quod egrediatur, & sic feudum, vel Commendam, sicut quælibet alia bona allodialia, recuperet: & idem tenere videtur Rosenth. *d. tract. de feud. cap.* 7. *conclus.* 29. *num. vlt. & litt. V*, vbi reprobat opinionem eorum qui existimabant, per solum votum Religionis feudum
18 amitti, ex verbis † text. *in d. cap. qui clericus*, ibi: *Aut votum Religionis assumit.* Nam verius est, text. illum intelligendum esse, si Religionem cum effectu assumat & profiteatur, vt apertè ostendum Bald. Iacob. de Beluiso, & Laudens. *ibid. n.* 3. qui text. illum de vero Monacho explicant, & plures alios adducens D. Valençuela *consil.* 83. *num.* 129. *& seqq. part.* 1.

19 Quæ tamen priuatio, † Monachatus, aut Clericatus causa contingens, licet secundum aliquos ita accipienda, & practicanda sit, vt per eam etiam exclusi maneant filij naturales, & legitimi, vel alias ad successionem talis Clerici, Monachiuè vocati, quasi factum patris in feudo nouo filiis obstare, & nocere possit, vt per Iacob. de Ardizo, Balzaran. Afflict. & alios, quos refert Thom. Marin. *vbi suprà tit.* 3. *num.* 35. *&* 36. & Hartm. Pistor (licet sub dubio) *lib.* 1. *part.* 2. *q.* 33. *n.* 16. Contraria sententia longè verior & receptior est, quoniam cum talis Monachatus, † professione sequuta, pos- 20
sessorem veluti mortuum efficiat, *cap. cum simus*, *de regular. l. Deo nobis*, vbi Bald. & alij, *C. de Episcop. & Cler.* cum similibus, & in nostris terminis idem Bald. *in d. cap. qui Clericus*, *n.* 2. ibi: *Sed si factus est Monachus*, *omninò vacat feudum*, *maiori ratione*, *quia habetur pro mortuo*: & plurimi alij apud Rosenthal. *vbi suprà litt. Q*, nulla est ratio cur filij, vel alias ad successionem vocati, in hoc casu vacationis excludantur, præsertim in qua nulla culpa amittentis considerari potest, vt optimè aduertunt Laudens. Præpos. Albarot. Zasi. Eguinat. Varo, Curtius Iunior, Vvesemb. Capitius, Borcholt. Scheneiduinus, & alij, quos referens de communi testatur Iul. Clarus *in §. feudum*, *q.* 78. *n.* 3. & Rosenth. *vbi suprà num.* 13. *&* 14. *& in addit. litt. P.*

Et hoc adeò verum est, vt procedat etiam in † priuatione, & confiscatione Commendæ, 21
vel feudi ex pacto, & prouidentia, quæ fit propter patris delicta, quæ hanc pœnam mereantur, quoniam adhuc, nisi contrarium in iure, vel in feudi, siue Commendæ inuestitura, & concessione expressum sit, patris quidem delictum ipsi tantum nocebit, & † pro eius vita (vt 22
maximè) fructus, & reditus feudi, vel Commendæ confiscabuntur; cæterum, eo mortuo, filij, vel vxor, qui ex lege successionis ad Commendam vocantur; ex ipsius legis beneficio ad eam admittentur, vt tetigi *suprà hoc lib. cap.* 14. *n.* 23. & probat text. *in cap. Imperialem*, §. *illud quoque*, *de prohib. feud. alien. per Feder. cap si vasallus, si de feud. fuer. controuers. l.* 3. vbi Bart. *n.* 1. *&* 2. *D. de interd. & relegat. l. Imperator*, *D. de fideicom. liber. l. Statius Florus*, §. *Cornelio Felici*, *D. de iure fisci*, *l. cum propter*, § *hæreditatem*, *D. de legat.* 2. *l. ex facto*, § *ex facto*. *D. ad Trebell.* & latè, alios allegans, resoluit Alex. *in l. apud Iulianum*, §. *si quis alicui*, *num.* 4. vbi etiam Aretin. *D. de leg.* 1. Ias. *in l.* 1. *in fine*, *C. de iure emphyt.* Bertrand. qui de communi testatur, *cons.* 138. *num.* 5. *vol.* 2. & post plures, quos refert Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 18. *num.* 1. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 49. *num.* 6. Ioan. Garcia *de nobilitate gloss.* 6. *num.* 38. *vers. Sextò*, *quia in feudis*, *fol.* 136. Petrus Petra *de potest. Princip. cap.* 17. *num.* 96. *&* 97. *& cap.* 23. *num.* 92. *& cap.* 25. *num.* 55. Ægid. Bosius *in prax. tit. de Principe*, *& eius priuil. n.* 310. Menoch. *cons.* 519. *num.* 5. *cons.* 534. *n.* 4. *& seqq. & cons.* 1156. *num.* 42. Molina *de primog. lib.* 4 *cap.* 11. *q.* 4. *&* 5. *& alibi passim*, Farin. *in prax. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *q.* 25. *ex n.* 62. Fusar. *de substit. q.* 529 *per tot.* Gail. *de pace pub. lib.* 2. *cap.* 14. *ex n.* 16. D. Ioan. del Castillo *lib.* 5. *controuers. cap.* 93. §. 8. *num.* 23. Ioan. Caruallus *in tract. de vna & altera quarta*, 2. *part. num.* 396. *& seqq.* & Fachin. *lib.* 7. *controu. cap.* 20. *& seqq.*

Et in ipsis nostrarum Commendarum terminis loquens † eruditissimus vir Dom. D. 23
Franc. Alfarus, mihi multis titulis obseruandus, & olim in Limensi Conuentu collega, nunc in supremo Rei Dominicæ Senatu meritissimus Consiliarius, *in suo tract. de offic. Fiscal. gloss.* 20. *num.* 254. *& seqq.* vbi tamen benè defendit, & in Regia Cancellaria Argentina obtinuisse dicit anno 1590. quod † si com- 24
missum crimen læsam Maiestatem respiciat, exceptum à prædicta regula censeri potest, ita

ita vt ad filios delinquentis Commenda non transeat, quamuis illa in prima (quod aiunt) vita eam possideat, *ex cap. 1. de success. feudi, & toto titulo si vassall. feud. priuetur.* Cùm hæ Commendæ ob merita, & præclara in Regem, ac Regnum seruitia (vt sæpè diximus) concedantur, & ad filios, vel vxores ex Regia etiam liberalitate extendantur, quibus se, tale crimen commitens, prorsus indignum reddit, nedum in his Commendis, quæ feuda noua vocari possunt, cum ab ipso patre delinquente fuerint acquisita, à quo filij causam habent, verùm & in feudis antiquis, ex multorum opinione, quæ nititur *in l. quisquis, C. ad legem Iul. Maiest. cap. cùm secundum leges, de hæret. in 6. l. 2. & 4 tit. 2. part. 7. l. 2. tit. de las traiciones, lib. 8. Ordin.* Quibus ca-
25 uetur † in his delictis, ipso iure, & à die commissionis priuationem incurri. Melior text. *in cap. si Capitanei, quibus mod. feud. amitt. cap. 1. §. si vassallus si de feud. defunct. controu. inter dom. & ag.* ibi: *Si vassallus culpam committat propter quam feudum amittere debeat, neque filius, neque eius descendentes ad id feudum reuocabuntur, cap. 1. §. denique quæ fuit prima causa benef. amitt.* ibi: *Vt siquidem vassallus ita in dominum peccauerit, vt feudum amittere debeat, non ad proximum, sed ad dominum beneficium reuertatur, vt hanc saltem habeat iniuria sua vltionem*; A quorum auctoritate non audet recedere Iul. Clarus *in §. feudum, q. 63. n. 3.* & fuit doctrina originalis Bald. *in d. cap. Imperialem, §. callidis, num. 7. de proh. feud. alien. per Freder.* quam latiùs, alios adducens, prosequitur Gigas *in tract. de crim. læsæ Maiest. in Rub. de pœn. committ. q. 5. per totam*, Matth. de Afflict. *in cap. 1. §. item si fidelis, num. 26. & 27. quib. mod. feud. amitt. & decis. 265. num. 60. & decis. 385. num. 4.* vbi ait, feuda non confiscari, nisi ob crimen læsæ Maiestatis, Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib. 7.*
26 *cap. 40. num. 15.* Vbi concludit, † feudo per rebellionem aperto, primam inuestituram nunquam postea in consideratione haberi, & innumeri alij, quos refert, & sequitur Rosenthal. *d. tract. de feud. cap. 10. quæst. 35. num. 37. litt. D D. & num. 70. 82. 83. & seqq.* Et est videndus *eod. cap. 10. quæst. 5. num. 29.* vbi rectè conclu-
27 dit † delictum mariti in Commenda, vel feudo dotali vxori non obstare, & rationem discriminis tradit, & est videndus Caballus *1. tom. resol. crimin. cap. 182.*

Sed est quæstionis, & quidem grauissimæ,
28 an † possit Princeps, etiam citra vllum delictum feudatarij, vel Commendatarij, eum feudo, vel Commenda priuare? vel in vniuersum ex causa, vel sine causa pro libito voluntatis, omnes Commendas iam concessas, & à priuatis possessas, extinguere, aut reuocare, & ad Regiam Coronam reducere? Et pro parte affirmatiua non ineptè considerari potest, Com-
29 mendas † nostras, vt & ipsum nomen ostendit, veluti in depositum, ac precario nomine datas fuisse, vt latius dixi *sup. hoc libro, cap. 1. num. 4. & cap. 16. ex num. 1.* quod vbi accidit, ad libitum reuocari posse, satis apertè constat *ex titulo integro D. depositi, l. 1. D. de precario*, &
30 in † feudis signanter respondit Alex. *cons. 216. num. 5. vol. 2.* Ias. *cons. 1. col. 7. vers. Tertiò principaliter, vol. 1. argum. l. Lucius, D. de donation.* & ante eos Bald. *in l. qui se patris, numer. 13. C. vnde liberi*, quos refert, & sequitur Petrus Petra *in tract. de potest. Princip. cap. 32. quæst. 3. n. 151.*

Quibus addo † text. & gloss. *in l. 1. vers. La otra manera, tit. 26. de feudis, part. 4.* vbi ex- 31
pressè deciditur, feuda, quæ vocantur de Camera, hoc est, quæ ex Regia Camera persoluuntur, quibus nostræ Commendæ similes esse videntur, ad Regis nutum adimi posse, ibi: *E este feudo atal puede el Rei tollerle cada que quisiere*, quem text. in nostris terminis expendit Matienz. *in l. 6. gloss. 2. tit. 10. lib. 5. Recop. num. 3. cum seqq.*

Præsertim cum Commendarum vsus propter bella Indica cœperit, & ad sedandas seditiones, quæ primis illis temporibus moueri cœperunt, quod efficit, † vt faciliùs reuocatio- 32
ni subiaceant, ex doctrina Felin. *in cap. 1. col. 3. artic. 7. de probat.* quæ habet, donationes quas Principes faciunt in bello, aut tempore belli non valere, vel iustè reuocari posse, quem refert, & sequitur Grammat. *voto 88.* & alij relati à Loazes *in allegat. pro Marchione de los Velez, pag. 107. num. 8.* & Ioan. Garcia *de nobilitate, gloss. 2. num 29.* vbi quod non valent donationes factæ à Rege existente *en cuita è afincamiento*, & Georg. Cabed. *decis. Lusitan. 75. num. 12. part. 2.* vbi qualiter Rex Lusitan. Ioan. I. limitauit donationes, quas fecit tempore belli, prout & apud Castellanos Rex Enricus II. *in l. 11. tit. 7. lib. 5. Recopil.* & Enricus IV. *in l. 8. & 10. tit. 2. lib. 2. l. 4. & 17. tit. 10. lib. 5. l. 7. titul. 2. l. 29. tit. 14 lib. 6. l. 37. tit. 13. lib. 8. l. 15. tit. 27 lib. 9. eiusd. Recop.* circa quas plura scribunt Matienz. & Azeued. ibid. Otalora *de nobilit. 4. part. princip. cap. 4.* Ioan. Garcia *eod. tract. gloss. 2. per totam*, Mariana *de reb. Hispan. lib. 10. cap. 2.* Illescas *in histor. Pontif. lib. 6. cap. 19. fol. 117.* Eman. Costa *in quæst. patrui & nepotis, 1. part. per totam*, Molina *de primog. in præfat. num. 15. & lib. 1. cap. 5. num. 12.* vbi eius Addit. alter Molina *de maiorat. disp. 579. num. 9.* D. Valençuela *cons. 69. num. 6.* Et conducit illud Senecæ *lib. 4. de benef. cap. 36.* *Multa Reges, in bello præsertim, opertis oculis donant.*

Secundò, adduci potest, † quod vt in feu- 33
dis, ita & in nostris Commendis, & si contractus quidam synallagmaticus iniri videatur, gratia tamen, & beneficium Principis præponderat, arg. *l. Titius puerum, D. de obseq. præst.* & eorum, quæ latiùs adduxi *sup. hoc lib. c. 23. num. 1. & seqq.* quo stante, communis DD. opinio esse videtur † Principem sine cau- 34
sa de plenitudine potestatis, & cum causa, de iure, & potestate ordinaria, feuda, quæ semel concessit tollere posse, *arg. d. l. Titius puerum, & l. qui fundos, C. de omni agro deserto, lib. 11.* quas ad hoc singulares esse inquit Bald. *in d. l. qui se patris*, Albarot. & alij feudistæ, *in cap. 1. de his, qui feud. dar. poss. & in c. 1. per text.* ibi de natura feudi, Innocent. *in cap. ad Apostolicam, de simon.* Paul. Castrens. *in l. digna vox, num. 6. C. de legibus*, Socin. Senior, omninò videndus, *cons. 87. num. 13. vol. 3.* Barbat. *cons. 43. col. 2. volum. 1.* Cassanæus *cons. 1. num. 86.* Ripa *in tit. de diuers. rescript. respons. 5. n. 14.* & alij, quos refert Petra *vbi suprà n. 35. & 36.* vbi etiam addit, idem esse obseruandum in † aliis contractibus, & donationibus etiam 35
remuneratoriis, quoniam Princeps ex iusta causa, vbi agitur de magno præiudicio, eas

reuocare

reuocare poteſt, & etiam ſine cauſa, ſi de modico præiudicio tractetur, vt concludit Alex. *conſ.* 216. *num.* 30. *volum.* 2. Bald. *in d. l. qui ſe patris, numer.* 14. Afflict. *in conſtit. Neapol. conſtit. ea quæ ad decus*, *col.* 3. *in princip.* & alij plures quos refert Ægid. Benedictus *in l. ex hoc iure, D. de iuſt. & iure, 2. part. cap. 1. n. 6. & ſeqq.*

Et generaliter, quod donationes, & conceſſiones, quæ ex ſola gratia, & voluntate procedunt, ex eadem ſola voluntate reuocari poſſint, communis Doctorum opinio affirmare videtur, quam reſoluit Afflict. 128. *num.* 10. Roman. *conſ.* 436. Greg. Lopez *in l.* 3. *verbo Mugeres, q.* 29. *tit.* 13. *part.* 6. Burgos de Paz *in proœmio legum Tauri*, *num.* 327. Conarr. *lib.* 3. *var. cap.* 6. *num.* 1. Molina *de primog. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 20. Petra *de poteſtat. Princ. cap.* 24. *num.* 218. Mareſcot. *lib.* 2. *var. cap.* 30. *num.* 9. Suarez *de legibus lib.* 8. *cap.* 37. *num.* 7. *&* 10. Thom. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 33. *num.* 11. & Gonçalez *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 35. *num.* 32.

36 Tertiò, poteſt expendi, † quod cum noſtrarum Commendarum inſtitutio, & conceſſio, ex noſtrorum Regum benignitate, & voluntate, iuſtis conſiderationibus informata, proceſſerit, vt ſæpè retulimus, & apertè affirmat D. Præſes Valençuela *conſ.* 83. *num.* 113. nihil eſſe videtur, quod impediat, eidem inſtitutioni, & conceſſioni in communi, vel in particulari finem imponere, vel aliam ſuper eiſdem Commendis formam introducere, vbi id ſibi expedire viſum fuerit: cùm certum, atque exploratum

37 ſit, † in his, quæ ad ius poſitiuum reſpiciunt, poſſe ſupremum Principem reformationem generalem facere, eamque obſeruari debere etiam contra leges, & ſtatuta anteriora, quæ contrarium iuberent, vt tenet Bart. & reliqui Scribentes communiter, *in l. omnes populi*, *D. de iuſt. & iure, & in l. cunctos populos, C. de ſumm. Trinit.* latè Felinus *in cap.* 1 *& in cap. tranſlato, de conſtit.* Platea, & alij *in l. neminem, C. de ſuſcept. & arcar.* Pariſius *conſ.* 47. *n.* 11. *&* 12. *volum.* 3. Corſetus *de poteſt. Regia*, *quæſt.* 2. *num.* 9. Quod adeò verum eſſe docet Paul. Caſtrenſ. *in l. vni-*

38 *uerſi, num.* 3. *C. de precib. Imper. offeren.* † vt talis reformatio ſeruari debeat, licet fieret ſine forma, & ſolemnitate data ad reformandum per *l. humanum, C. de legibus*, cuius dictum ſequuntur Alex. & Iaſ. *in eadem l. vniuerſi*, Decius *conſ.* 10. *num.* 14.

Et ſatis confirmat communis opinio Cano-

39 niſtarum, qui docent † Papam poſſe iuri poſitiuo derogare, & contra illud diſpenſare, & diſponere ad ſui libitum, etiam ſine cauſa, ſecundùm Innocent. *in cap. cùm ad Monaſterium, num.* 3. *de ſtatu Monac.* Domin. *in cap. ſi eo tempore, num.* 5. *de elect. in* 6. Felin. qui plures refert *in cap. ad audientiam*, *el* 2. *num.* 4. *de reſcript.* Curt. Iun. *conſ.* 1. *n.* 18. *& ſeq.* Mandoſ. *in reg.* 30. *Cancell. q.* 5. *n.* 5. qui dicit eſſe communem & veriorem opinionem, Principem ſupremum habere liberam poteſtatem immutandi ea, quæ ſunt iuris poſitiui, Pontan. *de ſpolio*, *lib.* 3. *n.* 100. Flam. Pariſ. *de reſign. benef. lib.* 5. *q. vlt. n.* 126. Petra *vbi ſuprà cap.* 32. *concl.* 2. *n.* 10 & plures alij, quos refert Thom. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *diſput.* 18. *num.* 2.

40 Quod etiam procedet, † quamuis talis reformatio tendat in præiudicium aliquorum priuatorum, veluti vbi Rex per legem generalem concedit immunitatem, ſeu reformationem aliquorum tributorum, quæ ſibi, & aliis inferioribus dominis à certis perſonis præſtari ſolebant. Nam talis lex obſeruanda erit, vt pluribus probat Bertazol. *in l. ſi quis maior*, *C. de tranſact.* Ant. Monachus *deciſ.* 1. *num.* 20. *& deciſ.* 23 *num,* 16. & videtur colligi ex text. notabili per argumentum ab ſpeciali *in l.* 11. *tit.* 18. *part.* 3.

Et magis in terminis, † quod Princeps poſ- 41
ſit donationes ſuas per viam modificationis reducere ad legem æquitatis, & iuſtitiæ, & ſtatuere, quem modum beneficij ſui velit, vt alias dixit I. C. *in l. Neratius*, *D. de reg. iur.* docere videtur text. *in l. qui fundos, C. de omni agro deſerto, lib.* 11. Iſern. & alij relati à Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 3. *num.* 10. *&* 17. Bald. *in l. nuptæ, D. de Senator.* Angel. *in l. Lucius, D. de euictìon.* Bellon. *conſ.* 18. Montaluus *in l.* 2. *tit.* 12. *lib.* 3. *Fori*, *gloſſ. no puede*, Palacios Rub. *in repet. Rubr.* §. 69, *num.* 15. Pinel *in l.* 1. 3. *part. C. de bon. matern. illat.* 16. Eman. Coſta *in l. cùm tale*, §. *ſi arbitratu, limit.* 2. *in fine, D. de condict. & demonſtr.* Aluar. Valaſcus, agens *de lege mentali Luſitaniæ*, *conſult.* 119. *num.* 12. *& conſult.* 132. *n.* 15. *part.* 2. Cabedus *deciſ.* 75. *num.* 12. *part.* 2. Mantica *de tacit. conuent. lib.* 13. *tit.* 40. *num.* 5. Fontanella *de pact. nuptial. clauſula* 4. *gloſſ.* 5. *numero* 20. *cum ſeqq.* & Mareſcotus *lib.* 2. *variar. cap.* 30. *num. fin.*

Quartò, & multum in ſimili facit, quod ex prædictis rationibus, & quia † beneficia 42
Eccleſiaſtica à Papa fluunt, & refluunt, *cap.* 2. *de præbend. in* 6. *Clem.* 1. *vt lite pendente*, *in fine*, cum latè traditis à Hieron. Gonçalez *in regul.* 8. *Cancell.* §. 1. *proœmiali*, iidem etiam Canoniſtæ communiter docent, † eundem Pa- 43
pam habere plenam, & abſolutam diſpoſitionem omnium beneficiorum, & poſſe de poteſtate ordinaria, etiam ſine cauſa, Clericum ſuo beneficio priuare, & vni auferre, & alteri dare, quia eius poteſtas, quoad hæc, nullis regulis, aut legibus coarctatur, vt per DD. *in cap.* quæ in Eccleſiarum, præcipuè Decium *n.* 111. *de conſtit. Domin. in cap. gratioſe*, *de reſcript. in* 6. *num.* 16. *& conſ.* 99. *num.* 7. Iaſ. *in l. Barbarius*, *num.* 43. *de off. Prætor.* & innumeros alios, quos refert Anton. Gabr. *in comm. concluſ. tit. de iure quæſito*, *concluſ.* 1. Cened. *collect.* 21. *ad Sextum*, *num.* 1. Nicol. Garcia *de benef.* 5. *part. cap.* 1. *num.* 2. *& ſeqq.* Petra *vbi ſupra cap.* 29. *num.* 9. & Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 10. *num.* 18. vbi † quod omnia 44
beneficia ſunt manualia reſpectu Papæ, & D. Valençuela *conſ.* 4. *num.* 161. *&* 162. Quibus adſtipulatur, quod in materia tollendi iuris quæſiti, tradunt DD. nimirum † facilius poſſe 45
tolli per Principem ea, quæ ipſe eiſdem conceſſit quam quæ ipſi vaſſalli ſua induſtria, & laboribus compararunt, vt latè per Tiber. Decian. *conſ.* 25. *num.* 4. *lib.* 1. Lancellot. Conrad. *in temp. iud. lib.* 1. *cap.* 1. *de Imperat.* §. 4. *verſ.* 8. *num.* 6. Philip. Portium *de reg. iur. q.* 15. *verſ. Limita* 2. Villar Maldonado *in ſylua reſponſ. lib.* 1. *reſponſ.* 8. *num.* 19. *&* 58. & Maſtril. *de magiſt. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 318.

Sed licet hæc ita diſputari poſſint, † in- 46
ſpecto tamen præſenti ſtatu Commendarum, & quod licet olim precario, & veluti in depoſi-

tum darentur, hodiè tamen effectæ iam sunt, veluti proprium patrimonium Commendatariorum pro tempore concessionis. Necnon etiam, quod semper dantur, aut certè dari debent, benemeritis, & in præmium, ac remunerationem laborum, & seruitiorum, quæ pro Rege, & Regno subierunt, & præstiterunt, & in posterum, vbi occasio poposcerit, subire, & præstare tenentur, vt dixi latius *suprà hoc lib. cap.* 1. *&* 2. *cap.* 23. *& seqq.* Contraria quidem sententia mihi longè iustior, tutior, & communior
47 videtur, videlicet † non posse Regem nostrum sine grauissima, & legitimata causa eas in totum, vel in partem reuocare, vel reformare in præiudicium possessorum.

Pro quo in primis considero celebrem doctrinam Angeli relatam à Felino *in cap. quæ in*
48 *Ecclesiarum, n.*48. *de constit.* vbi † apertè docet, mortaliter peccare Principem, qui sine culpa, vel causa reuocare vellet gratias, & concessiones suis vassallis semel factas. Quod etiam iure nostro Regio comprobat optimus textus *in l.*6. *tit.*20. *lib.*5. *Recop.* vbi expressè cauetur: *Que las cosas que el Rei diere à alguno, non ge las pueda quitar el, ni otro alguno sin culpa, &c.* Cuius auctoritate motus Matienzus *ibidem gloss.* 2. *per totam*, idem expressè, multis considerationibus
49 ductus, † in nostris Commendis affirmat, & eas feudis rectis, hac in parte, similes esse dicit, *& n.*6. *&* 31. respondet *ad legem* 1. *tit.* 26. *p.*4. quæ feuda Cameræ ad libitum concedentis reuocabilia esse inquit, vt intelligatur de pensionibus (vulgò *entretenimientos*) quæ filiis, & descendentibus debellatorum, & antiquorum incolarum Noui - Orbis ex Regia largitate tribui solebant, de quibus *in l.*22. *&* 30. Nouarum legum ad regimen Indiarum latarum ann. 1542.

Quod tamen Ego notandum censui *suprà*
50 *c.*5. *n.* 40. *& seqq.* quia † Camera Regalis idem est quod fiscus, *l.*3. *tit.*12. *lib.*2. *ordin. & l. fin. eod. tit. quæ est l.*11. *tit.*13. *lib.* 2. *Recop. l.* 3. *tit.* 14. *lib.*2. *eiusd. Comp.* ibi: *A nuestra Camara, ò Fisco*, cum aliis, quæ tradit Hugo de Celso *in repert.*
51 *verbo Fisco, vers.*1. Dictæ autem pensiones † non soluuntur ex Cameræ reditibus, sed ex tributis Indorum ad id destinatis, aut ex arca Regalis Gazæ, vnde, ni fallor, feuda Cameræ non sunt. Tum etiam, quia eadem ratio militat ad hoc, vt huiusmodi pensiones sint irreuocabiles, quæ in Commendis, cum institutæ sint pro benemeritis, aut illorum filiis, qui Commendas non habent, & sic sapiant earum naturam, in quarum locum quodammodò subrogantur, ex iuribus vulgatis, & beneficium Principis æqualiter contineant, & præseferant, quod, vt sæpè diximus, & statim dicemus, semper decet esse mansurum,
52 & † non solum ipsis, quibus conceditur sartum, & tectum tueri, verum & ad filios, & vxores post ipsorum mortem iugiter deriuari, vt *in l.*1. *C. de filiis official. lib.*12. *l.*1.4. *&* 7. *tit.*27. *part.*2. cum aliis quæ adducemus *infrà cap.* 29. & habetur in declaratoriis nouarum legum dat. Pinciæ 4. Iunij, ann. 1545. *c.*1. & tenet Ant. de Leon *in tract. de confirm. Regiis*, 1. *part. cap.*16. *ex n.*11. vbi plura congerit de his pensionibus, siue *entretenimientos*.

Et est videndus Ant. de Herrera *in histor. gener. Ind. decad.* 4. *pag.* 149. vbi causas enu-
53 merat de conquisitoribus his Commendis † remunerandis, & Zapara *de iust. distribut.* 3. *part. cap. vlt. num.* 32. vbi tantum abesse inquit, vt Commendis priuari possint, quod imo maioribus aliis honorum titulis augeri, & remunerari deberent, quod etiam nouissimè, & grauissimè tangit P. Mag. Fr. Gaspar Villaroel, electus Episcop. Chilensis, *in lib. Iud. cap.* 6. *pag.* 215. Nulla habita consideratione doctrinæ *suprà n.*32. relatæ, scilicet quod donationes factæ tempore belli facilè reuocentur. Nam id non procedit in his, qui suis laboribus, & sumptibus militarunt, & Nouum - Orbem nostris Regibus acquisierunt, vt dixi *suprà cap.*1. *&* 2. quin potiùs sumus in alia doctrina, quæ † habet, quod in terris nouiter partis, possunt, & debent Reges gratiores, & liberaliores existere, de qua latè per Burg. de Paz *cons.* 25. *numer.* 14. *fol.* 102. & meliùs, & ad rem nostram accommodatiùs Adam Contzen *lib.* 3. *Politic. cap.* 9. *n.*2. cuius memini *suprà hoc lib. cap.*2. *in fine*, & similiter in ea, quæ docet, quod priuilegia non soluendi gabellas, vel similia, quæ conceduntur alicui populo in remunerationem seruitiorum, & mediante hac immunitate ille populus fundatus, vel auctus fuit (quod planè in his nostris Indiarum coloniis, mediantibus Commendis, contigisse videmus) non debent facilè per Principem tolli, vel alterari, quia magis contractibus, quam donationibus assimilantur, cùm eorum fiducia populi commercia creuerint, *l.*2. *D. de iure immun.* Abbas *in cap. in nostra, de iudiciis*, Caccialup. *in l. omnes populi, n.*181. *D. de iust. & iure*, Tiber. Decian. *cons.*51. *n.*27. *vol.*3. Menoch. *cons.*156. *num.*33. *vol.*2. Pedrocha *cons.*37. *n.*10. & Pet. Petra *de potest. Princip. c.*23. *dubit.*2. *princip. num.*100. 54

Secundò facit, quod si nostras Commendas feudis similes esse volumus, & ex eorum natura regulari, vt sæpè regulandas esse monuimus, verior, & communior sententia est, non posse † Principem de potestate ordinaria feuda semel (etiam ob gratiam) concessa, vassallis adimere, absque graui aliqua ipsorum culpa, vel vrgenti alia causa, quæ publicam vtilitatem concernat, & tunc quidem competenti cambio, seu remuneratione eisdem loco satisfactionis signato, vt probat text. *in cap.* 1. *de natura feudi*, & ibi Bald. & alij, *& in cap.* 1. *de feudo sine culpa non amittend.* gloss. & idem Bald. *in cap.*1. §. *fin. de his, qui feud. dar. possunt*, vbi inquit, quod Papa, & Imperator non possunt infringere iura vassallorum, nec eos feudo priuare, nisi conuictos, quia consuetudines feudorum ligant Principem, & potentius est ius naturale, quam Principatus. Idem etiam tenet Andr. de Isernia *in constit. ea quæ, num.* 5. *lib.*1. Ias. *cons.*86. *num.*5. *vol.*3. Innocen, Abb. Buttrius, & Felin. *num.*48. Decius *n.*19. *& seqq. in d. cap. quæ in Ecclesiarum, n.* 19. *& seqq.* Vbi † quod dominus feudi feudatarium priuare non potest feudo, neque aliqua parte eiusdem, neque eidem imponere noua onera, conditiones, vel limitationes, vltra id quod tempore concessionis conuentum fuit, Paul. Paris. *cons.* 11. *num.* 44. *& cons.* 101. *num.* 11. *& seqq. lib.* 1. plurimi alij, quos refert, & sequitur Matienz. *d. gloss.* 2. *n.*2. & vltra eos Greg. Lop. per text. ibi *in d. l.* 1. *tit.* 26. *& in l.*5. *tit.*25. *part.*4 *gloss.*5. *& in l.*7. *eod. tit. & part.* Vbi † an Princeps possit compellere vassallos ad dimittendum feudum? Petr. Petra *d. tract. de potest. Princip. cap.* 15. *num.* 68. vbi quod 55 56 57

quod dominus feudi non potest iura feudalia inuitis vassallis alienare, nec in aliquo præiudicare, *&* *d. cap.* 32. *q.* 2. *n.* 22. vbi quod neque spem succedendi in feudo, etiam nudam, & imperfectam tollere possit *&* *q.* 3 *num.* 110. *&* *seqq.* vbi quod etiam de plenitudine potestatis non potest reuocare feudum concessum per viam contractus, & quod licet ab initio sit gratuitum, ex post facto tamen transit in contractum, *&* *n.* 185. 194. *&* 195. quod non potest à se inuestitutum de feudo desuestire, nec etiam eius successorem, *&* *n.* 121. quod non possit aliquod onus apponere vltra naturam feudi. Quod & tradit Menoc. *cons.* 181. *n.* 55. loquens de reuocatione feudi concessi per contractum, *&* *cons.* 1156. *n.* 39. vbi quod nec potest, feudo semel concesso, nouum modum succedendi constituere, nisi parum lædat, *&* *lib* 2. *præsumpt.* 10. *n.* 50. *&* 51. vbi quod non potest Princeps, nisi cum iusta causa reuocare feudum, & maximè si sit antiquum, & est omninò videndus Rosent. qui ad eandem rem innumeros cumulat, & contrarium sentientibus plenè respondet, *in d. tract. de feud. c.* 10. *q.* 11. *per totam*, & Mastril. *de magistr. lib.* 3. *c.* 4. *n.* 57. *&* *seqq.* vbi quod dominus vassallum feudo priuare non possit absque causæ cognitione, & idem Petra *d. c.* 32. *q.* 9. *n.* 58. vbi quod feudum concessum ob benemerita non potest per Principem auferri, & Martin. Mager. *de aduoc. arm. c.* 11. *num.* 190. *&* *c.* 16. *n.* 191. vbi quod etiam Imperator, & ex plenitudine potestatis, feudum sine causa tollere nequit, & si id fecerit, tenetur vassallo ad restitutionem similis feudi, & ad interesse.

Tertiò facit, quod etiam si Commendas tanquam contractus, donationes, vel priuilegia Principis metiamur, adhuc etiam in his, præ-
58 sertim † vbi ex causa remunerationis processerunt, crebrior, & certior est Doctorum assertio, quæ habet, nec reuocari, nec modificari posse per Principem concedentem, vel eius successores, nisi donatarij grauis culpa præcedat, aut iusta causa interueniat, & tunc in aliis rebus, id quod aufertur, compensari debere. Et multi affirmant, solam causam ingratitudinis ad reuocationem donationis remuneratoriæ sufficientem non esse, vt constat *ex l. si pater*, §. *fin.* iuncta gloss. *verb Irreuocabilis*, *D. de donat. l. donationes, quas Diuus*, *C. de donat. ante nup. cap.* 1. *de probat.* Clem. Pastoralis, §. *cæterum*, *de re iud. d. l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. cap.* 1. *de noua forma fidelit.* cum multis aliis, quæ de natura istarum donationum dixi *supra hoc lib. cap.* 1. *&* 2. & vltra DD. *in d. cap. quæ in Ecclesiarum*, & Bald. *in d. l. qui se patris*, *C. vnde liberi*, notat Roman. *cons.* 436. Bartol. *in l. quod semel*, *de decret. ab ord. faciend.* *&* *in l.* 2. *num.* 10. *D. de iure immun.* Alex. *cons.* 307. *vol.* 2. Palac. Rub. *in repet. Rub.* §. 50. Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Donatione largitus, ex n.* 7. Grammat. *decis.* 65. *à n.* 24. Pet. Belluga *in specul. Princip. Rub.* 2. *n.* 3. *fol.* 7. vbi quod Princeps ad obseruationem sui contractus tenetur, & hoc omnis mundus habet pro Euangelio, latissimè Natta *cons.* 121. *n.* 6. *&* *seqq.* *lib.* 1. Decian. *cons.* 51. *num.* 26. *volum.* 3. Bursat. *cons.* 160. *num.* 33. *vol.* 1. Hippol. Riminal. *d. cons.* 540. *num.* 96. *volum.* 5. Aquiles Pedrocha *cons.* 37. *num.* 11. doctissimè Surdus *cons.* 410. *num.* 51. *vsque ad* 64. *volum.* 3. Beroius *cons.* 26. *n.* 24. *volum.* 1. Menchaca *controuers. illustr. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 31. *&* *cap.* 5. *num.* 16. Roland. *cons.* 69. *num.* 10. *lib.* 1. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 48. *n.* 9. Ant. Gabriel *in commun. conclus. tit. de non tollendo iure quæsito, concl.* 6. *n.* 6. latè Rolandus *cons.* 76. *num.* 19. *lib.* 2. Aluar. Valascus *consult.* 72. *num.* 5. Pinel. post alios, quos refert *in l.* 1. 3. *part. num.* 62. *C. de bon. mater.* Roder. Suarez *alleg.* 7. *num.* 8. *&* *alleg.* 9. *num.* 5. Matienz. per text. ibi *in l.* 15. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 2. Azeued. *in l.* 14. *n.* 42. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* Gregor. Lop. *in l.* 32. *gloss.* 3. *verb. No valdrà, quæst.* 23. *tit.* 9. *part.* 6. vbi ex his notanter deducit, quod † quando Rex concedit facultatem ad consti- 59
tuendum maioratum ob pecunias, vel ob seruitia illi facta, tunc non potest postea præstare facultatem successoribus ad alienandas res in huiusmodi maioratu vinculatas, Burgos de Paz, qui plura de his Principum contractibus, & remuneratoriis donationibus cumulat *cons.* 14. *&* 25. Petrus Barbosa *in l. quia tale*, *num.* 4. *&* *seqq. n.* 15. vbi quod † priuilegia ob benemeri- 60
ta censentur realia, & perpetua, & transeunt ad hæredes, Ioan. Garcia *in tract. de donat. remun. per tot.* & præcipuè *num* 8. *&* *in tract. de nobil. gloss.* 3. §. 1. *n.* 17. vbi quod contractus initus à Rege, vt Rege, & debet esse perpetuus, *&* *fol.* 137. *col.* 4. vbi quod priuilegium remuneratorium præcise obseruandum est, Pat. Rebell. *de obligat. iustitiæ*, *pag.* 222. vbi quod Princeps ex causa, & non aliter potest reuocare donationes subditis ob merita factas, Petra *vbi suprà c.* 32. *quæst.* 2. *num.* 48. *&* *quæst.* 3. *n.* 84. vbi quod Princeps non potest etiam per indirectum venire contra contractum cum subditis celebratum, nec reuocare concessionem, aut priuilegium, quod transiuit in contractum, *&* *cap.* 42. *conclus.* 2. *n.* 60. vbi quod † quando reuocat per eum con- 61
cessa, præsumitur circumuentus, & per obliuionem, vel errorem id fecisse, nisi constet de eius contraria voluntate, Camillus Borrellus *de præstantia Regis Cathol. cap.* 64. *n.* 64. vbi quod beneficia Principum perpetua, & permanentia esse debent, D. Valençuela *cons.* 99. *n.* 29 *&* *seqq.* vbi innumera cumulat de donatis à Principe non tollendis, *&* *cons.* 2. *num.* 69. vbi quod † ca- 62
sus fortuitus esse videtur, quod Princeps pacta non seruet, prout & antea dixerat Petra *vbi suprà cap.* 32. *quæst.* 3. *num* 97. *&* *cons.* 82. ferè *per totum*, vbi quod benemerentibus non est diminuendus, sed augendus honor, & quod † ti- 63
tuli, & honores concessi pro seruitiis, dicuntur dati pro satisfactione debiti, Petrus Prema in tract. de securitatis promissione, quem refert Martinus Magerus *in tract. de aduocatia armata, cap.* 11. *num.* 141. *&* 185. Vbi multa adducunt † de constantia, & permanentia Principis 64
in verbis oris sui, & eorum, quæ semel promisit, vel concessit obseruatione, & conseruatione, de quo etiam Pet. Gregorius *lib.* 8. *de Repub. c.* 8 *&* 9. Cunon. *in tract. de pactis, c.* 14. *per totum*, Magerus *d. tract. de aduoc. arm. c.* 11. *num.* 142. *&* *seq.* Remirez *de lege Reg.* §. 3. *num.* 36. vbi quod omnes conuentiones, & iudicia Principis bonæ fidei sunt, & esse debent, *&* §. 30. *ex numer.* 38. Dom. Valençuela *cons.* 2. *à num.* 48. Aluarez de Velasco *in axiomatibus iuris*, *litt. B*, *num.* 17. *&* 19. & quod grauius peccet, quam quilibet priuatus frangendo fidem, & promissionem, Bald. *cons.* 324. *in fine*, *lib.* 1. Molina *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 18. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 20. *num.* 24. Gail. *lib.* 2. *pract. cap.* 51. Matienz.

Pp 4 in

in l. 5. gloss. 12. num. 2. titul. 10. lib. 5. Recopil. Azeued. *ibidem numer.* 12. Crauera *conf.* 241. *numer.* 19. *& seq.* & plura alia suo more cumulans D. Ioann. del Castillo *lib. 7. controuers. cap.* 18.*&* 41. Iacob. Cancer *lib. 3. var. c. 3. n.* 46. 104. 110. *&* 154. vbi disputans, quæ sit potestas Principis in tollendo iure quæsito, resoluit, de potestate ordinaria illud tollere non posse, nec donationem remuneratoriam reuocare. &
65 quod † quoties ratione publicæ vtilitatis alicui damnum affert, id debet de suo, vel ex aliis bonis Reipublicæ satisfacere, quod Ego etiam tetigi *1. tom. de Ind. iure, lib. 2. c. 21. n. 36 & 62.*

Pro quo, vltra alios supra relatos, facit text. *in l. 1. C. ex quibus causis serui pro præmio libert. accip. l. item si verberatum 15. §. item si fortè, D. de reiuind. l. 2. vers. Otrosi dezimos, tit. 1. part. 2. l. 31. tit. 18. part. 3.* cum aliis adductis à Fachin. *lib. 8. controuers. iur. cap.* 63. Marta *de iurisdict. part. 4. centur. 2. casu* 195. *num.* 32. Villar *in silua responsorum, lib. 1. respons. 8. num.* 51. Mastrill. *de magistrat. lib. 3. cap. 4. num. 352. cum seqq.* & plures alij relati à D. Ioann. del Castillo *lib. 2. controuers. iur. cap. 28. & lib. 3. cap. 6. num. 6. cum sequentibus.* Tantúmque abest, vt Princeps debeat
66 gratias benemeritis factas reuocare, † quod imò eisdem, etiam nihil petentibus, auxiliari, & subuenire debet, & ad hoc eos etiam latentes quærere, & inuitos attrahere, vt grauiter docuit Seneca *lib. 2. de benef. cap.* 18. dum ait, diligentius quærendum esse beneficij, quam pecuniæ creditorem, huic enim reddendum est quantum accepit, & si reddidi, solutus sum, ac liber, at illi etiam relata gratia cohæremus, Pontan. *in lib. de benef. c. 11. & c. 28.* & Canonherius *in aphorism. polit. 1. part. pag.* 289. quorum verba prolixitatis vitandæ causâ hic inserere supersedeo, & poterit videri plura de donatione remuneratoria, & eius priuilegiis congerens Montealegre *in prax. lib. 2. cap. 1. n. 122. & seqq.* Callistus Remirez *de lege Regia*, §. 30. *num. 16. & 27.* Ego *suprà cap. 10. ex num.* 58. Ludouic. Morotius *resp. 45. part. 1.* Paschalis *de virib. patriæ potest. 1. part. c. 1. num. 53.* & nouissimè D. Ioan. Caballerus de Medina *in rep. ad d. l. Aquilius, de donat. ferè per totum.*

Et ex his patet responsum ad argumenta in contrarium adducta, cum videamus Commen-
67 das † hodie non dari precario, neque in depositum, neque continere meram gratiam, sed potiùs quendam veluti contractum, & debiti satisfactionem, & feudorum rectorum imitationem, quæ omnia irreuocabilia sunt, vt ex su-
68 prà dictis apparet. Vt omittam, etiam † concessiones ex mera gratia Principis procedentes, de potestate eius ordinaria reuocari non posse, vt aduersus alios, qui contrarium sentiunt, de quibus *sup. num.* 35. resoluit Petra *d. cap. 32. q. 3. num.* 205. & reliqui DD. quorum copiosam allegationem modò retulimus, queis nouissimè addo Dom. Episcop. Chilens. Villaroel *in lib. Iud. pag.* 488. vbi quod est res animo digna Regio, dona, nec ab immeritis retrahere.

69 Id quod etiam † in beneficiis Ecclesiasticis procedit, quia licet sint multi, qui dicant, ex nuda Papæ voluntate pendere, quorum nomenclaturam in 3. argum. retulimus. Alij tamen de hoc dubitant, & alij contrarium absolutè defendunt, nisi iusta aliqua causa interueniat, quæ ad id possit Romanum Pontificem permouere, vt tandem cum veriori, & communiori opinione pluribus relatis resoluit Cened. *in collect. 21. ad Sextum, num. 2.* Emanuel Suarez *recept. sent. litt. B, num. 20.* Pinel. *in Rub. C. de rescind. vend. 1. part. n.* 30. Salced. *in addit. ad Bernar. Diaz, reg. 209. ampliat.* 5. Nauarr. Corras. Gambar. Menoch. Sarmient & alij, quos refert Nicol. Garcia *d. tract. de benef. part. 5. cap. 1. num. 7.* & nouissimè Mogerus *d. cap. 16. n.* 194. vbi quod Papa beneficium alicui collatum auferens, vt det alteri, illi tenetur prouidere de alio simile, vt & in feudis dixi *supra n.* 57.

Iusta porrò † causa reuocationis Commen- 70
darum feudorum, & donationum, ac similium concessionum, de quibus agimus, non est metienda ex Principis reuocantis vtilitate, aut commoditate, vt benè prædicti Auctores considerant, sed ex Regni, ac Reipublicæ necessitate, quæ talem mutationem requirat, & vrgeat, cuius † saluti priuatorum commoda sem- 71
per cedere debent, Auth. *res quæ, C. commun. de legat. l. vnica*, §. *penult. C. de caduc. tollen.* cum aliis, quæ adducit Corras. *de iuris arte, 1. part. cap.* 23. & latè Gaill. *lib. 2. pract. obseru.* 56. *ex num.* 3. & Bofinus *lib. 3. rer. Vngar. in Orat. Attilæ*, vbi ponit verba notabilia de affectu boni Principis erga vtilitatem publicam.

Et hoc maximè continget, † vbi factum, vel 72
concessio Principis tractu temporis perniciosa, & damnosa esse cœperit: tunc enim potest, & debet emendari, & in melius commutari, vt tradunt DD. per text. ibi *in l. vacuatis 19. C. de Decurion. lib. 10. l. 1.* vbi Lucas de Pena *n. 23. & 99. C. de location. præd. ciuil. lib. 11. c. suggestum, & cap. dilecti, de decimis, cap. quid per nouale*, §. *vlt. de verb. sign. l. 1. §. his igitur, in fin. C. de emend. Cod. l. 1. in princip. vers. Et ideò nemo mirabitur, D. de ventre inspic. l. de ætate*, §. *ex caus. D. de minor. l. 43. tit. 18. part. 3.* Bald. *in l. clari, col. 1. C. de fideicomm.* Iacob. Bonuidius *in addit. ad Ioann. de Terra Rub. in tract. contra rebel. in proœm. Turrecremata in cap. quia*, §. *verum, num. 4. distinct.* 63. & Petra *de potest. Princip. cap. 24. num.* 209. & rursus *c. 32. q. 3. n. 190. & 198.* vbi idem inquit de gestis in præiudicium Coronæ.

Planè iusta etiam causa censeri solet, † vbi 73
alicui feudum, vel aliam rem suam abstulerit Princeps, vt in eo, vel ea alterum valdè benemeritum remuneret. Nam creditur hoc in vtilitatem publicam tendere, iuxta text. & DD. *in l. item si verberatum*, §. *1. D. de reiuend. l. Lucius, D. de euiction.* cum traditis à Romano *conf.* 310. Decio *conf. 269. & 390.* Gozadino *conf. 1. num. 36. & conf. 26. num.* 10. Grato *conf. 61. num. 65. vol. 1.* Ruino *conf 60. num. 6. vol. 1.* Tiraq. *in d. l. si vnquam, verbo Donatione, num.* 43. & in terminis feudorum Guiller. de Perno *conf. 16. per totum*, & optimè, & singulariter Sigismund. Lofred. *conf. 30. num. 7. fol.* 187. in consiliis feudalibus, vbi dicit, quod licet Princeps hoc facere possit, non tamen eius Vicarius, & sequitur Capicius, testatus de communi opinione, *decis. 66 n. 2. & seq.* dicens, † quod causa 74
remunerationis alterius sit iusta ad auferendum dominium rei meæ, Ioan. de Anna. *conf. 81. n. 1. & 4.* Petr. Petra *vbi suprà c. 32. q. 3. n.* 51. qui tamen *eod. cap. q. 4. n. 34. & seqq. vsque ad 42.* benè resoluit, hoc in casu ei, cuius res aufertur, iustam

iustam recompensationem à Principe dari debere, quia alias diabolica potestas esset auferre rem alienam sine solutione pretij, secundum Bald. *in l. sicut, C. de seruit.* quem refert, & sequitur Afflict. *in cap. 1. §. similiter, num. 29. de Capitan. qui Curiam vend.*

75 Et his cessantibus, † in conseruandis Commendis, vel feudis, & similibus largitionibus, valdè attentus debet esse Princeps, vtpotè cuius sit proprium, esse liberalem, & gratiosum, & per se concessa non auferre, nec reuocare, vt per Baldum *in l. legatis, in fine, C. ad legem* Falcid. *Auth. de referend. in princip.* Isern. *n. 24.* & Afflictis *num. 64. in dict. §. similiter*, qui reprobant Aduocatos fiscales, contrarium dicentes, Petram, & relatos ab eo *vbi suprà cap. 24. num. 26. & 230.*

76 Idémque facere debent, † etsi à se ipsis concessa non fuerint, sed ab eorum antecessoribus, vt benè animaduertunt DD. *suprà* relati, & plures alij, quos congerit Mastril. *de magistrat. lib. 1. cap. 25. num.8.* Petra *d. cap. 32. quæst. 3. num.179.* Surd. omninò videndus, *cons. 149. num. 38. & cons. 419. ex num.51. ad 64. vol. 3.* Baldus, qui magistraliter, & philosophicè loquitur, *cons.159. num.5. volum. 3.* vbi inquit,

77 quod † in Rege duo concurrunt, scilicet persona, & significatio, quæ est quoddam intellectuale perseuerans ænigmaticè, licet non corporaliter, & quod persona Regia est organum, atque instrumentum personæ intellectualis, ac publicæ, & hæc est illa, quæ principaliter fundat actus, quia magis ostenditur factum, seu virtus principalis, quam virtus organica, tex-

78 tus mirabilis *in cap. 4. 25. quæst. 5.* ibi: † *Si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed euersor esse iure comprobarer, &c.* cum aliis, quæ mirabiliter tradit Decianus *cons. 25. ex num. 41. ad 48. volum. 1.* adiiciens post Bald. *Quod successor Principis contraueniens factis antecessoris, dicitur contrauenire sibi ipsi, ex quo semper est vnum imperium, & ab aliis spectet successoribus, quod ipse prædecessori suo præstitit,* Osasch. *decision. 139. num. 11. Ioan. Andr. Georg. allegat. 15. ex numer. 12. vsque ad 16.* vbi amplius notat *num. 14. & 15. Quod huiusmodi quæstio non pendet ex potestate personali, sed Coronæ, ac dignitatis,*

79 *ideóque † etiam tyrannus, quando concedit regio nomine, obligat legitimum successorem iure perpetuo in illa dignitate,* Menoch. *cons.246. ex num. 18. ad 26. volum. 3.* affirmans: *Quod non solum Princeps, sed etiam illius successor, siue per electionem siue per successionem, non potest contractum suum, vel sui prædecessoris infringere, seu aliter ab eo recedere, quamuis non sit hæres bonorum patrimonialium defuncti, sed solius dignitatis,* Peregrin. *de iure fisci, lib. 1. titul. 3. num. 45.* Craueta *cons. 241. num. 17.* Rodolphin. *in tractat. de suprema Princip. potest. cap. 6. num. 195. fol. 38.* Petra *eodem tract.*

80 *cap. 28. num. 13.* vbi quod Princeps † non seruans bonos mores antiquorum, non seruat honorem eorum, & tradit alia Cabedus *decis. Lusitaniæ 19. per totam, 2. parte*, vbi concludit, quod licet Reges possint, & soleant ex bono publico, aut faciendo legem generalem reuocare, aut limitare gratias, & concessiones factas à suis antecessoribus, debent tamen valdè se ab hoc abstinere, cum eorum verbum debeat esse immobile sicut Polus in cœlo, & variatio in Principibus valdè damnetur, Rota *decis. 33. num 1. tit. de præb. in antiq.* & prosequitur Morot. *resp.45. ex n.9. part.1.* Paschal. *d. c.1.n.50.* & Ioan. And. Georg *d. alleg. 15. à num.3.* Aluar. Valascus *consult.72.n.4 part.1.* Mastril. *de magistr. lib. 1. cap. 18. per tot.*

Et ex hoc mihi fuit semper valdè suspecta opinio Matthæi de Afflictis *decis. 307. num.13. & 14.* dum ait, Regem † successorem non teneri ad remuneranda seruitia facta, siue præstita Regibus suis antecessoribus, eo quod illa sint personalia, & post mortem recipientis non durat effectus obligationis ad antidora. Ad quod expendit *l. viuus, D. si quid in fraud. patroni*, & doctrinam Bart. *in l. ambitiosa, num. 4. de decretis ab ord. faciend.* & Iason *in l. si non sortem, §. libertus, D. de cond. indeb. & in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure*, quos ait, hoc expresse affirmare. Quæ tamen nihil ad hanc rem facit, cum in diuerso casu, & propter diuersam rationem loquatur, neque excludat vim naturalis, & antidoralis obligationis in Principe, ex qua solutum repeti non potest, *l. quod pupillus, l. naturaliter, cum aliis, D. de condict. indeb.* Cabed. in ipsis nostris terminis, Afflict. reprehendens, *decis. Lusit. 115. n.5.* D. Amaya *lib. 2. obseru. c.6. n.13.* Osuald. *ad Donel. lib. 12. cap. 2. litt. O,* Diana *resol. moral. tract. 7. resol. 16.* Et Bart. non loquitur in Rege, sed in communitate, quæ non ita laxas habet habenas, præterquam quod magis communiter reprobatur à sup relatis, Ias. verò id nequaquam dixisse competitur, vt ex eius lectione patebit, & benè obseruat Ant. Mornat. *in notis ad d. §. libertus*, dicens, illam sententiam sibi singularem, & eximiam visam fuisse, & Afflict. magis respexisse, quod fieri solitum esse nouerat, quam quod fieri deberet, eo quod † Principes putant Regiæ dignitati naturali iure operas à suis deberi, elicitúrque ab eis nihil quippiam, nisi maximi instar gratuitique muneris, vt tetigi *sup. hoc lib. c. 10. n. 56.* & sentit Bald. *in l. qui se patris, C. vnde liberi, n. 34.* vbi inquit, quod † Reges, etiam vbi rem aliquam ob pretium concedunt, se indulgere, vel eius gratiam facere dicunt, vulgò *Os hago merced,* vt alias dicitur *in l. Titius puerum, D. de obseq. præst.* & vide Vellugam *in specul. Princip. Rub. 9 n. 27.* Loazes *in alleg. pro March. de los Velez fundam. 1. n. 26.* Bossius *in prax. tit. de Principe, num. 151.* Roland. *cons. 13 ex num. 11. lib. 3.* Menoch. *de arbitr. q. 55. num. 3. & 4.* Acaccius *de priuileg. lib. 3. c. 1.* Steph. Gratian. *discep. 167. n. 31.* Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Donatione, n. 14* Rosenth. *de feudis, cap. 3. concl. 21. & c. 10. concl. 11.* Aluar. Valasc. *consult. 120. n. 14. part. 2.* Ioan. Garc. *de nobil. in inscrip. n. 9.* Gutier. *de gabell. q. 4. num. 8.* Cabed. *decis. 19. & 75. p. 2.* Nicol. Garcia *de beneficiis, 6. part. cap. 2. n. 194.* & plures alij, quos nouissimè congerit D. Ioan. del Castillo *7. tom. controu. cap. 18. num 148.* & Gloricius *resp. 1. à n. 73.*

Et ex eisdem iuris principiis descendit, quod vbi † quis prætextu alicuius causæ, vel culpæ Commenda priuandus fuerit, talis causa, vel culpa prius legitimè constare debebit. Neque poterit † Princeps, & multò minùs eius locum hac in parte tenentes, aliquem Commendatarium inauditum, & indemnatum etiam sub prætextu delicti priuatione digni Commenda priuare, & eam alteri conferre. Nam regulariter prohibitum

Margin numbers, right column: 81 (beside "successorem non teneri"), 82 (beside "Principes putant"), 83 (beside "quod † Reges"), 84 (beside "vbi † quis prætextu"), 85 (beside "poterit † Princeps").

86 prohibitum est, † vt bona delinquentis, ante sententiam condemnatoriam, quæ in rem iudicatam transierit, non conferantur, *l. 13. tit. 10. lib. 5. Recopil.* vbi Matienz. & Azeuedus, Rebuff. *ad leg. Galliæ, tit. vt beneficia ante vacationem, vel bona confiscata peti non debeant*, vbi gloss. 6. *verbo Confiscationes*, inquit, huiusmodi donationes, seu concessiones etiam à Supremis Regibus factas, nullius esse momenti.

87 Et in terminis † feudorum, & beneficiorum, quod licet Princeps, vel Papa in eis habeant plenissimam potestatem, adhuc non possint priuare possessores sine citatione, & sententia declaratoria absque iusta causa, latè Paris. *cons. 11. num. 44. lib. 1. & cons. 101. n. 116. eod. lib.* Azeued. *in l. 2. verb. Mueran por iusticia, tit. 4. lib. 6. Recopil.* Pet. Petra *d. tract. de potest. Princip. cap. 29. numer. 23.* Ioan. Cochier. *de primariis precib. pag. 29.* vbi quod priuatio beneficij fieri non potest, nisi vocato, & conuicto possessore, Menoch. *cons. 503. num. 7. & 8. & cons. 534. ex num. 4.* vbi quod dominus non potest occupare feudum ante sententiam declaratoriam, & latissimè Rosenth. *in d. tract. de feud. cap. 10. conclus. 41. num. 124. & cap. 7. quæst. 60. num. 14. litt. O*, & alij, quos refert, & sequitur Mastril. *de magistr. lib. 3. cap. 1. num. 57. & seqq.* Pereg. *de fideicomm. art. 52. num. 137. & 139. & de iure fisci lib. 7. tit. 3. num. 10. fol. 209.* text. & DD. *in cap. cum secundum leges, de hæret. lib. 6.* vbi etiam in criminibus læsæ maiestatis, & in pœnis, quæ ipso facto incurruntur, sententia declaratoria desideratur, & generaliter idem esse necessarium, quoties agitur de priuando quolibet alio possessore titulato, Felin. per text. ibi *in cap. cum olim, num. 11. de re iudic.* Stephan. Gratian. *lib. 2. discept. forens. cap. 339. ex num. 26. vsque ad 32.* latissimè Fabius Turretus *cons. 9. ex numer. 6. vsque ad 19. lib. 2.* Nicol. Garcia *de benef. parte 11. cap. 10. num. 5. & seqq.* vbi agit de priuatione beneficiorum Ecclesiasticorum, iunctis aliis, quæ adduxi *suprà hoc libro, cap. 25. num. 58.* Quod adeò verum esse tradit Tiber. Decian. *cons. 14. num. 85. lib. 3.* vt procedere doceat, etiam si nulla defensio competeret. In

88 quo † tamen parumper subsistendum est, cum secundum aliorum sententiam, citationis, & condemnationis necessitatem, excludere soleat notorietas delicti, & quod reus nihil allegare possit, quod ad eum excusandum sufficiat, vt docet glossa *in cap. quoniam, verbo Manifestum, de filiis presbyter.* Bald. *in l. cum fratrem, num. 8. C. de his, quæ vt indignis*, Innocent. Abb. Felinus, & DD. *in cap. vestra, de cohabit. cler. & mulier. & cap. cum olim, de re iudicat. cap. consuluit, de appellat. cap. cum sit Romana, §. fin. eodem tit.* vbi Decius *num. 33.* Ioan. Andr. *in cap. ad Apostolicæ, de re iudicat. lib. 6.* DD. *in l. 2. §. si de frumentaria, D. de admin. rer. ad ciuit. pertinent.* Hippolyt. *sing. 511.* & plures alij, quos refert, & sequitur Felinus *in cap. Rodulphus, de rescript.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione, num. 16. in cap. Alma mater, num. 9. de sentent. excommun. in 6.* Iul. Clar. *in prax. § fin. quæst. 9. num. 8.* Nauarr. *de spoliis Eccles. §. 18. num. 5.* Pet. Petra *d. tract. de po-*

89 *test. Princip. cap. 26. num. 28.* Quia † in notoriis ordo est ordinem non seruare, *cap. ad nostram, el. 3.* vbi gloss. & DD. præcipuè Bald. *n. 1. de iur. iurand. l. 1. §. sed si neget, D. de tab. exhib. cap. si quis hominem, de pace iuram. firm. in feudis, cap. venerabilibus, §. idem, cum seqq. de sent. excomm. lib. 6.* Bartol. *in l. scriptus, num. 6. de religios. & sumpt. funer.* Abb. *in cap. ex parte, el 2. num. 2. de off. delegat. & in cap. super eo, el 1. de appellat.* Innocent & Abb. *in cap. post electionem, in fine, de concess. preben.* cum innumeris aliis, quæ de notorio, & eius effectibus tradunt DD. per text. ibi *in l. si adulterium cum incestu, §. idem Pollionis, D. de adulter.* gloss. celebris, *verbo Causas, in Clement. appellanti, de appellationibus*, Bald. *cons. 323. lib. 1.* Abb. *in cap. fin. num. 7. de maled.* Felinus *in cap. cum ordinem, de rescript.* Ias. *in l. 5. §. qui pro rei qualitate, num. 12. qui satisd. cogant. & in l. 2. num. 36. D. si quis in ius vocat. & in l. de quibus, num. 88. D. de legibus*, Angelus *in tract. de maleficiis, vers. Et per modum notorij*, Socin. *cons. 4. volum. 3.* Dominic. *cons. 146.* Grammat. *voto 30. num. 15.* Ant. Burgens. *in cap. cum dilecti, & in cap. peruenit, de empt. & vend.* & plurimi alij, quos refert Menchac. *in præfat. quæst. illustr. n. 25.* Couar. *in cap. Rainuntius, § 11. n. 3. & in regula possessor, 2 parte, §. 1. n. 11.* Padilla *in l. adibus, in fine, C. de seruit.* Grammat. *decis. 36.* Euerard. *cons. 24. num. 20.* Menoch. *de recup. remed. 1. num. 165. & rem. 15. n. 264.* Gratian. *regula 29. per totam*, Gutier. *de iuram. confirm. 1. part. cap. 7. à num. 4.* Maranta *in praxi, 6. part. tit. de appellat. num. 142.* Azeued. per text. ibi *in l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. num. 39. & 40.* Villalobos *inter commun. opinion. litt. P, num. 211.* qui eam rationem reddunt, quod notorietas habetur pro processu, vt notat Carrerius *in praxi crim. §. homicidium*, Bald. *in l. addictos, C. de Episcop. audientia*, & latè Card. Tusch. *litt. N, concl. 110. & seqq.* & nouissimè Marius Burgius *in tract. de modo procedendi ex abrupto*, ferè per tot. Et in nostris ferè terminis est optimus † text. *in l. 3. tit. delas traiciones, lib. 8. or-* 90
din. ibi: *Saluo, en caso que la traicion, ò maleficio sea notorio, l. 16. tit. 23. part. 3.* ibi: *O aleve, l. 5. tit. 26. ead. part.* ibi: *Fueras ende en pleito que fuesse de traicion*, & facit text. *in d. cap. cum sit Romana, § fin. de appellat.* vbi Roman. Pontifex refert, propter hoc Paulum Apostolum quemdam absentem & irrequisitum excommunicasse, cuius, & aliorum argum. tenet Petra *vbi suprà c. 26. n. 27.* quod Papa etiam sine citatione potest procedere contra rebelles, & occupare eorum castra, *& c. 24. n. 155.* quod potest non citatum damnare, concurrentibus requisitis supra relatis, & idem nouissimè tenet Magerus *de aduocat. armata, c. 8. n. 175. & seqq.*

Sed proximè † dictis inhærendo illud quoque 91
in quæstionem vocari solet, & in causa grauissima cuiusdam Commendatarij Cuzquensis vocatum vidi, an si Rex, vel Prorex aliquem Cõmenda priuari, eamque alteri dari iubeat, asserens sibi constare, vel notorium esse, quod crimen priuatione dignum commiserit, eius assertioni, & iussioni standum sit, & ab inferioribus iudicibus obediendum. Et planè si eis euidenter constaret talem assertionem, vel iussionem † esse notoriè 92
iniustam, benè possent, imò & deberent in executione supersedere, iuxta doctrinam text. *in cap. si dominus, & cap. Iulianus 11. q. 3. l. seruus non in omnibus, D. de oblig. & action. l. non solum, §. si mandato, D. de iniuriis, l. non ideò minus, C. de accusation.* gloss. *in l. non videtur, §. qui iussu, D. de reg. iur.* vbi plures casus expendit, & alia,

quæ

quæ signanter tradit D. Thom. 2.2. *q.64. art.6. ad 3.* Paul. Castrens. *conf.* 423. *in princ.* Tib. Decian. *lib.9. crim.titul.37. num.8.* Menoch. *de arbitrar. casu* 354. *à num.*2. Menchaca *lib.1.controuers. illustr. cap. 2. num. 12.* Camill. Borrel. *de magistr. edict. lib. 2. cap. 2. num. 108.* Bertachin. *in repert. verbo Obedientia, num.10.* Tuschus *litt. O, conclus. 3. & litt. P. conclus.* 478. latè Cenedus *in collect. 3. ad Decretal. num. 3.* vbi docent, Principi in illicitis obediendum non esse, & Petra *cap. 21. num. 15.* vbi tradit, Principem, etiam de plenitudine potestatis, non posse ordinare, quod stetur eius assertioni in præiudicium tertij, gloss. mirabilis *in extrauag. de dolo, & contumac. ad finem*, Raudens. *de analog. cap. 15. n. 183.* vbi quod Principi asserenti non creditur, quando dicit aliquem esse rebellem, Nauarr. *in manuali, cap.25. de peccat. Reg. num.9.* vbi ita notabiliter inquit: *Grauissimè peccant Reges, & Principes, qui aliquem etiam subditum inauditum, & indefensum interfici iubent, vel beneficiis, officiis, honoribus, & aliis bonis ad nutum non amobilibus priuant, sola scientia priuata ducti; eodémque modo peccant executores talium mandatorum, neque excusantur obedientia, quam suis Regibus id præcipientibus debent, quoniam contra ius naturale, vel diuinum non est iis obediendum, &c.* & sequitur Magerus *de aduocat. armat. cap.7. n.74.* vbi quod obedientia in rebus illicitis à iure est reprobata, & *cap.17. num.264.* vbi quod officialis exequi non debet mandatum domini delictum iubentis.

Quamuis non desint, qui etiam hoc in casu
93 contrarium tueantur, † iubentem peccare opinantes, non autem exequentem, quem iussus superioris excusat, vt pluribus relatis obseruat Petra *vbi suprà cap. 24. num. 45.* & Farinacius *in prax. crim. q. 94. num. 44. & seqq.* quod tamen est contra exemplum obstetricum Ægypti, de quo *ex eod. cap.17.* Abbat. *in cap. cum teneamur*, per text. *ibi de appellat.* vbi quod potiùs debet officialis officium relinquere, D. Greg. Nazianz. *orat. 12. post num. 36. vers. Verum*, vbi apertè, & alios ex *suprà* relatis.

Cæterum vbi de hac notorietate iniustitiæ non constat, omnes absque contradictione con-
94 ueniunt, † posse præcipere Principem ex infallibili eius conscientia, quod aliquis, quem scit deliquisse, etiam sine alio processu, non solum in bonis, verum etiam corporaliter puniatur, eique obtemperandum esse, & pro iustificatione mandati præsumendum, etiam si executor circa eam dubius reperiatur, iuxta text. *in cap. in memoriam 19. distinct.* & doctrinam Cyni *in l. rescripta, C. de precib. Imper. offer.* quam refert, & sequitur Felin. *in cap. qua in Ecclesiarum, num.60. de constit.* Gandin. *in tract. de maleficiis, tit. de pœn. reorum, num.60.* Cur. Sen. *conf. 49. num.13.* Abb. *conf. 84. & in cap. cum olim, num.23. de re iudicat.* Socin. Iun. *conf.92. num. 4.* Cagnol. qui de communi testatur *in l. velle non creditur, num. 15. de reg. iur.* Thom. Gramm. *decis. 36. num. 83.* Montaluus *in l. fin. tit. de las herencias, lib. 3. fori, quæst. fin. vers. Ex quibus, & in l. 1. titul. 4. lib. 1. fori*, gloss. *verbo No cesse*, & gloss. *verb. O que haga*, vbi dicit, quod iussus superioris censetur necessitas, & excusat exequentem, & meliùs Ægidius Bossius *in pract. tit. de homicidio, num. 98. cum seqq.* vbi singulariter tenet, † quod iudex debet 95 se inclinare, quod mandatum sit iustum, & illud exequi, Mascard. *de probat. conclus.* 1228. *ex num.* 101. vbi an Principi, de tali delicto testanti, credendum sit? Petra in nostris terminis, *cap. 32. conclus. 2. num. 31. & seqq.* vbi quod Principi asserenti aliquem commisisse tale delictum, & bona eius esse fisco applicanda, credendum est, *& cap. 13. num.33. & quæst. 4. numer.80. & cap.37. conclus.2.num.2.* Vbi † quod 96 Princeps solus habet potestatem mandandi, sic facias, & quod aliquis torqueatur, vel suspendatur ex infallibili eius conscientia, nec mandatarius errat, quia debet præsumere, quod iustè procedit, *& cap. 28. num.73. & cap.20. n.60. & seqq.* vbi † quod potest iudicare secundùm conscientiam, circumscriptis actitatis, licèt id 97 alij inferiores non possint, & etiam sine causa prætermittere ordinem iudiciarium, *& cap. 22. num. 4.* vbi quod hæc tutius procedunt, vbi affirmat se certioratum, quia tunc ei securius obediendum, & quid importet hæc clausula.

Et est apud nos † text. expressus prædicta 98 omnia decidens, & explicans *in l. 42 titul. 18. part. 3.* ibi: *Quando el Rei manda hazer algun hecho señalado, como si mandasse prender, ò matar à algun hombre, ò derribar torre, ò hazer cumplir algun juizio, que el mandasse ciertamente, &c.* Vbi benè loquitur noster Greg. Lopez, & meliùs Thesaur. *decis. Pedemont. 14. num. 4.* vbi quod Princeps non tenetur seruare ordinem iudicialem, præsertim iure positiuo introductum.

Nec mirum est, si hoc Principi concedamus, cum certum sit † inferiores quoque, qui- 99 bus ipse committit, vt procedant in aliquo negotio, prout sibi ipsis constiterit, vel visum fuerit, posse etiam secundum propriam conscientiam arbitrari, & procedere absque vllo processu iudiciali, aut partium citatione, vt singulariter resoluit Bald. *in l. si qua per calumniam, vers. Sed pone, C. de Episcop. & Cler. & in l. certum, col.2. D. vnde legit. & in l. non dubium, C. de legibus, & in l. neque natales, C. de probat.* Alex. *in l. de vnoquoque, col. 2. in fine, de re iudic.* Roman. *in Rub. de arbitr. col. 3.* Maranta *in praxi, part.6. num. 21.* DD. *in cap. fin. de præsumpt.* Lapus *allegat. 61.* Aretin. *in l. ab executione, circa finem, D. de appellat.* & latè Hippolyt. de Marsil. *in l. de vnoquoque, num.65. D. de re iud.*

Et successiuè ad prædicta notandum est, quod siue ex abrupto, siue iudicialiter, Princeps † Commendam alicui ob causam rebellionis 100 adimi iusserit, & eam alteri in remunerationem seruitiorum concesserit, licet postea cesset causa rebellionis, & Princeps iubeat rebelli omnia sua bona restitui, adhuc tamen hæc indulgentia ad Commendam alteri assignatam non porrigetur; quia licet causa rebellionis cessauerit, non tamen cessat causa meritorum, quæ secundam concessionem extorsit, vt pulchrè tradit, & probat Philip. Corneus, omninò videndus, *conf. 312. num. 36. volum.1.* & Ripa *in l. si ventri, §. in bonis, n.13. de priuileg. creditor.* quamuis contrarium docere videatur Marescot. omninò videndus, *lib. 1. var. resolut. cap. 39. num. 29.*

Sed longè grauior quæstio, & dubitatio esse potest, † vtrum semel Commenda ablata ob 101 prædictam causam, vel aliam, quæ priuationem inducat,

inducat, si postea Princeps eandem eidem Commendatario restitui iusserit, eius culpam condonans, & remittens, censeatur ei nouam Commendam concedere, vel antiquam in eodem statu, quo erat, restituere? Quod ad plures effectus vtile est, & præcipuè ad gaudium duarum, vel plurium vitarum, pro quibus Commendæ concedi solent. Nam si nouam Commendam esse dixerimus, de nouo vitæ currere, & computari incipient. Si autem eandem, ipsius possessoris morte finietur, si ipse in vltima vita illam possidebat.

Et quidem hoc tantùm ex voluntate concedentis, & verbis concessionis pendere existimo. Nam si dumtaxat restituendi animum habuit, dici non potest, plus iuris reo concedere voluisse, quam ante priuationem habue-
102 rat, cum † restitutio sit in statum pristinum repositio, *l. videamus*, §. *in Fauiana, D. de vsuris*, & id tantum reddat, quod abstulit læsio, *l. quod si minor*, §. *restitutio*, *D. de minor. l.* 1. *l. cùm indulgentia*, *& l. fin. C. de sent. pass. & restitutis*, cum aliis, quæ latè, & in nostris feudorum terminis tradunt Schrader. Sfortia Oddus, Cannetius, & alij, quos refert Rosent. *in tract. de feud. cap.* 2. *q.* 19. *litt. A*, & Ponte *de potest. Proreg. tit. de prouision.* §. 2. *num.* 11. vbi inquit, feudum hoc casu manere antiquum, secundùm primæuam naturam, & qualitatem, non obstante, quod dicat, *Restituimus, & de nouo concedimus*.

Cæterum si non vtatur verbo *Restitutionis*, aut cum hoc alia verba inuoluat, quæ nouam gratiam factam esse significent, præsertim vbi
103 sumus in casu, in quo † ipso iure pœna priuationis incursa fuerat, vt in crimine læsæ Maiestatis contigit, vel sententia declaratoria præcesserat, cuius virtute dominus iam possessionem apprehendit; tunc dicendum est, tanquam nouum concessum censeri, & sic ex eo die, vitarum tempus incipere, vt tenet gloss. *in cap.* 1. §. *insuper, de probib. feud. alien. per Fred.* quam sequuntur Isern. Bald. Afflict. & alij Scribentes ibid. Curtius Senior *cons.* 18. *num.* 47. Sigismund. Lofred. *cons.* 52. *num.* 3. *in feudalibus*, & communem testatur Dueñas *reg.* 323. Iul. Clar. *in* §. *feudum, quæst.* 8. *num.* 6. Et iuxta hanc distinctionem accipienda sunt, quæ disputat Ias. *cons.* 136. *volum.* 4. Ruin. *cons.* 12. *volum.* 1. Roland. *cons.* 60. *num.* 8. *lib.* 1. Villalob. *in commun. opinion. litt. V, num.* 5. Sfortia *de restit. quæst.* 98. *art.* 2. *num.* 20. *& seqq.* Rosenthal. omninò videndus, *dict. cap.* 2. *conclus.* 18. & 19. *& de emphyteusi* loquens Aluarus Valascus 1. *parte, quæst.* 4. *per totam*, & tetigi *suprà cap.* 22. *n.* 7. & nouissimè D. Valençuel. *cons.* 160. *num.* 75. *& sequentibus, volum.* 2.

104 Pro quibus facit text. *in l. peculium*, §. *si ab ære alieno*, *D. de peculio*, *l. inter stipulantem* 83. §. *sacram*, *vers. Et nauis*, *D. de verbor. obligat.* ibi: *Et nauis si hac mente resoluta est, vt in alium vsum tabulæ destinarentur, licet mutato consilio reficiatur, tamen & perempta prior nauis, & hæc alia dicenda est*, *l. qui res* 98. §. *area*, *D. de solution.* ibi: *Alia enim videbitur esse posterior nauis, sicut ille alius homo est*.

105 In † dubio autem censebitur talis Commenda concessa, tanquam antiqua, vt minus concedenti præiudicet, & aliis, qui in ea remunerari possunt, argum. *l. semper in stipulationibus, D. de reg. iur.* cum similibus, & eorum, quæ tradunt Ias. Roland. & alij ex *suprà* relatis, licet quoad alios effectus † feudum non soleat 106
præsumi antiquum, sed nouum, vt per Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 28. *num.* 2. *vers. Et idem credo*, Crauet. *de antiq. temp. vltim. part. num.* 5. & Menoch. *de præsumption. lib.* 1. *quæst.* 10. *num.* 54.

Et est communis Doctorum † conclusio, 107
quod in qualibet restitutione bonorum confiscatorum, quam Princeps subditis facit, semper omnes qualitates, quas antea habebant repetitæ censentur, tametsi id in gratia non exprimatur, ita vt quæ erant feudalia, maneant feudalia; & quæ sub maioratu, maneant maioratus, & quæ titulum habebant, cum eiusdem tituli honore restituantur, iuxta gloss. *in l.* 4. §. *si are alieno*, *verbo Manet*, *D. de pecul.* quam ibi sequuntur Guillerm. Albert. Bart. Bald. Fulgos. Angel. Salicet. & alij, gloss. per text. ibi *in l. quod dicitur*, vbi latè Bartol. *num.* 9. *D. de impens. in reb. dotal. fact.* gloss. *in dict. cap. Imperialem*, §. *insuper*, *verbo Priuetur*, *de probib. feud. alien. per Freder.* quas glossas sequuntur plurimi relati per Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 30. *gloss.* 1. *num.* 29. Mieres *de maiorat.* 1. *part. quæst.* 12. Petr. Greg. *in tract. de concess. feudi, part.* 2. *quæst.* 3. *num.* 1. Freccia *de subfeudis, lib.* 2. *tit. quis dicatur Comes, num.* 47. & Mastrillus *de magistrat. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 84. *& seqq.* vbi reprobat Pontem contrarium tenentem, quoad concessionem tituli, & declarat qualiter eius dicta intelligi debeant.

CAPVT XXVIII.

De litibus, atque spoliis Commendarum, & qualiter, & apud quos sint iudices agitandæ? ad declarationem Regalis Prouisionis, siue legis, quam vocant de Malinas, & aliarum plurium.

SVMMARIVM.

1 *Causæ Commendarum olim indistinctè apud Regias Indiarum Cancellarias agitabantur, & terminabantur.*

2 *Lex quam vocant de Malinas, quando, quare, & qualiter nouam formam præfixerit in cognitione litium super Commendis Indorum?*

3 *Lex de Malinas, quas declarationes habuerit circa partium citationem, & spoliorum restitutionem, siue à partibus, siue à iudicibus fierent?*

4 *Tempus trium mensium ad faciendas probationes in causis Commendarum, per nouiores schedulas prorogatum fuit.*

5 *Audientiæ Regales reprehenduntur, quæ post legem de Malinas se immiscebant cognitioni causarum de Commendis Indorum.*

6 *Commendarum causæ, quæ reditus annuos mille ducatorum non excederent, in Regiis Indiarum Cancellariis audiri, & terminari possunt, non obstante lege de Malinas per nouiorem schedulam, quæ refertur.*

7 *Causæ Commendarum vltra mille ducatos, etiam hodie ad Regium Senatum remittendæ sunt,*

sunt, citatis partibus, & facta testium publicatione, & litis intra sex menses conclusione.

8 *Legis de Malinas, & eius declaratoriarum mentionem fecit Ioan. de Matienz. & Ant. de Leon.*

9 *Commendarum causæ cum Supremo Consilio reseruatæ fuerint? & num. seqq.*

10 *Senatus Supremus Indiarum raro auocat causas à Regalibus Cancellarij, nec litium cognitioni se facilè miscet.*

11 *Voluntariorum ratio reddi non solet.*

12 *Causæ arduæ, & magnæ, plures, & maiores iudices requirunt, & magno animo sunt inducendæ.*

13 *Tenutarum causæ Supremo Castellæ Senatui reseruatæ sunt, & quare?*

14 *Feudalium causarum cognitio ad feudi dominium priuatè pertinet, vel ad Pares Curiæ, vbi cum ipso domino à vassallis disceptatur.*

15 *Feudales causæ etiam contra Clericos, & inter Clericos apud feudi dominum, vel Pares Curiæ terminandæ sunt.*

16 *Tenutæ iudicium, etiam contra Clericos, vel inter Clericos, debet agitari in Supremo Castellæ Senatu.*

17 *Lites super commendis Indorum semper terminantur à Supremo Senatu, vel Regalibus Audientiis Indiarum etiam inter Ecclesiasticos.*

18 *Iurisdictio Audientiarum Indicarum in causis commendarum de quibus cognoscere non possunt, etiam ex consensu partium prorogari non potest.*

19 *Acta à iudice seculari in causa petitionis hæreditatis, vbi non opponitur declinatoria super exceptione matrimonij, vel illegitimitatis, an, & quando valeant? & n. 23.*

20 *Iurisdictio ablata inferiori, & expresiè & priuatiuè reseruata superiori, etiam ex consensu partium prorogari non potest, neque acta ab eo ratificari.*

L. 1. & 2. C. si non comp. iud. l. testandi 13. C. de testam. *& alia similes exornantur, ibidem.*

21 *Nullitas proueniens ex defectu iurisdictionis nunquam exclusa censetur.*

22 *Tenuta in iudicio, consensus litigatorum Tribunal supremi Senatus mutare non potest, & si in alio egerint, non de tenuta, sed de ordinario possessorio agere velle credentur.*

23 *Iudex laicus incidenter potest cognoscere de causa matrimonij.*

24 *Audientiæ Regiæ Indiarum, non solùm debent abstinere à causis commendarum, vbi expresiè cognoscunt se inhibitas esse, verum & vbi dubitant de sua iurisdictione, & quare?*

25 *Interpretatio legis dubiæ, rescripti, vel priuilegij à Principe eius auctore petenda est.*

26 *Iurisdictionis defectum si quis timet, & adhuc sub hoc dubio in ea procedit, mortaliter peccat.*

Cognitio, an quis sit iudex, debet precedere omne exercitium iurisdictionis, ibidem.

27 *Fisco agente contra priuatum super possessione, vel proprietate alicuius commendæ, an causa ad supremum Senatum remitti debeat, vel statim in Audientiis Indiarum terminari?*

28 *Fisci priuilegium est, vt nunquam litiget spoliatus, & vt eius causa celeriter terminentur.*

29 *Commendæ à Clericis, & Ecclesiasticis possessæ, & etiam à laicis sine titulo, per Audientias Indiarum tolli iubentur in quibusdam schedulis, quæ referuntur, & exponuntur, & num. 55.*

30 *Lex de Malinas, & eius declaratoria etiam fiscum agentem pro commendis contra possessorem titulatum comprehendunt.*

31 *Iudicium claudicare non debet, licèt contractus aliquando claudicet fauore pupilli.*

32 *Princeps non dedignatur iura sua sibi esse communia cum priuatis.*

33 *Fiscus semper vtitur iure communi, nisi vbi specialiter reperitur priuilegiatus.*

34 *Pares Curiæ æqualiter cognoscunt de causis feudalibus inter dominum & vassallos tam vbi dominus est actor, quàm vbi reus.*

35 *Schedulæ Regiæ, quæ iubent Indos tolli ab iniustis possessoribus, qualiter sint intelligendæ?*

36 *Fiscus, quia fundat intentionem in commendis, potest compellere omnes earum possessores ad ipsarum titulos ostendendos, & schedulæ de hoc agentes.*

37 *Titulum suæ possessionis nemo regulariter edere cogitur, nisi vbi ius in re aliena, & alioqui libera prætendit.*

38 *Titulum edere debet is, cui ius commune resistit, vel contra se præsumptionem habet.*

39 *Feudorum possessores coguntur ad iussum domini suos titulos exhibere.*

40 *Beneficiorum tituli ab eorum possessoribus exhibendi sunt, quoties ad id requisiti fuerint.*

41 *Regalia possidentes coguntur titulos eorum fisco exhibere, & quare?*

Rex fundat intentionem in exercitio iurisdictionis sui Regni, etiam in terris dominorum, & Prælatorum, ibidem.

42 *Commenda titulo exhibito, & inspecto, eius possessio iustificatur.*

43 *Titulus vbi requiritur ad possessionem, nihil ea proficit, si ille deficiat.*

44 *Possessio à iure damnata debet iustificari, aliàs non iuuat possessorem.*

45 *Indos tenentes in possessione seruitutis, debent ostendere titulum eius, ex lege Indiarum, quam refert & laudat Greg. Lopez, cuius verba referuntur.*

46 *Possessionem suam iustificat, etiam contra fiscum, qui titulum coloratum habet, & exhibet.*

47 *Possessione (& maximè in antiqua) manutenendus est, qui titulum apparentem præsentat.*

Cap. cùm personæ, de priuil lib. 6. cap. cùm venissent, de inst. *expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

48 *Interdicto retinendæ agenti in beneficialibus, sufficit probare possessionem cum titulo colorato.*

49 *Titulus etiam minus legitimus sufficit ad possidendum, quemadmodum & contractus etiam nullus ad possessionem transferendam.*

L.1.§.si vir vxori, D.de acquir.poss. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

50 *Exceptio etiam dubia, vbi pendet, idem operatur, quod certa, & perpetua.*

51 *Mandatum de manutenendo datur existenti in possessione, interim dum dubitatur de reuocatione priuilegij.*

52 *Manutentio est concedenda existenti in possessione, ex contractu reprobato per duas sententias, à quibus est appellatum, vel contra quas restitutio intentatur.*

53 *Possidens commendam, etiam cum titulo discolorato, & inualido, non potest spoliari, nisi citatus, & conuictus, & schedulæ, quæ id disponunt.*

54 *Beneficium, quod ab alio sine titulo possidetur, benè potest alteri conferri, sed adhuc possessor citari, & audiri debet.*

55 *Titulorum inquisitio, vbi solùm tendit ad informandum Principem, non est necessarium citare vassallum, secus vbi ad hunc priuandum, ex Calderino, & aliis.*

56 *Possessor, quantumvis iniustus, non potest spoliari, nisi citatus, & damnatus.*

57 *Notorius vbi est tituli defectus, detentator, etiam non citatus, ex sententia multorum spoliari potest.*

58 *Princeps, Prorex, & alij magni iudices, vbi spoliant iniustos, vel intrusos possessores, non habent locum remedia possessoria.*

59 *Citatio non requiritur ad tollendos Indos, qui excedunt numerum tituli, vel matriculæ.*

60 *Citationis necessitatem in aliquibus causis excusat consuetudo.*

61 *Commendæ lis vbi inter duos, aut plures vertitur, Indos citare non est necesse.*

Citari an debeant homines de plebe, vbi inter duos magnates est lis super iurisdictione, vel super beneficio ibidem.

62 *Spoliatus à priuato, an teneatur exhibere titulum coloratum suæ commendæ, vt in ea restitui possit?*

63 *Fiscus fundat suam intentionem in commendis, non solùm in proprietate, verùm & in possessione, & ex contraria parte probatio requiritur.*

64 *Fundatam qui habet suam intentionem, de iure communi nihil probare tenetur.*

65 *Agenti interdicto recuperandæ in profanis, sufficit probare possessionem, & spolium, absque vlla tituli ostensione.*

66 *Spoliatus ante omnia restituendus est.*

67 *Spolij restitutionem petenti, non obstat exceptio dominij, etiam si in continenti probatio offeratur, & quare?*

68 *Exceptio dominij sicut non potest opponi ab spoliatore, ita nec ab habente causam ab eo.*

69 *Exceptio iuris tertij, nec ab spoliatore, nec ab ipso tertio in fauorem spoliatoris opponi potest.*

70 *Notorius tituli defectus, an & quandò impediat restitutionem spolij?*

71 Cap. ad decimas, de restit. spoliat. & cap. significasti, de diuortiis, *explicantur, & illustrantur.*

72 *Feudum ab alio possessum violenter occupans, suo iure priuatur.*

73 *Spoliatus etiam à iudice, ante omnia restituendus est.*

74 *Audientiis Regalibus Indiarum in cognitione commendarum, quæ interdicta possessoria relicta fuerint.*

Interdictorum triplex genus, & qui de eis agant remissiuè, ibidem.

75 *Schedulæ Regiæ circa spolia commendarum facta à iudicibus, quid statuerint?*

76 *Iudex de facto procedens, vel spolians pro priuato habetur.*

77 *De facto, quæ fiunt, de facto rescindi, vel restitui debent.*

78 *Possessio alicui de facto data, & sine citatione spoliati, eodem modo per iudicem reuocanda est.*

79 *Iudex in actibus, & spoliis notoriè iniustis procedit extraiudicialiter.*

80 *Iudici nulli permittitur quemquam de facto priuare sua possessione.*

81 *Spoliare aliquem de facto, & sine iusta causa, etiam Principi non conceditur.*

82 *Spoliatus etiam à Principe ante omnia est restituendus, & Princeps per hoc non fit reus, sed spoliatoris partes sustinet.*

83 *Spoliatus etiam à Principe secundùm aliquos non tenetur ostendere titulum suæ possessionis, maximè si allegetur longæua possessio.*

84 *Præscriptio immemorialis, aut longæua obstat etiam iis, qui de iure fundant, & agunt possessoriè, vt spoliatus restituatur.*

85 *Præsumptio tituli, quæ oritur ex longæua possessione, sufficit ad manutentionem.*

86 *Spolia commendarum à Proregibus facta non probat lex de Malinas, & eius declaratoria; licèt Audientiis de eis cognoscere prohibeant.*

87 *Intentionem fundanti, qualiter etiam lite pendente detur sui iuris executio, & etiam contra immemorialem interim, dum probatur.*

88 *Spolij iudicialis restitutionem petenti, necesse est appellare, & attentata protestari.*

89 *Attentatum locum non habere solet, nisi interposita appellatione ad superiorem, vel aliis verbis, quæ eius recursum præseferant.*

90 *Arreptio itineris habetur pro appellatione.*

91 *Possessio dicitur attentata, si ab spoliante capitur infra terminum datum ad appellandum.*

92 *Attentati remedium est magis priuilegiatum, quàm reliqua possessoria, & in eo celeriter procedi debet.*

93 *Iudex, qui attentata non reuocat, iniustè procedere dicitur.*

94 *Attentatis non reuocatis de proprietate tractari non potest.*

95 *Spoliatus tanto tempore potest supersedere in respondendo petitioni proprietatis, quantò spolium durauit.*

96 *Spoliatus à Prorege, vel Gubernatore, vtrùm contra ipsum, vel contra fiscum, aut tertium agere debeat?*

97 *Interdictum recuperandæ solet dari contra spoliatorem, & contra eum, in cuius fauorem factum fuit spolium.*

Cap. sæpè, de restit. spol. *illustratur, ibid.*

98 *Spolium videtur facere, aut ratum habere is, ad quem spolij commodum peruenit.*

99 *Remedium Canonis redintegrandæ plenius*

nius prouidit spoliatis.

100 *Spoliatus restitui iussus, potest vti executoria, etiam contra alium tertium, ad quem postea commenda peruenerit, qua ipse spoliatus fuit.*

101 *Executoria, quæ committit, vt aliquis restituatur, contra quemlibet tertium extenditur.*

102 *Litigij vitium in quemcunque possessorem pertransit.*

103 *Litigiosa res, si alienetur, sententia contra eius emptorem exequi potest, & quare?*

104 *Sententia data contra debitorem non potest exequi contra eum, cui is vendidit, nisi intentata priùs reuocatoria.*

105 *Litigiosa, an & quatenus dici possit res, de cuius sola possessione litigium est.*

106 *Res incorporales, an & quatenus dici possint vitio litigij affici?*

107 *Executoria restitutionis spolij semel impleta, si quis noua causa spolietur, illa iuuari non potest.*

108 *Iudicium nouum constituitur interuentu noua causa, vel noua persone.*

109 *Condemnatus ad rem tradendam, si post illã traditam possessorem turbet, ex illa sententia conueniri non potest.*

110 *Testamento, si quis rem aliquam alicui vendi iusserit, & vendita euincatur, amplius ex testamento agere nequit, sed ex empto.*

111 *Arbiter si condemnet Titium, vt locet rem Sempronio, & hoc facto res auferatur, non agitur ex sententia, sed ex locatione.*

112 *Audientia Regales benè cognoscere possunt de dubiis ortis circa executorias in causis commendarum sibi commissis.*

113 *Incidentia ratione, quis sæpè cognoscit de quæstionibus, in quibus aliàs inhibitus erat.*

114 *Iudex criminalium, incidenter de ciuilibus causis cognoscere potest, & è contraria.*

115 *Testis deponens falsum coram aliquo iudice alterius fori, potest ratione incidentia ac eo puniri.*

116 *Attentata, quæ incidunt appellatione pendente, iudicat, & reuocat iudex eiusdem appellationis.*

CVm satis superque de nostratum Commendatum creatione, progressu, & resolutione in superioribus egerimus, superest nunc vt de litibus, quæ super illis oriri solent, tantisper dispiciamus, & apud quos sint iudices agitandæ?
1 Et planè † hoc olim ordinariæ iurisdictionis fuisse videtur, ita vt prouinciarum Gubernatores hanc cognitionem haberent, & de eorum sententiis ad Regales Indiarum Cancellarias, seruato iuris ordine, appellaretur, vt constat ex antiquis earundem Cancellariarum ordinationibus, & ex quadam prouisione Imper. Caroli V. dat. Monzonij 25. Octob. an. 1533. ad Mexicanam Audientiam directa, quæ extat 2. *tom. impress. pag.* 168. & posteà per alia Matrit. 30. Martij ann. 1536. ad Peruanam, eisdem verbis transcriptam. Quod iterum idem Imperator districtiùs iniunxit eidem Audientiæ Mexicanæ in alia prouisione dat. Matrit. 14. August. ann. 1540. præcipiens: *Que conociessen de causas sobre repartimientos de Indios, sin remitirlas al Consejo, como y à de antes le estaba ordenado, y con que de su sentencia, ò sentencias otorgasen la apelacion para el.* Et ita videmus plures lites, tam super possessione, quàm super proprietate dictarum Commendarum ab eisdem Audientiis terminatas fuisse, vt constat ex plurimis schedulis, quæ referuntur *dicto* 2. *tom. &* *pag* 166.

2 Sed posteà, regnante adhuc eodem Imperatore, † expedita fuit alia Prouisio 20. Octobr. ann. 1545. quæ quoniam Malinis apud Belgas data fuit, vulgò appellatur, *la lei de Malinas*, & extat d. 2. *tom. pag.* 169. quæ refert quædam capita nouarum legum, quibus cautum fuerat, vt nullæ omnino causæ Commendas Indorum tangentes, apud Gubernatores, vel Senatores Indiarum trutinarentur, imò neque apud Regium earundem Senatum, sed omnia ad Regem referrentur, prouisurum, quod melius, & cõuenientius arbitraretur. Sed quoniam ab hac ordinatione per procuratores Indiarum supplicatum fuit, cum expressione damnorum, & inconuenientium, quæ ex illa resultabant, eam in parte reformans, concludit, & iubet: *Que si alguno pretendiere derecho à Indios, que esten en la Corona Real, ò que los posea otro tercero, parezca en la Audiencia, en cuyo districto estuuieren los tales Indios, y ponga alli la demanda, y el Presidente, y Oidores de la tal Audiencia, den traslado à la otra parte, y dentro de tres meses hagan la probança, è informaciones que tuuieren que hazer, hasta doze testigos no mas, y se cierre con esto el processo, y se embie cerrado ante los del Consejo de las Indias, sin otra conclusion, ni publicacion alguna, para que en el visto, se prouea lo que conuenga, y sea justicia.*

Sed † quoniam in hac Prouisione non cauebatur, qualiter partes citandæ essent, vt in eodem Regio Senatu ad litem prosequendam comparerent, expedita fuit alia Pintiæ 1. Sept. ann. 1548. quæ vocatur *Segunda declaratoria de la de Malinas*, qua cautum fuit, vt citarentur eo tempore, quo processus in Hispaniam remitteretur, vt ita necessarium non esset eos iterum ex Hispania citare, & interpellare. Et mox tertia, quæ idem apertius disposuit anno 1549. Et quoniam aliqui alios iniustè suis Indis spoliabant, & per longum tempus ex hoc delicto commodum reportabant, cum lites Indorum ad Hispaniam remittendæ essent, atque adeò serum remedium spoliati consequi possent, statuit, vt de his spoliis Regiæ Indiarum Cancellariæ breuiter, & summatim cognoscerent, & in reliquo partes tam super possessione, quàm super proprietate ad Consilium Regium remitterent, his verbis: *Cà Nos por la presente declaramos, que si despues de la data della, algun despojo se huuiere hecho de los tales Indios, por qualquiera persona que sea, aunque pretenda tener titulo de ellos, por cuya color se aya atreuido, y atreua à hazer el dicho despojo por su propria autoridad, haziendo fuerça à otro que los posea; que en tal caso, quitando la fuerça, y despojo, le tornen al punto, y estado, que estaua antes que el despojo se hiziesse, reseruando à cada vna de las partes su derecho à saluo, assi en possession, como en propriedad: y el que quisiere mouer pleito sobre los dichos Indios, alçada la dicha fuerça, oirlebeis conforme à la dicha declaraciõ suso incorporada guardãdo en*

en el proceder el tenor, y forma de ella; y concluſos los pleitos los embiareis al dicho nueſtro Conſejo de las Indias, como por ella ſe manda; y antes que los embieis, hareis citar à las partes à quien tocare en forma, para que vengan, y parezcan en el dicho nueſtro Conſejo, por ſi, ò por ſus Procuradores baſtantes, en ſeguimiento del dicho negocio dentro del termino que os pareciere, apercibiendoles, que no viniendo, ò embiando ſus procuradores dentro del dicho termino, en ſu auſencia, y rebeldia, auida por preſencia, ſe verà, y determinarà en la cauſa, lo que pareciere por juſticia, y los autos de la dicha citacion los hareis poner al fin del proceſſo.

Et cum occaſione huius ſchedulæ natum fuiſſet, vt Audientiæ Indiarum ſub ſpolij prætextu pluribus cauſis ſe immiſcerent, quæ poſſeſſionem, & proprietatem Commendarum tangebant, & de hoc Fiſcalis Regius in Supremo Indiarum Senatu conquereretur, edita fuit alia prouiſio Regis Philippi II. dat. Monzonij 11. Octob. ann. 1563. quæ vocatur: *Quarta declaratoria de la lei de Malinas*, & diſponit: *Que ſino es en caſo de deſpojo de parte à parte, y hecho con violencia, y por ſu propria autoridad, no ſe entrometan las Audiencias à conocer en manera alguna, aunque ſea ſobre la poſſeſſion de los Indios, ni en otros caſos algunos, que los Gouernadores, y Iuſticias proueyeren, ſaluo que ſubſtancien el pleito, y lo remitan como lo diſpone la lei de Malinas, &c.*

Verùm ex huius quoque Prouiſionis diſpoſitione, fraus alia ſtatim oriri, & cognoſci cœpit. Nam cum per eam Regales Audientiæ cognoſcere, & iudicare inhiberentur de poſſeſſione Indorum per quemlibet iudicem, aut Gubernatorem data. Aliqui iudices faciles erant in veris, & legitimis poſſeſſoribus ſpoliandis, & aliis ad libitum de eorum Commendis inueſtiendis; & ſpoliati, ob ſerum ad Hiſpaniam recurſum, ius ſibi competens proſequi deſinebant. Ideóque ſub eodem Rege Philip. II. alia Prouiſio emanauit dat. Matrit. 30. Decembr. ann. 1571. quæ in poſterum priuatis iudicibus, quouis titulo Indorum poſſeſſionem dare, vel auferre prohibet, & id tantùm Proregibus, vel Gubernatoribus tribuit, quibus Commendarum conferendarum ius, & poteſtas eſt, irritum & inane decernens, quod ſecùs fuerit attentatum, & ipſis Indiarum Audientiis illud reponendi facultatem indulgens.

4 Et ruſus cùm Audientia Limana ſcripſiſſet aliquando † trium menſium ſpatium, per legem de Malinas aſſignatum, ſufficiens non eſſe, ad probationes in huiuſmodi cauſis faciendas, reſponſum ei fuit per epiſtolam ann. 1554. vt vbi expedire viſum fuiſſet, illud, non obſtante prædicta lege, protrahere poſſet. Quæ omnia in Regalibus earundem Audientiarum ordinationibus anni 1563. *d. 2. tom. pag.* 172. ad vnguem obſeruari iubentur.

5 Et cùm quædam ex illis † hoc in dubium reuocaſſet, innitens cortici verborum cuiuſdam Prouiſionis anni 1580. quæ extat *eod. 2. tom. pag.* 104. & nepotem patruo præferens, in ſucceſſione Commendarum, iubet, vt ita deinceps per Regales Indiarum Audientias in emergentibus quæſtionibus terminetur, expedita fuit quædam ſchedula Montemaiori 20. Februarij ann. 1583. *eod. tom. pag.* 172. *& ſeq.* quæ declarauit, Regiæ voluntatis non fuiſſe, nec eſſe, vt in illis dubiis legis Malinæ prouiſio, & eius declarationes fruſtrentur, eaſque iterum ſeruari iubet, & in ſuo vigore, ac robore permanſiſſe decidit.

Sed tandem † quoniam Commendæ tenues 6
eſſe cœperunt, & experientia compertum fuit, plura damna, & diſpendia oriri ex eo, quod omnes lites ſuper Commendis Indorum emergentes, ad Regium Senatum remitterentur; vt his damnis obuiam iretur, & ſubditorum commodis, litiumque breuitati proſpiceretur, emerſit nouiſſima alia Prouiſio tempore Regis Dom. Philippi III. dat. apud oppidum D. Martini de Rubiales 17. April. ann. 1610. quæ legem de Malinas, & eius declarationes recenſens, earum diſpoſitionem, ob temporum varietatem, & alias cauſas, quarum mentionem facit, ita temperandam ſtatuit, vt ſolùm in Commendis obſeruetur quarum reditus mille ducatorum ſummam excederent. Sic inquiens: *Fue acordado, que debia mandar dar mi carta, y prouiſion, por laqual ordeno, y mando, que ſin embargo de lo diſpueſto por la dicha Prouiſion, y lei de Malinas, y declaraciones de ellas, de aqui adelante de los pleitos que ſe mouieren en las dichas mis Indias, Iſlas, y Tierra firme, deſcubiertas, y que ſe deſcubrieren, y qualquiera parte dellas, aſſi en poſſeſſion, como en propriedad, ſobre Encomiendas, y repartimientos de Indios, penſiones, ò ſituacion ſobre ellas hechas, que fueren de valor y renta de mil ducados abaxo, conforme à las taſſas de los tributos que eſtuuieren hechos, ſin deducion de cargas, ni gaſtos, puedan conocer, y conozcan las dichas mis Audiencias Reales de las Indias, cada vna en ſu diſtrito, como de los demas pleitos, y negocios de que pueden, y deben conocer, quedandoles à las partes el grado y remedio de la ſegunda ſuplicacion, en los caſos que huuiere lugar de derecho. Y que los pleitos de las Encomiendas, y repartimientos, penſiones, y ſituaciones, que fueren de mil ducados de renta arriba, conforme à las dichas taſſas de tributos, por poco que exceda de ellos, y ſin deducion de cargas y gaſtos, vengan al dicho mi Conſejo, hechos, y ſubſtanciados, y con las citaciones y forma ordinaria de publicacion de teſtigos, para ſi las partes quiſieren tacharlos, con que no exceda todo del termino de los dichos ſeis meſes, y ſobre los deſpojos que ouiere en las Encomiendas, penſiones, y ſituaciones, aunque ſean de mil ducados de renta arriba, conozcan, y procedan las dichas mis Audiencias, como haſta aqui, y no ſolamente en los hechos de vna parte à otra, ſino tambien en los hechos por los Gouernadores y Iuſticia, de hecho, y ſin guardar el orden, y diſpoſiciones de derecho, cedulas, y leyes de las Indias: y mando al Preſidente, y los del dicho mi Conſejo de las Indias, y à mis Vir-eyes dellas, y à los Preſidentes y Oidores de mis Audiencias Reales de las dichas Indias: que guarden y cumplan, en lo que les tocàre, eſta dicha mi Prouiſion, ſin ir, ni paſſar contra ello, ſin embargo de las dichas leyes, cedulas, y ordenanças, y otras qualeſquiera que aya en contrario, que en quanto à eſto las reuocamos, y derogamos, quedando en los demas en ſu fuerça y vigor, &c.*

Ex quibus, in compendium redactis, deducitur, † in Regiis Cancellariis Indiarum cog- 7
noſci

nosci non posse super possessione, vel proprietate de causis Commendarum, quarum reditus annui excedant summam mille ducatorum. De spoliis autem cognoscere posse; & reliquas causas intra sex menses in eisdem Audientiis actuari tantùm, & concludi debere, & ad Regem Indiarum Consilium, partibus ad id citatis, remitti, vt in eo, fine debito terminentur. Et † de hac lege de Malinas, & antiquis
8 eius declaratoriis mentionem fecit Ioann. Matienz. *in l.9. tit.7. lib.5. Recop. gloss.2. num.3 & seqq.* & eisdem, & reliquis nouioribus schedulis, quas suprà suo ordine retulimus, Ant. de Leon *in tract. de confirm. Regiis. 1.part. cap.5. num.41. & seqq.*

Sed vt ex variis quæstionibus, quæ circa praxim istarum Prouisionum, & schedularum frequenter occurrere solent, aliquas attingamus.
9 Illa primò discutienda venit, † cur Audientiis Indiarum harum causarum cognitio interdicta fuerit? cùm de aliis, & quidem grauissimis, tam ciuilibus, quàm criminalibus cognoscere, & pronuntiare possint. Et supremus Indiarum Senatus se in eis immiscere non soleat, quin potiùs ipsius ordinationibus caueatur, † vt illas di-
10 ctis Audientiis relinquat, & raro, vel nunquam ad se auocet, vt sic meliùs earundem Indiarum Gubernationi vacare possit. Et quidem
11 † licèt in voluntariis ratio reddi non soleat, qualia sunt plura, quæ hanc Commendarum naturam, & dispositionem concernunt, vt sæpè tetigimus, & in terminis obseruat D. Præses Valençuela *cons.83. num.141.* Adhuc tamen dicere possumus, hanc inhibitionem originem traxisse ex grauibus illis bellis, & seditionibus, variisque querelis, quæ primis temporibus occasione distributionis Commendarum ortæ fuerunt, ob quas, & malam tractationem Indorum commendatorum, diu multumque de illis penitùs tollendis, & abrogandis actitatum fuit, vt dixi *sup. hoc lib. cap.1. & 2.* Vndè cùm & Commendæ ipsæ tunc temporis ob Indorum ingentem numerum, valdè pingues essent, & qui eis inhiabant potentes, & bellicosi, vtpotè præliis, & conquisitionibus harum prouinciarum assueti; oportere primò visum fuit ob grauitatem causarum, & potentiam litigantium, vt Rex solus de his litibus iudicaret, & statim, ob magnas eius occupationes Regio Indiarum Senatui eadem cognitio priuatiuè mandata, vt habetur in d. prima lege, seu Prouisione de Malinas, de qua dixi *sup. num.2.* Nam licet nullum deferri posset Prætoriis Indiarum, adhuc tamen cùm in eisdem prouinciis, & inter ipsos litigatores morarentur, securiùs visum fuit eiusmodi causas ad Supremum illud Regiæ Curiæ Tribunal euocare, vbi liberiùs, & maturiùs terminari
12 possunt. Nam † de causis arduis, & magnis, & inter Magnates, magno quoque animo, & à magnis iudicibus iudicandum est, *l. non distinguemus 32. §. de liberali, D. de recept. arbit.* ibi: *Quia fauor libertatis est, vt maiores iudices habere debeat, l.2. in fine, C. de pedan. ind. l.1. C.* vbi Senat. vel Claris. cum aliis, quæ congerit Roman. *singul.472.* Forner. *lib.2. select. c.23.* Cuiac. *lib.9. obseruat. c.27.* Morla *in empor. iuris, tit.2. n.145.* Seneca *lib.10. epist.72.* ibi: *Magno animo de rebus magnis iudicandum est: Alioqui videbitur illarum vitium esse, quod nostrum est, &c.*

Et potest adduci optimum simile, † ex causis 13
tenutarum in statibus, & maioratibus Hispaniæ, quæ ob easdem rationes Supremo Castellæ Senatui priuatiuè reseruantur *in d.l.9 tit.7. lib.5. Recopil.* & similibus, vt ibidem aduertit Matienzus *d. gloss.2. n.1.* statim ad nostras Commendas inferens, ac proinde sentiens, in eis eandem rationem militare, idem Matienzus *in l.10. eod. tit. gloss.2.* Molina Theolog. *de iustitia & iure, tom.3. disputat.637. num.1.* Paz *in tract. de tenuta, 1. part. cap.39. & 2. part. cap.63.* & D. Valençuela *cons.69. num.126.*

Et aliud † de feudis, quæ nostræ Commen- 14
dæ imitantur, in quibus notissima regula est, quòd causæ inter duos vassallos super feudo ortæ, ab ipso domino feudi terminandæ sunt; & inter dominum, & vassallos, apud Pares Curiæ, & non apud alios iudices inferiores, vt probat text. *in cap. Imperialem, §. præterea, de probib. feud. alien. per Frede.* & ibi gloss. *verbo Duos,* & omnes feudistæ communiter, tex. & DD. *in cap. cæterùm, de iudiciis, cap. Romana, §. debet, de appellat. in 6. cap. ex transmissa, & in cap. verùm, de foro compet. cap.1. de controuers. inter Episcop. & vassal. l. vlt. tit.26. part.4.* cum multis aliis, quæ tradit Dueñas *regul.321.* & Rosenthal. *in tract. de feudis, cap.10. q.41. num.75. & c.12. q.1. 2.3. & seqq.* vbi omnia Scribentium dicta circa has conclusiones latissimè, & & diligentissimè congerit. Et adeò veras esse inquit, vt procedant, etiam † si aliqui ex iudicibus 15
sint laici, & vnus, vel vterque ex litigantibus clerici; nam adhuc ratione feudi apud dominum, vel eius Curiam, & Pares conueniendi, & iudicandi sunt, de quo dixi plura, & ad nostras Commendas accommodaui *sup. cap.5. num.13* & nouissimè alia adducit Dom. D. Felician. à Vega, Episcop. Pacensis meritissimus, *in cap. decernimus, num.26. & 165. de iudiciis, & in cap.1. n.3. & 25. de foro compet.* & latiùs *in cap. verùm 7. n.1. & seqq. eod. titulo.*

Et nunc addo optimam instantiam in iudicio tenutæ (de quo nuper meminimus) † quod etiã 16
contra Clericum possidentem, & sic reum necessarium effectum, coram dicto Supremo Castellæ Senatu, & non coram iudice Ecclesiastico rei, esse deducendum, & ventilandum, tenet Paz *d. cap.63. in fine,* Emanuel Rodet. *in quæstion. regul. 2. tom. q. 63. art.10. vers. Quantum,* & nouissimè Additionator Molinæ *lib.3. cap.14. num.1.* qui testantur de veriori, & receptiori, siue agatur de tenuta bonorum iurisdictionalium, siue non iurisdictionalium, & reprobant opinionem Bobadillæ, qui contrarium tenuit, in Politica, *lib.2. cap.18. ex num. 157.* sequutus Mattam *in tract. de iurisd. 4. p. casu 37. n.16. & cas.225. n.5.* & alios, quos ibi recenset.

Et † ita nunquam vidi, neque audiui de causis 17
Commendarum, etiam ad monasteria Monachorum, vel Monialium, aut Hospitalia, vel alias Ecclesiasticas personas ex dispensatione pertinentiũ, in tribunalibus Ecclesiasticis actum fuisse, sed semper in Supremo Indiarum Consilio, aut in Regalibus earundem Indiarum Cancellariis, iuxta formam præscriptam in schedulis, & prouisionibus *suprà* relatis.

Quæ † adeò obseruari debet, vt etiam ex 18
consensu partium, vel ex errore, non possit prorogari in his causis iurisdictio dictarum Audientiarum, in casibus sibi non permissis. Nam etsi

19 aliàs † valeant acta à iudice seculari in causa petitionis hæreditatis, si non opponitur coram eo declinatoria, quòd exceptio matrimonij, vel illegitimatis sit priùs coram Ecclesiastico pertractanda, vt per text. & DD. in cap. tuam, de ordin. cognit. Anchar. *cons.*98.*n.*2. & alios, quos refert & sequitur Craueta *cons.*220. *num.*5. In
20 nostro casu contrarium dicendum est, quia † quādo iurisdictio est ablata inferiori, vel reseruata superiori, non potest inferior de causa cognoscere ex tacito, neque expresso consensu litigatorum, neque eius iurisdictio prorogari, etiam non apposita nullitate, imò nec acta ab eo validari, aut ratificari, per ratihabitionem illius, qui poterat delegare, *l.*1. *&* 2. vbi DD. *C. si à non comp. iud. l. certa ratione, & seq. C. quando prouocar. non est necess. l.*2. *D. de iudic. l. si per errorem, D. de iurisd. omn. iud. l. ius publicum, D. de pact. l. testandi causa* 13. *C. de testam.* ibi: *Non autem iurisdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare, cuiquam permissum est*, gloss. *in l. licèt, C. de iudic. & in l.*2. *C. de iure fisci*, Bart. *in l. obseruare, n.*6. *&* 7. *D. de offic. Procons.* Bald. qui multum in nostris feudorum terminis loquitur, *in cap.*1. §. *fin. n.*19. *de probib. feud. alien. per Freder.* idem Bald. *in l.*1. *col.*13. *C. qui accus. non poss.* Alex. *cons.*82. *viso processu, in princ. lib.*3 & plures alij, quos refert & sequitur Maranta *de ordin. iud.* 4.*par. num.*20. & Seball. Vantius, omnino videndus, *in tract. de nullitatib. tit. de nullit. ex defectu iurisdictionis.* vbi inquit,
21 † hanc nullitatem prouenientem ex defectu iurisdictionis, nunquam exclusam censeri, etiam si statutum aliquod breue tempus præfigat ad dicendum de nullitate, iuxta text. gloss. Abb. & DD. *in cap.*2. *de crim. fals.* gloss. *in Clement. vnica, de sequestr. poss.* & alia, quæ tradit Didacus Perez per text. ibi *in l.*2. *tit.*15. *lib.*3. *Ordin.* Azeued. *in l.*2. *&* 4. *tit.*17. *lib.*4. *Recop.* & in terminis tenutæ Paz *d.* 1.*par. cap.*39. *numer.*46.
22 *&* 47. vbi inquit, † consensum litigatorum non posse mutare iudicium, si Tribunal, vbi de ea disceptare volunt, incompetens sit, & quòd si in eo egerint, intelligentur non tenutam, sed ordinarium iudicium possessorium prosequi voluisse.

Neque obstat, quòd (vt diximus) exceptio matrimonij, vel illegitimitatis, non opposita nullitate, ante iudicem secularem tractari possit, cuius cognitionis non solùm incompetens, verùm, & omninò incapax esse videtur. † Nam cer-
23 tius est, quòd quando causa matrimonij non agitur inter coniuges, sed incidens est, potest à iudice laico pertractari, vt latè per Farin. *in tract. de inquisit. q.*8. *num.*150. Matt. *de iurisd.* 2.*par. cap.*80. *ex num.*16. Thom. Sanch. *de matrim. lib.*3. *disp.*94 *ex num.*3. quemadmodum & vbi agitur de repetenda dote propter adulterium, laicus est competens iudex, vt est casus decisus per Franch. *decis.*312. *num.*6. & refert Addition. Molinæ *d. lib.*3. *cap.*3. *num.*24 *&* 25. *pag.*260.
24 Et prædicta adeò vera sunt, † vt non solùm debeant Regales Audientiæ se abstinere à cognitione huiusmodi causarum, vbi notoriè casus sibi commissos in quantitate, vel in qualitate excedunt, verùm & vbi probabili ratione dubitari possit, an excedant, vt puta si dubium sit, an de mero spolio, vel de iudicio possessorio tractetur, vel an Commenda, habita consideratione fructuum, pensionum, vel expensarum, aut aliarum deductionum, vel accessionum, mille ducatos excedat, vel non excedat. Nam tunc securius erit in earum cognitione supersedere, & ad Regium Consilium remittere, tum ex vulgari regula iuris, quæ habet † interpretationem, & dubie- 25
tatem rescripti, concessionis, vel priuilegij principalis ab eo petendam esse, *l. si Imperialis, l. leges sacratissimæ, C. de legibus, l. non ambigitur, D. eod.* gloss. *in cap. decet, de reg. iur. in* 6. quæ allegat, *cap. quid per nouale, de verb. signif.* cum multis alijs, quæ adducit Velasc. *in axiomat. iur. litt. I num* 88. Tum maximè, † quia 26
mortaliter peccat, non solùm, qui sciens defectum iurisdictionis in causa procedit, verùm & is, qui de ea dubius, & anceps existit, vt est communis Theologorum post D. Thom. 2. 2. *q.*67. *art.*1. Lessius *de iustit. & iur. lib.*2. *cap.* 29. *dubit.*6. Cordub. *in quæstionar. lib.*3. *q.*5. Syluest. *verb. Dubium*, Azor. 1.*tom. inst. moral. lib.*2. *cap.*1. Vazquez *in* 1. 2. *disp.*62. *cap.* 11. & latissimè Vantius *tit. de nullit. ex defect. iurisd. ex num.*1. *ad* 10. Ceuallos *de violent.* 2 *par. q.*63. *ex num.*4. D. Valençuela *cons.*48. *num.*39. Misyng. *obser.*87. *num.*2. *cent.*9. vbi inquit, & probat *ex cap. super litteris, de rescriptis*, quòd cognitio, an quis sit iudex, debet præcedere omne exercitium iurisdictionis, Peguera *decis. Catal.*189. & Alois. Riccius *collect.* 204. *par.*1.

Secundò, circa eandem legem de Malinas, & eius declaratorias, quæri potest, & solet, an cùm in eis dicatur, in Regio Indiarum Consilio terminandas esse Causas Commendatum, quæ inter priuatos conuertuntur, siue Indi sint in Corona Regia, siue à priuatis possideantur, quid † dicendum, & practicandum sit, vbi ipse fis- 27
cus actionem mouet, & aliquem priuatum, Indis, quos possidet, priuari, & sibi applicari prætendit? Et prima facie dicendum videtur, fiscum agentem in prædictis legibus comprehensum non videri, sed in Regalibus Indiarum Cancellariis audiri debere, quoniam in eo cessant rationes, quæ illarum causarum euocationem ad Senatum Regium suaserunt. Et quia † eius priuilegium est, 28
vt breuiter, & de plano in iuribus sibi competentibus integretur, *l. missi opinatores, C. de exact. tribut.* Ossescus *decis.*89. *num.*3. *cum sequentib.* & nunquam litiget spoliatus, vt habes apud Couar. *in practicis, cap.*17. *num. fin.* Rebuff. ad leges Gallicas, 3.*tom. tit. de materiis possessoriis, art.*2. *gloss.*2. *num.*26. *& seqq.* vbi ait tritam regulam esse in Regno, quòd Rex nunquàm litigat Dissaisitus, Roland. *cons.*89. *num.*35. *lib.*1. Ioan. Garcia *de nobil. gloss.*9. *n.*5. *l.*9. *tit.*11. *lib.*2. *Recop.*

Tum præcipuè, † quia habemus expressam schedulam datam Pinciæ 1. Martij, an. 1551. & aliam Matrit. 17. Iulij, ann. 1572. *to.*2. *impress. pag.*229. quæ eisdem Cancellariis committunt, & iniungunt, vt tollant Indos, quos Clerici, Episcopi, vel Monasteria possederint, & eos ad Coronam Regiam reducant, & aliam dat. Pinciæ 18. Iulij, ann. 1551. *eod. tom. pag.*233. quæ caput Nouarum legum ann. 1542. præ sè obseruari per easdem Audientias iubet, & Indos omnino illis omnibus adimi, qui eos absque iusto aliquo, & legitimo titulo habeant. 29

Sed nihilominus Ego contrarium defenderem, vbi priuatus à fisco impetitus legitimam aliquam,

aliquam, vel saltim coloratam Commendæ pos-
30 sessionem habuerit. Nam † generalis est dictarum
legum hoc in casu determinatio, quoad omnes
litigantes, vel litigare volentes, super possessio-
ne, vel proprietate Commendarum, vt ad Re-
gium Senatum remittatur. Et quemadmodum vbi
priuatus contra fiscum agit, hoc obseruandum
est, ita viceversa, vbi fiscus contra priuatum. Nam
31 † iudicium claudicare non debet, *l. si cùm dies*, §.
penult. D. de recep. arb. ibi: *Absurdum enim esse,*
iussum in alterius persona ratum esse, in alterius
non, l. 3. D. mandat. ibi: *Namque iniquum est, non*
esse mihi cum illo actionem si nolit, illi verò si velit
mecum esse, l. in hoc, D. famil. ercifcun. l. non tan-
tùm 2. D. de re iud. l. fin. C. de fruct. & litium ex-
pens. l. in sacris, C. de prox. sacror. scrin. lib. 12. l. non
debet, D. de reg. iur. cap. vlt. 3. q. 5. cum latè
adductis à Thomascto *regul. 155.* Amatis *decis.*
Ferrar. 11. num. 12. Tuschus *litt. E. concl. 306.*
& Velasco *in tract. de priuileg. pauper. 1. par. q.*
55. ex num. 4.

Et licèt contractus aliquando claudicet fauore
pupilli, vt *in l. Iulianus*, §. *si quis à pupillo, D.*
de action. empt. l. 4. tit. 11. part. 3. Fiscus tamen
32 † non dedignatur iura sua sibi esse communia
cum priuatis, *l. digna vox. C. de legibus, l. 3. C.*
de testam. Nouella 105. cap. 2. cum aliis, quæ con-
gerit Osualdus *ad Donel. lib. 1. commen. cap. 17.*
& disertissimè D. Fran. Amaya *lib. 1. obseruat.*
33 *cap. 1. num. 91. & seqq.* & † semper vtitur iure
communi, nisi specialiter priuilegiatus reperia-
tur, *l. quod placui. D. de iure fisci*, text. & ibi
gloss. *in l. item veniunt. §. in priuatorum, D. de pet.*
hered. & in l. 1. C. eod. tit. Tiraquel. *de retract. lig-*
nag. §. 1. gloss. 14. n. 100. Peregrin. *de iure fisci. lib.*
6. tit. 1. num. 1. & seqq. & Nouarius *lib. 1. quæst. fo-*
34 *rens. q. 14. n. 10.* Et ita videmus, † quòd in feudis
Pares Curiæ æqualiter iudicant, siue dominus agat
super feudo, & eius inuestitura contra vassallos, si-
ue vassalli contra dominos, vt *in d. cap. 1. de con-*
trouers. feudi, apud Pares terminanda, cum similibus
sup. num. 14. relatis.

Quibus non repugnant schedulæ illæ, quas in
contrariū expendimus, & quòd fiscus nunquàm so-
35 let spoliatus litigare. Nā † procedunt, quidem, &
absque dubio practicari debent, in casibus, in qui-
bus loquuntur, scilicet, vbi fiscus suam intentionē
fundatam habet, & ille, cum quo litigare vult, non
est possessor, sed iniustus Commendæ intrusus,
& detentator, absque vllo titulo colorato. Quo
casu iustum est, vt Regales Audientiæ fiscum re-
stituant, quemadmodum & priuatos de facto spo-
liatos restituere possunt, ex eadem lege de Mali-
nas, & eius declaratoriis, quarum seriem suprà re-
tulimus.

36 Et sic hac consideratione habita, † potest fis-
cus compellere omnes, & singulos possessores
Commendarum per publicum proclama, vel
alio modo, vbi sibi expedire visum fuerit, vt
compareant ad exhibendos titulos earum, vt ha-
betur in d. schedula ann. 1551. & in quodam capi-
te instructionis Proregis Peruani 18. in ordine
ann. 1595. quod extat *in 1. tom. pag. 312.* & me-
minit Anton. de Leon *d. tract. de confirmat. Reg.*
37 *cap. 17. n. 21. & 22. part. 1.* Nam † & si regula-
riter nemo cogatur edere titulum suæ possessionis,
l. cogi. C. de petit. hered. & ibi DD gloss. *in cap. or-*
dinarij, verbo Exhiberi, de off. ordin. gloss. fin.
in cap. 1. de reg. iur. lib. 6. Ias. *in §. actionem, n. 200.*
Inst. de actionibus, cum aliis; quicunque tamen,
qui titulum, aut ius in re aliena prætendit, is me-
ritò titulum, aut ius illud docere debet, cùm
alioqui res illa domini, & libera præsumatur,
l. altius, C. de seruit. & aqua, Ambros. de Vig-
nate *inter consilia feudalia. cons. 52. numer. 8.*
Rosenthal. *de feudis, cap. 10. quæst. 41. n. 103.*
& q. 43. n. 27. & latè Menoch. *lib. 3. præsumpt.*
91. num. 3.

Et idem est, † quoties ius communi posses- 38
sori resistit, aut præsumptio est contra eum, vt
rectè docet Lucas de Pena per text. ibi *in l. 2.*
C. de fund. Limitroph. & in † feudis (de qui- 39
bus agimus) est communis omnium limitatio
in d. l. cogi. & in cap. Imperialem, §. *illud quo-*
que præcipimus, de prohibit. feud. alien. per
Fred. vbi Afflict. *num. 11. l. per inciuile, C. de*
furt. cap. cùm contingat, ibi, *Nisi rationabilis*
causa ostendatur, de decimis, cum aliis, quæ tra-
dit Hartman. Pistor. *lib. 2. quæst. q. 46. numer. 7.*
Gail. *lib. 2. obser. 69. num. 7.* Roland. à Valle *cons.*
89. n. 24. vol. 2. innumeri apud Rosenthal. *d. tract.*
de feud. cap. 6. q. 68. in fin. & cap. 8. q. 33. n. 8. &
seqq. vbi agit de citatione ad ostendendum titulos,
& quid si constet de non iure ipsorum, Menoch.
omninò videndus, *cons. 1125. num. 15.* & vltra re-
latos ab eo, Socinus *reg. 525.* Ioan. Franc. Ponte
de potest. Proreg. pag. 158. n. 37. & seqq. & nouissi-
mè, & latissimè hunc articulum tractans Marius
Cutellus *in decis. Siciliæ 1. & 2. per tot.* & Peregr.
de iure fisci, lib. 7. tit. 3.

Et in † titulis beneficiorum, quod etiam ex- 40
hiberi debeant DD. præcipuè Phil. Franc. in d.
cap. ordinarij, vbi argumentantur de beneficio
ad feudum, Ioa. Garc. *de nobilit. gloss. 2. §. 1. n.*
24. Mascard. *de probat. concl. 1372. vol. 3. per tot.*
& Rosenthal. *vbi sup. d. q. 33. litt. H.* vbi alios
adducit, idem procedere docens in emphyteusi
litt. I. & in quocunque † qui Regalia possidet 41
litt. G. Matta *de iurisd. 2 part. cap. 5. n. 9. & 15.*
Greg. Lopez *in l. 2. verbo Iustitia, tit. 1. part. 2.* vbi
probant, Regem fundare intentionem ad exercen-
dam iurisdictionem in omnibus suis Regnis, etiam
in terris dominorum, & Prælatorum, & ad peten-
dum, & cogendum eos, vt titulos suos exhibeant.
Quod & probatur *in l. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. Recop.* &
per Matienz. Palac. Rub. & eius Additionat. Bel-
lug. & alios, quos refert, & sequitus Bobad. *in Po-*
litic. lib. 2. cap. 16. n. 92.

Et mediante † hac exhibitione, & inspectio- 42
ne titulorum nostrarum Commendarum lique-
bit, vtrùm sit deferendum necnè possessioni, quam
Commendatarius se habere prætendit? Nam in
casibus, in quibus requiritur titulus ad possessio-
nem, † vbi is deficit, nihil prodest possessio, vt 43
notat Bald. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 3. de*
constit. & in l. locorum, C. de omni agro deserto,
lib. 11. & in nostris terminis deciditur per sched.
Regiam ann. 1551. de qua sup. n. 29. quæ iubet,
vt nemo possit se iuuare possessione Indorum, qui
legitimum titulum eorum non ostenderit, quia
† possessio à iure damnata debet iustificari, aliàs 44
non iuuat possessorem, *cap. ad decimas, de rest.*
spol. cuius meminit Greg. Lopez *in l. 5. verb. Que*
si el señor, tit. 14. part. 3. vbi multum signanter
subiungit: *Quòd ex hoc patet iustitia illius legis,*
editæ † contra tenentes Indos in possessione serui- 45
tutis, vt ostenderent titulos, quæ promulgata fuit
an. 1543. in oppido de Madrid, licèt prius data
Barchinonæ anno proximè præcedenti: & idem
in aliis quæstionibus valdè similibus, docet *eadem*

l.5. d. tit.14. part.3. l.17. tit.14. part.7. Paul. de Castro *in l. ad probationem, la 2. C. de probat.* Otalora de nobilitate, *cap.2. 2. part.3. part. princip. n.* 4. Mascard. *de probat. concl.146. n.12. & 14. ver. Secundò limita*, Menoch. *de recuper. remed.15. à n.458. & n.469. & seq.* Rosenth. *d. tract. de feud. cap.12. concl.12. n.42. & n.61. & seqq.* & Azeuedus *in l.8. tit.9. lib.3. Recop. ex n.3. vsque ad n.11.*

46 Iustificate † autem dicetur suam possessionem, quoad hunc effectum retinendi Commendam, & excludendi spoliationem à fisco intentatam (vt suprà diximus) qui titulum eius saltem coloratum ostenderit. Nam adeo potens est possessio, maximè vbi per annos aliquot continuata repe-
47 ritur, vt quis debeat in ea † manutenèri ex titulo apparenti, licèt non concludenti, quousque in iudicio proprietatis vincatur, *cap. cùm persona, §. penult.* vbi Ioan. Andr. *n.6.* Geminian. 4. *Franc.2.* Anchar. 5. *de priuileg. lib.6.* Couar. *in pract. c.17. n.9. vers. Primum vbi de iuribus*, tex. celebris *in cap. cum venissent, de institution.* ex cuius hypothesi rectè notat Abb. *ibidem n.8. Quòd possessio contra ius coadiunata ex vera præsumptione alicuius tituli, licèt clarè non constet de qualitate tituli, sufficit ad repellendum proprietarium illius iuris, nisi clarè probet defectum tituli præsumpti.* Sequitur Marescotus *lib.1. variar. cap.11. num.36. & 37. & cap.59. per totum*, Ioan. Garcia *de nobil. gloss.8. num.4. vsque ad 11.* Achil. de Grassis *decis.5. de restit. spol.* Marta *de iurisd. 2. part. c. 5 n.18. & seqq.* vbi saltim coloratum titulum sufficere arbitrantur, & Cacheran. *decis.54.* vbi pro-
48 bat † in interdicto retinendæ in beneficialibus sufficere probare antiquam possessionem, & iustificare eam cum exhibitione, vel probatione alicuius tituli, etiam colorati.

49 Et est ratio huius rationis, † quòd titulus etiam minus legitimus sufficit ad possidendum, quemadmodum contractus etiam nullus sufficit ad transferendam possessionem, si eius virtute de facto apprehendatur, vel ab eo, qui illam habet, tradatur, *l.1. §. si vir vxori*, vbi communiter DD. *D. de acquir. possess.* ibi: *Quia res facti infirmari iure ciuili non potest*, Bald. *in l. non dubium, C. de legibus, num.18.* gloss. finalis *in l.3. §. ex pluribus*, vbi Alberic. & alij, *D. de acq. poss. l.5. §. sciendum*, iunct. gloss. *ibid. D. de donat. inter*, Aretin. *in d. §. si vir, n.4.* Socin. *cons.13. vol.4.*

50 Necnon, quòd † exceptio, etiam dubia, interim dum pendet, & deciditur causa talis dubietatis, idem operatur, quòd exceptio perpetua, *l. sufficit. D. de condict. indeb.* vbi Ias. *n.2. l.2. §. si pendeat, D. ad Macedon.* Purpur. *in l. edita, num. 204. & 205. C. de edend.* Tiraq. *de retract. conuent. §.2. gloss.1. n.39.* Crauetta *de antiq. temp. 1. part. §. viso de verbis, num.58. fol.47.* Seraph. *de Oliuar. decis.1581. num.3. Vbi egregiè docet,*
51 *† quòd mandatum de manutenendo datur existenti in possessione, interim dum dubitatur de reuocatione priuilegij*, Rota *lib.2. diuers. decis.64. n.1. & 2. vsque ad 5. fol.586.* vbi concludit, quòd vbi deducitur in controuersiam validitas alicuius tituli, vel præcepti Papalis, non debet quis, pendente huiusmodi iudicio, priuari commodo suæ possessionis, argum. text. *in cap.1.* vbi Abb. *num.4.* vt lite pendente, Marescotus *lib.2. variar. cap.64. per totum*, & præcipuè *n.9. & seqq.*
52 vbi quòd † manutentio est concedenda existenti in possessione exigendi, quamuis reprobatus sit contractus, cuius vigore exigit, per duas sententias, è quibus fuerit appellatum. Imò etiam stante re iudicata, donec discutiatur negotium restitutionis in integrum.

Quinimò, † etsi titulus etiam discoloratus videatur, adhuc si quis eius virtute in possessione 53
fuerit, non poterit per fiscum, & Regias Indiarum Cancellarias Commenda priuari, nisi priùs ad hoc citatus, & saltem in summario iudicio conuictus fuerit, vt disponitur in quadam antiqua Prouisione data Monzonij 25. Octobr. ann. 1533. quæ habetur *2. tom. sched. pag.168.* Quod non videtur derogari per nouiores de Malinas, & alias, de quarum praxi, & interpretatione agimus. Et est iuris communis regulis consentaneum, quibus docemur, † quòd licèt valeat prouisio, & colla- 54
tio de beneficio, quod alter sine titulo possidet, adhuc tamen ille possessor, vel detentator priùs citari, audiri, & conuinci debet, *l.1. cum vulgat. D. vti possidet. l. meminerint, C. vnde vi*, vbi dicitur, hoc non posse excusari, etiam auctoritate rescripti Principis, *cap. inter quatuor, de maiorit. & obedientia*, *l.2. C. si per vim, vel alio modo, cap. licet Episcopus* (quod est capitale in hac materia) *de prabend. in 6.* vbi Dominic. *notab. penult.* Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. Panormit. & alij *in cap. multa, de prabend.* Bald. *in l. si maritus, C. de donat. inter*, Alexand. *consil.103. colum. fin. lib.3* Bartol. *in l. fin. versic. Item extra gloss. quaro*, Baldus *in l. si deserta, C. prop. pub. pensit. & in l. nam ita Diuus, D. de adopt. colum.2. versic. Sed nunquid* Marta *dict. cap.5, num.69.* vbi docent, quòd possessio etia iniusta, nemini, quamvis notorio prædoni, est auferenda sine causæ cognitione; & quòd regulariter omnis possessor est manutenendus, *l.1. § sin autem proprietarius, C. comm. de manumis. l. sed etsi seruus, D. quod cum eo, l. fin. D. de vsucap.* latè Decius *consil.191. num.1.* Calderin. *cons.4. numer.1. de dilat.* vbi signanter distinguit, quòd si † committitur alicui iudici, vel 55
tribunali, vt inquirat, an titulus, quo vassallus aliquid possidet, est iustus, vel defectuosus? Si hæc inquisitio tendit solùm ad informādum Principem, non est necessaria eius citatio, sin autem ad titulum reprobandum, & possessionem vassallo auferendam, debet præcedere citatio solemnis: † quoniam possessor, quantumvis illi- 56
citus, non potest damnari, nec remoueri, nisi primò citetur, & condemnetur, *l. defensionis 7. C. de iure fisci*, Felin. *in cap. cùm olim, num.11. de re iudic.* Guido Papæ *decis.366.* Stephanus Gratian. *lib.2. discept. forens. cap.339. ex num. 26. vsque ad 32.* Marta *in compilat. decision. tom. 2. tit. spolium, cap 25. fol.141.* Peregrin. *de fideicommiss. artic.52. num.135. & 136. vsque ad 139. & de iure fisci lib.8. tit.3. num.10. fol.209.* Rodolphin. *de suprema potestat. Princip. cap.6. num.199.* vbi, quòd ita seruatur in Curia Parlamenti, Couarr. *lib.1. variar. cap.16. num.9. & 10.* Fabius Turretus *cons.9. ex num.6. ad 19. lib.2.* & latissimè Nicol. Garc. *de benef. par.11. cap. 10. ex num.5.*

Quamvis non desint, † qui contrarium teneant, 57
vbi notorius est tituli defectus, vt dixi cap. præcedenti, *num.89.* & sequentibus, vel vbi spolium ex prædicta causa iniustæ possessionis fit à Rege, vel Prorege, aut alio magno iudice, † quia tunc 58
remedia possessoria, vel interdictum vnde vi, non habet locum, vt docet Alberic. *in l. si de vi, ad*

finem

finem, D. de iudiciis Affl. ct. *decis.* 361. *num.* 12. *&* 13. vbi rationem reddit, quòd Princeps non tenetur seruare ordinem iudiciarium, & in dubio præsumitur, quod benè egerit, ad differentiam spoliati ab inferiori, secundùm Innocent. in cap. de causis, de re iudicat. & Bald. *in l. fin. C. de legibus*, & idem sequuntur Bellamera *in cap. non liceat, num.* 33. *& sequentib.* 12. *quæst.* 2. Baldus *cons.* 445. *volum.* 1. Decius *consil.* 125. *colum.* 3. Gerard. Mazol. *cons.* 31. *num.* 9. *& seq.* Petrus Petra *de potest. Princip. cap.* 6. *num.* 106. *pag.* 143. & latè Rosenthal. *de feudis, cap.* 10. *quæst.* 41. *num.* 84. loquens de Imperatore, qui notorium spoliatorem spoliat, & quòd tunc citatio necessaria non sit.

59 Eritque longè certius, † quando agitur de numeratione Indorum, & tollendis his, qui vltra contentos in titulo, vel matricula possidentur, quia ad hoc nulla citatio necessaria est, vt docet Bartol. post gloss. ibi *in l.* 2. *§. D. de administ. rerum ad ciuit. pert. in l.* 2. *C. de curial. & cohortal.* Abbas *in cap. ex insinuatione, in fine, de appellation. & in dicto cap. cùm olim, de re iudic. colum.* 6. *& in cap. bonæ, el* 1. *col.* 4 *de elect. & in cons.* 68. *in fine, volum.* 2.

60 Et idem contingeret, † vbi ex stylo, vel consuetudine, ad talem priuationem faciendam ex visione tituli iniusti, vel defectuosi, receptum fuisset, quod non interueniret citatio, nam talis consuetudo excusaret, & operaretur, vt actus sustineatur, nec annullari possit ex defectu citationis, vt voluit Baldus *in Auth. si quis in aliquo, colum. penult. C. de edendo*, Alexand. *cons.* 65. *volum.* 1. Decius *cons.* 163 incip. *In causa, col.* 7. & Alex. *in l. de vnoquoque, D. de re iud.* vbi eius additio plures alios congessit: & Ego subiicio, † quod

61 vbi inter duos de Commenda, vel quolibet alio iure simili litigatur, non est necessarium ipsos Indos commendatos citare, vt egregiè docuit Ias. *in l. rescripta, D. de pactis*. & Parlador. *lib.* 2. *quotid. cap fin.* 5. *part.* §. 9. *n.* 21. vbi docet, quod si inter duos optimates de iurisdictione alicuius oppidi disceptetur, non erit necesse homines de populo siue vassallos ad causam citare secundùm Bald. *in l.* 2 *C de liberali causa*, Innocent. & reliquos *in cap. inter quatuor, de maiorit. & obedient.* quemadmodum nec in vnione beneficiorum necesse est, vt ad eam faciendam citentur illi de plebe, vt post Boër. Hojedam, & alios benè resoluit Nicol. Garc. *de benef. part.* 12. *cap.* 11. *de vnione, num.* 119. *fol.* 308.

Sed nunc alia hic nascitur quæstio, vtrum hoc quod diximus, de necessaria tituli exhibitione, & possessionis iustificatione, vbi ex parte fisci Commenda prætenditur, procedat, & locum ha-

62 beat † in eo, qui à priuato spoliatus est, & spolij restitutionem in Regalibus Indiarum Cancellariis sibi fieri postulat, iuxta formam, quam præfigunt schedulæ suprà relatæ. Et censeo id inter priuatos non admittendum, vulgò: *En los despojos de las Encomiendas, que se hazen de parte à parte.* Nam fisco ideò titulus exhiberi de-

63 bet, quia † suam intentionem fundatam, habet, non solùm quoad proprietatem, verùmetiam quoad possessionem, vt in terminis notauit Greg. Lopez *in l.* 6. *tit.* 29. *partit.* 3. *gloss. fin.* & ab ea parte probatio exigenda est, quæ illam particulari aliquo iure, vel concessione excludere nititur, *l. ab ea parte, D. de probation. cum vulgat.*

64 † Qui autem fundat de iure communi, nihil probare tenetur, vt latè per Couarr. *in pract. cap.* 17. *n. fin. vers. Primum*, Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 8. *n.* 5. text. gloss. & DD. *in cap. cùm persona, de priuileg. in* 6. quæ ratio inter priuatos non militat, cùm vterque alieno, idest Principis, beneficio fundetur, vt rectè, præter alios, obseruat Marta *d. cap.* 5. *n.* 33. *&* 70. vbi ait, titulum nullum requiri in possessorio inter priuatos, etiam ad colorandum.

Atque ita, † in rebus profanis, agenti inter 65
dicto recuperandæ, non incumbit probare titulum, sed solùm possessionem, & spolium, de quibus constat in actis, † quoniam spoliatus, etiam 66
si sit prædo, ante omnia restitui debet, *cap.* 1. *cap. in litteris, de restit. spol. l.* 1. *§. à me, D. de vi, & vi armata. l. si quis ad se fundum, C. vnde vi*, cum innumeris aliis, quæ ad huius Brocardici comprobationem adducit Corsetus in regula *spoliatus*, Menoch. *de recuper. poss. remed.* 1. *ex num.* 12 Ant. Gabriel. *commun. conclus. tit. de restit. spoliat. conclus.* 1. Cardin. Tuschus *litt. S. conclus.* 185. & Aluarez Velascus *in tract. de priuileg. pauper. part.* 1. *q.* 46. *ex n.* 1. *& in axiom. iuris, litt. R. n.* 118. *& seqq.* Quod est adeo verum, † vt etiam si quis offerat se incontinenti 67
exceptionem dominij probaturum, non obsit talis exceptio petenti restitutionem, ob fauorem spolij, & odium spoliati, vt docent omnes DD. Canonistæ communiter per text. ibi *in d. cap.* 1. *& cap. litteras, §. final. de restit. spol.* & Legistæ *in l. naturaliter, §. nihil commune, D. de acquir. poss.* vbi Ripa *n.* 52 Felin. *in cap. fin. num.* 3. de libelli oblat. & alij suprà relati. Qui addunt, † quòd sicut exceptio proprietatis non 68
potest opponi à spoliatore, ita nec ab habente causam ab eo. Et idem procedit † in exceptio- 69
ne iuris tertij, vt docet Bart. *in l.* 2. *D. de except. rei iud.* etiam si hæc exceptio opponatur ab ipso tertio, vbi ex tali oppositione iuuatur spoliator, vt singulariter declarat Ant. de Butrio *in d. cap. in litteris, num.* 23. post Innocent. *in cap. veniens, de spons.* & latiùs Ripa *vbi suprà n.* 8.

Et licet † sit talis exceptio, quòd per eam con- 70
stet de non iure agentis, & inducatur notorius defectus tituli, & proprietatis, quia adhuc non impedit reuocationem spolij, & attentatorum, neque de ea potest agi in iudicio possessorio, vt per Philip. Franc. *in cap. bonæ memoriæ, n.* 15. *de appellat.* & latè Couar. qui de communi testatur, *in pract. cap.* 23. *n.* 4. quidquid contrarium sentire videatur Ioan. de Imola *in d. cap. bonæ*, Anchar. *in cap. ad decimas, de restit. spol.* & Afflict. *decis.* 98. & alij nouissimè relati à D. Valenç. *cons.* 134. *n.* 57. *vol.* per tex. † *in eod. cap.* 71
ad decimas, vbi notorius tituli, & proprietatis defectus in causa decimarum obstat, agenti ad spolij restitutionem. Nam ille textus ea consideratione subnititur, quòd ibi spoliatus erat incapax decimarum, eiusque possessionem iuris prohibitio, & præsumptio contradicebat, & aduersarij intentionem fundabat, prout in casu fisci agentis, vel spoliantis suprà retulimus, & optimè post alios, quos refert, tradit Ant. Gabr. *vbi sup. limit.* 7. *n.* 66. *& seq. & n.* 107. Corras. *lib.* 2. *miscel. cap.* 2. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *q.* 34. *n.* 433. *& seqq.* & latissimè Marta *de iurisdict.* 2. *part. cap.* 5. *n.* 46. *& seqq.* Iacob. Berreta, omninò videndus, *cons.* 21. *n.* 3. Hercules Marescotus, *lib.* 1. *var. cap.* 59. *num.* 15. *& seqq. & libr.* 2 *cap.* 64.

cap.64. qui eandem solutionem assignant ad text. *in cap. significasti, de diuortiis*, & tradit alia idem
72 Menochius *conf.559. num.38.* vbi † quod occupans violenter feudum ab alio possessum, suo iure priuatur.

73 Quæ etiam procedent † in spoliis factis à iudicibus inferioribus, iuxta nouiores dispositiones dictarum schedularum. Nam hæc quoque illicò, & ante omnia per Regales Audientias reuocanda, & restituenda sunt, vt deciditur in eisdem sche-
74 dulis, † quæ in summa, ex tribus interdictis possessoriis, quæ reperiuntur in iure, nimirum *Adipiscendæ*, *Retinendæ*, *& Recuperandæ*, vt ait tex. *in §. sequens, Inst. de interdictis*, Bald. *in l. ordinarij, num.3. C. de reiuindicatione*, & Menochius *in tract. de adipiscend. in principio, & de retinen.num.15.* Duaren.*lib.1.disput.cap.19.* Cuiac.*lib.5.obser.cap.17.* Alciat.*lib.10.parerg. cap. 7.* Hottom.*lib.1.obseruat.cap.10.* Quintanad.*de iurisdict. & imperio, lib.1. cap.7. num.34.* Ausonius de laudibus ternatij numeri, ibi: *Interdictorum triplex genus, &c.* solùm dictis Audientiis reliquisse videntur cognitionem recuperandæ possessionis, vbi spolia fiunt de parte ad partem, & retinendæ, quoad curam, & solicitudinem, vt veri, & legitimi possessores in sua possessione tueantur.

75 Et licèt hoc olim † non admitteretur, in spoliis à iudicibus factis, fortè *ex l. iustè possidet, D. de acquir. possess. l. qui auctore, D. de reg.iur. l.3. D. quod metus causa*; posteà tamen in eis etiam obseruari iussum fuit, nisi Proregibus, vel Gubernatores essent, qui Principem repræsentarent, & commendandi Indos facultatem ha-
76 berent. Nam † tales iudices ordinarij, vbi de facto procedunt, pro personis priuatis habentur & sic spoliati ab eis possunt intentare remedium restitutionis spoliatorum, vt *in cap. cùm causam, de off. delegat. cap. conquerente*, vbi DD. *de restit. spoliat. l.2.tit.13. lib.4. Recopil.* Speculator. *de petitor. & possess. §. quoniam*, Ripa *in d. §. nihil commune, num.58.* Abb. *in cap. dilectus, el 1. num.4. de rescript.* & aliis traditis à Burgos de
77 Paz *conf.12. n.18.* & quæ † de facto ab eis fiunt, de facto etiam restitui debent, sine ordine, & figura iudicij, vt traditur *in l. minor 25. annis, in princip.* vbi elegans gloss. D. de euictionibus, *l. si cum nulla, D. de re iudicat. l. quemadmodum, D. ad leg. Aquil.* Hippol. de Marsilis *in l.1. in princip. num.31. D. de quæstion.* Felin. *in cap. qualiter, & quando, el.1.n.15. vers. Tertiò limita, de accusat.* Bartol.*in l. fin. n.11. C. de edict. Diui Adriani*, Bald. Alexand. & alij, *in l. si pacto: quo pœnam, C. de pactis*, idem Alexand.*conf.5.n.8.lib.2.* & plures alij, quos refert, & sequitur Burgos de Paz *vbi suprà*, & Magerus *de aduoc. arm. cap.13. num.323.* vbi quòd iudici spolianti, vel de facto, vel iniustè procedenti, resistere licet.

78 Quorum multi (quod plus est) tenent, † quod etiam non citato possessore potest iudex reuocare possessionem ei datam, si de facto, non citato primo alio possessore, data fuerit, per doctrinam Ioann. Andreæ *in addition. ad Speculat. tit. de sentent §. species, vers. Et quoque*, & Ioann. Fabri *in §. fin. num.7. Inst. de pœna temere* litigantium, quem sequuntur Angel. & Imola *in l. de vnoquoque, D. de re iud.* Ant. & Abb. *in cap. cùm cessante, de appellat.* & alij, quos refert Felinus *vbi supr.* Romanus *singul.773.* latè Boër.*decis.238.num.finali*, & Ioann. Gutierr. *de iuram. confirmat. 3. parte, cap. fin. per totum.* Et hoc est, quod voluit dicere Abb. in cap. quia clerici, de iure patronatus, quod in † actibus notoriè iniustis procedit iudex ex- 79
traiudicialiter spoliando: quem refert. & sequitur Gregorius Lop. *in l.4.* gloss. *fin. in fine, tit.2. part.7.*

Nulli namque † iudici permittitur priuare 80
quemquam de facto possessione rei suæ, *l. meminerint, C. vnde vi, l. fin. C. si per vim, vel alio modo.* Imò nec etiam † Principi, nisi de pote- 81
state absoluta, & ex iusta causa, vt diximus *in cap. præcedenti*, & docent communiter Scribentes *in cap. quæ in Ecclesiarum, de constitut. & in l. fin. C. si contra ius, vel vtil. pub.* Bertazolus *conf. 289. lib.2. num.33. & conf.366. n.7. cum seqq. lib.2.* vbi quòd † etiam spoliatus à fisco est ante 82
omnia restituendus, Ruinus *conf.46.n.6.lib.1.* Peregrin.*conf.21.num.34.* vbi quòd Princeps ex hoc non fit reus, sed spoliatoris partes sustinet, alioqui esset cautela iniusta contra vassallos, quia nec etiam Principi licet aliquem spoliare de facto, Gramm. *decis.15. n.10. & decis.18. n.21. & decis.65.n.33.*

Et hoc adeò verum esse putat Matth. de Afflict. in cap. Imperialem, §. *illud, de prohib. alien. per Fred. n.36. & 41. & decis.361. num.40.* Vt contra se ipsum, & alios, quos retuli *suprà num.62.* doceat, † hoc modo spoliatum, non 83
teneri ostendere titulum pro obtinenda restitutione, quod etiam sequitur Capicius *decis. 27.* Bertazol. *sup. num.10.* Matta *d. tract. de iurisdict. 2.part. cap.5. num.66. & seqq.* maximè vbi ex parte spoliati allegatur immemorialis præscriptio, vel longæua possessio; hæc † enim 84
obstat ei etiam, qui de iure fundat, qualis est fiscus, & agit possessoriè, ne restituatur, vt per Rotam *decis.11. de rest. spol. in nouis*, Hippol. Riminal. *conf.169. num.24. lib.2.* quia † ex ea 85
oritur præsumptio tituli, qui sufficit pro manutentione, Rota *decis.595. num.4. part.1. diuersorum*, & Couar. ita declarandus *d.c.17. pract. num. 6. vers. Secundò oportet.*

Neque his repugnat, quod diximus de spoliis factis à Proregibus, vel aliis Gubernatoribus Indiarum, qui commendandi ius habent. Nam id eò tantùm tendit, † vt Audientiæ Re- 86
giæ earundem Indiarum in restitutione eiusmodi spoliorum se non immisceant, non autem quod talia spolia prædictæ schedulæ probare velint, cùm potiùs eorum cognitionem, & restitutionem Supremo Consilio reseruent, vt habetur in quinta declaratione Prouisionis de Malinas, licèt benè verum sit, † quod 88
secundùm multorum sententiam, hæc, quæ modò dixi, solent limitari in eo, cui vehemens iuris præsumptio resistit. Nam aduersus eum etiam lite pendente datur executio sui iuris ei, qui fundatam habet intentionem in eo; nec aduersarius tuendus est in possessione *d. capit. cum persona, §. fin. de priuileg. in 6.* vbi Anchart. *num.5. & 4.* Abb. *in capit.1. num.8. vt lite pend.* Couarr. *in capit.17. num.6. pract.* Menoch. *de retinend. poss. remed. vltim. numer. 24.* Roland. *conf.79. num.34. & 35. lib.2.* Portoles *in scholiis ad Molinum, verbo Firma, num.63. & sequentib.* & copiosè Marescotus *lib.1. variar. cap.11. num.6.* vbi addit, etiam hoc obseruandum, quamvis is, cui ius vehementer resistit, alleget præscriptionem. Nam lite

lite pendente, qui fundat iure communi, eo vtetur, quousque præscriptio plenè probata sit, & ad hoc vltra alia expressam Rotæ decisionem allegat.

88 Ad hæc tamen spolia facta à iudicibus, per Audiencias restituenda, vt resarcienda, † necesse est, vt qui se grauatum senserit, à tali spolio appellet, & tanquam attentatum reponi petat id omne, quod appellatione pen-
89 dente fuerit innouatum. Nam † attentatum locum habere non solet, nisi appellatio interuenerit ad iudicem superiorem, in cuius contemptum fit attentatio, nec sufficit allegare principaliter de nullitate extra sententiam, vt tenent Anton. Abbas, & Franchus *in capit. dilectus, num.31. de appellat.* post Innocent. *in cap. cùm in Iure peritus, de offic. delegati*, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Lancellotus *de attentatis, limitat.50. ampliat.* 8. Couarr. *in pract. cap.21. num.1. in fine*, & Scaccius *de appellation. lib.3. cap.2. quæst.12. num.* 42. vel alia verba, quæ appellationem, & re-
90 cursum superioris præseferant, aut † etiam arreptio itineris, *cap. dilecti filij, cap. ad audientiam, cap. bonæ memoriæ, de appellation. cap. exhibita, de iudiciis, cap. audita querela, de rest. spol.* quibus iuribus probatur, quòd nihil in hoc casu refert, quid ex æquipollentibus fiat, & quòd sicut appellatio potest fieri per procuratorem, ita etiam & arreptio itineris, vt declarat Anton. de Butrio *in cap. vt debitus, numer.15. de appellation.* Millius *in repert. verbo Appellationis vim*, & de communi testatur Lancellotus *vbi suprà 2. parte, cap.12. ampliat.16. numer.3.* Crauet. *in annotat. ad prax. Vestrij, lib. 7.cap.vltim.num.27.*& Scaccia *dict. tract. de appellat.46.n.41.*

91 Idemque erit, etsi appellatum non sit, † sed ab spoliante capiatur possessio infra terminum datum ad appellandum. Nam tunc etiam possessio dicitur attentata, vt ex Rotæ decisione docet Marescot. *dict.lib.2.variar.cap.64.nu.21.* & restitui ante omnia cum fructibus debet, vt per Cardin. *in d. cap. bonæ, colum.3.* Fran. *nu.6.de appellat.* Decium *consil.200.num.1.* Matant. *de ordine iudic.6.parte, numer.395.*

92 Et in hoc nulla debet esse cunctatio, † quoniam hoc remedium attentati est magis priuilegiatum, quàm reliqua possessoria, & in quo ex mero iudicis officio, etiam nullo seruato iuris ordine celeriter procedi debet, *cap. non solùm*, vbi DD. *de appellat. lib.6.* Ripa *in cap. sæpè, num.10. de rest. spol.* Decius *vbi suprà num. 1. in fine*, Rota *decis.1. num.2. de offic. iud. & decis.78. num.1. de appellat. in antiquis.* Adeò
93 vt † iudex, qui attentata pendente appellatione non reuocat, iniquè, & iniustè procedere dicatur, vt per Ioann. Andr. *in d. cap. non solùm*, Ioann. Monachus *in cap. cupientes, §. penult. in fine, de elect. in 6.* Afflictis *decis.98. num.8.*
94 Neque † priùs possit de proprietate tractari, aut quis cogi in eius iudicio respondere, quàm attentatorum reuocatio procedat, & in possessione, à qua fuit spoliatus, cum omnibus fructibus restitutus sit, Rota *decis.79. dicto tit. de appellat.* Bald. *in cap. conquerenti, in princip. de appellat.* Abbas *in cap. accedens, el 2. colum.2. vt lite non contest.* Craueta *conf.146. num.3.*
95 vbi (quod plus est) doctissimè subdit, † spoliatum tanto tempore post restitutionem, absque eo, quòd proprietatis petitioni respondeat, stare posset, quanto ipsum spolium durauit, ex Abb. *in cap. venerabili, col.2. de off. deleg.* Curt. Iun. *conf.41. ad fin.*

Verum illud quoque, prædictis inhærendo, dubitari potest, vtrum à † Prorege, vel Guber- 96
natore spoliatus, contra eos agere debeat, vel contra tertium, vel fiscum, cui Commendam contulerunt, vel applicarunt, à qua ipse spoliatus fuit. Et quamvis, † inspecto rigore iu- 97
ris ciuilis, interdictum recuperandæ, quale hoc est, solùm contra spoliatorem dari videatur, vt *in l. cùm à te, D. de vi, & armata*: iure tamen Canonico electioni spoliati relinquitur, an velit spoliatorem pro interesse conuenire, vel possessorem scienter rem sibi ablatam detinentem, vt probat text. expressus *in cap. sæpè, de restit. spoliat.* cuius dispositionem hodie in vtroque foro seruandam esse, testatur Butrius *ibidem num.7.* Abbas *num.4.* Bartol. *in d. l. cùm te*, vbi agnoscit conditione illius decretalis agi posse contra tertium possessorem, & idem tenet Ripa *in l. naturaliter, §. nihil commune, D. de acquir. poss. num.53.* & latè Menoch. *de recuper. remed.16.*

Qui ea (inter alias) ratione nituntur, † quia fis- 98
cus, vel tertius, quibus res adiudicata est, ratum habere videntur spolium in eorum fauorem à iudicibus factum, & sic quodammodo illud fecisse, iuxta *l.1. §. quoties, D. de vi, & vi armata, cap. cùm ad sedem, de restit. spol. cap. qui per alium, de reg. iur. in 6.* vbi Dynus, & Pechius hoc in terminis spolij benè notarunt.

Vt omittam, quod vt hoc remedium in prædicto casu cessaret, prouisum adhuc, & sanè pingius, spoliatis videri poterat † per aliud, quod habetur 99
in cap. redintegrandæ 3. quæst.1. in quo disponitur, quòd quocunque modo, & per quemcunque quis spolietur, debet in sua possessione tueri, & in pristinum statum reponi, de quo latiùs vltra Scribentes ibidem agit Menoch. *dict. tract. de recuper. remed.15.*

Quod etiam efficiet, † vt si spoliatus contra 100
hunc tertium, cui Commenda sibi ablata, concessa fuit, in Supremo Consilio litigauerit, & executoriam obtinuerit, & quo tempore ad partes Indiarum illa vsurus accedit, iam non ille, qui eum spoliauit, vel spoliari fecit, sed tertius alter denuò à Prorege, vel Gubernatore prouisus, Commenda potiatur, contra hunc quoque vires suæ executoriæ intendere possit. Cùm † 101
quia commissio executoriæ, quæ iustitiam fieri iubet, & rem in pristinum statum reponi, contra quemlibet tertium extenditur, secundùm Abb. *in cap. P. & G. de offic. delegati*, & Afflict. *decis.217.* Tum etiam, quia talis tertius vitium † li- 102
tigij scierit, vel scire debuerit, quod in quemcunque possessorem pertransit, iuxta doctrinam Angeli, Bartol. Salicet. & aliorum, quam probant & sequuntur, & illustrant plures, quos refert Couarr. *in practicis, cap.15. num.7. in princip.* Boërius *decis.181. num.48. & 51.* qui simpliciter asserunt, † quod si res litigiosa alienetur, 103
poterit sententia exequi contra emptorem, quia non potuit statum mutare in præiudicium actoris, quantum ad ordinem iudicij, examinationem causæ, & cursum litis, *in l. fin. D. de litigios. l.2. C. eod. l. quamquam, §.1. D. de aqua pluuia*, vbi Bart. Cuman. Roman. & Imola, idem Bartol. *in l. à Diuo Pio, §. si super rebus*,

bus,& ibi Alexand.*D.de re iudic.& in l.3. n.23. C.de pignoribus.* Angel.*in Auth.de litigiosis,num.* 5.Ias.*conf.43.volum.*1.quibus dicit ab hac opinione esse temerarium recedere, Isernia *in cap.1. §. condemnatorium,num.1.quæ sint Regal.* Couar. *d. cap.15.n.6.& 7.*Afflict.*decis.396.n.9.& seq.* vbi disputant, an in hoc casu necessarium sit intentare reuocatoriam? & resoluunt, quòd in eo limitatur reg.res inter alios acta,& doctrina Bartoli *in d.§.*
104 *si super rebus,ad fin.de re iudic.*vbi ait, † sententiam latam contra debitorem, non posse exequi contra eum, cui talis debitor per dolum, & fraudem aliquid vendidit, absque eo quod talis tertius nouo iudicio victus sit, & ab eo per reuocatoriam talis res euincatur, quoniam id intelligitur, vbi nouus possessor legitimè possidet, & absque eo, quod vitio litigij affecta fuerit.

105 Quibus non aduersatur, quod † quando de sola possessione tractatur, vt in specie nostræ quæstionis,non potest dici res litigiosa, neque in eius translatione ad alium, inducitur vitium litigij, *l.1. C. de litigios. Auth. de litig.§. ideoque*, Bald. *in l.1.C. de renoc. iis, quæ in frand. cred.* gloss. *in cap.1. de confirm. vtil.* Abb.*in cap. Ecclesiæ, vt lit. pendent.* Natta *conf.145. n.16. vol.1.* Boherius *singul. vitium litigiosi, n.3. fol. 373.* Nam id verum quidem esse poterit quoad ipsam rem, quæ ratione litis ortæ super eius possessione litigiosa non dicetur, cæterùm negari non potest,quin ipsa possessio litigiosa dicatur, ex eo tantùm,quod eius occasione sit intentatum aliquod remedium possessorium, vt signanter docet Abb.*vbi sup.*Afflict.*in const.eorum fraudibus n.8. lib.2.Rub.41.*Angel.*in d.Auth.in princip.*Boherius *d.singul.n.3.*& optimè Aug. Veroius *in cap.1.ex n.17.ad 23.confirm.vtil.vel inut.in 1.part.repetit. canonic. fol.160.*

106 Quemadmodum † & in rebus incorporalibus contingit, in quibus similiter, etsi non inducatur vitium litigij, quia in bonis nostris esse non dicuntur, vt per Hostiens. *in summ. de alien. iud.* Bart. *in l.1. D. de litigios.* Afflict. *suprà n. 29.vers. Vigesimus secundus casus.* Adhuc tamen quando ante cessionem, vel translationem talis iuris, vel rei incorporalis, erat iam mota lis, & petitio intentata, non solùm super possessione, vel quasi illius rei, sed etiam super proprietate, & fructibus eiusdem, efficitur proculdubio litigiosa, ex Abbat. *vbi suprà num.7.* qui optimè docet, quod quamvis res incorporales in bonis nostris esse non dicantur, & ideò quæstio super eis mota, illas litigiosas non reddat, dicuntur tamen quasi in bonis esse, atque adeò actiones, quas ad illas consequendas habemus, litigiosæ redduntur. Et sic in casu, qui nostro valdè similis est, sententiam contra nouum possessorem exequi posse, optimè resoluit Afflict. *decis.396. num.9.* vbi Vrsill.& alij eius Additionatores plura notarunt.

107 Planè si hic, qui † executoriam obtinuit, eius virtute ad Commendam fuerit restitutus, & posteà Prorex, aut Gubernator nouam causam, vel delictum (cessante fraude) prætexuerit,ob quam illi eandem Commendam ademerit, ipsamque alteri dederit, contra hunc amplius dicta executoria vires suas extendere non valebit, vt iam in facti contingentia pronuntiatum fuit in causa D. Antonij de Quiroga cum D. Petro à Sotomaior. Nam & si de eadem Commenda agatur, † non tamen eadem est causa petendi, nec idem 108
ius, nec eadem conditio personarum, quæ nisi omnia concurrant, alia res est, vt docemur *in l. cùm quæritur, cum sequentibus, D. de except. rei iudic.& in l.si cum vno 22. eodem tit.* ibi: *Tamen personarum mutatio, cum quibus singulis suo nomine agitur, aliam, atque aliam rem facit.*

Et pro hoc facit doctrina Iacobi de Aretio relati à Bartol.*in l.penult.§.fin.D.de acquir.poss.* vbi inquit,† quod si condemnatus ad rem tradendam: 109
illam tradiderit,adeò liberatur, vt licèt posteà turbet possessorem in possessione eiusdem rei, non possit ex illa sententia conueniri, nec iudex ex vigore illius iudicij se intromittit. Quod probat auctoritate glossæ magnæ,in fine,*l.Pomponius,§. sed & is,D.de procurat.*& verissimum putat Roman. *in l.sed si possessori, n.4. de iur. iurando*, saltim quando ex interuallo res fuit reuersa ad restituentem.

Et non minus congruenter expendi potest alia doctrina eiusdem Batt. *in l. si fideiussor, §. meminisse, num.2. D. de leg.1.* vbi † inquit, 110
quod si quis testamento iusserit, vt alicui res aliqua vendatur, & vendita illi sit, & ab eo posteà euincatur,non agitur de actione ex testamento, sed actione exempto. Et si † arbiter con- 111
demnauerit Titium, vt locaret rem Sempronio, & facta fuerit locatio, & posteà ab illo fuerit ablata res, non agitur contra locatorem actione ex sententia, sed ex locatione, ex tex. optimo *in l. in numerationibus 44. vers. Tantumdem, D. de solution.* cui arridet celebris gloss. *in Auth. sacramenta puberum, verb. Custodiantur, C. si aduers. condition.* ibi: *Non autem actione ex eo contractu aget à modo semel re tradita, & in cap.1. §. item sacramenta, verbo Sponte, ad medium, de pace tenenda*, ibi: *Sed si iam tradiderat, tunc secus erit.* Ex quibus valdè in nostris terminis tradit Paul.Castrens. *in d. Auth. sacramenta, in repet. num.34.* quod obligatus alicui tradere rem, si tradat, & posteà ille cadat à possessione, non agitur, pro ea recuperanda actione personali prima,quæ competebat ad traditionem.

Et de his quidem quæstionibus, & dubiis, ac de aliis, si quæ fortè super dictis executoriis moueantur, benè † cognoscere possunt Rega- 112
les Indiarum Audientiæ, quibus tales executoriæ à Supremo Consilio remitti solent, vt eas impleant, & exequantur. Nam etsi per schedulas supra relatas in causis Commendarum coarctatam habeant iurisdictionem, id solùm procedit, vbi suo motu de illis cognoscere volunt, secus autem vbi procedunt virtute executoriarum sibi commissarum, quia tunc benè possunt cognoscere de omnibus in eis deductis & comprehensis, & de attentatis contra ipsam executionem, & de omnibus dubiis, & exceptionibus, quæ eius implementum, vel impedimentum concernunt. Nam † nouum non est,vt 113
quis ratione incidentiæ de aliquibus causis, vel personis cognoscat, & iudicet, de quibus aliàs principaliter iudicare non possit, *l. quoties, C. de iudic. l. cùm proponas, C. de reb.cred.* DD. *in cap. tuam, de ordin. cognit. cap. lator, qui filij sint legit. c. prudentiam, de donat. inter,* Felin. *in cap. cæterum, in princip. de iudiciis,* cum multis aliis,quæ adducit Panimus *in tract.de off.& potest.Cap.sed.vacant.2.parte princip.q.12. num.22.*

num. 22. & Bobadilla *in Politic. lib.* 2. *cap.* 18. *num.*162.*cum sequentibus.*

114 Et ita resoluunt DD. in † iudice causarum criminalium, qui licèt nullam habeat iurisdictionem in causis ciuilibus,potest tamen de eis inquirere, & iudicare, vbi causa ciuilis incidit in criminalem, vt per Bartol. *in l. interdum*, §. *qui furem, num* 4. *de furtis*, Felin. *in d. cap. ceterum*, *colum.*2. *vers. Secundò limita*, Afflict. *in constitut. Neapol. si quis in posterum, num.*43. *lib.* 1. *Rub.*17. Quemadmodum è contrario delegatus ad causam ciuilem, etiam si nec leuem coërcitionem habeat,si tamen in illa causa ciui-

115 li,† quis deponat falsum,poterit eum extraordinariè punire, iuxta doctrinam Specul. *in tit. de testib.* §.1.*vers. Item quod est corruptus*, Bald. *in cap. prætereà*, *de off. delegat.* Fulgos. *in l.* 1. §. *qui mandatum*, *D. de officio eius*, *circa finem*, Angel. *in l. querela*, *colum. fin. C. de falsis*, & communis apud Sebast. Sapiam, qui alios allegat, *in l. fin. num.*6. *D. de off. eius*, & plures Farinac. *tit. de inquisit. quæst.* 8. *& in mate-*

116 *ria attentatorum*, † quod quis possit etiam incidenter, & accessoriè de illis agere, vel iudicare, vbi prosequendo causam appellationis, emergunt, siue contingunt, tradit Cardinal. *in cap. dilecti, et* 3. *col.* 1. *in fine*, *de appellat.* Rota *decis.* 2. *de rescript. in nouis*, Matant. *de ordin. iudic.*6.*part.num.*396.

CAPVT XXIX.

De eisdem litibus,& maximè, quæ fructuum restitutionem concernunt.

SVMMARIVM.

1 *Causæ super Commendis Indorum, in non exceptis iure communi regulantur.*

2 *Feudales lites obseruant ordinariam praxim aliarum.*

3 *Commendarum in causis, quod tempus detur ad probandum, & an requiratur citatio, publicatio, & conclusio?*

4 *Publicatio testium, & causæ conclusio, an sint de substantia iudicij?*

5 *Commendarum, & feudorum ratione competunt omnia remedia possessoria.*

6 *Possidere melius est,quam alio possidente petere.*

7 *Possessorium priùs est discutiendum, quam petitorium.*

8 *Petitorium vbi eisdem fundamentis nititur ac possessorium, peccant, qui statim super eo non pronuntiant.*

9 *Possessio regulariter probatur ex sola fructuum perceptione.*

10 *Possessio antiquior præfertur nouiori, cæteris paribus, in interdicto retinendæ, & minus vitiosa, magis vitiosæ, & quæ antiquior dicatur? & quod ea probata probatur spolium.*

11 *Titulum iustum statim probans, obtinet in possessorio retinendæ contra antiquiorem possessorem.*

12 *Titulus solus non confert, nec probat possessionem,sed ei causam præstat.*

13 *Titulum habens à Rege, præfertur habenti ab alio inferiori.*

14 *Titulus iniustus, inualidus, aut cui lex ab initio resistit, non est titulus,nec causat bonam fidem.*

15 *Præscriptio longi temporis non requirit exhibitionem, sed solam allegationem tituli, dummodò is iustus, & validus sit.*

16 *Possessor intrusus de facto est deponendus, & verus, & titulatus conseruandus.*

17 *Possessor malæ fidei tenetur restituere fructus perceptos, & percipiendos.*

18 *Hæres possessoris malæ fidei tenetur etiam ad fructuum restitutionem, & singularis successor, & quare?*

19 *Fructus regulariter sequuntur possessores bonæ fidei.*

20 *Possessorio agenti etiam in beneficialibus, fructus restituendi sunt, quamuis titulum suum non colorauerit.*

L. bonæ fidei, D. de acq. rer. domin. *& similes illustrantur,*ibidem.

21 *Possessor bonæ fidei, etiam si vincatur in iudicio proprietatis, non restituit fructus industriales, & quid de naturalibus?*

22 *Commendarum fructus an sint dicendi industriales,vel naturales, & quid in feudis?*

23 *Litis contestatio inducit malam fidem, & ob id à die eius solet fieri fructuum condemnatio.*

24 *Iudex ex officio potest facere fructuum restitutionem ex die contestationis.*

25 *Mala fides præsumitur ex litis contestatione, & est præsumptio iuris,& de iure.*

26 *Fructus in iudiciis restitutoriis debentur à die occupationis, & quando restitutio fit ipso iure.*

27 *Dies, & pœna vbi adiicitur ad restituendam aliquam rem, ex lapsu eius debentur fructus absque alia interpellatione.*

28 *Res semper debet cum fructibus reddi, quando titulus sententiæ habet ortum ex causa irrita.*

L. si fullo, D.de condict.sine causa, l.si à te, D. de except. rei iud. *& similes expenduntur,& illustrantur,*ibidem.

29 *Fructuum condemnatio non semper fieri debet, ex litis contestatione, & qui casus ab ea excusent.*

30 *Bona fides ad acquisitionem fructuum potest causari etiam ex titulis iniustis, & ex errore.*

31 *Fructus medio tempore perceptos non tenetur restituere, obtinens in possessorio, & succumbens in petitorio.*

32 *Mala fides, quam causat litis contestatio, excusat bona, quæ oritur ex eo, quod quis obtinuit in possessorio.*

33 *Fructus si petiti sint, simul cum Commenda, & sententia solum condemnet ad restitutionem Commendæ, an quoad fructus absoluisse videatur?*

34 *Fructus etiam specificè non petiti, veniunt in iudiciis vniuersalibus ex natura actionis.*

L. item veniunt, §. fructus, D.de pet. hæred, & l. 2. C. eod. *& aliæ similes explicantur,& illustrantur,*ibidem.

35 *Sententia condemnatoria super iure vniuersali, videtur etiam continere condemnationem super fructibus, & è contrario in absolutoria.*

36 *Sententia lata super restitutione iuris vniuersalis,*

uersalis, si non intelligeretur cum fructibus, plenè legis intentioni non satisfieret.

Fructus separari nequeunt à re principali in iudiciis vniuersalibus, ibidem.

37 *Interdicto retinendæ, vel recuperandæ, vbi agitur, veniunt fructus, licet non petantur.*

38 *Proprietatis restitutio, vel adiudicatio alicui facta, virtualiter includit in se adiudicationem fructuum.*

39 *Sententiæ verbis (secundùm aliquos) non est necessaria expressio fructuum, vbi res adiudicari iubetur.*

40 *Sententia est stricti iuris, & non extenditur, nisi ad specificata.*

41 *Fructuum mentio expressa in sententia, requiritur, vt eius virtute peti possint.*

42 *Fructus vbi debentur iure actionis, potest pro eis nouum iudicium instaurari, si in principali non fuerint petiti, vel condemnati.*

L. centum Capuæ, D. de eo quod certo loco, l. & ex diuerso, §. 1. D. reiuind. l. 1. C. de iudiciis, *& aliæ similes explicantur*, ibidem, & num. 52.

43 *Expensæ vbi omittuntur in sententia, non inducitur illarum absolutio.*

44 *Iudex, qui in vna parte rei petitæ, vel in sorte, & non in fructibus condemnat, non ideò ab omissis absoluisse videtur.*

45 *Omissio determinationis alicuius articuli in sententia, non inducit eius condemnationem, nec absolutionem.*

46 *Instantiæ diuersæ formari possunt super re principali, & super fructibus.*

47 *Tenutæ etiam in iudicio noua instantia formari potest super fructibus in eo iudicio omissis.*

48 *Fructus expressè petiti, si in sententia omittantur, reus ab illis absolui videtur, & ampliùs super eis agi non potest.*

L. terminato, C. de fruct. & litium expens. l. fin. § fin. D. de condict. indeb. l. non solum, D. de reiuind. *explicantur, & illustrantur.*

49 *Fructus, etsi iure actionis æquè principaliter, ac res ipsa debeantur, semper tamen solent peti accessoriè ad eam.*

50 *Iudicio principali finito per sententiam, non potest ampliùs tractari de accessoriis illius.*

51 L. 4. C. depositi *ponderatur, & illustratur*, ibidem.

52 *Fructus, vsuræ, expensæ, & similia, tunc possunt peti in nouo iudicio, post finitum principale, quando de eis peculiaris speculatio intercessit.*

53 *Fructus, qui æquè principaliter debentur, ac res ipsa, ex qua procedunt, de rigore iuris in eodem libello cumulari non possunt, licet praxis contrarium seruet.*

54 *Iura, quæ inuicem contraria videntur in materia omissionis fructuum in sententia, quomodo concilientur?*

55 *Iudicium vniuersale qualiter comprehendat fructus non petitos, nec condemnatos.*

56 *Litigantes super Commenda, si decedant non relictis heredibus suis, sed extraneis, an hi, & vbi super fructibus Commendæ nouam litem mouere possint?*

57 *Ioannis Matienzi opinio refertur, & discutitur super lite de fructibus inchoanda inter hæredes litigantium super Commenda.*

58 *Accessorium corruit, deficiente principali, cui innititur.*

59 *Dispositio nondum perfecta vitiatur, si deuenit ad casum, à quo incipere non potuit.*

60 *Instantia causæ, litigatorum morte regulariter finitur.*

61 *Iurisdictio ad certas personas, res, vel causas restricta, ad alias extenditur.*

62 *Instantia actiuè, & passiuè solet transire, seu continuari in hæredes litigantium.*

63 *Instantia non transit in successorem, vbi per mortem litigantis extinctum fuit ius, super quo erat lis.*

L. si constante, §. fin. solut. matr. *& similes illustrantur*, ibidem.

64 *Instantia super his, quæ sanguinis iure proueniunt, non transit nisi in successores sanguinis.*

65 *Instantia cœpta cum possessore beneficij, vel dignitatis, non transit ad eius hæredes in his non succedentes.*

66 *Instantia in feudis solùm transit ad successorem in feudo, non verò ad eos, qui hæreditario iure succedunt.*

67 *Feudum est homo mutus, & pro eo loquitur, & agit feudatarius.*

68 *Hæredes litigantium benè possunt, si volunt, pro fructibus Commendæ litem inchoare in Regalibus Cancellariis Indiarum.*

69 *Fructus non videntur esse pars rei, à qua procedunt, sed quid distinctum ab ea.*

70 *Instantia perempta, quis rem de nouo petere non prohibetur.*

71 *Senatus Supremus potest cognoscere de fructibus Commendæ, etiam perempta instantia litis super ipsa Commenda pendentis.*

72 *Fructuum ratione durat instantia Commendæ, etiam inter hæredes, qui in illa non succedunt, & quare?*

Iudicium, vbi cœptum est, ibi finiri debet in toto, & in eius partibus, ibidem.

73 *Hæredes ad quos transit instantia, saltim ratione fructuum, an sint citandi de nouo?*

74 *Fructuum, & aliarum accessionum ratione durat lis etiam mortuo homine, pro quo iudicium cœptum fuit.*

L. vtique & l. si hominem, D. de reiuind. & l. si seruus 11. D. iud. solui *ponderantur*, ibid.

75 *Meum est, quod ex re mea superest.*

L. solùm, §. meum, D. de reiuind. & l. si seruus, § boue subrepto, de condict. furt. *explicantur*, ibidem.

76 *Causa cœpta super statu hominis, durat etiam eo mortuo, propter emolumentum successionis.*

L. quamuis 3. C. ne, de stat. defunct. *ponderatur, & illustratur*, ibidem.

77 *Nobilitatis causa litigans, si moriatur, durat instantia cum hæredibus ob pignorum captorum recuperationem.*

78 *Instantia cœpta super maioratu, durat etiam inter successores extraneos propter fructus.*

79 *Tenutæ in iudicio veniunt fructus, & omissi in sententia possunt iterum peti in supremo Senatu.*

80 *Commendæ ius cognosci debet, vt sciamus ad quem eius fructus pertineant, & hoc meliùs expeditur per supremum Senatum.*

L. vlt. C. vbi de ratiociniis, *explicatur*, ibid.

81 *Causa vna vbi alteri praeiudicat, transit instantia.*
82 *Æquitatis ratione,& vt lites breuientur, sæpè prorogatur iurisdictio.*
Lites citò finiri vtilissimum, & æquissimum est, ibidem.
83 Cap. significasti, de offic. deleg. *expenditur, & illustratur.*
84 *Delegatus admeram executionem, ex causa iusta potest assumere cognitionem.*
85 *Tenutarum, & secundæ supplicationis causa, etiam finita in supremo Consilio per mortem litigatorum, possunt in eodem terminari inter hæredes eorum ratione fructuum.*
86 *Casus litis super Comitatu de Bailen, in qua Auctor fuit iudex, refertur.*

ET hæc hactenus circa quæstiones tangentes spolia Commendarum dixisse contenti.
1 In reliquis, quæ concernunt † lites, quæ super eisdem Commendis moueri possunt, & solent super possessorio, vel petitorio, tam in Regalibus Cancellariis Indiarum, vbi mille ducatorum reditus non excedunt, quam in supremo Senatu, vbi excedunt; ordinarius modus procedendi, & iudicandi aliarum causarum obser-
2 uandus est, prout & † in feudalibus litibus contingit, iuxta ea, quæ post Mozzium, Pistorem, & plurimos alios, quos refert, tradit Rosenthal. *de feud. cap.* 12. *quæst.* 11. *num.* 6. &
3 *litt. B*, Eo excepto, † quod terminus probationum causarum, quæ ad Regium Senatum remittendæ sunt, ad sex menses restringitur in nouioribus schedulis supra relatis, quæ hac in parte emollierunt duritiem antiquiorum, quæ tres tantum concedebant, sicut & in eo, quod olim partis citatio ad remissionem faciendam, testium publicatio, & causæ conclusio non requirebatur, quod postea merito emendatum fuit.

4 Nam testium † publicationem, & causæ conclusionem de substantia iudicij desiderari, maximè inspecto nostro iure Regio, apertè docet Did. Perez *in Rubr. & l.* 6. *tit.* 11. *lib.* 3. *Ordin.* Et quamuis contrarium teneat Greg. Lopez *in l.* 34. *tit.* 16. *part.* 3. *verb. Abiertos*, Azeued. *in l. fin. num.* 2. *tit.* 6. *lib.* 4. *Recop.* Segura Daualos *in direct. iud.* 2. *part. cap.* 14. *ex num.* 7. vbi tractat, quid dicendum sit in criminalibus, & arbitrariis? Matienz. *in dialog. relat.* 3. *part. cap.* 45. *n.* 7. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *de testib. quæst.* 75. *n.* 5. & *seqq.* Certum tamen est, priorem opinionem admittendam esse; vbi à non facta publicatione, vel conclusione fuit appellatum, & quod eius defectus, testium fidem grauiter vacillare facit, aut in totum eneruat, vt post innumeros Auctores concludit Farin. *vbi suprà n.* 7. 10. & 11. Menoch. omninò videndus, *de arbitrar. lib.* 1. *q.* 33. Alex. Stiacus *in praxi cap.* 18. *per totum*, & Vantius *in titul. de nullit. ex defect. process. num.* 40. & 41.

5 Competúntque † pro eisdem Commendis omnes actiones, & remedia possessoria, quæ pro feudis cumulat, & expendit idem Rosent. *d. cap.* 12. *quæst.* 12. Et ante omnia circumspicere
6 acturus debet, an † possessorio aliquo remedio experiri possit, quia semper longè commodius est possidere, & aduersarium ad onera petitoris compellere, quam alio possidente petere, *l. is qui destinauit* 24. *D. de reiuind. §. retinendæ, Inst. de interd.* cum aliis.

Quò fit, vt iure communi, & pariter feudali, de † possessorio, & petitorio quæstione orta, 7
possessorium prius sit discutiendum, *l. ordinarij* 13. *C. de reiuind. l. incerti, C. de interd. l. permisceri penult. D. de acq. possess. cap. cum Ecclesia Sutrina, de caus. poss. & propriet.* cum similibus, ibidem per gloss. & DD. allegatis, & in terminis feudorum per Afflict. *in capit.* 1. *in princip. notab.* 3. *si de feud. fuer. controuers. inter domin. & agnat.* Balzaran. *ibid. numer.* 9. Roland. *cons.* 2. *num.* 3. & *cons.* 98. *n.* 3. *vol.* 3. Cæs. Contard. *in l. vnica, C. si de moment. poss. limit.* 2. §. *num.* 24. Borcholten. *in tract. de feud. cap.* 10. *num.* 30. Pacianus *de probation.* 1. *part. cap.* 67. *num.* 86. *fol.* 239. & Rosenth. *d. cap.* 12. *q.* 11. *num.* 5. & *in notis litt. A.*

Quamuis verum sit, † quod vbi possessorij 8
& petitorij fundamenta eadem sunt, & statim de illis in vtroque iudicio constare potest, non debet duplex iudicium formari, ex his quæ grauiter, & doctè tradit Sarmient. omninò videndus, *lib.* 2. *select. cap.* 13. *num.* 5. & 6. Ioann. Guttier. *cons.* 6. *num.* 12. & eis, & aliis relatis Hier. Gonçal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 1. §. 5. *num.* 96. vbi probant, mortaliter peccare, & ad omnes expensas, damna, & interesse partis teneri, tam litigantes, quam iudices, & aduocatos, & procuratores, qui vbi ex causæ meritis notorium defectum proprietatis, agnoscunt, in superficiariis, & dilatoriis remediis possessoriis insistunt, vel pronuntiant, & ius proprietatis parti, cui competit, reddere supersedent.

Porrò † vbi solum possessorium in iudicium 9
deducitur, ille in dubio iudicandus est possidere, qui fructus perceperit, quoniam regulariter ex eorum perceptione possessio probatur, *l. Titia, D. de solution. l. litibus, C. de agricol.* & *cens. lib.* 11. *l. vim facit, D. de vi & vi armata*, Bart. *in l.* 2. *C. de acquir. poss.* Paris. *cons.* 5. *num.* 21. *volum.* 4. & *cons.* 104. *num.* 79. *volum.* 1. idem Bart. *in l. foramen, D. de seruit. vrban.* & *in l.* 1. *num.* 22. *D. solut. matr.* Ruin. *cons.* 53. *num.* 7. *volum.* 4. Roder. Suar. *in l. post rem iudicatam, in declarat. leg. Reg. limit.* 2. *per totam*, Ioseph. Ludou. *decis. Perusina* 29. *n.* 14. Aluar. Valasc. *de iure emph.* 1. *part. quæst.* 9. *num.* 13. & *seqq.* Gilken. *d. præscript. part.* 2. *membr.* 3. *cap.* 4. *numer.* 5. & latè Mascard. *de probat. conclus.* 1188. & Paz *de tenuta cap.* 8. *numer.* 20.

Et rursus antiquior † possessio nouiorem 10
vincit, cæteris paribus, in possessorio retinendæ, vt cum multis probat Menoch. *de retinenda, remed.* 3. *num.* 725. Mascard. *sup. concl.* 1199. *per totam.* Et minus vitiosa, magis vitiosam, *l. si duo, D. vti possid.* Ruin. *cons.* 28. *num.* 17. *volum.* 4. D. Valençuela *cons.* 121. *ex n.* 41. *vol.* 2. Personal. *quæst.* 4. *num.* 29. & *seqq.* vbi quod antiquior possessio recentiori præualet, & quod ea probata probetur spolium, & Raudens. *de analog. cap.* 15. *num.* 197. vbi tractat, quis dicatur antiquior possessor? & quod illum denudare durities, & immanitas sit. Qui † autem 11
iustum titulum statim ostendit, obtinet in possessorio retinendæ contra antiquiorem possessorem, cap. licet causam, & ibi Ant. de Butrio, & alij Scribentes communiter, Bart. *in d. l. si*

duo, idem Bart. Imol. Castrens. & alij *in l. si de eo, §. fin D. de acquir. poss.* Alexand. *cons.* 81. *volum.* 3. Ruin. *cons.* 53. *num.* 3. *&* 11. *volum.* 4. Mascard. *d. conclus.* 1199. *num.* 6. 11. *& seqq.* Debet tamen simul cum hoc titulo possessio
12 probari, † quia solus titulus eam non confert, nec probat, sed tantum ius possidendi causat, vt in simili, loquens de beneficiis, tradit Craueta *cons.* 1; 4 *num.* 21.

13 Et † qui habet titulum à Rege præfertur habenti à Prorege, vel ab alio Gubernatore, argum. text. *in l. fin. D. de Decurion.* cum aliis, quæ adducit Chasanæ. *in Catalog. glor. mund. part.* 10. *consid.* 31. *&* 32. Azeued. *cons.* 12. *ex num.* 23. Menoch. *cons.* 902. *num.* 59. *volum.* 10. Marescot. omninò videndus, *lib.* 2. *var. cap.* 64. *num.* 2. & tetigi *sup. cap.* 9. *num.* 43. *& seqq.*

14 Ideo autem iusti tituli memini. † Nam titulus iniustus, vel inualidus, & cui lex à principio resistit, non est titulus, nec bonam fidem possidenti præstare potest, *l. nec vlla*, §. 1. vbi gloss. *verb. Sciens*, & Bart. *num.* 1. *D. de petit. hered.* Bart. per text. ibi *in l. quemadmodum, C. de agricol. & censit. & in l. sed si lege, §. scire, D. de petit. hered.* Ruin *cons.* 41 *num.* 28. *volum.* 4. Tusch. *litt. T, concl.* 311. 312. *&* 315. Mascard. *sup. num.* 56.
15 Quod adeò verum est, vt † licet in præscriptione longi temporis, sufficiat allegare titulum, & bonam fidem, ne quis illum exhibere teneatur, vt pluribus probat Couarr. *in reg. possessor*, 2. *part.* §. 10. *num.* 9. *vers. Hinc & illa solemnis*, tamen si producatur titulus, qui apparet iniustus, nihil opitulabitur, imò causabit malam fidem, vt in specie ex multis concludit Roman. *cons.* 474. *num.* 27 Abbas *in cap. grauis, de restit. spol. num.* 7. Parisius *cons.* 27. *num.* 118. *& seq.* & latiùs *num.* 136. *volum.* 1. Tiber. Decian. *consil.* 117. *num* 68. *& seqq. volum.* 3. Caualcan. *decis.* 28. *num.* 19. *part.* 1. & Tuschus *d. litt. T, conclus.* 311.
16 Vnde est, † vt talis possessor tanquam intrusus de facto sit remouendus, & alter conseruandus, *vt in cap. ad petitionem, de accusat.* &
17 quod cùm in † mala fide semper versatus fuerit, teneatur ad restitutionem fructuum, non solum perceptorum, sed & qui percipi potuerunt, *l. si nauis, §. fin. & l. fructus, D. de reiuind. l. domum, C. eodem, l.* 1. *C. de petit. hered. l. apud Iulianum*, §. 1. vbi Imola, Alex. & Ias. *de legat.* 1. *& in l. sed & partus, D. quod metus causa, §. illorum, Inst. de offic. iud. l.* 40. *titul.* 28. *part.* 3. cum aliis, quæ vltra Auctores *suprà* relatos, tradit Bart. *in l. & ex diuerso, D. de reiuind.* Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 3. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 15. *ex num.* 576. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind.* 2. *part. cap.* 4. *ex num.* 51. Greg. Lopez per text. ibi *in l.* 39. *tit.* 28. *part.* 3. *& in l. fin. eodem tit.* Azeued. *in l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 4. *Recop. num.* 31. Auendañ *in tract. de* 1. *&* 2. *decret.* 3. *part. num.* 4. Gilken. *in l. certum, C. de reiuind.* & D. Ant. Pichard. *in §. si quis à non domino, Inst. de rer. diuis.* & nouissimè D. Valençuela *cons.* 196 *num.* 34 *volum.* 1. Quod adeò verum
18 est, † vt hæres quoque talis possessoris malæ fidei, ad eandem fructuum restitutionem teneatur, quasi ipse malæ quoque fidei possessor sit, *l.* 2. *in fine*, vbi gloss. *C. de fructib. & lit. expens. l. cum hæres, D. de diuers. & temp. præscript. Auth. malæ, fidei, C. de long. temp. præscript. l.* 19. *tit.* 29. *part.* 3. vbi hoc extenditur etiam ad singularem successorem, Bart. *in d. l. ex diuerso*, § 1. Bald. *in l. vitia, C. de acquir. possess.* DD. *in d. cap. grauis*, Menoch. qui alios plures congessit, *d. remed.* 15. *num.* 618.

Cæterùm si titulus iustus sit, & eum possessio, & bona fides comitata fuerit, non solùm talis possessor in possessione tuendus, & præferendus est, † verum & in fructuum percep- 19
tione, & ablatorum restitutione, qui semper tales possessores sequuntur, vt post alios probat Mascardus *de probat. concl.* 146. *num.* 13. vbi cum Rotæ decisione resoluit, † agenti possessorio, 20
etiam in beneficialibus, fructus restituendos esse, quamuis titulum suum non colorauerit, quia hi semper sequuntur bonæ fidei possessores, *d. §. si quis à non domino, Inst. de rerum diuis. l. bonæ fidei, D. de acq. rer. dom. l. fructus, D. de vsuris, cap. consultationibus, D. de iure patron.* Anton. Gabr. 2. *tom. commun. conclus. lib.* 1. *tit. de acq. rer. dom. conclus.* 1. *&* 2. Pinel. & alij *suprà* relati, qui docent hoc adeo verum esse, † vt licèt 21
talis possessor postea in iudicio proprietatis vincatur, adhuc prædictos fructus ita perceptos restituere non teneatur, maximè si sint industriales, quales † Ego esse existimo fructus Com- 22
mendarum, cum dentur propter onera, & seruitia, de quibus in superioribus egimus; quidquid contrarium, in feudis loquens, probare videatur Capicius *decis.* 93. *num.* 11. *& seqq.* Nam fructus naturales, & ciuiles si extent, aut ex eis quis factus fuerit locupletior, multi sunt, qui putent etiam à possessoribus bonæ fidei in consequentiam rei euictæ restitui debere, vt per gloss. marginalem, Bart. Angel. & alios *in d. l. & ex diuerso, §.* 1. *Inst. de off. iudic. d. l. fructus de vsuris, & d. l.* 39. *tit.* 18. *part.* 3. Alexand. *cons.* 90. *volum.* 2. *& cons.* 22. *volum.* 4. & communis apud Anton. Garbr. *vbi suprà concl.* 2. Gregor. Lopez *d. l.* 39. & Couarr. *d. c.* 3. *n.* 6. qui inquit, hoc suaderi posse auctoritate I. C. in illa æquissima, quam proponit, ratione, *in l. si me, & Titium, D. si cert. pet.* de qua nonnulla congessi suprà hoc *lib. cap.* 15. *num.* 49. & sequitur Surdus *d. consil.* 293. *num.* 13. *&* 14. vbi probat, quod quis semper præsumitur factus locupletior ex fructibus consumptis.

Et hinc fluit, quod cum per litis contesta- 23
tionem tales possessores in mala fide constitui incipiant, regulariter ex die eiusdem contestationis fructuum condemnatio fieri soleat, quasi cessante fundamento, ex quo illorum acquisitio causatur, *l. certum* 22. *C. de reiuind. l.* 2. *C. de fruct. & litium expens. d. l.* 39. *tit.* 28. *partit.* 3. *l.* 11. *tit.* 15. *partit.* 5. vbi noster Greg. Lop. latè Guid. Papæ, & eius Addition. *decis.* 45. Ruin. *cons.* 24. *vol.* 1. & Ioan. Garcia *de expens. cap.* 23 *num.* 45. *&* 46. qui addunt † iudicem ex officio suo talem con- 24
demnationem, etiam non petitam, facere posse, per *l. ædiles, §. item sciendum, D. de ædil. edict.* & alia, quæ tradit Boerius *decis.* 18. *per totam,* Afflict. *decis.* 59. Capella Tholosana *decis.* 195. Ioann. Coppus *de fructibus, lib.* 4. *tit.* 2. *c. vnico,* Capicius *decis.* 10. *num.* 24. Surd. *decis.* 293. *num* 8. 9. *&* 10. vbi † quod mala fides præsumi- 25
tur ex litis contestatione, & est præsumptio iuris, & de iure, Magonius *decis. Lucensi* 53. *n.* 18. Mysynger. *centur.* 4. *obseruation.* 55. Thesaurus *decis.* 235. Paz de tenuta, *cap.* 8. *num.* 33. & Camill. Borrel. *in summ. decis.* 1. *part. tit.* 47. *numer.* 128. *&* 129.

Quod

26 Quod maximè † procedet in iudiciis restitutoriis, in quibus etiam à die occupationis fructus venire solent, *l. qui restituere*, *D. de rei vind. l. videamus*, *vers. Nam & verbum restituere*, *D. de vsuris*, *d.l. & ex diuerso*, §.1. *D.de reiuind.* ibi; *Non debere enim lucro possessoris cedere fructus, cum victus sit, & quare habeat, quod non esset habiturus possessor, si statim possessionem restituisset*, cum aliis traditis à Couarr. *lib.1. var. cap. 3. num. 1.* Et comprobatur ex recepta DD. sententia, quod quando restitutio fit ipso iure, statim ex eo tempore debent fructus restitui, non expectata petitione, aut litis contestatione, vt post gloss. *in Auth. de incest. nup.* §. 1. *verbo Imminere*, Bart. Angel. Bald. Ioan. Andr. Anchar. Dom. Franc. Afflict. & plures alios duxit Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo Reuertatur, num.168. C. de reuocand. donat.* & in fideicommissis loquens Bartol. *in l. fideicommissariam, num.4. D. ad Trebel.* & Surd. *decis.25. num.19.*

27 Idemque est, † vbicunque reperitur certus dies signatus, ex quo quis Commenda potiri debeat, pœna contra detinentes, vel impedientes adiecta. Nam tunc etiam ipso iure veniunt fructus restituendi à tempore moræ absque vlla alia petitione, vel interpellatione, *l. traiectitiæ, in princip. & in §. de illo, D. de oblig. & action. l. Celsus 27. D de recept. arbit. l. Thais 41. §. intra certa, D. de fideicommiss. libert. l. magnam, C. de contrab. stipulat.* cum notatis à Bartol. & aliis *in l. etsi post tres, D. si quis cautien. l. si insulam, num.4. D. de verb. oblig.* Greg. Lopez *in l. 35. tit. 15. partit. 5.* Padilla *in l. super possess. num.7. C. de transact.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. 1. part. quæst.5. num.13.* Anton. Gomez *in l. 33. Tauri, num.3.* Couar. *lib. 3. var. cap.17. num.4.* Matienz. *in l.7. gloss.3. num.2. tit.4. lib.5. Recop.* latè Cartotius *de locato, 4. parte, tit. de mora, à num. 51.* & optimè Surdus *cons. 293. num. 11.* vbi quod fructus debentur à tempore moræ, quando quis agit ad rem, quæ erat sua, Anton. Faber *lib. 6. coniect. cap.7.* & noster D. Antonius Pichard. in præclara illa sua disputatione de mora, *ex num.70.*

Quorum doctrina, ex eo etiam maximè fulcire † potest, quod quando titulus sententiæ
28 ortum habet ex causa irrita, tunc res absque dubio cum fructibus restitui debet, vt post Nattam *cons. 535. num.12.* eleganter prosequitur Surd. *cons. 268. lib.2. ex num. 28.* Peregrin. *de fideicom. art.45. num. 34.* quibus addere possumus text. *in l. si fullo*, vbi Bald. *D. de condict. sine causa, l. si à te, D. de except. rei iud. l. filio 16. §. contra tabulas, D. de inoff. testam.* & tradita à Pinelo *in l. 2. part. 2. cap.4. num.5. C. de rescind. vend.* Gutierr. *in repet. l. pater filium, num.16. D. de inoff. testam.* Osasc. *decis. Pedemont. 160. num.12.* vbi citat Roman. Nattam, Menoch. & alios, & Mastrill. *decis. Siciliæ 29. num. 3.* & est videndus Parlador. *in sexquicent. differ. 36. num. 9.* vbi tradit, quod in actione reali aliquando veniunt fructus ante litem contestatam, at in actione personali nunquam, nisi post litem contestatam.

29 Circa quod tamen notandum erit, † non semper etiam ex die contestationis fructuum condemnationem fieri debere, quidquid dicat Surd. *d. cons.293. num.10.* cum ab ea, quilibet titulus possessionem, & perceptionem iustificans, & legitimam causam litigandi, & statim non cedendi, possessori præbens, excusare soleat, *l. sed si lege, §. scire*, vbi Bart. *num. 2.* Couar. *d. lib.1. var. cap. 3. num. 8. vers. Præterea*, Osasc. *decis.160. num. 8.* Imò non requiritur titulus, sed sufficit qualisqualis occasio possidendi, *d. §. scire communis* apud Ant. Gab. *cons. 35. sub num.44. lib.2.* Osascus *vbi proximè num.8.* Gutier. *lib. 3. pract. quæst.71. à n.13.* Rota apud Farin. *decis.320. num.2. part.2. in recent.* vbi ampliat, si possessio sit cum titulo inualido, *& num. 2.* addit, quod † bona fides, quæ sufficit ad acquisitionem fructuum, potest causari ex iniustis, & temerariis titulis, per *d. §. scire.* 30

Et quod bona fides ex errore iuris deducta, licet non sufficiat ad præscriptionem dominij, quia est maioris præiudicij, sufficiat tamen ad fructuum acquisitionem, notabiliter resoluit Rota *d. decis. 320. num. 4. & 5. & per totam, & decis. 665. num. 7. ead. 2. part.* Riccius *decis. 333. part. 3.* Nouarius *1. part. quæst. forens. quæst.46. per totam*, & indiuiduo Capella Tholos. *decis. 445.* vbi eius Additionator notanter subiecit, quod † obtinens in possessorio, 31 & postea succumbens in petitorio, non tenetur restituere fructus medio tempore perceptos, ex gloss. *in cap. significauerunt, de testib. in verb. Recursum, & in cap. cum super verb. Restituendum, & in cap. Pastoralis, de causa possess.* Menoch. *cons. 1173. num. 9. lib. 12.* Et quod hoc procedat † etiam ad excusandam ma- 32 lam fidem post litis contestationem, docet Surdus, omninò videndus, *decis. 281. num. 8.* & post eum Cancer. *3. tom. var. resol. cap.16. n.74. cum tribus seqq.*

Sed est quæstionis, quæ iam de facto contigit in causa D. Maria Fajardo de Villaroel, cum D. Iann. Roldano de Auila, † vtrum si 33 fructus simul cum Commenda in libello actoris in iudicio possessorio, vel petitorio petantur, & tandem sententia, quæ in rem iudicatam pertransiit, nulla fructuum mentione habita, de sola restitutione Commendæ pronuntiet, atque condemnet, an quoad fructus absoluisse videatur, vel omissi censendi sint, ita vt pro illis petendis possit iterum nouum iudicium formari, vel instaurari? Et prima quidem facie dicendum videtur, talem fructuum omissionem non pro absolutione, sed potius pro condemnatione haberi debere, † quia in iudiciis vniuersalibus 34 (quale esse videtur Commendæ petitio, cuius etiam possessio ex ministerio legis statim transfertur, vt dixi *supra cap. 16. num. 51.*) fructus ex natura actionis continentur, & veniunt, tanquam pars rei, licet specificè petiti non fuerint (nedum vbi petiti, vt in casu quæstionis propositæ) *l. item veniunt, §. fructus, D. de pet. hered.* & ibi *gloss. verb. Omnes*, vbi signanter docet: *Quod in iudicio vniuersali est vnica tantùm actio, quæ & rem, & fructus simul comprehendit, l. 2. C. eod. l. non est, C. famil. ercifcund.* cum latissimè traditis à Boerio *decis.18. num.5.* Achil. Personal. *in tract. de adipisc. poss. tit. de petit. hered. num. 698.* Matienz. *in Rubr. tit. 2. lib. 5. Recop. part. 1. num. 5.* Gratian. *discept. forens. cap. 40. num. 22. & cap. 422. num. 1.* Giurba *decis. 65.* & innumeri alij relati per D. Ioann. del Castillo *tom. 6. controu. cap. 135. num. 10. in fin. & num. 17.* & vltra eos Auendañ. *respons. 6. num. 3. vers. Quinta conclusio*,

Couarr. *d. lib.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 1. Gutierr. 3. *pract. cap.* 38. Peguera *decis. Cathal.* 178. & Thesaur. *decis.* 29.

35 Vnde consequitur, † quod sententia condemnatoria super tali iure vniuersali, facere etiam videatur ius, quoad fructus, seu eorum quoque condemnationem continere, *d. l. ex diuerso, §. vbi autem, D. de reiuindic.* vbi gloss. & Bart. *num.* 4. Abb. *in cap. grauis, num.* 18. *de restit. spoliat.* Hippolyt. *in l. quaestionis, n.* 63. *D. de quaestion.* Menoch. *de recuper. remed.* 60. *num.* 50. vbi allegat Socin. *cons.* 93. *num.* 13. *&* 14. *lib.* 3. idem Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 256. *num.* 5. Pereg. *de fideicom. art.* 49. *num.* 148. *qui n. seq.* idem tradit in casu contrario, scilicet in sententia absolutoria in principali, quæ etiam comprehendit fructuum absolutionem, licet id non expresserit, *l. si quis eum totum, §. si ancillam, & §. de fructibus, D. de except. rei iud.* sequitur Molina, *de nostris maioratibus* loquens, *lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 18. *&* 22. vbi inquit, † quod
36 si sententia sine fructibus intelligeretur, non esset plenè legis intentioni, & iudicij necessitati satisfactum, Paz *de tenuta, cap.* 11. *n.* 7. *& n.* 26. *& per totum, & cap.* 13. *num.* 31. *&* 39. vbi inquid, quod in hoc iudicio fructus separari nequeunt, *& cap.* 8. *num.* 36. *&* 37. & expressius *in l. penult. styli, num.* 38. & Giurba, Barbosa, & innumeri alij, quos congerit Castillo *d. cap.* 135. *num.* 27. *ad* 48.

37 Et hoc esse certiùs, † vbi agimus interdicto restituendæ, vel restitutorio recuperandæ, quia ex eorum natura veniunt fructus, licet petiti non sint, docent Innocent. & Abb. *in d. cap. grauis,* Boer. *d. decis.* 18. *num.* 4. Additio Ranchini ad Guidon. Papæ *d. decis.* 405. Surd. *cons.* 293. *num.* 16. *lib.* 2. Auendan. *respons.* 6. *num.* 3. *in fine,* Menoch. *de retinend. remed.* 3. *num.* 289. Molina *d. lib.* 3. *cap.* 12. Paz *d. cap.* 11. *n.* 7. Castillo *d. cap.* 135. *num.* 9. *ad finem, & n.* 10. *ad medium, & num.* 11. 34. *&* 37. vbi citat text. *in l. interdictis, de interdictis.*

38 Et † quod ad concessionem, siue translationem proprietatis consequenter pertinent, & dari videantur fructus, & omnes vtilitates, & accessiones rei, cuius quis dominus declaratur, est elegans text. *in l. solum, §. meum, & in d. l. & ex diuerso, §.* 1. *D. de reiuind.* gloss. Bart. & communiter DD. *in l. in fideicommissariam, D. ad Trebel.* Molina *d. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 18. Peregrin. *d. artic* 49. *num.* 88. *&* 83. quorum argumento docet Ripa *in cap. cum Ecclesia Sutrina, de causa possess. num.* 108. quod non est
39 necessarium, quod sententia de fructibus specialem mentionem faciat, quia ex sola rei adiudicatione, fructus etiam adiudicati censentur, sequitur Boer. *d. decis.* 18. *num.* 3. Afflict. *decis.* 59. plenè Surdus *d. cons.* 293. *numer.* 15. *per totum*, vbi cum Bald. concludit, sufficere, quod actor petat sententiam in suum fauorem proferri.

Secundò, pro eadem parte facere videtur, quod etsi concedamus talem omissionem fructuum in sententia non inducere condemnationem, † quia illa est stricti iuris, & non solet ex-
40 tendi nisi ad specificata, & omissum habetur pro omisso, *l. diui, D. de liber. causa, l. si à te, D. de except. rei iud. l.* 1. *C. si plures vna sint.* cum aliis, quæ notat Bart. *in l. si expressim, D. de appellation.* Menoch. *cons.* 110. *num.* 13. & Tuschus *litt. S, conclus.* 129. & in terminis † fru- 41
ctuum Couarr. *d. l. lib.* 1. *var. cap.* 3. *n.* 1. Menoch. *vbi suprà num.* 11. *& seqq.* Salgado *de Regia protectione,* 4. *part. cap.* 9. *num.* 33. 114. *&* 115. Vbi probant necessarium esse, vt sententia specificam fructuum condemnationem faciat ad hoc, vt eius virtute peti possint, Puteus *decis.* 314. *lib.* 2. Vvesemb. *cons.* 99. *p.* 2. Ias. *in l. diuortio, §. ob donationes, num.* 6 Bertachin. *verbo Fructuum petitio, & verbo Fructus extantes*, & Rebuff. *ad leges Gallic.* 3. *tom. tit. de fruct. & eorum restit. fol. mihi* 468. vbi inquit, quod non solum est necessaria expressa fructuum mentio, verum quod in sententia debet iudex sibi reseruare liquidationem eorum. Adhuc tamen permittendum videtur, vt pro eisdem fructibus nouum iudicium instauretur; cum illi, † in casu de quo 42
agimus, non solum debeantur de officio iudicis, & veluti accessoriè ad Commendam, de qua litigatur, sed tanquam pars illius, & ex eadem actione, *vt suprà* retulimus, & sic esse videamur in decisione text. *in d. l. & ex diuerso, §.* 1. *D. de reiuind. l. centum Capua, D. de eo quod certo loco,* vbi gloss. *l. quod in diem* 7. *D. de compensat. l.* 1. *C. de iudiciis, l. si in iudicio* 25. *D. de except. rei iudic. l.* 3. 4. *tit.* 22. *part.* 3. Quibus probatur, quod quando fructus, expensæ, vel vsuræ iure actionis, vel obligationis nobis debentur, possunt peti in nouo iudicio, etiam si non fuerint petitæ, vel terminatæ in eo, quod præcessit circa negotium principale, quorum auctoritate ita expressè docuit Accurs. *in l.* 1. *gloss.* 1. *C. si aduers. rem. iud.* vbi etiam Albert. Cynus *in l.* 2. *C de pos.* Imol. *in cap. vltim. ad fin. de except.* Felinus *in cap. cum inter, num.* 15. *de re iud.* Capell. Tholos. *decis.* 178. Boer. *d. decis.* 18. *num.* 2. Giurba *d. decis.* 65. Peguera *decis.* 80. Surd. *decis.* 59. Addition. Guid. Papæ *d. decis.* 495. Auendan. *d. respons.* 6. *num.* 1. *&* 2. Rota Genuens. *decis.* 87. Couar. *in pract. cap.* 25. *num.* 6. vbi loquens † de 43
expensis, inquit, quod si petitæ sunt, & iudex omisit earum condemnationem, non censetur ab illis absoluisse: & in idem tendunt alia, quæ tradit Aluar. Valasc. *de partition. cap.* 39. *n.* 62. Ioan. Garcia *de expens. cap.* 6. *num.* 16. & optimè Corneus *cons.* 49. *lib.* 2. vbi inquit, † quod 44
iudex, qui in vna parte rei petitæ condemnat, non ideò in aliis absoluere videtur, quem referens Craueta *cons.* 320. *in princip.* adhuc magis in nostris terminis inquit: *Quod quando sunt petita sors, & fructus, si fiat condemnatio quoad sortem, non censetur facta absolutio quoad fructus, quia argumentum à contrario sensu, non debet sumi vltra limites sensus directi, vt per Castrens. cons.* 106. *lib.* 2. Et generaliter, † quod
omissio determinationis in sententia, non inducat condemnationem, nec absolutionem, nec 45
faciat gradum *de vista, ò reuista*, tenet idem Ioann. Garcia *vbi suprà num.* 14. contra Panorm. *in cap. significauerunt, de testibus*, & repetit *in tractat. de nobilitat. gloss.* 11. *num.* 35. *vers. Sed ego nescio, & seq.*

Et in idem recidit doctrina Angeli *in l. mala fidei, num.* 1. *&* 2. *C. de condict. ex lege* † vbi probat, diuersas esse posse instantias super prin- 46
cipali, & super fructibus, quia lite finita super re principali; super fructibus nouum iudicium inchoari potest, & tradit alia D. Ioan del Castillo *d. cap.* 135. *num.* 8. vbi allegat text. *in l. marito, § fin. D solute matrim. l. si proprietati, D.*

de

de iure dotium, Barbos. *in Rubr. solut. matr.* 3. *part. n.* 61. Giurb. *decis.* 65. *num.* 19. Et est videndus Scaccia *de appellat. q.* 17. *limit.* 21. *num.* 45. Ruginel. *in pract. quæst. cap.* 14. *num.* 4. vbi generaliter concludit: *Quod in his, quæ iure actionis veniunt, datur petitio in alia instantia, etiam si res principalis sit restituta*, & melius Paz *de tenuta cap.* 17. *num.* 70. *& seqq.* vbi, quod magis
47 est, † probat, etiam in iudicio tenutæ, quod non admittit supplicationem, nouam instantiam fieri posse super fructibus in tali iudicio non petitis, aut in eius condemnatione omissis: *Quia hi fructus* (inquit) *comprehensi non fuerunt in sententia, & super his noua instantia incboata fuit*, Gutierr. *lib.* 3. *pract. quæst.* 38. *num.* 29. *&* 30.

Sed his non obstantibus, adhuc in specie propositæ quæstionis contrarium veriùs existimo, & in facti contingentia, cuius suprà mentionem feci, pronuntiatum vidi: quoniam omissio
48 † condemnationis fructuum, vbi specificè petiti, & in iudicium deducti sunt, pro denegatione, siue absolutione eorum habetur, nec causa semel, quoad principale decisa, occasione fructuum, vsurarum, vel expensarum, aut aliarum similium accessionum, instaurari permittitur, vt expresse probat text. *in l. terminato, C. de fruct. & litium expens.* ibi: *Quia post absolutum, dimissúmque iudicium, nefas est litem alteram consurgere ex litis prima materia, l. fin. §. fin. D. de cond. indeb. l. non solum*, vbi gloss. & Bart. *D. de reiuind. l.* 4. *C. depositi*, text. apud nos expressus *in l.* 251. Styli, quorum, & aliorum auctoritate, ita in terminis fructuum docent Innocent. Imola, Butrius, & alij, *in d. cap. grauis*, DD. *in l. Paulus, la* 1. *D. de re iudic.* Guid. Papæ *d. decis.* 405. *numer.* 2. ibi: *Sed quid si tales fructus fuerint petiti, & iudex omittat condemnare, an poterit posteà peti? dic quod non, vt dicit Dom. Anton. de Butrio vbi sup.* Boer. *d. decision.* 18. *num.* 1. ibi: *Ex quo enim de fructibus nihil in arresto dictum fuit, non debentur.* Et fuit doctrina originalis glossæ *in cap. accusatus*, §. 1. *verb. Iudicari, de hæret. lib.* 6 quam sequuntur Bart. & Fulgos. *num.* 19. *in d. l. fructus, D. de vsur.* idem Bart. *in l. Aurelius, §. Caius, in fine, num.* 15. *D. de liber. legata*, Paul. Castrens. *in l. quod vxori, D. de acquir. poss.* Angel. & Imola *in l. qui Romæ, §. duo fratres, D. de verb. obligat.* Gama *decis.* 191. vbi eius Additionator Flores de Mena plures alios adducit, Ioan. Garc. *de expens. cap.* 23. *num.* 36. *vers. Inde est*, Auendañ. *resp.* 6. *num.* 1. & in terminis alimentorum Petr. Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 3. *n.* 29.

49 Qui ea ratione mouentur, † quod fructus accessoriè ad rem, quæ vindicatur, communiter, & in eodem libello peti solent, quamuis debeantur æquè principaliter, & iure actionis, vt testatur Cynus *in l. cum propria, C. si quis alteri*, vel sibi, Surdus *d. cons.* 193. *num.* 18. Scaccia *d. tract. de appellat. quæst.* 19. *num.* 40. *&*
50 41. Castillo *d. cap.* 135 *num.* 2. Vnde † finito per sententiam iudicio super principali, nihil remanet, in quo niti, vel super quo instaurari possit iudicium super accessorio, quam ratio-
51 nem † apertè expressit Imperator *in d. l.* 4. *C. depositi*, ibi: *Sed si depositi actione expertus es, tantummodò sortis facta condemnatio est, vltra non potes propter vsuras experiri. Non enim duæ sunt actiones, alia sortis, alia vsurarum, sed vna, ex qua, condemnatione facta, iterata actio, rei iudicatæ exceptione repellitur.*

Neque huic sententiæ obstant iura, & auctoritates *suprà num.* 43. *& seqq.* in contrarium adductæ. Nam vt ex eis apertè colligitur, † de- 52
bent intelligi in vsuris, vel fructibus, pro quibus peculiaris stipulatio, aut obligatio intercessit. Hi enim si de eis in sententia mentio facta non fuerit, vel si in principali iudicio petiti non sint, possunt iterum iure actionis in nouum iudicium deduci, vt *in d. l.* 1. *C. de iudiciis*, cum similibus. Imò † de rigore iuris iudi- 53
cium super dominio rei, & super fructibus, qui petuntur æquè principaliter cum ipsa re, non possunt cumulari, ex ratione *l. fundi* 18. *D. de except. rei iud.* licèt praxis, vt modo diximus, introduxerit, vt eodem libello, & iudicio petantur. Et ita notat Bart. *in d. l. & ex diuerso, §. vbi autem, num.* 3. *&* 4. *D. de reiuind.* Abb. *in d. cap. grauis, de rest. spoliat. num.* 18. Bart. *num.* 18. Castrens. 11. & Ias. 20. *in l. edita, C. de edendo*, vbi post Bald. dicit *d. l. fundi* esse ad hoc singularem, Surd. *d. cons.* 293. *num.* 3. Scaccia *de re iudic. gloss.* 14. *quæst.* 19. *num.* 34. *& seqq.* Castillo *d. cap.* 135. *n.* 2.

Et hanc † distinctionem, & solutionem ad 54
iura prædicta, vt concordentur cum *d. l.* 4. *C. depositi*, & similibus, vltra Auctores *suprà* relatos, magistraliter tradit Cynus *in eadem l.* 4. vbi etiam Dionys. Gottofredus *in notis, Roman. cons.* 449. incip. *Inquiritur*, Matthæsyllan. *singul.* 9. Craueta *cons.* 220. Surdus *decis.* 69. *num.* 4. Barbosa *in l.* 1. *D. solut. matrim.* 1. *part. num.* 48. Aluar. Valascus *consultat.* 107. *num.* 13. Iul. Pacius *in antinom. cent.* 7. *cap.* 94. Hugo Donel. & Osuald. *lib.* 2. *comment. iur. ciuil. cap.* 6. *litt. B*, *& lib.* 22. *cap.* 5. *& litt. C. & litt. O.* & idem Donel. *in d. l.* 4. *C. depositi*, Zangerus *de exception.* 3. *part. cap.* 17. *num.* 32. Asinius *in tract. de execut. §.* 7. *cap.* 89. *&* 90. & Paz *in d. l.* 251. *styli num.* 4.

Qui nullam quoad hoc distinctionem faciunt inter † iudicia vniuersalia, vel particularia. Vt 55
omittam, etiam in vniuersalibus solum videri æquè principaliter deberi fructus perceptos post litem contestatam, non verò ante, si super eis petitio, & expressa condemnatio non interuenerit, iuxta notata *in l. si rem, D. de reiuind. l. si quis missum, § iudex, D. de damn. infect.* Boer. *d. decis.* 18. Salgado *d. cap.* 9. *num.* 135. Surdus *d. cons.* 293. *num.* 15. vbi ex Angelo *in l. solemus, D. de iudiciis*, addit, duo esse necessaria, primum, quod lite pendente fructus sint petiti, secundum, quod tales fructus ex natura actionis veniant, & sequitur Castellus *d. cap.* 135. *n.* 8.

Sed quando in hanc fructuum tractationem incidimus, omittere non licet celebrem aliam quæstionem, quam circa eos, & legem de Malinas, de qua agimus, mouet, & de facto habuisse, & iudicasse refert Ioann. Matienzus *in l.* 9. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 2. *ex num.* 4 *vsque* 14. nempè † si pendente lite super Commenda ad 56
Regium Consilium remissa, iuxta formam præscriptam in schedulis, quas *in cap. præcedenti*, commemoraui, contingat mori possessorem talis Commendæ, atque eum etiam, qui cum illo de proprietate litigabat, nullo ab vtroque hærede relicto, qui iuxta legem successionis in dicta Commenda succedere posset, an in eodem Consilio eadem causa prosequenda sit ratione

fructuum, quos hæredes litigantium ad se pertinere contendunt, vel ad Regiam Cancellariam in partibus Indiarum, vbi Commenda sita est, deuoluenda? vt ibi dicti hæredes super fructibus nouum iudicium instaurent, si sua interesse putauerint.

57 In qua quæstione † hanc vltimam partem veriorem, & in puncto iuris sustentabiliorem arbitratur Matienzus motus eo, quod extincto per mortem litigatorum principali Commendæ iure, cuius contemplatione causa ad Supremum Senatum delata fuit, non potuit ibi-
58 dem † accessorium subsistere, ex iuribus vulgaribus per eum relatis, & latissimè per Tiraquel. *de iure constit. 3. part. limit. 7. ex n. 25. ad 40. & de cessante causa 1. part. n. 103.* cum seqq.
59 Necnon eo, † quod dispositio nondum perfecta, & consummata, vitiatur, si ad eum casum deueniat, à quo incipere non potuit, *l. pluribus, §. etsi placeat*, vbi Scribentes, *D. de verb. oblig. l. pro parte 11. D. de seruit. l. fin. D. rerum amotarum*, cum multis aliis, quæ congerit Tiraquel. *de cessant. causa, limit. 12. per totam*, Pet. Greg. *lib. 4. syntag cap. 1. num. 7.* Anton Gom. *lib. 2. var. cap. 10. num. 15.* Corras. *d. l. pro parte, num. 10.* Surdus *cons. 211. n. 10.* Claud. Prat. Gnoscon general. *iur. lib. 6. tit. 7. cap. 3.*

Cui Ego non minus congruenter subiicio,
60 † instantiam causæ litigatorum morte finiri, vt probat text. *in Auth. de nuptiis, §. deinceps, collat. 4.* Barbosa *in l. si constante, §. fin. D. soluto matrim. num. 20. ad med.* Sebast. Medices *in tract. mors omnia soluit, num. 161.* & meliùs Lancellot. *de attentat. 2. part. cap. 4. in præfat. num. 263.*
61 *& seq.* Quod certius est, † vbi iudex ex particulari delegatione, vel commissione cognoscit, vt in nostro casu Supremus Senatus, tunc enim, quia stricta est, ad alias personas, vel res non extenditur, quam ad eas, quas rescriptum comprehendit, vt notatur *in l. si vnus, §. ante omnia, D. de pactis*, & in indiuiduo in iurisdictione prorogata probat Peregrin. *in suis practicis tractat. lib. 1. tit. de iurisd. ordin. & delegat. num. 38. & 39.* & in terminis secundæ supplicationis text. *in l. 2. tit. 20. lib. 4. Recop.* & Auendan. *in tract. de secunda supplicatione, num. 10.*

Neque obstabit, si replicetur, quod hæredes licèt non sint capaces Commendæ, sunt
62 tamen capaces fructuum, ac per † consequens in eos ratione eorum instantia cœpta cum defunctis actiuè, & passiuè continuanda videtur, *ex vulgar. reg. l. tam ex contractibus, D. de iudiciis, l. si eum hominem, D. de fideiussor. cap. quia G. de iudiciis*, cum traditis à Barbos. *vbi suprà num. 20. & 21.* Molina *de primog. lib. 4. cap. 8. num. 6.* Aluar. Valasc. *consultat. 160. tomo 2.* Cæs. Barzio *decis. Bononiens. 36. ex num. 7.* Thesaur. *decis. Pedem. 10.* Giurba *decis. 84. numer. 12.* Trentacinq. *lib. 2. variar. tit. de iudiciis, resol. 4.* Gail. *lib. 1. obseru. 67. num. 3. & obseru. 108.* Parlad. *different. 136. à numer. 6.* Villar Maldonad. *respons. 2. numer. 21. & respons. 15. quæst. 5. num. 20. & seqq.* Marta *de iurisdict. 4. part. casu 32.* Marescot. *lib. 2. var. cap. 62.* Surd. *cons. 268. lib. 2.* & innumeri alij relati per D. Ioan. del Castillo *lib. 2. controuers. cap. 9. per totum.* Nam hæc regula, inter alias limitationes,
63 illam præcipuè patitur, vt procedat † in successore eiusdem iuris, non verò in eo, qui extrinsico iure, cuius occasione instantia cœpta est, quouis alio modo litiganti succedit, vt probatur in fisco succedente virtute confiscationis in dote mulieris, ad quem ideò instantia cum illa cœpta non transit, *d. l. si constante, §. fin. solut. matr.* & in aliis exemplis, quæ habentur *in l. nulla, C. de procurator. Clement. 1. eod. l. si seruus, in princip. D. de cond. furt. l. post finitam 11. D. de susp. tut.* gloss. *in l. tigni, §. fin. verbo Absolui, D. ad exhibend.* & tradunt Roman. *in d. l. si constante, § fin. num. 3.* & ibi Barbos. *num. 15.* Imola *in l. si eum hominem, numer. 3. post medium, D. de fideius.* Muta *decis. 9. num. 17.* & magis in terminis Bald. *cons. 121. inchoantes, num. 3. & 7. & cons. 217. Ego puto, num. 4. lib. 3.* vbi probat, quod † in illis rebus, quæ sangui- 64
nis iure proueniunt, instantia cœpta non ad alios transit, quam ad successores eiusdem iuris. Quod ad successores maioratus optimè transtulit Roderic. Suar. *cons. 10. num. 13.* & doctè D. Præses Valençuela *cons. 60. n. 29. & 35.* Cabedus *decis. 198. num. 4. part. 1.* Leon *decis. Valentiæ 136. num. 5. vers. Quartò in hoc articulo.*
Et ad † possessorem beneficij, vel dignitatis, 65
Abb. *in d. cap. quia G. de iudiciis, num. 11. vers. Tertius casus*, vbi etiam Decius *num. 8.* & Peregrin. *de fideicommis. art. 53. num. 28.* Et in feudis loquens, mirabiliter Vincent. de Franchis *decis. 593.* resoluens, instantiam † litis super re 66
feudali transire in successorem feudi, & non in successorem bonorum iure hæreditario, quod etiam docuit Ias. *cons. 118. num. 10. vol. 4.* inquiens, quod quando res super qua lis vertitur, non est transitoria ad hæredem extraneum, instantia cessat per mortem litigantis, Freccia *de subfeud. lib. 2. limit. 18. num. 58. pag. 161.* Menoch. *984. ex num. 15. volum. 10.* qui ad hoc expendunt *l. si operarum, D. de oper. libert.* Capicius *decis. 1. n. 8.* Rouitus *cons. 182. num. 3. & 4. vol. 1.* Thoro *in comp. decis. tom. 2. litt. T, vers. Instantia in feudalibus, col. 2. pag. 289.* & innumeri alij, quos refert, & sequitur Rosenth. *de feudis, c. 9. q. 23. & seqq. & cap. 12. q. 6. n. 50. & litt. B*, vbi docent, † quod in eiusmodi causis feudalibus 67
feudatarius solùm præstat vocem, & est veluti pica, & organum feudi, quod per se tanquam homo mutus non potest loqui, quod feudum reuocat membra sua in reintegratione, &c.

Sed quamuis hæc pro Matienzi opinione perpendi possint, & Ego ab eo non dissentiam, vbi † hæredes volunt in Regalibus Indiarum 68
Cancellariis super fructibus nouam instantiam inchoare, quia id rectè facere poterunt, cùm iam non Commendam, vel Commendæ ius, sed nouam rem, hoc est fructus, siue fructuum restitutionem in iudicium deducant, qui † sepa- 69
rati sunt ab ipsa Commenda, & diuerso ab ea iure censentur, argum. text. *in l. qui res, §. aream, D. de solution. l. in ædibus, §. ex rebus, D. de donation. l. iubemus, C. ad Trebell. l. scimus, in princ.* & ibi Bart. *num. 2. C. de inoff. testam.* Bald. *in l. vlt. C. de vsucap. pro donato*, Palac. Rub. *in repet. Rub. §. 62. num. 10.* Ant. Gomez *in l. 40. Tauri, num. 64.* Greg. Lopez *in l. 26. tit. 11. partit. 4. glos. 3. in fin.* Mieres *de maior. 3 part. q. 9. num. 14.* Matienz. Capicius, & alij, quos refert Paz de tenuta, *cap. 8. num. 12.* Et quia † etiam 70
perempta instantia, quis rem de nouo petere non prohibetur, vt per Bart. *in Auth. quæ supplicatio num. 3. C. de precib. Imp. off.* & relatos ab Sforcia *de in integr. restit. 1 part. art. 7. n. 26.*

Contrarium

Contrarium tamen tenendum censeo, vbi
71 volunt † in eodem Supremo Senatu causam, siue instantiam super eisdem fructibus prosequi. Nam etsi hæc dici possit, quoad Commendam extincta per mortem litigatorum, neque respectu huius iuris transeat in hæredes, vt concludunt Auctores in contrarium allati, qui ita intelligendi sunt, cum tamen simul cum Commenda fructus, veluti in eius accessionem, petiti fuerint, aut etiam non petiti, veniant in his
72 iudiciis vniuersalibus, vt suprà † probaui, horum ratione durare quidem videtur iurisdictio, instantia, & iudicium coram eorum Senatu cœptum, neque suæ commissionis, aut delegationis fines excedere videbuntur, si illud quoad hanc accessionem prosequantur, atque diffiniant, *l. vbi cœptum, D. de indiciis*, iuncta *l. quæ de tota, D. de reiuind. reg. accessorium, de reg. iur. lib.* 6. & aliis pluribus, quæ ad eorum comprobationem congerit Velasc. *in axiom. iur. litt. I, num.* 135. *&* 143. *& litt. A, num.* 29. *& seqq.* Ipsique hæredes, & litigantium procuratores instantiam quoad eam conseruare, & continuare videantur, ita vt rectè possit cum eis, vel inter eos sententia proferri, vt *in dict. l. nulla, & l. procuratoribus, C. de procurat. l.* 23. *tit.* 5. *partit.* 3. cum traditis à Parlador. *lib.* 2. *quotid. cap. fin.* 5. *p.* §. 9. *n.* 28.

73 Quod adeo verum est, vt † sint plures, qui teneant, talium hæredum nouam citationem ad huius iudicij prosecutionem, vel diffinitionem non requiri, licèt alij securius esse, quod citentur, existiment, vt nemine relato tenet Valascus *cons* 38. & potuit allegare Gamam *decis.* 324. Mastrill. *decis. Sicil.* 137. Misynger. *cent.* 1. *obseruat.* 85. Gail. *lib.* 1. *pract. obseru.* 109. *ex num.* 4. Rutland. *de commission. lib.* 2. *cap.* 5. *num* 6. Grœuæum ad Gail. *vbi suprà* & Cald. Pereir. *in l. vnica, C. ex delict. defunct.* 4 *part. num* 24.

Et pro hac sententia Primò pondero text. *in l. vtique* 16. *& in l. si hominem, D. de rei-*
74 *vindic.* vbi † mortuo homine, vel animali, cuius ratione lis contestata fuit, etiam sine dolo possessoris, docent I.C. adhuc ratione fructuum, & partuum, & eius, quod alias interesse potuerit, iudicium prosequendum, & ab eodem iudice terminandum esse: quod etiam non minus apertè docemur *in l. si seruus* 11. *D. de ind. solui*, ibi: *Quoniam expedit de euictione actionis conseruandæ causa, item fructuum nomine rem iudicari.* Et ad Arbitros (quod plus est) extendit text. *in l. non distinguemus, vers. Item non est cogendus, D. de recept. arbit.* ibi: *Si aliquid litigantium intersit.*

Secundò, expendo text. *in l. solum, §. meum, D. de reiuind.* iuncta *l. si seruus, §. boue subrep-*
75 *to, D. de condict. furtiua*, vbi † quia meum est, quod ex re mea superest, cuius vindicandi ius habeo, inferunt I. C. quod si bos, de cuius vindicatione, vel condictione furtiua agebatur, hoc iudicio pendente moriatur, adhuc pro corio, carne, & cornibus eius, sententiam desiderari, quamuis in legatis horum considerationem non haberi alias scribat Paulus I. C. *in l. mortuo boue* 49. *de leg.* 2. de quorum intellectu, & conciliatione latè agit Accurs. & Bartolus, vtrobique Morla *in emporio iuris, tit.* 1. *num.* 10. & Lasarte *in tract. de decima venditionis, cap.* 12. *à num.* 14.

Tertiò facit, † *l. quamuis* 3. *C. ne de statu* 76
defunct. vbi quamuis causa cœpta fuerit super statu mariti, & is ea pendente decesserit, docet Imperator instantiam durare, & iudicem eundem in eandem pronuntiare cogendum esse, propter successionis emolumentum. Cuius text. argumento in simili, & satis vtili, notabilique quæstioni probat Otalora *de nobilit.* 2. *part.* 3. *princip. c.* 7. & Ioan. Garcia *in eod. tract. glos.* 40. *num.* 11. quod in lite apud nos instituta super nobilitate, vulgò *Hidalguia*, mortuo eo, qui litem cœpit, † etiã si liberos non relinquat, pos- 77
sunt adhuc eius hæredes extraneis audiri, & instantiam prosequi coram eisdem iudicibus, qui specialiter ad has causas Nobilitatis cognoscendas, & decidendas, constituti sunt, saltim, vt eis pignora reddantur, & restituantur, quæ à defuncto pro tributis capta fuerant, à quibus ipse immunem se esse dicebat.

Quibus † consequenter idem Ioan. Garcia 78
vbi suprà adhuc magis in nostris terminis infert: *Hoc idem obseruari in maioratibus propter fructus, & accessiones.* Neque ab his multum distat Christoph. de Paz *in l.* 251. *styli* ferè *per totam*, † vbi cùm ad vtramque partem 79
disputasset illam quæstionem. An fructus veniant in iudicio tenutæ, tandem venire resoluit, *& num.* 37. hoc adeò verum esse concludit, vt si fortè à Supremo Senatu eorum condemnatio omissa fuerit, de eis iterum cognoscere posset, & sententiam ferre debeat, quod iterum repetiit *in tractat. de tenuta, cap.* 8. *numer.* 18. *& seqq. & cap.* 13. *num.* 1. *& seqq.* & sequitur aliud agens Gironda *de priuilegiis, num.* 154. *& seqq.*

Denique in fauorem eiusdem opinionis, & aduersus contrariam Matienzi, considero, quod si vt ipse aduertit *num* 8. † ad cognitionem ha- 80
bendam, cui fructus pertineant, necessariò in Regali Audientia cognosci debet, cui ex litigatoribus, si superstites essent, ipsa Commenda Indorum esset competitura, à qua cognitione, vt ipse fatetur, & vt *suprà* vidimus, dictæ Audientiæ inhibitæ sunt. Quanto id melius, & securius expediri poterit in Supremo Senatu, ad quem eiusmodi causæ remitti iubentur, & vbi omnia iura partium super principali iure Commendæ deducta sunt, ex cuius examinatione fructuum quæstio necessariò decidenda videtur, argum. text. *in l. vltima, C. vbi de ratiociniis*, ibi: *In militari oportet iudicio respondere, in quo & instructio sufficiens, & noua testimonia, & verissima possunt documenta præstari.* In quo generaliter notat Dionys. Gothofred. *Quod vbi suppetit totius rei instructio amplior, ibi ratio reddenda est.*

Et ego addo, † quod vbicunque vna causa 81
est præiudicialis, ad aliam (vt accidit in casu quæstionis propositæ) ibi semper transit instantia, vt per text. & DD. *in cap. quia V. de iudiciis, l. si eum hominem, de fideiussor.* & notata ab Otalora *vbi suprà num.* 7.

Et ex his patet responsum ad omnia, quæ in contrarium adducta sunt. Et licet hæc opinio, attento iuris rigore, adeo certa non esset, deberet † tamen propter æquitatem, & litium 82
breuitatem admitti, argument. text. *in l. si hominem* 30. *D. mandat.* de cuius regula latè agit Tiraquel. *de pœn. temp. in præfat. ex numer.* 25. *ad* 37. *l. singulos, D. de except. rei iudic. l. terminato*,

terminato, *C. de fruct. & lit. expens. l. si quis iusiurandum* 11. *C. de reb. cred.* ibi: *Ne repetita lite finis negotij alterius causæ fiat exordium, l. properandum* 11. *C. de iudic.* cum aliis, quæ congerit Cotta *in memorab. iur. verb. Lites citò*, Ego *in meo tract. de Ind. iur. lib. 3. cap. 3. num. 7. & seqq.*

83 Et addo † text. optimum, & magis in nostræ quæstionis specie, *in cap. significasti, de offic. deleg.* vbi delegatus Papæ ordinarij vices assumit, exequiturque sententiam, vbi iustitiæ munus aliter expediri non potest, & doctrinam Panormit. *in cap. de cætero, colum. 2. de re iudic.*
84 vbi inquit, † delegatum ad solam executionem, ex causa iusta, noua, vel antiqua, quæ delegantem mouere potuisset, posse assumere causæ cognitionem, & partium exceptiones admittere, & terminare, licet hæc alias talia sint, quæ eius commissionem, vtpotè meri executoris, excedant.

Quæ omnia multum in praxi notanda sunt,
85 non solum pro Commendis Indorum, † sed etiam pro causis tenutarum, & secundæ supplicationis in Supremo Senatu introductis, & dependentibus. Nam licet earum cognitio ex speciali Principis commissione procedat, & limitata sit, ad ea tantum, quæ merita eiusmodi causarum concernunt. Adhuc tamen si lite pendente litigatores decedant, & extingui videatur causa principalis super maioratu, poterunt tamen pronuntiare super fructibus, etiam inter hæredes extraneos, & non erunt super hoc remittendi ad Regales Cancellarias, prout
86 † his diebus contigit, & decisum fuit (me inter alios magni nominis viro, licet indigno, ad hoc iudicium adlecto) in causa, quæ in Supremo Castellæ Consilio pendebat super Comitatu de Bailen, inter Dom. Ducem de Arcos, & Dom. D. Catherinam Ponce de Leon, quæ decedens sine hærede sanguinis, iuris sui vniuersalem successorem, in quo potuit, & qualiter potuit, reliquit Maritum suum nobilem, & eximium virum Dom. D. Didacum de Cardenas, Supremi Senatus Indiarum dignissimum Consiliarium, & mihi multis titulis venerandum, licet fructibus potitus non fuerit, eo quod in fauorem Ducis semper ipso principali successionis articulo pronuntiatum fuit, & sic fructuum quæstioni præiudicatum.

CAPVT XXX.

Vtrùm expediens sit, vel fuerit, Indorum Commendas in perpetuum concedi, ita vt in familia possessorum instar maioratuum durent, & deferantur?

SVMMARIVM.

1 *Commendæ, an in perpetuum concedi debeant, vel debuerint? antiqua est quæstio.*

2 *Officiales Regij Guathemalenses, quid olim scripserint super Commendarum perpetuitate?*

3 *Perpetuitas Commendarum admissa olim non fuit, & quare?*

4 *Nouæ (quas vocant) Indiarum leges, quæ de Commendis tollendis latæ fuerunt, quas turbas excitauerint, & qualiter reuocatæ fuerint.*

5 *Leges sæpè bonæ, & vtiles creduntur, quæ postea experiendo damnosæ apparent, & dignæ reuocatione.*

6 *Perpetuitatis Commendarum tractatio sæpè agitata, & renouata, & de schedulis, quæ de ea agunt.*

7 *Peruani Commendatarij, qualiter Commendarum perpetuitatem petierint per D. Antonium à Ribera eorum procuratorem?*

8 *Comes de Nieua, & alij Commissarij qualiter in Peruuium mandati fuerint ad tractandum de perpetuitate Commendarum? & quid egerint?*

9 *Commendarum perpetuitas, an pro pecunia Regi oblata concedi posset? fuit in quæstionem vocatum.*

10 *Fr. Alphons. de Castro, quid consulerit circa Commendas ob pretium perpetuandas.*

11 *Commendarum perpetuitatis tractatio qualiter fuerit tempore Proregis D. Franc. à Toleto, & postea suscitata, & nunquam resoluta.*

12 *D. Eugenius de Salazar Regius Indiarum Consiliarius, quid senserit de perpetuitate commendarum?*

13 *Licentiatus Ioan. Ortizius Ceruantes tractauit de commendarum perpetuitate, & circa hanc doctum libellum scripsit, & non obtinuit.*

14 *Sententiarum, & opinionum varietas iurisprudentiam, & alia, quæ debent resolui, conturbat, & obscurat.*

15 *Ratio nec decipitur, nec decipit vnquam.*

16 *Seruitia Conquisitorum Indiarum magna fuerunt, & ingens, & perpetuum bonum Regibus Hispaniæ pararunt, atque ideò perpetuam quoque remunerationem requirere videntur.*

17 *Seruitij magnitudo, & perpetuitas inducit, & exigit perpetuitatem satisfactionis, & remunerationis.*

Senecæ insignis locus expenditur pro remunerandis filiis, & posteris benemeritorum, ibid.

18 *Priuilegia concessa ob merita, debent, & censentur esse realia, & perpetua.*

19 *Donationes, & remunerationes factæ ob terras nouiter partas, ampliores esse debent.*

20 *Conquisitores, & alij qui pacta mercede Regi aliquod seruitium præstiterunt, nihil ampliùs petere posse videntur.*

21 *Principes decet liberalissimos esse in remuneratione seruitiorum.*

22 *Remuneratio, an meritis, & seruitiis respondeat? iudicis arbitrio relinquitur.*

L. fin. tit. 27. partit. 2. *expenditur*, & *illustratur*, ibidem.

23 *Conquisitores antiqui, & benemeriti Indiarum nusquam satis remunerati videntur.*

24 *Remuneratio meritorum, & seruitiorum, quæ Principibus fiunt, strictè, & ad stateram libranda non est, ex Cassiod. & Alex. ab Alex.*

25 *Gratias quomodo antiqui effinxerint, & quare?*

26 *Regum maiestas offenditur, si eorum liberalitas coangustetur.*

27 Dona

27 *Donationes nullæ à Principe factæ immensæ videri possunt.*
28 *Austriaca familia Augustissima vltra omnes alias semper emicuit in cumulata remuneratione seruitiorum.*
29 *Successorum proprium esse debet, imitari vestigia antecessorum.*
30 *Hispaniæ Monarchia tum in aliis, tum maxime in liberalitate, & clementia erga subditos Othomanam Turcarum superat.*
31 *Principum æqualis error est nullam, aut malam gratiam benemerentibus reddere, & minus flagitiosum est armis, quam munificentia vinci.*
32 *Præmia benemerentibus dari conuenit, vt alij eorum exemplo ad præclara facinora excitentur, & quòd præmia nutriunt virtutes.*
33 *Homines magis laborant pro filiis, quam pro se ipsis.*
34 *Vitæ breuitatem posteritatis memoria consolatur.*
35 *Conquisitores multum sentiunt, quod præmia meritorum suorum ad posteros non extendantur, & quod ideò mendicare cogantur.*
36 *Commendas parentum morte finitas, eorum liberis denuò conferri aliqua schedula prohibent, quarum durities notatur.*
37 *Filios, & posteros ad officia, & præmia parentum regulariter iura vocare, & præponere solent.*
38 *Parentes possunt, & solent filiis, & posteris sua seruitia relinquere.*
39 *Filios parentum meritis illustrari, & eleuari ad officia, & dignitates, pluribus bonæ notæ locis ostenditur.*
Baldi, & Hieron. Osorij elegantia verba de præmiis parentum in filiis continuandis, expenduntur, ibidem.
40 *Indiarum prouinciæ accessoriè vnita sunt Regnis Castellæ, & Legionis, & eorum legibus, & moribus gubernari debent.*
41 *Hispaniæ Proceres, & benemeriti pro suis facinoribus præmia perpetua, & iurisdictionalia consequuti sunt.*
42 *Bona alicui à Rege donata, si continent iurisdictionem, titulum, aut dignitatem, eo ipso in perpetuum, & per viam maioratus dari videntur.*
43 *Commendæ, quæ dantur in remunerationem seruitiorum, debent sortiri naturam bonorum maioratuum Regiorum, & quare?*
44 *Priuilegia, & alia, quæ conceduntur à Regibus ob seruitia, debent perpetuò durare, & in successores transire.*
45 *Conquisitorum Indiarum miseram conditionem qualiter, & quare deploret Fr. Ioan. Zapata?*
46 *Bellatores per inopiam deficere, iracundiam mouet.*
47 *Maioratuum institutio familiarum splendorem conseruat.*
48 *Indiarum prouinciæ magis illustres, & secura efficientur, inducta perpetuitate Commendarum.*
49 *Prouinciæ cuiusuis gloria, & tutela in vassallis locupletibus consistit.*
L. 14. tit. 5. partit. 2. *expenditur*, ibidem.
50 *Regis vecordia, aut tyrannis ostenditur in vassallorum oppressione, aut depauperatione.*
51 *Commendatarij perpetui magis pugnabunt pro salute, & conseruatione Indorum, quam temporales, & quare?*
52 *Mercenarij, & rem conductam habentes parum curant de eius augmento, aut conseruatione.*
53 *Indiarum ærumna, & dissipatio nascitur ex eo, quod pauci has prouincias incolant, animo ibidem permanendi.*
54 *Magistratus perpetuos esse oportere plures sentiunt, & quare?*
55 *Canis vlcerosi, & muscis pleni fabula refertur.*
56 *Prædia Limitrophia, quo animo militibus assignare soleret Alex. Seuerus Imperator.*
57 *Dolore magno amittuntur, quæ cum magno habentur.*
58 *Causa cognoscitur per effectus.*
59 *Damna plura orta videntur ex antiqua forma Indos gubernandi, & commendandi, & aliqua recensentur.*
60 *Vtilitas publica diuturna ludificatione differri non debet.*
61 *Damnis Reipublicæ celeriter de remedio prouidere Regium est.*
62 *Remedia sera non proficiunt.*
63 *Legibus antiquis non est insistendum, vbi temporum, aut rerum mutatio eas mutari suadet.*
64 *Tempus vnumquodque suos mores affert, & ei accommodandæ sunt leges.*
65 *Leges omnes mutandæ, aut emendandæ sunt, vbi id emergens causa suaserit.*
Cap. non debet, de consang. & affin. Auth. de non alien. reb. Eccles. *& alia iura similia, expenduntur, & illustrantur*, ibidem.
66 *Commendatariis si iurisdictio simul cum perpetuitate Commendarum concedatur, multa bona sperari possunt, quæ recensentur.*
67 *Reductiones Indorum dissolutæ, per commendarum perpetuitatem reparabuntur.*
68 *Commendatarij possunt reuocare Indos sibi commendatos, fugientes, aut alibi commorantes.*
69 *Commendarum diuisio, & in exteros, & alienigenas Indiarum collatio cessabit, inducta earum perpetuitate.*
70 *Causæ, & lites Indorum sunt parui momenti, & qualiter iudices se in illis habere debeant.*
71 *Indorum, & aliorum Regaliorum donationes regulariter probibitæ sunt.*
72 *Regaliorum alienationem, qui consulunt, proditionis crimen committunt.*
L. 5. tit. 15. partit. 2. *expenditur*, ibidem.
73 *Commendæ concedi solitæ in perpetuum concessibiles, & alienabiles mansisse videntur.*
74 *Commendæ datæ in remunerationem seruitiorum, etiam cum iurisdictione, non possunt tolli, nec reuocari.*
75 *Commendæ si perpetuæ efficiantur, non habebit Rex præmia, quæ in posterum benemeritis dare possit.*
76 *Præmiorum expectatio homines accendit.*
77 *Homines nunquam incassum, frustráque laborant.*
78 *Reipublicæ salus non minus consistit in conseruando, quam in acquirendo.*

79 *Parta*

79 *Parta amittere maius dedecus est, quam non parauisse.*
80 *Vitæ humanæ felicitas non tam in inchoatione, quam in perfectione consistit.*
81 *Regio fisco hodie damnosum esset Commendas perpetuare, & quare?*
82 *Vassallorum alienatio parcè, & strictè à Regibus fieri debet.*
83 *Alienationes Regalium, aut vassallorum, quæ continent grauem diminutionem, inhibentur, & factæ reuocantur, etiam si diuisim, & minutatim fiant.*
84 *Vassallorum vbi interest, Principi potiùs subiici, quam priuato, non valet eorum alienatio.*
85 *Regis magis, quam priuati, vassalli esse omnes desiderant, & præcipuè Indi, & quare?*
Honoratiores reputantur, qui sublimioribus subsunt, ibidem.
86 *Vassallorum deterior conditio fieri dicitur, si alienentur per Principem in inferiorem.*
87 *Commendatarij temporales sunt valdè damnosi Indis, & idem multò magis timeri potest de perpetuis, & iurisdictionem in eos habentibus.*
88 *Trita, & veterata reformare difficile est.*
89 *Potentes vbi ad malitiam, vel auaritiam declinant, potentius lædunt.*
90 *Commendarum perpetuitas erit inductiua seruitij personalis Indorum adeò prohibiti.*
91 *Futurum lucrum despicit, qui præsenti inhiat.*
92 *Indorum infirmitas omnibus obnoxia, & præcipuè Commendatariis, & qualiter ab illis tractentur.*
93 *Commendatariorum luxus, superbia, & inobedientia timeri potest, si perpetui efficiantur.*
94 *Subditi, vt maximè à Rege dependeant, curandum est, & præsertim in Indiis.*
95 *Indi hodiè valdè diminuti sunt, & tanquam si plures essent, seruire coguntur.*
96 *Commendatarij perpetui non iuuabunt, sed potius turbabunt seruitia personalia Indorum.*
97 *Vtilitas publica non debet cedere commodis priuatorum.*
98 *Commendatarij perpetui potiùs officient, quam proficient conuersioni, & reductioni Indorum, & aliis quæ referuntur.*
99 *Leges, & consuetudines antiquæ, sine maxima, & euidentissima vtilitate mutandæ non sunt.*
L. in rebus, D. de const. Princip. l. minimè, D. de legib. *& aliæ similes expenduntur, & illustrantur.*
100 *Nouitas in omnibus rebus fugienda, & de eius damnis, & quod nec noui sancti facilè debeant admitti.*
101 *Consuetudinis antiquæ mutatio, etiam quæ adiuuat vtilitate, nouitate perturbat, ex* D. *August.*
102 *Lex antiqua, etsi nonnihil vitiosa, melior est, quam noua.*
103 *Commendarum aliquarum perpetuitatem Auctor olim probauit, nunc iudicium suspendit, & quare?*
104 *Commendarum perpetuitas sub qua forma olim, & à quibus probata fuerit?*
105 *Dom. Prorex D. Franc. à Toleto quid senserit de perpetuitate Commendarum?*
106 *Commendæ hodiè ita extenuatæ, & alienigenis, & immeritis collatæ reperiuntur, vt nullatenus de eis perpetuandis tractari conueniat.*
Præsens rerum status semper est considerandus, non qui olim fuit, ibidem.
107 *Malum minus, comparatum ad maius, habet rationem boni, & ex duobus malis minus sequendum est.*
108 *Perplexio in electione minoris mali, non nascitur, ex re ipsa, sed ex stulta opinione.*
109 *Medicamenta quod morbis, hoc debent exhibere iura negotiis.*
110 *Remedia non debent esse incerta, vel grauiora, aut periculosiora morbis.*
111 *Remedia vera sunt, quæ sanatis morbis postea non sentiuntur.*
112 *Vulnera quædam curando maiora fiunt, ex Ouidio.*
113 *Remedium in nonnullis morbis est remedia omittere.*
114 *Vitia erunt, dum homines erunt.*

HIs, quæ diximus, omnibus (ni fallor) numeris absolutum videri potest, quidquid ad propositum nobis tractatum de Commendis Indorum spectat. Quod si aliquis adhuc aliquid fortè desiderauerit, secum cogitet, precor, an ipse in reliquis congerendis, disponendis, & illustrandis diligentior esse potuisset? Superest nunc, vt collophonis vice illam quæstionem addamus, quæ diu, ac sæpè in controuersiam vocari solet, vtrum † scilicet expedientius 1
sit, vel fuisset, easdem Commendas ita constitui, & à Regibus nostris conferri, vt non pro vna, & altera vita durarent, vt hodie fieri retulimus, sed à possessoribus in suos successores iugiter sanguinis iure, primogeniorum, aut feudorum familiarium more, deriuarentur? Et inuenio hanc quæstionem ferè cum ipsis Commendis subortam. Nam Ant. de Herrera *in histor. gener. Ind. decad. 4. lib. 7. c. 5. in fin.* recenset, † Regios 2
Guathemalenses officiales seriò proposuisse hanc perpetuitatem ann. 1530. quasi ipsi Regi, ac Regno, & Indorum conseruationi maximè conuenientem, & idem latiùs, & distinctiùs prosequitur *decad. 8. lib. 10. c. 17. 18. & 19.*

Sed hoc admissum non fuit, † quin potiùs 3
magis è re esse visum, vt Commendæ, quæ eousque datæ fuissent, vbi vacarent, ad Regiam Coronam reducerentur, neque amplius priuatis conferri possent, super quo latæ fuerunt ann. 1540. † nouæ illæ (quas vocant Indiarum le- 4
ges) quarum executio in Peruanis Prouinciis eas turbas excitauit, quæ omnibus notæ sunt, & in Nouæ-Hispaniæ idem fortè contingeret, nisi prudentia clarissimi viri D. Francisci Tello de Sandoual, Supremi Senatus Indiarum Consiliarij, suspensa esset, vt tetigi *supra hoc lib. c. 1. & 2. & c. 16. n. 4. & 5.* & latiùs commemorant idem Ant. de Herrera *d. hist. gen. Ind. decad. 7. lib. 7. c. 14. & seqq.* Did. Ferdin. Palentinus *in hist. Peruana, 1. p. cap. 10. cum seqq.* August. Zarate *in ead. hist. lib. 5. c. 4.* Gomara *c. 175.* & Garcilas. Inca *in suis Commentariis 2. p. lib. 4. cap. 7.*

Vnde idem ipse Imperator, qui prædictas leges Barchinonæ signauerat ann. 1542. eas ann. 1546. reuocauit, & Commendas (vt antea) inter benemeritos ad duas vitas distribui iussit, † cum experimento cognouisset, id damnosum, & 5
inutile fuisse, quod credebat coniectura prodesse,

desse, vt in simili inquit Imp. *in Auth. hac constitutio, collat.* 8. vbi Accursius addit, quandoque fieri malam legem, quæ bona credebatur, & cùm postea apparet, est necessaria noua lex, quod benè etiam prosequitur Petr. Greg. *lib.* 10. *de Repub. cap.* 6. *per tot.*

6 Quo facto, statim rursus renouari cœpit eadem † tractatio de Commendis perpetuandis, & inuenio sched. eiusdem Imperatoris datam Ratisbonæ 14. April. eod. ann. 1546. quæ extat 2. *tom. impres. pag.* 189. & refert hanc perpetuitatem instanter petiisse omnes prouinciales Religionum, & procuratorem Nouæ-Hispaniæ, pluribus pro ipsius necessitate, & vtilitate rationibus adductis, & iubet eiusdem Prouinciæ Proregi D.D. Antonio de Mendoça, vt id sedulò exequatur: *Dexando las cabeceras, y puertos, y otros pueblos principales en la Corona Real, y la jurisdicion ciuil, y criminal, y otros pueblos assimismo para que se pudiesse hazer merced à los que adelante siruiessen.* Et iterum in alia Prouisione eiusdem Imperatoris dat. Guadalaxaræ 3. Aug. eod. ann. 1546. *d. tom. pag.* 230. *in fin.* præcipitur Licentiato Michaëli Diaz de Armendariz Noui-Regni Granatensis Visitatori, vt Commendas, quæ personis prohibitis ablatæ fuerant, inter Conquisitores, & alios benemeritos distribuat: *Entretanto que Nos proueemos en la perpetuidad de estas Prouincias lo que conuenga.*

7 Quod magis etiam, ac magis † inualuit, misso in Hispaniam à Peruanis Commendatariis Nobili viro D. Antonio de Ribera, vt de ea apud Regem, & Regium Indiarum Senatum instanter ageret, & magnam pecuniarum vim in præmium, vel pretium concessionis offerret. Tunc enim idem D. Imperator Carolus V. Gandauij 5. Septembris, ann. 1556. eam concessit,
8 † & ad illius executionem in easdem Prouincias Peruanas cum amplissima potestate, & facultate mandauit Proregem Comitem de Nieua Licentiatum Birviesca de Muñatones, Regij Senatus Indiarum Consiliarium, D. Didacum de Vargas Caruajal, & Ortegam de Melgosa, tanquàm Commissarios, & Dominicum de Gamarra pro Secretario, quos hucusque in ea prouincia vocant: *El Conde de Nieva, y Commissarios*, & de eorum legatione plenè agit Ant. de Herrera *d. hist. gener. decad.* 8. *lib.* 10. *cap.* 18 *pag.* 328. qui tamen re infecta redierunt, tum ob aliquas difficultates, quæ executionem negotij sibi commissi grauiter morabantur. Tum maximè, quia Peruani Commendatarij ingentem pecuniarum vim, à suo procuratore promissam, corrogare non potuerunt.

9 De cuius receptione † ob hanc causam, & an licita, & secura esset in foro conscientiæ, præstantes quique illius tempestatis Theologi à Piissimis nostris Regibus consulti videntur. Nã penes me habeo consilium manuscriptum †
10 eruditissimi viri Fr. Alphonsi de Castro datum Londini 13. Ianuar. ann. 1558 cuius etiam memini *sup. hoc lib. c.* 1. *n.* 21. in quo tandem resoluit, supposito, quòd Commendæ in totum non auferantur, vt Chiapẽsis Episcopus consulebat, & contendebat, sibi congruentiùs videri, vt in perpetuum, etiam pretio pro eis accepto, vendantur, seu concedantur, & hoc scrupulo carere, ex iis, quæ de venditione officiorum tradit D. Thom. *in opusc.* 21. *ad Ducissam Brabantiæ*, dum tamen pretium moderatum sit, & magis idonei, & benemeriti præferantur, legésque saluti, & bonæ tractationi Indorum conducentes sanciantur, & seuerè, ad vitandam tyrannidem Commendatariorum, seruentur, & exequantur.

Sed rursus cum Peruana Indorum Respublica, multis ærumnis oppressa, labi, ac vehementer imminui cœpisset, & plurimi cordati viri huius mali remedium in perpetuatione Commendarum positum esse contenderent, † anno 11
1572. iniunctum fuit Peruano Proregi D.D. Francisco à Toleto, vt de ea introducenda tractaret, vel quid sibi, rem proximiùs, & penitiùs intuenti, oportere videretur, ad Regium Senatum referret. Quod cùm ille fecisset, vt tradit Herrera *d. cap.* 18. res iterum nouas comperendinationes accepit.

Et idem posteà contigit, cùm eam suscitaret alter legatus, seu Procurator nomine Peruanorum Commendatariorum, cuius libellus typis excessus, † commissus fuit egregio, & litterato Viro D. Eugenio de Salazar, Regij Senatus Indiarum Consiliario, qui hanc propositionem minus probasse videtur, vt patet ex apostillis propria ipsius manu eidem libello insertis, quas originales apud me habeo. 12

Nec meliorem fortunam expertus est † Licentiatus Ioann. Ortiz. de Cervantes, posteà Cancellariæ Noui Regni Granatensis Auditor, qui cùm ad Regiam Curiam cum mandatis Commendatariorum Peruani Regni peruenisset, & doctum satis, ac varia eruditione refertum memoriale super eodem articulo typis excussisset, & præsentasset ann. 1619. nullam tamen hac de re deliberationem à Rege, & Regis Senatu impetrare potuit, nimirum † propter multas varias, & etiam contrarias de ea sententias. & opiniones, quæ ipsam satis in se difficilem, & ambiguam, magis confusam, & conturbatam redideruut, vt alias de legali sapientia loquens dixit Iustinianus *in l.* 1. *vers. Cum autem, & vers. Nostram, C. de veter. iur. enuclean.* & generaliter, de varietate loquens, Ioan. Salisberiens. *in Policratico lib.* 2. *cap.* 24. *Porrò varietas ambiguitatem inducit, in ambiguis autem omnis definitio periculosa est.* 13 14

Sed præstat, vt ex pluribus rationibus, quæ hinc inde circa hanc quæstionem adduci possunt, & solent, aliquas expendamus, vt sic eius resolutio manifestiùs appareat. Nam (teste Manilio *lib.* 2. *Astronom.*) † *neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.* Et pro eorum sententia, qui perpetuitatem suadent. Primò consideratur, quòd cùm harum Commendarum præmio, de remunerandis seruitiis tractetur, quæ primi † illi Conquisitores, & incolæ Indiarum Regibus nostris præstiterunt in Nouo hoc Orbe suis expensis, & laboribus subigendo, incolendo, aut conseruando, iuxta ea quæ late diximus *supra hoc lib. cap.* 1 *&* 2. *&* 1. *tom. lib.* 2. *c.* 6. *numer.* 30. & benè, recenset Herrera *in histor. gener. Ind. decad.* 4. *libr.* 6. *cap.* 11. *pag.* 149 & Acosta *de procur. Ind. salut. libr.* 3. *cap.* 11. par esse videtur, & fuit, vt quemadmodum ipsa seruitia perpetuam causam habent, & eisdem Regibus adeò vtilem, & quæstuosam, vt nulla maior reperiri possit, iuxta ea quæ etiam latè dixi *d.* 1. *tom. libr.* 1. *cap. fin. per totum*, & tradit Herrera *in d. histor. gener. Ind. decad.* 8. *libr.* 5. *cap.* 16. *pag.* 151. Ita etiam satisfactio, & re- 15 16

muneratio pro eifdem feruitiis perpetua fit, vt
17 † colligitur ex text. *in cap. 1. §. fin. de his qui feud. dare poss. l. etiam, §. 1. D. de manum. vind. l. si pater, D. de donat. l. 1. & 6.* cum aliis, *tit. 27. part. 2.* & in fimili egregiè docuit, & veluti pro regula constituit Baldus *in l. si cùm mihi, D. de dolo,* inquiens, quòd ex magnitudine feruitij inducitur perpetuitas remunerationis, latissimè pluribus aliis more fuo relatis Tiraquel. *in l. si vnquam, verb. Donatione largitus, ex num.* 42. Parisius *conf. 11. num. 48. volum. 1.* Palacius Rub. & eius Additionator *in repet. Rubr. § 50. num. 5.* Mieres *de maiorat. q. 26. numer. 6.* Auendañ. *de exeq. mand. lib. 1. cap. 1. num. 5. vers. Item scientia,* Cabed. *lib. 3. diuers quæst. cap. 8. à nu. 3.* Greg. Lop. passim *in l. 2. tit. 27. partit. 2. & in l. 4 gloss. penult. ibid. & in l. 10. gloss. 2. tit. 18. partit. 3.* & D. Valençuela Velazquez, qui alios adducit, *conf. 82. num. 1. part. 1.* & in nostris teminis Zapata *de iustitia distribut. 3. part. cap. vltim, per totum.* Quibus fignanter adiicio aurea Senecæ verba *lib. 4. de benef. cap. 30.* fic aientis: *Non sine ratione sacra est magnarum virtutum memoria; & esse plures bonos iuuat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Hoc debemus virtutibus, vt non præsentes solùm illas, sed etiam ablatas è conspectu colamus. Quomodo illæ id egerunt, vt non in vnam tantùm ætatem prodessent, sed beneficia sua etiam post ipsas relinquerent: ita & nos non vna ætate grati sumus. Hic magnos viros genuit, dignus est beneficiis, qualiscunque est, dignos dedit. Hic egregiis maioribus ortus est, qualiscunque est, sub vmbra suorum lateat: vt loca sordida repercussu Solis illustrantur, ita inertes maiorum suorum luce resplendeant.*

Vndè post plures, quos refert, resoluit Barbosa *in l. quia tale, num. 8. & 25.* † quòd priuilegia
18 concessa ob merita, censentur realia, & perpetua, & Camill. Borell. *de præstantia Reg. Cathol. cap. 64. num. 64.* quòd talia beneficia Principum perpetua, & permanentia esse debent, & idem docet text. *in l. 4. tit. 4. partit. 5. l. 8. tit. 12. lib 3. Fori,* quæ est *l. 6. tit. 10. lib. 5. Recopil.* ibi: *Las cosas que el Rey diere à alguno, non ge las puede el toller, nin otro ninguno sin culpa, l. 1. eod. tit. & lib.* ibi: *Que sean validas, y le sean guardadas para siempre, &c.* Vbi Azeued. *ex numer. 7. ad 10. & in l. 3. ex num. 7. vsque ad 17. in l. 15. eod. tit.* quæ edita fuit ad remunerandas donationes excessiuas, dicitur: *Las mercedes que se hizieren por buenos, y razonables seruicios correspondientes à ella, deben ser conseruadas:* & tradit alia Roderic. Suarez *alleg. 9. num. 3. & in l. quoniam in prioribus, limit. 28. & in alleg. pro Comit. de Valentia dubit. 2. num. 6.* Anton. Gomez *in l. 40. Tauri, num. 12.* Burgos de Paz *conf. 25. num. 14. fol. 101.* Vbi multò for-
19 tiùs procedere inquit, † vbi donationes, & remunerationes fiunt ob terras nouiter partas, quia ibi liberaliores esse Principes debent, de quo vide etiam Mag. Marquez *in Gub. Christ. lib. 1. c. 33. pag. 212.* & alia quæ dixi *sup. hoc lib. cap. 27. num. 54.*

Neque his obstat, quòd Regis nostri pactum
20 veluti quoddam † cum Conquisitoribus fecisse videantur de dictis Commendis ad duas tantùm vitas concedendis, vnde nihil amplius petere possunt, vt innuit Acosta *d. lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 11.* ibi: *Nostrorum autem hominum prima cum Rege pactio fuit, vt Indorum à se expugnatorum administratio tum sibi, tum primo successori firma, ratáque esset, exinde Regi liceret, cuicunque placuisset adscribere, &c.* & tetigi *suprà cap. 16. numer. 8.* & expressè probari videtur *in l. 19. tit. 26. partit. 2.* ibi: *Cà estos deben dar galardon, segun la postura a que con ellos pusieron,* quod & repetitur *in l. 8. 10. 11. 29. & 30. eod. tit. 26. & in l. 5. tit. 27. ead. part. 2.* ibi: *O si ante que en aquel fecho entrasse, pusiesse con su señor, que por qualquier destos fechos, le diesse galardon señalado, en aquella manera lo debe despues el señor cumplir, que la postura fue:* Quoniam negari potest hoc pactum ab initio interuenisse, cum id posteà ex lege successionis inductum fuerit, de qua egimus *dict. cap. 16.* Et vt maximè verum sit, nunc non agimus, quid de iuris rigore Princeps facere debeat, sed quid ipsi, & Regno expediens sit, vel fuisset in perpetuitate, & continuatione istarum Commendarum concedenda, vel deneganda.

Et nemo inficias ire poterit, maximè † de- 21
cere Principes liberalissimos esse in faciendis donationibus remuneratoriis, vt pluribus probaui *sup. hoc lib. cap. 1.* & alibi passim, & latissimè prosequitur Portius *conf. 168. num. 4.* D. Valenç. *d. conf. 82.* Signorol. *conf. 26.* Tiraquel. *de nobil. cap. 36. num. 40. & seqq.* Gregor. Lopez per text. ibi *in l. 2. tit. 27. part. 2.* ibi: *Cà dar galardon, &c.* Rosenthal. *de feudis, capit. 40. q. 30. num. 7.* ibi: *Quòd honorificum est habere vasallos, & benemeritos remunerari,* Camill. Gallin. *de verb signif. lib. 5. capit. 20. numer. 44. & 45.* vbi
† quòd relinquitur iudicis arbitrio, an bene- 22
merita rei donatæ æquiualeant? & è contrario. Ad quod alludit *l. fin. d. tit. 27. partit. 2.* ibi, *E debe el caudillo auer su consejo, y aluedriar sobre aquello, catando qual es el home que le demandò el galardon, y el hecho, que le hizo, y el logar, è tiempo, en que lo ouo de fazer, y segun aquello lo debe galardonar,* & tradit alia Menoch *de arbit. cas. 88. n. 51. & seqq.*

Quo suppofito fatis liquet, † quòd qui veris 23
& legitimis titulis conquisitionis tanti Orbis nituntur, fatis remunerari dici non possunt in alicuius, & interdum tenuis commendæ ad duas
vitas concessione, vt omittam, † non debere in 24
his remunerationibus fieri acrem, siue strictam collationem meritorum, neque ad stateram (quod aiunt) trutinandas esse, vt dixi *eod. capit. 1. num. 61. & seqq.* & docet Cassiodor. *libr. 1. epist. 36. Quia maiora nos decet dare, quàm ab accipientibus accepisse videamur. Hæc æqualitas æquitas non est, sed pars nostra iustissimè pensat, cùm reddendo plus fuerit onerata,* & pluribus prosequitur etiam in priuatis loquens Alex. ab Alex. *libr. 5. dierum Gen. cap. 1.* vbi ad hoc gratiarum pictutam expendit, & ita notabiliter inquit: *Nec tantùm eadem mensura, sed multo maiori si potest beneficium remunerari, & benè cumulatam gratiam referre decet, nec vocare ad calculos expensorum,*
& acceptorum. Ideò † non immeritò Gratias, 25
vnam auersam, duásque nos aspicientes veteres effinxere, quia geminata gratia, & cumulata ad nos redire debet. Quod in Regibus in-
fallibiliter procedit, † quorum maiestas of- 26
fenderetur, si eiusmodi angustiis circumscribatur, vt fignanter tradit And. Barbat. *in cap. Sedes Apostolica, colum. 2. de rescript.* gloss. celebris *in l. sed etsi susceperit, § penultim. verbo Medica,*

Modica, *D. de iudiciis*, Hippol. Riminald. qui adducit notabile exemplum Alexandri Magni *in §.1. Inst. de donat. ex num.1220. vsque ad 1226.*
27 vbi propterea supponit *n.1221.* † quod nullæ donationes à Principe factæ, immensæ videri debent, quia liberalitas Principis nullis huiusmodi frænis, & cancellis coërceri potest, *l. fin. C. de prapos.agen.in reb.lib.12.l.sancimus,§.exceptis, C.de donation.*Tiraquel.*de nobilit.cap.37.n.53. & in d.l.si vnquam,verbo Donatione largitus, num.* 84.& 85.Menoch.*cons.331.num.75.& 76.vol.4.* Idem Mench. *consil.201. numer. 31. voulm. 3.* & Tiber.Decian.omninò videndus,*respons.25. ex*
28 *num.60. ad 69. vol.2.* vbi addit † hanc conditionem,humanitatem, & liberalitatem in nulla vsquā Principum familia magis viguisse, & splenduisse, quàm in Serenissima, & Augustissima Austriaca à D.Imp.Nostro Carolo V. magnis trophæis condecorata,& augustiori reddita,cui repugnare quodammodò videretur Rex noster,si eisdem vestigiis
29 non insisteret, † cùm debeat esse proprium successorum imitari vestigia prædecessorum,vt *in proœm.Clement.§.nos verò, & in cap.litteras, circa finem.de rescript.*cum aliis, quæ latè adducit Pet. Petra *de potest. Princip. cap.28. n.13.* Roland.à Valle *cons.1. num.48.* & D. Præses Valençuela *cons.98.num.91. & 92.*

Idemque agnoscit Adam Contzen *lib.1. Po-*
30 *lit. cap.16.* † vbi Hispaniarum Monarchiam, vel hac sola de causa longè excellere Othomanam Turcarum,his elegantissimis verbis scripsit: *Duo sunt hoc tempore potentes Monarcha, Hispaniarum Rex, & Turcarum Imperator; diuersa studia vtriusque, hunc tyrannum,illum legitimum Regem ostendunt. Hispanus Academiis, arte bellica, nauigationibus plurimo sumptu subditos exercet,ad magna excitat,& tantas opes ad Principum dignitatem, ad nobilitatis splendorem, animos alendos, ac firmandos,impendit: Othomanides verò inscitia, pauperie, seruitio tot populos premit, &c.*

Vnde concluditur, non esse hanc Conquisitorum remunerationem angustis finibus limitandam, quia vt idem Politicus inquit *lib.3.*
31 *cap.8. §.1. in fine*, † Principum non minimus error est, benemerentibus nullam, aut malam gratiam reddere, cui mirè conueniunt verba Salustij in Iugurtha, dum ait: *Minus flagitiosum esse Principem armis, quàm munificentia vinci*, & est videndus, alia plura eleganter congerens de liberalitate, qua Principes vti debent, Petrus Andreas Canonherius *in aphorism. politicis, pag.778.* & in specie de meritis Conquisitorum Indiarum, & laboribus, & nauigationibus,quibus se exposuerunt, omni sæculo memorandis, & remunerandis D.Epis. Chilensis Villaroel *in lib. Iud. pag.215.*

Secundò, pro eadem sententia perpenditur, quod si finis, ad quem hæc remuneratio dirigi-
32 tur, is est, vt † benemeriti aliquod præmium seruitiorum suorum accipiant,& alij eorum exemplo ad res similes præclarè gerendas excitentur, *l. vt virtutum 3. C. de statuis, & imaginibus, l. viuus, vers. Benemerentibus, D. si quid in fraud. patr.* Cassiod. *lib.2. epist.16.* ibi: *Nutriunt namque pramiorum exempla virtutes. Neque quisquā est, qui non ad morum summa nitatur ascendere, quando irremuneratum non relinquitur, quod conscientia teste laudatur*, Liuius *decad.3.* *Eò impendi laborem, ac periculum, vndè emolumentum, atque bonos sequeretur, nihil non aggressuros homines, si magnis conatibus magna pramia proponantur. Magnos animos magnis honoribus fieri*, Plutarch. *in Casare*: *Spiritus militum, animique ardores Dux ipse excitat, atque alit, quando honores, & dona largiens ostendit, se non sui luxus, aut voluptatis gratia bello diuitias parare, nec illas opes, seu communia virtutis pramia apud se recondi, & in hoc tantùm ipsum esse diuitem, vt militibus pramia dare valeat.*

Dubitandum non est, vtrumque commodiùs & perfectiùs consequi posse, si eiusmodi præmia in Conquisitorum, & benemeritorum liberos, & posteros deriuentur. Nam semper † ho- 33
mines illorum occasione magis laborant, quam pro se ipsi, D. Paul. *2. ad Corinth.12. l.1. D. de iust. & iure, l. penult. D. de bon. libert.l.nam etsi parentibus, D. de inoff. testam. l. cùm ratio, D. de bonis damnat. l. Iulianus, D. si quis omis. caus. testam. l. de emancipatis, C. de legit. hered. cap. Predicator 16. q.1. cap. cùm Apostolus, de censibus, l.2. tit.7. & l.2. tit.20. part.2.* cum aliis, quæ pleniùs congessi *in meo tract. de crimin. parricidij, lib.1. cap.10.* vbi inter alia adduco Senecam *lib.2. controuers. 1.* dicentem: *Vt quid tandem misera ista diuitia expetuntur? si ne in hoc quidem, vt liberis relinquantur.* Et Cassiod. *lib.2. epist.24.* dum inquit: *Nutriuntur à paruulis, ipsis laboratur, ipsis diuitia conquiruntur, & cùm sibi vnusquisque credat abundare, quod possidet, cùm à patribus adhuc quaritur, pro altera potius atate peccatur. Maria ipsa sauis tempestatibus agitata, genitoris cura non refugit, vt peregrinis mercibus acquirat, quod propria soboli derelinquat, pro qua non recusamus subire exitium.* Conducit Patritius *lib. 9. de Regno, tit.19.* his verbis: *Hac est illa ratio, qua efficit, vt magnus quisque vir studio laudis trahatur, & gloria cupiditate incendatur quia † quidem breuitatem vita posteritatis memo-* 34
ria consolatur.

Quemadmodum è contrario videmus, † mul- 35
tum frigescere, vbi in prima, vel secunda vita præmia sibi collata, finienda considerant, & filios, vel ad summum nepotes, omnibus facultatibus exutos, mendicare, & panem ostiatim quærere, cogendos esse, prout quotidie contingere cernimus, & grauissimis verbis docet, & dolet D. Fr. Ioan. Zapata Guathemalensis Episcopus *de iust. distrib. 3.par. cap. fin. num.6. pag.441.* vbi postquàm de iustitia Conquisitorum in consecutione,& continuatione Commendarum,& aliorum præmiorum disseruit, subdit:*Se multos cognouisse ex primorum illorum Conquisitorum successoribus,& directa successione progenitis, qui neque pro stipendio, neque pro remuneratione sua, neque suorum parentum aliquid acceperint, & pauperes mercede aliorum viuunt, qui sibi debitis potiuntur, & gaudent, & cùm ipsi laborarint, alios vident in suos labores, laborumque fructus introire, quod eis summa tristitia est, & illi summa cura esse debet, cui commissum est eorum patrocinium.*

Quod quidem eo magis benemeriti dolent, quod † sunt aliquæ schedulæ, quæ expressè 36
vetant, ne liberis eorum conferri possint Commendæ,

mendæ, quæ ipsorum morte vacauerint, de quarum serie, & duritie egi *suprà hoc lib. cap. 5. num. 92. & seqq.* cum nihil aliàs iura ma-
37 gis cauere, & desiderare soleant, † quam vt filij, & posteri ad officia, & præmia parentum (etiam alioqui minus habiles) promoueantur, vt præter ea quæ retuli loco *suprà* citato, lato calamo prosequitur Ægid. Benedictus *in l. ex hoc iure, D. de iust. & iur. 1. par. cap. 18. n. 68.*
38 vbi tractat, † qualiter parentes possint, & soleant filiis, & posteris suis sua seruitia relinquere. Et de hac promotione, & prælatione agentes, Bald. *cons. 159. num. 3. vol. 3. & in l. aliquando, num. 5. D. de offic. Proconf. & in l. fin. C. de testam. milit.* Caccialupus *in l. diem functo, q. 21. D. de off. assess.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 8.* Aluar. Valasc. *consul. 129. numer. 12. & 13.* cum aliis, Menoch. *cons. 246. à num. 8.* Tiber. Decian. *resp. 25. num. 41. & sequentib. vol. 1.* Osasc. *decis. Pedemont. 139. n. 11.* Surd. *cons. 419. ex num. 51. vol. 3.* Rodolphin. *de suprem. Princip. potest. cap. 6. num. 195.* Simancas *de Repub. lib. 3. cap. 5.* Mastrill. *de magistr. lib. 1. cap. 8. ex num. 2. ad 13.* Ponte *decis. 27.* Matienz. *in dialog. Relator. 3. par. cap. 5. num. 5.* Mag. Marquez *in Gubernat. Christiano, pag. 218. & 329.* Petr. Faber *lib. 3. se-*
39 *mest. pag. 100. & 105.* Et hoc est, † quod grauiter, & eleganter scriptum reliquit Seneca *lib 4. de benef. cap. 30.* Cassiodor. *lib. 2. epist. 2.* ibi: *Non enim relinqui inglorios patimur, qui generis claritate prædicantur; currat quinimò honorum gratia per parentes. Sub imperio boni Principis omnium fortuna proficiat. Nam quis desperet augmentum, vbi est in amore donum, & præstare propositum?* Et Fuluius Constantius *in tit. C. de filiis official. lib. 12. ex num. 24. ad 32.* vbi reprehendit Matienz. *in dial. Relat. 3. par. cap. 5. n. 7.* qui voluit impugnare hanc continuationem munerum paternorum in filios, & inquit: *Quod Principum benignitas, ac vniuersi orbis consensus hanc nimis scrupulosam traditionem explosit.* Et posteà subdit, quòd hoc est adeò verum, vt quamvis Princeps in remunerandis benemeritis debeat consulere Proceres, ac Senatores. Hanc tamen consultationem adhibere non solet, cum agitur de transferendo filio in militiam, vel officium paternum, *ex l. 5. tit. 10. lib. 5. Recop.* quæ hunc casum, vt primum, & præcipuum expressit, in quo consultatione Princeps non eget. Quibus addo Bald. *cons. 355. num. 6. vol. 1.* Qui iniuriæ speciem quandam esse dicit, quod in liberos ea priuilegia, & beneficia non continuentur, quibus ipsi causam dederunt, sic inquiens: *Sed certè imò videtur, quòd dictum priuilegium transeat ad filios, & posteros, tali ratione, quia quoties liberi sunt causa priuilegij, transit ad eos priuilegiũ, vt d. l. assiduis, & è cõuerso si parentes sint causa priuilegij filiis concedendi, debet transir ad filios filiorum, propter amorem, & honorem parentum, licèt parentes desierint esse in humanis, & sic merita parentum transeunt in filios. Item quia priuilegium istud videtur concessum memoriæ, & nobilitati, quæ per gloriam viuere intelligitur; item si rationes non sufficerent, tamen illa ratio sufficit, quia Princeps tenetur renouare, alias facit iniuriam, l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & æstiua.* Et in idem tendit Osforius *lib. 1. de Reg. inst. pag. 184* vbi Principem monet, vt filios benemeritorum gratia, opibus, & ornamentis augeant, si maiorum suorum vestigiis institerint, & in studium verissimæ laudis incubuerint. Sic enim inquit: *Illorum virtutem, & debitis præmiis afficies, & eorum memoriam à quibus generati sunt, grata voluntate prosequeris.*

Tertiò, eandem partem fortiter adstruit, quod † Indiarum prouinciæ accessoriè vnitæ 40
sunt Regnis Castellæ, & Legionis, ac per consequens eisdem legibus, & moribus gubernantur, vt latè dixi *1. tom. lib. 3. cap. 1. num. 46. & seqq.* & prosequitur Ioann. de Platea *in l. neminem, C. de Decurion. lib. 10.* Burgos de Paz *q. 6. num 19.* & in specie de nostris Indiis loquentes Ioann. Horoscius *in l. 2. num. 8. & 9. D. de legibus, colum. 138.* Auiles *in proœmio cap. Prætor. verbo Istas, num. 9.* Azeued. *in l. 5. n. 5. tit. 1. lib. 1. Recop.* & Christoph. de Paz *de tenuta cap. 39. num. 31. & 32.* & cauetur *in ipsis ordinar. Supremi Consilij Indiarum, ordin. 14.* Vnde † quemadmodum benemeriti de Regnis, 41
& conquisitionibus Hispaniæ, ea præmia, quæ pro suis laboribus, & egregiis facinoribus à Regibus acceperunt, in perpetuum consequuntur, & consequuti sunt, vt ostendit Bobadilla in Politic. *lib. 2. cap 15. num. 6.* & cum iurisdictione, aliisque honorificis titulis per viam maioratus posteris suis relinquere possunt, & solent, quinimò & non relicta ex natura † ipsius concessio- 42
nis hoc tacitè actum, siue inductum videtur, vbi bona donata dignitatem, & iurisdictionem includunt, vt probat text. *in cap. 1. §. prætereà Ducatus, de prohib. feud. alien. per Fred.* vbi omnes feudistæ, Guid. Papæ *decis. 476.* qui testatur ita esse iudicatum in Francia in causa cuiusdam Comitatus Valentiæ; latissimè Tiraquel. *de primog. q. 4. ex num 21.* Guillerm. Bened. *in cap. Rainuntius, verbo In eodem testam. el 1. à num. 150.* Fran. Zoanetus *in tract. de primatu prioris geniti, cap. 3.* Tiraquel. omninò videndus, *de nobilit. cap. 37. num. 58. & seqq.* vbi quod feuda & officia concessa à Principibus, eo ipso perpetua sunt, & aliæ concessiones reales esse censentur, & ex nostris contra Roder. Suarez, Anton. Gomezius *in l. 3. Tauri, num. 12.* Pinel. *in l. 1. par. 3. num. 17. C. de bon. mater.* vbi ait, in Lusitania hoc ita decisum esse in omnibus bonis à Rege donatis, Greg. Lopez *in l. 1. tit. 12. partit. 2. gloss. 1.* Mieres *de maiorat. 1. par. quæst. 26. num. 2.* Molina *eod. tract. lib. 1. cap. 7. num. 2. & cap. 11. num. 10.* Ant. Quesada *diuers. quæst. cap. 6. num. 21. & in fine,* Matienz. *in l. 11. tit. 7. lib. 5. Recop. gloss. 7. num. 2.* Burg. de Paz *in quæstion. ciuil. q. 2. numer. 49.* alter Molina *de iust. & iure, disp. 581. num. 1. & sequentib.* Parlador. *in sexquicent. differ. 18. § 1. n. 16.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 4. cap. 12* & Don. Ioan. del Castillo *tom. 5. controu. c. 128. n. 19. & seqq.*

Pariter idem probandum, & admittendum videtur, † in remunerationibus factis Conqui- 43
sitoribus Indiarum in Commendis, de quibus agimus, quæ feudorum, & maioratuum vicem obtinent, vt sæpè probauimus, & sunt pro laboribus stipendium, pro sumptibus solutio, pro terris, & Regnis ab ipsis partis, suoque Regi vltrò oblatis, fideliterque, & liberaliter elargitis, remuneratio, vt in terminis aduertit Za-

pata

pata *de inst. distrib. 3.par. cap. vlt. num.3. &* 10. vbi inter alia adducit Nattam *cons.122.num.*
44 *6. lib.1.* & plures alios, qui probant † priuilegia, & alia, quæ à Regibus conceduntur in laboris, & seruitij remunerationem, ex sua natura perpetua esse, perpetuoque debere à successoribus obtineri. Et *num.33.* concludit, miseratione
45 † dignam esse Conquisitorum vicem, qui digni ob sua gesta, præclara, & humanis viribus superiora facta, vt Comitum, Ducum, Marchionum titulis decorarentur, non modò iis honoribus, & in remunerationem priuilegiis, eorum filij non honorantur, verùm paupertimam vitam gerentes, ab aliis quo viuant, mercedem recipiunt, quod esse probat contra omnes regulas iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ, & duplicem illis præbet molestiam, & quod ab honore excludantur, & quod à lucro. Quæ est consideratio Petr. Greg. *lib.31. de Repub. cap.1. num.6.* & iuuatur ex illo Ec-
46 clesiastici *cap.26. & 27.* † *In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit, vir bellator deficiens per inopiam, &c.*

47 Quartò facit, † quod quemadmodum in Hispania, mediante Maioratuum institutione, familiarum splendor conseruatur, & ipsius Regni conseruationi prospicitur, vt tetigi *suprà hoc lib. cap.1. num.77. & seqq.* Ita pariter hæ
48 Indiarum † prouinciæ magis tutæ, & splendidæ essent, si pluribus Commendatariis diuitibus, & perpetuis abundarent, qui ad hunc maximè finem institui cœperunt, vt inquit Acosta *de procurand. Ind. salut. lib.3. cap.11.* & Ego *in hoc*
49 *tract. d. cap.1.* Nam † gloria, & tutela alicuius prouinciæ in vassallis locupletibus consistit, vt egregiè docet Imperator Iustin. *in Auth. vt iud. sine quoquo suffrag. in princip.* & optimus text. *in l.11. tit.2. & l.14. tit.5. part.2.* ibi: *Ca entonces son el Reino, è la Camara del Emperador è del Rei, ricos, è abundados, quando sus vassallos son ricos, è su tierra abondada*: pro-
50 vt è contrario † nihil magis eorundem Regum væcordiam, aut tyrannidem ostendit, quàm vbi eos pauperes, & miseros reddit, vt *in l.10. tit. 1. eadem par.2.*

51 Et tales † Commendatarij scientes se esse perpetuos Indorum sibi concessorum Patronos, & vsufructuarios, magis pro eorum salute, & conseruatione prospicerent. Quod regulariter secùs faciũt ij, qui illos ad tempus commendatos habent. Nam solùm præsentem quæstum intuentes, grauiter eos vexare, exprimere, & opprimere solent, nihil de futuro curantes, cùm ad ipsos, vel ipsorum filios id non pertineat, provt semper contigit
52 † in mercenariis, & aliis, qui prædia ad certum tempus conducunt, vt habetur *Matth.2. & Act. 9.* ibi: *Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & deserit oues, & fugit*: quod refertur *in cap. aduersitas 48.7.q.1.* & in optimo casu considerauit Concil. Trident. *sess.23. cap.1. de reformat.* & in nostris terminis disertissimus Ioseph. Acosta *de procur. Indorum salute, lib.3. cap.5.* ibi: *Atque*
53 *inde † quoque rebus Indicis altera non leuior ærumna proficiscitur, quod cum Gubernatores omnes Hispaniam cogitent, studia sua omnia, & curas illic collocent, Indicum solum, veluti alienum, atque extraneum habeant, ita parum curant, quod nihil amant. Quod quantum statui, at-* *que incrementis Reipublicæ obsistat, dici non potest.* Et ibi: *Inde abeuntes, dissipata omnia, atque exusta relinquunt.*

Quæ etiam ratio (inter alias) perpendi solet ab iis, qui melius putant Reipublicæ consultum iri, † si perpetuos, quàm si annales, vel temporales 54
Magistratus creauerit, vt docet Aristot. *lib.2. Politic. cap.1.* & post alios refert Guiller. Bened. *in cap. Rainuntius. verb. Duas habens filias, num.41.* Mastrill. *de Magistrat. lib.2. cap.23.* & Bobad. *in Polit. lib.1. c.17. num.1. & seqq.* & Petr. Greg. *lib. 7. de Repub. cap.4. num.16.* vbi refert † vulgarem 55
fabulam de cane vlceroso, qui malebat muscas iam plenas sanguine, & veluti futuras sustinere, quam illis excussis, alias famelicas admittere, quæ exugerent restantem sanguinem. Et facit *l. Prætor, §. fin. D. de vacat. & excusat. mun.* ibi: *Tolerabilius est, &c. cap.1. de renuntiat.* gloss. *in cap. hinc 16. q.1.* cum latè adductis à Camil. Bottel. *de Magistr. edict. lib.1. cap.12. & seqq.* & quod in optimo simili tradit, vltra alios, noster D. Franc. Amaya *lib.1. obseruat. cap.1. num.61.* docens, Alexandrum Seruum Imperatorem, † prædia Limitrophia, id 56
est, ea, quæ in hostium finibus essent, militibus suis concedere solitum fuisse, ita vt eorum essent, & hæredum, si militassent, vt alacriùs pugnarent, & loca illa libentiùs amantes, hostes fortiter arcerent, in eosque irruere non formidarent, cum se suaque defenderent. Nam vt præclarè inquit D. Isidorus *lib.3. de summo Bono*: † *Cum ma-* 57
gno dolore amittuntur, quæ cum magno amore habentur: minus autem carendo dolemus, quæ minus possidendo diligimus.

Quintò, perpenditur, † quòd causa cognoscitur per effectus, *cap. qualiter 11. q.3. l.15. tit.13.* 58
partit.2. vnde cùm ex antiqua, & hucusque vsitata forma Indos commendandi, & gubernandi, † plurima damna orta fuisse experiamur, tam erga ipsos Indos, quàm erga ipsas Indiarum prouin- 59
cias, de quibus in superioribus egimus, conueniens non videtur, vtilitatem † publicam diuturna ludi- 60
ficatione differri, vt aliàs inquit Cassiodor. *lib.5. epist.31.* & tot damnis, atque ærumnis, † celeriter, 61
& efficaciter remedia non adhibere, *l.1. D. de damno infect. Auth. de defensor. ciuit. in princip. collat.3. l.2. tit.10. part.2.* ibi: *Cà pues el Rei es cabeça de todos, dolerse debe del mal que recibieren, assi como de sus miembros.* Ouid. *lib.2. de Ponto, elegia 9.*

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis
Conuenit, & tanto, quantus es ipse viro.

Ne † serò ad remedia perueniatur putrefactis 62
partibus, quæ in sufficiente pharmaco cauterium, aut abscissionem postulent, vt ait Petrus Gregor. *lib.21. de Repub. cap.1. n.5. & lib.10. cap.5. n.10.*

Vbi etiam monet, † non esse antiquis legi- 63
bus insistendum, si magna vtilitas Relp. contrarium suaserit, quæ non permittat sine detrimento euidenti salutis eius, leges iam latas locum habere: quia † vnumquodque tempus 64
suos mores affert, quibus accommodandæ sunt leges, sicuti aliæ leges in antiquo Testamento, aliæ in nouo, & aliæ priscæ Romanorum inter rudem populum, aliæ posterioribus sæculis probatæ, reiectis, vel emendatis primis: & idem grauiter ostendit S. Isid. Pelusiota *lib.2. epist. 46.* inquiens: *Non graue, ac sceleratum est aliquid innouare, cùm vtilitas nouitati adiun-*

sta est. Non enim noxia, & vtilia vetustate perpenduntur. Verùm id explorandum est, an in antiquioribus vitium inueniatur, an contra in recentioribus virtus reperiatur. Quod prius etiam docuit † Imp. *in Authen. de non alienand.* §. *vt autem lex, collat.* 1. *Auth. quib. mod. natural. effic. legit. in princip. collat.* 5. text. *in cap. non debet, de consang. & affinit. proœm. Clement.* ibi: *Vix aliquid adeò certum, clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus iura iam posita mederi non possint, &c. l.* 11. *tit.* 11 *part.* 1. *Emendar sus leyes, quando entendire, ò le mostraren razon porque lo deba hazer;* melior text. *in l.* 2. *C. de veter. iur. enucl.* ibi: *Quia ideò imperialem fortunam rebus humanis Deus præposuit, vt possit omnia, quæ nouiter contingunt, & emendare, & componere, & modis, ac regulis competentibus tradere, & hoc non primum à nobis dictum est, sed ab antiqua descendit prosapia, &c.* Quod etiam singulariter probat tex. *in Auth. vt frat. filij, collat.* 6. *l. Diuifratres, D. de iur. patron. l. nonnunquam, D. de coll. bon,* melior text. *in Auth. de nuptiis,* §. *nos autem, collat.* 4. ibi: *Non enim erubescimus, si quid meliùs etiam eorum, quæ ipsi priores diximus, adinueniamus, hoc sancire, & competentem prioribus imponere correctionem.* Imp. Martian. *in proœ. lib. leg. Nouellar. tit.* 5. ibi: *Æqualis in vtroque æquitas est, vel promulgare, quæ iusta sunt, vel antiquare, quæ grauia.* Teste enim Pet. Andr. Canonher. *in aphor. Hippocrat.* 1. *tom. pag.* 519. idem Politici facere debent, quod medici, qui contraria remedia morbis adhibent, quando propria nihil profecisse cognoscunt. Quod etiam Michaël Hospital. his, quæ sequuntur, carminibus, eleganter expressit:

Quam meliùs medici, qui quo nihil ante priora
Profecisse vident, adhibent contraria, leges
Decepti medicas, artemque valere iubentes:
Hoc nos illa modo, nuper quæ cœpimus arma
Ponere nè pudeat, hominesque errata fateri,
Et magis apta malis, quæ sunt medicamina nostris
Quærere.------

Porrò hoc remedium fortè sumi potuisset, & nunc poterit, inducta perpetuitate Commendatorum, † & in Indos commendatos, iurisdictione ipsis eorum Patronis concessâ, prout in Hispania conceditur dominis vassallorum. Nam ita Prætorum excessus cessabunt, Parochi diligentiùs Indos instruent, & ab idololatriis reuocabunt, Hispania, Æthiopes, & hybridæ eos iniuriis non afficient, Patronum verentes, qui pro eis, tanquàm pro se ipso pugnabit. Reductiones † quoque ipsorum Indorum reparabuntur, & conseruabuntur, quæ hodie ferè in totum dilapsæ, & dissolutæ conspiciuntur, absque vlla spe redintegrationis durabilis, cùm sit nemo, qui de ea sedulò curet, secus erit, si Commendatarij perpetui efficiantur, cum sit verosimile, eos pro illis, tanquàm pro re sua, vigilaturos, † & quocunque fugerint, vel moram traxerint, in proprios lares reuocaturos, vt aliàs dicitur *in l. origine, C. de municip. & originar. lib.* 20. *& l. cùm satis, C. de agricol. & censit. lib.* 11. vbi Platea, & Lucas de Pena, *Auth. de mandat. Princip.* §. *sed etiam suscipientes,* vbi gloss. *verb. Agricolas,* ait: *Et sic nota, quod potestas vindicat ciuem suum, vel comitiuum*: quam pluribus ornat Menoch. *in suo eleganti consil.* 11. *n.* 76. Affl. *in constit. quisquis Burgensibus sub tit. de reuocand. transeunt. ad alien. habit.* Ponte *in tract. de potest. Proreg.* Rubr. *de abund. ciuit. tit.* 2. §. 2. *num.* 8. Dapicius *decis.* 118. *&* 169. & nouissimè D. Francisc. Merlinus *controuers. forens. capit.* 83. *per totum,* vbi alios adducit, & Ego *sup. lib.* 1. *cap.* 3 *num.* 64 *& seqq.* & latiùs *cap.* 23. *ex n.* 44.

Et vltra hæc aliud etiam damnum non minus considerabile cessabit, nempè † quod Commendæ non diuidantur, aut, quod magis dolendum est, in exteros, & de Indiarum prouinciis, & conquisitionibus nullatenus meritos conferantur, de quo pluribus egi *sup. hoc lib. cap.* 2. *ex num.* 57. Neque poterit aliquod incóueniens considerari in concedenda Patronis erga suos Indos iurisdictione, cùm † illorum causæ tales plerumque sint, vt vel ab ipsis Indis iudicari possint, & debeant, summariè tractari, vt etiam ostendi *sup. hoc tom. lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 18. & ab Imp. Iustiniano doceamur, non debere de rebus exiguis homines magnas attritiones sustinere, *in Auth. de instrum. fide,* §. *oportet, vers. Vt autem,* quod meliùs expressit Acosta, in eadem specie nostrorum Indorum loquens, *d. lib.* 3. *de procur. Ind. salut. cap.* 23. sic de eorum Magistratibus inquiens: *Pueris se potius ludimagistros, quàm forenses iudices cogitent, & ibidem causas more patrisfamilias componere, & pro arbitratu agere, sæpè tutiùs, atque commodiùs, nisi atrox aliquod facinus accidat, quod rarum est, cùm pleraque nugarum, & puerilium concertationum similia sint*: cuius loci memini etiam aliud agens *sup. cap.* 27. *num.* 34. & his non relatis, vsum huius iurisdictionis Commendatariorum erga suos Indos opportunum esse, agnoscit Dom. Episcopus de la Paz *in cap. ex transmissa, num.* 26. *de foro compet.*

Sextò, denique in fauorem eiusdem partis expendo, quod licet Rex, & dominus noster hanc perpetuitatem concedens, videatur à se abdicare vassallagium Indorum, quod est contra *l.* 10. *tit.* 10. *de las donaciones,* lib. 5. Recop. & alia iura, † quæ generaliter docent, eiusmodi alienationes excusari, & inhiberi debere, vt per tex. & DD. *in cap. intellecto, de iureiurand.* gloss. *in l. inuitus, in princip. D. de fideicomm. libert.* & meliorem text. *in l.* 5. *tit.* 15. *part.* 2. Vbi † eos, qui tales alienationes consulunt, proditionis crimen incurrere inquit, & Isaiæ verbis contraire *cap.* 42. *vers.* 8. ibi: *Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.* Hoc tamen parum considerabile est, cùm videamus, attento præsenti statu Commendatum, vel eas ipsas, quæ in Regia Corona incorporatæ sunt, parui lucri, & mométi esse, † & aliàs iam ab eisdem concedi solitas, quod efficit, vt semper alienabiles, & concessibiles maneant, iuxta ea, quæ latiùs dixi suprà, in alio loco retulimus, & quòd non possint † tolli, nec reuocari, vbi fiunt in remunerationem seruitiorum, etiam si contineant alienationem iurisdictionis, & vassallorum, vt per text. *in l. penult.* §. 1. *de donat. & cap.* 1. *de noua forma fidelit.* & alia iura, optimè docet Bart. *in l. quod semel, de decret. ab ord. faciend. & in l.* 2. *num.* 10. *D. de iure immunit.* Bald. *in l. qui se patris, num.* 10. *C. vnde liberis,* Grammat. *decis.* 85. *à num.* 24. Natta *consil.* 122. *à num.* 6. *lib.* 1. Ant. Gabr. 1. *tom.*

commun.

commun. tit. de non tollend. iure quæsito, conclus.60. num.60. Valaſcus *conſult.72. numer.5.* & in noſtris terminis loquens Fr. Ioann. Zapata *d. tract. de iuſt. diſtrib. 3.par. cap. vlt. num.8. cum ſeqq.*

75 Sed in contrarium, pro negatiua opinione, quæ harum Commendarum perpetuitatem excludit, plures quidem, & ſatis efficaces rationes ponderari etiam poſſunt, & ſolent, quæ quidem effeciſſe videntur, vt res hæc toties pertractata, adhuc deciſa non fuerit, vt tetigi *ſup. hoc eod. cap. num.4.* & latè proſequitur Ant. de Herrera *in hiſt. gener. Ind. decad.8. lib.10. cap. 17.& ſeqq.*

76 Primo namque, † arduum, & difficile reputatum eſt, Regum noſtrorum liberalitatem, quæ in his Commendis concedendis, & continuandis elucet, eò transferre velle, vt neceſſariam, & perpetuam alienationem contineat. Nam hoc pacto nihil eos fere habituros inquiunt, in quo poſſint benemeritos de hoc Nouo Orbe in poſterum remunerari: quod efficiet, vt vaſſallorum pectora refrigerentur, quæ præmiorum expectatione accenduntur, *l.1. D. de iuſt. & iure, l.3. & fin. tit.10. & l.2. tit.27. par.2.* vbi dicitur: *Que como ſin agua no puede permanecer vna huerta, tampoco ſin galardones conſeruaſe vna*
77 *Republica*, Lucret. *lib.5. Nuſquàm † hominum genus incaſſum, fruſtraque laborat*: Plin. *lib.3. natur. hiſtor. cap.4.* ibi: *Tantaque ad pericula euincenda fuit ſatis cauſæ ſperare. quod cuperent*: Cicer. *lib.3. de natura Deorum*: *Neque domus, neque Reſpub. ſtare poteſt, ſi in ea rectè factis premia extent nulla, nec ſupplicia peccatis.* Ennod. *dict.22. Qui tollit ſudoris premium, frangit ſtudia dimicandi. Tolle ſpem prædæ, tuliſti vota certaminis. Neſcis quàm iuſtus dolor de amiſſa laboris fruge naſcatur.* Et ita veteribus Conquiſitoribus proſpiciendum eſt, vt nouis bene-
78 merentibus præmia non deſint. † Cùm ſalus Reip. non minus in eius acquiſitione, quàm in conſeruatione conſiſtat, iuxta illud vulgatum Ouidij. *Non minor eſt virtus*, quod pluribus ornat in noſtris terminis Ioſeph. Acoſta *de procur. Ind. ſalut. lib.3. cap.11.* Eduard. Veſtinus *in theatro vitæ ciuilis lib.2. c.13. n.2.* Coſta *de facti ſcientia, & ignorantia inſpect.11. per tot.* vbi id multis iuribus probat, & potuit allegare *l. fin. D. de legibus*, ibi: *Totum autem ius conſiſtit, aut in acquirendo, aut in conſeruando, aut in minuendo.*
79 Et Saluſt. de bello Iugurthino, vbi inquit: † *Maius dedecus eſſe parta amittere, quàm omninò non parauiſſe*, cui conuenit Xenoph. *lib.7. Cyropædia*, ibi: *Magnum equidem eſſe arbitror Imperium parare; ſed multò magis id, quod ſis adeptus, conſeruare. Nam adiſpici ſæpiùs illi contigit, qui audaciam dumtaxat adhiberet, ſed retinere, quod adeptus ſis, id verò non ſine continentia, nec ſine multo ſtudio fieri ſolet*, & Va-
80 ler. Max. *lib.9. cap.12.* † qui vitæ humanæ felicitatem non tam in inchoatione, quam in perfectione conſtituit, quem ſequitur Boëtius *lib.3. cap.2.* his verbis:

Nec manet vlli traditus ordo,
Niſi quod fini iunxerit ortum,
Stabilemque ſui fecerit Orbem.

Secundo conſideratur, quod etſi ſuperior ratio deficeret, † multum attendi deberet, ipſius
81 Regis, fiſcique eius vtilitas, & commoditas, quæ propter eximios ſumptus in bellis quotidiè factos, & in aliis rebus, quæ ad conſeruationem, & defenſionem adeo late patentis, & reliquis nationibus inuiſæ Monarchiæ deſiderantur, ita ſuam liberalitatem temperare debet, vt ſibi nequaquam deficiat, l. rem legatam, D. de adim. legat. cum innumeris aliis, quæ adducit Aluar. Velaſcus *in axiomat. iur. litt. L. num.70.* quinpotiùs, vbi id oportere viſum fuerit, Commendarum reditus ad Regiam Coronam reducat, vt iam in Noua Hiſpania in totum iuſſum, & factum videmus, & in Regno Peruano in tertia eorum parte, iuxta ea, quæ dixi *ſup. c.16. n.8. & ca. 26. per tot.* 82

Vt omittam, ſemper † parcè, & ſtrictè quantum fieri poſſit practicandam eſſe perpetuam vaſſallorum alienationem, & maximè in Indis, vt cauetur *in d. l.12. tit.10. de las donaciones, lib.5. Recop.* & in aliis ſchedulis, quarum mentionem fecimus *ſup. cap.1. ex num.25.* quia, etſi vnius, vel alterius villæ, aut caſtri conceſſio Principi 83
permittatur, † vbi tamen plures ſunt, & quæ in Regalium iurium grauem diminutionem tendunt, inhiberi debet, & etiam ſi facta reperiatur, reuocari, vt *in l.1. & 5. & per tot. tit.15. part.2.* iunctis aliis, quæ poſt plures, quos refert, congerit Mieres *de maiorat. 4 part. q.1. limit.6. num. 22. cum ſeqq.* & Iacob. Cancer. *1. tom. variar. reſolut. cap.1. num.154.* vbi ita notabiliter inquit: *Iura regalia per multas alienationes ſeparatim factas, quamuis modicas, reuocanda ſunt, quia tendunt in diminutionem Regni, vt plures donationes ſimul iunctæ, vt inofficioſæ reuocantur, quæ ſingula inofficioſæ non ſunt, vt in l. 1. C. de inofficioſ. donat. & eſt pulchra ratio, quia aliàs paulatim Rex poſſet Regnum annihilare, modò dando vnam villam, cras aliam, &c.*

Et hoc maximè procedere docet Alciatus *in l. debitorum pactionibus, num.25. C. de pactis,* 84
vbi † ipſorum vaſſallorum intereſt, ipſi potiùs Principi, quàm alicui alteri priuato domino ſubiici. Nam tunc (inquit) alienatio in contrarium facta non valebit, etiam adiecta clauſula, De plenitudine poteſtatis, & quamvis Princeps dicat, ſe id in ſeruitiorum remunerationem facere. Et in omnibus vaſſallis regulariter, ac præcipuè 85
in noſtris Indis hoc intereſſe reperitur. Nam † nemo eſt, qui magis non deſideret eſſe vaſſallus Regis, quàm alterius, vel ea tantùm de cauſa, quod qui ſublimioribus ſubditi ſunt, honoratiores reputantur, vt per Roman. *conſ.460. num.5.* Lucam de Pena *in l. vnica, colum.2. & 3. C. de capit. ciuium cenſ. eximen. lib.11.* Roderic. Suarez *allegat.9. num.6.* Menchac. *lib.1. controuerſ. illuſtr. in præfat. ex num.26. & cap.3. in fin.* Roland. *conſ.1. num.37. vol.1.* Bobad. *in Politic. lib.2. cap.16. num.13.* Craueta *conſ.291. n.14.* D. Præſ. Valençuela *conſ.59. num.14. & ſeqq.* Iacob. Cancer. *lib.3. variar. cap.3. num.362. & ſeqq.* & Calliſtus Remirez *de lege Regia Aragon. §. 32. num.14.* vbi demonſtrat, quanto peioris conditionis ſit eſſe vaſſallum priuati Baronis, quàm Supremi Regis: illud enim (inquit) miſera eſt ſeruitus, hoc autem ſumma eſt libertas, vt cecinit Claudian. *in 3. verſ.42.*

Nunquam libertas gratior vlla
Eſt ſub Rege pio. 86

Et ſic dicitur, † fieri deterior conditio vaſſallorum ſi alienentur per Principem in inferiorem, vt notat Guido Pap. *deciſ.561.* Roman. *conſ.26.* Rubeus *conſ.69.* Iaſon *in §. item Seruiana, numer.169.*

mar.169. *Inst. de action.* Ripa *in l.2. n.46. D. solut.matrim.* Roland. *d.cons.1.num.*36. Ioann. Garcia *de nobilit.col.*1.§ 1.*n.*13. & alij, quos refert, & sequitur Cancer. *d.n.*362.

Tertiò, pro eadem opinione consideratur,
87 quòd, cùm hodiè † Commendatarij, quamvis temporales sint, & nullam in Indos sibi commendatos iurisdictionem habeant, adeò duram, & grauem dominationem in eos exerceant, vt prohibere oportuerit, ne in illorum municipiis resideant, vllumvè contractum cum ipsis celebrēt, iuxta ea, quæ dixi *sup. cap.*25. verendum quidem est, ne insolentiores reddantur, si se perpetuos Indorum dominos, & cum iurisdictione cogno-
88 scant. Nam † trita, & veterana reformare difficile est, *l. præcipiunt* 37. *D. de adil. edict.* &
89 † potentes vbi ad malitiam omnia declinant, & cupiditatis, aut rapacitatis fomite ducuntur, non prodesse, sed potentiùs obesse solent, vt latissimè & elegantissimè tum exemplis, tum auctoritatibus, ostendit Martinus Mager. *de aduocatia armata, cap.*1. *ex n.*144. *& cap.*9. *ex num.*340. quo & illud Varronis pertinet: *Qui potest plus vrget; pisces vt sæpè minutos magnus comest; vt aues enecat accipiter.* Et Æsopæus ille Apologus de accipitre, de quo pulchrè Sigonius *lib.*8. *de Regno Italiæ.* Ita enim hic rerum ambitus se se habet, nihil penè fit, quod non alterius damno viuat, nihil quod cuiquam prædæ non sit, vt inquit Scaliger. *exercit.*189. *dist.*5.

Et cùm tot legibus libertati Indorum prospectum sit, & seruitia personalia, vel in totum
90 tolli, vel maxima ex parte temperari, † hæc omnia peiorem statum recipient, & Commendatarij Indos sibi commendatos, & in perpetuum datos loco seruorum habebunt, & eorum vxores, & liberos tollent, in metalla adigent, ac totam substantiam exhaurient, iuxta illud mali, & tyranni Regis exemplum, quod habetur 1. *Regum cap.*8. de quo Ego latiùs *1.to. lib.*3. *cap. vlt. num.*22.

91 Nec tam † futuri temporis, & posteritatis memoria, siue contemplatione ducentur, cuius respectus valdè è contrario prætexitur, quàm præsentis lucri cupiditate, *arg.l. cùm hi,* §.1. *D. de transact.* & illius Claudiani sententiæ:

-----Omne futurum
Despicitur, suadentque præsentia fructum.

92 Semper enim † obnoxia est istorum miserorum infirmitas, vt dixi *sup.lib.*1. *cap.*27. & eos aliqui insolentes Commendatarij tractare solent more, ac modo illius ancillæ, de qua Plautus *in Mercat. Act.*4. *scen.*3.

Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cadat, pensum faciat, ædes verrat.
Quæque habeat quotidianum familia coctum cibum.

Et Terent. *in Phorm. Actu* II. *scena* 1.

Molendum vsque in pistrino, vapulandum.

Quartò facit, quod etsi Commendatarij perpetui, & magis diuites, magis etiam pro Indiarum defensione, & conseruatione pugnare debeant, vt in altera opinione supponitur. Ex ad-
93 uerso tamen timeri potest, † ne eiusmodi diuitiæ eos in luxum, & superbiam deducant, & Regi nostro potentissimo, eiusque mandatis minus affectos, & attentos efficiant, cùm nihil adhuc supersit, quod vel ipsi, vel ipsorum liberi ab eius manu, & indulgentia sperare possint. Quod † in omnibus prouinciis, sed præcipuè in his 94
Indiarum, ita valdè ab eodem Rege remotis, summoperè cauendum est, & enixè curandum, vt subditi maximè ab eo dependeant, & vtrumque Regnum, licèt tot Cœli, soli, ac sali tractibus separatum, vnum veluti corpus efficiat.

Quintò consideratur † præsens Indorum status, 95
qui cum vbique numero paucissimi sint, in seruitiis personalibus, metallorum effossione, & operatione, aliisque publicis operibus, & muniis Reipublicæ necessariis, incessanter, & tanquam si plurimi essent, deseruiunt, vt in libro primo retulimus. Quibus † seruitiis, & Indorum ad ea 96
præparationi, & deductioni, verosimile est Commendatarios opem non laturos, sed potiùs repugnaturos, si super eisdem Indis iurisdictionem, & perpetuam dominationem exerceant, & in eorum conseruatione, & propagatione suam, suorumque posterorum substantiam positam videant, quam certum est per seruitia prædicta valdè minui, vel in totum extingui. Vnde publica vtilitas, cuius contemplatione eiusmodi seruitia tolerantur, priuatorum commodis cedet, vel magna ex parte turbabitur † contra vulgares re- 97
gulas iuris, quas congessi *sup. lib.*1. *cap.*4. *n.*114. *& seqq.* & illud Osorij *lib.*7. *de Regis inst. Vt in corpore non quod vni membro iocundum est, sed quod totius corporis incolumitati conducit, præcipuè expectari conuenit. Sic in Republica, non quod vnicuique libeat, sed quod vniuersis expediat, considerandum est.*

Idemque inconueniens fortè militabit † in re- 98
ductionibus faciendis, Commendarum terminis diuidendis, Indis vindicandis, & quod magis dolendum esset, in Fide Catholica instruendis, & confirmandis. Nam timendum est, ne praui Commendatarij, suis lucris intenti, his omnibus officiant, potiùs quàm proficiant, litibus, & contentionibus intestinis inter se digladientur, & plura damna, quàm quæ nunc experimur, ab ipsis iisdem oriantur, à quibus maximè salus, & remedium sperabatur. Quod efficit, † vt mini- 99
mè mutare leges, & consuetudines diu receptas conueniat, interim dum ex nouis, quas inducere cupimus, maxima, & euidentissima vtilitas nonagnoscitur, *l. in rebus nouis, D. de constit. Princip. l. minimè* 23. *D. de legibus, l. etsi nihil* 183. *D. de regul. iur.* cum aliis, quæ † de nouitatis, 100
siue innouationis damnis plenè tradit Ioann. Neuizanus, omnino videndus, *cons.*11. *n.*3. *& seqq.* Menchaca *de success. creat.*§.30. *n.*312. Menoch. *cons.*302. *num.*16. *cum seqq. consil.*748. *num.*47. *lib.*5. *præsumpt.*44. vbi quod omnis nouitas præsumitur mala, ex Baldo *in d. l. in rebus,* text. & gloss. optima *in cap. final. de religios. dom. & in cap. vnico, eod. tit. in* 6. vbi quod neque nouum collegium, neque noua religio, nec nouæ reliquiæ, nec nouus Sanctus facilè admitti debet, de quo pluribus agit Pat. Ribadeneira in vita S. Ignatij, *lib.*2. *cap.*17. & alia tradens Simancas *lib.*4. *de repub. c.*10. 11. *&* 14. Lælius Zechus *de Principe lib.*1. *cap.*6. *num.*10. Paliargus *super lib.*15. Cornel. Taciti, *obseruat.*111. Ioann. Cochier. *in Thesaur. aphorism. polit. lib.*2. *cap.*4. *pag. mihi* 59. *&* 62. vbi ait, quemadmodum sine valetudinis offensione, nemo subitò victus rationem mutat, ita nec leges sine maxima rerum conuersione, & adducit D. August. *epist.*118. † *Ipsa mutatio consuetudinis, etiam quæ adiuuat* 101
vtilitate,

vtilitate, *nouitate perturbat*. Et Thucyd. *lib.*3. *histor.* eam Rempublicam, quæ malis quidem, sed immotis legibus vtitur, præstantiorem esse illa, quæ bonis quidem legibus vtitur, sed tamen mobilibus, & inconstantibus, & Dion. Cassium *lib.*52. vbi refert cohortationem Augusti Cæsaris *ad Senat. Roman.* in hæc verba: *Positas semel leges constanter seruate, nec vllam earum immutate, nam quæ in suo statu eademque sem-*
102 *per manent*, † *& si nonnihil vitiosa, vtiliora tamen sunt iis, quæ per innouationem, vel meliora iudicantur*, quod sensit etiam Tacit. *lib.*14. *annal.* dum ait: *Super omnibus negotiis melius, atque rectius olim prouisum, & quæ conuertuntur in deterius mutari*, & dixi atque adduxi alia suprà *lib.*1. *c.*4. *num.*69. *& seqq.* Quibus addo, quæ eruditè considerat Alphonsus Carranza *in tract. de partu humano*, *cap.*87. *num.*81. vbi quod nouitatis amatores magnis se periculis exponunt, & alia de vitandis nouitatibus in administratione Reipub. congerens Callist. Remir. *de leg. Reg.* §.11.*n.*21.D.Thom.1.2.*q.*97. *art.*2. vbi ita notanter scribit: *Lex non est mutanda, quoties experientia quippiam melius affert, ni tantum sit bonum, vt mala infinita nouatio vincat*, Symmach.*lib.* 10. *epist.*54. *Seruanda est tot sæculis fides, & sequendi sunt nobis parentes, qui sequuti sunt feliciter suos. Video quale sit, quod instituendum putetur, sera tamen, & contumeliosa est emendatio senectutis.*

Atque hæc sunt, vel ad hæc quidem reducuntur, quæ in lubrica hac, & difficili quæstione, tam in facto, quàm in iure ad vtramque partem expendi possunt, quarum plures non malè congessit Anton. de Herrera *d. hist. gener. Ind. decad.* 8. *lib.*10. *cap.*19. in cuius sanè resolutione magis optarem aliorum sententiam audire, quàm meam interponere. Sed vt iniuncto muneri satis-
103 faciam. Si † prioribus illis annis, quibus hæc quæstio moueri cœpit, iudicium meum in ea requireretur, non dubitarem pro perpetuitate Commendarum suffragium ferre, vel in totum quidem vel saltim pro aliquibus in vnaquaque prouincia pinguioribus, aliis Coronæ Regiæ seruatis, vt vel ex earum reditibus iuuaretur, vel iis, qui noua seruitia præstitissent, iuxta illarum merita satisfaceret. Ita enim ipsarum prouinciarum splendori, conseruationi, ac securitati, & priorum Conquisitorum memoriæ, & egregiis facinoribus pleniùs consultum esset, & fortè plura mala, ac damna cessassent, quæ ex contrariis dispositionibus hodie post vulneratam causam sera pœnitentia experimur.

104 Et hanc † formam Commendatum distribuendarum aliquæ antiquæ schedulæ proposuerunt, & præcipuè illa 14. Aprilis, ann.1546. ad Proregem Nouæ-Hispaniæ directa, cuius mentionem feci *suprà num.*6. Et in eadem perstiterunt Comes de Nieua, & Commissarij, in Peruuium delegati ad hanc perpetuitatem si opportunum sibi videretur introducendam, vt refert Anton. de Herrera *in histor. gener. Indiar. decad.*8. *lib.*
105 10. *cap.*18. *pag.*328. & posteà † Dom. Prorex Peruanus D. Franc. à Toledo, vt idem Auctor ibidem recenset, qui Prorex addidit, sibi non videri Indos satis capaces, vt plenè suæ libertati relinquerentur, nec per se ipsos se regere possent. Nec etiam in vniuersum Commendarum perpetuationem conuenire, posse autem aliquas ex pinguioribus, ac viris illustribus, & benemerentibus datas, in perpetuum, & cum iurisdictione concedi, ad instar dominorum vassallorum Hispaniæ, & aliarum nationum, quæ politicè gubernantur, & ex successibus, atque effectibus, qui ex hoc resultarent, experimentum sumi, an in posterum idem in aliis inducere, vel restringere conueniret, prout & in simili docuit celebris text. *in cap. Apostolicæ*, *de donation.* Ioannes quoque Matienzus *in tractatu manuscripto de gubernatione Regni Perù*, 1.*part. cap.*28. *& seqq.* pro eadem perpetuitate consuluit, & *cap.* 30. aliquas leges, vel conditiones adducit, quibus id magis commodè exequi posset, & idem sentit Fr. Ioan. Zapata *de iustit. distribut.* 3.*part. cap.vlt. per tot.*

At verò, præsenti rerum statu considerato, in quo Indi † ita diminuti sunt, & per consequens 106
Commendæ in eam tenuitatem deductæ, vt vix quotidiano victui Commendatarij sufficiant. Necnon etiam, quòd earum plures, & pinguiores Proceribus Hispaniæ concessæ reperiuntur, aliisque, qui in prouinciis Indiarum non resident, nec de earum Conquisitione nullatenus meriti sunt, vt dixi *suprà cap.*2. *num.*57. & quod aliæ per maritos ad vxores, & è conuerso, vltra vlla merita ex lege successionis peruenerunt, atque aliæ etiam per subreptiones, & fraudes, ne dicam per sordes à Gubernatoribus extortæ sunt. Non auderem ab antiqua forma recedere, neque pro perpetuitate in totum, vel in parte concedenda, consulere, quia omnes ferè causæ, & rationes cessant, quæ pro eius suasione considerantur, & dubij sunt valdè, atque incerti effectus, & vtilitates, quæ in futurum ex noua hac introductione promittuntur, quin potiùs alia grauiora damna timeri possunt, vt *sup.* retulimus. Vnde sumus in vulgari iuris regula, qua docemur, semper præsentem rei statum attendi debere, non qui olim fuit, vt *in l.*4. *in fine*, *C. si seru. exportand. l.*3. §. *affinitates*, *D. de postuland.* melior text. *in l. quod semel*, *D. de decret. ab ord. facien. c. fin. de transact. c. si quis ignorat* 32. *q.*4. *l.*17. *tit.*1. *par.*1. *l.*3. *in fin. tit.*26. *par.*2. cum aliis, quæ adducit Petr. de Antiboli *in tract. de munerib.* 3.*par.* §.4 *n.*199. Tiraq. *de cessante cauf.* 1. *par. n.*16. D. Valençuela *conf.*167. *ex n.*74. *vol.* 1. Et similiter in aliis regulis (suprà etiam ponderatis) quibus docemur, nihil facilè ex antiquis, & solemnibus absque maxima, & euidentissima vtilitate immutandum esse, & minus malum esse leges, vel consuetudines aliqua in parte vitiosas conseruare, quam anceps nouitatis periculum experiri. Minus quippè † malum, comparatum 107
ad maius habet, rationem boni, *cap. iurauit* 22.*q.*4 *c. duo mala* 13.*dist.* vbi dicitur, id nos tali in casu resoluere debere, quod minori nexu noscitur obligare, iunctis aliis, quæ tradit Camill. Bortel. *de Magist. edict. lib.*2.*c.*2.*n.*104. & Nos *sup. lib.*1.*c.*4.*n.*77.*& seqq.*

Ad quod etiam facit notabilis gloss. in procemio eiusdem distinctionis, quæ singulariter inquit, † perplexionem hanc, quantum ad rem 108
nihil esse, sed quantum ad animum, & stultam opinionem. Et † cùm teste Iustiniano Imp. *in* 109
Auth. hæc constitutio innouat, *col.*8. cuius dictum refert, & extollit Petr. Greg. *lib.*1. *de Repub. c.*1. *n.*10. quod medicamenta morbis, hoc exhibeant iura negotiis, non debemus pro Reipublicæ curationem † remedia incerta adhibe- 110
re, aut quæ sint grauiora, vel periculosiora ipsis damnis,

damnis, vel morbis, quorum reparatio desideratur. Contra vulgatum aphorismum omnium Politicorum, de quo Scipio Ammirat. *in dissert. ad Tacit. lib.3. discursu 2. per tot.* Nam vt elegantissimè inquit Quintil. *decla.14. §.1. Illa*
111 *† verè sunt remedia, quæ fugatis morbis, causisque languoris, posteà non sentiuntur; & ea tantum innocenter dabuntur, quæ potentia sua qualitate consumpta, desinunt, cùm profuerunt.* Aliàs enim verendum est, ne in illud incidamus, quod Ouid. *lib.3. de Ponto, Eleg.7.* his verbis expressit:

112 *Curando † fieri quædam maiora videmus*
Vulnera, quæ meliùs non tetigisse fuit.

113 Vnde & Tacitus docuit *lib.34. Annal.* † nonnullis morbis vnicum esse remedium, remedia
141 omittere. Et summa hæc sit, quod † vitia erunt, dum homines erunt, vt idem Tacitus inquit: & vt homo semper futurus est homo, sic Commendatarij semper Commendatarij, quoad damnum Indorum, siue sint perpetui, siue temporales. Scitum enim, & certum est illud Senecæ *lib.1. de benef. cap.10. Hoc maiores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri querentur. Euersos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas, & in omne nefas labi.*

CAPVT XXXI.

De Peruanis militibus, vulgò dictis Lanças y Arcabuces, *&* de los Entretenidos *Nouæ-Hispaniæ, & dubiis, quæ circa eorum consignationes contingere solent.*

SVMMARIVM.

1 *Lancearij Peruani, & Intratenuti Nouæ-Hispaniæ, sunt quodammodò similes commendatariis.*

2 *Lanceariorum, & Sclopetariorum militia in Regno Peruano, quod initium habuerit? & hi, quos vocant,* Alabarderos.

3 *Lanceariorum & Arcabusiorum militia à D. Prorege March. de Cañete creata, reformari iussa fuit, sed id effectum non habuit.*

4 *Militia Lancearum, & Arcabusiorum, quem statum, & progressum habuerit tempore Proregis D. Francisci à Toleto, & aliorum sequentium.*

5 *Proregibus permissum fuit decem lanceas inter familiares, & domesticos suos distribuere.*

6 *Lancearum, & Arcabusiorum militia, qualiter, & quare quoad salaria fuerit reformata anno 1618. ex consilio D. Proregis Principis de Esquilache?*

7 *Lancearij Peruani obtulerunt, se sine salario seruire velle, priuilegiis militiæ contenti.*

8 *Militum causæ ciuiles, & criminales coram Magistro militum agitabantur, quem hodie Proreges, & Gubernatores repræsentant, qui simul sunt Capitanei generales.*

9 *Iurisdictio militaris qualis sit, & qui Auctores de ea pertractent?*

10 *Priuilegium fori militaris qualiter Lanceis, & Arcabusiis Peruanis relictum, & confirmatum fuerit?*

11 *Milites ad custodiam Proregis deputari, quando, & quot cœperint in Noua-Hispania.*

12 *Entretenidos in Noua-Hispania, & alibi qui sint, & dicantur?*

13 *Militia Peruana Lancearum, & Arcabusiorum, cur ita appellata fuerit?*

14 *Lancea, quale genus armorum? & quod hoc vocabulum fuerit proprium, & antiquum Hispanorum ante Romanos.*

15 *Lanceas Peruanos quo nomine vocari iusserint schedulæ Regiæ?*

16 *Lanceariis Peruanis datur sedes nobilium in Audientiis eiusdem Regni.*

17 *Arcabusierij dicuntur ab Arcabusiis, & de huius nominis etymologia.*

18 *Arcabusiorum, & similium tormentorum bellicorum inuentum, quando cœperit? & aliqua in eius detestationem.*

19 *Alabarderij dicuntur ab Alabardis, quibus vtuntur, & de huius nominis significatione & etymologia.*

20 *Militia Lanceariorum, Arcabusiorum, & Alabarderorum, quo fine instituta?*

21 *Lancearij, & Arcabusierij Peruani præstant idem ferè iuramentum, quod commendatarij.*

22 *Milites Romani, & Athenienses, quod iuramentum præstarent, & qualiter patriæ defensioni vitam deuouerent: ex Vegetio, & aliis.*

23 *Soldurij apud Gallos, qui essent, & qualiter se pro iis, etiam, quibus se in clientelam dabant, morituros iurarent?*

24 *Hispani cæteris omnibus nationibus fideliores semper reputati sunt.*

25 *Romani Imperatores vsi sunt Hispanis militibus ad sui corporis custodiam.*

26 *Sertorius de cognatis non fidens, ex incolis Hispanis custodiam habuit.*

27 *Militia Lancearum potest comparari aliis scholis, quæ apud Romanos vsitabantur.*

28 *Militiæ apud Romanos appellabantur schola hominum armatorum, vel togatorum, qui ratione muneris, cui destinabantur, aliquod salarium, siue commodum ex publico recipiebant.*

L.Lucius 22.D.de leg.2. *& alia plures de militiis antiquis agentes, referuntur, & illustrantur, ibidem.*

29 *Consignatio pro militia Lanceariorum facta, si omnibus non sufficiat, qualiter eis pro rata soluenda sit?*

30 *Alimenta quando aliquis tenetur præstare pluribus, vnum corpus repræsentantibus, æqualiter ea distribuere debet.*

Cap.cùm omnes, de constit. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

31 *Sociis pluribus in his quæ debentur, æqualis solutio facienda est.*

L.verum, §.si cùm tres, D.pro socio, *ponderatur, & illustratur, ibidem.*

32 C.decimas 16. q.7. *refertur & exornatur.*

33 *Æquales in successione, debent esse æquales in distributione.*

34 *Debitum vniuersitati, non est debitum singulis.*

35 *Casus*

35 *Casus litis inter lanceas antiquos, & nouiores super gaudio consignationis, refertur.*
36 *Titulus beneficij si in totum sit extinctus, & reuocatus, licèt postea idem beneficium conferatur, non agitur ex titulo antiquo, sed ex nouo.*
37 *Beneficium datum alicui cum clausula, vt aliis praferatur, intelligitur, nisi eis iam fuerit ius quasitum.*
38 *Fructuum in perceptione, & distributione hi praferri debent, qui actualiter seruierunt eo anno, quo fructus percipiuntur.*
39 *Lanceis reformatis, iustè eorum consignationes fisco applicata fuerunt, iure reuersionis.*
40 *Collegio, vel communitate aliqua destructa, vel reformata, eius bona tanquam vacantia fisco applicantur.*

SVperest, vt de illis militibus aliqua subnectamus, qui in Regno Peruano vulgò appellantur: *Lanças y Arcabuces*, & in Noua Hispania
1 *Entretenidos*; quoniam † hi quoque quandam Commendatariorum speciem, siue figuram ha-
2 bere videntur. Et sciendum est, quod † cùm an. 1554. missus fuisset in dictum Regnum Peruanum D. D. Andreas Hurtado de Mendoça, Marchio de Cañete, qui appellatur *el Vejo*, vt in eo Proregis, & Ducis generalis munus exerceret, sed interdicta sibi Commendatum concedendarum potestate, quoniam tunc (vt diximus in cap. praecedenti) de earum perpetuitate deliberabatur. Is quibusdam verbis schedulæ, quæ hoc iussit, permotus, quibus benemeriti solati, & remunerari iubebantur, & simul Proregis, & Regni securitati, & auctoritati prospiciens, ad imitationem militum, qui in Castella *Continuos* vocantur, quosdam equestres elegit, quos *Lanças* & *Arcabuces* vocauit, & alios pedestres falcigeros, siue falcarios, quos vocauit *Alabarderos*, eisque in vacantibus Indorum Commendis 114500. argenti probi pondera in annuos reditus consignauit, ea distributione facta, vt Lancearij mille ponderibus donarentur; Sclopetarij, siue Archabusierij quingentis; Alabarderij, centenis octuagenis, sub eo onere, vt Regni defensioni in bellis occurrentibus deseruire, & militare deberent, & præsertim Proregis personam tutari, & quocunque iret comitari, vt sic eius dignitas magis venerabilis, & spectabilis redderetur.

3 Sed † cùm de Proregis potestate in hoc militum delectu, & consignatione dubitatum fuisset, ex rationibus de quibus *sup. c.4. n.55. & seqq.* & multi eos minimè necessarios esse affirmarent, electus fuit ad idem Proregale munus Comes de Nieua anno 1559. eique per schedulam 28. Septemb. ann. 1560. iniunctum, vt prædictos milites reformaret, & tributa, quæ illis persoluebantur, in Coronam Regiam reduceret, triginta tantùm equestribus, & viginti pedestribus militibus reseruatis, qui sufficere visi fuerunt, vt eius custodiæ, excubiis, ac mandatis adessent. Quod tamen ipse implere supersedit, iudicans id non decere, & militum, qui reformarentur, animos contristare, & conturbare posse, qui hoc solatium, non solùm ob officij præstandi mercedem, sed in præteritorum quoque laborum, & seruitiorum remunerationem acceperant. Idemque fecit. & sensit Licentiatus Lupus Garsias de Castro Regius Indiarum Consiliarius, qui dicto Dom. Comiti de Nieua sub Præsidis, & Gubernatoris titulis suffectus fuit ann. 1563.

Et tandem anno 1568. † Dom. D. Francisco 4
à Toleto ad eandem Proregiam dignitatem bonis auibus electo, de hac rursus magis seriò quàm anteà tractatum fuit, & schedula Regia expedita, quæ omnibus exactè trutinatis, indulsit, vt centum Lancearij, quinquaginta Archabusieri, totidemque Alabarderij conseruarentur, illis, octingentis, secundis, quingentis, vltimis, tercentis argenti puri, ac probi ponderibus in annuos reditus designatis. In qua schedula eorum omnium munus, & instructio plenissimè continetur. Eaque, & illa, quarum supra meminimus, pluresque aliæ, quæ postea in istarum declarationem editæ sunt, ad litteram recensentur *in 4. to. impress. ex pag. 1. ad 13.* Quarum aliquæ † Proregibus 5
permittunt decem lanceas inter domesticos, & familiares suos distribuere, reliquas autem benemeritis conferre iubent, cum onere arma, & equos habendi, sustentandi, & reditus Commendarum, ad hoc designatarum, ad Regiam Limanam arcam deferri, ex eaque omnibus æqua lance competentium stipendiorum annuam solutionem fieri. Porrò schedulæ ann. 1568. quæ huius materiæ velut caput est, verba, post exordium introductionis dictæ militiæ, ita se habent: *Auemos acordado, que durante nuestra voluntad, y en el entretanto que otra cosa Nos proueemos, aya cerca de vuestra persona, y de los Virreyes que por tiempo fueren, el numero de cien Lanças, y cincuenta Arcabuceros de acauallo, ò mula, y que esto se ponga ansi en efecto, no embargante qualesquier cedulas y prouisiones nuestras, que en contrario esten dadas: y lo que està determinado cerca de resumirlas à numero de treinta; y que en el salario, seruicio, y nombre, y consignacion, y paga, y lo demas que à esto toca, se tenga y guarde la orden siguiente.*

Que el salario y sueldo destas lanças sea el que estaba señalado, à mil pesos cada vno, y à los Arcabuceros à quinientos, y que este aya de ser igual, sin hazer ventajas de vnos à otros, que seria odiosa, y sin hazer entre ellos plaças dobles, de que resultaria diminuirse el numero, y que estas Lanças y Arcabuces ayan de residir de ordinario cerca de vuestra persona, y de los Visorreyes que por tiempo fueren, no les siendo por vos, ò por ellos otra cosa ordenado; y que ayan de seruir en paz, y en guerra, como por vos le serà mandado, è tener el cauallo, y las armas que les señalareis, lo qual serà segun que allà os pareciere que conuiene, y el juramento de fidelidad, y seruir en forma: de manera, que entiendan que es plaça y oficio, con obligacion de seruir, y no solo gratificacion, y recompensa de seruicios, aunque en el proueerlos, y nombrarlos se ha de tener respeto à esto.

El nombre destas plaças y Lanças, para que sea mas honrado, y entren en ellas personas de mas calidad, y quales conuiene, podrà ser de Gentiles hombres, ò Continuos: y en los Arcabuceros de Guarda de acauallo, pues guardandose el efecto y sustancia en todo lo demas, es bien honrarlos, y ansi allà vos lo podreis ordenar.

La prouision, y assi mismo la remocion, ò priuacion destas Lanças se os comete y remite à vos, con que desta facultad no aueis de vsar sino con muy justas y legitimas causas, porque en essa tierra, y genero de hombres della, se debe ir en esto con consideracion.

El

El dinero que montare la dicha consignacion de las Lanças y Arcabuces, se ha de meter en nuestra caxa, como està ordenado, y de alli se ha de sacar, y pagar por los officiales nuestros, y por sus nominas, conforme à lo que en semejantes casos se acostumbra.

Y demas de las dichas cien Lanças, y cincuenta Arcabuceros, auemos acordado, durante la nuestra voluntad, y entretanto que otra cosa no proueemos, tengais cincuenta Alabarderos, con salario de trecientos pesos cada vno: y por aliuiar la costa, y para ayuda à la paga destos, se baxarà del numero de las dichas cien Lanças, cinco, y de los cincuenta Arcabuceros, otros tantos: con lo qual, y aplicandose lo que faltàre por la orden que hasta aqui se ha tenido, se podrà pagar y sostener la dicha guarda. Fecha en Madrid à veinte y ocho de Diziembre de mil à quinientos y sesenta y ocho años. Yo el Rei. Por mandado de su Magestad, Francisco de Eraso. Señalada del Consejo.

Quod ita pluribus annis obseruatum fuit, quo-
6 vsque † consignationibus diminutis, cum reditus earum omnibus non sufficerent, Proreges, quasi gratulationem exercentes, iis, quibus sibi libitum erat, solui nolebant, aliis interim esurire, aut mendicare coactis. Quorum clamor cum Regias aures impleret, & simul plurimi essent, qui inanem esse horum militum conseruationem affirmarent, & longè vtiliùs, quod illis persoluebatur, in alios Regios sumptus expendi posse, D. Proregi Marchioni de Montesclaros directa fuit quædam schedula 2. Martij ann. 1614. per Regium Consilium Status expedita, qua iubebatur, vt quid sibi hac in re optimum facto videretur, animaduerteret, & quibus meliùs posset modis, dictã reformationem disponeret. Quod tamen ipse non præstitit, quin potiùs plures, & satis vrgentes rationes prætexuit, quæ hoc compendinari suadebant. Quibus tamen non obstantibus, cum Montisclario D. Princeps Squillacensis in Proregali munere successisset, & hic de reformandis dictis militibus suffragium tulisset, auidè, & plausibiliter in Regia Curia receptum fuit, & Matriti 16. April. ann. 1618. schedula expedita, quæ præcisè dictam reformationem iniunxit, eo addito, vt quæ his militibus ex annis retrò lapsis reliqua forent, ex futuris reditibus prorata perciperent, & aliis officiis, atque honoribus solarentur.

Et in hunc modum reformatio facta fuit, à
7 qua † milites supplicarunt, & supplicatione pendente, petierunt, & obtulerunt, se velle absque vllo salario easdem functiones, quas anteà, seruire, & subire, dummodò sibi priuilegia militaria, quibus frui solebant, conseruarentur, quorum id erat, & est præcipuum, vt de causis eorum, ciuilibus, & criminalibus in militari dumtaxat foro,
8 & coram ipso Prorege, & eius Auditore, † tanquam Magistro militum, conuenirentur, iuxta text. *in l. 1.* & quæ ibi notantur, *C. de offic. Magistr. limit. & de offic. iud. militar. l. Magisteria, C. de iurisdict. omn. iud. l. fin. C. de re milit. lib. 12. l. vlt. C. vbi quis de cohort al. eod. lib. l. 3. tit. 19. par. 7.* cum aliis, quæ † de dignitate,
9 & iurisdictione Magistri militum tradit Petr. Greg. *lib. 19. syntagm. cap. 18.* Coteræus *de iure, & priuil. milit. lib. 2. cap. 6.* Ayala *de iure & off. belli, lib. 3. cap. 8.* Petr. Caballus *resol. crim. centur. 3. casu 294. ex num. 261.* Vincent. de Franch. *decis. 88. par. 1.* Georg. Acacius *de priuilegiis milit. lib. 2. cap. 5.* Osuald. *ad Donell. lib. 17. comment. iur. cap. 20. litt. H.* Mastrill. *de Magistr. lib. 5. cap. 16.* vbi agit de offic. Auditoris generalis, & meliùs *decis. Sicil. 173. per totam*, vbi multum in nostris terminis loquitur, Tib. Decian. *lib. 7. crimin. cap. 15.* Azeued. *in l. 1. num. 70. tit. 16. lib. 8. Recop.* Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 2. n. 68. cum seqq.* Card. Tusch. *litt. M. concl. 233. & 235.* Petr. Roizius *decis. Lituan. 3.* Iacob. Cancer. *lib. 2. var. resol. cap. 2. de iurisd. num. 133.* & Arismin. Tepatus *lib. 2. tit. de re & iure milit. fol. 274.* Cabedus *decis. Lusit. 103. 2. part. per tot.* vbi in specie agit de officio & iurisdictione Magistri Celerum siue Custodis Regij corporis: & Ducis *de los Ginetes*, quibus possunt hi nostri Lancearij milites comparari. Et nouissimè & latissimè, post hæc scripta, D. Valençuela Velazquez *cons. 200. num. 33. & 44.* vbi de iudicibus militaribus, & quod militantes, & magistratus militares nihil habent commune cum Curiis, iunctis aliis, quæ nos dicemus, vbi de Proregibus sermonem instituerimus.

Quod † priuilegium dictus dominus Prorex 10
eis libenter concessit per prouisionem ad id expeditam 26. Martij ann. 1619. confirmatam per eius successorem D. Marchionem de Guadalcaçar 9. Iulij ann. 1622. & denique approbatam per caput quoddam Regiæ epistolæ, eidem Marchioni directæ 29. Septembr. ann. 1623. Atque hic sanè est istorum militum in Peruanis prouinciis discursus, & præsens status. In Noua verò Hispania
† reperio sched. 27. Maij ann. 1568. cum D. Pro- 11
rege D. Martino Enriquez loquentem *d. 4 to. impress. pag......* quæ permittit, vt ad sui custodiam, siue tutelam viginti quatuor *Alabarderos* habeat, & Ducem, siue Capitaneum eorum, cui duplicatum salarium constituat, dum tamen hic Locumtenentem non habeat, nullumque ei salarium à Regiis officialibus persoluatur, nec aliquorum reorum capturam exercere possit, sed id Regiis criminum Quæstoribus relinquatur. Quod etiam quantum ad salarij Locumtenentis denegationem, cauetur, circa Proregem Peruanum in alia sched. ann. 1574.

Et quod † filiis Conquisitorum, & aliis bene- 12
meritis, quibus Indorum Commendæ non obtigissent, aliquæ erogationes fiant ex tributis earundem Commendatum, quæ Coronæ Regiæ applicatæ fuissent, quibus se commodè exhibere, & alere possent, cautum etiam reperio per sched. ann. 1542. & 1536. quæ extant *in 2. to. pag. 193. & 230. in fin.* & eorum mentionem fecit Ant. de Leon *in tract. de confirm. Regiis, 1. par. c. 16. n. 11. & 12. fol. 81. & seq.* Idemque mos Siciliæ, Neapoli, & in aliis Regnis Hispaniæ Monarchiæ obtinuit, eosque ibidem *Tratenutos* vocant, vt præter alios ostendit Mastrill. *d. c. 16 num. 5.* & meliùs *d. decis. 173. num. 30. & 31.* vbi quod isti *Tratenuti* stant in Regno pro custodia domini Proregis, & ponuntur in numero aliorum militum.

Quibus ita præiactis, iam apparet, † horum 13
militum nomina ab armis per metonymiam sumpta fuisse. Nam Lancearij à lancea dicuntur,
† quæ hastam longam significat, qua hostem e- 14
minùs ferire solemus, & hoc nomen origine sua Hispanum fuisse primitiuæ illius linguæ, qua ante Romanorum aduentum vtebamur, expressè

tradit

tradit Marcus Varro *lib.* 14. *rer. diuin.* Probus apud Aul. Gell. *lib.* 15. *noct. Atticar. cap.* 30. Ioannes Rosinus *lib.* 2. *antiq. Rom. cap.* 17. vbi, quod veteres Romani lanceam *Quirim* vocabant,& ea donare consueuerant illos, qui in bellis, quam acriter strenuéque pugnantes, fortitudinis laudem meruissent. Dempsterus ad eundem Rosinum *lib.* 10. *cap.* 10. *pag.* 794. D. Sebast. Couarr. *in thesaur. ling. Hispan. verb. Lança, fol.* 514. & Bernard. Aldrete *de orig. ling. Castell. lib.* 2. *cap.* 4. *pag.* 169.

Et extat quædam schedula ann. 1568. *d. tom.*
15 *pag.* 15. quæ, † quo hi milites honoratiores redderentur, vocari eos iubet, *Gentileshombres*, vel *Continuos de la guarda del Reino.* Et hac
16 propter † eisdem, instar Commendatariorum, in Regalium Audientiarum subselliis locus assignatur in bancho nobilium, de quo honore, & priuilegio videnda sunt, quæ tradit celebris text. *in l. vltima, C. vbi Senat. vel Clariss. l.* 2. *& fin. C. de offic. diuers. indic.* Otalora *de nobilit.* 4 *part. princip. cap. vltim. num.* 15. Tiraq. *de nobilit. cap.* 20. *ex num.* 51. & Mastrill. *de Magistr. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 134. *& seqq.* & alij, quos referam *infrà lib.* 4. *cap.* 3. *num....*

17 Arcabusierij † autem dicuntur ab arcabusiis, id est, ferreis manualibus tormentis, quæ equitando portant, & vel funiculo incenso, vel rota circa silicem agitata in hostes exonerant. Et hoc verbum origine sua Italum esse videtur, ab arca nimirum ferrea deductum, quæ tormentarium puluerem,& plumbeas glandulas capit, & foramine postea in longum extenso, vulgò *Cañon*, quod Itali *Bussium* dicunt, vt ex Polidor. Virgil. & Rocha obseruat idem Couarr. *vbi suprà verb. Arcabuz*, quibus conuenit Guid. Pancirol. *in tract. de nouis repertis, tit.* 18. vbi Enric. Salmuth. eius Commentator, plura alia satis notanda, & scitu iu-
18 cunda † circa huius exitialis instrumenti inuentionem, extensionem, & detestationem adducit, vltra Polid. Virgil. *lib.* 2. *de inuent. rer. cap.* 11. Forcatul. *de Galior. Imper. & Philosoph. lib.* 4. *pag.* Simon. Maiol. *in dieb. Canicul.* 1. *part. colloq.* 23. *pag.* 760. Anton. Sabellic. *de rerum, & artium inuent. pag.* 119. Leuin. Lemnius *de occult. miracul.* Philip. Camerar. *oper. subsiciu. cent.* 2. *cap.* 28. Iul. Cæsar Scaliger. *contra Cardan. exercit.* 180. Iustus Lipsius *de militia Romana lib.* 5. *pag.* 239. Et potuit allegare Ludou. Ariost. *in Orlando Furioso cantu* 9 qui grauiter, & eleganter in hæc inuehit, & dæmonis æstu in perniciem generis humani inuenta esse tradit, prout & fecit Nathan Chytreus *in suo itinerario fol.* 99.

Cerberus euomuit triplici de gutture flammas
Sulphura, sal, nitrum, fulmina, bella, globos.

Et auctor carminis ad Quercetani Sclopetarium, cuius versus refert Salmuth *suprà, pag. mibi* 284. & quia elegantissimi sunt, hic inserere lubet:

In prauas, spreta, quum labes, Numinis ira
Se mortale genus, laxis immersit habenis,
Armi potens, scelerum vindex, iustissimus vnus:
Igniuomas rutilo nubes fabricatus Olympo,
Torsit in indomitas ardentia fulmina terras.
At magis exarsit sceleris vesana libido,
Inuisum cœlo, & terris è faucibus Orci
Verticis obrasi monstrum dum excitur opacis,
Orbis dira lues, nostrique infamia sæcli.
Hoc noua, namque nouo cuduntur fulmina fabro,
Et Stygia erumpunt stygio documenta Magistro.
Qualia Auernalis pandens mysteria templi,
Terna Hecate dederat: monstrosa inclusa cucullo.
Lucida quam pariter permixto sulphura nitro,
Thesiphone adiunxit: flammasque operasque ministras.
Flammigera hinc retrò torquentur fulmina glandes.
Glandiferæque fremunt horrendo murmure flamma,
Vt reboënt campi, montesque, & magnus Olympus.
Mox rapidum latas infert se virtus in oras,
Quod quatit (heu furiale malum) tot fortia bello,
Corpora, tot retrò raptim, vlcere pascitur artus.
Crescente, vt pœna, crescat quoque Numinis ira.

Alabarderi † quoque à telo, quo vtuntur, dicti sunt, quod hastatum est, cuspide ad pungendum, & gladio ad secandum constans, hoc est punctim cæsimque feriendum, & vulgò dicitur *Alabarda*, nomenque sumpsit ab Albanis, siue Alabessiis, qui primi eo vsi sunt, vt existimat D. Sebast. Couarr. *dict. thesaur. verb. Alabarda*, & Mastrillus *d. lib.* 5. *de Magistr. cap.* 16. *num.* 5. post medium, & est simile falcibus militaribus, siue securibus Romanis, quibus olim Lictores vtebantur. Vnde Erasmus illud vocat, *Telum Apparitorum*, licet Mastrill. vbi proximè malit eos *Celeres* esse, siue Celeribus assimilari, de quibus agit Plutarch in vita Romuli, & alij latè congesti à Surgento *de Neapol. illustr. cap.* 16. *n.* 14. 19

Munus † autem (vt tetigi) eo tendit, vt 20
Regni, & Regis, siue Proregis, qui eum repræsentat, custodiæ & defensioni deseruiant. De quo fideliter implendo,& exequendo, alendóque equo, & comparandis, ac conseruandis armis huic militiæ necessariis, † idem ius- 21
iurandum formaliter præstant, quod Commendatarios præstare diximus *suprà hoc lib. cap.* 23. *num.* 9.

Et de militibus Romanis refert Vegetius *de re militari lib.* 2 *cap.* 5. ibi: *Iurant † autem* 22
milites per Deum, & Christum, & Spiritum sanctum, & per Maiestatem Imperatoris, cui tanquam corporali Deo Fides, & deuotio præstanda est, se omnia strenuè facturos, quæ præceperit Imperator, militiam nunquam deserturos, nec mortem recusaturos pro Romana Republica, cui addere licet aliam formulam apud Q. Curtium *lib.* 7. *An non propemodum in tua verba tui omnes, te præeunte, iurauimus? eosdem nos inimicos, amicosque habituros, quos tu haberes?* Epitectum Arriani *lib.* 1. *cap.* 14. vbi de militibus Romanis prodit: *Milites propter stipendium iurant se Cæsaris salutem omnibus rebus anteferre.* Et vt refert Pollux *lib.* 8. *cap.* 9. apud Athenienses, qui vigesimum ætatis annum attigissent, sub dio ista iurabant: *Arma non dehonestabo, nec adstantem, quisquis is fuerit, socium relinquam: pugnabo quoque pro focis, & aris solus, & cum multis, patriam, nec turbabo,*

Arbabo, nec prodam: Nauigabo contra quamcunque destinatus fuero regionem, solemnitates perpetuas obseruabo, receptis consuetudinibus parebo, tuebor & solus, & cum reliquis omnibus, atque colam sacra patria; & tradunt alia Brisson. *de formul. pag.* 380. Dempster. ad Rosinum *lib.* 10. *cap.* 3. *pag.* 787. *& seqq.* Ayala *de iure belli, lib.* 3. *cap.* 5. Lipsius *de militia Romana, lib.* 1. *cap.* 6. & nouissimè Felesacus *lib.* 1. *select. tract.* 2. *de iurisiur. religion. cap.* 3. *pag.* 94. *& seq.*

23 Vt sic minus mirandum videatur, † quod de Solduriis Gallorum tradit Iul. Cæsar *lib.* 3. & vbi etiam *Deuotos* eos vocat, ob id quod se his, quibus in clientelam, & amicitiam dabant, solemniter iurarent, omnibus in vita commodis, vna cum iis fruituros, & si quid eis per vim accidisset, aut eundem casum subituros, aut mortem sibi illaturos. Ita vt nefas esset, etiam in extrema fortuna deserere patronos. Quod ipsum etiam tribuit Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 1. nostris Celtiberis, & Cornel. Tacit. Germanis *in lib. de mor. German.* & recolit, aliqua notans circa etymologiam huius nominis *Soldurij*, Petr. Greg. *lib.* 14. *syntagm. c.* 10. *num.* 14. Ioann Kalinus *de verb. iur. verb. Soldurij*, & Martin. Mager. *de aduocat. armata c.* 15. *num.* 203. *& seqq. pag.* 660.

24 Et hæc virtus fidelitatis † in nulla vsquam natione magis, quam in Hispana emicuit, vt docet *l.* 2. *in princip. tit.* 18. *part.* 2. ibi: *E por ende, los Españoles que todauia vsaron de la lealtad mas que otros omes, l.* 1. *tit. de los hijosdalgo, lib.* 4. Ordin. Otalora *de nobilit.* 2. *part. cap.* 5. præsertim in custodia suorum Regum,

25 quod effecit, vt † vel etiam Romani Imperatores, iam inde à Iulio & Augusto Cæsare, eam notam habentes, hoc munus eis commiserint, vt constat ex Sueton. in August. *cap.* 49. Dione Cassio *in Seuero*, Tit. Liuio, *decad.* 3. Polybio *lib.* 3. Ambr. de Morales *lib.* 9. *cap.* 41. *& lib.* 8. *cap.* 19. & Did. Valdes *de dignit. Regum Hispan.*

26 *cap.* 7. *num.* 25. Vbi addunt, † quod Sertorius etiam de cognatis non fidens, ex incolis Hispanis custodiam habebat. Et idem notat eruditissimus D. Greg. Lopez Madera *de excellent. Monarch. Hispan. cap.* 11. §. 3. *pag.* 92 vbi addit, Iubam Mauritaniæ Regem suos reliquisse, & Hispanis sui corporis tutelam commendasse. Et quod Germani ad hoc etiam Principibus Romanis deseruierint, prout & hodie Regibus nostris deseruiunt, vide Sueton *in Galba c.* 16. Surgent. *de Neapoli illustr. cap.* 16. *numer.* 14. Mastrill. *d. cap.* 15. *num.* 5. *in fin.* Cabed. agentem de creatione & officio Magistri Celerum, *d. decis.* 103. *ex num.* 1. & Magerum *d. cap.* 15. *numer.* 182. *pag.* 658. vbi etiam ostendit, custodiam corporalem Principum olim sicut hodie vsitatam, & qualiter Romulus trecentos corporis sui custodes ex præcipuis familiis habuerit.

27 Possuntque comparari † eiusmodi militum manus, militiis Cohortalibus, de quibus agitur *in titul. C. de cohortal. lib.* 12. & latè apud Conan. *lib.* 4. *cap.* 15. *num.* 2. & reliquis, qui apud Romanos in aliquam scholam, siue militiam armatam, aut togatam referebantur,

28 † ex quo annonarum commoda, & salaria publicè à Principe percipiebant, de quibus agitur *in l. Lucius Titius* 22. *D. de legatis* 2. vbi notat Gottofred. Quæ ipsa commoda, & salaria, *Militia*, etiam appellabantur, vt ostenditur in eodem text. *& in l. mortuo boue* 49. §. 1. *D. de legat.* 3. *l. libertis* 18. §. *ab hæredibus, D. de alim. legat. l. creditor* 52. §. *inter, D. de action. empt. l.* 3. §. *si quid minori, D. de minor. l. omnimodò* 30. *C. de inoff. test. l. restituenda, C. de aduoc. diuers. iud. l. vlt. C. de pignorib.* cum aliis, quæ doctè congerit, & explicat Conan. *d. cap.* 15. *per tot.* Brisson. & Hottoman. *de verb. iur. verb. Militia*, Cuiacius *in Nouel* 53. *cap.* 4. Alciat. *lib.* 1. *prætermiss.* Lælius Taurellus *in integro tract. de militiis ex casu.*

Et hac de causa cum omnes Lancearij, vel Alcabusierij, aut Alabarderi, vnum veluti corpus constituant, meritò per sched. dat. Matrit. 21. Februar ann. 1575. directam Dom. Proregi D. Francisco à Toleto, & alias quamplures, cautum † fuit, vt si consignationes tributorum, ad eorum salaria constitutæ, omnibus 29
non sufficerent, pro rata in tributum iuxta seruitij tempora vocarentur, iuxta doctrinam Innocentij *in cap. cum omnes, de constitut.* per text. ibi, vbi inquit, † quod quando aliquis tenetur 30
præstare pluribus alimenta, tanquam vnum corpus repræsentantibus, æqualia omnibus subministrare debet, sine discrimine ordinis, aut gradus; ita quod vni tantum præstetur sicut alteri, & ita in his, quæ ad victum Canonicorum proferuntur ex communi promptuario, æqualitas est seruanda in perceptione Quod etiam tenet Hostiens. Ioan Andr. Butrius. Anchar Bald. Imol Decius & alij ibidem, præcipuè August. Beroius *num.* 90. & communis, quam resoluit, & sequitur Lara de Corduba *in l. si quis à liberis*, §. *sed si filius, num.* 51. *D. de liber. agnoscend.*

Pro qua etiam ponderari potest text. *in l. verum*, §. *si cum tres, D. pro socio*, vbi † in 31
his, quæ pluribus sociis debentur, omnes æqualiter recipere debent, & si vnus plus recipiat, quam alter, tenetur illud plus aliis communicare. Quod ad eos etiam, qui collegium, vel communitatem constituunt, porrigit Lara *vbi suprà num* 59. per iura, & Doctores ibi citatos, & habetur *in l. collegarum*, vbi Rebuff *D. de verb. signif.* Et in text. optimo *in cap.* 1. *incip. Decimas*, 16. *q.* 7. vbi in simili ita eleganter loquitur Greg. VII. Roman Pontif. *Has verò deci-* 32
mas sub manu Episcopi fore censemus, vt ille, qui cæteris præest, omnibus iustè distribuat, nec quicquam personis honorabilibus exhibeat, vnde alij Sacerdotes habeant; alij verò detrimentum patiantur, omnibus itaque fideliter distribuat; vbi gloss. *verb. Honorabilibus*, inuehit aduersus Prælatos contrarium facientes, & alia iura adducit; quorum etiam Nos meminimus *supra hoc lib. cap.* 5. *n.* 82 *& seqq. & cap* 7. *n.* 150 *&* 161. Et est sæpè repetendus Cassiod. *lib* 1 *epist.* 9 ibi:
† *Iniquum est, vt de eadem substantia, quibus competit æqua successio, alij abundanter affluant, alij* 33
paupertatis incommodis ingemiscant. Quia † debitum vniuersitati, non est debitum singulis, *l. sicut*, § *si quid. D. quod cuiusque vniuers.* vbi Angel *in princip.* & Paul. Castrens. *in* 1. *&* 2. *notab.* Bertrand. *consil.* 241. *vol.* 3. 34

Et hæc mihi vsui fuerunt, dum iudex sederem † in causa Lanceariorum, qui vocabantur 35
antiqui, de tempore Marchionis Cannetij, qui schedulas quasdam impetrarunt, vt in solutione suorum

suorum stipendiorum aliis nouioribus, postea nominatis, præferrentur. Nam suppressa facti veritate, illas extorserunt, non experimentes omnibus idem ius ex aliis Regiis dispositionibus datum esse, & creatos à Marchione Camnetio fuisse in totum extinctos, & reuocatos,
36 atque † adeò quamuis postea ex noua, & superueniente Principis voluntate fuerint renouati, non tam ex antiquæ nominationis titulis regulandos esse, qui in totum deleti fuerunt, quam ex nouis, aut renouatis, iuxta singularem distinctionem, quam faciunt Bart. & DD. per text. ibi *in l. si ita legatum*, §. *fin. de leg.* 1. *l. quid tamen, in princip. & §. nobis quoque, D. quib. mod. vsusfruct. amitt. l. inter stipulantem*, §. *sacram, D. de verb. l. qui res*, §. *aream, & l. cum seruus, D. de solution. l.* 4. *C. de oper. publ. gloss.* 1. *in cap.* 3. *de iure patron.* Bart. Alber. Paul. Alexand. & Ias. *in l.* 1. §. *si quis ædificium, D. de noui oper. nuntiat.* cum aliis latè adductis ab Alex. *consf.* 34. *num.* 5. *& seqq. lib.* 5. Leobino Dalerio *in disput. Canonica, tract. de mandat. Apostol. argum.* 1. *num.* 68. text. & DD. *in l. ius ciuile, D. de iustit. & iur.* Bertachin. *verb. Libellus nouus*, Angel. *in l. scire debemus, n.* 1. *D. de verb. oblig.* Ego latè *in cap. de præcedentia, num.* 52. & Card. Tusch. *litt. N, concl.* 128. *& litt. V, concl.* 23. Quo stante, succedit altera iuris regula, qua docemur, beneficium da-
37 tum † alicui cum clausula, vt præferatur aliis, intelligendum esse, nisi fuerit eis ius quæsitum, vt per Compostel. *in cap. causam quæ, de rescript.* quem refert & sequitur Cepola *de seruit. rustic. cap.* 4. *de seruit. aquæductus, n.* 23. Bertrand. *consf.* 292. *num.* 2. *vol.* 3.

Vt omittam, in similibus distributionibus, non tam nominationis, aut etiam debiti prioritatem attendi debere, quam perceptionis fructuum, siue redituum, ex quibus distributio
38 facienda est. Nam † si hi, qui percipiuntur, præsentis anni sunt, aut proximè præcedentis, potiores in illis esse debebunt hi, qui eisdem ipsis annis seruierunt, & operas suas præstatunt, quam alij, qui decursas præteritorum annorum pensiones allegant, in quibus nulli, vel non sufficientes omnibus fructus, aut reditus collecti comperiuntur, vt rectè docuit Geminian. per text. ibi *in cap. final.* §. *porrò, numer.* 4. *de offic.* Ordin. *lib.* 6. quem sequitur Philip. Franc. *ibidem num.* 2. Gigas *de pension. quæst.* 40. *& quæst.* 72. *& consf.* 15. *num.* 3. & latè optimè Borgnin. Caualcan. omninò videndus, *decis.* 37. *num.* 48. *&* 53. *in fine,* 2. *part. tom.* 2. *& decis.* 8. *num.* 80. *& decis.* 27. *num.* 19. *& seqq. part.* 3. *eiusd. tom.* vbi eam rationem tradit, & repetit, quod in his casibus tales fructus, seu reditus, videntur destinati, & obligati pro ministris præsentibus, & non præteritis, & pro oneribus currentibus illius anni, quo fructus sunt recollecti, vnde in illis prælationem habent, quia & diuersi esse videntur à fructibus aliorum annorum, vt alias dixit I. C. *in l. si vsusfructus* 6. *D. de vsufr. legato*, ibi: *Vt peti iam vsusfructus, qui legatus est, non possit, quia alius futurus sit, quam qui legatus fuit*, iunctis aliis, quæ in simili tradit Bursat. *consf.* 238. *num.* 12. *tom.* 2. Rota apud Ludouis. *decis.* 507. *num.* 5. Guid. Pap. *decis.* 575. *num.* 1. Hieron. à Leone decis. Valent. 145. *num.* 13. *&* 14. 2. *part.* & in materia alimentorum loquens Petr. Surd. *in tract. de aliment. tit.* 4. *q.* 26. *per totam.*

Porrò reformata, aut dissoluta hac lan- 39
cearum militia, reditus eis assignatos, in Regiam Coronam incorporari debere, dubium esse non potest, cùm ab eadem exierint, & ius reuersionis in hoc plurimùm operetur, vt dixi *supra cap.* 27. *num.* 9. Necnon etiam ex communi alia Doctorum assertione, quæ habet, bona, quæ alicuius Collegij, vel Communitatis fuerint, eo, eave destructa, aut dissoluta, fisco applicari debere, ex traditis à Gail. *lib.* 2. *obseru.* 61. Et de Templariis militibus loquens tradit Angel. per text. ibi *in l. sicut* 7. §. *si quis, num.* 36. *D. quod cuiusque vniuers.* Bart. *in l. fin.* §. *fin. num.* 22. *D. de collegiis, & corpor. illicit.* Felin. *in cap. cùm dilecta, num.* 21. *de rescript.* Castrens. *consf.* 16. *lib.* 1. Cardin. Tuschus, qui alios adducit, *litt. C, conclus.* 457. & Peregr. *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 12. *num. penult. & vltimo*, quem immeritò reprehendit Nicol. Losæus *in tractat. de iure vniuersitatum*, 1. *part. cap.* 2. *num.* 85. Et qui de Templariis eorúmque ordine, & eius extinctione alia scire desiderauerit, legat Cassaneum *in Catalog. glor. mund. part.* 9. *consid.* 5. Petr. Gregor. *lib.* 5. *syntagm. cap.* 33. Illescas *in histor. Pontif. lib.* 5. *cap.* 17. *& lib.* 6. *cap.* 1. Eman. Rodrig. *quæst. regul.* 1. *tom. quæst.* 5. *art.* 1. Quos & plura iura de eis agentia nouissimè congerit Dom. D. Felician. à Vega Episcopus Pacensis, siue de la Paz, *in cap. cum deputari, num.* 7. *de iudiciis, pag.* 341. & vltra eos pleniùs rem tractat Petr. Mexia *in silua variæ lection.* 2. *part. cap.* 53. Robert. Gaguin. Paul. Æmil. & Arnald. Ferron. *in hist. Franc. sub vita Philippi Pulchri*, & Platina, Papir. Masson. & Anastas. Germon. in vita Clementis V. sub quo deleti sunt ob crimen hæresis, & alia delicta, quæ eis imputabantur, de quibus per Bart. *in l. aut facta*, §. *fin. D. de pœnis*, Calderin. *consf.* 121. *quod est* 7. *tit. de iudic.* & Angel. de Perusio *consf.* 165. quos refert Tusch. *litt. T, conclus.* 26. Menoch. *de arbitrar. casu* 286. *num.* 424. & nouissimè, post hæc scripta, sæpè à nobis laudatus, & sæpius laudandus, Dom. Præses Valençuela *consf.* 115. *num.* 1. *&* 2. *vol.* 2. vbi plurimos alios Auctores de his agentes adducit.

LIBER TERTIVS,

IN QVO DE REBVS ECCLESIASTICIS, Et Regio circa eas Patronatu.

CAPVT PRIMVM.

De concessione Decimarum, Hispaniæ Regibus in Prouinciis Noui-Orbis à sede Apostolica facta, & an, & quatenus valeat, & de causis ad easdem decimas pertinentibus apud seculares Iudices agi possit?

SVMMARIVM.

1 *Reges nostri valdè curarunt diuinum cultum in Prouinciis Indiarum.*

2 *Regnorum fulcrum consistit in cura Religionis, & Cultus diuini.*

3 *Reges Hispaniæ acceperunt conquisitionem Indiarum sub onere propagandæ Religionis, & fundendi pro ea (si oporteret) sanguinem proprium.*

4 *Religionis promouendæ curam, & obligationem, quam Reges nostri habent, & agnoscunt, plures schedulæ exprimunt, quæ referuntur.*

5 *Clausula testamenti Elisabethæ, Reginæ Catholicæ, refertur.*

6 *Decimæ & primitiæ Indiarum, qualiter ab Alex. VI. R. P. Regibus Catholicis concessæ fuerint?*

7 *Bulla concessionis decimarum Alex. VI. ad litteram refertur.*

8 *Laici qualiter sint incapaces decimarum in possessione, & proprietate? maximè post Concilium Lateranense.*

9 *Decimas laicis, & maximè Principibus, Rom. Pontifex ex iustis causis in feudum, & aliis modis concedere potest*, & numer. seqq.

10 *Pontifex Romanus est generalis administrator cum libera bonorum Ecclesiæ.*

11 *Decimarum laicis Principibus à sede Apostolica concessarum exempla, remissiuè.*

12 *Papa (si velit) potest laicis etiam nulla causa existente, ad libitum decimas, & alia spiritualia concedere, & id seruandum erit.*

13 *Infidelium conquisitio, & ad Fidem conuersio semper fuit reputata iusta, & sufficiens causa, vt Principibus hac patrantibus decimæ concedantur, & exempla similium concessionum.*

14 *Carolus Martellus, qualiter partitus sit decimas inter Nobiles, qui eum iuuarunt in bello Sarracenorum?*

15 *Concessio decimarum facta Principibus laicis, sub prætextu conuersionis infidelium, fortiùs obligat, tali conuersione sequuta, & peracta.*

16 *Decimarum concessio facta Regibus in prouinciis Indiarum, habuit onus fundandi, & dotandi Ecclesias, & Ecclesiasticos, & sic iustior, & tutior fuit.*

17 *Decimæ solùm quatenus concernunt necessariam sustentationem Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, sunt de iure Diuino.*

18 *Papa in positiuis potest etiam sine causa, & ad beneplacitum dispensare.*

19 *Decimæ, vbi laicis conceduntur, semper habent imbibitam obligationem præstandi congruam sustentationem Ecclesiis, & Rectoribus earum, ad quos alias tales decimæ pertinerent.*

20 *Laicus, si decimas accipiat cum onere distribuendi in vsus pios, quod sibi superierit, & si id non impleat, non tenetur ad restitutionem.*

21 *Decimæ laicis concessæ non debent precisè in eleemosynam distribui, & sunt liberæ à subsidio, & quid ab excusato?*

22 *Concilio lateranensi derogari potest, & communiter derogatur in concessione decimarum, quæ laicis fieri solet.*

23 *Lateranensi Concilio derogatur per clausulam*, Non obstantibus.

24 *Clausula*, Non obstantibus, *maximè iuncta cum illa*, Motu proprio, *derogat dispositioni conciliari.*

25 *Derogatio specifica non requiritur, vbi apertè constat de voluntate Principis.*

26 *Papa vbi laicis post Concilium Lateranense decimas concedit, satis videtur eius prohibitioni derogare.*

27 *Dispositio generalis, quæ solùm in vno casu verificari solet, idem operatur, ac si ille expressus fuisset.*

28 *Reges Catholici qualiter decimas Indiarum sibi à sede Apostolica donatas, Ecclesiis redonauerint, & vbi non sufficiunt, Episcopos, & alios Ministros suis sumptibus alant.*

29 *Decimæ laicis concessæ nullum ius spirituale eis tribuunt, sed tantùm fructuum perceptionem.*

30 *Decimæ Principibus laicis concessæ, statim efficiuntur de Regalibus, & inter patrimonialia eorum bona connumerantur.*

31 *Decimarum laicis concessarum causæ, tam in facti, quam in iuris quæstionibus, & tam inter seculares, quam inter Ecclesiasticos, apud quos iudices tractandæ sunt?* & num. seqq.

32 *Casus litis inter Ecclesias Cathedrales, & Religiones Indiarum super solutione decimarum, refertur.*

33 *Laici non possunt cognoscere de causis Ecclesiasticorum, & Religiosorum, etiam ipsis consentientibus, vel consuetudinem in contrarium allegantibus.*

Cap. si diligenti, de foro competenti, & iura similia, expenduntur, & illustrantur, ibidem.

34 *Priuilegij Pontificij de interpretatione, vel obseruatione vbi agitur, ipse Pontifex priuatiuè cognoscere debet.*

Cap. cum venissent, de iudiciis, ponderatur, & illustratur, ibidem.

35 *Decimarum causa, maximè vbi agitur de earum iure, & proprietate, merè spirituales censentur, & à laicis iudicari non possunt.*

Cap. tuam, de decim. & l. 56. tit. 6. p. 1. *& iura similia, expenduntur, & illustrantur*, ibid.

36 L. 5. tit. 1. lib. 4. Recop. *ponderatur.*

37 *Personæ mutatione, priuilegium quoque mutari, aut cessare solet.*

L. per procuratorem, vers. Mutatione, D. de acq. hæred. *& similes, ponderantur, & illustrantur,* ibid.

38 *Decimæ Principibus laicis concessæ, si ab eisdem Ecclesiis donentur, pristinam Ecclesiastici iuris naturam recipiunt. Contrarium,* num 53.

39 *Res qualibet de facili reuertitur ad suam naturam.*

40 *Iudices seculares cognoscere possunt de causis decimarum, tam in facti, quam in iuris quæstionibus, vbi agitur de spectantibus ad temporalem earum perceptionem, etiam inter Ecclesiasticos, & cum eorum inhibitione.*

41 *Decimarum laicis concessarum de causis, quod Principes seculares, & eorum tribunalia cognoscant, totus mundus obseruat, & referuntur consuetudines, & exempla omnium ferè nationum, & innumeri Auctores, qui de illis testantur.*

42 *Tertiæ decimarum Hispaniæ sunt quid temporale, & de eis cognoscunt Tribunalia secularia nostrorum Regum.*

43 *Decimarum de causis in Indiis semper, quæ oportuit, iuxta regulas iuris Canonici statuit, & in causis emergentibus cognouit & pronuntiauit supremus Senatus earumdem Indiarum, & referuntur plures schedulæ, & exemplaria.*

44 *Religiones Indiarum noua prædia decimalia acquirere lite pendente, quadam schedula ann. 1576. inbet, quæ recensetur.*

45 *Equites Ordinum Militarium nullis priuilegiis se excusare posse, quominus in prouinciis Indiarum decimas soluant, quadam schedulæ Regiæ iubent, & declarant, quæ referuntur.*

46 *Statuta, qui in aliquo negotio facere potest, multò melius de eodem poterit iudicare.*

Forum sortiri, & statutis ligari regulariter à pari procedunt, ibidem.

47 *Leges Principum secularium statuentes circa materias ius Ecclesiasticum, & Canonicum concernentes, qualiter accipiendæ sint?*

48 *Princeps habet priuilegium, vt omnes causæ ad eius fiscum, vel patrimonium pertinentes coram suis Tribunalibus secularibus, etiam contra Ecclesiasticos pertractentur.*

49 *Reges nostri, quamuis in aliquibus partibus decimas Ecclesiis redonauerunt, adhuc plura sibi in illis reseruant, quæ sufficiunt ad tuendam ipsarum perceptionem, & iurisdictionem.*

50 *Fisci priuilegium est, vt quascunque causas, in quibus de euictione teneri, vel alio modo aliquod interesse habere potest, ad suos iudices trahat.*

51 *Decimæ semel Regales effectæ, & (vt ita loquar) temporalizatæ, & si postea à Rege donentur Ecclesiis, adhuc tamen iudicantur tanquam temporales, & de Regalibus, ex magis communi opinione, & quare?*

52 *Regi incumbit defendere eos, qui ab ipso aliquam gratiam, vel donationem acceperunt.*

53 *Lis si moueatur super gratiis, & donationibus, quas Reges Ecclesiis fecerunt, coram iudicibus fisci causa agitari debet.*

L. 57. tit. 6. part. 1. & l. 6. tit. 1. lib. 4. Recop. *expenduntur, & exornantur*, ibid.

54 *Bona Coronæ Regiæ in quoscunque donatarios transeunt cum retentione naturæ, iurisdictionis, & aliorum priuilegiorum talium bonorum.*

55 *Princeps est iudex competens in causa sua, & suorum Regalium, etiam si inter Ecclesiasticos de illis agatur.*

56 *Donatarius quilibet Regis, agens pro conseruatione rei sibi ab eo donatæ, coram Regalibus iudicibus, etiam contra Monasterium, litigare potest.*

57 *Ecclesiasticis pro rebus conseruandis, potest cognoscere Princeps, quia peculiari studio debet eas defendere.*

58 *Gregorij Lopez opinio notatur, vel declaratur.*

59 *Censuras Bullæ in Cœna Domini quando incurrant iudices seculares, qui de causis decimalibus cognoscunt?*

60 *Opinionem probabilem, qui sequitur, securus est in conscientia, & quæ dicatur opinio probabilis.*

61 *Opinio generalis, & ab antiquo probata, & practicata, habetur pro veritate.*

EXpositis his, quæ ad Indiarum Occidentalium acquisitionem, & Indorum personas, & statum visa sunt pertinere, nunc tertio loco de illis oportet sermonem inire, quæ gubernationem spiritualem, siue Ecclesiasticam, tam circa eosdem Indos, quam erga Hispanos in eisdem Indiarum prouinciis commorantes, concernunt. Qui sanè locus vel primus esse debuisset, tum ob ipsius tractationem, dignitatem, & excellentiam, tum etiam † ob præcipuam, & eximiam curam quam Piissimi, & Potentissimi Reges nostri in disponendis, promouendis, & augendis rebus Ecclesiasticis Indiarum nauarunt. 1 Agnoscentes nimirum † tutissimum, & certissimum Imperiorum fulcrum, & stabilimentum in veri Dei cultu, Fide, ac Religione propaganda, conseruanda, & augenda consistere, vt docet Nouella Theodos. & Valent. *tit.* 2. ibi: *Inter cæteras solicitudines, quas amor publicus peruigili nobis cogitatione indixit, præcipuam* 2

curam esse perspicimus veræ Religionis indaginem, cuius si cultum tenere possis, iter prosperitatis humanæ aperitur inceptis. Iustinianus *in Authent. quomodo oporteat Episc. ordin. collat. 1. in princip.* cum aliis, quæ adduxi *1. tom. lib. 1. cap. vlt. ex num. 89. & lib. 2. cap. 16. ex num. 59.* & latissimè aduersus Marchiauellum tractat, & probat Adam. Contzen *lib. 2. Polit. cap. 3. cum multis seqq.* Et sub hac præcipuè lege, & conditione has Prouincias sibi à sede Apostolica fuisse concreditas, ita vt pro ea implenda, etiam deberent, si oporteret, proprium sanguinem fundere, vt habetur in Bulla concessionis Alexand. VI. quam retuli *eodem 1. tom. lib. 2. cap. 24. num. 16.* & enixè semper obseruatam fuisse probaui *lib. 1. cap. 16. ex num. 42. cap. 19. ex num. 17. & lib. 3. cap. 6. ex num. 27.*

3 Id quod † cum ipsi Piissimi Principes passim edixerint, & protestati fuerint, vt patet ex innumeris propè schedulis, ordinationibus, & instructionibus, quæ ab hac obligatione, & eius implendæ desiderio exordium accipiunt, tum maximè liquere poterit ex ordinatione supremi Senatus Indiarum, quæ habetur *1. tom. impress. pag. 13.* quæ eidem Senatui hanc primam curam præ aliis iniungens, ita habet: *Segun la obligacion, y cargo con que somos Señor de las Indias, y estados del mar Oceano, ninguna cosa deseamos mas que la publicacion y ampliacion de la lei Euangelica, y la conuersion de los Indios à nuestra santa Fè Catolica. Y porque à esto, como al principal intento que tenemos, endereçamos nuestros pensamientos, y cuidados. Mandamos, y quanto podemos encargamos à los del nuestro Consejo de las Indias, que pospuesto todo otro respeto de aprouechamiento, è interesse nuestro, tengan por principal cuidado las cosas de la conuersion y dotrina; y sobre todo se desuelen y ocupen con todas sus fuerças y entendimiento en proueer Ministros suficientes para ella, poniendo todos los otros medios necessarios, y conuenientes para que los Indios, y naturales de aquellas partes se conuiertan, y conseruen en el conocimiento de Dios nuestro Señor, à honra, y alabança de su santo nombre. Demanera, que cumpliendo Nos con esta parte, que tanto nos obliga, y à que tanto deseamos satisfazer, los del dicho Consejo descarguen sus conciencias, pues con ellos descargamos Nos las nuestras.*

4 Idem quoque † non minus grauibus & seriis verbis exponitur, & iniungitur Proregibus, & Gubernatoribus Indiarum in instructionibus, & schedulis, quas reperies *4. tom. pag. 263. & seqq. & pag. 247. & 1. tom. pag. 164. & 307. & seqq.* ibi: *Primeramente, por quanto en reconocimiento de tanta merced como Dios nuestro Señor nos ha hecho en hazernos Rei de tantas, y tan grandes Prouincias como son las de las nuestras Indias, nos tenemos siempre por obligados à dar orden como los naturales de las dichas Prouincias le conozcan, y siruan, y dexen la infidelidad y error en que han estado, para que su santo nombre sea en todo el mundo conocido, y ensal çado, y los dichos naturales puedan conseguir el fruto de su sacratissima Redempcion, pues es el principal, y final deseo, è intento que tenemos, conforme à la obligacion con que las dichas Indias se nos han dado, y concedido, &c.*

Et eandem obligationem, & curam cognouit, & suis successoribus iniunxit † Elisabetha 5 Regina Catholica in clausula sui testamenti, quam retulimus *d. 1. tom. lib. 3. cap. 6. num. 30.* sic inquiens: *Item, por quanto al tiempo que nos fueron concedidas por la santa sede Apostolica las Islas, y Tierra firme del mar Oceano descubiertas, y por descubrir, nuestra principal intencion fue, de procurar inducir, y traer los pueblos dellas à nuestra santa Fè Catolica, y embiar à las dichas Islas y Tierra firme Prelados, y Religiosos, y Clerigos, y otras personas doctas, y temerosas de Dios, para instruir los vezinos y moradores dellas en la Fè Catolica, è los enseñar, è dotar de buenas costumbres, è poner en ello la diligencia debida. Porende suplicio al Rei mi señor mui afectuosamente, y encargo, y mando à la dicha Princesa mi hija, y al dicho Principe su marido, que assi lo hagan, y cumplan, è que este sea su principal fin, y que en ello pongan mucha diligencia, &c.*

Quæ cura, & obligatio, eo quoque titulo maior fuit, & esse debuit, quod non solùm prædicti Reges, & Domini nostri temporalibus harum Indiarum fructibus, & emolumentis à sede Apostolica donati fuerint, verum † & 6 omnibus earundem decimis, & primitiis cum eodem onere Fidei prædicandæ, & propagandæ, & Ecclesias, & Ministros Ecclesiasticos, quas, vel quos tempus erigi, & nominari desideraret, fundandi, atque erigendi, & competenter dotandi, & sustentandi, vt habetur in Bulla eiusdem Alexand. VI. Pontificis Maximi, quam licet non viderit, imò & expeditam non fuisse supinè scribat D. Carrascus *ad leg. Recopil. cap. 6. §. 2. num. 14. vers. Pro contraria parte*, in Archiuiis supremi Senatus Indiarum originalis seruatur, & his verbis concepta reperitur.

Alexander † Episcopus, Seruus seruorum Dei. 7 *Charissimo in Christo filio Ferdinando Regi, & Charissimæ in Christo filiæ Elisabethæ Reginæ Hispaniarum Catholicis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Eximiæ deuotionis sinceritas, & integra Fides, quibus Nos, & Romanam reueremini Ecclesiam, non indignè merentur, vt votis vestris, illis præsertim, per quæ circa Catholicæ Fidei exaltationem, ac infidelium, & barbarum nationum depressionem libentius, & promptius intendere valeatis. Sanè pro parte vestra Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod vos, pia ducti deuotione, pro Fidei Catholicæ exaltatione summoperè desideratis (prout iam à certo tempore citra, non sine magna impensa vestra, ac laboribus facere cœpistis, & indies magis facere non cessatis) Indias, & partes Indiarum acquirere, & recuperare, vt in illis quacunque damnata secta abiecta, colatur, & veneretur Altissimus. Et quia pro recuperatione Insularum, & partium prædictarum vobis necesse erit graues subire impensas, & grandia pericula perferre, expedit, vt pro conseruatione, & manutentione dictarum Insularum postquam per vos acquisitæ, & recuperatæ fuerint, ac perferendis impensis ad conseruationem, & manutentionem prædictarum partium necessariis, ab illarum incolis, & habitatoribus, pro tempore existentibus, decimas exigere, & leuare possit. Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, vt in præmissis, vobis statuique*

quæ veſtro opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui eiuſdem Fidei exaltationem, & augmentum, noſtris potiſſimè temporibus, ſupremis deſideramus affectibus, pium, & laudabile propoſitum veſtrum plurimum in Domino commendantes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, Vobis, & ſucceſſoribus veſtris pro tempore exiſtentibus, vt in Inſulis prædictis ab illarum incolis, & habitatoribus, etiam pro tempore exiſtentibus, poſtquam illæ acquiſitæ, & recuperatæ fuerint (vt præfertur) aſſignata prius realiter, & cum effectu, iuxta ordinationem tunc Diœceſanorum locorum, quorum conſcientias ſuper hoc oneramus, Eccleſiis, in dictis Inſulis erigendis, per Vos, & ſucceſſores veſtros præfatos, de veſtris, & eorum bonis dote ſufficienti, ex qua illis Præſidentes, earumque Rectores ſe commodè ſuſtentare, & onera dictis Eccleſiis pro tempore incumbentia, perferre, ac cultum diuinum: ad laudem Omnipotentis Dei, commodè exercere, iuráque Epiſcopalia perſoluere poſſint; decimam huiuſmodi percipere, ac licitè, & liberè leuare valeatis, authoritate Apoſtolica, tenore præſentium de ſpecialis dono gratiæ indulgemus. Non obſtantibus Lateranenſis Concilij, ac aliis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Nulli ergo omninò liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datis Romæ apud ſanctum Petrum anno Incarnationis Domini milleſimo quinquageſimo primo, ſextodecimo Kalendas Decembris. Pontificatus noſtri anno decimo. Adrianus. Regiſtrata apud me Adrianum, &c.

Quæ Alexandri Sexti conceſſio, poſtea à
7 ſequentibus Rom. Pontificibus confirmata
reperitur, nec eſt cur à quopiam in dubium
8 vocetur, quaſi † Principes laici decimarum proprietate, imò neque poſſeſſione donari poſſint, & multò minus eam in ſuos hæredes, & ſucceſſores transferre, maximè poſt prohibitionem Concilij Lateranenſis, vt *in cap. non liceat Papæ* 12. *quæſt.* 2. *cap. quoniam* 16. *quæſt.* 1. *cap. ad decimas* 16. *quæſt.* 7. *cap. ad hæc, cap. quamuis, cap. prohibemus, cap. tua, el* 1. *cap. dudum, cap. à nobis, de decimis, cap.* 2. *§. ſanè, eodem titul. lib.* 6. *cap. ſi quis Presbyterorum, de reb. Eccleſ. Extrauag. ambitioſæ, eod. titul. cap. cùm & plantare, de priuileg. cap. cùm Apoſtolica, de his quæ fiunt à Prælat. l.* 22. *titul.* 20. *part.* 1. cum aliis, quæ latè adducit Diu. Thom. Caietan. & alij, *in* 2. 2. *quæſt.* 87. *artic.* 3. Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 17. *numer.* 5. Rebuff. *de decim. quæſt.* 10. *num.* 12. & 16. & *quæſt.* 13. *num.* 28. Moneta *eod. tractat.* Caniſius *cap.* 13. Sahagum *in cap. decernimus, de iudic. ex num.* 158. Seraphin. *deciſ.* 1387. *num.* 1. & *deciſ.* 1424. *num.* 1.

9 Nam hoc eam limitationem recipit, † niſi ſummus Pontifex ex iuſtis cauſis contrarium indulgeat in particulari, & non in communi, vt in terminis probat text. *in d. cap. cùm in Apoſtolica, in fine, de his quæ fiunt à Prælat.* gloſſ. *in cap. cauſam quæ, verb. Detinere, de præſcript. & in d. cap. à nobis, verb. Exemptus, poſt medium*, de decimis, melior text. *in l.* 23. *titul.* 20. *part.* 1. vbi Gregor. Lopez, Hoſtienſ. omninò videndus, *in ſumm. de decimis, verſ. Tertiò quæritur, num.* 13. Couarr. *in d. cap.* 17. *num.* 10. vbi, quod poteſt Papa non ſolùm laicos immunes facere à ſolutione decimarum, verum & capaces percipiendi decimas ab aliis laicis, Rebuff. *d. quæſt.* 13. *num.* 110. Nauarr. *de redit. Eccleſ. quæſt.* 1. *monit.* 54. 57. & 58. & latiùs *monit.* 64. vbi inquit, quod decimæ ex iuſta cauſa poſſunt concedi laicis in feudum à Romano Pontifice, † & cum ſit generalis adminiſtrator cum libera bonorum Eccleſiæ, & Clericorum, & locum Dei tenens in terris, poteſt laicis, nedum fructus decimarum, ſed ipſum ius decimandi perpetuo concedere cauſa iuſta accedente, eleganter Paulus Æmilius *deciſ.* 241. *part.* 1. Barboſa *in l. Titia, D. ſolut. matrim. num.* 40. Gutierr. *lib.* 3. *pract. cap.* 14. *num.* 30. & *lib.* 1. *quæſt.* 15. *num.* 3. Ioann. Garcia *de expenſis cap.* 9. *ex num.* 90. Laſarte *de decima vendit. cap.* 19. Leſſius *de iuſt. & iure, lib.* 2. *cap.* 39. *dubit.* 41. Enriquez *in ſumma Teolog. moral. lib.* 7. *cap.* 26. Suarez *de Religione, lib.* 1. *cap.* 14. *numer.* 1. Gabriel Vazquez *in opuſcul. moralibus, titul. de benef. cap. vnico, §.* 1. *dub.* 4. latiſſimè Marta, qui plures alios adducit, *de iuriſd.* 2. *part. cap.* 43. *num.* 46. & *ſeqq.* Riminald. Iun. *conſ.* 41. *num.* 25. *volum.* 1. Camill. Borrell. *in addit. ad Bellugam, §. tractemus, & §. reſtat, & de præſtan. Reg. Cathol. cap.* 59 *per totum*. Raphaël de la Torre *in* 2. 2. *tom.* 1. Calliſt. Remir. *de lege Regia Regni Aragon. §.* 31. *ex num.* 3. Roſent. *de feud. cap.* 4. *concl.* 27. *per totam*: vbi quod decimæ poſſunt laicis in feudum concedi, Cardoſus *in praxi iud. & aduocat. verb. Papa, numer.* 18. Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 146. & 147. *pag.* 910. Eman. Rodr. *in quæſt. regul.* 2. *tom. quæſt.* 44. *art.* 3. *pag.* 156. Seraphin. omninò videndus, *dict. deciſ.* 1387. *num.* 2. vbi, quod benè poſſunt fructus decimarum laicis concedi ab habente poteſtate, Cabedus *deciſ. Luſitan.* 63. *ex num.* 1. *part.* 2. Gilken. *de præſcript.* 3. *part. cap.* 8. *num.* 18. Seſſe *deciſ.* 161. *num.* 8. Martin. Mager. *de aduocat. armata, cap.* 9. *num.* 797. *pag.* 414. & *ſeqq.* Petrus Petra *de poteſt. Princip. cap.* 24. *num.* 159. Melchior Reinoſus *obſeru.* 50. *à num.* 5. D. Franc. de Leon *deciſ. Valentina* 3. *num.* 11. *part.* 1. Moneta *de decimis, cap.* 5. *num.* 83. D. Ioann. del Caſtillo *in* 7. *tom. controuerſ. de tertiis, cap.* 10. *per totum*,
quæ referunt † exempla plurimorum Regum, 10
quibus conceſſæ ſunt, quæ etiam ex noſtris Hiſtoricis proſequuntur Mariana *de rebus Hiſpan. lib.* 13. *cap.* 22. Zurita *in Annal. lib.* 2. *cap.* 50. & *lib.* 1. *cap.* 25. Mieres *in hiſt. Regis Iacob. I. lib. cap.* 9. Beuter. *lib.* 2. *cap.* 8. Petrus Gregor. *lib.* 17. *ſyntagm. cap.* 7. *num.* 22. Valdes *de dignit. Reg. Hiſpan. cap.* 20. *numer.* 25. & Carbonel. *lib.* 1. *hiſtor. Arag. cap. del Rey Empere.*

Quibus adſtipulantur Felin. *num.* 44. Dec. *num.* 25. *in cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtit.* & alij, quos refert & ſequitur Petr. Belluga *in ſpec. Princip. Rubr. de decim. num.* 134.
vbi, quod plus eſt, tenent † poſſe Papam, ſi 11
velit, de plenitudine poteſtatis, etiam ſine cauſa, concedere laicis decimas, & alia ſpiritualia, qua tamen nunquam vti velle præſumitur, vt ſingulariter tradit Innocent. *in cap. innotuit, de elect.* & latè Petr. Petra *in d. tract. de*

 poteſt.

potest. Princip. cap. 324. §. *principali*, *ex n.* 34. *& seqq.* si tamen vtatur, factum tenebit, & sine discrimine ab inferioribus erit obseruandum, vt, post alios, concludit Abbas *in d. cap. à nobis, de decim.* Felin. *in cap. ad audientiam, el* 2. *de rescript. col.* 5. *ad finem*, Couarr. *d. cap.* 17. *n.* 9. & videtur probari *in d. l.* 23. *part.* ibi: *Como el lo tuniere por bien.*

Sed nobis ad hæc confugere necesse non est, cum in Bulla, de qua agimus, tot causæ adeo vrgentes, & efficaces considerentur, & vel il-
13 la † sola satis sufficiens censeri soleat, quod Reges nostri Prouincias infidelium acquirere, & ad Fidem conuertere procurabant, de qua in terminis agit text. *in cap. Adrianus* 63. *distinct. d. cap. cum in Apostolica*, & alia iura supra citata, Hostiens. *in summ. tit. de decim.* §. *sed vtrum*, *vers. Tertiò quæritur*, Henric. & alij, quos refert & sequitur Rebuff. *d. q.* 13. *num.* 110. latissimè Callistus Remirez *d.* §. 31. vbi indubitanter tenent, posse Papam concedere alicui Principi laico, fauore Fidei, quod percipiat decimas omnium locorum Paganorum, aut schismaticorum, aut hæreticorum, quos potuerit subiugare. Quod etiam docuit noster Gregor. Lopez, & multum notari iubet, pro tertiis, quas Papa concessit Regibus Hispaniæ *in d. l.* 23. *tit.* 20. *part.* 1. *verb. Tomen diezmos*, & Martin. Mager. *d. cap.* 9. *num.* 799.
14 vbi inquit, olim † Carolum Martellum decimas suis nobilibus concessisse, in compensationem auxilij sibi contra Sarracenos exhibiti, & in terminis tertiarum nostræ Hispaniæ Couarr. *d. cap.* 17. ferè per totum, Bobadill. Castillo, & alij ex supra relatis, vbi de decimis Regni Gallæciæ, & Granatæ loquuntur, & loquendo de priuilegiis decimarum concessis Regibus Franciæ, latè Guiller. Bened. *in cap. Rainuntius*, *verb. Duas habens*, *num.* 122. Rupellanus *lib.* 1. *instit. forens. cap.* 25. & de concessis ab Vrbano II. Regi Aragonum, & Regibus Hispaniæ anno millesimo nonagesimo quinto, & qualiter Neapoli & Siciliæ practicetur, Petr. Belluga *d. rubr.* 15. §. *tractemus*, *num.* 24. Marc. Mantua *cons.* 121. *num.* 189. *cum seqq.* & Camil. Borrell. *dict. cap.* 59.

15 Præsertim † dicta acquisitione, & conuersione virtute, & confidentia huius concessionis, & priuilegij ex postfacto sequuta, quæ illud firmius, & omninò irreuocabile reddit, & veluti ad euictionem obligat, tam ipsum concedentem, quam eius successores, eo quod in vim contractus, & præmium laboris transire videatur, vt tenet Imol. & Felin. *num.* 9. & alij DD. communiter *in cap. nouit, de iudiciis*, *& in cap. veritatis*, *de iureiurand.* Bald. *in l. qui se patris*, *col.* 6. *C. vnde liberi*, & innumeri alij, quos refert & sequitur Ant. Gabr. *lib.* 3. *commun. opin. tit. de non tollend. iure quæsito*, *concl.* 5. *&* 7. latè Roland. *cons.* 76. *num.* 19. *vol* 2. Couarr. *in cap. requisisti*, *num.* 2. *de testam.* Carol. Ruin. *cons.* 25 *num.* 16. *volum.* 1. Molina *de primog. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 31. *& lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 11. *&* 12. & Nos sup. *hoc tomo*, *lib.* 2. *cap.* 10. *ex num.* 55. *& cap.* 27. *num.* 58.

Et eo etiam considerato, quod (vt eadem Bulla præfert) dicta † concessio non fuit sim-
16 plex, sed grauando Reges nostros, vt Ecclesiis, & Ministris Ecclesiarum de suis bonis necessaria subministrarent, prout semper faciunt, & fecerunt. Quo casu, † cùm decimæ, quatenus 17
non sunt necessariæ ad omnimodam sustentationem Clericorum ministrantium, non sint de iure diuino, sed de iure positiuo, vt probat *l.* 1. *tit.* 2. *part.* 1. Couarr. *d. cap.* 17. *num.* 2. *vers. Præterea*, & communis Theologorum, & Iuristarum, de qua Nos *suprà* hoc tomo, *lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 44. *& seqq.* benè potuit Pontifex eas absque vlla dubitatione concedere; cùm
† in positiuis possit etiam sine causa, & ad beneplacitum dispensare, *cap. innotuit*, *vers. Quamuis*, *de elect. cap. proposuit*, *de concess. prebend.* Innocent. *in cap. cum ad Monasterium*, *num.* 1. *de statu Monach.* Abb. *in cap. fraternitatis*, *col.* 2. *de schismaticis*, Decius *cons.* 436. *num.* 14. latè & optimè Hostiens. Ioan. Andr. Henriq. Anchar. & alij *in d. cap. à nobis*, post gloss. ibi, *de decimis*, Rebuff. *de congrua*, *num.* 80. Couarr. *vbi suprà num.* 6. Seraphin. *decis.* 1345. *num.* 2. vbi probant, semper in 18
† concessione decimarum laicis facta, hanc obligationem inesse, vt salarium, vel congruam dare debeant Rectoribus Ecclesiarum, ad quos alias de iure tales decimæ pertinerent, & Pater Rebellus *de obligat. iust.* 2. *part. lib.* 18. *quæst.* 13. *num.* 7. *pag.* 872. vbi notabiliter addit, has donationes modales esse, & quod † etsi quis iubeatur, quod superest de decimis sibi concessis, vltra necessariam Clericorum sustentationem, in alios pios vsus conuertere, & id non faciat, peccabit quidem ob modum non impletum, verum ad restitutionem non tenebitur. Quinimò 19
† Sotus *lib.* 10. *quæst.* 4. *art.* 3. *col. penult. ad medium*, bona hæc decimalia laicorum ab obligatione præstandi eleemosynam libera esse dicit, & à præstatione subsidij, quod & tradit Ioan. Garcia *de expens. cap.* 4. *num.* 99. Reinosus *obseru.* 50. *num.* 16. Barbos. *in d. l. Titia*, *num.* 42. P. Molina, qui reprobat Lasartem contrarium tenentem, *disput.* 663. *num.* 10. licet secus fit *in excusato* ex Breui Pij V. dat. Romæ 4. Martij ann. 1572. quem refert Perez de Lara *in compendio trium gratiarum lib.* 2. *del excusado*, *fol.* 52. 20 21

Neque his obstat prohibitio Concilij Lateranensis, cum ei expressè derogatum in dicta Bulla reperiatur, quod sufficit † ad illius eneruationem, & dispensationem, vt per Archid. *in cap.* 1. *de const. lib.* 6. Ioann. Andr. *in cap.* 1. *de excess. Prælat.* Bald. *in l. humanum*, *num.* 5. *de leg.* latè Felin. *in cap. nonnulli*, *col.* 4. *de rescript.* & communis opinio, quam omnis mundus obseruat, vt testatur Lodou. Gomez. *in d. cap.* 1. *de constit. num.* 86. & Martin. Magerus, omninò videndus, *d. tract. de aduocat. armat. c.* 9. *num.* 797. *pag.* 414. vbi ait, prohibitionem dicti Concilij hodie in decimis temporalibus in vsu non esse. 22

Cui etiam, vel per † clausulam, *Non obstantibus*, & alias, quæ in eadem Bulla continentur, satis derogatum videri posset, quamuis ipsius Concilij peculiaris mentio facta non fuisset, vt per Felin. *vbi suprà col.* 2. & Gomez. *num.* 186. cum aliis, quæ de † viribus eiusdem 23
clausulæ tradit Marta *de clausul.* 1. *part. clausula* 74. Aug. Barb. *eodem tract. clausula* 81. *& seqq.* & Cardin. Tusch. *litt. C. concl.* 348. *&* 349. vbi, quod derogat etiam dispositioni Conciliari, maximè si iungatur cum clausula, *Motu proprio*, quæ etiam in dicta Bulla reperitur, 24

vt per Cassador. *decis.4.de prebend.*Fab.*decis.*60. *lib.2.* & plenissimè Petrus Petra *de potest. Princip. cap.*32.*pag.*655.*cum multis seqq.*

25 Vt omittam, † quod vbicunque de voluntate Principis constat, & quod iure contrario, derogare voluit (prout in nostro casu contigisse videmus) non est curandum, vtrùm alia formalis derogatio interueniat, necne, vt rectè docuit Ioann. Andr. *in cap.* 1. *de excessibus Prælat.* quia non figura litterarum, sed sensus intellectualis inspicitur, secundùm Bald. *cons.*180. *lib.*4. Socin.& Moder. *in l. si mihi & tibi*, §. *in legatis*, *D. de leg.* 1. Alexand. *cons.* 187. *lib.* 5. *num.*18. *& cons.*111. *num.*16.*lib.*6.vbi hanc communem appellat, Crauet. *cons.*126. *num.*4. Rebuff.*in concord. tit.de forma mandat. Apost. pag.*

26 201. *gloss. Non obstantibus.* Cum † autem Papa laico decimas concedit, eo ipso visus est Lateranensi Concilio derogare, & velle, quod non obstante, quod donatarius sit laicus, decimas percipere possit, argum. text. *in l. idem Vlpian.* §. *sunt* & alij, *de excusat. tut.* & eorum, quæ notant DD. *in l. quidam consulebat*, *D. de re iudic.* Ias. *in l. Barbarius*, *num.* 8. *D. de offic.* Prætor. Abb Felin. Imola, & alij *in cap. præterea*, *de testib. congend.* idem Felin. post alios, *in cap. cùm inter*, *de except.* & loquendo in terminis priuilegij, per quod tollebantur decimæ Parochiano, Decius *cons.* 113. *num.* 5. Dis-

27 positio † quippè generalis, quæ solùm in vno casu potest verificari, idem operatur, ac si ille in eadem dispositione fuisset expressus, vt *in l.* 2. *D. de liber. & posthum. l. pediculis*, §. *item cum quæreretur*, *D. de auro & argento legato*, & in terminis Ioann. Andr. *d. cap.* 1. *col.* 2. & plures alij, quos refert Marescotus *lib.* 1. *var. resolution. cap* 19. *per tot.* vbi etiam in terminis disputat de clausulis & requisitis necessariis, ad hoc, vt Concilio Lateranensi in materia concessionis decimarum derogari videatur, & in quo differat à derogationibus sancti Concilij Tridentini.

28 Porrò tantum abfuit, † quod Reges nostri ex his decimis aliquod compendium temporale prætenderint, vt vel ipsi iidem Catholici Ferdinandus, & Elisabeth, qui dictam Bullam impetrarunt, ex suis reditibus omnes spirituales, & Ecclesiasticas Indiarum functiones, expeditiones, & missiones suppleuerint, prout & hodie eorum successores faciunt, congrua quingentorum millium marapetinorum Episcopis assignata, & respectiuè aliis Præbendariis, & Beneficiariis similiter, vbi nullæ, vel minus sufficientes decimæ colliguntur, & vbi sunt sufficientes, eas eisdem Ecclesiis liberaliter relinquendo, duabus tantum nouenis partibus sibi reseruatis, iuxta formam, & diuisionem, quam *cap.* 4. trademus, vbi de earum erectionibus egerimus.

29 Illud interim vtiliter adnotantes, † hanc decimarum concessionem, quæ Regibus fieri solet, non tam dirigi ad ipsum ius easdemmet decimas percipiendi, & proprio titulo habendi, quod spirituale est, ac per consequens seculares excludit, sed ad fructus temporales, qui ex ipsis decimis resultant, atque procedunt, *cap. tua*, *cap. dudum*, *cap. prohibemus*, *de decimis*, *cap. fin. ne Prælat. vices suas*, *cap. vestra*, *de locato*, gloss. *in cap. peruenit*, *verb. Laicalibus* 1. *quæst.* 3. *& in cap. vlt. verb. Non licet* 16. *quæst.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* DD. omnes *in cap.* 3. *de iudic.* Redoan. *de spoliis Clericorum*, *q.* 14. *à num.* 4. Bald. *in l. si vsusfructus*, *in lect. antiqua de iure dot.* D. Thom. 2. 2. *q.* 10. *artic.* 4. *ad* 3. Roder. Suar. *alleg.* 8. *num.* 12. Sotus *de iustit. & iure lib.* 9. *q.* 7. *art.* 1. Couar. *d. cap.* 17. *pract. & lib.* 1. *var. cap.* 17. *num.* 5. Ioan. Garcia *de expensis cap.* 9. *num.* 97. Lasarte *de decim. vend. cap.* 19. *num.* 32. Anast. Germon. *de sacrorum immunit. lib.* 3 *cap.* 19. *num.* 54. Gironda *de priuil. num.* 251. Barbosa *in d. l. Titia*, *D. solut. matrim. num.* 41. *per totum*, cum aliis relatis à Suarez *de benefic. cap.* 1. *dub.* 7. & latè noster Ioann. Balboa, insignis Primarius Salmanticensis, *in cap. causam quæ* 7. *de prescript. ex num.* 5. & D. Francisc. de Leon *d. decis. Valentiæ* 3. *num.* 13. *&* 14. *lib.* 1. vbi, quod ius decimandi non potest laicis concedi, tamen fructus decimarum benè possunt cadere in laicum, quia non est ius spirituale, sed temporale, ex pluribus ibidem adductis.

Et simul, † atque tales fructus ex priuilegio Pontificis ad Principes seculares pertinent, 30
efficiuntur de Regalibus, & inter temporalia, & patrimonialia ipsorum bona connumerantur, vt expressè docet glossa per text. ibi *in cap. generali*, *verb. Regalia*, *de elect. lib.* 6. vbi etiam Archidiaconus, Ioann. Andr. & Ioann. Monach. *num.* 4. Butrius *num.* 13. Geminianus *num.* 9. Bald. *in cap.* 1. *in fine princip. tit. Episcop. vel Abbat. in feud.* Bertrand. *cons.*276.*n.*17. *lib.* 3. Belluga *in specul. Princip. rubr.* 13. §. *tractemus*, *num.* 38. vbi latiùs eius Additionator, Camill. Borrel. Auendañ. *de exeq. mandat. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 20. Ioan. Gutier. *lib.* 1. *pract. quæst.* 4. *num.* 1. Arnulph. Ruzeus *de Regal. priuil.* 16. *num.* 29. Petr. Greg. *lib.* 17. *syntagm. cap.* 7. *numer.* 19. Sixtinus *in tract. de Regalib. cap.* 2. *num.* 54. Barbosa *in d. l. Titia*, *num.* 41. *in princip.* Melch. Reinosus *obseruat.* 50. *numer.* 15. Cabed. *decis.* 63. *num.* 3. D. Hieron. de Leon *decis.* 3. *num.* 30. D. Francisc. Salgad. *de protect. Regia*, 3. *part. cap.* 10. *num* 148. & plures alios referens noster diligentissimus D. Ioan. del Castill. *tom.* 7. *controuers. de tertiis*, *cap.* 11. *num.* 2.

Vnde dubitari solet, † vtrum si super decimis, ita donatis, & earum perceptione, occupatione, vel vsurpatione aliqua lis oriatur, siue de facto, siue de iure inter ipsum Principem, & priuatos, vel inter eosdem priuatos inuicem decertantes, siue seculares sint, siue Ecclesiastici, possit Princeps, & eius Ministri seculares de eiusmodi causis cognoscere, & in eis iurisdictionem exercere? Quæ quidem quæstio, cum alias sæpè, tum præcipuè † hisce diebus in supremo Indiarum Consilio acerrimè agitata, & ventilata fuit in causa Ecclesiarum Cathedralium earundem Indiarum, cum ordinibus Religiosorum in eis commorantium, qui virtute priuilegiorum, quæ se habere dicunt, de decimis non soluendis, plura quotidie prædia emunt, & colunt, quæ antea apud laicos possessores decimas exsoluebant, & ab eorum præstatione se subtrahunt, in graue damnum dictarum Ecclesiarum, quæ, vt ei obuiam iretur, enixè postulabant, & vt Religiones ad obseruantiam *cap. nuper*, *de decimis* reducerentur. Qua in causa Ego Regij Patronatus nomine, & tanquam eius, Fiscalis, atque Defensor, Ecclesiarum

(margin numbers on right column: 31 beside "Vnde dubitari solet", 32 beside "quæstio, cum alias sæpè")

Ecclesiarum Cathedralium partes egi, & in di-
cto Senatu eam peragendam, & terminandam
obtinui, non obstante declinatoria exceptione
à Religiosis opposita, qui iudicium sedis Apo-
stolicæ prouocabant, & in sui fauorem primam
quoad hanc remissionem sententiam reportaue-
rant, eiusque confirmationem ex sequentibus
prætendebant.

Primò, quoniam hæc causa inter personas
merè Ecclesiasticas tractabatur, & rei, ac pos-
33 sessores conuenti Religiosi erant, de † quo-
rum personis, & bonis, tam in ciuilibus, quam
in criminalibus seculares iudices, qualibet
dignitate fulgentes, etiam ipsis consentienti-
bus, & consuetudine in contrarium allegata,
& probata, non solum incompetentes, verùm
omninò incapaces existunt, & priuatiuè so-
lum Ecclesiastici cognoscere possunt, *cap. si
diligenti, cap. significasti, de foro competenti,
cap. cum non ab homine, cap. at si clerici, cap.
qualiter, & cap. clerici, de iudic. Auth. statui-
mus, C. de Episcop. & cleric. apud proprios
Episcop.* cum innumeris aliis, quæ circa ho-
rum iurium praxim, & illustrationem post alios
antiquiores, tradit Couar. *cap.* 31. *pract.* dis-
putans, à quo iure hæc exemptio proueniat,
Bellarm. *lib.* 1. *de cler. cap.*28. Matta *de iurisd.
2. part. cap.* 6 Carol. de Grassis *de effect. cleri-
cat. effect.* 1. *num.*2. *& ampliat.* 7. *n.*42. *&* 372.
Germon. *de sacror. immunit. lib.* 3. *cap.*5. *n.*65.
Barbosa *in collect. ad Decretal. sup. cap. Eccle-
sia sanctæ Mariæ, de constit. num.* 17. Cenedus
collect. 37. *à num.* 7. *& lib.*4. *cap.* 8. *num.*12. *&
cap.*9. *num.*3.

Secundò, quia in proposita specie agitur
de interpretatione, valore, & obseruatione
36 priuilegiorum Romani Pontificis, quo † ca-
su, nedum lite inter Ecclesiasticos orta, verum
& inter quoslibet seculares, ipse Pontifex adiri
iubetur *in cap. cum venissent de iudiciis*, iun-
cta *l. ex facto, D. de vulgar. l.* 27. *titul.* 18.
part. 3. *l.* 2. *tit.* 1. *part.* 2. & vtrobique Greg.
Lop. *l.*6. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* iunctis aliis, quæ
tradit Catelian. Cotta *in memorab. iur. verb.
Priuilegium*, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 1. §. 1.
*num.*1. *&* 2. Gutier. *lib.*3. *pract. q.*28. *n.*2 Girond.
*de priuil. num.*83. & Cochier. *de iurisd. Ordinar.
in exemptos, lib.* 2. *q.*13.

Tertiò, quia etiam his cessantibus, cum hæc
lis super decimarum controuersia agitur, &
quidem non tantum in articulo merè possesso-
rio, sed super petitorio, & declaratorio iuris
à Religionibus decimandi, vel non deciman-
37 di, † merè spiritualis, vel saltim spirituali an-
nexa censenda est, & talis, vt de ea etiam in-
cidenter iudices seculares cognoscere nequeant,
*cap. tua, de decim. Clem. dispendiosam, de iudic.
l.* 56. *tit.* 6. *part.* 1. ibi: *E mostrò, que aquel-
las demandas son espirituales, que se fazen por
diezmos, è pertenecen à juizio de santa Iglesia,
è los Prelados las deben juzgar.* Quod & pro-
bat Alex. III. in quarto Decretal. *sub titulo de
iudiciis*, quæ habetur *in* 1. *compilat. Decretal.*
& incipit. *Relatum*, vbi conqueritur, quod
laici priuati de decimis non verentur iudicare,
cum id neque à quolibet Rege, vel Principe,
sustinendum esset, & præcipit „vt deinceps su-
per his causis, *Nullatenus se intromittere præ-
sumant, sed eas venerabili Episcopo, & aliis per-
sonis Ecclesiasticis tractandas, & iudicandas,
sine contradictione quælibet relinquant*, idem do-
cent, & vbi agitur de ipso iure decimandi, &
de priuilegio Pontificis, super eo concesso, cer-
tissimum esse inquiunt, gloss. *in cap. ex teno-
re, verb. Ecclesiasticum iudicem, de foro com-
petenti, & in cap.* 1. 11. *quæst.* 1. Feder. de Senis
cons. 245. *num.* 3. Andr. Gail. *lib.* 1. *pract. ob-
seru.* 38. *num.*1. Germon. *d. lib.* 3. *cap.* 19. *n.* 2.
& expressè Alex. Moneta *de decimis, cap.* 8.
quæst. 1. *ex num.* 1. *ad* 14. Rebuff. *eod. tractat.
quæst.* 10. *num.*2 *&* 38. ibi: *Et quando agitatur de
iure decimandi, quia causa spiritualis est, cogno-
scit Ecclesia*, Ioan. Gutierr. *lib.* 3. *pract. q.* 26.
ex num. 1. *ad* 9. Azor 1. *part. inst. moral. lib.* 7.
cap. 36. *quæst.* 1. Zerola *in prax. Episcop. verb.
Decimæ, vers. Ad sextum*, Marquesan. *de com-
mission.*2. *part. cap.*4. *num.*30. Quibus † fauet *l.*5. 38
titul. 1. *lib.* 4. *Recop.* vbi in causis decimalibus
laicos coram Episcopis citandos esse innuit, &
quidem in capitibus Episcopatus, quam in hoc
benè expendit Gutier. *vbi suprà n.* 7. Anguia-
nus, omninò videndus *in tract. de legib. lib.* 2.
*controuers.*13. *num.*24.

Quartò, pro parte earundem Religionum,
ad suam declinatoriam magis corroborandam,
adducebatur, quod in quæstione proposita,
neque Fiscus, neque Ecclesiæ Cathedrales,
nomine eius, se iuuare poterant eo priuilegio,
quod causæ fiscales, etiam decimales, coram
fisci iudicibus tractari debeant. Eo quod Re-
ges nostri has decimas Indiarum, de quibus
agimus, sibi à sede Apostolica concessas, iam
à se abdicarunt, & eisdem Ecclesiis concesse-
runt, vbi sufficere visæ sunt ad congruam ea-
rum dotem, & sustentationem, vt suprà tetigi-
mus, & infrà latiùs *cap.*4 dicemus. Vnde † mu- 39
tatione personæ, illud priuilegium cessare, &
mutari videtur, & ad subrogatum non transit,
l. per procuratorem, D. de acquir. hæred. ibi:
Mutatione personæ castrensia esse desierunt, l. 1.
D. de impon. lucrat. descript. lib 10. *l. licitatio*, §.
Fiscus, D. de publican. notat Bart. *in l.* 1. *nu-
mer.* 4. *C. de nauicular. lib.* 10. Bald. *in Rub. de
vsur. quæst.* 4. Petr. Antiboli *de muneribus*, 3.
parte, numer. 86. & post alios Gironda *de ga-
bellis*, 7. *parte*, §. 1. *num.* 5. Aluar. Valascus
de iure emphyt. quæst. 15. *num.* 5. *vers. Quibus
accedit, & quæst.*17. *num.* 15. & Menoch. *cons.*
703. *num.*18.

Et in ipsis nostris decimarum terminis, quod
etiam si Principibus laicis concessæ, tanquam
quid temporale iudicari possint, vbi tamen
† ab eisdem, Ecclesiis redonantur, priscam 40
naturam recipiant, & omni respectu iuris Ec-
clesiastici censeri debeant, expressè docent, &
probant Greg. Lop. *in l.* 23. *tit.* 2. *part.*1. *verb.
No tomen diezmos*, Arnulph. Ruzæus *in tract.
de iure Regalior. priuil.* 55. *vers. Et est adeò
verum*, Rebuff. *de decim. quæst.*10. *n.*50. Mieres
de maiorat. 1. *part. quæst.* 58. *num.*189. Francisc.
Grimaldet. *in* §. *decimarum, lib.* 2. *cap.*6. *num.*50.
Geor. Lobetus *litt. D. arresto* 60. & Brodæus
in eius additionib. Bleinian. *de benef. lib.* 1.
cap. 5. *numer.* 24. & alij, quos refert & sequi-
tur Aug. Barbosa *de potest. Episcop.* 3. *part. al-
leg.* 121. *à num.*10. Quia † quælibet res de faci- 41
li reuertitur ad suam primæuam naturam, *l. si
vnus*, §. *pactus, vers. Quod & in specie, D. de
pactis, l. si testamentum* 23. *D. de testam.* Goza-
din. *cons.*1. *num.* 35. Curt. Iun. *cons.* 1. *num.*23.,
Gonçalez

Gonçalez *ad regul.* 8. *Cancell. gloss.* 7. *à num.* 9. cum aliis adductis à Velasc. *in axiom. iuris, litt. R, num.* 84.

Sed his non obstantibus, Ego pro parte Ecclesiarum Indiarum, & supremi Senatus iurisdictione tuenda, consideraui. Primò, incapa-
41 citatem † iudicum secularium, quæ ex aduerso proponitur, tunc quidem obstare posse, vbi de ipso iure decimandi tanquam spirituali tractatur: hoc enim est, quod agunt, & supponunt iura & Auctores, qui de dicta incapacitate loquuntur. Cæterum vbi de hoc dubium non versatur, sed de temporali earum perceptione, negari non posse, communem esse, & receptam omnium Regnorum, & Tribunalium praxim, vt de litibus, & quæstionibus decimarum, quæ semel Regibus concessæ sunt, siue in facto, siue in iure consistant, Regia suprema Tribunalia priuatiuè cognoscant, & pronuntient, etiam cum inhibitione Nuntij Apostolici, & aliorum iudicum Ecclesiasticorum, si quando, se his negotiis immiscere præsumunt, vt in specie testatur Couarr. *in pract. quæst.* 35. *num.* 2. ibi: *Tertiò, quoties decima à Romano Pontifice translata fuerunt in Principem laicum, poterit iudex secularis, vtcunque causa tractetur, de decimis cognoscere, imò ad eum pertinet huius causæ cognitio*
43 *priuatiuè, &c.* quod etiam probat, & † exemplis illustrat, Petr. Belluga *in dicto speculo Princip. Rub.* 13. *§. restat, ex num.* 1. vbi *num.* 14. concludit: *Quòd si Ecclesiastici de eis cognoscere teneant, Princeps, reintegrando suam iurisdictionem, procedit ad occupationem temporalitatum.* Ioan. Gutier. *lib.* 1. *pract. quæst.* 14. *num.* 4. vbi referens verba Couarr. inquit, eius resolutionem vbique locorum seruari, Stephanus Aufretius ad Capell. Tholosan. *decis.* 109. *ante finem*, dicens, Episcopum Albiensem litigasse cum subditis suis super decimis in Curia Parlamenti. Guillerm. Benedict. *in cap. Rainuntius, verb. Duas habens filias, fol.* 19. Rebuff. *de decimis, quæst* 10. *num.* 39. qui firmant, ita in Regno Franciæ inconcussè seruari, post Rupellanum *lib.* 1. *forens. instit. cap.* 25. Guid. Papæ *decis.* 1. *& decis.* 288. Cassan. *in consuet. Burgund. rub.* 1. *de: iustices, §.* 6. *num.* 35. Franc. Marc. *decis.* 45. *part.* 1. vbi de eadem Galliæ consuetudine testantur. Castellus *in l.* 6. *Taur. gloss. de qualquier calidad, vers. Et quod dixi, & in l.* 3. *verbo Veinte y quatro horas, vers. Ex quo infertur,* Georg. Cabedus, qui testatur *de consuetudine Regni Lusitaniæ, decis.* 63. *num.* 4. *part.* 2. Cacheran. *decis. Pedem.* 32. Thesaurus *decis.* 22. qui testantur *de consuetudine Sabaudiæ*, Camill. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 71. *num.* 348 *& in addit. ad Bellug. d. §. restat, litt. E, verb. Princeps*, vbi consuetudine Regni Neapolitani, Adrian. Geland. *lib.* 2. *rer. iudic.* Augustæ Cameræ Imperialis, *decis.* 13. *num.* 5. *& 6.* vbi de consuetudine Germaniæ, Callist. Remirez *de lege Regia, §.* 31. *num.* 4. vbi de consuetudine Regni Aragonum, Thom. Mier. *in constitut. Cathalon. pag.* 367. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 4. *gloss.* 13. *part.* 2. *num.* 58. & D. Franc. de Leon, omninò videndus. *d. decis.* 3. vbi de consuetudine Cathaloniæ, & Regni Valentiæ, cui decisioni ipse Leo hunc titulum præfixit: *Decima in Regno Valentiæ ex priuilegio Apostolico Regi concessæ, & effectæ fuerunt prefanæ, & de earum causis iudices Regis cognoscunt, etiam in petitorio*, quod idem non minus apertè, & constanter docet insignis Petr. Barbos. duas ad id fulciendum rationes adducens, *d. l. Titia, num.* 42. Alexand. Moneta sibi contrarius *de decimis, cap.* 8. *num.* 15. *ad medium, pag.* 118. qui hanc praxim, de qua loquimur, negare non potuit, prout & fecit Ioan. Azorius *lib.* 7. *institut. moral. cap.* 36. *quæst.* 3. *in fine*, & Anguianus *lib.* 2. *de legibus, controuers.* 13. *num.* 27. Hier. Ceuallos, latissimè loquens, *lib.* 3. *commun. quæst.* 822. *numer.* 75. inquiens: *Quod licet decimæ, quamdiu sunt penes Ecclesiam, sint bona Ecclesiastica, si tamen transferuntur in laicum, perdunt nomen, & priuilegium rerum Ecclesiasticarum, & iudex Ecclesiasticus non cognoscit de illis, arg. d. l. per procuratorem, cum aliis suprà dictis.*

Et vltra prædictos Auctores, & alios, quos ipsi adducunt, eandem sententiam, & praxim expressè, & securè admittit Paz *in praxi*, 2. *tomo, prælud.* 2. *numer.* 24. resoluens cum Rebuff. & Couarruu. *suprà*: *Quod in his causis decimarum secularis poterit cognoscere, non solum de quæstione facti, sed etiam de quæstione iuris*, Ioann. Garcia *de expensis, cap.* 9. *num.* 24. qui testatur, quod in lite olim mota inter Episcopos, & Nobiles Regni Castellæ & Gallæciæ, tempore Dom. Regis Enric. I. & iterum tempore Regum Catholicorum super decimis, quas iidem Nobiles se ex concessione Apostolica habuisse, vel alias legitimè possedisse, & præscripsisse prætendebant ante Concilium Lateranense: *Res apud Senatores Regios agitata hinc inde est, qui tandem pronuntiarunt, non esse amplius de ea re agendum Episcopis, Nobilesque iustè decimas percipere, nec esse amplius inquietandos, nec perturbandos, vt habetur latissimè in Chronic. Ioann. I. cap.* 10. Bobad. *in Politica lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 14. vbi referens eundem Ioan. Garciam, & alios ex suprà relatis, concludit: *Que quando los diezmos, ò las tercias de ellos pertenecen à los Reyes, ò à señores, ò à Caualleros por derecho beneficial, ò feudal, ò por priuilegio concedido por el Romano Pontifice, podrà no solo el Consejo supremo, sino qualquier Corregidor en su ciudad conocer delas tales causas, no solamente en la possession, pero en la propriedad, y de qualquier suerte y forma que se traten, &c.*

Quibus adstipulatur elegans consilium Cumani 84. incipit: *In causa decimali, num.* 3. vbi inquit: *Quod licet cognitio decimarum regulariter sit fori Ecclesiastici, si tamen de eis esset facta concessio feudalis, vel alias laico, tunc ratione commoditatis temporalis iudex potest esse laicus*, quem sequitur Balb. *de præscrip.* 1. *part.* 5. *partis principalis. quæst.* 7. *num.* 7. *in fine*, Ioan. Anton. de Nigris *in capitulum Reg. Neapol. Item, statuimus, quod Comites, in fine*, & Petr. Foller. *in cap. Reg. & quia nuper, num.* 1. Carol. Tapia *de iure Regn. Neapol. lib.* 1. *tit. de decimis, pag.* 75. *num.* 6. *& seqq.* idem tenet Bursatus *cons.* 50. *num.* 14. *lib.* 1. vbi defendens alienationes, quas Duces Mantuæ fecerunt de iuribus quasdam decimas percipiendi, quæ ad ipsos pertinebant ex priuilegio Apostolico ante Concilium Lateranense, ita notabiliter inquit: *Vtque ista decima*

in

in personas laicorum non censentur prohibitæ, nec vetitæ, seu secularibus interdictæ, quin etiam vti ab antiquo ante dictum Concilium habitæ, tanquam proprium laicorum patrimonium vendi, alienari, hypothecari, præscribi, cognoscique per iudices laicos, valent, vt tradunt communiter Canonistæ omnes in cap. cum Apostolica, & in icap. prohibemus, de decimis, Barbatia amplè consil. 35. *Ias. conf.* 156. *lib.* 1. *Alciat. ex communi conf.* 10. *num.* 5. *& seq. & Franc. Marcus decis.* 17. *num.* 2. *& decis.* 185. *&c.* & idem repetit idem Bursat. *cons.* 127. *num.* 121. *vol.* 2. *& cons.* 49. *num.* 9. *lib.* 1.

Extat quoque pro hac parte elegans *cons.* Menoch. 757. *n.* 16. *vol.* 18. vbi, cum in casu simili, ab aduersariis de incompetentia, seu incapacitate iurisdictionis obiectum fuisset, ita satisfacit: *Huic dubitationi respondetur, quod cum hæc decima feudalis concessa fuerit laicis, iure potuit serenissimum dominium Venetorum de ipsius decimæ possessione, seu quasi cognoscere, & illam continuationem, vel missionem in possessionem D. Contarinæ concedere. Ita in terminis scripsit Petr. Rebuff. in tract. de decim. q.* 10. *n.* 39. *qui commemorat alios affirmantes, indices Regios Galliarum, & Hispaniarum, de causis harum decimarum cognoscere, & iudicare, quibus accedit Craneta cons.* 258. *col.* 1. *&c.*

Idem probat Rhenat. Choppin. *de morib. Parisiens. lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 7. *&* 8. Franc. Duaren. *de feud. cap.* 5. *num.* 7. Argentræus *ad consuet. Britanniæ, tit. des apropriances, articul.* 266. *col.* 1134. vbi plura Arresta Parisiensis Senatus ad hoc expendunt, & de Galliæ consuetudine testantur, & Bernard. Grœuæus *lib.* 2. *pract. obseru. cap.* 38. vbi plures ex Germanis ad idem adducit, & tetigit Rosenthal. *de feudis, cap.* 4. *concl.* 27. *litt. B.*

Quibus conueniens Steph. Gratian. *lib.* 2. *discept. forens. cap.* 238. *num.* 58. notanter omnia supradicta recolligens, concludit: *Quod de causis decimarum, quæ conceduntur per Pontificem Regibus, & Principibus, cognoscit iudex secularis, etiam priuatiuè ad Ecclesiasticum, quia possidentur titulo temporali, & non spirituali, siue sit quæstio iuris, siue facti, cum etiam tunc non agatur de iure decimandi spirituali, sed de facultate percipiendi fructus contentos sub nomine decimarum, vt per D. Thom. quæst.* 100. *artic.* 4. *ad* 3. *&c.* & idem non minus apertè resoluit Anastas. Germon. licet aliàs Ecclesiasticæ iurisdictionis propugnator acerrimus, *lib.* 3. *de sacror. immunit. cap.* 19. *num.* 90. sic inquiens: *Sed si decimæ à Romano Pontifice beneficiario, feudatarioue iure fuerint in Principem laicum translatæ, vt fuerunt in Philippum Galliæ Regem, & in Catholicos Reges Ferdin. & Elisabetham, vt Auctores sunt Rebuff. & Didac. Couarruu. poteritnè secularis iudex cognoscere, & de iis ius dicere? Lugdunenses Ioann. Rupellan. Guillerm. Bened. Cassan. & Pet. Bulluga, dicunt posse, imò si laicis molestia infertur coram iudicibus Ecclesiasticis, super huiusmodi decimis, sic infeudatis ante Lateranense Concilium, solent impetrare litteras à Rege, quibus inhibetur iudicibus Ecclesiasticis, ne de his cognoscant, sed causas ad Magistratus ciuiles remittant. Et hoc est, quod ait Didacus, huius scilicet causæ cognitionem ad secularem iudicem pertinere, & quidem priuatiuè: quæ in re mihi videtur rectissima eius opinio, vt scilicet huiusmodi praxis procedere valeat, quoties laici iure possunt decimas tenere, vt puta ex summi Romani Antistitis indulgentia, vel Ecclesiam recompensauerint de maiore, vel æquali.*

Et pro eadem sententia possunt expendi Palac. Rub. *in repet. Rubr. de donat. inter*, §. 33. *num.* 13. Menchac. *controu. illustr. cap.* 89. *n.* 6. Ceuall. *lib.* 4. *q.* 812. *&* 897. *à n.* 636. *& in* 5. *tom. de violentiis,* 2 *part. quæst.* 17. *&* 25. *per tot.* Lasarte *d. cap.* 19. *num.* 10. Entiq. *in summa,* 2. *tom. lib.* 7. *cap.* 27. *litt. T.* & plures alij Regnicolæ, quos Ego ipse referam *infrà hoc lib. cap.* 4. *ex num.* 21. Quatenus † de tertiis decimarum, quæ competunt nostris Regibus Castellæ ex concessione Apostolica, loquentes, 44
indubitanter affirmant, eiusmodi decimas esse, & iudicari *tanquam quid merè temporale, & patrimoniale Principis, & ideò de eis cognoscere posse iudices laicos, tanquam de rebus profanis, siue vergat in iudicio quæstio iuris, vel facti, & vim facere Ecclesiasticos, si eis inhibeant.* Quod idem post Nauarr. *in Manual. cap* 21. *num.* 30. & alios Theologos & Iuristas resoluit, & securè probat Enriq. *in summ. lib.* 7. *cap.* 27. *num.* 2. vbi refert concessiones tertiarum, & aliarum decimarum nostris Regibus factas, & resoluit: *Eis extantibus securè posse decimas à laicis haberi, & possideri, & de eis non cognoscere Episcopos sed laicos iudices.*

Et est videndus Capicius *decis.* 20. vbi refert causam huiusmodi decimarum in Senatu Neapolitano agitatam, & Camillus Borrellus *in summa decis. tit.* 19. *de decimis, num.* 10. *& seqq.* vbi non contentus hoc docuisse *in addition. ad Bellug. & in dict. tract. de præstan. Reg. Cathol. & in consil.* 20. *centur.* 1. latiùs idem repetit, affirmans: *Quod ex prædicta ratione in Regno Neapolitano cognitio omnium decimarum est penes Magistratus Regios, præsertim supremi Collateralis, siue sanctioris Consilij, & quod in constitutionibus illius Regni ita cauetur, quæ fuerunt confirmatæ à Papa Honorio;* & adducit plura exempla causarum, in quibus ita, ipso patrocinante, pronuntiatum fuit. Et nouissimè in eadem sententia sunt D. Ioan. del Castillo, qui plurimos citat, *tom.* 7. *contr. cap.* 12. *à num.* 20. Did. Brito *in cap.* 2 *de locato, part.* 2. *numer.* 36. *in fine*, & D. Felicianus à Vega *in cap. qualiter & quando, de iudic. num.* 10.

Secundò considerari, semota prædictorum auctoritate, qui in communi de eiusmodi decimis loquuntur, in † specie decima- 45
rum nostrarum Indiarum, id ipsum innumeris exemplis, & schedulis cautum, & probatum reperiri; quæ ostendunt, supremum Indiarum Senatum de decimis, & causis eas concernentibus pronuntiasse, & secundùm iuris Canonici regulas statuisse, vt patet ex his, quæ referuntur *in primo tomo schedul. impress. ex fol.* 176. cum multis sequentibus: & in ipso hoc negotio decimarum, quarum solutionem Religiosi detrectant, illam anni 1576. ad D. Martinum Enriquez, Proregem
Nouæ Hispaniæ directam, quæ iussit, vt † li- 46
te pendente eos noua prædia acquirere non permitteret, & alias 26. Iulij ann. 1608. ad Dom. Proregem Peruanum Marchionem de Montesclaros,

Montesclaros, 28. Martij 1618. ad Dom. Principem Squillacens. 9. Martij 1624. ad Dom. Marchionem de Guadalcazar, 10. Maij ann. 1621. ad Fiscalem Audientiæ Argentinæ, quæ iubent, Bullas, & Brevia Apostolica, quibus Religiones sua circa hanc exemptionẽ decimarum privilegia probare, & communire contendunt; recolligi, & ad supremum Indiarum Consilium remitti, vt in eo, quod oportuerit, ordinetur, & interim nihil in soluendis decimis, anteà præstari solitis, innouetur.

Quod etiam specialiùs prouisum fuit circa
47 Equites † Ordinum Militarium, qui similia priuilegia ad exemptionem decimarum allegabant, per sched. dat. Matriti 12. Martij ann. 1623. vbi hæc exemptio illis expressè negatur, & Regijs Indiarum Proregibus, Gubernatoribus, & Cancellarijs iniungitur: *Que cada uno en su districto provea lo que mas le pareciere conueniente, para execuciõ de lo referido; y assistan à los Prelados, y demas Ministros Eclesiasticos en todo lo que fuere necessario para la cobrança de los dichos diezmos, impartiẽdoles para ello el auxilio seglar, en caso que sea necessario, de manera que se consiga el efecto que se pretende, &c.* quibus schedulis non visis idem adhuc, licèt dubius, resoluit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap. 6. § 2. num. 13.*

48 Porrò certi iuris est, eum † qui super aliqua causa habet potestatem statuendi, de eadem quoque in emergenti facti quæstione iudicare posse, cùm forum sortiri, & statutis ligari, regulariter pari passu procedat, gloss. *in cap. quod Clericis, verb. Aliquos, de foro competenti*, Anton. *in Rubr. de consuetud. num. 7.* Alex. *cons. 210. num. 2. lib. 2.* Decius *cons. 497. num. 1. & in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, numer. 18. de constit.* Boër. *decis. 13. num. 14.* & post alios, Alderan. Mascard. *de interpret. statut. conclus. 1. num 24*

49 Licèt non inficier, † has leges Principum secularium, quæ super his materiis decimalibus, & aliis Ecclesiasticis statuunt, non in vim dispositionis accipiendas esse, cùm hoc facere non non possint, iuxta text. & DD. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. fin. de vita & honest. Cleric. cap. 1. de immunit. Eccles. in 6.* Tiraq. *de retract. lign. § 32. n. 80. cum seqq. & glos. 3. num. 3.* Anguian. *de legib. lib. 2. controuers. 15.* sed potius in vim declarationis, & quasi ius Canonicum coadiuvantes, & denotantes in ordine ad id, quod per ipsum dispositum est, vt benè aduertit P. Suarez *de legib. lib. 4. cap. 11. nu. 11. & in tract. de immunit. Eccles. lib. 4 cap. 2. nu. 10.* & alio in loco dicemus.

Tertiò allegaui, quòd vltra hoc priuilegium, quod habent Principes seculares, de his decimis cognoscendi, competit eisdem in casu huius litis aliud, quod eandem iurisdictionem
50 tutiorem reddit, † Fiscalium nempè causarum, & ab eis dependentium ad sua Tribunalia secularia, etiam contra Religiosos, & Ecclesiasticos adducendi, de quo *in l. proximè, D. de his, quæ in testam. delent. cap. nunc autem, dist. 21. cap. cùm venissent*, iuncta gloss. *verb. Iudicari, de iudic.* cum multis aliis, quæ tradit Alberic. *in Auth. statuimus, nu. 4. C. de Episcop. & cler.* Oldrad. *cons. 13. an Episcopus in princ.* Bossius *in praxi, tit. de publicat. bonor. num. 24.* Palac. Rub. *in repet. cap. per vestras, notabili 2. vers. Sed est pulchra dubitatio, num. 42.* Didac. Perez *in l. 2. gloss. 1. tit. 1. lib. 2. Ordin.* Azeued. per text. ibi *in l. 2. & 3. titul. 1. lib. 4. Recop.* Ruzeus *priuil. 26. num. 1. & 3.* Thom. Grammat. *in constit. Neapolis, Rubr. de ordin. iud.* quem refert & sequitur Balzaran. *in const. Sicil. Rub. de cler. conuer. cap. 1. num. 13. pag. 457.* Couarr. *in pract. cap. 8. num. 3. ad finem*, Peregr. *de iure fisci, lib. 7. tit. 1. ex numer. 1.* & DD. Franc. Alfarus *in tract. de offic. Fiscal. gloss. 16. à num. 21.*

Cui priuilegio non obstat exclusio, quæ pro parte Religionum obiicitur, inde petita, quòd Rex noster iam has decimas sibi concessas in Ecclesias contulerit. Nam † verius, & certius 51
est, in multis prouinciis eas non contulisse, sed adhuc apud ipsum manere, & per Regios officiales administrari, qui soluunt Episcopis, & aliis Ministris Ecclesiæ, quæ necessaria sunt ad eorum congruam sustentationem. Et præterea in omnibus sibi reseruauit duas nouenas partes earundem decimarum, vt *sup.* tetigi, & dicam latiùs *infrà cap. 21.*

Et vt hæc deficerent, habet patronatum omnium Ecclesiarum Cathedralium Indiarum, cuius virtute ei incumbit ipsas defendere, & protegere, & de necessariis prouidere, si ipsis decimæ, quas largitus fuit, non sufficiant, quæ omnia operantur, vt possit, & debeat non solùm huic liti assistere, verùm & in se suscipere vt quę ipsum maximè tangat, & concernat, & ius patronatus ipsius, de cuius causis planum etiam est, quod in Regiis Tribunalibus semper tractatur, vt latiùs *in cap. seq.* trademus.

Vnde apparet dictam euasionem, siue obiectionem nullius esse momenti, quia † quoties- 52
cunque fiscus vendit, vel agitur de eius interesse propter euictionem, vel alio modo, potest eam litem trahere ad iudices fiscales, sic limitata, *l. venditor, D. de iudiciis*, vt probatur *in l. 3. C. de iure fisci, lib. 10.* vbi Bart. Paul. Castrens. & Iacob, *in dict. l. venditor*, & plures alij, quos ibidem refert, & sequitur Barbosa *num. 140. & 149.* Caualcan *decis. 8 num. 2. cum seqq.* vbi *num. 7.* dicit, hanc esse communem sententiam, quod & fatetur Marta *de iurisd. casu 34. numer. 16. cum seqq.* reprobato Thesauro, qui in contrarium inclinat, Scaccia *de appellat. quæst. 7. num. 125.* Caldas *de empt. & vend. cap. 31. num. 81.* Cancer. *2. variar. cap. 16. à numer. 42.* & Dom. Alfar. *de offic. Fiscal. gloss. 16. priu. 1. à num. 26.*

Verum dato etiam, sine veritatis præiudicio, quòd hæc omnia deficerent, vel ex solo lis hæc apud Regium Senatum prosequi debet, quòd Ecclesiæ Cathedrales has decimas à Rege habere dicantur. Nam licèt Auctores, quos adduxi *sup. hoc cap. nu. 39.* affirment mutatione personæ Regiæ priuilegium cessare, & mutari. Plures tamen alij sunt, & magnæ quidem auctoritatis, qui contrarium tuentur, neruosè docentes, quod † decimæ semel Regi donatæ, 53
temporales, & Regiæ iurisdictionis effectæ, quamvis posteà ex eius liberalitate Ecclesiis donentur, non amittunt naturam Regaliorum, quam semel acceperant, vt ex Floriano, Iasone, & aliis, cum communi testatur Redoan. *de rebus Eccles. cap. de decimis, quæst. 8. num. 16.* Bursatus *cons. 50. ex num 12. vol. 1. & cons. 127. num. 122. vol. 2.* Forgetus *in tract. de decimis,*

decimis, *cap.6.num* 8. Ruzeus *de Regalibus priuil.* 55.*num.*4 & Argentræus *ad consuet. Brittan.titul. des apropriances*, *art.*266. *col.*1134.*num.*13. ibi: *Et verò quod magis mireris semel tali initio decimæ alienata, & in commercia deducta, etiam si quo casu ad Ecclesias redierint, naturam non mutant, & in feudo & prioris domini conditione manent, nec à lege feudi laici eximuntur*; quasi dicat: sem-
54 per manere Regalia, & † ipsi Regi, qui ea concessit, incumbere, defendere Ecclesiam, & quemlibet alium donatarium, qui ab ipso, causam habuit, vt tradit gloss. *verb. Regalia*, *in d. cap. generali*, *de elect. lib.6.* vbi Ioan. Monac. *num.* 7. & Geminian. *num.*9.

55 Et expressè de iure nostro Regio probatur *in l.*57.*tit.*6.*par.*1. vbi indistinctè docemur, quamlibet litem motam super rebus à Rege donatis Ecclesiis, vel Clericis, ante iudices Regios, & seculares, & non ante alios intentandam, & prosequendam esse. Quod etiam traditur *in l.6.tit.1.lib.4.Recop.* quam Azeued. ibidem generaliter accipit, siue Ecclesiastici agant, siue conueniantur iuxta dictam legem partitæ, cui similis est forus Regni Valentiæ, cuius meminit Belluga *dict.§.restat, num.6.&* 10. vbi multum in nostris terminis inquit, duabus rationibus cogntionem causarum decimalium Regiis iudicibus competere, tum quia sunt de Regalibus, tum quia sunt Ecclesiis à Rege donatæ, & sic quasi ante donationem, & post donationem semper affectæ, & incorporatæ cum Principis iurisdictione, vt notatur *in l.rescripto, §.fin.D.de muner.& honor.* & per Bald. *in l.placet*, *C. de sacros. Eccl.* Ceuall. *q.*822.*n.*106. ibi: *Cum donatarius habeat tertias ex donatione Regis eius iure vtitur, quia donatarius Regis dicitur procurator fisci in rem suam, & tunc causa tractanda est coram eodem iudice coram quo ageret procurator fisci, vt tradit Afflict.decis.2.num.1.vt probat d. l. benè à Zenone, &c.*

Quam etiam doctrinam sequitur Georg. Cabed. & ad quoslibet donatarios, & participes Regij patronatus transfert, *in tractat. de patronat. Regiæ Coronæ, c.*50. inquiens, sic sæpè iudicatum, &
56 quod ratio est: *Quia † bona Coronæ, etiam si sint penes donatarios, non amittunt naturam bonorum Regiæ Coronæ quocunque vadant, quia in iurisdictionalibus attenditur ad originem, & initium rei, vt per gloss. in cap. statutum, de rescrip. in 6.* Ad quod potuit etiã allegare insigne *cons. Oldrad.*83. & Roland. à Valle *cons.*89. *num.*28. *lib.*2. vbi in
57 eisdem nostris terminis loquens, inquit: *Quod † Princeps est iudex competens in causa sua, & defensione Regaliorum, etiam si Prælatus, vel alia persona esset Ecclesiastica, imo si Ecclesia ipsa alia*
58 *teneat, quia non poterit declinare iurisdictionem Regis.* Et in † quolibet donatario Principis idem probat Salicet. *in l. omnia, per illum text. C. de paganis*, & eo non relato Afflict. omnino videndus, *d. decis.*2. referens decisum: *Quod Monasterium pro conseruanda donatione sibi facta per Regem potest litigare corã Regalibus iudic. contra aliud Monasterium*: & sequitur Ant. Fab. *in tit. C. de priuileg. fisci*, *definit.*2. & Iacob. Rebuff. per text. ibi *in l.vniuersi* 4. *C. de fundis rei priuatæ, lib.*
59 11.*n.*2. notans: *Quod † pro Ecclesiastica re potest cognoscere Princeps, quia peculiari studio Principis debeat defendi res Ecclesiæ.* Vnde cautè legen-
60 dus est † noster Gregor. Lop. *in l.*17. *tit.*4 *par.*3. *verb. Ca si ellos*, quatenus explicans illum text. dum docet, quod ad hoc, vt iudex aliquam causam delegare possit, debet prius inquirere, an suæ iurisdictionis sit, quia si ipse non potest de ea cognoscere, multo minus poterit illam alteri delegare, inquit Greg. *Facere ad quæstionem, quod si Rex donet alicui partem aliquam decimarum, quæ Regi competunt ex priuilegio Pontificis, & super tali donatione lis oriatur, sitque quæstio super iure decimandi, vel quota decimæ, quod non potest in Curia Regis cognosci, quia sicut ipse non potest cognoscere de tali causa, veluti merè spirituali, sic nec eius Curia.* Et subdit hoc esse benè notandum ad limitationem *d. l.*27.*tit.*18.*part.* 3. quæ Regi tribuit cognitionem priuilegiorum, & donationum, quas facit: loquitur enim contra apertam tot, & tantorum virorum doctrinam; vel est strictè circa terminos, in quibus loquitur, intelligendus, nempè quando de mero iure percipiendi decimas agitur, quod vbi absolutè in quæstionem deducitur, non negamus esse spirituale, vel spirituali annexum, vt dixi *suprà num.*42. & resoluit Azeued. *in d. l.* 1. *tit.*5. *lib.*1. *Recop.*

Iuxta quæ omnia satis apparet, nihil esse cur, qui hanc iurisdictionem exercent, † censuras Bul- 61
læ in Cœna Domini vereri possint. Nam licèt in ea §.14. anathematizentur seculares omnes, qui beneficiales, & decimales causas, aut alias spirituales, & spiritualibus annexas ab ecclesiasticis auocant, & se de illarum cognitione tanquam iudices interponunt. Id tamen intelligendum est, nisi id faciant in casibus à iure permissis, vt benè notauit Nauarrus *tom.*2.*cap.*27.*num.*70. Barbos. *in d. l. Titia*, *num.*47. Marta *de iurisd.* 2. *parte*, *cap.*43. *num.*73. & 74. Qualem esse hunc, de quo agimus, suadent rationes, & auctoritates, tot tantorumque virorum, quas hucusque commemorauimus.

Nam si is, † qui opinionem probabilem sequi- 62
tur, securus est in conscientia, & probabilis opinio dicitur, quæ vnius, vel alterius docti, & grauis viri auctoritate innititur, vt docet Angel. *verb. Opinio*, *num.*2. Siluest. *ibid.q.*1. Nauarr. *in Manuali Latino cap.*27. *num.*228. Valentia *in* 1. 2. *disp.*3. *quæst.*12. *punct.*4. *quæstiuncula* 4. Sata *verb. Dubium*, *num.*3. Sanchez *in summ. lib.*1. *cap.*9. *nu.* 7. Vazq. *tom.*1. *disp.*62. *cap.*4. *num.*12. Azor *tom.*1. *lib.*... *cap.*7. *quæst.*6. Villalobos *in summa* 1.*tom. diffinit.*4. *num.*16. Sayrus *in Claui Regia lib.*1. *cap.*6. *num.*8. Torres *de Fide*, *disp.*85.*dub.* 3. Alter Sanchez *in select. disputationum, disp.*44. *num.*61. latissimè Nicol. Garc. *de benef. par.*7. *c.*2.*n.*24.*& par.*11.*cap.*9 *à n.*361. & Ego, plures alios referens, *in meo tract. de Indiar. iure, lib.*3. *cap.*2. *n.*38. quanto magis omni scrupulo vacare debebit, qui non modo opinionem probabilem sequitur, sed communi totius Orbis Christiani tribunalium praxi receptam, & tot legibus, & Auctoribus munitam. Opinio quippè † genera- 63
lis ab antiquo deriuata & conuenientibus rationibus suffulta, habetur pro veritate, vt egregiè docet Bald. *in l.conuenticula, C. de Episcop. & Cler.* Cepola *cons. ciuili* 38.*n.*11. Menoch. *cons.*152. *num.*14. *vol.*6. & Ego *vbi sup. num.* 48. Et hæc quidem hactenus de hoc articulo iurisdictionis in huiusmodi causa dixisse sufficiat. Quid verò de eius iustitia in puncto exemptionis decimandi, quam Religiosi prætendunt, sentiamus, *infrà hoc lib. c.*21. dicemus.

CAPVT

CAPVT II.

De iure Patronatus Ecclesiastici, quod idem Reges nostri in Prouinciis Indiarum habent, & exercent ex eiusdem sedis Apostolicæ concessione.

SVMMARIVM.

1 *Reges, & supremi Principes sunt vbique Defensores & Protectores generales omnium Ecclesiarum sui Regni.*

2 *Reges sola ratione protectionis generalis, quam habent in Ecclesiis sui Regni, non acquirunt in eis verum, & proprium ius patronatus.*

3 *Patronatum Ecclesiarum Noui-Orbis, qualiter à sede Apostolica impetrare curauerint Reges Catholici.*

4 *Patronatum Ecclesiarum Noui-Orbis à Sede Apostolica petitum, & impetratum fuisse, plures schedulæ Regiæ supponunt, quæ referuntur.*

5 *Bullæ iuris patronatus Indiarum, vel ex sola relatione, & assertione Regum nostrorum pluribus schedulis facta, probari possunt.*

6 *Verbis enuntiatiuis, & relatiuis Principum credi solet, & debet, & quare?*

7 *Bullæ pro præsentandis Episcopis Hispaniæ in* l.1.& 5.tit.6.lib.1.Recop. *referuntur, & eas se originales vidisse Gregor. Lop. testatur.*

8 *Violentiarum Ecclesiasticorum iudicum per seculares cognitio, in quadam lege Recopil. enuntiatiuè Regibus Hispaniæ de iure competere dicitur, & id sufficit.*

9 *Patronatus Regius Indiarum non potest in dubium vocari, cùm de eius concessione extat aperta Bulla Iulij II.*

10 *Bulla Iulij II. concessionis Regij patronatus in Ecclesiis Indiarum ad litteram refertur.*

11 *Patronatus Regius Indiarum iustis causis concessus fuit, & præsertim ob fundationes, & dotationes Ecclesiarum.*

12 *Ius patronatus regulariter acquiritur à quibuslibet laicis, vel Ecclesiasticis ex fundatione & dotatione.*

13 *Patronatus Regni Aragonis Bulla refertur, & ponderatur.*

14 *Titulus acquisitionis, vel recuperationis terræ infidelium, & eorum conuersionis ad Fidem est efficacior cæteris, ex quibus solet acquiri, vel concedi ius patronatus Ecclesiastici.*

L.14.tit.3.& l.3.tit.6.lib.1.Recop. *ponderantur, & illustrantur ibid.*

15 *Infidelium debellationem licitam esse nouissimè defendit Martin. Magerus, licèt contrarium sentiant, & aduersus nos oblatrent Salmutius, & Gipbiander.*

16 *Priuilegia iuris patronatus Ecclesiastici Indiarum, Regibus nostris concessa, non possunt dici merè gratiosa.*

17 *Papa solet, & potest tanquam dominus Ecclesiarum, & beneficiorum ius patronatus earum ex mera gratia, & ad libitũ concedere.*

18 *Ius patronatus Regium non comprehenditur in generali derogatione patronatuum Concil. Trident. quia fuit concessum ex causâ onerosa.*

19 *Derogationes quantumvis generales, nunquam extenduntur ad Patronatus.*

20 *Patronatus Regij reuocatio, etiam si expressa sit, non debet admitti, & ab ea supplicare licet.*

21 *Patronatus Regius, vbi habet clausulam irritantem, quod in contrarium attentetur, firmior, & irreuocabilior redditur.*

22 *Clausula decreti irritantis ligat Papam.*

23 *Ius patronatus Regij Indiarum, etiam non ostenso priuilegio, ex vi consuetudinis, & præscriptionis defendi hodie posset.*

24 *Priuilegio, quod quæri potest, etiam per præscriptionem.*

25 *Patronatus Regius per priuatos nulla consuetudine, vel præscriptione præiudicari potest.*

26 *Lex benè potest iubere, vt nulla possessio insurgat non dato titulo, & sic nec præscriptio causetur, vel proficiat.*

27 *Præscriptionem nullam dari posse contra Regum patronatum Indiarum, plures Regiæ schedulæ iubent, quæ referuntur.*

28 *Patronatum Regium Indiarum, quibus titulis laudent, & iustificent Fr. Ioan. Zapata, & Camill. Borell.*

29 *Dom. D. Franciscus Alfarus, Regius Consiliarius, laudatur, & eius verba de patronatu Regio Indiarum agentia, referuntur.*

30 *Patronatus Regius Indiarum magni semper habitus est à nostris Regibus, & cautum, vt illibatum seruetur.*

31 *Marchiones de Cañete, & del Valle, qualiter reprehensi fuerint, quod Regium Patronatum lædebant?*

32 *Patronatum Regium vsurpantes, vel turbantes, puniri, & à prouinciis Indiarum expelli iubentur in quadam schedula, quæ refertur.*

33 *Patronatum Regium infringentes quidam Prælati & Religiosi notantur, & reprehenditur in notabilis schedula ann. 1620.*

34 *Patronatus omnes Regij, vbique locorum summa cura defendi solent, & debent.*

35 *Patronatus Regius Indiarum magis, quam alij defendi, & illæsus conseruari debet, & quare?*

36 *Regibus Hispaniæ iniunctum fuit à sede Apostolica totum pondus conuersionis, & prædicationis Indorum.*

37 *Reges nostri in spiritualibus Indiarum sunt veluti Vicarij Romani Pontificis.*

38 *Papa est, & esse debet, præcipuus Motor conuersionis, & prædicationis infidelium.*

39 *Papæ stricto iure incumbit creare Episcopos, & Ecclesias erigere in terris infidelium nouiter conuersorum, & reliqua necessaria ad spiritualem eorum salutem disponere.*

40 *Reges Hispaniæ in prouinciis Noui-Orbis sunt effecti, quoad spiritualia, veluti legati, aut delegati Romani Pontificis, & Dei Vicarij; & Auctores ita tenentes.*

41 *Papa quoties transfert iura spiritualia in laicum, ipse, non ille, his vti videtur, & numer. 43.*

42 *Reges Siciliæ sunt Legati à latere pro Ecclesiasticis illius Regni ex concessione Vrbani II.*

43 *Monarchia Ecclesiastica in Regno Siciliæ vnde originem, & iustitiam trahat?*

44 *Papa potest laicis cōmittere causas spirituales, & dare votum in electionibus, & fructus beneficiorum.*

45 *Reges Franciæ sunt Canonici in pluribus Ecclesiis sui Regni, & in eis, vt tales superpelliceum induunt, & alia Ecclesiastica munia explent.*

46 *Reges Hispaniæ sunt Canonici Ecclesiæ Burgensis, Toletanæ, & Legionensis, & in hac etiam Excellentiss. D. Marchio Asturicensis.*

47 *Laici ex concessione Pontificis possunt excommunicare, & beneficia Ecclesiastica conferre.*

48 *Reges Franciæ, Siciliæ, & alij dicuntur habere priuilegium conferendi beneficia, maximè sede vacante, & quòd ob hunc respectum non sunt merè laici.*

49 *Rex noster in Regno Valentiæ & Aragonis cognoscit etiam super Prælatos exemptos.*

50 *Laicis committere potest summus Pontifex etiam causas criminales, & punitionem Clericorum.*

51 *Reges nostri possunt vocare in Hispaniam Clericos in Indiis scandalosè degentes, & quare?*

1 OMnes † Christiani Orbis Imperatores, Reges, ac Principes supremi, ratione soli suæ ditionis, in quo Ecclesiæ sitæ sunt, generalem quandam protectionem, & defensionem earum; & præsertim Cathedralium, proprio iure sibi communiter vindicant, vt docet glos. *in reg.* 40. *Cancellar.* Innocent. VIII. Archidiac. *in cap. lectis* 63. *distinct.* Dominic. & Cardin. Alexandr. *ibidem*, idem, & alij per textum ibi *in cap. filiis, vel nepotibus, cap. quicunque, cap. decernimus* 16. *q.* 7. Bald. *in proœm. Decretal. §. Rex pacificus, num.* 12. Veroius *in Rubr. de iure patron. n.* 27 Palacios Rub. *de benefic. vacant. in Curia, num.* 8. Paris de Puteo *de syndic. verb. Ciuitas, capit.* 2. *ad finem*, Lambertin. *de iure patronat. part.* 1. *lib.* 1. *art.* 2. *q.* 11. *princip. num.* 3. Francisc. Marcus *decis.* 90. 93. *&* 456. & plures alij, quos refert Cened. *in Collectan* 64. *ad Decretum*, Nos *infr. cap.* 4. *ex num.* 25. & latè & eleganter Mart. Mager. *de aduocat. armata, cap.* 9. *num.* 11. *& seqq. & num.* 658.

Sed licèt aliqui eorum hanc protectionem
2 ita extendant, † vt ius patronatum appellent, verius est solùm ad tutelam, & patrocinium in communi porrigi debere, iuxta text. *in d. cap. filiis, vel nepotibus*, & ea quæ tradit Achid. *vbi sup.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib.* 3. *cap.* 12. *num* 25. & nouissimè egregius noster D. Ioan. Balboa, Primarius Salmanticensis, *in cap. cum Ecclesia Sutrina, de causa poss. num.* 38. qui benè inquit, nullum peculiare ius habere Imperatores, ac Reges in Ecclesiis, & Episcopatibus, nisi titulos sui patronatus ex fundatione, dotatione, aut priuilegio sedis Romanæ, vel multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum ostendant, vt docet Trident. *sess.* 25 *de reform. cap.* 9.

Id quod Catholici nostri Reges Ferdinandus & Elisabetha agnouisse videntur, † quandoquidem non contenti concessionibus Apostolicis, de occupatione, conquisitione, & decimatum perceptione in his Prouinciis Indiarum agentibus, & reseruatione iuris patronatus, quod sibi reseruarunt in erectionibus priorum Ecclesiarum Cathedralium, quas in illis fundarunt, de quibus meminit Anton. de Herrera *in hist. gener. Indiar. decad.* 1. *lib.* 8. *cap.* 10. *pag.* 278. *& seqq.* & Nos latiùs *infrà d. cap.* 4. sedulam operam dederunt, vt sedes Apostolica peculiare priuilegium dicti iuris patronatus eisdem concederet, curam eius petendi, & impetrandi primum iniungentes Commendatario D. Franc. à Rojas, tunc Romæ eorundem Regum nomine Legationis munere fungentem, & posteà aliis Legatis, qui ei in hoc munere successerunt; eis præcipientes, & in mandatis, seu instructionibus super hoc expeditis, aduertentes, vt tale ius patronatus plenissimè concedi curarent, & adinstar illius, quod in Regno Granatensi habebant, & exercebant, ita vt ab ipsis Regibus electi, & præsentati recipi, & admitti deberent, Archiepiscopo Hispalensi curante, & exequente, & vt propter locorum distantiam tempus præsentandi intra quatuor menses, quod patronis laicis conceditur ad decem & octo porrigeretur. Necnon etiam vt diuisio Episcopatuum, & Diœceseum, earúmque constitutio, & adsignatio per eosdem Reges, vel personas ab ipsis nominatas fieri posset, prout latiùs ex Regiarum epistolarum, & instructionum fide recenset idem Anton. de Herrera *in d. histor. gener. Indiar. lib.* 6. *cap.* 19. & post *decadem* 4. *in descriptione Indiarum*, quam ad eius calcem apposuit. 3

Et † manifestè ostendunt innumeræ schedulæ, quæ reperiuntur *in* 1. *tomo impress. pag.* 83. *& seqq.* vbi de hoc vniuersali patronatu Regio in Ecclesiis Indiarum agentes, & disponentes, illud à Sede Apostolica, eo quo diximus modo petitum, & impetratum esse supponunt, vt præcipuè liquet ex illa, quæ eiusdem patronatus exercendi formam constituit, data apud D. Laurentium 1. Iunij ann. 1574. & ita exorditur: *Como sabeis el derecho de patronazgo Eclesiastico nos pertenece en todo el estado de las Indias, ansi por auerse descubierto, y adquirido aquel Nueuo Orbe, y edificado en el, y dotado en el las Iglesias y Monasterios à nuestra costa, y de los Reyes Catolicos nuestros antecessores, como por auersenos concedido por Bulas di los Sumos Pontifices, concedida de su proprio motu, &c.* 4

Id quod etiam reperitur in alia schedula 22. Iunij ann. 1591. quæ reperitur *eod.* 1. *tom. pag.* 167. ibi: *Por quanto perteneciendome, como me pertenece por derecho, y Bula Apostolica, como à Rey de Castilla y Leon el patronazgo de todas las Iglesias de las Indias Occidentales, y la presentacion de las Dignidades, Canongias, Beneficios, oficios, y otras qualesquier Prebendas Eclesiasticas de ellas, &c.* & in mandatis traditur Proregibus, qui ad Regnum Peruanum, & Nouam Hispaniam delegantur, vt patet *ex capit.* 10 *instruct. Peruani d. tom. pag.* 310. *&* 9. *Nouæ Hispaniæ pag.* 327. ibi: *Assimismo os encargo tengais muy particular cuenta con la conseruacion del derecho de mi patronazgo Real, guardano vos, y haziendo que*

los

los Prelados, assi Eclesiasticos, como de las Ordenes, no le quebranten, sino que antes le guarden, segun, y como ha sido concedido à los Reyes de España por las anta sede Apostolica, y se declara en las prouisiones que sobre ello por mi estan dadas, sin permittir, ni dar lugar à que los Prelados se embaracen, ni metan en lo que no les pertenese, como algunos lo han intentado.

Quæ vel sola relatio, & enunciatio tantorum Principum, præsertim toties (vt vidimus) repetita, & geminata, asserentium
5 † se prædictas Bullas Pontificias habere, sufficiens quidem videri posset, vt certi, & securi esse possimus, quòd eas verè & realiter habent, & impetrarunt, cùm verbis eorum, etiam enuntiatiuis, credi soleat, & debeat, in his quæ sunt de fundamento suæ intentionis, etiam si loquantur de facto alieno, quoniam præsumptio est pro his verbis, quæ vera sint, vt benè docet text. & ibi glos. penult. & Card. Zabarella *in Clement. 1. de probat.* gloss. *verb. Asserat, in cap. si Papa, de priuil. lib. 6.* Bald. *in l. iurisiurandi, num. 5. C. de testib.* Barbatia *in addition. ad eundem* Bald. *in l. ex his verbis, C. de testam. milit.* text optimus *in cap. cùm à nobis, de*
6 *testib.* Quæ iura, quamvis loquantur in Romano Pontifice, idem tamen est in Imperatore, & in alio Principe non recognoscente superiorem, secundùm Roman. *singul.* 126. incipit: *Sanctus Pater Eugenius*, Celsum *in addit. ad Bald. in d. l. iurisiurandi*, Paul. Castr. *cons.* 339. *vol.* 1. Alexand. *cons.* 11. *col.* 4. *volum.* 7. Socin. iun. *cons.* 65. *vol.* 4. latè Mascard. *de probat. concl.* 139. *per totam, vol.* 1. Anton. Gabr. *in comm. opinion. tit. de probationib. concl.* 2. Cabedum *de patronat. Regia Corona, cap.* 3. *nu.* 6. & Nicol. Genua *de Passeribus in tract. de verb. enuntiat. lib.* 2. *q.* 2. vbi agit de verbis enuntiatiuis prolatis à Papa, *& q.* 4. *& seqq.* vbi de prolatis ab aliis Principibus, vel in legibus, & statutis eorum, & vsque ad nauseam plurima congerit.

7 Cui Ego addo nobilem text. *in l. 1. & 5. tit. 6. lib. 1. Recop* vbi † pariter Reges nostri enuntiatiuè testantur, se habere Bullas Apostolicas ad præsentationem Archiepiscoporum, & Episcoporum Hispaniæ, & id sufficiens esse, vt eis credatur, docet Greg. Lopez *in l. 18. tit. 5. par. 1.* vbi affirmat se easdem Bullas originales vidisse, &
8 legisse. Et idem † circa cognitionem inter Ecclesiasticos per viam violentiæ tollendæ, quæ de iure & consuetudine antiqua, & obseruata nostris etiam Regibus Hispaniæ competere asseritur, & enuntiatur *in l. 2. tit. 6. lib. 1. Recop. & in l. vlt. cap. 1. tit. 7. eod. lib. & l. 36. tit. 5. lib. 2. Recop.* probat latè Hieron. Ceuallos *in tract. de violentiis, 1. par. glos. 3. per totam.* Docens, dictarum legum asseuerationem sufficere ad hoc, vt de certitudine istius iuris ampliùs dubitandum non sit. Quod argumentum latiùs etiam adducit, & prosequitur D. Franc. Salgad. *in tract. de Regia protectione 1. par. cap. 1. ex n 26.*

Quæ tamen, quod attinet ad nostram concessionem iuris patronatus Indiarum, ex abun-
9 danti dicta sunt. Nam † dubitari non potest, quòd Bullæ, quæ in dictis schedulis referuntur, verè, & realiter interuenerint, quæ in Regio Archiuio supremi Senatus Indiarum originaliter asseruantur, & præsertim illa Iulij II. anno 1508. qui proximè post Alex. VI. sedem Apostolicam occupauit, & gubernauit. Nam Pius III. qui medius fuit inter eos, solum sedit dies 26. vt patet ex Chronico Onuphri Panuini, & ex aliis Scriptoribus, qui de vitis Pontificum scripserunt, quæ Bulla reperitur typis excusa *in 1. tom. dictarum schedul. impres. pag.* 33. & hoc totum, quod diximus, his verbis luculenter concessit, & expressit.

Iulius † Episcopus, Seruus seruorum Dei, ad 10
perpetuam rei memoriam. Vniuersalis Ecclesiæ regimini diuina dispositione, licèt immeriti, Præsidentes, illa præsertim Catholicis Regibus libenter concedimus, per quæ eis decus, & honor accrescat, ac earundem terrarum Regni statui, & securitati opportunè consulatur. Sanè cùm paucis antè temporidus charissimus in Christo filius noster Ferdinand. Aragonum, etiam & Siciliæ Rex illustris, & claræ memoriæ Elisabeth Castellæ & Legionis Regina, diutino Maurorum iugo ex Hispania eiecto, in Oceanum penetrantes, ignotis etiam terris salutiferum Crucis vexillum intulisent, vt scilicet, quantum in se fuit verbum illud ratum facerent, in omnem terram exiuit sonus eorum, subiugasentque sub axe ignoto, & insulas, & loca plurima, & inter cæteras maximi pretij, & populatissimam vnam, illique Nouam Hispaniam nomen imposuisent, Nos in ea, vt falsis, & perniciosis ritibus extirpatis, vera Religio plantetur, ad eorundem Regis & Reginæ preces instantissimas, vnam Metropolitanã Ayguacem, & duas Cathedrales, videlicet Maguen & Baiunen Ecclesias, cum summa Christiani nominis gloria ereximus. Et ne animi noua Fide imbuti, si pium aliquod opus aggrederentur in construendis Ecclesiis, aut locis piis, illud in tali parte insulæ huiusmodi facerent, vnde aut Religioni Christianæ ibidem recenti, aut temporali Regum dominio præiudicium aliquod afferri posset. Accepimusque quòd præfatus Ferdinand. Rex (qui etiam Castellæ, & Legionis Regnorum huiusmodi gubernator generalis existit) ac charissima in Christo filia nostra Ioanna, eorundẽ Regnorum Regina, ac ipsius Ferdinandi Regis nata eis, quod nulla Ecclesia, Monasteria, aut locus pius, tam in prædictis iam acquisitis, quàm aliis acquirendis insulis, & locis absque eorundem Ferdinandi Regis, & Ioannæ Reginæ, ac Regum Castellæ & Legionis pro tempore existentium consensu erigi, aut fundari possint, & cùm expediat eidem Regi, Ecclesiis, & Monasteriis præfatis personas fidas, & gratas, & acceptas præesse, ius patronatus, & præsentãdi personas idoneas, tam ad Metropolitanas, quàm aliàs Cathedrales Ecclesias erectas, & pro tempore erigendas, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica infra annum à die illorum vacationis computandum, & ad inferiora beneficia Ordinariis locorum, & in euentum quod præfati Ordinarij infra decem dies absque legitima causa instituere recusarint, quicunque alius Episcopus ad eorum requisitionem præsentatum huiusmodi instituere possit, concedi sũmoperè cupiunt. Nos attendentes præmissa insulæ, & prædictorum Regnorum, cuius Reges Apostolicæ sedi deuoti, & fideles semper fuerunt, decori, & venustati, ac securitati cedere, ad magnam instantiam, quam super hoc fecerunt, & faciunt apud Nos præfati Ferdinand. Rex, & Ioanna Regina debitum habentes respectum, habita super his cum fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, de illorum consilio, eisdem Ferdinando Regi, & Ioannæ Reginæ, ac Castellæ, & Legionis pro tempore existenti, quòd nullus in prædictis acquisitis, & aliis acquirendis insulis, & locis maris huiusmodi Ecclesias magnas, & locis statui præfati

Regis importantes, aliàs quàm Ferdinandi Regis, & Ioannæ Reginæ, ac Regis Castellæ & Legionis pro tempore existentis expresso consensu construi, ædificari, & erigi facere possit, ac ius patronatus, & præsentandi personas idoneas ad Ayguacem, & Maguen, ac Baiunen prædictas, & alias quascunque Metropolitanas, ac Cathedrales Ecclesias, & Monasteria, ac Dignitates in eisdem Cathedralibus, etiam Metropolitanis post Pontificales maiores, ac Collegiatis Ecclesiis principales, ac quæcunque alia beneficia Ecclesiastica, & pia loca in dictis insulis, & locis pro tempore vacantia, videlicet ac Cathedrales, etiam Metropolitanas, etiam regulares Ecclesias, ac Monasteria, de quibus Consistorialiter disponi debeat infra annum à die vacationis, & eorundem propter longam maris distantiam Nobis, & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonicè intrantibus, ad inferiora verò beneficia huiusmodi locorum Ordinariis, & si Ordinarij præfati personam præsentatam infra decem dies instituere neglexerint, ex tunc quilibet alius Episcopus illarum partium ad requisitionem Ferdinandi Regis, seu Ioannæ Reginæ, aut Regis pro tempore existentis huiusmodi præfatam personam præsentatam ea vice instituere liberè, & licitè valeant, authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, non obstantibus præmissis, & aliis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datis Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octuagesimo, quinto Kalendas Augusti Pontificatus nostri anno quinto P. de Comitibus. Registrata apud me Sigismundum.

Hactenus Bulla Iulij Secundi, cuius tenor
11 satis exprimit, † causas, quæ concessionem istam iustificant, nimirum conquisitionis, & conuersionis Indorum infidelium, & quòd Reges nostri omnes Indiarum Ecclesias Cathedrales fundauerint, construxerint, dotauerint, vel ex suis propriis reditibus, vel ex prouentibus, & fructibus decimarum sibi à Romana sede concessis, iuxta ea, quæ retulimus *sup. cap. proximo nu.* 28. & latiùs dicemus *infra c.* 4. Vnde nec nimirum, quòd eadem sancta Sedes ipsarum patronatum eisdem ex priuilegio con-
12 cederet, cùm illud ipsum † generalis iuris communis dispositio concedat omnibus etiam priuatis hominibus, tam laicis, quàm clericis, qui similes dotationes, & fundationes faciunt, Trident. *sess. 25 de reform. cap. 9.* glos. *in cap. piæ mentis 16 quæst. 7.* cum aliis, quæ latè adducunt Rochus de Curte *in tract. de iure patronat. ferè per tot.* Paul. de Citadin. *eod. tract. 3. par.* Lambertin. *1. part. 1. lib. q. 2 vsque ad 9.* Viuianus *1. part. lib. 2 per totum* Staphil. Zerola, Gonçalez Rebuf. Lælius Zechus, & plurimi alij, quos refert Nicol. Garcia *de benef. 5. part. capit. 9. numer.* 36. Rota *decis.* 85. *part.* 2. *& decis.* 306. *part.* 1. Caputaq. *decis.* 1 3. *num.* 1. *par.* 2. Farin. *decis.* 523. & nouissimè D. Præses Valençuela *cons.* 188. *num.* 6. *& seqq. fol.* 569. *volum.* 2. Martin. Mager. *d. tract. de advocat. arm. cap.* 18. Georg. Cabedus *de patron. Regiæ Coronæ. cap.* 2. *numer.* 1. 19. & D. Felician. à Vega Episcop. de la Paz *in cap.* 4. *de indicijs n.* 15. *& seqq.*

Et similes causas refert summus Pontifex Clemens VII. † in Bulla concessionis pa- 13
tronatus Regni Aragon. quam Regi & Imperatori Carolo V. & eius successoribus expediri iussit anno 1526. vt patet ex illis verbis: *Ratione illarum fundationis, ac recuperationis earundem de manibus infidelium*: quem
titulum † recuperationis, seu debellationis, 14
vel conuersionis infidelium, potiorem esse ad quærendum ius patronatus aliis, qui ex fundatione, constructione, & dotatione resultant, satis ostendit text. *in l.* 14. *tit.* 3. *& in l.* 3. *tit.* 6. *lib.* 1 *Recop.* Didacus Perez *in l.* 3. *tit.* 3. *libr.* 1. Ordinam. & ex communi mente Doctorum, notat Menchaca *libr.* 2. *controu. illustr. cap.* 51. *num.* 38. Camill. Borell. omninò videndus, *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 53. *num.* 9. *&* 17. & ex Theologis Caietanus 1. *tom. opuscul. tract.* 1. *de potest. Papæ, capit.* 27. Victoria *relect.* 1. *de potest. Eccles. quæst. vltim. num.* 3. Soto *in* 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *art.* 2. Driedon. *de liber. Christian. libr.* 2. *capit.* 2. Less. *de iust. & iure, libr.* 2. *capit.* 34. *dub.* 15. *numer.* 22. *& sequentib.* & Azor *tom.* 2. *libr.* 6. *cap.* 19. *§. quintò quæritur*, & Martin. Mager. *vbi supr. cap.* 9. *num.* 11. *&* 6 8. vbi, etiam semoto priuilegio, concludit, vel ex hac sola acquisitione, & conuersione infidelium solemne esse, vt conquisitores in illorum terris ius patronatus acquirant, & ibidem latissimè dis-
putat, † an eiusmodi conquisitiones, & bella, 15
quæ Fidei ampliandæ causa infidelibus inferuntur, licita sint, & affirmatiuè respondet. Ex cuius dictis, & traditis à Me *in* 1. *tom. libr.* 2. *&* 3. *per totum*, facilè conuinci possunt, quæ in contrarium post illa scripta tradit Henric. Salmut. in commentar. ad Pancirol. *sub tit. de nouiter repertis, cap.* 1 *de Nouo Orbe*, & Ioann. Giphiander *in tract. de insul. cap.* 22. *per tot.* præcipuè *ex num.* 32. vbi inuidè, & calumniosè nostras in Indos expeditiones, & conquisitiones sugillant.

Quod efficit, † vt huiusmodi priuilegia non 16
possint, nec debeant dici merè gratiosa quamvis
aliquando † Papa soleat, & possit ea ex mera 17
gratia, vel mero titulo lucratiuo concedere, cùm sit dominus omnium beneficiorum, *cap.* 2. *de præbend. lib.* 6 glos. vltim. *in cap. felicis, de pœnis, eod. lib.* Gomez *in proœm. ad regul. Cancell. vers. Considerata, num.* 7. Hieron. Gonçal. *ad regul.* 8. *Cancellar. §.* 2. *proœm. num.* 44. & Viuianus *vbi sup. lib.* 14. *cap.* 1. *num.* 1.

Vnde descendit, vt nec in † generali dero- 18
gatione talium priuilegiorum Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 9 *de reformat.* comprehendantur, cùm videantur habere causam onerosam. vt per Seraph. *decis.* 499. *num.* 4 Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 18. *à num.* 215. Gutierrez *lib.* 3. *pract. q.* 13. *numer.* 72. Gratian. *reg.* 340. Cened. *q.* 22. *num.....* Parlad. *different.* 120. § 1. *à num.* 40. Ceuallos *q.* 897. *à numer.* 438. latissimè Nicol. Garc. *de benef.* 5. *part. capit* 9. *numer.* 120. Gregor. XV. & eius Additionat. Beltramin. *decis.* 107 *num.* 3. Riccius *in praxi for. Eccl. decis.* 168. *num.* 99. Vivian. *d. tract. de iure patron. lib.* 4 *cap.* 10. *ex numer.* 1. Dom. Episcop. D. Felicianus *vbi supr.* 19
num. 18. *&* 16. Maximè quia tales derogationes, quantumvis generales sint, nunquam extendun

extenduntur ad patronatus Regios, vt idem Consilium declarat, ibi: *Exceptis patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis, quæ ad Imperatorem, & Reges pertinent, &c.* & ostendit Felin. *in tract. quando litteræ Apostolicæ noceant, ampliat.* Lambertin. *de iure patron. lib.2. par.3. q.9. art.11.* Palac. Rub. *de benef. vacant. in Curia*, §.11. & 12. Ceuallos *pract. commun. cap.36. num.1. & 4.* Flamm. Parif. *de resig. benef. lib.2.q.4. num.47.* Callist Remirez *de lege Regia*, §.17. *num.18.* Cenall. *in tract. de violentiis*, 2 par. *gloss.8.* Bortell. *sup. cap.51. & 52.* D. Alfar. *de offic. Fiscal. gloss.2. num.19.* & eleganter Hier. Gonçalez *in d. reg.8. Cancel. gloss.24. num.159. & gloss.18. num.97. cum seqq.* Garcia *de benef. d. 5.par. cap.1. n.219. & 575.* D. Episcop. Pacens. *vbi sup. num.19.* & illustriss. Bracharensis *in notis ad cap. cum longè, dist.53. pag.568.* vbi, quod patronatus Regios non cōtinetur in generalibus derogationibus, & Azeu. *in l.5.tit.6. & in l.1.n.4.lib.1.Recop.*

Addo quod talis reuocatio, etiam si expressa
20 fuisset, non deberet admitti, nec admitteretur in Hispania, sed ab ea cum debita veneratione supplicandum esset, vt patet *ex l.5. tit.6. lib.1. Recop.* & traditis à Couar. *in pract. cap. 36. num.3. vers. Olim*, de quo videndus est Dec. *cons.126. num.4.* & Tiber. Decian. *resp.6. num.34.lib.2.*

21 Quod planius procedit, † vbi in priuilegio concessionis iuris patronatus, apposita est clausula annullatiua, & decretum irritans cuiuslibet actus, qui contra illud fuerit attentatus. Nam hæc † ligat Papam ex communi conclusione
22 Canonistarum, de qua Geminian. per text. ibi *in cap. quoddam, in fine de præbend. in 6.* vbi Ancharr. *notab.3.* Francus *notab.2.* Probus *in Addit. ad Menach. in cap. tibi, qui de rescript. in 6.* Rebuff. *in concordat. tit. de firma, & irreuocabili concord. vers. Vltimò notandum est*, Menoch. *cons.83.num.6.lib.1.* Puteus *decis.141. n.4. lib.2.* Anastas. Germ. *in tract de indult. Cardinal. §. alioqui. num.15.* Cassador. *decis.2. de decret.* Nicol. Garcia *d. cap.1. n.19. 21. & 25*, vbi allegat Mohedanum *decis.21.*

Quibus addere licet, etiam semota dicti priuilegij concessione, vel ostensione, iam hodie de hoc iure patronatus Indiarum nostrorum Regum dubitari non posse, cum † tot retrò temporibus
23 ab initio detectionis ipsarum Indiarum, eo vsos fuisse constet, atque adeò, vel ex sola vi, & ratione huius consuetudinis & præscriptionis, illud vendicare possint, quia † quod est quæsibile per
24 priuilegium, potest etiam quæri per consuetudinem, & præscriptionem, vt ostendit text. & DD. *in cap. querelam, de elect.* Trident. *d. sess.25. ca. 9. l.1. tit.6. lib.1. Recop.* Alexand. *cons.74. n.8. vol.4.* Lambert. *de iur. patron. 1.par. lib.1. q.10. princip. art.5. num.45. ad finem*, Didac. Perez *in l.2. tit.6. lib.1. Ordin. gloss.1. vers. Consuetudine etiam, & verb. Præscriptione*, Ripa *in Rubr. de indic. num.79.* Felin. *in cap. cum causam, n.7. de præscript.* Tusch. *pract. conclus. iur. litt. T. concl.604.* & plures alij, quos adducit Couar. *in pract. cap.36. num.6. vers. Quartò est, & in reg. possessor, 2.par. §.10.* & nouissimè Viuian. *in praxi iuris patron. lib.2. cap.9. & lib. 4. cap.8.* vbi licèt referant aliquos, qui contrarium tenent, hanc tamen magis communem appellant, & Cabedus *de patronat. Reg. c.2. nu.3.* & in terminis patronatus Indici D. Alfar *d. gloss.2. n.21.* vbi probat iure & consuetudine vti.

Qua tamen præscriptione non poterunt iuuari priuati, † qui contra Reges nostros hoc ius patronatus, vllo modo vsurpare, vel alterare præ- 25
sumpserint. Nam in patronatibus Regiis nulla currit, nec valet præscriptio etiam immemorialis, sicut nec in cæteris Regalibus, vt tradit Rebuff. *3.tom. ad leges Gallicas, tit. de mater possess. in præfat. num.133.* Aluar. Valasc. *de iure emph. q.9. num.26.* Cab. *d. cap.7. ex num.2. & cap.34. num.3. & decis. Lusitan.65. num.3. par. 2.* vbi inquit, quod patronatus Regius regulatur in Lusitania sicut cætera bona Regiæ Coronæ, & non potest præscribi etiam tempore immemoriali, Couarr. *in pract. cap.1. & seqq.* Auend. *de exeq. mand. lib.1.cap.4.* & Menoch. *de retinend. remed.3.num.153.* vbi eam rationem reddunt, quod † potest lex ex causa efficere, vt nulla possessio in- 26
surgat, non dato titulo, & sic sine possessione, & contra ius resistens præscriptio non datur, *reg. sine possessione, de regul. iuris in 6. cap. 1. de præscript. eod. lib. cap. ad decimas, de restit. spol.* cum aliis. & idem benè obseruat Menchaca *lib.2. contron. illust. cap.51. num.37.* Salgad. *de Regia protect. 3.par. cap.10. num.148.*

Et in terminis † huius Regij patronatus Indiarum expressè decisum est in sched. eius declara- 27
toria ann.1574 in fine, ibi: *Y otro si, que por costumbre, prescripcion, ni otro titulo, ninguna persona, ni personas, ni Comunidad, Ecclesiasticas, ni seglares, Iglesia, ni Monasterio, puedan vsar de derecho de patronazgo, sino fuere la persona que en nuestro nombre, y con nuestro poder y autoridad le exercitare.* Quod cum sæpè aliàs repetitum fuerit, tum maximè in quadam epistola directa ad Dom. Proregem Peruanum Principem Squillacens. 28. Martij ann. 1620. vbi cum declarasset omnes præbendas, beneficia, & officia Ecclesiastica Indiarum, ad hunc patronatum pertinere, & super hoc litibus locum dandum non esse, addit: *Y sin reparar en qualquier vso contrario, pues contra el dicho nuestro Patronazgo no se admite, ni se puede llamar costumbre, sino corruptela, y mala introducion, y pecado de que es justo descargar la conciencia de los que estan enlaçados en el, &c.*

Et de iustificatione, tum concessionis tum executionis eiusdem Patronatus agens † idem resoluit Fr. Ioan. Zapata Augustinianus, qui po- 28
stea fuit dignissimus Episcopus Guathemalensis *in tract. de instit. distributiua, 2.par. cap.14. per totum*, vbi *num.11. pag.283.* ita notanter concludit: *Iustissimam causam arbitror eam, propter quam Regibus nostris Hispaniæ ius patronatus Indiarum est elargitum. Quia propriis, vel suorum expensis eas debellarunt, & Indis victis, ad Fidem Catholicam, & Ecclesiam reduxerunt. Et quæ parta sunt, & reducta, conseruant, prouidissimaque protectione tuentur, attentissimisque, & piissimis oculis protegunt, & defendunt. Quod vt continuò præstent, liberalissimeque prouideant, neque labori, neque pecuniis, neque aliis penè infinitis solicitudinibus parcunt; ac si Christianissimi Reges hoc vnum haberent, quod curarent. Eis perpetuò prouidendo de Episcopis dignissimis, de Ministris doctioribus, de Proregibus, & Gubernatoribus Christianissimis, qui potiùs religiosi Prædicatores, quàm Principes seculares, & zelo Religionis, & cura maiorum in Religione pro-*

gressuum apparent. Et ita horum, & illorum paci, & maiori prouentui Reges nostri soliciti inuigilant, vt illorum Regnorum incolæ, non solùm de necessariis, sed & de superabundantibus remediis gaudeant, & abundent. Quapropter iustissima causa est, vt eisdem Regibus summi Pontifices hoc ius patronatus concesserint, liberalissimeque, & plenissimè sint elargiti, &c.

Et ante hunc Auctorem idem reperies non minori verborum ponderatione notatum per Camill. Borrell. *d. tract. de præstant. Reg. Cathol. cap. 50. num. 29.* vbi inquit, quod in his Indiarum Prouinciis Rex Catholicus exercet, & fundatam habet vniuersalem patronatum Ecclesiasticum ex concessione, & priuilegio Pontificum: *Nam illis quærendis Rex Catholicus effudit bona, opes, ac sanguinem, vt Ecclesia Catholica, cuius nomen gerit, ampliet Principatum, alios ibi aggreget, & Ecclesias ibi nouas constituat, erigat, & dotet. Sic enim exequutus est, & exequitur, noua templa construi mandando, Ecclesias ædificari faciendo, dotes congruas, & reditus illis tribuendo, Fidei Christianæ, ibidem Seminaria sustentando. Vnde non immeritò sancta sedes Apostolica, vti optima Mater, grato animo Prælatos ex Regia nominatione constituit, instituit, & fouet.* Sed non possum silentio prætere alia verba non minus grauia, & ad nostrum
29 institutum valdè conducentia, † oculati testis eruditissimi, & mihi multis titulis venerandi Dom. D. Franch. ab Alfaro, nunc Regij patrimonij Senatus Consulis meritissimi, *in tract. de offic. Fiscal. gloss. 2. num. 20. & 21.* vbi postquam de hoc Regio patronatu, & eius iustificatione in communi disseruit, ad nostras Indiarum Prouincias sermonem conuertens, sic inquit: *Quod & quotidie videmus fieri in his Indorum partibus, vbi quotidie noua eriguntur templa, quibus omnia ad cultum diuinum necessaria Regiis expensis comparantur. Quid ergo dicam de maximo numero Religiosorum, qui in has partes maximis Regiis expensis peruenerunt, & singulis propè annis veniunt? Præterquàm quod in pluribus prouinciis, vbi vel ex earũ paupertate, vel aliis de causis decimæ ministrorum sustentationi non sufficiunt, Episcopis, Personatibus, & singulis Parochis congrua portio à Rege nostro & assignata est, & tribuitur ex Regali patrimonio. Quod hodie in aliquibus Episcopatibus obseruatur, in aliis autem, paucis ab hinc annis, obseruabatur, in omnibus ferè à principio obseruatum fuit.*

Est autem, & fuit hoc ius patronatus Ecclesiastici Indiarum Occidentalium tanti semper à
30 Catholicis nostris Regibus † habitum, vt multis repetitisque schedulis, & iussionibus illud sartum, tectumque tueri, & omni ex parte inconcussum, & illibatum sibi conseruari præceperint, vt ostendunt plures, qui habentur *in 1. tom. im-*
31 *press. ex pag. 83.* Vbi inter † alia Marchio Cannetius, Prorex Peruanus, reprehenditur, & aliqui Prælati grauiter notantur, quod ei immiscere se voluerint. Et Marchio del Valle, quod Bullas quasdam Apostolicas impetrauit, vt in villis, & oppidis sui Marchionatus ius patronatus sibi exer-
32 cere liceret. Et in illa anni 1574. §. 1. † grauiter puniri, & à prouinciis Indiarum expelli iubẽtur quicunque seculares, vel Ecclesiastici, qui huic iuri temerariis ausibus contraire præsumpserint.

Et nouissimè, cum Regiis fuisset auribus inti-
33 matum, † quosdam Religiosos, & Prælatos normam in illo exercendo præscriptam innouare tentasse, & aliqua officia, & beneficia Ecclesiastica, spreta Regiæ præsentationis solemnitate, inuasisse, scriptum fuit Peruano Protegi Dom. Principi Squillacensi in epist. dat. Matriti 28. Martij ann. 1620. vt hoc emendare curaret, & omnibus notum faceret: *Que el titulo legitimo que tiene razon del principio formal, y sustancial de poder ser vno Prebendado, ò Parocho de las Indias, es la presentacion hecha en nombre de su Magestad, por quien tenga poder suyo para ello, y que assi se procure conseruar el patronazgo Real, en materia que tanto importa, y està indiuidualmente con el gouierno spiritual, y temporal, y que esto se guarde aun en las Sacristias, y otros oficios de las Iglesias.*

Et sanè cum hæc cura frequens, & magna in
aliis † Regiis patronatibus esse soleat, vt tradit 34
Cabedus de patronat. Regiæ Coronæ, *cap. 7. num. 3. & cap. 34. num. 3.* Bernattius *de patronat. Regni Aragon. per totum*, Carol. de Grassal. *lib. 2. Regal. Franciæ, lib. 1.* Iacob. Rebuff. *in l. 40. num. 2. C. de fund. rei priuatæ, lib. 11.* Rochus de Curte *de iur. patron. verb. Onerosum, num. 1. & 2.* Gigas *de pension. q. 6. & 23. par. 1.* & Oliuanus, omnino videndus, *de iure fisci, cap.*
13. num. 33. Iustissimè in † hoc Iadiarum, lon- 35
gè maior esse debuit, cum Reges nostri ob Apostolicæ sedis distantiam ex eiusdem sedis concessione, imo & iussione & commissione, totum pondus gubernationis ipsarum, & præiudicationis, ac conuersionis Indorum suis humeris imposuerint, vt patet ex verbis prioris Bullæ Alexand. VI. quæ vocatur concessionis Indiarum an.
1493. in illis verbis: *Hortamur † vos quamplu-* 36
rimum in Domino, & per sacri lauacri susceptionem, qua mandatis Apostolicis obligati estis, & viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi attentè requirimus, vt cum expeditionem huiusmodi omninò prosequi, & sumere prona mente Orthodoxæ Fidei zelo intendatis, populos in huiusmodi insulis, & terris degentes, ad Christianam Religionem suscipiendam inducere velitis, & debeatis. Et paulò post: *Et insuper mandamus vobis in virtute sanctæ obedientiæ, vt sicut etiam pollicemini (& non dubitamus pro vestra maxima deuotione, & Regia magnanimitate vos esse facturos) ad terras firmas, & insulas prædictas viros probos, & Deum timentes, doctos, peritos, & expertes ad instruendum incolas, & habitatores præfatos in Fide Catholica, & bonis moribus imbuendum, destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in præmissis adhibentes.*

Quæ Bulla, & illæ, quæ decimæ, & ius patronatus Indiarum Regibus nostris concesserunt,
quas in cap. præcedenti retulimus, † eos efficiunt 37
in prædictis spiritualibus, muneribus, & functionibus, reliquisque ad ea necessariis, veluti Vicarios Romani Pontificis, quem certum est
† esse, & esse debere primum motorem conuer- 38
sionis, & prædicationis infidelium, ac veluti Comestabilem exercitus Dei, & Prædicatorum verbi diuini, vt pluribus probaui *3. tom. lib. 2. cap. 8. num. 76. & cap. 25. num. 43. & seqq.* & vltra alios, benè docet P. Franc. Suar. *in tract. de Fide, disp. 18. sect. 1. num. 7.* Atque adeò † ad illum, stricto iure, pertinere Episcopatus, & beneficia Ecclesiastica erigere, & creare in terris, & prouinciis eorundem infidelium nouiter ad Fidem conuersis, & cætera omnia disponere, & ordinare,

nate, quæ ibidem profutura, & magis conducentia esse censuerit ad Dei veri Religionem promouendam, ampliandam, & stabiliendam, vt docét Bald. & Angel. *in l. id quod apud hostes, D. de legat.* 1. Franc. Vargas *in tract. de iurisd. Pontif. & Episcop. confirm.* 11. *n.* 3. & alij relati à Ceuallos *to.* 4. *pract. comm. q. vlt. num.* 324. *& seqq.* Cabed. *decis. Lusitan.* 195. *num.* 2. *par.* 1. *& decis.* 47. *per totam, par.* 2. Ægid. Bened. *in l. ex hoc iure*, 1. *tom. cap.* 3. *num.* 15. *&* 16.

Et in ipsis terminis nostratum Indiarum loquens, Fr. Eman. Rodrig. 1. *tom. quest. regul. q.*
40 35. *art.* 2. Vbi † ait, Reges nostros, virtute huius commissionis Apostolicæ, potuisse olim solos prouidere, & prouidisse de Ministris, & de aliis, quæ ad Religionem, & conuersionem Indorum spectarent; quia per dictas Bullas sunt effecti eius delegati. Quo loquendi, & sentiendi modo vtitur etiam Fr. Ioann. Focher. *in itinerario ad Indos conuertendos*, 1. *par. cap.* 7. *vers.* 4. *fol.* 13. *& cap.* 11. *&* 12. vbi addit, quod nostri Principes auctoritatem habent mittendi Prædicatores ad Indos, & hi possunt dici missi à Romano Pontifice, Fr. Alphons. à Veracruce in diuersis tractatibus, quos scripsit, & præcipuè in declarat. de Bullæ Alex. VI. Fr. Ioan. Baptista *in aduertentiis Confessariorum Indorum*, 2. *part. pag.* 177. Fr. Ludou. Miranda *in Manuali Prælatorum*, *q.* 42. *art.* 3. vbi inquit: *Quod Romani Pontifices quoad Indias Occidentales, & earum causas, fecerunt Reges Castellæ & Legionis suos Legatos, & Commissarios cum plenaria potestate administrandi, & disponendi in istis Regnis, non solùm temporalia, verùmetiam spiritualia.* Et idem nouissimè tradit Seraphin. Freitas *de iusto Imperio Asiatico*, *cap.* 7. *num.* 3. quod sumere potuerunt ex doctrina Ioan. Andr. *in cap.* 2. *de præbend. lib.* 6. quem refert Staphilæ. *de litter. gratiæ, tit. de form. mandat. prouidendo, form.* 3. *num.* 10. *& seqq.* vbi loquens de alio simili indulto, quod habent nostri Reges, ita inquit: *Præfati Reges, & alij habentes similia indulta, sunt delegati, imo potius nudi Ministri Papæ, quia quo-*
41 *ties † Papa transfert iura spiritualia in laicum, non exercat illa, nec sunt fundata in laico, vt fundata in ipso, sed vt in Ministerio, & agente nomine Papæ.* Quinimò & Dei, cuius hac in parte Vicarij appellari possunt, ex traditis à Gregor. Lopez *l.* 1. *tit.* 1. *par.* 2. quem refert & sequitur Gabr. Pereira *in decis. Portugall.* 22. *num.* 6. & Salgado *de Regia protect.* 1. *par. cap.* 1. *prælud.* 1. *num.* 40. *&* 41.

Cui conuenit Camill. Borrel. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 59. *per totum*, vbi probat eundem no-
42 strum Catholicum Regem † respectu Regni Siciliæ esse non solùm delegatum, verùm & Legatum à latere summi Pontificis, atque Apostolicæ sedis, ex concessione Vrbani II. quam ibi refert, & ob hanc causam cognoscere de appellationibus Ordinariorum Ecclesiasticorum per suum Regium
43 Tribunal. quod appellatur Monarchiæ. De cuius defensione aduersus oppugnationem Illustrissimi Cardinalis Baronij scribunt plurimi Auctores, quos adduxi 1. *tom. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 75. *& seqq.*

Quod non est, cur in dubium vocetur ex defectu capacitatis Principum laicorum in personas, & causas Ecclesiasticas, & spirituales, *cap. decernimus*, cum aliis, de iudiciis. Nam (vt modo tetigimus) stante concessione Romani Pontificis, ipse, non ille, iudicare videtur. Et talis,

ac tanta est eius auctoritas, & potestas, † vt pos-
sit laicis dictas causas committere, & eos illarum 44
capaces facere, vt in perceptione decimarum diximus *in cap. præcedenti*, *post gloss. in cap. laicis* 16. *q.* 7. Bald. *in l. rescripta*, *num.* 4. *C. de precib. Imper. offerend.* Abb. *in cap. causam quæ*, vbi Felin. *num.* 6. *de præscript.* & manifestiùs probatur *ex cap. nobis, de iure patron. cap. sacrosancta, & cap. Massana, de elect.* vbi, quod eis potest dare vocem, & votum in electionibus Prælatorum, gloss. *in Extrauag. suscepti, verb. Personis, & verb. Priuilegiis, de elect. & in cap. benè quidem*, 96. *distinct.* & Abbas *in cap. quanto, de consuet.* vbi, quod potest dispensare, quod habeant fructus quorumlibet beneficiorum,
prout contingit in Regibus Franciæ, † qui in 45
pluribus Ecclesiis Regni sui habent Canonicatus, & cum ad eas accedunt, lineam vestem, Sacerdotali more, cum aliis Canonicorum insignis desumunt, munusque suum cum aliis Canonicis obeunt, vt præter alios, tradit Carol. de Grassal. *lib.* 2. *Regalium Franciæ*, *cap.* 1. & Bapt. Fulgos. *dict. & fact. memoral. sub tit. de Religionis cultu, in fine*, Ioann. Ferrald. *de priuileg. Regni Franciæ, priuileg.* 7. Boëcius *Eposteroic. quest. de iure sacro*, *lib.* 1. *num.* 42. Prout etiam Reges nostri habent in Ecclesia Burgensi, Toletana, & Legionensi, in qua etiam Excellentiss. Marchio Asturicensis Canonicus est, vt refert Nauarr. *cons.* 2. *num.* 17. *ad medium, de iure patronat. cap. præter*, §. *attamen*, 32. *dist. cap. Adrianus, cap. in Synodo, dist.* 63. *cap. dilectus* 34. *cum similibus, de præbend. cap. Memnam* 2. *q.* 5. In qui-
bus videmus posse etiam laicos † excommunica- 47
re, & conferre beneficia Ecclesiastica ex commissione sibi data, de quo etiam agit Decius *in d. cap. decernimus, num.* 6. *de iudiciis*, vbi nouissimè Dom. Episcop. D. Felician. *num.* 19. post Palac. Rub. Petr. Greg. Ioan. Gratian. Nicol. Garc. & Hieron. Gonçalez, quos ibidem allegat, quibus addo Anguianum *in tract. de legibus, lib.* 2. *controuers.* 34. Franc. Marcum *decis.* 9. *num.* 6. *&* 95.
num. 9. vbi agit de Rege Francorum, † qui ha- 48
bet priuilegium conferendi præbendas, sede vacante, ob quod, & alia similia concludit idem Auctor *decis.* 456. *à num.* 31. quod Rex Franciæ non est merè laicus, & idem de Regibus Siciliæ & Neapolis, & aliis tradit Vgolinus *de censur. cap.* 1. *tab.* 1. §. 10. *num.* 3. *& seqq.* Nauarr. *cons.* 6. *de offic. Ordin. num.* 2. *lib.* 1. Petr. Belluga *in specul. Princip. rubr.* 11. §. *videndum*, vbi eius Additionator Camill. Borrell. *verb. Probamus*: idem Borrel. *de præstant. Reg. Cathol. d.*
ca. 53. vbi ex † his defendit antiquissimam & im- 49
memorabilem consuetudinem, quam Rex noster habet in Regnis Valentiæ & Aragoniæ cognoscendi etiam super Prælatos exemptos, Anastas. Germon. *de sacror. immunit. lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 27. vbi alia similia priuilegia commemorat, & inquit, mirum non esse, quod tunc temporis Ecclesia Principibus secularibus hanc potestatem tribuerit, quia ob Sarracenorum & paganorum tyrannidem, secularium, ac temporalium Principum brachiis indigebat.

Quinimo (quod plus est) etiam causas crimi-
nales, † & Punitionem Clericorum potest lai- 50
cis summus Pontifex demandare, cum ad id iusta aliqua causa interuenerit, vt pluribus probat Cen. in quæstion. Canon. *cap.* 4. *à num* 4. latè Marta *de iurisdict.* 2. *par. cap.* 6. *n.* 31. *& seqq.* & nouissimè

mè Bonacina *de legib. disp.10. quæst.2. punct.1. § 3. num.2.* quod tamen ius consuetudine etiam immemorabili quæri non posse, rectè docet, & probat Dom. Episcop. Pacensis *in cap. clerici 8. num.25. & seqq. de iudiciis.* Et in hæc respicere videtur (licèt ea non tetigerit) Fr. Eman.Rodr. *d. art.2.* Vbi postquam Reges nostros fecit Delegatos Pontificis in partibus Indiarum, inquit,
51 hinc esse, † quod si aliquis Ecclesiasticus in eis non exemplariter viuit, statim euocatur à Rege in Hispaniam, quia impeditur conuersio Indorum, de quo agemus latiùs *infra hoc eodem lib. cap. vltimo.*

CAPVT III.

De eodem Regio Patronatu, & vtrùm sit censendus laicalis, vel Ecclesiasticus, & de variis eius effectibus, & specialibus.

SVMMARIVM.

1 *Patronatus diuiditur in Ecclesiasticum, & laicalem, & qualis vterque?*
2 *Patronatus Ecclesiasticus & laicus in quibus conueniant, & differant? remissiuè.*
3 *Patronatus Regius Indiarum, an sit censendus laicalis, vel Ecclesiasticus? & rationes, quæ Ecclesiasticum esse suadent.*
4 *Patronatus Regius etsi competat ex priuilegio Pontificis, non desinit esse laicalis, cùm laicis, & tanquam talibus concedatur.*
5 *Patronatus ius vbi est mixtum ex laico, & Ecclesiastico, quid præponderet?*
6 *Patronatus Regij natura non mutatur ex eo, quod Ecclesiæ vt plurimùm, ex decimis fundatæ sint, & quare?*
7 *Ius patronatus Regium in Indiis esse laicale in specie probant aliqui Auctores, qui referuntur.*
8 *Ius patronatus Regium in Indiis esse laicale vsus, & praxis eius exercendi satis ostendit.*
9 *Obseruantia post priuilegium subsequuta, & continuata est optima interpres ipsius priuilegij.*
10 *Reges nostri fundant in possessione patronatus laicalis, & ideò in ea manutenendi sunt.*
11 *Patronatus Regius Indiarum non censetur derogatus, nec præiudicatus ex noua dispositione Tridentini.*
12 *Patronatui Ecclesiastico facilè derogatur à Papa, vel per solam simplicem collationem, non ita in laicali, vel mixto.*
13 *Patronatus Regius est potentius, & efficacius cæteris, & non censetur derogatus per generales, nec per speciales reseruationes.*
14 *Beneficia iuris patronatus Regij, etiam si vacent in Curia, non pertinent ad prouisionem Papæ.*
15 *Beneficia iuris patronatus Regij, si absque Regis præsentatione conferantur, erit collatio nulla, & subreptitia, & restitutio fiet cum fructibus.*
16 *Prælati Indiarum si quicquam facere, vel prouidere tentauerint in præiudicium iuris patronatus Regij, inualidum, & inutile erit.*
17 *Præsentatione sine Regia, nemo in Indiis nullum beneficium, quamuis minimum, obtinere potest.*
18 *Permutationes beneficiorum, vel Prabendarum an possint fieri de assensu Proregis, vel Gubernatoris, qui Regio nomine Patronatum exercet?*
19 *Permutationes beneficiorum Indiarum, quando in partibus Indiarum admitti possunt, ex sententia Auctoris.*
20 *Renuntiatio beneficij etiam causa permutationis non valet, nisi interueniat auctoritas superioris Ecclesiastici.*
21 *Ius patronatus Regij Indiarum in Corona Regia incorporatum est, & schedula, & exempla, quæ id declarant.*
22 *Ius patronatus Regium, est inalienabile in totum, & ex parte.*
23 *Bona Regiæ Coronæ incorporata, non possunt vtiliter alienari, saltim vltra vitam concedentis.*
24 *Causæ, quæ Regium fiscum, vel patrimonium concernunt, coram secularibus fisci iudicibus agitandæ sunt.*
25 *Causæ concernentes ius patronatus Regium ad Regios iudices, & Tribunalia spectant, & num. seqq.*
26 *Iuris patronatus priuatorum causæ, & earum cognitio regulariter est fori Ecclesiastici.*
27 *Tuitio, & iurisdictio Regij patronatus pertinet ad Regem.*
28 *Patronatus Regij causæ pertinent ad iudices Regios, tam in petitoriis, quàm in possessoriis.*
29 L.5.tit.6.lib.1.& l.34.tit.5.lib.2. Recop. *explicantur.*
30 *Lites concernentes patronatum Regium Indiarum, non solùm in supremo earum Consilio, verùm & in Regiis Indiarum Cancellariis tractari possunt, ex schedula ann.1574.*
31 *Patronatum circa Regium, vel præsentationes eius virtute factas, si aliqua dubia oriantur, quis ea declarare debeat? & schedulæ de hoc agentes.*
32 *Appellationes declarationum, quæ fiunt super dubiis iuris Patronatus, quomodo interponendæ, & prosequendæ sint?*
33 *Bulla impetrata contra Regium Indiarum patronatum, vel in eius præiudicium qualiter retineri soleant?*
34 *Cognitio causarum Regij patronatus Indiarum per Regales Cancellarias præsumptam quandam approbationem summi Pontificis habere videtur.*
35 *Iudices seculares de materiis possessoriis patronatus, imo & beneficialibus, ex communi ferè omnium Regnorum consuetudine cognoscunt,*
36 *Præsentatum à patrono Regis vicem gerente, si Prælatus Ecclesiasticus recipere recuset, & iustas causas alleget, quis de eis cognoscere debeat?*
37 *Regibus competit in Ecclesiis Indiarum omnium*

nium Prælatorum, Præbendariorum, Beneficiatorum, & aliorum officialium Ecclesiæ præsentatio.

38 *Præsentatio est vnus ex præcipuis fructibus iuris patronatus.*

39 *Collatio Episcopatuum, & aliarum Præbendarum, & Beneficiorum Indiarum, qualiter fiat? & quod laici etiam Reges sunt eius incapaces.*

40 *Ferdin. Menchacæ opinio de collatione Episcopatuum, & aliorum Beneficiorum per Reges facienda, cautè legenda est.*

41 Cap. fin. de conceß. Præbend. explicatur.

42 *Reges Galliæ solos posse non solùm præsentare, verùm & conferre Prælaturas, & Episcopatus Regni sui, tradit Grassal.*

43 *Primariæ preces Imperiales, in quo differant à collatione?*

44 *Laici, etiam stante priuilegio, quod possint collationes Beneficiorum facere, temporalia conferent, non spiritualia, nisi sequatur alia confirmatio Papæ, vel Prælati Ecclesiastici.*

45 *Laicis mandare potest Pontifex ea, quæ sunt iurisdictionis, non quæ sunt ordinis.*

46 *Priuilegia conferendi Prælaturas, & Beneficia, qui Reges habeant, & qualiter sint intelligenda?*

47 *Reges Franciæ nimis extendebant priuilegia conferendi beneficia, & alia, quæ se habere dicebant, quousque concordatæ factæ fuerunt.*

48 *Patroni laici intra quadrimestre præsentarè debent.*

49 *Reges, etsi sint patroni laici, non arctantur ad præsentandum intra quadrimestre, & quare?*

50 *Præsentationes à Regibus patronis quocunque tempore fiant, admitti solent per Papam, & alios Prælatos, & quare?*

51 *Præsentationes Episcopatuum, vel aliarum Præbendarum in Indiis vacantium, non possunt fieri intra quadrimestre propter magnam distantiam locorum, & qualiter hoc Reges nostri iam olim prouiderint.*

52 *Patronatus Regius Indiarum non inhibet, nec inuidet patronatui priuatorum in Monasteriis, Capellis, & minoribus Ecclesiis, & schedulæ de hoc agentes.*

53 *Laici retrahendi non sunt à fundationibus, & dotationibus Ecclesiarum.*

54 *Patronatum, qui habet in aliqua Ecclesia, vel Capella, potest ibidem arma, seu insignia gentilitia sua apponere.*

55 *Arma sua, siue insignia, nemo potest in Ecclesiis patronatus Regij, vel locis publicis ponere.*

56 *Arma, siue insignia gentilitia priuatorum simul cum Regiis, vel prope ea apponere, semper minus decem reputatum est.*

57 *Arma seu insignia gentilia insculpere, vel affigere in locis piis, quæ quis ædificat, vel ornamentis, quæ Ecclesiis donat, an sit licitum, vel pij operis meritum minuat.*

58 *Hospitalium omnium ex Regiis largitionibus in prouinciis Indiarum fundatorum, Rex noster vnicus patronatus existit, & schedula de hoc agentes.*

59 *Hospitalia, quæ sub Regum protectione sunt, an, & quomodo Ordinarius visitare possit.*

60 *Hospitalia iuris patronatus priuatorum, quando, & quomodo Ordinarius visitare possit, & schedula de hoc disponens.*

61 *Hospitalia, quæ erecta non sunt cum auctoritate Prælati Ecclesiastici, neque habent Ecclesiam, & campanile, sunt merè secularia.*

62 *Hospitale, vt dicatur locus Religiosus, & gaudeat priuilegiis fori, & immunitatis Ecclesiasticæ, quæ requirantur.*

63 *Hospitalium libri quando faciant fidem ad probandam mortem eorum, qui in eis defecerunt.*

64 *Rex est patronus, & executor omnium piorum operum, quæ eius vassalli in suo Regno facere iubent.*

L. hæreditas 53. verf. Quamquam, de petit. hæred. & l. Quintus Mucius, in fine, D. de annuis legatis, *exornantur, ibidem.*

65 *Senatus Regius, qualiter se interponere soleat, pro exequendis testamentis Prælatorum, & aliis ad pia opera factis.*

66 *Lusitaniæ iure, ministri publici nominati sunt ad curandam executionem testamentorum.*

67 *Rex noster, & alij in suis Regnis sunt, & esse debent patroni, protectores, & executores Conciliorum, & maximè Tridentini.*

EX iis, quæ capite præcedenti retulimus, inferre possumus, quod † cum ius patronatus distingui soleat in Ecclesiasticum, & laicale, & Ecclesiasticum dicatur, quod Ecclesiasticis dignitatibus, vel Ecclesiis adhæret, & ab illis exercetur, vel quod acquiritur, quoties ex bonis Ecclesiæ fundatur, construitur, vel dotatur aliqua alia Ecclesia, vel Capella, laicale verò, quod è conuerso procedit, nimirùm, quoties sunt laici, qui illud habent, & exercent, vel ex propriis bonis secularibus, & patrimonialibus fit prædicta fundatio constructio, vel dotatio, vt probat text. *in cap. vnico, de iure patronat. lib. 6. cap. cùm autem*, vbi Abbas, & DD. *eodem tit. in antiq.* text. & gloss. *in Clement. 2. verb. Præsentare, de iure patron.* gloss. *in cap. dilectus 6. de offic. deleg.* cum plurimis aliis, quæ congerit Lambertinus *de iure patronat. 1. par. lib. 1. artic. 5. quæst. 1. principali*, Couarr. *in pract. cap. 36. num. 2. verf. Distinguitur autem*, Greg. Lopez *in l. 13. tit. 5. par. 1. gloss. 7.* vbi Humada, Cened. *in Canon. quæstion. quæst. 21. num. 5.* Cabedus *de patron. Regiæ Coronæ, cap. 1. num. 10. & seqq.* Pat. Gabriel Vazquez *in opuscul. moral. tit. de benef. cap. 2. §. 1. à num. 1.* August. Barbosa *in Pastorali, 3. part. allegat. 72. num. 118.* Eruditiss. Dom. D. Felician. à Vega Episcopus Pacensis, *in cap. quanto 3. de iudiciis, num. 27.* Salgad. *de protect. Regia, 3. par. cap. 9. ex num. 100.* & latiùs Iulian. Viuianus *in praxi fori patron. lib. 1. cap. 3. per totum*, vbi *num. 22.* adducit † quadraginta & octo casus, in quibus differunt ius patronatus Ecclesiasticum, & laicale; & *num. 25.* decem & quinque, in quibus patroni Ecclesiastici & laici. Meritò in quæstionem vocari possit, an † hoc, de quo agimus, & nostri Reges exercent in partibus Indiarum, sit Ecclesiasticum, vel laicum?

Nam prima facie Ecclesiasticum esse videtur, cum à summo Pontifice, vt à supremo Ecclesiasticæ potestatis fonte, proueniat, & Reges nostri eundem in eius exercitio (vt diximus) repræsentent;

sentent, tanquam ipsius legati, vel delegati, & Ecclesias Indiarum, vt plurimum, fundauerint, construxerint, & dotauerint, ex decimis sibi ab eadem sede Apostolica concessis, quas dubium non est inter bona Ecclesiastica, imo & spiritualia, connumerari, *cap. prohibemus, de decimis, cap. causam quæ, de præscript. cap.* 1. 16. *quæst.* 7. *cap. cum Apostolica, de his quæ fiunt à Prælato*, cum aliis, quæ adduxi sup. in cap. proxim. præced. Quibus rationibus in hanc opinionem inclinauit M. Aragonius loquens generaliter de omnibus Regiis patronatibus, & iure præsentandi Regum Hispaniæ, *in* 2. 2. *q.* 62. *art.* 1.

4 Sed meo iudicio non rectè, quoniam † priuilegium Pontificum, quod interuenit ad ampliandam, & promouendam nostrorum Regum iurisdictionem, & auctoritatem, non mutat secularem eorum naturam, & cùm reuera laici sint, tanquam laicis, vel tanquam laicale concessum esse videtur, argum. *l. quæritur, D. de stat. homin. l. & qui habet* 3. *D. de tutelis*, Farinac. *in fragmentis, verb. Mixtum*. Et vt daremus esse
5 mixtum, † adhuc idem probare deberemus, quia licet aliàs ius patronatus Ecclesiasticum, tanquam dignius, trahat ad se laicale minus dignum, ex regula *cap.* 2. *de consecrand. Eccles. cap. per tuas, cap. contingit, de arbitris, cum similibus*, hoc tamen limitari solet, quando non adest aliquis Ecclesiæ fauor, sed ipsius patroni, vt in nostro casu; quia tunc, qualitas laicalis præualet Ecclesiasticæ, vt per Nicol. Garciam *sup. num.* 284. Gonçalez *gloss.* 18. *num.* 12. & Salgad. *de protect. Reg.* 3. *par. cap.* 9. *num.* 112. Neque in contrarium mouere
6 debet, † quod decimæ nostris Regibus à sede Apostolica concessæ sint, nam eo ipso quasi quid laicum, & in proprio ipsorum Regum patrimonio consistens, effectæ fuerunt, & eodem iure, quo cætera bona Regiæ Coronæ, censentur, vt *sup. cap.* 1. probauimus.

Vnde in eadem specie, de qua loquimur,
7 quod absque dubio † hic Regius patronatus sit laicalis, & non Ecclesiasticus, tenet idem Cabed. *d. tract. cap.* 1. *num. fin.* in illis verbis: *Est apud nos Regium ius patronatus, quod tertiam non constituit speciem, sed cadit sub secundo membro, cum laicale, & seculare sit, vt de se patet*. Et adhuc magis in specie, agens de ipso patronatu nostrarum Indiarum, & opinionem Aragonis conuincens, Fr. Ioan. Zapata *in tract. de iustit. distribut.* 2. *par. cap.* 14. *num.* 16. *& seqq.* Addens, quod Reges nostri, non solùm ex reditibus decimarum fundarunt, construxerunt, & dotarunt Ecclesias istarum Regionum, sed sæpissimè, vbi illæ deficiunt, ex propriis bonis suæ Cameræ, ex quibus assignantur parochis reditus annui in stipendium, & sustentationem. Et in pluribus, qui tenuiores sunt, & decimas ad congruam Episcoporum sustentationem non habent, Rex ipse ex suis bonis similiter, & iis liberalissimum stipendium ad congruam eorum sustentationem elargi-
8 tur. Et † quod, vel ipsa forma, & modus, quod per tot retrò annos Reges nostri vsi sunt in præsentationibus, & reliquis, quæ spectant ad hunc Regium patronatum Indiarum, & illius exercitium, satis ostendunt, quod illud tanquam laicale habuerint, & possederint: vnde, dato, licèt non concesso, quod in verbis priuilegij posset esse
9 aliqua dubitatio † talis consuetudo, & obseruantia eam sustulit, quasi eiusdem priuilegij hactenus fidissima interpres, vt latè probat Dec. *cons.* 156. *in fin.* Laurent. Syluan. *cons.* 66. *num.* 20. & plures alios referens Bettazol. *cons. ciuili* 97. *num.* 25. *vol.* 1. Ego 1. *tom. de Indiarum iure, lib.* 2. *cap.* 24. *ex num.* 84. *& lib.* 3. *cap.* 1. *ex num.* 25. latissimè, & nouissimè D. Valençuela *cons.* 103. *num.* 30. *& cons.* 120. *n.* 26. *& cons.* 135. *num.* 31. *&* 117. *vol.* 2. & in similibus terminis Camill. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 53. *num.* 37. vbi etiam n. 5. & num. 36. inquit, & probat, quod † me- 10
diante dicto priuilegio, & pacifica & quieta vsu eius in prædicta forma, cum bona fide, continuatione, absque dubio in ea manutenendus est, vt per Paul. de Castro *cons.* 323. *col.* 1. *vol.* 1. Ægid. Boss. *in prax. tit. de fisco, & eius priuileg. num.* 60. cum in his suam intentionem fundatam habeat, *argum. cap. porrò, cap. recepimus, de priuileg.* & eorum, quæ in similibus tradunt Bald. *in l.* 1. *§. si is qui, D. de exercit. act.* idem Bald. *cons.* 355. *vol.* 1. Paul. de Castro *consil.* 36. *n.* 5. *vol.* 1. Surd. *cons.* 140. *n.* 21. *vol.* 2. & Fabius Turret. *in cons.* 99. *nu.* 9. *vol.* 1.

Quod procedit etiam hodie post † Concil. 11
Trid. *sess.* 25. *cap.* 9. *de reformat.* quod nouam formam induxit ad obtinendum, ostendendum, & probandum ius patronatus laicorum. De quo, & de aliis, ad hanc materiam iuris patronatus pertinentibus, latè vltra Lambertinum, & alios agit Ioseph. Ludou. *concl.* 42. *per totam*, Mieres *de maiorat.* 3. *par. q.* 77. Flamin. *de confident. benef. q.* 28. *ex num.* 205. Gonçalez *ad regul. Cancell.* 8. *gloss.* 18. *à num.* 30. Caualcan. *decis.* 17. *par.* 2. *& decis.* 11. *&* 28. *par.* 3. Rota Romana inter nouissimas sacri Palatij, *decis.* 345. *par.* 1. *& discept.* 577. *n.* 14. *lib.* 3. Ceuall. *q.* 614. *& quæst.* 717. Leonius *in Thesaur. fori Ecclesiast. cap.* 6. *de iure patronat.* Marescot. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 52. Campanil. *in diuersor. iur. Canon. rubr.* 11. *cap.* 13. *ex num.* 405. Riccius *collectan.* 58. *&* 124. *&* 638. *&* 1691. *cum seqq.* Garcia *de benef.* 5. *par. cap.* 6. *num.* 104. *&* 105. cum aliis, & *cap.* 9. *à num.* 103. Tusch. *pract. concl. litt. T. conclus.* 617. Matta *in compilat. decis. titul. de iure patronat. cap.* 14. & multis seqq. Marchesan. *de commission. tom.* 7. *pag.* 43. *&* 477. Camill. Borrell. *in summa decis. rubr.* 32. Viuian. *in dict. praxi iuris patronat. per tot.* maximè *lib.* 11. *cap.* 56. *& lib.* 12. *c.* 1. & Salgad. omninò videndus, *d. tract. de protect. Regia, cap.* 9. *&* 10. Nam illa dispositio Concilij non procedit in patronatibus Regiis, quibus in nihilo derogare voluit, vt ibidem ostenditur, & latiùs dixi suprà *cap. proxim. ex n.* 5. & benè prosequitur D. Franc. Salgadus *dicto cap.* 10. *num.* 96. *& sequentibus*.

Et ita † licèt facilè præiudicetur patronatui 12
Ecclesiastico, vel per solam collationem factam à Papa, absque alia derogatione, *cap. cum dilectus, de iure patron. cap. dilectus*, & ibi Abb. *de offic. deleg.* Hojeda *de incompat. benef.* 1. *par. cap.* 14. *num.* 112. Gonçal. *dicta gloss.* 18. *num.* 5. *&* 7. Cassiod. *decis.* 4. *n.* 11. *de probat. & decis. fin. num. vlt. de iure patronat.* laicale tamen, imò & mixtum, non cadit sub generalibus reseruationibus, vt per Lambertin. *de iure patron.* 3. *par. lib.* 2. *q.* 9. *art.* 9. *in fine*, Couarr *in pract. cap.* 36. *num.* 5. *vers. Tertiò*, opportunè, Hojeda *vbi sup. n.* 114. & alij plures relati à Salgado *d. cap.* 9. *n.* 114. Et multò minus † Regium, quod 13
est potentius & efficacius, quam aliorum inferiorum, vt colligitur ex Trident. *sess.* 25. *de refor. c.* 9. Menchaca *lib.* 2. *controuers. cap.* 51. *ex num.* 37. Cabed. *de patron. Reg. Coronæ, cap.* 1. & benè

benè obseruauit Palac. Rub. *in tractat.de benef.*
14 *vacant.in Curia, §.16.* Inde inferens, quòd † licèt beneficia, quæ vacant in Curia, soleant regulariter pertinere ad prouisionem Romani Pontificis, vt latè dixi *sup.libr.2. cap.6.num.89.* Hoc tamen non procedet in his, quæ sunt sub iure Regaliorum, quibus nulla, quantumvis expressa, reseruatio, vel derogatio præiudicare potest. Quod optimè etiam prosequitur Rebuff. *de nominat.q.15.num.9.& seqq.* Couar. *d.cap.36. num.6.*Cabed.*de patronat. Regiæ Coronæ, cap.35.*
15 *per totum*, vbi † quòd debet censeri nulla, & subreptitia collatio aliter facta, & quòd non solùm Ecclesiam restituit talis intrusus, sed etiam fructus, D. Franc. Alfarus *de offic. fiscal. gloss.2. num.9.*

16 Et ad alios † quoscunque Prælatos ex maioritate rationis extendendum est, cùm neque hi quicquam facere, vel prouidere possint in præiudicium eiusmodi, imò nec cuilibet alterius laici patronatus, *cap.consultationibus, cap. ex insinuatione,de iure patronat.* text. & glos. *in cap. decernimus, cap. Monasterium, & seqq. 16. quæst.7. tototit. D.si quid in fraudem patronis, l.5. tit.6. libr.1. Recop.* cum adductis à Salgado *vbi sup.d.cap.10.numer.143.* vbi, quòd prouisio erit nulla, & appellationi esse deferendum declarabitur in Tribunali Regio, iunctis schedulis, quarum suprà, in huius capitis initio, memi-
17 nimus, † quæ nullis omninò præbendariis,vel beneficiariis collationem dari permittunt, qui Regiæ nominationis litteras, siue titulos non præsentauerint.

18 Quod adeò verum est, vt neque † permutatio, neque pensionis assignatio possit etiam per summum Pontificem de consensu partium constitui super Præbendis, vel beneficiis pertinentibus ad Regium hunc patronatum, quamvis specialiter ei in litteris derogetur, nisi Regius assensus in his interuenerit,vt,post plures alios, quos refert, benè docet Gigas *de pensionibus, quæst.23.* Couar.*d.cap.36 practic.num.9.vers.His denique,& num.10. vers.Secundò est,* Flamin.Paris. *de resignat.benef.libr.2.quæst.4.per totam,* nouissimè Ioan.Cochier.*de commutat. benef.c.19.* & Viuian. *in prax. iuris patronat. libr. 13. capit.9.& 10.* Cabedus *de patronat.Regiæ Coronæ, cap.11. num.2.pag.42.* Et satis apertè probari videtur *in l. 5. tit. 6. l.18. 21. & 25. titul. 3.lib.1. Recop.* & de nostro iure municipali Indiarum est text. expressus in sched. dat. Pintiæ 13. Iunij an. 1615. quæ absolutè tales permutationes prohibet, etiam si consensus Prælati interveniat, & Proregis, sive Gubernatoris,qui Regio nomine patronatum exercet.

Quod tamen Ego, verba, & mentem ipsius
19 schedulæ sequutus, cùm nuper de ea in legem reducenda ageretur, † ita temperandum existimaui, vt in beneficij, quæ in illis partibus à Proregibus præsentantur, eorum & Prælatorum assensus sufficeret ad permutationes eiusmodi ex iustis causis admittendas, secus in alijs præbendis, quarum prouisio Regi ipsi, & supremo eius Senatui reservata est, & ita praxi seruari vidi, licèt pluribus ex Patribus Conscriptis placuerit, omnes omninò permutationes dicta prohibitione comprehendi,vt fraudibus, & simonijs, quæ hac occasione fieri possunt, & solent, obuiam iretur. Et de hoc Regem ipsum consuli placuit.

Vnde rarò etiam in ipso Senatu admittuntur, & tunc præcedente superioris Ecclesiastici informatione, & auctoritate,absque † qua non 20
valere renuntiationem, quæ fit causa permutationis, etiam si fiat coram patrono laico,concors est Scribentium opinio, vt per Ant.de Butr. *in cap.vlt.n.5.* Abb. *n.3.de renunt.*Puteum *decis.412.lib.1.*Crauet.*cons.82.n.3.*Flamin.Paris. *lib.7.q.9.n.14.* & Cochier *d. tract. de commutation.benefic.cap.2.num.16.* quod nescio an in patronatu Regio aliquam limitationem recipiat. Nam aliquando vidi etiam, inconsultis Prælatis,permutationes admitti, præsertim existentibus in Curia his, qui de permutatione conuenerant, nouisque ad Præbendas permutatas præsentationis litteris expeditis.

Secundò,ex eisdem principiis deducitur hoc ius patronatus, tam ob sui concessionem, & prærogatiuam, quàm ob nostrorum Principum æstimationem † in Regia ipsorum Corona in- 21
corporatum esse, & ob hanc causam regulari debere, sicut cætera bona eiusdem Coronæ, vt constat ex Bulla Iulij II. quam *in cap. præcedenti retulimus*, vbi concessio fieri dicitur Regi Ferdinando, & Ioannæ Reginæ, ac Castellæ & Legionis Regibus pro tempore existentibus, & sched. ann. 1574. in princip. ibi: *Y mandamos, que el derecho del dicho patronazgo vnico,è insolidum de las Indias,siempre sea reseruado à Nos,y à nuestra Corona Real, &c.* quæ verba inducunt incorporationem cum Regno, vt in simili, loquens de patronatu Regio Lusitaniæ,obseruat Aluar.Velas.*de iure emphyt.q.50. n.23.* Georg. Cabed. *d. tract. de patronat. Regiæ Coronæ,cap.4.num.6.& c.12.n.6.& decis.Lusitan. 65. n.3.part.2. pag.101.* Et agens de patronatu Abbatiarum Consistorialium Regni Castellæ, Salgad.*de protect. Regia, 3.part. cap.10. n.148. & de patronat. Regum Franciæ* Annæ. Robert. Choppin. & alij, quos statim *numer. 25.* citabimus.

Quò fit, vt † nullo modo, etiam ex volun- 22
tate, & concessione expressa ipsorum Regum in alium transferri, vel alienari possit in totum, nec pro parte, non magis, quàm reliqua alia bona, quæ ad eandem Regiam Coronam spectant, & de Regalibus dicuntur, † & ideò 23
inalienabilia esse censentur, saltem vltra tempus, quo ipse alienans vixerit, vt post alios, docet Couar. *libr.2.var.cap.18.n.10.* Didac.Perez *in l.1.tit.6.libr.1.* Ordin. *collat.240.* text.& DD *in l.filiusfamil. § Diui, D.de leg.1.& in capit. intellecto, de iur. iurand. l.4. & 5. tit.15. part.2.* Rhenat. Choppin. *de doman. Franciæ, libr. 2. tit.1. n.2.* Petr. Gregor. *de Repub. libr.3. cap.8. n.4.* Vbi Regem marito similem faciunt, qui bona Coronæ Regiæ veluti dotalia alienare non possit; Francisc. Topius *de potest. Princip. §.5.n.36.* Salgad. *de Regia protect. part.1. cap.1. prælud.2.n.76* Hottoman. *quæst. illustr. capit.1.* Menchac. *de success.creat. libr.3. §.26 limit.31. num.46. & 52.* Valençuela *cons.99. num.71.* D. Ioann.del Castillo *libr.7. controuers.* vbi de tertiis.*cap.9 n.17.*Mastrill.de Magistr *libr.1.cap.13.* & Villadiego, ex multis, in Prologo, *Del fuero juzgo, l. 2. num. 50.* Et in terminis nostri patronatus Indiarum, Matienz. *in tract. M. S. de moderat. Regni Perù, 1.part. cap.37.* Et deciditur *in d. sched. ann.1574* ibi: *Sin que en todo, ni en parte pueda salir della, y que por gra-*

cia, ni merced, ni por testamento, ni por otra dispo-siciō alguna, que Nos, ò los Reyes nuestros successo-res hizieremos, no seamos vistos conceder derecho de patronazgo à persona alguna, ni à Iglesia, ni à Monasterio, ni prejudicarnos en el dicho derecho de patronazgo.

24 Et hoc etiam efficit, quemadmodum † de aliis Regalibus, & bonis patrimonialibus Principis, causæ, & dubitationes, quæ emergunt, debent iudicari, & declarari per iudices seculares, & supremas Curias ab eo deputatas, vt *in l. 2. & 5.* vbi causæ fiscales, *l. 1. C. si aduers. fiscum*, cum aliis, quæ tradit Bald. *in l. si debitum, num. 4. C. quando fisc. vel priuat.* Peregrin. *de iure fisci, libr. 7. titul. 1. per totum*, Quemada *quæst. fiscal. 1. & 2.* Didac. Perez *in l. 6. tit. 41. libr. 2. Ordinam.* glos. *Saluo en aquellos*, D. Franc. Alfarus *de offic. fiscalis, gloss. 16. priuileg. 1. num. 21. seqq.* latissimè Regnerus Sixtinus de Regalibus, *1. parte, cap. 8. per totum*, cum aliis, quæ adduxi *suprà, cap. 1. & nu. 42.*

25 Ita etiam † causæ concernentes Regium patronatum, tractandæ sunt, & tractari solent coram ipso Principe, & supremo eius Senatu, vel Regalibus Indiarum Cancellariis. Quia licèt aliàs in aliis patronatibus debeant ad iudicium Ecclesiæ remitti; ob id † quòd hoc

26 ius sit spirituale, vel spirituali annexum, vt *in cap. quanto, de iudiciis, Clement. dispendiosam, eodem tit. l. 56. tit. 6. part. 1.* cum aliis, quæ latè adducit Cabedus *de patronat. Regiæ coronæ, cap. 49.* & Ceuallus *de violentiis, 2. part. quæst. 94.* Vbi hinc refert, non esse recursum ad Regalem Cancellariam per viam violentiæ contra iudicem Ecclesiasticum; qui inhibet iudici seculari, vt non cognoscat de causa iuris patronatus, etiam inter laicos. Hoc tamen limitatur in eo, quod ad Reges pertinet, qui etsi demus, quòd sit etiam spiritualibus annexum, & ex concessione Romani Pontificis emanauerit, tamen, vbi semel factum est Regale, inter iura patrimonialia Principis computatur,

27 † & ad eum pertinet eius tuitio, & iurisdictio, vt eleganter tradit Turrecremata *in cap. filijs, vel nepotibus 16. quæst. 7.* DD. per tex. ibi *in cap. generali, §. vltimo, de elect. lib. 6.* Bald. *in cap. 1. num. 8. Episcop. vel Abbat.* Bertrand. *consil. 276. num. 17. vol. 3.* Aufretius *de potest. seculari, fallent. 25.* Carol. Grassal. *lib. 2. Regal. Franciæ, cap. 5. col. fin. & cap. 1. col. 5.* vbi inquit, quod Curia Parlamenti cognoscit etiam de petitorio præbendarum, quas Rex confert, Iacob. Rebuff. *in l. 4. num. 2. C. de fund. rei priuatæ, lib. 11.* Guilier. Bened. *in cap. Reinuntius, verb. Et vxorem, el 2. num. 62. & num. 74. & seqq.* Beroius *consil. 65. num. 117. vol. 1.* Did. Perez *in l. 3. tit. 3. lib. 1.* Ordinam. Mieres *de maiorat. 3. part. q. 11. ex num. 11. vsque ad fin.* Iacob Callitius *in margarita fisci, dub. 8. n. 21. fol. 30.* Thom. Mier. *super capitulis Curiarum Cataloniæ, collat. 10. fol. 43. & 44.* Annæus Robertus *lib. 3. rer. indicat. 1. cap. 1.* Rhenatus Choppinus *de domanio Franciæ, lib. 2. tit. 8. num. 7. & in tract. de sacra policia forensi, in præfatione, num. 10. & 11.* Oliuan. *de iure fisci cap. 13. num. 33.* Belluga *in specul. Princip. rubr. 15. §. tractemus, num. 38. vers. Et hoc ius tertij*, Hottom. *de verb. feudal. verb. Regalia*, Balzaran. *de feud. tit. 56. quæ sint Regalia num. 8.* Guid. Papa, & eius Addit *decis. 1. & 85.* Maranta *de ordin. iudic. 4. par. num. 77.* Nauarr. *in cap. cùm contingat, de rescript.* Ioan. Garcia *de nobilit. gloss. 9. num. 22.* Matienz. *in l. 3. gloss. 10. num. 1. tit. 10. lib. 5. Recop.* Parla *differ. 9. n. 25.* Bobadilla *in Politica lib. 2. cap. 18. num. 141. & 213.* vbi alios allegat, & vltra eos Cabedus *vbi sup. num. 10. & 11.* qui tamen solùm agnoscit hanc iurisdictionem in merè possessorijs; & latè D. Francisc. Salgad. *d. tract. de Regia protect. 3. par. cap. 10. num. 190. & seqq.* vbi generaliter cum suprà dictis, & alijs Auctoribus tenet, † Re- 28
gem & eius consilium de his causis cognoscere siue in possessione, siue in proprietate, & hoc esse vsu receptum & permissum, non solùm in Hispania, verùm etiam in Regnis Galliæ, Angliæ, Hungariæ, & Apuliæ, & satisfacit obiectionibus Martæ, qui contrarium tenet *in tract. de iurisd. 2. par. cap. 4. ex num. 1.* & idem tradit Arnulphus Ruzæus *de Regal. priuil. 26. n. 1. & seqq.* omninò videndus.

Et licèt † *l. 5. tit. 6. libr. 1. Recop.* solùm præci- 29
piat procuratoribus fiscalibus, quòd prosequantur causas Regium ius patronatus tangentes, coram quibus, & quomodo debeant: *Ante quien, y como deban*: *l. tamen 34. tit. 5. libr. 1. eiusdem Recopil.* hos iudices seculares esse declarat. Et hoc expressiùs de nostro iure municipali Indiarum pluribus schedulis decisum reperitur, & præsertim † in illa declaratoria iu- 30
ris patronatus, cuius sæpè meminimus, quæ non solùm supremo earum Senatui, verùm & Regiis Cancellariis hanc iurisdictionem concedit, ibi: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren y vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execucion dello se tenga mucho diligencia*; Et in alia ad Audientiam Mexicanam directa ann. 1540. quæ extat *2. tom. impress. pag. 30.* quæ non solùm lites, verùm † & dubia, si quæ orta fuerint, super 31
intelligentia, & praxi eiusdem Regij patronatus, & recipiendis, vel non recipiendis his, qui eius virtute præsentantur, ab eadem Audientia terminari, & declarari iubet. Quamvis hoc posteà per dictam sched. ann. 1574. in fin. solis Proregibus, & Præsidibus, qui ius patronatus Regio nomine exercent, committi videatur, & apertiùs per ordinationes Cancellariarum ann. 1562. quæ sic habent: *Item, quando huviere duda cerca de entender alguna cosa de la contenidas en la ereccion de las Iglesias, ò sobre las colaciones que el Obispo ha de hazer à los por Nos presentados, que el Presidente de la Audiencia lo declare.* Quo iure hodie frequentiùs vtimur, quamvis † si aliqua pars se grauatam 32
senserit, hac Proregis, siue Præsidis determinatione, vel declaratione, ei recursus maneat appellandi ad Regiam Cancellariam, & huic appellationi Prorex deferre teneatur, vt nouissimè decisum vidi per quandam sched. dat. apud D. Laurent. 14. August. ann. 1620. super lite doctrinarum oppidi de Lambayeque. Quod Ego intelligerem quoad effectum deuolutiuum: nam ab statuto, vel erectione, aut eius declaratione, seu executione, regulariter non admittitur appellatio quoad effectū suspensivū, quin potius ea emota est procedēdū, *c. consuluit, el 3. de appel. c.*

ex

ex ore, de his quæ fiunt à mai. parte Cap. cap. relatum, de his quæ fiunt à Prælat. Roman. *consil.* 43. *numer.* 2. Gigas *de pensionib. quæst.* 45. *numer.* 3. Ceuall. *de violent. quæst.* 27. *numer.* 10. & idem est in præsentatione facta virtute patronatus Regij, *cap. consultationibus, de iure patron. l. 9. tit. 15. part. 1.* vbi Gregor. Salgad. *de Regia protect. 3. part. cap. 10. num. 3.* & vltra relatos ab eo, Cabed. *de patronat. Reg. capit.* 8. Garcia *de benef. 5. part. capit. 1. §. 10. à num.* 477. Gratian. *discept.* 113. *num.* 32. Pereira *de manu Regia, capit. 7. num.* 25. Reinosus *obseru.* 66. Farin. 1. *part. nouiss. decis.* 224. *&* 2. *part. decis.* 423. Peregrin. *cons.* 35. *num.* 1. *volum.* 1 Menoch. *consil.* 1057. *num.* 1. Ioann. Baptist. Costa *cons.* 29. Alexand. Trentacinq. *cons.* 65. *numer.* 12.

Et hanc praxim, in ipsis terminis iuris patronatus Indiarum, agnoscit Fr. Manuel. Rodrig. *in quæst. regul. 1. tom. quæst. 35. art. 2.* qui
33 ex prædictis oriri inquit, † quòd si aliquod priuilegium impetretur à Papa, quod tangat gubernationem rerum spiritualium, vel Ecclesiasticarum in partibus Indiarum, non aliter executioni mandari permittatur, quàm si priùs in supremo earum Consilio exhibitum fuerit, & inspectum, ne fortè in aliquo Regio patronatui præiudicet. De qua praxi, & retentionis Bullarum ex prædicta causa, vel ex aliis iustificatione, plura adducemus *infrà hoc lib. capit.* 23. vbi peculiarem de hac re sermonem inibimus.

34 Quibus adiicio, † quòd cùm hæc Curiarum secularium cognitio in his iuris patronatus Regij litibus, & quæstionibus, tot retrò temporibus, tam in Hispania, quàm in partibus Indiarum inconcussè obseruata fuerit, & constet eam per summum Pontificem concedi posse, ex latè traditis à Menoch. *de retinend. possess. remed. 3. num.* 353. saltim præsumptivè ex tacita, & diuturna ipsorum Pontificum approbatione, concessa, vel saltim permissa videri potest, vt doctè in simili notat Nauarr. *in cap. cùm contingat, remed. 1. vers. Tertiò facit, de rescriptis.*

Vt omittam, dictam cognitionem ratò proprietatem eiusdem iurispatronatus attingere, sed tantùm materias facti, & merè possessorias,
35 † in quibus faciliùs, & securiùs omnes Auctores suprà relati Regiis superioribus Curiis saltem extraordinariam tuitionem concedunt, etiam in causis beneficialibus, cùm ad id tantùm dirigatur, vt quieta sit Respublica, nec alicui iniuria, vel violentia fiat, vel indebitè possessione sua spolietur, vel præsentatione fraudetur. Quod in Neapolitano Regno passim etiam fieri testatur Matth. de Afflict. *decis.* 24. & de communi vsu omnium ferè mundi Regnorum, Menoch. *vbi sup. ex num.* 328. *vsque ad* 337. vbi sic reducit ad concordiam dissidentes in hoc opiniones Doctorum, Couarr. (licèt aliàs satis scrupulosè in hac materia loquatur) *in capit. 35. practic. quæst. 2. vers. Non negamus,* & latissimè, & plenissimè Camill. Borell. *de præstant. Reg. Cathol. capit.* 71. *numer.* 212. cum multis sequentibus, & Hieronym. Ceuall. *in tractat. de violent. 2. part.*
36 *quæst. 65. per totam.* Vnde si Prælatus † præsentatum à patrono recipere nolit ob simoniam, vel alias causas, quæ contra eum ex visitatione resultent, illæque probabiles, & non affectatæ videantur, non auderem consulere, de his Proreges, vel Regales Audientias cognoscere posse, sed Prælati reclamationi potiùs deferendum, donec præsentatus suam innocentiam coram iudice competenti probauerit, aut purgauerit. Nam si cuilibet de populo reclamare licet à mala electione, siue præsentatione, vt *infrà capit. 2. numer.* 68. trademus. Cur Prælatus circa hoc audiendus non erit? Cuius iurisdictioni, & cognitioni Ecclesiasticæ in hoc casu nulla schedula derogari video, quin potius illa ann. 1574. hoc in terminis iuris communis relinquere videtur. Sic etenim habet: *Auiendole presentado la prouision original de nuestra presentation, sin dilacion alguna, le harà prouision, y canonica institucion, y le mandarà acudir con los frutos, excepto teniendo alguna excepcion legitima contra la persona presentada, y que se le pueda probar; y no se la oponiendo tal, ò no se la probando, sea obligado à pagar los frutos, rentas, costas, è interesses que por la dilacion se le recrecieren*: quod multum notare oportet, quia sæpè contingit, & nunc, cùm hæc prælo mandamus, ad Regium Senatum delatus est casus insularum Philippinarum, in quo huius articuli minus exacta intelligentia, magnas, & lamentabiles inter Archiepiscopum, & Gubernatorem contentiones excitauit, quæ silentio potiùs inuoluendæ, quàm posteritati referandæ videntur.

Tertiò, ex superioribus fluit, virtute Regij patronatus, de quo agimus, competere gloriosissimis † Regibus, ac dominis nostris 37
in prouinciis Indiarum electionem, & præsentationem Prælatorum, & omnium Præbendarum, beneficiorum, & Ministrorum dictarum Ecclesiarum, vsque ad minimum officium Sacristæ, vt & in Regno Granatæ obseruati, tradit Bobadilla *dicto libr. 2. capit. 18. numer.* 221. & patet ex Bullis & schedulis, quas suprà retulimus. Est † quippè talis nomina- 38
tio, & præsentatio vnus ex præcipuis fructibus iuris patronatus, vt rectè docet Calderinus *cons. 19. in fin. de iure patronatus,* Viuian. *eod. tractat. libr. 5. capit. 2. numer. 3. & 4.* & nouissimè D. Valençuela *cons.* 188. *numer.* 10. *volum.* 2. Sed tamen † collatio, & Canonica 39
institutio Romano Pontifici erga Prælatos, & ipsis Prælatis in suis Diœcesibus erga alios Beneficiatos remittitur, provt & in Regnis Hispaniæ obseruatur, quia eius faciendæ (etiam Principes) capaces non sunt, vt docet Bonifac. de Vitalinis *in Clementin. vnica de concession. Præbend.* Innocent. omninò legendus, *in capit. quod super, colum. 1. de elect.* Ioann. Andreas *in capit. 2. de præbend. libr. 6.* text. *in capit. si quis deinceps 36. quæst. 7. & in capit. final. de iure patronat.* Rebuff. *in tractat. nomin quæst.* 15. *numer.* 10. Anastas. Germon. *de indult. Eccles. §. in quibuscunque, num.* 13. Camill. Borell. *d. tractat. de præstant. Reg. Cathol. capit. 50. numer.* 32. *&* 33.

Quò fit, vt cautè legendus sit Ferdinand. † 40
Menchaca *libr. 2. controu. illustr. capit. 51. numer.* 37. dum nimis generaliter tradit: *Regibus, & dominis nostris integrum, saluumque etiam hodie, non secus ac olim, ius, & facultatem esse, conferendi omnes Archiepiscopatus, Episcopatus,*

patus, Prabendas, Dignitates, Personatus, Rectorias, beneficiàque omnia Ecclesiasticis personis per vniuersam Hispaniam. Nam de electione tantùm, vel nominatione intelligi debet; vt ipse idem paulò pòst insinuare videtur, licèt oscitanter hæc nomina confundat. Quem sen-
41 sum recipit etiam † text. *in c. fin. de concess. prebend.* qui videtur velle Comitem, aut Comitissam Flandriæ habere ius conferendi beneficia, quia debet intelligi de præsentatione, non de vera collatione, secundùm Panormit. & DD. ibidem, & Carolum de Grassal. *de Regal. Fran-*
42 *cia, lib. 2. cap. 1. pag. 7.* vbi vult probare, † solos Reges Franciæ ex priuilegio, & consuetudine habere ius non solùm præsentandi, verùm & conferendi prælaturas, & beneficia sui Regni, & in hoc differre ab Imperatore, qui non habet potestatem conferendi, sed faciendi, recipi
43 tantùm, & vocantur Primariæ preces † Imperiales, inter quæ lata est differentia, vt per Ioan. Andr. *in addition. ad Speculat. titul. de legato, §. nunc tractemus*, & idem docet Arnulph. Ruzæus *de iure Regal. in Præfat. vers. Quarta fuit opinio*, Chopinus *de sacra politia lib. 1. cap. 7. n. 11. & 13. & de domanio Franciæ libr. 2. titul. 9. ex numer. 5.*

Quamvis verius sit, etiam stante dicto priui-
44 legio, † laicos iura spiritualia conferre non posse, quæ ipsi non habent, sed solùm temporalia, de quibus inuestiri videtur, spiritualia autem, sic inuestitos recipere à confirmatore, vel consecratore, aut alio ministro Ecclesiastico, vt in specie aduertunt, & docent Innocent. & Rebuff. *vbi suprà*, & eorum verba recensens Camill. Borell. *d. cap. 50. num. 32. & 33* & vltra eos Restaurus Castaldus *in tractat. de Imperat.*
45 *quæst. 100. num 17. & 18.* Vbi probat, † ea quæ sunt iurisdictionis, vt est collatio beneficiorum, etiam laicis per Pontificem mandari posse, vt per Decium, & DD. *in cap. 2. de iudiciis*, non etiam ea quæ sunt ordinis. Et eodem
46 modo explicat, & accipit, † similia priuilegia, quæ habent Reges nostri in Hispania, & in Belgio, & alij Reges, & Duces aliarum prouinciarum, quos ibi recenset, Ioan. Cochier. *in dict. tract. de primariis precibus, in proœmio, pag. 3.* & nouissimè Viuianus *in praxi iuris patronat. libr. 11. cap. 12.* vbi etiam refert Reges, qui eiusmodi priuilegia habere prætendunt; & inquit, asserta priuilegia esse potius nominationes,
47 quàm collationes Et quòd quia Reges † Franciæ nimis ea, & contra iuris regulas extendebant, vltimo loco fuerunt facta concordata, quæ refert, & peculiaribus Commentariis illustrat Rebuff. & sic sopitæ sunt graues illæ dissensiones, & mordaces, vel procaces epistolæ quæ huius rei causa interuenerunt inter Bonifacium Octauum, & Philippum Pulchrum Francorum Regem, de quibus dicam *infrà hoc libro cap. 12. n. 16.*

Dictas porrò præsentationes, alij patroni †
48 laici regulariter intra quadrimestre facere debent à die vacationis, vel saltem à die scientiæ computandum, *cap. quia diuersitatem, de concess. prebend. cap. licèt, de supplend. negligent. Prælatorum, cap. cùm propter, de iure patronat.* cum aliis latè adductis à Lambert. *in eod. tract. part. 2. lib. 2. q. 1. art 1.* Riccio *in collect. decis. part. 1. collect. 119. & in praxi resolut. 184.* Ant. Fabro *C. de sacros. Eccles. definit. 35. & de Episcop. & cleric. definit. 17. & de iure patron. definit. 3.* Peregr. *cons. 32. numer. 15. volum. 1.* Salgado *de protect. Regia, 3. parte, cap. 11. nu. 62.* Maceratens. *libr. 1. var. resolut. cap. 29. num. 20.* Moneta *de optione, cap. 3. num. 106. & cap. 6. numer. 19.* Gratian. *3. tom. cap. 560. à num. 26.* Rota apud Farin. *2. part. nouiss. decis. 177. numer. 5.* Costa *de scientia facti, centur. 1. dist. 90. num. 55.* Flores de Mena *quest. 3.* August. Barbosa *in Pastorali, 3. part. alleg. 72. numer. 126.* Viuian. *in praxi iuris patronat. libr. 7. cap. 1. & 2.* Alexand. Ludou *decis. 177. nu. 5.* Narbona *in l. 20. glos. 22. num. 33. lib. 4. Recop.* & Nicol. Garcia *de benef. part. 10. cap. 2. à num. 34. & 5. part. cap. 9. num. 209.*

Quod tamen † in Regiis patronatibus non 49
obseruatur, quia Regibus quadrimestris lapsus non nocet, siue ipsorum officiales, siue ipsi vacationis scientiam habuerint ex legitima præscriptione, qua tuti sunt, eò quòd multis occupationibus impediti, tam in bello, quam in pace, indulgendum sit eis, si intra legitimum tempus, talas præsentationes non fecerint, argum. text. *in cap. cæterum 5. de rescript. & in cap. ex parte 12. de officio deleg.* Et ita quandocunque † eas 50
faciant, admittendæ sunt, provt semper admittuntur, tam à summo Pontifice in Episcopatibus, quàm ab inferioribus Prælatis in minoribus beneficiis, & si secus fieret, possent contradicere, & reclamare prouisionibus, absque eorum consensu factis, vt de communi praxi testificans, tradit Cabedus *de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 28. à num. 5.* & cum referens Nicol. Garcia *d. cap. 2. n. 34. ad fin.* & Salgad. *de protect. Reg. 3. par. cap. 10. num. 43. & 44.*

Quo iure, multò maiori ratione † in præsen- 51
tationibus Indiarum vtimur, propter magnam locorum distantiam, & alia interualla, & impedimenta, quæ contingere solent, & possunt; quorum consideratio in causa fuit, vt vel ipsi Reges Catholici dum de impetrando hoc Regio patronatu ab Apostolica sede tractarunt, decem & octo mensium spatium ad præsentationes faciendas desiderauerint, vt ex fide, & relatione Antonij de Herrera dixi *in cap. præced. n. 3.* Quod tamen hodie ad plures prouincias vlterius detectas, insufficiens quoque est. Et ita licèt in Bulla concessionis annus tantùm præfigatur à die vacationis computandus, hoc tamen non obseruatur, nec iuri communi præiudicat, quod in Regiis patronatibus, vt modò vidimus, latiores habenas indulget.

Quartò (vt plura alia omittam, quæ praxim huius Regij patronatus Indiarum concernunt, quæ satis apertè cauta sunt in d. schedul. ann. 1574. & eius declaratoriis *dicto 1. tom. ex. pag. 81.*) illud tandem admonendi sumus, quòd etsi Reges, ratione soli, habeant illam generalem protectionem, & defensionem omnium Ecclesiarum, Monasteriorum, & Hospitalium, quæ in suis terris fundantur, & eriguntur, de qua egimus *sup. cap. præced. num. 1.* Non tamen † ex hoc efficiuntur earum patro- 52
ni, provt nec nostri sunt, nec esse voluerunt in his prouinciis Indiarum, exceptis Ecclesiis Cathedralibus, & aliis, quæ verè & realiter ex eorum sumptibus, & reditibus fundatæ, constructæ, & dotatæ reperiuntur, vt deciditur in multis schedulis, de quibus suprà, & præsertim in illa D. Philippi II. data en el Pardo

Pardo 17. Maij ann. 1591. qua permittitur priuatis quibuscumque (impetrata priùs ad id Regia facultate, iuxta ea quæ *infrà cap.* 23. dicemus) construere, vel dotare Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, Capellas, vel quæ voluerint opera pia, & in illis ius patronatus sibi acquirere, & reseruare, absque eo, quòd eorum voluntati, & dispositioni prætextu patronatus Regij aliquid obiiciatur. Cuius schedulæ nouissimè meminit Dom. D. Felician. à Vega Episcopus de la Paz *in cap. quanto, de iudiciis, n.* 17. Et vltra eam extat alia ad Decanum, & Capitulum Mexicanum directæ, dat. Pintiæ 26. Octobr. ann. 1544. *tom.* 1. *pag.* 102. quæ etiam in Ecclesiis Cathedralibus, excepta Capella maiori, alias cum assensu Regio priuatis vendi posse permittit, & vt in illis ius patronatus, quod pacti fuerint, liberè habeant, & exerceant.

Quarum schedularum eandem rationem reddere possumus, quam Doctores communiter tradunt, dum inquirunt, cur iuri patronatus laicorum, nunquam per litteras, & alias concessiones, vel prouisiones Apostolicas derogari censeantur. Nempè † ne laici retrahantur ab ædificatione, erectione, vel dotatione Ecclesiarum, vt docet Lapus *alleg.* 96. *numer.* 3. Barbat. *conf.* 35. *num.* 1. *volum.* 2. Gigas *de pension. q.* 37. *numer.* 12. Decius *conf.* 126. *num.* 4. *& conf.* 149. *ad fin.* Selua *de benefic. quæst.* 11. *numer.* 13. Corras. *in Paraphr. Sacerel.* 4. *par. capit.* 6. *numer.* 33. & Couarr. *in pract. cap.* 36. *in princip.*

53 (the marginal number beside "gari censeantur" reads 53)

54 Quod efficit, vt † huiusmodi fundatores, & patroni in his Ecclesiis, Monasteriis, Xenodochiis, vel Capellis, sic constructis, & dotatis, nomen, vel arma sua, & insignia Gen-
55 tilitia apponere possint, quæ tamen † in locis publicis, vel Ecclesiis ad Regem pertinentibus, affigi omninò prohibentur, etiam si Proregum, aut Episcoporum sint, & simul cum Regiis appendantur, vt constat ex quadam sched. dat. apud D. Laurent. 18. Octobr. ann.
56 1583. *tom.* 1. *pag.* 261. Hoc quippè † semper minus decens, & impudens reputatum est, vt per Bald. *in l.* 1. *C. quæ res vendi non poss.* Iaf. *in l.* 1. *C. vt nemo priuatus*, Frecc. *de subfeudis authorit.* 47. *num.* 2. & aliis relatis Marr. Mager. *in tract. de aduoc. armata, cap.* 18. *num.* 155. *cum seqq. pag.* 816. vbi *ex num.* 117. *pag.* 812. latissimè
57 tractat, † an sit licitum, & conueniens, in Ecclesiis, Capellis, & ornamentis, aliisque rebus diuino cultui sacratis, insignia affigere, vel insculpere? Et hoc, ipsius pij operis, quod prætenditur, ob vanitatis labem, meritum minuat. De quo etiam pluribus disputauit insignis noster M. Basil. Pont. Legionensis 1. *par. var. disp. quæst.* 7. *scholastica, per totam, ex pag.* 259. *ad* 268.

58 In Hospitalibus † quoque, tam Indorum, quàm Hispanorum, quæ ex Regiis largitionibus passim in omnibus Indiarum prouinciis fundata, & dotata reperiuntur, vt patet ex innumeris schedulis, quæ habentur 1. *tom. ex pag.* 361. idem ius patronatus Reges nostri habent, & exercent, & non minori cura, quàm aliarum Ecclesiarum, sibi conseruari præcipiunt, vt aliis omissis, seriò dispositum fuit in quadam sched. dat. Cobejæ anni 1593. quæ extat *d.* 1. *tom. pag.* 301. in qua Archiepiscopus Limanus notatur, quòd aliquas circa hoc querimonias sedi Apostolicæ præsentauerit, & additur: *Que bien sabe que los Hospitales de los pueblos de Españoles son de mi patronazgo, fundados, è dotados con mi hazienda, è limosnas, que les hè hecho, y hago de ordinario; y que los que ay en los pueblos de Indios se maintienen con la cota que el Virrei don Francisco de Toledo les adjudicò en las tassas, è tambien de las sementeras, è otros bienes de comunidad, que los Indios tienen para este efecto, è que con ser los dichos Hospitales de pueblos de Españoles, de mi patronazgo, è los de Indios sustentados con bienes legos, è del mismo genero los de las fabricas, è puestos, los vnos, è los otros essentos de su jurisdicion en lo temporal*, & tradit alia Ant. de Herrera *in hist. gener. Indiarum decad.* 4. *in descriptione, pag.* 81.

Et idem de iure communi cautum est, † tam in ipsis Hospitalibus, quàm in Capellis ibidem erectis, & eorum administratoribus *in Clement. quia contingit. de religios. domib.* vbi Cardin. *numer.* 4. Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* ibi: *Non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt.* Et in variis ordinationibus Lusitaniæ, quas referunt Gama *decis. Lusitan.* 188. Aluar. Valas. *consult.* 105. *per totam*, Cabed. *de patronat. Regiæ corona, c.* 38. *&* 39. 59

Vbi probant, quòd nec visitatio huiusmodi Hospitalium, Ordinariis Ecclesiasticis competit, sine ipsorum Regum licentia, & permissione, quam quidem nostris in Indiis iam habent, vt dicitur in sched. *suprà* relata, ibi: *He mandado dar cedulas mias, para que el, y sus Vicarios puedan visitar los bienes pertenecientes, à las fabricas de las dichas Iglesias, y hospitales de Indios de todo esse Arçobispado, è tomar las cuentas à los Mayordomos, y Administradores, y cobrar los alcances, y ponellos en las caxas de comunidad, y en lo espiritual le queda la visita libre, y como la tiene, y ha tenido, sin que en esto, aora, ni en ningun tiempo se le aya puesto impedimento, y que en los demas Hospitalos que no son de mi patronazgo, haze, sin contradicion lo que el derecho le permite.*

Quod etiam, quatenus pertinet † ad Hospitalia patronatus priuatorum, vel ciuitatum nouissimè repetitum fuit in alia sched. Matriti 24. Martij ann. 1621. directa ad Reuer. Dom. Episcop. Arequipensem, qui cùm quereretur, sibi ad visitandum Hospitale dictæ ciuitatis aditum interdici, responsum accepit: *Que le visitasse conforme à derecho, y lo dispuesto por el santo Concilio de Trento, y reuea, y visitè las obras pias del, tomando cuenta, à las personas que las huvieren administrada, ò administraren, hallandose presentes los Cabildos, ò particulares que fueren patronos, no embargante que en las fundaciones y dotaciones de los dichos Hospitales, y obras pias, se aya puesto clausula de que no se puede entrometer en ellas el Ordinario, porque assi cessen las fraudes y conclusiones que suele auer en la dichas administraciones, y cuentas dellas.* Quod tamen intelligi debet, † vbi talia Hospitalia fundata sunt cum auctoritate Prælati, & habent Ecclesiam, Altaria, & campanilia. Nam aliàs sunt merè secularia, & ad Principem secularem pertinet iurisdictio super eorum bonis, vt notatur *in cap. ad hæc, de religios. domib.* gloss. *in Clement. per literas*

teras, de præbend. Bald. *in l. si quis ad declinandam, §. in omnibus, num. 21. C. de Episc. & Cler.* Abb. *in cap. de Xenodochiis, de religios. domib.* Paris. *cons. 34. lib. 4.* Cabed. *d. capit. 38. numer. 1.*

62 De quo, & quæ requirantur ad hoc, † vt Hospitale dicatur locus pius, & religiosus, & censeatur constructum fuisse auctoritate Episcopi, & gaudeat priuilegio fori, & immunitatis Ecclesiasticæ, & de aliis quæstionibus practicis ad materiam Hospitalium pertinentibus videndus erit Tiraq. *de priuil. piæ causæ, priuil.* 138. Cut. Iunior. *cons. 20. per totum*, Feder. de Senis *cons. 130. num. 2.* Zepola *cautela 211. nu. 2.* Greg. Lopez *in l. 4. tit. 11. par. 1. verb. A la Iglesia*, Valasc. *d. cons. 105. per totam*, Couarr. *lib. 2. variar. cap. 20. num. 4.* Sfortia *de in integr. restit. 1. par. q. 3. art. 6.* Tiber. Decian. *libr. 2. crimin. cap. 25. num. 18. & 19.* Menes. *in l. si aquam 2. ex num 45. C. de seruit. & aqua*, Caualcan. *decis. 17. ex num. 34. part. 2.* Mascard. *de probat. concl. 869. decis. Perus. 30. ex num. 7. & decis. 90. & 93.* Cæsar Barzius *decis. Bononiens.* 124 Ioseph. Ludou. *decis. Perus.* 98. Alexand. Trentaquin. *1. 10. var. resol. lib. 1. tit. de rescript. & privileg. resol. 4. per. tot.* Auendañ. *de censib. cap. 78. à num. 1.* Farin. *1. tom. q. 28. à num. 36.* latè Peralta *in l. Mænius 68. §. in fundo, num. 6. de leg. 2.* Remig. de Goni *de immunitat. Eccles. amp. 1. n. 7.* Iacob. Portius *com. concl. lib. 5. concl. 7.* Nicol. Garcia *de benef. 1 par. cap. 3.* Bobadilla *in Polit. libr. 2. cap. 17. num. 39. & cap. 18. num. 139.* Gutier.
63 Canon. *quæstion. q. 35. ex n. 18.* Et † qualiter libri Hospitalium faciant fidem, & præcipuè ad probandam mortem in illis defunctorum, Nicol. Genua *de Passeribus de script. priuat. lib. 5. §. liber Hospitalis.*

Quibus pro coronide huius capitis addo, non solùm prædictorum locorum Regem esse patronum, & protectorem, verùm & omnium †
64 operum piorum, quæ ipsius vassalli vbilibet constituti, vel viui, vel morientes fieri iubent. Nam cura, vt hæc impleantur, & debito modo exequantur, penes ipsum, & supremum eius Regium Senatum principaliter residet, vt probat text. *in l. hæreditas 53. vers. Verum quamquam, D. de petit. hæred.* ibi: *Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis, l. Quintus Mucius 7. in fine, D. de annuis legat.* ibi: *Sed interuentu iudicis hæc omnia debent ad effectum perduci, l. 7. tit. 10. par. 4.* iunctis aliis, quæ signanter tradit Innocent. *in cap. nos quidem, de testam.* Roman. *singul. 1. & consil. 69.* & plures alij ex antiquioribus, quos refert Tiraq. *de priuileg. piæ causæ, priuil.* 150. Couarr. *in cap. si hæredes, & in cap. cùm Ioannes, num. 1. de testam.* & ex recentioribus Valasc. *d. consult. 105. num. 28. & ex n. 17. tom. 2.* vbi animaduertit *numer. 63.* quòd ex appositione manus Principis, colligitur eius immediata protectio, Ioan. Guttier. *libr. 1. practic. cap. 44.* Bobad. *d. lib. 2. cap. 18. numer.* 120. Dom. Valençuela *cons. 60.*
65 *num. 1. & 2.* Vbi testatur, † duos ex Consiliariis Principis fuisse deputatos ad implendum testamentum Archiepiscopi Hispalensis Dom. D. Ferdinandi de Valdes, & idem factum vidimus pro testamento Illustriss. Archiepiscop. Toletani Cardinalis Quiroga, & tangit aliquid Marta *de iurisd. 2. par. cap. 10. num. 32. &*

capit. 18. numer. 3. 4. & 8. Leon *decis. Valentiæ 20. num. 3. & 4. & seqq.* D. Perez de Lara *de anniuers. & capellan. libr. 2. cap. 1. num. 48. & 49.* Ceuallos *de violentiis, 2. par. q. 84. num. 14.* & Molina Theolog. *dis. 251. col. 3.* vbi ait, † de iure 66
Lusitaniæ esse nominatos Ministros publicos Regios, quibus deuoluitur executio, & emolumentum prioribus executoribus relictum, & amissum ob negligentiam.

Quinimò ob eandem etiam causam Reges nostri & alij in suis Regnis sunt, & esse debent patroni, † & protectores, imò & executores 67
Conciliorum, quæ ad meliorem Ecclesiæ gubernationem statuuntur, & præcipuè sancti Concilij Tridentini, quia vix est, vt possit Rex suum patronatum Ecclesiasticum conseruare, nisi in eius piis sanctionibus obseruandis sedulam operam nauet, vt insinuatur *in cap. ab Imperatoribus 13. q. 3. l. 1. tit. 3. libr. 1. Recopil.* ibi: *Los Reyes, y Principes de la tierra, à quien Dios encommendò la defension de la santa Madre Iglesia*, Concil. Trid. *sess. 25. cap. 20. pag. 349.* ibi: *Confidens eos, vt Catholicos, quos Deus sanctæ Fidei, Ecclesiæque Protectores esse voluit*, tradit Paz *in praxi tom. 2. prælud. 5. numer. 10.* Enriquez *de Pontif. claue. libr. 2. cap. 11. §. 3. litter. D. & cap. 12. §. 2. in fine, & cap. 15. §. 1. litt. D. & litt. L. & cap. 20. gloss. vltima, & cap. 23 circa fin.* Flores Diez de Mena *libr. 1. variar. quæst. q. 12. num. 8. in fine*, & iterum *q. 4. num. 35.* vbi inquit, hoc ius habere ex Bullis, & concessionibus summorum Pontificum, Bobadilla *in Polit. libr. 2. cap. 18. numer. 154 & libr. 3. capit. 5. numer. 34. in fine*, doctiss. Ceuall. *libr. 5. comm. pract. quæst. 897. de violentiis, numer. 218. & 219.* & rursus *numer. 335. ante finem*, & in peculiari tractatu *de eisdem violentiis, 1. par. glos. 6. num. 61.* & alia satis doctè adducens D. Francisc. Salgad. *de Regia protect. 1. par. cap. 2. prælud. 2. num. 73. & seqq.* D. Narbona *in l. 59. tit. 4. lib. 2. Recop. glos. 2.* & Martinus Mager. *de aduocatia armata, cap. 2. num. 98. pag. 54.*

CAPVT IV.

De ingenti, & assidua Regum nostrorum cura in erigendis, dotandis, & ditandis Cathedralibus Indiarum Ecclesiis, & speciali iure patronatus, quod in præsentatione Prælatorum, & Præbendariorum ipsarum exercent, & quæ sit communis forma erectionum, & diuisionis fructuum, seu decimarum, inter dictos Prælatos, & Præbendarios, & alios earundem Ecclesiarum Ministros.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiarum Cathedralium erectio ad Romanum Pontificem pertinet.*

2 *Reges nostri, quo iure, cura, & studio in erigendis & dotandis Ecclesiis Cathedralibus Indiarum vsi fuerint?*

3 *Ecclesiæ Cathedrales Indiarum, qualiter dotatæ fuerint à Regibus Hispaniæ.*

4 *Bulla*

4 *Bulla Alex.VI. decimas Indiarum nostris Regibus concessit cum onere congruæ sustentationis, & dotationis Ecclesiarum, & Ministrorum Ecclesiasticorum.*

5 *Erectio Cathedralium Indiarum, simul atque à Regibus Hispaniæ disponitur, sedi Apostolicæ videnda, & approbanda remittitur.*

6 *Ecclesiarum Metropolitanarum, & suffraganearum, quæ in hunc vsque diem in Nouo Orbe erectæ sunt, peculiaris nomenclatura proponitur.*

7 *Prebendariorum numerum in Ecclesiis Cathedralibus Indiarum, qualis, quantusque sit?*

8 *Regum nostrorum curam, & magnitudinem, in erectione, & dotatione Ecclesiarum Indiarum, plures Auctores laudant, & admirantur, qui referuntur.*

9 *Regibus nostris ob Ecclesiæ, & Ecclesiarum in Nouo Orbe dilatationem, & fundationem, quæ S. Scripturæ vaticinia conueniant?*

10 *Pietas, & cura Regum nostrorum in dilatanda Christi Fide, ab Angelis in cœlo cantatur.*

11 *Regibus Ecclesias dotantibus, & amplificantibus, Deus magnam felicitatem promittit.*

12 *Archiepiscopatus, & Episcopatus, quot in toto Orbe Christiano hodie reperiantur?*

13 *Erectionis priorum Cathedralium Indiarum, & pactionis initæ cum primis Episcopis Hispaniolæ forma refertur.*

14 *Erectio Cathedralium, quæ hodie in omnibus prouinciis Indiarum obseruatur, compendiosè refertur.*

15 *Diuisio decimarum quomodo hodie fiat inter Prælatos, Prebendarios, & alios Ministros Ecclesiarum Indiarum.*

16 *Decimarum gaudium, etsi Ecclesiis donatum sit, Reges tamen earum benè administrandarum curam non dimiserunt.*

17 *Officiales Regij, & vnus ex Auditoribus, qualiter locationi decimarum assistere debeant, & schedulæ de hoc agentes.*

18 *Nouenæ duæ partes decimarum Regibus nostris in erectione Ecclesiarum reseruatæ sunt, & qualiter administrentur.*

19 *Nouenarum decimalium exactio, an, & quatenus manu Regia fieri possit?*

20 *Noueni decimarum Indiarum Regibus reseruati sunt adinstar tertiarum Hispaniæ.*

21 *Tertiæ decimarum Hispaniæ pro bonis temporalibus reputantur, & per seculares iudices administrantur, iudicantur, & exiguntur.*

22 L.1.tit.23.de las tercias lib.9.Recopil. *ponderatur, quatenus eas constituit inter bona patrimonialia Principis, & decimas inter tractatus de rebus spiritualibus.*

23 *Rubricarum diuersitas ostendit diuersit... subiectorum, & naturam rerum, de quibus illis tractatur.*

24 *Nouenorum exactio est veluti quid dependens à iure Regij patronatus, de cuius causis seculares iudices cognoscunt.*

25 *Erectione ecclesiarum cauetur, vt ius patronatus ipsarum illæsum in omnibus Regibus conseruetur.*

26 *Prælatorum electio, & præsentatio ad Cathedrales, vel Collegiatas, non quæritur regulariter ex solo iure patronatus, nec consuetudine, vel præscriptione, nisi adsit quoque priuilegium R. Pontificis.*

27 *Reges nostri ex speciali priuilegio Pontificio habent electionem, & præsentationem Prælatorum Ecclesiarum Indiarum.*

28 *Archiepiscoporum, & Episcoporum Hispaniæ nominatio, & præsentatio, quo iure, & ex quo tempore nostris Regibus competat, & aliis in suis Regnis.*

Cap. cùm longè 25. dist.63. & l.18. tit.5. par. 1. & l.1. tit.6. lib.1. Recop. *illustrantur, ibidem.*

29 *Episcoporum ad Cathedrales electio, variis modis pro varietate temporum ab initio nascentis Ecclesiæ facta reperitur, & Auctores, qui de eis agunt.*

30 *Episcopum à Rege præsentatum, si Pontifex confirmare nolit, quid faciendum? remissiuè.*

31 *Menchacæ opinio refertur putantis, licitum, & expediens esse, vt Reges Hispaniæ Episcopatus, non solum præsentent, sed etiam conferant.*

32 *Rex nullus in toto Orbe adeò magnas, & pingues Prælaturas vno verbo prouidet, ac Hispanus, ex Auctore Thesauri politici.*

33 *Prælatos Ecclesiarum à Regibus eligi, & præsentari, conuenientissimum est, & præsertim in Indiis, & quare?*

34 *Reges si non haberent præsentationem Prælatorum Ecclesiarum sui Regni, possent iustis causis interuenientibus, se eorum electioni immiscere, vel contradicere.*

35 *Prælatis Indiarum, vbi à Rege præsentantur, solent dari litteræ commendatitiæ, vt à suis Capitulis ad gubernationem Ecclesiæ admittantur, etiam ante Bullarum expeditionem, & quare?*

36 *Praxis, quod Prælati Indiarum cum sola Regia præsentatione incipiant administrare Ecclesias, quibus præficiuntur, antiqua est, & iusta.*

37 *Consuetudine induci potest, vt electus Episcopus ante confirmationem Papæ administret.*

38 Cap. auaritiæ, de elect. lib.6. *& iura similia, quæ electum ante confirmationem Papæ non posse administrare tradunt, explicantur.*

39 *Electus à Rege in Episcopum, vel per concordem electionem, aut data necessitate ecclesiæ, & in aliis casibus potest administrare ante confirmationem Papæ.*

40 *Portugalliæ in Regno Episcopi electi etiam ante confirmationem administrant.*

41 *Archiepiscopus Limanus notatus fuit, quod Papa detulerit Episcopos Indiarum administrare solere ante Bullarum expeditionem.*

42 *Electus ante confirmationem Papæ non administrat Ecclesiam iure proprio, sed vice Capituli, sede vacante, qui eum suo loco constituit.*

lectus Episcopus, cui administratio Ecclesiæ committitur à Capitulo sede vacante, an possit

possit constituere Vicarium generalem, vel per se ipsum debeat administrare?

44 *Delegatus etiam Principis non subdelegat, vbi eius persona, & industria electa est.*

45 *Iurisdictio, quam Capitulum sede vacante, ad preces Principis transfert in Episcopum electum, non est delegata, sed ordinaria.*

46 *Vicarium generalem si non posset nominare Episcopus electus, qui loco Capituli administrat, nec foraneos posset, quod est absurdum.*

47 *Vicarij foranei habent delegatam iurisdictionem.*

48 *Capitulum sede vacante, potest nominare Vicarium, siue Prouisorem generalem.*

49 *Vicarius generalis habet ordinariam iurisdictionem.*

50 *Vicarius generalis potest omnia sibi commissa delegare, & subdelegare, maximè si id ei concessum fuerit in sua nominatione.*

51 *Electus, non tam Vicarius, quàm generalis administrator ex Pontificia auctoritate censendus est.*

52 *Administratores generales sunt loco Prælatorum, & possunt omnia, quæ ipsi Prælati.*

53 *Electum posse per se, vel per alium administrare Oldrad. expressè docet, cuius verba referuntur.*

54 *Obseruantia antiqua multum veneranda est.*

55 *Episcopus translatus ad aliam Ecclesiam, & ad eius administrationem iter faciens, Bullis non expeditis, an possit in ea, quam deserit, Vicarium generalem relinquere?*

56 *Electi Episcopi, quæ possint facere, & expedire ante consecrationem, vel post eam, ante apprehensam Episcopatus possessionem.*

57 *Episcopus confirmatus, etiam non consecratus, potest exercere iurisdictionem ordinariam in sua Diœcesi.*

1 LIcèt certum sit, † Ecclesiarum Cathedralium erectionem ad solùm Romanum Pontificem pertinere, *cap. 1. ne sede vacante, cap. quod translationem*, vbi gloss. *de offic. deleg. cap. 48. & seq. 16. q. 1. gloss. in cap. sicut vnire, de excess. Prælatorum, cap. licet, de præbend. in 6. Clement. 1. vt lite pendente, l. 2. tit. 10, par. 1.* vbi Greg. Lopez *gloss. 1.* cum multis aliis, quæ adducit Mandos. *de signat. gratiæ, tit. de erection.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de erect. Eccles. in Cathedr.* Azorius *2. par. instit. moral. lib. 5. cap. 29. quæst. 25. & lib. 6. cap. 30. q. 2. & 4.* Nicol. Garcia *de benef. 5. par. cap. 1. num. 1. & par. 12. cap. 5.* & meliùs cæteris Isidor. Mosconius *in tract. de maiest. Ecclesiæ militantis, lib. 1. par. 1. cap. 15.* Petr. Greg. *de benef. cap. 13. nu. 4.* Bzouius *de Pontifice Romano cap. 34.* quo loco probat esse fontem Sacerdotij, Thom. Sanch. *lib. 2. consil. moral. lib. 2. cap. 2. dub. 37. num. 7.* D. Valençuela *cons. 4. num. 161. & cons. 63. num. 94.* Filiucius *de statu Cleric. tract. 41. cap. 2. à num. 2. & tract. 45. cap. 5. à num. 14.* Fabric. Blenianus *de benef. lib. 3. cap. 3. numer. 26.* & August. Barbosa *de iure Eccles. libr. 2. capit. 2. num. 97.*

Cùm tamen in prouinciis Indiarum, talis, ac tanta nostris Catholicis Regibus auctoritas, & potestas circa res Ecclesiasticas ab eisdem Romanis Pontificibus concessa fuerit, qualis quantaque ex eorum indultis, & ex aliis colligitur, quæ superioribus capitibus adnotauimus. Meritò † iidem ipsi Reges, vbi primum res, atque status dictarum prouinciarum id exigere cœpit, sedulam, atque assiduam operam, & diligentiam nauarunt, & quotidie non minori cura, & solicitudine nauant, vt Cathedrales Ecclesiæ in vrbibus, & locis conuenientibus erigantur, & de Archiepiscopis, vel Episcopis, Dignitatibus, Canonicis, & Portionariis, aliisque Ministris necessariis, & idoneis prouideantur: eisdem liberaliter † relinquentes fructus decimarum sibi priùs à sede Apostolica concessarum, & vbi decimæ non sufficiunt, ex Regiis iuribus, & reditibus competentes prouentus, ad congruam eorum sustentationem, nullis parcendo sumptibus assignantes. Sequentes nimirum tenorem Bullæ dictæ concessionis, ibi: *Assignata † priùs realiter, & cum effectu (iuxta ordinationem tunc Diœcesanorum locorum, quorum conscientias super hoc oneramus) Ecclesiis in dictis insulis erigendis per vos, & successores vestros, de vestris, & eorum bonis dote sufficiente, ex qua illis Præsidentes, earumque Rectores se commodè sustentare, & onera dictis Ecclesiis pro tempore incumbentia perferre, ad Cultum diuinum ad laudem Omnipotentis Dei debitè exercere, iuraque Episcopalia persoluere possint, &c.* iunctis aliis, quæ tetigi *suprà hoc lib. capit. 2. num. 28.* 2 3 4

Et statim, vbi cuiuslibet Ecclesiæ erectio fit, † eam ad sedem Apostolicam cum debita obedientia, & submissione remittunt, vt per eam (si oportere visum fuerit) approbetur, & confirmetur, prout semper ob summam ipsarum erectionum iustificationem, & conuenientem dispositionem, approbantur, & confirmantur. 5

Atque in hunc planè modum, eo, quo hæc scribimus, tempore † sex Metropolitanæ Ecclesiæ, & triginta duæ eisdem suffraganeæ erectæ sunt, videlicet in insulis, quas vocant *de Barlouento*, Archiepiscopalis insulæ Hispaniolæ, aliàs Sancti-Dominici, quæ suffraganeas habet Cubensem, Portus-diuitis, Caraquensem, siue *de Veneçuela*, & Abbatialem *de Iamaica*. In Nouo-Regno Granatensi Archiepiscopalis Sanctæ-Fidei de Bogota, quæ suffraganeas habet Carthaginensem, Sanctæ-Martæ, & Popaianensem. In prouinciis Nouæ Hispaniæ Archiepiscopalis Mexicana, quæ suffraganeas habet Tlaxcalensem, siue *de la Puebla de los Angeles*, Guajacensem, siue Antiquariæ, Mechoacanensem, Yucatanam, Guathemalensem, Chiapensem, Nicaraguensem, Nouæ-Gallæciæ, siue *de Guadalajara*, Nouæ-Cantabriæ, Hondurensem, siue Sancti-Saluatoris. In latissimis Peruanis Prouinciis Archiepiscopalis Limana, aliàs *de los Reyes*, quæ suffraganeas habet Pananensem, Quitensem, Truxillanam, Guamanguensem, Arequipensem, Cuzquensem, & in Prouincia de Chile duas alias, quæ appellantur Sancti-Iacobi, & Conceptionis. Nam alia, quæ ibidem erecta fuit, & dicebatur Imperialis, vrbe destructa, cessauit. In eisdem prouinciis Peruanis superioribus, vulgò *de Arriba*, Archiepiscopalis Argentina, aliàs *de los Charcas*, vel *de la Plata*, quæ suffraganeas habet Pacensem, siue *de la Paz*, Tucumanensem 6

nensem, Sanctæ Crucis *de la Sierra*, aliàs *de la Barranca*, Fluminis Argentei, aliàs *Rio de la Plata*, *ò Buenos aires*, & Paraguanam. In insulis Philippinis, quæ vltra vndecim millie esse referuntur, Archiepiscopalis de Manila, quæ suffraganeas habet Ecclesiam Nouæ-Segouiæ, insulæ Luzonis, Sancti nominis IESV in insula de Zebu, & Cacerensem in prouincia de Camarines, earundem insularum. Quæ omnes Ecclesiæ † ducentas Dignitates, tercentum & octoginta Canonicatus,
7 totidemque Portionarios habere comperiuntur, vltra alios Capellanos, Parochos, Beneficiarios, & Ministros, quos vix recensere possimus, & alias minores Ecclesias, quæ septuaginta millium numerum excedere dicuntur.

8 Vnde iustè hanc † magnitudinem, & Regum nostrorum curam, & pietatem, hac in parte, non solùm nostri Auctores, verùm exteri etiam passim referunt, laudāt & admirantur, vt constat ex Ioan. Boter. *in relation. vniuers.* 5 *.par. pag.*77. & 82. *cum seqq.* Thom. Bozio *de sign. Eccles. Dei, lib.* 4. *cap.*3. & *lib.*20. *signo* 87. *cap.*6. & *sign.*89. *cap.*8. & alibi passim, vbi inter alia ait, ideo Regibus Hispaniæ Deum concessisse Indiarum opes, & diuitias, vt Ecclesias ditiores constituerent, & centuplum acciperent, eleemosynas largientibus promissum. Quod refert etiam Didac. Valdès de dignit. Reg. Hispaniæ, *cap.*21. *in fine*, & speciatim, omnes Ecclesias Cathedrales Indiarum recensens, Thomas Stapleton. Anglus, *de magnitudine Romanæ Eccles. lib.*1. *cap.*3. *in fin.* Guiller. Zenocharus *de Repub. Caroli Cæsaris*, *lib.*2. Petr. Martyr. *in Histor. Noui Orbis*, *decad.*2. *lib.*9. Camil. Borrel. *de præstant. Reg. Cathol. cap.*76. *n.*17. & *seqq.* Relatio omnium officiorum, Archiepiscopatuum, & Episcopatuum Noui Orbis, quæ habetur *in* 1. *tom. sched. impress. pag.*31. Ant. de Herrera *in descript. Indiar. pag.*60. & *seqq.* Fr. Ioan. à Torquemada *in Monarch. Indian. lib* 19. *cap.*30. & 31. Fr. Alphons. Ferdinandez Dominic. *in histor. Eccles. nostrorum temporum*, *lib.*1. *cap* 8. & *cap.*36. & *seqq.* Ægid. Gundisaluus de Auila, Regius Chronographus, vir litteris, & virtute conspicuus, *in Theatro Magnitudinum villæ Matritensis*, *pag.*471. & Ego, qui alios adduxi 1. *tom. de Indiar. iur. lib.*1. *cap.*6.

9 Ita, vt † ad Reges nostros ob hanc Ecclesiæ, & Ecclesiarum in Nouo-Orbe dilatationem, constructionem, & ampliationem, meritò applicari possit, & soleat illud Isai. cap.60. *Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe, argentum eorum, & aurum eorum cum eis, in nomine Domini Dei tui, & sancto Israel, qui glorificauit te.* Et melius illud, quod statim dicitur, *vers.*16. *Suges lac Gentium, & mamilla Regum lactaberis*: quod ad curam Regum in dotandis, & alendis Ecclesiis, optimè post alios, refert Matt. Delrius *in Adagiis sacris*, 1.10. *adag.*125. *pag.*126. Quæ
10 † cura, & pietas, vel ab ipsis Angelis in cœlo cantatur, & celebratur, iuxta illud *Apocalyps. cap.* 11. *Et septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum est Regnum huius mundi Domini nostri, & Christi eius, & regnauit in sæcula sæculorum.* Et tradunt
11 alia † de felicitate, & prosperitate, quam Deus ob hoc solet Regibus largiri, D. Thom. *de regim. Princip. lib.*2. *cap.*16. Valer. Maxim. *lib.*1. *tit. de Relig.* Bellarm. *de offic. Princip. lib.*3. Chassan. *in Catal. consid.*17. *par.*5. Ego *d.* 1 *tom. lib.*1. *cap. vlt. num* 88. & est videndus Thom. Stapleton. *lib.*1. *de magnitud. Eccles. Roman. cap.*3. & Albertus Myræus *in notitia Episcopatuum, & in Chronograph. Eccles.* vbi referunt, in toto † Orbe 12
Christiano reperiri hodie 430. Archiepiscopatus, 1017. Episcopatus, absque his, qui esse solebant in terris hodie ab infidelibus occupatis, & qui in Indiis numerantur, qui sanè omitti ab eis non deberent, cùm non paruam Ecclesiæ accessionem dederint.

Forma porro, † quæ primùm data, & obser- 13
uari iussa fuit in erectionibus Ecclesiarum Cathedralium, benè recensentur ab Anton. de Herrera *in histor. gener. Indiar. decad.*1. *lib.*8. *cap.*10. *pag.* 278. vbi adducit pactiones initas inter Ferdinandum Regem Catholicum, & primos illos Episcopos ad insulam Hispaniolam creatos, qui vocabantur D. Fr. Garcia de Padilla, D. Petrus Suarez Deza, D. Alfonsus Manso, & cum ad Ecclesias Cathedrales Sancti Dominici, Conceptionis, & S. Ioan. à Portu-diuite electi, & creati fuerunt, cum Regibus Catholicis pacti sunt, vt sibi decimæ relinquerentur, exceptis illis, quæ ex auro, argento, cæterisque metallis, lapillis pretiosis, & margaritis colligerentur, ipsi verò Regem, tanquam patronum agnoscerent, pro eo preces funderent, & reliqua Ecclesiastica munia adinstar Hispalensis Ecclesiæ obseruarent, & alia facerent, quæ latiùs in eisdem pactionibus continentur, quarum summam refert Herrera *vbi sup.* & de illis publicum instrumentum confectum fuit. Datum Burgis 8. Maij ann. 1512. quod Ego originale, & pergamenis chartis scriptum inspexi.

Sed posteà hæc omnia in meliorem statum reducta fuerunt, & de consilio Apostolicæ sedis, & Reuerendissimorum, & doctissimorum Episcoporum, qui pro tempore creati sunt, in eam tandem formam conuentum, † quæ ex sequen- 14
ti, quàm summatim adducemus, Ecclesiæ Limanæ erectione patebit, à qua parum differunt aliæ, nisi quod pro regionis modo, plures, aut pauciores Præbendarios, ac Rectores enumerant, vt etiam patebit ex collatione eiusdem erectionis, cum alia Ecclesiæ Guathemallensis, quam typis excusam inuenies apud Fr. Ant. Romesalium *in histor. prouinciæ Guatemalens. lib.*3. *cap.*12. & *seqq.* Limana verò (quam dixi factā ann. 1543.) post præfationem D. Hieronymi de Loaisa, primi eius Episcopi, & posteà Archiepiscopi, qui eam formauit, & Bullam Pauli III. qui illam Ecclesiam in Cathedralem erexit, dat. Romæ pridie idus Maij ann. 1541. hæc habet. Quinque Dignitates instituit, nempè Decanum, Archidiaconum, Cantorem, Scholasticum, & Thesaurarium; & vniuscuiusque munus describit, & in Scholastico gradum, in altero iurium, aut in artibus, in aliqua generali vniuersitate requirit, quod qualiter practicandum sit, *infrà cap.*13. *n.* 18. dicemus. Decem Canonicatus, cum declaratione, quod ad minus debeant esse Subdiaconi, & quod nunquam Canonicatus cum Dignitate coniungi possit. Sex integras, totidemque dimidias Portiones, & qualiter Canonici, & Portionarij Altari, & Choro deseruire, & quæ qualitates in præsentandis requirantur, enarrat. Duos Rectores, seu Curatos, & sex Capellanos, & totidem Acolythos, quorum electionem sibi reseruat; aliarum autem Præbendarum, & Dignitatum

nitatum præsentationem Regij patronatus esse declarat. Officium Organistæ, Perticarij, Oeconomi, & Cancellarij,& Canicularij etiam instituit, & quæ hi munia obire debeant, ostendit. Et postea, quam singuli ex Ecclesiæ reditibus partem habituri sint,& quod prædicta stipendia in distributiones quotidianas partiantur, & solùm interessentibus assignentur, & qui per octo menses sine licentia, aut legitima excusatione absfuerint, Præbenda, vel officio priuari possint. Mox fructus omnes decimarum, aliorumque redituum, vel prouentuum Ecclesiæ, in quatuor æquales partes diuidendos esse decernit, quarum vnam Episcopo tribuit. Decano vero, & Capitulo, & reliquis Ecclesiæ Cathedralis ministris, alteram absque deductione aliqua tertiæ partis, quæ in Hispania Regibus præstatur, & vulgò *Tercias* nuncupantur. Quoniam ipsi Reges ab ea Prælatos, & Præbendarios Indiarum liberos esse voluerunt. Reliquas verò duas partes iterum in nouem diuidendas esse decernit, quarum duas Regiæ Maiestati in signum superioritatis, & iuris patronatus assignat. Septem autem restantes ita diuidit, vt quatuor Rectoribus, siue Curatis applicentur, cum onere præstandi octauam partem Sacristæ, & beneficia simplicia ex eo, quod his detractum fuerit formandi, si fructus nimis excreuerint, quæ beneficia patrimonialia futura fore declarat. Tres alias partes æqualiter fabricæ Ecclesiæ cuiuslibet loci, & hospitalibus liberè applicat. Et denique præfigit modum, quo diuina officia celebranda sint, & Capitula in Cathedrali habenda. In quibus Capitulis, inquit, Portionarios vocem habituros vna cum Dignitatibus & Canonicis, tam in spiritualibus,quam in temporalibus, præterquam in electionibus, & aliis à iure prohibitis casibus, qui solis Dignitatibus, & Canonicis pertinent. Reseruatque sibi, & successoribus iurisdictionem circa visitationem, correctionem,& punitionem Capitularium, & aliorum Clericorum totius Diœcesis. Et vt Clerici primæ tonsuræ priuilegio fori gaudere possint,requirit, vt incedant cum corona aperta, & habitu Clericali. Reseruatque in se facultatem ampliandi, mutandi, & emendandi in hac erectione ea omnia, quæ temporis tractu id exigere comperta fuerint,

Hactenus erectio Ecclesiæ Limanæ. Ex qua, vel Me tacente, satis apparet, piè, & prouidè ea omnia ordinata esse, quæ ad Ecclesiæ ministeria religiosè adimplenda conducunt, & qualiter inter Prælatum, mensam Capitularem, & alios Ministros, fabricam, & hospitalia decimarum fructus diuidi, & partiri Reges nostri voluerint.

15 Quæ † eadem diuisio pluribus schedulis comprobatur, & præsertim in illis, dat. Talaueræ 6. Iulij ann.1540. & 13. Februarij ann.1540. & in alia Matriti 3. Octob. ann.1539. quæ habentur *1.tom. impress. pag* 112. *& 113. & pag.*200.quarum summa hæc est: *Que hecha vna gruessa de lo que pudieren valer y montar los diezmos, las dos partes de quatro, sean, y se saquen para el Prelado, y Cabildo por mitad, y de las cartas dos se hagan nueue partes, las dos nouenas dellas para su Mageslad, y de las siete que quedan, las tres sean para la fabrica de las Iglesias Catedrales, y Hospitales que en cada Parroquia se han de hazer; por manera, que el vn noueno y medio sea para la fabrica, y el otro para el Hospital, y los otros quatro nouenos que quedan se han de gastar en sustentar los Clerigos, y Ministros que se han de poner en las Iglesias para la administracion de los santos Sacramentos, y seruicio dellas, y no otra cosa.*

Sed licet Reges nostri, vt ex prædictis apparet, decimarum fructus, & gaudium Ecclesiis reliquerint, † non tamen à se penitus abdicare voluerunt curam, & vigilantiam, vt in eorum locatione, collectione, & administratione cautè, 16
prouidè, & fideliter ageretur, cum in hoc, ipsarum quoque Ecclesiarum commodum versetur, quæ sub ipsorum Regum tutela, protectione, & patronatu semper constitutæ sunt, vt suprà retulimus. Et ita † Regiis officiariis iniunctum est, 17
vt saltem vnus eorum locationi, & distributioni decimarum, tam sede Episcopali vacante, quàm non vacante; ob rationes, quas diximus, interesset, sic vt fraudibus, inconuenientibus, quæ alioqui hac cura spreta, timeri poterant, obuiam iretur, vt constat ex epistola Regia anni 1575. ad Peruanum Proregem Dom. D. Franciscum à Toleto directa, & schedula 18. Ianuarij eiusdem anni, quæ extant *1.tom. pag.*193. *&* 194. vbi (quod magis est) vt & decimæ iuxta erectionis ordinem diuidantur, ordinatio Audientiarum inseritur ann.1563.quæ iubet, vt vnus ex Auditoribus computationis,& diuisionis faciendæ tempore præsens sit.Sic temperatis aliis antiquioribus schedulis anni 1512.& sequentium,quæ habentur *eod. tom.pag.*180. *&* 194. & in totum administrationem decimarum Regibus officialibus demandabant, & Prælatis, & Ecclesiis interdicebant. Nam hoc eo tempore obseruabatur; quo, necdum Ecclesiis ipsis decimæ dotis titulo concessæ erant.

Quæ tamen hodie practicari possunt,& debent
† in duabus illis nouenis partibus,quas Reges nostri sibi in erectionibus, & in dictis schedulis reseruarunt.Nam istarum omnimoda administratio, 18
exactio, & distributio,etiam si piis operibus, & Ecclesiarum fabricis(vt sæpè contingit) applicatæ sint, per Regios omnino iudices facienda est, vt apertè decisum inuenio per quasdam sched. dat. Matrit.3.Octob.ann.1539.& 21. Iunij ann.1562. & 17.Iulij ann. 1572.*d.1.tom. pag.*200. *& 3.tom. pag.*305. *& seqq.*

Circa quarum schedularum praxim, & iustificationem, respectu iurisdictionis, consultus Limæ fui à D.Prorege Principe Squilacensi, & † 19
vtrum ipse posset prouisiones sub Regio nomine, & sigillo expedire contra aliquos Prælatos, & Capitula Ecclesiarum, vel eorum Oeconomos, qui dictas duas nouenas partes decimarum Regi competentes occupabant, & detinebant, rationemque earum reddere detrectabant.Et respondi, absque dubio posse, tum ex aliis, quæ de natura, & concessione decimarum Indiarum dixi *sup. hoc lib. cap.*1. tum maximè,quia hæ duæ nouenæ partes † sunt Regibus nostris reseruatæ adinstar ter- 20
tiarum Hispaniæ,licet eas in quantitate, & modo computationis non æquent,& in signum superioritatis,& iuris patronatus, & ratione acquisitionis Indiarum, vt expressè dicitur in dicta erectione modo relata.Vnde nulla est ratio, cur de his nouenis seculares iudices cognoscere, inquirere, & exigere non possint, cùm de causis, & exactionibus omnium decimarum, quæ Regibus concessæ sint,cognoscere possint,iuxta ea, quæ latissime dixi *d.cap.*1.*ex num.*43.

Et

21 Et in specie in † tertiis Hispaniæ, quibus hi duo noueni, vt erectio inquit, æquiparantur, hæc omnia per seculares iudices exequantur, & quotidie in praxi obseruentur, vt expresè decisum est *in l.1. in fine, tit.5. lib.1. Recop.* & secure docet Gregor. Lopez *in l.12. verbo No los deben haber, & in l.24. verb. Tomen diezmo, vers. Quod tu nota, tit.21. par.1.* Didac. del Castillo *in l.6. Taur. verb. De qualquier calidad, & in l.13. verb. Veinte y quatro horas*, vbi dicit, se ita sæpè consuluisse; & obtinuisse, latè Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.15. num.15. vers. Quibus accedit*, Couar. *in pract. cap.35. n.1. vers. Tertio, quoties*, Lasarte *de decima vendition. cap.19. num.36.* vbi refert causam, & originem concessionis tertiarum, Paz *in praxi 2.tom. prælud.2. num.24.* Ioan. Gutierrez *lib.1. pract. cap.14. n.1.* Ioann. Garcia *de expens. cap.9. num.91. & 92.* optimè Barbosa *in l. Titia, ex num.42. & 47. D. solut. matrim.* & innumeri alij, quos nouissimè congerit D. Ioann. del Castillo *in 7. tom. suarum controuersiarum*, cui titulum fecit *de las tercias, cap.11. ex num.2.* Melchior Reinosus *obseru.50. num.14.* Brito *in cap.2. de locato, num.36.* Thom. Sanch. *in consil. moralib. lib.2. cap.24. dub 57. num.1.* Rhenat. Choppin. *de moribus Parisiensibus, lib.3. tit.3. num.7.*

22 Quod indicat † text. *in l.1. & per totum titul.21. de las tercias, lib.9. Recop.* Quatenus titulus ille inter iura Regalia, & bona patrimonialia Principis collocatur: & titulus de decimis, in ea parte eiusdem Recopilat. Vbi de spiritualibus, & Ecclesiasticis agitur, quam ponderationem fecit Couarr. Lasarte, & Ioann. Gutierr. *vbi sup.* & Azeued. *in ead. l.1.*

23 Quæ † rubricarum diuersitas subiectorum diversitatem ostendit, vt docet Alexand. Ias. Alberic. & alij *in l.1. D. si cert. pet.* Dec. *consil. 508. num.3.* Corn. *cons.67. num.1. lib.1.* Bald. *cons.34. n.3. lib.5.* & Craueta *cons.1. in primo dubio, per tot.* Gigas *de crim. læsæ Maiest. tit.1. q.40. n.9. & 10.* Alderan. Mascard. *de statutis, concl.2. n.189. & 190.* Caball. *resol. crimin. centur.3. casu 235. num.14.* & Did. Per. *in l.3. tit.8.*

24 *lib.8. Ordin. gloss.2.* Vt † omittam hanc nouenorum exactionem, recuperationem, & cognitionem, esse veluti executionem iuris patronatus, quod nostris Regibus competit, de quo etiam in Regiis Tribunalibus, & per seculares iudices agi posse, magis vera, & communis Doctorum schola testatur, vt abundè probatum reliqui *in cap. præcedent. ex n.26.*

Harum verò sic erectarum Ecclesiarum pa-

25 tronatus † eisdem Regibus saluus, & illæsus conseruari debet, vt ex verbis ipsius erectionis apparet, tum in reliquis, quæ ad illum spectant, tum præcipuè in electione, & præsentatione Prælatorum, qui Ecclesiis erectis præficiendi sunt.

26 Nam † etsi de iuris rigore ad Patronum, etiam Principem, virtute patronatus non pertineat electio, & præsentatio Prælatorum Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, vt probat text. & ibi Abb. *in cap. nobis, de iure patron. l.1. tit.15. par.1.* Alexand. *cons.74. lib 4.* Rochus de Curte *de iure patron. verb. Ecclesia, q.2.* Lambert. *eod. tract. 1.par. lib.2. q.4. princip.* Couarr. *in reg. possessor, 3.par. §.10. num.4.* & communis de qua per Boër. *decis.32. num.5.* qui hoc adeo verum esse inquiunt, vt nec consuetudine, nec præscriptione patronus laicus id possit acquirere, quia requiritur priuilegium Romani Pontificis, vt per text. & gloss. *in d. cap. nobis, cap. hinc est etiam 16. q.1. & d. l.1. tit.15. par.1.* nisi cum tali præscriptione consensus Episcopi, fundationis, & dotationis interuenisse probetur, aut alia concurrant, de quibus per Cardin. *in Clem. plures, §. fin. de iure patron.* Rochum, & Couarr. *vbi sup.* Did. Per. *in l.1. tit.6. lib.1. Ordinam. verb. Deban*, & text. & DD. *in cap. fin. de præscript. lib.6. & in d. l.1. tit.15. par.1.* Hoc tamen ius † in nostris Indiis nullam dubitationem recipere potest, cum expressis verbis in Bulla Iulij Secundi eis concedatur, ibi: *Ac ius patronatus, & præsentandi personas idoneas ad prædictas, & alias quascunque Metropolitanas, & Cathedrales Ecclesias, &c.* 27

Et in aliis Ecclesiis † Hispaniæ, eodem iure, 28
ex similibus Bullis, & priuilegiis vtantur, vt indicat *l.1. tit.6. lib.1. Recop.* vbi dicitur, id competere antiqua consuetudine, iustis titulis, & concessionibus Apostolicis, quas concessiones se vidisse, & legisse testatur Gregor. Lopez *in l.18. tit.5. part.1. verbo, Antigua costumbre*, & Mariana *de rebus Hispan. lib.24. cap.16. & lib.25. cap.5.* Gutierrez *lib.3. pract. quæst.13. num.72.* Garcia *de benefic. 5.parte, cap.1. num.218.* Doctissimus, & mihi amicissimus D. Ioann. Balboa Mogrouejo, Primarius Salmanticensis, & rei dominicæ fisci Procurator egregius, *in cap. cum Ecclesia Sutrinia, de caus. possess. & propriet. num.50.* vbi Auctores dictæ concessionis facit Adrian. VI. Clemens VII. Paul. III. & Alexand. VI. & hunc esse meliorem & robustiorem titulum inquit, quo tale ius adstrui, & defendi possit. Quamvis sint alij, qui illud longè antiquius esse affirment, & iam inde à Gothorum temporibus tractum, & Toletanorum Conciliorum decretis stabilitum, de quibus *in cap. cùm longe 25. distinct.63. & dict. l.18. partita, & 1. Recopilat.* cum aliis, quæ de eodem Regali iure præsentationis Episcopalis agentes, tam in Hispania, quam in aliis Regnis, vbi eadem viget consuetudo, & † de variis modis, 29
& mutationibus, quæ ab initio nascentis Ecclesiæ in electionibus Episcoporum interuenerunt, latè, & doctè, vltra alios antiquiores, quos refert, tradit doctissimus Couarruuias *in regul. possessor, 2.parte, §.10. num.6.* Gregor. Lopez *vbi suprà*, Didac. Perez *in l.3. tit.3. lib.1. Ordinam. & in l.2. tit.6. eodem lib.1. ex pag.149. vers. Item Reges Hispaniæ*, Palac. Rub. *de donat. inter, num.24.* Peregrin. *verb. Electio, fol. 61.* Azeued. *in dict. l.1. Recopil.* Azor. *2.part. instit. moral. lib.3. cap.18.* Bursat. *cons.116. volum.2.* Castaldus *de Imper. quæst.100. numer.6.* Cassaneus *in Catalog. gloriæ mundi, 5.par. consider. 24. vers. 99.* Ceuallos *4.tom. commun. quæst.897. num.379.* Gonçalez *in regul.8. Cancellar. gloss.43. num.60.* Spino *in specul. testam. gloss.4. numer.13.* Gutierrez *dict. capit.13. numer.72 & Canonicarum cap.11. num. 2.* Bobadilla *in Politica libr.2. capit.18. numer. 215.* Cabed. *de patron. Regio, cap.37. à num.1. & decis.63. numer.3. par.1.* Cenedo, qui plures alios recenset, *in collectan.51. & 64. ad Decretum. ex num.1.* vbi ait, quod Reges Galliæ non solùm nominationem, verùm & inuestituram, & collationem prætendunt, Petr. Rebuff.

cia, ni merced, ni por testamento, ni por otra disposiciō alguna, que Nos, ò los Reyes nuestros sucessores hizieremos, no seamos vistos conceder derecho de patronazgo à persona alguna, ni à Iglesia, ni à Monasterio, ni prejudicarnos en el dicho derecho de patronazgo.

24 Et hoc etiam efficit, quemadmodum † de aliis Regalibus, & bonis patrimonialibus Principis, causæ, & dubitationes, quæ emergunt, debent iudicari, & declarari per iudices seculares, & supremas Curias ab eo deputatas, vt *in l.2. & 5.* vbi causæ fiscales, *l.1. C. si aduers. fiscum*, cum aliis, quæ tradit Bald. *in l. si debitum*, *num. 4. C. quando fisc. vel priuat.* Peregrin. *de iure fisci, libr. 7. titul. 1. per totum*, Quemada *quæst. fiscal. 1. & 2.* Didac. Perez *in l.6. tit.41. libr.2. Ordinam.* glos. *Saluo en aquellos*, D. Franc. Alfarus *de offic. fiscalis, gloss. 16. priuileg. 1. num. 21. seqq.* latissimè Regnerus Sixtinus de Regalibus, *1. parte, cap.8. per totum*, cum aliis, quæ adduxi *suprà, cap. 1. & nu.42.*

25 Ita etiam † causæ concernentes Regium patronatum, tractandæ sunt, & tractari solent coram ipso Principe, & supremo eius Senatu, vel Regalibus Indiarum Cancellariis. Quia licèt aliàs in aliis patronatibus debeant ad iudicium Ecclesiæ remitti; ob id † quòd hoc

26 ius sit spirituale, vel spirituali annexum, vt *in cap. quanto, de iudiciis, Clement. dispendiosam, eodem tit. l.56. tit.6. part.1.* cum aliis, quæ latè adducit Cabedus *de patronat. Regiæ coronæ, cap. 49.* & Ceuallus *de violentiis, 2. part. quæst. 94.* Vbi hinc refert, non esse recursum ad Regalem Cancellariam per viam violentiæ contra iudicem Ecclesiasticum; qui inhibet iudici seculari, vt non cognoscat de causa iuris patronatus, etiam inter laicos. Hoc tamen limitatur in eo, quod ad Reges pertinet, qui etsi demus, quòd sit etiam spiritualibus annexum, & ex concessione Romani Pontificis emanaverit, tamen, vbi semel factum est Regale, inter iura patrimonialia Principis computatur,

27 † & ad eum pertinet eius tuitio, & iurisdictio, vt eleganter tradit Turrecremata *in cap. filijs, vel nepotibus 16. quæst.7.* DD. per tex. ibi *in cap. generali, §. vltimo, de elect. lib. 6.* Bald. *in cap. 1. num.8. Episcop. vel Abbat.* Bertrand. *consil.176. num. 17. vol. 3.* Aufrerius *de potest. seculari, fallent.25.* Carol. Grassal. *lib.1. Regal. Franciæ, cap. 5. col. fin. & cap.1. col.5.* vbi inquit, quod Curia Parlamenti cognoscit etiam de petitorio præbendarum, quas Rex confert, Iacob. Rebuff. *in l. 4. num. 2. C. de fund. rei priuatæ, lib. 11.* Guilier. Bened. *in cap. Reinuntius, verb. Et vxorem, el 2. num.62. & num. 74. & seqq.* Beroius *consil. 65. num. 117. vol. 1.* Did. Perez *in l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinam.* Mieres *de maiorat. 3. part. q. 11. ex num. 11. vsque ad fin.* Iacob Calitius *in margarita fisci, dub.8. n. 21. fol. 30.* Thom. Mier. *super capitulis Curiarum Cataloniæ, collat. 10. fol.43. & 44.* Annæus Robertus *lib. 3. rer. iudica 1. cap. 1.* Rhenatus Choppinus *de domanio Franciæ, lib. 2. tit. 8. num. 7. & in tract. de sacra policia forensi, in præfatione, num. 10. & 11.* Oliuan. *de iure fisci cap. 13. num. 33.* Belluga *in specul. Princip. rubr. 15. §. tractemus, num. 38. vers. Et hoc ius tertij*, Hottom. *de verb. feudal. verb. Regalia*, Balzaran. *de feud. tit. 56. quæ sint Regalia num. 8.* Guid. Papa, & eius Addit *decis. 1. & 85.* Maranta *de ordin. iudic. 4. par. num. 77.* Nauarr. *in cap. cùm contingat, de rescript.* Ioan. Garcia *de nobilit. gloss. 9. num. 22.* Matienz. *in l. 3. gloss. 10. num. 2. tit. 10. lib. 5. Recop.* Parla *differ. 9. n. 25.* Bobadilla *in Politica lib. 2. cap. 18. num. 141. & 213.* vbi alios allegat, & vltra eos Cabedus *vbi sup. num. 10. & 11.* qui tamen solùm agnoscit hanc iurisdictionem in merè possessorijs; & latè D. Francisc. Salgad. *d. tract. de Regia protect. 3. par. cap. 10. num. 190. & seqq.* vbi generaliter cum suprà dictis, & alijs Auctoribus tenet, † Re- 28
gem & eius consilium de his causis cognoscere siue in possessione, siue in proprietate, & hoc esse vsu receptum & permissum, non solùm in Hispania, verùm etiam in Regnis Galliæ, Angliæ, Hungariæ, & Apuliæ, & satisfacit obiectionibus Martæ, qui contrarium tenet *in tract. de iurisd. 2. par. cap. 4. ex num. 1.* & idem tradit Arnulphus Ruzæus *de Regal. priuil. 26. n.1. & seqq.* omninò videndus.

Et licèt † *l.5. tit.6. libr.1. Recop.* solùm præcipiat procuratoribus fiscalibus, quòd prosequantur causas Regium ius patronatus tangentes, coram quibus, & quomodo debeant: *Ante quien, y como deban*: *l. tamen 34. tit. 5. libr.1. eiusdem Recopil.* hos iudices seculares esse declarat. Et hoc expressiùs de nostro iure municipali Indiarum pluribus schedulis decisum reperitur, & præsertim † in illa declaratoria iu- 30
ris patronatus, cuius sæpè meminimus, quæ non solùm supremo earum Senatui, verùm & Regiis Cancellariis hanc iurisdictionem concedit, ibi: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren y vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execucion dello se tenga mucho diligencia*; Et in alia ad Audientiam Mexicanam directa ann. 1540. quæ extat *2. tom. impress. pag. 30.* quæ non solùm lites, verùm † & dubia, si quæ orta fuerint, super 31
intelligentia, & praxi eiusdem Regij patronatus, & recipiendis, vel non recipiendis his, qui eius virtute præsentantur, ab eadem Audientia terminari, & declarari iubet. Quamvis hoc posteà per dictam sched. ann. 1574. in fin. solis Proregibus, & Præsidibus, qui ius patronatus Regio nomine exercent, committi videatur, & apertiùs per ordinationes Cancellariarum ann. 1562. quæ sic habent: *Item, quando huviere duda cerca de entender alguna cosa de la contenidas en la ereccion de las Iglesias, ò sobre las colaciones que el Obispo ha de hazer à los por Nos presentados, que el Presidente de la Audiencia lo declare.* Quo iure hodie frequentiùs vtimur, quamvis † si aliqua pars se grauatam 32
senserit, hac Proregis, siue Præsidis determinatione, vel declaratione, ei recursus maneat appellandi ad Regiam Cancellariam, & huic appellationi Prorex deferre teneatur, vt nouissimè decisum vidi per quandam sched. dat. apud D. Laurent. 14. August. ann. 1620. super lite doctrinarum oppidi de Lambayeque. Quod Ego intelligerem quoad effectum deuolutiuum: nam ab statuto, vel erectione, aut eius declaratione, seu executione, regulariter non admittitur appellatio quoad effectū suspensivū, quin potius ea emota est procedēdū, *c. consuluit, el 3. de appel. c.*

ex

ex ore, de his quæ fiunt à mai. parte Cap. cap. relatum, de his quæ fiunt à Prælat. Roman. *consil.* 43. *numer.* 2. Gigas *de pensionib. quæst.* 45. *numer.* 3. Ceuall. *de violent. quæst.* 27. *numer.* 10. & idem est in præsentatione facta virtute patronatus Regij, *cap. consultationibus, de iure patron. l.* 9. *tit.* 15. *part.* 1. vbi Gregor. Salgad. *de Regia protect.* 3. *part. cap.* 10. *num.* 3. & vltra relatos ab eo, Cabed. *de patronat. Reg. capit.* 8. Garcia *de benef.* 5. *part. capit.* 1. §. 10. *à num.* 477. Gratian. *discept.* 113. *num.* 32. Pereira *de manu Regia, capit.* 7. *num.* 25. Reinosus *obseru.* 66. Farin. 1. *part. nouiss. decis.* 224. *&* 2. *part. decis.* 423. Peregrin. *cons.* 35. *num.* 1. *volum.* 1 Menoch. *consil.* 1057. *num.* 1. Ioann. Baptist. Costa *cons.* 29. Alexand. Trentacinq. *cons.* 65. *numer.* 12.

Et hanc praxim, in ipsis terminis iuris patronatus Indiarum, agnoscit Fr. Manuel. Rodrig. *in quæst. regul.* 1. *tom. quæst.* 35. *art.* 2. qui
33 ex prædictis oriri inquit,† quòd si aliquod priuilegium impetretur à Papa, quod tangat gubernationem rerum spiritualium, vel Ecclesiasticarum in partibus Indiarum, non aliter executioni mandari permittatur, quàm si priùs in supremo earum Consilio exhibitum fuerit, & inspectum, ne fortè in aliquo Regio patronatui præiudicet. De qua praxi, & retentionis Bullarum ex prædicta causa, vel ex aliis iustificatione, plura adducemus *infrà hoc lib. capit.* 23. vbi peculiarem de hac re sermonem inibimus.

34 Quibus adiicio, † quòd cùm hæc Curiarum secularium cognitio in his iuris patronatus Regij litibus, & quæstionibus, tot retrò temporibus, tam in Hispania, quàm in partibus Indiarum inconcussè obseruata fuerit, & constet eam per summum Pontificem concedi posse, ex latè traditis à Menoch. *de retinend. possess. remed.* 3. *num.* 353. saltim præsumptivè ex tacita, & diuturna ipsorum Pontificum approbatione, concessa, vel saltim permissa videri potest, vt doctè in simili notat Nauarr. *in cap. cùm contingat, remed.* 1. *vers. Tertiò facit, de rescriptis.*

Vt omittam, dictam cognitionem raro proprietatem eiusdem iurispatronatus attingere, sed tantùm materias facti, & merè possessorias,
35 † in quibus faciliùs, & securiùs omnes Auctores suprà relati Regiis superioribus Curiis saltem extraordinariam tuitionem concedunt, etiam in causis beneficialibus, cùm ad id tantùm dirigatur, vt quieta sit Respublica, nec alicui iniuria, vel violentia fiat, vel indebitè possessione sua spolietur, vel præsentatione fraudetur. Quod in Neapolitano Regno passim etiam fieri testatur Matth. de Afflict. *decis.* 24. & de communi vsu omnium ferè mundi Regnorum, Menoch. *vbi sup. ex num.* 328. *vsque ad* 337. vbi sic reducit ad concordiam dissidentes in hoc opiniones Doctorum, Couarr. (licèt aliàs satis scrupulosè in hac materia loquatur) *in capit.* 35. *practic. quæst.* 2. *vers. Non negamus*, & latissimè, & plenissimè Camill. Borell. *de præstant. Reg. Cathol. capit.* 71. *numer.* 212. cum multis sequentibus, & Hieronym. Ceuall. *in tractat. de violent.* 2. *part.*
36 *quæst.* 65. *per totam.* Vnde si Prælatus † præsentatum à patrono recipere nolit ob simoniam, vel alias causas, quæ contra eum ex visitatione resultent, illæque probabiles, & non affectatæ videantur, non auderem consulere, de his Proreges, vel Regales Audientias cognoscere posse, sed Prælati reclamationi potiùs deferendum, donec præsentatus suam innocentiam coram iudice competenti probauerit, aut purgauerit. Nam si cuilibet de populo reclamare licet à mala electione, siue præsentatione, vt *infrà capit.* 2. *numer.* 68. trademus. Cur Prælatus circa hoc audiendus non erit? Cuius iurisdictioni, & cognitioni Ecclesiasticæ in hoc casu nulla schedula derogari video, quin potius illa ann. 1574. hoc in terminis iuris communis relinquere videtur. Sic etenim habet: *Auiendole presentado la prouision original de nuestra presentation, sin dilacion alguna, le harà prouision, y canonica institucion, y le mandarà acudir con los frutos, excepto teniendo alguna excepcion legitima contra la persona presentada, y que se le pueda probar; y no se la oponiendo tal, ò no se la probando, sea obligado à pagar los frutos, rentas, costas, è interesses que por la dilacion se le recrecieren*: quod multum notare oportet, quia sæpè contingit, & nunc, cùm hæc prælo mandamus, ad Regium Senatum delatus est casus insularum Philippinarum, in quo huius articuli minus exacta intelligentia, magnas, & lamentabiles inter Archiepiscopum, & Gubernatorem contentiones excitauit, quæ silentio potiùs inuoluendæ, quàm posteritati referandæ videntur.

Tertiò, ex superioribus fluit, virtute Regij patronatus, de quo agimus, competere gloriosissimis † Regibus, ac dominis nostris 37
in prouinciis Indiarum electionem, & præsentationem Prælatorum, & omnium Præbendarum, beneficiorum, & Ministrorum dictarum Ecclesiarum, vsque ad minimum officium Sacristæ, vt & in Regno Granatæ obseruari, tradit Bobadilla *dicto libr.* 2. *capit.* 18. *numer.* 221. & patet ex Bullis & schedulis, quas suprà retulimus. Est † quippè talis nomina- 38
tio, & præsentatio vnus ex præcipuis fructibus iuris patronatus, vt rectè docet Calderinus *cons.* 19. *in fin. de iure patronatus*, Viuian. *eod. tractat. libr.* 5. *capit.* 2. *numer.* 3. *&* 4. & nouissimè D. Valençuela *cons.* 188. *numer.* 10. *volum.* 2. Sed tamen † collatio, & Canonica 39
institutio Romano Pontifici erga Prælatos, & ipsis Prælatis in suis Diœcesibus erga alios Beneficiatos remittitur, provt & in Regnis Hispaniæ obseruatur, quia eius faciendæ (etiam Principes) capaces non sunt, vt docet Bonifac. de Vitalinis *in Clementin. vnica de concession. Præbend.* Innocent. omninò legendus, *in capit. quod super, colum.* 1. *de elect.* Ioann. Andreas *in capit.* 2. *de præbend. libr.* 6. text. *in capit. si quis deinceps* 36. *quæst.* 7. *& in capit. final. de iure patronat.* Rebuff. *in tractat. nomin. quæst.* 15. *numer.* 10. Anastas. Germon. *de indult. Eccles.* §. *in quibuscunque, num.* 13. Camill. Borell. *d. tractat. de præstant. Reg. Cathol. capit.* 50. *numer.* 32. *&* 33.

Quò fit, vt cautè legendus sit Ferdinand. † 40
Menchaca *libr.* 2. *controu. illustr. capit.* 51. *numer.* 37. dum nimis generaliter tradit: *Regibus, & dominis nostris integrum, saluumque etiam hodie, non secus ac olim, ius, & facultatem esse, conferendi omnes Archiepiscopatus, Episcopatus,*

patus, Præbendas, Dignitates, Personatus, Rectorias, beneficiáque omnia Ecclesiasticis personis per vniuersam Hispaniam. Nam de electione tantùm, vel nominatione intelligi debet; vt ipse idem paulò pòst insinuare videtur, licèt oscitanter hæc nomina confundat. Quem sensum recipit etiam † text. *in c. fin. de concess. præbend.* qui videtur velle Comitem, aut Comitissam Flandriæ habere ius conferendi beneficia, quia debet intelligi de præsentatione, non de vera collatione, secundùm Panormit. & DD. ibidem, & Carolum de Grassal. *de Regal. Franciæ, lib. 1. cap. 1. pag. 7.* vbi vult probare, † solos Reges Franciæ ex priuilegio, & consuetudine habere ius non solùm præsentandi, verùm & conferendi prælaturas, & beneficia sui Regni, & in hoc differre ab Imperatore, qui non habet potestatem conferendi, sed faciendi, recipi tantùm, & vocantur Primariæ preces † Imperiales, inter quæ lata est differentia, vt per Ioan. Andr. *in addition. ad Speculat. titul. de legato, §. nunc tractemus*, & idem docet Arnulph. Ruzæus *de iure Regal. in Præfat. vers. Quarta fuit opinio*, Chopinus *de sacra politia lib. 1. cap. 7. n. 11. & 13. & de domanio Franciæ libr. 2. titul. 9. ex numer. 5.*

41 (beside "sum recipit etiam † text.")

42 (beside "ciæ, lib. 1. cap. 1. pag. 7.")

43 (beside "tantùm, & vocantur Primariæ preces")

Quamvis verius sit, etiam stante dicto priuilegio, † laicos iura spiritualia conferre non posse, quæ ipsi non habent, sed solùm temporalia, de quibus inuestiri videtur, spiritualia autem, sic inuestitos recipere à confirmatore, vel consecratore, aut alio ministro Ecclesiastico, vt in specie aduertunt, & docent Innocent. & Rebuff. *vbi suprà*, & eorum verba recensens Camill. Borell. *d. cap. 50. num. 32. & 33* & vltra eos Restaurus Castaldus *in tractat. de Imperat. quæst. 100. num 17. & 18.* Vbi probat, † ea quæ sunt iurisdictionis, vt est collatio beneficiorum, etiam laicis per Pontificem mandari posse, vt per Decium, & DD. *in cap. 2. de iudiciis*, non etiam ea quæ sunt ordinis. Et eodem modo explicat, & accipit, † similia priuilegia, quæ habent Reges nostri in Hispania, & in Belgio, & alij Reges, & Duces aliarum prouinciarum, quos ibi recenset, Ioan. Cochier. *in dict. tract. de primariis precibus, in prooemio, pag. 3.* & nouissimè Viuianus *in praxi iuris patronat. libr. 11. cap. 12.* vbi etiam refert Reges, qui eiusmodi priuilegia habere prætendunt; & inquit, asserta priuilegia esse potius nominationes, quàm collationes. Et quòd quia Reges † Franciæ nimis ea, & contra iuris regulas extendebant, vltimo loco fuerunt facta concordata, quæ refert, & peculiaribus Commentariis illustrat Rebuff. & sic sopitæ sunt graues illæ dissensiones, & mordaces, vel procaces epistolæ quæ huius rei causa interuenerunt inter Bonifacium Octavum, & Philippum Pulchrum Francorum Regem, de quibus dicam *infrà hoc libro cap. 12. n. 16.*

44 (beside "legio, † laicos iura spiritualia")

45 (beside "quæst. 100. num 17. & 18.")

46 (beside "modo explicat, & accipit")

47 (beside "quàm collationes. Et quòd quia Reges")

Dictas porrò præsentationes, alij patroni † laici regulariter intra quadrimestre facere debent à die vacationis, vel saltem à die scientiæ computandum, *cap. quia diuersitatem, de concess. præbend. cap. licèt, de supplend. negligent. Prælatorum, cap. cùm propter, de iure patronat.* cum aliis latè adductis à Lambert. *in eod. tract. part. 2. lib. 2. q. 1. art 1.* Riccio *in collect. decis. part. 1. collect. 119. & in praxi resolut. 184.* Ant. Fabro *C. de sacros. Eccles. definit. 35. & de Episcop. & cleric. definit. 17. & de iure patron. definit. 3.* Peregr. *consl. 32. numer. 15. volum. 1.* Salgado *de protect. Regia, 3. parte, cap. 11. nu. 62.* Maceratens. *libr. 1. var. resolut. cap. 29. num. 20.* Moneta *de optione, cap. 3. num. 106. & cap. 6. numer. 19.* Gratian. *3. tom. cap. 560. à num. 26.* Rota apud Farin. *2. part. nouiss. decis. 177. numer. 5.* Costa *de scientia facti, centur. 1. dist. 90. num. 55.* Flores de Mena *quæst. 3.* August. Barbosa *in Pastorali, 3. part. alleg. 72. numer. 126.* Viuian. *in praxi iuris patronat. libr. 7. cap. 1. & 2.* Alexand. Ludou *decis. 177. nu. 5.* Narbona *in l. 20. glos. 12. num. 33. lib. 4. Recop.* & Nicol. Garcia *de benef. part. 10. cap. 2. à num. 34. & 5. part. cap. 9. num. 209.*

48 (beside "laici regulariter intra quadrimestre")

Quod tamen † in Regiis patronatibus non obseruatur, quia Regibus quadrimestris lapsus non nocet, siue ipsorum officiales, siue ipsi vacationis scientiam habuerint ex legitima præscriptione, qua tuti sunt, eò quòd multis occupationibus impediti, tam in bello, quam in pace, indulgendum sit eis, si intra legitimum tempus, talas præsentationes non fecerint, argum. text. *in cap. ceterum 5. de rescript. & in cap. ex parte 12. de officio deleg.* Et ita quandocunque † eas faciant, admittendæ sunt, provt semper admittuntur, tam à summo Pontifice in Episcopatibus, quàm ab inferioribus Prælatis in minoribus beneficiis, & si secus fieret, possent contradicere, & reclamare prouisionibus, absque eorum consensu factis, vt de communi praxi testificans, tradit Cabedus *de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 28. à num. 5.* & cum referens Nicol. Garcia *d. cap. 2. n. 34. ad fin.* & Salgad. *de protect. Reg. 3. par. cap. 10. num. 43. & 44.*

49 (beside "Quod tamen † in Regiis patronatibus non")

50 (beside "12. de officio deleg. Et ita quandocunque † eas")

Quo iure, multò maiori ratione † in præsentationibus Indiarum vtimur, propter magnam locorum distantiam, & alia interualla, & impedimenta, quæ contingere solent, & possunt; quorum consideratio in causa fuit, vt vel ipsi Reges Catholici dum de impetrando hoc Regio patronatu ab Apostolica sede tractarunt, decem & octo mensium spatium ad præsentationes faciendas desiderauerint, vt ex fide, & relatione Antonij de Herrera dixi *in cap. praeced. n. 3.* Quod tamen hodie ad plures prouincias vlteriùs detectas, insufficiens quoque est. Et ita licèt in Bulla concessionis annus tantùm præfigatur à die vacationis computandus, hoc tamen non obseruatur, nec iuri communi præiudicat, quod in Regiis patronatibus, vt modò vidimus, latiores habenas indulget.

51 (beside "Quo iure, multò maiori ratione † in præsen-")

Quartò (vt plura alia omittam, quæ praxim huius Regij patronatus Indiarum concernunt, quæ satis apertè cauta sunt in d. schedul. ann. 1574. & eius declaratoriis *dicto 1. tom. ex. pag. 81.*) illud tandem admonendi sumus, quòd etsi Reges, ratione soli, habeant illam generalem protectionem, & defensionem omnium Ecclesiarum, Monasteriorum, & Hospitalium, quæ in suis terris fundantur, & eriguntur, de qua egimus *sup. cap. praeced. num. 1.* Non tamen † ex hoc efficiuntur earum patroni, provt nec nostri sunt, nec esse voluerunt in his prouinciis Indiarum, exceptis Ecclesiis Cathedralibus, & aliis, quæ verè & realiter ex eorum sumptibus, & reditibus fundatæ, constructæ, & dotatæ reperiuntur, vt deciditur in multis schedulis, de quibus suprà, & præsertim in illa D. Philippi II. data en el

52 (beside "Non tamen † ex hoc efficiuntur earum patro-")

Pardo

Pardo 17. Maij ann. 1591. qua permittitur priuatis quibuscumque (impetrata priùs ad id Regia facultate, iuxta ea quæ *infrà cap. 23.* dicemus) construere, vel dotare Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, Capellas, vel quæ voluerint opera pia, & in illis ius patronatus sibi acquirere, & reseruare, absque eo, quòd eorum voluntati, & dispositioni prætextu patronatus Regij aliquid obiiciatur. Cuius schedulæ nouissimè meminit Dom. D. Felician. à Vega Episcopus de la Paz *in cap. quanto, de iudiciis, n.* 17. Et vltra eam extat alia ad Decanum, & Capitulum Mexicanum directæ, dat. Pintiæ 26. Octobr. ann. 1544. *tom. 1. pag.* 102. quæ etiam in Ecclesiis Cathedralibus, excepta Capella maiori, alias cum assensu Regio priuatis vendi posse permittit, & vt in illis ius patronatus, quod pacti fuerint, liberè habeant, & exerceant.

Quarum schedularum eandem rationem reddere possumus, quam Doctores communiter tradunt, dum inquirunt, cur iuri patronatus laicorum, nunquam per litteras, & alias concessiones, vel prouisiones Apostolicas derogari censeantur.
53 Nempè † ne laici retrahantur ab ædificatione, erectione, vel dotatione Ecclesiarum, vt docet Lapus *alleg. 96. numer. 3.* Barbat. *consf. 35. num. 1. volum. 2.* Gigas *de pension. q. 37. numer. 12.* Decius *consf. 126. num. 4. & consf. 149. ad fin.* Selua *de benefic. quæst. 11. numer. 13.* Corras. *in Paraphr. Sacerel. 4. par. capit. 6. numer. 33.* & Couarr. *in pract. cap. 36. in princip.*

54 Quod efficit, vt † huiusmodi fundatores, & patroni in his Ecclesiis, Monasteriis, Xenodochiis, vel Capellis, sic constructis, & dotatis, nomen, vel arma sua, & insignia Gen-
55 tilitia apponere possint, quæ tamen † in locis publicis, vel Ecclesiis ad Regem pertinentibus, affigi omninò prohibentur, etiam si Proregum, aut Episcoporum sint, & simul cum Regiis appendantur, vt constat ex quadam sched. dat. apud D. Laurent. 18. Octobr. ann.
56 1583. *tom. 1. pag.* 261. Hoc quippè † semper minus decens, & impudens reputatum est, vt per Bald. *in l. 1. C. quæ res vendi non poss.* Ias. *in l. 1. C. vt nemo priuatus,* Frecc. *de subfeudis authorit. 47. num. 2.* & aliis relatis Mart. Mager. *in tract. de aduoc. armata, cap. 18. num. 155. cum seqq. pag. 816.* vbi *ex num. 117. pag. 812.* latissimè
57 tractat, † an sit licitum, & conueniens, in Ecclesiis, Capellis, & ornamentis, aliisque rebus diuino cultui sacratis, insignia affigere, vel insculpere? Et hoc, ipsius pij operis, quod prætenditur, ob vanitatis labem, meritum minuat. De quo etiam pluribus disputauit insignis noster M. Basil. Pont. Legionensis *1. par. var. disp. quæst. 7. scholastica, per totam, ex pag. 259. ad 268.*

58 In Hospitalibus † quoque, tam Indorum, quàm Hispanorum, quæ ex Regiis largitionibus passim in omnibus Indiarum prouinciis fundata, & dotata reperiuntur, vt patet ex innumeris schedulis, quæ habentur *1. tom. ex pag. 361.* idem ius patronatus Reges nostri habent, & exercent; & non minori cura, quàm aliarum Ecclesiarum sibi conseruari præcipiunt, vt aliis omissis, seriò dispositum fuit in quadam sched. dat. Cobejæ anni 1593. quæ extat *d. 1. tom. pag. 301.* in qua Archiepiscopus Limanus notatur, quòd aliquas circa hoc querimonias sedi Apostolicæ præsentauerit, & additur: *Que bien sabe que los Hospitales de los pueblos de Españoles son de mi patronazgo, fundados, è dotados con mi hazienda, è limosnas, que les hè hecho, y hago de ordinario; y que los que ay en los pueblos de Indios se maintienen con la cota que el Virrei don Francisco de Toledo les adjudicò en las tassas, è tambien de las sementeras, è otros bienes de comunidad, que los Indios tienen para este efecto, è que con ser los dichos Hospitales de pueblos de Españoles, de mi patronazgo, è los de Indios sustentados con bienes legos, è del mismo genero los de las fabricas, è puestos, los vnos, è los otros essentos de su jurisdicion en lo temporal,* & tradit alia Ant. de Herrera *in hist. gener. Indiarum decad. 4. in descriptione, pag. 81.*

Et idem de iure communi cautum est, † tam in ipsis Hospitalibus, quàm in Capellis ibidem 59
erectis, & eorum administratoribus *in Clement. quia contingit. de religios. domib.* vbi Cardin. *numer. 4.* Concil. Trident. *sess. 22. cap. 8. de reformat.* ibi: *Non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt.* Et in variis ordinationibus Lusitaniæ, quas referunt Gama *decis. Lusitan. 288.* Aluar. Valasc. *consult. 105. per totam,* Cabed. *de patronat. Regiæ coronæ, c. 38. & 39.*

Vbi probant, quòd nec visitatio huiusmodi Hospitalium, Ordinariis Ecclesiasticis competit, sine ipsorum Regum licentia, & permissione, quam quidem nostris in Indiis iam habent, vt dicitur in sched. *suprà* relata, ibi: *He mandado dar cedulas mias, para que el, y sus Vicarios puedan visitar los bienes pertenecientes, à las fabricas de las dichas Iglesias, y hospitales de Indios de todo esse Arçobispado, è tomar las cuentas à los Mayordomos, y Administradores, y cobrar los alcances, y ponellos en las caxas de comunidad, y en lo espiritual le queda la visita libre, y como la tiene, y ha tenido, sin que en esto, aora, ni en ningun tiempo se le aya puesto impedimento, y que en los demas Hospitales que no son de mi patronazgo, haze, sin contradicion lo que el derecho le permite.*

Quod etiam, quatenus pertinet † ad Hos- 60
pitalia patronatus priuatorum, vel ciuitatum nouissimè repetitum fuit in alia sched. Matriti 24. Martij ann. 1621. directa ad Reuer. Dom. Episcop. Arequipensem, qui cùm quereretur, sibi ad visitandum Hospitale dictæ ciuitatis aditum interdici, responsum accepit: *Que le visitasse conforme à derecho, y lo dispuesto por el santo Concilio de Trento, y reuea, y visite las obras pias del, tomando cuenta, à las personas que las huvieren administradà, ò administraren, hallandose presentes los Cabildos, ò particulares que fueren patronos, no embargante que en las fundaciones y dotaciones de los dichos Hospitales, y obras pias, se aya puesto clausula de que no se puede entrometer en ellas el Ordinario, porque assi cessen las fraudes y conclusiones que suele auer en la dichas administraciones, y cuentas dellas.* Quod tamen intelligi debet, † vbi 61
talia Hospitalia fundata sunt cum auctoritate Prælati, & habent Ecclesiam, Altaria, & campanilia. Nam aliàs sunt merè secularia, & ad Principem secularem pertinet iurisdictio super eorum bonis, vt notatur *in cap. ad hæc, de religios. domib.* gloss. *in Clement. per litteras*

teras, de præbend. Bald. *in l. si quis ad declinandam, §. in omnibus, num. 21. C. de Episc. & Cler.* Abb. *in cap. de Xenodochiis, de religios. domib.* Paris. *cons. 34. lib. 4.* Cabed. *d. capit. 38. numer.* 1.

61 De quo, & quæ requirantur ad hoc, † vt Hospitale dicatur locus pius, & religiosus, & censeatur constructum fuisse auctoritate Episcopi, & gaudeat priuilegio fori, & immunitatis Ecclesiasticæ, & de aliis quæstionibus practicis ad materiam Hospitalium pertinentibus videndus erit Tiraq. *de priuil. piæ causæ, priuil.* 138. Cur. Iunior. *cons. 20. per totum*, Feder. de Senis *cons. 130. num. 2.* Zepola *cautela 211. nu. 2.* Greg. Lopez *in l. 4. tit. 11. par. 1. verb. A la Iglesia,* Valasc. *d. cons. 105. per totam*, Couarr. *lib. 2. variar. cap. 20. num. 4.* Sfortia *de in integr. restit. 1. par. q. 3. art. 6.* Tiber. Decian. *libr. 2. crimin. cap. 25. num. 18. & 19.* Menes. *in l. si aquam 1. ex num 45. C. de seruit. & aqua*, Caualcan. *decis. 17. ex num. 34. part. 2.* Mascard. *de probat. concl. 869. decis. Perus. 30. ex num. 7. & decis. 90. & 95.* Cæsar Barzius *decis. Bononiens. 124* Ioseph. Ludou. *decis. Perus. 98.* Alexand. Trentaquin. *1. to. var. resol. lib. 1. tit. de rescript. & privileg. resol. 4. per. tot.* Avendañ. *de censib. cap. 78. à num. 1.* Farin. *1. tom. q. 28. à num. 36.* latè Peralta *in l. Mæuius 68. § in fundo, num. 6. de leg. 2.* Remig. de Goni *de immunitat. Eccles. amp. 1. n. 7.* Iacob. Portius *com. concl. lib. 5. concl. 7.* Nicol. Garcia *de benef. 1 par. cap. 3.* Bobadilla *in Polit. libr. 2. cap. 17. num. 39. & cap. 18. num. 139.* Gutier.

63 Canon. *quæstion. q. 35. ex n. 18.* Et † qualiter libri Hospitalium faciant fidem, & præcipuè ad probandam mortem in illis defunctorum, Nicol. Genua *de Pafferibus de script. priuat. lib. 5. §. liber Hospitalis.*

Quibus pro coronide huius capitis addo, non solùm prædictorum locorum Regem esse patronum, & protectorem, verùm & omnium †

64 operum piorum, quæ ipsius vassalli vbilibet constituti, vel viui, vel morientes fieri iubent. Nam cura, vt hæc impleantur, & debito modo exequantur, penes ipsum, & supremum eius Regium Senatum principaliter residet, vt probat text. *in l. hereditas 53. vers. Verùm quamquam, D. de petit. hæred.* ibi: *Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis, l. Quintus Mucius 7. in fine, D. de annuis legat.* ibi: *Sed interuentû iudicis hæc omnia debent ad effectum perduci, l. 7. tit. 10. par. 4.* iunctis aliis, quæ signanter tradit Innocent. *in cap. nos quidem, de testam.* Roman. *singul. 1. & consil. 69.* & plures alij ex antiquioribus, quos refert Tiraq. *de priuileg. piæ causæ, priuil. 150.* Couarr. *in cap. si hæredes, & in cap. cùm Ioannes, num. 1. de testam.* & ex recentioribus Valasc. *d. consult. 105. num. 18. & ex n. 57. tom. 2.* vbi animaduertit *numer. 63.* quòd ex appositione manus Principis, colligitur eius immediata protectio, Ioan. Guttier. *libr. 1. practic. cap. 44.* Bobad. *d. lib. 2. cap. 18. numer. 120.* Dom. Valençuela *cons. 60.*

65 *num. 1. & 2.* Vbi testatur, † duos ex Consiliariis Principis fuisse deputatos ad implendum testamentum Archiepiscopi Hispalensis Dom. D. Ferdinandi de Valdes, & idem factum vidimus pro testamento Illustriss. Archiepiscop. Toletani Cardinalis Quiroga, & tangit aliquid Marta *de iurisd. 2. par. cap. 10. num. 32. & capit. 18. numer. 3. 4. & 8.* Leon *decis. Valentiæ 10. num. 3. & 4. & seqq.* D. Perez de Lara *de anniuers. & capellan. libr. 2. cap. 1. num. 48. & 49.* Ceuallos *de violentiis, 2. par. q. 84. num. 14.* & Molina Theolog. *dis. 251. col. 3.* vbi ait, † de iure 66
Lusitaniæ esse nominatos Ministros publicos Regios, quibus deuoluitur executio, & emolumentum prioribus executoribus relictum, & amissum ob negligentiam.

Quinimò ob eandem etiam causam Reges nostri & alij in suis Regnis sunt, & esse debent patroni, † & protectores, imò & executores 67
Conciliorum, quæ ad meliorem Ecclesiæ gubernationem statuuntur, & præcipuè sancti Concilij Tridentini, quia vix est, vt possit Rex suum patronatum Ecclesiasticum conseruare, nisi in eius piis sanctionibus obseruandis sedulam operam nauet, vt insinuatur *in cap. ab Imperatoribus 23. q. 3. l. 1. tit. 3. libr. 1. Recopil.* ibi: *Los Reyes, y Principes de la tierra, à quien Dios encommendò la defension de la santa Madre Iglesia*, Concil. Trid. *sess. 25. cap. 20. pag. 349.* ibi: *Confidens eos, vt Catholicos, quos Deus sanctæ Fidei, Ecclesiæque Protectores esse voluit*, tradit Paz *in praxi tom. 2. prælud. 5. numer. 10.* Enriquez *de Pontif. claue. libr. 2. cap. 11. §. 3. litter. D. & cap. 12. §. 2. in fine, & cap. 15. §. 1. litt. D. & litt. L. & cap. 20. gloss. vltima, & cap. 23 circa fin.* Flores Diez de Mena *libr. 1. variar. quæst. q. 12. num 8. in fine*, & iterum *q. 4. num 35.* vbi inquit, hoc ius habere ex Bullis, & concessionibus summorum Pontificum, Bobadilla *in Polit. libr. 2. cap. 18. numer. 154 & libr. 3. capit. 5. numer. 34. in fine,* doctiss. Ceuall. *libr. 5. comm. pract. quæst. 897. de violentiis, numer. 218. & 219.* & rursus *numer. 335. ante finem*, & in peculiari tractatu *de eisdem violentiis, 1. par. glos. 6. num. 61.* & alia satis doctè adducens D. Francisc. Salgad. *de Regia protect. 1. par. cap. 2. prælud. 2. num. 73. & seqq.* D. Narbona *in l. 59. tit. 4. lib. 2. Recop. glos. 2.* & Martinus Mager. *de aduocatia armata, cap. 1. num. 98. pag. 54.*

CAPVT IV.

De ingenti, & assidua Regum nostrorum cura in erigendis, dotandis, & ditandis Cathedralibus Indiarum Ecclesiis, & speciali iure patronatus, quod in præsentatione Prælatorum, & Præbendariorum ipsarum exercent, & quæ sit communis forma erectionum, & diuisionis fructuum, seu decimarum, inter dictos Prælatos, & Præbendarios, & alios earundem Ecclesiarum Ministros.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiarum Cathedralium erectio ad Romanum Pontificem pertinet.*

2 *Reges nostri, quo iure, cura, & studio in erigendis & dotandis Ecclesiis Cathedralibus Indiarum vsi fuerint?*

3 *Ecclesiæ Cathedrales Indiarum, qualiter dotatæ fuerint à Regibus Hispaniæ.*

4 Bulla

4 *Bulla Alex. VI. decimas Indiarum nostris Regibus concessit cum onere congruæ sustentationis, & dotationis Ecclesiarum, & Ministrorum Ecclesiasticorum.*

5 *Erectio Cathedralium Indiarum, simul atque à Regibus Hispaniæ disponitur, sedi Apostolicæ videnda, & approbanda remittitur.*

6 *Ecclesiarum Metropolitanarum, & suffraganearum, quæ in hunc vsque diem in Nouo Orbe erecta sunt, peculiaris nomenclatura proponitur.*

7 *Præbendariorum numerum in Ecclesiis Cathedralibus Indiarum, qualis, quantusque sit?*

8 *Regum nostrorum curam, & magnitudinem, in erectione, & dotatione Ecclesiarum Indiarum, plures Auctores laudant, & admirantur, qui referuntur.*

9 *Regibus nostris ob Ecclesiæ, & Ecclesiarum in Nouo Orbe dilatationem, & fundationem, quæ S. Scripturæ vaticinia conueniant?*

10 *Pietas, & cura Regum nostrorum in dilatanda Christi Fide, ab Angelis in cœlo cantatur.*

11 *Regibus Ecclesias dotantibus, & amplian- tibus, Deus magnam felicitatem promittit.*

12 *Archiepiscopatus, & Episcopatus, quot in toto Orbe Christiano hodie reperiantur?*

13 *Erectionis priorum Cathedralium Indiarum, & pactionis initæ cum primis Episcopis Hispaniolæ forma refertur.*

14 *Erectio Cathedralium, quæ hodie in omnibus prouinciis Indiarum obseruatur, compendiosè refertur.*

15 *Diuisio decimarum quomodo hodie fiat inter Prælatos, Præbendarios, & alios Ministros Ecclesiarum Indiarum.*

16 *Decimarum gaudium, etsi Ecclesiis donatum sit, Reges tamen earum benè administrandarum curam non dimiserunt.*

17 *Officiales Regij, & vnus ex Auditoribus, qualiter locationi decimarum assistere debeant, & schedula de hoc agentes.*

18 *Nouenæ duæ partes decimarum Regibus nostris in erectione Ecclesiarum reseruatæ sunt, & qualiter administrentur.*

19 *Nouenarum decimalium exactio, an, & quatenus manu Regia fieri possit?*

20 *Noueni decimarum Indiarum Regibus reseruati sunt adinstar tertiarum Hispaniæ.*

21 *Tertiæ decimarum Hispaniæ pro bonis temporalibus reputantur, & per seculares iudices administrantur, iudicantur, & exiguntur.*

22 L. 1. tit. 23. de las tercias lib. 9. Recopil. *ponderatur, quatenus eas constituit inter bona patrimonialia Principis, & decimas inter tractatus de rebus spiritualibus.*

23 *Rubricarum diuersitas ostendit diuersit... subiectorum, & naturam rerum, de qui... illis tractatur.*

24 *Nouenorum exactio est veluti quid depende... à iure Regij patronatus, de cuius causis seculares iudices cognoscunt.*

25 *Erectione ecclesiarum cauetur, vt ius patronatus ipsarum illæsum in omnibus Regibus conseruetur.*

26 *Prælatorum electio, & præsentatio ad Cathedrales, vel Collegiatas, non quæritur regulariter ex solo iure patronatus, nec consuetudine, vel præscriptione, nisi adsit quoque priuilegium R. Pontificis.*

27 *Reges nostri ex speciali priuilegio Pontificis habent electionem, & præsentationem Prælatorum Ecclesiarum Indiarum.*

28 *Archiepiscoporum, & Episcoporum Hispaniæ nominatio, & præsentatio, quo iure, & ex quo tempore nostris Regibus competat, & aliis in suis Regnis.*

Cap. cùm longè 25. dist. 63. & l. 18. tit. 5. par. 1. & l. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. *illustrantur, ibidem.*

29 *Episcoporum ad Cathedrales electio, variis modis pro veritate temporum ab initio nascentis Ecclesiæ facta reperitur, & Auctores, qui de eis agunt.*

30 *Episcopum à Rege præsentatum, si Pontifex confirmare nolit, quid faciendum? remissiuè.*

31 *Menchacæ opinio refertur putantis, licitum, & expediens esse, vt Reges Hispaniæ Episcopatus, non solum præsentent, sed etiam conferant.*

32 *Rex nullus in toto Orbe adeò magnas, & pingues Prælaturas vno verbo prouidet, ac Hispanus, ex Auctore Thesauri politici.*

33 *Prælatos Ecclesiarum à Regibus eligi, & præsentari, conuenientissimum est, & præsertim in Indiis, & quare?*

34 *Reges si non haberent præsentationem Prælatorum Ecclesiarum sui Regni, possent iustis causis interuenientibus, se eorum electioni immiscere, vel contradicere.*

35 *Prælatis Indiarum, vbi à Rege præsentantur, solent dari litteræ commendatitiæ, vt à suis Capitulis ad gubernationem Ecclesiæ admittantur, etiam ante Bullarum expeditionem, & quare?*

36 *Praxis, quod Prælati Indiarum cum sola Regia præsentatione incipiant administrare Ecclesias, quibus præficiuntur, antiqua est, & iusta.*

37 *Consuetudine induci potest, vt electus Episcopus ante confirmationem Papæ administret.*

38 Cap. auaritiæ, de elect. lib. 6. *& iura similia, quæ electum ante confirmationem Papæ non posse administrare tradunt, explicantur.*

39 *Electus à Rege in Episcopum, vel per concordem electionem, aut data necessitate ecclesiæ, & in aliis casibus potest administrare ante confirmationem Papæ.*

40 *Portugalliæ in Regno Episcopi electi etiam ante confirmationem administrant.*

41 *Archiepiscopus Limanus notatus fuit, quod Papa detulerit Episcopos Indiarum administrare solere ante Bullarum expeditionem.*

42 *Electus ante confirmationem Papæ non administrat Ecclesiam iure proprio, sed vice Capituli, sede vacante, qui eum suo loco constituit.*

...lectus Episcopus, cui administratio Ecclesiæ committitur à Capitulo sede vacante, an possit

possit constituere Vicarium generalem, vel per se ipsum debeat administrare?

44 *Delegatus etiam Principis non subdelegat, vbi eius persona, & industria electa est.*

45 *Iurisdictio, quam Capitulum sede vacante, ad preces Principis transfert in Episcopum electum, non est delegata, sed ordinaria.*

46 *Vicarium generalem si non posset nominare Episcopus electus, qui loco Capituli administrat, nec foraneos posset, quod est absurdum.*

47 *Vicarij foranei habent delegatam iurisdictionem.*

48 *Capitulum sede vacante, potest nominare Vicarium, siue Prouisorem generalem.*

49 *Vicarius generalis habet ordinariam iurisdictionem.*

50 *Vicarius generalis potest omnia sibi commissa delegare, & subdelegare, maximè si id ei concessum fuerit in sua nominatione.*

51 *Electus, non tam Vicarius, quàm generalis administrator ex Pontificia auctoritate censendus est.*

52 *Administratores generales sunt loco Prælatorum, & possunt omnia, quæ ipsi Prælati.*

53 *Electum posse per se, vel per alium administrare Oldrad. expressè docet, cuius verba referuntur.*

54 *Obseruantia antiqua multum veneranda est.*

55 *Episcopus translatus ad aliam Ecclesiam, & ad eius administrationem iter faciens, Bullis non expeditis, an possit in ea, quam deserit, Vicarium generalem relinquere?*

56 *Electi Episcopi, quæ possint facere, & expedire ante consecrationem, vel post eam, ante apprehensam Episcopatus possessionem.*

57 *Episcopus confirmatus, etiam non consecratus, potest exercere iurisdictionem ordinariam in sua Diœcesi.*

1 Licèt certum sit, † Ecclesiarum Cathedralium erectionem ad solùm Romanum Pontificem pertinere, *cap.* 1. *ne sede vacante*, *cap. quod translationem*, vbi gloss. *de offic. deleg. cap.* 48. *& seq.* 16. *q.* 1. *gloss. in cap. sicut vnire, de ceß. Prælatorum*, *cap. licet*, *de præbend. in* 6. *Clement.* 1. *vt lite pendente*, *l.* 2. *tit.* 10, *par.* 1. vbi Greg. Lopez *gloss.* 1. cum multis aliis, quæ adducit Mandos. *de signat. gratiæ, tit. de erection.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de erect. Ecclef. in Cathedr.* Azorius 2. *par. instit. moral. lib.* 5. *cap.* 29. *quæst.* 25. *& lib.* 6. *cap.* 30. *q.* 2. *&* 4. Nicol. Garcia *de benef.* 5. *par. cap.* 1. *num.* 1. *& par.* 12. *cap.* 5. & meliùs cæteris Isidor. Mosconius *in tract. de maiest. Ecclesiæ militaris*, *lib.* 1. *par.* 1. *cap.* 15. Petr. Greg. *de benef. cap.* 13. *nu.* 4. Bzouius *de Pontifice Romano cap.* 34. quo loco probat esse fontem Sacerdotij, Thom. Sanch. *lib.* 2. *consil. moral. lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 37. *num.* 7. D. Valençuela *conf.* 4. *num.* 161. *& conf.* 63. *num.* 94. Filiucius *de statu Cleric. tract.* 41. *cap.* 2. *à num.* 2. *& tract.* 45. *cap.* 5. *à num.* 14. Fabric. Blenianus *de benef. lib.* 3. *cap.* 3. *numer.* 26. & August. Barbosa *de iure Ecclef. libr.* 2. *capit.* 2. *num.* 97.

Cùm tamen in prouinciis Indiarum, talis, ac tanta nostris Catholicis Regibus auctoritas, & potestas circa res Ecclesiasticas ab eisdem Romanis Pontificibus concessa fuerit, qualis quantaque ex eorum indultis, & ex aliis colligitur, quæ superioribus capitibus adnotauimus. Meritò † iidem 2
ipsi Reges, vbi primum res, atque status dictarum prouinciarum id exigere cœpit, sedulam, atque assiduam operam, & diligentiam nauarunt, & quotidie non minori cura, & solicitudine nauant, vt Cathedrales Ecclesiæ in vrbibus, & locis conuenientibus erigantur, & de Archiepiscopis, vel Episcopis, Dignitatibus, Canonicis, & Portionariis, alusque Ministris necessariis, & idoneis prouideantur: eisdem liberaliter † relinquentes fructus decimarum sibi priùs à sede Apostolica concessarum, & vbi decimæ non sufficiunt, ex Regiis iuribus, & reditibus competentes prouentus, ad congruam eorum sustentationem, nullis parcendo sumptibus assignantes. 3
Sequentes nimirum tenorem Bullæ dictæ concessionis, ibi: *Assignata † priùs realiter, & cum effectu (iuxta ordinationem tunc Diœcesanorum locorum, quorum conscientias super hoc oneramus) Ecclesiis in dictis insulis erigendis per vos, & successores vestros, de vestris, & eorum bonis dote sufficiente, ex qua illis Præsidentes, earumque Rectores se commodè sustentare, & onera dictis Ecclesiis pro tempore incumbentia perferre, ad Cultum diuinum ad laudem Omnipotentis Dei debitè exercere, iuraque Episcopalia persoluere possint, &c.* iunctis aliis, quæ tetigi *suprà hoc lib. capit.* 2. *num.* 28. 4

Et statim, vbi cuiuslibet Ecclesiæ erectio fit, † eam ad sedem Apostolicam cum debita obedientia, & submissione remittunt, vt per eam (si oportere visum fuerit) approbetur, & confirmetur, prout semper ob summam ipsarum erectionum iustificationem, & conuenientem dispositionem, approbantur, & confirmantur. 5

Atque in hunc planè modum, eo, quo hæc scribimus, tempore † sex Metropolitanæ Ecclesiæ, & triginta duæ eisdem suffraganeæ erectæ sunt, videlicet in insulis, quas vocant *de Barlouento*, Archiepiscopalis insulæ Hispaniolæ, aliàs Sancti-Dominici, quæ suffraganeas habet Cubensem, Portus-diuitis, Caraquensem, siue *de Veneçuela*, & Abbatialem *de Iamaica*. In Nouo-Regno Granatensi Archiepiscopalis Sanctæ-Fidei de Bogota, quæ suffraganeas habet Carthaginensem, Sanctæ-Martæ, & Popaianensem. In prouinciis Nouæ-Hispaniæ Archiepiscopalis Mexicana, quæ suffraganeas habet Tlaxcalensem, siue *de la Puebla de los Angeles*, Guajacensem, siue Antiquariæ, Mechoacanensem, Yucatanam, Guathemalensem, Chiapensem, Nicaraguensem, Nouæ-Gallæciæ, siue *de Guadalajara*, Nouæ-Cantabriæ, Hondurensem, siue Sancti-Saluatoris. In latissimis Peruanis Prouinciis Archiepiscopalis Limana, aliàs *de los Reyes*, quæ suffraganeas habet Pananensem, Quitensem, Truxillanam, Guamanguensem, Arequipensem, Cuzquensem, & in Prouincia de Chile duas alias, quæ appellantur Sancti-Iacobi, & Conceptionis. Nam alia, quæ ibidem erecta fuit, & dicebatur Imperialis, vrbe destructa, cessauit. In eisdem prouinciis Peruanis superioribus, vulgò *de Arriba*, Archiepiscopalis Argentina, aliàs *de los Charcas*, vel *de la Plata*, quæ suffraganeas habet Pacensem, siue *de la Paz*, Tucumanensem 6

nensem, Sanctæ Crucis *de la Sierra*, aliàs *de la Barranca*, Fluminis Argentei, aliàs *Rio de la Plata*, *ò Buenos aires*, & Paraguanam. In insulis Philippinis, quæ vltra vndecim mille esse referuntur, Archiepiscopalis de Manila, quæ suffraganeas habet Ecclesiam Nouæ-Segouiæ, insulæ Luzonis, Sancti nominis IESV in insula de Zebu, & Cacerensem in prouincia de Camarines, earundem insularum. Quæ omnes Ecclesiæ † ducentas
7 Dignitates, tercentum & octoginta Canonicatus, totidemque Portionarios habere comperiuntur, vltra alios Capellanos, Parochos, Beneficiarios, & Ministros, quos vix recensere possimus, & alias minores Ecclesias, quæ septuaginta millium numerum excedere dicuntur.

8 Vnde iustè hanc † magnitudinem, & Regum nostrorum curam, & pietatem, hac in parte, non solùm nostri Auctores, verùm exteri etiam passim referunt, laudãt & admirantur, vt constat ex Ioan. Boter. *in relation. vniuers.* 5.*par. pag.*77. *&* 82. *cum seqq.* Thom. Bozio *de sign. Eccles. Dei, lib.* 4. *cap.* 3. *& lib.* 20. *signo* 87. *cap.*6. *& sign.*89. *cap.*8. & alibi passim, vbi inter alia ait, ideo Regibus Hispaniæ Deum concessisse Indiarum opes, & diuitias, vt Ecclesias ditiores constituerent, & centuplum acciperent, eleemosynas largientibus promissum. Quod refert etiam Didac. Valdès de dignit. Reg. Hispaniæ, *cap.*21. *in fine*, & speciatim, omnes Ecclesias Cathedrales Indiarum recensens, Thomas Stapleton. Anglus, *de magnitudine Romanæ Eccles. lib.*1. *cap.*3. *in fin.* Guiller. Zenocharus *de Repub. Caroli Cæsaris, lib.*2. Petr. Martyr. *in Histor. Noui Orbis, decad.*1. *lib.*9. Camil. Borrel. *de præstant. Reg. Cathol. cap.*76. *n.*17. *& seqq.* Relatio omnium officiorum, Archiepiscopatuum, & Episcopatuum Noui Orbis, quæ habetur *in* 1. *tom. sched. impress. pag.*51. Ant. de Herrera *in descript. Indiar. pag.*80. *& seqq.* Fr. Ioan. à Torquemada *in Monarch. Indian. lib* 19. *cap.*30. *&* 31. Fr. Alphons. Ferdinandez Dominic. *in histor. Eccles. nostrorum temporum, lib.*1. *cap* 8. *& cap.*36. *& seqq.* Ægid. Gundisaluus de Auila, Regius Chronographus, vir litteris, & virtute conspicuus, *in Theatro Magnitudinum villæ Matritensis, pag.*471. & Ego, qui alios adduxi 1.*tom. de Indiar. iur. lib.*1. *cap.*6.

9 Ita, vt † ad Reges nostros ob hanc Ecclesiæ, & Ecclesiarum in Nouo Orbe dilatationem, constructionem, & ampliationem, merito applicari possit, & soleat illud Isai. cap.60. *Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe, argentum eorum, & aurum eorum cum eis, in nomine Domini Dei tui, & sancto Israel, qui glorificauit te.* Et melius illud, quod statim dicitur, *vers.*16. *Suges lac Gentium, & mamilla Regum lactaberis*: quod ad curam Regum in dotandis, & alendis Ecclesiis, optimè post alios, refert Matt. Delrius *in Adagiis sacris*, 1.10. *adag.*125. *pag.*126. Quæ
10 † cura, & pietas, vel ab ipsis Angelis in cœlo cantatur, & celebratur, iuxta illud *Apocalyps. cap.* 11. *Et septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum est Regnum huius mundi Domini nostri, & Christi eius, & regnauit in sæcula sæculorum.* Et tradunt
11 alia † de felicitate, & prosperitate, quam Deus ob hoc solet Regibus largiri, D.Thom. *de regim. Princip. lib.*2. *cap.*16. Valer. Maxim. *lib.*1. *tit. de Relig.* Bellarm. *de offic. Princip. lib.*3. Chassan. *in Catal. consid.*17. *par.*5. Ego *d.* 1 *tom. lib.*1. *cap. vlt. num* 88. & est videndus Thom. Stapleton. *lib.*1. *de magnitud. Eccles. Roman. cap.*3. & Albertus Myræus *in notitia Episcopatuum, & in Chronograph. Eccles.* vbi referunt, in toto † Orbe 12
Christiano reperiri hodie 130. Archiepiscopatus, 1017. Episcopatus, absque his, qui esse solebant in terris hodie ab infidelibus occupatis, & qui in Indiis numerantur, qui sanè omitti ab eis non deberent, cùm non paruam Ecclesiæ accessionem dederint.

Forma porro, † quæ primùm data, & obser- 13
uari iussa fuit in erectionibus Ecclesiarum Cathedralium, benè recensentur ab Anton. de Herrera *in histor. gener. Indiar. decad.*1. *lib.*8. *cap.* 10. *pag.* 278. vbi adducit pactiones initas inter Ferdinandum Regem Catholicum, & primos illos Episcopos ad insulam Hispaniolam creatos, qui vocabantur D. Fr. Garcia de Padilla, D. Petrus Suarez Deza, D. Alfonsus Manso, & cum ad Ecclesias Cathedrales Sancti Dominici, Conceptionis, & S.Ioan. à Portu diuite electi, & creati fuerunt, cum Regibus Catholicis pacti sunt, vt sibi decimæ relinquerentur, exceptis illis, quæ ex auro, argento, cæterisque metallis, lapillis pretiosis, & margaritis colligerentur, ipsi verò Regem, tanquam patronum agnoscerent, pro eo preces funderent, & reliqua Ecclesiastica munia adinstar Hispalensis Ecclesiæ obseruarent, & alia facerent, quæ latiùs in eisdem pactionibus continentur, quarum summam refert Herrera *vbi sup.* & de illis publicum instrumentum confectum fuit. Datum Burgis 8. Maij ann. 1512. quod Ego originale, & pergamenis chartis scriptum inspexi.

Sed posteà hæc omnia in meliorem statum reducta fuerunt, & de consilio Apostolicæ sedis, & Reuerendissimorum, & doctissimorum Episcoporum, qui pro tempore creati sunt, in eam tandem formam conuentum, † quæ ex sequen- 14
ti, quàm summatim adducemus, Ecclesiæ Limanæ erectione patebit, à qua parum differunt aliæ, nisi quod pro regionis modo, plures, aut pauciores Præbendarios, ac Rectores enumerant, vt etiam patebit ex collatione eiusdem erectionis, cum alia Ecclesiæ Guathemallensis, quam typis excusam inuenies apud Fr. Ant. Romesalium *in histor. prouinciæ Guatemalens. lib.* 3. *cap.*12. *& seqq.* Limana verò (quam dixi facta ann.1543.) post præfationem D. Hieronymi de Loaisa, primi eius Episcopi, & posteà Archiepiscopi, qui eam formauit, & Bullam Pauli III. qui illam Ecclesiam in Cathedralem erexit, dat. Romæ pridie idus Maij ann.1541. hæc habet. Quinque Dignitates instituit, nempè Decanum, Archidiaconum, Cantorem, Scholasticum, & Thesaurarium; & vniuscuiusque munus describit, & in Scholastico gradum, in altero iurium, aut in artibus, in aliqua generali vniuersitate requirit, quod qualiter practicandum sit, *infrà cap.*13. *n.* 18. dicemus. Decem Canonicatus, cum declaratione, quod ad minus debeant esse Subdiaconi, & quod nunquam Canonicatus cum Dignitate coniungi possit. Sex integras, totidemque dimidias Portiones, & qualiter Canonici, & Portionarij Altari, & Choro deseruire, & quæ qualitates in præsentandis requirantur, enarrat. Duos Rectores, seu Curatos, & sex Capellanos, & totidem Acolythos, quorum electionem sibi reseruat, aliarum autem Præbendarum, & Dig-

nitatum

nitatum præsentationem Regij patronatus esse declarat. Officium Organistæ, Petticarij, Occonomi, & Cancellarij, & Canicularij etiam instituit, & quæ hi munia obire debeant, ostendit. Et postea, quam singuli ex Ecclesiæ reditibus partem habituri sint, & quod prædicta stipendia in distributiones quotidianas partiantur, & solùm interessentibus assignentur, & qui per octo menses sine licentia, aut legitima excusatione absfuerint, Præbenda, vel officio priuari possint. Mox fructus omnes decimarum, aliorumque redituum, vel prouentuum Ecclesiæ, in quatuor æquales partes diuidendos esse decernit, quarum vnam Episcopo tribuit. Decano vero, & Capitulo, & reliquis Ecclesiæ Cathedralis ministris, alteram absque deductione aliqua tertiæ partis, quæ in Hispania Regibus præstatur, & vulgò *Tercias* nuncupantur. Quoniam ipsi Reges ab ea Prælatos, & Præbendarios Indiarum liberos esse voluerunt. Reliquas verò duas partes iterum in nouem diuidendas esse decernit, quarum duas Regiæ Maiestati in signum superioritatis, & iuris patronatus assignat. Septem autem restantes ita diuidit, vt quatuor Rectoribus, siue Curatis applicentur, cum onere præstandi octauam partem Sacristæ, & beneficia simplicia ex eo, quod his detractum fuerit formandi, si fructus nimis excreuerint, quæ beneficia patrimonialia futura fore declarat. Tres alias partes æqualiter fabricæ Ecclesiæ cuiuslibet loci, & hospitalibus liberè applicat. Et denique præfigit modum, quo diuina officia celebranda sint, & Capitula in Cathedrali habenda. In quibus Capitulis, inquit, Portionarios vocem habituros vna cum Dignitatibus & Canonicis, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, præterquam in electionibus, & aliis à iure prohibitis casibus, qui solis Dignitatibus, & Canonicis pertinent. Reseruatque sibi, & successoribus iurisdictionem circa visitationem, correctionem, & punitionem Capitularium, & aliorum Clericorum totius Diœcesis. Et vt Clerici primæ tonsuræ priuilegio fori gaudere possint, requirit, vt incedant cum corona aperta, & habitu Clericali. Reseruatque in se facultatem ampliandi, mutandi, & emendandi in hac erectione ea omnia, quæ temporis tractu id exigere comperta fuerint,

Hactenus erectio Ecclesiæ Limanæ. Ex qua, vel Me tacente, satis apparet, piè, & prouidè ea omnia ordinata esse, quæ ad Ecclesiæ ministeria religiosè adimplenda conducunt, & qualiter inter Prælatum, mensam Capitularem, & alios Ministros, fabricam, & hospitalia decimarum fructus diuidi, & partiri Reges nostri voluerint.

15 Quæ † eadem diuisio pluribus schedulis comprobatur, & præsertim in illis, dat. Talaueræ 6. Iulij ann. 1540. & 13. Februarij ann. 1540. & in alia Matriti 3. Octob. ann. 1539. quæ habentur 1. tom. impress. pag 112. & 113. & pag. 200. quarum summa hæc est: *Que hecha vna gruessa de lo que pudieren valer y montar los diezmos, las dos partes de quatro, sean, y se saquen para el Prelado, y Cabildo por mitad, y de las cartas dos se hagan nueue partes, las dos nouenas dellas para su Magestad, y de las siete que quedan, las tres sean para la fabrica de las Iglesias Catedrales, y Hospitales que en cada Parroquia se han de hazer; por manera, que el vn noueno y medio sea para la fabrica, y el otro para el Hospital, y los otros quatro nouenos que quedan se han de gastar en sustentar los Clerigos, y Ministros que se han de poner en las Iglesias para la administracion de los santos Sacramentos, y seruicio dellas, y no otra cosa.*

Sed licet Reges nostri, vt ex prædictis apparet, decimarum fructus, & gaudium Ecclesiis reliquerint, † non tamen à se penitus abdicare voluerunt curam, & vigilantiam, vt in eorum locatione, collectione, & administratione cautè, prouidè, & fideliter ageretur, cum in hoc, ipsarum quoque Ecclesiarum commodum versetur, quæ sub ipsorum Regum tutela, protectione, & patronatu semper constitutæ sunt, vt suprà retulimus. Et ita † Regiis officiariis iniunctum est, vt saltem vnus eorum locationi, & distributioni decimarum, tam sede Episcopali vacante, quàm non vacante; ob rationes, quas diximus, interesset, sic vt fraudibus, inconuenientibus, quæ alioqui hac cura spreta, timeri poterant, obuiam iretur, vt constat ex epistola Regia anni 1575. ad Peruanum Proregem Dom. D. Franciscum à Toleto directa, & schedula 18. Ianuarij eiusdem anni, quæ extant 1. tom. pag. 193. & 194. vbi (quod magis est) vt & decimæ iuxta erectionis ordinem diuidantur, ordinatio Audientiarum inseritur ann. 1563. quæ iubet, vt vnus ex Auditoribus computationis, & diuisionis faciendæ tempore præsens sit. Sic temperatis aliis antiquioribus schedulis anni 1512. & sequentium, quæ habentur *eod. tom. pag.* 180. & 194. & in totum administrationem decimarum Regibus officialibus demandabant, & Prælatis, & Ecclesiis interdicebant. Nam hoc eo tempore obseruabatur; quo, necdum Ecclesiis ipsis decimæ dotis titulo concessæ erant. 16 17

Quæ tamen hodie practicari possunt, & debent † in duabus illis nouenis partibus, quas Reges nostri sibi in erectionibus, & in dictis schedulis reseruarunt. Nam istarum omnimoda administratio, exactio, & distributio, etiam si piis operibus, & Ecclesiarum fabricis (vt sæpè contingit) applicatæ sint, per Regios omnino iudices facienda est, vt apertè decisum inuenio per quasdam sched. dat. Matrit. 3. Octob. ann. 1539. & 21. Iunij ann. 1562. & 17. Iulij ann. 1572. *d. 1. tom. pag.* 200. & 3. *tom. pag.* 305. & *seqq.* 18

Circa quarum schedularum praxim, & iustificationem, respectu iurisdictionis, consultus Limæ fui à D. Prorege Principe Squilacensi, & † vtrum ipse posset prouisiones sub Regio nomine, & sigillo expedire contra aliquos Prælatos, & Capitula Ecclesiarum, vel eorum Oeconomos, qui dictas duas nouenas partes decimarum Regi competentes occupabant, & detinebant, rationemque earum reddere detrectabant. Et respondi, absque dubio posse, tum ex aliis, quæ de natura, & concessione decimarum Indiarum dixi *sup. hoc lib. cap.* 1. tum maximè, quia hæ duæ nouenæ partes † sunt Regibus nostris reseruatæ adinstar tertiarum Hispaniæ, licet eas in quantitate, & modo computationis non æquent, & in signum superioritatis, & iuris patronatus, & ratione acquisitionis Indiarum, vt exprèssè dicitur in dicta erectione modo relata. Vnde nulla est ratio, cur de his nouenis seculares iudices cognoscere, inquirere, & exigere non possint, cùm de causis, & exactionibus omnium decimarum, quæ Regibus concessæ sunt, cognoscere possint, iuxta ea, quæ latissime dixi *d. cap.* 1. *ex num.* 43. 19 20

Et

21 Et in specie in † tertiis Hispaniæ, quibus hi duo noueni, vt erectio inquit, æquiparantur, hæc omnia per seculares iudices exequantur, & quotidie in praxi obseruentur, vt expresse decisum est *in l.1. in fine, tit.5. lib.1. Recop.* & securè docet Gregor. Lopez *in l.22. verbo No los deben haber, & in l.24. verb. Tomen diezmo,* vers. *Quod tu nota, tit.21. par.1.* Didac. del Castillo *in l.6. Taur. verb. De qualquier calidad, & in l.13. verb. Veinte y quatro horas*, vbi dicit, se ita sæpè consuluisse; & obtinuisse, latè Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.15. num.15. vers. Quibus accedit*, Couar. *in pract. cap.35. n.1. vers. Tertio, quoties*, Lasarte *de decima vendition. cap.19. num.36.* vbi refert causam, & originem concessionis tertiarum, Paz *in praxi 2.tom. prælud.2. num.24.* Ioan. Gutierrez *lib.1. pract. cap. 14. n.1.* Ioann. Garcia *de expens. cap.9. num.91. & 92.* optimè Barbosa *in l. Titia, ex num.42. & 47. D. solut. matrim.* & innumeri alij, quos nouissimè congerit D. Ioann. del Castillo *in 7. tom. suarum controuersiarum*, cui titulum fecit *de las tercias, cap.11. ex num.2.* Melchior Reinosus *obseru.50. num.14.* Brito *in cap.2. de locato, num.36.* Thom. Sanch. *in consil. moralib. lib.2. cap.24. dub 57. num.1.* Rhenat. Choppin. *de moribus Parisiensibus, lib.3. tit.3. num.7.*

22 Quod indicat † text. *in l.1. & per totum titul.21. de las tercias, lib.9. Recop.* Quatenus titulus ille inter iura Regalia, & bona patrimonialia Principis collocatur: & titulus de decimis, in ea parte eiusdem Recopilat. Vbi de spiritualibus, & Ecclesiasticis agitur, quam ponderationem fecit Couarr. Lasarte, & Ioann. Gutierr. *vbi sup.* & Azeued. *in ead. l.1.*

23 Quæ † rubricarum diuersitas subiectorum diuersitatem ostendit, vt docet Alexand. Ias. Alberic. & alij *in l.1. D. si cert. pet.* Dec. *consil. 508. num.3.* Corn. *cons.67. num.1. lib.1.* Bald. *cons.34. n.3. lib.5.* & Craueta *cons.4. in primo dubio, per tot.* Gigas *de crim. læsæ Maiest. tit.1. q.40. n.9. & 10.* Alderan. Mascard. *de statutis, concl.2. n.189. & 190.* Caball. *resol. crimin. centur.1. casu 235. num.14.* & Did. Per. *in l.3. tit.8.*

24 *lib.8. Ordin. gloss.2.* Vt † omittam hanc nouenorum exactionem, recuperationem, & cognitionem, esse veluti executionem iuris patronatus, quod nostris Regibus competit, de quo etiam in Regiis Tribunalibus, & per seculares iudices agi posse, magis vera, & communis Doctorum schola testatur, vt abundè probatum reliqui *in cap. præcedent. ex n.26.*

Harum verò sic erectarum Ecclesiarum pa-
25 tronatus † eisdem Regibus saluus, & illæsus conseruari debet, vt ex verbis ipsius erectionis apparet, tum in reliquis, quæ ad illum spectant, tum præcipuè in electione, & præsentatione Prælatorum, qui Ecclesiis erectis præficiendi sunt.

26 Nam † etsi de iuris rigore ad Patronum, etiam Principem, virtute patronatus non pertineat electio, & præsentatio Prælatorum Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, vt probat text. & ibi Abb. *in cap. nobis, de iure patron. l.1. tit.15. par. 1.* Alexand. *cons.74. lib.4.* Rochus de Curte *de iure patron. verb. Ecclesia, q.2.* Lambert. *eod. tract. 1. par. lib.2. q.4 princip.* Couarr. *in reg. possessor. 3. par. §.10. num.4.* & communis de qua per Boër. *decis.32. num.5.* qui hoc adeo vetum esse inquiunt, vt nec consuetudine, nec præscriptione patronus laicus id possit acquirere, quia requiritur priuilegium Romani Pontificis, vt per text. & gloss. *in d. cap. nobis, cap. hinc est etiam 16. q.1. & d. l.1. tit.15. par.1.* nisi cum tali præscriptione consensus Episcopi, fundationis, & dotationis interuenisse probetur, aut alia concurrant, de quibus per Cardin. *in Clem. plures, §. fin. de iure patron.* Rochum, & Couarr. *vbi sup.* Did. Per. *in l.1. tit.6. lib.1. Ordinam. verb. Deban*, & text. & DD. *in cap. fin. de prescript. lib.6. & in d. l.1. tit.15. par.1.* Hoc tamen ius † in nostris In- 27
diis nullam dubitationem recipere potest, cum expressis verbis in Bulla Iulij Secundi eis concedatur, ibi: *Ac ius patronatus, & præsentandi personas idoneas ad prædictas, & alias quoscunque Metropolitanas, & Cathedrales Ecclesias, &c.*

Et in aliis Ecclesiis † Hispaniæ, eodem iure, 28
ex similibus Bullis, & priuilegiis vtantur, vt indicat *l.1. tit.6. lib.1. Recop.* vbi dicitur, id competere antiqua consuetudine, iustis titulis, & concessionibus Apostolicis, quas concessiones se vidisse, & legisse testatur Gregor. Lopez *in l.18. tit.5. part.1. verbo, Antigua costumbre*, & Mariana *de rebus Hispan. lib.24. cap.16. & lib.25. cap.5.* Gutierrez *lib.3. pract. quæst.13. num.72.* Garcia *de benefic. 5. parte, cap.1. num.218.* Doctissimus, & mihi amicissimus D. Ioann. Balboa Mogrouejo, Primarius Salmanticensis, & rei dominicæ fisci Procurator egregius, *in cap. cum Ecclesia Sutrinia, de caus. possess. & propriet. num. 50.* vbi Auctores dictæ concessionis facit Adrian. VI. Clemens VII. Paul. III. & Alexand. VI. & hunc esse meliorem & robustiorem titulum inquit, quo tale ius adstrui, & defendi possit. Quamvis sint alij, qui illud longè antiquius esse affirment, & iam inde à Gothorum temporibus tractum, & Toletanorum Conciliorum decretis stabilitum, de quibus *in cap. cùm longe 25. distinct.63. & dict. l.18. partita, & 1. Recopilat.* cum aliis, quæ de eodem Regali iure præsentationis Episcopalis agentes, tam in Hispania, quam in aliis Regnis, vbi eadem viget consuetudo, & † de variis modis, 29
& mutationibus, quæ ab initio nascentis Ecclesiæ in electionibus Episcoporum interuenerunt, latè, & doctè, vltra alios antiquiores, quos refert, tradit doctissimus Couarruuias *in regul. possessor, 2. parte, §.10. num.6.* Gregor. Lopez *vbi suprà*, Didac. Perez *in l.3. tit.3. lib.1. Ordinam. & in l.2. tit.6. eodem lib.1. ex pag.149. vers. Item Reges Hispaniæ*, Palac. Rub. *de donat. inter, num.24.* Peregrin. *verb. Electio, fol. 61.* Azeued. *in dict. l.1. Recopil.* Azor. *2. part. instit. moral. lib.3. cap.18.* Bursat. *cons.126. volum.2.* Castaldus *de Imper. quæst.100. numer.6.* Cassaneus *in Catalog. gloriæ mundi, 5. par. consider. 24. vers. 99.* Ceuallos *4. tom. commun. quæst.897. num.379.* Gonçalez *in regul.8. Cancellar. gloss.43. num.60.* Spino *in specul. testam. gloss.4. numer.13.* Gutierrez *dict. capit.13. numer.72. & Canonicarum cap.11. num. 2.* Bobadilla *in Politica libr.2. capit.18. numer. 215.* Cabed. *de patron. Regio, cap.37. à num.1. & decis.63. numer.3. par.1.* Cenedo, qui plures alios recenset, *in collectan.51. & 64. ad Decretum. ex num.1.* vbi ait, quod Reges Galliæ non solùm nominationem, verùm & inuestituram, & collationem prætendunt, Petr. Rebuff.

buff. *in concordat. sub tit. de Regia ad Prælat.*
30 *nominat.* vbi tractat, † quid faciendum, si Papa nolit instituere, vel confirmare præsentatum à Rege, Ioachim. Steph. *lib.3. de iurisd. cap.*11. Grassal. *lib.2. de Regal. iure* 3. Choppin. *de deman. Franciæ, lib.2. tit.*10. *& de sacra politia, lib.*1. *tit.*7. *ex num.*22. Petrus Gregor. *lib.*15. *syntagm. cap.*12. *& sup.* Decret. *tit. de elect. cap.*5. *n.*23. Selua *de benef.* 5. *par. q.*13. *num.*48. Marta *de iurisdict.* 2. *par. cap.*40. *à num.*12. Annæ. Robert. *lib.*3. *rerum iudic. cap.*1. Modestin. Pistor. *consf.*44. Vigel. *in method. iuris Pontificij, lib.* 3. *cap.*10. Corsetus, & alij, quos refert Menchac. *lib.*2. *controu. cap.*22. *n.*14. *cap.*51. *num.*38.
31 *& seqq.* Vbi tantum huic iuri defert, † vt existimet, collationem, etiam hodie, nostris Regibus competere, & rectam Regni gubernationem, id suo veluti iure deposcere, ne vassalli cogantur tot sumptibus, & expensis Roman adire, Camill. Borreli. *de præst. Reg. Cathol. cap.*50. *&* 51. *per tot.* vbi specialem mentionem fecit de præsentatione ad Episcopatus huius Noui Orbis, Isid. Moscon. *de maiest. Eccles. lib.*1. *par.*1. *cap.* 8. §.1. *&* 2. Boëtius Epou Frissius *heroicarum quæstion. de iure sacro, lib.*1. *sub tit. de Regalib. ex n.*26. Moneta *de commut. vlt. volunt. cap.*11. *n.*122. *pag.*1503. *& ex n.*134. Scacc. *de iudic. lib.*1. *c.*2. *&* 3. Vincent. Cabot. *lib.*1. *disp. cap.* 2. *& seqq.* vsque *ad cap.*6. inclusiuè, vbi distinctiùs cæteris hunc articulum tractat, Mar. Muta *ad constit. Sicil.* 3. *tom. cap.*21. *num.*40. *& cap.* 22. *num.*11. *&* 15. *fol.*12. vbi agit de Regibus Siciliæ, Ioan. Cochier, de omnibus ferè Regibus agens, *in tract. de primar. precib. Imper. in proœm. pagin.*1. *& seqq.* Iulian. Viuian. *in praxi iur. patron. lib.*3. *cap.*1. *n.*37. *& lib.*11. *cap.*12. *num.*2. *& seqq.* elegantiss. & eruditiss. D. Vincent. Turturetus *in Sacello Regio, fol.*107. *&* 108. doctissimè Dom. D. Roder. Acuña Archiepisc. Bracharens. *in notis ad cap. qui Episcopus, dist.*23. *ex num.*3. *ad* 11. *& ad cap. Reatina, cap. cum longè distinct.*63. *pag.*560. *&* 567. Mariana *de rebus Hispan. d. lib.*24. *cap.*16. *ad finem, & lib.*25. *cap.*5. Didac. de Spes *in hist. Ecclesiæ Cæsar. Augustana, lib.*1. *sub tit. De la institucion de los Obispos desde la primitiua Iglesia hasta nuestros tiempos*, eleganter Garsias Loaisa Archiep. Tolet. *in notis ad cap.*6. *Concil. Tolet.*12. *verb. Libera Principis electio*, Gil. Gonçalez Dauida *in hist. de Salamanca, lib.*3. *cap.*18. quem refert & sequitur Nicol. Garc. *de benef.* 5. *par. c.*1. *n.*218. Gabr. Pereir. de Castro *de manu Reg. tom.*1. *fol.* 234. *n.*76. vbi Portugalliæ Regibus hoc ius à tempore Alfonsi V. competere inquit, Cened. *q.*22. *n.*27. Salgad. *de protect. Regia,* 3 *par. cap.* 10. *n.*9. *&* 235. *& seqq.* Anast. Germon. *de sacror. immunit. lib.*3. *c.*12. *à num.*39. Lancellot. Conrad. *in templo iudic. lib.*1. *cap.*2. §.3. *n.*15. Quintanadueñas *lib.*1. *Ecclesiast. cap.*5. *col.*4. Humada *in l.*18. *tit.*5. *par.*1. *gloss.*1. August. Barbosa *de iure Ecclesiast. lib.*1. *cap.*8. *ex num.*84. nouissimè Ioan. Filesacus *de sacra Episcop. auctor. cap.*7. vbi signanter agit de Regia in Hispania, Gallia, & alibi ad Prælaturas nominatione, Salaçar de Mendoça *de orig. dign. Hisp. lib.*1. *cap.* 6. *fol.*8. vbi ait, tempore Flauij Eruigij Regis Gothorum Concilio Toletano cautum, vt ad Archiepiscopum Toletanum spectaret prouisio omnium Episcopatuum Hispaniæ, Rege absente, & vt hi qui à Regibus præsentarentur, ab eodem Archiep. confirmationem reciperent, Martin. Magerus *de aduocat. armata, cap.*9. *ex num.*11. *& num.*376. *& num.*412. *& cap.*11. *ex numer.*21. *pag.*105. vbi in specie agit de nostris Regibus Hispaniæ, & ex Auctore relationis de Hispania, in Thesauro politico Italica lingua edito, † ait 32
nullum Regem totius Orbis ita magnas, & diuites Prælaturas concedere, & quod vno verbo potest *conferire senza alcun danno suo, ò di altrui, cinquanta sesanta, cento, ò sino cento cinquanta mille scuti de entrata, nominando alcuno Archiepiscopo di Toleto, ò Siuiglia, ò di Burgos, ò di altra Chiesa importante; cosa que non puo far altre Principe.*

Et sanè † conuenientissimum est, vt Reges 33
hanc Prælatorum præsentationem habeant in Cathedralibus sui Regni, maximè in his remotis Indiarum regionibus, vt cognoscant, & sibi deuinctos & benè affectos habeant eos, qui intra proprias ipsorum prouincias adeò magnum munus gesturi sunt, vt notat Innocent. *in cap. super his, de accusat.* Abbas, Guimier, Benedict. & alij, quos refert & sequitur Corset. *de potest. Reg. q.*11. Couarr. *d.* 2. *par.* §. 30. *num.*5. & ostendit *l.*2. *tit.* 6. *lib.*1. *Ordin.*

Quæ ratio adeo potens est, vt etsi † talem ele- 34
ctionem non haberent, se tamen eis immiscere possent, & de partibus electi exquirere, & contra eum, & eius electionem retractandam, ex iustis causis opponere, vt insinuat gloss. *in cap. Imperium,* 10. *dist.* & prosequitur Lambertinus, exemplum de Rege Apuliæ, & aliis adducens, *de iure patron. art.*29. *q.*2. *princip. par.*2. *lib.*1. *num.*30. *& in art.*2. *q.*10. *princip. par.*1. *lib.*1. *num.*3. Abb. *in cap. cùm terra, de elect. & in cap. de hoc, de simonia, & in cap.*1. *num.*0. *& cap. quod sicut, de elect.* & Palac. Rub. *in introduct. Rubricæ, n.*29. Notabis tamen, quod post nominationem semel factam per Regem ad Cathedralem sui Regni non potest variare, vt per D. Valenç. *consf.*155. *num.* 18. *&* 26. *vol.*2.

Post Regiam verò Prælati electionem, & nominationem, ne diutius Ecclesia vacet, si Pontificis confirmationem, & consecrationem Electus expectare teneretur, † solent litteræ commenda- 35
titiæ, hoc est, *por ruego y encargo*, expediri ab eodem Rege, ad Capitulum sede vacante, vt interim dum Bullæ Pontificiæ expediuntur, & remittuntur, talem Electum, siue præsentatum ad gubernationem Ecclesiæ admittat, eique vices suas committat, quod semper Capitula obediunt, & hoc modo, virtute talis delegationis, iurisdictionalia administrat. Quæ † praxis, seu consue- 36
tudo antiqua esse videtur. Nam Fr. Aug. Dauila in sua hist. Mexic. *lib.*1. *cap.*31. loquens de electione Fr. Dom. de Betanzos ad Episcopatum Guatemalæ ann.1543. refert, hoc modo eius gubernationem illi remissam fuisse, quamvis Episcopatum acceptare noluit, & valida, ac satis iusta est, cum etiam semota delegatione Capituli sede vacante, † per consuetudinem possit in- 37
troduci, vt Episcopus electus, etiam ante confirmationem, administret, vt loquens de consuet. Portug. tradit Oldrad. *consil.* 9. *Posito sine veri præiudicio, num.*5. *vers. Item proponit*, qui loquitur de Episcopo Bracharensi, & eum refert Tusch. *litt. P. concl.*384. *pag.*265. *& lit. C. concl.* 814. *pag.*271.

Et licèt hic † stylus damnari, & auaritiæ tri- 38
bui videatur *in cap. nosti, & cap. qualiter, de elect.*

*elect.cap.cùm iam dudum,de præbend.*quorum iurium dispositio renouatur, & magis aggrauatur *in cap.auaritiæ 5.de elect. libr.6.* vbi Electis non permittitur se ingerere administrationi Ecclesiarum, ad quas vocati sunt, in spiritualibus, vel temporalibus, ante confirmationem electionis de ipsis celebratæ, etiam sub titulo Oeconomatus, vel procurationis nomine, aut alio quæsito colore: vbi gloss. *verb.Confirmetur,*tres rationes huius Decretalis adducit. Primam, quia Electi aliàs de confirmatione non curarent. Secundam, quòd confirmatio nihil operaretur, si administrationem per solam electionem haberent. Tertiam, quòd si contigeret electionem cessari, non possent sic de facili remoueri. Et quartam adiicit Oldrad. *cons.191.n.1.& 2.* nempè, quòd prædo est, quicunque talem administrationem sine auctoritate Superioris vsurpat, *l.ex stipulatione, D.de acq.poss. l.dotis, D.solut. matr.* Et quòd non potest consuetudine contrarium induci, quia esset contra bonos mores, & tradit alia idem Oldrad. omninò videndus, *cons.146.num.1.*

Sed nihilominus contrarium probandum est
39 in nostro casu, cum † electio fit à Rege, vel Imperatore, vt per Hugon. Ioan. & glossa, *verb. Ecclesiarum,in eod.cap.auaritiæ,& in cap.legimus, 93.dist.* Necnon etiam, vbi electio ex concorditer facta, & Electus longè distat à Curia Romana, prout in Indiis maximè contingit; tunc enim, ad concessionem, vel postulationem Capituli, benè potest suscipere administrationē, vt expressè disponitur *in cap. nihil, de elect.* Et latè docent Scribentes ibidem, *& in d. capit. auaritiæ*, præcipuè Archid. *num.1.* & idem Oldrad. *d.cons.9. numer.1.& 2.* Vbi aliam causam adducit, nempè si adsit necessitas, vel vtilitas Ecclesiarum propter quam multa statuuntur, & sine præiudicio permittuntur, *capit. ne pro defectu, de elect. capit. quàm sit, eod. tit. libr.6. capit. quàm sit, 50. dist. l.tutor, D.de administr. tutor. l. lex quæ tutores, C. eod.* Et in hoc casu addit, benè admitti consuetudi-
40 nem, quam refert iamdudum in † Portugallia obtinuisse, quemadmodum & in nostris Indiis obtinet.

Et cùm vim huius consuetudinis non satis
41 percepisset † quidam Archiepisc. Limanus, fertur ad Romanum Pontificem scripsisse, quòd Episcopi Indiarũ, non expeditis Bullis, Episcopatus possidebant, & administrabant qui tamen in hac parte notari iussus fuit per sched.an.1593. quæ extat *1.to.pag.301.* Nimirum, quia (vt dixi-
42 mus) nõ administrant proprio nomine, † sed vice Capituli sede vacãte, & ex eius delegatione: quod videtur ei, & in eum omnem suam auctoritatem, & potestatem contulisse, & suo loco constituisse, argum. *l.si filius,§.1. D.quod cum eo,* ibi: *Effectu enim quodammodo heres est, l. 2. vers. Nam heres*, ibi: *Rogatus heres videtur, vt te suo loco constituat, l.si heres 68.* ibi: *Heredis loco fungi eum, cui fideicommissum relictum est, D. ad Trebell.* cum aliis traditis à Ripa *in l.1. §.de illo, notab. 1. D. eodem titulo.* Et pluribus, quæ de natura & æquali potentia subrogati, tradit Euerard. *loco 93.* Catel Cotta *in memorab. verb. Subrogatum,*Claud. Prat. Gnoseon *gener. iur. libr. 2. tit.9. capit. 2.* & Flamin. Paris. *de resign. benef. libr.2.quæst.15. numer.22.*

Vnde cùm Limæ essem, nata fuit dubitatio, an talis electus, in Ecclesia sibi hoc modo ad administrationem concessa, † deberet ipse 43
per se ipsum administrare, vel posset Prouisorem, vel Vicarium constituere? Et licèt prima facie videatur dicendum, quòd non, quia delegatus † non potest subdelegare, etiam si de- 44
legetur à Principe, quando eius persona electa est, *cap.fin. §.1.de offic.delegat. cap. si pro debilitare, eod. tit. cap. is cui eod.in 6.* cum traditis à Zerola *in praxi, 1.parte,verb. Delegatus,col.119.* Adhuc tamen contrarium resolutum fuit; quia dicere possumus hanc † iurisdictionem, quam 45
habet, non esse delegatam, sed ordinariam, quam Capitulum habet, & in eum ob preces Principis transfundit, non tanquam in Petrum, Ioannemvè, sed tanquam in habentem Episcopalem nominationem, & ita verba debent deseruire intentioni, & secundùm eam accommodari, *l. insulam, D. de præscript. verb. l.scire oportet, § aliud. D. de excus. tutor.* cum vulgat. Alioqui, si propterea, quòd eius persona electa est, † non posset nominare Vica- 46
rium generalem, idem probandum esset in Vicariis foraneis, in locis vbi est consuetudo, quòd isti ponantur, & cùm Electus ad talia loca non posset accedere, vel in eis residere, manerent sine Rectore, aut Gubernatore; quod non est dicendum, per argumentum ab absurdo vitando, & à minus sufficienti prouisione legis, de quibus per Euerard. *loco 8.*& Camill. Gallin. *de verb. sign.libr.5.cap.17.* Etenim † Vicarios foraneos 47
delegatam iurisdictionem habere constat, vt latè per Narbon. de appell.à Vicario Episcopi, *1 par.numer.35. pag.14.* & hanc eis electus dare non posset, si delegandi facultatem non haberet.

Rursus facit, quia cum talis Electus sit (vt diximus) subrogatus in locum Capituli sede vacante, dubium non est, quin in omnibus eius iuribus succedat. † Capitulum autem sede va- 48
cante, posse constituere Prouisorem, siue Vicarium generalem notorium est, & probat Abb. *in cap.irrefragabili,num.2.de offic Ordin.* Felin.*in cap.cum olim,de maior. & obed.* Pauin. *de potest. Capituli sede vacante, 2.parte princip.quæst.10 numer.1. & 2.* Trident. *sess.24. de reform. cap.16.* Et quòd talis † Vicarius habeat ordinariam 49
iurisdictionem, resoluit idem Pauin. *suprà numer.3.* Sanch. *de matrimon. tom.1.libr. 3.disp.29. num.4.* & Narbona *vbi sup. 1. part. num. 100. cum seqq.* Et Nos latiùs *infrà capit. 13.* Et, vt solùm consideremus talem Electum tanquam Vicarium generalem; adhuc tamen † Vicarius 50
generalis Episcopi, vel Vicarius simpliciter, quando vnicus est, potest omnia sibi commissa delegare, & subdelegare; quia omnia, quæ in eum transeunt sunt delegabilia, vt expressè docet Feder. de Senis *consil. 202.* incip. *Reuerende Pater*, quem refert & sequitur Cardin Tusch. *litt. V. conclus.185. & conclus.188.* Et licet aliqui contrarium teneant, omnes tamen conueniunt, id facere posse, vbi ei data fuerit facultas substituendi, vel subdelegationem fecerit ad tempus limitatum, vel ex iustis causis, vt præter alios videri poterit apud Sbrocium *in tract. de Vicario Episcopi. libr. 1. quæst.18. num.7. & libr.2. quæst.66.* Zerol. *in prax. 2.part. verb. Vicarius, dub.4.pag.mihi 399.in fine.* Azor. *1 par. instit. moral. capit. 6. numer.68.* Et latè Nicol.

Garcia *de benef.* 1. *tom.* 5. *part. cap.* 9. *num.* 148. *cum seqq.* & Azeued. *in l.* 1. *numer.* 8. *titul.* 9. *lib.* 3. *Recop.*

51 Deinde facit, quod † talem electum magis iudicare debemus tanquam Administratorem generalem, auctoritate Pontificia ex tolerantia sedis Apostolicæ, & Regum nostrorum nominatione suffultum, qui in his partibus vices Pontificis in multis exercent, vt supra probaui. Pla-
52 num autem est, † tales administratores generales, esse loco Prælati, vt quotidie in Hispania videmus practicari, & hodie actualiter practicatur in Administratore Archiepiscopatus Toletani, vt probat text. gloss. & DD. *in cap. Ecclesia Cathedrali, de supplend. neglig. Prælat. lib.* 6. Oldrad. *cons.* 208. incip. *Quoniam ex tempore, num.* 3. quem refert & sequitur Tusch. *dict. litt. V, concl.* 192.

Et denique facit auctoritas eiusdem Oldradi, qui in eisdem terminis, de quibus loquimur, nempè electi administrantis ex consuetudine vice Capituli, interim dum à Romano
53 Pontifice confirmatur, expressè docet, † posse per se, vel per alium gubernare, *d. cons.* 9. *numer.* 4. *in fin.* ibi: *Illi sic electi, post consensum præstitum, ante confirmationem obtentam, administrant, & administrare consueuerunt bona, & res Ecclesiæ per se, & per alios spiritualia, & temporalia.*

Quæ omnia securiora redduntur per consuetudinem, quæ retrò temporibus obseruata est in his prouinciis circa nominationem Prouiso-
54 rum per tales electos, † cui multum deferre debemus, *ex l. si de interpretatione, l. minimè, D. de legibus, l. si lenones, C. de Episcop. aud.* cum latissimè traditis à Menoch. *cons.* 71. *n.* 56. *volum.* 1. Ioseph. Lodou. 3. *tom. commun. titul. de consuet. conclus. vnica, vers. Infertur tertiò,* Puteo *decis.* 283. *lib.* 1. & à Nobis *in* 1. *tom. lib.* 2. *cap.* 24. *ex num.* 84. *& lib.* 3. *cap.* 1. *ex num.* 25. Vtrùm verò in † Ecclesia, quam deserit, possit alium Vicarium relinquere, vel statim deuoluatur iurisdictio ad Capitulum, quasi iam tunc sedes vacare incipiat, *infrà cap.* 12. Deo annuente, tractabimus.

56 Potest autem expedire † Episcopus electus, & confirmatus litteris iam expeditis, & præsentatis ante consecrationem, ea, quæ sunt iurisdictionis, sicut excommunicare, iudicare, corrigere, &c. *cap. transmissam, de elect.* illa verò, quæ sunt ordininis, non potest exercere, *cap. quod sicut, §. præterea, eod. tit. Extrauag. iniunctæ eod. tit. inter commun. vers. Ante litterarum præsentationem,* gloss. *in cap. is cui* 42. *verb. Pro intellectu, de elect. in* 6. text. *in Clem.* 2. *vers. Episcopi, de rescript.* Abbas *in cap. conquerente, de off. Ordin.* Selua *de benef.* 1. *part. quæst.* 2. *num.* 31. & alij, quos refert Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 28. *&* 29. *num.* 20. *& seqq.* & Lancellot. *in temp. iud. lib.* 2. *cap.* 5. §. 4 latè Chircouius 5. *tom. consil. Germaniæ, cons.* 2. *num.* 49. Duaren. *de benef. c.* 5. Petr. Gregor. *in part. iur. canon. lib.* 5. *tit* 2. *& lib.* 15. *syntag. cap.* 12. *n.* 13. Venator *in annaliis iur. Pont. tit.* 6. *& tit.* 31. Ioachim Steph. *de iurisd. Eccles. lib.* 4. *cap.* 14. *& lib.* 1. *inst. Canon. cap.* 7.

Et generaliter, quod ius acquirat ex sola electione, & vtrum ante apprehensionem possessionis possit ordinare homines suæ Diœcesis, & alia huc spectantia, benè prosequitur Ioan. Andr. Abbas, & alij, *in cap. transmissam, de elect.* idem Abb. *in cap. quod autem, col.* 2. *in princip. de concess.* Præbend. *cap. si tibi absenti*, ibi: *Vt tuum dici valeat, de Præbend. lib.* 6. Did. Perez *in l.* 2. *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordinam. pag.* 155. *vers. Hinc etiam*, Card. Tusch. *verb. Electus, concl.* 94. *& seqq.* Isid. Moscon. *de maiest. Eccles. lib.* 1. *c.* 8. § 1. *&* 2. & nouissimè D. Felician. à Vega Episcop. Pacensis, *in cap. verum, de foro compet. num.* 7. Vbi † quod sola confirmatio, etiam ante conse- 57
crationem, tribuit exercitium iurisdictionis, ex Couar. Flaminio Cucho, Piasecio, Nicol. Garcia, Azor. Alzedo, & aliis pluribus. Quos allegat, quod etiam benè pluribus aliis relatis prosequitur Augustin. Barbosa *in Pastorali*, 1. *part. tit.* 1. *cap.* 4. *à num.* 7.

CAPVT V.

De Episcopatuum diuisione, quæ ob distantiam prouinciarum fieri solet, & à quo tempore nouus Episcopus fructibus gaudeat, & iurisdictionem accipiat? & de aliis quæstionibus, quæ circa eandem diuisionem sæpè se offerunt.

SVMMARIVM.

1 *Episcopatuum diuisio, vel vnio ad summum Pontificem pertinet.*

2 *Prouinciarum diuisio, vel aggregatio est de Regalibus.*
L. si eadem, D. de offic. assess. *& aliæ similes, explicantur, & exornantur,* ibid.

3 *Prouincia qualibet, quot ciuitates habere debeat, & Metropolitanus quot suffraganeos?*

4 *Ciuitas qualibet habens merum Imperium, & Magistratuum nominationem, potest dici prouincia.*

5 *Prouincia est qualibet Regio, quæ regitur per iurisdictionem vniuersalem.*

6 *Episcopatuum diuisio ex quibus causis iustè fieri possit?*

7 *Distantia longa viarum multos effectus in iure operatur.*

8 *Episcoporum numerus debet regulari ex distantia locorum, & numero subditorum, sicut vnio ex vicinitate, vel raritate eorundem.*

9 *Episcopatus vnus quantum ab altero distare debeat iudicis arbitrio relinquitur.*

10 *Episcopatus diuidere, & subdiuidere nullibi magis oportet, & practicatur, quam in Indiis Occidentalibus, & quare?*

11 *Indiæ Occidentales quantum quotidie augeantur, lustrentur, & illustrentur, & locus Tertulliani, qui eis conuenire videtur.*

12 *Episcopatuum Indiarum erectio, & diuisio, ac subdiuisio, qualiter fuerit Hispaniæ Regibus à sede Apostolica delegata? & Bullæ Pontificum de hoc agentes.*

13 *Diuisio, vel erectio Episcopatuum semper fieri debet ad postulationem Principis secularis.*

14 *Reges nostri qualiter sæpè vsi fuerint Pontificia facultate sibi concessa, ad erigendos, & diuidendos Episcopatus?*

15 Diuisio

15 *Diuisio Episcopatuum vbi necessaria videtur, qualiter summus Pontifex consuli soleat, & ab eo Regibus nostris executio remitti?*
16 *Episcopatus diuisio consensum Episcopi regulariter desiderat, de cuius Episcopatus diuisione, & dismembratione agitur.*
17 *Episcopatum, si absque legitima causa Pontifex diuidat, peccabit quidem, sed factum tenebit, & quid si Episcopus atiquus consensum neget?*
18 *Bulla diuisionis, & noua erectionis Episcopatus Arequipensis summatim refertur.*
19 *Arequipensis, Guamanguensis, & Truxillensis Episcopatus diuisio qualiter facta, & Proregi Peruano commissa fuerit?*
20 *Episcopatus vbi in aliquo oppido erigitur, tale oppidum titulo ciuitatis regulariter donatur.*
21 *Ciuitas regulariter dici, & appellari non potest ea, quæ Episcopatum non habet.*
22 *Ciuitas ad Episcopalem sedem erecta, an debeat palatium facere pro Episcopo?*
23 *Ciuitates omnes non est opus, vt precisè proprium Episcopum habeant, & earum curandarum, & hoc titulo insigniendarum potestas apud secularum Principem independenter à summo Pontifice residet.*
24 *Ciuitas, vt aliqua sit, quoad spiritualia requiritur consensus Pontificis, quoad temporalia sufficit Imperatoris, vel Regis.*
25 *Vrbium decus augetur per Episcopi sedem.*
26 *Episcopalis sedes, vt in aliqua vrbe de nouo erigatur, quæ considerari debeant?*
27 *Episcopatuum diuisio aliquando, vel ob id solum facienda est, quod Episcopi magnos reditus habeant.*

Extrauag. Saluator, de Præbend. inter comm. expenditur, & illustratur, ibid.

28 *Episcopi, qui excessiuas opes habent, & eis non, vt oportet, vtuntur, notantur.*
29 *Prælati multi ex redituum luxuria pereunt, & ex adipe prodit iniquitas.*
30 *Constantinus Imperator, vbi donationem Ecclesiæ fecit, quæ vox fuerit audita?*
31 Cap. quoniam, de vita & honest. Cler. cap. cum M. de constit. *explicantur, & illustrantur.*
32 *Basilij & Antimij super diuisione Diœcesuum dissensio, & vtilis eius concordia, ex Nazianz.*
33 *Ecclesia Cathedralis non est erigenda, nisi vbi reditus sufficientes habet, & quare?*
34 *D. Greg. Nazianzen. D. Basilium notat, quod in vili oppido Sasimorum Episcopum constituerit.*
35 *Ecclesiæ Cathedrales aliquando conuenit, vt erigantur in locis non multum numerosis, nec diuitibus propter vtilitatem animarum.*
36 *Episcopatus diuisione facta, quousque antiquus Episcopus gaudeat iurisdictione, & fructibus Episcopatus à suo diuisi, & dismembrati?*
37 *Lis, quæ de facto contigit inter Archiep. Limanum cum Episcopo de Truxillo, & Episcopum Cuzquensem cum Episcopo Guamanguensi super fruct. Episcopatuum diuisorum.*
38 *Causa etiam spirituales, & inter Ecclesiasticos, vbi agitur de merè possessoriis, solent à iudicibus secularibus, præsertim supremis, cognosci.*
39 *Episcopus etiam si consensum præstiterit ad diuisionem Episcopatus, non ideo integram eius iurisdictionem, & administrationem amittit, vsque ad aduentum noui Episcopi in Ecclesia diuisa, & quare?*
40 *Episcopus nouiter prouisus non potest capere possessionem, nisi litteris Apostolicis expeditis, & ostensis.*
41 *Consensus Episcopi antiqui, pro diuisione, & dismembratione sui Episcopatus facienda, qualiter intelligendus sit?*
42 *Episcopus non debet deserere administrationem partis suæ Diœcesis, de cuius diuisione tractatur, vsque in aduentum successoris, & quare?*
43 *Episcopus renuntians, post admissam renuntiationem, desinit habere iurisdictionem, quia ea transit ad Capitulum sede vacante.*
44 *Capitulum non datur in Ecclesia nouiter erecta, in qua prius non est installatus Episcopus, qui eius caput est, & esse debet.*
45 *Resignatarius non potest percipere fructus, ante receptionem litterarum, & eousque eis gaudet resignans.*

Extrauagans iniunctæ, de elect. inter communes, ponderatur, & illustratur, ibid.

46 *Fructus Episcopatus diuisi ex die gratiæ, siue Fiat, pertinent ad Episcopum nouiter creatum, quamuis non apprehenderit possessionem, & quare?*
47 *Gratia dicitur perfecta ex die, quo verbum* Fiat, *per Papam pronuntiatum est, ex num. 49.*
48 *Papa est supremus Dominus Ecclesiarum, & potest res vnius auferre, & alteri dare.*
49 *Titulus Episcopi antiqui, post factam diuisionem, reducitur ad non titulum, quoad partem Episcopatus ab antiquo diuisam, & dismembratam, & sic cessat perceptio fructuum.*
50 *Episcopus de nouo electus ex die gratiæ habet titulum sufficientem ad fructuum acquisitionem, & quare?*
51 *Papa vbi primum aliquem pronuntiat Prælatum, dicitur statim habere Prælaturam.*
52 L. meminisse, de offic. Præsid. *explicatur.*
53 *Gratia officiorum aliorum Principum, in quo differant ab iis, quæ per Pontificem fiunt in Beneficiis, & Episcopatibus.*
54 Fiat *verbum per Pontificem prolatum non respicit tempus futurum, sed præsens, & instans.*
55 *Bulla diuisionis Episcopatuum ex die gratiæ, eorum separationem facit, & fructuum, & redituum ipsorum.*
56 *Congregatio Cardin. per Paul. V. confirmata declarauit fructus Episcopatus diuisi ex die* fiat *ad nouum Episcopum pertinere. Quæ ad litteram refertur.*
57 *Fructus Episcopatus diuisi pertinere ad nouum Episcopum ex die gratiæ, stylus Romanæ Curiæ seruat, sed eos petere non potest, nisi litteris expeditis, & præsentatis.*
58 *Schedula Regia notabilis refertur, quæ fructus diuisi Episcopatus ex die gratiæ ad nouum Episcopum pertinere declarauit.*

59 *Episcopus nouiter creatus ad Ecclesiam ab alia diuisam, si moriatur antequam ad eam accedat, apud quem remaneat eius administratio?*
60 *Episcopatus de nouo erectus, cuius primus Episcopus necdum apprehendit possessionem, non videtur plenè formatus.*
61 *Prebendarij, qui ad Ecclesiam nouiter erectam præsentati sunt, si Episcopus eiusdem moriatur, à quo instituendi sint?*
62 *Metropolitanus an possit instituere Prebendarios Ecclesiæ sui suffraganei nouiter creati, & defuncti, antequam illius possessionem apprehenderet?*
63 *Sedes Episcopalis quando, & quandiu vacare dicatur?*
64 *Ecclesia Cathedralis nouiter ab alia diuisa, necdum eius erectione formata, & confirmata, quibus legibus, vel consuetudinibus gubernari debeat?*
65 *Ecclesiæ vnitæ, vel diuisæ retinent easdem leges, vel consuetudines, quas antea habebant, interim dum aliæ non inducuntur.*
66 *Ecclesia suffraganea in his, in quibus non habuerint proprias leges, & consuetudines, debent regi secundum Metropolitanam.*

QVemadmodum erectio Cathedralium, & noua in eis Episcoporum creatio, & institutio ad sedem Apostolicam pertinet, vt in capite præcedenti probaui. Ita absque dubio
1 ad eandem spectat, † Episcopatum semel erectum, & propriis limitibus circumscriptum, ex iustis causis ob commodiorem administrationem, & animarum salutem diuidere, vel alteri, si oportuerit, vnire, aut Cathedralem iam erectam, in Metropolitanam eleuare, *cap. quod translationem, de offic. delegati, cap. & temporis 6. quæst. 1. cap. sicut vnire, de excess. Prælat. l. 2. tit. 1. part. 2. l. 5. titul. 5. part. 1.* ibi: *Fazer de vn Obispado dos, è de dos vno, auiendo alguna razon aguisada, ò por ruego de los Reyes, cap. nisi, de offic. delegati, cap. fin. de confirmat. vtili, vel inutili, cap. fraternitatis 15. quæst. 1. Extrauag. Saluator, de prebend.* inter communes, *cap. præcipimus 16. quæst. 6.* cum aliis, quæ tradit Innocent. *in cap. cum ob Ecclesiar. de offic. Ordinar.* Speculat. *in titulo de legato, §. nunc ostendendum, num. 4. vers. Quintò, venit,* Roman. *conf. 345. num 16.* Hieron. de Monte *in tract. de finib. regund. cap. 12. num. 15.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de erect. pag. 107.* Caualcan. *decis. 40. num. 17. part. 2.* Franc. Marc. *decis. 1120. per totam, part. 1.* Ægid. Bened. *in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, cap. 2. num. 3.* Cardos. *in prax. iud. & aduocat. verb. Episcopus, num. 23.* Azor *tom. 2. instit. moral. lib. 4. cap. 35. vers. Secundum,* Tuschus *littera P. conclus. 49. num. 15.* Barbosa *de iure Ecclesiastico, lib. 1. cap. 2. n. 141.* & Nicol. Garcia *de benef. part. 12. cap. 1. & 4.*

2 Quemadmodum † & prouinciarum diuisio, vel aggregatio in temporalibus, non per alium etiam, quam per supremum Principem fieri potest, *l. si eadem, D. de offic. assess.* vbi Bart. Castrens. & alij, *l. vnica,* & ibi gloss. Bart. & Platea, *C. de Metrop. Beryt. lib. 11.* text. & ibi Bart. *in Auth vt iudices sine quoquo suffragio, §. illud tamen decernimus, d. l. 2. tit. 1. part. 2.* Enriq. de Boich. *in d. cap. sicut vnire,* Rebuff. *vbi suprà num. 5.* & Auendañ. *de exeq. mand. part. 2. cap. 14. num. 10.* Archidiac. Turrecrem. & alij *in cap. scitore 26. quæst. 3.* Qui text. † est 3
celebris in materia, quot ciuitates vnaquæque prouincia habere debeat, vt prouincia dici possit? & quot Episcopos suffraganeos sub vno Metropolitano? quamuis id exactè non obseruetur, sed prouinciæ nomen secundum vniuscuiusque regionis vsum, vel Principis designationem, & voluntatem, pluribus, vel paucioribus ciuitatibus concludatur, vt post Bart. *in Extrauag. qui sint rebelles, verb. Lombardia,* docet Ias. & alij *in d. l. ex hoc iure,* Cardin. *in Clement. dudum, §. extra, de sepultur.* gloss. & Bart. *in l. cum in longi', C. de longi tempor. præscript.* Prateius *de verb. iuris, verb. Prouincia,* vbi,† quod prouinciæ hodie æquiparatur quælibet ciuitas, quæ merum imperium habet, 4
suosque sibi Magistratus constituit, Cardin. Tusch. *litt. P, conclus. 949 & litt. C. concl. 115. num. 9.* Vbi † quod prouincia est quælibet regio, quæ regitur per iurisdictionem vniuersalem, provt Archiepiscopatus legatio, Præsidatus, vel quid simile. 5

Iusta verò causa diuisionis † Episcopatuum ea est, quæ resultat ex distantia longa locorum, vel ex oppidorum, & hominum in eis habitantium, tali, ac tanta multiplicatione, vt commodè per vnum Pastorem gubernari non possint, vt constat ex iuribus *suprà* relatis, *cap. 1. de Eccles. ædificand.* vbi gloss. & Extrauag. vnic. *de offic. deleg. inter commun.* Ioan. Andr. *ad Specul. tit. de censib. §. 2.* Butrius *in cap. vacante, num. 5.* & ibi Abbas *num. 2. & 5. de Cleric. non resid.* Roder. Suar. *alleg. 7.* Roman. *conf. 275. & 345. num. 16.* Caualcan. & Franc. Mar. *vbi suprà* Ludou. Cancer *lib. 3. variar. resolut. cap. 3. num. 420. & seqq.* Rebuff. *in prax. tit. de erect.* Cathed. Mandos. *de signat. gratiæ, verb. Erectiones, §. amplius,* Pet. Gregor. *de benef. cap. 12. num. 3. & 4.* Zerola, qui loquitur de erectione Parochiarum ob eandem rationem, *in praxi, verb. Parochia, n. 6. pag. 274.* Zipæus *de iure Pontificio nouo, lib. 3. tit. de Eccles. ædif. num. 14.* Andr. Vvalens. *in parat. iuris Canon. lib. 3. eod. tit. num. 8. §. quæque,* Flauius Cherubinus *in Compendio* Bullarij, *tom. 2. in Bullam Sixti V, ann. 1556. quæst. 1.* iunctis aliis, † quæ de effectibus, quos in iure operari solet distantia longa viarum, tradit glos. per text. ibi *in cap. nihil, §. fin. de elect. cap. cum longè 63. dist. cap. cum olim, de dolo & contumacia, cap. tum ex litteris, de in integr. rest.* vbi sequentia carmina adducit: 7

Non facit ergo parum distantia longa viarum,
Prorogat inducias, onus aufert, impedimentum:
Cogit adire forum, conseruat ius dominiorum.

Et latè per Plateam, & Lucam de Pena *in l. mediterraneos, C. de annon. & tribut. lib. 10.* Oldrad. *conf. 9. num. 1.* Bobadilla, qui alios adducit, *in Politica, lib. 2. cap. 17. n. 110. & cap. 21. n. 70.* & optimè in nostris terminis text. *in Clement. dudum, § numerus,* & ibi gloss. *verb. Exigit,* de sepulturis, vbi, quod † numerus Prælatorum 8
debet esse æqualis distantiæ locorum, & numero subditorum, Trident. *sess. 21. de refor. cap. 4.* gloss. *in cap. cum inferior, & maior. & obedient. verb. Cathedralem,* vbi ait: *Propter longam & latam prouinciam debere erigi nouam Ecclesiam Cathedralem, cap. postquam hostilis 16. quæst.*

q.1. vbi è contrario, propter vicinitatem, & populi raritatem vnio Ecclesiarum fieri iubetur, de quo Menoch. *cons.*477. *lib.*5. gloss. *in cap. vltimo*, 80. *dist.* quæ docet, arbitrio iudicis
9 relinqui, † quantum vnus Episcopatus ab altero distare possit, & debeat, quam refert, & sequitur Menoch. *de arbitr. centur.*5. *& casu* 497. *& casu* 297. vbi etiam erectionis causas arbitrarias constituit.

Quæ causa & ratio, cùm nullibi vrgentiùs & frequentiùs militare possit, & soleat, quam
10 in † vastissimis istis Indiarum prouinciis, ob magnam, & interdum imperuiam locorum distantiam, & varias colonias, vrbes, & municipia, quas quotidie deduci, construi, & formari necessitas, vel vtilitas exigit, ita, vt de eis dicere possi-
11 mus cum Tertull. *de anima, cap.*30. † *Omnia iam peruia, omnia nota, omnia negotiosa, solitudines famosas retro fundi amœnissimi oblitterauerunt, arena seruntur, saxa panguntur, paludes eliquantur, tanta vrbes, quanta nec casæ quondam, iam nec insula horrent, nec scopuli terrent, vbique domus, vbique populus, vbique Respublica, vbique vita.* Meritò iam inde à primis detectionis illarum
12 initiis, Catholici † nostri Reges eam præuiderunt, & à sede Apostolica postularunt, vt quemadmodum erectionis Episcopatuum cura, ita & diuisionis, vel restrictionis, vbi oporteret, sibi, suisque Consiliariis delegaretur. Ita tamen, vt statim eandem diuisionem, vel restrictionem, & eius causas eidem sedi Apostolicæ succensendam, & approbandam remitterent. Quod illis Pontificio diplomate concessum fuisse, seriò affirmat Ant. de Herrera *in historia generali Indiarum, decad.*7. *lib.*6. *cap.*7. *pag.*149. referens dictum deploma traditum fuisse egregio viro D. Francisco Tello de Sandoual, cùm ad visitandam Nouæ-Hispaniæ prouinciam missus fuit ann.1543. eique iniunctum: *Que en la junta de los Prelados presentasse el Breue que lleuaba, que de su Santidad auia impetrado Iuan de Vega, Señor de Grajal, Embaxador del Rei en Roma, para que todas las vezes que al Rei, y à su Consejo pareciesse, que se deben estender, ò acortar los limites de los Obispados de las Indias, se pueda haxer de la manera, y segun pareciere que conuiene para el buen gouierno, y administracion de ellos, y para escusar diferencias entre los Prelados. Porque quando se suplica à su Santidad, que erija algun Obispado, ò le diuida, no se puede embiar cierta relacion de los limites que debe tener, para que su Santidad los declare, y señale en la Bula de la ereccion, porque muchas vezes conuiene variar, y mudar los limites para su mejor gouernacion espiritual, y que presentando el Breue platicassen sobre lo que pareciesse proueer en ello, y auisasse al Rei, &c.*

Et idem supponit Ioann. Matienz. *in tract. M.S. de moder. Regni Perù, 2. par. cap.*16. vbi tradit, quòd Episcopatus in Peruanis prouinciis creari, vel diuidi possent. Et hoc est consonum doctrinæ gloss. *in Extrauag. vnica. verb Exerimus*
13 *de offic. deleg.* † quæ, in diuisionibus Episcopatuum faciendis, Principis postulationem desiderat, eique subscribit, rationem reddens, Franc. Marc. *decis.*1120. *num.*34. & 35. & exemplum adducens Filesacus *de sacra Episcop. auctorit, cap.*7. §.7. *pag.*195. vbi refert epistolam Innocent. IV. in qua probat, & laudat, quod Archiepiscopus Rhemensis, in quodam castro suo cupiebat nouum erigere Episcopatum, auctoritate quidem Apostolica, sed non sine assensu Regis.

Et hoc iure sæpesæpiùs Reges nostri vsi 14
comperiuntur, & his vltimis annis vsi sunt, in diuisione Episcopatuum de Arequipa, & de Guamanga, qui ab Episcopatu Cuzquensi dismembrati sunt, & alterius de Truxillo, qui partim ab Archiepiscopatu Limano, partim à Quitensi diuisus fuit. Nisi quòd † sola de ne- 15
cessitate diuisionis cognitione habita, & Episcoporum pro tempore existentium, vel nominatorum consensu explorato, & obtento, rem ad sedem Apostolicam retulerunt, & eadem sancta Sedes nouarum Cathedralium, nouorumque Episcoporum erectionem, creationem, & diuisionem admittens, & approbans; ipsismet Regibus, & personis ab ipsis nominandis, diuisionis formam, & propriæ cuiusque Diœceseos assignationem commisit Et idem paulò antè factum fuit in diuisione Episcopatus de la Paz, & de Santa Cruz de la Sierra ab Archiepiscopatu de la Plata.

Ideò autem dixi: *Habita cognitione necessitatis, & obtento consensu Episcopi,* † quoniam re- 16
gulariter, absque his, diuisiones fieri non debent, vt per gloss. *in cap.*1. *verb. Diuisiones, dist.* 10. *cap. felix. & cap. multis* 16. *q.*1. Nauarr. alia referens, *de spol. Cler.* §.3. *n.*2. Panorm. *in c. ad audientiam, el* 1. *num.*16. *de Eccles. edif.* Roch. de Curt. *de iur. patron. verb. Honorificum, num.* 10. Trident. *sess.*21. *de reform. cap.*4. *vers. In his verò.* Quamvis etiam † si sine causa Ponti- 17
fex diuidat, peccabit, factum tamen tenebit, vt in simili tradit Sanchez *de matrimonio lib.*7. *disput.*2. *num.*6. Suar. *de legibus, lib.*2. *cap.*14. *num.*22. & in nostris terminis Dom. Acuña *d. cap.*1. *num.*5. *pag* 52 Et si Episcopus assensum neget, potest adhuc Pontifex, cum sacri Consistorij consilio, ex causa legitima, diuisionem, & nouam erectionem concedere, Panormit. *in cap. fin. de confirm. vtil.* gloss. *in cap.*1. *dist.* 10. & *in cap.*1. *de Eccles. edif.* Felin. *in cap. cùm in Ecclesiarum, de constit. col.*16 Franc. Marcus *decis.*1120. *num.*14. & 28. Vnde sunt multi, qui docent, Canones assensum Episcopi requirentes, interpretari debere de vrbanitate, non de necessitate, vt per gloss. *in cap. sæpè, dist.*10. vbi Archid. & *in cap. multis Conciliis* 16. *q.*1.

Bulla autem erectionis † & diuisionis Are- 18
quipensis, cuius norma in aliis quoque eodem ferè tenore repetitur, expedita fuit à Paulo V. *felic. record.* 10 Kalend. August. an.1609. & easdem propè rationes eius faciendæ adducit, quas modò retulimus. Partemque ab Ecclesia Cuzquensi diuisam, & dismembratam per Commissarios ad id destinatos apud Arequipensem, eodem prorsus iure manere iubet, & sub eodem Metropolitano, tam in iurisdictione, quàm in fructuum perceptione, patronatumque in ea nostris Regibus æqua lance reseruandum, atque ab eis exercendum declarat, atque anteà in Cuzquensi & in aliis Indiarum exercebatur, neque ei hoc, vel alio modo per sed Apost. derogatum. Oppidumque de Arequipa in ciuitatem erigit, & districtum in Diœcesim, vt commodiùs & honestiùs Episcopatus titulo frui possit, ad fungi.

19 Quam † diuisionem, & terminorum seu Diœcesum assignationem Regius Senatus commisit Dom. Marchioni de Montesclaros, tunc Proregi Peruano, per sched. dat. Matr. 5. Iunij ann. 1612. qui eam summa dexteritate, Me in aliquibus assidente, executioni mandauit.

20 Ideò autem inquit Bulla, oppidum de Arequipa, *Pro † ciuitate erigi, & vt ciuitatem deinceps habendum*, provt dicitur etiam in simili in Extrauag. Saluator, vers. *Volentes*, de Præbend. inter communes. Quoniam secundum frequentiorem Ecclesiæ vsum, per solam Episcopalis dignitatis in aliquo oppido assignationem, videri solet in ciuitatem constitui.

21 Nec ciuitas appellari † potest, quæ Episcopum non habeat, vt voluit Bart. in l. si hæres, §. 1. *de leg.* 1. vbi etiam Ias. *ex numer.* 4 idem Bart. *in leg. fin. D. de colleg. illicit. & in Extrauag. qui sint rebelles*, §. *Lombardia*, *numer.* 5. Bald. *in l. si aliquam*, *D. de offic. Proconf. & in Margar. verb. Ciuitas*, *& in l. ex hoc iure*, *in princ. D. de iust. & iure*, Alciat. *in l. pupillus*, §. *vrbs*, *D. de verb. sign.* & plures alij quos refert & sequitur Decius, & eius Addition. *in cap.* 1. *de priuil. ex num.* 1. Hieron. de Monte *in tract. fin. regund. cap.* 5. Camill. Borrell. *in addit. ad Bellugam*, *rubr.* 6. *verb. Dignitatem*, *fol.* 20. *& de præstant. Reg. Cathol. cap.* 76. *n.* 22.

22 *& conf.* 2. vbi latè tractat, † an ciuitas ad Episcopalem sedem erecta debeat facere palatium pro Episcopo, & Bobadilla *in Polit. lib* 2. *cap.* 17. *num.* 15. Cened. *in collect.* 101. *ad Decretal. num.* 1.

23 Licèt verius sit, non omnes † ciuitates Episcopos habere, neque illis indigere, & ius creandarum ciuitatum, apud Imperatorem, & Regem in suis prouinciis, independenter à summo Pontifice, aut Episcopi designatione, residere, vt communiter docent DD. *in d. leg. ex hoc iure*, Innocent. *in cap. cum ab Ecclesiarum*, *de offic. Ordinarij*, Præpositus *in cap. Episcopi*, *& in cap. superiore* 80. *dist.* Natta *conf.* 656. *num.* 100. Aluar. Valasc. *ad legem Imperium. D. de iurisd. omnium iud. num.* 73. Elias *in cap. si ciuitas*, *de sent. excomm. in* 6. Bart. *in l. vnica*, *C. de Metropol.* Beryto *lib.* 11. vbi expressè ait, posse vrbem esse, quæ non habeat Episcopum, & ex sola Principis concessione, vel nominatione hoc titulo gaudere, provt & nostra Arequipensis iam gaudebat antequam in Cathedralem erigeretur. Et idem concludit *in d.* §. *Lombardia*, *num.* 6. inquiens, quod

24 † vt ciuitas sit, quoad spiritualia, consensus Papæ requiritur, quoad temporalia consensus Imperatoris, & quod in Alemania sunt multæ ciuitates sine Episcopo, sequitur bene & latè rem disputans Rainal. Corsus *lib.* 3. *indagation. cap.* 3. Tusch. litter. *C. concl.* 280. *num.* 15. *& concl.* 115. *num.* 8.

25 Licet verum sit † augeri decus vrbis per Episcopi sedem, & in eadem sede de nouo eri-
26 genda, considerandum esse, quod habeat populum nobilem, diuitem, & numerosum. & sufficientem Sacerdotum copiam, ne alias sedes Episcopalis vilescat, vt benè obseruat Isidor. Moscon. *de maiest. Eccles. lib.* 1. *part.* 1. *cap.* 15. & ante eum Rebuff. *vbi sup.*

27 Vbi addit, † quod aliquando est iusta causa diuidendi Episcopatus, quod multos reditus habeat, vt notanter de Ecclepa Tholosana loquens inquit Ioan. XXII. *in d. Extrauag. Saluator. vers. Attendentes*, cuius verba semper meminisse iuuabit, quia valdè conducunt ad notandos, † & depingendos mores aliquorum 28
Episcoporum, qui excessiuis huiusmodi opibus abutentes, eas non in diuini cultus augmentum, sed in sumptus enormes, & vsus extraordinarios conuertunt. Contra quos inuehitur etiam Rebuff. *vbi suprà num.* 4. tradens, quod † multi Prælati ex redituum luxuria pereunt, & 29
Philipp. Probus in addition. ad Ioan. Monach. *in cap. auaritia*, *de elect. lib.* 6. *num.* 7. vbi cum Regio Psalte Psalm. 71. considerat, quod ex adipe prodiit iniquitas, & cum Barbat. ex D. Hier. refert, quod † cum Constantinus Ecclesiæ 30
fecisset donationem, audita fuit vox cœlitus demissa: *Hodie venenum effusum est in Ecclesia Dei*, propter plura nimirum damna, quæ ex affluxu diuitiarum oriri solent.

Et conducit † text. qui eandem rationem, 31
quod reditus sint multi, aut sufficientes ad erectionem nouarum Ecclesiarum, vel Præbendarum considerat, *in cap. quoniam*, *in princip. de vita & honest. Clericor. cap. cum M.* & ibi Abb. & Felin. *num.* 5. Ripa *num.* 35. *&* 36. *de constit. cap. penult.* vbi gloss. *verb. Diminuti*, *eod. tit.* Bart. *in l. non plures*, *num.* 3. *C. de sacros. Eccles.*

Eleganter D. Greg. Nazianz. *orat.* 10. *in laud. D. Basilij*, vbi refert † dissensionem inter Antimum, & D. Basilium super diuisione Diœcesuum ob eandem redituum copiam exortam, & concludit, dissidium hoc in Ecclesiæ commodum, & incrementum conuersum esse: *Patria nimirum pluribus Episcopis communita, animarum maiori cura suscepta, & qualibet ciuitate suis prouentibus abundante.* 32

Alioqui † vbi reditus non sunt sufficientes, 33
neque vrbs digna Cathedra Episcopali, multum in diuisione cunctandum est, *d. cap.* 1. *de priuileg. D. Clem. epist.* 2. *de Episc.* ibi: *Ne vile eorum nomen fiat*, idem *epist.* 3. ibi: *Ad honorabilem vrbem titulandus, & nominandus est*, Theod. Balsan. *in schol. ad Can.* 6. *Synod. Sardicens.* ibi: *Quia autem vilibus electis Episcopis in paruis, vilibusque parochiis, in quibus sæpè ne erant Episcopi quidem, qui & pedibus incedebant, & erant alioqui contempti. Episcopalis dignitas contemptui habebatur, statuerunt Patres, &c.* D. Gregor. Nazianzen. *orat.* 20. *in laudem Diui Basilij*, vbi † illud in 34
eo notat, quod Sasimis, vili, & inamœno, & perangusto oppidulo, Gregorium amicum iuratissimum præfecisset, tanquam ipsius virtuti parum confideret.

Licet verum sit, † in partibus Indiarum, & 35
alibi, vt animarum necessitas id exposcit, dispensari posse, vt etiam in castellis, & villis, & sine magnis prouentibus Episcopi constituantur, *cap. & temporis* 16. *quæst.* 1. *d. cap. Episcopi*, vbi gloss. *verb. Vilescat*, *& verbo Non castellis*, 80. *dist.* gloss. *verb. Maioribus*, *in d. cap.* 1. *de priuil.* ibi: *Sed hoc intelligo quantum ad vulgi opinionem, quia vbicunque nomen Episcopi habet:* quibus addo verba Nazianzeni *epist.* 22. *ad Cæsariens.* patris nomine: *Sum quidem Pastor exiguus, exiguique gregis Antistes*, &c. *At gratia nunquam angusta est, nec locis circumscripta.*

Porrò prædictis Episcopatuum diuisionibus factis,

factis, aliquæ dubitationes oriri solent, quas hic breuiter recensere, & resoluere, ob ipsarum frequentiam,& lectorum commodum non
36 grauabor. Et prior est, an † antiquus Episcopus, à cuius Diœcesi alia diuiditur, & dismembratur, vsque ad aduentum noui erecti, & electi, etiam in parte diuisa administrare, & iurisdictionem Episcopalem exercere possit, atque adeo fructus integrè, vt antea percipere? vel hæc omnia cessent, & ad nouum Prælatum pertineant, ex die, quo ei gratia à sede Apostolica facta fuerit, quæ vulgo appellatur, *el fiat*? Quæ quæstio ventilata fuit in supremo Indiarum Consilio, & in Regio Limano Con-
37 uentu sub † occasione nouæ erectionis Cathedralis de Guamanga, & de Truxillo, & per sched. dat. Secobricæ 5. Decembr. ann. 1615. ad dictum Limanum Conuentum directam, ei commissum, vt ipsos litigantes Episcopos, melioribus, quibus posset, mediis, in concordiam reducere procuraret, quod si id non contingeret, iudiciali definitione causam terminaret,
38 quasi hæc † tanquam merè possessoria, & violentiæ specimen ex parte occupantis habens, etiam inter Ecclesiasticos, ad seculares iudices pertinere posset, ex traditis à gloss. & DD. *in cap. cum dilectus, verb. Iuramento, de elect. cap. fin. de iudic. leg. 2. titul. 6. lib. 1. Recop.* Guid. Pap. *quæst.* 71. & 85. & plurimi alij, quos refert Couarr. *in pract. cap.* 35. Caualcan. *de brachio Regio*, 1. *parte in princip. num.* 15. Ioseph. Sesse *de inhibit. iustitiæ*, Aragon. *cap.* 8. §. 4. *num.* 3. vbi hanc appellat charitatiuam defensionem, & latissimè Ceuallos *in tract. de violent. ferè per totum*, D. Franc. Salgad. *de protect. Regia, part.* 1. *cap.* 1. *prælud.* 5. *num.* 217. & alibi passim.

Pro parte enim antiqui Episcopi facit, quòd
39 etsi † consensum ad diuisionem faciendam præstiterit, cùm tamen in tota prouincia mero iure vniuersalem iurisdictionem haberet, *cap. cum Episcopus, de offic. Ordinar.* eam continuare potest, & debet,& per consequens fructibus etiam gaudere (cùm hi dentur propter officium) vsque ad successoris aduentum, ne alias gregem Dominicum lupus rapax inuaderet, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata graue dispendium pateretur, vt alias in simili deciditur *in cap. ne pro defectu* 41. *de elect. & in l. meminisse, D. de offic. Proconf. Auth. de administrat. §. fin.* vbi redditur ratio, *collat.* 2. cum aliis, quæ multum in nostris terminis notat Bald. *in ead. leg. meminisse, num.* 1. vbi nominatim loquitur de salariis, Decius *in cap. si duobus, numer.* 12. *de appell.* Rebuff. *in prax. tit. de simonia, in resign. num.* 33. & Barbos. *in l. diuortio,* 2. *part. num.* 50. *solut. matrim.* vbi loquitur de Episcopo renuntiante. Maximè cum certi iuris
40 sit, † Episcopum nouiter prouisum, Episcopatus possessionem capere non posse, nisi litteris expeditis, & ostensis, vt *in Extrauag. iniunctæ, de elect. inter comm.* cum notatis à Panorm. *in cap. qualiter,* 1. *notab. eod. tit.* latè Nauar. *in cap. accepta, opposit.* 8. *à numer.* 13. *de restitut. spoliat.* & plures alios nouissimè referens D. Valençuela *conf.* 190 *num.* 25. *volum.* 2. vbi quod iurisdictio Episcopi solum cessat successoris aduentu.

Secundò facit, † quod assensus ad diuisio-
41 nem præstitus per Episcopum antiquiorem, ciuili & rationabili modo intelligendus est, hoc est, ita vt non prius velit iurisdictionem,& fructus iurisdictionis à se abdicare, quam successor adueniat, & eum pastorali cura, & solicitudine fouet, ac vicissim respectiuè partem eorundem fructuum, & emolumentorum accipiat. Esset- que ei imputandum, † si in tanta locorum di- 42
stantia, & nauigationum, itinerúmque discrimine, ob solum nuntium Episcopi nouiter designati, commissum sibi regimen, & oues diu lactatas sine pastore desereret, cum nec trium mensium moram tanta in re pati velit Ecclesia, *d. cap. ne pro defectu.* Et ex his excluditur doctrina Barbosæ, & aliorum, quos ipse adducit *vbi suprà num.* 51. contrarium tenentis † in 43
Episcopo renuntiante. Nam id eo fundamento nititur, vt idem Auctor ostendit, quod tunc, post admissam renuntiationem, iurisdictio potest administrari per Capitulum sede vacante, vsque ad aduentum renuntiatarij, quod in nostro casu non militat, cum agamus de Ecclesia nouiter diuulsa, & erecta, quæ † eousque non habet Capitulum, quod pro electo absente gubernare possit, cum prior debeat esse electio, & installatio nouiter electi, quam Capituli, cui ipse præsidere debet,cum Canonici 44
sint veluti partes, & membra eius, quæ sine capite esse non possunt, vt benè, præter alios, notat Cardin. Tusch. *verb. Capitulum, concl* 46. & 54. Bellamera *conf.* 20. *num.* 7. & Isid. Moscon. *d. cap.* 15. *pag.* 291. & dicemus *infr. cap.* 14. *ex num.* 1.

Tertiò, facit text. in Extrauag. iniunctæ, de elect. inter communes, † qui probat, resigna- 45
tarium non posse percipere fructus ante receptionem litterarum, cuius argumento tenet Rebuff. *in prax. tit. de resign. simon. num.* 41. & *in tract. de nominat. quæst.* 14. *num.* 157. & *in titul. de public. resign. gloss.* 18. *num* 7. in resignatione conditionali, quæ fit coram summo Pontifice in fauorem alicuius, posse resignantem percipere fructus, donec fuerint sibi intimatæ litteræ expeditæ in fauorem resignatarij. Quod ampliat idem Rebuff. *conf.* 186. *num.* 1. & alij, quos refert Flamin. Paris. *de resign. benef. lib.* 1. *quæst.* 6. *num.* 21. & *seqq.* vt requiratur acceptio, & possessio resignatarij, quasi tunc demum ius à resignante abdicari videatur, ex notatis per gloss. Butr. Abbat. & alios, *in cap. cum pridem, de pactis, l.* 1. & 2. *C. de peric. & commod. rei vend.* cum aliis.

Sed his non obstantibus, contraria sententia, quod ad fructus attinet, verior, & securior videtur. Nam licet quoad exercenda munera pastoralia antiquus hic Episcopus vsque ad nouioris Ecclesiæ diuisæ aduentum habilis videatur, cum nullus sit per quem melius exerceri possint, & vt maximè de iuris rigore iurisdictione careat ex die factæ diuisionis,& noui Episcopi creationis, tamen acta per eum ex bona fide sustineri possint, argum. *l. Barbarius, D. de offic. Prætor.* & aliorum iurium, quæ in simili notat Barbosa *vbi suprà num.* 50. & 51. Fructus † tamen ex die gratiæ suos face- 46
re non poterit, quia ex quo assensum præstitit ad diuisionem, vel Episcopatum cum hoc onere accepit (quod frequentius esse solet) tacitè patri Episcopatus diuidendæ, & fructibus ei correspondentibus, renuntiasse videtur, ex tempore, quo illa per Romanum Pontificem

facta fuerit, vt in terminis Episcopi, vel Beneficiarij renunciantis, latè, & optimè docet Barbosa *vbi suprà num.* 44. Sarnens. *in reg. de public. quæst.* 7. *num.* 2. & plures alij, quos refert & sequitur Flam. Paris. *vbi suprà n.* 27. *& seqq.* vbi *num.* 38. *&* 39. id ampliat, etiam si post multos menses post consensum præstitum, siue *fiat* Papæ, stetisset expedire litteras resignata-
47 rius. Et † rationem reddit, quia gratia tunc est perfecta, & ius plenè quæsitum, & per consequens ex illa die verè dominus efficitur resignatarius, & sic ad illum tanquam talem fructus spectant, *l. fructus, l. in fundo, l. ex diuerso, l. non solum §. meum, D. de reiuind.* cum multis aliis traditis à Tiraq. *de retract. connent.* §. 2. *gloss.* 1. *n.* 34. *cum seqq. & eodem* Flam. *vbi suprà ex n.* 45.

48 Secundò facit, † quod summus Pontifex, qui est summus Princeps, & Dominus Ecclesiarum, vt *in cap.* 1. *& per totam causam* 16. *quæst.* 1. *cum vulgat.* potest rem vnius Ecclesiæ auferre, & alteri dare. cap. conquestus, & ibi glos. 9. *q.* 3. *cap. per principalem ead. causa & quæst. cap. constitutus* 6. *de religios. domib.* Vnde post ad-
49 missam, & factam diuisionem, † titulus antiquioris Episcopi, qui nitebatur in concessione Romani Pontificis, reducitur ad non titulum, sine quo perceptio fructuum non causatur, vt latè *sup. lib.* 2. *cap....num....* & in terminis ostendit text. *in d. Extrauag. Saluator.* Absque eo, quod de hoc queri possit antiquus Episcopus, qui eidem diuisioni assensum præbuit, cùm scierit, vel scire debuerit, hanc esse vim gratiæ
50 Pontificiæ, vt solo verbo perficiatur, † & nouo electo statim sufficientem titulum præstet ad fructuum acquisitionem. Nam sumit vires ex prolatione verbi *Fiat*, vt præter relatos à Flamin. *vbi suprà* eleganter docet Abbas *in cap. nosti, & in cap. transmissam, de elect.* dicens,
51 quod vbi primum Papa, † verbo pronuntiat aliquem Prælatum Episcopum, vel Abbatem, statim facta pronuntiatione, talis sic pronuntiatus habet beneficium, vel Episcopatum, Bald. omninò legendus, *in l. humanum, num.* 6. *C. de legatis* 1. *& in l. si qui per calumniam, num.* 7. *C. de Episcop. & Cleric.* vbi dicit, quod statim. vt dicit Princeps *Fiat*, gratia perfecta est, Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 55. Ioann. Gutierr. *consil.* 9. *num* 6. Petr. Surd. *consil.* 109. *num.* 6. *vol.* 1. & latè Mascard. *de probat. conclus.* 183. *num.* 36. *&* 1338. *num.* 2.

52 Et ex his patet responsum † ad legem meminisse, & alia argumenta pro contraria parte considerata. Nam in gratiis aliorum Principum, quæ officiorum seruitia concernunt, non
53 † solet dari vsus, nec salarium successori vsque ad possessionis apprehensionem, & ideò mirum non est, si antecessor vsque ad eius aduentum in eodem officio perseueret, & salario fruatur. Quod secus est in concessionibus summi Pon-
54 tificis, cuius † verbum *Fiat* non respicit tempus futurum, sed præsens, & instans sicut illud Dei, Genes. 1. *Fiat lux, & facta est lux*, vt benè aduertit Rebuff. *in concord. Rubr. de mandat. Apost. verb. Litteras, vers. Item dispensatio,* Ripa *lib.* 2. *resp.* 11. *sub tit. de iure patron* Decius *cons.* 175. *post num.* 6. *vers. Tertiò, non obstant,* Afflict. *decis.* 263. *num.* 67. & optimè omnium Lapus *alleg.* 110. *in nouis*, cum additionibus Quintilian. Mandos. & consilium Calderini ibi adultum, quod est valdè notandum, Arnulphus Ruzæus *de Regalibus priuileg.* 4. *num.* 14. *& priuil.* 45. *num.* 6. & Nicol. Garcia *de benef.* 2. *part. cap.* 2. *num* 91.

Denique facit, quod hoc idem, quod dicimus, satis expressum videtur in † dicta Bulla 55
diuisionis, quam suprà retulimus, dum repetitis, & geminatis clausulis nouum Episcopatum, ex tunc separat, dismembrat, & segregat ab omni antiquioris Episcopi iurisdictione, & decimas, iura, & reliqua emolumenta amplius percipere vetat, & ad nouum Episcopum transfert. Pro quo etiam emanauit expressior alia † Pauli V. 56
declaratio ad interrogationem Reuerendiss. Dom. D. Fr. Augustini de Caruaial, electi ad Episcopatum Guamanguensem, tunc nouiter, vt diximus, simul cum Arequipensi diuisum, cuius hæc sunt verba: *Per Monsignor Fr. Augustino di Caruajal, Vescouo di Panamà nel Però, il qual essendo passato al Vescouato di Guamanga, se dubita, se si le debono y fruti del giorno, que fu ereta la Chiesa, ò vero del giorno chel oratore fu proposto in Consistoro, ò pui dal giorno che esse piglio il possesso? Sanctissimus Dominus noster, audita sacræ Congregationis Cardinalium, Episcoporum negotiis Præpositorum, sententia, mandauit, vt fructus ei consignentur à die translationis, & præfectionis in Episcopum, & Pastorem Ecclesiæ Guamanguensis. Datis hac die vigesimatertia Maij ann. millesimi sexcentesimi quintidecimi. Antonius Maria Cardinalis Gallus, &c.* Quæ decisio, vel declaratio est conformis † stylo 57
Romanæ Curiæ, secundum quem sæpè iudicari vidisse testatur Flamin. *vbi suprà num.* 60. *&* 68. Ita tamen, vt antequam hic nouus electus tales fructus petere possit, debeat prius litteras expedire, & præsentare, & virtute earum possessionem capere.

Et pro eadem, in propriis terminis habe- 58
mus sched. Regiam, supra dicta omnia dilucidè comprehendentem, & decidentem, in causa electi Episcopi Truxillensis, dat. Segouiæ 5. Decembr. ann. 1615. quæ similem aliam litem, quam sibi moueri timebat Episcopus Truxillensis, nouiter à Limano & Quitensi diuisus, enarrat, & rationes quæ vtrimque allegabantur, quæ cum suprà relatis omninò conueniunt, & nihilominus iuxta prædictas iuris Canonici regulas & sanctiones declarat: *Pertenecer al dicho Obispo de Truxillo los frutos decimales desde el dia del Fiat de su Santidad, en la presentacion del dicho Obispado para la dicha Iglesia de Truxillo*: iubétque, vt ei integrè ex dicto die per eorum Oeconomos, siue Receptores absque vlla mora, vel controuersia restituantur.

Secunda quæstio, occasione dictarum diuisio- 59
num oblata, illa est, † apud quem debeat remanere iurisdictio Episcopatus diuisi, vbi contingit, quod Episcopus ad eum nouiter erectus & creatus moriatur, antequam illius possessionem, & gubernationem apprehendat, & diuisionem, & erectionem sibi mandatam opere impleat, prout superioribus annis contigisse videmus in Reu. D. Fr. Christophoro Roderico ad Arequipensem Ecclesiam promoto, & D. Lud. à Carcamo ad Truxillensem Et me cum aliis Collegis censente, resolutum fuit, quod licet Episcopo mortuo soleat regulariter eius iurisdictio in Capitulum pertransire,

cap.

cap. 2. *ne Prælati vices suas*, cum aliis, quæ *infrà cap.13.* dicemus, tamen cum in hoc casu Capitulum nondum formatum esset, nec Episcopatus adhuc diuisus, erectus, & dotatus, quia hæc omnia electi aduentum desiderabant, & ex-
60 pectabant, tenendum est † hunc Episcopatum plenè formatum, & in esse deductum non videri, vt probat text. iuncta gloss. *verb. Diœceses, in Extrauag. sedes Apostolica, de offic. deleg.* & latè Azorius *in summa, tom.2. lib.6. cap.30. vers. Quartò quæritur*, ac proinde eiusdem administrationem ad proximiorem Episcopum pertinere, vt constat ex text. *in cap. si fortè, & in cap. vltimo*, vbi gloss. & DD. 65. *dist.* Abbas *in cap.1. de elect.* & Ias. *in l. si grege, D. de leg. 1.* Qui cum sit ille idem Episcopus antiquus, à cuius Episcopatu alter diuidebatur, in eadem administratione, vt antea, manebit, non tam iure deuolutionis, quam conseruationis (vt ita dixerim) & continuationis, quasi iurisdictio, quæ ei adimebatur, tacitam conditionem habeat, si alter nouus Episcopus accedat, qui eam in se sumere, & exercere possit.

61 Vnde & tentari potest, ab hoc eodem Episcopo esse † instituendos Præbendarios, qui ad nouam diuisam Ecclesiam electi fuerint, & Regiæ nominationis, ac præsentationis titulos exhibuerint. Qui casus etiam in quæstionem, in prædictis diuisionibus vocatus fuit, & vtrum hi sic instituti, Capitulum constituerent, vel à Metropolitano in defectum proprij Episcopi
62 institui possent. Quod à † iuris tramite abesse non videtur, ex doctrina gloss. *in cap. presbyteri, verb. Ciuitatis, vers. Sed quare non petebant hoc ab Archiepiscopo*, 24. *dist.* quam refert Rebuff. *in prax. tit. de deuolution. num.* 72. Licet eam non omninò probet, inquiens, quod Metropolitanus solum habet hoc ius, data negligentia suffraganei, *cap. 2. de concess. Præbend.* quæ non potest considerari in eo, qui mortuus est, ac proinde securius putat collationem suspendi, in-
63 terim dum sedes vacauerit, & dicitur † sedes vacare, donec Episcopus nouus adeptus fuerit possessionem, teste Hostiens. *in cap. olim 1. de rest. spol.* & Felin. *cons.* 40. *col.* 2.

Denique de illo dubitari in materia huius
64 Capituli solet, † quibus legibus, vel consuetudinibus debeat gubernari Ecclesia nouè diuisa, interim dum eius erectio à primo Episcopo ad eam electo ordinatur, perficitur, & à sede Apostolica confirmatur. Et respondendum est, illis planè eisdem, quibus Ecclesia illa gubernabatur, à quibus ipsa diuisa, & dismembrata fuit, vt notant DD. communiter *in l. si eadem, D. de offic. assess. & in l. vnica, C. de Metrop. Beryto*, Paul. Castrens. *consil.* 321. *num.* 2. *vol.* 1. Roland. à Valle *in tractat. de lucro dotis, lib.1. quæst.* 85. *num.* 2. Hier. de Monte *in tract. de finib. regund. cap.3. num.4.* Craueta *de antiq. tempor. part.4. §. Transeo nunc ad quartum, num.55.* Ludolph. Schrader. *cons.* 3. *num.* 30. *fol.* 286 *col.* 2. & conducunt, quæ de Regnis, vel prouinciis accessoriè, vel æquè principaliter vnitis, latè congessi 1. *tomo de Indiar. iure, lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 46. *& seqq.* & quod tradunt Canonistæ communiter *in cap.1. ne sede vacante*, post gloss. ibi *in verb. Vniendo*, *& cap. & temporis* 16. *quæst.* 1. etiam gloss. *verb. Vnire.* Concludentes,
65 quod in duabus † Ecclesiis Episcopalibus, ita vnitis, vt vtraque remaneat Episcopalis, licet vnus, & idem sit Episcopus vtriusque Ecclesiæ, tamen vtraque remanet æquè principaliter Episcopalis, retinendo omnia sua iura, statum, & dignitatem, quam habebant ante vnionem. Quod similiter in Monasterio alteri Ecclesiæ vnito, vel ab ea diuiso, docet Panorm. per text. ibi *in cap. quia Monasterium, de Religios. domib.* Felin. *in cap. translato, de constit.* & alia similia congerens Ripa *respons.* 21. *num.*6. *lib.* 1. Clapperiis *in cent. caus. Fiscal. causa* 1. *ex num.* 13. Vbi etiam benè addit, in his, quæ † in Eccle- 66
siis inferioribus satis expressa non fuerint, debere regi secundum consuetudinem Ecclesiæ Metropolitanæ, cui subiiciuntur, vt notant omnes DD. per text. ibi *in d. cap. translato, & in d. l. vnica, C. de Metrop. Beryto lib.11. & in §. fin. Inst. de satisd.* vbi dicitur, *Necesse esse omnes prouincias, caput omnium nostram ciuitatem, hoc est Regiam vrbem, illiusque obseruationem sequi.* Melior text. *in cap. cum olim, de censib. & in cap. de his, in fine,* 12. *distinct.* ibi: *Vnum, eundémque in psallendo teneant modum, quem in Metropolitana sede cognouerint institutum*, vbi alios adducit Illustriss. Bracharens. *num.* 3. & Quaranta *in summa Bullarij, verb. Archiepiscopi auctoritas, num.* 23. *vers.* 12. *auctoritas, pag.* 74. quem omninò vide.

CAPVT VI.

De professione Fidei, & iuramento fidelitatis, quod Prælati Indiarum Romano Pontifici præstare tenentur, & an id per Procuratorem facere possint? vel in manibus cuiuslibet Prælati, aut Capituli sede vacante, si eum, quem ad hoc Pontifex designauit, mortuum esse, vel in longinquis morari contigerit? Et de alio iuramento Regiæ iurisdictionis, Patronatusque tuendi, quod etiam in aliquibus schedulis ab eisdem Episcopis præstari iubetur.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi qualiter facere debeant Fidei professionem, & iuramentum de præstanda fidelitate Romano Pontifici?*

2 *Iuramentum Episcoporum de fidelitate præstanda Rom. Pont. quale sit, & quam antiquum?*

Cap. ego N. de iureiur. *explicatur, & illustratur, ibid.*

3 *Iuramentum fidei, & fidelitatis an possit ab Episcopis Indiarum præstari per Procuratorem? & quæstiones sæpè super hoc ortæ.*

4 *Fidei professionem, & iuramentum fidelitatis præstari posse à Prælatis, & aliis Beneficiariis, per Procuratorem, multi Auctores tenent, qui referuntur, & contrarij,* num. 14.

5 *Facere per alium, quis regulariter potest, quod per se ipsum.*

6 *Iusiurandum, vbi in contractibus, & in aliis casibus à iure desideratur, per Procuratorem præstari potest.*

7 Iuramentum

49 *Episco*

49 *Episcoporum iusiurandum de Regiis iuribus non vsurpandis, qualiter renouatum sit?*
50 *Episcopi, excepta causa feudi, iuramentum ex Principum secularium legibus subire, compelli non solent.*
51 *Episcopi, quibus caeremoniis, & qua forma faciunt homagium ratione feudi?*
52 *Schedula nouissima de iuramento Regiae iurisdictionis, & patronatus per Praelatos Indiarum non turbando, refertur.*
53 *Iuramentum, quod à Praelatis exigitur de non turbandis, vel vsurpandis Regiis iuribus scrupulo caret.*
54 *Episcopi licet ratione rerum spiritualium per leges Regias non possint cogi ad aliquod iuramentum praestandum, pro temporalibus tamen conseruandis, illud regulariter subeunt, & sicut alij vassalli reputantur.*
55 *Rex dum à Praelatis, quos nominat, iuramentum exigit, eos non grauat, sed iurium suorum conseruationi consulit.*
56 *Iuramentum qualiter exigatur, & praestetur à Praelatis Franciae, ratione Regiae fidelitatis, & temporalitatis.*
57 *Episcopi Alemaniae ante apprehensionem Episcopatus debebant comparere ante Regem, ad reuerentiam ei praestandam.*
L. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinam. *ponderatur, & illustratur, ibidem.*
58 *Episcopi venire debent ad vocationem Regis, & eius manus osculari, ipse tamen eam eis porrigere non solet.*
59 *Regis manum ab Episcopis osculari non debere sentit Aluar. Pelagius, contra quem Borrellus insurgit.*
60 *Reges Hispaniae multum Episcopis, & Sacerdotibus deferunt, & sunt Protectores, & assertores immunitatis, & iurisdictionis eorum.*
61 *Episcopi pluribus rationibus tenentur non vsurpare, nec turbare Regiam iurisdictionem.*
62 *Iuramentum reddit arctiorem, & efficaciorem obligationem, qua quis alias ante eius praestationem tenetur.*
63 *Iuramentum habet vim litis contestationis, & interrumpit quamlibet praescriptionem, qua alias iurans se iuuare posset.*
64 *Auctor qualiter eluserit praescriptionem, qua nonnulli Praelati in materia tertiarum se tueri volebant.*
65 *Episcopi praestant iusiurandum de non alienandis, nec diminuendis rebus, iuribus, & priuilegiis suarum Ecclesiarum, vel Dignitatum.*
66 *Iuramentum, quod Episcopi praestare debent de non alienandis rebus Ecclesiae, semper factum praesumitur.*

Ommune quidem est Archiepiscopis, & Episcopis ad Indiarum Ecclesias electis, & consecratis, cum aliis, qui in toto Orbe
1 Christiano eliguntur, vt non † priùs suorum Episcopatuum regimen, & possessionem apprehendant, quam professionem Fidei emittant, & speciale iuramentum faciant de fidelitate Ro-
2 mano Pontifici praestanda. Quod valdè † antiquum esse in Ecclesia Dei, satis patet *ex cap. ego N. de iureiurand.* cum concordant. Trident. *sess. 24. cap. 1. de reformat. vers. Ita tamen, & ex duabus Bullis Pij IV.* vbi ponitur eius forma, quae habentur *in summa constit. pag. 476. & 481.* De quarum praxi tractant plurimi DD. relati à Cerola *in praxi Episcop. 2. part. cap. 5. pag. 340.* Piasecio *in eadem praxi, 2. part. cap. 5. pag. 340. & seqq.* Flamin. Paris. *de resign. benef. lib. 10. quaest. fin.* Laelius Zechus, Lancellotus, Conradus, & alij, quos refert Cenedus *in collect. 108. ad Decretal.* Nauarr. *consil. 7. & seqq. de iureiurand.* Azor. *in summ. 2. part. lib. 7. cap. 2. col. 811.* Emanuel Roder. *in summa, 1. tom. cap. 19. num. 7.* Nicol. Garcia *de benef. 3. part. cap. 3. per tot.* Thom. Sanchez *in summa lib. 2. cap. 5.* Cardin. Tusch. *litt. E, concl. 302.* & plures alij relati ab August. Barbos. *in remiss. ad d. cap. 12. Concil. Trid. vers. Prouisi, num. 7.* & iterum latiùs *in collectan. n. 19. pag. 426.*

Sed illud frequentius & peculiarius in Episcopis Indiarum, prae aliis, dubitatum vidi, vtrum † cum receptio eiusmodi Fidei profes- 3
sionis, & iuramenti fidelitatis à Summo Pontifice regulariter aliis Episcopis, vel Archiepiscopis, specialiter designatis, committi, & delegari soleat, & hi (vt saepè contingit) in prouinciis valdè distantibus commorentur, propter vastam latitudinem, & interdum imperuiam Noui huius Orbis regionum, quod fortè in Romanae Curiae Dataria satis compertum non est. Sit praecisum dictos Praelatos, sic nominatos vocare, vel adire, ad talis professionis, & iuramenti exhibitionem, seu praestationem, vel sufficiat, quod ea per procuratorem praestetur, cum speciali mandato ad id missum, & deputatum. De qua quaestione consultus fui per Reuerendiss. Episc. Guatemalensem D. Fr. Ioan. Zapata Augustinianum, qui pro se ipso doctam allegationem scripsit, & typis mandauit, cui omnes ferè Nouae Hispaniae Theologi, & Iurisconsulti subscripsere. Et iterum per Illustriss. & Reuerendiss. Dom. D. Ferdinandum Arias de Vgarte, tunc electum Episcopum de Quito, & nunc pro meritis post Archiepiscopales sedes Regni Noui Gratanensis, & Argentinam, ad Limanam euectus, vbi sanctè, laudabiliter, & vt vno verbo dicam, Apostolicè, Pastorale, quo fungitur, munus exercet.

Et quidem partem † affirmatiuam, nempè 4
quod per Procuratorem fieri possit, expressè tenent Nauarr. *d. cons. 11. num. 2.* Azor. *dict. cap. 2. col. 812. in fin.* Petr. Ledesm. *in summ. 2. part. tract. 1. cap. 4. concl. 10. sexta difficult.* Zerola *in praxi, 2. part. verb. Fidei professio,* Doct. Ioan. Balboa *in d. cap. ego N. num. 3. pag. 266.* & generaliter, tam de Episcopis, quam de aliis Beneficiariis, in Fidei professione loquens, August. Barbosa, qui adducit Campanil. Ricciul. Viuian. Nouarium, Tamburin. Ferentil. Massobr. & alios *in collect. ad Concil. d. cap. 12. num. 39. pag. 429.* & nouissimè Dom. D. Felician. à Vega Episcopus Pacensis *in cap. Pastoralis, num. 7. de iudic.*

Qui primo ea consideratione mouentur, quod cum † regulariter quis possit facere per 5
alium, quod potest facere per se ipsum, nisi contrarium expressè dispositum reperiatur, *cap. potest quis, de Reg. in 6. cap. qui per alium,* cum similibus, *de reg. iur. in 6. cap. 1. §. sed vtrum, per quos fiat inuestitura, cap. 2. quo temp. miles,*

vbi

vbi Petrus Rauenas, Albarot. & alij, & procurator ad matrimonium, & alios quoslibet contractus, quantumuis graues, admittatur, *l. 1. de procurat. l. 2. D. de act. & obligat. cap. vltim. de procur. lib. 6.* cum multis aliis, quæ adducit Azeued. *in l. 4. tit. 4. lib. 7. Recop. num. 7.* nulla ratio esse videtur, cur iuramentum fidelitatis, Fideique professio idem non admittat, cum neque maiorem consensum postulent, neque magis personalem actionem insinuent, quàm alij contractus, qui per procuratorem celebrati, vim habent obligandi.

Secundò, pro eadem sententia perpenditur,
6 quod † non solum in contractibus, verum & in multis vtriusque iuris casibus, qui iurisiurandi specialem religionem, & exhibitionem desiderant, permissum, & receptum est, vt quis illud tam per procuratorem, quam per se ipsum facere possit, vt constat *ex cap. tibi Domino, 63. distinct.* iuncta gloss. ibidem, *verb. Iurare, cap. metuentes 17. quæst. 4.* vbi gloss. *verb. De præsenti, cap. vnico, §. verum, de statu regular. in 6. cap. vltimo, de iuram. calum. eod. lib.* cum aliis, quæ ad hoc ipsum probandum adducit Couarr. *in cap. quamuis pactum, 1. parte, §. 5. num. 8.* Nauarr. *lib. 1. consilior. tit. de summa Trinit. cons. 4. num. 2. & lib. 2. tit. de iureiurand. cons. 11. num. 2.* Cardin. Tusch. *litt. I, concl. 530.* vbi adducit, *l. iusiurandum, §. fin. de iureiurand.* cum ibi notatis, & iterum *concl. 537.* & alibi sæpè, Petrus Ledesm. & Azor. *in locis suprà citatis,* Thom. Sanch. *in summa lib. 2. cap. 5. n. 7.* vbi saltim agnoscit posse fieri professionem Fidei à Præbendatiis, & Beneficiariis per Procuratorem, & specialiter, *lib. 3. cap. 13. numer. 17.* Pat. Suar. *de Religione, tom. 2. quæst. 89.* D. Thom. *disput. 72.* Soto *de iust. & iure, lib. 8. quæst. 2. artic. 2. ad 4 §. per hac,* Caietanus *2. 2. quæst. 98. art. 2. in argum 4.* D. Thom. & nouissimè Dom. D. Felician. à Vega *in d. cap. Pastoralis, de iudic. num. 7.* & omnes communiter, qui de iuramento in communi sermonem instituerunt.

7 Et in iuramento † fidelitatis Regum, vel vassallorum ratione feudi, si legitimum aliquod impedimentum adsit ad non comparendum personaliter, tradit latissimè Rosenthal. *de feudis, cap. 6. concl. 37. per totam,* & plures alij, quos adduxi *suprà lib. 2. cap. 23. num. 100.* vbi idem in nostris Commendis Indorum admitto. Et ratio est, quia † licet iuramentum sit actio
8 personalis, tamen secundum Caiet. vbi suprà. *Non debet quis ita rudis esse, vt sic accipiat iuramentum esse actionem personalem, quod nullo pacto possit exhiberi per alium: quoniam constat, quod contrahere matrimonium est non minus actio personalis, & tamen potest per alium contrahi per verba de præsenti. Sed intellige, quod sicut in coniugio facit quis actionem personalem alterius, dicendo: Ego nomine Martini accipio te in coniugem: ita in iuramento potest dicere: Ego nomine Martini iuro sic fuisse, vel esse, vel fore; & tunc ille solus, cuius nomine iuratur, tenetur ex vi iuramenti.* Ita Caietanus, cuius doctrina specialiter probata, & exemplificata reperitur *in dict. cap. tibi Domino,* iuncta gloss. ibidem, *verb. Iurare,* & in aliis *suprà* relatis.

Vltimò, eandem sententiam adhuc magis
9 confirmo, & specialius probo † *ex cap. optatum, dist. 100.* Vbi Episcopus Agripinensis per suum Nuntium à Ioanne Papa pallium postulauit, qui illud ei ob has causas non concessit, quia Fidem Catholicam ad plenum in epistola non exposuerat, & quia in epistola non subscripserat, & quia nec aliquem nuntium miserat, qui pro eo iuraret, ibi: *Nec aliquem, qui hanc iureiurando firmaret, miseris.* Ergo si hæc Episcopus ille fecisset, & specialem nuntium misisset, apertè innuit text. quod Pontifex Fidei professionem per procuratorem acceptasset, & optatum pallium Episcopo contulisset.

Et ita Thom. Sanchez *d. cap. 5. num. 7. vers. Maior autem,* testatur illis diebus, quibus hæc scribebat, † Episcopum de Malaga præstitisse 10
iuramentum per procuratorem in manibus Episcopi de Guadix, qui solum triginta leucis distat à Diœcesi Malacitana, qui, vt faceret, retulit, alium Episcopum similiter per procuratorem eandem Fidei professionem emisisse. Et, *vt suprà* dixi, idem contigit in Episcopo Guathemalensi, vt excusaret adire Tlascalensem, vel Mexicanum, multis leucis distantes, quibus id à sede Apostolica commissum erat. Quod satis in causa est, vt formalitas eiusmodi professionis, & iuramenti, hoc temperamentum procuratoris accipiat, vt tandem in simili, post plures alios, quos refert, agnoscit Couarr. *d. §. 5.* Suar. *lib. 2 de Relig. de iuram. promiss. cap. 31. n. 7.* ibi: *Prima † si possit personaliter adesse, qui iu- 11
rare tenetur: secunda, quod non sit legitimè impeditus, ita vt commodè ipsum, cui iuramentum debet præstari, adire non possit.* Quibus alij addunt aliam: *Quod ille, cui iuramentum præstatur, non contradicat,* vt habetur *in d. cap. 1. §. verum, de statu regular. lib. 6.* & multis ornat, & prosequitur Rosent. omninò videndus, *d. conclus. 37. litt. C. & litt. E.*

Sed licet hæc sententia, præsertim his argumentis, & exemplis, vltra alios, fulcita, satis probabilis sit. † Contraria tamen securior, & 12
communior videtur, & sic, quod saltem in personis Episcoporum, & Archiepiscoporum, Fidei professio, & dictum iuramentum fidelitatis Romano Pontifici præstandæ, non possit per procuratorem admitti: quod adeo substantiale esse docuit Couar. *in d. cap. quamuis, §. 1. num. 3.* vt Prælati † debeant illud facere, tactis sacro- 13
sanctis Euangeliis, nec sufficit quod iurent per suam consecrationem, vel imponendo manum ad pectus. Et ita videtur decidi per Conc. Trid. *de sess. 24. cap. 12.* dum apertè requirit, quod professionem † Fidei faciant per se ipsos, ibi: 14
Orthodoxæ suæ Fidei publicam facere professionem, & in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant, ac iurent: iuncta declaratione sacræ Congregationis Cardinalium, quam refert Farin. *ibid. pag. 318. in paruis,* quæ inquit, *Quod debent iurare per se ipsos, & quod si absentes sint, accedant ad hoc ad Ecclesiam.* Et iterum expressius, quatenus dubitanti, an facturi publicam Fidei professionem ad formam illius capitis, si sint absentes, possint illam emittere per procuratorem, responsum fuit: *Non possunt, sed debent professionem emittere per se ipsos*: de quibus declarationibus mentionem faciens Nicol. Garc. *d. 3. part. c. 3. dub. 12. n. 64.* securè affirmat hodie procuratorem non admitti, & addit, idem antea decisum videri per Rotam in causa Carthaginensi 19.

Februarij

Februarij ann. 1588. quatenus declarauit hoc iuramentum debere corporaliter præstari, ex doctrina Abb. *n.6.* & aliorum *in d. cap. ego N.* Et pro eadem sententia stat Hieron. Gonçal. *in reg.8. Cancell. §.7. proœmiali, n.169. vers. Similiter*; Additio ad Nauarr. *d. consi.* n.2. Steph. Gratian. 1. *tom. discept. forens. cap.166. num* 2. Thom. Sanch. *d. lib.2. cap.5. n.7.* vbi, etsi de beneficiariis consentiat, de Episcopis negat, asseuerans, se credere id fieri non posse, & idem affirmat Squillante *de oblig. Clericor. 1. par. n.9.* Vgolin. *de offic. Episcop. cap.50. §.16. n.1.* & nimis acriter Fr. Sigismund. à Bononia, *de elect. dubit.50 n.3.* licèt eius fundamentis latè respondere conetur Massobr. *in tract. de Synodo Diœces. dubit.* 40. quos ad vtramque partem adducit Aug. Barbosa *in nouis collectan. ad Concil. Trid. d. cap. 12. verb. Facere teneantur*, *n.39. & 40.* Qui etiam disputat *in Pastorali allegatione 61. n.20. & in tract. de Canonic. cap.17. num.5.* & nouissimè Bellarmin. hæc habet *in suis notis ad Concil. d. cap.12. n.7. pag.411. Quod iuramentum professionis est corporaliter præstandum, vt tradunt DD. in cap. ego N. de iureiurand. vbi Abb. num.6. Puteus lib.1. decis.43. & sic oportet profitentem præsentem esse, alioqui non poterit dici corporaliter illam professionem præstasse, id est coram Capitulo, & Episcopo, Put. d. decis.43. Professio Fidei non potest fieri per procuratorem, Put. lib. decis.77. in dicta Carthaginensi fructuum dicens, ita fuisse resolutum per illustrissimos Cardinales Interpretes S. Congreg. Tridentinæ.*

Pro quibus expendo ex mente Thom. San-
25 chez vbi sup. verba Bullæ,† per quam summus Pontifex solet committere hanc receptionem professionis, & iuramenti, quæ sic habent: *Ne propter hoc ad sedem Apostolicam accedendo, personaliter laborare cogatur, volentes parcere laboribus, & expensis, fraternitati vestræ committimus, &c.* Ex his enim deducitur, quod si posset per procuratorem præstari, non esset opus laboribus, & expensis parcere, nec alicui vices suas Pontificem committere, vt nomine ipsius acceptet, sed posset Episcopus Romano Procuratori potestatem dare, vt sui nomine in Pontificis manibus prædictam Fidei professionem per procuratorem præstaret.

26 Rursus considero, quòd iuramentum fidelitatis in feudis, ex magis communi sententia, per ipsius vassalli personam fieri debet, quia habet annexam exhibitionem reuerentiæ, vt constat ex Bald. *in l.1. D. de acquir. rer. dominio, & in c.2. de ordin. cognit.* & ex multis aliis adductis à Rosent. *d.q.37. litt. A.* & licèt aliqui hoc limitent, vbi vassallus commodè ad dominum ire non potest, hoc est intelligendum, ipso domino consentiente, & dispensante, vt ex eisdem Auctoribus patet
27 & manifestiùs ex text.† *in d.c. vnic. §. verum, de statu reg. in 6.* vbi Abbatissa, quæ aliàs clausurã sui monasterij infringere non potest, nec debet, hac prohibitione non obstante, si monasterium feudum habeat, cuius ratione domino temporali homagium præstare debeat, & is consentire nolit, vt per procuratorem præstetur, poterit ad illud præstandum, decenter associata, clausuram deserere, & ad dominum iter facere, quo loci Philipp. Franc. *n.2.* hoc descendere inquit, ex præcisa & substantiali personalitate, quam talia iurameta requirũt, & alios ad idem adducit ibid. Barb. *in collect. n.5.* & Ascan. Tamburin. *de iure Abbat. to.1. disp.8. q.3. n.14.* Vnde Ego ab hac sententia, nonnisi dato maximo, & grauissimo impedimento, recedere auderem, & tali quidem, vt verosimiliter coniectari possemus, quod summus Pontifex, de illo certioratus, licentiam ad iurandum per procuratorem concederet.

Huic quæstioni succedit altera, de qua etiam cùm Limæ essem semel, iterum, & tertiò consultus fui, in consecratione nimirum Reuerendiss. Episcoporum de Quito, de Guamanga, &
Arequipa, nempè † si Bulla commissionis dicti 18
iuramenti fidelitatis, & professionis Fidei, aliquem Prælatum, vel Prælatos designet, qui tempore receptionis mortui esse reperiantur, vel in partibus valdè remotis à loco, in quo Episcopus translatus, vel de nouo creatus, ac consecrandus, moratur, & ibi, vel in loco viciniori adsit alter Episcopus, vel Archiepiscopus, in cuius manibus velit facere dictam professionem, & iuramentum, an is licitè, & validè eam recipere possit, quamvis cum eo Bullæ verba nequaquam loquantur.

Et pro parte negatiua ea omnia vrgere vi-
dentur, quæ in quæstione præcedenti † de præ- 19
cisa obseruantia, & formalitate huius iuramenti retulimus, & de non mutanda, nec varianda persona illud præstare debentis, quod pariter ad personam recipientis extendit Nicol. Garcia *d. tract. de benef. 3. part. cap.5. num.25. cum seqq.* vbi resoluit, quod supposito, quod Concilium præcepit Fidei professionem, quæ debet fieri à præbendariis, & aliis beneficiariis, faciendam esse
ante Episcopum, vel eius Vicarium, si fortè con- 20
tigisset sedem esse vacantem, & Capitulum nominasset vnum ex Capitularibus pro Vicario, non impleret is, qui est facturus professionem, faciendo eam in manibus Capituli, sed præcisè debet facere in manibus Vicarij, quamvis videatur, quod iste Vicarius receperit à Capitulo iurisdictionem, quæ apud ipsum residet, sede vacante, provt neque hoc iuramentum, de quo agimus, ab eodem Capitulo recepi poterit, iuxta ea, quæ noto *infrà cap.13.*

Deinde facit, & ex eodem fonte præcisæ ob-
seruantiæ descendit, quod quamvis † talis 21
Præbendarius, vel Beneficiarius sit Romæ, & ibi prætendat dictam professionem facere, non implet ita faciens, & est obligatus eam facere in manibus sui Episcopi, vel Vicarij, & sui Capituli, vt resoluit Rota in pluribus decisionibus ab eodem Garcia vbi sup. relatis. Iuxta quæ, idem videtur dicendum in casu, de quo agimus, cùm forma dictorum Breuium, quibus receptio Episcopis in eis nominatis committitur, sit lex, vel Canon, quo regulari debeat. Quia cùm ad Fidei professionem faciendam per Episcopos, non sit specialiter designata persona, eam designat Pontifex, vbi casus occurrit, & † prouisio, vel dispositio legis viuæ eandem obseruationem, & interpretationem recipit, quam prouisio legis mortuæ, argum. eorum, quæ tradit Accurs. *in l.1. §. decretalis, D. de success. edict. l.3. §. causa cognita, D. de bonor. possess.* & DD. communiter, præsertim Decius *num.17.* Sichard. *num.* 24. & Philipp. Massinius 588. *in Rubr. C. qui admitti.*

Rursus & illud pro eadem parte considerari
23 potest, quòd hæc † rescripta commissionum, & delegationum sui natura restringibilia siue stricti iuris esse videntur, ac proinde non licet à præcisa eorũ forma recedere, nec de loco ad locũ, vel de persona ad personam transitum facere, *c. cùm dilecta 22. c. Rodulphus 35. de rescript. cap. prudentiam 21. cap. venerabilis 37. cap. P. & G. 40. de offic. delegat.* cum multis aliis, quæ tradit Angel. *consil.* 158. Roman. *cons.* 538. *num.* 4. vbi eius addition. *verb. Comprehendit*, & latè Tuschus *litt. R. concl.* 213. *per totam*, & *litt. F. concl.* 421. vbi *num.* 10. hoc extendit in tantum, quod si excedatur forma rescripti, vel delegationis, factum esset nullum, *ca. cùm olim*, vbi Abbas *de offic. delegat.* Alex. *cons.* 57. *col.* 1. *in princip. lib.* 7. Guid. Papæ *decis.* 70. Decius *cons.* 603. *num.* 10. & plures alij apud Aluarez de Velasco *in axiomat. iur. litt. F. num.* 156. & *seqq.*

Quibus addo, hanc commissionem continere nudum ministerium recipiendi dictam professionem, & iuramentum, † quo casu existimat
24 Bart. *in l. & quia, circa finem, de iurisdict.* omnium iudicum, secutus Innocent. *in cap. final. de offic. delegat.* quod non solùm non potest vnus Episcopus loco alterius adiri, verùm (quod magis est) commissio non transit in successorem eiusdem Prælati, etiam si fuerit facta sub nomine dignitatis. Quam doctrinam repetiit idem Bartol. *in l.* 1. *§. hac verba, D. de vulgar.* & Petr. de Ancharran. *in cap. priuilegium, de reg. iur. in* 6. *col. penult.* licèt meo iudicio vera non sit, & ita eam meritò reprobant alij Auctores magis communiter, vt constat ex Abbate & Decio *n.* 14. *vers.* 9. *in cap. quoniam Abbat, de off. deleg.* Anton. de Butrio, & Ioan. de Imola *in d. cap. fin. eod. tit.* vbi alios adducunt, & conducunt, quæ de rescripto inter certas personas, & quando habeat locum inter alias, tradit Tusch. *lit. R. concl.* 113.

Sed licèt hæc de stricto iuris rigore ita se habeant, adhuc tamen † in casibus suprà relatis
25 consului, & obtinui, mortuo, vel longè absente Prælato, cui dicti iuramenti receptio commissa fuerit, benè & validè posse quemlibet alium superstitem, vel viciniorem illud recipere. Ad quod suadendum, & probandum, hæc, quæ sequuntur, argumenta perpendi.

26 Primum, † quod eiusmodi Bullæ, vel Breuia Apostolica, quibus Prælatis in partibus Indiarum receptio dicti iuramenti & professionis Fidei committitur, semper ad supplicantis petitionem concedi solent; & quo magis eius commoditatibus consulatur. Vnde rescriptorum fauorabilium naturam sortiuntur, & sortiri debent.
27 Et vt talia † ad ea omnia referri, & extendi, quæ necessaria sint, vt orator pleniùs, & faciliùs sedis Apostolicæ gratiam, iuxta concedentis voluntatem consequi possit, vt eleganter resoluit Felinus *consil.* 3. *num.* 3. Bald. *in l.* 3. *C. de nuptiis*, vbi dicit, hoc certissimum esse, quando ampliatio, vel extensio dicti fauoris, non tendit in damnũ, vel odium alterius, vt in nostro casu contingit. Et magis in terminis, loquentes in rescriptis commissionum, idem resoluunt Osascus *decis. Pedemont.* 88. *num.* 9. Grammat. *decis. Neapolit.* 101. *num.* 203. & Menoch. *consil.* 18. *lib.* 1. vbi concludunt, quod quando dicta rescripta dantur ad petitionem supplicantis, debent accipere interpretationem secundùm supplicationem, & accipi, prout verosimile est, quod voluit, & intellexit Auctor ipsorum, *cap. dilecti, de decimis*, & ne contineant repugnantiam, aut damnosa sint supplicanti, idem Osascus *decis.* 54. *num. final.* Dynus, Ancharran. & plures alij, quos refert & sequitur Pet. Pechius per text. ibi *in cap. odia, & in cap. quod ob gratiam, de reg. iur. in* 6.

Secundum, quia † in hoc, de quo loquimur, 28
casu, planum quidem est, tam in supplicatione, quàm in concessione dictæ commissionis supponi, Prælatum, cui dirigitur, viuum, aut vicinũ, vel saltem viciniorem esse. Vnde ex verosimili concedentis voluntate iustè deducimus, quod si mortis, vel longæ, & periculosæ distantiæ casum præuidisset, absque dubio à quocunque alio Catholico Antistite, qui superstes, vel vicinior inueniretur, eam impleri posse mandaret. Atque † adeo hoc ipsum, veluti pro cauto, & mandato 29
habere, & exequi possumus, ex vulgari, & notabili doctrina gloss. *in l. tale pactum, §. final. D. de pactis*, quæ loquens etiam de extensione de persona ad personam, docet, semper id debere haberi pro cauto & expresso, quod legislator, testator vel quilibet alius, de cuius voluntate explicanda tractatur, verosimiliter respondisset, si de eo fuisset interrogatus. Quam pluribus ornant Tiraquel. *in l. si vnquam, in princip. C. de reuocand. donat. num.* 3. & 50. Menoch. *lib.* 4. *præsump.* 89. *ex n.* 84. Peregrin. *de fideicomm. art.* 11. *ex num.* 32. & Parlador. *in sexquicent. differ.* 12. *§.* 1. *num* 10.

Id quod, † in ipsa materia rescriptorum fauorabilium, & extensione eorum de loco ad lo- 30
cum, vel de persona ad personam ex verosimili mente proferentis, vt operentur effectum, qui in illis prætenditur, & gratia inutilis, vana, vel damnosa non efficiatur, optimè etiam docuit Bald. *in cap. postulasti, num.* 9. *de rescriptis*, Felin. *ibid. num.* 9. Rebuff. *in praxi, tit. de non promot. intra ann. num.* 55. & DD. omnes communiter per text. ibi *in l. quidam consulebant, D. de re iud.* & multum in nostris terminis domini de Rota in duabus decisionibus, quas ad litteram refert Nicol. Garc. *d. tract. de benef.* 3. *par. cap.* 3. *num.* 75. & *seqq.* vbi cum Romanus Pontifex cum quodam Præbendario dispensasset, vt per duos annos, non obstante residentia, quam in propria Ecclesia facere debebat, Romæ morari posset, neque in rescripto mentionem fecisset, quod Præbendæ fructus lucraretur, quamvis Fidei professionem in manibus sui Episcopi & Capituli iuxta dispositionem Concilij Tridentini non emisisset, & ob hanc causam fructus ei non soluerentur, lite super hoc mota declaratum fuit in eius fauorem, ea ratione, quod rescriptum cum fauorabile esset, virtualiter dictam dispensationem professionis, ad eius effectum cõsequendum necessariam, continere videretur. Quia alias inutile, imo & damnosum impetranti futurum foret. Faciunt etiam quæ in similibus casibus ex eadem ratione resoluit Felinus *consil.* 12. *per totum*, Decius *consil.* 241. *num.* 4. vbi, quod si † Papa mandat alicui, vt prouideat de præbenda vacatura, poterit prouidere de 31
vacante ex mente Papæ, Bald. *consil.* 26. *in fine, vers. Item optio, volum.* 1. vbi quod rescriptum concessum Petro & Ioanni, extenditur

ditur ad eorum subrogatus, si alter eorum moriatur.

32 Tertium, quia licèt verum sit † in rescriptis delegatoriis regulariter de vna persona ad aliam extensionem non dari, vt *in cap. P. & G. de officio delegat.* cum aliis, quæ congerit Morla *in emporio iuris, tit. 2. de iurisd. omnium iudic. quæst. 21. art. 1. cum seqq.* & alij, de quibus *supra num. 23.* hoc non procedit, vbi rescripta sunt ad alios casus, quàm ad lites, quia tunc in eis benè admittitur extensio ad aliam personam aptam ad executionem eorum, vt colligitur ex gloss. *in proœm. Decretal. verb. Bononia,* & notat Felin. *dict. cap. P. & G. num. 5.* maximè quando talis personæ expressio, vel designatio rescripti substantiam non respicit. Nam si respiceret, nedum mandatum esset seruandum, sed etiam qualitas mandati, cap. cum venissent, vbi Bald. *de eo qui mittitur in possess.* Iason. *in l. qui Romæ, §. Callimachus, num. 10. D. de verbor. obligat.* Vbi verò (vt dixi) non respicit, & ad actum peragendum, velut quid accidentale se habet, & extrinsecam formam concernit, vt in nostro casu contingit, tunc parum curare debemus de modo, & forma, dummodò effectum habeamus, & benè potest per æquipollens adimpleri, vt probat text. *in l. cùm seruus 102. D. de verbor. obligat. l. vniuersis 6. C. de precib.* Imper. offer. *l. si quis mihi bona 25. §. sed quid si mandaui, D. de acquirend. hæredit. l. si mater, C. de instit. & substit. l. 1. D. de ventre inspiciend. l. 1. D. de liberis & posthum.* notat Alexand. & alij, quos refert Cardin. Tuschus *littera F. conclus. 419. à num. 1. vbi num. 7. & seqq.* loquitur de forma data in rescripto, latè D. Hieronym. de Leon *in decis. Valentiæ 108. num. 13. parte 1.* & Marius Muta, omninò videndus, ad constit. Siciliæ, *1. tom. cap. 39. num. 109. & seqq. pag. 283.* vbi post Andream de Isernia, & alios, quos, refert multum in nostris terminis
33 tenet, quod † si summus Pontifex mandaret Archiepiscopo Panormitano, vt consecret talem Prælatum in tali Ecclesia, potest ex causa alibi illum consecrare, & iustam causam reputat, quamlibet, quæ præstet probabile impedimentum, ob quod ad designatum locum iri non possit, ex quo locus non est ex substantia consecrandi, & demonstratiuè potius, quam taxatiuè designatus esse censetur. Et sic in nostro casu cùm non magis operetur Fidei professio, & iuramentum fidelitatis factum in manibus Episcopi nominati, quàm alterius, † eli-
34 genda via est, per quam vtrique parti consulitur, *l. 1. cum ibi notat. C. de diuers. rescript.* & à Tusch. *litt. V. concl. 181.*

Et sumus in doctrina Baldi *in l. omnes populi, col. 7. versic. Tertiò quæro,* vbi inquit: *Quod † non*
35 *videntur diuersa, aut dissentientia, quæ in ratione conueniunt; quia ratio est coniunctio diuersorum casuum ad eundem finem tendentium, & vbi plura habent eandem rationem, cùm de vno tantùm fit mentio, videtur fieri exemplariter, non restrictiuè,* quam doctrinam sequuntur plures alij per Tiraquel. *d. l. si vnquam, verb. Libertatis, n. 41. & d. tract. de cessante causa, num. 157.* quem omnino vide.

36 Quartum, quia † cum Bullæ, quæ pro conseruandis nouis Episcopis expediuntur, semper illam clausulam habeant: *Vt à quocunque maluerint Catholico Antistite sancta Romana Ecclesiæ communionem habente, consecrari possint,* idque ob eorum gratiam, & commoditatem fieri dicatur, vt ex ipsarum Bullarum tenore patebit. Durum, imò & absonum esset, nouiter creatos, seu etiam translatos Episcopos, eandem facultatem non habere, in eligendo Episcopo ad professionem Fidei faciendam, & iuramentum fidelitatis præstandum, vbi mortuus, vel absens fuerit is, qui designatus inuenitur, quia contingere posset (vt iam sæpè de facto contigisse vidi) vt haberet Episcopum vicinum, vel præsentem, à quo consecraretur, & teneretur alium longè distantem adire, ad effectum professionis, & iuramenti; cum tamen † hæc sint veluti accessoria, 37
& dependentia ipsius consecrationis, quæ longè melius per vnum, & eundem Episcopum expedientur, argumento text. *in c. quanto, de iudiciis, & in consecrantem* videntur in executionem delegatæ consecrationis transire, iuxta iura vulgaria.

Maximè † cùm in eadem consecratione ob 38
prædicta impedimenta, & distantiam locorum, dispensatum etiam videamus in his partibus Indiarum, vt licèt ad eam saltem tres Episcopi requirantur, *cap. Episcopi, & cap. Episcopum, 64. distinct. cap. porrò, 67. distinct.* gloss. *in c. ne Episcopi, de tempor. ordinat. l. 28. tit. 5. partit. 1.* Ita vt multi teneant, nullam esse, si à paucioribus fiat, vt latè videbis apud D. Anton. *in summ. part. 3. tit. 14. cap. 16. §. 9.* Siluest. *verb. Consecratio, in princip.* Armilla *eodem verbo, num. 2.* Azor. *tom. 2. lib. 3. cap. 30. vers. Quæret item,* Enriq. *in summa, lib. 10. cap. 7. num. 3.* optimè Vazquez *de Ordine, disp. 246. cap. 6. num. 59. & seqq.* Filliucium *in summa, tom. 1. tract. 9. de Sacra. Ordin. cap. 5. num. 106.* cum aliis, quæ tradit Illustriss. Brachatens. *in notis ad cap. Episcopum 5. 61. dist. num. 2.* Possit tamen ab vno tantùm Episcopo fieri, qui in defectum aliorum duas Dignitates, vel Canonicos mithratos sibi in socios assumat, proue quotidie fieri videmus, quia Papa potest mutare hanc formam, quamvis fuerit ab Apostolis instituta, vt tradunt Hugo, & Præpos. *in d. cap. porrò,* quos sequitur Gregor. Lopez *in dict. l. 28. tit. 5. part. 1. gloss. 2.* & notatur *in cap. Archiepiscopus, & in cap. ne Episcopi, de temp. ordinat.* & per Dom. Brachar. *in cap. de abiectione 3. 64. distinct.* & extat de hoc expressa declaratio S. Congreg. Cardin. quam refert Farinac. *ad Concil. Trident. sess. 23. cap. 1.* vbi ait, sic declaratum fuisse à maiori parte Theologorum, qui consulti fuerant, & ita Pium Quintum dispensasse.

Quintum & vltimum, quoniam quemadmodum † in omnibus causis, quæ debent per sum 39
mum Pontificem expediri, & dicuntur de casibus reseruatis, si ad eum difficilis sit accessus, Episcopus se eis immiscere potest ratione pietatis, quam suadet benigna iuris interpretatio, & vt fidelium spirituali, & temporali consolationi, & vtilitati occurratur, vt tradunt Abbas *in cap. at si Clerici §. de adulteriis, num. 9. de iudiciis,* & ibidem nouissimè D. Felician. à Vega *n. 164. & sequentibus,* Gutierrez *lib. 1. Canonicar. quæstion. cap. 23. num. 1.* Thomas Sanch. *de matrimon. lib. 2. disp 40. num. 3.* Marius Alterius *de censuris, lib. 5. capite 1.* Mauleon *de Sacrament. in tit. de Sacrament. Matrim. dispensat. quæst. 2. num. 7.* & Aloisius Riccius *in prax.*

prax. Episcop. decis. 261. ita in nostro casu, longè maiori ratione, ob impedimentum mortis, vel longæ distantiæ; & difficilis accessus Episcopi designati, poterit alter, qui superstes, aut vicinior reperiatur, eius vices sup-
40 plere, vel subire: cùm † in habentibus symbolum (vt vulgò solet dici) facilis sit transitus, *l. in rem. §. item quacunque, D. de rei vindic. l. sed cum patrono, D. de bon. possess. l. si unus, §. pactus, D. de pactis, cap. 1. circa medium, de sacra Unction. cum vulgat.*

Quibus addo *l. 1. in princip. D. de eo per*
41 *quem fact. erit*, † vbi probatur, quòd quando datur impedimentum respectu vnius personæ, benè potest dari recursus ad aliam, vt actus fiat quamuis si impedimentum deficeret, aliud esset dicendum. Vt aduertit Tuschus; post Paul. Castrens. & alios, quos refert, *litt. N. num.* 13. Semper enim iura intendunt, † quòd actus habeat suum effectum, consequaturque verum implementum, quamuis per alium modum, quàm contentum in forma signata ad eius celebrationem, vt consuluerunt Bald. & Alexand. quos etiam refert, & sequitur idem Tusch. *littera. C. conclus.* 51. *num.* 4.
42 *&* 8. Et suggerente necessitate, † etiam ea, quæ sint de forma, possunt per alium modum similè adimpleri, *l.* 1. vbi DD. præcipuè Ripa *num.* 38. *D. de verbor. oblig.* Alexand. *consi.* 96. *volum.* 4. Ias. *in l.* 1. *num.* 13. *D. de liber. & posthum.* Felin. Paris. & alij plures apud Riminald. *cons.* 364. *num.* 32. Petr. Surdus *decis.* 269. *num.* 18. & Molinus *in tract. de pactis nuptial. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 45. Raudens. *de analog. cap.* 38. *n.* 82. & Græuæus *ad Gaill. lib.* 1. *conclus.* 2. *consid.* 1. *num.* 3.

Ex quibus rationibus, & fundamentis facilè erit cuiuis contrariis, quæ pro negatiua opinione adduximus, satisfacere. Et hæc, quæ pro affirmatiua perpendimus, † adeò efficacia,
43 & substantilia visa sunt, vt in tribus vel quatuor casibus ab omnibus Theologis, & Iurisprudentibus Limanæ vrbis probata fuerunt, & ad sedem Apostolicam posteà (vt audiui) delata, ad petendum suplementum, quod vocant *Perinde valere*, si fortè opus esset. Et eadem sancta Sedes necessarium esse declarauit; & me iuxta ipsius mentem, & intentionem respondisse, & consuluisse. Et ad tollendas similes du-
44 bitationes cautum † est in Dataria, vt tales commissiones, & aliæ, quæ in promotione, & translatione Archiepiscoporum pro recipiendo pallio expediuntur, generaliter cuiuis Episcopo dirigantur, vel quod magis securum, & iam praxi receptius est, Decano, & Capitulo, cui electus, vel translatus præesse debet. Absit tamen, quod quis possit pallium sibi remissum propriâ auctoritate sumere, quamuis dicat Romæ suo Procuratori traditum. Nam hoc non sufficiet, & qui contrarium fecerit, in periculum nullitatis ea omnia deducet, quæ palij auctoritate peraguntur, & prætereà arbitrariè puniri per sedem Apostolicam poterit, vt aduertit Azor *tom.* 2. *instit. moral. lib.* 5. *cap.* 30. quod obiter notare volui, quia his diebus in quæstionem deductum vidi, & à quodam grauissimo Prælato non satis animadversum.

45 In Capitulum † autem sede vacante dixerunt aliqui in casibus suprà relatis, prorogari etiam posse delegationem, & commissionem, de qua agimus, si mortuus reperiatur Episcopus, vel Archiepiscopus, qui Romæ designatus fuerat: quod tamen Ego non facilè admittendum censui ex deductis *suprà* in argumentis partis negatiuæ, quæ contra Capitulum longè magis, quàm contra alium Prælatum stringunt. Atque item ex eo, quod secundum veriorem opinionem in Capitulum sede vacante, solùm ea transferuntur, quæ virtute iurisdictionis ordinariæ Episcopis competunt, de quo latiùs agemus *infrà hoc eodem lib.* 3. *capite* 13.

Superest autem nunc, vt de alio iuramento nonnulla dicamus, † quod Episcopi Regibus 46
nostris, de eorum iuribus, & reditibus non inuadendis, Regioque præsertim patronatu non usurpando facere debent, & qualiter hoc in prouinciis Indiarum practicetur.

Et sciendum est, quòd cùm iam inde à temporibus Regum Catholicorum Ferdinandi, & Elisabeth, huius iuramenti præstatio stabilita fuerit in Curijs Toleti ann. 1480. Ex quibus sumpta est † *l.* 13. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* 47
detectis postmodum Indijs, id idem in ipsis obseruari pluribus schedulis iussum fuit, & inter alia, quæ Episcopos concernunt, repetitur in quadam dat. Vallisolet. 20. Martij ann. 1602. ibi: *y el Obispo ha de hazer el juramento que debe de no tomar los derechos Reales, y de guardar mi patronazgo.*

Sed cùm hoc † ob incuriam Regiorum ministrorum ferè in desuetudinem abijsset, 48
& ob aliquas difficultates, quæ se obtulerunt circa formam, & tempus præstandi huius iuramenti, & cogendi Episcopos nouiter electos, vel translatos ad illud præstandum, maximè si iam consecrati essent, & suorum Episcopatuum possessionem adepti, iuxta ea, quæ de † Episcopis ad similia iuramenta, excepta 49
feudorum causa, nouis secularum Principum constitutionibus, & pragmaticis non ligandis, latè congerunt DD. per text. ibi *in c.* 4. *petitio, de iureiurand.* Cardin. Tusch. *litt. E. conclus.* 302. *ex num.* 6. Marta *in tract. de iurisd.* 4. *par. centur.* 1. *casu* 16. *n.* 29. *& seqq. & casu* 43. *ex num.* 13. vbi reprobat Auctores Gallos contrarium admittentes, & inquit quòd etiam ubi † iurant, siue homagium præstant ra- 50
tione feudi, solent iurare, stola adcollum posita, & manu ad pectus, non autem iurant inter manus Regis, aut Cancellarij, aut Quæstoris, neque vt laici, qui iungunt manus inter manus, vt per Ioan. Ferald. *in tract. de iurib. & priuileg. Reg. Franc. num.* 25. Arnulph. Ruzæum *in tract. de iure Regal. num.* 14. post Innocent. *in cap. solitæ, de minor, & obed.* & latiùs Carol. de Grassalis, omninò videndus, *lib.* 2. *Regal. Franciæ. cap.* 11. *pag.* 75. *& seqq.* Supremus Senatus Indiarum de his per Regiam Limanam Cancellariam consultus fuit anno 1614. & Ego de mandato eiusdem Cancellariæ epistolam exaraui, & post longam huius articuli comperendinationem, examinationem, tandem edita fuit super hoc † nouissima quædam schedula 51
an. 1629. quæ post eorum, quæ diximus, præfationem, *dicta l.* 13. *Recopil.* in vsum reduci iubet, & in Indijs ab earum Episcopis simul etiam iurari: *Que no iran contra el patronazgo Real ni la percepion de los dos novenos, que en los diezmos se reservan à su Magestad. Ni otra alguna cobrança de los derechos, y rentas Reales, y que antes de hazar este paramento no se les*

les consienta entrar en la possession, y administracion de sus Obispados.

Ex qua schedula satis liquet forma, quæ in hoc iuramentum obseruanda est. Neque est, cur
53 in eius executione quispiam amplius † scrupulum habeat, vel moueat, cùm eam præcesserit adeò seria, & matura deliberatio, & vt ipsa refert, edita fuerit adinstar legis Regiæ in Hispania obseruatæ, & nunc quoque renouatæ, & maiori cura obseruari iussæ. Nam licèt fatendum
54 dum sit, † Prælatis ratione Episcopatuum, qui sunt spirituales, eiusmodi iuramenta iniungi non posse, nec similiter ratione bonorum temporalium in Ecclesiam translatorum, quia etiam spiritualibus hærent, cap. quanto, de iudiciis, cum similibus, cum traditis à Ruzæo, & Merta *vbi suprà.* Ratione tamen bonorum temporalium, locorum, & iurisdictionis temporalis in eis exercendæ, iuramentum fidelitatis regulariter subeunt, sicut alij cæteri domini vassallorum, vt pluribus ostendit Guillerm. Bened. *in cap. Rainutius, verb. Et vxorem, decis. 1. num. 22. & 23.* Et eum referens Callist. Remirez *in tract. de lege Regia Arag. §. 27. numer. 19.* & Carol. Grassal. *vbi supr. capit. 11.* quia quoad hæc tanquam alij vassalli laici reputantur, vt benè obseruat Bobadilla *in Politic. libr. 2. capit. 18. numer. 64.*

Et in iuramento, de quo agimus, nihil eis de iure suo adimitur, sed solùm Rex noster,
55 † qui eos in nominatione, & præsentatione ad Episcopatum honorat, Regalium, temporaliúmque iurium suorum conseruationi studet, & qui poterat illos non nominare, & alios æquè idoneos eligere, nominationi, quam facit, hunc modum iniungit, qui cùm non repugnat Ecclesiasticæ libertati, etiam ab Ecclesiasticis Prælatis seruandus est, argumento text. & eorum, quæ ibi notant Innocent. & alij *in capit. nimis, de iureiurando,* Bald. *in l. fin. C. sine censu, vel reliq.* Ias. *in l. placet, numer. 17. C. de sacrosanct. Eccles.* Et ibi Thom. Parpal. & Bobadill. *d. numer. 64.* Et latiùs in terminis huius iuramenti loquentes, & eius iustificationem defendentes, Rebuff. *in concord. titul. de nominat.* Gregor. Lopez *in l. 15. tit. 15. part. 2.* Gabr. Pereira *in tractat. de manu Regia, 2. part. capit. 37.* & nouissimè Anton. Diana *resol. moral. 4. part. tractat. 1. resol. 77. & 79.* vbi quærit, an iudex secularis possit priuare temporalitate Clericum vsurpantem iurisdictionem secularem?

56 Quibus conueniunt plura † Arresta Parlamenti Parisiensis, quæ refert Rhenat. Choppin. *de iure Cœnobitar. libr. 2. pag. 350.* vbi tradit, decretum fuisse, Archiepiscopum Auxitanum, & alios teneri facere homagium, & iurare fidelitatem Regi, ratione suæ temporalitatis, & aliquando decretam fuisse missionem in possessionem bonorũ Aquitanici cuiusque Cœnobij, & Præsulatus, ob clientelare, fideique obsequium, Regi non præstitum.

Quod mirum videri non debet, cùm *in l. 3. tit. 3. libr. 1. Ordinament.* Iampridem ab Alphonso Rege nostro huius nominis cautum repe-
57 riamus, ne † vllus Episcopus, ex his, qui olim ex populi, vel Clerici suffragiis eligebantur, ad commissam sibi Ecclesiam accedere posset, quin priùs coram Rege se sisteret, vt ei debitam reuerentiam præstaret. Quæ quidem lex in nouiori legum Castellæ collectione, quam nouam Recopilationem vocamus, compilata non fuit, quia iam stylus percrebuerat, vt Episcopi Hispaniæ non nisi ad solam Regum præsentationem eligerentur, iuxta ea, quæ dixi *suprà hoc lib. cap. 4.* Sed manet adhuc † etiam in Episcopis 58
non solùm electis, verùm & consecratis, hæc Regalis reuerentiæ & obedientiæ obligatio, ratione superioritatis in temporalibus, tum in eo quòd ad ipsorum vocationem venire debent, quoties fuerint requisiti, *cap. petimus 11. q. 1. cap. Princeps, cap. administratores, & cap. Regum 23. quæst. 5.* Nouella Iustiniani 438. *const. 115. l. 65. tit. 5. part. 1. vers. La quarta,* & ibi Greg. *l. 8. tit. 7. part. 2. l. 13. tit. 3. libr. 4. Recopil.* cum aliis traditis à Decio, Antibolio, Matienz. & Azeued. quos refert Bobadill. *dict. capit. 18. numer. 61.* & Belluga *in specul. Princip. rubr. 1. & seqq.* vbi Borell. latè Natta *cons. 487. volum. 3.* Peregr. *cons. 1. numer 49. volum. 1.* Oliuat. *de iure fisci, capit. 10. num. 6. & 9.* Grassal. Regal. Franciæ, *libr. 2. iure 12.* D. Valençuel. *cons. 4. n. 110. vol. 1.* vbi quòd priùs tenetur accedere Episcopus ad vocationem Regis, quàm ad vocationem Archiepiscopi: tùm etiam, vt ei manus osculari teneantur, vt dixerunt Archidiac. & Laurent. *in c. duo sunt 96. distinct.* Et referunt Francisc. Marc. *decis. Delphinal. 455. num. 13. volum. 1.* Aluar. † Pelagius *de* 59
planctu Eccles. libr. 2. cap. 18. & 30. vbi fatetur, se ipsum potius timore, quàm amore osculatum fuisse dexteram Regis Portugalliæ, contra quẽ, hæc, & alia referens, grauiter inuehit Camill. Borell. *de præstant. Reg. Cathol. cap. 54. per totum,* vbi hanc prærogatiuam nostrorum Regum fundat, & defendit, qua scimus eos iam non vti, sola genuflexione contentos, idémque cum aliis Presbyteris faciunt, vt † ostendant quan- 60
tum Sacerdotum dignitati, & personis Ecclesiasticis deferant, pro quorum simul immunitatibus & exemptionibus, & ne quis temerariis ausibus eorum iurisdictionem inuadat, se acerrimos defensores constituunt, vt apertè constabit *ex l. 1. cum multis sequentib. tit. 3. libr. 1. Recopil.*

Quæ vel sola ratio † iustiorem reddit deci- 61
sionem, & obligationem præstationis iuramenti, de quo agimus, de Regia iurisdictione non vsurpanda. Nam aliàs non esset æqualis retributio, vt omittam aliam, quam exprimit *d. l. 3. in princ. de gratitudine,* quam Prælati nostris Regibus debent, cum ad eorum supplicationem per Sedem Apostolicam prouideantur, & confirmentur.

Neque est paruæ considerationis huius iuramenti præstatio, † nam stringit, & efficacio- 62
rem reddit obligationem, qua alioqui, etiam eo non præstito, tenebantur, iuxta ea, quæ tradunt DD. *in l. si quis maior, C. de transact. & in l. fin. C. de non numer. pecun.* Imol. & Alex. *in l. miles, § decem, D. de re iud.* Oldrad. *cons. 238.* Decius *cons. 408. n. 7.* Ruin. *consil. 134. col. 3. vol. 1.* Grat. *respons. 39. n. 4. lib. 2.* Seraph. *priuil. 73. & 74* & latè Surd. *decis. 3. n. 8. & 9.* Et, quod magis est, † habet vim 63
litis contestationis, atque adeò excludit, & interrumpit quamcumque præscriptionem, quam Episcopi allegare possent, & prætenderent in præiudicium iuris patronatus, vel alterius cuiuslibet iuris Regalis, quibus se non contrauenturos in forma dicti iuramenti promittant, vt latissimè per text. *in l. si duo patroni 13.*

§. *idem act. D. de iureiur.* post innumeros alios, quos refert, tradit Seraphin. *in tract. de priuil. iurament. priuileg.* 50. *&* 51. Balbus *de praescript.* 2. *part.* 3. *princip. quaest.* 14. *num.* 11. *&* 4. *part. vltim. par. quaest.* 2. *num.* 3. Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 7. Bertazol. *consil. ciuili* 26. *num.* 29. Tiber. Decian. *cons.* 10. *num.* 74. *& cons.* 44. *num.* 22. *lib.* 1. Duaren. *in prior. comment. ad tit. de iureiurando, cap.* 22. *& in posterior. cap.* 5. Fachineus *lib.* 1. *controuers. cap.* 70. Donel. *lib.* 24. *commentar. cap.* 17. vbi Osuald. *litt. A A.* Ierem. Setzerus *de iuram. lib.* 1. *cap.* 25. *num.* 121. & Camill. Borell. *cons.* 40.
64 *num.* 35. Quae † doctrina mihi vsui, & honori fuit in aliquibus litibus, quas defendi, dum rei dominicae Senatus Fiscalem Procuratorem agerem, contra aliquos Episcopos, qui in materia tertiarum se volebant praescriptione munire, cuius miror mentionem non fecisse diligentissimum, pariter ac doctissimum D. Ioan. del Castillo *in suo tractat. de tertiis,* vbi *cap.* 35. *per totum,* plura de modis interrumpendae praescriptionis adducit.

65 Et est simile aliud iusiurandum, † quod de stylo Curiae, & in ipso actu consecrationis Episcopi praestant, nempè de non alienandis, nec diminuendis rebus, iuribus, & priuilegiis ad suam Ecclesiam, vel dignitatem Episcopalem pertinentibus, de quo agunt Ioan. Andr. & Panorm. *in cap. ego N. de iureiurand.* glos. *in cap. vt super, de rebus, Eccles.* Crescentius *decis.* 2. *de iureiurand.* Redoan. *de rebus Eccles. quaest.* 55. Et aliis pluribus relatis, Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 52. *per totum,* vbi etiam eius Additionator
66 Benechendorfius. Quod, etiam † si factum non appareat, praestitum tamen praesumitur, vel ob id tantum, quòd fieri solitum est, vt egregiè tradit Menoch. *de praesumpt. lib.* 2. *praesumpt.* 81. *n.* 46. & Crescent. *vbi supr. num.* 1.

CAPVT VII.

De ordinaria, & extraordinaria Archiepiscoporum, & Episcoporum in prouinciis Indiarum iurisdictione.

SVMMARIVM.

1 *Episcoporum dignitas, & officium, quale ac quantum, & quibus titulis, & honoribus gaudeant?*

2 *Episcopus est de maioribus dignitatibus, & prouinciarum Praesidibus comparatur.*

3 *Episcopi olim nolebant in Cardinales creari, quia haec minor dignitas censebatur.*

4 *Episcopi, quò maiori dignitate funguntur, eò magis sanctimonia splendere debent, & aliis exemplo esse.*

5 *Praesidentium integritas salus est subditorum, & insignis locus Isidori Pelusiotae, & D. Greg. in huius rei comprobationem.*

6 *Episcopos, qui eligunt, vel proponunt, summo studio de melioribus praeficiendis curare debent.*

7 *Reges tenentur sub peccato mortali digniores in Episcopos eligere.*

8 *Episcopi litteris, & eruditione praestare debent.*

9 *Regibus imputare potest hodie S. R. Ecclesia malam electionem Praelatorum, cùm ferè semper confirmet praesentatos ab eis.*

10 *Episcopus bonus eligi non videtur, si alter sit, qui melior illo eligi potuisset ex D. Gregorio, cuius notabilia verba referuntur.*

11 *Episcopi non deficient hodie, aequè boni, ac olim, si vt oportet, quaerantur, & eligantur.*

12 *Praeesse, qui dignè possunt, deesse nunquam possunt, ex D. greg.*

13 *Reges in electione Episcoporum benè possunt, salua conscientia, personae respectum habere, si ea Ecclesiae etiam vtilis sit.*

Cardin. Bellarm. quid responderit Clement. VIII. cum consulentes de iusta electione Praelatorum, ibid.

14 *Reges Hispaniae quàm bonos semper Praelatos eligere soleant ad Ecclesias sui patronatus, ex Anastas. Germon.*

15 *Reges Galliae parum curant de bonis Praelatis suis Ecclesiis praeficiendis, & de damnis, quae inde nascuntur, ex Choppino.*

16 *Episcopi an aptiùs, & tutiùs ex Coenobitis, quàm ex Clericis secularibus eligantur?*

17 *D. Chrysost. quid sentiat de electione Monachorum ad Episcopatus?*

18 *D. Cyprian. August. Ambros. & Chrysost. ex foro, & Rhetorum Scholis ad Episcopatus vocati fuit.*

19 *Episcopus debet habere sapientiam rerum secularium.*

20 *Theologusne an Iurista aptior sit ad Episcopatum?*

21 *Episcopus vltra scientiam veteris & noui Testamenti, debet etiam habere scientiam vtriusque iuris, & quare?*

22 *Episcopi ad Ecclesias Indiarum cum maiori cura, & idoneitate, quam ad alias quaerendi sunt, quia & multa habent, quae aliis Praelatis non conceduntur.*

23 *Episcopis quae competant iure ordinis, quae ex lege iurisdictionis, & quae ex lege Dioecesana, remissiuè.*

24 *Episcopis Indiarum in multis dispensare permittitur, ob distantiam Sedis Apostolicae, & quae illa?*

25 *Papa licèt aliquando absoluat, vel dispenset in casibus Episcopis commissis, non ob id eorum facultati derogare videtur.*

26 *Archiepiscopi sunt supra Episcopos, & quam in eis superioritatem, & iurisdictionem exerceant?*

27 *Metropolitana Ecclesia grandioris honoris est, quam suffraganea.*

28 *Episcopus in prima instantia cognoscit de omnibus causis Ecclesiasticis, & in mero, & mixto imperio, & fundat suam iurisdictionem.*

29 *Archiepiscopus, exceptis casibus à iure expressis, nihil potest in Dioecesibus suffraganeorum, etiam de consensu partium.*

20 *Metropolitanus in Dioecesi sui suffraganei, solum ipsum regulariter subditum habet.*

31 *Metropolitanus in aliquibus casibus procedit contra*

contra suffraganeos, & hi illi iuramentum obedientiæ præstare debent.

Cap. dilecti filij, de maior, & obed. *ponderatur, & illustratur, ibid.*

32 *Archiepiscopus est Pater, & Episcopus animarum suorum suffraganeorum.*

33 *Metropolitani quando possint exercere iurisdictionem in suffraganeos, & subditos suffraganeorum.*

34 *Metropolitani, vt curam habeant de modo procedendi Capitulorum suffraganeorum sede vacante, disponit quædam schedula, quæ refertur.*

35 *Metropolitani iudices, vt in aliquibus locis suffraganeorum Ecclesiarum valdè à Metrop. distantibus, constituantur, sæpè actum est, & schedula, quæ de hoc agit.*

36 *Archiepiscopi non possunt regulariter constituere officialem Metropolitanum in Diœcesi suffraganeorum, nisi id de antiqua consuetudine habeant.*

37 *Metropolitani est Concilium Prouinciale conuocare, & ei præsidere, & suffraganei vocati tenentur venire.*

38 *Conciliorum Prouincialium plures quæstiones, & qui de eis agunt, remissiuè.*

39 *Metropolitanus tenetur ad obseruantiam Concilij Prouincialis, & an ab eo possit excommunicari?*

40 *Concilia Prouincialia Indiarum nō celebrantur quolibet triennio, sed sexsennio, aut septenio, vel vbi necessitas postulat, & schedula de hoc agentes.*

41 *Concilia Prouincialia & Synodalia non priùs debent in Indiis publicari, quàm à Rege, & supremo eius Senatu visa, & approbata fuerint.*

42 *Conciliis in Prouincialibus non præualet sententia Metropolitani, sed maiori parti est standum.*

43 *Concilia generalia, & Episcopi totius Orbis nihil statuere possunt Papa refragante, & quare?*

44 *Collegialiter vbi plures coadunantur, vnusquisque vnam tantùm vocem, seu votum habet, & maior pars votorum præualet.*

45 *Capitulum sede vacante debet vocari ad Concilium Prouinciale, & habet vocem in eo, contra Quarantam, & alios.*

46 *Metropolitanus, qui congregauit Concilium Prouinciale, si ad alteram Ecclesiam promoueatur, an desinat præsidere in dicto Concilio, & suffraganeus antiquior eius locum subintret?*

47 *Prælatus, qui de vna Ecclesia ad aliam transfertur, quousque in prima possit administrare.*

48 *Episcopus translatus, etsi administret prima Ecclesia, quousque accipiat possessionem secunda, id debet intelligi quoad ea, quæ competunt ex lege iurisdictionis.*

49 *Metropolitani præsidentia in Concilio Prouinciali ex auctoritate, & vsu pallij dependet.*

50 *Concilia Prouincialia Metropolitanus conuocare non potest ante acceptum pallium.*

51 *Archiepiscopalis officij plenitudo confertur per receptionem pallij, & ante illum non sortitur nomen Archiepiscopi.*

52 *Pallium pro primo Archiepiscopatu receptum, cessat per translationem ad alium, etiam si contingat, quod posteà redeat ad primum.*

53 *Pallij in concessione, & vsu consistit magna præeminentia Archiepiscoporum, & plura de ea, & vsu, & confectione pallij, & Auctore de eo agentes.*

54 *Archiepiscopus potest in tota sua Diœcesi pallio vti, crucem ante se deferre, & populum benedicere, sed non ordines conferre, nisi de licentia suffraganei.*

55 *Episcopi, an, & quando possint cognoscere de causis miserabilium personarum, & se pro earum defensione interponere.*

56 *Pauperes, & miserabiles personæ habent omnia priuilegia Ecclesiarum.*

Egestate sordentibus, est mors solatium, & vita supplicium, ibidem.

57 *Episcopi possunt visitare, & prouidere horrea publica, data socordia Magistratuum secularium.*

58 *Episcopi Indiarum maiorem occasionem, & facultatem habent subueniendi iniustè oppressis a iudicibus secularibus, ex doctrina Greg. Lopez, Bobadillæ, & aliorum, qui referuntur.*

59 *Episcopus Fluminis Argentei, quomodo excusauerit factum defensionis, & effractionis carceris, pro liberando quodam reo, quem Gubernator secularis iniustè vltimo supplicio afficere volebat.*

60 *Miserabilium personarum causa principaliter pertinent ad iudices seculares, & Ecclesiastici eis facilè se immiscere non debent.*

61 *Iurisdictio Ecclesiastica, & secularis se mutuò iuuare debent, non autem impedire.*

62 *Recursus ad Ecclesiasticos pro iniuriis, vel iniustitiis illatis à iudicibus secularibus raro practicatur in Hispania, & quare?*

63 *Episcoporum auxilium, vel recursus in causis miserabilium, & oppressarum personarum, debet intelligi quoad protectionem, non quoad iurisdictionem.*

64 *Iudex Ecclesiasticus quando possit per censuras procedere contra seculares, non facientes, vel denegantes iustitiam.*

65 *Executores testamentorum, etiam ad causas non pias, si negligentes sint in earum implemento, possunt per Episcopos admoneri, & compelli.*

66 *Desolati propriæ defensionis auxilio spectant ad Ecclesiam.*

67 *Iudicis secularis, data notoria iniustitia, vel tyrannide, Ecclesiasticus se interponere potest, sed hoc raro, & ex magna causa faciendum, & quare?*

68 *Iudices seculares, & Ecclesiastici Indiarum, debent abstinere à competentiis, & altercationibus iurisdictionis, propter graues tumultus & seditiones, quæ ex his oriri possunt, & sæpè solent, & adducuntur exempla, & notanda verba Gambacurta.*

69 *Remedia sunt tardiora, quàm mala, natura infirmitatis humanæ.*

70 *Episcopi Indiarum præ cæteris tenentur obseruare iurisdictionem Regiam, & cætera Regalia propter magnos honores, quos*

ab eodem Rege accipiunt.

71 *Episcopi sunt Consiliarij Regis, & esse debent veluti Assessores, & directores Magistratuum secularium, & Patres patriæ vrbium, in quibus sedem habent.*

72 *Episcopi in Consilium Regium adsciscuntur, vt tam ipsi, quàm seculares, qui in eo interueniunt, Regni tranquillitati in vtroque brachio prospiciant, & se omnes mutuo iuuent, ex Cassiod. & aliis.*

L. certissimè 34. C. de Episcop. aud. *expenditur, & illustratur.*

73 *Episcopi quid populis, & Magistratibus secularibus præstare debeant, & quid inuicem ab ipsis accipere?*

74 *Episcopi vt intersint Conciliis Regiis multum interest ex sententia Blesensis, cuius verba referuntur.*

75 *Iudices Ecclesiastici leuibus ex causis seculares excommunicare, vel pœnis pecuniariis damnare non debent.*

76 *Concil. Trid.* sess. 25. de reform. cap. 3. *explicatur, & num.* 85.

77 *Iudices Ecclesiastici quando possint licitè in reos seculares pœnis pecuniariis animaduertere.*

78 *Pœnæ pecuniariæ, quæ à iudicibus Ecclesiasticis imponuntur, quomodò distribui, seu applicari debeant?*

79 *Episcopi vtrum habeant fiscum?*

80 *Episcopi, & alij iudices Ecclesiastici si pœnas pecuniarias irrogent secularibus, an possint eas propria auctoritate exequi, vel inuocato brachio seculari?*

81 *Iacobi Berreta opinio circa præcisam inuocationem brachij secularis per Ecclesiasticos, pro exigendis pœnis pecuniariis, refellitur.*

82 *Episcopus an possit habere familiam armatam pro tuenda, & exequenda sua iurisdictione?*

83 *Episcopi multum debent curare de ouibus sibi commissis, & præcipuè de Indis, eorumque conuersione, & prædicatione.*

84 *Episcopus debet in dies singulos prædicare, & sementem Euangelij facere, ex D. Chrysost. cuius grauia verba referuntur.*

85 *Episcopis, donec resideant, fructus dari non debent, & quare ex quadam Regia sched. quæ refertur.*

86 *Episcopi ad Ecclesias Indiarum electi, in Hispania consecrari prohibebantur, & quare? & quod hoc facilè dispensandum non esset.*

87 *Episcopi Indiarum, etiam ad alias Ecclesias translati, ante obtentam licentiam, propriam deserere non possunt.*

88 *Episcopi Indiarum suis Ecclesiis arctissimo vinculo ligati, & desponsati sunt, quod non nisi à Romano Pontifice solui potest.*

89 *Episcopi quidam Indiarum in Hispaniam sine licentia repedantes, etiam allegata ægritudinis causa, anditi non sunt.*

90 *Episcopis ad non residendum in sua Diœcesi, non præstat legitimum impedimentum, morbus etiam sonticus.*

91 *Episcopi de licentia Metropolitani, an & per quod tempus possint abesse à suis Episcopatibus.*

92 *Episcopi, qui in aliqua regione de salute periclitantur, iustè petere possunt se ad aliam Ecclesiam transferri.*

93 *Episcopi non debent intumescere propter adeptionem dignitatis Episcopalis.*

94 *Episcopi debent Clericos honorare, & vt collegas habere, vt ipsi ab eis honorentur.*

95 *Episcopi ita debent Clericis æquari, vt ab eis non contemnantur, & insignis locus D. Gregor.*

96 *Presbyteri ac Episcopi, vt filij habendi sunt, non vt vassalli.*

97 *Episcopi aliqui Indiarum se vocant Principes Ecclesiæ, & Clericos valdè inurbaniter tractant.*

98 *Prælatis iniquis, & iniqua iubentibus subditi obedire non tenentur, nec eorum vitia venerari.*

ARchiepiscoporum † & Episcoporum onus tale quidem est, vt vel Angelicis humeris formidandum dicatur in Concil. Trid. *sess. 6. cap. 1. de reformat.* Eorum quoque proinde dignitas, & auctoritas tanta, vt Ecclesiæ Principes, Apostolorum successores, dignitatum culmen, sanctissimæ, sacratissimæque Personæ dicantur, & in partem solicitudinis Apostolicæ sedis vocati, vt habetur *in Auth. de sanctiss. Episcop. collat. 9. cap. venerabili 37. de Prabend. cap. 2. eod. tit. lib. 6.* iuncta glossa ibi *verb. Dignitatem, cap. quamquam 2. q. 6. cap. in nouo, 21. dist. cap. quorum vices, 69. dist. cap. legimus, 24. dist. c. cum Episcopus, de offic. Ordin. lib. 6.* vbi dicitur: *Ordinarius Generalis*, Concil. Trident. *vbi sup. & sess. 23. cap. 4.* cum innumeris aliis, quæ tradit Felin. *in Rubr. de maior & obed. num. 9.* Abbas *in cap. dilectus, num. 1. de concess. Præb.* Bettachin. *in tract. de Episcop. lib. 2.* Anchattan. *cons. 105.* Barbat. *in proœm. Clem. num. 6. & 26.* vbi inquit, quod Episcopi sunt fundamentum Ecclesiæ, & dignitas Episcopalis, dignitas Dignitatum, Bald. *in l. siue pars*, † *C. de dilation.* vbi asserit, Episcopum esse de maioribus dignitatibus, & Præsidi æquiparari, Mastrill. de Magistrat. *lib. 3. cap. 10. num.* 389. Anastas. Germon. *de sacr. immunit. lib. 3. cap. 7. & seqq.* latè Illustriss. D. Roder. Acuña Archiep. Brachar. *in cap. Ecclesia, dist. 35. num. 4. & in summa, dist. 40. num. 1.* Cened. *in collect. 115. ad Decretal. num. 2.* vbi ex Fusco & Panuino tradit, quod † vsque ad tempora Bonifacij VIII. nullus erat Episcopus, qui vellet fieri Presbyter Cardinalis, quia putabant non licere descendere de maiori dignitate ad minorem, Camill. Bottell. *in summa decis. 1. parte, tit. 6. num. 6.* Ludouic. Sarauia *in tract. de iurisd. adiunct. quæst. 1. num. 9.* Bobadilla *in Politic. lib. 2. cap. 17. num. 15.* Franc. Hallerus *in defens. Eccles. Hierarch. tit. de Episcop. per tot.* Ioan. Filesacus *de sacra Episcop. auct. per totum*, Sbrocius *de Vicar. Episcop. lib. 2. q. 26.* Barbosa *in Pastorali, 1. par. tit. 1. cap. 1. & 2. par. alleg. 1. num. 4. & 12.* Mauric. Alcedus *de præcellent. Episcop. dignit. 1. part. cap. 8. ex num. 3. & cap. 11. & 12. per totum*, Tusch. *verb. Episcopus, concl. 234.* Aloif. Riccius *in prax. var. resol. 2. par. resol. 203. num. 2. & resol. 211. num. 2.* Scaccia *de sent. & re iudicat. gloss. 12. num. 27.* eruditiss. D. Ioseph. Vela *in c. 1. de offic. Ordin. 1. par. num. 11. & num. 134.* Adam Contzen. *lib. 6. Polit. cap. 38. & 39.* &

& omnium optimè D.Chrysost.*in tract.*quem inscripsit: *Quod summa dignitatis sit, sed periculosum valde Episcopum agere.*

4 Quo fit, † vt quanto ipsi maiori potestate, ac dignitate refulgent, tanto magis debeant vitæ sanctimonia, & probatis moribus splendere,
5 quia vt inquit Trident.*d. cap.1. Integritas † Præsidentium, salus est subditorum*: & Episcoporum vitia ad ipsos Sacerdotes, qui ipsis parent, tum ad reliquos deinde diffunduntur. Et quemadmodum natura comparatum est, vt ad eius, qui præest, similitudinem sese subditi comparent, sic fit, vt vsurpato Sacerdotij, quo quis indignus est, imperio, eius ornatus, ac decor in statum quemdam inconditum, atque deformem transeat, vt grauissimis verbis scripsit Isidor. Pelusiota *epist.* 209. *lib.2. fol.*302. quæ merito extollit, plura alia in eandem rem doctissimè congerens, Petr. Faber *lib.2. semest. cap.*20. *pag.*314. Rebellus *de obligat. iustitiæ, 1.par. pag.*106.*&* 107. & plurimi alij, qui de scientia & grauitate morum in Episcopis requisita pertractant, quos latè refert Barbosa *in collect. ad Concil. pag.*69. *litt.*8. & in nostris terminis Episcoporum Indiarum Concil. Limense III. *act.*3. *cap.*1. cuius aurea verba omnino videre oportebit; & eis conueniunt alia non minus grauia, & elegantia, quæ habentur apud D. Gregor. *lib.*1. *Registr. indict.*9. *epist.*24. & sic habent: *Summus itaque locus tunc benè regitur, cum is, qui præest, vitiis potiùs, quam fratribus dominatur. Benè acceptam potestatem regit, qui & tenere illam nouit, & impugnare. Benè regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cum illa cæteris in æqualitate componi.*

6 Et hoc idem simul efficere debet, † vt Senatores, & Principes, qui eiusmodi Prælatos, quærendi, proponendi, & nominandi curam, & potestatem habent, maiori studio, & solicitudine, de melioribus semper, & dignioribus
7 præficiendis, inuigilent. Nam id † etiam in Regibus sub peccati lethalis reatu fieri debere expressè decisum est in Concil. Trident. *sess.*24. *de reform. cap.*1. *vers. Nisi, quos digniores*, & tradit S. Leo Papa *epist.*84. *c.*6. dicens: *Optimum ad Episcopatum esse eligendum*, D. Thom. 2. 2. *q.* 185. *art.*3. latè, & eleganter Menoch. *de arbi-*
8 *trar. casu* 425. † vbi quod debeant litteris, & eruditione præstare, iuxta text. *in cap. omnes*, 38. *dist. cap. nisi cum pridem*, §. *pro defectu, de renunt. cap. si rector*, 43, *distinct.* cum aliis, Rebell. *de oblig. iust.* 1.*par. lib.*3.*quæst.*3. *num.*10. *pag.*142. Galet. *in Margar. casuum conscient. verbo Eligere, pag.*95. *col.*2. Cardin. Bellarm. *de offic. Princip. lib.*1. *cap.*10. Duaren. *de sacris Eccles.minister. lib.*5. *cap.*12. vbi de obligatione Regis, & partibus eligendorum, Raudens. *decis. Pisana* 34. *in princ. & à num.*179. Dom. Acuña *in cap. si in plebibus* 20. *dist.*63. Gambacurta *de immun. Eccles. lib.*6. *cap* 9. *num.*7. vbi inquit:
9 † *Regibus imputandum, si eorum culpa Episcopi tales non sunt, quales olim fuere, & quales ipsi desiderant. Sedes enim Apostolica, longè posita, illorum vitam, ac mores minus perspectos habere potest. Inque informationibus ad eam transmissis quiescens, eos, quos illi nominant, fere probare, ac confirmare solet, nisi aliquando aliunde aliud illi constet, id quod raro contingit*; & plures alij quos refert Nicol. Garcia *de benef.* 7.*par. cap.* 16. *num.*16. Zapata *de iustit. distrib.*2.*par.cap.*15. *num.*11. vbi etiam quod hæc obligatio in Regibus sit cum onere restitutionis, Schitin. *in eodem tract. lib.*2. *disp.*1. *per totam*, & alij citati à Fr. Sigismund. de Bononia *in tract. de elect. dubit.* 33. & August. Barbosa *in Pastorali*, 1. *parte*, *tit.*2. *gloss.*3. *num.*29. & nouissimè *in collect. ad d. cap.*1. *Concil. num.*1. *&* 4. vbi plurimos cumulat de iusta, & salubertima electione Prælatorum habenda.

Quibus Ego addere soleo verba D.Greg. Magni *in lib.*1. *Reg.* vbi inter alia, quæ fusissimè simul, & elegantissimè de Episcoporum electione, & statu differuit, illud primum facit: tantam
† esse Episcopalis status dignitatem, & eminentiam, vt nemo bonus sit censendus Episcopus, si sit vir in Israël melior illo, nisique instar Saul, ab humero, & sursum emineat super omnem populum. Hoc est, nisi scientia, contemplatione, & prudentia, quæ per caput, in quo vigent sensus omnes, significatur; nisi eloquio, & doctrina, quarum collum, vnde emanat vox, & sermo, typus est, longo interuallo præcellat quotquot mortalium eius curæ subiiciuntur. Quod & D. Chrysost.obseruauit *lib.*2.*de Sacerdotio.* 10

Addit secundo D. Gregorius † crasso in errore versari eos omnes, qui putant, priscis quidem seculis, Apostolorum nimirum temporibus, & subsequentibus aliquot annorum centuriis, largitum esse Deum Ecclesiæ suæ talium electorum virorum multitudinem. Verùm temporum decursu, æuoque præsertim nostro, tanta nos eorum penuria premit, vt non raro dispensandum sit cum assumendis ad spirituale regimen: quocirca, his ob præfectorum inopiam suffectis, minimè putant eundem à nobis honorem deberi. At oppositam sententiam summus is Doctor tuetur. *Dispensatio*) inquiens) *vt in plerisque Ecclesiæ negotiis salubris sit, lethalis profectò, & mortifera hic est, qui † digne præesse possunt, deesse nunquam possunt.* 11 12

Quæ tamen non ita strictè accipienda sunt, vt non possit Rex † personæ respectum habere, si hæc simul Ecclesiæ seruitio, & vtilitati conducat, legimus enim in vita Illustriss. Cardin. Bellarm. *lib.*3.*cap.*5. §. *rursus, ad consultationem Clement. VIII.* sic respondisse: *Deberent prouideri Ecclesiæ de bonis personis, non autem personæ de bonis Ecclesiis. Fateor tamen optimam illam esse prouisionem, tum vtrumque simul fieri potest, vt & personæ benemerenti, & Ecclesiæ vacanti vtiliter prouideatur*; cui Pontifex ita respondit: *Scimus, & hoc, quantum in nobis est, præ oculis habemus, prouidere Ecclesiis, non autem personis, nisi quando & Ecclesiis, & personæ æquè nos prouidere putamus.* 13

Quod sanè peculiari Dei dono quotidianis experimentis cognoscimus in electionibus, & nominationibus, quæ † à nostris Catholicis Regibus fiunt. De quibus ita loquitur Anastas. Germon. *de sacror. immun. lib.*3. *capit.*20. *numer.*40. *Vtinam omnes tale ius habentes, tales nominationes facerent, vt Philippus Hispaniarum Rex, & verè Catholicus. Non enim statim nominat, nec ad cuiusque preces, sed matura adhibita deliberatione, habitoque personarum delectu, tales offert viros Pontifici Maximo (non in Hispania solùm, sed in Indiis, & Neapolitano, & Sicilensi Regno) qui Episcopali dignitate merito ab omnibus digni existimentur, & ob hanc vnam potissimam causam semper* 14

per existimaui, omnia illi potentissimo Regi feliter cedere.

Quæ verba refert Ceuall. 4. *tom. commun. opinion. quæst.* 897. *num.* 475. & quanti fieri debeant, patebit ex contrariis effectibus, qui in Francia ex eisdem electionibus ob earum deprauationem, ambitionem, & nundinationem agnoscuntur, de quibus grauiter dolet domesticus, & oculatus ipsius Regni testis Rhenat. Choppin. *de sacra polit. lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 27. inquiens post alia, quod hinc *secuta est paulatim ouilis Dominici desertio, mox errabundo grege, enata hæreses, aut renouata potius, excitata deinde vere sacra, scelestaque ciuium bella, quæ coniurati factionum auctores patriæ suæ toties intulerunt.* Et paulò pòst: *Reliquum esse Ego quidem censeo, sed citra affectus, vt medicorum more causa ipsa intestini morbi euellatur, ex affecto nostræ Reipublicæ corpore, id est libera suffragationum iura Ecclesiasticis reddantur Collegiis, à quibus non profani post hac Dynastæ, non Heroides, sed Cœnobitæ optimi præponantur, lectissimi item vtrique Clerici in sacra Sacerdotij sede collocentur, tunc vtique sperandum fore, vt Ecclesiastico duce, comites alij Galliæ contineantur in officio pacatius, & Francici Regni celsitudinem videamus demùm suo genio restitutum.*

16 In eo verò, quod Choppinus † Cœnobitas Clericis præponere videtur in designatione Episcopatus, etsi pro se habeat Iustiniani Imper. *Nouell.* 6. quomodo oporteat Episcopos ordinari, vbi statuit, non ex populo, sed ex Monasteriis potius petendum esse Episcopum, neque id nouum sit, vt ibidem pluribus probant Cuiacius & Ritthershusius, Ego eis non valdè assentior. Nam data in aliis meritorum paritate, aptiores Clericos duco, vt rectè probat Alfons. Gutrer. *in speculo Principum, siue thesauro Christianæ Religionis*, c. 12. & Balduin. *ad d. Nouel. pag.* 16.

17 Nam † D. Chrysost. ingenuè fatetur, frequenter accidisse, vt qui inde vocarentur, cæteris ferè essent ineptiores ad hanc functionem. Et certè †
18 Cyprianus, & Augustinus non ex solitudine Monachorum, sed ex scholis Rhetorum, & vita communi, ad regendas Ecclesias accersiti sunt. Ambrosius à profana præfectura, nondum etiam baptismo initiatus: Chrysostomus à causis forensibus; ipseque laudat quemdam Philogonium, qui ex forensi causidico factus fuerat Episcopus. Et
19 certè negari non † potest, sapientiam rerum secularium requiri etiam Episcopo, vt probat text. & DD. *in cap. legimus* 7. *distinct.* 37. vbi Dom. Bracharens. *num.* 4. & Greg. Lopez *in l.* 37. *tit.* 5. *part.* 1. *gloss.* 3.

Quo argumento defendi etiam potest opinio
20 eorum, qui asserunt, † aptiores esse ad Episcopatus Iuristas, quam Theologos. De qua quæstione latiùs agunt plures ex antiquis Doctoribus, quos refert Euerard. *in locis legalibus, loco ab auctoritate, vers. Ex his*, Alciat. *in Rubr. C. de summa Trinit.* Menoch. *de arbitrar. casu* 425. *num.* 25. & ex nouioribus Rebell. *d. tract. de obligat. iust. part.* 1. *pag.* 146. Camill. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 50. *num.* 65. Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 14. Emanuel Rodrig. 1. *tom. regul. quæst. q.* 11. *art.* 4. Enriquez *in summ. lib.* 10. *cap.* 33. § 2. *litter. E.* Zapata *de iustit. distribut.* 2. *par. c.* 10. *per tot.* & Schitinus *eod. tract. lib.* 2. *disp.* 1. *num.* 4. *pag.* 187. Et pro Iuristis facit text. *in cap. omnes* 6. *distinct.* 38. vbi non solū requiritur in † Episcopo scientia Noui 21 & Veteris Testamenti, sed & sacrorum Canonum, siue vtriusque iuris, cum iuxta eius regulas in spiritualibus, & temporalibus debeant iudicare, vt etiam docet text. *in Authent. vt Clerici apud proprios Episcopos*, §. 1. *collat.* 6. gloss. *verb. Iudicem, in Authent. de sanctiss. Episcop.* §. *si quis contra, collat.* 9. Menoch. *vbi sup. num.* 27. & Dom. Roder. Acuña *in d. cap. omnes, num.* 2. & tradens alia Simanc. *in Cath. inst. tit.* 25. *ex num.* 23.

Quæ omnia, omnibus Archiepiscopis, & Episcopis communia cum sint, in † illis certè diligentius attendi debent, qui ad Indiarum Cathedras eriguntur, quibus liberiorem manum in vitiis corrigendis, Indis conuertendis, & Fide Catholica instituendis, & in reliquis, quæ ad hoc Pastorale munus spectant, tum alij passim Romani Pontifices, tum præcipuè Pius V. felicis recordationis, in quodam Breui concessit, cuius meminit Fr. Alphons. Ferdinan. *in hist. Relig. nostri temporis, pag.* 182. Atque ita non solum habent, & exercent, quæ † aliis Episcopis iure ordinis, vel lege iurisdictionis, & Diœcesana competunt, de quibus latè, & distinctim agunt iura & DD. in cap. conquerente. §. 1. *cap. dilecto, de off. Ordin. cap. inter vos, de re iud. cap. cùm olim, cap. cùm Canonicus, de censib. l.* 15. *&* 16. *tit.* 5. *par.* 1. Trident. *sess.* 23. *de sacram. Ordin. c.* 4. cum latè adductis ab Innocent. *in c.* 1. *de offic. Ordin. & in cap. Theodosius, de stat. Monach.* Ant. de Butrio *consil.* 19. *in princ.* Caietan. *de potest. Papæ, cap.* 3. Victoria *eodem tract. relect.* 2. *num.* 10. Simanc. *de Episc. dignit. c.* 2. Lælius Iordan. *de maior. Episc. caus. cap.* 3. Cuchus *lib.* 2. *maior. inst. tit.* 6. Paul. Fuscus *de visitat. lib.* 1. *cap.* 2. *&* 4. Lancellot. *in temp. Iud. lib.* 2. *cap.* 5. §. 4. Petr. Gregor. *in partition. iur. Canon. lib.* 5. *tit.* 2. *cap* 2. *& lib.* 15. *syntag. cap.* 12. *num.* 33. Ioachim Steph. *de iurisd. Eccles. lib.* 4. *cap.* 14. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 28. *&* 29. Franc. Varg. *in tract. de iurisd. Episcop. per tot.* Cerola *in praxi Episcop.* 2. *par. verb. Iura*, Isidor. Moscon. *de maiest. Ecclesiæ, lib.* 2. *cap.* 8. §. 1. *&* 2. Tusch. *litt. E. conclus* 236. Filesacus *de sacra Episcop. auct. cap.* 18. & innumeri alij, quos congerunt Azeu. *in prax. Episcop.* Barbosa *in Pastorali*, & eruditissimus D. Ioseph. Vela Senator Granatens. meritissimus, *in repet. c.* 1. *de offic. Ordin. n.* 9. *& seqq. parte* 1.

Sed multa prætereà, eisdem, † ob distantiam 24 sedis Apostolicæ, & meliorem Indorum conuersionem, concessa sunt, quæ aliàs eadem sancta sedes sibi solet specialiter reseruare. Nam à casibus contentis in Bulla in cœna Domini absoluere possunt; sanctum chrisma eo, qui in illis partibus reperitur, balsamo, & clericorum numero consecrant. Nouos Episcopus vnus solus consecrare potest: limina sancti Petri non nisi in quinquennium, & tunc per procuratorem visitant: in omni irregularitate, excepta ea, quæ ex homicidio voluntario extra bellum, & simonia dispensant, & etiam in gradibus vltra tertium ad matrimonium prohibitis, & cum Indis etiam in omnibus iure diuino non prohibitis, vt coniunctis, vel attinentibus: & aliquando, etiam in impedimentis dirimentibus matrimonium contractū, si occulta fuerint, & cum illegitimis, quoad ordines, & etiam beneficia curata Indorum, ratione idiomatis, & melioris conuersionis eorum. & bigamia

22 23

bigamia etiam ex delicto publico proueniente, & in simonia etiam publica, quoad censuras, & pœnas, & habent facultatem absoluendi omnes, & quoscunque Indos à crimine hæresis,& ab aliis quibuscunque,& casibus reseruatis, & dispensandi cum eisdem Indis, & in eorum conuersione se occupantibus, in voto castitatis perpetuæ. De quibus, & aliis, cum peculiari relatione Breuium, & indultorum Apostolicorum, quibus ista concessa sunt, latiùs agit Fr. Emanuel Rodriguez *in quæst. regul.* 1.*tom. q.*99. *art.*1. 2. & 3.Fr.Ioann. Baptista *in aduertentiis Confessarior. Indicor.* 2.*par. pag.*142. 161. 428. 432. 435. & Reuerendiss. Dom. D. Felician. à Vega *in suis eruditissimis lucubrationibus ad librum secundum Decretal.pag.*180.183.287.192.194.& 195 499. & 501.Qui benè addit,*in cap.*4.§.*de adulteriis,de*
25 *iudic.n.*102.*pag.*182.quod licet † aliquando summus Pontifex in supradictis casibus dispensare etiam soleat, quia ad eum fortè partes recurrunt, non tamen ex eo videtur in aliquo derogari facultati eiusdem dispensationis Archiepiscopis, vel Episcopis Indiarum concessæ, vt tenet gloss. valdè singularis, *in cap.*1.*verb. Episcopi, de filiis Presbyter.lib.*6.

26 Porro licet suffraganei suis † Metropolitanis inferiores sint respectu auctoritatis, honoris, & exercitij iurisdictionis, quam in eos etiam vsque ad excommunicationem, suspensionem, & interdictum, iusta causa interueniente, exercere possint, *cap. per singulas*, vbi Geminian. 9.*q.*3.*cap. igitur, cap. seruatis* 25. *q.*2. *cap. venerabili* 52. vbi Abb. *de sent. excomm. cap.*2. §. *fin. de offic. Ordin. lib.*6. Clement. Archiepiscopo, vbi Zabarel. *n.*7. *de priuil. cap. Romana* 3. §. *in alium, de appellat. lib.*6. Clement. *Saluator, de Prabend. inter commun.* Vbi ex hac ratione deci-
27 ditur Metropolitanam † Ecclesiam grandioris honoris esse, quàm suffraganeam, cum multis aliis, quæ vltra Scribentes in eisdem iuribus, congessit Anastas. Germon. *de sacror. immunit. lib.*3. *c.*7. Quaranta *in summa Bullarij, verb. Archiepiscopi auctoritas, pag.*43. *cum seqq.* vbi quadraginta auctoritates Metropolitanorum enumerat, Chassan. *in Catal. glor. mund.* 5.*par. consid.*44. Zechius *de Repub. Eccles. fol.*114. *n.* 4. & *seqq.* Panuin. *de offic. Capit. sede vacante,* 2.*par q.*6. *num.*6. Lambertin. *de iure patr.* 2.*par. lib.*1. *art.*20. 1.*quæst. princip. num.*8. *cum seqq.* Tusch. *litt. E. conclus.*241. Adam Contzen *lib.*6. *polit. cap.*38. Ioan. Filesacus *de sacr. Episcop. auct. cap.*9. & 11.Illustriss. Archiepisc. Brachar. *in cap. quia* 7. *dist.*44. *num.*1. Dom. Pacensis *in cap. decernimus, num.*7. *cum seqq. de iudiciis,* & nouissimè D. Præses Valençuela *consf.*125. *n.* 3. *fol.*159.*vol.*2. In his tamen partibus Indiarum
28 (sicut & in aliis prouinciis) regulariter † vnusquisque Episcopus in sua Diœcesi ordinariam iurisdictionem in prima instantia habet, merumque, ac mixtum imperium exercet, & in his suam intentionem fundat, etiam cum aliorum inhibitione, *cap. nullus primas,* 9. *q.*2. *cap. cùm Episcopus* 7. *de offic. Ordin. lib.*6. *cap. omnes Basilica* 16. *quæst.*7. *cap. cùm causam* 13. *de probat. cap. cùm personæ, de priuileg. cap.*2. *de constit. lib.*6. iuncta glossa ibi *verb. Diœcesim,*Concil. Trident. *sess.*14. *cap.*20. *de reform. versic. Causæ omnes*, cum multis aliis, quæ notat Abb. *in cap. qua in Ecclesiarum, num.*10. *de offic. Ordinar.* Bertachin. *in tract. de Episc.* 5.*par. lib.*4. *num.*70. Quaranta *vbi supr. auctor.*18. *num.*16. & 17. vbi † quod Archiepiscopus in Diœcesi- 29
bus suffraganeorum nihil potest illis inuitis, nisi in casibus sibi à iure concessis, etiam de consensu partium, Cuchus *lib.* 1.*maior.instit. cap.*12.*vers. Cùm Episcopus,* Aug. Barbos. *in Pastorali.*3.*par. alleg.*80. *num.*4. & *alleg.*107. *num.*20. Cardin. Tusch. *litter. D. concl.*450. Boër. *decis.*217. *in princip.* Peregrin. *in tract. de iurisd. Ordin. lib.*1. *num.*50. Aloiss. Riccius *in* 1 *par. decis. Curia Archiep. Neapol. decis.*201. & 213. *per tot.* & *in prax. var. resolut.* 1.*par. resol.*59. *num.*1. & *resolut.*346. *in princip.* & latissimè Dom. Valençuela *cons.*43. *num.*3. & iterum nouissimè *cons.* 122. *num.*15. *lib.*2. Mauric. de Alcedo *de precellen.Episcop.*1.*par.cap.*13.*à num.*58. D. Felician.à Vega *in d.*§.*de adulteriis,num.*73. & *in cap.*1. *de foro compet.ex num.*9.*ad* 17. Ita vt dici soleat, † 30
Metropolitanos in Diœcesibus suorum suffraganeorum nullos alios subditos habere, quam ipsos suffraganeos, vt probatur *in cap.*1. & *per totam* 9.*q.*3.*cap. quia cognouimus* 10.*quæst.*3.*cap. Pastoralis,in princip.*vbi Abbas *num.*2.*de offic. Ordin. c.Metropolitanam* 2.*q.*7.cum aliis,quæ tradit Quaranta *vbi sup.auctorit.*16.*pag.*46.*num.*10.

Contra quos † in aliquibus casibus (vt diximus) procedere potest. Et ipsi ei, veluti in recognitionem subiectionis, & maioritatis (quando immediatè Papæ non subsunt) iuramentum subordinationis, vel obedientiæ, præstare solent,iuxta text. *in cap. dilecti filij*, vbi DD. *de maior.* & *obedient.* gloss. *in cap. vt super, de rebus Eccles.* cum aliis, quæ tradit Cosmas Guimier.*in pragm. sanct. verb. Iuramentum, fol.*150. Redoan. *de rebus Eccles. pag.*51. qui de praxi huius iuramenti latiùs scribit, *eod. tract. q.*3. *ex num.*1. *pag.* 394. & eos referens Petr. Cened. *in collect.*108. *ad Decretal. num.*1. Tusch. *litt. E. concl.*241. & nemine relato Quaranta *vbi sup. verb. Quinta auctoritas, pag.*15. vbi numeris seqq. adducit plura ad probandum, quod † Archiepiscopus est Pater, & Episcopus animarum suffraganeorum, & de obedientia, quam ei præstare debent, D. Acuña *in cap. placet,* & *in cap. si quis* 65. *dist.* & *in cap. quia, dist.*64. vbi inter alia tradit, quod suffraganeus consecratus absente Metrop. tenebatur illum intra duos menses visitare. 31 32

Et hanc quidem iurisdictionem, † tunc potissimè exercere debent Metropolitani;cùm eis constiterit de notoriis criminibus, & violentiis, vel de nimia negligentia suorum suffraganeorum, in obeundis muneribus, ad quæ ratione ordinis, vel lege iurisdictionis, aut Diœcesana tenentur, quia tunc horum potestas ad Archiepiscopos deuoluitur, *cap. Romana*, §. *sanè, de censibus, lib.*6. *cap. Romana, de pœnis, eodem lib. cap.*1. & *final.* vbi *gloss.*9. *q.*3. *d. cap. Pastoralis, in princip.* & ibi gloss. *de offic. Ordin. cap. sicut olim*: *de accusat. cap.*1. *de supplend. neglig. Prælatorum, lib.*6. *l.*11. *tit.*5. *part.*1. cum multis aliis iuribus, & DD. congestis à Paz *in praxi*, 2 *tom. prelud.*2. *num.*14. & *prelud. fin. à num.*1. Marescot. *lib.*1. *var. cap.*54. Ximenez *in collect. ad d. cap. Pastoralis*, Eman. Roder. *in summ.* 1.*tom. cap.*234. *concl.* 3. Gratian. *lib.*1. *discept. forens. cap.*169. qui aliquos casus adducunt, in quibus Archiepiscopus cognoscit, & iurisdictionem exercet in subditos suffraganeorum,& Quaranta *vbi sup.auctor.*19. *pag.*72. 33

&

& seqq. vbi disputat, an dicta deuolutio
data negligentia, sit quoad compellendum
suffraganeum, vt suum munus exerceat, vel
quoad hoc, vt ipse Metropolitanus illud per
se ipsum, etiam inuito suffraganeo, exequi pos-
sit? & concludit cum Eelino contra Abbatem,
vniuersum mundum hanc vltimam partem tenere,
dummodo priùs suffraganeus sufficienter requisi-
tus fuisset, pro quo Matth. de Afflict. Rebuff. &
alios allegat.

34 Et Ego addo, de iure † nostro Indiarum no-
tabilem sched. dat. Matrit. 5. Decembr. ann. 1608.
ad Limanum Archiepiscopum directam, quæ ei
iniungit, vt Capitulorum sibi suffraganeorum,
sede vacante, actiones attendat, & vbi iniustè,
vel negligenter se gerere animaduerterit: *Vse del
derecho y jurisdicion que por el Canonico se le dà,
para remedio de estos daños, procurando, que los di-
chos Cabildos procedan en todas sus acciones como
conuiene*, cuius schedulæ & doctrinæ meminit D.
Felician. à Vega Episcopus Pacensis *in cap. cæte-
rùm, de iudiciis, n. 33. pag. 208.*

Et per aliam schedulam dat. Burgis 1. August.
ann. 1605. directam Peruano Proregi Dom. Co-
miti Montis-Regij inquiritur, † an expediat in
35 Diœcesibus suffraganeorum, vbi id necessitas, vel
distantia locorum postulauerit, aliquem iudicem,
Metropolitani vices gerentem, constituere, quo
breuius & commodius appellationum causæ pro-
sequi valeant. Quod deinceps in prouincia Chi-
lensi executioni mandari iussum fuit per aliam
schedul. dat. Matrit. 1. Iunij ann. 1612. scriptam ad
Proregem Peruanum Dom. Marchionem de
Montesclaros, licèt id facere supersederit ob no-
uam formam datam in appellationibus Ecclesia-
sticis prosequendis, ex Breui Gregorij VIII. de
qua *inf. cap. 9.* tractabimus; & quia, vt ait Qua-
36 ranta *vbi sup. pag. 57.* † Archiepiscopus non po-
test in Diœcesi suffraganei constituere officiales,
qui de causis ad eum per appellationem deuolu-
tis cognoscant, nisi de consuetudine habeat, licèt
iam deuolutas possit, si velit, in eadem Diœcesi de-
legare, *cap. 1. de offic. Ordin. lib. 6.*

37 Emicat quoque Metropolitani auctoritas † in
conuocatione, & præsidentia Concilij Prouincia-
lis, ad quod suffraganei ab eo vocati accedere te-
nentur, *cap. 1. & per tot. 18. dist. cap. si Episco-
pus*, & ibi gloss. *27. dist.* Gemin. & Franchis *in
cap. 1. de pœnis in 6.* Quaranta *d. verb. Archiepi-
scopus, auctor. 15. pag. 47.* & latiùs *verb. Conci-
lium Prouinciale*, vbi *ex pag. 170. ad 195.* plu-
38 rimas † quæstiones ad hæc Concilia Prouincialia
pertinentes, doctè pertractat, & alias videbis in
plenissimis tractatibus quos de Conciliis scrip-
serunt Iacobatius, & Ant. de Rosellis, Mantua
Albanus, & alij, & in specie de Conciliis Pro-
uincialibus & Synodalibus, Enric. Botte, & Mi-
chaël Thomasius, post quem subiicitur alter tra-
ctatus D. Isidor. Hispalensis de ordine celebran-
di hæc Concilia, & Bellarm. *2. tomo controuers.
lib. 1. cap. 4.* Azor *2. tom. inst. moral. lib. 5. cap.
18.* Cardin. Tusch. *litter. C. concl. 549. & seqq.*
latè Vuamesius *consf. 46. lib. 1.* Filesacus *de sacr.
Episcop. auct. c. 10. & 13.* Leand. Galganet. *de
iure publico, lib. 3. tit. 120.* & doctissimus Na-
uarr. *lib. 1. consilior. tit. de offic. Ordin. consf. 7.*
39 *& tit. de maior. & obed. consf. 6.* vbi docet, † Me-
tropolitanum, licet sit caput talis Concilij, ad
eius tamen obseruantiam teneri, & ab eo posse
excommunicari, & quod etiam à Metropolita-
no ad Concilium, tanquam ad superiorem, po-
test appellari; iuxta gloss. fin. *in cap. à collatio-
ne 11. de appellat. in 6.* & alios DD. quos re-
fert & sequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib. 8.
cap. 6. num. 11.*

Circa quæ Concilia, in his Indiarum prouin-
ciis illud sæpè agitatum vidi, † an in eis practicari 40
debeat decisio Trident. *sess. 24. de reform. c. 2.*
Vbi ea fieri iubet quolibet triennio per Metropo-
litanum, aut ipso impedito, per Episcopum an-
tiquiorem. Sed inuenio plures schedulas *in 1.
tom. impress. pag. 138. & seqq.* quæ propter lon-
gam Diœcesanorum distantiam, triennium in
sexennium, aut septennium commutant, ex Bul-
la dispensationis Gregor. VIII. dat Romæ die 15.
April. ann. 1583. Quod posteà ex alia Pauli V.
7. Decembr. ann. 1610. ad instantiam Regis no-
stri ad duodecim annos extensum est, ita, vt an-
te eorum transcursum, talia Concilia nequaquam
conuocentur: non quod præcisè singulis duo-
decim annis congregari debeant, nisi id ne-
cessitas postulauerit, prout Mexici & Limæ
practicatum videmus, vbi à multis retrò an-
nis celebrata non sunt. Et de hac Bulla Pauli
V. fidem facit, & se eam in Archiuio S. Eccle-
siæ Metropolitanæ ciuitatis Regum vidisse Dom.
Episcop. Pacens. D. Felician. à Vega *in cap. 1. de
iudic. num. 11.*

Et quo casu celebrari contigerit, peculiare
quoque est in eisdem Indiarum prouinciis, vt
eiusmodi † Concilia, imo nec Synodalia, aut 41
Diœcesana, publicari possint, & executioni
mandari, quousque ad Regem nostrum, qui eorum
Protector est, & esse debet (vt dixi *suprà cap. 3.
num. 67.*) remittantur, & in supremo eius In-
diarum Consilio recognoscatur, an aliquid con-
tineant, quod Regium patronatum, vel conuer-
sionem Indorum, aut vsum priuilegiorum Ordi-
num Mendicantium retardet, quod ad instantiam
Religiosorum stabilitum, tradit Eman. Roder. *1
to. regul. quæstion. q. 35. art. 2. ante finem.*

Rursus, & illud iterum in quæstionem voca-
tum fuit, an in eiusmodi Conciliis, sententia
Metropolitani præualeat sententiæ suorum suf-
fraganeorum, vel maioris partis eorum? & an
Capitula sede vacante eis interesse possint, & de-
beant, & votum decisiuum habeant, vel tantum
consultiuum. Et ad primam quæstionem respon-
di cum doctissimo Nauarro *lib. 3. consil. 1. de his,
quæ fiunt à Prælat.* † *maiori parti standum esse.* 42
Quoniam licèt in Papa, qui generali Concilio
præest, contra obseruetur, quia Episcopi totius
Orbis nihil possunt ibi statuere eo refragante, 43
cap. significante, de elect. cum aliis ab eod. Na-
uarro relatis. In Prouinciali tamen contra obser-
uatur, quia licèt Archiepiscopus in eo præcedat,
& præsideat; non tamen eo modo, quo Papa, in
cuius sola persona tota potestas Ecclesiæ repræ-
sentatur. Sed collegialiter adunantur Metropolita- 44
nus, & suffraganei, & ita maiori parti standum
est. & ille non nisi vnam vocem, siue suffragium
habet, arg. *cap. 1. ne sede vacante. lib. 6. & cap. fin.
de regul. eod. lib. cap. cùm omnes.* vbi gloss *de elect.
l. quod maior, D. ad municip.* cum aliis, quæ in ter-
minis vltra Nauar. *vbi sup.* tradit Enric. Botte.
& plures alij, quos refert & sequitur Quaranta
vbi sup. quæst. 29. pag. 180. & seq. vbi eius Addi-
tionator.

Secundæ verò quæstioni respondi, † quod li-
cèt Quaranta *vbi sup. vers. Quartò quæro, pag. 171.* 45
eam

eam mouens, existimet (post alios, quos refert) Capitulum, sede vacante, vocandum esse, verum solum votum consultiuum habere, eo quod dumtaxat ad tractatum Concilij vocari iubeatur, *in cap. vlt. de his quæ fiunt à Prælat.* per quem ita docet Panorm. *ibid. & in quæst.* incip. *Episcopus, num.* 19. Anton. de Roselis *in tract. de Conciliis, art.* 6. *num.* 4. *& art.* 5. *num* 4. & Vuames. *d. consf.* 46. *num.* 9. *& seqq.* Contrarium tamen mihi probabilius videri, & sic, quod etiam habeat votum decisiuum, maximè si fuerit vacans ipsa Metropolitana, cum in iurisdictione sui Prælati succedat (*vt infrà cap.* 9. dicemus) cumque quoad hoc repræsentet, vt benè agnoscit additio ad Quarantam vbi supra adiiciens, quod si hoc non placuerit Concilio Prouinciali, consulenda erit sacra Congregatio. Quod tamen remedium serum esset in Indiis post Concilij conuocationem, & ita consulerem, vt Capitula Cathredalium hanc declarationem antecedenter impetrarent, vt ea, cum casus occurreret vti possent.

Prout in alia quæstione facere oportebit, quæ his proximis annis valdè ventilata fuit in Concilio Prouinciali Argentino, quod congregauit, & perfecit Illustriss. & Reuer. Dom. D. Ferdinand. Arias Vgarte, tunc Argentinæ Ecclesiæ, & nunc Limanæ Archiepiscopus me-
46 ritissimus. Vtrum scilicet † si Metropolitanus, qui Concilium congregauit, ad aliam Ecclesiam transferatur, & suæ translationis Bullas acceperit, vel alias certam notitiam habuerit, possit amodo eidem Concilio interesse, & præesse, vel abstinere debeat, & eius præsidentiam, & prosecutionem antiquiori suffraganeo relinquere. Nam licet in facti contingentia, quam retuli, Metropolitani officium durare, obtinue-
47 rit, ob id, quod † non videatur antiquæ sedis iurisdictionem, & gubernationem amittere, quousque nouæ actualem possessionem apprehenderit, iuxta opinionem Roman. *consil.* 345. *num.* 17. quam sequuntur Felin. *in cap. eam te, de rescript. num.* 8. Hojeda *de incomp. benef.* 1. *part. cap.* 3. *num.* 12. Azor. *lib.* 7. *inst. moral. cap.* 16. *quæst.* 12. Parl. d. *differ.* 120. *num.* 12. quos refert Nicol. Garcia *de benef. part.* 11. *cap.* 6. *numer.* 40. *&* 41. vbi addit, *de consuetudine Hispaniæ* hoc frequentius receptum esse, referens plura exempla, & secundum eam dati solere prouisiones in Consilio Cameræ, vt primæ Ecclesiæ vocatio non publicetur, donec secundæ possessio apprehendatur. Adhuc tamen res apud me difficultate non caret. Nam contraria sententia in puncto iuris verior & communior videtur, nempe vacationem primi Episcopatus induci per solam translationem ad secundum à Pontifice factam, accedente ipsius translati consensu, etiam non adepta possessione secundi, vt post Abb. Panuin. Greg. Lop. Mandos. Mascard. Franc. Marcum, Prosper. Augustin. & alios, tradit idem Nicol. Garcia *vbi suprà n.* 39.

Et vt ratione vtilitatis publicæ concedamus, administrationem primæ, conniuentibus
48 oculis, permitti, hoc † intelligendum erit in his, quæ Episcopo competunt ratione iurisdictionis, non quæ ex lege Diœcesana, iuxta distinctionem gloss. *in cap. dilectus, de off. Ordin.* & DD. quos *suprà hoc cap. num.* 21. retulimus. Ad quam conuocatio Concilij Prouincialis spectat, sicut & fructuum perceptio, quos quidem, Auctores vtriusque opinionis conueniunt, non posse percipi, nec lucrari ab Episcopo translato ex die translationis, cum ex eodem lucretur fructus secundi Episcopatus, prout etiam dixi *suprà hoc lib. cap.* 5. *num.* 46.

Vltra quod facit, & fortiùs stringit, † auctoritatem congregandi huiusmodi Concilia 49
Prouincialia, & in eis præsidendi, ex auctoritate, & vsu pallij Archiepiscopalis pendere, vt apertè deducitur ex cæremoniali Clem. VIII. *cap. de pallio, cap. quod sicut, §. præterea, de elect.* vbi deciditur, † non licere Archiepiscopo ante receptionem pallij illa conuocare, & tenet 50
Abb. *in cap. quanto, & in cap. Pastoralis, de off. Ord.* optimè Azor *lib.* 3. *instit. moral. cap.* 34. *quæst.* 9. Quaranta *d. verb. Concilium Prouinciale, num.* 9. *pag.* 171. & latius *verb. Archiepiscopi auctoritas, vers.* 32. *auctoritas, pag.* 82. vbi inquit, † Archiepiscopalis officij plenitudinem 51
conferri per pallium, & quod antequam quis illud obtinuerit, licet sit consecratus, non sortitur nomen Archiepiscopi, nec potest consecrare, nec conuocare ad Concilium, nec chrisma conficere, nec Ecclesias dedicare, nec clericos ordinare. Quò fit, vt † cum vsus pallij 52
pro primo Archiepiscopatu concessi, cesset ex die translationis ad secundum, in quo virtualiter primo renuntiasse censetur, vt constat *ex dict. cæremon. cap. de pallio, cap. fin. de auth. & vsu pallij,* cum aliis traditis à Panuino *in tract. de visitat.* 2. *part. quæst.* 3. *num.* 19. Quaranta *de authoritat.* 32. ibi: *Etiam si pallium in alio Archiepiscopatu habuisset, cum oporteat petere nouum pallium,* & D. Roder. de Acuña *in notis ad text. in cap. pallium, dist.* 100. vbi hoc ampliat, etiam si redeat ad eundem Archiepiscopatum, quem prius habuit, & renuntiauit, quia adhuc nouo pallio eget. Meritò dicta quæstio satis anceps, & declaratione, vt dixi, digna videtur, & de ea consultus fui à Reuerendiss. Episcop. Sanctæ Crucis Dom. D Ferdin. de Campo, qui pro hac parte in dicto Concilio Argentino fortiter dimicauit.

Cuius occasione, cum de pallio Archiepiscoporum inciderit mentio, omittere non debemus, † in eius concessione, & vsu, aliam etiam 53
Archiepiscoporum præeminentiam considerari, quoniam his solis à sede Apostolica concedi solet, eoque intra propriam Diœcesim vti duntaxat debent, dum viuunt, & mortui cum eodem sepeliri. De quibus, & aliis pluribus quæstionibus ad introductionem, confectionem, benedictionem, significationem, auctoritatem, & vsum pallij pertinentibus, aliqua hic subtexere possem, sed quoniam id instituti nostri ratio non patitur, videri possunt, quæ circa hæc luculenter scribunt Chassan. *in Catal. glor. mund.* 4 *part. consider.* 26. Anastas. Germon. Vasconcell. & Anton. Vallenc. *in Paratit. l. ad d. tit. de auth. & vsu pallij,* Stephan. Durant. *in ration. diuin. lib.* 2. *cap.* 9. *ex num.* 41. Guid. Pancirol. *in thesaur. variar. antiq. lib.* 1. *cap.* 20. *pag.* 21. *&* 22. vbi eleganter pallij formam, & contexturam describit, Quaranta *dict. verb. Archiepisc. vers.* 32. *auctoritas, pag.* 82. *& seqq.* Tiber. Decianus *respons.* 16. *lib.* 3. Anastasius Germonus *de sacror. immun. lib.* 3. *cap.* 7. Cardin. Tuschus *lit. P, conclus.* 39. latius, & melius cæteris, quos viderim, plures quæstiones mouens, & exactè resoluens Illustr.

Illustr. Brachatens. Acuña *in cap. 1. distinct. 100. ex n. 1. cum multis seqq.*

54 Est autem animaduertendum, quod † licet Archiepiscopus per totam suam prouinciam pallio vti possit, & crucem ante se deferre, & populum benedicere, & indulgentias concedere, vt probat text. *in cap. 1. de auth. & vsu pallij*, vbi Abb. gloss. Clement. Archiepiscopo, *de priuileg.* vbi hoc ampliat etiam in loco exempto, & Quaranta *d. verb. Archiepiscopus, auctor. 29. cum tribus seqq.* non tamen poterit in Diœcesibus suorum suffraganeorum, sicuti neque alius quilibet Episcopus ordines conferre, neque alia Pontificialia exercere sine ipsorum consensu, & licentia, vt constat ex sacro Concil. Trid. *sess. 6. cap. 5. & sess. 14. de reform. cap. 2.* & notant plures DD. quos refert Aug. Barbosa *in remiss. ibidem, & in Pastorali, 2. part. alleg. 6. numer. 4.* quod adeo verum est, vt non sufficiat licentia tacita, sed expressa requiratur, ne alias in pœnam suspensionis incurrat, quæ in eodem Concilio infligitur, vt ad eius declarationem notat Narbona *in l. 59. gloss. 1. num. 22. tit. 4. lib. 2. Recop.* & D. Felician. à Vega *in cap. significasti, de foro compet. num. 32.*

Pertinet quoque ad auctoritatem, & dignitatem Archiepiscoporum, & Episcoporum, &
55 maximè in his partibus Indiarum, quod † causæ Indorum, viduarum, & aliarum miserabilium personarum, quæ iniustè ab aliis vexantur, & affliguntur, ad eorum tutelam, & protectionem, saltem secundario, spectare videntur, hoc est, data secularium iudicum absentia, vel negligentia, aut notoria iniustitia, vt probat text. & DD. *in cap. super quibusdam, de verbor. signif. cap. omnis oppressus 2. quæstion. 6. cap. 1. & 3. dist. 87.* gloss. *verb. Pauperem, in cap. licet, de censibus*, quæ loquitur in iniusta impositione, vel exactione tributorum, *cap. si quando 8. cap. Pastoralis 28. §. quia verò, de offic. deleg.* melior, & singularis text. *in cap. significauit, de off. Ordin. cap. licet, cap. ex tenore, cap. cum sit generale, de foro compet.* Auth. *vt different. iudic. adire, §. si vero contigerit,* Bertachin. *in tractat. de Episcop. lib. 4. part. 3. num. 35.* Specul. *titul. de competit. iud. addi. §. 1. vers. Decimusnonus, num. 16.* Palac. Rub. *in repet. cap. per vestras, notab. 2. num. 8.* qui eam
56 rationem † tradit, quod pauperes, & miserabiles personæ habent omnia priuilegia Ecclesiarum, & egestate sordentibus est mors solatium, & vita supplicium, *l. quisquis, §. 1. C. ad leg. Iul. maiest.* Couar. *in pract. cap. 6. numer. 1. & seqq. & cap. 34. num. 3. vers. Sic & Innocentius,* D. Valençuel. *cons. 156. num. 96. volum. 2.* Gonçalez *ad regul. 8. Cancell. §. 2. proœm. num. 25.* Cened. *Canon. quæst. cap. 35. num. 12.* Miranda *in manuali Prælat. tom. 2. quæst. 7. num. 2. fol. 527.* Dom. Brachar. Acuña, qui plures alios adducit, *in cap. licet 1. num. 3. dist. 87. pag. 750. & in cap. quisquis 3. ead. dist. num. 1. pag. 753.* Monter à Cueua *decis. Aragon. 23. num. 1.* Parlador. *different. 9. §. 3. num. 7.* vbi ex eisdem principiis con-
57 cludit, data † socordia Magistratuum secularium, posse Episcopos horrea publica recognoscere, & prouidere. De quibus etiam Tusch. *litt. E, concl. 240. 254. & 255. & litt. I, conclus. 442. & litt. P, concl. 41. num. 14.* & nouissimè Doct. Balboa *in relect. ad d. cap. licet, de foro compet.* Pet. Gudelin. *de iure nouiss. lib. 6. c. 6.*

Id quod æquissimum esse, & omnino obseruari debere in prouinciis multum remotis, vt sunt Nostræ Terræ-firmæ, & insulæ maris Oceani, data negligentia iudicum, grauibus verbis probauit noster Gregor. Lopez omnino legendus, *in leg. 48. titul. 6. part. 1. gloss. 8.* quem post Humad. Did. Perez, & Matienz. quos refert, in eisdem terminis nostrarum Indiarum, sequitur, & defendit Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 17. n. 110.* sic inquiens: *Esto puede verificarse en las Indias, y partes mui remotas, donde sin gran dificultad, y sin esperança de oportuno remedio, no se podria ocurrir al Rei, ò al Superior para conseguirle, y desagrauiar à los miserabiles tiranizados, y oprimidos, que en tal caso el Obispo, ò Iuez Eclesiastico podrà hazerlo, por la dilacion, distancia, ò impossibilidad para poder occurrir el Superior à que quite la opression.* Idem Bobad. *ibid. num. 129.* vbi post Innocent. Hostiens. & alios, quos refert, ita concludit: *Caso 84. es, quando el Corregidor, ò otro juez seglar tuuiesse preso en la carcel à alguno iniustamente, que entonces podria el Obispo ordenarle, que lo soltasse.* Quod etiam docuit Bald. *in l. nemo, num. 2. C. de Episcop. aud.* Lucas de Pena *in l. nemo carcerem, C. de exact. tribut. lib. 10.* Auendañ. *de exequend. mandat. 1. part. cap. 19. num. 8.* & post alios, Marcel. Cala *in tract. de modo articuland. & proban.* negat. gloss. 1. §. 1. *à num. 96.* 58

Quibus auctoritatibus, & aliquibus exemplis, & antiquis Ecclesiæ decretis, relatis ab Antonio Augustino *in epitom. iur. Pontif. veteris, lib. 14. tit. 13. cap. 6. 7. & 10.* & Seuerino Binio *2. tom. Concil. general. part. 1. pag. 485.* his † proximis diebus Reuerendiss. Episcop. Fluminis Argentei, vulgo *del Rio de la Plata,* Dom. D. Fr. Petr. à Carrança, excusauit in supremo Indiarum Consilio excessum iurisdictionis, qui sibi imputabatur, ob id quod à carceribus extraxerit quemdam Ioannem de Vergara, quem eiusdem vrbis Gubernator inauditum, & indefensum, & absque sacramentorum receptione morti tradere volebat. 59

Et sanè, his circumstantiis verificatis, non dubitarem eius excusationem admittere. Cæterum † cum ad Regem, & Regios iudices primò, & 60
principaliter pertineat de causis ciuilibus, & criminalibus suorum subditorum iudicare, etiam si orphani, & viduæ sint, aut carceribus detenti, vt constat *ex leg. 5. tit. 3. par. 3. leg. 1. 2. & 3. tit. 1. lib. 5. Ordin. l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recop.* Non facilè relinquendum est arbitrio Prælatorum, & iudicum Ecclesiasticorum, vt his causis se immisceant, quia prætextu pietatis perniciosè, vel ambitiosè studio ampliandæ suæ iurisdictionis multoties errabunt, vt alias dicitur *in l. si seruum 91. §. sequitur, D. de verbor. oblig.* & passim turbaretur distinctio, seu diuisio iurisdictionis Ecclesiasticæ, & secularis, † quarum intentio est, & esse 61
debet, vt se mutuo iuuent, non autem impediant, *cap. solitæ, de maior. & obed. Extrauag.* vnam sanctam, *eodem titulo, cap. nouit, de iudic.* cum ibi notatis.

Quo respiciens Auendañ. *de mandat. Reg. 1. cap. 19. num. 8.* Azeued. *in l. 4. num. 3. tit. 1. lib. 4. Recop.* quos refert & sequitur Bobad. *d. num. 129.* tradunt, † in Hispania prædictum recursum non 62
practicari, ea etiam ratione addita, quod Ecclesiastici quoque sæpè iniustas capturas, & extorsiones faciunt, quibus tamen se Prætores

locorum

locorum non immiſcent, nec immiſcere debent, reſeruato tantum partibus violentiæ recurſu ad Regales Audientias, ob denegationem appellationis, vt reſoluit Carol. de Graſſis *de effect.clerical.effectu* 1. *num.*390. *& ſeqq.* D. Felician. à Vega per text. ibi, *in cap. qualiter & quando, de iudic. num.*4.*&* 27. *& in cap. cum ſit generale, num.*3.*de foro compet.* qui idem Auctor bene aduertit *in cap. ex tenore, num. vlt. eod.tit.* id quod dicitur de cauſis viduatum, & pauperum, per Epiſcopos, & iudices Eccleſiaſticos
63 exequendis, intelligendum eſſe, † non quo ad iuriſdictionem, ſed tantum quoad protectionem, ſiue patrocinium, quod Eccleſia velut pia mater affectuosè impendit omnibus, & maximè illis, qui miſerabiles ſunt.

64 Et hoc iure vtens, † poterit Eccleſiaſticus cenſuris compellere iudicem, vt ſuo munere fungatur, modo ſit negligens, & requiſitus non faciat iuſtitiam, vt docet Suar. *de cenſur. diſp.* 20 *ſect.*1.*num.*14. quem refert Bellet *diſquiſ.clerical. part.*1. *tit.de fauor. cleric. reali,* §. 5. *n.*38. & Dom. Acuña *d. cap. quiſquis, num.*1.*pag.*753. pro quibus eſt elegans text. *in cap. adminiſtratores* 23. *quaeſt.* 5. & gloſſ. *verb. Excommunicationis, in cap. Iudæi* 5. *de Iudæis,* vbi inquit, hoc non ſolum procedere in cauſis Fidei, ſed in quocunque caſu, vbi iudex Eccleſiaſticus negligens eſt facere iuſtitiam, quia Eccleſia ſe intromittere debet, & compellere ipſum.

65 Et idem eſſe † contra executores teſtamentorum negligentes, etiam ad non pias cauſas, & quod Epiſcopus poſſit ſe intromittere, ſiue procedat ex officio, ſiue actione intentata per legatarios, tenet Panorm. *in cap. cum eſſes, de teſtam.* Couar. Azor, Quaranta, Cerola, & plures alij, quos refert & ſequitur Acuña *in c.* 2. *num.*3. *diſt.* 87. qui hoc ampliat, vt idem procedat in Capitulo ſede vacante, & pro his expendit generalitatem text. *in cap. deſolatis,* alias incipit defenſionis, *ead. diſt.* 87. vbi docemur,
66 quod † propriæ defenſionis auxilio deſolati, ſpectant ad iudicium Eccleſiæ.

67 Planè talis † poſſet, ac tam notoria eſſe iudicis ſecularis iniuſtitia, ſiue tyrannis, vt non ſolum cenſuris, verum & militari manu eius exceſſus ab Epiſcopo reprimi poſſit, vt cum Alberico, Archid. Alex. Hippolyt. Sylueſtr. Mexia, Azeued. & aliis concludit Bobad. *in Politic. lib.*2 *cap.* 15. *num.* 4. ibi: *Y no ſolo puede quitar al dicho Clerigo notorio, pero à qualquier otro, al qual la iuſticia ſeglar iniuſtamente lleuaſſe à iuſticiar;* quia Eccleſia tenetur modis omnibus liberare ita iniuſtè damnatos ad mortem, vt per gloſſ. *verb. Iniuſtè, ad fin. in cap. hi qui* 14. *quaeſt.* 6. *& in cap. non inferenda* 23. *quaeſt.* 3. ibi: *Eripe eum, qui ducitur ad mortem & in cap. reos, verb. Defendentur, ad medium* 23. *quaeſt.* 5. In quo tamen vt dixi, & iterum moneo, raro ſerio. & cum magna deliberatione procedendum eſt. Quia vt idem Bobad. ſubdit *in eod. cap.*15. *num.*18. *& ſeqq.* Eccleſiaſticis arma tractare non licet, & vereri debent, ne dum vnius necem excuſare intendunt, pluribus ſub hac occaſione excidium inferant, & Rempublicam graui ſcandalo afficiant, aut ſeditionibus, & tumultibus popularibus viam aperiant.

68 Quod præcipuè † in his Indiarum prouinciis valdè periculoſum eſt, in quibus, magis quam alibi, homines his ſimultatibus afficiuntur, & verificatur illud Taciti in vita Agricolæ:
† *Natura infirmitatis humanæ tardiora ſunt remedia, quam mala:* vt non ſine magno dolore, & labore his proximis annis experti ſumus in graui illo tumultu Mexicano anni 1625. & in ſimili tradit Gambacurta *de immunit. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 6. inquiens: *Longo vſu, & experientia compertum eſſe, nullum negotium ſuccedere ſolere infelicius eo, quod præcipitanter geritur, atque vbi inter curias venitur ad altercationes, & apertas rixas, nihil omninò boni ſperare poſſe. Potentia & cunctatione inextricabiles perſæpè difficultates ſuperantur, & deſperatis rebus opportunum, atque efficax remedium adhibetur.* 69

Et in his valdè cauti, & prudentes debent eſſe † Epiſcopi Indiarum, curantes, ne Regi, 70
Regno, vel Regiæ iuriſdictioni aliquod damnum vel præiudicium generetur, cum ab eo electi fuerint ad dignitatem, & iuriſdictionem, quam exercent, & habeant omnes præeminenentias Prælatorum Hiſpaniæ, vt tradit Herrera *in hiſt. gener. Ind. decad.*1. *lib.*8. *c.*10.*pag.*2.8
Inter quas illa eſt. † vt Regij Conſiliarij, ſiue 71
de Regio Conſilio eſſe dicantur, vt docet gloſ. *verb.Conſilia, in pragmat.ſanct.l.*6. *tit.*9.*part.*2.& ibi gloſſ. *verb. Aconſejar, l.*4. *tit.*4. *lib.*1. *Recop.* Greg. Lop. *in l.*11. *tit.* 5.*part.* 3. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 9. *num.* 49.*fol.* 215. & plures alij, quos refert Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 7. *& cap.* 17. *n.* 15. Vbi quod etiam ſunt, & eſſe debent veluti Conſiliarij & Aſſeſſores, ſiue Directores Magiſtratuum, & Gubernatorum vrbium, in quibus reſident, & Patres patriæ, vt per Roland.*conſ.*37. *n.*23. *vol.*4. & Germon. *de ſacror. immun. lib.*2. *cap.*10. *& in tract.de indulte verb Poſito, pag.*7.*num.*18.

Quod eos magis arctat, & obligat, vt diligenter curent eorundem Magiſtratuum concordiam, Reipublicæ tranquillitatem, & Regiæ iuriſdictionis, quatenus fieri poſſit, conſeruationem, † ad hoc enim præcipuè in Regium Conſi- 72
lium adſciti eſſe videntur, vt eleganter colligitur ex *l. certiſſimè* 34 *C. de Epiſcop. aud.* ibi: *Et quanto plus rebus Epiſcoporum accedit honeſtatis, & decoris, tanto magis & noſtram Rempub. augeri credimus. Si enim hi prætulerint vitam honeſtam, & vndique irreprehenſibilem, & reliquum populum inſtruxerint, vt is ad illorum honeſtatem reſpiciens, multis peccatis abſtineat, planum eſt, quod inde, & anima omnibus meliores erunt, & facilè nobis tribuetur à Maximo Deo Saluatore noſtro Ieſu Chriſto clementia conueniens.* Melius Caſſiod. *lib.* 11. *epiſt.* 2. *ad Ioan. Pap. Quis enim dubitat proſperitatem noſtram veſtris meritis applicandam eſſe. Nolite in me tantum reiicere ciuitatis illius curam, quæ potius veſtra laude ſecura eſt, &c. Quapropter nos decet cuſtodire aliqua, ſed vos omnia. Monete me, quæ ſunt gerenda ſolicitè. Bene agere, vel correptus exopto: ſum quidem iudex Palatinus, ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus. Nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus.* Quod & repetit adhuc grauius, & elegantius *lib.* 11. *epiſt.* 3. *ad Epiſcop. Italiæ,* quam refert & laudat Baron 7. *tom. annal. ann.* 534. *num.*6.
docens † quid ſeculi poteſtates, & Magiſtra- 73
tus ſibi ipſis, quid populo, quid Epiſcopis, atque inprimis diuino cultui debeant? Quid etiam

etiam Episcopi ipsis Magistratibus, atque populis præstare teneantur?

Et conducit valdè Blesensis epist.84. nomine Richardi Archiepiscopi Cantuariensis ad Alexand. III. vbi post aliquas rationes, & exempla,
74 quæ adducit ad probandum, † & quantum oporteat, quod Ecclesiarum Prælati Regum consiliis intersint. Ita eleganter inquit: *Vnum noueritis, quia nisi familiares, & Consiliarij Regis essent præfati Episcopi, supra dorsum Ecclesiæ fabricarent hodie peccatores, & immaniter, ac intolerabiliter opprimeret Clerum laicalis præsumptio. Nunc autem, si quid in Ecclesiæ attentatur iniuriam, auctoritate Pontificali corripitur, aut si ad hoc Ecclesiastica censura non sufficit, spiritualis gladij defectus, ciuili suppletur, & ad eorum arbitrium principalis animaduersio exercetur. Et deinde Ecclesiarum dignitas erigitur: in Clero libertas, pax in populis, in Monasteriis quies, iustitia liberè exercetur, superbia deprimitur, augetur laicorum deuotio, Religio fouetur, diriguntur iudicia, leges acceptantur, decreta Romana vim obtinent, & possessiones Ecclesiasticæ dilatantur.*

Illud quoque Episcopi (& præsertim India-
75 rum) attendere debent, † ne pro leuibus causis seculares, vbi contra eos procedendi ius habent, Ecclesiasticis censuris feriant, aut pœnis, vel mulctis pecuniariis condemnent. Nam vtrumque eisdem per Concil. Trid. iniungitur, *sess.25. de reform. cap.3. & sess.24. cap.8. in fin. & de Indiarum iure*, per sched. quandam dat. Tolet. 27. Aug. an.1560. quæ extat 1. *tom. impress. pag.*168. & repetitur 2. *tom. pag.*33. vbi relatis damnis, quæ ex contrario stylo sequuntur, ita concluditur: *Porende rogamos, y encargamos à los dichos Prelados, y sus Vicarios, y oficiales, y à cada vno dellos, segun dicho es, que de aqui adelante no descomulguen en los casos que tuuieren iurisdicion, por casos y cosas liuianas, ni echen penas pecuniarias à los legos, porque no se dara lugar à que se haga lo contrario, por los inconuenientes que dello resultan.* De qua schedula recopilanda, siue in nouam collectionem legum Indiarum (quam edere paramus) redigenda, cum nuper in supremo Indiarum Senatu tractaretur, visum fuit mihi aliquantulum tem-
76 perari debere. Nam † Concil. Trid. *d. cap.*3. nefas esse inquit seculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiasticis iudicibus, ne quem excommunicent, & horum arbitrio relinquit, aliquando pœnis, & mulctis pecuniariis, etiam in laicos animaduertere, dummodo eiusmodi pœnas in pios vsus conuertant, vt constat ex illis verbis: *Liceat eis, si expedire videbitur, in causis ciuilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, seu per captionem pignorum, personarúmque districtionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, siue etiam per priuationem beneficiorum, aliáque iuris remedia procedere, & causas definire.*

Quibus verbis sublata, aut composita videtur antiquorum controuersia, quorum qui-
77 dam existimabant, † non licere Ecclesiasticis iudicibus pœnis pecuniariis reos ad eorum forum pertinentes, laicos præsertim, damnare, moti ex text. *in cap. 3. de pœnis, cap. irrefragabili, §. vlt. de off. Ord. cap. vt clericorum, de vita & honest. cler.* Alij licitum esse contendebant, dummodo non auaritiæ cupiditate, & animo eas imbursandi, sibique applicandi ad id ducerentur, sed zelo iustitiæ, easque in pios vsus conuerterent, iuxta text. *in cap. dilectus, de off. Ord. cap. si vos 23. quæst.5. cap. cum sit nimis, §. vlt. de Iudæ. cap. cum tu*, cum aliis, quæ ad concordiam horum iurium cum *d. cap.3. de pæn.* & similibus, tradunt gloss. Abb. & Felin. *ibid.* idem Felin. *d. §. cæterum*, Corn. *cons.*19. *lib.*2. *per totum*, Palac. Rub. *in repet. Rubric. §.*39. *col. penult.* latè, & optimè Couarr. *lib.*2. *var. cap.*9. *num.*8. & 9. quam sententiam Conc. Trident. probauit, & praxis vbique recepit, vt testatur Card. Tusch. *litt. E, concl.*17. *in princ. & in fin. & litt. P, conclus.*232. Peregr. *de iure fisci, lib.*1. *tit.*2. *ex numer.*104. Segura Daualos *in direct. iud.* 2. *part. cap.*10. *à num.*2. Steph. Gratian. *lib.*1. *discept. forens. cap.*154. *à n.*24. Bernard. Diaz *in praxi, c.*142. *per tot.* vbi eius Addition. Salcedus, Vgolin. *de off. & potest. Episcop. cap.*8. §.3. *num.*1. Cened. *Canon. quæst. cap.*39. Ceuall. 4. *tom. comm. q.*897. Quaranta *in summa Bullarij, verb. Capitulum, pag.* 131. *& verb. Pœna, fol.* 395. *& seqq.* vbi tractat, an & quando Episcopus pauper possit eas sibi applicare? Thom. Valasc. *alleg.*34. *n.*11. & 12. Riccius *in prax. for. Eccles. decis.* 377. Barbosa *in Pastoral. part.* 3. *alleg.* 107. Georg. Cabed. *decis. Lusit.* 81. *per tot. part.* 1. *pag.* 95. latissimè, pluribus aliis relatis, Farin. 1. *tom. crim. q.*19. *num.*51. Bobad. omninò videndus, *in Polit. lib.*2. *cap.*17. *num.* 199. *cum seqq.* Qui post Salced. vbi sup. ad idem refert constitutionem quandam Concilij Prouincialis Toletani ann. 1599. Tridentino conformem, tam circa facultatem, † quam circa applicationem huius- 78
modi pœnarum. Et extant similes, & strictiores constitutiones Archiepiscopatus Mediolanensis factæ per sanctissimum illum, & iam merito inter Diuos relatum Cardinalem D. Carolum Borromeum, quæ referuntur in Concilio Prouinciali Mediolan. VI. *tit. de mulctis, & pœnis, & in actis Mediolan. Eccles. part.* 2. *tit. de offic. depositarij*, in mulctis, & in instructionibus congregat. Diœcesan. *titul.* 21. quibus cauit, aut pecuniæ ex his condemnationibus redactæ, apud fidelem sequestrum deponerentur (qui nullo modo ex suis domesticis, & familiaribus esset) & omnino (quoad fieri posset) in pios vsus eorum locorum conuerterentur, ex quibus corrogatæ essent, vel vbi delicta commissa fuissent, quæ tales condemnationes meruerunt. Quæ distributio, vel applicatio sancita etiam reperitur in Concil. Limano III. *part.* 2. *cap.*122. quod vide.

Ex quibus videtur hodie cessare disputatio 79
quam mouent Peregr. Bobad. Salced. & alij ex supra relatis, vtrum scilicet Episcopi habeant fiscum? de qua etiam agit Tusch. *d. conclus.*17. *num.*31. & *litt.C. concl.*721. Necnon illa, vtrum possint Episcopi † & alij iudices Ec- 80
clesiastici easdem pœnas propria manu à secularibus exigere, vel ad id debeant præcisè inuocare auxilium brachij secularis? De quo maior erat dubitatio, propter communes contrarias, & diuersorum iurium auctoritate subnixas, quas refert, & latissimè prosequitur Iacob. Berreta, omnino videndus, *conf.* 3. *cum quinque seqq. lib.* 1. Vbi in negatiuam inclinat. Sed meo iudicio † non rectè. Nam Concil. Trid.

Trid. *sess.24. de reform. matr. cap.8. in fine*, solum dicit brachium seculare inuocandum, si opus fuerit, quod adeo illis secularis iudex debet impertiri, vt si neget, possit ad id cogi sub pœna excommunicationis, vt docet Lud. Rodolphin. *de brach. secular.num.45.* Menoch. *de arbitrar.cas.452.* Bobad.*d.cap.17.n.80.* Marta, Salced. Bellacomb. Eman. Roder. Farin. & alij, quos refert Barbos.*in remiss.ad d. cap.8.* Concil. *n.vlt.*dictum autem *cap.3.sess.25.* apertè hoc relinquit voluntati, & dispositioni Ordinariorum, in illis verbis: *Per suos proprios, aut alienos executores*, quæ non rectè putat Berreta vbi suprà nihil antiqui iuris dispositionibus addidisse. Maximè si consideremus, hanc executionem successisse in locum excommunicationis, quam Episcopus, absque dubio, propria auctoritate, etiam in laicos, exercere poterat, vt aduertit Leo *in thesaur. for. Eccles.2.part.cap.16.n.18.* & Bellarm.*in addit.ad d. cap.Concil. litt. I.* vbi etiam ponderat illa verba: *Liceat eis*, quæ intelliguntur tam de iure, quam de facto, vt declarat Bart. *in l. stipulatio ista, §. hi qui, num.3. de verbor. oblig.* & idem sequuntur innumeri alij, quos refert Farin. *de heresi, quæst.182.n.90. in fine*, Marta *de iurisdictione, 1.part.cap.50.& 51. numer. 10.* & Aug. Barbosa *in nouiss. collect. ad Concil. Trid. d.cap.3.num.35.* vbi probant, quoad
82 hunc effectum posse † Episcopum familiam armatam tenere, per quam prædicta exequi valeat, quod etiam relatis vtriusque partis Auctoribus, & fundamentis, latè tractat, & resoluit Læl. Iordan. *de Roman. sedis orig. part.2.cap.8.* & eum referens, & sequens Card. Tusch. *litt.E, concl.253.* & nouissimè D. Ioan. Bapt. de Larrea *in discept. Granatens. cap.1.num.6. pag.4* quamuis contrarium enixè tueatur Berreta *vbi suprà cons. 4.* & grauiter ad partes disputet Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 15.* vbi iustius, & prudentius Ecclesiasticos facturos docet, si hac facultate non vtantur.

Denique, illud vltimo Indiarum Episcopos moneo, quod sanè primum esse debuisset, vt
83 † summopere de commissis sibi ouibus curent, & præcipuè de Indis, qui magis, quam alij in spiritualibus, & temporalibus tantis præceptoribus, & protectoribus egent. In his quippè personis, & prouinciis magis, quam alibi, obseruare oportet illud D. Chrysost. consilium, vel præceptum, *lib.6. de Sacerd.cap.4.* sic inquien-
84 tis: *Episcopum † necesse est in singulos propemodum dies sementem facere, vt ipsa saltem assuetudine doctrinæ sermonem auditorum animi retinere possint. Nam, & opulentia ingens, & potentiæ amplitudo, & languor à deliciis exoriens. Itémque & multa alia his addita, semina semel iacta suffocant, nonnunquam autem & spinarum densitas, ne ad terræ quidem superficiem sementem ipsam decidere patitur, &c.*

Et huc respicit sched. quædam data Pardi 25. Ianuarij ann. 1569. quæ extat 1. *tom. impress.*
85 *pag. 171.* Et cauet, † ne Episcopis fructus, & reditus suorum Episcopatuum exsoluantur, quousque eorum possessionem capientes, in eis inseruire, & personaliter residere cœperint. Quoniam multi erant, qui litteris expeditis, cum ex die gratiæ fructus ad se pertinere scirent, iuxta ea, quæ dixi *sup.c.5. ex n. 45.* longas moras trahebant, & in Hispania, vel alibi manentes illos exigebant, & consumebant.

Quod etiam obuiare curauit Paul. V. in Bulla dat. Romæ 7. Decemb. ann 1610. quæ ob eandem causam iubet, † ne Episcopi ex Hispania 86
ad Indiarum Ecclesias electi, aliquas ibidem moras trahant, nec consecrationem accipiant, sed ad suas Ecclesias primo quoque tempore nauigent, ibique consecrentur, sub pœna amissionis fructuum pro tempore detentionis. Quod pluribus annis obseruatum fuit, & meo iudicio obseruare oporteret, licet iam hodie omnes ferè Electi dictæ Bullæ dispensationem petant, & obtineant, & in Hispania consecrari soleant, Regiis ad hoc ad Romanum Pontificem litteris impetratis, pro derogatione dicti Breuis.

Eandémque rationem habent aliæ schedulæ anni 1561. quæ reperiuntur *d. pag. 171.* & renouantur per aliam dat. Matr. 26. Ianuar. ann. 1620. dum strictè præcipiunt, † ne Proreges, 87
& Gubernatores Indiarum aliquem ipsarum Episcopum sedem, siue Ecclesiam suam deserere, & in Hispaniam remeare sine expressa licentia, quouis colore quæsito, patiantur, quoniam reperti sunt aliqui, qui id facere ausi sunt, parum verentes censuras iuris Canonici, quæ talem desertionem grauiter increpant, & puniunt, si licentia Romani Pontificis non præcesserit, etiam vbi ad aliam Ecclesiam se transferunt, propter † arctissimum vinculum matrimonij, 88
quod cum Ecclesia sua contraxisse dicuntur, *cap. quanto, cap. inter corporalia, de translat. Episcopi, cap. si quis Episcopus, & cap. hoc nequaquam*, vbi latè Turrecrem. *cap. nisi cum pridem, de renunt.* Vbi hoc ampliatur, etiam si velint religionem ingredi, Concil. Nicen. *c.15.* & Sardicense *cap. 16.* & melius Trident. *sess. 6. de reform. cap. 1.* & iterum *sess. 23. cap. 1.* iunctis aliis, quæ post D. Thom. & Theolog. *2. 2. q.185. art.4. & q.189. art.7.* tradit Menoch. *de arbitrar. casu 423.* vbi causas translationis arbitrarias facit, absentiæ verò nullas admittit, Camill. Borrell. *consil.2 num.16.* Azor *inst. moral. 2. part. lib.4. cap.3. q.3.* & plures alij relati ab Aug. Barbosa *in remiss. & collectan. ad Trident. vbi suprà.*

Quod his diebus in praxi habuimus, in quodam † Episcopo, qui morbum grauem quem 89
patiebatur, causatus, & intemperiem aëris, & cœli, sub quo sedem habebat, eam reliquit, & in Hispaniam nauigauit; sed auditus non fuit, quousque ad suam Ecclesiam rediret. Et in alio, qui ob easdem causas licentiam à supremo Indiarum Consilio postulabat, præmissa ægritudinis suæ informatione, coram Metropolitano facta, & eiusdem Metropolitani licentia, iuxta formam Concilij *d. sess 23.* qui etiam repulsam passus est. Nam à sacra Congregatione Cardinalium declaratum est, vt ibidem Farinac. testatur, † morbum etiam perpetuum, 90
non præstare legitimam excusationem Episcopis ad non residendum.

Et quod de informatione, & licentia Metropolitani Tridentinum subiicit, † debet intel- 91
ligi in absentia ad modicum tempus duratura, vt ex eod. text. Concilij colligitur, secus in ea, quæ fit in perpetuum, vel ex Indiis ad Hispaniam, quæ necessario per tres, vel quatuor annos duratura est, nec nisi de licentia Romani Pontificis concedi potest, aut renuntiatione absoluta Episcopatus in eius manibus facta, & admissa, iuxta text. *in d. cap. nisi cum pridem, cap.*

cap. Gonsaldus 17. *q.*2.*cap.denique* 6. *q.*3. *l. legatus* 20. vbi gloss. *D. de off Præsid.* cum aliis.

92 Planè † cœli, vel soli intemperies, quæ grauis, & damnosa saluti alicuius Episcopi esse probata fuerit, licet ad eius absentiam, siue desertionem excusandam non sufficiat, sufficiet tamen ad hoc, vt facilius possit, & cæteris paribus debeat, ad aliam Ecclesiam, siue saluti commodiorem transferri, vt scripsit gloss. *in cap. tribus*, *de consecrat. dist.* 1. *& in cap. quorundam*, 34. *distinct.* Menoch. *dicto casu* 423, *num.*12. Thomas actius *de infirm. part.*1. *cap.* 41. *num.* 11. & Camill. Borrell. *de magistr. edict. lib.*2. *cap.* 12. *num.* 33. *fol.*122.

93 Illud autem Episcopos, & præcipuè nostrarum Indiarum, monitos velim, † ne de Episcopatu intumescant, & putent se non dispensationem Christi, sed Imperium consequutos, vt alias dixit D. Hieronym. ad Titum, *cap.* 1. & habetur *in cap. illud* 20.8. *q.*1. quia vt idem D. inquit *in epist.*2. *ad Nepotianum*, relatus *in cap. esto*, 95. *distinct.* scire potius debent, se Sacer-

94 dotes esse, non dominos, † & clericos, quasi clericos honorare, vt & ipsis à clericis, quasi Episcopis honos deferatur. Vnde & *in Concil. Carthag.*4. *cap.*34.*& cap.*35. cautum est, vt Episcopus, in quolibet loco sedens, stare Presbyterum non patiatur. Et licet in Ecclesia, & in consessu Presbyterorum, sublimior sedeat, intra domum vero collegam se Presbyterorum esse cognoscat. Quod etiam refertur *in cap. Episcopus* 9. *&* 10. *dist.* 95. vbi glossa bene sub-

95 iungit, hoc ita † faciendum dum tamen non contemnatur, *vt in l. obseruare*, *de off. Præsid.* & vtrumque elegantissimè dixit D. Greg. *lib.*1. *Regist. in d.* 9. *epist.* 24. sic inquiens: *Bene acceptam potestatem regit, qui scit per illam super culpas erigi; scit cum illa cæteris in æqualitate componi: sic autem seruanda est virtus humilitatis, vt non soluantur iura regiminis: ne cum Prælatus quisque se plus quàm decet, deiicit, subditorum vitam restringere sub disciplinæ vinculo non possit.* Et est videndum Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.*6. *post med.& cap.*17. *in fin.* Abb. *in*

96 *cap.*1.*n.*1.*de excess.Prælat.* qui addit † ab Episcopo Presbyteros, vt filios habendos esse, non vt vassallos, cum aliis, quæ in simili notat Tiraq. *in l.*13.*connub.gloss.*1.*part.*3. *n.*41. Lancel. *in temp.omn.ind.lib.*2. *cap.*5.§.3. *n.*7. Anton. Gama 1. *part.decis.*1.*n.*5. & text. & gloss. *verb. Subtrahant*, vbi Dom. Acuña *in cap. cum Beatus*, 45. *distinct.* Et † idem monet, & in visceribus Christi obtestatur nostros Indianos Episcopos Concil. Limense III. *act.*3.*cap.*1. *in fine*: *Vt dignitatem suam morum præcipuè splendore, & vitæ integritate tueantur, forma facti gregis ex animo, non dominantes fastu seculari, nec turpe lucrum amantes, nec luxu mensæ, aut apparatu supervacaneo, quæ sunt huius mundi sapientes, sed benigni, modesti, zelo Fidei accensi, pauperum semper patres, & pro commisso sibi grege soliciti, ministerium suum impleant &c.*

97 Quæ animaduertere volui, † propter aliquos Prælatos Indiarum, qui se pleno ore Ecclesiæ Principes vocant, & vocari sinunt, & clericos ita valde despiciunt, vt ferè omnes tractent, seu appellent *de vos*, nullam erga eos vrbanitatem seruantes, quasi, aut inuideant, aut non dignentur audire, contra text. *in d. cap. esto*, *vers. Pessimè*, 95. *dist.* Non animaduertentes, quod olim † idem erat Presbyter, qui 98
& Episcopus, & se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate, Presbyteris esse maiores, vt ex verbis D. Hieron. tradit Gratian. *in cap. olim* 5. 95. *dist.* Torreblanca *de iure spirit. lib.* 2. *cap.* 12. *ex num.*25. Et quod non
† omnis Episcopus, qui dicit: *Pax vobis*, est sicut columba, sed potius coruis æquiparatur, si 99
malus fuerit, & vitiorum nigredine, raucedine vocis, voracitate, fœtore spiritus, garrulitate, & furto, vitæ candorem, & dignitatis Episcopalis albedinem conspergauerit; vt præclarè docuit D. Aug. *tract.*6. *in cap.*1. Ioan. relatus *ex cap. non omnis* 30. 2. *quæst.* 7. & ibi gloss. elegans *verb. Corui*, & plurima alia contra malos Prælatos adducens Fr. Anton. Perez *in laur. Salmant. pag.* 288. vbi locum Theoph. adducit, qui explicans illud Pauli: *Episcopum non debere esse percussorem*, inquit Paulum cohibere Episcopos, non solum vt importunè corpora subditorum manibus non feriant: verum nec conscientias. Malè enim audiunt Prælati, apud quos feruent, siue præcepta, siue censuræ contra subditos.
Qui & illis † resistere poterunt si aliquid con- 100
tra Canones suscipiant, aut subditos ad malum cogant, Felin. *in cap. si quando*, *num.*7. *de rescript.* Bermond. Chouer. *de publ. concub. Rubr. statuimus*, *numer.*15. *in fin.* Gigas *de resid. Episcop. cap.* 16. *n.* 5. Neque enim subditi Prælatis ita debent subiici, vt cogantur eorum vitia venerari, *cap. admonendi* 1. *quæst.* 7. Afflict. *in cap.*1. *num.*192. *ex quib. caus. feud. amitt.* Cunon. *de pact. cap.*34. *num.* 209. & Mart. Mager. qui agit de moderamine, quo in hoc vti debeant, *de aduocat. armat. cap.*7. *num.*71. *& seqq.*

CAPVT VIII.

De Vicariis generalibus, & Visitatoribus Episcoporum Indiarum, & variis quæstionibus, quæ circa eorum potestatem, & auctoritatem in eisdem prouinciis contingere solent.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij Episcoporum, & qui de eorum officios & potestate pertractent.*
2 *Vicarij generales, particulares, & foranei, & eorum differentia, remissiuè.*
3 *Vicarij generales Episcoporum habent iurisdictionem ordinariam, & idem tribunal cum eis constituunt.*
4 *Vicarius generalis, & Episcopus, qui eum præposuit, vna, & eadem persona censentur, & vbi fit mentio de Episcopo, Vicarius etiam subauditur.*
5 *Episcopus vbi recusatur, eo ipso Vicarius eius recusatus manet, & quare?*
6 *Episcopus recusatus habetur pro mortuo.*
7 *Vicarij ad Episcopum licet non detur recursus per viam appellationis, datur tamen per viam recusationis, nullitatis, & restitutionis, reseruationis, & auocationis.*
8 *Episcopus bene potest sibi reseruare aliquas causas ex iis, quæ alias in mandato Vicarij generalis venire solent.*
9 *Episcopi auctoritas maior, & firmior, quam*

Vicarij

Vicarij semper esse debet, & quæ inde sequantur?
10 *Episcopus bene potest prohibere, ne procedat delegatus missus à suo Vicario, & mutare, vel moderare pœnas ab eo impositas.*
11 *Episcopi, an, & quando debeant Vicarios generales præcisè habere, & constituere?*
12 Deuteron. locus cap. 1. *expenditur.*
13 *Mens vnius hominis, molem totius gubernationis Reipub. capere, vel sustinere non potest.*
14 *Subadiuuæ, & Vicarij in militaribus, & aliis officiis, quomodo, & quare dari solerent?*
15 *Optiones, qui olim dicerentur?*
16 *Magistratibus politicis, quando, & quomodo Adiutores darentur? remissiuè.*
17 *Episcopi quamuis habeant Vicarios, vel Visitatores generales, non debent curam sui muneris deserere, sed imò de iis ipsis officialibus magis, quam de aliis curare.*
18 *Frons occipitio prior, & oculus domini saginat equum, adagia.*
19 *Stercus optimum ad agrum fœcundandum domini vestigia.*
20 *Prælatos, qui curam ouium ipsis creditarum, aliis prorsus committunt, & reditus, & emolumenta sibi reseruant, qualiter notet Ioannes Echius.*
21 *Prælatis, qui aliis curam sui muneris relinquunt, quid in alia vita polliceantur Ioddocus, & Espencæus?*
22 *Christus Petro,* oues meas pasce, *dixit, non alij pascendas committe.*
23 *Oculis alienis, quæ aguntur, non satis feliciter procedunt.*
24 *Prælatus æquè delinquit, si per se, vel per alios oues suas degluberi patiatur.*
D. Pauli locus 2. ad Corint. 12. *exponitur,* ibidem.
25 *Vicarios malos Episcoporum, quibus modis notet, & reprehendat Petrus Blesensis, cuius grauia verba referuntur.*
Officiales mali Episcoporum non ab officio nomine, sed ab officio verbo, dicuntur, ibidem.
26 *Monachi vtrum possint esse Vicarij Episcoporum?*
27 *Religiosos non posse esse Vicarios Episcop. generaliter statuit quædam Regia schedula, quæ refertur, & ad Minoritas, & Mendicantes restringitur.*
28 *Monachi & Canonici regulares ex magis communi opinione esse possunt Vicarij Episcoporum, de licentia suorum Prælatorum.*
29 *Vicarius Episcopi debet esse legitimus, & in Monachis sufficit dispensatio, quæ inducitur per Monachatum.*
30 *Monachus socius Episcopi, bene potest eius Vicarius constitui, etiam sine licentia Papæ.*
31 *Monachi & Religiosi, vt à Vicariatibus Episcoporum abstineant, melius est.*
32 *Episcopus iam consecratus an possit esse alterius Vicarius? & casus super hoc de facto contingens.*
33 *Episcopus si sit alterius Vicarius, an & qualiter possit Pontificialia exercere in Diœcesi, cuius Vicarius est?*
34 *Episcopi titulares, vel nulla tenentes, bene possunt esse aliorum Vicarij.*
35 *Episcopus propriam Ecclesiam, & Diœcesim deserens, vt in alia Vicariatum exerceat, grauiter peccat.*
36 *Episcopi omnes intra quatuor menses in suis Ecclesiis comparere, & residere debent, & de nouissima Bulla P. Vrban. VIII.*
37 *Episcopis recenter promotis, & consecratis nullum certum tempus præfixum videtur ad comparendum, & residendum in suis Ecclesiis.*
38 *Vicarij generales Episcoporum an debeant esse Presbyteri, vel saltem Diaconi?*
39 *Breue Clem. VIII. quo omnes Vicarios Episcoporum sacris Ordinibus initiatos esse debere declarauit, non est in Hispania receptum.*
40 *Vicarij Episcoporum, vt sint Presbyteri, vel in sacris constituti, decentius, & conuenientius esse videtur.*
41 *Laici, etiam coniugati, bene possunt esse Vicarij Episcoporum de licentia summi Pontificis.*
42 *Paulus de Castro laicus, & coniugatus, fuit Vicarius generalis Florentiæ in spiritualibus.*
43 *Vicarij Episcoporum in Choro, & Synodo, quem locum habere debeant, & an præcedant Archidiaconum?*
44 *Vicarium generalem Episcopi in Synodo Diœcesana, præsente, vel absente Archiepiscopo, præcedere debere Archidiaconum, Senatus Limensis declarauit.*
45 *Capitulis in omnibus sunt æmuli, & capita heteroclita, id est factiosa.*
46 *Vicarius Episcopi simul, & Canonicus vbi ingreditur Chorum tanquam Canonicus, suam sedem occupat, & alios non præcedit.*
47 *Archidiaconum Vicario Episcopi præferre videtur quædam schedula Regia, quæ cautè legenda est.*
48 *Vicarius ab Episcopo semel electus, an, & quando ad ipsius nutum amobilis sit, & quod in supremo Senatu solent manuteneri, & quare?*
49 *Vicarij possunt etiam esse simul Visitatores generales suarum Diœcesum, sed est necessaria ad id specialis commissio, & declaratio, & quare?*
50 *Visitandi ius competit Episcopis ex lege Diœcesana.*
51 *Visitatio Diœcesis, est valde necessaria, & qualiter eam Episcopi per se, vel per suos Visitatores facere debeant?*
52 *Episcopum, qui itinerum laboribus absterrebatur à visitatione sui Episcopatus, qualiter excitauerit D. Greg. Nazianz.*
53 *Episcopi in visitationibus faciendis debent sequi consilium Columellæ, vt frequentius se venturos, quamuis non sint venturi, denuntient.*
54 *Visitationis munus, & cognitio suarum ouium, est præcipuum dignitatis Episcopalis.*
55 *Visitationis tempus, & pœna Episcopi negligentis arbitrio iudicis relinquitur.*
56 *Visitatio moderatis sumptibus, & paruo comitatu*

mitatu ab Episcopis, & eorum Visitatoribus facienda est.

57 *Concilij Limensis grauia verba referuntur circa moderationem sumptuum visitationum.*

58 *Indi quid contribuere debeant Visitatoribus Ecclesiasticis, nomine procurationis?*

59 *Visitatoribus Episcopi salarium competens omni iure assignare tenentur, vt sic cessent ab illicitis exactionibus.*

60 *Salarium non conuentum, & designatum, an Visitatores, & Vicarij generales ab Episcopis petere possint?*

61 *Salarium non conuentum, an, & à quibus peti, & qualiter praestari, & moderari soleat?*

62 *Pragmatica ann. 1616. de non praestandis salariis non conuentis famulis Magistratuum, Praelatorum, & aliorum Magnatuum, expenditur.*

63 *Notarij Episcoporum non possunt petere salarium non conuentum, & suis sportulis contenti esse debent.*

64 *Notarios Ecclesiasticos, qui excedunt in exactione sportularum, an, & quatenus possit punire iudex secularis?*

65 *Leges taxantes pretia rerum, Clericos & Ecclesias ligant.*

66 *Notarij Ecclesiastici excedentes in officio, possunt syndicari non solum ab Ecclesiastico, verum & à seculari iudice.*

67 *Notarium etiam Clericum propter falsitatem posse saltim ciuiliter puniri à iudice seculari, sunt, qui putent; qui tamen ab aliis bene reprobantur.*

68 *Notarij laici Episcoporum an in quibuslibet delictis gaudeant priuilegio fori Ecclesiastici?*

69 *Notarij Tribunalium Ecclesiasticorum, an laici esse debeant, & non clerici?*

70 *Episcopi, an cogi possint, vt solum laicis notariis in suis tribunalibus vtantur?*

71 *Officia secularia exerceri per eos, qui si in eisdem officiis delinquant, per Magistratus seculares puniri non possint, semper absurdum reputatum est.*

DE Vicariis & Visitatoribus Archiepiscoporum, & Episcoporum in his Indiarum prouinciis, ea omnia (vbi opus fuerit) notari
1 debebunt, quae † generaliter de huiusmodi officialibus passim tradunt DD. *in Rubr. & per totum, de officio Ordinarij, & de officio Vicarij, & D. de officio eius, cui mand. est iurisd. & C. de officio eius qui vicem alterius gerit, cap. Roman. in princip.* vbi elegans gloss. *de appell. lib. 6.* & vltra alios antiquiores Bertachin. & Iacob. Sbrozius *in tractat. de offic. & potest. Vicarij Episcop.* Socin. Panuin. Altamiran. Felician. & alij *in tract. de visitatione*, Rebuff. *in praxi benef. tit. de Vicar. Episc. & inform. Vicar. Archiepiscop.* Cuchus *lib. . inst. iur. Canon. tit. de Vicario Episcop.* Card. Tusch. *litt. V, conclus. 180. & seqq.* Isidor. Moscon. *de Maiest. Ecclesia, lib. 1. cap. 10. pag. 265.* Nicol. Garcia *de benef. 5 part. cap. 8. per totum*, vbi *num. 20.* adducit alios de hac materia tractantes. Cerola *in praxi Episcop. verb. Vicarius*, Narbona *in tract. de appellat. Vicar. ad Episcop. per totum.* Barbosa *in Pastorali, 3. part. alleg. 54.* Lancellot. Conrad. *in templo omn. iudic. lib. 2. cap. 6. de Vicario Episcopi*, Anton. de Praetis *in clypeo Pastorali, cap. 6.* qui etiam, & praecipuè Sbrozius *lib. 1. quaest. 25. 26. & 27.* adducunt † diuisionem in- 2
ter Vicarios generales, & particulares, ac foraneos, & ad hoc, vt quis sit generalis Vicarius, requiri dicunt, quod ad omnia sit generaliter deputatus, veluti ad causas spirituales & temporales.

Quorum Vicariorum munus ideo proximè post Episcopos ponimus, quia † ordinariam, 3
aequè, vt illi, non delegatam iurisdictionem exercent, vnumque, & idem tribunal constituunt. Quod efficit, vt non possit de Vicariis ad Episcopos appellari, *cap. 2. de consuet. lib. 6. cap. Romana 3. de appellat. eodem lib.* glossa *verb. Officialem, in cap. 2. de offic. Vicar. eodem lib.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 20. num. 4. & in practicis cap. 4. num. 8.* Gregor. Lopez *in l. 2. tit. 4. part. 3. gloss. 1.* Rota *decis. 1. & decis. 4. num. 3. sub tit. de offic. Vicarij*, Cardin. Tusch. *litt. E, conclus. 300. & litt. V, 186.* latissimè Scaccia *de appellat. quaest. 8. ex num. 53.* Sbrozius *d. tract. lib. 2. quaest. 55.* Surd. *cons. 50. num. 15. lib. 1.* & plures alij, quos refert Nicol. Garcia *de benef. 5. part. cap. 8. num. 21.* Dom. Episcop. Pacens. D. Felician. à Vega *in cap. decernimus, de iudic. num. 155.* & Dom. Archiepisc. Bracharens. *in cap. 1. dist. 25. num. 19.* & Aug. Barbos. *in remiss. ad Concil. sess. 24. de reform. cap. 16.*

Quinimò † vna, & eadem persona censen- 4
tur, vt per eundem Garciam *suprà num. 52.* cum aliis, quos refert Narbona *d. tract. de appell. à Vicar. ad Episcop. 1. part. numer. 217.* Dom. Pacens. *in cap. 5. §. de adulteriis, num. 56. de iudiciis*, & Burgos de Paz *in l. 3. Tauri, n. 440. fol. 225.* qui hinc infert, † legitimam causam 5
recusandi Vicarium esse, quod quis habeat suspectum ipsum Episcopum. Quod & tradit, pluribus ornans, Surd. *d. cons. 50. num. 30.* Lauren. Beneuentanus *in tract. de iud. suspect. cap. 4. à num. 7.* Narbona *vbi suprà 1. part. à num. 126.* Scaccia *vbi suprà num. 68.* & nouissimè Ramonius *cons. 3. num. 48.* Addentes, † Episcopum 6
recusatum, haberi pro mortuo, quoad illam causam, vt per DD. relatos à Mastrillo *decis. Siciliae 6. num. 12. part. 1.* ac proinde, quemadmodum mortuo Episcopo, Vicarij iurisdictio extinguitur, vt per gloss. vltim. *in Clem. fin. de procurat.* sic quoque suspenditur iurisdictio eiusdem Vicarij si Episcopus tanquam suspectus recusetur, cum non possit plus iuris esse in causato, quam in influente potentiam causae, vt per Molinam, & alios *lib. 3. de primog. cap. 5. numer. 45.*

Quamuis negari non possit, quod † licet de 7
Vicario generali non detur recursus ad Episcopum per viam appellationis, detur tamen aliis modis, qui citra appellationem intentari solent, nimirum per viam recusationis, nullitatis, & restitutionis in integrum, vt Marantam *de ordin. iud. part. 6. de appellat. vers. Secunda principalis regula, num. 371.* Ant. Naldum *in quaest. moral. verb. Vicarius, num. 4. pag. 919.* & per viam reseruationis, vel auocationis alicuius causae ex sibi alias in generali mandato commissis, † quas potest idem Episcopus in se assu- 8
mere, vel aliis specialiter delegare, vt docet Couarr. *in pract. cap. 9. num. 1. vers. Primò hinc deducitur*, Azor *2. tom. inst. moral. lib. 3. c. 17. §. 18.*

quaeritur,

quæritur, & nouissimè Anguian. *de legib. lib.2. controuers.26. num.11.*

9 Et † semper intelligitur esse maior, & firmior potestas Episcopi, quam eius Vicarij, & Episcopus maior est Vicario. Vnde prohibere
10 potest, † ne delegatus Vicarij procedat, Bart. *in l. iudicium soluitur, de iudic.* Bertachin. *in tract. de Episcop.3. part. lib.4. num.* 48. & mutare, seu moderari pœnas à suo Vicario constitutas, vt concludit Aloif. Riccius *in prax. var. resolut. 1. part. resol.* 304. Marc. Ant. Genuens. *in prax. Archiep. cap.* 48. *num.* 3. & Dom. D. Felician. à Vega *in d. §. de adulteriis, num.* 57. *& seqq.*

Sed quoniam Mihi (hic, vt in aliis) ea tantùm prosequi cordi est, quæ in prouinciis Indiarum vidi in dubitationem, & disputationem incidere, & quorum resolutioni, vel consulendo, vel iudicando interfui. Illud primum assu-
11 mo, † vtrum Episcopi teneantur, etiam nolentes, & reluctantes huiusmodi Vicarios, vel Visitatores habere, & constituere, vel possint, si velint, eos excusare, & per se ipsos ea omnia munia subire, & exercere, quæ illis committi solent, prout de facto exercere tentauit quidam Arequipensis Episcopus. Et breuiter respondi, quod si Episcopus in sua Diœcesi residet, eaque breuis sit, ita vt per se possit omnibus negotiis vacare, non tenetur habere Vicarium, vt expressè docet Boer. *quæst.*347. *n.* 6. *part.* 2. Puteus *decis.*43. *&* 41. *lib.* 2. Ioan. Paul. Lancellot. *lib. 1. instit. iur. Canon. tit. de offic. Vicar. verb. Non potest.* Cæterum si secus res se habeat, & Episcopus omnibus negotiis sufficere nequeat, vel dum in litigiis dirimendis, delinquentibus corrigendis, aliisque exequendis, quæ per Vicarios solent, & possunt communiter expediri, Ecclesiæ suæ regimini, commissi Dominici gregis curæ, orationi, & prædicationi, aliisque rebus spiritualibus desit, in quibus maximè pastoralis solicitudo versari debet; vt inquit Concil. Trident. *sess. 5. de reform. cap.* 2. Tunc absque dubio tenebitur Vicarium generalem constituere, vt insinuat gloss. 4. *in cap. petiisti* 17. 7. *quæst.*1. *& in cap.*2.*verb. Statuuntur, ne Prælati vices suas*, Abbas *in cap. quoniam, de offic. Ordinarij*, vbi docet, in causis necessariis, veluti iudiciariis quibuscunque, debere Vicarium constituere, & ita fuisse terminatum in Rota refert Puteus *decis.* 43. *lib.* 2. *num.*1. Mosconius *d. cap.*10. *pag.*266. *vers. Tandem*, Quaranta, & eius Additionator *in summa Bullar. verb. Archiepiscopi auctoritas, fol.* 75. Sbrozius, qui ad partes disputat, *lib. 1. q.* 46. *& quæst.* 55. Nauarr. *cons.*4. *de offic. Ordin.* vbi, post Abbatem, *vbi suprà* resoluunt, posse in dictis casibus Archiepiscopum constituere Vicarium Episcopo negligente, & latè Gratian. plures alios referens, *lib. 1. discept. forens. cap.* 93. & noster Flores Diez de Mena, omnino videndus, *lib.*1. *var. quæst. q.* 8. § 1. *num.* 2. *& seqq.*

12 Quorum doctrina iuuatur † *ex illo Deuter. c.*1. vbi Moyses: *Non valeo* (ait) *solus negotia vestra sustinere, & pondus, & iurgia. Date ex vobis viros sapientes, ac gnaros, & quorum conuersatio sit probata in Tribubus vestris, vt ponam eos vobis Principes. Tunc respondistis: Bona res est, quam vis facere.*

13 Vnde † Tiberius Imperator apud Tacit. *lib.*1. *annal.* inquit: *Nec vnius mentem esse tanta molis capacem.* Et † in militaribus, & plerisque aliis 14
officiis, Subadiuuæ, & Vicarij iis constituebantur, qui erant ægritudine, vel grauioribus occupationibus præpediti. Qui Optiones † vo- 15
cari solebant, de quibus Vlpian. *in l. 6. §. fin. D. de bon. damnat.* vbi Budæus, Veget. *de re milit. lib.*2. *cap.* 7. Guther. *lib.* 3. *de off. dom. August. cap.*19. Brisson. Kalinus, & alij *de verb. iur. verb. Optio*, noster eruditissimus, & cultissimus D. Laurent. Ramírez de Prado in Tessera legum *in l. super creandis* 11. *C. de iure Fisci, lib.*10. & D. Martin. Larreategui, Pintianus Senator meritissimus, *lib. 5. select. cap. 1. num.* 1. *pag.* 261. & alia in simili tradentes; de † Adiu- 16
toribus dandis Politicis Magistratibus, Petr. Gregor. *lib.* 10. *de Repub. cap.* 3. *num.* 6. Iacob. Tapia de Aldana *de triplici bono, lib.*6. *fol.* 174. *colum.* 2. & fusius Ianus Langlæus *lib.*7. *semest. cap.*40.

Quod tamen, non ea mente dictum videri volumus, vt Episcopi † ipsam eandem curam, 17
quam suis Vicariis & Visitatoribus generalibus committunt, relinquant, quin potius simultaneè, vbi opus fuerit, exerceant, & de moribus, & gestis eorum vigilanter, & diligenter inspiciant, & inquirant, vt cauetur in Trident. *sess.* 24. *cap.* 16. *& in l. 4. tit. 7. lib. 7. Recop.* Nam re vera † frons occipitio prior, & oculus 18
domini saginat equum, vt veteri circumfertur prouerbio. De quo Xenoph. *lib.* 5. *memorab. Arist. œconomic. cap.* 6. Cato *de re rustic. cap.* 4. Plinius *lib.* 18. *cap.* 5. Erasm. *in adag.* vbi referunt apophtegma illius, qui interrogatus, quale † stercus esset optimum ad agros fœcundan- 19
dos? respondit: *Domini vestigia.*

Et in ipsis nostris terminis Espencæus *lib.* 3. *digress. cap.* 22. vbi ex Ioan. Echio *homil.* 2. *de sanct. Steph.* ait: † *Nostrates Prælatos Aposto-* 20
licum ordinem inuertere, dum spiritualia grauiora, quam quæ subeant, rati, in Pontificalibus, suffraganeorum, in iudicialibus, officialium, in absoluendis peccatoribus, pœnitentiariorum ope vtuntur, in prædicatione Monachum aliquem, nescio quem, proferunt; in aliis spiritualibus alios habent Vicarios. Sin qua in re census, aut reditus laborant, & temporalia quis moratur, extra moram hæc rès ad ipsum dominum Episcopum referenda.

Quare idem Espencæus satyricè subdit, se meminisse, D. Ioddocum magni tunc nominis concionatorem, † polliceri palam solitum hu- 21
iusmodi Episcopis futuro seculo Vicariam quidem salutem, personalem verò perniciem: *Adibunt* (aiebat) *concionabundus huiusmodi, per Vicarium paradisum, in persona inferos.* Etenim
† Christus Dominus Petro, & in eo reliquis 22
Prælatis dixit: *Pasce oues meas: non verò, cura vt alij pascant oues meas*, vt præclarè animaduertit (alia circa hoc congerens) Bellarm. in admonitione ad Episcopum Nepotem *controuers.* 1. Non enim † satis feliciter procedunt, 23
quæ oculis agas alienis, vt Liuius scribit, &
† par erit culpa in Prælato, si per alios suas 24
oues deglubeři patiatur, ac si ipse deglubeat.

Vnde Paul. 2. *ad Corinth. cap.* 12. *vers.* 16. non contentus innocentiam suam hac in parte purgare, adiecit: *Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumueni vos?* hoc est, vt ibidem exponit noster Mariana: *Decepi vos exigendo aliquid per alios*: & Petrus Blesens. *epist.*

25 *epist.* 25. † malos & cupidos Vicarios Episcoporum, non officiales, sed officiperdas, & eorum sanguisugas vocat, sic inquiens: *Credo huiusmodi officialibus, non ab officio nomine, sed ab officio verbo, manasse vocabulum. Nam genus hoc hominum est, quod dicunt officiperdi. Tota officialis intentio est, vt ad opus Episcopi sua iurisdictionis commissas miserrimas oues vice illius tandem emungat, excoriet. Isti enim sunt Episcoporum sanguisugæ euomentes alienum sanguinem, quem biberunt.*

Secunda quæstio, quæ sæpius etiam circa Vicarios Episcoporum in his partibus Indiarum ventilatur, ea est. Vtrum † Monachi possint esse Vicarij? Nam cum plures Episcopi ex
26 Religione, & Cœnobiis hodie assumantur, & hi secum ferant in socios alios Cœnobitas, volunt, & solent eis hoc munus demandare, prout accidit in Episcopo Quitensi, Panamensi, Guamanguensi, & in aliis passim. Quorum occasione graues querelæ in Regiis interdum Audientiis introducuntur. In quibus planè decidendis, parum difficultatis habere possumus, si
27 sequamur generalitatem cuiusdam † schedulæ ad huius articuli determinationem expeditæ, quæ extat *in* 1. *tom. pag.* 118. & ita habet. *El Rei. Reuerendo en Christo Padre Obispo de San Juan de Puerto Rico, del nuestro Consejo. Nos somos informado, que teneis por vuestro Prouisor, y Vicario general en esse Obispado à vn fraile Francisco de vuestra Orden; y sabiendo vos, que esta no es de las causas que se deben admitir, no fuera razon que lo huuierades hecho, ni que se entendiera que excedeis de lo que es justo; porque vuestro oficio es proprio de dar exemplo: y porque el mal que desto resulta no passe adelante, os ruego y encargo, que luego remouais del dicho cargo al dicho fraile Francisco, proueyendole en persona que no sea fraile, el qual lo deba exercitar conforme à lo que dispone el derecho Canonico. Fecha en Badajoz à 26. de Mayo de* 1580. *años.* Sed Ego restringendam quidem existimaui ad casum Regularis ex Minoritis, vel aliis Mendicantibus, de quo specialiter loquitur, quoniam tales funditus pro mortuis habentur, Clement. exiuit, de verb. signif. & contra professionem suam faciunt, vbi se his negotiis immiscent, Clem. in plerisque, *de elect. Clement.* 1. §. *ad prioratus*, *de regular.* Et pariter, quia in negotiis forensibus periti esse non solent. Card. Alexand. *in cap. si quis*, *dist.* 58. *in fine*, Rebuff. *de Vicario*, *num.* 32. In † aliis vero Mo-
28 nachis, & multo magis in Canonicis Regularibus, qui appellatione Clericorum veniunt, secutus sum communem Doctorum traditionem, qui admittunt, Vicarios Episcoporum esse posse, dummodò ad hoc superiorum suorum licentiam habuerint, vt per text. *in cap.* 1. *& cap. generaliter*, *& cap. de præsentium*, vbi gloss. 16. *quæst.* 1. glossa *in cap. si quis*, *dist.* 68. Rebuff. *vbi suprà num.* 30. DD. *in Clement.* 2. *de rescript.* Guid. Papæ *decis.* 563. Francisc. Marcus *quæst.* 1186. *part.* 1. Rota *decis.* 3. *de offic. Vicarij*, Vantius *tit. de nullit. ex defectu iurisd. deleg. num.* 82. Fuschus *de Visit. cap.* 17. *num.* 100. *lib.* 2. Graph. 2. *part. decis. lib.* 3. *cap.* 20. *n.* 14. Moscon. *de maiest. Eccles. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 10. *pag.* 272. Campanil. *in diversi iur. Canon. Rubr.* 11. *cap.* 13. *num.* 118. & alij plures, quos refert & sequitur Aug. Barbosa *in collect. ad cap.* 1. *de filiis presbyter. pag.* 188. *n.* 8. Vbi addit, † quod 29
etiam si ad Vicariatum requiratur qualitas legitimitatis (de quo vide Nicol. Garcia *d.* 5. *part. cap.* 8. *in additionibus*, *num.* 10.) sufficit dispensatio, quæ in Monachis super hoc defectu inducitur per ingressum Religionis. Et melius, ac latius cæteris, rem ad partem disputans, & sub prædicta distinctione resoluens, Sbrocius *d. tract. de Vicar. Episcop. lib.* 1. *quæst.* 38. *per totam.* Qui ibidem *num.* 14. *vers. Secundò principaliter*, hoc securius procedere tradit, † quan- 30
do Episcopus Monachus habet secum alium Religiosum de suo conuentu, quia solus stare non debet, qui propriè est casus, de quo tractamus. Et licet Segura de Aualos *in direct. iud. Eccles.* 1. *part. cap.* 12. *num.* 2. *& seqq.* ex sententia Specul. Papæ licentiam ad hoc requirat, contrarium tamen receptius est, vt sola superioris Religionis sufficiat, vt per alios Auctores supra relatos. Et ipse Segura *num.* 7. fatetur, quod si Monachus esset eminentissimæ scientiæ, & prudentiæ, posset tunc de sola licentia Superioris à claustro auocari, vt extra iurisdictionalia, pro regimine, rectâque Episcopatus gubernatione Episcopo consulat, & assistat, † quamuis melius sit, vt omnino ab his 31
muneribus abstineant, vt rogat schedula suprà relata, communem Hispaniæ morem secuta, vbi nunquam, vel raro vidimus Religiosos cuiusuis Ordinis ad Vicariatus admitti, & tradit alia, latè hunc articulum disputans Thom. Sanchez *in summa lib.* 6. *capit.* 13. *ex numer.* 88.

Tertiò, † an Episcopus iam consecratus, 32
alterius Archiepiscopi, vel Episcopi Vicarius esse possit; nupertimè dubitatum fuit, in casu D. Feliciani de Vega, qui gerebat officium Vicarij generalis Illustrissim. Archiepiscopi Limensis, quo plus quam viginti quatuor annis laudabiliter functus est, & cum esset ad Episcopatum Popaianensem electus, & consecratus, & mox ad Pacensem translatus, & interim dum profectionem parabat, Vicariatum continuaret, aliqui æmuli hanc promotionis, & consecrationis exceptionem ei opposuerunt, quæ tamen viribus caruit, & ab eodem Præsule doctè repulsa fuit. Quoniam nullo iure prohibitum reperitur, vnum Episcopum, alterius esse Vicarium, quin potius, si necessitas, vel iusta alia causa suaserit, permissum esse, apertè ostendit text. *in cap. quoniam in plerisque* 14. *de off. Ordin.* & post Archidiacon. Rebuff. & plures alios, quos refert, docet Sbrozius *d. lib.* 9. *quæst.* 44. *num.* 2. & iterum *lib.* 2. *quæst.* 5. *num.* 10. Vbi ex supposito, quod possit esse Vicarius, quæstionem mouet, † an possit 33
ibidem tanquam Episcopus Pontificialia exercere? & resoluit, posse, saltim cum proprij Archiepiscopi, vel Episcopi speciali mandato. Quod etiam tenet Azor 2. *part. instit. moral. lib.* 2. *cap.* 45. *quæst.* 9. & alij, quos refert Barbosa *in Pastorali*, 3. *part. alleg.* 54. *num.* 83. & idem supponit Anchar. *in cap. fin. de off. Vicar. lib.* 6. Vbi loquitur de quodam Archiepiscopo, qui Episcopum, pro tempore absentiæ suæ, Vicarium elegit, & Menoch. *consil.* 51. *num.* 19. *volum.* 1. qui licèt hoc regulariter prohibitum esse sentire videatur, postea tamen id, extante causa vrgentis necessitatis, permitti posse inquit. Quinimò & fine ea, vbi Episcopi

34 copi † titulares, siue (vt alij eos vocant) *Nullatenses*, vel *Nullatenentes* sunt, quotidiana praxi in Regnis Hispaniæ, & Italiæ receptum videmus, & obseruat Sbrozius *d. cap. 31. num. 18. & 19.* & generaliter, quoties ex eorum absentia propriæ Ecclesiæ nullum notabile detrimentum generari possit, vt ex doctrina Caietani, & aliorum, probat Gabr. Vazquez *in opusc. de benef. cap. 4. art. 1. §. 2. dub. 2. num. 143. pag. 770.* & Bonacina *in tract. de onere, & oblig. benef. ad resid. disp. 5. part. 5. num. 10. in fine.* Cæterum

35 † si dictus dominus Electus Pacensis, ob ambitionem Vicariatus alienæ Ecclesiæ, propriam deseret, & ad residentiam in ea faciendam primo quoque tempore, vbi ei opportunitas data fuisset, iter non arriperet, tunc grauiter quidem peccaret, & incideret in pœnas Trident. *sess. 23. de reformat.* & Bullæ Pij IV. 4. Septemb. ann. 1560.

36 Quæ intra quatuor menses Episcopos omnes comparere, & residere iubet, quæ licet loquatur de his, qui post acceptam possessionem se absentauerant, vt ex eius tenore patet, & magis apertè ex alia strictiori constitutione, quam nuper promulgauit Dom. ac Pontifex noster Papa Vrbanus VIII. dat. Rom. ann. 1635. Ex identitate

37 tamen rationis extendi † potest ad recenter promotos, & consecratos, si absque iusta causa Ecclesiæ sibi commissæ possessionem capere distulerint, quamuis ad hoc nullum certum tempus à iure præfixum reperiatur, vt aliud agens agnoscit Nicol. Garcia *de beneficiis, part. 11. cap. 6. numer. 12.*

38 Quartò, sæpissimè dubitari contingit, † an hi Vicarij generales Episcoporum Indiarum, debeant esse Presbyteri, vel saltim in sacris Ordinibus constituti? Quoniam passim aliqui Prælati eos huic muneri præficiebant, qui solum prima clericali tonsura initiati erant Et sanè hoc tantùm sufficere, dummodo ita tonsuratus, coniugatus, vel bigamus non sit, & ætatem legitimam 25. annorum habeat, & in habitu clericali incedat; apertè docemur *in cap. indicatum 89. dist. cap. 2. de cleric. coniug. cap. in noua 16. quæst. 7.* cum aliis relatis per Abbat. *num. 12. decis. 5.* Ripam 56. Burg. 40. Mant. 33. *in cap. decernimus, de iudic.* Rebuff. *d. tit. de Vicar. Episcop. num. 37.* Lancel. Conrad. *in temp. omn. iud. eod. titul. 1. num. 2.* Sbroz. *lib. 1. quæst. 31. per totam*, Moscon. *d. cap. 10. pag. 271.* Cened. *in collect. 4. ad Decret.* Nicol. Garcia *de benef. 5. part. cap. 8. in princip.* Segura *in direct. 1. part. cap. 11. num. 6.* & nouissimè Dom. Præses Valençuela *consil. 101. num. 67. & 68. volum. 2.* & D. Felician. à Vega *in d. cap. decernimus, num. 149. & num. 154.*

39 Et licet Clemens VIII. in quodam † Breui mandauerit, omnes Vicarios præsentes, & futuros debere esse sacris Ordinibus initiatos, & alias eorum deputationem nullam, & inualidam esse, hoc tamen Breue in Hispania nec publicatum, nec receptum fuit, & eo non obstante continuatur consuetudo nominandi Vicarios primæ coronæ, prout & in prouinciis Indiarum nominari vidi in Archiepiscopatu Limensi, & Episcopatu Truxillano, & tradit (de eodem stylo testificans) Nicol. Garcia *d. cap. 8. num. 11. cum seqq. & in addition. ad idem caput, num. 14. & seqq.* & Mauricius de Alcedo *de praexcellen. Episcop. dign. 2. part. cap. 2. num. 4.*

40 Quamuis † inficiari nolo, nec possum, longe decentius esse, vt, si fieri possit, ex Presbyteris eligantur. Neque enim posse eum, qui sacris non sit initiatus, Ecclesiasticarum causarum, & multo minus personarum esse iudicem, patres palam contestantur, vt patet ex D. Athanas. in epist. ad solit. vit. agent. D. Ambros. *lib. 5. epist. 32.* & Alano Coppo *dialogo 1. cap. 21. pag. 138.* Intercedente † tamen 41 dispensatione Romani Pontificis bene possunt laici etiam coniugati esse Vicarij generales Episcoporum, & alias causas ciuiles & criminales clericorum audire, & expedire, vt dixi *sup. hoc lib. cap. 2. ex num. 44. & 50.* Et aduertit Sbrozius *de c. 31. num. 14. & seqq.* vbi adducit † exemplum in 42 Paulo de Castro, qui omnino laicus, & coniugatus, fuit constitutus Vicarius generalis Florentiæ in spiritualibus, decreto Martini V. vt ipse idem Castrens. narrat *consil. 210. Visa quadam disputatione*, & Thomas Dipsonatus in eius vita.

Quintò, non minus frequenter dubitatum vidi, † de loco, quem in choro, & in Synodo Prouinciali & Synodali habere debeat Vicarius generalis, 43 & an præcedat Archidiaconum, tam absente, quam præsente Episcopo? In quo articulo licet Nauarr. *consil. 1. & 2. de maior. & obed.* & Menochius 91. *lib. 1. & consil. 257. lib. 3.* Archidiaconi partes defendant; reliqui tamen DD. pro Vicario stare videntur, ita vt dicant non valere consuetudinem in contrarium, vt constat ex Abbat. *consil. 21.* Chassan. *in Catalog. glor. mund. 4. part. consid. 46.* Boer. *de author. mag. consil. num. 74. & seqq.* Bertrand. *consil. 23. num. 8. lib. 1.* Rebuff. *in praxi, tit. de Vicar. Episcop. num. 7.* Franc. Marco *decis. Delphin. 619. n. 3.* Lancel. Conrad. *in temp. Iud. lib. 2. c. 6. §. 2. num. 14. cum seqq.* Azeued. *in Curia Pisana, lib. 2. c. 2. n. 19.* Sarmient. *lib. 7. select. c. 17.* Sbrozio, qui plures alios refert, *lib. 2. c. 25.* Flam. *de resignat. benef. lib. 7. q. 24. in fin.* Læl. Zech. *de Rep. Eccles. c. 23. num. 7.* Cerola *in prax. verb. Vicarius, vers. 15.* Steph. Gratian. *2. tom. discept. forens. cap. 298. num. 37.* Gambara *de off. legati, lib. 3. num. 109.* M. Anton. Cuchus *lib. 2. maior. instit. tit. 83. num. 99.* Tusch. *litt. V, concl. 184.* & nouissimè, & latissimè Dom. Præses Valençuela, qui nihil intactum relinquit, *consil. 101. per totum.* Et secundum hanc receptiorem, & veriorem sententiam † Limanus Conuentus iudicauit, lite 44 ad eum per viam violentiæ deducta, super præcedentia Vicarij in Concilio Synodali contra Archidiaconum, & Capitulum Ecclesiæ Limanæ, quia à solo Decano præceditur, in quo Capitulum Ecclesiæ repræsentatur, quod verum est Vicario præferendum esse, vt docent Auctores supra relati, & præcipuè Menoch. *d. consil. 257. num. 94.* In quo consilio multa notatu digna reperies de his præcedentiis Ecclesiasticis, & eleganter Ant. de Prætis *de iurisd. Episcop. tom. 13. tract. part. 2. c. 6. & 7. per tot.* vbi securè resoluit, quod Vicarius debet præcedere omnes Canonicos, & Dignitates, excepto Decano, siue in præsentia, siue in absentia Episcopi, etiam si aliqui ex illis essent Episcopi, sed ibi sederent, vt dignitates, & quod, qui contrarium prætendunt ambitione, & quod † in 45 omnibus Capitulis sunt æmuli, & capita Eteroclita, id est, factiones mouentia.

Quod tamen bene limitat *d. cap. 6. num. 52.* nisi † talis Vicarius esset simul Canonicus, & ingrederetur chorum, vt talis, in apparatu Canonicali, 46 quia tunc sederet in loco sibi, vt Canonico, quia tunc sederet in loco sibi, vt Canonico contingenti, secundum Domin. *in cap. à collatione, de appellat. lib. 6.* Vbi plura alia exempla ad hoc probandum

dum adducit, & latè Panuin. *de offic. & potest. Capit. sede vacant. quæst.* 10. *part.* 2. *vers. An autem Vicarius Capituli*; & hæc est praxis communis omnium Ecclesiarum, & secundum eam his proximis diebus consului ad interrogationem Illustriss. & Reuerendiss. Episcopi Pampilonensis: quia etiam Episcopi, & Prælati, si sunt de aliquo Collegio, sortiuntur locum non secundum dignitatem Episcopatus, sed secundum antiquitatem dignitatis Collegialis, vt pulcrè tradit Seraphin. *decis.* 1058. & Purpurat. *in l.* 1. *D. de offic. eius*, *num.* 195. vbi quod Episcopus scholaris debet in actibus Vniuersitatis præcedi ab eius Rectore, de quo etiam Gratian. 1. *tom. discept. forens. cap.* 106. *numer.* 4. & post alios Anguianus *de legib. lib.* 3. *controuers.* 33 *n.* 85. vbi, quod Rector Complutensis in actibus Vniuersitatis præcedit Archiepiscopum Toletanum. Et quod Episcopus, qui in aliqua Ecclesia vt Canonicus adest, debeat post Decanum sedere, Panorm. *in cap. postulasti*, *à num.* 8. *de concess. præbend.* Gratian. *suprà num.* 9. Barbosa *de Canonic. cap.* 36. Anel. de Amat. *consil.* 30. Iacob. Gall. *cons.* 29. *num.* 33. Luna *cons.* 4. Alcedus *de præst. Episcop.* 2 *part. cap.* 1. *num.* 61. Ponte *decis.* 8. & Fulu. Constantius *in l.* 1. *C. de Consulib. lib.* 12. *n.* 16.

47 Vnde † cautè legenda, & practicanda est quædam sched. Regia, dat. Matr. 9. Iulij ann. 1630. In qua cum Tlascalensis Archidiaconus quereretur, sibi suum in choro locum ab Episcopo adimi, vt Vicario relinqueretur, iniunctum Episcopo fuit, vt id excusaret, & generaliter statutum, Archidiacono suum locum, etiam præsente Vicario, relinquendum, nisi vbi contrarium vsu, & consuetudine inualuisset. Nam re vera (iuxta supra relata) consuetudo ex parte Archidiaconi petenda esset, quinimò & eam illi non prodesse, Abb. & alij sentiunt. Vnde hæc schedula opinioni Nauarr. & Menoch. qui Archidiaconum præferunt adhæsisse videtur.

Sextò, frequenter agi solet de quæstione remotionis Vicarij, semel ab Episcopo nominati. Et † an cum causa, vel sine causa, & ad nutum eius fieri possit? Et quamuis Abb. *in cap. tua uobis*, *num. final. de offic. Vicarij*, & plures antiquiores, & recentiores, quos nouissimè refert Nicol. Garcia *in addit. ad tract. de benef.* 3. *part. cap.* 7. *num.* 22 D Valençuela *cons.* 101. *num.* 10. *volum.* 2. ad nutum reuocari posse existiment, etiam si iuramentum de non reuocando tempore nominationis præstitum sit. Contraria tamen opinio verior & receptior est, & hodie praxi obseruatur, nimirum, vt causa, & ea quidem grauis ad talem remotionem desideretur, propter huius officij dignitatem, & existimationem personarum, quæ ad illud eligi solent, & pro eorum manutentione sæpissimè Regiæ prouisiones expediri solent, vt constat ex relatis à Boer. *decis.* 49. *num.* 23. *& de auth. magn. Consilij*, *num.* 154. Ioan. Gutier. *lib.* 3. *pract. cap.* 11. *num.* 4. Iacob. Sbrozio *d. tract. de offic. Vicar. lib.* 3. *quæst.* 32. Ceuall. *pract. commun. quæst.* 422. *num.* 26. *& in tract. de violent.* 2. *part. quæst.* 62. *à num.* 34. Flores Diaz de Mena *in pract. quæst. cap.* 10. *num.* 34. *& seqq.* Mastrill. *de Magistrat. lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 41. *&* 42. Auiles *in cap. Prætor. cap.* 1. *gloss. verb. Fiel*, *num.* 42. Burgos de Paz *cons.* 21. *num.* 5. D. Valençuela *d. cons.* 101. *num.* 7. & latius *cons.* 130. *num.* 38. vbi *num. seqq.* idem tenendum esse ait in Vicariis, siue Locumtenentibus Correctorum, de quibus Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 18. Et quid in Vicariis nominatis à Capitulo sede vacante dicemus *inf. c.* 13. *ex num.* 56. vbi etiam de syndicatu Vicariorum agemus *ex num.* 26. & generaliter, quod etiam in amobilibus ad nutum requiratur causa, M. Mantua *decis.* 19. *part.* 1. Boer. *decis.* 149. *à n.* 11. Chassan. *in Catal.* 7. *part. consid.* 33. Burg. de Paz *d. cons.* 21. *per tot.* & Padilla *in l. cum quis*, *C. de iur. & fact. ignor.* & nouissimè de Vicar. Episcoporum, & aliis officialibus loquens D. Ioann. Bapt. de Larrea *discept. Granatens. cap.* 2. *ex num.* 1.

Septimò, omissis aliis, quæ de Vicariis generalibus Indiarum tradit Fr. Ioan. Bapt. *in aduertent. confess. fol.* 140. *& fol.* 200. *& fol.* 357. & qualiter Religiosi mendicantes non possint vti omnimoda intra duas diætas, vbi eiusmodi Vicarij morantur. Sciendum † est eosdem Vicarios posse etiam esse Visitatores generales 49
suarum Diœcesum, dum tamen hoc eis specialiter ab Episcopo committatur, vt deciditur in Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 3. & resoluit Rebuff. *in prax. titul. de form. Vicar. num.* 100. *& seqq.* Sbrozius *vbi suprà lib.* 2. *q.* 130. *num.* 2. Paul Fuscus *de Visitat. lib.* 1. *cap.* 2. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 45. *quæst.* 4. Vgolin. *de potest. Episc. cap.* 4. §. 7. *vers. Tertiò, nec visitare*, Narbon. *de appellat. à Vicar. ad Episc. part.* 1. *num* 224. & Barbos. *in Pastoral.* 3. *part. alleg.* 73. *num.* 28. cuius rei ratio ea est, quod in mandato Vicariatus veniunt tantum ea, quæ Episcopis competunt ratione iurisdictionis ordinariæ. Ius † autem visitandi competit eis ex 50
lege Diœcesana saltem quantum à visitatis procurationem recipit, vt per text. & DD. *in cap. conquerente*, §. 1. *& cap. dilecto*, *de offic. Ordinarij*, *cap. inter vos*, *de sentent. & re iudic.* cum aliis, quæ adduxi *suprà cap.* 7. *ex num.* 25. & tradit Marian. Socin. *de visitatione*, *quæst.* 1. *num.* 2. & Dom. Acuña *in notis ad cap. non debere* 5. *dist.* 80.

Et est † adeo necessarium, & substantiale, vt 51
per Concil. Trid. *d. cap.* 3. multum Episcopis iniungatur, vt per se ipsos, si fieri possit, talem visitationem faciant, vel vbi legitime impediti fuerint, per suos Vicarios generales, aut idoneos, & probatæ vitæ Visitatores. Quod etiam eisdem valde commendatur in sched. dat. apud D. Laurent. 5. August. ann. 1577. & in aliis, quæ reperiuntur 1. *tom. pag.* 164. *& pag.* 116. & esse conuenientissimum suadent rationes, quas de vtilitatibus, quæ ex domini oculis proficiscuntur, adduxi *suprà hoc cap. num.* 21. *& seqq.* Quibus nunc addo, in materia visitationis loquentem D. Greg. Nazianz. *epist.* 34. vbi sic quendam Episcopum excitat, † qui lo- 52
corum circuitu, & itinerum laboribus ab hoc munere per se exemplo deterrebatur; *Locorum circuitu angeris, tibique instabilis esse videris, quemadmodum ligna, quæ aquis feruntur. Absit, Vir Eximie, absit vt ita affectus sis: illorum enim cursus coactus est, tuus autem circuitus Deo gratus, & acceptus. Fixumque tibi, ac stabile est, multis prodesse, quamuis loco minimè fixus sis. Nisi vero quis Solem accuset, quia in orbem currit, radios fundens, atque omnibus rebus, quas obit,*

obit, vitam afferens, aut etiam inerrantes stellas laudans, Planetas accuset, quorum error ipse quoque compositus est, atque concinnus. Et
53 sanè placet hic illud † consilium Columellæ *lib. 2. de re rust.* vt frequenter dominus, si possit, agrum suum exerceat, & inspiciat: *Et frequentius se venturum, quam sit venturus denuntiet, sub hoc enim metu villicus cum familia erit in officio.*

54 Quod munus † visitationis, prædicationis, & recognitionis suarum ouium, vt præcipuum Episcopalis instituti, omnibus Prælatis sub districta vltione imperatur *in cap. irrefragabili, & in cap. inter cætera, de off. Ordin.* & grauiter commendatur *in l. 6. tit. 3. lib. 1. Recop.* & de nostro Indiarum iure in sched. dat. Matrit. 5. Decemb. ann. 1608. quæ si Episcopi hac in parte negligentes fuerint, Metropolitanis iniungit, vt ipsi accedere, vel mittere possint ad visitandas Diœceses suorum suffraganeorum, & tradit alia Menoch *de arbit. cas.* 424. Vbi post alios necessitatem, & vtilitatem harum visitationum com-
55 mendat, † & arbitrio iudicis relinqui docet, pœnam Episcopi negligentis, necnon & tempus, quo visitatio fieri debeat. Et quod Episcopo affirmanti se non posse visitare, quia est impeditus, credi debeat, Sbroz. *d. lib. 2. quæst.* 121.

56 Ad quam quidem visitationem omni † iure moderatis sumptibus, & cum paruo comitatu ire iubentur, ita vt procurationis sibi designatæ quantitatem nullo modo excedant, & quærant, quæ Iesu Christi, non quæ sua sunt, vt constat *ex cap. cum Apostolus, cap. olim, cap. sopita, cap. procurationes, de censib. Extrauag. vnica, eod. tit. cap. exegit, eod. in 6. cap. cum ex officij, de præscrip.* Conc. Trid. *d. sess. 24. c. 3. de refor. vers. Interim,* ibi: *Exceptis tantum victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, moderatéque pro temporis tantum necessitate, & non vltra, erunt ministranda.* Circa quod plures vtiles quæstiones inuenies apud Nauarr. *cons. 1. & 12. tit. de censib.* Cerol. *in prax. Episcop. 1. part. verb. Visitatio, §. 1. & seqq.* Stephan. Gratian. *lib. 1. discept. forens. cap. 57. num. 16. cum seqq.* Vgolin. *de off. Episcop. cap. 49. §. 3.* Sbroz. *d. lib. 2. quæst.* 112. & 113. vbi quod valet consuetudo, quod nihil detur, & quod ad euitanda scandala deberet Episcopus dare omnia necessaria Visitatori. Sayr. *in Floribus decis. sub tit. de censib. decis. 1. & 11.* Card. Tuschus *litt. V. concl.* 218. D. R. Acuña *in cap. 5. 80. dist.* Franc. de Leo *in thesaur. for. Eccles. part. 2. c. 16. à n. 41.* Paul. Piasec. Genuens. Beller. & plures alij, quos refert Aug. Barbos. *in Pastor. d. 3. par. alleg. 73. n. 50. & seqq. & in nouissimis collect. ad Conc. Trid. d. cap. 3. pag.* 383. & 389. & omnino Petr. Surd. *in tract. de aliment. tit. 4. quæst. 21. per tot.* & Adam Gontz. *lib. 6. polit. c. 14 & 15* plura alia satis notanda de his visitationibus adducentes.

57 Et quoad nostrarum Indiarum Visitatores, idem grauiter cautum est † *in Conc. III. Limens. act. 4. c. 4.* cuius verba relatu mihi digna videntur, & ita habent: *Visitatores, vt non solum excessus corrigant, sed etiam exemplo modestiæ, & Christianæ sobrietatis ædificent, nullo modo patiantur pompam, aut profanum apparatum, aut nimios sumptus in occursationibus, & hospitationibus sibi exhiberi. Munera quæcunque, aut commodi aliquid præterea, quæ sunt à iure permissa, neque Visitator ipse recipiat, neque suos recipere permittat; sed neque emat, neque permutet, cum his, qui visitantur equitatum, aut aliquid aliud si quid eiusmodi acceperit, sciat se ad dupli restitutionem intra mensem faciendam iuxta constitutionem Concilij Tridentini in conscientia teneri. Quod si non restituerit intra prædictum tempus, ab omni beneficio, & officio esse suspensum, secundum Greg. X. in Concilio generali editam sanctionem, quæ habetur in d. cap. exigit, de censib. lib. 6.*

Iuxta quæ intelligenda est schedula Regia 2. Iunij ann. 1557. quæ habetur *in 1. tom. impress. pag.* 116. dum iubet, † ne Indi Indorumuè po- 58
puli, aut communitates quicquam sub procurationis nomine visitatoribus tribuant, ea reddita ratione, quod laici ad hæc nullo modo tenentur. Quod etiam multum curandum esse inquit noster Ioan. Matienz. *in tract. M. S. de moder. Reg. Perù, 1. par. cap.* 27. ob id, quod graues molestiæ, extorsiones, & vexationes à miseris Indis sub nomine eiusmodi, & aliarum procurationum fiunt, quas Peruani vocant *Camaricos.* Etenim hoc procedet, nisi vbi fuerit contraria consuetudo, quam non damnat, sed potius obseruari iubet Concil. Limens. *vbi suprà* sequens vestigia Conc. Trid. & prosequitur Barbosa *d. alleg. 73. n.* 48. tractans, qualiter præscribi possit exemptio, vel præstatio procurationis. Et ita reperio prouisionem quandam D. D. Martini Enriquez, Peruani Proregis, dat. 15. Nouemb. ann. 1587. quæ non obstante dicta Regia schedula Visitatoribus ab Indis tribui iubet: *Cada quatro dias doze gallinas, dos carneros de la tierra, dos fanegas de maiz, y vna de harina: y en dia de pescado veinte y quatro hueuos, y quatro libras de pescado, y yerua y leña. Y siendo el pueblo de mas de quinientos Indios, hasta mil, doblado, con que por esto no adquieran possession, ni derecho alguno à lo que assi se les manda dar.* Quamuis hæc taxatio arbitrio Episcoporum relinqui videatur *in Concil. Limens. II. ann. 1567. cap. 110. pag.* 30. ibi: *Que los Obispos visiten sus ouejas, ò embien Visitadores, à los quales tassen la procuracion de comida, especialmente la que han de dar los Indios, y tambien señalen tiempo y compañia, y lo demas, segun la forma del Concilio Tridentino.* Et quoniam Visitatores in his partibus in multis excedunt, plures aliæ cautiones ad eorum excessus compescendos propositæ sunt, *d. Conc. Limens. III. act. 4. cap. 3.* & in Bulla confirmat. eiusd. *pag.* 91. hæc verba habentur: *Sciunt experti illarum regionum, Visitatorum sæpè cupiditate & fraudibus, visitationes non parum fuisse corruptas, vnde remedij nihil rebus Ecclesiasticis allatum sit, quin potius damni plurimum datum, &c.*

Quæ vt commodius impleri possint, & Vicarij, & Visitatores Episcoporum procurationis limites non excedant, meritò statutum est in Concil. Trident. *& in d. Limensi. III. act. 4. cap. 2.* † vt salarium competens eisdem ab Epis- 59
copis assignetur, ita vt neque de pœnis Cameræ Episcopalis, neque de condemnationibus, Visitatoribus ipsis, aut officialibus eorum, aliquid proueniat, quod iam olim statutum etiam fuit in Concil. Tolet. VII. quod refertur *in c. 4. 10. quæst. 3. & in cap. inter cætera, & cap. cauendum, de off. Ord. & in l. 3. titul. fin. lib. 8. Rec. p.* propter magna incommoda, quæ ex his possent litigantibus obuenire, de quibus benè agit

Segura *in direct. ind. Eccles. cap.* 14. *num.* 18. concludens *num.* 36. quod in foro conscientiæ tenentur Prælati de bonis propriis, aut prælatura salarium suis Vicariis, aut Visitatoribus constituere, non vero ex bonis subditorum, aut vasallorum, quibus iustitia ministratur. Quod sequitur etiam Follerius *in const. Reg. Neapol. peruenit, num.* 23. *& in const. ad hoc volentes, num.* 3. Matienz. *in dialog. relat. lib.* 3. *cap.* 32. *num.* 9. Auendañ. *in* 2. *part. cap. Pretor. cap.* 10. *à num.* 3. Sbroz. *de Vicar. Episcop. lib.* 1. *q.* 55. *per totum & lib.* 3. *quæst.* 54. *num.* 3. & Flores Diaz de Mena *lib.* 1. *var. quæst. quæst.* 8. *n.* 6. *& seqq.*

60 Sed † an si salarium his officialibus signatum non fuerit, nec de eo expressè, nec tacitè conuentum, adhuc illud iudicialiter petere, & consequi possint, sæpissimè vidi in quæstionem vocari in his partibus Indiarum. Nullus enim ferè Episcopus moritur, super cuius bonis, seu spoliis concursus creditorum in Audientiis Regalibus non formetur. Et statim Vicarij, & Visitator se opponunt, & pro suis salariis acerrimè dimicant. Contra quos facit,

61 quod regulariter dici solet, † nempe salarium non conuentum nequaquam deberi; vt *in l. salarium, C. mandat. & l. salarium, D. eod.* cum similibus, quæ, vltra alios antiquiores, tradit Speculat. *in titul. de salario*, Andr. Gail. *lib.* 1. *pract. cap.* 44. vbi latè eius Addit. Grœuæus, Rota *decis.* 559. *num.* 1. *& decis.* 679. *num.* 10. *part.* 1. *diuers. sacri Palatij*, & de procuratore loquens Menoch. *cons.* 228. *num.* 6. Aloiſ. Riccius *in praxi Curiæ Archiep. Neapol. decis.* 85. *num.* 3. *part.* 1. & in tutore idem *collect.* 656. *part.* 5. Vincent. de Franch. *decis* 121. & in famulo, aut alio seruiente, Paul. Castrens. *cons.* 346. *volum.* 1. Menoch. *vbi suprà num.* 4 *&* 95. & nominatim in Vicario Episcopi Iacob. Puteus *decis.* 43. *lib.* 2. *& decis.* 5. *lib.* 3. Mohedan. *decis.* 4. *de offic. Vicar.* in nouis, vbi Addit. Marta *voto* 99. *num.* 2. Farin. *decis.* 291. *num.* 1. *tom.* 1. *par.* 1. Flamin. Parif. *de resign. benef. lib.* 1. *quæst.* 16. *num.* 54 vbi refert sic à Rota esse decisum, & sequitur Ant. Naldus *in pract. quæst. verb. Vicarius, num.* 6. *pag.* 919. quamuis contrarium, ex æquitate magis, quam ex rigore iuris obseruari soleat, maximè vbi Vicarius solitus esset operas suas locare, & Episcopus conducere, & vbi sportulæ iudiciales adeo tenues sunt, vt ex eis Vicarius, vel Visitator se commode exlubere non possit, vt concludant idem Auctores proximè relati Segura *d. cap.* 14. *num.* 36. Sbrozius *de Vicario Episcopi, lib.* 1. *quæst.* 55. *num.* 4. *& seqq.* Flores Diaz de Mena *d. quæst.* 8. *num.* 6. 7. *&* 8. & nouissime plures alios referens D. Præses Valençuela *consil.* 179. *numer.* 61. *& seqq. volum.* 2.

Et ita hoc ferè arbitrarium hodie est in supremis Hispaniæ Tribunalibus, & aliquando similes petitiones admittuntur, & salaria eiusmodi moderatè taxantur, aliquando in totum ex prædictis considerationibus repelluntur, præ-

62 cipuè † post pragmat. Matritens. 19. Martij ann. 1616. quæ expressè vetuit, ne salaria non conuenta petere possint hi, qui Magistratibus, Prælatis, aut aliis dominis famulantur, assistunt, vel obsequuntur, à quibus alias commoditates, vel fauores in temporalibus, vel spiritualibus sperare possunt. Cuius pragmaticæ meminit Amat. Rodet. *in tract. de priuileg. cred.* 1. *part. art.* 3. *fol.* 33. *num.* 28. vbi inquit sanctissimam fuisse: *Et maxima cum deliberatione & iustitiæ zelo statutum, ob vitandas plures lites, quæ quotidie circa hoc oriebantur, & incommoda, quæ sequebantur, præcipuè cum & mortuo Episcopo, aut alio Prælato, iniquè eorum bonis, aut spoliis facto creditorum concursu, multi suscitarentur famuli, petentes pro suis seruitiis salaria aliqua, &c.* Quod etiam in nostris terminis multo ante cautum fuit in Bullis Pauli III. & Pij V. quarum mentionem faciemus *infrà hoc lib. cap.* 11. *n.*...... & tetigit D. Felician. à Vega *in cap. cum contingat, num.* 31. *&* 35. *de foro comp.* D. Valençuela *cons.* 57. *num.* 14. & Rota Romana sacri Palatij, 3. *part. lib.* 3. *decis.* 1619. vbi requirit, quod famulus sit descriptus in libro Episcopi.

Et quod dicimus in Vicariis & Visitoribus, longe maiori ratione repetitum volumus in † Notariis eorundem Episcoporum, & offi- 63
cialium. Nam hi quoque nullum salarium petere possunt, & sportulis suis contenti esse debent. In quarum † exactione si excesserint 64
taxam Regiis edictis præfixam, vulgo: *Los Aranceles Reales*, potest iudex laicus eos, si laici fuerint, punire, si vero clerici, Regium Senatum commonefacere, vt huic excessui obuiam eatur, quoniam graues, & insolitæ sportularum exactiones, reputantur esse quædam veluti vectigalia, siue gabellæ, & impositiones illicitæ, *l. vectigalia, D. de publican. & vectig.* cum traditis à Quintil. Mandos. *in gloss. facultatum, §. & taxam, verb. Solita*, & cum † le- 65
ges respicientes pretia rerum, & ea taxantes, clericos, & Ecclesias ligent, vt per textum & DD. *in cap. constitutus, de restit. in integrum*, Nauarr. *in Manuali, cap.* 15. *numer.* 88. Mexia *ad pragmat. taxæ pan. conclus.* 1. *num.* 4. *& conclus.* 4. *numer.* 11. Sotus *de iust. & iure, lib.* 6. *quæst.* 2. *articul.* 3. *concl.* 3. Gutierr. *lib.* 2. *pract. quæstion.* 180. *numer.* 1. Bobad. *in Polit. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 69. Felician. *de censib. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 15. *&* 46. *tom.* 1. Velazquez de Auendaño *in eodem tract. cap* 28. *num.* 1. *&* 2. *& cap.* 32. *à num.* 5. Did. Perez *in Rubr. titul.* 2. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 31. *vers. Igitur pretium iustum*, optimè Palatius *de contract. cap.* 6. *pag.* 305. & Azeued. *in leg.* 6. *tit.* 5. *num.* 4. *&* 6. *lib.* 5. *Recop.* Merito sportularum taxatio, iustè, & pro bono Reipublicæ à Principe facta, eosdem ligare debebit, & excessus in contrarium tentati reprimi per eundem Principem possunt. Ad quod sunt iura expressa *leg.* 27. *&* 33. *tit.* 25. *lib.* 4. *leg.* 17. *tit.* 5. *lib.* 3. Recop. Auth. vt iudices sine quoquo suffr. *§. volumus, collat.* 2. ibi: *Non sinere amplius aliquid quam sacra nostra constitutione dispositum est, percipere sportularum*: & de nostro municipali Indiarum iure *schedul. dat.* 12. Iunij ann. 1559. & aliæ plurimæ, quæ reperiuntur *in* 2. *tom. impress. pag.* 371. *& seqq.* quæ strictè præcipiunt: *Que en los juzgados Eclesiasticos de las Indias aya aranceles de los derechos que deben lleuar los juezes, y notarios, y que estos no passen del triplicado de los que se lleuan en el Arçobispado de Toledo*, vt notat in terminis Bobad. *in Polit. lib* 2. *cap.* 17. *n.* 598. *& cap.* 18. *num.* 229. *& cap.* 21. *num.* 112. *&* 260. D. Hier de Leon *decis. Valentiæ* 20. *ex num.* 49. *part.* 1. Petr. Caball. *resolut. crimin. tom.* 1. *casu* 53. *num.*

*num.*3. *& seqq.* Cyn. & Bald. *num.* 10. *in Auth. qua in prouincia* 6. vbi de criminib. Auendañ. *in cap. Prætor.*1. *part. cap.*2. *ex num.*12. Belluga *in speculo Princip. Rubr.* 11. §. *& quæ dicta sunt, num.*4 *fol.*35. Azeued. *per text. ibi in l.* 31. *tit.*6. *lib.*3. Recop. Carroc. *de locato,tit.de sport. iud.q.*7.*ex num.*40.*fol.*21.Mastrill.*de Magistrat. lib.*1.*cap.*12.*n.*40. *& seqq.* & Quintil. Mandos. *vbi supra & dicam infrà lib.*4.*c.*5.*num.....*

Et hoc adeò verum esse aliqui existimant, vt
66 tales † Notarij, si laici sunt visitari, & syndicari possint de huiusmodi excessibus, non solum ab Episcopo, cui deseruiunt, vel eius Vicario, hoc enim nullam recipit dubitationem, vt patet ex Aufr. Puteo,Tiber. Decian. & aliis, quos refert Bobad. *d. lib.* 2. *cap.* 17. *numer.* 48. Verum & à iudicibus Regiis secularibus, si credimus Georg. Cabedo *decis. Lusitan.*14.*n.*17. 1. *part.* vbi ad id refert Arrestum Senatus Lusitani, quo decretum fuit cognitione appellationum causarum, in quibus scribæ iudicum Ecclesiasticorum accusati fuerant, eo quod excedebant taxam in salariis scripturæ contra dispositionem ordinationum illius Regni, pertinere ad iudices Cancellariæ.

Quod eo protrahit Ferrer *in obseruat. Ca-*
67 *talon.*222. vt existimet, † Notarium, etiam Clericum ratione falsitatis in instrumento commissæ posse puniri per iudicem laicum saltem ciuiliter, priuatione nempe officij. Quod tamen meritò reprobat Caballus *resolut. crim. centur.* 1. *casu* 64. Mastrill. *decis. Siciliæ* 159. dicens ibi decisum fuisse, ad iudicem Ecclesiasticum esse remittendum, quem refert, & sequitur Aloif. Ricc. *in collect. decis.* 4. *parte, collect.* 1613. & est videndus Steph. Gratian *lib.*2. *discept. forens. cap.* 340. *num.* 7. 28. *&* 29. *&*
68 *cap.*34 *per totum*; vbi probat † Notarios etiam laicos Episcoporum, siue sint perpetui, siue temporales, siue habeant salarium, siue non, & siue delinquant in officio, vel extra officium, fori priuilegio gaudere, eo nimirum quo secundum multorum sententiam gaudent omnes famuli, & familiares Prælatorum. De quo, & quomodo praxi recipi debeat, latè tractant Calcan. *consil.* 71. *& duabus seqq.* Boer. *decis.* 9. Capic. *decis.* 12. Viuius *decis.* 126. Menoch. *de arbitrar. cas.* 552. Natta *cons.* 576. Vinc. de Franch. *decis. Neapol.*407. *part.*2. *num.* 4. Vbi, post alios, probat de delictis actuariorum, & aliorum curiis inseruientium, proprias curias cognoscere, Thesaur. *decis. Pedem* 21.Iul.Clar. *quæst.*35. *num.*18. Marta *de iurisdict.*4. *part. casu* 111. *&* 216. *cent.*2. Farin. 1 *tom.crim.quæst.*8. *n.*46. Parlad. *in sexquicent. differ.*9. §. 1. *num.*7. *&* 8. Ioann. Maria Nouar. *in praxi elect. fori, sect.*35. *ex n.*2. Bobad. *d.cap.*17.*num.*97. *& c.*18. *n.* 166. & Aloif. Ricc. *in prax. Archiepisc. decis.*549. Quamuis in Notariis, & Tabellionibus Episcoporum pro villis, & dominiis temporalibus, quæ aliquando habent, & in quibus temporalem iurisdictionem exercent, contrarium probari debeat, ex traditis ab eodem Bobadilla *d. cap.*17. *num.*196.

Et vtcumque sit, quo magis hi Notarij in officio contineantur, & ne clerici secularibus negotiis se immisceant, tam de iure Canonico,
69 quam Regio sæpè cautum est, † vt sint laici, & non clerici, excepto si aliqua causa spiritualis, vel mere Ecclesiastica tractetur, ad quam clerici Notarij deputari poterunt, vt patet ex textu & gloss. *in c. sicut, ne clerici, vel monac. cap. multorum* 2. ibi: *Notarij gessit officium, dist.* 32. *l.*15 *tit.*18. *lib.*2.*l.*12.*tit.*3. *lib.*1. Recop. cum aliis traditis à Ias. *in l.*1.*n.*8. *D. de iust. & iur.* Grassis *decis. Aurear.part.*2. *lib.*3.*cap.*2.*n.*18.Cened. qui alios adducit,*in collect.*147.*ad Decret. n.*1. Did. Per. *in l.* 12. *tit.* 3. *lib.* 1. Ord. Couar. *in pract. cap.*19.*num.*8. Salced.omninò videndus, *in addit. ad prax.* Bernard. Diaz *cap.* 58. Carol. de Grass. *de effect. cleric. effect.* 8. *num.* 1. & plures alij, quos refert Illustriss. Bracharens. Acuña *in notis ad d. cap. multorum, n.*2. Mastrill. *d. decis. Sicil.*159. Riccius *d.collect.* 1613. *& in prax.* Archiepis. Neapol. *decis.* 331. vbi dicit, quod sic practicauit text. *in cap. vt officium*, §. *ad conscribendas, de hæreticis*, de quo etiam Peña *in direct.Inquis.*3.*part.q.*19.*comment.*68.& Grassis, & D.Acuña *vbi suprà*.

Quæ omnia mihi vsui fuerunt, cum Limæ essem, † & in Regali Cancellaria tractaretur de prouisione contra Archiepiscopum, & eius Vi- 70
carium generalem expedienda, vt nullos Notarios haberent, qui merè laici non essent, vt sic magis in officio continerentur, & delinquentes facilius puniri possent. Quod tamen nunquam obtinuit, & contenti fuimus nullos notarios ad faciendas relationes causarum temporalium Ecclesiasticarum in Regium Prætorium admitti, qui laici non essent, semper quippè maximè absurdum, & iniquum reputatum est, † admitti ad officia publica secularia eos, qui si in eis delinquant, à iudicibus secularibus puniri non possint, vt eleganter docet Couar. *in pract.cap.*33. *n.*6.*vers.Clerici autem*, Vincent. de Franc. *decis.*479. *n.*2. *&* 4. & Petr. Caballus *part.*1. *resol. crim. d. cap.* 64. *num. vlt.* qui addunt, posse circa hoc Principes seculares legem particularem condere, eamque tenere, & congruam, & rationabilem censeri debere.

CAPVT IX.

De appellationibus, quæ à sententiis Prælatorum, & Vicariorum Indiarum interponuntur, & qualiter iuxta nouam formam Breuis Gregorij XIII. prosequantur, & terminentur?

SVMMARIVM.

1 *Causæ omnes fori Ecclesiastici in prima instantia pertinent ad Episcopos, & Ordinarios locorum.*

2 *Ordinariorum ius in prima instantia à partibus in eorum præiudicium renunciari non potest.*

3 *Lites omnes, & præsertim Ecclesiasticæ citò terminari iubentur, & de earum instantiis.*

4 *Lites Ecclesiasticæ in Indiis ex variis causis protelebantur, quæ referuntur, & remedia, quæ ad hoc damnum tollendum proposita fuerunt.*

5 *Metropolitanos iudices constituere in prouinciis longè distantibus à sua Metropoli, aliquando tractatum fuit.*

6 *Bulla Gregor. XIII. de forma appellationum* in

mittatur, & ea non finita desinat esse Canonicus, adhuc manet iudex, & quare?

59 *Sententiæ duæ conformes, quæ exequi iubentur per constitutionem Gregor. XIII. an intelligantur in eo solum casu, quo de Metropolitano ad suffraganeum appellatur, vel etiam in eo, quo de suffraganeo ad Metropolitanum?*

60 *Sententiæ duæ conformes licet exequi iubeantur per Breue Greg. XIII. tamen admittitur contra eos exceptio nullitatis defectus iurisdictionis.*

61 *Nullitas proueniens ex defectu iurisdictionis nunquam excludi videtur.*

62 *Sententiam confirmatam exequi solet iudex à quo, reuocatam iudex ad quem, & de praxi huius articuli.*

63 *Sententiæ conformes, quæ dicantur, & an si in diuersis summis condemnent, verum sit saltem in minori conformes esse?*

1 CAusæ omnes † ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, & præsertim matrimoniales, & criminales, in prouinciis Indiarum (sicut & in aliis) in prima instantia coram Ordinariis locorum tractandæ sunt, vt disponitur *in Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.* de cuius praxi plurima congerunt Fuscus, Monal. Zerol Piasec. Nouarius, Salgad. & alij, quos refert August. Barbos. in nouis *collectan. ad eundem text. & in Pastorali, part. 3. allegat 51.* & vltra eos Nauarr. *cons. 3. in tit. de off. de leg. & cons. 9. de priuileg.* Paz *in praxi, 2 tom. prælud. vlt. ex num. 6. & 18.* vbi hoc
2 adeo verum esse inquit, † vt ius Ordinariorum in prima instantia nullo modo possit in eorum præiudicium à partibus renuntiari, Hier. Gonçal. *in regul.* 8 Cancell. *gloss. 52. num. 36.* Caldas Pereira *in l. si curatorem, verb. Quod pristinum, num. 31.* & Flores de Mena *lib. 1. variar. quæst. c. 12.* Extatque ad id idem notabilis constitutio Leonis X. & altera Greg. XIII. incipit, *Romani, in summ.* Bullar. *fol. 178. & fol. 701.*

3 Sed cum in iure † semper (& præsertim in huiusmodi causis) breuitas desideretur, vt constat ex eod. text. Concil. ibi: *Saltem infra biennium à die mota litis terminentur, & sess. 25. cap. 10. vers. Admonet, cap. finem litibus, & cap. fin. de dolo & contum. c. 1. & 2. de re iud. cap. constitutus, de procur.* cum aliis, quæ late congessi *in meo 1. tom. de Ind. iure, lib. 3. cap. 3. ex n. 7.*
4 Et hoc † tam propter litigatorum artes, quam propter iudicum Ecclesiasticorum negligentiam, & locorum distantiam in his prouinciis Indiarum consequi non posset, adeo vt in prouerbium abierit: *Si te quieres hazer inmortal, hazte pleito Ecclesiastico*, merito Prudentissimi, & Piissimi nostri Reges subditorum damnis obuiam ire cupientes, plures, ad excitandam hac in parte Prælatorum curam, schedulas ex-
5 pedierunt, & aliquando tractatum † fuit de iudicibus Metropolitanis, in prouinciis longè distantibus constituendis, ne in causis appellationum Metropolim adire necessarium esset, vt constat *ex sched. quandam dat. Burgis 1. August. ann. 1605.* & alia dat. Matrit. 1. Iunij ann. 1612. quarum memini *sup. c. 7. n. 35.*

Sed tandem magis placuit, vt executioni
6 mandaretur † Bulla quædam Greg. XIII. fœlicis recordationis, quam concessit ad postulationem Regis nostri Philippi II. ann. 1578. vbi nouam formam constituit super modo, & forma appellationum interponendarum, ac prosequendarum, & litium breuiandarum in partibus Indiarum. Et ad hoc expedita fuit schedula Regia Matriti 7. Martij ann. 1606. ad omnes Audientias earundem Indiarum directa, quæ dolet illius Bullæ executionem tamdiu suspensum fuisse, & iubet, vt deinceps absque vlla mora, vel excusatione practicetur, & publicetur, his verbis: *El Rei.* † *Mi Virrei, Pre-* 7
sidente, è Oidores de mi Audiencia Real de la ciudad de los Reyes de las prouincias del Perù. Por Breue Apostolico de Gregorio XIII. que se expidio à postrero de Hebrero del año passado de 1578. se dispone, y manda, que todos los pleitos Ecclesiasticos de qualquier genero y qualidad que auia, ò que ouiesse en las mis Indias Occidentales, se siguiessen en todas instancias, y se feneciessen, y acabassen allà, sin los sacar para otras partes, como mas particularmente lo entendereis por el dicho Breue, de que con esta os mando embiar copias autoriçadas. Y porque he entendido, que de no se auer cumplido lo susodicho se han seguido, y siguen muchos inconuenientes, daños, y molestias à las partes, que vienen con los dichos pleitos à estos Reinos, os mando, que hagais cumplir y executar precisamente, en todo esse distrito, lo dispuesto por el dicho Breue, dando noticia del à todas partes, y la orden que conuenga, para que se cumpla, y no se vaya, ni passe contra lo en el contenido en manera alguna. Fecha en Madrid à 7. de Março de 1606. años. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señor, Iuan de Ciriça.

Et licet dicta Audientia Limana, atque etiam 8
Argentina, aliquas † difficultates repræsentauerit, quæ huius rescripti executionem morabantur, & inter alias eam, quod antiquum valdè esset, & veluti consopitum, cum tam concedens, quam impetrans ante eius publicationem, vsum, & implementum, & sic † re integra, decessis- 9
sent, *arg. text. in l. 1. D. de nundinis,* ibi: *Nundinis à Principe impetratis, non vtendo qui meruit, decennij tempore vsum amittit, leg. 3. tit. 7. part. 5. cap. fin. §. officium, de off. deleg. in 6.* vbi quod litteræ, seu rescriptum, si est iurisdictionale, expirat, re integra morte concedentis, cum aliis traditis à Calder. *consil. 455. alias 11. de censib. circa med.* Decio *in capit. cum accessissent, numer. 16. de constit.* Paulo Castrens. *consil. 4320.* Hier. Gabr. *consil. 162. per tot. lib. 1.* & Tiber. Dec. *cons. 25. num. 106. lib. 1. & cons. 66. numer. 65. lib. 3.* Vbi hoc certiùs esse docent, vbi impetrans rescriptum, vel priuilegium, eo pluries vti potuit, & non fecit. Nihilominus † Audientiæ Limanæ per 10
sched. 4 Februar. ann. 1608. & Argentinæ per aliam 17. Iulij ann. 1609. responsum fuit, vt commissam sibi huius executionis prouinciam, absque vlla excusatione, vel hæsitatione implerent, scirentque omnia attente, & circumspectè in supremo Indiarum Consilio inspecta, & trutinata fuisse. Et cum Dom. Prorex Marchio de Montesclaros, tanquam Præses dictæ Audientiæ Limanæ iterum scripsisset, iam id executioni mandatum fuisse, responsum accepit per epist. dat. Aranjueci 24. Ianuar. ann. 1610. in hæc verba: *Lo que toca à auer despachado prouisiones para que se cumpla y execute el Breue de Gregorio XIII. sobre las apelaciones de*

de las causas Ecclesiasticas en conformidad de lo que se os ordenò por cedula mia, està bien, y assi lo hareis con el cuidado que os està ordenado. Nam reuera dictum rescriptum, siue priuilegium † magis fuit gratiæ, quam iustitiæ; & licet iurisdictionis quandam mutationem, siue concessionem contineat, hæc tamen fuit accessoria ad gratiam; & sic perpetua, & quæ morte concedentis, etiam re integra, expirat, iuxta ea, quæ tradit Abb. *cons. 34. num. 5. & 6. lib. 2.* text. & DD. præcipuè Padilla *in l. 2. C. de diuers. rescript.* qui multis modis respondet *ad d. l. 1. de nundinis*, Bart. & Carol. de Tapia *in l. fin. D. de const. Princ.* latè & optimè Felin. *in c. cum accessissent, n. 35. de constit.* vbi etiam Dec. *n. 17.* idem Dec. *cons. 271. & 496.* Menoc. *cons. 377.* & Card. Tusch. *litt. P, concl. 755. per tot. & litt. R, concl. 208.*

Gregoriana porro Constitutio sic habet:
12 *Gregorius † Papa XIII. ad perpetuam rei memoriam. Exposcit debitum Pastoralis officij, cui disponente Domino præsidemus, vt litium dispendiis, quæ in foro Ecclesiastico pro tempore tractantur, ea, qua fieri potest, celeritate succurratur. Exponi sane nobis nuper fecit charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Catholicus, quod in partibus ciuitatum, terrarum, locorum, & oppidorum, ac dominiorum Indiarum, Terræ firmæ, & insularum maris Oceani, ob locorum à Romana Curia distantiam, difficilè admodum rescripta Apostolica haberi quiuerint; ac propterea appellationes, quæ à quibusuis sententiis in causis, tam criminalibus, quam ciuilibus, ac aliis quibuscunque forum Ecclesiasticum concernentibus, pro tempore latis, interponuntur, difficulter admodum recipi, & admitti possunt, ac propterea incolarum prædictorum dispendiis, quæ ex litium longitudine proueniunt, valde consultum fore, si duæ sententiæ pro tempore latæ, rem iudicatam facerent, & ab illis amplius non liceret appellare. Quare idem Philippus Rex nobis humiliter supplicari fecit, vt in præmissis opportune prouidere de benignitate Apostolica dignaremus. Nos, qui populorum quorumlibet quietem, & commodum, quantum cum Deo possumus, libenter procuramus, eundem Philippum Regem à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes huiusmodi supplicationibus inclinati. Volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quod in omnibus Regnis, terris, & dominiis Indiarum, & Terræ-firmæ, & insularum maris Oceani, & alias quomodocunque, & qualitercunque nuncupatis, dicto Philippo Regi mediatè, vel immediatè subiectis, quandocunque in causis, tam criminalibus, quam aliis quibuscunque forum Ecclesiasticum concernentibus, à sententiis pro tempore latis, appellari contigerit, si prima sententia ab Episcopo lata fuerit, ad Metropolitanum; si vero prima sententia ab ipso Metropolitano promulgata fuerit, ad suffraganeum Ordinarium viciniorem appellatio interponatur; cuius sententia, si primæ conformis fuerit, vim rei iudicatæ obtineat, & executioni per eum, qui eam tulerit, quacunque appellatione non obstante, demandetur. Si vero illæ duæ, siue ab Ordinario, & Metropolitano, siue à Metropolitano, & Ordinario viciniori latæ, conformes non fuerint, tunc ad alterum Metropolitanum, vel Episcopum, à quo primo fuit lata sententia, viciniorem eiusdem prouinciæ, appelletur, & duas, ex ipsis tribus sententias conformes (quas etiam vim rei iudicatæ habere volumus.) Is, qui vltimo loco iudicauerit, exequatur, quacunque appellatione non obstante. Decernentes omnia, & singula, alias quam vt præmittitur intentata iudicia, nullius prorsus roboris, vel momenti fore, & quascunque deinceps, modo prædicto non seruato, interpositas, vel interponendas appellationes, nullas, irritas, & inanes existere, sicque per quoscunque iudices, & commissarios quauis auctoritate fungentes, etiam loci Ordinarios, & causarum Palatij Apostolici Auditores (sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi facultate) iudicari debere, irritum quoque & inane, si secus super his à quocunque quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, etiam municipalibus, & particularibus illarum partium, legibus, statutis, & consuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque indultis, & litteris Apostolicis, quibusuis iudicibus, tam Ordinariis, quam delegatis, & quibusuis aliis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac quibusuis derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis irritantibus, & aliis decretis quomodolibet concessis, confirmatis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenore huiusmodi præsentium pro expressis habitis, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresè derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Cæterum quia difficile foret præsentes litteras ad singula quæque loca deferri, volumus, & similiter Apostolica auctoritate decernimus, vt illarum transumptis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo cuiuslibet personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XV. Maij ann. M. D. LXXIII. Pontificatus nostri anno I.*

In qua Constitutione (vt vides) tria, & quidem admodum necessaria, nouiter deciduntur. Primum, † in causis Ecclesiasticis Indiarum, appellationem interponi debere, non ad sedem Apostolicam, sed de suffraganeo ad Metropolitanum, vel si prima sententia lata fuerit à Metropolitano, ad viciniorem suffraganeum eiusdem Metropolitani. 13

Secundum, duas sententias conformes, ab eisdem latas, vim rei iudicatæ obtinere, & executioni mandandas esse per eum, qui primam tulit, & pronuntiauit.

Tertium, si conformes non fuerint, tunc secundam appellationem admitti, & interponendam esse ad alterum Metropolitanum, vel ad Episcopum viciniorem ei, qui primam sententiam tulit, & si duæ ex his conformes fuerint, exequi debere per eum, qui vltimo loco iudicauerit.

Et quod ad primum articulum attinet; qua

parte

parte appellationem à suffraganeo defert Me-
tropolitano, nihil noui inducit, cum id secun-
dum Ordinarij iuris regulas procedat, quod
14 subditis † Episcopi suffraganei, ad Archiepis-
copum appellare permittit, *cap. per singulas,*
el 2. cap. nullus primas, cap. conquestus 9. q. 3.
cap. 1. de offic. deleg. cap. duo, cap. Pastoralis,
de off. Ordin. cap. dilectus, cap. cum causam, cap.
solicitudinem, de appellat. cap. per tuas, de
sent. excom. cap. 1. de foro comp. in 6. cap. Ro-
mana de appell. eod. lib. cap. vt litigantes, de
off. Ord. *leg. 7. tit 4. part. 3.* cum aliis, quæ vl-
tra ordinarios in eisdem locis adducit Quaran-
ta *in summa Bullar. verb. Archiepiscopi aucto-*
ritas, auct. 18. pag. 53. Scaccia *de appell. lib. 3.*
quæst. 8. num. 86. cum seqq. Petr. Gregor. *eodem*
tract. lib. 4 cap. 2. ex n. 1. Paz *in praxi, 2. tom. præ-*
lud. 1 num. 4 fol. 4.

Quatenus vero dicta constitutio excludit,
15 vel denegat, quod † litigantes Papam eo in
casu adire, vel ad eum appellare possint, noui
iuris inductiua, & antiqui correctoria videri
potest, cum eo inspecto, possent, si vellent, ad
16 Papam, omisso medio Archiepiscopi appella-
re, † quia ipse est iudex Ordinarius omnium
Ordinariorum, vt per gloss. *in cap. si duobus, de*
appell. Felin. *in cap. cum te consulente, de off.*
deleg. Quaranta *vbi suprà* & latissimè Scaccia
quæst. 7. num. 46. cum multis seqq. *& q. 10. n. 9.*
17 Vbi quod † per talem interpositionem appel-
lationis ad Papam, sunt ligatæ manus inferio-
rum, & quod si Metropolitanus hoc sciens,
adhuc in causa procedere velit tanquam iu-
dex Ordinarius appellationum, processus erit
nullus, & aliis pœnis veniet puniendus, de qui-
bus per text. gloss. & DD. *in cap. si duobus, de*
appell. Dueñas *reg. 24. limit. 4.* Ant. Gabr. *lib. 2.*
comm. opin. tit. de appell. concl. 1. & seqq. & Scacc.
d. q. 7. num. 55.

In eo quoque dicta constitutio à iuris com-
munis regulis deuiat, quod suffraganeum vi-
ciniorem, & inferiorem, iudicem facit in ap-
18 pellationibus à suo Metropolitano interposi-
tis, † cum regulariter apellationes debeant
gradatum interponi de minori iudice ad su-
periorem, *l. 1. §. si quis, D. de appell.* cum latè
traditis à Cardin. Alexand. *in Rubr. de appel.*
ex n. 20. Rebuff. *in eod. tract. ex n. 1.* Scaccia *q. 2.*
& 7. per totam, ita vt de substantia appella-
tionis esse dicatur, vt de minori ad maiorem
iudicem appelletur, non ad minorem, imo nec
ad æqualem, & consuetudo in contrarium non
admittatur, *cap. cum appellationibus, de appellat.*
cap. 2. de consuet. lib. 6 l. præcipimus, C. eod. tit. Fer-
rar. Montan. *de appell. lib. 2. cap. 5.* Paul. Castrens.
in l. aduersus, num. 2. C. si aduers. rem indicatam,
Ioan. Bapt. Ferretus *cons. 292. num. 2. volum. 2.*
Rebuff. *vbi suprà n. 6.* quos refert D. Valençue-
la *in monit. contra Venet. 6. part. num. 74. & 75.*
Hippolyt. Riminald *in Rubr. D. de offic. eius,*
num. 48. & 166. Gregor. Lopez *in l. 1. & in l. 18.*
verb. Igual, tit. 23. part. 3. Azeued. *in l. 1. tit. 18.*
lib. 4. Recop. num. 11. Paz *in praxi, 1. tom 6 part.*
in proœmio, num. 43. Menoch. *cons. 75. num. 23.*
volum. 1. Roland. *consil. 75. numer. 19 volum. 3.*
Francisc. Marcus *decis. 366. numer. 24. & de-*
cis. 253. num 4.

19 Hinc deduces, quod appellatio de vno ad
alium, denotat superioritatem. Latissimè Tusch.
verb. Appellatio, concl. 352. Doct. Balboa, qui
inde ad plures practicas quæstiones subinfert,
in cap. si duobus 7. num. 4. & seqq. de appellat. &
Scaccia *d. tract. q. 2. per totam*, vbi probat, esse
nullam appellationem de maiori ad minorem,
etiam ignoranter, vel ex pacto interpositam, &
q. 8. n. 80. & 97. & seqq. vbi inde bene etiam sub-
infert, hac de causa legitimos & ordinarios iu-
dices appellationum à Metropolitanis interpo-
sitarum, esse † Primates, vel Patriarchas; qui 20
sunt veluti Patres, & Superiores Archiepisco-
porum, nisi quis velit, omisso eorum medio,
Papam adire. De quo etiam late agit Specul.
tit. de appell. §. nunc tractemus, in princip. fol. 188.
Card. Iacobat. *de Conciliis, lib. 1. art. 1. ex n. 255.*
Petr. Gregor. *de appell. lib. 4. cap. 6. n. 2. verb.*
Ab Episcopis, Læl. Iordan. *de Rom. sede ori-*
gin. cap. 13. Isidor. Moscon. *de maiest. milit.*
Eccl. lib. 1. part. 1. & 17.

Et est ratio huius rationis, quia absonum est
vt † inferior habeat potestatem in superiorem, 21
contra reg. text. *in l. ille à quo, §. tempestiuum,*
D. ad Trebell. l. nam magistratus, D. de recept.
arb. & tradita à Christoph. Castellion. *cons. 23.*
num. 5. Ioan. Menoch. *in cap. licet, num. 6. de*
Præb. lib. 6. & in c. statuta, n. 3. de hæret. eod.
lib. quamobrem, inferior non potest infringe-
re, vel reuocare sententiam, aut factum superio-
ris, *l. minor autem, D. de minor.* Vital. *in tract.*
claus. verb. Expleto errore, num. 18. Crauet. *cons.*
148. num. 3. & 4. vbi ampliat, etiam si talis sen-
tentia, vel factum superioris esset nullum, vt *in*
d. l. ille à quo, & l. formam, C. de off. Præfect.
Præt. l. eos, §. ne liceat, C. de vsuris, Clem. 2.
de consuetud. Clem. ne Romani, de elect. cap.
cum inferior, de maior. & obed. cap. vt nostrum,
de appellat. vbi Moderni, Innoc. *in capit. inter*
dilectos, de excess. Prælator. Ancharr. *cons. 57.*
Roman. *cons. 335. num. 8.* Decius *in cap. cum*
accessissent, col. 2. vers. Secunda conclus. de constit.
& cons. 593. col. 4 in fine.

Sed cum hæc omnia, quamuis in se verissi-
ma, & regulariter iustissima sint, de iure posi-
tiuo procedant, non est dubium, † quin sum- 22
mus Pontifex, ex causa, imo & sine causa, si
velit, possit in illis dispensare, ex latè traditis à
D. Valençuela *d. 6. part. ex num. 42.* Pet. Petra
de potest. Princip. cap. 17. per totum. Atque ita
facere (vt Gregorius in dicta constitutione fe-
cit) quod ordinarius ille modus interponen-
darum appellationum † mutaretur, viciniorem 23
suffraganeum, licet inferiorem, quoad hoc su-
periorem faciendo, non tam ex vi suæ dignita-
tis, & ordinariæ iurisdictionis, quam virtute
delegationis Apostolicæ, quam ex dicta consti-
tutione consequitur, vel subrogationis in lo-
cum ipsius Romani Pontificis, vel Primatis, si-
ue Patriarchæ, ad quos (vt diximus) gradatim
Metropolitanorum appellationes deferri solent.
Quæ † subrogatio omnes qualitates in eum 24
transfundit, quæ erant in illis, in quorum lo-
cum subrogatur, *l. si eum 10. § qui iniuriarum, D.*
si quis caution. cum latè adductis à Tiraq. *de*
primog. q. 10. ex n. 43. Catel Cotta *in memorab. iur.*
verb. subrogatum, Crauetta, post alios, *in l. 1. de*
legat. 1. ex num. 170. Tusch. *litt. A, conclus. 174.*
& 308. & latissimè D. Valençuela *cons. 84.*
n. 5. cum seqq.

Neque est nouum, vt † qui attentis aliis 25
qualitatibus alicui inferior est, respectu ali-
cuius accidentis eleuetur, & idem superior in

re aliqua efficiatur, vt patet in exemplis *cap.*
fanè, de offic. deleg. cap. Pastoralis, §. prætere-
rea, de offic. Ordin. cum traditis ab Abbat. *in*
cap. ad abolendam, num. 15. de heret. Quatan-
ta, *verb. Archiepiscopi auctoritas, numer.* 18.
Griuell. *decis. Dolana* 82. Ego *sup. cap. prox.*
*ex num.*44.

Et in ipsis terminis appellationum, quod
non solum per Romanum Pontificem, verum
26 & † per consuetudinem, aut statutum muni-
cipale effici possit, vt iudex ad quem, pro su-
periori habeatur, optimè notat Præpos. *in*
*Rubr. de appellat. num.*26. sic limitans id quod
supra diximus, quod non valeat consuetudo
appellandi de superiori ad inferiorem, nam ex-
tante illa consuetudine, vel declaratione, iam
inferior hac in parte superior videtur. Quod
etiam refert & sequitur Rebuff. *vbi supra n.* 6.
& D. Balboa *in d. cap. si duobus, de appellat.*
num. 4. *vers. Nisi simul*, adducens exemplum
in oppidis dominorum particularium: *Donde*
el Alcade mayor suele conocer en primera in-
stancia con los Alcaldes ordinarios, y tambien
conoce en la segunda en grado de apelacion, &
27 ad idem bene expendit † *l.* 14. *tit.* 18. *lib.* 4.
Recop. Quæ tales consuetudines valere probat,
quasi earum prætextu illi iudices efficiantur
maiores iudici à quo.

28 Causa autem, quæ † Gregorium suasit, vt
hac in parte id, quod vidimus, disponeret, &
iuris habenas laxaret, fuit (vt ipse exprimit)
longa itinerum distantia, si Romanus Ponti-
fex adeundus esset pro appellationibus Eccle-
siasticis Indiarum, & pium, ac iustum deside-
rium, vt litigantium sumptibus, & dispendiis,
litiumque breuitati consuleretur. Quod multa
similia priuilegia in iure extorsisse videmus in
eisdem materiis iurisdictionalibus, vt nunc de
aliis dicere supersedeam. Sic enim Monachus
29 † propter absentiam sui Prælati in remotis
agentis coram Episcopo conuenitur, vt per
Ioann. de Lignan. *in Clem. ne in agro, de stat.*
regular. quem refert, & sequitur Abb. *in cap.*
si quis contra clericum, num. 42. *de foro com-*
30 *pet.* Sic † Monialis, absente Abbatissa, in iu-
dicio agere potest, licet alias id illi absque
eius licentia non permitteretur, *cap. cum dile-*
cta, in fin. vbi gloss. *de rescript.* iuncto *cap.*
31 *non dicatis* 12. *quæst.*1. Sic † filius familias pro-
pter patris absentiam ad agendum, & defen-
dendum in iudicium admittitur, *l. si longiùs,*
32 *§. si filius, D. de indic.* Et † forum, quis sortiri
compellitur, quod alias posset legitimè decli-
nare, *vt per text. & gloss. penult. in cap. cum*
ex litteris, de in integrum restit. vbi illa notan-
33 da carmina † refert, quæ adduxi *sup. hoc lib.*
cap. 5. *numer.* 7. Sic propter laborem, & ex-
pensas itineris, non potest quis virtute rescri-
pti Apostolici trahi ad iudicium vltra duas
diætas extra suam Diœcesim, *cap. nulli, de res-*
cript. cap. statutum, §. 1. *& §. cum autem, de*
rescript. Nec dicitur haberi recursus ad supe-
riorem, quando in eo habendo, propter dif-
ficultatem, & distantiam itineris, esset quis
habiturus plus damni, quam vtilitatis, ex
doctrina Bart. per text. ibi *in leg. mediterra-*
neos, vbi etiam Ioann. de Platea, *C. de annon.*
& tribut. lib. 10. Sic propter distantiam via-
rum, non citatur personaliter ille, qui extra
prouinciam residet, sed sufficit ad domum ci-
tari, vt probat text. iuncta gloss. *verb. In Hi-*
bernia, in cap. cum olim, de dolo & contuma-
cia; & itidem non petitur, nec speratur con-
sensus absentium, qui consentire, aut dissen-
tire poterant, *cap. fin. de maior. & obed.* vbi bo-
na glossa *leg. fin. §. vbi autem in vnum, C. de*
bon. quæ liber. ibi: *Vel longè absunt*, Et sic de-
nique, † propter difficilem aditum superioris, 34
& mortis periculum, eius consultatio, quæ alias
requireretur, omittitur, & potest inferior supe-
rioris partes assumere, *leg. si quis filio exhære-*
dato, §. quid tamen, D. de iniust. rup. iunctis
aliis notandis exemplis, quæ adducunt Bart.
& DD. *in l.* 1. *§. si plures, D. de exercit.* Abb.
Felin. & alij *in cap. ex parte, de constitut.* idem
Abbas *col.*1. & Felin. *col.* 15. *vers. Nihilominus,*
in cap. dilectus, de appell. Vbi, quod extante
difficultate adeundi superiorem, semper licet
iuris rigorem temperare, DD. communiter *in*
d. l. si longius, & in l. nemo, l. pro locis, l. mediter-
raneos, C. de annon. & tribut. lib. 10. gloss. *verb.*
In remotis, in cap. 3. *de temp. appell. lib.* 6. Ti-
raquel. *in l.* 1. *connub. glos.* 1. *part.* 1. *n.* 39. Co-
uarr. *de sponsal.* 2. *part. cap.* 7. *num.* 5. Molina
de primog. lib. 4. *cap.* 4. Ias. *in l. fin. num.* 71. *de*
off. eius, Bald. *in cap.* 1. *qualiter vassall.* Auiles
in cap. Pretorum, cap. 1. *verb. Derechamente,*
num. 22. Trigona *sing.* 13. *num.* 5. *&* 6. Redin.
de maiestat. Princip. verb. Sed etiam per legiti-
mos tramites, num. 41. & Bobad. omnino vi-
dendus, *in Polit. lib.*2. *cap.*21. *num.*118. *&* 119.
*& cap.*17. *num.* 106. *& seq. & num.* 160. qui
omnes, & alij passim, plures alios effectus ad-
ducunt, quos distantia itinerum operatur, &
Ego *d. cap.*5. *num.*7.

Sed omitti non potest decretum † Synodi 35
Carthaginensis Sextæ, cui B. Augustinus in-
terfuit, in cuius *cap.* 105. ob eandem rationem,
in eisdem terminis, de quibus agimus, sub ana-
thematis pœna ordinatum fuit, vt grauari, à vi-
cinis Episcopis audirentur, & quod si quis ab
Africa ad transmarina appellasset, à nullo in
communione reciperetur. Ex quo decreto as-
sumpsit Gratianus text. *in cap. placuit, el* 1. 2.
quæst. 6. & de suo illa verba addidit, *Nisi fortè*
ad Romanam sedem appellauerit. Quæ tamen
delenda sunt, quia in illo Concilio non ageba-
tur de detrahenda Romani Pontificis dignitate,
& auctoritate, sed ex verosimili eius mente, vt
difficultatibus appellationum transmarinarum
occurreretur, viciniores Episcopi adiri iubeban-
tur, vt rectè aduertit Marta *de iurisdict.* 1. *part.*
*cap.*16. *num.*15. *&* 16. sic respondens obiectio-
ni Bruti Fulminis, quam adduxerat *cap.* 10. *n.*14.
qui impie ex illo textu deducere conatur, Ro-
manum Pontificem vniuersalis Ecclesiæ Epis-
copum non fuisse.

Et similis consuetudo † olim inualuerat 36
in Hispania, iudicandi, & decidendi, non so-
lum ordinarias priuatorum, verum & maio-
res causas Episcoporum, per Prouinciales
Episcopos viciniores, nullo ad Romanam se-
dem recursu permisso, quam tamen damna-
uit Sixtus II. in sua epist. Decret. ad Episcop.
per Hispan. prouinc. constit. quæ habetur *in*
1. *tom. epist. summi Pontif. pag.* 241. quia
quemadmodum distantia, & longinquitas
operatur illos effectus, de quibus diximus. Ita
etiam † vicinitas loci, vel personæ, ratione 37
propinquitatis, multa suadet, & concedit, quæ
alias

alias non permitterentur, vt docet elegans
gloss. *in cap. quoniam* 12. *quaest.* 1. *l.* 1. *C. de ca-
non. largit. titul. lib.* 10. vbi Valençuela Pisca-
tor *num.* 4. *& 5. l. vbi absunt, & l. Dinus, D.
de tutor. & curator. dat. ab his*, cum multis
aliis, quæ de effectibus vicinitatis congessit
Alciat. *de verb. signif. lib.* 1. *col.* 28. Tiraq. *de
priuileg. piæ causæ, priuileg.* 56. *& de retract.
lignag.* §. 23. *gloss.* 2. *num.* 2. & Card. Tusch.
litt. V, concl.

Reliquæ verò duæ partes Gregorianæ con-
38 stitutionis, de qua agimus, † concernunt ad
executionem duarum sententiarum confor-
mium & in eis etiam ob desiderium litium bre-
uiandarum, & sumptuum excusandorum, vna
39 instantia supprimitur; cum † alioqui non nisi
tribus sententiis causæ Ecclesiasticæ, vt & se-
culares finiantur, *cap. directæ, & cap. sua no-
bis*, vbi Innocent. & alij, *de appell. Clement. vt
calumniis, de re iudic. l. vnica. C. ne liceat tertiò
prouocare, l.* 23. *tit.* 23. *part.* 3. *l.* 5. *tit.* 17. *lib.* 4.
Recop. cum aliis, quæ congerit Bernardus
Diaz *reg.* 719. Dueñas *regul.* 50. Anton. Ga-
briel. *lib.* 2. *comm. conclus. titul. de re iudic. con-
clus.* 1. Ant. Gama, & Addit. Flores de Mena
decis. 112. Lanfranc. Balbus *decis.* 471. Gail.
lib. 1. *obseruat. cap.* 72. Misyng. *centur.* 1. *obseru.* 15.
& Paz *in praxi, annot.* 2. *num.* 7.

Sed quoniam in praxi huius constitutionis
aliqua dubia emerserunt, quæ me iudicante
terminatæ sunt, è re esse arbitror in Lectoris
gratiam, hic earum hypothesim, ac decisionem
40 subnectere: † nam ex fori exercitatione nouæ
leges plurimum splendorem accipiunt, vt alias
dicitur *in leg.* 2. §. *his legibus latis, D. de ori-
gine iuris.*

Et primum fuit, in causa Reuerendiss. Epis-
copi Guamanguensis Dom. D. Franc. Verdu-
41 go, † qui cum Limæ iam assumptus, & conse-
cratus moraretur, essetque vicinior suffraga-
neus Archiepiscopi Limani, voluit de qua-
dam appellatione ab Archiepiscopo interpo-
sita, & ad se, mediante hoc rescripto Grego-
rij, deuoluta, in eadem ciuitate Limensi co-
gnoscere, & diffinire, & dubitatum fuit, an id
iure facere posset? Mouebatque quæstionem,
quod etiam si iudicandi facultatem haberet, hoc
tamen non in alieno territorio, sed in proprio
42 sibi concessum videretur, cum neque † ipsis
Metropolitanis liceat, in suffraganeorum pro-
uinciis, etiam ad cognoscendum de appella-
tionibus ab illis interpositis, eorum Diœceses
ingredi, inibique iurisdictionem exercere, aut
Metropolitanos (quos vocant Iudices) consti-
tuere, nisi vbi id consuetudine immemorabili
præscripsissent, *cap. nullus primas* 9. *quæst.* 2. *cap.
peruenit, cap. duo, cap sicut, de offic. Ordin. cap.* 1.
in princip. & §. quia in causis, eod. tit. in 6. *cap.
sicut vnire, de excess. Prælat. cap.* 1. *de supplend.
neglig. Prælat. in* 6. cum latè adductis ab Scri-
bentibus ibidem, & Innoc. Bellamer. & Abb.
in cap. Pastoralis, de offic. Ordin. Couarr. *in
pract. cap.* 9. Gratian. *lib* 1. *discept. cap.* 179.
Zerola *in prax. Episcopali. verb. Archiepisco-
pus*, Paul. Piasec. *in ead. prax.* 2. *part. cap.* 4.
Marescot. *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 54. *ex num* 6.
Quaranta *in summa Bullar. verb. Archiepisc.
auctor. pag.* 47. Paz *in praxi*, 2. *tom. prælud.* 1.
ex num. 14. Vbi loquitur de difficultate Salman-
ticæ orta super constituendo ibidem iudice
Metropolitano ab Archiepiscopo Compostel-
lano. Nimirum, quia, vt exclamat Hostiens.
vbi suprà & latiùs dixi *sup. cap.* 7. *ex num.* 35.
† Archiepiscopus in Diœcesibus suffraganeo- 43
rum suorum nihil potest inuitis suffraganeis
exercere. Et vnusquisque † territorij sui termi- 44
nos obseruare, & intra eos se continere debet,
ne quæ secus fecerit, nullitatis vitium incur-
rant, *l. fin. D. de iurisd. omn. iudicum, l.* 2. *D. de off.
Procons. leg.* 3. *D. de offic. Præsid. cap. statutum*
11. §. *in nullo, de rescript. in* 6. *cap.* 1. *de for.
compet. eodem lib. cap. ea quæ* 26. *de regul. iur.
eodem l.* 7. *tit.* 4. *part.* 3. cum aliis, quæ ad horum
iurium illustrationem congerit Dueñas *reg.*
146. Mantua *singul.* 41. 42. & 45. Hippolyt.
singul. 124. & 203. Quintanad. *de iurisd. lib.* 1.
cap. 6. *num.* 24. Aloif. Ricc. *in prax. Archie-
piscop. Neap.* 2. *part. decis.* 188. *num.* 6 & Ioan.
Baptista Toto *in compend. decis. verb. Iurisdi-
ctio contentiosa, pag.* 25. Adeo † vt vel locum 45
ipsum pro Tribunali erectum, & designatum
iudices, tam seculares, quam Ecclesiastici exce-
dere, nisi ex causa non debeant, neque extra
illum acta iudicialia expedire, *l. cum senten-
tiam* 6. *C. de sent. & interloq. l. ius pluribus* 11.
D. de instit. & iure, l. 31 *tit.* 5. *lib.* 2. *Recop.*
cum aliis, quæ adducit Vantius *titul. de nullit.
ex defect. iurisd. Ordin. num.* 110. Azeued *in
leg.* 15. *titul.* 6. *lib.* 3. *Recop. num.* 1. Mastrill. *de
Magistr. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 51. Barbos. *in Pa-
storali*, 3. *part. alleg.* 80. *num.* 6. & Dom. D. Fe-
lician. à Vega Pacens. Episc. *in Rubr. de foro
compet. num* 8. *& seqq.*

Sed nihilominus, in quæstione proposita,
contrarium censui, quoniam cum hic † suffra- 46
ganeus (vt suprà diximus) quoad recipiendas,
& cognoscendas huiusmodi appellationes, effe-
ctus fuerit quasi alter Metropolitanus, vel in
eius locum subrogatus, certum est, quod tales
causas iam appellatas, & sibi delatas in Diœce-
si Metropolitani definire poterit, vel aliis de-
finiendas committere, quoniam iura, quæ in
contrarium adduximus (vt ex ipsis patet) lo-
quuntur ante impositionem appellationis, vt
ostenditur *in d. cap* 1. *de offic. Ordinar. lib.* 6. &
expressè probat † elegans textus *in cap. vt liti-* 47
gantes 5. *eodem titul.* cuius hæc sunt verba: *Vt
litigantes releuentur à laboribus, & expensis, sta-
tuimus, ne Archiepiscopus causas, quæ per appel-
lationem, vel alias iure Metropolitico deferun-
tur ad ipsum, alibi, quam in sua propria ciuitate,
vel Diœcesi, aut in eis, in quibus appellatum ex-
titit, vel causæ ipsæ consistere dignoscuntur; au-
diat, vel audiendas committat, nisi sibi aliud de
consuetudine competat in hac parte.* Quem tex-
tum, eo, quo diximus, modo, vbique praxi re-
ceptum, tradunt Dom. Anchar. Anton. de Bu-
trio, & Philipp. Franc. ibidem, & idem affir-
mat & resoluit Quaranta *vbi suprà n.* 15. & 16.
& est expressa decisio Rotæ in causa Valenti-
na iurisdictionis die Lunæ 1. Aprilis, ann.
1596 quæ habetur apud Seraphin. *decis.* 1183.
part. 1. & Aloif. Ricc. *in d. praxi decis.* 512.
pag. 543 ac proinde non videtur excedere suum
territorium, quandoquidem tota prouincia
est territorium Metropolitani, ad cognoscen-
dum de dictis causis, sibi per appellationem
deuolutis, vt optimè inquit Franch. *in d. cap.
vt litigantes.*

Et dato, quod non consideremus, suffraga-
neum

reum tanquam Metropolitanum, sed tanquam delegatum summi Pontificis ad hoc genus causarum, adhuc idem probare debemus, quoniam
48 † delegatus summi Pontificis reputatur Ordinarius, ex doctrina Abbat. *in cap. si quis contra, num. 4. de foro compet. & in cap. qualiter & quando, n. 3. de accusat.* per text. *in c. 2. de offic. deleg. in 6.* quem optimè exornat Morla *in empor. titul. 2. in princip. num.* 104. Imò
49 † Episcopus, in causis, in quibus procedit tanquam delegatus Papæ, maior est Archiepiscopo, quoad illum articulum, vt *in cap. sanè, de offic. deleg. cap. Pastoralis, §. præterea, de offic. Ordin.* cum traditis ab Abb. *in cap. ad abolendam, num. 15. de hæreticis*, & Quaranta *vbi suprà num.* 18.

Secundum dubium motum fuit in causa Ecclesiastica matrimoniali D. Annæ de Cabrera cum D. Ioanne Porcel de Peralta, vtrum dicta
50 † constitutio Gregorij, nouam hanc formam in appellationibus interponendis, & prosequendis inducens, ad illam causam porrigi posset, quæ iam erat appellata ad Romanum Pontificem, tempore quo dicta constitutio publicata fuit, & rescriptum impetratum ad quendam iudicem, coram quo dictus Ioannes Porcel comparuerat, & illud præsentauerat, qui postea suffraganeum adire, & iudicium cœptum deserere, etiam reluctante coniuge, contendebat. Et decisum fuit non posse, quia verba ipsius constitutionis expressè declarant, practicari debere in appellationibus post ipsius publicationem interpositis, vel interponendis. Quod etiam est iuris regulis consentaneum, quæ non permittunt
51 † nouas constitutiones trahi ad negotia pendentia, imo & inchoata, nisi nominatim contrarium legislator in ipsis declarauerit, *l. leges 7. C. de legibus, l. fin. C. de sacros. Eccles. l. fin. C. de vet. iur. enucl. leg. hac consultissima, C. de testamentis*, cum aliis, quæ tradit Accurs. per text. ibi *in Auth. vt cum, de appell. cognoscend. in princip. verb. Referente*, Abb. *in cap. fin. de constit. numer. 9.* & plures alij congesti à Cenedo *in collect. 1. ad Decretum, numer. fin.* Ioann. Gratian. *reg. 295. in fine*, & Anast. Germon. *lib. 1. animaduers. cap. 2.*

52 Quod in statutis † adeo verum est, vt etiam si statuens pendentia negotia comprehendat, adhuc ad illa extendi non possint, si credimus Bart. qui huius rei rationem reddit *in leg. omnes populi, num. 40. D. de iustit. & iure*, vbi cum multis communem dicit Bolognet. *n. 156. cum seqq.* Ioan. Horosc. *num. 131.* & sequitur Baldus post Bart. *in d. l. fin. C. de sacros. Eccles.* & latè disputans Felin. *in d. cap. fin. de constit. num. 3.* & melius, ac expressius cæteris Ias. *in l. non dubium, num 15. C. de legibus*, vbi ita singulariter inquit: *Illud etiam teneas perpetuò cordi, quod statuta, vel reformationes ciuitatum nunquam trahuntur ad pendentes lites, etiam (quod est singulare) statutum istud expressè diceret.* Maximè cum in specie proposita per impetrationem & vsum rescripti summi Pontificis, non esset res integra, sed potius ligatæ manus omnium inferiorum, vt dixi *suprà n. 17.* Neque liberum esset ei, qui eiusmodi rescrip-
53 tum impetrauit, & præsentauit, altera † parte inuita, & contradicente, ab eius vsu discedere, vt probat elegans text. *in cap. interpositas, §. illud denique, de appellat. l. fin. C. quando prouoc. non est necesse*, Bart. *in l. si quis libellos, C. de appellat.* Decius *consf. 60. col. 1.* & plures alij, quos adducit Ioan. Gratian. *reg. 41.* Cardin. Tusch. *litt. R. concl. 208.* & huius litis mentionem faciens D. Carrasc. *ad leg. Recop. c. 6. §. 4. n. 27. fol. 71.* vbi etiam dicti nostri Gregoriani diplomatis meminit.

Tertium dubium, superiori cohærens, ortum fuit in causa Francisci de Medrano Presbyteri, cum Martino Hidalgo. Nam cum Argentinus Episcopus in ea primam sententiam tulisset, & ab eo † ad Limensem Archiepiscopum, 54
tunc Argentini Metropolitanum, appellatum esset, posteàque Argentina Ecclesia in Metropolim erecta fuisset, desiderabat Medranus ad suffraganeum Pacensem, Argentino viciniorem, litem deuolui, qui tamen non obtinuit,
tum † quia hæ nouæ constitutiones partium 55
iura lædere, vel mutare non debent, *d. l. leges*, cum aliis *suprà* relatis; tum etiam, quia iudicium, vbi cœptum, vel introductum fuit, finiri debet, *l. vbi cœptum, D. de iudiciis*, & factum legitimè ex superuenienti causa non retractatur, *cap. factum, de reg. iur. in 6. l. non est nouum, D. eodem.* Neque obstare visum fuit, quod in contrarium obiiciebatur, nempè, quod cum virtute Gregorianæ constitutionis, suffraganeus vicinior, quoad has appellationes Metropolitani vices assumat, videtur eo ipso cessare iurisdictio, quæ antea Limensi competebat; † cum qualitas, siue causa, qua nite- 56
batur, cessauerit, & in alium translata fuerit, argum. text. *in l. si vsusfructus, D. quib. mod. vsusfruct. amitt. l. tutelas, in princip. D. de capit. minut. l. pater filium, §. Tusculanis, D. de leg. 3.* iunctis aliis, quæ tradit Craueta *consil. 302. num. 31.* & Azeued. *in Curia Pisana, lib. 4. capit. 6. numer. 66.* vbi exemplum adducit in Decurione, † qui ratione Decurionatus li- 57
tis cognitionem suscepit, iuxta casum & formam *leg. 7. titul. 18. lib. 4. Recop.* & ante eius determinationem officium Decurionatus reliquit, vel amisit, nam amplius in causa illa iudicare non poterit. Quoniam id ea ratione procedit, quia iurisdictio, ea sola qualitate attenta, concedebatur, & sustinebatur. In antiquo autem Metropolitano semper dignitas, & auctoritas durat, quæ iurisdictionem induxit, cuique (vt diximus) per nouam formam, quoad causas coram eo iam pendentes, & introductas, derogari non potest. Quemadmodum nec derogatur cognitioni causæ,
alicui † tanquam Canonico commissæ per se- 58
dem Apostolicam, quamuis post receptionem litterarum desinat Canonicus esse, vel ex eo solo, quod durat in illo præsumptio peritiæ, & integritatis, quæ fuit causa finalis, quæ Pontificem ad illius nominationem mouit, vt docet elegans gloss. *in cap. statutum, verb. Canonicis, de rescript. in 6.* quam ibidem sequuntur Lud. Gomez *num. 125.* & alij DD. communiter, Abbas *consil. 93. vol. 2.* Paul. Castrens. *consf. 288. num. 3. volum. 2.* Decius *in cap. quoniam Abbas, numer. 6. de offic. deleg.* & Tiraq. *de cessante causa, 1. part. limit. 4. num. 4.* & idem Azeued. *d. num 66.*

Quartum dubium in eadem causa motum, eo tendit, an quod Gregoriana constitutio iubet, de † duabus sententiis conformibus 59
executioni mandandis, intelligi debeat solum in

in eo casu, quo de Metropolitano ad suffraganeum viciniorem prouocatur, in quo dumtaxat videtur nouum ius induxisse? An etiam, vbi è conuersò, de suffraganeo ad Metropolitanum, quod cum iure communi nitatur, eiusdem regulis relinqui prætendebatur, & sic quod tres sententiæ requirerentur, iuxta ea quæ *suprà num.* 39. tradidimus. Sed planè, licèt hoc verbis Gregorij satis comprehensum non sit, negari non potest, quin mente apertissimè decidatur, cum tota illa constitutio litium breuitati prospiciat, & partium expensis, sumptibus, & laboribus excusandis, quod æquè in vno, atque in altero casu procedit. Necnon etiam, quia si vbi suffraganeus inferior sententiam Metropolitani confirmat, duæ istæ possunt, & debent executioni mandari, durum planè, imò & absurdum esset, vt confirmatoriæ Metropolitani, in quo maior dignitas emicat, minor vis, & auctoritas tribueretur. Maximè cum hoc casu, etiam in Regnis Hispaniarum, vbi tres
60 sententiæ desiderantur, duæ, † supradicto modo conformes, statim, præstita fideiussione, executioni mandari soleant, vt tradit Paz *in praxi* 1. *tom.* 7. *part. cap. vnico, num.* 113. *& seqq.* & in terminis dicti Breuis Gregorij XIII. de quo disputamus, quod nulla inter vtrumque casum differentia constituenda sit, optimè (vt solet alia) nouissimè agnoscit Dom. Episcop. Pacensis D. Felicianus à Vega *in Rubr. de foro com-*
61 *pet. num.* 24. adiiciens *num.* 25. Non † ideo excludendam esse exceptionem nullitatis, prouenientis ex defectu iurisdictionis, cum hæc etiam contra tres sententias conformes admitti so-
62 leat, & † nulla quantumuis generali prohibitione excludi videatur, vt docet Roder. Suar. *tit. de los emplaçamientos, num.* 47. Couar. *in pract. cap.* 25. *num.* 4. Anton. Gomez 3. *variar. cap.* 12. *num.* 8. Ioan. Garcia *de nobilit. gloss.* 1. §. 2. *numer.* 24. & plures alij, quos refert, & sequitur Dom. Præses Valençuela *cons.* 11. *in fine, & cons.* 84. *num.* 36. & Vincent. Carroc. *in tract. de remed. contra sentent. except.* 22. *q.* 13.

Quatenus vero dicta constitutio executionem sententiarum conformium ei, qui primam tulit, remittit, non conformium, ei qui vlti-
63 mam; † sequi videtur magis communem praxim omnium Tribunalium, quæ eundem hodie ordinem seruat, licet iure communi inspecto, disputari solet & possit, vtrum ex sententia confirmatoria, vel ex confirmata agatur? & vtrum confirmans, vel confirmatus eam exequi debeat, vt latè per DD. *in l. furti, in fine, D. de his, qui notan. infam. l.* 1. *D. de re indic. Auth. si quis litigantium, C. de Episcop. aud. leg. præcipimus, §. in his, C. de appell. leg.* 27. *titul.* 23. *part.* 3. *leg.* 6. *titul.* 17. *lib.* 4. *Recop. cap. cum in Ecclesia, & cap. vt debitus honor, in fin. de appell. cap. cum appellationibus, eod. tit. lib.* 6. cum aliis, quæ post Bart. *in l. à D. Pio, num.* 15. Alex. *num.* 20. *de re indic.* tradit Greg. Lop. *in leg.* 1. *tit.* 27. *part.* 3. *verb. Los mayores*, Maranta *in praxi*, 6. *part. tit. de executione sententiæ, num.* 6. Bernard. Diaz, & Salced. *reg.* 676. Ioann. Gutierr. *lib.* 1. *pract. quæst.* 98. *per totam*, Azened. *d. lib.* 6. *num.* 3. latissimè Matth. Coler. *in tract. de process. execut.* 2. *part. ex num.* 27. Cald. Pereira *de iure emphyt. tom.* 1. *quæst.* 5. *ex n.* 26. & Amator Rodør. *in tract. de execut. sentent. cap.* 1. *ex num.* 18.

Conformes † porrò illæ duæ sententiæ esse 64
dicentur, in quibus non solum quantitas, verum & tempus, & qualitas conditionis conueniunt. Alioqui si prima purè in mille condemnet, secunda conditionem, vel aliam qualitatem adiiciat, vel si prima ad annum, secunda in biennium, siue longius tempus solutionem differat, conformes appellari non poterunt, vt argum. *l.* 1. §. *si quis simpliciter, D. de verb. obligat. & §. prætereà, Inst. eod.* tenuit Bald. *in l.* 1. *C. de sentent. quæ sine certa quant.* & latè Alciat. *in d.* §. *si quis simpliciter, num.* 57. *&* 69. Et idem esset, si vna condemnaret in centum, & altera in quinquaginta, vt pluribus relatis tenet Hieron. Gabr. *cons.* 56. *num.* 4. *lib.* 1. Bursat. *consil.* 219. Ant. Portius *inter cons.* Farin. *consil.* 177. *num.* 3. & alij, quos refert Cæs. Barzius *decis.* 112. *num.* 4. Ioann. Botta *cons.* 103. *num.* 5. *& seqq. & numer.* 15. & Menoch. *consil.* 509. *num.* 17. *volum.* 6. Quamuis non desint alij plures, & magni nominis Auctores, qui contrarium defenderint, moti eo quod videantur dictæ sententiæ in minorem summam consensisse iuxta *d. l.* 2. §. *si stipulanti, de verbor.* & tradita à Couarr. *in pract. cap.* 25. *numer.* 6. *vers.* 11. Afflict. *decis.* 362. Thesaur. *decis.* 122. *num.* 10. Petr. Surd. *cons.* 112. *num.* 7. Tusch. *litt. S, conclus.* 172. *num.* 13. vbi alios adducit, cum quibus etiam sentire videtur Menoch. *cons.* 1048. *volum.* 11. *num.* 1. *&* 2. *cons.* 1074. *num.* 1. *&* 2. & Farin. *in* 2. *part. decis. Rotæ, decis.* 318. *numer.* 1. & tangit Cæsar Barzius sibi contrarius, *decis.* 38. *num.* 12. quæ omnia notari etiam debent pro praxi, & explicatione text. *in l.* 43. *titul.* 5. *lib.* 2. *leg.* 5. *tit.* 17. *l. fin. titul.* 20. *lib.* 4. *leg.* 5. *lib.* 7. *Recop.* quæ de sententiis, & suffragiis conformibus agunt.

CAPVT X.

An, & de quibus bonis Indiarum Prælati, tam seculares, quam Regulares, viuentes, vel morientes disponere possint.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi viuentes, vel morientes, de quibus bonis disponere possint.*

2 *Episcopi si in sibi necessariis de proprio patrimonio aliquid erogauerit tantundem retinere possunt de his, quæ intuitu Episcopatus quæsierunt.*

3 *Prælati, vt cautè procedant, debent, & solent facere inuentarium de bonis, quæ habent tempore, quo Prælaturam accipiunt.*

4 *Bona omnia, quæ Prælati relinquunt, in dubio intuitu Ecclesiæ, & ex redditibus Episcopatus, quæsita præsumuntur.*

5 *Ecclesia habet fundatam suam intentionem super omnibus bonis à Prælato defuncto possessis.*

6 *Prælati hæredes debent probare quod bona, quæ sibi deberi prætendunt, fuerint quæsita ab eis, ante adeptionem Episcopatus, vel aliunde quam eius intuitu.*

7 *Qualitas, in aliquibus bonis requisita, regulariter ab eo, qui illius defectum obiicit, probari debet.*

8 *Inuenta*

47 *Rota decisio expenditur pro libera dispositione Episcopi regularis.*
48 *Religiosus beneficiarius, vel Episcopus in vita æquè potest disponere de reditibus beneficij aut Episcopatus, atque alij clerici seculares, & Auctores huius sententiæ.*
49 *Regularis factus Episcopus videtur dispensatus in voto paupertatis.*
50 *Episcopi etiam regulares ex opinione multorum possunt in consanguineis facere maioratus de reditibus Episcopatus.*
51 Cap. 1. 18. q. 1. *explicatur.*
52 *Dictio* sibi *denotat dominium, & possessionem.*
53 *Episcopus regularis, quòd quidquid acquirit, acquirat Ecclesiæ, qualiter sit intelligendum?*
54 *Episcopus regularis, quòd non possit disponere de bonis, etiam patrimonialibus, debet intelligi per vltimam voluntatem.*
55 *Doctoris sententia dubia debet intelligi iuxta iura quæ allegat.*
56 Cap olim, §. præterea, de priuileg. *explicatur.*
57 *Episcoporum præcipuum munus, & gloria consistit in bonis suis inter pauperes dispensandis.*
58 *Nauarrus cur non responderit* ad cap. cùm olim, de priuileg.
59 *Textus, qui diuersos intellectus habet ad decisionem causarum adduci non debet.*
60 *Pereira opinio putantis, Episcopos regulares omninò prohiberi in vita, & in morte de suis bonis disponere, nullo fundamento fulcitur.*
61 *Episcoporum regularium & secularium praxis quotidiana nullam differentiam facit in dispositione bonorum.*
62 *Episcopi regulares multi, & sanctissimi referuntur, qui de reditibus Episcopatus viuentes largiter in pios vsus distribuerunt.*
63 *Peccatum admisisse summos & sanctos viros in aliqua actione fieri solita, præsumi non debet.*
64 *Episcopi, tam regularess quàm seculares ex veriori opinione parificantur in dispensatione bonorum inter viuos, & æqualiter peccant, si illa in profanos vsus expendant.*
65 *Episcopi non peccant distribuendo reditus Episcopatus inter pauperes, vel opera pia alterius Diœcesis, licèt melius sit intra propriam id facere.*
66 *Episcopi, quando & qualiter possint sine peccato suis propinquis, & consanguineis succurrere ex reditibus Episcopatus.*
67 *Episcopi aliqui solent cæci esse circa nepotes & in studio ditandæ posteritatis.*
68 *Prælatorum deprauatorum symbolum in veruecibus Arabiæ reperit Maiol. & cauda eorum signat studium ditandæ posteritatis.*
69 *Consanguineis necessitatem patientibus, non solùm possunt, sed imò debent Prælati succurrere.*
70 *Episcopi liberè disponere possunt de bonis ex sua parsimonia seruatis, & qualia hæc dicantur?*
71 *Prælatus, etiam regularis, potest donare consanguineis, quæ & nugatoriè expendere, in equis, domicellis, & conuiuiis ex Baldo.*
72 *Episcopatus reditus Episcopis assignantur pro congrua sustentatione, & hæc non consistit in puncto Arithmetico.*
73 *Prælati, quæ ex parsimonia, & frugalitate sua reseruant de reditibus Episcopatus, propria eorum efficiuntur.*
74 *Prælati etiam si dicant bona, de quibus testantur, esse reseruata ex sua parsimonia, rarò in foro exteriori obtinebunt, & ita consultiùs facient, si ea, dum viuunt, ad libitum expendant.*
75 *Episcopi possunt disponere ad libitum in vtroque foro, tam in vita, quàm in morte de bonis patrimonialibus, & quæ illa sint?*
76 *Distributiones quotidianæ, an sortiantur naturam bonorum quasi patrimonialium.*
77 *Episcopi pro ordinibus, admissoriis, dispensationibus, & similibus nihil, etiam ab sponte dantibus, accipere possunt.*
78 *Episcopi an possint testari, & liberè disponere de parte, quæ eis obuenit ex reditibus decimalibus sedis vacantis, & ex quartis funeralibus?*
79 *Prohibitio Episcoporum circa dispositionem bonorum, quæ intuitu Episcopatus acquisierunt, amarè tractanda, vel accipienda non est.*
80 *Episcopi in ægritudine constituti, benè possunt aliquas moderatas donationes in pios vsus, & seruitiorum remunerationem facere.*
81 Cap. ad hæc, de testam. & l. 8. tit. 21. part. 1. *expenduntur, & illustrantur, & n. 93.*
82 *Lex non debet, nec solet docere, vel permittere aliquid cum peccato mortali.*
83 *Donationes factæ amicis, vel famulis pro remuneratione seruitiorum, censentur fieri in pios vsus, etiam si de rigore iuris non obligent.*
84 *Bona Prælati tenentur ad solutionem seruitij, & aliarum rerum, pro quibus datur obligatio.*
85 *Donationes excessiuæ, quas Prælati, dum viuunt, faciunt, reseruato sibi vsufructu, aut ægroti etiam sine vlla reseruatione, an, & quatenus valeant?*
86 *Donationes immodicæ factæ à Prælatis in ægritudine constitutis, cautè inspiciendæ, & admittendæ sunt.*
87 *Episcopi, vt valdè inter viuos donare possint, requiritur secundùm plures, vt realem traditionem statim faciant, non fictam, simulatam, vel tempore, aut conditione suspensam.*
88 *Motus proprius Pij IV. expenditur contra affectatas, & simulatas donationes Episcoporum.*
89 *Clausula constituti, reseruationis, vsusfructus, & similes, solent operari translationem possessionis, & dominij.*
90 *Clausula constituti, reseruationis vsusfructus, & aliæ similes, vbi adijciuntur in donationibus Episcoporum, eas suspectas reddunt.*
91 *Actus ficti acquirendi dominij, vel possessionis, nullum effectum operantur, quando vera, & actualis traditio desideratur.*
92 *Instrumenti data fraude, vel nullitate, omnes clausulæ in eo adiectæ nulla etiam censentur.*
93 L. Sulpicius 49. D. de donat. inter, *ponderatur, & illustratur.*

94 *Donationes facta à Prælatis in graui periculo vitæ positis, fraudulentæ à multis censentur, quamvis actualis traditio interveniat.*

95 *Prælati, in mortis articulo constituti, moderatas tantùm donationes bonorum mobilium in pios vsus facere possunt.*

96 *Donationes factæ à Prælatis morti proximis, etsi eas appellent inter viuos, inutiles sunt.*

97 L. si filia, de diuortijs, l. filiæ meæ, solut. matrim. *expenduntur, & illustrantur.*

98 *Prælatus morti proximus non habet liberam dispositionem, & magis mortis causa, quàm inter viuos donare censetur.*

99 *Alienatio facta ab ægroto in extremis laborante, præsumitur fraudulenta.*

100 *Legitimatio facta in articulo mortis, præsumitur fraudulenta, & substitutum non excludit.*

101 *Religionem ingrediens, vel profitens tempore mortis, non excludit substitutum, quia præsumitur in eius fraudem ingressus, vel professus.*

102 *Emancipatio facta à patre in extremis laborante, præsumitur fraudulenta.*

103 *Permutatio beneficij facta tempore mortis non valet, tanquam fraudulenta.*

104 *Donatio omnium, vel maioris partis bonorum, facta ab Episcopo ægrotante, in odium, vel fraudem Ecclesiæ facta præsumitur.*

105 *Donatio omnium bonorum habet secum fraudis præsumptionem.*

L. omnium, §. Lucius, D. quæ in fraud. cred. *ponderatur, & illustratur, ibidem.*

106 *Donans omnia bona sua, de quibus testari non poterat, in fraudem legis, vel statuti donasse censetur.*

107 *Donationes omnium bonorum ab Episcopis factas, tanquam fraudulentas, & præiudiciales Cameræ Apostolicæ damnauit Clemens VIII.*

108 *Regula Cancellariæ de infirmis resignantibus, expenditur, & à multis porrigitur ad donationes factas à Prælatis grauiter ægrotantibus.*

109 *Episcopi ægrotantes debent viuere per viginti dies post donationes tunc temporis factas, ex opinione multorum, qui referuntur.*

110 *Episcoporum ægrotantium donationes, vt valeant, requiritur superuiuentia 40. dierum ex motu proprio Pij IV. qui ponderatur.*

111 *Rescripta missa ad vnam prouinciam debent obseruari in aliis, in quibus eadem militat ratio.*

112 *Statuta Ecclesiæ Romanæ debent obseruari in aliis, quarum caput existit.*

113 *Statuta extenduntur de casu ad casum, ne casus odiosus magis fauorabilis maneat, quàm priuilegiatus.*

114 *Spolia Episcoporum Ecclesijs deferri, fauorabile est, Cameræ Apostolicæ odiosum.*

115 *Ecclesia vtitur omnibus fisci priuilegiis.*

116 *Motus proprius Pij IV. circa donationes Episcoporum fraudulentas vitandas & superuiuentiam 40. dierum, in Indiis obseruari iussisse videtur quædam schedula, quæ refertur, & explicatur.*

117 *Iustitia, vbi fieri iubetur in aliquo rescripto, an & quando aliquid ex antiqui iuris præceptis innouare velle censeatur.*

118 *Motum proprium Pij IV. nec in Hispania, nec in Indiis esse receptum multi tradunt.*

119 *Donationes factas ab Episcopo, etiam moribundo, validas esse, si aliàs fraus illarum non probetur, tenent multi, qui referuntur num. seqq.*

120 *Traditio rei donatæ non respicit substantiam, sed executionem donationis.*

121 *Præsumptiones etiam iuris, & de iure, veritati cedunt, si liquidò probari possit.*

122 *Episcopis, dispensationem bonorum iura circumscribere nolunt, sed tantùm fraudibus obuiare.*

123 *Episcoporum donationes, absolutè & irreuocabiliter factæ, etiam in articulo mortis, validæ sunt, ex Abb. & aliorum sententia.*

124 *Prælatus, etiam morti proximus, potest donare omnia bona sua ad maioratum faciendum, ex opinione Molinæ, qui de hac praxi testatur.*

125 *Donatio inter viuos non amittit suam naturam, & effectum, quamvis ab ægrotante fiat, quin potius valida est, & laudabilis ex opinione Molinæ Theologi, Sarmienti, & aliorum.*

L. Seia cùm pater, D. de donat. caus. mort. *expenditur, & illustratur ibidem.*

126 *Episcopis infirmis non adimitur libertas disponendi inter viuos, quam aliàs illis iura concedunt.*

127 *D. Laurentius moriturus, donauit thesauros Ecclesiæ.*

129 *P. Gabr. Vazquez notanda verba referuntur circa donationes Episcoporum ægrotantium.*

130 *Donationes Episcoporum ægrotantium, qui admittunt, nihil curant de superuiuentia, sed solùm de veritate, & irreuocabilitate earum.*

130 Cap. ad hæc, & cap. relatum, de testam. *qualiter à Nauarro, & aliis intelliguntur.*

132 *Argumentum à contrario sensu non valet, contra id, quod aliàs est in iure expressum.*

133 *Donationis ægrotantis Episcopi valor, vel fraus ex variis circumstantiis pendet, quæ arbitrio iudicis relinquuntur.*

134 *Causæ aliquæ referuntur super donationibus Episcoporum ægrotantium, & qualiter in illis definiendis variatum sit.*

135 *Nauarri grauia verba referuntur circa donationes Episcoporum ægrotantium, etiam in pios vsus factas.*

136 *Prælati admonentur, vt à fraudulentis donationibus abstineant, & Deum fallere non posse animaduertant, & quòd in hoc furtum committunt, ex Barbacia, & aliis.*

Expedi

Expeditis ijs, quæ ad Archiepiscoporum, & Episcoporum Indiarum creationem, & iurisdictionem spectant, oportet, vt videamus, qualiter de suis bonis, tam in vita, quàm in morte disponere possit. Nam super hoc tum alibi cum præsertim in his prouinciis plurimæ quotidie lites, & dubitationes moueri solent, quas non pigebit hîc breuiter, & dilucidè pertractatas, & diffinitas habere.

Et vt certa ab incertis separemus, inter om-
1 nes constat, † eos ad libitum (sicut & alios seculares homines) de illis bonis disponere posse, tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem, quæ patrimonialia ipsorum fuisse probentur, vel ante Episcopatum acquisita, aut etiam postea, non tamen eius intuitu, sed vel sua industria, vel aliàs ratione, seu contemplatione personæ, & non occasione dignitatis, vt probat text. & ibi DD. *in cap. Episcopi, cap. sint manifesta* 12. *q.* 1. *cap.* 1. *cap. fixum* 12. *q.* 5. *cap. cùm dilectus, de iure patr. cap.* 1. *& cap. quia nos, de testam. l.* 2. *&* 5. *tit.* 21. *part.* 1. cum alijs adductis per Nauarr. *in tract. de reditib. Eccles. quæst.* 1. *nu.* 19. Couarr. *d. cap.* 1. *num.* 3. *&* 11. Moli... *de primogen. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 27. *&* 51. alter Molina *de iust. & iure, tract.* 2. *disp.* 142. 146. *&* 147. *nu.* 3. Lessius *de iust. & iure, lib.* 2. *cap.* 4. Azor. *inst. moral,* 2. *part. lib.* 7. *cap.* 9. *q.* 1. *& lib.* 12. *c.* 11. *q.* 2. Tolet. *in summa, lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 20. *&* 21. Eman Roder. *in summa, verb. Limosna, cap.* 198. *num.* 1. Et Marta *de iurisd.* 4. *part. cas.* 24. *per totum.* Qui hoc adeò verum
2 esse existimant, vt si † Episcopus in se alendo, vel alijs necessariis vsibus aliquid de proprio patrimonio erogauerit, tantundem de Episcopatus fructibus retinere, sibique reseruare possit.

3 Et ob hæc laudanda † est cautio Prælatorum, qui statim atque ad Episcopalem apicem promouentur, antequam se eius administrationi, & fructibus misceant, solemne, & iuridicum inuentarium de bonis, quæ tunc possident, facere solent, vt omni tempore de eis constet, & liberè testari, & disponere possint, vt per Couar. *in d. cap.* 1. *de testam. num.* 9. Et Cabed. *decis. Lusitan.* 83 *par.* 1. *num. vlt.* Nam aliàs hoc in dubium
4 vocabitur, cùm omnia quæ † habeant, vel relinquunt intuitu Episcopatus, quæsita dicantur, & præsumantur, *cap.* 1. *de pecul. cler.* vbi Scribentes, gloss. *verbo, Probentur, in Auth. de Eccles. tit. § interdicimus, collat.* 9. *& in cap. sint manifesta* 12. *q.* 1. Balb. *cons.* 298. *lib.* 1. Couar. *d. cap.* 1. *num.* 6. Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 51. *num.* 23. Paris. *de resign. lib.* 14. *q.* 7. *num.* 48. *&* 49. Vbi
5 quòd † Ecclesia habet fundatã intentionem super omnibus bonis à Prælato defuncto possessis, Gama *decis. Lusit.* 313. *num.* 2. vbi eius additio plures refert Redoan. *de spoliis, q.* 9. *& q.* 25. *num.* 8. Mascard. *de probat. conclus.* 587. incip. *Ecclesiasticæ res,* Camil Borel. *in summ. decis.* 1. *tom.... tit.* 6. *num.* 35. *&* 36. Anton. Cardos. *in prax iud. & aduocat. verb. Episcopus, num* 55. Aug Barbos. *in Pastoral.* 3. *part. alleg.* 114. *num.* 13. Card. Tusch. *litt. B, concl.* 112. Marta *de success. legal.* 4. *par. q.* 1.
6 *art.* 4. *ex num* 29. *ad* 35. Adeò, † vt in ipsos Episcopos, vel eorum hæredes onus contrariæ probationis transfundatur, nempè, quòd intuitu personæ & aliunde, quàm ab Ecclesia acquisierint, vt docet Lapus *alleg.* 114. *num.* 1. &
7 alij *suprà citati.* Quamvis aliàs, † qualitas in aliquibus bonis requisita, ab eo, qui illius defectum obiicit, probari debeat, vt intret statuti dispositio, siue prohibitio, vt notat Bart. & communiter Scribentes *in l. cætera, § sed si parauerit, D. de leg.* 1. gloss. & DD. *in l. mancipia, C. de seruis fugit.* Et, post alios, Prosper. Passetus *cons.* 191. *num.* 11. Omnis enim, † qui rationem reddere 8
tenetur inuentarium facere debet, *l tutor, qui repertorium, D. de admin. tut. l. cùm oportet, §. cùm autem, C. de bon. quæ liber.* Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 3. Et latissimè Scobar *in tract. de ratiocin. cap.* 9. *ex num.* 1. Et in terminis Marta *d. num.* 37.

De bonis † autem quæsitis intuitu Episcopa- 9
tus, nullo modo per testamentum, siue vltimam voluntatem disponere possunt, quia illorum non pleni, & perfecti domini esse videntur, sed tantùm vsuarij, vel (vt magis communis habet) vsufructuarij, ac propterea ius illis vtendi, vel de illis amplius disponendi, morte finiatur, & Ecclesiæ debeat reseruari, iuxta text. & gloss. *verb. Reseruari in cap. præsenti, de off. Ordin. lib.* 5. Et communem opinionẽ, de qua per Corn. *cons.* 314. *num.* 2. *lib.* 3. Barbat. *in cap. fin. de pecul. cleric.* latè Ferret. *cons.* 118. Bellon *cons.* 3. Castrens. Socin. Et alij, quos refert Tusch. *litt. B, concl.* 79. *per totam*; Et eleganter Petr. Barbos. *in l. diuortio,* 2. *part. num.* 58. Et Marta *d. art.* 4. *ex num.* 37. Vbi hanc conclusionem, siue prohibitionem Episcoporum, aliquid disponendi in morte, neque ex testamento, neque ab intestato, securè admittunt. Et eandem probant, & ampliant, vt etiam in testamentis ad pias causas procedat; text. *in d. cap.* 1. *cap. quia nos, cap. cùm in officiis, cap. ad hæc, & cap. relatum, el* 2. *de testam.* vbi latè, post alios, Couar. omninò videndus, *cap.* 1. *&* 21 *cap. quia Ioannes, in fin.* 12. *q.* 5. *Auth. licentiam, C. de Episcop. & cleric. l.* 5. *&* 8. *tit.* 21. *par.* 1. *l.* 6. *in fin. tit.* 2. *lib.* 1. *Recop.* eum aliis, quæ adducit Paul. de Castro *cons.* 225. *libr.* 2. Card. Tusch. *litt. E, conclus.* 287. Calderin. *cons.* 48. *num.* 1. *&* 6. Molina *d. libr.* 2. *caput.* 10. *numer.* 29. alter Molina *d. disp.* 147. *num.* 5. Nauarr. *de redit. q.* 3. *monit.* 1. *& cons.* 6. *sub tit. de donat. num.* 1. Ceuallos *in commun. opin. q.* 388 *num.* 64. Thom. Decius, qui hoc limitat in Episcopis titularibus, *cons.* 53. *num.* 2. Boëcius Epom Frisius *in syntagm. antiq. Eccles. tit. de iure prouent. Ecclesiast.* Et Paul. Piasec. *in prax. Episcop.* 2. *part. cap.* 5. *num.* 38. 39. *&* 40. Paul. Comitol. *in respons. moral. respons.* 70. *pag.* 146.

Et idem procedit † in donatione causa mor- 10
tis, quæ nihil ferè à testamento distat, *l. fin. C. de donat. caus. mort. §.* 1. *Inst. eod. l. cùm antiquitas, C. de testam. l. fin. tit.* 4 *part.* 5. Menoc. *lib.* 4. *præsumpt.* 89. *n.* 51. *& lib.* 3. *præsumpt.* 57. *num.* 2. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.* 1. *tit.* 12. Iul. Clar. *§. donatio, q.* 5. Et in propriis nostris terminis Molin. *d. c.* 10. *n.* 31. alter Molina *d. disp.* 147. *conclus.* 12. *& disp.* 148. *concl.* 2. Nauar. *cons.* 4. *d. tit. de donat. n.* 4. Redoan. *de spoliis, q.* 7. Et Cauallos *d. n.* 64. Idque apud omnes constitutissimum est, vt tradit nouissimè Gabr. Pereira *decis. Lusit.* 75. *num. fin. ad finem.*

Et adeò verum reputatur, vt licèt in † cle- 11
ricis similis prohibitio testandi de prædictis bonis intuitu beneficij, aut sacerdotij quæsitis, consuetudine nostræ Hispaniæ, & aliarum prouinciarum derogata fuerit, & paulatim introductum, vt saltim ad pios vsus de illi testari possint, quam consuetudinem licèt damnet

Aluar. Pelag. *de planct. Eccles. lib. 2. cap. 28. art.*
fin. Et Gregor. Lop. *in l. 53. tit. 6. part. 1. gloss.* pro-
bat tamen lex nostra 13. *tit.* 8. *libr.* .... *Recopil.*
vbi benè eam defendit Matienz. glos. 4. Azeued.
num. 3. Barbos. *vbi sup. nu.* 6. Couar. *in d. cap. 1. de*
testam. Dueñas *reg.* 366. Sarmient. *de redit. Eccl.*
4. par. cap. 1. num. 8. Nauar. *eod. tract. q. 3. mon. 6.*
num. 2. Gutier. *lib. 2. pract. cap. 114. per tot.* Molin.
d. c. 10. num. 53. alter Molin. *d. disp. 147. à nu. 25.*
Flores de Mena *in addit. ad Gamam decis. 345.*
Nicol. Garc. *de benef. 2. par. cap. 1. num. 11. & 5. par.*
cap. 1. num. 594. Alex. Moneta *de distrib. q. 2. nu. 5.*
& q. 4. num. 11. Ceuallos *d. q. 388. num. 38 & 39.*
Roxas *de success. cap. fin. num. 43.* latissimè D. Va-
lençuela *cons. 98.* & plures alij congesti à Cene-
do *in collect. 12. ad Decret.* Et Marta *d. tract. de*
success. legal. 1. tom. pag. 1108. & 4. part. q. 1. nu-
mer. 19. & 36. Quibus fauent aliquæ Regiæ
schedulæ, quæ eandem in nostris Indiis seruari
iubent, neque collectores admitti, quæ extant
in 1. tom impress. fol. 130. & seqq. Adhuc tamen
12 † talis consuetudo in Prælatis, neque admissa
sit, neque admitti possit, & debeat, quia (vt dixi-
mus) etiam ad pios vsus testari non poterunt,
vt benè obseruat Nauar. *d. q. 3. monit. 3. in fin.*
Couar. *d. cap. cùm in officiis, num. 2.* Greg. Lop. *d.*
l. 53. gloss. Molin. *dict. disp. 147. num. 13. & 14.* Gu-
tier. *d. cap. 114.* Et Nicol. Garc. & D. Valençue-
la *vbi supra.*

13 Et si quis fortè testari voluerit †, necesse est,
vt à sede Apostolica licentiam, & facultatem
poscat, & impetret, Marta *d. q. 1. art. 4. ex n. 37.*
Quo facto, etiam si testamentum non condat,
sed intestatus decedat, consanguineis proximio-
ribus eius bona deferri, censuit Bursat. *cons. 22.*
vol. 1. Aug. Beroius *cons. 84. num. 80. lib. 2.* Natta
cons. 216. num. 14. Craueta *cons. 176.* Boërius *de-*
cis. 48. num. 2. Menoch. *cons. 210. num. 69. vol. 1.*
& de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 67. Caualcan. *de*
vsufruct. num. 155. Cagnol. *in l. fin. C. de pact. nu-*
mer. 246. Rota *diuers. decis. 369. lib. 3.* Cald. Perei-
ra *de nominat. emph. q. 7.* Vincent. de Anna *sin-*
gul. 391. Quamuis aliqui eorum non satis in
hac opinione persistant. Et contrariam, nem-
14 pè facultatem testandi non prodesse, † nisi ea
vsus reperiatur Episcopus, qui eam impetrauit,
& non sit mortuus re integra Pontifex, qui il-
15 lam concessit, & quòd etiam vbi ea vtuntur †
debent in foro interiori ad pios vsus testari,
apertè docet Nauar. *in tract. de spoliis, §. 7. nu-*
mer. 6. Couar. *in d. cap. cùm in officiis, numer. 8.*
Toletus *in summa, libr. 5. cap. 4. num. 18.* & alij
quos refert Tusch. *litter. B, conclus. 112. & lit-*
ter. S, verbo Spolia clericorum, conclus. 148. Et
est videndus Paul. Castrens. *cons. 90. col. fin. vers.*
16 *Neque obstat, vol. 1.* Vbi ait, † hanc licentiam
iuri tertij non præiudicare, Ripa *in l. 2. num. 2.*
de leg. 1. Cæsar Fumagiol. *ibid. ex numer. 10. ad*
29. Tiraquell. *in l. boues, §. hoc sermone, reg. 2.*
num. 128. Socin. Iunior. *cons. 89. num. 27. lib. 10.*
Decius *cons. 512.* Iul. Clarus *§. testamentum,*
q. 17. Couarr. *in d. cap. cùm in officiis, num. 9. de*
testament. Et Albarald *de coniect. ment. defunct.*
lib. 2. cap. 1. ex num. 6. Quintil. Mandos. *in gloss.*
facultatum, cap. de licentia testandi, per totum,
17 vbi inter alias quæstiones eam disputant; an †
si Episcopus virtute huiusmodi licentiæ semel
testatus fuerit, possit primum testamentum re-
uocare, & aliud de nouo condere, vel codicil-
los facere;

Sed nunc videndum est, an, & † quatenus 18
Prælati, dum viuunt, disponere, & expendere
possint de fructibus, & reditibus intuitu Epis-
copatus quæsitis. Non enim est nouum, † vt la- 19
xiores habenæ circa hoc viuentibus, quàm mo-
rientibus concedantur, vt ostendit Scæuola *in l.*
viuus libertus 9. D. si quid in fraud. patron. ibi: *Vi-*
uus libertus donare benemerentibus amicis potest;
legare verò nec benemerentibus amicis potest, quò
patroni partem minuat.

Et sciendum est, quòd cùm † bona Episcopo- 20
rum, & Ecclesiarum sint bona pauperum, *c. fin.*
16. q. 1. cap. cùm ex eo, de elect. vbi Felin. *nu. 6.* De-
cius *in cap. constitutus, de rescript.* cum aliis, quæ
adducit Tiraq. *de iure const. limit. 16. n. 3.* Alexan.
Moneta *de distribution. 3 par. q. 1. num. 15. & seqq.*
Et Tusch. *litt. B, concl. 111. & litt. F, concl. 511.* in
foro interiori † contenti esse debent his tan- 21
tùm, quæ necessaria sunt ad sui vsum, & susten-
tationem, iuxta dignitatem, & qualitatem status
& officij, quod habent, ac repræsentant, & re-
liqua in pauperes, & pios vsus erogare tenētur,
vt disponit, & grauiter exprimit Conc. Antio-
chenum *cap. 25. cap. quisquis, cap. sint manifesta,*
cap. Episcopus, & cap. res Ecclesiæ, cum seqq. 12. q.
2. cap. quia Ioannes 12. q. 5. cap. videntes, cap. tibi, ô
Sacerdos, 44. dist. Concil. Trident. *sess. 25. de re-*
format. 1.

Adeò, vt si secùs fecerint, † secundùm mul- 22
torum opinionem, ad restitutionem teneantur,
& secundùm communiorem, & veriorem, saltim
mortaliter peccent, sine onere tamen restitutio-
nis, quia solùm legem charitatis, & non iustitiæ
transgrediuntur, vt cum D. Thoma, Adrian, So-
to, Arboreo, Driedonio, Couarr. & aliis, quos re-
fert, obseruat Dom. Bañez *in 2. 2. q. 32. art. 6.*
dub. vltim. Gregor. Lop. *in l. 40. verb. Que los*
diessen, tit. 5. part. 1. Nauarr. *vbi sup. q. 1. monit.*
26. 27. 34. 38. & 39. & cons. 4. de donat. num. 1. &
cons. 6. num. 6. latiùs Redoan. *de spol. q. 9. num. 5.*
& 11. & q. 3. §. sed in contrarium, num. 1. & §.
stantibus, num. 7. in fine; Nicol. Garcia *de benef.*
5. part. cap. 1. num. 596. Azeued. *in d. l. 13. tit. 8.*
libr. 5. Recopil. qui cautè legendus est, nam ni-
mis strictè, & cum restitutionis obligatione
Tridentini decretum intelligit, Molina Theo-
log. *disp. 144.* Lessius *de iust. & iure, libr. 2. cap. 4.*
dub. 6. Azor *d. lib. 7. inst. moral. cap. 8. & seqq.*
Menoch. *de arbitrar. casu 520. num. 13.* vbi tra-
dit, † qualis debeat esse supellex, & mensa 23
Episcoporum, Vgolin. *de off. Episcopi, cap. 3.*
num. 5. Duran. *de Eccles. Ministr. libr. 2. cap. 1.*
Narbon. *in l. 35. gloss. 2. num. 13. tit. 3. lib. 1. Re-*
cop. Borrel *de præstant. Reg. Cathol. cap. 76. num. 3.*
Villadiego *in foro indic. l. 28. tit. 1. lib. 2. num. 1.*
Gabriel Vazq. *tract. de eleemos. cap. 4. num. 8. & de*
reditib. Ecclesiast. cap. 1. §. 3. dub. 1. num. 46. Ioann.
Valer. *de different. inter vtrumque forum, verb.*
Beneficiatus, differ. 5. vbi eos reprehendit, qui
doctrinam Concilij magis de honestate, & perfe-
ctione, quàm de præcepto esse, dicere audent, &
August. Barbosa *in Pastorali, 1 part. tit. 2. gloss. 5.*
numer. 12.

Quibus addo D. Bernard. *epist. 2.* vbi hoc
idem his grauissimis verbis cum Prælatis lo-
quens ostendit; † *Denique quidquid præter ne-* 24
cessarium victum, ac simplicem vestitum de alta-
ri retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium
est: & epist. 42. col. 3. Clamant pauperes: No-
strum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtra-
bitur;

25 *bitur*; D.Gregor. *epist.*21. *lib.*11. *O Pastor † non largiris tua, sed aliena: quid ergo mirum, quod tota die lustrent domum Episcopi pauperes, cùm sit ea domus dispensatoris rerum ipsorum? Possent enim vociferari ad valvas, imò vsque ad secretum cubiculum, dicentes: Domine, non vult nobis dare, quæ illi, vt nobis daret, dedisti.*

In foro tamen exteriori, licèt peccent (vt
26 diximus) si Ecclesiæ † fructus, & reditus donent, vel expendant in vsus profanos, ferè omnes tamen conueniunt, tales sumptus, & donationes, si cessante fraude, & irreuocabiliter fiant, validas esse, quia pro constanti habent, quòd eorundem redituum, instar vsufructuarij, plenum ius, & dominium, dum viuunt, acquirant, & exerceant, vt post gloss. *in cap. præsenti, verb. Reseruari, de off. Ordin. lib.* 6. Abbat. *in cap. cæterùm, de donat. num.*4. *& in cap. ad hæc, de testam. num.* 3. & plures alios, quos cumulat, resoluit *d. lib.* 2. *de primog. cap.* 10. *num.* 32. asserens, sic quotidie in forensibus controuersiis obseruari, & contra
27 Cameram Apostolicam pronuntiari, & † nullo iure, quoad forum exterius prohibitam esse Episcopis bonorum suorum donationem, atque commutationem, & quòd nullus iudex, præter Deum, potest de his sibi rationem exigere, aliàs totus mundus litibus inuolueretur. Alter Molina *disp.* 148. *concl.* 2. *num.* 3. Couarr. *in d. cap. cùm in officiis, num.*5. Iul. Clar. *§. testamentum, q.* 14. Nauarr. *d. q.*1. *monit.* 8. *num.* 2. Thom. Sanch. *in summ. tom.* 2. *libr.* 6.
28 *cap.* 6. *num.* 8. *&* 9. vbi disputat, an † verum sit quòd dominium dictorum fructuum acquirant? Rota *decis.* 772. *numer.* 4. *part.* 1. *diuers.* Ludouis. *decis.* 401. *numer.* 7. Augustin. Barbosa *de potest. Episc. alleg.*114. *num.* 32. ibi: *Inter viuos tamen possunt donare, etiam non modicè, & in profanos vsus*, Gabr. Vazq. *de redit. Ecclef. cap.* 1. *§.* 3. *dub.* 7. *numer.* 71. Mieres *de maiorat.* 1. *part. q.* 1. *num.* 14. Et in nouis
29 *num.* 50. vbi expressè concludit, † quòd Episcopi de reditibus Episcopatuum possunt constituere maioratum ad profana, & sequitur alios adducens Farinac. *decis.* 241. *numer. final. part.* 2.

30 Pro quibus facit, quòd in simili † videmus de summo Pontifice Romano, qui licèt testari non possit de bonis intuitu Papatus quæsitis, ea tamen, dum viuit, absque vlla limitatione vsque ad supremum vitæ exitum liberè, etiam in profanos vsus expendit, & id firmum & stabile manet, vt ex aliis aduertit Azor *d. lib.*7. *cap.*28. *q.*1. Vnde non est mirum, si idem in-
31 ferioribus Prælatis concedamus, † qui, exceptis reseruatis, in suis Diœcesibus eandem facultatem habent, quam Pontifex in vniuersali totius orbis Ecclesia, & in locum Apostolorum successerunt, Actor. 20. *Posuit vos Spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei, cap. in nouo*, 21. *dist.* ibi: *Pari consortio, cap. vltim.* 68. *dist.* Trident. *sess.* 23. *cap.*4. *in doctrina*, Victoria *de potest. Ecclef. relect.* 2. *q.* 2. *numer.*28. *pag.*168. Sotus *libr.* 10. *q.*1. *art.*3. *concl.* 1. *& in resp. ad* 2. Ledesma 24. *quæst.* 24. *art.* 1. Paul. Fuscus *de visitatione, libr.* 1. *cap.* 2 *num.* 12. Suar. *de legibus, libr.* 4. *capit.* 4. *num.*21. Azor. *tom.*2. *libr.* 3. *cap.*28. *quæst.*3. Gregor. Lop. *in l.*3. *tit.*10. *part.*2. Illustriss. Bracharens. Acuña *in d. c. vltim.* 68. *dist. num.* 1.

Et idem, quod de fructibus dicimus, dicere quoque possumus † de rebus, siue mobilibus, 32
siue immobilibus, quas Episcopi ex pretio eorundem fructuum sibi, & non Ecclesiæ nomine comparauerint; nam hæ quoque in libera ipsorum dispositione manent, dum vixerint, neque Ecclesiæ ipso iure acquiruntur, vt cum communi, & magis vera opinione docet Hostiens. Ioan. Andr. Barbat. & alij *in cap. inquirendum, de pecul. clericor.* Nauarr. *d. q.*1. *mon.*37. *& mon.*66. *& in propugnat. ad num.*11. *ad med. & in cap. cùm non liceat* 12. *q.*1. *num.*4. *&* §.6. *num.*4. Sarmient. palinodiam recantans, *de redit.* 1. *part. defens. ad monit.*37. Marsil. *eod. tract. cap.*23. *num.*19. Azor. *d.* 2. *tom. libr.* 8. *cap.* 3. *q.* 5. vbi refert id decisum per summ. PP. Iul. III. Paul. III. & IV. in hæc verba: *In quibus constitutionibus habetur, immobilia bona, quæ emunt beneficiarij, suo, non ipsius Ecclesiæ nomine, ex reditibus beneficiorum, non fieri ipso iure Ecclesiæ*, sequitur Filliuc. 3. *tom. tract.*43. *cap.*4. *q.*2. Quod est adeò verum,
† vt nec reuocabiliter acquiratur Ecclesiis, ante 33
traditionem, dominium, vel possessio rerum, quæ emuntur nomine, & ex pecuniis ipsorum Episcoporum, vt per eundem Nauarr. *admonit.*37. *ad fin.* quidquid contrarium, post alios, defendat Couarr. *dict. capit.* 1. *de testament. numer.* 5. Et Sarmient. ante retractationem, *d.* 3. *part. capit.* 5. *numer.* 5. Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ, priuileg.* 120. Et idem sequuntur Alex. Ludouis. *d. decis.*401. *num.*10. Farin. *d. decis.* 241. *num.*6. *par.*2. Barbos. *d.* 3. *part. alleg.* 114. *num.*20.

Quibus non obstant, quæ tradit summa Angelica, *verb. Emptio*, §.17. Bald. *conf.*298. *n.*1. *lib.*1. Portius *conf.*104. *per tot.* Redoan. *de spoliis, q.*3. *§ sed in contrarium, num.*26.30.31. *& seqq.* Et plures alij, quos refert & sequitur Bellet. *disquisit. clerical.* § 2. *num.*3 Et Alois. Ricc. *in prax Ecclef. to.*3. *resol.*431. *n* 4 *& seqq.* Nam intelligendi sunt
† in bonis emptis de pecunia propria ipsius Ec- 34
clesiæ, in quibus Prælatus merus administrator esse censetur, iuxta iura, quæ allegant, & sic etiam intelligi debent, *in c.*2. *de donat. cap. Episcopi* 12 *q.*1. *cap. fixum* 12. *q.*5. *d. cap.* 2. *inquirendum de pecul. clericor.* Auth *de Ecclesiast. titul.* §. *interdicimus, col.*9.

Et ideò inquit Nauarr. *d. monit.* 37. *num.* 1.
quòd † *l. fin. C. de sacros. Ecclef.* non extenditur 35
ad ea, quæ beneficiarius sibi, & proprio no-
mine emit. Quamvis peccent † Prælati, & 36
furtum committant, vbi in fraudem suarum Ecclesiarum per tertias personas, prædia, vel quid simile emunt, vt posteà ad propinquos perueniant, vt per Barbatiam *in d. cap. inquirendum, num.*4. Et Iul. Clar. *§. testamentum q.*27. *num.* 6. quorum verba in fine huius capitis adducemus.

Sed est dubium, † an circa hæc, quæ di- 37
ximus, sit constituenda aliqua differentia inter Episcopos seculares, & regulares? In quo plurimùm digladiati sunt Aduocati celebriores Hispaniæ his diebus in causa grauissima Episcopi Guadalajarensis, D. Fr. Ioan. de Valle, qui fuit Monachus Benedictinus, inter eãdem Ecclesiam Gadalajaræ, & Monasterium Regale D. Benedicti vrbis Pintianæ, quod bona dicti Episcopi, virtute cuiusdam donationis sibi deberi contendebat. In qua causa Ego tanquam Fiscalis supremi Consilij Indiarum Ecclesiæ

38 partes assumpsi. Et allegabatur,† Episcopos regulares, non solùm prohibitos esse, disponere de bonis acquisitis intuitu Episcopatus, etiam inter vivos, verùm & de patrimonialibus, atque aliis, quæ propria industria, vel alio quovis titulo quæsierint, eò quòd hæc omnia suis Ecclesiis ipso iure pertineant, & ab eis repeti, & reuocari possint, quæ in earum præiudicium donata, vel alienata fuerint, *cap. statutum* 18. *q.* 1. *cap. cùm olim, de priuil.* vbi Innoc. *n.* 3. Bald. *conf.* 298. *lib.* 1. Rota *diuers. decis.* 705. *num.* 3. *par.* 1. Alex. Trentac. *conf.* 28. *lib.* 2. vbi loquens de hæreditate, in qua successit Monachus Episcopus effectus, inquit, quòd acquiritur Ecclesiæ, Eman. Rod. *tom.* 3. *quæst. regul. q.* 69 *art.* 4. *in fin.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 28. Molin. Theolog. *disp.* 140. *fol.* 171. *litt. B.* Tusch. *verb. Bona, concl.* 112. *num.* 8. *& seqq.* Pereira *decis.* 75. *n.* 2. Thom. Sanchez *in summa*, 2. *tom. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 8. vbi
39 inquit † cum D. Thoma, Ecclesiam in locum Monasterij subrogari, atque adeò quemadmodum respectu Monasterij nulla est differentia inter dicta bona, sed potiùs omnia indistinctè, cuiuscunque qualitatis sint, per Religiosum, ante promotionem ad Episcopatum, in Monasterium transferuntur, ita post promotionem in Ecclesiam, quam regit, vt Prælatus, & idem nouissimè tenent Faustus *in thesauro Relig. lib.* 6. *q.* 190. *& lib.* 8. *q.* 51. *&* 63. Castrus *in operib. moral. tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 2. *punct.* 9. *num.* 2. *& seqq. pag. mihi* 603. Tamburin. *de iure Abbat. tom.* 2. *disp.* 21. *quæst.* 17. Barbos. *d. alleg.* 114. *num.* 18. *&* 19. *& in collectan. ad d. cap. statutum* 18. *q.* 1. *num.* 13. *pag.* 358. & alios referens Illustriss. Vlyssiponens. Acuña *in cap. benè, dist.* 62. *num.* 30.

40 Cuius ratio est, † quòd Religiosus, qui in Episcopum promouetur, primitivum statum conseruat, neque à voto paupertatis, & obedientiæ, quibus anteà erat adstrictus, eximitur, aut dispensatur, nisi quatenus illorum obseruantia obstat executioni muneris Episcopalis, vt per Aug. Barbos. hinc in terminis ad nostram quæstionem inferentem, *d. alleg.* 144. *numer.* 18. Mag. Marquez *in defens. Ordin. Eremitarum D. Aug.* & idem latè probat Bonacin. *in tract. de clausura, q.* 2 *punct.* 9. *cap.* 3. *diffic.* 2. *nu.* 16. *pag.* 98.

41 Et ad rem emptam ab Episcopo regulari, de pecunia intuitu Episcopatus quæsita, & quòd ob id Ecclesiæ acquiratur irrevocabiliter, extendit Bald. *conf.* 298. incip. *Hæc materia, numer.* 1. *lib.* 1. Rota *decis.* 241. *num.* 6. *& decis.* 316. *num.* 1. Ludouic. *d. decis.* 401. *num.* 9. Molfes. *conf.* 1. *num.* 6. & meliùs Pereir. *d. decis.* 75. Capic. *decis.* 200. vbi loquuntur de reuocatione quarumdam donationum ab Episcopis regularibus factarum, ob hanc solam considerationem, quòd essent regulares, & disposuissent contra decisionem †
42 text. *in d. cap. cùm olim, de priuil.* quæ solùm permittit eis, donare intra modicam quantitatem, vt agnoscit glos. & Card. Zabarel. ibid idem Zabarel. *in d. cap. cæterùm, de donat. n.* 5. vbi respondens ad text. *in d. c. cùm olim*, inquit, quòd ibi loquitur *de pecunia, quam Religiosus factus Episcopus acquisierat, & illa cedit episcopatui, nec potest de illa disponere in quantitate immoderata, sed in quantitate moderata.* Quod rursus repetiit *in cap. fin. de pecul. cler.* & sequuntur Marta *de iurisd.* 4. *par. cas.* 24. *num.* 5. *&* 6. *& de* *success. legal. par.* 4. *q.* 1. *art.* 4. *num.* 13. *pag.* 20. vbi id extendit † ad quæsita per Episcopum regulare ex stipendiis, & salariis Principum, Angelus *de acquir. poss. q.* 3. *art.* 20. *ex num.* 1062. *ad* 1067. Suar. *de Relig. tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 16. *numer.* 19. vbi ita notabiliter inquit: *Præterea* † 43
in multis casibus licèt vterque peccet, abundantiùs donando, quàm possit, est tamen diuerso modo. 44
Nam secularis non peccabit contra iustitiam, sed contra Religionem, abutendo bonis aliquo modo sacris, vel contra misericordiam, omittendo pauperes propter consanguineos, vel contra obedientiam Canonum Ecclesiasticorum, præsertim d. Concil. Trident. Regularis verò propter hos modos peccabit etiam contra iustitiam, cùm ea donet, quorum non est dominus, & vltra facultatem dispensandi, quam habet. Dices, cui facit iniustitiam? non enim suæ Religioni, quia nullum ius habet ad talia bona, nec suæ Ecclesiæ, quia illa potius tenetur ex iustitia portionem suam dare Episcopo. Respondeo, iniustitiam fieri propriæ Ecclesiæ, in qua manet dominium talium bonorum, propter incapacitatem talis personæ, & ideò licèt ex iustitia teneatur alere Episcopum, eique administrationem omnium bonorum committere, nihilominus ipse etiam tenetur ex iustitia ius Ecclesiæ illæsum seruare, &c. Et sequitur nouissimè Cruz *de stat. Relig. lib.* 1. *cap.* 2. *dub.* 4. *concl.* 2. *fol.* 5. & Sanct. Faust. *vbi sup. d. q.* 51. *&* 63. Capic. *d. decis.* 100 *num.* 4. *vsque ad fin.* Marc. Ant. Genuens. *in pract. Eccles. q.* 264. *ex nu.* 1. Toro *in compend. decis. part.* 2. *verb. Bona empta per Episcopum, pag.* 49. Tapia *in Auth. ingressi, verb. Sua, cap.* 6 *n.* 90 *pag.* 419. Enriq. *in summa lib.* 10. *de sacris Ordinibus, cap.* 13. *num.* 3. *&* 4. vbi inquit, quòd ad hoc † vt Episcopus regularis possit de 45
suis bonis, etiam ad pia opera, disponere, debet impetrare dispensationem à summo Pontifice, & duo impedimenta narrare, vnum quòd est Religiosus, & alterum, quòd est Episcopus, & idem tradit Sanch. *in summa, d. lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 11. & Barbos. *d. alleg.* 114. *num.* 14.

Verum pro contraria opinione nimirum quòd † nulla sit constituenda differentia inter 46
Prælatos regulares, & seculares quoad dispositionem bonorum, quæ Ecclesiæ intuitu, vel aliter acquisierunt, aut rerum, quæ ex illis sibi, & suo nomine compararunt, maximè quando disponunt in pios vsus, apertè stare videntur omnes Auctores, quos retuli *sup. n.* 18. qui generaliter de omnibus Prælatis loquuntur, & in indiuiduo singulariter dictam differentiam excludit Card Zabarella, sibi contrarius, *in Clement.* 2. *§. Sed & tales*, 1. *notab. de vita & honest. cleric.* quem refert & sequitur Nauar. *d. tract. de redit. q.* 1. *monit.* 8. *n.* 2. vbi affirmat, neminem esse, qui ei contradicat, per hæc verba: *Vbi singulariter Cardinalis (cui nemo in hoc contradicit) ait, regularem clericum, tam latè posse disponere de fructibus sui beneficij regularis, quàm clericus secularis de fructibus sui beneficij secularis, quod sine vllo proprietatis vitio facit.* Et eandem sententiam (si benè inspiciatur) videtur approbare † Rota 47
decis. 772. *num.* 4. *part.* 1. *diuers.* Et post Bald. & alios, quos allegat, eandem Rota apud Ludouis. *decis.* 401. *num.* 7. & loquens in terminis indiuidualibus, de quadam donatione facta cuidam Monasterio, à quodam Episcopo Cuzquensi eius Religioso, Nauarr. *conf.* 6. *tit. de donat.* idem Nauar. *eod. tit. conf.* 7. *num.* 1. vbi intrepidè

de consulit, *Posse Episcopum regularem disponere in vita per donationes, & alias dispositiones inter viuos factas de bonis, quæ habet, in vsum. Cauendum tamen, quòd vt prædicitur, præfatorum bonorum dispositio est facienda per viam donationis, vel alterius contractus irreuocabiliter inter viuos facti.*

Quod tandem sequitur Barbosa (licèt in contrarium allegetur,) *d. alleg.* 114. *à n.*22. concludens, † quod in vita Religiosus beneficiarius,
48 aut Episcopus, tam amplè potest disponere, quàm ample potest Episcopus secularis, & Molfesius *d. conf.*1. licèt *in num.*6. fauere videtur parti contrariæ, posteà tamen *ex num.*18. vsque ad 35. hanc vltimam partem fundat, & defendit, & idem facit Farin. *decis.*241. *n.*4. *tom.*2. & P. Suarez *d. cap.*16. *à num.*28. quamvis rem in quæstionem deducat, tamen *à num.*31. concludit, quod: *Religiosus factus Episcopus, ex vi tituli Episcopatus, potest liberè dispensare talia bona in omnem vsum aliàs sibi non prohibitum: in hoc ergo rectè æquiparatur Episcopus regularis seculari.*

Et pro eadem sententia stat iterùm Nauar. *in comment.*2. *de regul. num.*10. Redoan. *de spoliis, q.*3. *§. idem venit dicendum, num.*16. *& seqq. pag.*119. Sotus *de iust. & iur. lib.*10. *q.*5. *art.*7. Azor, *tom.*1. *lib.*12. *cap.*7. *q.*2. qui ea † ratione nituntur, quod titulus Episcopalis à
49 Sede Apostolica concessus, eos efficit capaces dictorum bonorum, & secularibus æquat, & sic quoad hunc effectum in voto Paupertatis dispensati videntur. Et vt daremus, non manere dispensatos quoad dominium, vt per Nauarr. & citatos à Comitolo *lib.*1. *respons. moral. q.*70. *à num.*1. quod ad effectum tamen, de quo agimus, est quæstio nominalis, vt eleganter concludit Azor. *dict. q.*2. vbi post Molin. *disp.*146. Nauarr. & alios resoluit, † quod possint comparare reditus
50 annuos, quos *iuros*, vel *census* vocamus, & maioratus in fauorem suorum nepotum, vel consanguineorum instituere; quod etiam innuit Mieres *de maiorat. par.*1. *q.*1. *num.*14. & in noua impress. *n.*50. & absolutè de quocunque Episcopo loquétes, Molina *lib.*2. *de primog. cap.*10. *à num.*40. & alter Molina *d. disp.*146. & remissiuè ad eum Aluarad. *de coniect. mente defunct. lib.*2. *cap.*1. *num.*7.

Et pro eis facit celebris text. *in* † *cap.*1. 18.
51 *q.*1. vbi loquens de Monacho Benedictino facto Episcopo, inquit: *Monachus factus Episcopus, velut legitimus hæres sibi hæreditatem vendicandi potestatem habeat.* Dictio enim † *si-*
52 *bi* denotat dominium, & possessionem, Brisson. & Hottom. *verb. Suum*, & in specie P. Suar. *d. cap.*16. *num.*21.
53 Neque obstat obiectio, † quòd quidquid acquirit Episcopus regularis, acquirit Ecclesiæ, vt obseruant Auctores pro contraria opinione relati. Nam hoc procedit, nisi Episcopus in vita disponat de illis bonis, vt rectè aduertunt hi, quos pro hac vltima citamus, & præcipuè Nauarr. *d. q.*3. *monit.*25. qui ad id allegat pro expresso text. *in d. Clem.*2. *§. sed & tales, de vita & honest. cler.* Farin. *d. decis.*24. *n.*8. & Ludouis. *d. decis.*401. *n.*12. & 13. vbi *n.*7. respondens obiectioni contrariæ, sic formaliter inquit: *Neque obstat, quòd simus in Episcopo regulari, quia regularis effectus Episcopus facit fructus suos in vita, & de eis disponere potest, non minus, quàm secularis.*

Et quod ait Matta, & alij, † quòd Præla- 54
tus Monachus, neque potest disponere de rebus intuitu Ecclesiæ acquisitis, neque de suis patrimonialibus absque licentia Papæ, debet intelligi de dispositione testamentaria, de qua loquuntur iura, & Auctores, quos † allegant iuxta re- 55
ceptam doctrinam Bart. *in l. non solum, §. si liberationis, D. de liber. legat.* Tiraq. *de retract. conuent. §. gloss.*9. *num.*53. Menoch. *de retinend. remed.*3. *num.*270, Cephal. *cons.*192. *num.*45. *vol.*2.

Quam explicationem, seu solutionem assignare possumus textui † in d. cap. olim, §. præte- 56
reà, de priuil. quo præcipuè nititur decisio Pereiræ, & opinio sup. relata. Nam vt docent Card. & Hostiens. ibid. loquitur in dispositione testamentaria. Nam si loqueretur inter viuos, repugnaret expressè decisioni tex. *in cap. cæterùm, de donat. cap. Ioannes* 12. *q.*5. & obligationi, ad quam Episcopi eligi, & inuitari videntur, † quæ 57
in administrandis, & in pios vsus, & pauperes erogandis reditibus Episcopatuum consistit, vt dixi *sup. n.*21. *& seqq.* & probat text. *in cap. gloria Episcopi* 12. *q.*2. *l.*40. *tit.*5. *par.*1. D. Hier. *lib.*2. *ad Nepotian. epist.*12. Annæ. Robert. *lib.*4. *rer. iud. c.*3. & Duaren. *de sacr. Eccles. minist. lib.*2. *c.*1. in quo regularis non differt à seculari, Eman. Roder. 2. *tom. quæst. regul. q.*8. *art.*8 Nauar. *in d. Apolog. de reditib. q.*1. *n.*11. vt omittam, alios intelligere illum text. quòd loquatur de donatione nimis excessiua, & sine causa, quæ ea ratione ibi rescinditur, non quòd à regulari facta fuerit; & alios, quod bona ibi donata non erant Episcopi, sed Ecclesiæ, quæ ipse Episcopus Monasterio donauit, quia eius regularis erat, vt constat ex gloss. Ioan. Andr. *ibid.* Qui alios etiam intellectus adducunt.

Quod in † causa fuisse arbitror, vt licèt do- 58
ctissimus Nauar. & alij ex sup. relatis mentionem fecerint d. text. non tamen curauerint ei respondere. Nam textus, qui † diuersos habet in- 59
tellectus, ad decisionem causarum adduci non potest, nec debet, Ias. *in l.*1. *n.*70. *& seq. D. de transact.* Felin. *in proœm. Decret. n.*2. Crauet. *cons.*617. *num.*11. Card. Tusch. *litt. L. concl.*273. Et licèt † Pereira *d. decis.*75. 3 *num.*3. expressè 60
dicat, quòd Episcopus regularis neque inter viuos nec per vltimam voluntatem potest disponere de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, nullum tamen Auctorem allegat, qui de actu inter viuos loquatur, sed solùm de actu testandi, vnde dicta propositio sola ipsius auctoritate subnititur; quæ contra tot, & tam graues Patres præualere non debet.

Et vtcunque sit, † quotidiana praxis ostendit, 61
hanc differentiam inter dictos Prælatos seculares, & regulares non subsistere; sed omnes pari passu de bonis intuitu Episcopatus quæsitis ad libitum inter viuos disponere, vt benè aduertit Nauarr. *vbi suprà*, & meliùs *consil.*6. *tit. de donat. n.*8. *in fine*, ibi: *Quia sufficit, quòd haberet facultatem disponendi per contractum inter viuos, quam habere omnes Prælatos, & Beneficiarios regulares, quoad fructus suorum beneficiorum, suprà probatum est, & praxis totius orbis Christiani seruat:* & quidem in pios vsus † disposuisse 62
comperimus Prælatos quàm plures regulares, maxima prudentia, & vitæ sanctimonia refulgentes, vt sanctus Thomas Benedictinus Archiepiscopus Cantuariensis, sanctus Thomas de Villanoua

Augustinianus, Archiepiscopus Valentinus, venerabilis Fr. Bartholomæus de los Martyres, Archiepiscopus Bracharensis, Fr. Franciscus Ximenez de Cisneros Franciscanus, Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus, & alij, qui nostris temporibus vigent, & viguerunt, qui eximiam, imò & profusam hac in parte liberalitatem, sui muneris, & animæ præcipuum ornamentum, &
63 fulcimentum esse censuerunt, quos omnes † peccasse, aut peccare, vel iniuncti sibi officij Pastoralis obligationes ignorasse, nemo sanus existimare debet, vt aliàs in simili casu rectè cõsiderauit Sarmient. *d. tract. de redit. Eccl. 2. par. c.4.* Couarr. *in pract. cap.35, num.3.* Nauarr. *in Manual. cap.17. num.283. vers. Pro affirmatiua*, & alij, quos adduxi *sup. lib.1. cap. 13. num.74.*

Hac ergo opinione, vt veriori, & communiori
64 retenta potest quidem ex ea † prima ampliatio deduci ad conclusiones suprà relatas de libera dispositione Prælatorum per actus inter viuos, vt tam in regularibus, quàm in secularibus procedat, sub peccato tamen mortali, si aliter, quàm in vsus pios, & pauperes disposuerint.

65 Et sit nunc secunda ampliatio, † quòd absque vllo peccato possint hos pauperes quærere, vel opera pia facere, etiam extra suam Diœcesim, vt docet Nauarr. *d.q.1.num.63.& seqq.& monito 25. num.1.* Molin. Theolog. *disput.145.* Azor *d.lib. 7. cap.10. quæst.2.* Ludouis. *d. decis.401. in princip.* & Farin. *d. decis.241. num.1. par.2.* quamvis iustius sit, vt intra propriam Diœcesim hæc opera pia exerceantur, cùm ex ea fructus, ex quibus facienda sunt, proueniant, & percipiantur iuxta ea, quæ dixi *sup. lib.2. cap.5. ex n.49.* & dicam infrà hoc *lib.3. cap.18.* vbi ad id expendo notabilem schedulam Regiam dat. Barchinon. 1. Maij ann. 1543.

Tertia ampliatio sit, vt etiam in vtroque foro
66 possint † suis propinquis, & consanguineis ea largiri, quæ necessaria fuerint ad decentem eorum sustentationem, & statum conseruandum, vt *in l.8. tit.21. par.5.* & per eundem Nauarr. *sup. n. 65.* Molin. *disp.146.* Molin. *de primog. lib.2. c. 10. ex n.37.* Eman. Roder. *in summ. d. cap.198.* Sarmient. *de reor. 4.par. c.6. n.15.* Gutier. 2. *pract. c.114. n.16.* Suar. *d. cap.16. n.28.* Caldas *de potest. eligendi, cap.13. n.13.* Ceuall. *in commun. opin. q.388. n.33.* Comitol. *lib.1. respons. moral. q.2. n.2.* & alios, quos refert Aug. Barbos. *in d. Pastoral. 1.par. tit.2. gloss.9. n.30. cum seqq.* D. Valençuela *cons.98. per totum*, Card. Tusch. *litt. P. conclus.501. & litter. F. conclus. 511.* Huc enim non prohibetur in Concil. Trid. *d. sess.25. de reform. cap.1. vers. Omninò verò*, sed tantum profusa in eos liberalitas, & studium ditandæ, & augendæ posteritatis. Solent quip-
67 pè † aliqui Episcopi cæci esse circa nepotes, vt dixit Bald. *in Auth. quicunque, C. de sacros. Eccles.* Ias. *in vsi. us feud. tit. qui feud. dar. poss. ante num.14.* Franc. Leo *in thesaur. for. Ecclesiast. 1.par. cap.3. n.37. vbi supr. n.30. cum seqq.* Ioan. Valer. *in differ. vtriusque fori, verb. Munera, different.1. n.64.* & Simon Maiol. *in diebus Canicul. 1.tom. colloq.7. de quadrupedibus, pag.mi-*
68 *hi 271.* vbi narrat in Arabia † arietes, siue verueces compertos esse, qui cornibus carent, sed tamen caudas longissimas habent, quod inquit esse symbolum deprauatorum Prælatorum: *Qui cornibus carent, ne quemquam corripiant criminosum: caudas tamen profusissimas hi habent, quandoquidem successionem filiis, nepotibusuè profusissima parata hæreditate preparant. Cornua enim & arieti, & Prælato in ornamentum, ac munimen sunt, vt omnibus suis aduersantes, etiam (si res ferat) percutiant. De cauda autem, ac successore sibi in hæreditate minimum studium gerant, verè Pastorum est officium, propterea & oues, & agni fidelem plebem significant.* Cæterùm † propinquis necessitatem patientibus, certum est, quod Prælati non solùm possint, sed imò debeant eis subuenire, & extraneis præferre, nisi hi extremè indigeant, *cap. est probanda 86. dist.* Abb *in c. peruenit*, per text. ibi, *n.1. vers. Et credo, de arbitr.* Capella Tholosana *decis.190. n.8.* Boer. *decis.119. n.8.* Campegius *de Dote, 1.par. q.23.* Petr. Foller, quem vide, *in praxi censuali, verb. Nicolaus, fol.29. ex n.4 ad 11.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil. 92. n.5.* Marsil. *de reditib. cap.32. n.8. & 9.* Molin. *d. disput.146. vers. Est tamen*, Valençuela *d. cons.98.* & decisum fuit in Episcopo regulari apud Farin. *d. decis.241. num.1. ad fin.* & Ludouis. *d. decis.401. num.2.* 69

Quartò amplio, † vt hæc disponendi facultas, tam circa prædictos consanguineos, quam erga extraneos, vel in quoslibet alios profanos vsus, magis libera sit in vtroque foro, in illis bonis, quæ Prælati sua parsimonia ex redditibus Episcopatus acquisierint, & seruauerint. Hoc est, si cùm possent plus in rebus sibi, & suæ dignitati, ac familiæ necessariis, expendere, genium suum, vt dici solet, fraudauerint, & parcè, ac frugaliter viuendo aliquid cumulauerint. De his enim bonis idem quod de patrimonialibus iudicium est, atque adeò etiam in testamento disponere poterunt, vt contra Abbat. & alios, resoluunt Ioan. Maior. Adrian. & alij, quos refert, & sequitur Nauarr. *in d. Apolog. q.1. monit.26. & 30. à num.2. & monit.43. num.1. & monit.78. n.3. & de spol. cleric. §.1. num.3. & §.8. num.7.* sic intelligens D. Thom. *2. 2. q.185. art.3.* idem Nauarr. *in Manual. cap.25. num.127.* Sotus *de iustit. & iure, lib.10. q.4. art.3.* Sarmient. *de redit. 2.par. cap.8. num.15.* Couarr. *in d. cap. cùm in officiis, num.2.* Molina *de primog. d. lib.2. cap.10. num. 50.* alter Molina *disp.145. & 146.* Lælius Cechus *de rep. Eccles. tit. de benef. num.10.* Petr. Barbosa *in l. diuortio, 2.par. num.68. D. solut. matrim.* Auendañ. *respons.19. num.6.* Leon *in thesaur. for. Eccles. par.3. cap.3. num.16.* Lessius *de iust. & iure, lib.2. cap.4. à num.39. & cap.19. num.42.* Victorel. *in addit. ad summ. Tolet. lib.5. cap.4. vers. Bona*, Redoan. qui plures effectus connumerat, ex quibus constari potest hæc parsimonialis acquisitio, *in tract. de spoliis, q.3. §. sed in contrarium, num.6.* Sanchez *in summ. lib 6. cap 6. num.14.* Cardin. Tusch. *litter. F. concl.511. num.20.* vbi refert Bald. & Socin. dicentes, quòd † potest Prælatos donare 70 consanguineis suis, quatenus potuisset nugatoriè expendere in equis, domicellis, & conuiuiis, si ab istis abstinuit. Et in terminis Episcoporum regularium, quibus magis propria, & connaturalis esse videtur frugalitas, & auctoritas, idem adhuc procedere, & obseruari debere, resoluunt Ludouis. *dict. decis. 401. num.6.* & Farin. *d. decis.241. num.3. par.2.* 71

Qui eam rationem reddunt, † quod cùm 72 reditus assignentur pro congrua, & decenti dignitatis,

dignitatis, & status Episcopalis sustentatione, & hoc non consistat in puncto Arithmetico, *cap. & si quæstiones, de simonia, cap. non cogantur, 41. dist.* gloss. celebris, *verb. Necessitatem, ad finem, in cap. clericus 21. q. 1.* Abb. *in cap. statuimus, de maior. & obed.* Nauarr. & P. Molina
73 *vbi suprà*, † ea, quæ Prælati sibi ex tali sustentatione parcè viuendo subtrahunt, propria eorum efficiantur, & verum, ac plenum dominium in illis acquirunt, & sic consanguineis, etiam diuitibus, donari possunt, vt per eundem Molin. *d. disput.* 145. *num.* 1. & 3. & *disp.* 146. *num.* 2. & 47. & *disp.* 147. *num.* 3. qui tamen benè ibi
74 considerat, hæc † rarò in foro exteriori obseruati, nulliusque Prælati testamentarium dispositionem sub hoc colore defendi; vnde consultiùs facient, si de eiusmodi bonis, dum viuunt, pro arbitrio, vt possunt, disponant, & conscientiam suam tot, tantorumque Auctorum doctrinæ deponant.

Quintò amplio, vt eadem facultas latiùs etiam pateat in vtroque foro, & tam in vita, quàm in
75 morte † in bonis acquisitis etiam post adeptum Episcopatum, sed non immediatè ex eius fructibus, & reditibus, sed aliundè ob Prælati operam, aut industriam, veluti ex eleemosynis promissis, ex funeribus, oblationibus procurationibus visitationum, confirmationibus, firmis, & aliis pœnis pecuniariis, si quæ à iure Cameræ Episcopali applicentur, quæ bona, quasi patrimonialia Doctores appellant. De quibus latiùs agit Nauarr. *d. q. 1. monit.* 19. 30. & 39. text. & DD. *in cap. relatum, vers. Cæterùm, cap. quia nos, & in cap. cum in officiis, de testam.* Molina Theolog. Less. Azor. Emanuel, & alij in locis suprà relatis, Leo *in thesaur. for. Ecclesiast.* 3. *par. cap.* 4. *num.* 14. Moneta *de distribut. quotid.* 3. *par. q.* 1. *num.* 21. Filliucius *in appendice posthuma ad opera moralia, tract.* 43. *cap.* 3. *num.* 14. & Dom. Episcop. Pacens. D. Felician. à Vega *in cap. si clericus* 5. *n.* 18. & *seqq. de foro compet.* Vbi, quod magis mirandum est, numeris seqq. cum
76 eisdem, & aliis Doctoribus resoluit, † eandem naturam sortiri distributiones quotidianas, etiam si tota præbendæ glossa, siue massa, in eis consistat, vt in Ecclesiis Indiarum contingit.

In quo tamen Prælati ne excedant, vel deci-
77 piantur, monendi sunt, quòd † pro ordinibus, dimissoriis, testimonialibus, sigillo, aut aliis, quæ ad ordines pertinent, nihil omninò, nec per se, nec per ministros suos, etiam ab spontè dantibus, recipere possunt, vt cauetur in Trident. *sess.* 21. *de reform. cap.* 1. & docent Tolet. *in summ. lib.* 5. *cap.* 89. Cerola *in prax. Episcop.* 1. *par. verb. Dimissoria ad* 7. Nauarr. *in cons.* 7. *de simonia in priore editione*, vbi quòd non valet consuetudo in contrarium, Lessius *d. lib.* 2. *cap.* 35. *disp.* 10. Suarez *de Religione*, 1. *tom. lib.* 4. *de simonia, cap.* 53. Et idem dicendum est in dispensationibus matrimonialibus, & collationibus beneficiorum, Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 5. & 6. & *sess.* 25. *de reform. cap.* 18. Nicol. Garcia *de benefic. part.* 8. *cap.* 1. *num.* 76. & 77. Armendariz ad leges Nauarræ *lib.* 1. *tit.* 18. *de Episcop. num.* 17. & plures alij, quos refert Aug. Barbos. *in collect. ad cap.* 1. *de simon.* & *ad d. c.* 1. *Trid. sess.* 21.

Et ad prædictam classem bonorum reduci pos-
78 se videntur † etiam ea, quæ ex reditibus decimalibus Episcopatus vacantis, successori concedi solent, iuxta ea, quæ *cap.* 12. dicemus. Nam & de his ad libitum, tam viuens, quàm moriens disponere poterit, quia non iudicantur bona Ecclesiastica, sed potiùs Regia quædam donatio, vt responsum fuit per sacram Congregationem Cardinalium ad dubitationem Illustris. illius venerandi, & recolendi Archiepiscopi Limani D. Toribij Alfonsi Mogrouejo, & in simili notant Nauarr. *d. q.* 1. *monit.* 39. & Molina *d. disp.* 142. quamvis *in tract. de spoliis clericorum*, §. 6. *num* 6. contrarium censeat, & cum eo Azor *d. lib* 8. *cap.* 3. §. 14. quæritur, vsque *ad* §. *extat*, docens negari non posse, hoc, intuitu Ecclesiæ adquiri, cùm alioqui ei, nisi Episcopus esset, non concederetur. Et idem in quæsitis ex quartis funeralibus, confirmationibus, & ordinibus, licèt in his aliqua industria, & labor personalis consideretur. Quod mihi satis probabile videtur, & in dubio magis semper inclinare debemus, vt Ecclesiæ intuitu acquisita dicantur, quàm quòd sint bona patrimonialia, vel quasi, vt eleganter aduertit Redoan. de spoliis Ecclesiast. *q.* 3. §. *quid dicendum*, *n.* 1. & *seqq.* Azor *vbi sup. q.* 4. & in eadem sententia residet insignis sua tempestate Limanus Theologus P. Ioan. Menachus è Societate Iesv, in tract. M. S. de quarta funer. 2. parte, in additionib. dub. 2. de quo iterum mentionem faciam *infra hoc lib. cap.* 12.

Sextò amplio, vt † dicta prohibitio amarè tra- 79
ctanda, & accipienda non sit, vt aliàs inquit Paul. I. C. *in l. si id quod* 28. § *si quas serui operas, D. de donat. inter*, cuius in nostris terminis benè meminit gloss. *verb. Conferantur, in d. cap. relatum, de testament.* Et hac propter licèt Prælati de bonis suis mobilibus, vel immobilibus, intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non possint, nec viuentes sine reatu peccati in profanos vsus do-
nare, vel expendere. Benè † tamen eis permitti- 80
tur, etiam in ægritudine constitutis, dum tamen sui compotes sint, aliqua de bonis mobilibus moderatè, non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu, erogare in pauperes, & pia loca, & opera, & in gratificationem, & remunerationem eorum, qui viuentibus inseruierint, siue consanguinei sint, siue extranei, iuxta seruitij meritum,
vt expressis verbis disponitur † *in cap. ad hæc* 8. 81
& *in d. cap. relatum* 12. §. *licet autem, de testam.* quæ iura recepit lex nostra 8. *tit.* 21. *par.* 1. & sic Hispano sermone donauit: *Mas si ouiessen algun mueble adelantado de sus beneficios, aunque testamento non deban fazer, bien pueden darlo, ò partirlo à pobres, è à Ordenes, è à otros logares que sean de merced, è à parientes, è amigos, è à los que los siruen en su vida, quier sean de su linage, ò non: è esto non por razon de testamento, mas como por limosna, ò por galardon del seruicio que les fizieron. E esto pueden fazer siendo sanos, ò enfermos, ò à hora de muerte, tanto que sean en su sesso.*

Quæ iura accipienda sunt, vt tales donationes valeant, & licitè, & securè fieri possint, non so-
lùm in foro exteriori, verùm & interiori: † lex 82
enim non debet docere, nec permittere, quod culpam lethalem induceret, iuxta gloss. singularem in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. gloss. & DD. *in cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. D. Thom. 2. 2. *q.* 96. *artic.* 4. & tradita ab Anton. Gomez *in l.* 3. *Taur. num.* 113. & Aluar. de Velasco *in axiom. iur. litt. L. num.* 42. & *seqq.* Maximè cùm illæ erogationes, quas ægrotos facere permittunt, sint in pios vsus, in quos sani omnia sua bona, si vellent absque

absque vllo scrupulo, imò potiùs cum merito expendere possent, vt *sup. num.21.* probauimus.

83 Etenim † id etiam, quod amicis, & famulis pro remuneratione donatur, in pios quoque vsus expendi videtur, *cap. quicunque* 66. 12.q.2.Nauar. *de redit.q.1.num.90.& in Apolog.q.1.num.*34.81. & 82.Couarr.*in d.cap.cùm in officiis,num.9. circa fin.* Molin. Theolog. *disput.*145. *col.* 6. *in fin.conclus.*5. *vers. Ab hac,&* 148. *concl.*4.latè Redoan. *de spoliis, tit. qui de fructibus,* §. *nunc autem,* quod intelligendum est etiam vbi talia merita, & seruitia de rigore iustitiæ nullam remunerationem, siue compensationem extorquere possent, sed ex sola quadam honesta, & morali gratitudine remunerarentur. Nam si iuridicam, & legalem exactionem haberent, tunc potius solutio debiti fie-

84 ri videretur; ad quam non † est dubium bona Prælati teneri,etiam si ipse id non declarauerit, *c. peruenit,de fideiuss.*gloss.*in cap præsenti,verb.Porrò,de off.Ordinar.lib.6.*Rota *in antiq.decis.*31.*n.*2. *sub tit.de probat.*Nauarr.*consil.*4.*tit.de donat. n.*1. & *fin.*& Ludouis. *d. decis.*401. *num.*5. cum aliis, quæ *cap.seq.* dicemus.

Sed est dubium, & quidem grauissimum, & super quo innumeræ quotidie lites vbique, & præcipuè in his partibus Indiarum, moueri so-

85 lent: Quid iudicandum sit † de immensis & excessiuis donationibus bonorum suorum mobiliũ, aut immobilium, quas Prælati aliqui, dum viuunt, & adhuc sani in profanos, aut etiam in pios vsus, facere solent, prædicta tamen bona à se non abdicando, sed potius eorum vsumfructum sibi reseruando, & constituti clausulas, & alias similes adiiciendo? Et quid de his, quas iam ægrotantes, & morti proximi faciunt, etiam si statim donatariis res donatas actualiter tradant, & an requiratur, vt aliquo postmodum tempore superuiuant?

Et sanè, licèt (vt sæpè diximus) in profanos vsus cum peccato, & in pios vsus sine peccato possint, dum viuunt, etiam profusè, & pro sui

86 arbitrio disponere. Vbi † tamen in talibus donationibus fraus aliqua timeri, aut suspicari potest, & quòd dirigantur ad frustrandam, & elidendam dispositionem iuris Canonici, quod Prælatis de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis testari prohibuit, cautè quidem, & valdè circumspectè procedere debemus.

87 Quapropter sunt multi, † qui licentiam,quam Prælati habent, de bonis suis inter viuos ad libitum disponendi, ita accipiendam existimant, dummodò realis,actualis & effectiua eorũ traditio interueniat, vt fraudis, & fictionis suspicio euitetur, vt constat ex Cardin. & Barbos. *in d.cap.ad hæc,de testam.n.*6.Couar.*in d. cap. cùm in officiis, num.*5. *eodem tit.* Sarmient. *de redit.*2.*par.cap* 8. *num.*10 Nauarr.*q.*1.*monit.*35 Greg. Lop. qui refert & sequitur hac in parte doctrinam Barbatiæ *in d.l.*8.*gloss.*1.*in fine,tit.*21.*par.*1.& plures alij ex Doctoribus infrà citandis.

88 Id quod expressè disponitur in quodam motu proprio Pij IV. ann.1560. ibi: *Nisi post donationes ipsas illi, qui eas fecerint, per quadraginta dies superuixerint, ac realem,& actualem traditionem ipsorum bonorum infra dictos* 40. *dies fecerint, & alia solemnitates à iure requisita, desuper seruata fuerint, &c.* & in alia Bulla Pij V. ann.1567.ibi:*Vel si sani extiterint, nisi realis rerum donatarum illarum donatarij subsequatur traditio,& illarum perpetua dimissio, seruata tamen forma iuris, si quæ seruanda fuerit, nullas, irritas, & inanes fore, & esse, nullumque per eas ipsis donatariis in rebus donatis huiusmodi,etiam si in pecunia, aut iocalibus, vel supellectilibus domus consistant,seu ad illa ius acquiri, aut acquisiisse censeri.*

Et licèt in instrumentis, quæ de huiusmodi donationibus fiunt, soleant apponi, & cumulari clausulæ traditionis instrumenti, constituti, reseruationis vsusfructus, & aliæ similes, qui † so- 89
lent operari translationem possessionis, & dominij in donatarium, *l. quod meo, D. de acquir. possess.l. fin.C.eod.l.*16.*de donat.l.quisquis,C.eod. l.*9.*tit.*30.*par.*5.Ant.Gomez *in l.*17.& 45. *Tauri,* Molina *de primog.lib.*4.*cap.*2. *num.*58. & Burgos de Paz Iun.*q.*10.*à num.*20. Hæ tamen † clausulæ 90
fraudis præsumptionem non excludunt, sed potius augent, ex traditis à Menoch. *lib.*5. *præsumpt.*3. *n.*103. Sarmient. 2.*par. cap.*8.*num.*10. & Stephano Gratiano, omninò videndo, *tom.* 5. *discept. forens. cap.*854. *num.*46. vbi, ex eo solo, quòd Episcopus donans sibi pro tempore vitæ vsumfructum reseruauit, fraudem præsumi pluribus probat, cùm eiusmodi clausulæ solùm inducant actus quosdam fictos acquirendæ possessionis, vt notum est. Qui † quidem nullum 91
effectum operantur, quando vera, & actualis traditio desideratur, Alex. *in l. cùm hæredes, num.* 9. *D. de acquir. possess.* Gratian. *tom.*1. *discept. forens.cap.*113.*num.*178.& Ant. Gomez *in l.*45. *Tauri, num.*56. Maximè vbi agitur de priuanda Ecclesia iure sibi quæsito,ad quod sunt necessarij actus naturales transferendæ possessionis, & ficti non sufficiunt,Alex.*in l.*1.*D. de acquir. possess. in princ.n.*21.Ias.*ibid.n.*110.Maranta *in tract.de alienat.n.*170.Tiraq.*de iure const.limitat.*16.& Marcus Ant. Genuens. *in practicab. Eccles. q.*302.

Et quia † data fraude, vel nullitate instrumen- 92
ti,omnes clausulæ in eo positæ,nullæ etiam iudicari debent, nec potest virtute earum in præiudicium Ecclesiæ possessio transferri, *l. iubemus,in fin.C.de sacrosanct. Eccles.* tradit Bartol. & Alex. *in l.*1. §. *si vir vxori, D. de acquir. possess. num.*8. idem Alexand.*consil.*81.*num.*14. *lib.*3. Genuensis *vbi sup. quæst.*131. & latissimè Ioan. Castagna *in tract.de benef.deduct.ne egeat.q.*1. *fallent.*1. *num.* 40.*vsque ad fin. pag.*110. † textus optimus *in l.* 93
Sulpicius 42. *de donat. inter,* ibi: *Si color, vel titulus, vt sic dixerim, donationi quæsitus est, nihil valet traditio.*

Pariter quoque, eandem fraudis palliationem ac per consequens expressum nullitatis vitium,ob potestatis defectum, considerant multi in eiusmodi donationibus, etiam in pios vsus cum excessu factis à Prælatis † in mortis articulo, aut 94
in graui vitæ periculo constitutis, quamvis earum actualis traditio statim facta sit. Quoniam id apertè prohibet text. *in d. cap. ad hæc, & in d. cap. relatum, & in d. l.*8. *tit.*21. *par.*5. Quæ † 95
dumtaxat permittunt Prælatis in ægritudine constitutis, vt de bonis mobilibus ratione eleemosynæ aliquid moderatè erogare valeant, unde in reliquis id prohibere videntur, prout eleganter in nostris terminis agnoscit Sarmient. *d. tractat. de redit. Eccles.* 4 *par. cap.*4. *num.*6. vbi inquit, † quòd etiam si his donationibus imponant no- 96
men contractus inter viuos, & ad traditionem deueniant, tamen si morti proximi sint, & ex ea infirmitate decedant, sunt nullæ, & inutiles, & iure vltimæ voluntatis censentur, vtpotè ab illis factæ,

factæ, qui testari minimè possunt. Ad quod vltra alia expendit optimum text. † *in l. si filia, D. de*
97 *diuortiis, l. filia mea, D. solut. matrim.* quibus probatur, præsumi fraude illum misisse repudium vxori, mortis tempore, qui viuens mittere potuit.

Et idem colligitur ex Bald. *in Auth. nisi rogatio, C. ad Trebell. col. fin.* vbi etiam allegat text. *in c. 1. de renunt. lib. 6. c. de his, & in Extrauag. de sepult.* quibus concordat *l. 6. tit. 13. par. 1.* sequitur Decius *in cap. in præsentia, num. 56.* & probat Gregor. Lopez *in d. l. 8. partit. gloss. 3. in fin.* Couarr. *d. cap. cùm in officiis, n. 5. & d. cap. ad hæc*, vbi inquit, quòd ex moderatione talium donationum cessat fraudis suspicio, Carol. Tapia *in Auth. ingressi, C. de sacrosf. Eccles. verb. Sua, cap. 6. n. 91. pag. 429.* vbi inquit, quòd † Præla-
98 tus in infirmitate constitutus non habet liberam dispositionem, & ideò non potest donare, Menoch. *lib. 3. præsumpt. 36. n. 6.* vbi tenet, quòd talis donatio magis causa mortis, quàm inter viuos fieri præsumitur, Ripa de actis *in articulo mortis, cap. 4. num. 15. 16. 17.* vbi latè comprobat, & plura similia iuris exempla ad idem tendentia perpendit, & Ioan. And. Georg. *alleg. 22. ex num. 11. ad 29.* loquens de quadam consuetudine Regni Neapolitani, quæ reseruat agnatis certa bona, nisi alienentur ab agnato in vita, & probans, † aliena-
99 tionem fuisse fraudulentam, ex hoc, quòd facta fuerit per ægrotum in extremis laborantem.

Quemadmodum etiam videmus, quòd legitimatio † facta in articulo mortis, per subsequens
100 matrimonium, non excludit substitutum, cùm in eius fraudem facta præsumatur, Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 8. & lib. 4. præs. 83. num. 78. & cons. 108. num. 16. vol. 2. & cons. 581. num. 1. vol 6.* Fusar. *de substit. q 308. num. 175.*
101 *fol. 261.* Et † ingrediens religionem tempore mortis, cùm viuus potuerit ingredi, præsumitur id fecisse in fraudem substituti, & ideò illum non excludit, Alciat. *in l. post contractum, num. 61. vers. Quale est, D. de donat.* Menoch. *d. lib. 4. præs. 83. num. 76.* & Monasterium non acquirit bona profitentis in articulo mortis, vt ex aliis tradit Riccius *in prax. Eccles. tom. 2. resol. 493. num. 10. ad finem.*

102 Et emancipatio facta à patre, † in extremis laborante, præsumitur fraude facta, vt ab hæredi-
103 tate filium excludat, Anchar. *cons. 430.* Et † permutatio beneficij opulenti cum tenui, facta ab eo, qui erat senex, & valetudinarius, & sic morti proximus, iuris præsumptione non valet, & præsumitur fraudulenta, Oldrad. *cons. 314. n. 6.* Rota *decis. 2 de præsumpt. in antiq.* Crauet. *cons. 82. n. 3.* Ricc. *in prax. Eccl. tom. 2. resol. 465. per tot. & resol 480. n. 2.*

Quæ fraudis præsumptio in nostris terminis
104 tunc manifestiùs conuincitur, † cùm de omnibus bonis, vel de maiori eorum parte ægrotans donat, & disponit, quia id in odium, & exclusionem Ecclesiæ fieri videtur, *l. omnium, §. Lucius,*
105 *D. quæ in fraud. creditor.* Vbi ex † donatione omnium bonorum præsumitur fraus, Angel. ibidem, & *in l. Marcellus, §. res quæ, D. ad Trebell.* vbi de eo, qui non de omnibus, sed de melioribus bonis disposuit, Alex. *cons. 55. n. 1. lib. 1.* Decius *cons. 174. num. 1.* Nauarr. *de redit. q. 1. monit. 35. ad finem*, vbi in terminis tradit, donationem eximiæ cuiusdam quantitatis, quæ fieret tempore valetudinis aduersæ præsumi fictam, & simulatam, Ioan. Andr. Georg. *alleg. 22. num. 20. cum seqq.* Vbi loquitur de eo, qui † donat 106
omnia bona sua, de quibus non poterat testari, iuxta consuetudinem Neapolitanam, & ait, præsumi in fraudem ipsius fieri, & plures alios DD. ad idem allegat, & præcipuè insignem decisionem Matth. de Afflict. 370. *in tertio dubio*, & Vincent. de Franch. *decis. 435. num. 35. 39. & 42.* & potuit allegare *decis. Ludouis. 401. ad finem*, & Farin. *decis. 141. num. fin. par. 2.* vbi † si- 107
miles donationes tanquam fraudulentas, & in præiudicium Cameræ Apostolicæ à Clemente VIII. damnatas scribunt.

Quæ omnia, adhuc vrgentiùs confirmantur † ex antiquis, & nouis Regulis Cancellariæ, quæ 108
loquuntur de infirmis resignantibus, quæ viginti dierum superuiuentiam post factam resignationem ad eius valorem, requirunt, siue resignans, tempore, quo eam fecit, sanus fuerit, siue infirmus, vt per Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 2. q. 6. num. 6. & 7.* quam regulam communiter plures DD. extendunt ad donationes (de quibus agimus) ab Episcopis factas, & sic nimirum quòd ad hoc vt validæ sint, etiam si aliàs reliqua iuris requisita habeant, † debeant per viginti dies 109
post earum celebrationem superuiuere, vt signanter aduertit Carol. Tapia *in d. Auth. ingressi, verb. Sua, cap. 13. num. 39. pag. 475. & verb. Nec de his, cap. 2. num. 61. pag. 534.* Filliucius *de statu cleric. tract. 43. cap. 8. n. 9.* ibi: *In foro verò iudiciali non valet dispositio clerici ægrotantis, nisi viginti dies superuiuat;* idem tenet Azor *2. tom. lib. 8. cap. 4. quæst. vlt.* sic inquiens: *Aut saltem cùm beneficiarius, aut pensionarius postquàm dederat, non vixerit viginti diebus, vt donatio valeret,* Vazquez *de redit. cap. 2. §. 1.* & repetit idem Filliucius *eod. cap. 8. n. 15.* ibi: *Si autem intra viginti dies mortuus est, tenetur restituere, quia prohibitus est eo tempore donare,* Vazq. & Redoan. locis citatis.

Quod denique magis certum, & euidens reddi videtur, attento dicto motu proprio Pij IV. cuius mentionem fecimus suprà n. 88. vbi † non solùm 110
viginti, verùm quadraginta quoque dierum superuiuentia desideratur, vt patet ex illis verbis: *Nisi post donationes ipsas illi, qui eas fecerint, per quadraginta dies superuixerint, &c.* Quæ constitutio licèt loquatur cum Collectore Cameræ Apostolicæ, & respectu spoliorum Episcoporum decedentium, quæ ei applicantur in Hispania, & Italia, quod in nostris Indiis admissum non est, vt *cap. sequenti* dicemus, negari tamen non potest, quin ex ea argumentum sumi possit pro quibuscunque aliis, ad quos de iure dicta spolia pertineant, tum ex vulgari regula, quòd † rescrip- 111
tum Principis ad vnam personam, vel prouinciam directum, extenditur ad alias, in quibus eadem militat ratio, vt per Bart. *in l. relegatorum, §. interdicere, num. 3. D. de interd. & relegat.* Angel. *in l. item veniunt, §. cæterùm, D. de petit. hæred.* Ias. *in l. 1. num. 7. D. de constit. Princip.* Anton. Corset. *de potest. Regia, q. 22. num. 20. tom. 16. tract. fol. 134. col. 4.* Quod maximè procedit in † statutis Ecclesiæ Romanæ, quæ aliarum superior, & caput existit, vt cum pluribus 112
tradit Decian. *respons. 22. num. 27. & 28. & seqq. lib. 2.* & Alderan. Mascard. *de statutor. concl. 2. num. 10 pag. 368.* Cùm etiam ex his, quæ tradit idem Alderan. Mascard. *in conclus. 4.* vbi resoluit, quòd

113 quòd † licèt regulariter statuta non extendantur de casu ad casum, nec persona ad personam; hoc tamen fallit, quando si talis extensio non fieret, resultaret, quod casus odiosus magis priuilegiatus maneret, quàm fauorabilis, quod in nostra
114 quæstione procederet. Nam † quòd Ecclesiæ his spoliis gaudeant, est conforme iuri communi, vt suo loco dicemus. Quod verò Cameræ Apostolicæ applicentur, est de nouo introductum contra ius commune, ob specialem eius fauorem, & priuilegium. Vnde quod Cameræ conceditur, non videtur Ecclesiæ denegandum in prouinciis, vbi illa ex iure communi succedit:
115 maximè stante alia regula iuris, † quæ docet, Ecclesiam vti omnibus fisci priuilegiis, de qua per gloss. *in cap. quæsitis, verb. Iure minoris*, & ibi Abbas *de in integr. restit.* Euerard. *in topicis legal. loco à fisco ad Eccles. num.* 1. Marc. Ant. Genuens. *in pract. Eccles. q.* 183.

116 Quibus addo, † dictum Motum proprium in Indiis obseruari iussum fuisse videri per quandam schedul. Regiam dat. Matrit. 3. Iunij ann. 1620. quam, quia notabilis est, & paucis innotescit, hic inserere libet: *El Rei. Presidente, y Oidores de mi Audiencia Real de Santa Fè del nueuo Reino de Granada, Francisco Martinez de Ribamontan Santander, mi Gouernador, y Capitan General de la Prouincia de Sancta-Marta me escribio en carta de 9. de Iulio del año passado de 1610. que antes que muriesse don Fr. Sebastian de Ouando, Obispo que fue de la Iglesia Catedral de aquella Prouincia, auia hecho algunas donaciones à sobrinos, parientes, y criados suyos, y que al tiempo de su fallecimiento no se hallaron en su casa mas, que la cama, y vnas sillas viejas, como constaria por los testimonios que embiaba, para que visto todo por los del mi Consejo de las Indias, se proueyesse lo conueniente. Y auiendose hecho, y mandado dar traslado al Licenciado don Diego Gonçalez de Cuena y Contreras, mi Fiscal en el, y respondido, que las donaciones que real, y efectiuamente constare auer hecho el dicho Obispo por titulo de donacion entre viuos irreuocables, con entrega real, y viuido despues dellas los quarenta dias, se pueden tener por validas, y mandarse cumplir: y las que no tuuieren esta calidas. Y que todos los bienes del dicho Obispo, no auiendo hecho inuentario, pertenecen à la Iglesia; y si le huuiere hecho, y constare quales eran bienes patrimoniales, no adquiridos del Obispado, ni por razon del, estos pertenecen à sus heredos. He tenido, y tengo por bien de remitiros lo sobredicho, como por la presente os lo remito, para que atendiendo à lo que dize el dicho mi Fiscal, hagais justicia. Fecha en Madrid à 3. de Iunio de 1620. años. Yo el Rei. Por mandado del Rei nuestro señar Pedro de Ledesma.*

Et quamvis dicta schedula solùm decidat, quòd *fiat justitia*, † & ex hoc videatur non tolli
117 ius partibus, neque quicquam ex antiquo mutari, ex traditis à Ias. *in l. causas, vel lites, C. de transact. & in l. iustitia, D. de iust. & iur.* Contrarium tamen sequitur Baldus *in cap. studuisti, de offic. legati, num.* 3. & dubitari non potest nouam dispositionē induci, vbi ex tenore rescripti constat Principem aliquid de nouo sancire voluisse, vt per Bimium *cons.* 98. *n.* 101. *& seqq. lib.* 1. Fab. de Ann. *cons.* 23. *num.* 4. *&* 4. *lib.* 3. vbi sic conciliat dictas opiniones contrarias, Ceuall. 4. *par. commun. q.* 906. *num.* 377. *& sequentibus*, iunctis aliis, quæ Nos dicemus infrà *lib.* 4. *cap.* 5. Quod certè in specie proposita contigisse credere possumus. Nam cùm Ecclesiæ querela adeò iusta esset, & Fiscalis petitio, ita prudens, apta, & iuris regulis consentanea, verosimile est Principis decisionem se cum petitis conformare valuisse, alioqui res in antiquo statu, & eisdem damnis, fraudibus, & inconuenientibus subiecta maneret.

Sed quamvis hæc ita se habeant. Non tamen desunt plures grauissimi viri, qui semota auctoritate dictæ constitutionis Pij IV. † quam ne- 118
que in Hispania, neque in Indiis receptam dicunt; veriùs esse existiment, dictas † donationes quan- 119
tumvis immensas, siue in bona, siue in aduersa valetudine factas, valere, neque præcisam, & actualem traditionem, neque aliquam superuiuentiam requiri; dummodò in illis nulla fraus interuenisse probetur, aut præsumptiones fraudis, si quæ obiiciantur, contrariis argumentis, & rei gestæ circumstantiis, excludi possint: quia † do- 120
natio irreuocabilis, etiam sine traditione perficitur, cùm hæc non respiciat substantiam dispositionis, sed tantum executionem, *l. si quis argentum, §. fin. C. de donat.* & vt ait Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 61. *& seqq.* etiam † præsump- 121
tiones, quæ iuris, & de iure vocantur, veritati, cedunt, si ea per quinque testium depositionem probetur, aut etiam per duos integræ fidei, maximè concurrentibus aliis iudiciis, & præsumptionibus contrariis, vt docet Butrius *in cap. vidua, de regul.* Decius *in cap. postremo, de appell. n.* 7. & latissimè idem Menoch. *sup. q.* 65. Iuris quippè desiderium † non est, Episcoporum fa- 122
cultatem circumscribere, sed fraudibus obuiare, vt ipsa eadem constitutio sæpissimè ostendit præsertim in illis verbis: *Romani Pontificis prouidentia circumspecta indebitis fraudibus, per quas Camera Apostolica læditur, &c.* & ibi: *Talibus fraudibus per nostræ solicitudinis curam, quantum cum Deo possumus, obuiare volentes.*

Et ita in terminis, quòd absolutæ dictæ donationes † inter viuos, & irreuocabiliter, fraude 123
cessante, perfectæ, validæ, & vtiles sint, probat Abb. *in cap. cæterùm, de donat. n.* 4. Nauarr. *cons.* 6. *&* 7. *sub tit. de donat.* Iulius Clarus, Couar. vterque Molina, & reliqui alij, quos adduxi *sup. hoc cap. num.* 9. *&* 10. Et nihil auferre, quòd tempore ægritudinis fiant, tradit expressè Nauarr. *de reditibus, q.* 1. *monit.* 34. & meliùs *cons.* 4. *num.* 1. *d. tit. de donat.* Redoan. *de spoliis, q.* 8. vbi ad id allegat Oldrad. *cons.* 114. Graphiis 2. *tom. lib.* 3. *tit.* 16. *de donation. decis.* 5. & melius omnibus Molina (quamvis articulum hunc satis dubium esse fateatur) *d. lib.* 2. *de primog. cap.* 10. Etiam in Prælato loquens, † qui 124
ex omnibus bonis suis, morti proximus, per donationem irreuocabilem inter viuos, primogenium instituit, vbi *num.* 41. subdit, sic se apud suprema Tribunalia contra Cameram Apostolicam obseruatum vidisse, neque vsquam tales donationes rescissas fuisse, tametsi propter opinionum varietatem propè semper lites huiusmodi concordia componi solebant.

Et inter alias rationes, quas allegat, ea est potissima, quòd † donatio inter viuos, quamvis 125
in ægritudine fiat, naturam suam non amittit, nec irreuocabilis esse desinit, vt probat text. *in l. Seia, §. cùm pater D. de donat. caus. mort.* vbi notabiliter Bart. quem sequuntur aliqui Scribentes

tes communiter, & Alex *in l. quæ dotis, num. 6. D. solut. matrim.* Ant. Gomez *in l. 3. Taur. num. 10. & lib. 2. var. cap. 4. num. 15.* & Couarr. *in Rubr. de testament. 3. par. num. 25. vers. Cæterùm.* Idem quoque non minus apertè, tam in Episcopis regularibus, quàm secularibus, & quidem cum securitate vtriusque fori, si eiusmodi donationes ad pia opera, & irreuocabiliter fiant, tenet alter Molina *d. disp. 148. num. 5.* vbi non solùm validas, verùm & laudabiles eas esse dicit, quamuis fiant à Prælatis in eo morbo constitutis, quo è
126 vita decesserunt; † quia cùm ab eis per morbum nō auferatur administratio, & dispensatio, quàm in bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, sibi iura cōcedunt, melius est, vt serò quàm nunquam suum munus adimpleant, placare que satagant Maiestatem diuinam, bonisque operibus se præparare ad exitum ex hac vita. Cui in hoc conuenit Sarmientus, licèt in contrariam opinionem inclinet, *d. lib. 4. cap. 4. n. 7.* vbi inter alia hæc
127 verba memoria digna scripta reliquit: † *Diuus Laurentius moriturus donauit thesauros Ecclesiæ, cuius exemplum, qui sequatur, nonnè securus à fraudis suspicione erit?* Et est omninò videndus
128 † Pater Gabriel Vazquez *d. tract. de reditib. cap. 1. §. 3. dub. 6. fol. mihi 751.* qui quæstionem nostram mouet, & resoluit, his verbis: ***Sed an donationem inter viuos facere poterit, qui est in mortis articulo constitutus? dubium est: quia tunc illa potius videtur causa mortis, quàm inter viuos donatio. Tum etiam, quia videtur fieri in fraudem successoris. Verumtamen respondent Sarmient. qui latè de hoc disputat, 4. par. de reditib. cap. 4. num 6. & infr. & Couarr. in cap. cùm in officiis, num. 5. & Nauarr. in summ. Hisp. cap. 25. num. 139. & in q. 3. de reditib. num. 8. & Siluestr. verb. Clericus 4. q. 3. & q. 5. quòd potest donare, modò sit donatio inter viuos, in qua statim dominium transferatur: & videtur ita esse verum, etiam si possessio tantùm post mortem concedatur, vt obscurè insinuat Couarr. cuius sensum vix potui percipere. Ratio est, quia parum obstat suspicio, siquidem huic ius conceditur in tota vita de illis disponere, non ergo spirat illa potestas vsque ad mortis articulum. Præsumptio autem, vt docet Sarmient. tollitur si fiat donatio in pia opera, & non in consanguineos.*** Qui om-
129 nes † Auctores (vt ex illis apparet) quāuis scripserint post constitutiones Pij IV. & Pij V. quarum suprà meminimus, nullam requirunt sani, aut ægroti Prælati donantis actualem traditionem, neque vim constituunt in eo, quod per aliquos dies superuiuat, vel quòd statim post donationem moriatur, sed in eo, quòd vera, & irreuocabilis talis donatio fuerit.
130 Et ad text. † *in cap. ad hæc, & in cap. relatum*, quibus contraria opinio nititur, & solùm moderatæ donationes bonorum mobilium ægrotantibus permittuntur; respondent Nauarr. vterque Molina, Couarr. & alij, ex *suprà* citatis, quòd id non excludit, quin cessante fraude possint Prælati ægrotantes omnia bona sua in pios vsus erogare, vt aliàs in iure per-
131 missum esse *suprà* retulimus. Nam † argumentum à contrario sensu non est inducendum cōtra id, quod aliàs est in iure expressum, cap. à nobis, de sent. excomm. gloss. *in cap. significasti,* vbi Felin. & alij *de foro compet.* Mantic. *de coniect. lib. 3. tit. 15. num. 15.* & latè Velasc. *in axiom. iuris, litt. A. num. 375.*

Cæterùm quamuis hæc ita se habeant, cùm tamen hoc, quod ad inducendas, vel excusandas præsumptiones fraudis in animo consistat,
& † tot, & tam vehementes sint coniecturæ, & 132
argumenta quæ ex circumstantiis donationum, suprà dicto modo, & tempore factarum, desumi possunt, vt constat ex his, quæ in fauorem prioris opinionis perpendimus, meritò ipse Molina *d cap. 10 num 44.* concludit: *Quòd quando casus occurrerit, deliberandum est,* prout Ego certè deliberaui, & variis sententiis has quæstiones diffiniui, iuxta causarum, personarum, rerum, & temporum qualitates, & circumstantias, cùm
iudex essem † in arduis litibus, ad Limanam 133
Audientiam deuolutis, super spoliis Illustriss. D. Toribij de Mogrouejo, & D Bartholomæi Lobo Guerrero, Archiepiscoporum Limentiū, D. Antonij de la Raya, & D. Ferdinandi de Mēdoça, Episcoporū Cuzquensium. Et idem in supremo Senatu Indiarum fieri vidi, in eisdem, & aliis causis, & præcipuè in illa, cuius *suprà* memini, D. Ioan. de Valle Episcopi de Guadalajara in qua tandem contra donationem ab eo ægrotante, etiam in vsus pios factam, pronuntiatum fuit à grauissimis iudicibus ex eodem Consilio & supremo Castellæ de peculiari Regis nostri decreto selectis, & coadunatis.
Vt ergo tandem finiam, vtens † verbis Na- 134
uarri *d. q. 1. monito 34. ad finem, & monit. 35. ad finem, pag. 347. Censeo donationes huiusmodi in foro exteriori fictas, & in fraudem factas plerumque præsumi, licèt valorem integrum ante Deum, & in foro conscientiæ habituræ sint, si in pia opera vero animo, & irreuocabiliter fiant. Atque etiam multum eis in foro exteriori deferri debeat: si donator sit fide dignus, & iuramento testetur eam donationem non ficto, sed vero animo facere, vt satisfaciat obligationi, qua tenetur, quæ ei supersunt piis operibus, & pauperibus erogare. Iuret etiam se nunquam eam reuocaturum, quantumuis postea sit superstes, hoc enim vehementer adimit suspicionem prædictam.* Hæc Nauarrus, & quidem de piis donationibus loquens; viderint
† ergo Præsules, quanto in periculo vtriusque 135
fori versentur illæ, quas in vsus profanos, & in nepotes, & propinquos, quæsitis technis, & coloribus faciunt, vel emendo prædia, vel alias res alieno nomine ad hunc effectum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium. Quo casu absque dubio furtum committunt, & furi æquiparantur, vt latè probat Barbatia *in cap. inquirendum, de pecul. cleric.* sic concludens: *Et benè notent miseri Prælati, qui isto casu æquiparantur furi:* & Iul. Clar. *§. testamentum, q. 27. num. 6.* sic inquiens: *Et caueant Prælati, qui in fraudem Ecclesiarum suarum per tertias personas prædia acquiri faciunt ex pecuniis per eos cumulatis ex fructibus beneficiorum suorum, vt ea in propinquos suos postea perueniant: quia dum alios fallere putant, seipsos potius deiiciunt in æternum vitæ interitum. Deum enim fallunt, cui nihil est occultum.*

DDd CAPVT

CAPVT XI.

De spoliis Episcoporum Indiarum, & eorum applicatione, collectione, & cognitione.

SVMMARIVM.

1 *Spolia Episcoporum qualiter diffiniantur à Nauarro, & aliis.*
2 *Spoliorum nomine quid veniat.*
3 *Episcoporum spolia regulariter Ecclesiæ, in cuius gremio decedunt, applicari solent.*
4 *Clericorum decedentium spolia Ecclesiæ applicantur, vbi de eis testari non possunt.*
5 *Spolia Episcoporum, iura aliqua futuris successoribus reseruare videntur, quæ explicantur.*
Cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. cap. præsenti, de off. Ordin. *& alia similia, explicantur, & illustrantur, ibidem.*
6 *Spolia Episcopi decedentis, quatenus reseruari iubentur futuro successori, debet intelligi, vt de illis disponat in vtilitatem Ecclesiæ.*
7 *Ecclesia potest disponere de spoliis Episcopi decedentis, data mora in aduentu successoris.*
Cap. illud 12. q. 2. cap. cùm vos, de offic. Ordin. lib. 6. *& alia iura similia, explicantur, ibidem.*
8 *Oeconomus Ecclesiæ quis sit, & eius officium, & in quo differat à vicedomino?*
Cap. in noua, & cap. quoniam 16. q. 7. & cap. volumus 89 dist. *explicantur, ibidem.*
9 *Ecclesia non tam succedere, quàm retinere, siue continuare dominium dicitur in bonis Prælati.*
Cap. 1. & cap. in officiis, de testam. *explicantur, & illustrantur, ibid.*
10 *Prælati ex opinione multorum non habent dominium, sed solam administrationem in bonis quæsitis intuitu Episcopatus.*
11 *Dominium, & possessio rerum Ecclesiæ est penes Christum, non penes Prælatum.*
12 *Ecclesia fundat intentionem in successione omnium bonorum Prælati decedentis, & debet in illis manuteneri.*
13 *Ecclesia succedit etiam in bonis patrimonialibus Episcopi decedentis, si is testamentarium, vel legitimum successorem non habeat, excluso fisco.*
L. si quis presbyter, & Auth licentiam, C. de Episcop. & cleric. *explicantur, & illustrantur, ibidem.*
14 *Monasterium in successione Religiosi excludit cognatos.*
15 *Religioso facto Episcopo, succedit Ecclesia, & non Monasterium in omnibus bonis, etiam patrimonialibus.*
16 *Ecclesia subrogatur in locum Monasterij, quoad successionem regularis facti Episcopi.*
17 *Regularis factus Episcopus efficitur Administrator tantùm bonorum quomodolibet ad eum pertinentium.*
18 *Spolia & vacantes Episcoporum occupat Camera Apostolica in Italia, Hispania, & alibi, & de constitutionibus de hoc agentibus.*
19 *Camera Apostolica qualiter per suos Collectores exerceat applicationem sibi factam spoliorum, & vacantium Episcoporum decedentium.*
20 *Spolia Episcoporum, quòd pertineant ad Cameram Apostolicam, nouo iure inductum est.*
21 *Spolium in Hispania solùm causatur ex bonis & personis Episcoporum, non autem clericorum, vt in Italia, & alibi.*
22 *Camera Apostolica in Indiis Occidentalibus non occupat spolia, & vacantes Episcoporum decedentium, sed ius commune in illis obseruatur. & idem practicatur in aliis prouinciis, quæ referuntur.*
23 *Consuetudo excludens Cameram Apostolicam ab spoliis, & vacantibus Episcoporum valida est, non obstante Bulla Pauli III. quæ explicatur.*
24 *Molinæ Theologi lapsus notatur.*
25 *Cameræ Apostolicæ introductio in spoliis Episcoporum, & clericorum est odiosa, & quas turbas apud Græcos & Gallos excitauerit?*
26 *Collectores Apostolici, quòd in spoliis, & vacantibus Indiarum Occidentalium non admitterentur, qualiter cautum fuerit, & plures sched. de hoc agentes.*
27 *Schedula quædam notabilis refertur, agens de spoliis Episcoporum Indiarum, & Collectoribus excludendis.*
28 *Spolia, & vacantes Episcoporum, quo iure, & modo colligantur, & administrentur in prouinciis Indiarum Occidentalium?*
29 *Spoliorum Episcopalium in collectione, & administratione absque scrupulo procedere possunt Audientiæ Regales, & alij Gubernatores.*
30 *Episcoporum vix mortuorum bona omnes diripiunt, & furantur, & elegans locus antiquam esse hanc consuetudinem notans.*
31 *Pontificum Romanorum decedentium bona diripi, & spoliari solent, nedum Episcopo. & antiqui Canones hanc corruptelam deplorant.*
32 *Aduocatiæ feudales respectu Episcoporum, & Ecclesiarum vnde ortæ?*
33 *Reges Hispaniæ ab antiquo susceperunt in se tuitionem, & protectionem spoliorum, & vacantium Episcoporum decedentium,*
L. 18 tit. 4. par. 1. *expenditur, & illustratur, ibidem, & num. 37.*
34 *Episcopus vicinior moneri, & vocari solebat, vbi per antiquos Canones alter Coepiscopus ægrotabat, vt tam de salute, quàm de bonis eius curam gereret.*
35 *S. Carol. Borromeus Archiepiscopus Mediolanensis, quid statuerit circa spolia Episcoporum?*
36 *Episcopus quidam Siculus reditus reliquit pro Episcopis successoribus suis ægrotis curandis, & mortuis speliendis, & quare?*
37 *Audientiæ Regales non solùm colligunt spolia Episcopi decedentis, verùm & cognoscunt de litibus, & petitionibus famulorum, & aliorum, super eisdem bonis exortis, & quare?*

38 *Regia*

38 *Regia protectio, quæ olim per Reges præstabatur circa spolia Episcoporum, nunc exercetur per eius supremum Senatum, & Regales Cancellarias.*

39 *Reges Castellæ hominem pr prium deputare solebant pro custodia, & administratione spolij Episcopi defuncti, & redituum sedis vacantis.*

40 *Spolia Episcoporum, & fructus sedis vacantis qualiter olim diuidi solerent per Reges Castellæ & Legionis.*

41 *Senatus supremus qualiter se inserat in taxandis, & soluendis damnis, quæ Episcopus defunctis bonis Ecclesiæ præstare debet?*

42 *Prælatorum decedentium bona à latrociniis, & direptionibus defendere, Regum officium est.*

43 *Reges quemadmodum defendere debent Ecclesias Pastore viduatas, ita & bona Pastoris defuncti, quæ ipsis applicantur.*

44 *Patronatus laicus, etsi non habeat administrationem rerum Ecclesiæ, habet tamen defensionem.*

45 *Custodia, & defensio aliquarum rerum, cui committitur, potest, & debet earundem inuentarium facere.*

46 *Salaria famulis Episcoporum defunctorum debita quo iure, & modo soleant solui iuberi per iudices seculares? & Auctores, qui de hoc agunt.*

47 *Spolio Episcopi defuncti inest necessitas soluendi debita eius, & spolium solùm dicitur, quod, his deductis, superest.*

48 *Episcopus quæ legitimè promisit, ex eius spolio soluenda sunt.*

49 *Spolia etiam vbi Camera Apostolica reseruantur, solui debent, ante omnia, debita à Prælato defuncto legitimè contracta, siue is sit secularis, siue regularis.*

50 *Remuneratio seruitiorum fieri potest ex bonis Prælati defuncti.*

51 *Salarium non conuentum, an, & quando famulis debeatur.*

52 *Salarium non conuentum peti non posse à famulis, & officialibus Episcoporum declarauit Pius V. cuius Bulla refertur.*

53 *Episcoporum famuli, vel officiales, vbi aliquas expensas in eorum seruitio fecerunt, iustè remunerationem petunt.*

54 *Vicarius Episcopi, quando salarium non conuentum petens audiri possit?*

55 *Salaria famulorum Episcoporum moderatè soluenda sunt, & an illis obstet præscriptio triennij?*

56 L.6.tit 15 lib.4.Recop. *explicatur.*

47 *Remuneratio à famulis, & ministris Episcoporum, an, & quando in iudicio post mortem eorum peti possit? & quòd non dicitur liberalitas, sed debiti solutio.*

58 *Donatio remuneratoria dicitur quædam alienatio, titulo magis oneroso, quàm lucratiuo facta, & qualiter æstimetur arbitrio iudicis.*

59 *Remuneratio famulorum, & officialium suorum cadit sub congrua de his, quæ Prælatus ad sustentationem expendere potest.*

60 *Ecclesiis in quemcunque euentum debet reseruari Pontificale Episcopi decedentis.*

71 *Pontificale Episcopi decedentis, quod Ecclesiæ debet reseruari, quale sit, quiduè comprehendat? & an valeat donatio de eo, vel eius parte à Prælato facta inter viuos?*

62 *Episcopus si aliqua bona donet cum reseruatione vsusfructus, & posteà ea alienet, vel consumat, an sarciri debeant donatario post mortem Episcopi ex aliis bonis eiusdem?*

Vsusfructuarius quemadmodum caueat pro rebus consumptis: ibid.

63 *Rem præstare qui debet, illa perempta, qualiter ad eius æstimationem teneatur?*

64 L.si donatæ 37.D. de donat. inter, & l. si quis argentum, §.sui autem, C. de donat. *expenduntur.*

65 *Donatio perfecta, nec per alienationem rei donatæ, nec per alium actum contrarium reuocari potest.*

66 *Liberalitate ex sua, qui conueniuntur, amarè exigendi non sunt.*

67 *Donans, reseruato vsufructu, non tenetur cautionem præstare, quam alij vsufructuarij præstant, & quare?*

68 L.Aristo, § fin.de donation.l.ad res donatas, de ædil.edict.l.filio, D. vt legat. nom. *caueatur, expenduntur.*

69 *Gabella quando soluenda sit de bonis Prælatorum, quæ venduntur ad eorum debita soluenda, vel alia ratione.*

70 *Ecclesiæ Indianæ, in cuius quis gremio decedit, & non Cameræ Apostolicæ debet applicari spolium Episcopi ex Ecclesia Hispana ad Indicam translati, etiam pro bonis quæsitis intuitu primi Episcopatus.*

71 *Matrimonium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, in cuius gremio decedit, causat, vt eidem Ecclesiæ bona illius applicentur.*

72 *Episcopus translatus de vno Episcopatu ad alium, potest secum ferre fructus iam perceptos, & res mobiles ex eisdem comparatas.*

73 *Episcopi translati, cui Ecclesiæ teneantur reseruare bona in primo Episcopatu quæsita? ex Barb. & aliis.*

74 *Vacatio, quæ per translationem inducitur, operatur eundem effectum, ac illa, quæ per mortem.*

75 *Monachus translatus de vna Religione ad aliam, non adimit bona priori Religioni, sua contemplatione quæsita.*

76 *Episcopi bona, quæ Ecclesiæ, vel successori reseruantur, debent intelligi de morte naturali tantùm.*

77 *Mortis mentio in rescriptis Apostolicis solùm intelligitur de naturali.*

Cap.susceptum, de rescript.in 6. *declaratur, & illustratur, ibidem.*

78 Cap.manifesta 12. q.1. *explicatur.*

79 *Episcopus translatus de vna Ecclesia ad aliã, res prima secum transferre non debet.*

80 *Episcopi translati non faciunt inuentarium de bonis quæsitis intuitu primæ Ecclesiæ; quod facere deberent, si illa illi reseruare tenerentur.*

81 *Episcopus Indiarum renuntians, & alio suam personam, & bona transferens, vbi Camera Apostolica spolia colligit, an ei causet spolium, & casus qui circa hoc contigerunt.*

82 *D.Fr.Ioan.Solanus Episcopus Cuzquensis, & eius historia.*

83 *Episcopus renuntians, videtur solum nominalis, vel titularis manere, qui Ecclesiam non habet, & dicitur Nullatenens, vel Nullatensis.*

Cap. inter corporalia, de translat. Episcopi, *expenditur, ibidem.*

84 *Episcopus renuntians, non manet amplius in matrimonio Ecclesiæ, cui renuntiauit, & sic nec ei videtur quærere posse.*

85 *Matrimonio soluto, imò & quoad torum separato inter coniuges, cessat ius successionis reciprocæ, quod inter eos dari solet.*

86 *Episcopus renuntians Episcopatui ex multorum opinione ad suum conuentum redire debet.*

87 *Episcopos renuntiantes, siue seculares, siue regulares, adhuc Ecclesiæ cui renuntiauerunt, spolium causare certius est.*

88 *Ecclesiæ iuri non præiudicatur, ob id, quòd Episcopus ei renuntiet.*

89 *Coniugi qui non dedit causam separationi, illibatum manet ius successionis aliàs sibi in bonis alterius coniugis competentis.*

90 *Lucra coniugalia non amittit coniux, qui non dedit causam separationi matrimonij.*

91 *Episcopum renuntiantem, vel titularem etiam Regularem nullum præiudicium facere per se successioni Ecclesiæ, tenent plures Auctores, qui referuntur.*

92 *Prælatis in Curia decedentibus, permittitur disponere de bonis intuitu Ecclesiæ.*

93 *Successionis quoad ius attendi solet consuetudo loci, vbi bona sunt sita, de quorum successione agitur, & quando secus?*

94 *Prælati in manu relinqui non debet, q[illegible] Ecclesiam successione fraudare possit.*

95 *Fraudis suspicione extante porrigit vires statutum etiam vltra districtum statuentis, vt talis fraus excludatur.*

96 *Statutum quando est prohibitiuum in persona & prohibitio fauorabilis, benè porrigitur ad bona etiam extra territorium.*

97 *Episcopi Regulares renuntiantes ex veriori opinione manent Religione soluti, ac liberi, & non tenentur ad Monasterium redire.*

98 *Episcopus regularis dispositus absque degradatione, adhuc manet liber à sua Religione.*

99 *Religiosorum extra claustra vagantium spolia quare, & qualiter prætenderit Camera Apostolica & Romæ obseruetur.*

100 *Spolia Religiosorum Indiarum, vel aliarum Hispaniæ prouinciarum, nunquam permissum est, quòd per Collectores Cameræ Apostolicæ colligantur, & quod valeat talis consuetudo.*

101 *Spoliis regularium ne Collectores manum inijcerent, decretum fuit in quadam sessione grauissimorum virorũ, cui Auctor interfuit.*

102 *Monachus etiam extra claustra vagans, adhuc quidquid acquirit, Monasterio suo quærit, cui per suam fugam præiudicium generare non potest.*

103 *Monachus vagans extra claustra de licentia Prælati, vel R. Pontificis intra ea degere censetur, quoad omnes iuris effectus.*

104 *Regularis extra claustra vagans, quamvis clerico seculari eum exæquemus, adhuc in Regnis Hispaniæ non pertinebit eius spolium ad Cameram Apostolicam.*

105 *Spolia Clericorum secularium in Hispania non pertinent ad Cameram Apostolicam.*

Spolia, de quibus hoc in capite agere destinamus, † rectè diffiniuntur à Nauar. *in tract. de spol. Eccles.* § 1. *vers. De spoliis autem*, vt sint: *Bona Ecclesiastica à Prælatis intuitu Ecclesiæ, vel immediatè, vel mediatè quæsita, & ante eorum mortem iustè ab eisdem non impensa, nec distributa.* Quod idem est, ac si diceret, † spoliorum nomine venire id omne, quod Prælati morientes relinquunt, ex bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, de quibus in vita legitimè non disposuerunt. In quibus quidem bonis certa est, & tenenda antiqui iuris Canonici constitutio, † quæ eorum successionem Ecclesiæ, in cuius gremio decedũt, absolutè, & simpliciter, tam ex testamento, quã ab intestato applicat, & reseruat, vt apertè constat *ex cap. Episcopi* 12. *q.* 1. *cap. placuit, cap. Pontifices* 12. *quæst.* 3. *cap. Sacerdotes; cap. quicunque* 12. *q.* 4. *c.* 1. *& cap. fixum* 12. *q.* 5 *cap. statutum* 18. *q.* 1. vbi gloss. ab omnibus recepta, Auth. *licentia, C. de Episc. & cler. c.* 1. *in fin. de testam. c. fin.* iuncta gloss. fin. *de success. ab intest.* Et respectum † successionis clericorum, in prouinciis, vbi non extat consuetudo, vt de eiusmodi bonis testari non possent, idem statutum est *in d. cap.* 1. *cap. cùm in officiis, de testam. & in c.* 3. *de pecul. clericor.* cum aliis, quæ latè adducunt Scribentes in eisdem iuribus, Couar. *in d. c.* 1. *n.* 19. Nauar. Redoan. Pontan. Mainacia, & alij, in copiosis tractatibus, quos de spoliis clericorum ediderunt, & latissime Papon. *ad consuetud. Borbon.* § 479. Cerola *in praxi*, 2. *par. verb. Spolium*, Quaranta *in summa Bullar. eodem verb. pag.* 44. Aug Barbos. *in tract. de offic. & potest. Episcop. alleg.* 114. *per tot.* & nouissimè Vincent. Filliuc. *de statu clericor. tit. de spoliis, per totum.*

Et licèt sint aliqua iura, † quæ huiusmodi successionem, vt & vacantis Ecclesiæ reditus, futuris successoribus applicare, & reseruare videantur, vt constat *ex cap. hac cuius placiti* 38. vbi gloss. *verb. Successionis*, *cap. non liceat* 48. 12. *q.* 2. *cap. quia sæpe* 40. *de elect. lib.* 6. ibi: *Bona à Prælatis ipsorum dimissa, vel vacationis tempore obuenientia, quæ in vtilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reseruari, cap. præsenti, de offic. Ordin. eod. libro, Clem. statutum, de elect.* gloss. per text. ibi *in cap.* 1. *verb. Prædecessori, de solutionib.* iunctis aliis, quæ tradit Oldrad. *cons.* 149. *n.* 1 *& seqq.* vbi docet, quòd Episcopo mortuo, successor eius debet habere bona illius. Roman. *cons.* 259. *in casu proposito, num.* 3. Couar. *d. cap. cùm in officiis, n.* 9. *& in cap. relatum, el* 2. *num.* 2. *&* 3. Nauarr. *in tract. de spoliis*, § 10. *num.* 1. *pag.* 210. Ioan. Matienz. *in l.* 13. *tit.* 8. *gloss.* 4. *n.* 4. *lib.* 5. *Recop.* P. Molina *disp.* 147. *num.* 13. *in fin.* Nicol. Garcia, qui alios adducit, *de benef.* 5. *par. cap.* 1. *num.* 94. *&* 596. *&* 2 *par. cap.* 2. *num.* 12. & Card. Tusch. *litt. B concl.* 111. *& litt. F. concl.* 516. *& litt. F. verb. Spolium, concl.* 368.

In hac tamen iurium, & opinionum varietate, vera concordia est, successionem, de qua agimus, ad Ecclesiam pertinere, & iura, quæ eam futuro successori reseruare videntur, accipienda esse de reditibus vacationis, de quibus simul agunt referendo singula singulis, vt in

in cap. seq. dicemus, vel quamvis in successione etiam antecessoris intelligantur, ita hoc accipiendum esse, vt non sibi, & suo nomine eam acquirat successor, sine illa ei reseruari iubeatur,
6 sed † nomine ipsius Ecclesiæ, vt tanquam eius dispensator, vel administrator dispenset, vel distribuat, sicut alia bona, & reditus eiusdem Ecclesiæ, vt euidenter colligitur *ex d. cap. relatum, vers. Vbi autem*, ibi: *Is ea bona, sicut & alia ipsius Ecclesiæ, in Dei timore dispenset*, vbi glos. *verb. Vnus*; & insinuat text. *in d. c. hac cuius placiti* 38. *vers. Substitutus* 12. *q.* 2. Couarr. *d. cap. relatum, n.* 2. & tenet expresè Molina *d. disp.* 147. *num.* 8. dicens, quòd nomine Ecclesiæ venit Prælatus successor, & latiùs Redoan. *in d. tract. de spoliis cleric. q.* 1 *num.* 11. *& q.* 5. *num.* 3. *& q.* 8. §. *ad maiorem, num.* 11.

Ex quibus possumus deducere interpretationem ad plura loca iuris Canonici, quæ disponunt, vt † si in aduentu successoris aliqua mora
7 sit, possit Ecclesia, & eius œconomus in opus fabricæ, vel vtilitatem Ecclesiæ prædicta bona, & reditus distribuere, iis tantùm, quæ superfuerint, successoris distributioni reseruatis, vt patet ex text. *in d. c. illud* 47. 12. *q.* 2. *Sed ad opus Ecclesiæ, & successoris sui in libera œconomi, & clericorum permaneat potestate, d. c. quia sæpè, de elect. lib.* 6. ibi: *Quæ in vtilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, d. c. præsenti, de off. Ordin. lib.* 6. & vtrobique gloss. *verb. Reseru. c. cùm vos* 4. *eod. tit. & lib.* ibi: *Ponatis œconomos, qui debeant fructus percipere, & eos, aut in Ecclesiarum vtilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reseruare.*

Et huc potest referri quod traditur in Con-
8 cil. Calcedonensi *cap.* 26 his verbis: † *Quoniam in quibusdam Ecclesiis (vt rumore comperimus) præter œconomos, Episcopi facultates Ecclesiasticas tractent. Placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere œconomum, qui dispenset res Ecclesiasticas secundùm sententiam proprij Episcopi.* Quod etiam diffinitur in Concil. Hispalensi, cui D. Isidor. interfuit, *cap.* 2. & habetur *in cap. in noua, & in cap. quoniam* 16. *q* 7. *cap. volumus, dist.* 89. & tradit gloss. *in cap. Diaconum, verb. Vicedominum*, vbi constituit differentiam inter vicedominum, & œconomum: *Vt vicedominus sit qui habet potestatē super res ipsius Episcopi; œconomus, qui super res Canonicorum. cui res Ecclesiastica gubernanda traditur.* Quod etiam declarat Archidiac. *in d. cap. in noua* Sbrozius *de off. Vicar. lib* 1 *q.* 46. *per tot.* Prateius, & Ioan. Kalinus *de verb. iur. verb. Oeconomus*, Bullenger. *de off. Eccles. eod. verb.* & Isidor. Moscon. *de maiest. Eccles. lib.* 1. *par.* 1. *c.* 10. *pag.* 269. (vbi tamen minus benè œconomum cum officio Vicarij commiscet) & latè D. Præses Valençuela *cons.* 176. *num.* 55. *vol.* 2.

Et est adeò verū dictum spolium ad Ecclesiam
9 pertinere; vt † non tam in eo succedere dicatur per mortem Prælati, quàm conseruare, & retinere dominium bonorum illius, quasi iam tunc, ab ipso acquisitionis tempore, statim ad Ecclesiam pertinere cœpissent, vt colligi potest *ex d. cap.* 1. *de testam.* ibi: *In dominio Ecclesiæ conseruentur, & in cap. cùm in officiis*, ibi: *Penes Ecclesiam eandem volumus remanere*, & pluribus relatis concludit August. Barbos. *d. alleg.* 114. *num.* 13. & ante eum Petr. Barbosa *in l. diuortio, in principio*, 2. *part. num.* 53, *D. solut. matrim.* eorum opinionem adstruens, & sequens, qui † Præla- 10
tum non acquirere dominium tenuerunt, quasi hoc resideat penes Ecclesiam, sed administrationem tantùm rerum, quas acquisierint, restrictam ad id, quod Canones disponunt, vt scilicet ex reditibus Episcopatus sibi necessaria sumat, & superflua in pauperes distribuat, de quo videnda sunt, quæ *in cap. præcedent. num.* 20. *& seqq.* pertractauimus. Et conuenit doctrina Innocentij in cap. quod super, de caus. possess. & propriet. num. 3. & 4.
Vbi quòd † dominium, & possessio rerum Ec- 11
clesiæ est penes Christum, non autem penes Prælatum, Alex. *in l.* 1. §. *municipes. D. de acquir. poss. num.* 8. Peregrin. *de fideicom. art.* 48. *num fin.* Matt. Ant. Genuens. *in practicab. Eccles. q.* 115. *num.* 5.

Quod efficit, † vt Ecclesia, vbicunque or- 12
ta fuerit quæstio super horum bonorum occupatione, & prætensione, fundatam habeat quoad ipsa suam intentionem, & debeat in illis manuteneri, etiam in summarissimo remedio, quod vocatur, *interim*, vel ex sola assistentia iuris communis, *cap. cùm persona, de priuil lib.* 6. Marescot. *lib.* 1. *variar. cap.* 11. *num.* 1. Steph. Gratian. *tom.* 3. *discept. forens. cap.* 441. *num.* 22. *& tom.* 5. *cap.* 870. *num* 8. *& cap.* 890. *num.* 18.

Et hoc extenditur non solùm ad bona, quæ Prælatus intuitu Ecclesiæ acquisiuit, verùm &
† ad patrimonialia, aut aliundè quæsita, si de eis 13
in testamento non disposuerit, & ab intestato decedens legitimum successorem non habeat, excluso fisco, qui aliàs huiusmodi bona tanquā vacantia occupare solet, vt probat text. expressus & valdè notandus *in l. si quis Presbyter. & in d. Auth. licentiam. vers. Item si quis, C. de Episcop. & cleric* ibi: *Item si quis Episcopus, aut Minister Ecclesiæ moriatur sine testamento, & successore legitimo, vel legitima successio competit Ecclesiæ, in qua constituti sunt*, vbi notant Bart. Bald. Alber. & Paul. de Castro *cap.* 1. *de success. ab intest.* vbi Ant. de Butrio, Abb. & reliqui communiter Canonistæ, *c. vlt.* 12 *q. fin.* ex quibus sumpta est *l.* 4. *tit.* 21. *part.* 1 ibi: *E si por auentura non ouiessen parientes ningunos fasta el quarto grado, que lo heredasse la Iglesia en que era beneficiado. La razon es, que aquella sea su heredera, que lo allegò à Dios, pues que otro pariente non auia*, iunctis aliis, quæ tradit Bartol. *in l. si quis filio*, §. *eius*, *D. de iniust. rupt.* Rota *decis.* 7. *tit. de test. in antiq.* Nicolaus de Vualdis *in tract. de success. ab intest. par. vltim. ad finem*, Ioann. Gallus *quest.* 290. Matth. de Afflict. *in cap. vnico*, §. *bona vacantia, num.* 11. *in tit. quæ sint Regalia*, Peregrin. *de iure fisci, lib.* 4. *tit.* 3. *num* 10. Roxas *de success. cap.* 34. *num.* 38. & nouissimè Marta *de success.*

Quod longè magis certum est in Episcopis regularibus. Nam licèt aliàs † Monasterium 14
in successione Religiosorum excludat cognatos, iuxta text. *in Auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. & cap. in præsentia, de probat.* vbi notant DD. maximè Abb. *num.* 16. Felin. *num.* 29. Calderin. *cons.* 48. *num.* 3. Couarr. *lib.* 1. *var. cap* 19. *à num.* 6. Mantica *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 46. *n.* 7. *&* 8. Gutierr. *lib* 1 *Canon. cap.* 12. & plures, quos adducit Cened. *in collect.* 111. *ad Decretal. num.* 1.

15 Vbi tamen † Religiosus factus est, Episcopus, eius Ecclesia succedit ei in omnibus bonis, non solùm intuitu Episcopatus quæsitis, sed in patrimonialibus, & ex propria industria, vel alio quovis titulo obuenientibus, *cap. statutum* 18. *q.* 1. *cap. cùm olim, de priuileg.* vbi Innocent. *num.* 3. Rota *diuerf. decif.* 705. *num.* 9. *part.* 1. Alex. Trentacinq. *conf.* 18. *lib.* 2. Vbi de hæreditate, in qua successit Monachus Episcopus effectus, quod acquiratur Ecclesiæ, Eman. Roder. *tom.* 3. *regul. q.* 69. *art.* 4. *in fin.* Molina *de primogen. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 28. Molin. Theolog. *de iustit. & iure*, *disp.* 104 *fol.* 761. *litt. B*, Tapia *in Auth. ingressi, verb. Sua, capit.* 6. *num.* 8. *cum seqq.* Pereira *decis.* 75. *num.* 2. Et Thom. Sanch. *in summ. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 8.

16 Vbi benè inquit cum D. Thoma, quòd † Ecclesia subrogatur in locum Monasterij, & quemadmodum respectu Monasterij non est distinctio inter prædicta bona, sed omnia indistinctè, cuiuscunque qualitatis sint, per Religiosum ante promotionem ad Episcopatum transferuntur, ita & post promotionem, quoad Ecclesiam, quam regit vt Prælatus. Efficitúrque dictorum bonorum

17 † non tam dominus, quàm administrator, cum obligatione conuertendi ea in vsus proprios eiusdem Ecclesiæ, *d. cap. statutum, in fin.* 18. *q.* 1. Molina *disp.* 140. *ad finem.* Azor *lib.* 12. *instit. moral. cap.* 10. *q.* 6. Aug. Barbos. *de offic. & potest. Episcop. dict. allegat.* 114. *num.* 18. *& seqq.* & nouissimè, & latissimè D. Præses Valençuela *conf.* 190. *num.* 19. *volum.* 2.

18 Et quamvis † in Italia, Hispania, & alibi, hoc ius Canonicum antiquum, quod (vt diximus) spolia Episcoporum, tam regularium, quàm secularium eorum Ecclesiis deferebat, derogatum sit per Bullam Pauli III. ann. 1441. incip. *Romani Pontificis prouidentia*, & alias subsequentes constitutiones Iulij III. Pauli IV. Pij V. & aliorum summorum Pontificum, qui ea Cameræ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ applicari iusserunt, vtpotè in qua aliæ inferiores repræsentantur, & ad hoc conseruatores primum, & deinde speciales Collectores in singulis prouinciis constituerint. De quibus constitutionibus,

19 & † earum iure, ratione, & praxi latè, & eleganter agit Ægidius Bellamera *conf.* 1. Zabarella *conf.* 79. Quintil. Mandos. *de signat. gratia, tit. de licentia testandi*, Nauarr. *de redit. q.* 3. *monito* 4. *in princip. & tract. de spoliis*, §. 5. & §. 9. *num.* 4. & §. 10. *in princip.* vbi securè affirmat, post Paul. Castrens. *conf.* 96. *lib.* 1. *nul-*

20 *lum.* † Canonem inueniri in corpore iuris, qui statuat huiusmodi spolia ad Papam pertinere. Idem Nauarr. *lib.* 6. *consil. tit. de donat. conf.* 6. *numer.* 1. Marcus Anton. Colum. *tit. de redit. capit.* 26. Redoan. Mainatia, Ioan. Anton. de Nigris, Fillincius, & Pontanus *in integris tractatib. de spoliis Ecclesiast. per totum*, Couarr. *d. capit. cùm in officiis*, *numer.* 6. P. Molina *d. disput.* 147. *num.* 10. & 13. Olanus *in antinom. iur. litt. C*, *num.* 18. Ioseph. Ludouic. *decis. Perusina* 35. *num.* 2. & 3. Azeued. *in l.* 6. *in fin. tit.* 2. *lib.* 1. *Recop.* & plures alij, quos refert Cened. *in collect.* 12. *ad Decretal. num.* 3. Ceuall. *lib.* 1. *commun. q.* 388. *num.* 64. Hieron. Gonçalez *in reg.* 8. *Can-*

21 *cell. gloss.* 51. *num.* 72. vbi ait, quòd in † Hispania ex solis bonis, & personis Episcoporum causatur spolium Nicol. Garcia *de benef.* 2. *par. cap.* 1. *n.* 16 & 5. *par. cap.* 1. *n.* 596. Cerola *in prax. Episcop.* 1. *part. verb. Spolium* & Card. Tusch. *eod. verb. conclus.* Leo *in thesauro fori Eccles. par.* 3. *cap.* 5. *per tot.* Caualcan. *decis.* 22. *num.* 4. *decis.* 27. *num.* 75. *decis.* 32. *numer.* 32. *decis.* 37. *numer.* 49. *part.* 2. & *decis.* 8. *ex num.* 7. *par.* 3. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 10. *ex numer.* 26. Gratian. *discept.* 319. *num.* 15. Cabed. *decis. Lusit.* 8. 1. *par.* Matta *de iurisd.* 4. *par. casu* 122. *centur.* 2. Enriquez *de Pontificis claui, lib.* 2 *cap.* 18. §. 1. & *in gloss. litt. I*, & *in c.* 23. *gloss. fin.* Grilenzonus *conf.* 112. D. Valençuel. *conf.* 98. *num.* 33.

In prouinciis tamen † nostrarum Indiarum 22
Occidentalium adhuc obseruatur, & obseruari debet antiquum ius Canonicum, quod hæc spolia Ecclesiis applicat, quia dictæ constitutiones, illa Cameræ Apostolicæ reseruantia, admissæ non sunt, neque vsus Collectorum ad ea exigenda & colligenda, sicuti neque in Gallia, Germania, & Lusitania, imò neque in Regno Nauarræ, & Aragoniæ, aut in aliis prouinciis Hispaniæ, præter eas, quæ Coronæ Castellæ nomine, & titulo continentur, vt expressè testatur Nauarr. de nostris Indiis specialem mentionem faciens *d. tract. de spoliis*, §. 10. & §. 14. *per tot.* vbi affirmat, † talem consuetudinem, excluden- 23
tem Cameram Apostolicam ab his spoliis, validam, & licitam esse, quia licèt eam damnet dicta Bulla Pauli III. debet intelligi de præcedenti, non de sequenti, maximè rationabili, & eiusdem Pontificis licentia, & iugi multorum annorum tolerantia munita, qualis hæc est, quæ in his Indiis Occidentalibus practicatur, & idem post Guid. Pap. Ioann. Fabr. Guiller. Bened. & alios, quos refert Philip. Probus *in cap. præsenti, vltim. de off. Ordin. lib.* 6. docet Molina *d. disp.* 147. *num.* 12. Vbi tamen † 24
per incuriam affirmauit in tota Hispania vigere, cùm tantùm de Lusitania testari voluisset, vt aduertit Garcia *d. cap.* 1. *num.* 89. Card. Tusch. omninò videndus, *litter. S. verb. Spolium*, *concl.* 368. & 369. vbi cum Zabarell. Bellamera, & alijs docet † dictam reseruationem Cameræ Apo- 25
stolicæ factam, odiosam esse, & strictè interpretandam, & quòd Græci propter eam recesserunt à Papa, & in Francia causauit indignationem clerici contra Papam, quia nimis rigorosè Collectores eius bona rapiebant, & in malos vsus conuertebant, & idem circa valorem dictæ consuetudinis testatur Anton. Gama *decis. Lusit.* 313. *part.* 1. Vbi eius Addit. Flores de Mena, & omnes ferè Auctores suprà relati, Ioann. Gutierr. *libr.* 1. *pract. q.* 49. *num.* 4. Bobadill. *in Politica libr.* 2. *cap.* 18. *num.* 180. Aloisi. Riccius *in prax. fori Eccles. decis.* 601. Caualcan. *d. decis.* 22. *numer.* 4. *par.* 2. vbi testatur de consuetudine status Mediolanensis, quem sequitur Ioann. Baptista Costa *de ratione rata*, *q.* 226. *part.* 2. Seraphin. *decis.* 594. *numer.* 13. *cum sequentib.* Pereira *decis.* 95. Illustriss. Brachasens. Acuña *in notis ad cap. illa autem* 11. *distinct.* 12. *num.* 6. *pag.* 70. vbi ad hoc post Nauarr. text. illum expendit *in vers. Quod enim.*

Et in ipsis nostris Indiarum terminis narrat Anton. de Herrera *in hist. gener. Ind. decad.* 4. *libr.* 5. *cap.* 1. *pag.* 98. vbi refert, quòd † cùm 26
in Curia Regis de his Collectoribus in Indiis introducendis per Nuntios Apostolicos sæpè, & enixè tractatum, & eis denegatum esset, quia iustitiam non fouebant, adhuc clanculum quendam Collectorem ad insulam Hispaniolam miserunt ann. 1528. quod cùm supremum Indiarum Consilium resciisset, statim Regiæ Cancellariæ

cellariæ in eadem insula residenti per Regiam epistolam iussit, vt illum non admitterent, & vbi litteras aliquas Apostolicas intimasset, eas cum debito obsequio reciperent, & ad idem Consilium mitterent, vt ibi examinarentur, & ad Romanum Pontificem supplicatio interponeretur. Quo etiam respiciunt plures aliæ schedulæ anni 1551.1543.1563. & 1581. quæ habentur *in 2. tom.impress.fol.44.& seqq* & inter ordinat. Mexicanas Licent.*de Puga fol.*181. Quæ seriò, & enixè idem repetunt, & iuxta iuris Canonici dispositiones hæc spolia Ecclesiis reseruari, Collectoribus explosis, præcipiunt. Et † præsertim illa data in Escoriali 29. Maij ann. 1581. ad Mexicanam Audientiam directa, quæ suprà dicta omnia dilucidè narrat, & disponit, & vbi casus occurrerit, omninò videnda erit.

27

Cum ergo hæc spolia ad Ecclesias Cathedrales Indiarum pertineant, eisque reseruari debeant, & dictæ Ecclesiæ sint de iure patronatus Regij, & sub immediata eius protectione, vt dixi *sup. c.3.* Meritò † Regales Audientiæ earundem Indiarum, vel locorum Gubernatores, aut Prætores, vbi Audientiæ non sunt, statim atque Prælatus moritur, imò & vbi morti proximus renuntiatur, se dictis bonis, & spoliis colligendis, & custodiendis immiscent, quod pluribus item schedulis Regiis deciditur, & iubetur, ac præsertim illis, quæ expeditæ sunt circa spolia Episcoporum Argentini, & Tlascalensis, & D. Toribij Mogrouejo, Archiepiscopi Limani.

28

29 Quod † non est cur quispiam, ob defectum iurisdictionis succenseat, cùm & in Hispania idem fieri soleat, & ad hoc passim Regiæ prouisiones expediantur, quamvis ibidem ad Cameram Apostolicam spolia pertineant, vt benè obseruat Bobad. *in Polit. lib.2. c.18. n.180.* & alij Auctores statim citandi. Nimirum, vt hæc bona sequestrentur, & in tuto collocentur: quæ † alioqui, etiam semineciis Prælatis, ab ipsorum famulis, & ab aliis, tam clericis, quàm laicis, & aliquando potentioribus, absque vllo diuini, vel humani iudicij timore, expilari solent. Ita, vt vix sindonem relinquant, quo Prælatus tegi, & humari possit. De quo Ego sæpè oculatus testis fui, & vbique idem contingere suadet id, quod scriptum reliquit Auctor Dialogi de statu Ecclesiæ inter opera Hincmari: *Decedente Episcopo substantia eius inuaditur, bona eius sicut hostium spolia diuiduntur, &c.*

30

31 Et videmus † ad sacrum etiam Palatium, & spolium Romani Pontificis extensum, & multis antiquorum Conciliorum Canonibus damnatum, & deploratum, vt patet ex Rauen. sub Ioanne XII. *cap.11. vol.5.* Chalcedonens. *c.22.* Aquisgran. *cap.88.* Vuormat. *cap.55.* Valentino in Hispania tempore Sixti IV. Trosleiense *cap.14.*

32 Ilerdens. *cap.16.* Quorum † occasione ortæ sunt aduocatiæ feudales, de quibus Erasmus Cochier integrum tractatum scripsit, & alium pleniorem

33 Martin. Mager. *de iure protectionis*, quam † nostros Reges Hispaniæ iam inde ab antiquis temporibus hoc in casu exercuisse, apertè comprobat text. à paucis animaduersus *in l.18. tit.5. par.1.* sic inquiens: *Antigua costumbre fue de España, è durò todauia, è dura oi dia, que quando fina el Obispo de algun lugar, que lo fazen saber el Dean, y los Canonigos al Rei, è que le encomiendan los bienes de la Iglesia, &c.* quod non solùm ad reditus sedis vacantis, verùm & ad spolia defuncti, æqualiter referri potest, cùm tunc ad Ecclesiam pertinerent, nondum Cameræ Apostolicæ Collectoribus introductis.

Et hoc respiciunt alij Canones, qui grauiter statuunt, † vt Episcopus proximior, nuntio accepto, de aduersa alterius valetudine, ad eum festinet, eique ægrotanti medeatur, morienti opituletur, & mortuo, bonorum collectioni, ac custodiæ prospiciat, vt Ecclesiis decedentium seruarentur, à quibus si pauperes essent, nihil pro hoc labore, & cura percipere posset, sin diuites, vnam tantùm libram auri, vt patet ex Concil. Regiensi *cap.5.* Aurelianens. II. *c.6.* Tolet. IX. *cap 9.* Aurelian. V. *cap.8.* & Aquiliens. *cap.10. tom 4. Concil. pag.1095.* Quos Canones iam per desuetudinem antiquatos, in vsum † in suo Archiepiscopatu Mediolanensi reduxit S. Carol. Borromeus Concil. I. Prouinciali Mediolanens. *2.par. tit. de funct. Episcopi.* Et extat notabile † testamentum cuiusdam Siculi Episcopi, qui miseram Prælatorum conditionem, dum ægrotant, & moriuntur agnoscens, ingentem quandam vim pecuniarum reliquit, ex qua reditus compararentur, & duobus antiquioribus suæ Ecclesiæ Canonicis assignarentur, sub ea lege, & conditione, vt ægrotis deinceps successoribus suis assisterent, & de necessariis prouiderent, & bonorum tutelæ simul etiam prospicerent. 34 35 36

Sed quoniam in hoc Ecclesiasticorum cura, & charitas valdè refriguit, meritò (vt diximus) Regales Audientiæ eam suscipiunt, & quod plus est, sequestro bonorum facto, eorum † omnium petitiones admittunt, & expediunt, qui à defunctis Prælatis aliquid sibi ratione seruitij, vel aliis iustis titulis, & legitimis probationibus deberi contendunt. Quod absque vllo scrupulo, & summa cum iustificatione fieri posse, docet Bobadill. *dict.cap.18. num.180.* cùm bona Prælati ea tantum dicantur, quæ deducto ære alieno supersunt, & lites in immensum protelarentur, si eorum occasione Ecclesiastici iudices adeundi essent. In cuius praxis comprobationem citat Bobad. Sarmient. *de redit. Eccles. 4.par. cap.1. num.8.* vbi tamen hunc articulum non pertractat, & Ioann. Gutierr. *d. lib. pract. cap.49. num.4.* & eadem expressè, ac securè admittit idem Ioan. Gutier. *de gabel. lib.2. q.88. num.12. in princip.* Ioan. Segura Daualos *in direct. iud. Eccles. 1 par. cap.14. n.4.* Lasarte *de decima vendit. c.19. n.45. & non.* Carleual. *de indic. pag.159. ex n.344.* 37

Egoque pro ea adduco text. in dict. l.18. part. suprà perpensum. Nam † quod ibi Regiæ tuitioni commendari dicitur, nunc per Regios iudices expeditur, vt sentit Palac. Rubeus *in introduct. Rubr. de donat. inter, num.28.* Cabedus *de patron. Regiæ Coronæ, cap 28. num.7. pag.141.* vbi probat, quòd custodia bonorum Episcopi defuncti pertinet ad Regem: ad quod † olim homines proprios à Regibus deputari solere, constat ex historia Palentina Archidiaconi del Alcor in vita Episcopi D. Petri, vbi priuilegium notabile memorat circa hoc eidem Ecclesiæ Palentinæ concessum à Rege D. Alphonso X anno 1254. & aliud simile Ecclesiæ Ouetensis, & Austricensis refert nouissimè insignis, & diligens Regius Chronista Ægidius Gonçalez Dauila in Theatro Ecclesiastico dictæ Ecclesiæ Ouetensis, *pag 41.* Quod, quia notabile est, hîc inserendum duxi, & sic habet: *Por gran fauor, que he de hazer bien, è merced à la Iglesia Catedral de Ouiedo, y* 38 39

al Cabildo de esse mismo lugar, otorgo, y establezco de aqui adelante para siempre jamas; que cada que muriere el Obispo de la sobredicha Iglesia, que todas las cosas que huviere à la sazon que finare, que queden saluas, y seguras en juro, y en poder del Cabildo, è que ninguno non sea osado de tomar, ni de forciar, nin de robar ninguna cosa dellas. Otrosi mando, è otorgo, que el home mio non tome, nin robe ninguna cosa de las que fueren del Obispo, mas que las guarde, y que las ampare con el home que el Cabildo diere, para guardarlas para el otro Obispo que viniere. E esto otorgo por mi, è por los que reinaren despues de mi en Castilla y Leon. Et idem repeties apud Fr. Prudent. de Sandoval *in hist. Carol. V. lib.* 27. *& in histor. Regis Alphons. VII. cap.* 64. *fol.* 179. Vbi
40 ait, † de antiqua consuetudine Hispaniæ ita spolia hæc diuidi solere, vt pars vna Ecclesiæ fabricæ, altera pauperibus tribueretur, tertia ad Regem spectaret.

41 Expendo etiam similem praxim, † quæ in Hispaniæ Regnis seruatur apud Regios supremos Senatores, vt de eorum præcepto, iudex Regius vicinior Episcopatu, compellat hæredes mortui, vt nominent æstimatores, seu taxatores damnorum, quæ res Ecclesiæ passæ sunt, toto tempore, quo Episcopus mortuus obtinuit Episcopatum, qui, cum nominatis à nouo Episcopo, æstiment damna, & deteriorationes, electo etiam tertio, duobus non conuenientibus, factáque æstimatione solui iubetur pecunia nouo Episcopo, vt damna resarciantur, de qua testantur Molina *de primog. lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 3. & Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 11. *num.* 69.

Et in nostris terminis eandem sententiam probat Cabed. *decis. Lusit.* 83. *part.* 2 *per tot.* vbi probat hoc ius nostrorum Regum, & eorum iudicum
42 secularium ex eo descendere, † quia ad eos spectat Prælatorum defunctorum bona defendere à latro-
43 ciniis, quæ contingunt eorum morte. Et † quòd cùm ad ipsos pertineat patronatus Ecclesiarum Cathedralium, & sub eorum protectione sint, vbi Pastore viduantur, nimirùm si ad ipsos spectet bonorum Episcoporum defunctorum defensio, vt reseruentur ei, ad quem de iure pertineant.
44 Quamvis enim patronatus † laicus non possit se intromittere circa res Ecclesiæ, potest tamen quoad defensionem, Innoc. *in cap. cùm vos, de offic. Ord. num.* 1. latissimè Martin. Mager. *de aduoc. arm. cap.* 3. *n.* 165. *& cap.* 15. *n.* 157. *&* 158. *& seqq.* vbi quòd Patrono de iure incumbit onus defendendi Ecclesiam, & malè alienata repetere, & quòd si id non fecerit, omni commodo, quod ab ea habet, priuari poterit.

45 Et inde infert Cabedus, benè sequi: † *Quòd ad quem pertinet custodia, & defensio rerum, pertinet etiam facere earum inuentarium*, Porcelin. *de inuent. cap.* 2. *q.* 15. *num.* 27. qui citat Archid. *in cap. generali, de elect. lib.* 6. Insuper & committere solet Rex noster rescripto speciali, vt †
46 iudices seculares cognoscant de seruitiis famulorum Archiepiscopi, & Episcopi vita functi, vt eis persoluatur salarium, & debita, si quæ debet Episcopus, & quæ ei debentur, exigantur. Et de his omnibus cognoscunt iudices seculares mortuo Episcopo, si super illis aliqua lis mouetur in iudicio, & ita seruatur in nostro Regno. Et idem latiùs probant Franc. Marc. *decis.* 90. *num.* 5. *par.* 1. ibi: *Sed in contrarium videtur in casu isto, quia talis reductio ad manus Delphinatus fit ex iusta, & legitima causa ad solum ius habentis, obuiando scandalis, & periculis futuris*, Thesaur. *decis.* Pedem. 113. *num.* 6 Oliuan. *de iure fisci, cap.* 13. *ex n.* 23. vbi assignat causas, quare sequestratio in bonis Ecclesiasticis ponatur per Regem, & Ioseph. Sesse *de inhib. Iustit. Aragon. cap.* 1. § 3. *numer.* 20. *& seq.*

Inest quippe † spolio hæc necessitas, siue obli- 47
gatio, debita à Prælato defuncto contracta soluendi, neque spolij nomine venit, nisi quod iis deductis superfuerit, *cap. peruenit*, vbi omnes *de fideiussor. cap. præsenti, §. porrò*, ibi: *Solutis debitis, de offic. Ordin. lib.* 6. iunctis resolutis per Archidiaconum, *in cap. fin. de testam. in* 6. Franc. Marc. *decis.* 436. *per totam*, 1 *par.* Bonacossa *in tract. de seruis, & famulis, q.* 194. *tom.* 6. *tract.* Doct. *par.* 1. *fol.* 29. Tiraq. *de retract. lignag* §. 15. *gloss.* 1. *nu.* 7. Boër. *decis.* 264. *num.* 48. Gigas *de pension. quæst.* 72. *num.* 1. Gutierr. *lib.* 1. Canonic. *cap.* 1. *à n.* 109. *& num.* 114. Quod † etiam ad legitimè promissa 48
ab eodem Prælato protrahitur *in cap. quicunque Episcopi*, vbi gloss. *verb. Promiserint* 12. *q.* 2. *dict. cap. peruenit, de fideius.* Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Donatione, num.* 27. Et etiam habet locum, † vbi 49
spolia Cameræ Apostolicæ reseruantur, quamvis viginti dies post contractum debitum non superuiuat, vt expressè decidit Rota *in antiq. decis.* 41. *sub tit. de probation. numer.* 2. ibi: *Et ideò cùm persona sua sit ad huiusmodi debita obligata, non mirùm si etiam de fructibus suorum beneficiorum, quos facit suos, satisfacere teneantur.* Et tam in Episcopis secularibus, quam regularibus obseruari debere, & ita quotidie practicari, resoluunt Alexan. Ludouisius, aliàs Gregor. XV. *decis.* 401. *num.* 4. *&* 5. & Farin. *decis.* 241. *numer.* 2. *par.* 2.

Quod etiam, vt aliqui ex eisdem Auctoribus tangunt, procedet † in solutione, & remunera- 50
tione eorum, qui ipsis Episcopis defunctis inseruierint. Nam licèt plurimi † doceant salarium 51
non conuentum illis tantùm famulis de rigore iuris deberi, qui probauerint se solitos fuisse operas suas locare, & vice versa dominum eas conducere, argum. text. *in l. salarium, D. & C. mandati*, & eorum, quæ latè, post alios antiquiores, tradit Feder. de Senis *cons.* 118. Alex. *cons.* 109. *col.* 2. *lib.* 6. vbi Natta *in addit. ad eundem*, idem Natta *cons.* 376. Cephal. *cons.* 534. *numer.* 9. Simon de Præt. *cons.* 53. *num.* 1. *in fin. & num.* 2. latissimè Ioan. Botta, qui nec de æquitate deberi conatur defendere, *cons.* 43 *num.* 5. *& seq. decis.* Genuæ 115. *num.* 2. *&* 3. Baëza *de decima tutor. cap.* 2. *num.* 2. *& cap.* 20. *num.* 10. Albarad. *de coniect. mente, lib.* 2. *cap.* 19. § 1. *num.* 113. *ad finem*, & plures alij relati à Flores de Mena *lib.* 1. *var. q.* 8. § 2 *num.* 1. Vizcontus *in conclus. iuris, verb. Salarium*, & Ceuallos *tom.* 1. *commun. q.* 288. *numer.* 5. & in nostris terminis † Bulla Pij V. ann. 52
1567. quam *supr.* retulimus, ibi: *Nullus super eorum bonis mercedem petere possit in preiudicium creditorum, nisi euidenter appareat, quòd sub certa constituta mercede ad huiusmodi seruitium accessisset.* Adhuc tamen contraria opinio, vt ex æquitate præstetur, & iuxta seruitij meritum taxari, & solui debeant, ne quis ex labore alieno locupletaretur, verior, & cõmunior videtur, quàm iuuat text. *in l. excepto, C. de locato, l. sed an vltrò, §.* 1. *& l. quæ vtiliter, D. de negot. gest. l.* 28. *tit.* 12. *part.* 5 & aliis iuribus, & rationibus defendunt Guid. Papæ, & eius Addit. *decis.* 68. Ant.

Gomez

Gomez *lib.2. var.cap.2. num.9.* Socin. Iun. *conf.* 196.*lib 2. num.1.* Iaſ. *in §.triplici, Inſt.de action.* Riminal.Iun.*conſ.*478.*lib.4.* Did.Perez *in l.1.tit.2. lib.1.Ordin.litt A,verſ. Eſt tamen dubium*, Rebuf. *in prax. lib.2. tit. de famulorum ſalariis, gloſſ.3.* Baëza *d.c.10.num 20.in fin.* Gutierr.*de iuram.confirm.lib5.c.64.nu.3.* vbi teſtatur ſe ita vidiſſe practicari, Flores de Mena *d.q.8. §.1. num.3. & 10.* Ceuallos *d.q.*288. *n.*6. Azeued. *in l.6. tit.15. numer.4.lib.4. Recopil.* vbi aſſerit, ſic vidiſſe practicari, etiam non probata conſuetudine ſoluendi talia ſalaria, contra Did. Perez exigentem huius conſuetudinis probationem, Bob.b. *lib.1. Polit. cap.10.num.38.litt.C*, Menoch.*conſ*288.*num* 10. *& 14. conſ.* 570. *num.4. in tract. de arbitrar. caſu* 514.

53 Quod ſecur ùs procedit, vbi † perſonæ huiuſmodi, quæ Epiſcopis inſeruierunt, aliquas expenſas tacitas, vel expreſſas ob hanc occaſionem fecerunt; tunc enim, remuneratione non facta, in vtroque foro, & ſecundùm Auctores vtriuſque opinionis, iuſtum ſalarium debetur, & perſoluendum eſt, vt reſoluunt Fr.Lud.Lop. *in inſtruct.neg. cap.25.& in inſtruct.conſcient. 2.part. cap.*8. Flores de Mena *vbi ſup.num.6.& 10. §.1. num.19.&*
54 28. Vbi exemplum adducit in † Vicario Epiſcopi, ſi fortè is ex prouentibus officij ſufficienter remuneratus non fuiſſet, aut ſi ex longinquo deductus ſub ſpe promiſſionum Epiſcopi ad eum ſe tranſtulit, & alia commoda, & lucra deſeruit, & poſteà promiſſionibus fruſtratus inuenitur. De quo etiam & an his obſtet noua pragmatica anni 1616. alia congeſſi *ſup. cap. 8. ex num.*62. quæ hîc adnotare iuuauit, & Bullam Pauli III. ſæpè relatam, ibi: *Quia veroſimile non eſt, vt qui pro menſuali ſalario, & ſtipendio illis ſeruiunt, exactionem eorum ſalariorum, & ſtipendiorum vltra integrum annum differant, &c.* Et ita ſæpè in emergen-
55 tibus cauſis pronuntiaui, † ſub magna tamen dictorum ſalariorum moderatione, & inſuper habita præſumptione triennij, quæ aliquando ea petentibus obiiciebatur, de qua *in l.6.tit.15. libr.4.*
56 *Recop.* Quoniam † ea, vt Azeue.ibid. rectè reſoluit *num.45.& 46.* locum non habet, vbi tales famuli, amici, vel conſanguinei ſine ſalarij conuentione ſeruierunt, non tamen animo donandi, ſed repetendi, niſi aliàs maioribus beneficiis remunerati eſſent.

57 Quæ † etiam remuneratio, ſi in vita præſtita non fuerit, aliquando etiam poſt mortem Prælati in iudicio peti poterit, & præſtari debebit, iuxta perſonarum, & ſeruitiorum contemplationem, nec tam liberalitas, quàm debiti ſolutio appellanda erit, *l.Attilius Regulus, D.de donat.cauſ. mort. l. ſed ſi lege, §. conſuluit, D.de pet. hæred. l.penultim.D.de ritu nuptiar.* cum innumeris aliis, quæ de natura donationis remuneratoriæ adduxi *ſupr. libr.2.cap.1. ex num.* 57. *& cap.30. ex numer.* 21. & eſt videndus Ioann. Faber *in l.1. in fi-*
58 *ne, C.de inoffic.teſtam.* Vbi † quòd dicitur quædam alienatio, titulo oneroſo, non lucratiuo facta. De qua, & eius æſtimatione arbitrio iudicis reſeruata, plura congerit Tiraq.*d.l.ſi vnquam, verb. Donatione, numer.* 84. *&* 102. Alciat. *de præſumpt. regul. 1. præſ. 16. numer. 3. & reſponſ.* 584. *numer.* 5. Menoch. *de arbitrar. caſ.* 132. *numer. 6. & 7.* & in terminis Prælati donantis, *caſu* 434. *num.4. & 6.* Iaſo *conſ.* 222. *libr.2. & conſ.10. numer.* 18. *libr.* 3. Vbi Beccius *in addit. litter. H*, idem Beccius *conſ.* 129. *num.26. lib.2.*

Maſcard. *de probat. concl.* 186. *in fine*, Ioann. Garcia *de remuner. donat. num.* 52. Coſta *de ratione rata, q.57. num.2.* Moſquecho *de diuiſ. bonor. lib.2. cap.11. num.44.* Et quòd talis † remu-59
neratio cadat, & comprehendatur in congrua ſuſtentatione Prælati, & inter ea, quæ tam viuus, quàm moriens de bonis, etiam intuitu Epiſcopatus quæſitis, poteſt, & debet expendere, & diſponere, Molina *de iuſt. & iure, diſp.* 145. *verſ. De remuneratoriis*, Redoan. *de ſpoliis, quæſt.3. §.ſed in contrarium,num.16.* & tetigi *ſup. cap.proxim.num.* 85.

Iuxta quæ decidendæ erunt lites, quæ occaſione iſtorum ſpoliorum, & ſalariorum in Regiis Audientiis Indiarum ſæpè (vt dixi) formantur: aduertendo tamen, quòd in quemcunque euentum, etiam ſi aliquæ donationes ab Epiſcopis factæ ſolui iubeantur, hoc non debet præiudicare Eccleſiis eorum, † ſaltim in Pontifical, 60
& reliquis, quantumuis pretioſis, ad cultum diuinum, & eius apparatum pertinentibus. Hæc enim, etiam vbi ſpolium pertinet ad Cameram Apoſtolicam, Eccleſiæ reſeruari debere, expreſsè conſtitutum eſt per Bullam Pij V. dat. Romæ 3. Kalend. Septembr. ann. 1567. quam ad litteram refert Redoan. *in tract. de ſpoliis, pag.* 479. Motus proprius Pij V. *fol.* 111. *&* 112. Laurent. Cherubin. *in Bullar. Pontific. 2. tom. pag.* 238. Nauarr. *de ſpoliis*, §. 8. Molina *diſp.* 147. §. *Pius V.* Azor *libr.8. inſtit. moral. cap. 8. q. 8. § quæſtio quidem*, vbi aliquas quæſtiones huc ſpectantes adducit, & aliàs Marta *de ſucceſſ. legali, 4. par. q.1.art.4. num* 44. Vbi probat, quòd Prælatus habens facultatem teſtandi, non poteſt diſponere de mobilibus oratorio ſuo priuato applicatis. Quod tamen eſt intelligendum † de 61
Pontificali, quo tempore mortis vtebantur. Nam ſi in vita de aliquibus rebus ad illud pertinentibus diſpoſuiſſet, valida eſſet illorum alienatio, vel commutatio, vt benè aduertit Nauarr. *dict. §. 8. numer. 4. ad finem, & conſ. 2. ſub tit. de donat. per totum*, & Petr. Marthæ. in notis ad dictum Motum proprium Pij V. *pag. mihi* 557. vbi verba Nauarri tranſtulit, & illum ſuum caduceatorem appellat, & habui de facto in cauſa ſpolij Reuerendiſſim. Epiſcop. Cuzquenſis D. Fernandi de Mendoça, quæ in Limano Prætorio vertebatur ſuper quibuſdam donationibus factis D. Sebaſtiano Gonzalez de Mendoça ipſius ex fratre nepoti cum reſeruatione vſusfructus.

In qua cauſa idem D. Sebaſtianus intendebat, † bona, quæ poſt factam donationem E- 62
piſcopus conſumpſit, vel alienauit, ſibi ex aliis eiuſdem bonis ſarcienda eſſe, ex reg. tex. *in l. 1. §. cauere, & §. & habet, D. de vſufruct. quemadmod. caueat. l. ſi is cuius* 15. *cum l. ſeqq.D.de vſufruct. l. 1. & 4. C. eod. l. 20. tit. 31. part.3.* Iaſ. *conſ. 40. num.2. volum.1.* & plures alij relati à D.Ioan. del Caſtillo *de vſufruct. cap.17. num.4. & ſeqq.* iuncta *l. qui reſtituere, D. de reiuind. l. in re furtiua, l.ſi ſeruus, §.boue, D. de condict. furt.* quibus probatur † in obligationibus rei præ- 63
ſtandæ, vel reſtituendæ, illis peremptis, ſuccedere obligationem ad id, quod intereſt, vel æſtimationem, cum aliis traditis à Bart. & Modernis *in l. ſtipulationes non diuiduntur, D. de verbor. obligat.* Aiora *de partition. 2.part. q.36. num.6. & 3.part. q.29.num.104.ad finem*: & in terminis donationis, de qua agimus, text. † expreſſus 64
in

in l. si donatæ 37. D. de donat. inter, ibi: *Sed quia causam possidendi donatio præstitit, nisi reddatur res, æstimatio facienda est iusto pretio*: cui etiam conuenit text. *in l. si quis argentum 35. § fin antem, C. de donat.* Et † quia quemadmodum dona-
65 tio semel perfecta reuocari expressè non potest in præiudicium donatarij, ita nec tacitè per rerum donatarum consumptionem, alienationem, aut aliam dispositionem in contrarium factam, vt eleganter, post alios, quos refert, tradit Crauet. *cons.* 103. *num.* 16. *lib.* 1. Velazq. de Auendaño *in l.* 25. *Tauri*, *num.* 3 gloss. vnic. quos, & alios refert & sequitur D. Ioan. del Castillo *vbi sup. capit.* 39. *num.* 41.

Quibus attentis, hac quoque in parte in fauorem eiusdem D. Sebastiani pronuntiauimus, cum magna tamen rerum, quas petebat, moderatione.
66 Nam, † qui ex liberalitate sua conueniuntur, amarè exigendi non sunt, *Diuus Pius* 28. *cum similibus*, *D. de regul. iuris*, & ideò lex eos non
67 obligat † ad aliquam cautionem præstandam, etiam vbi res, quæ vsu consumi, vel deteriorari possunt, donarunt, cum reseruatione vsusfructus, licèt ad hoc alij vsufructuarij teneantur, vt constat *ex d. l.* 1. *§. cauere*, cum similibus *suprà* relatis, & expressè agnoscit Decius *in d. l. Diuus*, *numer.* 2. *& cons.* 265. *num.* 5. Corneus, Socin. Platea, Gozadinus, Rolandus à Valle, & plures alij, quos refert Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis matern.* 2 *part. numer.* 8. Ioann. Gutierr. *in l. nemo potest*, *num.* 191. *D. de legat.* 1. vbi etiam Ioan. Annibal. *numer.* 174. & latissimè D. Valençuela *cons.* 19. *numer.* 3. *cum multis sequentib. volum.* 1. Vbi
68 ad id benè ponderat † text. *in l. Aristo*, *§. final. D. de donat. l. ad res donatas*, *D. de ædil. edicto*, ibi: *Quod minimè dicendum est, ne eo casu liberalitatis suæ donator pœnam patiatur, & l. filio, D. vt legator.* nomine caueatur, vbi filius, & seruus non cogunt patrem, vel dominum ad cauendum, secundùm terminos illius tituli, vel ad promittendum sub hypotheca bonorum, quia eorum beneficio legitimam consequuntur.

69 Verùm verò, & quando, † de bonis spoliorum, quæ per seculares iudices ad hæc debita soluenda, vel ne pereant, aut ex alia causa in publica subhastatione venduntur, gabella soluenda sit, quam vulgò *Alcabala* vocamus, rectè sub distinctione bonorum, & hæredum, quam faciunt, resoluunt Lasarte *cap.* 19. *n.* 48. *& seqq.* & Ioan. Gutier. *de gabell. lib.* 2. *q.* 88. *ex num.* 12.

Est autem adeò verum, prædicta spolia Prælatorum in Indiis defunctorum, ad Ecclesias ipsarum Indiarum, & non ad Cameram Apostoli-
70 cam pertinere, vt † etsi datemus, aliquem Episcopum Ecclesiæ Hispaniæ ad Ecclesiam Indiarum translatum fuisse, & secum aliqua bona transfretasse, intuitu primæ Ecclesiæ quæsita, adhuc ad secundam hæc, & alia, quæ reliquerit, pertinebunt, quia in eius gremio decidit, & inter eam, & Episcopum, illo tempore, adest matrimonium
71 spirituale, quod præcipuè † causat hanc acquisitionem, & in cuius signum anulum defert, primo post translationem penitùs resoluto, vt docere videtur Abbas, omninò videndus, *cons.* 101. *num.* 5. *par.* 2. per text. *in cap. si quis iam translatus* 21. *quæst.* 2. & amplectitur Rota apud Farinac. *decis.* 475. *part.* 1. *tom.* 2. *num.* 6. *&* 7. vbi plura alia in eius comprobationem adducit. & eadem Rota *in antiq. decis. vnica*, *de translat. Episcop.* vbi tenet, † quòd Episcopus transla- 72
tus de vno Episcopatu ad alium, potest secum ferre fructus iam perceptos, prout generali totius orbis consuetudine seruari videmus, vt notat Sarmient. *d. tract. de reditib.* 2. *part. q* 4. *ad finem*, Bellamera *in d. cap si quis translatus*, *numer.* 10. *& in cap. cum venerabilis*, *num.* 47. *de except. & in specie*, non solùm ad fructus iam perceptos, verùm & ad res mobiles ex fructibus primi Episcopatus acquisitas, extendit Panuinus *de potest. Capit. sede vacante*, 2. *part. q* 8. *num.* 28. *in tom.* 12. *tractat. part.* 2. *pag.* 428. Calderin. *cons.* 2. *sub tit. de reb. Eccles.* Nicol. de Vbaldis *de success. ab intest. cler. part.* 2. *§. finita*, *num.* 11. *tom.* 8. *tract..... part.* 1. *fol. mihi* 353. & nouissimè Caldas Pereira, qui alios adducit, *cons.* 48. *ex num.* 25.

Et quamvis Petr. Barbosa *in l. diuortio*, *in princip.* 2. *part. numer.* 55. referat Paul. Castrens. *cons.* 337. *numer.* 7. *libr.* 1. Alciat. *respons.* 1. *à numer.* 3. *& num.* 47. *libr.* 1. & alios, qui hanc translationem bonorum videntur contradicere; † & 73
tandem resoluat, quòd quamvis transferri possint, tamen si de illis Episcopus translatus non disposuerit, debent primæ Ecclesiæ reseruari, quia translatus non debet esse melioris conditionis, quàm residens, & quia vocatio, quæ † per translatio- 74
nem inducitur, eundem effectum debeat operari, quàm mors naturalis, argum. text. *in cap. in apibus*, *§. ecce* 7. *q.* 1. quem ad id notat gloss. *in Clement.* 1. *verb. Morte*, vt lite pendent. & gloss. *in cap. si Episcopus*, *verb. Morte de supplend. neglig. Prælat.* & alij DD. quos in ipsis nostris terminis, Barbosæ opinionem sequutus, refert alter Augustin. Barbosa in Pastorali, 3. *part. alleg.* 114. *numer.* 16. & D. Præses Valençuela *cons.* 190. *numer.* 7. *volum.* 2. vbi quòd translatus de vno Episcopatu ad alium, censetur mortuus, quoad Ecclesiam à qua fuit translatus.

Quibus fauet alia communis Doctorum opinio, quæ habet, quòd † Monachus translatus de 75
vna Religione ad aliam, non adimit bona acquisita ex sua persona priori Religioni; transitus enim ei non debet officere, vt ex pluribus tradit Eman. Roder. *lib.* 3. *regul. q.* 5. *art.* 5. Sanch. *in summ. lib.* 7. *cap.* 32. *num.* 8. & cum aliis Bonacina *de clausura*, *q.* 2. *punct.* 9 *§.* 4. *diffic.* 1. *num.* 2. *& seqq. pag. mihi* 92. *&* 93.

Adhuc tamen in terminis Episcopi translati Idem Barbosa, & alij fatentur contrariam opinionem consuetudine vniuersali admissam. Et inspecto etiam iuris rigore veriorem esse latè ostendit Caldas Pereira *d. consil.* 48. *ex num.* 15. Quoniam † omnia iura, quæ Ecclesiæ, vel futuro suc- 76
cessori Prælati bona reseruant, de morte naturali loquuntur, vt ex ipsis apparet, † quæ non solet 77
extendi in rescriptis Apostolicis ad mortem ciuilem, neque ad aliud genus vacationis, nisi specialiter exprimatur, *cap. susceptum*, *de rescript. in* 6. ibi: *Cùm non per renuntiationem vacauerit, sed per mortem*, Rebuff. Mandos. & alij, apud Cald. *vbi sup. num.* 19. & ante eos Calderin. inde resoluens contra Cameram Apostolicam, *cons.* 1. *de pecul. cleric.* & inquiens verba reseruationis esse strictè intelligenda, & illa *de medio sublatis*, naturalem mortem, & non ciuilem denotare.

Quibus non aduersatur † text. *in cap. manifesta* 78
12. *q.* 1. ibi *Vt si Episcopo contigerit inopinatus transitus*,

transitus, res Ecclesiæ nullo modo possint minui, & perire. Nam ibi, *Transitus*, non translationem sed mortem significat, & non agit de rebus propriis Episcopi intuitu Episcopatus quæsitis, sed de rebus ipsius Ecclesiæ, vt patet ex eod. text. &
79 ex antecedentibus, & seqq. quas † verum est in præiudicium primæ Ecclesiæ ad secundam transferre non posse; vt in eiusdem iuribus, & *in d. cap. si quis translatus.* Quod in illis alias non contingit, cùm possit de eis, dum viuit, ad libitum disponere, etiam post translationem, vt agnoscit Cardin. *cons.* 110. *numer.* 2. & Barbosa *d. numer.* 55. *verb. Quod si translatus*, & quidem sine peccato in pios vsus, etiam extra Episcopatum, vbi eas acquisiuit, vt resolui *in cap. præced. numer.* 65.

Quibus adijcio, quòd si huiusmodi bona priori Ecclesiæ, vel Cameræ Apostolicæ reseruari de-
80 berent, † teneretur translatus tempore translationis inuentarium facere, & post mortem ad iudicium diuisorium prouocandum esset, quod nusquam praxi receptum vidi in nostris Indiis, vel in aliis prouinciis, vbi Collectores Apostolici non admittuntur.

81 Maior quidem difficultas esse † videtur in eo Indiarum Episcopo, qui absolutè suo Episcopatui in manibus Pontificis renunciauit, & Ecclesiam deserens, in Hispaniam, vel Romam domicilium suum transtulit. An nempè huic, ex post facto decedenti, & bona, quæ secum portauit, intuitu Episcopatus quæsita, relinquenti, ipsa adhuc Ecclesia succedere debeat, vel Camera Apostolica, aut Monasterium, in quo professus fuit, si fortè fuerit regularis? Quæ quidem quæstio bis in supremo Indiarum Consilio agitata fuit in causa R. D. Fr. Ioannis de Espinosa Episcopi quondam Chilensis, & D. Fr. Ioann. de Valle Episcopi Guadalajarensis, & aliam similem adducit Nauarr. *cons.* 15. *sub tit. de regularibus, in* 1 *edit. & consil.* 6. *tit. de donat. in* 2. agens de quodam Regulari Ordinis Prædicatorum Episcopo Cuzquensi, cuius
82 nomen, licèt ipse non exprimat, erat † D. Fr. Ioann. Solanus, qui renuntiauit Episcopatui, causatus, quòd per seculares iudices integra sibi facultas exercendi Pastorale officium adimebatur, & Romam veniens tempore Pij V. felic. record. ibi decessit, suis bonis, dum viueret, Ecclesiæ S. Mariæ supra Mineruam, ad pia opera donatis de quo agunt Fr. Anton. de Remesal. *lib.* 4 *hist. Guatim. cap.* 13. *numer.* 2. *& libr.* 9. *capit.* 9. Fr. Alphons. Fernandez *libr.* 3. *hist. nost. temp. capit.* 53. & Fr. Ioan. Marieta *lib.* 14. *Sanctorum Hispaniæ, fol.* 212.

Etenim prima facie dicendum videtur, hunc
83 Episcopum renuntiato Episcopatu † titularem manere, ac per consequens in eius bonis spolium non esse, cùm iam Ecclesiam non habeat, iuxta ea, quæ tradit Thomas Docius *cons.* 53. *num.* 2. text. optimus *in cap. inter corporalia, de translat. Episcop.* ibi: *Cum quis Episcopali preditus dignitate, nullius tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus, quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renuntiat, non honori*, & loquens in Episcopis regularibus Sotus *de iustit. & iure, lib.* 10. *q.* 5. *art.* 7. *n. fin.* vbi inquit, bona eorum, licèt acquisita sint ab eis in Episcopatu, ipsorum Monasteriis obvenire, Saa *in summ. verb. Religio, n.* 52. Eman. Roder. *in quæst. regular.* 3 *tom. q.* 69 *art.* 4. *ad finem.*

Qui Auctores, titularium Episcoporum appellatione, renuntiantes comprehendere velle videntur, cùm de bonis acquisitis in Episcopatu loquantur, quod de titularibus solùm non posset verificari; quoniam hi non habent Ecclesiam, nec Episcopatum cum fructibus, & exercitio, sed solùm dignitatem sine administratione, quia fortè eorum Episcopatus est apud Sarracenos, quos vulgariter Episcopos Nullitenentes, vel Nullatenses appellamus, vt benè inquit Thom. Docius *d. cons.* 53. *num.* 2. & Sbrozius *de offic. Vicar. lib.* 1. *q.* 31. *num.* 18.

Et potest adduci alia ratio ad excludendam Ecclesiam à successione talium Episcoporum renuntiantium, nimirùm † defectus matrimonij spiritualis, quod post cessionem, vel renunciationem 84
Episcopatus factam de consensu Pontificis cessat, vt docemur *in d. c. inter corporalia*, & per Ferret. *cons.* 11. *num.* 2. *cum seqq.* Gonçalez *ad reg. Cancell. gloss.* 15. *num.* 48. & Farin. *d. decis.* 475. *numer.* 6. *&* 7. *part.* 1. Quo vinculo matrimonij cessante, cessare quoque debere videtur successio Ecclesiæ, quæ ex eo producitur, quemadmodum & in matrimonio carnali contingit, quo † non 85
solùm omninò soluto, sed vel per diuortium, etiam quoad thorum, separato, cessat quoque ius successionis, quæ alias inter virum & vxorem concedi solet, vt *in l.* 1. *D. vnde vir, & vxor*, cum aliis traditis à Tiraq. *de retract. lignag.* §. 10. *gloss. vnica, num.* 17. Guillerm. Bened. *in cap. Rainutius, verb. Et vxorem, decis.* 5. *nu.* 138. & Barb. *in Rubr. solut. matrim.* 2. *part. num.* 56. *vers. Et ex his ita resolutis.*

Et hoc erit certiùs, si sequamur opinionem eorum, qui docent, † Episcopum Religiosum renuntiantem, ad suum Conuentum, siue Monasterium 86
redire debere, de qua Azor *d. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 7. *ad finem*, Aragon. 22. *q.* 88. *art.* 11. *ad* 3. *fol. mihi* 1036. & alij, quos refert Sanchez *in summa*, 2. *to. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 28.

Sed his non obstantibus, † tam in Episcopis 87
secularibus, quàm regularibus renuntiantibus, contrariam sententiam veriorem existimo, & pro ea in litibus *suprà nu.* 18. relatis pronuntiatum fuit. Quia certius est, quòd quamvis per renuntiationem dissoluatur vinculum matrimonij spiritualis,
non † tamen dissoluitur, nec præiudicatur ius 88
Ecclesiæ quæsitum in bonis eius intuitu eousque partis, quia hoc etiam in matrimonio † car- 89
nali illibatum manet coniugi, qui non dedit causam separationi, vt vel in ipso exemplo *d. l.* 1. *D. vnde vir & vxor*, tradunt Decius *numer.* 10. Curtius Iun. *numer.* 34. *in l.* 1. *C. eod.* Barbos. *d. num.* 56. *vers. Sed id ex supradictis declarandum est, vt verum sit in eo, qui dedit causam diuortio, &c.* & nouissimè Magilius *de imputation. q.* 188. *pag. mihi* 724. Et idem praxi receptum videmus † in communicatione bono- 90
rum, quæ constante matrimonio lucrantur, quorum medietas etiam post diuortium competit coniugi, qui in eo culpam non habuit, vt pluribus probat Gomez de Leon *alleg.* 1. *numer.* 12. Matienz. *in l.* 2. *tit.* 9. *libr.* 5. *Recopil. gloss.* 1. *num.* 48. Gutierr. *de iurament. confirmat.* 1. *part. capit.* 1. *numer.* 61. *& lib.* 1. *Canonic. cap.* 24. *numer.* 14. Ioann. Garcia *de coniug. ac quæstu, num.* 163. & cum multis aliis Giurba *ad statut. Messan. cap.* 1. *gloss.* 6. *num.* 61.

Et ita in terminis nostræ quæstionis, contra Sotum, & alios suprà relatos, † quòd Episco- 91
pus titularis, vel renuntians, etiam regularis, nullum

nullum præiudicium Ecclesiæ paret, vbi ei cõpetit successio, expresse tenet Capitius *decis.* 200.*per totam*, Azor.1.*tom.lib.*12 *cap.*10.*q.*7. *ad fin.* Sanch. *in d. summa lib.*7. *cap.*32 *nu.*68.*pag. mihi* 544. Barbosa *in Pastorali*, 3.*par. allegat.* 114. *nu.*22. & Bonacina *de clausura*, *q.*2.*punct.* 9. §.4 *difficult* 2.*num.*16. *ad finem*, *pag. mihi* 99. qui licèt loquantur de successione Cameræ Apostolicæ, idem tamen sentiunt, vbi Ecclesia ius antiquum in eadem successione conseruat, exclusa eadem Camera, & velut in eius locum subrogata, vt in nostris Indiis contingit.

Et idem insinuare videtur Nauarr. *d. cons.* 6. *de donat.* vbi Monasterium admittit, quia Episcopus, de quo ibi, in vita disposuit, & etiam si disponeret per testamentum, posset id facere per priuilegium Sixti IV. & † Leonis X.
92 quod hoc permittit Prælatis: & beneficiariis secularibus, & regularibus in Curia decedentibus, quod ostendit, his deficientibus, in fauorem Ecclesiæ Nauarr. consultum fuisse, non obstante, quòd Episcopus ille extra Indiam moreretur, & in loco vbi Camera Apostolica spolia percipit, quia licet alias dici soleat, circa ius succedendi † attendendum esse
93 statutum, vel consuetudinem loci, vbi sita sint bona, de quorum successione agitur, non verò testatoris, aut hæredum, vt probat Albert. Brun. *de statut. q.*25. Gozadin. *cons* 49 *num.*11. Ancharr. *consil.*163. & alij, quos allegat Matienz. *in l.*2. *tit.*9. *lib.*5. *Recop. gloss.*1. *à num.* 74. Hoc tamen fallit in mobilibus, quæ in præiudicium successoris, & absque eius consensu mutantur, vel transportantur, vt iidem ipsi Auctores ostendunt, & in terminis Rota apud Seraphin. *decis.*594. *num.*21. 22. *& seqq. par.*1.
94 Alias enim esset in † manu Prælatorum Indiarum multa bona congerere, & ea in Hispaniam transportare, sicque Ecclesias suo iure fraudare, quod admitti non debet. Nam fraudis
95 † suspicione stante, statutum, quod aliàs non porrigeret vires suas vltra districtum extenditur ad decidendum, & excludendum actum fraudulentum, vt in simili tradit Riminald. *in princip. Instit. de donat. num* 261. *& seqq. & cons.*42. *num.*43. 46. *&* 47. *lib.*1. & in pulchro casu Cened. *in Canon.q.*21. *per totam*: Et quan-
96 do statutum † est prohibitiuum in personam, & prohibitio fauorabilis, benè porrigitur ad bona, etiam extra territoriũ, vt in pulchris exẽplis ostendit Bart. *in l.cunctos populos, num.*31.*C. de summa Trinit.num* 32. & latè Surd. *cons.*532. *ex num.*17.*lib.*4 Mieres *de maiorat. par.*1. *q.*58. *num.*25.*&* 26. & plenissimè Menoch. *lib.*2. *præsumpt* 2. *num.*6. & Ioann. Anton. Bellon. *cons.* 74. *num.*117.

Et prætereà ponderari potest ratio tradita ab Azorio, & aliis vbi sup. dum Cameram Apostolicam admitti docent, & Monasterium
97 excludunt; nempè † quod Episcopi Religiosi, etiam post renũtiationem Episcopatus, *Manent à Religione soluti, ac liberi.* Vnde reiicere videntur sententiam aliorum, qui ad Monasterium redire debere dixerunt, prout & apertè reiiciũt Enriquez *in summ. lib.*10. *cap.*32.§.4. Emanuel. *tom.*3. *regul. q.*52. *art.*26 Saa *verb. Episcopus, num.*11. & alij, quos refert & sequitur Sanchez *d. cap.*6. *num.*29. Cenedus *de la pobreça Religiosa, duda* 48. *à num.*2. & in nostris terminis Nauarr. *d. cons.*6. *num.*1. *& num.*11. vbi notanter inquit cit. Ioan. Andr. *Per transitum Religiosi ad Episcopatum induci, quandam subtilem apostasiam & parum cautè loqui recentiores, qui dicunt, quòd renuntiatione facta, debet ad Ordinem, siue Monasterium redire: tum, quòd nullo id iure cautum est, & ita non dicendum, cap. consuluisti* 2. *q.*4. *& cap.*2. *de translat. Prælat. tùm quòd etiam in terminis id asserit Feder. de Senis consil* 5. *&* 19. *& Bonifac. in Clem.*1. *de regular. tùm, quòd praxis omnium Monachorum renuntiantium loco Episcopatus, & non honori, hoc seruauit, & seruat Papa id sciente, & consentiente.* Et idem nouissimè tradit Laiman. *lib.*4. *Theolog. moral. tract.*5. *de stat. Relig. capit.*5. *numer.*9. *ad medium*, vbi hoc extendi † ad Episcopum depositum absque 98
degradatione.

Quæ omnia lucem aliquam præbere poterunt ad decisionem alterius quæstionis, quæ his proximis annis semel, iterùm, & tertiò, agitata fuit super collectione spoliorum aliquorum Religiosorum Indiarum, & aliarum prouinciarum, † qui extra claustra vagantur, & ali- 99
qua bona in hac Curia Matritensi, & alibi reliquerunt, quæ Collector Cameræ Apostolicæ sibi applicanda esse prætendebat. Nam licet hoc in Italia receptum sit virtute Bullæ, siue Motus proprij Gregor. XIII. dat. Romæ 25. Iun. ann.1577. quam adducit Laërt. Cherub. *in Bullar. pag.*1254. & Petr. Matth. *in summa Const. Pontif.pag.*720. vbi renouantur, & ampliantur aliæ Bullæ Pauli IV. & Pij IV. de quarum praxi; & executione latè agit Nauarr. *d. tract. de spoliis*, §.5. *per totum*, *& cons.*15. *sub tit. de regular. num.*4. *in antiq.* Quintil. Mandos. *de signat. gratiæ, tit. de licentia testandi, & spol.concess. fol.*116. Paul. Fusc. *de visitat. lib.*2. *cap.*15. *post num.*55. Eman. Roder. 3 *tom. regul. q.*90. *art.*12. *pag.*308. Quaranta *in Bullar. verb. Spolium, vers. vlt. pag.*485. Cerola *in praxi Episcop.* 2 *par. verb. Spolium, vers.*7. *pag.*104. Molina *de iustit. & iure, tract.*2. *disp.*147. *vers. Licèt negandum*, Azor. 2.*par. inst. moral. lib.*8. *cap.*3. *vers.*15. *quæritur*, Ioan. Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles.*3. *par. cap.*3. *ex num.*51. & nouissimè Filliuc. *d. tract. de spoliis cleric. cap.* 2. *pag.*25. & latiùs *cap.*6. *pag* 37. *& cap.*7. *pag.* 39. *num.*8. qui resoluunt per hanc constitutionem reuocari ius commune, & Bullam Pauli IV. quæ hæc bona Monasteriis dictorum Religiosorum applicari iubebant. Adhuc tamen contra eandem constitutionem plures considerationes satis vrgentes, & concludentes opponit Nauarr. *d.* § 5. *num* 3.

Et vtcunque sit, certissimum est, † eam in 100
Regnis Hispaniæ nunquam admissam fuisse, vt agnoscunt omnes DD. *suprà*, relati, præcipuè P. Molina *dict. vers. Licèt negandum*, vbi post alia sic habet: *Quamuis autem Gregor. XIII. dum spolia ad bona omnia Religiosorum extra claustra ex hac vita decedentium, extendit, in vniuersum loqui videatur de Religiosis quorumcunque Regnorum, atque vbiuis decedentium, nescio tamen an id extra Italiam sit vsu receptum, vsuuè recipietur, quare quando casus occurrerit, vsus, ac consuetudo loci sunt requirenda.* Quam consuetudinem, iuncta tolerantia summorum Pontificum validam, & legitimam esse tandem etiam concludit Azor *d. lib.*8. *cap.*4. *vers.* 2. *quæritur*,

quæritur, & alij, quos in simili adduxi *sup. hoc cap. num.* 13. & semper in Hispania obuiam itum esse Collectoribus eiusmodi spolia Cameræ Apostolicæ colligere, & applicare contendentibus, testantur Redoan *d. tract. de spoliis, q.* 4. *num.* 24. Nauarr. §. 14. *num.* 4 & Filliuc. *vbi sup. cap.* 6. & *cap.* 7. *num.* 6. & *seqq.*

Quibus, & aliis attentis, & expensis, reiecta fuit prætensio, & intentio Collectoris A-
101 postolici in casibus suprà relatis. Seriâ † super hoc consultatione, & deliberatione per grauissimos, & doctissimos viros de mandato Regis, & Domini nostri Philippi IV. habita, in præsentia, & domo Eminentissimi Domini, ac Domini mei Cardinalis de Trejo, supremi tunc Senatus Castellæ Præsidis meritissimi, inter quos Ego vnus, licèt minimus, interfui. Et vltra suprà relâta ad excludendam dictam intentionem Collectoris expendi, quòd si Mona-
102 chus sine licentia extra claustra vagatur, † adhuc quicquid acquirit, etiam vagando, & apostatando, suo Monasterio quærit, cui per suam fugam, vel apostasiam præiudicium generare non debuit, *cap. si Abbates* 18. *q.* 5. *cap. si quis rapuerit* 27. *q.* 7. Redoan. *vbi sup. q.* 8. *num.* 77. Sin autem vagatur de licentia Superioris, vel
103 Romani Pontificis, etiam planius est, † quòd manet Monachus, & habitum, & iura, ac priuilegia Monachi retinet, & potest ad Monasterium, vbi voluerit, redire. Vnde non videtur ab eo discessisse, nec Religionis iura deseruisse, *arg. §. pauonum, vers. In iis autem, Inst. de rer. diuis.* & celebris doctrinæ Abb. antiqui *in cap. cùm illorum, de sentent. excommun.* & Panormit. *in cap. ex rescripto, de iureiurand.* quos refert & sequitur Nauarr. *cons.* 41. *de regular.* qui dicunt: *Quòd is, qui defert habitum extra Monasterium de licentia, obedientia, vel mandato superioris, censetur deferre illum intra Monasterium.* Quò fit, vt semota Gregorianæ constitutionis auctoritate, nulla sufficiens ratio ad eiusmodi spolia introducenda considerari posse videatur.

Et vlteriùs consideraui, quòd quamvis multum operetur hæc vagatio extra claustra sine licentia, vel cum licentia superiorum, solùm
104 potest † tales Monachos reducere adinstar clericorum secularium beneficiorum, de quorum spoliis colligendis multò arctiùs, quàm de spoliis Religiosorum vagantium loquuntur dictæ Pōtificiæ constitutiones. Vnde sequitur, quòd cùm in Regnis Hispaniæ obtenta sit consuetudo, imò & lege Regia, & Indiarum schedulis ap-
105 probata † de non admittendis Collectoribus, nec spoliis in bonis clericorum, sed quòd possint de suis bonis etiam intuitu beneficiorum quæsitis liberè disponere, tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem; vt suprà dixi, & probaui *sup. c. præced. n.* 21. longè planiùs eadem consuetudo retineri, & obseruari debebit in bonis Religiosorum Hispaniarum, vel Indiarum, quātumvis extra claustra vagari dicantur, & ita, me audito, in hanc sententiam per omnes, qui in dictis sessionibus interfuerunt, manibus, quod aiunt, & pedibus itum fuit.

CAPVT XII.

De fructibus, & reditibus Ecclesiarum vacantium in prouinciis Indiarum; & quid in eorum collectione, administratione, & distributione obseruetur.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ vacantis reditus administrare, & custodire, ad quem pertineat iure communi.*

2 *Patroni Ecclesiastici, & laici, quod ius habeant circa custodiam, & administrationem fructuum Ecclesiæ vacantis.*

3 *Vacantis Ecclesiæ custodia, & administratio ad illum regulariter spectat, ad quem & institutio, quando patronus laicus est.*

4 *Patronos laicos ab Ecclesiasticis non differre in administratione Ecclesiæ vacantis, tenet Cabedus, & quare.*

5 *Patroni laici si priuilegium, vel consuetudinem habeant custodiendi, & administrandi fructus, & reditus sedis vacantis in eo tuendi sunt.*

6 *Reges Hispaniæ, vtpotè Patroni, & Protectores Ecclesiarum Indiarum, tuentur, & administrant earum reditus sede vacante.*

7 L. 18. tit. 5. par. 1. & l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordinam. *explicantur, & num.* 13.

8 *Homo proprius qualiter olim constitueretur à Regibus Hispaniæ ad tuendas res Ecclesiæ vacantis.*

9 *Reges Galliæ, Neapolis, & Lusitaniæ habent etiam custodiam redituum Ecclesiæ sedis vacantis.*

10 *Ecclesiæ Pastore viduata, sunt sub Regia protectione.*

11 *Vacantibus Ecclesiis iuris patronatus Regij qualiter deputetur œconomus à Prorege Neapolitano.*

12 *Ecclesiarum Cathedralium Indiarum sede vacante, qualiter administrent, & custodiant fructus officiales Regij, & schedulæ de hoc agentes.*

13 *Executorialium litterarum, seu prouisionum, quæ dantur Episcopis nouiter creatis per sacrum Consilium praxis vnde ortum habeat, & earum formula.*

14 *Gregor. Lopez fuit Senator Regij Consilij Indiarum.*

15 *Regum custodia in reditibus sedis vacantis, non dirigitur ad lucrum ipsorum, sed ad bonum ipsius Ecclesiæ, ne eius reditus diripiantur.*

16 *Magistratus quilibet potest sequestrare bona, quorum depradationem timet, vt ea vero domino seruentur, & reddantur.*

17 *Rex potest exercere sede vacante iurisdictionem in villis, quæ pertinent ad temporale dominium Prælatorum.*

18 *Tutela fructuum Ecclesiæ sedis vacantis, nihil habet iuris spiritualis, sed meram conseruationem eorum respicit.*

Cap. cùm vos, de offic. Ordinat. *explicatur, & illustratur, ibidem.*

19 *Reditus, & fructus sedis vacantis, quædam iura Episcopo futuro successori reseruare videntur, quæ referuntur, & Auctores ita sentientes.*

Cap. cùm vos, de offic. Ordin. lib. 6. Clement. statutum, de elect. & Extrauag. susceptì, eod. tit. *explicatur, ibidem.*

20 *Ecclesiæ saltim pro dimidia pertinere reditus sedis vacantis, ostendunt plura iura, & Auctores, qui referuntur.*

Cap. præsenti, de off. Ordin. cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. *explicantur, & illustrantur, ibidem.*

21 *Reditus sedis vacantis distribui inter Ecclesiam, & futurum Prælatum antiqua praxis Hispaniæ seruasse videtur, & priuilegium, quod hoc insinuat.*

22 *Sedis vacantis fructus, quando, & quomodo in Hispania cœperunt applicari Cameræ Apostolicæ.*

23 *Collectores Apostolici in Hispania non solùm colligunt spolia Episcoporum decedentium, sed etiam fructus sedis vacantis.*

24 *Cameræ Apostolicæ introductio, applicando sibi bona, & reditus Ecclesiæ sede vacante, sæpiùs, vt reuocetur, actum est, & quare.*

25 *Cameræ Apostolicæ collectio in reditibus sedis vacantis, & spoliis Prælatorum decedentium, multis in locis admissa non est, & quod hæc consuetudo valet.*

26 *Reges Galliæ non admiserunt Collectores, Apostolicos pro reditibus sedis vacantis, & sibi eos plenè reseruant, & de epistolis super hoc inter Bonifacium VIII & Philipp. Pulchrum.*

27 *Sedis vacantis fructus colligere, & sibi appropriare solent Galliæ Reges, & qualiter hoc ius vnum de Regalibus suæ Coronæ faciant.*

28 *Reges Vngariæ & Poloniæ reseruant sibi fructus, & reditus sedis vacantis.*

29 *Indiarum in Regno non admittitur Collector pro spoliis Episcoporum decedentium, nec pro reditibus sedis vacantis, sed hi iuxta ius Canonicum distribui iubentur.*

30 *Reditus sedis vacantis Ecclesiarum Indiarum pro dimidia inter Ecclesiam, & futurum Prælatum diuidi, & peti magis, quàm præstari solebant.*

31 *Sedis vacantis fructus quando demum, & ex quibus caussis actum fuerit, vt in Ecclesiis Indiarum nostris Regibus applicarentur.*

32 *Senatus supremus Indiarum quid Regi consuluerit super reditibus sedium vacantium, quos sibi applicari volebat?*

33 *Tertia pars ex reditibus sedium vacantium Indiarum, ex quo tempore, & quibus rationibus, & exemplis Regibus applicari cœperit, & schedula notabilis hanc historiam recensens.*

34 *Reditus sedium vacantium Indiarum, vt Regi in totum applicarentur, iterum in quæstionem vocatum fuit ann. 1635. & quibus rationibus.*

35 *Dom. D. Christophorus Moscosus Regii fisci Patronus meritissimus, & disserta eius iuris allegatio laudatur.*

36 *Decimæ Regibus concessæ, & ab eisdem Ecclesiis donatæ, ad secularem naturam redire videntur, vbi vacant Ecclesiæ, quibus donatæ fuerunt.*

37 *Concessio cessat, concessionis causa cessante.*

38 *Decimæ concessæ sunt à Regibus Ecclesiis, & Episcopis Indiarum, vt ex illis commodè se alere possent, & perpenditur Bulla erectionis.*

39 *Alimentorum legatum cessat morte alimentarij, etiam si statuto debeantur.*

40 L. dominus 64. §. per fideicommissum, D. de vsufr. *ponderatur, & illustratur.*

41 *Capella iuris Regaliorum, vbi vacant, Rex percipit fructus futuros, & extantes tempore vacationis.*

42 *Redituum sedis vacantis concessio fieri solita per Reges nostros Ecclesiæ, & successori, eos obligare non videntur ad idem in futurum faciendum, & quare.*

43 *Precibus frustra impetratur, quod de iure communi conceditur.*

44 *Reges vbi donant Ecclesiis, vel Episcopis successoribus reditus sedis vacantis, dicunt:* Que les hazen merced dellos.

45 *Donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur.*

46 *Verba priuilegiorum, & aliarum concessionum Principis, semper in propria significatione accipienda sunt.*

47 *Sedis vacantis reditus variè variis temporibus distributi reperiuntur in Ecclesiis Indiarum.*

48 *Præstatio difformis non causat ius aliarum præstationum in futurum.*

49 *Præscriptio non admittitur facilè contra fiscum, præcipuè in Regalibus.*

50 *Bona incorporata in Regia Corona, in præiudicium successorum alienari non possunt.*

51 *Reges Hispaniæ sæpè in suis testamentis reuocarunt, & nullas esse declararunt donationes à se ipsis factas, in præiudicium Regiæ Coronæ.*

52 *Remissio iuris exigendi reditus sedis vacantis, & aliorum pertinentium ad Coronam Regiam, non durat vltra vitam concedentis.*

53 *Concessio decimarum facta Ecclesiis Indiarum per Reges nostros, quòd perpetua, & irretractabilis sit, quibus argumentis probetur.*

54 *Beneficia Principum decet esse mansura.*

55 *Decimæ à Regibus nostris concessæ fuerunt Ecclesiis Indiarum in executionem promissionis factæ Pontifici, qui eas ipsis donauit.*

56 *Actus non tribuitur exequenti, sed ordinanti.*

57 *Decimæ, quas Reges nostri cesserunt Ecclesiis Indiarum, succedunt in locum congruæ sustentationis, qua illas dotare tenebantur.*

58 *Alimentorum concessio, si perpetuam causam habet perpetua quoque censetur.*

L. 3. & l. vxori meæ, de dote præleg. *explicantur, & illustrantur, ibid.*

59 *Dotis legatum in rebus æstimatis factum, ad ipsas, non ad earum quantitatem refertur.*

60 *Res aliqua vbi donare dicitur, magis da proprietatem*

proprietatem, quàm ad vsumfructum donatio referri debet.

61 Alimentorum nomine, quod præstatur filiis illegitimis, non finitur cum personis eorum, sed proprietatem in illis acquirunt.

62 Reges debent esse liberales in donationibus Ecclesiæ faciendis, quia per hæc non depauperatur, sed potius augetur eorum status.

63 Decimæ Regibus concessæ, etsi temporales efficiantur, ab eisdem tamen Ecclesiis donatæ, pristinam spiritualem naturam accipiunt.

64 Totum, qui cedit, vel renuntiat, nihil excludit, nec sibi reseruat.

65 Reges nostri si vellent sibi aliquid reseruare, tempore quo decimas Ecclesiis concesserunt id expressissent.

66 Prouisio, vel reseruatio facta in aliquo particulari casu, ostendit in aliis non reseruatis, nihil excipi voluisse.

67 Decimæ quod Prælatis Indiarum assignari dicantur in congruam sustentationem, non efficit, vt illæ vsusfructus, vel alimentorum naturam sortiantur, & perpetuæ esse desinant.

68 L. cùm alimenta, §. cùm fratris, D. de supellect. legata, ponderatur, & illustratur.

69 Donatio quoties incipit à re ipsa, quæ donatur, perpetuam causam habet, etiam si postea adiiciatur, quòd sit gratia alimentorum, vel vsusfructus, secus si incipiat ab eorum concessione.

L. donationes § species, D. de donat. explicatur, & illustratur, ibidem.

70 Legatum factum causa alimentorum est transmissibile ad hæredes, si à rei legatæ donatione testator incipiat.

L. annua 10. §. Attia, D. de annu. legat. ponderatur, & illustratur, ibidem.

71 Verbi in perpetuum, propria significatio, quæ sit.

72 Sede vacante, quamvis cessent alimenta Prælati, non tamen Ecclesia, quæ nunquam moritur.

73 Ecclesiæ alendæ, & dotandæ, ac reparandæ obligatio perpetuam causam habet.

74 Res vna, & eadem non debet diuerso iure censeri.

75 Regio fisco, vel nulla pars pertinet in reditibus sedis vacantis, vel ad totam æquo iure vocari debet.

76 Prælati Indiarum cur à Rege petere soleant, vt sibi detur, & applicetur pars redituum sedis vacantis.

77 Reges dicere solent: Que hazen merced, etiam vbi id, quod debent, exsoluunt.

78 Reges nostri etiam si aliquo iusto titulo potiri possent reditibus sedium vacantium, deberent illos expendere in vsus pios, & quare.

79 Prælatus tenetur bona intuitu Ecclesiæ quæsita in pios vsus conuertere.

80 Reges Galliæ etsi approprient sibi reditus sedium vacantium, eos tamen in vsus pios semper expendunt.

81 Rex noster, quod tandem consilium cœperit circa reditus sedium vacantium sibi applicandos, & qualiter tertia parte contentus fuerit, in pios vsus distribuenda.

82 Eleemosyna, quæ à Regibus nostris facienda sunt ex reditibus sedium vacantium, quem pietatis modum, siue ordinem habere debeant.

83 Rex Hispaniæ ex tertia parte redituum sedium vacantium Indiarum, quam sibi applicat, quando, & qualiter belli expensas facere possit.

84 Pyratæ omni iure proscripti, damnati, & diffidati dicuntur.

85 Bona, & reditus sedis vacantis, vel quotam eorum partem, si quis sibi deberi prætendat, debet esse contentus his, quæ solutis expensis supersunt.

VAcantium † Ecclesiarum custodia, & fru- 1
ctuum, & redituum mensæ Episcopalis
collectio, & administratio iure communi in-
spectò ad Ecclesiam & Capitulum, vel eius
œconomum generalem regulariter spectat, qui
in hoc, defuncto Episcopo, vt & in iurisdi-
ctione succedunt, vel his negligentibus ad Me-
tropolitanum, vt colligitur *ex cap. quoniam,*
75. dist. cap. non licet 12. q. 5. cap. fin. de sup-
plend. neglig. Prælat. lib. 6. Clem. ne in agro,
§. si quis autem, de stat. regul. Concil. Tri-
dent. *sess. 24. cap. 16* cum aliis, quæ tradit, &
prosequitur Abbas *in cap. bonæ memoriæ, num.*
11. cum seqq. de appellat. Vbi etiam reliqui
communiter Scribentes, Innocent. *in cap. vt*
nostrum, vt Ecclesiast. benef. & pluribus relatis
Lapus *alleg. 81. num. 7. & 8.* Franc. Marcus *de-*
cis. 90. ex num. 1 vsque ad num. 5. Ioann. Cor-
ras. *in Paraphrasi Sacerdotali, par. 1. cap. 2. n. 9.*
& Ant. Thesaur. omninò videndus, *decis. Pedem.*
131. ex num. 1. ad 6.

Sin autem Ecclesia † Patronum habeat, & 2
is Ecclesiasticus sit, ei incumbit de conuenien-
ti administratore prouidere, *cap. cùm vos*, vbi
DD. *de offic. Ordinar* Si verò laicus, curare de-
bebit, vt hoc per Ecclesiasticos, quibus com-
petit, fideliter peragatur, cæterùm ipse admini-
strationi se immiscere non potest. Quoniam † 3
ad illum spectat custodia Ecclesiæ vacantis, ad
quem pertinet institutio, quando patronus lai-
cus est, vt expresse probatur *in d. cap. cùm vos,*
vbi gloss. & DD. *d. cap. non licet, cap. illud cap. de*
laicis 12. q. 2. cap. cùm venissent, de institution. cap.
filiis, vel nepotibus 16. quæst. 7. l. 3. tit. 15. par. 1.
Bald. *in d. cap. bonæ memoriæ, num. 5.* vbi etiam
Abb. & Imola *num. 12.* qui hanc communem
appellant, Decius *in cap. de Monachis, de præ-*
bend. & Georg. Cabedus *de patronat. Reg. Co-*
ronæ cap. 25.

Quamvis ipse idem in d. cap. bonæ, num
21. non inefficacibus argumentis contra hanc
communem insurgat, probare intendens, nul-
lam † differentiam inter patronum Ecclesiasti- 4
cum, & laicum in hac parte constitui debere,
imò efficacius, & magis priuilegiatum esse ius
patronatus laicorum, quàm Ecclesiasticorum.
Quod certè absque vlla hæsitatione admitten-
dum erit, † vbi vel priuilegio Apostolico vel 5
longa consuetudine talis custodiæ, & admini-
strationis ius patronis laicis competeret, vt
notant Abbas & Imola *in d. cap. cùm vos, Spe-*
culat. in tit. ne sede vacant. circa finem, num. 6.
Palac. Rub. *in tract. de benef. vacant. in Curia,*
§. 10. Greg. Lopez *in l. 11. tit. 16 par. 1. verb.*
Mayordomo, Lambertin. *de iure patron. lib. 2.*
par. 2.

par. 2 q. 1. principal. art. 29. num. 12. & art. 30. fol. 131. Thesaurus *d. decis.* 131. & Iulian. Viuian. *eod. tract. par. 2. lib. 7. cap. 8. num. 2.*

6 Quo fit, vt cùm † gloriosissimi nostræ Hispaniæ Reges, non solùm generalem protectionem Ecclesiarum Cathedralium sui Regni, verùm & ius patronatus in eisdem (præsertim Indiarum) habeant, & exerceant, tot priuilegiis, ac prærogatiuis munitum, iuxta ea, quæ latè dixi *suprà hoc lib. cap. 2. & 3.* meritò eis (inter alia) hæc custodia, & administratio cōpetat, vt apertè agnoscit idem Palac. Rub. *d. §. 10.* & licèt cogitandum relinquat Greg. *d. verb. Mayordomo*, ibi: *Ex quo tu cogita, an illud ius competat Regibus Hispaniæ ex consuetudine*: expressè tamen de ea

7 testatur † *l. 18. tit. 4 par. 1.* quæ licèt insinuet tūc temporis non esse in Hispania introductam cōsuetudinem, quòd Episcopi ad nominationem Regum eligerentur, & præsentarentur, antiquum tamen esse inquit, ex rationibus ibidem adductis, vt Regis custodiæ, & administrationi bona Ecclesiæ vacantis commendarentur, vt patet ex illis verbis: *Antigua costumbre fue de España, è duro toda via, è dura oi dia, que quando fina el Obispo de algun lugar, que lo fazen saber el Dean, è los Canonigos al Rei, &c. è que le encomiendan los bienes de la Iglesia, è el Rei debegelo otorgar, è embiarlos à recabdar, &c.* vbi Greg. Lopez hoc facere inquit ad id, quod notauerat, & cogitandum reliquerat *in d. l. 11.*

Et idem probatur *in l. 3. tit. 3. lib. 1. Ordin.* & in antiquis priuilegiis aliquarum Ecclesiarum, de quibus memini *sup. cap. prox. num. 39.*

8 vbi mentio habetur † de homine proprio, quem Reges Castellæ ad hoc nominare, & delegare solebant.

Et eandem custodiam sibi eadem ratione

9 Reges † Franciæ adrogasse, tradit Franc. Marcus *decis. 91. & 372. num. 1. part. 1.* Thesaur. *d. decis. 131.* Rebuff. *in concordat. titul. de Regia ad Prælat. nomin. faciend.* glos. *verb. In manibus*, & glos. *Et hodie nimis*, Ægid. Magister *de Regaliis, cap. 1. in princ.* Annæ. Robert. *lib. 3. rerum iudic. cap. 1. fol. 4.* & plura congerens Rhenat. Choppin. *lib. 3. de sacra Politia, tit. 3. num. 3. & Regno Neapolitano, & Lusitano,*

10 idem obseruari; quia † sub Regis protectione sunt Ecclesiæ Pastore viduatæ, Matth. de Afflict. *ad constit. Regni, rubr. 18. n. 1. lib. 3.* Cabedus *de patron. Regiæ Coronæ, cap. 26. num. 7. & 8. & decis. 83. 1. par.* & nouissimè D. Valençuela *consil. 196. num. 54. & seqq. vol. 2.* qui re-

11 fert qualiter Prorex Neapolitanus vacantibus Episcopatibus, aut Dignitatibus, vel beneficiis spectantibus ad ius patronatus Regium, quoad præsentationem, nominationem, aut liberam prouisionem deputet œconomum, qui illorum curam habeat, & fructuum, vt excepta portione moderata œconomo assignata, conseruentur ei ad, quem de iure pertineant, & D. Thom. Carleualius *de iudic. pag. 159. numer. 344.*

12 Id quod de Indiarum † iure cautum etiam habemus in illa sched. dat. Matrit. 18. Ianuarij ann. 1575. quæ extat *1. tom pag. 134.* ad Regios Argentinæ vrbis officiales directa, quæ eis iniungit, vt locationi, & administrationi decimarum sedis vacantis adsistant, ne in illis fraus cōmittatur, vt constat ex illis verbis: *Para que veais, y entendais como se hazen, y mireis por lo que toca al buen aprouechamiento, y buen recaudo dellos, y en que no se cometan fraudes, ny aya otros inconuenientes.* Et longè expressiùs in alia data Matriti 1. Martij ann. 1543 ex qua sumpta est generalis ordinatio ad omnes Audientias Indiarum ann. 1563. quæ iubet, vt Regij officiales hos reditus exigant, & in Regiis arcis custodiant, his verbis: *Y porque Nos tenemos ordenado que auiendo sede vacante por fallescimiento del Obispo, ò Prelado de la dicha prouincia, se meta en nuestra Real caxa la parte de los diezmos, que conforme à la ereccion auia de auer, y le pertenecia al tal Prelado. Mandamos, que cada y quando que lo tal sucediere, los dichos nuestros oficiales Reales lo cobren, y metan en nuestra Real caxa, y lo tengan en ella por cuenta aparte, y nos den siempre auiso de la quantidad que huuiere caido de ello, para que Nos proueamos lo que mas conueniente sea al seruicio de Dios N. S. y nuestro.* Quod quia minus exactè implebatur in prouincia Nouæ Hispaniæ, expedita fuit quædam sched. dat. Matrit. 23. Iunij ann. 1627. quæ Proregi iniungit, vt curet antiquam ordinationem, ac consuetudinem obseruari: *Y dè orden à los oficiales Reales de Mexico, y a los demas de su distrito, que cobren las vacantes de los Obispados de aquella tierra, y los espolios, y lo tengan en su poder por cuenta aparte, y auisen lo que se ha hecho de las passadas.*

Et ex hac custodia, & Regiæ manus in fructibus sedium vacantium impositione, orta fuit praxis, † tam nostri Regni, quàm Gallici, vt non 13 aliter nouus Prælatus ad eorum exactionem admittatur, quàm litteras Regias præsentet; quibus id iubetur, quas vulgò *Executoriales* vocamus, vt tradunt omnes ferè Doctores sup. citati, præcipuè Thesaur. *d. decis. 131. n. 10.* & insinuat *d. l. 18. part.* ibi: *Mandele entregar*, vbi Greg. Lop. sic inquit: *Ex hoc fortè manauit practica executorialium, quæ dantur in hoc Regio Consilio.* Vbi est aduertendum, quòd loquitur de Consilio Indiarum, cuius † ipse Cō- 14 siliarius tunc erat, & dum vixit, fuit. In quo formula eiusmodi executorialium post narratam Episcopi nominati, petitionem, præsentationem, & sedis Apostolicæ confirmationem, sic concludit: *Y visto por los de mi Consejo de las Indias, y las dichas Bulas, lo he tenido por bien, y assi os mando à todos, y à cada vno de vos, segun dicho es, que veais las dichas Bulas originales, ò su traslado signado, y conforme al tenor dellas deis, y hagais dar al dicho F. la possession del dicho Obispado, y le tengais por tal Obispo de essa prouincia; y le dexeis, y consintais hazer su oficio Pastoral por si, y sus Vicarios, y oficiales, y vsar, y exercer su juridicion, por si, y por ellos, en aquellos casos, y cosas, que segun las Bulas, y conforme à las leyes destos Reinos, lo puede, y debe hazer, haziendole acudir con los frutos, rentas, y diezmos, reditos, y otras cosas, que como à Obispo de esse Obispado le pertenecieren, conforme à su ereccion, y orden que tengo dada, &c.*

Neque est, cur hæc Regum cura, & custodia cuiquam ob iurisdictionis defectum scrupulum moueat, quoniam ea † non dirigi- 15 tur ad res Ecclesiasticas occupandas, & inuadendas, neque hoc de Regia in Ecclesias pietate, & largitate suspicari licet, sed potius

ad

ad eas custodiendas,& defendendas,& lites,differentias,& rapinas sedandas,& excusandas,quæ horum bonorum occasione in earundem Ecclesiarum vacantium perniciem,& boni publici turbationem fieri solent:quod vbi timetur,qui-
16 libet † Magistratus,& multò magis Princeps,licitè potest aliorum bona sequestrare, & ad suā manum reducere, vt vero domino reseruentur, eique,cui de iure competant, ex postfacto restituantur,*l.æquissimum,de vsufr.* Felin.*in cap.3. de præscript.* Bossius *in prax. tit. de Princip. num.* 212. Bobadilla *in Polit. lib.2. cap.18. num.*
17 93. *vers. Y aun en sede vacante*, vbi ait, † Archiepiscopatu, vel Episcopatu vacante, posse Regem iurisdictionem temporalem exercere in locis, vel villis, quæ aliàs sunt de dominio temporali eorundem Archiepiscoporum, vel Episcoporum.

Et hæc tutela fructuum, tanquam quid tem-
18 porale,† meram conseruationem respicit,nihilque iuris spiritualis vsurpat, vt in simili tradit Angel.*cons.23.*quem sequitur Socin. *inter cons. Curtij cons.20.*& in eisdem terminis, de quibus agimus,text.*in d.cap.cùm vos,de off.Ordin.*iuncta gloss fin.*ibid.& l.is cui,§.qui legatorum, D.vt in poss.legat.*Philip.Prob.*in addition. ad Ioan. Monach.in d.cap.cùm vos,& quæst.40.* Lapus *d.allegat.81.*Enric.de Bohic *in cap. examinata,de iudiciis,*Selua *in tract.de benef.2.par.q.9. col.2.* Rebuff.*in d.concord.* gloss. *verb.Et hodie,* Thesaur. *d. decis.131. num 9.* & Dom. Valençuela *d. cons.196. num.60.* ibi : *Non enim hoc fit, vt fructus beneficiorum Regi quærantur, in quem talis suspicio interesse pecuniarij cadere non potest, sed, vt excepta portione moderata œconomo assignata, conseruentur successori, vt erat de iure communi.*

19 Porrò quis sit hic, † cui de iure communi competant, & reseruari debeant fructus, & reditus Episcopatus, sede vacante, grauissima quidem est difficultas. Nam text. in Clement. statutum, de elect. docere videtur, eos in solidum futuro successori Episcopo pertinere,ibi: *Tempore vacationis earum futuris successoribus fideliter reseruandis*, quò & spectat text. *in d. cap. cùm vos, de off. Ordinar. lib.6. Extrauag. suscept., in principio, vers. Itaque de elect.*cum aliis, quæ hanc opinionem tenentes, tradunt Ioan. Monach. in cap. quia sæpè, de electione, vbi Philip. Probus in addition. Dominic. Ioan. Andr. & alij, ibid. & *in cap. præsenti vlt.* per text. ibi, *de off. Ordin. lib.6.* Abbas *in cap. fin. num.7. ne Prælat. vices suas*, Ancharran. *cons.158* Boërius *decis.340. num.2.* Panuin. *in tract. de offic. & potest. Capit. sede vacante, par.1. princip. q.1. num.1.* Plotus *de in litem iurand. §.33.* Hieron. Gabriel *cons.197. num.14.* Arnulph. Ruzæus *de iure Regalium, numer.2. fol.375. in vol.12. tract. Doctorum*, Couarru. *in cap. relatum. de testament. num.3.* Redoan. *de spoliis, quæst.1. numer.20. & quæst.5. num.3.* Copus *de fructibus lib.4. tit.3. cap.2.* & plures alij relati ab Azor. *2. tom. instit. moral. lib.8. cap.4. quæst. pag. 965.* Tuschus *conclus.515. & 516* Nicol. Garcia *de benef. 2. par. cap.5. à num.89.* Sesse *de inhibition. cap. 1. §.8. num.20.* Cardos. *in prax. iud. & aduoc. verb. Fructus, num.24.* D. Valençuela *vbi sup. num.60.*

Contra verò, quòd non tantùm ad successorem, † sed etiam † ad Ecclesiam pertineant, 20 expressè docet text. *in d.cap. præsenti, de offic. Ordin. lib 6.* hos fructus vacationis cum spoliis Episcopi defuncti commiscens, ibi : *Quæ vel in vtilitatem Ecclesiæ, vel futuris debeant successoribus reseruari fideliter*, & *in cap. quia sæpè, de elect. eodem lib.* ibi : *Quæ in vtilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris debent successoribus reseruari.* Quæ iura cùm alternatiuè loquantur, ita à multis communiter accipiuntur,vt dimidia pars Ecclesiæ, altera dimidia successori assignetur, arg. text. *in l. si pater 40. cum seqq. D. de hæred. instit. l. vt filio 7. D. vt legat.* cum alis traditis à Lano Langlæo *lib.5. semestr. cap.4.* Escobar *de ratiociniis cap. 9. à num.6.* Hering. *de fideiuss. cap.6. à num.87.* Osuald. *ad Donel. lib.26. cap.2. litt. B.* Peregrin. *consil.85. num. vlt. lib.1.* Gilken. *in l.3. C. de hæred. instit. num.7.* Thesaur. *decis.89. num.3.* Gratian. *5.tom. discept. cap 810. num. 28.* Et ita in specie hanc diuisionem admittunt, vel saltem, quòd successor debeat hos fructus in Ecclesiæ vtilitatem expendere, Nauarr. *de spoliis, §.9. num.3. & §.10. num.1. & § 12.* & magis constanter *consil. 37. tit. de simonia, num.5.* Nicol. Garcia *d. cap.5. num.89.* ibi : *Nisi in vtilitatem Ecclesiarum expendantur,* Molina *disp.147. num.8.* & alij ex *suprà* relatis.

Eamque probasse videtur † antiqua praxis 21 Hispaniæ; nam in quodam priuilegio Regis Alphonsi Asturicensi Ecclesiæ concesso ann.1255. quod refert Ægid. Gundisaluus de Auila *in d. Theatr. Eccles. Ouetens. fol.41.* ita scriptum reperio: *La mitad dellas sea para el Cabildo, la otra mitad para que el Obispo que entrare ponga su casa, y que como el Rei embiada vn hombre à recoger la hazienda del Obispo muerto, el Cabildo lo ponga, para que con el del Rei lo recoja.*

Et hoc ius apud nos inualuisse,& percrebuisse videtur, quoutque tandem † Romani Ponti- 22 fices,tempore Catholicorum Regum Ferdinandi & Elisabeth(ipsis licèt reclamantibus)in his Regnis Castellæ,& Legionis, simul cum spoliis defunctorum Episcoporum, reditus etiam sedis vacantis Cameræ Apostolicæ reseruarunt,& ad eos † administrandos,colligendos, & exigen- 23 dos, Collectores introduxerunt per Bullas, & Motus proprios,de quibus mentionem fecimus in cap. præcedenti, cuius introductionis historiam,& causas,& qualiter sæpè actum sit de eius supplicatione,ob † damna, quæ in dictis Reg- 24 nis ex his collectionibus, & pecuniarum extractionibus sentiuntur, benè scripsit Ægid.Gundisaluus vbi suprà,& ante eum D. Fr.Prudentius de Sandoual, Episcopus Pampilonensis *in Histor. Reg. Alphons. VII. cap.64. fol.179. & in histor. D. Imper. Caroli V. lib.27. §.7. in fine.*

Sed licèt hoc adhuc obtentum non sit, tamen † in Regnis,& prouinciis in quibus Col- 25 lectores spoliorum admissi non sunt, exclusa quoque reperitur intentio Cameræ Apostolicæ quoad fructus sedis vacantis, & hanc exclusionem,data consuetudine per summum Pótificem tolerata, validam, & licitam esse, vltra ea, quæ de spoliis agens,dixi *in cap.præcedenti num.23.& seqq.*expressè probat Seraphin. *decis. 594. num.10. & 13.* vbi refert Bullam Iulij III. ano.1551.ita declarantem.

Et sanè in Gallia tantùm abest, quòd admissa fuerit Cameræ Apostolicæ reseruatio,
26 vt † potiùs hucusque Reges Christianissimi illius Regni, siue ex consuetudine, siue ex Bullis Apostolicis, siue etiam ex solo iure patronatus Regij, quod in suis Ecclesiis Cathedralibus se habere contendunt, sibi in totum, & absolutè prædictas vacantes applicent, & de eorum fructibus, & reditibus pro suo arbitrio disponant, parui facientes decisionem, & excommunicationem textus *in d. cap. quia sæpè, & cap. generali, de elect. lib. 6.* & graues illas discordias, quæ olim ortæ sunt super hoc articulo, & collatione beneficiorum (quam sibi etiam vsurpatunt) in Bonifacium VIII. & Philippum Pulchrum, de quibus memini *sup hoc lib. cap. 1.*

27 Et in specie † de Regali (quod ipsi vocant) iure gaudendi fructibus sedis vacantis, & conferendi præbendas, quæ interim vacant, (quasi hoc quoque inter fructus vacantis connumeretur) Ioan. Andreas, Archid. Ioan. Monach. & alij, quos refert Philippus Probus *quæst. 49. per totam, & quæst. 2. num. 11.* Ægid. Magister *de Regal. c. 1.* Arnulph. Ruzæus Grassal. *vbi supra*, Rebuff. *de pacif. possess. num. 294.* Petr. Gregor. *lib. 15. syntagm. cap. 12. num. 25. & lib. 12. cap. 8.* Franc. Marcus *decis. 90. num. 6. & decis. 94. num. 9. fol. 25. part. 1. & decis. 144. num. 8. fol. 34. part. 2.* Annæ. Robert. *lib. 3. rer. iudic. cap. 1. fol. 4.* vbi pluribus contendit, ratione custodiæ, & patronatus, Reges Galliæ, omninò suos facere fructus, vacationis tempore obuenientes, Valdes *d. cap. 22. num. 12.* Rhenat. Choppin. *de doman. Franc. lib. 2. tit. 9. à n. 3. & de sacra politia, lib. 1. tit. 3 n. 7. circa fin. & tit. 7. num. 15.* & Monastich. *pag. 326.* Brodæus *in addition. ad Lobetum, sub litt. R. art. 560. &* Fabricius Blinian. *de beneficiis, cap. 9. num. 36.* vbi inquit: *Vix alium reperi, cuius hac in parte ius firmiùs, quàm Galliæ Regis existat, quiuè magis moderatè, & piè eo iure vtatur.*
28 Idemque † in Vngaria & Polonia fieri, ipsimet Auctores testantur, & de Regno Angliæ, text. *in cap. ex diligenti, de iure patronat.* cuius integra habetur apud Anton. August. ibi: *Præ isto Episcopo de medio sublato, & reditibus Episcopatus ad fiscum deuolutis.*

Sed in nostris Indiarum prouinciis, quamvis
29 Camera Apostolica, & † Collectores horum fructuum non admittantur, nec admitti debeant, vt pluribus Regiis schedulis admonemur, de quibus memini *suprà cap proxim. x num. 26.* Ipsæ tamen eædem adiiciunt, eos reseruari debere his, quibus de iure Canonico competunt, vt patet ex verbis illius anni 1581. ibi: *No se han podido, ni mandado tomar para la Camera Apostolica los espolios de los Prelados dellas, que han fallecido, ni las sede vacantes, por guardar en esto el derecho Canonico.* Et ibi: *Y que los dichos espolios, y sede vacantes se distribuyan conforme à lo que se dispone en el derecho Canonico.*

Et ita ferè semper in facti contingentia di-
30 stributæ sunt † dimidia parte successori, & altera dimidia Ecclesiæ pro fabricæ necessitatibus assignata, nisi ratio aliqua vrgens proponeretur, quæ magis vni, quàm alteri tribui requireret, vel aliquid ex tota grossa deduci, in alia pia opera pro Regis, & supremi Consilij Indiarum arbitrio eroganda. Adeò, vt hæc concessio peti magis, quam præstari soleret, vt aliàs dicitur *in l. 1. §. permittitur, D. de aqua quotid. & æstiua*, & versa fuerit in assiduam iurisdictionem, vt vtar verbis Imperatoris Iustiniani, *in princip. Instit. de fideicomm. hæredit.* Quousque anno 1617. cùm ad † Archiepiscopatum Argentinum, vulgò 31
de los Charcas, promotus fuisset Illustriss. & Reuerendiss. Archiepiscopus D. Fr. Hieronymus de Tiedra, insignis Regius Concionator, ex Ordine Prædicatorum, & in Regias aures delatum esset, reditus sedis vacantis dicti Archiepiscopatus supra modum excreuisse, & ingentem quantitatem conficere, & planè durum, vel superfluum videri, eam Monacho applicari, paupertatem eousque professo, & postmodum fructibus Archiepiscopatus satis dotato, & ditato: aut etiam Ecclesiæ, cuius fabricæ, pro regionis illius opulentia, & aliis Regiis subuentionibus, sufficienter, imò & splendidè prouisum, & prospectum erat. Iustiusque, imò potius & satiùs esse, vt hi reditus in posterum Regiæ distributioni reseruarentur, quibus posset alia æquè, aut magis pia opera, pro arbitrio suo exercere, vel ingruentibus bellis, & aliis publicis necessitatibus, quibus quotidie premitur, subuenire. Decretum fuit per Regiam Maiestatem Philippi IV. *Esta materia es de mucha consideracion, y para poderla resoluer, holgarè que el Consejo declare el hecho con particularidad, y diga su parecer en derecho, y me lo embie todo.*

Quod supremus † Indiarum Senatus maturè 32
dispofuit, & seriò deliberauit, & super hoc articulo doctos quosdā libellos scripserunt & Regiæ Maiestati obtulerunt Dom. D. Petrus Marmolejo, tunc eiusdem Consilij & nunc in supremo iustitiæ Senator meritissimus, & D. Garcia Perez Araciel Fisci Regij Patronus, & posteà multis aliis honoribus pro meritis auctus, sed in florenti adhuc ætate, ipsis heu & nobis ereptus. In quibus libellis, siue iuris allegationibus probare, & suadere conati sunt, licitè, ac liberè posse Regem nostrum omnibus fructibus harum vacationū potiri, esseque bona temporalia Regiæ Coornæ vnita, & incorporata, ac per consequens, etiam in vsus profanos expendi posse. Quamvis securiùs esset, & Catholica maiestate, ac pietate digniùs, vt in pios conuerterentur. Sed cùm aliter alij censuissent, & consuluissent, & plures doctissimorum, & grauissimorum virorum sessiones super hoc indictæ, & habitæ fuissent, tandem omnibus auditis, & inspectis, in eam sententiam itum fuit, vt prædicti reditus in tres partes deinceps (non in duas, vt anteà) diuiderentur, quarum vna successori in Episcopatu, altera fabricæ Ecclesiæ, tertia pro Regis arbitrio in vsus pios applicaretur. In quo videtur in praxim reuocata antiqua illa Hispaniæ consuetudo in diuisione horum spoliorum seruari solita, ante Cameræ Apostolicæ subrogationem, de qua cum D. Fr. Prudentio de Sandoual mentionem feci *sup. cap. proxim. num. 39.*

Et iuxta hæc, ex † anno 1621. diuisio in 33
hunc modum fieri consueuit, nisi aliquando Ecclesiæ, vel Prælati necessitas Regiæ quoque partis subuentionem expostularet, & hoc dilucidè

dilucidè aperuit nouissima quædam schedula dat.
Matriti 3. Decembr. ann. 1631. Quæ, cum Mo-
nasterio Regio Monialium regulæ sanctæ Brigit-
tæ Pintiæ instituendo, tria ducatorum millia sin-
gulis annis in his vacantibus consignari præci-
piat, sic rem totam in exordio comprehendit:
Oficiales de mi haZienda Real de la ciudad de
los Reyes de las prouincias del Perù. Auien-
do los señores Reyes mis progenitores, desde que
se descubrieron las Indias, acostumbrado à ha-
zer merced à las Iglesias, assi Metropolitanas,
como Catedrales de ellas, quando vacan por sus
Prelados, de la mitad de lo que valen sus ren-
tas, pertenecientes al Prelado, desde que que-
dan vacas, hasta que su Santidad dà el Fiat à
sus sucessores, para que con lo que montasse la
mitad de las dichas vacantes, se fuessen proueyen-
do de todas las cosas de que tuviessen necessidad,
para el seruicio del culto diuino. Y de la otra
mitad à los Prelados nueuamente elegidos. Por
estar yà las dichas Iglesias sin tanta necessidad co-
mo à sus principios; de algunos años à esta par-
te les he ido haziendo merced de la tercera par-
te de las dichas vacantes, y otra tercia parte à
los Prelados para el despacho de sus Bulas, y ha-
zer su viage à sus Iglesias, y prouenirse de Pon-
tifical; y la otra tercia parte de las dichas vacan-
tes, he reseruado para disponer dellas en obras
pias, &c.

Hæc cùm ita se haberent, & vniformiter ex
dicto tempore seruarentur, vltimò tandem ac-
cidit, vt vacante rursus eodem Episcopatu Ar-
gentino, & ex variis causis eius prouisione per
aliquot annos suspensa, cùm vacationis redi-
34 tus magni esset dicerentur, iterùm † in quæ-
stionem vocatum fuerit ann. 1635. an hi, tuta
conscientia, fisco applicari possent. Super quo
supremus Indiarum Senatus denuò à Rege no-
stro consultus, Me inter alios Patres sedente, &
Referendarij munus obeunte, liberè, & piè (vt
solet) quid sentiret, exposuit: & communi ac
conformi ferè omnium suffragio, in eam sen-
tentiam iuit, vt nihil ex solemni, & antiquo
iure derogaretur. Licèt non defuerint, qui con-
trarium valdè, & efficaciter suadere conati sunt.
35 Et † eruditissimus pariter, ac nobilissimus vir
Dom. D. Christophorus Moscoso & Corduba,
tunc in eodem Senatu disertissimus, & vigilan-
tissimus Regij fisci patronus, satis doctam iu-
ris Allegationem elucubrauerit, vestigiis illa-
rum insistens, quas præteritis annis scripserunt
Domin. D. Petrus Marmolejus, & Garcias Pe-
rez Araciel, de quibus suprà meminimus, & plu-
ra (quæ est eius eruditio) solerter, & diligenter
adjiciens.

Quorum præcipua fundamenta inde peti
36 videntur, quòd omnes Indiarum † decimæ ex
concessione Apostolica nostris Regibus com-
petunt, atque adeò inter temporalia eorum bo-
na connumerantur, vt *suprà hoc libro capite*
primo, fusè probaui, quam naturam retinere
inquiunt, etiamsi posteà ab eisdem Regibus
Ecclesiis donatæ fuerint, vt sentiunt plures,
quos adduxi *suprà eodem capit. 1. numer.* 51. Ac
proinde liberè, ac licitè in quosvis vsus ex-
pendi posse, vbi ipsas Ecclesias vacare con-
tigerit. Quoniam non aliter à se abdicare vo-
luerunt priscum illud ius concessionis Pontifi-
ciæ, nisi quatenus Ecclesiæ vsibus, & vtili-
tatibus opus esset, quod cùm cesset tem-
pore sedis vacantis, meritò tunc ad eos re-
uerti inquiunt, & † concessionem cessare, 37
concessionis causa cessante; *capit. reliqui*, vbi
expressè Panormitanus *notabil. 3. de custod.* Eu-
char. Matth. de Afflictis *capit. 1. §. moribus,*
numer. 3. si de feud. fuerit controuers. inter
dom. & agnat. Tiraquellus *de cessante cau-*
sa, 1. part. litter. C, numer. 52. l. in agris,
D. de adquir. rerum domin. cum aliis tradi-
tis à Marta. *de iurisdictione, 1. parte, capit.*
47. *numer.* 45. & Dom. Valençuela *conf.* 62.
numer. 92.

Rursus adjiciunt, eandem donationem, vt ex
ipsius litteris patet, & ex Bullis erectionum Ec-
clesiarum Indiarum, apertè factam videri, † 38
vt Episcopi pro tempore existentes congruam
quantitatem haberent, vnde se commodè ale-
re possent, vt dixi *suprà capit. 1. & 4.* & insi-
nuant illa verba: *Quarum vnam Nos, & suc-*
cessores nostri Episcopi perpetuis futurisque tem-
poribus pro onere Pontificalis habitus sustentan-
do, & vt decentiùs, & iuxta Pontificalis offi-
cij indigentiam statutum nostrum sustentare va-
leamus, absque aliqua dispensatione pro no-
stra speciali mensa habemus. Et ibi: *Licèt ad*
præsens per Regiam Maiestatem ad alimenta
sint nobis præstita. Vnde conantur deducere,
illam sortiri, & habere naturam vsusfructus,
ad alimenta legati, † quod certum est morte 39
alimentarij finiri, & ad concedentem reuerti,
l. cùm hi, §. modus, D. de transact. l. final. §.
dominus, D. de vsufruct. l. Firmio, in final. D.
quando dies legati, §. finitur, cum vulgat.
Inst. de vsufruct. pulchrè Bald. *in l. 1. §. ius na-*
turale, in fine, D. de iustit. & iure. Vbi quòd
hoc procedit etiam in alimentis debitis ex sta-
tuto, & *in Authent. cui relictum, circa finem,*
vers. Quid enim, C. de indict. viduit. vbi in-
quit, quòd alimenta transmitti non possunt ad
hæredes, ex quo eorum subiectum est anima,
& corpus, Petrus Surd. *de alimentis, titul. 5.*
quæst. 1. numer. 1. optimus text. *in † l. domi-* 40
nus 64. §. per fideicommissum, D. de vsufruct.
ibi: *Per fideicommissum fructu prædiorum ob ali-*
menta filiis relicto, partium emolumentum ex
persona vita decedentium ad dominum proprie-
tatis recurrit: iunctis aliis, quæ de prohibito
iure accrescendi in relictis causa alimentorum,
tradit text. *in eadem l. dominus, in princip.* Bart.
numer. 42. & Ripa *numer.* 14. *in l. re coniun-*
cti, D. de legat. 3. Surd. *vbi supr. titul. 9. quæst.*
5. per tot. Et Ego latiùs *supr. libr. 2. cap. 12. ex*
numer. 45.

Et conducit exemplum Capellarum, quæ sunt
† iuris Regaliorum, quarum, vbi vacant, Rex 41
percipit fructus, non solùm futuros, verùm & ex-
tantes tempore vacationis non recollectos, leua-
tos, & in horreo reconditos, vt resoluit Ar-
nulph. Ruzæus *de iure Regaliorum, priuileg.* 300.
numer. 1. & 5. Restaur. Castal. *tractat. de Imper.*
quæst. 10. numer. 29. Carol. de Grassal. *Regal. Fran-*
ciæ, libr. 2. iure 1. pag. 230. Boër. *quæst.* 32. *num.* 9.
Ægid. Magister. *in tractat. de Regalibus, capit.* 4.
& sequentib. & D. Valençuela *conf.* 196. *num.* 52.
libr. 2.

Deinde considerabant, ex Regiis præstatio-
nibus, quæ hucvsque de his vacantibus præ-
cesserunt, successoribus, & Ecclesiis non posse
vtiliter † aliquam obligationem coactiuam in 42
posterum introduci; cùm constet eas voluntarias

EEe 4 fuisse,

fuisse, vt ostendunt tum forma petitionis earundem vacantium, semper ab Episcopis successoribus, & Ecclesiis fieri solita, quæ arguit eas si-
43 bi de iuris rigore nequaquam deberi, † *l. vnica, Cod. de thesaur. libr.* 10. Gregor. Lopez *in l. 6. gloss.* 4. *tit.* 11. *part.* 6. cum aliis traditis à Mageno *in tract. de aduocatia armata, cap.* 9. *num.* 542. & à Me *in* 1. *tom. de iure Indiarum, lib.* 3. *cap.* 1. *numer.* 52.

44 Tùm præcipuè forma concessionis, † quæ semper etiam gratiam sonat, & præsefert, cùm Reges in ea dicant: *Que hazen merced de la dicha parte de la vacante*, vbicunque eam, vel successoribus, vel Ecclesiis concedunt. Dona-
45 ti quippè † illud tantùm videtur, quod nullo iure cogente conceditur, *l. donari, D. de regul. iuris*, vbi Rebuff. Fab. & alij, Surd. *de aliment. titul.* 6. *quæst.* 9. *numer.* 65. nouissimè Marius Cuttellus *de donation. tractat.* 1. *discurs.* 2. *particula* 12. *numer.* 19. Et in necessariis, & præcisis nemo liberalis existit, *l. rem legatam, D. de adim. legat. l. hoc iure*, §. *si quis seruo, D. de donation.* Petr. Fab. *in dict. l. donari, & in l. cuius per errorem, D. de regulis iur.* Mieres *de maiorat.* 1. *part. quæst.* 22. *numer.* 176. & Alexand. Ludouis. *decis.* 236. *numer.* 6. Et aliàs, dicendum proculdubio esset, illa verba: *Que hazen merced*, nihil operari, vel in propria significa-
46 tione non sumi, quod in † omnibus iuris articulis fugiendum est, *l. non aliter, D. de legat.* 3. *l. si quando, D. de legat.* 1. *l. insulam, de præscript. verbis, l.* 5. *tit.* 33. *part.* 7. cum aliis, quæ adducit Menoch. *cons.* 57. *num.* 40. D. Ioann. del Castillo *libr.* 4. *controuers. capit.* 10. *numer.* 10. Schrader. *post quæstion. ad Iustin. tractat. de reb.* §. 1. *num.* 76. Et in priuilegiis probat elegans text. *in l.* 1. *ad fin. D. ad municip. & in l. quoties, D. de verbor. obligat.*

47 Quod euidentiùs etiam inferri inquiunt ex † variatione, quæ in eisdem præstationibus intercessit, cùm sæpè pro dimidia, aliquando pro tertia parte factæ fuerint, & multoties etiam nihil omninò erogatum reperiatur, sed in alios vsus conuersum, quod denotat hunc actum merè ex Regia voluntate, & facultate pendere, &
48 excludit, † ius easdem præstationes in futurum tanquam debita expostulandi, iuxta text. *in l. cùm de in rem verso, D. de probat. l. si certis annis, C. de pact.* iuncta *l. Proculus, D. de damno infecto, l. qui iure familiaritatis, D. de acquirenda possess.* cum aliis latissimè congestis à Dom. Ioann. del Castillo *libr.* 7. *controuers. capit.* 32 *numer.* 20. Sesse *decis.* 406. Borell. de Magistrat. *edict. libr.* 4. *capit.* 7. *numer.* 30. & Dom. Valençuela Velazquez *consil.* 94. *num.* 64. *volumine* 1.

49 Maximè cùm † contra fiscum, & in his iuribus Regalibus, non facilè admittatur præscriptio, nisi fortè immemorabilis esse probetur, & talia regalia superioritatem, & supremam potestatis Principis non concernant, vt, post alios, late tradit Mastrill. de Magistrat. *libr.* 1. *cap.* 19. *per totum*, Regner. Sixtin. *de Regal. libr.* 1. *capit.* 5. *numer.* 130. *cum sequentib.* Et noster D. Ioannes del Castillo *tom.* 7. *controuers. capit.* 21.
50 *numer.* 2. *& sequentib.* Nec † valere soleant tacitæ, aut expressæ alienationes, quas de bonis in Regia Corona semel incorporatis faciunt, in præiudicium eorum, qui in illa successuri sunt, *l. final.* §. *sed nostra maiestas, C. commun. de legat. l. si fundum* 105. *D. de cond. & demonstr. l. cum filius* 28 *D. de milit. testament.* ibi: *Veruntamen alienum ius minuere non potest, cap. intellecto*, vbi DD. *de iureiurand. l.* 5. *tit.* 15. *part.* 2. eleganter Petrus Gregorius *libr.* 3. *de Republ. cap.* 8. *numer.* 3. *&* 5. Petrus Caballus *consil.* 147. Augustin. Barbos. *in tractat. de præscript.* 30. *à numer.* 423. Reinosus *obseruat.* 73. Gratian. 1. *tom. discept. forens. capit.* 43. Gasp. Schifordigher. *libr.* 3. *annotation. ad Anton. Fabr. tractat.* 11. *quæst.* 41. latè & vtiliter Martin. Mager. *de aduocat. armata, cap.* 16. *ex numer.* 824.

Id quod sæpissimè † Reges nostri ad suæ conscientiæ exonerationem in suis testamentis declararunt, vt constat *ex l.* 11. *titul.* 7. *libr.* 5. *Recopilat.* & nouissimè *ex clausula* 27. testamenti Regis, ad domini nostri Philippi Tertij, quæ refert alias Catholicorum Imperat. Caroli Quinti, & D. Philippi Secundi, cuius hic non grauarer verba subnectere, nisi id præstitisset Melchior Phœbus *decis. Lusitana* 184. *numer.* 34. *tom.* 2. 51

Et in terminis † alienationum iurium sedis vacantis, & quòd tantùm Regi concedenti præiudicet, tradit Bleinianus *de benef. libr.* 1. *cap.* 9. *numer.* 36. *& numer.* 40. ibi: *Has tamen remissiones iuris Regalia, nedum temporalium, sed spiritualium respectu, personales esse, nec vltra vitam concedentium, seu impetrantium, extendi docet Brodæus post Lobet. in litt. R. art. 56. & inter cætera profert argument. ex capit. veniens extrà, de transact. & alia pleraque arresta, quibus eiusmodi remissionum Regiarum, siue compositarum cum Episcopis ratio, semper ab eodem Senatu habita non est; iisque non obstantibus iuris Regalia locus fuit concessus.* 52

Sed pro contraria sententia perpensum fuit, longè veriùs, & receptiùs videri † concessionem decimarum Ecclesiis Cathedralibus Indiarum à nostris Regibus factam, perpetuam, & 53
irretractabilem fuisse. Tùm, quia promanauit à fonte tantæ Maiestatis, † cuius beneficia sem- 54
per decet esse mansura, *l. final. D. de constit. Princip. l. cùm multa, C. de bon. quæ liber.* ibi: *Vt enim Imperialis fortuna omnes supereminet, ita oportet principales liberalitates culmen habere præcipuum*, cum aliis. Tùm etiam, quia hîc nihil de iuribus Coronæ Regiæ alienatum, vel diminutum videri potest, cùm † concessæ fuerint 55
in executionem, & implementum oneris, siue conditionis, qua sancta sedes Apostolica eas eisdem Regibus dedit; nempè, vt Ecclesias Indiarum, & earum Prælatos, & Ministros, competenti dote, ac sustentatione donarent, ibi: *Assignata priùs realiter, & cum effectu dote sufficiente, ex qua illi Præsidentes, earumque Rectores se commodè sustentare, &c.* Vnde † hic 56
actus non tam debet ipsis tribui, quàm ordinanti, *l. patet ex prouincia, D. de manu. vind. l. vnum ex familia, in princip. &* § 1. *D. de legat.* 2. cum late adductis à Tiraq. *ad leg. connub. gloss.* 8. *ex numer.* 184. *ad* 250. & Surd. *cons.* 337. *numer.* 26. Cuius dotis vicem dictæ † decimæ sor- 57
titæ sunt, ac per consequens † ex propria verbi 58
significatione ad proprietatem, & non vsumfructum temporalem, earum concessio referri debet, iuxta text. *in l.* 3. *in fine, de dote prælegata*, Bart. *in l.* 2. *numer.* 7. *eodem tit.* Menoch. *libr.* 4. *præsumpt.* 144.

quamvis in rebus æstimatis relictum sit, non ad quantitatem, sed ad ipsas res æstimatas refertur, de quo Menoch. *vbi suprà num.*10. Et generaliter
60 † in dubio semper ac rei donatæ fit mentio, relatio potius ad proprietatem, quàm ad vsumfructum facienda est, *l. filios hæredes*, vbi Bart. *num.*1. *D. de vsufruct. legat. l. si fundum certa die, de verbor. obligat.* Menoch. *d. lib.*4 *præsumpt.*153. *num.*3. Mantica *vbi suprà*, *num.*5. & Castillo *n.*13. Et exemplum potest adduci in
61 † bonis, quæ filiis illegitimis conceduntur, quæ licèt alimentorum nomine eis præstentur, semel tamen præstitis, plenam proprietatem, & liberam dispositionem in illis acquirunt, *l.*9. *& l.*10. *Tauri*, quæ hodie est *l.*7.*&* 8. *tit.*8.*lib.*5. *Recopilationis.*
62 Et semper debent † Reges in his dotationibus Ecclesiarum, etiam vbi de suis bonis eas faciunt, valdè liberales, & munifici esse, quia id non diminuit, sed potius auget, & extollit statum, & coronam ipsorum: vt pluribus exemplis probant Petr. Gregor. *de Repub. lib.*13. *cap.*17. *ex numer.*16. Magerus *de aduocatia armata*, *capit.*5. *num.*125. *& cap.*9. *num.*513. Bobadilla *lib.*2 *cap.*18. *ex numer.*325. Ego suprà *hoc libro capit.*4. *numer.*10. *&* 11. & eleganter D. Cyprianus *lib. de opert, & eleemosynis*, sic inquiens: *Si vereris, ac metuis, ne si operari plurimum cœperis, patrimonio tuo larga operatione finito, ad inopiam redigaris, esto in hac parte intrepidus, esto securus. Finiri non potest, vnde in vsu Christi impenditur, vnde opus cæleste celebratur*: & tradit alia Rangolius *in cap.*4. *libr.*1. *Regum*, *capit.*19. rectè contra Bodinum, & Cunerum probans, quàm sit antiqua in Regibus erga Ecclesias liberalitas, & munificentia, & in specie de nostris Regibus Hispaniæ agens Gabr. Vazquez *de reditibus Eccles. capit.*1. §.3. *rubr.*3. Valdes *de dignit. Reg. Hispan. cap.*19. *& capit.*21. *num.*6. D. Valençuela *contra Venetos*, *part.*2. *numer.*12. & Anast. Germon. *in assert. libert. & immunit. Eccles. cap.*9.

Secundò, quia licèt fateamur, decimas Regibus, & aliis laicis concessas, dum apud eos manent, temporalium bonorum naturam assumere, communior tamen, & securior opinio
63 est, † quòd vbi ex eorundem Regum liberalitate, Ecclesiis, vel Ecclesiasticis redonantur, pristinam conditionem resumunt, & tanquam quid Ecclesiasticum, siue spirituale deinceps tractari, & iudicari debent, vt docent plures Auctores, quos retuli *supr. hoc libr. cap.*1. *numer.*39. Vnde consequitur in his, de quibus loquimur nihil nostris Regibus remansisse, quod amodò profani iuris censeri possit,
64 cùm † renuntiatio, quam fecerunt in fauorem Ecclesiarum, fuerit generalis, & absoluta, *l. Iulianus*, *D. de legat.*3. Hondedeus *consil.*76. *num.*31. *vol.*2. & Gurba, plures adducens, ad stat. Messanæ, *cap.*1. *gloss.*2. *par.*1. *num.*117.
65 Et † eis facile esset, si vellent sibi vacationes fructus reseruare, illud exprimere, quemadmodum expresserunt reseruationem duorum nouenorum, de quibus dixi *sup. dict. cap.*4 *ex num.*18.
66 Quod † efficacissimè arguit in reliquis, nec posse, nec voluisse quicquam vllo tempore postulare, vt in simili eleganter probat Felin. *in cap. quoniam frequenter*, *vt lite non contestata*, *numer.*2. Rosenthal. *de feudis*, 1.*part. capit.*5. *conclus.*14. qui innumeros refert, Petra *de potest. Princ. cap.*22. & Sixtin. *de regalib. lib.*1. *cap.*5.*num.*86 & conducit reg text.*in cap. nouerint* 10 *q.*1 *& in cap. cum Apostolica, de his quæ fiunt à Prælat.*

Tertiò, quia nihil officit, † quod Prælatis 67
veluti in alimenta, & loco congruæ sustentationis, dictæ decimæ assignatæ dicantur in earum concessione, & Bullis erectionum suprà relatis. Nam illa verba solum denotare voluerunt causam, siue intentionem dictæ concessionis faciendæ, non autem eam modificare, neque ad naturam alimentorum, vel vsusfructus restringere, vt in simili probat elegans
text. † *in l. cum alimenta* 22. §. *qui fratris*, *D.* 68
de supellect. legat. ibi: *Illam autem adiectionem, vt habeant vnde se pascant, magis ad causam prælegandi, quam ad vsumfructum constituendum pertinere.*

Idem probat text. *in l. donationes*, §. *species*, *D. de donationibus*, per quem tenet eleganter Bartol. ibidem, *& in l. species, de auro & argento legato*, *& in l. libertis*, *D. de aliment. legat.*
Quod † quoties donatio incipit à re ipsa, quæ 69
donatur, siue ipsius expressione, & assignatione, vt in nostro casu contingit, quamuis posteà adiiciatur, eam cedere debere in vicem alimentorum, vsus, vel vsusfructus, adhuc donatio proprietatis facta videtur, & reliqua verba eius limitationem non inducunt, sed demonstrationem, effectum, siue causam impulsiuam concessionis in maiorem ipsius donatarij fauorem. Quod secus esset, si ipsa donatio inciperet à concessione ipsius vsusfructus, vel alimentorum in tali re, vel ex tali quantitate soluendorum. Quam doctrinam omnes DD. vnanimiter sequuntur, vt innumeris relatis probat Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 153. *num.* 11. *& consil.* 352. *num.* 17. *lib.* 4. Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 9. *titul.* 2. *num.* 29. Ludou. Molina *de primogen. lib.*1. *cap.*19. *num.*9. Surd. *consil.*11. *ex num.*4 *lib.* 1. *& in tract. de aliment. tit.* 2. *quæst.* 1. *in princip.* Lara de Corduba *in l. si quis à liberis*, §. *vtrum*, *num.* 34. *D. de liber. agnosc.* Osualdus ad Donel. *lib.* 10. *cap.* 5. *litt. A*, Anton. Gama *decis.* 92. vbi eius Additionator Flores de Mena, qui plurimos refert, & Dom. Ioann. del Castillo *de vsufructu, cap.* 30. *numer.* 4. adiiciens *numer.* 5. post Mantic. *suprà num.* 29. Idcircò † hoc legatum perpetuum esse 70
dici, transmissibile ad hæredes, provt in alio elegantissimo casu, & nostro valdè simili ostendit I. C. *in l. annua* 20. §. *Attia*, *D. de annuis legat.* vbi legatum annuum his, qui in templo seruirent, relictum, etiam pro tempore, quo hi deficiunt, templo datum videri, & perpetuam causam habere, Scæuola inquit: *Respondi secundum ea, quæ proponerentur, ministerium nominatorum designatum, cæterum datum templo, & in perpetuum*, hoc est, vt nullo casu, nullo tempore, aut prætextu amplius ad legantem, vel eius hæredes redeat. Et † hæc est propria, & vera huius vo- 71
cis, *in perpetuum*, significatio, vt ferè in eisdem nostris terminis docet Hieron. Gabriel, plures allegans, *consil.* 76. *numer.* 7. *&* 8. & August. Barbosa *de dictionibus*, *diction.* 163. *numer.* 5.

Quartò, quia dato, quod prædicta consideratio aliquid operaretur, † planè quidem 72
solum

ſolum procederet quoad Prælatum, & partem redituum ſedis vacantis, quæ ei applicari ſolet, non autem quoad partem Eccleſiæ, quæ nunquam moritur, cuiuſque alendæ, dotandæ,
73 & reparandæ obligatio † perpetuam cauſam habet, *l. proponebatur, D de iudiciis*, *l. cum debere columnam*, *D. de ſeruit. vrban.* Alciat. *lib.* 6. *parerg. cap.* 17. Langlæus *lib.* 5. *ſemeſtr. cap.* 1. Seſſe *deciſ.* 149. & multum in noſtris terminis
74 Mager. *de aduoc. armat. cap.* 16. *num.* 841 Vnde † cum non debeat vna, & eadem res diuerſo iure cenſeri, *leg. eum qui ædes*, *D. de vſucap.*
75 cum vulgatis, vel dicere debemus † Fiſco nullum ius concedendum in partem Prælati defuncti, vel ſi conceditur, ad totam vacantem admittendum: quod & in Gallia vſurpatur, vt ex aduerſo ſupponitur. Et Camera Apoſtolica obſeruat in prouinciis, vbi ſpolia, & vacantes ſibi vindicat. Hoc autem admiſſo, pars Eccleſiæ pertinens, nullo iuſto titulo, aut colore Regi applicari poterit, cum ceſſet (vt diximus) is qui ex ceſſatione alimentorum Prælati, tanquam præcipuus conſideratur.

Quod non eliditur ex eo, quod Reges noſtri, vbi has partes ſucceſſori, & Eccleſiæ concedunt, dicere ſoleant, *Que hazen merced dellas*; & ad hoc Regiæ ſchedulæ petantur, & expedian-
76 tur. Nam id † ea de cauſa fit, quod Rex hæc bona ſub cuſtodiam & manum ſuam, & Regiorum ſuorum officialium deducit, vt ſuprà retulimus, à quibus ſine Regio mandato præſtare, etiam propriis dominis, neutiquam poſſent. Et quia
77 † Reges in more habent ea formula vti, *Os hago gracia y merced*, etiam vbi id, quod omni iure debent, exſoluunt, vt pluribus oſtendi *ſuprà lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 83.

Denique quia etſi concedamus, Regem noſtrum, iuſto aliquo titulo, vel colore, his bonis
78 potiri poſſe, adhuc † tamen non videtur ſalua ſecuritate conſcientiæ ei conſuli poſſe, quod ea liberè, & abſolutè pro arbitrio ſuo, in quoslibet vſus, etiam merè profanos, expendere poſſit, cum quoad illa in locum Prælati intret,
79 & ſubrogetur, † cuius obligatio erat, vtpotè Eccleſiaſtica, & intuitu Eccleſiæ quæſita, in pios vſus erogare, *cap. gloria Epiſcopi*, *cap. aurum* 12. *q.* 2 *l.* 40. *tit.* 5. *part.* 1. Annæus Robert. *lib.* 4. *rerum iudicat. cap.* 3. *per totum*, cum aliis, quæ latè adduxi *ſuprà cap.* 10. *ex num.* 20.
80 Et vel exemplo † Regum Galliæ admoneri poſſet, qui etſi liberius & abſolutius in has vacantes manum iniiciant, ſemper tamen eas in vſus pios expendunt, ſi credimus Philippo Probo *de regalib. q.* 52. *num.* 4. Rhen. Choppin *lib.* 1. *de ſacra Politia, tit.* 3. *num.* 7. *circa fin. & tit.* 7. *à num.* 15. & Bleiniano *de benef. cap.* 9. *num.* 36. vbi inquit, nullum eſſe Regem, qui magis moderatè, & piè hoc iure vacationum vtatur, quàm Chriſtianiſſ. Galliæ, *& num.* 51. *& ſeqq.* ibi: *Nec minor tandem eorum pietas deprehendi poteſt ex conuerſione ita ſibi obuenientium iure regaliæ fructuum non in propriam vtilitatem.*

Quibus conſiderationibus inſpectis, & omnibus ad vtramque partem maturè penſatis per doctiſſimos viros, ad quos fuit conſultatio ſupremi Senatus Indiarum tranſmiſſa. Tandem
81 † Rex noſter Piiſſimus in hanc ſententiam, vt piorem, & æquiorem inclinauit, reſeruata ſibi dumtaxat tertia vacantium parte, in pios vſus pro ſuo arbitrio diſtribuenda. Quod quidem arbitrium ſic iuſtius exercendum, & moderandum exiſtimo, † vt primo loco neceſſitatibus 82
Indorum, & Indiarum ſubueniat, ex quorum prouinciis hæ pecuniæ reditusuè procedunt, argum. *l. Præſes*, *C. de ſeruit. & aqua*, cum aliis, quæ adduxi *ſup. lib.* 2. *cap.* 5. *ex num.* 53. *& infra cap.* 19. *ex numer.* 28. & his non valdè vrgentibus, alia opera pia, etiam in Hiſpania, exercere ex eiſdem tertiæ partis reditibus poſſet, & orphanis, viduis, Monaſteriis, hoſpitalibus, aliiſque piis locis (vt ſolet) opitulari.

Et quod magis eſt, exhauſtis (vt plerumque contingit) aliis Regiis vectigalibus, iuribus, & reditibus, † claſſes inſtruere, & milites alere, 83
quibus Eccleſiæ, & Hiſpanæ Monarchiæ hoſtibus aduerſetur, & præcipuè rebellibus, & pyratis Hollandis, qui ipſarum Indiarum commercia turbant, & noſtros vbique aſſiduis incurſionibus, ac latrociniis infeſtant, & omni iure † proſcripti, damnati, & diffidati dicuntur, 84
Auth. nauigia, C. de furtis, cum multis aliis, quæ congerit Martin. Mager. *de aduoc. armata, cap.* 8. *à n.* 49. & Albericus Gentilis *de iure belli*, *lib.* 1. *c.* 4. & latiſſimè D. Præſes Valençuela *in diſcurſu belli & ſtatus part.* 2 *conſid.* 2. *num.* 3.

Circa quæ tamen omnia notandum erit, quod quicunque qui ex priuilegio, vel conſuetudine bona Eccleſiæ vacantis, ſibi competere, vel quotam eorum partem prætendat, † debet 85
intelligi de his tantùm, quæ ſolutis debitis, & ſalariis famulorum, aliiſque expenſis, atque oneribus ſuperſunt, vt expreſsè text. *in cap. præſenti, §. porro, de offic. Ordinar. lib.* 6. quem ad hoc expendit gloſſ. *in cap. ſi tibi conceſſo, verb. Fructus*, *de prabend. eodem lib.* & ſignanter Tiraq. alios plures adducens, *de retract. lignag. §.* 15. *gloſſ.* 1. *num.* 7.

CAPVT XIII.

De Capitulis Eccleſiarum Indiarum, & eorum ſede vacante poteſtate, & iuriſdictione, & an oporteat nouam in ea exercenda formam inducere?

SVMMARIVM.

1 *Capitulum Cathedralium eſt velut Senatus Eccleſiæ.*

2 *Capitulum ſede vacante in omnibus ſuccedit, quæ ad ordinariam eiuſdem ſedis iuriſdictionem, & adminiſtrationem ſpectant.*

3 *Capituli iuriſdictio ſede vacante potius apud eum manere, vel ei accreſcere, quam deferri videtur.*

4 *Capitulum ſede vacante, an, & quando ſuccedat etiam in iuriſdictione delegata, & commiſſionibus Epiſcopi decendentis.*

5 *Capitulo ſede vacante non competunt ea, quæ ſpecialiter perſonæ, vel dignitati Epiſcopi decedentis commiſſa erant, vel tanq. ſedis Apoſtolicæ delegato.*

6 *Litteræ executoriales directæ in Epiſcopi, exequi non poſſu[illegible] de vac.*

7 *Diſpenſationes matrimoniale[illegible]*

mitti Capitulis sede vacante, sed solum Episcopis, & eorum Vicariis, & quid de Vicariis electis ab eod. Capitulo?

8 *Prelati nomine non semper venit Capitulum sede vacante.*

9 *Professionis Fidei receptio alicui Episcopo specialiter commissa, non potest recipi, etiam eo mortuo, per eius Capitulum sede vacante.*

10 *Episcopo, vel eius Vicario si specialiter committatur alicuius absolutio, non potest fieri à Capitulo, vel eius Vicario sede vacante.*

11 *Capitulum sede vacante an possit dispensare in interstitiis? resoluitur affirmatiuè.*

12 *Capitulum sede vacante succedit in iis, quæ iure communi etiam specialiter Episcopis commissa, vel mandata reperiantur.*

13 *Capitulum sede vacante, in quibus irregularitatibus, & suspensionibus dispensare possit?*

14 *Capitulum sede vacante, intra annum non potest concedere dimissorias ad Ordines, nec super interstitiis dispensare.*

15 *Praparatorij, & praparati idem est iudicium.*

16 *Capitulum sede vacante non potest intra annum vocare Episcopum extraneum ad Ordines in sua Diœcesi conferendos.*

17 *Capitulum sede vacante, an, & quando possit visitare suam Diœcesim, tam de iure communi, quam schedulario Indiarum?*

18 *Visitatio est actus iurisdictionis ordinariæ, & transit in Capitulum sede vacante.*

19 *Visitationem non solum generalem, verum & particularem contra aliquas personas, Capitulum sede vacante facere potest.*

22 *Syndicare est actus iurisdictionis, & tam ex officio, quam ad instantiam partis ad id procedi potest.*

23 *Capitulum sede vacante regulariter non succedit in iurisdictione voluntaria.*

24 *Excessus punire, & curare ne subditi in damno maneant, magis pertinet ad necessariam, quam ad voluntariam iurisdictionem.*

25 *Fiscalis Episcopi defuncti aliquibus rationibus videtur excusandus à syndicatu Capituli, quæ referuntur, & refelluntur.*

26 *Vicarius Episcopi decedentis an possit syndicari à Capitulo sede vacante? vel ab ipso Episcopo, qui eum nominauit?*

27 L. 4. tit. 7. lib. 3. Recop. *explicatur.*

28 *Prelatos, qui non curant de visitandis, corrigendis, & syndicandis suis Vicariis, meritò reprehendit Bobadilla.*

29 *Episcopus potest syndicare Vicarium Capituli sede vacante.*

Trid. sess. 24. cap. 16. de reform. *explicatur*, *ibidem.*

30 *Capitulum sede vacante benè [illegible] visitare aut syndicare Vicarium [illegible] sine praiudicio alterius [illegible] Episcopi succedentis.*

31 *Capitulum sede vacan[illegible] facere [illegible] pore[illegible]*

32 *Colla[illegible] ri[illegible]*

33 [illegible]

34 *Electio, & collatio Dignitatum, & Canonicatuum, olim ad Episcopum simul cum Capitulo pertinebat.*

35 *Collationem prebendarum, vel beneficiorum, quis faciet in Ecclesia vacante, cuius Capitulum non est formatum, vel in vno remansit?*

36 *Collegium licet retineatur in vno, is tamen solus non potest obire munia toti Collegio concessa.*

37 *Metropolitanus adeundus videtur pro collatione facienda, vbi non adest Episcopus nec Capitulum, quod eam facere possit.*

Cap. Presbyteri, 24. dist. & *gloss.* ibid. *expenditur*, ibidem.

38 *Vicarij à Capitulis, sede vacante, quando, & qualiter eligi debeant, & an Theologi possint?*

Concil. Trid. sess. 24 cap. 16. *exponitur*, & *illustratur*, ibidem.

39 *Theologi, etsi litteratissimè, non solent esse apti ad munus iudiciale, & quare?*

40 *Arequipensis Episcopus recusauit parere litteris cuiusdam Vicarij generalis Theologi à Capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ Limensis nominati.*

41 *Vicarij Iurisperiti electio in Capitulo sede vacante an præcisa sit, vt huius formæ transgressio nullitatem inducat?*

42 *Forma Tridentini de eligendo Vicario Iurisperito parum seruatur in Ecclesiis Hispaniæ.*

43 *Statutum requirens Doctorem graduatum ad munus iudicandi, verificatur in quouis alio viro idoneo, quamuis Doctor non sit.*

44 *Declarationes sacræ Congregationis Cardinalium, quam auctoritatem habeant?*

45 *Declarationes Cardinalium non publicatæ, vel receptæ, non possunt vincere consuetudinem, vel Conciliarem dispositionem.*

46 *Capitulum sede vacante potest Vicarij iurisdictionem diuidere, vel restringere.*

47 *Forma Tridentini circa eligendum Vicarium per Capitulum sede vacante, ad Metropolitanum extendi non debet.*

48 *Vicarij, vel Metropolitani, & alij iudices iure communi inspecto, non requiritur, quod sint in Iure graduati, sed sufficit, quod sint idonei.*

49 *Vicarius generalis esse potest attento iure communi, etiam is, qui non intelligit linguam Latinam.*

50 *Vicarij eligendi forma requisita per Trident. in Capitulo sede vacante, non extenditur ad Ecclesias Collegiatas.*

51 *Archidiaconus est Assessor, & oculus Episcopi, & Ordinarius, sede vacante, & alia de eius dignitate, & auctoritate.*

Archidiaconatûs dignitas, vbi habet annexam iuris[illegible]ionem, requirit gradum saltem lice[illegible] [illegible]cra Theologia, aliàs nullu[illegible]

53 *Capitu[illegible] Metropolitana sede v[illegible] [illegible]n iurisdictione ordinaria [illegible] exerces per Vicarios à se*

54 [illegible] *[illegible]qua potest circa absolu[illegible] [illegible]iones, & appellationes; ea[illegible] [illegible]ulum Metropolitanum sede*

55 *Vicarius*

99 *Maritimo*

99 *Matrimonium contrahi videtur inter electum, & Ecclesiam, cui quis eligitur, etiam ante confirmationem Pontificis.*

100 *Præsentatio sola inducit matrimonium spirituale de futuro, quod perficitur in confirmatione.*

101 *Electus intra mensem tenetur consentire electioni, & præsentatus acceptare præsentationem.*

102 *Episcopus non potest sine licentia Papæ deserere primam Ecclesiam ex sola præsentatione ad aliam, nisi supponamus, quod priori renuntiauit.*

103 *Prælatus propria auctoritate deserens Ecclesiam, vt ad aliam transeat, vtraque priuatur.*

104 *Episcopus, qui deserit Ecclesiam primam, vt ad aliam, litteris non expeditis, gubernandam ex mandato Regis accedat, debet niti in præsumpta voluntate Pontificis.*

105 *Episcopi, vt securius possint ante expeditas litteras Ecclesias suas deserere, bonum esset consulere R. Pontificem.*

106 *Vicario relicto in prima Ecclesia ab Episcopo promoto, & tendente ad nouam, non debet magis fidi, quam Capitulo.*

107 *Sedium vacantium damnosam, & periculosam esse administrationem, multi testantur.*

Gubernatio multorum semper plura incommoda generat, ibidem.

108 *Ecclesiarum vacantium breui prouisioni multum consuluit ius Canonicum.*

109 *Ecclesiarum longa vacatio, vt cessaret, quid prouisum fuerit in Concilio Toletano?*

110 *Electionum in causis breuiter, & de plano procedendum est, & quare?*

111 *Vacantium Ecclesiarum damna qualiter expendat Ioan. Garcia, & consulat, vt Rex earum gubernationem suscipiat.*

112 *Ecclesiæ vacantes in tota Gallia, & in Indiis committuntur Episcopis electis etiam ante confirmationem.*

113 *Sedium vacantium gubernationem Capitulis Ecclesiarum Indiarum adimere sæpè tractatum est, & schedula de hoc agentes.*

114 *Metropolitani qualiter debeant inuigilare pro bona gubernatione suffraganearum Ecclesiarum vacantium?*

115 *Ecclesiis sede vacante maiori cura Reges, tanquam patroni ipsarum prospicere debent.*

Sedis vacantis tempore lupus exultat, ibidem.

116 *Sedis vacantis tempore nullum præiudicium potest generari Ecclesiæ, maximè in iuribus Episcopalibus.*

1 Capitulum Ecclesiarum Cathedralium, † quod velut Senatus est Ecclesiæ, vt inquit D. Hieronymus *in cap. Ecclesia 16. q. 1.* In prouinciis Indiarum, non secus ac in aliis,
2 in † his omnibus succedit, quæ ad ordinariam iurisdictionem, & administrationem Episcopi, tam in spiritualibus, quam in temporalibus pertinent, ac docemur *in cap. cum olim, de maior. & obed. cap. 2. ne Prælati vices suas, cap. ad abolendam, in princip. de hæret. cap. penult. & final. de supplenda neglig. Prælat. lib. 6. cap. 1. de maior. & obed. cap. 1. de institut. cap. 2. de offic. Vicar. eod. lib.* Trident. *sess. 7. cap. 10. sess. 23. cap. 10.* & melius *sess. 24. cap. 16.* cum multis aliis, quæ de iurisdictione, & potestate Capituli sede vacante, latè, & eleganter congesserunt Franc. Panuin. & Rodobald. Parinus in peculiaribus tractatibus, quos de hoc scripserunt, & vltra relatos ab eis Federic. de Senis *cons. 33.* Quaranta *in summa Bullarij. verb. Capitulum sede vacante*, Gutier. *lib. 1. Canon. q. 11. num. 10.* Azor. *2. tom. instit. moral. lib. 3. cap. 37. per totum*, Cardin. Tusch. *litt. C. concl. 56.* Rebuff. *cons. 95.* Cuchus *lib. 3. maior. instit. tit. 7.* & plures alij, quos refert Eman. Roder. *in summa, lib. 3. cap. 55. à num. 1.* Petr. Gregor. *in Rubr. de offic. Ordin.* Thom. Sanch. *de matrim. lib. 8 disp. 2. num. 10.* Riccius *in prax. var. resolut. 2. par. resol. 118. num. 1. & par. 3 resol. 265.* Barbosa *in Pastorali, 3. par. alleg. 92. in fin.* idem Riccius *in praxi Archiepiscop. tit. de Vicariatu, cap. sed. vacant. decis. 472.* Gail. *lib. 1. obseruat. 30 num. 10.* Vbi rectè, post alios, aduertit † iurisdictionem, 3
non tam ad Capitulum sede vacante deferri, quàm apud illud, quasi quodam accrescendi iure manere, Nicol. Garcia, *de benef. 5. par. c. 7.* Isidor. Moscon. *de maiest. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 15. pag. 294. & seqq.* Bobad. *in Polit. libr. 1. cap. 2. num. 23. litt. A.* Ant. Cardos. *in prax. ind. verb. Capitulum*, & nouissimè, & ornatissimè D. Præses Valenzuela *cons. 107. per tot. vol. 1.* & Dom. D. Felician. a Vega Episcopus de la Paz *in cap. 4. §. de adulteriis, de iudic. num. 49. & seqq.*

Ideò autem diximus, *ad ordinariam iurisdictionem.* Nam quamvis August. Beroi. probare nitatur, in † Capitulum sede vacante delega- 4
tam quoque transire, *in cap. quoniam Abbas, num. 21. de offic. deleg.* & id sub quibusdam distinctionibus tenet etiam Panuinus *vbi sup. q. 11. num. 4. & 15.* Verior tamen sententia, & in scholis, & foro receptior est, quòd ea, quæ non competunt Episcopis iure communi, vel ex iurisdictione ordinaria, & in eorum officio radicata, sed accidentaliter, vel ex speciali mandato, cõmissione, aut priuilegio Romani Pontificis, nõ transeunt in Capitulum: quia † quam- 5
uis succedat in iurisdictione, non tamen in dignitate Episcopali, cui delegatio facta esse videtur, maximè si in litteris adiectum fuerit, vt procedat tanquam delegatus sedis Apostolicæ, vt in exemplo dicti capituli quoniam Abbas, & in visitatione Monasteriorũ Monialium exemptorum, de qua *in Clem. 2. de stat. Monachor.* & in aliis casibus similibus, de quibus per Abb. *in dict. cap. cum olim, q. 5.* Roman. omninò videndum, *cons. 506. num. 4.* vbi eius Addit. Nicol Garcia *d. 5. par. cap. 7. num. 42.* cum multis seqq. vbi ad idem citat Felin. Decium, Rebuff. Sbroz. Azeued. M. Anton. Genuens. Thom. Sanch. & plures decisiones Rotæ.

Quibus adiicio Martam *in digest. decis. tom. 6. tit. Capitulum, cap. 12.* Franc. Leon *in thesaur. for. Eccles. par. 1. cap. 10. numer. 8. vers. 4.* Cardin. Tusch. *d. conclus. 56. num. 5. & ex num. 46.* Quarant. *suprà pag. 332.* vbi apertè lo- 6
quitur in potestate † litterarum executorialium, quæ dantur in personam Episcopi, & id ampliant, etiam si moriatur Episcopus litteris præsentatis. In qua etiam opinione residet Doctor Sahagum, insignis Primarius Salmaticensis, *in d. cap. quoniam Abbas, in responso ad 3. argum.* vbi inquit, quòd cùm

hæc materia ardua, & grauis sit, à communi non est recedendum, & expendit stylum Curiæ Romanæ, qui hodie perpetuo obseruatur, quatenus † dispensationes matrimoniales nunquam diriguntur Capitulis sede vacante, quamuis id nominatim petatur, sed Episcopis vicinioribus, quia Episcopalem dignitatem exigunt. De qua etiam praxi testatur Nicol. Garcia *d. tractat. de benef. 6. part. cap. 2. num.* 44. vbi, quod magis est, resoluit, dictas dispensationes Episcopi Vicario commissas, expediri non posse per Vicarium electum à Capitulo sede vacante, reprobata sententia Thom. Sanch. & aliorum plurium, qui in hoc articulo contrarium tenuerunt.

7

8 Et hinc est, vt † Prælati nomine non semper veniat Capitulum, vt notatur *in cap. requisisti, de testam. cap. post electionem, §. cum igitur, de concess. prabend.* Specul. 1. *tom. tit. de actore, §. 1. num.* 79. *& seqq.* D. Valençuela

9 *cons.* 122. *num.* 37. *vol.* 2. Et † vt professio Fidei, quæ in manibus alicuius Episcopi, specialiter ad hoc designati, fieri iubetur, non possit eo mortuo fieri in manibus sui Capituli sede vacante, prout in facti contingentia dubitatum, & resolutum fuit in casibus, quos proposui, & disputaui *sup. hoc eod. lib. cap. 6. n.* 20. *&* 46. & conducit Naldus *verb. Vicarius, num.* 9 inquiens,

10 † talem Vicarium Capituli non posse absoluere eum, qui haberet à Papa speciale mandatum, vt ab Episcopo, vel Vicario absoluatur.

Vnde sæpe etiam in dubium vocatum vidi in his partibus Indiarum, an Capitulum sede

11 vacante, † super temporum interstitiis possit cum ordinandis dispensare, quoniam hæc facultas per Concil. Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 11. iudicio Episcopi committitur, necessitate, aut vtilitate Ecclesiæ considerata, vt latius tradunt Salced. *in addit. ad prax.* Bernard. Diaz *cap.* 25. *litt. C* Maiol. *de irregul. cap.* 11. *num.* 2. Nauarr. *cons.* 6. *&* 12. *de tempor. ordin.*

Sed nihilominus affirmatiua opinio præualuit, eo quod hæc facultas in ipsius Episcopi officio, & potestate imbibita esset, non tam ex commissione speciali, quam ex Concilij dispo-

12 sitione, & † Capitulum succedat, non tantùm in ordinaria iurisdictione iuri communi generali ad Episcopum spectante, verum in pertinente ad eandem, iure communi speciali, iuxta doct. Abb. *in cap. at si clerici, n.* 17. *de iudiciis*, vbi Decius *num.* 150. idem Abb. *in cap. verum, num.* 9. *de foro comp.* Genuens. *in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap.* 83. *num.* 1. *& in cap.* 85. *num.* 2. Campanil. *in diuers. iur. Canon. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 75. Nicol. Garcia *d. cap.* 7. *num.* 38. *& seqq.* & plures congerens Cened. *in collect.* 4. *ad Sextum num.* 3. *& in pract. Canon. quastion.* 26. *numer.* 18. *vers. Ego tamen*, Emanuel Roder. 1. *tom. regul. q.* 61. *articul.* 9.

Et ita, in terminis interstitiorum pluries declaratum fuisse per Congregat. Cardin. testatur D. Valençuela *cons.* 107. *num.* 17. *volum.* 2. & resoluunt Suar. *tom.* 4. *disput.* 28. *sect.* 5. *in princ.* Thom. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 29. *n.* 14. Valer. Reginal. *in prax. for. pœnitent. lib.* 1. *n.* 180. & Aug. Barbos. *in remis. ad Concil. d. sess.* 23. *cap.* 15. *fol.* 76. & est videndus D. Felician. à Vega *in d. §. de adulteriis, num.* 52. *&* 53. vbi

13 ex eadem ratione concludit, posse † Capitulum dispensare in irregularitatibus, & suspensionibus prouenientibus ex delicto occulto in terminis Concilij Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* & etiam cum illegitimis, quoad Ordines minores, & beneficium simplex, iuxta text. *in cap.* 1. *de filiis Presbyt. lib.* 6.

Quam tamen interstitiorum dispensationem Ego † post elapsum primum annum sedis vacantis faciendam esse censerem. Nam cum Capitulum intra illum non possit concedere licentiam recipiendi Ordines, nec ad talem effectum litteras dimissorias, *cap. cum nullus, §. Episcopo, de temp. ordinat. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 7. *de reform. cap.* 10. *& sess.* 23. *cap.* 10. cum traditis à Cerola *in prax. Episcop.* 1. *part. verb. Capitulum*, † *num.* 1. prohibita quoque illi videntur ea, quæ ad ipsos Ordines præparantur, argum. *leg. oratio, de sponsal.* & eorum, quæ tradit Bart. *in l. cum lex, D. de fideiuss.* Socin. *in l. legem, num.* 12. *C. de pact.* & Cephal. *cons.* 175. *num.* 3. *lib.* 2. 14 15

Et eodem modo practicandam iudico † licentiam, quam habet conuocandi Episcopum extraneum ad ordines intra suam Diœcesim conferendos sub cautela, quod nullum ius sibi acquirat, de qua *in cap. Pontifices 7. q. 1. cap. is cui* 42. *de elect. lib.* 6 gloss. *verb. Spiritualibus, in cap. si Episcopus, de supplend. neglig. Pralat. eodem lib.* Iacob. Put. *lib.* 2. *decis.* 407. *num.* 2. Nauarr. *consil.* 44. *de tempor. ordinat.* & Rebuff. *in prax. tract. de deuolut. num* 66. 16

In visitatione tamen suæ Diœcesis aliquæ Regiæ schedulæ admonent, vt intra annum quoque ab illa facienda supersedeant, & ne vbi præbendarij pauci numero sunt propriam Ecclesiam cupiditate, & commoditate harum visitationum allecti, deserant, prout inter alia cauetur in quadam Regia epistola dat. Matr. 17. Martij ann. 1617. ad Peruanum Proregem Princip. Schillacens. scripta. Cæterum iure communi inspecto, dubium non est, quin talis visitatio, & procurationis eius causâ præstari solitæ exactio eidem Capitulo liberè competat, cum † hic sit actus iurisdictionis ordinariæ de iure communi Episcopo concessus, atque adeo de illis, qui in Capitulum transeunt, vt constat ex suprà relatis, & in terminis visitationis ex gloss. *in Clement.* 1. *§. propter quod, verb. Capituli, de elect.* quam sequuntur communiter DD. ibidem, Archidiac. *in cap. si Episcopus, num.* 2. *de supplend. neglig. Pralat.* Collect. Abb. Bald. Bellamera, Felin. & alij *in d. cap. cum olim, de maior. & obed* & plures apud Panuin. *d. tractat. q.* 7. 1. *quæst. princip.* Rebuff *d. tract. de deuolut. n.* 65. *vers. Poterit quoque*, Marescot. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 15. *num.* 14. *& seqq.* Rota in vna Burgensi iuris visitandi 1. Iunij ann. 1598. coram Orano, & Paulus Fuscus *in tract. de visitat. lib.* 1. *cap.* 2. *ex num.* 10. 17 18

Qui addunt hanc potestatem visitandi, sede vacante nedum habere † Capitulum respectu generalis visitationis, quando nimirum visitatur ciuitas, vel Diœcesis, sed etiam respectu particularis, quæ potest institui contra certas personas, subortâ præcedenti diffamatione, vt per Bonif. de Vitalin. *in Clement.* 1. *num.* 177. & Marescot. *vbi suprà num.* 17. super quo regulam etiam generalem constituit Feder. de Senis *cons.* 16. *num.* 1. *in fine*, concludens, † quod in puniendis excessibus, & criminibus, & reformandis moribus, Capitulum 19

tulum sede vacante idem potest, quod Episcopus.

21 Quæ mihi visui fuerunt Limæ, † dum Capitulum sede vacante, ageret de syndicando fiscali Ecclesiastico Archiepiscopi nuper defuncti, de cuius gestis querelæ aliquot oriebantur.

22 Dixique id rectè facere posse, † quia syndicare est actus iurisdictionis, vt per Parid. de Puteo *in tract. de synd. Rubr. de off. synd. num* 9. & proceditur ad syndicandum, tam ex officio, quam ad instantiam partis, vt per eundem *d. Rubr. §. proceditur autem*, & allegatur in terminis decisionem Rotæ *in vna Tuden.* 28. *Nouembr.* 1607. vbi ex dictis rationibus tenuit, posse Capitulum sede vacante syndicare fiscalem Episcopi defuncti, quamuis gloss. *in d. Clement.* non satis in hoc pedes figere videatur, quasi hoc ad

23 voluntariam iurisdictionem pertineat, † in qua regulariter Capitulum non succedit, vt per eandem gloss. & Felin. & alios *in d. cap. cum olim*, cui tamen bene satisfacit Feder. de Senis vbi

24 suprà, inquiens, † punire excessus, & curare, quod vnicuique reddatur, quod suum est, & ne ob diuturniorem expectationem subditi maneant in damno, magis necessariæ, quam voluntariæ iurisdictionis esse videri, tam ex parte agentis, quia hoc facit ex necessitate iuris, vt per Felin. *vbi suprà num.* 4. *vers. Crederem, in fin.* quam ex parte petentis, quia iudicium redditur in inuitum, *l. inter stipulantem, §. Stichum, D. de verb. oblig.*

Neque his obstare dixi, quod admisso quod fiscalis huic syndicatui Capituli sede vacante

25 subiaceat, vereri possumus † minus acriter contra Capitulares suum officium exerciturum. Nam hæc consideratio, non tam ad iudicem, quam ad conditorem legis spectat, cui forsitan leuis, & remota visa est, tum quia sedis vacatio non est facile contingibilis, nec in quouis fiscali, aut fiscalatu timenda, *d. l. inter stipulantem, § sacram, D. de verbor.* ibi: *Et casum, aduersamque fortunam liberi homines expectare, neque ciuile, neque naturale est.* Tum etiam, quia tali casu contingente, poterit recusare eos, qui ob suam accusationem fuerint puniti, vt per Parid. de Puteo *d. tractat. de syndicat. §. suspicio, num.* 4. *cum seqq.*

Maiorem sanè difficultatem res habet, vbi

26 non de fiscali, † sed de Prouisione, siue Vicario generali defuncti Episcopi syndicando per Capitulum ageretur, qui casus Limæ etiam de facto contigit, in causa D. D. Feliciani de Vega, tunc Vicarij generalis illius Archiepiscopatus, & postea Episcopi de la Paz. Nam talem syndicationem fieri non posse, expresse docent Quaranta *vbi supra num.* 14. Marc. Anton. Genuens. *in prax. Archiepiscop. cap.* 58. *num.* 1. Fr. Eman. Roder. *in summa* 3. *tom. cap.* 56. *n.* 16. qui de communi stylo, & consuetud. testantur, adducentes Bullam Gregor. XIII. quæ id in Vicario Archiepiscopi Tarentini aperte disposuit ann. 1578. & Ioan. Segura de Aualos *in direct. iud. Eccles.* 1. *part. cap.* 13. *num.* 7. *cum seqq.* quem refert Sbrozius *de Vicario Episcopi, lib.* 3. *quæst.* 51. *num.* 4. vbi quod plus est, docet, ne à propriis quidem Episcopis Vicarios syndicari debere, sed à sede Apostolica eiusue Legato, seu Metropolitano. Quamuis in hoc consuetudinem cuiusque prouinciæ multum attendi debere, meritò addat idem Sbrozius cum Iul. Claro §. *fin. quæst.* 35. *vers. Fuit aliquando.* Et

certius reddatur † *ex l.* 4. *titul.* 7. *lib.* 3. *Recopil.* quæ Prælatis iniungit, vt de Vicariis, quos ipsi nominauerint, syndicatum sumant, quoties id expedire visum fuerit, quatenus inquit: *Y que tengan cuidado de se informar, y tomarles cuenta de como vsan los cargos, y oficios que tienen, y ouieren tenido.* Quod quia raro idem 27

† Prælati, aut perfunctoriè faciunt, meritò eos notat Bobadilla *in Politica, lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 198. *pag.* 730. & ita in causa dicti D. Feliciani de Vega practicatum fuit, ipso præsertim suæ villicationis rationem reddere enixè desiderante. 28

Quam etiam à Vicariis ab ipso Capitulo nominatis † Episcopum superuenientem sumere posse, apertè deciditur in Trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de reformation. vers. Episcopus vero*, per quem indubiè Vicarium Capituli sede vacante, teneri finito officio stare syndicatui, & posse ab Episcopo ad id compelli, & in aliquo delicto comprehensum puniri, asserunt Genuens. *d. cap.* 58. *in fin.* Prosper. August. *in addit. ad Quarant. d. verb. Capitulum sede vacante, numer.* 14. Riccius *in prax. for Eccles. decision.* 48. *in* 1. *edit.* alias 504. *in* 2. *edit. & decision.* 291. Rague. *de voce Canon. in cap.* ...... *quæstion.* 40. *num.* 13. Vgolin. *de offic. Episcop. cap.* 2. §. 2. *num.* 2. Armendariz *ad leges Nauarræ, lib.* 1. *tit.* 18. *l.* 7 *de Episcop. num.* 99. & Aug. Barbosa in Pastorali, 3. *part. alleg.* 54. *n.* 185. 29

Quinimò, & ipsum Capitulum, facta remotione Vicarij, vel aliorum officialium à se nominatorum, quod illos possit statim compellere ad reddendam rationem administrationis, ac pro admissis culpis punire: absque præiudicio tamen alterius syndicationis Episcopi successoris, qui etiam poterit eos syndicare, & punire, quamuis à Capitulo fuerint absoluti, decisum fuisse narrat Nicol. Garcia *d.* 5. *part. cap.* 7. *num.* 23. 30

Illud etiam in quæstionem vocari solet, an Capitulum † sede vacante, præbendarum, & beneficiorum, quæ eo tempore vacare contigerit, collationem facere possit. Et pro parte negatiua vrgere videtur, quod hoc ius hodie ex consuetudine, vel priuilegio † solis Episcopis competat, vel eorum Vicariis, quibus ipsi id specialiter concesserint, text. & DD. *in cap. ex frequentibus, de institutionibus, cap. fin. de offic. Vicar. lib.* 6. Oldrad. *cons.* 77. Rota *de offic. Vicar. decis.* 3. *in nouis*, Rebuff. *in prax. titul. de collat. num.* 12. *& titulo de deuolution. numer.* 88. *&* 90. atque adeo regulariter non transeat in Capitulum sede vacante, *cap.* 2. *ne sede vacante, cap. vnico, eod. tit. lib.* 6. cum aliis, quæ post Abbat. Panuin. Corras. & alios, adducit Nicol. Garcia *d. cap.* 7. *numer.* 51. vbi *numer.* 52. addit eadem ratione non succedere Capitulum in præsentatione, seu electione spectante ad Episcopum, vt per eundem Panuin. *q.* 5. 2. *part. n.* 3. *&* 4. Lambertin. *de iure patron.* 1. *part.* 2. *lib. q.* 2. *art.* 4. Paul. de Citadin. *eodem tract.* 6. *part. q.* 33. *num.* 28. & Didac. Perez *in l.* 2. *titul.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 155. *col* 1. *vers. Est & alia.* 31 32

Sed hoc tamen de collationibus liberis, & merè voluntariis accipiendum est, secus de necessariis, & debitis, quæ magis confirmationes, vel institutiones dicuntur, † quales sunt omnes, quæ in Indiarum Ecclesiis fiunt, ad 33

ad Regis nostri, tanquam earum patroni, præsentationem; eas enim Capitulum sede vacante, vel per se ipsum, vel per Vicarium ad hoc nominatum benè facere potest, vt *in d. cap. cum olim, & cap. 1. de instit. lib. 6.* vbi Abb. & DD. Rochus de Curte *de iure patronat. verb. Competens alicui, num.* 66. Panuin. *vbi suprà q.* 4. *&* 5. Rebuff. *d. tit. de deuolut. num.* 87. *&* 88. & plures alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garcia *num.* 54. *& seq.* Ioan. Vuames *cons.* 259. *&* 260. *&* 267. *num.* 2 & Sebast. Neuius tractans *de potest.* Capituli in feudis Canonicatibus, & similibus conferendis, *in Rubr. tit. quid feud.*
34 *dare poss. n.* 25. *& seqq.* Et planè olim † electio, & collatio dignitatum, & Canonicatuum simul ad Episcopum cum Capitulo pertinebat, *cap. cum Ecclesia* Vultetana, *de elect.* Oldrad. *consil.* 244. *num.* 19. Rota *sub tit. de concess. Praebend. decis.* 4. *in nouis*, & Gabriel *consil.* 199. *num.* 11. *lib.* 1.

Sed iuxta terminos huius quæstionis incidit alia, me Limæ existente, & pro Tribunali sedente, in casu Capituli nouiter creati Eccle-
35 siæ de Arequipa, † quid dicendum, & faciendum sit, vbi nec Episcopus adsit, qui has collationes facere possit, nec Capitulum sede vacante, plane formatum reperiatur, aut in vno
36 tantum ramanserit? † qui licet sufficiat ad retinendum nomen Collegij, *l. sicut, D. quod cuiusque vniuersit.* non tamen sufficere videtur ad eiusmodi munia toti Collegio, siue Capitulo iniuncta, obeunda, & peragenda, ex traditis à glossa *in cap. si fortè* 63. *dist.* 6. Ias. *in l. si grege, D. de legatis* 1. Abb. & DD. *in cap.* 1. *de elect.* Rebuff. *in l. Neratius, D. de verbor. signif.* Petr. Costalio *in d. l. sicut, § fin.* Azor *tom.* 2. *instit. moral. lib.* 3. *cap.* 37. *vers. Quintò quæritur*, & Dom. Archiepisc. Bracharens. D. Rod. Acuña, qui alios allegat, *in cap. Comprouinciales*, 64. *dist. pag.* 578.

37 Et † tunc ad Metropolitanum pro collatione, vel institutione recurrere satius, & securius esse censuimus, ex doctrina gloss. *in cap. presbyteri*, 24. *dist. verb. Ciuitatis, vers. Sed quare non petebant hoc ab Archiepiscopo*, quam sequuntur Doctor. ibidem per eundem text. dum docet, quod deficiente Episcopo potest peti electio, vel institutio ministrorum, qui deseruiant Ecclesiæ Parochiali ab Archiepiscopo, vel à vicinis Episcopis, vt *in d. cap. si fortè*, 65. *distinct.*

38 Circa Vicarios autem † ab eisdem Capitulis nominandos seruari debet forma à Concilio Tridentino præscripta *d. sess.* 22. *cap.* 16. quæ inter alia requirit, vt eligendus *saltem in iure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus; si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur*: cuius qualitatis præcisam obseruantiam sub pœna nullitatis electionis, quæ secus gesta fuerit, vel eorum, quæ electus gesserit, tenere videtur, Paulus Fuschus *de visit. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 32. Genuens. *in prax. Archiep. Neapol. cap.* 82. quos, & duas declarationes sacræ Congregationis Cardinalium ad idem adducit Nicol. Garcia *d. cap.* 7. *num.* 9. *& seqq.* Et *in addit. ad idem cap. numer.* 12. Quaranta *d. verb. Capitulum sede vacante, num.* 6. *pag.* 145. Lælius Zechus *de Rep. Eccles. cap.* 23. *de Vicario Episcopi*, § 1. *numer.* 3. *&* 5. Trident. Moscon. *de Maiest. Eccles. lib.* 1. *part.* 1. *cap.* 15. *pag.* 291. Anton. Nald. *in quæstionar. verb. Vicarius, pag.* 919. Sbrozius *de offic. Vicar. lib.* 1. *quæst.* 36. *num.* 12 Galet. *in margar. casuum conscientiæ, eod. verb.* Molina *de iust. & iure, tract.* 5. *disp.* 11. & nouissimè August. Barbosa *in tract. de Canonicis, cap.* 42. *num.* 53. vbi asserit sub die 28. Augusti ann. 1621. decisum fuisse, Doctorem Theologum non posse esse Vicarium Capitularem sede vacante, & Dom. Valençuela *cons.* 120. *num. fin. vol.* 2. vbi hanc nullitatem obiicit contra quædam acta à quodam Vicario Theologo electo à Capitulo Ecclesiæ Conchensis sede vacante.

Quod sanè iustè constitutum esse videtur. Nam viri † Theologi, etsi litteratissimi sint, non 39
satis Iurisprudentiæ praxim, & theoricam callent, & proinde multoties ex capite, & pro arbitrio sententias proferunt, & vbique à veritatis, & iustitiæ tramite deuiant, vt bene aduertit Hieron. Ceuallos *in tract. de violentiis*, 1. *part. gloss.* 6. *num.* 24. *pag.* 66. & Axia *de exhiben. auxiliis, casu* 5. *fol.* 159. & nouissimè D. Carrascus *ad leg. Recop. c.* 6. *n.* 9. *fol.* 56.

Et his insistens † quidam Arequipensis Epi- 40
scopus D. Fr. Petr. à Perea Augustinianus, dum Ego in Prætorio Limano ius dicerem, parere recusabat quibusdam litteris executorialibus, quas aduersus eum expediri mandauerat D. Ioannes Velazquez electus Archiepiscopalis Limanæ Ecclesiæ sede vacante Metropolitanus, & eiusdem Archidiaconus meritissimus, inquiens illum esse Doctorem Theologum, & à Capitulo eligi non potuisse, in quo plures alij Præbendarij reperiebantur Licentiæ, vel Doctoratus laurea in iure Pontificio donati, & satis in eius professione conspicui.

Qua de re cum ad Regalem Cancellariam negotium sub occasione Regij auxilij ab Archidiacono implorati, delatum esset, suprà dictis non obstantibus, pro Archidiaconi gestis, & iurisdictione pronuntiatum fuit. Nam etsi verum sit eam (quam diximus) formam à Concilio præscriptam videri in electione Vicarij Capituli sede vacante, non † ita præcisa est, 41
quin alium idoneum admittat, vt patet ex illis verbis: *Vel alias quantum fieri poterit idoneus.* Vnde relinqui in arbitrio Capituli hæc alternatiua videtur, quod ex iustis causis moderari potest, ita vt Theologum, ætate fortè, prudentia, & rerum agendarum dexteritate excedentem, cunctis in eodem Capitulo existentibus præponat, in quibus prædictæ dotes non reperiantur, vel alia impedimenta considerentur.

Quo fit, vt † dictam formam Concilij parum 42
seruari in Ecclesiis Hispaniæ fateatur Nicol. Garcia *d. cap.* 7. *num.* 14 & per eam non excludi arbitrium Capituli iustis rationibus ductum, & gubernatum, teneat Nauarr. *cons.* 2. *de officio Vicarij*, Sayrus *in floribus decis. decis.* 2. *eodem titul.* Enriquez *consil.* 90. Azor. 2. *part. lib.* 3. *cap.* 37. *in fine*, & Aloiss. Riccius *in prax. Archiepisc. decis.* 473. *num.* 2. quibus fauet Paris de Puteo *d. tract. de synd. verb. Doctor, numer.* 3. *fol. mihi* 217. Vbi agens de statutis, quæ requirunt, quod potestatis assessor sit Doctor, inquit, † quod quamuis hoc gradu insi- 43
gnitus non sit, si tamen alias idoneus, & eminentis scientiæ esse reperiantur, hoc sufficit ad statuti verba, & mentem explendam, argum.

l. vnicuique,

l. vnicuique, C. de prox. sacr. scrin. lib. 12. & eorum quæ tradit Bald. *in l. sed reprobari, D. de excusat. tutor.* Lud. Roman. *in l. quid tamen, D. de arbitr. & in l. cum quid, D. si cert. petat.* & in terminis Vicarij de quo agimus, Iacob. Sbrozius *lib. 1. de offic. Vicar. q. 36. num. 11.* quem refert & sequitur (licèt sub aliqua hæsitatione) Iacob. de Grassis *2. tom. conf. lib. 2. conf. 1. dific. 8. numer. 4. pag. 17.* inquiens: *Posse à Capitulo eligi etiam non Doctorem, & non habentem tales qualitates, modò consulat Assessorem Doctorem iuris Pontificij, & ita se vidisse obseruatum in Episcopatu Fanensi.* Et Ego testor me idem vidisse in eadem Ecclesia Limensi, & in aliis Indiarum, & Hispaniæ in Vicariis electis à sede vacante, de quibus loquimur, nam in aliis nullum dubium est, vt statim tradernus.

Et quamvis sacræ Congregationis Cardinalium declarationes contrarium expressèrint, &
44 † talem, tantamque auctoritatem habeant, qualem quantamque tradit Emanuel Roder. *1. tom. quæst. regul. q. 11. art. 1. & 2.* Zerola *in praxi Episcop. 1. part. §. auctoritas, in fin. & 2. par. § absolutio, post princip.* Nicol. Garcia *de benef. in proœm. circa fin.* & Cened *in pract. Canoniq. 6. num. 9.* Adhuc
45 vbi † nec publicatæ, nec receptæ, aut practicatæ sunt, non videntur tanti ponderis esse, vt consuetudinem vincant, & Conciliarem dispositionem dictam alternatiuam concedentem.

Quibus non incongruenter adiicio, in casu ab Episcopo Arequipensi in dubium vocato, quæstionem non verti circa electionem Vicarij à Capitulo deputati, sed iudicis Metropolitani, quem dicta Ecclesia Limensis seorsum nomina-
46 uerat, suo nimirùm iure vtens, quod † permittit, vt tempore nominationis Vicarij possit eam ad libitum restringere, limitare, vel diuidere, aut cum aliquorum casuum exceptione, & ad ipsum Capitulum reseruatione, concedere, vt constat ex traditis à Ioan. Gutierrez *1. part. Canon. quæst. 11. n. 10.* Quaranta *d. verb. Capitulum, pag. 145. num. 4.* Riccio *2. part. decis. 187. num. 2.* idem Riccius *in prax. decis. 472. tom. 2. pag. 500.* Dom. Valençuela *consil. 192. num. 6. vol. 2.* Garcia *d. cap. 7. num. 26. & in addit. ad idem cap. num. 26.* & etiam post nominationem factam potest aliquas causas auocare, vt dixi
47 sup. cap. 8. num 7. Vnde cùm † Concilij forma (esto quòd præcisa esse dicatur) in Vicario tantùm procedat, ad Metropolitanum extendi non debet ex regula *l. 4. §. toties, D. de damn. infect. & l. commodissime, D. de liber. & posthum.* cum vulgatis.

Maximè cùm à regulis iuris communis rece-
48 dat, quibus inspectis, nec † in Vicariis, nec in Metropolitanis Archiepiscoporum, vel Episcoporum, nec in aliis iudicibus dicti gradus desiderantur, & quælibet peritia, & idoneitas sufficit, *cap. quoniam in plerisque, & cap. inter cætera, de offic. Ordin. cap. fin. de ætate, & qualitate,* cum ibi notatis, *cap. sciscitatus, § illiteratus, de rescript.* & ibi Felin. & plures alij, quos refert Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 23. n. 10.* Borrell. de Magistr. *edict. lib. 2. cap. 8. num. 28.* Nos *infr. lib. 4. cap. 1.* & in nostris terminis Nauarr. *d. cons. 1. de off. Vicar.* vbi docet, non so-
49 lùm qui Doctor non sit, verùm † & illum, qui linguam Latinam non intelligit, posse esse Vicarium generalem, & eius nominationem valere, modò sit clericus in minoribus constitutus, licèt peccet nominans, & accipiens, & ad restitutionem damnorum, & sportularum, quæ Assessoribus soluendæ sunt, in foro conscientiæ teneantur. Quod idem tradit Sbrozius *dict. capit. 36.* & Nicol. Garcia *dict. cap. 7. numer. 17. & 18.* adiiciens *num. 19.* † decisio 50
nem Concilij ad Prouisorem nominatum à Capitulo sede vacante Ecclesiæ Collegiatæ non extendi, quia de ea non loquitur, & ita per Cardin. Congregationem declaratum fuisse, quos verosimile est idem eadem ratione declaraturos fuisse, si de Metropolitano iudice quærerentur.

Præsertim supposita tali electione in persona viri alioqui valdè docti, & experti, & Archidiaconatus dignitate in eadem Ecclesia fulgentis. Quem ipsum † Concilium *sess. 24. cap. 12.* 51
Assessorem, & oculum Episcopi vocat, & ipso iure Vicarius est, & Ordinarius, sede vacante; saltem interim, dum alius à Capitulo nominatur, *cap. 1.* & ibi glossa *verb. Vicarius, & cap. ad hæc, de offic. Archid. l. 4. tit. 6. par. 1.* vbi Gregor. Lopez *verb. De costumbre,* Iacob. Sbrozius *d. tract. de off. Vicar. 1. par. lib. 1. quæst. 61.* Guid. Pancirol. qui huius dignitatis originem, & præeminentias recenset, *in Thesaur. var. antiq. pag. 125.* & latissimè, & nouissimè D. Valençuela *consil. 101. ex num. 21.* Ad quam † dignitatem suf- 52
ficit, quod sit in sacra Theologia Licentiatus, vt habetur *in dict. cap. 12. Concilij.* Et sacra Eminentiss. Cardin. Congregatio declarauit, ne hunc quidem gradum requiri in Archidiaconis, qui non habent actu annexam iurisdictionem, vt refert Riccius *in praxi decis. 473. num. 3.*

Quibus ita suppositis non debuit dictus Episcopus Arequipensis, adeò tenax in sua opinione esse, nec † ignorare in Capitulum Eccle- 53
siæ Metropolitanæ, sede vacante, iurisdictionem quoque Metropolitanã simul cũ ordinaria transire, eamque per Vicarios generales, siue iudices Metropolitanos ab eodem Capitulo nominatos exerceri posse: id enim apertè docemur *in cap. Romana, §. officiales, de offic. Ordinar.* & probat Speculat. *in tit. de diuers. sent. form. vers. Quid si ipse Episcopus,* Ioan. Andr. & Geminian. *in cap quanquam, de elect. lib. 6.* Bertach. *in tract. de Episcop. in prælud. num. 13. & 14.* Francisc. Marcus *decis. 483. num. 2. par. 1.* Quaranta *dict. verb. Capitulum sede vacante, ex n. 7. & verb. Archiepiscopus, num. 10. pag. 18.* Cerola *in praxi Episcopali, 2 par. verb. Vicarius, & verb. Capitulum, num. 10.* Seraphin. *decis. 183.* Marta *in compilat. decis. tom. 6. verb Archiepiscopus, pag. 6.* & latè Sbrozius *vbi suprà quæst. 58. per totam,* Stephan. Gratian. *lib. 1. discept. forens. cap. 69. num. 16. & cap. 111. num. 19. & 20.* Franc. Panuin. *de offic. Capit. 4. par. q. 3. num. 8.* Azor *d. lib. instit. moral. cap. 37.*

Vnde inferunt, quòd quemadmodum Metropolitanus † posset absoluere suffraga- 54
neum, qui iniecit violentas manus in clericum, si esset senex, debilis, vel impeditus, ita & Capitulum Metropolitanum sede vacante. Et quòd quemadmodum ad Metropolitanum deuoluitur facultas conferendi beneficia, si suffraganeus ea intra semestre conferre neglexerit

neglexerit, eadem quoque ad Capitulum deuoluatur. Idemque docent in recipiendis, & terminandis appellationibus suffraganeorum, vt præter alios tradit Paz *in praxi, 2 tom. num.* 14. *& seqq. fol.* 4. Et de hoc nullus vnquam præter dictum Episcopum dubitauit, qui cum Theologus esset, tantum sibi in Iurisprudentia articulis tribuebat, vt aliorum quantumuis doctissimorum sententiis, atque adeo neque ipsius Prætorij Limani, vnquam acquiesceret.

Sed quoniam iam in Domino quiescit, ad alia properantes, hic congruenter aliam quæstionem satis vtilem, & quotidie contingentem
55 subnectemus; nimirum, † vtrum Vicarius semel à Capitulo nominatus ab eodem ad libitum reuocari possit? Quam quidem quæstionem Limæ etiam de facto habui in sede vacante Dom. Archiepiscop. D. Bartholomæi Lobo Guerrero. Et omissis his, quæ de Vicario electo ab Episcopo dixi *suprà cap.* 8. *num.* 48. *& seqq.* In nominato à Capitulo (de quo agimus) dicendum prima facie videtur, quod reuocari non possit, quia eius electio, etsi à Capitulo fiat, fit tamen in executionem, & implementum præcepti Concilij Trident. *dict. sess.* 24. *cap.* 16. Vnde Vgolinus, relatus à Suarez *tom.* 5. *de censur. disput.* 7. *sect.* 3. *num.* 13. & Garcia *d.*
56 *cap.* 7. *num.* 25. docuit, eius † iurisdictionem à lege, vel Canone dependere. Quod & insinuat Thom. Sanchez *de matrim.* 1. *tom. lib.* 3. *disp.* 29. *num.* 4. & Marc. Ant. Genvensf. in prax. Archiepiscop. Neapol. *cap.* 84. *seu* 86. *num.* 4. agnoscens, post Concilium, hanc remotionem difficiliorem esse: *Nam in Collegio* (inquit) *Ecclesiastico, quando tenetur aliquem eligere, improbatur à iure mutatio, vel variatio sine causa.* Et idem expresse sequitur Quaranta *d. verb. Capitulum sede vacante, num.* 3. adducens aliam ra-
57 tionem; nimirum, † quod si Canonici pro libito suæ voluntatis possent auferre Vicario commissionem ei factam, sequeretur absurdum, scilicet, quod ipse Vicarius segniter se haberet in administranda iustitia in Canonicos particulares, vel in dependentes ab eis. Quos, & alios Auctores, in hanc opinionem inclinans, refert Nicol. Garcia, omninò videndus, *d. cap.* 7. *n.* 22. *& in additionibus ad idem cap. fol.* 61. *eod. n.* 22.
58 adducens aliquas declarationes † Cardinalium, quæ talem remotionem negant: *Nisi ex causa approbanda prius ab ipsa sancta Congregatione Cardinalium, quæ certiorari debet, alioqui reuocatio erit nulla.* Et idem sentit, & se consuluisse dicit Alois. Riccius *in prax. decis.* 482. inquiens, legitimam reuocationis causam esse posse, quod Vicarius appareat insufficiens, vel negligens in exercitio officij sibi commissi: idem Riccius *in decis. Curiæ Archiep. Neap. decis.* 187. *part.* 4. *& in collect. decis.* 5. *part. collect.* 1601. *in fin.* Rague. *de voce Canon. in Capitulo, quæst.* 37. *num.* 4. & Aug. Barb. *in tract. de Canonicis, cap.* 42 *num.* 47. *& in collect. ad Concil. pag.* 458 *num.* 18. *& in Pastorali,* 3. *part. alleg.* 54.
59 *num.* 171. vbi addit † hoc esse verum, etiamsi in nominatione dictum fuisset, quod posset reuocari, quoties Capitulo visum fuisset, ex Sell. *in select. cap* 19. *num.* 43.
60 Sed contrariam sententiam, nempe † hanc reuocationem ad nutum fieri posse, tenent alij plures grauissimi Patres, quos refert Nicol. Garcia, nihil quoad hoc referre putantes inter nominatum à Capitulo sede vacante, vel nominatum ab Episcopo & reprobantes doctrinam Vgolini, dum dixit, illius electionem ex Concilij dispositione vires accipere. Est quippè certius, † Concilium nihil ex iure Capituli 61
derogare hac in parte voluisse, sed solum ei modum eligendi præcipere, & præfigere, quo melius litium, & negotiorum expeditioni consuleretur; vt expresse docent Quaranta *vbi suprà num.* 2. Riccius *d. prax. decis.* 474. & Suarez, qui à sententia Vgolini discedit. *dicta sect.* 3. *n.* 13. Quam non iuuat Thomas Sanchez, † qui pro- 62
miscuè loquitur de Vicario Episcopi, & Capituli, & dum eorum iurisdictionem à lege, vel Canone procedere inquit, ad assistentiam iuris pertinet, non autem negauit, tales Vicarios eam immediatè accipere ab Episcopis, vel Capitulis, qui eos nominant, & quorum vice funguntur, vt singulariter explicat Garcia *dict.* 5. *part. c.* 8. *num.* 24. & Narbon. *de appellat.* 2. *part. fundament.* 4. *num.* 30. Quò fit, vt iuxta regulas iuris communis reuocari possit, & † cessare debeat, 63
vetante, & iubente eo, qui illam concessit, *l. iudicium soluitur* 58. *de iudiciis*, *l.* 21. *titul.* 4. *& leg.* 47. *tit.* 18. *part.* 3. vbi Gregor. Lopez *gloss* 7. provt & apertè in eisdem terminis decisum reperitur ab eadem sancta Congregatione Cardinalium, cuius verba refert Anton. Naldus *dict. verb. Vicarius, num* 8. & sic habent: † *Vicarius* 64
Capitularis potest ad libitum Capituli, à quo fuit electus, amoueri, & illo casu tenetur intra octo dies alium constituere; alias enim ius deputandi deuoluitur ad Metropolitanum, & si ipsa fuerit Metropolitana, deuoluitur ad antiquiorem Episcopum.

Et idem, eandem declarationem, & alias similes commiscentes, tenent Farin. 4. *parte, decis.* 102. Marcilla *in notis ad Trident. lib.* 4. *titul.* 3. *cap.* 3. Cerola *in praxi Episcop.* 1. *part. verb. Vicarius*, §. 21. *vers. Secundum dictum*, Azor. 2. *tom. instit. moral. lib.* 3. *cap.* 37. *vers.* 18. & alij relati à Barbosa *in remiss. ad Concil. d. sess.* 14. *cap.* 16. *num.* 2. *& in tractat. de Canonicis, cap.* 42. *numer.* 48. vbi notabiliter inquit, † Vicarium deputatum à Metropolitano ob 65
negligentiam Capituli in vim decreti Trident. *d. cap.* 16. posse ad eiusmodi nutum remoueri, & refert ita fuisse decisum *in Limana* 29. *Septemb.* 1623.

Quibus fauent tradita à Mastrillo *de Magistrat. lib.* 1. *cap.* 27. *numer.* 13. *&* 14. Iacob. Sbrozius *de Vicario Episcop. lib.* 3. *capit.* 32. *num.* 7. vbi hoc ampliat, † etiam si interpositum 66
iuramentum fuisset de non reuocando, & testatur de communi praxi similium reuocationum, provt & facit Riccius *dict. decis.* 482. *num.* 4. sic inquiens: *Verum quidquid sit ex suprà dictis contrarium est tenendum in praxi, vt scilicet possit Vicarius Capitularis ad libitum Capituli amoueri.*

Quod certius & securius, meo iudicio, procedet, † quando tempore nominationis expres- 67
sè de hac libera facultate reuocationis ad nutum Capituli actum, & pactum fuit, cum tunc contra nominatum obstare videatur, conuentionis exceptio, cui ipse consensit, iuxta *l. Imperatores, D. de iure fisci, leg.* 1. *D de pact. & de const. pecun. l.* 1. *titul.* 16. *lib.* 5. *Recop.* cum traditis à Mantica *de conuention.* 1. *tomo, lib.* 12. *numer.* 32. Molino *de ritu nuptiarum, lib.* 2. *quæst.*

quæst. 49. *num.* 18. & *quæst.* 62. *num.* 23. & in nostris terminis Nicol. Garcia *in addition. ad dict. num.* 22. *vers. Sed licet, pag.* 63. vbi docet post Quarantam, quem refert, reuocationem permitti, quoties initio deputationis dictum fuit, vt gereret officium pro tempore voluntatis ipsius Capituli.

In qua opinionum diuersitate Ego hanc vltimam in puncto iuris veriorem existimo. Sed
68 praxis admisit, † vt etsi reuocatio fieri possit, & de facto fiat, vbi tamen Vicarius ab ea tanquam iniusta appellat, vel per viam violentiæ ad Regia Tribunalia recurrit, manuteneri soleat, & cæteris remediis possessoriis iuuari, nisi iusta aliqua causa interuenisse probetur, quæ reuocationem suadeat, eo quod in re tam graui, & quæ electi existimationem concernit, etiam si reuocatio ex arbitrio, vel solo nutu nominan-
69 tis dependeat, debet † hic secundum rationem informari, & moderari, vt post alios latè tradit Ioann. Gutierr. *lib.* 3. *practic. cap.* 11. Mastrillus *dict. lib.* 1. *de Magistrat. cap.* 27. Hieronym. Ceuallos *de violentiis,* 2. *part. quæst.* 61. *num.* 51. vbi inquit, iusta causa non interueniente, remotionem dolosam censeri, & alij, quos adduxi *suprà cap.* 8. *num.* 48. & nouissimè in eisdem nostris terminis loquens, nempe de officialibus nominatis à Capitulo sede vacante, D. Ioan. Bapt. de Larrea *discept.* Granat. *cap.* 2. *per tot.*

Quorum opinio fortius procedit in Vicario
70 Capituli, † quem quidem negare non possimus in multis maiorem potestatem habere, quam Vicarium Episcopi; vt patet ex exemplis congestis à Genuense *d. cap.* 84. *num.* 26. & 29. Ioann. Gutierr. *d. cap.* 11. *num.* 10. vbi inquit, eum non indigere aliqua speciali commissione Capituli, cum Concilium illud arctet ad eius nominationem, & latius Sbroz. *d. tract. de Vicar. Episcop. lib.* 1. *quæst.* 15. *num.* 8. & *lib.* 2. *quæst.* 11. *num.* 2.

71 Et est aliud exemplum, † in auocatione causarum semel commissarum, quam licet possit facere Episcopus in pendentibus ante eius Vicarium, vt dixi *suprà cap.* 8. *num....* non tamen Capitulum sede vacante secundum opinionem Quarantæ *vbi suprà n.* 4. ibi: *In ipso deputationis actu posse itidem tunc, non autem postea,* licet Azor nullam inter dictos Vicarios distinctionem hac in parte admittere videatur 2. *tom. lib.* 3. *cap.* 37. *vers. Decimooctauo quæritur.*

Sed nunc succedit alia celebris quæstio, quam tetigi supra *cap.* 4. *num....* & in hoc tractaturum promisi, videlicet, quid dicendum sit
72 † de Prælato, qui ad aliam Ecclesiam transfertur, eiusque (vt moris est) gubernationem apprehendit ante Bullarum expeditionem, virtute litterarum Regiarum, quæ ad id expedire solent, an possit in ea, quam deserit, Vicarium relinquere? vel eo ipso eius iurisdictio, & administratio ad Capitulum pertinere incipiat, & sedis vacatio inducatur? Qui casus multoties contingit, & his proximis annis magnas turbas excitauit in Metropolitana Ecclesia insulæ Hispaniolæ. Eiusque resolutio pendet ex resolu-
73 tione alterius, nempe † an ex sola translatione sedes vacare dicatur? In qua sanè tres casus mihi distinguendi videntur. Primus vbi translatus Bullis expeditis secundæ Ecclesiæ, quietam, & pacificam possessionem apprehendit, licet adhuc primæ de alio Pastore prouisum non sit. Secundus sic, needum secundæ possessionem apprehenderit, litteræ tamen Pontificiæ ad eius instantiam expeditæ fuerint, & de eo translatus notitiam habuerit. Tertius, vbi litteræ expeditæ non sunt, vel needum de earum expeditione constat, certum tamen est translatum suæ translationi expressum, vel etiam tacitum consensum accommodasse. quod eo ipso fecisse videtur, quod ad nouam Ecclesiam iter arripuit.

Et in primo casu absque dubio dicendum est,
† per adeptionem possessionis secundæ Ecclesiæ, primam vacare, 74
quamuis huic alius Præsul designatus non fuerit, quia duas eodem tempore Ecclesias in sponsas habere non potest, *cap. inter corporalia, de translat.* Prælat. Azor 2. *tom. instit. moral. lib.* 6. *cap.* 16. §. *tertiò quæritur.* Et eo ipso quod secundam accepit, à prioris coniugio absolutus videtur, † cuius cura, 75
quamuis adhuc Pastore maneat viduata, non pertinet ad ipsum, sed ad Romanum Pontificem, & Capitulum sede vacante, vt latè per Nicol. Garcia *de benefic. part.* 11. *cap.* 5. & 6. Et hoc est, quod dicimus, † translatum in 76
aliam ciuitatem, quodammodo dici esse mortuum, quoad Ecclesiam primam, quia in ea desinit esse Prælatus, vt per text. & gloss. *in cap. in apibus,* §. *ecce* 7. *quæstion.* 1. *cap. si quis translatus* 21. *quæst.* 2. *cap.* 2. *de translat.* Prælat. *cap.* 2. *de rescript. lib.* 6. Clement. *fin. de procurat.* gloss. *verb. Moriatur, in cap. si cui, de præbend. lib.* 6. cum multis aliis, quæ post ordinarios, in eisdem iuribus tradit Panuin. *de offic. & potest. Cap. sede vacante, prælud.* 7. & *vltimo, numer.* 7. Paulus Fuscus *in singul. litt. E, num.* 29. Ioann. Vincent. de Anna, Fabius de Anna, Mastrillus, & alij, quos nouissimè refert D. Valençuela *consil.* 190. *num.* 7 & *seqq.*

In secundo autem casu grauis est inter iuris Canonici Intepretes controuersia. Nam plures existimant † posse Episcopum translatum etiam 77
si suæ translationis, per Romanum Pontificem admissæ, notitiam habuerit; imo & Bullas iam receperit, continuare iurisdictionem, & administrationem prioris Ecclesiæ per se, vel per suum Vicarium, quousque ad secundam peruenerit, eiusque possessionem virtute litterarum Apostolicarum acceperit, neque ante prioris sedis vacationem induci, quia nec propriè eousque translatus esse videtur, vt constat ex gloss. *in d. cap. si quis translatus, cap. cum in cunctis,* §. *cum verò, de elect.* Hostiens. *in cap. olim, el* 1. *de rest. spol.* Felin. *cons.* 40. *col.* 1. & *in cap. eam te, de rescriptis, num.* 8. *vers. Et dicitur translatus,* Roman. *consil.* 345. *numer.* 17. Ioann. Monach. & Philipp. Probus, qui ad partes quæstionem examinat, *in cap. generali, post numer.* 10. *de electiom. lib.* 6. Rebuff. *in praxi, tit. de deuolution. num.* 70. Hojeda, Azor, Parlador. & aliis, quos refert Nicol. Garcia *d. cap.* 6. *numer.* 40. subiiciens *num.* 41. hanc opinionem in Hispania frequentius de consuetudine seruari, quia quamuis Episcopi ex die translationis per Pontificem approbatæ, non faciant suos fructus primæ Ecclesiæ, sed secundæ, neque possit prouidere de beneficiis in illa vacantibus, administrant tamen, & iurisdictionem exercent, in ea, & in eius possessione permanent, donec

possessionem secundi Episcopatus adipiscantur, vel promotus ad primum, possessionem eius capiat,& pro hoc aliqua exempla adducit,à supremo Cameræ Consilio dari solere prouisiones inquit,vt non antè in prima Ecclesia sedens vacans publicetur, quam in secunda esset accepta possessio.

78 Pro quo facit,quod nullum obtentum † beneficium, quamuis sit incompatibile cum secundo, vacat, nisi post adeptam possessionem pacificam secundi, gloss. *in Clement.* 1. *verb. Collatio, vt lit.pendent.* Gomezius *de spectatiuis, num.* 63. *&* 68. & plures alij relati ad Cerola *in praxi, verb. Vacatio*, §. 1. & Nicol. Garcia *d. part.* 11. *cap.* 5. Et idem contingit in beneficiis, quibus antea fruebatur † is,qui ad Episcopatum promouetur; quandoquidem illorum

79 gaudium,& possessionem non amittit,quousque cum effectu in Episcopatus possessione constitutus sit,*cap.cum in cunctis* 7. §. *cum vero, de elect.* Oldrad.*cons.*14. *post princip.* Roman. *cons.*355. *n.*1.text. *in cap.licet,de prebend. in* 6. *cap. si qui Episcopi, dist.* 90. cum aliis adductis à Gratian. 2. *tom.discept.forens. cap.*296. *num.*1. & Garcia *vbi suprà cap.*6. *ex num.*1.

80 Sed in contraria sententia, † & sic quod primus Episcopatus statim vacet per translationem ad secundum, & absolutionem à primo factam à Papa, accedente ipsius translati consensu, etiam non adepta possessione secundi, tenet post alios,Abb.*in cap.fin.n.*13.*de postul.Prelat.* & latius *cons.*101. *vol.*2. Panuin. *de prælud. vlt.num.*7.*&* 2 *part.quæst.*8 *num.*30. Gregor.Lopez *in l.*3. *tit.*16.*part.*1. gloss.penult.Mandosius *de signat.gratiæ, tit. de translat. vers.* 2. *& seqq.* Franc. Marcus *decis.* 1098. & plures alij, quos refert Mascard. omninò videndus, *de probation. conclus.*183. *num.* 11. *&* 33. ibi; *Prior opinio locum habet in beneficiis, & dignitatibus maioribus, vt in Episcopatu, qui etiam sine adeptione possessionis secundi Episcopatus, per simplicem translationem suprà dictam, vacare dicitur*, & Nicol.Garcia *d.cap.*6.*num.*39. & vltra eos Calderin *cons.*10. *de sent. & re iudic.* vbi multum in

81 nostris terminis ait: † *Sententiam latam per Vicarium translati, non valere, quia ab eo dicitur abdicata potestas, & hoc habere locum, quamuis idem Vicarius esset ignarus translationis*, Ioann. Andr. Ægid. Crem. Ioannes, Monachus, Philippus, Probus, & alij *in cap. quod ob gratiam, de regulis iuris,in* 6. Cæsar. Ortinel. *in tract. de fruct. Eccles. post translat. percip.* Stephan. Gratian. omnino videndus, *dict. cap.*296. *num.*17. *& seqq.* vbi inquit, nihil referre, quod consensus Episcopi præcedat, vel sequatur absolutionem factam à Papa à vinculo, quo primæ Ecclesiæ tenebatur, vel quod apprehensa fuerit possessio, vel non. *Et mox num.*19. subdit: *Ex quo sequitur, quod statim Episcopo translato, non tenent gesta Vicarij post translationem, etiam ab eo ignoratam, cum enim, vt dictum est, sit abdicata Episcopo omnis potestas, non operatur scientia, aut ignorantia Vicarij. Nam ipso facto, quando Episcopus est translatus, spirat officium Vicarij, absque alia certioratione, &c.* Scipio Rouitus *consil.* 32. *num.* 2. *&* 4. *volum.* 2. Dom. Valençuela, qui eos refert & sequitur, *dict.consil.*190. *numer.* 10. *&* 11. & nouissime Iulius Laborius in variis lucubrat. *titul.* 4. *de electiom. Canon. cap.* 25. *num.* 17. vbi expressè tenet, quod si Episcopus transferatur de vna Ecclesia ad aliam: † *Prima dicitur vacare statim, ac ab il- 82 lius vinculo absoluatur in Consistorio Sanctitatis suæ, etiam quod non sint expedita litteræ, nec capta possessio.*

Et *num.* 19. bene respondet ad obiectionem, quæ fieri poterat de beneficiis, quæ translatus habet, quæ vt omnes communiter fatentur, non vacant, nisi post adeptam possessionem Ecclesiæ, ad quam transfertur, vt per Garciam *dict. cap.* 6. *num*... inquiens, † rationem discri- 83 minis esse: *Quia ista beneficia non vacant per absolutionem a vinculo, prout vacat primus Episcopatus, sed per adeptionem Episcopatus, ex gloss. in cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. & cap. de multa, de prebend.* Aliam etiam solutionem tradit, eandem sententiam sequens, & luculenter amplificans Maurit. Alzedus *in prax. Episcop.* 1. *part. cap.* 3. *num.* 91 sic multum in nostris terminis inquiens: *Si fortè aliquis dixerit assertionem nostram errorem continere, ex eo quod beneficia electi non vacant, nisi adepta possessione Episcopatus. Respondeo, id dispensatiue fieri, ne electus mendicet, & vt habeat, vnde se alat, quod iustissimum est, & iuri consonum: sed quod administret ibi nullam iurisdictionem habeat, contra iuris præcepta est, & in præiudicium Capituli, cui in tali vacanti administratio competit, & etiam Vicarium deputare, Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 16. *Et interest, quod sit in suspenso, donec alterius Episcopatus possessionem apprehendat, quam quod in messem non suam falcem mittat. Nam iam prioris Ecclesiæ Episcopus non est, sed persona priuata, cum ab instanti suæ confirmationis desineret esse, quod antea erat, & quoad primam Ecclesiam censetur mortuus quo ab illa hora, &c.*

Quod valdè iuuat declaratio S. Congregat. Cardinal. relata à Prosper. August. *in addition. ad Quarant. diction. verb. Capitulum sede vacante, in princip. pag.* 520. cui cum propositum fuisset, † ex quo die currere incipe- 84 ret terminus octo dierum, post mortem Episcopi præscriptum Capitulo, ad constituendum Vicarium ex decreto Concilij, de quo *dict. cap.* 16. declarauit: currere, ex die scientiæ translationis Episcopi ad aliam Ecclesiam postquam à summo Pontifice fuerit iam absolutus à vinculo prioris Ecclesiæ, quia tunc propriè dicitur vacare sedes per translationem etiam ante adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ, & tunc cessare administrationem, & fructuum perceptionem.

Et certius reddetur, vel omnino planum, si verum est, quod tradit Alzedus *vbi suprà num.* 94. vbi ex relatione grauissimorum virorum refert: † *Expeditum iam esse Breue Pontifi-* 85 *cium, in quo Episcopis prohibetur administrare, vel aliqua exercere, postquam suæ translationis certam notitiam habuerint.* Et quod ad rixas, & contentiones vitandas, † prudentes Præsu- 86 les, quando de translatione notitiam habent, à priori Diœcesi se absentant, & in patria sua, vel alterius Episcopi amici, litteras confirmationis expectant. Quam opinionem Ego in puncto iuris veriorem, & in foro conscientiæ securiorem existimo, quamuis Nicol Garcia *d. cap.* 6. *num.* 41. tot exempla sanctioris,

&

Sanctioris, & Secretioris Consilij Castellæ referat, in quibus contrarium declaratum fuit, quæ forsitan magis attenta status, & pacis publicæ ratione, quam stricti iuris obseruatione, emanarunt.

Tertius verò casus ex his, quæ diximus in secundo, decisus videtur. Nam si prioris opinionis DD. possessionis adeptionem secundi Episcopatus requirunt, vt primus vacare dicatur. Et hanc vacationem posterioris ex sola vi translationis, & absolutionis à Pontifice factæ,
87 induci contendunt. Omnes vtique † in eo conuenire videntur, vt non nisi hac absolutione sequuta iurisdictio, & administratio primi Episcopatus expiret, & ad Capitulum transferatur. Pro quo est veluti expressa declaratio S. Congregationis, cuius modò meminimus, & stylus Curiæ ab antiquo seruatus, de quo testatur Alzedus vbi *suprà*, *num.91.* vers. *Comprobatur*, qui obseruat, vt facta demum absolutione vinculi prioris Ecclesiæ, interueniente translati consensu, vt semper fit, inducatur voluntaria eius resignatio, & sedis vacatio, *cap. sicut alterius 7. quæst. 1.* & quantum ad se priore priuetur Ecclesia, & dicatur mortuus ab illa hora, qua transfertur, *dict. cap. in apibus*, §. *ecce*, & ibi glossa, *verb. Defuncto 7. q. 1. l. actione*, §. *publicatione*, & ibi gloss. *verb. Pro mortuo*, *D. pro socio*, Stephan. Gratian. *dict. cap. 296. num. 16.*

Sed licèt hoc in Hispania, & in aliis prouinciis defendi, & practicari possit, & debeat, in quibus translatus primæ Ecclesiæ insistit, & nouam nec petit, nec appetit, quousque litteras, siue Bullas Pontificias suæ translationis, siue promotionis acceperit, & præsentauerit. In his tamen Indiarum, † in quibus (vt
88 sæpè diximus) consuetudo viget, quod Episcopi, de quorum translatione agitur, ex sola Regis, tanquam Patroni, nominatione proprias Ecclesias deserant, & ad eas, ad quas promouentur gubernandas, iter arripiant, non iniustè tentari posset, ex hac sola primi Episcopatus renuntiatione, quam per hanc actionem facere videntur, penitùs se ab eius iurisdictione, & administratione abdicasse, ita vt neque per se, neque per suos Vicarios ampliùs illam gerere possint, sed omnimoda sedis vacatio inducatur. Nam planum est, quòd quemadmo-
89 dum in aliis rebus, ita & in beneficiis, † ius suum renuntians expressè, vel tacitè illud amittat, & ciuilem, & naturalem possessionem, neque ampliùs illud repetere, vel recuperare possit, *cap. solita*, *cap. accepta*, *& cap. audita, de restit. spol. cap. ex transmissa*, *de renunt.* cum aliis, quæ latè adducit Gabr. *tit. de restit. spoliat. conclus. 1. limit. 6. num. 57.* Gallerat. *de renunt. lib. 2. cap. 5. num. 5. tom 1. & tom. 2. centur. 1. fol. 189. num. 14.* & Flamin. Paris *de resignat.*
90 *benef. lib. 1. quæst. 3.* Porrò † consensum translationi præbuisse, quædam renuntiatio est, vt in specie declarat Abbas *consil. 101. num. 3. & 4. vol. 2.* Franc. Marc. *decis. 1098. part. 1.* & Gratian. *dict. cap 296. num. 16* qui consensus,
91 si verbis expressus sufficeret, † multò magis potenter declaratur ex actu, maximè quandò est voluntarius, non etiam necessarius, aut coactus, *l. neque*, *D. de in ius vocand. l. si tamen*, §. *ei*, qui dicit, *D. de edilit. edict.* latè Gallerat. *d. tract. de renunt. lib. 5. cap. 1. numer. 53.* & Viuian. *de iure patron. libr. 6. capit. 1. numer. 40.* ibi: † *Et forma renuntiationis est declaratio* 92
nuda voluntatis à renuntiante facta, *itaque declaratio voluntatis expressè per aliqua verba, vel tacitè per quodpiam factum dat esse renuntiationi*, *vtpotè*, *quæ est forma illius*, *& forma dat esse rei*, *&c.*

Quibus non obstat, si ex aduerso † obiiciatur, renuntiationem in casu, de quo loqui- 93
mur, in manibus superioris fieri debere, & aliter factam, vel ab eo non admissam, esse nullam, vt in cap. admonet, cum similibus, de renunt. Maximè in nostro casu, vbi requiritur expressa absolutio Pontificis à vinculo, vel coniugio prioris Ecclesiæ, vt suprà retulimus. Nam id verum est, quod attinet ad superioris præiudicium, cui talis renuntiatio non nocet, secus tamen quod ad renuntiantem, in cuius præiudicium valida est, & ei nocet, & ita † non potest ad beneficium sic re- 94
nuntiatum sine licentia Superioris redire, vt per gloss. Innocent. & alios in cap. quod in dubiis, de renunt. latè Paris. *de resig. lib. 7. q. 1. n. 12. & 51.* & Gallerat. *d. 1. to. cent. 1. num. 9.* vbi dicit, ab hac conclusione non esse recedendum in consulendo, & iudicando.

Præsertim, † quia ita translatus, † eo ip- 95
so, quòd accipit nominationem Regis, & in eius executionem ad nouam Ecclesiam properat, iam ei præstat consensum ad renuntiationem faciendam in manibus Papæ, quàm posteà ratam habens, semper videtur ei consensisse, † siqui- 96
dem ratificatio retrotrahitur ex voluntate ratificantis, vt notat Bald. *in l. si fundus*, §. *1. D. de pignor.* Lambert. *de iure patronat. 2. part. lib. 2. art. 5. quæst. princip.* ibi: *Et eo ipso*, *quòd præsentare se patitur*, *consensit*, *semper dicetur renuntiare post consensum*, *&c.* Gallerat. *vbi suprà lib. 5. cap. 12. num. 13.* Et magis in nostris terminis Gratianus *dict. cap 296. num. 17.* vbi inquit: † *Quæ adeò vera sunt*, *vt sufficiat*, 97
quòd consensus Episcopi præcedat, *vel sequatur absolutionem factam à Papa à vinculo*, *quo prima Ecclesia tenebatur*; *cùm regulariter Papa non ignoret*, *quòd similes consensus solent præcedere*, *vel subsequi*, *& quocunque modo præstentur*, *refertur ad supplicationem signatam*, *vel signandam.* Et idem docet Cassad. *decis. 3. num. 2. & 3. de renunt.* & facit *text. in cap. cura*, *& cap. suggestum*, *de iure patronat.* & alia, quæ tradit *decis. Rotæ 5. sub tit. de rerum permutat. in nouis*, & est elegans cons. Abb. & Calder. *vbi suprà*, vbi defendunt, non vacasse quendam Episcopatum promoti ad Cardinalatum, quia talis promotio fuit facta sine eius voluntate, sic supponentes, quòd si consensisset, statim induceretur vacatio, vt per eundem Abbat. *in cap. fin. de post. Prælat. col. penult. & seqq.* Barbos. *in collectan. ad eundem text.* Roman. dict. *consil. 145. in 1. art. num. 16. & 17.* Pauin. *dict. prælud. vlt. num. 98.* idem Roman. *consil. 140. num. 6.* vbi ait, † vacationem pri- 98
mi beneficij introduci, etiam non attento consensu translati: *Quando constat Pontificem Maximum voluisse illum transferre*, *etiam inuitum*, *veluti quando transfert aliquem intuitu Ecclesiarum*, *vt quia illi Ecclesiæ magis expedire videtur.*

Et ratio suprà dictorum, etsi à dictis Auctoribus non exprimatur, ea reddi potest, quoniam

99 niam † contrahitur matrimonium inter electum, & Ecclesiam, siue eligentem, statim atque ad illam eligitur, etiam ante confirmationem, vt docet Abb. *in c.2. & 3. per text. ibi de transl. Episc. n.*39. vbi etiam Innoc. Lapus *alleg.*75. quem refert Lambert. *vbi sup. 2 par. lib.2. art.*
100 9. *quæst.*3 *num.*3. vbi ait, quòd † in præsentatione contrahitur matrimonium spirituale de futuro, quod perficitur, & consummatur per confirmationem Pontificis, vt doctè etiam aduertit Azor. *dict. libr. 6. capit.* 16. §. *Tertiò quæritur*, & nouissimè Farin. *decis.* 474. *numer.* 6. vbi benè monet, super hoc articulo semper esse videndum, & menti tenendum *dict. cons.*101. Abbat. ex quo etiam alià ad propositum sumpserunt Francisc. Marcus, & Gratian. *vbi supra*, loquentes etiam in casu consensus non præstiti. Nedum in hoc, de quo agimus, vbi adeò expressus est per arreptionem itineris ad secundam Ec-
101 clesiam, vt omittam, quòd † sicut electus intra mensem tenetur consentire electioni, ita præsentatus intra idem tempus debet acceptare præsentationem, aliàs non valet præsentatio, ex notatis *in cap. si tibi absenti, de præbend. lib.*6. & per Viuian. *de iure patron. par.*2. *lib.* 12. *cap.*4. *num.*16.

Et sicut sine licentia Papæ non potuit trans-
102 ferri ad aliam Ecclesiam, † ita sine eadem licentia non potuit primam deserere, nisi admittamus, quòd eam renuntiauit, & aliàs vtraque priuandus veniret, sicuti quilibet alius † Præla-
103 tus, qui propria auctoritate se ad aliam transfert, vt est text. expressus *in cap quanto, de translat. Prælat.* & docet Ruinus *cons.*121. *num.*19. *tom.* 4. & Melius Nicol. Garcia *de benef. par.*11. *capit.*6. *num.*17. & Ceuallos *comm. quæst.* q 585. *num.*1. & 10. Neque ab hoc scrupulo excusabitur ob facultatem Regiam ad aliam Ecclesiam administrandam, quia solus Papa potest facere transmutationes, & translationes, vt dixi suprà cap.5. Et sic melius est, † quòd nitatur in
104 licentia Pontificis, saltem præsumpta, ad quam præsupponitur, quòd iam à primo Episcopatu erat absolutus.

Quæ omnia hunc tertium casum satis difficilem reddunt, & † de eo, vbi occurrerit, amplius
105 deliberandum erit, vel à summo Pontifice declaratio petenda, vt cessent rixæ, & contentiones, quæ eius causâ quotidie oriuntur. Et quia certè durum, & nimis graue videtur, vt velit quis eodem tempore in prouinciis, & regionibus adeò distantibus eodem tempore administrare.
106 Et sanè nescio cur † post eius absentiam magis fidendum sit de Vicario, quem ipse reliquerit, quàm de Capitulo, quod sede vacante, & iuxta iuris communis regulas in se translatam esse eius iurisdictionem, & administrationem contendit.

Quamuis non ignorem multis, & grauissimis viris damnosam ac periculosam visam
107 fuisse † sedis vacantis administrationem, atque adeò, quoad fieri possit, restringendam propter inconuenientia, quæ ex multorum gubernatione sæpè resultant, Petr. Greg. *libr.* 5. *de Rep. c.* 3. *text. in cap. ne pro defectu* 41. *de elect.* vbi Baldus inquit, quòd Ecclesia vacante lupus exultat, *cap. obiata* 37. iuncta gloss. *verb Periculum, de appellat. cap. quam sit periculosum* 6. *de elect. lib.*6. *cap. quia sæpè, eod.* cum notatis à Bettachin. *in tract. de Episcop. lib.*1. *in princip. numer.*5. Homer. 2. *Iliad.*

Multos imperitare malum est Rex vnicus esto.

Lactant. *de ira Dei*, & plura tradens Adam Contzen *in Polit. lib.*1. *cap.*21. Et ita inter miserias populi Israël apud Oseam *cap.*3 illa velut præcipua refertur, quòd multis annis cariturus sit Princ- cipe & Rege. Et in iure Canonico multum † pro- 108
spectum fuit breuitati huiusmodi vacantium Ecclesiarum, & vt intra tres menses de Pastore prouiderentur, *dict. cap. ne pro defectu*, *l.*10. *tit.*5. *part.*5. cum aliis traditis à Durando *in tract. de modo congreg. Concil. Gener. rubr* 46. Mandagotus *in tract. de elect. in princip.* & Menchac. *lib. controuers. cap.*51. *num.*38. *pag. mihi* 421. vbi refert Canonem Concilij Toletani 12. † qui pro- 109
pter diuinorum officiorum offensionem, quæ ex his vacantibus resultabat, concessit Toletano Pontifici Episcoporum omnium confirmationem, quos Regalis potestas elegisset. Et † hæc est 110
ratio decidendi ad Clement. *dispendiosam de iudiciis*, Clement. *sæpè, de verbor. signif.* & alia iura, quæ dicunt, in causis electionum breuiter, & de plano procedendum esse, propter periculum, scilicet Ecclesiæ vacantis. Et eadem mouit Ioan. Garc. *in tract. de expens. capit.*10. *numer.*14. *fol.*211. vt post disputationem plurium quæstionum de his, quæ Capitulum sede vacante facere potest, & virùm salaria ex bonis, & reditibus Episcopatus constituere, ita concludat: † *Et quia multa insolita so-* 111
lent sede vacante fieri, vtinam dominus noster Rex sede vacante gubernationem susciperet. Scio rem futuram Reipublicæ saluberrimam, &c.

Quod iustificat consuetudinem Portugalliæ, † per quam electi capiunt gubernationem Eccle- 112
siarum ante confirmationem, vt per Oldrad. *consil.*9. *num.*5. & Tusch. *litt. P. conclus.*384. *vol.*6. quorum memini *sup. cap.*7. ad iustificandam similem consuetudinem in nostris Indiis receptam. In quibus † sæpesæpius de his sedibus vacantibus 113
tollendis pluribus schedulis actum est, cum graui commemoratione, & dolore damnorum, quæ earum occasione contingunt. Et tandem in Ecclesia Metropolitana de Manila à Pontifice maximo per Regios legatos obtentum fuit, gubernatione vacantis ad viciniorem Episcopum deuoluta. In aliis verò licèt instanter pro eodem, vel alio medio eligendo Proreges scripserint, pro rei grauitate comperendinatum, interimque eis iussum, vt plurimum actionibus Capitulorum sede vacante attenderent, Capitularesque ad ritè, & rectè procedendum sub priuatione gratiæ Regiæ Maiestatis commone facerent, vt constat ex sched. dat. Pardi 24. Nouembr. ann. 1618. directa ad Peruanum Proregem Dom. March. de Montesclaros, & alia Matr. 17. Martij ann. 1619. ad Dom. Principem Squillacensem. Et extat alia nobilior dat. Matr. 5. Decembr. ann. 1608. ad Archiepiscopum Limanum scripta, quæ damna, & miserias deprauatæ gubernationis sedium vacantium recenset, & grauiter notat, ac dolet, iniungitque eidem † Ar- 114
chiepiscopo: *Que pues por el derecho Canonico està proueido, y ordenado lo que el Metropolitano puede, y debe hazer, auiendo negligencia, y mal gouierno en las sedes vacantes, que en llegando, y succediendo el caso, vse del dicho derecho, y jurisdicion que por èl se le dà, para remedio de los dichos daños, procurando que los*

los dichos Cabildos procedan en todas sus acciones como conuiene, sin dar la nota de si que por lo passado hon dado, &c. quæ schedula sumpta videtur ex *cap. Pastoralis* 11. *de offic. ord. cap. sicut num.* 15. *de accusat.* gloss. *in summa, & in cap fin. verb. Negligeres* 9. q. 3 quorum iurium meminit Quaranta *in summ Bullarij, verb. Archiepiscopi auctoritas, n.* 21. & D.D. Feliciani à Vega Episcopus Pacensis, *in cap. caterùm, de indic. n.* 32. *&* 33. vbi etiam dictam sched. refert, & se dum Vicarius Limanus esset, *plures querelas admisisse aduersus aliqua Capitula Ecclesiarum suffraganearum in casu, quo allegata fuit negligentia in administratione iustitiæ.*

Ex quo, vt ex aliis apparet, quanta cura, & solicitudine Reges nostri Ecclesiasticis rebus fo-
115 uendis, & fauendis inuigilent, † & præsertim tempore sedis vacantis, in quo lupus exultat, vt inquit Bald. *in d. cap. ne pro defectu, de elect.* Vnde tunc Ecclesiæ viduatæ sub maiori cura & protectione eorundem Regum, tanquam talium, & tanquam Pattronorum ipsarum, esse debent, vt benè considerat Matth. de Afflict. *ad Const. Regn. Neap. lib.* 3. *rubr.* 28. *n.* 1. & Cabed. *decis. Lusit.* 84.
116 *n.* 2. Quod etiam efficit, † vt quamdiu vacant Ecclesiæ Cathedrales nullum possit contra eas præiudicium generari, & multòminus contra iura, & dignitatem Episcopalem, *c.* 1. *c. de quarta, & c. auditis, de præscrip.* vbi DD. *c.* 1. *& per tot.* ne sede vacante, gloss. *verb. Debeant, in cap. edoceri* 21. *de rescript.* Abb. *in cap. verum* 7. *num.* 3 *&* 7. *de foro compet.* & nouissimè D. Valençuela *cons.* 121. *num.* 166. *&* 167. *vol.* 2.

CAPVT XIV.

De Præbendariis Cathedralium Ecclesiarum Indiarum, & in quibus conueniant, vel differant ab iis, qui in Ecclesiis Hispaniæ deseruiunt, & an Episcopi in eorum causis cum adiunctis procedere debeant.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, & Capitulum vnum corpus faciunt in Ecclesia Cathedrali.*

2 *Capitulares Ecclesiæ Cathedralis, appellantur fratres, & Collaterales Episcoporum, & alia de eorum honore, & dignitate.*

3 *Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Collegialiter congregatum, easdem præcedentias, & honores habet, quos Episcopus.*

4 *Capitula Ecclesiarum Indiarum, ex quibus præbendariis constent.*

5 *Curatus Cathedralium solet aliquando in Ecclesiis Indiarum præbendis adiungi, vbi illæ sunt tenues.*

6 *Dignitates Ecclesiarum Cathedralium regulariter non sunt de corpore Capituli, secus in Ecclesiis Indiarum.*

7 *Dignitates in Ecclesiis Indiarum nunquam aggregari solent Canonicatibus.*

8 *Portionarij qualiter olim vocarentur, & an sint de corpore Capituli, & de lite Portionariorum Ecclesiæ Quitensis.*

9 *Portionarij, stante statuto, vel consuetudine, possunt dici, & esse de corpore Capituli, & gaudere iuribus, effectibus, & priuilegiis aliorum Capitularium.*

10 *Capituli sede vacante appellatione, quando veniant Portionarij.*

11 *Portionarij quando gaudeant priuilegio adiunctorum, & possint in coniudices eligi, & decisiones Rotæ de hoc agentes.*

12 *Portionarij, vt sint, & dicantur de corpore Capituli, non sufficit, quòd in eo in aliquibus rebus, vel casibus vocem habeant.*

13 *Capitularem esse, aliud est, aliud esse de corpore Capituli.*

14 *Portionarij, qui, & quando gaudeant priuilegio adiunctorum, iuxta declarationem sacræ Congregationis Cardinalium, quæ refertur.*

15 *Præbendæ Ecclesiarum Cathedralium Indiarum habent annexam obligationem Ordinis sacri.*

16 *Gradum Doctoratus, Magisterij, aut Licentiæ, quæ præbendæ Indiarum requirant.*

17 *Archidiaconatus dignitas quando gradum requirat.*

18 *Scholastria quando gradum requirat.*

19 *Præbendarum Indiarum tota massa, vel grossa in distributionibus consistit, & quod id licitè fieri possit, & quare.*

20 *Distributiones quotidianæ præbendarum, solùm dantur præsentibus, & interessentibus.*

21 *Studiorum causa absentes an lucrentur distributiones quotidianas, maximè vbi tota massa consistit.*

22 *Ecclesia ad sui regimen indiget viris litteratis.*

23 *Distributiones quotidianæ habentur loco fructuum, vbi tota grossa in illiis consistit, & debentur studentibus, quia tunc propriè non sunt distributiones.*

24 *Eugeniana constitutio, quid in studentium fauorem induxerit.*

25 *Academia Limana & Mexicana habent omnia priuilegia Salmantinæ.*

26 *Eugeniana extenditur ad omnes Vniuersitates approbatas, & non solùm ad studia Theologiæ, verùm & Iuris Pontificij.*

27 *Declaratio Cardinalium adducitur pro lucrandis distributionibus ab studentibus, quando in illis tota massa consistit.*

28 *Distributionum, in quibus tota grossa consistit, saltem tertiam partem detrahendam esse studentibus, affirmant plures, qui reprobantur.*

29 *Distributiones grossæ exceptis incertis prouentibus lucrari ab studentibus declarauit S. Congregatio Cardinal. cuius verba referuntur.*

30 *Studentes, vel docentes iuris interpretatione abesse non videntur ab Ecclesiis, in quibus aliàs residere debent, & quare.*

31 *Casus Limæ contingens circa residentiam cuiusdam præbendarij, qui simul erat Cathedraticus Primarius Iuris Canonici refertur.*

32 *Docentes in publica Vniuersitate, etiam in eadem vrbe, in qua sita est Cathedralis, qualiter gaudent fructibus, & distributionibus*

suarum

78 *Metropolita*

78 *Metropolitanam inferiores suffraganea Ecclesiæ sequi debent.*

79 *Adiunctos licèt* in sess. 6. cap. 4. *videatur admittere Trident. tantùm in Ecclesiis exemptis, sess. 25 cap. 6. sine hac distinctione eos admisit, & ita tenendum est.*

80 *Ecclesia Indiarum, tam ex parte Capitularium, quàm Episcoporum, eandem rationem ac proportionem habent, atque aliæ Hispaniæ, & in omnibus prebendarij graues, docti, & Deum timentes reperiuntur.*

81 *Adiuncti si insufficientes sunt, recusari possunt.*

82 *Episcopi in prouinciis Indiarum sæpè elatiores sunt, quàm oporteret, & interdum conuenit eorum potestati frenum comprimere.*

83 *Adiunctis etiam introductis, non plenè succursum videtur prebendariis contra tyrannidem aliquorum Prælatorum, ex sententia Nauarr. & aliorum.*

84 *Adiunctorum in materia plures quæstiones, remissiuè.*

85 *Capitulum sede vacante an procedat cum adiunctis? remissiuè.*

86 *Portionarij Cathedralium, an gaudeant priuilegio adiunctorum? remissiuè.*

87 *Adiunctorum potestas, & iurisdictio an cesset, eo ipso, quod sententiam pronuntiant, & alia de eis, remissiuè.*

88 *Canonicus, qui simul Curatum Cathedralis exercet, si in hoc munere delinquat, non gaudet priuilegio adiunctorum.*

89 *Persona in eadem, vbi duplex officium datur, habetur consideratio, cuius respectu gestus fuerit.*

1 ECclesiæ Cathedralis, tam in his Indiarum prouinciis, quàm in aliis vnum † corpus fit ab Episcopo, & eius Capitulo, *c. nouit.* vbi Abb. *de his quæ fiunt à Prælat.* cum aliis, quæ adducit Cassan. *in Catal. glor. mund. 4 par. consid. 37. & seqq.* Paul. Fusc. *de visit. lib. 1. cap. 15. n. 1.* Bellencin. *de charit. subsid. q. 66. n. 31.* Isidor. Moscon. *de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 1. c. 15. fol. 290.* Ioan. Molin. & Aug Barbos. *in tract. de Canonicis & Dignitatibus*, & nouissimè Ludou. Sarrauia *in tract. de iurisdict. Adiunctorum*, & D. Valençuela *consf. 101. ex n. 11. vol. 1.* vbi plura ad eorum officium, statum, & dignitatem pertinentia latissimè congerunt, & † quòd appellantur fratres, & collaterales 2 Episcoporum, & Clerici primi gradus, & habent nomen honoris, & non oneris, & Adam Contzen *lib. 6. Polit. cap. 40.*

3 Et hinc est, quod † Capitulum, quod Cathedram repræsentat, collegialiter congregatum, debet ab omnibus Prælatis, inferioribus Episcopo, honorari, licèt singuli eorum non eodem honore præcedant, vt docet Abb. *in cap. cùm non liceat, de præscript.* Felin. *ibid. num. 3.* Bald. *in l. fin. C. de bon. libert.* Rota *in antiq. tit. de regular.* Moscon. *sup. d. fol. 291. vers. Capitulum*, & D. Valençuela *d. consf. 101. num. 16.*

4 Constant autem † Capitula Ecclesiarum Indiarum ex Dignitatibus, Canonicis, Portionariis, & aliis Ministris, qui in earum erectionibus exprimuntur, habita consideratione populi, in quo sitæ sunt, & redituum, quibus se congruè sustentare possint, quorum distributio inter ipsos eo modo fit, qui in eisdem erectionibus continetur, quarum communem formulam posui *sup. cap. 4. ex num. 14.*

Et vbi † præbendæ sunt tenues, solet eis 5 Curatus eiusdem Ecclesiæ aggregari, cum onere ei per vices inseruiendi ab eisdem præbendatiis, vel Rectorem cum congrua sustentatione constituendi. Quæ praxis ortum habuit ex textu *in cap. exposuisti 33. de præbendis, & dispositis in Trident. sess. 24. capit. 13. & 15.* de quibus latè agunt plurimi Auctores, quos refert Aug. Barbosa *in collect. ad eadem loca Concilij*, & præcipuè Rebuff. *tit. de vnionibus, num. 39.* Azor. *2. tom. lib. 6. cap. 28.* & Nicol. Garcia *de benef. par. 12. cap. per totum.* Et quòd talia Curata, ita Cathedrali vnita, per concursum non prouideantur, idem Barbos. *sup. pag. 471. num. 13.*

Et licèt aliàs † soli Canonici cum Episcopo 6 Capitulum faciant, & Ecclesiam constituant, non autem Dignitates, etiam Decanatus, quæ aliàs præcellit, quia nec vocem in Capitulo habent, nisi detur consuetudo in contrarium, *cap. eam te, de præscript. cap. cùm olim, de re iudic. cap. fin. de præbend. lib. 6.* Abb. *in cap. 1. num. 11. & in cap. scriptum, n. 4. de elect.* Ripa & Decius *per text. ibi in d. cap. eam te, num. 3. & in cap. ex parte Decani, de rescript.* idem Abbas *in cap. 2. de institutionib.* Felin. *in proœm. 2. Decret. n. 16.* Rebuff. *in concord. de nominat. q. 8. num. 32.* Gregor. Lopez *in l. 3. gloss. 5. tit. 6. partit. 1.* Lambert. *de iure patron. 1. part. lib. 2. art. 13. q. 2. num. 2.* D. Hieron. de Leon *decis. Valen. 187. num. 3. & 4.* Azor. *2. tom. instit. moral. lib. 3. cap. 11. vers. Quæritur, an habens Dignitatem*, Cardin. Seraphin. *decis. 98. num. 1.* & plurimi alij, quos nouissimè refert & sequitur D. Valençuela *consf. 149. ex numer. 16. ad 25.* In Ecclesiis tamen Indiarum Dignitates faciunt Capitulum, suoque ordine Canonicos præcedunt, & vocem cum eis habent, tam in electionibus Canonicis, quàm in reliquis, quæ ad Ecclesiæ administrationem, & gubernationem pertinent, vt in dictis erectionibus ordinatur. Nec † vsquà (vt in aliis prouinciis) Dignitatis, & Canonicat. aggregatio permittitur. 7

Portionarij, † qui olim assitij, vel Mansionarij dicebantur, *cap. cùm ad hoc*, vbi glossa 8 *de Cler. non resid.* an sint de Capitulo? dubitari solet, & nuper dubitatum vidi in causa ad Regium Senatum deducta à Portionariis Ecclesiæ Quitensis contra Decanum, & Capitulum eiusdem Ecclesiæ. Nam Portionarij pro se erectionis clausulas considerabant, in quibus dicitur: *Quòd Portionarij ipsi vocem habeant in Capitulo vna cum Dignitatibus & Canonicis, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, præterquàm in electionibus, & aliis à iure prohibitis casibus.* Et quòd Hispalensis Ecclesiæ consuetudo in omnibus obseruetur, in qua aiunt Portionarios de corpore Capituli esse, & vt tales in eo actiuè, & passiuè, præterquàm in electionibus, vocè habere, & in altari maiori per vices officium sortiri, præterquàm in diebus festiuis. Quibus concurrentibus, affirmant multi, quòd † licèt verum sit, quod de iure Portionarij non 9 sint de Capitulo, *cap. nouit. 4 iuncto cap. quanto 5 de iis, quæ fiunt à Prælat. cap. pen.* & ibi gloss. *verb. Assissios, de cler. non resid.* vbi Butr. & Abbas, idem Abbas, & alij DD. communiter in

in cap.2.de inst. Caputaquens. *decis.*84.*& 91.par.* 1.Cæsar.de Grassis *decis.4.num.6.de his quæ sũt à Prælat.* Rota *decis.*411.*n.*5.*par.*1.*& decis.4 n.*3. *par.*2.*diuers.*Greg.Lop.& alij *sup.*relati,& Rota nouiss nouissimarum,*par.1.decis.*411.*num.*5. Caputaquens. *decis.*84. Gonçal. *ad reg.*8. Cancell. *gloss.*43.*num.*39. *& seqq.* Stante verò consuetudine,vel statuto,quod contrarium disponat benè possunt esse Capitulares,ac per consequens ad eos pertinere actus,& facultates Capitularibus conuenientes,vt docet Abb.*in cap.scriptum, num.4. de electi* & pluribus probat Veral. *decis.*91. *par.*1. Riccius *in collect. decis.*751. & alij plures relati à Barbosa *in collect. ad Trid. sess.*25.*cap.6. n.6.*

10 Vnde & appellatione † Capituli sede vacante,venire omnes,qui ex consuetudine,vel statuto sunt Capitulares, tenet Farin. ex Orano *in*

11 *recollect. ciuilib. decis.*658. *num.*5. Et tales † Portionarios gaudere priuilegio Adiunctorum, imò & in Coniudices eligi posse,affirmat Veralus vbi suprà,ad id sacræ Congregationis Cardinalium declarationem adducens,Riccius *resol. pract.cap.*39.*& d.decis.*751 & Barbosa *d.cap.*1.& conducit Seraph.*d.decis.*98 *num.*1.ibi: *Licet enim de iure communi Dignitates non sint de Capitulo, tamen considerata Bulla erectionis, cùm ipsis detur, vt habeant stallum in choro, & vocem in Capitulo, non potest negari, quin sint effecti de Capitulo, &c.* & magis in terminis Rota *decis.* 4. *par.*2. *diuers. per totam*, vbi loquens de Portionariis Ecclesiæ Hispalensis, quibus nostri æquiparantur ita inquit: *Fuit conclusum ad fauorem Dignitatum, & Portionariorum Cathedralis Ecclesiæ Hispalensis, nempe dandum esse illis mandatum de manutenendo in quasi possessione iuris votandi, & interessendi generaliter in omnibus actibus Capitularibus, præterquàm in tribus, videlicet in electione Prælati, in administratione bonorum mensæ Archiepiscopalis, sede vacante, & admissione Prouisorum ad Dignitates, Canonicatus, & Portiones dimidias, & integras.*

Sed non obstantibus, contraria opinio magis verior, & communior videtur, scilicet Portionarios non esse de Capitulo, quamvis

12 per † eius erectionem, vocem in eo, & ministerium in altari in aliquibus habeant, nisi in ipsa erectione specialiter caueatur, vt sint de corpore Capituli, vel id alio statuto, priuilegio, vel consuetudine obtinuerint, quia aliud

13 est † esse Capitularem, aliud habere vocem in Capitulo, vt docuit *gloss. in Clem.* 2. *de ætate & qualitate*, Geminian. & Francus *in cap. fin. de præbend. in* 6. Felin *in cap. cùm olim, de re iud.* quos refert & sequitur Genuens. *in prax. Archiep. cap.*85. *num.*21.

14 Vnde sacræ Congregationis declaratio † quæ Portionarios priuilegio Adiunctorum gaudere declarauit, de illis intelligi debet, qui statuto, vel consuetudine veri Capitulares existunt non autem de illis, qui solùm in aliquibus casibus habent vocem in Capitulo, vt expressè probatur ex declaratione, quam referunt Farin.Marcilla ad *d. cap.6. Concilij*, quæ ita notabiliter inquit: *Congregatio Concilij censuit, non ex eo, quòd Porcionarij integri, & dimidii habeant vocem in Capitulo, illos esse Capitulares, sed tunc inter Capitulares censeri debere, cùm ex Apostolico priuilegio, vel consuetudine, aut Ecclesiæ statuto inter Capitulares connumerentur. Ideò si ipsi talibus facultatibus non potiantur, Episcopus poterit contra illos, non cùm Adiunctis procedere.* Quam declarationem adducit etiam, & expendit Sarabia *in tract. de iurisd. Adiunctorum, q.*13. vbi re ad vtramque partem disputata, in hæc vltima residet, & adducit plures alias decisiones, in quibus ita declaratum fuit in Portionariis Hispalensibus, Cordub. Carthaginens. Calagurritan. Tirasonens. & aliis, quod etiam sequitur, & pluribus confirmat Gonçalez *d. gloss.*43. *num.*45. Farin. *decis.*55.*par.*4. & Valentin. Andreas *decis.*708. *num.*3.

Habent autem † præbendæ omnes Indiarum annexam obligationem ordinis sacri, tam iuxta earum erectiones, quàm iuxta formam præscriptam à Concil. Trid *sess.*24. *de reform. cap.*12. vt in specie obseruat D. Felicianus à Vega Episcop. Pacensis, *in cap* 4. *§.de adulteriis,num.*97.*de iudic.* 15

Gradum autem † Doctoratus, Magisterij, vel Licentiæ, nullatenus in dictis præbendis requiri video per dictas erectiones, nec per schedulas Indiarum, exceptis Canonicatibus oppositionis, de quibus statim dicemus. Nam licet de iure communi in † Archidiacono is gradus requiratur,vt cõstat ex Concil. Trident. *sess.*24 *de reform.cap.*12.*vers. Archidiaconi etiam*, vbi nouissimè Bellarm.*in notis, pag.*406. Id tamen de iis intelligi debet, qui vel curam habẽt animarum,vel iurisdictionem, iuxta *tit. de off. Archid.*non autem de his, qui verè animarum cura,& omni prorsus iurisdictione carent,vt decisum refert Germon.*de indult.*Cardin.*§.quibusuis,n.*4 Riccius *in prax.for.Eccles.decis.*473.aliàs 407. Piasecius *in praxi Episcop. par.*2. *cap.* 4. *num.*10. & alij, quos refert & sequitur Nicol. Garcia *de benef. par.*7. *cap.*7. *num* 41. & Nauarr. *in singular. Canon. concl* 41. *num.*2. Vnde in terminis iam hodie apud Hispanos cessare istam obligationem dictorum graduum, cùm eorum iurisdictio penè extincta sit, obseruant Nauar. in Manuali, *cap.*25. *num.*135. Vasconcel. *in harmon. iur. Canon. dict. tit. de offic. Archidiac. in princip.* & alij, quos refert August. Barbosa *d. tract. de Canon. cap.*5. *num.*9. 16 17

Et similiter, licèt in Scholastriis idem Concil. *sess.*23. *cap.*58. *in fine*,eosdem gradus ob curam,& institutionẽ seminarij requirat,& de hoc requisito agant Auctores, quos congerit Garcia *d. cap.*7. *num.*35. Viuian. *lib.*14. *cap.*1. *num.* 27.& Barbosa *in Pastorali*, 3.*par. alleg.*60.*num.* 62.illud tamen decretum non comprehendit Scholastrias existentes in loco, in quo erectum non est seminarium, vel vbi in eius institutione alij Præceptores sunt designati, vt decisum testatur Garcia *in addit.ad d. num.*35. & ita his proximis diebus Senatus declarauit in quodam Scholastro Manilensi, quem recipere alij præbendarij recusabant ob id,quòd graduatus non esset,& ita est intelligenda,& restringenda clausula erectionis Ecclesiæ Limanæ, cuius memini *sup.cap.... num.*

Tota verò † massa, siue grossa præbendarum Indiarum in distributionibus quotidianis consistit, vt D. Dom.Præsul D. Felicianus aduertit *in cap. si clericus* 5. *de foro compet. num.*21. & constat ex eisdem erectionibus, *&* 18

ex

*ex Concil. Prouinciali Limensi ann.*1583. *act.*3. *cap.*26.auctoritate Apostolica confirmato.Quod licèt rarò in Ecclesiis aliarum prouinciarum contingat,rectè tamen statui posse, vt præbendarij alacriùs, & diligentiùs diuinis officiis intersint, docent plures antiqui DD. quos refert, & sequitur Card.Tuschus *litt.D.verb. Distributiones, concl.*511. Redoan. *de spoliis Eccles. q.*3. *num.*35.Moneta *de distribut.quotid.*3.*par.quæst.*4.*num.*17.Fillsucius *de stat. cleric. tit. de spoliis, cap.* 3. *num.*11. & Azor. 2.*tom. lib.*7. *capit.* 9. *quæst.*10.

20 Vnde est, quòd cùm eiusmodi † distributiones solùm præsentibus, & horis Canonicis interessentibus, præstari soleant,& debeant,*cap. licèt* 32.*de præbend.cap.*1.*de cler.non resid.in* 6. *l.* 19. *tit.*16. *p.ar.*1. Concil. Trident. *sess.*5. *de reform. cap.*1. cum latè traditis à Moneta *de distribut. cap.*10. *num.*24. Cened. *in pract. q.*1. *à num.*30. Tusch. *d. concl.*511.*n.*5. Tiber.Decian. *resp.*69.*num.*1. *vol.*2. Ioann. Francisc. Leone *in thesaur.Eccles.* 3.*par. c.*2. *num.*22. & Barbosa *in Pastorali*, 3.*par. alleg.*56. *num.*19. *& in collect. ad Concil. d. cap.*5. *num.*61. Gratian. 1. *tom. discept. cap.*166. *num.*17. Gonçalez *ad regul.*8. *Cancellar. in proœm.* §.7. *n.*180. & Alois. Riccio *in prax. decis.*495. *num.*3. Meritò in
21 dubium pluries vocatum sit, † an hi, qui causa studiorum Theologiæ, vel iuris Canonici, in Academiis generalibus absunt, vel in eisdem aliquam Cathedram regunt, & legunt, possint hac occasione dictas distributiones lucrari. Nam licèt textus *in dict. cap. licèt vobis,de præbend.*& iura similia *suprà* relata, & plura alia, quæ allegat Tiber.Decian.*resp.*43.*nu.*1.*vol.*1.eis præbendarum fructus concedant, distributiones tamen quotidianas excipiunt, quas certum est rarò, vel nunquam absentibus quacunque ex causa, vel priuilegio,etiam studiorum,concedi,vt probat text.*in d.cap.licèt,& in d. c.vnico, de clerico non resid.in* 6. & omnes Auctores *suprà* relati:& circa hoc nihil innouatum fuisse per Trident.*sess.*5.*de reform.cap.*2.tradit Gutier. *lib.*2.*Canon.cap.*15.*n.*12.Cerola *in prax. Episcop.* 1.*par.verb.Distributiones,*§ 3. Sandoual.*de offic. Eccles.part.*6.*cap.*17. Quaranta *in summa Bullarij,verb.Residentia,vers.Quod autem,*Gratian.*discept.forens.*1.*tom.cap.*166.*num.*17.Vgolin. *de offic.Episcop.cap.*19.§ 2.*num.*6. Garcia *vbi sup. n.* 112.& plures alij apud Aug Barb.*in Pastorali*,3. *par. alleg* 56. *num.*19.

Sed cùm tota grossa in iis Ecclesiis Indiarum consistat in dictis distributionibus si illæ studétibus,vel legétibus denegentur,omninò studiorum vtilitate,& priuilegio carebunt: *In grande*
22 *dispendium, & iacturam vniuersalis Ecclesiæ*, † *quo ad sui regimen viris litteratis præmaximè noscitur indigere*,vt alias inquit Bonif.VIII.*in cap. cùm ex eo* 34.*de elect.lib.*6 & Honor.III.*in cap. fin. de magistris*, ibi: *In Ecclesia Dei velut splendor fulgens firmamenti, & sunt velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, cùm ad iustitiam plurimos valeant erudire*, Petr. Gregor. *de benef. cap.*7. *num.*10. ibi : *Quòd sua eruditione illustrant Ecclesiam, & ei veluti columnas ædificant, quibus sustineri, & ædificari possit.*

23 Quapropter tali in casu † distributiones loco fructuum haberi, & studentibus, vel legentibus deberi, quia nec propriè distributiones vocari possunt, docet glossa communiter recepta *in d. cap. licèt, verb. Distributiones,in fin. & in d. cap.*1. *de cleric. non resid. lib.*6.verb.*Receperint,*vers.*Sed quid dices de Ecclesiis,*Hostiens. *in summ.lib.*5.*tit.de magistris,*§.*fin.num.*9. Rebuff. *de priuil.schol. priuileg.*31. *num.*12. Puteus *decis.* 373. *&* 463. *lib* 2. Camill. Borrell. *in summa decis. tit.*7. *num.*84. Azor. 2.*par. inst. moral. lib.* 7.*cap.*7. *vers. Septimò quæritur*, Petr. Gregor. *de benef. c.*7.*n.*12. Cenedus *d. quæst.*1. *num.*31. ibi : *Nisi illa distributiones essent solæ, quæ præbendam constituerent*, *Gonçalez vbi sup. numer.* 205. *Gratian.* 1.*tom. cap.*168. *num.*29. *& tom.*2. *cap.*283. *num.*10. *Ant. Gomez in explicatione Bullæ S. Cruciatæ,*§.*ad quartam clausulam,num.* 29. *Eman. Roder. in summa*, 4.*tom. cap.*17.*num.* 3. *ibi* : *Porque hablando de otras distribuciones, que no se dàn actualmente, mas en el fin del año, no ha lugar lo susodicho, attento que estas no son propriamente distribuciones*, quæ verba sumpsit ex Quaranta *d. verb. Residentia*, § *quod autem*, vbi idem resoluit, & securè docet, has distributiones, quæ soluuntur in fine anni, non esse proprias distributiones : *Et deberi absentibus ex iusta causa, non autem mortuaria, cæteraué emolumenta, indies obuenientia, quæ interessentibus tantùm pro labore distribuantur dietim*, & idem tenet Cerola *in praxi Episcop.* 1.*par.verb. Distributiones*, *numer.*3. vbi hanc rationem reddit : *Quia istæ dicuntur distributiones impropriè, cùm potiùs veniant in massam communem, & in fructibus beneficii, quia non actu quotidie diuiduntur, sed Procurator Capituli, seu Collegij exegit illas, & sic exactas diuidit inter Canonicos, &c.*

Quod quidem magis corroboratur † extante Eugeniana constitutione,cuius litteram præter alios recenset Nicol. Garcia *d. cap.*2. *num.* 58. quæ legentibus, vel studentibus, etiam si ob hanc causam non resideant, indistinctè condit omnes fructus, reditus, & prouentus, & cum ea integritate, qua illos perciperent, si in suis Ecclesiis personaliter residerent.Quæ constitutio, etsi de Academia Salmanticensi loquatur, ad Limanam tamen, & Mexicanam extendi debebit. † Quibus omnia priuilegia 24
Salmanticensis communicata sunt per sched.D. 25
Imper. Carol.V. dat. Pintiæ 12. Maij ann.1551
Et idem etiam non data tali communicatione
† ad quamlibet approbatam Vniuersitatem, & 26
ad studentes, vel profitentes,non solùm Theologiam, verùm & ius Canonicum, apertis verbis extendunt, Did. Perez *in l.*8. *tit.*2. *lib.*1. *Ordinam. verb. Estudios generales, vers. Inter alia, & in l.*1. *tit.*10. *eodem lib.* §. *vnde infero,* Couar. *lib.*3. *var. cap.*13.*num.*2. Tiber.Decian. *d.consl.*43.vbi id singulariter comprobat Iodich Lorichius in thesauro nouo vtriusque Theolog.*litt.L.verb.Lector,vers.*2. *lectores*, Tuschus *tom.*7.*litt.S.concl.*707. *num.*5. Lessius *de iust. & iure,lib.*2. *cap.*34. *dubit.*29. *num.*163. Garcia *d. cap.*2.*num* 54.vbi plures alios adducit, & post eum Reginald.*in prax.for.pœnitent. lib.*30. *tit.*3. *cap.*5.*num.*54. Gabriel Vazquez *in opusc.tit. de benef.cap.*4. § 2. *art.*2. *dub.*2. *num.*184 & Ant. Cardos.*in prax.verb.Studium,nu.*3.ibi:*Studentes seu docentes sacram Theologiam, vel ius Canonicum in Scholis publicis possunt recipere fructus suorum beneficiorum in absentia,dum ius illud docent,aut student.*

Et ità in terminis loquens de lucrandis distributionibus, in quibus tota massa consistit, extat
27 † quædam declaratio sacræ Congregat. quam refert Garcia *d. cap. 2. § 2. num. 443.* Et est videndus Cenedus *d. q. 1. num. 31.* vbi bene explicat Eugenianam, & Spinus *in specul. testam. gloss. 9. princip. num. 29.* vbi refert se obtinuisse pro quodam Canonico Ecclesiæ Gaditanæ, in qua omnes reditus consistebant in distributionibus, & nulla alia diuisio grossa facta erat, vt gauderet priuilegio in eadem Bulla studentibus in Salmantina Academia concesso.

28 Et quamvis sint aliqui, † qui velint tertiam saltim partem distributionum detrahendam esse iis, qui hoc priuilegio vti volunt, ex vi quarundam declarationum dictæ sacræ Congregationis Cardinalium, quæ in legentibus, & studentibus hanc detractionem induxit, vt saltem hæc pars iis, qui intersunt, accrescat, de quibus testantur Farin. *in decis. Rotæ, 4. tom. decis. 173.* Marsilla *in declarat. ad Concil. lib. 1. tit. 5. cap. 7.* Prosp. Augusti. *in addit. ad Quarantam vbi sup. §. 1.* Piasecius *in prax. Episcop. 1. par. capit. 3. numer. 10.* Eman. Roder. *vbi suprà numer. 3.* Riccius *d. decis. 495. num. 3.* & Nicol. Garcia *in addition. ad d. cap. 2. num. 353.* Adhuc mihi indistinctè practicandum verius videtur, tum quia de dictis declarationibus authenticè non consistit; tum etiam, quia debent intelligi in veris, & propriis distributionibus, & vbi iam talis diuisio earum facta est, vt præuidit gloss. *in d. cap. vnic. de cleric. non resid. verb. Receperit*, vbi loquens de Ecclesiis, quæ non habent distributiones à grossa præbendarum distinctas, & separatas, inquit: *Credo, quòd de illis non loquitur Decretalis, cùm illæ potiùs sint prebendæ, quàm distributiones.* Et idem suadent tradita sine hac distinctione à tot, & tam grauibus Auctoribus, quos suprà citauimus. Pro
29 quibus extat † illa generalis declaratio eiusdem sanctæ Congregationis, quam referunt Cerola *d. §. 3.* & Garcia *d. cap. 2. numer. 113.* quæ sic habet: *Illi qui licentia legitimè obtenta studiorum causa absunt, distributiones omnes quotidianas percipere debent, exceptis incertis, & quotidianis prouentibus, qui tantùm inter eos diuidi solent, qui quotidie sacris intersunt*; quam declarationem, ne cum aliis pugnet, ita multum ad rem nostram exponit idem Garcia *eodem cap. numer. 353. Et declaratio suprà adducta d. numer. 113. dum ait, quod absentes causa studij distributiones omnes quotidianas percipere debent, intelligenda erit de distributionibus impropriis, quæ dicuntur grossa, & sunt prebendæ, seu loco prebendæ.* Quas non est mirum, si legentibus, vel studentibus in publicis studiis indistinctè concedamus, quia, vt inquit Iacob. Bennius *in tract. de priuileg. Iurisconsultor. 1. par. priuileg. 15. numer. 6. in fine*:
30 *Non † minus seruire dicitur Ecclesiæ, qui studet, vel docet, quàm cæteri diuinis interessentes.* Cui conueniens Horat. Lucius *de priuileg. schol. priuileg. 100. post princip.* inquit: *Quod iuris interpretatione abesse non videtur, qui docet in scholis.* Et idem notat Petr. Rebuff. *eodē tract. priuil. 31. num. 2.* Tiber. Decian. *d. resp. 43. num. 21. vol. 1.* & Camill. Borrell. *consil. 16. num. 5.* & alij communiter Scribentes.

31 Quæ omnia † Limæ expensa fuerunt in causa ad Regiam Cancellariam in gradu violentiæ deuoluta D. Feliciani de Vega, tunc Canonici, & Primatij iuris Pontificij, & tunc Episcopi Pacensis, qui se manutenendum in perceptione integræ Prabendæ ob hoc priuilegium contendebat, contra alios Capitulares, qui contrarium desiderabant, vel saltem tertiam partem ei auferendam. Et manutenendum esse pronuntiauimus, ex traditis à Ceuallos in tract. de cognit. per viam violentiæ, *2. par. q. 65. à num. 7.* partibus, quoad proprietatem, & declarationem huius articuli, ad Regium Indiarum Senatum remissis, vt in eo quid in posterum seruandum esset, ratione Regij patronatus decideretur. Et licèt extet quædam declaratio dictæ Congregationis, quam refert Marcilla *vbi sup. capit. 7. in princ.* Farin. *decis. 137.* & Nicol. Garcia *d. cap. 2. §. 2. numer. 559. & in additione ad idem caput, numer. 83.* quæ cauet: 32
† *Docentes in publica Vniuersitate priuilegio de percipiendis in absentia suarum prebendarum fructibus gaudere, & potiri, quamvis prebenda, quas obtinent, sita sint in Cathedrali eiusdem ciuitatis, in qua publicè lectoris munere funguntur.* Adhuc præfiximus, & designauimus horas, in quibus pro præsenti haberi deberet, nimirum eam, in qua in Cathedra legeret, & aliam ad eundum, & redeundum ad Academiam, & cum discipulis disputandum. Quod tamen in dicto Regio Senatu hucusque neque approbatum, nec reprobatum est. Inuenio tamen Regiam schedulam dat. apud D. Laurent. 14. August. ann. 1620. quæ ad Proregem, & Audientiam Nouæ-Hispaniæ directa fuit, & expresse iubet: *Que ningun prebendado dexe de seruir, y resida su prebenda à titulo de Cathedra.* Et item nouissimè inueni quandam declarationem Cardinal. quam refert Seller. *in select. Canonicis, capit. 2. numer. 18.* & August. Barbosa *in collect. ad Trident. sess. 5. capit. 1. numer. 59. pag. 19* quæ in ipsa nostra Ecclesia Limana 18. Decembr. ann. 1627. declarauit, *Canonico in publica Vniuersitate docenti, non deberi distributiones quotidianas, si in choro non intersit, quamvis omnes reditus in solis distributionibus quotidianis consistant.* Quæ quidem schedula, & declaratio, ne videantur subuertere omnia, quæ suprà ex aliis declarationibus, & benè fundata iuris Canonici prudentia deduximus, meo iudicio intelligi debent, de non excusanda totali residentia, non tamen includere voluerunt, nec debuerunt, horas præcisè necessarias ad Cathedram legendam, & regendam, in quo munere) vt modò dixi) non minus quis Deo, & Ecclesiæ deseruit, quàm si diuinis Officiis interesset.

Maximè cùm videamus, in † Canonico Theologali, siue Lectore sacræ Scripturæ, qui de iure 33
communi pro illis horis, quibus legit, nihil lucrari solebat de distributionibus quotidianis, vt per gloss. vltim. *in cap. quia nonnulli de Magistris*, & Nicol. Garcia *d. cap. 2. num. 118. & 5. par. cap. 4. num. 156.* dispensatum, & sæpè declaratum fuisse, vt omnibus illis diebus, quibus huiusmodi munere functus fuerit, distributiones quotidianas percipiat, quamvis choro non intersit. Quas declarationes referunt Seller & Garcia *vbi suprà*, Piasecius, Gonçalez, Armendariz, Moneta, Riccius, & alij, quos refert August. Barbos. *in Pastorali, 3. par. alleg. 56. num. 8. & in collect. ad Trident. sess. 5. cap. 1. num. 34.* cum quatuor seqq.

Quibus

34 Quibus declarationibus † Limæ etiam se iuuari prætendit D. Andreas Garcia de Zurita, vir moribus, & eruditione conspicuus, & almæ Metropolitanæ Ecclesiæ eiusdem ciuitatis Canonicus Theologalis meritissimus. Cuius tamen petitio per Regium Senatum Illustriss. & Reuerẽdiss. Archiepiscopo remissa fuit, vt horas dumtaxat arbitrio suo ad illud munus necessarias designaret, & in illis tantùm eum pro præsenti ha-
35 beri mandaret, quod † idem in aliis Cathedraticis sacræ Theologiæ, & iuris Canonici in eadem vrbe Limensi, & in Mexicana, vbi vigent, & florent publicæ, & generales Vniuersitates, mihi faciendum videtur.

36 Dicitur autem † studium generale, quod est erectum, & institutum per Papam, Regem, seu Principem, vt per Cassan. *in Cathal. glor. mund. par.* 10. *consid.* 32. Did. Perez *in l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 1. Ordin. Ortigas *in patrocin pro Gymnas. Cæsaraugust. par.* 1. *à num.* 13. *& par.* 3. *num.* 2. & alij, quos refert Aug. Barbos. *dict. alleg.* 56. *num.* 21.

Quibus propter argumenti similitudinem non minus vtiliter adiicio, quod quemadmodũ causa studij ob publicam vtilitatem excusat à residentia, & amissione fructuum, imò & distributionum præbendarum, eo modo, quo suprà retulimus; idem pariter probare, & admittere de-
37 bemus in quavis † alia iusta, publica, & legitima causa quam præbendarij ad suam absentiam excusandam habuerint: maximè si ex præcepto Papæ vel Regis ad Curiam vocentur, vel in ea, aut in alio loco causa Reipub. detineantur, quia hæc omnia præstant legitimum impedimentum, & excusant etiam ab amissione distributionum, vt pluribus comprobat Couarr. *lib.* 3. *var. c.* 13. *num* 8. & D. Valençuela, omninò videndus, *cons.* 4. ferè per totum, & præcipuè *ex num.* 70. vbi alia de aliis legitimis impedimentis adducit, de quibus Nos etiam *sup. lib.* 2. *c.* 25. *ex num.* 62.

38 Et hæc notaui † pro quodam Canonico Noui Regni Granatensis, qui ex mandato Regis, ad requirendas quasdam argenti fodinas missus fuit, quarũ erat eximiè peritus, & pro alio Portionario Tlaxcalensi D. Ioanne Ceuicos, qui à Dom. March. de Cerraluo, Prorege Nouæ-Hispaniæ, vocatus fuit, vt secum assisteret in reparatione vrbis Mexicanæ, quam exudantes lacunæ quibus circumdatur, penè submerserant, cuius reparationis dictus Portionarius præ aliis gnarus, & intelligens esse ferebatur. Clerici enim qui ex iusta causa absunt, non dicuntur abesse,
39 & † qui sunt in seruitio Regis, censentur præsentes, ad cuius etiam vocationem, & mandatũ, etiam si Episcopali auctoritate fulgeant, venire tenentur, adeò vt si Episcopus simul à Rege, & ab Archiepiscopo vocetur, illi potius, & prius, quàm huic parere teneatur, vt latè per eund. D. Valençuela *vbi sup. num.* 104. *&* 110.
40 *& seqq.* Et † hi præsertim Indiarum, qui vltra communem naturalis obsequij, & vassallagij obligationem, illam aliam nostris Regibus habent, quòd ab eis electi & ad Episcopatus, vel præbendas præsentati fuerint.

In modo autem residendi, Ecclesiæ, & Altari deseruiendi, & in Capitulo suffragia ferendi horum præbendariorum Indiarum, nihil nunc habeo, quod ab aliarum Ecclesiarum
41 consuetudine differat, eo excepto, † quod ob eorum paucitatem, & interdum tenuitatem, necdum in pluribus Ecclesiis creati sunt Canonici Doctorales, Magistrales, & sacræ Theologiæ, & Pœnitentiarij iuxta dispositionem Bullarum Sixti IV. Leonis X. & Concilij Trident *sess.* 5. *de reform. cap.* 1. *& sess.* 24. *de refor. cap.* 8. quas refert *l.* 24. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* Couarr. *in pract. cap.* 36. *num.* 9. *versic. Ead. ratione*, Gonçalez *in reg. Cancell. gloss.* 9. §. 2. Nicol. Garcia *de benef.* 5. *par. cap.* 4. *à num.* 169. & Ioann. Filesacus *de sacra Episcop. auctor. cap.* 15. Concil. Limens. II. *par.* 1. *cap.* 73. *pag.* 21. Quamvis etiam id primo tempore fieri, vbi Ecclesiarum reditus, & dispositio patiantur, iubeat ipsarum Ecclesiarum erectio, de qua *sup. hoc lib. cap.* 4. & schedula Regia data en el Campillo 14 Maij ann. 1604. quæ formam oppositionis ad has præbendas faciendæ, & edicta figendi, & qualitates, ac gradus oppositorum expressit, & quomodo per Prælatum, & Capitulum nominatio trium ex magis benemeritis sit facienda, & Proregi, aut Gubernatori tradenda, vt per ipsum ad Regem remittatur, qui ex sic nominatis, vel ex aliis, quem sibi visum fuerit, eligat, & præsentet.

Quæ schedula quoniam executioni per Prælatos non mandabatur ob aliqua dubia, quæ proponebant, & præsertim, † vtrum nomina- 42
tio, quam Proregi tradere iubebantur, clausa vel aperta esse deberet? Expedita fuit alia data Pardi 18 Ianuarij ann. 1609. cum Peruano Prorege Dom. Marchione Mõtesclaros, & Archiep. Decano, & Capitulo Limano loquens, quæ priorem, nulla interposita mora exequi præcipit, licèt non decidat, vtrum nominatio clausa, vel aperta tradi debeat? Super quo articulo iterum dubitatio, & disceptatio non leuis mota fuit inter Proregem, & Archiepiscopum Mexicanum, & Senatus supremus Indiarum, vt aperta traderetur, declarauit, quia alias Prorex non satis aptè de oppositorum personis, & meritis, ipsum Regem, dictumque Senatum certiorem facere posset, quod ei in prædictis schedulis cùm primis iniungitur. Et † tandem, hoc, quo hæc scri- 43
bimus tempore, dicti Canonicatus creati sunt, & per viam oppositionis iuxta formam Concilij, & dictarum schedularum prouidentur in Ecclesia Limana, Mexicana, & Tlaxcalensi.

Et nuper an. 1632. in Limana incidit quædam elegans dubitatio in oppositione Canonici Doctoralis, † vtrùm Archiepiscopo ab- 44
sente, Vicarius eius generalis posset lectionibus oppositionis assistere, & in Capitulo tempore nominationis, & graduationis oppositorum suffragium ferre, eò quòd dictæ schedulæ Prælati tantùm mentionem fecisse videantur, sic enim concludunt: *Y puestos edictos se escogeran tres de los mas suficientes, para cada prebenda, en cuya eleccion votaran los Prelados, Dean y Cabildo, y daran los nombramientos à los nuestros Virreyes, Presidentes, ò Gouernadores, para que los embien à nuestro Consejo, con su parecer, para que auiendolo visto elijamos, y nombremos de aquellos, ò de otros el que por bien tuuieremos.* In quo tamen dubio mihi parum hæsitandum videtur, Nam dictæ schedulæ datæ sunt in executionem Bullarum Sixti IV. & Leonis X. & Concilij Tridentini, quæ (vt suprà diximus) has præbendas institui iusserunt;

iusserunt; in illis autem ordinariæ auctoritatis, hæc prouisio esse dicitur, & expressis verbis promiscuè de Ordinario, vel eius Vicario mẽtio habetur. Vnde idem in dictis schedulis re-
45 petitum videri debet, cùm † sint iuxta iuris intellectum, & interpretationem accipiendæ, ex notatis per Bald. & alios per text. ibi *in l.1.C.de fruct.& lit.expens. l. sciendum 70. D. de verbor.oblig.cap.causam quæ 18. de rescript. & in cap ad nostram, de iureiurand.*

46 Præterquam quòd † eadem in omnibus ad iurisdictionem ordinariam Episcoporum pertinentibus ipsorum,& suorum Vicariorum potestas, & auctoritas esse censetur,vt latè dixi *sup.*
47 *cap.8.ex num.3.* Atque adeò † sub Episcopi nomine regulariter eius Vicarius intelligitur, vt post alios, notat Garcia *d. 5.par. cap.8 à num. 52.* vbi in additionibus inquit: *Quòd ita declaratum est à sacra Congregatione, & ab Ecclesia vbique receptum*, Flamin. Paris. & alij, quos refert Narbona *de appellat.à Vicar ad Episcop. 1.par. num.217.* Quod adeò verum est, vt quamvis prædictæ schedulæ expressè dicerent, quòd Prælatus tantùm, & Decanus, & Capitulum suffragium haberent,adhuc eius Vicarius generalis, Prælato absente, non maneret exclusus, propter dictam quam habet dignitatis,& iurisdictionis Episcopalis repræsentationem,vt con-
48 stat † ex Trident. *sess.25. cap.3.* vbi quamvis expressè disponitur, quòd censuræ generales *à nemine prorsus præter quàm ab Episcopo discernantur*,declaratum tamen est à sede Apostolica, non propterea Vicarium excludi, vt refert Farin. *super idem cap. Concilij*, & notant Ioann. Gutierr. *lib.1. Canonic. cap.11. num.8.* Sbrozius *de Vicar. Episcop. lib.2. q.171.num.2.* Cerola *in prax.1.p.verb.Vicarius*, §.17. Thom. Sanchez *de matrim. lib.3. disp.7. num.10.& disp. 29. n.16.* & Narbona *vbi sup. num.151.fol.102.* & idem constat ex eod. Concil. *sess.24. de reform. matrim. cap.20.* Vbi quamvis dicat, quòd causæ matrimoniales relinquantur tantùm examini Episcoporum declaratum est,vt de eisdem eius quoque Vicarius cognoscere possit,vt notat Thom. Sanch. *d.disp.29. num.18.* & meliùs *ex cap.6. ead. sess.24.* vbi, quia Vicarios excludere voluit à facultate ibidem Episcopis concessa, id apertis verbis expressit, inquiens, *Eis tantùm, non eorum Vicariis sit permissum*, sic ostendens, hanc exclusionem necessariam esse, quoniam aliter idem quod Episcopis, eorum Vicariis concessum esse videtur. vt signanter aduertit August. Barbos. *in remiss. ad eundem text.* per hæc verba: *Si hic textus Vicarios non excluderet, illis videri datam potestatem resoluit Stephan. Gratian. discept. forens. 1.tom. cap.83. & Gutier. de matrim. cap. 59. num.11.*

Quinimò, & dato casu, quòd dictæ schedulæ dicerent, quòd Archiepiscopus, & non alius, ius ferendi prædicti suffragij haberet;ad-
49 huc eius Vicarius non maneret exclusus, † si ipse Archiepiscopus id ei specialiter commisisset, quoniam hoc idem operaretur, ac si ipse personaliter interesset, iuxta ea quæ tradit P. Suarez, Reginald. & alij, quos refert Barbosa *in remiss. ad dict. cap.6. sess.24. vers. An possit Episcopus eam facultatem dispensandi delegare.* Præsertim cùm in dictis schedulis nullum sit verbum, ex quo specialiter electa videri possit auctoritas, persona, aut industria Prælatorum, sed solùm dignitatis, & officij mentio habeatur, & non ad tempus, nec in actibus limitatis. Quo extante, planum est talem potestatem Vicario quoque communicari, quemadmodum † & Capitulo sede 50
vacante, vtpotè quòd succedit in his omnibus, quæ Prælatis iure ordinario competunt, vt latiùs dixi *sup. cap.13.* & tradit Thom, Sanch. *lib.8.de matrim disp.2. num.10.* Riccius *in praxi, 3.tom. resol.265.* & in nostris terminis apertè cautum est per Reg.sched.dat.Matrit.9.Septẽb. ann.1627. vbi dicitur: *Que à falta del Prelado proceda el Cabildo à los actos, y nominacion de estos Canonicatos.*

In quo tamen notabiliter addo, quòd in hoc casu, † siue Episcopus,siue eius Vicarius suffragium ferat, vnam tantùm vocem habebit. 51
Nam quamvis vbi aliquis sub nomine singulari simul cum aliis in communi, siue sub nomine vniuersali, vel collectiuo vocati sunt, dimidiam partem ille specialiter vocatus habere, vel facere soleat, iuxta *l. si quis Attia, de vsufruct.accresc.* cum aliis, quæ tradunt Bartol. & Bald.ibidem,Decius *consil.470.num.10 & 11.* Zasius *lib.1 singul. respons. cap.19. num.6. & lib.2. cap.29.* Parisius *in l.cùm in prascriptia,num.98 D. de probationibus.* Couarr. *in cap.Rainuntius*, §.2. *num.5.* Anton Gomez *lib.1.var.cap.n.3.* & Peregrin. *de fideicomm. art.17. numer.21. & seqq.* Adhuc tamen in suffragiis istarum electionum, & aliarum rerum, quæ in Capitulo proponuntur,contrarium receptum est,eo excepto, quòd in pari suffragiorum numero,præualet pars, cui Prælatus assentit.

Quibus iuris principiis insistens, consultus ab Illustriss. Dom. D. Alphonso de Peralta Archiepiscopo Argentino, † an ipse solus admi- 52
nistrare, & distribuere posset bona ad suæ Ecclesiæ fabricam pertinentia, vel casu, quo id simul cum Capitulo facere deberet, ei tantum quantum reliquis aliis Capitularibus deferri deberet. Respondi, ad ipsum simul cum Capitulo pertinere, & vnam tantùm vocem habere, omniumque pariter esse, non solùm administrationem dictæ fabricæ, verùm & nominationem œconomi, & Rationalis, vt decisum videtur in Trident. *sess.25. cap.6.* & expressiùs semel,& iterum declarauit sacra Congreg. Cardin. vt per Farin. in notis ad eundem text.Idque Limæ tribus sententiis conformibus executoriatum esse, & sem.ota Concilij dispositione etiam iure communi probari *in cap.1. cap. nouit, & in cap. quanto, de his quæ fiunt à Prælatis, l. 9. & 10. tit.14. par.1.* cum aliis, quæ post Abb. & Scribentes in dictis iuribus. tradit Redoan. *de reb. Eccles. q.26. num. 3.* Freder. de Senis *cons.295.* vbi eam rationem reddunt, quòd hoc pertinet ad mensam Capitularem, & Episcopus habet vnum votum, & idem tradit Puteus *decis.127. lib.3.* & latiùs nouissimus D. Valençuela *cons.101. n.98. & cons.184. num.75.*

Quamvis aliquid videatur obstare, quod traditur *in eod. Concil. sess.24. cap.3. §. patroni verò, vers. Sed Episcopi,*& per Garciam *d.tract. de benef.par.3. cap.2. num.198. in fine*, vbi decisum refert, reditus fabricarum posse expendere Episcopum pro suo arbitrio. Quod quidẽ in multis Ecclesiis practicatur,& indubiè procedet,

procedet, si Prælatus non procedat iure ordinario, sed per viam visitationis, & reuisionis, administrationis bonorum, & rationum fabricæ; hoc enim ei priuatè competit, & in eo fundatam habet suam intentionem, *ex eodem Concil.* Trid. *sess.* 24. *cap.* 3. *vers. Sed Episcopi*, & declarat Congregat. apud eund. Garc. *sup. num.* 198. ibi: *Ad vndecimam solus Episcopus potest fabricam visitare.* Et extat alia similis declaratio apud Farin. *ibid. quæ comprobatur ex eod. Concil. sess.* 22. *cap.* 9. & traditis à Ioan. Gutier. *lib.* 1. *Canon.* 9.35. *à n.* 19 & Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 138. vbi alios allegat.

53 An autem † Capitulum sine Episcopo possit disponere de bonis Mensæ Capitularis, siue fabricæ, vide quod sic, in rebus non multi momenti per gloss. *in cap.* 2. *de verb. signif. in* 6. vbi DD. Felin. *in cap. cum omnes, de constitut. num.* 9. vbi etiam Decius *num.* 3. & Beroius 52. Innoc. Abb. & omnes *in cap. cum consuetudini, de consuetud.* & Calderin. *cons.* 2. *de consuetud. num.* 2. & alij ex *supra* relatis.

54 Et pariter † Episcopi habent fundatam iurisdictionem ordinariam, iurisdictione, & visitatione omnimoda suorum Canonicorum etiam regularium, *cap. requisisti, de testam.* gloss. *in cap. nullus, de elect. in* 6. Corneus *cons.* 193. *num.* 4. *lib.* 2. Hostiens. & Panor. *in cap. causam quæ, el* 1. *de iudic.* & plures alij, quos refert Rota in vna Montis regalis coram Coccino apud Farin. *in recentior.* 1. *part. decis.* 69. idem Farin. *decis.* 447. 1. *tom. & decis.* 62. 248. *&* 491. *volum.* 2. idem Coccinus *decis.* 448. *num.* 1. *& decis.* 471. *num.* 1. Aloif. Ricc. *in prax. var. resolut. cap.* 42. *&* 335. *in prax. decis.* 409. Non tamen sub hac, vel alia

55 quauis causa † in se assumere debebit cognitionem causarum, quæ sunt inter ipsum, & præbendarios, vel alios super iuribus spectantibus ad suam Mensam Episcopalem, vel super aliis rebus, quæ ipsum concernunt, quia de his, tanquam de propriis cognoscere, & iudicare nequit, vt notat gloss. per text. ibi *in cap. si quis erga* 16. *verb. Priuetur* 2. *quæst.* 7. Iacob. Lauren. *de ind. suspect. cap.* 5. *à num.* 26. Redoan. *de reb. Eccles. quæst.* 78. *cap.* 8. *num.* 4. Cerola *in prax.* 1. *part. verb. Episcopus*, §. 34. Aloif. Riccius *in decis. Curiæ Archiepiscop.* 1. *parte, decis.* 144. *num.* 2. & Scaccia *in tract. de sentent. & re iudic. cap.* 1. *gloss.* 4. *quæst.* 8. *num.* 2. & D. Valençuela *cons.* 184.

56 *num.* 75. *&* 76. vbi, quod † Episcopus non iudicat in causa propria; & id tantum permittitur Principibus non recognoscentibus Superiorem. Et in specie Ecclesiæ Metropolitanæ Limensis, pro inhibitione Archiepiscopi, in causis inter ipsum, & Capitulum eiusdem Ecclesiæ, extat Breue Clem. VIII. felicis recordat. ann. 1602. cuius mentionem fecit Dom. Episcopus D. Felician. à Vega *in cap. causam quæ, de iudiciis, num.* 11. vbi inquit in eodem Breui iuberi, quod eiusmodi causarum cognitio spectat ad Priorem Conuentus sancti Augustini, vel ad Commendatorem Beatæ Mariæ de Mercede, vt ipsi auctoritate Apostolica simpliciter, & de plano ipsas audiant, ac recognoscant, fineque debito terminent, ac decidant.

Planè si non per viam visitationis, & morum correctionis, sed criminaliter contra aliquem ex suis Capitularibus Episcopus procedere velit ob aliquod delictum,

57 quod commisisse dicatur. Tunc, † inspecto iure communi, consensum, siue consilium aliorum Capitularium requirere debet, *cap. irrefragabili*, vbi Felin. *num.* 3. *de offic. Ordinar. cap. nouit, & cap. quanto, de his quæ fiunt à Prælat. cap. Episcopus nullius* 17. *quæst.* 7. *cap. scitote*, iuncta gloss. *ibi* 6. *quæst.* 3. *l.* 9. *titul.* 14. *part.* 1. *l.* 15. *titul.* 22. *eadem part.* & vtrobique Gregor. Lopez, cum multis aliis, quæ doctè congessit Ludouic. Sarabia *in tractat. de iurisdiction.* Adiunct. *quæst.* 1. *numer.* 11. cum multis seqq. & Dom. Valençuela *dict. consil.* 184. *numer.* 92. *& seqq.* Et licet hoc ius Canonicorum negligentia omissum fuerit, & paulatim introductum, vt Episcopi soli absque Canonicorum interuentu dictam iurisdictionem exercerent, teste Panormit. *in cap. qualiter, el* 2. *numer.* 6. *de accusation.* & aliis, quos refert Sbrozius *de offic. Vicar. lib.* 2. *quæst.* 55. *numer.* 14. in Concil. tamen Trident. *sess.* 6. *de reformat. cap.* 4. & plenius *sess.* 25. *de reformat. cap.* 6. cautum fuit, vt procederent simul cum duobus Adiunctis, ex eodem Capitulo singulis annis ad hoc munus eligendis, & iuxta modum, & formam *in d. cap.* 6. latius præscriptam.

Quod † beneficium emanasse in recompen 58
sam aliarum facultatum iurisdictionalium, quibus Cathedralium Capitula gaudebant, & alia planiora, & faciliora impetrare debuisse, si in Concilio fuissent, qui pro eis allegarent, & responderent, tradit Nauar. *cons.* 3. *de off. Ordinar.* Piasec. *in prax. Episcop.* 2. *part. cap.* 2. *num.* 9. Cerola *in ead. prax. verb Capitulum, num.* 8. & Sarab. *vbi supra num.* 22. *&* 23. Et iis, & aliis resoluens, † hanc constitutionem, siue intro- 59
ductionem Adiunctorum fauorabilem esse, & pro se iuris communis assistentiam habere. Quod etiam pulchrè probat, & prosequitur Puteus *decis.* 107. *lib.* 1. & Rota *decis.* 615. *in* 1. *part. nouissim.* Vnde in omnibus fere Ecclesiis Hispaniæ Tridentini dispositio recepta est, tanquam iuri, & rationi conformis, & valdè vtilis, & necessaria, quia vt inquit Nauarrus *dict. cons.* 3. *num. vltim. Experientia constat, conuenire Reip. vt aliquorum Prælatorum plus volentium dominari, quam pascere gregem, & pro libito, amore, vel odio absoluere, & condemnare hos, & illos Capitulares sibi resistentes, vel obsequentes, potentiæ, obuietur per Adiunctionem Canonicorum, vt prædictum statuit Concilium.*

Sed cum idem Concil. *d. cap.* 6. *in fin.* † ca- 60
ueat se nolle derogare constitutionibus, priuilegiis, aut consuetudinibus, siue concordiis, quibus Episcopi, aut eorum Vicarij in suis Ecclesiis maiorem habeant potestatem, auctoritatem, ac iurisdictionem, quam illo decreto sit comprehensum, quod idem declarauit Rota *decis.* 743. 1. *part. diuers.* & apud Seraphin. *decis.* 493. Multi † Episcopi Indiarum prætendunt 61
se absque Adiunctis procedere posse, & de facto procedunt, allegantes in erectionibus suarum Ecclesiarum nihil super hoc cautum inueniri, & sic videri in iuris antiqui dispositione relinqui, quod ante dictum Concilium vigebat, & prætendentes se in hac consuetudine esse, eamque absque dubio valere, vt probat text. *in cap. non est, de consuetud. lib.* 6. vbi habetur, † quod valida est consuetudo contra ius com- 62
mune, vt scilicet Episcopus non teneatur requirere Canonicorum consensum in inquirendis, puniendis, & corrigendis suorum Capitu-

larium excessibus, de quo latius Petr. de Biasio *in direct. elect. part. 3. cap. 9.* Sarabia *dict. quaest. 1. num. 1. & 47. & seqq.* & Dom. Valençuela *consil. 79. num. 105.*

63 Maximè † cum omnes ferè Ecclesiae Cathedrales Indiarum fuerint erectae post publicationem Tridentini, atque ita non possint probare se vllo tempore esse, aut fuisse exemptas ab omnimoda iurisdictione Episcoporum, cuius
64 restrictio † datis Adiunctis est quoddam genus exemptionis, licet limitatum. At exemptio non praesumitur, nisi probetur, Veral. *decis. 328. n. 2. lib. 1.* & Lancellot. *decis. 631. num. 3. in recollect. ciuil. Farinac.* Quippè † cum semper standum sit pro iurisdictione Episcopi, donec contrarium probetur, Roland. *consil. 89. num. 35. volum. 2.* Seraphin. *decis. 1449. num. 1.* & Episcopus vtatur de iure sua iurisdictione, etiamsi non sit in possessione subiectionis, contra eum, qui allegat exemptionem, donec contrarium probetur consuetudine, vel praesumptione acquisitum, Francus *in cap. cum persona, §. si verò, notab. 2.* vbi Anchart. & alij, *de priuileg. in 6.* Rota *decis. 145. num. 6. part. 2. diuers.* & plures alij, quos congerit Riccius *in prax. resolut. cap. 54. num. 4. limitat. 5. & decis. 211. part. 1.* & in nostris terminis Sarabia *dict. tract. quaest. 11. numer. 14.* vbi alia argumenta pro hac parte considerat.

Et potuit allegare, quod dictae Ecclesiae, cum nouiter erectae sint, nullo modo exemptae
66 dici possunt. Atqui decretum † Concilij loqui solum de Capitulis exemptis, & non exempta minimè sub illo comprehendi, etiamsi multa habeant priuilegia, referunt decisum Additio ad Nauarrum *dict. consil. 3. in fine*, Riccius *in collect. decis. collect. 751. in princip.* Cerola *dict. verb. Capitulum, § 8.* Seraphin. *decis. 493. num. 1.* Sarabia *vbi suprà quaest. 11. num. 18. & quaest. 12. numer. 17.* Rota *decis. 743. num. 8. & 9.* Hieron. Venerus *in exam. Episcop. lib 4. cap. 27. numer. 5.* Augustin. Barbosa *in diction. tractat. de Canon. cap. 28. num. 2. & in collectan. nouissimis ad Concil. dict. cap. 6. num. 3. pag 629.* vbi alios adducit.

67 Denique praetexunt, in his † Indiarum prouinciis, magis quam alibi, Ecclesiasticorum excessus patere, & in ipsis Ecclesiis Cathedralibus, vt plurimum, paucos Capitulares adesse, eosque, qui adsunt, non ea eruditione, & morum integritate pollere, vt Epis-
68 copis adiungi possint, quorum † dignitas, & auctoritas, cum vbique maxima sit, & esse debeat, tum praecipuè in his remotis regionibus, & nouiter ad Fidem conuersis. Hanc autem valdè Adiunctorum vsu diminui, vel, vt verbo Taciti vtar, resolui, sic enim ille *lib. 1. Annal.*
69 de Tiberio loquens, scribit: † *Ne vim Principatus resolueret, cuncta ad Senatum vocando. Eam conditionem esse imperandi, vt non aliter ratio constet, quam si vni reddatur.* Tantumque abesse, vt Adiunctorum iurisdictio ad Indiarum Ecclesias, vbi plenè, ac planè stabilita non reperitur, porrigi debeat, vt ex rationibus
70 *suprà* dictis, † vel in ipsis Hispaniae, his proximis diebus sub occasione cuiusdam grauis excessus quorundam Capitularium, seriò actum sit de supplicatione apud sedem Apostolicam interponenda super eisdem Adiunctis reuocandis.

Quae omnia (& si quae sunt alia) cum saepè, & instanter pro parte Praelatorum Indiarum in supremo Indiarum Senatu proposita, & postulata fuissent, † Senatus ipse, vt qua solet pru- 71
dentia, & maturitate, rem adeo grauem, & arduam decidere posset, plures schedulas Regias expediri iussit ad Capitula dictarum Ecclesiarum, vt primo quoque tempore de stylo, & consuetudine hucusque in eisdem Ecclesiis circa Adiunctos obseruata, plenam, & authenticam relationem remitterent, & quid in sui iuris defensionem facere posset, quidvè Ecclesiis, & Christianae Religioni vtilius, & conuenientius esse iudicarent, breuiter informarent. Quod cum iam aliqua Capitula opere compleuerint, quae pro se allegant, vel allegare possunt, haec quidem esse videntur.

Primum, verum esse † in Ecclesiarum India- 72
rum erectionibus, excepta nouissima Truxillana, & si qua est alia, nihil de Adiunctis peculiariter cautum. At verò in omnibus eam clausulam reperiri: quod vtantur, & fruantur omnibus iuribus, consuetudinibus, gratiis, indultis, & priuilegiis, quibus gaudent, & fruuntur aliae Ecclesiae Cathedrales Hispaniae, & praecipuè Hispalensis, quae primis temporibus earum omnium typus, & Metropolitana constituta fuit. Vnde † cum in omnibus ferè Ecclesiis Hispa- 73
niae Adiunctorum iurisdictio recepta sit, nihil esse videtur, cur his Indiarum denegari possit, ex regula aequiparatorum, & notatis à Barthol. Socin. & aliis *in l. 1. D. de legat. 1.* & in terminis à Sarabia *vbi suprà, quaest. 11.* in qua specialiter disputat hanc quaestionem: *An † Ecclesia* 74
post Tridentinum in Cathedralem erecta gaudeat Adiunctis? Et affirmatiuè resoluit, ex eo quia huic iurisdictioni ius commune assistit (vt diximus) & quia Episcopus † eiusdem nouae 75
Ecclesiae nullam iuris sui diminutionem allegare potest, cum tam ipse, quam illa de nouo creentur, & in vnum veluti corpus coagulentur, vnusquisque cum iuribus sibi in similibus Ecclesiis concessis, & competentibus, *cap. cum inferior, de maior. & obedient.* vbi Hostiens. & Ioan. Andr. *num. 12.* Cardin. *num. 1.* Panorm. *sup. gloss. 3. in fine*, & in terminis Sacratus *in decis. Rotae*, quam idem Sarab. recenset *d. q. 11. num. 5. & post quaest. 1.* & Marchesan. *de commiss. 3. part. decis. 1. vers. Non obstat, § 4.*

Secundò, quia † Ecclesiae Hispaniolae, Me- 76
xicana, Tlaxcalensis, Cuzquensis, & Limana, ante publicationem Concilij Tridentini erectae sunt, atque adeo priuilegio, in illo Cathedralibus concesso, frui debent, prout se iam ab antiquo frui, & gaudere praetendunt, & singulis annis Adiunctos eligunt ad hoc ius conseruandum, licet aliquando ob nimiam Praelatorum potentiam eis vti non sinantur. Quod † effecit, vt Limana iudicem Apostolicum im- 77
petrauerit, vt hanc causam decideret, prout in eius fauorem decisa fuit, duabus sententiis conformibus anno 1605. & postea in earum confirmationem impetrauit decretum, siue declarationem sacrae Congregationis Cardinalium ann. 1616. per Regium Indiarum Senatum visam, & approbatam 10. Februar. ann. 1617. Quas Ecclesias, vtpotè priores, † & Metro- 78
politanas, aliae nouiores, & suffraganeae sequutae sunt, & sequi debuerunt, gloss. *in cap. penult. de celebrat. Miss. cap. fin. de sponsal. duorum,*

cum

cum aliis adductis à Quaranta *in summa Bullar. verb. Archiepiscopi auctoritas, num.23. vers.22.* & Acuña *in cap. ac t s, 13. distinction. num. 3. pagina 71.*

Neque obstat quod non fuissent de illis, quæ exemptæ vocantur, ad quas videtur Tridentini dispositio pertinere, vt declaratum testantur Auctores, quos *sup. numer.* 63 recensui. Nam
79 † etsi Concil. *sess.* 6. *cap.* 4. hanc restrictionem admittat, postea tamen *sess. 25. cap 6.* vbi plenius egit, & prouidit de hac Adiunctorum iurisdictione, nullum sanè verbum protulit de Ecclesiis exemptis, sed generaliter de omnibus statuit, & ita illud intellexit Nauarr. *d. cons.4. de offic. Ord. num.* 6. dicens, comprehendere Ecclesias tam exemptas, quam non exemptas, siue iam Cathedrales, siue de recenti in Cathedrales erectas. Quod etiam refert & sequitur Sarab. *vbi suprà num.3 in fine, & num. 19.* vbi inquit, ita Romæ responsum fuisse à clarissimis Aduocatis Merenda, & Andrea, Nauarri opinionem obseruari debere tradentibus, nisi specialiter in erectionis indulto caueatur, quod Adiunctorum iure vti non debeat.

Tertiò, pro eisdem Capitulis Indiarum ponderatur, id quod obiicitur de paucitate, tenuitate, & minori sufficientia, siue habilitate præbendariorum earum, etsi aliquando, & in
80 aliquibus Ecclesiis verum esse possit, † eandem proportionem respectu Prælatorum considerari posse. Quoniam membra regulariter suis capitibus compatiuntur. Et præterea nullam Cathedralem esse, in qua viri docti, & Deum timentes non reperiantur & in multis multos adesse, qui possint cum florentissimis Hispaniæ, & Italiæ Doctoribus comparari, de quo Ego testis esse possum. Maximè quia vbi † sufficientes non
81 sunt vel vbi à partibus recusantur, præscribitur forma, quæ seruanda est *in d.c.6.* Concilij.
82 Et quia † in his Indiarum prouinciis Archiepiscopi, & Episcopi elatiores sunt, & pro summo imperio, & honore, quê habent, & exercent, nihil non sibi adrogant, & vsurpant, & Capitulares sibi dicto parentes, & ne nutu quidem contra ipsos aliquid insinuare audentes, tam in actis Capitularibus, quam in aliis habere prætendunt, & longè magis, quam in Hispania reliqua alia procedunt, & vereri possunt, quæ cum Nauar. retulimus *suprà hoc cap. num. 59.* Vnde multo minus expedit eis potestatis frænum laxare, sed potius saltem hoc Adiunctorum medio aliquatenus temperare. Cum vel etiam eo
83 existente, † omnia tandem ex Prælatorum arbitrio dependeant, ex his quæ de inæqualitate dicti medij, & eius praxi, & executione tradit Nauar. *d. cons* 3. D. Valenc. agens de Adiunctis Ecclesiæ Conchens. *cons.*184 fere per tot. & Sarab. *de iurisd. in Adiunctos, q.2 & q.5. n.7.* Qui
84 integro illo, & non malè docto tractatu, † plures quæstiones in hac materia Adiunctorum mouet, & resoluit, quæ apud eum videri poterunt, & inter alias eam *q.17. n.35. & q.32. n.5.*
85 An † Capitulum sede vacante procedat cum
86 Adiunctis, *& q.23.* An † etiam contra Portionarios Capitulares cum Adiunctis procedendum sit. De qua etiam Hieron. Gonçalez *in reg. 8. Cancell. gloss.45. à num.* 38. & Nos *suprà hoc cap. num.14.*

Cui addere poteris aliam quæstionem, quam
87 omisit; an † Adiunctorum potestas, & iurisdictio cesset statim, ac profertur diffinitiua? vel duret etiam vsque ad plenam eius executionem? quam mouet, & lata diffinitiua cessare concludit D. Episc. Pacens. D. Felician. à Vega *in cap. si quis 4. de for. comp. num. 36. & seqq.* vbi refert idem tenuisse Doctorem Sahagun, & alia, de Adiunctis vide apud Salced. in addit. ad praxin Bernard. Diaz *cap.3. §. competit*, Rota Roman. *1. part. diuers. decis.743. & 305.303. & 128 par. 2.* Mantic. *decis.*180. Ioan. Franc. Leon *in thesau. for. Eccles. part. 2. cap. 2. num. 62.* Steph. Gratian. *5. tom. discept. cap.* 892. Alois. Riccius *in collect. decis. part. 4. collect.* 751. Armendar. *ad leg. Nauarræ, lib.1. tit.6. de visit. num.38. cum seqq.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tit. 6.* August. Barbosa *in Pastorali, 3. part. alleg. 73. n.5. cum seqq. & in tract. de Canonicis, cap.28.* & in nouissimis *Collect. ad Trident. d. cap.6. pag.628. cum seqq.* Ioan. Gutierr. *lib 1. pract. q.94.* Narbon. *in l. 59. num.49. lib.2. tit.4. Recopil.* & Dom. Valençuela *dicto consilio* 184.

Quibus † notanter adiicio, quod si Canoni- 88
cus forte eiusdem Ecclesiæ, in qua Canonicus est, Curatum, vtpote eidem Ecclesiæ annexum, exerceat, iuxta ea, quæ notaui *suprà hoc cap. n.5.* Tunc si in tali Curati ministerio delinquat, poterit sine Adiunctis ab Episcopo corrigi, quia
† vbi in eadem persona duplex qualitas, siue 89
duplex officium concurrit, illius consideratio habetur, cuius contemplatione actus, de quo tractatur, gestus reperitur, vt in terminis signanter tradit, & in Rota decisum refert Seraph. Oliuarius, omnino videndus, *decis.* 1058. & in simili tradit Griuell. *decis. Dolana* 84. & Ego latius *1. tom. de Indiar. iure, lib. 2. cap.21. num.7. & seqq.* & dicam *infrà cap. 23. num.* 38. circa Episcopum, qui simul tanquam dominus loci, temporalem in eo iurisdictionem exercet.

CAPVT XV.

De Beneficiariis, seu Beneficiis Curatis, tam in populis Hispanorum, quam Indorum, quæ vulgò Doctrinas *vocant, & quid in his eligendis, examinandis, remouendis, vel interinariis constituendis seruandum sit?*

SVMMARIVM.

1 *Curatorum, siue Parochorum munus quale?*
2 *Animarum regimen est ars artium.*
3 *Parochorum de munere requisitis, & obligationibus, qui agant?*
4 *Parochias, & Parochos in populis Hispanorum, & Indorum erigi, & creari quantum Reges nostri curauerint?*
5 *Ecclesia Indiarum adhuc potest dici noue conuersa.*
6 *Parochiæ, & doctrinæ Indorum, & Hispanorum, qualiter olim Sacerdotibus secularibus, vel regularibus commendari solerent.*
7 *Rex patronus vbi est absens, quæri debet assensus, & præsentatio Vicarij ipsius.*
Electus non capit ab eligente, sed à mandante eligi, ibidem.
8 *Beneficia Indiarum olim non concedebantur in*

in titulum, sed amobiliter ad nutum, & quare?

9 *Commendæ appellatæ fuerunt olim beneficia Indiarum, & de similibus Commendis à iure Canonico cognitis, & earum iure.*

10 *Commendare nihil aliud est, quam deponere.*

11 *Beneficia secularia ex fundatione benè possunt esse temporalia, & ad nutum amobilia.*

12 *Commendarum beneficialium formam, & vtilitatem ad nutum plures schedulæ ostendunt, quæ referuntur.*

13 *Beneficia, qui olim habebant ex titulo Regio, vel ex præsentatione Proregum, in quo differrent, vel non, relatis schedulis de hoc agentibus.*

14 *Beneficia Curata Hispanorum, & Indorum per sched. ann. 1609. dari iussa sunt per oppositionem, & in titulum, & cum aliis requisitis ibidem latius expressis.*

15 *Patronatus Regius æqualiter exercetur, & exerceri debet in beneficiis Curatis Hispanorum, & Indorum, atque in præbendis.*

16 *Beneficiorum Curatorum prouisio solet pertinere ad Episcopos, vel R. P. in mensibus sibi reseruatis.*

17 *Beneficia etiam curata, vbi sunt de Regio patronatu, ad præsentationem Regis, & non aliter conferri debent.*

18 *Indulto conferendi beneficia, comprehenduntur tam maiora, quam minora, & simplicia, & commendæ.*

19 *Beneficia curata Indorum esse debere de patronatu Commendatariorum, censet Matienz. qui reprobatur.*

20 *Patronatum Regium fraudare, vel vsurpare tentantes in beneficiis curatis Indorum, vel Hispanorum, qualiter reprehensi fuerunt per varias schedulas, quæ referuntur.*

21 *Patronatum quando, & quatenus acquirere censeatur Vniuersitas dotans, vel construens Ecclesiam?*

22 *Patronatum licet quoad alia possint quærere priuati, qui fundant, vel dotant Ecclesias in prouinciis Indiarum, non tamen quoad præsentationem beneficiorum.*

23 *Patronatum habere duos, vel plures in eadem Ecclesia, diuersis respectibus, nouum non est.*

24 *Patronatui Regio fit satis si vnicus oppositor dumtaxat proponatur, vbi alij intra terminum edictorum non comparuerunt.*

25 *Edicta de nouo figere, vel illorum terminum prorogare necesse non est, etiam dato, quod vnus tantum oppositor intra illorum terminum comparuerit.*

26 *Beneficia curata perpetuitatem desiderant, & ideò Commendarum vsus sublatus fuit.*

27 *Commendas in beneficiis semper damnosas fuisse experientia ministrauit.*

28 *Commendam per syncopen dici, quasi* Comedendam *facetè dixit Rebuff.*

29 *Commendas in beneficiis Indorum tolli, & ea perpetua fieri, iam dudum desiderauit Matienz. & quare?*

30 *Beneficiis in Curatis Hispanorum, vel Indorum etiam post sched. ann. 1609. solet apponi clausula, vt sint amobilia ad nutum, quod reprobatur.*

31 *Collatio perpetuum titulum præbet.*

32 *Clausula amobilitatis ad nutum solet etiam aliquando apponi in beneficiis perpetuis ad magis in officio continendos prouisos, & verba notanda Nauarri ad hoc.*

33 *Beneficia curata Indorum, vel Hispanorum hodie non ita facilè, vt antea remoueri debent.*

34 *Schedul. ann. 1601. quæ vocatur* de la Concordia, *& ponit formam priuandi beneficiarios ex concordia Prælati, & Patroni refertur, & an hodie practicari debeat, post illam ann. 1609. discutitur.*

35 *Inauditus, & indefensus nemo priuari, aut damnari potest, nec solet.*

36 *Beneficiarij titulum perpetuum habentes non possunt inauditi, & indemnati suis beneficiis priuari.*

Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 6. *expenditur*, ibid.

37 *Beneficiatos, de quorum priuatione agitur, audiendos esse, & habere recursum ad Regales Audientias per viam violentiæ, plures schedulæ tradunt, quæ referuntur.*

38 *Excellentiss. Proregum Peruanorum D. D. Marchionum de Montesclaros, & de Guadalcaçar iudicium circa praxim schedulæ dictæ* de la Concordia.

39 *Schedula anni 1619. refertur, quia prohibet sine causæ cognitione beneficia Curatis adimi.*

40 *Amotio, vel remotio ad nutum, vbi in beneficiis, vel capellaniis reseruatur, an nihilominus causæ remotionis iustificari debeant, ex magis communi contra communem, & latè de hac quæstione, & de Auctoribus illam tractantibus.*

41 *Commendæ ad certum tempus, vel ad vitam datæ, sine causa etiam per Romanum Pontificem reuocari non possunt.*

42 *Concessio ad beneplacitum, regulariter intelligitur arbitrio boni viri.*

43 *Parlamenta Franciæ restituunt Monachos sine causa remotos à beneficiis regularibus, ex Nauarro.*

44 *Concordiam in amotione beneficij non esse practicandam, nisi de grauibus, & legitimis causis iudicialiterque constiterit, tradit D. Episcop. Pacens. cuius sententia probatur.*

45 *Verbum*, si tibi constiterit, *respondet verbo Hispano*, satisfecho, *& quid importet?*

46 *Proreges in causis priuationis beneficiorum se immiscere non debent, etiam per viam, quam vocant Concordiæ, & quare?*

47 *Laici à causis Ecclesiasticorum omninò abstinere debent.*

48 *Patronus laicus solum in præsentatione beneficiati se immiscere debet, non in priuatione, vel punitione, ex Trident. & aliis.*

49 *Clerici, etiam data consuetudine pro criminalibus coram laicis conueniri non possunt.*

50 *Concordiæ praxim excusare in remouendis beneficiariis, hodie securius est.*

51 *Sententia priuationis beneficij ab Episcopo lata, appellatione remota exequi potest, & alius interim nominari.*

52 *Beneficiariis interinariis, qualiter stipendium per schedulas Regias, & intra quatuor tantum menses solui iubeatur.*

53 *Interi*

53 *Interinaria beneficia per solum Prælatum, & absque necessitate consensus, vel præsentationis Patroni, prouideri possunt, tam ex dispositione iuris communis, quam Concilij Tridentini.*

54 *Vicarium deputare interim dum beneficium prouidetur de Rectore semper ad Episcopum pertinet, etiam in spectantibus ad Papam.*

55 *Vicarius interinarius nullum ius acquirit ad beneficium, & quando, & qualiter tales Vicarij constitui possint?*

56 *Patronus solum præsentare potest beneficia actualiter vacantia.*

Cap. illud, de iure patronat. expenditur, & illustratur, ibidem.

57 *Præsentatio ibi solum datur, vbi datur vacatio.*

58 *Præsentatio facta beneficij litigiosi alicui ex collitigantibus, nulla est, & attentata.*

59 *Schedula Regia ann. 1616. quæ videtur in beneficiis interinariis requirere assensum Patroni, expenditur, & exponitur.*

60 *Schedulæ quæ facti tantum narrationem continent, nihil disponunt.*

61 Cap. super eo, de off. delegat. *expenditur, & illustratur.*

62 *Rescripta semper sic sunt accipienda, vt ius commune, vel tertij minus, quantum fieri possit, lædant.*

63 *Prælatus vbi commodè poterit, debet certiorem facere Patronum de nominationibus interinariis.*

64 *Parochi Hispanorum, & Indorum, tam à Prælatis nominari, quam à Patronis præsentari debent de dignioribus, & idonioribus.*

65 *Concil. Trid.* seff. 24. de reform. cap. 18. *expenditur, & illustratur.*

66 *Electio omnis, quæ fieri iubetur per concursum, & oppositionem, debet fieri de digniori sub peccato, & onere restitutionis, ex communi multorum opinione, qui latè referuntur.*

67 *Beneficiorum prouisiones rarò fieri per vocatiuum, sed per datiuum, ablatiuum, aut alios casus, queritur Rebuff. quia pauci viri boni vocantur, & eliguntur.*

68 *Electio mala à quolibet de populo impugnari, & ab ea appellari potest.*

69 *Digniorem omittens, non tenetur ad restitutionem, secundum opinionem aliquorum, qui recensentur.*

70 *Curati omnes maximè requiritur, vt virtute, litteris, & moribus præstent, & præcipuè illi, qui Indis præficiendi sunt, & quarè?*

71 *Parochi Indorum qualiter in eorum catechesi, & in aliis procedere debeant?*

72 *Euangelium annuntiandum, & prædicandum est omnibus gentibus quantumuis feris & barbaris.*

73 *Barbaris prius vitia, & feritas detrahi, deinde virtutes, & Euangelij doctrina seminari debet, ex Lactantio.*

74 *Indorum ingenia ob idololatriam deprauata sunt, & ideo magis in eorum conuersione laborare expedit, & qui de eorum catechesi agant.*

75 *Indi Occidentales ob Ministrorum defectum parum in Fide hucusque profecerunt.*

76 *Linguæ Indicæ peritia præ cæteris requiritur in Parochis, siue Doctrinariis Indorum, & qualiter ea parari debeat?*

77 *Christus non antea Apostolos misit ad euangelizandum, quam eos linguarum dono illustraret.*

78 *Indi non sunt tanquam Picæ, aut Psytaci edocendi.*

79 *Lac potum se suis discipulis dedisse, quo sensu dicat Apost.* 1. Corint. 3.

80 *Baptizatis olim solebat dari lac, & mel, & quare?*

81 *Hebræi quam suauiter fuerint euocati à Deo ab idololatria.*

82 *Doctrinas Indorum, tam conferentes, quam accipientes sine sufficienti peritia Indici sermonis, peccant mortaliter, & quod super hac obligatione, quia iuris diuini est, dispensari non potest.*

83 *Surdi sumus in linguis, quas non intelligimus.*

84 *Operariis suis Deus subsidium, & linguam, ac verba præbet.*

85 *Collatio beneficij facta ei, qui idioma plebis sibi commissæ non callet, ipso iure est nulla, nisi statim illud discere possit.*

86 *Præsentatus à Patrono, si sit linguæ imperitus, poterit illum Episcopus refutare, & quis debeat probare hanc imperitiam?*

87 *Patronatum Regium, qui hodie apud Indos exercent, nullum præsentant, nisi ex tribus nominatis, & approbatis ab Episcopis.*

88 *Rex quando possit, omnibus consultatis posthabitis, alium ex suo arbitrio eligere? remissiuè.*

89 *Examinatio, & reexaminatio Curatorum, quomodo, & quando fieri, & repeti possit? & quæ circumstantiæ prælationem inducant?*

90 *Parochi Indorum parum cupidi, seu auidi pecuniarum omnino esse, & eligi debent, & quare?*

91 *Pastoris, tam temporalis, quam spiritualis cura, in quo consistere debeat?*

92 *Doctrinarios non debere oblationes extorquere ab Indis, plures Regiæ schedulæ monent.*

93 *Sandalia, quibus Apostoli vtebantur, quid significarent? ex D. August.*

94 *Spiritualia, qui seminat, temporali suæ sustentationi necessaria iustè percipere potest.*

95 *Eucharistia sacra an Indis, quamuis rudibus, dari possit, & infantibus, furiosis, & etiam mortuis?*

DE Præbendariis Cathedralium Indiarum Ecclesiarum, ad alios Beneficiarios opportunè transitum faciemus, qui minoribus Ecclesiis cum animarum cura præficiuntur, siue illæ Hispanorum sint, siue Indorum, quas vulgò *Doctrinas* vocamus. Et quidem in communi † de eiusmodi Curatorum electione, munere, 1
& obligatione plura colligi possunt ex *c. de cætero* 2. *q.* 6. vbi docemur, Episcopos ordinatos esse in partem solicitudinis Papæ, & Curatos in partem solicitudinis Episcoporum, *cap. cum sit, de ætat. & qualitat.* vbi dicitur, quod regimen † animarum est ars artium, quia 2
animæ sunt pretiosiores omnibus aliis rebus, *cap. præcipimus* 16. *quæst.* 1. *cap. dudum* 2. *de elect.* vbi

vbi DD. præcipuè Abbat. *notab.9. gloss.in Clement. dudum,de sepult.vers.Impendant,& in Extrauag. execrabilis, vers. Quantum, de prabend.* Concil.Trident. *sess.* 24. *cap.* 18. Pius V. *in Extrauag.in conferendis*,ann.1566.cum multis aliis, quæ post antiquiores in dictis, & aliis iu-
3 ribus † tradit Rebuff. *in prax. titul. quotuplex sit beneficium, & seqq.* Aluar. Pelag. *de planct. Eccles.lib.*1. *cap.*70. Corras. *in paraphras. sacer,* 1.*part.cap.*5. Quintanad. *lib.*4. *Ecclesiastico*, *à num.*68. Cerola *in prax.Episcop. verb.Parochus,* §. 1. Lælius Zechius *de Rep. Eccles. cap.*28. *de Parocho,num.*2. Rota *decis.*52. *in* 2. *part.diuers.* latissimè Hieron. Gonçalez *in reg.* 8. *Cancell. gloss.* 6. *ex num.* 34. Nicol. Garcia *de benef.* 1. *part. cap.*6. *num.*1. *& seqq.* vbi plures de hac re tractantes adducit,& vltra eos eleganter Isidor. Moscon.de Maiest. Eccles. *lib.*1. *part.*1. *cap.* 21. *&* 22. *& part.*3. *cap.*1. Leand. Galganet. *de iure publico,lib.*3.*tit* 24. *de parochis*, *pag.* 231. Aug. Barbosa in Pastorali, 3. *part.alleg.*60. *& in tractat de off.& potest.parochi, cap.*1. *&* 2. & nouissimè *in collectan. ad Trid. d. cap.*18. *num.* 1. *& seqq.ex pag.*469.

Sed vt ad parochos Indiarum (quod nostri
4 est instituti) sermonem contrahamus, † sciendum est, eximia nostrorum Regum cura & pietate, non solum de erectione Cathedralium cautum esse,sed etiam de parochiis creandis, in quibus Hispani ad eas confluentes, spirituali cibo ali possent, & Indi in Fide adhuc rudes,
5 Euangelico lacte imbuerentur, cum tunc,† imo & hodie Ecclesia,quæ est in his Indiarum prouinciis, possit dici nouè conuersa, vt benè aduertit Fr. Ioan. Bapt. *in suis monit. confess. Ind. part* 2 *fol.*174.

Et initio quidem, cum messis multa esset, operarij autem pauci, & vtplurimum minus, quam oportebat, Indicæ linguæ periti, & ad prædicationis munus, & Pastoralis officij curam idonei, † Sacerdoti, qui aptior videba-
6 tur, vel quem sors offerebat, hoc ministerium commendari solebat, & sæpè numero Religiosis viris, qui ad has prouincias cum primis earum Conquisitoribus transfretauerant, nulla tunc Episcoporum obtenta, imo nec petita licentia, quia totum hoc ex Regis administratione,& nominatione pendebat,vel eorum,quibus ipse vices suas hac in parte commiserat, virtute delegationis Apostolicæ, & ex aliis rationibus, quas refert, & probat Eman. Roder. *in quæst regul.* 1. *tom. quæst.*55. *art.*2. per totum.
7 Semper enim vbi † Rex Patronus est absens, quærendus est assensus,& præsentatio illius,qui loco Regis præest, vt notat Archidiac. *in cap. Reatina Ecclesia*,63. *dist.* Bald. *in cap. cum venerabilis, de consuetudin.* Angel. *in leg. adoptio, col.*2. *in fine,D.de adoptionib* Palac. Rub. *de benef. vacant. in Curia*, §. 8. *ad fin. & introd.cap. per vestras*, *num* 5. Chassan. *in consuetud. Burg. rubr.* 3. §. 1. *vers. O vala persona*, & nouissimè D.Præses Valençuela *cons.* 155. *num.* 14 48. *& seqq. volum.*2. vbi qualiter Proreges in his electionibus se habere debeant ;& quod electus non capit ab eligente, sed à mandante eligi.

Et hac propter dictum ministerium non
8 concedebatur † in titulum beneficij perpetui, & collatiui, sed veluti in seruitium omnino ad nutum amobile, vt ministro idoniore ablato, aut alia forma postea tractu temporis introducta, facilius is, qui semel nominatus fuerat, remoueri posset, & vel hoc ipsum ipsi simul etiam stimulus esset, ad susceptam prouinciam pius, fidelius, & attentius implendam. Vnde eiusmodi nominationes communi vocabulo † Commendæ appellari cœperunt, eo quod 9
imitari viderentur naturam Commendarum iure Canonico cognitarum, & receptarum, quæ nullum titulum in beneficio seruienti præstabant, sed veluti eius depositarius, aut custos, & administrator ad tempus constituebatur, gratia euidentis vtilitatis, aut necessitatis Ecclesiæ,cum facultate tamen, vt de fructibus, sicut verus beneficiatus, disponere posset. Commendare † enim, nihil aliud est, quam depone- 10
re, *l. commendare, D.de verbor. signif. l.* Lucius 24.*D.depos.* cum aliis, quæ adduxi *suprà lib.* 2. *cap.*1. *num.* 5. & in ipsis terminis harum Commendarum obseruat gloss. celebris *in cap. nemo deinceps, de elect. lib.*6, *verb. Commendare.* Vbi plura de earum materia Ioann. Andr. Probus ad Monachum, & alij DD. adducunt, & latè Corras. *in* §. *sacer*, 1. *part. cap.*6. *num.* 4. Gonçalez *ad d. reg.Cancell. gloss.*5. §.8. *num* 38. Capicius *decis.*3. Cened. *quæst.* 9.4. *&* 5. Germon. *de indult. Apost.* §. *itaque*, *&* §. *commendare*, *l.*6. *& seqq. tit.* 6 *lib.* 1. *Recop.* Azeued. *cons.* 9. *num.*15. *& seqq.* & plures alij, quos refert Nicol. Garcia *d.tract.de benef.part.*4. *cap.*4. *per totum*, vbi *n.*72. *& seqq.* benè post alios resoluit, † beneficia secularia ex fundatione bene posse 11
esse temporalia,& ad nutum amobilia.

Cuius formæ † obseruationem referunt, & 12
confirmant plurimæ schedulæ Regiæ, quæ extant 1. *tom. impress. pag.* 84. *cum seqq.* & in quadam dat.apud D.Martin 18. Maij ann.1567. notatur quidam Archiepiscopus Limensis, quod beneficium quoddam in titulum concessérat,& adiicitur: *Pero para adelante estareis aduertido de tener la mano de no dar ningun titulo de ningun beneficio, sino fuere en Encomienda, porque la Iglesia no carezca de seruicio.* Et in alia dat. apud D. Laur. 1. Iunij 1574. quæ vocatur declaratoria iuris patronatus Regij, extat caput, quod eandem prouisionem horum beneficiorum,rebus Indiarum magis compositis, in meliorem formam redegit,& iubet,vt Prælati præuia oppositione,& examine, duos, vel vnum, si duo reperiri non possint, Regis Gubernatori proponat,vt ab illo is,quem elegerit, præsentetur, & mox ab Episcopo instituatur: *Por via de Encomienda, y no en titulo perpetuo, sino amobile ad nutum de la persona que en nuestro nombre le huuiere prasentado, juntamente con el Prelado.* Et in alia ann.1591. *pag.*101. cum Prorege Peruano loquente, eadem forma præscribitur, eo tamen adiecto, † vt tam qui ad Hispanorum,vel Indorum curata beneficia prouiden- 13
tur in Indiis, quam ij, qui ab ipso Rege in Hispania, æqualiter fructus sibi in erectionibus adsignatos, percipiant: *Sin que tengan estos mas que los otros beneficiados, sino fuere en quanto à no ser amobiles ad nutum, como los demas que no fueren proueidos por mi.* Quod etiam cauet *d. sched.*ann.1574. ibi: *Pero queremos, y es nuestra voluntad, que quando la presentacion fuere hecha por Nos, y en ella fuere expressado, que la colacion, y Canonica institucion se haga en titulo perpetuo, la tal colacion, y Canonica institucion se haga en titulo, y no en Encomienda, y que los presentados*

presentados por Nos sean siempre preferidos à los que se presentaren por nuestros Virreyes, Presidentes, Gouernadores en la forma susodicha.

Quæ quidem in hunc modum processerunt
14 vsque ad annum 1609. † In quo cum iam status Ecclesiasticus, & numerus Ecclesiasticorum Indiarum magis auctus, & constabilitus reperiretur, pluribus Cathedralibus, & Hispanorum parochiis, necnon etiam municipiis Indorum, vbique constructis, & opportunè pro regionum capacitate dispositis, lata fuit alia Regia schedula dat. Matriti 4. April. in qua Rex noster Piissimus Philippus III. præsentationé omnium beneficiorum Curatorum, tam de Hispanis, quam de Indis, suis Proregibus, & Gubernatoribus delegauit, absque vllo onere, & necessitate Regiæ confirmationis impetrandæ, iussitque, vt in eorum prouisione Concilij Tridentini forma seruaretur: *Y que los Arçobispos, y Obispos, en cuyo distrito vacaren, pongan edictos publicos para cada vno, con termino competente, para que se vengan à oponer, expressando en ella, que esta diligencia se haze por orden, y comission nuestra. Y admitidos los opositores, y auiendo precedido el examen en concurso dellos, conforme à derecho, como se haze en estos Reinos en las Iglesias donde los beneficios se proueen por oposicion, nombrando Examinadores cada año, conforme à lo que manda el santo Concilio de Trento. Y de los assi examinados escojan los Arçobispos y Obispos tres, los mas dignos, para cada vno delos dichos beneficios, teniendo consideracion à la suficiencia de la lengua para dotrinar, y predicar, &c. Y estos que assi escogieren, y nombraren, los propongan à los Virreyes, Presidentes de las Audiencias, ò Gouernadores de su distrito, para que ellos escojan vno, el que les pareciere mas à proposito, y le presenten en nuestro nombre; para que con esta presentacion le dè la colacion el Arçobispo, ò Obispo à quien tocare, sin que los Prelados puedan proponer, ni propongan otro alguno, sino fuere de los opuestos, y examinados: y de estos, como està dicho, los mas dignos, &c. y quando no huuiere mas de vna persona que quiera oponerse al tal beneficio, ò el Prelado no hallare mas de vno que quiera ser proueido, lo pondrà assi por testimonio en los autos de los dichos editos, y harà nominacion del para que se presente, y se le despache titulo en la forma referida, &c.*

Ex qua schedula, & aliis suprà relatis, illud
15 primo colligitur, † in his Ecclesiis, & beneficiis Curatis, sicut in præbendis, & Episcopatibus, ex aperta, & sæpius repetita Regum nostrorum voluntate, & dispositione ius patronatus ipsis competere, & reseruari, vt in simili accidit in similibus beneficiis Regni Granatæ, teste Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 221.* Nam
16 licet regulariter † hæc beneficia ad prouisionem Episcoporum, vel summi Pontificis soleant pertinere in mensibus sibi reseruatis, ex traditis à Rebuff. *in prax tit. de reseruat.* Simoneta *in eod. tractat. per tot.* Lud. Gomez *in reg. Cancel. de impet. benef. num. 25.* & Did. Perez *in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. verb. Costumbre antigua,*
17 *circa finem.* Hoc tamen secus se habet † stante Regio patronatu, iustis, & legitimis titulis acquisito, quale hoc esse ostendimus, quod nostri Reges generaliter in Indiis exercent, *suprà cap. 2.* vt constat ex Bulla Alex. quam ibi retulimus, *cap. consuluit, cap. ex litteris, cap. illud,* & ferè per totum, *de iure patron. num. 12.* Roch. de Curte *eod. tract. verb. Honorificum*, & latissimè Nicol. Garcia *d. 1. part. cap. 6 num. 41. & seqq.*
vbi probat, † quod sub indulto conferendi beneficia, comprehenduntur tam maiora, quam minora, tam curata, quàm simplicia, dignitates, & præbendæ, & tam regularia, quam secularia, atque etiam Commendæ, vt expresè disponitur in dictis schedulis, & de iure communi probat text. & gloss. *verb. Commendare, in d. cap. nemo, de elect. lib. 6.* & ibi DD. 18

Neque obstat, quod huiusmodi Parochiæ soleant aliquando à priuatis construi, & sæpiùs ex pecuniis Commendatariorum, & Indorum, qui & ipsi Indi, vel Commendatarij Curatis salarium, siue synodum soluunt. Nam etsi † hoc argumento motus Matienz. *in tract.* M. S. *de moderat. Reg. Peru, 1. part. cap. 35. & 37.* eos patronos faciat, & conueniens esse putet, quod nominatio Rectorum Commendariis relinquatur, ex traditis à Lambert. *de iure patron. art. 2. 3. quæst. princip. 1. part. lib. 1. num. 4.* Hoc tamen satis ridiculum est, & apertè explosum per sched. dat. Escoriali 3. Nouembr. ann. 1567. renouatam per aliam anno 1569. quæ extant *dict. 1. pag. 91. & seq.* & referunt, † qualiter aliqui Indorum Commendatarij, officiales Regij, & Prælati has præsentationes in Parochiis Hispanorum, & Indorum facere præsumpserint, & intentarint, seclusa Regia præsentatione, & iubet, vt eis obuiam eatur, his verbis: *Y porque esto es contra nuestro derecho, y preeminencia Real, à quien pertenece la presentacion en las dichas nuestras Indias de todas las Iglesias, Dignidades y otros beneficios Eclesiasticos de qualquier calidad que sean. Para que de aqui adelante se sepa lo que en esto se ha de hazer, y se escusen los dichos derechos, y pretensiones. Por la presente encargamos à todos, y qualesquier Prelados de las dichas nuestras Indias, à cada vno en su Diocesi, que sin presentacion nuestra no hagan colacion, ni prouision de ninguna Dignidad, ni beneficio de qualquier calidad que sea. Y en los lugares donde conuiniere auer Curas, puedan los dichos Prelados dar el titulo de Cura al clerigo, ò beneficiado por Nos presentado, y darle poder de administrar los santos Sacramentos, y hazer las otras cosas al oficio de Cura pertenecientes, sin hazerle dello Canonica institucion, poniendoles termino de dos años, dentro de los quales presenten las dichas licencias ante Nos, en el nuestro Consejo de las Indias, para que à ellos, ò à quien mas fueremos seruidos, presentemos à los dichos beneficios, &c.* 19 20

Quamuis † etenim Vniuersitas construens Ecclesiam soleat in communi ius patronatus acquirere, vt per Archid. *in cap. si plures 16. quæst. 7.* & Paul. de Citad. *in tract. de iure patron. part. 3.* Id tamen intelligitur, vbi hoc, animo quærendi talem patronatum fecerunt non vero vbi per viam eleemosynæ, aut alio respectu, vel obligatione dictam fabricam faciunt, vt tenet Chassan. *in consuet. Burg. rubr. 13. § 6. gloss. de poste*, quem sequitur Auendañ. *de exeq. mand. part. 2. cap. 14. numer. 8. vers. Tertius casus*, & Ioannes Garcia *de expens. & meliorat. cap. 12. num. 66.* Et vt eis posset præstare ius † ad patronatum ipsarum Ecclesiarum materialium, & sedem, vel sepulturam, aut alia similia in eis quærenda, 21 22

quærenda, quod nec nostri Reges fundatoribus harum minorum Ecclesiarum inuident, vt dixi *suprà hoc lib. cap.* 3. *num.* 52. Non tamen sufficeret ad acquirendam præsentationem Curati, siue Rectoris iam Regibus nostris specialiter concessam,& ab eisdem possessam, & occu-
23 patam. Nec nouum est, vt † duo, vel plures diuersis respectibus in eadem Ecclesia patronatum acquirant, & exerceant, vt probat text. & DD. *in cap.* 2. & 3. *de iure patron.* & Roch. de Curte *eod. tract. verb. Construxit, num.* 2. vbi dicit hanc esse communem opinionem.

24 Notabis tamen † Regij patronatus, & dictæ schedulæ ann. 1609. formam impleri, vbi vnus tantum oppositor comparuit, & is solus à Prælato proponitur,& nominatur, hac testificatione data, & omni fraude cessante. Nec tunc
25 † denuo edicta figere, vel illorum terminum prorogare necesse esse: ita enim decisum referunt Nicol. Garcia *d. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 215. Vgolinus *de offic. Episcop. cap.* 5. §. 10. *num.* 4. Filiuc. *d. tract.* 41. *cap.* 4. *num.* 151. Massobr. *in prax. Eccles. requis. dub.* 8. & Aug. Barbosa *in Pastorali*, 3. *part. alleg.* 60. *numer.* 51. & *de off. Parochi cap.* 2. *num.* 50.

Secundò deduco, merito à Regibus nostris dictas Commendas beneficiorum cessare iussas
26 fuisse. Nam † quælibet Ecclesia regulariter debet habere proprium,non Commendatum Prælatum, *cap. cum ignores, de præbend. cap. sicut alterius* 7. *quæst.* 1. *cap. vnico* 10. *quæst.* 3. *cap.* 1. & 2. 21. *quæst.* 1. *l.* 4. *tit.* 16. *part.* 1. *ad finem*, cum traditis ab Archid. *in d. cap. nemo, de elect. lib.* 6. Selua *de benef.* 1. *part. quæst.* 1. & 2. Rebuff. *in prax. benef. in princ.* Duaren. *de sacr. Eccles. ministr. lib.* 2. *cap.* 1. vbi ostendunt,similia beneficia perpetuitatem desiderare, & latius Paul. Fuscus *de visit. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 10. Ant. Columna *de redit. Eccles. cap.* 15. Petr. Gregor. *lib.* 12. *syntagm. cap.* 1. Nicol. Garcia 2. *part. cap.* 2. *num.* 64.
27 Et † plurima semper damna ex vsu Commendarum experientia monstrauit, quæ grauiter refert, & dolet, eas obinde damnans Innocent. VI. *in Extrauag. incip. Pastoralis*, cuius verba refert Gomez. *in regul. de triennal. possess. quæst.* 5. & idem facit Clem V. *in Extrauag. incip. Supernæ, titul. de præbend. inter comm.* Rebuff. *de benef. tit. de commenda, num.* 10. Syluest. *in summ. verb. Commenda, in principal.*
28 vbi † facetè ait, hoc nomen esse syncopatum, nam debebat appellari: *Comedenda, quia Ecclesia, quæ est in Commenda, comeditur, & voratur*, & tradit alia in nostris terminis Ioan. Matienz. *de moderat. Regn. Perù*, 1. *part. c.* 34.
29 vbi scripsit † sibi conuenientius videri, quod hæc beneficia essent perpetua, & non amobilia, vt Pastores melius suas oues cognoscere, & pascere possent, & calumnias Cazicorum, & aliorum non vererentur, ex quibus facile alias remoueri solent, vel ob id ipsum, quod bene suum ministerium exercent, & quod expediret, vt singulis municipiis quingentorum Indorum proprius Parochus, siue Curatus assignaretur.

Sed nihilominus Prorex Peruanus Dom. Marchio de Montesclaros, cuius tempore dicta schedula ann. 1609. recepta fuit, etsi cognosceret per eam Regiæ intentionis fuisse, vt hæc beneficia deinceps in perpetuum, & in titulum
30 non in Commendam darentur, † continuari fecit in titulis illorum antiquam clausulam, quod *ad nutum amobiles essent*, ratus hoc modo beneficiarios magis in officio contineri posse; & eius successor Dom. Prorex Princeps Schillacensis Regium super tollenda, vel continuanda eadem clausula Senatum consuluit. Et ei responsum fuit in epist. dat. Matr. 17. Martij ann. 1619. vt nihil ex antiquis formulis immutaret, his verbis: *Ha parecido que no conuiene se haga nouedad, sino que se guarde mi patronazgo Real, como hasta agora se ha hecho.* Quod quidem mihi valde pugnans videtur cum intentione, & dispositione dictæ schedulæ ann. 1609. Nam si eius virtute hæc beneficia perpetua effecta sunt, & in titulum dari iubentur, & quod Canonica eorum collatio, & institutio fiat, quomodo possunt esse amobilia ad nutum? † Cum collatio perpetuum titulum 31
præbeat, *cap.* 1. *de capell. monach. cap. si tibi absenti, de præbend.* cum aliis. Quamuis non ignorem, † quod, quamuis sint amobilia, non desi- 32
nunt posse conferri in titulum, vt latius tradit D. Perez de Lara *lib.* 2. *de anniuers. cap.* 6. *n.* 10. Et quod forsitan illa clausula apponi iussa sit, vt prouisi magis in officio contineantur, vt in simili tradit Nauarr. *cons.* 6. *de off. Ordin. num.* 2. loquens de beneficiis secularibus amobilibus, in hæc verba: *Sed libertatem quærit ponendi, & tollendi, quem & quoties voluerit, quod est grande, & vtile frænum ad continendum Capellanum in officio virtutis. Ne patronus resciens illius vitium amoto eo, ponat alium, &c.*

Atque adeo oportet, † vt Prælati, Prore- 33
ges,& Gubernatores hodie attentius, quam antea in illis tollendis, & beneficiariis remouendis procedant. Quod ea de causa moneo, quia video aliquos eorum nimis facile in his remotionibus esse, priuantes, & condemnantes beneficiarios inauditos, & iudicialiter non conuictos, ex solis relationibus, & suggestionibus sibi delatis, virtute cuiusdam schedulæ dat. en S. Miguel de la Ribera 15. Februarij ann. 1601.
† quæ appellatur *de la Concordia*, disponitque, 34
vt si Prorex, vel Gubernator, qui Regium patronatum exercet, cum Prælato Ecclesiastico concordet super tollendo,& remouendo aliquo ex dictis beneficiariis ex causis sibi benè visis, id statim exequatur,non obstante appellatione, & sublato omni recursu ad Regales Audientias per viam violentiæ, quæ quoad hoc inhibentur. Nam hæc schedula lata fuit, eo tempore, quo adhuc eiusmodi beneficia reuocabiliter, & in Commendam concedebantur, vt ipsa eius verba declarant, ibi: *Y porque los dichos beneficiados por el Virrei, y Prelado, conforme à mi Real patronazgo, son amobiles ad nutum, &c.* Et eandem euasionem recipit alia 19. Maij ann. 1603. quæ est *leg.* 43 *tit.* 4. *lib.* 1. *summarij Recog. leg. Ind.* dum disponit: *Que para ser remouido algun Cura se junten Virrei, y Prelado, y el vno al otro se den las causas que para ello tuuieren, y que satisfechos executen la remocion.* Vnde si supponeretur iam non esse amobiles, sed perpetuas, & titulatas, & prouisos in his partibus idem ius habere, quod qui ab ipso Rege ex Hispania mitti,& præsentari solebant, vt disponit d. sched. ann. 1609 proculdubio aliud esset dicendum. Nec † posse beneficiarium 35
semel electum, & ius perpetuum, & irreuocabile habentem, inauditum, & indemnatum priuari,

priuari, contra totius Ciuilis & Canonici iuris regulas, de quibus latè per DD. *in cap. 1. in fin. de cauf. poss. & de iudiciis.* Ego *in tract. de parricid. lib. 2. cap. 8. pag. 141. & seqq. & in terminis*
36 † *beneficiorum* Nicol. Garc. *part. 11. cap. pen. de vacat. ob priuationem per totum*, & Concil. Trid. *sess. 21. de reformat. cap. 6.* vbi ad priuandum aliquem beneficiarium, quantumuis facinorosum, causæ cognitionem, & notoriam incorrigibilitatem requirit, ibi: *Eos verò, qui turpiter & scandalosè viuunt, postquam præmoniti fuerint, coerceant, ac castigent, & si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseuerent, eos beneficiis, iuxta sacrorum Canonum constitutiones, exemptione, & appellatione quacunque remota, priuandi facultatem habeant.*

37 Maximè quia † extat alia sched. dat. Vlyssip. 4. Iunij ann. 1582. quæ permittit, imò iubet Audientiis, vt iustitiam faciant, si aliqui ex beneficiariis, ita de facto priuatis, ad eas in gradu violentiæ recurrerint. Et per aliam dat. apud D. Laurent. 28. Septemb. ann. 1587. iniungitur Prælatis, vt non nisi iustissimis causis præcedentibus, beneficiarios remoueant, ibi: *Por la qual os encargo, que no remouais, ni suspendais de las doctrinas de Indios à los clerigos que las tienen, y tuuieren, sin que para ello precedan iustas causas.*

38 Et hoc satis † agnouisse videtur Dom. D. Marchio de Montesclaros, quatenus in institutione disertissima, quam suo in Proregia dignitate successori reliquit, ita de hac re agens scripsit: *De aqui ha nacido la duda de algunos, en si se puede y à vsar de aquella cedula de Concordia? Confiesso que hazen fuerça las razones del No, y que por temerlas, aun antes que otro las hallasse, publique la merced, en recibiendo la cedula. Pero no altere cosa alguna de los titulos ordinarios, para que entendiessen todos, que su Magestad no les proveeria sus beneficios desde España; pero que en su Real nombre quedaban amouibles à la disposicion del gouierno secular, y Eclesiastico. Pide el negocio consulta à su Magestad, y mas que vna replica. A este acto de las dos cabeças Eclesiastica y secular, tiene el estilo dado nombre de Concordia. Debese proceder con mucho tiento, quando el caso se ofrece, enterandose primero de la culpa del paciente, por diferentes medios extrajudiciales, que al fin se trata de su honra, y hazienda, sin otro recurso: y siempre que el delito diere lugar, se modere el castigo, trocando al reo de vna dotrina à otra menos buena, ò apartandole de la causa de la distraccion, ò por otros caminos que enseñarà la prudencia, y piedad debe.*

Præstat quoque, vt hisce scriptis interseram epistolam quandam Dom. Peruani Proregis Marchionis de Guadalcaçar, 23. April. ann. 1626. tanti viri prudentia, & pietate dignam. Qui cum ab Archiepiscopo Limensi inuitaretur, vt cuidam clerico de homicidio accusato, beneficium per modum concordiæ tollerent, ita respondit: *He visto lo que V. Illust. me dize en esta consulta, y la relacion que con ella vino del estado que tiene la causa del contenido; y supuesto que se ha presentado para alegar en ella, y ser oido, dando su descargo, me parece, que es justo que V. Illustriss. mande, que se haga justicia. Porque aunque ai cedula Real para que por la Concordia se puedan quitar los beneficios, se tiene por lo mas seguro no vsar de ordinario de este poder, que por lo que tiene de absoluto es odioso. Y al que le sirue en interin, mandarè, que se le pague de lo que se auia de dar al proprietario, pues està iustificada la causa del despacho.* Et hæc respexisse videtur quædam † schedula 17. Maij 39 ann. 1619. quæ habetur *in summario legum Indic. lib. 1. tit. 9. l. 19.* & iubet: *Que por ningunas culpas, ni delitos, aunque excedan à los de vn clerigo incorregible, se quiten los beneficios, sin que preceda conocimiento de causa, y se fulmine processo.*

Quibus adiicio, quod etiam si essemus in terminis antiquarum schedularum, quæ hæc beneficia in Commendam, & ad nutum amobiles concedebant, adhuc maxima dubitatio esse posset, an facilè, & sine graui causa, & ea iudicialiter cognita reuocari possent. Nam etsi aliqui sint, † qui data natura, lege, vel pactione similis concessionis ad nutum, facilem quamuis, & 40 voluntariam reuocationem admittunt, vt constat ex Rota *decis. 1. & 23. de restit. spol. in antiq.* Nauarr. *cons. 5. & 6. titul. de præbend.* Lambertin. *de iure patron. lib. 1. q. 9. princip. 1. part. num. 99. art. 1. 2. & 3.* Ioan. Gutierr. *lib. 3. pract. cap. 11.* & relatis à Nicol. Garcia *d. tract. de benef. 1. part. cap. 2. n. 85.* Camill. Borrell. *de prestant. Regis Catholici, cap. 8. num. 71.* vbi quod causa rationabilis in Principe dicitur voluntas, Perez de Lara *de anniuers.* & Capellan. *lib. 2. cap. 6. num. 19.* Azeued loquens de Commendis, *cons. 9. num. 18. & 22.* & loquens de tabellione nominato ad libitum *in l. 4. tit. 25. lib. 4. Recop. num. 6. & 7.* Contraria tamen sententia, & sic quod causa sufficiens, & iudicialiter cognita requiratur, verior & communior videtur, eo quod amotio licet in arbitrium, seu nutum conferentis remittatur, debet hoc arbitrium, seu voluntas ad boni viri arbitrium reduci, quod causæ iustificationem desiderat, vt multum in terminis probat celebris textus *in cap. veniens 16. cap.* Quintauallis 23. *de iur. iur.* vbi gloss. alia iura allegat, *cap. causam quæ 8. de elect. cap. si gratiosa 5. de rescript. in 6.* text. optimus, & in terminis, qui causæ cognitionem, & condemnationem requirit *in cap. 3. de offic.* Vicarij, ibi: *Nisi aliquid committat, propter quod per iudicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus, cap. si constiterit 12 de accusat.* ibi: *Si de hoc rationabiliter conuictus fuerit in iudicio ante Episcopum suum*, gloss. verb. *Per electionem, in Clem. 2. de rescript. l. si Neruæ, D. pro socio, leg. quamquam, D. de ritu nuptiar. leg. Iurisperitos 33. de excus. tut.* cum multis aliis, quæ tradit Bart. *in l. de pupillo, §. si quis, numer. 12. D. de nou. oper. nunt.* Bald. *in l. quisquis, C. si cert. petat.* Marsil. *in l. quæstionis modum, ex num. 44. D. de quæstion.* Bolognet. *cons. 2. numer. 9. & cons. 3. ex num. 115. ad 136.* Sbrozius *de Vicar. Episc. lib. 1. cap. 61.* Hieron. Gonçal. omnino videndus, *ad reg. 8. Cancell. in proœm. §. 1. num. 45. & seqq.* Ceuallos in nostris terminis *in com. opin. 1. tom. quæst. 425. num. 14. & seqq.* Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 16. num. 9. & 10.* vbi bene inquit, quod si prorsus voluntaria remotio concederetur, magis in precarium, quam in titulum huiusmodi officia, vel beneficia habere viderentur, idem Ceuall. *in commun. opin. q. 693. num. 26.* & de violentiis, *2. part. quæst. 62. num. 34. & seqq.* loquens de Capellania amobili ad nutum, & satisfaciens Ioann. Gutierr. *d. cap.*

d. cap. 11. qui & ipse ibidem fatetur in casu, de quo loquitur, causam interuenisse, & consuetudinem voluntariæ amobilitatis probatam fuisse, Steph. Gratian. 1. tom. discept. cap. 157. pag. 403 Menoch. de recuper. remed. 15. num. 43.
41 vbi † in Commendis loquens resoluit per text. in cap. satis peruersum, 56 dist. & plures Auctores, quos refert, quod licet Pontifex possit ad libitum reuocare Commendam, & Commendatarium spoliare, hoc debet intelligi, cum Commenda est ad incertum tempus, nam si ad certum, & ad vitam, tunc sine causa non aufertur, Lucarinus in Academ. quæstion. Academ. 2. obseru. 1. vbi loquitur de inquisitione, & priuatione ob delicta, Marescot, lib. 2. var. cap. 5. n. 11. Flores de Mena lib. 1. quæst. 10 à num. 69. Barbosa in l. quia tale, ex num. 85. D. solut. matrim. Molina de primog. lib. 1. cap. 25. num. 5. & 17. Osasc. decis. Pedem. 144 num. 13. Franch. decis. Neap. 409. 2. part. Caualcan. decis. 18. num. 14. part. 4 latissimè D. Valençuela consil. 130. num. 30. vol. 2. & Martin. Mager. de aduocatia armat. cap. 16. num. 328. & seqq. pag. 696. Vbi quod semper
42 † concessio ad beneplacitum intelligitur arbitrio boni viri, nisi verba plenè, & expressè importent liberum arbitrium, licet idem Auctor eod. tract. cap. 5. num. 108. pag. 118. aliquos casus adducat, in quibus beneficium, etiam non vacans ob malam Prælati administrationem, potest dominus temporalis reducere ad suas manus, quia & sunt casus, in quibus quis cogi potest ad renuntiandum Episcopatui, vel beneficio; Et Ego qui alia loquens de reuocatione Vicarij adduxi sup. hoc lib. cap. 8 ex num. 48. & nouissimè, & eruditissimè Dom. D. Ioannes Bapt. de Larrea ex Ordine D. Iacob. Regius Rei dominicæ Procurator, in discept. Granat. cap. 2. per tot. vbi exactè & per plures numeros, & distinctiones prosequitur hunc articulum amobilitatis ad nutum.

Sed his cessantibus, suprà dicta opinio seruari (vt diximus) debet, in cuius confirmationem vltra suprà relatos, potest considerari, quod tradit Nauarr. in comment. 2. de regular. num. 65.
43 vers. Addo octauò: nempe † quod Parlamenta Franciæ semper restituunt Monachos sine causa remotos à beneficiis regularibus. Quod quidem multum notabile est, cum certum sit, beneficia regularia de sui natura esse omninò amobilia ad nutum, & vt dicunt, manualia, vt probat text. in Clem. 1. de supplend. neglig. Prælat. & statim cap. seq. dicemus. Et in ipsis nostris terminis beneficiorum Indiarum, agens de praxi, & interpretatione dictarum schedularum, Dom. Episcop. Pacens. D. Felician. à Vega in cap. causam quæ 18. de iudic. num. 26. & 27.
44 vbi † Concordiam non esse practicandam inquit, nisi iustis, & rationabilibus causis interuenientibus, & esse requisitum necessarium, & veluti præsuppositũ, quod adsint culpæ, aut facultas, quæ datur in d. schedula, possit exequi, prout ipsius tenor ostendit, ibi: *Que el vno al otro se den las causas, y satisfechos executen.* Ver-
45 bum † enim illud, satisfechos, in omni materia causæ cognitionem importat, & quod quis de delicto legitimis probationibus conuictus sit; respondet enim Latino, Constito de culpis, vel si constiterit. In quo ita docet Feder. de Senis cons. 157. Bald. cons. 402. volum. 1. l. 2. & ibi glos. verb. Deprehensus, C. de custod. reor. cap. constitutus 8. de filiis presbyter. ibi: *Mandamus quatenus, si tibi constiterit*, d. cap. si tibi constiterit, vbi Abbas, & alij, de accusat. cap. quam sit graue 9. de excess. Prælat. Tusch. litter. C. verb. Constiterit, concl. 782. Barbos. de diction. dict. 66. & idem D. Felician. in cap. at si clerici, §. si verò, de iudiciis, num. 4. vbi inquit, illud non verificari, nisi quando de re constiterit per claram probationem.

Porrò si causæ, & causarum cognitio desideratur, iam apparet, quam sit à iuris Canonici principiis alienum, † quod Prorex, & alij 46
Gubernatores quantumuis Regium patronatum exerceant, se (etiam simul cum Prælatis) his causis immisceant, à quibus † laici omninò 47
abstinere debent, cap. decernimus, cum vulgar. de iudiciis, & quidem sub censuris Bullæ in Cœna Domini, §. 9. & 10. & Concil. Trid. sess. 14. de reform. cap. 18. quod † solum patronis laicis 48
personam beneficiarij præsentare permittit cæterum eius examen, visitationem, & correctionem Prælato dumtaxat relinquit, vtpotè soli, & vero iudici clerici, cap. clerici 8. de iudic. vbi probatur, † quod nec per consuetudinem 49
introduci potest, vt coram seculari iudice pro criminibus conueniatur, de quo etiam agunt plura alia iura, & DD. quæ adducit Farin. in prax. crimin q. 8. à n. 3. Marta de iurisd. 4. part. centur. 1. casu 63. & Carol. de Grassis in tract. de effect. cleric. effect. 1. num. 372.

Ex quibus liquet, † securius esse, vt hic mo- 50
dus procedendi, qui Concordia dicitur, in posterum aboleatur, & Prælati per legitimos tramites beneficiatorum excessus conuincant, & compescant, cum † per Concilium Trid. sess. 21. de reform cap. 6. eis permittatur, sententias pri- 51
uationis, quas protulerint, appellatione remota, executioni mandare, & possint eosdem reos, dum iudicium agitatur, ab officio suspendere, si id sibi expedire visum fuerit, & alios Parochos interim nominare. Quibus schedulæ Regiæ † solui iubent hoc in casu integrum stipen- 52
dium, quemadmodum & iis, qui ponuntur loco eorum, qui absunt, morbo, aut alio quouis legitimo impedimento laborant, vel his, qui nominantur ad seruiendum interim dum proprius Parochus eligitur, & præsentatur, quod tamen tempus non debet quatuor menses excedere, ne qua fraus per has longas vacationes iuri patronatus Regio inferatur, vt cauetur in sched. ann. 1555. 1580. 1583. quæ extant 1. tom. impress. pag. 95. 96. & 108.

Quibus simul, satis apertè deciditur, quod hæc † nominatio, & prouisio En interim, po- 53
test fieri à solo Prælato, & absque eo quod interueniat præsentatio Proregis, vel Gubernatoris, qui Regio nomine patronatum exercet. Hæc enim tantum requiritur, vbi agitur de prouisione proprietatis beneficiorum, prout his quoque diebus declarauit supremus Senatus Indiarum ad sedandas graues discordias, & controuersias, quæ super hoc articulo ortæ fuerunt inter Præsidem Audientiæ noui Regni Granatensis, & Archiepiscopum eiusdem ciuitatis Dom. D. Bernardinum ab Almansa, sequutus dispositionem Concilij Tridentini sess. 24. de reform. c. 18. & dictarum schedularum, quæ (vt diximus) hanc nominationem interinariam solis Prælatis relinquunt. Quod etiam iure communi dispositum erat in cap. cum vos, de off. Ordin. cap. cum

cum venissent, *de instit. cap. quoniam*, *cap. si verò*, *cap. cum propter*, *de iure patron.* Archidiac. *in cap. nemo*, *de elect. lib. 6.* Lambert. *lib. 2. 2. part. quæst. 1. num. 29.* & plures alij, quos refert, & sequitur Lancellot. *in temp. indic. lib. 2. c. 5. §. 4. num. 18.* Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles. part. 1. cap. 18. num. 52.* Iacob. de Graff. *2. part.* Suar. *decis. lib. 2 cap. 26. num. 28.* Azor. *lib. 6. institut. moral. cap. 8. quæst. 7.* Marcilla ad Trident. *lib. 1. titul. 2. de ætate & qualit. sup. d. cap. 18.* & August. Barbosa *in Pastorali*, *3. part. alleg. 59. num. 24. & alleg. 60. num. 1.*

Quod adeo verum est, vt procedat etiam eo
54 casu, † quo prouisio beneficij ad Papam spectaret ex vi reseruationis, vel alio titulo. Nam poterit Episcopus deputare administratorem idoneum, donec per Papam prouideatur, *argum. text. in cap. regenda 10. q. 1.* & eorum, quæ tradit Abb. *in cap. cum nobis, notab. fin. de elect.* Probus *in addit. ad Monach. ad cap. 2. de præbend. lib. 6. in fin.* Rebuff. qui dicit esse notandum, *in tract. concord Rubr. de Regia ad Prælat. nomin. §. 1.* gloss. *intra sex menses, vers. Postremo sigendum*, & Armendariz *ad leges Nauarræ*, *lib. 1. tit. 18. l. 7. de Episcop. num 86.* vbi decisum refert, semper deputationem Vicarij, donec prouideatur de Rectore, spectare ad Episcopum, in cuius Diœcesi parochialis sita est.

Et est ratio, quia hic parochus suffectus,
55 siue † Vicarius interinarius, nullum ius acquirit ad beneficium, sed est nudus minister, supplens absentiam, suspensionem, vel impedimentum proprietarij, & pro eo deseruiens, vt optimè considerauit Anton. de Butrio *cons. 3. num. 1. vers. Quandoque*, & iterum *cons. 51. num. 3.* vbi inquit, quod deseruire per alium est prohibitum, nisi stante impedimento legitimo, & quod ad modicum tempus permittitur Rectori, ad longum secus, quia Episcopus prouidet, Geminian. *consil. 86. in princip. num. 2.* vbi, quod Curatus Vicarius dicitur ille, qui habet perpetuam Vicariam, quia Vicarius temporalis non potest dici Curatus. Et melius Cardin. Tuschus, qui eos refert & sequitur, *verb. Vicarius*, *conclus. 197. num. 2.* vbi ita notabiliter inquit: *Si verò impedimentum est temporale, datur substitutus, seu Vicarius temporalis, & iste non est titulatus.* Vnde cum in his casibus beneficium non sit vacans, vtpote ab altero de iure possessum, iuxta ea quæ tradit Rota *in antiq. titul. de prabend. decis. 18.* aliàs 740. & Tuschus *verb. Vacare*, *conclus. 2. num 2.* Pla-
56 num est, quod † patronus huiusmodi Vicariis præsentandis se immiscere non debet, cum facultas ei ad hoc faciendam concessa, solum de vacantibus intelligatur, text. expressus *in cap. fin. de concess. præbend.* & ibi Abb. & omnes DD. communiter, melius Roman. *consil. 465.* per text. *in cap. illud*, *de iure patron.* vbi ait: *Præsentatio autem patronatus de aliquo facta ad Ecclesiam non vacantem nulla censetur.* Lambert. *de iure patron. part. 1. lib. 2. articul. 6. quæst. 1. fol. 503. numer. 3.* & latè *in articul. 2. quæst. 4 principal. fol. 483.* & nouissimè Viuian. *de iure patron. part. 2. lib. 5. cap. 5. in principal.* vbi citat dicta iura, & adducit rationem, quod, *Quamuis patronus in habitu habeat ius præsentandi, tamen exercitium præsentandi non habet in actu, nisi quando Ecclesia vacat*, *dict. cap. illud*; ideò *præsentatio, seu prouisio facta per patronum de beneficio vacaturo non valet, nec conualescit per mortem beneficiati*, *ad d. cap. vlt.* vbi DD. *Et fuit dictum in Tullens. Capell. 16. Iunij 1591. coram Orano, & in Pampilon. beneficij de Huarte 13. Febr. 1595. coram Iusto.* Et idem non minus apertè tradit Dueñas *regul. 279.* August. Barbos. *d. 3. part. alleg. 72. numer. 3. & seqq.* plures alios referens, & concludens, quod ibi † solum datur præsentatio, vbi 57
datur vacatio, atque ideò non posse dari præsentationem, imo nec promissionem præsentandi ad præbendas vacaturas, nec alicui dari potestatem præsentandi ad beneficium antequam illud vacet.

Et hoc adeo verum est, quod si lite, vel ap- 58
pellatione pendente inter duos super beneficio, patronus aliquem eorum ad illud præsentasset, præsentatio nulla, & attentata iudicaretur, per text. *in cap. 1. & 2. vt lite pend. lib. 6.* Viuian. *vbi suprà lib. 5. cap. 2. num. 28.* vbi aliquas Rotæ decisiones ad idem adducit, & idem docet Tusch. *verb. Præsentatio*, *conclus. 592. num. 15. & verb. Collatio, conclus. 432. num. 7. & verb. Præsentatio*, *conclus. 591. n. 15.* vbi Roman. & Feder. de Senis in fauorem eiusdem opinionis allegat, & hanc sententiam etiam in prouisione facta à summo Pontifice procedere probat.

Quibus non aduersatur † quædam schedu- 59
la Regia anni 1626. qua niti videntur aliqui Gubernatores Indiarum, quatenus inquit: *Y porque tambien he sido informado, que los Doctrinarios dexan sus doctrinas sin licencia, y acostumbran à nombrar en ellas Sacerdotes que siruan sus ausencias, sin ser à proposito, ni saber la lengua de los dichos Indios, ni ser aprobados por el Ordinario, ni presentados por mi Real patronazgo, de que resultan muchos inconuenientes, à que no se debe dar lugar. Os mando, apliqueis à este daño tam eficaz remedio como es menester para obrarlo, y conseguir lo que se desea. Y si vieredes que no se obserua, y cumple con puntualidad lo proueido en esta razon, procureis se les quiten las Doctrinas, y proueereis como los Synodos de mi Real caxa no se les paguen. Y de lo que en esto hizieredes mi ireis dando continuos auisos en todas ocasiones.*

Nam hæc schedula, etsi cum Proregibus, & Gubernatoribus secularibus loquatur, facti tantum narratiua est, quæ † nihil disponit, vt 60
latè per Ferret. *cons. 158 num. 14.* & Tuschum *litt. N, concl. 5. num. 19.* Et solum agit de tollendo abusu Doctrinariorum, qui propria auctoritate alios Sacerdotes minus idoneos constituebant, hocque obuiari competenti remedio iubet. Nullum autem verbum profert, ex quo deducatur nominationes interinarias in casibus à iure communi, & Concil. Trident. permissis Prælatis auferendas esse, vel præsentationem in eis requiri, vel quod patronus, cum sit laicus, se his actionibus implicet. Sed vt per Prælatos, ad quos spectat, ea spediri faciat, vt in eisdem ferè nostris terminis probat † elegans text. *in* 61
cap. super eo, de offic. delegat. & Roman. *cons. 364. num. 2.* vbi eius Apostilla verb. *Auferatur*, inquiens: *Quod si Papa scribit Delegato, vt si sibi constet de iure patronatus, de persona præsentata ordinet Ecclesiam. Illud verbum, ordinet, exponitur, ordinandam pronuntiet ab eo, ad quem spectat.*

Semper enim † rescripta sic sunt accipienda, vt ius commune, vel tertij, minus, quantum fieri possit, lædant, & absurdas acceptiones excludant, etiam si eorum verba fortè aliter sonent, vt bene in simili docet Anchar. *conf.* 153. *num.* 8. Rota *decis.* 358. *alias* 26. *tit. de rescript.* Alex. *conf.* 94. *num.* 3. *lib.* 2. Ias. *in l. iustitia*, *D. de iustitia & iure*, *& in l. causas, vel lites*, *C. de transact.* Cepola *cautela* 226. Lud. Gomez *in regul. de non tollend. iur. quæsit. q.* 1. *col.* 1. *&* 2. Maxime quando conclusio eiusdem rescripti est magis stricta, quam eius narratiua, vt in nostro casu contingit, illa quippè attendi debet, non quid fuerit narratum, Lapus *alleg.* 55. incip. *Quidam coram iudice, num.* 5. *vers. De hoc patet* Gemin. *conf.* 128. *numer.* 5. Bald. *consil.* 353. *lib.* 2. Cuman. *conf.* 63. incip. *Vicarius quidam, in princip.* Angel. *conf.* 262 Innoc. Imola, & alij *in cap. super litteris*, *de rescript.* Bart. *in leg. Aurelius*, §. *Sticho*, *de liber. legation.* & plenè Iason. *in* §.
63 *omnium*, *Instit. de action. num.* 124. † Quæ tamen ita temperari possunt, aut Prælatus, si commodè, & facilè possit, etiam ad has Commendationes itinerarias faciendas, Patronum certiorem reddat, & alios quorum interest, iuxta text. *in cap. filiis, vel nepotibus* 16. *quæst.* 7. & ea, quæ tradit glossa *in d. cap. nemo*, *verb. Commendare*, *de elect. lib.* 6. vbi Archid. & Ioann. Monach. *num.* 4.

Tertiò, ex omnibus schedulis supra relatis
64 deducitur, † maximè curandum esse, vt hi, qui his beneficiis præficiuntur idonei sint, & tam Prælatis in nominatione facienda, quam Prorex, vel Gubernator in electione, & præsentatione vnius ex nominatis, omni affectu postposito, eos proponant, & eligant, quos ad huiusmodi ministerium aptiores, & digniores esse censuerint: quod etiam enixis, & geminatis
65 verbis præcipitur † in Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 18. ibi: *Ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si verò iuris patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat; is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo præsentare teneatur, vt ab eo instituatur.*

Cuius text. auctoritate, & Motus proprij Pij V. ann. 1566. incip. *In conferendis*, quod
66 hanc obligationem magis strinxit, in † omni electione, quæ fieri iubetur per concursum, & oppositionem, hanc obligationem eligendi digniorem, & quidem sub pœna nullitatis, & oneris restituendi, cum non solum contra facientes offendant iustitiam distributiuam, verum etiam commutatiuam ortam ex illo quasi contractu prouenienti ex edicti propositione, & fide in illo data, resoluunt, pluribus aliis relatis, Rebuff. *ad leges Gallicas*, 2. *tom. tit. de sentent. prouisionalibus*, *in princip. num.* 7. vbi
67 † quæritur, quod prouisio beneficiorum hodie fit per Nominatiuum, Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, & sæpius per Ablatiuum, sed raro, aut nunquam per Vocatiuum, ob malitiam nostram, quia pauci viri vocantur, & eliguntur, Molina *de primog. lib.* 2. *cap* 15. *num.* 59. Ioan. Gutierr *lib.* 2. *Canon. quæst. cap.* 11. *num.* 55. *cum seq.* Azeued. *conf.* 9. *num.* 10. Nicol. Garcia *de benef. part.* 9. *cap.* 2. *ex num.* 225. *& part.* 7. *cap.* 7. *&* 8. *per totum*, *& cap.* 16. *num.* 16. Vasquez *eod. tract. cap.* 2. §. 3. *num.* 117. Beltram. *in addition. ad Ludouis. decis.* 11. Ioan. Valer. *different. inter vtrumque forum*, *verb. Electio*, *differ.* 2. *num.* 4. Aug. Barbosa *in tract. de offic. & potest. Paroch. cap.* 2. *numer.* 105. *& in Pastorali*, 3. *part. alleg.* 60. *num.* 68. *& in collect. nouiss. ad dict. cap.* 18. *Trid. num.* 136. *&* 137. & vltra relatos ab eis Fr. Ioann Zapata *de iust. distrib.* 3. *part. cap.* 1. *& seqq.* Schitinus *eodem tract. pag.* 211. Cardosus *verb. Beneficium*, *num.* 8. Marescot. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 52. Cened. *in collect. ad Decretal. collect.* 56. *num.* 6. Rebell. *de oblig. iustit. pag.* 22. *&* 141. *& seqq.* Dom. Archiep. Bracarens. *in cap. Metropolitana*, 63. *dist. pag.* 501. *& in cap. Valentinianus*, *ead. dist. pag.* 553. vbi qualiter puniatur eligens indignum, D. Valençuela, omnino videndus, *conf.* 76. *num* 39. *&* 73. cum aliis, & iterum *conf.* 93. *volum.* 1. Vbi, quod
† mala electio à quolibet de populo impugnari potest, de quo etiam, & quatenus ab ea appellari possit, August. Barbosa, plures alios adducens, *in collect. ad Trident. pag.* 170. idem D. Valenç. *conf.* 166. *num.* 52. *vol.* 2. vbi, quod peccant cum onere restitutionis, & iterum *conf.* 155. *num.* 48. *& seqq. eod. vol.* vbi qualiter se in his electionibus habere debeant Proreges, & Gubernatores, Viuian. *de iure patron. lib.* 6. *cap.* 7. *per totum*, Ego *suprà lib.* 2. *cap.* 6. *ex num.* 6. dum egi de electione eorum, quibus Indorum Commendæ à Proregibus conferuntur. Et in terminis Fr. Ioan. Baptista *in aduertentiis confess.* 1. *part. fol.* 392. vbi cum D. Thom. Siluestro, & aliis tenet, quod Episcopus est obligatus præponere suis ouibus meliorem ministrum, quam potuerit, & magis idoneum, & quod si non reperiatur talis idoneus sæcularis, debet præficere regularem magis idoneum, alias suam conscientiam non exonerabit. 68

Licet non ignorem, alios, & quidem grauissimos Auctores existere, † qui existimant, 69
non teneri ad restitutionem eligentes dignum, omisso digniori, etiam quando prouisio facienda est per concursum, & oppositionem, vt patet ex traditis à Nauarr. *in Manual. cap.* 17. *n.* 74. *vers. Non obstat*, Mart. Ledesma 2. 2. *quæst.* 18. *ad finem*, *vers. Secunda conclusio*, Mercad. *de contract. lib.* 6. *cap.* 17. §. *Y assi dizen los Theologos*, Garcia *de benef. part.* 7. *cap.* 16. *num.* 43. Dom. Acuña, qui alios adducit. *in cap. si fortè*, 61. *distinct. num.* 6. *pag.* 575. & latius cæteris disputans Raudensis *decis. Pisana* 34. 35. *&* 36. vbi an, & quando possit eligens inclinare aciem pro digno, omisso digniori Quod maximè admitti posse in patronis laicis, aliis relatis, probare intendit Garcia *d. cap.* 16. *numer.* 19. & probabile dicit Báñez 2. 2. *quæst.* 63. *articul.* 2. *dub.* 4 *conclus.* 3.

Quod tamen Ego difficulter admitterem in electione Parochorum Indicorum, nam cum
aliàs, † in omnibus ad curata nominandis, & 70
prouidendis, maximè requiratur, vt virtute, litteris, & moribus præcellent, *d. cap. cum venissent*, *de instit. cap. nullus* 16. *quæst.* 7. cum latissimè adductis à Cosma Guimier *in pragmat. sanction. fol.* 276. Garcia *dict. cap.* 7. *&* 8. & Moscomio *de Maiest. Eccles. lib.* 1. *part.* 3. *cap.* 1. *& seqq.* In illis tamen, qui Indis præficiendi sunt, multo maiori studio, & diligentia quærendum, & curandum est, vt vita integra, doctrina idonea,

idonea, & copia sermonis inueniatur, quorum si aliquid desit, neque ipsis Indis proficere possit, non leue animæ suæ periculum sustinebit electus. Quæ tria grauissimè, & eloquentissimè prosequitur Ioseph. Acosta, omninò legendus, *de procur. Indor. salute, lib. 4. per totum,*
71 vbi plura scitu dignissima † de modo procedendi: prædicandi, & catechizandi inter Indos, adducit, & contra abusus Indicorum Parochorum, & contra eos, qui Indorum tarditatem, & morum peruersitatem accusant, & Fidei non receptæ causam esse prætexunt; ostenditque messem esse copiosam, modò operarij idonei non desint, & difficultatibus, si quæ se se obtulerint, non perterriti, in suscepto munere perseuerent, & se Indorum captui accommodent, & plus vitæ exemplo, abstinentia, & beneficentia, quàm seueritate, & asperitate proficiant, ac perficiant.

72 Omnibus quippè gentibus, † quantumvis feris, & Barbaris annuntiandum est Euangelium, vt pluribus ostendi 1. *tom. de Indiarum iure, lib. 2. cap. 8. ex num. 4.* Non enim frustrà scribitur *Psalm. 35. Homines, & iumenta saluabis, Domine*; *& Psalm. 67. Animalia tua habitabunt in ea.* Quod D. Hieronym. & Greg. sub figura Arcæ Noë prænotatum, rectè, vt alia solent, ibidem animaduertunt; & vt ait Lactant. *in epi-*
73 *tom. diuin. instit.* † *Sicut in rudibus agris priùs quàm facere incipias, euulsis sentibus, & omnium stirpium, radicibus amputatis, arua purganda, sic de animis Barbarorum priùs vitia detrahenda sunt, de quibus seminanda per verbum Dei fruges immortalitatis oriantur.*

Quod etiam peculiariter tractat Ioann. Matienz. *in tract. manuscripto de moderat. Regni Perù, 1. part. cap. 36.* & multa ex Acostæ scriptis mutuans Anton. Posseuinus *in Bibliotheca, pag. 156. & seqq.* & iterum *pag. 399. cap. 19. & seqq.* Ioann. Boterus *in relation. vniuers. part. 5. pag. 81.* Fr. August. de Auila *in histor. Mexicana Ordin. Prædicat. lib. 1. cap. 71. pag. 321. & seqq.* vbi refert qualiter se in catechizandis In-
74 dis haberet Pater Luzerus; & quòd † ingenia eorum ob idololatriam deprauata sunt, atque adeò magis in illis imbuendis laborare oportet, & exempla Gentilium ad idem ostendendum adducit latissimè Fr. Thom. à Iesu *de procuranda omnium gentium salute, lib. 1. cap. vlt. pag. 37. & 38. lib. 4. c. 2. pag. 127. & ex pag. 159. ad 187. lib. 6. c. 3. pag. 288. & 289. & lib. 11. in præfat. pag. 757. & seqq. & eod. lib. 2. par. cap. 3. & 4. pag. 824. & seqq. & ex pag. 866.* vbi generalem catechismum pro eorum conuersione proponit. De quo etiam omninò videbis Conc. Limens. III. *c. 3. & 4.* Acost. *d. lib. 4. cap. 21. 22. & 23.* Balth. Chumasf. *in Monit. pag. 1048. & seqq.* Busæum *in Viridario, verb. Catechesis*, Fr. Placid. Reinos. *in gubern. Christ. cap. 1. & seqq. & cap. 14. & 15.* Pineda *in Monarch. Eccles. lib. 12. cap. 10. §. 5.* Vbi queri-
75 tur, † quòd in his nostris Indiis Occidentalibus ob Ministrorum incuriam, vel prauitatem parum Indi in Fide profecerint. Quod etiam grauiter deplorat Religiosiss. P. Fr. Bernard. de Cardenas, nunc cùm hæc prælo mandantur, in Episcopum Paraguaicum electus, in suo libello ad Regium Senatum remisso & typis excuso, ferè per totum.

Et inter alia, quæ præcipuè in dictis Parochis, siue Doctrinariis Indorum, tam secularibus, quàm regularibus, & tam perpetuis, quam Commendatariis desiderantur, de quibus attentiùs, & circumspectiùs examinandi sunt, primū † locum obtinet peritia linguæ, siue idiomatis 76
ipsorum Indorum, quibus præficiuntur. Hoc enim vltra id, quod iure communi in aliis beneficiariis cautum est *in cap. 14. & 15. de offic. Ordin. & in reg. Cancellar. de idiomate*, Conc. Trid. *sess. 7. c. 3.* cum multis aliis, quæ ibidem DD. adducunt, & latè Nicol. Garcia *de benef. par. 7. cap. 8. ex num. 63.* Quintanadueñ. *lib. 1. Eccles. cap. 6. num. 76. & sequentib.* Camillus Borrellus, omninò videndus, *de præstant. Reg. Cathol. cap. 51. ex num. 8.* Rebuff. *in prax. gloss. 1. & 2.* plurimum in parochis Indorū (vt vides) commendatur in omnibus schedulis sup. relatis, & in alia data Pintiæ 7. Iunij ann. 1550 quæ huc respiciens iubet, vt Indi Hispanum sermonem loqui cogantur Quò tendunt & alia, quæ luculenter adduxi suprà lib. 1. & in specie Doctrinariorum elegantissimè considerat Acosta *dict. lib. 4. c. 6.* vbi ait, quòd Fides, sine qua saluus esse nemo potest, ex auditu est, auditus autem fieri per verbum Dei, & quòd † Apostolos suos non antè 77
Christus misit ad docendas gentes, quàm gentium linguis Spiritus sancti dono loquerentur; & expendit alia multa ad comprobandam necessitatem huius peritiæ, & damna, quæ faciunt parochi Indici sermonis ignari: & idem prosequitur *cap. 7. per tot. & c. 8.* tractat, qualiter possit, & debeat consuli inscitiæ sermonis Indici, & *c. 9.* quòd oporteat ad Indos venientes Prædicatores Indicum idioma diligenter discere, & *lib. 6. c. 13.* tractans de confessionibus Indorum, sic exorditur: *Sermonis Indici peritia quantoperè desideretur, hoc maximè loco apparet, cùm neque pœnitentium crimina cognoscere, neque salutanter prouidere, nisi linguæ ministerio possit, &c.* & posteà subdit, quòd licèt quis possit per Interpretem confiteri; id tamen circa Indos prohibitum est Concil. Limens. III. *can. 49.* nec posse quem ad talem confessionem faciendam compelli, quamvis si velit, id facere possit, vt cum D. Th. resoluent reliqui Theologi *in 4. dist. 27.*

Eandem quoque obligationem, & præcisam sermonis necessitatè in eisdem Parochis Indorum agnoscit Matienz. *d. cap. 36.* D. Paul. allegans 1. *ad Corint. 14.* ibi: *Si non intelligo sermonem eius, cum quo ago barbarus illi ero, & ille mihi.* Et benè subiungit, † Indos non esse tanquam Picas, aut Psythacos edocendos, sed 78
ita, vt vim, & sensum eorum, quæ edocentur, rectè percipiant. Quod sine maxima peritia linguæ docentis fieri non potest, & paulatim eorum animis, & mentibus insinuando, iuxta dictum eiusdem Apostoli *ead. 1. ad Corint. cap. 3. Tanquam paruulis in Christo † lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis.* Quò fortè respiciebat antiqua Ecclesiæ 79
consuetudo dandi † baptizatis mel, & lac, & 80
in Oriente lac, & vinum, vt per Gaspar Sanchez *in Isaiam cap. 7. num. 51. pag. 101. & cap. 52. num. 12. pag. 579.* & Vizcontum *de Baptismo, cap. 41.* & conducunt alia, quæ † de suauitate, qua 81
Hebræi fuerunt euocati à Deo ab idololatria, tradit P. Franc. Mendoça *sup. cap. 1. Regum pag. 394.*

HHh 4 Eman.

Eman. etiam Roder. in Religiosis Doctrinariis eandem idiomatis peritiam, vt præcisam requirit 1. to. quæst. regul. q. 55. art. 1. vers. 2. & latius Fr. Ioan. Bapt. *in aduerten. confess. Indor. 2. par. fol.* 213. *& seqq. & fol.* 206. *&* 207. inquiens, † tam suscipientes Doctrinas sine hac
82 peritia, quam nominantes mortaliter peccare, neque absolui posse, vel super hac obligatione ab Episcopo, imò nec à Papa dispensari, quia pertinet ad ius diuinum, & naturale in damnum animarum, vt per D. Th. 2. 2. *q* 88. *art. fin. ad*
83 2. & Siluest. *verb. Dispensatio*, el 3. Et velut † surdi profectò sumus in linguis, quas non intelligimus, vt post alios, tradit Hening *de fideiuss. c.* 11. *n.* 152. & alia de peritia linguæ in his Indorum conuersionibus necessaria, & difficultatibus superandis, Posseuin *in Bibliot. cap.* 20. *pag.* 399. Thomas à Iesu *de procur. omnium gentium salute pag.* 183 *&* 194. *&* 197. vbi adducit Breue Pauli V. de hoc agens, & Gaspar Sanchez *sup. Isaiam cap.* 51. *n.* 43 *pag.* 534 vbi probat, † quòd
84 operariis suis Deus subsidium præbet, & dat linguam, & verba.

Est autem adeò verum, peritiam linguæ in his Parochis desiderari, † vt collatio imperito
85 facta, sit ipso iure nulla, & ipse teneatur beneficium dimittere, vt expressè deciditur *in d. reg. Cancel. de idiomat.* vbi Lud. Gomezius *q.* 5. eam ad Commendas extendit, & sequitur Rebuff. *in prax. benef. gloss.* 1. *&* 2. Menoch. *de recup. rem* 15. *n.* 44. *&* 442. Fr. Lud. Lopez *in instruct. consc. par.* 1 *c.* 27. Fr. Ioann Bapt. *in dict. aduert.* 2 *par. fol.* 206 *&* 207. & plures alios referés Nicol. Garc. 7 *par. cap.* 8. *n.* 63. Quamvis idem Auctor *cap.* 7. *n.* 12. *&* 13. *cum seqq.* sufficere tradat, si statim possit linguam addiscere, vel illitteratus litteras scire, & quòd alias tenetur beneficium dimittere. Quod & tenet Victoria 2. 2. *q.* 185. Nauar. *in cap. si quando, except.* 18. *n.* 4. *&* 8. Quintan. *cap.* 6. *n.* 16. Azor. 1. *par. lib.* 10. *cap.* 5. *q.* 18. & in terminis nostrorum Indorum loqués Fr. Ioan. Bapt. *d.* 2. *par. num.* 34. *fol.* 213. *&* 386. Videndus quoque omninò erit Rofredus *in quæst. Sabbatina* 2. *inter quæstiones diuersor. pag. mihi* 165. vbi ad partes disputat, an si scholari, vel alteri, qui putabatur idoneus, collata sit præbenda, & posteà reperiatur insufficiens, possit illâ priuari.

86 Et Episcopus etiam poterit † refutare, seu non admittere clericum linguæ imperitum, vel alioqui parum aptum, sibi à Patrono præsentatum, qui per præsentationem Patroni minimè impeditur potestas Episcopi circa ea quæ ad animarum curam attinent, *cap. ex litteris, de iure patr.* ibi: *Dummodò aliàs sit idoneus, c. fin. eod. tit.* ibi: *Si ei aliquod non obsistat impedimentum cap. fin. de instit. lib.* 6. ibi: *Dummodò aliàs sit idoneus*, Conc Trid. *sess.* 25 *de reform. c.* 4 ibi: *Ad hoc liceat Episcopis præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere*; & idem tenet alia adducés Rebuff. *in concord tit. de nominat. q.* 20. In dubio tamen præsentatus censetur idoneus, & Episcopo incumbit probare contrarium; vt per gloss. *in cap. Monasterium* 16. *q.* 6. & ea, quæ in nostris terminis tradit Zapata *de iust. distrib.* 2. *par. c.* 11. *n.* 7. quod tamen non facilè poterit practicari in beneficiis Indiarum, cùm iam ex d. sched. ann.
87 1609. Patronus † nullum soleat præsentare, nisi ex approbatis, & nominatis ab ipso Episcopo, quamvis eligat secundo, vel tertio loco nominatum. Nisi fortè in ipsa graduatione nominatorum adeo merita vnius aliis præponderent, vt cuiuiens iniuria ei fiat, si scripturæ ordinem non sequatur, prout in simili tradit Zapata *d.* 2. *par. cap.* 6. *ex num.* 22. *ad* 36 vbi *n.* 26. docet quando, † & qualiter possit Rex omnibus 88
consultatis posthabitis, aliquem alium ex suo arbitrio designare.

Examen † autem oppositorum, qualiter fa- 89
ciendum sit, & quid in eorum electione, & prælatione pensandum, & an, & quando, semel examinati iterum ad examen vocari possint, vide Trid. *d. sess.* 24. *c.* 18. & ibi latè notata ab Aug. Barbosa *in collect.* Mascobr. *in prax. requis.* 5. *dub.* 2. Fr. Sigismund. à Bononia *de elect. dub.* 32. Ioan. Valer. *de differ. inter vtriusque for. verb. Electio, differ.* 1. *n.* 1. Aloif. Riccium *in prax. aurea, resol.* 348 *& in decis.* Cur. Archiep. *par.* 4 *decis.* 425. aliàs 362. Garcia *de benef. par.* 9. *cap.* 2. *per tot.* & præcipuè *n.* 112. Barbosa *de off. Curati, c.* 2. *n.* 122. Vallensem *sup. Decretal. tit. de inst. circa fin.* Lucarin. Academ. *disp. academ.* 1. *obseru.* 2. & alios, quos *in cap. seq* citabimus, qui benè cócludunt in concursu Parochialium, non solùm considerari idoneitatem respectu scientiæ, sed etiam respectu ætatis, morum, originis, & prudétiæ, & huiusmodi, & minus doctum, cuius mores sunt noti, & approbati, præferri posse doctiori, cuius vita ignoratur, ac denique idoniorem iudicandum, ac propterea præferendum illum esse, qui muneri, cui præficitur, est aptior, ex quo etiam per Couar. *in reg. peccatum*, 2. *part.* §. 7. *num.* 4. *vers. Dignior verò*, Rota *decis.* 537. *nu.* 14. *par.* 1.

Quibus Ego in electione Parochorum Indicorum, de qua agimus, multum etiam attendendum addo, & suadeo, quod eligendus † pa- 90
rum cupidus sit bonorum temporalium. Nam radix omnium malorum semper sed potissimum in hoc ministerio cupiditas est, vt egregiè docet Acosta *d. lib.* 4. *c.* 14. *&* 15. Annæ. Robert. *lib.* 1. *rer. ind. cap.* 7. *fol. mihi* 47. vbi ostendit, 91
curam, † & cupiditatem Pastoris spiritualis, vt & temporalis, non in comedendis, vel deglubendis ouibus, sed in pascendis, & custodiendis consistere debere.

Quod etiam innumeræ schedulæ Regiæ suadent, hac propter Doctrinariis iniungentes, vt † oblationes ab inuitis Indis non exigant, 92
nec indebitas subuentiones pro Sacramentis administrandis, Missis, & funeribus celebrandis, de quo doctè agit Dom. Episcop. Pacens. D. Felician. à Vega *in c. clerici, de indic. n.* 42. *pag* 242. & grauiter D. Aug *lib.* 2. *de consen. Euangelist.* Vbi eis Apostolorum exemplum proponit, & vel in † sandaliis quibus vtebantur, hoc signi- 93
ficari his verbis ostendit: *Calceatos sandaliis mysticè aliquid significans, scilicet pedem, nec tectum desuper, nec nudum ad terram, id est, non occultandum Euangelium, nec terrenis commodis innitendum.* Quamvis † qui spiritualia semi- 94
minant, quod necessarium suæ sustentationi fuerit, iustè iuxta Apostoli sententiam percipiát, de qua pluribus egi *sup. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 82. & nouissimè Laborius *in var. lucubrat. tit.* 2. *cap.* 16. *num.* 5. *pag.* 194. & in nostris terminis Acost. *de procur. Ind. salut. lib.* 3. *cap.* 6. Concil. Limens. III. *act.* 2. *cap.* 38. vbi solùm oblationes voluntarias admittit, & plures schedulæ, quæ de stipendio suis Parochis ab Indis soluendo agunt,

agunt, quæ referuntur *in 1. tom. impress. pag.* 91. *& seqq.* & qualiter, & ante quem iudicem iidem Parochi illud petere debeant, & est omninò videndum idem Concil. Limense *act.* 3. *cap.* 4. *&* 5. vbi his de causis omnem negotiationem Indorum Parochos sub grauissimis pœnis interdicit.

95 Vtrum verò oporteat † sacram Synaxim Indis administrari, quod hucusque multi parochi Indorum excusant, eorum ruditatem, & feritatem causantes, videndus est Acosta *vbi supra lib.* 6. *cap.* 7. *cum tribus seqq.* vbi hunc articulum exactè pertractat, Fr. August. de Auila in histor. Mexicana, *lib.* 1. *cap.* 26. vbi plura miranda circa hoc adducit, & Fr. Bernard. de Cardenas, qui nouissimè, doctè hoc prosequitur, & in affirmatiuam inclinat, *d. lib.* §. 9. *pag.* 34. *cum seqq.* & probari potest ex Concil. Limens. III. *act.* 2. *cap.* 19. vbi saltem pro Viatico illis nullo modo negandum esse grauissimis, & elegantissimis verbis statuit. Et ex Armeniorum, & Bohemiorum consuetudine qui etiam infantes communicant, vt refert Ioann. Boëm. *in lib. de omn. gent. moribus pag.* 234. *&* 140. quàuis hoc hodie apud alios in vsu non sit, ex traditis à Barbosa in collectan. ad Trident. *sess.* 21. *cap.* 4. vbi plurimos refert, licèt nouissimè contrarium adstruere tentet D. Franc. Torrebl. Villalp. *de iure spirit. li.* 2. *c.* 8. *n.* 68. *fol.* 40. vbi meminisse potuit de mortuis, quorum ori olim Eucharistia apponi solebat, & cum ea sepeliebantur, vt constat ex traditis à Basil. Pont. Legionens. *var. disput. q.* 2. *Scholast. pag.* 135. vbi etiam *pag.* 105. nominatim de nostris Indis post Acost. pertractat. Et an, & quando licitum sit fatuis, vel etiam furiosis Sacramentum Eucharistiæ impertiri, latissimè Cened. in collect. ad Decretum, P. Suar. & plures alij quos nouissimè adducit Aug. Barb. *in collect. ad Concil. Trid. sess.* 21. *cap.* 4. *n.* 3. *pag.* 157. Torreblanca *vbi sup. n.* 58. *& seqq.* & nouissimè Ioann. Sanchez *select. disp.* 38. *fol.* 314.

CAPVT XVI.

De eisdem Beneficiis, siue Doctrinis Indorum, quæ regularibus commendantur. Et cur hoc cœperit introduci? & an veri Curati censendi sint? Et vtrum hodie expediat has Doctrinas illis auferre, & Clericis secularibus assignare? Adductis ad vtramque partem validissimis argumentis, & supremi Senatus Indiarum declarationibus.

SVMMARIVM.

1 *Monachi beneficia Curata secularia regulariter habere non possunt.*

2 *Beneficia secularia, vt Monachi, vel alij regulares habere possint, requiritur dispensatio R. P. ex iusta, vel vtili causa.*

3 *Regularia beneficia, qualiter introduci cœperint, & à secularibus distingui.*

Cap. cùm de beneficio, de præb. lib. 6. *& alia iura similia, explicantur, & illustrantur.*

4 *Beneficia omnia in dubio censenda sunt secularia.*

5 *Beneficia secularia secularibus, & regularia regularibus, conferenda sunt, nisi contrarium fieri necessitas exigat.*

6 *Beneficia regularia vnius Religionis Religiosis alterius conferri non debent.*

7 *Curata Indorum Beneficia, quare, & qualiter olim Religiosis commendari cœperint.*

8 *Cortesius quanto studio curauerit, vt Religiosi ab Indis venerarentur, & qualiter Motechumam in Fide instruxerit.*

9 *Bullæ plurium gratiarum, & concessionum, quæ Religiosis Indorum conuersionem, & Doctrinam curantibus à sede Apostolica datæ sunt, remissiuè.*

10 *Bulla Adriani VI refertur permittens, fratres Mendicantes de sola suorum Prælatorum licentia Indorum Doctrinæ intendere posse.*

11 *Doctrinæ Indorum, qualiter & quare Religiosis precario commendari cœperint? plures schedulæ exprimunt, quæ referuntur.*

12 *Regulares, tam in noua Hispania, quàm in Peru, quomodo, quibusque nominationibus, & exemptionibus Indorum Doctrinas olim exercuerint.*

13 *Reges Hispaniæ, & eorum in Indiis Vicarij poterāt olim assignare parochos populis Indorum, sine licentia Episcoporum, & quare.*

14 *Papa omnia beneficia vbique si velit, prouidere potest, etiam alias ad Ordinarios spectantia, & est Ordinarius Ordinariorum.*

15 *Beneficia omnia curata etiam regularia ex noua dispositione Trident. requirunt examinationem, & approbationem Ordinarij.*

16 *Doctrinæ Indorum, etiam regularibus concessæ, debent hodie conferri, & exerceri iuxta formam Tridentini.*

17 *Religiosi curati Indorum qualiter se opposuerint decisionibus Tridentini priuilegia suarum exemptionum allegantes.*

18 *Pij V. & Gregorij XIV. Breuia referuntur, quæ videntur Religiosis permittere, vt de sola licentia suorum Prælatorum curata Indorum exerceant.*

19 *Regulares Indiarum posse obtinere curata Indorum, imò & ad ea regenda compelli de sola licentia suorum Prælatorum, qui teneant.*

20 *Breue Pij V. licèt petitum fuerit pro Ordinibus Mendicantibus, extenditur ad alios, qui de eorum priuilegiis participant.*

21 *Doctrinas Indorum semel regularibus assignatas non posse eis per Episcopos admi post Breue Pij V. tenent aliqui Auctores, qui referuntur.*

22 *Doctrinas Indorum ex vi Breuis Pij V. etiam post Concilium à regularibus sicut anteà esse administrandas Remesalus existimat, & de schedulis idem insinuantibus.*

23 *Schedulæ Regiæ, quæ præscribunt formam beneficiis regularibus Indorum, & eis fauent, sunt confirmatæ à sede Apostolica.*

24 *Doctrinæ regularium qualiter post Concil. Trid. præsentari solitæ sint in prouinciis Peruanis.*

25 *Religiosi Doctrinis Indorum præpositi, non solùm ex voto charitatis, sed ex debito suscepti muneris administrāt, sicut alij parochi.*

26 *Religiosi*

26 *Religiosos Indiarum, qui Doctrinis Indorum deseruiunt, veros, & proprios eorum parochos esse plures schedulæ ostendunt, quæ referuntur.*

27 *Doctrinas Indorum an expediat regularibus adimere, & eas clericis secularibus daret sæpè tractatum est, & referuntur schedulæ de hoc agentes, & lites, & contentiones super hoc exortæ.*

28 *Doctrinæ Indorum, etsi regularibus relictæ sint, semper tamē sub ea cautione, vt nullum ius ad earum proprietatem acquirerent, & de schedulis, quæ hoc ostendunt.*

29 *Doctrinæ Indorum an relinqui, vel adimi regularibus debeant, variis rationibus pro vtraque parte disputari solet, & sæpè summum Senatum, & alios graues Viros ancipites tenuit.*

30 *Necessitatis causa inductum, ea cessante cessare debet.*

31 *Religiosi ob ablatas sibi Doctrinas, quas precario habent, nullam sibi iniuriam fieri iustè dicere possunt.*

32 *Dominus vineæ, vel domus benè potest dicere operariis, vel inquilinis finita locatione: Tolle, quod tuum est, & vade.*

33 *Clericis secularibus Indiarum nulla, vel pauca præmia manent, si Doctrinis Indorum non fruantur.*

34 *Religiosis consulitur, si eis Indorum Doctrinæ adimantur, & ad regularem, & claustralem obseruantiam reducantur.*

35 *Monachi proprium officium quale sit? ex D. Bernard. & Hug. & eius etymologia, & claustralis obseruantia.*

36 *Monachi etiam in Ecclesiis secularibus, vbi collegialiter habitant, non possunt exercere officium Parochi.*

Cap. 1. de Capellis Monachor. *explicatur, & illustratur, ibid.*

37 *Regularibus si aliquando committitur cura animarum ob defectum clericorum secularium, debet hæc cura cessare, eodem defectu cessante, & quare.*

38 *Regulares Indorum Doctrinis præpositi, in magno animarum periculo versantur.*

39 *Regulares, qui Doctrinas Indorum regunt, posteà disciplinam Monasticam, & Claustralem obseruantiam odio habent, ex testimoniis P. Acostæ, cuius verba adducuntur.*

40 *Fr. Bernardini de Cardenas iudicium de damnis, quæ regulares ob Indorum Doctrinas patiuntur.*

41 *Regulares regentes Doctrinas Indorum, prætextu suorum priuilegiorum, nec Concil. Trid. nec Regium patronatum, nec Ordinarij subiectionem, aut reuerentiam obseruant.*

42 *Statutum, siue professionum varietas simplicitati, & prædicationi Euangelij multum incommodat.*

43 *Officio in vno eodemque non debet dispar esse professio.*

Cap. in noua 16. q. 7. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

44 *Regulares præpositi Doctrinis Indorum plures quotidie querelas, & discordias cum pluribus habent.*

45 *Doctrinæ Indorum non sunt hodie necessariæ regularibus ad suorum Conuentuum sustentationem, & quare.*

46 *Doctrinarum stipendia, qualiter regulares diuidere, aut expendere soleant.*

47 *Monachi pro nullo terreno lucro de Monasteriis exire possunt.*

48 *Doctrinæ Indorum à regularibus ob proprias, quas in eis habent temporales commoditates, appeti videntur, magis quàm ob spiritualem salutem Indorum.*

49 *Religiosi alioqui graues Doctrinas etiam Indorum appetere solent.*

50 *Religiosi Ordinum Mendicantium multum laborant, & laborarunt in detectione, & conuersione Indorum.*

51 *Reges nostri nullam classem in Indias mittunt, sine multis Religiosis destinatis ad conuersionem Indorum.*

52 *Regularibus auferre Doctrinas Indorum, quos ipsi conuerterunt, & pro quibus tot labores susceperunt, valdè durum videtur.*

53 *Regularibus gratiæ referuntur in multis schedulis, ob sedulam operam nauatam in conuersione Indorum.*

54 *Religiosi, maximè vbi conuentualiter viuere possunt, aptiores esse videntur, quàm clerici seculares, ad regendas Doctrinas Indorum, & quare.*

55 *Indi magis amant, & reuerentur Doctrinarios regulares, quàm seculares.*

56 *Regulares exui non debent Doctrinis Indorum ob id, quòd aliqui in illis malè se gesserint.*

57 *Regulares, vel ob solum munus prædicandi, possunt promoueri ad Ecclesias Curatas, ex Abbate, & aliis.*

58 *Regulares Mendicantes non sunt ita prohibiti habere Curata, vt Monachi, & iura, quæ ea eis habere permittunt.*

59 *Religiosi quamvis à Doctrinis, & Curatis Indorum arcerentur, adhuc tamen missionibus, & conuersionibus, ac confessionibus ipsorum attendere deberent.*

60 *Religiosi habent præsumptionem pro se, quòd meliùs, castiùs, & cautiùs viuant, quam alij clerici seculares.*

61 *Monachus Curato beneficio præfectus, an sit liber à suis Prælatis regularibus.*

62 *Doctrinarij regulares non eximuntur à Monachatu, nec subiectione suorum regularium Prælatorum.*

63 *Regularis degens extra Monasterium iussu Prælati, intra illius septa manere videtur.*

64 *Regulares Doctrinis præpositos intra claustra Monasterij manere videri declaratum est.*

65 *Regulares quid respondeant obiectioni de morum correctione, & inobseruantia patronatus Regij.*

66 *Confirmatio arguit superioritatem in confirmante.*

67 *Ioseph. Acosta iudicium refertur circa tollendas, vel relinquendas regularibus doctrinas Indorum.*

68 *Ioan. Matienzus quid sentiat circa doctrinas regularium.*

69 *Auctoris, & Limanæ Audientiæ iudicium super tollendis, vel conservandis Indorum Doctrinis.*

70 *Parochiæ Indorum, vbi per Religiosos conuentualiter*

uentualiter viuentes exerceri possunt, commodissima, & vtilissima sunt, ex Acosta, & aliis.

71 *Societas Iesu, quas doctrinas Indorum habeat, & quam laudabiliter in illis se gerat, & de schedulis Regiis iubentibus, vt ad hoc munus inuitentur.*

72 *Conuentus, vel Vicarias circa Doctrinas regularium fieri aliqua schedulæ iubent, quæ referuntur.*

73 *Monachus extra Conuentum in aliquo officio, vel beneficio degens, debet secum socium habere.*

74 *Monachus nullo modo potest esse sine Monacho, ex Innocentio.*

75 *Doctrinario seniori alterum socium iuniorem dari iubet quædam sched. Regia, quæ refertur.*

76 *Monachus degens in Ecclesia suo Monasterio subiecta, non dicitur degere extra claustra.*

77 *Diaboli insidiis, & humanæ fragilitati nihil satis tutum.*

78 *Senatus supremus Indiarum, quid tandem censuerit super conseruatione Doctrinarum regularium, & sub quibus cautionibus? & de schedulis, quæ de eis agunt.*

79 *Regulares, qualiter, & quare acquiescere recusauerint schedulis nouam formam in eorum doctrinis imponentibus? & quid ob hæc denuò prouisum fuerit.*

80 *Regulares doctrinarios esse examinandos, & approbandos, ac visitandos ab Ordinariis, nouæ schedulæ declararunt, quæ referuntur.*

81 *Regularis non potest duo beneficia simul regere, aut possidere, etiam si alterum sit simplex, vel Capella.*

82 *Beneficium quodlibet in Monacho est incompatibile cum primo, & quare.*

83 *Monachus vbi ex causa necessitatis dispensatur ad duo beneficia, vnum in titulum, aliud in Commendam habere debet.*

84 *Regulares, an sibi, vel suis Monasteriis acquirant synodum, siue salarium, aut fructus beneficiorum regularium, & de schedulis de hoc agentibus.*

85 *Religiosi nihil proprium habere possunt.*

86 *Regulares æquè ac seculares possunt in pia opera disponere, quæ sibi supersunt de fructibus beneficiorum.*

87 *Pauperum, vel piorum operum appellatione Cœnobia continentur.*

88 *Doctrinarij non possunt ea, quæ ab Indiis propriis Ecclesiis donantur, in alios vsus, etiam pios, conuertere.*

89 *Religiosi in communi benè habere possunt ius, & dominium radicatum ad aliqua beneficia, & eorum fructus, & pro illorum defensione in iudicio experiri.*

90 *Religiosi non defendentes suas exemptiones, & priuilegia, ac præminentias, grauiter peccant.*

1 QVamvis Religiosi viri, & maxime † Monachi, Beneficia Curata secularia iuxta iuris communis regulas habere non possint, vt docet gloss. *in cap. quod Dei timorem, verb. Regimen, de statuto Monachorum*, & plurimi alij Auctores, quos refert Thom. Sanch. *in summ. 2. to. lib. 7. c. 29. n. 71.* Nicol. Garc. *de benef. 7. par. cap. 10.* & D. Rod. Acuña (qui explicat, qualiter hoc accipiendum sit) *in c. priscis 55. dist. & in cap. quorundam 6. 74. dist. n. 3.* Id tamen ab omnibus limitatur, † extante summi Pontificis dispensatione, qui ob aliquã Ecclesiæ necessitatem, & vtilitatem, aut deficientiam Clericorum secularium, hanc curam regularibus, etiam Monachis, committere potest, vt habetur *in cap. pro vtilitate 16. q. 1.* & probat gloss. *in d. cap. quod Dei timorem, verb. Regimen*, vbi Abb. *n. 11.* idem Abb. *in c. 1. de Capell.* Monach. Cardin. *in Clement. 1. de elect. n. 20.* Guimier *in pragm. sanct. tit. de collat. §. illi verò, verb. Religiosis, ad fin.* & ibi Probus *in addit. n. 5.* Rota *decis. 5. de iure patr. & n. 28. de præb. in nouis*, Roch. *de iur. patr. verb. Honorificum, q. 4. n. 13.* Rosella *in summ. verb. Monachus, n. 4.* Siluest. *verb. Religio 7. q. 3.* Greg. Lopez per tex. ibi *in l. 15. tit. 7. par. 1. verb. Ecclesias*, Couar. *in cap. 1. num. 3. de testam.* Rebuff. *de pacif. possess. num. 31.* Nauarr. *consil. 10. de regular.* Eman. Roder. *in quæst. regular. tom. 1. q. 34. art. 5.* & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *vbi sup. n. 39.* Garcia *n. 16. & seqq. n. 32. & 38.* Gratian. *discept. forens. c. 123. à num. 10. & num. 20.* Petr. Gregor. *vbi sup. num. 7.* ibi: *Quia & aliquando ex Monachis, si idonei sint, Curiones fieri posse placuerit. Ecclesiæ quippè necessitas hoc suadet, & exposcit, & iubet*, & D. Acuña *in d. cap. priscis, num. 2.*

Et mediante hac dispensatione, & introductione, † cœperunt plurimis in partibus Religiosis aliqua beneficia curata regenda, & fruẽda concedi; quæ hac de causa regularia appellata sunt, ad differentiam aliorum beneficiorum, quæ solùm à secularibus obtineri possunt, & ob id secularia dicuntur. De qua diuisione agitur *in cap. cùm de beneficio, de præb. lib. 6. Clem. vnica, de supplend. neglig. Prælat.* & in multis aliis locis, quæ ibi DD. adducunt, & latè Rebuff. *in prax. tit. regularia beneficia multiplicia, n. 1. & in Concordat. tit. de collat. §. volumus, verb. Regularia, & in tract. de nominat. q. 15. n. 26.* Corras. Pet. Greg. Petr. Pechius, Cerola, & alij, quos refert Nicol. Garc. *d. c. 10. n. 1. & seqq. & par. 1. c. 6. n. 11. & 12.* Rhenat. Chopp. *de iur. Cœnobitarum, pag. 140.* & latissimè, & disertissimè Sanch. *d. cap. 29. n. 11.* vbi docent, † in dubio omnia beneficia censenda esse secularia, nisi contrarium probetur, & regularia ea esse, quæ ex dispensatione, fundatione, vel consuetudine Religiosis addicta sunt: factàque dicta diuisione, † secularia secularibus, & regularia regularibus conferenda esse, vltimumque statum in iudicanda eorum natura attendendum esse, vt per innumeros relatos ab eod. Garcia *d. cap. 10. ex n. 1.* Marescot. *lib. 1. var. resol. c. 60* Viuian. *de iure patron. lib. 6. c. 2.* vbi, quòd regulares debent præsentari ad regularia, non ad secularia, Trid. *sess. 23. de refor. c. 10.* vbi Aug. Barbos. *in suis nouissimis collectaneis* plures alios adducit, & *n. 12.* in subsidium, veluti si deficiant regulares, aut necessitas vrgeat puta quia idonei non reperiantur beneficia regularia, secularibus, & è conuerso, conferri posse probat, *ex c. inter, quatuor, de Relig. dom. b* Abb. Rebuff. Azor, Garc. Reginal. Laimano Cephalo, & aliis, quos ibidem allegat, & idem sequitur Ioann. Bapt. Costa *de remed. subsidiar. remed. 71. num. 2.*

*num.*2. vbi intelligit, siue sit liberum, siue iuris patronatus laicorum. Et idem probandum est
6 in † regularibus, de beneficiis alterius Religionis non prouidendis, *cap. cùm singula, de prabend. lib.*6. *Clem.*1. *de elect.* cum aliis, quæ adducit Aug. Barbosa *ad Trid. sess.*25. *c.*21. *num.* 1. *pag.*609.

7 Et hoc est, quòd † in his nostris Indiarũ prouinciis contigisse videmus. Nam cùm initio detectionis earum, pauci clerici seculares in illis reperirentur, qui Indorum idioma callerent, & ex aduerso plurimi regulares, propterea quòd hi erant, qui sese deuouebant Regibus nostris, & Ducibus ab eis missis ad dictas prouincias detegendas, & conquirendas, vt passim tradit Herrera *in tota sua hist. gener. Ind.* & plenè Fr. Ioan. à Torquem. *in Monarch. Indiar. lib.*15. *ex cap.*1. *ad* 9 Fr. Aug Dauila *in hist. Mexicana, lib.*1. *pag.*4.
8 vbi † referunt, quanto studio curauerit insignis ille Dux Ferdin. Cortesius, vt Religiosi ab Indis venerarentur, idem Torquem. *lib.*4. *cap.*53. *&* 54. *ex pag.*509. vbi tradit, qualiter idem Ferd. Cortesius Mexicanum illum Imperatorem Motechumam in Fide, & Religione Christiana instruxerit; & ingens miraculum operatus fuerit, Fr. Ant. Remesal. in hist. prouinciæ Guathemalens. *lib.*11. *cap.*5. *&* 6. Fr. Alphons. Ferd. *in hist. Eccles. nostri temporis, pag.*182. & latiùs cæteris Fr. Ioan. Bapt. *in aduertent. confess. fol.*172. *& seqq.* vbi enumerat † omnes con-
9 cessiones, & priuilegia, siue Bullas Apostolicas Leon. X Adriani VI. Paul. III. Clementis VII. Pij V. & aliorum summorum Pontificum, qui ratione necessitatis, & vtilitatis suprà relatæ conuersionis, & doctrinæ Indorum, permiserunt fratribus Mendicantibus Indiarum, vt possent eis omnia sacramenta ministrare, & Parochorum officium supplere.

10 De quibus Bullis, & præcipuè de illa † Adriani VI. mentio fit in quadam epist. Regia dat. Tolet. 1. Decemb. ann. 1573. scripta ad D. Proregem Peruanum D. Franc. à Toleto, cuius caput habetur in 1. tom. sched. impress. pag. 113. & sic inquit: *En lo de la duda que teneis si los Religiosos de la Compañia de Iesus pueden salir à las Doctrinas de los Indios, segun su regla, parece que por la Bula del Papa Adriano lo pueden hazer ellos, como los demas Religiosos, y assi ordenareis que se haga*; quæ Bulla Adriani VI. data fuit 20. Maij ann. 1522. & incipit, *Exponi nobis, &c.* & post alia sic inquit: *Tenore præsentium volumus, vt omnes fratres Ordinum Mendicantium, præsertim Ordinis Minorum regularis obseruantiæ, à suis Prælatis nominati, qui diuino spiritu, vltrò, atque spontè voluerint ad partes Indiarum præfatarum causa conuertendorum, & instruendorum in Fide prædictorum Indorum se transferre, liberè & licitè possint, & valeant. Dum tamen sint talis sufficientia in vita, & doctrina, quòd tua Cæsareæ Maiestati, aut tuo Regali Consilio sint grati, ac tanto operi idonei super quo conscientias suorum Superiorum qui eos nominare, & licentiare debent, oneramus.*

11 Quam causam † & originem dictarum doctrinarum regularium, & quòd eis veluti precario concessæ fuerint, donec clerici idonei reperirentur, apertè exprimunt plures sched. Regiæ, quæ passim *in* 1. *tom. impress.* reperiuntur ex *pag.*83. Sed præcipuè dat. Vlyssip. 6. Decemb. an. 1583. pag. 99. quæ ita inquit: *El Rei. Reuerendo en Christo Padre Obispo de Tlaxcala, del nuestro Consejo. Y à sabeis como conforme à lo ordenado, y establecido por la santa Iglesia Romana, y à la antigua costumbre recebida, y guardada en la Christiandad, à los Clerigos pertenece la administracion de los santos Sacramentos en la Rectoria de las Parroquias de las Iglesias, ayudandose como de Coadjutores en el predicar, y confessar de los Religiosos de las Ordenes. Y que si en essas partes por concession Apostolica se han encargado à los Religiosos de las Mendicantes Doctrinas y Curazgos, fue por la falta auia de los dichos Clerigos Sacerdotes, y la comodidad, que los dichos Religiosos tenian para ocuparse en la conuersion, doctrina, y enseñamiento de los naturales, con el exemplo, y aprouechamiento que se requiere. Y que supuesto que este fue el fin que para ordenarlo se tuuo, y que el efecto ha sido conforme à lo que se procuraba, y procura, y que con vida Apostolica, y santa perseuerancia, han hecho tanto fruto, que por su doctrina, mediante la gracia, y ayuda de nuestro Señor, ha venido à su conocimiento tanta multitud de almas. Pero porque conuiene reducir este negocio à su principio, y que en quanto fuere possible se restituya al comun, y recebido vso de la Iglesia, lo que toca à las dichas Rectorias de Parroquias, y doctrinas, demanera, que no aya falta en los dichos Indios. Os ruego, y encargo, que de aqui adelante auiendo Clerigos idoneos, y suficientes, los proueais en los dichos Curazgos, y doctrinas, y beneficios, prosiriendolos à los Frailes y guardandose en la dicha prouision la orden que se refiere en el titulo de nuestro Patronazgo. Y en el entretanto que no huuiere los que conuiene para todas las dichas doctrinas, y beneficios, repartireis los que quedaren igualmente entre las Ordenes que ai en essas prouincias; demanera, que aya de todos, para que cada vno trabaje segun su obligacion de auentajar se en tan santo, y Apostolico exercicio. Y vos vel areis sobre todo como buen Pastor, para que los inferiores esten vigilantes, y descargando nuestra conciencia, y la vuestra, se haga entre essos naturales el fruto que conuiene. Fecha vt supra, &c.*

Quod non minus grauiter, & apertè deciditur in alia anni 1618. quæ superioris mentionem facit, & ita exorditur: *Mi Virrei, Presidente, y Oidores de la ciudad de los Reyes de las prouincias del Pirù, como teneis entendido, al tiempo que se descubrieron essas prouincias, por no auer en ellas numero suficiente de Clerigos, que administrassen los santos Sacramentos, y ser los lugares y partes donde lo auian de hazer, tantos, y tan distantes, los señores Reyes mis progenitores suplicaron à la sede Apostolica permitiesse, y dispensasse, que los Religiosos de las Ordenes Mendicantes, ò algunos dellos, pudiessen ser Curas doctrineros de algunos pueblos de Indios, demanera, que por este medio se suplesse la falta de ministros, y se acudiesse à cumplir con obligacion tan precisa. Y auiendose concedido assi, se expidieron diuersos Breues, sobre ello por los Sumos Pontifices Alexandro Leon, Adriano, y Pio Quinto. Y como las causas del gouierno publico se diferencian segun el tiempo, &c.*

Et hoc quidem titulo. † atque in hunc sanè modum, regulares Indiarum in Noua Hispania ferè omnia Curata benefici[illegible] & in prouinciis Peruanis, & [illegible]

quidem pinguiora, rexerunt, & possederunt, vtentesque Bullis Apostolicis, quas habent, quæ eos eximunt à iurisdictione, visitatione & examinatione Ordinariorum, & præsertim illa Bened. XI. Nicol. V. & Sixti IV. quæ *Mare magnum* appellatur, de quibus *in Bullariis fol.* 57.121. *&* 173. Et apud Eman. Roder. *in comp. priuileg.* In suis Capitulis, vel per suos Prælatos regulares, eos approbabant, & seligebant, quos huic muneri aptiores reputabant, & patrono offerebant, qui eos confirmabat, & titulum doctrinæ expediri iubebat, vt stipendiũ sibi assignatum percipere possent, absque eo, quòd vlla Ordinarij notitia, vel interuentio, collatio, aut institutio postularetur. Dicebant quippè solam sui superioris regularis approbationem, & nominationem sufficere, vt tradit d. Fr. Ioan. Bapt. *d.* 2. *part. fol.* 254. *& fol.* 175. *& seqq.* & Fr. Eman. Rod. 1. *tom. regul. q.* 55. *art.* 2. per totum, vbi (quod amplius est) Veracruce relato, & aliquibus Nouæ Hispaniæ
13 exemplis adductis, tenet, quòd † nostri Reges, vel Proreges, aut Gubernatores, qui eos repræsentant, & Regio nomine patronatum Indiarum exercent, possunt assignare dictis Religiosis sine licentia Episcoporum populis Indorum, in quibus hanc potestatem parochorum exerceant, virtute concessionis Alex. VI. quæ eos patronos effecit, & veluti ipsius Pontificis delegatos, quem, dubium non est, vbique terrarum ministros præficere posse, pro salute animarum, sine consensu Ordinariorum, *c.* 2. *de preb. lib.* 6. *Clem.* 1. vt lite pendente, cũ aliis, quia concurrit cum omnibus Prælatis in procurando, & gubernãdo populo Christiano, cùm ipse sit Ordinarius Ordinariorum, & totius vrbis, & orbis, vt per Innoc. *in cap. licèt* ex suscepto. de foro compet. Afflict. *in Rubr. quæ sint regal. n.* 48. *& seq.* & latè D. Valenç. *cons.* 4. *n.* 161. vbi, quod Papa in beneficialibus habet plenissimam potestatem, & dicitur dominus beneficiorum, & Ego *sup. hoc tomo lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 42.

Sed cùm post hæc habitum, & promulgatum fuerit Concilium Tridentinum, quod finitum fuit 4. Decembr. ann. 1563. sub Pio IV.
14 Pontifice Maximo, & in eo † tum sæpè, tum præcipuè *sess.* 7. *cap.* 13. *de reform. sess.* 18. *cap.* 13. *sess.* 24. *cap.* 18. *& sess.* 25. *cap.* 9. ita enixè, piè, & iustè cautum fuerit, vt in quibusvis beneficiis, etiam regularibus, & iuris patronatus Regij, examinatio, & institutio Episcopi, tanquam loci Ordinarij, requiratur, & vt nullus Religiosus absque Episcopi licentia verbum Dei prædicare, ac secularium personarum confessiones audire possit, *sess.* 5. *de reform. cap.* 2. *sess.* 23. *cap.* 15. *sess.* 14. *cap.* 4. Meritò Episcopi,
15 & Proreges Indiarum † eandem formam in his beneficiis regularibus Indiarum introducere curarunt, & vt ius patronatus Regij in ipsis, sicut in aliis, exactiùs, quam anteà, obseruaretur, atque adeò Religionum superiores in suis Capitulis Doctrinarios non nominarent [illegible] quos idoniores censeren[illegible], vel [illegible] natori proponerent, vt [illegible] x [illegible] ret ac præsentaret. [illegible] xa[illegible] & instituendum re[illegible] vt [illegible] *sched.* [illegible] 57 [illegible]
16 Rel[illegible] se[illegible] [illegible]

contrarias esse, illisque in Concilio derogatum non fuisse. Atque ita nullam innouationem pati voluerũt. Constantiùsque in hoc proposito perstiterunt, impetrato, & edito ad instantiam (vt in eo refertur) Piissimi, ac Prudentissimi D. Philippi Regis nostri Catholici † Breui quodã, 17 siue Motu proprio Pij V. ann. 1567. quod specialiter de eisdem doctrinis, & Religiosis agẽs nihil prorsus ex antiquo eorum statu innouandum esse decernit, non obstantibus nouis Concilij Tridentini decretis: *Sed vt possint, vt antea Religiosi in Indiarum partibus commorantes, etiam Ordinum Mendicantium, de sola suorum Prælatorum regularium licentia in eorum Capitulis Prouincialibus obtenta, officium Parochi exercere, matrimonia celebrando, & Ecclesiastica sacramenta ministrando, & prædicare, & confessiones audire, Ordinariorum locorum, & aliorum quorumcunque licentia minimè requisita.* Quod Breue renouatum, & de verbo ad verbum insertum, roboratum, & confirmatũ fuit per aliud Gregor. XIV. die 16. Sept. ann. 1591. quorum mentionem fecit Mag. Veracruz *in compendio Indico*, Eman. Roderic. *in d. quæst. regular. tom* 1. *q.* 35. *art.* 1. *in summa*, 2. *par. cap.* 9. *concl.* 6. Fr. Ioan. Bapt. *in dictis aduertentiis Confess. Ind. in tabula*, 1. *par. verb. Religiosos, in fin. &* 2. *par. fol.* 172. *vers. His suppositis, num* 4. *& seqq.* Et Fr. Alphons. Ferdin. *in histor. Eccles. nost. tempor. pag.* 182. Vbi eorum vigore probari contendunt, † regulares Indiarum, 18 non solùm posse hæc curata, absque alia dispensatione: & licentia Ordinariis obtinere, verùm & ad id à suis Prælatis regularibus cõpelli, & omnibus, & singulis Religiosis quorũcunque (etiam Mendicantium) Ordinum in his partibus Indiarum concessum esse, vt Parochi officium exercere possint, non solùm in Monasteriis dictorum Ordinum, verùm & extra dicta Monasteria in locis eisdem fratribus assignatis, & assignandis, etiam sine licentia Ordinarij Diœcesani.

Et quòd licèt † dictum Breue Pij V. petitum 19 fuerit à D. Philip. II. solùm pro Ordinibus Mendicantibus, vt ex eius littera patet, à Pontifice tamen concessum fuerit pro omnibus Religiosis, & quòd sic comprehenduntur etiam Beatæ Mariæ de Mercede, qui licet non sint mendicantes, Mendicantium tamen priuilegiis fruuntur, & sic dictas Doctrinas habent, & habere possunt.

Idem quoque Emanuel *d. q.* 35. *art.* 6. concludit, † quòd post intimationem dicti Bre- 20 uis, non possunt vllo modo Episcopi auferre à fratribus Religiosis populos aliquos Indorũ, suæ iam curæ semel concessos, & assignatos. Quod etiam sequitur, aliqua exempla ad idem probandum adducens, Fr. Ioan. Baptist vbi *sup. fol.* 118. & latè Fr. Ant. Remesal. eiusdem Breuis Pij V. peculiarem relationem, & commentationem faciens, *in hist. Guathemalens. lib.* 10. *cap.* 22. *&* [illegible] probare contendit eius † virtute 21 reg[illegible] ministrare posse, & debere dictas Do[illegible] curata, quemadmodum ante Cõci[illegible] administrabant, prout & dispo[illegible] uit quædam schedula Regia dat. [illegible] tembr eiusdem anni 1567 quam [illegible] ad implementum dicti Breuis [illegible], ibi: *Sabed, que su Santidad, à* [illegible] *tion, ha concedido vn Breue, por el*

 quál

qual dà facultad para que los Religiosos de las Ordenes de santo Domingo, san Francisco, y san Agustin administren en los pueblos de los Indios de essa tierra los Sacramentos, como lo solian hazer antes del Concilio Tridentino con licencia de sus Prelados, sin otra licencia, &c. quæ schedula reperitur, & quidem per duplicatum *dict. 1. tom. impress. pag. 153.* vbi dicitur, quòd originale dicti Breuis in supremo Indiarum Senatu seruatur.

Et iterùm idem Remesal. *lib. 8. cap. 13. pag.* 22 474 refert, † eandem regularium beneficiorum assignationem, modumque in ipsis seruari solitum, & omnes schedulas Regias de eis agẽtes ante Tridentinum, & d. Breue Pij V. confirmatas fuisse per aliud Breue Pauli IV. concessum Ordini Prædicatorum ad instantiam Generalis eiusdem Ordinis ann. 1556. refertque ibidem plures schedulas ad d. Breue referendas, & hoc valdè notandum inquit: *Quoniam sic nunc priuilegia Apostolica censeri debent omnes Regiæ schedulæ in fauorem Religiosorum à Regibus Hispaniæ concessæ*; & est etiam videndus Miranda *in Manual. Prælat. 1. tom. q. 43. art. 5. & 6.*

Sed licèt ex hac causa Religiosi Nouæ Hispaniæ, etiam post Concilium, prædictam con-
23 suetudinem retinuerint, † in prouinciis tamen Peruanis non aliter eis hæc beneficia ingredi, nec eorum stipendia percipere per Proreges permissum fuit, quàm Præpositi, seu nominati à suis Prælatis regularibus, Regium patronatum agnoscerent, & ab eo titulum, ac præsentationem acciperent, illamque coram Ordinario exhiberent, ab eoque examinati, & habiles reperti, administrandi licentiam acciperent, citra vllam tamen aliam collationem, vel institutionem. Quam formulam introduxit Excellentiss. ille, & rerum Indicarum experientissimus D. Prorex D. Franc. à Toleto, eâque eius successores vsi sunt. Et pro comperto deinceps apud omnes habitum, dictos regulares
24 Doctrinis præpositos, non † solùm ex voto charitatis (vt antea multi ipsorum asseuerabant) sed ex mera, & propria Parochorum obligatione, & ex necessitate, ac debito officij, quod in se susceperunt, cum exclusione clericorum secularium, ad earum administrationem teneri, interim quòd populos sibi commissos Episcoporum ordinationi non relinquunt, vt præter alios latè probat Fr. Ioan. Bapt. *vbi sup. d. 2 par. num. 7. & n. 12. & seqq.* vbi instruit Religiosos in his, quæ sunt propria Parochorum. Et *num. 30. & 31. fol. 202.* tradit, quid debeat facere Religiosus, tanquam Curatus, & quid vbi solùm administrat ex voto, seu debito charitatis: adducitque epistolã, quam super hoc prouinciales Nouæ Hispaniæ Ordinum sancti Dominici, Francisci, & Augustini ad Regem nostrum Philipp. II. scripserunt. Et idem latiùs prosequitur *fol. 380. & seqq.* & ante eum docuit Fr. Ioan. Focher *in libello quodam*, cui titulum fecit, *Refugium pauperum*, & in alio: *De veris Indiarum Occidentalium Ministris.* Et Eman. Roder. *d. 1. tom. quæst. regul. q. 35. art. 5.* vbi resoluit, quòd licèt de instituto suo non sint veri curati, hodie tamen tenentur, non tam ex charitate, quàm ex debito iustitiæ, in dictis populis Indorum facere, non totum, quod Curatus tenetur de officio, quia non sunt Curati, sed totum quod aliàs fecissent ibi Clerici, vel Religiosi inde amoti, vel impediti, ne ibi intrent, & Sacramenta administrent, & id probat exemplo Clerici qui cœpit, audire confessionẽ. Quod tamen licet nouissimè sequatur Remesal. *dict. lib. 10. cap. 23. pag. 662. & seq.* non probatur d. Fr. Ioan. Bapt. nec mihi, quia veri, & proprij Curati sunt, non solùm Indorum, verùm & Hispanorum inter Indos, siue in eorum populis commorantium, quamvis ad hoc specialem licentiam Ordinarij accipere soleant, & debeant, vt cauetur in Regia sched. dat. Pintiæ 30. Martij ann. 1557. quæ in contradictorio iudicio executoriata reperitur per aliam Matrit. 9. August. 1561. quæ repeniuntur *dict. 1. tom. pag 153. & seqq.*

Et in terminis, † de prædicta præcisa obli- 25
gatione agens, & quòd veri Parochi censendi sint, quædam epistola Regia ad Audientiam Guathemalensem scripta ann. 1573. cuius caput habetur *1. tom. impress. pag. 97.* ibi: *He visto lo que aduertis de los pleitos, y duda que ha auido en lo que toca à las presentaciones que auemos hecho de algunos beneficios de pueblos de Indios de essa tierra, si han de ser simples, ò Curazgos. Estareis aduertido, que todos son Curazgos, y la presentacion de las Doctrinas, y beneficios se hara por la forma que esta ordenado, la qual vos mandamos embiar, para que la guardeis.* Et expressiùs in alia schedula dat. Matr. 16. Decemb. ann. 1587. *eod. tom. pag. 100.* vbi cùm doctrinæ Religiosis conseruari iuberentur, interim dum aliud stabilitur, moneri eos iubet, veros Curatos esse & tanquam tales administrare debere, his verbis: *Y porque lo que tanto importa, como es la cura de las almas, y mas las de estos tan nueuos en la Fè, no conuiene que quede à voluntad de los Religiosos, los que estuuieren en las dichas Doctrinas, Curados, y beneficiados han de entender en el officio de Curas, non ex voto charitatis, como ellos dizen, sino de justicia, y obligacion, administrando los Sacramentos, no solamente à los Indios, sino tambien à los Españoles que se hallaren viuir entre ellos. A los Indios por los indultos Apostolicos sobredichos, y à los Españoles por comission vuestra, para lo qual se la auéis de dar, &c.*

Et cùm ob has, & alias occasiones Prælati graues sæpè cum regularibus contentiones haberent, & de excessibus Religiosorum in Doctrinis sibi commissis quererentur, & Proreges, quod Regium patronatum seruare volebant, in quæstionem deductum fuit, † an sa- 26
tiùs, tutiúsque esset eisdem Religiosis dictas Doctrinas adimere, easque ad Clericos seculares transferre, quorum iam ingens numerus in his prouinciis reperiebatur. Et tandem lata fuit schedula anni 1583. quam *suprà num. 11.* retulimus, quæ eas, vbi vacarent, secularibus conferri iussit, his tantùm regularibus reseruatis, & inter eos distributis, ad quas clerici idonei non reperirentur. Quam schedulam aliqui Episcopi statim executioni mandare cœperunt, & præsertim Tlaxcalensis Dom. D. Didacus Romanus, qui quatuor Doctrinas Religiosis ademit. Quod cùm illi grauiter ferrent, à dicta schedula supplicarunt, & Regem, Regiumque Indiarum Consilium adeuntes, nullum non lapidem mouerunt, vt in eius executione, supersederetur. Quod tandem impetrarunt lata ad id schedula data Matriti 16. Decemb. ann. 1587. cuius modò quoad aliud meminimus.

Quæ

Quæ interim dum de re adeò graui maturius deliberabatur, & informationes, & relationes, quas ibidem requisiuit, adducebantur, nihil nouari iussit: *Dexando las dichas Doctrinas a las dichas Religiones, y Religiosos libre, y pacificamente, para que las que han tenido, tienen, y tuuieren, las tengan como hasta aqui, sin hazer nouedad alguna, ni en la forma de proueerlos, ni de presentarlos à ellas, &c.* Quod anteà quoque cautum reperio per aliam schedulam dat. Matr. 1. Iulij ann. 1551. à qua, cùm aliqui Nouæ Hispaniæ Prælati, & præcipuè Mexicanus, Mechoacanus, & Guaxalensis supplicassent, seruari iussa fuit, causæ cognitione præmissa, & in contradictorio iudicio, per aliam 9. August. ann. 1561. quæ habentur *d. 1. tom. pag. 153. & seqq.* insertis sententiis supremi Senatus hac in causa prolatis, quæ vltra retentionem Doctrinarum regularibus relinquendam, declararunt: *Que segun la Bula que tenian de Paulo III. los dexassen oir de penitencia libremente, y hazer las demas cosas que hazian, y podian hazer los Clerigos puestos por los Obispos; pero no entrometerse en el conocimiento de causas contenciosas matrimoniales, sin consentimiento de los dichos Prelados.*

Quæ tamen omnes schedulæ semper sub ea
27 cautione latæ sunt, † vt nullum ius quoad proprietatem, seu perpetuitatem dictarum Doctrinarum Religiosi habere, aut acquirere possent, sed semper ad Regis nutum amobiles essent, toties quoties in totum, vel in partem eas illis adimere expediens esse censeret. Quod planè agnoscit Fr. Ioan. Bapt. vbi suprà *fol. 256.* & inquit, ita constare ex quodam actu Capituli Generalis Franciscanorum, quod ibi recenset. Et præterea patet ex d. schedul. ann. 1587. ibi: *Ten el entretanto que esto se haze y determina;* & meliùs ex alia 4. Aprilis anni 1609. cuius peculiarem mentionem feci *in cap. praeced.* Nam cùm in illa dispositum fuisset, quòd beneficia secularia Indiarum per concursum, & oppositionem deinceps darentur, iuxta formam Concilij Tridentini, & de iis titulus in perpetuum expediretur, statim subiungitur, hoc non esse intelligendum de Doctrinis à Religiosis possessis per hæc verba: *Todo lo qual es mi voluntad que se entienda, y cumpla en los beneficios Curados, y Dotrinas, que se proueyeren en clerigos, y no en las Dotrinas que estan, y estuuieren à cargo de Religiosos, porque en la prouision de estas se ha de guardar lo que està proueido, ò se proueyeren adelante.*

Quod iterum nouissimè repetitum inuenio in epistola Regia ad D. Proregem Principẽ Squillacensem, scripta 28 Martij ann. 1620. vbi postquàm forma præscribitur, quæ seruari debet in præsentationibus harum Doctrinarum, ne ius patronatus Regium lædatur, sic concludit: *Y esto todo se entiende en el entretanto que no se tomare resolucion, conforme à lo que se os ha escrito en la orden que se debe dar sobre las Doctrinas pertenecientes à Religiones, o Religiosos, &c.* Nimirum quia tũc agebatur de eadẽ quæstione ad incudem reuocanda, nempè an expediens esset omnes Doctrinas Religiosis auferre? super quo iterùm nouæ relationes à Proregibus, Audientiis, Prælatis, Capitulis, & Prouincialibus Indiarum petitæ sunt per schedulas generales ad hoc expeditas Matriti 10. Decembr. ann. 1618. in quibus notatur incuria eorum, qui anteà illas non remiserant, cùm peti cœperint iam tunc ab expeditione dictæ schedulæ ann. 1587. vt nuper retulimus.

Et quidem † dictis relationibus, & infor- 28
mationibus acceptis, & inspectis, tam in supremo Indiarum Senatu, quàm in aliis doctissimorum, & grauissimorum virorum cœtibus, quos ad hoc negotium, vtpote ita graue, & arduuum, sæpè coaduanari Regia Maiestas præcepit, diu ac multum in eius resolutione hæsitatum fuit. Nam pro Religiosis ab his Doctrinis, siue beneficiis remouendis. Primo ipsorũ natura pugnat, quæ, vt suprà diximus, clericos seculares desiderat. Et præterea iuris ratio, quæ docet, † vt quod ob necessitatem, hoc 29
est clericorum secularium defectum, introductum fuit, ea cessante, cessare debeat, provt hodie contingere diximus, tot vbique clericis secularibus existentibus, *l. vnica, in princip. C. de caduc. tollend.* cum multis aliis adductis à Tiraq. *in tract. cessante causa, 2. part. verb. Dispensationis, n. 9.* Pius V. *d. Breui*, ibi: *Quia tamen in partibus maris Oceani Religiosi propter defectum clericorum hactenus officio Parochi functi fuerunt.* Quò fit, † vt Religiosi cùm talia 30
beneficia non solùm precario, sed (vt ita loquar) Vicario nomine, hoc est, tanquam Vicarij clericorum susceperint, nullum ius in earum proprietate, imò nec possessione prætendere possint, nec vllam iniuriam allegare, vel præscriptionem obiicere, si ex Regis voluntate ad seculares clericos deuoluantur, vt in simili docet gloss. *verb. Institutis, in cap. cùm beneficio, de prabend. in 6.* vbi Ioan. Andr. & Dominic. *num. 6.* Franc. *num. 9.* Et Philipp. Probus *in Addit. ad Ioan. Monach. num. 12. & 13.* Felin. *in cap. in nostra, num. 41. vers. Secundò nota, de rescript.* D. Matth. *cap. 20.* vbi, quòd Dominus
† vineæ potest dicere operariis, quos conduxit: 31
Tolle, quod tuum est, & vade. pro quo est *l. ne cui, C. de locat.* ibi: *Sed patere facultatem dominis domos suas, vel ergasteria, vel loca, cui voluerint locandi, l. etsi pupillus, in princip. D. de inst. act.* ibi: *Remouendus enim fuit à tutoribus, si nollent opera eius vti, & l. si verò non remunerandi, D. mandat.* ibi: *Quia extinctum est mandatum finita voluntate*, cum aliis.

Secundò, qui in hac remotione † clericis 32
secularibus Indiarum commodatur, qui his beneficiis priuati, vix aliud præmium habent, ad quod aspirare possint, sine quo & virtutes, & studia marcescunt, vt dixi *suprà lib. 2. cap. 1. & 2.* Et dicam *infrà hoc lib. cap. 18.* Et pariter
† ipsis Religiosis consulitur, qui ad suum 33
institutum reuocantur, quòd claustralem & regularem obseruantiam, & non mundi curas desiderat, etiam si ad aliorum Doctrinam, & institutionem dirigi dicantur, quia Monachus
† plangentis, non docentis habet officium, & 34
dicitur quasi solus, & tristis, *cap. de Monachis, cap. alia, cap. placuit, cap. si cupis, cap. alia causa, cap. peruenit 16. quæst. 1. proœm. tit. 12. par. 1.* Ioan. Monach. *in cap. cùm singula, num. 1. de prabend. lib. 6.* vbi dixit, claustrum debere esse carcerem Monachi, D. Bernard. *in serm. de S. Andrea*, vbi ait: *Meritò comparantur stagnis Monasteria, vbi quodammodo incarcerati pisces Monachi, euagandi non habent libertatẽ.* Hugo *in lib. de claustro animæ, lib. 5.*

sic inquiens: *Si Monachus es, quid facis in turba, si amas silentium, cur declamantibus assiduè interesse delectaris? Tu semper ieiuniis, & fletibus insistere debes. Et tu philosophari quaeris? Simplicitas Monachi philosophia eius est. Sed docere (inquis) alios volo: non est tuum docere, sed plangere. Si tamen Doctor esse desideras, audi quid facias. Humilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocentia vitae, & sanctitas conuersationis tua docere habent alios*: & conducunt alia, quae de claustrali Monachorum obseruantia latè tradit Nauarr. *in cap. statuimus, num. 31. cum seqq. 19. q. 3. & in cap. non dicatis 12. quaest. 1. ex n. 72.* Et Petr. Gregor. 2. *par. syntag. lib. 15. cap. 15. num. 4. & seqq.*

35 Vnde videmus, quòd † & in ipsis Ecclesiis secularibus, seu parochialibus, vbi Monachi collegialiter habitant, minimè potest Monachus animarum curam habere, sed potius debet ab Episcopo Capellanus secularis institui, qui populum regat, de consilio Monachorum, vt docet elegans text. & in nostro proposito valdè notandus *in cap. 1. de Capell. Monach.* cui similis est text. *in cap. Monachi, de statu Monachor.* vbi Abbas *num. 5.* Et Siluest. *verb. Religioso 7. num. 7.* notabiliter docent, quòd si ali-
36 quando † ob defectum Sacerdotum seculariũ, haec cura regularibus committatur, debet cessare, data illorum copia, & idoneitate, tum vt beneficia secularia secularibus commendentur tùm maximè, vt Monachis tollatur materia vagandi, visitandique domos mulierum pro confessionibus, & aliis.

37 Quod certè longè magis † in regularibus, qui nostrorum Indorum Doctrinas regunt, vereri possumus, cùm turi, soli, & extra claustra vitam degant, pecuniis, & propriis inhient, & assuescant, & foeminarum laqueis impediantur, vel certè impetantur, quas sibi dicto, imò & nutu obsequentes habent, & alia quotidie mala contingere videamus, quae dolere, & delere potius expedit, quàm referre: vt in simili solita elegantia facit D. Hieron. in epist. ad Rustic. Quaeque ipsos Religiosos, interim dum Doctrinis inseruiunt, labefactant,
38 & † postquàm illis absoluti, ad Coenobia redeunt, minus patientes, & obseruantes Monasticae disciplinae, & obseruantiae regularis efficiunt. Quod testor me à plurimis, & grauissimis ipsorum Religiosorum audiisse, & idem ante me testatur doctissimus, & religiosissimus Pater Ioseph. Acosta, qui res Indicas in spiritualibus, & temporalibus penitissimè calluit, *lib. 5. de procur. Ind. salute, cap. 16. pag. 542.* his verbis: *Alterum verò, meo iudicio non isto inferius in ipsosmet regulares recurrere sentio ego, imò verò sentiunt, & gemunt ipsi, quorum prudentissimus, atque optimus quisque copiosè deplorat, propter susceptas parochias Indorum Religiosorum Ordines esse collapsos, atque inde & disciplinam extenuatam, quod certè dolendum est, &c.* Et iterum *cap 19. pag 549. & seqq.* vbi rationes adducens, cur Religiosi Societatis Iesu noluerint se his Doctrinis, siue Parochiis Indorum facilè immiscere, quamvis saepè ad eas vocati, seu inuitati fuerint, sic ait: *Sed contemni non possunt, cùm occurrant nobis tot viri Religiosi, & pij, qui non minus amico, & sincero animo trepidationem nostram in suscipiendis Parochiis vehementer probent, confirmẽtque se longa experientia didicisse Religioni suae plurimum eiusmodi Parochias incommodasse. Itaque permulti graues, & pij viri in suis Capitularibus Conuentibus agitarunt de Indorum Parochiis deserendis, ne & regularibus suis nocere pergerent, & maximas ab Episcopis, à Patronis, & à praefect. Regiis molestias sustinerent*: & post alia sic rursus his quae modò tetigimus, valdè cohaerenter: *Atque vt omittam reliqua, quae non leuia sunt, duo manifestè habent Parochiae Indorum grauissima incommoda. Vnum est continentiae periculum propter parochorum miram solitudinem, ac libertatem quiduis perpetrandi, cum perpetua quadam esca libidinis, & foeminarum aspectu, colloquiis, rei familiaris vsu. Ad quae accedit (vt cumulum faciã) mira ipsarum foeminarũ facilitas, rarus pudor, resistendi vis propemodum nulla, saepè etiam spontè oblata copia. Hoc igitur vnum est: alterum verò non leuius iudicio meo, quòd ex lucri specie nascitur, & cupiditatis opinione, siue vera illa, siue falsa sit, omnia Parochi studia respergit, propemodumque corrumpit, &c.*

Adducam † quoque alium testem domesticum, & nouissimum, nec minori verbi diuini propagandi, & Indorum saluti, ac conuersioni consulendi zelo flagrantem, Reuerendum nempè, & Religiosum Patrem Fr. Bernard. à Cardenas Franciscanorum, in Peruana prouincia Concionatorem egregium, & nunc in Episcopum Paraguaicum electum, qui in libello nuper Regi, Regióque Indiarum Senatui oblato, §. 3. *fol. 20. & 21.* sic inquit: *Y si por esto quisieren los Religiosos dexar las Doctrinas, nunca otro mal les venga à las Religiones, pues tantos se les recrecen de tenerlas. Harto mejor estuuieran en sus Conuentos recogidos, que expuestos à tantos riesgos, y peligros, con tan gran detrimento da la Religion, cuya regla no sè si pueden guardar debidamente, estando apartados de los Conuentos, en los pueblos de los Indios, donde està vn Religioso solo entre mil peligros, y señor de su libertad, &c.* 39

Tertiò, pro eadem Parochiarum regulariũ amotione potest, & solet considerari, quòd † 40 cùm hi se omninò virtute suorum priuilegiorum exemptos asserant, & praetendant à iurisdictione Episcopotum, nunquam satis cum ipsis conueniunt in administrandis Parochiis Indorum, neque ab illis institui, imò nec licentiam ad id petere, examinari, visitari, aut corrigi patiũtur. Quod est planè à dispositione Concilij Tridentini, & totius Ecclesiae obseruantia, & consuetudine alienum, & praetereà à praxi, & forma à Regibus nostris constituta circa horum beneficiorum prouisionem, & praesentationem: quam iidem ipsi regulares insuper habent, dum ex sola suorum Superiorum nominatione, vel Capitularium sui diffinitorij tabularum (quas ipsi vocant) electione, se pro Parochis gerunt, quae omnia quanta damna, quantasque perturbationes generare soleat, cum Indorum certè magno malo: non minus grauiter, quàm solet reliqua, considerat Acosta *d. cap. 15. pag. 542.* Cùm Episcopi oues sibi commissas satis pascere nequeant, & Praefecti ipsorum regularium eas, tanquam alienas ducant, raróque ilarum querelis commoueantur, † & simplicitati Euangelicae vehementer incommodet haec statuum 41 varietas & diuersitas, vestemque lana, & lino contextam induere, iuxta illud *Deuter. 22. ad Ephes. 4. & Leuit. 19. & 22.* ibi: *Non arabis*

in

in boue, *& asino*, quod benè expressit celebris text. *in cap. in noua 16. q. 7.* ibi: † *In vno*
42 *eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Moyse: Non arabis in boue simul & asino, id est, homines diuersæ professionis in officio vno non sociabis*; facit text. *in cap. quoniam, de offic. Ordin.* ibi: *Vnum corpus diuisa capita quasi monstrum*, & multa alia, quæ tradit Mart. Delr. *in Adag. sacr. par. 1. adag. 129. pag. 134.* & Concil. Tridem. *sess. 24. de reformat. cap. 10.*
43 plurimasque † quotidie tragœdias pariat, vt subdit idem Acosta *eodem lib. 5. cap. 16. pag. 510.* cum Episcopis ipsis, cum Proregibus, aliisque Præfectis Regiis, & cum Patronis rursus & Prætoribus, Indorum, quibus Regia subsellia assiduè crepant, & simultates, odia, & graues calumniæ concitantur.

Denique facit, quòd causa, quæ ab eisdẽ Re-
44 ligiosis prætexitur ex eo, quòd † mediantibus harum Doctrinarum stipendiis se, & suos Conuentus exhibent, & sustentant, iam hodie ad nõ causam rediisse videtur, cùm vbique tam ex populorum eleemosynis, quæ sunt illorum in communi capaces, sufficienter, imò & abundanter se
45 alere possint. Vnde † dicta stipendia ipsis Doctrinariis pro parte cedunt, & pro alia parte in sumptus non necessarios erogantur, vel ad superiores ipsarum prouinciarum, vel in Hispaniam remittitur, pro eorum arbitrio dispensandum, quod obuiari magis expedit, quàm permitti. Vt omittam, talem causam non posse hanc actionem iustificare, quia, vt inquit Eugenius Pontifex *in cap. placuit, el 2. 16. q. 1. Communi*
46 *Concilio placuit*, † *vt nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissime ausu præsumat.*

47 Vnde multi sunt, qui existiment, † dictarum Doctrinarum appetentiam ex parte Religiosorum ex propriis commoditatibus, quas in illis experiuntur, procedere; teste enim Diuo August. *lib. 1. serm. Domini in monte, cap. 3. Non relinquitur sine dolore, quod cum delectatione retinetur*: & huc referant repugnantiam, quam in illis deserendis, seu relinquendis faciunt, & semper fecerunt; expendentes, siue applicantes illud Moyses *Deut. 13. Recalcitrauit dilectus*
48 *impinguatus.* Maximè cum videant viros † inter eos grauissimos dictas Doctrinas appetere, & velut in præmium aliorum laborum expostulare, quas per alios iuniores Religiosos deseruiunt, cùm ipsi plerumque sint idiomatis Indorum ignari. Quod repugnat dispositioni Trident. *sess. 7. de reform. cap. 3.* expresse requirentis: *Quòd Parochus sit nobilis, atque per se ipsum curam animarum exercere possit*, de quo *infrà* latiùs agemus.

Pro parte verò Religiosorum, vt in dictis Indorum Parochiis conseruentur, & tueantur, alia non leuiora argumenta considerari possunt,
49 & solent, quorum primum † petitur ex sudoribus, & laboribus, quos ipsi, à primis detectionis temporibus, in conuersione, & instructione Indorum exantlarunt, qui efficiunt, vt vel magis à studio regularium auersus, negare non possit, illorum operæ, & labori deberi potissimum huius Indicanæ Ecclesiæ primordia. Ad quàm promouendam, vt benè considerat Acosta *d. cap. 15. pag. 541.* † nulla ex Hi-
50 spania classis soluit, quæ Regiis sumptibus Nouo huic orbi plures Religiosorum greges non transmiserit, & transmittat, nimirum, vt curam Indorum hi potissimùm suscipiant, Regiamque conscientiam, quoad liceat, exonerent. Vnde † 51
durum, & inhumanum esse videtur, si pro præmio repulsam patiantur, & alij ad paratam ab his messem colligendam vocentur, contra *l. quod si minor, §. Scæuola, D. de minor.* ibi: *Si verò iam distracta hereditate, & negotiis finitis ad paratam pecuniam laboribus substituti venias, repellendus est*, & alia quæ adduxi *suprà lib. 2.* Qua consideratione præter Acostam vtuntur Fr. Franc. Torquemada *in Monarch. Indiana, lib. 5. cap. 25. pag. 712.* & Fr. Ant. Remesal *in hist. Guathemal. lib. 11. cap. 5. & 6.* vbi alia in eius corroborationem adducit. Et Ego expendo plura summorum Pontificum priuilegia, pluresque schedulas Regias, † in quibus eisdem Religiosis 52
debitæ gratiæ redduntur ob sedulam operam, & diligentiam quam in hoc studio, siue stadio nauarunt, & præsertim illam ann. 1583. de qua *sup. hoc cap. num 41.* ibi: *Y que el efecto de auer encargado à los Religiosos las dichas Doctrinas, ha sido mui conforme à lo que se procuraba, y procura, y que con vida Apostolica, y santa perseuerancia han hecho tanto fruto, que por su Doctrina, mediante la gracia, y ayuda de Dios nuestro Señor, ha venido à su conocimiento tanta multitud de almas.*

Secundò, quia (vt idem Acosta considerat) negari nõ potest † à Religiosis viris religiosiùs, 53
accuratiùsque Neophytos institui, & exemplo vitæ magis, quàm à clericis secularibus adiuuari. Nam, vt nihil aliud, ipsa habitus professio cohibet, vt castiùs vitam instituant, præsertim (vt Ego addo) qui iuxta ipsas Doctrinas Monasteria construxerunt, vbi sociatim, & regulariter degũt, qualia in Noua Hispania multa esse audio, & in Peruanis prouinciis nonnulla, non sine magno spirituali, & temporali Indorum bono constructa, quibus Religiosi omnes intendunt, & mutuis velut auxiliis assistant. Quod clerici seculares nec faciunt, nec facere possunt, cùm soli sint, & suis magis, quàm Indorum, commodis frequenter prospiciant. Vnde † illos magis, 54
quàm hos ipsi Indi amant, & reuerentur, vt plurimis exemplis notatu dignis comprobat Torquemada in Monarch. Indiana, *lib. 19. per totum*, qui idem *lib. 15. cap. 1.* damna commemorat, quæ ex administratione secularium, vt plurimum patiuntur.

Et vt demus † inter Religiosos vnum, aut 55
alterum vitiosum, vel discolum fuisse, id certè mouere non debet, vt ab officio Monachos omnes cessare iubeamus, vt in terminis benè animaduertit, & pluribus auctoritatibus probat Fr. Placid. Reinos. *in lib. de Magist. Christiano, cap. 58.* & glossa elegans *in cap. in Parochia 16. q. 1.* quæ expressè docet, quòd cum Monachi magis probati sint, quàm clerici seculares, vtiliores inueniuntur ad hoc ministerium: quod & tradit Abbas *in d. cap. quod Dei timorem, de stat. Monach. num. 13.* inquiens, † Regulares posse promoueri ad Ecclesias curatas seculares propter beneficium prædicandi principaliter, & sic propter bonum curæ, & sequitur Cardin. *in Clem. 1. de elect. num 20.* vbi de communi testatur, Siluester *verb. Religio, §. 7. num. 3.* & est communis opinio secũdùm Cosmam Guimier *in pragm. sanct. tit. de collat. §. illi*

verò. gloss. Religiosis, ad fin. & latè Philipp. Prob. ibid. *in addit. num. 5.*

Tertiò, pro eadem parte perpendi potest, quòd licèt in Monachis, qui solitudinem, & vitam contemplatiuam profitentur, verum esse possit, id quod ex aduerso obiicitur, nempè ad aliorum instructionem, & Doctrinam, etiam ob curam animarum euocandos non esse, quia Monachus non docentis, sed plangentis habet
57 officium. Id † tamen in aliis, & præsertim in regularibus Mendicantibus non procedit, qui non solùm stantibus specialibus priuilegiis, verùm & de iure communi Parochiis præfici possunt, *d. cap. quoad Dei timorem, vers. Et per antiquos Canones*, cap. auctoritate, & cap. in Parochis, cum aliis 16. *q. 1.* ibi: *Sacerdotibus Monachis Apostolorum figuram gerentibus, liceat predicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata soluere*; & docet latè D. Thom. *22. q. 88. art. 2. & q. 87. art. 1.* vbi probat, Religiones, præcipuè Mendicantes, ad populi instructionem institutas esse, & Acosta *d. lib. 5. cap. 16. in princip.* inquiens: *Non esse censendum alienum ab instituto Religioso, si Christi amori, fratrumque saluti cedat, interdum accurata illa communis vitæ, & regulæ disciplina Christi præsertim Vicario, ita & publicas, & priuatas leges interpretante.*

58 Et in eod. cap. ad finem subdit, quòd † etiamsi Religiosi parochiis sibi commendatis carerent, parochis ipsis, atque Episcopis auxiliares manus præbere deberent, & cum summa eorum beneuolentia verbum Dei inter ipsos Indos disseminare, atque eos audiendis confessionibus, cæteroque omni offiaio prosequi: & rursus *cap. 17. in fin. pag. 545.* agens de Religiosis Societatis Iesu, & quòd eis pro viribus Indorum salus procuranda sit, inquit: *Et si verò ad hanc Occidentalem Indiam seriùs aliquando, & parciùs Societas Iesu euocata est, tamen de benignissima Domini prouidentia certò mihi persuasum habeo, non inferiùs futurum operæpretium. Neque vllo vnquam tempore Societatis huc missæ operam cessaturam. Nam cùm tot tantisque rationibus rei Indorum procurandæ constricti teneamur, militiæ desertores, penè etiam proditores habeamur, necesse est, si non omnes neruos in hoc opus Domini, vel prætermissis cæteris contendamus.*

Quarto facit, quòd periculum incontinentiæ, & auaritiæ, quod in Religiosis Doctrinis præpositis timeri potest, & alia damna, quæ cõtingunt ex eo, quòd extra claustra vagentur, lõgè magis in clericis secularibus vereri possunt;
59 † cùm certum sit pro illis præsumptionem extare, quòd melioris frugis in omnibus sint, & magis timoratæ conscientiæ, vt tradit Abbas *in cap. estote misericordes, de regul. iur.* Tusch. *litt. R. concl. 135.* & D. Bernardus relatus à Mosconio *de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 4 cap. 1. pag. 503.* vbi inquit, quòd Religiosus raro cadit, velociùs surgit, citiùs purgatur, incedit cautiùs, viuit quietiùs, innouatur frequentiùs, moritur confidentiùs, remuneratur copiosiùs, & similia, quæ colliges ex D. Thom. *in 2. 2. quæst. 184. & seqq.*

Et quia non officit, quòd extra claustra vagari videantur. Nam etsi text. *in cap. ne pro cuiuslibet 16. q. 1.* docere videatur Monachum, † curato seculari Præfectum, liberum, & 60
exemptum manere à iurisdictione Prælatorum Regularium, quasi Monachus esse desinat, nec vllam habeat cum primo Monasterio communionem, quod & tenet Abbas *in cap. 2. num. 3. de statu Monach.* & quòd debeat se conformare in horis recitandis, & in aliis cum more Ecclesiæ, & personarum, cui deseruit, & cum quibus conuersatur, *arg. cap. recolentes, de stat. Monachor. cap. 1. dist. 41. cap. fin. 12. dist. Clem. 2. de celebratione Miss.* vbi gloss. *verb. Licitè, gloss. 1. in cap. vnico 18. q. 1.* Siluester *d. verb. Religio 7. nu. 4.* & Albert. de Ferrariis *in tract. de horis Canon. n. 62. in vol. 9. tract.* Hoc tamen in his Doctrinariis Indorum nequaquam procedit, qui non ob id, quòd Indorum paro- 61
chiis deseruiant, desinunt esse Religiosi sui Ordinis, & Religiosorum nomine comprehendi, vt in simili notat gloss. *in Clement. Religiosum, de procurat.* gloss. *verb. Religiosi, in Clement. 1. de decimis*, Felin. *in cap. tua, de iur. iur.* & Rebuff. *in prax. benef. tit. de transl. Monach. num. 3. pag. 308.* Quinimò manent sub obedientia, & disciplina suorum Prælatorum, & ab illis visitari, & corrigi possunt, prout quotidie visitantur, & corriguntur. Quia
† regularis habitans extra Monasterium iussu 62
Prælati, censetur intra illius septa manere, vt docet text. celebris *in cap. 1. de priuileg. in 6.* ibi: *Cùm non sit inconueniens aliquem vtrobique locum habere Monachi, cùm vnum alteri subesse Monasterio, vel ab ipso noscitur dependere*, Abbas *in cap. ex rescripto, de iureiurando, num 5.* Siluest. *verb. Religio 3. q. 19. vers. 2.* & Nauarr. *in cap. statuimus, num. 74. 19. q. 3.*

Et licèt aliqui Prælati impetrauerint quoddam Breue, vt possent hos Curatos regulares in omnibus visitare, sub ea relatione, & ratio-
ne, quòd † extra claustra degebant, Religiosi 63
tamen in supremo Indiarum Senatu comparuerunt, & illud Breue colligi petierunt, tanquam sinistrè impetratum, & in eodem Concilio non præsentatum. Ad quod expedita fuit schedula dat. Pintiæ 3. Septemb. ann. 1601. ad Peruan. Proreg. Dom. D. Ludou. à Velasco, & Archiepiscopum Limanum. Quia veriùs esse constitit, quòd intra claustra viuere dicuntur vt expresè declarauit Clemens VIII. in Bulla quæ originaliter seruatur in Conuentu D. Francisci Limensi, & ita habet:

Clemens Papa VIII. ad perpetuam rei memoriam, Religiosorum quorumcunque, qui ad salutem animarum Christi Fidelium procurandam Fidelem operam præstant, prospero, ac tranquillo statui libenter consulimus, prout in Domino salubriter conspicimus expedire. Cùm itaque in partibus Indiarum multi Fratres Ordinis Minorum de obseruantia sancti Francisci; ad Indos nouiter ad Fidem conuersos Christianam doctrinam edocendos, eorumque animarum curam exercendam, ob penuriam Sacerdotum secularium, ex Apostolicæ sedis speciali indulto deputari soleant, qui ab eorum superioribus nominati, ac à locorum Ordinariis, seu eorum officialibus approbati priùs fuerint. Cùmque, sicut accepimus, fratres, sic ad Curam animarum deputati, licèt extra claustra in locis, in quibus pro tali administratione deputantur, morentur, nihilominus certis cuiusque hebdomadæ diebus

diebus ad Conuentus, quos in locis principalibus habent, accedere debeant, & Commissarios generales, aliosque Superiores, quibus subsunt, & obediunt, & à quibus visitantur, habeant, ita, vt extra claustra Religionis morari minimè dici possint. Nos eorum quieti, & tranquillitati prospicere volentes, ex voto venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, super consultationibus, & negotiis Episcoporum, & Regularium Præpositorum; Fratres prædictos Ordinis Minorum de obseruantia, ad animarum curam exercendam, vt præfertur, deputatos, in concernentibus curam animarum, Ordinario loci subesse, in reliquis verò non Ordinario loci, sed suis Superioribus subiectos remanere, de quorum licentia extra claustra degunt, sicque ab omnibus censeri, ac ita per quoscunque iudices Ordinarios, & delegatos iudicari, & definiri debere; ac irritum, & inane quidquid secus super his, à quocunque quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus, & declaramus. Quo circa quibuscunque locorum Ordinariis in Indiarum partibus constitutis, per præsentes committimus, & mandamus, ne Fratres prædictos contra præsentium tenorem super præmissis vllatenus perturbare, molestare, vel inquietare audeant, vel præsumant, quinimò illis in eisdem præmissis, efficacis defensionis præsidio assistant, & faueant. Contradictores quoscunque per censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis quarumuis Ecclesiarum, necnon dicti Ordinis, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia, roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, vt præsentium transumptis, etiam impressis, vel manu Notarij Apostolici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus ipsis haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datis Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 8. Nouembr. Pontif. N. ann. 9. M. Vestrius Barbianus.

Ex quibus patet responsum ad obiectionem
64 contrariam, † quod non habebunt, qui eos corrigere valeant, cũ ex dicto Breui appareat, quod suis Prælatis, & Commissariis subsunt, ac si intra claustra morarentur. Et ad illam aliam, quod formam iuris patronatus Regij non obseruant, Respondent, se illud in omnibus reuerenter, & humiliter obseruare, quatenus sui instituti, & priuilegiorum Apostolicorum regulæ patiuntur, & coram Proregibus, & Gubernatoribus Regiis Doctrinariorum, quos idoniores putant, nominationes proponere, vt ab illis approbentur, & confirmentur, quod sufficit ad recogni-
65 tionem subiectionis & iuris patronatus: † cum confirmatio arguat superioritatem in confirmante, ex latè traditis à Grœuæo *lib. 2. pract. concl. 1. n. 1.* & à Nobis *sup. lib. 2. c. 26. num. 27.*

Atque hæc planè sunt, vel ad hæc reduci possunt, quæ pro vtraque parte in hac difficili, & controuersa quæstione expendi posse vi-
66 dentur. In qua sanè † Ioseph. Acosta *d. cap. 16.* ad finem concludit, quod si Sacerdotes sæculares, & merito, & numero pares, Indorum Parochiis inuenirentur, fortassis esset magis è re Indorum, vt Religiosi ab illis abstinerent, auxiliares tamen manus (vt suprà dixi) ipsis Parochis sæcularibus, & Episcopis præbentes, & verbum Dei inter Indos disseminantes. In eadem etiam sententia est † Ioan. Matienz *in tract.* 67
M S. de moderat. Reg. Perù, 1. part. cap. 37. inquiens, oportere, quod Doctrinarij Indorum sint Sacerdotes sæculares, vel si Religiosi admittantur, iurisdictioni Episcoporum in omnibus subsint. Et Ego † quoque cum in Lima- 68
na Cancellaria Auditoris munus exercerem, & illa per sched. ann. 1618. rogata esset, quid super hoc articulo censeret? cum omnibus fere eiusdem Audientiæ Collegis pro Sacerdotibus sæcularibus consului, & Proregis, atque ipsorum Collegarum consensu propria manu epistolam ad Regium Senatum Indiarum scripsi, cuius tenorem hic non grauatè subnecterem, nisi prolixitatem vererer. Sub ea tamen cautione, vt hæc mutatio sensim, & paulatim fieret, & omnes Doctrinæ Religiosis conseruarentur, circum quas Monasteria suorum Ordinum fundata reperirentur, saltem numerum quatuor Religiosorum habentia, & præsertim illa, quæ Franciscanis obediunt, in quibus minus auaritiæ, & cupiditatis conspicitur. Necnon & aliquæ, licet paucæ numero, quas Religiosi Patres Societatis Iesu ad suam curam, & tutelam receperunt. In quibus mirum est, quantum vigeat, & floreat ipsorum Indorum in Religione, & vitæ politicæ institutione profectus, & defensio, ac titulo ab iniuriis, quas ab Hispanis, Hybridis, & Æthiopibus, & à propriis etiam Prætoribus pati solent. Et video, ac gaudeo meum iudicium probari à religiosissimo, & prudentissimo Patre Ioseph Acosta *d. lib. 5. cap. 20. pag. 553.* vbi admittit † in Societate Iesu eas 69
Parochias, vbi simul eiusdem Societatis Collegia erigi possint, atque inde Sacerdotes prodire ad Parochias procurandas, qui tamen superioris & curæ, & oculis pene subessent & religiosi iuuari, & inuisi, & commutari, cum esset opus, facilè possent. *Ita enim* (inquit) *fieret, vt Indorum rationibus consuleretur ordinaria nostrorum præsentia, & ipsis religiosi instituti nihil deperiret.* Idémque hoc genus Doctrinarum maximè probari vidi, & audiui à grauissimis Prælatis sæcularibus, & regularibus Indiarum, & est in Noua-Hispania vsitatum, vbi Monasteria in oppidis Indorum passim ædificata sunt. Et in Regno Peruano sunt aliqua eiusdem exempli, quale est Franciscanorum *de Xauja*, *Caxamarca*, & *Chiclayo*, & Augustinianorum de *Guadalupe*, & *Capacauana*. † & Societatis 70
Iesu de *Santiago de Lima*, vulgò, *el Cercado*, & de *Iuli*, quod omnibus typus esse potest in prouincia de *Chucuito*. Vnde pluribus schedulis Regiis cauetur, vt dicti Patres faueantur, & ad similes Doctrinas capessendas alliciantur, præsertim in epist. quadam ad Dom. Proregem D. Francisc. à Toleto anno 1574. *tom. 1. pag. 113.* & in alia ad D. Martin. Enriquez 1583. & nouissime in alia ad D. Principem Squillacens. dat. Matrit. 28. Mart. ann. 1620.

Extat quoque † alia schedula Regia satis 71
celebris, dat. Matriti 5. Decembris ann. 1570. *tom. 1. impress. pag. 103.* quæ eiusmodi Vicarias trium, vel quatuor ad minus Religiosorum, circa Doctrinas ipsis commendatas

fieri, & construi iubent, ne soli sint, & vt commodius Indos curent,& administrent.Quod dispositioni iuris communis conforme esse vi-
72 detur, quæ semper requirit, † vt Monachus, qui extra suum Conuentum habitat, alicui beneficio, vel officio deseruiens, secum habeat in socium alium Religiosum de suo Conuentu, quia solus viuere non debet, *cap. 2. de statu Monachorum*, ibi: *Nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent: Salomone dicente:Væ soli,quia cum ceciderit, non est, qui subleuet eum: cap. illud 7. quæst. 1. cap. in omnibus, 81. distinct.* Clement. *ne in agro, §. ad hæc. de statu Monach. l. 24. & 25. titul. 7. part. 1.* Vnde inquit Innocent.*in dicto cap.*quod
73 Dei timorem, quod † Monachus nullo modo potest esse sine Monacho, quem sequitur Abbas *ibidem num 9.* Imola *in cap. fin. num. 8. de cleric. ægrot.* & Rebuff. *in prax. benef. titul. de Vicar. Episcop. num. 51. pag. 53.* Et huc tendit quædam schedul. Pardi 20. Nouembr. 1606.
74 quæ curari iubet, † vt duo semper Religiosi in Doctrinis constituantur, vnus senis, & alter iunior, provt in Nouo-Regno Granatensi ob-
75 seruatur. Quod † longè certius procedit, & seruandum est, vbi Ecclesia Parochialis, cui Monachus præficitur, subiecta est Monasterio, & sub eius obedientia persistit, vt in nostris Doctrinis contingit, vt docet gloss. *verb. Ad claustrum, in d.Clement.ne in agro, §. ad hæc*, & alia adducens Segura de Aualos *in direct. iud. 1. part. cap. 12. num.3.* Et quamquam (vt con-
76 cludit Acost. *d. cap. 20. in fine*) † Et diaboli inueteratæ inuidiæ, & hominum fragilitati nihil sit vnquam satis tutum: verum in re ardua, atque vndique difficultatibus plena, quæ à periculo longius absunt, ea pro tutis consilia reputari debent.

Sed licet mihi hæc ita componi, & resolui
77 posse viderentur, Supremus † tamen Senatus Indiarum, & plures alij Viri grauissimi, qui ad hoc dubium decidendum sæpè (vt suprà dixi) de Regis nostri mandato coadunati fuerunt, auditis hincinde partium allegationibus, & visis variis, & inter se valdè pugnantibus Proregum, Prælatorum, & Audientiarum relationibus, in quibus inspiciendis integrum fere lustrum consumpserunt, nihil adhuc innouandum circa mutationem Doctrinarum declararunt: idque serio, & maturè Regi nostro consuluerunt. Quo tamen cessarent dubia, & difficultates, quæ ortæ fuerant, & quotidie suboriebantur super modo administrandi dictorum regularium, & an examini, visitationi, & correctioni Ordinariorum subessent, & Regij patronatus formam in nominationibus, præsentationibus, & institutionibus eorum, qui ad Doctrinas proponebantur, hunc, qui sequitur, ordinem seruari iusserunt: *Que por agora, y en el interin que su Magestad no mandasse otra cosa, las Doctrinas quedassen, y se continuassen en los Religiosos, como hasta aqui sin que por ninguna via se innouasse: que en quanto à poner, y remouer los Religiosos Curas, todas las vezes que fuesse necessario se hiziesse por el Virrei, en nombre de su Magestad, guardandose en los nombramientos, y promociones en Nueua-España, la forma con las calidades y circunstancias con que se haze en el Perù: porque de otra manera no era la voluntad de su Magestad, que fuessen admitidos al exercicio, y seruicio de las Doctrinas, ni que se les acudiesse con los emolumentos de ellas.*

Que los Arçobispos, y Obispos por sus personas,ò por las que ellos eligiessen,estando impedidos, pudiessen visitar los Religiosos Doctrineros en lo tocante à la administracion de Curas, y no en mas, visitando las Iglesias, Sacramento, Crisma, Cofradias, limosnas dellas, y todo lo que tocasse à la mera administracion de los santos Sacramentos, y ministerio de Curas, vsando de correccion y castigo en lo que fuesse necessario, dentro de los limites, y exercicio de Curas restrictamente, y no en mas.

Que en los excessos personales de las costumbres, y vidas de los Religiosos Doctrineros, no quedassen sugetos à los Arçobispos, y Obispos, para que los castigassen por las visitas, aunque fuesse à titulo de Curas, sino que en caso que se tuuiesse noticia de excesso, sin escribir, ni hazer processos, auisassen secretamente à sus Prelados regulares, para que lo remediassen, y que si no lo hiziessen, los Arçobispos, y Obispos pudiessen vsar de la facultad que les dà el santo Concilio Tridentino, de la manera, y en los casos que lo pueden hazer con los Religiosos no Curas. Y que en este acudan al Virrei, que los ha de nombrar, y poder remouer, à representarle las causas, para que lo haga, como se ha hecho, y haze en el Perù.

Que por lo susodicho no puedan los Religiosos adquirir propriedad, ni perpetuidad en quanto à las Doctrinas,en perjuizio del patronazgo Real, ni sea visto derogarse la iurisdicion ordinaria en los casos que conforme à derecho, y al santo Concilio de Trento, les toca conocer à los Prelados de las causas de los Religiosos.

De quibus omnibus articulis expedita fuit schedula Regia generalis, data Matrit. 22. Iunij ann. 1614. quæ † adhuc à Religiosis Nouæ- 78
Hispaniæ variis difficultatibus, & contradictionibus inuoluebatur, causantibus per eam regularis obseruantiæ suæ instituta conuelli, & priuilegia à summis Pontificibus concessa quassari,& Diffinitorij electiones inuerti, & propalari. Vnde fuit necessarium, vt altera schedula expediretur, dat. Matrit. 11. Aprilis ann. 1628. ad Proregem Nouæ-Hispaniæ Dom. Marchionem de Cerraluo directa, quæ superiorem ad vnguem seruari iussit; ita tamen, vt non cogeret eos tabulas officiorum ad se remittere, antequam in diffinitorio publicarentur, & Guardianos permitteret Parochorum munus in Doctrinis obire, dummodò ipsi iidem ad id muneris per se habiles reperirentur. Quam item schedulam cum dictus dominus Prorex executioni tradere vellet, maiores adhuc turbas dicti Religiosi Nouæ-Hispaniæ concitarunt, dicentes, per sinistram relationem, & ad instantiam, & nimiam importunationem Episcoporum, dictas schedulas impetratas fuisse. Vnde necesse fuit, vt denuo super eodem articulo audirentur, Regio ad id decreto impetrato; iudicibusque ex supremo Senatu Indiarum, & aliis iterum designatis. Qui tamen, frequentioribus calculis in decisis per priorem illam schedulam, de qua suprà permanserunt, & † Doctrinarios regulares ab Ordinariis exa- 79
minari, & remoueri posse, & debere declararunt,

runt, quamuis Superiores, vel Guardianos se esse dicerent Vicariarum, de quibus examinandis, vel visitandis agebatur, super quo alia nouissima schedula cum suprà dictarum relatione, & confirmatione expedita fuit Matriti 10. Iunij ann. 1634. non solum ad Nouam-Hispaniam, verum & ad omnes alias Indiarum prouincias remissa, & præcisè obseruari iussa per aliam 17. Decembr. eiusdem anni 1634.

Cæterum quoniam adhuc Religiosi non quiescunt, & aliquæ aliæ quæstiones vtiles discutiendæ supersunt, quæ harum Doctrinarum tractationem valdè concernunt, quo iure, ac ratione prædicta nitantur, distinctius in distincto, quod sequetur, capite disputare operæpretium erit. Hoc nunc pro colophone addito, quod quamuis vtilitatis, aut etiam necessitatis causa, has Doctrinas regularium admitti, & pro
80 nunc obseruari suadeat, minimè † tamen permittendum est, vt vnus idémque regularis duas distinctas Doctrinas habeat, vel regat, etiam de mandato sui Superioris, *cap. cum singula, de præbend. lib. 6* Ex quo dixit Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispens. cum regul. num.*3. quod licet Monachus possit vnum beneficium regulare consequi, minimè cum eo poterit habere Capellam, vel pensionem, aut portionem Mo-
81 nachalem. Nam quodlibet † beneficium incompatibile est in Monacho cum primo. Quod sequitur Nauarr. *in cap. statuimus, numer.* 23. *vers.* 519. *quæst.* 3. quia cessat in hoc causa necessitatis, & publicæ vtilitatis, & proprij lucri, vel quæstus cupiditatem, magis quam salutis animarum respectum sapere videtur. Quod maxime in viris Religiosis reprobatur, vt iidem Auctores docent, & Cardin. & alij *in Clement.* 1. *num.*10. *de elect.* Abb. *in cap. super eo, de regular. & in dict. cap. quod Dei timorem, num.*7. *de statu Monachor.* Felin. *in cap. causamque el* 1. *num.*5. *de iudiciis.* Inde deducentes, quod nec Canonicatum etiam in Ecclesia Collegiata, nec aliud beneficium simplex habere potest.
82 Quare † etiam vbi causa vrgentis necessitatis à summo Pontifice dispensatur cum Monacho, vt duo sui Ordinis beneficia curata habeat, dicitur, quod aliud habeat in titulum, aliud vero in Commendam, & sic, & non aliter Papa consueuit dispensare, vt notat Rebuff *d. praxi, tit. de Commenda, num.* 3. Nauar. *vbi suprà.* Et facit textus *in cap. dudum, de elect. cap. fin* 2. *quæst.*1. *l.*4. *tit.*16 *part.*1. & Concil. Trid. *sess.*7. *de reform. cap.* 2. ibi: *Cum valdè felix ille censendus, cui vnam Ecclesiam bene, ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit.*

Quæ nobis facem præbent, vt cognosca-
83 mus, † quid censendum, & faciendum sit de synodis, salariis, siue stipendiis, quæ nostri Doctrinarij regulares ratione suorum beneficiorum accipiunt & vtrum sibi eorum proprietatem acquirant, vel Monasterio, aut Ecclesiæ, in qua Doctrinam exercent? Et sanè Nauar. *in cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. *num.* 6 in Canonico regulari, non simplici, sed beneficiario, quæstionem proponens, resoluit, suæ Ecclesiæ quærere, vel beneficio, quod non subest suo Monasterio, nec Ordini, quem professus est. Cuius vestigiis hærens Eman. Rod. 1. *tom. quæst. regular. quæst.*34. *artic.* 7. *per totum*, licet satis confusè loquatur, idem tamen resoluere videtur in quolibet Religioso promoto ad beneficium regulare sui Ordinis, non subiectum illi pleno iure, sed ordinario, saltem quoad institutionem, & destitutionem, & in quolibet Religioso, qui licet habeat beneficium sui Ordinis, non potest ab eo amoueri, nec reuocari ad claustra, nisi fortè ei fuerit imposita annua pensio. Sed verius est, † quod cum Religiosi 84
nihil proprium habere possint, quia id præ cæteris suo instituto repugnat, *cap. cum ad Monasterium, de stat. Monach.* Clement. *exiui de paradiso, de verbor. signif. adeo, vt dubitet* Fr. Eman. Roder. *tom.* 3. *regul. quæst.* 31. *artic.* 1. Vtrum Monachus proprietarius sit dignus Ecclesiastica sepultura? proprietas dictorum stipendiorum non pertinet ad eos, sed victualibus vestuariisque, & reliquis, quæ ad moderatam, honestámque sustentationem concernunt, contenti esse debent, habita etiam consideratione ad oblationes, obuentiones, & alias eleemosynas, quas ab Indis percipiunt, & reliqua Monasteriis ipsorum, pro eorum cultu, & augmento, & necessaria aliorum Religiosorum exhibitione, reseruantur, vt iam olim, & hodie obseruatur in prouinciis Peruanis, & generaliter declaratur, & disponitur per sched. Matr. 19 Decemb. ann. 1586. ad Dom. March. de Villa-Mantique, Proregem Nouæ-Hispaniæ directam, 1. *tom. pag.* 167. Et extat alia eiusdem tenoris ad Dom. Proregem Peruanum Comitem de Villar. ann. 1589. renouatam per aliam Matr. 10. Decembr. ann. 1618. ad Dom. Proreg. Peruan. Princip. Squillacens.

Quæ schedulæ fundari posse videntur in doctrina Cardin. Florent. *ie Clement.* 2. §. *sed tales, de vita & honest. cleric. & in Clement. gratiæ, de rescript. col. penult.* Qui † tenet, æquè re- 85
gulares Commendatarios, vel titulares disponere posse de his, quæ supersunt de fructibus, & reditibus suarum Commendarum, ac beneficiorum, quam sæculares: quod etiam probat Nauarr. *de redit. quæst.* 1. *num.* 81. contra Sarmient. *eodem tract. part.*1. *monit.*11. *num.*4. *cum seqq.* Vnde cum clerici sæculares de dictis bonis possint, & debeant inter pauperes, & pia opera largiri, ex traditis à Couarr. *in cap. cum in officiis, num.*2. *de testament.* Gutier. 2. *pract. quæst.* 114. *n.* 9. *cum seqq.* Auendañ. *respons.* 19. *num.* 2. & 3. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 10. *num* 53. *cum sequent.* Et † appellatione paupe- 86
rum, & piorum operum quælibet Cœnobia, & Monasteria contineantur, *cap. de reditibus, cap. quatuor* 12. *quæst.*1. Nauar. *d. q.* 1. *numer.* 9. & Sarmient. 3. *part. cap.* 3. *num.* 10. Consequens est, vt idem regularibus permittatur respectu suorum Monasteriorum; maximè cum doctrinæ eorum respectu, & nominatione ipsis fuerint assignatæ. Quod tamen Ego intelligerem, vbi Ecclesia ipsius Doctrinæ, siue beneficij reparatione non eget, iuxta ea, quæ tradam *infrà cap.*23.

Et limitate in salariis, seu stipendiis pro seruitio Doctrinæ assignatis, & obuentionibus Doctrinariis ipsorum contemplatione concessis. Nam si proponamus, † Indos, vel eorum Pa- 87
tronos aliquid largitos fuisse pro ornamentis, crucibus, cerealibus, campanis, aut aliis ad cultum diuinum pertinentibus, id nullo modo Doctrinarij poterunt suis Monasteriis applicare,

care, imo neque secum ad alias Doctrinas, & Ecclesias, etiam Indorum, transferre, ad quas promoti fuerint, vt egregiè notat Innocent. *in cap. in Lateranensi, de prabend.* argum. text. *in l. 1. & in l. legatum, D. de adim. leg. cap. denique 14. quast. 5.* & aliorum, quæ tradit Nauarr. *dict. tract. de redit. quast. 2. num. 35. & in Apolog. monito 46. num. 4. quast.* 1. Et hoc quoque præuisum, & prouisum reperies in sched. Pintiæ 23. Maij 1559. *tom. 1. pag.* 114. Vlyssip. 1582. *pag.* 115. & in aliis statim seqq. vbi simul cauetur, quod tempore ingressus, & egressus beneficij, inuentarium conficiant, & quod specialiter caueatur, quod Ecclesiæ, si quas forte regulares pro Indorum Parochiis ædificauerint, vel domus pro sua habitatione prope eas positæ, clericis sæcularibus relinqui debeant, si quando ad eos dictas Doctrinas transferri contigerit.

88 Planè † in communi bene defendi potest, Religiones Indiarum, interim dum eis dictæ Doctrinæ non auferuntur, possessionem, & dominium, ac ius radicatum super illis habere, atque adeo nomine proprio super illis litigare posse, & vt sibi restituantur, vel conseruentur, vt nuper omnes Religiones litigasse videntur, & præsertim Religiosi Franciscani contra clericos sæculares prouinciæ de Yucatan, & in terminis probat Eman. Roder. 3. *tom. regul. quast.* 29. *art.* 4. vbi postquam dixit, & docuit Religiosos, præsertim Mendicantes, nulla bona pecuniaria in particulari, nec in communi habere posse, sic inquit: *Dixi in bonis pecuniariis, quia in aliis, tam internis, quam externis potest habere, vt omnes iusti habent Fidem, Spem, & Charitatem, &c. In externis item potest habere, vt in iuribus Ecclesiasticis, vt puta titulo beneficij regularis, aut sæcularis Episcopatus, Abbatia, Prioratus, vel Commenda, quorum dominium, & proprietas ita pertinent ad eos, sicut dominium, & proprietas beneficiorum ad clericos sæculares: unde perinde possunt agere, & agunt nomine proprio, super proprietate, vel possessione*

89 *suorum titulorum.* Et in specie † defensionis priuilegiorum, & exemptionum cuilibet Religioni, vel statui competentium, & quod grauiter peccent, & puniantur, qui pro eis non pugnant, & satagunt, optimus text. *in cap. quam periculosum 7. quast. 1. cap. placuit, & seqq.* 11. q. 1. *cap. cum tempore 5. de arbitris*, vbi Abbas *num.* 2. idem, & reliqui communiter Scribentes per text. ibi *in cap. si diligenti, & cap. significasti, de foro compet.* Lucas de Pena, omnino videndus, *in l. prohibitum, vers. Et nota, C. de iure fisci, lib.* 10. Syluest. *in summa, verb. Exemptio, num.* 10. *&* 11. & resoluit in terminis Alphons. Viuald. *in candelab. aureo, 1. parte, de absolut. num.* 49. & Suarez *lib.* 4. *de immunit. Eccles. cap.* 3. vbi concludit, talem incuriam, vel renuntiationem esse sacrilegam, & iniuriosam statui Ecclesiastico, vel Religioso, imo & ipsi Pontifici, qui eis priuilegia, vel exemptiones concessit, vt per Abbat. *d. cap. cum tempore, num.* 2. Quinimo, & pro præeminentiis, & honorantiis etiam vigilare, & decertare licitè possunt, & debent, vt latè probat Menoch. *cons.* 51. *num.* 2. *lib.* 1. *& cons.* 126. *num.* 1. *lib.* 2. *& consil.* 902. *num.* 1. *lib.* 10. Bersold. *in tract. de praced. & sess. prarogatiua, in princip.* & plures alij, quos Ego congessi *in meo tract. de pracedent. supremi Consilij Indiar. §. 3. per totum.* Dummodo id non faciant per superbiam, & elationem, quod in omnibus Christicolis reprehendit Nicolaus Mamertin. dum dixit:

Semper Christicolis turpe est contendere honoris,
Causa prafractè, perrigidéque nimis,
Hoc docet, & verum est, sua nos per dogmata Christus,
Vtque humiles, mites semper, vbique simus.

CAPVT XVII.

An, & quatenus regulares Doctrinas Indorum habentes, Regij patronatus forma Pralatorum sæcularium examini, collationi, subiectioni, visitationi, correctioni, & excommunicationi subiaceant?

SVMMARIVM.

1 *Regulares in prasentationibus Doctrinariorum formam Regij patronatus sequi debent, & qua illa sit?*
2 *Patronatus Regij forma in Doctrinis regularium, quando, & quomodo in Peruanis prouinciis induci cœperit?*
3 *Schedula anni 1624. qua dedit formam in Doctrinis Religiosorum prasentandis, exponitur.*
4 *Religiosi semper valde recusarunt seruare formam patronatus Regij in Doctrinis Indorum sibi commissis, prasertim in Noua-Hispania, & quare?*
5 *Consuetudo vnius Ecclesia, vel prouincia non est pracisè ex aliorum moribus indicanda.*
6 *Prouincia vniuscuiusque consuetudinem, & statum subditorum illasum conseruare Principes debent.*
7 *Religiosorum querelis, & incommodis circa patronatum Regium in Doctrinis Indorum seruandum, quomodo consulatur per nouiores schedulas de hoc agentes?*
8 *Doctrina Indorum, cum à regularibus ex Regia gratia, & precario possideantur, bene potest in illis formam si bene visam inducere.*
9 *Priuilegia Religiosorum non derogant patronatui Regio in Doctrinis Indorum, sed tantum eos habiles reddunt ad illas regendas, & insignis schedula, qua hoc apertè decidit.*
10 *Religiosi Doctrinis prapositi ab Ordinariis examinari possunt, & debent.*
11 *Concil. Trid.* sess. 25. de regul. cap. 11. *explicatur,* ibid.
12 *Regulares, licet beneficiis regularibus prafici possint de solo assensu suorum Pralatorum, praficiendi tamen, sunt examinandi ab Episcopo.*
13 *Examen, & approbationem Episcoporum requiri in quibusuis Religiosis Doctrinariis, apertè decidunt plures schedula Regia, qua referuntur.*
14 *Doctrinarios regulares Noua-Hispania cur Proreges*

Proreges compellere ad examen Episcoporum subeundum, & Regium patronatum seruandum, ausi non fuerint vsque ad vltimæ schedulæ promulgationem?
15 *Doctrinarum regularium forma, magna cura, & studio ventilata fuit.*
16 *Breue Pij V. quod aliquam exemptionem Doctrinariis regularibus dare videbatur, ab aliis Pontificibus reuocatum fuit.*
17 *Prælatus nullus potest pati Parochum in sua Diœcesi administrare, quem ipse prius non examinauerit, & approbauerit.*
18 *Parochi, etiam à Rege præsentati, ab Ordinariis locorum examinandi, & approbandi sunt.*
19 *Examen Ordinarij etiam in beneficiis regularium, requirit quædam decisio Rotæ, quæ refertur.*
20 *Beneficia regularia non prouidentur per concursum, etiam stante decis. Trid.*
21 *Prioratus regulares etiam vbi curam animarum annexam habent, per concursum non prouidentur.*
22 *Concursus in Doctrinis regularium expressè excluditur in sched. ann. 1609. licet ea in reliquis Concil. Tridentinum seruari iubeat.*
23 *Regularium Superiores, vel ob hoc, quod Doctrinæ Indorum sibi commissæ, citra concursum prouidentur, maiorem curam in bonis Doctrinariis nominandis ponere debent.*
24 *Monachi, cum ad Parochias ex dispensatione ob Ecclesiæ necessitatem vocentur, magis idoneos eligere debent.*
25 *Guardiani, vel Priores, qui eliguntur, vt simul Parochi Indorum sint, sub mortali digniores eligi debent.*
26 *Regularium consuetudo notatur, & damnatur, qui eligunt Religiosos, alias graues, sed Indiorum idioma non callentes, in Parochos eorum, & hi seruiunt per alium, qui titulum non hebet.*
27 *Parochus iuxta Trid. habilis eligi debet, vt per se curam animarum exercere possit.*
28 *Religiosi, vt Indorum Doctrinis præfici possint, illorum linguam callere debent, ex Motu Pij V.*
29 Quatenus *dictio, non solum modum, verum & conditionem importat.*
30 *Examinatus semel, & approbatus ad beneficium Curatum, an, & quando iterum ab eodem, vel ab alio Prælato examinari, & approbari debeat?*
31 *Examen nouum in qualibet noua Ecclesiæ parochialis prouisione requiritur ex forma Tridentini, etiam si promouendus sit famosissimus Doctor.*
32 *Scholari, qui putabatur idoneus, si collata fuerit præbenda, & posteà reperiatur indignus, debet illa priuari.*
33 *Aptus qui olim fuit indicatus, ex multis causis potest posteà ineptus, & insufficiens reperiri.*
34 *Prælatus non debet confidere de probatione antiqua alicuius Curati à suis antecessoribus facta.*
35 *Examinatus, & approbatus etiam bis ad duas Parochias, debet ad tertiam examinari, & poterit reprobari, ex Oldrad. & aliis.*
36 *Declaratio Cardin. refertur de iteranda Parochorum examinatione.*
37 *Parochi Indorum iterum, & sæpius examinari possunt ratione idiomatis; maxime vbi promouentur ad beneficia diuersum idioma habentia.*
38 *Examen nouum in Religiosis ab Ordinariis fieri non debere, vbi nulla præuisa causa est, quæ illud requirat, disponit Regia sched. quæ refertur.*
39 *Regulares semel approbati ab Ordinario, vel eius antecessore ad audiendas confessiones, an, & quando possint ab eodem, vel eius successore reexaminari?*
40 *Regulares Doctrinis præpositi, an subiaceant iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum?*
41 *Regulares regulariter sunt exempti à iurisdictione Episcoporum.*
42 *Religiosi Doctrinarij non videtur, quod ab Ordinariis visitari, & puniri debeant, cum hoc ius in ipsos habeant, & exerceant Prælati eorum regulares.*
43 *Corpus vnum diuersa capita habens, quasi monstrum censetur.*
44 *Nemo potest duobus dominis seruire, vel à duobus iudicibus syndicari.*
45 *Iurisdictio indiuidua est, nec potest vno & eodem tempore integraliter apud duos manere.*
46 *Parochiæ Hispaniæ, quæ per Religiosos Monachales, vel Militares reguntur, ab Ordinariorum iurisdictione, & visitatione prorsus exemptæ sunt.*
47 *Visitatio solum videtur concedi Ordinariis in Parochiis regularium, vbi eas per seculares exercent, ex declarat. Cardin. quæ referuntur.*
48 *Regulares Parochi, saltem ratione talis officij, non possunt excusari à iurisdictione, & visitatione Ordinariorum.*
49 Cap. cum capella 16. de priuileg. *expenditur, & illustratur.*
50 *Hominem eundem diuersis respectibus, diuerso iure censeri, aut à diuersis iudicibus iudicari, nouum non est.*
51 *Regulares, quantumuis exempti, in pluribus casibus subiiciuntur iurisdictioni Ordinariorum.*
52 *Regulares Parochos, saltem quoad officium subesse iurisdictioni Ordinariorum, tenent plurimi Auctores, qui referuntur.*
53 *Religiosos Doctrinarios Indorum, quod, & qualiter in officio officiando subsint iurisdictioni, & visitationi Ordinariorum? plures DD. & sched. tradunt, quæ referuntur.*
54 *Regulares Parochi an generaliter de moribus, & vita, vel solum de officio officiando visitari possint? & de schedulis, & declarationibus Cardinalium de hoc agentibus.*
55 *Curati Ordinum Militarium, & aliarum Monachalium, quando excusentur à iurisdictione, & visitatione Ordinarij, etiam in officio officiando.*
56 *Regulares Parochi an possint ab Ordinariis excommunicari?*
57 *Religiosi maximè Mendicantes habent priuilegium, ne possint ab Ordinariis excommunicari,*

municari, suspendi, vel interdici, nisi in casibus à iure expressis.

58 *Episcopi in decis. Trid. & plurium sched. fundant suam iurisdictionem in visitatione Parochorum, etiam regularium.*

59 *Excommunicare potest quilibet Ecclesiasticus, qui in foro exteriori habet potestatem ad cogendum, quia alias inutilis redderetur eius iurisdictio.*

60 *Pœna, vel correctio, vbi arbitrio Ordinarij relinquitur, potest ad excommunicationem procedere.*

61 *Verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur.*

62 *Episcopi etiam per censuras possunt compellere regulares, vt ad processiones accedant.*

Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 13. *explicatur*, ibidem.

63 *Concil. Trid.* sess. 25. de regular. cap. 11. *expenditur, & illustratur.*

64 *Æquiparatorum idem est ius, vbi eadem militat ratio.*

65 *Regulares curata exercentes, hodie nullis priuilegiis, & exemptionibus à iurisdictione gaudent, in quantum tales curati.*

66 Cap. 1. vers. In eos, de priuileg. lib. 6. *expenditur, & explicatur.*

67 *Episcopi in omnibus casibus sibi à Concil. Trident. in delinquentes Religiosos commissis, rectè possunt eos excommunicare, & declarationes Cardin. quæ hoc testantur.*

68 *Visitationem Episcoporum si impediant, vel non admittant Curati regulares, possunt ab eis excommunicari.*

69 *Clerici appellatione venit regularis Curatus.*

70 *Regulares per Episcopum compelli possunt censuris ad obseruantiam festorum per illum legitimè indictorum.*

71 *Regulares Curati possunt per censuras compelli ab Episcopis, ne excedant taxam emolumentorum ab ipsis præscriptam.*

72 *Regulares quibus casibus subdantur iurisdictioni Ordinariorum? remissiuè.*

1 PRimum ergo, quod in dictis schedulis disponitur, illud est, vt † cogantur regulares formam præscriptam in Regio patronatu Indiarum circa prouisionem beneficiorum exactè seruare, quæ quidem ea est, vt Proregi tres Religiosos, quos magis idoneos iudicauerint, ad quamlibet vacantem Doctrinam proponant, is verò vnum illorum, quem maluerit, eligat, & Regio nomine Prælato seculari canonicè instituendum præsentet, quæ forma præfigitur in sched. anni 1574. §. 11. quæ licet non loquatur specialiter de regularibus, in sui tamen ratione omnes Beneficiarios, & Doctrinarios comprehendit, provt & apertius fecit illa alia ann. 1609. de quibus latè egi *supra hoc lib. c. 15. ex num. 20.*

2 Et † dictam formam (licet non sine magna difficultate, & Religiosorum repugnantia) in Peruanis prouinciis practicare cœpit Excellentiss. Dom. Prorex D. Franc. à Toleto, cuius vestigia eius in eodem munere successores sequuti sunt, & postea aliquantisper oblitteratam, promulgatáque dicta nouiori sched. ann. 1609. magis plenè & strictè in vsum reuocarunt Dom. Proreges Marchio de Montesclaros, & Princeps Squillacens. Et hoc est, quod dicere voluit † dicta schedula ann. 1614. 3
cuius in calce capitis præcedentis meminimus, in illis verbis: *Guardandose en los nombramientos, y promociones en Nueua-España la forma con las qualidades, y circunstancias con que se haze en el Perù.*

Quod semper † valde difficile visum, & reputatum fuit, & hodie reputatur, Religiosis 4
Peruanis, & multo magis Nouæ-Hispaniæ, propter priuilegia, quæ se habere dicunt ex Breui Pij V. & aliorum Pontificum, ad Doctrinas administrandas, de sola licentia, & nominatione suorum Superiorum, iuxta relata in cap. præcedenti. Et maximè, quia cum in Noua Hispania dictas Doctrinas in formam Vicariorum, vt plurimum, disposuerint, nominant Guardianos, vel Priores earum suo more, ac modo, vbi Capitula celebrant, & in suis Diffinitoriis, qui simul Parochi dictarum Doctrinarum futuri sint, & ob hoc negant tres posse Proregi ad quamlibet Doctrinam proponi, & Monasticam disciplinam infringi aiunt, si ad eum tabulas Diffinitorij, necdum publicatas, deferre cogantur, vel ex ipsius manu, & voluntate Vicariatuum Præpositos, siue Guardianos accipere debeant. Quod non æquè procedere dicunt in prouinciis Peruanis, vbi vel nullæ, vel paucæ eiusmodi Vicariæ reperiuntur, atque adeo harum vsum, siue consuetudinem ad illas de Noua Hispania trahendam non esse, argum. text. *in cap. illud, 12 distinct.* ibi: *Nec † aliorum consuetudinem alio-* 5
rum contrario more subuerti, vbi glossa notabiliter subdit: *Esse ibi argumentum contra Episcopos, qui sic argumentantur contra Ecclesiam aliquam, ex quo alia Ecclesia hoc vel illud faciunt, ergo & ista idem faciet. Respondeatur ergo eis, quod consuetudo vnius Ecclesiæ non subuertitur propter contrarias consuetudines aliarum.* Nam potius † debet Princeps vnicuique 6
prouinciæ consuetudinem suam conseruare, *l. 1. C. quæ sit longa consuet.* ibi: *Et ne quid contra longam consuetudinem fiat ad solicitudinem suam reuocabit Præses prouinciæ, cap. consuetudo 12. dist.* & ita subiectis prospicere, vt illorum status integer, & illæsus seruetur, vt probat optim. text. *in cap. feudum, de prohib. feud. alien.* ibi: *Imperialem decet solertiam, ita Reipublicæ curam gerere, & subiectorum commoda inuestigare, vt Regni vtilitas incorrupta, & singulorum status integer seruetur illæsus.* Quas rationes validè, & neruosè expendit Eman. Roder. *in quæst. regul. tom. 1. quæst. 35. & seqq.* Fr. Ioan. Bapt. *in aduert. confess 2. part.* Fr. Ioan. Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 23. pag. 706.* & extant alij aliorum Religiosorum libelli de eadem re agentes, suorumque priuilegiorum exemptionem defendentes.

Sed huic † incommodo satis ocurritur sched. 7
anni 1628. & 1634. dum iubent, vt iidem illi Religiosi, qui in Capitulis eliguntur, possint Proregi proponi, & qui ab ipso ex illis electus fuerit, simul cum Curato Indorum Guardianatum, vel Prioratum exerceat, ibi: *Y en las elecciones, y proposiciones que se hizieren para las dichas Doctrinas, y Curatos por las dichas Religiones, han de nombrar el Prouincial, y Capitulo para cada vna tres Religiosos, de los quales el dicho*

dicho mi Virrei, ò Gouernador que exerciere mi Patronazgo, eligirà vno qual le pareciere. Y es declaracion, que el que dellos assi fuere elegido, y aprobado por el dicho mi Virrei, ò Gouernador, para Doctrinero, esse mismo pueda ser, y sea Prior, ò Guardian del Conuento que sirue de cabecera, à la dicha Doctrina. Con que se socorre, y satisfaze à la duda, de que la eleccion de Guardian, ò Prior sea de los Religiosos, y la del Doctrinero del dicho mi Virrei, ò Gouernador, à quien pertenece por las Bulas de mi Real patronazgo, &c.

8 Et illi alteri obiectioni, quòd † huiusmodi forma suis priuilegiis repugnat, obuiam etiam itur dicendo, quòd cùm in voluntate mera, & absoluta Regis positum sit, eis has Doctrinas adimere, quas precario (vt sæpè diximus) de ipsius manu acceperunt; benè potest eisdem dictam formam præscribere, quæ non est præcisa, sed veluti causalis, aut modalis, vt nimirum eam seruent, si Doctrinas habere velint, & priuilegiis contrariis non vtantur, quibus renuntiare possunt, cùm in eorum fauorem sint concessi, *l. si quis in conscribendo, cum simil. C. de pact.*

9 Præterquam, quòd † dicta priuilegia, & præsertim illud Pij V. quo magis nituntur, non derogat Patronatui Regio, quod nec facere potuit, iuxta ea, quæ dixi *sup. hoc lib. 3. c. 2. ex n. 18.* Sed tantùm Religiosos habiles constituit ad dictas Doctrinas, siue Curata habenda, & exercenda. Quod ne quis putet me ex meo Marte confingere, apertis verbis per Regiam Maiestatem responsum fuit in quadam epist. dat. Matrit. 28. Martij ann. 1620. directa ad Domin. Princip. Squillacens. Peruanum Proregem, qui retulerat, qualiter dicti Religiosi, dictis priuilegiis innixi, recusabant Regium patronatum agnoscere, & eius formam seruare in hunc modum: *El tercer caso es la duda que se mueue, en que vos aueis reparado, con ocasion de la Bula de Pio Quinto, la qual solo quita el impedimento que tienen los Religiosos para ser Parrochos, y Curas de almas, por manera, que solo habilita sus personas, haziendolos capaces. Pero no deroga el Patronazgo Real, el qual tiene prerogatiua, y derecho especial, que no se entienda ser derogado, sino quando formal, y especificadamente se hiziere mencion dèl, y se derogare. La qual derogacion cessa en estos, y essos Reinos, por especiales leyes, vsadas, y guardadas, y à este titulo qualquier Bula, Breue, ò letras que sobre ello se despacharen, ò huuiere, se retienen, y reforman en quanto à esto. Conforme à lo qual, tomando la disposicion del Breue de Pio Quinto en su legal, y legitimo sentido, no impide la possession presente; la qual se ha de executar, conseruando mi Real Patronazgo en la forma que lo aueis començado à hazer; porque aunque estas Doctrinas y Curatos estan dados por agora à algunos de los Religiosos, por el tiempo de la voluntad Real, y por lo que durare causa conueniente, esto no excluye, que ayan de nombrar las personas idoneas que conuengan, y presentarlas ante vos, para que elijais la que mas conuenga, à la qual se le darà la verdadera presentacion. Y por este medio, demas de ser tan juridico, se conseguirà mayor cuidado en nombrar Religiosos idoneos, y conseruar el Patronazgo en materia que tanto importa, y està indiuidualmente con el gouierno espiritual, y temporal, &c.*

Secundò, in eisdem schedulis deciditur, & declaratur, † quòd Religiosi Doctrinis Præpositi, 10 ab Ordinariis examinari, & approbati debeant. Quod etiam ipsi suis priuilegiis, & institutis valdè contrarium esse dicunt. Varias euasiones assignantes ad decisionem Concil. Trident. *sess. 25. de regular. cap. 11.* quatenus probare videtur dictum examen Episcopis competere. Dicunt quippè, illud intelligendum esse, non quando ipsi regulares administrant, sed quando per clericos seculares; & quòd hi tantùm sunt, qui ibidem Episcoporum examini, & iurisdictione subduntur, vt & ostendunt aliquæ declarationes Cardinalium ibi à Farinacio, Barbosa, & aliis adductæ.

Sed mihi videtur, † textum illum, si benè inspiciatur, & construatur, nullam solutionem recipere. 11 Nam apertè inquit: *In Monasteriis virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familia, personæ tam regulares, quàm seculares huiusmodi curam exercentes, subsint immediatè in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, administrationi, & correctioni Episcopi, in cuius Diœcesi sunt sita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amobiles, deputentur, nisi de eiusdem consensu ac prævio examine, per eum, aut eius Vicarium faciendo, &c.* Quæ verba hunc sensum faciunt, quòd vbi in Monasterio exercetur cura animarum, non solùm quoad personas de ipso, sed quoad seculares, personæ tali ministerio præpositæ, siue regulares sint, siue seculares, Episcopo immediatè, quoad illud, subsint. Quam expositionem, vt genuinam, & litteralem omnes admittunt, & iuxta eam Piasecius *in prax. Episcop. 2 par. cap. 3. num. 46. pag. 182.* decisum esse affirmat, quòd † licèt talem curam in Monasteriis 12 exercentes, siue seculares sint, siue regulares poni debeant ad arbitrium Superiorum ipsorum regularium, non autem ad arbitrium Episcopi, ab eo tamen examinari, & approbari priùs debent, antequàm ponãtur: quod idem refert & sequitur Hier. Gonçalez *ad reg. 8. Cancellar. gloss. 5. §. 3. c. 34.* Sbrozius, qui non solùm de examine Episcopi, verùm & Vicarij eius testatur, iuxta d. dispositionem Trid. *in tract. de offic. & potest. Vicar. lib. 2. q. 111. num. 9. & 10.* Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles. 1. par. cap. 8. num. 20.* vbi inquit, præuium examen requiri per Episcopum, aut eius Vicarium, & examinatores Synodales; & subdit, quòd Clem. VIII. mandauit ita obseruari hoc decretum, excipiendo aliqua Monasteria, & capita Ordinum, idem tradit Selles *in select. Canon. cap. 112. num. 28.* vbi attestatur, ita resolutum in Camarinens. 20. Martij ann. 1621. Aldana *in compend. Canon. resolut. lib. 2. tit. 8. num. 38.* vbi inquit, hoc seruari debere, non obstante Breui Pij V. ann. 1577. quo maximè regulares nituntur, vt suprà retulimus, & ita fuisse resolutum per sacram Congregationem Episcoporum sub die 6. Februarij ann. 1627. & est videndus Aug. Barbosa, qui alios adducit, *in nouiss. collect. ad Concil. d. cap. 11.* vbi *n. 30.* hoc extendit, non solùm ad Episcopos, verùm & ad Ordinarios inferiores, habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & refert ita resolutum in Rota in Pisciens. iurisd. 16. Octob. 1580. & 5. Maij 1589. coram Gipsio, & in eadem 20. Octob. 1593. coram Peña, & 15. Iunij 1590. coram Plato.

sic inquiens: *Si Monachus es, quid facis in turba, si amas silentium, cur declamantibus assiduè interesse delectaris? Tu semper ieiuniis, & fletibus insistere debes. Et tu philosophari quaris? Simplicitas Monachi philosophia eius est. Sed docere (inquis) alios volo. non est tuum docere, sed plangere. Si tamen Doctor esse desideras, audi quid facias. Humilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocentia vitæ, & sanctitas conuersationis tua docere habent alios*: & conducunt alia, quæ de claustrali Monachorum obseruantia latè tradit Nauarr. *in cap. statuimus, num. 31. cum seqq. 19. q. 3. & in cap. non dicatis 12. quæst. 1. ex n. 72.* Et Petr. Gregor. 2. *par. syntag. lib. 15. cap. 15. num. 4. & seqq.*

35 Vnde videmus, quòd † & in ipsis Ecclesiis secularibus, seu parochialibus, vbi Monachi collegialiter habitant, minimè potest Monachus animarum curam habere, sed potius debet ab Episcopo Capellanus secularis institui, qui populum regat, de consilio Monachorum, vt docet elegans text. & in nostro proposito valdè notandus *in cap. 1. de Capell. Monach.* cui similis est text. *in cap. Monachi, de statu Monachor.* vbi Abbas *num. 5.* Et Siluest. *verb. Religioso 7. num. 7.* notabiliter docent, quòd si aliquando † ob defectum Sacerdotum seculariũ, hæc cura regularibus committatur, debet cessare, data illorum copia, & idoneitate, tum vt beneficia secularia secularibus commendentur tùm maximè, vt Monachis tollatur materia vagandi, visitandique domos mulierum pro confessionibus, & aliis.

37 Quod certè longè magis † in regularibus, qui nostrorum Indorum Doctrinas regunt, vereri possumus, cùm ruri, soli, & extra claustra vitam degant, pecuniis, & propriis inhient, & assuescant, & fœminarum laqueis impediantur, vel certè impetantur, quas sibi dicto, imò & nutu obsequentes habent, & alia quotidie mala contingere videamus, quæ dolere, & delere potius expedit, quàm referre: vt in simili solita elegantia facit D. Hieron. in epist. ad Rustic. Quæque ipsos Religiosos, interim dum Doctrinis inseruiunt, labefactant, 38 & † postquàm illis absoluti, ad Cœnobia redeunt, minus patientes, & obseruantes Monasticæ disciplinæ, & obseruantiæ regularis efficiunt. Quod testor me à plurimis, & grauissimis ipsorum Religiosorum audiisse, & idem ante me testatur doctissimus, & religiosissimus Pater Ioseph. Acosta, qui res Indicas in spiritualibus, & temporalibus penitissimè calluit, *lib. 5. de procur. Ind. salute, cap. 16. pag. 541.* his verbis: *Alterum verò, meo iudicio non isto inferius in ipsosmet regulares recurrere sentio ego, imò verò sentiunt, & gemunt ipsi, quorum prudentissimus, atque optimus quisque copiosè deplorat, propter susceptas parochias Indorum Religiosorum Ordines esse collapsos, atque inde & disciplinam extenuatam, quod certè dolendum est, &c.* Et iterum *cap 19. pag 549. & seqq.* vbi rationes adducens, cur Religiosi Societatis Iesu noluerint se his Doctrinis, siue Parochiis Indorum facilè immiscere, quamvis sæpè ad eas vocati, seu inuitati fuerint, sic ait: *Sed contemni non possunt, cùm occurrant nobis tot viri Religiosi, & pij, qui non minus amico, & sincero animo trepidationem nostram in suscipiendis Parochiis vehementer probent, confirmētque se longa experientia didicisse Religioni suæ plurimum eiusmodi Parochias incommodasse. Itaque permulti graues, & pij viri in suis Capitularibus Conuentibus agitarunt de Indorum Parochiis deserendis, ne & regularibus suis nocere pergerent, & maximas ab Episcopis, à Patronis, & à præfect. Regiis molestias sustinerent*: & post alia sic rursus his, quæ modò tetigimus, valdè cohærenter: *Atque vt omittam reliqua, quæ non leuia sunt, duo manifestè habent Parochiæ Indorum grauissima incommoda. Vnum est continentiæ periculum propter parochorum miram solitudinem, ac libertatem quiduis perpetrandi, cum perpetua quadam esca libidinis, & fœminarum aspectu, colloquiis, rei familiaris vsu. Ad quæ accedit (vt cumulum faciã) mira ipsarum fœminarũ facilitas, rarus pudor, resistendi vis propemodum nulla, sæpè etiam spontè oblata copia. Hoc igitur vnum est: alterum verò non leuiùs iudicio meo, quòd ex lucri specie nascitur, & cupiditatis opinione, siue vera illa, siue falsa sit, omnia Parochi studia respergit, propemodumque corrumpit, &c.*

Adducam † quoque alium testem domesticum, & nouissimum, nec minori verbi diuini propagandi, & Indorum saluti, ac conuersioni consulendi zelo flagrantem, Reuerendum nempè, & Religiosum Patrem Fr. Bernard. à Cardenas Franciscanorum, in Peruana prouincia Concionatorem egregium, & nunc in Episcopum Paraguaicum electum, qui in libello nuper Regi, Regióque Indiarum Senatui oblato, §. 3. *fol. 20. & 21.* sic inquit: *Y si por esto quisieren los Religiosos dexar las Doctrinas, nunca otro mal les venga à las Religiones, pues tantos se les recrecen de tenerlas. Harto mejor estuuieran en sus Conuentos recogidos, que expuestos à tantos riesgos, y peligros, con tan gran detrimento da la Religion, cuya regla no sè si pueden guardar debidamente, estando apartados de los Conuentos, en los pueblos de los Indios, donde està vn Religioso solo entre mil peligros, y señor de su libertad, &c.* 39

Tertiò, pro eadem Parochiarum regulariũ amotione potest, & solet considerari, quòd † cùm hi se omninò virtute suorum priuilegiorum exemptos asserant, & prætendant à iurisdictione Episcoporum, nunquam satis cum ipsis conueniunt in administrandis Parochiis Indorum, neque ab illis institui, imò nec licentiam ad id petere, examinari, visitari, aut corrigi patiũtur. Quod est planè à dispositione Concilij Tridentini, & totius Ecclesiæ obseruantia, & consuetudine alienum, & prætereà à praxi, & forma à Regibus nostris constituta circa horum beneficiorum prouisionem, & præsentationem: quam iidem ipsi regulares insuper habent, dum ex sola suorum Superiorum nominatione, vel Capitularium sui diffinitorij tabularum (quas ipsi vocant) electione, se pro Parochis gerunt, quæ omnia quanta damna, quantasque perturbationes generare soleat, cum Indorum certè magno malo: non minus grauiter, quàm solet reliqua, considerat Acosta *d. cap. 15. pag. 542.* Cùm Episcopi oues sibi commissas satis pascere nequeant, & Præfecti ipsorum regularium eas, tanquam alienas ducant, raróque illarum querelis commoueantur. † & simplicitati Euangelicæ vehementer incommodet hæc statuum varietas, & diuersitas, vestemque lana, & lino contextam induere, iuxta illud *Deuter. 22. ad Ephes. 4. & Leuit. 19. & 22.* ibi: *Non arabis in* 40 41

in boue, & asino, quod benè expressit celebris text. *in cap. in noua 16. q.7.* ibi: † *In vno
42 eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Moyse: Non arabis in boue simul & asino, id est, homines diuersæ professionis in officio vno non sociabis*; facit text. *in cap. quoniam, de offic. Ordin.* ibi: *Vnum corpus dimisa capita quasi monstrum*, & multa alia, quæ tradit Mart. Delr. *in Adag. sacr. par.1. adag.129. pag.134.* & Concil. Tridem. *sess.24. de reformat. cap.10.*
43 plurimasque † quotidie tragœdias pariat, vt subdit idem Acosta *eodem lib.5. cap.16. pag.550.* cum Episcopis ipsis, cum Proregibus, aliisque Præfectis Regiis, & cum Patronis rursus & Prætoribus, Indorum, quibus Regia subsellia assiduè crepant, & simultates, odia, & graues calumniæ concitantur.

Denique facit, quòd causa, quæ ab eisdē Re-
44 ligiosis prætexitur ex eo, quòd † mediantibus harum Doctrinarum stipendiis se, & suos Conuentus exhibent, & sustentant, iam hodie ad nō causam rediisse videtur, cùm vbique tam ex populorum eleemosynis, quæ suntillorum in communi capaces, sufficienter, imò & abundanter se
45 alere possint. Vnde † dicta stipendia ipsis Doctrinariis pro parte cedunt, & pro alia parte in sumptus non necessarios erogantur, vel ad superiores ipsarum prouinciarum, vel in Hispaniam remittitur, pro eorum arbitrio dispensandum, quod obuiari magis expedit, quàm permitti. Vt omittam, talem causam non posse hanc actionem iustificare, quia, vt inquit Eugenius Pontifex *in cap. placuit, el 2. 16. q.1. Communi*
46 *Concilio placuit*, † *vt nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat.*

47 Vnde multi sunt, qui existiment, † dictarum Doctrinarum appetentiam ex parte Religiosorum ex propriis commoditatibus, quas in illis experiuntur, procedere; teste enim Diuo August. *lib.1. serm. Domini in monte, cap.3. Non relinquitur sine dolore, quod cum delectatione retinetur*: & huc referant repugnantiam, quam in illis deferendis, seu relinquendis faciunt, & semper fecerunt; expendentes, siue applicantes illud Moyses *Deut.13. Recalcitrauit dilectus*
48 *impinguatus.* Maximè cùm videant viros † inter eos grauissimos dictas Doctrinas appetere, & velut in præmium aliorum laborum expostulare, quas per alios iuniores Religiosos deseruiunt, cùm ipsi plerumque sint idiomatis Indorum ignari. Quod repugnat dispositioni Trident. *sess.7. de reform. cap.3.* expresè requirentis: *Quòd Parochus sit nobilis, atque per se ipsum curam animarum exercere possit*, de quo *infrà* latiùs agemus.

Pro parte verò Religiosorum, vt in dictis Indorum Parochiis conseruentur, & tueantur, alia non leuiora argumenta considerari possunt,
49 & solent, quorum primum † petitur ex sudoribus, & laboribus, quos ipsi, à primis detectionis temporibus, in conuersione, & instructione Indorum exantlarunt, qui efficiunt, vt vel magis à studio regularium auersus, negare non possit, illorum operæ, & labori deberi potissimum huius Indicanæ Ecclesiæ primordia. Ad quam promouendam, vt benè consi-
50 derat Acosta *d. cap.15. pag 541.* † nulla ex Hispania classis soluit, quæ Regiis sumptibus Nouo huic orbi plures Religiosorum greges non transmiserit, & transmittat, nimirum, vt curam Indorum hi potissimùm suscipiant. Regiamque conscientiam, quoad liceat, exonerent. Vnde † 51
durum, & inhumanum esse videtur, si pro præmio repulsam patiantur, & alij ad paratam ab his messem colligendam vocentur, contra *l. quod si minor, §. Scæuola, D. de minor.* ibi: *Si verò iam distracta hæreditate, & negotiis finitis ad paratam pecuniam laboribus substituti veniat, repellendus est*, & alia quæ adduxi *suprà lib.2.* Qua consideratione præter Acostam vtuntur Fr. Franc. Torquemada *in Monarch. Indiana, lib.5. cap.25. pag.712.* & Fr. Ant. Remesal *in hist. Guathemal. lib.11. cap.5. & 6.* vbi alia in eius corroborationem adducit. Et Ego expendo plura summorum Pontificum priuilegia, pluresque schedulas Regias, † in quibus eisdem Religiosis 52
debitæ gratiæ redduntur ob sedulam operam, & diligentiam quam in hoc studio, siue stadio nauarunt, & præsertim illam ann.1583. de qua *sup. hoc cap. num.41.* ibi: *Y que el efecto de auer encargado à los Religiosos las dichas Doctrinas, ha sido mui conforme à lo que se procuraba, y procura, y que con vida Apostolica, y santa perseuerancia han hecho tanto fruto, que por su Doctrina, mediante la gracia, y ayuda de Dios nuestro Señor, ha venido à su conocimiento tanta multitud de almas.*

Secundò, quia (vt idem Acosta considerat) negari nō potest † à Religiosis viris religiosiùs, 53
accuratiùsque Neophytos institui, & exemplo vitæ magis, quàm à clericis secularibus adiuuari. Nam, vt nihil aliud, ipsa habitus professio cohibet, vt castiùs vitam instituant, præsertim (vt Ego addo) qui iuxta ipsas Doctrinas Monasteria construxerunt, vbi sociatim, & regulariter degūt, qualia in Noua-Hispania multa esse audio, & in Peruanis prouinciis nonnulla, non sine magno spirituali, & temporali Indorum bono constructa, quibus Religiosi omnes intendunt, & mutuis velut auxiliis assistant. Quod clerici seculares nec faciunt, nec facere possunt, cùm soli sint, & suis magis, quàm Indorum, commodis frequenter prospiciant. Vnde † illos magis, 54
quàm hos ipsi Indi amant, & reuerentur, vt plurimis exemplis notatu dignis comprobat Torquemada in Monarch. Indiana, *lib.19. per totum*, qui idem *lib.15. cap.1.* damna commemorat, quæ ex administratione secularium, vt plurimum patiuntur.

Et vt demus † inter Religiosos vnum, aut 55
alterum vitiosum, vel discolum fuisse, id certè mouere non debet, vt ab officio Monachos omnes cessare iubeamus, vt in terminis benè animaduertit, & pluribus auctoritatibus probat Fr. Placid. Reinos. *in lib. de Magist. Christiano, cap.38.* & glossa elegans *in cap. in Parochia 16. q.1.* quæ expresè docet, quòd cum Monachi magis probati sint, quàm clerici seculares, vtiliores inueniuntur ad hoc ministerium: quod & tradit Abbas *in d. cap. quod Dei timorem, de stat. Monach. num.13.* inquiens, † Regulares posse promoueri ad Ecclesias curatas seculares propter beneficium prædicandi principaliter, & sic propter bonum curæ, & sequitur Cardin. *in Clem.1. de elect. num 20.* vbi de communi testatur, Siluester *verb. Religio, §.7. num.3.* & est communis opinio secūdùm Cosmam Guimier *in pragm. sanct. tit. de collat. §. illi*

verò, gloss. Religiosis, ad fin. & latè Philipp. Prob. ibid. *in addit. num. 5.*

Tertiò, pro eadem parte perpendi potest, quòd licèt in Monachis, qui solitudinem, & vitam contemplatiuam profitentur, verum esse possit, id quod ex aduerso obiicitur, nempè ad aliorum instructionem, & Doctrinam, etiam ob curam animarum euocandos non esse, quia Monachus non docentis, sed plangentis ha-
57 bet officium. Id † tamen in aliis, & præsertim in regularibus Mendicantibus non procedit, qui non solùm stantibus specialibus priuilegiis, verùm & de iure communi Parochiis præfici possunt, *d. cap. quoad Dei timorem, vers. Et per antiquos Canones*, cap. auctoritate, & cap. in Parochis, cum aliis 16. q. 1. ibi: *Sacerdotibus Monachis Apostolorum figuram gerentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata soluere*; & docet latè D. Thom. 22. *q. 88. art. 2. & q. 87. art. 1.* vbi probat, Religiones, præcipuè Mendicantes, ad populi instructionem institutas esse, & Acosta *d. lib. 5. cap. 16. in princip.* inquiens: *Non esse censendum alienum ab instituto Religioso, si Christi amori, fratrumque saluti cedat, interdum accurata illa communis vitæ, & regulæ disciplina Christi præsertim Vicario, ita & publicas, & priuatas leges interpretante.*

58 Et in eod. cap. ad finem subdit, quòd † etiamsi Religiosi parochiis sibi commendatis carerent, parochis ipsis, atque Episcopis auxiliares manus præbere deberent, & cum summa eorum beneuolentia verbum Dei inter ipsos Indos disseminare, atque eos audiendis confessionibus, cæteroque omni officio prosequi: & rursus *cap. 17. in fin. pag. 545.* agens de Religiosis Societatis Iesu, & quòd eis pro viribus Indorum salus procuranda sit, inquit: *Et si verò ad hanc Occidentalem Indiam serius aliquando, & parcius Societas Iesu euocata est, tamen de benignissima Domini prouidentia certò mihi persuasum habeo, non inferius futurum operæpretium. Neque vllo vnquam tempore Societatis huc missæ operam cessaturam. Nam cùm tot tantisque rationibus rei Indorum procurandæ constricti teneamur, militiæ desertores, penè etiam proditores habeamur, necesse est, si non omnes neruos in hoc opus Domini, vel prætermissis cæteris contendamus.*

Quarto facit, quòd periculum incontinentiæ, & auaritiæ, quod in Religiosis Doctrinis præpositis timeri potest, & alia damna, quæ cótingunt ex eo, quòd extra claustra vagentur, lógè magis in clericis secularibus vereri possunt;
59 † cùm certum sit pro illis præsumptionem extare, quòd melioris frugis in omnibus sint, & magis timoratæ conscientiæ, vt tradit Abbas *in cap. estote misericordes, de regul. iur.* Tusch. *litt. R. concl. 131.* & D. Bernardus relatus à Mosconio *de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 4 cap. 1. pag. 504.* vbi inquit, quòd Religiosus rarò cadit, velociùs surgit, citiùs purgatur, incedit cautiùs, viuit quietiùs, innouatur frequentiùs, moritur confidentiùs, remuneratur copiosiùs, & similia, quæ colliges ex D. Thom. *in 2. 2. quæst. 184. & seqq.*

Et quia non officit, quòd extra claustra vagari videantur. Nam etsi text. *in cap. ne pro cuiuslibet 16. q. 1.* docere videatur Monachum,
† curato seculari Præfectum, liberum, & 60
exemptum manere à iurisdictione Prælatorum Regularium, quasi Monachus esse desinat, nec vllam habeat cum primo Monasterio communionem, quod & tenet Abbas *in cap. 2. num. 3. de statu Monach.* & quòd debeat se conformare in horis recitandis, & in aliis cum more Ecclesiæ, & personarum, cui deseruit, & cum quibus conuersatur, *arg. cap. recolentes, de stat. Monachor. cap. 1. dist. 41. cap. fin. 12. dist. Clem. 2. de celebratione Miss.* vbi gloss. *verb. Licitè, gloss. 1. in cap. vnico 18. q. 1.* Siluester *d. verb. Religio 7. nu. 4.* & Albert. de Ferrariis *in tract. de horis Canon. n. 62. in vol. 9. tract.* Hoc tamen in his Doctrinariis Indorum nequaquam procedit, qui non ob id, quòd Indorum paro- 61
chiis deseruiant, desinunt esse Religiosi sui Ordinis, & Religiosorum nomine comprehendi, vt in simili notat gloss. *in Clement. Religiosum, de procurat.* gloss. *verb. Religiosi, in Clement. 1. de decimis*, Felin. *in cap. tua, de iur. iur.* & Rebuff. *in prax. benef. tit. de translat. Monach. num. 3. pag. 308.* Quinimò manent sub obedientia, & disciplina suorum Prælatorum, & ab illis visitari, & corrigi possunt, prout quotidie visitantur, & corriguntur. Quia
† regularis habitans extra Monasterium iussu 62
Prælati, censetur intra illius septa manere, vt docet text. celebris *in cap. 1. de priuileg. in 6.* ibi: *Cùm non sit inconueniens aliquem vtrobique locum habere Monachi, cùm vnum alteri subesse Monasterio, vel ab ipso noscitur dependere*, Abbas *in cap. ex rescripto, de iureiurando, num. 5.* Siluest. *verb. Religio 3. q. 19. vers. 2.* & Nauarr. *in cap. statuimus, num. 74. 19. q. 3.*

Et licèt aliqui Prælati impetrauerint quoddam Breue, vt possent hos Curatos regulares in omnibus visitare, sub ea relatione, & ratione, quòd † extra claustra degebant, Religiosi 63
tamen in supremo Indiarum Senatu comparuerunt, & illud Breue colligi petierunt, tanquam sinistrè impetratum, & in eodem Concilio non præsentatum. Ad quod expedita fuit schedula dat. Pintiæ 3. Septemb. ann. 1601. ad Peruan. Proreg. Dom. D. Ludou. à Velasco, & Archiepiscopum Limanum. Quia veriùs esse constitit, quòd intra claustra viuere dicuntur vt expressè declarauit Clemens VIII. in Bulla quæ originaliter seruatur in Conuentu D. Francisci Limensi, & ita habet:

Clemens Papa VIII. ad perpetuam rei memoriam, Religiosorum quorumcunque, qui ad salutem animarum Christi Fidelium procurandam Fidelem operam præstant, prospero, ac tranquillo statui libenter consulimus, prout in Domino salubriter conspicimus expedire. Cùm itaque in partibus Indiarum multi Fratres Ordinis Minorum de obseruantia sancti Francisci, ad Indos nouiter ad Fidem conuersos Christianam doctrinam edocendos, eorumque animarum curam exercendam, ob penuriam Sacerdotum secularium, ex Apostolica sedis speciali indulto deputari soleant, qui ab eorum superioribus nominati, ac à locorum Ordinariis, seu eorum officialibus approbati priùs fuerint. Cùmque, sicut accepimus, fratres, sic ad Curam animarum deputati, licèt extra claustra in locis, in quibus pro tali administratione deputantur, morentur, nihilominus certis cuiusque hebdomadæ

diebus

diebus ad Conuentus, quos in locis principalibus habent, accedere debeant, & Commissarios generales, aliosque Superiores, quibus subsunt, & obediunt, & à quibus visitantur, habeant, ita, vt extra claustra Religionis morari minimè dici possint. Nos eorum quieti, & tranquillitati prospicere volentes, ex voto venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, super consultationibus, & negotiis Episcoporum, & Regularium Præpositorum; Fratres prædictos Ordinis Minorum de obseruantia, ad animarum curam exercendam, vt præfertur, deputatos, in concernentibus curam animarum, Ordinario loci subesse, in reliquis verò non Ordinario loci, sed suis Superioribus subiectos remanere, de quorum licentia extra claustra degunt, sicque ab omnibus censeri, ac ita per quoscunque iudices Ordinarios, & delegatos iudicari, & definiri debere; ac irritum, & inane quidquid secus super his, à quocunque quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus, & declaramus. Quocirca quibuscunque locorum Ordinariis in Indiarum partibus constitutis, per præsentes committimus, & mandamus, ne Fratres prædictos contra præsentium tenorem super præmissis vllatenus perturbare, molestare, vel inquietare audeant, vel præsumant, quinimò illis in eisdem præmissis, efficacis defensionis præsidio assistant, & faueant. Contradictores quoscunque per censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis quarumuis Ecclesiarum, necnon dicti Ordinis, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia, roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, vt præsentium transumptis, etiam impressis, vel manu Notarij Apostolici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus ipsis haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datis Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 8. Nouembr. Pontif. N. ann. 9. M. Vestrius Barbianus.

Ex quibus patet responsum ad obiectionem
64 contrariam, † quod non habebunt, qui eos corrigere valeant, cū ex dicto Breui appareat, quod suis Prælatis, & Commissariis subsunt, ac si intra claustra morarentur. Et ad illam aliam, quod formam iuris patronatus Regij non obseruant, Respondent, se illud in omnibus reuerenter, & humiliter obseruare, quatenus sui instituti, & priuilegiorum Apostolicorum regulæ patiuntur, & coram Proregibus, & Gubernatoribus Regiis Doctrinariorum, quos idoniores putant, nominationes proponere, vt ab illis approbentur, & confirmentur, quod sufficit ad recogni-
65 tionem subiectionis & iuris patronatus: † cum confirmatio arguat superioritatem in confirmante, ex latè traditis à Grœuæo *lib. 2. pract. concl. 1. n. 1.* & à Nobis *sup. lib. 2. c. 26. num. 27.*

Atque hæc planè sunt, vel ad hæc reduci possunt, quæ pro vtraque parte in hac difficili, & controuersa quæstione expendi posse vi-
66 dentur. In qua sanè † Ioseph. Acosta *d. cap. 16.* ad finem concludit, quod si Sacerdotes sæculares, & merito, & numero pares, Indorum Parochiis inuenirentur, fortassis esset magis è re Indorum, vt Religiosi ab illis abstinerent, auxiliares tamen manus (vt suprà dixi) ipsis Parochis sæcularibus, & Episcopis præbentes, & verbum Dei inter Indos disseminantes. In eadem etiam sententia est † Ioan. Matienz *in tract.* 67
M S. de moderat. Reg. Perù, 1. part. cap. 37. inquiens, oportere, quod Doctrinarij Indorum sint Sacerdotes sæculares, vel si Religiosi admittantur, iurisdictioni Episcoporum in omnibus subsint. Et Ego † quoque cum in Lima- 68
na Cancellaria Auditoris munus exercerem, & illa per sched. ann. 1618. rogata esset, quid super hoc articulo censeret? cum omnibus fere eiusdem Audientiæ Collegis pro Sacerdotibus sæcularibus consului, & Proregis, atque ipsorum Collegarum consensu propria manu epistolam ad Regium Senatum Indiarum scripsi, cuius tenorem hic non grauatè subnecterem, nisi prolixitatem vererer. Sub ea tamen cautione, vt hæc mutatio sensim, & paulatim fieret, & omnes Doctrinæ Religiosis conseruarentur, circum quas Monasteria suorum Ordinum fundata reperirentur, saltem numerum quatuor Religiosorum habentia, & præsertim illa, quæ Franciscanis obediunt, in quibus minus auaritiæ, & cupiditatis conspicitur. Necnon & aliquæ, licet paucæ numero, quas Religiosi Patres Societatis Iesu ad suam curam, & tutelam receperunt. In quibus mirum est, quantum vigeat, & floreat ipsorum Indorum in Religione, & vitæ politicæ institutione profectus, & defensio, ac titulo ab iniuriis, quas ab Hispanis, Hybridis, & Æthiopibus, & à propriis etiam Prætoribus pati solent. Et video, ac gaudeo meum iudicium probari à religiosissimo, & prudentissimo Patre Ioseph Acosta *d. lib. 5. cap. 20. pag. 553.* vbi admittit † in Societate Iesu eas 69
Parochias, vbi simul eiusdem Societatis Collegia erigi possint, atque inde Sacerdotes prodire ad Parochias procurandas, qui tamen superioris & curæ, & oculis pene subessent & religiosi iuuari, & inuisi, & commutari, cum esset opus, facilè possent. *Ita enim* (inquit) *fieret, vt Indorum rationibus consuleretur ordinaria nostrorum præsentia, & ipsis religiosi instituti nihil deperiret.* Idémque hoc genus Doctrinarum maximè probari vidi, & audiui à grauissimis Prælatis sæcularibus, & regularibus Indiarum, & est in Noua-Hispania vsitatum, vbi Monasteria in oppidis Indorum passim ædificata sunt. Et in Regno Peruano sunt aliqua eiusdem exempli, quale est Franciscanorum *de Xauja*, *Caxamarca*, & *Chiclayo*, & Augustinianorum de *Guadalupe*, & *Capacauana*, † & Societatis 70
Iesu de *Santiago de Lima*, vulgò, *el Cercado*, & de *Iuli*, quod omnibus typus esse potest in prouincia de *Chucuito.* Vnde pluribus schedulis Regiis cauetur, vt dicti Patres faueantur, & ad similes Doctrinas capessendas alliciantur, præsertim in epist. quadam ad Dom. Proregem D. Francisc. à Toleto anno 1574. *tom. 1. pag. 113.* & in alia ad D. Martin. Enriquez 1583. & nouissime in alia ad D. Principem Squillacens. dat. Matrit. 18. Mart. ann. 1620.

Extat quoque † alia schedula Regia satis 71
celebris, dat. Matriti 3. Decembris ann. 1570. *tom. 1. impress. pag. 103.* quæ eiusmodi Vicarias trium, vel quatuor ad minus Religiosorum, circa Doctrinas ipsis commendatas

fieri, & construi iubent, ne soli sint, & vt commodius Indos curent,& administrent.Quod dispositioni iuris communis conforme esse vi-
72 detur, quæ semper requirit, † vt Monachus, qui extra suum Conuentum habitat, alicui beneficio, vel officio deseruiens, secum habeat in socium alium Religiosum de suo Conuentu, quia solus viuere non debet, *cap. 2. de statu Monachorum*, ibi: *Nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent: Salomone dicentes:Væ soli,quia cum ceciderit, non est, qui subleuet eum: cap. illud 7. quæst. 1. cap. in omnibus*, 81. *distinct.* Clement. *ne in agro*, §. *ad hæc*, *de statu Monach. l. 24. & 25. titul.7. part. 1.* Vnde inquit Innocent.*in dicto cap.*quod
73 Dei timorem, quod † Monachus nullo modo potest esse sine Monacho, quem sequitur Abbas *ibidem num 9.* Imola *in cap. fin. num. 8. de cleric. ægrot.* & Rebuff. *in prax. benef. titul. de Vicar. Episcop. num 51. pag. 53.* Et huc tendit quædam schedul. Pardi 20. Nouembr. 1606.
74 quæ curari iubet, † vt duo semper Religiosi in Doctrinis constituantur, vnus senis, & alter iunior, prout in Nouo-Regno Granatensi ob-
75 seruatur. Quod † longè certius procedit, & seruandum est, vbi Ecclesia Parochialis, cui Monachus præficitur, subiecta est Monasterio, & sub eius obedientia persistit, vt in nostris Doctrinis contingit, vt docet gloss. *verb. Ad claustrum, in d.Clement.ne in agro, §. ad hæc*, & alia adducens Segura de Aualos *in direct. iud. 1. part. cap. 12. num.3.* Et quamquam (vt con-
76 cludit Acost. *d. cap. 20. in fine*) † Et diaboli inueteratæ inuidiæ, & hominum fragilitati nihil sit vnquam satis tutum: verum in re ardua, atque vndique difficultatibus plena, quæ à periculo longius absunt, ea pro tutis consilia reputari debent.

Sed licet mihi hæc ita componi, & resolui
77 posse viderentur, Supremus † tamen Senatus Indiarum, & plures alij Viri grauissimi, qui ad hoc dubium decidendum sæpè (vt suprà dixi) de Regis nostri mandato coadunati fuerunt, auditis hincinde partium allegationibus, & visis variis, & inter se valdè pugnantibus Proregum, Prælatorum, & Audientiarum relationibus, in quibus inspiciendis integrum fere lustrum consumpserunt, nihil adhuc innouandum circa mutationem Doctrinatum declararunt: idque serio, & maturè Regi nostro consuluerunt. Quo tamen cessarent dubia, & difficultates, quæ ortæ fuerant, & quotidie suboriebantur super modo administrandi dictorum regularium, & an examini, visitationi, & correctioni Ordinariorum subessent, & Regij patronatus formam in nominationibus, præsentationibus, & institutionibus eorum, qui ad Doctrinas proponebantur, hunc, qui sequitur, ordinem seruari iusserunt :: *Que por agora, y en el interin que su Magestad no mandasse otra cosa, las Doctrinas quedassen, y se continuassen en los Religiosos, como hasta aqui sin que por ninguna via se innouasse: que en quanto à poner, y remouer los Religiosos Curas, todas las vezes que fuesse necessario se hiziesse por el Virrei, en nombre de su Magestad, guardandose en los nombramientos, y promociones en Nueua-España, la forma con las calidades y circunstancias con que se haze en el Perù: porque de otra manera no era la voluntad de su Magestad, que fuessen admitidos al exercicio, y seruicio de las Doctrinas, ni que se les acudiesse con los emolumentos de ellas.*

Que los Arçobispos, y Obispos por sus personas,o por las que ellos eligiessen,estando impedidos, pudiessen visitar los Religiosos Doctrineros en lo tocante à la administracion de Curas, y no en mas, visitando las Iglesias, Sacramento, Crisma, Cofradias, limosnas dellas, y todo lo que tocasse à la mera administracion de los santos Sacramentos, y ministerio de Curas, vsando de correccion y castigo en lo que fuesse necessario, dentro de los limites, y exercicio de Curas restrictamente, y no en mas.

Que en los excessos personales de las costumbres, y vidas de los Religiosos Doctrineros, no quedassen sugetos à los Arçobispos, y Obispos, para que los castigassen por las visitas, aunque fuesse à titulo de Curas, sino que en caso que se tuuiesse noticia de excesso, sin escribir, ni hazer processos, auisassen secretamente à sus Prelados regulares, para que lo remediassen, y que si no lo hiziessen, los Arçobispos, y Obispos pudiessen vsar de la facultad que les dà el santo Concilio Tridentino, de la manera, y en los casos que lo pueden hazer con los Religiosos no Curas. Y que en este acudan al Virrei, que los ha de nombrar, y poder remouer, à representarle las causas, para que lo haga, como se ha hecho, y haze en el Perù.

Que por lo susodicho no puedan los Religiosos adquirir propriedad, ni perpetuidad en quanto à las Doctrinas,en perjuizio del patronazgo Real, ni sea visto derogarse la iurisdicion ordinaria en los casos que conforme à derecho, y al santo Concilio de Trento, les toca conocer à los Prelados de las causas de los Religiosos.

De quibus omnibus articulis expedita fuit schedula Regia generalis, data Matrit. 22. Iunij ann. 1624. quæ † adhuc à Religiosis Nouæ- 78
Hispaniæ variis difficultatibus, & contradictionibus inuoluebatur, causantibus per eam regularis obseruantiæ suæ instituta conuelli, & priuilegia à summis Pontificibus concessa quassari,& Diffinitorij electiones inuerti, & propalari. Vnde fuit necessarium, vt altera schedula expediretur, dat. Matrit. 11. Aprilis ann. 1628. ad Proregem Nouæ-Hispaniæ Dom. Marchionem de Cerraluo directa, quæ superiorem ad vnguem seruari iussit; ita tamen, vt non cogeret eos tabulas officiorum ad se remittere, antequam in diffinitorio publicarentur, & Guardianos permitteret Parochorum munus in Doctrinis obire, dummodò ipsi iidem ad id muneris per se habiles reperirentur. Quam item schedulam cum dictus dominus Prorex executioni tradere vellet, maiores adhuc turbas dicti Religiosi Nouæ-Hispaniæ concitarunt, dicentes per sinistram relationem, & ad instantiam, & nimiam importunationem Episcoporum, dictas schedulas impetratas fuisse. Vnde necesse fuit, vt denuo super eodem articulo audirentur, Regio ad id decreto impetrato; iudicibusque ex supremo Senatu Indiarum, & aliis iterum designatis. Qui tamen, frequentioribus calculis in decisis per priorem illam schedulam, de qua suprà permanserunt, & † Doctrinarios regulares ab Ordinariis exa- 79
minari, & remoueri posse, & debere declararunt,

runt, quamuis Superiores, vel Guardianos se esse dicerent Vicariarum, de quibus examinandis, vel visitandis agebatur, super quo alia nouissima schedula cum suprà dictarum relatione, & confirmatione expedita fuit Matriti 10. Iunij ann. 1634. non solum ad Nouam-Hispaniam, verum & ad omnes alias Indiarum prouincias remissa, & præcisè obseruari iussa per aliam 17. Decembr. eiusdem anni 1634.

Cæterum quoniam adhuc Religiosi non quiescunt, & aliquæ aliæ quæstiones vtiles discutiendæ supersunt, quæ harum Doctrinarum tractationem valdè concernunt, quo iure, ac ratione prædicta nitantur, distinctius in distincto, quod sequetur, capite disputare operæpretium erit. Hoc nunc pro colophone addito, quod quamuis vtilitatis, aut etiam necessitatis causa, has Doctrinas regularium admitti, & pro

80 nunc obseruari suadeat, minimè † tamen permittendum est, vt vnus idémque regularis duas distinctas Doctrinas habeat, vel regat, etiam de mandato sui Superioris, *cap. cum singula, de prebend. lib. 6* Ex quo dixit Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispens. cum regul. num.* 3. quod licet Monachus possit vnum beneficium regulare consequi, minimè cum eo poterit habere Capellam, vel pensionem, aut portionem Monachalem. Nam quodlibet † beneficium in-

81 compatibile est in Monacho cum primo. Quod sequitur Nauarr. *in cap. statuimus, numer.* 23. *vers.* 519. *quæst.* 3. quia cessat in hoc causa necessitatis, & publicæ vtilitatis, & proprij lucri, vel quæstus cupiditatem, magis quam salutis animarum respectum sapere videtur. Quod maximè in viris Religiosis reprobatur, vt iidem Auctores docent, & Cardin. & alij *in Clement.* 1. *num.* 10. *de elect.* Abb. *in cap. super eo, de regular. & in dict. cap. quod Dei timorem, num.* 7. *de statu Monachor.* Felin. *in cap. causamque el* 1. *num.* 5. *de iudiciis.* Inde deducentes, quod nec Canonicatum etiam in Ecclesia Collegiata, nec aliud beneficium simplex habere potest.

82 Quare † etiam vbi causa vrgentis necessitatis à summo Pontifice dispensatur cum Monacho, vt duo sui Ordinis beneficia curata habeat, dicitur, quod aliud habeat in titulum, aliud vero in Commendam, & sic, & non aliter Papa consueuit dispensare, vt notat Rebuff *d. praxi, tit. de Commenda, num.* 3. Nauar. *vbi suprà.* Et facit textus *in cap. dudum, de elect. cap. fin* 2. *quæst.* 1. *l.* 4. *tit.* 16 *part.* 1. & Concil. Trid. *sess.* 7. *de reform. cap.* 2. ibi: *Cum valdè felix ille censendus, cui vnam Ecclesiam bene, ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit.*

Quæ nobis facem præbent, vt cognosca-

83 mus, † quid censendum, & faciendum sit de synodis, salariis, siue stipendiis, quæ nostri Doctrinarij regulares ratione suorum beneficiorum accipiunt, & vtrum sibi eorum proprietatem acquirant, vel Monasterio, aut Ecclesiæ, in qua Doctrinam exercent? Et sanè Nauar. *in cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. *num.* 6. in Canonico regulari, non simplici, sed beneficiario, quæstionem proponens, resoluit, suæ Ecclesiæ quærere, vel beneficio, quod non subest suo Monasterio, nec Ordini, quem professus est. Cuius vestigiis hærens Eman. Rod. 1. *tom. quæst. regular. quæst.* 34. *artic.* 7. *per totum*, licet satis confusè loquatur, idem tamen resoluere videtur in quolibet Religioso promoto ad beneficium regulare sui Ordinis, non subiectum illi pleno iure, sed ordinario, saltem quoad institutionem, & destitutionem, & in quolibet Religioso, qui licet habeat beneficium sui Ordinis, non potest ab eo amoueri, nec reuocari ad claustra, nisi fortè ei fuerit imposita annua pensio. Sed verius est, † quod cum Religiosi 84

nihil proprium habere possint, quia id præ cæteris suo instituto repugnat, *cap. cum ad Monasterium, de stat. Monach.* Clement. *exiui de paradiso, de verbor. signif. adeo, vt dubitet* Fr. Eman. Roder. *tom.* 3. *regul. quæst.* 31. *artic.* 1. Vtrum Monachus proprietarius sit dignus Ecclesiastica sepultura? proprietas dictorum stipendiorum non pertinet ad eos, sed victualibus vestuariisque, & reliquis, quæ ad moderatam, honestámque sustentationem concernunt, contenti esse debent, habita etiam consideratione ad oblationes, obuentiones, & alias eleemosynas, quas ab Indis percipiunt, & reliqua Monasteriis ipsorum, pro eorum cultu, & augmento, & necessaria aliorum Religiosorum exhibitione, reseruantur, vt iam olim, & hodie obseruatur in prouinciis Peruanis, & generaliter declaratur, & disponitur per sched. Matr. 19 Decemb. ann. 1586. ad Dom. March. de Villa-Mantique, Proregem Nouæ-Hispaniæ directam, 1. *tom. pag.* 167. Et extat alia eiusdem tenoris ad Dom. Proregem Peruanum Comitem de Villar. ann. 1589. renouatam per aliam Matr. 10. Decembr. ann. 1618. ad Dom. Proreg. Peruan. Princip. Squillacens.

Quæ schedulæ fundari posse videntur in doctrina Cardin. Florent. *ie Clement.* 2. §. *sed tales, de vita & honest. clericor. & in Clement. gratia, de rescript. col. penult.* Qui † tenet, æquè re- 85

gulares Commendatarios, vel titulares disponere posse de his, quæ supersunt de fructibus, & redditibus suarum Commendarum, ac beneficiorum, quam sæculares: quod etiam probat Nauarr. *de redit. quæst.* 1. *num.* 81. contra Sarmient. *eodem tract. part.* 1. *monit.* 11. *num.* 4. *cum seqq.* Vnde cum clerici sæculares de dictis bonis possint, & debeant inter pauperes, & pia opera largiri, ex traditis à Couarr. *in cap. cum in officiis, num.* 2. *de testament.* Gutier. 2. *pract. quæst.* 114. *n.* 9. *cum seqq.* Auendañ. *respons.* 19. *num.* 2. & 3. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 10. *num* 53. *cum sequent.* Et † appellatione paupe- 86

rum, & piorum operum quælibet Cœnobia, & Monasteria contineantur, *cap. de reditibus, cap. quatuor* 12. *quæst.* 1. Nauar. *d. q.* 1. *numer.* 9. & Sarmient. 3. *part. cap.* 3. *num.* 10. Consequens est, vt idem regularibus permittatur respectu suorum Monasteriorum; maximè cum doctrinæ eorum respectu, & nominatione ipsis fuerint assignatæ. Quod tamen Ego intelligerem, vbi Ecclesia ipsius Doctrinæ, siue beneficij reparatione non eget, iuxta ea, quæ tradam *infra cap.* 23.

Et limitare in salariis, seu stipendiis pro seruitio Doctrinæ assignatis, & obuentionibus Doctrinariis ipsorum contemplatione concessis. Nam si proponamus, † Indos, vel eorum Pa- 87

tronos aliquid largitos fuisse pro ornamentis, crucibus, cerealibus, campanis, aut aliis ad cultum diuinum pertinentibus, id nullo modo Doctrinarij poterunt suis Monasteriis applicare,

care, imo neque fecum ad alias Doctrinas, & Ecclesias, etiam Indorum, transferre, ad quas promoti fuerint, vt egregiè notat Innocent. *in cap. in Lateranensi, de præbend.* argum. text. *in l. 1. & in l. legatum, D. de adim. leg. cap. denique* 14. *quæst.* 5. & aliorum, quæ tradit Nauarr. *dict. tract. de redit. quæst.* 2. *num.* 35. *& in Apolog. monito* 46. *num.* 4. *quæst.* 1. Et hoc quoque præuisum, & prouisum reperies in sched. Pinciæ 23. Maij 1559. *tom.* 1. *pag.* 114. Vlyssip. 1582. *pag.* 115. & in aliis statim seqq. vbi simul cauetur, quod tempore ingressus, & egressus beneficij, inuentarium conficiant, & quod specialiter caueatur, quod Ecclesiæ, si quas forte regulares pro Indorum Parochiis ædificauerint, vel domus pro sua habitatione prope eas positæ, clericis sæcularibus relinqui debeant, si quando ad eos dictas Doctrinas transferri contigerit.

88 Planè † in communi bene defendi potest, Religiones Indiarum, interim dum eis dictæ Doctrinæ non auferuntur, possessionem, & dominium, ac ius radicatum super illis habere, atque adeo nomine proprio super illis litigare posse, & vt sibi restituantur, vel conseruentur, vt nuper omnes Religiones litigasse videntur, & præsertim Religiosi Franciscani contra clericos sæculares prouinciæ de Yucatan, & in terminis probat Eman. Roder. 3. *tom. regul. quæst.* 29. *art.* 4. vbi postquam dixit, & docuit Religiosos, præsertim Mendicantes, nulla bona pecuniaria in particulari, nec in communi habere posse, sic inquit: *Dixi in bonis pecuniariis, quia in aliis, tam internis, quam externis potest habere, vt omnes iusti habent Fidem, Spem, & Charitatem, &c. In externis item potest habere, vt in iuribus Ecclesiasticis, vt puta titulo beneficij regularis, aut sæcularis Episcopatus, Abbatiæ, Prioratus, vel Commendæ, quorum dominium, & proprietas ita pertinent ad eos, sicut dominium, & proprietas beneficiorum ad clericos sæculares: vnde perinde possunt agere, & agunt nomine proprio, super proprietate, vel possessione*
89 *suorum titulorum.* Et in specie † defensionis priuilegiorum, & exemptionum cuilibet Religioni, vel statui competentium, & quod grauiter peccent, & puniantur, qui pro eis non pugnant, & satagunt, optimus text. *in cap. quam periculosum* 7. *quæst.* 1. *cap. placuit, & seqq.* 11. *q.* 1. *cap. cum tempore* 5. *de arbitris*, vbi Abbas *num.* 2. idem, & reliqui communiter Scribentes per text. ibi *in cap. si diligenti, & cap. significasti, de foro compet.* Lucas de Pena, omnino videndus, *in l. prohibitum, vers. Et nota, C. de iure fisci, lib.* 10. Syluest. *in summa, verb. Exemptio, num.* 10. *&* 11. & resoluit in terminis Alphons. Viuald. *in candelab. aureo,* 1. *parte, de absolut. num.* 49. & Suarez *lib.* 4. *de immunit. Eccles. cap.* 3. vbi concludit, talem incuriam, vel renuntiationem esse sacrilegam, & iniuriosam statui Ecclesiastico, vel Religioso, imo & ipsi Pontifici, qui eis priuilegia, vel exemptiones concessit, vt per Abbat. *d. cap. cum tempore, num.* 2. Quinimo, & pro præeminentiis, & honorantiis etiam vigilare, & decertare licitè possunt, & debent, vt latè probat Menoch. *cons.* 51. *num.* 2. *lib.* 1. *& cons.* 126. *num.* 1. *lib.* 2. *& consil.* 902. *num.* 1. *lib.* 10. Bersold. *in tract. de praeced. & sess. prærogatiua, in princip.* & plures alij, quos Ego congessi *in meo tract. de præcedent. supremi Consilij Indiar.* §. 3. *per totum.* Dummodo id non faciant per superbiam, & elationem, quod in omnibus Christicolis reprehendit Nicolaus Mamertin. dum dixit:

Semper Christicolis turpe est contendere honoris,
Causa præfractè, perrigidéque nimis,
Hoc docet, & verum est, sua nos per dogmata Christus,
Vtque humiles, mites semper, vbique sumus.

CAPVT XVII.

An, & quatenus regulares Doctrinas Indorum habentes, Regij patronatus formæ Prælatorum sæcularium examini, collationi, subiectioni, visitationi, correctioni, & excommunicationi subiaceant?

SVMMARIVM.

1 *Regulares in præsentationibus Doctrinariorum formam Regij patronatus sequi debent, & quæ illa sit?*
2 *Patronatus Regij forma in Doctrinis regularium, quando, & quomodo in Peruanis prouinciis induci cœperit?*
3 *Schedula anni* 1624. *quæ dedit formam in Doctrinis Religiosorum præsentandis, exponitur.*
4 *Religiosi semper valde recusarunt seruare formam patronatus Regij in Doctrinis Indorum sibi commissis, præsertim in Noua-Hispania, & quare?*
5 *Consuetudo vnius Ecclesiæ, vel prouinciæ non est præcisè ex aliorum moribus indicanda.*
6 *Prouinciæ vniuscuiusque consuetudinem, & statum subditorum illæsum conseruare Principes debent.*
7 *Religiosorum querelis, & incommodis circa patronatum Regium in Doctrinis Indorum seruandum, quomodo consulatur per nouiores schedulas de hoc agentes?*
8 *Doctrinæ Indorum, cum à regularibus ex Regia gratia, & precario possideantur, bene potest in illis formam si bene visam inducere.*
9 *Priuilegia Religiosorum non derogant patronatui Regio in Doctrinis Indorum, sed tantum eos habiles reddunt ad illas regendas, & insignis schedula, quæ hoc apertè decidit.*
10 *Religiosi Doctrinis præpositi ab Ordinariis examinari possunt, & debent.*
11 *Concil. Trid.* sess. 25. de regul. cap. 11. *explicatur,* ibid.
12 *Regulares, licet beneficiis regularibus præfici possint de solo assensu suorum Prælatorum, præficiendi tamen, sunt examinandi ab Episcopo.*
13 *Examen, & approbationem Episcoporum requiri in quibusuis Religiosis Doctrinariis, apertè decidunt plures schedulæ Regiæ, quæ referuntur.*
14 *Doctrinaries regulares Noua-Hispaniæ cur Proreges*

Proreges compellere ad examen Episcoporum subeundum, & Regium patronatum seruandum, ausi non fuerint vsque ad vltima schedulæ promulgationem?

15 *Doctrinarum regularium forma, magna cura, & studio ventilata fuit.*

16 *Breue Pij V. quod aliquam exemptionem Doctrinariis regularibus dare videbatur, ab aliis Pontificibus reuocatum fuit.*

17 *Prælatus nullus potest pati Parochum in sua Diœcesi administrare, quem ipse prius non examinauerit, & approbauerit.*

18 *Parochi, etiam à Rege præsentati, ab Ordinariis locorum examinandi, & approbandi sunt.*

19 *Examen Ordinarij etiam in beneficiis regularium, requirit quædam decisio Rotæ, quæ refertur.*

20 *Beneficia regularia non prouidentur per concursum, etiam stante decis. Trid.*

21 *Prioratus regulares etiam vbi curam animarum annexam habent, per concursum non prouidentur.*

22 *Concursus in Doctrinis regularium expressè excluditur in sched. ann. 1609. licet ea in reliquis Concil. Tridentinum seruari iubeat.*

23 *Regularium Superiores, vel ob hoc, quod Doctrinæ Indorum sibi commissæ, citra concursum prouidentur, maiorem curam in bonis Doctrinariis nominandis ponere debent.*

24 *Monachi, cum ad Parochias ex dispensatione ob Ecclesiæ necessitatem vocentur, magis idoneos eligere debent.*

25 *Guardiani, vel Priores, qui eliguntur, vt simul Parochi Indorum sint, sub mortali digniores eligi debent.*

26 *Regularium consuetudo notatur, & damnatur, qui eligunt Religiosos, alias graues, sed Indiorum idioma non callentes, in Parochos eorum, & hi seruiunt per alium, qui titulum non hebet.*

27 *Parochus iuxta Trid. habilis eligi debet, vt per se curam animarum exercere possit.*

28 *Religiosi, vt Indorum Doctrinis præfici possint, illorum linguam callere debent, ex Motu Pij V.*

29 Quatenus *dictio, non solum modum, verum & conditionem importat.*

30 *Examinatus semel, & approbatus ad beneficium Curatum, an, & quando iterum ab eodem, vel ab alio Prælato examinari, & approbari debeat?*

31 *Examen nouum in qualibet noua Ecclesiæ parochialis prouisione requiritur ex forma Tridentini, etiam si promouendus sit famosissimus Doctor.*

32 *Scholari, qui putabatur idoneus, si collata fuerit præbenda, & posteà reperiatur indignus, debet illa priuari.*

33 *Aptus qui olim fuit iudicatus, ex multis causis potest posteà ineptus, & insufficiens reperiri.*

34 *Prælatus non debet confidere de probatione antiqua alicuius Curati à suis antecessoribus facta.*

35 *Examinatus, & approbatus etiam bis ad duas Parochias, debet ad tertiam examinari, & poterit reprobari, ex Oldrad. & aliis.*

36 *Declaratio Cardin. refertur de iteranda Parochorum examinatione.*

37 *Parochi Indorum iterum, & sæpius examinari possunt ratione idiomatis, maximè vbi promouentur ad beneficia diuersum idioma habentia.*

38 *Examen nouum in Religiosis ab Ordinariis fieri non debere, vbi nulla præcisa causa est, quæ illud requirat, disponit Regia sched. quæ refertur.*

39 *Regulares semel approbati ab Ordinario, vel eius antecessore ad audiendas confessiones, an, & quando possint ab eodem, vel eius successore reexaminari?*

40 *Regulares Doctrinis præpositi, an subiaceant iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum?*

41 *Regulares regulariter sunt exempti à iurisdictione Episcoporum.*

42 *Religiosi Doctrinarij non videtur, quod ab Ordinariis visitari, & puniri debeant, cum hoc ius in ipsos habeant, & exerceant Prælati eorum regulares.*

43 *Corpus vnum diuersa capita habens, quasi monstrum censetur.*

44 *Nemo potest duobus dominis seruire, vel à duobus iudicibus syndicari.*

45 *Iurisdictio indiuidua est, nec potest vno & eodem tempore integraliter apud duos manere.*

46 *Parochiæ Hispaniæ, quæ per Religiosos Monachales, vel Militares reguntur, ab Ordinariorum iurisdictione, & visitatione prorsus exemptæ sunt.*

47 *Visitatio solum videtur concedi Ordinariis in Parochiis regularium, vbi eas per sæculares exercent, ex declarat. Cardin. quæ referuntur.*

48 *Regulares Parochi, saltem ratione talis officij, non possunt excusari à iurisdictione, & visitatione Ordinariorum.*

49 Cap. cum capella 16. de priuileg. *expenditur, & illustratur.*

50 *Hominem eundem diuersis respectibus, diuerso iure censeri, aut à diuersis iudicibus iudicari, nouum non est.*

51 *Regulares, quantumuis exempti, in pluribus casibus subiiciuntur iurisdictioni Ordinariorum.*

52 *Regulares Parochos, saltem quoad officium subesse iurisdictioni Ordinariorum, tenent plurimi Auctores, qui referuntur.*

53 *Religiosos Doctrinarios Indorum, quod, & qualiter in officio officiando subsint iurisdictioni, & visitationi Ordinariorum? plures DD. & sched. tradunt, quæ referuntur.*

54 *Regulares Parochi an generaliter de moribus, & vita, vel solum de officio officiando visitari possint? & de schedulis, & declarationibus Cardinalium de hoc agentibus.*

55 *Curati Ordinum Militarium, & aliarum Monachalium, quando excusentur à iurisdictione, & visitatione Ordinarij, etiam in officio officiando.*

56 *Regulares Parochi an possint ab Ordinariis excommunicari?*

57 *Religiosi maximè Mendicantes habent priuilegium, ne possint ab Ordinariis excommunicari,*

municari, suspendi, vel interdici, nisi in casibus à iure expressis.

58 *Episcopi in decis. Trid. & plurium sched. fundant suam iurisdictionem in visitatione Parochorum, etiam regularium.*

59 *Excommunicare potest quilibet Ecclesiasticus, qui in foro exteriori habet potestatem ad cogendum, quia alias inutilis redderetur eius iurisdictio.*

60 *Pœna, vel correctio, vbi arbitrio Ordinarij relinquitur, potest ad excommunicationem procedere.*

61 *Verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur.*

62 *Episcopi etiam per censuras possunt compellere regulares, vt ad processiones accedant.*

Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 13. *explicatur*, ibidem.

63 *Concil. Trid.* sess. 25. de regular. cap. 11. *expenditur, & illustratur.*

64 *Æquiparatorum idem est ius, vbi eadem militat ratio.*

65 *Regulares curata exercentes, hodie nullis priuilegiis, & exemptionibus à iurisdictione gaudent, in quantum tales curati.*

66 Cap. 1. vers. In eos, de priuileg. lib. 6. *expenditur, & explicatur.*

67 *Episcopi in omnibus casibus sibi à Concil. Trident. in delinquentes Religiosos commissis, rectè possunt eos excommunicare, & declarationes Cardin. quæ hoc testantur.*

68 *Visitationem Episcoporum si impediant, vel non admittant Curati regulares, possunt ab eis excommunicari.*

69 *Clerici appellatione venit regularis Curatus.*

70 *Regulares per Episcopum compelli possunt censuris ad obseruantiam festorum per illum legitimè indictorum.*

71 *Regulares Curati possunt per censuras compelli ab Episcopis, ne excedant taxam emolumentorum ab ipsis præscriptam.*

72 *Regulares quibus casibus subdantur iurisdictioni Ordinariorum? remissiuè.*

PRimum ergo, quod in dictis schedulis disponitur, illud est, vt † cogantur regu- 1
lares formam præscriptam in Regio patronatu Indiarum circa prouisionem beneficiorum exactè seruare, quæ quidem ea est, vt Proregi tres Religiosos, quos magis idoneos iudicauerint, ad quamlibet vacantem Doctrinam proponant, is vero vnum illorum, quem maluerit, eligat, & Regio nomine Prælato seculari canonicè instituendum præsentet, quæ forma præfigitur in sched. anni 1574. §. 11. quæ licet non loquatur specialiter de regularibus, in sui tamen ratione omnes Beneficiarios, & Doctrinarios comprehendit, provt & apertius fecit illa alia ann. 1609. de quibus latè egi *supra hoc lib. c. 15. ex num. 20.*

2 Et † dictam formam (licet non sine magna difficultate, & Religiosorum repugnantia) in Peruanis prouinciis practicare cœpit Excellentiss. Dom. Prorex D. Franc. à Toleto, cuius vestigia eius in eodem munere successores sequuti sunt, & postea aliquantisper oblitteratam, promulgatáque dicta nouiori sched. ann. 1609. magis plenè & strictè in vsum reuocarunt Dom. Proreges Marchio de Monteclaros, & Princeps Squillacens. Et hoc est, quod dicere voluit † dicta schedula ann. 1624. 3
cuius in calce capitis præcedentis meminimus, in illis verbis: *Guardandose en los nombramientos, y promociones en Nueua-España la forma con las qualidades, y circunstancias con que se haze en el Perù.*

Quod semper † valde difficile visum, & re- 4
putatum fuit, & hodie reputatur, Religiosis Peruanis, & multo magis Nouæ-Hispaniæ, propter priuilegia, quæ se habere dicunt ex Breui Pij V. & aliorum Pontificum, ad Doctrinas administrandas, de sola licentia, & nominatione suorum Superiorum, iuxta relata in cap. præcedenti. Et maximè, quia cum in Noua-Hispania dictas Doctrinas in formam Vicariorum, vt plurimum, disposuerint, nominant Guardianos, vel Priores earum suo more, ac modo, vbi Capitula celebrant, & in suis Diffinitoriis, qui simul Parochi dictarum Doctrinarum futuri sint, & ob hoc negant tres posse Proregi ad quamlibet Doctrinam proponi, & Monasticam disciplinam infringi aiunt, si ad eum tabulas Diffinitorij, necdum publicatas, deferre cogantur, vel ex ipsius manu, & voluntate Vicariatuum Præpositos, siue Guardianos accipere debeant. Quod non æquè procedere dicunt in prouinciis Peruanis, vbi vel nullæ, vel paucæ eiusmodi Vicariæ reperiuntur, atque adeo harum vsum, siue consuetudinem ad illas de Noua-Hispania trahendam non esse, argum. text. *in cap. illud, 12 di-
stinct.* ibi: *Nec † aliorum consuetudinem alia- 5
rum contrario more subuerti*, vbi glossa notabiliter subdit: *Esse ibi argumentum contra Episcopos, qui sic argumentantur contra Ecclesiam aliquam, ex quo alia Ecclesia hoc vel illud faciunt, ergo & ista idem faciet. Respondeatur ergo eis, quod consuetudo vnius Ecclesiæ non subuertitur propter contrarias consuetudines aliarum.* Nam potius † debet Princeps vnicuique 6
prouinciæ consuetudinem suam conseruare, *l. 1. C. quæ sit longa consuet.* ibi: *Et ne quid contra longam consuetudinem fiat ad solicitudinem suam reuocabit Præses prouinciæ, cap. consuetudo 11. dist.* & ita subiectis prospicere, vt illorum status integer, & illæsus seruetur, vt probat optim. text. *in cap. feudum, de prohib. feud. alien.* ibi: *Imperialem decet solertiam, ita Reipublicæ curam gerere, & subiectorum commoda inuestigare, vt Regni vtilitas incorrupta, & singulorum status integer seruetur illæsus.* Quas rationes validè, & neruosè expendit Eman. Roder. *in quæst. regul. tom. 1. quæst. 35. & seqq.* Fr. Ioan. Bapt. *in aduert. confess 2. part.* Fr. Ioan. Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 23. pag. 706.* & extant alij aliorum Religiosorum libelli de eadem re agentes, suorumque priuilegiorum exemptionem defendentes.

Sed huic † incommodo satis ocurritur sched. 7
anni 1628. & 1634. dum iubent, vt iidem illi Religiosi, qui in Capitulis eliguntur, possint Proregi proponi, & qui ab ipso ex illis electus fuerit, simul cum Curato Indorum Guardianatum, vel Prioratum exerceat, ibi: *Y en las elecciones, y proposiciones que se hizieren para las dichas Doctrinas, y Curatos por las dichas Religiones, han de nombrar el Prouincial, y Capitulo para cada vna tres Religiosos, de los quales el dicho*

dicho mi Virrei, ò Gouernador que exerciere mi Patronazgo, eligirà vno qual le pareciere. Y es declaracion, que el que dellos assi fuere elegido, y aprobado por el dicho mi Virrei, ò Gouernador, para Doctrinero, esse mismo pueda ser, y sea Prior, ò Guardian del Conuento que sirue de cabecera, à la dicha Doctrina. Con que se socorre, y satisfaze à la duda, de que la eleccion de Guardian, ò Prior sea de los Religiosos, y la del Doctrinero del dicho mi Virrei, ò Gouernador, à quien pertenece por las Bulas de mi Real patronazgo, &c.

8 Et illi alteri obiectioni, quòd † huiusmodi forma suis priuilegiis repugnat, obuiam etiam itur dicendo, quòd cùm in voluntate mera, & absoluta Regis positum sit, eis has Doctrinas adimere, quas precario (vt sæpè diximus) de ipsius manu acceperunt; benè potest eisdem dictam formam præscribere, quæ non est præcisa, sed veluti causalis, aut modalis, vt nimirum eam seruent, si Doctrinas habere velint, & priuilegiis contrariis non vtantur, quibus renuntiare possunt, cùm in eorum fauorem sint concessi, *l. si quis in conscribendo, cum simil. C. de pact.*

9 Præterquam, quòd † dicta priuilegia, & præsertim illud Pij V. quo magis nituntur, non derogat Patronatui Regio, quod nec facere potuit, iuxta ea, quæ dixi *sup. hoc lib. 3. c. 2. ex n. 18.* Sed tantùm Religiosos habiles constituit ad dictas Doctrinas, siue Curata habenda, & exercenda. Quod ne quis putet me ex meo Marte confingere, apertis verbis per Regiam Maiestatem responsum fuit in quadam epist. dat. Matrit. 28. Martij ann. 1620. directa ad Domin. Princip. Squillacens. Peruanum Proregem, qui retulerat, qualiter dicti Religiosi, dictis priuilegiis innixi, recusabant Regium patronatum agnoscere, & eius formam seruare in hunc modum: *El tercer caso es la duda que se mueue, en que vos aueis reparado, con ocasion de la Bula de Pio Quinto, la qual solo quita el impedimento que tienen los Religiosos para ser Parrochos, y Curas de almas, por manera, que solo habilita sus personas, haziendolos capaces. Pero no deroga el Patronazgo Real, el qual tiene prerogatiua, y derecho especial, que no se entienda ser derogado, sino quando formal, y especificadamente se hiziere mencion dèl, y se derogare. La qual derogacion cessa en estos, y essos Reinos, por especiales leyes, vsadas, y guardadas, y à este titulo qualquier Bula, Breue, ò letras que sobre ello se despacharen, ò huuiere, se retienen, y reforman en quanto à esto. Conforme à lo qual, tomando la disposicion del Breue de Pio Quinto en su legal, y legitimo sentido, no impide la possession presente; la qual se ha de executar, conseruando mi Real Patronazgo en la forma que lo aueis començado à hazer; porque aunque estas Doctrinas y Curatos estan dados por agora à algunos de los Religiosos, por el tiempo de la voluntad Real, y por lo que durare causa conueniente, esto no excluye, que ayan de nombrar las personas idoneas que conuengan, y presentarlas ante vos, para que elijais la que mas conuenga, à la qual se le darà la verdadera presentacion. Y por este medio, demas de ser tan juridico, se conseguirà mayor cuidado en nombrar Religiosos idoneos, y conseruar el Patronazgo en materia que tanto importa, y està indiuidualmente con el gouierno espiritual, y temporal, &c.*

Secundò, in eisdem schedulis deciditur, & declaratur, † quòd Religiosi Doctrinis Præpositi, 10 ab Ordinariis examinari, & approbati debeant. Quod etiam ipsi suis priuilegiis, & institutis valdè contrarium esse dicunt. Varias euasiones assignantes ad decisionem Concil. Trident. *sess. 25. de regular. cap. 11.* quatenus probare videtur dictum examen Episcopis competere. Dicunt quippè, illud intelligendum esse, non quando ipsi regulares administrant, sed quando per clericos seculares; & quòd hi tantùm sunt, qui ibidem Episcoporum examini, & iurisdictione subduntur, vt & ostendunt aliquæ declarationes Cardinalium ibi à Farinacio, Barbosa, & aliis adductæ.

Sed mihi videtur, † textum illum, si benè inspiciatur, & construatur, nullam solutionem recipere. 11 Nam apertè inquit: *In Monasteriis virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familia, personæ tam regulares, quàm seculares huiusmodi curam exercentes, subsint immediatè in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, administrationi, & correctioni Episcopi, in cuius Diœcesi sunt sita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amobiles, deputentur, nisi de eiusdem consensu ac præuio examine, per eum, aut eius Vicarium faciendo, &c.* Quæ verba hunc sensum faciunt, quòd vbi in Monasterio exercetur cura animarum, non solùm quoad personas de ipso, sed quoad seculares, personæ tali ministerio præpositæ, siue regulares sint, siue seculares, Episcopo immediatè, quoad illud, subsint. Quam expositionem, vt genuinam, & litteralem omnes admittunt, & iuxta eam Piasecius *in prax. Episcop. 2 par. cap. 3. num. 46. pag. 182.* decisum esse affirmat, quòd † licèt talem curam in Monasteriis 12 exercentes, siue seculares sint, siue regulares poni debeant ad arbitrium Superiorum ipsorum regularium, non autem ad arbitrium Episcopi, ab eo tamen examinari, & approbari priùs debent, antequàm ponatur: quod idem refert & sequitur Hier. Gonçalez *ad reg. 8. Cancellar. gloss. 5. §. 3. c. 34.* Sbrozius, qui non solùm de examine Episcopi, verùm & Vicarij eius testatur, iuxta d. dispositionem Trid. *in tract. de offic. & potest. Vicar. lib. 2. q. 111. num. 9. & 10.* Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles. 1. par. cap. 8. num. 10.* vbi inquit, præuium examen requiri per Episcopum, aut eius Vicarium, & examinatores Synodales; & subdit, quòd Clem. VIII. mandauit ita obseruari hoc decretum, excipiendo aliqua Monasteria, & capita Ordinum, idem tradit Seller *in select. Canon. cap. 112. num. 28.* vbi attestatur, ita resolutum in Camarinens. 20. Martij ann. 1621. Aldana *in compend. Canon. resolut. lib. 2. tit. 8. num. 38.* vbi inquit, hoc seruari debere, non obstante Breui Pij V. ann. 1577. quo maximè regulares nituntur, vt suprà retulimus, & ita fuisse resolutum per sacram Congregationem Episcoporum sub die 6. Februarij ann. 1627. & est videndus Aug. Barbosa, qui alios adducit, *in nouiss. collect. ad Concil. d. cap. 11.* vbi *n. 30.* hoc extendit, non solùm ad Episcopos, verùm & ad Ordinarios inferiores, habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & refert ita resolutum in Rota in Pisciens. iurisd. 16. Octob. 1580. & 5. Maij 1589. coram Gipsio, & in eadem 20. Octob. 1593. coram Peña, & 15. Iunij 1590. coram Plato.

13 Et extant † plurimæ schedulæ, quæ eandem Concilij praxim, & declarationem admittunt, & quia regulares approbationem Ordinarij habere, & eius examen subire recusabant, eos ad id teneri expressè decidunt, non obstantibus priuilegiis, quibus se excusare nituntur, & quòd non apponatur in eorum titulis clausula, quæ olim apponi solebat, nimirum, quòd si ab Ordinariis non approbarentur, ex proprio Motu Pij V. & aliis priuilegiis sibi concessis, Doctrinas habere possint. Ita enim cauit sched. data Paci Iuliæ 5. August. ann. 1580. cui cùm Prorex Peruanus Dom. D. Martinus Enriquez obiecisset, Religiosos id ægrè laturos, & Doctrinas relicturos, adhuc præcisa eius obseruantia illi iniuncta fuit per aliam Matr. 6. Decemb. ann. 1583. & ambæ extant *in 1. tom. impress. pag. 95.* Et idem enixiùs, & strictiùs præcipitur Dom. Proregi Comiti Montis-Regij per aliam apud D. Laurent. 14. Nouemb. 1603. cum qua simul altera ad Episcop. Liman. directa fuit, vt in hoc vigilaret, & casu, quo Religiosi aliquot Breuia, vel Bullas in contrarium præsentarent, Regalem Cancellariam, & eius Fiscalem commonefaceret, vt in eis retinendis, & interposita supplicatione suspendendis, quod statum erat partium implerent: *Y que en conformidad de lo que està ordenado, los vnos, ni los otros no permitan, que en las Doctrinas que estan à cargo de las Religiones, entren à hazer oficio de Curas, ni le exerça ningun Religioso, sin ser primero examinado, y aprobado por el Prelado de aquella Diocesi, assi en quanto à la suficiencia, como en la lengua, para exercer el oficio de Cura, y administrar los Sacramentos à los Indios de su Doctrina, y à los Españoles que alli huuiere.*

Quæ schedula renouatur per aliam Matr. 16. April. ann. 1618. ad Peruanum Proregem Dom. Principem Squillacens. scripta, vbi iubetur, vt illam ann. 1603. præcisè obseruari faciat, tanquam si cum ipso loqueretur, nulla in contrarium dissimulatione, vel consuetudine obstante, his verbis: *Y porque mi entencion, y voluntad es, que lo que en la dicha razon tengo ordenado, y mandado se cũpla, y execute precisamente, os mando, veais la dicha mi cedula, que aqui và incorporada, y la guardeis, y cumplais en todo, y por todo, segun, y como en ella se contiene, y declara, como si con vos hablàra, y à vos fuera dirigida, que assi es mi voluntad. Sin embargo de que con el discurso del tiempo, y pretensiones de los Prelados, y Doctrineros se aya dissimulado, ò introducido otra costumbre, à que por ningun caso se ha de dar lugar en ninguna manera.*

Et cùm dictus Dom. Squillacens. scripsisset, se virtute huius schedulæ curasse, vt quædam Doctrinæ regularibus minus idoneis tollerentur, & quòd alij intra octo menses ad subeundum examen coram Archiepiscopis, & Episcopis comparerent, ei gratiæ redduntur per epist. Matriti 17. Martij ann. 1619. iubetúrque, vt idem sedulò imposterum animaduertat: *De manera, que no se dè aprobacion à ningun Religioso, si no constare, que sabe mui bien la lengua, y tiene las demas partes necessarias.*

Quæ schedulæ sub eisdem datis ad Proreges, etiam & Prælatos Nouæ-Hispaniæ remissæ fuerunt, 14 † quamvis nunquam ibi Proreges eas executioni mandare ausi fuerint, ob graues regularium querimonias, & contradictiones. Quousque latæ tandem fuerunt nouissimæ illæ, de quarum nunc interpretatione agimus anni 1622. 1624. 1628. & 1634. in qua hoc his verbis satis notandis exprimitur: *Y para ser Curas los dichos Religiosos, aunque sean superiores de las casas, ò Conuentos donde moran, y habitan, y son como cabeceras de las dichas Doctrinas, deben, y han de ser examinados por los Obispos, y Ordinarios seculares, y por sus Examinadores en el districto de las dichas Doctrinas. Pues ninguno puede cuidar de esta ocupacion Christianamente sin licencia suya. Y en el idioma tambien lo deben ser, por la persona que se diputa para esta enseñança, &c.*

15 Vt vel sic appareat, quanto studio, & † zelo, ac Religionis, & instructionis Indorum desiderio, articulus iste à Regibus nostris Piissimis, & supremo eius Indiarum Senatu inspectus, ac trutinatus fuerit. Nihilque esse cur iustè regulares acquiescere nolint decisis hac in parte à S. Concilio Trid. & Eminentissimis Cardinalibus, & tot, ac tantis Viris doctissimis, qui ad expediendas dictas schedulas diuersis temporibus adhibiti sunt. 16 Maximè cùm Breue † Pij V. quo (vt sæpè dixi) potissimùm nituntur, fuerit reuocatum à Gregor. XIII. Et licèt postea confirmatum videatur à Gregor. XIV. rursus nouissimè reuocatum sit à Gregor. XV. cuius verba reperies apud Aug. Barbos. *in collect. ad Trid. d. sess. 25. cap. 11. num. 5.* sub data Non. Febr. ann. 1622. Et in hac parte examinis, & approbationis Ordinarij à Clem. VIII. in quadam Bulla ad instantiam ipsorum Religiosorum expedita. In qua declarauit, Religiosos Indorum Doctrinis inseruientes, non extra claustra, sed intra claustra degere censendos esse, ita tamen vt priùs à locorum Ordinariis approbati fuerint, his verbis: *Qui ab eorum Superioribus nominati, ac ab eorum Ordinariis, seu eorum Officialibus approbati priùs fuerint.*

Et sanè hoc naturali, & Theologica ratione, adeò euidenti subnititur, vt ei nullum priuilegium, nullum subterfugium obstare posse videatur. 17 Nimirùm † nullum Prælatum tuta conscientia posse alicui licentiam dare ad Parochi officium exercendum inter oues sibi commissas, vel eum approbare, aut ministrare permittere, de cuius priùs sufficientia, & idoneitate plenè instructus non fuerit. Quod adeò stringit Concil. Trid. *sess. 24. cap. 18. & sess. 25. cap. 9.* vt nullam, & irritam esse dicat collationem, vel institutionem beneficij aliter factam, ibi: *Ab Episcopo tamen iuxta alias statuta ab hac sancta Synodo examinentur, alioqui institutio ab inferioribus facta irrita sit, & inanis.*

18 Et magis in specie, † agens de beneficiis curatis iurispatronatus, *sess. 7. capit. 13.* vbi nullius priuilegij, vel consuetudinis, etiam immemorabilis, prætextu, vel appellationis remedio, eos se tueri posse decidit, quominus examen subire teneantur, & à locorum Ordinariis examinati sint, & idonei reperti declarentur. Quod in dictis locis innumeri Auctores, & declarationes S. Congreg. confirmant, quas ibidem Marcill. Farinac. Gallemart. & August. Barbos. recensent. Sed pro omnibus sufficiet declaratio Rotæ Roman. *decis. 102. par. 1. recent.* quam refert Barbosa *de offic. & potest. Paroch. cap. 2. nu. 20.* 19 Quæ † examen quidem Ordinarij, & eius approbationē apertè requirit in beneficiis

beneficiis curatis regularium, quamvis eos liberet ab oppositione in concursu, & per edicta facienda, quæ in aliis Curatis secularium requiritur *in d. Concil. sess.*24. *cap.*18.

20 Et hoc esse consuetudine receptum, vt † beneficia regularia sine concursu prouideantur, asserit Piasec. *in prax. Episcop.* 1.*par. cap.*5. *num.* 18. *vers. Hoc decretum*, Gonçalez *ad regul.*8. *Cancellar. gloss.*6. *num.*162. Garcia *de benef. par.* 9. *cap.*2. *num.*197. Vgolin. *de off. Episcop. cap.* 50. §.3. *vers.*4. Alois. Ricc. *in prax. decis.*421. *in* 1. *edit.* aliàs *resol.*358. *num.*1. *in* 2. *edit.* Mossobr. *in prax. habendi concurs. ad Paroch. prælud.*3. *dubit.*3. *num.*34. Filliuc. *in quæst. moral. tom.*3. *tract.*41. *de benef. cap.*4. *num.*141. Rota *decis.*326. *num.*6. *par.*2. *recent.* Et Barbos. *vbi sup. num.*21. *& in Pastorali alleg.*60. *num.*3. *vbi num. seqq.* cum Garc. *d. cap.*2. *numer.*199. re-
21 fert, & probat, idem seruandum esse † in Prioratibus regularibus, habentibus curam animarum, solitis commendari regularibus, quia etiam concursu non conferuntur. Quod valdè notandum est pro Guardianis, & Prioratibus Nouæ-Hispaniæ, & aliquibus in Perù, quibus dixi, has Doctrinas, de quibus loquimur, annexas esse.

Et gaudeo quidem hæc inuenisse, & teti-
22 gisse, quia multum concernunt † ad explicationem, & illustrationem schedul. ann.1609. cuius latiùs memini *sup. hoc lib* 3. *cap.*15. *ex num.*14. Nam cùm in illa concursus requisitus per Trident. in beneficiis Curatis extendatur, & practicari iubeatur in eis etiam, qui in his Indiis Occidentalibus iuxta formam Regij Patronatus antea prouidebantur, & hodie prouidentur. In illis tamen, quæ à regularibus deseruiuntur, siue exercentur, talem concursum excusari iubet, in illis verbis: *Todo lo qual es mi voluntad, que se entienda, y cumpla en los Beneficios Curados, y Doctrinas que se proueyeren en clerigos, y no en las Doctrinas que estan, y estuuieren à cargo de Religiosos; porque en la prouision de estas se ha de guardar lo que està proueido, y se proueyere adelante.* Hoc enim est conforme decisionibus, & Auctoribus, quos modò citauimus, sed indu-
23 cit † tamen maiorem curam, & obligationem circa Superiores, vel Capitula regularium, ad quos spectat tales Religiosos ad dictas Doctrinas nominare, & proponere, vt ipsi quoque omninò curent; & quantum fieri possit, studeant, vt digniores, & idoniores eligant, etiam si posteà ab Ordinario examinandi, & approbandi sint. Quod expressè docuit Abb. *in cap. quod Dei ti-*
24 *morem*, *n.*13. inquiens, quòd cùm † Monachi ob solam Ecclesiæ necessitatem, vel vtilitatem ad hæc beneficia habenda, & regenda dispensentur, minimè salua conscientia præfici debet eiusmodi beneficiis, qui eisdem seruiendis valdè aptus non sit. Quod idem refert & sequitur Cardinal. *in Clem.*1. *de elect. num.*20. Syluester *verb. Religio* 7. *num.*3.

Et in terminis nostrarum Doctrinarum Indiarum Fr. Ioan. Bapt. *in suis aduert. Confessar.* 2. *par.* vbi cum Magistro Veracruce concludit, quòd
25 † cùm in Capitulo Prouinciali Definitorium debeat eligere Guardianos, & Priores, qui simul his Parochiis fungantur, debet semper eligere digniores sub mortali peccato, vt docet D.Thom. 2. 2. *q.*63. *art.*1. *& q.*185. *& quodlib.*6. *q.*9. quem sic explicat Sotus *de iustitia & iure*, *lib.*3.

*quæst.*6. *art.*2. Caietan. *in summ. verb. Beneficium*, & egregiè Nauarr. *in Miscell. Latin. de oratione, num.*43.

Et hæc valdè † notanda sunt contra consue- 26
tudinem deprauatam, quam dicti regulares introduxerunt, conferendi nimirum has Parochias in titulum aliquibus Religiosis grauibus antiquis, & alioqui doctis, idioma tamen Indorum nullatenus intelligentibus, & associantes illis alium, vel alios Religiosos iuniores, qui illud intelligũt, vt Parochi functiones per hos expediantur. Hoc enim prohibitum, & mali exempli est, quia ille, qui titulum habet, non est idoneus, nec tenet eius nominatio, & hic, qui exercet, non est Parochus, & nullitati subiacent omnia, quæ ab eo tanquam tali expediuntur, vt expressis, & notandis verbis declaratur in d. sched. nouissima ann.1634. vbi post verba, quæ retuli *sup. num.*7. hæc subiiciuntur: *Sin que los dichos Superiores se puedan escusar, ni escusen con dezir, que cumplen con tener otros Religiosos que saben la lengua, y exercen, y suplen por ellos en esta parte, como estoy informado, que hasta aqui lo han hecho, y acostumbrado mui de ordinario, pues es llano, que esto ministerio no se puede exercer en esta forma, pues de ello se seguiria, que el que tiene el titulo, se hallarà sin idoneidad, y suficiencia necessaria; y el que exerce, y la tiene se hallasse sin titulo, por no tenerle, ni auersele dado los dichos Ordinarios, que es à quien pertenece. Quedando con esto sugeto todo lo que como tales Curas hizieren à los escrupulos, nulidades, è inconuenientes que se dexan considerar, &c.* Quod sumptum † videtur ex Trident. *sess.* 27
7. *cap.*3. vbi disponit: *Quòd parochus sit habilis, atque per se ipsum eum exercere possit*, cuius auctoritati innixus Emanuel Roder. *d.* 1. *tom. quæst. regul. q.*35. *art.*1. sic inquit: *Debet tamen iste Curatus quicunque sit* (quasi diceret, etiam Prior, aut Guardianus) *habere scientiam linguarum suarum ouium, quia in Concil. Trid. mandatur, quod resideat, & quòd sit habilis, atque per se ipsum curam animarum exercere possit, aliàs, quòd prouisio, & collatio irritetur.* Cui addo
† Motum prop. Pij V. ab ipsis Religiosis pro se 28
expendi solitum, ibi: *Quatenus ipsi Religiosi Indorum illarum partium idioma intelligant*, expensa dictione, *quatenus*, quæ † vbi adiicitur actui, 29
qui est in fieri, non solùm modum, sed conditionem inducit, qua non obseruata, actus corruet, *cap. grauis, de restit. spol.* cum aliis, quæ tradit Crauetta *cons.*802. *num.*1. Ludouis. *decis.*555. *num.*2. Tiraq. *de retract. lignag.* §.8. *gloss.*8. Molina *de primog. lib.*2. *cap.*15. *num.*19. Et nouissimè August. Barbosa *de dictionibus, eod. verb. num....*

Sed est quæstionis, † vtrum si Ordinarius 30
semel examinauerit, & approbauerit aliquem Religiosum, vel quemlibet alium clericum secularem ad eiusmodi curata Indorum regenda, & exercenda, & is posteà ad aliud simile beneficium promoueatur, iterùm examen subire debeat, antequàm approbetur, vel instituatur, nouúmque hoc beneficium ipsi canonicè conferatur? Quæ quidem quæstio sæpè mihi Limæ de facto contigit in consultationibus dominorum Proregum, & Prælatorum, & his diebus in supremo Indiarum Consilio rursus grauiter ventilata fuit. Et in ea resoluendum videtur, † dictũ examẽ pro forma, in qualibet noua

prouisione, & institutione Ecclesiæ Parochialis, desiderari, quamvis ad alteram quis iam examinatus, & approbatus reperiatur, præsertim si tale examen non fuit factum à moderno Prælato, sed ab eius antecessoribus, vt decisum est in Rota Romana apud Seraphin. 2. *tom. decis.* 1323. *pag.* 223. & in alia, quam adducit Nicol. Garcia *de benef.* 6. *par. cap.* 2. *num.* 266. cuius hæc sunt verba: *Quando examen requiritur pro forma, debet præcedere quamlibet prouisionem, quamvis aliàs sit examinatus, & approbatus, etiam ad parochiales, maximè quandò ab alio Ordinario.* Nam quamvis prima approbatio possit videri sufficiens, vt de idoneitate constet, & ei semper multum deferri debeat, vt in Extrauagant. Benedict. XI. inter cunctas, de priuilegiis, cum traditis à Vazquez *tom.* 4. *q.* 93. *art.* 3. *dub.* 5. *num.* 4. Llamas de curat. anim. *in* 1. *par. method. cap.* 7. & nouissimè Torrebl. *de iure spirit. lib.* 14. *cap.* 2. & 3. Concilium tamen in quolibet, quantumvis idoneo, examen requirit, & ita circa eius declarationem resoluit Aloys. Riccius, & plurimi alij, quos refert, & sequitur Garcia *vbi sup. num.* 265. Quaranta *in summa Bullarij, verb. Beneficiorum Parochialium collatio*, §. *circa examen, pag* 93. vbi inquit, hoc procedere, etiam si promouendus esset famosissimus Doctor, qui cum maximo applausu per plures annos legerit, & quòd aliàs collatio erit nulla iuxta Pij V. constitutionem, idem docet Reboff. *in tract. nominat. q.* 18. Paul. Fuscus *de visit. lib.* 2. *cap.* 5. Nauarr. *cons.* 5. *de off. Ordinar.* & latiùs cæteris Flamin. Paris. vbi hoc extendit etiam ad beneficia vacantia per resignationem, *lib.* 8. *de resignat. benef. q.* 9. *à num.* 77. & *lib.* 10. *q.* 7. vbi inquit: *Quod videmus contingere tota die cuilibet etiam doctissimo*, & *eadem q.* 9. *num.* 91. addit per S. Congreg. declaratum fuisse, hoc procedere, quamvis quis sit Licentiatus, vel Doctor in Theologia, vel iure Canonico, & latè de hac examinatione, & reexaminatione agens Lucretius Academ. *quæstion. acad.* 2. *obseru.* 1. & Regorius *in q. Sabina* 2. *inter quæst.*
32 *diuers. pag. mihi* 165. vbi, quòd † si Scholari, vel alteri, qui putabatur idoneus, collata est præbenda, & postea reperiatur insufficiens, potest illa priuari, cuius etiam memini *sup. cap. præced. num.* 10.

Et huius Doctrinæ veritas suadetur, quia qui
33 † olim aptus fuit, hodie propter ætatem, vel obliuionem, in hominibus naturalem, vel alios varios casus aptus, & idoneus fortè non erit, *l. peregrè* 44. *D. de acquir. possess. cum similibus.* Et
34 † non implet Prælatus, quod statutum est partiũ, si cùm hodie, & per se approbationem dare, & institutionem facere debeat, de præterita approbatione, maxime antiqua, aut à suis antecessoribus facta, confidit, vt benè resoluit Seraph. *d. decis.* 1323. Et iterùm, & meliùs 1. *tom. decis.* 968. *num.* 10. *pag.* 640. vbi concludit, quòd, qui semel est examinatus, potest per nouum examen reprobari, & sic duo simul clarè supponit. Primum posse dari secundum examen. Alterum in hoc secundo examine posse insufficientem declarari, qui anteà idoneus declaratus fuit. Nimirum quia quemadmodum omne artificium recipit incrementum per exercitium, *l. legatis seruis* 63. §. *ornatricibus, D. de legat.* 3. Ita etiam per non vsum, aut propter morum corruptionem olim aptus, hodie ineptus poterit inueniri.

Et iuxta hæc notabiliter consuluit Oldrad. cons. 18. etiam † bis examinatum ad duas Parochias, debere ad tertiam examinari, & posse reprobari, si minus habilis reperiatur; ea eleganti 35
ratione vtens, quia si in aliis muneribus, & officiis hoc permittitur, & practicatur, vt *in l. vt gradatim.* §. *reprobari, D. de mun. & honor. l. sed & reprobari* 7. *D. de excusat. tut. l.* 2. *D. de profess. & med.* multò magis idem admitti, & practicari debet in exercentibus prædictam curam animarum, in quibus tale periculum maius est, propterea quòd talis cura ars artium nuncupatur, cap. cùm sit 14 de ætate, & qualitate. Et eò maximè, quòd multoties contingat, aliquos à principio perfunctoriè examinari, vt ibidem idem Oldrad. aduertit. Cui addo (ne per mendicata suffragia ambulare videamur) expressam sacræ † Congreg. Cardin. declarationem, hunc 36
casum in terminis decidentem, in hæc verba: *Non sufficit, quòd præsentatus fuerit aliàs examinatus, & approbatus ab alio Ordinario ad beneficium curatum*, quam referunt Farinac. Gallemart. & Marcilla *sup. d. cap.* 18. *Trid. sess.* 24.

Quæ omnia proculdubio certiora sunt in nostris Doctrinis Indorum, † in quibus præcipuum examen consistit in idiomatis intelligentia, 37
quæ vt leuiter à multis Religiosis, & ab aliis addiscitur, vt possint in his Doctrinis præfici, ita eadem facilitate, postquàm illis præfecti sunt, per incuriam amittitur. Quod si promotio facienda sit ad Doctrinam diuersi idiomatis, tunc nulla dubitatio subeundi noui examinis esse poterit. Prout hæc omnia cohærenter ad dispositiones iuris communis, & decisiones Rotæ, & S. Congregat. suprà relatas, declarauit vltima illa sched. cuius sæpè meminimus ann. 1634. aliquantisper propter itinerum difficultatem, & Religiosorum commoditatem eas temperans, † & nouum examen excusari posse tradens, in 38
semel ab eodem Prælato ad aliud simile beneficium eiusdem idiomatis approbatis, & examinatis, in hæc verba: *Pero es declaracion, que los examinados, y aprobados vna vez, no han de boluer à serlo, ni por los proprios Arçobispos, y Obispos, ni por sus sucessores. Y esto se ha de entender para el mismo Arçobispado, ò Obispado, en que fueren examinados, y en que se les huuiere dado, y dire la aprobacion como à tales Curas, sin limitacion alguna. Mas si sobreuiniere causa que lo pida, ò por demeritos en la suficiencia, ò falta del idioma, ò por suceder, como de ordinario sucede, que traten de mudarse, y passarse à otra Doctrina, en què aya, y se hable otra lengua, es justo que se examinen; y declaro, que pueden, y deben ser examinados de nueuo, porque y à no se halla en ellos aquella suficiencia que merecio la primera aprobacion: y assi lo podran hazer, y mandar los Arçobispos, ò Obispos para quietud de sus conciencias, &c.*

Et conducit valdè, † quod in simili pluries declarauit Congregatio Episcop. & regular. 39
quam referunt Siller *in select. Canon. cap.* 14. *num.* 27. Et Aug. Barbosa *in collect. ad Trid. sess.* 23. *de reformat. cap.* 15. *pag.* 32. *numer.* 49. & 51. Nempè regulares ab Episcopo antecessore, præuio examine, approbatos, ad personarum secularium confessiones audiendas, posse modernum Episcopum pro maiori cõscientiæ suæ quiete iterũ examinare, & si minus idonei

repert

reperti fuerint, reprobare, quinimò, & à semetipso approbatos, si aliqua iusta causa interueniat, quæ ad suspendendum, vel denegandum eisdem ministerium confessionis pertineat, & tradit alia, latè rem disputans, & bene resoluens Ioan. Sanch. *in select. disputat. c. 48. fol. 451. & cap. 50. fol. 489.*

Tertius Articulus in schedulis suprà relatis decisus, & adhuc à dictis Religiosis, suis priuilegiis insistentibus, dure, & impatienter accep-
40 tus, tendit † ad iurisdictionem, visitationem, & correctionem Ordinariorum circa eosdem Religiosos, quatenus dicta Curata Indorum exercent. Aiunt quippe, hoc nullatenus sua instituta permittere, quæ eos à dicta iurisdictione totaliter eximunt, *cap. cum dilecta, de confirmat. vtil.* gloss. *in cap. non licet, verb. Sua Diœcesis, de præscript.* cum latè adductis à Fatin. *decis. Rotæ 105. per tot. lib. 1. in volum. consil. & decision.* & Miranda in Manual. Prælat. 1. *tom.*
41 *quæst. 13. per totam.* Nec debere † duas visitationes, Ordinarij, scilicet, & suorum regularium Prælatorum subire, quorum iurisdictioni Ordinariæ, quam in ipsos exercent, annexa est, & esse debet visitatio, & correctio, ex traditis ab Altamirano *in tract. de visitat. fol. 27. num. 68. col. 1.* & Concil. Trident. *sess. 25. cap. 20.* ibi: *Abbates, qui sunt Ordinum capita, & cæteri prædictorum Ordinum superiores Episcopis non subiecti, &c. ex officio visitent.* Et ad hoc expendunt eadem ferè illa, quæ in articulis su-
42 perioribus adnotaui, & quod † vnum corpus diuersa capita habens, quasi monstrum censetur, *cap. quoniam, vers. Tanquam vnum, de offic.*
43 *Ordin.* Neminemque † posse duobus dominis seruire, vel à duobus iudicibus super eadem administratione iudicari, vel syndicari, *leg. si vt certo, §. si duobus vehiculum, D. commod. l. seruus, D. de acq. rer. domin. c. in noua 16. quæst. 7. cap. cognouimus 12. quæst. 2.* ibi: *Incongruum namque est vnam, eandémque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo iure censeri.* Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire, aut vnum sustinebit, & alterum contemnet.* Quorum argumento,
44 † iurisdictionem indiuiduam esse, nec posse integraliter vno, eodémque tempore apud duos iudices, vel Magistratus manere, latè tradunt DD. *in l. 4. §. Cato, D. de verbor. oblig.* Abb. *in cap. prudentiam, num. 2. de offic. deleg.* Felin. *in cap. cum ex officij, num. 2. de præscript.* & magis in specie Craueta *cons. 411. numer. 1. & 6. lib. 3.* & plures alij relati à Menoch. *consil. 1156. num. 50. volum. 12.* & Marta *de iurisd. 1. part. cap. 48. num. 1.*

45 Et prætereà adducunt exempla † aliquarum Parochiarum Hispaniæ sub Militaribus Ordinibus, vel sancti Benedicti, aut aliis Monachalibus constitutarum, in quibus Ordinarij, nec per viam visitationis, nec alio modo vllam iurisdictionem exercent, vt aduertit Eman Roder. *1. tom. quæst. regul. quæst. 36. art. 3. & 4.* & Cened. *in pract. Canon. q. 26. num. 25.* ibi: *Ex quibus inferri licet, quod regulares seruientes beneficia curata sui Ordinis, qui non sunt subiecti Episcopo, in quorum Diœcesi extiterint, non debent per Episcopos visitari, si tales habuerint Abbates, aut Generales, aut Superiores, qui habeant iurisdictionem ordinariam, &c.*

Ac denique quasdam declarationes S. Con-
46 greg. Cardin. quæ tunc tantum videntur † dictam visitationem in Parochiis regularium permittere, vbi in eis curam animarum per sæculares exercetur, quas refert Fatin. ad Trident. *sess. 7. cap. 5.* vbi Aug. Barbosa aliam adducit dicentem: *Quod etiam si Ecclesiæ sint regularium, tamen tunc ab Ordinariis visitari debent, quando cura exercetur per Sacerdotes sæculares.* Et de his agit Fr. Eman. Roder. 1. *tom. regul. quæst. 35. & seqq.* Fr. Ioann. Baptista *in d. aduert. 2. part. fol. 257. & seqq. & fol. 379.* Fr Ioan. Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 7. pag. 800.* & Fr. Anton. Remesal *in hist. Guathemalensi, lib. 11. cap. 5. & 6.*

Sed quicquid ipsi dicant, & obiiciant, certum est de iure communi, & Regio Indiarum regulares, † his Doctrinis inseruientes, saltem 47
in officio, quod dicunt officiando, Ordinariorum iurisdictionem, & visitationem non posse, nec debere subterfugere, ac recusare; quia aliter ratio muneris, quod exercent, constare non posset, nisi ea redderetur Prælatis ibidem omnimodam in spiritualibus iurisdictionem habentibus, vt colligitur ex † text. celebri *in cap. cum* 48
capella 16. de priuileg. vbi licet Capellanis Ducis Burgundiæ, in quantum talibus, priuilegium exemptionis à iurisdictione Ordinarij per sedem Apostolicam concessum, reuerenter obseruari iubeatur; si tamen aliqui ex his curatum exerceant, quoad hoc, Episcopo subduntur, vt constat ex illis verbis: *Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti sunt, eiusdem ratione Capellæ Apostolicis priuilegiis deferas reuerenter, sed in quantum ratione Parochialium Ecclesiarum, vel alias iurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officij tui debitum in eosdem liberè prosequaris*; vbi gloss. *verb. In quantum exempti*, rectissimè notat, non † esse nouum, 49
nec insolens, vt vnus, & idem homo diuersis respectibus, diuerso iure censeatur, & in aliquibus exemptione gaudeat, in aliis non, vt in exemplo *cap. tuarum, & cap. ex ore, in fine, eod. tit. de priuileg. & cap. tuas, de maior. & obed.* & idem in nostris terminis probat text. *in cap. qui Religiosis 18. q. 2. cap. quoniam 21. eod. tit. de priuil. cap. 1. §. in eos autem, eod. tit. lib. 6.* & Concil. Trid. *d. sess. 25. cap. 11.* cuius verba adduxi *suprà hoc cap. num. 11.* & plures casus adducens, † in 50
quibus regulares exempti iurisdictioni Ordinarij subiiciuntur, Cened. *in pract. Canon. d. q. 26. per totam*, Erasmus à Cochier in integro, & satis docto, & copioso tractatu de iurisdictione in exemptos, & Campanillus statim citandus.

Et ita in nostris terminis expressè tenent, & † de communi totius orbis praxi testantur 51
Paul. Fuscus *de visitat. lib. 2. cap. 16. per totum*, Fr. Eman. Roder. *in d. quæst. 36. art. 4. & tom. 2. quæst. 63. artic. 11. vers. Et aduertendum*, Piasec. *in prax. Episcop. 2. part. cap. 3. numer. 46.* Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles. 2. part. cap. 18. numer. 105.* Riccius *in praxi rer. for. Eccles. decis. 608. numer. 2. & decis. 736. & in prax. aurea, resolut. 176.* Mar. Anton. Maceratens. *lib. 1. variar. resolut. cap. 17. per totum, & cap. 112. casu 50. vers. Non fuit autem dubitatum*, Petr. Cenedus *sup. num 25.* Campanillus *in diuers. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. num. 51. cum seqq. & num. 115.* Hier. Venerus à Leiua *in exam. Episcopor. lib 6 cap. 11. ex num. 2.* Vgolin. *de offic. & potest. Episcop. cap. 10. §. 4. & c. 11. §. 5.* Paul. Bertus *in praxi criminali regularium, sæculariúmque omnium,*

omnium, *tit.4. de visit. cap.29. de visitat. regul. num.46.* Fr. Ioan. de la Cruz *in epitome de statu Religion. lib.2. cap.3. fol. mihi 121. pag.1. vers.7.* Azor. *tom.1. instit. moral. lib.12. cap.18. vers.46.* Seraphin. *decis.* Rotæ 1067. *num. 2. vers. Postremò*, Barbosa *in Pastorali, part. 3. alleg.74. ex num.* 18. vbi Nauarr. Sairum, & alios adducit, Marescot. *lib.2. resolut. cap.35. num. 22. & seqq.* vbi plura satis notabilia cumulat de his beneficiis regularibus, de quibus tractamus. Aldana *in compend. Canon. resol. lib. 2. titul. 8. num.*40. vbi dicit resolutum fuisse, quod huic iurisdictioni, & visitationi Ordinarij non obstat Breue Pij V. ann.1567. Seller, qui de alia simili decisione testatur, *in select. Canon. cap. 112. num.* 8. & plures alij, quos refert Erasm. Cochier. *in d. tractat. de iurisd. in exempt. 2. part. quæst.2. per tot.* & August. Barbos. *in nouiss. collect. ad Trid. d. cap.11. numer. 11. & seqq. pag.* 563. vbi refert rescriptum Pij V. ann.1571. quo cauetur, Ecclesias Militum sancti Ioan. Ierosolym. quibus cura animarum incumbit, in concernentibus ipsam curam, Ordinario esse subiectas, & ab eo visitari posse.

52 Et idem † in terminis nostrorum regularium Indiarum tandem fatetur Eman. Roder. *dict. quæst.36 art.3 & 2. tom.q.64 art.1.* & idem Emanuelem referens, & transcribens, tenet Fr. Ioan. Bapt. *vbi suprà* Matienz. *de mod. Regni Perù, 1. part. cap.37.* qui ait, aliter has Doctrinas constare non posse, Miranda *in Manuali Prælat. quæst.42. art.1. & seqq.* & nouissimè D. D. Felician. à Vega Episcop. Pacens. & nunc cum hæc prælo mandantur in Archiepiscopum Mexicanum electus, *in cap. cæterum 5. de iudiciis, n.36.* vbi ad hoc expendit verba sched. ann. 1624. quæ retuli *cap. præcedenti, num.77.* & huc transferenda sunt: sed ante eam idem non minus apertè cautum inuenio in nobili illa schedula dat. Matrit. 16. Decembr. ann. 1587. *tom. 1. impress. pag.*100. Quæ cum aliam ann. 1583. suspendere iussisset, quæ omnes Doctrinas Religiosis adimere præcipiebat, vt dixi *sup. cap. proxim. num.*25. Eam veluti conditionem adducit, vt ab Ordinariis se circa officium curati patterentur. Ita enim inquit: *Y vos personalmente, y sin cometerlo à otra persona alguna, visitareis las Iglesias de las Doctrinas, donde estuuieren los dichos Religiosos, y en ellas el santo Sacramento, y pila del Bautismo, y las fabricas de las dichas Iglesias, y las limosnas dadas para ellas, y todas las demas cosas tocantes à las tales Iglesias, y seruicio del culto diuino, y Religiosos que estuuieren en las dichas Doctrinas. Ansimismo les visitareis, y corregireis en quanto à Curas fraternalmente, teniendo particular cuenta de mirar por el honor, y buena fama de los tales Religiosos en los negocios que fueren ocultos: y quando mas que esto fuere menester, ò conuiniere, dareis noticia à los Prelados, para que los castiguen, y no lo haziendo ellos, hareislo vos, conforme à lo dispuesto en el santo Concilio de Trento, y passado el termino, y tiempo en el contenido, &c.* quæ schedula refertur etiam à Fr. Ioan. Baptista, Torquemada, & Remesal vbi suprà. Et cum ita antiqua sit, & ab ipsis Religiosis impetrata, vt eis Doctrinæ relinquerentur, nescio cur has nouiores ann. 1624. & 1634. tanquam duras accusent, cum nihil amplius, quam illa, hac in parte contineant. Quod & repetitur in alia ann. 1618. cuius memini *suprà num* 13. ibi: *Y que si en las visitas que los dichos Prelados les hizieren, en quanto à Curas, hallaren à los dichos Religiosos Doctrinantes sin la suficiencia, partes, y exemplo que se requiere, y sin saber, y entender la lengua de los Indios que doctrinaren suficientemente, los remueuan, y auisen à sus Superiores, para que nombren otros, que tengan la suficiencia necessaria, en que han de ser examinados.* Et sunt innumeræ aliæ de eadem visitatione agentes; & quod si Episcopus non possit per se illam facere, mittat Religiosos ad aliorum Religiosorum visitationem, quæ habentur *in 1. tom. impress. pag.115. cum seqq.*

Quod tamen innouauit Dom. Prorex Princeps Squillacens. innixus verbis d. sched. ann. 1618. ibi: *Y exemplo*: & auxilium Episcopis præbuit, † vt generaliter de moribus, & vita 53 eos visitare possent. Cumque de hoc Regium Senatum certiorem fecisset, responsum accepit per epist. dat. Matr. 17. Martij ann. 1619. *Està bien el auer impartido el auxilio al Arçobispo para execucion de las cedulas, en que se manda, que los frailes Doctrineros sean visitados en la vida y costumbres.* Quæ tamen verba temere prolata videntur, quia eorum occasione generalis Religiosorum visitatio indicebatur, quod magnas turbas excitauit, & ita in nouioribus reuocantur, & geminatè dicitur dictam visitationem contineri debere, *Dentro de los limites, y exercitio de Curas restrictamente, y no en mas.* Hoc enim est conformius dispositioni Tridentini *d. cap.*11. & auctoritatibus suprà relatis. Vnde regularem delinquentem extra Sacramentorum administrationem, & curam animarum, non ab Episcopo, sed à suis Superioribus puniendum esse, referunt decisum Gallerat. *in margar. casuum conscientiæ, verb. Parochus,* Riccius *d. resolut.* 513. *num.* 2. *& resolut.* 532. & August. Barbos. *in collect. ad d. cap. Trid. num.*10. *part.* 563. si verò intra dictum officium, benè potest ab Ordinario corrigi, & puniri, vt Trident. *d. cap.* 11. & dictæ schedulæ tradunt, ibi: *Vsando de correccion, y castigo, en lo que fuere necessario*, & varias circa hoc declarationes S. Congreg. adducentes, Seller *in select. Canon. cap.*112. *num.*8. vbi dicit, ita resolutum per sacr. Congregat. Episcop. sub die 6. Febr. ann 1627. idem Seller *vbi suprà num.* 28. vbi attestatur resolutum in Camarinensi 20. Martij 1621. quod Episcopus potest regulares in iis, quæ curam animarum, & Sacramentorum administrationem concernunt, visitare, & examinare, & contra eos, non parentes, & non exequentes decreta in visitatione facta, procedere, eosque cogere ad exequendum.

Quibus non obstant exempla, quæ *suprà num.* 45. adduxi, † de Curatis Ordinum Militarium, & aliis, in quibus Episcopi nullatenus se, 54 etiam per viam visitationis officij officiandi, ingerunt, & immiscent, vt Emanuel, & Cened. ibid. relati testantur. Quia, vt iidem Auctores ostendunt, id debet intelligi in Ecclesiis, quæ omnino sunt exemptæ à iurisdictione Ordinarij, atque adeo non sunt suæ Diœcesis, sed sub ordinaria, & omnimoda iurisdictione Prælatorum regularium. Quod in nostris Doctrinis secus procedit, cum nullum alium Ordinarium habeant, nec agnoscant, & ita in eis Trid. decisio omnino seruari debeat.

Sed

Sed est quæstionis, & quidem grauissimæ, &
55 sæpiùs occurrentis, an † tales regulares sub occasione dictæ visitationis, & correctionis, possint ab Ordinariis excommunicari, vel suspendi? Et dubitandi rationem mouet, quòd ipsi regulares, maximè Mendicantes, se aliud speciale priuile-
56 gium habere obiiciunt, † vt ab Archiepiscopis, & Episcopis suspendi, interdici, vel excommunicari non possint, vt constat *ex cap.1. vers.1. In eos autem, de priuil. in 6.* vbi DD. *Compend. priuileg. Mendican. verb. Exemptio, num. 9. 23. & 24.* Bulla Paul. III. ann. 1549. quæ idem priuilegium concessit Religiosis Societatis Iesu, cum aliis, quæ adducit Gambara, Enriquez, & Emanuel Roder. quos refert, & sequitur Thom. Sanchez *de matrim. lib.7. disp.33. n. 23.* idem Emanuel Roder. *in summa vlt. edition. tom.1. verb. Descomunion, cap.140. num.6.* concludens, hæc priuilegia seruanda illis esse, nisi expresse concedatur Episcopis, vt in aliquibus casibus possint latis censuris contra exemptos procedere, vt euenit in decret. Trident. *sess. 25. de regul. cap.1. & 16. & sess.22. can.9.* in decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ.

Cæterùm, his non obstantibus, contrarium resoluendum est, quia cùm in casu, de quo lo-
57 quimur, † Episcopi habeant iurisdictionem, & correctionem in regulares beneficiarios, iisque immediatè subsint, vt disponitur in Trid. *d. sess. 25. cap.11.* & declaratur in decisionibus, & schedulis Regiis suprà relatis, nullum dubium esse videtur, quin possent eosdem excommunicare,
58 † quoniam potestas excommunicandi, eius est, qui iurisdictionem in foro externo ad cogendum habet, vt aliorum plurium auctoritate tradit Thom. Sanchez *ead. disp.33. num.22. & 23. ad finem*, & aliàs veluti frustratoria redderetur iurisdictio illis concessa, si armis priuarentur, quibus Ecclesia solita est vti contra subditos inobedienties, & contumaces, vt in simili inquit Trid. *sess.25. cap.3. de reformat. gloss. verb. Executorem, in cap. super quæstionum, & in cap. ex litteris, verb. Si subdelegatus, & in cap. fin. verb. Commissum, de offic. deleg.* vbi docet, etiam habentem nudum ministerium posse excommunicare impedientes suam commissionem, ne aliàs inutilis sit commissio, ex regul. text. *in l.2. D. de iurisdiction. omnium iud. cap. Pastoralis, & cap. præterea, de offic. delegat.* cum vulgat.

Rursus facit, quòd Trident. *d. cap.11.* in visitatione, & correctione dictorum regularium simpliciter, & absque vlla distinctione pœnarum, vel censurarum loquitur, vt patet ex eius ver-
59 bis *sup. num.11.* relatis, ibi: † *Subsint immediatè iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, &c.* Vnde Episcoporum arbitrio relinquere videtur, quam malint pœnam, vel censuram irrogare, ex text. *in cap. de causis, 4. §. illis etiam, de offic. deleg.* ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eandem infligas, alioqui ipsos pro delicti qualitate, & causa, secundùm tuum arbitrium, punire procures*; vbi gloss. *verb. Arbitrium*, cum concord. & facit etiam gloss. *verb. Simpliciter, in fine, in dict.*
60 *cap. præterea, eodem tit.* dum inquit, † quòd verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur; pro quo allegat text. *in cap. si Romanorum 11. distinct. & in cap. quia circa, de priuileg.*

Et eadem consideratione vtens, resoluit in simili Riccius *in d. prax. for. Eccles. in prax. pœnar. decis.362 num.6. & in collect. decis. 4. par. collect.881.* quòd in casu eiusdem Concilij *sess.25. de regul. cap.13.* quo decernitur, quòd † Episcopi possint compellere Religio- 61
sos, vt ad publicas processiones accedant, poterit id pœnis, & censuris efficere, pro quo plures Auctores adducit, & idem tenet Grassis *lib.3. consil.10. de regular. numer.26. & seqq.* Stephan. Gratian. *decis. Marchiæ 232. numer. 13. & 15.* Maceratens. *lib.1. var. resol. c.112. cas.35. ad finem*, qui refert ita fuisse decisum in Curia Episcopali Papiæ, Emanuel Roder. *quæst. regul. 3 tom. q.36. art.1. ad finem*, vbi inquit, ita sensisse Sac. Congreg. Cardin. cuius declarationem adducit Zerola *in prax. Episcop. verb. Excommunicatio, Rubr. de excommun. causa materiali, §. ad quintum, vers. Secundò fallit,* Cened. *in pract. Canon. q.26. n.16.* Farin. Gallemar. Marcilla, Barbos. *in remiss. & declarat. ad d. cap.13. Concilij.*

Deinde facit, quòd † *d. cap 11. Trid.* vt 62
benè considerat Vgolin. *d. tract. de off. Episcopi, cap.20. §.4. numer.1. in princip.* quoad iurisdictionem, & subiectionem Episcoporum in hac parte iungit, & æquiparat regulares curam exercentes, cum secularibus, quibus ipsi regulares eandem curam in suis Monasteriis commiserint, vt patet ex illis verbis: *Persona tam regulares, quàm seculares huiusmodi curam exercentes, subsint immediatè, &c.* Vnde cùm † eadem sit ratio æquiparatorum, 63
l.1. D. de leg.1. cum traditis ab Euerard. in loco à simili, & magis in nostris terminis à Ioseph. Aldret. *in alleg. iuris pro exempt. regular. ab eorum Ordinariis, cap.6. num.5. & 6.* quemadmodum dubium non est, quin Episcopi possint excommunicare seculares, ita dubitari non debet, quòd possint & regulares, *ex l. lex iam hoc iure, D. de vulg. & l. talis scriptura, §. fin. de leg. 1. cum simil.*

Cui considerationi non obstabit, si ex aduerso replicetur, illam procedere, vbi militat eadem ratio in æquiparatis, non si diuersa, ex latè traditis ab Anton. Gabr. *lib.6. commun. tit. de clausul. concl.9. num.3.* & Aldrete *vbi sup. cap. 8. num.12.* prout in nostro casu contingere dicunt, *respectu specialis priuilegij*, quod Ordines Mendicantes, & alias habere retulimus. Nam huic obiectioni facilè respondetur, hodie
† regulares curam exercentes, in quantum tales 64
Curatos, nullis priuilegiis gaudere, cùm derogata sint *ex eod. cap.11. Trident.* & ex aliis Breuibus, & declarationibus suprà latè relatis, & expresse in illa, quæ refertur à Farin. Marcill. & Gallemar. ibid. & ita habet: *Non intendit hoc decretum priuilegiis regularium derogare, nisi in his tantùm, quæ ad animarum actualem Sacramentorum administrationem pertinent, atque concernunt.* Vnde benè consequitur, quòd in his nullis priuilegiis fruuntur, atque adeò secularibus similes sunt, prout & in simili, loquens de eadem exemptione excommunicationis, docet, & probat † celebris text. *in cap.1. vers. In eos, de priuil. lib.6.* in hæc pulchra, & optima verba: *In eos autem, quibus nec interdici, suspendi, vel excommunicari à*

quoquam valeant, à sede Apostolica est indultum (sicut sunt Religiosi quamplures) in quorum priuilegiis continetur, ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus Monasteriorum suorum Monachos pro vlla causa, vlloue loco, interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat, iidem Ordinarij iurisdictionem suam, quantum ad ista, vbicunque illi fuerint, penitus exercere non possunt: nisi forsan ipsi Monachi ad Monasteriorum suorum Prioratus Ordinariis eisdem subiectos, vt vel gerant eorum regimen, vel in eis tanquam proprij locorum ipsorum Monachi resideant, fuerint destinati. Tunc enim, etsi liberè possint ad eadem Monasteria reuocari, ac tam illorum, quàm ipsorum Prioratuum Monachi reputentur, cùm non sit inconueniens, aliquem vtrobique locum habere Monachi, cùm vnum altero subesse Monasterio, vel ab ipso noscitur dependere. Ratione tamen eorundem Prioratuum dicti Ordinarij sua iurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa quamdiu morantur in illis, licitè vti possunt. Per quem text. ex Concil. Trident. *sess. 25. de regul. cap. 22.* & Const. Pij IV. ann. 1565. generaliter docent Paul. Piasec. *in prax. Episcop. 2. par. cap. 3. num. 52. vers. Relinquentes.* Et Genuens. *in prax. Archiepisc. Neapol. cap. 59. n. 8.*
66 delinquentes † Religiosos, in casibus, in quibus ex Concil. Trid. iurisdictioni Episcoporum subduntur, excommunicari, & aliis pœnis puniri posse ab Episcopo. Cùm quoad contenta in Cōcilio cessent omnia eorum priuilegia, & exceptiones ex eo, quia *in d. c. 22.* mādat obseruari omnia decreta de regularibus, non obstantibus priuilegiis, & deputat executores Episcopis. Vnde sequitur, quòd cùm nulla ratio priuilegiorum sit habenda, nec Concilium restringat modum compellendi, remittitur arbitrio ipsius Episcopi, *l. 1. de iure delib.* & in terminis Aldana *in Compend. Canon. resol. libr. 2. tit. 18. numer. 20.* vbi in vna Limana 19. Septemb. 1625. refert decisum, licere Episcopo etiam pœnis, & censuris Ecclesiasticis in decretis eidem specialiter commissis, *d. sess. 25. de regular.* regulares compellere ad eorum executionem.

Denique facit, quia in ipsis nostris terminis, de potestate Episcoporum in Curatis regulari-
67 bus excommunicandis, † si impediant visitationem, etiam non adhibitis monitionibus, in ipso actu manifestæ violentiæ sibi illatæ, pro defensione suorum iurium, adest expressa resolutio, Marc. Ant. Genuens. *in prax. Archiepisc. Neap. cap. 18.* Campanill. *in diuers. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. n. 53.* Et idem generaliter quoties sibi oportere visum fuerit, tenet Maceratēs.
68 *d. lib. 1. resol. vlt. casu* 50. inquiens, † quòd huiusmodi casu clerici appellatione venit regularis Curatus, & allegatis aliquibus iuribus sup. relatis. Aldrete *in d. alleg. c. 9. n. 6 vers. Præterea*, vbi concludit, quòd quoties Monachi Ordinariis subiiciuntur, possunt excommunicari, non obstāte eorum priuilegio, sicut & aliis pœnis affici, Cerola *in prax. Episc. d. verb. Excommunicatio §.* ad quintum, vers. 4. ad finem, ibi: *Nonò fallit, quando regulares haberent curam animarum in Ecclesiis curatis Monasteriorum, seu domorum, tā virorum, quàm mulierum, quoad curam animarū,* Salced. *in addit. ad prax.* Bernard. Diaz *cap. 3. litt. A. §. punire, in fine,* quem ad hoc citat idem Sanchez *d. lib. 7. de matrim. c. 33. num. 22.*

Et iuxta hæc etiam resolutum fuit, quòd regulares † per Episcopum compelli possunt cēsuris ad obseruantiam festorum per illum cum approbatione populi indictorum, vt testatur Seller in select. Canon. *cap. 2. num. 11.* quem refert Aug. Barbos. *in collect. ad Trid. sess. 25. cap. 12. pag. 567. num. 9.* Et † similiter, vt regulares curā secularium exercentes in emolumentis legitimè percipiendis, prohiberi possunt per Episcopos, ne excedant taxam ab eis præscriptam, idem Seller *cap. 112. num. 11.* vbi testatur ita resolutum in vna Limana 18. Septembr. ann. 1623. quem etiam refert Barbosa in collect. *ad d. sess. 23. cap. 11. num. 16. pag. 564.* Et † de pluribus aliis casibus, in quibus ratione officij, vel ex aliis variis causis regulares, non obstantibus suis exceptionibus, subiaceant iurisdictioni, & correctioni Ordinariorum, vide quæ latè scribit Erasm. Cochier in integro tract. de iurisd. Ordinarij in exemptos, & Hieronym. Ceuall. de cognit. per viam violent. *2. part. quæst. 71. per totam.* 69 70 71

CAPVT XVIII.

De Missionibus expeditionibus spiritualibus eorundem regularium pro Indorum conuersione susceptis, & suscipiendis, & præsertim de Iaponica, & Sinensi, cum insertione Breuis D. N. Vrb. PP. in quo eius forma præscribitur.

SVMMARIVM.

1 *Missiones spirituales pro Indorum conuersione habere, & instituere esse debet præcipuum munus regularium. Et quid Missionum nomine intelligitur.*
2 *Missionum pro infidelibus conuertendis antiquitas, & vtilitas.*
3 *Regularibus missionibus Indorum intentis, quæ priuilegia concessa sint? remissiuè.*
4 *Regulares Lusitaniæ faciunt quartum votum de suscipiendis missionibus ad Indos Orientales, & quod idem oporteret instituere pro Occidentalibus.*
5 *Religiosi Hispaniæ laudantur de alacritate, qua se offerunt Indorum missionibus, & conuersionibus, & schedulæ, & Auctores, qui de hoc agunt.*
6 *Missionarij pro conuertendis infidelibus, Dei equi, quadrigæ, & nubes, & sagittæ velocissimæ vocantur in sacra Pagina, & loca de his agentia.*
7 *Religiosi, audito signo, pro expeditionibus Christianis ad Indos conuertendos, qualiter se habeant, & habere debeant.*
8 *Religiosi etiam ad martyrium cateruatim volant pro missionibus, & conuersionibus Indorum, & exempla quàmplurium, remissiuè.*
9 *Religiosi missionibus Indorum intenti aliquando exemplo Christi, & D. Pauli, se martyrio subtrahere debent, vt plures eidem Christo lucrifaciant.*
10 *Iaponiis pro missionibus, & expeditionibus, & laurea martyrij in eis suscipienda insigne*

insigne nostrorum Religiosorum certamen refertur.

11 *Prædicatio verbi diuini omnibus fidelibus & præsertim Religiosis, communis est, & esse debet.*

12 *Euangelium qualiter prædicatum, & prædicandum per Religiosos prædixerit S. Vincentius Ferrer.*

13 *Religiosi Societatis Iesu, quibus fundamentis niterentur, sibi solis committendam esse spiritualem in Iaponios expeditionem.*

14 *Multitudo, & varietas operantium confusionem, & discordiam producere solet.*

15 *Apostoli prouincias ad prædicandum sortiti sunt, & Ecclesia Parochias diuidit.*

16 Cap. quàm sit, vers. *Insuper, de Iudæis, expenditur.*

17 *Dom. D. Emanuel Sarmiento & Mendoça Canonicus Hispalensis, laudatur.*

18 *Iaponensis missio à quibus, & quomodo ventilata, & resoluta fuerit, de mandato Regis Catholici.*

19 *Religiosi intendentes conuersioni Indorum, etsi disparis habitus, & professionis sint, inter se valdè conformes esse debent.*

Cap. Deus, qui vult, de vita & honest. cler. *expenditur, & illustratur.*

20 *Monastica caremonia, & obseruationes ex causa à S. P. alterari possunt.*

21 *Habitum suæ Religionis qui deserunt, ipso iure sunt excommunicati, nisi id fiat propter bonum superius.*

22 *Munere in vno eodemque, non debet dispar esse professio, neque in conuersione infidelium.*

23 *Rex noster quid tandem Rom. Pont. scribendum censuerit, super Christiana ad Iaponios, & Indos expeditione.*

24 *Vrbani D. N. PP. VIII. Bulla refertur. quæ continet modum prædicationis Iaponiensium.*

25 *Iaponiensium Prædicatores plurimi Martyrium passi sunt, & qui de eis agant.*

26 *Regulares missionibus intenti, inter infideles de sola suorum Prælatorum licentia prædicare, & Sacramenta exercere possunt.*

27 *Reges Catholici, & eorum in Indiis vicem gerentes possunt in vtroque foro Prædicatores, quos voluerint, eligere, & delegare ad missiones Indorum, etiam irrequisitis Episcopis.*

28 *Bulla Vrbani VIII. permittit missionariis Iaponiorum exercere inter eosdem officium Parochiale.*

29 *Religiosi nulli, etiam Societatis Iesu, possunt regulariter prædicare, nec confessiones audire, aliaue Sacramenta exercere sine licentia & approbatione Ordinariorum.*

30 *Religiosi Societatis Iesu solent prætendere exemptionẽ Ordinariorum ad prædicandum & confessiones audiendum.*

31 *Confirmationis Sacramentum requirit in conferente ordinem Episcopalem.*

32 *Confirmationis Sacramentum, vt conferre possint alij, quàm Episcopi, permittendum videtur inter Iaponios, & alios remotos infideles.*

33 *Confirmationis Sacramentum, quid præstet & operetur.*

34 *Papa potest dispensare, vt ex iustis causis conferat Sacramentum Confirmationis quilibet simplex Sacerdos.*

35 *Episcopi in Iaponia etiam ex ipsis Neophytis ordinari deberent, quorum proprium munus est prædicare.*

36 *Episcoporum ordo patrum generator dicitur, & quare.*

37 *Episcopi in primitiua Ecclesia ex Neophytis ordinati, & exempla.*

38 *Missionibus, & conuersionibus Indorum, qui intendunt, abstinere debent ab omni mercatura, & negotiatione.*

39 *Militibus omnibus negotiatio prohibebatur, & quare.*

40 *Christus Dominus Apostolis, quos ad prædicandum mittebat, omne temporale lucrum vetabat.*

41 *Infideles faciliùs conuertentur, si viderint, quòd Prædicatores, & Missionarij eorum ab omni cupiditate bonorum temporalium vacui sunt.*

42 *Prædicatores Indorum, quæ obseruare debeant, si velint in spirituali illorum salute magnum fructum facere.*

43 *Indorum Missionarij quæ possint, & debeant ab ipsis Indis spontè offerentibus capere.*

44 *Prædicatores Indorum, vt magis sufficiant, vitæ commoditates respuere non debent.*

45 *D. Lucæ locus cap. 22. de pera, & sacculo Apostolorum, quid significet ex Beda, & aliis.*

46 *D. Pauli exemplum Missionarij ad conuertendos Iudos attendere debent, & eius verba* 1. Corint. 9. *explicantur, cum D. August.*

47 *Clement. Alexand. & aliorum Patrum verba referuntur, de modo, quo se debet habere Prædicator, dum moratur inter infideles.*

48 *Catechista Indorum nouem proprietates habere debet ad lucrifaciendas animas eorum, ex P. Ioan. Busæo, & breuis illarum narratio.*

49 *Regulares missionibus occupati intra claustra manere dicuntur.*

50 *Breue Clem. VIII. refertur de missionibus Indorum agens, & quòd intra claustra degere sunt censendi.*

HIs ita præcognitis de regularibus, qui ex iniuncto, vel suscepto officio Parochiales Indorum Doctrinas exercent; superest, vt aliqua adiiciamus de illis, qui in eorundem Indorum prædicatione, & conuersione ex charitatis voto occupantur, & Missionibus (quas ipsi vocant) intendunt. Quod † sanè est, & esse debet ipsorum Religiosorum præcipuum ministerium, vt optimè, post alios, considerat Ioseph. Acosta *de procuran. Ind. salut. libr.* 5. *capit.* 21. cum quatuor seqq. vbi missiones intelligit, excursiones, & peregrinationes, quæ oppidatim, verbi diuini, causa suscipiuntur, siue, vt Religiosi Parochos iuuent, quos hac de causa in ista militia spirituali rectissimè copiis auxiliaribus, leuisque armaturæ equitibus comparat, siue ad Indos (quod maximè curare debent) nec dum ad ditionem, & Religionem nostram redactos accedant. Et pluribus † sacræ Scripturæ locis, & sancto- 1 2

tum

rum virorum exemplis harum missionum in Ecclesia antiquitatem, vtilitatem, & obligationem exaggerat.

Quod etiam latissimè prosequitur Fr. Thom. à Iesu *de procur. omn. Gent. salut. 2.par. lib.2. & par.3. per totam*, vbi contrariis respondet, & *lib.3 cap.1.* vbi DD. Vincent. Ferrer. & Franc. Xauerium in exemplum adducit, & lib.
3 12. per totum, vbi † per ordinem Alphabeti omnia priuilegia congerit, quæ Religiosis infidelium conuersionem curantibus à sede Apostolica concessa sunt, & de quibus possint dispensare. De quo etiam agit Fr. Eman. Roder. *in quæst. regular. tom.1. quæst.99. art.5. per tot.* Et Fr. Ioann. Bapt. *in aduert. Confess. in dict. 2 par. fol.172.* cum multis seqq. Fr. Ioann. Focher in suo itinerario ad Indos ferè per totum, Thom. Sanchez *de matrim. lib.3. disput.26. numer.1. & seqq.* Dom. Archiepisc. Mexicanus D Felician. à Vega *in cap.4. §. de adulteriis, de indic. num.117.* Et nouissimè Fr. Eman. de la Cerda *in quæstion. quodlibet. q 5. scholast. num. 9. & 10. pag.221. & 223.* vbi notabiliter refert,
4 † regulares Lusitaniæ quartum votum facere de suscipiendis Missionibus ad India Orientalem, quotiescunque id eis à suis Superioribus iniunctum fuerit. Et quòd conueniens esset, vt idem in Religiosis in Regnis Castellæ, vel Indiarum Occidentalium profitentibus pro conuersione infidelium earundem Indiarum obseruaretur, quia aliàs, inuiti, ad hoc cogi non possunt, vt post D. Thom. Sot. & Lopez firmat Eman. Roder. regul. *tom.3. q.20. art.7.* quem refert & sequitur Flau. Cherubinus *in compend. Bullar.3. par.* sub Paulo V. *pag.94.*

Quod Ego respuendum sanè non censeo,
5 quamuis † Dei bonitate, & misericordia cognouerim, dictos Religiosos ita alacriter, & affectuosè hoc ministerium semper suscepisse, & hodie suscipere, vt laudationibus potius, quàm nouis stimulis egeant, quod innumeræ propè schedulæ Regiæ fatentur, quæ eximias eis grates rependi iubent pro laboribus, & sudoribus in eo susceptis, & exantlatis, quæ habentur *1.tom. pag.99. & seqq.* & præcipuè illa anni 1583. ibi: *Que el efecto ha sido conforme à lo que se procuraba, y que en vida Apostolica, y santa perseuerancia hā hecho tāto fruto, que por su doctrina, mediante la gracia, y ayuda de Dios nuestro Señor, ha venido à su conocimiento tanta multitud de almas, &c.* Et de eadem cura, & eximio progressu Ego etiam egi *1.tom. de iur. Ind. lib.2. c.16. n. 11. & seqq.* Et latè Fr. Ioan. à Torq. *in Monarch. Ind. lib.1. c.9. pag.27. & seqq. lib.15. ex cap.21. lib.18. c.8. & lib.19. & 21. per tot*, vbi, quantum Franciscanis hac in parte debeatur; & quantum Indi eos ament, & reuereantur, Fr. Augustin. de Auila *in hist. Mexic. Ord. Præd.* Et Fr. Ant. Remesal. *in hist. Guathem* ferè per tot. Fr. Alphons. Ferdin. *in hist. Eccles. nost. temp. in Prolog.* Thom. Bozius, omninò videndus, *de sign. Eccles. Dei, lib.1. c.3. & 5.* & alibi passim, Ioan Boter. *in relation. vniuers. 5.par. per tot.* Iustus Heurnius *in tract. de legatione Euangelica ad Indos capessenda*, Fr. Ioan. Nuñez de Torres *de instit. statuum Eccles tract 6. c.4. § 2. ex pag 551.* Et nouissimè Fr. Petr. de Sanctiago. Regius Concionator egregius, in relatione progressuum Apostolicorum Augustinianæ Religionis Discalceatæ in Indiis, & insulis Philipp. per tot.

Vbi *fol.18.* benè subiungit, eiusmodi † Reli- 6
giosos Missionarios Dei, eiusque diuini verbi, equos, & quadrigas iustè vocari posse, iuxta illud Habacuc. *cap.3. Qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio, viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum*, quem locum explicans D. Hieron. inquit: *Ascendit in Paulo, ascendit in Petro, & in huiusmodi curribus equitans totum illustrauit orbem.* Et D. Ambros. *Agitauit Christus Apostolos suos, quos per diuersa mundi dixerit, vt toti orbi Euangelium prædicarent, &c.* Et D. Greg. *lib.44. moral. c.13. Viam fecisti, id est, aperuisti Prædicatoribus tuis inter doctrinas huius seculi sordidas, & terrena sapientes.* Vnde & nubes, & sagittæ velocissimæ dicti etiam fuerunt Apostoli, & dici poterunt nostri Religiosi eodem munere fungentes, iuxta ea, quæ Ego etiam latiùs notaui *d.1.tom. lib.1. cap.14. num.18. & seqq.*

Et quidem ita auidè illud appetunt, eique incumbunt, vt vel de eo capessendo decertent,
& † cùm audirent buccinam expeditionum, 7
quæ ad has missiones parantur, dicant *Vah*, iuxta illud Iob *cap.28.* quem locum ita intelligit Guiller. Parisiens. lib. de morib. tract. de spe, in fin. *Sicut enim gaudent equi, atque strepunt, cùm signum imminentis conflictus audierint, sic & veri sancti huiusmodi gaudio gaudent, cùm bellum tribulationis aduersum se consurgere cognouerint.*

Id quod † eò certiùs, & euidentiùs reddi- 8
tur, quòd vel ad Martyrium cateruatim volent, vbi eius occasio oblata est, vt plurimis exemplis probant Auctores suprà relati, & præcipuè Fr. Alphons. Ferdin. *lib.1. cap.4. & 5. & 45.* Fr. Ioan. à Torquem. *in Monarc. Ind. lib. 18. cap.8. & lib.21. per tot.* Et nouissimè Martyrium trium Religiosorum Societatis Iesu in prouincia Vruguantiana elegantissimo sermone describens eruditiss. & religiosiss. P. Eusebius Nieremberg, eiusdem Societatis, post libros de arte voluntatis, quos nuper in lucem emisit. Ita vt sæpè monendi sint, ne se huic periculo facilè exponant, sed † diutiùs vitam seruent, vt maio- 9
rem profectum, & progressum in prædicatione, & conuersione infidelium facere possint, exemplo Christi Domini, de quo inquit Euang. *Ipse autem transiens per medium illorum ibat.* Et D. Pauli, qui se eadem de causa ibat, pluries à persequentibus subduxit. De quo Chrysost. *de eius laud. homil.7. Ista faciebat, vt prædicationi insisteret: cùmque multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum, metuebat profectò, ne pauper hinc, atque inops multorum salutis abscederet.*

Cuius spiritualis, & Apostolicæ concerta-
tionis his diebus insigne † specimen editum 10
est. Nam cùm Religiosi Societatis Iesu à Clem. VIII. P. M. felic. record. diploma impetrassent, vt sibi solis liceret ad conuertendas Iaponiorum gentes accedere, ex quo nullum ferè aliud, quàm Martyrij præmium expectant, & expectant; cæteri aliorum Ordinum, & præcipuè Mendicantium, Religiosi, grauiter de hoc questi sunt coram Rege nostro Catholico, & supremo
Indiarum Senatu, dicentes, verbum † Domini 11
alligatum non esse, nec esse debere iuxta illud Pauli *ad Timoth.2. 1.* & omnibus fidelibus, præsertim Religiosis à Domino imperatum fuisse, vt euntes per vniuersum mundum Euangelium diss eminarent

disseminarent, & prædicarent, Ioann.10. Matth. & Marc. vlt. iunctis pluribus aliis, quæ in communi, & in specie de nostrorum Indorum prædicatione Ego ipse congessi *d. 1.tom. lib.2. cap. 16. ex num.15. & num.30. & seqq.* vbi grauissima D. Chrysost. Et Franc. Xauerij de hac generali obligatione agentia recensui, *& lib.1. cap. 14. numer.74.* vbi adduxi Propheticum Oracu-
12 lum D. Vincentij Ferrer, qui dixit † Euangelium prædicatum, & prædicandum esse plenariè, & generaliter in totius orbis humano genere cunctis regionibus, tam apertis, quàm aperiendis, tam cognitis, quàm cognoscendis per fratres Prædicatores, & alios Mendicantes.

13 In qua pia, & graui colluctatione † cùm Iesuitæ suo diplomati niterentur, & prætereà allegarent, non satis commodè per Religiosos diuersorum Ordinum, & institutorum
14 illud negotium peragi, cùm [† ex multitudine, & varietate confusio, & discordia causetur, Authent. de referend. §.1. *cap.2.* Et ibi gloss. *de rescript. in 6. l. si plures*, vbi gloss. D. *de administr. tutor. l. cùm pater, §. dulcissimis, D. de legat.2. l.2. C. quandò, & quibus quarta pars deb. cap.1. de priuileg. l. item si vnus, §.*
15 *principaliter, D. de recept. arb.* Vnde, † vel inter ipsos Apostolos prouinciæ sortitæ fuerunt, vt latè dixi *1.tom. libr.1. cap.14. num.8. & libr. 2. capit.25. numer.49.* Et hodie etiam inter iam conuersos parochiæ diuisæ sunt, *capit.1.per totum 9. quæst.2. capit.1. de præscript. cap. Pastoralis*, cum aliis, de his quæ fiunt à Prælatis. Adhuc tamen reliqui regulares dicto generali præcepto suas partes defendebant, & ex text.
16 † expresso *in capit. quam sic, vers. Insuper, de Iudæis*, vbi Clem. III. ita scriptum reliquit: *Insuper indulgemus, vt quicunque Religiosi, seu Clerici ad annuntiandam Gentibus Catholicam veritatem requisita, & habita Prælatorum suarum licentia, tibi voluerint adhærere, id absque contrauentione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apostolica facultatem.*

17 Quibus consideratis, † & aliis, quæ in hanc rem piè, doctè, & eleganter expendit nobilissimus, & eruditissimus vir Dom. D. Emanuel Sarmientus à Mendoça almæ Ecclesiæ Hispalensis Magisttalis Canonicus meritissimus, in aureo libello, quem circa hoc argumentum scripsit, & *Militia Euangelica* titulo indigita-
18 uit, † grauissimi, & lectissimi viri ex Consiliis Status, Iustitiæ, & Indiarum, quibus Rex noster piissimus, & potentissimis huius disceptationis examen, & consultationem commisit, inter quos Ego (licèt indignus) cooptatus sum, in ea sententia fuerunt, vt quoniam multum tempus effluxerat postquam Iesuitæ soli ex Breui Clem. VIII. his Iaponiorum missionibus intendebant, & in eo magni illi progressus, quos sperabant, & promiserant, non vsquequaque prouenerant, summo Pontifici ab eodem Rege nostro, qua decet submissione, & reuerentia proponeretur, & supplicaretur, vt rem hanc ad pristinam Euangelij formam reduceret, iuberetque, vt omnes vndique Religiosi, prout meliùs, & commodiùs possent, sedulam operam huic Iaponiorum, & Sinarum piæ, & Christianæ conuersioni, atque expeditioni nouarent; ita tamen, vt ab omni mercatura, & temporalis lucri, ac quæstus suspicione abstinerent, & in prouinciis ab aliis occupatis, & sufficientibus operariis instructis, se alij non immiscerent,
& † omni contentione, dissensione, & æmulatione postposita, in catechizandi, ac prædicandi modo, imo & in moribus, & in habitu, si fieri posset, penitus conformarent, sequentes consilium Innocentij III. *in cap. Deus, qui vlt. de vita, & honest. cleric.* ibi: *Ne igitur si dispar in vobis obseruantia fuerit, & dissimilis habitus, apud eos, quibus vnum Euangelium prædicatis, scandalum suscitetur. Mandamus quatenus eo non obstante, quòd inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alij etiam regularem vitam sub alia districtione professi, omnes pariter in vnum regulare propositum, & honestum habitum, quantum ad hoc spectat, officium conformetis.* 19

Etenim, vt ibidem rectè notant DD. & post alios Boëtius Epon Frisius *pag.65.* † cæremoniæ istæ, vel solemnitates, vel obseruantiæ Monasticæ, eius sunt ditionis, vt semper in eis omnibus excepta censeatur summi Pontificis auctoritas, *cap. quia insulis, de regular.* Et sic licèt alias † habitum suum deferentes, vel occultantes ipso iure sint excommunicati, *cap.2. ne cler. vel Monach. lib.6.* Iacob. de Graffiis *decis. Aurear. par.1. lib.3. cap.5. de regular. num.72.* Eman. Roder. *tom.2. regul. q.76. art.3.* Suar. *tom.5. de censur. disp.23. sect.4. num.34.* Reginald. *in prax. for. pœnit. lib.18. num.406.* Et Fr. Ioann. à Cruce *de statu Relig. lib.1. cap.7. dub.4.* hoc tamen in casu hæc regula dispensatur propter bonum superius conuersionis infidelium. Et quia † in vno, eodémque officio non debet dispar esse professio, vt *in cap. in noua 16. quæst.7.* cum aliis, quæ adduxi *sup. cap. proxim. num.42.* Verè enim, diaboli instinctu, studium in Religione factum est, vt dicatur in populis, Ego sum Pauli, Ego Apollo, Ego autem Cephæ, & vnusquisque, eos, quos baptizauerit, suos esse putet, nó Christi, vt habetur *1. Corint.1. & in cap. olim 5. distinct. 95.* iunctis aliis, quæ de omnimoda conformitate habitu, & catechismo Prædicatorum adducit Mosconius *de Maiest. Eccles. pag.140.* Concil. Limense secundum, *Can.2. pag.35.* Et D. Fr. Gasp. Villaroël Episcop. Chilens. *in lib. Iudic. pag.272. nota.3.* 20 21 22

De quibus omnibus † Rex noster certior factus per consultationem, cuius ordinatio mihi commissa fuit, ei assensum præstitit, per decretum 21. Ianuarij ann.1632. Et Regiæ litteræ expeditæ sunt ad Roman. Pontificem, vt suis Apostolicis idem confirmaret, si opportunum, & expediens esse censeret, prout statim ad verbum confirmauit per † Bullam Apostolicam datam Romæ 22. Febr. ann.1633. quam, quia notabilis est, & paucis cognita, hîc non grauanter insererem, nisi ad nodum prolixa esset, sed vt eam in compendium redigam, relata superiorum Pontificum ad solos Religiosos Societatis Iesu in hac prædicatione licentia, & vt per solam Indiam Orientalem mitterentur, tandem iubet, vt quicunque, & vndecunque mittantur, ita tamen vt in docendis infidelibus vniformes sint, & Catechismo Card. Bellarm. vtantur, atque ab omni quæstu, mercatura, & negotiatione prorsus abstineant, & ab aliis per quæ possit inter illas gentes aliquod scandalum, vel offendiculum puritati prædicationis Euangelicæ generari, & vt Sacramenta illis 23 24

liberè,

liberè, durante præsenti rerum statu, administrare possint, exceptis iis, quæ ordinem Episcopalem requirunt. Necnon etiam vt Episcopi illarum partium controuersias, si quæ inter Religiosos earum oriantur, tanquam sedis Apostolicæ legati, decidant, & terminent, si verò grauiora quædam negotia occurrerint, ea ad sedem Apostolicam referant, vt ab eadem natura consultatione adhibita prouideantur, & decernantur.

25 Ex cuius Bullæ tenore constat, quàm ardua hæc Euangelica in Iaponios, & Sinas expeditio fuerit iudicata, propter † graues expeditiones, & frequentia martyria, quæ ibidem Prædicatores, & Neophyti ab illis conuersi pati solent, de quibus pleni sunt libri Matthæi Ricij, & P. Trigaultij de Christiana ad Sinas expeditione, PP. Lud. Guzman. & Pineirus *in hist. & relat. Iapon. epist, annal, Pat. Societ. Iesu* de eisdem agentes. Pleniùs cæteris Pat. Ant. Possevin. *in Bibliot. lib. 9. ex cap. 25. ad finem libri*, vbi agit de Sinis, *& lib. 10. & 11.* vbi de Iaponiis, & aliis nationibus, & qualiter earum salus procurari debeat, & tradit eorum sectas, errores, & leges, & qualiter confutari debeant, & imbuendi sint in mysteriis, & præceptis nostræ Fidei, quorum citatione contentus ero, quia ea, & plura alia miranda, quæ in his regionibus contigerunt, referre non vacat.

26 Plane † regulares, qui in his missionibus occupantur, & præcipuè in regionibus adeò remotis, concessum est, & concedi oportuit, vt de sola Prælatorum suorum licentia, & approbatione prædicare, & confessiones sacramentales audire possint, quinimò & parochorum officium exercere, iuxta facultatem eis datam in Breui Pij V. ann. 1567. quod in illis absque dubio procedit, provt in terminis aduertit Fr. Ioan. Bapt. *d. 2. par. fol. 164.* ad id etiam allegans Bullam Alex. VI. Et

27 inquiens, quòd † eius virtute Reges, & eorum Proreges, & Gubernatores eius nomine possunt mittere Religiosos ad nouas conuersiones, qui ibi omnia officia Curatorum exerceant in foro interiori, & exteriori, absque eo, quòd Episcopi viciniores id impedire possint, neque Sacerdotes seculares ad idem munus in præiudicium regularium, & priuatiuè ad eos delegare, & quòd ita obtentum fuit contra Episcop. Nouæ-Galitiæ D. Franc. Sanctos Garsiam, cùm Dom. Prorex Nouæ-Hispaniæ Comes Montis-Regij ad Californias, & Nouum-Mexicum Religiosos mandauit.

28 Idemque caueri video † in Bulla D. N. Vrbani VIII. cuius modò mentionem feci, quatenus omnibus Christianis nunc in Iapone existentibus, & pro tempore futuris concedit: *Vt à quibusuis Sacerdotibus à Generalibus illorum illuc missis, ac mittendis, quorum copiam habere poterunt, Sacramenta (ordinem tamen Episcopalem non requirentia) etiam Parochialia, durante præsenti rerum statu suscipere liberè, & licitè valeant.* Quod exprimere necessarium fuit, quia aliàs post Clem. dudum, §. *vt inde, de sepultur.* Et Concil. Trid. *sess. 23. de reform. cap. 15. & sess. 14. c. 4.* † nullus regu-

29 laris extra suum Conuentum prædicare, nec aliorum non sui Ordinis confessiones audire poterat, nisi priùs ab Episcopis locorum approbatus, & licentia huius muneris exercendi donatus fuisset, etiam si Magistri, vel Prælati suarum Religionum sint, & maxima eruditione, & vitæ scientiæ testimoniæ pollentes. De quo, & qualiter his decretis etiam comprehendantur Religiosi Societatis Iesu, quamvis dicant se habere specialia priuilegia in contrarium, latè agunt Enriq. *in summa, lib. 7. cap. 28. §. 8. & lib. 3. de pœnit. cap. 6. §. 2.* P. Suarez *tom. 4. disp. 28. sect. 4. num. 3.* Zerola *in prax. verb. Prædicatio, §. 3.* Eman. *quæst. regul. tom. 3. q. 32. art. 3. & tom. 1. q. 59. per totam*, Aloiss. Riccius *in decis. Curiæ Archiep. Neapol.* 219. *num. 5. par. 2. & part. 4. decis. 22. num. 2.* Lud à Miranda *in manuali Prælator. tom. 1. quæst. 30. art. 3. conclus. 1. & q. 45. art. 5. & seqq.* Menoch. *de arbitrar. casu* 465. Ioan. Gutier. *lib. Canon. quæst. cap. 6. num. 8. & 9.* Valer. Reginal. *in prax. 1. par. lib. 1. cap. 15. num. 177.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præcept. 2. lib. 7. cap. 2. num. 68.* cum seqq. & innumeri alij, quos refert Aug. Barbos. *in Pastoral. 3. par. alleg. 25. num. 14. & allegat. 76 per tot. & de offic. Parochi, cap. 14* & in collectaneis nouissimis ad Trid. *d. cap. 4 & 15.* Vbi simul adducit aliquas notandas declarationes Cardinal. eundem articulum concernentes. De quo specialem mentionem facere volui, quia de eo Limæ consultus fui à Reuerendiss. Episcopo Guamangensi, cui † regulares Societatis Iesu super eo 30 quæstionem mouebant, & causas sibi dari postulabant, ob quas eis suspenderat facultatem prædicandi, & confessiones audiendi, quod tamen eum facere non teneri, resoluunt, decisumque referunt Fr. Leo *in Thesauro fori Eccles. part. 1. cap. 8 num. 9.* Piasecius *in prax. Episcop. 2. par. cap. 3. num. 41. vers. Si item.* Et Barbos. *d. alleg. 76. num 28.*

Et licèt dicta Bulla non concedat his Missionariis administrationem Sacramentorum, quæ ordinem Episcopalem requirunt, quo in numero † est Sacramentum Confirmationis, vt *in cap. 31 ieiunium, de consecr. dist. 5.* Et Trident. *sess. 7. de confirmatione, Can. 3.* cum latè à traditis Suarez *de eod. Sacram. disp. 36. sect. 1. & de Religione lib. 2. cap. 30. num 2.* Bellarm. *lib. vnic. de Confirm. cap. 12.* cum pluribus aliis relatis ab Alcedo *in prax. Episcop. 2. par. cap. 4. num. 1.* Barbos. *in Pastor. 2. par. alleg. 30. num. 1. & in collect. ad Trid. d. Can. 3.* P. Laiman. *in Theolog. morali, libr. 5. tract. 3. cap. 6.* Illustriss. Bracharens. Acuña *in cap. presbyter 11. num. 2. dist. 95.* Et nouissimo D. Franc. Torreblanca *de iure spirituali, lib. 13. capit. 6.* Adhuc tamen Ego censerem, in † dictis expeditionibus ad Iaponios, 32 & aliis remotis, vbi Episcopi desunt, permittendum esse alicui ex Prælati ipsorum Religiosorum, vt hoc Sacramentum Neophytis benè in Fide semel suscepta imbutis ministrare posset. Nam per illud † Spiritus sanctus reci- 33 pitur, & quis plenè Christianus, ab Vnctione nimirum, quam recipit, potest appellari, & Spiritus sanctus, qui in Baptismo datur ad veniam, in Confirmatione datur ad pugnam, ibique mundamur ab iniquitatibus, hîc virtutibus præmunimur, vt grauiter dixit D. Damascen. in sermon. dedic. Eccles. D. Isidor. *lib. 2. de Eccles. off.* text. *in cap. debet 3. cap. attendat 4. de consecrat. dist. 3.* D. Thom. *1. 2. q. 102. art. 5. ad 3.* vbi Confirmationem vocat Sacramentum plenitudinis, & alia, vltra alios, adducens Thom. Bozius, omninò videndus, *de sign. Eccles. Dei, lib. 2. cap. 2. & seqq.* vbi probat, quòd hoc Sacramento maximè vnus fiat cum Deo spiritus noster, & plura

exempla

exempla miraculorum per illud sperata recenset, præsertim circa idolorum demolitionem, & dæmoniorum ex ilationem, & fanaticorum sanationem, quæ omnia satis apparet, quantum conferre possint Indis, maximè Iaponiis recenter conuersis, & inter alios infideles,& idolorum cultores commorantes.

34 Porrò † ex iustis causis posse Pontificem concedere, & delegare, vt Abbates consecrati, imo & simplices Sacerdotes, hoc Sacramentum conferant, & administrent, apertè docet D. Thom.3.*par.quæst.*71.*art.*11.vbi Nugnius *dub.*2. Bellarm. *vbi suprà cap.*12. Couarr.*lib.*1. *variar. cap.*10. *num.*6.*&* 14. Nauarr.*in Manual.cap.*22. *num.*8.*& consil.*14. *de priuileg. num.*2. Iacob.de Graff. *in decis. aur. part.* 2. *lib.*1.*cap.*5. *num.* 29. *&* 30. *& tom.*1. *cons. sub tit. de sacra Vnct. consil.* 1. *num.*5. *cum seqq.* Alced. *dict.cap.*4. *num.*2. *&* 25. Eman. Roder. *tom.* 1. *regul. quæst.*18.*art.*3. Azor.2. *part. instit. moral. lib.*3. *cap.*30. *quæst.*4. *vers. In primis*, Bonacina *de Sacram. disput.* 3. *quæst. vnic. punct.*2. *num.*3. *vers. Dixi*, August. Barbos. *d. alleg.* 30. *num.* 4. *& d. collectan. ad Trid. num.*5. Dom. Acuña *vbi suprà* vbi plures alios adducit.

Quibus addo in nostris terminis eandem delegationem in Iaponiis requirentem, & suadentem Dom. Manuel Sarmiento à Mendoça *in d. libello de militia Euang. c.*20. *& seqq.* vbi(quod

35 plus est) † Episcopos ibidem ordinari posse desiderat,quorum præcipuum munus est prædicare, Trident. *sess.*5. *de reformat.* & quidem aliquando ex ipsis Neophytis, vt eorum verbo, & exemplo, cæteri commoueantur, & alliciantur, & sint qui plures Sacerdotes ordinare possint, quia, vt inquit D. Epiphanius *hæres.*75.

36 † *Episcoporum ordo Patrum generator est; Patres enim generant Ecclesiæ, qua ratione Episcopi propriè appellantur Patres*; & adducit exempla Timothei D. Pauli discipuli, qui Neophytus adhuc Ephesinus Episcopus ordinatus fuit,Titus Cretensis, Pluuius Atheniensis, Dionysij Areopagitæ, Onesimi serui, & fugitiui, & aliorum Ecclesiæ primitiuæ, quæ apud eum latius videri poterunt. Mihi sat erit digito fontem ostendisse, & hæc ex eius floribus ad huius capitis ornamentum delibasse, de quibus dixi etiam latius *sup. hoc tom. lib.* 1. *cap. fin. ex num.*30.

Denique adiicitur *in dict. consultatione*, &

38 Bulla supra relata, vt Missionarij † ab omni mercatura,& negotiatione abstineant, sub censuris ibidem,contra facientibus, irrogatis.Quod quidem valde iuris communis regulis conuenit, quæ Religiosos cœlesti militiæ operam dantes ab his prorsus abstinere præcipiunt, *leg. repetita, C. de Episcop. & cler. cap.* 1. *& per tot. ne cler. vel Monach. cap.* 1. *de fideiuss. cap. clerici, de vita, & honest. cleric. cap.*1. 2. *&* 3. 21. *quæst.* 3. cum pluribus aliis vtriusque iuris, & Conciliorum locis plena manu congestis à Petro Gregor. *in partition. iur.* Canon. *lib.*4.*tit.*8. *cap.*9. & Lasarte *de decim. vend. cap.*19.*num.*51.

39 *& seqq.* Quemadmodum † & sæcularibus militibus idem prohibebatur, *l. vnica*, *C. negotiatores ne militent*, *l. milites* 15. *& l. militarem* 16. *C.de re milit. lib.*12.*l.*2.*titul.*8. *& l.*2.*tit.*11. *part.*5. *& l.*6. *titul.*14.*part.*3. Veget *lib.*2. *de re militat. cap.* 19. Curat. & Ritterhussius *ad Nouell.* 116. Ræuard. *lib.* 1. *coniect. cap.* 13. Porner. *lib.*1. *select. cap.* 3. & vtrumque eleganter comprehendens D. Ambros. *lib.*2. *offic. cap.* 36. sic inquiens: *Si is, qui Imperatori militat à susceptionibus litium,astu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus,quanto magis, qui Fidei exercet militiam ab omni vsu negotiationis abstinere debet.* Et Sidon.Apollinar. *lib.* 8. *epist.* 8. dum Cesenatis municipij peruersam gubernandi rationem scriberet, post alia sic ait: *Vigilant fures, dormiunt potestates, fænerantur clerici, Syri psallunt, negotiatores militant, milites negotiantur, student pilæ senes, aleæ iuuenes, armis Eunuchi, litteris fœderati.* Et maximè cauere oportuit in his missionibus, siue spiritualibus militiis, & expeditionibus, de quibus agimus, ad † quas Christus Dom. 40
Matth. 10. dum Apostolos delegabat,illud primo monebat: *Nolite possidere aurum, neque argentum,quæ gratis accepistis,date, &c.* & Zachar. *cap.* 14. *Et non erit mercator vltra in domo Domini exercituum in die illa.* Vt sic † infideles 41
intelligant, quod non cupiunt sua, sed ipsos, iuxta illud D.Pauli 1. *Cor.*9. & omnis cupiditatis occasio procul remoueatur, dum vident, quod neque ministerij sui rationem exigunt,neque fructum alium expectant,quam salutem Indorum neque in postulando, quod ipsi vocant, *Camarico*,molesti sunt, præferentes continentiæ, & integritatis lumen. Quod admirabile dictu est, quam in sui, doctrinæque suæ admirationem, & studium Indos rapiat. Neque enim, vt præclarè (vt solet reliqua) tradit Acosta *d. lib.*5. *cap.*22. *pag.* 557. illustriora miracula ad Euangelij commendationem Indis adhiberi possunt, † quam vt neque auaritiæ occasione, 42
neque libidinis sinistro rumore doctrina ministri Euangelici decoloretur, virique Religiosi, & Apostolicum munus obeuntes,nihil, aut leuitatem, aut faustum, aut lasciuiam redolens faciant. Nec imperiosè, aut duriter se gerant, sed consilium D.Aug.sequentes, *epist.*64.*ad Aurelium*, magis mouendo, quàm minando, magis iuuando, quàm iubendo cuncta perficiant.

In quo tamen) iuxta doctrinam eiusdem Patris *cap.*24.*pag.*564) cura † quædam mediocri- 43
tatis adhibenda est. Vt enim Indi eos oderunt, qui nimij in exigendo sunt. Ita etiam à se auersos putant, qui ab ipsis oblata repudiant.Accipienda ergo humanè sunt munuscula eorum, & benignè, vel eadem, vel plura, si liceat, pauperibus communicanda, præceptum Domini adimplentes,Matth.10.dum dixit: *In quamcunque domum intraueritis, dicite: Pax huic domui, & ibi manete, comedentes, & bibentes, quæ apud illos sunt.*

Illud tamen præuenientes, & penitùs prouidentes, ne † dum Apostolicæ prædicationi qui- 44
dem inhærent, vitæ commoditatibus destituantur, atque ita vel labore victi, vel viribus destituti, benè institutum cursum reuocent. Nam qui aliquando *Lucæ* 10. suis dixerit: *Nolite portare sacculum,neque peram*, idem alio tempore iisdem dixit, † *Lucæ* 22. *Sed nunc qui habet* 45
sacculum, tollat similiter, & peram: quo in loco Bedam Venerabilem audire, licet Indicas sanè peregrinationes veluti designantem, ac subnotantem his verbis: *Nobis quoque datur exemplum iusta nonnunquam causa instante, quædam de nostri propositi rigore posse sine culpa intermitti, verbi gratia, cum per inhospitales* porrò

porro regiones iter agimus, plura viatici causa, quam domi habebamus, licere portare.

Denique, vt paucis omnia comprehendam,
46 † exemplum D. Pauli Apostoli 1. Cor. 9. semper præ oculis habeant, qui non lucrum suum quærens, sed animarum, cum potestatem haberet de Euangelio viuẽdi, ea tamen non est vsus, vt plures animas lucrifaceret. Sic enim ad rem nostram aptissimè inquit: *Quæ est ergo merces mea? vt Euangelium prædicans sine sumptu ponam Euangelium, vt non abutar potestate mea in Euangelio. Nam cum liber essem, ex omnibus omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem;* quem locum exponens D. August. *lib. 2. de serm. Domini in monte*, inquit: *Neque enim adeo debemus euangelizare, vt manducemus, sed ideo manducare, vt euangelizemus. Nam si propterea euangelizamus, vt manducemus, vilius habemus Euangelium, quam cibum, & erit iam bonum nostrum in manducando; necessarium autem in euangelizando. Quod etiam Apostolus prohibet, &c.*

47 Quo etiam respicit † Clem. Alexandr. 1. *strom.* sic scribens: *Qui per litterarum monimenta loquitur apud Deum, Sacramenti Religione obstringitur, hac in scriptis vociferans, nec lucri gratia, nec inanis gloriæ causa non vinci ab affectione, non quæstui seruire, spe expectans eam, quæ omnino reddenda est, retributionem, ab eo, qui operariis pollicitus se redditurum mercedem pro meritis. Oportet autem Dominum, quoad eius fieri possit, imitari. Is autem fuerit, qui Dei voluntati inseruit: qui cum gratis acceperit, dat gratis, satis magnam recipiens mercedem, ipsam vitæ institutionem.* Similia habet B. Gregor. *lib. 19. moral. cap. 11.* & expendit P. Ioan. Busæus *in Viridario, verb. Catechesis Christiana, cap. 3.* vbi multum in nostris terminis, loquens de proprietatibus, quas Euangelizantes habere, & obseruare debent, hanc veluti præcipuam constituit, vt non lucrum suum quærat, sed animarum. Secundam, vt doceat, quæ Deus ei scire permisit, & se primum doceat, quæ alios docere conatur. Tertiam, vt accommodet se ad auditorum captum. Quartam, vt non plus æquo sectetur elegantiam, & fucos sermonis. Quintam, vt cum omni hilaritate, & lenitate animi doctrinam suam omnibus impertiat. Sextam, vt mortificet, & crucifigat carnem suam cum vitiis, & concupiscentiis. Septimam, vt sit firmus, & constans in Fide Catholica. Octauam, vt à prædicatione, & institutione doctrinæ Christianæ non cesset, quamuis fructus exiguus sequatur. Nonam, vt paratus sit animam pro auditoribus, si opus sit, ponere. Decimam, vt non dedignetur se ad puerilem institutionem, licet in speciem abiectam, demittere. Et *cap.* 4. agit de auditoribus catechesis, & eorum proprietatibus, & hæc omnia adeo bene prosequitur, & exornat, vt superfluum videri possit in hoc amplius immorari. Vnde oportet, vt ad alia transitum faciamus.

Illud pro coronide huius capitis adiicientes,
48 † Regulares his missionibus intentos, & distentos, quamuis in partibus à suis Monasteriis valde distantibus, iudicandos esse intra claustra manere, prout ad eorum supplicationem declarauit R. P. Clem. VIII. die 9. Maij ann. 1595. cuius aliud Breue in Doctrinariis loquens adduxi *suprà cap. prox. præced.* Hoc vero quod de Missionariis diuersum ab eo est.

CLEMENS VIII. Dilecti filij, salutem, & Apostolicam benedictionem. Quanquam vos, sicut exponi Nobis fecistis, ad prædicandum sacrosanctum Dei Euangelium, & viam veritatis, & salutis demonstrandum in dies à vestris Prælatis, & Superioribus deputati existatis, vobisque Prouincialis, sub cuius obedientia viuitis, assignatus sit: nihilominus Prælati Conuentus, vbi degitis, & Episcopi istarum partium prætendunt vos extra claustra existere, & vt tales adiudicandos fore in rebus à Concilio Tridentino expositis in notorium vestrum grauamen. Nos quieti, & statui vestro hac in parte consulere cupientes, ac de præmissis ex relatione dilecti filij nostri Hieronymi sanctæ Romanæ Eccles. Cardinalis Matthæi nuncupati plenè informati, harum serie decernimus, vos ad præmissa obeunda à Prælatis vestris deputatos, & sub obedientia vestri Prouincialis viuentes reputandos esse, tanquam Religiosos viuentes intra claustra, & sub obedientia vestrorum Prælatorum, ac propterea non esse ab Ordinariis molestandos, nisi in casibus in dicto Concilio reseruatis, dummodo quolibet anno vos coram vestris superioribus præsentetis, & innouationem licentiarum obtineatis, sicque per quoscunque iudices, & commissarios, quamuis authoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate vbique iudicari, necnon irritum & inane si secus super his à quocunque quauis authoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandantes dictis Ordinariis sub indignationis nostræ pœna per quemlibet contra facientem eo ipso incurrenda, ne vos, aut aliquem vestrum præmissa peragentes, nisi in casibus à sacro Concilio Tridentino reseruatis, quoquomodo molestare, perturbare, aut inquietare audeant, seu præsumant, necnon Priori sancti Dominici, & Prouincialis sancti Augustini, ac Commendatori Ordinis Beatæ Mariæ de Mercede, Monasteriorum ciuitatis Regum, vel Cuzqui, & de Quito, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum per se, vel alium, seu alios vobis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittant vos ab ipsis Ordinariis, seu quibusuis aliis contra præsentium tenorem molestari, contradictores quoslibet, & rebelles, & præmissis non parentes per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus, & ordinationibus Apostol. necnon Ordinis, & Prouinciarum huiusmodi iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostol. in contrarium quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro expressis haben. illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cæteris contrariis quibuscunque. Cæterum quia difficile foret præsentes litteras ad singula quæque loca, vbi necesse fuerit, deferri. Volumus, & similiter dicta auctoritate decernimus, quod præsentium transumptis, etiam impressis,

pressis, & manu alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ, atque ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 9. Maij 1595. Pontif. nostri anno 4. M. Vistrius Barbianius.

CAPVT XIX.

Vtile, & conueniens censeri, vt in Ecclesiis, & beneficiis Indiarum indigenæ exteris, cæteris paribus, præferantur, & quibus id iuribus, schedulis, exemplis, & rationibus suadetur.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia Dei quoscunque homines verè Christianos ad sui cultum, & seruitium admittit.*

2 *Acceptio personarum non est apud Deum.*
Cap. ad decorem 5. de instit. cap. eam te 7. de rescript. *expenduntur, & illustrantur.*

3 *Statuta Ecclesiarum puritatem sanguinis requirentia, vel alienigenas excludentia, à quibus Auctoribus impugnentur?*

4 *Ecclesiæ plures, & Collegia habent statuta puritatis sanguinis, & qui Auctores ea defendant?*

5 *Beneficia Ecclesiastica, & alia officia secularia, quod naturalibus, seu patrimonialibus dentur, vel saltem hi exteris præferantur, totus fere mundus admisit, & exempla, & Auctores variorum Regnorum.*

6 *Exteri, seu alienigenæ quas fraudes Romæ faciant, vt pensiones sibi reseruare possint in beneficiis, quæ solum Hispaniæ indigenis dari possunt?*

7 *Officia Regni non debent dari exteris, nec peregrinis.*

8 *Ius excludens alienigenas Regni ab eius beneficiis à Papa derogari non potest.*

9 *Gratia beneficij, naturalibus dari soliti, est subreptitia, si de hoc in eius impetratione mentio non fiat.*

10 *Bullæ quæ præiudicant iuri, vel consuetudini beneficiorum patrimonialium retineri possunt, & solent.*

11 *Papa eam intentionem semper habere censetur, vt vnusquisque in propria patria, & iuxta eius leges prouideatur.*

12 *Clericos ad Episcopatus, & qualibet alia beneficia Ecclesiastica ex naturalibus, & prouincialibus eligi debere, ius Canonicum sæpissimè monet.*
Cap. bonæ memoriæ, de post. Prælat. cap. fin. de cleric. peregr. *& alia iura similia, explicantur, & illustrantur,* ibidem.

13 *Naturalium in beneficiis suæ prouinciæ prælatio in Concil. Trid. & aliis pluribus approbatur.*

14 *Ius ciuile, & Regium agnouerunt, & approbarunt prælationem naturalium in beneficiis suæ prouinciæ.*
L. 3. titul. 15. part. 1. & leg. 14. titul. 3. lib. 1. Recop. *expenduntur, & illustrantur,* ibidem.

15 *Patrimoniales, seu naturales, cæteris paribus, in officiis, & beneficiis præferri debent, etiam vbi non extat lex, vel consuetudo, quæ id præcipiat.*

16 *Naturales ipsius oppidi, in quo est beneficium, in eo præferri aliis prouincialibus debent.*

17 *Ecclesiis præfici debent, qui in eisdem laudabiliter inseruierint.*
L. in Ecclesiis, C. de Episcop. & cleric. cap. hortamur, 71. dist. *& alia iura similia, expenduntur, & exornantur,* ibidem.

18 *Peregrina iudicia generaliter probibita sunt, & eorum damna.*

19 *Suffraganeus ad Metropolitanam Ecclesiam, cæteris paribus, transferri debet.*

20 *Ecclesiæ plures vbi sunt in eadem ciuitate, ille in illa præferri debet, qui ex eiusdem gremio fuerit.*

21 *Tutor eiusdem oppidi, in quo pupillus moratur, sufficit quod idoneus existat.*

22 *Naturalium cuiuslibet prouinciæ in beneficiis eiusdem prælationem, quibus verbis Baldus insinuet, quæ referuntur, & exponuntur.*

23 *Beneficia Indiarum iure potissimo earum incolis, & naturalibus debentur, quia sub hac speciali lege instituta sunt.*

24 *Erectionibus Ecclesiarum Indiarum expressè cauetur, vt earum beneficia filiis patrimonialibus conferantur.*

25 *Patrimoniales, & naturales Indiarum in beneficiis, & præbendis ipsarum præferri debere, plurimæ schedulæ Regiæ constituunt, quæ referuntur.*

26 *Informationes naturalium, & benemeritorum de prouinciis Indiarum singulis annis fieri, & mitti iubentur, vt hi in officiis, & beneficiis ipsarum prouideantur.*

27 *Naturales Indiarum in earum beneficiis præferri quæ rationes suadeant?*

28 L. Præses, C. de seruit. & aqua, *& eius regula, loquens de charitate bene ordinata, perpenditur, & exornatur.*

29 *Prælationem indigenarum in officiis, & beneficiis Indiarum, plures Auctores probant, qui referuntur,* & num. 30.

31 *Naturales alicuius prouinciæ, quoad beneficia ipsius, sunt veluti filij legitimi, & alienigenæ sicut legitimati, & adoptiui.*

32 *R. P. M. Fr. Gaspar de Villaroel August. electus Episcop. Chilensis, laudatur.*

33 *Legem de Tribunis cum potestate consulari creandis, qua ratione, vel abrogari, vel obseruari plebs Romana petierit apud Tit. Liuium.*

34 *Aduenas in terra nostra nos præcedere, vel nobis præesse, est grauis maledictio.*

35 *D. Paulus abstinuit prædicare in prouinciis, quas alij Apostoli sortiri fuerant.*

36 *Naturales alicuius prouinciæ sunt aptiores ad eius beneficia, & officia, quia eam plus amant.*

37 *Naturales Indiarum in beneficiis ipsarum, vel ob solam peritiam idiomatis præferri deberent.*
Idiomatis Indorum perfecta peritia, quam sit necessaria in beneficiariis ipsorum, ibid.

38 *Naturales Indiarum cum nec appetant, nec nisi raro assequantur præbendas, & beneficia*

beneficia Hispaniæ, illis, quæ sunt ipsarum Indiarum, priuari non debent.

39 *Præmiis virtutes excitantur, & accenduntur.*

40 *Cap. nullus, 63. distinct. expenditur, & illustratur.*

41 *Animorum vis hebetatur, si præmia laborantibus, & benemerentibus non conferuntur.*

42 *Benemerentibus quod conceditur, pro voto bonis omnibus impertiri videtur.*

43 *Naturalitas in prouinciis Indiarum, quoad officia, & beneficia, & alia similia, quo modo, & tempore acquiratur?*

44 *Expositi an debeant iudicari naturales Regni, vel oppidi, in quo expositi sunt, remissiuè.*

45 *Incola ab originario in quo differat?*

46 *Repressaliæ contra francigenas, & an ab eis excusentur, litteras naturalitatis, aut antiquum domicilium in Hispania habentes.*

47 *Exteri, vt Indiis domicilium habere, & tractare, & contractare possint, quæ requirantur per leges earundem Indiarum? quæ referuntur.*

48 *Nauarri & Aragonenses, an in prouinciis Castellæ, & Indiarum, quoad officia, & beneficia, pro naturalibus habendi sint? & schedulæ de hoc agentes.*

49 *Aragonenses haberi pro extraneis in prouinciis Indiarum, Gomara, & Heuia sentire videntur. & an hoc verum sit?*

50 *Peregrini, siue extranei, an, & quatenus appellari possint, qui sub eodem Rege sociantur?*

51 *Alterrigenæ non sunt vocandi ad gubernationem alicuius Regni, nisi deficientibus indigenis, ex Fr. Patricio.*

1 NEgari quidem non potest † ad Ecclesiam Dei, & eius seruitium, ac ministerium, quoscunque homines, & vndecunque vocari, & eligi posse, qui ei apti, & idonei censeantur, cum
2 apud Deum exceptio, † vel acceptio personarum non reperiatur, *cap. recurrat*, §. *his ita* 32. *q.4. text. optimus in cap. ad decorem 5. de institut.* vbi grauiter Patriarcha Constantinopolitanus reprehenditur, quod Venetos tantum Clericos in Ecclesiis Constantinopolitanis collocabat, vbi elegans gloss. *verb. Vndecunque*, alia iura allegat, & nihil referre concludit: *Quò loco sit natus clericus, vel de quibus parentibus, dummodo litteratus, & idoneus existat, cap. eam te 7. de rescript.* ibi: *Pro eo verò, quod Iudæus extiterit, ipsum dedignari non debes.*

3 Quem textum † aduersus statuta, puritatem sanguinis requirentia, vel aliter alienigenas excludentia, post plures alios, quos referunt, expendunt Cened. & Barbosa *in collect. ibid.* & D. Sahagum *num.27.* latè Abb. *d. cap. ad decorem. num.4* Selua *de benef. 3. part. quæst.26.* Corras. *in paraph. Sacerd. 3. part. cap.5. num.9.* Lambert. *de iure patronat. 1. part. lib.2. q.7. art.24.* Nicol. Garcia, plures alios adducens, *de benef. 7. part. cap.9. num.4.* & de officiis temporalibus loquens Melchior Iunius *in quæst. polit. q.7. de magistr. §. Peregrini ab honoribus non excludendi, pag.71.* & plures alij, quos referam *infrà lib. 4. cap. 4.*

Sed licet hæc ita se habeant, adhuc etiam certum est, dicta statuta de puritate sanguinis, † in multis Ecclesiis, Collegiis, & Militiis 4 iustis de causis, & approbatione summi Pontificis interueniente admissa fuisse, vt ex plurium allegatione resoluunt Cened. & Barbos. *vbi supra* Did. Velazquez *in defens. stat. Tolet.* Perez de Lara *de anniuers. & Capell. lib. 2. cap. 4.* Azeued. per text. ibi, *in l.12. tit. 7. lib.1. Recop.* Mieres *de maiorat. 4. parte, quæst. 1. num. 9.* & latè D. Valençuela *cons. Rot. decis.120 part.3. lib.2. & decis.259. 328. & 492. lib.3.* & Bobadilla in Polit. *lib. 1. cap. 4.* & nouissimè Ant. Ricciulus *in tractat. de person. extra Eccles. grem. constit.* & Fr. Hieron. à Cruce in alio, quem de his statutis scripsit.

Et quod ad originem attinet, de qua sermonem inuimus, † totius ferè Christiani orbis 5 legibus, vel moribus obtinuisse, vt Ecclesiastica beneficia, & alia pleraque officia, etiam temporalia, non possint aliis conferri, quàm iis, qui ex eodem Regno, vel prouincia orti, vel oriundi sunt, vbi tale officium, vel beneficium vacare contigerit, imo & interdum non solum ex Regno, verum & ex eadem Diœcesi, vel oppido, vbi beneficia sita sunt, quæ hac de causa patrimonialia vocari solent. Neque exteri, & peregrini homines admittantur sine Regia permissione, & dispensatione, & litteris, quas vocant, *Naturalitatis*, vt in Gallia fieri, & obseruari testantur, plura de praxi, & iustificatione eiusmodi consuetudinum, vel priuilegiorum adducentes, Cosmas Guimier. Selua Rebuff. Guillerm. Bened. Carol. Graff Corras. & alij, quos refert Nicol. Garcia *d. cap.9. num.2.* & Chassaneus *in Catalog. glor. mund. part 11. consid.12.* Et in Regno Neapolitano Camill. Borrel. de præstant. Reg. Cathol. *cap.51.* Siciliæ, Marius Muta *ad constit. eiusdem Regni, 3. tom. cap.7. ex num.51.* Lusitaniæ, Cabedus *de patronat. Regiæ Coronæ, cap.27.* Pereira de Castro *de manu Regia, tom.2. cap 64 n.30. & seqq. & n.38.* D. Acuña *in cap. neminem, 70. dist. n.9. & in cap. nec emeritis, dist.61. num.1. Aragoniæ*, Callistus Remirez *in tract. de lege Regia Aragoniæ, §.26. num.64. & §.30. numer.55.* & de eisdem, & aliis, & præcipuè in nostro Regno Castellæ, & Legionis agentes plurimi alij, quos refert Couarr. *in pract. cap.35. n.5.* Hojeda *de incomp. benef. cap 24. num.115. & 116.* Flamin. Paris. *de resign. benef. lib.4 quæst.7.* Doctor Sahagum *d. cap. eam te, num.24.* Salced. omnino videndus, *in addit. ad prax.* Bernar. Diaz *cap. 54.* Burgos de Paz *in l.3 Taur. fol.125. & seqq.* Did. Perez *in l.18. tit.3. lib.1. Ord.* Greg. Lop. *in l. 10. gloss.3. tit 15. part.1.* Gonçalez *ad reg. 8. Cancellariæ, gloss.9. §.1. num 37.* Fuscus *de visit. lib.2. cap.5. num. 11.* Spino *de testam. gloss. 2. princip. ex num.32* Cened. *collect 56 ad Decretal. num.7.* Garcia *vbi suprà num.2. & 3.* Borrel. *d. cap.51. eam te, num.24* Azeued. *in l. 14 & seqq. titul.3. lib. 1. Recop* Petr. Surd. qui eleganter loquitur, & plures rationes, pluraque exempla variarum nationum adducit, *in tractat. de aliment. titul.1. quæst.9. & q.93. per totam, pag. 143.* Dom. Valençuela *consil. 24. ex numer. 79. & consil. 105. ex num.87. volum.2.* Ceuall. *in pract. quæst.691. num.31. & in tractat. de violent. 1. part. gloss. 8. num. 6.* vbi agit de beneficiis patrimonialibus, Rodriguez *de ann. redditib. lib.1. quæst 17. num.75. ad finem*, Rolandus *cons. 47. num. 66. & seqq. volum. 1.* Fabian. *cons. 164. ex num. 46.* Rota *in*

nouis

nouis sacri Palatij, 1. *part. decis.* 349. *& decis.*
6 400. *&* 401. vbi agit de fraudibus, quas † exteri, maxime Itali, facere solent, Hispanos supponentes, in quorum capite concessiones, aut pensiones loquantur, vt prædictarum legum, vel pragmaticarum prohibitionem eludant. De quo etiam videndus est Seraphin. *decis.* 531. *& latius decis.* 1088. vbi agit, nunquid in eiusmodi suppositionibus credendus sit liber Datariæ, Sayrus *de simon. decis.* 6. Riccius *collect.* 1653. *vers.* 2. *part.* 5. Gonçalez *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 34. *num.* 115. *&* 116. citans vulgarem text. *in l. quidam cum filium* 46. *D. de hared. instit.* Nauarr. *consil.* 62. *de simon. lib.* 5. Nicol. Garcia *de benef.* 1. *part. cap.* 5. *num.* 29. *&* 2. *part. cap.* 1. *num.* 38. & latius *d. cap.* 5. §. 1. *ex num.* 26. Flamin. *lib.* 6. *quæst.* 4. *num* 61. *cum seqq.* Anastas. Germond. *de indult. Cardin.* §. *si verò*, *à numer.* 56. Camill. Borrell. *in summa decis.* 1. *part. tit.* 30. *de pension. num.* 13. 38. *&* 40.

7 Et quod exteri, † & peregrini homines non debeant etiam creari officiales in Regno, *leg. verum, C. de incolis*, *lib.* 10. vbi DD. Vincent. de Franch. *decis.* 479. & Nos latius *infrà lib.* 4. *cap.* 4.

Ad quæ etiam respiciens Rebuff. *in prax. benef. Reg. de idiom. glos.* 1. *& titul. de rescript. mixtis*, *num.* 8. adeo iustum, & potens esse, in-
8 quit, † ius Galliæ excludens exteros à beneficiis Ecclesiasticis, vt à Papa alterari non possit. Quod & ad beneficia Hispaniæ ex eadem ratione transtulit Azeued. *in d. l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* Nec dissentit Mandos. *in reg. Cancell.* 16. *de concurs. sup. benef. quæst.* 32. vbi eandem praxim, seu consuetudinem naturalis iuris principiis inniti, eleganter animaduertit. Et Nicol. Garcia *d. part.* 7. *cap.* 9. *num.* 16. vbi ex eisdem rationibus
9 infert, † quod si stanti tali statuto, vel consuetudine forensis, vel alienigena impetret beneficium, non facta mentione suæ originis, vel Diœcesis, gratia est subreptitia.

10 Vnde † & Bullas in contrarium expeditas retineri, & ab eis supplicari posse resoluit Couarr. *d. cap.* 35. *pract. num.* 6. *& c.* 36. *n.* 3. Salcedo *d. cap.* 54. *à num.* 17. Viuald. *in candelab. Eccles. in explicat. Bullæ in Cœna, casu* 14. *num.* 101. Roxas *sing.* 148. Auendaño *de exeq. mand. cap.* 1. *num.* 32. *vers. Item ex eadem*, & plures alij, quos refert Pereira de manu Regia, *prælud.* 2. *n.* 24. Ceuallos *d. tractat. de violent. d. gloss.* 8. *n.* 6. *& seqq.*

Absque eo, quod in hoc quicquam de potestate, vel auctoritate Romanæ sedis detrahi
11 videatur, † cuius potius intentio ea semper esse præsumitur, vt vnusquisque iuxta leges patriæ, & in propria patria prouideatur, secundum Ioan Nicolaum *titul. de iure patronat. num.* 198. & D. Valençuela, qui alios adducit, *d. consil.* 105. *num.* 94. *volum.* 2. Sequendo nimirum documenta iuris Canonici, quod ab eadem Romana
12 sede originem, & robur accepit, † & nihil sæpius monet, & repetit, quam vt ad Episcopatus, Præbendas, & alia quælibet commoda, & Ecclesiastica beneficia, Clerici ex naturalibus, & prouincialibus eligantur, vt constat *ex cap. Metropolitanus, cap. dictum*, *cum aliis*, 63. *dist.* vbi salua conscientia contrarium fieri non posse docemur, *cap. bonæ memoriæ*, *de post. Prælat. cap. fin. de cler. peregrin.* ibi: *Quidam Prælati tuæ iurisdictionis in Ecclesiis sibi commissis sine conscientia tua clericis de alienis Episcopatibus instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cum sit honestati contrarium, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum, &c. cap. nullus*, 61. *dist. cap. quoniam in plerisque, de off. Ordinarij, Extrauag. execrabilis, de præbend. regul. Cancell. de idiomate, & de concurrent. in data sup. benef. Reg.* & Motu proprio Pij V. ann. 1566. quem refert Zapata *de iust. distrib.* 2. *part. cap.* 5. *num.* 4.

Id quod † ex multorum etiam Conciliorum 13
auctoritate deducit Guiller. Duran. *in specul. tract. de modo gener. Concil. celeb. tit.* 43. *de benef. Eccles.* 3. *part. quæst.* 26. *num.* 2. & in Tridentino valdè tractatum, & ventilatum, refert idem Concilium *sess.* 24. *de reform. cap.* 13. & Sotus *lib.* 3. *de iustit. & iure, quæst.* 96. *art.* 2.

Quibus vestigiis insistentes † leges ciuiles,
idem approbant, & exequi iubent, vt constat 14
ex *l. in Ecclesiis, C. de Episcop. & cleric.* vbi clerici non ex alia possessione, vel vico, sed ex eo, vbi Ecclesiam esse constiterit, ordinantur, cum aliis, quæ latè congerit Guillerm. Benedict. *in cap. Rainuntius, de testam. verb. Et vxorem, in* 5. *num.* 482. *& seqq.* Et eis valde consonat de iure Regio Hispano *l.* 3. *tit.* 15. *part.* 1. ibi: *Deben primeramente presentar de los hijos de la Iglesia, si los huuiere a tales, que sean para ello, è sino, de los otros, que sean de aquel Obispado, l.* 18. *tit.* 3, *l.* 8. *l.* 22. *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordinam.* melior text. *in d. l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* ibi: *Notorio es, que en todos los Reinos, y prouincias de Christianos, ò en la mayor parte dellos, se vsa y guarda inuiolablemente de tiempo inmemorial acà, que los naturales de cada vn Reino, y prouincia ayan las Iglesias, y beneficios dellas, &c.*

Ex quorum iurium decisionibus, & rationibus rectè inferunt Auctores suprà relati, &
alij statim citandi, † quod etiam, vbi non ad- 15
est lex, priuilegium, vel consuetudo de beneficiis præcise naturalibus, siue Regnicolis, aut originariis conferendis, semper tamen hi, ad quorum curam spectat eorum prouisio, præsentatio, & collatio, debent multum attendere, vt cæteris paribus, imo data aliqua meritorum disparitate, dummodo idoneitas requisita non desit, hi extraneis, & peregrinis præferantur, de quo pluribus agunt Sotus, Couarr. & Azeued. *vbi suprà* Lud. Gomez *in regul. de idiom. quæst.* 1. Cerola *in prax. Episcop. verb. Beneficium*, *vers. Secundò debent*, Perez de Lara *de anniuers. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 19. latè Ceuall. *in pract. q.* 678. *n.* 35. Lambert. *de iure patron. lib.* 2. 3. *part.* 5. *q. princip. artic.* 5. Viuian. *eodem tractat. lib.* 6. *cap.* 11. Ioan. Gutierr. *cons.* 2. *num.* 24. Muta ad const. Sicil. *tom.* 3. *cap.* 7. *ex num.* 51. Rota *decis.* 299. *part.* 1. *diuers.* Petr. Gregor. *de Repub. tom.* 1. Villar. *del Patronado de Calatayud*, 3. *part. n.* 7. *&* 8. *parte*, *costumbre* 4. Fuscus *de visit. lib.* 2. *c.* 15. *num.* 13. *&* 14. *& cap.* 21. *n.* 25. Puteus *decis.* 254. *part.* 1. Mandos. *cons.* 151. *num.* 64. Vgolin. *de offic. Episcop. cap.* 50. §. 7. *num.* 4. Mastrill. *decis. Sicil.* 2. *numer.* 147. Læl. Zech. *de benef. cap.* 12. *num.* 36. Piasecius *in prax. part.* 2. *cap.* 5. *numer.* 19. D. Valençuel. omnino videndus, *cons.* 34. *ex numer.* 79. *& iterum cons.* 105. *ex num.* 87. *& num.* 92. & plures alij, quos refert Surd. *de aliment. d. titul.* 1. *quæst.* 9. *& quæst.* 93. August Barbosa *in remission. ad Concil. sess.* 24. *de reform. cap.* 18. *pag.* 489. *num.* 141. & Dom.

Archiepisc. Bracharens. Acuña *in notis ad textum in cap. nec emeritis, 61. dist. pag. 545. n. 1. & ad cap. neminem 1. distinct. 70. num. 7. & seqq. pag. 594.*

Quinimò non solùm homines eiusdem Regni, ad beneficia, quamvis non ad officia temporalia, quærendos, & præferendos esse, ve-
16 rùm † & eiusdem oppidi, si fieri possit; & ad Episcopatus, eos, qui in eadem Ecclesia, cui de Pastore consulitur, laudabiliter inservierint, expresè admonemur *in d. l. in Ecclesiis, C. de Episcop. & cler. cap. hortamur, 71. dist. ibi: Hortamur Christianitatem vestram iuxta sanctorum Canonum statuta, vt in Ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniens presbyter non admitta-*
17 *tur*, cap. 1. dist. 23. † ibi: *Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non inuenitur, ex alia assumatur, cap. Metropolitano, 63. distinct. ibi: Ex presbyteris eiusdem Ecclesiæ, vel Diaconis optimus ordinetur, cap. sacrorum, cap. nullus, ead. distinct. ibi: Ne quis de aliena Ecclesia eligatur. Habeat enim vnusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem, in aliena stipendia minimè alter obrepat, nec alij debitam, alter sibi vendicare audeat mercedem, d. cap. nec emeritis, cap. Catinensis, & cap. obitum, 61. distinct. cap. quàm sit 18. q. 2. ibi: Non extraneus eligatur, nisi de eadem congregatione*: & idem nouissimè disposuerunt Sixtus IV. & Leo X. in Bullis, quas refert Nicol. Garcia *d. cap. 9. num. 570.* vbi exprimentes qualitates promouendorum, adiiciunt: *Qui si in eadem Ecclesia beneficiati, & aliàs si qualificati reperiantur, aliis præferantur.*

Quorum ratio redditur *in cap. peregrina, &*
18 *cap. seq. 3. q. 6.* ibi: † *Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus, quia indignum est, vt ab extraneis iudicentur, qui comprovinciales, & à se electos debent habere iudices*: quò etiam respicit Nicol. III. *in cap. fundamenta, §. dignè, de elect. in 6* ibi: *Numquid obduxit obliuio quæ vrbi, quæ incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina?*

Et facit textus *in cap. bonæ memoriæ, de po-*
19 *stulat. Prælat.* vbi ex eadem ratione † suffraganeus ad Metropolitanam cæteris paribus transferri iubetur, & alia, quæ ad huius articuli confirmationem latè tradit Abb. *in cap. bonæ 2. notab 13. de postulat.* Prælat. Lambertin. *de iure patron. lib. 2. 1. par. q. 7. princ. art. 24. num. 20. vers. Et ideò*, Lud. Gomez *in reg. de idiomate, q. 1. per totam*, Mandos *in ead. reg. in princip. & q. 8. & 9.* Dom. Bracharens. Acuña per textum ibi *in cap. presbyteri, 24 distinct. num 2.* & meliùs *in d. cap. neminem, num. 8.* vbi post alios addit, in vna, eadémque ciuitate, vbi sunt plures Ecclesiæ, præferendum esse illum, qui ex gremio Ecclesiæ est, Ceuall. *in*
20 *pract. quæst. 678. num. 35.* & D. Valençuela † *d. cons. 105. n 91.* quibus addo notabilem gloss. *in d. cap. 1. dist. 23.* quæ ita inquit: *Habes hîc, quòd semper de clericis ipsius Ecclesiæ eligendus est Prælatus, si ibi est idoneus: & tunc sufficit, quòd sit bonus; sed si de altera Ecclesia eligitur, requiritur, quòd sit optimus.*

Cui conuenit gloss. verb. *Præstantior, in cap. licèt 8. q 1.* quæ idem docet, & tutoris
21 exemplo confirmat, † qui si ex eodem oppido sit, in quo pupillus moratur, sufficit, quòd idoneus existat, cæterùm si ex alia vrbe vocetur, præstantissimus omnium desideratur, vt docet I. C. *in l. Diuus, D. de tutor. & curat.* & in Decurionibus *in l. generaliter, §. penult. iunctâ glossâ ibi verb. Sufficientibus, D. de Decurion.*

Et hùc respicit Bald. *in d. cap. bonæ, num. 6. de*
postul. Prælat. † docens hanc prælationem natu- 22
ralium, ita considerandam esse, quasi de honestate eis debeatur, etiam vbi nullo præcepto constringitur: *Nam quia* (inquit) *vinculum non est contractum, non est mera iustitia, & quia ex honestate debetur, non est mera gratia*; quasi diceret, fieri eis iniuriam, si denegetur, & beneficium non censeri, si concedatur, vt aliàs in simili inquit I. C. *in l. 1. §. permittitur*, vbi gl. & Bart. *D. de aqua quotid. & æstiu.* Roman. *cons. 22. num. 5.* Crauета *cons. 1701. n. 28. vol. 4.* Bernard. Laurent. *de potest. Regia, c. 18. num. 21.* & Ego *suprà.*

Quæ cùm ita se habeant, & in toto ferè Christiano orbe generaliter procedant, vt in-
quit *d. l. 14 tit. 3. lib. 1. Recop.* † multò for- 23
tiùs, & vrgentiùs in beneficiis nostrarum Indiarum Occidentalium admitti, & practicari debent. In quibus, ferè antequàm vllæ Ecclesiæ, vllaué certa beneficia erecta, & instituta fuissent, Reges Catholici cauere cœperunt, vt patrimonialia essent, adinstar eorum, quæ in Palentina Ecclesia vsurpantur, vt constat ex pactionibus, & capitulationibus, quas cum primis Episcopis insulæ Hispaniolæ fecerunt, quarum mentionem facit Ant. de Herrera *in histor. gener. Ind. decad. 1. lib. 8. cap. 10. pag. 278.* & Ego suprà *hoc lib. cap. 2.* vbi hoc caput reperitur: *Que los beneficios que vacassen, ò se proveyessen despues desta primera vez, se diessen à hijos legitimos, nacidos de los Castellanos en las Indias, y no à hijos de Indios, hasta que el Rei, ò sus successores otra cosa determinassen, y que fuessen por suficiencia, procediendo por oposicion, y examen, como en el Obispado de Palencia, &c.*

Quæ verba † inserta sunt in omnibus ere- 24
ctionibus Ecclesiarum in hunc modum: *Beneficia verò, quæ in dictis Ecclesiis creari, vel quovis modo vacare contigerit, prouideri volumus, & statuimus filiis dumtaxat patrimonialibus descendentibus ab incolis, qui ex Hispania in dictam prouinciam transierunt, aut ad eam inhabitandam in futurum transire contingat.*

Id quod † subsequentibus temporibus sæpis- 25
simè cautum, & repertum fuit in pluribus schedulis, quæ reperiuntur *1. tom. impress. pag. 274. & iterum pag. 317.* vbi in Proregum instructionibus hoc caput inseritur, *& 2. tom. pag. 188. cum multis seqq.* & præcipuè in illis 17. Nouembr. ann. 1593. 25. Maji 1596. 28. August. 1602. 9. Iulij 1604. & in Ordin. 46. supremi Consilij Indiarum ann. 1571. quæ ita notabiliter inquit: *Los del nuestro consejo de las Indias, ò las personas à cuyo cargo sea la provision, y nombramiento de personas para los oficios, y cargos, Dignidades, y beneficios que para las Indias, y en ellas se huvieren de proveer, prefieran siempre en la provision de ellos à las personas benemeritas, y suficientes que para ellos en aquellas partes huviere, ò que en ellas nos huuieren servido, ò sirvieren, assi en pacificar la tierra, poblarla, y ennoblecerla, como en conuertir, y doctrinar los naturales della.* Et adhuc meliùs, &

& expressiùs in sched. ann. 1609. quæ nouam formam in prouisione beneficiorum induxit, de qua latiùs egi *sup. cap. 15.* ibi: *Escojan los Arçobispos y Obispos tres los mas dignos para cada vno de los dichos beneficios, prefiriendo siempre los hijos de padre y madre Españoles, nacidos en aquellas prouincias, siendo igualmente dignos à los demas opositores de los nacidos en estos Reinos, &c.*

26 Et hùc etiam tendunt innumeræ aliæ schedulæ, quæ † singulis annis ad Regium Senatum mitti iubent per Proreges, & Prælatos Indiarum, relationes, & informationes naturalium illarum prouinciarum, vt ipsis competenter de officiis, & beneficiis prouideatur absque eo, quòd opus habeant in Hispaniam nauigare, quæ schedulæ reperiuntur 1. *tom. impress. ex pag.* 373.

27 Et omnes † eâ efficaci ratione nituntur, quòd cùm dicti naturales, & originarij Indiarum, & eorum progenitores illas colant, atque defendant, & suis laboribus, & sudoribus acquisierint (hæ Indiarum prouinciæ adeò magnificandæ, & æstimandæ sint, vt dixi 1. *tom. de Ind. iure, lib.* 1. *cap. vlt. per totum*) non debent exteri ipsis anteponi, nec suorum laborum præmia præcipere, essétque durum, & crudelitati proximum, vt his sitientibus, & esurientibus, illi abundarent, & commodis, atque emolumentis alienæ regionis fruerentur,
28 contra regulam † textus *in l. Præses, C. de seruit. & aqua*, & doctrinam Cassiod. *lib.* 1. *epist.* 34. Marquez *in Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.* 20. cum aliis, quæ latè adduxi *sup. lib.* 2. *cap.* 1. & 2. & *iterum cap.* 7. vbi de præmiis Commendarum Indorum egi, & cur ab illis exteri repellantur, quæ omnia huc aptè transferri possunt, necnon ea, quæ dixi etiam *eod. lib.* 2. *cap.* 7. de eleemosynis potius faciendis indigenis, quàm alienigenis, & fructibus, & reditibus, quæ in vna prouincia nascuntur, ad aliam cum eius damno, & iniuria non transportandis. De quo extat quoque notabilis schedula *tom.* 1. *pag.* 162. quæ, quamvis semper maximè desideratum sit, vt thesauri Indiarum in Hispaniam euehantur, Prælatis tamen & Religiosis earum iniungit, vt in suis concionibus populum moneant, vt ibi eleemosynas, & pia opera faciant, atque constituant, vbi pecunias acquisierunt, cuius verba infrà lib. 4. adducemus, vbi de bonis defunctorum, & eorum iudicibus egerimus.

29 Et ita hanc iustificationem, imò & præcisionem præferendi dictos naturales, & originarios Indiarum in officiis, Episcopatibus, & præbendis, & beneficiis earum † seriò agnoscunt, & minus debito impletam esse dolent Ioseph. Acosta *de procurand. Indor. salute, lib.* 3. *cap.* 11. *pag.* 318. ibi: *Neque enim inanis prorsus, & supervacanea vox est hominum suo sudore, & sanguine patris nonos, & nihil in Rep. gerentes praclari frui, vehementer expostulantium, idque non leuis iniuria loco exprobrantium*; cuius alia etiam verba huc spectantia retuli *sup. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 66. D. Fr. Ioan. Zapata Episcopus Guatemalensis, *in tract. de iust. distrib. ferè per totum*, & præcipuè 3. *par. cap. fin. num.* 6. ibi:
30 *Quia multos † agnovi ex primorum illorum Conquisitorum successoribus, & directa successione progenitos, qui neque pro remuneratione sua, neque suorum parentum aliquid acceperint, & pauperes mercede aliorum viuunt, qui sibi debitis potiuntur, & gaudent, & cum ipsi laborauerint, alios vident in suos labores, laborúmque fructus intrare, quod eis summa tristitia est, & eis summa cura esse debet, quibus commissum est eorum patrocinium.* Idem tradit Ant. de Leon *in tract. de confirmat. Regiis*, 1. *par. cap.* 12. *num.* 22. vbi † naturales, & origina- 31
rios Indiarum, tanquam filios legitimos ipsarum in bonis, & emolumentis earundem primum locum habere debere inquit, exteros autem censendos esse tanquam adoptiuos, seu legitimatos, quorum gratia in præiudicium legitimorum extendi non potest. Et extat super eiusdem prælationis implemento petendo, & adstruendo integer, & non indoctus libellus, quem Regiæ Maiestati obtulit Ioan. Ortizius Ceruantius Peruani Regni Procurator, & posteà in Cancellaria Noui-Regni Granatensis Senator, & alter nouissimus, & satis eruditus D. Ludouici de Betancur & Figueroa, Procuratoris generalis Ecclesiarum Indiarum, & electi Cantoris Quitensis, & Limanæ Inquisitionis Fiscalis, & D. Sebastian. à Sandoual Panamensis Cancellariæ Senatoris dignissimi. Et præclara quærimonia † doctissimi, & religio- 32
sissimi Patris Mag. Fr. Gaspar à Villaroel, Augustiniani Concionatoris egregij, nunc pro meritis ad Chilensem Episcopatum electi, qui ipse cùm indigena sit, indigenarum causam agens, *in epist. dedicat.* quam in suorum Quadragesimalium initio ad Regem nostrum scripsit, vel dictas leges impleri, vel abrogari grauiter postulat, & aptè Titi Liuij locum adducit *decad.* 1. *lib.* 4 qui plebem Romanam desideraisse tradit, † vt lex de Tribunis cum po- 33
testate consulari creandis, vel seruaretur, vel abrogaretur: *Nec se videre, cur non lex quoque abrogetur, qua id liceat, quod nunquam futurum est: minorem quippè ruborem fore in iuris iniquitate, quàm si per indignitatem eorum prætereantur.*

Qui idem Auctor his diebus, quibus hæc prælo paramus, alium doctum, & pium opus in lucem emisit sup. lib. Iudicum, & in eo *cap.* 18. *vers.* 29. *num.* 5. *pag.* 628. eandem querelam repetit, & miseram illam terram vocari posse ait, cui aptari potuerit illa comminatio *Deuter. cap.* 28. *num.* 43. *Aduena, † qui tecum* 34
versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior. Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. (scilicet præ paupertate) *Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.* Et subdit, † vel D. Paulum *ad Rom.* 15. 35
n. 20. abstinuisse Apostolatus munere fungi in locis, vbi alij prædicauerant, ne videretur super alienum fundamentum edificare.

Quibus rationibus, illæ etiam non leues adiici possunt, † quòd indigenæ aptiores ad dicta mi- 36
nisteria esse videntur, cùm propter amorem naturalis soli, quod non contingit in alienigenis, vt præclarè inquit Acosta *lib.* 3. *de procur. Ind. salute, c.* 15 ibi: *Indicum solum veluti alienum, atque extraneum habent, ita parum curant, quod nihil amant*; Zapata vbi *sup. c.* 8. *n.* 4. vbi ex D.Th. & aliis resoluit, quòd *propter amorem, quem originarius habet erga propriam Ecclesiam, debet in eius administratione præfici, quamuis alij possint absolutè digniores reperiri*: cui conuenit Reduard. Vestot. *in theatr. vita ciuil. lib.* 3. *c.* 19. *n.* 6 *cum seqq.*

LLl 4 vbi

vbi pluribus probat, eum meliorem, & aptiorem Magistratum alicuius Reip. fore futurum, qui eam plus dilexerit, quod & insinuat *l.1. tit. 11. part.2.*

37 Rursus † propter peritiam idiomatis, quæ quàm sit in eiusmodi functionibus necessaria, satis apparet ex his, quæ dixi sup. *hoc lib c.15.* & ex illo D. Pauli *ad Corint.1.cap.14. Si nesciero virtutem vocis, ero, cui loquar, barbarus, & qui loquitur mihi, barbarus*; Ezech.cap.3. *Non enim mitteris ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones*; quod veluti maximum supplicium Deus Israëlitico populo comminatur.

Denique quia naturales, & originarij India-
38 rum, † cùm raro, aut nunquam in officiis, vel beneficiis Hispaniæ suorum laborum, vel studiorum præmium accipiant, omni prorsus remunerationis spe carebunt, atque adeò & virtutem, & studia odio habebunt, si saltem in Ecclesiis, & muneribus suæ patriæ non præferantur, vt hanc inæqualitatem sentiens insinuauit Ant. de Leon *d. tract. de confirm. Regiis, par.1. cap. 15. num. 35. fol. 77.* & luculenter expressit Zapata *vbi supr. 2. part. cap. 6. num. 21.* ibi: *Nam qui vident Ecclesiastica beneficia, aut Episcopatus ex humano respectu minus dignis conferri, à litterarum studiis auocantur, & ab studioso labore, & æmulatione auertentur*; & iterùm cap. 7. n. 8. *Pro quibus elargiendis accurata esse debet meritorum inspectio, in illis præcipuè Noui Orbis partibus, vbi hoc vnum illius Regni filij pro præmio, & suarum litterarum remuneratione obtinendum sperant; & ni æqua fiat distributio, à labore, & litterarum studiis facilè auocantur, si alios, vel quia diligentiores, vel quia præsentes, alios, quia humiles sunt, vel quia absentes, oblitos, videant anteponi.*

39 Nutriunt † enim præmiorum exempla virtutes, vt cum Cassiodor. & aliis dixi *sup. lib. 2. cap.1. num.72. & seqq. & cap.30. num.32.* Nemóque virtutem amplectitur ipsam, præmia si tollas, vt rectè cecinit Iuuenal. satyr. 10. & Ouid. *lib.1. de Ponto*, relatus à Simanc. *lib. 9. de Repub. cap.10.*

Non tamen inuenies multis de millibus vnum,
Virtutem pretium qui putet esse sui,
Ipse decor recti facti, si præmia desint,
Non mouet, & gratis pœnitet esse probum.

Honósque alit artes, omnésque accendimur ad studia gloriæ, teste Cicer. *lib.1. Tuscul.quæst.* & sic oportet subditos à Principibus spe præmiorum, atque honorificentia sua prouocari, vt expresse cauetur *in l. Iurisperitos 23. C. de aduocat.diuers. iudicior. & in l.1. C. de assessoribus, & domest.* Iustin. *in proœmio Inst. §. fin.* ibi: *Et vos metipsos sic eruditos ostendite, vt spes vos pulcerrima foueat, toto legitimo opere perlecto, posse etiam nostram Rempublicam in partibus eius vobis credendis, gubernari*, cum aliis traditis à Mastrillo *de Magistrat. lib. 2. cap. 3. num. 5.* meliùs D. Paul. 1. *ad Corinth. Nam qui arat, in spe debet arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi*; & in nostris terminis Celest.
40 Pontifex † *in cap. nullus, 63. distinct. Habeat enim vnusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem, in aliena stipendia minimè alter obrepat.*
41 Teste enim Agath. *lib. 5. histor.* † *Animorum vis hebetatur, cùm Reip. dignitates aliis conferri sentiunt, nec honoribus extolluntur ij, quos laborasse conspiciunt.* Quemadmodum è contrario, quod vni ex † benemerentibus redditur, omnibus impertitur, vt Imp. inquit *in l. restituendæ, C. de aduoc. fisci*, & Plin. *in Panegyr. ad Traian.* vbi, *Omnium* (inquit) *quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quàm ad similes redundat.* Et Isocrat. *ad Philipp. epist.4. Omnes boni, & docti, eos, qui præstantibus doctrina, & virtute honorem habent, non magis laudant, & honorantur, quàm si in ipsos omnia collata fuissent*, & vide alia, quæ adduxi *d.l.2.c.2. ad finem.* 42

Hæc autem † naturalitas, siue origo, vel 43
domicilium ad officia, & beneficia in prouinciis Indiarum habenda, & quoad facultatem in eisdem habitandi, & commercia exercendi, qualiter, & quo tempore acquiratur, & quòd non sufficiat, vt extraneus à Regno per Regium diploma, siue litteras, quas vocant naturalitatis, efficiatur naturalis, vt possit dicta officia, vel beneficia obtinere, nisi ad hæc specialiter dispensatus, & habilitatus (vt dicunt) reperiatur, videnda sunt, quæ in simili dixi loquens de Commendis Indorum, quæ alienigenis dari non possunt, *sup. lib.2. cap. 10. num.52. & seqq.* & textus de iure nostro Regio celebris *in l. 19. & 20. tit. 3. lib. 1. Recop.* vbi Azeued. & quæ post alios tradit Rebuff. *2. tom. ad ll. Gallic. de litt. naturalit. per tot. & tract. de pacif. possess. num. 267.* Salced. omninò videndus, ad Bernard. Diaz *in prax. cap.54. num.14.* Petr. Barb. *in l. heres absens, §. proinde, num. 62. de iudic.* Chassaneus *in consuetud. Burgund. rubr. 2. §. 1. de confiscation. num. 38.* Petr. Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 4. num. 17. & seqq.* Carol. de Tapia *in constit. Neapol. pragmat. 1. de offic. prouis. faciend. Regnicolis, lib. 2. fol. 111. num. 1.* Marius Muta *in consuetud. Panorm. cap. 30. num. 19.* latè Nicol. Garcia *in dict. tract. de benef. par. 7. cap. 9.* Ioan. Gratian. qui alios adducit reg. 146. Tiber. Decian. *lib.4. criminal. cap. 16. num. 8.* Menoch. *lib.6 præsumpt. 30. & 46.* Th. Sanchez *de matrim. lib.3. disp. 23. ex num.1. & disp.25. per totum*, Steph Gratian. *lib.1. discept. forens. c.181.* Camill. Borrel. *de Magistr. edict. lib.2.cap.9.num.6. & 7.* Noster insignis I.C. Alphons. Carranca *in disp. de partu, cap. 41. ex num. 52.* vbi tractat, † an expositi iudicari debeant naturales Regni, in quo nati, & expositi sunt, & vt tales ad officia & beneficia admittantur, Parlad. *in sexquicent. differ. 103. ex n.8.* Dom. Valençuela *cons.55.n.37. vol.1.* & nouissimè plura, & plures doctè congerens D. Th. Carleualius, Neapolitani Regni Senator meritissimus, & mihi iam inde ab studiis Salmanticensibus, vbi mea Gymnasia frequentauit, plurimi habitus, *in tract. de indic. disp.2.q.1. de foro domicilij, & q. 2. de foro originis*, vbi benè inter alia explicat, † in quo differat incola ab originario, & alia de modis acquirendi naturalitatem. 44 45

Quæ omnia valdè his diebus trutinata fuerunt in represaliis † contra Francigenas in Hispania & in Indiis commorátes, bellorum occasione per Regem nostrum à Gallo prouocatum iustissimè promulgatis. In quorum causis, reorum partes, qui se domicilio, litteris naturalitatis, & aliis titulis defendebant, valdè tutatus est egregius I. C. D. Didacus Altamiranus, & pro 46

Fisco acerrimè propugnauit eruditissimus D. Ioannes Ossorius Guadalfajara, Regius ad has causas Fiscalis creatus, quæ tandem ob vitandam ancipitem iudiciorum aleam, reis ita postulantibus, & Regis nostri benignitatem in omnibus experientibus, honesta quadam, & amicabili compositione sopitæ sunt.

47 Et de iure Indiarum † per sched. 14. Iulij 1561. & 21. Febr. 1562. dispositum est: *Que los estrangeros que residieren en España, ò en las Indias diez años con casa, y bienes de assiento, y estuuieren casados con mugeres naturales de ellos, ò de las dichas Indias, sean auidos por naturales de ellas.* Quamuis ad effectum tractandi, & contractandi, hoc est commercia in eisdem Indiis exercendi per alias nouiores sched. 2. Octob. 1608. 11. Octobr. 1618. & 7. Iunij 1620. additum sit, vt viginti annorum habitatio desideretur, *Los diez con casa, y bienes raizes hasta en quantidad de quatro mil ducados, de que ha de constar por escrituras autenticas, y no por informaciones, y que no puedan tratar, ni contratar mas de con sus caudales, y no de otros estrangeros.*

48 Sed sæpè dubitatum vidi, † an Nauarri, & Aragonenses, quoad officia, & beneficia Regni Castellæ, & Legionis, & præcipuè nostrarum Indiarum, pro exteris, vel pro naturalibus habendi sint? Et sanè exterorum classi aggregandos videri, vt & Lusitanos, Italos, Belgas, & alios, quorum prouinciæ prædictis Regnis non accessoriè, sed æquè principaliter vnitæ sunt, illisque etiam hodie gubernantur, iuxta ea, quæ dixi 1. *tom. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 46. expresse docet Didac. Perez *in l.* 18. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ord. pag.* 8. his verbis: *Dispositio præterea huius legis, etiam ad Regnicolas Regni Aragonum & Nauarræ extenditur, vt habetur in Curiis Segouiæ ann.* 1532. *pet.* 42. Et prætereà subdit, illis diebus priuatum fuisse quendam Magistrum Martinum Vincentium Canonicatu Zamorensis Ecclesiæ, quem per oppositionem obtinuit, eò quòd esset Tarraconensis. Quem casum etiam refert, & se hunc Magistrum agnouisse inquit Azened. *in d. l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* quibus adtident ea, quæ tradit Burg. de Paz *in l.* 3. *Tauri, num.* 451. *fol.* 125. dum docet, originarios, seu naturales Regni Aragoniæ, quoad beneficia Regnorum Castellæ, & Legionis exteros, alienigenásque esse: idémque dici debere de Nauarris, nisi quòd dispensati reperiuntur, & veluti naturales dictorum Regnorum reputantur ex Regia sched. 28. April. ann. 1553. & sic in Regia Pinciana Cancellaria fuisse pronunciatum in causa Petri Lusar & Ochoa de Aoiz. Quod idem tenet Olanus in antinom. in præfat. num. 20. & Salcedus *d. cap.* 14 *num.* 14 Et hanc eandem dispositionem, siue permissionem, quoad præbendas, & beneficia nostrarum Indiarum in Nauarris reperio inter earum ordinationes in alia sched. sub ead. data 28 April ann. 1553. & 3. Nouembr. ann. 1581. quæ extant 1. *tom. pag.* 174. & 175. & hoc iure vtimur, vt etiam præter alios nouissimè notat D. Carleual. *d. disp.* 2. *num.* 99 In Aragonensibus tamen nullam similem vidi, quin potiùs apud Gomaram lego *in sua hist. Indiar. fol.* 12. Elisabetham Reginam Catholicam Indiarum inquisitioni, & conquisitioni plus fauisse, quàm Ferdinandum Regem Catholicum eius virum, idque ex eo infert, quòd in insignitis, & armis Columbo concessis, illud Lemma inscribi iussit: *Por Castilla, y por Leon nueuo mundo hallò Colon: y tambien porque no consentia passar à ellas sino à Castellanos; y si algun Aragones allà iba, era con su licencia, y expresso mandamiento.*

Et in terminis apud Ioan. de Heuia *in Labirint. commercij terrest. & naual.* 1. *par. cap.* 1. *num.* 37. *pag.* 14. Quòd † Aragonenses quoad 49
Indias pro exteris reputantur, & in illis mercaturam exercere non possunt; quamuis hoc vltimum parum obseruatur, nec vnquam vidi, quò alicui Aragonensi super hoc lis mota fuerit, vel ad compositionem vocatus, quin potiùs cùm Rex Catholicus Ferdinandus, qui has Indias detexit, esset Aragonensis, plurimi eiusdem Regni iam inde ab illo tempore ad ipsas, & quidem cum officiis honorificis transfretarunt, & quotidie transfretare solent, absque vlla peculiari hac in parte dispensatione, qui mos, veluti pro lege præualuisse videtur. Nam reperio quandam notabilem sched. 13. Ianu. ann. 1596. in qua iubetur, ne aduersus Maioricenses, vel Minoricenses, tanquam contra alienigenas procedatur, eà ratione reddita: *Porque pretenden ser reseruados por de la Corona de Aragon.* Et cùm his diebus de recopilandis legibus Indiarum ageretur, & in hoc articulo, me consulente, hæsitatum fuisset. Tandem Senatus deliberauit, vt in transfretatione, & habitatione, ac contractatione Aragonensium in Indiis nihil innouaretur, priuilegium tamen Nauarris concessum in eisdem præbendas, & beneficia Ecclesiastica obtinendi intra personas, & cancellos, de quibus loquitur, contineretur, vt sic in Indiis idē ius hac in parte quod in Regnis Castellæ & Legionis obseruaretur, quorum legibus ipsæ Indiæ reguntur, vbi municipali earum iure aliud dispositum non apparet, vt infr lib. 4. trademus.

Neque obstat, quòd hæc regna vnita sint, & vnam veluti Monarchiam hodie constituant. Vnde nihil referre videtur, quòd peregrini admittantur, vel, vt melius loquar, † peregrini 50
appellari non possunt, qui sub vno Rege sociantur, vt in simili tradit Borrel. *d. tract. de Magist. edict. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 13. Nam certius est, etiam in hoc casu prædicta Regna ita regenda, & gubernanda esse, atque si vniuscuiusque tantùm ipse idem Rex dominatum haberet, vt tenet Suar. *de legib. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 14. Salas *eod. tract. q.* 90. *tract.* 14. *sect.* 8. *n.* 49. *pag.* 10. Sotus *de iust. & iure lib.* 1. *q.* 1. *art.* 2. vers. *At verò Regna,* & eleganter Patritius *lib.* 3. *de Regno, tit.* 13. qui non aliter † 51
ad alienigenas transitum faciendum esse docet, quam si omninò idonei indigenæ desint, sic inquiens: *Verùm si ea regio, cui Princeps imperat, non abundat doctis, & præclaris hominibus, aliunde accersiri iubeat; vt enim diligens venator, si in patria sua optimum canem non inuenerit, Epiroticam, aut Laconicam magna impensa, magnáque diligentia exquirit, sic Rex si regionis suæ idoneos indigenas non habebit, toto Orbe terrarum perquisitos, omni studio, omnique largitione, ac liberalitate constituet.*

CAPVT

CAPVT XX.

An sacri Ordines, & Beneficia Curata Indorum conferri possint Indis, & Hybridis, siue Variis, quos vulgò Mestizos *dicimus? Et super eorum, & aliorum illegitimitate quoad hæc per Indorum Episcopos dispensari?*

SVMMARIVM.

1 *Indi, & Hybridæ, vulgò Mestizi, sacrorum Ordinum, & beneficiorum capaces sunt, dummodò eos nihil aliud impediat.*

2 *Indi in primis capitulationibus, & erectionibus Ecclesiarum Indiarum, qualiter vocati fuerint ad ipsorum beneficia?*

3 *Concil. Limense dum Indos ordinari, & ad altare accedere probibuit explicatur.*

4 Mestizi *per quasdam schedulas, quæ referuntur, prohibiti sunt sacros Ordines recipere, & de earum expositione.*

5 *Mestizos ad titulum idiomatis Indorum ordinari posse quando, & quare statuerit Concil. Limens. II. & III?*

6 *Episcopi aliqui Indiarum nimis facilè Mestizos etiam illegitimos, ordinant & beneficiis Indorum præficiunt, & alij in hoc valdè dubij sunt, & schedulæ, quæ de his agunt.*

7 *Illegitimi sine dispensatione Rom. Pont. ad sacros Ordines promoueri non possunt.*

8 *Illegitimi etiam si ad recipiendos sacros Ordines dispensentur, beneficia tamen Curata, & Prabendas Cathedralium absque alia noua dispensatione habere non possunt.*

Cap. vlt. de filiis presbyter. *& alia iura similia explicantur, ibidem.*

9 *Illegitimus nunquam potest dici pacificus possessor beneficii.*

10 *Illegitimorum prohibitio, quoad ordines, & beneficia, quibus rationibus nitatur?*

Deuteron. *locus notatur* cap. 23. vers. 2. *exponitur, ibidem.*

11 *Manzer verbum, quid significet?*

12 *Gratia prabendæ facta illegitimo absque narratione, & dispensatione huius defectus, est nulla, & subreptitia.*

13 *Præsentatio Regis de illegitimo non valet, & quod semper de habili accipienda sit.*

14 *Princeps est, & esse debet amator castitatis.*

15 *Princeps non potest legitimare aliquem quoad beneficia, & alia spiritualia, & quare?*

16 *Specialia duo in vno eodémque subiecto regulariter non concurrunt.*

17 *Casus causæ cuiusdam prabendarij præsentati à Rege, cui natalium defectus obiiciebatur, refertur.*

18 *Fructus restituere debet, qui impetrat prabendam suppresso vitio illegitimitatis, vel data alia nullitate sui tituli.*

19 *Dispensatus ad Canonicatum non est dispensatus, sed potius prohibitus ad Dignitatem, & dispensatio odiosa non extenditur de casu ad casum.*

Cap. 1. §. ille verò, & cap. cui de non Sacerdotali, de præbend. lib. 6. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

20 *Prælati Indiarum, qui ordinant illegitimos, & beneficiis Curatis Indorum præficiunt, qualiter excusari possint?*

21 *Consuetudo, & obseruantia antiqua cuiuslibet prouinciæ magnifacienda est.*

22 *Consuetudo antiqua inducit præsumptionem tituli, & habet vim decreti.*

23 *Illegitimos non dispensatos ordinans peccat mortaliter, & priuatur ordinandi facultate.*

24 *Constitutiones vulgares à doctis, & grauibus Prælatis ignorari, vel imprudenter sperni credibile non est.*

25 *Actus celebrati à doctis, & grauibus personis, etsi prima facie appareant iniusti, adhuc iusti præsumi debent.*

26 *Archiepiscopus Limensis quid retulerit super ordinatione Mixtorum illegitimorum?*

27 *Bulla Greg. XIII. refertur, quæ Indiarum Episcopis Mixtos illegitimos ad suscipiendos ordines dispensare permittit.*

28 *Dispensatus ad beneficia, si illegitimus sit, non potest illa obtinere nisi priùs ad ordines recipiendos dispensatus reperiatur.*

29 *Papa si mandet alicui prouideri de beneficio, interpretatio fit, dummodò sit legitimus.*

30 *Causa quæ suasit committere Episcopis dispensationem illegitimitatis quoad ordines ob titulum, & doctrinam Indorum, suadet etiam, vt ad Curata ipsorum habenda cum eisdem dispensare possint.*

31 *Dispositio qualibet potentior est in causa, quam in causato.*

32 *Pij V. Breue refertur, quo Episcopis Indiarum permisit dispensare omnes ferè species irregularitatis, quoad ordines, & beneficia.*

33 *Dispensationes factæ à Prælatis virtute concessionis Pontificiæ perinde iudicantur, ac si ab ipso Pontifice factæ fuissent.*

34 *Obseruantia, & praxis alicuius priuilegij illud declarat, & possidenti iustum titulum præfert.*

35 *Commendæ, & Rectoriæ non cadunt sub nomine beneficij, & illegitimis, etiam absque dispensatione, conferri possunt.*

36 *Capellaniæ amobiles ad nutum, & Vicariatus temporalis possunt dari illegitimis, imò & filiis presbyterorum.*

37 *Episcopi cum illegitimis quoad plura dispensare possunt.*

38 *Illegitimi ex sententia aliquorum ab Episcopis etiam ad Ordines maiores, & curata dispensari possunt, semper atque id Ecclesiæ necessitas, vel vtilitas suaserit.*

39 *Capitulum sede vacante potest easdem dispensationes irregularitatis facere, quas Episcopus.*

40 *Prælati Indiarum, si tempore quo illegitimos ordinant, & ad Curata promouent, cum eis dispensant virtute Breuium Apost. securi esse possent, sin autem secus.*

41 *Dispensatio, vt valeat, requiritur notitia defectus, super quo dispensatur, & causa, & intentio in eo dispensandi.*

42 *Doctrinæ Indorum iam non dantur in Commendam, sed in titulum.*

43 *Capel*

43 *Capellania, vel beneficium, vt dici possit titulatum, & perpetuum, quæ requirantur.*
44 *Bullas ad dispensandum cum illegitimis extare non sufficit, nisi Prælati eis vtantur.*
45 *Actus non sustinetur ex potestate, ex qua non est factus, & qualiter ex defectu formæ, vel intentionis nullus reddatur?*
46 *Forma permissiua non seruata, succedit immediatè forma destructiua contraria.*
47 *Episcopi non habent iurisdictionem dispensandi cum illegitimis, nisi eam ex vi indulti Apostoli sumant, & exerceant.*
48 *Conscientiæ periculum vbi vertitur, ibi in dubio, quod securiùs, & certiùs est sequi debemus.*
49 *Culpa etiam vbi non est, eam timere solent conscientiæ timoratæ.*
50 *Pontifex summus ex sententia Auctoris adiri debet pro reualidandis ordinibus, & prouisionibus Mixtorum illegitimorum ab Indiarum Episcopis factis.*
51 *Consuetudo etiam erronea excusat à pœna.*
52 *Dispensari faciliùs debet cum illegitimis in prouinciis Indiarum, propter sedis Apostolicæ distantiam.*
53 *Illegitimi non ritè ad ordines, vel beneficia ab Episcopis dispensati, an, & quando ab eorum successoribus rehabilitari possint?*
54 *Facultas data ab homine in primo actu consumitur, si tamen ille validus fuerit.*
55 *Illegitimi, qui sciunt, vel putant se ab Episcopis virtute indultorum Apost. dispensatos fuisse, tuti sunt in vtroque foro, & scrupulum deponere possunt.*
56 *Clausula conscientiæ oneratiua excludit omnem exceptionem ab actu in vim eius facto; & inducit liberam voluntatem delegati, alia plura de ea.*
57 *Dispensationes, vt facta dicantur virtute Breuium Apostolicorum, qualibet verosimilitudo sufficit.*
58 *Dispensatio cum clausula conscientiæ oneratiua Episcopis concessa, an possit ab eisdem suis Vicariis generalibus delegari?*
59 *Actus omnis in dubio ita intelligi debet, vt potiùs valeat, quàm pereat.*
60 *Præsumptio, quæ est pro validitate actus, omnibus aliis potentior censetur.*

1 PLANE † ipsi Indi ad Fidem conuersi, & ex mixto eorum, & Hispanorum semine procedentes, quos Latinè *Hybridas*, siue Varios, Hispanè *Mestizos* vocare solemus, omnium Ecclesiasticarum præbendarum, & munerum in eisdem Indiis participes sunt. Et imprimis esse deberent, si quod eis ius naturalitatis, & originis præstat, morum corruptela, aut alia animi, & corporis vitia, & præsertim illegitimitatis, vel spurietatis defectus non impediat, atque deturpet. Id quod ità rectè testatur Acosta *de procur. Indor. salut. lib. 4. cap. 8. pag. 415.* Fr. Ioan. Zapata *de iust. distrib. 2. part. cap. 11.* D. Emanuel Sarmiento in terso illo libello de Militia Euangelica, & Ego dixi latiùs sup. *hoc tom. lib. 1. cap. vlt.* Nam licèt in aliquibus schedulis Regiis, quas ibi recensui, sacris initiari prohibeantur, id de illegitimis, vel aliàs minùs meritis, aut incapacibus intelligi debet. Cæterùm si habiles sint, nulla est ratio, cur excludi possint, vel debeant, *cap. eam te*, *cum similibus*, *sup. in initio cap. precedentis relatis*, & *in d. lib. 1. cap. vltim.* Et vltra ibi tradita addo, † in primis illis capitulationibus cum Indiarum Episcopis initis, quarum mentionem feci *sup. cap. prox.* non fuisse prorsus exclusos Indos, & Indorum filios à beneficiis Indiarum, sed pro prima illa tantùm vice, quousque Rex, vel eius successores aliud determinarent. Quod in omnibus etiam erectionibus Cathedralium cautum posteà fuit, vt constat ex Limensi, quam inserui *sup. cap. 3. vers. Volumus autem, quod si successus temporis.* Vbi postquàm dixit beneficia vacantia filiis patrimonialibus Hispanorum Indias habitantium danda esse, adiecit: *Donec in posterum visa, & cognita per Nos, & successores nostros Christianitate, & capacitate Indorum, ad instantiam, & petitionem dicti patroni, nunc, & pro tempore existentis, visum fuerit. Indis etiam naturalibus dicta beneficia esse prouidenda.* 2

Et ita intelligo † Concil. Limens. II. *par. 2. can. 74. pag. 55.* ibi: *Que los Indios no se ordenen de alguna orden de la Iglesia, ni se vistan algun ornamento, aunque sea para cantar la epistola; pero puedan con sobrepelliz, y adereços decentes seruir en la Iglesia.* Debet enim accipi, interim dum de eorum capacitate non constat. 3

Provt & † in variis, siue *Mestizis* declaratum etiam fuit in sched. dat. Matriti 13. Decembr. ann. 1577. ad Episcopum Cuzquensem directa, quæ habetur *in 1. tom. pag. 172.* & iniungitur: *Mire mucho que las personas que ordenare, tengan las partes, virtud, calidad, y suficiencia que para el estado del Sacerdocio se requiere; excluyendo à los que carecieren dellas; y principalmente à Mestizos, hasta que otra cosa se prouea.* Quod & repetitur in aliis ann. 1578. cum Archiep. Limano, & Noui-Regni Granatensis loquentibus, *eod. tom. pag. 173.* ibi: *I por aora no dareis ordenes à los dichos Mestizos de ninguna manera, hasta que auiendo se mirado en ello, se os auise de lo que se ha de hazer.* Ad quas schedulas se refert nouior alia an. 1587. *eod. tom. & pag.* declarans in *Mestizis* strictè intelligendas esse, hoc est: *Hijos de India, o Indio, y Español, ò Española*, non verò in aliis, *Que son hijos de Mestizos, y Españoles*, quos vulgò *Quaterones* vocant, redditâ eâ ratione: *Porque no aya ocasion de que los virtuosos se desconsuelen, y dexen de seguir el camino de la virtud.* 4

Sed cùm in his prouinciis Sacerdotum penuria esset, qui Indorum idioma intelligerent, dispositum † primò fuit per Conc. Limens. II. *par. 1. can. 26. pag. 7.* ann. 1567. vt ad sacros Ordines, etiam sine patrimonio, vel beneficio admitti possent, ad titulum, quod vocant Indorum, qui ipsorum linguam callerent. Et in Concil. III. *act. 11. c. 31. pag. 137.* ann. 1583. hoc fuit ampliatum, vt quicunque, qui re verâ Indis præficiendi putarentur, possent ordinari ad titulum doctrinæ Indorum, quamvis nulla specialis Parochia illicò eis designaretur. 5

Quâ fortassè occasione Prælati aliquando huiusmodi homines ordinabant, & aliqui adeò facilè, vt extat schedula dat. Tolet. 24. Iunij an. 1560. *d. 1. tom. pag. 172.* quâ Religiosi Indiarum queri videntur: *Que los Obispos de las Indias no*

no los querian ordenar à ellos, y ordenaban à cada passo Mestizos, y otras personas nacidas en
6 *aquella tierra.* Quinimò † non solùm eos ordinabant, verùm, quod plus est, statim illos beneficiis curatis Indorum præficiebant, quamuis non solùm Mestizi essent, sed etiam (quod plerunque in istis contingit) spurietatis, vel illegitimitatis defectum paterentur. Quod scrupulis plenum, & à iuris Canonici regulis disentaneum meritò visum fuit Reuerendiss. Episcop. D. Fr. Petro de Perea, & D. Francisco Verdugo nouiter ad Arequipensem, & Guamangensem Ecclesiam adlectis, & acquiescere nolentes asseuerationi Illustriss. Archiep. Limani D. Bartholomæi Lobo Guerrero, qui id tum ex consuetudine, tùm ex aliis rationibus excusabat, quas statim trademus, Regium Senatum de hoc certiorem fecerunt. Qui Archiepiscopum reprehendit, quòd dictum morem obseruaret, & defenderet, & schedulam expediuit, dat. Matr. 4. Martij ann. 1621. quâ alteram 21. Ianuar. ann. 1594. obseruari præcepit, quâ declaratum fuit: *Que por ninguna via los Obispos de las Indias ordenassen ningun illegitimo, ni defectuoso de alguno de los requisitos, conforme à lo dispuesto por Derecho, y sacro Concilio Tridentino, y que tampoco dispensassen con ellos, aunque fuesse para beneficios Curados de Indios, pues la dispensacion de vno, y otro solo la podia dar el sumo Pontifice.*

7 Quas quidem † schedulas negari non potest valdè conformes esse iuris Canonici decisionibus, quarum auctoritate primò docemur, eos, qui ex legitimo matrimonio nati non sunt, vel per subsequens legitimati, absque speciali dispensatione Rom. Pont. ad Ordinem sacrum promoueri non posse, vt habetur *in cap. 1. de filiis presbyt. cap. consuluit 5. de seruis non ordin. cap. per venerabilem, in fine, qui filij sint legitimi, cap. nisi cùm pridem, §. personæ, de renunt. l. 12. tit. 6. part. 1.* Trident. *sess. 23. c. 5. de reformat.* ibi: *De ipsorum ordinandorum natalibus*, cum aliis, quæ latè adducunt D.Thom. *in supplem. ad 3. part. q. 39. art. 5.* Angel. Syluest. Rosell. & alij Summistæ, *verb. Illegitimus*, Speculat. *lib. 4. tit. de filiis presbyt.* Angel. *consil. 401. num. 10.* Calderin. *consil. 466.* aliàs *2. qui filij sint legitimi*, Albert. Trotius *de vero, & perfecto cler. lib. 1. cap. 1. & 2.* Maiol. *de irregul. lib. 1. cap. 4. cum seqq.* Villadieg. *eod. tractat. cap. 10. vers. Dixi vlterius*, Palæot. *de noth. & spur. cap. 57. & cap. 58. à num. 4.* Petr. Gregor. *de benef. cap. 5.* Rebuff. *in prax. tit. de dispens. sup. defect. natal.* Menoch. *de arbitr. cas. 201. à nu. 35.* Bernard. Diaz, & eius Addition. Salced. *in prax. cap. 14.* Tolet. *in summa lib. 1. cap. 58.* Eman. Roder. *in summa, tom. 2. cap. 16. & in quæst. regul. tom. 1. q. 13.* Suar. *de censur. tom. 5. disp. 50.* Sayrus *eod. tract. lib. 6. c. 10.* Auila *part. 7. disput. 3. dub. 7.* Nicol. Garcia *de benef. 1. part. cap. 5. à num. 115. & part. 7. cap. 2.* Galgnet. *de iur. pub. lib. 3. titul. 2. num. 26. cum seqq.* Nauarr. *consil. 1. & seqq. tit. de filiis presbyteror.* Card. Tusch. *pract. concl. litt. O. conclus. 193. num. 11. & litt. S. concl. 415. num. 6.* & nouissimè, & latissimè Campanil. *in diuers. iur. Canon. rubr. 11. c. 14. per tot.* & Ioan. Bapt. Lup. *in tract. de illeg. lib. 1. comment. 1. §. 3. n. 15. & seqq.*

8 Et rursus, † non sufficere hanc dispensationem pro ordinibus suscipiendis, vt tales illegitimi Præbendas, maximè in Cathedralibus, vel quælibet beneficia curata obtinere possint, nisi ad hoc quoque altera specialis dispensatio eiusdem Rom. Pontif. interueniat, vt constat ex *cap. innotuit, c. cùm in cunctis, de elect. cap. per venerabilem, in fin. qui filij sint legitim. cap. vlt. de filiis presbyt.* ibi: *Nimis in tua prouincia Ecclesiæ deformatur honestas ex eo, quòd filij Sacerdotum: & alij non legitimè nati ad dignitates, & personatus, & alia Ecclesiastica beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sedis Apostolicæ, promouentur.* Quæ prohibitio renouata, & ampliata fuit à Greg. XI. an. 1374. in Bulla, quæ incipit: *Etsi à sacris Canonibus*, quam refert Cherub. *in Bullar. pag. 216.* & conducit Conc. Trident. *sess. 21. de refor. c. 2.* ibi: *Natalibus*, textus & gloss. *in c. Cœnomanensem, distinct. 56.* cum pluribus aliis, quæ adducunt DD. *sup. relati*, & vltra eos Innoc. *in cap. constitutis, el 2. de appell.* Felin. *in cap. Pastoralis, num. 11. de off. deleg.* Socin. *consil. 48. num. 28. lib. 4.* Nauarr. *consil. 6. num. 7. de de filiis presbyt.* Rebuff. *de pacif. possess. nu. 176. & seqq.* vbi concludit: † *Quòd illegitimus nunquam potest dici pacificus possessor beneficij, cùm sit penitùs incapax ad spiritualia, & ideò post triennium, imò & post centum annos, molestari potest, quia diuturnitas temporis eum capacem non facit, arg. cap. fin. de consuet.* Puteus *decis. 147. lib. 1.* Enriq. *in summ. lib. 14. cap. 8. §. 10. ad fin.* Azor. *2. tom. inst. moral. lib. 6. c. 3. q. 3.* Garcia *d. 7. par. cap. 2. num. 5. & seqq.* Miranda *in Manuali Prælat. tom. 2. q. 2. art. 8. concl. 1.* Camil. Borrel. *in summ. dec. tit. 20. n. 77.* Lessius *de iust. & iur. lib. 2. c. 34. n. 86.* Sayrus *de cens. lib. 6. c. 11. num. 17. & 18.* Garcia *de benef. 1 par. cap. 6. à n. 97.* Lupus *d. tract. de illeg. com. 1. §. 3. n. 20.* Dom. D. Roder. Acuña *in cap. Apostolica, dist. 46. num. 1.* & Aug. Barbosa *in Pastorali, 2. par. alleg. 45. per tot.* Filliuc. *de statu cler. tit. de benef. c. 5. num. 5. & seq.* Vazq *in opuscul. de benef. cap. 3. §. 1.* & nouissimè Illustriss. electus Mexicanus Dom. D. Felician. à Vega *in cap. 4. §. de adulter. de iudic. ex n. 93. ad n. 100.* vbi, quæ eius comitas est, Me allegat, & licèt immeritum pluribus laudibus ornat, quas, etsi agnoscere in me non potui, amare tamen, vt à tanto viro profectas, debui. 9

Qui Auctores, vtriusque prohibitionis eam rationem adducunt, † quòd illegitimi tanquam 10
in peccato concepti, aliquâ infamiâ, saltim facti, notantur, iuxta ea quæ dixi *sup. lib. 2. cap. 28. num. 33.* & in eis ea ipsa, quæ in parentibus fuit incontinentia, timeri potest, arg. text. in l. quisquis, §. *filiis verò, C. ad leg.* Iul. Maiest ibi: *In quibus paterni, hoc est hæreditarij, sceleris exempla metuuntur, cap. 2. dist. 56.* & eorum, quæ tradit Ioan. Andr. *in cap. fin. de filiis presbyt. lib. 6.* Quamobrem etiam in lege veteri ad altare Domini accedere vetabantur, vt constat ex *Deut. cap. 23. vers. 2.* ibi: *Non ingredietur Manzer* (hoc est, de scorto natus) *Ecclesiam Domini vsque ad decimam generationem*: quæ verba perpetuam exclusionem significant. Est enim hæc frequens sacræ Scripturæ phrasis, vt notat Ant. Fonseca Lusitanus *in addit. ad Caiet. ibid.* & Maiol. *d. c. 4. n. 1.* Et verbum *Manzer* † 11
quamuis propriè scorti, vel adulteræ filium significet, vt idem Caiet. aduertit, communiter porrigitur

porrigitur ad omne genus illegitimorum, vt docet textus & gloss. *in d. c per venerabilem, in fine*,& *in d.c.nisi cùm pridem*,§.*persone,de renunt.* Summ.& Maiol.*vbi sup*.& lateTiraq.*de nob.c.15. n.16*.& Cou.*in epit.de sponsl.2.par.c* 8.§.10.*n.4*.

12 Et inde est,† quòd gratia summi Pontificis de aliqua præbenda illegitimo facta,non præcedente cognitione,& dispensatione defectus naraliū, non valet,imò corruit,tanquam subreptitia,iuxta textum *in d.c.innotuit, de elect. & in c.1. §. illi verò,de filiis presbyt.lib.6*.

13 Est similiter † præsentatio à Rege nostro facta, tanquam Patrono dictarum præbendarum in Ecclesiis Indiarum; cùm & ipse semper in titulis præsentationis adiiciat, vt præsentati, ita demum admittantur,si habiles,& idonei reperti fuerint, vt in nostris terminis tradit Arnulph. Ruzæus *de iure regal.priuil.50.n.2*.

14 Et enim † Princeps amator castitatis, & legitimi thori,*l.ita nobis pudor,C.de adult*.Nec velle videtur,quòd illegitimi admittantur ad dignitates, & præbendas, maximè in Ecclesiis Cathedralibus vna cum legitimis, nec vt filius ancillæ sedeat cum filio liberæ, vt aliàs dicitur *in c. satis, de sepult.& in cap.accedens,de purgat. can.*

15 Imò † etsi vellet, non posset, non præcedente (vt diximus) dispensatione Pontificis, quia vt eleganter tradit Martin. Laudens. *in materia legitimationis, in quæst*.quæ incipit: *Augerius Seio, n. 10. & 11*. Quamuis Princeps secularis possit habilitare incapacem, & illegitimum ad honores, & successiones, & ad alios effectus temporales,qui sub eius iurisdictione,& potestate continentur, vt in Auth *quib.mod.natur. effic. sui, & leg* tamen non potest disponere de his,quæ non subiiciuntur ei,vt sunt spiritualia,& ita nec legitimare aliquem, nec reddere capacem, qui alias est inhabilis ad beneficia, & præbendas Ecclesiasticas,iuxta textum *in c.quæ in Ecclesiarum,& in c. Ecclesia S. Mariæ,de const*.Concurrent quippè duæ specialitates, & quòd beneficia conferret,siue ad illa præsentaret,& quòd cum illegiti-

16 mo dispensaret, † quod in vno eodémque subiecto regulariter dari non solet, vt per text. & DD. *in l.1.C.de dotis promiss*.Bart.*in l.Mauius, §. duobus,D.de leg.2*.latè Velasc.*in axiom.iur.litt.D. n.233*. & in nostris terminis Arnulph. Ruzæus *d.priuil.50.n.4.vers. Quintò facit.*

17 Quæ omnia his diebus expedi † in ardua causa cuiusdam præbendarij,cui obiiciebatur,quòd filius clerici esset,& licèt ad Canonicatum in Cathedrali esset per Pontificem dispensatus, postea tamen per Regem nostrum huius defectus ignarum,fuit ad dignitatem promotus, quâ priuandus dicebatur ex iuribus,& Auctoribus sup.

18 relatis, & quidem cum fructibus, † quos, datâ nullitate sui tituli, acquirere non potuit, *l.1. in fin. C.de fide instr. & iure hastæ Fiscal*. Bart. *in l. 1. in fin. C. de prædiis Decurion*. Rota Genuens. *decis.4. num.5*. Marian. Socin. *in l. filiusfamil.§. Diui, n.65. de leg.1*. Rebuff. *in tract. de rescind. contract.in princip.n.4* & in eodem casu nullitatis præsentationis, Ruzæus *d.priuil.50.n.1*. absque eo, quòd dictum Præbendarium excusare pos-

19 set dispensatio ad Canonicatum,cum hæc † limitatio potiùs sit exclusiua dignitatis, *l. cùm Prætor, cum vulg. de iudic*. & tanquam odiosa de casu ad casum non extendatur,vt probat elegans *text.in c.1.§. ille verò,de filiis presbyt. lib.6. cap.cui de non Sacerdotali 27. de præbend. eodem*

ibi: *Non enim huiusmodi mandata, quorum fines diligenter seruari oportet, debent ad casus alios, quam expressos,extendi,&c*.cum aliis, quæ tradit Archid.*d.c.1.var.de sponsal.2.par.§.8.n.4*. Tiraq. *de nob.c.15.n.16*. Garcia *de benef.1.par.c.6. n.58. & seqq*.& Barbosa *d.alleg.45.n.1.& 2*.

Sed licèt ex his videatur scrupulus dictorum Episcop. Arequipæ, & Guamanguæ, & decisio schedulæ d. ann. 1621. quam retuli *sup. num.6.* satis communiri,quatenus *Mestizos* illegitimos ordinari, & ad Curata Indorum prouideri non posse,nec debere constituit. Adhuc tamen Ego de hoc casu Limæ consultus, & iterùm cùm in supremo Senatu Indiarum Fisci Patronum agerem † Archiepiscopum Limanum, & alios Prælatos Indiarum, qui contrarium facere consueuerant, excusari posse respondi: tum virtute consuetudinis, & antiquæ obseruantiæ illarum prouinciarum, † quæ non facilè mutanda, respuenda, vel damnanda est,*l.de quibus, l.si de interpretatione, l.minimè, l. in ambiguitatibus,D.de legib.l.obseruare*,§.*ingressus, D.de off.Proconsl.1. C. quæ sit longa consuet.c. constitutus*, vbi Abb. *de religios. domib. cap. certificari, de sepult.c. vnam, 76.dist*. cum multis aliis,quæ congerit Euerard. in loco à solitis, Ioseph. Lud. *concl.38. per tot*. Molina *de primog. lib.2.c.6. n.58*. Ceuall. *pract. commun.tom.3.q.762. num.16*. Gonçalez *ad reg. Cancell.gloss.5.§.7. n.87*. Cæs. de Graphis *decis. 2. de elect. n.3. & decis.vnica de Magistr.num.5. & 6*. Bobadill.*in Polit. lib.2.c.7.n.7.& cap.10.n. 36*. Creditur enim talis consuetudo à titulo præcedenti, ac sufficienti fluxisse, ita vt dispositum censeatur, quod fuit obseruatum, *l. quædam mulier,D.de reiuind.l.si ante,D.si seruit.vindic.l.prædia, D.de acquir. poss*. vbi DD.& Alban. *in notis ad Bart*. latè, & optimè Alex. *cons.fin. lib.4.per tot*. maximè ex *n.109*.Vbi quòd † consuetudo antiqua inducit præsumptionem tituli habiti, & habet vim decreti, & consensus, & iustitiæ, & operatur, vt illud, quod est consuetum debeat fieri,*c. licèt ex suscepto.de foro comp*. Card.Tusch *lit. C.concl.959*.

Quibus addere possumus, quòd † cùm dictæ prohibitiones, quas retulimus, de non ordinandis,nec ad beneficia prouidendis spuriis, aut illegitimis adeò notæ, & vulgares sint & Prælati eis contrauenientes mortaliter peccent,& deinceps facultate ordinandi priuentur, vt probat textus & DD. *in cap. cùm Vintoniensis, de elect* Maiol. *de irregul. lib.1. c.7. n.2*. credere † non debemus à tot, & tam grauibus Prælatis eas ignoratas, vel cum propriæ conscientiæ iactura contemptas fuisse iuxta ea, quæ in simili tradit Sarmient.*de redit. Eccl.2.par.c.4*. Cùm potiùs † actus celebrati à doctis,prouidisq; personis,etsi prima facie videantur iniusti,tamen propter eorum qualitatem,& honestatem debeant præsumi iusti, quousque de illis pleniùs cognoscatur,vt probat textus & ibi DD. *in c.nisi essent, de præb*. Imola *in c.1.de cler.peregr*. Socin.*cons.164.vol.2*. Zasi.*cons.2.num.21.vol.1*.Petra *de potest.Princip. cap.31.concl.2.n.8.pag.612*.

Vnde, his consideratis, & inspectis verbis schedularum, quarum *sup. num. 4.* mentionem feci, quæ non absolutè *Mestizos* ordinari prohibuerunt,sed interim dum aliud ordinabatur, ac præterea † auditâ relatione Archiepiscopi Limensis qui seriò mihi affirmauit, se dum esset Archiepiscopus Noui-Regni Granatensis,aliam

ſchedulam accepiſſe, qua notabatur , vel repre-
hendebatur,quòd *Meſtizos* non ordinarer,ſem-
per ſuſpicatus fui aliquam licentiam , & bene-
placitum Romanæ ſedis inueniſſe , quod hanc
facultatem Indiarum Archiepiſcopis,& Epiſco-
27 pis indulſiſſet.Et tandem inueni † Bullam quan-
dam Greg.XIII. ann. 1576. quæ eis cum dictis
mixti generis hominibus , ad ordines recipien-
dos ob faciliorem Indorum doctrinam Apoſto-
lica auctoritate diſpenſare permiſit. Quæ Bulla
forſitan in ſupremo Indiarum Concilio præſen-
tata non fuit, aut eius notitia non habita , ann.
1594. & 1621.quibus editæ fuerunt dictæ ſche-
dulæ,quæ hanc diſpoſitionem Prelatis Indiarum
ſuccenſent , & Concilium Trid. ſeruari iubent.
Verba autem dictæ Bullæ ſic habent:*Venerabiles
Patres,ſalutem,& Apoſtolicam benedictionem. Nu-
per ad nos relatum eſt maximam Sacerdotum, qui
idioma Indorum ſciant, penuriam in veſtris parti-
bus exiſtere , & communiter verbum Dei,cum in-
terpretibus ipſis Indis annuntiandum eſſe , propter
quod verbum Dei non modicum patitur detrimen-
tum , ac inde peccata ſua confiteri non valent ,
quod ſi cum filiis ex Hiſpanis, & Indis, ac ex Hi-
ſpanis tantùm in illis partibus commorantibus ſpu-
riis, & illegitimis genitis, aut quemlibet alium de-
fectum patientibus , nunc, & pro tempore exiſten-
tibus Apoſtolica auctoritate diſpenſaretur , vt de-
fectibus huiuſmodi non obſtantibus , ad omnes
etiam ſacros , & presbyteratus ordines promo-
ueri poſſint , verbum ipſum maximum ſuſciperet
incrementum , ac ſaluti animarum Indorum præ-
dictorum plurimum conſultum foret. Nos igitur,
præmiſſis cauſis adducti , fraternitati veſtræ , &
veſtrum vnicuique , quatenus vnuſquiſque ve-
ſtrum , conſideratis priùs diligenter circumſtantiis
vniuerſis , quæ circa idoneitatem promouendorum
fuerint attendendæ , cum prædictis defectum (vt
præfertur) patientibus Diœceſanis,ſcilicet,veſtris,
ſi aliàs idonei , & iuxta decreta Concilij Triden-
tini qualificati fuerint, & dictum idioma loqui, &
intelligere ſciuerint,ſuper quibus conſcientiã veſtrã
oneramus, clericali charactere inſigniri, & ad om-
nes etiam ſacros , & presbyteratus ordines promo-
ueri , & in illis ſic promoti , & in altaris miniſte-
rio miniſtrare, ac verbum Dei prædicare, & con-
feſſiones audire poſſint , gratis diſpenſare valeatis,
auctoritate Apoſtolica tenore præſentium faculta-
tem concedimus. Non obſtantibus natalium , &
quibuſuis aliis (non tamen homicidij volunta-
rij , aut bigamiæ defectibus , ſeu impedimen-
tis) conſtitutionibus , & ordinationibus Apo-
ſtolicis,cæteriſque contrariis quibuſcunque. Datum
Romæ apud S.Petrum die 25. Ianuarij milleſimo
quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto,Pontificatus no-
ſtri anno quarto.*

Hactenus Greg. XIII. cuius quidem priuile-
gium , vt ex eo apparet , ſufficiens videtur , vt
Epiſcopi Indiarum cum mixtis etiam illegitimis
ad ſacros Ordines diſpenſare poſſent.Et quam-
uis hæc facultas non videatur aliàs extendenda
ad promouendos illegitimos ad beneficia Cu-
rata,cùm ad hoc alia peculiaris diſpenſatio rur-
ſus deſideretur, vt dixi *ſup.n.* 8. quemadmodum
28 ex aduerſo, quamuis † quis habeat diſpenſatio-
nem ad beneficia, non valet,& ſubreptitia iudi-
catur,niſi conſtiterit,quòd priùs diſpenſatus fuit
ad Ordines ſacros recipiendos , non obſtante
nataliũ defectu,vt conſtat ex *c.vlt.de filiis presb.
in 6.*& docet Ioan.Bapt.Lup.*in tr.de illeg.comm.
1.§.3.n.28.& commentar.3.§.1. n.51. verſ. Sextò
diſpoſitio.*

Cui conuenit doctrina Baldi in l. neque nata-
les,C.de probat.vbi inquit,quòd † ſi Papa man- 29
det nominatim prouideri alicui de beneficio ,
interpretatio fit,dummodò ſit legitimus , quam
referunt,& ſequuntur Palæot. *de noth. & ſpur.c.
57.n.5.*Maiol.*de irregul.lib.1.c.4.n.2.* ex eo, quòd
tales diſpenſationes ſunt odioſæ,& ſtricti iuris,
vt dixi *ſup. n.* 19.

Huic tamen obiectioni dupliciter reſponde-
ri poteſt. Primò,quòd cum † cauſa diſpenſatio- 30
nem mixtorum illegitimorum Indiarum Epiſco-
pis committendi ea fuerit, vt plures miniſtri eſ-
ſent,qui Indorum prædicationi,conuerſioni , &
adminiſtrationi Sacramentorum intenderent ,
virtualiter eiſdem data videtur facultas,vt tales
illegitimos,ſic diſpenſatos , & ordinatos in cu-
ratis , & doctrinis ipſorum Indorum occupa-
re , & prouidere poſſint , cum ad hoc illa alte-
ra diſpenſatio dirigatur,& vulgati ſit iuris,prop-
ter quod vnũquodque tale,& illud magis,& po-
tentiorem † eſſe quamlibet diſpoſitionem in
cauſa,quàm in cauſato,Auth.*multò magis, C.de* 31
ſacroſ. Eccl. vbi Bart. Bald. Salic. & alij, *l.ſi vi-
ua matre , C. de bon. mater. c. ſi aliqua 22. q. 1.*
cum latè adductis à Claud.Prato *Gnoſ gener.iur.
lib.2.tit.9.c.4.*& Molina *de primog.lib.3.c.5.n.45.
& ſeqq. & c.7.n.1.*

Secundò , quòd præter dictam Bullam , ſeu
Breue Greg. XIII. imò & ante illam , reperitur
altera Pij V. felic. record. ann.1571. quæ gene-
ralius eiſdem Prælatis Indiarum concedit , vt
diſpenſare poſſint cum omnibus perſonis , & in
qualibet ſpecie irregularitatis (dummodò de
illis non eſſent , quas ibidem excipit , & decla-
rat) tam ad ordines ſuſcipiendos,quàm ad quæ-
libet officia & beneficia Eccleſiaſtica,& vt hæc
diſpenſatio idem operaretur , ac ſi ab ipſo Ro-
mano Pontifice conceſſa fuiſſet,vt patet ex ver-
bis ipſius Bullæ,quæ ſic habent: *Pius † Papa V.* 32
*ad perpetuam rei memoriam. Decens, & debitum
arbitramur,vt in iis, quæ animarum ſalutem,tran-
quillúmque ſtatum reſpiciunt , ſimus fauorabiles,
& benigni , hac igitur conſideratione ducti , aliàs
dilectis filiis fratribus Ordinum Mendicantium
in Indiarum partibus degentibus , cum perſonis ,
quæ tam ex delicto , quàm ex non delicto , irregu-
laritatem contraxiſſent , ſuper irregularitate hu-
iuſmodi diſpenſandi in aliquibus caſibus faculta-
tem conceſſimus. Nunc ergo venerabilium fra-
trum Patriarcharum , Archiepiſcoporum , &
Epiſcoporum illarum partium ſupplicationibus
inclinati , eoſdem gratioſo fauere proſequi , ac in
illis partibus degentium perſonarum commodita-
ti conſulere volentes , eiſdem modernis , & pro
tempore exiſtentibus Patriarchis , Archiepiſcopis,
Epiſcopis partium illarum , quaſcunque perſonas
à delictis , per quæ irregularitas contrahitur , ho-
micidio voluntario extra bellum commiſſo , ac ſi-
moniæ labe dumtaxat excepta , Apoſtolica aucto-
ritate abſoluendi , ac cum eiſdem omnibus, & ſin-
gulis nunc , & pro tempore in partibus Indiarum
exiſtentibus perſonis , quæ irregularitatem ex
aliis , quàm ex cauſis prædictis , contraxerint, ſu-
per irregularitate huiuſmodi , ex quibuſcunque
cauſis præterquàm homicidij , & occaſione ſimo-
niæ contracta , vt præfertur , eadem auctoritate
Apoſtolica diſpenſandi , & illos ad obtinenda ,
& obtenta beneficia Eccleſiaſtica , & officia
quæcunque,*

quacunque, & ad altaris ministerium rehabilitandi, restituendi, & reponendi plenam, & amplam licentiam, & facultatem auctoritate prædicta perpetuò per præsentes concedimus, & elargimur. Necnon absolutionibus, & dispensationibus per eos, & pro tempore existentes Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos prædictos faciendis stari debere, perinde ac si à sede Apostolica prædicta emanassent, dicta auctoritate etiam per præsentes statuimus, & declaramus, sicque per quoscunque iudices, & commissarios, quauis auctoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicare, & definire debere; & si secus super his quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus. Non obstantibus quibusuis Apostolicis, ac in Prouincialibus; ac Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, quòd iidem, qui absolutionem obtinuerint (vt præfertur) pœnitentiam per confessores, quos ex approbatis ab Ordinariis illarum partium duxerint eligendos, adimplere omninò teneantur, alioquin absolutiones; & super irregularitate obtentæ dispensationes, quoad forum conscientiæ, nullæ sint. Datis Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die quarta Augusti, millesimo quingentesimo septuagesimo primo. Pontificatus nostri anno sexto. Cæs. Glorierius.

Ex quibus apparet, Indiarum Prælatos ex his Pontificiis constitutionibus ritè & rectè potuisse cum dictis illegitimis dispensare, tam ad ordines, quàm ad beneficia, & doctrinas Indorum, cùm neque de potestate Pontificis hac in parte
33 dubitare liceat, vel de Prælatorum, † qui eius vices, mediante dictâ commissione, sortiti sunt, vt similli probat celebris textus *in c. ex tuâ 9. de filiis presbyter.* iunctâ regulâ, *qui per alium, de reg. iur. in 6. & c. sanè quia 9. de offic. deleg.* ibi: *Quod iudex à nobis delegatus vices nostras gerit, l. 4. §. cùm propriam, D. de off. eius, l. solet 16. D. de iurisd. omn. iud.* cum aliis.

Et quamuis dictæ Bullæ adeò apertæ non essent, obseruantia, † & praxis virtute earum sub-
34 sequuta, potuit securos reddere dispensantes, & dispensatos, cùm talis præsumatur titulus, qualem præsens, & præterita eius possessio, vel vsus demonstrat, *cap. cùm dilectus, de consuet.* vbi DD. cum aliis, quæ latè congessi *1. tom. de Ind. iure, lib. 2. cap. 24. n. 82. & seq. & lib. 3. cap. 1. ex n. 22. ad 25.*

Maximè cùm doctrinæ indorum olim ante sched. ann. 1609. non in titulum, sed in Commendam darentur, & posteà licèt dentur in titulum, cautum fuerit, vt adhuc in eis inseratur clausula, quòd ad nutum amobiles sint, vt dixi
35 *sup. cap. 15.* Et † tales Commendæ, vel Rectoriæ verè, & propriè non cadant sub nomine beneficij, nec requirant dispensationem, etiam si illegitimis concedantur, vt docuit gloss. Magistr. *in cap. fin. de filiis presbyter. lib. 6.* & expressè tenet Anchart. *n. 1.* Gemin. *n. 8.* Ioan. Andr. *n. 3. in cap. 1. eod. tit.* & alios referens Campanil. *in diuers. iur. Canon. rub. 11. cap. 13. num. 86.* P. Gabr. Vazquez *in opuscul. de benef. cap. 3. §. 1. dub. 3.*

Et hæc fuit vna ex rationibus, quas Archiepiscopus Limanus ponderauit ad illegitimorum prouisionem excusandam, vt tetigi *suprà n. 26.* Et potest coadiuuari ex alia doctrina, quæ habet, quòd † Capellania amobilis ad nutum, & 36
Vicariatus temporalis, potest dari absque vlla dispensatione, non solùm illegitimis, verùm & filiis presbyterorum in eadem Ecclesia, in qua eorum pater deseruit, vt declarauit Congreg. Cardin. de qua Nicol. Garcia *d. tract. de benef. par. 7. cap. 3. n. 72.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 397. à n. 24.* & Aug. Barbos. *in Pastorali, 3. par. alleg. 65. n. 5.* qui etiam videndus est *alleg. 45.* per totam, vbi alios plures casus adducit, in quibus † Episcopi cum illegitimis di- 37
spensare possunt, nempè circa Ordines minores, beneficia simplicia, Canonicatus Ecclesiarum, Collegialium, imò & Cathedralium, secundùm multorum opinionem.

Nec desunt Auctores, qui eandem facultatem illis concedunt ad dispensandos, & prouidendos tales illegitimos, quoad ordines maiores, & beneficia Curata † semper atque id Ecclesiæ ne- 38
cessitas, vel vtilitas expostulauerit, & notanter pungit Archidiacon. *in d. c. 1. de filiis presbyter. lib. 6.* Gambar. *de off. Legati de latere, lib. 7. rub. 1. q. 18. à n. 187.* Cardin. Palæot *de noth. & spur. cap. 57. n. 6.* & alij, quos refert Garcia *d. cap. 2. num. 51. & par. 11. cap. 5. à num. 337.* quamuis, vt *ibid.* inquit, Dominic. & Philip. Franc. contrarium tenuerint.

Et est adeò verum, quòd Episcopi possunt facere dictas dispensationes in forma, & casibus suprà relatis, vt etiam idem possint † eorum 39
Capitula sede vacante, cùm Episcopis defunctis succedant in omnibus, quæ ipsorum iurisdictionem concernunt, prout in terminis resoluit Nauarr. *cons. 7. de filiis presbyter.* Campanil. *d. cap. 13. n. 81.* Quaranta *in summ. Bullar. verb. Capitulum sede vacante, vers. 3. pag. 28.* & contra Paul Paris. defendit August. Barbosa *d. allegat. 45. num. 25. & seqq.*

Et hæc planè sunt, quæ in hoc articulo ad vtramque partem mihi consideranda se offerunt. Nec vererer affirmare, † Indiarum Præ- 40
latos cum dictis illegitimis in ordinibus, & beneficiis dispensare potuisse, & hodie etiam posse, si dictarum Bullarum notitiam habuerunt, & virtute, ac iuxta formam ipsarum, dictas dispensationes facere voluerunt, quod & nouissimè post hæc scripta probari etiam video à doctissimo dicto Dom. D. Feliciano de Vega *in c. 4. §. de adulteriis, ex n. 127. ad 131.* Vbi hanc eandem quæstionem examinat. At verò quoniam cōpertum habeo dictarum Bullarum vllam notitiā in supremo Senatu Indiarum habitam non fuisse, vt insinuant schedulæ *sup. n. 4.* relatæ, & in pluribus Prælatis Indiarum idem contigisse, atque adeò ex sola vi consuetudinis dictos ordines, & beneficia contulisse, nulla præuia informatione, & dispensatione, aut aliis indiciis, vel argumentis, quibus se dictis Bullis, siue priuilegiis vti velle manifestarēt. Et prætereà quia video, quòd dictam Bullam Pij V. restringendam putat dictus Dom. D. Felic. vbi *sup. nu. 109. & seqq.* ad solam irregularitatem ex delicto causatam, ex rationibus per eum relatis. Anceps quidem sum, & ordinantes, & ordinatos, & ad dicta beneficia promouentes, atque promotos, parum securos in conscientia esse iudico. Quoniam † tam in 41
dispensationibus, quas Prælati iure ordinario

circa illegitimos facere possunt, nempe ad minores ordines, & beneficia simplicia, quam in his quæ faciunt ad maiores, & Curata, de licentia Romani Pontificis, semper requiritur specialis notitia dicti defectus, & quod dispensatio suffragantibus meritis fiat, & constito de idoneitate, & qualitate ordinandi, vel promouendi, & quod sit honestæ vitæ, & virtute præditus. Et solum Papæ permittitur, vt in his casibus sine causa dispensare possit, vt docuit gloss. celebris, & Magistra *in cap. requisitis*, §. *nisi rigor* 1.q.7. Nauarr. *cons.*45.*num.*2.*de homicid.* Lambert. *de iur. patron.* 1.*par. lib.*2. *q.*7. *art.*11. *num.* 12. Eman. Roder. 1. *tom. quæst. regul. q.* 13. *artic.*14. *&* 15. Garcia *de benef. d.*7. *part. cap.*2. *num.*48.*&* 49. Petra *de potest. Princip. cap.* 32. *dub.*2. *num.*20. Barbos. *d. alleg.*45. *num.*20. & in ipsis nostris terminis expressè disponitur, & requiritur in d. Breui Gregor. XIII. ibi: *Consideratis prius diligenter circumstantiis vniuersis, quæ circa idoneitatem promouendorum fuerint attendendæ.* Et ibi: *Si alias idonei, & iuxta decreta Concilij Tridentini qualificati fuerint.*

42 Præsertim cum iam dictæ † doctrinæ Indorum non in Commendam, sed in titulum (vt diximus) concedantur. Et ad hoc, vt dici pos-
43 sit † aliquam capellaniam, vel beneficium esse titulatum, & perpetuum, sufficere soleat, quod aptitudine tale sit, & vt casus dari possit, quod præsentatus eo, interim dum vixerit, fruatur, & gaudeat, nisi amotionis causam præstiterit, vt notant DD. per textum *ibi in cap.* 1. *de ibi de rescript. lib.*6. *& in l. sufficit, D. de condit. & demonstr.* & tradit Bonif. de Vitalinis *in Clem.* 1. §. *in quibus, num.*3. *de supplend. negligent. Prælat.* Cosmas Guimier *in pragm. sanct. tit. de collation. verb. Perpetui, fol.*116. *num.* 2. Rebuff. *in tract. nominat. quæst.*9. *num.*25. *vers. In contrarium*, Gambara *de potest. Legati à latere lib.* 4. *num.* 13. *in fine*, Selua *de benef.* 3. *part. quæst.*21. *num.*3. Flamin. *lib.*3. *de resign. quæst.*9. *num.*5. *& lib.*11. *quæst.* 3. *num.*9. & D. Perez de Lara *de anniuers. & Capellan. lib.*2. *cap.*6. *num.*8. *&* 9.

44 Neque est in consideratione, quod † dictæ Bullæ extare comperiantur, nisi simul constet, quod Prælati, earum indulto vtentes, & vti volentes, ipsarumque formam obseruantes, dictas
45 dispensationes fecerunt. † Quia actus non sustinetur ex potestate, ex qua non est factus; vt per Alex. *cons.*1. *num.* 8. *lib.* 4. & nullus redditur, si deficiat intentio, vel forma, qua fieri iubetur, ac debet, Roman. *cons.*226. *num.* 8. Bolognet. *cons.* 6. *num.* 14. Alexand. Ludouis. *decis.*518. *num.*3. Præsertim cum forma sit data
46 ad actum faciendum contra ius. Nam † forma permissiua non seruata succedit immediatè forma destructiua contraria, & actus est ipso iure nullus, Grammat. *decis.*79. *num.*14. Mantica *decis.*286. *num.*4. Et cum negari non possit, quin
47 † Episcopi vigore dictorum Breuium recipiant iurisdictionem, quam eis cessantibus non habent, dispensandi nempe in casibus eis à iure prohibitis, atque adeo informationes factæ omissa eorum forma sint ipso iure nullæ, vt per gloss. *in Clement.* 1. *verb. Inhibentes, de iure patron.* & alia, quæ tradit Romanus *cons.* 326. *numer.*8.

48 Quibus consideratis, & quod † in huiusmodi materiis, vbi potest conscientiæ periculum verti, in dubio id, quod securius est, tenere, & probare debemus, *cap. illud, de cler. excomm. ministr. cap. ad audientiam, & cap. significasti, de homicid.* cum traditis à Nicol. Garcia *de benef. part.*7. *cap.*2. *num.*12. *&* 13. Et quod † etiam vbi
culpa non est, eam timere, & cauere solent con- 49
scientiæ timoratæ, vt inquit textus *in cap. ad eius, dist.* 5. *cap.* 2. *de obseruat. ieiun.* Socin. *iun. cons.*29. *num.*31 *volum.*2. vbi inquit, quod culpa vbi non est, fauore tamen animæ timenda est, & Mascard. *de probat. concl.*13. *num.*5. vbi agit de probationibus, quæ solent peti ad cautelam, oportere quidem, in casu de quo tractamus, censerem, † vt summus Pont. ad instantiam Re-
gis nostri, & per eius Legatos, certior fieret de 50
his omnibus, quæ in eo interueniunt, & interuenerunt, ab ipsoque supplicaretur, vt dictas Bullas confirmet, aut de nouo concedat, dispensando, & supplendo quoslibet defectus de iure, vel de facto, qui hucusque in ordinandis, & prouidendis minus iuridice, & aduertenter dictis *Mestizis*, & aliis illegitimis interuenerint, eos conseruando, & tuendo in statu, in quo
hodie reperiuntur. Cum sit † certum, consue- 51
tudinem, quæ circa hæc inualuit (etiam si erronea fuisse dicatur) sufficere ad eos excusandos à quibusuis pœnis, & censuris, quas alias incurrere potuissent, iuxta ea, quæ latè tradit gloss. Ancharr. Panorm. & alij *in cap. cum venerabilis, de consuet.* Roman. *singul.* 19. *& cons.* 283. Oldrad. *cons.* 9. Cremens. *singular.* 149. Ias. *in l. de quibus, num.* 8. *D. de legib.* Tiraq. *de pœn. temperan. caus.* 42. Couarr. *in cap. quamuis pactum*, 1. *parte*, §.7. *num.*12. *de pact. lib.*6. Auiles *in cap.*18. *Pretor. num.*28. Syluest. *verb. Consuetudo quæst.*6. Caietan. *in* 1. 2. *quæst.*97. *art.*3. Sotus *de iustit. & iur. lib.*1. *q.*7. *art.*2. *ad* 2. Auila *de censur.* 1. *part. dubit.*8. Ioan. Gutier. *cons.*38. *num.*1. & Cardin. Tusch. *verb. Consuetudo, concl.*848. *& verb. Error communis, conclus.* 330. *& verb. Obseruantia, concl.*58. *& verb. Tolerantia, con-
clus.* 324. Quæ gratia † eo iustius peti, & faci- 52
lius operari, & impetrari debebit, quod adeo magna sit ex his Indiis Occidentalibus ad Romanam Curiam distantia. Quæ operatur, vt multi ex illegitimis minus ritè in præteritum ordinatis, aut in posterum ordinandis, aut ad Curata Indorum promouendis, etiam si alias idonei, & sufficientes sint, tales dispensationes petere supersedeant, propter expensas, & distantiam dictæ Romanæ Curiæ, cuius consideratio plura priuilegia, pluresque effectus alias in iure operari solet, quæ congerit gloss. penult. *in cap. ex litteris, de in integr. rest.* & Nos suprà *hoc lib.* passim referimus, *& infrà lib.*4. *cap.* 4. latius prosequemur.

Quinimo cum indulta, quæ per dictas Bullas Gregor. XIII. & Pij V. Indiarum Episcopis conceduntur, perpetua sint, vt ex ipsis apparet, tentari posset etiam sine noua consultatione, &
dispensatione summi Pontificis, posse † dictos 53
illegitimos, eo modo, quo diximus, ordinatos, & ad Curata Indorum promotos, si sciant se, non vt oportebat, ex vi dictorum priuilegiorum dispensatos fuisse, eosdem Prælatos adire, & ab eis petere, & obtinere rehabilitationem, restitutionem, vel repositionem, & sic nouam dispensa-
tionem. Quia licet † facultas data ab homine 54
qualis est indultorum, de quibus agitur, in prima vice consumatur, *l. boues*, §. *hoc sermone, D. de verbor. signif.* hoc tamen cessat, quando, prout in casu nostro, actus primus est nullus ob non seruatam formam, vel solemnitatem,

vt

vt latè per Tiraq. *in eodem* §. *hoc sermone*, *nu*. 51. & 52.

Ideò autem dixi: *Si sciant se non vt oportebat*
55 *dispensatos fuisse*. Nam † si contrarium eis liqueat, vel saltim sint in dubio circa modum, & formã, qua Prælati in illis dispensationibus vsi fuerunt, sunt tuti, & securi, tam in foro iudiciali, quàm in conscientia, dummodò si illam habent læsam, scrupulum deponant. Quia in prædictis indultis adest clausula conscientiam Episcoporum pro
56 tempore dispensantium oneratiua, † quæ excludit omnem exceptionem ab actu in vim eius facto, *Clem. quia contingit*, §. *vt autem*, *de relig. domib.* & *Clem.* 1. §. *sic quod*, *de heret.* cum aliis, quæ tradit gloss. *in c. statutum*, §. *assessorem*, *verb. Relinquatur*, *de rescr. in* 6. & gloss. *in Clem.* 1. §. *Diœcesanis*, *in fin. verb. Oneramus*, *de iure patron.* vbi docet quod non potest quæstio referri Episcopo procedenti in vim dictæ clausulæ, Lapus *alleg.* 60. *n*. 8. & ibi latè Mandos. idem Lapus *alleg*. 60. *n*. 4. *vers. Secundùm quod*, & ibidem etiam Mand. *litt. H.* Id quod procedit, etiam si non appareat de aliqua solemnitate per Episcopos seruata in dispensationibus factis. Quia dicta clausula est conscientialis, Matta *de clausul. par.* 1. *claus.* 371. *n*. 14. & importat liberam voluntatem delegati, Lapus *d. alleg.* 60. *n*. 4. Adeò quòd remittit iuris rigorem, Seraph. *decis.* 448. *n*. 1. Imò excludit omnem iuris solemnitatem, Mand. ad Lap. *d. alleg.* 15. Et facit, quòd delegatus possit informationes extraiudiciales sumere, & ex illis animum suum mouere, & conscientiam suam imbuere,
57 Peregr. *cons.* 72. *n*. 10. Præsertim † cùm ad hunc effectum, vt dispensationes dicantur factæ in vim dictorum indultorum, sufficiat verosimilitudo, & quòd dispensationes conueniant indulto, etiam si illud in illis faciendis fortè expressum non fuerit, ex his quæ latè in fortioribus terminis tradit Roman. *cons.* 343. *n*. 9.

Et superiora procedunt, etiam si prædictæ di-
58 spensationes sint factæ † per Vicarios generales Episcoporum, si in eorum mandatis habebant ab Episcopis facultatem specialem, vel saltem generalem dispensandi in omnibus, in quibus ipsi Episcopi poterant dispensare, quia licèt non deficiant, qui teneant, delegatum à sede Apostolica, cum prædicta clausula conscientiæ oneratiua, non posse subdelegare, ex notatis *in cap. is cui*, *de off. delegat. lib.* 6. Felin. *in c. significasti* 1. *n*. 4. *vers. Conscientiam*, *de homicid.* Contraria tamen opinio verior videtur, quam tenet, & optimè comprobat Abb. *in c. cùm in veteri*, *n*. 4. *de elect.* & est proculdubio amplectenda in casu nostro pro validitate dispensationum factarum, vt scili-
59 cet potius valeant, quàm pereant. Nam † in dubio quilibet actus ita intelligi debet, *l.* 2. *D. reb. dubiis*, *l. quoties*, *D. de verb. oblig.* cum aliis, quæ latè adducit Craueta *cons.* 52. *n*. 6. & *cons.* 75. *n*. 2. *in fin.* & *n*. 3. Decius *in c. quoniam Abbas*, *n*. 16. *de offic. deleg.* Cephal. *cons.* 138. *nu*. 13. Mantica
60 *decis.* 4. *n*. 6. & *decis.* 110. *n*. 13. Imò † præsumptio, quæ est pro validitate actus, est omnibus aliis potentior, Ripa *in l. si vnquam*, *n*. 44. *C. de reuocand. donat.* Decius *cons.* 77. *n*. 2. *in fine*, *cum seqq.* & *cons.* 289. *n*. 4. Cephal. *consil.* 35. *n*. 46. & *consil.* 51. *n*. 39. & latissimè Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 4. *per totam.*

CAPVT XXI.

De decimis, & primitiis, & ex quibus, & à quibus in Indiis præstentur? Et an, & quatenus Ordines Militares, & Regulares suis, in his partibus, priuilegiis exemptionibusque fruantur?

SVMMARIVM.

1 *Episcopi Indiarum in exactione decimarum ius commune seruare debent.*
2 *Decimarum in exactione nouitates fieri, & induci non debent.*
3 *Decima an debeatur de herba* Alfalfe? *& lis super hoc de facto Limæ orta, & eius decisio.*
4 *Consuetudo, quæ excuset à præstatione decimarum (& maximè titulo non præcedente) qualis esse debeat?*
5 *Titulum allegare non possunt, qui se excusare prætendunt à soluendis decimis Alfalfæ, & quòd ea sit similis* al Alcacer, *ex quo decima præstantur.*
6 *Decima debetur ex fœno, & qualiter soluatur? & ex pratis, & pascuis.*
7 L. 6. tit. 5. lib. 1. Recop. *explicatur, & illustratur.*
Redecima quid sit? & quòd regulariter prohibeatur, ibidem.
8 *Redecima qualiter præstetur à Commendatariis ex tributis sibi per Indos solutis?*
9 Cap. cùm non sit 33. de decimis, *expenditur.*
10 *Decima, an, & quando debeatur ex metallis, & similibus, & an sit censenda realis, vel personalis?*
11 *Metallorum decimæ Regibus reseruatæ sunt in Bulla erectionis Ecclesiarum.*
12 *Quintum, quod ex metallis Regi soluitur, includit in se decimarum præstationem, quam ex iis aliàs percipere poterant.*
13 *Fructus metallorum magis sunt personales, quàm prædiales, aut reales, & quare?*
14 *Metallarum officium est valdè laboriosum, & ob id metallarij iuuandi sunt.*
15 *Decimæ solui debent* de la cal, texa, y ladrillo.
16 *Decimæ in Indiis ab omnibus Hispanis, etiam Equitibus Ordinum Militarium, solui iubentur.*
17 *Equites Ordinum Militarium, an, & de quibus bonis à præstatione decimarum exempti sint?*
18 *Lites Limæ ortæ, & decisæ super exemptione decimarum, prætensa ab Equitibus Ordinum Militarium.*
19 *Decimarum causa super exemptione Equitum Ordinum Militarium Nuntio Apostolico remissa sunt.*
20 *Decimarum exemptio in Indiis Regio patronatui præiudicat.*
21 *Decimarum omnimodam exemptionem benè potest Pontifex Religiosis concedere.*
22 *Priuilegia non decimandi Religiosis concessa, qualiter, & de quibus prædiis intelligenda?*
23 Cap. dilecti, c. nuper, de decimis, *& alia infra*

de exemptione decimarum Religiosorum agentia, expenduntur, & late explicantur.

24 *Decimalia prædia exemptis in fraudem decimarum antiquarum concedentes, excommunicantur.*

25 *Priuilegia Religionum, quoad decimas, vt comprehendant prædia posteà quæsita, requiritur expressa derogatio, cap. nuper, de decimis, vel quòd illi propriis manibus colent.*

26 *Decisio elegans Rotæ refertur, quæ agit de modo practicandi exemptionem c. nuper, de decimis.*

27 *Decimantia prædia per Religiosos quæsita, an debeant præcisè colonis secularibus locari, & ab eis decimæ solui? & de lege Galliæ de hoc agente.*

28 *Argumentum de tributis ad decimas valet.*

29 *Tributaria prædia cum suo onere ad quoscunque possessores etiam Ecclesiasticos, & Religiosos transire solent, & quare?*

L. si diuina domus fin. C. de exact. tribut. lib. 10. *& alia iura similia, expenduntur, & illustrantur, ibid.*

30 *Fratres Mendicantes pro prædiis, quæ possident de facto, tenentur ad collectas.*

31 *Ecclesiasticorum possessiones immunitate gaudere, siue per se ipsos, siue per colonos seculares colantur, plures Auctores tenent, qui referuntur.*

32 *Bonis per Ecclesiam, Ecclesiasticis, & Religiosis acquirendis, vbique modus, vel cautio præfigi solet, & quare?*

33 *Religioni, Religiosis, & Reip. ipsi officit, potius quàm proficit, bonorum temporalium abundantia, & possessio.*

34 *Decimæ nullibi præstantur de bonis immobilibus, & quare?*

35 *Monasteria in Francia non succedunt Religiosis professis, sed consanguinei.*

36 *Prædiis decimantibus per Religiosos in Nouo Orbe, quis modus præfixus fuerit?*

37 *Statuta, quæ ob communem vtilitatem prohibent bona immobilia in Ecclesias, vel Ecclesiasticos alienari, valent iuxta sententiam plurium Auctorum, qui referuntur.*

38 *Statuta prohibentia bona immobilia per Ecclesias, vel Ecclesiasticos quæri, multis dura, & nulla esse censentur.*

39 *Leges, statuta, vel pacta, quæ laicis prohibent, ne in Ecclesiasticos, vel Religiosos prædia sua transferant, nisi cum onere tributorum, vel decimarum, valida sunt.*

40 *Rotæ insignis decisio refertur pro valore pacti, ne prædia decimantia transeant in Religiosos sine onere decimarum.*

41 L. 7. tit. 9. lib. 5. Ordinam. *refertur, & illustratur.*

42 *Feudalia bona in Ecclesiam, & etiam pro anima alienari non possunt.*

43 *Signoroli verba referuntur circa statuta cauentia bonorum immobilium in Ecclesias alienationem.*

44 *Prædia omnia Indiarum sunt Regis, & dantur priuatis cum onere, ne ea alienent in Ecclesias, aut Monasteria, & sched. de hoc agens.*

45 *Bona, quæ fuerunt* de Realengo, *benè admittunt prohibitionem in ipsorum concessione ab initio appositam, ne in Ecclesias, vel Monasteria alienentur, & verba Bullæ de hoc agentes.*

46 *Decimarum lites celeriter expediri debent, & quare?*

47 *Lite super decimis cum Religionibus Indiarum pendente Ecclesiæ Cathedrales manutenendæ videntur in exactione earundem decimarum, & quare?*

48 *Decisio insignis Rotæ refertur pro manutentione Ecclesiarum in decimis, lite contra Religiosos pendente.*

49 *Ecclesiæ iura non violantur in eo, quòd magis Ecclesiis Cathedralibus, quàm Religionibus Indiarum deferamus in perceptione, & manutentione decimarum.*

50 *Altare vnum detegi, & spoliari non debet, vt aliud cooperiatur.*

51 *Regis nostri interesse versatur in eo, ne Ecclesiæ Cathedrales Indiarum decimis, sibi præstari solitis, defraudentur, & quare?*

52 *Regalium causarum priuilegium est, vt in eis, quæ sunt de Regalibus, nunquam Fiscus litiget* dessaisitus, *hoc est sine possessione, & manutentione.*

53 *Reges nostri antiquius, & potentius priuilegium habent pro percipiendis decimis Indiarum, quàm Religiosi, aut Religiones earum.*

54 *Intentionem suam fundanti datur manutentio lite pendente aduersus quemlibet alium, cui iuris præsumptio resistit.*

Cap. cùm personæ, §. fin. de priuil. in 6. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

55 *Præscriptionis allegatio non excludit manutentionem eius, qui suam intentionem fundat iure communi, quousque præscriptio plenè probata sit.*

56 *Ius commune, qui pro se habet, potest lite pendente, etiam violenter aduersarium turbare, vel expellere.*

De decimis plura congessi *suprà lib. 1. cap. 21. & 22.* sub occasione quæstionis, vtrum & quomodo ab Indis debeantur? Et *hoc lib. 3. cap. 1.* quatenus de concessione earum in his partibus Indiarum Regibus nostris per sedem Apostolicam facta disserui, & qualiter per ipsos Reges Ecclesiis, & earum Ministris retrocessæ fuerint? Qui sanè † in eis ab Hispanis hominibus exigendis, ius commune seruare debent; cùm quo municipale Indiarum hac in parte conspirat, vt constat ex plurimis schedulis, quas reperies *1. tom. impress. pag. 179. cum multis seqq.* Ita tamen, vt † in earum exactione nouitates vitentur, & consuetudo seruetur, quæ semper in his materiis multum attendi debet, vt docet textus *in l. 6. & seq. tit. 5. lib. 1. Recop.* Greg. Lop. *in l. 1. tit. 20. part. 1. gloss. 3.* Couarruu. *lib. 1. var. cap. 17. num. 8. vers. 9.* Vincent. de Franch. *decis. 124. num. 3.* Ioan. Gutierr. *lib. 1. pract. q. 19.* Auendan. *de exeq. mandat. 1. par. cap. 1. num. 32. colum. 5. vers. Ista iurisdictio*, Marta *de iurisd. 2. part. 4. par. cap. 43. & num. 1.* Cabedus *decis. 205. num. 2. par. 1.* Dom. Valençuela, qui alios adducit, *cons. 152. n. 51. & seqq.* & Ego *d. cap. 2. n. 1. & seqq.*

Qua

3 Qua ratione, cùm Limæ essem, † se excusare nitebantur domini prædiorum à solutione decimarum herbæ, quæ ibi in magna copia ad pabulum equorum, & mularum fertur, dictæ *Alfalfa*: sed nihilominus contrarium pronuntiatum fuit, quia probatum erat, quòd illam soluebant saltem pecunia æstimatam, propter difficultatem collectionis, & solutionis, si in manipulis ipsius herbæ, & in quolibet prædio

4 fieri deberet. Et quia † consuetudo, quæ à præstatione decimarum excusat, debet esse rationabilis, & legitimè præscripta, ex tacito, vel expresso consensu Principis; nam aliàs, vt præclarè docet Matta vbi sup. potiùs corruptela dicenda erit. Et præterea titulo aliquo non existente (quo talis consuetudo nitatur) debet esse immemorabilis, & existente, ad minus quadragenaria, vt cum communi resoluunt P. Suarez *tom. 1. de Relig. lib. 1. cap. 13. per tot.* Gregor. de Valenc. *3. par. disp. 6. quæst. 5. punct. 4. concl. 3.* Ioan. Malderus Episcop. Antuerp. *in 22. de decimis, tit. 10. c. 4. dub. 3.* P. Vazq. *in opuscul. de benef. cap. 1. §. vnico, dub. 7.* vbi ad idem allegant Couarr. & alios ex nostris iuris Auctoribus, quos refert D. Carrascus *ad leg. Recop. cap. 6. §. 3. ex num. 1.* Cardin. Tusch. *6. tom. litt. P. conclus. 586. & in specie conclus. 546. 551. 556. & 557.* & latè Marescotus, omninò videndus, *lib. 2. var. cap. 95. à n. 12.* Quod in nostris Indis dari non potest, quia recens earum conquisitio immemorialem consuetudinem non admittit.

5 Et tituli cuiuslibet allegatio † excluditur ex contraria declaratione, & dispositione dictarum schedularum, & *Arancel Real de los diezmos*, qui illis subiectus est. Quibus de rebus omnibus fructiferis decimæ solui iubentur, *y de el Alcacer*, cuius vicem *Alfalfæ* vsus posteà inuentus sortitur. Quæ schedulæ innituntur Bullæ Pontificiæ, & clausulæ erectionum omnium Ecclesiarum Cathedralium Indiarum; quæ per sedem Apostolicam confirmatæ sunt. In quibus expresè idem cauetur, adinstar eorum, quæ in Hispania obseruantur, his verbis: *Ac ex omnibus ibi pro tempore prouenientibus; præterquam ex auro, & argento, & aliis metallis, gemmis, & lapidibus pretiosis, quæ pro tempore existentibus Castellæ & Legionis Regibus, quoad hoc, libera esse decernimus, decimas, & primitias de iure debitas, cæteráque Episcopalia iura, prout alij in Hispania Episcopi de iure, vel consuetudine exigunt, & percipiunt, exigere, & percipere, liberè, & licitè valeant.* Quo & spectant generaliora adhuc verba Concilij Limensis, omninò videnda, *pag. 192. cap. 12.*

6 Et multum in terminis, † de fœno loquens, Rebuff. *in tract. de decimis, q. 8. num. 9.* vbi inquit, quòd si fœnum in fasciculos redigatur, decimus debetur; si aliter, semper decima soluitur, *cap. peruenit, de decimis*, & quòd ista est decima prædialis, exsoluenda vbi est pratum. Et idem resoluit de pascuis, seu pretio, quo pascua, seu pastura vendita est, *ead. quæst. n. 22.* Solúmque in prædictis schedulis decimæ personales excludi videntur, quæ ex generali consuetudine totius Christianitatis solui non solent; vt per Cabed. *decis. 54. num. 8. par. 2.* Nauarr. *in Manuali, cap. 21. num. 31.* Vega *in summa, 1. par. cap. 87. casu 1. litt. B.* Gutier. *lib. 2. Canon. cap. 21. num. 34. & 37.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 17. num. 8.* & Flores de Mena *lib. 1. variar. q. 8.* vbi an debeantur de salario personali famulorum?

Quibus non obstat † *d. l. 6. tit. 5. lib. 1. Recop.* 7 quæ solùm in redecimis loquitur, hoc est, vt ex re, quæ semel decimam soluit, si ad alium, reditus ratione, vel alia ex causa perueniat, noua decima non petatur, vt constat ex verbis eiusdem textus iunctis aliis, quæ ibidem aduertit Azeued. *gloss. in cap. Pastoralis, de decimis*, Gigas *de pension. q. 59. n. 3.* Lapus *alleg. 135. num. 6. & 9.* Seraphin. *decis. 1047. num. 9.* vbi alias duas Rotæ decisiones ad idem adducit, & latè disputans Ioann. Gutierr. *lib. 1. pract. cap. 17.* per totum; Dom. Valençuela *cons. 146. num. 52.* & Ego *d. cap. 22.*

Quo non obstante adhuc Cordubæ, & in aliis Episcopatibus obtentum est, vt etiam de his aliqua decima persoluatur, vt per Seraph. *d. decis. 104.* Quod & in prouincia Guathemalæ, † & in aliis Indiarum contingit, vbi Commendatarij soluunt decimam ex rebus, & fructibus, 8 siue speciebus, quas sibi Indi tributorum nomine præstant in illis speciebus, de quibus ipsi Indi propter priuilegia, quæ habent, aliam decimam non præstiterant, vt apertè cauetur *in sched. dat. Pintiæ 9. April. ann. 1549. d. 1. tom. pag. 181.* ibi: *Diezmen de todas las cosas que los Indios recibieren de los dichos tributos, de que se deba pagar diezmo, pues ellos no las diezman al presente.* Et iuuatur † ex decisione textus *in* 9 *cap. cùm non sit 33. de decimis*, ibi: *Statuimus, vt in prærogatiuam domini generalis, exactionem tributorum, aut censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata peruenerint, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de iure debentur*, & dixi alia ad rem *d. c. 22. ex n. 32.*

Planè † de metallis quoque auri, & argenti, 10 gemmis, & pretiosis quibusque lapidibus decima etiam debetur, *l. cuncti, C. de metallar. lib. 11.* Ioann. Andr. Butr. & alij *in d. cap. peruenit, de decim.* & Rebuff. *d. q. 10. n. 23. & 24.* vbi loquitur de lapidicinis, argentariis, & aliis metallariis, & inquit ex pecunia, quam quis ex his lucratur, debere decimam soluere Ecclesiæ, vbi audit diuina, & quòd ista decima potest dici personalis, qualis ex lucro, quia plus operatur industria, quàm natura. Neque contrarium dicit Bulla erectionis *suprà* relata. Quia potius fatetur ex his decimas deberi, † eas tamen Regi- 11 bus reseruari, quibus prius concessæ fuerant à sede Apostolica, quique eas hac in parte Ecclesiis posteà retrocedere voluerunt, iuxta ea, quæ dixi *sup. hoc lib. 3. d. c. 1.*

Quamuis verum sit, quòd Reges has decimas à metallariis non exigant, † contenti quin- 12 to auri, vel argenti puri puti, aut alia parte, quæ ipsis solet præstari, habita consideratione, quòd soluitur sine aliqua deductione expensarum, & laboris, ac sudoris personalis, qui à metallariis impenditur, quod hanc decimam potiùs personalem facit, quàm realem, aut 13 prædialem, cùm hi fructus magis ex industria personæ, quàm ex ipsis lapidibus, vel metallis deduci videantur, vt benè aduertit Rebuff. *vbi suprà* Plin. *lib. 33. cap. 4.* & in simili, I.C. *in l. 1. §. illud, D. de muner. & honor.* ibi: *Illud tenendum est generaliter, personale quidem munus esse,*

quod corporis labore, cum solicitudine animi, ac vigilantia solemniter extitit. Necnon etiam, vt
14 hi homines, † qui, vt inquit Imperat. *in d. l. cuncti*, saxorum venam laboriosis effossionibus persequuntur, cum aliquo lucro maneant, vt cauetur *in l.1. C. eod. tit.* ibi: *Is labore proprio, & sibi, & Reip. commoda comparet*, per quem text. ita tenent Scribentes ibidem, Ioan. Guid. *in tract. de mineral. lib.4. tit.15. num.1.* Georg. Agricola *de re metallica lib.1. per totum.* Et nouissimè Bernard. Cesius *de mineralibus, lib.1. cap. 3. & seqq.*

15 Et conducunt † aliquæ sched. ann.1513. & 1523. *d. 1.tom. pag.197. & seq.* quæ decimam etiam deberi statuunt *de la cal, texa, y ladrillo*, quam tamen pro tunc Ecclesiæ Cathedralis fabricæ applicari iusserunt.

Et in aliis schedulis ann.1539. & 1559. *d. 1. tom. pag.182. & seq.* Et nouissima Matrit. 10. Martij ann.1523. cuius memini *suprà hoc lib.cap.*
16 *1. num.47.* generaliter cautum est † decimas ab omnibus Hispanis in Indiis commorantibus soluendas esse, etiamsi militiam Equestrem D. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ professi fuerint, & velint se dictarum Militiarum priuilegiis iuua-
17 re, vt † aliqui, præsertim Calatrauenses, & Alcantarenses, in Hispania prætendunt, non solùm de fructibus, quos percipiunt ex prædiis suarum Commendarum, verùm & de illis, quos ex fundis dotalibus, aut patrimonialibus; quæ schedulæ niti videntur pluribus Rotæ decisionibus, quæ dictum priuilegium solùm de bonis Religionis, seu Commendarum intelligendum esse declararunt, & præsertim illa Cauriensis coram Fantino 16. Nouemb. ann.1576. & alia contra Comitem de Medellin coram Seraphino 2. Febr.ann. 1581. quæ habentur in Rota *diuers. nouiss. decis. 54. par.2.* & apud eundem Seraph. *decis.605. & decis.549.* vbi hanc exemptionem turbidam esse inquit, & Milites & Militiarum subiici Episcopo in materia decimarum, tanquam sedis Apostolicæ delegato, & eas, & plura alia latissimè, & doctissimè in eandem rem expendit Illustriss. Archiep. Compostell. Dom. D. Ioan. Beltranus à Gueuara in allegatione, quam cum esset Canonicus Doctoralis, scripsit contra nobilem virum Mossen Rubinum Brachamontium Calatrauensis
18 Ordinis Militem. Et Ego Limæ † in facto habui in causa Capituli Ecclesiæ Metropolitanæ eiusdem ciuitatis, cum D. Franc. de la Cueua, & Excell. Comite Limensi, Equitibus Alcantarensis militiæ, quæ causa occasionem dedit expeditioni dictæ schedulæ ann.1623. Eò quòd dicti Equites se in possessione, quam allegabant, manutenendos dicebant, & dictam causam Nuntio Apostolico in Hispania agenti, remittendam, cui summus
19 † Pontifex Paulus V. harum causarum cognitionem priuatiuè (vt modò tetigi) remisit, tam super exemptione bonorum Religionis, quàm patrimonialium, vt constat ex Breui ad hoc expeditio, ibi: *Et super decimis de bonis patrimonialibus, ac præcisa exemptione huiusmodi, latius deductis, & deducendis, auctoritate nostra audias, cognoscas, fine debito termines, & decidas.* De quo Breui, & lite latiùs agit D. Carrascus, qui in ea Equitum partes defendit, *ad leg. Recop.cap. 6. § 5. ex num.4.*

Sensit quippè supremus Senatus Indiarum hoc Breue ad causas in eisdem Indiis motas extendi non posse. Et earundem causarum introductionem Regio patronatui præiudicare, † ad quem Indiarum decimæ pertinent, vel ad Ecclesias earum, quibus ex voluntate, & liberalitate Regia concessæ sunt, vt latiùs dixi *suprà d.cap.1.* 20

Vbi etiam agere cœpi de alia lite, quæ ob eandem rationem in eodem Senatu retenta fuit, nempè super decimis, quas Religiones Mendicantes Indiarum, & aliæ, quæ de illarum priuilegiis participant (de quibus, vltra alios, Miranda *in Manuali Prælat. 2.tom. q.49.*) de prædiis nouiter partis, & anteà decimantibus in graue Ecclesiarum Cathedralium præiudicium soluere detrectât. In qua causa, quæ sexaginta, & plures annos perdurat, & vix dum contestata conspicitur, Ego cùm Fisci patronus essem, pro Regij Senatus iurisdictione pugnaui, atque obtinui, vt dixi *sup. hoc lib.cap.1.*

Et prætereà allegaui, quòd licèt certum sit, † 21 summum Pontificem potuisse, ac posse concedere clericis, & Religiosis exemptionem à solutione omnium decimarum, *cap. ex parte 10. de decimis*, vbi gloss. *l.22.* vbi Greg. Lopez *gloss.1.tit. 20. par.1. num. 1. de rescript.* Abb. *in cap. si de terra, num.3. de priuileg.* Craueta *consil.21. n. 2. & 3.* Sigism. Lofred. *cons.50. num.50.* Ioan. Baptist. Ferret. *cons.102. num.11. cons.156. num. 7. & cons.178. num.6.* Eman. Rod. *in quæst. regular. 2.tom. q.44. art.3.pag.156.* D. Præses Valençuela *cons.71. num.22. & cons.88. num.27.* Et Carrascus *vbi sup. num.1. & cons.146. num.*
23. Adhuc tamen non minus certum est, † ea 22 priuilegia, quæ hucúsque Religiosis concessa reperiuntur, ad dicta prædia non extendi, cùm ea, quæ habent, adinstar Cistercensium illis concessa fuerint, qui de eis tantùm prædiis decimas soluere exempti sunt, quæ propriis manibus colunt, vel pro Monasteriis nouiter fundandis opus habuerint, quæ & ipsa aliis excolenda committere debent, à quibus Ecclesiis decimæ persoluantur, quas etiam ipsi persoluere debent de his prædiis, quæ ab aliis conduxerint. Ne occasione priuilegiorum suorum Ecclesiæ vlteriùs prægrauentur, vt expresè dispositum est *in* † *cap. dilecti* 23
8. cap. ex parte 10. cap. licet 11. c. nuper 34. de decimis, in cuius finalibus verbis adiicitur: *Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus priuilegiis, extendi volumus, & mandamus* *cap. Ecclesia, cap. quicunque 6.q.1.* vbi Ecclesiæ antiquæ iura decimarum, atque aliorum debitorum minimè perdunt ob translationem in nouas Ecclesias factam; quod & probatur *in cap. cùm contingat, & in d.cap. nuper, de decimis*, Concil. Lateran. sub Innoc. III. *cap.53.* relatum *in cap. in aliquibus 32. de decimis*, vbi reprobat, & censuris compescit aliquorum † cautelam, qui prædia sua 24 excolenda tribuebant exemptis ab onere decimarum, vt decimis defraudantes Ecclesias, maiores inde reditus assequerentur.

Quæ iura in hunc modum intelligunt, & absque dubio practicanda esse aiunt DD. ibidem, nisi expresè † derogatum reperiatur *d.cap. nuper, de* 25 *decim.* Et similibus. Et idem probat text. Et DD. *in cap. dudum, de priuileg. & in cap. cùm contingat, de decim. Clem.1. de caus. poss. & propriet.* Et plures alij, quos refert, & sequitur Puteus *decis. 154. n.4. lib.1. & decis.522. lib.2.* Ioann. Bapt. Ferret. *cons.167. num.14.* Ioann. Gutierr. *cons.3. num.13. & seqq. & lib.2. Canonic. cap.21. num. 126.* Annæus Robert. *lib.2. rerum iudic. cap.2. fol.117.* Rhenat. Choppin. *de priuil. rust. lib.1. par.1.*

par.1. cap.12. Et Dom. Valençuela *conf.71. num. 18. & seqq & conf.136. num 50. & seqq.* vbi licèt cum pluribus teneat, dicta priuilegia extendi ad prædia, quæ in futurum acquirantur, ex *cap. quia circa, de priuil.* cum aliis, quæ ibidem allegat, debet intelligi, si Religiosi talia prædia, de nouo quæsita, suis manibus colant, aut ad fundationem Monasterij necessaria sunt, vel vbi priuilegium, quod habent, continet expressam derogationem, *dict. cap. nuper*, prout expresè, & eleganter
26 tradit Seraph. *decis.1380. num.3.* † loquens de fratribus Præmonstratensibus, qui cùm vellent se eximere à præstatione decimarum cuiusdam prædij nouiter empti, quod anteà Rectori & Ecclesiæ decimabat, & ad id allegarent priuilegium Ioann. XXII. adhuc condemnati fuerunt: *Quia in illo* (inquit) *priuilegium non continebatur expresiè, quòd fratres possent emere de nouo prædia post generale Concilium, & ea habere exempta à solutione decimarum, contra dispositionem dicti cap. nuper. Neque illa verba priuilegij, quæ habent exemptionem à præstationibus decimarum, tam de professionibus, & de hæreditatibus habitis ante, & post Concilium, quàm de cætero habendis, & ab aliis, siue ante, siue post Concilium acquisitis, & acquirendis, apta sint comprehendere acquisita mediante emptione post Concilium, contra expressam prohibitionem d. cap. nuper. Sed intelligenda de acquisitis alio titulo licito, puta, relicto pro fundatione Monasterij, vel allo modo non prohibito, &c.*

27 Et quòd prædia decimantia, † si quæ Religiosi acquisierint, debeant colenda talibus colonis locare, à quibus sine contradictione possit Ecclesia decimas consequi, docet text. *in d. cap. in aliquibus 32.* Et meliùs *in d. cap. nuper*, ibi: *Committantur aliis excolenda, à quibus Ecclesiæ decima persoluantur*, in quibus ita notant Abb. & alij DD. communiter, & latè Azeu. *in l.2. n.17. tit.5. lib.1. Recop.* Et Renat. Choppin. *vbi sup.* vbi refert Galliæ legem, quæ iubet, vt Ecclesiastici terras decimales colonis secularibus locent, vt ex eis, & ab eis decimæ, sicut anteà, exigantur. Quamvis alii non minus communiter teneant, non posse ad hanc locationem compelli, nec desinere sua exemptione gaudere, quâvis collegia sint realia, & per consequens prædia ipsa sequi debeant, si verè Monachorum exemptorum esse probentur, & eorum sustentationi fructus applicati, etiam si per colonos colantur, quod & tradit gloss. notabilis *in d. Clem.1. verb. Excolendas, de decim.* vbi Card. *n.21.* Imola *n.14.* Vital. *num.31.* Socin. *consil.297. num.6. vol.1.* Abbas *in d. cap. ex parte, el 1. de decim. num.4.* Rota *decis.4. num.1. de priuileg. in antiq.* Puteus *decis.522. num.1. & 3. lib.2.* Roland. à Valle *cons.61. num.11. vol.4.* Ruin. *cons.157. col. fin. vol 3.* Horat. Mandos. *de priuil. ad instar, glos.15. n 40.* Entiq. *in summa lib.7. de indulg. cap.27. art.5. n.7.* Ioan. Bapt. Ferretti. *cons.102. n.13.* Rota sacri Palatij *decis.23. num.6. & decis.40. n.8. par.2.* Et in terminis priuilegiorum Societatis Iesu, quoad decimas, Eman. Rodet. *d. quæst.44. art.4.* Guttier. *d. cons.5.* Et D. Valençuela *d. cons.71. num.32. pag.529. vol.1.*

28 Rursùs considerabam, † quòd de tributis, & collectis ad decimas regulariter licet argumentari, vt latè probat Euerard. *loco 72.* Et Ego *sup. lib.1. cap.21. num.1.* Atqui in tributis, communis esse
29 videtur Doctorum traditio, quæ habet † prædia illis affecta, cum eodem onere ad Monasteria Religiosorum transire, quæ ipsa recens acquisierint, ne si aliter fiat, vel fisci facultates diminuantur, vel totum onus tributorum super laicos, & eorum prædia recumbat, iuxta textum *in d. cap. cùm contingat, & in cap. Ecclesiæ, cap. quicunque 16. q.1. cap. si tributum, & cap. magnum 11. q.1. cap. tributum 23. q.8. l. si diuina domus, fin. C. de exact. tribut. lib.10.* vbi gloss. *diuinam domum*, pro Ecclesia accepit, & concludit eam debere agnoscere omnes Reip. functiones, quemadmodum prior dominus dependebat: cum multis aliis, quæ tradit gloss. per textum ibi *in l.1. C. si prop. pub. pension. & in l.1. C. in quibus caus. pign.* Bald. *in cap.1. de pace* Constan. *in verb. Nos Romanorum*, Paul. de Castro *in l. apud Iulianum, §. hæres, D. de legat.1.* idem Bald. Felin. Angel. Bratergar. Socin. Senior, & plurimi alij, quos refert Camil. Borrel. *de præst. Reg. Cathol. cap.63. numer.11.* cum multis seqq. Angel. omninò videndus, *cons.24 per totum, & cons.16. col.1.* Petr. Bellin. *de re milit. par.7. tit.7. n.16.* Vbi † quòd fratres Mendicantes pro prædiis, quæ possident de facto, tenentur ad collectas, Greg. Lop. *in l.51. verb. Por razon, tit.6. par.1.* Aluar. Valasc. *de iure emph.1. par. q.17.* 30
vbi, quòd Ecclesiæ, & Ecclesiastici tenentur ad onera realia pro rebus, quæ ad illas peruenerunt, iam illo onere oneratis, & coram iudice seculari possunt conueniri.

Et licèt † hoc non admittant plures alij DD. quos refert Matta *d. tract. de iurisdict. part.4. centur.1. cas.11. per totum*, D. Præses Valençuela *in suo monit. contra Venet. part.3. num.169. cum seqq.* Et Annæus Robert. *lib.2. rer. iudic. cap.2.* vbi re ad partes elegantissimè disputata concludit, Arresto Senatus Parisiensis immunitatem Carthusianorum à collectis in quibuscunque prædiis, seu antiquis, seu de nouo quæsitis locum habere, declaratum fuisse, nullo habito discrimine, siue fundos suos colonis locent, siue eos propriis sumptibus excolant. Quod latè etiam prosequitur P. Suar. *in defens. contra Reg. Angliæ, lib.4. cap 20. & seqq.* Adam Contzen *lib.6. Polit. cap.62. cum seqq.* Et nouissimè plura congerens Leonard. Duar. *in comment. sup. Bull. in Cœna Domini, lib.2. canon. 18. q.6.* post Mar. Altetium *in eod. canon. cap.6. col.2. vers. In hac quæst.* 31

Nihilominus tamen certum est, † nullam ferè esse Rempub. cui conueniens visum non fuerit aliquem modum præfigere acquisitionibus Ecclesiasticorum, & præsertim Religiosorum, eò quòd 32
† & ipsis immoderatæ diuitiæ, quas acquirunt, incommodant, & Reipub. functionibus officiunt, 33
& deficiunt, vt multis probat Annæ. Robert. *1. par. per tot.* Carolus Grassal. *de Regalib. lib.2. cap.20.* vbi loquitur de iure amortizationis in Gallia, Camill. Borrell. *dict. cap.63. ex num.35.* vbi adducit plura statuta multarum ciuitatum Italiæ in idem tendentia, Petrus Gregorius, omninò videndus, *lib.13. syntagm. cap.16. & 17.* Contzen *dict. lib.6. cap.63.* D. Hieronym. *in epist. ad Heliod.* ibi: *Sunt ditiores Monachi, quàm fuerant seculares, possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerant, & sustinet eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus anteà mendicos.* D. Prosper. *de vita contemplatiua lib.2. cap.13. Eis, qui Deo militant, facienda sunt ex toto corde diuitiæ, quas. qui*

habere

habere volunt, sine labore non quærunt, sine difficultate non inueniunt, sine cura non seruant, sine anxia delectatione non possident, Annæus Robert. *circa principum*, ibi: *Quid enim indignius est, & à professione sancta, & solitaria magis alienum, quàm Monachos contra paupertatis votum reditus eximios possidere, vt neglecta Christianæ charitatis affectu, prouentum suorum reliquias non pauperibus alendis, sed augendo patrimonio, & nouis prædiorum emptionibus destinare præsumant?* Et dixi alia *suprà hoc lib. cap.* 16.

Vnde vel in ipsis decimarum terminis scribit Rebuff. *dict. tract. de decim. quæst.* 8. *in fine, num.*
34 31. quòd † de rebus immobilibus nullibi decimæ præstantur, quia aliàs omnia ferè bona ad Ecclesiam peruenirent. Quod esse contra Dei prohibitionem testatur Guillerm. Bened. *in repet. cap. Rainuntius, verb. Et vxorem, num.* 256. *de testam.* vbi etiam excusat eadem ratione Franciæ
35 consuetudinem, vt † Monasteria non succedant Religiosis professis, sed consanguinei bona illorum retineant, & vt res immobiles transeant cum onere decimam soluendi ex fructibus eius, *cap. cùm contingat, de decim.* cum aliis suprà relatis.

36 Quibus † de nostro iure municipali Indiarum valdè conuenit sched. quædam dat. Pardi 24. Octobr. ann. 1576. ad Nouæ-Hispaniæ Proregē Dom. D. Martin. Enriquez directa, quæ in eisdem terminis huius litis, de qua agimus, nimirum de decimis Religionum, cùm relatum fuisset, plura, & pinguiora Indiarum prædia ab illis acquiri, & prætextu priuilegiorum, quibus iustè, vel iniustè se defendebant decimarum præstationem intercipi, breuemque super hoc articulo resolutionem desiderari, respondet, iubetque, ne deinceps vlla alia prædia acquirere permittantur, his verbis: *Y en el entretanto dareis orden, y proueereis, como ninguno, ni alguno de los dichos Monasterios de Frailes, ni Monjas no adquiera, ni compre, ni pueda adquirir en manera alguna, ni comprar mas bienes, renta, è haziendas, ni grangerias de aquellas que tuuieren al tiempo que esta recibieredes, que si necessario es, por la presente lo prohibimos, y defendemos*; quæ schedula renouata reperitur per aliam dat. Matrit. 20. Maij ann. 1631. cum Quitensi Cancellaria loquentem, vbi querela Episcopi refertur de bonis immobilibus, & semouentibus, quæ Religiosi illius prouinciæ cum magno excessu, & graui non solùm decimarum, verùm & aliorum Regiorum redituum, ac vectigalium, quotidie comparant, & acquirunt, & deciditur: *Hareis guardar, y que se guarde, y cumpla, y execute lo dispuesto por las cedulas Reales, que prohiben à las Religiones el adquirir semejantes rentas y haziendas, sin consentir que contra ello se vaya, ni passe, ni consienta ir, ni passar en manera alguna, que assi es mi voluntad.*

Quarum schedularum implementum, & executionem in dicta lite postulaui, innixus dictorum exemplorum auctoritate, & pluribus aliis iuri-
37 bus, & rationibus, quæ † in terminis de valore, & vigore similium statutorum, quæ ob communem vtilitatem bona in Ecclesias, vel Ecclesiasticos alienari vetant, tradit magistraliter Baldus *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.* 6. *vers. Idem videtur, de constitut. & in cap. clerici, num.* 2. *&* 3. *de iudiciis*, Signorol. omninò videndus, *cons.* 21. *per totum*, Couarr. *in reg. possessor, in initio* 2. *par.* §. 4. *num.* 8. *vers. Tertium est*, Mieres *de maior.* 2 *par. q.* 3. *num.* 12. Ioann. Gutierrez *lib.* 4. *pract. q.* 58. Bobadilla *in Politica lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 245. Molina *de iust. & iure*, 1. *tom. tract.* 2. *disp.* 140. *num.* 1. vbi similis legis Lusitaniæ mentionem facit. Circa quam etiam latissimè, pluribus Auctoribus relatis, scribit Gabriel Pereira *in tract. de manu Regia*, 2. *tom. cap.* 67. *per totum.* Et doctè rem disputans Christoph. Anguianus *in tract. de legibus, lib.* 2. *controuers.* 15. *per totam.* Et Hieronym. Ceuallos *in commun. opin. quæst.* 899. *à num.* 107. *& num.* 177.

Et dato, quòd hoc aliquam duritiem habere videretur, ob id † quòd similes leges videntur 38
esse quodammodò contrariæ immunitati, & libertati Ecclesiasticæ, ex his, quæ latissimè contra simile statutum Venetorum congesserunt Illustriss. Cardinales Bellarm. Baronius & Columna, & Valençuel. Bastida, & Marta vbi suprà. Petij, vt saltem aliæ schedulæ, & prouisiones Regiæ expedirentur, quibus grauiter caueretur, ne quis ex laicis viuens, vel moriens, vllum prædium vendere, donare, vel legare Religionibus posset, nisi sub ea lege, & conditione, vt ex eisdem prædiis decimæ quæ ab ipsis præstabantur, Ecclesiis in posterum ab eisdem Religionibus præstarentur.

Quæ † pacta valida esse, & à Religiosis etiam 39
obseruari debere, probant Innocent. Ioan. Andr. Bald. Bertachin. Festasius, Bellon. & plures alij, quos refert & sequitur Dueñas *reg.* 100. *fallen.* 6. Et Borrell. *d. cap.* 63. *n.* 32. *& seqq.* vbi ex his infert num. 35. quòd similiter valida erunt statuta, quæ eandem obligationem inducant, tum ex vulgari argumentatione de pacto ad statutum, tum ex celebri doctrina Bart. *in l. rescripto*, §. *sciendum, n.* 3. *D. de muner. & honor.* vbi in simili illam cautelam proponit, & probat, quod fiat statutum, vt omnia prædia ciuium intelligantur tributaria, & deseruiant indicendarum collectarum causa.

Cui addo † in nostris terminis Doct. Cartasc. 40
huius cautelæ, siue pacti mentionem facientem, *ad leges Recop. cap.* 5. §. *vlt. n.* 35. *fol.* 74. Et insignem decis. Rotæ 229. *par.* 2. *in vltim. Lugdunens.* quam recopilauit Marta in suo *Digest. nouiss. tom.* 6. *tit. de decim. c.* 75. *pag.* 75. vbi refertur, quòd quidam Archiepiscopus prædia quædam Carthusianis donauit cum onere, vt ex illis consuetas Ecclesiæ decimas soluerent. Quod onus ipsi agnouerunt, & cùm posteà vellent virtute suorum priuilegiorum illud detrectare, resolutum fuit, id facere non licere: *Quia cùm donatarius rei suæ qualitatem à iure non improbatam apponit, donatarius acceptas, etiam si tertij fauorem respiciat, præstare tenetur, & Religiosi suis priuilegiis renuntiare possunt, si Papæ fauorem non concernant, omnia enim priuilegia clausulam continent, quatenus pars vti velit, &c.*

Et extat † apud nos *l.* 7. *tit.* 9. *lib.* 5. *Ordin.* 41
quæ ob eandem rationem laicis prohibet bona immobilia Ecclesiasticis vendere, sub pœna amissionis quintæ partis valoris rei venditæ. Cui legi similem aliam Valentiæ refert Belluga *in speculo Princip. rubr.* 14. §. *veniamus.* Et aliam Lusitaniæ Gabr. Pereira *d. cap.* 67. *n.* 12. Et Caldas Pereira *in tract. de empt. & vend. cap.* 8. *n.* 35. Et in † 42
materia bonorum feudalium, vt non non possint alienari

alienari in Ecclesiam, aut causam piam, nec pro anima absque licentia domini, & feudi recognitione, text. *in cap.* 1. §. 1. qualiter olim poterat feudum alienari, *cap.* 1. *de probib. feud. alien. per Feder.* cum latè adductis à Rosenth. *in tract. de feud.* Et vltra alios ex supra relatis est,
43 omnino videndus † Signorol. *d. cons.* 21. *numer.* 23. vbi ita rectè in nostro proposito inquit: *Quod cum propter importunitatem subditorum, & maximè personarum Ecclesiasticarum, & propter magnam abundantiam, & cumulationem pecuniarum earundem personarum, adesset periculum, vt de facili subditi rebus suis immobilibus depauperentur, ideo statutum prædictum hoc coërcens non debet illicitum, imo iuridicum censeri.*

Quæ omnia etsi repugnent aliis, quos refert Marta *d. tract. de iurisd.* 4. *part. cent.* 1. *cas.* 76. in nostris Indiis securius admitti, & practicari
44 posse videntur, cum in eis † omnia prædia Regis essent, & ex eius liberalitate, & concessione in priuatos transierint, vt infra latius pertractabimus, cum eo quidem onere, ne in Ecclesias, aut Religiones alienarentur, vt disponit quædam sched. ann. 1535. ad Proregem Nouæ-Hispaniæ directa, quæ extat 1. *tom. impress. pag.* 65. & ita disponit: *Y lo que assi repartieredes, no lo puedan vender à Iglesia, ni à Monasterio, ni à persona Ecclesiastica, so pena que lo ayan perdido, y pierdan.* Vnde dicta prohibitio eius-
45 modi † bonis inesse, & veluti coünata esse videtur. *arg. text. in l.* 2. *D. de reb. eor.* ibi: *Quod cum dominio pignus quæsitum est, & ab initio obligatio inhæsit,* vt in terminis similis legis Lusitaniæ obseruat Pereira *d. cap.* 67. *num.* 12. & 13. & Belluga, omnino videndus, *dict. rubr.* 14. §. *veniamus, num.* 3. vbi in bonis, quæ à principio fuerunt Principis, siue *de Realengo*, hanc prohibitionem securè probat: *Quia hæc (inquit) bona ea lege à principio affecta sunt, quod in dominium Ecclesiæ transire non possint citra Regiam licentiam, quæ vulgò Amortizatio appellatur, quam conditionem Princeps potuit apponere, & legem dicere, quemadmodum si omnimodam alienationem prohibuisset ipsam rem afficiendo.*

Adduxi etiam, quod, vt hoc quoque remedium arduum, aut insolens videretur, vel statim
46 † litem esse decidendam, quam Religiosi tot artibus per tot annorum curricula protrahunt, in adeo graue damnum totius Cleri Indiarum Occidentalium, iuxta ea, quæ in terminis scribit Borrel. *in summ. decis.* 1. *part. tit. de decim. n.* 21. ibi: *Solent autem has causas Regij Magistratus celeri iustitiæ cursu expedire, ne Ecclesiarum, & Prælatorum, vel clericorum iura retardentur, &c.*
47 Vel † saltem pro Ecclesiis Cathedralibus, & Clero manutentionem decernendam esse, vt sic lite pendente decimis sibi debitis, & antea præstari solitis fruantur, & gaudeant; cum priuilegia, quibus Religiones in contrarium nituntur, sint adeo turbida, & patiantur exceptiones suprà relatas: quod in ipsis etiam terminis declarauit Rota apud Seraph *d. decis.* 1380. *num. fin.* sic
48 inquiens: † *Et adeo cum non concurrat probatio ex parte Religiosorum in specie possessionis exemptionis de hoc prædio, neque verba priuilegij sint clara pro fundamento eorum prætensionis, dandum esse mandatum de manutenendo Rectori, & Episcopo interim dum in petitorio examinatur, quo pacto sit intelligendum priuilegium, & an ab aliqua obseruantia recipiat interpretationẽ. Et ita cõclusũ.*

Maximè cum in casu, de quo agimus, dici non possit † Ecclesiæ iura, vel priuilegia conuelli, cum potius hac, de qua agimus, forma, id conseruetur, & conseruari intendatur, quod Ecclesiis Matricibus, & Cathedralibus competit, quóque vehementer ad sui sustentationem egent; & ne id à Religiosis fraudetur, & intercipiatur, qui supra modum abundant, & quotidie pinguescunt, atque ditescunt. Nam altare † vnum non debet detegi, vel discooperiri, vt aliud tegatur, vel cooperiatur, *cap. cum causam, de præbend. l. fin.* §. *sed & si quis, & ibi.* Bald. *col.* 3. *C. comm. de legat. d. assiduis,* §. *exceptis,* vbi Bart. *C. qui potior.* Ias. *in l. cætera,* § *idem quærit, & in l. sed & si quis, num.* 5. *de leg.* 1. Crauet. *cons.* 6. *num.* 66. Roman. *cons.* 241. *num.* 5. Abb. *cons.* 59. *in fin. lib.* 1. & Cardin. Tusch. *litt. A. concl.* 313. 49 50

Ac prætereà, † cum hic non solum agatur de damno, & præiudicio Cathedralium, verum & ipsius Regis, qui eis dictas decimas concessit, & in earum defectum congruam sustentationem toti Clero Indiarum præstare debet vt dixi *suprà hoc lib. cap.* 1. Cuius † Regis priuilegium notissimum est, vt in his, quæ sibi competunt, & sunt de Regalibus, nunquam litiget sine possessione, siue, vt Galli dicunt, *Dissaisitus.* vt, post alios, tradit Rebuff. 3. *tom. ad leg. Gallic. tit. de mater. possessor. art.* 2 *gloss.* 2. *n.* 26. *cum seqq.* Couarr. *in pract. cap.* 17. *num.* 6. *vers. Primum,* & in tertiis Hispaniæ decidit *l.* 1. *titul.* 21. *lib.* 9. *Recop.* & in litibus super nobilitate, siue exemptione à tributis, Palac. Rub. *in repet. c.* §. *sed est pulcra dubitatio, n.* 45. Otalor. *de nobil.* 2. *part. tertiæ princip. c.* 5. *n.* 5. *fol. mihi* 185. Ioan. Garc. *eod. tract. gloss.* 9. *n.* 5. Roland. *cons.* 89. *n.* 35. *lib.* 2. *quod & constitutum est in l.* 9. *tit.* 11. *lib.* 2. *Recop.* 51 52

Quibus accedit, quod etiam si hoc ius Regale deficeret, adhuc manuteneri deberet, quia † habet certum, & apertum priuilegium decimarum omnium Indiarum Occidentalium, sibi priuatiue concessum ab Alex. VI. & Religiones nullum ostendunt, vel ostendere possunt, quod sit speciale ad easdem Indias, vel posterius eo, quod nostris Regibus concessum apparet. Vnde succedit firma textualis conclusio, † quod etiam lite pendente, aduersus eum, cui vehemens iuris præsumptio resistit, datur executio sui iuris ei, qui fundatam habet intentionem in eo, nec aduersarius tuendus est in possessione, *cap. cum persona,* § *fin. de priuil. in* 6. vbi Anchar. *num.* 5. & 6. Abb. *in cap.* 1. *num.* 8. *vt lite pendent.* Couarr. *d. cap.* 17. *num.* 6. Menoch. *de retinend. remed. vltim. num.* 24. Roland. *consil.* 89. *num.* 34. & 35. *lib.* 2. copiosè Hieronym. Portoles *in scholiis ad Molinum, verb. Firma, num.* 65. *cum seqq.* & Marescot. omnino videndus, *lib.* 1. *variar. cap.* 11. *num.* 6. 53 54

Quod procedit, † etiam si is, cui ius vehementer resistit, alleget præscriptionem. Nam lite pendente qui fundat iure communi, eo vtetur, quousque præscriptio plenè probata sit, *dict. cap. cum persona,* §. *fin.* vbi sic notat Lapus *num.* 4. Anchar. *num.* 5 & 6. Franc. *num.* 2. *notab.* 1. & alios referens Marescotus *vbi suprà,* qui affirmat ita fuisse decisum in Rota in vna Salmantina iurisdictionis coram Cantucio, & in alia Baronensi iurisdictionis coram Pamphilio. In qua Episcopus agebat contra Decanum, & Capitulum, quibus ex Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform.* 55

præseruatur

præseruatur immemorabilis consuetudo cognoscendi causas criminales, & matrimoniales, & fuit dictum, quod Episcopus solus debebat manuteneri propter iuris assistentiam in facultate exercendi dictam iurisdictionem, donec contra eum per tres sententias conformes immemorabilis probetur. Et ita in eisdem termi-
56 nis, quod qui † habet pro se ius commune potest lite pendente turbare aduersarium, & etiam violenter expellere, sicut eum, qui possidet vi, clam, vel precario, notabiliter tradit Anchart. *in d. cap. cum personæ, notab.* 11. quam refert, & sequitur Palac. Rub. *in d. cap. per vestras, §. sed est pulcra, num.* 43. *fol. mihi* 335. Roland. *d. consil.* 89. *numer.* 35. *lib.* 2. & post Rouitum, & alios, quos allegat, idem probat Capiblancus *in tractat. de Baronibus, & eorum officio, pragm.* 1. *num.* 230. Quibus addo, quod notanter tradit D. Felician. à Vega *in cap.* 2. *de iudic. numer.* 92. nempè Principem sæcularem posse cognoscere contra sæculares excommunicatos, qui se subtrahunt à solutione decimarum, tanquam contra rebelles, quod arguit qualis, ac quanta Regum in hac parte sit, & esse debeat auctoritas, & potestas.

CAPVT XXII.

De oblationibus, & iure quartæ funeralis & oblationum, quod aliqui Indiarum Prælati sibi præsumunt, & variis quæstionibus ad eam spectantibus.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes Ecclesiasticæ, & qui de eis agant?*
2 *Oblationes, & mortuaria, aliáque similia ab Indis inuitis per eorum parochos exigi, plures schedulæ prohibent, quæ recensentur.*
3 *Doctrinarij, qui ab Indis inuitis oblationes extorquent, grauiter puniri iubentur.*
4 *Oblationes voluntariæ ab Indis factæ non sunt prohibitæ, sed meritoriæ, & schedulæ, quæ de hoc agit.*
5 *Concilium Limense, quid diffinierit circa oblationes Indorum?*
6 *Confirmationis pro Sacramento nihil ab Indis extorqueri debet, ex Conc. Trident. & Limensi.*
7 *Prælati Indiarum, qui pro Sacramento Confirmationis, & aliis, oblationes extorquent, notantur; & qui quartam earundem oblationum, & funeralium sibi præsumunt.*
8 *Quarta funeralis, & quarta Episcopalis, quid sint, in quo differant, & quomodo sub nomine quartæ, siue portionis Canonicæ venire soleant, & qui de eis agant? &* num. seqq.
9 *Quarta funeralium, & oblationum quando, quo iure, & ex quibus, Episcopis debeatur?*
10 *Episcopi manutenendi sunt contra prætendentes se aduersus eos præscripsisse quartam funeralium, & oblationum.*
11 *Quarta funeralis oblationem, & Canonicæ, quomodo præstari, & exigi debeant, tradit Conc. Limense, cuius verba referuntur.*
12 *Quarta funeralis, & oblationum in exactione, non tam iuris dispositio, quam vniuscuiusque prouinciæ consuetudo attendenda est.*
13 *Glossæ doctrina quartam funeralem ex consuetudine deberi asserentis, quomodo intelligenda sit?*
14 *Quarta funeralis, & oblationum, an solis Episcopis pauperibus debeatur?*
15 *Clerici etiam valdè diuites stipendia sibi signata ob ministeria spiritualia, quæ exercent, percipere possunt.*
16 Cap. placuit, & cap. priscis, *cum aliis* 10. q. 3. *exponitur.*
17 *Clerici diuites, qui, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium committunt.*
18 *Episcopi, qui nimis emungunt pro quartâ funerali, coruis æquiparantur, & quare?*
19 Cap. inter cætera 10. q. 3. *expenditur, & illustratur.*
20 *Episcopi Indiarum nimis extendentes iura quartæ funeralis, qualiter in aliquibus iuribus, & schedulis Regiis notentur?*
21 *Quartæ funeralis, nimis per aliquos Episcopos Indianos extensæ, damna, grauiter exprimit quædam schedula Regia, quæ refertur.*
22 *Episcopi aliqui consuluerunt Auctorem, & alios super iuribus, & quæstionibus quartæ funeralis.*
23 *Quarta stipendij, siue salarij beneficiorum ab Episcopis nullo iure exigi potest.*
24 *Quarta funeralis de quibus Missis, & legatis piis iustè exigi possit?*
25 *Quartam funeralem, vel parochialem petere nequeunt Episcopi, aut Curati Religiosis, etiam Doctrinariis, propter speciale priuilegium, quod habent in eiusdem exemptione.*
26 *Priuilegia Religiosorum in exemptione quartæ funeralis, & parochialis, referuntur, & adstruuntur.*
27 *Prælati, vel Curati cogentes Religiosos ad soluendam quartam funeralem, vel parochialem excommunicantur.*
28 *Clementina dudum, de sepulturis, explicatur.*
29 *Iura duplicia exigi non posse à Curatis sæcularibus pro funeribus, & mortuariis eorum, qui in Monasteriis Religiosorum tumulantur, iure communi, & Regio Indiarum cauetur.*
30 *Quarta funeralis, vel Parochialis non potest exigi pro Missis, & operibus piis, quæ quis sibi dici, aut fieri iubet per donationem inter viuos, aut quando eorundem operum ipse testator expressam designationem fecit.*
31 *Quarta funeralis, vel Parochialis non debetur ex eleemosynis, quæ inter pauperes distribuuntur, vel ad Missas dicendas relinquuntur.*
32 *Quarta funeralis an debeatur Episcopis ex eleemosynis, siue distributionibus, quæ Capitulis Cathedralium dari solent, vt funus aliquod facient, & de sched. quæ de hoc agit.*

33 *Quartæ*

33 *Quarta funeralis in materia aliquas nouas quæstiones Auctor proponit, & resoluit.*

34 *Prælati an possint compellere Parochos, vt habeant libros rationis quartæ funeralis, vel eius occasione iuramentum subeant.*

35 *Administrator omnis debet habere librum rationis.*

36 *Quarta funeralis an debeat seruari, & præstari Episcopo pro tempore, quo Ecclesia vacauit.*

37 *Episcopo successori regulariter solent asseruari omnes reditus, & prouentus Episcopatus vacantis.*

Cap. quia sæpè, de elect. lib. 6. & Clem. statutum, eod. tit. *expenduntur.*

38 *Prælatis futuris fructus sedis vacantis reseruantur, etiam si Ecclesiæ non inseruierint, & cur in Indiis non reseruetur eisdem quarta decimalis.*

39 *Charitatiuum subsidium quid sit, & quando, & quo iure Episcopis debeatur.*

40 *Cathedraticum Episcopis olim præstari solitum, quid sit, & quo iure introductum.*

1 DE oblationibus † autem nihil est, quod peculiari obseruatione dignum videatur. Præsertim cùm de eis latè agant Marian. Socinus, & Troilus Maluitius *in peculiaribus tract.* quos *de oblationibus* scripserunt, D. Thom. & communiter Theologi *in 2. 2. quæst. 86.* Angelica, & alij Summistæ, *verb. Oblatio*, Tuschus *eodem verb. conclus. 11. & seqq.* Nisi quòd multis schedulis
2 † cautum reperio, & excessus Ecclesiasticorum in velationibus, mortuariis, & funeralibus, & Sacramentorum administratione reprimantur, & vt Indorum Curati, siue seculares sint, siue regulares, eos ad oblationes sibi faciendas nequaquam compellant, vel vt se ipsos, vel Ecclesias, quibus præsunt, hæredes instituant, nec ab hærede aliquid collectarum, vel eleemosynarum nomine exigant, quæ schedulæ reperiuntur *4. tom. impress. pag. 267. & 317. & seqq. & 1. tom. pag. 134. & seqq.* vbi oblationum diuisio, & funeralium distincta taxatio præfigitur.

Et quia nihilominus in hoc plurimi multum
3 excedunt, † grauibus pœnis puniri iussi sunt per constitutiones Synodales Archiepiscopatus Limensis anni 1613. quas refert Dom. Episc. Pacens. electus Archiep. Mexican. D. Felician. à Vega *in cap. clerici 8. de iudiciis, num. 41.* Benè
4 tamen subiungens num. seq. non ideò † prohiberi oblationes voluntarias, cùm hæ meritoriæ sint, & laudabiliter dentur, & accipiantur, *cap. omnis Christianus 69. de consecr. dist. 1.* gloss. *in cap. statuimus 55. 16 q. 1. l. 8 tit. 19 par. 1.* celebris sched. dat. Pard. 2. Decemb. ann. 1578. *d. 4. tom. pag. 318.* ibi: *Pues aunque el ofrecer es de suyo co a loable, y recebida en la Iglesia, el hazerlo hade ser voluntariamente, como lo son las demas obras de caridad, y el compeler à que se haga, es abuso, y co'a que suena mal, mayormente con essos dichos naturales, que de suyo son miserables, y de poco caudal, &c.* Quæ verba mutuari videntur in Conc. Limens. III. ann.
5 1583. *act. 2. c. 38* vbi postquàm † seriò grauiterque prohibuit, neque pro Sacramentorum, neque pro Sacramentalium administratione, neque verò pro sepulturæ cuiusque apertione quicquam exigi, aut recipi posse, Sacerdote quidlibet ab Indis recipiente, quadrupli pœna mulctato, sic habet: *Sed neque ad oblationes faciendas in Missa, aut aliàs Indi cogantur: sed si quis offerre voluerit, intelligat id quidem meritorium, & pium, sed tamen prorsus liberum esse, vel facere, vel non facere. Quicunque tamen Indorum in Hispanorum vrbibus domicilium habent, quia & in* 6
Fide instructiores sunt, & nostrorum hominum vsum crebrò affectant, cum iis poterunt consuetudines in sepulturis, & cæteris, si quæ sunt laudabiles, obseruari. Et in eodem Concilio *cap. 14.* renouatur aliud decretum Conc. Limens. II. *act. 3. cap. 47.* quod † statuit in confirmationis Sacramento nihil ab Indis accipiendum, his verbis: *Cùm Sacramentum Confirmationis accipiunt Indi, nulla ratione quicquam pecuniæ, aut argenti ab his petatur, neque, vt offerant, inducantur; quin etiam, qui præ inopia candelas ferre non poterunt, iis ab Episcopis benignè conferantur, & cerei, & lintea. Idem in Baptismo seruetur de cereo, & capitio baptismali.*

Quod sanè notandum est † contra aliquos Præ- 7
latos Indiarum, qui præcipuum quæstum suæ dignitatis, munerisque in hoc constituunt, sicut & alij (præcipuè Peruanarum Prouinciarum) in his, quæ corrogant à suis clericis, & Ecclesiis, sub iure, & titulo quartæ, quam vocant, funeralium & oblationum, ad differentiam quartæ Episcopalis, † quæ est illa, quæ Episcopo reseruatur 8
in diuisione decimarum, & primitiarum. Et quartæ Parochialis, quæ Parocho, seu Parochiæ, vbi quis decedebat, solebat reseruari ex omnibus legatis piis, quæ defunctus reliquit. Quas omnes quartas, & si quæ sunt aliæ, quæ Episcopis competant, generali vocabulo quartam Canonicam, siue portionem Canonicam appellare solemus. Et de eis extat integer tractatus Lapi de Castellione *de Canonica portione, & de quarta, vbi memb. 1. ad 6. dub & vlt.* earum differentias constituit, & Petr. de Perus. & Petr. de Vuald. & Barth. de Hotio *de duabus quartis.* Et Franciscus Episcopus Clusinensis *in quæst. de portione Canonica*, quæ subiicitur post illam Lap. de Castellione *in vol. 7. tract. Doctor. fol. 185.*

Etenim etsi negare nec possim, nec velim, hanc † quartam funeralium, & oblationum Epi- 9
scopis de iure deberi, & assignari ob honorem, & commodiorem sustentationem dignitatis Episcopalis, eiusque exercitium, & ob curam, quam habent, vel habere debent, de protectione clericorum, & Ecclesiarum suæ Diœcesis, & de executione, & implemento piorum operum, quæ defuncti relinquunt, nisi fortè contra eosdem Episcopos, & huiusmodi quartæ exactionem legitima aliqua præscriptio, saltem quadragenaria, obiiciatur, aliquo titulo colorato, seu putatiuo, & bona fide interueniente munita, vt apertè constat ex *cap. de his, cap. antiquos, cap. decernimus 10. q. 1. cap. constitutum 16. q. 1. cap. conquerenti, de offic. Ord. cap. officij, cap. requisisti, & cap. vlt. de testam. cap. dudum, de decimis, cap. cùm olim, de censibus, cap. de quarta, de præscript. cap. certificari, de sepult. cap. ex parte, el 3. de verb. signif. cap. cùm inter vos, eod. tit. l. 5. & 6. tit. 13. part. 1.* vbi Greg. Lopez gloss. in Concil. Trident. *sess. 25. de reform. cap 13.* cum aliis, quæ vltra Lapum, & Petr. de Vuald. vbi suprà, latè de hac quarta agentes, adducunt Syluest. Angel. Tabiena, & alij Summistæ, *verb.*

Canonica portio, D. Antonin. 3. *part. tit.* 10. *cap.* 5. §. 4. Hostiens. *in summ. lib.* 3. *tit. de sepultur. à num.* 9. Bertachinus *in repertorio*, *verb. Quarta Episcopalis*, *& in tract. de Episcopo*, *par.* 4. *lib.* 4. *num.* 40. Oldrad. *consil.* 225. Feder. de Senis *cons.* 6. Roman. *cons.* 477. Riminal. *cons.* 178. Et plures alij, quos refert Couarr. *in d. cap. officij*, *num.* 1. 2. *&* 12. Ioann. Hugo *de offic. quatuor Prælat. cap. de Canonic. portione*, Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. *regul.* 237. Petr. Gregor. *lib.* 2. *syntagm. cap.* 25. *num.* 10. Choppin. *de sacra polit. tit.* 7. *num.* 13. *&* 14. Ioan. Gratian. *regul.* 400. Paul, Fuscus *singul.* 28. *litt. E.* Humada *in addit. ad Greg. d. gloss.* 11. Cenedus *in collect.* 106. *ad dict. cap. officij*, Eman. Roderic. 1. *tom. quæst. regul. q.* 39. *art.* 1. Costa *in tract. de portione rata*, *quæst.* 144. *num.* 6. Horatius Viscontus *in conclus. iur. litt. Q. pag.* 241. Raphaël de la Torre *in* 1. 2. *tom.* 1. *ex num.* 7. *ad* 20. *pag.* 447. Matta *de iurisd.* 2. *par. centur.* 2. *casu* 113. *num.* 12. Perez de Lara *de anniuers. lib.* 1. *cap.* 25. *num.* 54. *cum seqq.* Ioan. Azor 2. *tom. instit. moral. lib.* 9. *cap.* 12. Zerola *in prax. verb. Legatum*, *vers. Ad* 3. Cardin. Tusch. *litt. Q. concl.* 21. *& octo seqq.* Ioan. Filesacus *de sacra Episcop. auctor. cap.* 18. *& seqq.* Pat. Miranda *in Manual. Prælat.* 2. *tom. quæst.* 48. *per totam*, Doct. Balboa *in dict. cap. de quarta*, *pag.* 58. *&* 59. Et nouissimè, & plenissimè Iulius Laborius *var. lucubrat. tit.* 2. *cap.* 17. *per totum*, *pag.* 239. *cum sequentibus*, Paulus Piasecius *in prax. Episcop. par.* 2. *cap.* 5. *tit. de bonis mensæ*, Quaranta *in summa Bullarum*, *verb. Quarta Episcopalis*, Ioan. Gutierr. *de iurament. confirm.* 2. *par. cap.* 4. Francisc. Leo *in thesaur. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 14. Et Se-
10 raph. *decis.* 1449. vbi tenet, † manutenendum esse Episcopum contra prætendentes se præscripsisse quartam funeralem aduersus eum, donec per eos talis præscriptio fuerit plenè probata, & quòd fuit resolutum per sacram Congregationem Concilij, & Rota hanc declarationem perpetuo amplexa est, propter assistentiam iuris communis. Quibus addo in nostris Indiarum terminis Concil.
11 Limens. III. *act.* 4. *c.* 20. cuius verba sic habent: † *Quarta funeralis, ac Canonica portio, & quarta etiam oblationum Episcopo à iure concessa, tam à Capitularibus, quàm à cæteris clericis persoluatur eo ordine, & modo, quem sacri Canones statuunt: pro controuersiis verò componẽdis, quæ harum portionum occasione oriri solent, deputentur in vnaquaque Diœcesi ab Episcopo Collectores, qui sine cuiusquam præiudicio, singulis, quæ sua sunt, attribuant.*

12 Adhuc autem certissimum est, in † huius quartæ exactione, non tam iuris dispositiones, quam vniuscuiusque Prouinciæ consuetudinem attendendam, ita vt interdum nihil, interdum sola medietas exigatur, ex textu ita intelligendo *in d. cap. certificari, de sepult.* cum aliis traditis à Petr. de Vuald. *d. tract. de duab. quart. c.* 2. Couar. *in d. c. officij*, Iulio Laborio, Zerola, Azor. Bal-
13 boa, & aliis *sup. cit.* Qui sic explicant † gloss. *in d. cap. officij*, quæ hanc quartam non de iure, sed de consuetudine deberi asserit, voluit enim dicere, quòd licèt de iure Canonico debeatur, quota tamen, siue quantitas exigenda aliquando per consuetudinem variatur.

Vnde & alia gloss. Ioannis *in d. cap. de his* 10.
14 *quæst.* 1. † eandem quartam antiquis temporibus propter paupertatem Episcoporum inductam, seu concessam ostendit, & inde subinfert: *Hodie autem cùm sint diuites, nihil habent præter Cathedraticum*, quasi cessante causa cesset effectus, *l. adigere*, §. *quamvis*, *D. de iure patron. cum vulgat.* Et licèt hanc glossam reprobet Bernard. *ibid.* dicens, ita fuisse sententiarum pro Episcopo Bononiensi extra Ecclesiam S. Ioannis in Persiceto, quia dictæ quartæ concessio non solùm nititur in paupertate Episcoporum, sed in aliis rationibus, quas suprà tetigimus, vt expressè, glossam Ioann. impugnans, obseruat etiam Petr. de Vuald. *d. tract. cap.* 1. Hostiens. *d. tit. de sepult. n.* 10. Et D. Anton. 3. *par. tit.* 20. §. 10. Quod iuuari potest clericorum exemplo, † qui quamvis valdè 15
diuites sint, adhuc tamen stipendium sibi signatum pro ministeriis spiritualibus, quæ exercet, percipere potest, vt tenent Theologi *in* 2. 2. *q.* 10. *art.* 2. Panorm. *in cap. Episcopos, de prebend.* Ioan. Andr. Hostiens. & alij *in cap. cùm adeò, de rescript.* Et gloss. *in cap. clericos* 1. *q.* 1. Nihilominus negare non licet Ioan. sententiam pro se habere † text. *in cap. placuit*, 1. *& cap. priscis* 16
2. cum aliis 10. *q.* 3. vbi Episcopis, quibus sua plenè sufficere possunt, non licet hanc tertiam, vel quartam accipere, nisi vt eam in reparationem Ecclesiarum impendant. Et auctoritatem D. Hieron. *ad Damasum*, & alias, quæ habentur *in cap. clericos* 1. *q.* 2. *cap. fin.* 16. *q.* 1. *cap. illi autem* 12. *q.* 2. vbi docemur, † quòd clerici diuites, *Si* 17
quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant, & bibunt.

Quo & respicit elegans, & notabilis glossa *in cap. non omnis* 2. *q.* 7. quæ exponens illum text. dum dicit, † Episcopos debere esse sicut 18
columbas, quarum innocens victus est, quia de frugibus terræ viuunt, non sicut coruos, qui de morte pascuntur, inquit: *Hoc dici propter malos Prælatos, qui inter alia coruis æquiparantur in voracitate mortuariorum, & oblationum, & in fœtore spiritus*; vbi Hugo Card. tem adhuc magis explicans addit: *Quia ipsi oblationes sibi vsurpant, & rapiunt, quia ad hoc prædicant, vt viuant.*

Et potest etiam expendi † textus optimus *in* 19
cap. inter cætera 8. 10. *q.* 3. vbi Concilium Tolet. VII. *c.* 4. grauiter notat aliquos Episcopos Galliciæ, siue vt alij codices habent, *Galliæ*, qui sub colore procurationis, & visitationis indiscreto moderamine, parochianas Ecclesias prægrauabant, & penè vsque ad examinationem extremæ virtutis quasdam Basilicas perduxisse probati erant; iubetque, ne id de cætero fiat, quod eatenus fuerat inordinatè præsumptum, & vt solertissimè discernantur querimoniæ Parochorum, & Presbyterorum, quas necessitas compulit in publicum examen deferri contra Pontificum suorum rapacitates.

Qui textus † viuis quidem coloribus depin- 20
git, quod aliqui Prælati Indiarum agunt sub occasione dictæ quartæ, eam pro libito extendentes, & nihil non à suis parochis hoc titulo corradentes. Quorum similiter querimoniæ sæpissimè ad Regium Senatum perlatæ sunt, & ita multis Regiis schedulis dicti Prælati rogantur, & admonentur, ne vllo modo excedant, sed iuris Canonici dispositionem cum omni moderamine seruent: quæ schedulæ reperiuntur *in* 1. *tom. impress. pag.* 132. *&* 134. Et quoniam adhuc quidam

Episcopus

Episcopus Cuzquensis nimis Doctrinarios suæ Diœcesis ob hanc quartam vrgebat, & eos ad faciendas scripturas, & transactiones super illius solutione compellebat, expedita fuit schedul. quædam dat. Vallis. 29. Nouemb. ann. 1605. ad Peruanum Proregem Dom. Comitem Montis-Regij directa, quæ iubet, vt de facti veritate se priùs, & posteà Regium Senatum informet, & simul scribat, quod sibi prouideri posse videatur, vt in posterum eiusmodi excessus vitentur, & comprimantur.

21 Et rursus † per aliam Matr. 12. Febr. ann. 1608. Archiepiscopus Limanus admonitus est, vt super his vigilaret, & competens remedium adhibere curaret, cuius litteram hîc inserere operæpretium duxi; quoniam damna, quæ inde nascuntur, grauiter memorat, sic igitur habet: *EL REI. Mui Reuerendo en Christo Padre Arçobispo de la ciudad de los Reyes, del mi Consejo. He entendido, que en esse Arçobispado los Prelados han acostumbrado à concertarse con los Doctrineros por la quarta funeral en vna quantidad señalada, de que resultan mui grandes inconuenientes, porque los clerigos por tener grato al Prelado, y à sus Visitadores, se estienden à dar mas de lo que les pertenece por esta porcion, y todo viene à salir, y cargar sobre los Indios, de que resultan las molestias que reciben de sus Doctrineros, y la introduccion de las ofrendas, y contribuciones à que los obligan, y esto queda en pie, y los clerigos sin reformacion en sus vidas, y costumbres, lo qual requiere eficaz remedio, para que cessen estos inconuenientes, y porque es justo que procureis atajarlos, os ruego, y encargo, que no permitais, ni deis lugar à que aya, ni se hagan conciertos con los Dotrinantes sobre la quarta funeral, sino que la cobreis en la forma que os pertenece conforme à derecho, y que busqueis, y proueais por Visitadores personas de la Christianidad, prudencia, y satisfacion necessaria, para que cessen los inconuenientes susodichos, y las molestias, y vexaciones que se hazen à los Indios, y de lo que en ello se hiziere me auisareis. Fecha vt suprà, &c.*

Sed cùm hæc schedula Episcopis, dictæ quartæ ratione, ea exigere permittat, quæ ipsis de iure competunt, quorum aliqui valdè hac in parte iuris dispositiones extendunt, † licèt alij magis
22 timorati strictiores sibi cancellos constituant, & viros doctos, & Religiosos super hoc consulere soleant, prout Limæ fecit Reuerendiss. Dom. D. Ildephons. à Peralta Archiepiscopus Argentinus, qui consuluit eruditissimum Patrem Ioannem Monachum è Societate Iesu, qui ei instructionem, seu tractationem quandam satis elaboratam dedit, de his, quæ dictæ quartæ nomine iuste percipi possunt, quam mihi idem Dom. Archiepiscopus communicauit, Egóque aliquibus schedulis, & additionibus illustraui, in pluribus cum eodem Patre conueniens, in aliquibus dissidens, quæ omnia longum esset hisce commentaris inserere, cùm integrum ferè librum conficiant, & eorum multa peti possint ex Auctoribus *sup. num.* 9. relatis.

23 Illud tamen omitti non potest, † grauiter excedere Prælatos, qui ab Indorum Parochis, quos vulgò *Doctrineros* vocamus, etiam ex stipendio, vel salario, sibi doctrinæ, seu beneficij ratione constituto, quartam exigere prætendunt: hoc enim nullo iure eis competit, nec debetur, & ita meritò reprehenditur in quadam Regia sched. dat. Matr. 3. Septemb. ann. 1572. ad Episcopum Quitensem, quæ habetur 1. *tom. pag.* 132.

Rursus etiam excedunt, † vbi eandem petunt 24 de Missis, & aliis legatis, & operibus piis, quæ defuncti, aliàs sibi subditi, in Regnis Hispaniæ, aut alibi extra Diœcesim dictorum Prælatorum fieri, distributiuè iubent. Nam iura, quæ ipsis hanc partem in talibus legatis concedunt, de quibus per Auctores suprà relatos, eam limitationem recipiunt, si Missæ, & pia opera in Ecclesiis, & locis intra suam Diœcesim exequantur, vt constat ex Hostiens. *d. tit. de sepultur. post num* 10. § *a quibus*, Lap. de Castellion. §. *quia de Canonica*, *à n.* 8. Vuald. 2. *par. cap.* 4. *q.* 7. *princip.* Angel. *verb. Canonica portio*, *num.* 13. Siluest. *eod. verb. q.* 8. pulchrè Roman. *cons.* 514. & Tusch. *dict. concl.* 21. *num.* 6. & 7. *cum seqq.* & idem apertè de iure nostro Indiarum notatum, & declaratum inuenio in alia sched. dat. Fuensalidæ 26. Octob. ann. 1541. *d. pag* 152.

Pariter quoque excedere iudicandi sunt, si 25 ab † Ecclesiis Religiosorum, etiam doctrinariorum suæ Diœcesis eandem quartam exigere velint. Nam etsi Doctores communiter teneant, omnes Ecclesias sitas in locis subiectis Episcopo, ei hanc quartam debere, etiam si earum Rectores, vel Curati exempti sint ab eius iurisdictione, vt constat ex Castellion. vbi *sup. cap.* 1. *q.* 3. *num.* 7. Vualdis *cap.* 4. *q.* 10. vbi alios adducit, Lapus alleg. 30. in fine; hoc tamen intelligendum est, nisi tales Ecclesiæ, vel Curati aliquod peculiare priuilegium exemptionis hac in parte se habere docuerint, prout omnes hodie Religiones generaliter habent, vt per Vuald. Angel. Syluest. & alios vbi sup. quæ priuilegia eis in nostris etiam Indiis obseruari iussa sunt per sched. dat. Pintiæ 24. Martij ann. 1537. & alias, quæ lites super hoc motas commemorant, & habentur *d.* 1. *tom. pag.* 133. & 134. Et hac de causa in Concilio Limensi III. ann. 1583. *d. cap.* 20. vbi de huius quartæ exactione tractatur, nullum de Religiosis verbum factum fuit.

Quorum exemptio † adhuc magis iuuatur ex 26 Bulla Pij V. *Etsi Mendicantium Ordines*, sub data Romæ 17. Kalend. Iunij ann. 1567. reualidatam per Greg. XIII. & per aliud priuilegium Societatis Iesu, concessum à Paulo III. cuius fit mentio *in compendio priuileg. eiusd. Societ. verb. Exemptio*, §. 4. & tenent Ioan. Gutier. *de iuram. confirmat.* 2. *par. cap.* 4. *num.* 3. Eman. Roder. *tom.* 1. *regul. q.* 39. *art.* 2. Pater Saa *in summa*, *verb. Religio*, *num.* 56. Enriquez *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 27. *n.* 3. Tusch. *d. litt. Q. concl.* 21. Fr. Ioan. à Cruce *de stat. Relig. lib.* 2. *cap.* 19. *dub.* 5. *conclus.* 2. Fr. Lud. Miranda *in Manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 48. *art.* 7. Laurent. de Portel. *in dubiis regular. verb. Canonica portio.* Et in terminis nostrarum Indiarum, & mentionem de dictis schedulis faciens, Fr. Ant. Remesal. *in histor. Guatemal.* & Fr. Ioan. Bapt. *in aduert. confess. Indiar.* 2 *par. fol.* 316. vbi refert ad hoc aliud priuilegium Pauli IV. & latiùs *fol.* 210. & *fol.* 210. & *seqq.* vbi plura pro eadem exemptione considerat. Et addit, † quòd Prælati, vel 27 Curati cogentes Religiosos, vel testamentarios, vel hæredes defuncti ad soluendam quartam directè, vel indirectè, vel alterius portionis, seu

seu oneris, dum apud Religiosos dicti fideles defuncti tumulantur, incurrunt pœnam interdicti, & excommunicationis ex Breui Sixti ann. 1474. vt habetur *in priuilegiis*, quæ ibi recenset. Et per
28 hoc respondet † ad Clem. *dudum*, & ibi gloss. *de sepultur.* D. Antonin. 3 *par. tit.* 10. *cap.* 5. *num.* 5. dicentes posse Curatos, vel Prælatos compellere Religiosos ad soluendam quartam Parochialem, vel Episcopalem, nam loquuntur secundùm ius commune.

29 Et optimè subiicit esse † corruptelam, & tyrannidem, quam Curati seculares, in aliquibus prouinciis introducere volunt, leuantes, seu deferentes iura duplicia pro funeribus, & mortuariis eorum, qui tumulantur in Monasteriis Religiosorum: hoc enim esse inquit in fraudem dictorum priuilegiorum, & contra iura, quæ liberam cuiuis facultatem concedunt, vt possit in eisdem Monasteriis eligere sepulturam. Quia de re extat expressa sched. dat. Pard. 1. Decemb. ann. 1573. & renouata per aliam ann. 1613. quæ Limanæ Cancellariæ iniungit, vt hoc fieri non patiatur, quin potiùs ad id coërcendum prouisiones, quas necessarias iudicauerit, expediat.

Denique & illud adnotandum duco, quod dicitur, dictam quartam deberi ex funeralibus, mortuariis, oblationibus, & similibus relictis piis, quæ Ecclesiis, vel earum Rectoribus intuitu ipsarum Ecclesiarum relinquuntur in vltimis voluntatibus;
30 vel ex donationibus causa mortis; † non esse extendendum ad donationes inter viuos, etiam sub dictis titulis factas, quarum dominium, viuo testatore, in Ecclesias transiuit, neque etiam ad legata, quæ continent expressam aliquam testatoris designationem rerum, vel operum piorum, in quibus bona pro illis relicta eroganda sunt: verbi gratia, constructionem, vel reparationem Ecclesiæ, capellæ, vel ornamentorum, & ad luminaria, capellanias, anniuersaria perpetua, hospitalia curationis pauperum, confraternitates laicorum, pro maritandis virginibus, & alia his similia. Etenim de eis dicta quarta præstari non debet, vt passim tradunt DD. suprà relati, præcipuè Bernard. Diez, Syluest. Tusch. Zerola, & alij, quos refert, & sequitur Perez de Lara *d. tract. de anniuers. lib.* 1. *cap.* 25. *num.* 56. *&* 57. Capicius *decis.* 23. *num.* 1. Aluar. Valasc. *cons.* 105. *ex num.* 11. Paulus Piasecius, omninò videndus, *in prax. Episcop.* 2. *par. cap.* 5. *pag.*: 51. *num.* 39. vbi insignem Rotæ decisionem ad idem adducit, & aliam Seraphin. omninò videndus, *decis.* 726. Et plures aliquos refert & sequitur Viscontus *d. verb. Quarta, fol.* 2 41. Laborius *d. cap.* 16. *num.* 84. *& seqq. & num.* 99.

31 Et idem dicendum est † de eleemosyna, quam vel testator, vel eius executores inter pauperes distribuunt, vel quæ ad Missas dicendas relinquitur, excepto, si tales Missæ relinquantur dicendæ Rectori, vel Parocho, tanquam tali, & non alia extranea contemplatione, vt per Syluest. *sup. q.* 10. Angel. *num.* 15. Tabien. *num.* 15. Clusitiens. *d. q. de portione Canonica, num.* 12. *&* 13. Lap. *d. tract. de quarta, num.* 27. *in fine*, Vuald. *cap.* 7. *num.* 55. Et Tuschum *d. concl.* 11. *cum seqq.* vbi alias quæstiones circa stylum, & praxim huius quartæ notanter adducit.

32 Et idem † declarari petiit Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Limensis super mercede, quæ idem Capitulo præstari solet pro sociandis capitulariter aliquorum fidelium funeribus, vulgò, *Por salir, y acompañar algun entierro en forma de Cabildo*: volebat quippe Archiepiscopus huius obuentionis quartam partem sibi applicari. & super hoc questi sunt coram Regio Concilio Indiarum, & impetrarunt sched. dat. Matr. 1. Febr. ann. 1626. quæ nihil in hoc puncto decidit, sed tantùm Regiam Cancellariam Limanam informare iubet, quibus Archiepiscopus rationibus nitatur, & in quam vsque summam hoc emolumentum quotannis ascendere soleat, cùm tamen ex suprà dictis non difficile esset eiusmodi quæstionem absoluere. Nam cùm quarta debeatur ex his omnibus, quæ occasione funeris ad Ecclesiam perueniunt, & ex eleemosyna, quæ pro Missis dicendis Curatis conceditur, vt prædicti Auctores resoluunt, nescio, quo iure discrimen constitui posset in hac oblatione, seu satisfactione, quæ Capitularibus pro funere sociando præstatur, etiam si ipsi prætendant id totum veluti pretium laboris sui esse censendum. Nam hæc ratio æquè in Missis, & aliis prætexi potuisset.

Sed, vt capiti huic finem imponam, pluribus aliis relictis, quæ apud prædictos Auctores videri poterunt, † duas tantùm quæstiones subiiciam, de 33
quibus sæpè, cùm Limæ essem, dubitari vidi; & ideò illas prætermittere nolo. Prima est, an Prælati possint censuris compellere Parochos, vt libros habeant, quos vocant Collectoria, in quibus fideliter ea omnia describant, quæ eis occasione suorum beneficiorum singulis diebus obueniunt, de quibus quartam soluere debeant, vel vt ius iurandum pro illorum declaratione coram se ipsis, vel suis Visitatoribus solemniter præstent? Secunda, an eandem quartam ante apprehensam Episcopatus possessionem, & ex die factæ gratiæ petere possint.

Et ad primam breuiter respondeo, † meliùs 34
Prælatos facturos, si non ita amarè has quartas extorqueant, iuxta ea quæ *sup. n.* 11. retulimus, & consilium I. C. *in l. si bene, collata* 33. *D. de vsuris*, ibi: *Dummodò non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum, & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum, &c.* cæterùm si id putent expedire ad sui iuris consecutionem, & conseruationem, prohiberi non posse, quin dictis censuris vtantur, cùm sint arma, quibus iustè in causis iustis contra suos subditos vti possunt, vt per Syluest. *verb. Excommunicatio* 1. *numer.* 11. D. Antonin. 3. *par. tit.* 25 *cap.* 73. Tabien. *cap.* 1. *num.* 4. Et DD. communiter *in cap. vt animarum, de const. libr.* 6. *cap. si quis venerit, de maior. & obed.* vbi Felin. & alij, *cap. si autem vobis* 11. *q.* 3. *cap. dilecto, de sent. excomm. lib.* 6.

Et quia † omnis administrator debet habere li- 35
brum, & reddere rationem suæ administrationis, vt per Summistas *verb. Ratiocinia*, text. & DD. *in l. tutor, qui repertorium, D. de admin. tut.* latè Escobar *in tract. de ratiocin. cap.* 6. vnde apparet minùs benè sensisse quendam Fiscalem Limensis Cancellariæ, qui coram Regio Consilio grauiter de quodam Prælato Peruano questus est, quòd inter constitutiones Synodales, quas fecit, vnam apposuit, *En que mandaba cobrar quarta de los Curas, conforme à los assientos, escrituras, y obligaciones que le hazian, obligandoles à tener libro jurado de los mortuorios, y ofrendas.* Super quo expedita fuit schedula dat. Pard. 11. Febr. ann. 1628. ad Limanam Cancellariam, vt de hoc dictum Regium Senatum informaret,

informaret, quod nusquam an fecerint, mihi notum est.

36 Ad secundam autem respondeo, † iprima facie dicendum videri, dictam quartam pro tempore, quo Ecclesia vacauerit, successori non deberi, cùm neque ipse Episcopatus onera portauerit, vt in simili respondit Roman. *cons.*476. *num.*19. quem sequuntur alij relati à Visconte *d. conclus. iur. verb. Quarta, fol.*241. Nec vsque ad diem Pontificiæ confirmationis titulum habeat, quo Episcopatus fructibus gaudere possit, nisi pro parte vacationis, quæ ipsi solet ex Regia liberalitate concedi, iuxta ea, quæ latiùs dixi *suprà hoc lib. cap.*1. Sed nihilominus contrarium esse dicendum existimo, cùm attentis iuris com-

37 munis regulis, certum sit, † omnes reditus, & fructus Episcopatus vacantis futuro successori reseruari solere, & apud œconomum sequestrari, donec nouus Episcopus eligatur, *cap. quoniam quidam*, 75. *dist. cap. quia sæpè, de elect. lib.*6. ibi: *Vacationis tempore obuenientia, quæ in vtilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reseruari*, melior textus *in Clement. statuimus, eod. tit.* quæ explicans *d. cap. quia sæpè*, vt omnem dubitationem tolleret, illius dispositionem habere locum declarauit: *In omni emolumento, quod prouenit à iurisdictione, & sigillo Curiæ Ecclesiæ, vel secularis, aut aliàs vndecunque, quod ad Prælatos Ecclesiis non vacantibus pertineret.* Quæ verba adeò generalia sunt, vt comprehendant fructus, & emolumenta dictæ quartæ funeralis, & oblationum, vt ex eis patet, & ex iis, quæ tradunt gloss. & Cardin. Zabarella *ibid. num.*11. *q.*9. Et alij DD. communiter, declaratio Cardinalium relata à Marsilla *lib.*4. *tit.*4. *fol.* 512. Et Quaranta *in Bullario, verb. Sede vacante, declarat.*6. *fol.*132.

Et nihil obstat, quòd tempore vacationis talis Prælatus non deseruiat, & Ecclesia viduata dica-

38 tur; nam † nihilominus ius prædictos fructus ei reseruari voluit, provt olim reseruabantur quartæ decimalis, antequàm Camera Apostolica eos sibi applicare cœpisset. Etsi hoc in nostris Indiis non practicatur quoad dictam quartam decimalem, procedit ex eo, quia earum decimæ Regibus nostris concessæ sunt, vt dixi *suprà hoc eodem lib.* 3. *cap.*1. quæ concessio cùm illis facta non fuerit de fructibus, & prouentibus quartæ funeralis, & oblationum, meritò debent successori seruari, vel in Ecclesiæ vtilitatem expendi, ex iuribus, & Auctoribus sup. relatis.

Planè non solùm hoc ius quartæ Episcopis

39 competit, † verùm & ex lege Diœcesana charitatiuum etiam subsidium, quod *Charisterium* vocatur, à suis Ecclesiis, & clericis exigere possunt, & quidem sub censuris, si in necessitate positi fuerint, vel suis, aut suæ Ecclesiæ litibus inuoluti, vel vbi ad Papam, vel ad Regem, vel ad Synodum vadunt, vel Princeps apud eos diuertit, de quo loquitur text. in cap. cum Apostolicis, *de censib. cap. conquerente, de offic. Ordin. cap. generaliter* 16. *q.*1. *cap. quia cognouimus* 10. *q.*3. *cap. vobis* 12. *q.*2. *l.*3. *tit.*21. *par.*1. Et ibi Gregor. *Clement. frequens de excess. Prælat.* gloss. *in cap. quidam Monachus* 16. *q.*1. Lap. *d. allegat.* 20. *in princ.* Feder. de Senis *cons.*114 Geminian. *consil.*74. *num.*8. *in fin.* Abb. *cons.*7. *col. penult. lib.*2. Bellencinus *in integr. tract. de charit. subsid. per totum*, Rosental. *de feud. cap.*5. *concl.*76. *num.*1. *litt.C. & num.*8. *&* 9. *& litt.I. n.*5. Menoch. *de arbitr. casu* 178. *num.*8. Ioachim St. ph. *lib.*4. *de iurisd. Eccles. cap.*15. *n.*40. *& seqq.* Boër. *decis.*133. *num.*1. Menchac. *cap.*8. *controuers. illust. num.*3. *&* 5. *& seqq.* Grammat. *decis* 88. *num.*2. *& seqq.* Card. Tusch. *litt.S. conclus.*766. *ex num.*1. Quod eam vim habet, vt consuetudine introductum laudabile dicatur, & secundùm charitatem, nec statutis derogari possit, vt per Lap. *vbi sup. circa finem*, Calderin. *cons.*445. *aliàs* 30. *de censib.* Tusch. *vbi sup. num.*4. *qui num. seqq.* addit, nec præscriptionem contra illud admitti, ex Rota *in antiq. decis.*3. *quæ est vltim. tit. de censibus.*

Competit etiam eisdem Episcopis ius aliud, quod Cathedraticum dicitur, quasi eis in honorem Episcopalis Cathedræ detur, de quo agit text. & gloss. *in cap.*1. 10. *q.*3. *& in d. cap. conquerente, de offic. Ordin.* videlicet duorum solidorum aureorum à qualibet Ecclesia: & est adeò eis debitum, vt in totum per præscriptionem tolli nō possit, licèt ea ad minuendam quantitatem sufficiat, vt notat gloss. *in cap. quicunque* 16 *q.*7. Et plenè Ioan. Andr. *in cap. cùm venerabilis, de censibus.* Et hoc Cathedraticum appellatur quandóque Synodaticum, vt *in cap. olim, de censib.* quia frequenter datur in Synodo, vt tenet gloss. *in summa* 10. *q.*1. Abb. *dict. cons.*8. *vers. Sed quamvis*, Petr. Greg. *in partit. iur. Canon. lib.*5. *cap.*2. *tit.*2. *de offic. iud. litt. M.* quod tamen hodie raro exercetur, vt iidem Auctores obseruant, & benè nouissimè de eisdem subuentionibus agens Filesacus *de sacra Episc. auctor. c.*18.

CAPVT XXIII.

De materiali Ecclesiarum Cathedralium, ac Minorum, & Monasteriorum Indiarum ædificatione, & reparatione, & quibus illæ expensis, & licentiis construi possint?

SVMMARIVM.

1 *Templa, & eorum ædificatio est res Deo gratissima.*
2 *Salomoni ob Templi ædificationem, quid fuerit à Deo promissum.*
3 *Templa ædificantes, tam Principes, quàm priuati, felices existunt.*
4 *Principum nulla maior gloria esse potest, quàm si Ecclesiis ædificandis, & reparandis intendant.*
5 *Templi in ædificatione, quam fecit Herodes Agrippa, quod miraculum contigerit.*
6 *Regum nostrorum pietas, & cura in Ecclesiis Indiarum ædificandis, & de earum numero ferè innumero.*
7 *Reges nostri semper agnouerunt se in Indiis teneri ad Ecclesiarum ædificationem, & schedulæ de hoc agentes.*
8 *Ecclesiis ædificandis, tam Cathedralibus, quàm Parochialibus, & Monasteriis, & earum expensis, quæ forma per schedulas Regias data fuerit.*
Eleemosyna nostrorum Regum pro iuuandis Ecclesiis

52 Consil.

52 *Concil. Trid.* sess.25. de regul. cap.3. *numerum Monialium præfigens, non excludit Moniales congruam sustentationem secum afferentes.*

53 *Monasterij Limani Monialium S. Catherinæ de Sena noua ædificatio, quibus ex causis permissa fuerit ab Audientia Limana.*

54 *Mortis periculum sæpè operatur, vt recedi possit ab ordinariis iuris regulis, & præceptis, & à petenda licentia, quæ aliàs ad aliquem actum requiritur.*

55 *Patronatus iuri fauere oportet, vt laici animosiùs piis operibus intendant, & alliciantur.*

56 *Monialium Conuentuum noua fundatio, licentia Regis non præcedente, etiam aliquibus schedulis prohibita reperitur, quæ referuntur.*

57 *Monalium Monasteriorum noua fundationes, vt in orphanotrophia, hospitalia, & alia pia publica opera conuertantur. Prorex Peruanus curare iubetur.*

58 *Monasteriorum nouorum ædificationi forma data à Clem. VIII. seruari etiam debet in Monasteriis Monialium.*

59 *Monasterio nondum plenè fundato, & perfecto non acquiritur ius patronatus ex eius fundatione procedens.*

1 TEmpla, † Templorúmque ædificatio res est Deo gratissima. Quod agnoscens Dauid Rex nefas esse existimauit se se in domo Cedrina habitare, Aram autem Dei in Tabernaculis linteis, manere, quare & Templum Domino construere
2 decreuit: & cùm hoc perfecisset † Salomon eius filius, dicitur *Regum* 3.*lib*.9. illud à Domino sanctificatum fuisse, ac promissum, se ibi semper corde, atque oculis adfuturum: *Sanctificaui domum hanc, quam ædificasti, vt coleretur nomen meum, ibi in sempiternum erunt oculi, & cor meum*; cuius loci meminit, plura etiam alia de huius pij operis commendatione adducens, &
3 † de felicitate, quam Deus Principibus, & priuatis, id exequentibus promittit, & concedit, Durand. *in ration. lib.*1. *cap.*7. *de Altar. consecrat. num.*27. D. Thom. *de regim. Princip. lib.* 2. *cap.*16. Bellarm. *de offic. Princip. lib.*3. Anastas. Germon. *lib.*1. *de sacror. immunit. num.*11. Et est videndus Valer. Maxim. ab eod. D. Thom. relatus, vbi plura exempla Gentilium ad idem adducit, & ex Christianis plurima alia congerit Beyerlinch. *in theatr. vitæ humanæ, tom.*6. *litt. R. pag.*50. *& seqq.* Cassan. *in Catal. glor. mund.*
4 *par* 5. *consid.*17. vbi † inquit; quod *etiam Principes temporales maiorem gloria honorificentiam, & excellentiam habere non possunt apud Creatorem, quàm Ecclesias contritas, atque concessas restaurare, nouasque ædificare*, Spino *in specul. testam. gloss.*3. *num.*5. Lusitaniæ eruditionis, & Iurisprudentiæ Princeps Acuña *in cap. pulchra* 18. *distinct.*86. *num.*4. Balth. Chauas. *de notis Christ. Religion. pag.*243. Ioseph. *lib.*5. *antiq. cap.* 16. quem refert Genebrard. *in Chron. ann.*4054. Et Matute *in prolap. Christ.*4. *ætate, cap* 5. §.3.
5 vbi narrat, quod † quando Herodes Agrippa anno sui Regni 18. Templum cœpit ædificare, permisit Deus, vt per octo integros annos, quibus illius extructio durauit, nunquàm interdiù plueri, ne ab opere cessaretur, sed noctu tantum id, quod ad fructus vberrimos colligendos sufficeret, & tradit alia ex Paul. Diacono, & Octauio Minutio nouissimus D. Fr. Gasp. Villaroël *in lib. Iud. pag.*242.491.*&* 735. vbi, quòd Romani ob Templorum curam orbis dominium consequuti fuerunt, & quòd qui vult à Deo auxilia, & felices in bellis successus, illi ædificet Templa, & in Templis donatia offerat.

Quæ virtus, & pietas † quantum in nostris 6
Regibus enituerit circa has Indiarum prouincias, latè dixi *sup. hoc lib. cap.* 4. vbi de Cathedralium fundatione, & erectione disserui, & earum numerum retuli, quod vix est, vt de aliis minoribus Ecclesiis, & Monasteriis virorum, ac Monialium, & Hospitalium, Collegiorum, Seminariorum, & orphanotrophiorum, facere possim, cùm vel in sola Noua-Hispania tot referantur à Torquemada *in Monarch. Indiana, lib.*19. *cap.*30. *&* 31. Quarum plures in totum ex Regiis largitionibus constructæ sunt; qui † semper hanc propriam suam 7
obligationem esse agnouerunt, vt constat ex insigni quadam sched. dat. Pintiæ 21. Martij ann.1550. ad Audientiam Limanam directa.

Sed posteà in prouinciis, in quibus Hispanorum Coloniæ florere, † & augeri cœperunt, ea 8
forma data fuit per sched. ann.1552. & alias successiuis temporibus conformiter expeditas, quæ habentur 1.*tom. impress. pag.*140. *cum multis seqq.* Vt pro Cathedralibus ex Regia gaza tertia pars sumptuum, & expensarum, quæ ad earum ædificationem faciendæ essent, exsolueretur. Tertiam Indi eiusdem Diœcesis contribuerent, & aliam tertiam Hispani, qui in eadem prouincia Indos commendatos haberent; inter quos Rex ipse iterùm pro his Indis, qui in Corona Regia positi, & commendati essent, connumeraretur. Atque etiam aliquid ab aliis Hispanis diuitibus ibidem commorantibus pro personarum, & facultatum modo pensitaretur, ita, vt quod hoc valuerit, ex Indorum parte detrahatur, & tantò minus ab illis præstetur. Pro parochialibus autem Hispanorum, nouenum & dimidium in decimarum diuisione fuit assignatum, vt patet ex quadam sched. dat. Talaueræ 13. Febr. 1541. *eod.* 1. *tom. pag.*112. Et pro Parochialibus Indorum, atque etiam pro Monasteriis in eorum oppidis faciendis, vbi oportere visum fuisset, vt id omne, quod opus esset, ex Commendis, & Commendatariis eorum deduceretur, dummodò quartam tributorum partem non excederet, vtque Indi suo labore, & industria easdem fundationes iuuarent, per sched. dat. Monzonij 2. August. ann. 1533. Et aliàs, quæ reperiuntur *d.* 1. *tom. pag.*139. *& in Ordinationibus Mexicanis* Licentiati de Puga *fol.*88. Et hoc vltra partem, quæ in erectionibus Cathedralium semper pro ipsarum fabrica reseruatur, & continuas, atque ingentes eleemosynas, quas iidem Reges nostri piissimi eisdem Ecclesiis, & Monasteriis ex duobus nouenis sibi reseruatis, & ex reditibus sedium vacantium, & multoties ex Regia gaza, & proprio patrimonio facere solent, præsertim in oleo pro lampadibus, & vino pro Missis celebrandis, & diætis, ac medicinis Religiosorum ægrotantium. In quo tot millia millium singulis annis expendunt, vt non facilè ad calculum redigi possint, vt alio loco trademus.

Quæ omnia quàm sint iuris communis regulis consentanea, nemo non videt, cùm eius disciplina doceamur; † pro eiusmodi Eccle- 9

siarum ædificatione, vbi propriam fabricam non habent, nec Episcopi, aut clerici ita abundant, vt eorum facultates tantis expensis sufficere possint, incolas, prouinciales, & parochianos, quamvis laici sint, ad id pro mensura facultatum teneri, cùm in ipsorum commodum, tales fabricæ cedant, & lex, vel consuetudo, quæ eos huic oneri subiicit, legitima sit, & omninò seruanda, vt constat ex cap. 1. & cap. de his 4. de Eccles. ædif. vel reparand. Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 7. gloss. in cap. quatuor 12. q. 2. l. 11. tit. 10. par. 1. vbi Gregor. Lop. omninò videndus, cum aliis, quæ latè, & magistraliter tradit Bald. cons. 102. vol. 1. Ripa respons. 26. num. 7. & seqq. & resp. 68. Capella Tholosana decis. 499. Aluar. Valasc. consult. 179. per totam, 2. par. Rebuff. cons. 135. per totum, Grassal. Regal. Franciæ lib. 2. cap. 6. Surd. cons. 62. lib. 1. Petr. Pech. in integr. tract. de repar. Eccles. Ioan. Gutier. alleg. 10. Zerola in prax. verb. Visitatio, dub. 9. Caualcan. decis. 22. num. 24. par. 2. Cened. in collect. 153. ad Decretal. Costa de rata q. 157. ex num. 9. & q. 203. ex n. 6. & de remediis subsidiariis, remed. 106. illat. 2. Auendañ. in cap. Prætor. 2. par. cap. 10. num. 29. Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. 2. par. cap. 16. de visit. ex num. 46. pag. 299. Eman. Roderic. in summa, 2. edit. tom. 1. verb. Immunitas, cap. 237. num. 1. Azor. instit. moral. 2. par. lib. 9. cap. 4. q. 10. Altamiranus de visitatione fol. 357. Petr. Gregor. lib. 2. syntag. cap. 1. num. 12. & lib. 15. cap. 12. num. 34. Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 18. fallent. 54. nume. 155. & seqq. & lib. 3. cap. 5. num. 34. Marta de iurisd. 4. par. centur. 2. casu 143. & 2. part. cap. 48. Et Camil. Borrel. qui alios plures adducit, in summ. decis. 1. par. tit. de sacrosanct. Eccles. fol. 5. & 6. ex num. 21. ad 30. Et Concil. Limense II. cap. 84. pag. 19. quod in nostris Indiis formam, & expensas ædificationis Templorum præscribit.

10 Qui benè aduertunt, † hanc obligationem etiam extendi ad ipsos Parochos & beneficiarios Ecclesiæ, de cuius constructione, vel ædificatione tractatur, si diuites sint. Et ad ædificationem, vel reparationem domus Episcopalis, aliarumuè rerum ad Episcopatum, prout talem, pertinentium, de quo etiam latiùs idem Borrel. cons. 4. Ioan. Garcia de expens. cap. 12. num. 69. & 73. Et Gizarel. decis. Neapol. 38.

11 Et hoc est, † quòd propriè fabricam Ecclesiæ vocamus, nempè ipsius opus, & ædificij structuram, cap. futuram 12. q. 1. cap. vlt. vbi Canonistæ, de testam. iuncto cap. fabrica, de consecrat. dist. 1. Et aliis traditis à Velasco d. consult. 179. num. 4. & 5. Rebuff. in l. fieri 235. §. fabros, vers. Fabrica, D. de verb. signif. Et D. Valençuela cons. 122. numer. 45. & sequentibus, num. 2. Quamvis aliàs ex communi loquendi vsu fabrica dicatur ius illud, quod Ecclesia habet ad percipiendos reditus aliquos ex bonis pro ornamentis, ædificiis, próque aliis diuino cultui necessariis, vt tradit Couarr. in d. cap. vltim. de testam. num. 4. Altamir. de visitatione, verb. Sed Episcopi, num. 14. Gregor. Lopez in l. 11. tit. 10. par. 1. gloss. 1. Zerola in praxi, 1. par. verb. Fabrica, §. vnic. pag. 159. Et Tusc. eod. verb. concl. 3.

Et quæ in dictarum Ecclesiarum ædificatione diximus, probanda quoque, & admittenda viden-
12 tur † in reparatione earundem, vel reædificatione, si fortè aliquo terræmotu, vel alio casu corruerint, vt probat textus in d. c. 1. & c. de his 4. de Eccles. ædif. ibi: De his, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quòd ad reparationem, & institutionem earum cogi debent, cap. quatuor 12. q. 2. cum aliis, quæ latè notant DD. suprà citati, præsertim Azor d. q. 7. Et nouissimè Martin. Mager. in tract. de aduocat. armata, c. 9. n. 617. &
seqq. pag. 392. Vbi † quòd reparatio, & ædificatio à 13
pari procedunt, & quòd reædificans idem ius consequitur, quod qui de nouo ædificauit. Quinimò & magis præcisum, ac fauorabile esse censetur labentia Templa reficere, quàm alia de nouo construere, cap. consuluit, de Iudæis, cum notatis à Pechio vbi sup. cap. 24.

Et in terminis patroni, qualis est Rex noster in Ecclesiis Cathedralibus, & aliis pluribus In-
diarum, Concil. Trident. d. sess. 21. cap. 7. † ibi: 14
Parochiales verò Ecclesias, etiam si iuris Patronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & prouentibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus: qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos, ex dictis Ecclesiis prouenientes, percipiunt, &c. Et Lambert. de iure patron. lib. 1. q. 6. art. 3. num. 14. Capella Tholosana decis. 500. vbi latè eius additio, & Molina Theolog. de iust. & iur. to. 1. tract. 2. disp. 144. §. & quoad fabricam, & §. quoad reliquas.

Ex quibus mihi semper valdè difficilis visa
est † sched. quædam Regia dat. Pintiæ 2. April. 15
ann. 1604. ad Audientiam Limanam directa, dum decidit, siue declarat, vt Rex tantùm in prima ædificatione contribuere teneatur, ibi: *Y es declaracion, que la contribucion que de nuestra hazienda se ha de hazer de la dicha tercia parte para el edificio de las dichas Iglesias, conforme à la cedula que para ello està dada, se ha de entender por la primera vez, y no mas, aunque acaezca que se caigan, ò las derriben, para alargarlas, ò mudarlas, si Nos auisados dello no proueyeremos otra cosa.* Nisi fortè hoc intelligamus virtute primæ licentiæ tali in casu, ex Regiis reditibus reædificationis sumptus fieri non posse, tum quia illa de prima vice intelligi debuit, l. boues, §. hoc sermone, de verb. signif. tum maximè, vt fraudibus & excessibus occurreretur, qui sub prætextu ruinarum in huiusmodi ædificiis fieri possent, vt ita mens nostrorum Regum non sit à se onus reparationis, seu reædificationis excutere, sed illud secundæ iussioni suæ sub pleniori informatione reseruari.

Pro quo facit, † quod in simili tradit Bald. in 16
margar. verb. Ciuitas, Bellinus cons. 1. idem Bald. per text. ibi in l. si vt proponis 2. num. 1. C. de nuptiis, Ias. in repet. legis quominus, D. de flumin. num. 189. Et alij, quos refert & sequitur Andr. Gail. lib. 2 obseru. 61. num. 4. vbi docent, quòd licentia, vel solemnitas requisita in actu faciendo, requiritur etiam in eo reparando, & reficiendo.
Hinc inferentes ad † ciuitatem, vel Ecclesiam 17
destructam, vt non possint reædificari sine noua licentia, & quòd sine ea restaurata non recuperent sua antiqua priuilegia, puta iurisdictionem, merum & mixtum imperium, exemptiones, aut immunitates.

Sed quando de licentiis dicere cœpimus,
operæpretium erit inquirere, † quæ, & quo- 18
tum licentiæ requirantur ad nouas Ecclesias, & Monasteria,

Monasteria, in his Indiarum partibus construenda, & ædificanda. Et quidem inspecto iure communi, si de Cathedralibus loquamur, Pontificis assensus necessarius est, vt latè dixi suprà *hoc lib. cap.4.* In aliis autem minoribus, & in Monasteriis Monachorum, aut Monialium ex Ordinibus iam approbatis, sola Ordinarij licentia sufficit, reseruato beneplacito, & confirmatione sedis Apostolicæ intra præfixi temporis curriculum impetranda, vt constat ex iuribus ita intelligendis in cap. omnes Basilicæ 16. *q.7. cap. obitum, dist. 61. cap. decretum* 10. *q.1. cap. cùm simus 9. q.3. cap. Monasteria, cap. de Monachis 18.q.2.cap. cùm venerabilis, de excep. cap. nullus,& cap.cura, de iure patron. cap.cùm dilectus,& cap.fin.de Relig. dom. cap. vnico,eod. tit.lib.6.* Clement.*cupientes, de pœnit.* Concil. Trid. *sess.25. de regular. cap.3.* ibi: *Nec de cætero similia loca, tam virorum, quàm mulierum erigantur sine Episcopi, in cuius Diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta,* Concil. Limens.II. *cap.34.* quod eandem licentiam Ordinarij, etiam in nostris Indiis, desiderat, iunctis aliis, quæ tradit Hostiens.*in summa, tit. de offic. Ordinar. §. sunt autem,* Eman. Roder. *1.tom. quæst. regul. q.63. art.1.* Cened. *Canon. quæst. q.26.* Anastas. Germon. *in assert. libert. Eccles. cap.8. fol.89.* Ægid. Benedictus *in l. ex hoc iure, D. de iust. & iure, 1.tom. cap.6.*
19 *num.26* vbi, † quòd nec in solo proprio potest ædificari Monasterium sine licentia Ordinarij, Selletus *in select. canon. c.90.* vbi benè aduertit, & decisum refert hanc licentiam dari debere ab ipso Episcopo, non autem ab eius Vicario generali absque speciali eius mandato, quia est de maioribus, D. Valençuela *consil.84. num.9.* Stephan. Gratian. *3.discept. cap.517. num.18.* Thom. Sanchez *2.tom. consil. moral. lib.6. cap. 9. dub.7. num.1.* Zerola *in prax. Episcop. verb. Monachi, num.1. & 2.* Piasec. *in ead. prax. 2. par. cap.3. num.47. pag.183.* Et plures alij, quos nouissimè refert idem D. Valençuela *consil.177.*
20 *num.4.* vbi, † quòd consensus Ordinarij requiritur regulariter, non solùm ad fundandum, verùm & ad quærendum ius patronatus piorum locorum, Aug. Barbos. *in remiss. & collectan. ad d. cap.3. Trid. & in Pastorali 2.par. alleg.263.* vbi, quòd Vicarius Episcopi non potest has licentias sine speciali eiusdem commissione concedere, Riccius *in decis. Curiæ Archiepiscop. Neap. par.1. decis.181. num.4. & par.2. decis.75.* Campanil. *in diuers. rubr.12. cap.13. concl.3.* Cochier *de iurisd. Ord. in exemp. par.1. q.36. & par.2. q.45. num.36.* Nouar. *in sing. concl.10.* vbi adducunt declarationem sacræ Congreg. Card. quæ
21 censuit in hæc verba: † *Monachi non possunt ædificare Monasterium in parochia, in qua id non habent, sine cognitione, & licentia Papæ,& prædicatur sic, quòd Episcopus dat assensum Monachis ædificandi Ecclesias, & Monasteria, reseruato beneplacito, assensu, & confirmatione sedis Apostolicæ impetranda intra tanti temporis curriculum.*

Et addit Zerola, quòd si practicatur hodie ille textus, qui videtur imponere censuras in con-
22 trafacientes. Verùm posteà † omnes Ordines Mendicantes impetrarunt priuilegia sedis Apostolicæ, vt liceret eis noua Monasteria fundare, etiam non obtenta, imò nec petita licentia Ordinariorum, quia multoties illam iniustè eis denegabant, & Franciscani de hoc habent speciales Bullas Greg. XIII. & Clem. VIII. In quibus auctoritate Apostolica conceditur Patriarchæ Valentino, vt hanc eis licentiam tribuere possit, vt refert Eman. Roder. *2.tom. quæst. regul. q.49. art.3. & tom.3. q.39. art. vlt.* vnde, vt ipse idem Auctor tradit, in eis non procedit dispositio Concilij, & possunt noua Monasteria erigere, etiam irrequisito, vel nolente Ordinario. Quod idem tradit Fr. Ioan. à Cruce *de statu Relig. lib.2. cap. 8.* Miranda *in Manuali Prælat. tom.1. q.33. art. 1.* Et Fr. Ioan. Baptista *in aduert. confess. Indorum, 2.part. fol.307. num.8.* vbi plura alia circa ædificationem nouorum Monasteriorum per plures articulos tradunt.

Et hinc natum fuit, † quòd licèt olim in sche- 23
dulis antiquis, quæ agunt de hac Monasteriorum in Indiis ædificatione, assensus Ordinarij desideretur, vt patet ex quadam Imperatoris Caroli V. dat. Barchin. 1. Maij ann. 1543. quæ habetur *in ordin. Mexican. fol 96.* ibi: *Las permitireis hazer con acuerdo del Obispo de Mexico*, & ex alia Pintiæ 23. Septembr. eiusdem ann. 1543. *1.tom. pag.142.* ibi: *Con parecer del Prelado que huuiere en el Obispado donde la quisieren hazer, lo que vieredes que conuiene al seruicio de Dios nuestro Señor, y bien de los naturales de essas partes, &c.* quod & repetitum fuit in alia Pintiæ 17. Martij ann. 1553. data ad petitionem Episcopi Mechoacanensis, & generaliter in antiquis Proregum instructionibus cauebatur, ibi: *Dareis orden como se hagan, pueblen, y edifiquen Monasterios, con acuerdo, y licencia del Diocesano, &c.* Postea tamen cùm dictæ Religiones de iure suo Regium Indiarum Senatum informassent, & dicta priuilegia præsentassent, expedita fuit altera schedula Pintiæ 9. Aprilis ann. 1557. *d. 1.tom. pag.143.* ad Proregem Nouæ-Hispaniæ directa, in qua Superiores reuocantur, vt etiam sine Ordinarij licentia dictas fundationes, vbi sibi oportere visum fuerit, admittere possit, his verbis: *Porque vos mando, que veais lo susodicho, y deis orden que se hagan Monasterios en essa tierra, en las partes, y lugares donde vieredes que conuiene, y ai mas falta de doctrina, sin que sea necessario acuerdo, è licencia del Diocesano, como por el dicho Capitulo suso incorporado se os manda. Por quanto sin interuenir lo susodicho, vos doi comission para que vos lo hagais, è proueais como vieredes conuenir, guardando en todo lo demas lo contenido en el dicho Capitulo, porque conforme à los priuilegios concedidos à las dichas Ordenes, no es necessario licencia del Diocesano para hazer los dichos Monasterios, &c.* Et licèt ab hac schedu- 24
la Nouæ-Hispaniæ Prælati supplicauerint, eam subreptitiam esse allegantes, & iura Episcopalia grauiter infringentem, nihilominus duabus sententiis conformibus seruari iussa fuit, vt patet ex sched. siue executoria dat. Matr. 9. August. ann. 1561. *d. 1.tom. pag.148.* vbi tota huius litis series ad longum refertur. Licèt † nunc 25
hæ Monasteriorum, aliorumque locorum regularium quorumcunque nouorum erigendi, seu instituendi, cœptorumque finiendi, facultates reuocatæ sint, & illa in posterum erigi prohibeantur, nisi seruatis his, quæ disponuntur per constit. Clem. VIII. & Greg. XV. & Trident. *d. cap.3.* ac cum licentia Ordinariorum, vt nouissimè disposuit D. N. PP. Vrbanus VIII. *in constit. 25. incip. Romanus Pontifex,* 18. August. 1624. cuius meminit Barbosa *ad d.cap.3. Concilij, num.36.*

Et

Et de cætero, quod ad nostras Indias attinet,
26 † quamplurimæ schedulæ expeditæ fuerunt, hoc totum negotium priuatiuè: & absolutè Proregibus, vel Gubernatoribus demandantes, qui Regiam personam in prouinciis Indiarum repræsentabant, quæ schedulæ reperiuntur *d. 1. tom. ex pag.* 154. Atque hoc iure pluribus annis vsi fuerunt, quousque cùm iam plures Ecclesiæ, & multò plura Religiosorum Monasteria in dictis prouinciis constructæ, ac constructa fuissent, & experientia ostenderet Proreges valdè faciles esse in concedendis licentiis ad earum ædificationem, & ex hoc plura damna, & inconuenientia in Rempublicam resultare, ipsásque Religiones populis nimis graues existere, de quorum bonis, & eleemosynis pascebantur, suique numerositate vilescere, vt aliàs dicitur in cap. 1. de priuileg. & prætereà multa bona, & prædia secularium acquirere; iuxta ea, quæ dixi suprà hoc *lib. cap.* 21. Cautum fuit, vt harum nouarum fundationum licentia, & facultas à Proregibus, & Gubernatoribus vllo modo dari non posset, sed vbi eas fieri necessitas, vel vtilitas alicuius prouinciæ, vrbis, vel oppidi postularet, ad Regium Indiarum Senatum cum informatione veritatis occurreretur, ibique causis maturè, & diligenter inspectis Regia Maiestas; super danda, vel deneganda dicta licentia consuleretur. Quod expressè patet ex sched. generali ad omnes Proreges, Gubernatores, & Cancellarias Indiarum scripta Matr. 19. Martij ann. 1593. recopilata *d. 1. tom. pag.* 151. quæ sic habet: *Como quiera que mi intencion, y deseo es, que en las prouincias de las nuestras Indias aya bastante numero de casas de Religion donde assistan, y esten los Religiosos que fueren necessarios para la predicacion del Euangelio, y enseñamiento, y doctrina de los naturales. Porque tambien es justo, y conueniente, que pues y à en las ciudades principales ay Conuentos bastantes para el cumplimiento de los dichos intentos, quando se ayan de fundar otros de aquellas mismas Ordenes, ò de otras, se nos auise primero. Mandamos à los nuestros Virreyes, Presidentes, Audiencias, Gouernadores den orden, en que assi se haga, y que sin preceder, y tener primero licencia nuestra no se funden, ni consientan fundar, pues se debe tener consideracion segun la calidad, y comodidad de los lugares, à que no se les ponga mas carga de la que pudieren lleuar.* Et post à subdit,
27 † quòd specialem relationem mittant de omnibus Monasteriis in qualibet Prouincia fundatis, & de bonis quæ possident, & de numero Religiosorum, qui in eis degunt. Quod idem distinctè etiam cauetur *in instructionibus Proregum Peruanorum, & Mexicanorum dict. 1. tom. pag.* 309. *&* 326. eo adiecto: *No permitais se haga cosa en contrario, ni se edifiquen nueuos Monasterios sin mi licencia, antes proueereis, que quando se huuiere de venir à pedir, sea con informacion de tan vrgente necessidad, y otras causas justas, que verosimilmente puedan mover mi animo, alomenos quedar mui informado para loque huuiere de proueer, embiando vuestro parecer, y de la Audiencia, con la dicha informacion.*

28 Et iuxta hunc nouum ordinem † innumeræ propè schedulæ expeditæ sunt, & quotidie expediuntur, Proreges, & Gubernatores, & Regales Audientias mulctantes, & punientes ob id, quòd tales licentias concesserunt, & Monasteria ita constructa demoliri iubentes; & præcipuè quædam dat. Matr. 12. Febr. ann. 1608. quæ hanc demolitionem cuiusdam Monasterij Recollectorum D. Mariæ de Mercede ciuitatis Limanæ fieri iubet, expensis D. Proregis Comitis Montis Regij, & Auditorum, qui ad id licentiam concesserant, non obstante, quòd in concessione illam clausulam apposuissent: *De que huuiessen de lleuar confirmacion de su Magestad, porque esta es cautela para obligar à que se les conceda.* Et per aliam Matr. 2. Decembr. ann. 1609. iniungitur Dom. Proregi Marchioni de Montesclaros, vt indagationem Monasteriorum Peruanorum prosequatur, & inuiolabiliter sched. 1593. obseruari faciat sub pœna demolitionis, *Pues por auerse acrecentado tantos, en partes donde no se podian sustentar sin daño de Indios, y Españoles, vería quan conueniente era que no se fundassen otros sin licencia.*

In alia quoque Matr. 14. Iunij ann. 1616. ad Proregem Peruanum Dom. Principem Squillacens. directa supponitur, † Archiepiscopum Limanum 29
Pontificium diploma recepisse pro reformatione omnium Monasteriorum, quæ octo Religiosos ad minus non haberent (de quo vide Quarant. *verb. Monasteria, pag. mihi* 432. Castill. *in tract. de elect. pag.* 502. Et August. Barbosa *in collect. ad d. cap. 3. Trid. num.* 21. *&* 22.) Et illius executionem suspendisse, Prælatis Religionum admonitis, vt numerum illum semper expleant. Quod approbatur, cæterùm in posterum ei præcipitur: *Tenga la mano, y no consienta, que sin licencia Real se funden nueuos Conuentos.*

Quæ quidem prohibitio eam (vt apparet) rationem exprimit, † quòd dicta Monasteria, vbi plura 30
sunt, Rempublicam grauant, & ex eleemosynis fidelium sustentari non possunt. Quam expressit etiam Concil. Trid. *dict. cap.* 3. Et Clemens VIII. *in sua const. de reformat. regul.* incip. *Nullus omninò*, §. 14. sub die 25. Iulij 1599. quam refert Quaranta vbi suprà *pag.* 421. Piasecius *in prax. Episcop. 2. par. cap.* 3. *num.* 47. mandans videlicet, vt in vnoquoque Conuentu Fratrum is tantùm deinceps constituatur, & in posterum retineatur numerus, qui ex redditibus illius propriis, vel ex communibus consuetis, vel etiam singulorum eleemosynis, aliisve quibuscunque obuentionibus in commune conferendis commodè possit sustentari. Reditus verò, & suprà dicta omnia in communi loco, ac tuto diligenter asseruentur.

Neque est cur cuiquam scrupulum † moueat, 31
quòd Rex noster Catholicus hanc prohibitionem statuat, & sibi soli eiusmodi licentias reseruet: nam licèt Anastas. Germ. *in assert. libert. Eccles. cap.* 8. Et alij, quos refert, & sequitur Dom. Valençuela *in monit. contra Venet. 2. par. ex num.* 35. Anton. Diana *de immunit. Eccles. tract. 2. resolut.* 128. in ea opinione sint, quòd Princeps secularis talem licentiam sibi reseruare non possit, quia id est contra libertatem Ecclesiasticam. Contrarium tamen verius, & receptius est, quia ratione gubernationis Politicæ, & Oeconomicæ, quam Princeps in suo Regno exercet, benè potest iubere, ne vlla Ecclesia, vllumuè Monasterium in terris sui dominij se inscio, & inconsulto de nouo fundetur, & in hoc à secularibus, & Ecclesiasticis obediendus est, vt tradit Capic. *decis. Neapol.* 132. *numer.* 6. Toro *in compend. decis. verb. Officiales, pag.* 370. *col.* 2.

col.2. in medio, Eman. Roder. *tom.1. quest. regul. q.23. art.7. & tom.2. q.49. art.3.* Zerola *d. prax. par.1. verb. Monachi, §.1. &* 2. Et hoc vt planum in nostris Regibus Hispaniæ supponit Nauarret. *in lib. de conseru. Monarch. cap.42.* inquiens: *Y pues en España no se pueden fundar nueuas Religiones, ni fabricar nueuos Conuentos sin licencia de su Magestad, passada por su Real Consejo, conuendria que quando se piden se mirasse con mucha atencion.*

32 Quod est adeò verum, † vt in Curiis Regni Rex noster rogatus sit, ne tales licentias sine ipsarum Curiarum assensu concedat. Quod eis promissum esse apparet in conditione 48. *de la concession del seruicio de millones*, *fol.*48. Et iuuatur

33 † *ex l. sacra 9. vers. Sciendum, D. de rerum diuis. & l. fin. D. vt in poss. legat.* vbi licentia Principis requiritur ad hoc, vt locus publicus sacer fieri possit, & text. *in cap. penult. & fin. de translat. Episcop. & in cap. vnico, de excess. Prelat. lib.6. & ex epist.*

34 † D. Bernard. 301. scripta, & missa ad Sanctiam Reginam Hispaniæ circa ædificationem Monasterij *de Tolanos*, ex qua constat, etiam tunc moris fuisse, vt similes licentiæ à Regibus peterentur, & concederentur.

Id quod vel ipsa vrbanitatis, & Iurisprudentiæ

35 ratio suadet, † cùm non sit iustum, nec decens, vt in locis Principum, eis ignaris, Monasteria fundentur, cùm & in terris priuatorum id prohi-

36 bitum reperiatur, & † solo cedere soleat quidquid in eo, ipso inuito, plantatur, seritur, vel inædificatur, *§. cùm in suo, Inst. de rerum diuis. l.2. C. de reiuindic. l.38. tit.28. par.3.* cum aliis, quæ vltra Scrib. ibidem, tradit Surd. *decis.*168. Osuald. *in comment. ad Donel. lib.4. cap.33.* Fachin. *lib.1. controuers. cap.55.* Ant. Fab. *de error. pragmat. decad.16. error.9.* Et Iacob. Cancer. *lib. 3. var. cap.6. num.2.* Quibus rationibus, his

37 diebus, obtentum fuit, † licentiam Regis per supremum eius Castellæ Senatum expeditam, desiderari, ad nouam fundationem Monasteriorum in locis Ordinum Militarium, non obstante, quòd per Consilium eorundem Ordinum Rex idem, tanquam Magister ipsorum, aliam facultatem concesserat. Nam hoc ad Regalia Principis per-

38 tinet, † quæ ab eodem, vbi tanquam Magister Ordinum procedit, exerceri non possunt, etsi in vnam personam vtraque dignitas concurrat, *ex l. tutorem, §. Lucius, D. de his quæ vt indignis.* Et traditis à Bald. *consil.*159. *lib.3, num.5.* Bart. Roman. Felin. & alij, quos refert Alexander Turamin. *in l. Princeps, num.*14. *D. de legib.* Vasconcell. *lib.3. diuers. argum. cap.1. num.*10. Sousa *de pactis, art.1. quest.3. à num.6.* Thoming. *libr.1. consil.32. numer. 29.* Schifordeg. ad Ant. Fab. *libr. 3. tractat.19. question.* 11. Phœbus *decis. Lusit.* 113. *numer.* 27. *tom.* 2. Gabriel. Pereira *decis.*58. *numer.*7. Griuellus *decis. Dolana* 82. Et Ego latiùs cæteris, pluribus aliis relatis, *in meo 1. tom. lib. 2. cap.20.*

39 Et respectu † Ecclesiarum, vel Conuentuum Indiarum longè magis sine difficultate procedit dicta Regis nostri facultas, cùm in eis habeat vniuersalem patronatum, tot iuribus, & præeminentiis munitum, vt eum reddant in his partibus veluti Legatum, aut saltem Delegatum summi Pontificis, vt dixi *sup. hoc*

40 *lib. cap.2. & 3.* Et adhuc specialiùs, † quia id à Rege Catholico apertè petitum in Bulla eiusdem patronatus, quam etiam ad litteram retuli *suprà cap.3.* ibi: *Quòd nulla Ecclesia, Monasteria, aut locus pius, tam in predictis iam acquisitis, quàm aliis acquirendis insulis, & locis absque eorundem Ferdinandi Regis, & Ioanna Regina, ac Regum Castella, & Legionis pro tempore existentium consensu erigi, aut fundari possint, &c.* Quamvis Pontifex in concessione solùm videatur concludere de Ecclesiis Cathedralibus, ibi: *Quod nullus in predictis acquisitis, & aliis acquirendis insulis, & locis maris, huiusmodi Ecclesias magnas, & locis prafati Regis importantibus, alias quàm Ferdinandi Regis, & Ioanne Regine, ac Regis Castella, & Legionis pro tempore existentis, expresso consensu construi, ædificari, & erigi facere possit.* Et idem securè docet Fr. Ioann. Baptista *in dictis aduertent. Confess. 2. par. fol.*307. *numer.*8. & *seqq.* inquiens, omnes schedulas Regias, & priuilegia per Reges nostros concessa Religiosis Indiarum, confirmata esse per Bullam Pauli IV. quam refert, & inde † subin- 41
ferens, quòd cùm expressè per Reges Castellæ sit præceptum, vt Religiosi possint ædificare domos, vbi fuerit necessarium de sola licentia ipsius Regis, sequitur posse ea facere, Episcopis irrequisitis, imò & contradicentibus, non secùs ac si hæc licentia Regis, ab ipso summo Pontifice, cuius vice fungitur, emanasse.

Sed est dubium, † an dicta prohibitio ex- 42
tendatur etiam ad fundationem Monasteriorum Monialium? De quo sæpè vidi dubitari, & præsertim cùm Limæ essem, in fundatione cuiusdam Conuentus Monialium Ordinis D. Dominici sub inuocatione D. Catherinæ de Sena; quam facere desiderabant duæ nobiles sorores D. Lucia, & D. Clara Guerra de la Daga: in eam omnes suas facultates, quæ satis opulentæ erant, applicantes, & prætereà ædificij sumptus largiter spondente Licentiat. Ioann. de Robles Presbytero valdè diuite, qui erat meus Compater, & sanctæ Inquisitionis Receptor generalis, Ecclesiæque Cathedralis Oeconomus, & dicti Conuentus Patronatum prætendebat.

Et pro parte sororum allegabatur, olim, à triginta, & ampliùs annis, licentiam dictæ fundationis datam fuisse cuidam nobili fœminæ dictæ Mariæ de Cœlis, quæ quamvis mortua fuisset, antequàm hoc pium opus exequi posset, ipsas tamen velle se in eius locum subrogari, & eadem licentia, siue rescripto vti, quod non tam personale, quàm reale, vel saltem casuale iudicari poterat, & debebat, nempè dictæ fundationi principaliter, vel ob pietatem & vtilitatem, quæ ex illo resultabant, concessum, ac proindè non cessasse per mortem impetrantis Sed eo vti posse † illos omnes, qui in eiusdem pij ope- 43
tis, voto impetrato, successerint, & eandem causam implere parati sint, quàm rescriptum, vel priuilegium inspexerit, vt probat textus *in l. forma, §. quamquam, ff. de censibus*, vbi gloss. *l.1. §. permittitur, D. de aqua quotid.* cum

cum latè traditis ab Alexand. *consil.86. lib.1.* Craueta *consil.590.* Et nouissimè Tusch. *litter. D. conclus.744. 747. & 748.* vbi adducit exemplum in rescripto concesso ad petitionem alicuius, de percipiendis fructibus in absentia propter studia, quia hoc dicitur causale, & non personale, & potest illius implementum petere quicunque illam causam habeat; & latè interpretari debet, vt per Ol-
44 drad. *cons.117. & consil.322. circa fin.* Et in † priuilegio concesso pro celebrandis Missis in aliquo loco, hoc enim tanquam reale, & causæ Missarum concessum, transit etiam ad emptores rei priuilegiatæ, vt per Feder. de Senis *consil.6. num.3.* Et in
45 † priuilegio quod datur feudo alicuius loci, hæc enim concessio, quia dirigitur magis ad feudum, quàm ad personam, est realis, & irreuocabilis, etiam si persona impetrantis decesserit, & ab illis, qui in ius illius feudi subintrant, peti poterit, vt per Bald. *cons.182. Casus talis, per tot. lib.5.* Et quem-
46 admodum † priuilegium, vel rescriptum concessum ex certa causa expressa, vel tacita, cessat cessante causa, ita durat, eadem causa durante, *cap. suggestum, de decimis, l. generaliter, C. de Episcop. & cler.* Abb. *in cap. cùm accessissent, de constitut. cap. cùm cessante, de appellat.* vbi DD. & Gironda *dict. tract. de priuileg. quæst 7. num.82.* iunctis aliis, quæ de vi, & potestate argumenti à contrariis, siue oppositis, tradit Euerard. *loco 75. pag.473.* Et in terminis Tiraq. *in tractat. de cessante causa, verb. Priuilegij.*

47 Secundò allegabatur, † omnes schedulas, quæ dictam prohibitionem fundationum nouorum Monasteriorum inducunt, de Monasteriis Fratrum loqui, vt ex ipsis apparet, non autem de Monialibus. Vnde cùm simus in odiosis, & stri-
48 ctis, non est extensio facienda, † nec masculinum concipit fœmininum, vt latè, & optimè resoluit Decius *cons.568. num.2.* Anton. Gabr. *lib.2. commun. opin. tit. de verbor. signif. conclus.6. num.26. & num.49.* Cened. *in pract. Canon. quæst.13. num.20.* Et Carolus Tapia, qui alios allegat, *in Auth. ingressi, verb. Sua, cap.1. num.*
49 *15. pag.365.* Et † benè probat, appellatione Monachorum venire Moniales in fauorabilibus, non verò in odiosis, quod longè certius est, vbi datur diuersa ratio in vno sexu, quàm in alio, vt
50 in nostro casu contingit. Nam † ratio prohibendi noua Monasteria virorum, ea est, vt suprà retulimus, quòd Rempublicam grauant, & de eleemosynis viuunt, atque adeò multoties alia aliis damnosa sunt, neque habent vnde se congruenter alere possint. Quæ ratio in Monasteriis Monialium non militat, quæ potiùs Reipublicæ vtilia sunt, cùm clausuram seruent, & ibi Deo gratissimè seruiant, & dotem sufficientem secum vnaquæque illarum ferat, ex qua se sustentare valeat, vltra communes reditus ipsius Conuentus, vnde nec de eleemosynis viuunt, nec populum grauare possunt, ac per consequens ratione prohibitionis in illis cessante, ipsa quoque prohibitio cessare debet, vt per Euerard. *loco 83.* Et latè Tiraq. *de cessant. caus. 1. part. num.130. cum mul-*
51 *tis seqq.* Vbi, † quòd ratio legis est mens, & medulla ipsius, & se habet, vt anima, & verbum sicut corpus, siue superficiei, & in illa consistit tota vis, substantia, & virtus intrinseca legis. Vnde sicut anima dominatur corpori, ita ratio verbis.

Denique pro eadem parte magis in terminis perpendebatur dispositio Concil. Trident. *sess.25. de regular. cap.3.* vbi verbis expressis docemur, † quòd in Fratrum, vel Monialium Monasteriis 52
is tantùm numerus constituatur, ac in posterum conseruetur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari. Et Doctores omnes resoluunt, eo numero expleto, aliam recipi non posse, quia id esset contra expressam prohibitionem Concilij. Hoc tamen limitari, si ea, quæ recipi desiderat, secum congruam dotem afferat, ex qua sustentari possit, tunc enim inquiunt, quod licèt verbis Concilij excludatur, mente tamen, & ratione non vtique, cùm hæc in victus defectu fundetur, quæ deficit in iis, quæ cum dote sufficienti ingrediuntur, vt videre est apud Nauarr. *de redit. Eccles. monit.62.* P. Suar. *de Relig. tract.3. lib.4. cap.9. num.17.* Reginald. *in prax. for. pœnitent. lib.23. n.194.* Et Aug. Barbosa *in remiss. ad d. cap. Concilij, num.4.*

Quæ rationes † satis efficaces visæ fuerunt Se- 53
natui Limensi, qui ea tempestate propter absentiam Proregis habenas gubernationis Peruani Regni moderabatur, præsertim cùm cernere hanc huius Monasterij constructionem ipsi Limanæ vrbi admodum vtilem, imò & necessariam esse, quæ illam enixis, & repetitis libellis probabat, & expostulabat, & vereri posse, ne cunctatio in Rege consulendo, & licentia ab eo impetranda, interposita, dictarum sororum, & presbyteri fundatoris piam intentionem refrigeraret. Quò casu
nouum non est, † vt propter moræ periculum 54
ab ordinarij iuris præceptis, & regulis excedatur, & priùs factum, deinde consultatio succedat, vt in simili disponitur *in l. si quis filio 6. §. hi autem, D. de iniusto rupto, l.1. §. final. D. de feriis, l. Diuus, in princ. D. de pet. hered. cap. baptizari*: vbi gloss. *dist.5. cap. Syracusani*, vbi Domin. & alij, *dist.28. cap. fin. vbi gloss. notab. de pœnit. & remiss.* text. optimus *in l.1. §. si quis riuos, D. de noui oper. nuntiat.* vbi notanter Alexand. & Ias. & alij *in l.1. D. de offic. eius*, Gregor. Lopez *in l.7. tit.32. par.3. verb. Derribarian*, & alia congerens Andr. Gaill. *lib.1. obseruat.16. num.9. & obseru.13. num.3.* Pat. Marquez in Gubern. Christiano, *lib.1. cap.10.* Et conducunt, quæ † latè con- 55
gerit D. Valençuela *cons.188. num.13. vol.2. de cura iuris Pontificij in eiusmodi piis operibus fauendis, & iure patronatus concedendo, & tuendo, ne laici à similibus fundationibus retrahantur.*

Cæterum his non obstantibus, supremus Indiarum Senatus, quamuis constructum Monasterium tolerari permiserit; Prætorij tamen Limani excessum, & contrauentionem Regiarum schedularum hac in parte notauit, & indicta mulcta compescuit.
Nimirum iudicans, † schedulas, quæ dictas nouas 56
Monasteriorum fundationes Rege inconsulto fieri prohibent, generaliter, & absolutè de omnibus loqui, atque ita, qui totum dicit, nihil excludere, *l. Iulianus 78. D. de legatis 3.* Giurba *in constit. Messan. cap.1. gloss.2. num.117.* D. Ioan. del Castillo *tom.7. controuers. cap.4. num.5.* Et Martin. Mager. *de aduocatia armata, cap.11. num 704.* Maximè cùm non desint aliquæ schedulæ quæ etiam in dicta prohibitione Monasteria Monialium comprehendi declarant, qualis est illa Matrit. 12. April. ann.1618. quæ dubitationi Proregis Peruani ita respondit: *La orden que de fundar Monasterios està dada, comprehende*

los de Monjas, porque habla con los lugares, y en ellos se entiende lo dispuesto.

Et rursus in quodam capite epistolæ Matrit. 28. Martij ann. 1610. ad Proregem Peruanum Dom. Principem Schillacensem scriptæ, in quo
57 cùm ageretur † de concedenda facultate, quam petebat Didacus de Miyuelo ad fundandum nouum Monasterium Monialium Carmelitarum Discalceatarum in eadem ciuitate Limensi, hoc Proregis prudentiæ remittitur, cæterùm statim hæc notanda verba subiiciuntur: *Y con esta ocasion me ha parecido encargaros, que auiendolo tratado con el Arçobispo, procureis por los medios que os pareciere mas conuenientes inclinar à las personas deuotas, que quisieren hazer semejantes fundaciones, à que las conuiertan en otras obras, que sean mas publicas, como son criança, y remedio de huerfanos, y donzellas sin remedio, Indios pobres, y hospitalidades, y otras cosas deste genero. Pues siendo essa Ciudad de tan corta vezindad, tengo entendido ai en ella tanto numero de Conuentos, que parece que esta parte es mayor que su todo. Y assi os bueluo à encargar, no concedais estas licencias, pues estan reseruadas à Mi, y al dicho mi Consejo de las Indias, adonde se terna la mano para que no se concedan.*

Et potuit etiam hæc pacificatio Monasteriorum Regularium, & Monialium à supremo Senatu fulciri ex his, quæ obseruant DD. circa † Bullam Clem. VIII. incip. *Quoniam ad institutum* 99. sub data Romæ 23. Iulij ann. 1603. nempè quòd in ea deciditur, quomodo locorum Ordinarij regularibus licentiam possint impartiri ad nouos Conuentus ædificandos, habere etiam locum circa erigenda Monasteria Monialium: debent enim eædem solemnitates seruari in illis ædificandis, sicut & in illis regularium, vt tradit Seller *in selectar. Canonicis, cap.* 90. *num.* 4 vbi testatur sic resolutum sub die 19. Decembr. ann. 1620. & August. Barbos. *in collect. nouiss. ad dict. cap.* 31. *Concil. num.* 31. *pag.* 127.

58 Notabis tamen † Monasterium, siue Regularium, siue Monialium propriè non dici, donec sit constructum, & absolutum, ex his, quæ fundat Hieron. Gonçales *ad regul.* 8. *Cancellaria, gl.* 5. §. 7. *à n.* 69. & gloss. 8. *n.* 5. & per consequens ante talem perfectionem, & ædificij absolutionem, non nasci, nec in esse deduci iura patronatus, quæ ratione fundationis solent concedi, *cap. ad hæc, de Religios. dom. cap. nemo, de consecrat. dist.* 1. Lambert. *de iure patron. lib.* 1. *art.* 9. *quæst.* 4. *princip.* & Dom. Valençuela *cons.* 577. *n.* 97. & 98.

CAPVT XXIV.

De origine, iurisdictione, & aliquibus specialibus Inquisitorum, qui in Nouo Orbe aduersus hæreticam prauitatem cognoscunt, & de eorum Commissariis, Familiaribus, & Ministris.

SVMMARIVM.

1 *Hæreses, & hæretici, protinus extirpari debent, & quare?*
2 *Religionum diuersitas in nulla Repub. tolerari debet.*
3 *Regum Catholicor. Ferdin. & Elisabeth zelus, & cura in instituenda suis in Regnis Inquisitione contra hæreticam prauitatem, extollitur.*
4 *Hispania, Dei gratia, Fidei puritate gaudet ob institutionem sanctæ Inquisitionis.*
5 *Inquisitionis sanctæ vtilitas à Mariana, Aluaro Gomezio, & aliis, grauibus verbis commendatur, quæ referuntur.*
6 *Hispania omnes nationes excellit in Fidei puritate, & hæreticorum punitione, & Auctores, qui hoc testantur.*
7 *Religionis cura prima esse debet in omni benè constituta Rep. & est regnorum fulcrum.*
8 *Inquisitionis sanctæ Officium, quando, & quomodo in Indiis induci cœperit?*
9 *Episcopi sunt Ordinarij Inquisitores sua Diœcesis, & qualiter olim hanc iurisdictionem in Indiis exercuerint?*
10 *Tribunalia sanctæ Inquisitionis, quæ, & quando in prouinciis Indiarum fuerint instituta?*
11 *Salaria Inquisitorum Indiarum quando, & qualiter ex Regiis arcis persoluenda sint?*
12 *Canonicatus vnius reditus in qualibet Cathedrali reseruari iussi sunt pro salariis Inquisitorum Indiarum, & Breue Apostolicum ad hoc à nostris Regibus impetratum, quod expenditur.*
13 *Inquisitores non possunt salaria sibi assignata propria auctoritate exigere, nec pro eorum exactione officiales Regios excommunicare.*
14 *Inquisitores possunt procedere contra omnes impedientes, vel turbantes eorum iurisdictionem, vel priuilegia, & immunitates sibi, & suis Ministris concessas.*
15 *Inquisitorum Indiarum priuilegia, & honores plures schedula enixè obseruari iubent, & eos, eorúmque Ministros sub Regia protectione recipiunt.*
16 *Inquisitionis, & Inquisitorum fauorem piè, & grauiter commendat sched. an.* 1603. *quæ refertur.*
17 *Inquisitorum, & Inquisitionis priuilegia, remissiuè.*
18 *Salaria Inquisitorum anticipata initio cuiuslibet tertij solui iubentur, & quare? licèt secus in aliis Ministris.*
19 *Alimenta initio cuiuslibet anni solui debent.*
20 *Inquisitores maxima puritas, & auctoritas decet, & nec mutuas pecunias, nec xeniola, quantumvis perua, recipere possunt.*
21 *Inquisitor decedens recepto salarij tertio, eo tamen non impleto, an pro rata illud reddere debeat? & lis de facto contingens.*
22 L. 1. §. Diuus, de var. cognit. l. diem functo, de offic. assess. & *similes explicantur.*
23 *Salarium totius anni deberi officiali, qui eo cœpto, & necdum finito, decessit, affirmant plures, sed plurimi negant, quorum opinio praxi recipitur, & quare?*
24 *Reges cum suis officialibus quid pacisci videantur in salariorum assignatione, & solutione?*

nis, quàm ex causa, vel Tribunali, quod repræsentatur.

70 *Inquisitorum iurisdictio in causis Familiarium ratione fori, quod sortiuntur, an sit censenda Ecclesiastica, & Apostolica, vel secularis, & Regalis?*

71 Cap. 25. concordiæ ann. 1610. *ponderatur, & explicatur.*

72 *Cùm dictio* vbi *ponitur inter personas, eas æquè principaliter coniungit.*

73 *Inquisitores cur stare noluerint declarationi Regiæ super loco, & forma, qua cum Auditoribus concurrere debebant ad competentias decidendas, & quæ tandem data fuerit?*

74 *Competentiæ iurisdictionis cum Inquisitione qualiter in Regnis Hispaniæ terminentur, & qui agant de materia competentiarum?*

75 *Familiares, vt gaudeant priuilegio fori sanctæ Inquisitionis, quid probare debeant? & an eo gaudeant delinquendo in officiis per omissionem? remissiuè.*

76 *Familiares sancti Officij impunè possunt arma portare.*

77 *Inquisitores possunt habere familiam armatam, & quare, & quid de eorum Ministris?*

78 *Inquisitores Hispaniæ lucrantur fructus suarum prabendarum, etiam si in eis non resideant, & quid obseruetur in Ecclesiis Indiarum?*

79 *Cruciatæ sanctæ Commissarij, & alij Ministri non habentur pro residentibus.*

80 *Inquisitores Indiarum possunt cognoscere contra hæreticos ibidem repertos, quamuis in Hispania, vel alibi crimen commiserint.*

81 *Hæretici vbicunque comprehensi fuerint, ibi puniri possunt, & quare?*

82 *Hæreticus in hæresi perseuerans, quotidie idem delictum patrat.*

83 *Fur cum re furata apprehensus in aliquo loco, an debeat remitti ad alium, in quo furtum commisit?*

84 *Hæretici fugitiui bona si in aliquo loco reperiantur, vbi nec delictum commisit, nec originem habet, an Inquisitores illius loci possint contra ea, absque alia citatione, vel remissione, procedere.*

85 *Bona hæreticorum à die patrati criminis in commissum cecidisse videntur.*

86 *Hæreticus contumaciter absens absq; alia probatione pro hæretico condemnari potest.*

1 HÆresis, † & hæreticorum natura talis est; vt nisi protinùs, ac nasci cœperit, & penitus euellatur, non Religionem tantùm, verùm & statum ipsum Politicum funditùs euertat, ac perdat, vt benè aduertit, & pluribus exemplis ostendit, & prosequitur Lud. à Paramo *in tractat. de origine, & progress. Inquisit. lib. 2. tit. 3. cap. 7.* Vnde † explodendi sunt illi, qui disputant, an in benè constituta Republica tolerari possit diuersitas Religionum, de quo per Bodin. *lib. 3. de Repub. cap. 7.* Danæum *lib. 3. Eth. Christianæ, cap. 7.* Iust. Lipsi. *lib. 4. Polit. quæst. cent. 1. in fine*, Maget. *de aduocat. armata, cap. 16. num. 593.*

Et valdè ab omnibus commendatur, & inter plura alia, quæ gesserunt egregia facinora,
3 extollitur zelus, & studium † Regum Catholicorum Ferdinandi, & Elisabeth in creanda, & constituenda in Regnis Castellæ & Legionis, ac postmodùm in aliis sibi subiectis, generali aduersus hæreticalem perfidiam, & apostasiam inquisitione, & iurisdictione ann. 1479. ex qua tot, ac tales effectus sequuti sunt, vt à pluribus, & grauissimis Scriptoribus summis vbique laudibus commendentur, & † huic institutioni, Fi- 4
dei puritas, quâ Dei benignitate hodie Hispania gaudet, inter aliarum nationum impios, & impudentes errores, siue horrores, meritò tribuatur, vt constabit ex eodem Paramo *d. lib. 2. tit. 2. c. 2. & seqq.* Ioan. Mariana *histor. Hispan. lib. 24. c. 17. per tot.* vbi ita eleganter concludit: *Ab † hoc* 5
initio res in hanc auctoritatem creuit, atque potestatem, qua nulla prauis hominibus toto Orbe Christiano formidabilior est; Reip. vniuersæ maiori commodo, præsens remedium aduersus impendentia mala, quibus aliæ prouinciæ exagitantur, cœlo datum. Nam humano consilio aduersus tanta pericula satis caueri non potuit, & Aluar. Gomezius de rebus gest. Card. Fr. Francisc. Ximenez, ibi: *Huius præclari, & sacri Magistratus, cùm statim Hispania vtilitatem maximam sensit contra iudaizantes, tùm verò his calamitosis temporibus contra tot sectarum pestem experti sumus incomparabilem, & nunquam satis pro merito æstimandam.*

Idem agnoscit Marinæus Siculus *de rebus Hisp. lib. 5. c. de Hisp. sobriet.* vbi hac de causa † 6
nullam nationem Hispana Christianiorem reperiri inquit, Vasæus *lib. 1. Chron. Hisp. cap. 9.* vbi semper fuisse Hispaniam Christianæ Religionis obseruantissimam tradit, & hæreticis infestissimam, Odofredus *in l. 2. C. de hæretic.* vbi ita notabiliter inquit: *Puniuntur suspecti hæreseos in Religiosissimis Hispaniæ Regnis, vel hoc maximè hac tempestate triumphantibus, & singulari laude dignis, quòd nulla non solùm planè hæresis, verùm ne suspicio quidem nota digna, vel momentò manet.*

Et latè idem ex nostris prosequuntur, de origine Hispaniæ Inquisitionis plura tradentes, Zurita *1. lib. ann. cap. 49.* Illescas *in hist. Pontif. 2. parte, lib. 6. cap. 8.* Alphons. Carrillus *in annal. lib. 5. ann. 1478.* Simanc. *in Cathol. inst. titul. 3. num. 3. & 14.* Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap. 81.* Valdesius *de dignit. Reg. Hispan. cap. 20. à num. 19.* Dom. Lopez Madera *in Monarch. Hisp. c. 6. fol. 46. & cap. 12. à num. 3.* D. Ioan. Vela *de delict. cap. 14. à num. 18.* Fr. Ioan. à Salazar *in Polit. Hispan. proposit. 3.* Nauarretus *de conseru. Monarch. discurs. 7.* tetigi Ego *1. tom. de Indiar. iure, lib. 2. cap. 25. num. 13.* & prosequitur Dom. Franc. Torreblanca *de Magia, lib. 3. cap. 2.*

Quæ cura cùm pari studio semper ab eisdem Regibus Catholicis, & ab eorum successoribus continuata fuerit, vt huic pestilenti morbo maturè, & opportunè † succurrerent, 7
agnoscentibus nimirum Religionis causam primam esse debere in omni benè fundata Republica, & eius defensionem esse solidissimum Imperij fulcrum, & fundamentum, vt egregiè considerat Torreblanca *vbi suprà* & Magerus *de aduocatia armata, cap. 5. num. 145. pag. 126.* simul atque has Indiarum prouincias Dei gratia ab eisdem lustratas, eiusdem Dei Fide, cultu, & Religione illustrare cœperunt, Episcopis † primùm in eis creatis, per Cardinalem 8

Toletanum Inquisitorem generalem commiserunt, vt contra hæreticos, & apostatas, si qui
9 fortè ibidem reperirentur, † non solùm ordinaria auctoritate procederent, cuius est oues sibi commissas custodire, Ezech. *cap.* 54. *cap. pen. de reg. iuris.* Verùm etiam delegata, si id fortè oportere censuissent, vt refert Ant. de Herrera *in hist. gener. Indiar. lib.* 2. *decad.* 2. *cap.* 16. & Ioan. Matienz. *in tract. M. S. de moderat. Reg. Perù,* 2. *part. cap.* 26. qui ostendit, ad sua vsque tempora Episcopos hanc iurisdictionem exercuisse, & sicubi ad Regias Cancellarias per viam violentiæ ex illorum sententiis recurreretur, dicere solitus fuisse, se tanquam Inquisitores in illis processisse, vt sic illud remedium eluderent.

Quousque rebus harum Indiarum magis compositis, & pluribus Hispanorum coloniis in eas deductis, necessarium visum fuit, propria
10 † sanctæ Inquisitionis Tribunalia in illis eligere, adinstar eorum, quæ in Hispania florebant provt tandem ad effectum perduxit Illustriss. Cardinalis Didacus Espinosa, Inquisitor generalis, ac supremi Castellæ Senatus Præses ann. 1571. Duo erigens, vnum in vrbe Limana, siue Regum, quæ Peruani Regni caput, & emporium habetur. Alterum in Mexicana, quæ totius Nouæ-Hispaniæ Metropolis est, de quibus, eorúmque effectibus, & progressibus, luculentam narrationem facit Paramus vbi *sup. d. lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 21. *per totum,* Herrera *in descript. Ind.* quam post decadem 4. *apposuit, pag.* 84. vbi disertè harum erectionum causas, & vtilitates enarrat, Fr. Ioan. Torquem. *in Monarch. Ind. lib.* 5. *cap.* 24 *& lib.* 19. *cap.* 28. *&* 29. Fr. Anton. Remesal. *in hist. Guatemalensi, lib.* 2. *c.* 2. *§.* 1. Et posteà ob distantiam prouinciarum, quæ dictum sanctum ministerium minus aptè, & exactè exerceri permittebat, creatum fuit aliud tertium Tribunal in vrbe, quæ vocatur *Cartagena de las Indias,* & illarum veluti collum habetur, hodiéque muris cincta, & sumptuosis ædificiis illustrata, magnóque incolarum, & mercatorum numero referta conspicitur. Quæ erectio facta fuit D. Philippo III. regnante, & Inquisitorem generalem agente Illustriss. Cardinali, & Archiepiscopo Toletano Dom. D. Bernardo de Roxas Sandoualio anno 1610. vt constat ex schedulis ad id expeditis Vallisoleti 8. Martij eiusdem anni. Et de erectione Limanæ, & Mexicanæ Inquisitionis extant Regales Prouisiones D. Philipp. II. dat. Matrit. 16. August. ann. 1570. *tom.* 1. *impress. pag.* 45. *& seqq.* in quibus grauiter, & eleganter recensentur causæ, quæ ad hæc Tribunalia erigenda Reges nostros mouerunt, & quibus illa Ministris constare debeant. Et idem repetitur in quadam relatione, quæ habetur *eodem tom. pag.* 29. vbi distractus vtriusque Inquisitionis graphicè designatur.

11 Et † salaria, quæ dictis Ministris ex Regiis arcis solui iubentur, vbi ex pœnis, & pœnitentiis, aliísque confiscationibus illa quantitas corrogata non fuerit, quæ ad talem solutionem sufficiat, de quo singulis annis relationem authenticam, & iuratam edere debent per sch. specialiter de hoc agentem *dict.* 1. *tom. pag.* 46. Quam cùm Limani Inquisitores reddere detrectassent, tandem ad id compulsi sunt per alias sched. ann. 1620. & 1636. in quibus relationis forma præscribitur. Idque ea ratione, quòd oportere visum fuerit Regium fiscum tot bellis, & ingruentibus negotiis exhaustum, ab hac præstatione releuare.

Quod etiam in causa fuit, † vt in vnaquaque 12
ex Cathedralibus Indiarum Ecclesiis, quæ sufficienti Præbendariorum numero polleret, vnus Canonicatus supprimeretur, eiúsque reditus pro salariis, sumptibúsque, & expensis eorundem Tribunalium deseruiret, ita vt tanto minus à Regiis Officialibus præberetur, quantò dictarũ præbendarum reditus constitissent. Ad quod nouissimè impetratum fuit Breue Apostolicum S. D. N. Vrbani VIII. quod ob Fidei fauorem, & nostri Regis supplicationem se id concedere exprimit. Eiúsque executio antiquioribus cuiuslibet Tribunalis Inquisitoribus commissa fuit, & iam in praxim ferè vbique deducta est. Vnde parum deinceps erit, quod horum salariorum ratione fiscus expendat.

Circa quæ illud notandum est, per alias sch.
Matr. 17. Iulij ann. 1572. cautum esse, † ne Inqui- 13
sitores propria auctoritate salaria à Regiis Officialibus exigant, sed mediante Proregis, vel Gubernatoris interuentione, quem nos Regiarum facultatum administratio fuerit. Et vt nullo modo sub hoc prætextu contra ipsos Officiales Regios per excommunicationem, & viam inquisitionis procedant.

Quamuis in aliis certum sit, † quòd proce- 14
dendi ius habeant contra omnes, qui eorum iurisdictionem turbant, vel impediunt, vel libertates, immunitates, ac priuilegia sibi, & suis Familiaribus, cæterisque Ministris concessa obseruare recusant, vt constat ex latè traditis à Narbona *in l.* 20. *gloss.* 22. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Diana 4. *part. resol. moral.* 65. *&* 104. cum aliis, & ex his, quæ in simili de Ministris Cruciatæ loquens tradit Gabr. Pereira *de manu Regia, lib.* 1. *tit.* 1. *sect.* 2.
cap. 8. *n.* 2. *&* 3. Et insinuant † plures schedulæ 15
Regiæ, quæ dicta priuilegia recensent, & eorum obseruationem enixè iniungunt Proregibus, Regalibus Audientiis, cæterisque Indiarum Magistratibus, quæ habentur *d.* 1. *tom. ex pag.* 45. *&* 57. & ponunt eosdem Inquisitores & Ministros, ab bona eorum, sub Regia tuitione, his verbis: *I porque los dichos Inquisidores, Oficiales, y Ministros que agora son, y fueren de aqui adelante, puedan mas libremente hazer, y exercer el dicho santo Oficio, ponemos à ellos, y à sus Familiares, con todos sus bienes y haziendas so nuestro amparo, saluaguardia, y defendimiento Real, en tal manera, que ninguno por via directa, ni indirecta sea osado de lo perturbar, damnificar, ni fazer, ni permitir que les sea hecho daño, ò desaguisado alguno, so las penas en que caen, è incurren los quebrantadores dela saluaguardia, y seguro de su Rei, y Señor natural; y esta es nuestra voluntad, y de lo contrario nos tenemos por mui desseruido.*

Sed est valdè notabilis, & digna, quæ
hic ad litteram inseratur † illa anno 1603. 16
ad Mexicanum Proregem Dom. Marchionem Montisclarium directa, quæ etiam ad Peruanum Dom. Comitem de Monterei sub eodem tenore transmissa fuit, cuius hæc sunt verba: *El Rei, Marques de Montesclaros, Pariente, &c. Mi Virrei, Gouernador, y Capitan general de las Prouincias del Pirù, ò à la persona, ò personas à cuyo cargo fuere*

fuere el gouierno dellas, yà sabreis lo mucho que Dios nuestro Señor es seruido, y nuestra santa Fè Catolica ensalçada por el santo Oficio de la Inquisicion, y de quanto beneficio ha sido à la vniuersal Iglesia, à mis Reinos, y señorios, y naturales dellos, despues que los señores Reyes Catolicos de gloriosa memoria mis rebisabuelos lo pusieron, y plantaron en ellos, con que se han limpiado de infinidad de hereges, que à ellos han venido, con el castigo que se les ha dado en tantos, tan grandes, è insignes Autos de Inquisicion, como se han celebrado, que les ha causado gran temor, y confusion, y à los Catolicos singular gozo, quietud y consuelo, de que como veis por carecer desta gracia otros Reinos han padecido, y padecen grandes disturbios, inquietudes, y desassossiegos, de que damos muchas gracias à nuestro Señor, que ansi lo ha e. caminado, haziendo tan gran bien à estos: y assi por todo esto, como por auermelo encomendado afectuosamente el Rey mi señor, y padre, que estè en el cielo, como porque yo lo estimo por deuocion y aficion que le tengo, y la obligacion que à todos los Oficiales corre de mirar por èl, que sea amparado, defendido, y honrado, mayormente en estos tiempos, que tanta necess.d.d ay, y ser vna de las mas principales cosas que se os pueden encomendar de mi estado Real, os encargo mucho, que assi a los venerables Inquisidores Apostolicos de essas prouincias, como a todos los otros Oficiales Familiares, y Ministros del dicho santo Oficio les honreis, y fauorezcais, dandoles de nuestra parte todo el fauor y ayuda que os pidieren, y fuere necessario, guardandoles, y haziendoles guardar todos los priuilegios, exenciones, y libertades que les estan concedidas, ansi por Derecho, Concordias, y Cedulas Reales, como de vso y costumbre, y en otra qualquier manera: desuerte, que el dicho santo Oficio se vse y exerça con la libertad, y autoridad que siempre ha tenido, y Yo deseo tenga, y no hagais, ni permitais que se haga otra cosa en manera alguna, que demas que cumplireis con lo que sois obligado, como Catolico Christiano, y con el cargo que teneis en essas prouincias, y que à vuestro exemplo haràn otros lo mesmo, me tendrè de vos por mui seruido, y à lo contrario no tengo de dar lugar. Dada en Valladolid à diez y ocho de Agosto de mil y seiscientos y tres. Yo el Rey. Por mandado del Rey nuestro

17 *señor, Iuan de Ibarra.* Et de his priuilegiis, † & aliis pluribus prærogatiuis Inquisitorum latè vltra alios agit Narbona *in d. l.20. per totam*, Tiber. Decian. 1. *tom. crim. lib.4.c.26.n.4. & lib. 5.c.22. & 23.* Roxas *in tract. de priuileg. Inquisit.* Paramus *lib.2. & 3. per tot.* Bobad. *in Polit lib.2. c.17.n.72. & 107. & 114.* nouissimè Diana *d. 4. part. tract.7. & 8.*

18 Habent autem † salaria dictorum Inquisitorum illud priuilegium, quod licèt aliis Ministris non nisi post lapsum cuiuslibet tertij solui debeant, vt disponitur per sched. ann.1590. & alias, quæ referuntur *2.tom.pag.313. & seqq* illis autem solui iubentur initio tertij, vt decidunt schedulæ eis datæ tempore, quo Inquisitiones creatæ sunt. & illæ ann. 1572. cum Prorege Peruano Dom D. Francisc. à Toleto & Limanis Inquisitoribus loquentes, ibi: *Y que las libranças se hagan al principio delos tercios del año*; nimirùm quia hæc salaria, quasi in alimen-

19 ta eorum dari videntur, † quæ eam naturam habent, vt initio anni solui debeant, *l. 2. l. in singulos, l. filia mea, D. de ann. legat. l. habitationem, & l. legati, D. de vsufr. legat.* cum pluribus aliis, quæ post Socinum, Symon de prætis, & Caualcan. allegat Petr. Surd. *de aliment. tit.4.q. 17. per tot.* Mier. *de maiorat.4.par.q.28.num.19.* Vincent. de Franch. *decis. Neapol. 155. n.1.* & de Valençuela *cons. 197. n.47* vbi de communi omnium Regnorum praxi testantur, & Mastrill. de salario loquens, *de Magistrat. lib.1. cap.21. num.16.*

Necnon etiam ne tales Ministri mendicare cogantur, † vel mutuas pecunias à Prouincialibus accipere, cùm eos valdè austeros, incorruptos, & vitæ sanctimoniæ præditos esse deceat, vt dictæ schedulæ exigunt, & obseruant latè Eimericus *in direct. Inquisit.3. part. q.16. & 130.* vbi Peña eius Additionator, gloss. *in Clem. nolentes, de haret.* Simanc. *in Enchirid. tit.12.* Mosconius *lib. 1. de Maiest. Eccles. 1. par. cap. 11.* D. Valençuela *cons.195. n.39. fol.601.* Vbi hinc infert, cur in Inquisitoribus maior ætas, quam in Episcopis requiratur, & Bobadilla *d. lib. 2. cap.11.* vbi inquit prohibitos esse quælibet dona etiam esculenta, & poculenta suorum officiorum ratione recipere, sub pœna dupli, excommunicationis, & restitutionis, ac priuationis officij, & decem mille merapetinorum, vt scribit Simanc. *dict. tract. de Cathol. inst. tit. 44. num.45. & seqq. fol.162. & tit. 41. num. 37. fol. 192.* Anelatens. *de haretic. quæstione 8. & 9.* Azeued. *in l. 1. num. 18. tit.6. lib. 3.* Recop. & nouissimè Diana *d. tract. 8. resol. 8. pag. mihi 390.* 20

Vnde his diebus † orta fuit dubitatio in causa hæredum DD. Francisci de Albornoz Bazan Inquisitoris Mexicani, qui in fata concesserat, an tenerentur restituere salarium cuiusdam tertij, quod in ipsius initio, iuxta dictas schedulas, acceperat, cùm proximè à receptione, & antequàm illud ratione officij, vel seruitij præstiti, vindicare posset, decessisset. Et non teneri dicendum videbatur, † ex *l. 1. §. Diuus*, vbi Bart. & alij, *D. de var. & extraord. cognit. l. diem functo*, vbi idem Bart. *D. de off. assess.* & latiùs Ias. & Alex. *ibid. n.13.* qui ad idem expendit *l. matriculam, C. de agent. in reb. l. si quis in sacris, C. de prox. sacr. scrin. & l.1. C. de Princip. lib.12.* Quibus probatur † salarium aduocati, vel iudicis, aut alterius officialis, necdum finito tertio, pro quo solui iubetur, decedentis, ei deberi, perinde ac si toto tempore deseruierit, cùm per eum non steterit, quominus ad finem vsque temporis suas operas expleuisset. Pro qua opinione, vltra alios antiquiores, plura etiam considerant Oroscius *in ead. l. diem functo, n.6. & 7.* facit *l. 9. tit.8. par.5.* & ibi gloss. *verb. E los otros*, & latè tradita è Corseto, Capicio, Surdo, Tuscho, Azeuedo, Morla, & aliis, quos refert Mastrill. de Magistr. *d. lib.1. c.21. n.48. & seqq.* & Georg. Cabedus, omninò videndus, *decis. Lusit.8. n.8. & seqq.* 21 22 23

Sed contrariam, vt ipse inquit, *n. 9. & 11.* Fulgos. Butricar. Salicet. Bertrand. & communis praxis obseruat, pro qua stat *l.2. tit.. part.3.* vbi Gregor. *gloss.2.* Quia † Reges cum suis Ministris, & Magistratibus ex Regni consuetudine conuenire videntur, vt salarium pro operis, & industriæ, quam nauant, præmio, & compensatione succedat, ac proinde nonnisi pro rata temporis, quo seruierunt, mercedè consequi possint, 24

25 † qua conuentione expressa, vel tacita interueniente, cessat *reg. d. l. diem functo, & l. qui operas, & similium, D. locati*, vt idem Bart. ibidem obseruat, & idem tradit Ioan. de Platea *in d. l. si quis in sacris, & in l. vnica, C. si post creationem, lib. 10.* Bobadilla *in Polit. lib. 1. c. 2. n. 23.* ibi: *No se debe à el salario por entero, como tampoco se debe a los herederos del muerto antes del año, porque ni el derecho comun, ni la lei de la partida que se lo daban, se practica, ni se paga mas de la rata*: quod etiam, aliis relatis, tradit Mastrill. *d. cap. 21. n. 51.* vbi post appositam, & pluribus confirmatam doctrinam Bart. *in d. l. diem functo*, subdit: *Hoc tamen non seruatur hodie in Regno, nec in pluribus locis*, & idem testatur Flor. Diaz de Mena *in pract. lib. 1. q. 8. num. 27.* & nos *infrà lib. 4. cap. 4.*

26 Cognoscunt autem † Indiarum Inquisitores priuatiuè de omnibus causis ciuilibus, & criminalibus, de quibus cognoscere solent, & possunt alij Inquisitores per Hispaniam, & Italiam deputati, prout sunt hæresis, apostasiæ, blasphemiæ hæreticalis, maleficorum, incantationum, superstitionum, & aliarum, quæ sigillatim referuntur per text. & DD. *in c. abolendam, & cap. inquisitionis, & per tit. de haret. in antb. & in 6.* & latè per Simancas, Peñam, Villadieg. Zanchin. Eimeric. Roxas, & innumeros alios, qui de hæreticis, & Inquisitoribus scripserunt, Zerola *in praxi, 2. part. verb. Inquisitores fol. 55.* Ceuall. *2. par. comm. q. 897. num. 284.* Rodrig. *de ann. redit. lib. 1. q. 17. num. 75.* Narbona *in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recop. gloss. 10. per totam*, Galganet. *de iure publico, lib. 3. tit. 111. n. 9. & seqq.* Iul. Clarus *§. hæresis*, Tiber. Decian. *1. tom. crimin. lib. 2. cap. 22. num. 16.* Bobad. *in Polit. d. lib. 2. c. 17. num. 70. & seqq. & num. 152.* Farin. *in tract. de haret. ferè per totum*, Salced. *in addit. ad prax.* Bernard. Diaz *cap. 102.* Isidor. Moscon. *de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 11.* D. Ioseph Vela *in cap. 1. de off. Ordin. 1. par. ex num. 76. ad 78.* vbi qualiter de sortilegiis cognoscant, & in Regno Aragoniæ, Valentiæ, & Lusitaniæ etiam de crimine sodomiæ, & nouissimè D. Francisc. Torreblanca *de iure spirit. lib. 15. cap. 1. 2. & seqq.* & per totum illum librum, & Diana *d. tr. 7. & 8.*

27 Et excepto † quòd contra personas Indorum, etiam si delicta commisisse probati fuerint, quæ aliàs ad ipsos Inquisitores spectarent, cognoscere prohibiti sunt, propter illorum ruditatem, & incapacitatem, & quòd adhùc in Fide, & Religione Christiana sufficienter instructi non sint, vt in eorum instructionibus cauetur, & in epistolis missis ad Peruanum Proregem Dom. D. Franc. à Toleto, quæ extant *in 1. tom. pag. 49.* & repetuntur *in 2. pag. 75.* & notant Anton. de Herrera *in descript. Indiar. pag. 84.* Quorum †
28 delictorum cognitio, si hæresim, vel apostasiam sapiant, Episcopis reseruatur, sin verò maleficium, etiam sæcularibus, vt in eisdem epistolis dicitur.

29 Absolutio tamen † hæresis mentalis externæ, siue completæ, propter quam excommunicatio ipso iure incurritur, licèt regulariter hodie reseruata sit summo Pontifici, vel Inquisitoribus Apostolicis, qui eius delegatam hac in parte iurisdictionem exercent, vt per Concil. Trid. *sess. 24. cap. 6. in fin.* & ea, quæ tradit Couarr. *in cap. Alma mater, num. 15.* Simanc. *in Enchirid. cap. 51. n. 4. & in Cath. inst. cap. 3.* Roxas *de haret. 2. par. asser. 39. & de priuil. Inquis. §. 416.* vbi dixit, hoc ita fuisse declaratum per Motum Pij V. ann. 1572. die 30. Iunij, Mend. *in prax. tit. absolutio ab haresi, fol. 58.* Did. Perez *in l. 3. tit. 8. lib. 4. Ordin. pag. 85.* Nauarr. *in Manuali, cap. 27. num. 260.* Eman. Roder. *in explic. Bulla Cruciata, §. 9. num. 70. & in quæst. regul. 1. tom. q. 20. art. 9. & in summ. 1. par. cap. 128.* & Fr. Ioan. Bapt. *in aduertent. Confess. 2. par. fol. 241.* Adhuc tamen † quoad Indos, Archiepiscopi, & Episcopi Indiarum, & alij, quibus ipsi id commiserint, auctoritatem habent absoluendi eos ab hæresis crimine, & ab aliis quibuscunque criminibus, excessibus, & casibus reseruatis, tam in foro interiori, quàm exteriori per Breue Gregorij XIII. concessum ad instantiam D. Philippi II. prout refertur in confessionario Concilij Limensis edito ann. 1583. sub finem, cuius verba refert Fr. Ioan. Baptista vbi *sup. fol. 242.* subdens posteà cum Mag. Veracruce in suo compendio, verb. *Episcopus*, † 31
quòd Religiosi habent in his partibus specialia priuilegia, vt possit omnia illa, quæ Episcopus in foro pœnitentiæ.

30 (margin)

Dixi autem † priuatiuè ad Inquisitores dictarum causarum cognitionem spectare, vt 32
alios iudices Ecclesiasticos, & sæculares excludam, qui se iam in illis immiscere non possunt, & Regales etiam Audientias, & Cancellarias Indiarum, quæ etiam in eisdem inhibitæ sunt, quamuis † per viam tollendæ vio- 33
lentiæ, aut per excessum iurisdictionis cognoscere velint, quod vltra legem Regiam, & alias schedulas, expressè, & enixè prouisum est per illam dat. Matr. 10. Martij ann. 1553. quæ habetur 1. tom. pag. 50. ibi: *Mando, que de aqui adelante en ningun negocio, ni negocios, causa, ò causas ciuiles, o criminales de qualquier calidad, ò condicion que sean, que al presente se tratan, ò de aqui adelante se trataren ante los Inquisidores, ò juezes de bienes, ò alguno dellos, vos, ni alguno de vosotros se entrometa por via de agrauio, ni por via de fuerça, ni por razon de no auer sido algun delito en el santo Oficio ante los dichos Inquisidores suficientemente punido, ò que el conocimiento del dicho negocio no les pertenece, ni por otra via, causa, ò razon alguna, à conocer, ni conozca, ni à dar mandamiento, cartas, cedulas, ò prouisiones contra los dichos Inquisidores, ò juezes de bienes sobre absolucion, ò alçamiento de censuras, ò entredichos, ò por otra causa, ò razon alguna, sino que dexeis, y cada vno de vos dexe proceder libremente à los dichos Inquisidores, ò juezes de bienes conocer, y hazer justicia, y no les pongais impedimiento, ni estoruo en manera alguna. Pues si alguna persona, ò personas, pueblos, ò comunidades se sintiere, ò sintieren agrauiados de los dichos Inquisidores, ò juezes de bienes, ò de alguno dellos, pueden tener, y tienen recurso à los del nuestro Consejo de la santa y general Inquisicion, que en la nuestra Corte reside, para deshazer, y quitar los agrauios que los dichos Inquisidores, y juezes de bienes, ò alguno dellos huuieren hecho, a losquales del dicho Consejo, y no a otro Tribunal alguno se ha de tener el dicho recurso, pues solos ellos tienen facultad Apostolica de su Santidad, y sede*

sede Apostolica, y en lo demas de su Magestad, y de los Reyes Catolicos nuestros bisabuelos de gloriosa memoria para conocer, y para deshazer los agrauios que los dichos Inquisidores y juezes huuieren començado, ò alguno dellos hiziere, ò hizieren, &c. Cuius schedulæ, & praxis meminit Simanc. *de Cathol. inst. tit.* 36. *num.* 2. Salcedo *suprà dicto cap.* 102. *vers. Et licèt*, Rodriguez *de annuis reditibus lib.* 1. *cap.* 17. *n.* 75. Ceuallus 4. *tom. commun. q.* 897. *n.* 281. *& tom.* 5. *de las fuerças*, 1. *par. gloss.* 15. *n.* 16. & Narbona *in d.l.* 20. *tit.* 20. *lib.* 4. *Recop. vbi gloss.* 1. *ex n.* 6. agit, an, & quando Inquisitores recusari possint, & qualiter in eorum recusationibus procedendum sit. De quo etiam latè, & doctè D. Franc. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 15. *c.* 9. & Diana *d. tract.* 8. *q.* 5. *pag.* 388.

34 Hoc autem non impedit, † quin Episcopus, qui ratione sui muneris, & officij est Inquisitor ordinarius contra hæreticos, quo inspecto, & de hæresi olim solus cognoscebat, *d. cap. ad abolendam, de heret.* hodie cum eisdem Inquisitoribus concurrat, vel eius nomine ipsius Vicarius, de qualitate eius quoad genus Inquisitione præmissa, provt, & praxi obseruatur, quia ordinariæ eius iurisdictioni non est omninò derogatum per delegatam, quam Inquisitores exercent, *c. statutum* 9. *c. ne aliqui* 10. *c. vt officium, c. per hoc, & ferè per totum de heret. lib.* 6. *Clem.* 1. *eod. tit. & Extrau.* Bened. II inter communes, iunctis aliis, quæ tradit Did. Perez *in l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 8. *Ordinamenti, pag.* 85. *& seqq.* Vival. *in Candelabro aureo, p.* 1. *tit. de abs. sacr. n.* 11. Simancas *vbi sup. c.* 25. *per tot.* Decian. *lib.* 5. *crim. c.* 22. *n.* 5. *cum seqq.* August. Barbosa *de iure Ecclesiast. lib.* 1. *§.* 4. *n.* 54. D. Ioann. Vela *de delict. c.* 14. *à n.* 17. Param. *de orig. Inquisit. lib.* 1. *c.* 2. *tit.* 13. *num.* 10. Mosconius

35 *d. cap.* 11. *in princip.* vbi, † quòd Inquisitores dati sunt Episcopis tanquam Coadiutores, vt commodiùs hæreses purgentur, latè Galganetus *de iur. pub. d. lib.* 3. *tit.* 111. *num.* 41. *& seqq. & num.* 51. & eruditiss. D. Ioseph. Vela Granatensis Senator meritissimus *in docta repet. ad cap.* 1. *de offic. Ordin.* 1. *par. num.* 76. *pag.* 34. & Ioann. Filesacus *de sacra Episcop. auct. cap.* 1.

36 Qui Auctores, præcipuè Simancas, & D. Ioseph. Vela, docent, † qualiter hodie Ordinarius cum Inquisitoribus concurrat, & quid faciendum sit, quando inter se non conueniunt? Et idem tractat Azor *lib.* 8. *inst. moral. cap.* 18. *q.* 8.

37 vbi etiam disputat, an † Inquisitoris auctoritas in conquirendis, & puniendis hæreticis, maior sit, quàm Episcopi? Roxas *de heret.* 2. *par. num.* 432. Molina *de iust. & iur tom.* 6. *disp.* 28. vbi *n.* 11. *&* 12. differit, quid possint Inquisitores sine Episcopis? Et quòd iam ferè omnia, quæ causas Fidei concernunt, Ordinarij Inquisitoribus relinquunt, Paramus vbi sup. *lib.* 3. *q.* 2 *à. n.* 97. *vsque ad* 107. Dom. Bracharens. Acuña, cum addition. Seraph. de Freitas, *in tract. de confessariis solicitant. q.* 2. *n.* 1. *& seqq.* Sousa *in eod. tract.* 2. *part. num.* 17. *conclus.* 5. Farin. *de heresibus, q.* 186. *num.* 56. Ant. Fernand. de Moure *in suo examine Theolog. moral.* 4. *par. cap.* 10. *ad litt. I. §.* 2. *num.* 1.

38 Et vltra eos, hoc, † quòd Ordinarij dictas causas Inquisitoribus relinquant, expressè cautum est de iure nostro Indiarum per sched. gener. quæ initio fundationis Inquisitionum ad eandem Indiam scriptæ sunt Matrit. 10. August. ann. 1570. & Barch. 26. Maij 1585. & habentur *d.* 1. *tom. pag.* 45. *& seqq.* in hæc verba: *Y porquè podria acontecer, que en vuestra Diocesi resultando algunas cosas tocantes à nuestra santa Fè Catolica, y al delito de la heregia, vuestro Prouisor, y Oficiales se entremetiessen à conocer del dicho delito, y procediessen contra algunas personas sospechosas, è infamadas del dicho crimen, è hiziessen contra ellos processos, y desto podrian resultar inconuenientes, vos rogamos, y encargamos, que vos, ni vuestro Prouisor, y Oficiales nò os entrometais à conocer de lo susodicho, y que las informaciones que teneis, ò tuuieredes de aqui adelante tocantes al dicho delicto, y crimen de la heregia, las remitais al Inquisidor, ò Inquisidores Apostolicos del districto donde residieren los tales delinquentes, para que el, ò ellos lo vean, y hagan en los tales casos iusticia, que en los casos que conforme à derecho vos, ò vuestro Prouisor debais ser llamados, los dichos Inquisidores os llamaràn para que assistais con ellos, como siempre se ha hecho, y se haze, y no se haga otra cosa en manera alguna, porque assi conuiene al seruicio de Dios nuestro Señor, y à lo contrario no se ha de dar lugar, &c.*

Et † in Lusitania esse Bullas Apostolicas, 39 quæ idem iubent, & declarant, tradunt Dom. Acuña & Freitas in locis suprà relatis. Et quòd hoc, quod dicimus de Episcopis, & eorum Vicariis, intelligatur etiam † in Vicariis, qui 40 nominantur à Capitulo sede vacante, cùm succedat in iurisdictione Ordinarij Episcopi defuncti, tenent etiam Simancas, & D. Ioseph. Vela in locis suprà relatis. Quibus † Vicariis, resi- 41 dentibus in loco, vbi Inquisitores morantur, & suum Tribunal habent, solent alij Episcopi vices suas committere, pro causis, quæ spectant ad reos sancti Officij, qui sunt de sua Diœcesi, & iurisdictione, quamuis si vellent ad dictum Tribunal accedere, & ibi interesse, vbi tales causæ tractandæ essent, nullo iure prohiberi possent, vt constat ex suprà relatis, & ex Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. gloss.* 21. *num.* 55. Vbi, † quòd in causis Fidei sine Ordinario iu- 42 dice procedere non possunt, in causis verò Familiarium ipsi soli sine Episcopo causas diiudicant. Et † vbi cum Inquisitoribus concurrit 43 Episcopus, sedere debet post antiquiorem, vt tradit Vasconcell. *lib.* 1. *diuers. argument. cap.* 1. Stephan. Gratian. 1. *tom. discept. c.* 106. *n.* 38. & nouissimè Hermosilla *in addition. ad Greg. Lopez part.* 5. *gloss.* 2. *Prologi, num.* 62. quia in his actibus post erecta Tribunalia sanctæ Inquisitionis, non tam vt Episcopus, quàm vt Inquisitor sedere videtur, & in eiusmodi gradibus, & præeminentiis ad locum sessionis regulandum, qualitas, quæ in eo repræsentatur, attendi solet.

Semotis autem Indorum personis, ac causis, † 44 nullus est, qui ratione hæresis, vel aliorum, quæ sanctæ Inquisitionis Officium concernunt, in his Indiarum partibus, Inquisitoribus non subiaceat. Quod certè mirum videri non poterit, si consideremus † ipsum Regem Ferdin. 45 Catholic. qui inquisitiones erexit, se ac successores suos iis submittere voluisse, vt obseruat Vasæus in Chron. Hisp. Marta *de iurisdict.* 1. *part. c.* 26. *n.* 94. his verbis: *Item Rex Castellæ, antequàm Rex fiat, iuramento speciali subiicit se, &*

& totum suum dominium sanctissimo seuerissimæ
Inquisitionis Tribunali. Quod etiam tetigi Ego
1. tom. lib. 3. cap. 1. num. 91. & 92. Vbi etiam obser-
46 uo † Catholicos Hispaniæ Reges, iam inde à
temporibus Concilij Toletani VI. eam sibi le-
gem imposuisse, vt Rex, qui inciderit in hære-
sim, sit excommunicatus, & exterminandus. Et
47 prosequuntur, † hanc nostrorum Regum In-
quisitioni subordinationem asserentes, Did. Val-
des de dignit. Reg. Hisp. cap. 19. num. 88. Eimeric.
in direct. Inquis. 3. part. q. 31. vbi Peña eius Addi-
tion. comment. 80. Carrer. in prax. titul. de hæret.
num. 85. vers. Item possunt, Siman. in Cathol. instit.
cap. 34. num. 32. Albertin. de hæret. cap. 1. quæst. 7.
num. 4. Paramus de orig. Inquis. lib. 3. q. 5. num. 24.
& latè illustriss. Bracharens. Acuña in tract. de
Confess. solicit. q. 12. vbi tamen eius Additiona-
tor Fr. Seraph. Freitas, hoc in dubium reuocat,
48 † & solum quoad effectum reuelandi crimina,
de quibus ipsi cognoscunt, eis subiici inquit,
pro se citans Param. vbi suprà Decian. 1. tom.
crimin. lib. 5. cap. 23. num. 7. Cened. in collect. ad
Sextum, collect. 14. num. 2. & sic intelligens quæ
49 à Dom. Acuña traduntur: *Quia † semper* (in-
quit) *in statutis, quæ ad inferiores diriguntur, Re-
galis persona excepta censetur*, cap fin §. nec ali-
quis, de offic. deleg. cum latè traditis à Gonçal.
ad reg. 8. Cancell. in proœm §. 2. num. 37. Cabed.
lib. 4. diuers. cap. fin. num. 7. & in specie Trident.
sess. 24. cap. 9. de reform. matrim. Enriq. lib. 11. de
50 matrim. cap 6. §. 3. gloss. 9. Ac subinde † ad sum-
mum Pontificem pertinet cognitio, & iurisdi-
ctio contra Regem hæreticum, cap. ad Aposto-
lica, de re iud. lib. 6. iunctis aliis, quæ tradit Men-
chaca controu. illustr. cap. 8. à num. 20. Bursat.
cons. 124. num. 75. volum. 1. Bellarm. lib. 5. de Ro-
mano Pontifice, cap. 7. & 8. Molina de iustit. &
iur. 1. tom. tract. 2. disp. 29 concl. 3. contra sect. Angl.
cap. 23. à num. 1. Azor 1. tom. inst. moral. lib. 8. c. 12.
quæst. 17. & cap 27. q. 7.
51 Vnde intelligimus, quid sentiendum sit † de
Proregibus, & Gubernatoribus, aliisque Recto-
ribus Indiarum? nimirum, vt multo magis con-
tra eos procedere possint, causæ grauitate ita
desiderante, consulto tamen prius Inquisitore
generali, si in mora graue periculum non timea-
tur, vt cum Eimerico, Peña, & aliis resoluit
Acuña, & Freitas vbi suprà num. 15. & 24. In
quo tamen nimis circumspectè Inquisitores
52 procedere debent. Nam generaliter † illis suis
instructionibus præcipitur, ne iurisdictionem
suam ad causas, & casus in illa non comprehen-
sos extendant, vt habetur in Clem. 1. de hære-
ticis, ibi: *Aduertant pariter, ne metas sibi traditas
excedant, extendentes suæ potestatis officium, vt
quod in augmentum Fidei per circumspectam eius
sedis vigilantiam salubriter est prouisum, dum sub
pietatis specie grauant enixè, cedat in fidelium
detrimentum.* Et si secus faciant, incidunt in ex-
communicationem, à qua non possunt absolui
ab alio, quam à Romano Pontifice in mortis ar-
ticulo, d. Clem. 1. §. verum, Clement. nolentes, eod.
titul. vbi Imol. Vitalin. Zabarell. & alij, Cal-
derin. in tract. de hæret. Rubr. Inquisitores mali-
tiose, numer. 1. Simancas d. titul. 34. numer. 40.
Decian. d. lib. 5. crimin. titul. 24 per tot. Galga-
net. d. titul. 111. num 58. quod etiam pluribus
Indiarum schedulis admonentur, quæ conti-
nentur 1. tom. pag. 48.
53 Et præsertim, † vt Proregum personas, &
dignitatem reuereantur, quæ immediate Re-
giam repræsentant, eisque primum locum,
etiam in Fidei actibus deferant, & consuetis
cæremoniis, & sedilibus vti permittant, cau-
tum etiam est in aliis sched. eiusdem tom. pag. 51.
& præcipuè in illa 8. Martij ann. 1589. quæ
Limanos Inquisitores grauiter notauit, & re-
prehendit, quod Peruanum Proregem Dom. Co-
mitem del Villar volebant præcedere, & sic hac
occasione graue scandalum in Repub. genera-
runt, inquit enim: *Que aunque es iusto, y ne-
cessario que la Inquisicion sea venerada, respeta-
da, y temida, procedieron los Inquisidores inde-
bidamente; y no menos mal el Virrey en passar
por ello, con tanta derogacion de la autoridad
que debe conseruar el que tan immediatamente co-
mo el representa mi persona.*
Et in vrbe Mexicana aliud magnum dissi-
dium natum fuit inter Inquisitores, † & Ar- 54
chiepiscopum ciuitatis super præcedentia, &
modo sedilium in alio actu Fidei, super quo ex-
pedita fuit sched. ad Proregem Mexicanum
Dom. Comitem Montis-Regij, dat. apud D.
Laurent. 3. Octob. ann. 1604. quæ deinceps iu-
bet, vt Archiepiscopi, & Episcopi his actibus
non intersint, vt dictæ dissensiones vitentur.
Contra quos tamen † Archiepiscopos, & 55
Episcopos, & contra Generales, & Prouinciales
Religionum, & Equites Ordinum Militarium,
& Clericos exemptos, quando, qualiter, & qua-
tenus Inquisitores procedere possint, & an his
cognitionibus ipsi Religionum Prælati inter-
uenire debeant, late etiam, & vtiliter tradunt
DD per textus ibi in cap. Inquisitores, §. denique,
de hæret. lib. 6. Extrau. cum Matthæus, eodem,
Trident. sess. 24. cap. 5. de reformat. Repert. In-
quisit. verb. Episcopi, Villadiego de hæret. quæst. 7.
num. 15. Carrer. num. 74. plures apud Peñam in
direct. 3. part. comment. 76. & seqq. Locatus in
opere iudiciali, verb. Episcopus, num. 9. Simanc.
in Cathol. instit. titul. 25. & 34. Roxas de hæret.
sing. 51. Eman. Roder. tom. 1. regular. quæst. 81.
artic. 1. Molina tom. 6. disput. 28. num. 18. Azor
1. part. instit. moral. lib. 8. cap. 18. quæst. 12. vbi
Seraph. in notis, Piasecius in prax. Episcop. 2.
part. cap. 3. num. 42. Zerola in eadem prax. verb.
Regulares, nouissimè, & latissimè Diana, qui
alios adducit, d. tract. 8 resolut. 21. & 22. Ioan.
Bapt. in aduertent. confess. 2. part. fol. 314. qui
inter alias exemptiones Monachis concessas,
eam adducit, † vt exempti sint à iurisdictione
Inquisitorum ex Breue Pauli IV. quod refert, 56
sed posteà fol. 311. sic concludit: *Sed quantum
attinet ad Inquisitores per priuilegia sanctæ In-
quisitionis officio post Paulum IV. concessa, eorum
iurisdictioni, & censuræ omnes nos subiicimur,*
vt P. Veracruz in suo compendio Indico, verb.
Inquisitores, §. vlt. absque dubio enim amplis-
sima habent priuilegia, quibus in Fide delin-
quentes, vel suspectos quoscunque & iudicare,
& punire possunt, & puniunt, sicut in Hispania,
& in Nouo Orbe fieri videmus. Et idem agnos-
cit Bobadilla in Politica, lib. 2. cap. 19. num. 13.
sic inquiens: *Del crimen de heregia conoce el
santo Oficio de la Inquisicion contra los dichos
Caualleros de Ordenes; que pues conoce contra
los Clerigos, y Religiosos, con mas razon cono-
cera contra ellos.* Circa quod † tamen iterum 57
noto, quod non solum contra Proreges (vt
dixi suprà num. 19.) sed etiam contra quoscun-
que

que Religionum Prælatos, aliasuè personas notabiles ob nobilitatem, litteras, dignitatem, vel ob vitæ exemplum Inquisitores procedere non debere, nec carcerare inconsulto Generali Inquisitore, illiúsque supremo Senatu, nisi in mora graui periculum sit, vt habet constitutio Inquisit. dat. Matr. ann. 1561. & resoluunt Simanc. *d. titul.* 34. *num.* 32. Molin. *d. disputat.* 28. *numer.* 18. post Peñam, quam citat Farinac. *d. quæstion.* 186. *num.* 28. & Freitas ad Acunam *d. quæst.* 12. *num.* 24.

58 Et licet ad † inquirendum super crimine hæresis leuia argumenta sufficiant, *leg.* 2. vbi gloss. & DD. *C. de hæret.* cum latè adductis à Mascard. *de probat. lib.* 2. *conclus.* 861. *num.* 4. Repert. Inquis. *verb. Conuinci, & verb. Probationes*, Roxas *de hæret. part.* 2. *assert.* 6. *num.* 148. Simanc. *titul.* 50. *num.* 28. *& tit.* 51. *num.* 11. Galganet. *d. tit.* 111. *num.* 9. Periculosum tamen est (vt ipsi prudenter animaduertunt) ex leui suspicione honestum hominem ad iudicium trahere, vt per Decian. *vbi suprà lib.* 5. *cap.* 47. *n.* 2. Peña *in director. part.* 3. *quæst.* 87. *comment.* 136. Scaccia *de iudicio causar. ciuil. crim. & hæretic. cap.* 59. *num.* 10. *&* 11. Gabriel *cons.* 160. *num.* 7. *lib.* 1. & Martin. Delr. *lib.* 5. *disquis. Magic. sect.* 13. *in princip.*

Et ratione grauitatis causarum, quæ tractantur in his sanctæ Inquisitionis Tribunalibus, non solum ipsis Inquisitoribus, verum &
59 † Commissariis ab ipsis deputatis, & Familiaribus, quos in Italia vocant, *Cruce signatos*, & reliquis Ministris plura priuilegia, immunitates, & exemptiones concessæ sunt, & præcipuè quoad forum, vt non nisi coram ipsis Inquisitoribus conueniri possint, saltem in causis criminalibus, & quidem etiam in ciuilibus officiales salariati earundem Inquisitionum, & in aliquibus prouinciis, vtpote Regni Valentiæ, Maioricensi, & aliis, etiam Familiares. De quo priuilegio, & eius ratione, & praxi agitur *in l.* 20. *cap.* 5. *&* 6. *tit.* 1. *lib.* 4 *Recop.* in codice nouiter addito, vbi refertur concordia tandem facta inter Iudices sæculares, & Tribunalia sanctæ Inquisitionis, quam pluribus scholiis ornat Simancas *titul.* 41. *num.* 17. *& seqq.* Roxas *de hæret.* 2. *part. num.* 422. Villadiegus *in Polit. cap.* 5. § 20. *num.* 147. Marius Giurb. *cons. crimin.* 96. *in princip.* Heuia Bolanus *in Curia Philip.* 3. *part.* §. 1. *num.* 15. Doct. Narbona *in d. l.* 20. *gloss.* 21. *ex n.* 1. qui latissimè dictam concordiam recenter interpretatus est, & nominis mei (quæ eius comitas est) honorificam mentionem fecit *in gloss.* 17. *num.* 14. *pag.* 512. & recentius eruditiss. D. Thom. Carleualius Senator Neapolitan. in præclaris disputat. quas nuper edidit *de iudiciis, & foro compet. disp... quæst.* 6. *sect.* 6. *per totam, ex pag.* 219. quos duos præstantissimos viros, me olim Salmanticæ discipulos habuisse & lætor. & glorior, cum ipsi esse possint, & re vera sint aliorum Magistri.

60 Quam † concordiam obseruare iussi sumus in his prouinciis Indiarum per schedul. dat. Matr. 10. Martij ann. 1553. vbi ea ad litteram inseritur 1. *tom. sched. impress. pag.* 52. *& seqq.* & rursus per aliam Matrit. 7. Febr. 1569. dicta autem concordia in epitomem redacta declarat: *Quantos Familiares ha de auer en cada lugar, y que sean hombres llanos, y pacificos, y que se de lista del numero que ha de hauer, y de los que se nombraren, à los Cabildos, y Regimientos de las ciudades, villas, ò lugares donde huuieren de residir; y que en las causas ciuiles de los tales Familiares no tengan, ni pretendan los Inquisidores iuridicion alguna, ni tampoco en los delitos graues, como son lesæ Maiestatis humana, leuantamiento, ò rebelion alebe, fuerça de muger, ò robo de ella, y de robador publico, y de quebrantamiento de casa, Iglesia, ò Monasterio, ò en quema de campo, ò de casa, con dolo, y en resistencia, y desacato calificado contra las iusticias Reales, y en otros delitos mayores que estos; y ansimismo en los casos tocantes à los oficios, y cargos Reales, y de Republica, que huuieren administrado los dichos Familiares: Y que las dudas que huuiere sobre si el Familiar debe gozar, ò no de los priuilegios, se concuerden entre los Inquisidores, y los juezes seglares entre quien se ofrecieren; y si no se concordaren, embien las informaciones, y sumarias à la Corte, para que las determienlos del Consejo Real, y de la Inquisicion: y que en el entretano que se ve y declara à quien pertenece la causa, estè preso en la carceleria en que le huuiere puesto el qui en la captura huuiere preuenido.*

Et quia hanc concordiam minus exactè obseruabant † Inquisitores Limani, & sub occasione indebitæ tuitionis suorum Familiarium, & receptorum Prætores, Decuriones, & Tabelliones locorum valdè distantium ad suum Tribunal vocabant, notati sunt per schedul. dat. Matr. 20. Ian. 1587. *d.* 1. *tom. pag.* 51. & per aliam 8. Martij 1589. *ead. pag.* quod plures Familiares, quam opus erat, creabant, & interdum Commendatarios Indorum, & Decuriones, & Regios Officiales contra dictæ concordiæ prohibitionem. Et iterum per aliam apud D. Laurent. 23. Aug ann. 1595. 2. *tom. pag.* 15. reprehenduntur Inquisitores Mexicani, quod quendam Familiarem iuuare voluerint, vt coram Regali Cancellaria commissi officij receptionis mercium in portu Veræ crucis rationem non redderet. 61

Qui, † & alij excessus cum quotidie renouarentur, & plures aliæ dubitationum differentiæ in his remotis partibus orirentur, quæ ex capitulis dictæ concordiæ terminari non poterant. Tandem Regia Maiestas Philippi Tertij iussit supremum Senatum sanctæ, & Generalis Inquisitionis cum Senatu Indiarum coadunari, & omnium suffragiis dicta dubia resolui, dictásque differentias componi, & quid in posterum seruari deberet, maturè, & opportunè decidi. Quod vero post varias sessiones peractum fuit, & ex declarationibus, & ordinationibus, quæ ex vtriusque Senatus consensu processerunt, edita fuit nobilis illa schedula, quæ vocatur, *La concordia del año de* 1610. quæ quoniam notabilis est, & ad paucorum manus peruenit, hic vtiliter subnectenda videtur, & ita habet. 62

EL REY. Marques de Montesclaros, Pariente, mi Virrey, Gouernador, y Capitan general de las prouincias del Pirù, y la persona que adelante me siruiere en el dicho cargo, Porque la paz, y concordia, y buena correspondencia entre los Ministros, y Tribunales es mui conueniente, y necessaria para el buen gouierno de los Reinos, y administracion de la iusticia: y auiendo tenido noticia el Rei mi señor, que aya gloria, que entre

entre los Virreyes de essas provincias, y de Nueua-España, y las Audiencias de ambos Reinos, y otros Ministros seglares de las Indias, y los Tribunales de la Inquisicion de essa ciudad de los Reyes, y de la de Mexico, y sus Comissarios, auia algunas diferencias, y competencias de iurisdicion sobre causas y negocios fuera del crimen de la heregia, ò dependiente della, y deseando que se excusen para adelante, y se diesse orden que conuiniesse, y que cada vno acuda à lo que le tocare por razon de su oficio, y no se perturbe la paz. Mandè, que dos del Consejo de la santa y general Inquisicion, y otros dos del Real de las Indias se iuntassen, y viessen los papeles que acerca dello se auian remitido por vna, y otra parte, y se me consultasse lo que pareciesse. Y auiendose cumplido assi, y visto, y considerado todo mui particularmente, y resuelto lo que debia hazerse por cada vno, quando las dichas competencias se ofreciessen, por no auerse embiado hasta agora los despachos de lo que assi se resoluio, he entendido, que las dichas competencias, y diferencias se han proseguido, y sido mayores, segun las dilaciones que dellas han venido, y para que cessen, y se haga todo como conuiene al seruicio de Dios, y mio, y à la autoridad de los Tribunales, Mando, que el despacho que estaba resuelto en tiempo del Rey mi señor, se haga luego en la conformidad què entonces se resoluio, y que por ambos Consejos se embie à los Tribunales, que dellos dependen: y lo que assi se acordo, y resoluio es lo siguiente.

Primeramente, que los Inquisidores del Pirù, y Nueua-España, y del Tribunal que he mandado assentar en la ciudad, y prouincia de Cartagena, de aqui adelante, tacita, ni expressamente no se entrometan por si, ni por terceras personas en beneficio suyo, ni de sus deudos, ni amigos à arrendar mis rentas Reales, ni à prohibir que con libertad no se arrienden en la persona que mas por ellas diere, so pena de perder sus oficios.

Item, que los dichos Inquisidores, y Fiscales, y los otros Oficiales salariados de essa, y las demas Inquisiciones no traten en mercadurias, ni arrendamientos, por si, ni por interpositas personas, so pena de perdimiento de sus oficios, y de lo que trataren, y contrataren.

Item, que los Inquisidores, y Ministros de la Inquisicion no puedan tomar, ni tomen por el tanto cosa alguna que se huuiere vendido à otro, sino fuere en los casos que les es permitido por derecho, y pudieran tantear, sino fueran Ministros de la Inquisicion: y que no puedan tomar cosa alguna de mercadurias, ò otras personas contra su voluntad, aunque sea pagandola à tassacion, sino fuere en caso de grande necessidad, para los presos, ò obras de la casa de la Inquisicion, y no para las suyas, y sus personas, y familias.

Item, que los negros de los Inquisidores anden sin espadas, ni otras armas; y si las traxeren sino fuere acompañando à sus amos, mis iusticias Reales los puedan castigar, guardando en esto el orden que tengo dado con los Oidores.

Item, que los Comissarios, y Familiares de las dichas Inquisiciones, que fueren mercaderes, tratantes, ò Encomenderos, no sean exemptos de pagar mis derechos Reales; y mis iusticias Reales les compelan à ello, y les puedan reconocer sus casas, y mercaderias: y hallando auer cometido algunos fraudes en los registros, castigarlos conforme à las leyes, y ordenanças Reales; y los Inquisidores contra esto no los amparen, y defiendan.

Item, que nombrando la iusticia Real seglar por depositario de algunos bienes à algun Familiar, le pueda compeler à que de cuenta de los tales bienes, y castigarle siendo inobediente.

Item, que los Familiares de la Inquisicion que tuuieren repartimientos, ò feudos mios, quando vinieren enemigos à las costas vayan à guardarlas à las partes, y lugares que el Virrey, y Capitan general les ordenare, y hagan las otras cosas que tienen obligacion, conforme à sus feudos.

Item, que los Comissarios de la Inquisicion no den mandamientos contra las iusticias, ni otras personas sino fuere por causas de la Fè en los casos que les es permitido, todo conforme à sus titulos, ò por comission especial de los Inquisidores.

Item, que los Oficiales Comissarios, y Familiares de la Inquisicion no gozen del fuero de la Inquisicion en los delitos que huuieren cometido antes de ser admitidos por Oficiales, Comissarios, y Familiares.

Item que los Inquisidores no detengan los correos y chasques, y alcen la prohibicion que contra esto tienen hecha, porque el Correo mayor les dara auiso quando partieren los tales correos, como mando lo haga y cumpla.

Item, que los Inquisidores de aqui adelante tengan mucha consideracion en proceder contra los Alguaciles Reales, y no los prendan sino en casos raros y notorios, en que huuieren excedido contra el santo Oficio.

Item, que los Inquisidores alcen la prohibicion que tienen hecha de que ningun nauio salga del puerto, ni persona ninguna parta del Reino sin licencia suya.

Item, que sucediendo algun Inquisidor, ò Ministro de la Inquisicion en algunos bienes litigiosos por testamento, ò otro titulo, no se traigan los pleitos que sobre ello huuiere à la Inquisicion, sino que se determinen, y acaben donde fueren començados, ò huuieren de ir en grado de apelacion.

Item, que estando presos en la Inquisicion alguno, ò algunas personas por algun delito, aunque sea de la Fè, los Inquisidores no den mandamientos contra las iusticias para que sobresean, y paren en los pleitos que los tales presos tuuieren ante las tales iusticias.

Item, que los Inquisidores tengan mucho cuidado de nombrar por Familiares, y Ministros de la Inquisicion personas quietas, de buena vida, y exemplo.

Item, que en la Veracruz, por ser puerto principal, y escala del Reino de la Nueua-España, aya vn Alguacil de la Inquisicion, el qual goze del fuero della como Familiar, y los Alguaciles que huuiere nombrados en las otras ciudades, villas, y lugares de essos Reinos de las Indias se quiten luego.

Item, que los dichos Inquisidores no nombren por Calificadores del santo Oficio à ningun Religioso, que no aya passado à aquellos Reinos con licencia mia, y de su Prelado.

Item, que siendo Calificador de la Inquisicion algun Religioso, si à su Prelado le pareciere mudarle à otra parte por algunas consideraciones, los Inquisidores no se lo impidan.

Item, que los Familiares que tuuieren oficios publicos, y delinquieren en ellos, sean castigados por mis iusticias Reales, y los Inquisidores no los defiendan,

dan, ni amparen contra esto; y lo mismo se entienda con los Comissarios que delinquieren en los oficios, ò ministerios de Curas, ò Prebendas que tuuieren, sino que los dexen à sus Ordinarios.

Item, que estando amancebados algunos Familiares de la Inquisicion, y procediendo mis iusticias, ò las Eclesiasticas por el dicho amancebamiento contra ellos, los Inquisidores no los amparen, ni defiendan, auiendo las dichas iusticias preuenido la causa.

Item, que los Inquisidores no den mandamiento contra las Vniuersidades, en que manden se gradue algun Doctor por Claustro, contra los estatutos, y constituciones dellas, ni se entrometan en cosas semejantes, ni en negocio de gouierno, que no tocan à su ministerio.

Item, que el dia que se huuiere de celebrar auto de la Fè, los Inquisidores de aqui adelante no probiban traer armas, pues si conuiniere que no se traigan, el Virrey lo mandarà proueer assi.

Item, que quando los Inquisidores fueren à alguna Iglesia à publicar el edicto de la Fè, ò à hazer otro acto de iuridicion, se sentaran en la Capilla mayor en sillas, teniendo delante vna alfombra, y almohadas, y los oficiales vn banco cubierto con vna alfombra.

Item, que los Inquisidores no procedan por censuras contra el Virrey en ningun caso de competencia de iuridicion. Y el Virrey no aduocarà ninguna causa, ò delito de Familiares, ò Ministros de la Inquisicion, en que obiere, ò se esperare auer competencia de iuridicion; antes lo dexe à las Audiencias, y iusticias ordinarias, para que con ellos los dichos Inquisidores puedan formar la dicha competencia, si la huuiere de auer.

Item, que por escusar toda manera de competencia entre los Inquisidores, y las Audiencias Reales, y las otras mis iusticias seglares sobre el conocimiento de las causas criminales de los Familiares, fuera del crimen de la heregia, ò dependiente della, y que se conserue entre ellos toda buena paz, y correspondencia, Mando, que de aqui adelante, quando se ofrecieren las dichas causas de competencias, el Oidor mas antiguo de mi Audiencia Real de Lima, ò de la de Mexico respectiuè, se iunten con el Inquisidor mas antiguo de la dicha Inquisicion, y ambos confieran, y traten sobre el negocio en que obiere la dicha competencia, y procuren de concordarlo por la via y orden que mejor les pareciere; y no se concordando los dichos Inquisidores, nombren, y escojan tres Dignidades Eclesiasticas, y dellos el Virrey elija vno que se iunte con los dichos Inquisidor, y Oidor mas antiguos, y se guarde lo que pareciere à la mayor parte: y sino la huuiere, por ser todos tres uotos singulares, el Virrey uea la causa, y se guarde el parecer conquien conformare.

Y porque en el Pirù, quando ai auto de la Fè, siempre se ha acostumbrado, que el Virrey ha ido acompañado de la Audiencia, Ciudad, y Caualleros, y entre en el patio de la Inquisicion, donde estan aguardando los Inquisidores, y alli toman el Virrey en medio, quando ai dos Inquisidores: y si vno solo, và el Virrey à la mano derecha, y el Inquisidor à la izquierda: y por el mismo orden se assietan en el auto; y acabado buelue el Virrey con los Inquisidores hasta la Inquisicion, y dexandolos en el patio della, se và a su casa con el mismo acompañamiento. Y mi voluntad es, y mando, que esta orden se guarde de aqui adelante, assi en el Pirù, como en la Nueua-España, no embargante que en la Nueua-España, aya auido diferente costumbre.

Y porque mi voluntad es, que se guarde, y cumpla lo contenido en los veinte y seis Capitulos arriba escritos, os mando, que en lo que os tocare los cumplais, y guardeis, y hagais guardar, y cumplir, y executar, segun, y como en ellos se contiene, y declara; y que contra el tenor, y forma dellos no vais, ni passeis, ni consintais ir, ni passar en manera alguna: y à los Tribunales, y ministros del S. Oficio se ordena lo mesmo por el Consejo de la santa y general Inquisicion, por los despachos que de la misma fecha destos se embian para el Consejo, para que por sus partes, y lo que les toca assi lo cumplan puntual, y precisamente, terneis con ellos, y procur... eis que se tenga toda buena correspondencia, honrandolos, y dandolos todo el fauor y ayuda que conuiene para el ministerio tam santo que exercen, que en ello serè seruido, y à las Audiencias de la Plata de S. Francisco de Quito y Chile embiareis vna copia desta cedula, para que la pongan en sus archiuos, y tengan entendido lo que se prouee, y ordena, y lo cumplan, y hagan cumplir en los casos que en sus distritos se ofrecieren de los expressados en ella, y podreis escusar de embiar lo mesmo a las Audiencias del Nueuo-Reino de Granada, y Tierra firme, porque por comprehenderse en el distrito de la Inquisicion que nueuamente he mandado fundar en la ciudad de Cartagena, se les embia la orden que han de guardar, assi de lo que les es comun de los Capitulos arriba contenidos, como de lo que de nueuo con la dicha fundacion se ordena, y manda, conforme à lo que ha parecido, que los vnos, y los otros deben guardar, y cumplir: y este original hareis poner en el Archiuo de essa Audiencia. Fecha en Lerma à 22. de Mayo de mil y seiscientos y diez años. Yo el Rey. Por mandado del Rey nuestro Señor. Pedro de Ledesma.

Cæterum cum in cap. 25. dictæ sched. quod agit de cognitione, & decisione † competen- 63
tiarum, quæ ratione iurisdictionis inter Inquisitores, Regales Audientias, & alios iudices sæculares quotidie suboriri solent, non exprimeretur locus, in quo ad talem decisionem faciendam Inquisitor, & Auditor antiquior coadunari deberent, & vterque prætenderet alium ad se trahere, eo quod multis retro annis in his prouinciis Indiarum de prælatione decertent, &
† Auditores pro se habeant consuetudinem, & 64
schedulas aliquas, quæ eis priorem locum deferendum esse declarant. Quas tamen Inquisitores admittere nolunt, eo quod per Tribunal supremæ Inquisitionis expeditæ non fuerint. Res in antiqua confusione permansit, quia super quolibet dubio competentia iurisdictionis formabatur, & nunquam decidebatur ob concursus, & præcedentiæ dubitationem. Quod effecit vt plurimæ, ac grauissimæ causæ ciuiles, & criminales cum graui partium damno, & Reip. scandalo indecisæ manerent, & hucusque permaneant. Vnde plures super hoc litigantium querelæ, & Proregum, Audientiarúmque epistolæ ad Regias aures, & supremum Indiarum Senatum peruenerunt, cuius consultationibus circa hunc atticulum præcedentibus, Rex noster † declarauit per sched. Matr. 19. Nouembr. ann. 1618. *Que las juntas se hiziessen en vna sala de las casas Reales, y que el Oidor auia de preferir,*

ferir, y prefiriesse al Inquisidor. Idemque ipsum rursus repetitum fuit per epist. ad Limanam Audientiam scriptam 28. Maij ann. 1621.

Et sanè (iudicio meo) satis iuris regulis con-
66 sentaneè. Nam vbi hæ † competentiæ formantur, non agitur de causis Fidei, hæ enim penitus Inquisitoribus reseruantur, vt suprà animaduerti. Sed de temporali, ac Regali iurisdictione coram his, vel aliis iudicibus exercenda. In qua Auditores ordinariam habent, & vt ita dicam, truncalem, vel radicalem, Inquisitores
67 † verò delegatam, ac propter causæ priuilegium erga certas personas, & causas sibi concessam, vt patet ex constit. Vrban. & Clem. IV. & docent DD. *in cap. ad abolendam*, §. *si verò, de heret. direct. Inquis. 3. part. quæst.* 4. Vbertus *verb. Inquisitor*, Simanc. *in titul. 7. num.* 4. Moscon. *d. cap.* 11. *in princ.* Vnde orta quæstione
68 super fori declinatoria fauorabilior † in dubio iudicanda est ordinaria iurisdictio, quam delegata, & extraordinaria, quæ & odiosa dicitur, & censetur, vt per gloss. *in cap.* 1. *verb. Processus, de rescript. in* 6. Menoch. *lib.* 2. *præs.* 16. *num.* 13. *& lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 37. *num.* 14. Magon. *decis. Florent.* 87. *num.* 3. & Aluar. Valasc. *consf.* 152. *num.* 9.

Et vbi daremus æqualem esse dignitatem, &
69 auctoritatem Inquisitorum, † & Auditorum, Auditor qui ordinariam defendit, & repræsentat, meliorem quidem, & honoratiorem locum habere deberet. Non enim omninò assentior Narbonæ, qui *in d. l.* 20. *Recop. gloss.* 22. per to-
70 tam, indistinctè † hanc iurisdictionem sancti Officij in causis Familiarium Ecclesiasticam, & Apostolicam facit. Cum id non satis admittant verba eiusdem legis, ibi: *Como juezes que para ello tienen iurisdicion de su Magestad.* Et certum sit, iura, quæ Narbona in contrarium expendit, in Hispania obseruata non fuisse, quousque Reges Catholici in honorem, & fauorem Fidei, & Inquisitionis, hanc partem suæ iurisdictionis per Inquisitores exerceri voluerunt.

71 Neque obstat, quod † *d. cap.* 25. dicat: *Que el Oidor mas antiguo se junte con el Inquisidor mas antiguo, &c.* Vnde videtur, quod ille hunc sequi debet, & ad eius domum accedere. Nam hoc nihil stringit, cum sine aliqua iuris partium ponderatione effutitum potius, quam dictum reperiatur, *arg. l. si quando, C. de inoff. test.* præsertim cum in coniunctis non soleat curari ordo litteræ, *l. quoties*, §. *vniuersorum, D. de vsufr.*
72 Et dictio † *cum*, quando ponitur inter personas, vel etiam inter res, quarum vna alteri accessoria non erat, eas æquè principaliter iungit, vt post plures, quos refert, tradit *Cened. sing.* 9. *num.* 5. *& seqq.* & Aug. Barbos. *in tract. de dictionibus, verb. Cum*, & Tusch. *eod. verb.*

Sed quamuis dicta declaratio præcesserit, adhuc Inquisitores Limani, & Mexicani ei acquiescere noluerunt, eandem causam prætexen-
73 tes, quod † Regis mandatum ad id exequendum non haberent per supremum generalis Inquisitionis Consilium, cui ipsi suberant, expeditum. Quo factum est, vt dictarum litium cursus indies magis, ac magis protelaretur, & ita, vrgente Indiarum Senatu, vt competens huic damno remedium adhiberetur, Rex noster vtriusque Senatus votis, & consultationibus attentè perspectis, his vltimis diebus ad dictas differentias super præcedentia sedandas, hanc formam præscripsit, vt antiquior Auditor, & Inquisitor in Palatio Regio coram Prorege conuenirent, & manus dextræ locum, qui eorum in munere antiquior esse reperiretur, haberet, atque occuparet. De quo per vtrumque Senatum sched. expediti iussæ sunt ann. 1636. quæ nescio an adhuc ab Inquisitoribus receptæ sint.

Qualiter verò in Hispaniæ Regis † similes 74
competentiæ terminentur, & quæ regulæ ad earum decisionem seruandæ sint, videbis apud Simancas *tit.* 41. *num.* 11. Ceuallos *in tract. de violentiis, gloss.* 15. *num.* 16. *& seqq. &* 2. *part. quæst.* 23. *num.* 9. *&* 10. Narbon. *in d. l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. ex gloss.* 7. *ad* 20. *&* 73. *&* 24. D. Valençuela *consf.* 191. *num.* 13. *fol.* 586. vbi tra-
ctat, quid debeant † probare Familiares, vt gau- 75
deant priuilegio Inquisitionis, & Carleual. *tract. de indic. disput.* 2. *quæst.* 6. *sect.* 6. *ex num.* 511. *ad* 524. vbi optimè Narbonam reprehendit, quod Familiares delinquentes in officio, per omissionem, docuerit ab Inquisitoribus puniendos esse, sic exceptionem dictarum schedularum restringens.

Planè illud inconcussè † eisdem Familiari- 76
bus concessum est, vt possint arma portare, quod promanat ex alio, quod ipsi Inquisitores, quibus assistunt, & famulantur, possint habere † familiam armatam ad munus, & officium 77
sibi iniunctum meliùs exequendum, *Clem.* 2. §. *vltim. de heret. cap. statutum*, cum gloss. *verb. Indirectè, eod. in* 6. & de vtroque loquitur Bobadilla, addens, quod possunt procedere contra eos, qui eis arma auferre voluerint, *in Polit. lib.* 2. *cap.* 17. *numer.* 80. vbi allegat Hippolyt. Bald. Lucernam Inquisit. Paul. Fusc. Menoch. Simanc. Couarr. Redin. Salced. Placam, Roxas, Dueñ. Roland. Decian. Lælium Iordanum Villad. repetit ipse Bobadilla *eod. lib.* 2. *cap.* 15. *num* 9. *&* 28. & prosequitur Narbona *d. l.* 20. *gloss.* 18. *num.* 85. & post Peñam extendit Salced. *in prax. cap.* 150. *num.* 26. ad cæteros Ministros, qui quamuis alia ratione sancto Officio inseruiunt, veluti Commissarios, Consultores, Aduocatos, Notarios, Custodes carcerum, siue Commentarienses, & alios. Nam hi omnes ratione officij infecti sunt hæreticis, & impiis hominibus; vt optimè tradit Peña schol. 114. vbi, quod plus est, idem dicendum existimat de illis, qui publicè scribunt aduersus hæreticos: *Hi enim* (inquit) *non modò sacri officij Ministri sunt, verum, quod amplius est, Fidei defensores. Qui cum multos habeant inimicos, iustum videtur, vt hoc priuilegio delationis armorum vtantur, aut saltem iustissimum esset, vt ad hos etiam benignitate Pontificia extenderetur.* Et idem tractat alios Auctores referens Diana *d. tract.* 8. *resolut.* 31. *pag.* 398. quo in tractatu & in præcedentibus plurimas quæstiones ad officium Inquisitorum pertinentes adducit.

Habent etiam Inquisitores inter alia priuilegia illud valdè notabile ex Bulla Pauli III. &
Pij V. † vt si quas præbendas in Ecclesiis Ca- 78
thedralibus, vel Collegiatis obtineant, pro præsentibus, & residentibus habeantur, de quo agit Roxas *de priuil. Inq. num.* 420. *& sing.* 69. Spin. *in specul. testam. gloss.* 3. *in princ. num.* 78. & alij, quos refert Barbosa *in remiss. ad Concil. Trid sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* & nouissimè Diana *d. tractat.* 8. *resolut.* 91. *pag.* 416. & sic in tota

Hispania

Hispania obseruatur, etiam in Ecclesiis,quæ de iure Regij patronatus existunt. Et aliquando id etiam in his prouinciis Indiarum obtentum fuit in Inquisitoribus Mexicanis Bonilla, & D. Alphonso de Peralta, qui in Metropolitana eiusdem vrbis Ecclesia dignitates habuerunt,& Limæ in Inquisitore Cereçuela.Sed posteà hoc in supremo Indiarum Consilio admissum non est, ne Ecclesiæ,quæ vix sufficientibus præbendariis abundant, hoc facto,necessario seruitio priuentur; maximè vno Canonicatu in singulis earum pro reditibus S.Inquisitionis supprimi iusso, *vt sup.* retulimus. Et inuenio sched. dat. Pardi 25. Ianuar.ann.1569.*tom.1.pag.56*.cum Regiis officialibus Limanis loquentem, quæ iubet,quòd si fortè aliqui ex dictis Inquisitoribus ad aliquam Dignitatem,Canonicatum,vel Beneficium à nostris Regibus præsententur,eius reditus pro rata ex Inquisitionis salario detrahantur. Quod satis notabile est,sed parum practicatur,quoniã (vt dixi) iam eis præbendæ dari non solent.Est autem valdè notandum, & magnificandum dictum priuilegium Inquisitorum, vt pro residen-
79 tibus habeantur;† quoniam cùm idem prætenderent Commissarij Subdelegati sanctæ Cruciatæ,id eis denegatum fuit,iussúmque,vt non residentes à suis Prælatis mulctentur per sched.dat. Matr.17.Martij & 27.April.ann.1619.

80 Denique illud animaduerto, quòd † etsi aliquis qui in Hispania hæresis crimen, vel aliud commiserit,quod ad cognitionem Inquisitionis pertineat,ad Indias,vt quotidie accidit,transfretauerit,adhuc ab Indianis Inquisitionibus puniri poterit,absq; vlla remissione ad locum origi-
81 nis domicilij,vel commissi delicti.Est † námque in hæreticis speciale, vt vbicúmque reperti, & comprehensi fuerint,ibi puniri possint,quia vbique est Tribunal Domini,*vt arg.l.Arriani,l.Manichæos,de hæret.& l.2.C.de apostatis*,docet Cynus *in l.1.in fin.C.de summ.Trin.* gloss.& Ioan.Andr. & Philip.Franc.per textum ibi *in cap.vt commissi,de hæret.lib.6.* & alios referens Dueñ. *reg.*378. *n.fin.* Roxas,omninò videndus,*de hæret.sing.*153.
82 Maximè cum talis hæreticus, † si in hæresi, vel Iudaismo perseueret, quotidie idem delictũ patrare videatur,& sic hac de causa ibi,vbi apprehenditur ratione delicti forum sortiri,vt contingit in latrone, qui secum rem furto subtractam
83 asportat,cuius†remissionem multi eadem ratione excusari posse defendunt,vt constat ex Paul. Castr.*in l.siue manifestus* 5.§.1.*D.de condict. furt.* Boer. *decis.*218.*n.*2.Capic.*decis.*104. Dueñas *reg.* 378.*n.*5.Socin.*in cap.1.n.5.de raptor.* Viuio *lib.*1. *commun. verb. Iudex domicilij*, *n.*11. Villalob. *in commun. opin. verb. Reus*, *num.* 65. quorum sententiam valdè probabilem existimat D. Balboa *in cap.fin.de foro competent. art.*3. *num.*167. licèt statim *num.seq.* contrariam magis communem appellet.

Et ex his Ego, in ardua quæstione consul-
84 tus,inferebam,tentari etiam posse,vt † etsi non persona, sed bona talis delinquentis in aliquo loco reperta sint, vbi nec ipse delictum commisit,nec originem habet,adhuc si delictum notorium fuerit, posse aduersus bona absque vlla remissionis necessitate procedi per Inquisitores, in quorum districtu bona reperta sint,cum quod in personam concedimus, multò magis in bonis admittere debeamus, argument. eorum quæ latè, & vtiliter notat Euerard. *in locis legal. loco* 1. Et huiusmodi † bona à die pa- 85
trati criminis in commissum cecidisse videantur,atque adeò possit fiscus Inquisitionis in illa manum iniicere, & cum ipsis bonis, processu formato, eisdem sententiam dicere, iuxta *l. Imperatores*, cum similib. *de publican. & vectigal.* latè Mauson. *in tract.de contrauandis*, *c.*1. Præsertim cùm in hoc crimine illud sit speciale, vt citatus, contumaciter absens, absque alia probatione condemnari possit pro hæretico, *cap. cùm contumaciam* 7. *de hæret. in* 6. Archid. *in cap. vt commissi*, *n.*3. Ioan. Andr. Franch. Sylu. & alij, quos refert Simanc. *de Cath. inst. tit.*2. Rub. *de absent n.*1.*& seqq.* Carrer. *tit. de hæret. num.*112.*&* 118. Tiber.Decian. *lib.*5.*crimin.cap.* 20. *num.*19. *& cap.*27.*num.*7. *& c.*32.*n.*10.Galganet. *tit.* 111. *n.* 54. vbi circa formam procedendi contra absentes, & contumaces in crimine hæresis se remittit ad ea, quæ tradit Archid.*in c.vt commissi,de hæret,in* 6. & ibi Gemin. & Vmbert. Locatus *in iudiciali Inquisitor. verb. Citatio,n.*14.*vers. Tu dic*, & Simancas *d.tit.*2.*per totum.*

CAPVT XXV.

De Bullæ Cruciatæ prædicatione, & Commissariis ad eius expeditionem in partibus Indiarum electis, eorúmque auctoritate, & iurisdictione, & de aliis Bullis, & Breuibus Apostolicis, & quando, & qualiter in eisdem Indiis admitti, & exequi debeant?

SVMMARIVM.

1 *Bullæ sanctæ Cruciatæ prædicatio in Indiis qualis?*
2 *Quæstorum eleemosynarum abusus sublatus, & punitus, & iura, & schedulæ de hoc agentes.*
3 L. 1. cum aliis, tit. 9. Recop. *illustratur.*
4 *Quæstores eleemosynarij, qualiter Indos vexarent,& expilarent?*
5 *Quæstura fratrum S. Antonij, an per Trident. sublata sint?*
6 *Eleemosynarum petitio sub prætextu indulgentiarum legitimè concessarum, prohibita non est.*
7 L. 21. tit.18. par. 3. *ponderatur, & exornatur, & n.*14.
8 *Cruciata concessio,& eleemosynarum, quæ eius virtute corrogantur,quando Regibus nostris facta fuerit?*
9 *Eleemosynarum quæstores, & petitores,quando permitti debeant?*
10 *Indulgentiæ possunt habere respectum ad rem temporalem in pios vsus concessam.*
11 *Bullæ Cruciatæ de materia,& explicatione,& variis quæstionibus ad eam pertinentibus, qui scripserint?*
12 *Gratia Bullæ Cruciatæ,an strictè, vel latè interpretandæ sint? remissiuè.*
13 *Cruciata Bulla cur ità fuerit appellata?*
14 *Cruciatæ mentio reperitur in quadam lege partitâ,quæ refertur,& ponderatur.*
15 *Indiarum prouinciæ sunt accessoriè vnitæ Regnis Castellæ.*

AD eandem quoque, de qua agimus, rerum, & Tribunalium Ecclesiasticorum tractationem pertinet, vt aliqua dicamus † de Bullæ Cruciatæ in his Indiarum partibus prædicatione, & Iudicibus, siue Commissariis Subdelegatis, qui in causis ad eandem prædicationem pertinentibus priuatam iurisdictionem exercent. 1

Et sciendum quidem est, quòd † quamvis quæstorum abusus, qui sub occasione plures eleemosynas à populis corrogandi, in eis conciones habebant, & varias indulgentias pollicebantur, quibuscunque priuilegiis non obstantibus, meritò extirpari, & puniri iussus fuerit, *in cap. cùm ex eo, de pœnit. & remiss. Clem. abusionibus, eod. tit. cap. vt officium, §. compescendi, de hæret. in 6.* Conc. Trid. *sess. 5. de reform. c. 2. sess. 21. c. 9. sess. 25. ad fin. in decreto de indulgentiis*: quibus de iure nostro Regio consonat † text. *in l. 1. & vlt.* cum aliis *lib. 1. tit. 9. Recop. & de iure Indiarum sched. 6.* Decemb. ann. 1571. & 13. Nouembr. ann. 1582. quæ referuntur 4 *tom. impress. pag. 267. & pag. 327.* & strictiùs epist. dat. Pard. 2. Decembr. ann. 1609. directa ad Dom. Marchionem de Montesclaros Proregem Peruanum, vbi referuntur † excessus huiusmodi quæstorum inter Indos, & qualiter eos vexabāt, & expirabant sub prætextu eleemosynarū, quarum promissionem ab eisdem extorserant, iunctis aliis, quæ de dictis quæstoribus, eorúmque damnis 2 3 4

damnis, & fraudibus, tradunt Dec. *conf.* 277. Nauar. *conf.* 33. *sub tit. de pœnit. & remiss.* vbi tractat, an † per decisionem Concilij sublatæ sint quæsturæ Fratrum S. Antonij pro se, & ægrotis Mendicantibus, idem Nauar. *de indulg. notab.* 31. *a n.* 46. Vgolin. *de Episcop. cap.* 8. §. 4. *n.* 6. & 2. *par. cap.* 41. §. 3. *n.* 1. Zerola *in prax. Episcop.* 1. *par. verb. Quæstores*, Did. Perez *in l.* 7. *tit.* 8. *lib.* 1. *Ordin.* Auiles *in cap.* 51. Prætor. Auend. *lib.* 2. *cap.* 30. Paul. Fuscus *de visitat. lib.* 1. *cap.* 30. *numer.* 36. Enriq. *in summ. lib.* 7. *cap.* 29. Cened. *in collect. ad Sext. cap.* 9. Eman. Rod. *tom.* 3. *quæstion. reg. q.* 32. *art.* 11. Erasm. Cochier *de iurisd. in exempt. par.* 2. *q.* 45. *n.* 96. Iul. Labor. *de indulg.* 2. *par. c.* 13. Aloiš. Ricc. *in prax. aurea cap. resol.* 290. Aug. Barbosa *de offic. Episc.* 3. *par. alleg.* 109. & *in collect. nouiss. ad d. c.* 9. *Concilij*, vbi alios adducit.

6 Non ideò tamen † damnatæ sunt, nec damnari possunt indulgentiæ, atque aliæ spirituales gratiæ, quæ cum licentia, & beneplacito sedis Apostolicæ per Ordinarios locorum, debitis modis, & temporibus populo publicantur, nec eleemosynæ, & charitatis subsidia, quæ à fidelibus piè offeruntur, vt hos cœlestes Ecclesiæ thesauros consequantur, vt expressè decidit idem ipsum Conc. Trid. *d. sess.* 21. *c.* 9. & Auctores sup.
7 citati, & † optimus tex. *de iur. nostro in l.* 21. *tit.* 18. *par.* 3. vbi refertur forma licentiæ, quam Reges concedere solent, vt virtute litterarum Apostolicarum eiusmodi quæstores in suis Regnis eleemosynas colligant.

Et ad hunc nimirum casum spectat concessio,
8 & † prædicatio Bullæ, quæ vocatur *Sanctæ Cruciatæ*, & indulgentiarum, gratiarum, ac dispensationum, quæ in ea continentur, quam summi Romanæ Ecclesiæ Pontifices nostris piissimis, & Catholicissimis Hispaniæ Regibus fecerunt, & permiserunt, iam inde à temporibus Iulij 2. felicis recordationis an. 1509 ita vt eleemosynis voluntariè oblatis, ab iis, qui gratiis, & indulgentiis in dicta Bulla contentis, vti, & gaudere vellent, pro Fidei defensione, exaltatione, & dilatatione, iuuari possent.

Et ita Zerola *vbi supra* resoluit sacram Congregationem Cardinalium declarasse, † prauos
9 eleemosynarum quæstores prohiberi debere, non autem illos, qui eleemosynas collectas in pios vsus erogant. Et iterum, dari posse licentiam petendi eleemosynam personis bonæ existimationis, dummodò in illis petendis superstitionibus, & illicitis suggestionibus non vtantur, sed simpliciter, ac modestè eleemosynas petant, easque in pij loci vtilitatem transportent.

10 Et magis in specie, † quòd indulgentiæ, licèt non præcipuè ad quæstum, sed ad pietatem ordinari debeant vt inquit Concil. *d. c.* 9. *in fin.* habere tamen possint aliquem respectum ad rem temporalem in pium finem directam, docet Syluest. *in summ. verb. Indulgentia, q.* 6. & in terminis Bullæ, de qua agimus, Eman. Roder. *in explic. Bullæ Cruciatæ*, §. 1. *dub. vlt.*

11 In quo quidem tractatu † plures satis vtiles quæstiones congessit de gratiis, & indulgentiis dictæ Bullæ, tam circa viuos, quàm defunctos, & de dispensationibus, absolutionibus, & compositionibus, quæ eius virtute fieri possunt, & solent. De quibus etiam integrum alium librum edidit Ant. Gomez. & alium de Bullis defunctorum Alphonf. Carrill. Sotus *in* 4. *dist.* 21. *q.* 1. & *seqq.* Nauar. *de indulg. ferè per totum*; & Iul. Laborius *in eod. tract.* & plurimi alij, quos nouissimè congessit Aug. Barbosa *in collect. ad Conc. Trid. sess.* 25. *sup. Decret. de indulg.* Fr. Ioan. Baptista *in aduertent. Confess. Indiar.* 1. *par. fol.* 91. & 96. Cened. *in pract. q.* 32. Dom. D. Felician. à Vega *in cap.* 4. §. *de adulteriis, de iudiciis, num.* 120. Parlador. *in sexquicent. differ.* 13. §. 1. *num.* 10. Vbi disputat, † an Bulla Cruciatæ, & gratiæ, 12 ac priuilegia, quæ per eam conceduntur, strictè, vel latè interpretanda sint, & pleniùs cæteris D. Perez de Lara *in docto suo trium gratiarum compendio, par.* 1. *per tot.* vbi sigillatim *pag.* 24. 28. & 32. enumerat omnes gratias, indulgentias, & priuilegia, quæ per hanc Bullam conceduntur, & *pag.* 9. omnes Pontifices, qui econcesserunt ex Iulio an. 1509. vsque ad Paul. V ann. 1605.

Et pag. 21. inquit, † ideò fuisse appellatam 13 Cruciatam, quia in ea dicitur, quòd qui in eius prædicatione occupandi fuerint, Crucis Ierosolymitanæ signum in pectore portent, quod etiam ipsis Bullis imprimitur. In quo Ego sentio potius respectum habitum fuisse ad expeditionem factam tempore Vrbani II. ann. 1094. vt verior opinio habet, pro recuperatione Terræ-Sanctæ, quæ Cruciata fuit dicta, quoniam omnes qui se ad eam accingebant, Crucem purpuream dextro humero alligabant, de quo latissimè Illescas *in hist. Pontif. in vita eiusdem Vrbani, par.* 1. *lib.* 6. *cap.* 15. *pag.* 434. *cum multis seqq.* & est etiam videndus Sotus *d. dist.* 219. *art.* 2. vbi alia adducit de vetustate, & origine Bullæ Cruciatæ.

Cui Ego addo † *d. l.* 21. *tit.* 18. *par.* 3. vbi innui- 14 tur, veterem fuisse hanc concessionem, & sub eodem Cruciatæ nomine in nostris Regnis Hispaniæ. Nam cùm ibi ageretur de quæstoribus, qui in eisdem Regnis de licentia Regis eleemosynas petere permittuntur, & licentiæ formam exposuisset, statim subiungit: *Que si por ventura por Cruzada, o por otra causa, o otra razon ouiere ante defendido, que aquella peticion non ande, debe dezir en la carta, que por aquella razon non se embargue*, vbi Greg. Lopez inquit: *Nota hanc legem ad Cruciatam, quæ ab antiquo Regibus Hispaniæ conceditur.*

Quibus ita præiactis, sciendum iterum est, quòd † cùm Indiarum prouinciæ Hispani Reg- 15 ni quædam veluti pars, & accessio censeatur, iuxta ea, quæ late dixi 1. *tom. lib.* 3. *cap.* 1. *ex n.* 46. ad eas quoque † dictæ Bullæ prædicatio, 16 & expeditio meritò extensa fuit, & cùm ob ingentem Hispanorum, Indorum, & Æthiopum numerum, qui illas incolunt, plures Bullæ reciperentur, & questus, siue eleemosynæ eis respondens, considerabilis esse cœpisset, necessariam visum fuit in eisdem prouinciis formam præscribere, qua hoc totum negotium sanctiùs, & commodiùs peragi posset. Et in † eam tandem de- 17 uentum est, vt commissarius, qui in Regia Curia Hispaniæ Romani Pontificis quoad hanc sanctam expeditionem Delegatus existit, & eius vice in omnibus causis, quæ eam concernunt, priuatiuam iurisdictionem exercet, simul cum peritissimis Senatoribus, qui ei adsident, & ex omnibus Regiis Consiliis diliguntur, eandem iurisdictionem subdelegaret vni † Commissario 18 generali, qui in Metropolitana vrbe Limensi in Regnis Perù, & alteri, qui in Mexicana Nouæ

Hispaniæ resideret, & aliis similiter, qui resident in vrbe Sanctæ Fidei Noui-Regni Granatensis, in vrbe Carthaginis, Guatemalæ, Sancti Dominici, & Manilæ insulis Philippinis, & Tribunal habent, constans ex antiquiori Auditore Regalis Cancellariæ, & ex rationali, siue Calculatore qui eidem administrationi præpositus est, & ex Fiscali eiusdem Cancellariæ, ac Secretario, & aliis Ministris necessariis, quibus omnibus congruum salarium deputatum est, & eis simul subordinati alij minores Commissarij, qui in aliis prouinciis, & vrbibus, quæ constituunt, *Cabeça de partido*, nominati solent. Qui in publicandis, prædicandis, ac distribuendis Bullis, vnusquisque in prouincia, quam sortitur, diligentem operam nauant, & † thesaurarios nomi-
19 nant, apud quos pecuniæ ex Bullæ eleemosynis procedentes seruantur, quousque singulis annis facta computatione summæ, seu quantitatis, quæ ex vnaquaque pecunia processit, in Hispaniam
20 transferuntur. Quæ † quantitas aliquando ad summum sexcentorum, vel octingentorum millium ducatorum ascendit.

21 In prædicatione † autem, & publicatione mos in Hispania seruari solitus custoditur. Eo excepto, quòd propter locorum distantiam non singulis annis, sed de biennio in biennium repetitur, ex Breui Greg. XIII 5. Sept. ann. 1578. &
22 eleemosynæ † taxatio pro Indis, & Æthiopibus, aliisque, qui in aliorum seruitio, aut famulitio morantur, duos Regales argenteos continet, pro reliquis Hispanis octo, & pro his, qui Regium aliquem Magistratum exercent, aut Indos commendatos habent decem & sex.

23 Et quamvis sæpè † aliqui ad Regias aures detulerint, vt annalem, adinstar Hispaniæ hanc prædicationem Indiarum esse curaret, rati, eo modo eleemosynarum prouentus in duplum augeri posse. De quo præcipuè agit quædam sch. dat. Matr. 6. Martij ann. 1618. ad Peruanum Proregem D. Principem Squillacens. directa. Adhuc hoc admissum non est, multis, ac validis rationibus in contrarium consideratis, quæ annalem prædicationem difficilem, imò & impossibilem reddunt in prouinciis adeò vastis, & remotis; & quæsturæ augmentum, quod asseritur, dubium efficiunt.

24 Quin potiùs in eam sententiam itum est † vt si fortè vltra biennium nouam prædicationem differri contingat, adhuc gratiis, & priuilegiis prioris vti possint Fideles, quasi totum hoc temporis, quod inter vnam, & aliam prædicationem intercesserit, biennium esse censeatur, vt refert Enriq. *in summ. d. lib. 7. de indulg. c. 20* asserens sic doctissimos viros Salmanticæ consuluisse, & idem tenent Eman. Rodet. Ant. Gomez. & alij ex suprà citatis.

25 Dicti porrò † Commissarij generales cognoscunt de appellationibus Minorum Commissariorum, quæ ad eos deferuntur, & de his ad supremum Cruciatæ Senatum appellatur. Tenórque commissionum, titulorum, & instructionum, aliarum schedularum, quæ his omnibus dari solent, & aliarum, quæ ad Proreges, & alios Magistratus mittuntur, vt dictis Commissariis, vbi opus fuerit, opitulentur, & reuerentiam pro munere debitam, ac opportunum auxilium impertiantur, hic à nobis inserendus esset, nisi me hoc labore leuasset D. Ildefons. Perez de Lara *in d. compendio trium gratiarum, lib. 1. de la sancta Cruzada*, vbi hæc omnia ad litteram diligenter collegit, & exposuit *ex pag. 148. ad pag. 200.* vbi præcipuè *pag. 174.* reperies titulum, siue formulam nominationis Commissarij Subdelegati generalis, *&* *pag. 179.* Commissarij Subdelegati particularis; & extant aliæ plures schedulæ hanc eandem materiam concernentes, & ostendentes, qualiter Greg. XIII felic. record. ad prouincias Indiarum Bullæ Cruciatæ gratias extenderit, & quis ordo in earum receptione, & prædicatione seruandus sit, & vt officiales Cruciatæ excessiuas sportulas percipere non sinantur, *in 1. tom. impress. pag. 234 & seqq.*

Post quas schedulas editæ sunt aliæ 26. Iun. & 22. Decembr. ann. 1578. & 22. Decembr. ann. 1587. & 20. Iunij 1606. quæ † priuatiuam esse iubent Commissariorum generalium 26
Subdelegatorum, & iurisdictionem, & Regales Cancellarias, neque per viam violentiæ, neque alio vllo modo se in eorum causis immiscere permittant, & seruari iubent leges, quæ circa idem reperiuntur *in noua legum Castellæ Recopilatione lib. 1. titul. 10.* Et in alia schedula generali data apud D. Laurent. 16. Maij ann. 1609. præfigitur modus cognitionis dictorum Commissariorum generalium. Quæ omnia Ego in alia Recopilatione legum Indiarum, quam edere paro, facilè, & dilucidè in compendium deduxi, & in legentium gratiam, vt meliùs intelligi possint, hic inserere libet: *Por quanto para la buena administracion de la Bula de la santa Cruzada, que se predica y publica en las Provincias de las nuestras Indias Orientales y Occidentales, ha parecido conuenir, que en los lugares principales aya vn Tribunal formado, para que en èl nuestros subditos y vassallos tengan meior, y mas commodo, y cercano recurso para acudir en apelacion con las causas que ouiere, y sentenciaren por los juezes Subdelegados particulares de aquel distrito, y iurisdicion. Mandamos erigir, y fundar, y que se funden, y erijan los dichos Tribunales en las partes, y lugares donde huuiere Audiencia Real, y que sean, y se formen de la persona à quien el Comissario general de la dicha Cruzada eligiere, y nombrare por Subdelegado general para el dicho distrito; y del Oidor que fuere mas antiguo en la dicha Audiencia, y en su ausencia, ò impedimento, el siguiente en grado, y haga oficio de Fiscal el que lo fuere en la dicha Audiencia. Y adonde huuiere dos, como en las ciudades de Mexico, y los Reyes, el de lo ciuil, excepto si por Nos otra cosa no se proueyere, y declarare. Y por la misma forma sea Contador de los mismos Tribunales el mas antiguo de los Oficiales Reales, que en el dicho lugar residieren, y por su ausencia, è impedimento el siguiente; excepto en las dichas ciudades de Mexico, y los Reyes, donde al presente tenemos nombrados Contadores particulares. Y en los dichos Tribunales, y por los dichos Subdelegados general, y Oidor se veràn, sentenciaràn, y determinaràn todos los pleitos, negocios y causas que huuiere en sus distritos, y partidos, assi en lo tocante à la administracion y cobrança de la dicha Cruzada, como los que fueren entre partes, y ante ellos ocurrieren de los otros Subdelegados particulares de su distrito, en grado de apelacion, dando su voto, y parecer consultiuo, y decisiuo, y señalando los autos indiciales,*

les, y extraiudiciales, y demas despachos que hizieren, tocantes en la dicha Cruzada, conforme à derecho, y à lo que esta ordenado por cedulas, instruciones, y otros despachos del dicho Comissario general, dados para la administracion de la dicha Cruzada, y gouierno de la iusticia, y lo dispuesto por leyes, y pragmaticas de las dichas prouincias, como juez deputado para ello, con el dicho Subdelegado general, guardando en el votar, y señalar de los dichos despachos las ordenes que estan insertas en la nueua Recopilacion de las leyes titulo 10. lib. 1. Y auiendo entre el dicho Subdelegado general, y Assessor discordia en el votar de las causas, por no se conformar, Mandamos lo consulte, y comunique el dicho Subdelegado general con el Gouernador, Presidente, ò Oidor que hiziere oficio de Presidente de la tal Audiencia, para que nombren otro Oidor que assista à los dichos negocios, no se conformando, y hagan sentencia, otorgando à las partes las apelaciones que ante ellos interpusieren para ante el dicho Comissario general, y Consejo de Cruzada, y no para ante otro Tribunal, ni juez alguno; sin que por via de fuerça, ni por otro algun modo se puedan lleuar, ni lleuen las dichas causas à las dichas Audiencias Reales, ni introduzirse, ni se introduzgan en ellas en manera alguna; porque en quanto a esto las inhibimos. Y que el dicho Fiscal assista assimismo à todo lo que fuere necessario en el dicho Tribunal de Cruzada con el dicho Subdelegado, Assessor, y Ministros dèl, acudiendo à la defensa de los pleitos; y causas tocantes à ella, en todos los casos, y cosas que se ofrecieren, haziendo en ellos las demandas, pedimientos, y demas diligencias que sean necessarias, que para ello le damos poder cumplido, y segun le tiene para los de la dicha nuestra Audiencia Real: y que assi mismo el dicho oficial Real, que ha de seruir de Contador, vse, y exerça el dicho oficio en el dicho Tribunal de Cruzada con el dicho Subdelegado general, Assessor, y Ministros del, à los quales por razon de los dichos oficios se les guardaràn las preeminencias, prerogatiuas, è immunidades que deben auer por respeto de la dicha Cruzada. Y todos juntos, y cada vno por su parte tendran particular cuidado, que lo que procediere de la dicha Cruzada, y composiciones, se traiga, ponga, y reciba en las caxas Reales de su distrito, y que con la demas plata nuestra que viniere à estos Reinos, se embie por cuenta aparte en las flotas, y nauios que venieren à ellos, dirigido, y consignado à Nos, y al dicho Comissario general, y Consejo de Cruzada, con relacion distinta y particular delo que viniere, y de que años, assientos, y predicaciones fuere; y lo que se restare debiendo, y el estado en que queda la cobrança, y seguridad de ella, y que los Subdelegados generales, y Contadores de la dicha Cruzada tengan cada vno de porsi en su distrito su libro del dinero que procediere de ella, para que en todo aya la cuenta y razon que conuiene, Y que todos, è qualesquier juezes, iusticias, Alguaciles, y Alcaides delas carceles, y otras qualesquier personas cumplan y guarden, y hagan guardar, cumplir, y executar las sentencias, mandamientos y autos que por los dichos Tribunales se dieren, y despacharen: y nadie sea osado de hazer lo contrario, so pena de la nuestra merced, y de dozientos pesos de plata ensayada para nuestra Camara, porque assi es nuestra voluntad.

Quam praxim refert, & ita etiam in compendium reduxit Perez de Lara *vbi suprà pag.* 20. † *En el Perù, y Nueua España ay Comissarios generales subdelegados en las partes que ay Audiencias Reales, a los quales se apela de los Subdelegados de los distritos de las Audiencias, y destos Comissarios Subdelegados se apela al Comissario general, y Consejo de Cruzada.* Et quoad 17
prohibitionem † cognitionis per viam violentiæ in eiusmodi causis per Regales Cancellarias, Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 16. n. 90.* Rod. *de ann. redit. lib. 1. cap. 17. n. 7.* Ceuallos *in 4. tom. comm. opin. q. 897. num. 284. & 287. & in tract. de violent. 1. par. gloss. 15. num. 19.* & nouissimè Gabr. Pereira *de manu Regia, lib. 1. tit. 9. §. 12. cap. 8. num. 2. & 3.* vbi pro certo 28
constituit posse dictos † Commissarios subdelegatos procedere contra eos, qui Ministros eorum impediunt, quiuè illis non seruant priuilegia, quæ ipsis per secularem Principem concessa sunt, in eiusdem sanctæ Cruciatæ fauorem, & meliorem expeditionem. Non tamen admittit, quòd in hoc casu possint contra non obseruantes vti mucrone excommunicationis, & aliis censuris Ecclesiasticis. Sicque in Lusitano Senatu decisum refert: *Nam eorum* (inquit) *potestas non extenditur ad priuilegia iisdem exactoribus data à Principe seculari, quorum obseruatio suis Ministris secularibus commendatur; nec alia potestas Commissario indulta reperitur, & in hoc tanquam primatus procedit cum notoria subditorum oppressione, arg. l. final. D. de iurisd. omn. iudic.* 29

Quod notari debet contra Doct. Narbonam *in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recop. gloss. 22. per pag. 585. cum seqq.* qui de Inquisitorum iurisdictione loquens, contendit † eos pro tuitione priuilegiorum, imò & causarum secularium suorum Familiarium, posse vti non solùm temporali iurisdictione, quam à Regibus nostris concessam exercent, verùm & spirituali, quam delegatam habent à Romano Pontifice, ac proinde excommunicationis gladium distringere, vbi sibi oportere visum fuerit; nisi quòd hic Auctor eam rationem prætexit, quòd Inquisitores, etiam semota Regiæ iurisdictionis concessione, virtute officii Inquisitionis & ob eius fauorem, etiam contra seculares in dictis causis Apostolicam iurisdictionem habebant; quæ ratio in Commissariis Cruciatæ non reperitur. 30

Prout nec in Episcopo, † qui simul est dominus temporalis alicuius loci, vel villæ. Nam in causis secularibus, de quibus tanquam talis cognoscit, non potest vti sententia excommunicationis, & aliis censuris, sed temporaliter, & per iudices seculares talem iurisdictionem exercere debet, vt per Couarr. *in pract. c. 36. num. 6.* Bottel. *de Magist. edict. lib. 1. c. 9. & de prestant. Reg. Cathol. cap. 72. n. 2.* & ab eius sententiis † his in causis non prouocatur ad eorum Vicarios generales, sed ad Tribunalia secularia superiora, *cap. si duobus 7. §. denique, de appellat. l. 8. tit. 3. lib. 1. Recop.* Couarr. *pract. num. 2.* Bobad. *in Polit. 1. tom. lib. 2. cap. 17. num. 196. pag. 729.* Paz. *de tenuta cap. 63. num. 6.* Carrer. *3. par. variar. cap. 13. num. 343.* Narbona *d. l. 20. gloss. 22. num. 68.* Choppin. *lib. 1. Monastic. tit. 3. num. 19.* Cald. Pereira *cons. 5. num. 18.* Dom. Episc. Pacens. electus Archiep. Mexicanus, D. Felician. à Vega *in cap. clerici, de* 31 32

*iudic.n.*38. Marius Cutell.*in patrocin. pro Regia iurisd. Inquisit. Siculis concess.*1. *par. contr. n.*171. *& post n. vlt. fol.*78. Leo decis. Valent.2. *n.*27. Peregr. *lib.*1.*cons.*1.*n.*2.. Capiblanc. *de Baronibus, pragm.*1. *num.*2 Besold. *in tract. de pace*, *cap.*5. *num.*5.

Et conducunt, quæ dixi *in meo* 1. *tom. de Ind. iure*, *lib.*2. *c.*21. *n.*13. quòd si Rex iudicat
33 † vt Dux, appellatur ad superiorem in Ducatu, non attenta Regia dignitate, vt dixit Bald. *in l. si quando*, *C. de appellat.* Igneus *in l. necessarios*, §. *non aliàs*, *num.* 418. *D. ad Syllanian.* Mysinger. *centur.*5. *obseruat.*5. Ponte *decis.* 2. & alij relati à Mastrillo de Magistr. *lib.* 3. *cap.* 8. *ex num.* 32. & Stephan. Gratian. *discept. forens.*5.*tom.cap.*298.*num.*49 & nouissimè plures alios allegans D. Valençuela *cons.*157. *num.*81. *vol.*2.

34 Planè si super his, vel aliis † competentia iurisdictionis orta fuerit inter Commissarios subdelegatos, & alia Tribunalia Ecclesiastica, vel secularia Indiarum, statutum fuerat per sched. Matrit. 20. Iunij an 1606. vt Prorex tales competentias componeret: *Vsando para remediarlas de los poderes que tienne*: sed posteà alia forma (vt audio) data est, nempè, vt alij duo coniudices vnus Ecclesiasticus, & alter sæcularis Subdelegato associentur, & maioris partis suffragiis stetur; si verò discordes extiterint, in eam sententiam eatur, cui Prorex, vel Gubernator detulerit, qua de re videnda erit sched. quæ de hoc expedita narratur.

35 Item, circa † præcedentiam dicti Commissarij subdelegati cautum est per aliam sched. 17. Februarij ann. 1609. *Que en la publicacion de la Cruzada solo el Virrei preceda en lugar al Comissario subdelegado. Y que escusandose el Virrei, aunque estè ausente, como el gouierno estè a su cargo, el Comissario preceda à todos los Oidores. Pero gouernando la Audiencia, le prefiera el Oidor mas antigo. Y que despues de los de la Audiencia se siente el Contador de la Cruzada aquel dia, y el Tesorero entre los Alcaldes ordinarios.*

36 Sed nunc in vrbe Limensi † cùm Rationalis officium pretio venditum sit, inter alia priuilegia ei concessum est, vt Fiscales præcedat, de quo ipsi grauiter conquesti sunt in supremo Senatu Indiarum. Nam etsi vbi in Tribunali in domo Commissarij adsident, Rationalis præcedat Fiscalem, quia & votum habet, vt per alias schedulas decisum est, hoc tamen extendi non debuisse ad præcedentiam in processionibus, & Ecclesiæ sessionibus, Fiscales contendunt. Et quòd dicta schedula, hanc prælationem concedens, expedita fuit ipsis non auditis, & solùm per Concilium sanctæ Cruciatæ, sed quia lis super eo pendet, ampliùs in hoc immorandum non duxi.

Illud tantùm subiiciens, hos Commissarios
37 Subdelegatos Indiarum, † vt suam iurisdictionem extenderent, aliquando tentasse in suam curam, & administrationem reducere pecora, & quælibet alia bona vacantia, siue quorum dominus ignoratur, quæ vulgò dicuntur *de Mostrença*, item & eorum, qui ab intestato decedunt, vel quintam illorum partem. Quod tamen prouidè eis inhibitum est per schedulam 14. Ian. 1536. 14. Febr. 1540. 19. Iulij 1614. & per aliam dat. Lermæ 28. Octobr. ann. 1602. colligi iubetur, & originaliter ad Regium Indiarum Senatum remitti quædam Paulina, † 38
quam Religiosi B. Mariæ de Mercede à Nuntio Apostolico impetrauerant, vt in partibus Indiarum dicta bona ipsis manifestarentur, & applicarentur. Quæ schedula eam rationem reddit, quòd hoc est contra ius, & leges, & schedulas Regias: *Conforme à las quales, todos los dichos monstrencos, y bienes pertenecen à mi Camara y Fisco.*

De quo † extat textus *in l. vacantia*, *& per* 39
*tot. C. de bon. vacant. l. pen. C. de pet. bon. subl. l.*10. *tit.*10. *lib.*1. *l.*7. *&* 8. *titul.* 13. *lib.*6. *Recop.* vbi Azeued. latè Sixtinus *de Regalib. lib.* 2. *c.* 9. *per totum*, Bozerius *eod. tract. cap.*3. *num.* 26. *& seqq.* & DD. omnes per textum ibi *in cap.* 1. *quæ sint Regal. in vsib. feud.* Vnde per Regios officiales hæc bona colligenda, & administranda sunt, neque ad alium, quàm ad Fiscum pertinent, nisi speciale eorum priuilegium ostendat, vt in Hispania alicubi habent Religiosi Mercenarij, & Trinitarij pro redemptione captiuorum: & Concilium, quod vocatur *de la Mesta*, *por las reses mostrencas aplicadas*: quod efficit, vt Anton. Nebrisens. in suo dictionario, † dicta bona inde vulgò ap- 40
pellata fuisse *Mostrencos* dicat, quasi *Mestengos, por quanto el ganado sin dueño a la pertenece Mesten, y sus leyes disponen dèl.* Quamvis D. Sebast. de Couarr. *in thesaur. ling. Hispan. verb. Mostrencos*, *à monstrando dici existimet*, eò quòd hæc bona, vbi reperiuntur, monstranda, siue manifestanda, & publicanda sunt, vt eorum dominus inquiratur, qui si intra annum & diem non comparuerit, tunc Fisci iuribus applicantur, vt dicitur *in legibus suprà citatis.* Pla-
nè † si dicti Commissarij ostenderint sibi huius- 41
modi bonorum collectionem, cognitionem, & administrationem specialiter datam esse, in ea procedere poterunt, quemadmodum in Regnis Hispaniæ procedit Commissarius generalis, ex legibus, & instructionibus, quas ad hoc refert D. Perez de Lara *in d. compend.* 1. *p. pag.*279. *& seqq.*

Circa alias autem Bullas Pontificias, illud tantùm de iute Indiarum, de quo agimus, notandum se offert, quòd cùm Rex noster in illis patronatum Ecclesiasticum habeat, & exerceat ex concessione Sedis Apostolicæ, iuxta ea, quæ
suprà *hoc lib. cap.*2. *&* 3. notauimus, pluribus † 42
schedulis cauit, ne in eisdem Indiis aliquæ Bullæ publicari, aut exequi permittantur, nisi priùs in supremo Indiarum Senatu visæ, & examinatæ fuerint, vt si quid fortè contineant, quod eidem patronatui repugnet, vel quietum, ac pacificum earundem Indiarum in spiritualibus, vel temporalibus statum turbare possit, à prædictis Bullis, ea, qua decet, reuerentia supplicetur. Et Romanus Pontifex, qui eas concessit, de negotij causis, ac circumstantiis consultus, eas reuocare dignetur. Quæ schedulæ reperiuntur *in* 2. *tom. impress. pag.* 44. *cum multis seqq. & in* 1. *tom. pag.*83. Et præcipuè † de retinendis 43
Breuibus Nuntij Apostolici in Hispaniæ Regnis residentis (quia eius iurisdictio hucusque in partibus Indiarum extendi, & exerceri permissa non est) cauetur in quadam sched. dat. Pintiæ 3. Maij 1605. & in alia dat. Matrit. 10. Decembr. ann. 1607. Quam † praxim in 44
nostris Indiis longè maiori ratione, quàm in aliis

aliis obseruari posse, bene aduertit Eman. Roder. *in quæst.regul.1 part.quæst.35.art.2.* vbi postquam, docuisset qualia, & quanta, quæ Ecclesiasticam iurisdictionem sapiunt, possint Reges nostri in his indiarum partibus facere, tam virtute dicti regij patronatus, quam, ex commissione, siue delegatione Alex. VI. R. P. subdit: *Et similiter si aliquod priuilegium impetratur à Papa, quod tangat gubernationem in spiritualibus, in his terris, non debet poni in practica, nisi prius registratum fuerit à Consilio Regio Indiarum.*

45 Et generaliter † de eadem materia retentionis Bullarum tradit alia idem Auctor *eodem 1. tom. quæst.6. artic.8. per totum.* Et qui voluerit plura de iustificatione, & praxi eiusdem retentionis, videat Auctores, quos plena manu congessimus *d. cap. 3.* & plures alios, quos refert Couar. *in pract. cap.35. num.4. versic. Sic etiam in his Regnis, num.5. & cap.36.num.3.* Amadæus Aponte *in quæst. laudemial. titul. quis sit index in causa feudi,* Nauarr. *in Manual. cap.27.n.70. vers. 2.* Hieron. Gabr. *cons. 193. lib. 2. & cons. 182.* Bursat. *cons.393. volum. 4.* Pacianus *cons. 166. num.49. & seqq.* Lud Gomez *in tract. Breuium, num.14. & 15.* Cenedus *in collect. 56. ad Decretal. num.fin. & quæst.45. num.9.* Bobadilla *in Polit.1. tom.lib.2. cap. 18.num. 102. & 208. pag.918.* Azeued. *in d.l.14. Recop. num 49 & in l.2. titul.6. vers. 7. lib. 1. Recop.* Zerola *in prax. Episcop. verb. Littera*, Ceuallus *in pract. 4. tom. quæst. 897. num. 316 cum seqq. in tract. de violent.1. part. gloss.5.à num.62. & in Prologo ex num.151.* Dom. Bañez *in 2.2. quæst. 67. artic. 1. dub.2.* Sesse *de inhibition. cap.8. §.3. ex num.83.* Flores de Mena *1. var. quæst. 12. num. 8. & 17. & quæst 4. ex num.40.* Gonçalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 52. num. 36. & 37.* Enriq. *de Pontif. claue, lib 2. cap.19 §.1. & cap.18. §.2.* Borrel. *de præstant. Reg. Cathol. cap.52. num.8. & c.71.* Paz *in praxi, tom. 2. prælud. 5. & vltim. ex n.4. & 10. cum aliis*, Stephan.Gratian. *discept. 191. tom.1.* Montterrof. *tractat. 5. de la Chancillerias, cap.1. cum seqq. fol. 83.* Monte Alegre *in prax. lib. 1. cap. 9. ex num. 115.* Barbos. *in remiss. ad Trid. sess 24. cap.20. Causæ omnes, de reform.* extátque integer titulus de eadem retentione agens inter ordinationes Granatenses, *2. in ordine lib.1. fol.7. pag. 2. & tit. 11. §. 3. fol. 90. ad finem*, præter alium nouiorem, & eruditiorem, quem sub prælo habet D. Franc. Salgadus à Somoza, & conducit Bulla Greg. XIII ann. 1574. quæ habetur *in Bullar.recent.pag 1210.*

46 Qui omnes † respondent ad Bullam Cœnæ Domini *casu decimo, & duodecimo*, de qua meminit Sotus *in 4. dist.22. quæst. 2. art. 3.* & Nauarr. *vbi suprà num. 99.* quæ videtur talem retentionem sub grauibus censuris prohibere, etiam si fieri dicatur cum animo, & intentione Romanum Pontificem consulendi, informandi, & supplicandi. Nam verius est, quod dicta Bulla non repellit supplicationes, si legitimè, interponantur, & prosequantur, vt patet ex illis verbis: *Nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis, & sede Apostolica legitimè prosequantur.*

47 Quæ † supplicationes à partibus, quæ in dictis Bullis interesse prætendunt, regulariter imponendæ & prosequendæ sunt, & etiam aliquando à Rege, & Regiis Consiliariis, vel Fiscalibus per Regium Legatum, qui Romæ residet, vbi id causæ grauitas postulauerit. Nam alias contentus est Papa generali relatione, quæ ei fieri solet, & infiniti propè laboris esset, si super omnibus peculiariter supplicandus, & informandus esset, vt doctè & grauiter tradit Enriq. *dict.lib.2.cap.16. §. 1. pag. 2. in edit. Salmant.& d. cap.19. § 2. & 3. & antea d. cap.16. litt.C,* Ceuall.*d.quæst.897 num.10. & 11.* & melius *in d. Prolog. num.157. cum seqq.* vbi omninò videndus est, Salas *de legib. q. 96. tract.14. disput. 3. sect.4. ante finem*, Marius Alterius *de censuris, tom.1. lib. 5. disput.15.cap.2. col. penult. pag. 664.* Leonard. Duardus *in comment. ad d. Bullam Cœnæ Domini, lib. 2. cap. 14 quæst. 10. cum præcedenti.* Et inter ordinationes Granatenses *lib.1. tit.2. fol.10. ante finem, §.15.* adest sched. ann. 1546. vbi innuitur idem modus, & stylus supplicandi, & rursus idem Enriq. *d. lib. 2. c.11. §.13. & cap.19. §. vlt. ait,* dictam Bullam Cœnæ meminisse supplicationis, in casu, quo sit probabilis prætextus violentiæ, at vbi est euidens, non videtur requiri, & idem repetit *c.21. in princ.& cap.25.§ 1.*

Planè vbi non agimus de Bullis, † sed de executorialibus in Romana Curia in contradictorio iudicio expeditis, citatis iis, quorum interest, tunc litteræ Apostolicæ capiendæ non sunt, nec detinendæ per Regias prouisiones ad instantiam Fiscalium expeditarum. Quorum manus ad hoc solent supponi, vt bene aduertit idem Enriquez *d. lib.2. cap. 18. §. 2.* Ceuall. *d. quæst.897.n.412. & 415. & de violentiis, gloss.9. num. 15. & part. 2. quæst. 27. & 36.* Gutierr. *1. canon. cap.4. num.28.* & Flores de Mena *1. var. quæst.q.42. num.36. & 47. cum aliis.* 48

Porrò dicta † Bulla in Cœna Domini, etsi multa continere videatur, quæ Regiam iurisdictionem impediunt, adhuc tamen ob maximam reuerentiam, quæ ei, & sedi Apostolicæ debetur, per Regium Senatum Indiarum in prouinciis earum singulis annis, in sexta Feria Hebdomadæ sanctæ publicari permissa est, sine præiudicio supplicationis, quæ de aliquibus casibus in ea contentis ad eandem Apostolicam sedem interposita est, vt bene aduertit d. Dom. Episcop. Pacens. D. Felicianus à Vega *in cap. fin. de foro compet. num. 11.* vbi refert Sayrum, Marium Alterium, & Bonacinam de eadem Bulla latè tractantes, & vltra eos latius scripsit Vgolin. *in tract. de censuris reseruat. per totum,* & Leonard. Duard. in peculiaribus, & disertis ad eandem Bullam commentariis, qui, vbi casus acciderit, videri poterunt. 49

CAPVT XXVI.

De Regularibus Indiarum, eorúmque Commissariis, Visitatoribus, Vicariis generalibus, & Conseruatoribus, & de alternatiuis, quibus in suis electionibus vti cœperunt.

SVMMARIVM.

1 *Monachorum, & Regularium origo, & institutum*

2 *Monachorum, & Clericorum numerus, ne nimius esset, semper curatum fuit.*

3 *Ritershusius notatur, quod inuerecundè contra Monachos scripserit.*

4 *Religionum, & Religiosorum numerus hodie nimis excreuit, & magnam partem, & curam status Politici faciunt, & causant.*

5 *Monastica politia quantum curari debeat? ex D. Gregor.*

6 *Principibus sæcularibus valdè ab ipsa Ecclesia commendatur politica Religiosorum, tutela, & sui instituti obseruatio.*

7 *Monasteria solent se se ipsa submittere protectioni, & tutelæ Principum sæcularium, & hoc ius quærunt illi, in quorum dictione fundantur.*

8 *Reges Hispaniæ præstantissimum ius habent pro tuendis, & dirigendis Religionibus, & Religiosis Indiarum, & quare?*

9 *Religiosorum pro bona gubernatione, & directione in Indiis plures schedulæ expeditæ sunt.*

10 *Religiones, quæ hucusque fundari permissæ sint in prouinciis Indiarum.*

11 *Religiosi Carmelitani, Trinitarij, & alij, qui in Indiis Conuentus non habent, ab eisdem expelli iussi sunt.*

12 *Proregum instructio, quæ refertur, valdè attentos eos esse iubet circa gubernationem, & pacificum statum Religiosorum, & discordiarum, ac partialitatum, quæ inter eos esse solent.*

13 *Religiones Indiarum, quæ bona acquirere, & habere possint?*

14 *Bonorum temporalium nimium augmentum in Religiosis, & Religionibus non solum Reip. verum & ipsis valdè nociuum est.*

15 *Concilij Lateranensis sub Alex. III. grauissima verba referuntur de damnis, quæ Ordines Religiosorum accipiunt ex nimia bonorum temporalium acquisitione.*

16 *Ecclesiæ facultates vt neque desint, neque redundent, magna prouisione opus est, ex D. Chrysost.*

17 *Ordo dici non potest, quod inordinatum est, & Ordini fauet, qui Ordinum excessus reprehendit, ex D. Bernard.*

18 *Ordines Religiosorum, qui labore manuum suarum victitant, præ cæteris laudari, & facilius admitti debent.*

19 *Electionibus Prouincialium, & aliorum Prælatorum Regularium Proreges interesse iubentur, ob rixas, & scandala, quæ in illis interuenire solent, & schedula, & Auctores de hoc agentes.*

20 *Religionum gubernatio optima est, in quibus officia nihil habent, ob quod ambiantur.*

21 *Electionibus Prælatorum Regularium, quod Reges, Proreges, & alij Magistratus interueniant, vt pax, & quies in eis obseruetur, Hispania, Gallia, & aliarum nationum praxis obseruat.*

22 *Principum heroicum munus, & de Regalibus est curare vt Ecclesiastica, & regularis obseruantia custodiatur, & componatur.*

23 *Electionibus Prælatorum Regularium qualiter Limani Proreges intersint, & Auctor eorum vice aliquando interfuerit?*

24 *Dom. Comes de Castrillo, D. Garsias de Haro & Auellaneda supremi Senatus Indiarum Præses laudatur, & qualiter Capitulo Toletano Franciscanorum, virtute Regiæ delegationis interfuerit?*

25 *Religiosis qui ab Indiis mittuntur, vt vocem, ac votum habeant in Capitulis generalibus Hispaniæ celebrandis, quomodo computetur tempus suæ missionis, & suffragationis?*

26 *Mandatum ex voluntate mandantis, quando vltra tempus, & vltra contenta porrigi possit?*

27 *Custodes Franciscanorum missi ad vnam electionem quousque durare cum potestate suffragandi videantur? ex Miranda.*

28 *Regularium institutioni multum expedit, vt pro vitiis inter eos emendandis, & castigandis inuigiletur.*

29 *Commissarij, & Vicarij generales ad Religiosos Indiarum visitandos mitti solent, & qualiter eorum missio, & patentes in Regio Indiarum Senatu præsentandæ, & approbandæ sint? & schedulæ de hoc agentes.*

30 *Vicariorum, & Commissariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, per Consilium Indiarum approbandorum, praxis, probatur ab Eman. Roder.*

31 *Vicarij, & Commissarij generales, etiam si eligantur ex his Religiosis, qui in Indiis existunt, per supremum Senatum Indiarum approbandi sunt, contra Eman. Roder. & quare?*

32 *Commissariis, & Vicariis generalibus, quorum missio probata est per Consilium Indiarum, Regium auxilium præstari iubetur.*

33 *Vicariorum, & Commissariorum generalium actionibus Proreges, & Regales Audientiæ attentæ esse iubentur, & quare?*

34 *Audientiæ Regiæ Indiarum, etiam per viam violentiæ non possunt se intromittere in concernentibus visitationem, & œconomicam gubernationem Regularium. Et quid si eos notoriè vexari constiterit?*

L.40. tit.5. lib.2. Recop. & *sched. ann.*1560. *explicantur*, ibidem.

35 *Commissarios, & Vicarios, seu Visitatores generales, quomodo, & pro quo tempore ad prouincias Indiarum mitti soleant? & de varia in hoc Religionum consuetudine.*

36 *Religiosi Societatis Iesu nominare, & mittere solent Visitatores ad prouincias Indiarum, etiam citra vllam approbationem Senatus Indiarum, & quare?*

37 *Minoritæ, & Mercenarij, quem modum, seu morem seruent in mittendis Commissariis, seu Vicariis generalibus? & schedula de hoc agentes.*

38 *Vicariorum, & Commissariorum generalium aliquorum excessus in causa esse solent, vt de eorum traiectione impedienda tractetur; & schedula, quæ de hoc agit.*

39 *Religiosi, qui ex Indiis in Hispaniam veniunt, pecunias secum asportare prohibentur per sched. Regias, quæ referuntur.*

40 *Commissarij generales Franciscanorum, qui ad Indias mittuntur, quando cœperint, quales esse debeant, & quam potestatem habeant?*

41 *Commissarius generalis Indiarum, qui in Curia Regis Hispani residet, quando à Franciscanis, qualiter, & cum qua potestate creari cœperit?*

42 *Commissario Franciscano generali Indiarum causæ omnes remittendæ sunt ad Religiosos sui Ordinis, & schedulæ, quæ de hoc agunt.*

43 *Commissarios generales Indiarum, ad instar Franciscani, in aliis Religionibus creari oportere, sæpe tractatum est.*

44 *Commissariorum, & Vicariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, an, & quando expiret potestas, mortuo Generali, qui eos nominauit?*

45 *Commissariorum, & Vicariorum generalium iurisdictio delegata esse videtur.*

46 *Vices suas, qui alteri committit, eum suum delegatum facere videtur.*

47 *Iurisdictio delegata, re integra, morte mandantis regulariter expirat.*

48 *Commissariorum, & Vicariorum generalium ad Indias delegatorum auctoritas, & officium non expirat per mortem mandantis, & quare? & de Bullis, sched. & Auctoribus, qui de hoc agunt.*

49 *Commissarij, & Vicarij generales Indiarum possunt subdelegare, & quare?*

50 *Delegatus ab alio, quam à Principe, regulariter non subdelegat.*

51 *Delegatus ad vniuersitatem causarum aliquas earum subdelegare potest.*

52 *Delegatus, etiam inferioris, subdelegare potest, si hoc ei delegans specialiter permiserit.*

53 *Casus, de quo Auctor Limæ consultus fuit, circa subdelegationem cuiusdam Vicarij generalis, refertur.*

54 *Iurisdictio subdelegata non expirat, etiam re integra, per mortem Subdelegantis, si viuat is, qui eam delegauit, & quare?*

55 *Iurisdictio substituti à Vicario Capituli, durat, etiam mortuo ipso Vicario, & quare?*

56 *Mandati procuratorij ad mandatum iurisdictionis argumentum validum est, & frequens in iure.*

57 *Procurator ad negotia, vel iudicia, si alium substituat, substitutio, etiam eo re integra mortuo, non expirat, & quare?*

58 *Mandatarius si nomine proprio substituit, tunc re integra per eius mortem substitutio expirat.*

Cap. licet vnicuique, de offic. deleg. *explicatur*, ibidem.

59 *Delegatus cum facultate subdelegandi, si ea vtatur, delegans substituisse videtur.*

60 *Actus tribuitur mandanti, non exequenti.*

61 *Commissarius vnus Franciscanorum, si habeat litteras sui Ministri generalis ad officium prosequendum, & alter litteras Commissarij generalis Indiarum, vt eius locum occupet, vter præferri debeat?*

62 *Minister generalis Franciscanorum est supremus Magistratus sui Ordinis.*

63 *Inferior contrauenire non potest mandatis sui Superioris.*

64 *Commissariorum generalium, qui ad Indias mittuntur, electio, & prorogatio spectat ad Ministrum generalem, & non Commissarium Indiarum.*

65 *Commissarius generalis Indiarum potest ex causa suspendere, & remouere Commissarios generales ad Indias electos, & missos à Ministro generali, & ei parere tenentur.*

66 *Vicarius generalis ad Indias missus, si officio, & iurisdictioni sua ob iustum metum renuntiauerit, inutilis est renuntiatio, & de casu in facto contingente, in quo Auctor consultus fuit.*

67 *Renuntiantibus actiones suas, non solet recursus dari ad eas.*

68 *Iurisdictionis quasi possessione solet priuari is, qui ei renuntiauit, & qualiter hoc intelligatur*, num. 76.

69 *Vicarij, siue Commissarij generales ad Indias missi, non possunt renuntiare iurisdictioni, quam acceperunt, nisi in manibus Superioris, qui eos nominauit.*

70 L. legatus penult. D. de off. Præsid. *ponderatur, & illustratur.*

71 *Renuntiatio beneficij, nisi in manibus Superioris fiat, inutilis est.*

72 *Tabellio non potest se abdicare officio Tabellionatus, nisi in manibus Superioris.*

73 *Vassallus non amittit feudum per renuntiationem, aliter, quam in Superioris manibus factam.*

74 *Iurisdictio non admittit pacta, compromissa, nec abdicationes, aut conuentiones priuatorum, nisi Superioris approbatio interueniat, & quare?*

75 *Prelaturæ iuri quis renuntiare non potest, inconsulto eo, qui illam ei concessit.*

76 *Iurisdictionis quasi possessionem amittere eum, qui illi renuntiauit, qualiter intelligatur?*

77 *Beneficij renuntiatio quando veram eius vacationem, seu amissionem inducat?*

78 *Renuntiationi nulli, vel nulliter factæ quis contrauenire potest.*

79 *Commissarij, & Vicarij generales Indiarum solent portare facultatem cassandi electiones Prouincialium.*

80 *Electiones Prouincialium cassandæ facultas, si Commissario, vel Vicario generali in Indias misso, concessa sit, an intelligatur pro prima vice, vel possit etiam à se ipso electum deponere, seu absoluere?*

81 *Actus cum de se est reiterabilis, sermo etiam simpliciter de eo prolatus non intelligitur solum pro prima vice.*

82 *Determinatio vna respiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinare.*

83 *Oratione eadem qui coniunguntur, diuerso iure censendi non sunt.*

84 Etiam *coniunctio, similia quæ sunt, & eiusdem generis copulare solet.*

85 *Copula* & *coniungit æqualiter, & est repetitiua similium.*

86 *Clausula generalis in fine adiecta, ampliat, & declarat alias antecedentes, magis strictè loquentes.*

87 *Verba legum & rescriptorum aliquid semper operari debent, vt superfluitas euitetur.*

88 *Rescripta etiam odiosa, & pœnalia, ita accipienda sunt, vt eorum verba aliquid operentur.*

89 Præterea

MOnachorum, † & Regularium Ordines, qui hodie in Dei Ecclesia præfulgent, qualiter ab antiquis Eremi avolis originem duxerint, & quod licet ad inuicem habitu, & regula diuersificentur, omnes tamen tendant ad eundem finem, cultum scilicet diuinum, & honorem, ac seruitium Dei, late ex sanctis Patribus deducit D.Thom. *in* 2.2. *q.* 186. *& seqq.* Cardin. Baron. omnino videndus, 2. *tom. annal.* ann. Christi 328. *ex num.* 18. Cardin. Bellarm. 1. *tom. controuers.* 5. *lib.* 2. *tit. de Monachis, in præfat. & per* 46. capita, Isid. Moscon. 1

Moſcon.de Maieſt.Eccleſ. *part.4.cap.1. & ſeqq.*
Lælius Zech. *de Repub. Eccleſ. tit. de regular.*
cap. 1. & ſeqq. ex pag. 555. Martin. Mager. *de*
aduoc. armat. cap. 5. ex num.98. pag.108. Rhe-
nat. Chopp. in Monaſticon. ſiue de iure Cœ-
nobitarum, *lib.1. per totum.* Adam Gontz.*lib.6.*
Polit. cap.46. Leander Galganet. *de iure public.*
lib.3. tit. 41. & ſeqq. Miranda in Manuali Præ-
latorum, 1 *tom.queſt.3.& 4. per totam*, & Alpha-
betum curioſitatis Carthuſiani, 3. *part. fol.253.*
vbi omnium Religionum initia, & fundatio-
nem enumerant.

2 Et quamuis ſemper † curatum ſit, & curari
debeat, ne nimis multiplicentur, Auth. *vt de-*
terminat.ſit numerus Clericor. & Monach.cap.1.
de Religioſ.dom.cap vnico, eod.in 6. cap.1. de in-
*ſtitut.*Trident.*ſeſſ.25.de reform. regul. cap.6. cap.*
in qualibet 23. queſt. 8. iunctis aliis, quæ addu-
cit Galganet. *vbi ſuprà num.* 1. Adam Gontzen
d. lib.6 cap 44. Hieron. Ceuallus *in arte Regia*,
Ritershuſ. *in Nouell.5. pag.68.& ſeqq.* vbi plu-
3 ra ſatis † petulanter contra Monachos addu-
cit, quæ meritò *in nouo Expurgatorio* deleri iuſ-
ſa ſunt, Petr. Gregor. *lib. 3. de Repub. cap. 4.*
Vveſtonus *in theat. vitæ ciuilis, lib.3.c.13. & 15.*
Mariana de Rege *lib. 1. cap.* 10. Matth. Lopez
Brauus *eod.tract.lib.3.paulò poſt initium*, P.Riba-
deneira in vita S. Ignat. *lib.2. cap.17.*Choppin.
d. lib.1. per tot. & lib.2. tit.1. in princip. Annæ.
Robert. *lib.2.rer. iudic. cap. 2.* Forcat. *in cuped.*
Iuriſp.cap.5 Nauarrete *diſcurſ. polit.42. & ſeqq.*
Moncada *diſcurſ.polit.7.cap.7.& diſcurſ.4 cap.3.*
& nouiſſimè P.Ioan.Euſeb.*in ſuo opere inſcripto*
opera & dies, cap. 32. fol. 126. & Comitia Ma-
tritenſia *an. 1552. petit.* 73. Adhuc tamen ho-
4 diernis temporibus, adeo † Religionum, & Re-
ligioſorum numerus creuit, vt non minima pars,
& cura politici ſtatus in eorum attentione, &
decenti gubernatione conſiſtat, quo & ipſi ſan-
ctius ſuis inſtitutis deſeruiant, & Reipublicæ,
cui proficere debent, nequaquam officiant.
Quod D.Gregor.Magnus relatus à Choppin. *d.*
lib.1. Monaſt. titul. 1. in princip. grauiter præ-
5 ſenſit, ſic inquiens: *Politica † iſta Mona-*
ſticarum rerum curatione, ac tutela, integer
etiam ſtatus, neruuſque ſeruatur diſciplinæ Re-
gularis, ac Cœnobiticæ vitæ inſtituti. Quo non
præſtantius aliud futurique Regni cæleſtis ſpe-
6 *culationi aptius excogitari poteſt.* Et † inſi-
nuarunt Leo X. in Concil. Lateranenſ. & Six-
tus IV. *in Extrauag. de tregua & pace, cap. 2.*
verſ. Nos igitur, vbi eandem curam ſæculari-
bus Principibus valdè commendant. In quo-
7 rum etiam protectionem, & tutelam † ſe ſe
ipſa Monaſteria hac de cauſa ſubmittere ſo-
lent, vt late Choppinus, & Magerus oſtendunt
in tractat. ſuprà relatis, & Eraſmus à Cochier
in tract. de aduocatiis, & vel non ſubmiſſa, ip-
ſo iure, quod ſub dominio alicuius Principis
ſint, conſtitui videntur, vt dixi *ſuprà hoc lib.*
cap. 2. num. 5. & latius proſequitur Martinus
Mager. *de aduocat. armata, cap.9. num. 648. &*
ſequent.

Quæ quidem cum in aliis prouinciis ita ſe
8 habeant, multo magis † in his Indiarum cu-
randa ſunt, in quibus ipſi iidem Reges noſtri
à ſede Apoſtolica grauati ſunt: *Viros probos, &*
Deum timentes, doctos, peritos, & expertos ad
inſtituendum incolas in Fide Catholica, & bonis
moribus imbuendum, deſtinare; vt dicitur in
Bulla Alex. VI. & rectè agnoſcit Eman. *Roder.*
1. tom. queſt. regul. queſt. 3. art. 2. Ac proinde
† innumeris fere ſchedulis cautum, & proui- 9
ſum eſt, vt ſummo ſtudio inquiratur de vita, &
moribus Religioſorum, qui ad eaſdem prouin-
cias mittuntur, vel in eis habitum recipiunt, &
vt nullus ſine licentia transfretare poſſit, vel
ibidem extra prouinciam, ad quam miſſus eſt,
degere permittatur, vel ex iis Ordinibus, qui
ibidem Monaſteria non habent.

Solum † enim hucuſque admiſſi ſunt Do- 10
minicani, Franciſcani, Auguſtiniani, Mercena-
rij, & Ieſuitæ, & in Noua-Hiſpania Carmelitæ
Reformati, ſiue Diſcalceati. Quæ ſchedulæ re-
periuntur *in 1. tom. impreſſ. pag. 106 cum mul-*
tis ſeqq. & pag. 301. & extant aliæ de Trinita-
riis, & Carmelitis non admittendis, *pag.* 302.
& 402. & per aliam apud D. Laurent. 1. No-
uemb. ann. 1608. idem cauetur circa Mona-
chos Benedictinos, & per aliam Aranjuez 20.
April. ann.1611. directam ad Peruanum Prore-
gem Dom. March. de Monteſclaros, † iube- 11
tur, vt ab illis prouinciis expellat omnes Reli-
gioſos Carmelitanos, & aliorum Ordinum, qui
ibidem Conuentus non habeant, & diſcoli ex-
tra clauſtra diu agentur.

Et in Proregum Peruanorum, & Mexica-
norum inſtructionibus, ſeu mandatis, *eodem*
tom. pag. 310. *&* 327. cum multa capita inſer-
ta ſint, † quæ in eis peruigilem hanc, circa 12
modum procedendi Religioſorum, curam re-
quirant, tum præcipuè cap. XI. dicitur: *Haſe*
entendido, que los Religioſos de las Ordenes tie-
nen diſcordias, y paſſiones entre ſi, porque los que
allà toman el habito hazen ſu parte contraria à los
que van de acà, y que aſſi ſe contradizen los vnos
à los otros. Y porque la diſcordia, que de ſuyo es
tan dañoſa, ſe echa bien de ver quanto mas lo
ſerà en las Religiones, y los inconuenientes que ſe
pueden ſeguir ſi eſto paſſa adelante, os encargo,
que os informeis mui en particular del eſtado en
que eſtuuiere eſto en cada vna de las Ordenes, pa-
ra que ſi hallaredes las dichas diferencias, ò coſa
ſemejante, que tenga neceſſidad de remedio, tra-
tando de ello con ſus Prelados, y Superiores, pro-
cureis concordarlos, monſtrandoles ſu proprio
daño, y el que pueden hazer en lugar del prouecho
que ſe eſpera de ſu doctrina, que es en lo que ſe de-
brian ocupar, dexandoſe de eſtas paſſiones dome-
ſticas de tan poco fruto, y tan procuradas por el
demonio. Y para que yo de mi parte procure el
remedio, en lo que conuiniere ponerle, pues eſto ha
de ſer ſabiendo en lo que eſtà el daño, procureis
con mucho recato, y ſecreto entender por medio
de las perſonas que tuuieredes por mas confiden-
tes, y ſuſtanciales, como ſe procede en el gouierno
de las dichas Religiones, aſſi cerca de lo eſpiritual,
como de lo temporal que les toca; y auiſarmebeis
mui particularmente de lo que entendieredes de
cada vna, y de lo que os pareciere conuenir que ſe
reforme, y porque medios.

In alia quoque ſched. dat. Matr. 18. Iulij
ann. 1562. quæ habetur inter ordinat. Mexi-
can. recopilatas à Lic. Puga *fol.* 213. decla-
ratur, † quæ boni tales Religioſi habere poſ- 13
ſint & vt nullo modo quicquam, quod Indo-
rum fuerit, poſſidere ſinantur. Quod oſtendit
Reges noſtros eis non inuidiſſe ea quæ ad ſui ſu-
ſtentationem neceſſaria fuerint, cum potius ſo-
leant eorum indigentiæ profuſis largitionibus
ſubuenire,

subuenire, sed modum imponere ambitiosis in-
14 quisitionibus Regularium, † quæ non solum
Rempublicam lædunt, verum & ipsis, ipsorumque institutis grauiter officiunt, vt tetigi *suprà*
15 *cap.* 16. & elegantissimè docuit Alex. III. † *in Concil. Lateran. pag.* 49. *cap.* 15. sic inquiens: *Pristinæ institutionis obliti penitus, vel ignari, contra Ordinis vestri gloriam, & decorem, villas, molendina, Ecclesias, & altaria possident fidelitates, & hominia suscipiunt, rusticos, & tributarios tenent, & omne studium adhibent, vt termini eorum dilatentur, quorum conuersatio esse debebat in cœlis, hic ordo confunditur penitus, & mutatur.*

Vnde D. Chrysost. *lib.* 3. *de Sacerd.* scriptum
16 tum reliquit: *Magna † prouisione opus esse, vt Ecclesiæ facultates, neque redundent, neque desint.* Et D. Bernard. *in Apolog. ad Guiller. Abb.*
17 † non posse Ordinem dici inquit, quod inordinatum est, neque aduersus Ordinem, sed pro Ordine disputare putandum esse eum, qui reprehendit vanitates, & superfluitates, quæ in plerisque Monasteriis præcipiuntur, vel conceduntur. Et Adam Gontzen. *d. lib.* 6. *cap.* 6. §13.
18 † Ordines illos præ cæteris laudat, & à Republica hilarius suscipi, à Romano Pontifice facilius approbari debere, tradit, qui labore manuum suarum victitant, & hortorum, quos ipsi colunt frugibus, oleribusque contenti, non multos sumptus petunt, ac desiderant.

Expeditæ quoque sunt, & quotidiè expediri solent plures aliæ schedulæ, quibus Proregibus
19 iniungitur, † vt electionibus Prouincialium, & aliorum Prælatorum Regularium intersint, vt ea, qua decet moderatione, & tranquillitate peragantur, & Regularia statuta in eiusmodi Capitulis obseruentur, nimirum, quia experientia compertum est, nusquam eosdem Religiosos in maiori periculo rixarum, ac discordiarum versari; vt vel ex ipsis agnoscunt Eman. Roder. 2. *tom. quæst. regul. quæst.* 51. Miranda *in manual. Prælat.* 2. *tom. quæst.* 6. & 16. & 23. Portelus *in dubiis regularibus, verb. Electio.* Nobilis schedula dat. Monzonij 25. Febr. ann. 1628. quæ cauit: *Que los Virreyes remedien las inquietudes que se ofrecieren en las elecciones, ò otras cosas del gouierno de las Ordenes, embiando à estos Reinos à los que les pareciere conueniente.* Et alia dat. apud D. Laurent. 25. August. 1620. quæ statuit: *Que en los Capitulos que las Religiones hizieren, se halle el Virrey, ò Gouernador de la prouincia, para que se proceda en ellos con la paz, y quietud, y justificacion que conuiene: y no siendo donde el assista, les escriua lo que le pareciere conueniente al buen gouierno, y paz de la Religion, y execucion de lo que sobre ello estuuiere ordenado:* & tradit alia Adam Gontzen.
20 *d. cap.* 46. §. 8. vbi ob id concludit, † optimam illam Religionem censendam esse, in qua præsidentia, siue præfectura nihil habet, quod ambiatur, & officium magis, quam dignitas esse dignoscitur, & tetigit Ariostus (licet non sine aliqua Monachalis status subsannatione) in Orlando Furioso cant. 18.
21 Quæ praxis † interuentionis Proregis in dictis electionibus, & curandi, vt in eis pacificè, & iuxta leges Regulares procedatur, in Francia quoque, & Germania, & aliis prouinciis obseruatur, vt tradit Rhenat. Choppin. *lib.* 1. *de sacra Politia, titul.* 1. *num.* 7. & 11. vbi docet, ac concordatis Gallicis probat, † Principum 22
præcipuum munus, & quidem heroicum, & Regalissimum esse, suscipere, gereréque patrimonium rei Ecclesiasticæ componendæ, nec permittere Ecclesiasticam disciplinam, solemnésque sacrarum electionum formulas, specialémque earum libertatem infringi, aut etiam concessione Pontificis benefica labefactari, ad idque Regios Magistratus abusus nomine prouocari posse.

Et ita vidi † in vrbe Limensi frequentissimè 23
Excellentissimos Proreges his electionibus interfuisse, & præsentia sua, elegantissimisque orationibus habitis, magnas seditiones, quæ alias suboriri possent, sedasse, aut composuisse. Egóque nomine Dom. Proregis Marchionis de Guadalcazar, in quodam Capitulo Religiosorum B. Mariæ de Mercede interfui. Et his proximis annis interesse posse consului † Excel- 24
lentiss. Dom. Comitem de Castrillo Supremi Senatus Indiarum Præsidem, pluribusque aliarum dignitatum, & honorum titulis pro insigni, qua pollet prudentia, iustitiæ, ac Regij seruitij zelo, & morum probitate, ac suauitate, meritissimè ornatum, virtute commissionis sibi datæ à domino Rege nostro Philippo IV. in quodam Capitulo Generali Franciscanorum, quod Toleti celebratum fuit, vt sua nimirum auctoritate interuentionéque defenderet, & protegeret quosdam Religiosos eiusdem Ordinis, ex prouinciis Indiarum ad dictum Capitulum, tanquam Custodios, & Commissarios, seu Procuratores prouinciarum earundem Indiarum missos, iuxta constitutionem eiusdem Ordinis, *titul. de elect. cap.* 8. quibus vox, & votum in eo denegari prætendebatur,
quod † tempus suorum mandatorum lapsum 25
esset, ob id quod celebratio dicti Capituli fuerat protelata. Contra quam rationem Ego pro eisdem Religiosis expendi, & allegaui hanc protelationem ipsis nocere non posse, nec debere, cum ex eorum facto non prouenerit, neque etiam temporis lapsus, cum reuerà durare conspiceretur ipsa eadem causa, quæ eorum missionem, & aduentum suasit, nempè dicti Capituli celebratio. Quod vbi interuenit forma, seu tenor mandati parum curari solet, dummodo intentio, & voluntas mandantis exequatur, iuxta ea, quæ dixi *suprà hoc tom. lib.* 2. *cap.* 4. & signanter tradit Calderin. *consil.* 47. *alias* 1. *titul. de elect.* Bald. qui
quatuor causas considerat, ex quibus † man- 26
datum non solum de tempore ad tempus, verum & ad alia grauiora extendi possit ex verosimili voluntate mandantis *consil.* 379. *numer.* 5. *lib.* 3. & Alexand. *consil.* 90. *numer.* 10. *in fine, lib.* 3. & in terminis terminantibus Pat. Ludouic. Miranda *in manuali Prælator.* 2. *tom. quæst.* 18. *articul. vltim. versic. Quarta conclusio, pag.* 140. vbi agens in specie eisdem Custodibus missis, & deputatis ad Capitulum Generale, vt in eo habeant, vocem, & votum, docet: † *Non habere tem-* 27
pus determinatum in statutis Apostolicis, ideoque durare vsque ad Capitulum, in quo eligitur alius Custos, & hanc sententiam ita practicatam fuisse in Comitiis Generalibus Toleti, in quodam Patre Portessio, natione Gallo, qui fuerat olim electus in Custodem suæ prouinciæ, vt peteret ad Capitulum Generale Parisiense,

accidit

accidit autem, quòd in sua prouincia propter bellicos tumultus non potuit celebrari prouinciale Capitulum, vt eligeretur Custos mittendus ad prædicta Comitia Generalia Toletana, quo existente ibi dubitatum fuit, an officium Custodis in eo duraret? & facta consultatione, decretum fuit, quòd sic, & quòd habebat suffragium actiuum, & passiuum, vt cæteri omnes vocales, & Custodes in electione Commissarij Generalis, atque Diffinitorum, & in omnibus actibus Capitularibus.

28 Cum autem nihil magis † ad Regularium institutionem confirmandam expediat, quàm vt vitia eorum seuerè corrigantur, scandala tollantur, & Religiosa disciplina ad vnguem in omnibus obseruetur, vt latè docet Diu. Thom. *in 4. sentent. distinct. 19. quæst. 2. art. 1.* & prosequitur Ioseph. Aldret. *in suis doctis libris de Ecclesiast. disciplin. tuend.* Contzen. *dict. cap. 45. §. 13.* Eman. Roder. *in quæst. regul. quæst. 4. per totam, ex pag. 23.* Mirand. *in dict. manual. Prælat. 2. tom. quæst. 10. art. 4.* & in libris de ordine iudiciario, vbi modum, & praxim formandi tales visitationes, & in illis procedendi præscribit, Fr. Ioann. Nuñez de Torres in institut. statuum Ecclesiæ *tract. 6. cap. 4. ex pag. 485.* Fr. Paulin. Betti *in peculiari tract. de visitatione Religiosor.* Solent
29 sæpè † Commissarij, & Vicarij Generales ad earundem Indiarum Religiones visitandas cum plena facultate mandari, eorúmque approbatio, & transfretandi licentia à Rege nostro, & Supremo eius Senatu habenda est, ex rationibus suprà relatis, vt pluribus etiam Regiis schedulis cauetur, & præsertim illis 8. Ianuarij 1610. & 8. Septemb. 1618. & 23. Decemb. ann. 1622. quas reperies in summario legum Indicarum *lib. 1. tit. 10. fol. 20.* & generaliter iubent, *Que los Religiosos en las Indias no vsen de patentes, que no vayan passadas por el Bonsejo, y especialmente de las que fueren para extinguir, ò erigir prouincias, fundar Conuentos, embiar Visitadores Generales, ò Prouinciales, passage de Religiosos, nombramiento de Presidentes para Capitulos, ò cosas que inouaren en las Religiones, y no fueren en lo tocante al gouierno ordinario de ellas.* Et in *2. tom. pag. 46.* reperitur quædam schedula Matr. 5. Martij ann. 1565. quæ iubet, vt quidam Fratres Augustiniani eiusmodi patentibus Vicariorum Generalium vti non finantur, quia eas in Regio Consilio non præsentauerant, & addit: *Y porque conuiene al seruicio de Dios nuestro Señor, y nuestro que no vsen dellas, les embiamos à mandar que assi lo hagan. Y que embien ante Nos al nuestro Consejo de las Indias los despachos que sobre esto tuuieren, sin que en su poder quede cosa alguna de ello, se proueereis que assi lo hagan, y de lo que en ello se hiziere nos dareis auiso.* Et anno 1618. similiter colligi iussæ sunt aliæ patentes cuiusdam Commissarij Franciscani ad Peruanas prouincias deputati, per Reuerendiss. tunc temporis totius Ordinis Vicarium Generalem, & posteà meritissimum, & illustrissimum Episcopum Carthaginensem, mihi multis titulis colendum Dom. D. Fr. Antonio de Trejo, ea addita ratione: *Por no auerlas presentado en el Consejo, como por Nos està ordenado, y mandado.*

30 Et hanc praxim, † vt iustam, & ex concessionibus Apostolicis dimanantem, refert, & probat Eman. Roder. *d. 1. tom. quæst. 35. artic. 2. in fine*, sic inquiens: *Et similiter si Magister Ordinum Mendicantium mittat Vicarium Visitatorem in has partes, debet se priùs Regi præsentare. Quæ omnia sapiunt non ius patronatus, quod est valdè limitatum, sed delegationem authoritate Apostolica factam.* Quamuis posteà videatur † docere: *Quod si quis Religiosus habeat* 31 *litteras à suo Generali pro visitatione facienda in Noua Hispania, regimini Ordinis, vel gubernationi conueniente, etiam si litteræ in Senatu Regio non fuerint approbatæ, habent suum vigorem, non solùm in foro conscientiæ, sed etiam in foro exteriori.* Quod non facilè admitti debet. Nam etiam si dictæ litteræ mittantur Religiosis in eisdem prouinciis commorantibus, debent, & solent priùs coram Regio Senatu præsentari, & aliter missæ, per Religiosos dictarum prouinciarum non recipiuntur, & ad Proreges, & Audientias recurritur, qui eas colligunt, & ad Regium Senatum mittunt, iuxta schedulas suprà relatas.

Quod tamen non faciunt, vbi in dicto Senatu visæ, & approbatæ sunt, † qui potiùs Vicariis 32 pro earum implemento, & executione diligenter adsistunt, eisque in necessariis Regium auxilium præstant, quod vt faciant, semper in eiusmodi casibus per alias formulares schedulas solet iniungi, quibus etiam præcipitur, vt † talium Vica- 33 riorum actiones attendant, & prudenter prospiciant, & caueant, ne quid detrimenti ex illis Indiana Respublica in spiritualibus, vel temporalibus capiat.

Cæterum extra hos casus, † nullo modo 34 Proreges, nec Cancellariæ Regales, etiam per viam violentiæ, se immiscere debent in negotiis tangentibus visitationem, & œconomicam gubernationem Regularium, vt expressè deciditur *in l. 40. tit. 5. lib. 2. Recopil.* & in sched. Matrit. 15. Iulij ann. 1560. *tom. 1. impress. pag. 117.* Quod tamen qualiter practicandum sit, benè ostendit Ceuallus *in tract. de violent. 2. par. quæst. 95. num. 14. & seqq. & 474. ex num. 24. & lib. 4. commun. quæst. 1. aliàs ctl 897. num. 287.* nimirùm, vt non procedat, quando grauis excessus in tali correctione, & visitatione intercedit, quia tunc cùm licitum sit Regularibus à sententiis suorum Visitatorum, vel Prælatorum appellare, vt per Nauarr. *cons. 2. de appellat.* ita & licebit Regium auxilium per viam violentiæ in Regalibus Cancellariis implorare, & prosequi, iuxta ea, quæ de aliis Visitatoribus Ecclesiasticis latiùs dixi suprà *hoc lib. cap. 8. in fine*: quamvis verum sit, me rarò has querelas Religiosorum Limæ admisisse. Satiùs enim ducebam eos aliquando vexari, quàm neruum Monasticæ disciplinæ laxari, qui in his visitationibus, vt plurimum consistit, vt benè obseruat Mirand. *in manual. Prælat. 2. tom. quæst. 10.* & Religiosorum causas extra Religionem deduci & Tribunalibus sæcularibus propalari, contra earum decus, & institutum, quod humilitatem, patientiam, & omnimodam obedientiam desiderat, vt post Sotum (cuius verba refert) aduertit Ceuallos *dict. quæst. 95. num. 11.* sempérque vellem, vt Religiosi ita animum suum, vitámque componerent, vt si iustè se visitari, & puniri cognoscerent, id genus supplicij, velut in expiationem, vel satisfactionem peccati, libenter reciperent. Sin verò iniustè, saltim patienter, & in obedientiæ, & professionis

sionis meritum referentes, prout pluries plures Sanctos, & Religiosos viros, etiam sinistrè de grauissimis delictis accusatos, & damnatos fuisse in eorum historiis comperimus.

35 Porrò in modo † mittendi, vel delegandi dictos Vicarios, seu Visitatores, varia est dictarum Religionum consuetudo. Nam Generales Ordinis Dominicani, & Augustiniani eos nominare, & mittere solent, vbi id alicuius prouinciæ Indicæ sibi subordinatæ necessitas, & reformatio expostulare videtur, priùs ad id Supremi Senatus assensu impetrato. Iesuitæ † quoque eundem morem

36 sequuntur. Quos tamen nunquam vidi eiusmodi Visitatorum litteras, quas *Patentes* vocant, ad Supremum Senatum deferre, fortè quia eorum gubernatio, & forma, qua in electionibus vtuntur, ex solo nutu Præpositi Generalis eorum dependet, atque adeò nullum disturbium timeri potest, cùm Visitatores solum de moribus, & interiori gubernatione Religiosorum inquirant, quæ circa, nihil est, cur se Regia potestas immisceat. Minoritæ † autem, siue Franciscani,

37 & B. Mariæ de Mercede semper, & indesinenter dictos Commissarios, seu Vicarios Generales, in Prouinciis Nouæ Hispaniæ vnum, in Peruanis alterum deputant, qui eorundem Ordinum Capitulis Prouincialibus præsunt, & deputant circa Religiosorum correctionem, & Monasteriorum gubernationem arrogant, quæ ipse Generalis posset, si ibidem assisteret. Et quamvis ad triennium, vel ad quinquennium nominari soleant, Pontificium tamen diploma impetrarunt, vt nullatenus ab eiusmodi officiis desistant, vel remoueantur, quousque eorum successor aduenerit, & coram eo syndicati fuerint. De quo extat sched. specialiter de Franciscanis loquens, apud D. Laurent. 2. Iunij 1584. & generaliter de eisdem, & de Mercenariis aliis 3. Octobris ann. 1601. & 19. Decemb. 1620. & 18. Ian. 1622. Et ann. 1602. 6. Martij expedita fuit altera schedula, quæ ordinationes approbat à Mercenariis in quodam suo Generali Capitulo factas, circa modum procedendi dictorum Vicariorum. Et 9. Maij ann. 1622. alia, quæ non Vicarios, sed Visitatores tantùm mittere permittit, & ad tempus limitatum Supremi Consilij arbitrio præfiniendum.

Et nunc, hoc ipso, quo hæc transcribimus tempore, † valdè in eodem Senatu hæsitatur de

38 Vicariis nuper in Capitulo Generali designatis, admittendis, eò quòd graues querelæ de excessibus aliorum, qui superioribus annis missi sunt, ad eundem Senatum peruenerint, & experientia compertum sit, parum, vel nihil eorum gubernationem, & indesinentem visitationem ad Religionis pacificationem, & reformationem profecisse; quin potiùs maiores turbas, & simultates, vt plurimùm, excitasse, & Indiarum Conuentus, ipsorumque reditus ob collectas, & alia bona, quæ ab illis extorquent, vt in Hispaniam mittant, vel secum transferant, depauperasse, & exinaniisse.

39 Vndè aliquando tractatum est † de harum pecuniarum traiectione impedienda, in quadam epistola missa ad Peruanum Proregem Dom. Marchionem de Montes-claros 3. Decemb. ann. [illegible]8. cuius caput ob ipsorum Religiosorum de[illegible]m hìc inserere nolo, quamvis fortè oporte[illegible]uòd illius notitiam haberent, vt si vera [illegible]uæ in eo narrantur, curent hi Religiosi Patres, vt in posterum cessent. Sin autem (quod magis arbitror) incerta, & vanis, vt assolet, vulgi rumoribus circumsparsa, d[illegible]ant non solùm à malo abstinere, sed ab iis etiam, quæ mali speciem possint habere, vt nullus deinceps color eiusmodi calumniosis relationibus, siue delationibus aperiatur. Et per aliam sched. 22. Iunij ann. 1597. & Ian. 1628. generaliùs decidit: *Que los Religiosos que venieren de las Indias, no traigan mas dinero del que huuieren menester, y este le manifiesten: y la persona que dellos le recibiere en confiança, le pierda con el quatro tanto.*

De Commissariis † autem Franciscanorum, 40 eorumque origine, potestate, & auctoritate agit Fr. Eman. Rodr. *in quest. regul. 1. tom. quest. 52. artic. 1. & seqq.* Fr. Ioan. Baptista *in aduertent. Confess. Indiar. 2 parte, verbo Commissarij Generales, fol. 281. & seqq* Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prelat. 2. tom. q. 14 art. 1.* vbi quæ possint, & quæ non possint, benè resoluit. Et in calce aduertit, eos, qui ad hoc munus demandantur, solitum debere priùs in suis prouinciis functos esse ad minus Diffinitoris officio, & post commissionem laudabiliter absolutam, in patriam repedantes illis præmiis, priuilegiis, ac præeminentiis potiri, quibus vtuntur, & fruuntur, qui ibidem olim fuerint Prouinciales. Idem quoque notat, & prosequitur Fr. Ioann. Nuñez de Torres *in inst. stat. Ecclesiæ, tract. 6. cap. 4.* & Fr. Ioann. Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 19. cap. 27.* vbi enumerat omnes Commissarios, qui ad eius vsque tempora in Nouam Hispaniam mandati fuerunt.

Et iidem Patres docent, & explicant, qualiter fuerit creatus alter † Commissarius genera- 41 lis pro Indiarum prouinciis, qui in Regia Curia Hispaniæ residere debet, & ad quem causæ omnes Commissariorum, & omnium Religiosorum Indiarum remittuntur priuatiuè ad Generalissimum totius Ordinis, qui huic propter distantiam locorum, & negotiorum multitudinem, hanc suæ solicitudinis partem reliquit: quod licèt altiùs repetat Miranda *d. quest. 14. art. 1. per tot.* vbi per plures conclusiones huius Commissarij originem, & auctoritatem prosequitur, ortum tamen habuit ex Congregatione Toletana coacta ann. 1583. quæ ad huius Commissarij nominationem Regium etiam assensum, & beneplacitum interuenire debere, his verbis ostendit: *Cùm fratres apud Indos consistentes, gubernari commodè non possint sine continuo recursu ad prouincias Hispaniarum, & sine magnis expensis à Catholico Rege factis, & experimento deprehensum sit, non posse Indiarum negotia commodè expediri, nisi in Curia Regis Catholici resideat vnus probatus Religiosus, qui habeat vices Generalis Ministri: hinc enim necessarium esse visum fuit, vt vnus Commissarius Generalis Indiarum à Reuerendissimo Patre Generali ex assensu, & beneplacito eiusdem Regis Catholici præficiendus in eius Curia resideat.* Et infrà: *Si tamen prædicta Comitia generalia sint extra Hispaniam celebranda, non poterit prædictus Commissarius Generalis Indiarum ad illa se conferre, sine speciali licentia Regij Senatus Indiarum.* Quam constitutionem dictæ Congregationis Tolet. refert, & confirmat Sixtus V. in quodam Breui dat. Romæ 15. Maij an. 1587. & eam ampliat, concedendo tali Commissario Generali Indiarum vocem actiuam, & passiuam in Capitulis Generalibus eiusdem Ordinis,

16, core, ret, 9. sunt, 9

dinis, etiam si alias eam non haberet, addita, inter alias, ea ratione, quod hoc ipsum valde gratum, & acceptum Regi nostro Hispaniæ futurum sit. Cui quidem, vbi hoc munus vacare contigerit, tres Religiosi probatæ vitæ, ac morum solent à supremo Indiarum Senatu proponi, & ex his Rex vnum nominat, siue eligit, cui demum, & non alij Minister Generalis Ordinis suas vices committit. Et hoc maximè notandum est, quia in hac vltima electione Reuerendiss. Modernus Minister Generalis magno conatu intendit ad se absolutè pertinere hanc nominationem. Quod tamen Regius Indiarum Senatus non admisit, & ex Regiis Archiuiis fuerunt adducta plura exemplaria nominationum, eo quo dixi modo factarum. Egoque in ipsorum comprobationem in testem adduxi domesticum ipsorum, & grauissimum Religiosum Fr. Lud. à Miranda, qui pro nobis expressè deponit, *d. q.14. art.1. pag.111.* vbi primam huius Commissarij creationem referens, inquit eam esse factam ad instantiam, & petitionem D. Regis nostri Philippi.II. *Et quòd quia Hispaniarum Reges Catholici, præterquàm quòd ex auctoritate Pontificia vniuersales sunt patroni totius Noui Orbis, etiam habent ius quæsitum, vt nulli Fratres, cuiuscunque Ordinis, & Religionis sint, ad Indias adsportentur, nec in illis commorentur contra ipsorum Regum voluntatem, & consensum. Hanc ob causam Fr. Christophorus de Capite Fontium, Generalis olim Minister totius nostri Ordinis libentissimè annuit, atque concessit suprà dicto Regi Philippo II. vt aliquis ex nostris Fratribus Pater doctus, Religiosus, & grauis in negotiis gerendis exercitatus, quem ipse vellet, & eligeret, esset Commissarius Generalis Indiarum cum plenitudine potestatis, qui & in ipsius Curia resideret, eius expensis alendus, vt constat ex litteris patentibus eidem directis à prædicto Generali Ministro anno Domini 1572. quæ quidem litteræ habentur in Archiuio supremi Regalis Indiarum Consilij, quarum virtute, & facultate prædictus Catholicus Rex, matura habita liberatione, elegit in Commissarium Generalem Indiarum Patrem Fr. Franciscum de Guxmam, &c.*

42 Et quòd † ad hunc Commissarium causæ, (vt diximus) omnes, concernentes Religiosos huius sacri Ordinis, referendæ sint, apertè (vltra aliàs) decisum reperio in quadam schedula dat. Pard. 2. Decemb. 1609. in qua cùm Prorex Peruanus Dom. Marchio de Montesclaros retulisset se cōposuisse grauem quandam differentiam Religiosorum Noui Regni Granatensis, & prouinciæ Quitensis super terminis suarum prouinciarum, colligendo eorum patentes, easque ad Ministrum Generalem remittendo, vt quid seruari deberet, exponeret, ei gratiæ pro hac cura redduntur. Cæterùm in posterum admonetur, non ad Generalem, sed ad Commissarium Indiarum talem remissionem faciendam esse, his verbis. *Y aunque esta vez fue bien ordenado el recurso al General, que dio las patentes en vacante de Comissario General de las Indias, ha parecido ordenaros, que de ordinario se ha de acudir al Comissario General de las Indias, que reside en mi Corte, y se tiene para este efecto, con la autoridad y vezes del General.*

Et adeò prudens, & prouidens hæc huius Commissarij institutio visa fuit, vt tractatum sit
43 † de alio ad eius similitudinem creando, & instituendo in Ordine Prædicatorum, vt ostendit quædam epistola Regia dat. Matrit. 17. Mart. ann. 1619. ad Proreg. Peruanum Dom. Principem Squillacens. scripta, vbi monetur, vt in componendis discordiis, & seditionibus dictorum Religiosorum, ob electionem Prouincialium ortis, inuigilet; & statim additur: *Que por lo que acà toca, serà haziendo diligencia con el General de la dicha Orden, para que se entable, que aya vn Comissario General de las Indias en mi Corte, como le ay en la Orden de san Francisco, que es el remedio que se juzgado por mas conueniente, para que las cosas desta Religion anden con el acertamiento que es justo. Y que assimismo cada ocho años se embien Visitadores ordinarios, que elijan Prouincial, visiten, y reformen lo que se huuiere excedido, y procedan contra las personas como conuenga.*

Porrò inter plura dubia, quæ frequenter contingere solent circa iurisdictionem dictorum Vicariorum, & Commissariorum Generalium, qui ad has Indiarum prouincias mittuntur, de quibus latè agunt Eman. Roder. Fr. Ioann. Baptist. & Lud. Miranda in locis sup. relatis, illā principem locum obtinet. † An eorum potestas 44
expiret, si re integra, siue non integra, Generalem mori contigerit, qui eos nominauit, & delegauit. Quæ quidem quæstio valdè ventilata fuit, & magnas turbas excitauit in Noua-Hispania tempore Dom. Proregis Marchionis de Villa-Manrique, & me Limæ existente, iterum in dubium reuocata fuit inter Reuerendiss. Patres Franciscanos Fr. Didacum Altamiranum, & Fr. Franc. Otaloram.

Et licèt prima facie dicendum videretur eam cessare, † ob id quòd inter omnes recipitur, ta- 45
lium Vicariorum, seu Commissariorum iurisdictionem non esse ordinariam, sed delegatam à Ministro Generali ei suas vices committente, vt in ipsis litteris dicitur, quæ verba delegationem † 46
important, gloss. *in cap.1. de cler. ægrot. lib.6. cap. sanè 2. de off. delegat. l. solet, D. de iurisd. omn. iud.* ibi: *Vice eius, qui mandauit, non sua,* cum aliis traditis ab Abbate *in cap. in singulis, num.3. de statu Monach.* talis autem iurisdictio delegata regulariter, &c. regulariter † re integra morte mandantis 47
expiret, *l. & quia, D. de iurid. omnium iudic. cap. gratum, cap. relatum. & cap. fin. de off. deleg. l.21. tit.4. l.35. tit.18. par.3.* cum multis, quæ vltra Scribentes in eisdem iuribus, congerit Menoch. *de arbitrar. lib.1. q 68. & cent.3. casu 352.* Couarr. *in pract. cap.11.* Medices *in tract. mors omnia soluit. 2. p. concl.81.* Molina *de iust. & iure, tract. 5. disp. 19.* Bobad. *in Politic. lib.2. cap.21. num.23.* Et D. Ioan. del Castill *lib.2. controuers. cap.21.* Card. Tusch. *litt. T. concl.555. & litt. M. concl.65.*

Adhuc tamen in nostro casu contrarium affirmandum est, † quia eadem prouidentia, quæ 48
hos Commissarios Generales Indiarum propter distantiam locorum creari suasit, prouidit etiam, & præuenit, vt semel missi, etiam Generali, qui eos nominauit, mortuo, durarent, neque officio exirent, vel in Hispaniam remeare possint, quousque eorum successor aduenerit, qui eorum syndicatum accipiat, sin autem ipsos mori contigerit, tunc principalis illius Prouinciæ eorum loco in suarum commissionum exercitio succedat, vt apertè constat ex actis, siue ordinationibus Capituli Generalis Toletani ann. 1573. cap.3. Quam constitutionem

confirmauit Pius V. & postea Gregor. XIV. in quodam Breui 25. Aprilis ann. 1591. cuius verba adducit Fr. Ioan. Bapt. *in d. aduertent. confess. in d. 2. par. fol.* 283. *&* 284. inquiens, per ea esse prorsus sublatam antiquam Franciscani Ordinis consuetudinem, secundùm quam in vigilia Pentecostes, eo tempore, quo Ministri Generalis officium cessabat, expirabant etiam omnes illius Commissarij: *Modò autem* (inquit) *illorum perdurat officium vsque ad aduentum noui Commissarij.* Quod etiam ostendunt Regiæ schedulæ, quas citaui *sup. hoc cap. num.* 37. Et latiùs tradit Fr. Eman. Roder. *in 1. par. summa, cap.* 74. *num.* 4. *conclus.* 4. Et meliùs cæteris Lud. Miranda *in d. Manuali Prælat. 2. tom. q.* 34. *art.* 2. *in fine, cap.* 114. *art.* 2. *in fine, pag.* 114. vbi ita signanter scriptum reliquit: *Aduerto etiam, quòd non expirat prædictorum Commissariorum Generalium auctoritas, per mortem, seu vacationem Generalis Ministri, neque per quodcunque aliud, quousque noua fiat promotio, & electio aliorum Commissariorum, tum propter speciale priuilegium, quod hac de re habetur; tum etiam quia beneficio legis, vt videtur, ipsi suam auctoritatem, & potestatem habent. Si verò contigerit, quòd Commissarij prædicti ibidem moriantur, interim quòd prouidetur de alio, tenebit sigillum, & scripturas Minister prouinciæ, in qua morietur, & prædictus Minister occurrentia absoluat negotia, habebitque plenitudinem potestatis. Sed tenebitur statim, aut cùm primùm opportunitas occurrerit, certiorem facere Generalem Ministrum, aut eius Commissarium in Curia residentem de morte dicti Commissarij. Si verò illa prouincia, in qua mori contigerit Commissarium Generalis suprà dictus, careat Prouinciali Ministro, qui fuerit Commissarius illius prouinciæ, exercebit officium prædicti Commissarij Generalis, &c.*

49 Quibus addo, † tales Vicarios, aut Commissarios Generales, eò quòd cum omnimoda potestate mitti solent in has prouincias, vt inquit Fr. Ioan. Bapt. vbi *vbi fol.* 281. Et ad vniuersitatem causarum, quæ in eis circa Religiosos, & Monasteria sui Ordinis contingere possunt, benè posse subdelegare suas commissiones, vel earum partes, maximè ad prouincias valdè distantes, ad quas ipse, multitudine negotiorum impeditus, personaliter accedere nequeat: quia licèt regula-

50 riter verum sit, † quòd delegatus ab inferiori Principis non subdelegat, *l. fin. D. de officio, eius, à iudice, C. de iudic. cap. cùm causam, de appell. l.* 19. *tit.* 4. *par.* 3. cum aliis; hoc tamen limitatur,

51 quando quis est delegatus † ad vniuersitatem causarum, qui aliquas earum subdelegare potest, etiam si à Principe non delegetur, quia pro ordinario reputatur, *l.* 1. *§. fin. D. quis, & à quo appelletur*, gloss. *fin. in cap. is qui, de procur. lib.* 6. glos. *in cap. super quæstionum, § si verò, verb. Delegare, de off. deleg.* gloss. *verb. Moderata, in cap. statutum, §. insuper, de rescript. in* 6. gloss. 1. *in l. fin. C. de iudic. & communis*, quam resoluunt Ias. *num.* 2. Socin. 36. Decius 40. Zasius 17. *&* 27. Oroscius 12. *in l. more, D. de iurisd. omn. iud.* idem Ias. *in l. à iudice, n.* 8. idem Oroscius *in l. non posse, n.* 1. *D. de off. eius.* Et Segura de Aualos *in direct. iud.* 2. *par. cap.* 16. *num.* 3.

52 Et etiam limitatur, † vbi à delegante, quamuis Princeps non sit, specialiter ei facultas subdelegandi conceditur, prout in nostris Vicariis, vel Commissariis contingit, *l. non distinguemus, §. quæsitum, D. de recep. arbit.* gloss. *in cap. is cui, de off. deleg. lib.* 6. *& in c.* 1. §. *substituendi, de procur. eod. lib.* Batt. *in d. l. more, n.* 12. vbi etiam Alber. *n.* 6. Alex. 27. qui de communi testatur Socin. 45. Ias. 30. qui etiam communem dicit, Ias. *in dict. l. à iudice, numer.* 8. Alexand. *cons.* 157. *num.* 12. *volum.* 2. Abb. & DD. *in cap. cùm Bertoldus, de sent. & re iudic.* Nauarr. *in cap. placuit. de pœnit. distinct.* 6. *num.* 70. Imola *in Clement.* 1. *de offic. delegat.* Et signanter Oroscius, qui alios vtriusque iuris Auctores adducit, qui de eadem communi testatur, *in l. & quia, D. de iurisd. omnium iud. n.* 21. Et idem tradunt summa Angel. *verb. Delegatus, num.* 6. Syluest. *eodem verbo, quæst.* 8. *dub.* 3. Rota *decis.* 14 *de off. deleg. ad fin.* Graphiis *lib.* 1. *consil.* 13. *num.* 21. Miranda *de ordin. ind. q.* 2. *art.* 11. *concl.* 2. Et plures alij relati à Fachineo *libr.* 1. *controuers. cap.* 15. *& lib.* 12. *cap.* 99. Thom. Sanch. *de matrim. libr.* 3. *disput.* 31. *numer.* 6. *& seqq.* Et Nicol. Garcia *de benef.* 1. *tom. par.* 5. *cap.* 8. *num.* 160.

Vnde ego † cùm Limæ essem, consultus fui à Reuerend. Patre Fr. Francisco Gutierrez de Villaroël Ordinis Prædicatorum, an cessaret subdelegatio sibi facta, ad visitandam prouinciam de Chile, à Vicario Generali omnium prouinciarum Peruanarum Fr. Ludou. Pinto, qui eum nominauerat, & re integra antequàm ipse Pater Villaroël prouinciam Chilensem adiisset, decesserat? Et respondi, quòd cùm dicta subdelegatio tempore habili reperiatur neutiquàm expirare debuit per mortem subdelegantis, cùm viuat, & duret is, qui delegauit, à quo iste iurisdictionem habuit, & accepit, & similiter P. Villaroël eius subdelegatus, quia † ex quo manat radix iurisdictionis in dicto principali delegante, manet etiam eius vis, & potestas in subdelegato, vel substituto, qui) vt diximus) ab ipso delegante potestatem habere videtur, & eum, non subdelegantem repræsentat, vt expressè docet Innocent. *in cap. licèt vndique, de offic. delegat.* Felin. *in cap. relatum, vers. Septimum est, eodem tit.* Decius *ibidē n.* 1. Angel. & Ias. omninò videndus, *in d. l.* & quia, *n.* 13. Aufrerius *in addit. ad Capel, Tholos. q.* 370. *vel* 369. Thom. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 28. *n.* 36. Melch. Phœbus, alios adducens, *decis. Lusit.* 80. *n.* 20. vbi inquit ita iudicatum, & quòd sufficit, quòd ordinarius delegans sit superstes, quasi ipse sit prima radix, & censeatur substituens, & nouissimè Aloij. Riccius *in prax. Archiep. dec.* 479. *pag.* 507. Vbi quærit, † an per mortem Vicarij Capituli substituentis, expiret potestas Vicarij substituti? & resoluit, quòd non quia huiusmodi substitutio censetur facta ab ipso Capitulo; ministerio tamen substituentis, & ita fuisse resolutum in Rota *dec.* 218. & allegat *dict. §. Decur. & cap. mulieres, de sentent. excomm.*

Quibus ego addo, † valere argumentum de mandato Procuratoris ad mandatum iurisdictionis, vt latè per Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 18. *num.* 32. Et Euerard. *loco* 35. *pag.* 224. Et similiter receptum esse, quòd † si Procurator, qui ad negotia, vel iudicia substituitur cum clausula substituendi, moriatur, mandatum etiam, re integra, non expiret per mortem substituentis, sed potiùs sustineatur ex persona primi mandantis, vt expressè decidit text. *in cap.* 1. *§.* 1. *de procur. lib.* 6. vbi DD. & latè docet, & defendit Lapus *in addit. ad Feder. de Senis cons.* 203. *verb. Expiret*, Card. *in Clement. fin. q.* 11. de

de procurat. Iaſ. *in l. quod quis, limit.*1. *C. eod.* *Roman.in l.*2.*§.ſed ſi quis, D.eod.*Bellamera *deciſ.* 6. *& communis* de qua Rota *in nouis deciſ.*8. *&* 33. *de procurat.* Ægid. *conſ.*12. *num.*70. Millius in repert. verb. *Procurator conſtitutus cum poteſtate ſubſtituendi*, Ant. Gabr. *in comm. concluſ. concl.*2. *tit. de procurat. num.*9. Cardin. Tuſch. *d. concl.*65. *num.*9. 10. *&* 44. *& concl.* 66. *per totam*, & Vantius *de nullit. ex defect. mand.num.*105.

Et quamvis Oldrad. *conſ.*130. Et Feder. de Senis *d. conſ.*203. videantur non admittere hanc diſtinctionem inter mortem delegantis, & ſubdelegantis, arg. *cap. licet vnicuique, de off. deleg.* communiter tamen ab aliis reprobantur, vt con-
58 ſtat ex ſup. relatis, vel ſaltem intelligi debent, † quando mandatarius, vel ſubdelegans iure proprio ſubſtituit, vel ſubdelegauit, vt quia procurator ſit effectus dominus litis per conteſtationem, vel in delegato, qui habet poteſtatem ſubdelegandi à lege, *cap. Paſtoralis, in princip. & cap. fin. de off. deleg.* Secus verò quando id non facit iure proprio, ſed ex poteſtate ſibi data ad ſubſtituendum, vt in hoc de quo loquimur caſu, tunc enim non attenditur (vt diximus) mors ſubſtituentis, ſed mors principalis, vt expreſſis verbis contra Oldrad. & Felin. tenent Lapus, Cardin. Decius, Ægidius, & Tuſchus *vbi ſuprà*. Et Feder. de Senis, ſibi contrarius, conſ. 257. incip. *Nobilis vir*, per totum, qui loquitur in ſubſtituto à theſaurario, qui mortuo theſaurario non reuocatur. Et eſt
59 ratio huius † doctrinæ, quia quando delegato datur ſimpliciter facultas ſubdelegandi, non tam ipſe ſubdelegare videtur, quàm Ordinarius, qui id
60 ei expreſsè mandauit, & commiſit, & actus † tribuitur mandanti, non exequenti, *arg. l. vnum ex familia, §. ſi de Falcidia, D. de leg.*2. *l. item eorum, §. ſi Decuriones, D. quod cuiuſque vniuerſ.* ibi: *Si Decuriones decreuerunt actionem per eum mouendam, quem decem viri elegerint, is videtur ab ordine electus, & ideò experiri poteſt*, l. aptiſſimi, vbi gloſſ. vlt. *C. de iudiciis, cap. litteris*, vbi Abbas *de reſcript. cap. cum aliquibus, eod. tit. li.*6. *l. patet ex prouincia, D. de manum. vind.* ibi: *Solam enim electionē filio conceſſit, cæterum ipſe manumiſit*, cum aliis, quæ tradit Marc. Ant. Eugen. *conſ.*50. *num.*31. Et D. Valençuela *conſ.*63. *num.*65. *&* 66. *pag.*457.

Rurſus, me etiam Limæ exiſtente, aliud dubium ortum eſt inter Reuerend. Patres Fr. Franc. de Herrera, & P. Fr. Ioan. Quixadam, Ordinis
61 Franciſcani, quiſnam ex iis præferri deberet, † cùm primus haberet litteras patentes Reuerendiſſ. Miniſtri Generalis, ad officium Commiſſarij, quod gerere cœperat in prouinciis Peruanis. Alter verò, nulla harum litterarum mentione, vel derogatione habita, a Commiſſario Generali Indiarum, qui in Curia (vt diximus) reſidet, fuerat nominatus. Et re diligenter diſcuſſa, omnes Patres dictæ prouinciæ declararunt, litteris Miniſtri Generalis
62 ſtari debere, † tum quia is eſt ſupremus Princeps, & Magiſtratus totius dicti Ordinis, vt apparet ex eorum *reg. cap.*8. Hugo, Piſan. & Cord. *in eius expoſ. q.*1. D. Bonauent. *in quæſt. ſup. reg.*12. *&* 13. S. Bernard. *ſerm. de obedient.* Cuius man-
63 datis † inferior contrauenire non poteſt, *cap. cùm inferior, cap. ſuper his, de maior. & obed. cap. inſtitutio, cap. amputatio, cap. Eccleſiaſtica* 25. *q.*2. Clem. *ne Romani, de elect.* cum aliis. Tùm præcipuè, quia etſi verum ſit, quod dictus

Commiſſarius Generalis Indiarum eſt veluti Superior iudex Commiſſariorum, & aliorum Religioſorum Indiarum, vt ſup. retulimus; † electio 64
tamen, & inſtitutio, ac per conſequens continuatio dictorum Commiſſariorum, expreſsè reſeruata eſt Miniſtro Generali dicti Ordinis, vt deciditur in actis Capituli Toletani, & in Bulla Greg. XIV. ann. 1591. cuius ſuprà meminimus, ibi: *Decernimus Commiſſariorum ſic pro tempore in illis partibus deputatorum à Generali Miniſtro ſuperioritatem, vſque ad nouorum Commiſſariorum ad illas partes aduentum perdurare, &c.* Et idem affirmat Miranda *d. q.*14. *art.*2. *in princip. pag.*113. ibi: *Qui prædicti Commiſſarij inſtitui debent à ſolo Generali Miniſtro, vt habetur in cap.*3. *ſtatutorum generalium, &c.*

Planè ſi in litteris dicti Commiſſarij Generalis Indiarum exprimeretur, † quòd Commiſſarium Peruanum remouebat, & ſuſpendebat ab 65
officio ob aliquas iuſtas cauſas, & rationes, tunc is ei tanquam ſuperiori ſuo obedire deberet, vt benè inquit idem Miranda *vbi ſuprà, verſ. Sed ſtatim*: quia licet à ſolo Miniſtro Generali, vt præmittitur, ſint electi, & eligi debeant, non proptereà idem ſunt immediatè ſubiecti, ſed obedire tenentur ſuprà dicto Commiſſario Generali Indiarum. Cæterùm habito reſpectu ad electionem faciendam, vel conſeruandam, magis deferri debet Miniſtro Generali Ordinis, quàm Commiſſario Indiarum.

Vnde & illud in alio emergenti caſu Vicarij Generalis Peruani Ordinis Prædicatorum Reuerend. Patris Magiſtri Fr. Alphonſi de Almeria conſului, † viribus carere, & inutilem fuiſſe re- 66
nuntiationem iuratam, quam fecit dicti muneris, & Vicariatus ſibi à ſuo Generali commiſſi, ob vitandas lites, & calumnias, quæ ei mouebantur, & minabantur à quibuſdam fratribus dictæ prouinciæ. Nam quamvis vulgò dici ſoleat, † renū- 67
tiantibus actiones ſuas non eſſe regreſſum dandum ad eas, *l. quæritur, §. ſi venditor, D. de adilit, edict.* cum multis aliis, quæ tradit Surd. *deciſ.* 51. *num.*11. *& deciſ.*106. *num.*19. Tuſch. *litt. R. concl.*1-5. *per totam*, Giphanius *in tract. de renuntiat. cap.*1. *& ſeqq.* Et in materia iuriſdictionis Innocent. & DD. *in cap. quod in dubiis, de renunt.* Bart. *in l. ſi quis vi, §. differentia, in fine*, per text. ibi, *D. de acquir. poſſeſſ.* Paul. de Caſtro *conſ.*313. Et Enric. de Bouio *in ſingul. verb. Iuriſdictio, num.*6. vbi docent, quòd † talis renuntiatio ſufficit ad priuan- 68
dum renuntiantem quaſi poſſeſſione illius iuriſdictionis.

Adhuc tamen certius eſt, dictam renuntiationem, vt per impreſſionem, & concuſſionem factam viribus caruiſſe. Et vt hæc deficerent, cùm eiuſmodi Vicariorum, ſiue Commiſſariorum Generalium officia à dictis Magiſtris Generalibus conferantur, vt ſuprà probaui, non † aliter Vi- 69
carius, qui ſemel ea ſuſcepit, & exercere cœpit, illis renuntiare, vel ſe abdicare poteſt, quàm ſi in manibus ipſius Generalis renuntiatio fiat, & ab eo admiſſa ſit, & quamvis de facto aliter renuntiatum ſit, non amittitur iuriſdictio, vt expreſsè diſponit text. † *in l. legatus penult. de off.* 70
Præſid. ibi: *Legatus Cæſaris* (*id eſt Præſes, vel Corrector prouinciæ*) *abdicando ſe non amittit imperium.* Vbi idem tenent omnes DD. communiter. & *in cap. Paſtoralis, & cap. ſuper quæſtionum, §. porrò*, vbi gloſſ. *verb. Transfert, de*

de off. deleg. Bart. *in l. si quis vi*, §. *differentia*, *num.8.D.de acq.possess.& in l.2.num.13.D.si quis in ius vocat.* Roman *singul.*352. Et plures alij, quos refert Mastrill.*de Magistr.lib.1.cap.23.num.11.cum multis seqq.*

71 Et facit, quod in simili † de inutili renuntiatione beneficij, nisi in Superioris manibus fiat, quia eius est destituere, cuius & instituere, docet text. *in capit. admonet*, *& d. capit. quod in dubiis*, *de renuntiat.* vbi Innocent. Tusch. *verb. Renuntiatio*, *concl.*165. *& verb. Resig-*
72 *natio*, *concl.*256. *&* 258. Et in † Tabellione, quòd non possit se abdicare officio Tabellionatus, etiam ei renuntiando, nisi in manibus Superioris, tenet Bart. *in l. falsus*, *colun.antep. C. de furt.* quem refert, & sequitur Romanus *sing.*352. idem Roman. *cons.*444. *dub.*2. Afflict. *in cap.*1. §. *potestas*, *numer.*56. quæ sint Regal. Alciat. *in l. postquàm liti*, *C. de pact.* Odofred. Imol. Alexan. Horosc. & alij *in d. l.*
73 *leg.*Et in † vassallo,quòd feudum renuntians, nisi in manib.domini,illud non amittat,Bald.*in Auth. in successione,in fine,C.de suis,& legit.* Afflict.*vbi sup.*latè Rosen.*in tract.de feud.c.*2.*concl.*20.*&* 21.

74 Et magis in terminis, quòd super † iurisdictione,quia iuris publici est, & motum correctionem, & delictorum punitionem concernit, non possint fieri pacta, nec conuentiones, nec compromissa sine auctoritate, & confirmatione Superioris, & quòd quamvis fiant, & à partibus approbentur, non tamen ideò detur, vel tollatur iurisdictio, tradit eleganter Bald. *cons.*142. *n.*4. *lib.*1. *& cons.*378. *num.*3.*lib.*3. Calderin. qui dicit, contrarium repugnare auctoritati superioris, *cons.*13.*in fine,de constit.& cons.*10.*sub tit.de vsur.* Roman. *cons.*13. *in fine*, *de constit.& cons.*10.*sub tit*, *de vsur.* Roman. *cons.*403.*num.*21. Socin.*regul.*8. latè Tusch. *d. litt.R. concl.*171. Et adhuc magis in terminis Tiber. Decian. *resp.*19. *vol.*3.
75 *vbi num.*60. concludit, quòd † nec iuri prælaturæ potest quis renuntiare,inconsulto eo, qui prælationem concessit.

Et Doctores, qui dicunt, quòd, qui renuntiat iurisdictioni, eius quasi possessione priuari
76 debet,† sunt intelligendi, quatenus superior hoc admissum, ita puniendum declaret, quemadmo-
77 dum & in † beneficio, aliter quàm in manibus superioris renuntiato, contingit, quòd tamen interim dum hoc non declaratur, retinet is, qui ei renuntiauit, & nihil valet renuntiatio in eius præiudicium,vt latè per Geminian. *cons.*225.*num.*5. *&* 7. Tusch. *d.concl.*165. vbi alij per eum relati,quia ipso iure non inducit vacationem, neque obstat agenti contra intrusum in beneficio per se renuntiato, vt expressè tradit decis.Rotæ 1.*sub tit. de renuntiat.in antiq. num.*2. *& decis.*3. *num.*1. *ibid.* vbi reddit rationem maximè nostro proposito congruentem, nempè, quia licet pœnitere, & variare ante admissionem superioris, arg. *l.*3. *& l. quem pœnitet*, *D. de cessione bonor.* Et idem tradit Nauarr. *cons.*1. *de offic. Ordin. & in cap. accepta*, *oppos.*7. *de rest. spoliat.* post Innocent. *in cap. super hoc*, *de renuntiat.* Et prosequitur D.Valençuela, post hæc rescripta visus, *cons.*32. *num.*4.*& seqq.* vbi pluribus probat, quòd neque officium amittit per solam renuntiationem ante-
78 quàm à superiore admissa sit. Et quòd † renuntiationi nullæ, vel nulliter factæ quis possit contrauenire,Ripa *in l.*1.*num.*5. *C. de pact.* Et Petr. Surd.*decis.*316.*num.*10.

Idem quoque R. P. M. Fr. Alphons.de Almeria me, Limæ etiam existentem,de alio casu consuluit, quem hisce commentariis inserere operæpretium duxi, quia multoties contingere potest. Eius autem species hæc erat, quod in huius † 79
Vicarij Generalis patentibus (vt & in aliis communiter) ei dabatur potestas, *Cassandi electionem Prouincialis ante ipsius aduentum factam, si id oportere sibi visum fuisset, ac prætereà totam Peruanam prouinciam visitandi, ac reformandi, & per præcepta, & censuras inquirendi, interrogandi, puniendi, & absoluendi ab officiis quosque Priores Conuentuales, & etiam, si oportuerit,Prouincialem ipsum.*Cúmque dictus Vicarius, vbi primùm in prouinciam accessit, Prouincialis, quem electum inuenit, electionem cassasset, & nouum Capitulum conuocasset, in quo alter Prouincialis,præsente,& assentiente ipso Vicario,electus fuit,& hunc posteà suo iudicio minus rectè procedere censuisset, volebat eum absoluere,seu deponere, & dubitabat, † an ei, dictis litte- 80
ris attentis, huius depositionis facultas competeret.

Et re maturè considerata, Respondi, Competere. Nam litterarum verba ita generaliter, & indefinitè prolata reperiuntur,vt non solùm de prioris Prouincialis absolutione, sed de quocunque alio, qui in eius locum suffectus fuerit, intelligi debeant, maximè cùm † actus, de quo agitur, 81
natura sua, & in diuersis personis, & temporibus reiterari possit, vt ad limitationem *l. boues*, §. *hoc sermone*, *D. de verbor. sign.* docet valdè in nostris terminis Tiraq. *ibid. limit.*4. 11. 13. 20. 22. *&* 25. Et cùm in eadem oratione, & sub eadem determinatione connectant Prouincialis, & aliorum Priorum conuentualium, & quorumlibet Religiosorum visitationem, correctionem, & absolutionem, atque hæc in illis reiterabilis sit, & esse soleat, idem & in Prouinciali dicendum videtur, ex vulgari iuris principio, quo docemur, † vnam determinationem respicientem 82
plura determinabilia pariformiter determinare, de quo *in l. iam hoc iure*, *D. de vulgar. l.quamvis*, *C. de impub.* Et aliis subst. cum adductis à Corras. *in l.*1. §. *si stipulanti*, 2.*lect. n.*5. *D. de verb. oblig.* Bernard. Diaz, & Salced. *reg.*188. Portio *cons.*54. *num.*26. Et Alfan. *in collect.*91. Nec
† credendum est concedentem,eos, si diuerso iure 83
censeri voluisset,sub eodem verborum tenore sociasse,arg.*l.si idem,C.de codicill.* ibi:*Quævis*, *ac potestas vna sociasset.*

Quod euidentiùs colligitur ex natura, & proprietate illius † coniunctionis *etiam*,quæ ea, quæ 84
similia sunt, & eiusdem generis, in casu de quo tractatur, iungere, & copulare solet, vt notant DD. per text. ibi *in l. imperium*, *D. de iurisd. omnium iud.*Prateius & Brisson.verb. *Etiam.*, & nouissimè Simon Barbosa *in tract. de dictionib. eod.verb.*Et latè Cenedus in suis singularibus. Et idem operatur copula † quæ quamvis ponatur 85
inter diuersa,coniungit tamen ea æqualiter, & est repetitiua similium,sicut dictio *etiam*, vt latè per Alber.in dictionario,*verb.Et*,Cenedum *singul.*50. Et alios *suprà* citatos.

Ponderaui etiam, quod etsi in dictis patentibus,ante & post clausulam suprà relatam, agatur de absolutione Prouincialis nulliter electi. Cùm tamen posteà † generalem illam clausulam 86
subiecerit, quæ totius visitationis, seu commissionis cardinem continet, censere debemus

aliud

aliud quid diuersum ab antecedentibus addere, & disponere voluisse. Ne alioqui in clausulis adeò vicinis idem repetere videatur. & vt rescripti verba aliquid operentur, † quod semper in illis, vt & in legibus, curare debemus, ne superfluitas inducatur, *l. si quando, D. de leg.* 1. vbi DD. cap. si Papa, *de priuileg.* iunctis aliis, quæ latè tradit Decius *conf.* 263. Crauetta *conf.* 70. Staphileus *de litteris gratiæ, §. 2. num.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 26. *num.* 6. *& lib.* 7. *disput.* 37. *num.* 31. Marta *de clausulis, 4 parte, clauf.* 3. *num.* 2. *verf.* 1. Et Velascos *in*
88 *axiom. in litt. L. num.* 14. Quod etiam † in rescriptis odiosis, & dispositionibus pœnalibus curandum esse docemur *in l.* 1. *§ penult. cum l. seq. D. de calumniat.* Et in aliis, quæ optimè congerit Mieres *de maiorat.* 1 *par. q.* 60. *n.* 5. Et in nostro effica-
89 ciùs suadet illa dictio *Præterea*, † quæ ad alium casum à superiori dissimilem transitum fecisse, & facere voluisse supponit, *§. præterea quasdam, Instit. de action. cap. super quibusdam. §. præterea, de verb. signif.* cum aliis quæ tradit Franc. Molinus *de brachio seculari, cap.* 3. *n.* 12. Et Barbosa *de dictionib. eod. verb. dict.* 280.

Præsertim cum in depositione Prouincialis electi vtatur verbo *Quasandi*, & in depositione aliorum, vbi fieri oportuisset, verbo *Absoluendi*. Et vt eodem verbo in vtroque vteretur, & in clausulis sequentibus, de eodem Prouinciali nulliter electio sermonem repeteret, hoc tamen non
90 efficeret, quin † dicta clausula generalis generaliter accipienda esset, per text. opt. *in l. regula, §. licèt, D. de iur. & facti ignor.* ibi: *Nam initium constitutionis generale est*, per quem text. dixit eleganter Imola *in l. si quis ita, §. ea lege,*
91 *num.* 9. *D. de verbor. oblig.* Quòd † si principium constitutionis generale sit, quamvis posteà subdantur aliqua verba, quæ certas, & limitatas personas omninò respicere videantur, nihilominus constitutio talis ita interpretanda est, vt generalis sit, & generaliter comprehendat omnes, secundùm naturam principij. Quam doctrinam refert, & prosequitur Decius *in cap.* 1. *num.* 9. *de const. & conf.* 51. *col.* 4. Corneus *conf.* 273. *col.* 3. *num.* 30. *lib.* 4. Geminian. *conf.* 39. *col.* 1. Aldobrand. *conf.* 72. *num.* 10. *lib.* 1. Camill. Gallin. *de verb. sign. lib.* 5. *cap* 11. *per totum.* Et Ioann. Gutierr. 3. *pract. cap.* 17. *&* 18. *ex num.* 75. cum multis seqq.

Vltra prædictos autem Commissarios Genera-
92 les sunt quoque † alij particulares, seu speciales, qui in has Indiarum prouincias mitti solent cum Religiosis, quos earum necessitas exigit, ad conuersionem, prædicationem, & doctrinam Indorum, & vt in missionibus occupentur, qui Religiosi, & Commissarij expensis Regis nostri liberaliter his omnibus donantur, & instruuntur, quæ ad terrestris, & naualis itineris progressum necessaria sunt, & dicti Commissarij sunt eorum superiores, quousque ad prouinciam, in quam destinantur, perueniunt. Vbi verò eam tangunt, hæc auctoritas cessat, & Prælatis in ea constitutis subduntur. Sin autem Prælati ibi non sint, ipsi eorum vice funguntur, & Religiosis, quos secum duxerunt, sua priuilegia communicare possunt, vt habetur in constitutionibus, siue ordinationibus Indiarum Ordinis Minorum, quas refert Fr. Ioann. Baptista *in aduert. confess.* 2. *par. fol.* 133. *& seqq.* Et meliùs Miranda *in dict. Man. Prælat.* 2. *tom. q.* 14. *art.* 3. *per totum, pag.* 114. *& seqq.* vbi inter alia declarat, quàm grauiter † dicti Commissarij, & Religiosi ad hunc effectum quæsiti, ac 93
missi, delinquant, & ad expensas in viatico factas Regi nostro teneantur, si in Hispaniam, eo inconsulto, redierint, aut in aliis prouinciis remanserint, quàm in eis ad quas destinantur. Id quod plurimis etiam schedulis Regiis cauetur, quæ reperiuntur *in* 2. *tom. impress. pag.* 120. *& seqq.* Et est valdè notanda illa data apud D. Laurent. 17. *Septemb.* 1611. quæ memorat ad instantiam eiusdem nostri Regis Apostolicam Bullam expeditam esse, cum grauibus pœnis, & censuris aduersus dictos Religiosos, præsertim in Philippinas insulas destinctos, qui solùm verterint, & prouincias sibi signatas deseruerint. Quod tamen parum (heu dolor!) à multis eorum seruatur, qui frequenter appetunt prouincias magis pingues, & deliciis, & Monasteriis affluentes, & parum de Indorum conuersionibus, missionibusque, ad quas conducuntur, curantes, omne † suum studium col- 94
locant, vt in dictis Monasteriis Priores, Guardiani, Diffinitores, ac Prouinciales creentur, maximè in prouinciis, vbi vel omninò Religiosi Hispani, hæc sibi officia adrogare soliti sunt, cum exclusione, & graui contemptu, atque iniuria aliorum, qui in dictis prouinciis nati, & Religionem professi sunt, quos vulgò *Criollos* appellant, vel saltem † 95
vbi alternatiuam in dictis officiis introduxerunt; & quamvis pauci numero sint, & indigenæ, vt semper fieri assolet, longè plures numero, & vitæ sanctimonia, prudentia, litteris, & qualitate non inferiores, dimidiam officiorum partem obtinuerunt, impetratur à Sede Apostolica Bulla, seu Breue, quod vocant de Alternatiua sub eo colore, & prætextu, quòd ita ad meliorem gubernationem dictarum Religionum, & prouinciarum conducat, & quòd, qui ex Hispania transfretarunt, magis obseruantes Regularis disciplinæ esse soleant, & magis item apti ad gubernationis habenas regendas, contra quos vulgò, & facilè plures defectus obiiciunt, de quibus egi *suprà hoc tom. libr.* 1. *cap.* 28.

Quibus Alternatiuis robur nouissimè dedit
† Bulla, seu Breue S. D. N. Vrbani Papæ VIII. 96
cum Augustinianis Mexicanæ Prouinciæ loquente, quod ita habet:

Vrbanus Papa VIII. ad perpetuam rei memoriam. Commissi Nobis per abundantiam diuinæ gratiæ Pastoralis officij debitum postulat, vt ad ea, quæ personarum diuini Numinis obsequiis sub suaui Religionis iugo mancipatarum, felicique statui, & directioni opportunè conueniunt, mentis nostræ aciem assiduè intendamus, eaque statuamus, & discernamus, quæ earum personarum paci, & quieti conspicimus in Domino salubriter expedire. Hinc est, quòd Nos dissensionibus, & controuersiis, quæ, vt accepimus, inter dilectos filios Fratres Ordinis Eremitarum S. Augustini Prouinciæ Mexicanæ, Hispanos nimirum, & illos, qui Criolli nuncupantur, circa Prioris, Prouincialis, aliorumque Ordinis, & Prouinciæ huiusmodi officialium infra scriptorum electiones, indies oriri consueuerant, quantum cum Domino possumus, obuiam ire volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, quod de cætero, perpetuis temporibus, circa Prouincialis, ac primariæ domus eiusdem Ordinis Mexicanæ Priorum, necnon Diffinitorum, & Visitatorum Ordinis, & Prouinciæ huiusmodi electiones, alternatiua in Fratres

Hispanos,

Hispanos, & Criollos prædictos omninò seruetur, prout in aliis Indiarum prouinciis, tam prædicti, quam aliorum Ordinum in similibus seruari consueuit, ita videlicet, vt Prouincialis dictæ prouinciæ, & Prioris primariæ domus Mexicanæ huiusmodi electio pro primo triennio ex dicti Ordinis Religiosis naturalibus Criollis fiat. Atque ita in Diffinitores prouinciæ huiusmodi pro quolibet triennio duo ex Hispanis, & duo ex naturalibus Criollis dicti Ordinis Religiosis, & similiter in Visitatores vnus ex Hispanis: alter ex Criollis Religiosis huiusmodi respectiuè eligantur, & eligi, atque huiusmodi distributionis ordo in dicta prouincia ab illius Religiosis prædictis semper seruari omninò debeat, Apostolica auctoritate tenore præsentium statuimus, & ordinamus. Decernentes quascunque ad huiusmodi officia, aut si dicendum sit, munera, electiones, contra præsentium formam, & tenorem forsan quomodolibet faciendas, nullas, irritas, & inanes, nulliusque roboris, vel momenti fore, & esse, ac nullum per eas cuique ius acquiri, sicque, & non aliter in præmissis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores, vbique iudicari, & diffiniri debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quocunque quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis in dicta prouincia constitutis, seu dilectis filiis eorum officialibus per præsentes committimus, & mandamus, quatenus ipsi, vel duo: aut vnus illorum per se, vel per alium, seu alios præsentes litteras, vel in eis contenta quæcunque, vbi, & quando opus fuerit, & quoties super hoc requisiti fuerint, solemniter publicantes, ac in præmissis efficaci defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra præsentes litteras, & in eis contenta huiusmodi, ab omnibus, ad quos spectat, & in futurum quomodolibet spectabit, firmiter, & inuiolabiliter obseruari, & adimpleri, contradictores quoslibet, & rebelles per sententias, & censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliáque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri de vna, & in Concilio Generali edita de duabus dietis, dummodo vltra tres dietas aliquis auctoritate præsentium ad iudicium non trahatur, aliisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis quibusuis, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, & indultis, & litteris Apostolicis in contrarium præmissorum, quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis, quibus omnibus, & singulis eorum omnium tenores præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris hac vice dumtaxat, specialiter, & expressè derogamus cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud sanctam Mariam Maiorem die secunda Septembris, anno Domini M. DC. XXII. Pontificatus nostri anno quarto.

Quod Breue, ex paritate rationis, facilè ad alias prouincias, imò & ad alias Religiones extensum est. Nam eo etiam † vtuntur Augustiniani Mechoacanenses, & Peruani in prouincia Limensi, & Quitensi, & Dominicani Nouæ-Hispaniæ, 97 & Noui Regni Granatensis. Et quod plus est, Franciscani Mexicani non solùm habent Alternatiuam, sed Ternatiuam, quam vocant, diuisis scilicet, & alternatis electionibus inter natos, & professos Ordinem in Hispania, & Ordinem ingressos, & professos in partibus Indiarum, & inter eos, qui in ipsis Indiis nati, & professi sunt, quos Criollos vocamus. Solentque in Regio Consilio facilè expediri litteræ ad dictarum Religionum Generales, vt has Alternatiuas concedant, & ad Proreges, & Regias Cancellarias Indiarum, vt eas exequi faciant. Nimirum, † quia 98
(vt dixi) vulgò creditum est, id ad reformationem, pacem & tranquillitatem ipsarum Religionum valdè expedire, vt vel ex verbis narratiuis, & procemialibus dicti Breuis colligitur, quæ † finem, & intentionem rescribentis detegere 99
solent, *l. fin. D. de hered. inst. l. Titia, §. idem respondit, D. de verbor. l. item quia, §. fin. D. de pact. cap. quia propter, de elect.* cum aliis quæ adducit Bart. *in l. ambitiosa, de decret. ab ordine faciendis.* Et latè Nauarr. *in cap. si quando, except. 8. num. 1. de rescript.*

Eóque tendunt verba † Doctiss. & Religios. 100
P. M. Fr. Gaspar Villaroël, meritissimi Episcopi Chilensis, *in suis Comment. sup. Euang. Quadrag. 2. par. pag. 7* vbi sic inquit: *A esto se encaminò la intencion del Pontifice Vrbano P. VIII. quando mandò, que en las Indias se alternasse en las Prelacias de las Religiones, los que nacieron en ellas, con los que fueren de España, que sin embargo que todos son originarios della qualquiera distancia al nacer, introduce distincion, y auiendose hallado traça para que la administracion quede en fiel, no ai porque se piense menos valida la paz.*

Et statim ad id comprobandum adducit ex Plutarcho in vita Numæ simile fœdus, quod inter se, † ad vitandas discordias in Regis electio- 101
ne Romani cum Sabinis pepigerunt, nempe, vt Rex esset ex Sabinis; Romanis autem eius electio relinqueretur: *Sic enim* (inquit) *maximè quiescere contentionem posse, & qui declaratus esset, æqualem vtrisque fore; nam & alteros, vt qui se elegissent, amaturum, alteris autem, vt cognatis beneuolum futurum.*

Sed nescio Herculè, an satis certa in omnibus fuerit narratio summo nostro Pontifici facta? Illud † planè scio rixas, & partialitates, 102
seu dissensiones, quas, mediantibus his alternatiuis, sedandas esse Pontifici suasum, vel suggestum fuit, nequaquam sedatas fuisse, quin potiùs magis nunc, quàm anteà exardescere, & † 103
electionum libertatem contra iuris regulas impeditam esse, & ad paucos restrictam, vt per Tusch. *litt. E. conclus. 62.* cum aliis, quæ adduxi *sup. lib. 2.* Eman. Roder. *tom. 2. quæst. regul. quæst. 51. artic. 11.* vbi ait se vidisse † tres electiones irrita- 104
ri, ob restrictionem eligendorum. Quod sæpè extantibus eiusmodi alternatiuis contingit, cùm Hispani (vt dixi) Criollis longe inferiores in numero existant, & multoties, etiam in reliquis, non præcellant. Quod non possunt illi non † grauiter sentire, ac dolere, videntes si- 105
bi in propria patria, ob id tantùm, quod in ea nati sint, alienigenas dominari, cùm potius hoc tituli vicem habere soleat, vt quis in beneficiis, honoribus, & Magistratibus præferatur, iuxta ea, quæ late dixi *suprà hoc lib. cap. 19.* Quod magis dolendum est in insulis

sulis Philippinis, & in prouincia Guatemalensi, & in aliis, vbi Hispanigenæ indigenas numero æquāt, aut superant, & prorsus sibi omnia Religionis munia adrogare solent, ea prorsus Criollis, tanquam indigenis inuidentes, & inhibentes; à quibus, si quando de alternatiua inducenda tractatur, eis neruosè resistunt, contra iuris regulam, quæ æqualitatem desiderat. *l. in omnibus*, *D. de reg. iur.* Et vt quis eodem iure metiatur, quod in alios impetrauerit, *l. 1. cum vulgat. D. quod quisque iuris, cum simil.*

Quæ omnia præ oculis, meo iudicio, haberi
106 debent, † ad non extendendas huiusmodi alternatiuas, quin potius ad admittendas, & benignè accipiendas supplicationes, quæ à multis Religiosorum prouinciis à dicto Breui interpositæ sunt, cùm finales causæ, quibus Pontifex ad illud concedendum motus fuisse videtur, vel incertæ fue-
107 rint, vel votis minùs aptè responderint, & † cessante causa finali dispositionis, illa etiam cessare debeat, ex iuribus vulgatis, & latè in materia rescriptorum traditis à Tiraq. *de ceff. cauf. 1. p. num. 234.* Nauarr. *consil. & seqq. sub tit. de rescript. & in d. cap. si quando, prelud. 1. & except. 5. & 9.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 20. num. 1. & 2.* Suar. *tract. 2. de censur. q. 96. art. 5.* Vazquez *in opusculo de benef. cap. 3. §. 4. dub. 2.* Azor. *libr. 5. inst. cap. 24.* Saa *verbo Gratia, num. 4. & 10.* Et Thom. Sanchez *de matrim. libr. 8. disput. 21. num. 3. & lib. 3. disput. 39. n. 8.* vbi etiam tradunt eam in rescriptis causam finalem dici, qua non existente Princeps ea concessurus non fuisset.

Cum autem Religiones, & Religiosi ritè rectèque viuentes, & procedentes, Deo admodū gratæ, & Reipublicæ Christianæ valdè vtiles
108 sint, iure, † ac meritò tam in exemptione personarum, quàm bonorum, & aliis pluribus in rebus diuersis temporibus à Sede Apostolica, & Hispaniæ Regibus variis priuilegiis donatæ sunt, quæ licèt in multis posteà per eosdem Pontifices restricta sint, adhuc plurima manent, præsertim cùm alij aliorum priuilegiis participent, & communicent. De quibus agunt Eman. Roder. *1. tom. regul. q. 5. & seqq. & in compend. priuileg. Ordin. Mendic.* vbi etiam Ioann. Baptista, & alter Fr. Ioan. Bapt. *in suis aduertent. 2 par. in princip. & fol. 300. verbo Communicatio priuilegiorum*, Paul. Piasetius *in prax. Episcop. 2. part. cap. 3. num. 39. & seqq.* Miranda *in manuali Prelator.* Fr. Ioann. à Cruce *de statu Relig. lib. 1. cap. 6. dub. 5.* Et latè Ioseph. Aldrete *in tract. de omnimod. Regular. exem-*
109 *ptione*: quæ sanè, præcipuè † vbi concernunt statum, & conuersionem Indorum, rectiùs dici debere priuilegia ipsorum Regum, & ad eos, eorúmque Proreges illorum conseruationem, & tuitionem competere, benè aduertit Fr. Ioann. Bapt. *d. 2. part fol. 119. & 375.* Eaque propter fauorabiliter
110 accipienda esse, † & semper augenda, & amplianda, etiam si contineant derogationem iuris communis, latè ex communi doctrina in variis casibus, & materiæ ostendit Tiraquel. *de priuil. pia caus. num. 160. & seqq.* & alios referens Barbos. *in l. si constante, D. solut. matrim.* Et Eman. *d. tom. 1. q. 119.*

Vndè meritò constitutum est, vt ad conseruationem dictorum priuilegiorum, & repellendas, vel obuiandas notorias iniurias, quæ vel ipsis
111 Religiosis, vel eorum bonis fieri solent, † iudices Conseruatores nominare, & eligere possint, de quorum qualitate, auctoritate, potestate, & iurisdictione plura quidem dicere possem, si id mei instituti ratio pateretur, & satis plenè hoc argumentum præoccupatum non fuisset à Doctoribus communiter per text. ibi *in cap. 1. & fin. de off. deleg. lib. 6.* Concil. Trident. *sess. 14. cap. 5. lib. 1. tit. 8. part. 1.* vbi Greg. Lop. *l. 1. & 2.* vbi Azeued. *tit. 8. de los juezes Conseruadores, lib. 2. Recop.* Specul. & Host. *d. tit. de off. deleg.* Anchar. *consil. 132.* Bertrand. *consil. 102. in princ. vol. 2.* Ruin. *consil. 3. vol. 4.* Guid. Papa *decis. 18. & 247.* Lucas de Pena *in l. 4. C. de iure Fisci, fol. 4. col. 2.* Ioan. Petrus Moneta in integro, & satis luculento tractatu, quem de Conseruatoribus edidit, Tiber. Decianus *lib. 5. crimin. cap. 20. num. 38.* Quint. Mandos. *in prax. vtr. Signat. tit. de Conseruatoribus, fol. 139.* Nauarr. *in manual. cap. 27. num. 125.* Ioan. Guttierr. *3. pract. q. 9. & 10. & lib. 4. q. 63. & 64.* vbi de modo conueniendi iudices istos exemptos ante Ordinarios, Molina Theolog. *disput. 29.* latè, & multum in nostris terminis per viginti articulos Eman. Roder. *d. 1. tom. q. 65.* Mirand. *in manual. Prelator. tom. 2. q. 47. per tot.* Cardosus *in prax. verbo Conseruator*, Portelus *in dubiis regul. eod. verb.* vbi etiam Syluester, Armilla, & alij Summistæ, Tuschus *litt. C. conclus. 760. & seqq.* Thom. Sanchez *in Decalog. to. 2. lib. 6. cap. 13. n. 79.* Et plenius Erasm. Cochier. *in tract. de Conseruat. Ecclesiast.* vbi 130. quæst. adducit, quem tract. posuit post illum de iurisdictione Ordinarij in exemptos. Aluar. Valasc. *consult. 152.* Salced. *in prax. cap. 5. fol. 10.* Calderon *in manuali iudicum, cap. 10. num. 2. & 26.* Parlador. *different. 70. ex num. 9.* Ceuallus *q. 897. à num. 696. & n. 781. & 792. & 777.* vbi etiam agit de eorum recusatione, & *in tract. de violentiis, 2. part. q. 11. & 20. per totam*, Salgadus *de Regia protect. 1. part. cap. 10. num. 63. & seqq.* Maceratens. *lib. 1. variar. resolution.* Fr. Ioann. Baptista *in dict. aduert. fol. 167. & 176.* Bobadilla *in Politic. 1. tom. lib. 2. cap. 19. ex num. 20.* Et latè, qua solet diligentia, D. Præses Valençuela *consil. 84.* Et August. Barbosa *in collectan. ad Concil. Trident. pag. 82. & seqq. & pag. 138. n. 8.* Et D. Ioseph. Vela Senator Granatensis meritissimus *in rep. cap. 1. de off. Ordin. 2. part. num. 74.* Vbi † quòd Conseruator Apostoli- 112
cus est maior quocunque delegato Ecclesiastico, adeóque ei inhibere potest, & Martin. Magerus *de aduoc. armat. vbi in indice, verbo Conseruator.*

Quorum doctis scriptis illud tantùm habeo, quod adiicere possim, de municipali nostro Indiarum iure cautum esse per sched. Matr. 25. Iunij 1575. & 11. Martij 1593. quæ reperiuntur *1. tom. impressarum.* Ne † Religiosi eiusmodi con- 113
seruatoriis vtantur, nisi in casibus à iure permissis, & per aliam Matrit. 5. Martij 1563. vt Regales Cancellariæ id non aliter, quàm in dictis casibus patiantur. Vndè stylus increbuit, vt in eisdem Cancellariis Religiosi nominati, vel nominantes Conseruatores, compareant, & nominationis causas ante litis exordium aperiant, quibus inspectis an casus conseruatoria dignus sit, vel non declaratur. Quod si non faciant, vbi primum de vsu conseruatoriæ certiores redduntur, Regiam prouisionem expediunt, vt in ea iudex supersedeat, & de negotij statu, & qualitate actibus missis informet. Quæ † praxis etiam in Hispania obserua- 114
tur, vbi & ante iudicem Ecclesiasticum Ordinariorum

rium de examine conseruatoriæ discutitur,& vbi is pro Conseruatore declarat,pars,quæ se læsam sentit,à tali declaratione appellare potest,& solet, & in Regio Senatu petere, vt conseruatoria ibidem exhibeatur,& vis quælibet,si in eius vsu,aut executione interuenerit,tollatur,& remoueatur,& quod ibi decisum fuerit,seruandum est, vt expressis verbis tradit Bobadilla *d.lib.2.cap.19.num.31.* Et Ceuallos,& Salgad.*vbi suprà.*

115 Quod tamen non debet in causa esse,† vt facilè contra conseruatoriam in casibus permissis declaretur.Nam id esset contra verba,& mentem dictarum schedularum,*& d.l.1. & 2.tit.8.lib.1. Recop.*

116 Et ita † Limæ sensi,& iudicaui in causa Religiosorum cuiusdam vrbis, qui contra eius Prætorem Conseruatorem nominauerant, eò quòd aduersus dictos Religiosos,& totum Conuentum in communi,graues,& scandalosas iniurias publicè, & in

117 media vrbe dixisset.Etenim cùm † Conseruatores nominari possint,non solùm pro iniuriis, & violentiis manifestis contra bona, verùm & contra personas Religiosorum illatis, vt docent iura, & Auctores suprà citati,præcipuè Molin.*d. disp.29.* Et Armil,& Syluest.*verb.Conseruator,n.3.* Et iniuria personæ non solùm fiat re,& facto, verùetiā verbis,*l.2.de iniur.§.1.Inst.eod.*cum aliis:& hæc de qua loquimur,fuerit publica,& manifesta.Dixi,absque dubio Conseruatori deferri debere,& allegaui in terminis Gutierrez, post alios,ita docentem, & in verbalibus iniuriis grauibus,& manifestis loquentem *d.lib.3.pract.num.17.& 18.*

Neque his obstare, quòd quidam ex Collegis obiiciebat, nempè dicta verba à Prætore illo in

118 absentia affata esse, & sic † magis detractionis, quàm iniuriæ speciem referre,iuxta ea,quæ tradunt Summistæ,*verb.Detractio.* Nam vbi adeò grauia fuerint,& publicè pronuntiata,etiam si in absentia dicantur,iniuriam irrogant,*l.22.de iniuriis, l.item apud,§ conuicium,D.eodem,l.1.tit.9.partit.7.* Et potest pars, vbi eorum notitiam habuerit, iniuriam agere, iuxta ea, quæ latè tradit Couarr. *1. var. cap.11. n.4.* Et Parlad. *lib.1. quotid. cap. 17.num.14.*

Rursus,nihil me etiam ab hac sententia dimouit alterius Collegæ consideratio, dicentis, per

119 † verbalem iniuriam non incurri sententiam Canonis si quis suadente, neque Ecclesiastici iudicis iurisdictionem contra secularem protogari, qui potius taliter delinquens,coram seculari accusandus,& ab eo puniendus est,vt in cap.si quis contra Clericum,*de foro compet.lib.6.*cum aliis, quæ nouissimè adducit Velascus *in tract.de priuil.pauper. q.9.n.69.& seqq.* Respondi namque, id verum es-

120 se,& practicari debere in † Ecclesiastico, qui via ordinaria procedit, non autem in Conseruatoribus,qui tanquàm delegati, & ob speciale priuilegium Religionm pro vindicandis manifestis eorum iniuriis procedunt,qualem hanc fuisse probauimus.Alioqui si Conseruatores solùm procedere possent in casibus expressis in d. cap. si quis sua-

121 dente, † vtique nec contra inuasores, aut latrones rerum Religiosorum procedere valerent, cùm hoc delictum in canone illo non exprimatur. Nec decisio *d. cap. si quis contra Clericum*, aliquod eis priuilegium afferret, cùm illius decisio de omnibus Clericis loquatur, & in iure communi claudatur.

122 Sed his non obstantibus † Socij cum Protege censuerunt Conseruatori dicto in casu obuiam iri oportere, ne hoc exemplo Religiosi facilè ad eos nominandos,& Prætores Regios inquietandos incitarentur,& hunc,qui hæc verba protulit, in Regiam Curiam ad reprehensionem audiendam venire iusserunt, vt hoc pacto à Religiosorum oculis remoueretur,eisque hæc satisfactio in aliquale solatium cedere posset.

Notabis tamen, quòd licèt † anteà eligi possent in Conseruatores Patres Priores,seu Guardiani Mendicantium.vt per DD.*sup.n.111.*relatos,præcipuè Roder. *d. q.65. art.2.* Mirand.*d.q.47.art.2. concl.3.& 4.* Et Monet.*de Conseruat.cap.n.24.* iam tamen extat in contrarium declaratio Sacræ Congregationis Cardinalium, quæ iubet,vt ex Clericis secularibus in dignitate positis eligantur,quam refert Barb.*in Pastor.3.p.alleg.106.n.15.* Et Dom. D.Felic.à Vega Episc.Pacensis *in c.causam quæ 9. de iudiciis,n.46.* vbi numeris antecedentibus tra- 123

ctat, † qualiter iidem Regulares cogendi sint nominare Conseruatores,vbi aliquid contra eos petendum est,& propter suas exemptiones deest iudex,qui id exequi possit, de quo etiam agit Gutierr.*d.lib.3.pract.c.10.n.4.* 124

Qualiter autem,† & quando possint Episcopi, & eorum Vicarij procedere contra Religiosos exemptos,si scandalosi fuerint, & à suis Prælatis non corrigantur,vide Concil.Trid.*sess.25.c.14.de regul.*vbi Barbos.*in collect.*plurimos citat, Cened. *q.26.n.36.* Quarant.*in summ.Bullar.verb. Exemptio.* Leonem *in thes.fori Eccles. 1.part.cap.8.n.13.* Marta *de iurisd.cent.2.cas.182.* Filesacus *de sacra Episc.auct.cap.7. & 19.* D. Acuña *in cap. de his 13.dist.12. n.5. pag.71.* Et D. Felician. *vbi suprà num.34. & 39.* 125

Et denique notabis,† nullibi, & maximè in his partibus Indiarum, posse Monachos recipere sub suo gubernio, & protectione absque speciali licentia Papæ,etiam si illæ dicant,quòd volunt sub eorum regula militare,& sua sponte se illorum regimini,& correctioni subiiciant,vt probat text.*in cap.vnico,de Religios.domib.& in cap.1.de excess. Prælat.lib 6.* Et tradit Eman. Roder. *1.tom. regul. q.23.* Et Mirand. *in tract. de sacris Monialibus*, quod apposuit in calce Manualis Prælatorum, *q. 5.per tot.pag.64.& seqq.*vbi id excepit in Monialibus primæ regulæ Sanctæ Claræ,& habui in terminis Limæ † in fundatione Sanctæ Catharinæ de Sena,quarum fundatrices pactæ fuerant se obedientiam daturas Religiosis Dominicanis,quorum habitum deferunt, & Ordinem profitentur, & nihilominus posteà se, eisdem Fratribus reluctantibus,de iure suo admonitæ,Ordinarij iurisdictioni subiecerunt. 126 127

CAPVT XXVII.

An, & quando seculares iudices Clericos, vel Religiosos seditionem mouentes,vel liberè, & cum Reipublicæ scandalo concionantes,ab Indiarum Regnis expellere possint, & ad hunc effectum processum formare.

SVMMARIVM.

1 *Seditiosos, & scandalosos homines à suis prouinciis expellere Principes debent.*

L.congruit,

L.congruit,D. de off. Præsid. l.3. tit.10. part. 3.& alij similes ponderantur, & illustrantur,ibid.

2 Seditiosi,& scandalosi, vt à prouinciis Indiarum expellantur,pluribus schedulis cautum est,quæ referuntur.

3 Ecclesiastici seditiosi, & scandalosi, an per Principes, & Magistratus seculares à suis prouinciis expelli possint.

4 Ecclesiasticæ personæ à iurisdictione, & punitione secularium regulariter omninò exemptæ sunt.

5 Bulla Cœnæ Domini prohibere videtur Clericos quomodocunque,& per quoscunque Magistratus seculares banniri.

Bannire verbum quid propriè, & impropriè significet? & qualiter hodie pro proscribere, vel in exilium mittere communiter accipiatur,ibid.

6 Exilium censetur pœna corporalis,maximè vbi fit à toto Regno,vel prouincia.

7 Bulla Cœnæ Domini omnis prorsus Clericorum coercio secularibus prohiberi videtur.

8 Quomodocunque adverbium, quid significet.

9 Clericos etiam inquietos, & seditiosos per potestates laicas compesci, aut banniri non posse,qui tradant.

10 Clericos, etiam pro criminibus læsæ Maiestatis non posse puniri per iudices seculares multi Auctores tradunt, qui referuntur.

11 Sacerdotes, qui coram Principibus secularibus accusant, æmuli Christi appellantur.

12 Ecclesiasticos, etiam seditiosos suis iudicibus relinquere tutius est, & schedulæ de hoc agentes.

13 Prælati Ecclesiastici qualiter per Regias schedulas excitentur ad animaduersionem, & expulsionem Clericorum seditiosorum.

14 Proregum instructiones, siue mandata, quid eis iniungant circa Ecclesiasticos seditiosos, & scandalosos.

15 Prælati ipsi Ecclesiastici, si scandalum mouerint,quid faciendum sit.

16 Epistola Regia notabilis refertur, agens de modo procedendi in punitione cuiusdam Clerici scandalosi.

17 Ecclesiasticos seditiosos, & scandalosos,quandopossit Princeps, vel Magistratus seculares propria auctoritate à suis prouinciis expellere.

18 Casus cuiusdam Religiosi liberè concionantis, in quo Auctor fuit consultus, refertur.

19 Ecclesiastici seditiosi, cuiuscunque status sint, Cæsarum legibus per Magistratus seculares compesci poterant.

L. quicunque 14. C. de Episcop. & Cler. l.2. C.vt nemò priuat.explicantur,& illustrantur,ibidem.

20 Leges ciuiles immunitatem,& libertatem Ecclesiasticam infringere non possunt.

21 Ecclesiastica libertas, vel immunitas infringi non videtur, vbi Princeps secularis aliquid facit, vel statuit, quod principaliter ad sui status politicam gubernationem,& conseruationem dirigitur.

22 L.vlt.D.de off.Procur.Cæsar.expenditur,& latè exornatur,& num.seqq.

23 L.Præses 3.D.de off.Præsid.explicatur.

24 Iurisdictionis termini transgredi possunt, vbi celeritas in remedio desideratur.

25 Delicta adhuc mollia, & in ipsis cunabulis, si fieri potest, reprimenda sunt, ex Cassiod.

26 Clerici sunt vassalli Principis secularis,in cuius terris degunt,& qualiter ei fidelitatem, & obedientiam debeant.

27 Clerici committunt crimen læsæ Maiestatis etiam contra suum Principem secularem,ex opinione multorum,qui referuntur.

28 Ecclesiasticorum residentia, & assistentia in terris Principum secularium, & eorum in eis tuitio,& permissio, tanquàm quid temporale censetur.

29 Princeps causâ potest auferre temporalia Clericorum in suis terris degentium.

30 Seculares Principes si non possent punire Ecclesiasticos, saltim in temporalibus, non possent eorum damnis, & excessibus obuiare.

31 Priuilegiata malefica Imperatori displicent, ex Baldo.

32 Cæsar probis Clericis protectioni,reprobis terrori esse debet.

L.2.C.de priuileg.schol.lib.12.ponderatur, & illustratur,ibid.

33 Princeps secularis debet defendere suam dignitatem,& iurisdictionem,etiam contra Ecclesiasticos eam turbantes, vel impedientes, vel eorum iustis præceptis renitentes.

34 Iudici Ecclesiastico quemadmodum permittitur procedere contra laicos, suam iurisdictionem turbantes, ita & seculari contra Ecclesiasticos,saltem vt eos in temporalibus puniat.

35 Iudices seculares posse procedere contra Ecclesiasticos scandalosos,in temporalibus,plures Auctores docent,qui referuntur.

36 L.13.tit.3.lib.4.Recop.& aliæ,quæ sequuntur, de pœnis temporalitatum contra Ecclesiasticos exequendis, explicantur.

37 Secularis potestas non esset sibi sufficiens,si aliquam coërcitionem in Ecclesiasticos seditiosos non haberet.

38 Defensio propria personæ,& etiam rerum, & honorum,cuilibet permittitur, etiam contra Clericos, & Religiosos.

39 Principibus,quòd facultas detur expellendi à suis Regnis Clericos seditiosos,naturali iure,& ratione fundatur.

40 Principes in temporalibus sunt Dei Vicarij in terris, & qualiter olim in his Pontifices obedierint.

41 Regi magis, quàm Metropolitano debet Episcopus in temporalibus obedire.

42 Rex in terris est sicut Deus in cœlis.

43 Regum officium est liberare oppressos, & tollere violentias,& damna subditorum.

44 Reges quemadmodum prouidere possunt de tollendis violentiis à iudicibus Ecclesiasticis illatis,ita & multò magis de seditionibus, & scandalis,quæ à Clericis, vel Religiosis priuatis causantur.

45 Abiathar Sacerdos qualiter à Salomone de suo Regno, & Sacerdotio eiectus fuerit.

46 Cap.2.

46 Cap.2.lib.3 Reg. *referens historiam expulsionis Abiathari, exponitur.*
47 *Abiatharis expulsionem qualiter referat Iosephus Iudaus.*
48 *Relegatio in patriam, vel à facie Principis, quod genus pœna.*
49 L.relegatorum,§.sicut,& §.solet,de interd. & releg.*exponitur.*
50 *Potestas Principum secularium circa eiiciendos à suis prouinciis Clericos seditiosos, qualis sit.*
Cap.resecandæ 24.q.3.*ponderatur, & illustratur,ibidem.*
51 *Principem, virtute potestatis œconomicæ, vel politicæ, quam in suo Regno habet, posse ab eo expellere Clericos seditiosos,& facinorosos, plurimi Auctores tradunt, qui referuntur.*
52 *Principum potestas in expellendis Ecclesiasticis seditiosis securior, & potentior est, & esse debet in Indiis, quàm alibi, & quare.*
53 *Expulsio Ecclesiasticorum seditiosorum, licèt aliquibus schedulis fieri iubeatur, mediante eorum Prælato, in aliis tamen Proregibus,& Audientiis immediatè permitti videtur,quæ referuntur.*
54 *Bulla in Cœna Domini non procedit,vbi Ecclesiastici inquieti expelluntur per viam œconomicæ gubernationis & non contentiosæ iurisdictionis.*
55 *Clausula præcedens sequentes explicat, & modificat.*
56 Quomodocunque *dictio restringitur ad terminos,de quibus agitur.*
57 *Iudex secularis licitè detinet Clericum delinquentem,vt cum suo iudici tradat.*
58 *Prædicatores liberè, & scandalosè concionantes expelli possunt à Regno,& Bullis Apostolicis,quæ referuntur.*
59 *Prædicatores scandalosi à Principibus secularibus eiecti, virtute Bullarum, quæ id sibi permittunt, perinde est,ac si ab ipsô S.P.expellerentur.*
60 *Papa benè potest aliquas causas criminales Ecclesiasticorum Principibus, vel iudicibus secularibus puniendas committere.*
61 *Concionatores aliqui,& Religiosi, qui propter scandala,quæ in Indiis causarunt,ab eis expulsi sunt,recensentur.*
62 *Concionatores qualiter se debeant habere in prædicando Euangelio Pacis?*
63 L.43.& 45.tit.5.partit.1.*expenduntur, & illustrantur.*
64 *Concil.Trid.*sess.5.de reform.cap.2.§. si verò, *explicatur.*
65 *Concionatores qualiter se in pulpitis habere debeant,ex Concil.Limensi.*
66 *Clerici incorrigibiles possunt compesci à potestate seculari, data suorum Prælatorum desidia,& de schedula Regia, quæ hoc declarat.*
67 *Archiepiscopi, Episcopi, & alij Ecclesiastici, possunt vocari à Rege,& eius Vicariis, & debent venire,& leges,schedula Regia, & Auctores,qui de hoc agunt.*
L.13.& 14.tit. 3.lib.1.Recop.*explicantur, ibid.*
68 *Episcopi vocati à Rege, & à suo Metropolitano, priùs debent aduocationem Regis accedere.*
69 *Archiepiscopi duo Mexicani ad Regiam Curiam Matritensem vocati sunt.*
70 *Prælati Ecclesiastici aliquando possunt deponi, vel remoueri ob sedandum scandalum populi,dato eis bono cambio.*
71 *Processus,an,& qualiter possit formari à iudicibus secularibus, ad effectum expellendi Ecclesiasticos seditiosos.*
72 *Antecedenti concesso, conceditur consequens.*
73 *Magistratus secularis non debet, nisi benè informatus, ad vllam punitionem, vel expulsionem Ecclesiasticorum etiam seditiosorum accedere.*
74 *Patria,& prouincia propria aliquem expellere, est iuri naturali contrarium.*
75 L.10.vers.Ottosi,tit.7. par.1. *ponderatur, & explicatur.*
76 *Extrauagans cùm Matthæus, de hæret. inter communes,exponitur.*
77 *Processus nomine quid propriè veniat.*
78 *Informationes contra Ecclesiasticos seditiosos à laicis, quo modo,& fine fieri posse Iacob.de Graffis concedat, cuius sententia ab Auctore notatur,relatis schedulis, quæ eas fieri,& remitti iubent.*
79 *Militia nemo quouis modo mittendus erat, nisi simul cum eo missionis causa remitteretur.*
L.2 §.ignominiæ,D.de his qui notant.infamia, *ponderatur,& illustratur,ibidem.*
80 *Magistratus, & Præfecti prouinciarum, qualiter debeant Regem informare de omnibus, quæ in prouincia sibi mandata contingunt.*
81 *Concionatores, & alios Ecclesiasticos piè & probè suum munus implentes Principes seculares revereri, & libenter audire debent, & quod in hoc Regni felicitas consistit.*

AD eandem quoque Politicæ gubernationis Catholicorum Regum curam spectat † seditiosos, & scandalosos homines, qui plus sæpè exemplo, quàm peccato nocent, à suis Regnis, & prouinciis expellere. Id quod eleganter docuit Vlpian. *in l. congruit, D. de offic. Præsid.* ibi: *Congruit bono, & graui iudici curare, vt pacata, atque quieta prouincia sit, quam regit; quod non difficilè obtinebit, si sollicitè agat, vt malis hominibus prouincia careat, l.3. tit.10. part.3.* ibi: *E taje los malos del Reino con la espada de la justicia, è arranque los tortizeros, echandolos de la tierra, porque non fagan daño en ella.* Et grauiter omnibus Principibus, & iudicibus iniungitur *in l. Præses 3. D. eodem titulo, de offic. Præsid. l.si quis ingenuam,§.in ciuilibus,D.de captiuis, & postlim.reuers.l.16.tit.4.l.1.tit.17.part.3.*& in pluribus aliis iuribus, & bonorum Auctorum testimoniis,quæ latè adducit Petrus Velleius à Gueuara *in dict. legib. Mantua sing.*603. Lancellot. Conrad.*in temp.iud.lib.1.cap.7.num.*16.Bobadilla, omninò videndus,*in Polit. lib.2. cap.*13. *per totum*, & nouissimè Franc. Zipæus *de Magistrat. lib.3.cap.9.* 1

Et in nostris præsertim Indiarum prouinciis † maximè caueri, & obseruari debere, apertè ostendunt plures schedulæ, quæ reperiuntur 1. *tom. pag.*126. *& seqq. & pag.*226. *&* 309. *&* 332.& alibi passim,quas in compendium redegit Anton. 2

Anton. de Herrera *in sua Indiarum Occid. descriptione*, quam adiecit ad calcem, *decad.* 2. *pag.* 91. his verbis: *Y siendo sobre todo mui necessaria la quietud para la Republica, se dà facultad à los Visoreyes, Presidentes, y Gouernadores, y otras iusticias, para que puedan echar de las Indias, y desterrar las personas que les parecieren inquietas, y embiarlas à estos Reinos, juzgando conuenir assi para la quietud de aquellos: pero que no sea por odio, ni passion, ni por otra tal razon.*

Sed solet sæpè in quæstionem vocari, an hæc facultas, quæ dictis Principibus, eorumque Vicariis conceditur, propria ipsorum manu, & au-
3 ctoritate † in Ecclesiasticos exerceri possit, vbi hi forte (quod sæpius, quam oportebat, propter nostra peccata contingit) Reipublicæ perniciosi, & scandalosi esse comperti fuerint. Et negatiuam partem vulgaria iura fouere, & proba-
4 re videntur, quæ † Ecclesiasticos à iurisdictione, & punitione sæcularium potestatum omnimodo eximunt, quamuis hæ Imperiali, vel Regali Maiestate præfulgeant, *cap. clerici, cap. at si clerici, cap. qualiter, de iudic. cap.* 2. *& cap. si diligenti, de for. compet. cap. si Imperator*, 96. *dist.* cum innumeris aliis, quæ vltra DD. in eisdem iuribus congerit Couarr. *in pract. c.* 31. *n.* 1. *&* 3. *vers. Hac autem exemptio*, Gramm. *decis.* 29. *&* 61. Iul. Clar. 9. *fin.* 436. *in princ.* Marta *de iurisd* 4. *part. cent.* 1. *casu* 64. *n.* 1. *&* 2. Ceuall. *pract. commun. tom.* 4. *q.* 1. aliàs 897. *& num.* 674. & Bobadilla *d. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 37. *& seqq.*

Et in terminis expulsionis, de qua agimus,
5 Bulla † *in Cœna Domini clausul.* 16. ibi: *Vnde excommunicamus, & anathematizamus quoscunque Magistratus, Præsidentes, & Auditores, ac alios iudices quoquomodo se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus clericorum contra illos proferendo, vel exequendo, &c.* Verbum enim illud *Banniendo*, licet propriè secundum Cuiac. *de verb. feud. à verb. Bannum* deriuetur, & significet, citare aliquem per edictum, præconium, siue proclama, vt ad se purgandum de aliquo delicto, quod sibi imputatur, compareat. Certius est vocem Barbaram esse, & omnium nationum vsu receptam, pro ea, quæ Latinè *Proscriptio* appellatur. Vnde Budæus inquit: *Latinis Bannum proscriptio est, & Banniti proscripti dicuntur*, & Alciat. *lib.* 2. *parerg. cap.* 2. *Itali eos, qui ob delictum in exilium mittuntur, Bannitos vocant*, quod & tradunt Alber. *in dictionar. verb. Banniti*, Nellus *in tractat. de Bannitis, in* 1. *part.* 2. *tempor. quæst.* 3. & Andr. Gail. *de pace pub. lib.* 2. *cap.* 1. qui de origine, historia, & significatione eiusdem verbi latissimè agunt.

Et vt daremus propriè ad exilium referri non
6 posse, negare tamen non licet † exilium, siue proscriptionem, præsertim à toto Regno, vel prouincia, inter pœnas, & quidem grauissimas esse, & vt aliqui tenent, corporis afflictiuas, vt constat ex traditis à Bossio *in prax. tit. de carcerat. fideiuss. committ. ex num.* 6. Azeued. *in l.* 2. per text. ibi *titul.* 19. *lib.* 8. *Recop.* & ex aliis, quos refert Bobadill. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 128.

7 Vnde cum dicta Bulla † eos excommunicet, qui quoquomodo contra clericos procedunt, vel in illos sententiam proferunt, vel exequuntur, talem expulsionem includere videtur, vt omnem prorsus coërtionem, imo & correctionem clericorum laicis potestatibus denegasse ex vi, & natura dicti † aduerbij *quoquomodo*, 8
quod generalissimum est, & non solum expressa, verum & similia prohibet, & excludit, iuxta text. *in cap. quoniam, de elect. lib* 6. vbi Archid. *num.* 6. text. *in cap. Deus omnipotens* 2. *q.* 1. gloss. *in cap. suspectum, verb. Expressio, de rescript. in* 6. cum aliis, quæ adducit Nauar. *in cap. si quando, except.* 2. *pag.* 7. *litt. T. de rescript.* & Simon. Barbosa *de dictionib. eod. verb.*

Præterquam quod etiam, semota auctoritate dictæ Bullæ in Cœna Domini, & ea non allegata, † eandem sententiam incapacitatis pote- 9
statum sæcularium in proscriptione, & expulsione clericorum, aut Religiosorum quantumvis inqueti, seditiosi, facinorosi, aut contumaces existant, agnouit Bald. *in cap.* 1. §. *si clericus, de pace tenenda*, quem refert, & sequitur insignis noster Greg. Lopez *in l.* 57. *verb. Que ge la dio, tit.* 6. *part.* 1. addens: *Quod licet Franciæ receptum sit, quod Rex bannit clericos de Regno, quoties delinquendo Reip. officiunt, periculosa tamen sunt ista, & cauenda, & remittendi sunt isti suo iudici.* Idem tenet Ægid. Boss. *in prax. titul. Banniri qui possint, num.* 5. *&* 6. vbi postquam aliquas rationes, & auctoritates ad hoc probandum adduxit, concludit: *Quapropter nesciò qua auctoritate clerici sub prætextu, quod Monialium amoribus operam dent, & facinorosi sint, banniantur auctoritate solo Superioris sæcularis, & è dominio eiiciantur.*

Et sequitur, aliis relatis, D. Valençuela in monit. contra Venet. 4. *part. ex num.* 101. *pag.* 164. & generaliter (quod magis est) † quod 10
nullus iudex, vel Princeps sæcularis possit cognoscere, vel punire Ecclesiasticos, etiam in criminibus læsæ Maiestatis, vel proditionis patriæ, vel etiam si infringat saluaguardias, vel quaslibet prouisiones, schedulas, aut litteras Principis, latissimè probant, & defendunt Gigas *de crimine læsæ Maiestatis, rubr. quos de crim. læs. Maiest. cognos. poss. num.* 12. Roland. *consil.* 4. *num.* 6. *& seqq. volum.* 1. Boss. *in tit. de for. compet. num* 127. Farin. *titul. de inquis. quæst.* 8. *n.* 29. & reprobata contraria Regni Gallici, & Neapolitani consuetudine plura, & plures congerens Marta *d. tract. de iurisdict. part.* 4. *cent.* 2. *casu* 133. *&* 134. D. Valençuela *d.* 4. *part. num.* 101. *& seqq.* vbi plurima adducit ad comprobandam omnimodam exceptionem clericorum à iurisdictione temporali. Quod probans Læl. Iordan. *in tract. de Romanæ sed. orig. cap.* 3. *num.* 6. asserit, † æmulos Christi, & insidiatores Ecclesiæ eius esse, & in Deum præuaricantes, qui Sacer- 11
dotes coram publicis iudicibus accusant, & quod ita illos appellauit Alex. Papa I. Trajani Cæsaris contemporaneus, *in* 1. *epist. ad omnes Orthodoxos de Sacerdotibus non vexandis*, quæ habetur *in* 1. *tom. Concil. fol.* 71. circa princ. *col.* 2.

Et sanè hoc † tutius in vtroque foro esse 12
negari non potest, eòque respiciunt plures schedulæ ad gubernationem Indiarum expeditæ, quæ Proreges, & Regales Audientias monent, vt vbi de alicuius clerici sæcularis, vel regularis expulsione tractandum sit, hoc, requisitis eorum Prælatis, ipsorumque manu, & auctoritate expediatur, qui ipsi etiam Prælati per alias schedulas admonentur, vt in hoc potestatibus sæcularibus debitum auxilium præstent,

præstent, ita vt vtrumque brachium pro Reipublicæ tranquillitate concurrat. Quæ schedulæ, cum mandatis Proregum, & Gubernatorum de stylo expediri solent, vt ostendit illa Matr. 16. Aug. 1563. quæ Licentiato Castro tradita fuit, dum ad Peruanam prouinciam gubernandam accessit, quæ reperitur in Archiuio Audientiæ Limanæ. Et melius Caput instructionis Proregis Peruani D. Francisc. à Toleto ann. 1568. quod extat 2. *tom. impress. pag.* 43. vbi ita cauetur: *Y porque podria ser, que en las dichas prouincias del Perù huuiesse algunos Clerigos escandalosos, y de mala vida, y exemplo, y que no conuiniesse estar en la tierra: informarosheis, que clerigos ai desta calidad, y aquellos que vieredes que son perturbadores del pueblo, auisareis dello à los Prelados, para que los castiguen, y echen de la tierra: y no consentireis, que esten en ella en ninguna manera, que con esta se os entregan cedulas nuestras para los Prelados de aquellas prouincias, para el dicho efecto.* Et statim eadem pag. subiicitur sched. ann. 1583. alteri electo Peruano Proregi Comiti à Coruña tradita, & cum Limano Archiepiscopo loquens, in qua Archiepiscopus suadetur, vt circa hoc petenti Proregi sedulam operam nauet, his verbis: *Os encargamos, que si el dicho nuestro Virrey Conde de Coruña os dixere, que en esse Arçobispado ai algunos clerigos sediciosos, alborotadores, y de mala vida, y exemplo, que inquietan, y dessassiegan los pueblos, y que conuiene que no esten en essa tierra, con su parecer los castigueis, y echeis della, sin tener otro respeto que el que se debe al bien comun, que en ello me ternè por mui seruido.* Quod idem repetitur, & expressius adhuc, & enixius cauetur, *in nouissimis instructionibus Proregis Peruani cap. 6. tom. 1. impress. pag. 309. & Mexicani cap. 5. eodem tom. pag. 326.* vbi additur,
15 quid faciendum sit, † vbi ipsi Prælati scandalum mouerint, in hæc verba: *Por ser vna de las cosas que podria embaraçar mas la execucion de lo sobredicho, si (lo que Dios no permita) huuiesse entre vos, y los Prelados de aquellos Reinos algunas discordias, ò diferencias, os encargo mucho que tengais con ellos toda conformidad, y buena correspondencia. Demanera, que procurando todos vn fin, y ayudandos para alcançalle la vna iuridicion à la otra, resulten los buenos efectos que espero, y para ello procureis, que tengan la misma buena correspondencia entre si los vnos Prelados con los otros, seculares, y regulares, y las iusticias seculares inferiores con las Ecclesiasticas. Y para que esta paz, y conformidad sea entre todos mas cierta, y segura, y tenga mejores fundamentos, quando algun clerigo, ò Religioso causare escandalo, ò procediere demanera, que de su assistencia en aquellas partes resultare, ò pueda resultar inconueniente, escriuireis, ò llamareis à su Prelado, y tratareis con èl el excesso que entendieredes del tal clerigo, ò Religioso, y con su beneplacito le hareis embarcar, y que se venga à estos Reinos, pareciendo à entrambos, que no ai otro remedio. Y si alguno de los dichos Prelados Ecclesiasticos, ò de las Ordenes causare inquietud en la tierra, ò la tuuiere con vos, ò impidiere el cumplimiento de lo que por mi està proueido, y ordenado, lo procurareis remediar sin escandolo; y no pudiendo, no dareis lugar à que le aya, sino entreteniendolo quanto mejor fuere possible, me auisareis mui particularmente, y con recaudos ciertos de la qualidad, y circunstancias del caso, y de lo que para su remedio puedo, y debo proueer, &c.*

Sed adhuc, vt magis intelligatur quanta cum circumspectione hac in parte nostra iura Indiana processerint, libet subtexere † nouiorem 16
epistolam Matrit. 17. Martij 1619. ad Proregem Peruanum Dom. Principem Squillacensem scriptam, in qua cum de enormibus cuiusdam clerici criminibus ageretur, non aliter ei procedendi contra illum facultas committitur, quam si Ordinario prius, & deinceps Metropolitano consulto de remedij consequutione desperet. Sic igitur inquit: *He visto lo que dezis cerca de que auiendo vn clerigo Dotrinero en Tambobanda, Diœcesis del Cuzco, dado vna puñalada al Teniente de Corregidor de aquel partido, y rotole la carcel para sacar vn Mestizo criado suyo, que tenia preso, no han sido possibles todas las diligencias que aueis hecho, para que el Cabildo de la dicha Iglesia del Cuzco castigue este clerigo. Y ha parecido, que pues el remedio en semejantes casos està dispuesto por derecho, por la Regalia que yo tengo, coadjuuada enel de mi patronazgo Real, para que se haga iusticia, por la ofensa que se haze al Patron, y à la causa publica, con ministerio de semejantes personas, proueais como à pedimiento del Fiscal se despache prouision de la Audiencia, hablando con la sede vacante, por via de ruego, y encargo, para que auise del castigo que huuiere hecho in semejante materia, pidiendoles, que embien los autos, y copia de la sentencia. Y si resultare, que no se ha castigado, ò que no se ha hecho condignamente, se los buelua à aduertir el mal exemplo, y escandalo contra la paz publica, procurando, que el Metropolitano lo remedie.*

Sed licet hæc ita se habeant, & tutius (vt dixi) satiusque sit, vt Ecclesiasticorum expulsio, aliauè coërcio, eo modo, quo diximus, expediatur; adhuc tamen † vbi Præla- 17
ti Ecclesiastici hoc facere differunt, vel in ipsismet Prælatis morbus consistit, cuius medicina desideratur, vel facinus ita graue, & insolens est, vt cunctationem non patiatur, & celerem, ac exemplarem animaduersionem requirat, probabiliter, & absque vllo piaculo defendi, & practicari posse arbitror, Regibus nostris, & eorum Vicariis licere, propria manu, & auctoritate eos à suis Regnis, & prouinciis expellere, dummodo ab aliis pœnis abstineant, & hanc expulsionem, non tam animo eos puniendi faciant, quam vt Regni sui paci, & tranquillitati prospiciant: & ita cum Limæ essem me consuluisse memini, ad interrogationem Dom. Proregis Marchionis de Montesclaros, † qui de quodam Reli- 18
gioso expellendo, & in Hispaniam remittendo tractabat, ob id, quod in quadam concione in prouincia Chilensi publicè habita, plures propositiones scandalosas, & Regiis ordinationibus contrarias effutiit, quibus fermè ad seditionem populum concitauit: in cuius consultationis fauorem sequentia argumenta consideraui.

Primum, quod si † Cæsarum leges inspi- 19
cimus, illa cura, & potestas Rempublicam malis hominibus purgandi, de qua *sup. num.* 1. egimus, non solum contra sæculares, verum

& contra Ecclesiasticos, & Religiosos, imo & Episcopos seditiosos, exerceri potest, vt patet ex exemplis text. *in l. quicunque 14. C. de Episcop. & cler. l. 2. C. vt nemo priuatus, cap. 1. §. si clericus, de pace tenenda.* Quæ iura non effugiet,
20 qui dixerit † Principum sæcularium leges contra libertatem, & exemptionem Ecclesiasticam disponere non posse, *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. Auth. cassa, & irrita, C. de sacrosanct. Eccl. l. 5. titul. 2. lib. 5. Ordin.* cum aliis, quæ tradit Marta *d. tract. de iurisd. 4. par. cent. 1. per tot.* & magis in terminis *lib. 2. cap. 34.* vbi ait: *Principem sæcularem nullo modo posse in Episcopos, etiam seditiosos animaduertere.* Nam dicta expulsio non ad infringendam, vel vsurpandam libertatem, aut iurisdictionem Ecclesia-
21 sticam dirigitur, † sed potius ad propriam sæcularem tuendam, & conseruandam: quod vbi accidit, etiam sibi non subditos potest quis in suo territorio non recipere, vel receptos expel-
22 lere, ex text. optimo † *in l. vlt. D. de off. Procur. Cæsar.* ibi: *Si tamen quasi tumultuosum, vel iniuriosum aduersus Colonos Cæsaris prohibuerint in prædia Cæsariana accedere, abstinere debebit, &c.* quem ad hoc notant DD. ibid. communiter, præcipuè Ias. & Horosc. & Auendañ. *in lib. 2. de exeq. mandat. c. 6. n. 12.* Et ad idem vltra eos pon-
23 derari potest † *l. Præses 3. D. de offic. Præsid.* vbi ob hanc rationem scandali vitandi, & prouinciam malis hominibus purgandi, potest Præses, etiam in homines extraneos, procedere, nec distinguitur vnde sint. Qui textus non solum nititur in ratione sortitionis fori ob delictum ibi commissum, vt ibidem gloss. & DD. communiter putant, sed magis in vtilitate publica, quæ consistit in purgandis prouinciis malis, & se-
24 ditiosis hominibus: & efficit, † vt ob celeritatem, quæ in remedio desideratur, iurisdictionis termini transgredi possint, & iuris apices non obseruentur, vt in eleganti casu dixit Consultus *in l. si conuenerit, in fine, D. pro socio*, ibi: *Aut quid si tam iniuriosus, & damnosus socius sit, vt non expediat eum pati.* Et magis in terminis nostræ quæstionis Cassiod. *lib. 6. variar. in formula Rect. prouinciæ*, ibi: *Omnino prouide decreuit antiquitas, iudices ad prouincias mitti, ne possit ad nos veniendo mediocritas ingrauari: quis enim latronum ferret audaciam, si longe positam cognoscerent disciplinam? Absolute poterat vis permissa grassari, si conquerentes tardius crede-*
25 *rentur audiri: † sed quanto melius in ipsis cunabulis, adhuc mollia reprimere, quam indurata crimina vindicare. In compendium mittimus mala, si præsentia facimus esse indicia. Quis enim audeat peccare, cum supra ceruices suas districtionem cognouerit imminere?*

Secundò considerabam, quod quamuis Clerici, aut Religiosi à sæculari iurisdictione eximantur, negari tamen non potest, quod Regis
26 † vassalli sint, & sub hoc nomine comprehendantur, illiusque Regni, aut prouinciæ, in qua nati sunt, vel domicilium habent, naturales, vel incolæ reputentur, atque adeo eidem Regi fidelitatem debeant, & mandatis eius obedientiam; præcipuè, quæ in vtilitatem publicam diriguntur, vt expressis verbis docuit Albarot. & Præposit. *in cap. 1. qualit. vassall. iur. deb. & in cap. 1. de milite vassall. qui arma bell. depos.* Bart. Felin. Guillerm. Bened. Barbatia, Andr. Gaill. & alij, quos refert, & sequitur Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 18. num. 64. cum seqq.* Aluar. Valascus *consult. 100.* Greg. Lopez *in l. 4. titul. 15. part. 4. gloss. 6. circa finem*, Azeued. *in l. 13. titul. 3. lib. 4. Recop. num. 5.* Marta *de iurisd. 4. part. centur. 2. cas. 188. num. 5.* Maceratens. *resolut. 97. num. 8. lib. 1.* Camill. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap. 71. à num. 11. & consil. 71. num. 15.* vbi, quod clerici veniunt ciuium appellatione, Bernard. Diaz, & Salced. *in prax. cap. 119.* Farin. *quæst. 8. à num. 28.* Rolandus *consil. 4. lib. 1.* vbi docet, clericum † committere crimen læsæ Maiestatis, 27
quamuis hoc solum à subditis committatur, idem Farin. *in tractat. de crimine læsæ Maiestat. quæst. 112. inspect. 8. num. 245.* Petr. Gregor. *de Repub. lib. 3. num. 11.* Rouitus *sup. pragm. de titul. abusu, pragm. 1. num. 56. pag. 528.* Caputus *de regimine Reipub. cap. 1. §. 1. numer. 24.* Salgadus *de Regia protect. part. 1. cap. 1. prælud. 2. à num. 57.* & alij, quos refert Cened. *quæst. 4. numer. 13.* & Illustriss. D. Felician. à Vega, electus Archiepiscopus Mexicanus, *in cap. quod clerici, num. 53. de foro communi & in cap. ex suscepto, num. 4. eod. titul.* Ceuall. *in Prolog. de violent. num. 72.* Callist. Remirez *in tractat. de lege Regia, §. 27. ex num. 6.* vbi, quod clerici dicuntur vassalli, & seditiosi possunt puniri & Marta *d. tractat. de iurisdict. 4. part. cent. 2. cas. 133.* vbi disputat, an committant crimen læsæ Maiestatis.

Vnde consequitur, † quod hæc residentia, 28
quam Princeps illis suis in terris permittit, & tuitio, ac protectio, quam eisdem tanquam vassallis facit, de qua *in cap. accedens, el 1. vt lite non contest. & in cap. vltim. §. 1. de offic. delegat. in 6.* consideratur in clericis, vel religiosis, tanquam quid temporale, atque adeo id eis Princeps, iusta causa suadente, propria auctoritate adimere poterit. Temporalia † enim clerico- 29
rum, Principi sæculari subsunt, quia in eius territorio sunt, & per ipsum possessiones humanæ tribuuntur, *cap. quo iure, 8. distinct.* gloss. celebris *in l. addictos, C. de Episcop. Audient.* Guillerm. Bened. *in cap. Rainuntius, verb. Et vxorem, decis. 2. num. 36* Oldrad. *cons. 17. numer. 2.* Aufrer. *de potest. sæcul. sup. Eccles. pers. reg. 4. col. 2. vers. Clerici etiam*, gloss. *verb. Submittamus, in cap. Valentinianus, 63. dist.* Innoc. *in c. nouerit, n. 2. de sentent. excomm.* Abbas *in cap. nimis, de iur. iur.* iunctis aliis, quæ adducit Nauar. *in cap. cum contingat, notab. 3. num. 34. de indic.*

Quæ facultas, † si laicis Principibus, & eo- 30
rum Magistratibus, ac supremis Tribunalibus non daretur, non facilè possent damnis obuiare, quæ per Ecclesiasticos discolos, & seditiosos molirentur, Regna, & prouincias sub prætextu suæ exemptionis turbando. Quod admitti non debet, † quia, vt inquit Bald. *in d. cap. 1. §. si clericus*, Imperatori priuilegiata maleficia displicent. Et quemadmodum † Cæsar 31
probis clericis protectioni, ita reprobis terrori esse debet, cum facto ipso quodammodo priuilegium abiiciant clericale, *cap. fin. de vita & honest. cler. cap. perpen.* vbi gloss. *verb. Cogentur, cap. contingit, de sentent. excomm. cap. tuarum, §. verum, de priuil. l. fin. §. minores, C. de sent. passis*, & tradit Andr. Gaill. *in tract. de pace publ. lib. 1. cap. 1. num. 18.* & Bobadilla *cap. 18. num. 66.* & probatur *in leg. per omnes, C. de defens. ciuitat.* Auth. *de mandat. Princip. §. festinabis, l. 2. C. de priuileg. schol.*

lib. 12. ibi : *Ne sub prætextu concessi priuilegij, vel flagitiorum crescat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas, Clem.* 1. *de offic. Ord.* Concil. Trident.*sess.*24.*cap.*11.

Quorum iurium argumento, communiter
33 tradunt DD. † Principem sæcularem, & eius Ministros posse, imo & teneri, defendere iurisdictionem Regiam,absque eo, quod patiatur ab aliquibus priuatis, etiam Ecclesiasticis, turbari, impediri, vel vsurpari, vel quod mandatis, & ordinationibus in bonum commune latis temerariis ausibus contrauenjant, vt probat text. & ibi DD. *in cap.* 1. *de offic. deleg. cap. de causis, cap.præterea, eodem tit. cap.licet, & cap. dilectus, de pœn.* cum aliis.

34 Et quemadmodum † iudici Ecclesiastico permittitur procedere contra eos, qui suam iurisdictionem turbant, vel impediunt, quamuis sæculares sint,ita & sæculari contra Ecclesiasticos permitti debet, vt saltem hac forma defensionis vtatur, si eos à suis prouinciis expellat, vel aliquali temporalitatum mulcta compescat, vt expresse tenet Bened.*vbi suprà num.*141. *vers. Et idem si clericus, & verb. Si absque liberis*, *el* 2. *sub titul. de fidei subst. num.* 49. Cassane. *in consuetud. Burg. rubr.* 1. *vers.*18. fallit. *num.*82. cum tribus seqq. Aufrer. *d. tract. reg.*1. *num.*23. Bernard. Laurent. *in tract. de casibus in quib. iudex sæcular. numer.* 14. & Greg. Lopez *in l.*57. *tit.*6. *part.*1.*verb. Que ge la dio*, vbi doctrinam dictorum Auctorum, qui etiam audacius loquuntur, saltem ea, qua diximus, forma
35 probat, & tenet vt † scilicet iudex possit in bonis, & in temporalitatibus punire clericum impedientem iurisdictionem suam. Quod idem tenet etiam Paul. de Castro *in l. addictos,num.*6. *C. de Episcop. Audient.* Nauarrus *in Manuali Latino, cap.*27. *n.* 69. *&* 70. Corduba *in summ. quæst.*35. & plures alij, quos refert, & sequitur Couarr.Ioan.Garcia,Did.Perez,Montaluo, Salced. Belluga,Gregor.Lopez, Auiles, & Azeued. relati ; & sequitur Petr. Cened. *in collect. ad Decret. cap.*37. *num.* 15. Humad. *in addition. ad* Gregor. Lop.*in l.*13. *tit.* 13.*gloss.* 4.*part.*2. *n.*6. Callist. Remirez *de lege Regia, d.*§.27. *num.*13. Gaspar. Roderic. *de annuis reditib. cap.* 17. *numer.*67. Sesse *de inhibition. cap.* 8. §. 3. *num.* 98. & Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 16. *numer.* 90. *& cap.*19. *num.*31. *& seq. & d. lib.*2. *cap.*18. *n.*139. *col.* 3. vbi adducit leges Regni de his pœnis temporalitatum loquentes,& stylum,& praxim, earum in Regiis Cancellariis, & idem latius prosequitur D. Francisc. Salgad. 1. *part. cap.* 2. Ceuallus *de violent.* 1. *part. gloss.*6. *num.*63. Estque vltra alios valde in nostro proposito no-
36 tanda † *l.* 13. *tit.*3. *lib.* 4. *Recop.* quæ sic habet: *Porende mandamos, que los Obispos y Abades, ò otras qualesquier personas Ecclesiasticas no sean osados de aqui adelante de escandaliçar las ciudades, villas y lugares de nuestros Reinos, ni se muestren de vandos, ni parcialidad, ni hagan ligas, ni monipodios, ni para lo tal den consejo, fauor, ni ayuda por sus personas, ni con los suyos; y si lo contrario hizieren, pierdan la naturaleza de nuestros Reinos, y assi como agenos del,no gozen de las temporalidades del nuestro Reino.*

Et quamuis Marta *d.*4. *part. cent.*2. *casu* 101. hanc praxim non vsquequaque securam existimet, Ego satis probabilem duco, quoniam

alias † sæcularis, & Ecclesiastica potestas ad 37
imparia iudicarentur, & Principibus, Magistratibusque sæcularibus, ciuile, imo & naturale, ac commune omnium gentium ius tol-
leretur, quod † non solum in persona, verum 38
& in rebus, & iuribus propriis licitam, & proportionatam defensionem permittit, etiam si aggressor, vel inuasor clericus, vel religiosus existat, *l. vt vim, D. de iust. & iur.* vbi DD. *cap. significasti, vers. Si verò, de homicid. l.*2. *titul.*8. *part.*7. *cap. dilecto, & cap. ex tenore, de sent. excomm.* Clement. 1. *de homic.* §. *fin.* tradit Innocent. *in cap. si vero, el* 1. *de restit. spol.* Anton. Gomez *de delict. cap. de homicidio, nu-*
*mer.*20. Et ita † non est multum, nec mirum, si 39
hanc potestatem interdicendi,seu priuandi temporali residentia suorum Regnorum Ecclesiasticos seditiosos, sæcularibus Principibus tribuamus, quos † in temporalibus à Deo in ter- 40
ris, tanquam ipsius Vicarios constitutos fatemur, *cap. quoniam, dist.* 10. *cap. verum*, vbi gloss. *dist.* 96. *l.* 13. 14. *& fin. titul.* 13. *part.* 2. Eique in eisdem hac ratione omnes indistinctè obedire tenentur, prout aliquando piè, & sanctè Pontifices Imperatoribus obedierunt, vt refertur *in cap. Salonitanæ*, 63. *dist. cap. nos si incompetenter* 2. *quæst.* 7. text. & gloss. *in cap. reprehensibile* 23. *quæst.* 8. vbi dicit gloss. quod
† Regi magis, quam Metropolitano obedire 41
debent Episcopi in temporalibus.

Quibus cohærenter dicere etiam solemus,
Regem † in terris esse sicut Deum in cœlis, 42
text.*in Auth. de instrum. cautela*, §. *quia igitur, & in Auth. const.quæ de dignit.* §.*illud*, quæ iura ad hoc propositum expendit Lucas de Pena *in l. contra publicam, col.* 5. *C. de re milit. lib.* 12. & alia adducens Redin. *in tractat. de Maiest. Princip. verb.Imperatoriam, num.*30. Et Regum
† officium esse liberare de manu calumniantium 43
vi oppressos, *cap. Regum officium* 23. *quæst.* 5. *l.* 2. *&* 3. *titul.* 10. *part.* 2. & posse non solum tollere violentiam, & damnum, quod iam cœpit esse præiudiciale,sed etiam illud, quod tale futurum fore vereri potest, *cap. Principes sæculi*, §. *administratores* 23. *quæst.*5. *d. l. quicunque, C. de Episcop. & cleric.* Vnde quemadmodum
ob hoc munus † se interponunt,& interponere 44
possunt, in tollendis violentiis à iudicibus Ecclesiasticis subditis suis illatis, *ex l.* 2. *tit.*6. *lib.* 1. *Recop.* cum adductis ab Azeued. ibid. & Bobad. *dict. cap.* 18. *numer.* 139. & à nobis *infrà lib.* 4. *cap.* 3. Et quia eo ipso, quod in officio excedunt, pro priuatis habentur, vt per Couarr. *in practic. cap.*35. *num.* 3. pari, vel maiori ratione eisdem permitti debet damnis obuiare, quæ eisdem subditis Ecclesiastici seditiosi, & scandalosi facere solent, cum hi non sint iudices, sed priuati, & non in vna, vel altera causa, sed in communi,tam in spiritualibus,quam in temporalibus vniuersam Rempublicam lædant.

Quod non solum dictis humanis auctoritatibus,& exemplis, verum & diuinis quoque communiri videtur, cum *lib.* 3. *Reg. cap.* 2. lega-
mus, † Salomonem à Regno suo exulare iussisse, & Sacerdotio priuasse *Abiatharum Sacerdotem, eo quod particeps compertus fuit coniurationis, siue conspirationis, quam contra eum Adonias parabat, & sententia contra eum his verbis prolata fuit : Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es : sed hodie non te interficiam,* 45

tiam, quia portasti Arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset Sacerdos Domini. Cui loco † non satisfacit solutio Iacobatij *lib. 9. de Concil. artic. 12. num. 67. & 194.* Turrecrem. *in summ. de Eccles. lib. 2. cap. 96.* quos refert D. Valençuela *in monit. contra Venet. 4. part. num. 125. fol. 171. in fin.* nimirum quod hæc punitio, siue priuatio diuina fuerit dispositione inducta. Nam hoc non tollit, quod Salomon eo modo, quo legimus, in eam animaduerterit, quamuis Sacerdos Domini esset, & ita agnoscit Ioseph. *lib. 8. antiq. Iud. cap. 1.* vbi quandam veluti paraphrasticam expositio-
47 nem d. cap. 2. faciens, sic inquit: † *Vocato Abiatharo Sacerdote; te (inquit) supplicio eximunt tum alij labores acti cum patre meo, tum illud præcipuè, quod vna cum eo Arcam transtulisti. Hæc autem pœna tibi erit, Adoniæ partes sequuto; vt neque hic maneas, neque in conspectum meum venias, sed abi in patriam tuam, & illic ruri viue, atque ibi vsque ad mortem dege, quandoquidem talia commisisti, propter quæ dignus es, vt honoribus fruaris. Ob hanc itaque causam ablatus est Sacerdotalis honor à domo Athamari sicut Deus illi prædixerat auo Abiathari, 1. Reg. cap. 2. & translatus est in domum Phineesis.* Et idem
48 agnoscit Petr. Faber *lib. 3. semest.* Vbi † hoc pœnæ genus relegationis in patriam, & in agros, vel in certam aliquam prouinciæ regionem, atque ita longè à conspectu Principis, ex dicto loco deducit, & ex Suetonio *in Claud. cap. 23.*
49 Vlpian. *in* † *l. relegatorum 7. §. sicut, & § solet, de interd. & releg.* ibi: *Item in partem certam prouinciæ moraturum, relegare potest, vt fortè non excedat ciuitatem aliquam, vel regionem aliquam non egrediatur. Solet præterea interdici sententia quibusdam, ne intra patriæ territorium, vel muros morentur: solet, ne excedant patriam, & in vicis quibusdam morentur.*

Tertiò, in fauorem eiusdem sententiæ plurimos, & grauissimos Auctores allegaui, qui aliquibus ex suprà dictis iuribus, & rationibus (licet non ita exornatis) expensis, eam securè probant, & Principibus facultatem esse aiunt, Ecclesiasticos seditiosos à suis Regnis expellen-
50 di; eandem † rectè, non contentiosam, sed politicam, aut œconomicam appellantes, qualis est Patrisfamilias, qui ex domo sua clericum inobedientem, seditiosum, vel pacis turbatorem expellere potest, ne eam sua tabe, & malo exemplo corrumpat, iuxta consilium D. Hieron. *in cap. resecandæ 24. quæst. 3. Resecandæ sunt carnes putridæ, & ouis scabiosa ab aliis repellenda, ne tota domus massa, pecus, & corpora ardeant*; & facit etiam text. *in cap. licet Heli, de simonia, l. si filius, §. quem, C. de patr. potest. l. serui, & filij, D. de furtis, l. Prætor, §. præterea, l. fin. D. de iniur. & l. vlt. §. filius autem, C. de bon. quæ liber.*

51 Quam opinionem in primis † sequutus videtur Bart. *in l. hostes, numer. 15. D. de cap. & post. reuers.* Paul. de Castro, qui notabiliter loquitur *in d. l. quicunque, C. de Episc. & cler.* per text. ibi Guillerm. Bened. *in d. cap. Rainuntius, verb. Et vxorem, decis. 2. numer. 161. cum seqq.* Cassan *in consuet. Burgund. rubr. 1. vers. Imò etiam, num 49.* Corset. *de potest. Regia, 3. part. quæst. 34. num. 60.* Boer. *de seditios. cap. 1. col. 1.* Aufr. *arrest. 249.* Arnulph. Ruzæus *Regal. Franc. cap. 18. num. 8. & 10.* Belluga *in speculo Princip. rubr. 18.* Nauarr. *in cap. cum contingat, num. 1. de rescript.* vbi loquitur de Lusitan. Ioan. de Terra Rubea *in tract. contra rebell. tractat. 3. artic. 5. vers. 17.* Tiber. Decian. *lib. 7. crimin. cap. 8. n. 6.* Montalu. *in repert. verb. Arma,* Couar. *in pract. cap. 35. num. 3.* Auendañ omnino videndus, *de exeq. mand. lib. 2. cap. 6. num. 12.* & plurimi alij, quos refert, & sequitur Iul. Clar. *§ fin. quæst. 36. vers. Successiuè quæro,* vbi testatur de consuetudine Mediolani, Carol. Grassal. *lib. 2. Regal. Franc. cap. 7. & 10. & cap. 16. pag. 91.* Gregor. Lopez sibi contrarius *in l. 57. gloss. 2. in fine, tit. 6. par. 1.* Azeued. *in l. 4. tit. 1. n. 12. lib. 4. Recop.* Bobadilla *d. lib. 2. cap. 18. n. 62.* Callist. Remirez *de lege Regia, § 27. num. 11. & seqq.* Camill. Borrel. *de præstant. Reg. Cath. cap. 71. num. 304. & 309.* Ceuall. *in tractat. de violent. 2. part. quæst. 77. per totam,* Cened. *q. Canon. 45. num. 26. & 61* D. Franc. Salgad. *de protect. Regia, 1. part. cap. 2. num. 277. pag. 108.* Molin. *in repert. verb. Clerici, fol. 82. & verb. Inhibitus fol. 171. & verb. Occupatio temporalis, fol. 242.* Portoles *in addit. ad eund. num. 20.* Sesse *de inhibit. c. 8. §. 3. n. 102. & cap. 9. §. 1.* vbi concludit, hanc esse vniuersalem totius mundi praxim, & consuetudinem; Bernard. Diaz *in prax. cap. 101. n. 1.* vbi eius Additionator Salced *litt. C,* qui inquit, quod si hoc Rex non posset, esset instar arundinis, Philip. Probus, qui de hac praxi minime dubitat, *quæst. 37. num. 9.* Oliuan. *de iure fisci, cap. 2. n. 4.* vbi testatur de consuetudine Cathaloniæ, prout & facit Peguera *in prax. crimin. cap. 42. col. fin.* Cantera *quæst. crimin. quæst. 1. cap. 2. num. 8.* Hieron. Zurita, qui notandum exemplum, adducit, *4. part. annal. lib. 2. cap. 31.* & vltra *l. 7. tit. 12. lib. 8. Recop.* quæ hoc aperte disponit, reperitur in lib. schedular. supremi Castellæ Senatus quædam sched. ann. 1555. ad expellendos ab eo Regno quosdam Canonicos Calceatensis Ecclesiæ.

Quæ omnia si ita (vt vidimus) in aliis Regnis, & prouinciis probari, & recipi solent, longe certius, & securius † in istis Indiarum pro- 52
cedere, & obseruari debebunt, in quibus Reges nostri Catholici quodammodo legationis Pontificiæ officio funguntur, iuxta ea, quæ latè dixi *suprà hoc lib. cap. 2.* Et ita in terminis agnoscit Fr. Eman. Roder. *1. tom. quæst. regul. art. 35. in fine,* sic inquiens: *Et hinc est, quod si aliquis Ecclesiasticus in his partibus non exemplariter viuit, statim euocatur à Rege in Hispaniam, quia impeditur conuersio Indorum per suum malum exemplum.* Et nouissimè, & eruditissimè Dom. D. Felician. à Vega *in cap. quanto, de iudiciis, num. 100. & in cap. cum non ab homine, eodem titul. ex num. 18.* vbi securè resoluit, posse Principes sæculares, & in specie Peruanos Proreges, per iurisdictionem politicam, & œconomicam se intromittere aduersus clericos semper quod seditiosi sunt, & timetur aliquod damnum, vel detrimentum in Republica, maximè si esset periculum in mora occurrendo ad iudicem Ecclesiasticum pro remedio; & expendit caput instructionis, cuius *suprà n. 14.* meminimus.

In quo quidem, † licet cautè, & prouide 53
dicatur, Proreges ad has expulsiones manu Prælatorum, vel iudicum Ecclesiasticorum

vti debere, non desunt tamen plures aliæ sche-
dulæ, quæ hoc totum negotium ipsis absolu-
tè remittere, seu committere videntur, qualis
est illa 26. Ianuar. 1638. vbi Peruano Proregi
iniungitur: *Que eche de aquellas prouincias, y ha-
ga embarcar para España los clerigos, que auien-
do sido frailes ouieren dexado los habitos, ò los
frailes que se huuieren atreuido à passar sin licen-
cia.* De quo etiam agit alia sched. 1. Maij 1543.
& alia 31. Maij 1552. Et in alia 16. Decembr.
1572. mandatur Licent. Brizeño, electo Præ-
sidi Noui-Regni Granatensis, vt Prælatos pro
expellendis à Regno clericis scandalosis mo-
neret: *Y no lo haziendo, el mismo Presidente dies-
se orden como no quedassen en la tierra.* Et in qua-
dam epistola 1. Decemb. 1573. ad Proregem
Peruanum Dom. D. Franc. à Toleto, absolu-
tius iubetur: *Que expela del Reino los clerigos,
y Religiosos discolos, è inquietos, como esta pro-
ueido, y el lo haga executar, y que no tiene ne-
cessidad para esto del Breue de su Santidad, que
auia embiado à pedir. Y se le aprueba auer expe-
lido vn Canonigo del Cuzco, y vna Dignidad de
Popayan.* Et in alia epistola Matr. 17. Martij
1619. ad Proregem Peruanum Dom. Princip.
Squillacens. deciditur: *Que quando los Reli-
giosos graues andan parciales, è inquietos en ma-
teria de elecciones, y no se halla otro remedio de
componerlos, y quietarlos, el mas eficaz es sa-
carlos de sus prouincias, ò embarcarlos para Es-
paña; pero que en esto ha de proceder con gran
consejo, prudencia, y consideracion.*

Et ex his patet responsum ad ea, quæ suprà
obiecimus de incapacitate sæcularium in Ec-
clesiasticos & distinctione vtriusque iurisdictio-
nis. Nam hic non tam contentio, quam guberna-
54 tio (vt diximus) exercetur. Quod etiam † exclu-
dit periculũ incurrendi censuras Bullæ in Cœna
Domini, quoniam illa etiam loquitur, vbi pro-
ceditur per viam iurisdictionis contentiosæ, vt
indicant verba, quæ apponuntur *in clausula* 12.
quæ præcedit clausulam 16. vbi de his, qui ban-
niunt Ecclesiasticos agitur, ibi: *Ac se de illa-
rum cognitione tanquam iudices interponunt*, quæ
55 clausula † ad omnes sequentes influit, & in il-
lis repetita censetur, & eodem themate reten-
to legislatorem loqui, ex text. celebri, & Abb.
& Doctor. ibi *in cap. 2. requiris, de appellat. l.
talis scriptura*, & ibi Bart. & DD. *D. de leg. 1.
l. 3 §. filius inter medias, D. de lib. & posthum.*
text. optimus *in cap. exiit, §. dicimus quoque,
de verbor. sign. in 6.* & ita generalitas clausulæ
16. restringenda est, ex limitatione dictæ clau-
sulæ 12. absque eo, quod obstet dictio illa, *quo-
quo modo*, quam suprà in contrarium expendi-
56 mus. Nam † hæc etiam debet restringi, & intel-
ligi in casu, siue iuxta terminos de quibus loqui-
tur, iuxta doctrinam glossæ *in cap. Deus omni-
potens 2. quæst. 1.* atque adeo hoc tantum ex illa
colligitur, quod non debet procedi iudicialiter
contra Ecclesiasticos, nec interlocutoriè, nec dif-
finitiuè pronuntiari, quod idem ipsum est,
quod Nos cum Auctoribus suprà relatis suppo-
nimus.

57 Et confirmari potest ex simili † de iudice
sæculari non procedente contra Ecclesiasticum,
sed eum deprehensum in delicto detinente,
ne fugiat, & vt eum statim ad suum iudicem,
carceremue remittat. Quod absque vllo metu
excommunicationis fieri posse, docet *text. in
cap. nuper, de sentent. excommun.* vbi Innoc. &
Cardinal. *in Clement. 1. de pænitent. numero* 14.
vers. Octauò quæro, & communis apud Felin.
d. cap. nuper, num. 8. *limit.* 4. Nauarr. *in Manual.
cap.* 27. *num.* 77. & latè Bobad. *d. cap.* 18. *n.* 50.
qui ait, ad hunc effectum posse laicum clerico,
suis expensis, custodes apponere, vel illum, cum
eis, ne fugiat, ad suum iudicem mittere, prout
tenet Bald. *in l. generaliter, §. his præsentibus, C.
de reb. cred.* Aufrer. *in Clem. 1. de offic. Ordin.
quæst. 2. num.* 22. idem *in Capell. Tholos.* 275. &
Boer. *decis.* 303. *col. penult.*

Quartò, & adhuc magis in terminis, pon-
deraui, quod in casu † Prædicatoris liberè, & 58
scandalose concionantis, expulsionem, de qua
agimus, licitam esse, probari potest, non so-
lum ex Bulla Alex. VI. quæ nostros Reges,
vt sæpè retulimus, in Ecclesiasticis Indiarum
sedis Apostolicæ legatos, vel delegatos fecisse
videtur. Verum & ex peculiari alia Bulla Eu-
genij II. quæ in Archiuio Regij, ac supremi
Senatus Castellæ originaliter seruatur, quæ eis-
dem Regibus nostris, & eorum Consiliis, ac
Vicariis, licentiam concedit puniendi tales Præ-
dicatores, qui sub occasione muneris Apostoli-
ci, quo sincere, & Apostolice vti debuissent,
eisdem Principibus grauiter detrahunt, vel scan-
dalosas propositiones in vulgus spargunt, qui-
bus populum contristare, aut conturbare, &
ad seditionem inducere possint. Quibus Bullis
existentibus, non tam videtur † Princeps, vel 59
Gubernator sæcularis in eiusmodi Ecclesiasti-
cos animaduertere, quam ipse Pontifex Roma-
nus, qui ei talem facultatem concessit, ac per
consequens Ecclesiasticam, non sæcularem, iu-
risdictionem exercere, vt probat gloss. *in cap. 1.
94. distinct.* gloss. *in cap. clericum nullus 11. q. 1.*
gloss. *in cap. plures 16. q. 1.* Abb. *in cap. significa-
sti, ad finem, de foro compet.* Horosc. *in l. 18. D. de
iurisd. omn. iud.* Decius post gloss. ibi *in cap. 2.
notab. 1. de iudic.* & Menchaca, & Segura in lo-
cis statim citandis.

Constat quippe, quod quamuis † sede Apo- 60
stolica non possit generaliter laicis in Ecclesia-
sticos iurisdictionem concedere, & his in totum
suam exemptionem adimere, potest tamen ex
iustis causis aliquas causas, etiam criminales Ec-
clesiasticorum, laicis iudicibus delegare, vt
tetigi *suprà hoc lib. cap.* 3. & probat text. *in cap.
preter, iuncta* gloss. *verb. Duci, 32. dist.* quam se-
quitur, & singularem appellat Abb. *in cap. Ec-
clesia sanctæ Mariæ, de const. num.* 6. & communis
apud Nauarr. *in cap. nouit, de iudic. num.* 144.
Marian. Socin. *in cap. 1. de foro compet.* Men-
chaca *de success. creat. §. 22. num. 58. & 59.* Ho-
rosc. *in l. de quibus, num. 144. D. de legib.* Co-
uarr. *in cap. Alma mater, §. 11. num.* 3. Segur.
in direct. iud. 1. part. cap. 11. num. 1. Bobadilla
d. cap. 18. num. 43. & seqq. Marta *de iurisdict. 4.
part. casu 64. num.* 18.

Et ita (vt alia quotidiana exempla præte-
ream) in ipsis nostris Indiis narrat Anton. de
Herrera *in histor. gener. Ind. decad. 1. lib. 8.
cap. 11. pag.* 279. † quendam Dominicanum 61
Concionatorem Fr. Antonium Montesinum
totam insulam Hispaniolam concione quadam
grauiter commouisse, & de eo, imo & reliquis
eius sociis ab eadem insula ob hoc expellendis
diu, ac multum tractatum fuisse, quousque ipse
Montesinus in Hispaniam veniens, se coram
ipso

ipso Rege purgauit, Fr. Ioan. Torquemada *in Monarch. Ind. lib. 5. cap. 24. pag. 710.* recenset etiam, qualiter Mexicanus Prorex D. Martinus Enriquez, P. Fr. Francisc. de Ribera Commissarium Franciscanum in Hispaniam mandauit ob id tantùm, quòd libera quædam verba pro concione contra eum effudit.

Et ad id iam, centum, & plus ab hinc annis, expedita fuit quædam schedul. 25. Ianuar. ann. 1531. & alia 1568. quæ reperiuntur *1. tom. impress. pag. 163.* Quæ tamen summâ prudentiâ, & moderatione in hoc procedendum esse admonent, & quoniam excessus huiusmodi Prædicatorum, & causas, quibus interdum ad excedendum mouentur, & damna, quæ ex his contingere possunt, graphicè depingunt, hìc aptè, & vtiliter inserendæ essent, nisi breuitati consuleremus.

Quod sanè non immeritò statutum esse videtur, nam Christo Domino testante, & docen-
62 te † Euangelium pacis, non seditionis, prædicare debet, & id quidem sine offensione, aut querela, vt monet D. Paul. 1. *Corinth. 6. & ad Philipp. 1.* Et omnes, qui de hoc ministerio agunt, quos refert Matth. de Afflict. *ad constit. Neapol. pag. 241. num. 7.* vbi, quòd Prædicatores nullum ad populum somnium fingere debent, etiam quando nemini noceat, Eman. Roder. *2. tom. regul. q. 32. art. 8.* Franc. Leo *in thesaur. forens. Eccles. 2. par. cap. 2.* Mirand. *in Manuel. Prelat. 1. tom. q. 50. art. 7.* Riccius *in prax. Archiep. decis. 397. n. 2. part. 4.* Campanil. *in diuers. rubr. 12. cap. 13.* Portel. *in dub. regular. verb. Predicatores*, Simanc. *in Cath. inst. tit. 49. per totum*, Isid. Moscon. *de Maiest. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 19.* eruditissimus P. Ioan. Pineda *de reb. Salom. pag. 131.* Læl. Zechus *de Repub. Eccles. tit. de Concionatoribus, ex pag. 504. ad 534.* & insignis noster D. Laurent. Ramirez de Prado de Consiliis, & Consiliariis, *lib. 3. cap. 2. pag. 61. litt. A.* vbi refert notanda aliqua sacrorum Conciliorum decreta, hoc grauiter cauentia.

63 Quibus addes † *legem 43. & 55. tit. 3. par. 1.* quæ hoc respicientes, quarum illa, correctionem Superiorum priuatim fieri monet, & non publicè, & per viam prædicationis. Hæc verò, cùm Prælatum non debere esse percussorem doceat, illum quoque percussorem esse inquit; *Que fiere de palabra, è de mala voluntad, è dize alguna razon mala, è sin pro, porque se han de mouer los coraçones delos omes à dezir, ò à fazer algun mal. E aun fieren los Prelados à las vegadas de palabra, ò en otra manera, diziendo en los sermones contra algunos en encubierto lo que saben dellos, porque los metan en verguença ante aquellos que los oyen, assacando contra ellos algunos males, que non fizieron, ò descubriendolos de alguna cosa, que auian fecho en poridad, que non era ni aun sabida.*

64 Concilium † etiam Trid. *sess. 5. de reform. cap. 2. §. si verò*, Episcopis iniungit, vt prædicatione interdicat eos, qui quocunque in loco errores, aut scandala in populum disseminauerint, de cuius praxi, & intelligentia agit Eman. Roder. & alij ex suprà citatis, Hugolin. *de offic. Episcop. par. 1. cap. 20. § 2. num. 3.* & Aug. Barbosa *in Pastorali, par. 3. alleg. 76. num. 48. &*
65 *49.* quibus addo † Concilium Limense an. 1567. *can. 79. pag. 23.* vbi in his nostris Indiis cauetur: *Que los Predicadores no se piquen entre si, y hayan de reprehender en publico, y manifiestamente à los Prelados, y Gouernadores, y no detraigan vnos Religiosos de otros,*

Et licèt hæc omnia) vt sæpè monui) meliùs, & satiùs sit, vt mediantibus ipsis Prælatis Ecclesiasticis exequantur; † datâ tamen eorum 66
desidia, vel seditiosorum, & scandalizantium incorrigibilitate, benè poterit secularis potestas eos non solùm à suo Regno expellere; sed & aliis modis comprimere, & punire, vt probatur *in cap. Principes seculi 20.* iuncta gloss. *verb. Intra Ecclesiam, & in cap. de Liguribus 43. 23. q. 5. l. 61. tit. 6. part. 1.* vbi Gregor. *gloss. 2.* gloss. celebris. *verb. Incorrigibilis, in cap. vt fama 35. de sentent. excom.* gloss. fin. *in cap. 4. dist. 17.* cum aliis, quæ adducit Couarr. *in pract. cap. 32. num. 2. vers. Secundò*, vbi testatur de communi opinione, & Bernard. Diaz, & eius Additionat. Salced. *in prax. cap. 139. num. 4.* Iul. Clar. *§. fin. q. 36. num. 33.* Farin. *1. tom. q. 8. à num. 47.* Marta *de iurisd. 2. par. cap. 36. à num. 1. & 4. par. cas. 130.* Grassalius *de iure Reg. Franc. lib. 2. cap. 16. pag. 92.* Carol. de Grassis *de iur. & effect. clerical. effect. 1. à num. 797.* Bonacina *disp. 10. q. 2. punct. 1. §. 4 num. 8.* & nouissimè D. Ioan. Balboa *in cap. cùm non ab homine, de iudiciis*, & doctiss. D. Felician. à Vega *ibid. num. 12. pag. 269.* & ad hæc fortè respexit epistola Regia *sup. num. 16.* relata, vbi post verba, quæ ibidem adscripsimus ita prosequitur: *Demas de que quando por este camino no se puedan remediar, y castigar semejantes excessos, constando, que la tal persona viene à ser incorrigible, y escandalosa, y de quien se dize auer descendido al profundo de los males, està assimismo dispuesto por derecho se le fulmine processo de incorrigible, para remitirle al braço seglar, procediendo à lo que fuere justicia, y està determinado.*

Et ex prædictis resultat, quòd multò magis poterunt Reges, & eorum Vicarij in his partibus Indiarum † vocare Archiepiscopos & Epi- 67
scopos, aliósque Religionum Prælatos, & Ecclesiasticos, vt coram se compareant, vbi sibi id expediens visum fuerit ad Regni tranquilitatem, vel alteriùs negotij commodiorem expeditionem. De quo habemus epist. Regiam ad Proreg. Peruan. Dom. D. Franc. à Toleto scriptam Tolet. 1. Decembr. ann. 1573. quæ *capite 7.* disponit, siue declarat: *Que quando le pareciere que conuiene, pueda embiar à llamar, y haga parecer ante si èl, y las Audiencias à los dichos Eclesiasticos.* Quæ praxis quàm sit frequens in Hispania, & in aliis Regnis, benè colligitur ex Authent. nullus Episcopus, ibi: *Nisi Princeps iubeat, C. de Episcop. & cleric.* Nouell. Iustinian. 438. omninò videnda, *consl. 115. l. 65. tit. 5. par. 1.* paulò ante finem, ibi: *Fueras de si lo mandare el Rei venir ante si*, vbi Gregor. Lopez *gloss. 8. l. 2. & 8. tit. 7. part. 3. l. 14. tit. 3. lib. 5. Recop.* ibi: *Los quales, aunque Prelados, son tenudos de venir al llamamiento de su Rei, y para darle consejo, l. 13. tit. 3. lib. 4. Recop.* ibi: *Son obligados à venir al llamamiento de sus Reyes, y señores naturales*, vbi Azeued. *num. 7.* Belluga, & eius Additionator Borrell. *in specul. Princip. rubr.* M. Ant. Natta *cons. 487. & 580. vol. 3.* Aretin. *cons. 58.* notat, & prosequitur Bobad. *in Polit. d. cap. 18. num. 62.* & vltra relatos ab eo, de eadem testatur, & agunt plures alij,

RRr 4 quos

quos refert D. Valençuela *cons.4. à n. 79.* vbi quòd Rex potest vocare Episcopos, vt coram
68 se compareant, † & vocati tenentur venire, & ei potiùs, quàm Metropolitano eosdem vocanti, obedire, de quo etiam alibi memini, *& sup. hoc cap. num. 41.* Peregr. *cons.1. num. 49. vol. 1.* Oliuan. *de iure Fisci, cap.10.num.6.& 9.* Entiq. *de Pontif. claue, lib.2. cap.20. §.3.* Et vbi casus acciderit, est videnda, & notanda ordinatio Granatens. Cancellariæ, *lib. 1. fol. 15. verso.* Et his proximis annis de facto habuimus in Su-
69 premo Indiarum Consilio, † in quo post maturam consultationem ad Regiam Curiam duo Illustriss. & Reuerendiss. Archiepiscopi Mexicani ob vitanda grauia scandala, quæ ea in prouincia orta fuerant, vel oriri cœperant, quæ (ipsis fortè Prælatis nihil alioqui malè merentibus) hoc remedio vti suaserunt. Quod in simili consuluerunt Innocent. *in cap. nisi cùm pridem, de renuntiat.* Abbas *in cap. 1. col. 2. ad finem, de elect.* & eos referens & sequens Greg. Lopez *in proœm. Partitarum, col. 2. ad finem,*
70 *verb. Por voluntad,* vbi docent: † *Quòd propter vitandum, vel sedandum scandalum populi persequentis Prælatum, non solùm electum, verùm etiam iam institutum, si populus aliter compesci non possit à tali persecutione, debet Prælatus cedere, vt populus quiescat, & Ecclesia stet in quiete, vel poterit remoueri per Superiorem assignato sibi alibi bono cambio.*

An autem ad effectum expulsionis, de qua
71 sermonem habuimus, † liceat Proregibus, & aliis Gubernatoribus secularibus aliquam summariam informationem facere, & in scriptis recipere, non minus difficilis quæstio est, & de ea simul in casu, quem retuli, ab eodem Prorege Dom. Marchione de Montesclaros consultus fui. Nam negatiuam partem, iurisdictionis secularium contra Ecclesiasticos defectus, siue incapacitas adstruit, de qua sæpè loquuti sumus. Et prætereà *Bulla in Cœna Domini d. clausf. 16.* ibi: *Quoquomodò processantes,* quæ nullum non procedendi modum videtur excludere, iuxta naturam, & proprietatem illius aduerbij, de qua *sup. n. 8.* loquuti sumus. Sed adhuc contrarium respondi, vbi dicta informatio non ad processum, nec ad formam iudicialem dirigitur, sed tantùm eo animo fit, vt Regi, & sedi Apostolicæ constare possit, quænam causæ potestatem secularem commouerint, vel vt meliùs dixerim, coëgerint, vt ad insolens hoc, & extraordinarium remedium deueniat.

Quod primò ex vulgata regula confirmari
72 posse dixi, quæ docet, † ei, cui aliquid permittitur, permittendum quoque videri id omne, quod ad meliorem, imò & commodiorem eius executionem dirigitur, vt pluribus ostendit Euerard. *in loco à concessione consequentis,* & Segura *de Aualos in direct. iud. 1. par. cap. 16. num. 2.* Nec iustum esse ad dictam expulsionem
73 accedere, † quin priùs certa, cautáque, & infallibili probatione animum suum instruxerit, *arg. l. 3. D. de Carbon. edict. cap.* vbi periculum, *de elect. lib. 6.* cùm nedum in Prælatis, aut aliis Ecclesiasticis, verùm nec in plebeis hominibus, sine graui causa liceat eos à pro-
74 uinciis, quas incolunt, relegare, quia hoc † est iuri, & æquitati naturali contrarium, *arg. cap. quo iure, 8. dist. l. 1. & per tot. de interd. & relegat.* Auth. *de quæstor. post princip.* Bald. *in tit. de form. fidel. Præposit. tit. qualiter vassalli iurare debeat, num. 2.* Rebuff. *& relati per eum in comment. ad leg. Gallic. 2. tom. tit. de mercat. in fin.* & Auiles *in cap. 1. Prætor. verb. Seruicio, num. 5.*

Secundò perpendi celebrem † *text. in l. 20.* 75
verb. Otrosi, tit. 7. par. 1. vbi cùm loqueretur de Abbatibus, & aliis iudicibus, & Prælatis Ecclesiasticis immediatè Papæ subiectis, de quorum causis alij inferiores ab eodem Papa nullo modo cognoscere, nec se intromittere possunt, adhuc disponitur, quòd si hi secus, quàm oportet, suo se in munere gesserint, excessuum relatio conscribatur, & homines mittantur: *Que informen al Apostolico, è le sepan dezir los yerros que fizieron aquellos Abades,* & quòd hi interim ab administratione suarum Abbatiarum remoueantur, & alij eorum loco subrogentur.

Cui textui mirè conuenit alius † *in Extra-* 76
uag. Ioan. XXII. *sub tit. de hæret. inter communes, incip. Cùm Matthæus de Pontianis,* vbi postquàm retulit, Nuntios, & Inquisitores à sancta sede Apostolica missos contra hæreticam prauitatem, immediatos eidem sedi fore futuros. Nec cuiquam iudici Ordinario, vel Delegato licere se in eorum causis intromittere, vel de illis cognoscere, *Quavis occasione, vel causa, vel quoquomodò procedere præsumant.* Adhuc non obstante hac ita enixa, & geminata prohibitione, eam limitat, & declarat, inquiens: *Permittitur tamen dictis Ordinariis, & Delegatis, si quid tales Nuntij contra Fidem, aut contra bonum publicum indebitè fecerint, vel attentauerint, notionem super his habere, & Romano Pontifici dirigere, ipsúmque informare, vt super eis de remedio opportuno prouidere debeat:* qui textus mirabilis est ad solutionem argumenti in contrarium *ex d. Bulla in Cœna Domini, sup. num. 71. perpensi.* Nam & hic enixiùs, & sub eisdem verbis: *Quoquomodò, & quavis occasione,* procedere vetat, & nihilominus dictam notionem informatiuam non excludit, quæ verè sub illo verbo *procedere* non includitur. Cùm † 77
processus in iure citationem, contestationem, causæ conclusionem, accusantem, accusatum, & iudicem, iudicisque deffinitiuam determinationem desideret; vnde & nomen *processus* accepit, vt notant DD. omnes per text. *ibi in cap. quoniam contra falsam, de probat. cap. 1. §. 1. vbi gloss. verb. Legitimè, de iuram. calum. lib. 6. cap. 2. de dolo & contum. eod. lib. cap.* forus, *de verbor. signif. gloss.* Bart. & DD. *in rubr. C. de in ius vocand. &* Alber. *in dict. verb. Processus.* Et ita in terminis eiusdem Bullæ (licèt hæc iura non expenderit) agnoscit Iacob. de Graph. in ipsius commentariis, quos post suas decisiones aureas adiecit, inquiens, † absque vl- 78
lo censurarum metu posse iudices seculares dictas informationes recipere, non solùm contra clericos priuatos, verùm & contra Prælatos, & Episcopos, subdens tamen: *Hoc dumtaxat fieri debere animo præsentandi talem processum, non Regiis Officialibus, sed Romano Pontifici.*

In quo tamen Ego parum hærerem, vbi supponimus expulsionem Regio nomine, & per Regios Ministros fieri posse. Nam ei, à quo simul

simul cum Magistratu talem potestatem recipiunt, de eiusmodi rebus gestis rationem reddere debent, & ita eis apertè præcipitur in capitibus instructionum, de quibus suprà *num.14. meminimus*, ibi: *Me avisareis mui particularmente, y con recaudos ciertos de la calidad, y circunstancias del caso, &c.* & expressiùs *in epist. missa ad Audientiam Guatemalensem dat. Matriti 23. Decembr. an.* 1574. qua probatur eiusdem Audientiæ consuetudo in recipiendis his secretis informationibus contra clericos, qui Indis iniuriam faciunt, vt eas posteà suis Prælatis remittant, eis simul iniungentes, vt tales clericos corrigant, & puniant, Indisque satisfacere cogant. Idémque præcipitur in aliis schedulis de eadem expulsione agentibus, de qua sermonem habemus, quæ extant 2.*tom.pag.*42. dum iubent, vt cum persona, expulsi, expulsionis causas remittant. Quod videtur iuris Romani
79 regulis consentaneum, quæ docent, † nullum militem, siue ignominiæ, siue honoris ergo mittendum esse, quin cum eo causa mittatur, *l.2.* §. *ignominia*, D. de his qui notantur infamia, ibi: *Ignominiosa autem missio toties est, quoties is, qui mittit, addidit nominatim ignominia causa se mittere, semper enim debet addere cur miles mittatur.*

80 Præterquàm quòd † eisdem Magistratibus ex officio incumbit, ad eundem Regem referre, quidquid notatu, vel animaduersione dignum in commissis sibi prouinciis, tam in Ecclesiasticis, quàm in secularibus contigerit; & præcipuè si quid in fraudem, & vsurpationem Regiæ iurisdictionis admiserint, vel tentauerint, *l.* 2. *&* 3. *tit.*8. *lib.*1. *l.*17. *titul.* 5. *lib.* 3. *l.* 27. *in fin. tit.*25. *lib.*4. *Recop.* cum aliis, quæ adducit Azeued. *in l.*1.*num.*3.*tit.*1.*lib.*4.Recop. & Bobad. *in Polit. d. lib.* 2. *cap.*18. *num.* 6. Quod & iure communi ita cautum, ac curatum fuit, vt ad id Principes per singulas prouincias dispositos haberent curiosos Stationarios, & Irenarchas, de quorum munere latiùs egi *sup. hoc tom. lib.* 1. *c.*20. vbi de munere Gazicorum tractaui.

Extra dictos porrò casus † nihil est, quod 81 magis supremos Principes, & eorum Proreges, ac cæteros iudices deceat, quàm plurimùm Ecclesiasticos, præsertim prælaturæ dignitate fulgentes, & diuini verbi Concionatores suscipere, & reuereri eos, suo munere vti permittere, dummodò in eo, nec imprudenter, nec impudenter se gerant. De quibus extant plura sanctorum Patrum testimonia apud Grat. *dist.* 96. *&* 97. & est videndus Saluianus *lib.* 8. *pag.*278. Alexand. *& eius Addition.* Tiraq. *lib.* 2. *Genial. c.*8. Cassiod. *lib.*1. *epist.*9. *& lib.*3. *epist.*37. Baronius *ann. Christi* 325. *n.*12. Annæus Robert. *lib.* 1. *rer. iud. c.*6. *lib.*2. *c.*3. Læl. Zechus *de Repub. Ecclesiast. cap. de Prælat.* clericis, & concionatoribus, & nouissimè, & eruditissimè P. Hieronym. à Gueuara Societatis IESV fulgentissimum decus, *in Commentar. sup. cap.* 1. *D. Matthæi vers.* 8. *obseru.* 2. *pag.*607. *& seqq.* vbi probat, vltimam Regni ruinam præsagire Principum iram, quæ verbi diuini Concionatores cogit exulare: & è conuerso in honore sacris Concionatoribus impenso Regni firmam, & tranquillam felicitatem consistere; & alia plura non minus doctè adducens Dom. Fr. Gasp. Villaroël Episcopus Chilensis, *in Comm. sup. lib. Iudic. in pluribus locis, de quibus in Indice, verb. Prædicator.*

LIBER QVARTVS,

IN QVO DE GVBERNATIONE SECVLARI, ET Magistratibus, Cancellariis, Proregibus, & supremo Consilio Indiarum, eidem gubernationi Præpositis.

CAPVT I.

De Capitulis, & Iudicibus ordinariis (vulgò Alcaldes *dictis) vrbium, & oppidorum Indiarum, eorúmque electione, & iurisdictione.*

SVMMARIVM.

1 *Auctor reddit rationem, cur Librum quartum & quintum huius tractationis in epitomen, siue compendium reduxerit?*

2 *Ciuitatum Indiarum iudices ordinarij, quos* Alcaldes *dicimus, & Decuriones, & Capitula, cur, quando & qualiter creari cœperint?*

3 *Alcaldes ordinarij in Hispania, quando, & qualis eorum iurisdictio?*

4 *Capitula ciuitatum, & de officialibus, & electione eorum, remissiuè.*

5 *Alcaldes ordinarij sunt, & debent esse annales, & succedunt in iurisdictione Gubernatoris mortui, absentis, vel impediti.*

6 *Electionis officialium, quæ fit per Capitula ciuitatum Indiarum, forma quæ sit? & quid eius libertatem Regiæ Audientiæ & Proreges, atque Gubernatores impedire non debent.*

7 *Confirmatio electionum officialium à Capitulis ciuitatum factarum Proregibus & aliis Gubernatoribus competit.*

8 *Ordinationes factæ per Capitula Ciuitatum Indiarum à Proregibus; vel supremo*

earum

earum Senatu confirmantur.

9 *Alcaldes ordinarij esse possint naturales, & vicini oppidorum, in quibus eliguntur, & quid in eorum electione obseruari oportere censeat Ioan. Matienz.*

10 *Mercatores an possint eligi in iudices ordinarios, & quando mercatura censeatur officium vile?*

11 *Decuriones non possunt eligi à propriis Capitulis in iudices, siue Alcaldes ordinarios.*

12 *Officia in Indiis non partiuntur inter nobiles & plebeios, neque datur horum statuum distinctio.*

13 *Iudices ordinarij in Indiis etiam illiterati eligi possunt, & qualiter hi iudicare debeant?*

14 *Electio officialium Reip. sine seditione & scandalo fieri debet.*

15 *Sortibus eligi iudices ordinarij, & alij officiales Reip. aliquando iussi sunt, & de iudicio sortis, remissiuè.*

16 *Debitores fisci in Indiis in electione officiorum Reip. votum actiuum, vel passiuum habere nequeunt, & sched. de hoc agens. Et quid de iure communi?*

17 *Eligi nemo potest in iudicem ordinarium, vel aliud officium Reip. intra triennium, ex quo idem officium gessit, & quando, & quomodo reelectio admittatur?*

18 *Alcaldes ordinarij quam iurisdictionem habeant in ciuilibus, & criminalibus, & an, & quando contra socium procedere possint, vel causa coram eis cœpta auocari?*

19 *Alcaldis ordinariis Indiarum competit rei annonariæ visitatio, & prouisio, priuatiuè ad Quæstores criminum Regalium Cancellariarum.*

20 *Fideles executores qui sint, & vnde dicantur, & quatenus ædilibus cerealibus Romanorum assimilentur?*

21 *Alcaldes de la Hermandad, & eorum officium, & electio in Indiis, & de noua creatione Prouincialium eiusdem fraternitatis.*

22 *Alcades ordinarij Indiarum multum honorari iubentur, & succedunt in locum Gubernatoris defuncti, & Mexici & Limæ non possunt carcerari per Regias Audientias sine consultatione Proregum.*

23 *Casus Curiæ an, & quando detur contra Iudices ordinarios, & Decuriones, & Tabelliones ciuitatum?*

24 *Appellationes à Iudicibus, siue Alcaldis ordinariis Indiarum, ad quos deferantur, & an ad Capitula Ciuitatum?*

25 *Alcaldes ordinarios eligi in locis vbi adsunt Correctores, siue Prætores vtrum expediat, vel non? & schedulæ de hoc agentes.*

26 *Decurionum, & aliorum officialium ciuitatum ministeria referuntur, & qui de eis agant?*

27 *Algacellorum maiorum officium, & quando minores nominare, & ab eis aliquid pro nominatione recipere, vel pacisci possint?*

TRactationem rerum, & Magistratuum Ecclesiasticorum, de qua in superioribus egimus, commodè secularium expositio sequetur, cùm ex vtrisque status Reipub. conficiatur, & in vtroque æquè Regum nostrorum cura splenduerit. Sed parcet Lector, † si hæc quæ, Nobis dicenda supersunt, compendiosius tractemus, ac veluti in epitomen redigamus, quoniam huius voluminis magnitudo magis quàm initio putaram, excreuit, & alterum seorsim excudere, nec vacat, nec libet; maximè cùm sentiam, & doleam laborem hunc nostrum tanti quanti sperabam habitum non fuisse; & alia prætereà mihi, eius editionem properanti, contigerint, quæ vel spontè currentem iustè remorari potuissent, & illud Horatianum *Epod.* 14. in memoriam reuocare: 1

Deus Deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos,
Ad vmbilicum ducere.

Sed pergam nihilominus, & vel eo quo dixi, modo iniunctum mihi pensum absoluam, Indicanæ Reip. pro viribus consulens, & illud Antigenidæ repetens: *Mihi cano & musis.* Præsertim cùm si quæ fortè in hisce Commentariis desiderari potuerint, ea ex promptuario petere liceat, quod circa nouam collectionem legum Castellæ, Deo dante, in lucem edere paro, quo opere nescio an aliud vtilius iuris, & praxis forensis studiosis offerri valeat.

Rem igitur ordiens, animaduerto, † adinstar vrbium, & oppidorum Hispaniæ in Indiis cautum, & curatum fuisse, vt in illis, quæ nouiter fundabantur, & competenti ciuium numero replebantur, gubernatio politica prudenter, ac competenter institueretur, & Capitula, Decuriones, aliique officiales necessarij crearentur, qui & ipsi singulis annis ex eisdem popularibus iudices eligerent, ac præficerent, qui Regia & publica auctoritate iurisdictionem ordinariam intra suum territorium exercerent, non secus ac si ab ipso Rege nominati essent, qui prædictis Capitulis talem electionem commisit, *arg. text. in l. pater ex prouincia, D. de manum. vind.* & eorum, † quæ de eiusmodi iudicibus, qui in Hispania quoque vsitabantur, antequàm Correctorum vsus fuisset introductus, & dicebantur, *Alcaldes ordinarios*, tradit *l.* 1. *vers. Otro si juezes, tit.*4. *l.*1. *tit.*16. *par.* 5. *l.*6. *&* 7. *tit.* 18. *l.*4. *tit.*24 *par.*3. *l.* 3. *tit.*5. *lib.*3. *l.*1. *tit.*13. *lib.*8. *l.* 5. *tit.* 2. *lib.* 7. *Recop. cum aliis, quæ adducit Couarr. in pract.* cap.4. n.4. & 4. Auend. in cap.4. Præt. n. 46. *vers. Sed quæro*, Ioan. Gutier. *lib.* 4. *pract. cap.* 55. Bobad. *omninò videndus, in Polit. lib.*1. *cap.*2. *n.*11. *& seqq. & lib.*2. *cap.*20. *n.*7. *& lib.* 3. *cap.*8. *ex n.* 140. & latissimè de † electione omnium officialium Reip. & variis quæstionibus ad eam spectantibus, agens, Aug. Caputus *in tract. de tract. de regim. Reip. c.*4. *&* 5. *Et in terminis de Capitulis Indiarum, & eorum electione nominatim loquens* Ioan. de Heuia *in Curia Philipp.*1.*par.*§ 2.*n.*2. & Ioan. Matienz. *in l.*1.*tit.*10. *gloss.*21.*n.*15. *& seqq.* vbi, quod amplius est, resoluit, † in his prouinciis Indiarum propter longam à Rege distantiam, & periculum in mora, posse incolas naturali iure, Gubernatore mortuo, vel impedito, vel alia quavis ex causa deficiente, sibi Magistratus ordinarios constituere, hoc est *Alcaldes ordinarios*, quod quotidie fit, & singulis annis, vt dixi, mutari debent, quia licèt in aliis Magistratibus soleat maius

Margin numbers in right column: 2 (at "Rem igitur ordiens"), 3 (at "quæ de eiusmodi"), 4 (at "electione omnium"), 5 (at "resoluit").

maius tempus, vel etiam perpetuitas desiderari, vt alio loco dicemus, in his tamen iustè
hanc annalem præfinitionem, & mutationem
omnes fere nationes admittunt, vt constat *ex
l. neminem, C. de suscep. lib.* 10. *Authent. de defens. ciuit. §. fin. l.* 17. *tit.* 3. *lib.* 7. *Recop. cum
traditis ab Aristot. lib.* 2. *Polit. cap.*7. *Afflict. ad
constit.* Neapol. *lib.* 1. *rub.* 92. *n.*9. Capic. *decis.*
121.*n.*5.Mar. Muta *ad const. Sicil.tom.*3.*c.*44.*latè*
Bobad. *lib.*1. *cap.*17. *per totum*, & D.Valençuela
*cons.*61.

Extántque plures antiquæ schedulæ Regiæ
ad eandem electionem, & iurisdictionem spe-
6 ctantes *in* 3. *tom. impress. ex pag.*28. quæ eius †
formam, & vsum distinctè præscribunt, &
adeò liberam esse volunt Capitularium electionem, vt grauiter inhibeant, ne Auditores, vel
Regales Audientiæ eis vllo modo se immisceant.
Et per alias nouiores dat. Lermæ 17. *Iunij an.*
1607. *& Matrit.* 13. *Februar. ann.* 1620. licèt
Peruano Proregi permittatur in vrbe Limensi,
vbi residet, his electionibus interesse, id tamen
illis cancellis circumscribitur, vt libertati suffragantium nulla violentia inferatur, & suffragia publicè numerentur, & à tabellione scribantur, & referantur, vt semper liqueat, quis
pro se plura obtinuerit. Quæ sched. sumpta
videtur ex *l.* 5. *tit.* 2. *lib.* 7. *Recop. & l.*1. *tit.*13.
lib. 8. *Recop.* iunctis aliis, quæ adducit Curia
Philip. vbi sup. n. 11. Quod tamen earum aliqui
Proreges obseruant, omnia suo arbitrio metientes, & maxima, qua pollent, auctoritate,
nonantes.

7 Quamuis certum sit, † eis competere confirmationem omnium similium officiorum, quæ
in suo districtu fiunt. Quam etiam aliæ schedulæ Correctoribus tribuebant, & aliæ Regalibus Audientiis intra quindecim leucas, vt patet ex schedula *ann.* 1559. 1571. 1573. *dict.* 1.
tom., pag. 36. Quemádmodum & ab eisdem peti
8 solet † confirmatio statutorum, siue ordinationum, quæ per prædicta Capitula ciuitatum
fiunt, ad sui regimen, & meliorem gubernationem. Quæ etiam frequentiùs in supremo Indiarum Senatu confirmantur, ex traditis à Ioan.
Gutierr.4. *pract.q.*53.*fol.*249. & in terminis ordinationum Indiarum Anton. de Leon. *de confirm. Reg.par.*2.*c.*25. *fol.*173. ad hoc *citat sched.*
21. *Septembr. ann.* 1530. *&* 1. *Septembr. ann.*
1548.

9 Planè dicta electio † inter ciues, & incolas
eiusdem ciuitatis fieri potest. Quia licèt quis
aliàs alios Magistratus in propria patria gerere
prohibeatur, vt infrà *cap. seq.* trademus; hoc
tamen in his muneribus non obseruatur, quæ
potiùs eò tendunt, vt indigenæ illis cohonestentur, atque fruantur, vt expresè disponunt
schedulæ suprà relatæ, præcipuè quædam *ann.*
1536. quæ horum qualitates declarat, & alia
ann. 1565. quæ iubet: *Que para Alcaldes ordinarios sean preferidos los primeros Conquistadores, y Pobladores, y sus hijos.* Et ita obseruat
Curia *Philipp. vbi sup. dict.* §. 2 *n.*32. *pag.* 40.
& de similibus officiis annalibus loquens Marius Muta, omninò videndus, *ad consuet. Sicil.
tom.*3. *cap.*7. *ex n.*55. in eisdem nostris terminis
Matienzus *de moder. Reg. Però*, 2. *par. c.* 2. vbi
inquit, conueniens esse, vt omnes vicini sint,
& nomen eorum, quos in prouinciis Peruanis
Soldados vocant, aboleatur, vtque vnus ex his
Alcaldis ordinariis ex Commendatariis, siue
Patronis Indorum eligatur; alter ex aliis ciuibus, vel oppidanis, qui ibidem domicilium, &
facultates habuerit, dummodò officium vile,
aut † mercaturam in tabernis personaliter, & 10
actualiter non exerceat. Nam hi à publicis officiis arceri solent, *l. ne quis, C. de dign. lib.*12. *l. si
cohortalis, C. de cohortal. eod. lib. latè Tiraq. de
nobil. cap.*33. *& cap.* 27. *n.*7. *& seq.* Ideò autem
dixi, *Actualiter, & personaliter non exerceant.*
Nam qui quondam mercatores, & institores
fuerunt, vel per alios mercimonia exercuerunt,
nullam infamiæ notam, vel exclusionis causam
in eisdem prouinciis incurrunt, vt per eund. Tiraq. *d.c.*33.*n.*19. *& c.*10. *per tot.* Butr. *in Rubr. ne
cler. vel mon.* Cepol. de nobil. opin. 180. Caputum
*de regim. Reip. c.*4. *ex n.*32.

Eandem Matienz. sententiam tenet Curia
Philip. dict. §. 2. vbi tamen notandus est, dum *n.*
31. *scribit*, posse † Decuriones ex se ipsis, *Al- 11
caldes ordinarios* eligere. Etenim hoc expresè
repugnat schedulis suprà relatis. Et nouissimè
cùm Limanæ ciuitatis Capitulum id enixè desiderasset, denegatum fuit *in epistol. dat. Matrit.*
28. *Martij ann.* 1620. *ad Dom. Proreg. Princip.*
Squilacens. directa. Eadémque prohibitio viget
in Regiis officialibus, vt disponitur in quadam
prouisione *ann.* 1537. *d.*3. *tom. pag.* 28. Nullibi
tamen dispositum, nec cautum inuenio, vt in his
prouinciis, sicuti in Hispania solet, eiusmodi
officia † inter nobiles, & plebeios diuidantur, 12
nam hæc statuum distinctio in illis non est introducta, nec conuenit, vt introducatur. Et
ita licèt melius sit; vt graues, prudentes, & si
fieri potest, litterati viri ad hæc munera seligantur, vt disponit *sched. ann.* 1536. † vbi ta- 13
men eorum copia non datur, etiam minus graues, & illiterati nominari possunt, qui pro sui &
legum scientia, quàm per se, vel per assessores
peritos haberè possint, litigantium altercationibus finem imponant, vt alias dicitur *in l. certi
iuris, C. de iudiciis, iuncta gloss. ibi, verb. Et legis, & in §. similiter, Instit. de excus. tut.* vbi habetur, quòd etiam imperiti litterarum possunt
ad administrationem negotiorum sufficere, iunctis aliis, quæ latiùs tradit Bobad. *in Polit. lib.*1.
*c.*6.*n.*16. *& c.*12. *n.*5. & Azeued. *in Curia Pisan.
lib.*4.*c.*6. *ex n.*108. *& in l.*4.*tit.*2.*lib.*5. *Recop.* vbi
dicemus.

Debet autem † in his electionibus absque al- 14
tercatione, & simultate eligentium, & eligendorum procedi, & boni tantum publici consideratione præ oculis habita, vt disponunt etiam
sched. sup. citata, & notabiliter quoddam caput
epistolæ 30. *Aug. ann.* 1603. scriptæ Proregi
Peruano Dom. D. Ludou. à Velasco, quod loquens de quadam electione in villa Potosiensi
cum magno scandalo facta, iubet, vt officia inquietis Decurionibus adimantur, & † Proregis 15
factum probat, quatenus statuit, vt ibi deinceps Alcaldes ordinarij per sortes eligerentur.
De qua etiam sortitione, eiusque forma agit
alia epistola Regia ad Quitensem Audientiam
missa *dict. tom.*3.*pag.*33. & est videndus Caputus
*dict. c.*4. *nu.*14. *& seqq.* & plura eruditè de vsu
& iudicio sortis nouissimè congerens D. Franc.
Torreblanca de iure spirituali *lib.* 7. *cap.* 7. *per
totum.*

Per aliam quoque schedul. dat Matrit. 15.
Iul. ann. 1620. prouidè, & enixè cautum in-
uenio;

16 uenio: † *Que los que fueren deudores à la hazienda Real en las Indias, no puedan ser elegidos por Alcaldes ordinarios en ellas, ni tener voto en sus elecciones*; quæ quidem expedita videtur ad fraudes, & dilationes obuiandas, quæ alioqui circa exactionem rei dominicæ contingebant; & licèt prima facie dura visa fuerit, & à Potosiensibus Decurionibus ab ea supplicatum, iuris tamen auctoritatibus, & exemplis adstruitur, quibus docemur, debitores, imò & creditores, Respub. & quicunque cum ea actiuè, & passiuè litem habere possunt, ad eius munia tanquam suspectos admitti non posse, *l. rescripto, §. debitores, D. de muner. & honor. l.* 1. *C. de debit. ciuit. lib.*11. *Authent.* minoris debitor, C. qui dar. tut. l. fin. tit.5. *lib.* 9. *Recop.* cum aliis, quæ latè adducit Loisæus *de iure vniuers.* 3 *part. c.*6. *n.*18. Rouitus *ad pragm.*5. §.17. *n.*32. *in fin.*, vbi refert ita fuisse decisum *in Collater. Consilio, vt per Franch. decis.* 404. *n.*3. Amend. *in addit. ad eand. decis.* 210. *n.*16. Auend. *in cap. Prætor.* 1. *par. cap.*19. *n.*25. Mastrill. *de Magist. lib.*2. *cap.*11. *num.* 49. Caputus *d. tract. de regim. Reipub. c.*3. *n.*95. cum multis seqq. vbi aliquas ampliationes, & limitationes adducit. Id quod ab Atheniensibus mutuatum esse videtur, qui vt est Auctor Themistius *in orat.* 1. *lege sanxerunt: Vt ærarij debitores donec rationes redderent, & reliqua exsoluerent, à Reipub. administratione arcerentur*, vbi alia adducit Georg. Remus *in obseru. ad eand. orat. fol.*125. *& Henric.* Salmut. *ad Pancirol. rer. de perd in proœm. pag.*3. addens, quòd cùm pars administrationis sit legatione fungi, vetantur Reip. debitores legati esse, auctore Mattian. *in l. sciendum* 4. *in princ. D. de legation.*

Illi quoque eligi regulariter prohibentur, qui
17 † intra proximum triennium ad idem munus vocati fuerint, vt disponitur per schedul. *ann.* 1572. *dict.*3. *tom. pag.*38. de qua, & quando, & quomodo officialium reelectio admittatur, & syndicatum præstare debeant, agit, post plures alios, quos refert, Bobad. *in Polit. lib.*3. *cap.*8. *n.*60. *& lib.*5. *cap.* 3. *n.*145. *Curia Philip. dict.* §. 2. *num.*36. *&* 37. & Caputus *vbi sup. c.*12. *nu.*5. *& seqq.* quibus addo prouisionem Regiam *ann.* 1559. renouatam per epist. ann. 1619. quæ in Alcaldis Limanis suspensionem syndicatus, etiam reelectionis nomine fieri non permittit, præcipiens: *Que de alli adelante no se reelija ninguno de los dichos Alcaldes al mismo oficio, ni sea proveido en otro, sin auer dado primero residencia, &c.*

18 Habent autem, & exercent † ita electi in prima instantia iurisdictionem ordinariam in ciuilibus, & criminalibus, vt disponitur *in schedul. sup. relatis, & præcipuè prouis. ann.* 1537. *sched. ann.* 1535. 1541. 1560. & 1562. d. 3. to. pag. 30. & seqq. prout & in Hispania obseruatur, ex traditis à Bobad. *lib.* 2. *cap.*20. *num.* 7. vbi plures alios Auctores adducit *lit. H. & in nostris terminis* Matienz. *dict. tract. de modr. Reg. Perù*, 2. *part. cap.* 12. vbi inquit, sibi conuenientiùs videri, vt criminalis ab eis auferretur, vel à ciuitatum Rectoribus, aut Regalibus Cancellariis pro libito auocari posset, quia rarò eam plenè & liberè administrant. Quod tamen dictis schedulis contradicit, quæ adeò hanc potestatem illis concedunt, vt propter distantiam viarum, & difficilem recursum ad Superiorem, etiam contra socium, vel coniudicem, procedere permittant. Quod valdè notabile est, quia aliàs par in parem procedere nequit, nisi quando in mora periculum est, vt per Bald. *in cap. vnic. in fine, quando deb. vassall. dom. iur. fidel.* Gregor. Lopez *in l.* 16. *gloss. fin. tit.* 28. *part.* 3. *&* Bobad. *lib.*2. *cap.*21. *nu.*71. Et expresse inhibent eædem sched. ne Correctores in causis ab Alcaldis inceptis se immisceant: quod ad Regales etiam Cancellarias extenditur in alia schedul. ann. 1570. quæ extat 2. *tom. impress. fol.* 16. & consonat cum iis, quæ de iure communi, & Hispano tradit Bobad. *in Polit. lib.*4. *cap.*5. *n.*51. *&* 52. *& Azeued. per text. ibi in l.* 3. *titul.* 11. *lib.* 3. *Recop.* vbi probant, quòd nec litem aduersus reum absentem cœptam, vulgò *en rebeldia*, auocare possint, & idem tradit Villadieg. *in politic. c.*3. *n.*58. *fol.*50. Rebuff. *in tract. de euocat. art.* 1. Auendañ. *in cap.* 1. *Prætor. num.* 12. *&* Ioan. Garcia *de expens. cap.* 12. *num.* 57. *cum seqq.* vbi tractat, quid dicendum sit, si Iudicis ordinarij negligentia probetur.

Quinimò ad eosdem item spectat † rei an- 19
nonariæ prouisio, visitatio, & taxatio, vt disponit sched. ann. 1573. *d. t.*3. *pag.*32. iubens, vt neque in his se immisceant Quæstores criminum Regiarum Cancellariarum, qui id sibi adrogare intendebant ad exemplum Quæstorum, siue *Alcaldes de Corte*, Curiæ Matritensis, de quibus agit *l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 2. Recop. & Bobad. *lib.*3. *cap.*4. *num.*107. Et ad hoc plures aliæ schedul. ad postulationem ciuitatis Limensis variis temporibus expeditæ sunt. Quamuis id limitetur, vbi vendita sunt officia, quæ vocantur *de fieles executores*, † quorum muneri eiusmodi 20
prouisiones, taxationes, visitationes victualium, vt plurimùm reseruantur, vt constat ex sched. ann. 1573. *l. fin. tit.* 3. *lib.*7. *Recop.* cum aliis, quæ de hoc officio, & qualiter edilibus cerealibus, siue alimentariis populi Romani respondeat, & an eorum iurisdictio sit priuatiua, vel accumulatiua, tradit Bobad. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.*135. Sebast. Couarr. *in thesaur. ling.* Castell. verb. *Fiel executor*, Turneb. *lib.* 11. *aduers. cap.* 10. *Grammat. decis.* 30. Messia *in pragm. taxæ panis, conclus.* 1. *num.* 52. Auendañ. *in cap.* 5. *Prat. num.* 5. Gutier. 3. *pract. q.* 924. *num.*16. Azeued. *in l.*10. *tit.* 13. *lib.*8. *Recop. num.*11. *& seqq.* Surd. *cons.*56. *lib.*1. & Gratian. *discept.*154. *vol.* 1.

Et similiter iuxta antiquas schedulas, & præcipuè illam ann. 1559. *d.* 3. *to. pag.* 43. cognoscebant de causis, & casibus, quos vocant, *de Hermandad*, licèt posteà hoc munus distingui cœperit, & peculiaribus ministris concedi, † 21
qui dicuntur, *Alcaldes de la Hermandad*. Quorum electio, tam in Indiarum prouinciis, quàm in Hispania Capitulis ciuitatum competit, & annalis esse solet, prout & ipsorum iudicum ordinariorum, *l.* 1. *tit.* 13. *lib.*8. *Recop.* Auend. *in cap.* 1. *Prætor. num.*31. *vers. Quintus casus*, Bobad. *lib.*1. *cap.*2. *num.*30. Curia Philip. 3. *par.* §. 5. per totum, *pag.* 544. *& seqq.* Hodie autem iam in multis Indiarum prouinciis per nouiores schedulas eiusmodi officia vendi, & perpetuari cœperunt, cum titulo, & honoribus *de Prouinciales de la Hermandad*, ad imitationem eius, qui in ciuitate Hispalensi hoc munus exercet, super quo plures lites exortæ sunt, ciuitatum

ciuitatum Capitulis ægrè ferentibus antiqua ſibi iura, & priuilegia non obſeruari, & ob hoc à dictis venditionibus, & ſchedulis ſupplicantibus. Provt & ab illis ann. 1631. quæ quaſdam in qualibet vrbe popinas, ganeas, & tabernas eſcariorum, & victualium Regij fiſci viribus applicari iuſſerunt, & in eis viſitationem ordinariorum, & fidelium executorum immutarunt.

Et ratione dictæ iuriſdictionis ordinariæ, quam pro tempore hi iudices exercent, mul-
22 tum † honorati iubentur, & reliquis hominibus ſui loci, etiam Regiis Officialibus, præferri, & in viſitationibus carcerum prope Auditores Regios ſedere, per ſched. quas reperies 2. *tom. pag.* 63. *&* 3. *pag.* 28. *& ſeqq.* Et ſuccedunt in locum Prætoris, vel Gubernatoris prouinciæ, ſi eum mori contingat, donec alter ſufficiatur, ex ſchedul. *ann.* 1560. *d.* 3. *tom. pag.* 29. quæ conſonat iis, quæ de iure communi, & Hiſpano in ſimilibus caſibus ſtabilita ſunt, vt obſeruat Matienz. *in l.* 1. *gloſſ.* 21. *num.* 15. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop.* Bobad. *lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 26. *&* 27. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 140. *& ſeqq.* & poſt Curiam Piſanam *lib.* 1. *cap.* 2. *in fine*, *eius Additionat.* Azeued. *ibid.* & Curia Philipp. 1. *par.* § 4. *n.* 29. *&* 30.

Et in vrbe Mexicana & Limenſi per ſched. *Matrit.* 13. *Septembr. ann.* 1621. non poſſunt carcerari per Regales Audientias, & Quæſtores criminum abſque eo, quòd præcedat conſultatio, & aſſenſus Proregis. Et datur contra eos, tanquam homines potentes, & in dignita-
23 te conſtitutos † caſus Curiæ, vt nouiſſimè tradit D. Carraſc. *de caſib. Curiæ*, *num.* 114. *& ſeqq.* qui cautè legendus eſt, dum idem indiſtinctè in omnibus Decurionibus, & Tabellionibus publicis admittit. Nam multum in his locorum, & perſonarum qualitas conſiderari debet, vt idem Auctor obſeruat *n.* 97. *& egregia ſchedul. dat.* Talaueræ 11. Ianuar. *ann.* 1541. *dict.* 3. *tom. pag.* 31. quæ in inſula Hiſpaniola loquens, iubet, *Que en primera inſtancia no ſean traidos à la Real Audiencia de ella los Alcaldes, Regidores, Alguaciles, ò Eſcriuanos, que huuiere en los pueblos de la dicha Iſla, ſino fuere en cauſas criminales, ò en otras de mucha calidad.*

Poſtquàm verò Correctores, ſeu Prætores in pluribus locis Indiarum creati ſunt, vt in
24 cap. ſeq. dicemus, hi † de appellationibus horum iudicum ordinariorum cognoſcunt, & ideò faciunt ſe vocari *Iuſticia mayor*, & in prima inſtantia ad præuentionem, vt in aliquibus ſchedulis inſinuatur, & rarò vidi appellationes ad Capitula ciuitatum interponi, etiam in cauſis minoris quantitatis, licet de eis agant nonnullæ ſchedul. *d.* 3. *tom. pag.* 44. *& ſeqq.* & Curia Philippica 4. *par. cap. vlt.* Vnde ſæpè in
25 quæſtionem deductum eſt, † an conueniens ſit, vt vbi Correctores adſunt, hi Alcaldes ordinarij ceſſarent, quemadmodum & in Hiſpania pro maiori parte ceſſarunt, Correctoribus Catholicorum Regum tempore conſtitutis, vt colligitur ex *l.* 21. *&* 24. *tit.* 5. *l.* 8. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recop. & traditis ab* Auendan. *cap.* 4. Prætor. *num.* 46. *& melius* Bobad. *lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. Et inuenio caput epiſt. *ann.* 1575. *d. tom.* 3. *pag.* 39. quæ ad conſultationem Proregis Peruani Dom. D. Franciſc. à Toleto reſpondit: *Y pro-*

ueeis, que donde huuiere Corregidores ſalariados no aya Alcaldes ordinarios. Et aliam ſched. 10. April. ann. 1609. quæ ſuper eadem extinctione conſilium petiit à Dom. Prorege March. de Monteſclaros. Quam iuſtè aliqui Proreges in aliquibus locis fecerunt, vt ipſorum quieti prouideretur, & tot iuſtitiæ miniſtri ceſſarent, quorum multiplicatio grauis ſemper, & damnoſa Reip. fuit, vt eleganter oſtendit, & pluribus probat Bobad. *lib.* 1. *Polit. c.* 13. *ex n.* 1. In aliis verò eos tolerandos duxerunt, & adhuc tolerant, ne prouinciales contriſtentur, ſi antiquæ ſibi conſuetudines adimantur, *l. obſeruare*, §. *ingreſſus*, *& l. ſi in aliquam*, *D. de off. Proconſ.* & vt ſit aliquid, in quo indigenæ occupari, honorati, & ſui ingenij, ac prudentiæ ſpecimen præbere poſſint.

Et hæc habui, quæ notatu digniora circa hos Iudices ordinarios mihi ſunt viſa. Qui verò de eiſdem, † & Algacellis maioribus & mi- 26
noribus, Decurionibus, Tabellionibus, œconomis, ſyndicis, & aliis officialibus, ac miniſtris earundem ciuitatum, alia ſcire deſiderauerit, adeat Bobad. *lib.* 1. *c.* 13. *cum aliis*, Borrell. *in toto ferè tract. de Magiſtr. edict.* Lancell. *Conrad. in tract. de offic.* Prætor. & de Decurionib. Aug Caputum *in tract. de regim. ciuit.* & Maſtrill. *de Magiſtrat. lib* 1. *cap.* 28 *num.* 63. *&* 64. vbi inter alia notanter tractat, an † Algacelli maiores, qui mi- 27
nores nominare poſſunt, poſſint licitè ab eis aliquod pretium recipere, & negatiuè concludit, poſt Bobad. *d. lib.* 1. *cap.* 14 per totum. Id quod etiam expreſſis Regni Hiſpani legibus, & Indiarum ordinationibus cauetur, quæ habentur *d.* 3. *tom. pag.* 49. *& ſeqq* & ſuper hoc, iuſiurandum ab illis in præſentatione cuiuſlibet Algacelli minoris exigi iubent, *De que no le ha lleuado nada, ni hecho concierto con èl.* Quod tamen non impedit, quin decimas executionum ſibi reſeruent, hoc enim vbique practicatur, & re vera cùm hæc officia magno ſemper pretio comparentur, ſuccenſendum valdè non eſt, ſi compendium aliquod ex illis affectent, vt obſeruat Bob. *d. c.* 14. *n.* 31.

CAPVT II.

De Prætoribus, ſiue Correctoribus, aut Gubernatoribus, qui Hiſpanorum, & Indorum populis præficiuntur. Et quæ ſit, aut eſſe debeat eorum cura, poteſtas, & iuriſdictio?

SVMMARIVM.

1 *Prætores, ſiue Correctores, tàm in oppidis Hiſpanorum, quàm Indorum, cur & quandò conſtitui cœperint? & n.* 3.

2 *Correctorum, ſiue Prætorum, ac Gubernatorum Indiarum nomenclatura, remiſſiuè.*

4 *Prætores ſunt veluti Angeli cuſtodes prouinciarum ſibi commiſſarum, & ob id quales eſſe, & eligi debeant? & Auctores, & ſched. de hoc agentes.*

5 *Pratura, Gubernationes, & ſimilia officia Indiarum, ea illicitè ambientibus, & nundinantibus, danda non ſunt, ſed viris*

Auctis adhuc magis in Indiarum Occidentalium prouinciis Hispanorum vrbibus & coloniis, Indisque in mætecias, & municipia, ac politicam videndi normam redactis, aucta quoque fuit Regum nostrorum cura, & non contenta sola electione, atque administratione Iudicum ordinariorum, de quibus in præcedenti Capite diximus, tam in † Noua-Hispania, quàm in Peruanis Regionibus, aliisque, quæ id exigere visæ sunt, Prætores, siue Correctores, aut Gubernatores in singulis vrbibus, oppidisuè præfecit, quæ caput prouinciæ essent, aut aliis de causis propter Hispanorum, aut Indorum meliorem gubernationem, & tuitionem id exigere viderentur; quemadmodum & in Hispania Catholicorum Regum tempore factum, narrat Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 2. num. 13.* Extántque in *3. tom. sched. impress. pag. 1. cum seqq.* plurimæ schedulæ, quæ horum Prætorum creationem, ministerium, & iurisdictionem concernunt, qui in Noua-Hispania vocantur *Alcaldes mayores*, in Peruuio *Corregidores*, & interdum Gubernatores, prout Carthaginensis, Popaianensis, Chicuitensis, Argentei fluminis, siue *de Buenos-aires*, Sanctæ Crucis de la Sierra, Paraguaiensis, & alij. Et qui † voluerit horum officiorum notitiam, siue nomenclaturam habere, & quæ ex illis à Rege cum consultatione supremi Senatus, quæ à Proregibus in partibus prouideantur, eam reperiet *in 1. tom. sched. pag. 24. & 25.* & apud Fr. Ioan. à Torquem. *in Monarch. Ind. lib. 5. per tot.* & Ant. de Herrer. *in descript. Ind. pag. 1.* 1 2

Creationis † autem causas graphicè exprimunt sched. ann. 1533. 1536. 1571. 1575. & aliæ passim, quæ habentur *d. 3. tom. pag. 18. & 27.* Nimirū vt populi in iustitia, & in pace conseruarentur, Indi tanquam miserabiles personæ, & aliorum iniuriis expositi, defenderentur, eorúmque vitia, & idololatriæ compescerentur. Ibidémque refertur, qualiter Licent. Lupus Garcia de Castro hos Prætores in oppidis Indorum in prouinciis Peruanis constituerit, & Dom. Prorex D. Franc. à Toleto totum hoc ad meliorem formam reduxerit, eisque aptas, & conuenientes ordinationes tradiderit. Et de vtili, ac prouida eorundem institutione (dummodò se in officio contineant) grauiter agit P. Ioseph. Acosta, omninò legendus, *lib. 3. de procur. Ind. salut. cap. 23.* & Ioann. Matienz. *in tract. M.S. de moderat. Reg. Perù, 1. par. cap. 20. & seqq.* vbi eorundem necessitatem, & vtilitatem agnoscit, & documenta quædam proponit, quibus meliùs & sanctiùs iniunctum sibi munus exequi possint. 3

Quod sanè, † cùm ad tuendas prouincias sibi commissas, tanquam Angeli ipsarum custodes dirigatur, & ad Indos defendendos, aliósque in iure, officio, & iustitia (vt diximus) continendos, satis apparet, quanta cum circumspectione illi procedere debeant, qui eos ad eiusmodi officia proponunt, & eligunt, & simul, quanta vitæ puritate, vigilantia, & zelo iustitiæ ipsos electos decorari oporteat, vt in simili optimè monet Lancell. Conrad. *in epistol. sui tract. de offic.* Prætor, inquiens: 4

Prætorem

Prætorem decernere maximi Imperij; Prætorem verò agere exquisitæ virtutis esse; & de Prætoribus nostræ Hispaniæ agens Bob. d. *d. Polit. lib.* 1. *cap.* 3. *& seqq. vbi n.* 73. probat, maiorem curam adhibendam esse in electione Prætoris, quàm Auditoris, vel Senatoris. & in terminis Prætorum nostrarum Indiarum sched. ann 555. *d.* 3. *tom. pag.* 27. ibi: *Que en todos los pueblos de Españoles que huuiere en las dichas Prouincias del Perù, se pongan Corregidores, hombres aprobados en Christianidad, y bonbad, y cuerdos.* Et meliùs Acosta *d. cap.* 23. inquiens, esse debere ea animi moderatione, vt meritò Religionem omni officio adiuturi videantur. Et latiùs *eod. lib. cap.* 4. *per totum*, vbi distinctè, & eleganter examinat, quales administratores res Indicæ postulent, & rationes adducit, cur nullibi maiori cura & circumspectione in illis eligendis, & in officio continendis procedi debeat.

5 Quapropter valdè oporteret † hæc munia, ipsa ambientibus, & longè minus pecunia ementibus, nequaquam concedere, qui sæpè solent in tyrannos euadere, *l. scire*, §. *fin. D. de tutor. & curat.* cum traditis à Laudens. *de dignit. q.* 11 Borrell. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 9. Caputo *de regim Reip. c.* 4. *n.* 42 & Iunio *in quæst. polit. quæst.* 11. *&* 12. sed potius ad illa quærendi, & etiam inuiti compellendi, & compellandi essent, qui se priùs prudentia, & integritate morum Principum oculis insinuassent, iuxta illud Exod. *c.* 8. Persius satyr. 5. ibi: *Non Prætoris erat, &c.* Et alia, quæ congerit Mag. Marq. *in Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.* 9. §. 3. *& cap.* 1. *pag.* 2. cui addo Tacit. in Agricola, ibi: *Melius est officiis, & administrationibus non peccaturos præficere, quàm damnare, cùm peccauerint.*

6 Quod quia non obseruatur, † vel etiam vt obseruetur, plurimi tamen in has partes Indiarum delati, statim degenerant, & voluptatibus dediti, præsertim auaritiæ nexibus compediti, quæ omnium malorum est radix, diuites in Hispaniam remeare volentes, vt ait Acosta *d. lib.* 5. *cap.* 5. à iustitiæ tramite discedunt; vix elucere potest, vtrum meliùs sit nullos Indis esse Rectores, an tales esse, quales permultos cernimus, de quibus, teste eod. Acosta *d c.* 23 dictum videri queat illud Amos 5. *Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra, hostes iusti, accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta*; & Michææ 7. *Qui optimus est in eis quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe.* Quam eandem querimoniam, & horum Prætorum excessus, refert etiam & dolet Matienz. *vbi sup.* 2. *par. cap.* 21. & nouissimè D. Fr. Bernard. à Cardenas electus Episcopus Paraguaiensis in suo Memoriali, §. 19. Egóque, cùm illos considero, in

7 memoriam reuoco † illud Cicer. *pro lege Manil. colum.* 4. vbi inquit: *Quòd eiusmodi in prouincias homines mittimus, vt etiam si ab hoste defendant, tamen ipsorum aduentus in vrbes sociorum, non multum ab hostili expugnatione differant.* Et Policratici de Curial. *nugis lib.* 6. *cap.* 1. vbi rectè tradit, tales Magistratus grauiùs, atque insolentiùs peccare, quàm fures: *Quia fur (inquit) vel timens furatur: hi autem delinquunt confidenter. Fur laqueos legis timet; hi quidquid fecerint, legem putant. Lex furem deterret ab illicitis: hi ad illicitum malitiæ suæ compendium legem trahunt.* Quod quàm sit durum & acerbum satis apparet, † cùm inde non debeant iniuriæ, & vulnera nasci, vnde iustitia, auxilia, & medicamenta sperari debuerunt, *l. meminerint, C. vnde vi, Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 4. Cassiod. *lib* 4 *epist.* 27. *& lib.* 8. *ep.* 20. cum aliis, quæ adduxi *sup. lib.* 2. *c.* 24. *num.* 68. *& seqq.* 8

Et his obuiare cupientes Piissimi & Sanctissimi nostri Reges, nullum non lapidem omni tempore mouerunt, † vt dicti excessus reprimantur, & vltra ordinaria capita Prætorum Hispaniæ, & leges Regni, quæ initio officij obseruare, & iurare iubentur, iuxta formam latè traditam à Bobad. post plures alios, quos refert *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 50. *& seqq. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 19. *& lib.* 5. *cap.* 1. *per tot. Cur. Philipp.* 1. *par.* §. 3. Matienz. *in l* 1. *tit.* 18. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 11. *&* 12. & Mastrill. *de Magist. lib.* 1. *cap.* 2. multas prætereà alias cautiones, & instructiones addiderunt, vt Prætores Indiarum in officio contineantur, vt constat *ex sched sup. relat. & ex toto tit.* 4. *lib.* 4. *summary Recop. leg. Indiar.* 9

Extátque edictum † prudentissimi Proregis Peruani Dom. Comitis Montis-Regij, quo iussit, vt tenor præstationis dicti iuramenti in calce tituli cuiuslibet Correctoris scriberetur, vt nullo tempore eius, & iniuncti sibi muneris obligationum, ignorantiam allegare, ac prætendere possent. 10

Ob cuius iuramenti transgressionem, vidi aliquando Iudices † Ecclesiasticos se immiscere voluisse, ad procedendum contra Correctores delinquentes, & eos pœnis Ecclesiasticis, & aliis pecuniariis feriendos, ex † traditis à Couarr. *lib.* 7. *var. cap.* 4. *num.* 2. Bobad. *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 51. Farin. *tit. de inquis. qu.* 8. *num.* 141. *& seqq.* Matta *de iurisd.* 2. *par. cap.* 9. *num.* 17. & Seraph. de priuileg. iuram. priuil. 835. Sed id tamen non nisi rarò, & data maxima superioris secularis in eisdem delictis puniendis socordia, vel negligentia admittendum est. Quoniam aliàs nullus esset casus, quem Ecclesiastici ad suum forum non traherent, & veluti omnium Correctorum syndicatores esse vellent, contra omnia iura, quæ hoc Principi, qui eos nominauit, priuatiue reseruant, de quibus per Bobad. *lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 1. Qui ipse † cùm hoc iuramentum receperit, eius transgressionis vindictam, eo ipso præuenisse, & sibi reseruasse videtur, *argum. l. nullum, C. de testib.* & eorum, quæ docet Albert. *in l.* 1. §. *hoc autem, D. si quis ius dicenti*, Decian. *lib.* 3. *crimin. cap.* 20. *num.* 13. Bobadilla *d. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 173. & Cened. in collect. 1. ad Clement. Atque ita in terminis decisum fuit † in quodam capite epist. Regiæ, missæ ad Dom. March. de Montesclaros. Proregem Peruan. dat. Pardi 2. Decembr. ann. 1609. dum iubet, ne hunc excessum indicum Ecclesiasticorum serpere patiatur, sed per recursum violentiæ in Regalibus Audientiis reprimi faciat. Egóque sæpè in eiusmodi casibus, dum Limæ essem, has controuersias compescuimus, iubentes acta originaliter in Regali Cancellaria retineri, & pronunciata interloquutione, quæ vocatur, *Auto de legos.* 11 12 13 14

Similiter, ne auaritiæ dictorum Correctorum aditus pateat, sub prætextu inopiæ, &
15 congruæ sustentationis, † pari cura & studio à Regibus nostris cautum est, vt tam ex Regiis reditibus, quàm ex tributis Indorum, aut aliis iustis erogationibus, vnusquisque eorum, attenta regionis, & officij qualitate, & dignitate, competenti salario fruatur. De quo agunt plures sched. *d. 3. tom. pag. 7. & 8.* simul adiicientes, vt dictis salariis, & aliis licitis officij prouentibus contenti, ab omni sordido quæstu, & subditorum concussione, & expilatione manus abstineant, quod sumptum videtur ex illo Lucæ 3. *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris*, cum quo consonat *l. milites, C. de locat. Auth. iusiurand. quod præst. ab his, in princip.* & eleganter loquens Cassiodor. *lib. 6. epistol. 21. & 23.* Spartian. Lamprid. & alij, quorum verba adducunt Puteus de synd. *in princ. cap. de excess. mil.* Menoch. *de arbitr. cas. 514.* Mastrill. *de Magistr. lib. 1. cap. 21. ex num. 1.* Borrell. *eod. tract. lib. 2. cap. 15.* Iun. *q. pol. 17.* & Bo-
16 bad. *lib. 1. cap. 11.* Vbi etiam tradunt † à quo tempore, & vsque ad quod tempus eiusmodi salaria Correctoribus debeantur, & quòd etiam si nulla salarij mentione facta, eligantur, vel aliquod dubium in eo exoriatur, debet intelligi, quòd salarium consuetum habere debeant, & consuetum illud dici, quod eorum antecessor percepit, vt præter relatos ab ipsis tradit Euerard. omninò videndus, loco 63. à solitis, vel consuetis, vers. *Hinc est, quòd officialis.*

Et est adeò verum & cautum, quòd Correctores Indiarum suis salariis debeant es-
17 se contenti, † vt per epist. Regiam 7. Octob. ann. 1618. ad Limanam Audientiam scriptam, iussum fuerit ab eorum titulis adimi clausulam anteà inseri solitam, nimirum: *Que se les hazia merced del oficio en remuneracion de sus seruicios, y para que en ellos fuessen à prouechados.* Eò quòd aliqui his verbis innixi, quælibet compendia sibi permissa esse suspicabantur. Cùm tamen, vt eadem epistola optimè subdit, hoc solùm de licitis, & honestis in-
18 telligi deberet. Quale illud erit, † quod aliquando aliquibus Gubernatoribus permitti solet, nempè vt in mineralibus, & piscationibus margaritarum partem habere possint, vt sic hac in re diligentiores existant, iuxta consilium Plin. Iunior. *lib. 4. epistol. 13.* ibi: *Nam qui fortasè de alieno negligentes, certè de suo diligentes erunt, dabuntque operam, ne eam à me pecuniam non nisi dignus accipiat.* Absit tamen, vt probem consuetudinem, siue potius corruptelam multorum Correctorum,
19 qui † ab Indis suarum prouinciarum esculenta & poculenta, aliáque suis domibus necessaria, nullo, vel paruo pretio soluto, sibi præstari faciunt, quod vulgò in Peruanis prouinciis vocant *Camarico.* Nam etsi non ignorem
20 fuisse † hoc in more olim apud Romanos, vt Prouinciales Magistratibus annonas sub moderato pretio præberent, vt constat ex *l. 1. C. de annon. & capitat.* vbi Gothofred. Cuiac. Vvesemb. & alij. Ad hoc tamen delegationes, siue delegatorias à Principibus impetrabant. Quas excedentes, grauiter puniebantur, *l. 1. & 2. C. de indict. lib. 10. l. vlt. C. ne rei milit. l. vlt. C. de mod. mulct.* Quæ diplomata tantum abest, vt nostris Correctoribus concessa sint, vt potiùs innumeris schedulis, & ordinationibus contrarium caueatur, & præsertim illa ann. 1552. quæ habetur *3. tom. pag. 11.* & connumeratis damnis, quæ Indi ob hanc corruptelam suorum Prætorum patiebantur, eam in posterum aboleri grauiter iubet.

Denique, aliis omissis, vt attentiùs dicti Prætores procedant, multis aliis schedulis eis imponitur † necessitas standi syndicatui, siue 21
reddendi rationem suæ administrationis officio finito, & vt in ipsius ingressu præcisè de hoc fideiussores dare teneantur, & de iis omnibus satisfaciendo, in quibus contra leges deliquisse probatum fuerit; vt constat ex illis, quæ habentur *d. 3. tom. pag. 103.* quæ renouant antiquiorem dispositionem *text. in l. vnica, C. vt omnes iud. l. 6. tit. 4. par. 3.* vbi Gregor. Lop. *l. 13. tit. 5. & l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop.* circa quarum praxim plura tradunt Azeued. Auend. Auil. Matienz. Paz, & alij, *quos refert* Bobad. *in Polit. lib. 3. c. 7. nu. 23. & lib. 1. c. 5. nu. 84. & lib. 1. cap. 15. num. 49.* vbi resoluit, non impleri harum legum præceptum dando cautionem iuratoriam, vel faciendo obligationem generalem bonorum, aut allegando, quòd quis inuitus officium suscipere coactus sit.

Et quòd hæc fideiussio adeò potens est, vt 22
ex eisdem actis contra principalem, possit procedi contra fideiussorem, & in carcerem detrudi, quamvis nobilis sit, quemadmodum & ipse principalis detruderetur, quoniam talia debita ex delicto descendunt. Quamvis in hoc vltimo contrarium, & meo iudicio rectè, defendat Ignat. del Villar in silua respons. lib. 1. resp. 6. n. 3. qui videndus erit, vbi casus occurrerit, quoniam obligatio respectu fideiussoris, non tam ex delicto, quàm ex contractu descendit. Qua consideratione, & aliis, Ego cum Limæ essem in difficiliori planè quæstione iudicaui, ne ipsum quidem fideiussorem soluentem pro principali cessis sibi contra eum à fisco, vel priuatis actionibus, illum pro tali debito si nobilis fuerit, in carcerem detrudere posse. Quia quoad ipsos negotium ex contractu, & non ex delicto originem ducit, & id quod dicimus † actio- 23
nes, quæ competunt cedenti, competere cessionario, *l. in omnibus, D. de reg. iur. & l. in tempus,* vbi latè Ias. *D. de re iud.* cum aliis adductis per Surd. *cons. 444. lib. 4.* per totum, quem refert & sequitur Gratian. *tom. 1. discept. cap. 154. num. 23.* Verum quidem est quoad exactionem, & antelationem, non autem vt in cessionarium transeat priuilegium, quod personæ cedentis specialiter competebat, vel ratione causæ, quæ in cessionario non reperitur, nisi forte nomine cedentis, & ad ipsius vtilitatem agatur, *l. ex pluribus, D. de administr. tut. d. l. in omnibus, vbi gloss.* Bart. & DD. *in l. post dotem, D. solut. matr.* vbi latè, & magistraliter Petr. Barbos. omninò videndus, *ex num. 55. vsque ad 65.* Quibus consilium Surdi non refragatur, nam licèt in eo dicat, ius capturæ cessionario competere, non tamen supponit reum nobilem esse, & sic priuilegium ne pro debitis ciuilibus incarceretur habere. Etenim si hoc supponeret, contrarium vtique responderet, prout suprà cum Villar aduersus Bobad. consideraui; apud quem, & alios suprà

prà relatos, plura alia de Prætoribus, & eorum officio reperies. Nobis hæc peculiaria Indicanos tangentia, tetigisse sufficiat, & eos iterum

24 † atque iterum admonere, vt vel exemplis, & humanis, ac diuinis suppliciis suorum antecessorum commonefacti, discant iustitiam moniti, & non temnere diuos, & carmina elegantissima, quæ in simili casu scripsit Iuuenal. *satyr.* 6. præ oculis habeant:

Expectata diu tandem prouincia cùm te
Rectorem accipiet, pone iræ frana modumque.
Pone & auaritiæ, miserere inopum sociorum.
Ossa vides Regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, quid curia mandet,
Premia quanta bonos maneant, quàm fulmine iusto,
Et Capito, & tutor ruerint damnante Senatu
Pyrata Cilicum. ——

Vbi meritò eos Pyratas appellat, quasi respiciens ad locum Cicer. quem retuli *sup. n.* 7. & quia teste D. Isidor. *lib.* 3. *de summ. bono, Gra-*

25 *uius* † *lacerantur pauperes à prauis iudicibus, quam à cruentissimis hostibus: nullus enim predo tam cupidus in alienis, quàm index iniquus in suis.*

CAPVT III.

De Regiis Indiarum Auditoriis, siue Cancellariis, & quæ peculiaria habeant præ aliis Hispaniæ?

SVMMARIVM.

1 *Litibus obuiare in Indiis curatum fuit.*
2 *Aduocatos, & Procuratores causarum in prouinciis Indiarum antiqua earum leges interdixerunt, quæ citantur, & laudantur, & quando permissi*, n. 3.
4 *Audientiæ, siue Cancellariæ Regales Indiarum, quando, & cur institutæ?*
5 *Cancellariæ Regiæ quam iurisdictionem, & auctoritatem habeant, & alia plura de eis in communi, & quot sint in Hispania, remissiuè.*
6 *Cancellariarum Hispaniæ originem, & Auditorum fastum qualiter describat D. Did. à Mendoça.*
7 *Cancellariæ Regales Indiarum, & earum fundationes, & districtus, & Ministri quibus constant, recensentur.*
8 *Audientias nouas in vrbe Cuzquensi, Carthaginensi, & Fluminis Argentei erigi expedire, aliqui putant, qui referuntur.*
9 *Audientiarum Indicarum pro erectione summa gratia Regibus nostris debentur, propter bonos earum effectus.*
10 *Veritas, & iustitia causarum per plures oculos manifestior fit, & meliùs administratur.*
11 *Princeps vbi interesse personaliter non potest, debet Ministros integros, sapientes, & prudentes suo loco constituere.*
12 *Iustitia deficiente, vel labescente, Resp. deficiet, & labetur, vt corpus dempta anima.*
13 *Regis curæ omnes in studium iustitiæ præcipuè dirigi debent, ex D. Gregor. & aliis.*
14 *Regum Hispaniæ zelum iustitiæ in fundandis Audientiis Indiarum grauiter exprimit prima ipsarum ordinatio, quæ refertur.*
15 *Cancellariæ Indiarum regulantur legibus, & ordinationibus Hispanicarum, vbi alias speciales non habent.*
16 *Audientiæ Indiarum in plurimis habent maiorem potestatem quàm Audientiæ Hispaniæ, & vices supremi Senatus supplent, & quare?*
17 *Syndicatuum, siue residentiarum causæ, propriè spectant ad supremum Senatum, sed in Indiis, propter distantiam, Regalibus Audientiis commissæ sunt, & quando secus, & sched. de hoc agentes.*
18 *Residentias omnium Correctorum Indiarum magis oporteret in Audientiis eorum finiri, quàm ad Indiarum Senatum remitti.*
19 *Iudices, quos vocant Pesquisitores; delegare possunt Audientiæ Indiarum, licèt in Hispania hoc reseruetur supremo Consilio: & qualiter Audientiæ in hoc procedere debeant, & cum inhibitione progrum?*
20 *Iudices Pesquisitores qui petunt, quid probare, & facere debeant?*
21 *Repressalias, aut executores concedere est de reseruatis supremo Consilio, sed in Indiis conceditur Regiis Audientiis propter distantiam viarum.*
22 *Distantia longa viarum, & periculum in mora multa specialia operantur, remissiuè.*
23 *Absens apud Indos non est citandus personaliter, sed sufficit ei creari curatorem.*
24 *Sententia lata contra aliquem in absentia in prima instantia, an & quando ei in persona notificanda sit, & quid si est apud Indos?*
25 *Indorum cura, conuersio, & tutela competit supremo Indiarum Senatui, & etiam Regalibus Audientiis earum, & schedulæ, quæ eam ipsis valdè commendant.*
26 *Decimarum nouarum causæ in Hispania sunt de reseruatis supremo Consilio, & in Indiis cognoscunt de illis Regales Audientiæ.*
27 *Patronatus Regij, & aliorum Regaliorum causæ pertinent in Hispania ad supremum Senatum, sed in Indiis ad Regales Audientias, quæ & dubia super eis orta declarant; ex sched. quæ referuntur.*
28 *Audientiæ Regales Indiarum vbi ad Ecclesias Cathedrales accedunt, qualiter, & quot Prebendarij eas excipere teneantur.*
29 *Iurisdictionis Regiæ vsurpatio in Hispania defenditur, & cognoscitur per Regium Senatum, & in Indiis per Regales Audientias.*
30 *Rex habet fundatam intentionem in toto suo Regno pro iurisdictione temporali.*

31 Taxa iurium, & sportularum Tribunalium Ecclesiasticorum pertinet in Hispania ad Regium Senatum, & in Indiis ad Regales Audientias, & qualis ibi sit hac taxa?

32 Audientia Indiarum possunt moderare, & taxare Ecclesiasticis iura funeralium, matrimoniorum, & similium, & procurationes, & collectas Visitatorum.

33 Reges prohibere possunt, ne Ecclesiastici à suis subditis impositiones, vel contributiones illicitas exigant, & vt ad Regium Senatum mittant taxas, siue Aranceles suorum Tribunalium.

34 Spolia Episcoporum decedentium colligi curat in Hispania supremus Senatus, sed in Indiis Regales Audientia.

35 Audientia Indiarum cognoscunt adinstar supremi Senatus de violentiis iudicum Ecclesiasticorum, & retentione Bullarum, & Patentium, & actionum Religiosorum Visitatorum, & Conseruatorum.

36 Violentiarum factarum per iudices Ecclesiasticos cognitio, quo iure & ratione pertineat ad Regium Senatum, vel Cancellariam, & referuntur plures Auctores de hac materia tractantes.

37 Regibus nihil magis competit, quàm subditorum protectio, ex Seneca.

38 Audientias Indiarum debent consulere Proreges, vel Prasides in causis gubernationem tangentibus, & qualiter?

39 Audientia Indiarum cognoscunt de appellationibus interpositis à decretis, vel sententiis Proregum, vbi datur pars, qua se grauatam sentit.

40 Appellationes à decretis Proregum, vel Prasidum qualiter ad Audientias Indiarum deferantur, & per illas terminentur, & quid faciendum si prorex in sua sententia persistat?

41 Prorex non debet esse prasens, vbi ab Audientia deciditur causa, qua ab eo appellata fuit, neque tales appellationes impedire, neque se in negotiis meram iustitiam concernentibus immiscere, neque Audientiam inhibere, vel cum ea loquens verbis imperatiuis vti, & sched. de hoc agentes.

42 Proreges debent Auditorem antiquiorem qui apud eos fuerit in actibus publicis ad latus suum sinistrum vocare, & deferre, non autem Quastores criminum, vel Fiscales.

43 Iustitiam facere, vel fieri, si aliqua schedula ad Proregem directa dicat, non ob id intelligitur alterata forma ordinaria cognitionis, & iurisdictionis Regalium Audientiarum, & sched. hoc decidentes.

44 Causa Regium patrimonium tangentes agitari solent priuatiuè in Regio Consilio rei dominica.

45 Proregibus competit in Indiis pracipua cura, & administratio Regalis patrimonij, & quando, & quomodo teneantur pro sumptibus ex eo faciendis Regales Audientias consulere?

46 Audientia Indiarum qualiter rei dominica Calculatoribus adsideant pro dubiis & litibus, qua super ea contingunt?

47 Audientia Indiarum qua, & qualiter succedant in locum, & gubernationem Proregis, vel Prasulis mortui, vel absentis?

48 Audientia Argentina, & Quitensis tentarunt se immiscere gubernationi suorum districtuum in vacante Proregis, & qualiter reprehensa, & mulctata fuerunt?

49 Omnis argumentatio cessat iurisdictionis in materia, quando constat de contraria voluntate Principis, qui est eius fons & auctor.

50 Appellationes à decretis Proregum ad solam Audientiam Mexicanam, vel Limanam interponenda & deferenda sunt, non ad alias illarum prouinciarum, etiam si in districtu earum resideant litigantes.

51 Prorege ad breue tempus absente, an tota Audientia, vel Auditor antiquior solus eius vices suppleat, & quid eo mortuo? contra Matienzum.

52 Auditor antiquior supplet vices, & officium Prasidis eo mortuo, vel absente, & quis locus, quaue caremonia ei tunc prastentur?

53 Audientiarum Indicarum Ministri in sellis sedent in Ecclesiis, & in aliis actibus publicis.

54 Sellas ad Ecclesias deferre, & in illis sedere an priuatis permittatur, vel permitti debeat in prouinciis Indiarum?

55 Auditores Indiarum de plurimis rebus cognoscunt, & curant pra aliis Hispania, qua referuntur.

56 Auditores, & alij Ministri salariati, an, & quando habere possint, & sibi applicare tertiam partem rerum, quas pro commissis, vel aliis causis condemnant?

58 Iudex delegatus cum salario signato, potest ex multorum opinione recipere sportulas, & partes condemnationum, quas ordinarius.

59 D. Thomas Carleualius Senator Regius Neapol. laudatur, & quid sentiat in quastione de partibus condemnationum applicandis iudici salariato.

60 Audientia Indiarum de causis nobilitatis principaliter cognoscere nequeunt, & debent eas remittere ad Cancellarias Hispania.

61 Milites illi egregij, qui sub duce D. Franc. Pizarro in insula Gorgona manserunt, nobiles effecti sunt, quorum nomina referuntur, & sched. de hoc agens.

62 Conquisitores primi Noua-Hispania qui fuerint, declarat quadam Regia sched. qua refertur.

63 Nobilitatis causa incidenter benè possunt tractari, & decidi in Cancellariis Indiarum, ad effectum relaxationis à carcere, vel exemptionis à tormento, & quid talis declaratio operetur ex noua pragm.

64 Nobilitatis causa, vbi incidenter tractantur, minorem probationem desiderant.

65 Sedes quando & quibus dari debeat in stratis Regalis Audientia, iis qui se nobiles esse dicunt?

66 Audientiarum aula Mexici à Prorege disponuntur, & diuiduntur, Lima sunt fixa & separata.

67 Prorex Limensis an possit duas aulas Audientia ad libitum congregari iubere, ad alicuius

alicuius causa expeditionem?

68 *Aulæ Cancellariarum Hispaniæ mutari, nec coadunari facilè possunt, nec causa ad vnam pertinentes ad aliam euocari, & leges Regni de hoc agentes.*

69 *Potestas Proregum non extenditur ad concedendum ea, quæ soli Principi reseruantur.*

70 *Iurisdictio vbi à Principe diuisa est per aulas, portas, vel quartela ciuitatis, vnaquaque separatim de suis negotiis cognoscere debet.*

71 *Proreges quas rationes soleant allegare ad vniendas duas aulas Auditorum ad aliqua negotia.*

72 *Aulæ vbi diuiduntur ob commodius exercitium iurisdictionis, non videtur ipsa diuidi, aut separari.*

73 *Proreges Neapolitani aulas Senatorum, vbi sibi videtur, coadunare solent, ex Vinc. de Franch. & aliis.*

74 *Aularum coadunatione facta ad negotium principale, an ad eius quoque incidentia, & interlocutoria facta censeatur, & pro omnibus instantiis.*

75 *Audientia vna in districtu alterius quomodo procedere, & quas litteras prouisionales expedire possit?*

1 INitio quidem detectionis Indiarum † satius, sanctiúsque visum fuit incolarum iurgiis, & litibus obuiam ire, quam eos multis iudicibus, ac iudiciis opprimere. Ac proinde videmus ab eisdem incolis sæpè petitum, & à nostris Regi-
2 bus cautum, † ne Aduocati, & Procuratores causarum in eas prouincias transfretarent, vt constat ex instructione data Nunio Guzmano Matr. 5. *April. ann* 1528. inter ordin Mexican. *fol.* 25. & ex iis, quæ tradit Ant. de Herrera *in Hist. gener. Ind. decad.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *pag.* 43. Gomar. *in ead. hist.* 2. *part.* & Trajan. Boccalino, omnino legendo, in suis Raggualiis, siue nuntiis Parnassi, *cent.* 1. *cap.* 79. *pag.* 387. vbi hanc legem refert, & valde ab Apolline laudatam, & commendatam tradit. Cui similes alias adducit Claud. Coteræus *in tractat. de iure & offic. milit. cap.* 9. & noster insignis I. C. Alfons. Carrança *in disputat. de partu human. cap.* 2. *num.* 243. *pag.* 122.

Cæterum cum postea pluribus Coloniis Hispanorum in his prouinciis institutis, & ciuium, ac facultatum incrementis adauctis, plures quoque lites, & controuersiæ nasci cœpis-
3 sent, † oportere visum fuit, non solum Aduocatos, & procuratores permittere, qui eas, iuridicè, & solemni modo, ac more formarent, atque instituerent, vt inquit de instruct. Nunij Guzmanij, verum in earundem prouinciarum
4 Emporiis, seu Metrocomiis, † Regalia Prætoria, siue Auditoria cum competenti Ministrorum numero formare, ac construere, quas vulgus *Audiencias* vocat, vel Cancellarias, vt ad eas in gradu appellationis, vel aliis modis, ac mediis, facilè recurrere possent, qui se ab ordinariis, inferioribusque iudicibus, vel prouinciarum Prætoribus (de quibus egimus) grauatos esse censerent; cognita nimirum vtilitate, quam experientia ex similibus Tribunalibus in Hispania, & in aliis Regnis ostendit.
5 De quibus † in communi, & quam iurisdictionem, & auctoritatem habeant, qualiterque ipsam Regis personam referant & repræsentent, latè, vltra alios antiquiores, agunt Boër. *de auct. mag. Consf. num.* 159. Chassan. *in Catal.* 7. *part. consid.* 11. Gregor. Lop. *per text. ibi in l.* 19. *titul.* 9. *part.* 2. & *in l.* 4. *tit.* 24. *part.* 3. Couarr. *in pract. c.* 4. Rebuff. *in concord. in proœm. verb. Cancellaria*, Azeued. *in Curia Pisan. lib.* 2. *cap.* 23. & *lib.* 4. *cap.* 6. Tiraq. *de nobil. cap.* 2. *num.* 20. Thesaur. *in Præfat. ad decis.* Pedem. *per tot.* Ant. Gama *decis.* 1. Matienz. *in l.* 3. *tit.* 10. *gloss.* 10. *num.* 4. *lib.* 5. *Recop.* & *in dial. Relat.* 1. *part. cap.* 4. *num.* 5. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. Ord. *verb. Oidores*, Parlad. *differ.* 10. & 11. *per tot.* Callist. Remirez *de lege Regia*, §. 10. Ioan. Garcia *de nobil. gloss.* 1. §. 2. *num.* 14. Melch. Iunius *quæst. polit.* 85. vbi adducit rationes, & vtilitates eiusmodi Tribunalium, D. Franc. Alfarus *in tract. de offic. Fisc. gloss.* 24. Doct. Carrascus *de casib. Curiæ, num.* 96. Ægidius Bened *in l. ex hoc iure*, 1. *part. cap.* 3. *ex num.* 52. Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 9. *ex num.* 14. Nauarrete *discurs. polit.* 25. *in fin.* vbi sigillatim enumerat omnes Cancellarias Hispaniæ, & earum Ministros, & plures alios referens Carol. Tapia *in pecul. tract. de excell.* Cancell. Neapol. & Dom. Valençuela *consf.* 82. *num.* 46. & *consf.* 92. *num.* 51. & 52. & meliùs *consf.* 94. *ex num.* 1. Et est videndus omnino D. Did. de Mendoza *in hist. belli* Granat. *lib.* 1. *fol.* 6. *num.* 4. † vbi horum Conuentuum 6
à Regibus Catholicis primum in Hispania institutorum motiua, & effectus grauiter depingit, & Præsidum, ac Auditorum fastum non sine aliqua irrisione subsannat.

In nostris autem † Indiarum prouinciis, vt 7
res postulauit, diuersis temporibus formatæ sunt, & in hunc vsque diem conseruantur Regales Audientiæ insulæ Hispaniolæ, siue Sancti-Dominici, quæ Præsidem, quatuor Auditores, & vnum Fiscalem habet Mexicana, cui Prorex Præsidet, & octo Auditoribus constat, & quatuor criminum Quæstoribus, & duobus Fiscalibus. Limana, siue Ciuitatis de los Reyes, quæ eodem modo ac Mexicana gubernatur, & distribuitur. Guathemalensis, Sanctæ-Fidei Noui-Regni Granatensis, Guadalajarensis, siue Nouæ-Gallæciæ, Quitensis Argentina, siue de los Charcas, Panamensis, Chilensis, & Philippinensis, siue de Manila, quæ totidem Ministris constat, atque Dominicana, & in omnibus, excepta Limana, & Mexicana, Auditores virgas portant, & simul cum causis ciuilibus criminum quæsturam exercent, eisdemque ferè ordinationibus gubernantur, quas reperies *in* 2. *tom. impress. ex pag.* 1. *vbi etiam pag.* 25. & *seqq.* vniuscuiusque Audientiæ erectio, & districtus apponitur, quod & distinctius fecit Ant. de Herrer. *in Hist. gener. Ind. decad.* 4. *pag.* 41. 69. & 95. & in descriptione Indiarum, quam post quartæ decadis calcem adtexuit, *pag.* 86. & *seqq.* & anteà *ex pag.* 7. *Ego* 1. *tom. de Indiar. iur. lib.* 1. *cap.* 6. *per tot.* Remesal. *in Histor.* Guatem. *lib.* 4. *cap.* 11. nouissimè P. Hugo Sempilius è Societate Iesu, insignis Mathematicus, *lib.* 8. *de Mathem. discipl. cap.* 5. per totum, melius omnibus summarium *Recop. leg. Indic. lib.* 2. *tit.* 14. *ex l.* 1 *ad* 12. & ante eos Ioann. Matienz. *de mod. Reg. Perù*, 2. *part. cap* 4. vbi plura de his Indiarum Cancellariis scribit, putatque Peruano Regno valde expedire, † vt in 8

vrbe Cuzquensi alia Cancellaria erigeretur, quæ aliarum velut caput esset, & Rotæ Romanæ imitationem, & iurisdictionem haberet. Sicuti & aliam in vrbe Carthaginensi, & aliam in vrbe Fluminis Argentei, vulgò *de Buenos aires*, erigi debere, doctis in hanc rem libellis scriptis, & Regio Senatui dicatis, plures ad id rationes, & vtilitates expendentes, contendunt D. Andreas de Leon Garabito Senator Panamensis, & D. Franc. de Betancur, de quibus nunc iudicium meum interponere nolo.

9 Id tantum adiiciens, summas Regibus nostris gratias deberi pro ingenti beneficio, quod in harum Audientiarum erectione suis vassallis Indicis præstiterunt. Nam re vera sunt earundem prouinciarum robustissima, & fidissima propugnacula, quibus iustitia colitur, imbecilliores à potentiorum iniuriis defenduntur, & suum cuique, veritate inspecta, tribuitur,
10 † quæ per plures, & præsertim doctos, ac prudentes viros, perfectius reuelatur, integro iudicio existente, quod eorundem sententiis fulcitur, *cap. prudentiam 21. de off. deleg. cap. licet causam, de probat. cap. extra conscientiam, 54. distinct. l. fin. C. de fideicommiss. cap. de quibus, 20. distinct. l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. facer. poss.* cum aliis adductis per Matienz. *in l. 5. titul. 10. gloss. 2. numer. 3. lib. 5. Recop.* Et vbi
11 † Princeps interesse non potest, vel per se Remp. regere, nihil tutius, ac gratius eidem Reip. præstare potest, quam si plures, & integros Ministros suo loco constituat, qui eam regant, & protegant, & iustitiam iustè, ac sanctè distribuant, qua deficiente, † omnes Res-
12 publicæ labescent, nec vlla Regna consistere poterunt, non magis quam corpora humana, quæ si spiritu careant, nullas vitales, animales, & naturales operationes possunt exercere, vt grauiter docet M. Tul. *lib. 1. de som. Scip.* Iust. Lips. *in Polit. lib. 1. cap. 9.* M. Prætorius elegantissimis, & omnino legendis carminibus, *lib. 1. de Principatu salubriter administrando,* Petr. Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 6.* Petr. Andr. Canonher. *in aphor. polit. 1. tom. pag. 198.* & Hieron. Ossor. *lib. 4. de Reg. instit.* vbi hac de
13 causa concludit: *In studium † iustitia omnes Regis curas, & cognitiones, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumenda esse, ea namque à principio Reges creauit.* Quod prius etiam docuit D. Greg. *lib. 2. epist. 10.* inquiens: *Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, & sua cuique iura seruare,* & in ipsis nostris terminis satis † exprimitur in exordio or-
14 dinationum antiquarum Audientiæ Mexicanæ, quæ habentur *d. 2. tom. impress. pag. 1.* cuius verba sine piaculo omitti non possunt, & sic habent: *Nos deseando el bien, y pro comun de las nuestras Indias, porque nuestros subditos, y naturales que pidieren iusticia la alcancen, y zelando el seruicio de Dios nuestro Señor, bien, prouecho, y aliuio de nuestros subditos, y naturales, y à la paz, y sossiego de los pueblos de la Nueua-España, y prouincias de yuso declaradas, segun somos obligados à Dios, y à ellos, para cumplir con el oficio que de Dios tenemos en la tierra, auemos acordado de mandar poner vna nuestra Audiencia, y Chancilleria Real, &c.*

15 Sunt porrò dictæ † Indiarum Audientiæ, siue Cancellariæ, earúmque Auditores, & Ministri eiusdem potestatis, ac dignitatis cum aliis Hispaniæ, ac propterea in omnibus earum legibus, & ordinationibus gubernari debent; nisi forte aliquid sibi peculiariter in suis iniunctum sit, vt in ipsis expressè cauetur, & rectè aduertit Paz *in praxi 1. tom. 7. part. cap. vnic. n. 50. fol. 212.* & D. Alfarus *d. tract. de offic. Fiscal. gloss. 24. num. 2.* Quinimò † propter Regis, & 16
Regij Consilij Indiarum distantiam & periculum, quod ex mora resultare posset, dictas Audientias Hispaniæ in multis excedunt, & supremi Senatus vicem ferè in omnibus sortiuntur, ac de causis ipsi alias reseruatis cognoscere possunt, vt in optimo casu deciditur in quadam epist. ad Mexicanam Audientiam scripta ann. 1552. quæ habetur 1. *tom. pag. 241.* ibi: *Y aunque aquellas dispongan en el Consejo Real de Iusticia tan solamente, y no con las Audiencias y Chancillerias. Por la gran distancia de essas partes, y por releuar à las partes, de fatigas, y costas, tenemos por bien, que en essa Audiencia se pueda conocer de ello.* Et expressè obseruat Matienz. *in l. 10. gloss. 11. titul. 17. lib. 5.* & Dom. Alfarus *vbi supra,* sola tamen Matienzi allegatione contentus.

Et hinc primò nascitur, † quod licet cogni- 17
tio, & determinatio residentiarum, siue syndicatuum Correctorum, & aliorum Iudicum ordinariorum in Hispania supremo dumtaxat Consilio reseruetur, vt tradit Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 1. num. 123.* In partibus tamen Indiarum Regalibus Audiantiis committatur, vt patet ex schedul. *ann. 1542. 1575.* & pluribus aliis, quæ extant *1. tom. impress. pag. 113. & seqq.* quæ eam rationem, quam retulimus, his verbis aperiunt: *Y comoquiera que lo del ver las residencias es cosa propria, que lo debia hazer el Consejo. Pero por la gran distancia que ai à estos Reinos, mandamos, que solo se traigan al nuestro Consejo de las Indias las residencias, y visitas que fueren tomadas à los Oidores, y personas de las Audiencias; y las que se tomaren à los dichos nuestros Gouernadores: y todas las demas permitimos, y mandamos, que se vean, y prouean, sentencien, y determinen por las dichas Audiencias, cada vna en su distrito, y iurisdicion.* Et hoc multo tempore obseruatum fuit, etiam in syndicatibus Correctorum, qui à Rege in Hispania nominabantur, vt decidit *schedul. dat. apud D. Laurent. 15. Iul. ann. 1584. d. 1. tom. pag. 114* quæ addit, vt nunquam ei per alias censeatur derogatum, nisi specialis ipsius mentio fiat. Quod planè † rerum vsus, & 18
partium, præsertim Indorum, celeris satisfactio expostulare videbatur. Quamuis postea per nouiores sched. *ann. 1619. & 1621.* dictæ residentiæ ad Regium Consilium terminandæ remitti iubeantur; quod nescio an expediens fuerit, nam multum per hunc circuitum huiusmodi iudiciorum finis, & effectus protelatur.

Secundò facultas † dandorum, seu mitten- 19
dorum iudicum, quos *Pesquisidores* vocamus, licet in Hispania supremo tantum Senatui reseruetur *l. 20. & 37. tit. 4. lib. 2. & l. 11. tit. 5. lib. 3. Recop.* cum notatis à Bobad. *lib. 2. cap. 21. num. 9.* Regalibus tamen Indiarum Audientiis permittitur per earum ordinat. *ann. 1563.* & plures sched. quæ extant *2. tom. pag. 115. & seqq. & in summario Recop. lib. 4. tit. 9.* licet aliæ quotidie expediri soleant, vt ad hoc raro contra

Correctores

Correctores d[illegible] npore, & non nisi cum magn[illegible] procedant, & idem generali[illegible] Audientiæ ordinatum fuiss[illegible] lamnum, vel scandalum imn[illegible] de Herrer. *in hist. gener.* [illegible] *ap.11. pag.95.* Et est adeo ve[illegible] ultas Audientiis Indiarum [illegible] edul.21.& 26. *Maij ann.* 15[illegible] ibeatur dictos iudices propri[illegible] e sua mandare, nisi prius [illegible] m consensu id iussum fuerit, [illegible] issionis præfi-
20 xum. Notabis [illegible] i hos iudices in Audientiis [illegible] trare possint, debent prius de delicto saltim summariè docere, & idoneè cauere, vt post alios plures, quos refert, obseruat D. Valençuela, omnino videndus, *cons...num....*

21 Tertiò, † ius quoque concedendi executores, vel faciendi pignerationes, aut repressalias ob iustitiam à ordinariis iudicibus denegatam, supremo Consilio tribuitur *in l.10. tit. 17. lib.5. Recop.* Sed hoc tamen rectè etiam ad Indiarum Audientias porrigitur, vt nominatim *in ead. l. obseruat* Ioan.Matienz. *gloss.11.* considerata nimirum (vt diximus) longa distantia viarum pro recursu ad supremum Senatum, & periculi
22 in mora, ad † quod probandum aliqua ibidem adducit de specialibus, quæ hæc operari solent, & plura *in l. 1. gloss. 21. num. 14. & seqq. & in l.6. titul. 3. gloss. 2. per text. ibi lib. 5. Recop.* & Ego alia congessi *suprà hoc tom.pag. 298. 663. & 711.* Et nunc addo Tiraq. *post leg. connub. gloss.8. num.9.* Ceuall. *quæst.167. num.5* [illegible]ned. *in quæst. Canonicis*, Tusch. *litt. P, conclus. 282.* Azeued. *per text. ibi in l. 6. tit.18. lib. 4. Recop.* latè Gail. *lib. 1. obseruat. 102. à num. 5.* Marta *de iurisd. 1. part.cap.48. ex num.25.* Et signanter in terminis Indiarum Gamam, & eius Ad-
23 ditionat. *decis. 15.* hinc deducentem, † quod licet alias absens, qui in loco certo sit, debeat citari, nec possit ei dari curator, vel defensor, vbi tamen absentia est apud Indos, propter longam distantiam, & moræ damna, & pericula, sufficit ei creare curatorem, vel defensorem. Quod & tradit Cabedus, dicens generali arresto Lusitaniæ declaratum fuisse, *decis. 197.n.8. part.1.* & nouissimè, & magis ex professo Phœbus *decis.42.* Quorum auctoritate motus Ego in simili aliquando defendi, quod licet alias ex
24 magis communi sententia requiratur, † vt sententia personaliter notificetur reo, cum quo in prima instantia iudicium in contumacia fulminatum fuit, ex traditis per Ias. *in l. ne quicquam, §. vbi decretum, D.de off. Proconf.* & Matienz. *in dialog. relat. 3. part. cap. 44.* Adhuc tamen ex superioribus hoc limitari debere, vti absens in longinquis existit, prout iam de stylo aliquæ Audientiæ Indiarum obseruant.

25 Quartò, licet † præcipua cura supremi Consilij Indiarum in eo consistat, & consistere debeat, vt Indi in spiritualibus, & temporalibus proueh antur, & prouideantur, & omni studio, & seuerissima animaduersione, à quibuslibet oppressionibus liberentur, vt piis, & grauibus verbis ostendit ordinatio. 9. eiusdem supremi Consilij. Hæc eadem cura, non solum partibus postulantibus, verum etiam ex officio, enixè Indiarum Audientiis demandatur, plurimis, & repetitis schedulis, quæ propediem expediuntur, & præcipuè illa 2. *Martij ann.* 1596. quæ excessus Correctorum circa personas, & fortunas Indorum ab Audientiis compesci, & puniri iubet, & 27. *Maij ann.* 1582. quæ generalius præcipit, vt seuere procedant aduersus quoslibet, qui Indos onerauerint, vxores, vel facultates eorum vsurpauerint, quidpiamvè aliud in eorum damnum fecerint, ne alias ipsis eiusmodi criminum culpa imputetur. Sed melius adhuc, & enixius hoc deciditur *in ordin. ann. 1563. cap. 70.* quæ omnino, vbi res expostulauerit, legi debet; nam ibi in hoc præcipuum Auditorum munus constituit, & nulla alia in re gratius obsequium, & seruitium eos Regi nostro Piissimo facturos deciditur.

Quintò, quamuis causæ omnes, quæ super nouis decimis mouentur, *per l. Regiam 6. & 7. tit. 5. lib. 1. Recop.* ad Consilium supremum afferri, & auocari iubeantur, vt latè per Couar. *in pract. cap.35. num. 2. vers. Quartò*, & alios, quos refert Bobad. *in Politic. lib. 2. cap. 18. num.148.* Indiarum tamen Audientiæ adhuc de eisdem cognoscunt, prout quotidiana praxis ostendit, & in Limana, & Argentina Cancellaria sæpè in litibus emergentibus factum vidi. Quarum sententias postea supremus Indiarum Senatus confirmauit. De quibus, & de schedulis hanc quæstionem tangentibus, agit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap.6. §. 2. num. 13.* & conducunt quæ dixi *sup. lib. 3. cap. 21. ex num. 18.* Vt sic cessare possit scrupulus, quem in hoc articulo, se, dum Fiscalis Argentinus esset, habuisse perhibet D. Francisc. Alfar. *dict. gloss.24. num. 2. & 3.* 26

Sextò, licet † causæ Regium patronatum concernentes, vel quæ alia Regalia tangunt, soleant vt plurimum in Hispania per supremum Senatum tractari & expediri, ex traditis à Bobad. *d. cap. 18. num. 213. litt. I*, & Ego *suprà lib. 3. cap. 3.* Cancellariæ tamen Indiarum hoc idem ius sibi vendicare possunt, & debent, cum illud eisdem non solum concedatur, verum enixè commendetur per plures sched. & ordinat. quæ habentur *in 1.tom. impress. pag. 83.& seqq. & 2. tom. pag. 29. & seqq.* & dixi latè *suprà d. cap. 3.* inter quas notanda est illa ann. 1574. quæ iuris patronatus Regij formam præscribit, & in fine proœmij ita concludit: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren, ò vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros Fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execution de esto se tenga mucha diligencia.* In quibus item sched. & in ordin. Audient. ann. 1563. dubia omnia orta super eodem iure patronatus Regij, vel erectionibus Ecclesiarum, vel collationibus præsentatorum, ab eisdem Audientiis, vel earum Præsidibus declaranda esse deciditur, & retentio Bullarum conceditur, quæ eidem patronatui præiudicium aliquod generare posse videantur, vt latius dixi *d. lib. 3. cap.3.num....* 27

Quinimo & ob hanc causam, quod Regales Audientiæ de Regio patronatu cognoscant, & Regem ipsum repræsentent, iubet quædam sched. dat, Matrit. 29. Maij ann. 1594. *d. 2. tom. pag. 29.* † vt quoties illæ ad Ecclesias Cathedrales accedunt, vt collegialiter, & in forma (quam dicunt) Audientiæ, diuinis intersint, 28

vrbe Cuzquensi alia Cancellaria erigeretur, quæ aliarum velut caput esset, & Rotæ Romanæ imitationem, & iurisdictionem haberet. Sicuti & aliam in vrbe Carthaginensi,& aliam in vrbe Fluminis Argentei, vulgò *de Buenos aires*, erigi debere, doctis in hanc rem libellis scriptis, & Regio Senatui dicatis, plures ad id rationes, & vtilitates expendentes, contendunt D. Andreas de Leon Garabito Senator Panamensis, & D. Franc. de Betancur, de quibus nunc iudicium meum interponere nolo.

9 Id tantum adiiciens, summas Regibus nostris gratias deberi pro ingenti beneficio, quod in harum Audientiarum erectione suis vassallis Indicis præstiterunt. Nam re vera sunt earundem prouinciarum robustissima, & fidissima propugnacula, quibus iustitia colitur, imbecilliores à potentiorum iniuriis defenduntur, & suum cuique, veritate inspecta, tribuitur,
10 † quæ per plures,& præsertim doctos, ac prudentes viros,perfectius reuelatur, integro iudicio existente, quod eorundem sententiis fulcitur, *cap. prudentiam 21. de off. deleg. cap. licet causam, de probat. cap. extra conscientiam, 54. distinct.l.fin.C.de fideicommiss. cap.de quibus, 20. distinct.l.hac consultissima, in fin. C.qui testam. facer. poss.* cum aliis adductis per Matienz. *in l.5. titul.10. gloss. 2. numer. 3. lib. 5. Recop.* Et vbi
11 † Princeps interesse non potest, vel per se Remp. regere, nihil tutius, ac gratius eidem Reip. præstare potest, quam si plures, & integros Ministros suo loco constituat, qui eam regant, & protegant,& iustitiam iustè, ac sanctè distribuant, qua deficiente, † omnes Res-
12 publicæ labescent, nec vlla Regna consistere poterunt, non magis quam corpora humana, quæ si spiritu careant, nullas vitales, animales, & naturales operationes possunt exercere, vt grauiter docet M. Tul. *lib. 1. de som. Scip.* Iust. Lips. *in Polit. lib. 1. cap. 9.* M. Prætorius elegantissimis, & omnino legendis carminibus, *lib. 1. de Principatu salubriter administrando,* Petr. Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 6.* Petr. Andr. Canonher. *in aphor. polit. 1. tom. pag. 198.* & Hieron. Ossor. *lib. 4. de Reg. instit.* vbi hac de
13 causa concludit: *In studium † iustitiæ omnes Regis curas, & cognitiones, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumenda esse, ea namque à principio Reges creauit.* Quod prius etiam docuit D. Greg. *lib.2. epist. 10.* inquiens: *Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, & sua cuique iura seruare,* & in ipsis nostris terminis satis † exprimitur in exordio or-
14 dinationum antiquarum Audientiæ Mexicanæ, quæ habentur *d. 2. tom. impress. pag. 1.* cuius verba sine piaculo omitti non possunt, & sic habent: *Nos deseando el bien, y pro comun de las nuestras Indias, porque nuestros subditos, y naturales que pidieren iusticia la alcancen, y zelando el seruicio de Dios nuestro Señor, bien, prouecho, y aliuio de nuestros subditos, y naturales, y à la paz, y sossiego de los pueblos de la Nueua-España, y prouincias de yuso declaradas, segun somos obligados à Dios, y à ellos, para cumplir con el oficio que de Dios tenemos en la tierra, auemos acordado de mandar poner vna nuestra Audiencia, y Chancilleria Real, &c.*

15 Sunt porrò dictæ † Indiarum Audientiæ, siue Cancellariæ, earúmque Auditores, & Ministri eiusdem potestatis, ac dignitatis cum aliis Hispaniæ, ac propterea in omnibus earum legibus, & ordinationibus gubernari debent, nisi fortè aliquid sibi peculiariter in suis iniunctum sit, vt in ipsis expressè cauetur, & rectè aduertit Paz *in praxi 1. tom.7. part. cap. vnic. n. 50. fol. 212.* & D. Alfarus *d. tract. de offic. Fiscal. gloss.24. num.2.* Quinimò † propter Regis, & 16
Regij Consilij Indiarum distantiam & periculum, quod ex mora resultare posset, dictas Audientias Hispaniæ in multis excedunt, & supremi Senatus vicem ferè in omnibus sortiuntur, ac de causis ipsi alias reseruatis cognoscere possunt, vt in optimo casu deciditur in quadam epist. ad Mexicanam Audientiam scripta ann. 1552. quæ habetur 1. *tom. pag.*241. ibi: *Y aunque aquellas dispongan en el Consejo Real de Justicia tan solamente, y no con las Audiencias y Chancillerias. Por la gran distancia de essas partes, y por releuar à las partes, de fatigas, y costas, tenemos por bien, que en essa Audiencia se pueda conocer de ello.* Et expressè obseruat Matienz. *in l. 10. gloss.11. tuni. 17. lib. 5.* & Dom. Alfarus *vbi supra*,sola tamen Matienzi allegatione contentus.

Et hinc primò nascitur, † quod licet cogni- 17
tio, & determinatio residentiarum, siue syndicatuum Correctorum, & aliorum Iudicum ordinariorum in Hispania supremo dumtaxat Consilio reseruetur, vt tradit Bobad. *in Polit. lib.5. cap.1. num.123.* In partibus tamen Indiarum Regalibus Audiantiis committatur, vt patet ex schedul. *ann. 1542. 1575.* & pluribus aliis, quæ extant 1. *tom. impress. pag. 113. & seqq.* quæ eam rationem, quam retulimus; his verbis aperiunt: *Y comoquiera que lo del ver las residencias es cosa propria, que lo debia hazer el Consejo. Pero por la gran distancia que ai à estos Reinos, mandamos, que solo se traigan al nuestro Consejo de las Indias las residencias, y visitas que fueren tomadas à los Oidores, y personas de las Audiencias; y las que se tomaren à los dichos nuestros Gouernadores: y todas las demas permitimos, y mandamos, que se vean, y prouean, sentencien, y determinen por las dichas Audiencias, cada vna en su distrito, y iurisdicion.* Et hoc multo tempore obseruatum fuit, etiam in syndicatibus Correctorum, qui à Rege in Hispania nominabantur, vt decidit *schedul. dat. apud* D. Laurent. 15. *Iul. ann.* 1584. *d. 1. tom. pag.* 114 quæ addit, vt nunquam ei per alias censeatur derogatum, nisi specialis ipsius mentio fiat. Quod planè † rerum vsus, & 18
partium, præsertim Indorum, celeris satisfactio expostulare videbatur. Quamuis postea per nouiores sched. *ann.* 1619. & 1621. dictæ residentiæ ad Regium Consilium terminandæ remitti iubeantur; quod nescio an expediens fuerit, nam multum per hunc circuitum huiusmodi iudiciorum finis, & effectus protelatur.

Secundò facultas † dandorum, seu mitten- 19
dorum iudicum, quos *Pesquisidores* vocamus, licet in Hispania supremo tantum Senatui reseruetur *l. 20. & 37. tit. 4. lib. 2. & l. 11. tit.5. lib.3. Recop.* cum notatis à Bobad. *lib.2. cap. 21. num. 9.* Regalibus tamen Indiarum Audientiis permittitur per earum ordinat. *ann.* 1563. & plures sched. quæ extant 2. *tom. pag. 115. & seqq. & in summario Recop.lib.4. tit.9.* licet aliæ quotidie expediri soleant,vt ad hoc raro contra Correctores

Correctores durante officij tempore, & non nisi cum magna circumspectione procedant, & idem generalius Mexicanæ olim Audientiæ ordinatum fuisse, nisi vbi graue damnum, vel scandalum immineret, tradit Ant. de Herrer. *in hist. gener. Ind. decad.*4. *lib.*4. *cap.*11. *pag.*95. Et est adeo verum, quod hæc facultas Audientiis Indiarum competit, vt per schedul. 21. & 26. *Maij ann.* 1572. Proregibus inhibeatur dictos iudices propria solaque auctoritate sua mandare, nisi prius in pleno Auditorum consessu id iussum fuerit, & tempus commissionis præfi-
20 xum. Notabis † tamen, quod qui hos iudices in Audientiis petunt, vt eos impetrare possint, debent prius de delicto saltim summariè docere, & idoneè cauere, vt post alios plures, quos refert, obseruat D. Valençuela, omnino videndus, *consil.... num....*

21 Tertiò, † ius quoque concedendi executores, vel faciendi pignerationes, aut repressalias ob iustitiam .. ordinariis iudicibus denegatam, supremo Consilio tribuitur *in l.* 10. *tit.* 17. *lib.* 5. *Recop.* Sed hoc tamen rectè etiam ad Indiarum Audientias porrigitur, vt nominatim *in ead. l. obseruat* Ioan. Matienz. *gloss.* 11. considerata nimirum (vt diximus) longa distantia viarum pro recursu ad supremum Senatum, & periculi
22 in mora, ad † quod probandum aliqua ibidem adducit de specialibus, quæ hæc operari solent, & plura *in l.* 1. *gloss.* 21. *num.* 14. *& seqq. & in l.*6. *titul.* 3. *gloss.* 2. *per text. ibi lib.* 5. *Recop.* & Ego alia congessi *suprà hoc tom. pag.* 298. 663. & 711. Et nunc addo Tiraq. *post leg. connub. gloss.*8. *num.*9. Ceuall. *quæst.*167. *num.*5. Bened. *in quæst. Canonicis*, Tusch. *litt. P, conclus.* 281. Azeued. *per text. ibi in l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recop.* latè Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 102. *à num.* 5. Matta *de iurisd.* 1. *part. cap.*48. *ex num.*25. Et signanter in terminis Indiarum Gamam, & eius Ad-
23 ditionat. *decis.* 15. hinc deducentem, † quod licet alias absens, qui in loco certo sit, debeat citari, nec possit ei dari curator, vel defensor, vbi tamen absentia est apud Indos, propter longam distantiam, & moræ damna, & pericula, sufficit ei creare curatorem, vel defensorem. Quod & tradit Cabedus, dicens generali arresto Lusitaniæ declaratum fuisse, *decis.* 197. *n.*8. *part.*1. & nouissimè, & magis ex professo Phœbus *decis.*42. Quorum auctoritate motus Ego in simili aliquando defendi, quod licet alias ex
24 magis communi sententia requiratur, † vt sententia personaliter notificetur reo, cum quo in prima instantia iudicium in contumacia fulminatum fuit, ex traditis per Ias. *in l. ne quicquam, §. vbi decretum, D. de off. Procons.* & Matienz. *in dialog. relat.* 3. *part. cap.* 44. Adhuc tamen ex superioribus hoc limitari debere, vti absens in longinquis existit, prout iam de stylo aliquæ Audientiæ Indiarum obseruant.

25 Quartò, licet † præcipua cura supremi Consilij Indiarum in eo consistat, & consistere debeat, vt Indi in spiritualibus, & temporalibus prouehantur, & prouideantur, & omni studio, & seuerissima animaduersione, à quibuslibet oppressionibus liberentur, vt piis, & grauibus verbis ostendit ordinatio. 9. eiusdem supremi Consilij. Hæc eadem cura, non solum partibus postulantibus, verum etiam ex officio, enixè Indiarum Audientiis demandatur, plurimis, & repetitis schedulis, quæ propediem expediuntur, & præcipuè illa 2. *Martij ann.* 1596. quæ excessus Correctorum circa personas, & fortunas Indorum ab Audientiis compesci, & puniri iubet, & 27. *Maij ann.* 1581. quæ generalius præcipit, vt seuere procedant aduersus quoslibet, qui Indos onerauerint, vxores, vel facultates eorum vsurpauerint, quidpiamvè aliud in eorum damnum fecerint, ne alias ipsis eiusmodi criminum culpa imputetur. Sed melius adhuc, & enixius hoc deciditur *in ordin. ann.* 1563. *cap.* 70. quæ omnino, vbi res expostulauerit, legi debet; nam ibi in hoc præcipuum Auditorum munus constituit, & nulla alia in re gratius obsequium, & seruitium eos Regi nostro Piissimo facturos deciditur.

Quintò, quamuis causæ omnes, quæ super 26
nouis decimis mouentur, *per l. Regiam* 6. & 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* ad Consilium supremum afferri, & auocari iubeantur, vt latè per Couar. *in pract. cap.*35. *num.* 2. *vers. Quartò*, & alios, quos refert Bobad. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 18. *num.*148. Indiarum tamen Audientiæ adhuc de eisdem cognoscunt, prout quotidiana praxis ostendit, & in Limana, & Argentina Cancellaria sæpè in litibus emergentibus factum vidi. Quarum sententias postea supremus Indiarum Senatus confirmauit. De quibus, & de schedulis hanc quæstionem tangentibus, agit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap.*6. §. 2. *num.* 13. & conducunt quæ dixi *sup. lib.* 3. *cap.* 21. *ex num.* 18. Vt sic cessare possit scrupulus, quem in hoc articulo, se, dum Fiscalis Argentinus esset, habuisse perhibet D. Francisc. Alfar. *dict. gloss.*24. *num.* 2. & 3.

Sextò, licet † causæ Regium patronatum 27
concernentes, vel quæ alia Regalia tangunt, soleant vt plurimum in Hispania per supremum Senatum tractari & expediri, ex traditis à Bobad. *d. cap.* 18. *num.* 213. *litt. I*, & Ego *suprà lib.* 3. *cap.* 3. Cancellariæ tamen Indiarum hoc idem ius sibi vendicare possunt, & debent, cum illud eisdem non solum concedatur, verum enixè commendetur per plures sched. & ordinat. quæ habentur *in* 1. *tom. impress. pag.* 83. & *seqq.* & 2. *tom. pag.* 29. & *seqq.* & dixi latè *suprà d. cap.* 3. inter quas notanda est illa ann 1574. quæ iuris patronatus Regij formam præscribit, & in fine procœmij ita concludit: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren, ò vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros Fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execucion de esto se tenga mucha diligencia.* In quibus item sched. & in ordin. Audient. ann. 1563. dubia omnia orta super eodem iure patronatus Regij, vel erectionibus Ecclesiarum, vel collationibus præsentatorum, ab eisdem Audientiis, vel earum Præsidibus declaranda esse deciditur, & retentio Bullarum conceditur, quæ eidem patronatui præiudicium aliquod generare posse videantur, vt latius dixi *d. lib.* 3. *cap.* 3. *num....*

Quinimo & ob hanc causam, quod Regales Audientiæ de Regio patronatu cognoscant, & Regem ipsum repræsentent, iubet quædam sched. dat. Matrit. 29. Maij ann. 1594. *d.* 2.
tom. pag. 29. † vt quoties illæ ad Ecclesias 28
Cathedrales accedunt, vt collegialiter, & in forma (quam dicunt) Audientiæ, diuinis intersint,

vrbe Cuzquensi alia Cancellaria erigeretur, quæ aliarum velut caput esset, & Rotæ Romanæ imitationem, & iurisdictionem haberet. Sicuti & aliam in vrbe Carthaginensi,& aliam in vrbe Fluminis Argentei, vulgò *de Buenos aires*, erigi debere, doctis in hanc rem libellis scriptis, & Regio Senatui dicatis, plures ad id rationes, & vtilitates expendentes, contendunt D. Andreas de Leon Garabito Senator Panamensis, & D. Franc. de Betancur, de quibus nunc iudicium meum interponere nolo.

9 Id tantum adiiciens, summas Regibus nostris gratias deberi pro ingenti beneficio, quod in harum Audientiarum erectione suis vassallis Indicis præstiterunt. Nam re vera sunt earundem prouinciarum robustissima, & fidissima propugnacula, quibus iustitia colitur, imbecilliores à potentiorum iniuriis defenduntur, & suum cuique, veritate inspecta, tribuitur,
10 † quæ per plures,& præsertim doctos, ac prudentes viros,perfectius reuelatur, integro iudicio existente, quod eorundem sententiis fulcitur, *cap. prudentiam 21. de off. deleg. cap. licet causam, de probat. cap. extra conscientiam, 54. distinct. l. fin. C. de fideicommiss. cap. de quibus, 20. distinct. l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. facer. poss.* cum aliis adductis per Matienz. *in l. 5. titul. 10. gloss. 2. numer. 3. lib. 5. Recop.* Et vbi
11 † Princeps interesse non potest, vel per se Remp. regere, nihil tutius, ac gratius eidem Reip. præstare potest, quam si plures, & integros Ministros suo loco constituat, qui eam regant, & protegant,& iustitiam iustè, ac sanctè distribuant, qua deficiente, † omnes Res-
12 publicæ labescent, nec vlla Regna consistere poterunt, non magis quam corpora humana, quæ si spiritu careant, nullas vitales, animales, & naturales operationes possunt exercere, vt grauiter docet M. Tul. *lib. 1. de som. Scip.* Iust. Lips. *in Polit. lib. 1. cap. 9.* M. Prætorius elegantissimis, & omnino legendis carminibus, *lib. 1. de Principatu salubriter administrando,* Petr. Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 6.* Petr. Andr. Canonher. *in aphor. polit. 1. tom. pag. 198.* & Hieron. Osor. *lib. 4. de Reg. instit.* vbi hac de
13 causa concludit: *In studium † iustitiæ omnes Regis curas, & cognitiones, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumenda esse, ea namque à principio Reges creauit.* Quod prius etiam docuit D. Greg. *lib. 2. epist. 20.* inquiens: *Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, & sua cuique iura seruare,* & in ipsis nostris terminis satis † exprimitur in exordio or-
14 dinationum antiquarum Audientiæ Mexicanæ, quæ habentur *d. 2. tom. impress. pag. 1.* cuius verba sine piaculo omitti non possunt, & sic habent: *Nos deseando el bien, y pro comun de las nuestras Indias, porque nuestros subditos, y naturales que pidieren iusticia la alcancen, y zelando el seruicio de Dios nuestro Señor, bien, prouecho, y aliuio de nuestros subditos, y naturales, y à la paz, y sossiego de los pueblos de la Nueua-España, y prouincias de yuso declaradas, segun somos obligados à Dios, y à ellos, para cumplir con el oficio que de Dios tenemos en la tierra, auemos acordado de mandar poner vna nuestra Audiencia, y Chancilleria Real, &c.*

15 Sunt porrò dictæ † Indiarum Audientiæ, siue Cancellariæ, earúmque Auditores, & Ministri eiusdem potestatis, ac dignitatis cum aliis Hispaniæ, ac propterea in omnibus earum legibus, & ordinationibus gubernari debent; nisi fortè aliquid sibi peculiariter in suis iniunctum sit, vt in ipsis expressè cauetur, & rectè aduertit Paz *in praxi 1. tom. 7. part. cap. vnic. n. 50. fol. 212.* & D. Alfarus *d. tract. de offic. Fiscal. gloss. 24. num. 2.* Quinimò † propter Regis, & 16
Regij Consilij Indiarum distantiam & periculum, quod ex mora resultare posset, dictas Audientias Hispaniæ in multis excedunt, & supremi Senatus vicem ferè in omnibus sortiuntur, ac de causis ipsi alias reseruatis cognoscere possunt, vt in optimo casu deciditur in quadam epist. ad Mexicanam Audientiam scripta ann. 1552. quæ habetur 1. tom. pag. 241. ibi: *Y aunque aquellas dispongan en el Consejo Real de Iusticia tan solamente, y no con las Audiencias y Chancillerias. Por la gran distancia de essas partes, y por releuar à las partes, de fatigas, y costas, tenemos por bien, que en essa Audiencia se pueda conocer de ello.* Et expressè obseruat Matienz. *in l. 10. gloss. 11. titul. 17. lib. 5.* & Dom. Alfarus *vbi supra*, sola tamen Matienzi allegatione contentus.

Et hinc primò nascitur, † quod licet cogni- 17
tio, & determinatio residentiarum, siue syndicatuum Correctorum, & aliorum Iudicum ordinariorum in Hispania supremo dumtaxat Consilio reseruetur, vt tradit Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 1. num. 123.* In partibus tamen Indiarum Regalibus Audiantiis committatur, vt patet ex schedul. *ann.* 1542. 1575. & pluribus aliis, quæ extant *1. tom. impress. pag. 113. & seqq.* quæ eam rationem, quam retulimus; his verbis aperiunt: *Y comoquiera que lo del ver las residencias es cosa propria, que lo debia hazer el Consejo. Pero por la gran distancia que ai à estos Reinos, mandamos, que solo se traigan al nuestro Consejo de las Indias las residencias, y visitas que fueren tomadas à los Oidores, y personas de las Audiencias; y las que se tomaren à los dichos nuestros Gouernadores: y todas las demas permitimos, y mandamos, que se vean, y prouean, sentencien, y determinen por las dichas Audiencias, cada vna en su distrito, y iurisdicion.* Et hoc multo tempore obseruatum fuit, etiam in syndicatibus Correctorum, qui à Rege in Hispania nominabantur, vt decidit *schedul. dat. apud D. Laurent. 15. Iul. ann. 1584. d. 1. tom. pag. 114.* quæ addit, vt nunquam ei per alias censeatur derogatum, nisi specialis ipsius mentio fiat. Quod planè † rerum vsus, & 18
partium, præsertim Indorum, celeris satisfactio expostulare videbatur. Quamuis postea per nouiores sched. *ann.* 1619. & 1621. dictæ residentiæ ad Regium Consilium terminandæ remitti iubeantur; quod nescio an expediens fuerit, nam multum per hunc circuitum huiusmodi iudiciorum finis, & effectus protelatur.

Secundò facultas † dandorum, seu mitten- 19
dorum iudicum, quos *Pesquisidores* vocamus, licet in Hispania supremo tantum Senatui reseruetur *l. 20. & 37. tit. 4. lib. 2. & l. 11. tit. 5. lib. 3. Recop.* cum notatis à Bobad. *lib. 2. cap. 21. num. 9.* Regalibus tamen Indiarum Audientiis permittitur per earum ordinat. *ann.* 1563. & plures sched. quæ extant *2. tom. pag. 115. & seqq. & in summario Recop. lib. 4. tit. 9.* licet aliæ quotidie expediri soleant, vt ad hoc raro contra

Correctores

Correctores durante officij tempore, & non nisi cum magna circumspectione procedant, & idem generalius Mexicanæ olim Audientiæ ordinatum fuisse, nisi vbi graue damnum, vel scandalum immineret, tradit Ant. de Herrer. *in hist. gener. Ind. decad.* 4. *lib.* 4. *cap.* 11. *pag.* 95. Et est adeo verum, quod hæc facultas Audientiis Indiarum competit, vt per schedul. 21. & 26. *Maij ann.* 1572. Proregibus inhibeatur dictos iudices propria solaque auctoritate sua mandare, nisi prius in pleno Auditorum consessu id iussum fuerit, & tempus commissionis præfixum.
20 Notabis † tamen, quod qui hos iudices in Audientiis petunt, vt eos impetrare possint, debent prius de delicto saltim summariè docere, & idoneè cauere, vt post alios plures, quos refert, obseruat D. Valençuela, omnino videndus, *cons.*...*num.*...

21 Tertiò, † ius quoque concedendi executores, vel faciendi pignerationes, aut repressalias ob iustitiam à ordinariis iudicibus denegatam, supremo Consilio tribuitur *in l.* 10. *tit.* 17. *lib.* 5. *Recop.* Sed hoc tamen rectè etiam ad Indiarum Audientias porrigitur, vt nominatim *in ead. l. obseruat* Ioan. Matienz. *gloss.* 11. considerata nimirum (vt diximus) longa distantia viatum pro recursu ad supremum Senatum, & periculi
22 in mora, ad † quod probandum aliqua ibidem adducit de specialibus, quæ hæc operari solent, & plura *in l.* 1. *gloss.* 21. *num.* 14. *& seqq. & in l.* 6. *titul.* 3. *gloss.* 2. *per text. ibi lib.* 5. *Recop.* & Ego alia congessi *suprà hoc tom. pag.* 298. 663. & 711. Et nunc addo Tiraq. *post leg. connub. gloss.* 8. *num.* 9. Ceuall. *quæst.* 167. *num.* 5. Bened. *in quæst. Canonicis*, Tusch. *litt. P, conclus.* 282. Azeued. *per text. ibi in l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recop.* latè Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 102. *à num.* 5. Marta *de iurisd.* 1. *part. cap.* 48. *ex num.* 25. Et signanter in terminis Indiarum Gamam, & eius Ad-
23 ditionat. *decis.* 15. hinc deducentem, † quod licet alias absens, qui in loco certo sit, debeat citari, nec possit ei dari curator, vel defensor, vbi tamen absentia est apud Indos, propter longam distantiam, & moræ damna, & pericula, sufficit ei creare curatorem, vel defensorem. Quod & tradit Cabedus, dicens generali arresto Lusitaniæ declaratum fuisse, *decis.* 197. *n.* 8. *part.* 1. & nouissimè, & magis ex professo Phœbus *decis.* 42. Quorum auctoritate motus Ego in simili aliquando defendi, quod licet alias ex
24 magis communi sententia requiratur, † vt sententia personaliter notificetur reo, cum quo in prima instantia iudicium in contumacia fulminatum fuit, ex traditis per Ias. *in l. ne quicquam*, §. *vbi decretum*, *D. de off. Procons.* & Matienz. *in dialog. relat.* 3. *part. cap.* 44. Adhuc tamen ex superioribus hoc limitari debere, vti absens in longinquis existit, provt iam de stylo aliquæ Audientiæ Indiarum obseruant.

25 Quartò, licet † præcipua cura supremi Consilij Indiarum in eo consistat, & consistere debeat, vt Indi in spiritualibus, & temporalibus prouehantur, & prouideantur, & omni studio, & seuerissima animaduersione, à quibuslibet oppressionibus liberentur, vt piis, & grauibus verbis ostendit ordinatio. 9. eiusdem supremi Consilij. Hæc eadem cura, non solum partibus postulantibus, verum etiam ex officio, enixè Indiarum Audientiis demandatur, plurimis, & repetitis schedulis, quæ propediem expediuntur, & præcipuè illa 2. *Martij ann.* 1596. quæ excessus Correctorum circa personas, & fortunas Indorum ab Audientiis compesci, & puniri iubet, & 27. *Maij ann.* 1582. quæ generalius præcipit, vt seuere procedant aduersus quoslibet, qui Indos onerauerint, vxores, vel facultates eorum vsurpauerint, quidpiamvè aliud in eorum damnum fecerint, ne alias ipsis eiusmodi criminum culpa imputetur. Sed melius adhuc, & enixius hoc deciditur *in ordin. ann.* 1563. *cap.* 70. quæ omnino, vbi res expostulauerit, legi debet; nam ibi in hoc præcipuum Auditorum munus constituit, & nulla alia in re gratius obsequium, & seruitium eos Regi nostro Piissimo facturos deciditur.

Quintò, quamuis causæ omnes, quæ super nouis decimis mouentur, *per l. Regiam* 6. & 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* ad Consilium supremum afferri, & auocari iubeantur, vt latè per Couar. *in pract. cap.* 35. *num.* 2. *vers. Quartò*, & alios, quos refert Bobad. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 148. Indiarum tamen Audientiæ adhuc de eisdem cognoscunt, provt quotidiana praxis ostendit, & in Limana, & Argentina Cancellaria sæpè in litibus emergentibus factum vidi. Quarum sententias postea supremus Indiarum Senatus confirmauit. De quibus, & de schedulis hanc quæstionem tangentibus, agit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap.* 6. §. 2. *num.* 13. & conducunt quæ dixi *sup. lib.* 3. *cap.* 21. *ex num.* 18. Vt sic cessare possit scrupulus, quem in hoc articulo, se, dum Fiscalis Argentinus esset, habuisse perhibet D. Francisc. Alfar. *dict. gloss.* 24. *num.* 2. & 3. 26

Sextò, licet † causæ Regium patronatum concernentes, vel quæ alia Regalia tangunt, soleant vt plurimum in Hispania per supremum Senatum tractari & expediri, ex traditis à Bobad. *d. cap.* 18. *num.* 213. *litt. I*, & Ego *suprà lib.* 3. *cap.* 3. Cancellariæ tamen Indiarum hoc idem ius sibi vendicare possunt, & debent, cum illud eisdem non solum concedatur, verum enixè commendetur per plures sched. & ordinat. quæ habentur *in* 1. *tom. impress. pag.* 83. & *seqq.* & 2. *tom. pag.* 29. & *seqq.* & dixi latè *suprà d. cap.* 3. inter quas notanda est illa ann. 1574. quæ iuris patronatus Regij formam præscribit, & in fine procemij ita concludit: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren, ò vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros Fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execucion de esto se tenga mucha diligencia.* In quibus item sched. & in ordin. Audient. ann. 1563. dubia omnia orta super eodem iure patronatus Regij, vel erectionibus Ecclesiarum, vel collationibus præsentatorum, ab eisdem Audientiis, vel earum Præsidibus declaranda esse deciditur, & retentio Bullarum conceditur, quæ eidem patronatui præiudicium aliquod generare posse videantur, vt latius dixi *d. lib.* 3. *cap.* 3. *num.*... 27

Quinimo & ob hanc causam, quod Regales Audientiæ de Regio patronatu cognoscant, & Regem ipsum repræsentent, iubet quædam sched. dat. Matrit. 29. Maij ann. 1594. *d.* 2. *tom. pag.* 29. † vt quoties illæ ad Ecclesias Cathedrales accedunt, vt collegialiter, & in forma (quam dicunt) Audientiæ, diuinis intersint, 28

vrbe Cuzquensi alia Cancellaria erigeretur, quæ aliarum velut caput esset, & Rotæ Romanæ imitationem, & iurisdictionem haberet. Sicuti & aliam in vrbe Carthaginensi,& aliam in vrbe Fluminis Argentei, vulgò *de Buenos aires*, erigi debere, doctis in hanc rem libellis scriptis, & Regio Senatui dicatis, plures ad id rationes, & vtilitates expendentes, contendunt D. Andreas de Leon Garabito Senator Panamensis, & D. Franc. de Betancur, de quibus nunc iudicium meum interponere nolo.

9 Id tantum adiiciens, summas Regibus nostris gratias deberi pro ingenti beneficio, quod in harum Audientiatum erectione suis vassallis Indicis præstiterunt. Nam re vera sunt earundem prouinciarum robustissima, & fidissima propugnacula, quibus iustitia colitur, imbecilliores à potentiorum iniuriis defenduntur, & suum cuique, veritate inspecta, tribuitur,

10 † quæ per plures,& præsertim doctos, ac prudentes viros,perfectius reuelatur, integro iudicio existente, quod eorundem sententiis fulcitur, *cap. prudentiam 21. de off. deleg. cap. licet causam, de probat. cap. extra conscientiam*, 54. *distinct. l. fin. C. de fideicommiss. cap. de quibus*, 20. *distinct. l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. facer. poss.* cum aliis adductis per Matienz. *in l. 5. titul. 10. gloss. 2. numer. 3. lib. 5. Recop.* Et vbi

11 † Princeps interesse non potest, vel per se Remp. regere, nihil tutius, ac gratius eidem Reip. præstare potest, quam si plures, & integros Ministros suo loco constituat, qui eam regant, & protegant,& iustitiam iustè, ac sanctè distribuant, qua deficiente, † omnes Res-

12 publicæ labescent, nec vlla Regna consistere poterunt, non magis quam corpora humana, quæ si spiritu careant, nullas vitales, animales, & naturales operationes possunt exercere, vt grauiter docet M. Tul. *lib. 1. de som. Scip.* Iust. Lips. *in Polit. lib. 1. cap. 9.* M. Prætorius elegantissimis, & omnino legendis carminibus, *lib. 1. de Principatu salubriter administrando*, Petr. Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 6.* Petr. Andr. Canonher. *in aphor. polit. 1. tom. pag. 198.* & Hieron. Ossor. *lib. 4. de Reg. instit.* vbi hac de

13 causa concludit: *In studium † iustitiæ omnes Regis curas, & cognitiones, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumenda esse, ea namque à principio Reges creauit.* Quod prius etiam docuit D. Greg. *lib. 2. epist. 20.* inquiens: *Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, & sua cuique iura seruare*, & in ipsis no-

14 stris terminis satis † exprimitur in exordio ordinationum antiquarum Audientiæ Mexicanæ, quæ habentur *d. 2. tom. impress. pag. 1.* cuius verba sine piaculo omitti non possunt, & sic habent: *Nos deseando el bien, y pro comun de las nuestras Indias, porque nuestros subditos, y naturales que pidieren iusticia la alcancen, y zelando el seruicio de Dios nuestro Señor, bien, prouecho, y aliuio de nuestros subditos, y naturales, y à la paz, y sossiego de los pueblos de la Nueua-España, y prouincias de yuso declaradas, segun somos obligados à Dios, y à ellos, para cumplir con el oficio que de Dios tenemos en la tierra, auemos acordado de mandar poner vna nuestra Audiencia, y Chancilleria Real, &c.*

15 Sunt porrò dictæ † Indiarum Audientiæ, siue Cancellariæ, earúmque Auditores, & Ministri eiusdem potestatis, ac dignitatis cum aliis Hispaniæ, ac propterea in omnibus earum legibus, & ordinationibus gubernari debent, nisi fortè aliquid sibi peculiariter in suis iniunctum sit, vt in ipsis expressè cauetur, & rectè aduertit Paz *in praxi 1. tom. 7. part. cap. vnic. n. 50. fol. 212.* & D. Alfarus *d. tract. de offic. Fiscal. gloss. 24. num. 2.* Quinimò † propter Regis, & 16
Regij Consilij Indiarum distantiam & periculum, quod ex mora resultare posset, dictas Audientias Hispaniæ in multis excedunt, & supremi Senatus vicem ferè in omnibus sortiuntur, ac de causis ipsi alias reseruatis cognoscere possunt, vt in optimo casu deciditur in quadam epist. ad Mexicanam Audientiam scripta ann. 1552. quæ habetur 1. *tom. pag. 241.* ibi: *Y aunque aquellas dispongan en el Consejo Real de Iusticia tan solamente, y no con las Audiencias y Chancillerias. Por la gran distancia de essas partes, y por releuar à las partes, de fatigas, y costas, tenemos por bien, que en essa Audiencia se pueda conocer de ello.* Et expressè obseruat Matienz. *in l. 10. gloss. 11. titul. 17. lib. 5.* & Dom. Alfarus *vbi supra*, sola tamen Matienzi allegatione contentus.

Et hinc primò nascitur, † quod licet cognitio, & determinatio residentiarum, siue syndicatuum Correctorum, & aliorum Iudicum ordinariorum in Hispania supremo dumtaxat Consilio reseruetur, vt tradit Bobad. *in Polit. lib. 5. cap. 1. num. 123.* In partibus tamen Indiarum Regalibus Audiantiis committatur, vt patet ex schedul. *ann. 1542. 1575.* & pluribus aliis, quæ extant 1. *tom. impress. pag. 113. & seqq.* quæ eam rationem, quam retulimus; his verbis aperiunt: *Y comoquiera que lo del ver las residencias es cosa propria, que lo debia hazer el Consejo. Pero por la gran distancia que ai à estos Reinos, mandamos, que solo se traigan al nuestro Consejo de las Indias las residencias, y visitas que fueren tomadas à los Oidores, y personas de las Audiencias; y las que se tomaren à los dichos nuestros Gouernadores: y todas las demas permitimos, y mandamos, que se vean, y prouean, sentencien, y determinen por las dichas Audiencias, cada vna en su distrito, y iurisdicion.* Et hoc multo tempore obseruatum fuit, etiam in syndicatibus Correctorum, qui à Rege in Hispania nominabantur, vt decidit *schedul. dat. apud D. Laurent. 15. Iul. ann. 1584. d. 3. tom. pag. 114* quæ addit, vt nunquam ei per alias censeatur derogatum, nisi specialis ipsius mentio fiat. Quod planè † rerum vsus, & 18
partium, præsertim Indorum, celeris satisfactio expostulare videbatur. Quamuis postea per nouiores sched. *ann. 1619. & 1621.* dictæ residentiæ ad Regium Consilium terminandæ remitti iubeantur; quod nescio an expediens fuerit, nam multum per hunc circuitum huiusmodi iudiciorum finis, & effectus protelatur.

Secundò facultas † dandorum, seu mittendorum iudicum, quos *Pesquisidores* vocamus, 19
licet in Hispania supremo tantum Senatui reseruetur *l. 20. & 37. tit. 4. lib. 2. & l. 11. tit. 5. lib. 3. Recop.* cum notatis à Bobad. *lib. 2. cap. 21. num. 9.* Regalibus tamen Indiarum Audientiis permittitur per earum ordinat. *ann. 1563.* & plures sched. quæ extant 2. *tom. pag. 115. & seqq. & in summario Recop. lib. 4. tit. 9.* licet aliæ quotidie expediri soleant, vt ad hoc raro contra

Correctores

Correctores durante officij tempore, & non nisi cum magna circumspectione procedant, & idem generalius Mexicanæ olim Audientiæ ordinatum fuisse, nisi vbi graue damnum, vel scandalum immineret, tradit Ant. de Herrer. *in hist. gener. Ind. decad.*4. *lib.*4. *cap.*11. *pag.*95. Et est adeo verum, quod hæc facultas Audientiis Indiarum competit, vt per schedul. 21. & 26. *Maij ann.* 1572. Proregibus inhibeatur dictos iudices propria solaque auctoritate sua mandare, nisi prius in pleno Auditorum consessu id iussum fuerit, & tempus commissionis præfi-

20 xum. Notabis † tamen, quod qui hos iudices in Audientiis petunt, vt eos impetrare possint, debent prius de delicto saltim summariè docere, & idoneè cauere, vt post alios plures, quos refert, obseruat D. Valençuela, omnino videndus, *cons*....*num*....

21 Tertiò, † ius quoque concedendi executores, vel faciendi pignerationes, aut repressalias ob iustitiam .. ordinariis iudicibus denegatam, supremo Consilio tribuitur *in l.* 10. *tit.* 17. *lib.* 5. *Recop.* Sed hoc tamen rectè etiam ad Indiarum Audientias porrigitur, vt nominatim *in ead. l. obseruat* Ioan. Matienz. *gloss.* 11. considerata nimirum (vt diximus) longa distantia viarum pro recursu ad supremum Senatum, & periculi

22 in mora, ad † quod probandum aliqua ibidem adducit de specialibus, quæ hæc operari solent, & plura *in l.* 1. *gloss.* 21. *num.* 14. *& seqq. & in l.* 6. *titul.* 3. *gloss.* 2. *per text. ibi lib.* 5. *Recop.* & Ego alia congessi *suprà hoc tom. pag.* 298. 663. *&* 712. Et nunc addo Tiraq. *post leg. connub. gloss.* 8. *num.* 9. Ceuall. *quæst.* 167. *num.* 5. [Bened]. *in quæst. Canonicis*, Tusch. *litt. P, conclus.* 282. Azeued. *per text. ibi in l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recop.* latè Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 101. *à num.* 5. Marta *de iurisd.* 1. *part. cap.* 48. *ex num.* 25. Et signanter in terminis Indiarum Gamam, & eius Ad-

23 ditionat. *decis.* 15. hinc deducentem, † quod licet alias absens, qui in loco certo sit, debeat citari, nec possit ei dari curator, vel defensor, vbi tamen absentia est apud Indos, propter longam distantiam, & moræ damna, & pericula, sufficit ei creare curatorem, vel defensorem. Quod & tradit Cabedus, dicens generali arresto Lusitaniæ declaratum fuisse, *decis.* 197. *n.* 8. *part.* 1. & nouissimè, & magis ex professo Phœbus *decis.* 41. Quorum auctoritate motus Ego in simili aliquando defendi, quod licet alias ex

24 magis communi sententia requiratur, † vt sententia personaliter notificetur reo, cum quo in prima instantia iudicium in contumacia fulminatum fuit, ex traditis per Ias. *in l. ne quicquam*, §. *vbi decretum*, *D. de off. Procons.* & Matienz. *in dialog. relat.* 3. *part. cap.* 44. Adhuc tamen ex superioribus hoc limitari debere, vti absens in longinquis existit, provt iam de stylo aliquæ Audientiæ Indiarum obseruant.

25 Quartò, licet † præcipua cura supremi Consilij Indiarum in eo consistat, & consistere debeat, vt Indi in spiritualibus, & temporalibus prouehantur, & prouideantur, & omni studio, & seuerissima animaduersione, à quibuslibet oppressionibus liberentur, vt piis, & grauibus verbis ostendit ordinatio. 9. eiusdem supremi Consilij. Hæc eadem cura, non solum partibus postulantibus, verum etiam ex officio, enixè Indiarum Audientiis demandatur, plurimis, & repetitis schedulis, quæ propediem expediuntur, & præcipuè illa 2. *Martij ann.* 1596. quæ excessus Correctorum circa personas, & fortunas Indorum ab Audientiis compesci, & puniri iubet, & 27. *Maij ann.* 1582. quæ generalius præcipit, vt seuere procedant aduersus quoslibet, qui Indos onerauerint, vxores, vel facultates eorum vsurpauerint, quidpiamvè aliud in eorum damnum fecerint, ne alias ipsis eiusmodi criminum culpa imputetur. Sed melius adhuc, & enixius hoc deciditur *in ordin. ann.* 1563. *cap.* 70. quæ omnino, vbi res expostulauerit, legi debet; nam ibi in hoc præcipuum Auditorum munus constituit, & nulla alia in re gratius obsequium, & seruitium eos Regi nostro Piissimo facturos deciditur.

Quintò, quamuis causæ omnes, quæ super nouis decimis mouentur, *per l. Regiam* 6. *&* 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* ad Consilium supremum afferri, & auocari iubeantur, vt latè per Couar. *in pract. cap.* 35. *num.* 2. *vers. Quartò*, & alios, quos refert Bobad. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 148. Indiarum tamen Audientiæ adhuc de eisdem cognoscunt, provt quotidiana praxis ostendit, & in Limana, & Argentina Cancellaria sæpè in litibus emergentibus factum vidi. Quarum sententias postea supremus Indiarum Senatus confirmauit. De quibus, & de schedulis hanc quæstionem tangentibus, agit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap.* 6. §. 2. *num.* 13. & conducunt quæ dixi *sup. lib.* 3. *cap.* 21. *ex num.* 18. Vt sic cessare possit scrupulus, quem in hoc articulo, se, dum Fiscalis Argentinus esset, habuisse perhibet D. Francisc. Alfar. *dict. gloss.* 24. *num.* 2. *&* 3. 26

Sextò, licet † causæ Regium patronatum concernentes, vel quæ alia Regalia tangunt, soleant vt plurimum in Hispania per supremum Senatum tractari & expediri, ex traditis à Bobad. *d. cap.* 18. *num.* 213. *litt. I*, & Ego *suprà lib.* 3. *cap.* 3. Cancellariæ tamen Indiarum hoc idem ius sibi vendicare possunt, & debent, cum illud eisdem non solum concedatur, verum enixè commendetur per plures sched. & ordinat. quæ habentur *in* 1. *tom. impress. pag.* 83. *& seqq. &* 2. *tom. pag.* 29. *& seqq.* & dixi latè *suprà d. cap.* 3. inter quas notanda est illa ann 1574. quæ iuris patronatus Regij formam præscribit, & in fine prooemij ita concludit: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren, ò vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros Fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execucion de esto se tenga mucha diligencia.* In quibus item sched. & in ordin. Audient. ann. 1563. dubia omnia orta super eodem iure patronatus Regij, vel erectionibus Ecclesiarum, vel collationibus præsentatorum, ab eisdem Audientiis, vel earum Præsidibus declaranda esse deciditur, & retentio Bullarum conceditur, quæ eidem patronatui præiudicium aliquod generare posse videantur, vt latius dixi *d. lib.* 3. *cap.* 3. *num*.... 27

Quinimo & ob hanc causam, quod Regales Audientiæ de Regio patronatu cognoscant, & Regem ipsum repræsentent, iubet quædam sched. dat. Matrit. 29. Maij ann. 1594. *d.* 2. *tom. pag.* 29. † vt quoties illæ ad Ecclesias 28
Cathedrales accedunt, vt collegialiter, & in forma (quam dicunt) Audientiæ, diuinis intersint,

alicuius

alicuius causa expeditionem?

68 *Aulæ Cancellariarum Hispaniæ mutari, nec coadunari facilè possunt, nec causa ad vnam pertinentes ad aliam euocari, & leges Regni de hoc agentes.*

69 *Potestas Proregum non extenditur ad concedendum ea, quæ soli Principi reseruantur.*

70 *Iurisdictio vbi à Principe diuisa est per aulas, portas, vel quartela ciuitatis, vnaquaque separatim de suis negotiis cognoscere debet.*

71 *Proreges quas rationes soleant allegare ad vniendas duas aulas Auditorum ad aliqua negotia.*

72 *Aulæ vbi diuiduntur ob commodius exercitium iurisdictionis, non videtur ipsa diuidi, aut separari.*

73 *Proreges Neapolitani aulas Senatorum, vbi sibi videtur, coadunare solent, ex Vinc. de Franch. & aliis.*

74 *Aularum coadunatione facta ad negotium principale, an ad eius quoque incidentia, & interlocutoria facta censeatur, & pro omnibus instantiis.*

75 *Audientia vna in districtu alterius quomodo procedere, & quas litteras prouisionales expedire possit?*

1 INitio quidem detectionis Indiarum † satius, sanctiúsque visum fuit incolarum iurgiis, & litibus obuiam ire, quam eos multis iudicibus, ac iudiciis opprimere. Ac proinde videmus ab eisdem incolis sæpe petitum, & à nostris Regi-
2 bus cautum, † ne Aduocati, & Procuratores causarum in eas prouincias transfretarent, vt constat ex instructione data Nunio Guzmano Matr. 5. *April. ann* 1528. inter ordin Mexican. *fol.* 25. & ex iis, quæ tradit Ant. de Herrera *in Hist. gener. Ind. decad.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *pag.* 43. Gomar. *in ead. hist* 2. *part.* & Trajan. Boccalino, omnino legendo, in suis Ragguallis, siue nuntiis Parnassi, *cent.* 1. *cap.* 79. *pag.* 387. vbi hanc legem refert, & valde ab Apolline laudatam, & commendatam tradit. Cui similes alias adducit Claud. Coteræus *in tractat. de iure & offic. milit. cap.* 9. & noster insignis I. C. Alfons. Carrança *in disputat. de partu human. cap.* 2. *num.* 243. *pag.* 122.

Cæterum cum postea pluribus Coloniis Hispanorum in his prouinciis institutis, & ciuium, ac facultatum incrementis adauctis, plures quoque lites, & controuersiæ nasci cœpis-
3 sent, † oportere visum fuit, non solum Aduocatos, & procuratores permittere, qui eas, iuridicè, & solemni modo, ac more formarent, atque instituerent, vt inquit de instruct. Nunij Guzmanij, verum in earundem prouinciarum
4 Emporiis, seu Metrocomiis, † Regalia Prætoria, siue Auditoria cum competenti Ministrorum numero formare, ac construere, quas vulgus *Audiencias* vocat, vel Cancellarias, vt ad eas in gradu appellationis, vel aliis modis, ac mediis, facilè recurrere possent, qui se ab ordinariis, inferioribusque iudicibus, vel prouinciarum Prætoribus (de quibus egimus) grauatos esse censerent; cognita nimirum vtilitate, quam experientia ex similibus Tribunalibus in Hispania, & in aliis Regnis ostendit.
5 De quibus † in communi, & quam iurisdictionem, & auctoritatem habeant, qualiterque ipsam Regis personam referant & repræsentent, latè, vltra alios antiquiores, agunt Boër. *de auct. mag. Cons. num.* 159. Chassan. *in Catal.* 7. *part. consid.* 11. Gregor. Lop. *per text. ibi in l.* 19. *titul.* 9. *part.* 2. *& in l.* 4. *tit.* 24. *part.* 3. Couarr. *in pract. c.* 4. Rebuff. *in concord. in proœm. verb. Cancellaria*, Azeued. *in Curia Pisan. lib.* 2. *cap.* 23. *& lib.* 4. *cap.* 6. Tiraq. *de nobil. cap.* 2. *num.* 20. Thesaur. *in Præfat. ad decis.* Pedem. *per tot.* Ant. Gama *decis.* 1. Matienz. *in l.* 3. *tit.* 10. *gloss.* 10. *num.* 4. *lib.* 5. *Recop. & in dial. Relat.* 1. *part. cap.* 4. *num.* 5. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. Ord. *verb. Oidores*, Parlad. *differ.* 10. *&* 11. *per tot.* Callist. Remirez *de lege Regia*, §. 10. Ioan. Garcia *de nobil. gloss.* 1. §. 2. *num.* 14. Melch. Iunius *quæst. polit.* 85. vbi adducit rationes, & vtilitates eiusmodi Tribunalium, D. Franc. Alfarus *in tract. de offic. Fisc. gloss.* 24. Doct. Carrascus *de casib. Curiæ, num.* 96. Ægidius Bened *in l. ex hoc iure*, 1. *part. cap.* 3. *ex num.* 52. Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 9. *ex num.* 14. Nauarrete *discurs. polit.* 25. *in fin.* vbi sigillatim enumerat omnes Cancellarias Hispaniæ, & earum Ministros, & plures alios referens Carol. Tapia *in pecul. tract. de excell.* Cancell. Neapol. & Dom. Valençuela *cons.* 82. *num.* 46. *& cons.* 92. *num.* 51. *&* 52. & meliùs *cons.* 94. *ex num.* 1. Et est videndus omnino D. Did. de Mendoza *in hist. belli* Granat. *lib.* 1. *fol.* 6. *num.* 4. † vbi horum Conuentuum 6
à Regibus Catholicis primum in Hispania institutorum motiua, & effectus grauiter depingit, & Præsidum, ac Auditorum fastum non sine aliqua irrisione subsannat.

In nostris autem † Indiarum prouinciis, vt 7
res postulauit, diuersis temporibus formatæ sunt, & in hunc vsque diem conseruantur Regales Audientiæ insulæ Hispaniolæ, siue Sancti-Dominici, quæ Præsidem, quatuor Auditores, & vnum Fiscalem habet Mexicana, cui Prorex Præsidet, & octo Auditoribus constat, & quatuor criminum Quæstoribus, & duobus Fiscalibus. Limana, siue Ciuitatis de los Reyes, quæ eodem modo ac Mexicana gubernatur, & distribuitur. Guathemalensis, Sanctæ Fidei Noui Regni Granatensis, Guadalajarensis, siue Nouæ Gallæciæ, Quitensis Argentina, siue de los Charcas, Panamensis, Chilensis, & Philippinensis, siue de Manila, quæ totidem Ministris constat, atque Dominicana, & in omnibus, excepta Limana, & Mexicana, Auditores virgas portant, & simul cum causis ciuilibus criminum quæsturam exercent, eisdemque ferè ordinationibus gubernantur, quas reperies *in* 2. *tom. impress. ex pag.* 1. *vbi etiam pag.* 25. *& s.* 99. vniuscuiusque Audientiæ erectio, & districtus apponitur, quod & distinctius fecit Ant. de Herrer. *in Hist. gener. Ind. decad.* 4. *pag.* 41. 69. *&* 95. & in descriptione Indiarum, quam post quartæ decadis calcem adtexuit; *pag.* 86. *& seqq.* & anteà *ex pag.* 7. *Ego* 1. *tom. de Indiar. iur. lib.* 1. *cap.* 6. *per tot.* Remesal. *in Histor.* Guatem. *lib.* 4. *cap.* 11. nouissimè P. Hugo Sempilius è Societate Iesu, insignis Mathematicus, *lib.* 8. *de Mathem. discipl. cap.* 5. per totum, melius omnibus summarium *Recop. leg. Indic. lib.* 2. *tit.* 14. *ex l.* 1 *ad* 12. & ante eos Ioann. Matienz. *de mod. Reg. Perù*, 2. *part. cap* 4. vbi plura de his Indiarum Cancellariis scribit, putatque Peruano Regno valde expedire, † vt in 8

vrbe Cuzquensi alia Cancellaria erigeretur,
quæ aliarum velut caput esset, & Rotæ Romanæ imitationem, & iurisdictionem haberet. Si-
cuti & aliam in vrbe Carthaginensi, & aliam in
vrbe Fluminis Argentei, vulgò *de Buenos aires*,
erigi debere, doctis in hanc rem libellis scriptis, & Regio Senatui dicatis, plures ad id rationes, & vtilitates expendentes, contendunt D.
Andreas de Leon Garabito Senator Panamensis, & D. Franc. de Betancur, de quibus nunc
iudicium meum interponere nolo.

9 Id tantum adiiciens, summas Regibus nostris gratias deberi pro ingenti beneficio, quod
in harum Audientiarum erectione suis vassallis
Indicis præstiterunt. Nam re vera sunt earundem prouinciarum robustissima, & fidissima
propugnacula, quibus iustitia colitur, imbecilliores à potentiorum iniuriis defenduntur,
& suum cuique, veritate inspecta, tribuitur,
10 † quæ per plures, & præsertim doctos, ac prudentes viros, perfectius reuelatur, integro iudicio existente, quod eorundem sententiis fulcitur, *cap. prudentiam 21. de off. deleg. cap. licet
causam, de probat. cap. extra conscientiam*, 54.
distinct. l. fin. C. de fideicommiss. cap. de quibus, 20.
distinct. l. hac consultissima, in fin. C. qui testam. facer. poss. cum aliis adductis per Matienz. *in l. 5.
titul. 10. gloss. 2. numer. 3. lib. 5. Recop.* Et vbi
11 † Princeps interesse non potest, vel per se
Remp. regere, nihil tutius, ac gratius eidem
Reip. præstare potest, quam si plures, & integros Ministros suo loco constituat, qui eam
regant, & protegant, & iustitiam iustè, ac sanctè distribuant, qua deficiente, † omnes Res-
12 publicæ labescent, nec vlla Regna consistere
poterunt, non magis quam corpora humana,
quæ si spiritu careant, nullas vitales, animales, & naturales operationes possunt exercere,
vt grauiter docet M. Tul. *lib. 1. de som. Scip.*
Iust. Lips. *in Polit. lib. 1. cap. 9.* M. Prætorius
elegantissimis, & omnino legendis carminibus,
lib. 1. de Principatu salubriter administrando,
Petr. Greg. *lib. 4. de Repub. cap. 6.* Petr. Andr.
Canonher. *in aphor. polit. 1. tom. pag. 198.* &
Hieron. Ossor. *lib. 4. de Reg. instit.* vbi hac de
13 causa concludit: *In studium † iustitiæ omnes
Regis curas, & cognitiones, omnes labores, atque vigilias, omnia denique studia consumenda
esse, ea namque à principio Reges creauit.* Quod
prius etiam docuit D. Greg. *lib. 2. epist. 10.* inquiens: *Summum in Regibus bonum est iustitiam
colere, & sua cuique iura seruare*, & in ipsis no-
14 stris terminis satis † exprimitur in exordio ordinationum antiquarum Audientiæ Mexicanæ,
quæ habentur *d. 2. tom. impress. pag. 1.* cuius
verba sine piaculo omitti non possunt, & sic
habent: *Nos deseando el bien, y pro comun de
las nuestras Indias, porque nuestros subditos, y
naturales que pidieren iusticia la alcancen, y zelando el seruicio de Dios nuestro Señor, bien, prouecho, y aliuio de nuestros subditos, y naturales,
y à la paz, y sossiego de los pueblos de la Nueua-España, y prouincias de yuso declaradas, segun
somos obligados à Dios, y à ellos, para cumplir
con el oficio que de Dios tenemos en la tierra,
auemos acordado de mandar poner vna nuestra
Audiencia, y Chancilleria Real, &c.*

15 Sunt porrò dictæ † Indiarum Audientiæ,
siue Cancellariæ, earúmque Auditores, & Ministri eiusdem potestatis, ac dignitatis cum aliis
Hispaniæ, ac propterea in omnibus earum legibus, & ordinationibus gubernari debent, nisi
forte aliquid sibi peculiariter in suis iniunctum
sit, vt in ipsis expresè cauetur, & rectè aduertit Paz *in praxi 1. tom. 7. part. cap. vnic. n. 50.
fol. 212.* & D. Alfarus *d. tract. de offic. Fiscal.
gloss. 24. num. 2.* Quinimò † propter Regis, & 16
Regij Consilij Indiarum distantiam & periculum, quod ex mora resultare posset, dictas Audientias Hispaniæ in multis excedunt, & supremi Senatus vicem ferè in omnibus sortiuntur,
ac de causis ipsi alias reseruatis cognoscere possunt, vt in optimo casu deciditur in quadam
epist. ad Mexicanam Audientiam scripta ann.
1552. quæ habetur 1. *tom. pag. 241.* ibi: *Y aunque aquellas dispongan en el Consejo Real de Iusticia tan solamente, y no con las Audiencias y
Chancillerias. Por la gran distancia de essas partes, y por releuar à las partes, de fatigas, y costas, tenemos por bien, que en essa Audiencia se
pueda conocer de ello.* Et expresè obseruat Matienz. *in l. 10. gloss. 11. titul. 17. lib. 5.* & Dom.
Alfarus *vbi suprà*, sola tamen Matienzi allegatione contentus.

Et hinc primò nascitur, † quod licet cogni- 17
tio, & determinatio residentiarum, siue syndicatuum Correctorum, & aliorum Iudicum ordinariorum in Hispania supremo dumtaxat
Consilio reseruetur, vt tradit Bobad. *in Polit.
lib. 5. cap. 1. num. 123.* In partibus tamen Indiarum Regalibus Audiantiis committatur, vt patet ex schedul. *ann.* 1542. 1575. & pluribus
aliis, quæ extant 1. *tom. impress. pag. 113. &
seqq.* quæ eam rationem, quam retulimus, his
verbis aperiunt: *Y comoquiera que lo del ver
las residencias es cosa propria, que lo debia hazer
el Consejo. Pero por la gran distancia que ai à
estos Reinos, mandamos, que solo se traigan al
nuestro Consejo de las Indias las residencias, y
visitas que fueren tomadas à los Oidores, y personas de las Audiencias; y las que se tomaren à
los dichos nuestros Gouernadores: y todas las demas permitimos, y mandamos, que se vean, y
prouean, sentencien, y determinen por las dichas
Audiencias, cada vna en su districto, y iurisdicion.*
Et hoc multo tempore obseruatum fuit, etiam
in syndicatibus Correctorum, qui à Rege in
Hispania nominabantur, vt decidit *schedul.
dat. apud* D. Laurent. 15. *Iul. ann.* 1584. *d. 1.
tom. pag.* 114 quæ addit, vt nunquam ei per
alias censeatur derogatum, nisi specialis ipsius mentio fiat. Quod planè † rerum vsus, & 18
partium, præsertim Indorum, celeris satisfactio expostulare videbatur. Quamuis postea
per nouiores sched. *ann.* 1619. & 1621. dictæ
residentiæ ad Regium Consilium terminandæ remitti iubeantur; quod nescio an expediens fuerit, nam multum per hunc circuitum
huiusmodi indiciorum finis, & effectus protelatur.

Secundò facultas † dandorum, seu mitten- 19
dorum iudicum, quos *Pesquisidores* vocamus,
licet in Hispania supremo tantum Senatui reseruetur *l. 20. & 37. tit. 4. lib. 2. & l. 11. tit. 5.
lib. 3. Recop.* cum notatis à Bobad. *lib. 2. cap. 21.
num. 9.* Regalibus tamen Indiarum Audientiis
permittitur per earum ordinat. *ann.* 1563. &
plures sched. quæ extant 2. *tom. pag. 115. &
seqq. & in summario Recop. lib. 4. tit. 9.* licet aliæ
quotidie expediri soleant, vt ad hoc raro contra
Correctores

Correctores durante officij tempore, & non nisi cum magna circumspectione procedant, & idem generalius Mexicanæ olim Audientiæ ordinatum fuisse, nisi vbi graue damnum, vel scandalum immineret, tradit Ant. de Herrer. *in hist. gener. Ind. decad.*4. *lib.*4. *cap.*11. *pag.*95. Et est adeo verum, quod hæc facultas Audientiis Indiarum competit, vt per schedul. 21. *&* 26. *Maij ann.* 1572. Proregibus inhibeatur dictos iudices propria solaque auctoritate sua mandare, nisi prius in pleno Auditorum consessu id iussum fuerit, & tempus commissionis præfi-
20 xum. Notabis † tamen, quod qui hos iudices in Audientiis petunt, vt eos impetrare possint, debent prius de delicto saltim summariè docere, & idoneè cauere, vt post alios plures, quos refert, obseruat D. Valençuela, omnino videndus, *consf....num....*

21 Tertiò, † ius quoque concedendi executores, vel faciendi pignerationes, aut repressalias ob iustitiam à ordinariis iudicibus denegatam, supremo Consilio tribuitur *in l.*10. *tit.* 17. *lib.*5. *Recop.* Sed hoc tamen rectè etiam ad Indiarum Audientias porrigitur, vt nominatim *in ead. l. obseruat* Ioan. Matienz. *gloss.*11. considerata nimirum (vt diximus) longa distantia viarum pro recursu ad supremum Senatum, & periculi
22 in mora, ad † quod probandum aliqua ibidem adducit de specialibus, quæ hæc operari solent, & plura *in l.* 1. *gloss.* 21. *num.* 14. *& seqq. & in l.*6. *titul.* 3. *gloss.* 2. *per text. ibi lib.* 5. *Recop.* & Ego alia congessi *suprà hoc tom. pag.* 298. 663. *&* 712. Et nunc addo Tiraq. *post leg. connub. gloss.*8. *num.*9. Ceuall. *quæst.*167. *num.*5. Bened. *in quæst. Canonicis*, Tusch. *litt. P, conclus.* 282. Azeued. *per text. ibi in l.* 6. *tit.*18. *lib.* 4. *Recop.* latè Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 102. *à num.* 5. Marta *de iurisd.* 1. *part. cap.*48. *ex num.*25. Et signanter in terminis Indiarum Gamam, & eius Ad-
23 ditionat. *decis.* 15. hinc deducentem, † quod licet alias absens, qui in loco certo sit, debeat citari, nec possit ei dari curator, vel defensor, vbi tamen absentia est apud Indos, propter longam distantiam, & moræ damna, & pericula, sufficit ei creare curatorem, vel defensorem. Quod & tradit Cabedus, dicens generali arresto Lusitaniæ declaratum fuisse, *decis.* 197. *n.*8. *part.*1. & nouissimè, & magis ex professo Phœbus *decis.*42. Quorum auctoritate motus Ego in simili aliquando defendi, quod licet alias ex
24 magis communi sententia requiratur, † vt sententia personaliter notificetur reo, cum quo in prima instantia iudicium in contumacia fulminatum fuit. ex traditis per Ias. *in l. ne quicquam, §. vbi decretum, D. de off. Proconf.* & Matienz. *in dialog. relat.* 3. *part. cap.* 44. Adhuc tamen ex superioribus hoc limitari debere, vbi absens in longinquis existit, prout iam de stylo aliquæ Audientiæ Indiarum obseruant.

25 Quartò, licet † præcipua cura supremi Consilij Indiarum in eo consistat, & consistere debeat, vt Indi in spiritualibus, & temporalibus proueh antur, & prouideantur, & omni studio, & seuerissima animaduersione, à quibuslibet oppressionibus liberentur, vt piis, & grauibus verbis ostendit ordinatio. 9. eiusdem supremi Consilij. Hæc eadem cura, non solum partibus postulantibus, verum etiam ex officio, enixè Indiarum Audientiis demandatur, plurimis, & repetitis schedulis, quæ propediem expediuntur, & præcipuè illa 2. *Martij ann.* 1596. quæ excessus Correctorum circa personas, & fortunas Indorum ab Audientiis compesci, & puniri iubet, & 27. *Maij ann.* 1582. quæ generalius præcipit, vt seuere procedant aduersus quoslibet, qui Indos onerauerint, vxores, vel facultates eorum vsurpauerint, quidpiamvè aliud in eorum damnum fecerint, ne alias ipsis eiusmodi criminum culpa imputetur. Sed melius adhuc, & enixius hoc deciditur *in ordin. ann.* 1563. *cap.* 70. quæ omnino, vbi res expostulauerit, legi debet; nam ibi in hoc præcipuum Auditorum munus constituit, & nulla alia in re gratius obsequium, & seruitium eos Regi nostro Piissimo facturos deciditur.

Quintò, quamuis causæ omnes, quæ super 26
nouis decimis mouentur, *per l. Regiam* 6. *&* 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.* ad Consilium supremum afferri, & auocari iubeantur, vt latè per Couar. *in pract. cap.*35. *num.* 2. *vers. Quartò*, & alios, quos refert Bobad. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 18. *num.*148. Indiarum tamen Audientiæ adhuc de eisdem cognoscunt, prout quotidiana praxis ostendit, & in Limana, & Argentina Cancellaria sæpè in litibus emergentibus factum vidi. Quarum sententias postea supremus Indiarum Senatus confirmauit. De quibus, & de schedulis hanc quæstionem tangentibus, agit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap.*6. §. 2. *num.* 13. & conducunt quæ dixi *sup. lib.* 3. *cap.* 21. *ex num.* 18. Vt sic cessare possit scrupulus, quem in hoc articulo, se, dum Fiscalis Argentinus esset, habuisse perhibet D. Francisc. Alfar. *dict. gloss.*24. *num.* 2. *&* 3.

Sextò, licet † causæ Regium patronatum 27
concernentes, vel quæ alia Regalia tangunt, soleant vt plurimum in Hispania per supremum Senatum tractari & expediri, ex traditis à Bobad. *d. cap.* 18. *num.* 213. *litt. I*, & Ego *suprà lib.* 3. *cap.* 3. Cancellariæ tamen Indiarum hoc idem ius sibi vendicare possunt, & debent, cum illud eisdem non solum concedatur, verum enixè commendetur per plures sched. & ordinat. quæ habentur *in* 1. *tom. impress. pag.* 83. *& seqq. &* 2. *tom. pag.* 29. *& seqq.* & dixi latè *suprà d. cap.* 3. inter quas notanda est illa ann. 1574. quæ iuris patronatus Regij formam præscribit, & in fine proœmij ita concludit: *Y los nuestros Virreyes, Audiencias, y Iusticias Reales procedan con todo rigor contra los que assi fueren, ò vinieren contra nuestro derecho, è patronazgo, procediendo de oficio, ò à pedimiento de nuestros Fiscales, ò de qualquiera parte que lo pida, y en la execucion de esto se tenga mucha diligencia.* In quibus item sched. & in ordin. Audient. ann. 1563. dubia omnia orta super eodem iure patronatus Regij, vel erectionibus Ecclesiarum, vel collationibus præsentatorum, ab eisdem Audientiis, vel earum Præsidibus declaranda esse deciditur, & retentio Bullarum conceditur, quæ eidem patronatui præiudicium aliquod generare posse videantur, vt latius dixi *d. lib.* 3. *cap.*3. *num....*

Quinimo & ob hanc causam, quod Regales Audientiæ de Regio patronatu cognoscant, & Regem ipsum repræsentent, iubet quædam sched. dat. Matrit. 29. Maij ann. 1594. *d.* 2. *tom. pag.* 29. † vt quoties illæ ad Ecclesias 28
Cathedrales accedunt, vt collegialiter, & in forma (quam dicunt) Audientiæ, diuinis intersint,

sint, sex, vel quatuor ad minus, ex præbendariis ad eas excipiendas, & dimittendas vsque ad Ecclesiæ fores accedant, cum & hoc, vt inquit ipsa sched. in Hispania fieri soleat cum Cancellaria Pintiana, & Granatensi: *Y aya mayor obligacion de que lo hagan los Probendados de las Indias con mis Virreyes, y Audiencias, assi por representar mi persona, como por ser Yo Patron de las Iglesias de las Indias, y aueros dado las presentaciones de mi mano.*

29 Septimò, † quamuis de vsurpatione, siue occupatione, aut impedimentis Regiæ iurisdictionis Rex solus, vel supremus eius Senatus cognoscere soleat, vt deciditur *in l. 3. tit. 1. lib. 4.* Recop. ibi: *Del impedimiento, y ocupacion de la nuestra iurisdicion, ò señorio, ninguno puede conocer sino Nos.* Adhuc tamen eadem hæc cognitio, & Regiæ iurisdictionis defensio Audientiis Indiarum committitur, imo & grauiter commendatur in *sched.* Pintiæ 13. *Febr. ann.* 1559. *dict. 2. tom. pag.* 31. ibi: *Y no deis lugar à que contra ella se vaya, ni passe en manera alguna.*

30 Nimirum, † quia in toto Regno Rex habet fundatam suam iurisdictionem temporalem, vt in terminis docet Did. Perez *in l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin.* & Azeued. *in d. l. 3. Recop. ad fin.* ex Oldrad. *cons.* 83. & Palac. *Rub. in cap. per vestras, fol.* 83. *num.* 49.

31 Octauò, taxa iurium, & sportularum, quæ notariis, & aliis ministris Tribunalium Ecclesiasticorum præscribitur, & Hispanè vocatur *Arancel*, & cura, vt præcisè & fideliter obseruetur, iniuncta est in Hispania supremo Castellæ Senatui, vt patet ex *l. 27. tit. 25. lib. 4. Recop. & tradit* Bobad. *d. lib. 2. cap.* 18. *num.* 229. ibi: *Y si los tales Notarios excediessen en llenar derechos contra los Aranceles Reales, se debe dar auiso de ello al Consejo, ò si fuessen legos los Notarios castigarlos.* Quod tamen in partibus Indiarum Regiis Audientiis committitur, per plures schedul. quæ reperiuntur *dict. 2. tom. pag.* 371. *& seqq.* quæ serio eisdem iniungunt, vt dictarum sportularum taxa, triplum earum non excedat, quæ in Regnis Castellæ exigi solent, & seuerè aduersus transgressores animaduertant. Et in alia Pardi 30. *Octob. ann.* 1591. *pag.* 372. iubetur Peruano Proregi Dom. D. Garciæ de Mendoça, vt super hoc vigilet, & taxæ Archiepiscopatus Toletani triplum tantum exigere patiatur. Neque in his tantum sportulis moderandis se interponere

32 possunt, † verum & in funeralibus, matrimonialibus, & aliis similibus iuribus, siue oblationibus, quas Indiarum Parochi per corruptelam inducunt, vt habetur *in sched. ann.* 1558. *tom 4. pag.* 337. Et in alia Matrit. 20. Decemb. 1608. deciditur, quod etiam moderari faciant procurationes, & collectas, quas Visitatores Ecclesiastici in suis visitationibus exigunt. Nimirum, quia vt inquit Bobad. *vbi suprà*

33 *num.* 229. † Reges prohibere possunt, ne Ecclesiastici à suis subditis impositiones, & contributiones illicitas exigant, & Episcopis iubere, vt ad se, suáque Prætoria Tribunalium Ecclesiasticorum taxas, siue Aranceles remittant, *l. 27. titul. 25. lib. 4. Recop. & cap.* 41. in Curiis de Madrid. *ann.* 1593. qua de re dixi etiam alia, quæ hic repeti possunt, *sup. lib. 3. cap 8. n.* 64. *& seqq.*

34 Nono, † Episcopis decedentibus, licet regulariter Regius Senatus in Hispania, per se, vel per prouisiones, quas expedit, eorum spolia colligi faciat, & lites, quæ super eis mouentur, & solutionem famulorum, & creditorum in se recipiat, vt docet idem Bobad. *dict. lib. 2. cap.* 18. *num.* 180. In prouinciis tamen Indiarum Regiæ Cancellariæ de hoc semper cognoscunt, idémque eis plurimis aliis schedulis iniunctum est, de quibus etiam dixi latiùs *d. lib. 3. cap.* 11. *num.* 37. *& seqq.*

Decimò, † non solum cognitio in causis Ecclesiasticis per viam, quam dicunt violentiæ, communis est Audientiis, & Cancellariis Indiarum, cum aliis Hispaniæ, vt expressè decidit ipsarum ordinatio *ann.* 1563. ibi: *Item ordenamos, y mandamos, que los nuestros Oidores de la dicha Audiencia en los casos de fuerças hechos por los juezes Eclesiasticos, conozcan segun, y de la manera que en estos Reinos conocen las Audiencias de Valladolid, y Granada, sin estenderlo mas de lo que en las dichas Audiencias se pratica*: & plures aliæ schedulæ, quæ extant *d. 2. tom. pag.* 29. Verum & retentio Bullarum, quæ iuri Patronatus Regio efficere possint, & attentæ esse iubentur super actionibus, & visitationibus Religiosorum, & eorum Commissariorum, Vicariorum generalium, Visitatorum, & Conseruatorum, & constito de iniustitia, vel notoria vexatione, quam faciunt, rectè ad oppressorum defensionem partes suas interponere possunt, licet hoc alias Audientiis Hispaniæ prohibitum sit, & solum Regio Consilio reseruatum, vt constat ex *l.* 40. *titul. lib. 2. & l. 1. & 2. titul. 8. lib. 1. Recop.* cum traditis à Ceuallos, Salgado, & pluribus aliis, quos retuli *d. lib. 3. cap. 26. numer.* 34. *&* 111. *& seqq.* Qui latissimè † de dicta cognitione per viam violentiæ pertractant, & de retentione Bullarum, & de aliis remediis ad tollendas, vel excusandas iniurias iudicium Ecclesiasticorum Regiis vassallis, siue clericis, siue laicis illatas. De quo etiam Nos, Deo dante, in Commentariis ad Nouam Recop. latius agemus, & interim vide optimè loquentes Couar. *cap.* 35. *pract.* Henric. *in sum. lib.* 14. *cap.* 12. *& lib.* 19. *cap.* 3. Sayr. *de censur. lib. 2. cap.* 18. Cened. *collect.* 17. ad Decretal. *& collect.* 15. *ad Decretum, & melius 9. canon.* 45. *per tot.* Gabr. Pereira *in tractat. de man. Regia, 1. part. per tot.* Patian. *cons.* 164. *à num.* 23. Morla *in emp. 1 part. tit. 2. quæst.* 14. *per tot.* Petr. Greg. *lib.* 13. *de Rep. c.* 1. Callist. Remir. qui plures alios adducit, *de lege Reg. §.* 10. *num.* 80. *cum sequent.* Et in terminis de nostris Audientiis Indiarum D. Franc. Alfarus *de off. Fisc. gloss. 2. num.* 14. *& seqq.* D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap. 6. §.* 4. Dom. D. Felician. à Vega Archiep. Mexicanus *in cap. decernimus, de iudic. numer.* 24. 25. *&* 164. *& in cap. quanto, num* 99. *& seqq.* & nouissimè Diana *resol. moral. 1. part. resol.* 13. D. Franc. Torreblanca *in epit. de Magia lib. 3. cap. 26. ex n.* 2. & iterum & plenius *de iure spiritual. lib.* 15. *c.* 10. & passim Martin. Magerus in suo vberrimo *tract. de iure protect. vbi c. 3. n.* 78. *&* 79. † nihil 37
magis Regibus, quam subditorum protectionem, incumbere docet, allegans illud Senecæ:

—— Hoc Reges habent
Magnificum, & ingens, nulla quod rapiat dies
Prodesse miseris, supplices fido lare
Protegere, &c.

Vndecimò,

38 Vndecimò, † licet causæ tangentes generalem Regni administrationem in Hispania supremo Consilio Iustitiæ, vel Status commissæ sint, & in prouinciis Indiarum priuatiuè ad Proreges, vel Gubernatores spectent, vt disponitur *in sched. dul. 11. Iunij ann. 1572. tom. 1. pag. 241.* & pluribus aliis. Ipsis tamen Proregibus iniungitur, vt vbi res aliqua ardua se obtulerit, necnon etiam ad meliorem officialium prouidendorum electionem, Auditores, quos secum habent, vocent, & consulant, quamuis eorum suffragia præcisè sequi non teneantur, vt constat ex capitibus instructionum eorundem Proregum, quæ habentur *1. tom. pag. 242. 316. & 324.*

39 Et quod magis est, ab his, † quæ ipsi Proreges, vel Gubernatores sub titulo gubernationis decernitur, vel statuitur, si aliqua pars se grauari senserit, quemadmodum in Hispania ad Regium Consilium à Consilio Cameræ prouocatur, ita in Indiis ad Regales Cancellarias patet recursus, vbi partibus iudicialiter auditis, quæ Proreges, vel Gubernatores decreuerunt, confirmantur, reuocantur, aut moderantur. Illisque serio iussum est, ne vllo modo impe-
40 diant, vel turbent. Quamuis † si in suis sententiis tenaciter hæreant, & Regias Audientias ius de illis cognoscendi non habere contendant, quasi meræ, & absolutæ gubernationis sint, nihilque contentiosæ iustitiæ admixtum habeant, vel ex aliis causis, iis, quæ ipsi iusserint, standum sit, vt occasiones scandali præscindantur, & ad Regium Senatum causa remitti debeat, cum protestationibus modestè ab Auditoribus factis, & rationibus, ac motiuis, quibus vtraque pars suam iurisdictionem asserit, & defendit; vt in eodem Senatu ei, cui competere visa fuerit, demandetur. De quibus
41 omnibus, † & quod Proreges præsentes non sint, vbi Auditores agere volunt de appellationibus ab ipsis interpositis terminandis (quod tamen rarò Proreges obseruant) extant plures, & valdè notandæ schedulæ, quæ habentur in *1. tom. impress. pag. 140. & seqq.* Vbi hoc fieri dicitur propter locorum distantiam, & vt partium molestiis, & sumptibus consulatur. Sed vltra eas notabilior est alia dat. Buitrag. 19. Maij *ann.* 1603. ad Limanam Audientiam directa. In qua cum relatio facta esset cuiusdam competentiæ inter Proregem, & eandem Audientiam, quæ scandalum generauit, eos reprehendit, iubétque, vt deinceps omnes suo se in officio contineant. Et addit: *Que si hechas las protestas, y requerimientos, todauia el Virrey perseuerare en mandar executar sus decretos, ò prouei mientos, no siendo la materia de calidad en que notoriamente se huuiesse de seguir de ello mouimiento, y desassossiego en la tierra se cumpla, y guarde lo que el huuiere proueido, sin hazerle impedimento, ni otra demonstracion, y den auiso particular de lo que huuiere passado, para que so mande proueer, y remediar, como el caso lo requiere.*

Et cum quædam similis competentia, me referente, formata fuisset cum Dom. Prorege Principe de Esquilache, eo quod ipse prætenderet Regalem Audientiam Limanam cognoscere non posse per viam violentiæ de quodam spolio beneficij de Lambayeque, supremus Senatus, audita vtriusque partis relatione, respondit per epistol. 14. *August. ann.* 1621. *Que el Virrey por ningun caso, aunque diga que procede à titulo de gouierno, ò de comission especial, quite el recurso libre de la apelacion à la Audiencia, y no se entienda estar inhibida, si en las cedulas de la comission especialmente no se declarare lo contrario.* Et per illam eandem sched. ann. 1603. expressè deciditur, ne Proreges, aut Gubernatores vllo modo se immisceant in negotiis iustitiæ administrationem concernentibus; quæ Audientiis commissa sunt; neuè vllum eis in hoc impedimentum apponant. Quod prius etiam ipsis Proregibus iniunctum fuerat in sua instructione, cuius caput refertur *2. tom. pag. 7.* Et quoniam aliqui Proreges spernebant, & pro libito Regias Audientias inhibebant, prouisionibus ad id sub Regio nomine, & sigillo expeditis, hoc eis reprehenditur per epistolam missam ad Proreg. Peruan. 27. *Februar. ann.* 1575. vbi dicitur: *Que auiendo de escribir à la Audiencia, lo aueis de hazer por carta, como à Oidores nuestros, y vuestros Colegas, y no por potentes en nuestro nombre, por via de mandato, pues estais mas obligado que otros, por el lugar nuestro que teneis, à honrar, y autorizar la Audiencia: y porque el mandar à la Audiencia està referuado à Nos.* Quo loquendi modo etiam aliæ schedulæ vtuntur, & præcipuè nouissima quædam ad Proregem Mexicanum missa 17. *Aprilis ann.* 1623. quæ disponit: *Que tengais siempre con los Oidores la buena correspondencia que se debe al lugar que ocupan, y à la autoridad de sus oficios, pues siendo vos su Presidente, os toca procurar la quietud y conformidad de todos, tratandolos con tanta suauidad, y decencia, que os respeten, y obedezcan por amor, y no por demasiada seueridad.* Et in alia 7. Februar. ann. 1610. eadem ratione attenta, deciditur: † *Que el Virrey en todos los actos publicos en que se hallare con la Audiencia, llame, y lleue à su lado al Oidor mas antiguo que alli se hallare de ella. Pero no à los Alcaldes del crimen, ni al Fiscal.* Quod rursus repetitur, & forma associandi Proregem præscribitur, in alia nouiori 9. *Nouemb. ann.* 1618. ea addita clausula: *De manera, que entre todos se conserue la buena correspondencia, que es justo, &c.* 42

Et est adeo verum Proregem non debere Audientias turbare, neque impedire, vel cum eis se immiscere in rebus tangentibus administrationem iustitiæ. Vt † etiam si ei aliqua schedula dirigatur, cum illa clausula: *Que haga iusticia en el caso que en ella se refiere*, debet intelligi per legitimos tramites, & excitando Auditores, vel Quæstores criminum, quorum Præses est, vt illam administrent, & sine innouatione styli cuiuslibet Tribunalis, vt expressè rescribitur in quadam epist. Regia ad Audient. Liman. 3. *Iunij* 1620. quæ cum quereretur, quod Proreges virtute dictæ clausulæ omnia turbabant, & sibi adrogabant, responsum accepit: *Que estas cedulas ordinariamente son excitatiuas, y se dan solo para que se haga iusticia à las partes: y mi intento no es mudar el ser del juzgado, ni el estado dela causa, lo qual se incluye todo en la clausula que manda, se haga justicia, estareis aduertidos para ir en todas ocasiones con este presupuesto, con lo qual se escusaràn* 43

cusarán las dudas que referis, quæ schedul sumpta videtur *ex l. bona fides, D. de poss.* cum aliis, quæ adduxi *suprà lib. 2. cap. 24. ex numer. 131.* Maranta *cons. 65. numer. 10.* & latè Giurba *decis. Siciliæ 541. numer. 6* Mandos. *in reg. 1. Cancel. verb. Iustitiam faciant*, Marta *de clausul. 1. part. claus. 64.* Sarabia *de adiunct. q. 33. num. 5.* vbi, quod excitare iurisdictionem idem est, quod ordinariam concedere Dom. Valençuel. *cons. 95. num. 26. & cons. 85.* ferè per totum, Aloïs. Riccius, omnino videndus, *decis. 221.* Archiep. Neap. *part. 3.*

44 Duodecimo, quamuis † causæ, quæ Regium patrimonium ac facultates expectant, priuatiue ad Regias Cancellarias agi, & terminari soleant in Consilio ad hoc specialiter designato, quod vocatur Rei Dominicæ, siue *de Hazienda y Contaduria*, *vt patet ex l. 3. & per tot. tit. lib. 9. Recop.* Hocque ipsum in pro-
45 uinciis Indiarum † Proregibus, & Gubernatoribus primo loco iniunctum sit, vt disponitur in eorum instruct. *ann. 1595. cap. 68.* & alibi passim. Nihilominus tamen in aliis schedulis cauetur, vt ad sumptus & expensas extraordinarias ex Regiis arcis faciendas, & alia dubia decidenda, quæ Regium patrimonium concernant, Auditores, & Officiales Regios in Consilium vocent, quod appellatur, *Acuerdo general de Hazienda*, ibique tractetur, & decidatur, quid fieri oporteat, & an occasio, quæ ad sumptus extraordinarios faciendos prætexitur, talis sit, vt cunctationem, & Regis consultationem non patiatur. De quo agunt *sched. 19. Nouemb. ann. 1566.* & expressius dictam formam ad vnguem constituens ordinatio Audientiarum Indiarum *ann. 1563.* Et extat alia nouissima *Matr. 13. Decemb. ann. 1617.* ad Audientiam Limanam scripta, quæ refert aliam Peruano Regi remissam, qua excessiui sumptus ex Regia gaza ab eo facti notantur, & reprehenduntur, iubetque, vt Auditores ei obuiam eant, si in posterum idem continuare voluerit.

46 Et similiter † licet Limæ, Mexici, & in Nouo-Regno Granatensi erecta sint Tribunalia Calculatorum maiorem, siue Rationalium eiusdem Rei Dominicæ, ipsis tamen adsessor ex Regiis Auditoribus nominatur, & ad lites, quæ iustitiam concernunt, audiendas, ipsi iidem Auditores ad Rationalium Tribunal vocantur, licet ad votandas, & decidendas in consessu ipsorum Auditorum, vulgò *Acuerdo*, coadunari debeant, vt expresè disponitur per Ordinationes eiusdem Tribunalis, de quibus infrà *lib. 5. cap. fin. tractaimus.*

47 Decimo-tertiò, † in eisdem Regalibus Indiarum Audientiis, si Proregem, vel Gubernatorem, qui eis simul præsidet, abesse, vel mori contigerit, non solum per antiquiorem Auditorem persona Proregis repræsentatur, quod commune est cum aliis Audientiis Hispaniæ, verum & apud ipsas Audientias illa quoque omnia transferuntur, quæ generalem prouinciæ gubernationem concernunt, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, & tam in ciuilibus, quam in criminalibus, vel militaribus causis, vt apertè disponitur *in schedul. ann. 1550. 1586. & aliis nouioribus, quas reperies in d. summar. Recop. lib. 2. tit. 14. l. 13. & 14.* quod tamen intelligendum est de Audientiis, quarum immediatus Præses, simul totius prouinciæ, in quibus ipsæ resident, gubernationem habebant. Nam si fortè sub eiusdem Proregis gubernatione generali plures Audientiæ constitutæ sint, licet alias distinctos Præsides habeant, vt contingit in Regno Peruano, vbi Proregi subsunt Audientia Limana, cuius & Præses est, & Audientia Quitensis, & Argentina, ad quas etiam suam gubernationem extendit, & in aliquibus ad Panamensem, & Chilensem. Hæc omnia, quæ Prorex in dictis Audiantiis faciebat, exercebat, ac gubernabat, vel facere, exercere, aut gubernare poterat, apud Limanam dumtaxat Audientiam priuatiuè ad alias remanebunt, vt expresse decisum est *per sched. 19. Martij ann. 1550.* iuncta epistola, quæ in eius declarationem scripta fuit ad Proregem Peruan. Dom. Comitem del Villar. *19. Octob. ann. 1586.* quæ reperiuntur in *1. tom. impress. 1. tom. impress. pag. 25. & seqq.*

Et quoniam his non obstantibus, † vacante Peruani Regni gubernatione per obitum 48
Proregis Dom. Comitis de Monte-Rei, Argentina, & Quitensis Cancellaria illam in se, vnaquæque pro suo districtu, recepit, idque aliquibus iuris allegationibus defendere nisus fuit Lic. Petr. Ruiz Bejaranus Argentinus antiquior Senator, quod par in parem imperium habere non posset, & quod constitutis, & distinctis dictis Audientiis, quod tempore dictæ *sched. ann. 1550.* factum non erat, vnaquæque in suo territorio æqualem potestatem habere, & exercere debuit, *arg. text. in cap. & temporis 16. q. 1. cap. 1.* ne sed. vacant. *l. vnica, C. de Metropol.* Beryto *lib. 11.* cum traditis à DD. ibid. & à Bart. *in Auth. vt iud. sine quoquo suffrag. §. illud el 1. in fine, collation. 2.* Adhuc prædictæ schedulæ exequi, atque obseruari iussæ fuerunt per aliam dat. *Pardi 20. Nouemb. ann. 1608.* ad Argentinam & Quitensem Audientiam directæ: & quoniam nihilominus Argentina in sua sententia contumaciter persistebat, in duobus millibus argenteorum ducatorum mulctata fuit. Quoniam omnis † argumentatio cessat in materia iu- 49
risdictionis, vbi constat de contraria Principis voluntate, qui eius auctor & fons esse dicitur, vt latè per Mastrill. *de Magistr. lib. 3. cap. 2. ex num. 5.* Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 43. ex num. 8.* & Cancer. *2. tom. var. cap. 2. n. 106. & 307.* quæ voluntas magna cum ratione, & causæ circumspectione regulata videtur: quoniam Audientia Limana antiquitate, auctoritate, & Auditorum numero alias Peruanas excellit, & Proregem pro Præside, seu Capite habet, quod in eandem suas vires influit, dumuiuit, & moriens, quasi hæreditario iure transmittit. Maximè cum per alias sched. cautum reperiatur, etiam post aliarum Audientiarum erectionem, vt † de omnibus causis guberna- 50
tionis, in quibus à Proregibus appelletur, sola illa Audientia, in qua ipsi resident, & præsident, cognoscat, & adeatur, non vero aliæ in quarum districtu res, vel personæ litigantium existunt, quæ sched. reperiuntur *1. tom. impress. pag. 244. & seqq.* & referuntur in alia *Matr. 15. Febr. ann. 1566.* cum eadem Audientia Argentina loquente. Vbi etiam alia ratio redditur, quod gubernatio melius per vnum, quam per plures exercetur. Quia ex hoc multa inconuenientia

uenientia nascuntur. Idcóque ibidem Argentina Audientia iubetur, vt sui districtus gubernationem Licent. Castro, electo Præsidi Limanæ, relinquat.

51 Planè vbi non per mortem, † sed per absentiam, de Gubernatoris defectu supplendo tractatur, attendenda erit doctrina Ioan. Matienz. *in l. 6. tit. 3. lib. 5. Recop. gloss. 1. n. 2.* qui in terminis Indiarum docet, subrogationem Auditoris antiquioris in locum Præsidis, vel Proregis in breui absentia practicandam non esse, & cùm eius reditus citò speratur, ex traditis à Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Susceperit liberos, C. de reuocand. donat. ex n. 145.* Quod notandum erit pro his, quæ de Commendarum prouisione in vacatione, vel absentia Proregis, aut Gubernatoris, qui commendandi ius habet, dixi *sup. lib. 2. c. 4. n. 84.* Sed licèt in hoc rectè sentiat Matienz. in eo tamen mihi hallucinari videtur, quod dicto loco tradit: *Antiquiorem Senatorem Cancellariæ Regum, officium Gubernatoris, in locum Proregis absentis, exercere.* Nam re vera hoc per totam Audientiam administratur, vt disponitur in sched.
52 sup. relatis. Et † antiquior Auditor solùm, quæ ad officium Præsidis pertinent, solus exercet, & ob hunc respectum dicitur in quadam *sched. dat. Lerma 11. Sept. ann. 1610.* *Que quando el Virrei estuuiere fuera de la Ciudad, tenga silla sin sitial el Oidor mas antiguo en el lugar que la tiene el Virrei:* & nullas alias cæremonias ei permittit, ex illis, quæ cum Prorege obseruantur. Quinimò neque illa de sessione in loco Proregis obseruatur. Nam Prorex sellam ponit in medio Capellæ maioris; antiquior autem Auditor à latere, & vnam lineam suo ordine cum reliquis Auditoribus con-
53 stituit. Omnésque † sellas habent in Ecclesiis, & aliis locis, vbi concurrunt in prouinciis Indiarum, non verò scamna, vt disponit dict. schedul. ann. 1610. & alia antiquior ann. 1570. quæ extat in 1. tom. impress. pag. 261. Nam licèt in scamnis sedeant in Regiis Consiliis, & Cancellariis Hispaniæ, vt eædem schedul. referunt. In Indiis tamen semper contrarium obseruatum est, ea fortè ratione, quòd Decuriones ciuitatum è regione Audientiæ in scamnis sedent, & aliqua inter eos, & Auditores differentia constitui debuit. Quod dictarum schedularum Consultores non animaduerterunt, nec pariter, quantum oporteat Indiarum Auditores honorari, vt infrà trademus. Ob idque illæ nunquam executioni mandatæ sunt, neque expedit vt mandentur, sicut neque aliæ no-
54 uissimæ, † quæ omnibus, etiam priuatis hominibus, sellas ad Ecclesias deferre, in eisque sedere permittunt. Quod antè iustissimè prohibitum fuerat per antiquam quandam schedul. quæ hodie quoque obseruari debet, neque enim facilè mutandæ sunt antiquæ consuetudines prouinciarum, cùm vnaquæque in suo sensu abundet, & non loca legibus, sed legis locis accommodari debeant, vt sæpè retulimus.

Decimoquartò, in Audientiis Hispaniæ Auditores, vt plurimum, solùm litibus audiendis, &
55 iudicandis intendunt; in † Audientiis verò Indiarum vltra hoc munus multis aliis occupationibus distinentur. Nam eorum vnus vicissim ex ipsarum Audientiarum ordinationibus visitationi prouinciæ intendere debet. De qua visitatione, & eius forma, & effectibus agunt plurimæ schedulæ, quæ extant *tom. 2. ex pag. 125.* Alius Commissario subdelegato S. Cruciatæ adsidet, & æquali suffragio causas ad illud Tribunal spectantes determinat. Alius, etiam pro turno, de bonis defunctorum, maximè intestatorum, vel qui in Hispania hæredes, aut legatarios, vel pia opera facienda relinquunt, colligendis, & in Hispaniam remittendis causisque, quæ nuper illis excitantur, in prima instantia audiendis, & terminandis cognoscit, vt *infrà cap. 7.* latiùs exponam. Alius quotannis Regiam Classem ex Panamensi portu ad Limanum redeuntem ex Regiis commissionibus visitat. Alius executoriis supremi Indiarum Consilij implendis, & pœnis, ac condemnationibus exigendis, & ad Receptorem generalem eiusdem Consilij transmittendis, operam nauat. Alius de nouis Regiis quæstubus, siue reditibus curat, qui ex mensata, & dimidia (quam vocant) annata colliguntur. Alius Auditor Proregis pro causis militaribus, & interdum generalis eius adsessor existit, licèt hoc vltimum nouissimè prohibeatur per schedul. an. 1618. ex rationibus, quæ in ea referuntur; & ne impeditus reperiatur, vbi de decretis Proregis ad Regalem Cancellariam appellatio defertur. Alius (vt suprà tetigi) Tribunali calculatorum, siue rationalium adsidet, & etiam Consulatui mercatorum, pro cognoscendis appellationibus eiusdem Tribunalis, quas ibidem *Alçadas* appellant. Alius inquirit de commissis mercium, quæ ex Sina, Philippinis, & Noua-Hispania clanculum aduehuntur, & vulgò vocantur *de Contrauando.* De quibus omnibus, & aliis variis, & extraordinariis cognitionibus, quæ eisdem committi solent, agunt innumeræ propè schedulæ diuersis temporibus expeditæ, quas longum esset hîc recensere.

Et aliquæ illarum pro his occupationibus Auditoribus † moderatum salarium constituunt, vltra 56 illud, quod sui muneris ratione reportant: aliæ verò illo tantùm contentos esse iubent, & neque tertiam partem ex condemnationibus commissorum, quas faciunt, sibi applicari permittunt, præcipuè illæ de iudicibus mercium Sinarum loquentes, *26. April. ann. 1608. & 22. Aug. ann. 1620.* quæ vel oblitæ, vel reuocatoriæ aliarum, quibus hæc tertia pars dictis iudicibus concedebatur, iubent, vt deinceps eam non ferant, ea ratione reddita: *Porque teniendo, como tienen, salario mio por razon de sus plaças, y oficios, no era justo se les permitiesse lleuar las dichas tercias partes.* Quæ ratio sumpta videtur *ex decis. text. in l. 15. tit. 6. lib. 2. & l. 11. tit. 11. lib. 4. Recop.* Et traditis à Bobad. *lib. 2. Polit. c. 21. n. 35. & lib. 5. c. 1. n. 243.* Rodrig. *in tract. de execut. c. 7. n. 10.* Et Curia Philipp. *2. par. §. 23. n. 8.* Et magis in terminis ex ordinat. earundem Audient. *Iudic. ann. 1563. c. 17.* quæ similes applicationes Auditoribus, & Quæstoribus criminum sub pœna quadrupli denegant. Quamvis Ego, salua tanti Senatus reuerentia, has leges, & auctoritates in iis casibus, & causis intelligendas, & obseruandas esse censerem; quæ ex obligatione suscepti muneris dictis Ministris incumbunt, eisque propriè, & vt ita dicam, naturales esse videntur. At verò vbi munus, vel onus, quod Auditori superadditur, officio non cohæret, sed ex peculiari commissione, aut delegatione procedit, siue ea perpetua sit, siue temporalis, nulla lex, aut ratio reperietur, quæ vetet partem pœnarum, aut alia emolumenta eisdem commissionibus annexa percipere. Nec salarij perceptio id excludit, quod ob ministerium omninò separatum conceditur, & aucto labore, semper augeri solet, & debet,

vt optimè, & multum in nostris terminis obser-
uat idem Bobad.omninò videndus,*lib.4.c.5.n.54.*
Et nouissimè, agens de pœna tripli, quæ Regiis
rei dominicæ Senatoribus applicatur *ex l.18.tit.5.*
lib.9. Recop. dissertiss. & suprà ætatem eruditus
D. Ant. Cabrer. *in tract. de tripl. seu eorum pœ-*
58 *na, prælud.3. per tot.* Maximè † si aliorum sen-
tentiam sequamur, qui etiam in delegato, ob
ipsam delegationem, specialiter salariato, affir-
mant,posse præter salarium recipere easdem spor-
tulas, quas accipit ordinarius, vt per gloss.verb.
Pedaneis, in Auth. de indicib. §. *ne autem*, &
ibi Bart. *num.1. & 2.* Matienz. *in dial. Relat. 3.*
par. cap.24. n.6. Ioan. Garc. *de expens.cap.21.n.*
*10.in fin.cum seqq.*Et de parte pœnarum expressè
loquens Villadieg.*in Polit.cap.5.§.32.* Quos om-
59 nes nouissimè † refert & sequitur D.Thom.Car-
leual.in suis præclaris disput.de iudiciis,*disp.4. per*
*totam.*Vbi hanc quæstionem doctè, & diligenter
pertractat, & leges Regias in contrarium allega-
tas,veris,& germanis interpretationibus donat.Et,
quod magis est, contrariam determinationem di-
ctarum schedularum sub verborum inuolucro pū-
git. Erat enim Relator Consilij Indiarum eo
tempore, quo latæ fuerunt, & causam meam,
quæ illis occasionem præstitit, dilucidè iudici-
bus exposuit, quos tamen ait, Præsidis qui tunc
Senatum regebat sententiam sequutos, qui
nimis præcipitanter, seu festinanter suum iudi-
cium aperuit.

Atque hæc planè sunt, quæ sese mihi de spe-
cialibus Audientiarum Indiarum dicenda obtule-
runt, quibus facilè alij alia adiicere poterunt.Sed
60 in eo tamen Cancellariis Hispaniæ cedunt,† quòd
de causis nobilitatis, vulgò *de Hidalguia*, cog-
noscere nequeunt. Sed seruatis Executoriis, quas
nobiles præsentauerint, lites, si quas aliqui su-
per hoc iure mouere velint, ad dictas Cancellarias
remittere debent. Quod primò cautum fuit per
epist. Reg. ad Mexicanam Audientiam scriptam
28. *Octob. ann.*1548. Et posteà in earundem Au-
dientiarum ordin. *an.*1563. expressiùs deciditur,
vt habetur *2.tom.pag.11.* vbi subnectitur notabi-
61 lis illa sched. dat. Tolet. 26. *Iulij ann.*1529. †
quæ socios insignis illius Ducis March.D.Franc.
Pizarro, qui in detectione maris del Sur, & Re-
gni Peruani, tot cum eo labores pertulerunt, &
præcipuè eos, qui in Gorgona manserunt, si ple-
bei essent, nobiles facit; & si nobiles, in ar-
matos Equites promouet. Quorum nomina, vt
magis posteritati commendentur, si fortè meus
hic liber, qualiscunque sit, genium diuturnitatis
habuerit, hæc erant: *Bartolome Ruiz, Piloto,*
Christoual de Peralta, Pedro de Candia,Domin-
go de Soraluzo, Nicolas de Ribera, Francisco
de Cuellar. Alonso de Molina, Pedro Alcon,
Garcia de Xare,Anton de Carrion,Alonso Brice-
*ño,Martin de Paz,y Iuan de la Torre.*Et in alia
62 sched.ann.1543.eod.tom.pag.12. declaratur, † qui
fuerint, & censendi sint primi prouinciarum No-
uæ Hispaniæ Conquisitores.

Est tamen aduertendum, quòd quamvis dictæ
Audientiæ Indiarum de causis nobilitatis cognos-
63 cere principaliter nequeant, † incidenter tamen
ad effectum relaxandi aliquem à carceribus, in
quibus pro debitis ciuilibus detinetur, benè pos-
sunt de illius nobilitate probationes recipere, &
illis attentis super relaxatione pronuntiare. Et
idem erit dicendum vbi quis se nobilem esse alle-
gat, ne quæstioni tormenti pro aliquo delicto
subdatur, vt expressè disponitur *in sched. dat.*
*Tolet.18. April. ann.*1539. *d. 2.tom. pag.12.* vbi
inseritur, & ad litteram in Indiis obseruari iube-
tur *l.4. & 5. tit.2. lib.6. Recop.* Quæ tamen
declarationes solùm ad hunc effectum proficient,
neque causæ principali nobilitatis aliquod præ-
iudicium generabunt, vel pro actibus positiuis
nobilitatis allegari poterunt, vt nouissimè dis-
ponitur in l.33. §.11. lib.2. tit.11. Recop. §.
11. ibi: *Quando se deduxere la hidalguia por in-*
cidencia para salir vno de la carcel, ò à otros
fines semejantes,declaramos,que la probança,y au-
tos que sobre ella hizieren,no se puedan presentar,
ni alegar,ni tener por acto positiuo para la hidal-
guia en lo principal.

Quapropter † ad has causas minorem nobi- 64
litatis probationem, siue informationem sufficie-
re meritò docuit Azeued. *in l.19. tit.21. libr.4.*
Recop. n.68. & 69. Molina *de iust. & iur. to.2.*
disp.571. n.10. Parlad. *2. quotid. cap. fin. 5.par.*
§.6. n.10. Et alij, quos refert & sequitur Bobad.
lib.4. Polit. cap.15. n.2. Narbona *in d.l.33.gloss.*
12.num.2.

Eandémque cognitionem habebunt dictæ Re-
gales Audientiæ Indiarum, † vbi aliquis tanquam 65
nobilis, sibi in Auditorio iudicum, sedem nobi-
libus dari consuetam, assignari postulat, ad quod
probationem nobilitatis, hoc est, *de Hidalguia*
sufficere docet Otalora *de nobilit.5.par.princ.cap.*
vlt. n.15. qui ait, ita sæpè obtinuisse. Quamvis
Ego id nonquam admittere voluerim, nisi simul
cum hac nobilitate, personæ qualitas & honestas,
officiique,ac ministerij,in quo exercetur, dignitas
simul concurreret.Sunt enim multi,qui in his In-
diarum partibus, etsi nobiles sint, nobilium ha-
bitu non incedunt, & quæstui dediti,minus hone-
stis negotiationibus,siue occupationibus applican-
tur. Et quodammodò honos eiusmodi fœdis vilesc-
cet,& decolorabitur,si multis passim,& sine dele-
ctu communicetur,vt aliàs dixit text. *in cap.1. de*
priuil. Et magis in terminis *in l.2.C.si seruus,aut*
libert.ad Decurion.aspir. vbi Curiæ dignitas ma-
culari dicitur, si indignis conferatur, & de ea-
dem hac ipsa præeminentia subselliorum in supre-
mis Tribunalibus agens text. & DD. *in l. vlt. C.*
vbi Senat. l.2. & fin. C. de off. diuers. iud. Ota-
lor. *d. cap. vlt.* Tiraq. *de nobil. c.20. ex num.51.*
Et alij relati à Mastrill. *de Magistr. lib.4. cap.3.*
numer.34. & seqq. Cassan. *in Catal. glor.mund.*
*consid.11.*Sebrad.*conf.3.num.*197.Et Ego *sup.lib.*
3.cap.vlt.num.16.

Denique pro huius Capitis coronide notabis,
† quòd in Mexicana Cancellaria non sunt distin- 66
ctæ iudicum aulæ, sed Prorex tanquam Præses
eas disponit, & quotidie iudices seligit, qui ad
lites, quas ipse designat, videndas, & expedien-
das diuidantur; prout fit in supremo Indiarum
Senatu, & exprimit ordinatio ipsius Audientiæ
Mexicanæ, & *sched. Matr.7. Ian. ann.*1593.
quæ habetur *d. 2.to.pag.15.* & disponit:*Que aun*
quando el Virrei se quedare en su aposento, y no
fuere à la sala, pueda señalar à los Oidores los
pleitos que han de ver, y repartir las salas, como
esto lo haga antes que la Audiencia se siente en los
estrados,porque despues de sentados,lo ha de pro-
ueer, y ordenar el mas antiguo. Quod tamen in
Limana Audientia secus se habet. Nam post-
quàm in ea octo Auditores ad instantiam D.Pro-
regis Marchionis de Cañete *ann.*1592.creati fue-
runt, ipse eos per aulas diuisit, & vnicuique ea-

rum

rum proprium Præsidem ex duobus antiquioribus designauit, & proprium item Secretarium, ad imitationem Pintianæ Cancellatiæ, & de hoc Regem certiorem fecit, & eius approbationem habuit in *epist. ann.* 1593. Vnde me in eadem Audientia Limana sedente, valdè semel & iterum
67 dubitari contigit, † an Prorex posset, vbi sibi oportere visum esset, has duas iudicium aulas, ita iam distinctas, ad alicuius negotij decisionem coadunare. Et planè, pluribus omissis, quæ alibi latiùs adducam, negatiua sententia satis defendi potest ex ponderatione legum 3. 18. 23. 33. &
68 48. *tit.* 5. *lib.* 2. *Recop.* quæ † de Cancellariis Hispaniæ loquentes, nullatenus patiuntur, vt aulæ mutentur, vel commisceantur, sed vnaquæque negotia ad se pertinentia diiudicet. Quod & magis stringit *l.* 6. & 8. *tit.* 4. *lib.* 4. *eiusd. Recop.* quæ prohibent, facilè Regias prouisiones expediri, vt lites in eisdem Cancellariis pendentes, auocentur, vel euocentur, vel vt omnes earundem Auditores eis determinandis intersint, vnde quod Rex sibi præsumere noluit, non est temerè à Proregi-
69 bus vsurpandum, † quorū potestas ad formā iurisdictionis mutandum, & reseruata soli Principi, concedenda, nunquam extenditur, *l. formam, C. de off. Præf. Prat.* Decius *cons.* 403. *n.* 3. & 4. *vol.* 2. *Osasc. decis.* 101. *ex n.* 3. Peregrin. *de iure fisci lib.* 5. *tit.* 2. *ex n.* 4. Quibus accedit, quòd etsi eadem sit, siue æqualis omnium Auditorum
70 potestas, & iurisdictio, † vbi tamen ex facto & voluntate Principis actus, siue vsus ipsius iurisdictionis ob commodius eius exercitium in duas, vel plures aulas diuisum, seu distributum fuit, vnaquæque ex illis separatam cognitionem habet, *arg. l. quod in rerum, §. fin. D. de leg.* 1. *l. ædes, D. de leg.* 3. Et nullitatem inducet, si alij iudices se in aliorum causis immisceant, quia vnaquæque aula veluti diuersum territorium ab alia constituit, vt dici solet in iurisdictione diuisa per portas, vel quartela ciuitatis, *l. si vt proponis, C. quom. & quando iudex, cap. cùm contingat, de foro comp. l.* 1. vbi Bald. *n.* 1. *D. de off. Consul. cap. prudentiam*, §. 1. vbi latè Felin. *n.* 4. *de off. deleg.* idem Bald. *in l. fin. D. de Senator. & in l. fin.* vbi Bart. & DD. *D. de iurisd. omn. iud.* cum traditis à Bertach. *de gabel.* 1. *p.* §. 19. *n.* 48. Et Parlad. *differ.* 9. § 3. *num.* 6.

Quibus fundamentis, & aliis, mihi hæc opinio satis probabilis visa fuit; quamvis contraria obti-
71 nuerit, † Proregibus auctoritatem imperij sui ingenio & potestate sua augentibus, & frustrà Regiæ Maiestatis repræsentationem sibi datam esse dicentibus, si vbi oportere visum fuisset, hanc Auditorum vnionem facere non possent. In qua ipsis nihil detrahitur, & partibus consulitur, quarum iustitia in arduis negotiis per plures iudices meliùs, & perfectiùs administratur, vt sup. hoc cap. tetigi *num* 10.
72 Et prætereà allegabant † aularum diuisionem, iurisdictionem Auditorum non mutasse, sed commodioris exercitij gratia separasse; vtrámque autem vnum Senatum, vnúmque Auditorium insolidum repræsentare, vt in fundo diuiso gratia commodioris culturæ, inquit text. *in l. Caius, §. Titius, D. de leg.* 2. Et in ciuitate similiter per regiones diuisa, *l.* 2. §. *eodem tempore, D. de orig. iur.* Et in nostris terminis de Consilio Italiæ, quod à Consilio Aragoniæ fuit separatum propter meliorem negotiorum expeditionem, & tamen eadem iura, & priuilegia conseruat, pluribus adductis Dom. Præses Valençuela, omni-

nò videndus, *cons.* 94. *n.* 24. & *seqq. vol.* 1. Et adhuc † magis in terminis Vinc. de Franc. *decis.* 73
Neap. 252. *n.* 7. *par.* 2. vbi de Proregibus Neapolitanis loquens, hanc diuersarum aularum commixtionem, siue coadunationem eis permitti, & frequentem esse ostendit, licèt non satis aperiat, vtrum eò in Regno ita fixæ, & diuersæ sint dictæ aulæ, vt in nostro casu supponimus, & solùm addit tali † coadunatione facta, etiam incidentia 74
tanquam accessoria ad causam, per easdem aulas simul iunctas tractari debere, ex dictis per Bart. *in l. solent, n.* 16. *D. de alim. & cibar. leg.* Freccia *de subfeud. limit.* 12. *n.* 36. *fol.* 113. Alciat. *in l. si quis in conscribendo, C. de pact.* Et eund. Franch. *decis.* 408. Vtrùm autem hæc coadunatio semel facta continuari debeat in aliis instantiis prædictus Auctor non aperit. Sed mihi videtur, quòd si aliud ex verbis, aut mente iubentis non constet, in dubio pro prima tantùm instantia intelligenda sit; ex traditis à Gramm. *cons.* 10. *n.* 16. *in ciuilib. person. cons.* 49. *n.* 3. Et Alu. Valasc. omninò videndo, *consul.* 5. *n.* 2. & 21. *par.* 1. Quod meminisse iuuabit ad intelligentiam, & praxim legum totius *tit.* 19. & 20. *libr.* 4. *Recop.*

Inter Audientias † verò distinctas, & separatas, nulla coadunatio fieri potest, nec vna in alterius districtu aliquid statuere, vel litteris prouisionalibus vti, aut per verba præceptiua, imperatiua, vel inhibitiua. Qua de re vide grauem querelam Argentinæ Cancellariæ contra Limanam, de qua agit sched. 30. *Mart. ann.* 1609. quæ tamen nihil decidit; sed benè id præstitit Rebuff. *ad leg. Gallic. tit. de rescript. in præfat. num.* 25. inquiens, vnamquamque sua prouincia, & iurisdictione contentam esse debere, & cùm sint pares, alteram alteri iubere non posse, neque eius facta rescindere. Quod etiam pluribus illustrat And. Knichen *in tract. de iure territor. cap.* 3. & 4. Nisi fortè in aliqua earum pro aliquo respectu alteri superior reperiatur, vt in Limana contingere dixi, tempore vacantis gubernationis, quia tunc diuersificata superioritas in eodem loco, situ, vel subiecto, vnaquæque pro re nata peculiariter exerceri potest, vt benè obseruat Knichen *d. cap.* 4. *num.* 10. & 11.

CAPVT IV.

De Ministris earundem Cancellariarum, in communi; & de specialibus, quæ in illis considerari possunt, & debent, præ aliis, qui in Hispania eisdem inseruiunt.

SVMMARIVM.

1 *Auditores, & cæteri Ministri Audientiarum Indiarum lectissimi esse debent & quare?* num. 3.
2 *Magistratus quot dotes habere debeant, remissiuè.*
4 *Auditores Indiarum eligi debent non probandi sed probati.*

48 *Auditores*

48 *Auditores & Fiscales Indiarum eligi non debent ad Audientiam eius vrbis, vel prouincia, ex qua orti, vel oriundi sunt, & quare.*

L. vlt. C. de crim. sacrileg. l. 11. tit. 18 par. 1. & *aliæ plures, quæ officia in propria patria exerceri prohibent, expenduntur, & illustrantur, ibidem.*

49 *Magistratum licèt quis non debeat gerere in propria patria, vel prouincia, benè tamen admittitur ad aliam eiusdem Regni.*

50 *Officia dari debent Regnicolis non exteris, & alienigenis, quorum gubernatio periculosa est, & quando secus, & Auctores? qui de hoc disputant.*

51 *Recusari an possit Auditor Indiarum ex eo, quòd sit Compatriota alicuius ex litigantibus.*

52 *Auditores Indiarum an magis expediat ad tempus, quàm in perpetuum creari sæpè dubitatum est, & quid tandem decisum fuerit.*

53 *Officium concedi in perpetuum, v l ad voluntatem Principis idem importat.*

54 *Præsides Audientiarum Indiarum qui togati non sunt, per octo tantùm annos in officio durare debent.*

55 *Auditores Indiarum de quibus sinistra opinio fuerit, debent visitari, vel ad alias Audientias transferri.*

56 *Magistratus an expediat esse temporales, vel perpetuos, qualiter, & à quibus disputetur, & resoluatur.*

57 *Magistratus, & eorum filij intra prouinciam, quam regunt, matrimonia contrahere prohibentur. Et quare? & Auctores qui de hoc agunt.*

L. si quis officium 38. D. de rit. nupt. l. vnic. C. si Rect. prouinc. l. 2. tit. 14. par. 4. & *alia, quæ vetant Magistratus intra prouinciam nubere, expenduntur, & illustrantur, ibid.*

58 *Leges ciuiles, quæ matrimonia Magistratuum intra prouinciam sub pœnis interdicunt, an iuri Canonico aduersentur.*

59 *Matrimonia subditorum possunt Principes seculares ex iustis causis impedire, sed non cogere.*

60 *Auditoribus, Præsidibus, & aliis Ministris Audientiarum Indiarũ magis strictè, quàm aliis, non solum contractus, verùm & tractatus matrimonij intra prouinciam prohibitus est, ex legibus Indiarum, quarum plures referuntur, & expenduntur.*

61 *Salarium & officium ipso iure amittunt Auditores Indiarum, qui interdicta matrimonia pro se, vel liberis contrahunt, & sched. de hoc agentes.*

62 *Matrimonij Auditorum Indiarum intra prouinciam prohibitio, an, & quando dispensari possit, ex sententia Matienzi.*

63 *Magistratus perpetui in Gallia etiam intra prouinciam, vbi officia gerunt, vxores ducere permittuntur, & quare.*

64 *Matrimonij Auditorum Indiarum, & filiorum ipsorum prohibitio strictè, & in casibus tantùm, de quibus schedulæ loquuntur, practicanda est, & de actuale domicilium ibidem habente.*

65 *Vxorem ducere intra prouinciam qui prohibitus est, potest ex ea sumere concubinam.*

L. vlt. D. de concubin. *expenditur, & illustratur, ibidem.*

66 *Magistratus durante officio, quando, & quomodo pro ciuilibus, & criminalibus causis conueniri possint.*

67 *Auditores, & alij Magistratus perpetui durante officio, ciuiliter, & criminaliter conueniri possunt, & quare, & qualiter.*

68 L. 15. tit. 1. par. 7. l. 2. & 3. tit. 24. par. 4. l. 19. tit. 5. lib. 2. & l. 10. tit. 3. lib. 4. Recop. *explicantur.*

69 *Auditorum causa actiuè, & passiuè quando habeant casum Curiæ.*

70 *Auditores Indiarum pro causis criminalibus, quando & quomodo à Proregibus, vel Præsidibus, simul cum Alcaldis ordinariis, iudicari, & puniri possint? pro commissis in officio, vel extra officium, & sched. de hoc agentes.*

71 *Proregi cognoscenti de causis Auditorum Limæ associantur iudices, siue Alcaldes ordinarij Mexici verò solus procedit, & an hoc honestius, & conuenientius sit.*

72 *Iudex subditus alterius de eius causis, præsertim criminalibus, vt cognoscat, minus decens, & expediens videtur.*

73 *Proreges, vel Præsides non debent facilè aduersus Auditores procedere, nec eos suspendere, aut incarcerare, & schedul. de hoc agentes.*

74 *Auditorum causæ criminales graues olim ad Regium Senatum deferri iubebantur simul cum ipsis reis, vt ibi terminarentur.*

75 *Decurionum in causis criminalibus quomodo se de i e Romano habere Præsides prouinciarum deberent.*

76 *Auditorum in causis criminalibus procedendi noua forma data est in nouiss. schedul.* 5. Sept. ann. 1620. *quæ refertur, & explicatur.*

77 *Proreges Siculi & Neapolitani, qualiter procedant contra Auditores & Senatores illorum Regnorum.*

78 *Auditorum in causis criminalibus pro commissis in officio, vel extra officium, qualiter Auctor esse procedendum censeat.*

79 *Princeps solus remouet officialem, quem ipse posuit, & probauit.*

80 *Prorex data graui, & scandalosa causa, benè potest procedere ad suspendendum Auditorem, etiam inconsulto Principe.*

81 L. si quis 3. C. de off. Præf. Orient. & *aliæ similes, expenduntur, & illustrantur.*

82 *Officialis de depredatione conuictus ab ordinario puniri potest.*

83 *Iudex qui subornationem admittit, dicitur sacrilegus, proditor, & reus Maiestatis.*

84 *Leges si quæ iubent, ne personæ constitutæ in dignitate inconsulto Principe puniantur, qualiter practicentur.*

85 *Proreges per suas instructiones debent vigilare super integritate Auditorum, quibus præsident, & sunt iudices eorum, qui interdicta matrimonia contrahunt, vel contrahere tentant.*

86 *Prorex, vel Præses est merus executor pœnarum, quæ Auditorib. interdicta matrimonia*

trimonia contrahentibus, imposita sunt, vbi talis contractus est notorius, & quid facere debeat, si de eo sufficienter non constet.

87 *Sententia declaratoria an sit necessaria contra Auditorem interdictum matrimonium celebrantem, ad hoc vt pœnam legalem incurrat.*

88 *Appellatio à sententia Proregis lata contra Auditorem reum interdicti matrimonij, quem effectum habeat, & quòd ad Regium tantùm Consilium non ad Cancellarias Indiarum deferri debet.*

89 *Auditores in causis sociorum, ac collegarum suorum iudices esse non oportet, & quare.*

90 *Auditores Indiarum qualiter se habere debeant in litibus audiendis, & decidendis, & de silentio, secreto, breuitate, comitate, & aliis boni Auditoris requisitis, remissiuè.*

91 *Dom. Comes de la Roca apud sereniss. Remp. Venet. Legatus ordinarius, citatur, & laudatur.*

1 CVm ergo tot sint, ac tanta, quæ Regales Audientiæ Indiarum expediunt, † consequens est, summoperè curari oportere, vt Auditores, Quæstores criminum, Fisci Patroni, & reliqui Ministri, qui ad eas deligantur, & delegantur, non solùm dotem sapientiæ, prudentiæ, & cæterarum virtutum habeant, quæ in aliis Magi-
2 stratibus communiter requiruntur, † de quibus per Iustin. in Auth. vt iud. sine quoquo suffrag. §. *eos*, & §. idcoque, *l* 3. *tit* 4 *par.* 3. cum traditis à Matienz. *in dialog. Relat. 3. par. cap.* 6 *cum seq.* Ionio *quæst. polit.* 16. & *seqq.* & q. 83 Bobad. *lib.* 1. *Polit. cap.* 3. Mastrill. *de Magistr. lib.* 2 *cap.* 1. & *seqq.* Borrell. *eod. tract. lib.* 1. *cap* 5. Et Ioan. Brant. *de Senat. lib.* 1. *cap.* 4. Verùm vt, quàm maximè fieri possit, in illis excellant, atque adeò ex melioribus, & probatioribus eligantur, & ad hæc munia subeunda, si opus sit, præmiis, & spe reditus in Hispaniam inuitentur, & alliciantur, vt rectè monet Acosta *lib.* 3. *de procur. Ind. salut. cap.* 4. eorum sententiam meritò damnans, qui quales quales Ministros ad Indiarum prouinciam capessendam sufficere putant.

3 Nam certè, cùm ibi cautiùs agendum sit, vbi maius periculum vertitur, satis apparet, lectissimos, ac probatissimos viros in Indias mitti oportere, vbi tot eos, & tam grauia negotia manent, & si quid per malitiam, vel per ignorantiam errauerint, serum remedium expectat. Neque
4 placet, † quod quidam dicunt, in ipsis negotiis eorum sufficientiam detegi, & informari, quoniam eleganter inquit D. Bernard. *lib.* 4. *de consid. ad Eugen. cap.* 5. *In Monasteria admitti*
5 *posse homines spe proficiendi, † officia verò bonos faciliùs recipere, quàm facere, & hac propter ad ea viros probatos oportere deligi, non probandos*; quod etiam expressè monuit Iustin. in d. §. eos.

6 Maximè † cùm sint multi, qui vel valdè experti, & probati, acribus initiis, incuriose tamen fine se in his muneribus, & præsertim in Indiarum partibus habeant, vt aliàs inquit Tacit. *lib.* 4. *annal.* Et post eum Brantius *d. tract.*
7 *de Senat. lib.* 2. *cap.* 24. Quod vbi accidit, & † improbi, petulantes, aut ignorantes Magistratus Reip. præficiuntur, nullum maius malum ei contingere potest, vt inquit Iamblic. apud Stob. *serm.* 44 Cicer *orat.* 4. *in Verrem*, qui rationem reddit, quòd omnes omnium facultates positæ sunt in potestate iudicantium, nec ò (?) quicq. à se obtinere dicere poterit, cùm ad iudicandum datur iudex nequam, & leuis: & plura de damnis improborum, vel ignorantium Senatorum, tradens Pineda *in Eccles. pag.* 1015 Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 6. & 7. Matienz. *d. dialog. Relat.* 3. *par. cap.* 7 *Curia Philipp.* 1 *par.* §. 2. Melch. Ionius *quæst. polit.* 18. & 82. Et plures sched. Regiæ, 2. *tom. impress. pag.* 9. & 10. quæ huc respicientes ætatem, scientiam, gradus litterarios, & probitatem eligendorum omnino desiderant, & Ioan. Brant. *sup. lib.* 1. *cap.* 28. vbi concludit, † ex causarum Patronis, & hominibus in foro versatis 8
Senatores eligendos esse, non ex tyrunculis, & inexpertis: quia sicut bonus miles non est, qui nunquam in acie stetit, nunquam castra vidit, nunquam tubarum sonitum, nisi in spectaculis audiuit: sic neque Iurisconsultus neque causarum Patronus dici potest, qui nunquam egit causam, nunquã forum, nunquam vllum iudicium adspexit, nunquam vel minimam vllius publici muneris partẽ attigit. Subactóque ingenio opus esse, vt agro non semel arato, sed nouato, & iterato, quò meliores fructus, & grandiores possit edere. Subactionem autem esse vsum, auditionem, lectionem, & litteras.

Quæ quidem, quia fortè minus attentè in electione nostrorum Magistratuum, & præsertim Indicorum considerantur, meritò dolêre, & exclamare potuit Episcop. Septimacens. *lib* 2. *de Repub. cap.* 12. *num.* 18 relatus à Bobad. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 12. † tot iudices, tot tribunalia vbique à Pijs- 9
simis nostris Regibus erecta reperiri, & adhuc minorem curam iustitiæ, & Reip. esse. Et Petr. Blesens. quem refert Laurent. Beyerlinch. *in theatr. vitæ human. verb. Iudex*, † *Officium officialium* 10
esse hodie iura confundere, lites suscitare, transactiones rescindere, dilationes innectere, supprimere veritatem, fouere mendacium, quæstum sequi; æquitatem vendere, inhiare actionibus, versutias concinnare, &c. Quod sine præiudicio bonorum Magistratuum (quos plures esse scio) accipi velim, & multorum nobilium, & litteratorum virorum, † qui ex Collegiis, & Cathedris, etiam non valdè 11
rerum forensium experti, ad hæc munera promouentur, & breui tempore magnum ingenij sui specimen præbent, & in eximios Senatores euadunt, ita vt illa eis veluti de iure debere praxis recipiat & grauiter tradat Mag. Marq. *in Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.* 4. *pag* 20.

Sed vt ad nostros Indicos sermonem contrahamus, primo loco in illis, præ aliis Hispaniæ, summè cauere oportet, † ne pretio, donis, vel aliis illicitis 12
mediis huiusmodi munera ambiant, & consequantur. Quoniam hoc semper † Reip. cui præficiun- 13
tur, lethale fuit, vt inquit Lucan. *lib.* 1. *Phars.* ibi: *Lethalisque ambitus vrbi. Emi enim debet* (vt Claud. ait) *sola virtute potestas*: & teste Horatio, *Virtus repulsæ nescia sordidæ, incontaminatis gaudet honoribus.*

Raróque, † aut nunquam accidit, vt quis offi- 14
cium non vendat, quod priùs emerit, & vt ad prouinciam sibi commissam accedens, à prouincialibus pretium, quod pro eo expendit, cum decumano fœnore non extorqueat, vt constat ex

l. 1.

l.1.& per tot.D.ad leg.Iul.de ambit.l.1.in princ C. de offic.Pref.Prat.Africa.§.hoc etiam 7.ibi: *Qui si ipsi dispendiis læsi non fuerint, nullam habebunt necessitatem eiusdem nostræ Africæ tributarios prægrauandi*, Auth.vt iud.fine quoquo suffrag.*in princip.collat.2.l.1.& 2.tit.5.lib.3.l.7.& 8.tit.3.lib.7. Rec.*cum aliis,quæ alibi latiùs trademus.Et congerit nouissimè Ioan.Filesf.*lib.1.select.c.15.*qui titulus, *Dignitas venalis*,& Ioan Brant.*d.tract. de Senat. lib.1.cap.11.& 20.* Vbi tamen benè subiungit,

15 † illos non vsquequaque reprehendi debere, qui suis litteris & virtutibus nixi,& confisi, se cognoscendos præbent,& Reip.muneribus offerunt.Sæ-

16 pè quippè aliàs summa † ingenia in occulto laterent,vt dicebat Plaut.in Capt.& iuxta illud Senecæ in Thyeste:

Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluit.

Vnde licitum est,licitè vias tentare,quibus se quisque possit tollere humo, & suæ fortunæ faber esse, à qua virtus derelicta,ac deserta, suum locum, atque dignitatem tueri vix potest. Quis enim neget,vt dicebat Q.Curt.*lib.8. eximiam quoque gloriam sæpiùs fortunæ,quàm virtutis esse beneficium*, & iuxta illud Plin.Iun.*lib.6. epist.23. Nulli cuiquam tam clarum statim ingenium esse, vt possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat.*

Quod igitur notamus, & reprehendimus, est turpe, ac vænale talium officialium exordium, quod eos semper cogat,vnde aurum colligant cogitare,contra præceptum Iustinian. in d. Auth. vt

17 iud.fine quoq.suffrag.Et communem,† atque enixam,& toties repetitam iuris diuini, atque humani omnium gentium prohibitionem, quæ omne genus auaritiæ, rapacitatis, concussionis, nundinationis, negotiationis, & munerum receptionis, etiam de esculentis, & poculentis, & à non litigantibus, & spontè dantibus, & alterius cuiuslibet turpis quæstus, iudicibus,sub grauissimis pœnis, seuerissimis legibus interdixit,de quibus obseruandis,ab ipsis, in ingressu officij,iusiurandum recipitur,vt innumeris iuribus,& sacræ Paginæ, ac bonorum Auctorum testimoniis abundè probare possem,& plures quæstiones, quæ circa hunc articulum disputari possunt,& solent,adducere,nisi eas (nunc breuitati consules) ad promptuarium, quod paro, reseruarem, & in plurimum luculenter de eisdem egissent D. Thom. *de regim. Princip. lib.4.cap.3.4 & seqq.* vbi enumerat damna & incommoda, quæ Ministrorum auaritiam, & sordes consequuntur,Philo Iudæus *in lib.de indice*,idem D.Thom.& Theologi omnes post cũ, præcipuè Aragonius,Bañez,& Salon *in 22.quæst. 32.& 71.*Sotus *de iust.& iure lib.1.q.6.art.6.*Ioã. Azor *3.par.inst.moral.lib.4. cap.21.* Simanc. *de Repub.lib.6 cap.3.& 4.* Azeued. *per text. ibi in l. 5. tit.9. num.4.& in l.1. tit.6. num.17. lib.3. Recop.* Matienz. *in dialog. Relat. 3.par. cap.27. & 28.& seqq.* Couar. Auiles, Auendañ.& plurimi alij, quos refert Bobad.omninò legendus, *in Polit. lib.1. cap.3. num.11.* Et pleniùs *lib.2. cap. 11. & 12.per tot. & lib.5. cap.1. num.232.* Petr. Gregor.*lib.36.syntagm.cap.28.*Ioan.Langlæus *lib. 6. semestr. cap.1.* Rebellus *de oblig. iust. lib.18. q. vlt.* Illustriss. Vlyssip. Acuña *in cap.si quis 7. dist.81. pag.704.* Illustriss. electus Archiep. Mexic.D.Felician. à Vega *in cap.si diligenti,num.75. de foro compet.* Filliucius *2.tom. quæst. moral. tract.31. cap.9. ex num.213.* Bonac. *in tract. de legib. disp.10. q.2. punct.8. num.5.* Ioann.Cochier *in aphor. polit. lib.3. cap.19.* Mastrill. *de Magistrat. lib.2. cap.2.* Bottell. *eod. tract. lib. 1. cap.1. ex num.75. & de præstant. Reg. Cathol. cap.21.* Zipæus *de Magistr. lib.1. cap.15.* Matth. Tympius *in specul. boni* Magist. 2.par. fig.26.Nicol. Bellus de stat. *polit. lib.3. discurs.31. & lib. 5. discurs.11. vers.6.* Adam Contzen *lib.9. polit. cap.8. § 3.* Carol. Scriban. *in Polit.Christ. lib.2. c.9.* Marlian. *in theatr. polit. cap.9 pag.103.* eleganter P. Mag. Marquez *in Gubern. Christ. lib. 1. cap.20.ad fin.* Et eruditè D. Anton. Cabrerus in tract. de metu ..... vbi illam etiam quæstionem inserit, & disputat, an Minister,qui intimè Principi assistit, quem vulgò vocamus, *el Valido, ò el Priuado*, hac etiam prohibitione comprehendatur, & nouissimè non solùm de munerum, verùm & de mutui receptione,optimè disputans D.Thom.Carleual.*de iudic.disp.3.num. 5.& 9.cum seqq.*

Sed nullibi † hoc enixiùs, & strictiùs cautum, 18
& repetitum est,quàm in patriis nostris Hispaniæ legibus 3.& 6.tit 4 par.3.vbi Greg.Lop.*verb.No reciban,l.2.& 3.tit 4.l.6 7.& 8.tit.15.lib.2.* Ordin.*l.2.& 56.tit.5.l.11 tit.13.lib.2.l.1.& 8 tit 6. lib.3. Recop.* quæ in specie de omnibus Præsidibus, Auditoribus, & aliis Audientiarum Ministris loquuntur. Et adhuc magis strictè in ordinationibus pro eisdem Audientiis in partibus Indiarum *ann.1563. cap.29.* ibi: *Ni puedan recebir cosa alguna, aunque sea de comer, de Vniuersidad, ni de particular alguno, ni de otra persona que aya traido pleito el año antes,ò lo espere traer: y lo mismo sus mugeres,è hijos,so pena de perjuros, y de perdimiento de su oficio,y quedar inhabil para tener otro y boluer lo que assi lleuare con el doblo:*cuius ordinationis obseruatio grauiter iniungitur Peruano Proregi, & ad esculenta, & poculenta, & mutuas pecunias non recipiendas extenditur, in aliis schedul. & instruct. de eadem prohibitione agentibus, quæ reperiuntur *1.tom. impress. pag 350.* quæ in Indiis, quia plus circa hæc peccari posse censuerunt, maiorem cautionem adhibuisse videntur; teste enim Cassiodor. *lib.6. epist.4.Erit † nimirum magnum,& singulare præ-* 19
conium, si iudices non accipiant, vbi sunt, qui multum dare contendant. Et certè ita caueri semper conuenientissimum est, quia munera excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum, & qui munera à litigantibus accipit, vænalem exponit iustitiam,vt docemur *Exod.23.Deut. 16. Eccles.20.& Prouerb.15.*Et graphicè ostendit Alciat. *in nobili illo, & vulgari Emblem.144.* Michaël Vertinus *in distichis*,& elegantissimè D.Leo Papa *serm.9. de passione*, cuius verbis hunc articulum claudam:† *Amori pecuniæ vilis est omnis af-* 20
fectio, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque est in eo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum.

Secundò, in eisdem † Auditoribus, & Mini- 21
stris Audientiarum Indiarum, curandum est, vt semel electi, & ad eas missi,probéque suum ministerium implentes, non solùm tantùm, verùm & multo magis, quàm Auditores Hispaniæ à Rege ipso honorentur, & à prouincialibus, inter quos degunt, & iustitiam administrant, reuereantur; hoc enim exposcit longa ab eadem Regia Maiestate distantia, cuius suprema auctoritas in eisdem partibus per dictos Ministros

suppletur, & repræsentatur. Quæ si labi, aut ne-
gligi cœperit, omnia pessum ire necesse erit. Et
ita hoc consuetudine receptum, & pluribus Re-
giis schedulis cautum inuenio, quas reperies 2.
tom. impress. pag. 3. *& seqq.* Vbi ob eandem ra-
22 tionem legas † talares induere iubentur. Qui
honos, posteà per aliam sched. *ann.* 1581. *eod.*
tom & seqq. ad Fiscales etiam extensus est, licèt
anteà illo non fruerentur: quininò neque in Tri-
bunali iudicum consedebant, sed in scamno Ad-
uocatorum in primo loco, vt ostendit sched.
ann. 1570. *eodem to pag.* 261. *&* 262. Hæc enim
23 † talaris vestis, quæ successit in locum infulæ, vel
laticlauij, quem Romani Senatores, & alij Ma-
gistratus gerebant, propriè ornamentum honoris
dicitur, & designat, illam deferenti tribuendum
esse, vt pluribus ostendit Chassan. *in catal. par.*
7. *consid.* 24. Petr. Fab. *lib.* 1. *semestr. cap.* 2. *pag.*
10. *& seqq.* Franc. Zypæus *de Magistr. lib.* 1. *cap.*
41. *num.* 6. Mastrill. *eod. tract. lib.* 5. *cap.* 2. *ex*
num. 22. Et Callistus Ramirez *de lege Regia*, §.
7. *num.* 8. vbi plura congerit de honore, & re-
24 uerentia, quæ Magistratibus debetur, & † qua-
liter per mulctam, & aliis pœnis possint procede-
re contra irreuerentes, & eos non salutantes, vel
auctoritatem, aut iurisdictionem ipsorum offen-
dentes, aut impedientes, quantumvis exemptos,
ac priuilegiatos De quo etiam plura, post plu-
res alios quos allegat, doctè congessit Chassaneus
d. catal. 1 *par. consid.* 26. Bobad. *in Polit. lib.* 2.
cap. 18. *num.* 89. *lib* 3 *cap.* 1. *per tot. & lib* 5. *cap.*
1 *num* 54. *&* 55. Gratian. *lib.* 2. *discep. forens.*
cap. 284. *& lib.* 3. *cap.* 538. Annæ. Robert. *lib.* 1.
rer. iudic. cap. 4. Mauclet. *in Monarch.* 3 *par. lib.*
2. *cap.* 4. *&* 4 *par. lib.* 9. *cap.* 1. Alex. ab Alex. &
ibi eius Addition. Tiraq. *lib.* 5. Genial. *cap.* 2. Ma-
strill. *d. lib.* 5. *cap.* 3. *per totum*, Zipæus *lib.* 2.
cap. 2. Giurba *cons.* 38. *num* 13. *& seqq.* Selle de
inhibit. *cap.* 8. Petr. Canonher. omninò videndus,
in aphor. polit. 1. *tom. pag.* 261. vbi optima loca
Iouiani Pontani, & aliorum Auctorum adducit,
Carauite *de ritib. mag Curiæ, ritu* 5. *n.* 10. Petr.
Greg. *lib.* 35. *syntagm. cap.* 3. Dom. Felician. à
Veg. *in d. cap. si diligenti, de foro compet. num.*
57. *& seqq.* Vbi qualiter etiam à clericis debeant
honorari, & innumeri alij, quos refert Farin. *de*
crim. læs. Maiest. quæst. 112. *num.* 75. 136. *&*
145. vbi simul agunt, an debeant Magistratibus
obuiantes de semita cedere, equitantes desilire, &
eos comitari, & an eis iniurias inferentes, crimen
25 læsæ Maiestatis incurrant. Et ad illam † cæremo-
niam de equis desiliendi, & comitandi, vide om-
ninò insignem locum Apulei. *lib.* 1 *florid. vers. Ha-*
bet interdum, & necessaria festinatio honestas
26 *moras, &c.* Sunt † enim Magistratus veluti Prin-
cipes ciuitatum, & prouinciarum, quibus præfi-
ciuntur, *l. scire oportet*, §. *Princeps loci*, iuncta
gloss. ibi *D. de excusat. tutor.* latè, & optimè
Alex. *lib.* 5. *Genial. cap.* 2. Et ibi eius Addition.
Tiraq. vbi quòd ob hanc causam apud Romanos
idem eis honos, qui Principibus tribuebatur, Pi-
neda *in Ecclesiast. pag.* 971. vbi inter alia insignè
Spartarum obseruantiam erga suos Magistratus
commemorat, & noster Greg. Lopez *in l.* 8. *tit.* 9.
par. 1. vbi, quòd ab omnibus, etiam in absentia de-
bent appellari Domini, & Seniores. Quæ omnia (vt
dixi) valdè in prouinciis Indiarum practicantur, &
27 practicari oporteret. Sed non ideò debent † Au-
ditores inflare, quin potiùs modestiores, & san-
ctatum sui muneris legum obseruantiores efficere:
ita vt parem cum potestate prudentiam osten-
dant, & in prouinciarum longinquitate reluceant,
vt grauiter monuit Cassiod. *lib.* 6. *epist.* 3. Et meliùs
Cicer. qui Christiano ore loqui videtur, in orat. pro
Cluentio, his verbis, quæ semper Auditoribus In-
diarum memoriæ obseruari deberent: *Sapientis iu-*
dicis est, meminisse se hominem, cogitare sibi tan-
tum permissum, quantum commissum sit. Et non
solùm sibi potestatem datam, sed fidem habitam,
& semper non quod ipse velit, sed quid lex, & Re-
ligio cogat, cogitare. Habere in consilio legem,
Religionem, æquitatem, fidem: libidinem autem,
odium, inuidiam, metum, cupiditatesque omnes
amouere: maximéque æstimare conscientiam men-
tis suæ, quam à Deo immortali accepimus, quæ à
nobis diuelli non potest. Quæ si optimorum consi-
liorum, atque factorum testis in omni vita no-
bis erit, sine vllo metu, & summa cum honestate
viuemus.

Tertiò, tam ad dignitatem & honestatem di-
ctorum munerum, & Ministrorum conseruan-
dam, quàm ad eosdem magis in officio continen-
dos, & ab omni sorde, & venalitate iustitiæ,
quàm administrare debent, arcendos, oportet, vt
† eisdem de congruo salario prouideatur, sicuti 28
& suprà de Correctoribus loquentes hoc *eod. lib.*
cap. 2. *num.* 15. probatum reliquimus, & in ter-
minis Auditorum aduertit Matienz. *de moder.*
Reg. Perù, 2. *par. cap* 1. *circa fin. & in dialog.*
Relat. 3. *par. cap* 56. *num.* 6. *& cap.* 32 *in fin* Bor-
rell. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 13. cuius argumentum
est, *Magistratus diuites esse debent, vel optime,*
& commodè salariis honestari. Quò etiam spectat,
quæ latè scribit Mastrill. *eod. tract. lib.* 1. *c.* 21.
Bobad. *in Polit. lib.* 1. *cap.* 2. Ioan. Brant. *de Se-*
natore, lib. 1. *cap.* 34. Zipæus *de indic. & magistr.*
lib. 1. *cap.* 33. Et Melch. Iun. *in quæst. polit.* 17.
pag. 80. Et de iure nostro Indiarum plurimæ, &
notandæ sched. de his † Auditorum salariis loquẽ- 29
tes, & plures quæstiones, quæ circa illorum ac-
quisitionem, & solutionem sese offerre solent, de-
cidentes, quas reperies *in* 3. *tom. impress. ex pag.*
337. vbi extat illa ann. 1543. quæ salarium abso-
lutè eis concedebat † ex eo die, quo ex Hispania 30
soluerent, quæ támen posteà vt fraudibus aliquo-
rum obuiam iretur, qui longas in itinere, & affe-
ctatas moras trahebant, ad sex menses pro toto
itinere, & nauigatione, vt plurimum, contracta est
per nouiorem sched.

Quamvis † vbi certis testimoniis constat frau- 31
dem cessasse, nec prouisum, ob itineris, vel naui-
gationis impedimenta, celeriùs ad prouinciam si-
bi commissam peruenire potuisse, iustis decretis ei
subueniri soleat, & dictorum sex mensium ter-
minus prorogari, ne repentini, aut improuisi ca-
sus iniquitas in perniciem substantiæ eorum con-
uertatur, vt aliàs dicitur *in l.* 3. *C. de inoff. testam.*
Et quia † semper iter, & nauigatio debet intelli-
gi, de possibili, secura, ac consueta, *l. continuus*, §.
cùm ita, D. de verb. vbi DD. & latè Ias. post Bart.
& alios *in l.* 1. *D si quis caut. num.* 3. *&* 7. pulchrè
Alex. post Archid. *cons.* 22. *n.* 3. *lib.* 4. tex. & DD.
præcipuè Rebuff. *in l.* 3. *D. de verb. sign. vers. Secun-*
dò, intelligite, & vers. Et sic scire debes, pag. 40.
Thom. Gramm. *vot.* 30. *per tot.* idem Rebuff. *in l.*
nepos Proculo, de verb. sign. Signorol. *cons.* 149. Et
Tiber. Decian. *resp.* 14. *num.* 36. *&* 37. *vol.* 3. Et
eandem æquitatem, siue temperationem admit-
terem erga eum, qui probaret ob aduersam
valetudinem in itinere, aut nauigatione con-
tractam,

image
not
available

communem opinionem, quam resoluit Ias. *in l. more maiorum, num.* 52. *D. de iurisd. omn. iud.* Corsetus *de potest. Regia*, 5. *par. q.* 96. Couar. 3. *var. cap.* 20. *n.* 6. Matienz. *in stylo Cancellar. tit.* 1. *proœm.* 25. ad quem se remittit *in l.* 3. *gloss.* 10. *num.* 1. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop.* Sanch. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 40. *num.* 14. Parlad. *differ.* 130. *num.* 2. Et nouissimè D. Ant. Cabretus *in tract. de triplis, prælud.* 2. *num.* 21. Debet valdè solidum
40 esse fundamentum eiusdem iurisdictionis, † in quo vbi peccatur, insanabiliter peccatur, vt pluribus ostendit Vant. in tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iurisd. Et hoc fundamentum consistit in titulo, quod est veluti mandatum eiusdem iuris-
41 dictionis, † quod nunquam admittitur, vt per testes probari possit, vt latissimè tradit Mascard. *de probat. concl.* 1013. Portius *lib.* 4. *comm. concl.* 29. Caualcan. *decis.* 45. *num.* 11. Greg. Lop. *in l.* 21. *tit.* 5. *par.* 3. Et Meneses *in l. transactionis placitum, num.* 28. *C. de transact.*

42 Quintò, licèt ad Audientias, & Regalia Consilia Hispaniæ, aliquando viri Ecclesiastici, imò etiam Presbyteratus, & Episcopatus dignitate insigniti, eligi, & admitti frequenter soleant, & ex hoc plura interdum bona sequatur, quæ post alios, quos refert, considerat Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 32. Petr. Nauarretus *in discurs. polit.* 29. *per totum.* Et Ego tetigi *sup. lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 72. Adeò vt Menchaca *de success. creat. lib.* 3. §. 30. *num.* 312. audacter nimis scripserit, insaniam esse hoc in dubium vocare; cùm id apertè permittat *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop.* In Cancellariis tamen Indiarum, & præsertim in illis, in quibus Auditores simul sunt Quæstores criminum, & virgas manibus portant, vt dixi *sup. cap. prox. num.* 7. Raro, vel nunquam hoc admissum vidi, & ferè semper multis, licèt enixè petentibus, denegatum, quia id earum ordinationes, & occupationes non patiuntur, licèt quædam sched. ann. 1581. *tom.* 2. *pag.* 3. iubens, vt omnes talares togas quas *Garnachas* dicimus) induant, enuntiatiuè Clericos admittere videatur, cùm dicat, *Los que fueredes seglares traigais las dichas ropas.*
43 Quod tamen, † vt temerè effutitum, nullam dispositionem inducit, nec sufficiens esse debet, ad subuertendas alias schedulas, id toties prohibentes, & denegantes, *arg. l. si quando, C. de inoff. testam.* Maximè cùm etiam in Audientiis & Consiliis Hispaniæ, & in aliis totius Orbis Christiani,
44 multi doctissimi, & grauissimi viri tenuerint † non esse conueniens, nec tutum in conscientia, & certè ad minus sub peccato veniali prohibitum, eiusmodi munera Clericis dare, vel accipere, propter tot, ac tantas Conciliorum Ecclesiæ, & sanctorum Patrum decisiones, quæ id apertè repugnant, & eos vllis negotiis secularibus, & præsertim talibus, se immiscere vetant. De quibus latè, vltra alios antiquiores, quos refert, benè agit Azeued. *in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop. & in Addit. ad Curiam Pisan. lib.* 2. *cap.* 21. *in fin.* Menchacam reprehendens, & insaniæ notans, quod hoc dubitare insaniam appellauerit, & docens, sine speciali Pontificis dispensatione non permitti, Couarr. Catol. Grassal. Molina, & alij apud Bobad. *d. num.* 32. *litt. F. & num.* 25. *& seqq.* Borrell. *de præstan. Reg. Cathol. cap.* 73. *num.* 6. vbi probat, quod nec iubente Episcopo seculares causas audire possunt, idem Borrell. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 10. *per totum*, vbi ratione huius prohibitionis adducit, & variorum Regnorum constitutiones, quæ eam obseruant, Mastrill. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 6. Franc. Zypæus *lib.* 1. *cap.* 37. Ioan. Azorius *lib* 5. *inst. moral. cap.* 12. vbi hanc prohibitionem iuris diuini esse dicit, & à nullo seculari Principe dispensabilem, Adam Contzen *lib.* 6. *Polit. cap.* 8. *&* 9. Et Martin. Mager. *de aduocat. armat. cap.* 7. *num.* 207. *pag.* 283 vbi probat opprobrium esse Clericis, rebus secularibus se immiscere, & nouissimè Fr. Laurent. Landmeierus *de vetere Clerico lib.* 2. *cap.* 15. *pag.* 47. Fr. Ant. de Molina *de instruct. Sacerd. tit.* 2. *cap.* 8. §. 2. vbi probat, hanc prohibitionem non solùm antiquis Conciliis sancitam, verùm & in Trident. renouatam *sess.* 22. *cap.* 1. Et certè de iure nostro, quidquid dicat *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop.* manifestè probatur *in l.* 28. *tit.* 6. *par.* 1. *& in l.* 10. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* ibi: *Ningun Clerigo, que sea ordenado de orden sacro, ni hombre Religioso, no sea Alcalde.* Et idem in Aduocatis tradit *l.* 15. *tit.* 16. *lib.* 2. *Recop.* quas leges, & alias Regni, idem prohibentes malè seruari queritur Burg. de Paz *in l.* 2. *Taur. num.* 77. Et de aliis similibus Galliæ, Guillerm. Bened. *in cap. Raynutius, verb. Et vxorem, num.* 447. Et de iure communi, etiam in Sacerdotibus Ethnicis, idem sentit Paul. I. C. *in l. non distinguemus, D. de arbit. in Christianis, Impp. in l. repetita, & in l. placet, C. de Episc. & Cler. & in l. consulta diualia, C. de testam.* Quorum decisio, & ratio potest confirmari ex pluribus, quæ † de damnis, & vitiis fori, & li- 45
tium, iudicum, & litigantium, elegantissimè tradit Seneca *lib.* 2. *de ira cap.* 7. *& seqq.* Et Plin. Iun. *lib.* 2. *epist.* 3. qui inde concludit: *Nos qui in foro, & veris litibus terimur, multum malitiæ, quantumuis nolimus, addiscimus.* Quod longè certiùs erit, si amplectimur etymologiam cuiusdam Concilij Romani, celebrati sub Syluestr. I. *act.* 1. *cap.* 16. quod refert, & inter alia sancta Ecclesiæ Concilia enumerat Franc. Iouer. 1. *par. fol* 10. *col.* 4. *post princip.* vbi inquit, † quòd Curia di- 46
citur à cruore. Vt omittam, quòd quamvis suprà dicta deficerent, vel ex eo, ad eiusmodi prouisiones clericorum, raro deuenire oporteret, quia non vsquequaque compertum est, an † Ecclesia- 47
stici ad secularia hæc officia vocati, pro delictis in eisdem officiis commissis, sui fori priuilegium amittant, vt infr. c. 8. dicemus, & interim patere poterit ex copiosa remissione Aug. Barbosa *in collectan. cap. Sacerdotibus* 2. *n.* 4. *ne Cler. vel Monach.* Et Petro Surd, omnino legendo, *cons.* 396. *ex num.* 32. *vol.* 3. Et Marta *de iurisd.* 4. *par. centur.* 2. *cas.* 127.

Sextò, in Auditoribus Hispaniæ, cum plures numero sint, & Regem, ac Regium Senatum in proximo habeant, non multum curatur, an ex ea prouincia, imò & vrbe orti, vel oriundi sint, vbi ad Magistratum vocantur, atque eliguntur. At verò in Audientijs Indiarum cùm Ministrorum potestas ad pauciores iudices, & inter pauciores subditos contrahatur, & necessitudinis, atque amicitiæ vincula periculosiores effectus producere possint, quo liberiùs, ac sinceriùs iustitiam administrare, & distribuere possint, summo semper studio curatum est, & curari debet, † ne in 48
propria patria, vel natali prouincia Magistratum exerceant, prout & in Correctoribus similiter caueri dixi *sup. hoc lib. cap.* 1. *n.* 9 & de iure communi pro *in l. nulli, C. de off. Rect. prou. l. nullus apparitorum, C. de diuers. official. lib.* 12. vbi Bart. & DD. text. & gloss. *in l. hi qui, D. ex quib. caus.*

cauſ. maior. l. vlt. C. de crim. ſacril. vbi ſacrilegij crimen incurrere dicitur, qui intra eam prouinciam, in qua prouincialis, & ciuis habetur, Magiſtratum gerit, niſi hoc ei Imperator vltronea liberalitate indulſerit. Quem text. eius rationem adiungens, Hiſpanis verbis tranſtulit *l.11. tit.18. par.1. l.10. tit.2. l.4. tit.6. lib.3. Recop.* Et ad Fiſci Aduocatos extendit Iul. Paul. *lib.5. ſentent. tit.12.* ſic inquiens: *In ea prouincia, vbi quis originem ducit, officium Fiſcale adminiſtrare prohibetur, ne aut gratioſus, aut calumnioſus apud ſuos eſſe videatur.* Et tradunt alia Simanc. Auiles, Azeued. & alij, quos refert Bobad. omninò legendus, *in Politic. lib.1. cap.12. ex num.23.* vbi ſimiles leges in Francia, Italia, & alibi eſſe, & obſeruari dicit, Lud. Gomez. ad Reg. Cancel. *de idiom. reg.1. pag.2.* vbi eas ſanctiſſimas vocat. Ioan. Horoſ. *in l. ſi eadem, D. de offic. aſſeſſ.* latè Maſtrill. de Magiſt. *lib.2. cap.7.* Bortel. *eodem tract. lib.1. cap.5.* Pined. *in Eccleſ. pag. 971.* Zipæus *de iudic. libr.1. cap.36.* Melch. Iunius *in quæſt. polit. q.15. pag.69.* Patric. *de Repub. lib.3. cap.2.* Et Grimal. *de optim. Senat. lib.1.*

Quod tamen (vt dixi) limitatim intelligendum eſt, de naturali eius vrbis, vel prouinciæ, in qua
49 Magiſtratum geſturus eſt. Nam de † aliis prouinciis vicinis, vel de eodem Regno, quod ſub ſe plures prouincias habet, nihil prohibet, quòd quis ad talem Magiſtratum promoueatur, imò regulariter hi, qui ſunt naturales Regni, in eiuſmodi muneribus, & in aliis ciuilibus, & Eccleſiaſticis, & militaribus præferri debent; & vt alij
50 qui tradunt, cum † omnimoda excluſione exterorum, vel peregrinorum hominum, quorum gubernatio multis ſuſpecta, & periculoſa videtur, *l. fin. C. de off. Præf. Prætor. l. verum, C. de incol. lib.10.* vbi DD. *l.3. tit.5. lib.3. Recop. l.1. tit.11. par.2.* Quamvis alij, eos, vbi meritis excellunt, admitti poſſe, & apud Athenienſes, & alios admiſſos fuiſſe, tradant, vt latè & doctè, plurima de his omnibus congerens, vltra Auctores proximè relatos, diſputat Caſſan. *in Catal. glor. mund. par.11. conſid.22.* Petr. Gregor. *de Repub. lib.4. c.6. n.9. & 10.* Maſtrill. *d. cap.7. ex n.27.* Bortell. *d. cap.5. ex n.23.* Ælian. *de var. hiſtor. lib. 14 pag.138.* Miſyng. *obſ.30. n.4.* Thorus *in compend. deciſ. verb. Regens, pag.45.* Riccius *collect.2020. par.7.* Et alij plures apud Cened. *collect.50. ad Decretal. n.7.* Et Dom. Acuñam *in cap. nec emeritis, 61. diſt. n.2.* Et omnium optimè, plura ex omni litteratura recolligens Dom. D. Laurent. Ramirez à Prado de Conſil. & Conſiliar. *lib.3. c.6. per tot.* vbi eiuſmodi obſeruationem omni iuri conformem, & omnium ferè gentium vſu receptam, oſtendit, & nouiſſ. Ioan. Brant. de Senat. *lib.1. cap.16.* vbi Senatores ex ciuibus, hoc eſt Regnicolis eligendos eſſe concludit, Ioan. Fileſac. *lib.2. ſelect. in Euripo Seculi cap.3. in fin.* iunctis aliis, quæ de beneficiis Eccleſiaſticis omni iure indigenis conferendis, dixi *ſup. lib.3. cap. 19.* per totum, & traditis à D. Carraſc. *ad leg. Recop. cap.9. num.12. & ſeq.* vbi tractat, an in no-
51 ſtris Indiis † Auditores recuſari poſſint ob id tantùm, quòd ſint ex patria alicuius ex litigantibus? nimirum quia familiaritas, vel affectio, quæ ex hoc inducitur, eos quodammodò ſuſpectos reddit. Quemadmodum & amicitiæ, ac neceſſitudines, quæ contrahi ſolent ex longa alicuius Miniſtri habitatione, & iuſtitiæ adminiſtratione in aliqua prouincia.

Qua de cauſa ſæpè actum eſt, † vtrum expediat Auditores Indiarum non creari perpetuos, ſi- 52
ue ad beneplacitum † Principis, quod idem valet, 53
ex vulgari doctrina gloſſ. *in l. Iuriſperitos, D. de excuſ. tut.* quam latè exornant plures Auctores, quos retuli *ſup. lib.2. cap.2. n.23.* Et in noſtris terminis Menoch. *lib.1. de arbitr. quæſt.68. ex num.22. ad 26.* Bortell. *d. cap.12. num.69.* Cabed. *deciſ. Luſit. 20. per tot. 1. par.* Calliſt. Ramirez, qui alios plures adducit, *de lege Regia, §.7. num. 8.* Et Martin. Mager. *de aduocat. armat. cap.16. n.317. pag.696.* Sed tantùm temporales, vel taliter, quòd alternatiuè de aliis Audientiis in alias facilè mutari poſſent, ſicuti conſtat ex epiſt. miſſa ad Peruan. Proregem Dom. D. Lud. à Velaſcò 3. Febr. ann.1603. & ex nouiſſimo decreto Regis, ac Dom. noſtri Philipp. IV. nunc feliciter regnantis, ann.1619. qui viſa & attenta prudentiſſima conſultatione ſibi ſuper hoc articulo facta à ſupremo Indiarum Senatu; tandem decreuit † 54
Præſides dictarum Audientiarum, qui togati non eſſent, ſed vt dicunt, *Caualleros de capa y eſpada,* per octo tantùm annos creari, & conſeruari in officiis debere; in aliis autem togatis earum Miniſtris, nihil nunc innouari, ſed perpetuos, vt anteà, creandos eſſe, ita tamen † vt vbi ſiniſtrum aliquid de 55
ipſis audiri contingeret, viſitatio aduerſus eos decerneretur, vel in alias Audientias mutarentur, ac mitterentur.

Quæ deciſio ſumpta videtur ex reſolutione quæſtionis, † vtrum conueniat Magiſtratus anna- 56
les, biennales, triennales, vel aliter temporales eſſe, an verò perpetuos? In qua frequentius receptum eſt, Prætorum, Correctorum, & aliorum ſimilium Magiſtratuum officia, conuenienter, ob varias, & graues cauſas, temporalia eſſe poſſe, & debere. Senatorum autem, vel Auditorum, Quæſtorum criminum, ac Fiſcalium, qui ad Regia Conſilia, vel Cancellarias, meritis, virtutibus, & ſtudiis præcedentibus, & ſuffragantibus prouehuntur, in perpetuum conſeruari oportere, niſi ipſi aliquod delictum priuatione, vel ſuſpenſione dignum admiſerint; vt videre poteris apud Ariſtot. *lib.2. Polit. cap.7.* Afflict. *ad conſtit. Neapol. lib.1. rubr.92. num.9.* Capic. *deciſ.121. num.5.* Et ex iis, quæ latè & doctè, poſt plures alios, quos refert, tradit Simancas *lib.8. de Repub. cap.37.* Bodin. *de Repub. lib.4. cap.4.* Bobab. *in Polit. lib.1. cap.17. per totum,* Bortell. *dict. tract. de Magiſtr. lib.1. cap. 12.* Maſtrill. *eodem tract. lib.1. cap.25.* Pined. *in Eccleſ. pag.503.* Melch. Iunius *quæſt. polit. 17. pag.135.* Beſſol. *differt.3. de Magiſtr. cap. 2. num.5.* Adam Contzen *lib.7. polit. cap.10.* Et Zipæus *de iudicib.* Et Magiſtrat. *lib.1. cap. vltimo.*

Septimò, licèt valdè antiqua & generalis ſit prohibitio, † ne prouinciarum Rectores, vel Ma- 57
giſtratus, durante officij tempore, intra fines prouinciæ ſibi commiſſæ vxores ducant, vel filios, aut filias ſuas ducere patiantur, tum propter metum, & impreſſionem, quæ in eiuſmodi matrimoniis interuenire ſolet, tùm maximè ob vitandas neceſſitudines, familiaritates, & amicitias, quæ, ipſis mediantibus, generantur, & liberam iuſtitiæ adminiſtrationem (vt ſuprà diximus) impediunt, pluribuſque recuſationibus occaſionem præbent, vt conſtat *ex l. ſi quis officium 38. l. qui in*

in prouincia 57. *l. Praefectus* 63. *l. eos* 65. *D. de ritu nuptiar. l. cùm hic status*, §. *final. D. de donat. inter.* iuncta gloss. ibi, *verb. Mereretur, l. etsi contra, C. de nupt. l. vnic. C. si quacunque predit. potest. l. vnic. C. si Rect. prouinc.* Et Nouell. Leonis *Imper.* 22. Quibus de iure nostro Regio consonat text. *in l.* 1. *tit.* 14. *par.* 4. *l.* 6. *tit.* 7. *par.* 3. *l.* 25. *tit.* 4. *lib* 2. *Recop.* cum aliis, quæ vltra Scribentes in dictis iurib. præcipuè Bald. *num.* 2. *&* 10. *in d. l. vnic. C. si Rect. prouinc.* tradit Ias. *in l. Principalibus, n.* 2. Et Dec. *num.* 4. *D. si cert. petat.* Tiraq. *in l.* 1. *connub.* 1. *par. gloss.* 1. *n.* 45. Guillel. Fornet. *lib.* 2. *select. cap.* 3. *& lib.* 3. *cap.* 6. Puteus *de synd. verb. Syndicantur officiales, n.* 16. Auiles *in cap.* 2. *Pretor. verb. Mercaderias, num.* 37. Matienz. *in dialog. Relat.* 3. *par. cap.* 31. *ex n.* 1. Et plurimi alij relati à Bobad. *in Polit. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 207. *litt. B. & cap.* 3. *n.* 96. *litt. F. & n.* 119. Mastrill. *de Magistr. lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 121. *& seqq.* Nicol. Bellus *de stat. polit. lib.* 1. *discurs.* 34. Regn. Sixtin. *de Regal. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 44. *& seq.* Brisson. *de iure connub. pag.* 50. *& seqq.* Anton. Gomez, *in l.* 49. *Taur. ex num.* 2. Couarr. *de sponsalib.* 2. *par. cap.* 3. §. 8. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 6. Et latè Carol. de Grassis *de effect. clericat. effectu* 2. *numero* 81. vbi simul varias quæstiones hunc articulum concernentes disputant,
58 & resoluunt; & has leges, licèt † à Principibus secularibus conditæ sint, valere concludunt, quia non tollunt vim, & robur matrimonij contra earum dispositionem celebrati, quod secularis potestas facere nequit, sed tantùm ex iustis rationibus, & boni publici consideratione, pœnas in eos statuunt, qui interdicta sibi matrimonia contraxerint, quod rectè facere possunt, secundùm magis veram, & communem sententiam Theologorum, & Canonistarum, de qua vltra ipsos, plurimis aliis Auctoribus, & exemplis adductis, agit Eman. Costa *in l. cùm tale*, §. *si arbitratu, ampliat. vlt. num.* 44. *D. de condit. & demonstr.* Barbosa *in l.* 1. 1. *par. ex num.* 36. *vers. Sed his non obstantibus*, *D. solut. matrimon.* Menchac. *de success. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 626. Baëza *de non meliorand. cap.* 18. *ex num.* 2. Pichard. *in Rubr. de inoffic. testam. num.* 43. Cancer. 1 *p. var. resol. cap.* 24. Petr. Surd. *cons.* 215. *num.* 20. Annæ. Robert. *libr.* 2. *rer. iudic. capit.* 9. Petr. Greg. *lib.* 9. *syntag. cap.* 3. *num.* 24. Mandel. *cons.* 315. *& cons.* 331. Ramon. *cons.* 95. *numer.* 30. *&* 31. Paschal. *de virib. pat. potest.* 2. *par. cap.* 15. *ex num.* 11. Thesaur. *libr.* 1. *quæst. forens. q.* 74. *ex num* 3. Molina *de iust. & iure, tract.* 2. *disp.* 576. vers. *Contrariam sententiam*, Carol. Tapia ad consuet. Neapol. *rubr.* 12. *num.* 14. P. Rebellus *de oblig. iust. libr.* 2. *de matrim. q.* 14. *num.* 9. vers. *Vndè cautè, pag.* 293. vbi constanter tenet, & docet † Prin-
59 cipes posse iustis de causis impedire subditorum matrimonia, sed non cogere, & Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 22. *in fine*, *& quæst.* 23. Et Basil. Pontius *eod. tract. lib.* 4. *cap.* 20. *num.* 16. 17. *&* 18. quos duos, & Ioan. Gutierrez miror, in vberrimis illis tractatibus hanc quæstionem de interdicto matrimonio Magistratuum, cùm ita frequens, & obuia sit, specialiter non tetigisse.

60 Nullibi tamen dicta prohibitio † magis stricta, & enixiùs concepta, ac repetita inuenitur, quàm in Præsidibus, Auditoribus, cæterisque Ministris Audientiarum Indiarum, vt constat ex multis schedul. instructionibus, & ordinat. de hoc agentibus, & amissionem officij, aliásque pœnas imponentibus iis, qui talia matrimonia contraxerint, vel expressè, aut tacitè quouis colore quæsito, liberis contrahentibus, assensum præbuerint. Quarum plures reperies *in* 1. *tom. impress. pag.* 351. vbi legitur quædam *ann.* 1575. quæ ad longum refert omnes causas, & rationes huius prohibitionis, quæ tandem reducuntur ad eas, quas suprà perpendimus, & pag. 353. extat caput instruct. Proregum, quod iubet, vt vigilantissimi sint in huius prohibitionis obseruatione, & pœnis transgressoribus irrogandis. Et *pag.* 353. emicat illa alia schedula data Vianæ 15. *Nouembr. ann.* 1592. quæ prohibitionem, & pœnas extendit etiam ad eos: *Que trataren, ò concertaren de casarse por palabras, ò promessa, ò escrito, ò con esperança de que se les ha de dar licencia para que se puedan casar en los districtos donde tuuieren sus oficios, ò embiaren por ella*: quæ renouata reperitur per aliam 12. Maij ann. 1619. omninò his licentiis ostium deinceps obseruandum constituens: *Y que esten aduertidos los dichos Ministros, que no se ha de admitir memorial, ni peticion en el Consejo sobre ello, sino antes executar la pena, y caer en la culpa, que se les impondrà si lo intentaren.* De quibus schedulis, & aliis similibus plures leges designatas reperies in summario Recopilationis, quæ paratur ad leges Indiarum *lib.* 2. *tit.* 13. *ex l.* 66. *ad* 71. vbi fit mentio alterius sched. datæ Lermæ 19. *Iulij ann.* 1608. quæ iubet: † *Que à los Oidores que se casaren, y à los demas Ministros, à quien està prohibido no se les acuda con el salario, desde el dia que trataren de ello.* Et addo notabilem epist. 28. *Mart. ann.* 1620. Peruano Proregi Dom. Principi Squillacensi directam, quæ narrat casum cuiusdam Auditoris, qui contra hanc prohibitionem in matrimoniis duorum filiorum deliquit, cùm anteà ab eodem Prorege ne id faceret admonitus fuisset, & inquit: *Que passando la libertad à no temer las penas legales, serà conueniente aumentarlas con mayor demostracion, siendo, como es, el fin de la lei, escusar estos casamientos, por los daños que les preceden, y se les siguen, y para remediarlos, los que no temen el mal de su honra, y perdida de oficio, serà justo lo sientan en sus haziendas con mayores penas.* 61

Quarum schedularum mentionem facientes, plura de dicta prohibitione, & eius iustificatione, & necessitate in prouinciis Indiarum, tradunt Matienz. *in tract.* M. S. *de moderat. Reg. Perù*, 2. *par. cap.* 1. D. Carrascus *ad leg. Recop. cap.* 9. *numer.* 271. *& seqq.* Et D. Thom. Carleualius, omninò videndus, *de iudiciis*, *disp.* 2. *quæst.* 1. *n.* 68. *pag.* 41. Quamvis Matienzus † eas præcticari strictè debere arbitretur in Audientiis vrbium paucorum vicinorum: in Mexicana autem, & Limana, quæ incolis abundant, faciliùs dispensari, & licentiam concedi posse, quemadmodum & in Hispania passim concedi videmus, ita vt peti hoc magis quàm præstari soleat, vt aliàs inquit *Iur. Consult. in l.* 1. §. *permittit.* D. de aqua quotidiana. Quinimò, & † in Gallia nunquam iudicibus perpetuis reperiuntur prohibita matrimonia, quia censent, id esse, eos perpetuò ad cœlibatum damnare, cùm extra prouinciam non facilè vxores inuenire soleant, vel eis incentiuum peccandi, & amasias & concubinas habendi, præstare, quarum illecebris, plus quàm vxoris 62 63

affectu

affectu à rectæ iustitiæ administratione reuocari poterunt, vt tradit Robert. Gaguin. *lib.* 10. *hist. Franc. in vita* Lud. XI. Guillerm. Bened. *verb. Duas, num.* 44. Aufret. *tit. de excess. official. cap.* 9. §. præterea, & Pet. Gregor. *lib.* 9 *syntagm. cap.* 12. *num.* 14.

Et sanè his diebus aliquas dispensationes factas vidi etiam in Audientiis Indiarum, sed nihilominus dicta prohibitio in suo robore per-
64 durat. Quæ tamen † restringenda est solum ad casus & personas, de quibus loquitur, quæque actuale domicilium in ea prouincia habent, non si iam retro in aliud transmigrauerint, dummodo illud fraudulenter non fecerint, vt de hac quæstione, & aliis agentes, resoluunt Auctores suprà relati, & plenè & doctè plura in causa propria congerens Dom. D. Sebast. Zambrana de Villalobos, Eques Galatrauensis, & in supremo Regio Castellano Senatu meritiss. Consiliarius, in Allegatione typis excussa *ann.* 1624. Nam cum sit pœnalis, & odiosa, & matrimonij impeditiua, etiam ex paritate, vel maioritate rationis extendi non debet, ex iurib. vulgat. & si-
65 gnanter in nostris terminis † *ex l. vlt. D. de concub.* quam merito notabilem appellat. Roman. *sing.* 487. vbi prohibitio ducendæ vxoris intra prouinciam non extenditur ad ducentem concubinam, licet in eis par, aut maior ratio vrgere videatur, vt aduertit, & probat Additio ad Rom. ibid. & Puteus *in tractat. de synd. verb. Adulterium officialis*, per totum, & maximè *num.* 8. *&* 11.

66 Octauò, quamuis is fauor in iure Magistratibus propter ipsorum dignitatem, ac Reip. vtilitatem concedi soleat, vt interim dum officium exercent, litibus vexari non possint, ne ab administratione iustitiæ auocentur, vel impediantur, vt constat *ex l. pars litterarum* 48. *D. de iudiciis, l. in ciuile* 24. *D. de legibus leg. nec Magistratibus* 32. *D. de iniuriis, l.* 2. *D. de in ius vocand. l. si reus* 12. *D. iud. sol. Authent. vt iud. sine quoque suffrag. §. si quis autem propter, iuncta gloss. ibi verb. Habentis, l.* 2. *titul.* 7. *part.* 3. cum aliis, quæ tradunt Bart. *num.* 2. *&* *Ias.* 7. *in l. si quis in iudicio, D. si quis caut.* vbi, quod nec per procuratorem comparere tenentur, Socin. *regular.* 306. Boër. *decis.* 11. *num.* 2. *part.* 1. Auiles *in cap.* 9. Prætor. *ex numer.* 3. Barbosa *in l. si quis postquam, à num.* 148. *D. de iudic.* Quintanad. *de iurisd. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 10. *&* 14. & plurimi alij, quos refert Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *numer.* 46 & Mastrill. *de Magistrat. lib.* 6. *cap.* 5. *à num.* 4. Hoc tamen, inter alias limitationes, quas ipsi iidem DD. ad-
67 ducunt, eam recipit, † vt non procedat in Senatoribus, Regiisque Auditoribus, atque aliis Magistratibus, qui perpetui esse dicuntur. Quoniam tunc actiones ciuiles, vel criminales, si quæ fortè contra eos mouendæ essent, non tam suspendi (vt in iudicibus temporalibus fit) quam prorsus adimi viderentur. Et hac propter iure communi statutum fuit, vt in ciuilibus coram ordinariis iudicibus; in criminalibus coram ipso Principe, supremaue eius Curia conueniri possint, vel coram aliis, quibus idem Princeps specialiter hanc cognitionem commiserit, sub modo, & forma, quæ refertur in *l.* 2. *&* 3. *C. vbi Senat. vel clariss.* vbi DD. Bald. *cons.* 52. *in fin. volum.* 5. Rebuff. *de euocat. art.* 1. Chassan. *in Catal.* 7. *part. consid.* 3.

Ian. Langlæus *lib.* 7. *semest. cap.* 18. *per totum* Menoch. Farin. & plures alij, quos refert Mastril. *d. cap.* 5. *ex numer.* 134. Borrell. *de præst. Reg. Cathol. cap.* 62. *num.* 56. *&* 60 Gabr. Berart, *in specul. visit. cap.* 2. & nouiss. D. Thom. Carleual. *de iudic. disput.* 2. *quæst.* 7. *sect.* 1. *num.* 791. cum multis seqq. vbi disputat, an hoc priuilegium, quod in criminalibus habent Regij Officiales, & Magistratus, actiuè, & passiuè accipiendum, & practicandum sit.

Et cum his decisionibus iuris communis conuenire videntur de iure Regio † Hispaniæ 68
l. 15. *tit.* 1. *part.* 7. *l.* 2. *&* 3. *titul.* 24. *part.* 4. *l.* 19. *titul.* 5. *lib.* 2. *Recop.* dum iubet: *Que los pleitos de Oidores, y de sus hijos, y yernos no se sigan, ni pidan en la sala, ò salas de los tales Oidores, & l.* 10. *titul.* 3. *lib.* 4. *Recop.* quæ disponit, quod iidem Auditores per casum Curiæ ad Audientias, in quibus resident, lites quæ eos, vel suos tangunt, adducere nequeant, iuxta *l. qui iurisdictioni, D. de iurisd. omn. iud.* Quod tamen † actiuè accipiendum esse nouissimè, & benè (iudicio meo) intelligit D. Carrasc. *in tract. de casib. Curiæ, num.* 102. Nam passiue, hoc est, parte aduersa casum Curiæ contra Auditorem petente, nullatenus impeditur, tum ex generalitate *l.* 5. *tit.* 3. *part.* 3. ibi: *Contra algun poderoso*; tum præcipuè de iure municipali Indiarum ex ordin. 27. Audientiarum *ann.* 1563. quæ habetur 2. *tom. impress. pag.* 56. & melius quam dictæ leges Regiæ formam procedendi in ciuilibus causis Auditorum præscribit, his verbis: *Item que el nuestro Presidente y Oidores no puedan traer en la dicha nuestra Audiencia en primera instancia pleito alguno suyo, ni de su muger, è hijos. Y de estos pleitos conozcan los Alcaldes ordinarios, y vengan en grado de apelacion al nuestro Consejo de las Indias, siendo la causa de mil pesos, ò dende arriba. Y si el particular quisiere apelar para la nuestra Audiencia, y no para el Consejo, lo pueda hazer: mas el Oidor, è su muger, è hijos no tengan tal eleccion.* Et iterum dicitur in ordin. 31. *Item mandamos, que quando alguna persona quisiere pedir, ò demandar algo à alguno de los nuestros Oidores, lo puedan hazer ante la dicha nuestra Audiencia, ò ante los Alcaldes ordinarios, y pueda apelar de los dichos Alcaldes para la dicha nuestra Audiencia.* Et cum Prorex Mexicanus Dom. D. Ant. de Mendoça scripsisset, sibi honestius, & congruentius videri, vt de causis ciuilibus Auditorum, & Ministrorum Audientiæ, priuatiuè coram solis Proregibus ageretur, responsum ei fuit per epist. *ann.* 1552. *dict.* 2. *tom. pag.* 56. vt leges Regni circa eas seruaret: *Por manera que sean conuenidos ellos, y sus criados ante los Alcaldes ordinarios, si la parte quisiere, y sino, que los pueda pedir en essa Audiencia Real.* Qui textus multo magis iuuat opinionem D. Carrasc. de qua sup. dum casum Curiæ priuatis contra Auditores litigantibus, si ipsi eo vti velint, indulgere videtur.

Atque hæc quidem in nostris Auditoribus Indiarum in causis ciuilibus, siue pecuniariis dispositæ sunt. In criminalibus autem † vbi 70
Regij Auditores extra officium delinquunt, per antiquiores ordinat. *d. Audient. ann.* 1530. & nouiores *d. ann.* 1563. *ordin.* 35. dispositum extat, quod Proreges, vel Præsides Audientiarum

tiarum contra eos cognoscant, & procedant, simul cum ordinariis iudicibus locorum, vbi tales Audientiæ resident, quos dicimus *Alcaldes ordinarios*, cum qua ordinat. conueniunt
71 sched. *ann.* 1550. & 1552. eo excepto, † quod Mexici ad instantiam Proregum ipsis solis hæc potestas mandata fuit per epist. *ann.* 1550. *d.* 2. *tom. pag.* 56. ob rationes in ea relatas. Limæ autem, & alibi dictæ ordinationes ad vnguem seruantur, quamuis hoc multum recusabat Dom. Prorex Marchio de Montesclaros, inquiens, talem associationem cum Alcaldis ordinariis tanti muneris dignitati non conuenire. Cui rationi, & illa addi potest, quæ in simili refertur à Iano Langlæo *vbi sup. pag. mihi* 449. nimirum
72 indignum, & quasi monstrosum videri, † municipalem, obnoxiúmque iudicem, capitalem quæstionem in eum exercere, cuius iurisdictioni ipse subsit, quique quodammodo vitæ necisque imperium in eum habeat.

Sed nihilominus, interim dum contrarium non statuitur, dictis ordinationibus stare debe-
73 mus. Ea tamen cautione, † vt Proreges, vel Præsides, non facile, nec pro quouis delicto, aduersus Auditores procedant, vel Audientiæ ingressu interdicant, & multo minus incarceratos, etiam intra proprias domos, retineant, hoc enim eis grauiter prohibetur in schedul. quæ de ipsis honorandis loquuntur, quarum memini *sup. hoc cap. num.* 21 & magis in terminis in illa *Matr.* 17. *April. ann.* 1623. cum Dom. Proreg. Mexic. March. de Gelues loquente, & eum reprehendente, quod quendam eiusdem Cancellariæ Auditorem, quem vt collegam habere, & honorare debuisset, officio interdixerit, & incarcerauerit, iubetque, vt statim eum relaxet. Quini-
74 mò, † & per *ordin. Imp. Carol. V. ann.* 1530. etiam in causis criminalibus arduis, vbi corporalis pœna irroganda esset, nullo modo permittebatur Proregibus, aut Præsidibus eam executioni mandare, sed potius vt reos cum sufficienti custodia, & causæ meritis ad Principem mitterent,
75 provt & iure Romano † etiam in causis Decurionum fieri solebat, nisi fortè tumultus, vel cohorta seditio, maturari supplicium expostularet, *l. qui cædem* 16. *D. ad leg.* Cornel. *de sicar. l. Diui fratres*, §. *fin. D. de pœn. l.* 6. § 9. *D. de iniust. rup. d. l. fin. C. vbi Senat. vel clariss. l. curiales qui honoraria, C. de Decurion. lib.* 10. *l.* 2. *C. de off.* Præf. Præt. August. Authent. *de mand. Princip.* §. *vlt.* Auth. *vt iud. sine quoq. suffr. & Auth. vt omn. iud. tam ciuil. quam prouinc.* cum pluribus aliis, quæ adducit Thom. Gramm. *decis.* 60. *n.* 22. Ant. Gom. 3. *var. c.* 3. *n.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 518. Farin. *tit. de carcer. q.* 17. *num.* 5. Mastrill. *decis. Sicil.* 188. *n.* 28. *part.* 2. *& d. lib.* 6. *de Magistrat. c.* 5. *num.* 134. *& seqq.* Berart. & Langl. vbi sup. & Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 124.

Sed hæc omnia plenius & expressius disponi videntur de eodem nostro iure Indiarum, per
76 quandam † nouiorem *sched.* 5. *Sept. ann.* 1620. directam ad Mexic. Proreg. Dom. March. de Guadalcazar, quæ duas quidem continet partes. In quarum prima propter distantiam itinerum, & breuiorem partis læsæ satisfactionem antiquiores schedulas renouat, quæ Proregi (vt diximus) Mexicano soli, & priuatiuè concedunt, vt possit contra Auditores, & alios Ministros pro delictis extra officium commissis procedere, de officio, vel ad petitionem partium querelantium; & causas, provt de iure inuenerit, etiam in pœnis personalibus, aut corporalibus terminare. In secunda vero de delictis in officio, siue occasione officij agere videtur, & cohærenter iis, quæ supra de iure communi, & regio Indiarum retulimus, solum facultatem carcerandi, & processum fulminandi contra dictos Ministros concedit, vbi qualitas criminis adeo enormis fuerit, vt celerem, & publicam satisfactionem requirat; sic enim verba concepta sunt: *Por casos, excessos, y delitos tales, en que se pueda temer, y recelar algun daño considerable, ò sedicion, ò alboroto popular, ò otro delito tan enorme, y notorio, en que por la publica satisfacion conuiniesse hazer alguna demonstracion*: quæ schedula arbitrio Proregum remittere videtur, quæ delicta hac animaduersione digna videantur. Et per alias similes, & propter eximiam Proregalis muneris auctoritatem, & Regiæ personæ in eo repræsentationem, inquit Mastrill. *dict. cap.* 6. *num.* 142. *& seqq.* se multoties vidisse † in Regno Sicu- 77
lo, & Neapolitano, quod Proreges contra Senatores procedebant, & absque speciali Regis commissione manum imponebant in exorbitantiis, quatenus necessaria erat ad conseruationem Regni, vel vtilis, & quomodolibet opportuna ad beneficium Reipub.
Qua † tamen Ego non facilè (vt iam prædi- 78
xi) eos vti vellem, & consulerem, in delictis extra officium commissis, & multo minus in his, quæ in officio, vel circa officium commissa esse dicuntur, quia eis porta panderetur, vt Senatores, siue Auditores nimis intimidarent, si pro qualibet causa sibi bene visa contra eos procedere, & officio suspendere possent, quod quidem est, & regulariter esse debet, de reseruatis Principi, † qui solus 79
remouet officialem, quem ipse probauit, *l.* 2. *C. de agent. in reb. lib.* 12. Luc. de Pena *in l. contra publicam, C. de re milit. eod. lib.* Bossius *in prax. titul. de Regal. num.* 34. Menoch. omnino videndus, qui alios adducit, *lib.* 1. *de arbit. quæst.* 55. *per tot.* & ita innuere videntur sched. sup. relatæ. Vbi tamen crimen Ministro obiectum, notoriam sordem, vel grauem, & scandalosam negotiationem, aut baratariam
contineret, non † vererer Proregibus, de qui- 80
bus Rex in tot, ac tantis rebus valde grauibus fidit, hanc etiam facultatem concedere; provt vidi his proximis diebus supremum Senatum Indiarum sensisse, & censuisse in ardua causa cuiusdam Fiscalis Mexicani, & aper-
te permitti videtur † *in l. si quis* 3. *C. de off.* 81
Pref. Pret. Orient. vbi Impp. ita eam Præfecto concedunt, vt nolint ad se delicti relationem, sed punitionis remitti, ibi: *Ad nostræ mansuetudinis sententiam non crimina, sed vindicta referatur*, *l.* 3. *C. de lucr. aduoc. d. Auth. vt iud. sine quoq. suffr.* §. *volumus*, ibi: *Licentiam damus etiam examinare violentias, & reos inuentos priuare cingulo, & nostrum ordinem in prouinciis adimplere*, cum aliis, quæ adducit Romanus *cons.* 467. *num.* 1. *& in fine*, Boër. *quæst.* 149. *n.* 16. *&* 17. Menoch. *sup. n.* 13. *&* 14. *& casu* 341. *num.* 3. vbi docent etiam inferiorem à Principe ex iustis causis posse aliquem Magistratum à suo officio & munere suspendere, aut remouere, & iustas causas esse aiunt, nimiam negligentiam, aut insufficientiam,

&

& præcipuè si in suo officio præuaricatus fuit, vel aliter ipsum officium contempsit. Idem etiam tradit Petr. Belluga *in specul. Princip. rubr. 26. de priuat. off. num.* 6. & magis in nostris terminis Scipio Rouitus *in pragm. 3. titul. de official. sacri Regij Consilij, num.* 8. *pag.* 385.
82 vbi tenet, † *Officialem de depradatione conuictum, etiam inconsulta Regia Maiestate, ab ordinario puniri posse.*

Quod adhuc magis fulcitur ex eo, quia si in *d. sched. ann.* 1620. hoc permittitur in crimine, quod seditionem mouere posset, multo magis in subornatione concedi debet, † quæ &
83 sacrilegio, & crimini læsæ Maiestatis comparatur, vt docet *gloss.* & DD. *in Auth.* sed nouo iure, *C. de pœna iud.* qui malè iudic. Puteus *de syndic. in euidential. num. 9. fol. mihi* 77. vbi, quod is, qui iustitiam barataui, dicitur proditor, Tiber. Decianus *lib. crimin. cap...n...* & plures alij, quos refert Farin. *3. tom. crim. quæst.* 111. *articul.* 1. *per tot.* Quibus addo Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 21. num.* 114. in fine,
84 vbi doctè concludit. † *Que todas las leyes que prohiben proceder contra las personas constituidas en dignidad, sin consulta de superior, se entienden quanto à no poder castigarlos, pero no para no poder prenderlos*, per iura & DD. quæ ibidem allegat.

Et præterea considero, per easdam Indiarum sched. & instruct. Proregum, quæ habentur *d. 1. tom. pag.* 349. *& seqq. & pag.* 317. eis
85 summopere iniunctum, † vt attente, & solicitè caueant, ne Auditores in munerum receptione, & prohibitis negotiationibus, aut mercimoniis excedant, vt dixi *sup. hoc cap. num.* 18. Eademque potestas citra vllam dubitationem illis conceditur in cognoscendo, & procedendo ad executionem pœnarum contra Ministros, qui interdicta matrimonia pro se, vel suis liberis contraxerunt, iuxta ea, quæ notaui *sup. num.* 60. & signanter per *caput* 33. *instruct. Proreg. Noua Hispaniæ ann.* 1596. *dict. 1. tom. pag.* 353. *& nouiss. sched. Matr. 20. Nouemb. ann.* 1621. vbi fit specialis relatio aliarum schedularum, & quantum eas ad vnguem obseruari conueniat; & subiicitur: *Que los Virreyes, y los Presidentes las hagan guardar inuiolablemente, executando la pena en los transgressores, y dando luego auiso para que se prouean sus plaças; y que los Presidentes que estuuieren subordinados à Virreyes, le remitan à el los papeles, &c.* Quod ita absque vlla hæsitatione quotidie pra-
86 xi seruatur; † & si de contractu, vel tractatu interdicti matrimonij notoriè constat, Proreges, vel Præsides, qui Proregibus non subsunt, meri, & puri executores dictarum schedularum esse videatur, & solum procedunt ad declarandum contrauentorem in pœnas in illis impositas incidisse, iuxta text. & ibi notata in *l. à Diuo Pio, §. si super rebus, & §. sententiam, D. de re ind.* Innocent. *in cap. de cætero, num. 2. eodem* Couarr. *in pract. cap. 16. num.* 15. Si verò de matrimonio, aut contrauentione notoriè, vel sufficienter non constat, tunc breuiter, & de plano formato processu, quod sibi iuxta eius merita videtur, declarat, absoluendo reum ab instantia, vel incursum pronuntiando, vel causam ad supre-
87 mum Senatum remittendo. In qua † ad maiorem cautelam solet pronuntiari sententia declaratoria incursionis pœnarum, licet illæ ipso iure irrogentur, ex magis communi opinione, de qua in simili dixi *sup. lib. 2. cap. 27. num.* 87. *& seqq.* Quamuis ea lata retrotrahatur, & tentari possit salaria contrauenientis cessasse, & in vtroque foro ab eo restituenda esse ex die contrauentionis, ex traditis, post alios, à Nicol. Garcia *de benef. 2. tom. part. 11. cap. 10. num. 19. 20. & seqq.*

Et sententia † Proregis potest statim exe- 88
cutioni mandari, etiam si ab ea fuerit appellatum, quia solum habet locum talis appellatio quoad effectum deuolutiuum & coram Regio Senatu, non coram Regia Cancellaria de ea tractari debet; vt praxis obseruat, & colligitur *ex sched. sup.* relatis. Idque Mexici & Limæ vidi in contradictorio iudicio obtentum, suspensis quibusdam Auditoribus, recursum ad Audientias habere contendentibus: & sanè iustissimè, † nam vltra quam quod par in parem 89
non habet imperium, non satis liberum iudicium inter socios, & collegas reddi posse videtur, cum societas quædam fraternitas sit, vt notat Ias. *in l. apertissimi, C. de iudiciis*, Chassan. *in consuet. Burg. rub. 4. §. 5. num.* 24. & timeri possit, ne dissimulatione quasi mutua, indulgentiores se præstent, vt in simili ostendit Plin. *lib.* 4. epist. ad Quadrant. & Ianus Langlæus *lib. 7. semestr. cap. 7. in fine.*

Atque hæc quidem de ordinariis cognitionibus in causis Auditorum tetigisse sufficiat. Nam de extraordinariis, nimirum syndicationibus, & visitationibus, statim separato capite pertractabimus. Illud pro huius coronide animaduertisse contenti, † Auditores dictarum 90
Cancellariarũ in litibus pro Tribunali audiendis, breuiter expediendis, disputationibus cum Aduocatis ineundis, silentio obseruando, sententiam in conclaui, quod *Acuerdo* dicunt, ferendo, eiusque secreto seruando, & in multiloquio, simultatibus, contradictionibus, siue oppositionibus, cum aliis sociis, valdè cautos esse debere, quia alias plura inconuenientia, pluresque recusationes sequuntur, & plura damna, & supplicia vereri poterunt, quæ referuntur *in sched.* de hoc agentibus *d. 1. tom. pag. 1. l. 18. 33. & 34. titul. 4. & l. 29. & 45. cum seqq. & l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop. de quibus*, vbi opus fuerit, videri possunt plura apud Greg. Lop. per text. ibi *in l. 1. & 13. verb. Por palabras, tit. 4. part.* 3 Rebuff. *ad leg. Gallic. titul. de supplicat. num. 80. fol.* 308. Burg. de Paz *in proœm. leg. Taur. num.* 289. Segura Daualos *in direct. ind. 2. part. cap. 4. num. 7. & 89.* Bottell. *de Magistr. lib. 3. cap. 1. & seqq.* Bobad. *in Polit. lib. 7. cap. 5. num. 50. & lib. 5. cap. 7. num.* 40. Cartasc. *ad leg. Recop. cap. 9. num. 71. & seqq.* Simancas *lib. 7. de Rep. cap.* 12. Ioann. Brant. *in Senat. lib. 2. cap.* 17. Ian. Langlæus, omninò videndus, *lib. 7. semest. cap. 6. per totum* Plin. Iun. *lib. 1. epist. 20. & lib. 5. epist.* 6. vbi agit de modo ferendi suffragij in Senatu, Narbona *in l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop.* & nouissimè D. Valenç. *consil.* 162. *ex n.* 1. vbi plura de secreto seruando. Et Dom. D. Ioan. Anton. de Vera † Illustriss. Co- 91
mes de la Roca, in dicto illo libro, quem de officio Legati prudenter scripsit, & nunc prudentius ad praxim reducit in ordinaria pro Rege nostro apud Sereniss. Venet. Remp. Legatione, qua præstantissimè fungitur, *discurs.* 1. *pag.* 7.

pag. 7. & 8. vbi plura de æmulatione, & oppositione in suffragiis, de quo etiam eleganter Marquez *in Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.* 5. *pag* 26. & Melch. Iunius *quæst. polit.* 25. & Callist. Remir. *de leg. Reg.* §. 10. *ex n.* 19.

CAPVT V.

De Quæstoribus criminum, vulgò Alcaldes del crimen, *Audientiarum Indicarum, & quomodo, & in quibus procedere possint, & debeant, & de aliis eorum specialibus?*

SVMMARIVM.

1 *Auditores Indiarum, excepta Cancellaria Mexicana & Limensi, simul de ciuilibus, & criminalibus causis cognoscunt, & virgas portant.*

2 *Quæstores criminum Audientiæ Limanæ, & Mexicanæ, etiam antiquiores, virgas portare iubentur.*

3 *Virga est, & fuit Magistratuum (præsertim criminalium) insigne, & quid denotet?*

4 *Quæstores criminum in prouinciis, & Audientiis Indiarum creari conuenientissimum fuit.*

5 *Causa qualibet criminalis, maior est quacunque ciuili.*

6 *Criminum puniendorum rationes, quæ à Philosophis traduntur, & quod eæ maximè in prouinciis Indiarum militant.*

7 *Quæstores Parrici apud Romanos, qui? remissiuè.*

8 *Crimina impunita relinquere Sæua clementia est, ex Seneca.*

9 L. 3. tit. 10. lib. 1. C. Theodos. ponderatur.

10 Alcades del crimen, *siue Quæstores in Audientiis Indiarum creari, & in officio vigilare plures sched. iubent, quæ referuntur.*

11 *Auditores in Audientiis minoribus Indiarum, & Quæstores criminum in Limana & Mexicana, qualiter exerceant iudicatum, quod vocant* de Prouincia, *& ab eorum sententiis ad Audientias appelletur?*

12 *Auditor qui sententiam tulit in iudicatu de prouincia, appellatione ad Audientiam interposita, de ea cum sociis cognoscere nequit, & quare?*

13 *Iudex prouinciæ si in aliqua causa tanquam talis aliquas sententias interloquutorias tulerit, non prohibetur in eadem quoad principale ad Audientiam appellata, cum cæteris Auditoribus iudicare.*

14 *Iudex prouinciæ si in possessorio alicuius causæ pronuntiauit, & postea eadem causa in petitorio per alium iudicem terminata, ad Audientiam, in qua residet, per appellationem deferatur, an ab eius cognitione abstinere debeat?*

15 *Possessio licet nihil commune habere dicatur cum proprietate, fallit vbi in ventre possessorij petitorium continetur.*

16 *Causa an sit ciuilis, vel criminalis si inter Auditores, & Quæstores criminum disceptetur, qua forma, & regulis hæc disceptatio terminari debeat?*

17 *Iurisdictionis competentia si oriatur inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios, Limæ Audientia cognoscit, Mexici solus Prorex, & sched. de hoc agentes.*

18 *Iurisdictionis super competentia difficultate orta, superior, vt eam decidat, adeundus est.*

19 *Competentiarum iurisdictionis causæ inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios, an in publica aula Audientiæ, vel in secretiori consessu, quem* Acuerdo *dicunt, & Prorege præsente videndæ, & decidendæ sint?*

20 *Quæstores criminum in causis criminalibus eandem superioritatem habent, quam Auditores in ciuilibus.*

21 *Stylus antiquus Cancellariæ facilè mutandus non est.*

22 *Audientiæ qualibet aula, quod expedit, dicitur expediri, & decidi per Præsidem, & omnes Auditores, vulgò* Por nos el Præsidente, y Oidores, *& quare?*

23 *Quæstorum criminalium auctoritas non minuitur ex eo, quod sola vna aula Audientiæ de competentiis iurisdictionis, quæ eos tangunt, cognoscat.*

24 *Auditoribus aliqua maioritas super Quæstores criminum datur à legibus Regiis, quæ referuntur.*

25 *Auditores possunt iubere Quæstoribus criminum, & eos in suis mandatis, & executoriis vocare* de vos.

26 *Quæstores criminum Indiarum cognoscunt de vxoratis per Indias vagantibus, & eis ad suas vxores remittendis.*

27 *Vxoratos, qui relictis vxoribus, in Indiis morantur, pluribus antiquis, & nouis schedulis ad vxores reduci debere, iubetur, quæ referuntur.*

28 *Vxor an & quando teneatur sequi virum nauigare volentem?*

29 *Vxorati, qui relictis vxoribus, in Indiis oberrant, vt detegantur, solent banna fieri, & qualiter obligent?*

30 *Proreges & Auditores non debent facilè cum vxoratis dispensare, nec eis moratorias concedere.*

31 *Quæstores criminum Indiarum non debent susurronibus fidere, nec crudelitatem in suppliciis affectare.*

32 *Crudelitatis recordatio miseram est instrumentum senectutis.*

QVemadmodum Auditores Indicarum Cancellariarum de ciuilibus causis in gradu appellationis, & aliis modis cognoscunt, & iudicant, de quibus in superioribus egimus. Ita † iidem ipsi causas criminales 1 ad se per appellationem à Correctoribus, siue Iudicibus ordinariis delatas, expediunt; necnon etiam in prima instantia, in loco vbi Regia Cancellaria residet, vel intra quinque ab eo leucas, aut in casibus Curiæ. Estque illis promiscua, & simultanea vtraque iurisdictio in dictis omnibus Cancellariis, excepta Mexicana & Limensi, in quibus Auditores sunt distincti à Quæstoribus criminum, quos

quos vulgò vocamus, *Alcaldes del crimen*, & diuersas aulas constituunt, vt dixi *suprà cap. 3. n....* Ideóque, exceptis dictis duabus Audientiis, aliarum Auditores virgas portare iubentur, & similiter Quæstores Limanæ, & Mexicanæ per plures sched. & ordin. ipsarum Audient. quas
2 reperies *2. tom. pag. 3. & 4.* Adeo † vt etiam antiquior eorum, quamuis fortè Præsidis officium ob mortem, vel absentiam eius exerceat, à virga portanda excusari non possit, vt disponitur *in sched. ann. 1559.*

3 Est enim & fuit virga Magistratuum, præsertim criminalium, insigne, quod veluti sceptrum Regium refert, & repræsentat, à quo ipsi iurisdictionem habent, vt docet D. Hieron. *Psalm.* 109. & pluribus ostendit Chassan. *in catal. 1. par. consid.* 83. *concl.* 6. Guillerm. Ronilæus *in Rubr. de iust. & iure, cap. 3. in princip. fol.* 23. Petr. Greg. *lib. 47. syntagm. cap. 25. n. 5. & seqq.* Bobad. *lib. 3. Polit. cap. 2.* Auiles *in cap. 42. Prætor. verb. Varas*, Auend. *2. part. cap. 21. num 2.* Cæl. Rhodig. *lib. 21. lect. antiq. cap. 6.* Borrell. *de Magistr. lib. 1. cap. 1. num. 1. & 2.* vbi inquit hac de causa Moysi virgam à Deo traditam fuisse *Exod. 7.* Mastrill. *eod. tract. lib. 5. cap. 8. n. 106. & seqq.* Rosin. & Dempster. *lib. 7. antiq. Roman. cap. 3. & lib. 9. cap. 18.* vbi de Magistratibus Romanis, & eorum Lictoribus, qui præferebant virgarum fasces securibus alligatas, & Pier. Valerian. in Hieroglyph. *lib. 41. fol. 305.* vbi plura loca Scripturæ ad idem adducit; & nouissimè, ac satis eruditè noster D. Ant. Cabrerus *in tract. de metu lib. 2. cap. 15. ex num. 4.*

4 Et sanè † rectissimè & prudentissimè à nostris Regibus horum Quæstorum auctoritas, & potestas in his prouinciis inducta fuit. Nam
5 † cum quælibet causa criminalis, maior sit quacunque ciuili, vel pecuniaria, *l. seruorum, D. de pæn. l. fin. C. de ord. cognit.* cum aliis latè adductis à Menoch. *de arbitr. cas. 464. num. 3.* Farin. *3. tom. crimin. quæst. 100. num. 59.* & Dom. Valenç. *cons. 43. num. 20. & 98.* & iterum nouissimè *cons. 176. num. 50. & cons. 184. num. 85. volum. 2.* non minus prouidè de eisdem causis criminalibus iustè, & per iustos & selectos iudices terminandis, quam de ciuilibus curari
6 debuit, præsertim † in his adeo remotis vastisque prouinciis, ad quas multi ex facinorosis aliarum confugiunt. Et in quibus vrgentissimè militant tres illæ causæ delictorum seuerè, & acriter puniendorum, quas ex Philosoph. sententiis grauiter refert A. Gellius *lib. 6. noct. Attic. cap. 14.* Alex. *lib. 3. Genial. cap. 5. in princip.* & post alios Matienz. *in dial.* Relat. *3. part. cap. 65. & 66.* & specialius in nostris terminis loquens in tractat. M. S. *de moder. Reg. Perù, 2. part. cap. 23.* & Ego *in tract. de crimin. par-*
7 *ricid. lib. 1. cap. 1. & 2.* Vbi de horum † Quæstorum apud Romanos origine dixi, & cur *Parrici* appellarentur.

Et nunc addo plura nouissimè & doctissimè adducentem Ioann. Filesac. *lib. 2. select. titul. Regia Maiestas sacrosancta, cap. 13. pag.*
8 264. vbi cum Seneca, † *Scæuam clementiam* appellat, facinorosis hominibus conniuere, *Ne* (vt ait *Imp. in l. si apparitor, C. de cohortal.*) *indulgentiis crimina subleuemus.* Coi si-
9 milis est text. † *in l. 3. titul. 10. lib. 1. Cod. Theodos.* vbi Impp. grauiter exprimunt, quantum oporteat in remotis prouinciis probatissimos, atque districtissimos Defensores, seu Quæstores esse, qui publicæ disciplinæ quotidianis actibus præsint, & non sinant crimina impunitate coalescere; quem text. præ oculis habuisse videntur nostri Reges in creatione horum Quæstorum criminalium (de quibus agimus.) Et † eadem cura, & solicitudo eis de- 10
mandata conspicitur in multis sched. & ordin. Regiis eorum officium tangentibus, quas reperies *in 2. tom. pag. 73. & seqq.* Quæ in omnibus ferè conueniunt cum legib. Regni Castellæ, quæ habentur *in tit. 7. De los Alcades del crimen de las Chancillerias de Valladolid y Granada lib. 2. Recop.*

Et per alias sched. *ann. 1568. & 1573. & ordin. ann. 1561.* definitur, qualiter † iidem 11
Quæstores in vrbibus, in quibus resident, etiam de ciuilibus causis cognoscere, & iudicare debent in Tribunali, quod vulgò dicimus, *de Prouincia*: de quo etiam agitur *in titul. 8. dict. lib. 2. Recop.* Et in nostris terminis tangit D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap. 9. num. 195.* vbi benè aduertit, quod si de sententiis, quas pronuntiauit aliquis ex his Quæstoribus, tanquam iudex prouinciæ, appellatur ad Regiam Cancellariam, in qua simul (vt diximus) Auditoris munus exercet, † non poterit in ea 12
cum cæteris sociis iudicare, quia appellatum est ab eo tanquam inferiore, & sic debet se abstinere, quia alias de eodem ad eundem appellaretur, contra *l. eos 6. C. de appellat. iuncta gloss.* ibi verb. *Prouocatum, vers. Item quid si cœperit, l. Prætor, D. de iurisd. omnium iud. l. fin. D. de off. assess.* & alia, quæ post alios tradit Scaccia de appellat.

Sed, vt idem D. Carrasc. subiungit, † non 13
præstabit impedimentum ad hoc, vt cum cæteris Auditoribus de causa principali cognoscat, & iudicet, quod fortè tanquam iudex prouinciæ aliquos articulos interlocutorios in eadem causa pronuntiauerit, si alter postea diffinitiuam sententiam tulerit, de cuius appellatione tractatur. Et hoc iure, siue praxi quotidiè vtimur. Circa quam tamen in ardua causa duorum fratrum filiorum Secretarij Aluari Ruiz Nauamuel de los Rios, qui super quodam maioratu contendebant, dubitatum vidi, an idem dicendum esset, † vbi quis 14
tanquam iudex prouinciæ in possessorio alicuius causæ pronuntiauit, & postea de eadem causa in proprietate coram ipso, tanquam iudice appellationum, terminanda, tractatur. Et quidem licet Collegæ censuerint, has causas distinctas esse, vt vulgati regula, quod nihil † commune habeat proprietas cum pos- 15
sessione, *& l. 1. D. de quib. reb. ad eund. iud. eatur, l. nulli, C. de iudic. cap. 1. de caus. poss.* cum aliis. Mihi tamen contrarium visum fuit, vbi possessorium (vt in casu proposito) admixtam proprietatis causam habebat. Quia virtualiter eadem causa censetur, & dubitari non potest, quod licet diuersi fuerint iudices possessionis, & proprietatis in prima instantia, ille tamen qui de possessione pronuntiauit, votum, ac sententiam suam iam propalauerit, & quid in proprietate iudicandum senserit, aperuerit; vnde securius esse censui, vt à cognitione appellationis in petitorio abstineret, in cuius ventre possessorium continetur,

vt in simili dixit, & iudicauit Rota apud Lancellot. *in tractat. de attentat. 2. part. cap. 4. limit. 2. num. 17. & 18.* vbi plures alios Auctores adducit, & vltra eos Menoch. omninò videndus, *de arbitr. cas. 371. num. vltim.* Petr. Frider. *in tractat. de cumnl. caus. cap. 2. num. 4.* Gaill. *lib. 1. obser. 32* Molina *de primog. lib. 3. cap. 13. ex num. 20* Gratian. *regula 6. num. 3.* latissimè Cabed. *decis. Lusit. 9. part. 2.* & Farin. *de testib. quæst. 75. cap. 4. num. 108. & seqq.* Ceuall. *1. tom. commun. quæst. 334.* & multum in nostris terminis Capicius, omnino videndus, *decis. 146. & 176.* & Menoch. *de arbitr. cas. 121.* iunctis aliis, quæ de peccato eius, qui litigat super possessione, cognoscens notorium defectum in proprietate dixi, post alios, *suprà hoc tom. lib. 2. cap. 29. num 8.*

16 Sed vt filum nostræ tractationis repetamus, vbi inter Quæstores criminum, & Auditores disceptatur, an aliqua causa sit ciuilis, vel criminalis? dispositum est de iure Regio Castellæ *per l. 10. titul. 5. in fin. lib. 2. Recop.* Et Indiarum, per sched. ann. 1571. & 1582. quæ habentur *in 2. tom. pag. 90. & 93.* vt vnus ex Auditoribus, & alter ex Quæstoribus, qui antiquiores sint, simul cum Prorege iungantur, & re inter ipsos discussa, quod maior pars ipsorum deciderit, exequatur. In qua cognitione plures regulæ afferri, & expendi solent, ad inquirendum, quando causa ciuilis, vel criminalis dicenda sit. Sed omnes fere in id tendunt, vt si ob negotij qualitatem reo corporalis pœna possit infligi, absque dubio criminalis causa censeatur, vt deciditur *in l. 9. & 23. titul. 4. & l. 9. titul. 16. ead. part.* Sin autem solum pecuniaria, tunc inspici debeat, an ea Fisco applicanda veniat, an parti, vt primo casu dicatur criminalis, secundo ciuilis, nisi fortè hæc pœna, vel interesse pecuniarium, quod parti applicatur, veniat in consequentiam alterius pœnæ corporalis, vel pecuniariæ, quæ Fisco applicetur. Nam tunc omnino criminalis reputatur, vt latius prosequuntur Bart. & DD. *per text. & gloss. in l. 3. D. de sepul. viol.* & innumeri alij apud Iul. Clar. & eius Addition. *in prax. crimin. quæst. 1.* Tusch. *litt. C. conclus. 1083.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 82. & casu 265.* Farin. *1. tom. crimin. q. 19. à num. 33.* vbi aliquas notabiles conclusiones adducit, *& 3. tom. quæst. 100. & seqq. & cons. 40. numer. 26. & cons. 69.* & Tiber. Decianus qui regulas quasdam Magistrales, & omninò videndas ad hoc discernendum constituit, *resp. 32. à num. 68. lib. 3.* Ceuall. *4. tom. commun. quæst. 897. num. 718.* Bobad. *lib. 5. cap. 1. num. 120. & seqq.* & Parlad. *differ. 138. à num. 1. vbi num. 2.* agit, an ex pœna exilij, causa criminalis dicatur. De quo etiam latius Bobad. *suprà n. 128.* Azeued. *per text.* ibi *in l. 2. tit. 19. lib. 8. Recop.* & Bossius *in prax. tit. de carcer. fid. com. ex num. 6.*

17 Si verò † competentia iurisdictionis inter Quæstores criminum, & iudices ordinarios in ciuilibus, aut etiam in criminalibus negotiis, ratione præuentionis, aut ex alia causa orta fuerit, tunc in Audientia Mexicana statutum est, vt Prorex solus has differentias pro suo captu, vel arbitrio componat, per sched. *Matr. 23. Iun. ann. 1571. d. 2. tom. pag. 93.* cui fortè occasionem dederunt scandala, & inconuenientia, quæ ibidem euenisse narrantur, vt eadem sched. memorat. Cæterum Limæ hæc sched. non obseruatur, sed alia Matrit. *19. Decembr. ann. 1568. eod. tom. pag. 93.* quæ Regali Audientiæ hanc declarationem, etiam Mexici, commiserat. Quæ quidem iuris regulis arridere videtur, quibus docemur, † orta dif- 18
ficultate super competentia iurisdictionis inter iudices inferiores, superiorem adeundum esse, vt eam componat, & decidat, ex traditis per DD. maximè Iason. *num. 27. in l. 2.* D. si quis in ius vocat. Azeu. *in l. 4. titul. 1. lib. 4. Recop. num. 9.* & plurimi alij, quos latè, & eruditè congerit D. Petr. à Silua, nunc pro meritis in Panamensem Fisci Patronum electus, in Prætorio competentiar. *num. 3. & seqq.* Superior autem in hoc casu est Regalis Cancellaria, quæ in omnibus, quæ iustitiæ administrationem concernant, Principem repræsentat, vt dixi sup. hoc *lib. cap. 3. ex num....*

Et sanè in Audientia Limana hæc praxis inconcussè seruatur, neque vsquam vidi in dubium vocari, eo excepto, † quod aliquando 19
Quæstores criminum tentarunt, has differentias non esse videndas, & decidendas in sola Auditorum aula, quam vocant *de Relaciones.* Sed Proregem simul, & omnes Auditores in secretiori consessu congregatos, quem vocamus *Acuerdo.* Moti eo, quod *d. sched. ann. 1568.* Præsidi & Auditoribus simul hanc cognitionem committit, quam extraordinariam esse dicebant, quia alias Auditores nullam in causis Quæstores tangentibus iurisdictionem habere possunt, † cum sint omnes in genere causarum sibi com- 20
missarum æquè supremi, vt disponitur *in l. 20. tit. 5. lib. 2. Recop.* Quo tamen non obstante, contrarium decisum fuit, † tum propter anti- 21
quum, & diu obseruatum eiusdem Cancellariæ stylum, à quo temerè discedendum non est, vt latè probat Christ. de Paz in proœm. ad leges styli Burg. de Paz in proœm. *leg. Taur. n. 226. & seq.* & alij plures, quos citaui *1. tom. de Ind. iur. lib. 3. cap. 1. & 2.* Tum præterea, quia tempore quo expedita fuit d. sched. ann. 1568. vna tantum aula Auditorum Limæ reperiebatur, & ei soli dictam iurisdictionem indulsit. Et vt essent plures, scitum tamen, & vulgatum est, † id quod per quamlibet earum expeditur, sem- 22
per & indefinitè dici per Præsidem, & Auditores determinari, nimirum quia apud eam in habitu & potentia totius Audientiæ iurisdictio residet, vt in actu expediat, & decidat quælibet negotia, quæ sibi pro tempore obtigerint, vt in simili notant Bartol. Platea, & Lucas de Pena *per text. ibi in l. vnic. C. de Metrop.* Beryto *lib. 11.* cum aliis, quæ adduxi *sup. cap. 3. n. 48.* Et denique, quia in hoc † nihil de auctoritate, 23
& iurisdictione Quæstorum detrahitur, neque *dicta l. 20. Recop.* transgreditur, cum Regalis Audientia de criminibus non cognoscat, aut Quæstorum sententias non interuertat; sed tantum de competentia iurisdictionis statuat, quæ ciuilis, haud dubiè quæstio est, & in qua ipsi Quæstores, quia sunt partes formales, nihil statuere possunt, l. vnic. C. vt nemo in sua causa, cum aliis.

Et non est nouum, † vt aliqua maioritas, 24
siue superioritas Auditoribus competat in eosdem Quæstores, cum videamus in multis illis subordinari. Nam *in l. 66. d. titul. 5. lib 2. Recop.*

Recop. disponitur: *Que los Oidores puedan mandar, y manden à los Alcaldes del crimen, que ronden de noche por las calles, quando pareciere que conuienne.* Et in ordinationibus Pintianæ, & Granatensis Cancellariæ generaliùs decidi-
25 tur, † *Que les manden que hagam justicia*, & *in l.* 49. *d. tit.* 5. refertur, quòd olim in defectum Quæstorum vnus ex Auditoribus, quem ipsa Audientia vellet, illis sufficiebatur; & quamvis in posterum hanc suffectionem, siue substitutionem non electiuam, sed vicissitudinariam esse iubeat, tamen cum ex Auditoribus,& de manu Auditorum accipere debent, quibus præcipitur,vt hoc,& alia,quæ in eadem lege cauentur præcisè obseruari faciant. Adsunt quoque eiusdem superioritatis vestigia *in d.l.*20. *tit.*5. *lib.*2. *Recop. vers. Y mandamos*, vbi sustinetur sententia etiam in causis criminalibus inaduertenter, vel per incuriam, aut malitiam tabellionis ab Auditoribus lata. *Et in l.*1.*&* 8. *tit.* 7. *l.*2. *vers. Pero si fuere, tit.*10.*lib.*2. *Recop.* Vbi Quæstores in casu discordiæ, vel recusationis eorum, iudices ab ipsis,& ex ipsis Auditoribus petere iubentur, cùm tamen contrà si Auditor,qui apud ipsos Quæstores turnum exercet, fuerit recusatus, non ab ipsis Quæstoribus,sed ab Auditoribus de hac recusatione cognosci possit, iuxta *l.* 8.*tit.*7.*lib.*2.*Recop.* Nec omittendæ sunt schedul. quarum meminimus *sup.c.*3.*n.*42.quæ cùm Proregibus iubeant,vt Auditorem antiquiorem suo lateri socient, expressè Quæstoribus post magnam deliberationem, & eorum reclamationem, hunc honorem impertiri noluerunt. Et alia *epist.*27. *Februar. ann.*1611. ad Audientiam Limanam scripta, per quam constat, quòd cùm Quæstores ægrè ferrent: *Que los Oidores los llamassen de vos en los mandamientos, y executorias que les dirigiam en las causas ciuiles, como à Iuezes de prouincia.* Adhuc hic stylus approbatus, & in posterum obseruari iussus fuit, ea reddita ratione: *Que es por hablar de Tribunal superior à Iuez inferior, sin que se atienda a las personas que vsan los oficios, sino al oficio que se exerce, &c.*

Cæterùm,vt ad alia transeamus,pluribus aliis quæstionibus in hac materia insuperhabitis, quæ cum Audientiis Hispaniæ possunt communes esse. In eo planè dictorum Quæstorum criminalium Indiarum officium, per Regias schedulas,grauiter,& priuatiuè ad Auditores excita-
26 tur, nimirùm, † vt diligenter inquirant in eos, qui in Hispania, vel alibi vxores reliquerunt, & per Indiarum prouincias vagantur, & immorantur,eósque primo quoquo tempore ad vitam cum illis faciendam remittant. De quo extant plurimæ sched. 1.*tom.impress.ex pag.*415.*ad* 422. & alia *ann.*1571. *tom.*2.*pag.*79. quæ iubet, superiores per Quæstores criminum exequi, quamvis cum Præside, & Auditoribus loquantur, & Fiscalibus quoque eadem cura circa hoc petendum iniungitur per aliam schedul. *ann.* 1573. *d.*2.*tom. pag.*272. Hócque præceptum in
27 † his prouinciis antiquissimum esse constat ex relatis ab Ant. de Herrer. *in hist. gener. Ind. decad.* 1. *pag.* 218. & de eo integrum caput fecit Ioan.Matienz. in tract. M.S. *de moder. Reg. Perù*,2.*par. cap.*3. vbi leges & ordinationes quasdam ex suo capite comminiscitur, quibus hoc commodiùs exequi possit, illáque ratione submititur, quod valdè oporteat coniuges simul vitam transigere, cùm matrimonium eius indiuiduam consuetudinem contineat, & præseferat, nec possit alter alterum sui communicatione priuare, vt probat text. *in princip. Instit.de nup.cap.vnaquaque* 13.*q.*2. cum multis aliis,quæ tradunt Tiraq.*in l.*1.*conn.gloss.*1.*par.*1.*n.*39.Cou. *de sponsal.*2.*par.c.*7.*n.*5. Martin. Delr. in Adag. *sacr.*1.*tom.pag.*184.Th.Sanch.*de matr.lib.*1.*disp.* 41.*à n.*1.

Et in ipsis terminis eorum,qui ad Indos transfretare volunt Fr.Ioan.Bapt. *in aduert. confess.*1. *par. in tabula verb. Matrimonio*, Ferd. Zurita *in quest. Theol. Indiar. q.*38. vbi ex doctrina D. Thom. concludit, † male facere vxorem, quæ 28
virum ex causa honesta, & opportuno tempore, ac commoda nauigatione ad Indos properantem non sequitur. Verùm hoc magis de consilio, quàm præcepto procedere, dato enim quòd se maris pericula metuere, ac perhorrescere dicat, ad ea subeunda inuitam cogi non posse, ex his, quæ de nauigationis periculis dixi 1.*tom.lib.*1.*cap.*16.*ex num.*17.Et P.Stephan. Dauila *in tract.de censur.Eccles.*2 *par.cap.*5. *disp.* 4. *vers. Vndecima conclusio*, *pag.*76. vbi inquit, † in Indiarum prouinciis banna, & proclama- 29
ta generalia fieri solere, pro detegendis his,qui in Hispania vxores reliquerint,& qui eos agnouerint, illos denuntiare teneri quia in commune bonum spectat. Et in hoc ipsum respiciunt aliæ sched. 1. *Iun.* 1607. *&* 26. *August.* 1618. *&* 10. *August.*1619. quibus Peruanis Proregibus iniungitur, † ne in dictarum schedularum exe- 30
cutione dispensent, vel vxoratis sine graui & legitima causa aliquas moratorias concedant. Idémque præcipitur Auditoribus Limanis,& ne faciles sint dum carceres visitant,in iis relaxandis, qui sub hac occasione à Quæstoribus criminum capti sunt,per aliam schedul.dat.*Vlyssip.* 7.*Octob. ann.*1619.

Cauere tamen debent vbique criminum Quæstores, † & præcipuè in his Indiarum pro- 31
uinciis, vt susurronibus, quorum in illis ingens est copia, faciles & credulas aures non præbeant, propter damna quæ ex contrario sequi solent, de quibus plura inuenies *in Eccles.cap.* 28. *vers.*15. *& seqq. & apud gloss. in l.*3. *in princip. de crim.stellion.l.*2. *tit.*13. *par.*2. vbi Gregor. verb. *Ningun mal*, Hippolyt. Rimin. *consil.* 303. *num.* 18. *lib.* 3. & Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.*13. *num.* 61. *& lib.* 5. *cap.*1. *num.* 75. Et vt in iudicando iustitiam cum misericordia coniungant, ne tam reos, quàm vitia odio habere videantur. De quo etiam latè, & optimè agit idem Bobad. *lib.* 2. *cap.*3. *&* 4. Ioseph. Aldrete *de Relig. discip. tuen. pag.* 2. Marlian. *in theatr. politic. cap.* 5. per totum. Nosse enim debent, quòd vt Cæsar dictator dicebat, † miserum est 32
instrumentum senectutis, recordatio crudelitatis, & Seneca teste *lib.*1. *de clem. cap.* 9. propè esse,vt libenter damnet,qui citò,propè vt inique puniat,qui nimis.In quo singularem clementiam legum Romanarum extollit Tertull. *cap.*1.*&* 2. quem vide.

CAPVT VI.

De Regiis Aduocatis, siue Fiscalibus earundem Audientiarum, eorúmque officio & dignitate, & peculiaribus quæstionibus, quæ ad illud spectant.

SVMMARIVM.

1 *Fiscalium institutio, & finis in Audientiis Indiarum, & quòd duo sunt in Mexicana, & Limensi, & qualiter se iuuare debeant?*

2 *Fiscalium officium, an, & in quibus assimiletur Procuratori Cæsaris, & Aduocatis Fisci Romanorum, & iura, & Auctores, qui de his agunt.*

3 *Fiscales dicuntur malum necessarium, & Procuratores generales, & quare?*

4 *Fiscalium instructio, ex Cassiod. & aliis, & quod non de potestate, sed de iustitia vincere curent.*

5 *Fiscalis sub colore officij iniuriosè agens, & depradationes exercens, viuus cremari debet.*

L. vniuersi 9. C. vbi causæ Fiscales, *illustratur, ibidem.*

6 *Fiscales toga talari vtuntur, & eodem salario, ac eisdem ferè honoribus gaudent, quibus Auditores Indiarum. & sunt veluti socij, & fratres ipsorum.*

7 *Fiscales in Francia sunt simul iudices in negotiis, quæ fiscum non tangunt, & quando in Indiis eorum vicem suppleant?*

8 *Fiscales præcedunt Algacellos, Calculatores, & Officiales Regios, & etiam Secretarios: & lis super hoc mota in supremo Consilio Italiæ, & qualiter sedata?*

9 *Secretarius præcedit Fiscalem in supremo Consilio Inquisitionis, non in aliis.*

10 *Fiscalis vicem qui supplet, an in sessione, & aliis præcedentiis, & honoribus eius iure fruatur, & vtatur.*

11 *Fiscalis propriè non est, nisi qui à Rege est creatus, & nominatus.*

12 *Electi, & nominati à Rege præferuntur suffectis. & aliis, quæ à minoribus Magistratibus titulum habent.*

13 *Fiscales, non solùm in Tribunali cum iudicibus sedent, verùm & in secretiori conclaui, vulgò* Acuerdo *interesse possunt, & debent, & sched. de hoc agentes.*

14 *Fisci priuilegium est, vt possit sententiis in causis fiscalibus ferendis, seu votandis interesse, & an sint nullæ, si eo absente ferantur?*

15 *Licent. Barros de Santillan Præses Quitensis non patiebatur Fiscalem interesse sententiis in causis fiscalibus ferendis, & quare?*

16 L. proximè, D. de his quæ in testam. *delentur, explicatur.*

17 *Sententiæ in causis fiscalibus absque expressione Regiæ personæ solùm cum ipsius Fiscali pro, & contra, loquuntur, & concipiuntur.*

18 *Fiscales veniunt appellatione Officialium, & Ministrorum, tam in fauorabilibus, quàm in odiosis, & exempla notanda huius assertionis.*

19 *Prohibitiones schedularum Indiarum Auditoribus factæ, de non visitandis priuatis sibi subditis, & aliæ similes, semper ad Fiscales extensæ sunt.*

20 *Recusationis forma, quæ per leges Regni præscribitur in recusandis Auditoribus, etiam seruari debet in recusatione Fiscalium.*

21 *Fiscalis Regius an possit recusari? Anceps quæstio est, & quid Auctor in ea sentiat?*

22 *Accusator potest esse inimicus, si suam, vel suorum iniuriam prosequitur.*

23 *Fiscalibus Aduocatis, seu Procuratoribus, cur fiscus vtatur.*

24 *Fiscalis semper censetur inuitus, & ex necessitate officij ad negotia, quæ priuatis damnosa sunt, accedere, & quæ inde resultent?*

25 *Recusari potest omnis, qui potest occultè nocere.*

26 *Fiscalis officium idem debet esse, quod Chori in tragœdiis.*

27 *Fiscales non iurant de calumnia, nec in expensis damnantur, & quare? & de aliis eorum, & Fisci priuilegiis, remissiuè.*

28 *Fiscales coram propriis Fisci iudicibus causas dumtaxat agere debent, & omnes Fiscum tangentes, ad hoc forum trahere possunt.*

29 *Fiscalis in causa immunitatis Ecclesiasticæ, an, & qualiter per se vel per suum agentem in foro Ecclesiastico comparere debeat? & schedula super hoc expedita.*

30 *Agentium Fiscalium manus, & bonos, & qui de eis agant.*

31 *Fiscales de iure communi non prohibebantur pro aliis priuatis aduocare, de iure Regio, & Indiarum secus, & sched. de hoc agentes.*

32 *Fiscales Audientiarum Indiarum, Indorum defensionem, & aduocationem in multis casibus excipere iubentur, & sunt veluti generales protectores eorum.*

33 *Causæ Indorum, & miserabilium personarum videntur esse propriæ ipsius Regis, cum sub eius tutela positi sint. Et insignis locus Petri Greg. ad hoc.*

34 *Pauperes, & miserabiles personæ in omnibus Senatibus, & Audientiis proprium aduocatum habent, qui eos gratis defendere debet.*

35 *Indi ab omnibus defendi debent.*

Erectis, atque ordinatis eo modo, quo diximus, Audientiis, siue Cancellariis Indiarum, necessarium quoque visum fuit, ad imitationem Hispaniensium, peculiares † in eis Patronos, siue Aduocatos constituere, qui Regia iura, ac patrimonium defenderent, quos vulgò *Fiscales* vocamus. Initio námque nominati non fuerunt, sed vnus ex Auditoribus hoc officium supplebat, vt ex earundem erectionibus & antiquis sched. patet. Et in Limensi, ac Mexicana Cancellaria, postquàm distinctæ aulæ pro Quæstoribus criminum constitutæ fuerunt, iuxta ea, quæ in superioribus diximus, 1

distinctus

distinctus quoque Fiscalis pro eisdem aulis creatus fuit, qui vocatur *Fiscal del crimen*, & hic cum altero, qui appellatur *de lo civil*, in arduis causis interuenire debet, eiusque locum optat, si vacare contigerit, & alteruter alterius defectum, absentiámque suppler, vt latiùs hæc omnia, & pleráque alia, quæ ad Fiscalium munus spectant, disponuntur, & explicantur *in toto tit.* 13. *De los Procuradores Fiscales del Consejo, y Audiencias*, *lib.2.Recop.* & de nostro iure Indiarum, in ordinat. Audient.*ann.*1563.*tit. de los Fiscales,& in 2.tom.sched.impress.pag.*261. *& seqq.* & in summario legum Indicar. *lib.* 2. *tit.* 19.

2 Fiscalium autem officium, † qua ex parte Regij patrimonij defensionem, & administrationis eius attentionem concernit, vt in dictis legibus & sched. dicitur, *& in l.*7.*tit.*1.*lib.* 9. *Recop.* potest videri simile illi, quod apud Romanos gerebant Procuratores Cæsaris, & Rationales, de quibus agitur *in toto tit.D. de offic. Procur. Cæs. & similibus.* Qua verò exercet aduocationem, & patrocinium causarum, litiúmque Fiscalium, actiuè,& passiuè, in quo præcipuè ipsorum munus consistit, vt ipsæ eædem schedulæ, & leges ostendunt, possunt quidem propriùs æquiparari Aduocatis Fisci, qui primùm Romæ ab Adriano Imp. creati dicuntur, vt refert Spartian. in eius vita. Et de eis agit *tit. C. de Aduocat. Fisci*, *l. nemo*, *C. de aduoc. diuers. iud.l.*12. *tit.*18. *par.*4.*in princip.* ibi: *Patronus Fisci tanto quiere dezir en Romance, como ome que es puesto para razonar, è defender en juizio todas las cosas, y los derechos que pertenecen à la Camara del Rei.* Et vltra Doct. in eisdem iuribus, plura de eiusdem officij origine, imitatione, necessitate, & præstantia congerens Orosc. *in d. Rubr. de Offic. Procur.* Cæsar. Brisson.3. *select. cap.*18. *cum tribus seqq.* Cuiac. *lib.*19. *obs. cap.*13. Conrad.Lancel. *in temp.omn. iud. lib.* 1. *cap.*18. Dionys. Gothofr. *in pract.*1. *part.tit.*19. Toletan. *in lucerna Rubr.tit.C.de bon. vacant. lib.*10. *n.* 13. Gutherius de officiis dom. Augustæ,*lib.*3.*c.*1.*&* *c.*2.*&* 25.Galganet.*de iure publ.lib.*4.*tit.*2.*&* 3. Ioan. Garcia *de nobilit.gloss.* 3.*in princip.&* §.1.*& de expens.cap.*20.*n.*9.Chassan. *in Catal. par.*7.*consid.*33.*vers. Aduocatus*, & in consuet. Burgund.*rubr.*2.*de confiscat.in princ. col.* 340. *& seqq.* Rebuff Boer. Peregr. & alij, quos refert doctiss.noster D.Franc. de Alfaro in egregio suo tract.de offic. Fisc.*gloss.*9.*num.*30.*& seqq.* Petr.Greg lib.49.syntag.*cap.*47. Petr. Barbosa omninò legendus,*in l.*1.*D solut.matr.* 1.*par. ex n.*4. Otalor. *de nobilit.*3.*par. cap.*1.*n.*12.*&* 2. *par.cap.*6.*n.*7.*&* 9.Gutier.1.*pract.c.*19.*n.*26.Sesse *decis.*4 *in fin.par.*1.Simanc.*in Cathol.instit. tit.*41. 43.*&* 53. Mastrill. *decis.* 214. Fabius de Anna *cons.*66.*lib.*1 Pet.Cabal. *resol.crimin.cent.*1. *c.*114. & Petr. Bellin. qui plura de his Fiscalibus notanda congessit,*in tract.de re milit.* 1. *par. tit.*23.

3 vbi n. 17. vocat eos, † *Malum necessarium*, nimirum quia Princeps,imò & tota ipsa Resp. sine ipsis esse non potest, *l apud Iulianum* 15.*D. de iur.Fisc.l.*1.*C.de condict.*ex lege,Dom.Valenç. *cons.* 100. *num.*101. *& seq.vol.*2. & meliùs Ant. Fab. in suo Codice *lib.*1.*tit.*21. *diffin.*49.*n.*7. vbi inde deducit, talem Procuratorem Fiscalem esse,& iure optimo appellari posse, *Procuratorem generalem*, quia licèt sit Procurator solius Principis, omnium tamen rerum, quæ ad Principis dignitatem,& Reip. vtilitatem pertinent, curam gerit.

Et est omninò videndus, & notandus Cassiod. *lib.*6. *var.epist.*8. *&* 9. vbi de Rationalibus, *& lib.* 1. *epist.* 19. *&* 22. vbi de † Aduocatis Fisci formulas tradit & iniuncti officij obligationem eleganter exponit, & qualiter non debeant de potestate, sed de iure victorias quærere, & curare: *Quando laudabilius à parte Fisci perditur, cùm iustitia non habetur, &c.* quæ verba consonant cum aliis simil. Plinij Iun. in Paneg. ad Trajan. *& in epist.*112.eiusdem Trajani ad Plin. *lib.* 10. ibi: *Non minus enim hominibus cuiusque loci consultum volo, quàm pecuniæ publicæ*, l. vlt. C.de appellat.in Theodos.vbi Valerian.Imp.ait: *Salua Maiestatis reuerentia non dedignari sibi cum priuatis iura esse communia, l.*2.*C.de Aduoc. Fisc.eod.lib.* ibi: *Potior est apud nos causa priuatorum, quàm Fisci tutela.* Melior † *text. in l. vniuersi* 9. *C. vbi causa Fiscal.* in qua probatur, quòd Fiscalis, vel quicunque alius iudex, qui sub colore Fisci iniuriosè,& calumniosè ad deprædationem priuatorum procedit, viuus concremari debet. Iunctis aliis, quæ Nos alio loco trademus,& benè considerant Couar. *lib.*1.*var. c.*16. Ioan. Garc. Alfarus,& alij *ex sup. relat.* & nouissimè Franc. Zipæus *de Magistr.lib.*3. *c.*23. *num.*40. 4 5

Sed calamum ad nostros Fiscales Indicos restringentes,ex dicta necessitate,& dignitate muneris, quod exercent,cautum est, † vt idem salarium, idémque ferè honos, qui auditoribus, ipsis tribuatur. Vnde & togâ talari,siue Senatoria indui iubentur, & vt in Tribunali cum Auditoribus ad latus moderníoris adsideant, non vt initio fieri consueuit in subselliis Aduocatorum,vt tetigi *sup.c.*4.*n.*22.& in terminis obseruat Dom. Alfar *sup.gloss.*31.*n.*6.& de simili Hispaniæ, Galliæ, & Italiæ consuetudine testantes Ioan. Garc. *de nobil.gloss.*35.*n.*44. Rebuff. Chass. Surgentus, Tassonius, & plures alij,quos refert Mastrill. *de Magistr. lib.*5.*c.*9.*n.*125.*& lib.*6.*c.*4. *n.*7. *& seqq. & decis.* 214. *n.*6. *&* 15. *par.* 3. vbi plura alia de titulis, & præeminentiis Fiscalium adducit, quòd gaudent titulo Clarissimi, & Illustrissimi, & debetur eis idem honos, qui Senatoribus, & sunt veluti socij, & fratres ipsorum. De quo plura etiam congerit D. Alfar. *sup.gloss.*9.*nu.*27.*gloss.*10.*n.*3. *gloss.*17.*n.*3.*gloss.*34. §.8.*n.*225. Iul. Clar. § *fin.q.*3.*n.*6. Craueta *cons.* 168. *n. fin. vol.*1. Peregr. *de iur.Fisci lib.*7.*tit.*2. *n.*15. Barthol. Philip. *in tract.de consiliar.*priuil. 8.& Bossius *tit.de crim. læs. Maiest.n.*5.9. *&* 14. Rebuff.Petr.Greg.& alij Auctores Galli in locis suprà relatis, vbi dicunt, † quòd Fiscales in Francia sunt simul iudices in omnibus negotiis, quæ fiscum non tangunt.Quod & tradit Eguin. Baro *in d.tit.de offic.* Procur. Cæsar. *in comment. de iure Gallic.* vbi disputat, an Fiscales, Iudices, vel litigantes dicendi sint.Et certè hæc iudicandi potestas in nostris Indiis eisdem Fiscalibus concessa reperitur,vbicunque causa aliqua,quæ Fiscum non tangat, in discordia votorum remittitur, vel Auditores per mortem, vel absentiam deficiunt, qui plenam aulam ad negotiorum,quæ sese offerunt expeditionem efficere possint,vt disponitur in sched.Regia dat. Matr. 20. *Nouembr. ann.*1578. quæ habetur *d.* 2. *tom. pag.*262. 6 7

Et ex primò descendit illustratio, & ratio aliarum

aliarum sched. quæ habentur *d. 1. tom. pag. 263. & 267. & in ordinat.* Tribunalium *de Cuentas*,
8 quæ Fiscalibus in loco & sessione † eandem præcedentiam tribuunt, quam Auditoribus, & Quæstoribus criminum respectu omnium hominum priuatorum suæ prouinciæ, atque etiam Secretariorum, Algacellorum maiorum, Officialium Regiorum, & Rationalium Computorum, siue Calculatorum, quos vocamus *Contadores del Tribunal y Contaduria mayor de las cuentas Reales.* Prout & in Regiis Consiliis, & Cancellariis Hispaniæ praxi etiam receptum videtur, quatenus Fiscales, omnes alios Ministros
9 præcedunt, † excepto Consilio supremæ Inquisitionis, vbi Secretarius Fiscalem præcedit: quo exemplo cùm idem prætenderent Secretarij supremi Consilij Italiæ, contra Fiscalem nouissimè in eodem Consilio creatum, Dom. D. Ioan. Ruiz de Laguna, obtinere non potuerunt, ipso strenuè & doctâ iuris allegatione causam suam defendente, vbi plura eleganter de hoc officio, & eius præstantia congessit. Quam vsque adeò in hoc articulo extendit D. Alfar. *d. gloss. 31. n. 6.* in fine, & latiùs *gloss. 18. num. 4. pag. 251.*
10 quòd in casu, † quo per mortem, vel absentiam Fiscalis proprietarij, alius ab ipsa Audientia, vel à proprietario, qui se absentat, sufficitur, ac substituitur, vt eius vices suppleat, hic quoque eisdemmet priuilegiis, & præeminentiis, etiam quoad loci prærogatiuam, frui debebit. Et quòd de facto ita obseruatū fuit in Cancellaria Argentina, *ex l. suggerente, C. de offic. eius qui vicem iud. ger.* & traditis ab Hyppolyt. de Marsil. *sing. 649.* Quod tamen his diebus supremus Indiarum Senatus, licèt Ego suprà dicta perpenderem, admittere noluit, quin potiùs officiales Regios vrbis Guadalaxaræ, in subhastationibus Rei Dominicæ, & aliis actibus, in quibus concurrerent, præcedere debere Fiscalem suffectum declarauit; & ad hoc generalem schedulam expediri iussit. Motus fortè ex doctrina Peregrini de iure Fisci *lib. 7. tit. 2. num. 2.* & eiusdem D. Alfari *gloss. 1. n. 2. & gloss.*
11 *31. n. 8.* qui affirmant, † propriè Fiscalem non esse, nec dici posse, nisi qui à Rege fuerit no-
12 minatus. Et quòd qui ab eodem Rege † electi, & nominati sunt, & officiorum proprietatem habent, regulariter suffectis præferri solent, vel aliis, qui ab inferioribus titulum habent, l. restituendæ, *in fine, C. de aduocat. diuers. iud. l. fin. D. de albo scrib. l. spuriis, §. fin. D. de Decurion. Auth. vt iudic. sine quoquo suffrag.* cum aliis, quæ adduxi *sup. lib. 2. c. 9. num. 43. & c. 29. num. 13.*

Et est adeò verum, quòd Fiscales cum Au-
13 ditoribus adsident, vt non solùm † in Tribunali hoc procedat, interim dum lis disceptatur, & de causa cognoscitur: verùm plurimis quoque schedulis Regiis cautum sit, vt etiam in conclaui secreto, quod *Acuerdo* dicitur, vbi causæ iudicantur, & deciduntur, idem obseruetur, vt constat ex quadam dat. Escoriali 22. August. ann. 1568. Tolet. 2. Iun. 1560. Matr. 7. Iul. 1572. Mentridæ 21. Maij 1577. *d. 2. tom. pag. 264. & 265.* quæ disponunt: *Que pueda el Fiscal entrar, y hallarse en los acuerdos siempre que quisiere, y se huuiere de votar qualquier pleito que tocare a la Real hazienda: y que ningunos se puedan hazer, ni hagan en dias extraordinarios, sin llamarle à ellos, y que se sien-*
te en el assiento mismo que los Oidores tuuieren, al lado del mas moderno. Quod est vnum † de 14
magnis Fisci, & Fiscalis priuilegiis, & adeò verum, vt multi teneant, sententiam contra Fiscum eo absente prolatam, nullam esse, licèt in aliis Aduocatis contrarium obseruetur, *l. velamento, C. de postuland.* vbi Bald. & Salicet. *n. 1. l. si fiscus 7. D. de iure fisci, l. 3. §. multa, vers. Diuus, D. eod.* vbi gloss. *sing. verb. Restituuntur, l. fin. C. de Aduocat. fisci*, quam sic summat Bald. *ibid. l. 1. C. de fide instrum.* & iure hastæ Fiscal. *lib. 10.* vbi gloss. *verb. Omni ordini, l. 7. tit. 1. lib. 9. Recop.* cum aliis, quæ latè, & optimè adducit Bart. *in l. vnic. C. de sentent. aduers. Fisc. lib. 10.* vbi Valenç. Piscator *n. 18. & seqq.* Bossius *in praxi tit. de Fisc. n. 23. & tit. de sent. n. 18.* vbi addit, solam citationem non sufficere, nisi etiam actualiter interueniat, Ioan. Garc. *dict. gloss. 3. num. 13. & 14.* Ioan. Gallus *de priuil. Fisc. priuil. 31.* Pereg. *d. lib. 7. tit. 2. num. 2. & seqq. & lib. 6. tit. 4. n. 5.* Simanc. *d. tit. 53. num. 10.* & Dom. Alfar. vbi suprà *gloss. 16. priuil. 65. num. 210. & gloss. 18. n. 15. & gloss. 34. §. 8. num. 229.*

Quamuis non defuit in nostris Indiis † qui- 15
dam Præses Quitensis Cancellariæ, nomine Barros de Santillan, qui hanc praxim admittere nolebat, & Fiscalem exire faciebat tempore, quo de causa decidenda agebatur, ductus exemplo eius, quod fecit Imp. Antoninus *in l. proximè, D. de his quæ in testam. delent.* ibi: *Remotis omnibus cùm deliberasset, &c.* quam formam semper obseruari solitam, tradit Dionys. Gothofr. ibid. Sed non animaduertens, † 16
Calphurnium Longum, qui in eo text. Fisci partes egisse dicitur, non fuisse illis præeminentiis cohonestatum, quibus hodie, vt diximus, nostri Fiscales vtuntur. Ac prætereà, ibi sententiam non fuisse latam à iudicibus Fisci, inter quos sedendi, & interessendi priuilegium Fiscali conceditur, sed Imperatorem ipsum per se causam illam decidere voluisse. Vnde non erat necessaria interuentio Fiscalis, qui in defectum Principis adesse iubetur, & tanquam qui eum refert, ac representat: adeò, vt in † causis fis- 17
calibus sententiæ non cum Rege, sed cum Fiscali tantùm loquantur, & proferantur, licèt in aliis de partibus, & eorum procuratoribus mentio fiat, vt probat *l. 1. C. de sentent. & interloc.* & signanter Greg. Lopez *per text.* ibi *in l. fin. tit. 5. par. 3.*

Secundò, ex prædictis emanat, † quòd ap- 18
pellatione Senatorum, Auditorum, Ministrorum siue Officialium alicuius Senatus, vel Cancellariæ, Fiscales quoque tam in fauorabilibus, quàm in pœnalibus, & odiosis ferè in omnibus comprehendi videntur, vt ad plura praxi vtilia disputant post alios, quos referunt, Aponte *cons. 49. lib. 1. n. 32. & seqq.* Lanar. *cons. 43. n. 93.* Vinc. de Franchis *decis. 407. par. 2.* Gratian. *decis. 253. & discept. forens. c. 225. n. 51.* Fab. de Anna *cons. 107. n. 21.* Mastrill. *in locis suprà relatis*, Carauita ad ritus Siciliæ, *ritu 11.* & latiùs cæteris Marcellin. Maurus, omninò videndus, *alleg. 22. & 27.* Quod notari expediet ad interpretationem l. pupillus, §. item quæritur, vers. *Sanè, D. de auctor. tit.* ibi: *Sed simpliciter, vt solent honestiores, non pati nomina sua instrumentis inscribi*, vt non minus de Fiscalibus, quàm de Senatoribus intelligatur. Et ad casus relatos *in l. 50. tit. 5. lib. 2.*

lib.2. l.21. titul. 1. l.1. §.47. titul.2. lib.9. Recop.
19 Et præsertim † ad plures prouisiones, & prohibitiones Indiarum, vbi quæcunque de Auditoribus dicuntur, æquâ lance in Fiscalibus obseruantur, & obseruari iubentur, vt ex ipsis apparet, & præcipuè ex illa Philip. III. ann. 1610. quæ statuens: *Que los Presidentes, y Oidores de las Audiencias de las Indias se abstuuiessen de hazer visitas en sus distritos à personas particulares de ellos*, etiam Fiscalium meminit, ea ratione addita, quæ maximè ad nostrum institutum conducit: *Por quanto vosotros mis Presidentes, Oidores, y Fiscales representais inmediatamente mi Real persona.* Vnde † & leges tit.
20 10. lib. 2. Recopil. quæ de recusatione Præsidum, & Auditorum agunt, earúmque forma & pœna, in Fiscalibus etiam practicandas esse concludit Dom. Alfar. *d. tract. de off. Fiscal. gloss. 17. num. 4. pag. 98.* sic per consequentiam sentiens, Fiscalem absque dubio recusari posse, nihil verò ad id probandum allegans; cùm
21 † tamen hic articulus valdè difficilis semper reputatus fuerit: & sint plures, qui recusari non posse, cùm votum non habet, affirment, & sic sæpè pronuntiatum esse, vt constat ex traditis à Peguera *decis. Cath. 232. fol. 174.* Mastrill. *decis. Sicil. 214. per totam, 3. par.* vbi refert sched. Regiam hoc ita declarantem, & in nostris terminis Fiscalium Indiarum D. Carrascus ad leges *Recop. cap. 9. ex num. 43. ad 47.* sic sæpè in practica obseruatum inquiens, & aliquas distinctiones adducens. Contrarium tamen tenet nouissimè, cùm Dom. Alfaro sentiens, Ant. Mornac. *in notis ad l. 1. D. de off. Procur.* Cæs. *pag. mihi 50.* referens ita in Parisiensi Senatu post magnam causæ consultationem, & antiquiorum Arrestorum reuisionem pronuntiatum fuisse 27. *August. ann. 1611.* Iacob. Laurent. *de iudice suspect. c. 6. num. 9. cum seqq. fol. 34.* & Aluar. Valasc. omnino videndus, consult. 124. per tot. 2. par. vbi plures ad id fulciendum rationes adducunt, quæ apud ipsos videri poterunt. Ego verò sic breuiter distinguendum censerem. Quod si ex parte Fisci recusatio intendatur, nimirùm quia ex aliqua iusta causa de suo Fiscali iustè suspectus sit, nulla sit dubitatio, quin statim abstinere debeat, & præcepto Regis, vel Proregis, aut Regalis Audientiæ, hoc Regio nomine iubentis, vel declarantis, obedire, absque eo, quòd tunc aliqua solemnis, vel iuridica probatio, vel pœnæ depositio necessaria sit ex reg. l. iudicium soluitur, D. de iudiciis, *l. post litem, l. mutari, l. item si suspectus, D. de procur. l. 24. tit. 5. par. 3.* cum aliis, quæ de mutatione procuratoris, vel aduocati, quem semel elegi, tradit Boër. *decis. 258. nu. 7.* & Did. Perez ad leges Ordinamenti, *col. 957. vers. Quaro octauò*, & agnoscit Carrasc. vbi sup. *n. 44.* referens casus, & causas, in quibus Limæ ita per Proreges factum fuit, Peregr. *d. lib. 7. de iur. Fisc. tit. 2. n. 11.* loquens de Fiscali Regio recusando, ob id quòd priùs fuerat Aduocatus partis, contra quam nunc pro Fisco iudicium intenditur, & Mastrill. *decis. 151. n. 49. & seqq.* loquens de Fisci patrono, qui interuenerat in causa criminali inquisiti, & quòd effectus iudex possit posteà vt suspectus recusari. Si verò Fiscalem recusare velit reus, contra quem ad ipsius instantiam proceditur in causa ciuili, vel criminali, tunc planè maturiùs procedendum, & deliberandum erit, ne sit in reorum manu, eos patronos, aut procuratores excludere, quos Princeps ex lectissimis elegit, & de quibus adeò confidit, vt sup. retulimus. Et ideò allegationem asperitatis, aut malæ tractationis, vel acrimoniæ in defensione, & prosequutione litis, non facilè reciperem: quoniam hæc, si in eis aliquid excedatur, aliis modis, aut pœnis temperari, aut emendari possunt, quas tradit Millius *in prax. crimin. verb. inst. & supplic. formæ, fol. 38.* Sin autem inimicitia obiiciatur: in hac quoque qualis sit, & ex quibus rationibus orta valdè attendi debebit. Nam poterit forsan magis in causam, quàm in personam dirigi, & † cùm 22
inimicitia non soleat excludere ab agendo, vel accusando eum, qui suam, vel suorum iniuriam in iudicio prosequitur, vt per Clarum *q. 14.* & Tusch. *litt. A. concl. 160. n. 5.* sufficere non debebit ad excludendum Fisci patronum, qui ipsum Fiscum, & Regem (vt diximus) repræsentat, qui † quoniam non potest per se agere, 23
neque in Curiam accedere, talem procuratorem præponit, cum amplissima facultate, ad prosequenda omnia negotia fiscalia, & delicta, vt notanter inquit Matth. *de Afflict. ad const. Neapol. lib. 2. rubr. 39. de rest. Reip. fol. 83.* & Iul. Clar. *§ fin. q. 3. n. 6. pag. 9.* Quod efficit, vt † ad eiusmodi iudicia inuitus, & ex necessitate accedere videatur, non verò ex voluntate, 24
aut nocendi animo, *arg. l. tutorem, 1. resp. D. de his quæ vt indig. l. si seruus communis, §. quod verò, D. de furtis, l. si mulier, §. 1.* D. rer. amot. & melioris text. in l. 2. D. de iure Fisci, vbi propter necessitatem officij, & fauorem Fisci, excusatur quis à pœna, etiam si non probauerit, iunctis aliis, quæ ad idem adducit Greg. Lop. *in l. 5. verb. Tal malicia*, & in l. 6. verb. *Non pudiesse probar, tit. 1. par. 7.* Cæterùm si vltra modum in reos excanduisse probetur, vel graues minæ, aut tales inimicitiæ causam præcesserint, quæ Fiscalem suspectum reddere possint, & animi eius motum satis detegant, quòd magis personæ odio, quàm causæ profectu, vel publica delicti vindicta in ea mouenda, vel prosequenda procedit; tunc non dubitarem illum recusari posse, & recusatum declarare, vt euincunt Auctores, & rationes, quas pro affirmatiua parte perpendi, & regula generalis, quæ docet, † 25
quòd recusari potest omnis, qui potest occultè nocere, vt per Valasc. *d. consult. 124. n. 4.* Quo in numero Fiscalem grauiter parti infensum, computari posse, negare non licet Cuius † officium, 26
teste Mornac. vbi sup. vnus interpretum Horatij idem esse debere inquit in causis publicis, & priuatis, quòd Chori in tragediis, qui culpat quod malè agitur, laudat, quod bene, & modum ac normam præscribit negotij, rebúsque omnibus, quæ geruntur. Sic verò Horat. in arte Poët.

Actoris partes Chorus, officiúmque virile
Defendat, neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat, & hæreat aptè.

Tertiò, ex eadem dignitate, & necessitate 27
officij Aduocati Fiscalis descendit, quòd secundùm magis communem opinionem in causis, quas mouet, vel defendit, regulariter non debet iurare de calumnia, nec in expensis damnari, & aliis pluribus priuilegiis vtitur, & gaudet, quæ breuitati studens omitto, & quia plenè de eis agunt Rebuff. Ioan. Garc. Simanc. & alij sup.

sup. citati, Franc. Lucan. *de priuil.* Fisc. *n.* 79. Misyng. *cent.*1.*obs.*74. *per tot.* Petr. Surd. decis. 28. Iacob. Calicius in Margar. Fisci, Matt. *de afflict. in const. Neapol. lib.* 2. *rubr.* 37. *fol.* 83. & pleniùs *in rubr. de fratrib. de nono benef. inuest. ex num.* 9. Bossius, omninò videndus, *in prax. tit. de priuil. Fisc.* Gregor. Lop. *in l.* 33. *tit.* 13. *par.* 5. *gloss.* 1. & 2. Gail. *lib.* 1. *obs.* 20. & 21. vbi eius Addit. Groevæus, latè Pereg. *d. lib.* 7. *cap.* 2. per tot. præcipuè *ex n.* 15. & D. Alfar. *d. tract. de off. Fiscal. gloss.* 16. 17. & 18. vbi de priuilegiis Fisci, & Fiscalis in agendo, accusando, & defendendo, & *gloss.* 31. vbi de honoribus, & præeminentiis Fiscalium.

28 Sed inter alia illud eminet, † vt siue agat, siue conueniatur, non teneatur comparere coram aliis iudicibus, quàm iis, quibus ipse adsidet, quique priuatiuè de causis Fiscalibus cognoscendi, & iudicandi ius habent, atque adeò possit ad ipsos causas omnes alibi pendentes attrahere, instar antiqui Procuratoris Cæsaris, & Rationalis. Ad quod plura iura, & Auctores adducunt Afflict. *decis.* 41. *num. fin.* Alciat. *cons.* 12. *num.* 11. *lib.* 8. Pereg. *d. lib.* 7. *tit.* 1. *ex num.* 1. Mastril. *de Magist. lib.* 3. *c.* 4. *n.* 14. D. Alfar. *gloss.* 11. *num.* 1. & *fin.* & *gloss.* 15. & 29. *per tot.* & nouissimè D. Carleual. *de iudic. disp.* 2. *num.* 340. quod specialiter notare volui, quia cùm Limæ essem, sæpè in terminis habui, & præcipuè in
29 emergenti quæstione cuiusdam Fiscalis, † qui agebat causam coram Vicario Archiepiscopali, contra quendam reum, qui immunitatem Ecclesiasticam allegabat, provt sibi iniungitur per leges Regias, quæ de defendenda seculari iurisdictione agunt, de quibus Bobad. *in Polit. lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 32. & volebat Vicarius, vt in ipsius Tribunali personaliter compareret, vel saltem libellos, quos præsentabat, proprio nomine sigillaret. Fiscalis autem replicabat, contentum esse debere, quòd causam propter eius spiritualitatem, ac prærogatiuam ad iudices Regios non attraheret, & quòd ipse per suum agentem, siue solicitatorem, quem vocant, Fiscalem libellos proprio, signo, siue rubrica munitos, præsentaret. Cúmque super hoc articulo variæ fuissent iudicantium sententiæ, supremus Indiarum Senatus consultus respondit in epist. dat. Matrit. 3. *Iun. ann.* 1620. Limanæ Audientiæ directa: *Ha parecido que no tiene duda sino que el Fiscal puede seguir estas causas por si, ò su solicitador Fiscal, con que el firme las peticiones en los casos que le tocaren, ò las rubrique.* Et idem sibi in simili consultatione responsum fuisse narrat D. Alfar. *d. gloss.* 11. *n.* 4. & *gloss.* 10. *num.* 7. & *seqq.*
30 & *gloss.* 28. *n.* 5. Vbi † benè agit de dictis agentibus, siue solicitatoribus Fiscalibus. Cui addo hac in parte Petr. Gregor. *d. lib.* 49. *syntagm. cap.* 7. *nu.* 8. & 15. vbi dictos agentes vocat subcognitores, & recenset, quæ in Gallia in mandatis habeant, & Ant. Mornac. *in not. ad l.* 1. *de off. Proc. Cæs.* vbi eos Vicarios appellat, & docet, in quibus casibus pro Fiscali supplere possint: & nouiss. D. Ioan. Bejaran. in docto libello, quem de huius muneris dignitate & potestate typis excussit, quod ipse pluribus annis diligenter, & solerter exercuit.

Quartò, aliis multis omissis, pro huius ca-
31 pitis colophone subnecto, quòd † licèt de iure communi non vsquequaque reperiatur prohibitum, ne aduocatus Fisci aliarum causarum patrocinium in se recipiat, vt benè ostendit Carauit. *ad rit. Sicil. rit.* 11. & Marcel. Maur. *alleg.* 22. & 77. In nostris tamen Hispaniæ, & Indiarum Fiscalibus contrà obseruatur. Eis enim æquè ac Auditoribus, priuatorum aduocatia interdicitur. Quinimò & Cathedrarum functio in Academiis locorum vbi Regales Cancellariæ resident, vt expressè disponitur in ipsarum *ordinat.* & *in l.* 2. *tit.* 13. *l.* 30. *tit.* 4. *l.* 50. *tit.* 5. *lib.* 2. *Recop.* & notat D. Alfar. *gloss.* 9. *num.* 35. Quod tamen in nostris Indiis notabiliter limitatur in † causis Indorum, pro quibus non so- 32
lùm possunt Fiscales aduocare, & patrocinium suscipere, vbi contra Fiscum non agunt; sed potiùs enixè iubentur, vt illud suscipiant, & Protectorum generalium titulo insigniantur, vt deciditur *in ordin. ann.* 1563. & in multis schedul. quas reperies *d.* 2. *tom. pag.* 268. & 270. In quo superioribus legibus, & ordinationibus repugnari non videtur, † quasi Piissi- 33
mi nostri Reges existimauerint, causas Indorum, tanquam adeò abiectorum, & miserabilium, proprias ipsorum esse, cùm & earum cognitionem iidem ipsi in se, etiam omissis propriis iudicibus, susceperint, & auocauerint, *l.* 1. *C. quando Imp. inter pup. & vid.* & notat in terminis, de omnibus miserabilibus personis loquens, & Fiscalem hac ratione ad eas suscipiendas suadens, Pet. Greg. *d. lib.* 49. *syntagm. cap.* 7. *n.* 13. sic inquiens: *Si tamen de causa pauperum, societatum, mendicantium, hospitalium, & miserabilium personarum agatur, pium opus facient, & Principis munus partésque exequentur, si pro illis lites agitent, & eorum causas tueantur legitimas. Quia nec ipse Princeps earum miserabilium personarum patrocinium aspernari debet.* Quod tamen nunquam vidi practicari, nisi in Indis, & pro aliquotum piorum operum implemento. Nam † alij pauperes in singulis 34
Senatibus, & Cancellariis proprios Aduocatos, cum salario congruo deputatos, habent, ad quos in eorum causis recurritur, vt per *l.* 16. *tit.* 16. *lib.* 2. *Recop.* Couar. *lib.* 6. *pract. n.* 4. & plures alios, quos refert noster D. Gabr. Aluarez Velascus *de priuil. pauper.* 1. *par. cap.* 18. Pro Indis autem, licèt etiam suos Aduocatos habent, Fiscales quoque intercedere Reges nostri voluerunt, & iusserunt, eò † quòd ipsorum 35
conditio talis sit, vt ab omnibus defendi debeat, vt latiùs dixi suprà *hoc tom. lib.* 1. *cap. vlt. ex n.* 15.

CAPVT VII.

De peculiari iurisdictione, quam alternis vicibus Auditores Indiarum exercent circa colligenda, & remittenda defunctorum bona, qui hæredes in Hispania, vel alibi absentes habere dicuntur, vulgò De los juzgados de bienes de difuntos.

SVMMARIVM.

1 *Auditores Indiarum vicissim de colligendis, & remittendis bonis defunctorum intendunt.*

2 *Testamentorum implementum summo studio à Regibus,*

Regibus,& Magistratibus curari debet, & maximè in Indiis,& quare?

3 Defunctorum in Indiis bona ne vsurpentur, semper magna cura à nostris Regibus curatum est,& sched. de hoc agentes.

4 Iurisdictio priuatiua iudicis generalis bonorum defunctorum in singulis Audientiis Indiarum, qualiter, & quando induci cœperit.

5 Bonorum defunctorum in Indiis collectio, & custodia, qualiter disposita fuerint?

6 Iudex generalis bonorum defunctorum quo tempore duret, & qualiter eo finito rationem reddere debeat?

7 Tabellio, seu Scriba proprius creari iussus fuit, pro iudicatu, siue Tribunali bonorum defunctorum.

8 Iudex generalis bonorum defunctorum, qualiter se habere debeat in commissariis subdelegandis,& expediendis?

9 Licentia recedendi à prouinciis Indiarum nulli dari debet, qui priùs se nihil bonis defunctorum debere, non docuerit.

10 Bona defunctorum in Indiis, vbi ad Hispaniam deducta sunt, qualiter Hispali inter haredes, vel legatarios eorum distribuantur.

11 Fiscales Audientiarum Indiarum, vt sint generales Protectores bonorum defunctorum, aliquando tractatum est, & in Francia obseruatur.

12 Defunctorum bona colligi, & defendi, eorúmque vltimam voluntatem impleri; cuiuis de populo petere, & curare permittitur.

13 Tribunalis, siue iudicatura bonorum defunctorum in Indiis, qui Auctores specialiter agant?

14 Supplicatio secunda an,& qualiter locum habeat pro sententia lata à iudice generali bonorum defunctorum.

15 Lis cœpta ante iudicem generalem bonorum defunctorum perinde habetur, ac si in ipsa Audientia cœpta esset. & schedul. de hoc agentes.

16 Iudicis Cantabriæ in Pintiana Cancellaria iurisdictio, est similis iurisdictioni iudicis bonorum defunctorum in Indiis.

L.68.tit.5.lib.2.Recop. expenditur, & explicatur, ibidem.

17 Casus quos nectit paritas rationis, non sunt separandi in iuris dispositione.

18 Supplicationis verbum denotat superioritatem Tribunalis, à quo talis supplicatio interponitur.

19 Verba duo contraria vbi in eadem dispositione reperiuntur, illud debet attendi quod est potentius,& magis coharens voluntati proferentis.

20 Supplicatio secunda si interponatur in causa, quæ cœpta fuit coram iudice subdelegato à iudice generali bonorum defunctorum, quid de ea censendum sit?

21 Lis quando dicatur cœpta coram ordinario, vel in Regali Audientia, ad effectum admittendæ secundæ supplicationis.

22 Iudex generalis bonorum defunctorum an, & quando à se auocare possit causas in aliis Tribunalibus pendentes, & n.24. vbi sched. de hoc agentes.

23 Iurisdictio delegata,& priuatiuè concessa derogat ordinariæ.

24 Iudex delegatus ad faciendum quòd aliquis soluat, quod debet, potest procedere etiam contra eius fideiussores.

26 Causas fiscales, vel in Audientiis Regiis iam introductas ad se attrahere, vel auocare non poterit iudex generalis bonorum defunctorum, & quare?

27 Superior Curia nunquam remittit causas inferiori.

28 Causa semel coram Principe introducta, inferior iudex de ea amplius cognoscere nequit.

29 Iudex generalis bonorum defunctorum iurisdictionem delegatam habet,& cauere debet, ne illam ambitiosè extendat.

30 Verba os damos poder y comission, in eo qui aliàs non habet iurisdictionem, eius delegationem important.

31 Iurisdictio delegata extendi non potest vltra res, causas, vel personas in ipsa delegatione expressas, etiam si partes consentiant.

32 Iudex generalis bonorum defunctorum, an etiam de bonis Clericorum cognoscere possit, & illorum inuentarium facere? & sched. de hoc agentes.

33 Clericorum decedentium bona, laicis haredibus relictis, fori priuilegium amittunt; secus si Clericis, aut piis operibus.

34 Concilij Limensis decisio expenditur, circa bona Clericorum ab intestato in Indiis decedentium.

35 Iudices aliqui bonorum defunctorum solent procedere in bonis Clericorum indistinctè, & contra executores testamentorum, vel debitores defuncti, etiam si sint Ecclesiastici.

36 Executor Ecclesiast. testamenti alicuius laici, an coram seculari iudice conueniri possit?

37 Prouisio hominis facit cessare prouisionem legis, maximè quando in idem tendunt.

38 Procuratores in Indiis non admitti ad petenda,& recipienda bona defunctorum, qui haredes in Hispania reliquerunt; quadam sched. iussit, quæ posteà temperata fuit.

39 Procuratorum vsus,& mandandi negotia nostra aliis, de quibus fidimus, ex iure gentium est, & tolli non debet.

40 Iudex bonorum defunctorum potest de illis colligendis, & in Hispaniam remittendis curare, si procuratores ad id à partibus missi fraudulenter segniterue procedant.

41 Bona intestatorum tanquam vacantia quando,& in quorum haredum defectu Fisco applicanda sint?

L.vacantia, cum aliis, C. de bon. vacant. lib. 10. l.6.tit.13.par.6. & l.12. & 13.tit.8. lib.12. Recop. explicantur, ibidem.

42 Fratres, vel sorores naturales admittuntur ad successionem fratris legitimi, exclusis patruis, amitis,& aliis transuersalibus,& fisco.

43 Iudex generalis bonorum defunctorum, an, & quantum expendere possit in funerali,& piis operibus pro defuncto, cuius bona administrat?

44 Quintum bonorum pro piis operibus erogandum esse, vulgaris traditio est, & vnde ortum habuerit?

45 *Concilium Limense quot Missas dici permittat de bonis Clerici intestato decedentis, & pro eius anima?*

46 *Degentes in Indiis, tam in vita, quàm in morte curare debent, vt opera pia, quæ faciunt & relinquunt, ibi expendantur, vbi pecunias acquisierunt, & nobilis sched. de hoc agens, cuius zelus laudatur.*

INter alia specialia, quæ sup. *c.* 3. Audientias, & Auditores Indiarum habere diximus illud valdè notabile est, quod in hoc capite tractandum
1 promisimus. Nimirùm † vt vnus eorum de colligendis, & remittendis bonis defunctorum intendat, qui ab intestato, vel etiam cum testamento decesserunt, hæredibus tamen, vel legatariis absentibus, vel piis operibus in His-
2 pania, vel alibi fieri iussis. Etenim cùm † semper, & vbique publicè interesse iudicetur, supremas morientium voluntates exitum habere, & in id omni studio Magistratus inuigilare, l. vel negare, D. quemadm. testam. *l.* 1. *C. de sacros. Eccles.* Plin. *Iun. lib.* 2. *epist.* 16 *& lib.* 4. *epist.* 10. Tiraq. Mainard. & plures alij, quos nouissimè refert D. Valenç. *cons.* 124. *n.* 24. *& seqq. vol.* 2. & Ego *sup. lib.* 3. *c.* 3. *ex n.* 65. *& c.* 6. *n.* 65. Quibus nunc addo Cassiod. *lib.* 5. *var. epist.* 21. ibi: ***Viuat tibi perpetuis sæculis decedentium voluntas, transeant in posteros iudicia parentum.*** In nostris tamen prouinciis Indiarum hoc attentiùs curari, & prouideri oportuit, propter earum distantiam, & fraudes, quæ in occultandis, & intercipiendis defunctorum bonis experiebantur. Et ita Reges nostros
3 † id iam ab antiquis temporibus summa attentione, & vigilantia præstitisse, benè constare poterit, ex traditis ab Ant. de Herrer *in hist. gener. Ind. decad.* 3 *pag.* 168. *&* 368. *& decad.* 4. *pag.* 98. 267. Remesal *in hist.* Guatem. *lib.* 1. *c.* 14 *n.* 4 *&* 5. & meliùs ex multis sched. prouision. & instruct. Regiis, ad idem variis temporibus expeditis, prout rerum vsus exigere videbatur: quæ reperiuntur *in* 1. *to. impress. ex pag.* 374 *ad* 396 *& in summ. Recop. leg. Indic.* quæ prope diem lucem expectat, *lib.* 3 *tit.* 4. quarum aliquas refert, & alias suo iudicio formandas Matienz. *in tract.* M.S. *de moder. Reg. Perù,* 2. *par. c.* 31.

Sed tandem omnes ferè redactæ sunt ad insignem illam prouisionem D. Imp. Caroli V. dat. Pintiæ 16. *April. ann.* 1550. quæ extat *d.* 1. *to. pag.* 376. *cum seqq.* & inter plura alia, quæ prudenter cauit circa collectionem, administrationem, & remissionem dictorum bonorum, illud præcipuũ
4 fuit, † vt singulis annis vnus ex Auditoribus nominaretur, qui priuatiuè de his causis cognosceret, & primam instantiam faceret, ab eóque ad Regales Audientias appellaretur, vel supplicaretur, & latè in eis altera sententia, siue confirmatoria, siue reuocatoria, nullus alius supplicationi gradus esset. Vtque Auditor hic, & alij Ministri,
5 arcam triplici † claui obseratam haberent, in qua defunctorum pecuniæ colligerentur, & seruarentur, ita vt nihil ad hæc pertinens, extra eam esse posset, quousque pecuniæ soluendæ, vel remittendæ essent, sub modo, tempore & forma, quam ibidem designat.

Quæ quidem sancta & prouida ordinatio confirmata reperitur per alias plures sched. & præsertim illam Pintiæ 8. *Aug.* 1556. Matr. 26. *April.* 1579. & hodie ad vnguem obseruatur, eo excepto, quòd in aliis *ann.* 1563. *&* 1578. *eod.* 1. *tom. pag.* 382. *& seqq.* Forma præscribitur † de red- 6
denda ratione per hunc Auditorem alteri, qui ei in turno successerit, & vt nullo modo defunctorum pecunias ad proprias negotiationes, vel alias quaslibet necessitates, quantumuis publicas, & vrgẽtes inuertere, vel mutuare possint. Et per alias *dat. Matrit.* 23. *Decemb. ann.* 1595. *&* 19. Nouemb. ann. 1618. turnus, qui erat annalis, ob meliorem cognitionem, & expeditionem horum bonorum, & causarũ, biennalis effectus est. Et per alias iussum, † vt tabellionatus huius iu- 7
dicaturæ seorsim à tabellionatibus Cameræ dictarum Audientiarum venderentur, & sic nominatis, vna ex dictarum arcium clauibus traderetur. Et per alias *an.* 1570. 1578. *eodem to. pag.* 386. quæ renouantur, & strictè obseruari iubentur per aliam nouiorem dat. apud D. Laur. 22. *Dec. ann.* 1606. Auditori pro tempore hoc munus exercenti iubetur, † ne mandet, aut mittat plu- 8
res iudices commissarios ad loca sui districtus, sub occasione colligendorum huiusmodi bonorum, nisi in grauibus causis, & cum totius Audientiæ communicatione, quin potiùs vnicuique ex Prætoribus, siue Correctoribus eorundem locorum suas vices in necessariis subdeleget. Quod etiam ita practicatur. Et communiter his Prætoribus, simul cum titulis sui officij, hæc commissio cum peculiaribus instructionibus traditur, & de ea benè gerenda coram Auditore subdelegante speciale iuramentum, & speciales fideiussores præstare solent.

Eóque extensa fuit hæc cura, & desiderium nostrorum Regum in his bonis benè administrandis, & his, quibus pertinent, distribuendis, vt per sched. *Matr.* 7. *Febr. ann.* 1575. iusserint,
† nulli licentiam dari posse, vt ab Indiis recedat, 9
nisi priùs testimonium præsentauerit, quòd ex dictis bonis nihil vllatenus debet. Et postquàm
ea † in Hispaniam deducta sunt, plurimis etiam, 10
& valdè cautis, ac prouidis legibus, & ordinationibus Tribunalis Hispalensis, quod vocant *de la Casa de la Contratacion,* sanxerint, qualiter dicta bona seruanda, administranda ac distribuẽda sint, & edicta figenda, hæredésque, aut legatarij, etiam in propriis domiciliis quærendi, ac citandi, vt ad ea, quæ sibi pertinere possint, recipienda, accedant, aut legitimos procuratores cum titulis, & mandatis sufficientibus mittant. Quarum ordinationũ seriem reperies inter alias dictæ domus Contractationis, & in d. summ. *leg. Indic. lib.* 3. *tit.* 4. *ex l.* 58. *cum* 30. *seqq.*

Quinimò, & aliquando tractatum est, † vt 11
Fiscales Regiarum Audientiarum generales protectores, & defensores dictorum bonorum crearentur, vt constat ex sch. *Pard.* 18. *Febr. an.* 1609. ad Peruan. Proreg. Dom. March. Montiscl. directa. Quæ licèt hoc non deciderit, in Francia tamen seruari ostendit Pet. Gr. *lib.* 49. *syntagm. c.* 7. *n.* 14. Et quod magis est, cùm publica sit hæc
causa, † publicè, & omnibus de populo eandem 12
actionem, siue tuitionem competere, satis ostendit text. in l. Quintus Mucius D. de ann. legat. iuncta doctrina *Bart. in l.* 1. *n.* 10. *D. de iur. omn. iud.* cum aliis traditis à Costano, *q.* 10. Couarr. in cap. *si heredes, & in cap. cum Ioannes, de testam. Bobad. in Polit. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 120.
Et † de erectione, & iurisdictione huius Tri- 13
bunalis bonorum defunctorum in Indiis, licèt per transennam agentes, Monte-alegre *in praxi ciuili lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 342. D. Carrasc. *ad*

leg.

leg.Recop.c.7.n.31.& c.9.n.195.& D.Felic.à Vega *in c. significasti,n.23.de for.comp.*

Quibus ita suppositis, vt ex pluribus quæstionibus, quæ sese mihi Limæ circa hoc munus obtulerunt, potiores,& frequentiores percurram.
14 Primò dubitatum vidi, † an lis cœpta, & in prima instantia terminata per dictum Auditorem iudicem bonorum defunctorum, & posteà alia sententia in Regali Audientia finita, perinde haberi debeat, quoad interpositionem secundæ supplicationis, ac si in ipsa Audientia cœpisset, quo casu ei absque dubio locum esse disponit *l.8.tit.4.lib.2.ordin.l.1.& 7.tit.20. lib.4. Recop.& de Indiarum iure schedul.ann.*
15 *1541.tom.1.pag.5.* Et semper obtinuit † instantiam, & sententiam dicti iudicis in omnibus,& per omnia similem censendam ei, quæ in Audientia exorditur, & terminatur, haberéque vim instantiæ, quàm vocant, *de vista*, quoniam id clarè exprimunt verba Regiarum prouisionum, quæ hanc iurisdictionem instituerunt, de quibus suprà n. 3. ibi: *Para hazer cerca dello todo lo que nuestras Audiencias Reales pudieran hazer, y si dèl se apelàre, y suplicare, que vayan à la nuestra Audiencia, para que los nuestros Oidores lo determinen, y de lo que determinaren no aya mas grado, &c.* scilicet ordinarium Reuisionis, quoniam hæc sententia Audientiæ habetur pro *de reuista.* Quod adhuc expressiùs declaratur in sched. *ann.1563.d. lib.1.pag.382.* ibi: *Como si toda la Audiencia conociesse*: per quæ verba satis omnimoda identitas vtriusque casus inducitur, *l. item eorum, §. si Decuriones, D. quod cuiusque vniuers.* ibi: *Nihil enim refert, ipse ordo eligat, an is, cui ordo negotium dedit, l. sicut, in fine, eod. tit. Cùm ius omnium in vnum reciderit, extétque nomen vniuersitatis*, cum adductis à Tiraq. *de primog. q.40. num.30.* Domin. Gemin. qui loquitur in adæquatione Tribunalium, *cons.23.n.4.* Sim.Barb. de diction.*cap.315.* Horat. Mandos. *de priuil. adinstar, q. 4. ex num.1.* & à Nobis suprà hoc tomo *lib.3.c.15.ex num.7.*

Quod fit euidentius ex simili cognitione,
16 quæ † in Cancellaria Pintiana concessa est iudici, quem vocant Cantabriæ, siue *de Vizcaya, in l.68.tit.5. lib.2. Recop.* cuius sententia similiter habetur pro *de vista*, & ea, quæ super illam posteà profertur ab Audientia, pro *de reuista*, & statim expeditur executoria, absque eo, quòd alius recursus partibus relinquatur: *Saluo*(vt in eadem l. subiungitur) *la suplicacion de las mil y quinientas doblas en el caso que lugar aya*: quæ verba licèt non fuerint adiecta in nostra schedula, virtualiter tamen intelligi debent
17 ex natura dispositionis: & quia † casus, quos nectit paritas æquitatis,& identitas rationis,non sunt quoad iuris dispositionem separandi. *l. illud, iuxta summ.* Oldrad.ibi, *D.ad leg.*Aquil.cum vulgat.Maximè cùm in dictis sched. sæpè repetatur quòd si à dicto iudice supplicetur, ad Au-
18 dientiam recurratur;quod verbum † *supplicetur* denotat eius Tribunal pro superiori haberi,prout & tota simul Regalis Cancellaria, *vt in l. si quis aduersus, & in Auth.* quæ supplicatio, *C. de precib.Imp.offer.& in l.17.& 19. tit.23.l 6.tit.24. par.3.l.1.& 2. titul.19. lib.4. Recop.* iunctis aliis, quæ tradit Parlad *dist.10.n.1.* Absque eo, quòd his quicquam obstet dicta ordinat.*ann.1550.*ibi: *Y si dèl se apelàre,y suplicare,*quasi illud verbum *apelàre*, denotet Tribunal inferius.Nam quasi impropriè & incautè effutitum potiùs quàm expressum corrigitur statim,vel moderatur per illud sequens,*y suplicàre*,quod aliàs simul cũ præcedenti tanquam contrarium,& repugnans stare non posset.Et notũ est in iure,† quod quoties in 19
eadem dispositione,vel oratione duo verba contraria ponuntur,inspicitur,& attendi debet illud quod prodest,non quod nocet,quódque potentius,& efficacius est ad consequendam intentionem proferentis,*l.non intelligitur.§ si quis palàm,* D. de iure Fisci, cum latè adductis à Tiraq. *de retract.lignag.§.30.gloss.1.ex n.27.*

Planè si poneremus non fuisse cœptam litem coram eiusmodi generali iudice bonorum defunctorum,† sed coram aliquo ordinario virtute suæ iurisdictionis, vel subdelegationis, quam 20
ab eo accipere solet,vt dixi sup.*n.8.*Tunc etiam si eadem causa ad iudicem generalem per appellationem fortè, nullitatem,restitutionem,vel remissionem transferatur, dictæ secundæ supplicationi locus esse non poterit. Non quidem ex defectu dignitatis,& auctoritatis sui Tribunalis, & iurisdictionis,sed quia tunc nec à sententiis *de vista y reuista,* Regalium Audientiarũ talis supplicatio permittitur ex legibus suprà relatis.Qua de re,& an ad hoc vt dictus gradus excludatur,
† & lis, vel causa de nouo in Regali Audientia 21
cœpta dici non possit, requiratur cõtestatio coram ordinario,vel sufficiat solicitatio,latè agunt Auend.*de secunda supplic.n.9. & 10.*Paz *in prax. to.1.par.7.c.1.n.22.&seqq.*& alij,quos infrà *c.10.* pleniùs referemus.

Secundò,sæpè etiam dubitari vidi,† an hic iu- 22
dex bonorũ defunctorũ ad suum Tribunal auocare,vel attrahere posset causas in aliis pendentes,in quibus aliquis ex defunctis,de cuius bonis ad eum cognitio pertineret,actor,vel reus in aliqua summa considerabili esset. Et non obstante *reg.l.vbi cœptum,D.d.iud. & l.nulli,C.eodem,* receptum est,vt causas coram inferioribus cœptas ad se auocet, etiam dato concursu creditorum, saltim tantisper dum de bonis defuncti colligẽdis iudicaret,ac prouideret,si iustam causam fouere intelligeret. Quæ praxis ortum habere videtur ex eo,quòd cùm sit † priuatiua huius Tri- 23
bunalis, iurisdictio in hac specie causarũ, derogat generali,& ordinariæ, ex doctrina I.C. *in l. item quæritur,§.1. D.de ædilict.*Cuius† argumento 24
iudicem delegatum contra aliquem debitorem, vt faceret quòd solueret, quod debebat, posse etiam procedere contra huius debitoris fideiussores,tenuit Cynus *in l.1.D.si qui in ius vocat.n.16.*quem refert,& sequitur Felin.& alij *in c.P.& G.n.5.de offic.deleg.*Marian.Socin.*in c.significantibus,n.25.de for.compet.*optimus text. in l.fin.C. de iurisd.omn.iud.& in Auth.habita,C.ne filius pro patre, vbi DD. plura alia exempla commemorant,& Strach.*de mercat.2.part. tit. quom. in caus. & de indic.mercat.n.10.& seqq.*Et in terminis huius Tribunalis bonorum defunctorum
disponi videtur † per eius ordinationes, & in- 25
structiones, & meliùs per sched. dat. apud D. Lauren.*20.Iun.an.1609.*vbi iubetur: *Que pertenezcan, y se traigan al dicho iuzgado los pleitos que tocaren à bienes de difuntos, aunque sean de acreedores, ò aya albaceas passado el año.*

Sin autem † concurrere contingat causa Fisci, 26
cum causa bonorum defunctorũ,tunc talis euocatio per eorum iudicem fieri non posset, quia

 XXx 2 quan

quantumvis illius cognitio, & iurisdictio fauorabilis sit, ex traditis sup. *n.2.* magis tamen fauorabilis est causa Fiscalis, quæ etiam hoc priuilegio munitur, vt proprios, & peculiares iudices habeat, & lites omnes coram aliis pendentes, ad ipsos adducantur, vt tetigi *in cap. preced. n. 28.* Et ita his proximis diebus declarauit supremus Senatus Indiarum, generalem schedulam ad hanc dubitationem tollendam expediri iubens ad instantiam Regiorum Officialium de Potosi, cuius ordinatio mihi commissa fuit. Idémque admittendum, & practicandum erit, vbi lis introducta, & instantia cœpta esse proponeretur coram Principe, aut Regali eius Senatu, vel Cancellaria, quia tunc talis iudex bonorum defunctorum, eam ad se attrahere, & euocare non posset, cum eorum respectu inferior sit,
27 & † superior Curia nunquam remittat inferiori, *l. ad possessionem, D. quib. ex caus. in poss. eatur, l. cùm ad Principem, D. de appell. Auth. de appell. in princip.* cum aliis, quæ tradit Couarr. *in pract. c.11.n.10.* Auend. *resp.40.n.7.* Azeued. *in l.1.tit.16. lib.8. Recop.n.44.& 50.* Bobad. *in Polit. lib.2.c.13. n.69.* in fine, & Farin. in prax. crim. *tit. de inquis.*
28 *q.7.n.25.& seqq.* Causáque † semel coram Principe introducta, inferior iudex de ea amplius cognoscere non possit, vt resoluit Capella Tholosana *decis.481. per tot.* maximè *n.4.* & latè Couar. *c.9. pract. n.5. & seqq.*

Semperque cauere debebit dictus iudex, ne
29 † sub prætextu bonorum defunctorum suam iurisdictionem extendat, quia illa est veluti delegata ad vniuersitatem illarum causarum, vt constat *ex verb. prouis. & sched.* de quibus suprà *n.5.* ibi: *Al qual por ellos nombrado damos poder cum-*
30 *plido, &c.* quæ verba † in eo, qui aliàs non habet talem iurisdictionem, provt erat dictus Auditor, important delegationem, Abb. *in c. licèt in corrigendis, n.3. de offic. ordin.* communis apud Menoch. *lib.2. præs.16.* & Rodolphin. *in peculiari tract. quib. mod. ordin. effic. deleg. num.3.*
31 Atque adeò † extendi non potest nisi ad res, causas, vel personas in ipsa commissione, & delegatione nominatim expressas, & specificatas, *cap.1. de rescript. cap. pastoralis, de appellat. c. super quæstionum, §. si verò, D. de offic. de leg. l.3. tit.23. par.3.* Couarr. *in pract. cap.23.n.6.* etiam si ad id partium voluntas tacita, vel expressa interueniat, vt per gloss. Abb. & Felin. *in cap.1. & in cap. P. & G. de off. deleg.* Socin. Capic. Marantam, Vantium, & alios, quos refert Montealegre *in prax. c.9.n.342. & 343.* vbi nominatim exemplum adducit in nostro iudice bonorum defunctorum, & cum referens Illustriss. Dom. Archiep. Mexican. D. Felician. à Vega *in c. significasti, n. 23. de for. compet. pag. 634.* vbi benè subiungit, de hoc esse sched. Regiam dat. Matrit. 10. *Decembr. ann.* 1618. quæ refertur in summar. *Recop. leg. Indic. lib.3. tit.4. l.5.* & decidit: *Que el juez general de bienes de difuntos no exceda de lo que debe conocer; y si excediere, el Fiscal, ò las partes lleuen el pleito à la Audiencia, que haga justicia.*

Tertiò, grauis etiam, & frequens quæstio esse
32 solet, † an talis iudex cognoscere, inuentarium facere, & iudicare possit virtute dictarum schedularum, non solùm de causis, & bonis secularium, verùm & clericorum, qui in Indiarum partibus moriuntur. Et quidem vbi hi ab intestato decedunt, expedita res esse videtur, quia per † mortem, eorum bona fori priuilegium 33
amittunt, & si ad consanguineos laicos pertineant, vel ad Fiscum in eorum defectum, iuxta ea, quæ statim dicemus, tanquam laica censenda sunt, ex traditis per Guid. Pap. & eius Addit. Pet. Matth. *decis.261.* Guillerm. Bened. *in c. Raynuntius, verb. Et vxorem, n.424. de test.* Franc. Marc. *decis.105. par.1.* Roland. *de inuent. c.17.n.10.* Couarr. *in pract. cap.31.n.1.* Gutierr. *2. pract. q.49.* Lasarte *de gabell. c.19.n.44 & 47.* & plures alios, quos refert Bobad. *lib.2.c.18. n.179.* Marta *de iur. 4. part. cent. 1. cas.22.* & D. Carrasc. *ad leg. Rec. c.7.n.20.* Eóque tendit Regia sch. dat. Pardi 30. *Nou. an.* 1591. quæ extat *1. to. pag.396.* & recopilatur *in d. summ. lib.3. tit.4. l.26.* quæ obuiam ire volens Prælatis, qui se immiscebant bonis clericorum ab intestato decendentium, & iudices seculares excommunicabant, si ea iuxta præscriptum ordinem ad arcas bonorum defunctorum reducere vellent, expressè cum Peruano Prorege loquens, disponit, vt id deinceps fieri non patiatur, per hæc verba: *Os mando proveais, y deis orden en que los bienes de los Clerigos que de aqui adelante murieren se metan en la dicha caxa de bienes de difuntos, de la misma manera que si fuessen de legos, sin hazer diferencia, muriendo ab intestato. Pero en caso que mueran con testamento, hareis que se entreguen à sus albaceas, y herederos, sin que los dichos Prelados se entremetan en ello.* Sin autem Clericus alterum Clericum hæredem, siue ex testamento, siue ab intestato reliquisse probetur, aut in opera pia bona sua distribui mandauerit, etiam si ea in Hispania eroganda sint: tunc difficilior sanè quæstio est, quia bona retinent fori Ecclesiastici priuilegium. Et ita multi ex Auctoribus suprà citatis, præcipuè Marta *dict. cent.1. cas.22.* tenent, coram iudice seculari de eis cognosci non posse, imò neque describi, aut eorum inuentarium 34
fieri, vel colligi, aut sequestrari. Et ita Limæ de facto habuimus in causa bonorum electi Episcopi Truxillensis D. Hier. de Carcamo, qui cùm ad suam Ecclesiam iter faceret, in mari decessit, bonis in Hispania in pia opera distribui iussis. Pro quo facit decis. Conc. Limens. II. *par.1. cap.107. pag.29.* quæ etiam in eis, qui ab intestato decedunt, solùm laicos iudices admittit, vbi hæredes sunt laici, his verbis: *Si algun Clerigo muriere ab intestato, sus bienes se den à sus herederos por el juez Eclesiastico, ò por el lego si no fueren Clerigos.*

Quamuis non defuerint † aliqui iudices qui 36
virtute schedul. suprà citatæ, dictum inuentarium, & sequestrum securè fieri posse existimauerint per iudicem bonorum defunctorum, saltem ad effectum vt bona in tuto essent, & ad Hispaniam remitterentur, vbi si quæ lis super illis oriretur, per iudicem Ecclesiasticum decidi posset. Idémque alij absque vlla hæsitatione facere solent, etiam vbi executores ab aliquo defuncto nominati sunt Ecclesiastici. Compellentes nimirum eos, vt coram se ad rationes bonorum defuncti, siue laici, siue clerici reddendas accedant, & reliqua soluenda, vt in Hispaniam remitti possint; & quod magis est, procedere volentes contra debitores dictorum defunctorum, quamuis sint Ecclesiastici, moti ex verbis generalibus dictarum schedul. quæ eis concedunt facultatem procedendi contra quaslibet personas, cuiuscunque status, &

conditionis

conditionis existant, qui defunctis aliquid præstare debuerint, vel eorum bona administrauerint. In quo tamen cautè procedendum est, † quia licet executores Ecclesiasticos secularium defunctorum coram laicis iudicibus conueniri posse, aliqui DD. insinuare videantur, quos refert Bobad. *d. lib. 2. c. 17. n. 93. & c. 18. n. 138. & 184. Marta de iurisd. 4. par. cent. 2. cas.* 148. & pro hac parte stare videatur quædam sched. Regia his proximis diebus expedita, ad consultationem D. Gabrielis Gomez de Senabria, viri dissertissimi Regij Limani Senatus Auditoris, & iudicis bonorum defunctorum. Contraria tamen sententia securior videtur, nempè, vt tales executores, & multò magis debitores, si clerici sint, ante suum iudicem conueniri debeant, nec possint, etiam si velint, laici iurisdictionem prorogare, vt pluribus relatis concludit Marta, omninò videndus, vbi suprà *n. 7. & seqq. & casu* 127. per tot. quia leges & sched. Regiæ in contrarium loquentes, non habent locum contra Ecclesiasticos, vt per *eund. cas.* 66.

36

37 Quartò, cùm prouisio † hominis faciat cessare prouisionem legis, præcipuè vbi in idem tendit, circa quod legis dispositio versatur, *l. fin. C. de pact. conuent.* cum aliis adductis à Velasco *in axiom. iur. litt. D. n.* 156 *& litt. P. n.* 234 *& seqq.* Meritò cùm Ego Limanæ Audientiæ Senator essem, in cuiusdam Regiæ sched. implemento hæsimus, *dat. 1. Iun. ann.* 1619. quatenus per eam

38 disponi videbatur, vt † quantumuis hæredes bonorum defunctorum in Hispania existentes, ad Indiarum prouincias legitimos Procuratores mitterent pro bonis ad se pertinentibus recuperandis, & ad se ipsos, suo periculo in Hispaniam deferendis; adhuc iudex eisdem bonis colligendis præpositus suum officium exerceret, & auctoritate iudiciali, & publica, talia bona simul cum aliis ad domum Contractationis Hispalensis remitteret. Durum † quippè nobis vi-

39 sum fuit liberis hominibus auferri liberam suam rerum administrationem, *l. in re mandata, C. man. l. 2. D. si à paren.* quis fuer. man. & tollere facultatem negotia sua per procuratorem gerendi, vbi sibi expedire intelligerent, cùm hæc facultas ex naturali omnium gentium iure originem habeat, quæ eiusmodi mandata introduxit, & approbauit, *l. ex hoc iure, D. de iust. & iur. l. 2. D. de oblig. & action. l. 1. D. mand. Iul. Paul. 2. sent. tit.* 15. & eleganter Cicer. *in orat. pro Rosc. Amerino.* Quas rationes, & alias cum Regio Indiarum Consilio per epistolam, quam Ego scripsi, significauissemus, expedita fuit altera sch. dat. Pardi *9. Ianuar. ann.* 1623. Quæ superiorem tantummodò in bonis alienigenarum obseruari iussit, & in mandatis, & instrumentis legitimationis personarum, de quorum fide, & legalitate sufficienter non constitisset.

40 Planè † si tales mandatarij, vel procuratores intra biennium bona quæ virtute dictorum mandatorum collegerint, in Hispaniam non remiserint, tunc ad iudicem bonorum defunctorum spectat, ea ad suam manum reducere, & primo quoquo tempore ad hæredes remittere, ex dispositione sched. datæ apud *D. Laurent. 20. Iun. ann.* 1609. quæ habetur *in d. d. summar. lib. 3. tit. 4. l. 42 fol.* 154.

41 Hæredes † autem vsque ad decimum gradum consanguinitatis quærendi, & si apparuerint, admittendi sunt, antequàm bona tanquam vacantia Fisco applicentur, nulla habita differentia, an defunctus sit laicus, vel clericus, *ex l. 1. l. vacantia*, cum aliis, *C. de bon. vacant. lib.* 10. *l. 6. tit. 13. par. 6. l. 12. & 13. tit. 8. lib. 1. Recop.* vbi Matienz. & Azeued. & aliis relatis D. Alfarus de off. Fiscal. *gloss. 20. § 9. n. 121. & 140. & seqq. & gloss. 34. §. 7. ex num. 115. & D. Carrasc. ad leg. Recop. cap. 7. num. 19. & 20. & num. 42. & seqq.* vbi benè notat eorum sententiam, qui Fiscum vltra quartum gradum admittunt, ex summario malè deducto *d. l. 12. Recop.* in qua nihil tale reperitur: & iuxta hæc accipienda est sched. dat. Guadalax. 19. August. *ann.* 1563. *quæ est l.* 80. *d. summar. lib. 3. tit.* 4. dum disponit: *Que hechas las diligencias en los bienes de difuntos, si dentro de dos años no parecieren herederos se tengan por de la caxa*, scilicet intra decimum, vt diximus, gradum.

Et fratres, vel sorores naturales, siue ex parte patris, siue ex parte matris, non solùm excludent Fiscum, verùm & alios quoslibet patruos, amitas, & consanguineos transuersales, ex dispositione *l. fin. tit. 13. par. 6. iuncto Auth. quib. mod. nat. eff. sui, §. filium*, cum aliis, quæ de reciprocatione in successionibus tradit Matienz. *in l. 6. tit. 8. lib. 5. Recopil. gloss. 4. num.* 11. & Gasp. Anton. *Thesaur. lib. 1. quæst. forens. q. 22. num. 3. & seqq.* Quod notare volui, quia sæpè vidi hunc articulum in disceptationem deductum, sed tandem pro naturalibus terminatum, ex magis communi opinione, & omnium ferè nationum consuetudine, de qua testantur Socin. Iun. *cons. 94. n 14. volum.* 1. Chassan. *in consuet.* Burg. *rub. 8. §. 2. n.* 1. Cacheran. *decis. Pedem.* 30. *num.* 18. Ant. Thesaur. *decis.* 113. Gasp. Ant Thesaur. *vbi suprà n. 6. & lib. 2. q.* 8. vbi etiam facit mentionem nostræ legis partitæ, vbi etiam Gr. Lopez verb. *Los bienes*, Couarr. *in 4. Decret. 2. par. c. 8. §. 5. col fin. n. 9. vers. Dicta tamen Regia lex* Matienz. vbi suprà *num.* 10. *&* 11. Ant. Gom. *in l. 9 Taur. num.* 47. Ioan. Garc. *de nobil. glos.* 20. *num.* 19. quem solum refert, & sequitur Azeued. eundem articulum benè pertractans, *consil. 24. num.* 27. Flores de Mena in addit. ad Gamam *decis 3. nu.* 1. circa med. Molina Theolog. *de iust. & iure tract. 2. disp. 167. num.* 21. Roxas *in epit. success. c. 30. n. 26. &* 27. & noster D. Carrasc. *d. cap 7. num.* 40. vbi quendam alium casum Limæ iuxta hanc opinionem decisum commemorat. Et conducunt plura, quæ nouissimè, & latissimè in fauorem successionis fratrum, & filiorum naturalium, etiam in concursu consanguineorum legitimorum, tradit D. Ioan Bapt. de Larrea, ex Equestri Ordine D. Iacobi, nunc pro meritis ex Patrono Fiscali Rei Dominicæ, ad idem munus in supremum Iustitiæ Senatum adlectus, in suis eruditiss. discept. Granatens. *c.* 32. *per totum.* 42

Quintò, & vltimò, pluribus aliis omissis, notandum est, solere † hos iudices in funeribus defunctorum, de quorū bonis cognoscere possunt, Missisque, & aliis sacrificiis pro illis faciendis, quod sibi conueniens videtur, iuxta personæ qualitatem, & bonorum quantitatem, pro arbitrio suo distribuere. Quod ipsis in suis instructionibus permittitur, & de iure communi, & Regio probari videtur *in l. si quis sepulchr.* 12. *§. sumptus, D. de relig. & sumpt. fun. l. 12. tit. 13. par. 1. l. 5. tit. 12. lib. 1. Recop.* cum aliis quæ adducunt Greg. Lop. & Azeued. ibid. Ioan. Gutierr. 43

2. *pract. q.* 46. & in terminis nostri iudicis bonorum defunctorum loquens, D. Carrasc. *d. c.*
44 7. *n.* 31. Quo in capite † disputat, vnde ortum habuerit vulgaris traditio, quòd quintum bonorum defuncti ab intestato decedentis, pro eius anima præcisè expendi debeat. Et resoluit hoc
45 nullo iure probari. Cui addo † Concil. Limense XI. *par.* 1. *c.* 107. *pag.* 29. quod contentum fuit solùm quadraginta Missis, in hæc verba: *Y aora sea clerigo, ora lego el que muere ab intestato, señalarseha à parecer del Ordinario vn numero conueniente de Missas, que se digan por el difunto de sus bienes, sin los otros gastos funerales, con tal, que no excedan de quarenta.*

Addo etiam, & veluti superpendium huius capitis libenter adiicio, semper summopere à viuis,
46 & morientibus caueri † debere, vt opera pia, quæ facere, aut relinquere volunt, in ea vt plurimum prouincia constituantur, aut distribuantur, in qua ipsi vitam transegerunt, & Dei, ac fortunæ beneficio, facultates, quas expendere volunt, acquisierunt. Quod vltra alia, quæ ad id fulciendum, & suadendum tetigi *sup. lib.* 2. *c.* 5. *ex n.* 49 *& lib.* 3. *c.* 19. *ex n.* 22. grauissimis, & piissimis verbis Confessariis, & Concionatoribus cæterisque Prælatis Ecclesiasticis Indiarum iniungitur, vt id hominibus earundem prouinciarum suadeant, *in sched. dat. Barch.* 1. *Maij an.* 1543. quæ habetur 1. *tom. pag.* 161. & digna profectò est, vt semper memoriæ figatur, satisque detegit Regum nostrorum zelum, & pietatem. Nam si quæstui intenderent, magis eis vtile esset, vt vassalli illarum partium ad suas pecunias in Hispaniam transferendas, vel relinquendas allicerentur.

CAPVT VI.

De syndicatu, & visitatione Auditorum, & Audientiarum Indicarum, & pecularibus quæstionibus, quæ in eis incidere solent.

SVMMARIVM.

1 *Auditores, & alij Ministri Audientiarum Indiarum, quare, & qualiter syndicatui subiaceant?*
2 *Magistratus omnes pendere oportet ex metu syndicationis, rationisque officij reddendæ, & iura, & Auctores de hoc agentes.*
3 *Syndicatum Auditorum & aliorum Ministrorum, cautè, & prouidè plures sched. Indiarum statuerunt, quæ referuntur.*
4 *Auditores Cancellariarum Hispaniæ non solent syndicari, vbi ad aliud officium promouentur, in Indiis verò syndicantur.*
5 *Syndicatum pro vno tantùm die deserens Minister, quidam, ad Indias vt illi denuò staret, reductus fuit.*
6 *Auditor ad aliam Audientiam promotus, an & quando non expectata syndicatione ad eam iter facere possit, & impleat relinquendo procuratorem?*
7 *Procurator qui relinquitur ad syndicatum pro alio reddendum, an possit petere, vt obiecta, quæ ex tali syndicatu resultant, ipsi syndicato personaliter notificentur? vel eis, absque alio termino, aut rei consultatione, respondere debeat?*
8 *Syndicatui si quis ab initio non stet, aut ab eo iam cœpto aufugiat, qualiter contra eum procedatur.*
9 *Sententiæ contra contumaces latæ, non nisi post lapsum anni fatalis exequi solent, & quòd hoc fallit in syndicatu.*
L. 3. tit. 10. lib. 4. Recop. *explicatur, ibidem.*
10 *Visitationis iudicium quare, & qualiter contra Audientias, & Ministros Indiarum inductum sit?*
11 *Visitationis iudicium, grauius, & strictius est, quàm syndicatus, & quare? quando, & cur introductum? & Auctores, qui de eo agunt.*
12 *Visitationum vsum, stylum, & bonum effectum, in Hispania introductum, qualiter laudent Nicol. Bellus, & Adam Contz. & reprehensio Zipæi contrarium sentientis.*
13 *Visitationis formandæ, videndæ, & terminandæ modus, qualiter iure Regio, & schedulis Indiarum præscribatur? quæ referuntur.*
14 *Visitationis iudicium primus in Hispaniam deduxit Ferd. V. Rex Catholicus, & quare? ex Ant. de Herrera.*
15 *Proreges Indiarum visitationibus & syndicationibus subiacent, licèt in Neapolitanis contrà obseruetur.*
16 *Clerici pro Magistratu seculari quem gerunt, an, & quatenus visitationi, & syndicationi iudicum secularium subiiciantur?*
17 *Magistratus habent præsumptionem pro se, quod rectè officio suo fungantur.*
18 *Querelæ, & epistolæ, quæ contra Magistratus Indiarum mitti solent, facilè credi non debent, & quare?*
19 *Innocentia calumniis subiicitur, & ideò nimia harum crudelitate feriri non debet.*
L. 1. C. de accusat. *expenditur, & illustratur, ibidem.*
20 *Visitationes generales ne facilè, & passim contra Audientias Indiarum decernantur, Rex noster decreuit, & quare?*
21 *Auditores, & alij Ministri, qui incipiunt esse damnosi alicui prouinciæ, meliùs est, vt mutentur, quàm vt temerè visitentur.*
22 *Visitatione generali alicuius Audientiæ Indiarum pendente, qualiter, & quare omnia turbentur? & de eius damnis.*
23 *Dom. March. de Montesclaros Proregis Peruani egregium apophtegma, & simile, de statu Reip. visitatione pendente.*
24 *Visitationis, & syndicationis aleam plerumque felicius sortiuntur improbi, sordidi & baratarij Ministri, quàm probi, & timorati, & quare?*
25 *Visitationibus generalibus, vel particularibus, terminus, & is quidem breuis, præfigi debet, & damna styli contrarij.*
26 *Visitationes ferè omnes Audientiarum Indiarum inutiles redditæ sunt, ob nimiam earum protelationem, & exempla.*
27 *Visitationum generalium damna erunt minora, & effectus vberiores, & vtiliores, si illis breuis terminus præfigatur.*
28 *Remedium, quod maius damnum Reip. infert, quàm quod tolli curabatur, practicandum non est.*
29 *Crimina aliqua impunita relinquere satius est,*

est, quam omnium punitionem, & emendationem differre.

30 *Visitator, qui ad visitationem generalem alicuius Audientiæ Indiarum mittitur, selectissimus esse debet, & de eius dotibus, & partibus.*

31 *Visitator non debet culpas in visitandis optare, quin potius benemerentes Magistratus laudare, & Regi commendare.*

L. iustissimos, C. de off. Rect. prouinc. *& aliæ similes illustrantur, ibid.*

32 *Magistratus, qui rectè munere suo functi sunt, qua forma commendari, & laudari per Visitatorem, vel Syndicatorem Principi debeant? remissiuè.*

33 *Magistratuum alias probatorum, & integrorum leuiores culpæ condonandæ, vel dissimulandæ sunt à Visitatore, & Syndicatore.*

34 *Visitatores, vel Syndicatores, qui culpas in visitandis exoptant, vel affectant, & susurronibus, & sycophantis gratas, & faciles aures prabent, nimis notari debent.*

35 *Calumniatores, & susurrones semper in iure exosi sunt, & fugiendi, aut cauendi dicuntur, & sub quibus cautelis eorum delationes admittantur, & de pœnis ipsorum, & eorum instigatorum, remissiuè.*

36 *Calumniatores apud Græcos cur Sycophantæ dicti fuerint? remissiuè.*

37 *Libelli secreti, & sine auctore dati an recipi à visitatoribus debeant, vel monitoriæ ad testes quærendos promulgari?*

38 *Monitoriæ licet peti non possint ad quærendos & examinandos testes contra visitandos, vel syndicandos, possunt tamen pro ipsis ad depellendas calumnias sibi obiectas.*

39 *Magistratum gerentes pluribus calumniis, & miseriis, & quasi signum ad sagittam expositi sunt.*

40 *Nationibus aliquibus connatum est suos Præsides persequi, & calumniari.*

41 *Visitatorum aliquorum exitialem indolem in modo procedendi contra visitandos graues Auctores notant, & reprehendunt, qui referuntur.*

42 *Visitationis secretæ iudicium nimis durum, & irregulare est, & ideò nouis commentis stringi, aut grauari non debet.*

43 *Visitationis in iudicio cum testes secreto examinentur, sæpè via fraudibus, & calumniis aperitur.*

44 *Famam multi, conscientiam pauci verentur; ex Seneca.*

45 *Ioannes I. Rex Castellæ consultus fuit, ne fidem daret testibus parte non citata examinatis.*

46 *Visitator generalis alicuius Audientiæ, vel Tribunalis semel electus honorari, & facilè mutari non debet, & quare?*

47 *Dignus, imò & optimus est iudicandus, qui à Principe ad Magistratum, vel Visitationem eligitur, ex Iustin. & Cassiod.*

48 *Iudex Syndicator recusari potest.*

49 *Visitator generalis postquam visitationem cœpit, an, & quatenus recusari possit? ad vtramque partem discutitur.*

50 *Recusationes Visitatorum generalium aliquando admissæ sunt, aliquando non, & quare?*

51 *Recusari quilibet index, siue ordinarius, siue delegatus, & quouis modo procedens, potest, nisi contrarium cautum reperiatur.*

52 *Iudice coram suspecto aliquem litigare debere vir bonus non arbitrabitur.*

53 *Recusationis Visitatorum generalium in quæstione, quid Auctor sentiat?*

54 *Visitatorem generalem Audientiæ quoad secretam inquisitionem recusari non posse, in reliquis posse, quadam Regia sched. ordinat, quæ refertur.*

55 *Visitari, an, & quando Auditores possint pro his, quæ malè iudicasse dicuntur,* en cuerpo de Audiencia?

56 *Auditores, & alij supremi Magistratus de imperitia, vel mala iudicatione facilè conueniendi non sunt.*

57 *Actio malè iudicati contra minores iudices, frequentissima est, & an detur contra eorum hæredes? remissiuè.*

58 *Visitatores & Syndicatores cautè procedere debent in examinandis testibus, & inquisitionibus formandis contra iudices, quibus subornationes, vel baratariæ obiiciuntur & quare.*

L. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. *illustratur*, ibidem.

59 *Cohecho, & barataria, quid sint, vnde dicantur, qualiter probentur, & puniantur? remissiuè.*

60 *Iudices subornationis, vel baratariæ accusati, & plene non conuicti, qualiter iuramento purgari debeant?*

61 *Auctor scripsit integrum tractatum de syndicatu iudicum defunctorum, & actionibus, & pœnis transitoriis ad hæredes eorum.*

62 *Hæredes, vel fideiussores iudicum decedentium syndicatu, vel visitatione pendente, an, & quando pro eorum admissis in pecuniariis teneantur? remissiuè.*

63 *Actiones pœnales, quæ, & quando sint transitoriæ ad hæredes, vel fideiussores iudicum, qui pendente syndicatione, vel visitatione decedunt, & quomodo cum eis processus formari debeant, quadam Regia schedul. nouissimè declarauit, quæ refertur.*

64 *Syndicari, aut visitari quis non debet, pro eisdem excessibus, de quibus iam iterum fuit syndicatus, aut visitatus, & quando secus?* & num. seqq.

65 *Puniri, aut accusari bis pro eodem delicto non debet.*

66 *Visitari quis potest pro excessibus, de quibus spetiatim antea in syndicatu accusatus non fuit.*

67 *Syndicationi si quis steterit, an, & quando pro delictis post eam compertis, denuò accusari, & syndicari possit?*

68 L. 41. tit. 4. lib. 2. Recop. *explicatur, & illustratur.*

69 *Syndicationem semel iudicatam non repeti prætextu delictorum nouiter obiectorum, Hispaniæ leges, & praxis obseruat, licet in aliis Regnis contrarium fieri soleat.*

70 *Magistratus post semel redditam syndicationem etiam in patria, & via ordinaria pro malè gestis in officio conueniri non possunt.*

71 *Visitatores, & Syndicatores possunt sententias, quas intra tempus sibi præfixum pronuntiarunt, etiam post illius lapsum executioni mandare.*

72 *Magistratus, qui in syndicatu, vel visitatione æmulos habuit, & vicit, an magis laudandus sit, quam qui absque vllo contradictore victor euasit? & locus Cassiodori ad hoc.*

NOn tantum de excessibus, & delictis Ministrorum Audientiarum Indicarum, eo modo inquiritur, & proceditur, quo *suprà c.4.*
1 *ex num.67.* retulimus. Verum † & vbi officium aliqua ex causa deponunt, vel ad alias maiores Cancellarias gradum faciunt, ante gesti muneris rationem reddere coguntur, & adinstar temporalium iudicum syndicantur. Ita enim creditum est in officio sibi commisso continentiores futuros fore, & impotentiæ, longæque à Rege distantiæ, quæ plures insolentiores in iis prouinciis facere solet, modum, ac frænum iniici posse. Teste enim Dionys. Halicarn. *lib. 1. Omnibus*
2 *† grauis est Magistratus, cui nullum certum tempus est definitum: & qui nullis actorum suorum reddendi rationibus obnoxius est.* Et secundum Arist. *lib.6. Polit. cap.4. Commodum est, vt animi Magistratuum pendeant, nec eis quicquid velint, efficere liceat. Nam licentia quicquid libet agendi, non potest malum, quod est in quoquo homine, cauere.* Vnde Plato *in lib. de legibus,* generaliter sanxit: *Nullum omnino iudicem iudicare oportere, causæ dicendæ non obnoxium.* Id quod exemplo suo firmauit Samuel 1. *Reg. c.12.* & Christvs Dom. docuit *Lucæ 16.* ibi: *Redde rationem villicationis tuæ, & text. in l.1.* & per tot. D. de Magistr. conuent. *l.1. & seqq. C. vbi Senat. vel Clariss. l. vnic. C. vt omnes iud. & c. Auth. vt iud. sine quoq. suffr. §. 4 & de iure nostro Hisp. l.6. tit.4. part.3. l.12. & 24. tit.5. ead. part. toto tit.7. lib.3. Rec.* cum multis aliis, quæ de syndicatu in communi agentes, vltra Scribentes in his iuribus, congerunt Bald. Angel. Cataldinus, Amedeus, Dulcet. & omnium plenissimè Paris de Puteo in peculiaribus tractatibus, quos de hoc argum. scripserunt, Auiles in alio eiusd. arg. tractatu, quem reperies post comment. ad cap. Prætor. & plurimi alij, quos refert Bobad. *in Polit. lib.1. cap.1.* cum tribus seqq. vbi mira dexteritate omnia ab aliis circa hanc materiam scripta, compilauit, & illustrauit, & vltra relatos ab eo, Franc. Marcus, qui plura notanda congessit, *decis. 653. & 654. part.1.* Budæus in annotat. *ad leg. fin. D. de Senator pag.250.* Velazquez de Auendaño in allegat. pro suo syndic. Sesse in alia simili, quam reperies post tract. de inhibit. Foianus post tract. de sequestro, Paz *in prax. 8. part. in proœm. ex num. 9.* Monterros. *in prax. tract. 9.* Torneus *lib.2. tit.1.* Ioann. de Hæuia in Curia Philipp. 4 *part. ex pag.713.* per quinque §§. Simanc. qui loquitur de syndicatu Inquisitorum, in Cathol. *inst. tit.41. num.27.* Marius Muta *in cap. Reg. Sicil. 3. tom. cap.7. num.101.* cum multis seqq. *pag.36.* Camil. Borrel. *de Magistr. lib.1. cap.15. & 16.* Mastrill. *eodem tract. lib.6. cap.1. per tot.* Zipæus *lib.3. cap.1.* Cardin. Tusch. qui plures quæstiones adducit, *litt.S. concl.273. cum multis seqq.* Scaccia *de appellat. quæst. 19. rem.4.* Raudens. latissimè *cons. 49. per totum,* & Gabr. Berartus *in specul. Visit. cap.1.*

3 Et de † peculiari iure Indiarum, sunt plures schedulæ de eodem syndicatu, tam in Auditoribus, quam in Prætoribus Proregibus, & aliis iudicibus ordinariis Indiarum tractantes, quæ sparsæ reperiuntur in quatuor tomis impress. *ann.1596.* sed præcipuè *in 3. ex pag.80.* Ex quibus formatæ *sunt 38. leges in summar. Recop. earund. sched. lib.4. tit.8.* Quarum prima desumitur ex sched. dat. Pard. 16. *Octob. ann.1575.* & expresse in terminis nostri capitis decidit: *Que à los Oidores promouidos se tome residencia antes que salgan de las plaças que dexaren; & in d. 3. tom. pag.82.* extat integra, ex qua hæc lex desumitur, & continet formulam ordinariam commissionis, quæ ad talem syndicatum expediri solet.

Et in hoc primum eius speciale constitui potest. Nam † in Audientiis & Cancellariis 4
Indiarum Auditores, quamuis mutentur, vel promoueantur, non syndicantur, sed tantum generali visitationi eorundem Tribunalium, vbi ex iustis causis decerni solet, subiiciuntur, vt bene notauit Bobad. *d. cap.1. num.43.* sic inquiens: *Y tambien dan residencia los juezes superiores de las Chancillerias, y Audiencias Reales, pues tienen sus visitas, por las quales tambien son depuestos de los oficios, y punidos en otras penas: y es cosa mui justa que sean censurados, pues quanto en mayor dignidad son constituidos, tanto mas pueden ofender, y causar daños à los subditos.* Et *num.117.* refert idem Auctor notabilem casum seueritatis supremi Consilij Indiarum in his legibus syndicatus implendis, inquiens, quod † ad Indos reduci iussit quendam Mini- 5
strum, qui in Hispaniam transfretauerat, ne opportunæ nauigationis commoditate careret, solo vno die deficiente ex termino ad standum syndicatui præfixo, nullatenus eius excusationem admittens.

Quod tamen Ego restringendum censeo ad Ministros temporales, vel etiam ad Auditores, vbi ante discessum ex prouincia, in qua Magistratum gesserunt, Syndicatorem habent & coram eo iudicium syndicatus inceptum est. Etenim † si quis ad aliam Audientiam prouisus 6
sit, & commoda itineris, vel nauigationis occasio se offerat, nec per eum steterit syndicationis tempus expectare, & explere, non dubito, quin iter facere possit, & impleat relinquendo procuratorem, qui pro eo, adueniente Syndicatore, respondeat; hæc etenim est vna ex præcipuis limitationibus text. *in d. l. vnic. C. vt omn. ind.* vt constat ex Fulgos. & Ias. *ibid. n.2.* Aloys. Leone *num.38.* Greg. Lop. *in l.6. tit.4 part.3. verb. Ellos despues,* Put. *de syndic. verb. Procurator officialis,* Afflict. *ad const. Neapol. rubr.92. col. penult. in fin.* Auiles *de syndic. cap.3. num. 18. in fine,* Paz *in prax. tom. 1. 8. part. in proœm. num.12.* Bobad. *d. cap.1. num.77. in fine,* Mastrill. *d. lib.6. cap.5. ex numer.41. ad 45. & Curia Philipp.4. part. §.2. numer.1.*

Et hic † procurator obiectis, vulgò *Cargos,* 7
quæ ex syndicatione resultauerint, respondere, & satisfacere debet, absque eo, quod dicere possit, se non esse sufficienter instructum, & petere, vt personaliter reo notificentur. Qui sibi imputare debet, si eum instructum non reliquit, vt nuper in ardua causa, & post magnam disceptationem supremus Indiarum Senatus declarauit, ex doctrina Greg. Lopez *in l.6. tit.4. part.3. gloss. 6.* quamuis non diffitear, quod vbi reus præsens est, vel de facili haberi potest, aut in mandato aliquis defectus agnoscitur, melius & tutius sit, vt etiam si procuratorem reliquerit, ipsi in personam ad maiorem cautelam obiecta

grauia

grauia notificentur, vt consulit Angel. & alij apud Iul. Clar. *quæst.* 32. *num.* 11. vbi Baiard. *n.* 16. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *quæst.* 101. *num.* 44. Farin. *quæst.* 99. *num.* 246. Gratian. *decis.* 154. Valasc. *consult.* 144. *num.* 10. *part.* 2. Pereira *decis.* 34. *num.* 11. Caueta *cons.* 182. *num.* 11. *lib.* 2. & Rota *decis.* 770. *in antiq. & decision.* 277. *in nouissimis.*

8 Alias autem, iudicibus syndicatui non comparentibus, aut ab eo sine licentia fugientibus, stylus est, vt per præconia, & litteras requisitorias citentur, & si haberi possunt, ad locum, vbi administrarunt, capti mittantur, vt benè, post alios, aduertit Bobad. *d. n.* 117. & non gaudent immunitate Ecclesiastica, argum. *d. l. vnica,* ibi: *Vel intra sacrosanctos terminos*, & eorum, quæ magis expresè tradit Paris de Puteo *d. tract.* §. *viso*, de modo proced. *num.* 6. & 7. Montalu. *in l.* 8. *tit.* 5. *lib.* 1. *for. gloss.* 1. *verb. La Iglesia,* Auiles *in cap.* 1. *Prætor. verb. Dadiuas, num.* 25. Quod si haberi non possunt, contra eos in contumacia proceditur, & pro confessis habentur, vt *in d. l. vnic. l. Consiliarios* 3. *C. de assessor. l.* 135. *styli, l.* 13. *tit.* 7. *lib.* 3. *Recop.* & sententia lata ad Regium Senatum remittitur, vbi ex eisdem actis, & sine alia citatione concluditur, sententiáque, quæ profertur, statim executioni mandatur, *l.* 54. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop.* Bobad. *d. cap.* 1. *ex num.* 123. Li-
9 cet † alias non nisi post lapsum anni fatalis exequi soleant similes sententiæ contra contumaces prolatæ, *ex l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *Recop.* Hoc enim non habet locum in syndicatu, nec in commissis, quorum iudicia sunt summaria, & irregularia, vt per eund. Bobad. *lib.* 4. *c.* 5. *n.* 24. & 25. Quæ omnia summè notare expediet, quia quotidie contingunt, & ab aliis ita apertè, & compendiosè tractata non sunt.

Sed vt vlterius pergamus, non solum contenta est Regum nostrorum cura incompescendis Auditoribus, & aliis Ministris Indiarum hoc timore syndicationis, vbi deponi, vel mutari in officiis contingit. Verum & eis duranti-
10 bus † vbi sinistra alicuius Audientiæ suspicio habetur, vel querelæ Prouincialium Regias aures offendunt, solet frequenter contra eos in communi, vel in particulari visitationis iudicium indici, vt eisdem prouincialibus mos geratur, & malum, quod patiuntur, diutius non serpat, & continuetur, iuxta illud *Genes.* 18. *Descendam, & videbo, an clamorem, qui peruenit ad me, opere compleuerint*: quo alludit text. *in d. Auth. vt iud. sine quoquo suffr.* §. 1. *collat.* 2. ibi: *Princeps videre habet, ne subditi à iudicibus, & officialibus aggrauentur, vel malè tractentur*; *cap. Imperialem, de probib. feud. alien. per Loth.* ibi: *Per multas interpellationes ad nos factas di-*
11 *dicimus.* Quod sanè † visitationis iudicium grauius, & strictius censetur, quam syndicatus. Quoniam propter potentiam visitandorum, & quia adhuc in suis officiis perdurant, & de querelantibus, vel deponentibus contra eos, vindictam sumere possent, omnino clausum, & secretum est, & ex sola summaria informatione, non dicitis testibus, nec testificatis, conficitur, & absque sententia Visitatoris ad supremum Consilium terminandum remittitur, vbi vna sola sententia absque appellationis, vel supplicationis remedio terminatur. Et de eo, eiusque in Hispaniam per Regem Cathol. Ferdin. V. introductione, & quo pacto multa specialia, & irregularia, quæ in illo interueniunt, defendi; aut excusari possint, latè alio loco dicemus, & interim videri poterunt, quæ tradit Zurita *lib.* 7. *annal.* Aragon. *cap.* 65. *lib.* 10. *c.* 33. *lib.* 14. *cap.* 35. & 52. *lib.* 15. *cap.* 59. & *lib.* 17. *c.* 30. Hieron. Blanc. *in comment. Reg.* Arag. *cap. de Magistr. iust.* Arag. *potest. pag.* 344. & 346. Lud. Babia *in hist. Pontif.* 4. *part. in vita Clement. VIII. cap.* 13. *Sesse in resp. synd. num.* 35. D. Valenç. *cons.* 155. *num.* 59. *vol.* 2. Gabr. Berart. *in d. specul. visit. cap.* 1. Redin. Auendañ. Bossius, Caueta, Simanc. & plures alij, quos Refert Bobad. *d. cap.* 1. *num.* 129. *pag.* 806. & vltra eos Raudens. *cons.* 36. *per tot. part.* 1. Mastrill. *de Magistr. lib.* 2. *cap.* 2. *ex num.* 34 & *lib.* 6. *cap.* 2. *cum seqq.* Borrell. *de præst. Reg. Cathol. cap.* 21. *num.* 40. Ioann. Maucler. in Monarch. Galliæ, *part.* 3. *lib.* 4. *per tot.* Nicol. Bellus *de stat. polit.* Vbi † summè laudat hunc vsum Hispanæ Mo- 12
narchiæ, mittendi Visitatores ad vindictam malorum, laudem verò bonorum, & subdit, hac præcipua causa, & ratione, sacratissimam hanc Coronam conseruari, & magis in dies exaltari. Cuius verba nouissimè recenset Franc. Zipæus *in tract. de Magistr. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 7. *pag.* 158. vbi inuidè laudes, & exaltationem Hispaniæ subsanat. Quam tamen multis encomiis ob eandem rationem extollit Adam Contzen *lib.* 7. *polit. cap.* 9. cui titulum fecit, *Visitandos esse Magistratus,* §. 4. *pag.* 545. & §. 5. per totum, qui omninò videri debet, quoniam non vacat eius singularia, & notanda verba transcribere.

Et de hoc iudicio, † & qualiter visitationes 13
in Regio Consilio videndæ sint, & celeriter expediendæ, agit de iure Castellæ *l.* 36. *titul.* 4. *lib.* 2. *Recop.* Et multo plenius de iure Indiarum in plurimis schedul. quæ habentur *d.* 3. *tom. ex pag.* 68. ex quibus delineatus est *tit.* 10. *lib.* 4. *summar. Recop. earund. sched.* & Ant. de Herrera *in hist. gener. Ind. decad.* 4. *lib.* 5. *cap.* 3. vbi notabilem commissionem, & instructionem, præ oculis quidem habendam, recenset, quæ *ann.* 1528. data fuit iudicibus residentiæ missis ad insulam D. Ioan. Portus-diuitis, & *decad.* 5. *lib.* 5. *cap.* 5. *in fine, pag.* 143. vbi agit de visitatione missa ad Audient. Sancti Dominici, & subdit: † *Cuyo* 14
remedio el Rei Catolico don Fernando V. truxo de Aragon, y don Felipe II. vsò mucho del, por auernos mostrado la experiencia ser mui necessario para reprimir el arrogancia que toman los Ministros. Y esto quando los Visitadores hazen sus oficios como conuiene. Pero como la virtud no tiene igualdad en los hombres, assi no es marauilla que todos los juezes que han de corregir à los otros, no sean de vna misma integridad. Et per easdem sched. & alias ostenditur, & declaratur
† etiam Proreges Indiarum his syndicatibus, & 15
visitationibus obnoxios esse, non obstante quod in Prorege Neapolitano contra obseruetur, de quo etiam meminit Bobad. *d. cap.* 1. *num.* 20. & 21. Mastrill. *d. lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 9. & 10. & *cap.* 5. *num.* 27. & *seqq.* vbi aliquos casus adducit, in quibus etiam Prorex Neapol. potest, & solet syndicari, & visitari.

Et quod magis est, † clerici, etiam in sacris, 16
non obstante fori priuilegio, vbi Magistratum sæcularem gerunt, & administrant, eidem sæculari syndicationi, aut visitationi, simul cum aliis Ministris subiiciuntur, & puniuntur pro excessibus in eod. officio commissis, vt docet Aufrer. *de potest. sæcul. reg.* 1. *fallen.* 17. Guillerm. Bened.

Foller.

30 Tertiò, valde curandum moneo, de † persona,
quæ ad officium syndicatus, & multo magis ge-
neralis visitationis eligitur, nam in ea totius iu-
dicij cardo versatur. Et ita in dignitate positus
esse debet, & talis, vt de eius scientia, & expe-
rientia, ac morum sanctimonia plurimum con-
fidatur. Quod & prædictæ schedulæ seriò mo-
nent, ac iubent, & Ioan. Matienz. de nostris Indiis
agens in tract. M.S. *de moder. Regni Peru, part. 2.
c.27.* talem requirit, vt ex ipsius supremi Indiarũ
Consilij Patribus eligatur (quod etiam sæpè fa-
ctum inquit) & de septennio in septennium
mittendum existimat, illud Platon. adducens *lib.
12. de legib.* & Arist. *lib. 6. Polit. c. 8.* qui ad eius-
modi munera virum penè diuinum desiderant,
moribus, & eruditione conspicuum, ætatéque
maturum. Qualem etiam ad Visitatorem Inqui-
sitorum requirit Simanc. *in Cathol. instit. tit. 41.
n. 20.* & pluribus ornant, & prosequuntur DD.
per text. ibi in l. 1. D. de offic. Præf. Prætor. Greg.
Lopez *in l. 4. tit. 17. part. 3.* Bald. qui duos sales
scientiæ & conscientiæ in eiusmodi Ministris
desiderat, *in l. 2. C. de sent. ex breuil. recit.* & alios
adducens Bobad. *dict. lib. 5. c. 1. n. 159.*

Et quicunque is fuerit, cui hoc Syndicatoris,
vel Visitatoris munus obtigerit, eo animo esse
31 debet, vt † non statim (vt aliqui faciunt) in syn-
dicandis, vel visitandis culpas exoptet; sed sciat
æquè suo muneri, & Regis intentioni satisfieri
posse si de visitandorum etiam meritis, litteris,
& virtutibus inquisierit, & quos rectè officio
suo functos compererit, eidem Regi honestan-
dos, & remunerandos cum debita approbatione,
& laudatione proponat: ita enim monet Con-
stantin. Imp. *in l. iustissimos 3. C. de off. Rect. prouin.*
Iustin. *in d. Auth. vt iud. sine quoque suffr. §. illud
videlicet, vers. Cum liceat eis, l. 1. tit. 7. lib. 3. Recop.*
& schedulæ omnes suprà relatæ, & latè illu-
strant Auiles, Paz, Redin. Monterros. & alij, quos
refert Bobad. *d. c. 1. n. 158.* Lancel. Conrad. *in tract.
de off. Prætor. §. 1. n. 2.* & Mastrill. omninò viden-
32 dus, *d. lib. 6. cap. 11. n. 20. & seqq.* Vbi † adiiciunt
formam huius approbationis ad Principem re-
scribendæ, de qua etiam agit Azeued. *in l. 7. n. 1.
& 2. d. tit. 7. lib. 3. Recop.* Quod adeò verum est,
33 vt etiam † culpas, si quas fortè non valdè sor-
didas & graues offenderit, extenuare, vel omit-
tere debeat in Ministris, quos alioqui in cæte-
ris circumspectos, puros, vtiles, & vigilantes in-
uenerit, & anteactæ vitæ probitate laudabiles,
argum. *l. non omnis, §. fin. D. de re milit.* iunctis
plurimis aliis, quæ congerit Tiraq. *in l. si vn-
quam, verb. Donatione largitus, à num. 34. & de
pœn. temp. causa 49. & 50.* Bobad. *d. cap. 1. nu-
mer. 59. 136. & 159.* Bertazol. *consil. crimin. 71.
num. 4. & 5. lib. 1.* Ioseph. Lud. *decis. Lucens. 1.
num. 49. & 50. part. 1.* & Raudens. *consil. 49.
num. 138. ad 144.*

34 Vnde iustè † notandi sunt Visitatores, qui
contrarium faciunt, & in dehonestandis, & cul-
pis, vndecunque quæsitis, grauandis visitatis,
gloriam sibi ac laurum paratam, siue colloca-
tam esse, perperam arbitrantur. Et multo magis,
qui facinorosis, ac calumniosis hominibus, per-
ditisque susurronibus & sycophantis aures gra-
tas, & patulas præbent; cum hi sæpè, aut po-
35 tius semper eos decipiant, & † legibus ita sus-
pecti, & exosi sint, vt fugiendi potius, quam al-
liciendi, vel alendi (vt aliqui imprudentes Visi-
tatores faciunt) videantur, & vt etiam capitula
proponere volentes non aliter admittantur,
quam si iuramentum, & fideiussionem pro ca-
lumnia præstiterint, & si obiecta plenè non pro-
bauerint, quamuis aliqua probent, grauissimis
pœnis puniantur, in quas etiam eorum instiga-
tores incurrunt. De quibus omnibus latissimè
item agit Bobad. qui nihil in hac materia inta-
ctum reliquisse videtur, *d. lib. 5. c. 2. per tot.* & vl-
tra relatos ab eo, plura eruditè de calumniato-
ribus fugiendis, & puniendis adducens Erasm.
in Adag. *Sycophanta*: vbi refert causam, cur † ca- 36
lumniatores apud Græcos hoc nomine appel-
lati fuerint, Pet. Faber *lib. 1. semest. pag. 25. & 163.
& lib. 3. pag 285. & 302.* Iust. Lips. *in orat. de ca-
lumniat.* Couar. *lib. 2. var. cap. 9. num. 1.* Petr. Greg.
lib. 31. syntagm. c. 4. Lucas de Pena. Cuiac. & alij
in Rubr. C. de delat. & plurimi, quos refert D. Al-
far. *de offic. Fiscal. gloss. 17.* Guazin. *de defens. reor.
defens. 33. c. 14* Menoch. *de arbitr. cas. 321* Giurb.
cons. 47. n. 25. Gratian. *regul. 8.* Berart. *in d. specul.
Visit. c. 4. & c. 28. n. 20.* Farin. *tom. 1. crim. q. 16.* Pe-
regr. *de iure Fisci lib. 1. tit. 1.* & nouissimè D. Va-
lenç. *cons. 170. ex n. 1. & cons. 171. n. 47. volum. 2.*
& Sebast. Næuius, loquens de instigatoribus, *in
l. seruus, §. eum, D. de pœn. pag. 360.*

Ex quibus fit, quid sentire debeamus de ali-
quibus Visitatoribus, † qui libellos secretos, & 37
sine auctore sibi datos recipiunt, imo & cypos,
vbi mittantur, exponunt, & aliorum, qui moni-
torias censuras promulgari faciunt, vt testes ad
declarandum, quæ contra Ministros scierint, si-
ue intellexerint, coram ipsis compareant. Hæc
etenim omnia à iuris, & æquitatis regulis de-
uiant, & prauam indolem, siue propensionem
syndicantis, vel visitantis ostendunt, vt constat
ex vulgari illa, sed celebri, *epist. 98.* Trajan. ad
Plin. Iunior. *lib. 10. cap. inquisitionis, §. tertia, cap.
qualiter & quando el 1. ibi: Exceptis occultis cri-
minibus, de accusat.* cum aliis traditis à Bobad.
d. c. 1. num. 74. Ceuallos *lib. 3. comm. q. 821. n. 20.
& seqq.* Mastrill. *d. lib. 6 cap. 2. n. 47. & seqq.* Berart.
dict. c. 3. ex n. 63. Dom. Valenç. *cons. 110. n. 5.* La-
zaro *in tract. de monitor. sect. 2. q. 10. & 11.* Et D.
Carrasc. *ad leg. Recop. c. 4. n. 9.* & meliùs *eod. cap.
§. 1 n. 7 fol. 49.* vbi videtur loqui in terminis no-
stræ quæstionis, licet non satis se explicet, & in-
quit, vice versa rectè posse monitorias concedi
lite pendente super capitulis infamatoriis ad
comprobandam innocentiam, & defensionem
rei. Cui in dubio fauere, & bonum exitum desi-
derare Syndicatores, & Visitatores debent; cum
sciant, vel scire debeant, † inter plures miserias, 38
& difficultates, quas patitur iudicantium, &
Rempub. administrantium munus, in quibus re-
censendis multus est Bobad. *dict. polit. lib. 1. c. 15.
num. 24 & seqq.* illam esse præcipuam, quod qua-
si signum ad sagittas calumniantium & maleuo-
lorum positi sint, & quia non possunt omnibus
complacere, frequenter odium multorum incur-
rant, & insidias patiantur, vt grauissimis, licet
vulgaris, verbis scriptum reliquit Cicer. *in orat.
pro Flacco*, Et text. celebris *in cap. qualiter &
quando, el 2. de accusat. cap. sunt nonnulli 2. q. 7.
Concil. Trident. sess. 13. de reformat. cap. 6.* Et alia
referens Simancas *lib. 3. de Repub. cap. 10.* Bo-
bad. *d. lib. 5. cap. 1. num. 203. & cap. 2. num. 4.
& seqq.* Petr. Gregor. omninò legendus *3. part.
syntagm. lib. 1. cap. 15. numer. 5.* Scaccia *de ap-
pellation. quæstion. 19. remed. pag. 593.* Neuizan.
consil. 76. numer. 7. Peregr. *de iure Fisci, lib. 5.*

titul.

titul. 1. *n.* 194. omninò Schenard. *cons.* 1. *num.* 46.
Leoninus *cons.* 57. *n.* 4. Raudens. *d. cons.* 49. *n.* 140.
& nouissimè Hieron. Perotus de constantia *in
abdicat. Magistrat. cap.* 24. *per totum.* Et D. Ioan.
Bapt. de Latrea in peculiari libello, quem de hoc
argumento pro defensione Magistratuum typis
40 excussit. Et de † popularibus Siciliæ, & aliarum
nationum loquentes, quibus semper veluti con-
natum fuit, ipsorum Præsides calumniari Cas-
siod. *lib.* 1. *epist.* .. Cicer. *in orat. pro Cluent. & Pon-
te de potest. Proreg. tit. de elect. official.* §. 7. *num.* 12.
Et est videnda celebris *gloss. in cap. Diaconi, verb.
Accusantur, dist.* 93. *l.* 15. *tit.* 9. *part.* 3. *l.* 2. *titul.* 28.
& l. 11. *titul.* 2 *part.* 7. ibi: *Los omes que oficio tie-
nen, magner fagan derecho, non puede ser que non
ganen mal querientes.*

41 Quapropter de † exitiali aliquorum Syndi-
catorum, & Visitatorum in contrarium propen-
sione, merito queritur, & dolet Lucas de Pena
in l. Tribuni, C. de re milit. lib. 12. Ponte *vbi suprà
tit.* 12. *n.* 19. Pet. Bimius *cons.* 398. *num.* 30. Segura
Daualos *in direct. ind. Eccl. c.* 14. *à n.* 24. Quibus
42 Ego addo † ita nimis acrem, irregularem, & ri-
goribus plenam esse formam procedendi, & iu-
dicandi in huiusmodi Visitationibus, vt nouis
aliis, & odiosis commentis, vel fomentis cumu-
lari non debeat, vt alias dicitur *in l. vnic. §. si ve-
rò, vers. Nec enim, C. de impon. lucrat. descript.*
43 *lib.* 10. neque † inimicis sceleratisuè hominibus
via aperiri, vt secretis & occultis his telis, vel (vt
melius dicam) falsis testimoniis, Magistratus la-
cessant, quod semper de similibus inquisitioni-
bus viri grauissimi veriti sunt, vt considerat
Raudens. *d. cons.* 49. *n.* 7. Seneca *lib.* 1. *de ira, c.* 16.
Plin. Iun. *lib.* 3. *epist.* 20 sic inquiens: *Est enim pe-
riculum, ne tacitis suffragiis impudentia irrepat.
Nam quota cuique eadem honestatis cura secreto,
44 quæ palàm. Multi † famam, conscientiam pauci
verentur.* Et notabilis Historia Hispana Regis
45 † Ioan. I. *ann.* 12. *c.* 7. & 8. vbi hac de causa ces-
sare iussa fuit inquisitio quædam, quæ fiebat
contra Regem Nauarræ super veneno Eleono-
ræ Regis Ioannis sorori propinato. Nimirum in-
quit Historiographus: *Porque le fue dicho al Rei
por los de su Consejo, que si su merced mandaua,
estos testigos no eran escuderos de recebir, lo vno
por quanto segun derecho, no se recebian como de-
bian, ni auia alli parte de esto que viesse jurar los
testigos, ni se tomaban en aquella forma que debian.*

Quartò similiter multum curari debet, vt Vi-
sitator semel electus, & tot expensis, & cum ti-
tulo adeo honorifico in prouincias ita distan-
46 tes missus, † facilè, & ex sinistris relationibus,
quæ ex eisdem remitti solent, non reuocetur.
Nam hoc valde huiusmodi causarum exitum
tardat, & turbat, & non solum Visitatoris, ve-
rum & Principis, qui eum elegit, & delegauit,
existimationem quodammodo lædit. Teste enim
Iustin. *in Authent. vt ind. sine quoq. suffr. Qui † in-
dicio tanti culminis ad cingulum venit, testimo-
nium habet, quod sit optimus*: cui conueniunt
verba Cassiod. *lib.* 1. *var. epist.* 3. & 12. ibi: *Pompa
meritorum est Regale iudicium, quia nescimus
ista nisi dignis impendere. & lib.* 10. *epist.* 43. *De il-
lo nefas est ambigi, qui meruit eligi iudicio princi-
pali. Nam quibus fas est de cunctis optimos quæ-
rere, videntur semper optimos elegisse.*

48 Vnde licet in iudicibus † Syndicatoribus
dubitari non soleat, quin ex iustis causis à par-
tibus, contra quas procedunt, recusari possint,
& sibi alium coniudicem associare debeant: qui
interdum ab ipso Senatu nominari solet, ex tra-
ditis à Bobad. *d. lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 236. *& seqq.* &
Mastrill. *d. lib.* 6. *c.* 3. *ex n.* 20. In Visitatoribus ta-
men † generalibus Audientiarum, anceps quæ- 49
stio est, an recusationes admitti debeant? propter
rationem suprà relatam, & quia ipsorum indu-
stria & auctoritate specialiter inspecta, & electa
videtur, ita vt non aliter processuri, & iudica-
turi præsumantur, quam ipse Princeps iudica-
ret, *l.* 1. *vers. Credidit, D. de offic. Præfect. Prætor.
iuncta l. inter artifices, D. de solut. cap. si pro debi-
litate, de offic. deleg.* & aliis, quæ latè adducit Me-
noch. *lib.* 1. *de arbitrar. quæst.* 67. *ex num.* 15. Et
quia cum hoc iudicium secretum (vt diximus)
sit, & esse debeat, hoc seruari posse non videtur,
si associatus, de quo minus confidi possit, in-
troducatur, & totius generalis iudicij, ac visita-
tionis ordo, propter vnius fortè, vel alterius
priuati intempestiuam, vel affectatam recusatio-
nem turbetur, contra *reg. l. si Prætor, D. de iudic.
& l. priuatorum, C. de iurisd. omnium iud.* cum
similibus.

Quibus tamen non obstantibus, vidi semel
& iterum eiusmodi recusationes admissas fuisse
in supremo Indiarum Senatu, ad effectum vt Vi-
sitatores recusati saltem in causis, quæ recusan-
tem tangere possent, sibi associatum assumerent,
& audiui etiam in Tribunalibus Hispaniæ,
† aliquando admissas, aliquando spretas, fortè 50
quia Auctores, qui hunc articulum tractant,
cum nullam specialem exceptionem non admit-
tendæ recusationis in Visitatore reperiant, hoc
remedium reis visitatis denegare non audent,
præsertim cum fauorabile sit, & ratione natura-
li subnixum, quæ non permittit aliquem coram
suspecto iudice litigare, *cap. cum speciali*, cum si-
milibus, *de appellat.* & præsertim in iudicio visi-
tationis, quod quia strictius, & periculosius est,
maiorem quoque cautionem expostulat, *cap. vbi
periculum, de elect.* cum aliis, vt constat ex gloss.
verb. Cum iudice, in d. cap. cum speciali, quæ † in 51
quolibet iudice recusationem admittit, siue pro-
cedat de officio, siue ad petitionem partis, &
tam in ordinario iudicio, quam in extraordina-
rio, quam sequitur Bald. *ibid. n.* 7. & magis in ter-
minis, de ipsomet visitationis iudicio loquens,
Maranta *in prax.* 4. *part. dist.* 5. *num.* 50. Papon.
arrest. 36. *lib.* 9. Laurent. Beneuentan. *in tract. de
iud. suspect. c.* 5. *n.* 24. Mastrill. qui alios adducit, *d.
lib.* 6. *c.* 3. *n.* 20. *& seqq. & c.* 1. *n.* 38. *&* 39. Berart.
d. spec. visit. c. 6. *per tot.* Phœbus *decis. Lusitan.* 77.
n. 1. & de Visitatoribus Religiosorum loquens,
gloss. celebris *in cap. in singulis, verb. Et appella-
tione, de stat. Monach.* Bertius *post quæst. regul.*
Eman. Roder. *tom. vlt. tit.* 3. *de visit. cap.* 3. qui
etiam ea ratione mouentur, quod licet Magi-
stratus se his visitationibus ab initio officij
subiecisse videantur, intelligitur tamen arbitrio
boni viri, & † bonus vir non arbitrabitur, quem 52
stare iuri debere coram iudice suspecto, *l. vir bo-
nus*, cum ibi notatis, *D. iud. solui*, Clem. *Pastora-
lis, de indic.* cum aliis.

Sed nihilominus † Ego parcissimè eiusmodi 53
recusationi deferrem, nisi grauis aliqua, eui-
densque, & vrgens causa fuerit, quæ illam
admitti suadeat, saltem quoad formandam
secretam inquisitionem, cuius stricta natura,
& contumacia haud dubie subuertitur, si
contrarium recipiamus. Nam in capitulis, &
causis

causis specialibus, si quæ fortè separatim contra Auditorem visitatum motæ fuerint, quæ vulgò dicuntur, *Demandas publicas*, quia non secretò, vt visitatio, sed publicè, id est, iudicio aperto, & ordinario peraguntur, absque dubio recusatio obtinere debebit, eodem modo, qui in syndicatu contingit, quem Mastrill. Berart. & alij sup. relati perperam cum visitatione confundunt, cùm re vera in pluribus differant. Et pro hac opinione extat singularis
54 schedula † ita in nostris terminis, & in Indiis decidens, & distinguens, dat. apud D. Laur. 19. *Octob. ann.* 1588. *to.* 3. *pag.* 72. quæ referens commissionẽ datam Licent. Bonillæ Visitatori Audientiæ Limanæ ad recipiendas petitiones, siue *Demandas publicas*, quæ contra Auditores proponerentur, post alia sic ait: *Y si para lo tocãte à la dicha visita que se os comete, y demandas publicas que ante vos se pusieren por alguna de las partes, fueredes recusado en tiempo y en forma, os acompañareis solamente por lo tocante à los pleitos de las dichas demandas publicas. Y en la visita procedereis vos solo, conforme à vuestra comission, sin os acompañar para ella.*

Quintò, dicti Visitatores, ita vt diximus electi,
55 & generaliter delegati, animaduertere debent, vt † rarò ad syndicandos, vel visitandos Auditores procedant pro iis, quæ male simul cum aliis iudicasse dicuntur, vulgò *En cuerpo de Audiencia*, etiam si de eo pars, quæ se grauatam dixerit, capitula proposuerit. Hoc enim apud Nos ita expressè de iure Indiarum decisum inuenio per sched. dat. Matrit. 11. *Febr. ann.* 1593. *quæ habetur* 3. *to. pag.* 75. quæ addit, vt vbi ad eiusmodi iudicia deuenerint, nullatenus ea exequantur sed ad Regium Senatũ in gradu appellationis remittant. Quæ schedula rationi, & iuris communis dispositioni, conformis esse videtur. Nam tales libelli, siue petitiones admitti nõ debent, nisi pars euidentem inimicitiam, vel sordẽ obiiciat, vt decem rationibus adductis, & dilucidè exornatis, probat Bobad. *dict. lib.* 5. *cap.* 3. *ex n.* 55. Et vltra eum Simanc. *lib.* 7. *de Repub. cap.* 24. *n.* 4. & 5. vbi prudentissimè hoc constitutũ concludit, ne iudices finiendis causis pro meritis, & litteris electi subiiciantur, & exponantur calumniis, & accusationibus impudentissimis subiectorum. Quam etiam rationem elegantiùs adhuc expressit Paul. Castr. *in l. seruo inuito, § cùm Prætor, D. ad Trebell.* inquiens, quòd si aliter fieret, frangeretur neruus iustitiæ, deprimeretur auctoritas iudicum, augeretur maleficiorum audacia, & successores in officio, perterriti exemplo prædecessorum, lento pede procederent. Quod dictum refert, & probat Thom. Gramm *cons.* 54 *n.* 3. Et ita in sacro Consistorio iudicatum testatur Farin. *cons.* 64. *n.* 10. & 11. *ad fin.* Mastrill. *de Magistrat. d. lib.* 6. *c.* 10. *n.* 121. & *seq.* Et in Gallia, Commentator edicti iurisdict. iud. Præsidialium, *gloss.* 26. *verb. Sans appellans*, *n.* 34. & 35. *pag.* 88. & 89. vbi eam rationem addit, *Quòd quia Princeps hos cooptauit iudices, quos tãquam probatos voluit libera disceptatione aduersus omnem appellationẽ iudicare, ideò sententiæ eorum pro iustis habendæ sunt. Quare non permittetur quocunque modo aut quacunque actione hos iudices post iudicandi functionem imperitiæ postulare.* Cui rationi multum etiam defert Mastril. *d. num.*
56 112. docens, † supremos Magistratus de imperitia vocari non posse, & dolens aliquando id malè, ac pessimè obseruatum, contra sanctissimam Regis nostri mentem. Licèt in aliis minoribus iudicibus
57 † frequentissima sit hæc actio, *ex toto tit. C. de pœn.* *iud. qui malè iudic.* Et latè, & doctè traditis à Petr. Barbosa *in l. si filius famil. D. de iud.* Bobad. *d. c.* 3. *ex num* 4. Gratian. *reg.* 249. Azeued. *in l.* 7. *ex num.* 103. *ad* 112. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recop.* Et nouissimè Cardosus post *tract. de iure accresc. resp.* 5. vbi tractat, an detur hæc actio contra hæredes malè iudicantis.

Sextò, monendi sunt † Syndicatores, & Visitatores Indiarum, vt cautè procedant in formandis processibus, testibúsque examinandis in causis syndicandorum, vel visitandorum, quibus sordis, barateriæ, peculatus, vel repetundarum crimen obiicitur. Nam cùm hæc sint, quæ eos magis grauare, & lædere possunt, oportet, vt non temerè illis notetur, sed vbi talis probatio, quæ saltem impleat formam iure nostro assignatam *per l.* 6. *tit.* 9. *lib.* 3. *Rec.* De qua, & † dictorum delictorum proprietate, significatione, & differentia, plura dicere supersedeo, quia me hoc labore leuauit Bobad. *dict. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 120. cum multis seqq. & *anteced.* & *lib.* 2. *c.* 11. *per tot.* Mastrill. *dict. lib.* 6. *c.* 8 *ex n.* 11. & 35. Mascard. *de probat. concl.* 164. *cum duab. seqq.* Menoch. *de arbitr. cas.* 342. & 343. Caualc. *de brach. Regio par.* 5. *n.* 66. Tiber. Decian. *lib.* 8. *crimin. cap.* 33. & *seqq.* Farin. *tom.* 3. *crim. q.* 111. *per tot.* Caballus *tom.* 1. *resol. crim. casu* 195. Sesse *in respons. synd. n.* 7. & 8. & 43. Auendañ. *in c.* 2. *Prætor. ex n.* 4 & 18. Azeued. *in d. l.* 6. *Recop.* Ossasc. *in proœm. decis. Pedem. n* 5. Carrocius *de loc.* 1. *par. sub tit. de sportul. iud. q.* 7. *de merced. iud. n.* 1. *fol.* 19. nouissimè Dom. Valençuela *cons.* 162. *n.* 48. Et D. Thom. Carleual. *in tract. de iud. disp.* 3. *q.* 1. *n.* 5. Et est videndus Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 71. *n.* 1. & 2. *fol.* 212. vbi post alios, probat, in † his criminibus, & aliis occultis, reos semel delatos, & accusatos, etiam si plenè contra eos probata non sint, non aliter absolui posse, quã si priùs iuramento innocentiam suam purgauerint, ex decis. *Auth. sed nouo iure, C. de pœn. iud.* quod tamen iam in desuetudinem abiit.

Ego † quoque, his & aliis relatis, pleniùs, & distinctiùs cæteris aliis, quos viderim, plura de horum, & similium delictorum grauitate, & damnis in iudicibus dixi in tractatu, quem edidi, de syndicatu defunctorum, & quando, † & in quibus eorũ pœnæ pecuniariæ sint transitoriæ ad hæredes, vel fideiussores illorum, & cùm eis possit causa agitari, & terminari. Quem tractatum quia à multis desideratur, putaueram his commentariis inserere, licèt nunc consilium mutare cogat, quia eorum moles nimis excreuit, lectorem ad illum reiecisse contentus, & addito nunc optimo *cons. Bald.* 296. *vol.* 5. Et traditis ab Illustr. Vlyssip. Acuña *in notis ad Decret. pag.* 775. & 815. *Mexicano* Vega *in c. intelleximus, de iudiciis, num.* 28. & 29. Tusch. *litt. C. concl.* 517. & 3. *to. litt. D. concl.* 258. *n.* 4. Vltich. Hunnio *lib.* 4. *var. resolut. par.* 6. *q.* 2. & 3. Et Marco Liclama *in integro tractatu quatuor libris sub nomine Benedictorum* comprehenso, de actionibus pœnalibus, & an, & quatenus sint transitoriæ ad hæredes: Et præcipuè nobili schedula virtute dicti mei tractatus à Potentiss. Rege nostro Philippo IV. expedita Matrit. 17. April. ann. 1635. qua, quoniam in Indiis propter locorum distantiam, & varias iudicum, & iudiciorum comperendinationes, & impedimenta, pauci syndicatus, vel visitationes ad sententiam diffinitiuam, & rem iudicatam deducebantur, antequàm re delati è viuis excederent, & magna solebat esse in Supremo Indiarum Senatu opinionum varietas super delictis, & pœnis, quæ ad hæredes transibant, vel reorum morte cessabant, ad

Margin numbers (right column): 58 (beside "Sextò, monendi sunt"), 59 (beside "qua, & † dictorum"), 60 (beside "probat, in † his criminibus"), 61 (beside "Ego † quoque"), 62 (beside "catu defunctorum, & quando, †").

ad has difficultates tollendas, maturo consilio habito, prouidè sanxit: *Que porque las prouincias de las Indias son tan distantes, y de ordinario sucede, que quando se llegan à ver, y determinar las visitas, y residencias que se traen de ellas, son muertos los visitados, ò residenciados, y con esso algunos juezes los dan por libres, sin hazer distincion alguna, por dezir que ai leyes y opiniones que estas causas no passan à los herederos y fiadores. Para que esto cesse, y los delitos sean castigados, y las leyes se ajusten à las Prouincias y Regiones para donde se hazen, y cessen los encuentros que se dize auer en algunas de las leyes del derecho comun, y partida, que de esto tratan, se declara, ordena, y mãda, que de aqui adelante en todas las causas, y casos en que contra el visitadò, ò residenciado se hallàre probado cohecho, barateria, fraude, y vsurpacion de derechos, y hazienda Real, ò tratos, y contratos probibidos, y reprobados, en que assimismo pocas vezes dexan de concurrir los dichos delitos. Declara, y manda, que de aqui adelante todos los cargos de la dicha calidad ayan de passar, y passen contra los herederos, y fiadores de los visitados, ò residenciados de qualquier oficio, calidad y condicion que sean, por lo tocante à la pena pecuniaria que se les impusiere por ellos, por lo menos hasta en la cantidad que constare que toco, y pertenecio de sus bienes à los tales herederos; aunque los visitados, y residenciados sean muertos al tiempo de la pronunciacion de la sentencia, que en el Consejo, ò por otro juez competente se diere contra ellos, como ayan estado viuos al tiempo que se les dieron los cargos, que es quando parece que en semejantes juizios se haze contestacion de la causa, y se les dà luz y lugar para que puedan satisfazer, y dezir, alegar, y probar en su defensa, ò descargo lo que les conuenga, &c.*

Septimò, & vltimò, innumeris aliis quæstionibus, & admonitionibus omissis, quæ hanc materiam concernunt, & in promptuario, Deo dante, tractabo, ad peculiares Indiarum calamum contrahens, animaduerto Visitatores generales dictarum
64 Audientiarum Indicarum, non † debere inquirere de casibus, & excessibus, de quibus Ministri in sua visitatione comprehensi, iam priùs visitati, & specialiter syndicati, & puniti fuerint, etiam si prætendant maiorem tunc, & pleniorem talium excessuum lucem, & probationem fortè inueniri
65 posse. Quoniam † non debet quis pluries pro eodem admisso inquiri, aut puniri, *l. Senatus*, vbi gloss. & Bart. *de accusat. l. licèt, D. naut. caupon.* latè Tusch. *litt. C. concl. 573. & litt. P. concl. 210.* Et ad hoc declarandum, atque iubendum, frequenter sched. regiæ ad petitionẽ eorum, qui similes molestias timent, expediri solent. Quæ tamen non im-
66 pediunt, vt † si crimina eisdem obiiciantur, quæ in syndicatum deducta non fuerunt, licèt iam tunc commissa dicantur, de illis visitari possint, vt in ipsis schedulis declaratur, & excipitur; quoniam hoc videtur visitationis generalis nomen & natura expostulare, & sub hac lege dictarum Audientiarum Ministri se officium suscipere intelligere debuerunt. Qui sanè hac in parte deterioris conditionis sunt, quàm cæteri Correctores, Præsidesuè, aut Gubernatores, qui syndicatui subiiciuntur.
67 Etenim hi, si † per tempus à lege præfinitum residentiam fecerint, & syndicatui steterint, semel in eo absoluti, vel condemnati, ampliùs inquiri, aut puniri non possunt, pro quibuslibet gestis in officio pro quo syndicantur, etiam si dicto tempore transacto, de criminibus tunc omissis, vel penitus ignoratis accusentur, & probationes luce meridiana clariores offerantur, quasi talia intendenti, exceptio rei iudicatæ obstet, quæ ex præscriptione, & transcursu termini legalis resultat, vt in simili inquit elegans text. *in l. adulter 5. C. de adulter. l. nemo, C. de temp. appell.* cum aliis latè traditis à Craueta *cons. 144. nu. 20. lib. 1. & de antiq. temp. in princip. n. 49.* Et in ipsis terminis, de quibus agimus, *l. 33. styli, & l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop.* vbi solum grauat, iudices vt per triginta dies syndicatui stent, & addit, *Y no mas.* Et melior text. † 68
in l. 41. tit. 4. lib. 2. eiusd. Recop. quæ in vltimis verbis tunc demum permittit nouam inquisitionem fieri, cùm de collusione, vel negligentia constat; idque eo quidem tempore, quo processus syndicatus in supremo Senatu videtur, & non post sententiam in eo prolatam, vt benè exponit Bobad. *d. lib. 5. cap. 1. num. 162.* qui plures Auctores tam Regnicolas, quàm extraneos, antiquos, & modernos pro eadem opinione refert, & eius rationem reddit *ibid. n. 174. & eod. lib. 5. cap. 2. n. 24. & cap. 3. n. 133. ad fin. & n. 135. & 138.* Et vltra relatos ab eo Caualcan. qui de communi testatur, *de brach. Regio 5. par. n. 10. & 11.* Cancer. *lib. 2. var. c. 2. n. 65. & lib. 3. c. 12. n. 42.* Et innumeri alij apud Mastril. *d. lib. 6. de Magistr. cap. 6. ex n. 3.* vbi ita sæpius practicatum, & iudicatum, etiam contra fiscum, concludit, vt nec post lapsum termini auditi possit, Curian. *Pilipp. 4 par. §. 3.* Villadiego *in polit. cap. 6. §. 3. nu. 10.* Lancell. Gallia. omninò videndus, *cons. 28. per tot.* præcipuè *num. 9. & 19.* vbi nec prætextu restitutionis, nec priuilegij fisci contrarium admittit, Riminald. Iun. *cons. 696. à num. 6. cum seqq.* inquiens, quod præclusa via parti, præcluditur Fisco, Tuschus *litt. S. concl. 275. num. 8. & 9.* Fab. Tortus *in annot. ad stat. Papiæ, rubr. 66. num. 29.* latè Giurba *cons. 51. per tot.* Berart. *in specul. visit. cap. 4. n. 17.* Et Farin. *de inquisit. quæst. 10. num. 12.* vbi innumeros allegat ad probandum, quod etiam in delictis occultis, & contra fiscum præscribitur per lapsum termini legalis, & quòd currit terminus non à die scientiæ, sed commissi delicti.

Et iuxta hanc opinionem, † seu potiùs recep- 69
tam praxim sæpissimè in supremo Castellæ & Indiarum Senatu iudicatum fuit. Nam quamuis in Regno Siculo, & Neapolitano contrarium aliquando factum, & decisum referat Mastril. *d. lib. 6. c. 6. n. 9. & lib. 3. c. 4. n. 377. & 378.* Ponte *decis. 26. n. 22.* Mar. Muta, qui pleniùs cæteris hanc partem tuetur, & aliquos casus distinguit, *decis. Sicil 5.* quos refert & sequitur Ioann. Bapt. Torus, *in comp. decis. verb. Syndicatus ab Officiali, fol. mihi 512. pag. 2.* Hoc tamen fortè defendi potuit, quia in illis Regnis non dantur leges, nec statuta, quæ contrarium præcipiant, & syndicatui terminum præfigant, quin potiùs, vt idem Muta inquit, *Adest pragmatica Regia, vbi mandatur, quòd Officiales omnes, etiam post redditum syndicatum, & obtentas litteras liberatoriales, possint à quocunque Tribunali inquiri, etiam ex officio, de male gestis in officio, non tamen cognitis in syndicatu.* Quod quidem, vt sup. dixi, apud nos solùm obseruatur, vbi post syndicatum visitatio generalis indicitur, non autem pro noua syndicatione alterius, quæ iã in rem iudicatam pertransiit. Adeò † vt neque in 70
patria, etiam via ordinaria, Magistratus posteà cõueniri possit, de his, quæ tanquam talis in prouincia

commisit,

commisit, vel contraxit, vt contra gloss. Batt. & alios *in l. 2. D. ad leg. Iul. repet.* docet eleganter Bald. *in l. obseruare, §. proficisci, n. 9. D. de off. Procons.* quem sequuntur plures alij, quos refert Gutier. 1. *pract. q. 49.* Azeu. *in d. l. 23. n. 14.* Mastrill. *d. c. 6. n. 32.* Auiles *de synd. c. 3. n. 12. vers. Secus dicit*, Cancer. *lib. 3. var. c. 12. n. 44* Et pleniùs cæteris disputans Bobad. *d. lib. 5. c. 3. ex n. 134.*

71 Licèt benè verum sit, † posse Visitatores, vel Syndicatores, etiam post lapsum termini sibi præfixi, exequi sententias, quas intra illum vtiliter pronuntiarunt, & appellationis interpositione suspensæ non sunt, ex doctrina glos. *in c. de causis, de off. deleg. verb. Ex transacto*, Brixiens. *in quæst. venereal. q. 7.* quam nemine reclamante recipi, & egregiè ad iudices Syndicatores, & Visitatores pertinere, tradit Paulad. *differ. 129. num. 15. in fin.* Et latè Bobad. omninò videndus, *d. lib. 5. cap. 1. num. 166. & seqq.*

Qui etiam cap. seq. ex n. 4. in quæstionem, 72 vocat, † an gloriosius sit Magistratui in syndicatu, vel visitatione nullos æmulos habuisse, & laudabilem sententiam reportasse: vel habuisse quidē, cæterum illorum calumniis, & contradictionibus non obstantibus, victorem euasisse. Et rectè in hãc vltimam partem inclinat, cui, vltra ea, quæ doctè ad illam probandam expendit, addo Cassiod. *lib. 4. epist. 44.* vbi de eodem argumento tractans, quendã iudicem iniustis calumniis impetitum ita solatur: *Quapropter sanctitatis vestræ animus non grauetur, nec se fallacibus verbis doleat accusatũ. Multo maior est opinio purgata, quàm si desinentibus querelis non fuerit impetita.* Cui possunt addi plurima alia, quæ nouissimè Hieron. Perottus Neapolitanus, Abbas Cassinensis, congr. [illegible], in tract. de constantia in abdicatione Magistratus, dum quendam solatur, qui iniustis calumniis obrutus, ab officio depositus fuerat.

CAPVT IX.

De Proregibus, qui ad Noui Orbis gubernationem mittuntur, eorúmque dignitate, & præeminentiis, & qualiter se in tanto munere gerere debeant.

SVMMARIVM.

1 *Proreges quando, cur, & cum qua auctoritate, & potestate Mexici, & Limæ constitui cœperint.*

2 *Proreges qui primi in Indias mandati sunt, & qui posteà, & cum quibus instructionibus, remissiuè.*

3 *Gubernatio rectiùs per vnum quàm plures expeditur.*

4 *Prouinciæ Indiarum Proregum creationem, & auctoritatem requirebant, & quare.*

5 *Prouincias à se partas, cur, & qualiter Romani in Præsidiales, & Proconsulares partiti sint.*

6 *Præsides & Proconsules prouinciarum vnde dicti, & de quibus cognoscerent.*

Titul. D. de off. Procons. & D. de off. Præsid. explicantur, & illustrantur, ibid.

7 *Proreges nostri temporis an aptè comparentur Præsidibus, vel Proconsulibus Romanorum.*

8 *Proregia dignitas in Francia vix aliis, quàm Principis fratribus, vel filiis, concedi solet.*

9 *Proreges aliqui similes faciunt Præfectis, Prætorio, vel Augustalibus Romanorum, vel Satrapis Persarum.*

10 *Proreges nullis magis assimilantur quàm Regibus, qui eos mittunt, quorum & vices gerunt, & personam repræsentant, & Alter Nos dici solent.*

11 *Proreges in prouinciis sibi commissis omnia regulariter possunt, & expediunt, quæ Princeps, qui eos mittit, & non tam delegatam, quàm ordinariam iurisdictionem habent, relatis plurimis Auctoribus, qui de eis agunt.*

12 *Proregum munus, & Regiæ personæ repræsentationem, qualiter per emblemma sigilli, & sigillati exprimat nouissimè Marcus Zuerius.*

13 *Proregibus qualiter omnimodam repræsentationem, & obedientiam Regi debitam concedant sched. Indiarum, quæ referuntur.*

14 *Imago alterius in quo datur, ibi datur vera repræsentatio eius, cuius imago geritur.*

15 *Proregum Indiarum in bona electione summè Princeps curare debet, & quare, ex Cassiod. & Acosta.*

16 *Romani semper viros lectissimos, & integerrimos ad prouincias remotas, & nouiter partas mittere curabant.*

17 *Proreges Indiarum, non solùm propria prudentia præditos requirit Matienzus, verùm vt ab aliis etiam prudentibus consilium capiant.*

18 *Proreges Indiarum an hodie conuenientius sit è Togatis viris, quàm è Militaribus, siuè Equestribus eligi.*

19 *Togati plures in Gubernatione, & Militia Indiana praclarè se gesserunt, remissiuè.*

20 *Episcopi & Cardinales, an Proreges creari, & qualiter hoc munus explere possint.*

21 *Proreges Indiarum quid curare, & attendere debeant, vt se tanto munere dignos exhibeant.*

22 *Cura quo maior alicui committitur, tanto potiore studio indiget, & cui plus creditur, plus ab eo exigitur, ex sententiis variorum Auct. quorum verba referuntur.*

23 *Ciceronis epistola ad Quintum Fratrem, refertur, & laudatur, & Proregibus semper memoria tenenda commendatur.*

24 *Proreges, vel Præsides prouinciarum clarissimatus honore gaudent, & vel ob hoc nihil non clarum, & splendidum cogitare debent, ex Cassiod. & aliis.*

25 *Proreges & Gubernatores vrbium, & prouinciarum, quas dotes & virtutes habere oporteat, ex Cicer. & aliis.*

26 *Proreges Indiarum præ cæteris summa virtute, integritate, & prudentia pollere debere docet Acosta, & quare.*

27 *Proreges non in se tantùm, verùm in suis quoque domesticis virtutem, continentiam, & morum probitatem summè amare, & curare debent, & quare, ex Cassiod. & aliis.*

quam

quam Regi, & quibus aliis ceremoniis Regiis in Ecclesia vtantur, & extra eam.
L. 7. tit. 1. lib. 1. Recop. *declaratur, ibid.*

70 *Proreges domus pro Palatio Regio deputatas habitare possunt, & non alij, & an, & quatenus Excellentiæ titulo gaudeant.*

71 *Proreges possunt prouisiones sub Regio nomine, & sigillo expedire & loqui de plurali per verbum* Nos.

72 *Pluralis locutio per verbum* Nos, *an sit propria Regum, & Imperatorum, & quando cœperit.*

73 *Proreges multis honoribus, & muneribus, salariis, subuentionibus, & Regaliorum iurium immunitatibus, euntes, & redeuntes donari solent.*

73 *Alexander Seuerus Imp. quæ donare soleret Proconsulibus in prouincias euntibus, ex Lampridio.*

75 *Vxores in prouincias ducere, an olim Præsidibus permissum, & hodie Proregibus permittendum.*

QVamvis satis prouidè Indiarum gubernationi consultum videri posset per creationem, ac institutionem Magistratuum, & Cancellariarum, de quibus in superioribus egimus. Adhuc tamen earum rebus, & prouinciis
1 maius incrementum quotidie recipientibus, † oportere visum fuit, vt in præcipuis illarum, scilicet Mexicana, & Peruana, singuli Proreges constituerentur, qui simul Cancellariis in eisdem institutis præessent, & priuatiuè gubernationem illorum Regnorum exercerent, militaribusque expeditionibus sub titulo Ducis generalis operam darent, omniáque curarent, quæ Rex ipse, si præsens esset, curare deberet, & ad Indorum conuersionem, & tuitionem, Fidei Catholicæ dilatationem, politicam administrationem, prouinciarum tranquillitatem, & augmentum conducere viderentur. Quod munus
2 † primus in Noua-Hispania sub hoc Proregis nomine exercuit Dom. D. Ant. à Mendoça ann. 1535. & in Regnis Peruanis Dom. Blascus Nuñez Vela ann. 1544. Eisque peculiares instructiones, traditæ sunt, quas in eo obseruare deberent, quæ posteà procedente tempore pleniùs extensæ sunt, & nihil omisisse videntur, quod ad illud sanctè, cautè, & prudenter peragendum pertinere posset, vt constabit *ex primo tom. sched. impress. ex pag.* 237. *& ex* 106. *legibus*, quæ ex dictis instructionibus, & aliis sched. formantur *in summar. Recop. legum Indicarum lib. 4. tit. 3. per totum*, & ex traditis ab Ant. de Herrera *in hist. gener. Ind. decad. 5. libr. 9. cap. 1. & in descript. Indiar. post finem, decad. 4. pag. 89.* vbi *pag. 91. & seq.* recenset omnes Proreges, qui successiuè in his prouinciis gubernarunt. Quod & de Mexicanis latiùs prosequitur Fr. Ioann. à Torquemada *in Monarch. Indiana libr. 5. per totum, & cap. 16. pag. 685.* commemorat damna, quæ in Noua Hispania contigerunt ob id, quòd simul Proregi, & Audientiæ gubernatio
3 commissa fuerit. Quoniam † hæc (inquit) rectiùs per vnum, quàm per plures expeditur, si is talis fuerit, qualis tanto muneri conuenit. Quod & monet *l. 3. §. apparet, D. de administ. tut. l. 2. §. nouissimè*, vbi gloss. & Scrib. *D. de orig. iur.* Dom. Greg. Lopez Madera *de excellent. Monarch. Hispan. cap. 4.* Mag. Marq. *in Gubern. Christ. lib. 2. cap. 21. §. 4.* Mastrill. *in terminis lib. 5. de Magistr. cap. 6. n. 178. & seq.* Et eleganter Cassiod. *lib. 7. epist. 27.* ibi: *Vtile est vnum semper eligere, cui aliqui debeant obedire; quia si voluntas diuersorum vaga relinquitur, confusio, culparum amica, generatur.*

Et sanè † cùm Indiarum prouinciæ adeò re- 4
motæ sint, in his magis quàm in aliis oportuit à nostris Potentiss. Regibus huiusmodi Proregum munus institui, qui ipsum in illis repræsentarent, & nouos, ac seditiosos colonos pro dignitate, & auctoritate sua componere, & compescere possent. Sicuti † & Romani fecerunt, qui vbi pri- 5
mum diuersas, & longè positas prouincias, sibi subiugarunt, eas in duo genera partiti sunt, Consulares nempè & Prætorias, vt inquit Cicer. Philipp. 1. Et posteà Augustus alias Senatus Populúsque R. gubernandas reliquit, aliàs, & quidem validiores, suæ curæ reseruauit, & qui illis præficiebantur Proconsules, qui his, Præsides dicti sunt, † generali nomine à Præsidendo 6
ducto, quòd in prouincia sibi mandata, maius imperium omnibus post Principem exercerent, & de omnibus causis cognoscerent, de quibus vel Præfectus Vrbi, aut Prætorio, vel Consules, ac Prætores, cæterique Magistratus Romæ cognoscebant, vt constat ex integris *tit. D. de officio Proconsulis, & de officio Præsidis*, iunctis aliis, quæ ad eorum illustrationem, post Tit. Liuium, Sueton. Dionem, Fenestel. D. Isidor. & alios tradunt Cuiac. Corras. Horosc. Duaren. Egninar. Pet. Velleius à Gueuara, & alij Scribentes ibidem, Auctores de verbis iuris in eisd. verb. idem Cuiac. *libr. 20. obseruat. capit. 37.* Alex. 2. *Genial. capit. 27.* vbi latè Tiraquel. in notis, Rosinus & Dempster. *lib. 7. antiq. Roman. cap. 41.* Forcat. *in Necyom. dialog.* 60. Petr. Gregor. *lib. 47. syntagm. cap. 32.* Pet. Fab. *lib. 1. semest. cap. 12.* Lancel. Conrad. *in temp. omn. iud. lib. 1. cap. 7. per tot.* Pancirol. *in notitia vtriusq. Imp. lib. 1. & 2. & in thesaur. var. antiq. lib. 1. cap. 10. & lib. 3. cap. 17. per totum*, Quintan. *de iurisd. tit. 1. num. 10. & tit. 9. num. 17.* Vuolphan. Latzius *de Rep. Rom. lib. 2. cap. 6.* Iust. Lips. *in lib. de Magist. P. R. & in notis ad annal. Taciti lib. 1. pag. 68. in paruis*, Tusch. *litt. P. concl. 607.* Et nouissimè Dom. Valençuela *cons. 82. per tot.*

Quorum aliqui benè aduertunt, dictis Præsi-
dibus, & Proconsulibus † aptè Proreges, de 7
quibus loquimur, comparari posse, & vltra eos idem notat Budæus *in l. si in aliquam, §. & cùm plenissimam, D. de off. Procons.* Alciat. *lib. de Magistr. col. 8* Orosc. *in l. 1. num. 10. eod. tit. & in l. 1. num. 9. de off. Præsid. & in Rubr. D. de off. Præf.* August. Chassan. *in Catal. glor. mund. 7. par. consid. 10.* Gregor. Lopez per text. ibi *in l. 5. tit. 5. par. 5. l. 22. tit. 9. par. 2. l. 2. tit. 14. & l. 9. tit. 18. vers. fin. par. 4.* Ioann. Garcia *de nobilit. gloss. 35. num. 44.* Mastrill. qui plures alios adducit, *lib. 5. de Magistr. cap. 6. num. 23.* Et Salazar de Mendoça *de dignit. Hispan. lib. 2. cap. 14. fol. 61.* Quamvis Petr. Gregor. *d. lib. 47. cap. 33. n. 2.* non satis his conuenire arbitretur, maioremque faciat auctoritatem, & potestatem nostrorum Proregum, quam esset olim Præsidum, aut Proconsulum, vel Legatorum. Adiiciens, † quòd in Francia vix tanta dignitas 8
alij solet concedi, quam Principis fratri, vel filio,

filio, vel ei qui designatus est successor Imperij. Et in eadem sententia esse videtur Bobadill. post alios, quos refert *lib.1. Polit. cap.2. num.5.* vbi cum Alciato, Oroscio, & aliis *suprà* eos magis
9 similes facit † Præfectis Prætorio Orientis, Africæ, vel Augustalibus, de quibus in D. & C. tituli peculiares existunt, & Adam Contzen *lib.7. Polit. cap.14. §.5. pag.557.* eos comparat cum Satrapis Persarum, seu Turcarum Bassis, quoniam eximiam dignitatem, & potestatem plenè describit, & Mastrill. *d. num.23. & 31. & 32.* cum Præfectis Prætorio, & Legatis à latere referens, nomina, quæ apud varias nationes Proreges sortiti sunt.

Sed vtcunque ista se habeant, illis sanè certis-
10 simum est, nullis † magis propriè nostros Proreges assimilari, quàm ipsis Regibus, ex quorum comitatu eligi solent, magna ipsi alioqui nobilitate, & dignitate fulgentes, vt in Regna & Prouincias remotas mittantur, & illas tam in bello, quàm in pace tueantur, & moderentur, ipsorum Regum locum, & vicem (vt dixi) repræsentantes; iuxta totum *tit. C. de eo qui vicem alter. gerit, & in Decretal. de off. Vicarij, l.fin. tit.1. par.2.* Vnde & Proreges dicuntur, vel Vice-Reges, aut locum Regis tenentes, siue eius Vicarij, aut *Alter Nos*, propter omnimodam eius repræsentationem. Quæ efficit, vt re-
11 gulariter in prouinciis sibi commissis, & † in casibus specialiter non exceptis, eandem potestatem, & iurisdictionam (atque hanc quidem non tam delegatam, quàm ordinariam) habere, & exercere possint, quam ipse Princeps haberet, & exerceret; vt constat ex iuribus suprà relatis, & ex multis aliis, quæ latè congerunt Philipp. Francus *in cap. grandi, de supplend. neglig. Prælat. notab.5.* Alex. *in Rubr. D. de off. eius, num. 17.* Ias. *in l. conuentionum, num.7. de pact.* Lucas de Pena *in l. vnic. col.7. C. de expens. lud. lib.11. & in l. inofficioso, C. de Castrensian.eod. lib.* Sciuan. *cons.74. num.4. vol.2.* Isernia *in tit.de probib. alien. num.12. & 13.* Roman. *sing.362.* qui ad hoc expendit optimum text. *in cap. pracipimus, 93. dist.* Sigism. Lofred. *cons.30.fol.189. inter cons. feudal.* Guillerm. Bened. *in cap.Rainuntius, verb. Duas habens, numer.39.* Boër. *in tract. de legat. fol.144.* Gigas *cons.70. num. 158. cum seqq.* idem Gigas *in tract. de crim. læsæ Maiest. 1.par. q.6.* Euerard. *in loco à tanquam, pag.7. in princip.* Affl ct. *ad const. Neapolit. lib.3. rubr.32. de iniur.* Curial. *num.3. fol. 155.* Belluga & eius Addition. Borrel. *in specul. Princip. rubr.6. fol.85. rubr.24. in fine*, Cassan. *ad consuetud. Burg. tit. des iustices, rubr.1. numer.84. pag.75. & rubr.3. §.1. verb. Quizà, fol. 102.* Et latiùs *in Catal. 7.par. cons.10. & par. 9. consid.14.* Franc. Marc. *decis.53. par.1.* Capicius *decis.130. num.4.* Tiraq. *post leges connub. verb. Contrater, gloss.3. num.131.* Thom. Grammat. *cons.83.* Palac. Rub. *in repet. Rubr.§. 66.* Greg. Lop. & eius Addition. Humada *in d. l. fin. tit. 1.par. verb. En sus lugares*, Auendañ. *in diction. verb. Virorei*, Maranta *de ordin. iud. 4.part. dist.5. numer.9.* Simon de Prætis *consil.144.numer.33.* Tiber. Decian. *resp.25. à numer.66. lib.1.* Franc. Beccius *cons.48. ex numer. 8.* Pet. Surd. *cons.5. num.75.* Menoch. *cons.99. num.48.* Cancer. *lib.3. var. resol. cap.3. à num. 329.* Caualcan. *decis.19. num.3. & decis.41.numer.34. par.1.* Cerdan. Tallada *in veriloq. cap. 1. §.2. pag.13. & seqq.* Marius Muta *ad const. Panorm. 3.tom. pag.150.* Marius Giurba *cons. crimin.19. num.13. & seqq. cons.35. num.6. & cons.59. num.2.* Steph. Gratian. *1.tom. discept.forens. cap.106. num.16. & 33.* Bellin. *de re milit. tit.17. & 19.* Mainard. *decis.78.& seqq.* Ramon. *cons.3.* Rosent. *de feud. cap.3. concl.10.* Callist. Remirez *de leg. Regia Arag. §.11. ex numer.1.* Borrell. *de præst. Reg. Cathol. cap.53. ex num. 6.* Cardin. Tuschus *litt.V. concl.182.* Bobadilla *in Polit. lib.1. cap.2. num.3. & 4.* Gabr. Berart. *in specul. visit. cap 9. per totum*, Fontanel. *de pact. nup. 1.tom. pag.151.* vbi nimis generaliter potestatem Proregum delegatam facere videtur, Crass. *in tract. de except. except.1. num.50.* Oliuian. *de iure Fisc. cap.4. ex num.37.* Mar. Burgius *de mod. proced. ex abrup. quæst.51. num.9. & 18.* Raudens. *decision. Pisan.44.num.24.* Scaccia loquens de Vicario Papæ, & Gubernatore Vrbis *in tractat. de iudiciis lib.1. cap.23. & 25.* nouissimè Dom. Valenç. *cons.101. ex num.7. ad 23. & num.39. & cons.194. num.34.* Dom. D. Felician. à Vega Archiepisc. Mexic. *in cap.4. § de adult. de iudiciis, num.77.* Et plurimi alij, quos refert Ioann. Franc. à Ponte, qui peculiarem & copiosum tract. de offic. & potest. Proregis scripsit, & alium Ioann. Maria Nouarius, quem citat Riccius *in addit.ad Vincen. de Franch. decis.393. in fin.* Et Mastrill. omninò videndus, *de Magistrat. lib.5. cap.6.per totum, & decis.151.*

Quibus signanter addo † nouissimum Mar- 12
cum Zuerium *in emblem. polit.16. pag.108.* vbi hanc repræsentationem Proregum optimè expressit, sub sigilli pictura, quam ad viuum concipit, ac refert sigillatum, adiecta hac inscriptione, *Alter & Idem*, & multum ad rem nostram subiungens, *Quemadmodum sigillum ceræ impressum, eandem ipsi vim præstat, quam habet; ita Maiestatem in fortunæ suæ administros Princeps transmittit. Cùm enim vnius hic sit omnibus præesse, vnus tamen omnia præsens ipse non possit moderari; in partem curarum vocandi, per quos ibi sit, vbi non est, loquatur, vbi tacet; & vt simul dicam,cum imperio agat,vbi oportet, & non videtur.Tantum est in Maiestate, datur illa aliis, & in potestate eius manet,qui dedit. Idem tamen est hac parte,qui accipit, cum illo à quo accepit. Princeps se in alium,alius se in Principem transfundit, dum ille per hunc,hic pro illo agit:ille commodata,hic accepta Maiestate.*

Et de iure nostro Indiarum omnia fere, quæ ad eximiam hanc Proregum potestatem, & dignitatem spectant reperies in locis *sup. num.1.* relatis; & præcipuè † de omnimoda Regiæ personæ 13
repræsentatione agit sched. quædam dat. Escoriali 19. Iul. ann.1614. vbi hinc decidit, eandem obedientiam,& reuerentiam Proregibus præstandam esse,quæ Regi præstari deberet, absque vlla contradictione,vel interpretatione, sub pœnis impositis contra eos,qui mandatis Regiis non obediunt,& sub aliis,quas ibidem decernit. Nimirum † quia in quo datur imago alterius,ibi datur vera 14
repræsentatio eius,cuius imago geritur, vt pluribus ornans tradit Tiraquel. *de primogen. q.35.* Auendañ. *in cap.1. Prat.n.3.par.1.* pulcher text. *in l. in testamento, 27. D. de cond. & demonstr.* Lud. Gom. *in c.1. n.7. de const.* melior text. *in l. eos 17. C. de appell.* ibi: *Imaginem principalis disceptationis accipiunt.*

Ex

Ex quibus primò infero, quòd cùm Proregalis dignitas, & potestas talis, ac tanta sit, & in tot arduis rebus, & negotiis exercenda, summè
15 † Princeps curare debet, de conditione, qualitate, & prudentia personæ, quam ad prouincias, præsertim adeò remotas, & nouiter partas, suo loco, ac nomine mandat, vt aliàs, de Prætoribus, & Auditoribus loquens, tetigi *sup. cap. 2. & 4.* Et de Proregibus in communi agens, optime consuluit Cassiod. *lib. 4. epist. 16.* sic elegantissimè inquiens: *Prouinciis nouis lectissimum semper Gubernatorem esse mittendum, vt eius maturitate consilij, titubantium possint corda firmari. Nouitatem quippè solicitam prudentes conuenit habere Rectores: quemadmodum fuerit vitæ formatus ordo, sic currat instituta deuotio.* Et iterum *lib. 7. epist. 4.* loquens de his, qui ad prouincias bellis infestas mandantur: *Multum his creditum videtur, quibus confinales populi deputantur, quoniam non est tale pacatis regionibus ius dicere; vbi non tantum vitia, quantum bella suspecta sunt, nec solum vox præconis insonat, sed tubarum crepitus frequenter insultat.* Et in specie de nostris Indicis, dissertiss. P. Ioseph. Acost. *lib.*
16 *3. de procur. Ind. salut. cap. 4.* qui † exemplum Romanorum in lectissimis quibusque, atque integerrimis viris, & interdum ipsis Vrbis Consulibus, ad remotissimas quasque prouincias mittendis, adducit. Idque in Noui huius Orbis administratione longè magis curari debere inquit; qui adeò à nostrorum Regum oculis distat, & ex mixtis Barbarorum, & Hispanorum nationibus constat. Et tot nouas Prouincias comprehendit, in quibus quotidie inopinati euentus, seditiosa consilia, repentinæ plerúmque, ac periculosæ mutationes contingunt, municipalia iura ignorantur, vel non satis firma sunt ad iudicandum, Hispanienses Romanæque leges cum Barbarorum diu retentis moribus pugnant: status ipse Reip. adeò inconstans, & varius suique dissimilis est, vt quæ heri commodissima, rectissimáque habebantur, hodie rebus commutatis, iniquissima, ac perniciosissima existant.

Idem etiam tradit & monet Ioann. Matienz. *in l. 5. tit. 10. gloss. 1. num. 2. lib. 5. Recop.* osten-
17 dens; † non solùm oportere hæc, quæ diximus in Proregibus, ad has prouincias delegendis attendere, verùm & eisdem præcipere, vt aliorum quoque virorum prudentum in ipsis consilium exquirant. Quod & latiùs repetit *in l. M. S. de moder. Reg. Peru, 2. par. cap. 1.* vbi in
18 quæstionem deducit, an † hodie vtilius & conuenientius sit, togatos viros ex Regiis Consiliis selectos, quàm Militares, & Titulatos (vt dicunt) Indiarum gubernationi præficere. Et re ad vtramque partem disputata, pro togatis resol-
19 uit, † exempláque aliquorum profert, qui summa cum laude hoc munus feliciter exercuerunt, nimirum Dom. Licent. Muñatones, Vaca de Castro, Gasca de Salazar, Lupus Garcias à Castro. Pro quo expendi etiam possunt aliæ rationes, & argumenta, quæ ipse Auctor considerat *in dialog. Relat. 3. p. c. 7. & 8.* Et Bobad. omninò videndus *in Polit. lib. 1. cap. 4. & 6. per totum, & cap. 9. ex num. 6. & cap. 10. num. 38. & seqq.* Qui etiam docet *lib.*
20 *2. cap. 17. num. 22.* Episcopos, † & Cardinales Proreges esse posse, & multos recenset, qui hoc munere functi sunt, ita tamen dum per se iustitiam, & iurisdictionem ordinariam non exerceant, sed aliis Ministris eam generaliter commendent, vt sic effugiamus doctrinam Abbat. qui contrarium docuit, *in cap. sed nec, num. 7. & in cap. seq. n. 5.* per text. ibi *ne Cler. vel Monac.* Et latè Cened. *in collect. 61. ad Decret. num. 4.*

Secundò infero, eundem ipsum, † quisquis 21
ille fuerit, qui ad tantum munus deligitur, pari etiam, aut maiori studio curare debere, vt eo se, quoad fieri possit, dignissimum reddat. Nam teste D. Chrysost. *homil. 15. in Matth.* *Quantò*
† maior alicui rerum cura committitur, tantò potiore studio indiget. Et secundùm D. Ambros. *de* 22
dign. Sacerd. *Magna sublimitas magnam debet habere cautelam, honor grandis, grandiori debet solicitudine vallari, cui plus creditur, plus ab eo exigitur.* Quod habetur *in cap. 2. 3. q. 4.* eique conuenit D. Gregor. *hom. 9. in Euang.* Et alia, quæ tradit Pinel. *in Rubr. C. de rescind. vend. 1. par. numer. 30.* quibus Ego in ipsis Proregum terminis addo Ciceron. *libr. 1. epist. ad Quint. Fratrem, epist. 1.* quæ tota de eo instruendo agit, qualiter se in prouincia sibi commissa habere debeat, & † à Proregibus semper memo- 23
riæ mandanda est, & in ea §. 10. sic inquit: *Quare quoniam in istis vrbibus cum summo imperio, & potestate versaris, in quibus tuas virtutes consecratas, & in deorum numerum collocatas vides: omnibus in rebus, quas statuas, quas decernis, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis.*

Et in idem tendit Cassiod. *lib. 7. epist. 39.* vbi vel † ex Clarissimatus titulo, qui Proregibus 24
tribuitur, concludit, nihil eos non clarum, & splendidum cogitare debere: *Quando penè totum de illo optimum creditur, qui tanti fulgoris superlatiuo nomine vocitatur*: quod etiam, perpendens titulum, *Excellentiæ, & Clarissimatus*, quo Proreges donantur *in l. 1. C. de off. Præf. Prætor. Africæ, & in l. præcipit, C. de cation. largition. tit. lib. 10.* tradit Platea ibid. *col. 3.* inquiens: *Præsidem prouinciæ esse debere virtute in morúmque nobilitate splendidum, & iustitiæ obseruatione præfulgidum, vt sic se cœlo dignum exhibeat.*

Atque huc spectant insignia verba Cicer. in 25
orat. *pro lege Manil.* † vbi in eiusmodi Gubernatoribus desiderat: *Laborem in negotiis, fortitudinem in periculis, industriam in agendo, celeritatem in conficiendo, consilium in prouidendo; innocentiam, temperantiam, facilitatem, ingenium, & humanitatem.* De quibus, & aliis virtutibus, quibus præditi esse debent, specialem tractationem omitto, quoniam plenè, & sigillatim de eis agunt omnes Politici, qui de instruendo & formando bono Principe, aut Gubernatore vel Magistratu scripserunt, & præcipuè Plato *lib. 2. de amic. & dial. 4. de legib.* Cicer. omninò videndus, *d. epist. 1. ad Quint. Fratr. per totum*, Stobæus *serm 44.* Fracheta, Ribadeneira, Torres, Mambrin Rosæus, Fr. Ioan. à Sancta Maria, Marquez, & alij, quos refert Matienz. *in dialog. Relat. 3. par. per tot.* Bobad. *in Polit. lib. 1. ex cap. 3. ad 10. & lib. 2. ex cap. 1. ad 14.* Martin. Delrius *in Adag. sacris, 2. tom. pag. 362. & seqq.* Pet. Fab. *lib. 1. semest. cap. 19.* nouissimus, & eruditissimus P. Ioann. Ant. Velazquez *in lib. de optimo Principe*, & Principis Administro, & nominatim de nostris Indiarum Proregibus agens Torquem. *in Monarch. Indiana lib. 5. pag. 677.*

Et elegantiſſimus P. Ioſeph. Acoſta *d. lib. 3. de procur. Ind. ſalut. cap. 4. pag. 191. & ſeqq.* Vbi
26 † graues & peculiares cauſas & rationes aſſignat, cur ij, præ cæteris, continentiores in officio eſſe debeant, & omnium virtutum ſatelli-
27 tio vallati, & eaſdem virtutes in † ſuis quoque domeſticis, & familiaribus ſummo ſtudio & diligentia curare, tum quia vt Seneca Tragicus inquit in Tyeſte:

Pellucet omne Regiæ vitium domus.

Tum etiam quia à domeſticis inchoanda eſt diſciplina, vt pluribus dixi *ſup. lib. 1. cap. 2. num. 11.* Et quia iuxta auream ſententiam Aurelij Caſſiod. *lib. 12. epiſt. 1. Per milites ſuos iudex intelligitur: & ſicut diſcipuli magiſtri ſcientiam produnt, ſic nos obſequentium mores aperiunt. Præceps non putatur obſeruaſſe moderato; auarus paruiſſe non aduertitur continenti; ſtultus prudentibus ſeruiſſe non creditur. Periclitamur, fateor, in actionibus veſtris, ſi vos mala intentione tractetis, & quòd nulli accidit veſtrum, alienum vitium, noſtrum celebratur opprobrium.*

Cui addo non ſolùm ob hanc opprobrij notam ... à Proregibus curari debere, ve-
28 rùm † quia & domeſticorum facta, imò & dicta omnia ab ipſis præſtanda ſunt, vt ex-preſſis verbis docet Cicer. *d. epiſt. 1. §. 4.* text. *in Auth. de mand. Princip. §. 1. & 8.* vbi Balduin. *l. ſi poſt, C. de aſſeſſor.* Aufrer. *ad Capell. Tholoſ. q. 196. numer. 3.* Ioann. Andr. Salicet. *diſcurſ. polit. 1. pag. 24.* Ponte *de poteſt. Proreg. tit. 2. §. 1. numer. 10.* Mag. Marq. *in Gubern. Chriſtian. libr. 1. capit. 12. §. 3. pag. 69.* Beratt. *d. capit. 9. numer. 34. & 35.* Riccius *in collect. deciſ. 1816. & 1849.* Et Rouit. *ſup. pragm. 1. tit. de ſynd. Official. num. 17. & 55.* quod hîc adnotandum duxi, propterea
29 quòd † plures Proreges agnoui, qui magis ob familiarum culpas, quàm ob proprias periclitati ſunt. Et vt optimè inquit D. Proſp. Aquitan. *libr. 1. de vita contemplat. capit. 20. Superior ſanctè viuere debet propter exemplum, certus, quòd ei nihil ſua iuſtitia ſuffragetur, de cuius manu anima pereuntis exigitur. Et quid ei proderit non puniri ſuo, qui puniendus eſt alieno peccato.*

30 Sed inter reliqua, † auaritiam præcipuè fugere Proreges debent, *Cui* (vt eleganter, eoſdem monens, & inſtruens, inquit Caſſiod. *d. libr. 12. var. epiſt. 1.*) *cuncta crimina deteſtabili deuotione famulantur. Quæ dum pectus hominis ingreſſa fuerit, gregatim quoque maleſidas cohortes admittit. Ferri non poteſt recepta, quia neſcit eſſe ſolitaria. Agmen habet blandiſſimum, arma ſuſcipit ex talentis, & per dulcedinem ſuperat, quos amara deceptione capiunt.*

31 Affabiles † quoque, clementes, beneuolos, patientes, & faciles in adeundo, ſiuè audientiis præſtandis Prouincialibus, ſe exhibere oportet, quoniam hoc eos maximè eiſdem commendat, vt docet idem Caſſiodor. *libr. 6. epiſt. 11.* Et meliùs Cicer. *d. epiſt. 1.* vbi oſtendit, hæc præclara magis eſſe, quàm difficilia, & Plin. Iun. *lib. 7. epiſt. 2.* qui ſe in audientiis præſtandis ita geſſiſſe refert, vt quantum quis temporis poſtularet ad ſuam cauſam exponendam, concederet: *Cùm primum* (inquiens) *religioni ſuæ iudex patientiam debeat, quæ pars magna iuſtitiæ eſt,* & tradunt alia lectu digna: Redin. *de maieſt. Princip. verb. Benignus, n. 7.* Th. Actius *de ludo,* Schacor. *q. 7. princip. n. 72.* Ioann. Andr. Salicet. *d. diſcurſ. 1. pag. 100.* Bobad. *in polit. lib. 3. c. 11. & 12. & lib. 2. cap. 6. n. 66. & lib. 5. c. 1. n. 218.* Marquez *in Gubern. Chriſtian. lib. 1. c. 38. pag. 381.* vbi docet, qualiter Princeps ſe in his audientiis habere, & quibus verbis vti debeat, Fr. Ioan. à Sancta Maria *in polit. Chriſt. c. 18. & 19.* Matienz. *in dial. Relat. 3. par. c. 37.* Maſtril. *de Magiſtr. lib. 3. c. 5. n. 40.* Beratt. *d. c. 9. ex n. 16.* Et de noſtris Indicis Proregibus nominatim loquens Torquemad. *in Monarch. Ind. lib. 5. pag. 684.*

Et quantum † eis noceat acerbitas, & iracun- 32
dia, Cicer. *d. epiſt. 1.* vbi fratrem monet, qualiter ſe habere debeat ad temperandum hunc naturalem concitati animi affectum. Quod Philoſophicè etiam proſequitur Plutarch. & Seneca *in lib. de ira,* & Mopernus quidam Poëta in Monoſtichis Ethicis, ſic inquiens:

Qui temerè & præceps rabidas exarſit in iras,
Excedet ſemper limina iuſtitiæ.

Rurſus † nimiam ſui confidentiam, ſiue præ- 33
ſumptionem, aut animi elationem, quam Græci *Philautiam* vocant, longè à Proregibus, & præſertim Indicis, exulare vellem, hæc enim, vt Alciat. inquit *Emblem. 69.*

Peſſum plures doctos dátque deditque viros.

Efficitque, † vt vix prouinciam ingreſſi omnia 34
ferè, immutare, & innouare tentent, quantumuis ab antiquo recepta ſint, quod ægrè ferunt Prouinciales, *l. 3. §. ingreſſus, verſ. Magni, & l. ſi in aliquam, D. de off. Proconſ. cap. quis neſcit, 11. diſt.* gloſſ. *in l. 1. verb. A nullis, C. de erog. milit. ann. lib. 12.* cum aliis, quæ tradit Petr. Greg. *lib. 22. de Repub. cap. 8. num. 8. & lib. 10. cap. 6. num. 17.* Patricius *eod. tract. lib. 3. tit. 1.* Chaſſan. *in Catal. glor. mund. par. 12. conſid. 51.* Et plurimi alij, quos refert Calliſt. Remirez *de lege Reg. Aragon. §. 11. n. 23. & ſeqq.* vbi damna ex contrario prouenientia conſiderat.

Qualia etiam experiri ſolent † in Proregibus, 35
qui ſe ſolos ſapere putantes, & arcem tetigiſſe Mineruæ, facilè diſcedunt ab ſtylo, & modo procedendi ſuorum prædeceſſorum, vel eorum geſta contemnunt, aut mutant, vel reſcindunt, quos meritò hac de cauſa *Euerſores* appellat text. *in cap. ſi ea 25. q. 1.* cuius & aliorum ad hoc conducentium memini *ſup. lib. 2. cap. 27. num. 78. & ſeqq. & cap. 30. ex num. 99.* Soletque permittere Deus, vt id ipſum in eorum actionibus contingat, vt optimè docet text. *in cap. iuſtitia 25. q. 1.* Roland. *conſ. 1. vol. 2. num. 48.* Decian. *reſp. 25. ex num. 41. ad 48. vol. 1.* Dom. Valençuela *conſ. 98. num. 31. & 32.* Mart. Delrius *in Adag. ſacris, 2. tom. pag. 242.* Quibus † addo notabilem 36
clauſulam teſtamenti Dagoberti Regis Francorum, quam refert Aimoinus *lib. 4. de geſt. Franc. cap. 30.* Et Briſſon. *de form. lib. 7. pag. 772.* vbi ſic filiis ſuis præcepiſſe narratur: *Deinde reueremini me patrem veſtrum, qui rogare malo cùm poſſim iubere, vt ſtatuta noſtra inconuulſa ſeruetis, ſicuti veſtra à ſucceſſoribus veſtris ſeruari voletis. Profectò ſcientes, quòd ſi à nobis ſancita contemptui habueritis* (*quod non arbitror*) *pari modo & veſtra à poſteris contemnentur decreta.*

Tantúmque ab hoc vitio elationis, & propriæ confidentiæ abſtinere Proreges debent, vt quamuis eis ſolis commiſſa ſint, quæ ad Regni gubernationem ſpectant, † adhuc in ipſorum inſtru- 37
ctionibus

ctionibus caueatur, vt grauia negotia, quæ se obtulerint, necnon etiam officiorum prouisiones, cum Auditoribus conferant, & communicent, licèt illorum consilium sequi præcisè non teneantur, vt habetur in instruct. Proreg. Mexic. ann. 1596. cap. 25. & 26. *tom.* 1. *pag.* 331. Et Peruani *cap.* 25. *&* 35. *pag.* 316. *&* 324. quod antequàm dispositum fuisset, disponere debere animaduertit Marienz. *in l.* 5. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 1. cuius verba recensui *sup. lib.* 2. *cap.* 7. *numer.* 50. Idemque in Regno Neapolitano obseruari refert Ponte *d. tract. de potest. Proreg. tit.* 12. *num.* 15. Boër. *de auct. magn. Consil. nu.* 180. Et Menoch. *cons.* 901. *num.* 62. vbi, quod plus est, decisum reperitur per quandam schedul. 10. Ianuar. 1559. & aliam 3. Febr. 1593. *Que si el negocio admitiere dilacion, aya de dar cuenta à su Magestad, porque no conuiene conformarse con la mayor parte de uotos, que regularmente debe seguir en los negocios de Estado, Guerra, y Iusticia.* Et tradit talia in simili Bobadill. *libr.* 2. *polit. cap.* 6.
38 per tot. Ego, † qui de vtilitate, imò & necessitate consilij plura dixi *tom.* 1. *de Indiarum iure lib.* 3. *cap.* 2. *ex num.* 4. Et eleganter Lamprid. *in vita Alex. Seueri, l. humanum, vers. Scitote, C. de legib.* Gabr. Berart. in nostris terminis, *in specul. Visit. d. cap.* 9. *ex n.* 12. Et Petr. Fab. qui plura obseruat, de more consulendi Senatum per Romanos Impp. *lib.* 1. *semestr. cap. fin. pag.* 196. *& seqq.* Quoniam vt egregiè, vt pleráque alia, tradit Cassiod. *lib.* 8. *epist.* 9. *Magna est, infinitáque prudentia, quam nemo sic assequitur, vt eam non necessariè, & per alios quærere videatur. Et Reges hinc meliores æstimantur, si soli omnia non præsumunt.*

39 Neque dedignari debent Proreges † Auditores Regios, quos apud se habent in prædictis, & aliis consulere, cùm plures aliæ schedulæ iubeant, quòd eos honorificè in omnibus habeant, suo lateri socient, & vt Collegas tractent, ac veluti vocatos in partem solicitudinis sibi commissæ, quarum memini *suprà hoc lib. cap.* 3. *ex n.* 41. Et hoc ita fieri, tum conditio, & status eiusmodi Ma-
40 gistratuum expostulet, † qui vel ipse eos in magna dignitate constituit, vt pluribus probat Aldobrandin. *cons.* 20. *num.* 198. Belluga *in specul. Princip. rubr.* 6. *num.* 16. Tiber. Decian. *resp.* 66. *num.* 74. *vol.* 3. Tùm etiam, vt hoc exemplo prouinciales eosdem Ministros similiter honorent, &
41 reuereantur, † quod maximè ad conseruationem, & tranquillitatem Reipub. expedit, vt latè probat Plato *lib.* 6. *de legib.* Arist. 7. *Polit. cap.* 12. Alex. *lib.* 1. *Genial. cap.* 2. Maulerus *in Monarch.* 3. *par. lib.* 2. *cap.* 4. *&* 4. *par. lib.* 9. *cap.* 1. Robert. *rer. indicat. lib.* 1. *cap.* 4. Et Bobad. *in polit. lib.* 3. *cap.* 2. *num* 9. Et adeò commendatur per sched. dat. apud D. Laurent. 5. Septemb. ann. 1620. quæ habetur *in summar. lib.* 4. *tit.* 3. *l.* 67. vt vel
42 eo in casu, † quo aliquis Auditor reprehendendus veniat, id Prorex, vel Præses secretò facere iubeatur.

43 Additur his tertia illa ratio, quòd † Auditoribus per Proregem contemptis, vel malè habitis, plures dissensiones, & scandala inter ipsos oriri solent, quæ tandem in Reip. damnum, &
44 Regis offensionem prorumpunt. Ipsisque † Auditoribus occasio præstatur, vt vel à Proregibus deficiant, vel eos minus decenter, & reuerenter suspiciant, illud Domitij oratoris in memoriam, & praxim reuocantes: *Cur ego te habeam vt Principem, cum tu non me habeas vt Senatorem*, De quo meminit D. Hieron. *in epist.* 2. *ad Nepotian.* relatus *in cap.* † *esto subiectus*, 95. *dist. l.* 28. *tit.* 45
11. *par.* 3. vbi Gregor. Lop. *gloss.* 4. Rebuff. *in l. lata culpa*, §. *amicos*, *vers.* 3. *D. de verb. signif.* Neuizan. *in silua nupt. libr.* 4. *num.* 95. *in fin.* Et est simile illud Valer. Max. *lib.* 6. *cap.* 2. §. *de Lucio Crasso*, dum dixit, † *Non es mihi,* 46
Philippe, Consul, quia neque ego tibi Senator sum, Quint. declam. *in milit. Marian. Quid deinde expectas, vt ille te Tribunum putet, cùm tu illum non putes militem.* Idem Quintil. *lib.* 9. *inst. orat. de ornatu, ad fin. & lib* 11. *cap.* 1. Et ante omnes M. Tull. *lib.* 3. *de orat.* qui etiam ad idem alludit Phil. 2. *Non tractabo vt Consulem, nec ille quidem vt Consularem*, cum aliis, quæ latè adducit Tiraq. *in l.* 13. *connub. num.* 41. *& seq.* Et Callist. Remirez *d. tract. de lege Regia*, §. 36. *num.* 19. Quamvis meliùs † dicti Auditores 47
facient, si prudenter, & patienter Proregum iniurias dissimulent, eas ad Regias aures data opportunitate deferre contenti. Quoniam † Ma- 48
gistratibus superioribus, etiam cùm iniustè læserint, vel processerint, resistendum non est, vt, post alios, tradit Borrell. *de Magistr. lib.* 3. *cap.* 4. Et Callist. Remirez *vbi sup.* §. 31. *num.* 21. Qui etiam videndus erit §. 10. *num.* 19. vbi tractat, † 49
qualiter se Proreges in audiendis Senatorum suffragiis habere debeant, & quòd pertinacia impedit recta consilia, de quo etiam dixi aliqua *sup. hoc lib. cap.* 4. *num.* 90. Et plura congerit Dom. Valençuela *cons.* 162. *num.* 65. *& seqq.* vbi meritò Proreges notat, qui audire aliud libenter nolunt, quàm quod iam priùs facere decreuerunt, & Bobad. *lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 64. *& lib.* 2. *cap.* 2. *ex n.* 76. *& cap.* 7. *&* 8.

Denique, vt alia omittam, multum in Proregibus excellere debet † zelus, vt iustitia in pro- 50
uinciis sibi commissis æquabiliter administretur, hæc enim virtutes omnes in se continet, vt Hesiodus dixit, & ad eam consequendam, teste Iustino *lib.* 1. *hist.* Reges præcipuè creati, & constituti videntur, vt præter alios nouissimè obseruat Berartus *in specul. visit. cap.* 9. *ex num.* 5. Sed cùm commutatiua per locorum Prætores, & Cancellariarum Auditores exerceatur, vt in præcedentibus capitibus dixi, † in distributiua, quæ 51
priuatiuè ad ipsos Proreges spectat, omnes ingenij sui neruos, omnes curas, & vigilias impendere debent. Et qualiter se habere debeant in commendis Indorum, & beneficiis Ecclesiasticis conferendis, satis admonui *sup. lib.* 2. *cap.* 1. *ex num.* 50. *& cap.* 7. *per totum, & lib.* 3. *cap.* 19. In † officiis autem 52
temporalibus distribuendis idem studium, eademque proportio obseruari debet, vt ipsis iniungitur in plurimis schedulis, & præsertim *in cap.* 20. *instruct. Proreg. Peruani tom.* 1. *pag.* 313. his verbis: *Lo mismo que os encargo en los dichos repartimientos de Indios, os encargo en lo de la prouision de los oficios, salarios, y aprouechamientos de la tierra, y que tengais mui particular cuenta y cuidado en iustificar la distribucion dellos, prefiriendo en lo vno, y en lo otro à los Descubridores, y sus descendientes, y Pobladores mas benemeritos, que mejor huuieren seruido, de manera que todos tengan satisfacion, y no aya descontento en la tierra.* Etenim vt præclarè inquit P. Ioseph. Acosta *de procur. Ind. salut. lib.* 3. *c.* 11. *pag.* 328. grauiter † sentiunt, & dolent 53
dicti benemeriti, nouos homines, & nihil in Rep. gerentes

gerentes præclari, suo sudore & labore partis officiis, & honoribus perfrui, & teste Torquem. *in Monarc. Indiana lib. 5. cap. 63. pag* 808. Mexici quædam veluti seditio orta fuit, ob id quòd Dom. Prorex Marchio de Montesclaros contrarium fecisset, & ad eam sedandam Regia prouisio edita fuit antiquatum schedularum de naturalibus, & benemeritis præferendis confirmatoria. Quæ quoniam adhuc non obseruabatur,
54 † & aliqui Proreges suis domesticis, vel consanguineis, aut etiam Auditorum, plura & meliora officia conferebant, emanauit notabilis altera sched. Matr. 12. Decemb. ann. 1619. quæ hoc in tantum prohibuit, & strinxit, vt tales personas omninò incapaces declararet ad talia officia recipienda, nullumque & irritum esse, quasi ex defectu iurisdictionis, quicquid in contrarium fuerit attentatum. Cuius tamen nimius, & generalis rigor posteà temperatus fuit per aliam sched. dat. Matr. 19. Martij ann. 1524. qua declaratur, eis qui alioqui propriis, vel parentum meritis digni esse comperti fuerint, diligenti priùs informatione habita, dictam prohibitionem non obstare. Hæc enim merita semper in electione officialium attendi debent,
55 † quæ ex vi iustitiæ distributiuæ idoniores desiderat, vt dixi *sup. lib. 2. cap.* 7. Et tradit Vleutrun. *de Regim. mund. q. 1. princ. num.* 17. Lælius Iordan *de Romana sed. origin. cap. 2. num.* 3. Ponte *de potest. Proreg. tit. 3. §. 5. n. 6. & 16.* Ac propterea Proreges nimis ea considerare, & Reip. optimos Gubernatores præstare deberent, quia vt egregiè scripsit Perpin. *in suis orat.* Communis Prouincialium sermo est,
56 † annum bonum, non tam de magnis fructibus, quàm de iustè gubernantibus æstimandum. Quod sumpsisse videtur ex Boëtio *lib. 1. de consolat.* Et Cassiodor. *lib. 2. var. epist. 1.* vbi inquiunt hanc fuisse causam cur initio anni Consularibus factis nomen daretur: quasi in reliquis: *Felix à Consule sumat annus auspicium, portámque dierum, tali nomine dicatus annus, tempus introeat; faueátque reliqua parti fortuna Principis*, vbi ego loco *Principis*, legendum esse *principij* contendo.

Quæ quidem omnia, & alia, quæ breuitatis causa pertermitto, ipsi Proreges discere possunt, tum à se ipsis propter ingenitam nobilitatem, &
57 Regij seruitij obligationem: tum † ab instructionibus, siue mandatis Regiis, quæ sibi traduntur, vbi ad eiusmodi officia delegantur. In quibus, distinctis capitibus, quid facere, quiduè fugere debeant, admonentur, quæ omninò legere, & obseruare debent, quia ab illis salua conscientia recedere nequeunt, vt in simili dixit Imp. Iustin. *Nouell.* 17. siue *Auth. de mandat. Princip. collat. 3. in princip.* vbi ostendit,
58 † *A retrò Principibus obseruatum fuisse ad administrationem directis certa præcepta dare, mandata Principum ea vocantes, secundùm quæ oporteret eos gubernare administrationes.* Et idem ostendit *in Nouel.* 24. vbi & indicat hæc mandata in sacro laterculo obseruari solita, vt Præsidibus in prouinciam aliquam ituris darentur, cùm ipsius muneris sui codicillis, quò magis haberent certam aliquã iustæ administrationis regulam. Cuius instar, vt
59 refert Balduin. *d. Nouell.* 17. fuit olim † Q. Mucius Scæuola ille Iurisperitorum eloquentissimus, & loquentium Iurisperitissimus, qui tanta integritate Asiæ Proconsulatum gessit, vt Senatus deinceps in eam prouinciam iuris Magistratibus, Scæuolam decreto suo proponeret quasi exemplum, atque formam officij. Quam etiam (vt sup. tetigi) optimè Cicero fratri suo præscripsit *d. lib. 1. epist. 1. ad Quint.* Fiat. Cassiod. *lib. 12. var. epist. 1.*

Et de † hodierno vsu earundem instructionum in nostris Proregibus, illarúmque præcisa obseruatione agit Ponte *de potest. Proreg. tit. 1. num. 1. & tit. 7 §. 6. num. 3.* Mastrill. *de Magistr. lib. 5. cap. 6. num. 5. & 35. 91. 146. & 267.* Remirez *de lege Regia, §. 11. num. 6.* Ego *sup. d. lib. 2. cap. 7. ex num. 19.* Et Bobad. de instructionib. Prætorum agens, *lib. 2. polit. cap. 10 per totum.* Et 60
qualiter debeant soliciti esse † de annona prouinciæ, aliisque vtilitatibus publicis, sigillatim tractant 61
Canonher. *in discurs. polit. sup.* Tacit. *lib. 2. discurs. 10. pag.* 327. Capacius *de Principe, aduertent.* 170. Ponte *vbi sup. tit. de abundan. ciuit.* Marian. *de Reg. inst. lib. 3. cap. 9.* Cermenat. *de Regn. admin. cap* 24. Tympius *in special. bon. Magist. sig.* 12. Steph. Menoch. *in polit. lib. 3. cap. 7.* Camill. Borrell. *de Magistrat. lib. 3 ex cap. 5. ad* 33. In memoriam reuocantes, quòd, vt Libanius ait *declam. 29. Optimi † quique Magistratus arbitrantur, accuratam in paruis diligentiam, maiorum esse conseruationem.* Et minime pati debere, negotia † ita retardari, vt eorum mole obruantur, quia sæpè melius est in aliquo errare, quàm omnia suspendere. Quo etiam alludit elegans illud dictum Cicer. *in orat. pro Balbo pag. mihi 517. ibi: Quasi verò non leuius sit, cùm in tanta Rep. verseris, & maximis negotiis præsis, facere aliquid quod scias non licere, an omninò nescire quid liceat.* 62 63

Proderitque eisdem Dom. Proregibus multum, si † considerent, prouinciam, quam regendam acceperunt, suam non esse, sed se ipsos potius eiusdem tutelæ, & beneficio mancipatos, vt grauiter de Regibus loquens docuit Seneca *in lib. de clemen. cap. 3. & de consolat. ad Polyb. cap. 6.* Et hunc quem gerunt Magistratum tandem finiendum, ac deponendum esse, vt tangit & ornat noster Pineda *in comment. in Eccles. pag.* 965. *& seqq.* Bobad. *in polit. lib. 1. cap. 5. num. fin.* vbi refert illud Agathonis: *Quòd hominibus præsidet, quòd secundùm leges præsidet, quòd non semper præsidet.* Eóque attentiùs in omnibus procedere debere, † quò longiùs à Rege absunt, ad quem subditi læsi, vel grauati pro remedio recurrere possint, prout in simili considerauit Cassiod. *lib. 6. epist. 21. & 22.* sic inquiens: *Non enim querelas de Sicilia volumus peruenire, sed laudes: quia grauatur apud nos actio Præsulis, si eam tam longinqui potuerint accusare petitores. Falsus enim dolor esse non creditur, vbi tanti laboris tædia subeuntur. Et ideò maiore cura tractanda sunt, vnde inuidia plus timetur. De proximis vitæ causarum sustinemus, inde autem vltrò requirimus, vnde ad nos difficile venire posse sentimus.* 64 65

Tertiò, ex magna eorundem Proregum dignitate, & immediata Regiæ personæ repræsentatione, de qua suprà loquuti sumus, descendit, † omnes cæremonias, & præeminentias ipsis Regibus præstari solitas, eisdem Proregibus exhiberi, & præstari posse, nisi fortè aliquæ nominatim prohibitæ reperiantur: inter quas illa esse solebat, vt in vrbibus prouinciarum sibi commissarum cum magna pompa ac sumptu, & sub vmbella (quod vulgò dicunt, *Debaxo de palio*) vt Legati à latere reciperentur; 66

reciperentur; de quibus Villadieg. *in tract. de legat. q.6.in princip.* Stafileus *eod. tract tit.qualis debet esse legatus*, & M. Ant. Cuchus *lib.2. maior. instit. tit.5. num.57.* Quod apertè ex suprà dicta ratione nostris Proregibus permittere videtur sched. quædam dat. Tolet. 2. Iunij ann. 1596. quæ hoc Archiepiscopis prohibens,inquit: *Conuiene que entiendan, que sola la persona de mi Virrei ha de ir debaxo del palio, porque representa la mia, y no Prelado ninguno,ni otra persona de ningun estado,preeminencia,ni calidad.* Et alia Pintiæ 29. August.1608. directa ad Proregem Peruanum Dom. Marchi, de Montesclaros, vbi notans excessum cuiusdam Archiepiscopi, qui se sub vmbella recipi passus fuit, addit: *Lo qual es contra lo que sobre ello està proueido, y ordenado, y ceremonia que solo se ha de hazer con mi persona Real, y la de los Virreyes que la representan.* Sed hæ schedulæ enuntiatiuè loquuntur, & veluti deferentes consuetudini receptæ de Proregibus sub vmbella recipiendis. Nam hoc nunquam vlla antiqua schedula expressè permisit. Quin potius contrarium rescriptum fuit Peruano Protegi in epist. ann.1573. cuius caput habetur 1.*tom. impress. pag* 261. Et ita inquit: *En lo que toca à las ceremonias que dezis se vsan con los Gouernadores, de entrar en los pueblos con guion y palio, como dezis. Estas son cosas, insignias, y ceremonias Reales, de que no ha de vsar sino la persona Real, y no Gouernadores, y de los palios y cortinas, aunque sean Virreyes; y assi lo ordenareis de aqui adelante, sin dar lugar à lo contrario*: quæ decisio quia obseruata non fuerat, sed potius in his palliis, & aliis sumptibus pro recipiendis Proregibus, magnæ expensæ, cum graui ciuitatum dispendio, fiebant, edita tandem fuit alia sched. dat. Matr. 28.Decembr. ann.1619. quæ omninò pallij vsum abrogauit, & simul prohibuit, ne Decuriones vestibus aureis talaribus induerentur, prout anteà sub occasione portandi virgas pallij facere solebant; & vt
67 in † omnibus festiuitatibus, conuiuiis, & hospitiis noui Protegis, vltra duodecim argenteorum ponderum millia, in ciuitate Regum expendi non possent, iuxta taxam anteà præscriptam in alia sched. 2. August. ann.1614. Hæc
68 enim solemnis receptio non est prohibita, † sed potius in vrbibus, quas prima vice ingrediuntur, permissa & recepta, ad imitationem Proconsulum Romanorum, quibus solebant se tanquam Principi commendare, *l. si in aliquam, D. de off. Proconsf.* Et eadem forma iurare, vt, post alios, refert Callist.Ramirez *in tract.de lege Regia Arag.§.11. num.3.*

Et pariter obseruatur cum Proregibus alia cæremonia Regia, quatenus statim atque vrbem in-
69 grediuntur, † ad Ecclesiam Matricem, siue Maiorem deferuntur, eisque Capitulares aliquantulum extra Ecclesiæ valuas processionaliter obuiam exeunt, Cruce intra Ecclesiam iuxta easdem valuas relicta, quam ibi Proreges humiliter reuerentur, quæ cæremonia solis Regibus, vel Principibus eorum filiis exhiberi potest, & solet, vt cauet *l.2. tit.1. lib.1. Ordin. quæ est l. 7. tit.1. lib.1. Recop.* Et similiter vbique extra domum etiam in Ecclesia strato erecto (vulgò *Sitial*) vti solent, aureis, vel sericis tapetiis operto, subpedaneisque, ac reclinatoriis puluinatibus ornato. Et in Missæ sacrificio pro eis specialiter preces funduntur, quæ præeminentia Regalis etiam est, vt colligitur *ex cap.1. Baruch.* Et traditis à Chassan. *in Catal.par.5. consid.35.* Diaconusque illis Missale, perlecto Euangelio, defert, atque osculandum porrigit, & similiter turibulum, & pacem. Necnon etiam in præcipuis festiuitatibus argenteas deauratas clauas, quas *Mazas* dicimus, & loricatos clauigeros ante se deferunt, quod etiam solius Principis est, *l.2. tit.1. lib.4. Recop.* Et audientiam præbituri, sub tegmine, hoc est *Dosel*, sedent, & equos, quibus vehendi sint, dorsualibus tegunt, quæ dicimus *Tellizes*, & armatam militiam pedestrium, & in Perù etiam equitum custodiam secum portant, iuxta ea, quæ latiùs dixi *sup. libr.2.cap. fin.* Et vrbem in qua resident egressi, vexillum militare præseferunt, tanquam Duces generales, siue Magistri militum, quod appellamus *Guion*. In quo tamen nulla propria insignia pingere, aut intexere debent, sed tantum Regia,vt præcipitur *in cap.47. instructionis Proregis Nouæ Hispaniæ* 1.*tom. pag.336. & cap.71. Peruani pag.124.* qui honos etiam Regius est, nec aliis Gubernatoribus præter Proreges communicatur,vt *in d.cap. epist. ann.1573.* cuius memini *sup.num.66.*

Rursus ea quoque præeminentia vtuntur,
quòd † in domibus Regiis pro Palatio deputatis habitare possint, quod tamen aliis priuatis nullatenus permissum est, l. nulli, C. de offic. Rect. prouinc. Et Excellentiæ titulo appellari communiter solent, quod ortum habet *ex l.1. C. de off. Præfect. Prætor. Africæ*, ibi: *Quam tunc tuam Excellentiam gubernare decernimus.* Eòque etiam post depositam administrationem vti posse, in honorem pristinæ dignitatis, tradit Ramirez *d.§.11.num.8.* Et latè Mastrill. *d. cap.6. num.28.* Quamvis ex nostris Hispaniæ legibus, pragmaticisque sanctionibus, id prohibitum sit, solúmque eis concedatur titulus *de Señoria*,& aliis Indiarum Præsidibus de rigore, *el de merced*, ne Proregibus æquari videantur, vt expressè disponitur in sched. data apud D. Laurent. 19. *Iulij ann.1589.* 70

Expediunt † quoque prouisiones in aliquibus 71
casibus Regio nomine, & sigillo, & vt vulgò dicunt, *Por don Felipe*, quod approbat sched. quædam antiqua, licèt prohiberi videatur per aliã 15. *Sept.1610.* quæ refertur *in d. summar. lib.4. tit.3. l.98.* Et est consonum iis, quæ de Prorege Neapol.tradit Mastrill.*d.lib.5.cap.6.num.241.* Et similiter loquuntur in plurali per verbum *Nos*,
quod † Regum proprium esse videtur (licèt iam 72
al j illud temerè vsurpent) & à Constantino Imp. visitari cœpisse opinatur Pancirol.*in thesaur. var. lect. lib.1. cap.2. pag.4.* expendens ad *id l.2. & 4. C. de offic. Rect. prouinc.* Quamvis alij antiquiùs fuisse putent, & in legum prolatione ab Imperatoribus magis frequentatum, eò quòd illas de consilio Patrum Conscriptorum, & non aliter promulgarent, vt obseruat M. Mantua *in Rubr. de const. n.12. ad fin.* Chassan. *in consuet. Burg.in proœm. verb. Fauuir.* Et Matth. Cunon. *in tract. de pact. c.24 n.97.* Et denique † eun- 73
tes & redeuntes multis aliis honoribus, salariis, & subuentionibus, Regaliúmque iurium immunitate, à Regibus nostris donantur, vt tanto muneri commodiùs, & alacrius incumbant, vt patet *ex l.8. ad 15. & l.95. dicti summarij*, & benè prosequitur Mastrill. *dict. cap.6. per totum*, præcipuè *num.125.* vbi, quòd Prorex est immunis

munis à fatibus doanæ pro rebus suis introeundis, vel extrahendis. Quod mihi in memoriam reuocat illud Alex. Seueri Imp. de quo in eius vita refert
74 Lamprid. † quod Proconsulibus in prouinciam euntibus dare solebat argenti pondo vicena, phialas senas, mulos binos, equos binos, vestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, aureos centenos, cocos singulos; & si vxores non haberent, singulas concubinas, quòd sine his esse non possent. Redditurí deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones, & cocos, cætera sibi habituri si benè egissent; in quadruplum redditurí si malè, quo in loco illa verba:† *Et si vxores non haberent*, supponunt Proconsules vxores habentes, benè posse eas secum in prouinciam ducere, nimirum quia licèt id olim apud Romanos, multo tempore lege Oppia prohibitum fuerit, postèa tamen permissum fuit per Senatusconsultum Cotta & Messala Consulibus, siue vt alij legunt Cotta Messalino, dummodò scirent, qui ad officia proficiscuntur, quòd si quid vxores eorum deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigenda est, vt docet Vlpian. *in l. obseruare* 4. §. *proficisci*, *D. de offic. Procons.* Et grauiter Cornel. Tacit. *lib.*3. *&* 4. *annal.* vbi Lipsius *in notis*, *pag. mihi* 83. *&* 105. Dorleans *pag.*375. *& seq.* Cuiac. *lib.*6. *obseru. cap.* 30. Vualther. *lib.*1. Miscell. *cap.*13. Simanc. *de Repub. lib.*8 *cap.*3. Tiber. Decian. *lib.*8. *crim. c.*35. *n.*26. Pet. Pechius *in reg. non debet* 22. *de reg. iur. in* 6. *num.*11. Bobad. *in polit. lib.* 2. *cap.* 11. *num.*61. Et latiùs *lib.*5. *cap.*3. *num.*118 Mag. Marquez *in Gubern. Christ. lib.*1. *cap.*7. Pancirol. *in thesaur. var. lect. pag.*153. Mastrill. *de Magistr. lib.*2. *cap.*4. *num.*35. Nauarrete *in discurs. polit.*29. Card. Baron. 1. *tom. ann.*28. §. 3. *ad fin.* vbi notanter tradit, Pilatum fuisse primum, qui ex dicti S. C. permissione, vxorem secum in prouinciam duxit, & nouissimè doctè, vt reliqua, hunc articulum tractans, & quando, & qualiter Magistratus ex delicto vxorum teneantur, D. Ioan. Bapt. de Larrea *discept. Granat.*28. *ex num.*5.

CAPVT X.

De iis, quæ Proreges Indiarum virtute suorum titulorum, & mandatorum, & aliarum Regiarum schedularum facere possunt, vel non.

SVMMARIVM.

1 *Proreges in casibus non exceptis, idem possunt, quod Rex, qui eos suo loco constituit, & quare?*
2 L. nec quicquam, D. de off. Procons. *& similes, expenduntur, & illustrantur.*
3 *Proregum dignitatem, & omnimodam Regis repræsentationem qualiter exprimat notabilis quædam sched. quæ refertur.*
4 *Proregibus, etiam sua mandata, & instructiones secretas excedentibus, parendum est.*
5 *Proreges habent præsumptionem pro fidelitate, & potestate eorum, quæ Regio nomine faciunt.*
6 *Mandata sua non videntur excedere Proreges, qui eis vicina, aut annexa, vel æquipollentia faciunt.*
7 *Mandato in generali venit id, quod est de consuetudine, sive solitum fieri ab aliis, qui similia manda a habuerunt.*
8 *Proreges possunt facere ea, quæ sui antecessores facere consueuerunt, si rationabilia fuerint.*
9 *Proreges, vt plurimùm, sæpè extendunt suam potestatem, & ideò posteriores semper pleniorem facultatem habere videntur.*
10 *Proregibus omnia permissa videntur, quæ specialiter probibita non reperiuntur.*
L. fin. tit. 1. par. 2. *ponderatur, & illustratur, ibidem.*
11 *Mandata Proregum, licèt valdè generalia sint, limitari debent in reseruatis Principi, arduis, & insolitis.*
12 *Iurisdictio suprema Principis est incommunicabilis.*
13 *Mandatum generale non comprehendit ea, quæ Princeps specialiter concessurus non esset, etiam adiecta clausula, vt faciat omnia, quæ dominus posset.*
14 *Proregi etiam si speciale mandatum detur ad res graues, & insolitas, non debet eo vti nisi ex graui causa.*
15 *Proregibus Indiarum omnis suarum prouinciarum gubernatio, tutela, & Indorum conuersio commissa est.*
16 *Seditiosos, & scandalosos qualiter Proreges à prouinciis sibi commissis expellere possint, & debeant.*
Messis Principis cunctorum quies, ex Cassiodoro, ibidem.
17 *Proreges qualiter possint conferre commendas Indorum, & an eorum alienationes confirmare, vel ad eas, & alia legitimationes concedere valeant.*
18 *Proreges omnia officia, & beneficia suarum prouinciarum prouident, & præsentant, exceptis reseruatis ad prouisionem Regis.*
19 *Officia quæ, de reseruatis Principi, vbi vacant, possint prouidere Proreges cum medietate salarij.*
20 *Prorex Dom. Marchio de Cañete reprehensus fuit, quòd officia, & beneficia Principi reseruata prouidebat, & creabat.*
21 *Magistratuum superiorum creatio, & prouisio ad Reges tantùm spectat.*
22 *Tabelliones, seu notarij, an, & quando à Proregibus creari possint.*
23 *Officialium electionibus, renuntiationibus, absentiis, & ordinationibus, qualiter Proreges possint interuenire, & licentias, vel assensum præstare.*
24 *Proreges an possint inconsulto Principe gabellas imponere.*
25 *Proreges licèt non debeant se immiscere in caussis iustitiæ, debent tamen curare, vt illæ integrè, & diligenter expediantur.*
26 *Proreges in Catalonia, & alibi habent votum in causis iustitiæ ciuilibus, & criminalibus, vbi Senatores in paritate votorum existunt; in Indiis secus, nisi in visitationibus carcerum.*
27 *Indorum in causis qualiter Proreges iustitiam exerceant.*

28 *Proregibus*

79 *Nobilitatis litteras Proreges non possunt concedere.*

80 *Ciuitatis, aut villæ titulum alicui oppido concedere Proreges non possunt, & quare?*

81 *Ætatis venia est de reseruatis Principi, & an eam Proreges concedere possint?*

82 L. denique 3. in princ. D. de minorib. *explicatur.*

HIs breuiter, & ni fallor, vtiliter, de qualitate, & dignitate Proregum præfatis, oportet, vt nunc de eorundem potestate, & iurisdictione tantisper dispiciamus. Nam omnia sigillatim prosequi velle, immensi, & planè superflui laboris esset, cum id ex professo præstiterint Ioan. Franc. à Ponte, & Ioan. Maria Nouar. in peculiaribus, & copiosis tractatibus, quos de hoc argumento scripserunt, Mastrill. *de Magistr. lib.5. cap.6. per* 277. numeros, Gabriel Berartus *in spec. visitationis cap.* 9. & plurimi alij in variis locis, quos *cap. præced. n.* 11. plenè congessi. Quorum concors sententia est,
1 † illa omnia in prouinciis sibi commissis facere, & expedire posse, in casibus non exceptis, quæ posset Princeps, qui eum nominauit, si in ea præsens reperiretur; atque adeo ipsorum iurisdictionem, & potestatem ordinariam potius quam delegatam censeri debere. Quod & requirit ratio, ob quam Proregale munus institutum est, nimirum, vt vassalli in remotis prouinciis constituti, non teneantur Regem longè absentem adire, & perquirere, sed sufficiat, quod eius Vicarium conueniant, & cum eo, & ab eo illa omnia agant, petant, & consequantur, quæ ab ipso Rege expectare, & impetrare possent, etiam vbi speciale mandatum requiritur, vt post Andr. Milanens. & Pontem docet Capiblancus *in tractat. de Baronib. prag.* 3. *num.* 137. Mastrill. *dict. cap.6. num.59.& 129.* Gambacurta *de immun. Eccles. lib.5. cap.44. num.9.* vnde Vl-
2 pian. † *in l. nec quicquam 9. D. de offic. Proconsf.* absolutè, & indefinitè dicere ausus fuit: *Nec quicquam est in prouincia, quod non per ipsos expediatur*, & idem variis exemplis ostendunt I. C. *in l. illicitas, l. de omnibus, l. congruit, cum aliis, D. de off. Præsid. l.1. & 2. D. de off. Præt.* August. *l. 1. §. cum vrbem, D. de off. Præf. vrb. l. antep. §. muros, D. de rer. diuis. l. fluminum, in fin. princip. D. de damn. infect. l. 1. & seqq. D. & C. de off. eius qui off. alter. ger.* Quibus conueniunt Pontifices *in cap. præcipimus*, 93. *dist. cap. significasti, de elect. cap. tua, de off. ordin. cap. 3. 2. quæst. 3. cap. 2. de off. legat. lib.6. cap. si Abbatem, de elect. eodem lib. & de iure nostro Hispaniæ l. fin. titul. 1. l.22. titul.9. part.2. l.2. & 17. titul.4. part.3.* optimus text. & magis reconditus in Nouella Iustinian. *sub titul. de iurisd. Præsid. prouinc.*

Et in terminis Proregum Indiarum plurimæ schedulæ, quæ reperiuntur *in* 1. *tomo impres-*
3 *sar. ex pag.* 237. & præsertim illa † dat. apud D. Laurent. 19. *Iunij ann.* 1614. cuius summarium habetur *in noua Recopil. leg. Ind. lib. 4. tit. 3. l.* 30. & ita concipitur: *Que los Virreyes, como Lugares tenientes del Rei, puedan hazer, y proueer lo que la persona Real, y sean obedecidos, como quien tiene sus vezes, sin replica, ni interpretacion, so las penas que incurren los que no obedecen los mandatos Reales, y las que les fueren impuestas: y lo que ordenaren y mandaren, el Rei lo tendrà por firme y valedero.*

Quod adeò verum est, vt † etiam vbi sua 4
mandata, & instructiones secretas excedunt, illis sicut Regibus parendum sit, licet ipsi peccent, & à principe puniri possint, vt dixi *suprà lib.2. cap.4. num.76. & cap.7. ex n.29.* & de harum instructionum secretarum praxi, & forma obseruationis plenè agens Mastrill. *d. c.6 n.146.* Nimirum † quia pro illis præsumi debet, & quæ 5
faciunt, quasi ab ipso Rege qui eos præposuit, facta censentur *d. l. 1. D. de off. Præfect. Prat. gloss. in cap. quæ de causa 2. quæst. 4.* Callist. Remirez, qui alios adducit, *in tract. de lege Regia, §. 11. num.1. & 7.* & Ego *d. cap.7. num.30. & d. cap.4. ex n.74.* vbi etiam *ex n.59. & 60.* signanter † ad- 6
uerto, nequaquam tenorem suorum mandatorum excedere videri Proreges, qui in illis contentæ æquipollenter adimplent, vel in melius commutant, aut quæ mandatis vicina sunt, vel connexa, exequuntur, vel quæ alia faciunt, quæ in mandantis fauorem, vel vtilitatem diriguntur. Quod etiam, vltra Auctores ibi relatos, optimè docet *text. gloss. & DD. in l. qui in aliena, §. libertos, D. de negotiis gest. & in cap. cum olim, el 1. & cap. præterea, de off. deleg. cap. solet, de sent. excom.* cum aliis traditis à Ias. *in l. 1. §. si stipulanti, col.2. D. de verb. obl. Hippol.* de Mastrill. *sing.* 151. Siluan. *cons.* 35. *num.* 48. Castrens. *cons.* 18. *in princip.* Paris. *cons.90. n.37. volum.1.* Eman. Suarez *in thes. recept. sent. litt. M, num. 24. & Mart.* Magero *de aduoc. arm. cap.9. n.733. pag.408.*

Idémque erit, si consuetudo talem actum faciendi extet, † quoniam in mandato generali 7
venit id, quod est de consuetudine, & quod in actibus similibus, iis, quæ mandantur, fieri solet, vt signanter docuit Bartol. *in l. fin. in princip. D. quæ in fraud. cred.* & in terminis Proregum, &
† quod possint facere ea omnia, quæ fieri consueuerunt per alios Vicarios, Barbos. *in cap. nisi specialis, col. 31. de offic. legat. & in cap. cum sit generale, col.2. de foro compet.* Abb. Palac. Rubeus, & alij, quos refert Mastril. *dict. cap.6. n.103.* 8
Quod tamen Ego intelligendum puto de consuetudine rationabili, & legitimè introducta, & præscripta. Nam † si Proregum facta solum inspicias, vix reperies aliquid, quod ab ipsis tentatum non sit. Et successores non solum obseruant, & conseruant ea, quæ sui antecessores fecerunt, verum & eis semper aliquid superaddunt, ita vt non immeritò dicere possimus, posteriores pleniorem facultatem portare videri. 9

Et vt ab his vno verbo me expediam, Proreges † virtute suarum commissionum, & mandatorum, ea omnia habere, & posse dicuntur, quæ ipsis specialiter prohibita non reperiantur, vt expressè disponit *l. fin. tit. 1. part. 2.* & cum communi resoluit Mastrill. *vbi suprà num.* 36. eiusdem legis mentionem faciens, cuius verba sic habent: *E estos oficiales deben vsar de aquel poderio que los señores han, que los dexan en sus lugares fueras ende en aquello que les ellos defendiessen señaladamente.* Circa quod tamen notabis † defensum, 10
siue exceptum ipso iure videri id omne, quod arduum est, vel insolitum, quodque ipsis Principibus in signum supremæ iurisdictionis reseruari solet, siue ius (vt dicunt) superioritatis ipsorum concernit, hoc enim nunquã in mandato iurisdictionis, quantumuis generaliter concessæ venire, 11

aut

aut comprehendi intelligitur, *l. formam*, *C. de offic. Præfect. Prætor. l. 1. D. de offic. eius, l. prohibere, §. planè si Præses*, *D. quod vi*, *aut clam*, *d. l. 2. titul. 1. part. 2. l. 5. titul. 5. part. 1.* circa fin. vbi Gregor. Lop. *cap. 1. quæ sint regal. gloss. in cap. mandata*, vbi Abb. *de præs. idem Abbas in cap. fin. de confirm. vtil. vel inutil. gloss. in cap. quod translationem*, *de offic. legat.* Felin. Lucas de Pena, Roman. Castrens. & plurimi alij, quos refert Gramm. *consil. 83. numer. 4.* Capicius *decis. 130. num. 44.* Menchac. *de success. creat. lib. 1. §. 6 n. 3.* Couarr. loquens de concessione omnimodæ iurisdictionis, *cap. 4. pract. num. 6.* Roland. *cons. 78. num. 15. volum. 3.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 97. num. 28. & 41.* Misyng. *cons. 39. num. 6. & 7.* Vulteius *de feud. lib. 1. cap. 5. num. 7. in fin.* Peregr. *de iure Fisci lib. 1. titul. 2.* Vuesemb. *consil. 31. num. 11. & cons. 45. num. 21.* Claperius *in tract. de iurisd. concl. 16. num. 7.* Petr. Surdus omnino videndus, qui in nostris terminis loquitur, *consil. 210. ex num. 58. lib. 2. & cons. 5. lib. 1. n. 76. & 77.* M. Anton. Natta 640 *per tot. & 661. n. 7.*
12 *volum. 4* qui hinc deducit † supremam iurisdictionem esse incommunicabilem. Et tradunt alia nota digna Cancer. *lib. 3 variar. resol. cap. 3. n. 439.* Ceuallos *de violent. 1. part. in procem. c. 10. num. 45* Cabed. *decis. 40. num. 8. part. 2.* Fuluius Constant. *in l. vnic. C. pœn. fiscal. lib. 10. n. 95.* August. Barbosa, qui alios adducit, *in l. competit*, *C. de præscript. 30. num. 95.* Ego *sup. hoc lib. cap. 3. num. 69.*

13 Et in † mandato generali non veniunt, quæ Princeps specialiter concessurus non esset, *cap. in generali, de reg. iur. in 6. l. obligatione generali, D. de pignor.* cum traditis à Castrens. *cons. 335. num. 2. lib. 1.* Trentacin. *lib. 2. var. resol. tit. de procur. resolut. 2. num. 18.* D. Ioan. Bapt. de Larrea *discept. Granat. 19. num. 9. & seqq.* vbi, quod nec administratori omnium bonorum insolita permittuntur, eleganter Aug Berous *quæstion. fam. 25. num. 4.* vbi cum communi resoluit, quod etiam si in mandato adiecta sit clausula, per quam dominus concessisse dicatur procuratori potestatem faciendi omnia, quæ ipse dominus posset, adhuc hanc clausulam non operari speciale mandatum, quoad ea, quæ specialem expressionem requirunt, licet in aliis censeatur esse cum libera: quibus notanter addit Thom. Grammat. *dict. cons. 83.* quem refert & sequitur Auendañ. *in diction. verb. Virrey*, quod etiam
14 † vbi speciale mandatum Proregibus ad arduas aliquas, & insolitas causas datum reperiatur, ita tamen illud temperare debent, vt non nisi ex graui etiam causa ad illius executionem descendant.

Ex quibus principiis facilè cognoscere pos-
15 sumus, † nostros Indiarum Proreges, tam ex suis mandatis, & instructionibus, quam ex antiqua consuetudine, ea omnia ordinare, & disponere posse, quæ ad prouinciæ sibi commissæ securitatem, & gubernationem, ac præcipue Indorum conuersionem, & conseruationem con-
16 ueniunt. Quo in numero est facultas † seditiosos, & scandalosos ab eisdem prouinciis expellendi, quia teste Cassiod. *lib. 6. epist. 23.* messis Principis præcipua in cunctorum quiete consistit. In quo tamen qualiter se habere debeant, maximè si Ecclesiastici sint, latè dixi *sup. lib. 3. cap. vlt. per totum.*

17 Possunt † etiam Indorum Commendas conferre, & ad hoc speciale mandatum illis dari solet, eoque vti debent sub modo & forma, quam tradidi *sup. lib. 2. c. 5. & 7.* quamuis non possint earundem Commendarum alienationes confirmare, vt dixi eodem *lib. c. 14. n. 14.* quidquid in feudis contrarium arbitretur Capicius ibidem relatus, & disputet, post alios, Mastrill. *dict. cap. 6. n. 53.* nec spurios ad eadem feuda, vel ad quæuis alia legitimare, quia hoc eis specialiter prohibitum est per sched. Indiarum, vt etiam dixi *dict. lib. 2. c. 17. n 39.* quidquid alibi contrarium obseruetur, si credimus Mastrill. *d. c. 6. n. 51.*

Similiter priuatiuè † ad Audientias, & alios 18
quoslibet Magistratus officia, & beneficia suæ gubernationis prouident, & præsentant, exceptis his, quæ Rex suæ prouisioni specialiter reseruauit, de quo etiam quoad officia, & qualiter in eis procedere, & Auditores consulere debeant, dixi supra hoc *lib. cap. prox. n. 37. & n. 52 & seqq.* & quoad beneficia, *lib. 3 c. 3. & 4.* & idem in Prorege Neapol. & Siculo tractat Mastrill. *d. cap. 6. n. 104. & seqq. & n. 200. & 201.* Quinimò, † & in 19
reseruatis ad prouisionem Principis, si forte vacare contigerit, ea etiam commendare, seu ad interim prouidere solent cum medietate salarij, vt disponitur per sched. 2. *April. ann.* 1608. & 20. *Octob.* 1621. & alias quamplures. Quod tamen non practicatur in officiis Auditorum, vel similium, nec in præbendariis Cathedralium, & grauiter † reprehensus fuit Dom. Prorex D. 20
Andr Hurtado de Mendoça Marchio de Cañete per sched. dat. Brux. 15. *Martij ann.* 1559. quæ habetur 1. *tom. pag.* 295. quod in his prouisionibus, etiam interinariis, manum imponebat, & Auditores, Quæstores criminum, Notarios, Præbendarios, & alios similes officiales creabat, & constituebat. Nam † creatio talium 21
Magistratuum supremorum ad Regem tantum spectat, vt copiosè explicat Ponte *de potest. Proreg. titul. de elect. official. per tot.* & Mastrill *suprà num. 190.* Qui tamen † creationem Notariorum 22
eis concedit *n* 273. quod tamen apud nos denegatur per d. sched. & aliam nouiorem 22 *Nouemb. ann.* 1621. nisi in officiis Tabellionatus, quorum venditio ipsis commissa est.

Et qualiter possint † electioni iudicum ordi- 23
nariorum, & aliorum officialium, qui à Capitulis ciuitatum singulis annis eliguntur, interesse, & eas, aliasque ordinationes ab eisdem ciuitatibus factas confirmare, dixi *suprà hoc lib. 4. cap. 1 num 6. & seqq.* & tangit in simili Mastrill. suprà *num. 43. & 246. vbi num* 256 agit, qualiter possint dare licentias se absentandi prædictis officialibus, & *num. 259. & seqq.* qualiter admittere renuntiationem officiorum, & beneficiorum, & *num. 252.* qualiter & quando prohibere ciuitatibus, ne mittant Legatos ad Regem. Quod etiam apud nos eisdem permittitur per schedul. *Matrit.* 11. *Iunij ann.* 1621. & *numer.* 94. qualiter possint † gabellas imponere, 24
de quo etiam agit Berart. *dict. cap. 9. num. 23.* Gambac. *de immun. Eccles. lib. 5. cap. 44. numer. 9.* Graffis *decis. aur. part. 1. lib. 2. cap. 125. numer. 14.* & Ioann. Malderus 2. 2. *tom. 5. cap. 6. de vectigal. & trib. dub. 3.* & alij, quos ipsi citant.

In iis quoque, quæ iustitiæ administrationem concernunt, tam in ciuilibus, quam criminalibus, † licèt regulariter se immiscere non 25
debeant, quoniam id præcipuè Audientiis Indiarum,

Indiarum, & Quæstoribus criminum concessum est, vt dixi *s. p. cap.* 3. 4. & 5. & in simili aliis relatis tangit Mastrill. *d. c.* 6. *n.* 38. Vigilare tamen debent tanquam Capita, & Præsides earundem Audientiarum, vt per ipsas integrè, & breuiter iustitia administretur, litesque expediantur, atque adeo in ipsis Tribunalibus sæpè, & in secretiori consessu semper cum eisdem Auditoribus, & Quæstoribus consedere, quia licet suffragium in illis causis non habeant, plurimum tamen eorum interuentio, & auctoritas ad rectam ipsarum determinationem prodesse solet; dummodo libertatem suffragandi non impediant, nec voluntatis suæ, vel vultu, aut nutu signum ostendat. Qua de re dixi etiam aliqua *sup. cap. præced.* & idem iubent plures sched. Regiæ, notatæ *in d. summar. Recop. lib.* 4. *tit.* 3. quæ hanc curam Proregibus iniungunt, & quod manu propria sententias non criminales firment, atque communiant, licet in eis (vt dixi) votum non habeant, vt disponitur *in cap.* 24. *instruct. Proreg.* 1. *tom. pag.* 331. & 2. *tom. pag.* 7. & 93.

26 Quod tamen † Neapoli, Siciliæ, & Cathaloniæ ipsis conceditur, vbi Senatores sunt in paritate votorum, ex traditis per Fontanel. *de pact. nuptial. claus.* 3. *num.* 33. *fol.* 13. Mastrill. *sup. num.* 39. & Betart. qui insignem casum refert Excell. Ducis de Alcala *in d. specul. visitat. cap.* 9. *n.* 24. & 25. Quod tamen in nostris Indiis, solum vsitari, & obseruari vidi in visitationibus generalibus carceratorum in feriis Paschalibus, in quibus Dom. Proreges cum Auditoribus semper interuenire solent, & ipsis discordantibus, suffragium emittunt.

27 Fauore † quoque Indorum inspecto, permissum est Proregibus Nouæ Hispaniæ per sched. quandam *dat. Matrit.* 9. *April. ann.* 1591. quam etiam in Regnis Peruanis primus induxit, & obseruari fecit Dom. Marchio de Montesclaros, vt Proreges de eorum causis, & querelis breuiter, & de plano iustitiam expediant, aliquo ex Auditoribus, vel alio viro litterato in assessorem sibi ad hoc munus adlecto, & eorum sententia primam facit instantiam, quod si ab ea appelletur, ad Regalem Curiam causa remittitur & ibi altera sententia, siue confirmatoria, siue reuocatoria terminatur. Idemque Indorum fauor efficit, vt in Noua Hispania ipsi soli Proreges contra Correctores procedere, & iudices dare possint, vt disponitur per sched. eiusdem datæ. Informationes autem secreto ab his iudicibus factæ si graue quid, & supplicio dignum habere compertæ sint, ad Regalem Audientiam statim remitti debent, quam penes regulariter decernendorum similium iudicum ius & potestas est, licet electio personæ ipsis Proregibus tanquam Præsidibus reseruetur, vt tetigi suprà *hoc eod. lib. cap.* 3. *n.* 19.

28 Qui etiam † Proreges cognitionem contra Auditores habent in causis, & casibus, de quibus egi suprà *hoc lib. cap.* 4. *ex num.* 70. & prætereà prouincias, sibi commissas visitare solent, & possunt, & tunc etiam iustitiam partibus querelantibus, & præsertim Indis administrant, litteratis assessoribus ad hoc secum adductis, *ex l. obseruare, D. de offic. Proconsl. l.* 22. *titul.* 9. *part.* 2. *Authent. de collator. §. ad hæc prohibemus*, *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Recop.* Quod tamen Ego, inspectis aliis schedulis, quæ eis prohibent, ne se in negotiis iustitiæ intermisceant, ita limitandum existimarem, vt solum de illis causis cognoscerent, quæ in mora periculum haberent, & breuiter, ac de plano expediri possent, alias autem propriis iudicibus terminandas remitterent. Aliter enim iudiciorum ordo turbabitur, & ipsa visitatio impedietur, † quæ breuem expeditionem requirit, & vt Proreges eam aggredientes sine magno comitatu incedant, & subditis molesti, aut grauosi non sint, vt expressè dicitur in dictis iuribus, & latè de Principibus loquens, & an expediat, vt ipsi personaliter suas prouincias lustrent, & visitent. Marg Marq *in Gubern. Christ. lib.* 2. *cap.* 31. *§.* 5. *pag.* 151. Petr. Andr. Canonh. *in Aphorism. polit.* 1. *tom. pag.* 275. & Bobad. qui etiam de Correctorum visitationibus loquitur, *lib.* 5. *cap.* 1. & *lib.* 2. *c.* 7. *n* 5. 29

30 Cura item, † & administratio Rei Dominicæ, ad eosdem Proreges primo loco, præter Regios officiales spectat, & præ omnibus commendatur, tum in suis instructionibus *cap.* 57. tum in sched. dat. Pintiæ 12 *Iulij ann.* 1556. & in aliis innumeris. Ita tamen † vt nihil de fisci iuribus Regioue patrimonio, aut reditibus vltra statuta & consueta expendere, vel largiri inconsulto Principe possint, & si quis forte casus occurrerit, qui consultationem non patiatur, generalem consessum Auditorum, & aliorum Ministrorum conuocare debent, iuxta ea, quæ dixi *d. c.* 4. *n.* 45. Quibus de iure communi consonant, quæ copiosè tradit Palac. *Rub. in repet. Rubr. §.* 66. *n.* 27. & 30. *post gloss. verb. Liberam*, & Innoc. & alios *in cap. grandi, de supplend. negl. Prelat. lib.* 6. Matienz. *in l.* 3. *tit.* 3. *gloss.* 2. *n.* 3. *lib.* 5. *Recop.* & disputat Trentacinq. aliquas limitationes adducens, *cons.* 71. *n.* 16. Mastrill. *d. cap.* 6. *n.* 131. & 151. & *seqq.* & *n.* 262. vbi, quod nec nundinas concedere possunt, & *n.* 40. & 189. vbi, quod nec iurisdictionem, nec Regalia. Quod adeo verum est, † vt licet priscis temporibus possent agros seruidos, & pascua pro libito distribuere, *ex sched.* 7. *April.* 1531. & 27. *Octob.* 1535. & 29. *April.* 1549 & 18. *Maij* 1572. postea tamen per aliam nouiorem dat. Pardi 1. Nouemb. ann. 1591. quæ habetur *tom.* 1. *pag.* 65. Eisdem præceptum fuerit, vt hæc omnia vendere curent, ad aliquam Regiarum necessitatum subleuationem. Quod Mexici ad vnguem seruatur, Limæ vero aliquando gratuito dicti agri, & pascua concedi solent, & aliquando cum intrusis, & iniustis possessoribus pro minori pretio, & sine subhastatione ex iustis causis componi. In quibus sane omnibus, & in aliis similibus, quæ dictam administrationem concernunt, † valdè cautos, & vigilantes esse eosdem Dom. Proreges oportet, cum sint plurimi, qui Regium patrimonium, ac fiscalia iura intercipere vbique procurent, vt alias inquit Plin. *in epist.* 29. *ad Trajan. lib.* 10. ibi: *Multa enim pecunia variis ex causis à priuatis detinentur, præterea quadam minimè legitimè sumptibus erogantur.* 31 32 33

Rursus cum salutem loci tueri, nulli magis conueniat quam domino loci, vt inquit I. C. *in l. nam salutem, D. de off. Praef. vigilum.* Possunt † imo & debent Proreges prouincias sibi commissas, earumque maria, & littora ab hostium, tum externorum, tum internorum & Pyratarum inuasionibus tutari, ac defendere, quod ipsis enixè commendatur in suis instructionibus *c.* 55 & de iure communi cauetur *in l. congruit, D. de offic. Præsid. dict. l.* 22. *Partit.* & *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Recopil.* 34

Et

Et quo commodius his expeditionibus milita-
35 ribus intendere possint, † peculiari titulo Ducum, siue Capitaneorum generalium donantur, seorsum à titulo Proregali. Eóque militiæ fauor processit, vt priuatiue ad alios iudices de illis, eorumque causis ciuilibus & criminalibus, vbi actu militant, iidem Proreges tanquam tales Capitanei cognoscere iussi fuerint, tam in prima, quam in secunda instantia, *per sched. Matrit. 12. Maij ann. 1588. & 9. April. 1591.* & plures alias, quæ reperiuntur *in 4. tom. impress. pag.* 24. & plenius per nouiorem, quæ huius cognitionis vltimam formam præscripsit, *dat. Matrit. 2. Decemb. ann. 1608.* cuius virtute Proreges, & alij Præsides & Gubernatores militares, quatenus ea vtuntur, subrogati vi-
36 dētur in locum, & iurisdictionem antiqui † Magistri militum, quæ qualis olim fuerit, & qualis hodie sit, & de variis quæstionibus, & competentiis, quæ circa ipsius vsum, & praxim se offerre solent, & an tantum in delictis militaribus, an etiam in omnibus admitti debeat, ad variorum iurium inuicem in hoc pugnantium explicationem, latissimè agunt plures Auctores, quos plena manu congessi *sup. lib. 2 cap. 3. num. 8. & 9.* vbi egi de Lancearíis & Arcabuceriis Peruanis ad Proregis custodiam deputatis. Quibus nunc signanter addo Mastrill. *dict. cap. 6. num. 207. & seqq.* Et Berart. *in specul. visit. dict. cap. 9. ex numer. 42.* Dom. Valençuela *consil. 160. num. 20. & consil. 200. num. 33.* Carrasc. *ad leg. Recop. cap. 9. ex num. 15.* in ipsis nostris terminis Proregem Siciliæ, Neapolis, Cataloniæ & Perù, loquentes, qui etiam simul sunt Capitanei generales, & latè tractantes, quæ eis virtute huius muneris competant, & quomodo ab ipsis vt à talibus Capitaneis appellatio interponatur, & prosequatur, quod valdè notare expediet,
37 † quoniam semel & iterum dubitari vidi, an lata secunda sententia per Proregem de sui assessoris consilio, detur locus appellandi ab ea, saltem ad supremum Indiarum Consilium, *en su Iunta de guerra?* Qui articulus necdum plenè resolutus existit, & varie à variis Senatoribus terminantur. Sed, meo iudicio, non rectè, cum in dictis causis recusari possint, ex Carrasc. vbi suprà & appellatio, & recusatio à pari procedit.

Sed plane licet tanta taliaque sint, quæ Proreges, & alij Præsides, qui Prætoriales (vt vocant) gubernationes habent, facere possint,
38 † adhuc tamen agnoscere debent, excelso, excelsiorem esse alium, & tunc melius concessa sibi facultate vti, cum eam voluntati, & dispositioni Principis, quem repræsentant, subiiciunt, & cancellos sibi præscriptos non transgrediuntur.
39 Etenim † legibus nullo modo soluti sunt, nec de potestate absoluta, sed iuxta iuris, & mandatorum suorum Generalium, & specialium formam regulata, procedere possunt; vt pluribus ostendit Luc. de Pena *in l. contra publicam, num. 11. C. de re milit. lib. 12.* Marchessan. *de commission. 2. tom. pag. 553. num. 3.* Petr. Gregor. Bobad. Antibol. Mar. Ital. Ponte, Capiblanc. Belluga, Cancer. Cerdan. & alij, quos refert & sequitur Mastrill. *d. cap. 6. num. 37. & seqq. & num. 267.* & Berart. *d. cap. 9. n. 20.* vbi bene aduertunt, hoc ipsum in suis titulis, & in peculiaribus schedulis caueri, quas ibi recensent. Prout & de iure Indiarum passim in mille aliis cautum reperitur. Licet verum sit, † nouas, 40
& extraordinarias iussiones Regis quoad implementum, & executionem suspendere posse, & semel, atque iterum replicare, absque eo, quod vllum inobedientiæ crimen admittant, si ex illis aliquod graue inconueniens, vel nocumentum Reip. oriri posse intellexerint, vel notoriè iniustas, aut prauis, vel falsis relationibus, vel suggestionibus extortas, magis quam impetratas cognouerint, *cap. si quando, de rescript.* Cassiod. *l. 6. epist. 5.* ibi: *Nam pro æquitate seruanda, & nobis patimur contradici, cui etiam oportet obediri,* cum aliis, quæ ad hoc idem probandum latè adduxi *sup. lib. 2. cap. 8. n. 51. & seqq.* quibus nunc addo Siluam *nuptial. 6. part. quomodo in iudicand pro comm. opin. ex n. 49.* Bobad. *in polit. lib. 2. c. 10. n. 59.* Nauarr. *in cap. inter verba 11. q. 3. corol. 53.* Alfan. *collect. 507.* Conrad. *in temp. iud. lib. 1. c. 1. §. 4. tit. de præst. Imp. num. 16.* Anguian. *de legib. lib. 1. contr. 5. à num. 39.* Farin. omnino videndum, *q. 97. n. 44. & seqq.* Sesse *2. tom. in epist. ad Regem, n. 68.* Ponte *consf. 55. à n. 16. lib. 1.* Barth. Philip. *de Consf. discurs. 7. fol. 51.* Nauarrete *discurs. polit. 1.* Flamin. Cattar. *de execut. sent. cap. fin. à n. 335.* & idem esse, si cesset ratio rescripti, ex Tiraq. *de cess. causa, verb. Rescript.*

Quibus tamen cessantibus, vel in dubio constitutis, † pro mandatis Principum est præsumen- 41
dum, & eis obedire longè securius, iuxta consilium *gloss. in cap.* quid culpatur, *verb. Iniquitas 23. q. 1. & c. ad aures, verb. Obedientiam, de temp. ordin. & illud Prouerb. Viri obedientis multiplices victoriæ,* cum aliis, quæ congessi *sup. lib. 2. c. 23. num. 78. & seqq.* & Mart. Delr. *in Adag. sacr. 2. tom. adag. 223. pag. 237.* & conducit elegans, & & omnino legendum epigramma Hispanum, vulgò *Soneto,* Barth. Leonardi de Argensola inter eius poëmata nuper excusum, *pag. 484.* & doctrina Farin. & aliorum, quos ipse recenset *tom. 3. crim. q. 111. num. 435.* vbi inquit, † adeo 42
promptos, & vigilantes esse debere in mandatis Principum exequendis, vt etiam si aliquid ipsis iniungatur sine præfinitione temporis, debeant id primo quoquo tempore, & quanto citius potuerint, exequi.

Ex quo principio descendit, quod non † pos- 43
sint, nec debeant Proreges in causis sibi commissis ex abrupto, & non seruato iuris ordine procedere, neque secundum suam conscientiam, & præter causæ merita iudicare, vt obseruant Mastrill. *vbi sup. n. 78.* Menoch. *consf. 92. num. 81.* Burgos de Paz *in proœm. leg. Tauri, num. 262. & seqq.* & Osasc. *decis. 79. à n. 44.* Berart. *n. 21.* Et † quod pœna reseruata arbitrio Regis, non ex- 44
tendatur ad arbitrium Proregis, quamuis eum repræsentet, vt per Afflict. *ad const. Neapol. tit. de homicid. rubr. 27. num. 74. fol. 114.* Necnon etiam † quod non possint, nec debeant causas 45
à iudicibus ordinariis, & multo minus à Regiis Cancellariis auocare, vel eis inhibere, earumvè sententias rescindere, vel irritas facere, cum & hæ legis vicem sortiantur, vt dixi sup. *cap. 3. num. 41.* & latè per eundem Mastrill. *d. cap. 6. n. 38. & 161.*

Qui etiam *num. 147. & seqq. & num. 154. & 226.* & Berart. *num. 23. tractant,* † an possint 46
delictorum remissionem, vel compositionem facere? aut in causis criminalibus reuisionem concedere? & idem prosequuntur Scaccia *de indic.*

*indic.lib.*1.*pag.*241.Petra *de potest.Princ.c.*21.*n.*21. Quod tamen de iure nostro Indiarum dubitari non potest,quia licet publicas schedulas Proreges secum portare soleant, quæ hanc remissionem delictorum, & pœnarum eis permittunt, per alias tamen secretas, præcipuè illam Dom. Proregi Principi Squillacens. datam 27. *Sept. ann.*1614.*& per caput instruct.c.*13. eisdem præcipitur,vt hoc non nisi rarò, & ex magna causa faciant, in hæc verba: *Teniendo entendido que no aueis de perdonar delitos, que no fueren de rebelion, ò depedientes de ellos. Y que de este poder no aueis de vsar sino fuere en casos de guerra, y alteraciones:* quod etiam disponitur per alias schedulas, quas reperies *in dict. summar. lib.* 3. *tit.* 3. *l.* 32. *&* 33. quarum schedularum specificam mentionem faciens,ita hæc quæstionem resoluit Illustriss.elect.Archiep.Mexicanus Dom. D. Felician.à Vega *in cap.*4. §. *de adulter. num.*76. *& seqq. de iudiciis.* Estque valdè consonum dispositionibus iuris communis, quibus docemur,
47 † talem pœnarum remissionem esse de Regalibus,& Principi specialiter reseruatis, *l.relegatorum, in fin. D. de pœn. l.*1. §. *fin.de quæstion.* cum aliis latè traditis à Luca de Pena *in l. contra publicam,C.de re milit.lib.*12. Isernia *in tit. quæ sint Regalia, verb. Argentariæ, num.*7. Auendañ. *de exeq. mand.*1. *part.cap.*7. *num.* 7. *vers. Tamen in remittendo*, Octauian. Cacheran. *decis. Pedem.* 101. vbi dicit,quod etiam Vicarius Imperij eam facere nequit, Bossio *in tractat. de remed. ex sola clem. Princip. num.* 46. & idem probat text. apud nos expressus *in l.*1.*&* 2. *tit.*22. *part.*7. *& in l.*15. *tit.*5. *lib.*2. *Recop.* vbi Auditoribus hæc facultas denegatur.

Rursus,licet Mastrill. *vbi supr. n.*188. docere
48 videatur † potestati, & arbitrio Proregum Siciliæ relinqui ex causis sibi benè visis, Senatores, & alios iudices,suspectos declarare,& alios suo loco subrogare; apud nos tamen contrarium obseruatur, quia regulariter solus Princeps remouere potest officiales,quos ipse posuit,& probauit,vt dixi *sup.hoc lib.c.*4.*n.*79. & Prorex Auditorum iurisdictionem in administratione iustitiæ turbare non potest, sed eos vt collegas tractare,& habere,laterique suo sociare,vt etiam dixi *c.*3.*ex n.*41. Adeò vt in quæstionem vocatum sit,an duas ipsorum aulas ad alicuius negotij expeditionem coadunare possit,vt etiam latè disputaui *eod.cap.*3.*ex n.*67. & nouissimè tangit Carrascus *in tract.de casib.Curiæ,n.*181. Et hoc de non turbanda, vel innouanda Auditorum iurisdictione in tantum procedit, vt habeat lo-
49 cum, † quamuis ipsi Proregi fortè rescriptum sit,vt in aliquo negotio iustitiam faciat:nam debet intelligi, vt eam fieri, & administrari curet per Magistratus, quibus commissa fuerit,vt dixi *eodem cap.*3.*num.*43. & vltra Auctores, quos ibi refero, in ipsis nostris terminis, tradit & ornat Mastrill.*d.cap.*6.*num.*87.

Quod semper Proreges summè obseruare de-
50 bebunt,& non † vexare, vel nimis fatigare dictos Auditores, eos multis negotiis, consultationibus, vel occupationibus onerando, quod quam sit damnosum,elegantissimè, vt solet reliqua,animaduertit Mag.Marq.*in Gubern.Christ. lib.*1. *cap.*20. §. 3. *pag.*121. cui addo notabilem *sched.*17.*Sept.*1616. expresse iubentem, *Que los Virreyes y Presidentes se abstengan de llamar à los Oidores à sus casas à horas desacomodadas, ò indecentes, si la grauedad de los negocios no obligare à ello.*

Idémque dicendum est † in relinquendis, vel 51
remittendis vnicuique Senatui, vel Tribunali, causis,& negotiis, quæ eius propria fuerint, ita vt singuli Ministri suis officiis consueto tempore, & modo fungantur, nec nisi rarò, & ex magna causa, alij, aliorum actionibus misceantur, & priuatis sessionibus, quas *Iuntas* dicunt, negotia,quæ proprios habent iudices, terminen-
tur,hoc † enim sæpè plus damni, quam vtilita- 52
tis afferre solere, expressè probat text. in cap. nouit,de his quæ fiunt à Prælat. Lucas de Pena *in l.omnes iudices,C.de Decurion.lib.*10.*post n.*40. *& in l.humilioribus,C.de suscep.& arcar.per text. ibi,*vbi,*Publica auctoritas vacillare dicitur, si Curiales extraordinariis oneribus occupentur,*Palæot. *de sacr.Consist.consult.*1.*part.q.*3.*art.*5. *&* 6. vbi,
quod † iniuria iudices afficiuntur, quando de 53
spectantibus ad eorum officium alij consuluntur,Ponte *d. tract.de potest.Proreg. titul.*12. *n.*4. *&* 7. *& decis.*36. *num.*12. vbi,quod tristitia maxima ex hoc afficiuntur populi, Tribunalia exauctorantur, omniaque tandem confunduntur, & subuertuntur, Mastrill. *de Magistr. d. cap.*6.*num.*161. vbi refert esse de hoc epistolam Regiam ad Dom. Proregem Neapolitanum Comitem Bonauent. directam 20. *Sept. ann.* 1608.& meliùs *lib.*3. *cap.* 4. *num.* 151. *&* 152. vbi ait: *Quod huiusmodi delegationes, & ludibrium Tribunalibus iudicum ordinariorum, & Reip.maximum detrimentum afferre consueuerunt. Eo maximè ob difficultatem in vnione diuersorum Magistratuum, & alia, quæ infinitas reddunt causarum expeditiones.* Plenè & eleganter plures alias rationes adducens P. Fr.Ioan.de Santa-Maria in sua eleganti Politica *Christ.cap.*13.*vers. Escusen los Reyes de todas maneras las juntas que se han introducido para cada negocio, &c.* Bermudez de Pedraza *in tractat. de secret. Regis, discurs.*3 *fol.*25. & Barbosa *in lib. de breuedad de despachos,cap.*10. quibus fauent verba & exempla, quæ sumi possunt ex Cornel. Tacit. *lib.* 3. *annal. fol.* 53. *lib.* 4. *fol.* 75. *numer.*18. *& lib.* 6. *fol.*104. *num.*39.

Deinde † licet in aliis Proregibus, vt idem 54
Mastrill.*ait d.cap.* 6. *n.* 97. vbi aliquid pronuntiant,vel prouident,pars, quæ se læsam senserit, non nisi ad Regem appellare possit, *ex l.à Proconsulibus,C.de appell.l.si quis aduersus,& Auth. quæ supplicatio,C.de precib. Imp.offer.l.*4.*titul.*24. *part.* 3. cum aliis traditis à Dom. Valençuela *in monit. contra Venet.* 6. *part. num.*82.*fol.*364. In Indicis tamen,fortè propter longam distantiam viarum, contra obseruatur, & ad Regales Audientias appellare licet, sub modo & forma, quam tradidi *suprà cap.*3.*ex num.* 39.

Et hoc generale esse existimo, exceptis causis,in quibus procedunt tanquam Capitanei generales,siue Magistri militum,de quibus egi *sup. hoc c.n.*36.quamuis aliqui Proreges neruosè de-
fendant, † tales appellationes non esse admit- 55
tendas à prouisionibus, quas expediunt super Indis alicui dandis, vel auferendis: *Para sus estancias, labranças, è minerales*, quasi hoc meræ, & puræ gubernationis, siue gratiæ, aut arbitrij sit, & in quo pars nullum ius prætendere possit, neque Regales Audientiæ iurisdictionem exercere: de quo cum Limæ essem ingens fuit controuersia *ann.* 1618. cum Dom.

Prorege

Protege Principe Squillacensi super Indis ablatis cuidam Ludouico Ximenez Gallego. Sed nihilominus contrarium obtinuit, & apertè decidi videtur ex generalitate sched. dictam appellatio- permittentium, de quibus *d.c.3.ex.n.39.* & præcipuè ex alia nouiori 15. *Sept. ann.* 1612. quæ in terminis distributionis Indorum loquitur. Qui cùm à Proregibus ex arbitrio, aut gratia, rationis regulis trutinata, distribuendi, vel tollendi sint, non est dubium, quin ab eiusmodi decretis appellari possit, ex traditis à Menoch. *de arbitrar. lib.1.q.7. num.7.& q.8.* & Matth. *de*
56 *Afflict.* qui hinc deducit † Proregem non habere liberum arbitrium, *in constit. Neapol. lib. 1. rubr. 27. num. 74.* Atque adeò malè faciunt qui in his, aut similibus causis recursum ap-
57 pellationis impediunt, quia eo † ipso Principis reuerentiam, qui contrarium statuit, quique prouocari debet, insuper habere videntur, & in quoddam veluti læsæ Maiestatis crimen incidere, *cap.1. in princip. de appell. in 6. cap. sciant 2. q.6. l.1. tit.1. l.14. tit.18. lib.4. Recop.* cum plurimis aliis congestis à Luca de Pena *in l. vnic. in fin. C. vt nemo suscip. rustic.* ad suum patrocin. *lib. 11. col. 10.* Puteo *de syndic. in princip. tit. de excess.* Baron. *cap. 2. fol. mihi* 88. Rebuff. *in tract. de euocat. q.6. num. 60.* Auiles *in cap.1. num. 4.* & Bobad. omninò videndo, qui plura hac in parte pro auctoritate Cancellariarum considerat, *lib.2. cap.16. num. 81. & num. 107.*
58 Vt omittam, † in dubio semper appellationi deferendum esse. Habet enim fundamentum in montibus sacris defensionis, & iuris naturalis,
59 & sic † attentatum contra eam est magis priuilegiatum, quàm spolium, vt per Robert. Lancell. *de attent. in præf. 1. par. num. 3.* & latissimè *in 3. p. cap. 30. à n.6.* Et inde benè inquit Auen.
60 vbi suprà *num. 5.* quòd non sufficit † quòd iudex à quo deneget appellationem, quia nihilominus iudex, ad quem, potest prouidere iustitiam. Quod tamen fallit in dictis Cancellariis Indiarum, quia Prorege perseuerante in non defendendo appellationi, ei stare iubentur, donec Princeps consulatur, vt dixi *sup. hoc lib. d. cap. 3.*
61 *n.40.* In aliis autem † non possunt, nec debent mutare ius, neque stylum Cancellariæ & iudicij, quamuis eis liberum arbitrium in procedendo concessum sit, vt latè per Barbat. *col. 47. lib.1. col. fin.* Ias. in *Auth. iubemus, C. de iudic.* Grammat. *cons.* 84. *n.4.* Marsil. *sing.* 118. Menoch. *lib.2. præsumpt. 8. num.16.* Matth. *de Afflict. ad const. Neapol. lib. 1. rubr. 24. de violent. circa poss.*
62 *num. 57. & 58.* vbi asserit, quòd † Prorex non potest cumulare possessorium, & petitorium, quod etiam sequitur Menoch. *de recup. rem. 15. n.369. in fine.*

Et quemadmodum patienter ferre debent Proreges ab eis appellari, ita scire ipsos opor-
63 tet, † quod etiam vt suspecti possunt recusari.
64 Nam contrarium † solùm supremis Principibus indultum est, quorum Maiestas, & auctoritas facit, vt procedant recusatione remota, vt latè per Parisium *cons. 31. num.97.* & plures alios relatos à Carrasco statim citando, *num. 19. & 20.* quod non ita in Proregibus militat, vt per text. *in l. Senatusconsulto, D. de offic. Præsidis, l. qui iurisdictioni, D. de iurisdict. omn. iud.* & alia iura similia consuluit Portius Imolens. loquens de recusatione Proregis Neapol. *cons. 91. volum.2.* Menoch. *cons.* 1159. *num. 6. volum.12.* Mastrill. *d. cap.6. num. 182.* & latiùs *decis.* 151. per totam, idem Mastrill. *d. lib.6. cap.3. n.20. & lib.3. c.4. n.21. & 22.* Mainard. *decis. 78. & seqq.* Giurba *decis. 99.* Ramon. *cons. 3. per tot.* & de nostris Indiarum Proregibus specificè loquens D. Carrasc. *ad leg. Recop. c.9. in princip. ex n.5.* qui non solùm pro tali recusatione concludunt, verùm & illud in disputationem deducunt, an † Prorege, 65
vel Præside alicuius Cancellariæ, vel Senatus recusato, totus quoque ipse Senatus, vel Cancellaria recusata maneat, vt latiùs apud eosdem videri potest, quamuis apud nos nusquam hoc praxi receptum sit, nisi fortè aliqui ex Senatoribus ita Præsidi affecti probentur, vt ipsi quoque ex eisdem causis, ac ille, recusari possint, quod rarò contingit.

Quæ omnia nobis aditum præstant, ad decidendam aliam quæstionem, quæ Mexici oblata fuit, & magnis altercationibus ventilata *ann.* 1625. in Proregnatu Dom. Marchionis de Gelues, nempè an † Proreges excommunicari pos- 66
sint ab Episcopis, vel eorum Vicariis, aut aliis iudicibus Ecclesiasticis. Et quamuis in Regibus, vel Imperatoribus hoc valdè controuerti soleat, † aliis affirmantibus nullo iure communi 67
ab eiusmodi censuris Ecclesiasticis exemptos esse, nisi speciale indultum sedis Apostolicæ ostendant, vt non possint nisi ab ea sola excommunicari, quale Galliæ Reges habere affirmat Carol. Grassal. *lib. 2. Regal. Franc. cap. 7. pag.* 63. Aliis verò eodem priuilegio Imperatorem, & omnes Reges Christianos iam ex antiqua consuetudine vti dicentibus: quorum opiniones doctè & diligenter, vt reliqua solet, nouissimè concessit Illustriss. Dom. Archiep. Vlyssiponens. D. Roder. Acuña in notis ad cap. Valentinianus, 63. *dist. n.3. & 4. pag.* 553. vbi pro hac vltima citat D. Antonin. Syluest. Enriq. Saa, Graffis, & Vgolinum, cui Ego addo Sairum in thesauro casuum conscientiæ, *lib.1. cap. 8. num.7. pag. mihi 35. colum.1.* Auilam *de censur. 2. par. cap. 4 disp. vnic. dub. 4. conclus. 3.* qui hoc certum videri inquit, & Filiuc. *1. tom. quæst. moral. tract. 11. & 1. de censur. cap.5. num. 134.* vbi ait: *Hinc est, vt ferè Principes omnes ex priuilegio, vel consuetudine non possint censura affici, nisi à Papa.* In Proregibus tamen, † nullum 68
adhuc Auctorem vidi, qui talem immunitatem concedat, nec puto repræsentationem Regiæ personæ, quam habent, sufficere posse ad hanc extensionem faciendam, cùm hoc priuilegium ipsis dumtaxat Regibus specialiter concessum dicatur, *l.1. D. de iurisd. omn. iud.* & in gratiosis, vel exorbitantibus, etiam vbi maior paritas rationis reddi potest, extensio non admittatur, *c. quæ à iure 28. de reg. iur. in 6.* vbi Dynus & Pech. Cardin. Tusch. *litt. E concl.* 589. *n.5. & seq.* & magis in nostris terminis Philipp. Franc. *in cap. non putamus, col.2. verb. Delegatio tamen, de consuet. lib. 6.* quem refert & sequitur Sbrozius de off. Vicarij *lib.1. c.24. n.8.* vbi docet, † quòd si ali- 69
quid concedatur Principi ratione suæ dignitatis, illud non extenditur ad eius Vicarium. Nec non etiam ex illis, † quæ de iurisdictione Inqui- 70
sitorum in Proreges, & alios similes Gubernatores (licèt ab ea Reges exempti sint) dixi sup. *lib. 5. c.24. ex n.51.*

Et quòd etiam † syndicari, & visitari pos- 71
sint de his, quæ durante officio gesserunt, dixi

item suprà hoc *lib. 4. cap. 8. n. 15.* in quo syndicatu sæpè accusari, vel conueniri solent pro damnis, quæ priuatis in suis facultatibus vel iu-
72 ribus irrogarunt, quia certum est, quod ius † eis quæsitum tollere non posset, & si intentent, potest eis resisti, vt per Azeued. *in l. 2. n. 26. tit. 11.*
73 *lib. 4. Recop.* Quamuis † dilationes, siue litteras moratorias debitoribus ex iustis causis adinstar Regis, concedere valeant, iuxta ea, quæ tradit Rebuff. *2. to. ad leg. Gallic. in tract. de litt. dilator. art. 1. gloss. 6.* & plures alij, quos refert & sequitur Mastrill. *d. c. 6. n. 243. & seqq.* & Ioan. Hæuia in Laberynt. *contract. lib. 2. c. 11. n. 22.* quia aliàs
74 † Proregi nunquam in præiudicium tertij potestas dari videtur, vt signanter inquit Rebuff. *ad reg. Cancell. de non tollen. iure quæst. gloss. 5. n. 4. fol. 164.* quem refert & sequitur Auendañ. *in diction. verb. Virrei.*

Quo exemplo, securè dicere possumus, longè
75 minus † eum concedere posse licentiam ædificandi in publico aliquo ciuitatis loco, vt notanter voluit Lucas de Pena in l. pro ædibus, *C. de diuers. præd. lib. 11.* Camerat. Capicius, Surgent. & alij, quos refert Mastrill. *d. cap. 6. n. 100.*
76 addens *num.* seq. rationem, quòd hoc † soli supremo Principi liceat, ex *l. 2. §. meritò, & §. si quis à Principe, D. ne quid in loco pub. l. prohibere, §. planè, D.* quod vi, aut clam, cum latè traditis à Calicio *de iure Fisci, dubit.* 8. *num.* 6. & Ponte *de potest. Proreg. tit. de abund. ciuit.* §. 4. licèt idem Mastrill. *lib. 5. c. 3. n. 45.* hanc licentiam ædificandi in loco publico Magistratibus in communi concedat *ex l. fluminum, D. de damn. infect. gloss. in dict. l. 2. §.* idem ait, *verb. Concessio*, ibi: *A Principe, vel Senatu*, & traditis à Laudens. *in tract. de Consiliar. q. 3.* Quod tamen Ego interueniente demum Principis consultatione, eiúsque consensu accedente, intelligerem; nam aliàs falsum esset; cùm nullus officialis Regius possit has licentias concedere, *l. 5. 6. & 11. tit. 7. lib. 7. Recop.* ibi: *En que no huuiere interuenido licentia nuestra*, vbi Azeued. ad hoc probandum citat Bald. Matth. de Afflict. & alios, & item docet Matienz. *in l. 3. gloss. 7.*
77 *num. 5. tit. 10. lib. 5. Recop.* & ita † Limæ iudicatum vidi post magnas altercationes in ardua causa nobilissim. Equitum D. Franc. de la Cueua, & D. Roder. de Mendoça super validitate, vel nullitate concessionis ædificandi in quadam publica platea, quam Dom. Prorex Marchio de Montesclaros eidem D. Roderico concesserat. Quod in tantum verum est, vt neque ad ædifi-
78 cationem † Ecclesiarum, vel Monasteriorum possint dicta loca concedere, imò neque etiam in priuati solo licentiam eiusmodi nouarum fabricarum impertiri, iuxta ea, quæ abundè tra-
79 ctaui *sup. lib. 3. cap. 23. ex numer. 26.* Sicuti † neque possunt litteras nobilitatis plebeis concedere, vt disponitur per sched. *an. 1559. 1. t. pag.*
80 *295.* Neque † titulum ciuitatis, aut villæ alicui oppido, vel municipio præstare, vt etiam inquit altera notabilis sched. *dat. Matr. 28. Maij an. 1615.* vbi ratio redditur, quòd hæc omnia sunt de reseruatis Principi in signum supremæ Dominationis.

Quæ ratio pariter euincit, vt nec possint mi-
81 noribus † veniam ætatis concedere, cùm hoc etiam sit de reseruatis Principi, *ex l. 1. & 2. & ibi notatis, C. de his qui ven. ætat. l. vnica, C. eod. tit.* in Theodos. & traditis à Decio *cons. 549. Afflict. in Rubr.* quæ sint Regal. *n.* 10. Calicio de Fisco, *dub.* 8. *prærog.* 14. Alban. *in notis ad Bart. in l. non ambigitur, D. de legibus*, vbi, quod statutum non potest concedere hanc veniam, quia est de reseruatis Principi, Scaccia, qui plures alios adducit, de iudiciis, *lib. 1. pag. 245.* Borrell. *de præst. Reg. Cathol. c. 47. n. 35.* & Bobad. *in polit. lib. 2. c. 15. n. 172.* vbi hinc concludit dominis vassallorum hoc denegari. Et hoc adeò verum est; vt Vlpian. † *in l.* denique 82
3. D. de minor. doceat, ipsos etiam Imperatores, rarò minoribus talem veniam extra ordinem indulsisse, & tanquam ambitiosa damnasse decreta Consulum, vel Præsidum, qui eas concedere præsumpserant, hoc est magis de facto, quàm de iure, vt nouissimè obseruat Iacob. Gothofred. *lib. vnico animad. iur. cap. 4 pag.* 18. & 19. qui eos reprehendit, qui ex illa lege indicari putant, veniam ætatis ad Consules spectasse Qui tamen non vidit Nouell. const. Leonis XXVIII. in fin. quæ eam Magistratibus apertè concedit: quo fortè exemplo omnes Proreges illam absque vlla hæsitatione concedunt, vt de Indicis Ego testari possum, & de Siculis, & Neapolitanis tradit Mastrill. *d. c. 6. n. 269. & seqq.* vbi inquit, hoc quoque expresse in eorum priuilegiis concedi. Quod sanè oporteret, vt etiam in nostrorum Proregum titulis adderetur, vt cessaret difficultas, quæ in hoc articulo oriri potest, ex suprà relatis. Et hæc quidem de Proregum potestate dixisse, & tetigisse sufficiat, quia mihi scitu digniora, & praxi frequentiora visa sunt, & fortè ab aliis non ita tractata; reliqua ex Auctoribus suprà relatis, vbi opus fuerit, peti poterunt, & ex schedulis, de nostris Proregibus Indiarum agentibus, quæ habentur *in 1. tom. impress. ex pag. 237.* & in summario *Recopil. lib. 4. tit. 3.* vbi centum & sex leges ad munus Prolegale spectantes, & peculiaria præcepta continentes designatas reperies.

CAPVT XI.

Quando, & quatenus Proreges mandati sibi imperij habenas assumant, & tantæ dignitatis, ac potestatis insignibus, titulis, salariis, & effectibus gaudeant?

SVMMARIVM.

1 *Proregum munus à quo tempore incipiat, & desinat? & n. 15. & 25.*
2 L. obseruate, §. post hæc, & l. aliquando, de off. Proconf. *expenditur.*
3 *L. meminisse 10. D. de off. Proconf. expenditur, & illustratur, & n. 18.*
4 *Legati Pontificis nominati cum temporis præfinitione potestas, quousque duret?*
5 *Iurisdictio Episcopi expirat successoris aduentu.*
6 L. si fortè, D. de off. Præsid. *expenditur, & illustratur.*
7 *Ignorans aliquando est melioris conditionis, quàm sciens.*
8 *Ciceronis querela de Apio, ob id quòd in Proconsulatu Ciliciæ perseuerauit postquam*

quam intellexit sibi à Cicerone in eo esse successum.

9 L. obseruare, § rectè, D. de offic. Proconf. *ponderatur, & illustratur.*

10 *Successor in officio alterius qualiter debeat, & soleat decessorem de aduentu suo certiorare.*

11 Authent. de administrat. §. illud, verf. Deponat autem, *perpenditur, & illustratur.*

12 *Successor in officio ex quo die habeat illius vsum, iura, & salaria?*

13 *Officium Proconsulum, Præsidum, Legatorum, & Proregum expirare per solum aduentum successoris ad prouinciam, tenent plures Auctores, qui referuntur.*

14 *Officiali, non ostensis litteris officij, non solet credi, & quando id fallat?*

16 *Præfectus Augustalis in Ægypto residebat, & cur sic appellaretur? & quòd Proconsulibus, & Præsidibus comparatur.*

17 L. vnic. D. de off. Præf. Aug. *ponderatur, & illustratur.*

19 *Officialis quilibet etiam si ad tempus limitatum electus sit, elapso termino, officium & salarium continuat, vsque ad actualem possessionem successoris, & n. 38.*

20 *Iurisdictio non confertur, neque aufertur ex solo titulo, antequàm nouus officialis virtute eius præsentetur, & recipiatur.*

21 *Iuramentum de officio benè gerendo debet quis subire, antequàm ad illius vsum recipiatur.*

22 *Legati à latere ex magis vera, & communi opinione non debent recipi ante præsentationem tituli suæ legationis.*

23 Cap. nobilissimus, 97. dist. cap. lectis, 63. dist. *& alia iura similia, ponderantur, & illustrantur.*

L. 1. C. de mandat. Princip. *ponderatur, & illustratur, ibidem.*

24 *Proreges, & alij Magistratus non ostendunt, neque præsentant titulos suos in ingressu prouinciæ, sed in eius capite, seu Metropoli, vbi recipiendi sunt.*

25 *Proreges non posse vti iurisdictione, & potestate sui muneris quousque iurent, & solemniter recipiantur, plures Auctores expressè tenent, qui referuntur.*

26 *Decessor non potest officio cedere successori antequàm is solemniter receptus sit, & culpatur vrbanitas eorum, qui contrarium faciunt.*

27 *Iuris publici quæ sunt, priuatorum placitis, vel vrbanitate mutari non possunt.*

28 *Officium publicum nemo potest deponere, nisi in manibus eius, à quo accepit.*

29 *Prorex qui successorem de proximo sperat, quæ possit ex vrbanitate ei reseruare?*

30 *Proregem successorem cum decessore concurrere, semper, vbi fieri poterit, excusari debet, & quare?*

31 *Prorex decedens qualiter instructum relinquere teneatur successorem, per sched. Regias quæ referuntur.*

32 *Prorex Peruanus per mare iter facere iubetur ex portu Pamensi ad Limanum, & quare?*

33 L. obseruare, §. ingressum, D. de off. Proconf. *ponderatur.*

34 *Prorex ex sola electione acquirit dignitatem officij, & illam conseruat, etiam si ante adeptam possessionem moriatur Rex, qui eum elegit, & quare?*

35 *Regia dignitas nunquam moritur.*

36 *Proregis officium per quod tempus durare soleat, & schedulæ de hoc agentes.*

37 *Proregnium Peruanum & Mexicanum, per quot leucas extendatur?*

38 *Officium quando expiret per lapsum temporis, pro quo fuit concessum?*

39 *Principis dissimulatio in non mittendo successorem officialis, ad certum tempus designati, pro prorogatione habetur.*

40 *Officia grauia facilè mutanda non sunt, sed potiùs continuari, & prorogari in benemeritis debent, & quare?*

41 *Magistratuum crebræ mutationis damna, & edictum Tiberij Imper. ea ostendens.*

42 *Proregem bonum nunquam mutandum, sed retinendum in officio, & præmiis ornandum, sentit Matienzus, & quare?*

43 *Calumniæ, & sinistræ relationes contra bonos Proreges scriptæ, respui debent.*

44 *Antonius Pius qualiter se haberet in conseruandis, & honorandis bonis Præsidibus?*

45 *Dom. D. Franc. à Toleto in Proregnatu Peruano conseruatus fuit per* 14. annos, *& eius facta, & laudes.*

46 *Officiales electi à Prorege, an, & quando durent, ipsius Proregis officio finito?*

47 *Proreges, & alij officiales quæ faciunt in fine officij, præsumptionem habent contra se & quare?*

48 *Proreges morientes, vel absentes, an possint alios suo loco sufficere, vel quis ipsorum vices suppleat? remissiuè.*

HIs ita de Proregum munere, dignitate, & potestate non ineptè (vt arbitror) prælibatis, nunc illam quæstionem peculiari hoc capite tractandam suscipio, † à quo tempore, & per 1
quod tempus hac dignitate sibi mandata, eiúsque potestate, iurisdictione, & effectibus vti possint, & soleant? Quoniam hoc cum sæpè, tum præcipuè Limæ dubitatum vidi in aduentu Excellent. Proregis Dom. Principis Squillacensis, & variis opinionum inuolucris obscuratum, quæ non paruam in Republica inquietudinem generarunt.

In primis námque omnia, simul atque prouinciam ingressi sunt, agere, & exercere posse, & eo ipso decessoris officium finiri, apertè probare videtur † Vlpian. *in l. obseru.* 4. §. *post hac, D.* 2
de off. Proconf. vbi loquens de Proconsule (quem *suprà cap.* 9. Proregi similem esse ostendimus) inquit, tunc demum posse Proconsulem legato suo iurisdictionem mandare, cùm prouinciam ingressus fuerit; nam cùm anteà eidem non competat, absurdum esset, alij eam mandare, quam non habet. Vnde sequitur, eo ipso, quòd in prouinciam venerit, imperium, & iurisdictionem nancisci. Quinimò & Papin. notat in l. aliquando, statim seq. aliquando, etsi nondum in prouinciam peruenerit, iurisdictionem exercere &

& mandare posse; veluti si necessariam moram in itinere patiatur, & expediat legatum in prouinciam maturissime commeare, quem casum singularem esse, meritò aduertit Cuiac. *lib. 1. q. Pap. col 6.* vtpotè contra vulgarem illam regulam, qua docemur, neminem plus iuris in alium transferre posse, quàm ipse habet, sed hanc, inquit, distinctionem inflectit vtilitas, & quodammodo in prouinciam peruenisse fingitur, qui necessariam moram patitur in itinere.

Secundò, pro eadem sententia perpenditur
3 text. † *in l. meminisse 10. D. eod. tit.* vbi idem Vlpian. scribit, & veluti ratione vtilitatis, & æquitatis suadente concedit, posse antiquum Proconsulem vsque in successoris aduentum, ius dicere, & reliqua agere, vt sit aliquis, per quem negotia sua prouinciales expediant. Ex quo deduci videtur, eo ipso quòd nouus Proconsul prouinciam ingrediatur alterius officium, & potestatem omninò finiri, sic enim illa verba: *In aduentum*, omnes tam Antiqui, quàm Neoterici DD. accipiunt, & explicuisse videtur Iustin. Imp. *in l. vnic §. administrationem, C. vt omnes iudic.* ibi: *Administrationem autem deponere non volumus decessorem, antequam successor ad prouinciæ fines peruenerit.* Et quod magis est, sunt etiam, qui existiment, id quod Vlpian. antiquo Proconsuli tribuit, vt ante successoris aduentum ius dicere, & omnia agere possit, in illis tantùm procedere, quæ ad iurisdictionem ordinariam spectant, vt hæc ex ratione ibi expressa administrare, & gerere possit: quoad alios autem effectus non admittatur, si qui sunt, qui ei specialiter concedantur; nam eis vti non poterit, statim atque sibi datum fuisse successorem agnouerit, etiam si ille adhuc non sit ingressus prouinciam, vt tradit Bald. *in d. l. meminisse, num. 1.*
4 Exemplum proponens † in Legato Pontificis, nominato cum temporis præfinitione, qui habet potestatem conferendi beneficia, & sequitur Additio ad Guid. Papæ *in decis. 501.* Auiles *in cap. 5.* Prætor. *verb. Suspendidos, num. 10. vers. Quod etiam fallit*, Barbos. *in l. diuortio, D. solut. matr. 2. par n. 51. in fine*, & Rebuff. *in d. l. meminisse, n. 2.* Et alij eundem text. restringunt solùm ad omninò præcisa, & necessaria, vt constat ex ipsius ratione, & obseruat Feder. de Senis *q. 16. n. 5.* Vbi inde infert, † iurisdictionem Episcopi expirare successoris aduentu: quod & sequitur Bald. *in l. Officium, §. fin. num. 2. D. de offic. Cons.* & Surd. *cons. 57. à n. 10.* & plures alij, quos refert Dom. Valenç. *cons. 190. n. 24. fol. 582.*

Tertiò, in fauorem eiusdem sententiæ allega-
6 ri potest Celsi responsum † *in l. si fortè 17. D. de offic. Præsid.* vbi inquit, quòd si fortè Præses prouinciæ manumiserit, vel tutorem dederit, priùs quàm cognouerit successorem aduenisse, hæc rata censeri debent. Et licèt hæc lex apponat exempla iurisdictionis voluntariæ, idem tamen in contentiosa etiam admittendum est, vt ibidem obseruat Eguin. Baro *arg. l. illud, D. ad leg. Aquil.* Vnde colligitur, quòd semota iustæ ignorantiæ causa, nihil post successoris aduentum vtiliter gereret. Quod de aduentu in prouinciam necessariò accipiendum est, alioqui nullo modo ignorantiam antiquus ille Magistratus prætexere posset, si iam successor ad locum, in quo ipse adsidebat, peruenisset. Ipso igitur aduentu in prouinciam eius iurisdictio tenetur expirauit; sed propter ignorantiam, & vtilitatem prouincialium, ea, quæ postmodum egit, benignè obseruantur, & vt ibi *gloss. & DD.* aduertunt, † melioris conditionis ignorans, quam 7
sciens esse videtur, prout in simili contigit in specie, *l. Barbarius, D. de off. Prat. l. Tribunus, iuncta gloss. 1. D. de milit. test. cap. 2. de off. deleg. cap. cùm ita, de rest. spol.* & ad explicationem, & illustrationem *d. l. si fortè*, tradunt Bald *in l. fin. num. 21. C. de furt.* Imola *in Clem. 1. num. 7. de renuntiat.* Roman. *sing. 57. & 566.* Ias. *in l. more, num. 80 D. de iurisd. omn. iud.* Bart *in d. l.* Barbarius, *num 18.* Felin. *in cap. cæterum, n. 11. de rescript.* Decius *consil. 196 num. 5. & in cap. si duobus, n. 12. de appell.* Couarr. *in pract. c. 9. n. 7.* Greg. Lop *in l. 21. tit. 4. par. 3 gloss. 1. post medium*, & Barbos. *in d. l. diuortio, n. 46. in fin.* Et optimè, de Legato de latere loquens, qui suam reuocationem ignorauit, Villadiego, post alios, quos refert, *in tract. de Legat. 1. par. quæst. 16. num. 4. & 5.*

Quartò, eidem sententiæ adstipulantur, & ex ea simul lucem accipiunt, insignia duo Ciceronis loca *lib. 3. epist. epistol. 6. & lib. 5. epistol. ad Attic. epistol 17.* † vbi de Appio eleganter con- 8
queritur, qui cùm Ciceronem sibi successorem in Ciliciæ Proconsulatu datum accepisset, & iam in prouinciam aduentare videret, profectus est Tarsum vsque Laodicea, vt sic ignorantiæ velum prætendere posset, iuxta dictam *l. si fortè*, ibique tanquam si nihil cognouisset, forum agere cœpit, statuere, multa decernere, & iudicare; *Cùm tamen* (vt ipse Cicero inquit) *posset iam suspicari, sibi esse successum, & hæc ne ab his quidem fieri solerent, qui breui tempore sibi succedi putarent; quam eius iniuriam* (subdit Cicero) *iam non insector, satis enim habeo negotij in sanandis vulneribus, quæ sunt imposita prouinciæ.* Vnde arbitror ansam sumpsisse consilium † Vl- 9
pian. *in d. l. obseruare, §. rectè, D. de offic. Proconsul.* dum ait, rectè, & ex ordine nouum Proconsulem facturum: *Si edictum decessori suo miserit, significétque, qua die fines sit ingressurus. Plerúmque enim incerta hæc, & inopinata, turbant prouinciales, & actus impediunt.* De qua † praxi 10
agit etiam *l. 1 §. administrationem*, ibi: *Litteris ad eum* C. vt omnes iudices, text. *in Auth. de administrat.* ibi: *Mittere ad eum amicabilem epistolam*, Iustin. *const. 95.* Puteus *de syndicat. in princip.* Simancas *de Repub. lib. 8. cap. 2. n. 3. & 4.* Auiles *in cap. 5.* Prætor. *verb. Suspendidos, num. 10.* & in forma syndicat. *in princip.* & Bobad. de Hispaniæ Prætoribus loquens, *in Polit. lib. 5. c. 1. n. 1.*

Quintò, & vltimò, pro hac parte facit No-
uella † Iustiniani Imp. decisio *in Auth. de administratione, §. illud, vers. Deponet autem, collat. 8.* vbi constituit, non solùm per ingressum prouinciæ, nouum administratorem cingulum dignitatis accipere, & antiquum deponere, verùm & ante duos dies, quàm illam ingrediatur, omninò imperium † dimittere, & annonas 12
publicas, siue salaria non capere, his omnibus ad successorem translatis. Quod verum esse, licèt litteræ successoris antecessori intimatæ non sint, tradit Calderin. *cons. 4. de off.* Vicar. Felin. *in c. cæterùm, num. 11. de rescript.* Couarr. *d. cap. 9. pract. num. 7. vers. Sufficit tamen*, & esse communem asserit Boër. *decis. 347. num. 15.* Imol. *in Clem. 1. num. 9. ad fin. de renuntiat.* & Barbos. *in*

in d. l. diuortio, 2. part. num. 49. verſ. Vnde vt geſta.

Quam ſententiam, licèt non ita fulcitam, &
13 exornatam, † in Proconſulibus, & Præſidibus prouinciarum, communiter tenent omnes ferè DD. antiqui *in d. l. meminiſſe, & in d. l. ſi fortè, & in l. 1. D. offic. Præf. Auguſt.* vbi etiam nouiores idem ſequuntur, vt conſtat ex Corraſ. Petr. Velleio, Ant. Vacca, Ant. Fabr. & aliis, & ex Duaren. *in paraph. ad tit. de off. Proconſ. cap. 1. in fine.* Et nominatim, de Proregibus loquens, Ioan. Horoſ. *in d. l. 1.* dicens, in hoc Proconſulibus, & Præſidibus comparari, & ita non eſſe expectandum ad hoc, vt Prorex Aragonum, Barcinonenſis, Valentinus, Neapolitanus, & ſimiles, imperium deponant, quòd ſucceſſor eorum Cæſar-auguſtam, Valentiam, Barchinonem, vel Neapolim ingrediatur, ſed ſufficere, quòd prouinciam attingant. Et in Legatis Romanæ ſedis, quòd ſecundus reuocet primum, poſtquàm eſt ingreſſus prouinciam, & abſque aliqua alia intimatione ſui tituli, tradunt plures relati per Andr. Barbac *in d. tract. de Card. Legat.* de latere, *q. 1. n. 4.* Gambar. *in eod. tract. lib. 1. q. 2. n. 2. & ſeqq. & lib. 9. n. 13.* Lappus *alleg. 15.* Angel. *conſ.* 197. & ſequitur tota penè antiqua, & moderna Iuriſprudentia, vt ait Bar-
14 bacia vbi ſup. Quia licèt † officiali regulariter ſine litteris non credatur, dignitas tamen auctoritáſque perſonarum, quæ ad legationis apicem provehuntur, illarum promotionem notoriam facit, & abſque oſtenſione tituli, fidem ex conſuetudine conſequitur, *c. nobiliſſimus, 97. diſt. l. prohibitum*, vbi Bart. & DD. C. *de iure fiſci, lib. 10.* Et in ipſis terminis Proregum Peruanorum, & quòd abſque oſtenſione tituli, & iuramento gubernationem accipiant, ſtatim atque prouinciam ingrediuntur, & expiret iuriſdictio deceſſoris, & ſint nulla quæcunque geſſerit, maximè voluntariam, & non neceſſariam iuriſdictionem concernentes, niſi à ſucceſſore approbentur, intrepidè tenet Doct. Carraſc. *ad leg. Recop. c. 9. ex n. 9. ad 15.* quem vide, & nota, quia fuit Aſſeſſor Dom. Princ. Squillacenſ. & ei pro hac opinione conſilium præbuit.

Sed licèt hæc ita ſe habeant, & pro ſuperiori ſententia maximoperè vigeant, pro contraria
15 tamen, nempè † quòd nec Legatus de latere, nec is, qui Regis vice Regnum aliquod moderatur, ab eius gubernatione ſuperſedere debeat, donec ſucceſſor ad ciuitatem Regni illius, vel prouinciæ Metropolim, venerit, & ſolemni-modo receptus, litteras, ſiue codicillos ſuæ dignitatis manifeſtauerit, plurimis aliis, nec contemnendis, argumentis certari poteſt.

16 Primò enim videmus, † Præfectum Auguſtalem, in Ægypto conſtitutum, & ideò ſic appellatum, vt ait Strabo *lib. 17.* quia Auguſtus primum Ægyptum in prouinciam redegit, & à cæteris prouinciis ſeparauit, propriámque ſibi ſeruauit, Proconſulibus, atque adeò ipſis Proregibus comparari, vt ſup. c. 9. notauimus cum Alciato *lib. 1. de Magiſtr. Rom.* & aliis. At verò de hoc ita diſertè Vlpianus ſcribit *lib. 2. ad Edi-*
17 *ctum † in l. vnic. de offic. Præf. Auguſt. Præfectus Ægypti non priùs deponit præfecturam, & imperium, quòd ad ſimilitudinem Proconſulis, lege ſub Auguſto ei datum eſt, quàm Alexandriam ingreſſus ſit ſucceſſor eius, licèt in prouinciam venerit; & ita mandatis eius continetur*: per quem text. explicari, quod de Proconſule, & Præſide dictum eſt *in d. l. 4. & in d. l. meminiſſe, de off. Proconſ. & in d. l. ſi forè, de offic. Præſid.* tenet gl. Odofr. Fulg. & Eguinarius ibidem vt ſic Proconſ. vel Præſes non priùs deſignat in prouincia ius reddere, quàm ſucceſſor ſedem ipſam Proconſulatus ingrediatur, licèt iam prouinciam attigerit. Quamuis verum ſit, alios ita ſentire, vt non per omnia ſimilitudo ſit inter hunc Præfectum, & Proconſulem; ſed in hoc demum, vt in aduentum ſucceſſoris vterque ius dicat, & adminiſtret prouinciam. Proconſul quidem dum in prouinciam venerit ſucceſſor, Præfectus Auguſtalis dum venerit Alexandriam.

Secundò facit, & retorquetur † d. l. meminiſ- 18
ſe, quæ pro contraria parte allegatur. Nam quod ibi traditur, vſque ad ſucceſſoris aduentum omnia debere Proconſulem agere, non de aduentu in prouinciam, ſed in ciuitatem, prouinciæ caput, accipiendum eſt; cùm ratio illius text. ea ſit, quòd Proconſulatus vnus eſt, & quòd vtilitas prouinciæ exigat, eſſe aliquem, per quem negotia prouinciales explicent, quod vtique ad eum, qui in officio eſt pertinere videtur, vt ob prædictam rationem † in illo perduret, 19
& ſi tempus ſuæ adminiſtrationis finitum ſit, donec ſucceſſor actualiter eiuſdem officij poſſeſſionem apprehenderit. Quod in minoribus, & maioribus iudicaturis obtinere, & in praxi ſeruari, in idque textu illum communiter adduci, tradit Guid. Papæ *q. 501. & conſ.* 168. & alij relati ab Auiles *in cap. Prætorum, cap. 5. verb. Suſpendidos, n. 6. & ſeqq.* Molina *lib. 1. de Hiſpan. primog. cap. 25. num. 8.* Idque adeò verum eſſe 9
docet Romanus ſingul. 395. idem Roman. & alij *in l. diem functo, de offic. aſſeſſ.* & latè Auiles *vbi ſup. num. 15. & 16.* vt pro hoc tempore, quo vltra metas ſui officij ſedet poteſtas, debeat quoque habere ſalarium: cuius doctrinæ rationem reddens Iacob. Bon-jour *in d. l. meminiſſe*: *Non enim (inquit) finitum officium putamus, donec ſucceſſor locum adiuerit, prout & Bart. ſenſit in l. legati, D. de offic. Proconſ.* & idem docet Matienz. *in l. 1. gloſſ. 21. n. 14. tit. 10. lib. 5. Recop.* & Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 2. num. 23.* vbi probat, etiam poſt lapſum termini durare officium in perſona Correctoris, vſque ad aduentum, & notificationem tituli ſucceſſoris, & adducit illud Cicer. ad Atticum: *Non putet noi Senatus, antè oportere decedere, quam nobis ſucceſſum ſit.*

Tertiò, pro eadem ſententia facit, quia quantumvis expreſsè, & generaliter iura in contrarium allegata loquerentur, & per aduentum ſucceſſoris in prouinciam, deceſſoris officium omninò expirare, dicerent, adhuc tamen intelligenda eſſent, ſi ſucceſſor litteras ſuæ prouiſionis oſtenderit, & illis præſentatis, & inſpectis, ſolito modo, & loco, ad prouinciæ ſibi commiſſæ gubernationem receptus fuerit; † nihil námque reſcriptum prodeſſe ſine præſentatione, 20
neque eius virtute auferri, vel conferri iuriſdictionem, optimè ſcripſit Bald. *in l. 1. C. vt lite pend. & in l. falſus, n. 17. C. de furt.* Hippol. de Marſil. *in l. ſi quis, D. de quæſtion. num. 66.* Puteus *de ſyndic. verb. Officialis, cap. 4. num. 2. & ſeqq. & verb. Electio, cap. 3.* & Auiles *vbi ſuprà n. 5. 6. & ſeqq.* vbi inquit, hoc in omnibus iudicibus, & adminiſtratoribus procedere, & ita in aliis Regnis, & præcipuè in Hiſpania ſeruari, & practicari,

practicari, quòd antequàm successor se præsentet in Concilio ciuitatis, & baculum accipiat, prædecessor iudicat, & negotia expedit, licèt successor sit in ciuitate, de qua praxi testantur etiam Curia Pisana *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 6. Auendañ *c.* 19. *Pretor. n.* 18. Simancas *de Repub. lib.* 8. *c.* 2. *n.* 7. Castillo *de Bobadilla in Polit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 5. & Curia Philip. 1. *part.* §. 3. *num.* 6. Quinimò
21 † & iusiurandum de officio rectè gerendo, & administrando, præstare debet, nisi iam illud in manibus prouidentis præstiterit, quod ni fecerit, iurisdictionem exercere nequit, & nulla erunt quæcunque gerere attentauerit, vt disponitur *in l.* 3. *tit.* 9. *lib.* 3. *Recop. l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 5. & *l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 7. *Recop.* & tradit optimè Bald. *cons.* 120. *lib.* 4. Auend. *in cap. Pretor.* 2. *par. cap.* 2. *num.* 1. & 2. & 1. *par. cap.* 19. *n.* 18. vbi inquit, quòd ante apprehensionem possessionis non habet quis ius quæsitum in officio, Paz. *in praxi* 1. *tom.* 8. *part. cap. vnic. num.* 1. & Castillo *vbi suprà num.* 9. Vincent. de Franch. *decis.* 393. *num.* 4. & plura de huius iuramenti formulis tradens Simancas *vbi sup. lib.* 7. *cap.* 15. & 16. Ego *sup. hoc lib. cap.* 2. *num.* 9. & ante omnes Angel. *in Auth. vt iudices sine quoq. suffrag.* §. *iusiurandum, collat.* 2. dicens, quod potestas tunc habet iurisdictionem, non cùm ciuitatem ingreditur, sed postquàm iurat, & administratio sibi decernitur, & gloss. *in l. priuatorum, C. de iurisd.* vbi inquit, quòd habet iurisdictionem, licèt non effectum iurisdictionis, & Bart. *in l. ex eo* 43. *D. de milit. testam.*

Quartò facit, quia ne quis existimet, hæc, quæ proximè diximus, in minoribus iudicibus, & magistratibus procedere; † Legatos autem à
22 latere, & Proreges (de quibus loquimur) propter excellentiam suæ dignitatis, & immediatam Pontificis, vel Regis repræsentationem, à tituli exhibitione, & præsentatione excusari, atque adeò, illa omissa, posse habenas gubernationis suscipere, simulátq; in prouinciarum sibi decretarum fines ingressi fuerint; sciendum est, idem in eis, quod in aliis Magistratibus hac in parte obseruari. Nam licèt diu, & multùm controuersa fuerit illa quæstio, vtrùm Legatis de latere, & aliis Nuntiis Apostolicis de sua legatione, & commissione fides habeatur, quamuis eius litteras non ostenderint? & affirmatiuam partem tenuerint plures, quos suprà retulimus. Contraria tamen longè verior & communior est, quam latè & optimè defendit Barbacia *d. tract. de Legat. q.* 1. *n.* 5. Speculat. *in eod. tit.* §. *superest*, Boër. *n.* 48. Villadiego *q.* 6. *num.* 15. & *seqq.* 1. *par.* Petr. Gambarus *lib.* 1. *in princ. vers. Qualiter Legatus, n.* 1. & *seqq.* & Marc. Anton. Cuchus *lib.* 1. *maior. inst. tit.* 5. *n.* 50.

Qui omnes, & plures alij, quos referunt, concorditer tenent, Legatum, quamuis ingressus sit non solùm prouinciam, verùm & ciuitatem, seu locum, qui eiusdem prouinciæ sit caput, non priùs iurisdictione sua vti incipere debere quàm legationis suæ litteras in Curia Præsidis eiusdem prouinciæ manifestauerit, & de mandato sibi munere apud illum codicillos exhibuerit, & publicè intimauerit; nunquam enim Apostolicæ sedis moris fuit, absque signatis
23 apicibus vndecunque legationem suscipere, † *c. nobilissimus.* 97. *dist. c. lectis,* 63. *dist. l. prohibitum, C. de iure fisci, lib.* 10. vbi Bart. & DD. idem Bart. & DD. per text. ibi *in Auth. de collat.* §. *eos,* & *in l.* 1. *C. de superind. lib.* 10. melior text. *in l.* 1. *C. de mandatis Principum*, vbi Imperator ait, nemini quicquam, nisi quod scriptis probauerit, esse credendum, neque vllius dignitate terreri, siue ille Tribuni, siue Notarij, siue Comitis præferat dignitatem, sed sacras semper, hoc est Imperiales, siue Regales litteras, esse quærendas. Quem textũ, cùm ita generaliter loquatur, Præfectum Prætorio, Præsidem, & Proconsulem, & etiam Cardinales ipsos comprehendere, aduertit Bart. & DD. ibidem. Et in terminis notat Barbacius *vbi sup. n.* 7. qui in fauorem huius opinionis plurima alia iura eleganter expendit, & contrariis argumentis respondet.

Ex quibus planè sequi videtur, † quòd cum 24
neque Legati de latere, neque Proreges, de quibus sermonem instituimus, litteras, vel codicillos suæ dignitatis ostendant, quousque ad locum perueniunt, in quo solemni & consueto modo recipiendi sunt, non debeant antè, neque possint, prouinciæ onus subire, etiam si illam ingressi fuerint. Maximè cùm praxis, quæ est optima legum interpres, hæc omnia auctoritate sua communiat, à qua facilè recedere non debemus, *l. minimè, l. si de interpretatione, D. de legibus*, cum vulgatis. De qua † nominatim in Pro- 25
regibus loquentes, & Horoscij contrariam sententiam reprobantes, quam Carrascus malè, adeò securam putat, testantur Capicius *decis.* 151. *n.* 7. Vincent. de Franch. *decis.* 303. *num.* 1. Ponte *de potest. Proreg. tit. de assens. Reg.* §. 5. *num.* 21. & *seqq.* Mastrill. *de Magistrat. lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 106. & *seqq.* Marius Muta *ad cap. Regni Siciliæ tom.* 3. *cap.* 8. *pag.* 50. & *seqq.* & nouissimè Dom. Valençuela *cons.* 190. *num.* 14. & *seqq.* & Fontanel. *de pact. nuptial.* 1. *tom. claus.* 4. *par.* 1. *gloss.* 10. *num.* 100. *fol.* 153. vbi allegat Ferrer. *in* 3. *par. obseruant. cap.* 413. & resoluit, quòd in Cathalonia, antequàm regimini muneris se immisceant noui Locumtenentes generales, iurare tenentur, & audire sententiam excommunicationis, existendo præsentes in eo Principatu, & non posse dici, interim dum hæc facta sint, locum esse prouisum. Et idem expressiùs, loquens in Prorege Peruano, decidit schedul. an 1555. cuius statim mentionem faciemus, quæ tempus sexennij, quod assignat ad hoc officium, currere iubet: *Desde el dia que llegàre à la ciudad de los Reyes, y tomàre possession del cargo.*

Quæ si vera sunt, iam apparet, non posse decessorem, † antequàm successor possessionem 26
apprehenderit, ei officio cedere, & vt iurisdictione vtatur permittere, quemadmodum nec successor, semel receptus, poterit consentire, vt decessor, dum in prouincia moratur, officium, quo functus erat, exerceat, prout quosdam, dum se nimis vrbanos exhibere volunt, fecisse comperimus, vt præter alios ex sup. relatis, apertè docet Bobad. *d. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 23. *ibi*, *De tal manera, que haria mal el Corregidor, si antes que el successor llegasse, dexasse el oficio, y administracion de justicia, y podria ser por ello sindicado*, vt per Amedæum & Auiles, quos ibid. allegat. Hæc 27
enim, quæ † publici iuris sunt, priuatorum placitis commutantur, *l. priuatorum, C. de iurisd. omn. iud. l. neque ex Prætorio, de reg. iur.* Et qui semel 28
† imperium, & potestatem accepit, non potest illud à se, nisi in manibus Principis, abdicare, *l. legatus, D. de off. Proc.* notat Specul. *d. tit. de legat.* §. *fin. n.* 6. *vers. Quia si iste*, & Cuchus *d. tit.*

d. tit. 5. n. 201. licet negare nolim, nec possim,
29 † prudentius, & vrbanius facturum Proregem, qui successorem iam in prouinciam ingressum sperat, si solum in negotiis necessariis, & quæ celerem expeditionem desiderant, iurisdictionem, quam habet, exerceat, prouisiones autem officiorum, beneficiorum, & Commendarum, & si quæ sunt alia eiusmodi, quæ dilationem patiantur, successori reseruet, vt eum sibi gratiorem & deuinctiorem habeat. Quod semper maximè curare oportet, & si fieri potuerit, non so-
30 lum ab officio, verum † & à prouincia discedere, antequam in eam successor adueniat, & concursum cum eo vitare, qui ferè semper damnosus esse solet, & plures rixas, simultates, & discordias excitare, vt in Neapolitano, & Peruano Regno contigisse multis exemplis comprobari posset. Quamuis *caput 72. instruct. Proreg:* & schedula ann. 1610. ex quibus formantur *l. 26. & 27. in summar. Recop. leg. Ind. lib. 4. tit. 3.* hunc concursum opportunum esse significent,
31 dum iubent: † *Que el Virrey que saliere entregue al que le sucediere los despachos què tuuiere, y le auise del estado de su execucion, y del en que dexa las cosas del Reino: y el succesor le comunique à el las instrucciones que lleua*: quod tamen etiam per scriptum commodè fieri potest, vt plures Proreges fecerunt, quorum vtiles & satis prudentes ad successores animaduersiones penes me habeo. Et ob has fortè contentiones vitandas, & expensas populorum, edita fuit
32 schedula Regia, quæ iubet, † vt Prorex Peruanus per mare iter faciat, & per alteram nouiorem dat. Lermæ 5. Iulij ann. 1608. laudatur Dom. Marchio de Montesclaros Peruanus Prorex, quod per mare ex Paitæ portu ad Limam iter fecerit: *Por escusar à los Indios y Españoles del embaraço y gasto que en estas ocasiones se suele se-*
33 *guir.* Quod ortum habet ex text. † *in d. l. obseruare. §. ingressum, D. de offic. Procons.* vbi refertur consuetudo Asiæ, in quam per mare Proconsules applicare iubebantur, & inter vrbes matrices Ephesum primam attingere.

Porrò licet hæc ita se habeant, quoad exer-
34 citium officij, † dignitas tamen, & ius ad illud, adeo radicatur in nouo electo, post ipsam electionem, vt etiam si ante adeptam possessionem mori contingat Regem, qui eum elegit, adhuc recipi debeat, absque noua iussione, siue confirmatione successoris in Regno, vt de facto habuimus Limæ in receptione Dom. Proregis Marchionis de Guadalcaçar, pro quo allegaui text, & gloss. *verb. Reputantes, in cap. 2. de offic. legat. lib. 6.* vbi inquit: *Hoc procedere, quia ordinarius, & non delegatus*, text. & ibi Gregor. Lopez. *verb. Mantenerlo, in l. 2. tit. 10. part. 1.* Mier. *de maiorat. 4. part. quæst. 10. num. 4. 5. & 6.* & Pinel. *in Rubr. C. de rescind. 1. part. n. 31.* vbi refert aliquos, qui contrarium tenuerunt, & Azeued. per text. ibi *in l. vlt. tit. 1. lib. 2. Recop.* Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 16. n. 51. & lib. 2. c. 20. n. 38.* vbi reddit rationem, quod † Regia digni-
35 tas nunquam moritur, *l. proponebatur, D. de iudic. c. quoniam Abbas*, & ibi DD. *de off. deleg.* Ang. *in Auth. vt nulli iud. in princ. & §. hoc, c. 2. de off. legat. lib. 6.* Bald. Alberic. & alij *in l. Iurisperitos, D. de excus. tut.* Bart. & Bald. *in l. de pupillo, §. si quis ipsi Pratori, D. de noui oper. nuntiat.* Boer. *decis.* 149. *numer.* 11. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.* 34. *num.* 6. Gama *decis.* 353.

& Cabed. *decis. 20. num. 6. part. 2.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 5. cap. 6. num. 111.*

Receptusque Prorex, † etsi in eius titulo ad 36
beneplacitum Regis officium habere dicatur, quod perpetuitatem denotare solet, vt dixi *sup. lib. 2. cap. 2. n. 53.* per sched. tamen dat Bruxel. 10. Mart. ann. 1555. quæ extat *in 1. tom. impressar. pag. 237.* & agit de electione Proregis Peruani Marchionis de Cañete senioris, declaratur, vt illud beneplacitum per sexennium intelligatur: *Y que estos seis años corran, y se cuenten desde el dia que llegare à la ciudad de los Reyes, y tomare la possession de los dichos cargos en adelante*: & idem insinuatur in alia nouiori sched. 28. Martij ann. 1620. directa ad Proreg. Peruanum Dom. Principem Squillacens. quæ ei licentiam præbens, vt in Hispaniam repedare posset, ait: *Pidiendome licentia para que lo pudiessedes hazer cumplidos los seis años, porque presuponeis fue vuestra prouision.*

Quamuis nuper ann. 1655. post aliquas serias consultationes Regium decretum expeditum fuerit, vt in titulis, eiusmodi munera ad triennium concedi dicantur, vt facilior, & iustior remotio esse possit, si in eis Proreges minus bene se gesserint, cum è contrario si rectè procedere comperiantur, & id expedire visum fuerit, facilis sit prorogatio, siue continuatio, alium successorem eis non dando, neque mittendo, vt modo fieri videmus cum Excell. Prorege Peruano Dom. Comite de Chinchon, qui per decem, & plures annos illud laudabiliter exercet. Quo in decreto videtur habitus respectus ad verba Cassiod. *lib. 7. in form. Præsidatus 2.* vbi postquam dixit, hanc dignitatem ad annum tantum concedi solere, & rationes huius dispositionis expendit, sic subdit: *Sit in vestro proposito administrationem vnius anni suscipere: nostrum est, merentibus tempus augere, quia non facile remouere cupimus, quos iustos esse sentimus.*

Et sane triennij spatium exiguum est ad expensas, & tædia tot itinerum, & nauigationum perferenda, & ad cognoscendas, & regendas tot ac tam latas, vastasque prouincias, † cum Pro- 37
regnium Peruanum per mille, & plures leucas in longum extendatur, & Mexicanum totidem in aliquibus partibus dominetur, vt refert Herrera *in descript. Indiar. pag. 46.* Nec obstat quod si in titulis † præfigatur tempus triennij, post 38
illud, officium expirare videtur, ex traditis à Bald. *in dict. l. meminisse*, Guid. Papa, & eius Additionat. *decis.* 501. Stephan. Gratianus *discept.* 184. *num.* 46. & Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 2. num.* 13. Nam illud procedit in iudicibus delegatis, Proreges autem sunt ordinarij, vt supra retulimus, & ita etiam lapso consueto officij tempore, illud vsque ad receptionem successoris continuare possunt, etiam si prorogatio ipsis missa non fuerit, vt tetigi *suprà hoc capite numer.* 19. & aperte probant iidem Auctores nuper citati, & eos referens Fontanella *dict. gloss. 10. num. 99.* & vel ipsa † Prin- 39
cipis dissimulatio in non mittendo successore, ex vi dicti decreti, potest habere vim prorogationis, quæ semper in eiusmodi maioribus muneribus, & officiis amplexanda est,
† quorum grauitas summam experientiam, 40
& maturitatem requirit, quæ si crebro facileque mutentur, acquiri non potest, vt alias obseruat

obseruat Bodinus *lib.4. Repub. cap.4.* Simancas *lib.8.cap.37.*Petr.Greg.*lib.4.cap.4.* Bobad. plura circa hunc articulum adducens, *in dict. Polit. lib.1.cap.17.per totum*, Melchior. Iun. *in quæst. iurid. polit. quæst.26.* Canonher. *in aphor. polit. pag.251. & 276.* Delr. *in Adag. sacris 2. tom. pag.331. & 386.* vbi inter alia illud Tiberij
41 dictum expendunt,hirudines,† quæ multo sanguine hausto rumpuntur,quiescere; recentium morsus acerrimos esse. Et à Magistratibus præterea nouis, noua consilia, nouas leges, nouos mores, noua instituta, noua edicta, noua iudicia, nouos ritus, nouas legis actiones, nouam denique rerum omnium faciem ad Rempub. permanare solere. Et in nostris terminis de Prorege Peruano loquens Matienz. *in tractatu manuscript. de moder. Regni Perù, 2. part.cap.1.*
42 vbi addit,† virum huic muneri destinatum, & in eo aptum vtilémque repertum, & expertum, mutari non debere, quin potius multis, ac magnis honoribus affici, & eius relationibus ma-
43 gnam fidem tribui, † & alias, de querelis, vel calumniis contra eum scriptas, respui, vel non lectas lacerari, vt olim Senatus Romanus fecisse legitur in accusationibus contra Quintum Metellum Numidiæ Proconsulem, vt refert Valer. Maxim. *lib.2. tit.de Magistrat. in princip.* & ipse idem Matienz. *in dialog. Relat. 3. part. cap.52. num.10.* Et vt prudens factum † in An-
44 tonino Pio istud laudatur: quod factus Imperator, nulli eorum, quos Adrianus prouexerat, successorem dedit;eaque constantia fuit,vt septenis, ac nouenis annis in prouinciis bonos Præsides detineret, vt in eius vita refert Iulius
45 Capitolinus. Et † per quatuordecim detentus fuit in Proregnatu Peruano Dom. D. Franc. à Toleto, quod eidem Regno vtilissimum,& gratissimum fuit. Nam plenam eius cognitionem assequi potuit, ipsum fermè totum, quod nullus alius fecit, personaliter lustrando, visitando, ac bonis, & aptis legibus, & ordinationibus instruendo.

Cum autem, vt vidimus, Proregum officium
46 temporale sit, eo finito, † finiri quoque videntur ea alia omnia officia iurisdictionalia, quæ ipsi aliis minoribus officialibus virtute suorum mandatorum concesserint, nisi hi forte à Rege confirmationem impetrauerint, argum. text. *in cap. cum liceat; de prescript. cap. accessorium, de regul. iur. in 6.* & eorum, quæ in simili tradit Innoc. *in cap.1. ad fin. de maior. & obedient.* Bald.Afflict.Gam.Ant.Gab.Molina,& alij, quos pro hac opinione citat Cabed. *decis. Lusit. 21. p.2.* vbi in terminis Proregum loquitur, & ita iudicatum fuisse tradit post Capic. *decis.136.* Quod & Ego aliquando à nouis Proregibus factum vidi,qui stare noluerunt prouisionibus factis à suis decessoribus. Sed frequentius, securius, & vrbanius est, vt eas si alia iusta causa non interueniat,per consuetum tempus conseruent,& tueantur,vt modo ab Antonino Pio factum retulimus, & fieri debere latè probat doctiss. Barbos. *in l. quia tale, à n. 76. cum multis seqq.vsque ad fin D solut.matr.*& Mastril.*de Magistratib lib 5. cap. 6. n. 195. & seqq.* vbi benè distinguit inter officia ad certum, & limitatum tempus à Prorege concessa, vt hæc pro toto eo tempore conseruari debeant, secus si ad beneplacitum quoniam hæc. finito eius officio, expirabunt, iuxta Capicij & Cabedi sententiam, quæ de his intelligi debet. Sed nihilominus(vt dixi) ab his prouisionibus in fine officij abstinere debent,tum propter hoc periculum rescissionis, & indignationis sui successoris;tum maximè † quia semper est præsumptio contra ea, 47
quæ officiales faciunt in fine officij,quia eo tempore solent esse gratiosi,vt docet Anchar. inter consilia Calderin. *consil. 206. ad med.* Fulgos. *cons.106.n.2.in fin.*quos refert & sequitur Card. Tusch.*verb.Officialis,conclus.103.*

Vtrum autem ipsi Proreges morientes, vel 48
absentiam facientes, possint alios suo loco substituere, & relinquere, quousque de nouo Prorege à Principe prouideatur,inspecto iure communi disputari quidem poterat, ex traditis ab eodem Mastrill.*d.c.6.n.164.& n.176.* sed de iure nostro Indiarum expressè decisum est, vt hoc facere non possit, sed Regales Audientiæ in Proregali munere succedant, & defuncti, vel absentis vices gerant,& suppleant,vt latius dixi *suprà hoc lib.cap.3.ex num.47.*

CAPVT XII.

De Regio ac Supremo Indiarum Consilio, eiusque auctoritate, & iurisdictione, officiorum, legum, atque schedularum Regiarum consultatione, & promulgatione, & an, & qualiter in eo de Secundis Supplicationibus, Tenutis,& Violentiis Ecclesiasticorum iudicum cognoscatur;

SVMMARIVM.

1 *Regum Hispaniæ laus & gloria in Consiliis, & Consiliariis, per quos sua Regna gubernant.*
2 *Consilij, & bonorum Consiliariorum vtilitas, & necessitas, & de eorum qualitatibus, remissiuè.*
3 *Consilij supremi Indiarum creatio, institutio & laudes.*
4 *Gubernatio Indiarum qualiter administraretur ante erectionem Consilij earum.*
5 *Adam Contzen verba referuntur de laudibus, & bonis effectibus Consilij Indiarum.*
6 *Auctor refert tractatum, quem scripsit super præstantia, & precedentia Consilij Indiarum.*
7 *Senatus Indiarum alia omnia præcedit in magnitudine, latitudine, diuitiis, & aliis prouentibus prouinciarum, quas administrat.*
8 *Consilium Indiarum est veluti pars, siue aula diuisa à supremo Consilio Castellæ, & eius iuribus, honoribus, & praeminentiis gaudere debet.*
9 *Tituli Regum Hispaniæ claudi solent sub inscriptione*, Hispaniarum, & Indiarum Rex, *& quare?*
10 *Consilij Indiarum auctoritas, potestas, & latissima iurisdictio perpenditur, & Auctores,qui de ea agunt.*
11 *Senatus Indiarum Supremus est, in causis sibi reseruatis, relatis ordinationibus, & Auctoribus hoc apertè dicentibus, & alia Tribunalia, & Iudices in eis inhibentibus, & num.seqq.*

12 *Præfectus*

12 *Praefectus Praetorio urbis Romanae, de quibus cognosceret, & qualiter ei assimiletur supremus Senatus Indiarum?*

13 *Senatus Indiarum, prae omnibus, de conuersione, & bona tractatione Indorum, & de rebus gubernationem tangentibus curare iubetur.*

14 *Euocatio, & auocatio causarum licèt Principi, & supremis Consiliis permissa sit, rarò tamen, & non nisi ex magna causa hoc facere debent.*

15 *Consiliarij Indiarum in ipsarum descriptione, historiis, & notitiis summa cura instrui debent, & ordinatio ipsius Consilij, quae id praecipit.*

16 *Reipublicae qui consulere vult, debet priùs ipsam noscere.*

17 *Consilium bonum dare non potest, qui non intelligit, id, de quo disputatur.*

18 *Imperatores prudentes qualiter semper habere solerent apud se breuiarium, siue laterculum Imperij.*

19 *Consiliarij debent esse Historiae, Cosmographiae, Philosophiae, & aliarum scientiarum periti, ex Pineda, Osorio, & aliis.*

20 *Consiliarij Indiarum cauti esse debent in audiendis, & credendis relationibus, quae ex illis prouinciis mittuntur.*

21 *Credulitas nimia semper damnatur, & est mater deceptionum.*

22 *Consiliarios Indiarum ex indigenis, vel ibidem versatis, eligi debere, saepè tractatum est, & quare?*

23 *Senatus Indiarum proponit, & consultat Regi omnes Ministros, & Praelatos, ac Prebendarios, & alios Officiales illarum partium, sublata Camera, quae olim ad hoc esse solebat in eodem Consilio.*

24 *Consiliarij Indiarum multum satagere debent pro bonis Ministris, & Praelatis Regi proponendis propriis affectibus, & vtilitatibus insuper habitis.*

25 *Vtilitas priuata multum solet officere publicis Consiliis, ex Plin. Sidon. Apollin. & aliis.*

26 *Consultantes indignos quodammodò pro eorum malè gestis tenentur.*

27 *Consiliarij quò plus Princeps de ipsis confidit, eò fideliores esse debent, & qualiter aliqui eum decipiant.*

28 *Diocletianus cur dixerit esse difficillimum benè imperare?*

29 *Imperator bonus, cautus, optimus, qualiter à malis Ministris vendi, seu decipi soleat.*

30 *Ministrorum & Magistratuum aptitudo & merita, non tam ex sanctimonia, quàm ex sufficientia ad munus gerendum aestimari debet.*

31 *Consiliarij quas qualitates in Ministris, quos Regi proponunt, attendere debeant, & an possint eligere dignum, omisso digniori?*

32 *Viri litterati consultandi sunt Principi, quia tenentur eos remunerare.*

33 *Celeritas in approbatione personarum, reprobatur à iure.*

34 *Celeritas, & ira impediunt recta consilia.*

35 *Magistratum ex sola sufficientia aestimandum, & eligendum asserit Plato, cuius verba referuntur.*

36 *Eligentes non saluant conscientiam suam eligendo illum, cuius plenam non habent notitiam.*

37 *Imperitos qui ad publica munera promouent, qualiter, & quibus exemplis reprehendat Persius, cuius carmina referuntur.*

38 *Consiliarij summa puritate, & Christiana libertate in consultationibus Principi faciendis procedere debent.*

39 *Principi non dulciora, sed optima sunt consulenda.*

40 *Consiliarij boni non debent Principem plus timere quàm Deum, ex Apophtegm. Reg. Alfons. Arag.*

Veritatis causa supplicium pati melius est, quàm pro adulatione beneficium, ibid.

41 *Adulatio in Consiliariis Principum est species proditionis, detractionis, & calumniae.*

42 *Principum votis resistere est rarum genus confidentiae.*

43 *Vassallus quilibet qualiter debeat procurare bonum sui Regis, ex lege partitae.*

44 *Consiliarius debet, quod sentit, dicere, etiam si videat se solum in sua sententia permansurum.*

45 *Praeuaricatio est transire dicenda, vel quae dicuntur neruosè, & efficaciter non effari, ex Plin. Iun.*

46 *Reipublicae minus damnum affert malus Princeps, quàm mali Consiliarij.*

47 *Consiliarij debent memoriae figere orationem Quinti Capitolini, quae refertur, ex Tito Liuio.*

48 *Legum ordinatio supremo Indiarum Consilio commissa est, & qualiter in hoc Consiliarij se habere debeant?*

49 *Leges prouinciis Indiarum in communi aptas promulgare difficillimum est, & quare?*

50 *Leges proprias, & ab aliis diuersas vnaquaeque prouincia requirere solet, & an detur lex, quae possit vniuerso generi humano esse conformis?*

51 *Lunae fabulam, quae matri vestem petebat, qualiter applicet Plutarc. & alij ad difficultatem legum ferendarum in prouinciis, quae quotidie mutantur.*

52 *Leges non proferri pro gubernatione Indiarum, sed satius esse omnia prudentis Gubernatoris arbitrio, & dispositioni relinquere aliqui censent, & quare?*

53 *Rex bonus melior est, quàm bona lex; & Magistratus lex loquens à Cicer. appellatur.*

54 *Leges & rescripta suorum praedecessorum qui Impp. Romani abolere tentauerint, & sibi arbitrium liberum in omnibus reseruare.*

55 *Magistratus legibus vinciendi sunt, & pauca & parua eorum arbitrio relinqui debent.*

56 *Leges sunt oculi Reip. & plura de earum vtilitate, & praecisa necessitate, remissiuè.*

57 *Leges plures, & seueriores in remotis prouinciis constitui debent, & quare?*

58 *Principum iussa in remotis prouinciis euanescant, ex Contzen, Acosta, & aliis.*

59 *Regna longè distantia difficulter bonam gubernationem admittunt.*

60 *Peccatum nullum esse quod ab Imperatoribus emendari non possit, vel vires eorum superet, dixit Nicetas, & an vere?*

61 *Senatus Indiarum semper prouidas aptas, & vtiles leges illis prouinciis dare curauit.*

62 *Prouinciæ Indiarum debent regi legibus Regni Castellæ in casibus speciali lege Indiarum aliter non decisis.*

63 *Regna, & prouinciæ aliis accessoriè vnitæ, & incorporatæ, ipsarum legibus, imo & consultationibus vti debent.*

64 *Ius municipale Indiarum frequentius per Schedulas Regias constitui, & expediri solet, quæ epistolis, vel rescriptis Roman. Impp. comparari possunt.*

65 *Schedulæ Regiæ, & rescripta, & epistolæ Principum, an, & quando ius generale constituant?*

66 *Schedulæ ad vnam Prouinciam, Proregem, vel Præsidem missæ, an, & quando in aliis pro lege recipi, & obseruari debeant?*

67 *Schedulæ directæ ad aliquem Proregem, vel Gubernatorem, etiam sub nomine proprio, ab eius successore in officio impleri possunt, & debent.*

68 *Antecessoris, & successoris persona, eadem in materiis officij, & implementi rescriptorum censetur.*

69 *Legibus nouis in consultandis, & constituendis summa requiritur maturitas, & quod an duraturæ sint, inspiciatur.*

70 *Leges vtiles quantum Reip. prosint? inutiles vel inconsultæ plus damni afferunt, quam homines occidere.*

71 *Leges etsi aliquando mutari, aut reuocari possint, id tamen non nisi raro, & ex vrgentissimis causis fieri debet.*

72 *Variatio in legibus, & in aliis Consiliis, tam in Principibus, quam in Consiliariis, valdè vituperabilis est.*
L. fin. C. de modo mulct. *expenditur, & illustratur, ibid.*

73 *Legum initia semper solent esse difficilia, & vindicta egere, sed postea vsu faciles fiunt.*

74 *Leges sunt similes medicinæ, ex D. Hier.*

75 *Leges nouas edere aliquando expedit, & putare, quod non omnia apud priores meliora, ex Tacito.*

76 *Leges super rebus, & negotiis Ecclesiasticis, qualiter soleant à supremo Consilio Indiarum expediri, & quam vim habeant.*

77 *Princeps secularis ad directionem, & meliorem executionem legum Ecclesiasticarum leges edere potest.*

78 *Verba* Ruego, y encargo, *in legibus, vel prouisionibus Principum sæcularium ad Ecclesiasticos directa, quam vim habeant?*

79 *Schedulæ, & iussiones Principum non oportet, vt in sui conclusione contra transgressores verbis insolitis excandescant, & notatur contrarius vsus, qui hodie increbuit.*

80 *Leges antiquæ contentæ erant transgressores earum hac tantum comminatione compescere,* quod secus factum erit, improbè factum erit, *& quare?*

81 *Indignationis Principis pœna quæ sit, & quando incurratur?*

82 *Senatus supremus Indiarum qualiter cognoscat de causis Commendarum Indorum, & de Residentiis, & Visitationibus iudicum? remissiuè.*

83 *Secundæ Supplicationis cognitio pertinet ad supremum Indiarum Senatum, & qualiter in eo practicetur diuersimode à supremo Regni Castellæ.*

84 *Audientiæ Indiarum declarare non possunt, vtrum sit, vel non locus gradui Secundæ Supplicationis, nisi vbi quantitas minor est quam quæ à lege requiruur, & ea interposita, acta originalia remittere debent, & num. 87.*

85 *Audientiis Indiarum remittitur arbitrium grauandi onere fideiussionis partem victricem, vbi à victa Secunda Supplicatio interposita est.*

86 *Superfluis cautionibus quis grauari non debet.*

88 *Secunda Supplicatio in litibus cœptis in Senatu Indiarum, omnino iuxta leges Castellæ, & earum praxim interponenda, & prosequenda est.*

89 *Senatus Indiarum an possit cognoscere de violentiis iudicum Ecclesiasticorum, in causis ad suam iurisdictionem spectantibus, vel in eis supremus Senatus Castellæ adiri debeat?*

90 *Tenuta iudicium pro maioratibus Indiarum an in Senatu Indiarum agitari, & terminari possit? ad vtramque partem discutitur: & ardui casus referuntur, in quibus hæc quæstio ventilata fuit.*

91 *Leges ordinatoriæ non solent extendi de loco ad locum.*

92 *Sententiis supremi Senatus magna reuerentia debetur.*

93 *Senatui Indiarum absolutè competit nomen Consilij Regij, & per consequens eius effectibus gaudere debet.*

94 *Iurisdictio etiam delegata, & priuilegiata data vni Consilio, competit alteri, quod adinstar istius erigitur.*

95 *Maioratus Indiarum bene admittere videntur iudicium Tenutarium, vbi eorum prætensores in Hispania morantur.*

96 *Possessio ciuilissima, quæ ex l. 45. Tauri ipso iure transfertur in successores maioratuum Hispaniæ, etiam ad maioratus Indiarum extenditur.*

97 *Senatus supremus repræsentat personam Principis, & illius iurisdictionem habet.*

CAtholicorum, Potentissimorúmque Hispaniæ nostræ Regum gloria, & magnitudo cum in multis excellat, tum maximè etiam ab exteris, imo & inuidis nationibus, in eo laudari, & commendari solet, † quod pro singulis Regnis, diuino fauente auxilio, suo Imperio subiectis lectissimos grauissimorum virorum Senatus, siue Conuentus apud se habent, quorum consilio ea omnia, quæ ipsorum Regnorum statui, tranquillitati, & vtilitati conuenire censentur, prouide, & opportune disponant: & subditos sibi populos in pace & iustitia contineant, vt late & optime tradit, & probat Camill. Borrell. *de præst. Reg. Cath. cap.* 1

c.66. & de Magist. edict. lib.1. c.8. Pet. Nauarrete *in discurs. polit. c.1.* Ægid. Gonzalez Dauila Regius Chronista, non minus virtute & morum integritate, quàm omnigena eruditione conspicuus, *in Theat. magnit. Matritens. ex pag. 337. ad 519.* vbi omnes Senatus, & eorum institutionem sigillatim recensent, Nicol. Bellus, & Adam Contz. in locis statim citandis, Card. Palæot. qui Philipp. II. multis laudibus effert, *in tract. de sacri Consist. consult. 5. par. q. 7. pag. 275. Quòd suam Monarchiam, pro summa Imperij potentia, & Regnorum amplitudine per varias Senatuum classes diuisam habet, vt nihil sit graue, quod non priùs cum selectissimis ordinum viris, pro rerum conditione, communicandum putet;* &
2 Ego, qui pleniùs cæteris, tam de hoc, † quàm de necessitate, & vtilitate Consilij, & qualitatibus bonorum Consiliariorum, plura congessi, *in 1. tom. de Ind. iure lib. 3. c. 2. ex n. 4. cum multis seqq.* quibus nunc addo Pet. Gregor. *lib. 24. synt. c. 1. & seqq.* Mag. Marq. *in Gubern. Christ. lib. 1. c. 5. §. 2. pag. 25.* Illustriss. Vlyssip. Acuñam *in notis ad cap. peruenit 1. dist. 84. n. 5. pag. 712.* vbi probat, quantum oporteat prudentes consulere, & eorum consiliis obsequij, Canonher. *in aphoris. polit. 1. tom. pag. 270. & 271.* Gasp. Ens. *in tract. de Consil.* Callist. Remir. *de lege Regia §. 10. n. 3. & seqq.* Melch. Iun. *in quæst. polit. ex q. 7. ad 26.* Laur. Grimald. & nouiss. Ioan. Brant. *in tract. da opt. Senat.* Bobad. *in Polit. lib. 2. c. 6. per tot. & lib. 1. c. 17. in fin.* vbi partes & qualitates boni Præsidis exprimit, & Franc. Zipæum in tract. de Magistr. & Adam Contz. omninò legendum, *lib. 7. Polit. c. 7. cum multis seqq.* præcipuè *c. 13.* cui titulum fecit: *Senatum idoneum legendum esse, eiusque leges, itémque de Consiliariis,* Nauarrete *discurs. polit. 1. fol. 25.* vbi refert notabilia verba Regis Alphonsi XI. quibus similia sunt illa Theod. apud Cass. *lib. 2. epist. 6. Deliberationis nostræ consilium virorum prudentum requirit obsequium; vt vtilitatis publicæ ratio sapientum ministerio compleatur.*

Inter cætera autem Consilia, plurimum va-
3 let, & emicat illud, † quod ad meliorem Indiarum Occidentalium gubernationem institutum est à D. Imp. Carol. V. 1. August. ann. 1524. in eius Præsidem electo D. Fr. Garsia de Loaisa Episc. tunc Oxomensi, posteà Cardinali, & Archiepiscopo Hispalensi, & Consiliariis, Mag. Fr. Lud. Vaca Episcopo Canariensi, Doct. Gundisaluo Maldonado, qui posteà fuit Episcopus Ciuitatensis; Doctore Did. Beltrano, Protonotario Petro Martyre de Angleria, Doctore Laurentio Galindez de Caruaial, & Fiscali Licent. Prato.
4 Nam anteà † res earundem Indiarum, tanquam Regno Castellæ accessoriè vnitarum, per Castellanum Senatum, vel aliquos graues viros ex eo selectos, dirigebantur. Quousque tot tantorúmque Regnorum vastitas, & immensa amplitudo, ac negotiorum moles, proprium (vt dixi) Conuentum, siue Consilium extorsit; vt latiùs patere poterit, ex his quæ tradit Ant. de Herrera *in hist. gener. Ind. decad. 1. lib. 5. c. vlt. lib. 10. c. 16. pag. 344. decad. 3. lib. 6 c. 14. pag. 261. decad. 4. lib. 3. cap. 10. pag. 70. & in descriptione,* quam post eiusdem *4. decad.* finem adtexuit *pag. 79.* cum multis seqq. vbi distinctè supremi huius Senatus erectionem, & ordinationem enarrat, & quot in eo vsque ad ipsius tempora Præsides, Senatores, Fiscales, & Secretarij extiterint, quod etiam præstat Ægid. Gundisal. *vbi sup. pag. 477. & seqq.* Gomara *in histor. Ind. 2. par. fol. 82. & 83.* Ant. de Leon *in tract. de confirm. Regiis, fol. 48. & 167.* vbi eiusdem Consilij peculiarem historiam promittit.

Neque latuit † Adamo Contz. *vbi sup. c. 10.* 5
§. 4. & 5. pag. 541. vbi, postquam cum Nicol. Bello nostrorum Regum curam in benè disponendis tot Consiliis, & Consiliariis laudauit, ad Consilium Indiarum speciatim sermonem conuertit; eiusque institutionem, & bonos effectus considerans, inquit, mediante tanti Senatus cura, & prouidentia, nunc res omnes adeo vasti ac remoti Imperij optimè constitutas esse. Nam Indorum libertati, & bonæ ac suaui tractationi plenè consultum est, omnium acta erroresque cognoscuntur, & iudicantur, præmioque, vel pœna compensantur, ciues omnes ita in officio continentur, vt cùm in Romano Imp. iam adulto, vix decennium sine pluribus seditionibus, conspirationibus, sociorumque expilationibus effluxerit, in Monarchia tamen Indiarum, tam longè dissita, tam latè fusa, in tanta occasione fœderum cum Barbaris, in tanta peccandi licentia, vix vllæ defectiones, aut tumultus auditi sint, exceptis illis ciuilibus Peruanis bellis, quæ breui Gascæi Licentiati prudentia composita fuerunt; & tandem concludit: *Hoc signum esse optimis legibus, virisque Regnum abundare, & hoc esse firmamentum Regni non modo potentissimi, sed etiam maximè ad Orientem, & Occidentem in diuersa sparsi. Quod omnia Visitatoribus, Scribentibusque ad Regem, & Regia Consilia, ita plena sunt, vt initia machinationum, & iniuriarum facilè opprimi, & auctores cognosci possint.*

Ego quoque † eiusdem Consilij Indiarum in- 6
stitutionem, & excellentias pleniùs cæteris prosequutus sum in tractatu, quem ann. 1629 typis excussi, pro defendenda, & adstruenda eiusdem præcedentia ad Senatum Flandricum, tunc nouiter constitutum, siue (vt eius Consiliarij contendebant) renouatum, aut instauratum: vbi latissimè probo, † tam ex multitudine, quàm 7
ex latitudine, diuitiis, fructibus, prouentibus, & vtilitatibus prouinciarum, quas regit, & administrat, non solum Flandricum, verum & alia excellere debere, cum ex his qualitatibus præcedentiæ, & sessionis prærogatiua metiri soleat. Necnon etiam ex eo, † quod sit veluti pars su- 8
premi Senatus Regni Castellæ, licet in aliam aulam ob meliorem, & commodiorem negotiorum expeditionem diuisus, atque ita illius iuribus, & præeminentiis gaudere debeat, arg. *l. Caius 88. §. vlt. ff. de leg. 2. l. inter tutores 37. D. de administ. tut.* ibi: *Nam diuisit tutelæ, quæ non iuris, sed iurisdictionis est; modum administrationi facit,* iunctis aliis quæ tradit Bald. per text. ibi *in l. si vt proponis, C. quom. & quando iudex,* Grammat. *cons. 66. n. 2.* Menoch. *cons. 711. n. 54. vol. 8.* Vincen. de Franc. *decis. 252. num. 7. &* Ego *sup. hoc lib. cap. 3. ex num. 70.*

Quam Indicanæ Monarchiæ excellentiam, & magnitudinem satis insinuat † nostrorum Re- 9
gum inscriptio, qui vbi titulos excelsæ Maiestatis, qua Deo fauente fruuntur, in epitomen reducere volunt, satis habent, si se *Hispaniarum, & Indiarum Reges* appellent, quasi hæc vltima pars, reliquas alias vel æquet, vel superet, vt latè dixi & probaui *1. tom. de Ind. iur. lib. 1. cap. ... n. 62. & seqq.*

Eademque † supremus Senatus earundem 10

Indiarum gubernationi præpositus, ita eminet & splendet, vt vel testante Herrera, Ægid. Gonçal. Dauila, & aliis ex sup. relatis, eius iurisdictio per 4900. & plures leucas extendatur, omnia quæ in terra ac mari geruntur in politicis & militaribus, in pace, & in bello, in ciuilibus & criminalibus comprehendens, & omnimodam superioritatem exercens in Præsidem, & Audientiam Regiorum, Officialium iudicum domus, quam vocant *de la Contratacion de Seuilla*, classium onerariarum, & armatarum, siue præsidiariarum, quæ inde annis singulis soluunt, & super vndecim Audientias, siue Cancellarias Regales, quæ eidem Senatui subiacent; Regique nostro Opt. Max. prouidendos consultet, atque proponat tot Proreges, Præsides, Auditores, Gubernatores, Prætores, Correctores, Patronos, siue Cõmendatarios Indorum, & alios innumeros Officiales Rei Dominicæ, pacis ac belli, de quibus supra loquuti sumus. Et in spiritualibus vnum Patriarchatum, sex Archiepiscopatus, triginta duos Episcopatus, ducentas Dignitates, tercentum & octoginta Canonicatus, totidemque Portiones, & plurima alia valde pinguia beneficia quæ sigillatim recensere velle, laboriosum esset.

Vnde damnandi, aut potius ridendi sunt illi,
11 qui † hunc Senatum supremum esse, vel dici posse in dubium vocare ausi sunt. Cum certum sit, & vel ex ipsius ordinationibus euidentissimè patens, in causis Indiarum eandem omnino auctoritatem, & potestatem habere, quam habet
12 supremus Castellæ Senatus, esseque simile † Præfecto Prætorio Romæ existenti, ad quem de omnibus prouinciarum Præsidibus, & Proconsulibus appellationes deferebantur, de quo vltra Scribentes *in l. 1. D. de off. Præf. Præt. vrb.* eleganter agit Cuiac. per text. ibi *in l. quilibet, & in l. ne quis 38. C. de Decur. lib. 10.* nouissimè, & eruditissimè noster D. Franc. de Amaya in selectissimis commentariis, quæ iam sub prælo sudant, ad tres posteriores libros *in l. fin. C. de Canon. sacrar. largition.* & in ipsis nostris terminis Consilij Indiarum loquens Simancas *de Repub. lib. 7. cap. 6. n. 1.* Paz *d. cap. 39. num. 13. 23. & seqq.* & Villadiego *in Polit. cap. 4. fol. 77.* ibi: *Por ser, como es, supremo y Real Consejo, para todos los negocios de las Indias, &c.* Atque ita in ordinat. 2. eiusdem Consilij ann. 1571. quæ nunc nuper Regio domini nostri Philippi IV. decreto confirmatæ & renouatæ sunt, ita cauetur: *Porque los del nuestro Consejo de las Indias con mas poder y autoridad nos siruan, y ayuden à cumplir con la obligacion que tenemos al bien de tan grandes Reinos y señorios. Es nuestra voluntad, y queremos, que el dicho Consejo tenga la iurisdicion suprema de todas las nuestras Indias Occidentales, descubiertas, y por descubrir, y de los negocios que dellas resultaren, y dependieren: y para la buena gouernacion de ellas resultaren, y administracion de iusticia, puedan ordenar, y hazer con consulta nuestra las leyes, pragmaticas, y ordenanças, y prouisiones generales, y particulares que por tiempo para el bien de aquellas Republicas conuinieren. Y assimismo ver, y examinar, para que Nos las aprobemos, y mandemos guardar, qualesquier ordenanças, constituciones, y otros estatutos, que hizieren los Prelados, Capitulos, y Cabildos, y Conuentos de las Religiones, y los nuestros Virreyes, Audiencias, Concejos, y otras Comunidades de las Indias. En las quales, como dicho es, y en todos los demas Reinos, y señorios nuestros en las cosas, y negocios dependientes de las Indias, el dicho nuestro Consejo sea obedecido, y acatado, assi como lo son los otros nuestros Consejos: y que sus prouisiones, y mandamientos sean en todo, y por todo cumplidos, y obedecidas en toda parte, y por todas qualesquier personas à quien fueren dirigidas.* & in cap. 24. earundem Ordinat. iubetur: *Que ningunas iusticias donde estuuiere el Consejo de Indias se puedan entremeter à conocer de cosas de ellas.* Quod etiam obseruari præcipitur per sched. ann. 1584. cum speciali inhibitione *de los del Consejo de Castilla, y Alcaldes de Corte. Y se declara, que no puedan conocer, ni conozcan de negocios pertenecientes al Consejo de Indias por ninguna via, instancia, ni recurso, sino que se los remitan si ante ellos vinieren. Y los Relatores y Escriuanos, siendo mandados por el dicho Consejo, vengan à el à hazer relacion de los negocios que ante ellos passaren.* Et idem ostendunt plures aliæ eiusdem Consilij ordinationes, & schedulæ, quæ videri possunt *in 1. tom. impress. pag. 2. & seqq.* ex quibus formantur 42. leges *in summario Recoppil. legum Indic. lib. 2. tit. 2.* quæ omnes illius potestatem, & auctoritatem ostendunt, & causas & negotia, quibus intendere, & occupari debeat. Inter quæ † primo loco consti- 13
tuuntur, quæ ad Indorum conuersionem, & bonam tractationem spectant, vt patet *ex ordinat. 8. & 9.* omnino vidend. Secundo, quæ ad meliorem gubernationem illarum prouinciarum spectant, & vt litteras & relationes, quæ inde mittuntur, sedulo legant, & resoluant, & quo magis his vacare possint, minus quam fieri possit litibus inter partes cognoscendis, & terminandis inuoluantur, easque Audientiis & Cancellariis relinquant, raro ac parcè, illas ad se aduocantes, vel euocantes, vt disponit ordinat. 56. Nam etsi hoc † supremis Senatibus 14
concedatur, sic limitata *reg. l. vbi captum, de iudic.* non tamen nisi ex magna causa id facere debent, vt latè non solum de Senatoribus, verum & de supremis Principibus loquens, prosequitur, post alios antiquiores, quos refert Rebuff *in tract. de euocat. causar. q. 6. num. 57. & q. 7. num. 66.* Couar. *in pract. cap. 10.* Auendañ *in c. 10. Prætor. ex num. 2.* Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 16. ex num. 100.* Pet. Surd. *consf. 152. num. 52.* Tusch. *lit. I, concl. 87.* Mastrill. *de Magist. lib. 3. cap. 4. ex n. 121. ad 130.* Azeued. per text. ibi *in l. 6. & seqq. tit. 14. lib. 4. Recop.* Ant. Fab. omnino videndus, *in suo Cod. lib. 3. tit. 1. diffin. 1.* D. Ioan. del Castillo *lib. 5. controu. cap. 25. ex n. 40.* Dom. Valençuel. *consf. 85. per tot. vol. 1. & consf. 171. ex num. 12. volum. 2.* vbi quod iniuria fit iudici, cui aufertur causa, de qua cognoscere cœpit, imo etsi alij consuluntur de rebus, quæ ad ipsius munus, & curam spectant, vt per Mastrill. de Magistrat. *lib. 5. c. 7. num. 5. & 6.*

Et in hoc respicit, atque ex his primo loco lucem infero *ordinat. 6.* eiusdem Consilij, quæ quoniam Senatores Indiarum in gubernatione earum magis, quam in litibus occupari debere agnoscit, † summopere ab his requirit, vt in 15
earundem historiis cosmographia, descriptione, & nauigatione instrui curent, ea reddita ratione, *Porque ninguna cosa puede ser entendida, ni tratada, cuyo sugeto no fuere primero sabido de las personas que de ello huuieren de conocer, y determinar,*

determinar, &c. quæ sumpta videtur ex Cicer.
16 *lib.1.de Rep.* † *Ad consilium de Republica capessendum necessarium est prius nosse Rempublicam*,
& ex consilio Platonis, quem refert Aluarad.
de coniect.ment.defunct.lib.1.cap.1.n.6. dicentis:
17 *Vnicum † principium debet esse his, qui bene consulere volunt, intelligere quid illud sit, de quo disputatur, vel omnino aberrare necesse est.* Vndè
18 † prudentes quoslibet Impp. apud se habere
solitos fuisse breuiarium Imperij, pluribus ostendit Callist. Remirez *de lege Regia*, §.7. *num.*36.
& eandem necessitatem Historiæ, Cosmogra-
19 phiæ, & Philosophiæ, in eis, † & in Consiliariis, agnoscit Pineda *de reb. Salom. pag.*133. *& seqq.* Camill. Borrell. *de præst. Reg. Cathol. c.*66. *num.* 11. *&* 14. Cardin. Palæot. *de consult. sacri Consist. in conclus. oper.*4. *memb.* Buseus *de statib. homin.*1. *part. de Consiliarior. statu, cap.*2.*v. virtus*, Bobad. *in Polit. lib.*1.*cap.*1.*num.*27. Matienz. *in dialog. Relat.*3.*part.cap.*9. *num.*4 *&* 5. & eleganter Osorius *lib*.7.*de Regis inst.* sic inquiens: *In primis necesse est, vt Regis Consiliarij sint maximo ingenio præditi, bonis artibus instructi, longo rerum vsu periti, & in historiis diligentissimè versati, neque præsentia tantum sagaciter odorantes, sed etiam longe in posterum, quod vtile futurum Reip. sit, sagaciter prænoscentes, ac coniectura prouidentes.*

20 Qui tamen Consiliarij, † præcipuè nostrarum Indiarum, multum cauere debent, ne faciles sint ad credendas delationes, & relationes, quæ ex iis scribuntur, quia sæpe facile decipientur, vt tetigi *sup. hoc lib. cap.* 8. *num.*18. iunctis
21 aliis, † quæ de reprobatione, & damnis nimiæ credulitatis tradunt DD. post text. & gloss. ibi, *verb. Quamuis, in l.*1. § 1. *D. de eo per quem fact. erit*, Tiraq. *de pœn. temp. caus.*51.*ex num.*26. *& de retract. conuent.* §.4. *gloss.*6. *num.*7. Erasm. *in Adag. Nemini fidas.* Alciat. *embl.* 16. *& lib.*4. *parerg. cap.* 8. Aurpach. *singul. allegat. cap.*40. Silua *nupt. lib.* 4. *num* 55. *cum seqq.* Matienz. *in dialog. Relat. cap.*13.*num.*8.*&* 9.*part.*3. Marquez *in Gubern. Christ. lib.*2. *cap.*6 *pag.*24. Farin. *decis.* 101. *num.*3.*&* 2.*tom crim. quæst.*90. *ex num.*101. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disput.* 37. Azeued. *in l.*12.*titul.*23. *lib.*4. *Recop.* 9. & gloss. *in l. si mea causa, D. commod.* vbi nimiam credulitatem ma-
22 trem deceptionum appellat. Quamobrem † sæpè tractatum, & expediens iudicatum est, licet nunquam præcise decisum, vt in supremo Consilio Indiarum aliqui Senatores eligi debeant ex his, qui in illarum prouinciis nati sint, vel saltem in earum Audientiis commorati, plenam ipsarum notitiam habere, & vbi opus fuerit, præstare cæteris possint, prout in simili consuluit D Bernard. ad Eugen. quem & alios ad idem refert Feder. Fur. *in tract. de Consil. & Consiliar. Princ. cap.* 4. *vers. El tercero auiso es*, Barthol. Philip. *eod. tract. discurs.*6. §.26. Cochier *lib.* 3. *aphorism. polit. cap.*6. Tympius *in specul. Princ.*2. *part. sign.*46.*num.*8.

Secundo, ex prædictis infertur, quod cum
23 † præcipua etiam cura eiusdem Senatus Indiarum consistere debeat in consultandis, ac proponendis Regi nostro Ministris omnis generis Ecclesiasticisque Prælatis, ac Præbendariis, præsertim postquam ad totum ipsum Senatum tales consultationes redactæ sunt, quæ antea per solos Consiliarios Cameræ ad hoc designatos fieri solebant, vt notat Ant. de Herrera *d. descr. pag.*92. Meritò in hoc † munere diligenter, vi- 24
gilanter, & fideliter exequendo, omnes studij sui, & solicitudinis neruos intendere debeant, publicis potius rebus, quam priuatis consulentes, vt eisdem enixe iniungitur per ordinationem 30. & alias sequentes eiusdem Concilij in nouiter impressis. Nam vt rectissimè inquit Plin.
Iun. *lib.*7.*epist.*18. † *Oportet priuatis vtilitatibus*, 25
publicas, mortalibus æternas anteferre, multoque diligentius muneri suo consulere, quam facultatibus. Priuatæ quippè res teste Liuio *lib.* 21. semper offecere, officientque publicis consiliis, & vt dicebat Galba apud Tacit. *lib.*1.*hist. Pessimum veri affectus venenum sua cuique vtilitas.* Vnde (vt alia tradens bene aduertit Annæ. Robert. *lib.*2.*rer.ind.cap.*11 *pag.*167.) iudicibus, qui talia faciunt, hæc Sidonij Apollin. *lib.* 7. *epist.* 9. *ad ad Græcum*, verba obiici possunt: *Parum in commune consulitis, & cum in consilio conuenitis: non tam cura publicis mederi periculis, quam priuatis studere fortunis*; & deberet in memoria reuocare, quod † quodammodo eorum facta præstare 26
tenentur, pro quibus suffragium tulerunt, iuxta illud Cicer. *in orat. pro Murana* statim *in princip. Quod si in iis rebus repetendis, quæ mancipij sunt, is periculum iuditij præstare debet, qui se nexu obligauit; profecto etiam rectius in iudicio Consulis designati, is potissimum Consul, qui Consulem designauit, auctor beneficij Populi Romani, defensorque periculi esse debebit.*

Et † quo plus Princeps de ipsis hac in parte 27
confidit, eo sanctius, & vigilantius eidem aptos Ministros proponendos esse, ne in illis verificetur illud, quod Flauius Vopiscus in Aurel. his verbis scriptum reliquit: *Diocletianus † Prin-* 28
ceps tam priuatus dicebat, nihil difficilius esse, quam bene imperare. Colligunt se quatuor, vel quinque, atque vnum consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt. Dicunt quod probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non nouit: cogitur hoc tantum scire, quod illi loquuntur. Facit iudices, quos fieri non oportet, amouet à Repub. quos debeat retinere. Quid multa? Bonus, † cautus, 29
optimus venditur Imperator. Apti vero Ministri, non solum ex virtute, aut morum sanctimonia æstimandi sunt, sed magis † ex litteris, si de lit- 30
terarum ministerio agatur, vel de prudentia, experientia, ac cognitione officij, cui destinantur, vnde recte inquit Mariana in notis ad Acta Apostolorum in electione ad Apostolatum, sortem diuinitus Mathiæ obtigisse, non Barnabæ, licet hic *Iustus* vocaretur, *quia ad ministerium Apostolicum exercendum, non iustior, sed aptior requirebatur*, optimè Mastrill. *de Magistr. lib.*2. *cap.*1.*num.*66.*&* 67.

Et in hoc tendunt alia plura, quæ de † qua- 31
litatibus proponendorum, & de obligationibus eorum, qui proponunt, & an, & quando teneantur digniores præferre, vel possint eligere dignũ omisso digniori, tetigi Ego *suprà hoc tomo lib.*2. *cap.*7.*num.*8.*& lib.*3. *cap.*15 *num.*66. & tradit in nostris terminis de Consilio Indiarum agens Fr. Ioan Zapata Episcop. Guatemalonsis *in tract. de instit. distribut.*2.*part.cap.*6.*per totum*, Fr. Ioan. Marquez *in Gubern. Christ. lib.*1. *cap.*11. §. 4. *pag.*128. Mastrill. latè *d. lib.* 2. *cap* 1. *per totum*, P. Ioan. Ant. Velazquez *de opt. Princip. lib.* 4. *annot.*13 *pag.*471. Illustriss. Vlyssiponens. Acuña *in notis ad c. quia ea dist.*38.*num.*1. *pag.*95. vbi,
† quod Principi sunt proponendi, & consul- 32

tandi viri litterati, quia tenetur eos remunera-
33 re, & *in summa dist. 24. n. 1. pag. 180.* vbi, † quod
celeritas in approbatione personarum est de
iure reprobata, inducitque suspicionem fraudis,
vt per gloss. *in cap. fin. de elect. lib. 6. verb. Celeri-
tas,* Iacobat. *de Concil. lib. 7. art. 5. num. 244.* Re-
doan. *de alienat. rer. Eccles. quæst. 22. num. 66.* Ne-
que enim abs re dixit Thucydides apud Plutarc.
34 *in moralib.* † *Duo præcipuè sunt contraria ad benè
consulendum & iudicandum, celeritas, & ira.* Et
est videndus Bobadilla *lib. 1. Polit. cap. 3. num. 4.*
35 & Plato *lib. 4. de legibus,* ibi: *Non † ideo Magi-
stratus alicui dabimus, quod diues sit, aut huiusmo-
di quicquam possideat, aut roboris magnitudinem,
vel generis claritatem, sed ei, qui positis legibus
parebit maximè, & hac re cæteris in ciuitate præ-
stabit.* Quibus consonat text. *in §. fin. Institut. de
suspect. tutor. & in cap. bona, el 2. de postul. Prelat.*
36 vbi Abb. *notab. 12.* signanter inquit: *Quod † eli-
gentes non saluant conscientiam suam, eligendo il-
lum, cuius plenam non habent notitiam.* Quod
recolit, & aliis ornat Mastril. *d. cap. 1. n. 68. &
seqq.* Mag. Marquez *in Gubernat. Christ. lib. 1. c. 5.
§. 2. pag. 25.* vbi inquit: *Que el Consejero ha me-
nester mas siencia, y experiencia, que cuerpo brio-
so,* & Bobad. *in Polit. lib. 1. cap. 7. & 8.* vbi tractat,
*De la edad, presencia, y aspecto de los Corregi-
dores.* & Ego eis addo Cornel. Gemmam. *de Na-
tu. diuin. Charact.* qui inquit, eos qui imperitis
37 officia Reipub. conferunt, merito à Persio † re-
prehendi *satyr. 5.* dum ait:

Non Prætoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque vsum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaueris alto.
Diluis Eleborum, certo compescere puncto
Nescius examen, vetat hoc natura medendi.
Nauem si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perisse
Frontem de rebus.

Et non solum in officiis consultandis, verum
& in reliquis negotiis, quæ ad Principem refe-
runtur (quæ certe in hoc Senatu plurima gra-
uissima, & interdum periculi plenissima sunt)
38 † eadem cura, fide, dexteritate, & Christiano ze-
39 lo, ac libertate vti debent, scientes, quod † Prin-
cipi non dulciora, sed optima sunt consulenda,
vt Solon dicebat apud Diogen. Laërtium, &
quod vt Plin. inquit *lib. 2. epist. 9. Licet fides in
præsentia, quibus resistit, videatur offendere; dein-
de illis ipsis suscipitur, laudaturque.* Vnde ille sa-
piens Rex Alphons. I. Aragonius, vt refert An-
ton. Panorm. *lib. 4. comment. de reb. ab eo gest.* eos
Consiliarios clarissimos sibi esse respondit, qui
40 † eum non magis timerent, quam Deum. Nam
melius est pro veritate pati supplicium, quam
pro adulatione recipere beneficium, *cap. nemo
peritorum 81. 11. q. 3.* Paul. de Castr. per text. ibi
in l. 1. vers. Nec eos, C. de statuis & imagin. vbi
41 notat. † adulationem in Consiliariis Principum
esse proditionis speciem. Cuius dictum sequi
videtur Nicetas Choniatas *lib. 1. annal. in* An-
dron. Commen. dum ait, adulatorem pro detra-
ctore & calumniatore habendum esse; & plu-
ribus ornat Simanc. *de Repub. lib. 3. cap. 13.* Ger-
son. 4 *part. de remed. contra adulat. consid. 7.* Pan-
uin. *de visit. 2. part. quæst. 10. num. 101.* Sebast.
Medices, Vannozius, Harnisæus, & alij, quos
refert Dom. Valençuela *cons. 99. num. 76. & seqq.
volum. 1. & cons. 162. ex num. 49. volum. 2.* & Ego
tom. 1. lib. 2. cap. 1. in fine. Eóque respiciens Cas-
siod. *lib. 8. var. cap. 9.* inquit: *Rarum † confiden-* 42
*tia genus est, interdum resistere contra vota Prin-
cipis.* Et *in Ecclesiast. cap. 4.* dicitur: *Non esse ver-
bum retinendum in tempore salutis, neque abscon-
dendam sapientiam in decore suo.* Et *l. 1. tit. 13.
part. 2.* tractans, qualiter † quilibet vassallus de- 43
bet procurare bonum sui Regis, inquit: *Poren-
de debe catar mui de lueñe las cosas que son à su
honra, y à su guarda, y ser mucho ansioso à llegar-
las, y acrecentarlas, y las que fueren à su daño
desuiarlas, y tollerlas.* Quod adeo verum est, † vt 44
in hoc insistere debeat, etiam si in sua senten-
tia solus permaneat, vt per Palæot. *de sacri Con-
sist. consult. 3. part. quæst. 7. pag. 128.* Nam vt inquit
Plin. Iun. *lib. 1. epist. 20. Præuaricatio † est transire* 45
*dicenda, præuaricatio etiam cursim, & breuiter
attingere, quæ sint inculcanda, & repetenda.* Et vt
vno verbo rem claudam, ita se habere Senator
debet, vt agnoscat, secundum sententiam Lam-
pridij in Alexand. Seuero: † *Meliorem esse Remp.* 46
*& prope tutiorem, in qua Princeps malus est, ea,
in qua sunt Amici Principis mali. Siquidem vnus
malus potest à pluribus corrigi; multi autem
mali non possunt ab vno, quamuis bono, vlla
ratione superari.* Et memoriæ figat † illam ele- 47
gantem orationem, quam apud Liuium lib. 3.
habuit Quintus Capitolinus cum Populo Ro-
mano effrænem in detrectandis Imperiis licen-
tiam, & audaciam exprobrasset: *His ego gra-
tiora dictu alia esse scio, sed me vera pro gratis
loqui, & si meum ingenium non moneret, necessitas
cogit. Vellem equidem vobis placere, Quirites.
Sed multo malo vos saluos esse, qualicunque erga
me animo futuri estis. Natura ita comparatum
est, vt qui ad multitudinem sua causa loquitur,
gratior eo fit, cuius mens nihil præter publicum
commodum videt. Nisi fortè assentatores publicos,
plebicolas istos, & c.*

Tertiò, cum † legum ordinatio, quæ ad 48
meliorem Indiarum gubernationem expedi-
re videntur, eidem Senatui commissa sit, vt
patet ex ordin. *2. suprà numer. 12. relata, & ex
12. & seqq.* in nouiter impressis, in hoc quo-
que Consiliarij valde attenti, & circumspe-
cti esse debent, ita vt eas tempori, & loco,
siue prouinciæ, ad quam diriguntur, adap-
tent. Nam in tanta, ac tam varia clymatum,
gentium, regionúmque differentia, & distan-
tia, † omnia omnibus æquè conuenire non 49
possunt, vt ipsæ eædem ordinationes præ-
stantur, & dixi *suprà lib. 1. cap. 4. numer. 92. &
seqq. & cap. 14. numer. 19.* & plura salubriter
hodie statuta, cras forte mutare expediet, vt
prudenter aduertit P. Ioseph. Acosta, omni-
no legendus, *de procur. Ind. salut. lib. 3. cap. 4.
pag. 289.* Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 10. nu-
mer. 6. & 35.* Callist. Remirez *de lege Regia,
§. 11. numer. 26. & 27.* vbi probat, † leges 50
cuique prouinciæ diuersas esse oportere, Andr.
Gaill. *lib. 2. obseruat. 10. numer. 5. pag. 275.*
vbi ostendit, ex locorum diuersitate, diuersi-
tatem etiam iuris induci, Goldast. *in tractat.
de maiorat. Elect. Imp. lib. 3. cap. 1.* vbi be-
ne disputat, an aliqua lex per omnia vnifor-
mis in vniuerso genere humano constitui pos-
sit, text. optimus vbi DD. *in cap. 1. de consti-
tut. lib. 6.* vbi probatur, lege generali diffini-
ri non posse, quod in variis, & diuersis pro-
uinciis seruandum sit, eleganter Plutarch.
relatus

relatus ab Eduard. Vestono in Theatr. vitæ
51 *ciuil. lib.4.cap.12.* vbi † ex fabula matris Lunæ, quæ filiæ vestem petenti, eam denegauit, ob id quod cum semper in perpetuo motu, siue mutatione versetur, nequaquam percipiebat, quomodo vna tunica tot aduersis & diuersis formis aptari posset. Ad Rempublicam infert, quæ similes mutationes patitur, & concludit: *Ita omnino cum rebus in varias species se se componentibus, quo demum conuersationis certo filo, aut qua facie sit conueniendum, diffiniri, aut statui minimè poterit.*

Vnde non desunt qui existiment, in simili-
52 bus casibus † satius esse, nullis scriptis legibus vti, sed omnia prudentis Gubernatoris arbitrio committere, qui ex temporum & locorum circumstantiis, quid probandum, & admittendum, quidue reprobandum, ac prohibendum, deliberet, vt constat ex his, quæ in simili disputant Gregor. de Valencia 2. *tom. disp.* 7. *quæst.* 5. *de lege hum. punct.* 3. *col.* 793. *& 794.* Salas *in eodem tract. de legib. disput.6. sect.2. pag.* 100. Mag. Marq. *in Gubern. Christ. lib.1. cap.17. §.2. pag.* 101. *& seqq.* Melch. Iun. *in quæst. politic. quæst.* 86. Camill. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap.3.*
53 *num.86.* vbi probat, † quod Rex bonus melior est, quam bona lex. Quo forte respexit Cicer. *lib.3. de legib.* dum dixit Magistratum esse legem loquentem, legem autem mutum Magi-
54 stratum; & † aliqui Romani Imperatores, qui omnes leges & rescripta suorum prædecessorum abolere voluerunt, & ex solo arbitrio suo occurrentium negotiorum dubitationes decidere, vt de Caligula narrat Sueton. in eius vita, *cap.15.* cuius locum emendat, & nescio an rectè, Alfons. Carrança *in disp. de partu, cap.* 2. §. 1. *num.* 244. *pag.* 122. & de Adriano Zipæus *de Magistrat. lib.3. cap.* 1. *num.* 5. *pag.* 163. & de Martino Iul. Capitolin. in eius vita, vbi legimus, decreuisse, omnia rescripta veterum Principum tollere, vt iure, non rescriptis ageretur.

Sed hoc tamen nunquam in quibuslibet Magistratibus, quantumuis grauibus, admissum
55 est, nec admitti debet, quia † vt supradicti Auctores aduertunt, & plenius cæteris Simancas *lib.4. de Repub. cap.18. & lib. 9. cap. 7.* Mastrill. de Magistr. *lib. 3. cap. 3. numer. 19. & seqq. & num.* 118. Adam Contzen *lib. 1. polit. cap. 23. n. 3.* Menoch. *de arbitrar. in princip.* Dom. Valençuel. *consf.90. n.21. & seqq. & cons.92. n.29.* Magistratus legibus vinciendi sunt, & non nisi
56 parua ipsorum arbitrio relinquenda. Sunt † enim leges Reipublicæ oculi, per quas rectus, æquus, & non titubans eius status cernitur, confirmatur, & dirigitur, vt inquit Imp. Leo *Nouel.* 19. & teste Aristot. *lib.1. Polit. cap.* 12. præstat eas dominari, quam vnum quempiam ex ciuibus. Qui enim legem imperare iubet, is Deum iubet imperare: qui vero hominem belluam adiungit. Cui addere licet plura alia, quæ de præcisa legum in Rep. necessitate, tradit elegantissimè Cicer. pro Cluentio, & præter alios, qui de eis peculiares tractatus scripserunt, nouissimè Rithershusius ad Nouellas *ex pag.* 120. Afonleuille in Alphabet. *curiosit. 2. part. fol.* 105. Canonher. *in aphorism. 1 tom. pag.* 517.

57 Quod † præcipue in remotis prouinciis curandum esse, rectè monet Contzen *lib.7. Polit. cap.7. §.5. pag.537. in princip.* Exemplum in nostris Indiis adducens, quia in illis Principum † iussa euanescunt, & vt à Patria, ita quoque ab 58
æquitate recedere Præsides, & cæteri Magistratus solent, prout & grauiter tradit Acosta *vbi suprà pag.* 290. Eman. Roderic. *in quæstion. regul. tom.2. quæst.99. art.4.* & de suis Indiis Orientalibus loquens Matteius *lib.12. circa fin. pag.* 303. quorum verba retuli 1. *tom. lib. 3. cap. 5. n. 59. & seqq.* Et hanc difficultatem gubernationis † in Regnis longè distantibus præsensit D. Au- 59
gust. *lib.4. de Ciuit. Dei cap.15.* Soto *de instit. & iure lib.4. quæst. 4. artic.2.* D. Thom. *de regimin. Princip. lib.2. cap. fin.* Sallust. Greg. & alij apud Chassan. 5. *part. consid.* 37. Pelagius *de planct. Eccles. art.62. cond.6.* & Dom. Madera de excell. Hisp. *cap.9. fol.61.* Quamuis Nicetas ausus fuerit affirmare: † *Nihil esse, quin ab Imperatoribus* 60
emendari queat, nec vllum peccatum, quod vires eorum superet.

Quapropter † semper in hoc supremo Con- 61
silio curatum est, prouincias sibi commissas, iustis, sanctis, ac prouidis legibus, pragmaticis prouisionibus, epistolis, & instructionibus, rescriptis, ordinationibus, gubernare, provt res, & & vniuscuiusque prouinciæ qualitas, & necessitas postulare visa est, & hoc vltra † alias leges 62
Regni Castellæ, & Legionis, quibus etiam vti debent, in casibus, in quibus peculiaris aliqua Indiarum constitutio eisdem non aduersetur, vt expressè disponitur *in ordin.* 14. *Conf. Ind.* & in aliis 1. *tom. sched. impress. pag.5.* Quæ ortum habent, ex vulgari illa Doctorum sententia, quæ docet, † Regna, & prouincias aliis accessoriè 63
vnitas, & incorporatas eisdem ac illas legibus gubernari. De qua latè per Bart. Bald. Castrens. & alios *in l. si conuenerit, la 2. §. si nuda, D. de pignorat. act.* cum multis aliis, quos plene congessi *d.1. tom. lib.3. cap.1. num* 47. quibus nunc addo de nostris Indiis nominatim loquentes, Ioann. Orozcum *in l. 2. D. de legib. num. 7. pag.* 138. Burgos de Paz *in l.3. Tauri num.451.* Auendañ. *resp.40. num. 7.* Ioan. Garcia *de expens. cap. 22. num. 22.* Barbosa *in l. heres absens, §. proinde, D. de iudic. num.143.* Tusch. *litt. V. conclus.230. num.22. & conclus.242. num.12.* Gratian. *discept. forens. cap.9. num.17.* Pereira *decis.2. num.1.* Sesse *decis.113. num.20. part.2.* Milanens. *decision. 1.* Leon *decis.2. num.34. part.1.* Gizarel. *decis. 43. numer. 23. & 29.* Azcued. *in l. 5. titul. 1. lib. 1. Recop.* Aguire *in Apolog. de Reg. Portugal. num.55.* eleganter Claperius in centur. Fiscali, causa 1. *quæst. vnica, ex num.13. ad 20.* Christop. de Paz *d. tract. de tenuta cap.39. num.31.* D. Carrasc. *ad leg. Recop. cap.1. n.20.* D. Valenç. *consf.146. n.32.* vbi non solum in legibus hoc procedere docet, verum & in consuetudinibus, nam & hæ extenduntur ad loca nouiter parta, vel creata & accessoriè vnita, *ex l. Seia, §. tyranne, D. de fund. instr. l. non tantùm, §. illiersibus, D. de excus. tut.* cum aliis, quæ ibid. adducit.

Frequentior † autem ordinum quoad In- 64
dias expediendorum modus, ad schedulas Regias redactus est, quas rescriptis, vel epistolis Romanorum Imperatorum comparare possumus, de quibus agitur *in toto titul. C. de diuers. rescript. l. 1. D. de constit Princ. leg. vnic. C. de mandat. Princip.* § sed quod Principi, *Instit. de iur. natur.* Et non est dubium, quin † ex illis ius constituatur, tam ad 65
casum, quem specialiter decidunt, quam ad alium,

alium, in quo eadem ratio, eædemque circumstantiæ reperiantur, vt ex eisdem iuribus constat, & benè resoluit Angel per *text. ibi in l. item veniunt, §. pen. D. de pet. hæred.* Platea in *l. neque, C. de Decurion. lib. 10. gloss.* & DD. *in cap. 1.* ne sede vacante, Lud. Gom. *in reg. Cancel. 2. in proœm. pag. 13.* Ioan. Gutierr. *in l. nemo potest, num. 391. ad fin. D. de leg. 1. Matth. de Afflict.* omnino videndus, *decis. 128. num. fin* Ioan. Garcia vbi sup. Scribentes omnes *de verb. iur.* verb. *Rescriptum*, & verb. *Epistola*, Burgos de Paz *in proœm. ad leges Tauri, num. 451. & seq.* Sanchez *de matrim. 1. tom. lib. 2. disp. 31. num. 6.* Mascard. *de probat. concl. 626.* & eleganter disputans Mag. Marq. *in Gubern. Christ. lib. 1. cap. 30. fol. 186.* & Dom. Valenç. *cons. 83. num. 2.* Bobad. *in Polit. lib. 2. cap. 10. num. 60.*

66 Vtrum autem schedulæ, † quæ ad vnam prouinciam diriguntur, in aliis, etiam sub diuersis Proregibus, vel Gubernatoribus positis, seruari debeant, maior dubitatio est, inspectâ præsertim earundem prouinciarum (vt diximus) diuersitate, & varietate. Sed adhuc praxis recepit, & hoc iure constanter & meritò vtimur, quod quemadmodum de persona ad personam in similibus casibus extenduntur, vt modo probaui, ita & de loco ad locum, vel de prouincia ad prouinciam, si earum constitutio, & finis, seu intentio, ad quam diriguntur, generalis sit, & æquè in omnibus prouinciis obseruari, & practicari possint. Adeò vt hoc procedat non solùm in schedulis fauorabilibus, sed etiam in pœnalibus bonum, & fauorem publicum concernentibus. Et vt non sit necessarium, quòd ad singulas prouincias seorsum dirigantur (quamuis hoc in eiusmodi iussionibus frequentissimè fieri solet) neque vt sint clausæ, & incorporatæ in aliquo volumine talis iuris municipalis. vt contra Paul. Castrens. *in d. l. 1. D. de constit. Princip.* & alios, has limitationes facientes, & admittentes, constanter docuit gloss. *per text. ibi in l. 3. §. Diuus*, ibi: *Quia generalia sunt rescripta, D. de sepul. violat. gloss.* verb. *Italia, in cap. 1. de temp. ordin. lib. 6.* & ibi Dominic. Bart. *in l. relegatorum, §. interdicere, num. 3 D. de interd. & relegat. & in l. quemadmodum, C. de agric & cens. lib. 11. & in l. 2. § exercitum, D. de his qui notant. infam.* Bald. *in l. non fine, num 5. C. de bon.* quæ liber. Ias. *in l. ciuitas, num. 7. D. si cert. petat, & in l. 1 num. 13. C. de sacrosanct. Eccles. & in d. l. 1. num. 7. de constit. Princ.* Felin. *in cap. 1. num. 8. verb. Epistola, de probat.* Bart. Socin. *consil. 44. col. 1. vol. 1.* Paris de Puteo *de syndicat. verb. Officialis, col. 1. num. 14.* Parlad. *1 quotid. cap. 10. num. 5. & lib. 2. cap fin. 2. par. §. 5. & 5. par. § 10. num. 16.* vbi adducit bonum exemplum sumptum *ex l. 41. tit 4. lib. 3. Recop.* cuius decisio loquitur, *En el Adelantamiento de Leon*, & adhuc in tota Hispania practicatur. Paz *in prax. 4. par. tom. 1. cap. 4 num. 1* Ioan. Gutier & plures alij *ex sup. n. 62. relatis*, Burgos de Paz *in proœm. leg. Tauri, num. 453.* Azeued. omnino videndus, *in Rubr. tit. 14 de los Adelantados, lib. 2. Recop.* Ant. Corsetus de potest. *Regia. quæst. 22. num. 10. in tom. 16. tract. fol. 134. col. 1.*

Idemque dicendum in schedulis, vel epistolis ad aliquem Proregem, Præsidem, vel Gu-
67 bernatorem directis Nam † etsi nominatim cum eo loquantur, adhuc tamen, nisi aliud exprimant, à quocunque, qui ei in officio successerit, impleri & exequi possunt, & debant, vt expressè decisum est per sched. dat. *Matr. 9. Decembr. ann. 1587.* quæ habetur *2. tom. impress. pag. 109.* & ex iuris communis regulis sumitur quæ docent, vnum semper, & idem censeri Tribunal, licet iudicum personæ mutentur, *l. proponebatur, de iudic. cap. si gratiosè, de rescript. in 6. & rescripta* † antecessoribus data, 68
cum successoribus eorum etiam loqui videri, nisi specialiter alicuius industria in aliquo peculiari casu electa videatur, *cap. quoniam Abbas, de off. delegat.* vbi DD. *cap. Pastoralis, §. præterea, de offic. ordin. cap. sedes 15. de rescript.* vbi Abb Felin. *in Rubr. eod. num 3.* & alij, quos refert Molina *de iust. & iure, tract. 5. disp. 2. num. 6.* Sanch. *de matrim. lib. 8 disp. 27. à num. 6.* Morla *in empor. iur. 1. par. tit. 2. quæst. 21. n. 6.* Couarr. *in cap. quamuis pactum, 1. par. §. 5.* Menoch. *de arbitr. q. 68. num. 25.* Puteus *decis. 48. lib. 2.* & Mandos. *ad Reg. Cancell. 8. q. 8. & 10.* quamuis iam ad omnem difficultatem vitandam in omnibus schedulis adiici soleat clausula illa: *O la persona à cuyo cargo fueren essas prouincias.*

Et vel ob hoc, † summa, vt dixi, maturitas, 69
summumque consilium in his schedulis expediendis, seu legibus ferendis debet interuenire, quia vt rectè consuluit Tacit. *lib. 2. hist. Omnes qui magnarum rerum consilia suscipiunt, æstimare debent, an id quod inchoatur, Reip. vtile, ipsis gloriosum, aut promptum effectu, aut certè non arduum sit.* Et quemadmodum † leges vtiles plus 70
Reipublicæ prosunt quàm arma secundùm Valer. Max. *lib. 2. cap. 9. de censur. nota. §. 1.* ita erroneæ, & inconsultæ plus damni afferunt, quàm homines occidere. vt grauiter inquit, & probat Petr. Greg. *lib. 10. de Rep. c. 5. num. 18.* & plura alia de legum consultatione, nouissimè, & doctissimè tradens P. Velazq. *de opt. Princ. lib. 4. annot. 2. pag. 417.* Neque huic malo obuiam itur ex earum mutatione, aut reuocatione. Nam
† etsi hoc non sit vituperandum, vbi id tem- 71
pus, & necessitas publica exposcit, vt ostendit, cum aliis, Petr. And. Canonn. *in Aphor. polit. 1. to. pag. 519. 547. 676. & 701.* Ego sup. *hoc tom. lib. 2. c. 30. ex num. 6.* semper tamen, quantum fieri potest, excusandū est, propter damna quæ inde sequuntur, de quibus dixi plura *d. c. 30. ex n. 99.*
Et tunc addo, † vel ipsam variationis notam 72
esse valdè in Principibus, & in Senatoribus, quorum consilio eiusmodi leges fiunt, vituperabilem, vt pluribus probat Ioan. Cochier *in tract. de primar. precib pag. 39.* Burgos de Paz in *proœm. leg. Taur. num 283.* Callist. Remir. *de lege Regia, §. 11. n. 31.* latè & eleganter D. Valenç *d. cons 83. num. 123.* nouissimus Peror. *in tract. de constant. in abdicat. Magistr. cap. 21. text. opt. in l. fin. C. de mod. mulctar.* ibi: *Aut erubescenda variatione iudicij pro arbitrio proprio immutandum esse, quod iusserint, l. quod iussit 14. D. de re iud. l. ex libero 15. D. de pœn.* Nam
† quamuis legum initia semper aliquam diffi- 73
cultatem ostendant, atque adeo & vindicta commendentur, vt sacræ Scripturæ exemplis doctè probat Mag. Fr. Ant. Perez in Pentatheu. *de fid. act. Apost. pag. 68.* postea tamen vsu faciles fiunt, & sunt similes † medicinæ, 74
quæ omnis, vt inquit D. Hier *lib. 2. in Hierem.* habet ad tempus amaritudinem, sed postea fructus dolori sanitate monstratur: &
teste Tacit. *2. annal.* † *Omnia, quæ nunc vetustissima* 75

ſima creduntur, noua fuere; inueteraſcet hoc quoque, & quod nunc exemplis tuemur, inter exempla erit. Nec omnia apud priores meliora; ſed noſtra quoque ætas multa laudis, & artium imitanda poſteris tradet.

Sed quoniam ſolent ſæpè in eodem Conſilio
76 plures ſchedulæ ad † Eccleſiaſticos dirigi, & ſuper negotiis Eccleſiaſticis expediri, circa eas notare oportebit, leges quidem Principum ſecularium Eccleſiaſticis poſtponendas eſſe, vt piè, & doctè, poſt alios, aduertit Petr. Greg. *lib.* 3. *de Rep.c.*7.*n.*5. Anguian. *de legib.lib.*2.*contr.c.*14. Noſtros autem Piiſſimos Reges, ſupremúmque ipſorum Indiarum Senatum, ſe aliquando his negotiis immiſcere, virtute Bullarum Apoſtolicarum, & vniuerſalis Patronatus Eccleſiaſtici, quod in eiſdem Indiis exercet, de quo latè egi *ſup. lib.*3. *c.*2. *&* 3. ita tamen, vt nunquam in eiuſmodi materiis aliquid circa ſtatuta iuris Pontificij, & S. Concilij Trident. mutent, aut nouent, ſiue diſponant, ſed potius vt ſubditos ſuos ad meliorem, & ſinceriorem ipſarum Eccleſiaſticarum ſanctionum dirigant, & adſtringant, ipſáſque coadiuuent, & ſuâ auctoritate
77 communiant. Quod † abſque dubio, & ſemoto omni ſcrupulo facere poſſunt, vt tandem agnoſcit Anguian. vbi ſup. Georg. Cabed. omninò videndus, *deciſ. Luſit.*87. *par.*1. *pag.* 95. & eleganter P. Suar. *de legib.*4. *c.*11. *n* 11. *& in tract. de immunit. Eccleſ. lib.*4. *c.*2. *n.*10. Et hoc adeò
78 verum eſt, † vt quamuis in dictis ſchedulis loqui ſoleant, non per verbum *Mandamos*, ſed per verba *Rogamos y encargamos*, adhuc ſub inobedientiæ pœnis impleri ab Eccleſiaſticis debeant, vt, poſt alios, obſeruat Bobad. *d. lib.* 2. *cap.*10.*n.*60.*cap.*16.*n.*90.*& cap.*18.*n.*63. *&* 139. Nam talia verba, vt ipſe inquit, præceptum inducunt; & Legiſlatori, quod fieri non vult, tantùm prohibuiſſe ſufficit, vt aliàs ait Imp. *in l. non dubium, C. de legib.*

Quod notare etiam oportebit, pro cenſura cuiuſdam praui ſtyli, qui his temporibus in
79 dictis ſchedulis frequentatur, † quatenus Princeps ad ipſarum obſeruationem multis pœnis inſurgit, & multis verbis hortatur, & aliquando indignationem minatur. Nam hoc in ſched. antiquis non ita frequens erat, quæ vbi maximè aliquid ſtringere volebant, ita cauere ſolebant: *De lo hazer aſſi me tendrè de vos por bien ſeruido, y de lo contrario por deſſeruido.* Quod mihi ſufficere videtur, & ad imitationem antiquorum
80 Imperatorum inductum, † qui reſcriptorum ſuorum tranſgreſſionem ſub hac tantùm commninatione prohibebant: *Quod ſecus factum fuerit, improbè factum erit*; vt Liuius teſtatur de lege Valeria loquens, & adiiciens: *Hoc ſatis validum vinculum legis viſum fuiſſe, vt tum pudor hominum erat.* Et recolit Scipio Gent. *in tract. de ſecund. nupt.c.*6.*pag.*34. ad idem expendens *l. & ſi quis* 14. §. Diuus autem Martius, *D. de relig. & ſumpt. fun.* cui addere licet text. *in princ. Inſt. de fideic. hæred.* ibi: *Sed ſola fide, & pudore eorum, qui rogabantur, continebantur*, iunctis aliis, quæ
81 adducit noſter Ant. Pichard. ibid. *n.*2. † Indignationis autem Principis pœna quæ ſit, & quando incurratur, latè poſt plures alios, quos refert, tradit Farin. omninò videndus, 1. *tom. crim.q.*19. *n.*34. & Menoch. *de arbitr. caſ.*320.*nu.*5. *& caſ.* 365.*n.*4.

Quartò, ob eandem ſuperioritatem, ſiue ſupremam poteſtatem eiuſdem Conſilij, de qua ſuprà loquuti ſumus, ad eum priuatiuè in prima inſtantia remitti iubentur, tam in poſſeſſione,
quàm in proprietate, † cauſæ omnes, quæ Commendas Indorum concernunt, & mille ducatorum quantitatem in reditibus annuis excedunt, vt latè dixi, & tractaui *ſup. lib.*2.*c.*28 *&* 29. ex quibus, quæ ad hunc articulum pertinent, peti poterunt. Et etiam Reſidentiæ, & Viſitationes Gubernatorum, Correctorum, & Auditorum, iuxta ea, quæ habes *ſup. hoc lib.c.*8. Aliæ verò lites, vt etiam dixi *ſup. hoc c.n.*14. Regalibus Cancellariis in Prima & Secunda Inſtantia terminandæ relinquuntur, & ſolùm ad dictum Senatum † per viam Secundæ Supplicationis aditus 83
patet. De qua quidem Secunda Supplicatione in communi, & pluribus quæſtionibus vtilibus, & practicabilibus, quæ ſe ſe circa eam offerre ſolent, in noſtro Promptuario, Deo dante, latiùs agemus, circa *tit.*20.*lib.*4. *Recopil.* Nunc verò ad eius praxim in ſupremo Conſilio Indiarum calamum contrahendo, animaduerto, de ea reperiri plures ſchedulas Regias *in* 2. *tom. impreſſ. pag.*49.*& ſeqq.* ex quibus, & aliis nouioribus, formantur 13. leges *in ſummar. Recop. leg. Indic. lib.* 4. *tit.* 15. & iuxta earum deciſionem, & ſignanter obſeruata à Paz, omninò videndo, *in ſua praxi tom.*2.7. *par.cap. vnico, ex num.*51. Villadiego *in Polit. c.*4. *nu.* 237.*fol.*77. & Ioan. Hæuia in Curia Philip. 5. *par.* § 5. *Segunda Suplicacion, ex pag.*779 *ad* 787. Hæc tantum, quæ ſequuntur, notanda ſe offerunt. Primum quòd in Audientiis Indiarum, interpoſita Secunda Supplicatione, non ſuperſedetur executioni, prout in Hiſpania, quin potius Regales Audientiæ poſſunt ſuas executorias expedire cum fideiuſſione, vel ſine ea, prout ſibi de iure viſum fuerit, per ſchedul. 19. *April. ann.* 1583. Secundum, quòd in cauſis poſſeſſoriis nunquam admittitur Secunda Supplicatio, vt diſponit *l.* 13. *Imp. Carol. V.* inter editas *ann.* 1542. Tertium, quòd vt ſit locus Secundæ Supplicationi in cauſa proprietatis, proprietas decem mille aurea pondera olim tangere, vel excedere debebat, licèt nunc ſufficiant, *Seis mil peſos enſayados de à* 450. *maravedis cada vno*, quæ efficiunt octo millia ducatorum, vt habetur *in ſched. & ordinat. d. ſummar. l.* 1. Quartum, quòd qui apud Audientias Indiarum Secundam Supplicationem interponit, debet coram Rege ad eam proſequendam comparere, & ſe præſentare intra metam vnius anni à die notificationis ſententiæ; quod tamen poſteà per ſchedul. *dat. Matr.* 24. *Sept. ann.* 1621. ita temperatum eſt, vt annus hic vtilis ſit, hoc eſt, *Que corra deſde el dia que ſe hiziere à la vela la Flota; ò Armada, que de la tal Prouincia ſaliere para eſtos Reinos*, & pariter; meo iudicio; excuſari debebit ſupplicans, ſi alia iuſta impedimenta probauerit, qualia ſunt ea, quæ in ſimili recenſentur, & admittuntur à Paul. I.C. *in l. qui commeatus* 14. *D. de re milit.* Quintum, in Supplicationibus Secundis Indiarum, ſupplicans releuatur à pœna, & fideiuſſione mille quingentarum duplarum, vt diſponitur in ſchedul. & ordinat. antiquis, & nouiſſimè per *d. ſchedul.* 13. *Febr. ann.* 1620. ibi: *Y en quanto à las doblas que pone la ley de Segouia, no ſe haga nouedad en los pleitos de las Indias, ſino que ſe guarde la coſtumbre que haſta aqui ſe ha tenido de no lleuarlas*: ea fortè ratione, vt facilior

facilior esset hic recursus ad Regiam personam de Audientiis Indiarum. Quod tamen, quia operabatur vt multi Secundam Supplicationem iniustè, & friuolè interponerent, cautum est nuper per schedul. *Matr.* 30. *Mart. ann.* 1629. vt pœnam mille ducatorum incurrat, qui in causa, in qua ita supplicauerit, succubuerit, tertia parte Regiæ Cameræ, tertia litiganti, alia tertia iudicibus applicata.

84 Non † tamen permittitur dictis Audientiis directè, neque indirectè declarare, vtrum sit locus Secundæ Supplicationi, vel non, sed quomodocunque pars illam interposuerit, debent processum originalem ad Senatum remittere, eius copia, supplicantis expensis, ibidem retenta, & à partibus citatis ad comparendum in dicto Senatu, vt dispositum fuit per *cap. epist. Matrit.* 17. *Ianuar. ann.* 1611. ad Limensem Audientiam scriptæ, quod refert aliam sched. idem iubentem, dat. Ventosillæ 26. *Maij ann.* 1608. & damnat stylum eiusdem Audientiæ, quatenus, vbi sentiebat locum Secundæ Supplicationi non esse, acta originalia dare, vel remittere recusabat, & solum copiam concedebat, citata ad eam deducendam aduersa parte, non autem ad prosecutionem supplicationis. Per quam tamen epistolam non tenentur † Audientiæ, partem, quæ sententiam obtinuit, fideiussionis onere grauare, siue iustè, siue iniustè Secunda Supplicatio interposita fuerit, hoc enim, vt antea, iudicum arbitrio relinquitur, vt supra dixi per sched. *ann.* 1583. quæ refert idem obseruari in Regalibus Cancellariis Pintiana, & Granatensi, & casus omissus remanet in dispositione iuris communis, *l. si verò*, §. *de viro, D. solut. matr. cum vulgat.* † Superfluisque cautionibus noua lege expressè eas non requirente, aut iubente, quis grauari non debet, *l. hac stipulatio* §. *Diuus, D. vt legator.* quam bene explicat, & ornat Vincent. de Franch. *decis. Neapol.* 8. *n.* 2 quod notandum censui, quia Limæ acriter super hoc articulo disceptatum fuit in causa D. Marianæ de Vlloa, vxoris D. Ant. Cabrero, cum D. Maria de Sotomayor & Moscoso, super quadam Commenda de los Guambos. Per nouiorem tamen sched. *dat. Matrit.* 7. Iunij *ann.* 1621. permissum videtur: † *Que donde claramente constare, que no ai valor para Segunda Suplicacion, no la admitan las Audiencias*, ex qua schedul. designatur *l.* 7. *in d. summar. Recop. leg. Ind. lib.* 4. *tit.* 15. Et quid dicendum sit de Secunda Supplicatione in causis cœptis ante iudicem generalem bonorum defunctorum dixi *sup. hoc lib. cap.* 7. *n.* 14. *& seqq.*

85

86

87

Atque hæc sane ita procedunt, & practicantur in litibus cœptis in Cancellariis Indiarum, de quibus Secunda Supplicatio interponitur.

88 Cæterum † si cœptæ fuerint in eodem Indiarum Senatu, vt aliquando contingit, tunc quia in suo genere supremum est, & æquale supremo Consilio Castellæ, vt supra probaui, pœna mille quingentarum duplarum etiam contra Fiscum, & reliqua omnia ad vnguem obseruari solent, & debent, quæ leges Regiæ disponunt, & præcipiunt *in d. tit.* 20 *lib.* 4. *Recop.* & ita quotidie practicatur, & expressè ex ratione supremitatis, siue superioritatis dicti Consilij, agnoscunt Suar. de Paz *in d. c. vnic. num.* 58. & Villadiego *d. cap.* 4. *fol.* 77. vers. *Y en las causas graues que se commençaren en el Consejo supremo de las Indias, &c.*

Quintò, ex eadem eiusdem Consilij præstantia, & superioritate, infero, † ad illud, & non ad 89
Regium Senatum Castellæ per viam violentiæ recurrendum esse in omnibus causis, & negotiis res Indicas tangentibus, quæ in Hispania tractari contigerit, in quibus Illustriss. Nuntius Apostolicus, siue alius quilibet iudex Ecclesiasticus, litigantes grauauerit. Nam *in cap.* 4. *ordin. d. Consilij*, & in sched. 14. Iul. ann. 1561. quæ habetur *in* 1. *tom. impress. pag.* 3. apertè cauetur: *Que no puedan ser inhibidos del Consejo Real de las Indias por ningun juez Eclesiastico en los negocios que trataren; y puedan para ello despachar las prouisiones necessarias, y las ordinarias para arçar las fuerças en los pleitos de Indias, de que en estos Reinos se conociere*: quæ schedula posterior fuit cuidam actui *anni* 1555. qui reperitur inter acta Consilij Castellæ, *act.* 18. *fol.* 6. vbi dici videtur: *Que su Magestad à consulta del Dotor Ribera mando, que el Consejo de Indias no se entrometa à conocer de fuerças.* Nam hoc nescio quo prætextu, vel occasione dictum fuerit. Illa vero schedula in contradictorio iudicio obtinuit in causa cuiusdam Licentiati Montani, & per Consilium Cameræ, vt in eius margine dicitur, & magna cum deliberatione edita fuit, & præcisam obseruationem suæ decisionis iniungit: *Al Presidente, y los del nuestro Consejo Real de estos Reinos, y a los Presidentes, y Oidores de las nuestras Audiencias, y Alcaldes de Corte, &c.* Id quod absque dubio esse videtur, cum hic idem recursus in partibus Indiarum concessus sit Regalibus Cancellariis quæ eidem Consilio subordinantur, vt dixi *sup. hoc lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 35. *& seqq.* iunctis pluribus, quæ de vi & potestate argumenti de minori ad maius, & à maioritate rationis congerit Aluar. de Velasco *in axiomat. iur. litt. A. num.* 462. *& seqq.* Sed nihilominus cum eiusmodi casus raro in Hispania contingere soleant, & anno *superiore* 1636. causa verteretur super bonis, & spolio cuiusdam Equitis Hierosolymitani D. Ioan. Guiral, qui virtute cuiusdam fideiussionis, Indiarum Senatui, cuiusdam summæ debitor erat, & Dom. Nuntius Apostolicus in ea se immiscuisset, Senatusque eius Notarium ad faciendam relationem vocari iussisset, tam ipse Notarius, quam Dom. Nuntius hoc, veluti rem nouam, recusarunt, & Regium Castellæ Senatum adeuntes, de nouitate questi sunt, & in illo, & non alibi, relationem faciendam esse, allegarunt, & intentarunt. Quod cum ibidem plausibiliter receptum esset, quasi in hac Curia Regia nullus alius Senatus pro eiusmodi violentiis adiri posset, tandem competentia iurisdictionis formata fuit, & in graui consessu ad tales causas decidendas designato, in fauorem Consilij Indiarum, prout iuris & rationis erat, declaratum. Eius partes strenuè defendente, & prædicta, & alia doctè allegante, Dom. D. Laurentio Ramirez de Prado, ex Equestri Militia Diui Iacobi, eiusdem Senatus dignissimo Consiliario, cuius sæpè in his Commentariis mentionem feci, qui pariter solita dexteritate respondit ad tex. qui in contrarium nimis ponderabatur de *l.* 1. *cap.* 9. *titul.* 2. *lib.* 9. *Recop. Donde se manda, que las fuerças de las causas del Consejo de Hazienda se vean, y determinen en el de Castilla.* Nam id ex eo procedit, quod hæc duo Consilia pro vno, atque eodem censentur,

consentur, vt ex eorundem ordinationibus constat, & ideo electi ad Consilium *de Hazienda, y Contaduria* iurant in supremo Senatu Castellæ, & commixtos Senatores habent, & antea vnus tantum Fiscalis in vtroque Senatu deseruiebat, quæ omnia non ita procedunt in Consilio Indiarum. Et acta dictæ competentiæ reperies in eius ordinationibus nouiter impressis post finem tabulæ.

Sextò, & vltimò, ex eisdem principiis inferri potest decisio ad aliam quæstionem, quam mouet, & disputat Christoph. de Paz *d. tract. de tenuta, c. 39 per tot.* Videlicet, † an in dicto supremo Consilio Indiarum, iudicium, siue remedium Tenutæ, de quo agit *l. 9. & 10. tit. 7. lib. 5. & l. 5. tit. 19. lib. 4. Recopil.* intentari & terminari possit, pro maioratibus in prouinciis earundem Indiarum institutis, & constitutis, quorum Prætensores in Hispania forte resideant, & sui iuris probationem incontinenti offerant, vt saltem intra tempus quinquaginta, vel octoginta dierum in dictis legibus assignatum. Quæ quæstio primum mota fuit in emergenti causa Ducatus de Veraguas *ann. 1578.* & nunc nuper *ann. 1635.* maiori studio ad incudem reuocata, in alia, super Marchionatu del Valle, inter Excellentiss. Ducem & Ducissam de Terranoua pro vna parte, & Marchionem de Fromista ex alia: & in vtroque casu plures doctissimi, & integerrimi Iudices ex vtroque Consilio Castellæ, & Indiarum assignati fuerunt, & dictum Remedium in dictis Maioratibus, & in dicto Consilio Indiarum locum non habere tandem maiori suffragiorum numero pronuntiarunt, & partes litigantes ordinarij possessorij iure experiri debere declararunt. Moti (vt apparet) ex fundamentis, quæ adducit Paz *d. c. 39. ex n. 5. ad 22.* quæ omnia in id tendunt, quod dictum remedium extraordinarium sit, & per illas leges dumtaxat Castellæ Senatui concessum, vt ipsarum verba ostendunt, quæ absolutè & geminatè dicunt: *En nuestro Consejo, En el nuestro Consejo*, quod per anthonomasiam, & ex ipsorum Legislatorum intentione pro Castellano accipiendum videtur, prout & DD. de hac materia tractantes communiter intelligunt, præcipuè Molina *lib. 3. de primog. c. 13. n. 1.* ibi: *In Regio, ac summo Regnorum Castellæ Senatu:* alter Molina *de iustitia & iure, tract. 2. disp. 637. & 638.* Couarr. *in pract. cap. 23. num. 8.* & Gutierr. *lib. 2. pract. quæst. 88.* ibi: *In Regio, ac supremo Castellæ Consilio*; & ibi: *Vt determinatio supremi Consilij, &c.* Necnon eo, quod angustiæ temporis ad quas dictæ leges hoc remedium reducere voluerunt, & rationes quibus nituntur, maioratibus adeo distantibus, & in partibus ita remotis probationem requirentibus, aptari posse non videntur, nec de loco ad lo-

91 cum extendi, † cum ordinatoriæ sint, & non decisoriæ, iuxta communem distinctionem Bart. *in l. cunctos populos, num. 15. & 16. C. de summ. Trinit.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 15. tit. 14. part. 3.* cum aliis late adductis ab Alderano Mascard. *in tractat. de statut. conclus. 7. num. 57. & 74.* Palad. *lib. 2. quotid. cap. fin. part. 1. §. 11. num. 13.* & Grassis *de effect. clericat. effect. 2. num. 135.*

92 Sed sine præiudicio rei à tot, ac tantis Patribus iudicatæ, † cui summa semper reuerentia debetur, *l. filius, D. ad leg. Cornel. de fals.* ibi: *Sic inueni Senatum iudicasse*, cum aliis traditis ab Afflict. *decis. 96. num. 11. & decis. 383. num. 8.* Menoch. *cons. 501. num. 34. lib. 6.* Honded. *cons. 61. numer. 1. lib. 1.* Peregrin. *consil. 5. num. 3. volum. 2.* Caualcan. *decis. 44. num. 1. part. 2.* Gama *decis. 33. num. 2. & decis. 228. num. 1.* Vincent. de Franc. *decis. 81. n. 2. part. 1.* & Ego latè *in 1. tom. lib. 2. c. 24. n. 67.* Si quis voluerit pro contraria parte certare, decem non inefficacia argumenta reperiet apud eundem Christ. de Paz *d. cap. 39. ex num. 23. ad 36.* Quibus licet respondere conetur ex eodem num. vsque ad eiusdem capitis finem. Semper tamen vrget, & vrgebit, Indiarum Consilium esse, & fuisse supremum ab origine suæ erectionis, vt sæpè in hoc capite dixi, & à Consilio Castellæ ob commodiorem causarum expeditionem, sed cum eadem tamen potestate, & auctoritate diuisum. Et ita in causis sibi tangentibus Consilij quoque appellatione absque dubio venire, licet dictæ leges de solo Castellano, de quo tunc meminerunt, loquutæ videantur. Nam † cum Indico 93
omnia iura, & effectus Consilij, & quidem supremi competant & conueniant nulla est ratio, cur ab eiusdem nominis comprehensione excludatur, *l. 1. § quod autem, D de alea lusu*, Surd. *cons. 308. num. 3. l. 4. § toties, D. de damn. infect.* cum aliis late traditis à Tiraq. *in l. si vnquam, verb. Libertis, num. 2.* Honded *cons. 105. n. 13. lib. 1.* Cephal. *consil. 149. n. 14.* & Franc. Beccio *cons. 57. n. 13.* Et vt daremus, non fuisse à Castellæ Senatu separatum, neque eius partem reputari debere, sufficeret, quod adinstar illius creatum fuerit, & veluti in eius locum subrogatum ad causas sibi commissas, vt † omnis illius iurisdictio, 94
tam ordinaria, quam ratione officij delegata, & etiam priuilegiata concessa esse videretur, vt latè, & doctè docent & probant Abbas *in cap. verum, num. 9. de foro competenti*, Felin. *in cap. eum te, num. 17. de rescript.* Oldrad. *consil. 300. per totum*, Decius *cons. 128. à num. 1.* Barbos. *in l. quia tale, num. 1. D. solut. matrim. & in l. si longius, in princip. num. 44. D. de iudiciis*, Menoch. *consil. 158.* Suarez *de legibus lib. 8. cap. 15. à num. 1. & num. 9. & seqq.* & Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 2. n. 10.* Maximè cum subiecta materia nullam contineat repugnantiam, nam † licet maioratus in Indiis constituti esse dicantur, 95
si tamen qui eorum successionem prætendunt, in Curia Regis existunt, & in ea litigare volunt, & probationes intra tempus tenutis præfixum sufficienter præstare, quid vetat, quominus in proprio suo Consilio audiantur, & hoc tenutæ remedio concesso vassallis Regum Castellæ, & Legionis fruantur? & iure, ac legibus istorum Regnorum indicentur, quas ad prouincias eis accessoriè vnitas pertinere *sup. cap. præc.* abundè probauimus. Quemadmodum ad easdem, absque vlla hæsitatione, aut declaratione extensa fuit decisio *l. 45. Tauri*, quæ est *l. 8. titul. 7. lib. 5. Recopil.* & de transferenda ipso iure per legis ministerium ciuili possessione in vocatum ad successionem maioratus pertractat, quæ possessio est basis & fundamentum tenutarij iudicij, quod postea ad meliorem Taurinæ legis executionem à D. Imper. Carolo V. *ann. 1543.* introductum fuit, cum iam antea ab *ann. 1524.* Consilium Indiarum creatum fuisset, vt supra retulimus, cuius si tenutariæ leges specificam mentionem non fecerunt, ea forsan de causa

fuit, quia de maioratibus Indiarum non meminerunt, vtpote ita distantibus, & rarò contingentibus, vt eorum successores in Curia Regia ad litigandum concurrant, tempore quo vacare contigerit, *l. nam ad ea*, cum vulgatis, *D. de legibus*. Vel quia satis habuerunt Consilij nomen indefinitè exprimere, quod etiam in Consilio Indiarum verificari potest, cum eius ordinationes ita sæpe illud appellent, atque designent: *El dicho nuestro Consejo tenga la iurisdicion suprema de todas las nuestras Indias.* Sub qua concessione, quilibet casus, seu gradus cognitionis, & iurisdictionis quantumcumque magnus, & arduus excogitari possit, comprehenditur, cum per eam Princeps ipsum Senatum sui loco constituere videatur. † & ille 97 propriam Principis personam, & iurisdictionem repræsentet, ex traditis à Carol. de Grassal. *lib. 1. Regal. Franc. iure 12.* Afflict. *decis.* 120. *num.* 6. Craueta *consil.* 144. *n.* 20. Roland. *consil.* 70. *n.* 17. *lib.* 1. Mastrill. *de Magistrat. lib.* 5. *c.* 8. *& decis.* 261. *n.* 2. Griuel. *decis.* Dolana 72. *n.* 25. *Ponte de potest. Proreg. tit.* 12. *n.* 18. Cabed. *decis.* 212 *n.* 1. & Azeued. *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. gloss.* 1. *num.* 2.

LIBER QVINTVS.

IN QVO DE REGALIBVS INDIARVM.

CAPVT I.

In quo de Metallis, Salinis, Thesauris, Vectigalibus, Tributis, Pœnis, Commissis, Officiis venalibus, & aliis iuribus, & redditibus Regiis Indiarum tractatur. Et de Officialibus, & Ministris, eisdem colligendis, administrandis, & calculandis præpositis.

SVMMARIVM.

1 *Spacium laxum res magna desiderat.*

2 *Metallum vnde dicatur, & quid hoc nomen significet, & comprehendat? & Autores qui de metallis scripsere.*

3 *Metalla omnia ex sulphure, & argento viuo procedunt.*

4 *Lapidicinæ regulantur ex natura metallorum.*

5 *Metalla viuere, & animam vegetatiuam habere, vt plantas, aliqui tradunt, qui referuntur.*

6 *Metalli vox comprehendit omnia, quæ sub terra effodiuntur.*

7 *Margaritas metallum esse, & metalli appellatione venire, tradit Alphons. Carrança, qui reprobatur.*

8 *Margaritarum natura, & creatio, remissiuè.*

9 *Margaritæ, & quælibet alia pretiosa, quæ ex mari extrahuntur, sunt de Regalibus.*

Res Fisci est, vbicunque natat ibidem.

10 *Hispania abundat metallis, præcipuè auri & argenti.*

11 *Indiæ Occidentales, & præcipuè regio Peruana, multis, & ditissimis metallis, aurique, & argenti fodinis abundant.*

12 *Reges Hispaniæ, vel ex confessione aliarum nationum, sunt absoluti domini diuitiarum totius orbis, & in eis Romanos excedunt.*

13 *Diuitiæ immensæ quæ ex Indiis Occidentalibus in Hispaniam asportatæ sunt? ex relatione variorum Auctorum, & quæ per incuriam nostram ad extraneos effluxerint?*

14 *Potosiensis Argenti fodina sola quot milliones reddiderit?*

15 *Regum Hispaniæ diuitias inexhaustas appellat Marchatius, & quare?*

16 *Euphormionis, siue Barclaij mendacium conuincitur, dum mendaces esse Hispaniæ diuitias dicere audet.*

17 *Monarchia Hispaniæ quantum incrementum acceperit ex accessione, & diuitiis Indiarum Occidentalium.*

18 *Argenti nomine in Perù, & alibi aurum, & alia diuitiæ comprehendi solent.*

19 *Mineræ, & metalla omnia sunt de Regalibus, & non veniunt in generali concessione.*

20 *Metallorum, & thesaurorum inuestigatores sunt vtiles Reip. & fauendi, & quare?*

Metallarij sibi ipsis damnosi, pauperes, & sordidi esse solent, & alios diuites faciunt, ibid.

21 *Metallariis plura priuilegia concessa sunt, & concedi debent.*

22 *Metallorum, & fodinarum inuentores quid fisco præstare debeant de iure Communi, Regio, & Indiarum?*

23 *Mineræ omnes in Indiis ab omnibus quæri, & laborari possunt, quinta parte metallorum Regi præstita, & reseruata, & aliquando decima, vel vicesima, ex priuilegio.*

24 *Indos quintam partem omnium rerum Regi Hispaniæ præstare, quo sensu dixerit Ioan. Metallus.*

25 *Decima Ecclesiastica debetur Regi in Indiis ex metallis, licet eam non exigat.*

26 *Quintum ex metallis Regi absque vllæ expensarum deductione præstandum est, & quare?*

27 *Metalla veniunt fructuum appellatione.*

28 *Metallorum*

tio habenda sit, ad satisfaciendum parti, quod ad eam pertinet?

119 *Officiales Regij ad curandam exactionem, & administrationem Regiorum redituum, & prouentuum, quando, & qualiter in Indiis instituti fuerint? & quibus Romanorum Magistratibus assimilentur.*

120 *Officialibus Regiis Indiarum diuersis temporibus varia instructiones, & ordinationes data sunt.*

121 *Officiales Regij si suas instructiones ad vnguem seruarent, melius Rei Dominica consuleretur.*

122 *Officiales & Thesaurarij Regij semper duri, amari, auari, & superbi reputati sunt.*

123 *Officiales Regij, & alij similes Ministri quod acquirunt, in dubio an ex bonis Regis acquisitum præsumatur?*

124 *Officialium Regiorum materiam qui tractent, remissiuè.*

125 *Officiales Regij tenentur etiam pro nominibus sua negligentia, aut culpa deterioritatis.*

126 *Officiales Regij qualiter debeant præstare fideiussores, & sint mancomunnatis ita vt alij pro aliorum admissis teneantur?*

127 *Officiales Regij debent quolibet anno rationes reddere, & reliqua soluere.*

128 *Officiales Regij qualiter possint conueniri pro reliquis, & an à sententia, qua dicitur* de Alcance, *sit locus appellationi?*

129 *Primipili qui essent apud Romanos, & an debitum officialium Regiorum possit exigi ab eorum vxoribus tanquam Primipilare?*

130 *Officiales retinentes pecunias publicas, tenentur lege Iulia de residuis.*

131 *Rationalium, siue Calculatorum maiorum officium, & tribunal, quando, quare, & cum qua iurisdictione in Indiis institutum fuerit?*

132 *Tribunal Rationalium, siue Calculatorum maiorum in Indiis parum proficere visum est, & an expediat illud tollere, vel reformare?*

133 *Rex aliorum ministeriis indiget, quia nec vbique esse potest, nec solus omnia potest.*

134 *Deus solus vbique est, & omnia videt, & operatur, ex D. Bonauentura.*

HOc in libro distinctis capitibus de omnibus iuribus, & reditibus agere destinatam, quæ in his Indiarum partibus Fiscum Regium impinguant, variis quæstionibus disputatis, quæ dum in eis Senatorem egi, se se mihi obtulerunt. Verum cum teste Seneca epist.
1 88. *Laxum* † *spatium res magna desideret*, & hoc iam huius voluminis moles non patiatur, contentus ero librum in vnum caput contrahere, & periti artificis instar, totum claudere sub exiguo, Quod vt præstem, animaduerto, præcipuum harum prouinciarum quæstum ex metallis deduci, & † Metallum Græcam vocem
2 esse, quæ à verbo μεταλλᾶν, id est, *perscrutando*, nomen inuenit, vt tradit Ioan. Funger. in etymol. verb. *Metallum*, Siue ex eo, quod vbicunque vna inuenta vena est, non procul inueniatur & alia, vt existimat Plin. *lib. 3. cap. 6.* & Alciat. *lib 1. parerg. cap.* 39. cui in vocis etymi ratione, consentit Eustath. 1. Iliad. relatus à Brisson. verb. *Metallum*, vbi alias eiusdem vocis allusiones commemorat. Quibus relictis, illud planè constat, Metalli nomen generaliter sumptum, quamlibet materiam significare, ex terræ visceribus erui solitam, siue auri, siue argenti, argenti viui, æris, ferri, plumbi, stanni, sulphuris, bituminis, calcis, aut etiam lapidum illa sit, & illorum præcipuè, qui carbonis vicem præstare solent, vt constat ex *l. si vsusfructus* 13. *§. inde est*, *D. de vsufruct. l. 3. §. vltimo*, *D. de rebus eorum*, *l. 3. & 6. C. de metall. & metallariis*, *lib.* 11. Plin. *dict. lib.* 33. *cap.* 5. & 6. Veter. Glossar. apud Brisson. vbi suprà, Kalino, & aliis Lexicographis, verb. *Metallum*, Bertachin. verb. *Lapidicina*, vers. vltim. vbi an lapidicinæ veniant nomine metallorum, Alciat. Rebuff. Brechæo, Forner. Gœddæo, & aliis *in l. inter publica* 17. §. 1 *D. de verbor. signif.* eodem Alciat. *dict. lib.* 1. *parer. cap.* 39. Vincent. de Franch. *decision.* 140. *in fine*, Pancirol. *in thesaur. variar. antiq. lib.* 3. *cap.* 31. *pag.* 37. & de rebus deperdit. *titul.* 61. vbi late Henric. Salmutius in notis, Camill. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 28 Valles de sacra Philosoph. *cap.* 49. *Ballester. in Hierolog. cap.* 13. Posseuin. *in Bibliot. lib.* 12. *cap.* 65. vbi plurimos Auctores de metallis agentes adducit, Leonic. de var. *hist. lib.* 2. *cap.* 3. vbi agit de lapidibus carbonariis, & *cap.* 52. vbi de minis generibus, Bisciola *lib.* 5. *horar. success. cap.* 11. & *lib.* 16. *cap.* 3. & 4. vbi agit de argento viuo, Delrio *lib.* 1 *disquis.* Magic. *capit.* 3. *quæstion.* 4. Petrus Fab. *lib.* 2. *semestr. cap.* 5. Bulleng. *de Imper. Roman. lib.* 9. *cap.* 22. Georg. Agricola *de re metall. lib.* 1. *fol.* 5. & per totum, Patre Bernardo Cessio, qui nouissimè integrum tomum de mineralibus edidit, Marin. Mersenio *in quæst. super Genes. quæstion.* 23. per quinque articulos, vbi latè de metallis, & eorum creatione, differentiis, & præcedentia, Thoma Garzono *in empor. vniuers. discurs.* 70. *pag.* 566. & *seqq.* Simon Maiolo, omnino legendo, *in dieb. Canicul.* 1. *tom. colloq.* 19. de metallis, Theatr. vitæ human. *pag.* 3626. & 3707. Iust. Lips. de magnit. Roman. *lib.* 2. *cap.* 5. Maluenda de Antichr. *lib.* 6. *cap.* 12. *cum seqq.* Torreblan. de Magia *lib.* 2. *cap.* 4. & nouissimè *in tractat. de iure spirit. lib.* 11. *cap.* 4. Adam Gontzen *lib.* 8. *politicor.* qui totus est de Regalibus Principum, *cap.* 12. vbi de metallorum & fossilium cura Thom. Bozio *de signif. Ecclesi. lib.* 22. *cap.* 6. Baldo de vi turbat. §. *veniamus*, *numer.* 100. *pag.* 127. vbi, † quod metalla omnia ex eodem 3
fonte, scilicet sulphure, & argento viuo procedunt, quod & tradunt alij ex Auct. sup. relatis, & plenè & distinctè Monardes in dialog. *del hierro*, quem reperies apud eum in hist. plant. Indic. 3. *part. fol.* 160. & nouissimè D. Ioan. Bapt. de Larrea, in Regio, ac supremo Iustitiæ Senatu meritissimo Fisci Patrono, in disput. Granatens. *cap.* 44 *pag.* 573. & *seqq.* vbi agit † de lapidicinis, & quod regulentur 4
ex natura metallorum, & Ioann. Barler. Doctore Medico, in nouissimo tract. Aquis Sextiis impress. ann. 1626. cui titulus est: † *An* 5

mineralia in plantarum numero sint reponenda? vbi metalla viuere, & animam vegetatiuam habere vt plantas, pluribus exemplis, & philosophicis rationibus affirmat, & tradit idem docere Cardanum *de subtil. lib. 5. & 6.* & in insula Hispaniola in auro ita compertum fuisse, refert Porcachus in insulario *pag.* 168. Petr. Mexia *in silua varia lection. 5. part. cap.* 12. Maiol. *d. colloq. 19. pag. 426. & seqq.*

6 Quorum omnium concors sententia † est metalli vocem omnia comprehendere, quæ sub terram effodiendo reperiuntur. Idque vltra eos adeo extendit Alphons. Carrança *in tractat. de human. part. designat. cap. 3. n. 18. pag.* 205. vt
7 † etiam margaritas, & quaslibet conchas, quæ in mari creantur, & expiscantur, metallis annumeret. Quod tamen vellem, vt hic talis tantúsque I. C. (nobis nunc cum hæc prælo mandamus, non sine graui Reipub. litterariæ iactura, fatis ereptus) aliqua ratione, vel auctoritate probaret, cum aperte repugnet supra relatis, & iis,
8 quæ † de vnionum, siue margaritarum natura, & creatione tradit Clem. Alexand. & eius Comment. Gentian. Heruetus in Pædagog. *cap.* 12. Plin. *lib. 9. cap.* 35. Pancirol. *in dict. thesaur. pag.* 212. Simon Maiol. omnino videndus, 1. *tom. colloq.* 18. *pag.* 412. Ego *suprà lib.* 1. *c.* 14. *ex n.* 96. & ex nostris Romuleus *in l.* 1. *D. de acquir. possess. fol.* 69. *&* 100. nisi fortè dicere
9 voluit, † piscationem margaritarum, æquè vt extractionem metallorum, fisci iuribus cedere, quod verissimum est, vt infra dicemus, & ad res quaslibet pretiosas in mari repertas producit Iuuenal. *satyr.* 4. sic inquiens.

Quicquid conspicuum, pulchrumque est æquore toto,
Res Fisci est, vbicunque natat, &c.

Porrò, & si aliqua in aliquibus regionibus
10 metalla nascantur, &c. † Alma Hispania nostra, multorum, & præcipuè auri, & argenti, feracissima sit, vt pluribus ostendi suprà *hoc tom. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 48. *& cap.* 16. *n.* 77. & tradit alia Pineda *de reb.* Salom. *lib.* 4. *cap.* 14. *&* 15. Puente in Monarch. Hisp. *lib.* 3. *cap.* 6. *pag.* 44. *& seqq.* Petr. Faber 1. semestr. *pag.* 136. & Georg. Agricola de re metall. *lib.* 1. *pag.* 20. *&* 25. & Na-
11 uarret. *discurs. polit.* 21. Indiarum † tamen Occidentalium prouinciæ, de quibus agimus, & præcipuè Peruana, adeo omnibus metallis, smaragdis, variis gemmarum generibus, & pre-
12 tiosis margaritis abundat, vt † Reges nostros, vel ipsis exteris confitentibus, omnium veluti diuitiarum affluentes, imò & absolutos dominos reddant, vt testatur Borrell. *d. tract. de præstant. Reg.* Cathol. *cap.* 45. *& seqq.* Carol. Scriban. *in Polit. Christian. in epistola ad Reg.* Catol. ibi: *Tu mihi primus, qui mundum vniuersum auro deniè perpluis, & gemmis. Nam quod illis propè fatigetur orbis, ab Oriente, & Occidente tuo est, &c.* Simon Maiol. *colloq.* 11. *de fluuiis, & colloq.* 19. *de metall. pag.* 598. *& seqq.* vbi enarratis harum Indiarum diuitiis, inquit, se non dubitare, quod excedant eas, quas Imperium Romanum congessit, in quarum relatione cum admiratione, vel stupore diffunditur Lipsius *de magnit. Rom. lib.* 2. per totum. Et cum
13 Surio refert, † vsque ad annum 1558. asportatos ex illis in Hispaniam esse septem decades millionum auri, totidemque ex margaritis, gemmis, vnionibus, ac reliquis lapidibus, rebusque pretiosioribus, præter aliam summam, quæ in eodem Nouo Orbe consumpta est. Quos milliones 1500. facit Ægidius Gonçales Dauila *in Hist. magn. Matritens. pag.* 472. & meo iudicio longè plures sunt. Nam vel totidem ad nationes extraneas, per incuriam nostram fluxisse affirmat Alphons. Carrança *in tractat. de Ajustamiento de monedas*, 3. *part. cap.* 4. Et † ex sola 14
Protosiensi argenti fodina, *ex ann.* 1545. quo effodi cœpta fuit, *ad ann.* 1585. centum & vndecim milliones extractos fuisse, memorat P. Ioseph. Acosta *in histor. Ind. lib.* 4. *cap.* 7. habita computatione ad quintam partem, quæ Regi soluta est, nam de aliis metallis furtim subtractis, quæ longè ea, quæ manifestantur, excedunt, ratio haberi non potest. Et si hæc ad nostra vsque tempora ineatur, plus quam 850. milliones ponderum argenti puri, ac puti, quod vulgo dicitur, *Ensayado*, excedit, vt colligi poterit, ex traditis à Maluenda de Antichrist. *lib.* 6. *cap.* 11. *pag.* 333. *Theat. vitæ human. pag.* 2079. *&* 3970. Garcilass. Inca *in hist. Perù*, 2. *part. lib.* 3. *cap.* 2. *&* 1. *part. lib.* 1. *cap.* 5. *&* 15. *& lib.* 3. *cap.* 1. D. Sebast. à Sandoual. meritiss. Panamensi Senatore, qui distinctius aliis computationem init, in sua alleg. 1. pro metallariis Potosiensibus, *fol.* 25. quod agnouisse videtur Iacob. Marchant. dum † hac de causa Regum nostrorum diuitias 15
inexhaustas appellat:

Cuius inexhaustas Dij tuentur opes.

Et satis sufficit † ad conuincendum mendacium Euphorm. in Iconib. nation. quem refert 16
Petr. Andr. Canonher. *in Aphorism. polit. tom.* 1. *pag.* 438. qui ausus est dicere, Hispanos, sui ærarij famam, opulentiæ Indicæ nomine, & ingentibus præterea verbis, cauta & industria fraude sustentare. Et poterunt videri alia plura, quæ Ego † de excellentia, & incremento Hispanæ 17
Monarchiæ, ob has Indiarum diuitias, & accessionem plenius cæteris trado 1. *tom. lib.* 1. *cap.* 16. per totum, præcipuè *ex num.* 41. *& in meo tract. de præcedent. ex num.* 40. *&* 45. & signantur Pat. Ribadeneira de Principe Christ. *lib.* 2. *cap.* 11. vbi ita inquit: *Dexando, pues, aparte, lo que toca al quinto, y à los otros derechos que se pagan al Rei en las Indias, y à los grandes tesoros que Dios le embiá, porque esto no pide otra prouision, sino que las Flotas vayan, y vengan à sus tiempos, y tan bien armadas, y proueidas, que sean señoras de la mar, sin que los enemigos puedan poner estorno à su carrera y nauegacion*, &c. & nouissimè tradens alia Christoph. Besoldus in tract. de incrementis Imperiorum, *cap.* 3. & de præcedentia, & sessionis prærogatiua, *cap.* 2. *pag.* 363. *& seqq.*

Atque hæc argenti copia in prouinciis Peruanis efficit, vt ibidem † etiam aurum, & alia 18
metalla, ac gemmæ, minus considerentur, & sic vulgo in illis Argenti voce, omnes facultates appellentur, & dicimus, *Fulano tiene mucha plata, &c.* quod etiam alibi sæpe fieri solitum, & argentum pro quacunque pecunia etiam aurea vsurpari, bene ostendit Pineda *de reb. Salom. pag.* 322.

Sunt porrò hæc † Metalla, siue Mineræ, tam 19
in his prouinciis, quam alibi, de Regalibus, hoc est ad ius, patrimonium, & supremam Regis ditionem pertinentes, siue illæ in publicis, siue in priuatis prædiis reperiantur, adeo, vt neque in concessione fundi, vel territorij, quantumuis generaliter

generaliter facta, contineantur, nisi specialis earum mentio fiat, de quo latè agunt DD. per text. ibi in cap. 1. quæ sint Regal. & in l. 17. §. 1. D. de verbor. signif. Carol. Grass. d. lib. 1. Regal. Franc. cap. fin. Afflict. decis. 321. & vltra Auctores supra citatos, multa praxi vtilia notantes, l. 2. C. de metall. lib. 11. vbi Sebast. Næuius, l. 5. tit. 15 par. 2. & l. 11. tit. 28 par. 3. vbi Gregor. Lopez, l. 2. & 3. tit. 13. lib. 6. Recop. vbi Azeued. Sixtinus Regnerus, & Henric. Bocerius in peculiaribus tractatibus, quos de regalibus scripserunt, verb. Argentariæ, & verb. Salinæ, Peregrin. de iure Fisci lib. 4. tit. 2. Menoch. consil. 302. num. 29. Barbosa in l. diuortio, §. si vir, à num. 18. D. solut. matrim. Gutierr. 4. tom. pract. quæst. 36. à num. 59. Cabed. decis. Lusit. 55. par. 2. Caldas. Pereira de extinct. emphyt. cap. 3. ex num. 13. Cardin. Tusch. verb. Mineræ. conclus. 237. Rebel. de obligat. iust. pag. 884. P. Lessius eodem tract. lib. 2. cap. 5. à num. 51. Callist. Remirez, qui plures alios adducit, de lege Regia, §. 2. num. 29. & 30. latissimè Camill. Borrel. d. tract. de præst. Reg. Cathol. cap. 25. & 28. Farin. omninò videndus, 3. tom. quæst. 104. ex n. 1. & 3. D. Franc. Alfar. in tract. de offic. Fiscal. gloss. 20. à num. 101. Rosental. de feudis, cap. 5. concl. 99. & seqq. & nouissimè D. Ioan. del Castillo controuers. iur. tom. 7. cap. 41. qui etiam videndus est in 1. tom. de vsufructu, cap. 37.

Sed nihilominus, quo sint plures, qui eiusmodi fodinis eorumque metallis quærendis, effodiendis & laborandis occupentur, quod quàm
20 † sit vtile, & necessarium dixi supra hoc tom. lib. 1. cap. 13. ex num. 53. & quia re vera hi homines, qui in metallis, & thesauris inuestigandis occupantur, Reipublicæ vtilissimi sunt, cùm tamen ipsi cæteris pauperiores, & sordidiores existant, vt etiam dixi dict. cap. 13. num. 57. & bene notat, & prosequitur D. Francisc. Torreblanca lib. 2. de Magia, cap. 11. ex num. 45. ad 50. & cap. 29. ex num. 35. ad 38. Inter plura alia
21 priuilegia, quæ † metallariis concessa sunt, & concedi debent, de quibus plenè agit Georg. Agric. dict. tract. de re metall. Chassan. in Catalog. glor. mund. par. 11. consid. 38. Tuschus litt. M. conclus. 16. & litt L conclus. 458. Ego sup. dict. lib. 1. cap. 16. ex num. 10. vbi probo, quod aliquando metalla, & salinæ, ob grauia tributa eis im-
22 posita, exaruerunt. Illud iure † Regio Castellæ statutum est, vt sibi tertiam earum partem acquirere possint, duabus aliis Regi seruatis, sub distinctionibus, & innouationibus, de quibus in l. 3. 4. & 9. dict. tit. 13. lib. 6. Recop. In nostris tamen Indiis, per nobilem illam schedul. Regum Catholicorum Ferdin. & Elisabeth. dat. Metinæ del Campo 5. Februar. ann. 1504 quæ & aliæ eius confirmatoriæ, & declaratoriæ
23 habentur in 3. volum. impress. pag. 357. † Fodinæ communes esse declarantur, omnibusque permittitur, vbicunque, & vndecunque metalla quærere, & eruere, quinimo & ad id faciendum per officiales Regios magnis præmiis inuitari iubentur per sched. dat. Cæsar-August. 8. Martij ann. 1533. & alia, quæ tradit D. Alfar. d. gloss. 20. §. 6. num. 101. & 104. ita tamen, vt Regi præcisè quintam partem omnium metallorum, quæ extraxerint, præstare teneantur, neque eis aliter vti possint, quàm si Regium signum, siue stigma, illis iniustum sit, per quod de solutione quinti constare possit. Quo iure etiam hodie vtimur, exceptis quibusdam nouis mineralibus, quorum fossoribus permitti solet, vt loco quinti, decimam tantùm, vel vicesimam partem exsoluant. Et ad hoc fortè respicit Ioan. Metell. relatus in Theatr. vitæ human. lib. 6. vol. 3. pag. 813. col. 2. dum inquit, † apud In- 24
dos omnium rerum, tam animatarum, quàm quæ anima carent, quintam partem Hispaniæ Regi persolui. Cui etiam † debetur alia deci- 25
ma Ecclesiastica eorundem metallorum, ex reseruatione sibi in Ecclesiarum erectionibus facta, vt dixi supra hoc tom. lib. 3. cap. 22. num. 10. & seqq. licet hanc à metallariis non exigat, solo dicto quinto contentus. Quod ei † absque 26
vlla expensarum deductione præstari solet, & debet, vt disponit d. sched. ann. 1504. ibi: El quinto neto, y sin descuento de costas, puesto en poder del nuestro Tesorero, ò Receptor, &c. hac forsitan decimarum consideratione habita, c. tua nos, de decim. cap. grauis, de restitut. spoliat. vbi gloss. & DD. Et quod † metalla veniunt 27
fructuum appellatione, ex traditis à Ioan. Garcia de expens. cap. 22. num. 47. Lasarte de gabell. cap. 19. num. 39. Barbosa in d. §. si vir, Mozquech. de diuis. bonor. lib. 2. cap. 11. num. 23. & seqq. Cabed. decis. 81. num. 2. par. 2. Gilken. qui latè, & optimè agit de expensis metallorum, in l. certum, C. de rei vind. cap. 5. pag. 722. & plura alia † congerens de iuribus, & vectigali- 28
bus, quæ in variis prouinciis ex metallis Fisco pendi solebant, & solent, Farin. dict. quæst. 104. num. 62. & 63. Tusch. dict. verb. Minera, concl. 237. & verb. Prauentio, vbi agit qualiter mineræ sub hoc onere occupantibus acquirantur, Næuius in system. ad dict. l. 2. C. de metall. lib. 11. Pancirol. in dict. thesaur. lib. 3. cap. 3. pag. 214. & pag. 327. & 372. Marsil. singul. 531. incip. Vtilitas, & Menoch. consil. 798. à num. 16. Et idem quintum
† solui iubetur de smaragdis, & margaritis, vulgo Perlas, vt patet ex sched. sup. relatis, & de 29
laboriosa earum piscatione dixi aliqua sup. lib. 1 cap. 14. ex n. 95.

Et hinc factum est, vt in his prouinciis Indiarum † omnes fodinæ priuatis sub hoc pacto 30
relictæ sint, vt tradit Dom. Alfar. d. gloss. 20. §. 6. & quæ ad Regem pertinent, iuxta ordinationes Dom. Proregis D. Francisc. à Toleto (de quarum praxi, & diuisione benè agit Anton de Leon omnino videndus, in tract. de confirm. Regiis, 2. par. cap. 23. num. 31. & seqq) sub eodem eis vendi soleant, excepta nobili illa, & ditissima argenti viui fodina, quæ dicitur de Huancauelica; de qua latè agit Bisciola dict. lib. 16. hor. successt. cap. 4. & schedul. plures, quæ extant d. 3. tom. pag. 416. & Ego sup. lib. 1. cap. 14 ex num. 44. hæc enim in Regia Corona incorporata est, ita † tamen, 31
vt Rex eam metallariis vendam, ac fruendam cum distributione Indorum concedat, sub ea lege, vt ipsi metallarij argentum viuum, quod extraxerint, in fine cuiuslibet hebdomadæ officialibus Regiis, & non aliis, sub pretio cum eis conuento, vendere teneantur. Quod pactum
† validum esse constat, & de eo in simili tractat 32
l. 1. & ibi gloss. fin. & Ioan. de Platea, & Lucas de Pena. C de metallar. D. Alfar. dict. gloss. 20. §. 6. numer. 101. Tiraquel. de vtroque retract. in præfat. numer. 15. Couarr. optimè lib. 3. var. cap. 14. numer. 6. vbi † agnoscit hoc esse vnum 33
de fisci priuilegiis, vt generaliter in omnibus metallis pro iusto pretio ea sibi sumere possit, & reliquis aliis emptoribus præferatur,

Aluar. Valascus de iure emphyt. 1. *par. quæst.* 24. *numer.* 3. & latissimè etiam in salinis loquens Barbosa *dict.* §. *si vir*, *numer.* 3. cum seqq.

34 In quibus planè † salinis, earumque reditibus, etiam ius Regale agnoscunt omnes textus, & Auctores supra relati, & vltra eos Gama *decis. Lusit.*31.Cabed.*decis.*53. *&* 81.*num.*2.*part.*2. Thob.Monius *cons.*83. *num.* 10. Tusch. *litt. R. conclus.*81.*num.*27. Remirez *dict.* §. 26. *num.*29, Pancirol.*dict.thes.fol.*24.370.*&* 371. & plura de eis valde notanda congerens, Maiol. *dict.*1.*tom.* *pag.*376.*&* 409.*& seqq.* Delrius in Adag. sacris, 1.*tom. pag.* 26. vbi de salinis, & sale metallico, & de sale facto ex carbonibus, & plura de sale & salinis Stephan.Gratian.1. *tom. discept.forens.* *cap.*217. & de iure nostro Indiarum extat schedul.dat.Vlyssip.23.*Februar.ann.*1582.& aliæ subsequentes *dict.*3.*tom.pag.*426. *& seqq.* quæ omnes, earum salinas in Regia Corona incorporari, & sal Regio nomine vendi iubent. Quod ita in Noua-Hispania,& in aliis prouinciis, vbi sal est rarum,& in pretio, obseruatur, & in Peruanis etiam obseruari cœpit. Sed † cùm ibi adeò
35 magna sit salis copia, tam marini, quàm fossilis, quod ex montibus eruitur, postea omnibus commune factum est, ita consedente Dom.Prorege March. de Montesclarus, cui iuxta hæc direct.fuit schedul. Regia dat. Matrit. vlt. Decemb.ann. 1609. in qua concluditur: *Que por los inconuenientes que el represento, y por el buen tratamiento de los Indios, y que no sean vexados por este camino, se alce en todo el Perù el estanco de la sal, y se dexe el vso del libremente, cùmo antes se solia hazer, basta que otra cosa se ordene, y manda.*

36 Thesauri † quoque, & bona vacantia, vel de *Mostrenco*, & alia in naufragiis, vel alibi pro derelicto habita, & quorum dominus ignoratur, inter Regalia vbique computari solent, vt communiter tradunt omnes DD, suprà relati, præcipuè Sixtin. 2.*part.cap.vltimo*, Næuius, qui alios refert, *in dict. cap.* 1. quæ sint regal. *à num.*194 Azeued.in *l.*1. *num.* 5. *&* 6. *tit.* 13. *lib.*6. *Recop.* Peregr.*de iure fisci lib.*4.*tit.*3. Camill.Borrell.*dict.tract.de præstant.cap.*14. *&* 17. Remirez *d.*§.26. *num.* 51. *& seqq.* Farin. *dict. quæst.* 104. *num.*1.*&* 33.Menoch. *consil.*301.Molin. *de iustitia & iure tract.*2.*disp.*164.& nouissimè tradens, quæ bona vacantia dicantur, Bonacina *de contract. & test.disp.*1.*quæst.*3. *punct.*5. *ex numero* 1. Et relictis variis opinionibus de iure communi & Regio super eiusmodi thesautorum, ac bonorum applicatione, & distributione, de quibus ipsi iidem Auctores, & alij passim pertractant in §. *thesauros, Instit. de rerum diuis. & in l.*2.§. 3.*D.de acquir. possess.* Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 23. Barbosa *in dict. l. diuortio*,§. *si fundum*, & Ioan.Garcia de expens. *cap.*13. *ex num.* 3. *& cap.* 22. *ex num.* 49 Gutierr. 4. *pract. quæst.*36. Osuald.ad Donel. *lib.*4. *cap.* 14. & nouissimè D. Larrea *in discept. Granat.*44.*pag.*582.*numer.* 36. De nostro Indiarum iure illud receptum esse videtur, vt vacantia, & *Mostrenca* omnino ad Fiscum pertineant, vt dixi latius *sup. lib.* 3. *cap.* 25. *ex num.* 39. Quæ verò in thesauris
37 reperiuntur, siue † in antiquis adoratoriis, vel sepulchris Indorum, quæ in Regno Peruano *Vilcas*, & *Huacas* vocamus, pro quinta tantùm parte ratione inuentionis ad Fiscum spectent, mox alia quinta pro metallis, quæ conflari debent, exsoluenda, vt concludit Matienz. *in tract.de moder.Reg. Peru*, 1 *par.cap.*39. & indicant schedulæ, quæ repeiuntur *dict. tom.* 3. *pag.* 306. *& seqq.* & Regiis officialibus iubent: *Que cobren lo que perteneciere à su Magestad de lo que se ballare en estos enterramientos, sepulturas, eques* (fortè voluit dicere Huacas) *il templos de los Indios.*

Solebant † quippè Indi, vt & aliæ plures 38 nationes fecerunt, vasa aurea, & argentea, vestes, & alia pretiosa, imò, & vxores, & famulos secum sepelire, vt tetigi *sup. lib.* 1. *cap.* 24.*num.vltimo*, & refert Herrer. *in hist. gener. Ind.in d.decad.*1.*pag.*85.*decad.*2. *pag.* 85. *&* 254. *decad.* 4. *pag.* 25. *&* 170. *Relat. Noui Orbis pag.* 144. *cap.* 13. Torquem. in Monarch. *Ind. lib.*13. *cap.* 38. *& seqq.* Alan. Coppus *in dialog. pag.* 495. Iulius Labor. *var.lucubrat.tit.*2 *cap.*4. Iosephus antiq Iudic. *lib.* 7. *cap.* 16. *& lib.*13. *c.* 15. *& lib.* 10. *cap.* 7. Pineda in Salom. *pag.* 506. *& seq. & pag.* 241. Alexand. *lib.* 3. *Genial. cap.* 2. Spino *in spec. testam. gloss.* 2. *in princip.* Ioan. Garcia de expensis *cap.*8.*num.* 8. Radulf. Forner. *lib.* 1. *rerum quotid.* Ræuard. *lib.*1.coniectan.Siluius *ad leg.*12 Tab.*cap.*23. & Martin. Delrius in Adag. sacris, 2. *tom. pag.* 561. vbi disputat, an hoc sit peccatum, text. insignis, vbi Cuiac.& alij, in *l. filius familias* togam, *D. de in rem verso*, *l.*4.§.5. *D. de religios.l.fin.*§ *fin. D. de auro & argent. legat.* & latè Arumæus *lib.* 1. *decis.* Ienens. *decis.* 14. *per totam.* Quas diuitias † inquirere, & ob id mortuorum,etiam 39 infidelium, cadauera turbare, vel exhumare aliqui iniustum, & periculi plenum, ac diuinæ punitioni obnoxium, esse censent, vt colligitur ex *cap.sicut*, de Iudæis, Iulio *Paul. lib.* 1. *sent. tit.* 23. vers. *Piaculum*, Mantua *in glossar. class.* 18.*cap.*8. *pag.* 4 0. Menoch. *de arbitr. cas.* 387. Tiber.Decian. *lib.*6.*crim.cap.*39.& ex memorandis exemplis Hamilcaris, Belli, Darij, Alexandri, & aliorum tyrannorum lucri causa sepulchra effodientium, de quibus Pineda de reb. Salom.*pag.*241.*col.*2. Maiol.*in Capic.tom.* 2. *colloq.pag.*117.doctiss. Pat. Eusebius Neriemberg. de hist. nat. lib. de mirac. terræ Promissæ,*pag.* 478. *cap.* 68. Pet. Fab. *lib.* 3. *semest. cap.*19. *pag.* 297. Gasp.Sanch. in Isai.*cap.*74.*num.*8. Pat. Nicol. Causinus in Polystor. symbol. pag. vltim. Cassiod. *lib.* 4. *var. epistol.* 12. vbi grauiter quendam Laurentium Presbyterum puniri iubet, ob id, quod fuerit inter hominum cadauera funestas diuitias perscrutatus: concussionemque mortuis intulerit, quem oportebat viuentibus quieta prædicare. Idem Cassiod. *lib.* 6. *epist.* 8. ibi: *Nam etsi cadauera furta non sentiunt, ab omni pietate alienus esse dignoscitur, qui aliquid à mortuis abrogasse monstratur, &c.* Et magis in nostris terminis Ioan. Boterus in relat. vniuers. 4. *par. lib.* 2. *pag.* 35. vbi refert † quantum Indi dolerent, videntes, maiorum 40 suorum sepulchra ob diuitias quærendas excauari, Arumæus vbi sup. *numero* 29. qui hac de causa grauiter aduersus nos inuehit, & diris imprecationibus deuouet, & Episcop. Chiapens. in quadam epist. ad Frat. Dominicanos, vbi hunc articulum disputat, & tandem resoluit, quidquid ibi inuenitur, Indorum sepultorum hæredibus, vel communitatibus applicandum. De quo etiam in simili disputat Sotus de

de *inst. & iure lib. 5. q. 3. art. 3. vers. Ad secund. argum.* & Sayrus in claui Regia, *2. tom. lib. 9. cap. 9. num. 12. pag. 627.*

41 Sed nihilominus, † cessante cadauerum iniuria, & Religionis violatione, Ego non dubito, quin liceat thesauros in talibus locis, lucisve sepultos, quærere, eruere, & Regiis, aliisuè publicis sumptibus applicare, vt apud nos (vt dixi) dispositum est, post magnas sessiones, & consultationes, quæ hanc deliberationem præcesserunt, de quibus nominatim agit Anton. de Herrera *in histor. gener. Ind. decad. 5. lib. 5. cap.*
42 *8. pag. 147.* Et conducit elegans text. † *in l. omnia 5. C. de pagan.* vbi Impp. Honor, & Theodos. iubent, omnia loca, quæ sacris error veterum deputauit, Rei Dominicæ sociari, vel à Principe in Ecclesias, vel priuatos æterna firmitate distribui posse. Et similiter alij Impp. Gentiles, his thesauris vti, etiam sua superstitione manente, nefas non reputarunt, vt constat ex Diuorum Fratrum constit. quam refert Callistrat. *l Consult. in l. 3. §. si in locis, D. de iure fisci*, vbi inter Fiscum, & inuentorem partiri iubent thesauros in locis religiosis, vel monumentis inuentos. Quos Iustinian. in dict. §. thesauros, quasi diuinitus oblatos, inuentori cedere voluit, & est omnino videndus Cas-
43 siod. *d. lib. 4. epist. 34.* vbi † licèt antea reprehendisset auaritiam illius presbyteri, qui diuitias ex monumentis furtim, vt apparet, quærebat, ibi tamen concedit eas publica fide extrahere, & compendiis publicis applicare, ita tamen vt manus à cineribus mortuorum abstineant: *Aurum enim* (inquit) *sepulchris iustè detrahitur, vbi dominus non habetur: imò culpæ genus est, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde se vita potest sustentare viuentium. Non est enim cupiditas eripere, quæ nullus se dominus in-*
44 *gemiscat amisisse, &c.* Quem locum † cùm Arumæus viderit, & suis scriptis intexuerit, nescio planè, cur ita acriter aduersus nostros stomachetur, nisi fortè ob insitam exterorum, & maximè hæreticorum, aduersus Hispanos inuidiam: vt omittam alia, quæ de vtilitate, & necessitate extrahendi eiusmodi diuitias ex terræ abditis, & penetralibus, dixi supra *lib. 1. cap. 13. ex num. 33.* Et ab eodem Arumæo quæ-
45 rere desinam: vtrum † hoc facinus, quod adeò Hispanis exprobrat, grauius sit illo quod de Romanis, quos ipse tantopere laudat, scribit, post Ioseph. Hegesip. & alios, Petr. Herod. *lib. 10. rerum iudic. tit. 7. cap. 11. fol. 414.* inquiens, quòd quia intellexerant quosdam fugitiuo Iudæos aurum deuorasse, idque in visceribus habere, noctu duo millia eorum euisceratunt, auri inuestigandi causa.

46 Habent etiam Reges nostri tributa, quæ † ex aliquibus Commendis Indorum percipiunt, quas sibi reseruarunt, & Coronæ Regiæ incorporarunt, de quibus nihil habeo, quod nunc addere possim, vltra ea quæ sup. *lib. 1. cap. 18. & 19. & per tot. lib. 2.* de tributis, & Com-
47 mendis Indorum agens, scripsi. Habent item † decimarum Ecclesiasticarum tertias, siue duas nouenas partes, sibi tanquam Patronis in erectionibus Ecclesiarum relictas, & assignatas, de quibus egi supra *lib. 3. cap. 4. ex num. 8.* & extant sched *dict. lib 3. pag. 305. & seqq.* Habent & vectigal siue gabellam, quæ in Hispania di-
48 citur *Alcauala*, † & ex omnibus rebus, quæ venduntur, præstari solet. Quod ius ad prouincias Indiarum tanquam accessoriè vnitas Regnis Castellæ, & Legionis absque noua aliqua concessione, vel declaratione transire potuisse, intrepidè affirmat Lesarte *in tractat. de decim. vendit. in præfat. num. 10.* ex iuribus & Auctoribus, de quibus supra cap. proxim. *num. 8.* & Gomez de Leon *alleg. 51.* tractans quæstionem, an † priuilegium non soluendi hanc gabellam 49
alicui, & eius successoribus concessum, seruandum sit illis in Indiis, vel aliis terris nouiter partis? Sed nihilominus per multos annos in illis exactum non fuit; siue quia ita cum primis Conquisitoribus, & populatoribus earum paciscebatur, vt videre est in pluribus sched. quæ extant *dict. 3. tom. pag. 428. & seqq.* Siue quia ita expedire iudicabatur, quo plures homines ad eas incolendas, sub prætextu huius immunitatis, & aliarum, allicerentur. Quousque rebus Indicis iam magis stabilitis, & in Reip. formam redactis, Regiisque necessitatibus propter bellorum sumptus ingrauescentibus, schedulæ generales expeditæ sunt *ann. 1574.* vt hæc gabella in dictis prouinciis institueretur & exigeretur, sed non integrè; & vsque ad decimam, vt in Hispania, sed duo tantum pro singulis centenariis. Quod statim in Noua Hispania, & ei adiacentibus regionibus obseruari cœpit. In Peruanis tamen, licèt iam ex anno 1568. idem resolutum esset, & Dom. D. Franc. à Toleto, qui ad Proregnatum earum tunc mittebatur, iniunctum, adhuc ex iustis aliquibus causis vsque ad annum 1591. executio suspensa fuit. Quo expedita fuit enixior altera schedula ad Dom. Proregem D. Garciam Hurtado de Mendoça postea Marchionem de Cañete iubens, vt id amplius differri non pateretur, ita tamen vt maxima, qua posset, prudentia, suauitate, & vassallorum satisfactione procederet, simulque ei missa est instructio, siue *Arancel*, de modo & forma in hac exactione seruanda, & de quibus rebus talis gabella soluenda esset, quæ omnia habentur *in d. 3. volum. ex pag. 428. ad 445.* cuius schedulæ virtute dictus Dom. Prorex hanc gabellam instituit, & licèt in prouincia Quitensi eius occasione aliquæ seditiones moueri cœpissent, statim tamen eiusdem prudentia & dexteritate, misso ad eas generali Petro de Arana, compositæ sunt, vt latè habetur in libro, quem de vita & gestis eiusdem Dom. Marchionis scripsit Doct. Christ. Suarez de Figueroa *lib. 4. pag. 161. & seqq.* Et quo suauior † esse possit exactio, atque officiales 50
Regij, & alij exactores, prouinciales, eius occasione, non vexent, per alias plures schedulas, non solum permissum, sed curatum est, vt ciuitatum, atque oppidorum capitula hanc administrationem in se susciperent, moderata aliqua quantitate sub titulo conductionis, vel compositionis præstanda, quam per ciuium capita pro modo facultatum, & negotiationum distribuerent, quod vulgo dicimus, *Por cabeçon, ò encabeçamiento.* Nimirum quia testante Cassiodor. *lib. 11. var. epistol. 7. & lib. 4. epist. 38. Illa † tantum sequenda sunt lucra, quæ potest latius* 51
possessor offerre, ne augmento suo sumens summa deficiat, incipiatque magis deesse, quia visa est immaniter accreuisse, iunctis aliis, quæ latius adduxi *d. lib. 2. cap. 18. n. 58. & 70.*

Sed quod in eisdem prouinciis maioris quæstus,

quæstus, ac ponderis circa Regios reditus esse videtur, illud est, quod ex nobili illo, & apud omnes nationes recepto Regali colligitur,
52 quod † in portuum, siue littorum vectigali consistit, & communiter Portorium, siue Portizatio vocari solet, & ratione egressus, & ingressus in portubus maris, & transfretationis, ac nauigationis mercium præstatur. De quo expresse agitur *in d. cap. 1. quæ sint regal. d.l.inter publica* 17.§.1.*D. de verb. signif.* vbi Rebuff. Alciat. & alij, *l.si cùm Hermes* 7. *Cod. de locat. l.vlt. Cod. de Eunuch. l.5. & 7. Cod. de vectigal.* cum aliis, quæ vltra Næuium, Sixtin.Bocerium, & alios sup. *num.* 19. relatos, notat Cuiac. *lib. 6. obseru. cap.*28. *& lib.*9. *cap.* 24. Lasarte *in d. præfat. num.*6. *&* 16. Parlador. *lib.* 1.*quotid. cap.* 3.*num.*9.Bald. *consil.*254. per totum, *lib.*3. Petr. Greg. *lib.* 3. *syntagm. cap.* 14. *num.* 7. Peregr. *d. lib.* 1. *de iure Fisc. tit.* 1. *numer.* 17. Cabed. *decis.Lusit.* 46. *numero* 6. *part.* 2. Tusch. *d. litt. R. conclus.* 82. *numero* 17. latissimè Gamill.Borrel, *d.tract.de præst.* Reg. Cathol.*cap.* 9.10.11.18.19. 20. Bursat. *consil.* 305. & D. Ioan. del Castillo *d.*7.*tom. controuers. cap.* 41. ex numer. D. Alfar. *d.gloss.*20.§.1.*&* 2 Quibus de iure nostro Hispano consonat *text.in l.*5.*tit.*7.*par.*5.*& integri tituli* 22.23.*&* 24 *lib.*9. Recop. vbi hoc ius *Almo-*
53 *xarifazgo* vocatur, † ex verbo nimirum Arabico *Almoxarife*, quod, vt inquit *l.*25. *tit.* 9. *dict. part.* 2. *Tanto quiere dezir como oficial, que ha de recobrar los derechos dela tierra por el Rei, que se dan por razon del Portazgo, è del diezmo, è del censo de tierras*; tracta nimirum deriuatione à verbo *Xrefe*, quod videre, seu detegere significat. Et quia hæc speculatio in portubus maior erat, ideò frequentius dicta vox pro exactoribus portoriorum recepta fuit, & Franc. Lopez Tamarid vertit, *Almoxarife, Cobrador de la renta de la mar*, vt bene, & solita diligentia vltra Ant. Nebrissens.aduertit D. Sebast. à Couarr. in Thesaur. ling. Castell. eod. verb. fol.57.

54 Institutaque † nauigatione ad nostras Indias Occidentales, tanti hoc vectigal haberi cœpit, vt fuerit necessarium de eo peculiarem titulum facere *in dict. lib.* 9. Recop. tit. 26. qui inscribitur, *Del Almoxarifazgo de las Indias, y condiciones con que se arrienda*, vltra ea, quæ dixerat l. 3. tit. 22. eodem lib. 9. & plurimas schedulas, instructiones, atque ordinationes Regias variis temporibus expedire, tam ad ipsum vectigal stabiliendum, & quid eius ratione in portubus Hispaniæ, & Indiarum solui debeat, designandum: quàm ad pœnas imponendas, fraudesque obuiandas, quæ in eo committebantur, quarum schedularum plures congestæ sunt *in dict.* 3. *volum. pag.* 445. & sequentibus, illisque inspectis Matienz. in tractatu manuscript. de moder. Reg. Peru, 2. *part.cap.*11. inquit. *Que en su tiempo se cobraba de las mercaderias, que se traian à vender à las Indias quince por ciento, y del vino veinte por ciento, la mitad pagado en ellas, y la otra mitad en España.* Quod tamen quotidie augeri videmus, Regiis necessitatibus, & hostium, pyratarumque incursibus, ita desiderantibus: &,
55 quod magis est, licèt † hoc vectigal pro tuitione maris Regi præstetur, vt dicunt leges, & schedulæ supra relatæ, & præcipuè quædam *ann.* 1566. *dict.* 3. *tom. pag.* 448. latè Bobadilla in *Politica lib.* 5. *cap.* 4. *numero* 2. Gregor. Lopez *per text. ibi in l.*8 *gloss.*2.*tit.*20 *part.* 2. & Ioann. Hæuia *in laberinth. naual cap.* 1. *numero* 15. *pag.* 491. Cum tamen id sufficiens visum non fuerit, introductum † est aliud vectigal, 56
quod dicitur Haberia, cuius nomine à mercatoribus, & reliquis nauigantibus pro rata mercium, & aliarum rerum, quæ euehunt, & reuehunt, extorquetur id omne, quod in classibus præsidiariis, quæ ad onerarias tutandas instruuntur, expensum est. Quod vectigal vocant, *El gasto de la Haberia.* Inde (vt puto) ducto vocabulo, quòd hoc vectigali mediante, nauigantibus suæ facultates, siue bona conseruantur, quæ linguâ Hispana *Haber*, ò *Haberes*, à verbo Latino *Habere* dicuntur; licet multi sentiant ex tot contributionibus potius diminui, quàm conseruari, & ita illud verbum ad † damna, quæ merces 57
recipere solent, etiam traduci cœpit. Et de his *Haberiis*, & forma, quæ seruari debet in eis distribuendis, & exigendis, extant etiam insignes schedulæ *ann.* 1573. *dict.* 3. *tom. pag.* 174. & sequentibus, & plures aliæ, quæ agunt de modo, † quo mercium valor, & incremen- 58
tum verificandum, & æstimandum sit, ad effectum vt cognosci possit; quid quisque portorij, & *Haberiæ* nomine soluere debeat, reperiuntur eodem *tom. pag.* 468. *& seqq.* & inter alia enixè, & geminatè iubent: *Que estas aualuaciones se hagan por el valor, y precio mediano, y por los registros, † sin abrir, ni de-* 59
sempacar los fardos, sino es en caso, que contra lo que en ellos se lleua aya denunciacion en forma. Quod sumptum videtur ex *l. euictiones, Cod.de cursu pub.lib.*10. vbi Bart. *l.* 8. *tit.* 7. *par.* 5. quam dicit ad hoc notandam Gregor. Lopez ibidem, verb. *No los escudriñen*, Anton. Corsetus in singul. verbo *Gabella. el* 2.*&* Ioann. de Hæuia in dict. laberynth. §. *Visitas, numero* 20. *pag.* 601. Et nititur † in fauore nauigationis, 60
& negotiationis, quæ semper Reipub. vtilissima iudicatur, & ad quam homines allici, non retardari debent, *l.semper*, §. *negotiatores*, *D. de iure immun. l.*1. *Cod. de nundinis*, cum aliis, quæ adduxi 1. *tom. lib.* 1. *cap.* 8. *numero* 9. *& seqq. & cap,* 16. *numer.* 31. & tradit Petr. Gregor. *lib.* 4. *de Repub. cap.* 7. Scaccia *de commerc.* *q.*1.§.1. *à numero* 47. Dom.Valenç. *consil.* 52. *numero* 86. Pineda *de rebus Salomon. pag.* 242. Hæuia *in laberynt. lib.* 1. *cap.* 1. Aluar. Velascus *de priuileg. miserab. personar.* 1. *par. q.*14. Pet.Faber *lib.*1.*semest.pag.*144. vbi de annonam portantibus, 170. vbi de nauiculariis, & 171. vbi de mercatoribus, Admiratus ad Tacit. *pag.*172. & eleganter Cassiod. *lib.* 4.*epist.* 7.docens, † omnes vexationes, omniaque dis- 61
pendia à nauigantibus dum portus appellunt, remouenda esse: *Quia crudelitatis genus est, vltra naufragium velle deseuire, & illos ad dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula cessisse*, & iterum melius eodem lib. epist. 19. *Portus nostros nauis veniens non paueseat, vt certam nautis possit esse refugium, si manus non incurrerint exigentium, quos frequenter plus affligunt damna, quàm solent nudare naufragia.* Nimirum † propter tyrannidem vexationes, & iniustitias publica- 62
norum, contra quos inuehit Cicer. *in orat.* pro Rabirio, & D. Aug. *serm.* 50. *de temp.* inquiens:

inquiens: *Publicanorum autem studia & exercitatio, impudentiæ, ac crudelitatis plena sunt, quæstus nota illiberalis turpis quadam mercatura, imò rapina lege seculari concessa*, Pat. Puente in Monarch. Hispan. *lib.2.cap.29.pag.*291. vbi inquit, Telonium, siue Aduanas publicanorum portas mortis dici posse: *Porque alli perece la vida del passagero con las molestias que recibe, y el alma del Aduanero con las iniusticias que haze.*

63 Sed cùm tot sint † fraudes, & malitiæ eorundem nauigantium, & negotiantium, ad intercipienda, occultanda, & vsurpanda iura Regia, quæ ex mercibus, aliisque rebus pretiosis, quæ ad Indias, & ex Indiis nauigantur, solui debent, iuxta ea, quæ modo tradidimus, necnon etiam in exportandis, & adsportandis multis
64 rebus, † quæ ratione publicæ vtilitatis in prouinciis Indiarum, vendi, haberi, aut in commercium deduci, sine peculiari Regis licentia prohibitæ sunt, qualia sunt arma, serui Æthiopes, omne genus serici & mercimonij ex Regno Sinarum, aurum & argentum ad Indias, vel alias prouincias præter Hispaniam, & alia similia, quæ prudenter, & prouidenter statuta sunt, ne nobis vtilia & necessaria, ad barbaras & extraneas, aut nobis infestas nationes exportentur, contra *consil. Imp. in l.2.C. de commer. l.1.& per tot. Cod. quæ res export.l.*38.*tit.*6. *lib.* 5. *Recop.l.*10.*tit.*18.*eod.lib. l.* 67. *tit.* 25.*lib.*5. *l.*1. *cum* 10. *seqq.tit.* 18. *lib.* 6. *Recop.* cum aliis, quæ latè tradunt Auendan. & Auiles *in c.* 51. si Prætor.Ant.Gom.1. *var. cap.* 1. & seqq. qui inquit, hæc edicta prohibitoria esse, Gutierr. 4. *pract.cap.*38.*num.*6. qui hinc infert, his legibus etiam clericos illigari, latissimè Bobad. *in Polit. lib.*4. *cap.*5. per totum. Ego qui plura congessi *supra lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 47. & ante omnes Cicer. in oratione pro Flacco, vbi eum summè
65 laudat, † quod edicto vetuerit, ne Iudæi ex omnibus prouinciis P.R. subiectis aurum Ierosolymam exportarent, & ita concludit: *Quis est, iudices, qui hoc non verè laudare possit: exportari aurum non oportere, tum sæpe antea Senatus, tum me Consule, grauissimè iudicauit.* Meritò, non obstante fauore nauigantibus, & negotiantibus debito, summo semper studio curatum est, vt dictis fraudibus obuiam eatur,
66 † ipsique merces publicè, & bona fide profiteantur, quas transfretare volunt, & portum, siue locum, ad quem eas dirigere intendunt,
67 quod dicimus, *hazer Registro.* Quæ vox † à re gesta originem trahit, quo vocabulo veteres, quicquid in re præsenti verè & realiter actum erat, significabant, vnde quælibet acta iudicialia gesta, vel regesta dici cœperunt, vt constat *ex l. illicitas*, §. *veritas*, *D. de officio Præsidis*, Vopisco in Probo, Prudent. in Hymno Roman. Cuiac. *lib.*15. obseruat.*cap.*37. cum aliis traditis à Petr. Fab. in l. si librarius 92. D. de regulis iuris, pagina mihi 379. Et
68 vltra † Regestum, visitationes nauium, & mercium per Publicanos, seu Regios Officiales faciendæ, & Domus publicæ constitutæ sunt, in quibus merces exonerentur, & recondantur, quousque dicta vectigalie soluan-
69 tur, quæ domus † communiter appellantur *Aduanas*, à verbo Arabico *Diuanum*; *Que significa la casa donde se cogen los derechos, de donde diximos Diuana, Adiuana, y vltimamente Aduana*, vt benè obseruat D. Sebast. Couarr. *in dict. thesaur. ling.* Castell. *eodem verbo*, *fol.* 16. de quibus omnibus latè agitur per DD. *in dict. tit.* quæ res *export.* & *in l.* 1. & per tot. *D. de publican. & vectigal. & C.de vectigal. & commiss.* Strach. *de mercat.* 2. *par. num.* 48. & *seqq.* Scacc. de commerc. *quæst.* 1. Bobad. *d.cap.*5. Ioan. de Hæuia *in dict. laberint. lib.* 3.*cap.* 6. vbi de rebus prohibitis, *cap.* 7. vbi de Aduana, *cap.* 8. vbi de regesto, & *cap.*9. vbi de visitationibus nauium, & mercium, Dom. Valenç.*consil.*100.*num.*79. vbi probat, † Rege- 70
sti petendi, & faciendi causam finalem, esse dictorum onerum, & vectigalium solutionem. Et in idem tendit obligatio petendi portum, ad quem cum mercibus diriguntur, quod vulgo dicimus, *La derecha descarga*, quod de iure communi etiam requirebatur, vt constat ex l. 1. C.de littor. & itin. custod. *lib.* 10. & aliis, quæ benè congerit Borrell.*d.cap.*9.*n.*49.

Atque hæc omnia † melius, & cautius, quàm 71
alibi statuta, & summa prouidentia disposita sunt de nostro iure Indiarum, per innumeras schedulas & ordinationes antiquas, & modernas, quarum plures extant in *d.* 3. *tom. ex pag.* 116. *ad* 254. & *in* 4. *pag.* 14. & 33. vbi de prohibitione armorum, & *ex pag.*202.*ad* 220. vbi de regestis & prohibitionibus aliarum rerum, & ex eisdem formantur tituli plures *lib.* 8. & *tit.*24. & *sequentib.* & *lib.*3.*noue Recopil.* quam ad easdem leges Indicas præparamus, vt ex earum summario iam in lucem edito videre poteris. In quibus omnibus, cohærenter ad ea, quæ iure communi disposita sunt in legibus, & titulis sup.relatis, pœna priuationis rerum, & aliis interdum grauioribus, puniri iubentur hi, qui vel regestum non faciunt, vel prohibitas merces exportant, aut in caput alienum, ad fraudandos suos creditores, designant, vel portum, quem non debuerunt, appellunt, vel aliud quicquam faciunt, quod sciunt, vel scire debent, sibi esse prædictis legibus, & ordinationibus interdictum: quas pœnas generali nomine appellamus *de commisso*, vel *contrauando*.

Et in his consistit † aliud Regale supremis 72
Principibus reseruatum, & in his nostris Indiis valdè pingue, & considerabile. Circa quod plurimas, & satis practicabiles quæstiones, quas in facti contingentia habui, & iudicaui, prosequi destinaueram; sed temporis, & voluminis angustiis pressus (vt initio huius capitis dixi) eas in aliud reseruo. Interim Lectorem remittere contentus ad ea, quæ † doctè, & plenè 73
de his commissis & eorum praxi, aliisque iuribus, & priuilegiis, quæ Fiscus habet aduersus eos, qui eius iura, & vectigalia defraudant, & quando hanc pœnam incurrant, & an ad hæredes transeat, quomodo probetur, vel præscribatur, an requiratur actualis, apprehensio, an delictum famuli, vel protetæ domino noceat: & an merces prohibitæ faciant incidere in commissum non prohibitas? & quòd in his causis ex abrupto, & de plano procedatur, tradunt, post antiquiores alios, Regner.Sixtin. & Henr. Bozerius *in tract. de Regalib.* Ioan. Borcholt. *in cap.vnic.de Regal.num.*48.Ægid. Bossius *in prax. tit.de fraud.vectigal.* Peregrin. *de iure fisc. lib.* 6. *tit.* 5. per tot. Bobad. *dict. cap.* 5. Hæuia *dict.*2. *par.laberint.cap.*10. Rosental.omnino videndus, de feud. *cap.* 5. *conclus.* 36. Grammat. *decis.* 15.

Colletus

Colleeus de processf. *execut. par.1. cap.3. numero* 84. Hartman. Hartmani *lib. 2. pract. obseruat. tit.* 48 *obseruat.* 1. & seqq. Roland. à Valle *consil.* 42. *vol* 3. Craueta *consil.* 115. *&* 696. Mascard. *conclus.* 473. *&* 834. Ioann. Gutiurr. *lib.* 4. *pract. ex cap.* 37 *ad* 46. Camill. Borrell. dict. tract. de præstant. Reg. Cathol. *cap.* 15. *&* 17. Dom. Valenç. *consil.* 38. *&* 52. Tiber. Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 10. *num.* 13. Petr. Pechius in reg. vtile per inutile, de regul. iuris in 6. Bertazol. consil. 83. vol. 1. Marius Muta ad const. Panorm. 3 *tom. pag.* 227. *ex num.* 12. Ignat. del Villar in silua responsor. consil. 5. Quintil. declamat. 343. vbi Petr. Herod. in notis, Bursat. *consil.* 351. *numer.* 56. *&* 57. *vol.* 3. Gab. Pereira decis. Lusitan. par. 2 Alexand. Trentacinq. 1. *tom. var. lib.* 1. *tit. de iure fisci*, *resol.* 3. Præ in prax. 5. *par.* 2. *tom. cap.* 1. Dom. Alfar. *d. tract. de offic. Fiscal. gloss.* 20. *à numer.* 65. Steph. Gratian. *lib.* 1. *discept. forens. cap.* 178. *&* 179. Collantes in pragm. agric. *lib.* 3. *cap.* 14. *ex num.* 7. Auendañ. *resp.* 33. Cened. *canon. quæst.* 9. 33. *numer.* 28. Menoch. *consil.* 79. *à numer.* 29 *lib* 1. *& consil.* 792. *à numero* 9. *lib.* 8. Suar. *consil.* 2. *numero* 10. quod *cons. extat ad calcem* Strach. *post tract. de mercat.* Palac. Rub. *in repet. Rub.* §. 34. *num.* 5 *fol.* 18. Ego latissimè alios adducens in tract. de synd. *ind. mort. ex numer.* 98. & nouissimè Florid. Mausonius in peculiari tractatu *de Contrauandis*. Quod verbum
74 † quid significet, & vnde dicatur? & alia singularia de commissis, benè etiam tradit Surdus, omnino videndus, *consil.* 42. *numero* 16. *&* 17. *lib.* 1. Lucarin. academ. obseruat. academ. vlt. *obseru.* 3. Ianus Langlæus lib. 12. semestr. cap. 1. vbi agit de huius criminis præscriptione.

75 Quod sanè † licèt tot legibus, & iudicibus compesci curetur, adhuc tamen nauigantium, negotiantium, & ipsorum nautarum, & Architallassorum dolis, technis, & fraudibus illuditur, quia sæpius,
76 † quo plus cautelæ, eo plus fraudis subesse solet, vt alias inquit Flam. de Ambas *cons.* 98. *num.* 52. relatus à Martin. Mager. *in tract. de aduoc.* armata, *cap.* 9. *num.* 363. *pag.* 367.
77 Maximè cùm non raro † ipsi publicani, & officiales Regij, aliique Magistratus, qui fisci partes agere deberent, propriis commodis inseruientes, cum priuatis conspirent, putantes se in hoc nullum scelus admittere; cùm tamen cer-
78 tum sit, † non solùm mortaliter peccare, verùm & ad restitutionem omnium rerum, quæ commissi nomine ad fiscum pertinere potuissent, ex aliquorum opinione teneri, & ex magis certa, & communi ad interesse iurium defraudatorum, vt constat ex traditis à Lessio *de iustitia & iure lib.* 2. *cap.* 13. *à num.* 72. *& cap.* 31. *à num.* 50. *&* 51.

79 Ad quæ iura & vectigalia, vbi iusta sunt, & iustè exiguntur, † etiam ipsi mercatores in conscientia tenentur, vt reiecta opinione Ioseph. de Angles, Auendañi in dictionar. verb. *Alcaualas*, & aliorum contra sentientium, docent Siluest. in summ. verb. *Gabella*, *quæst.* 3. *num* 8. Nauarr. *in Manual. cap.* 17. *numero* 200. Otalora *de nobilit.* 1. *par. cap.* 5. Menchac. *de success. creat. lib.* 1. § 10. *numero* 648. *&* §. 28. *numero* 28. Couarr. *in reg. peccatum*, 2. *par.* §. 3. *num. fin. vers. Hinc tertiò*, Medina *de restit. quæst.* 13. Castro de lege *pœnal. lib.* 1. *cap.* 11. Sotus *de iustitia & iure lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 7. Menoch. *de arbitrar. cas.* 397. Cordub. *quæst.* 93. Lasarte *de gabell. quæst.* 18. *numero* 39. Gironda *eodem tract. par.* 12 *ex num.* 6. Bobad. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 4. *numero* 4. & nouissimè Dom. Valenç. *consil* 189. *numero* 61. *vol.* 2. & Illustriss. Vlyssiponens. Acuña in notis ad cap. quæ contra mores, *dist.* 8. *numero* 4. *pag.* 52. vbi tractat, an transeuntes sine solutione gabellæ possint puniri?

Et ideò † cauti esse debent iudices, qui de 80
his commissis cognoscunt, in non moderandis, seu temperandis pœnis, quæ per leges, & statuta impositæ sunt. Nam etsi id aliquando soleat facere Princeps, & supremus Senatus, & manifestationes rerum non professarum, etiam post lapsum regesti tempus admittere, vt constat ex pluribus schedulis, quæ habentur dict. *vol.* 4. *pag.* 198. *&* 413. quia pœnæ, iudicibus legitimæ, Senatui sunt arbitrariæ, vt docet & exemplis illustrat Petr. Herod. *lib.* 8. *rerum iudic. tit.* 1. *cap.* 3. *pag.* 300. iudices tamen inferiores, vbi id faciunt, suspicionem subornationis incurrunt, quia id illis prohibitum est, vt inquit Bobad. *dict. cap.* 5. & de iure nostro Indiarum expressa schedula dat. *Matr.* 22. *Nouembr. ann.* 1621. cum Limanis Auditoribus loquens, & hoc est, quod dixit Symmach. *epist.* 49. *lib.* 1. *Aliam esse conditionem Magistratuum, quorum corrupta videntur esse sententia, si sint legibus mitiores: aliam diuorum Principum potestatem, quos decet acrimoniam seueri iuris inflectere.* Quam etiam inter vtrosque differentiam, non minus benè expressit Themistius *in orat.* 5. *in* Senatu habita pro laudibus Theodos. Imp. cuius Græca verba refert Petr. Fab. *lib.* 3. *semestr. cap.* 17. *pag.* 257. & eis conueniunt alia, quæ in simili de Deo agens, scripsit Lactant. *in lib. de ira Dei, cap.* 19. inquiens; *Iudicem peccatis veniam dare non posse, quia voluntati seruit alienæ: Deum autem posse, quia est legis ipse suæ disceptator, & iudex: quam cum poneret, non vtique ademisse sibi omnem potestatem, sed habere ignoscendi licentiam.*

Et propter † prædicta vectigalia, & contri- 81
butiones, ac commissorum iura, & confiscationes, & plures alias vtilitates, & imbursationes, quas fiscus ex subditorum mercimoniis, nauigationibus, & negotiationibus capit, in prouerbium abiit, *Que de tres Flotas es suya la vna*, & merito dicere potuit Modernus Epigrammaterius Anglus Ioan. Ouenus *epigr.* 193. *p.*
133. † Fiscum melius appellari posse viscum, cùm 82
opes hominum capiat:

Vt visco capiuntur aues, fiscus quasi viscus.
Dicitur, à fisco sic capiuntur opes.

Quam ob causam eum etiam parum placidum, duræ ceruicis, omnia imbursantem, corpus sine conscientia, & stomacho similem appellauit Bald. omnino videndus, *in tit. de allodiis, numero* 10. *& in l. executorem, col.* 11. *Cod. de exec. rei indic.* Lucas de Pena *in l. quicunque, col. penult. C. de omni agro deserti. Afflict. in const. Neapolit. in prælud quæst.* 15. *numero* 4. *&* 7. vbi eius Addition. Chassan. in *consuetud. Burgund. rubr.* 2. *in principio*, *col.* 340. Petr. Gregor. *lib.* 3. *syntagmatum cap.* 2. *numer.* 6. *&* 11. *&* 4. *in princip.* & Barbosa *in l.* 1. *solut. matrim.* 7. *part. numero* 7. Quod etiam applicari potest ad alias confiscationes, † quæ fiunt 83
propter alia delicta, quas dicimus, *Pœnas de Camara*, & in eis alterum Principum Regale consistit, vt per Auctores supra relatos, præcipuè

præcipuè Borrell. *dict. tract. de præstant. Reg. Cathol. cap.*15. & 17. Sebastian. Guacian. *in integro tract. de consist at. honor.* Sebast. Næuium *in dict. cap.*1. quæ sint regal. *à numer.*192. Carauera *consil.*128. *num.*4. Viuius *tom.*2. *commun. opinion. lib.*9. *tit.* 31. *num.*47. Menoch. *consil.* 302. *num.*29. *vers.*11. Peregrin. *de iure fisci lib.* 5. *tit.*1. *à numer.*4. Molina *de iustitia & iure tom.*4. *tract.*3. *disput.*20. *num.*8. & 9. Cabed. *decis. Lusitan.*20. *num.*8. & 9. *par.*2. & *decis.*58. vbi, quòd bona indigni dicantur de Regalibus, latissimè Dom. Aifatus *dict. gloss.*20. *ex num.*148. Et Cardin. Tusch. *dict. littera R. conclus.*82.
84 *num.*14. Circa quod tamen † de iure Indiarum nihil peculiare se offert, nisi quòd per antiquas schedulas, & ordinationes hoc genus bonorum per officiales Regios administrari solebat, vt patet *ex* 3. *tom. schedul. impress. pag.*307. quousque vendi cœpit officium Receptorum dictarum pœnarum in singulis Audientiis, per quos administrari, & apud quos deinceps seruari iussæ sunt, vt videbis ex schedulis, quæ nouissimè recopilantur *in dict. summ. lib.*3. *tit.*24. *fol.*117.

Habent quoque Principes alterum Regale
85 consideratione dignissimum, quod consistit † in dominio generali, sibi supremæ potestatis ratione, in omnibus suis Regnis reseruato, circa agros, pescua, montes, & flumina publica, ita vt hæc hac de causa in dubio *de Real engo* dicantur, & censeatur, & in eis tam in iudiciis possessoriis, quàm in petitoriis, intentionem suam fundatam habere videantur, contra quoslibet alios possessores, qui eorum legitimos titulos non ostenderint, vt præter iura & Auctores suprà relatos, probat elegans text. *in l.*1. *titul.* 11. *par.*2. Anton. Gabriel, qui plures ex antiquis adducit *libr.*1. *commun. opinion. tit. de præsumpt. præsumpt.*9. *numer.*1. Mascard. *conclus.*217. *ex numer.*1. Auendañ. *de exeq. mandat.* 1. *parte*, *cap.*1. *num.*7. & 8. *cap.*4. *num.*1. & *cap.*12. *numer.*1. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 8. *numer.*37. *vers. Tertia conclusio*, Matienz. *in l.*3. *tit.*10. *libr.*5. *Recop. gloss.*7. *numer.*2. & 4. & *in l.*1. *gloss.*21. *numer.*2. Azeued. *in l.*1. *tit.*15. *libr.*4. *Recopil. numer.*57. & 58. Ioann. Gutierr. *libr.*4. *pract. capit.*60. Bobadill. *in Politic. lib.*2. *capit.*16. *numer.*52. Peregrin. *de iure fisc. libr.*7. *tit.*3. *numer.*17. Cald. Pereira *de emptione & vendit. capit.*21. *numer.*3. & 4. & 25. Humad. *in schol.* ad Gregor. Lopez *in l.*5. *tit.*26. *gloss.*6. *num.*4. Belluga *in specul. Princip. rubr.*14. *ex num.*35. Menchac. *de success. creat.* §.3. *num.*4. Sesse *decis.* Aragon. 74. *num.* 1. *cum seqq.* vbi Couar. Palac. Rub. & alios allegat, Mieres de maiorat. in noua impress. vbi plurima congerit 4 *par. q.*24. *n.*175. *cum seqq.* Oterus in tract. de iure pascendi *c.*9. *n.*17. plenè Callist. Remirez, omninò videndus, *dict. tract. de lege Regia*, §.26. *ex num.*11. *ad* 51. Et Ego, qui alios adduco, 1. *tom. de Indiar. iure lib.*2. *cap.*6. *ex num.*91.

86 Quod ius † in nostris quoque Indiis pariter obseruatur, & exceptis certis agris, pascuis, montibus, & aquis, quæ Rex Indis, vrbibus, oppidis, aut priuatis indulsit, reliqua omnia huius generis, & maximè inculta, aut deserta, vel ceruida in sua Corona manserunt, quemadmo-
87 dum & † olim in absoluto, & despotico dominio Incarum, Peruanorum, & aliorum, qui Indis dominabantur, posita erant, vt refert Pat. Ioseph. Acosta *in histor. Ind. lib.*4. *cap.*15. Et Torquemad. *in Monarch. Indian. lib.*14. *cap.* 7. Et expressè, post plures consultationes, quas refert Anton. de Herrera *in histor. gener. Ind. decad.*1. *lib.*2. *cap.*2. *pag.*84. & *lib.*8. *cap.*9. *pag.* 275. & *decad.*4. *lib.*9. *cap.*14. *pag.*250. decisum reperitur in pluribus schedulis, quæ extant 1. *volum. impress. pag.*61. & *seqq.* Et præsertim in illa famigerata 1. Nouembr. ann. 1591. cuius in terminis meminit Doct. Carrasc. *ad leg. Recopil. cap.*3. §.2. *numer.*11. *fol.*28. quæ post alia sic habet: *Por auer Yo sucedido enteramente en el señorio que tuuieron en las Indias los señores dellas, es de mi patrimonio, y Corona Real el señorio de los valdios, suelo, è tierra dellas, que no estuuiere concedido por los señores Reyes mis predecessores*, &c.

Et quamvis † initio detectionis Indiarum, 88
cùm terræ, & agri tot vbique essent, & incolæ, ex Hispanis, qui eis donari possent, numero pauci, hoc ius quodammodo neglectum fuerit, & Gubernatoribus, ac Capitulis ciuitatum permissum, vt terras prout vellent, distribuerent, vt patet ex sched. & ordination. 1. *tom. ex pag.* 62. *ad* 70. postmodum tamen per dictas schedulas nouiores ad Regis manum, & dispositionem reductæ sunt, & in publica subhastatione venire iussæ, ipsis etiam Proregibus facultate interdicta, illas alio modo distribuendi, vt tetigi *suprà lib.*4. *capit.*10. *numer.*32. Et late, & diligenter scribit Anton. de Leon, omninò videndus, *in tract. de confirm. Regiis*, 2. *par. capit.*23. vbi agit de onere petendæ confirmationis terrarum sic venditarum, vel concessarum.

Et † Romani quondam in simili fecisse le- 89
guntur, qui in prouinciis nouiter partis postquàm institutis coloniis, & veteranis sufficientes agros assignauerant, reliqui per Quæstorem venire in publica subhastatione solebant, aut censoriæ locationi subiici, vt stipendium, tributumvè ac annona Pop. Rom. illorum nomine penderetur, qui inde agri vectigales dicebantur, vt constat *ex l. in agris*, *D. de acquirend. rerum domin.* iuncta *l. item si verberatum*, §. *item si forte*, *D. de reiuindic. l. Lucius Titius*, *D. de euiction. l.*1. & *per tot. D. si ager vectigal.* Siculo, Flacco, *de condition. agror.* Hygeno *lib.*2. *de limit. const. in princip.* Cicer. *lib.*3. & 5. *in Verrem*, & *orat.*3. *in Rullum*, & ex aliis, quæ solita eruditione tradit Petr. Fab. *lib.*2. *semestr. cap.* 4. *pag.*41. & *in seqq.*

Vt sic minus mirandum sit, † quod de tribu- 90
to constituendo super agris Peruanis, in quibus vineæ contra prohibitionem plantatæ sunt, dixi *suprà lib.*1. *cap.*7. *num.*57. Et rigore iuris attento † nullæ, & irritæ declarari possint concessio- 91
nes dictorum agrorum à Dom. Proregibus Peruanis per gratiam, siue ambitiosè factas, nulla subhastatione interueniente, neque cæteris requisitis, quæ dict. schedul. ann. 1591. præscribit, tum *ex regul. l. cùm hi*, §. *si Prætor*, *D. de transact. l.*1. *C. de præd. Decur.* cum aliis latè adductis à Tiraquel. *de retract. lignag.* § 1. *gloss.*21. *numer.*11. & 12. & *de retract. conuent.* §.4. *gloss.*9. *numer.*31. Cencio *de censib.* 2 *par. capit.*1. *art.*6. *à numer.*12. Et Farin. *in fragment. verb. Lex*, *num.*203. & *seqq.* Tùm, præcipuè ex eo, quòd in terminis, de his † conces- 92
sionibus, & licentiis rumpendi, & laborandi prædictos

prædictos agros, ipsi Regi præcisè reseruandis, sanxit *l.11.tit.7. lib.7. Recop.* circa cuius declarationem ita expressè concludit Azeued. *ibidem n.5.* Bobad. *dict. cap.16. num.153. & lib.3. cap.8. num.81.* Gutierr. *dict. lib.4. pract. cap.60. num.6.* Ceuall. *3. tom. comm. pract. q.749. num.35. & seqq.* Et D. Ioann. del Castillo *de vsufr. cap.54. num.30. in fin.*

Et hinc descendit iustificatio quotidianæ pra-
93 xis, quæ adimisit, vt † quoties Regi, vel Proregi, qui eum repræsentat, oportere visum fuerit, possit cogere eiusmodi agrorum possessores, titulos suæ possessionis ostendere, iuxta ea, quæ dixi *suprà lib.2. cap.28. ex num.36.* Et iubere, vt de nouo, & per agrimensores peritos, & timoratos, agri, quos se emisse, aut composuisse dicunt, remetiantur, vt quod præsumptum, & vsurpatum repertum fuerit, Fisci iuribus, à quo exierat, applicetur, de quo est elegans, & rotundus text. *in l. omnes, & in l. penult. C. de fund. patrimon. lib.11.* Et Cassiod. *lib.5. variar. epist.24.* vbi inquit, quòd quemadmodum Princeps gaudet in bonis, quæ à subiectis legitimè possidentur, & ea propria sua patrimonia reputat, ita compendia iusta non debet aspernari: *Quia negligentiæ vitium est, præsumptiones* (hoc est vsurpationes) *relinquere, quas iura præcipiunt amputare.*

94 Quamvis vbi iam † quadraginta annorum, vel aliàs multum tempus effluxit, quo in eiusmodi agrorum cultura, & possessione perdurant cum titulo, vel sine titulo, satius censeri soleat, præteritis conniuere, & in futura prospicere, quàm antiquos colonos turbare, & contristare, vt piè, & prudenter constituit Imper. Anastas. *in l. vltim. C. de fund. patrim. lib.11.* in cuius confirmationem Ego expendere soleo elegantem *epistol.112. Trajani ad Plin. lib.10.* quæ sic habet: *Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis retractari, atque in irritum vindicari, non oportet. Quidquid ergo ex hac causa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quàm pecuniæ publicæ consultum volo.* Et in hoc respicere videtur dict.
95 schedul. ann.1591. quæ † non vult veteres possessores spoliari, sed ad compositionem admitti, quasi dicat, cum his mitius, & liberalius agendum, & pro eodem, aut etiam minori pretio, quàm alij dederint, præferendos esse. Et in alia schedul. Matrit. 27. Octobr. ann.1535. *dict. 1.*
96 *tom. pag.65. & 66.* permittitur, vt † antiqui Conquisitores, & alij benemeriti in his agris remunerentur, & inter hos digniores præferantur: *Con que lo que assi se les repartiere no lo puedan vender à Iglesia, ni Monasterio, ni à persona Eclesiastica, sopena que lo ayan perdido, y pierdan, y se pueda repartir à otros.* Quæ quidem schedula hac in parte valdè notabi-
97 lis est, & † an, & quatenus talis conditio, siue grauamen de iure subsistat, dixi *sup. lib.3. cap.21. num.39. & seqq.*

98 De aquarum † autem diuisione, quæ in his prouinciis valdè necessaria est, cùm plures earum irrigatæ sint, vt dixi *suprà*, agunt etiam plures sched. *dict.1. tom. pag.61. & seqq.* Et est videndus Cepola de seruitut. tit. de aquæ ductu, & Dom. Valenç. qui plures alios adducit, *consf.20. & consf.7. & consf.100. num.12. & 15.*

Denique, vt alia minutoria omittam, quæ sigillatim velle persequi, longissimum esset, aliud valdè magnum, & pingue Regale in his prouinciis conflatur ex † venditione officiorum, Ta- 99
bellionatuum, Decurionatuum, fidelium Executorum, Receptorum, Procuratorum, Aquiliferorum, Depositariorum, Monetariorum, & similium, quæ pecuniæ necessitas interdum magis, quàm Reipub. vtilitas adinuenit, de quibus specificam, & omninò videndam mentionem facit Anton. de Leon *dict. tract. de confirm. Regiis, 2. par. cap.* Et Figueroa *in histor. March. Cañetij lib.5. ex pag.196.* Hæc enim † officia 100
creare, & disponere proprium Principis est, *l.1. §. cùm vrbem, D. de offic. Praefect. vrb. Auth. de defens. ciuit. §. nos igitur, collat.3.* cum aliis latè traditis ab Auctoribus *suprà citatis*, & præter eos ab Auiles, & Auendañ. *in cap.1. Praetor. eodem* Auend. *resp.9.* Tello *in l.19. Tauri, ex num.10.* Guillerm. Bened. *in cap. Raynuntius, verb. Duas, num.52.* Capic. *in inuest. feud. §. Magistratuum creatio, fol.128.* Cassan. *in Catalog. glor. mund. par.5, consid.24. cas.15.* Gramm. *decis.46.* Bobad. *in Polit. lib.1. cap.2. num.14. & lib.3. cap.8. num.152.* Menoc. *consf.302. num.29. vers. Decimoquintò,* Cabed. *decis. Lusit.33. & 43. par.2.* Curia Philipp. *1. par. § 2. num.4.* Paz *in prax. annot. vltim. num.13.* Et latè Mastrill. *de Magistrat. lib.1. cap.1. per totum, & lib.4. cap.17. n.13. & 14.* vbi loquitur de Tabellionibus, Casanate *consf.43. num.65.* Cabed. *decis. Lusit. 20. & 33. per tot. 2. par.* Et plures alij, quos citat Næuius *in dict. capit.1. quæ sint Regal. num.316.* Rosent. *de feud. dict. cap.5. conclus.15.* D. Ioann. del Castill. *7. tom. controuers. cap.41.* Et nouissimè D. Valenç. *consf.93. num.41.*

Et licèt † nulla omninò officia vendere sa- 101
tius, ac sanctius esset, propter damna, quæ ex contrario sequuntur, & experientia demonstrat, tamen vbique iam recepta est venditio istorum, quæ directè iustitiæ administrationem non concernunt, publicis necessitatibus suadentibus, ex consilio D. Thom. in opuscul. ad Ducis Brabant. & ex aliis, quæ de hoc articulo agentes, & quando talis venditio liceat, vel non tradunt, post alios, Auendañ. Tellus, & alij *vbi suprà*, Petr. Greg. *lib.2. syntagmat. cap 6. num.17. & lib.4. de Repub. cap.5. n.27. & seqq.* Azeued. *in Curia Pisana lib.4. cap 4. per tot. & in l.2.* per textum ibi *tit.13. lib.4. num.60. & in l.4. num.9. & 10. tit.17. lib.9. Recopil.* Humad. P. Lessius *de iustitia & iure pag.405. & seqq.* Lasarte *de gabell. cap.9. num. fin.* Gutierr. *lib.1. pract. quæst.78.* Rebell. *de oblig. iust. pag.679. & seqq.* Vazquez *in opusc. de rest. cap.2. 3. & 4.* Mastrill. *de Magistrat. lib.1. cap.10.* Camill. Borell. *de Magist. edict. lib.1. cap.9.* Sanchez *lib.2. resol. moral. cap.2. dubit.37.* Bobad. *in Polit. lib.1. cap.14 num.16. cum seqq. & lib.3. cap.8. ex n.285.* Diana, plurimos allegans, *tract.5. resol 168. vers Potest tamen,* Cabed. *decis. Lusit.24. par.2.* Næuius *in l. æstimationem, D. de muner. & honor.* Crauetta *consf.811. num.12.* Menoch. *de arbitrar. cas.488. num.6.* Aluar. Valasc. *decis.72.* Callist. Remirez *de lege Regia, §.25. num.33.* Dom. Alfarus, qui in terminis officiorum vendibilium Indiarum loquitur, *in tract. de offic. Fiscal. gloss.34. §.1. num.17. & seqq.* vbi tractat, an talia officia possint obligari, & nouissimè plura eruditè adducens noster D. Ioan. Bapt. de Larrea *discep.*

discep. Granatens. cap. 45. num. 35. & seqq. pag. 593. vbi, quod Decurionum officia vendi Reges Catholici prohibuerunt.
102 Quinimò & † in Gallia omnes Magistratus venduntur, etiam habentes directam institiæ administrationem, vt præter alios scribit Euphorm. *in satyr. de Iconib. anim. cap. 3.* vbi de Gallia *pag. mihi 394.* inquiens: *Non ideò Fisci industriam maligna criminatione carpendum esse, qui de eiusmodi candidatorum bonis excrescit. Nam cui non satius videatur, professo pretio, dignitates à Principe molem publicam subeunte proponi, quàm auaris purpuratorum suffragiis in prædam concedere? qui vbi hæc publica licitatio non est, obtrudunt Regibus candidatos, quos sibi munere charissimos fecerint; & quod à domino impetrant, deinde clientibus vendunt, &c.* Quod tamen nullo modo probari potest, vt præclarè ostendit Auctor Gallus, & satis doctus Ioan. Filesac. *in lib. 1. select. cap. Dignitas venalis, pag. 253.* Gasp. Ensl. *in suo nucleo histor. siue de Princip. Consiliar. 2. par. pag. 28. & 29.* vbi inter alia adducit illud Lamprid. *in Seuero: Necesse*
103 *est, † vt qui emit, vendat: ego non patiar mercatores potestatum, quos si patiar, damnare non possum. Erubesco enim punire illum hominem, qui emit, & vendit:* & ante eos idem dixit Saluianus, & ipse Gallus, *lib. 4. de prouident.* his verbis: *Quid est aliud dignitas sublimium, quàm proscriptio ciuitatum? aut quid aliud quorundam, quos taceo, præfectura, quàm præda. Ad hoc honor à paucis emitur, vt cunctorum vastatione soluatur: sciunt hoc Hispaniæ, quibus solùm nomen relictum est.* Et tradit alia Guid. Pancirol. loquens de quæstu venditionis officiorum, quem aliqui Reges fecerunt, *in thesaur. var. antiq. lib. 3.*
104 *cap. vlt. pag. 379.* & in nostris terminis † officiorum Indiarum Torquem. in Monarch. *Ind. lib. 5. pag. 800.* vbi inquit, quantum Mexici valuerint officia, quæ vendita sunt, & in Perù tempore Proregis March. de Cañete, Figueroa in eius vita *vbi suprà.*

105 De quibus quidem † agunt plurimæ schedulæ, quæ extant *in 2. tom. impress. ex pag. 330.* & aliæ, quæ recopilantur *in summar. compil. leg. Indicar. lib. 6. tit. 5.* & ex eis breuiter colliges, hæc officia primùm ad vitam vendi solita fuisse, posteà per schedul. ann. 1581. permissum, vt ad alteram renuntiari possent, ita tamen vt ex renuntiatione tertia pars valoris officij fisco præstaretur. Et tandem per vltimam sched. ann. 1606. in perpetuum renuntiari permissa sunt, dummodò renuntians viuat per viginti dies post renuntiationem, & intra sexaginta, à tempore mortis computandos, renuntiatarius se ante Gubernatorem cum renuntiatione præsentet, sitque habilis, & sufficiens, soluatque Fisco dimidiam partem valoris officij ex prima renuntiatione, quæ virtute huius indulgentiæ, seu schedulæ facta fuerit, & tertiam ex aliis subsequentibus, & confirmationem talis officij sic venditi, vel renuntiati intra tres annos petere debeant in supremo Indiarum Consilio. Quod posteà per nouiores schedul. ad quatuor, & ad quinque, & ad sex in Philippinis proro-
106 gatum est. Et † vbi renuntiatio facta non fuerit, vel minus legitimè facta, officium amittatur, & ad Regiam Coronam, à qua exierat, reuertatur, vt in simili disponitur *in l. 4. tit. 4. lib. 7. Recop.* & in beneficiis tradit Regul. *Cancel. 18. & 19. &* Petr. Greg. *lib. 17. syntagm. cap. 19.*

Circa quarum schedularum, † venditionum, 107
& renuntiationum praxim, & formam probandi, & verificandi valorem officiorum, plura quotidie dubia exorta sunt, quæ peculiares alias schedulas, & declarationes extorserunt, de quibus multa satis distinctè congerit Anton. de Leon. *dict. tract. de confirmat. Regiis, 2. par. cap. 3.* cum viginti seqq. qui omnino legendus erit. Quia certè nihil notatu dignum omisit. Et *cap. 8. num. 1. & seqq.* refert sched. ann. 1615. & 1617. quæ ad dubitationes, & fraudes renuntiationum tollendas, † eas per publicum instrumentum, 108
& non per testes dumtaxat, & verbaliter probari posse iusserunt. Quod Ego Limæ ante promulgationem harum sched. in emergenti causa D. Lud. Roldan de Auila Truxillani Algacelli maioris, neruosè defendi, aliquibus ex Collegis in contrariam sententiam euntibus, & allegaui, quod licet regulare sit, quòd scriptura non requiratur nisi in casibus à iure expressis, ex recepta sententia gloss. *in cap. 1. verb. Inscriptis, de censib. lib. 6.* quam in nostris terminis sequi videtur Camil. Borrell. & alij, quos ipse recenset, de Magist. *lib. 2. cap. 10.* Eiusmodi tamen renuntiationes de expressis esse videntur, ex doctrina Bald. *in l. prohibitum, num. 12. C. de iure fisci, lib. 10.* quam sequitur, & notabilem dicit Ias. *in l. more, num. 53. D. de iurisd. omn. iudic.* & in renuntiationibus beneficiorum, magis communem esse testatur, post Rebuff. & alios, quos refert, Flamin. *de resign. benef. lib. 8. quæst. 2. n. 1. & seqq. & lib. 11. quæst. 11. num. 27.* & in officiis, quæ beneficiis assimilantur, satis de iure nostro exprimunt, si benè ponderentur *l. 4. 5. & 6. tit. 8. lib. 7. Recopil.* Quamuis verum sit, quòd vbi non datur copia Tabellionis, permittendum sit, vt renuntiatio testibus probari possit, vt disponit sched. dat. Matr. 6. April. ann. 1628. & in terminis iuris communis resoluit Mascard. *concl. 1358. num. 19. & 20.*

Eodem etiam *capite num. 6. & seqq. & cap. 22. per totum,* tractat idem Auctor de schedul. ann. 1611. 1619. & 1617. quæ † licèt officia minoribus 109
vendi permittant, cum dispensatione ætatis, vel facultate, vt interim dum ad eam peruenerint, per substitutum seruire possint; ita tamen vt pro hac gratia aliquid amplius ab eis vltra pretium officij extorqueatur. Renuntiationes autem nullatenus in minoribus fieri permittunt, cùm non sint habiles, neque sufficientes, quales esse requirunt *l. 2. tit. 4. lib. 7. Recop. in fin.* sched. ann. 1581. & 1606. quæ has renuntiationes introduxerunt, non obstante quòd in Hispania contrarium practicetur, ex pragmat. 13. Iun. ann. 1590. quæ est *l. 42. tit. 20. lib. 2. Recop.* Et hoc factum fuit ad tollendas lites, quæ super hoc quotidie oriebantur, & diuersimodè terminabantur, aliis iudicibus minores admittentibus, aliis verò, non esse capaces eiusmodi renuntiationum, pronuntiantibus, iuxta doctrinam Roder. Suar. *alleg. 12. per totum.* Et certè, nisi ita statutum fuisset, quæstio satis anceps esse posset. Nam durum † videtur hominibus, qui 110
filios ætate minores relinquunt, facultate priuare, vt in eos officia, quæ iis ipsis parasse præsumuntur, renuntiare non possint, & extraneos quærere teneantur, contra *l. nam etsi parentibus, D. de inoffic. testam. l. isti quidem,* & ibi gloss. *D. de eo quod met. caus. l. cùm ratio, D. de bon. damnat.* & alia, quæ signanter congessi in meo

*tract. de crimin. parricid. lib.2. cap.*10. Et magis in terminis text. *in dict. l.2. tit.4. lib.7. Recop.* Et præterea facit communis Doctorum traditio,
111 qui stantibus similibus statutis † minores admittunt, vt in eorum capite officia constitui valeant, ita tamen, vt donec ad legitimam ætatem peruenerint, per substitutum seruire possint, vt constat ex pluribus, quos refert & sequitur Decius *in cap. possessionem, notab.6. de probat. & in l. fœmina, §. item impuberes num.3. de reg. iur.* Greg. Lop. per text. ibi *in l.5. tit.*18. *par.2. gloss.*1. Et latè, & eleganter Ioann. Bolognet. *cons.3. num.30. cum seqq.* qui etiam in infante loquitur, & probat minorem non esse incapacem officiorum, quoad dignitatem, sed solùm quoad vsum, & exercitium, & quòd potest seruire per substitutum.

Sed contrarium, vt dixi, decidit d. sched. ann.1627. quæ licèt dura esse videatur, ita tamen scripta est, & iuris rationibus non destituitur, propter † damna, quæ ex substitutorum seruitio sequuntur, *l.1. tit.19. & 22. lib.2. Recop. l.33. tit.2. l.73. tit.5. eodem lib.* iuncta *l. inter artifices, cum simil. de solut.* Et pluribus schedul. quæ prohibent seruire per substitutum, de quibus *2.tom. pag.*327. quibus attentiùs consideratis Ant. de Leon *dict. cap.*12. recessit ab opinione, quam de minoribus admittendis tenuerat *d. cap* 8. Et ex *num.*53. Supremo † Indiarum Senatui deliberandum relinquit, an dictam sched. reuocare expediat, quod Limana etiam vrbs, & aliæ plures expostularunt. Eiusque exemplo, & argumento, pariter prohibendum esse videtur, ne † dictæ renuntiationes fiant in Ecclesias, Cœnobia, vel Monasteria, quia similiter per se dicta officia seruire non possunt. Et præterea, quia neque vacare, aut vitalitia censeri, si in ipsis Ecclesiis, aut Monasteriis eiusmodi officiorum ius radicatum esse censeatur, † ex *l. an vsusfructus* 56. *D. de vsufr.* iunctis aliis, quæ de Monasteriis eadem ex causa ab emphyteusi excludendis, notat Oldrad. *cons.*17. Et plures alij, quos refert Gaspar Roder. *in tract. de annuis reddit. lib.2. q.22. num.*34. Thesaur. *lib.1. quæst. forens. cap.* 8. *per totum*, Bursat. *cons.*199. *num.*12. *lib.*2. Et Caldas *de renouat. emph. q.*19. *num.*19. & 21. Qui casus peculiari nota dignus esse videtur, &
116 † nunc de facto pendet in supremo Consilio Indiarum, Fisci partes agente contra Carmelitanos reformatos, siue vt vocant Discalceatos, docto & nobili viro D. Ioann. Bapt. de Larrea, Equite D. Iacobi, & supremi Senatus Patrono, in Allegatione, quam in eadem causa typis excusit, tum quia, qui Deo militant, & vacant, se officiis, & negotiis secularibus implicare non debent, vt dixi latè *sup. lib.4. cap.4. ex num.*44. *& lib.2. c.5. num.*15. & 16. tùm etiam quia schedulæ permittunt renuntiationes in personas habiles, & sufficientes, vt patet ex earum serie, quales censeri ad hæc munia, Ecclesiæ, & Monasteria non possunt, propter professionis impedimentum, & fori priuilegium, vt latius idem Auctor prosequitur, & Ego, quem latius ipse refert, in locis *suprà* relatis.

Et ad vitandas fraudes, quæ in ineundo, & probando vero valore officiorum fiebant, edita fuit altera sched. Matrit. 23. Mart. ann.1622. cuius etiam meminit Ant. de Leon *dict. tract.* 2.
117 *par. cap.*12. *num.*9. & 10. quæ Fiscali † permittit, vbi fraudis suspicio fuerit, vel Fisco expedire censuerit, officium Regio nomine pro eadem quantitate retrahere, in qua altera pars æstimandum, siue taxandum esse contenderit. Circa quam schedulam rursus dubitari contigit † an 118
officio ita per Fiscalem retracto, moxque in publica subhastatione maiori pretio vendito, quàm quo ipsa parte postulante taxatum fuerat, pars, quæ ei competit, iuxta pretium subhastationis, vel taxationis, soluenda sit. Et cùm hæc quæstio in Audientia Quitensi, & alibi contra Fiscum terminata fuisset, supremus Senatus, me hanc causam narrante, & perorante, decreuit, taxationi quoad hoc standum, & quicquid posteà accreuerit, Fisco cedere, cuius nomine & periculo noua subhastatio peragitur, dimissa iam parte, & in ea quantitate satisfacta, quam Fisco erogare volebat, *ex l.1. & per totum, D. quod quisque iuris*, & vt similis dubitatio in posterum cesset, edita fuit peculiaris, & nouissima schedul. hoc ita expressè declarans ann.1637.

Ad has autem tot, ac tantas diuitias, quæ ex Indiis corrigantur, colligendas, administrandas, & in Hispaniam remittendas, vltra Proreges & Gubernatores, quibus hæc cura maximè iniungitur, vt dixi *sup. lib.4. cap.*10. *ex nu.*30. Iam
† inde ab initio detectionis ipsarum Indiarum in 119
vrbibus nobilioribus, prouinciarumque capitibus, & vbicunque oportere visum est, propter commerciorum terrestrium, vel naualium, frequentiam, aut metallorum extractionem, & commodiorem Regiorum iurium, redituum, vel vectigalium administrationem, & exactionem, peculiares Ministri constituti sunt, qui Officiales Regij dici cœperunt, competenti salario, & aliis præterea pluribus priuilegiis & honoribus condecorati, & priuatiua iurisdictione in prima instantia, pro omnibus causis, quæ fiscum Regium, cuius vices, ac voces habent, & præstant, tangere possint. Qui quodammodo videntur similes esse antiquis Quæstoribus prouinciarum, & post Cæsaris Procuratoribus, de quibus latè agit Pancirol. *in notitia viriusque Imp.* 1.*par. cap.*73. & *in Thesaur. var. lect. pag.*177. Hoperus *de vera Iurisprud. lib.7. tit.16. & 29.* Ego *sup. lib.4. cap.6. ex num.*2. Aut Exactoribus, Susceptoribus, Præpositis, & Arcariis, seu Comitibus rerum priuatarum, quorum ministerium refertur *in l.1. & per totum, C. de exactoribus, & de suscept. & arcar. lib.*10. nisi quod nostri, simul ea omnia faciunt, & exercent, quæ apud Romanos inter illos diuisa reperiebantur, iuxta ea, quæ ad expositionem dictorum titulorum, & officiorum, notat Alciatus, Pyrrhus Angleberm. Cuiac. & Toletan. ibid. & Brisson. Kalinus, & alij, qui de verbis iuris scripserunt, in eisdem verbis, Ioann. Igneus *in l.5.§ non alias, D. ad Syllanian.n.*664. Cassan. *in Catal.7.par.consid.*15. Dom. Alfar *de off. Fiscal.gloss.9.n.*24. Et nouissimè Iacob. Guthetus *de offic.domus* August. *pag.*619. & *pag.*694. & *seqq.*

Suntque illis, diuersis temporibus, † diuersæ 120
instructiones, & ordinationes datæ, modum & formam exprimentes, qua se in exactione, custodia, distributione, administratione, & remissione dictorum Regiorum iurium, & redituum habere debeant, & in libris formandis, calculis ineundis, subhastationibus Fiscalium officiorum, aliarúmque specierum faciendis, debitoribus fiscalibus

fiscalibus executiendis, reliquisque muniis præstandis, quæ res tanta, & tam grauis postulare videtur: de quibus instructionibus, & ordinationibus, & innumeris schedulis ad ipsarum declarationem, & meliorem vsum, atque executionem expeditis, & de variis quæstionibus, quæ circa eas moueri, & controuerti solent, & possunt, immensi quidem laboris esset, si specialem mentionem facere vellem, cùm hæc integrum tractatum requirant, quem fortè alio tempore, dante Deo, in lucem edemus. Interim contentus ero Lectorem remittere *ad tom. 3. sched. impress. ex pag. 243. ad 349.* vbi multa, quæ superiora concernunt, congesta reperiet, & plura alia in Recopilat. quæ ad leges Indicas paratur, & prælum expectat *lib. 8. tit. 4. 5. & seqq.*

121 Quæ omnia † si dicti officiales Regij, vt oportet, implerent, cùm à forma suarum instructionum recedere non debeant, vt benè & latè monet & probat Raudens. *decis. Pisan. 4. n. 1. 6. 7. & 193. par. 1.* longè melius Rei Dominicæ consultum esset, sed in tanta regionum distantia, facilè (vt alibi dixi) legum præcepta contemni solent, & campus latè patens ostenditur, vt quicquid eiusmodi, ac aliis Ministris collibeat, licere sibi etiam opinentur. Præsertim cùm hi, de quibus nunc agimus, semper † duri, amari, & elatæ ceruicis esse soleant, & magis de præeminentiis, honorantiis, & sedilibus altis, quàm de suo officio cogitare, vt aduertit Chassan. *de consuet. Burgund. col. 850.* Herrera *in hist. gener. Ind. decad. 5. lib. 3. c. 2. pag. 67.* Et nouissimè Dom. Episc. Chilens. D. Fr. Gaspar Villaroël *in lib. I. d. cap. 7. vers. 6. pag. 240.* vbi doctè notat, & probat, à Ministris Regij ærarij, gazarumque præpositis, ferè nunquam integram solutionem esse. Vnde est, † quòd in dubio semper præsumuntur ditari ex bonis Regiis, gloss. *in l. defensionis facultas, C. de iure Fisci, lib. 10.* Euerard. *loco 65. n. 1. in fine*, quod an sit verum, & qualiter practicetur, tractat latissimè Valenç. cla Piscator *in d. l. defensionis, ex n. 45* Menoch. *lib. 6. præsumpt. 25. & 28. & lib. 3. præsump. 52.* Et Raudens. *cons. 5. n. 39.*

(margin: 122 beside "bus nunc agimus"; 123 beside "esse. Vnde est")

124 Et vt breuiter † plura velut digito ostendere possim, quæ ad horum officialium munus spectant, vide omninò Barsat. *cons. 421. per tot. lib. 3.*

125 Et qualiter teneantur, † non solùm pro gestis, & receptis, sed etiam pro nominibus neglectis, quæ ob eorum incuriam, aut moram, deteriora facta sunt, *l. susceptores, C. de suscep. & arcar. lib. 10.* cum traditis ab Auiles *in cap. 45. Pret. verb. Poner, num. 3.* Et Bobad. *in Polit. lib. 1. c. 4. n. 79.* quia vt dicebat fœnerator Alphius, bona nomina nonnunquam efficiuntur mala, si nunquam appelles, de quo latè Ioann. Britan. *in comment. ad Apulei. pag. mihi 418.*

126 Et qualiter † debeant fideiussores dare, & licèt distincti sint, omnes tamen insolidum pro aliorum admissis conueniri possint, eleganter Mandell. *cons. 356. per tot. vol. 2.* vbi eius additio alios citat, Raudens. omninò legendus, *d. decis. 4. per tot.* Et Dom. Valen. *cons. 9. num. 13. & seqq.*

127 Et quòd † quolibet anno, & sæpiùs si oportuerit, debeant rationes reddere, quia facta faciliùs hoc modo manifestantur, Petr. Bellin. *de bello, par. 7. tit. 6. n. 4.* Borrell. *de Magist. lib. 4. cap. 13.* Gutierr. *de tutel. 3. par. cap. 1.* Lancel. *de attent. appell. pend. limit. 19.* vbi, quòd non valet appellatio à mandato iudicis, quòd quis reddat rationem officij, quod administrauit, & Dom. Valenç. vbi sup. & vltra ordin. suprà relatas, text. elegans *in l. neminem, d. tit. C. de suscep. & arcar. lib. 10.* Et † qualiter possint 128
pro reliquis, vbi liquida sunt, executiuè conueniri, & an sententia contra eos tali in casu lata, per appellationem suspendatur, idem Lancellot. vbi suprà Auendañ. *de exeq. mandat. 2. par. cap. 10. num. 37.* Auiles *in cap. 30. gloss. 1.* latè & optimè Ioan. Gutier. *lib. 1. pract. quæst. cap. 37.* Et Bobadill. *in Polit. lib. 5. cap. 4. num. 84.* Et
† an fiscus pro exactione talium reliquorum, vulgò *Alcances*, mulieri pro dote præferatur, pos- 129
sitque hoc debitum dici Primipilare, & Officiales Regij Primipilis æquiparari, vide gloss. & DD. *in Rubr. C. de Primipilo lib. 12.* Cuiac. *in l. 3. & 7. C. de cohortal. eod. lib.* D. Alfar. *d. gloss. 16. num. 94.* Tiraq. ab Alex. *lib. 1. cap. 5.* Donel. *de pignor. cap. quibus in causis pign. tacit. contr. col. pen. num. 3.* Corras. *lib. 5. Miscell. cap. 4.* Iust. Lips. *de militia Rom. cap. 8.* Claud. Cotereus *de priuil. milit. c. 22.* Lauden. *de Fisco, q. 214.* Capic. *decis. 129. num. 13. & seqq.* Greg. Lop. *in l. 25. tit. 15. p. 5. gloss. 7.* Couar. *lib. 2. var. cap. 16. num. 7.* Et plures alij, quos refert Flores de Mena *lib. 1. var. q. art. 3. num. 17.* Amator Roder. *de concurs. credit. 1. par. art. 2. num. 7.* P. Gabr. Vazq. *in opusc. tit. de pignor. §. 2. num. 62.* Et pleniùs cæteris doctiss. Petr. Barbosa *in l. 1. D. sol. matrim. par. 7. num. 1.* cum multis seqq. Pancirol. *in thesaur. var. antiq. fol. 187.*
Et D. Valenç. *cons. 145. num. 19. vol. 2.* vbi, † 130
quòd officialis, qui retinet pecunias publicas, quas administrat, tenetur lege Iulia de residuis. Et quod hi officiales non possint negotiari, siue vt vulgò dicitur, *Tratar, ni contratar*, Rebuff *ad leg. Gallic. Rubr. de mercator. gloss. 7. pag. 449.*

Sed quoniam hæ rationes, iuxta formam in antiquis schedulis præscriptam sufficienter sumi non videbantur, & augmentum Rei Dominicæ in partibus Indiarum maiorem curam desiderabat,
post longas consultationes † tandem decretum 131
fuit anno 1608. vt in vrbe Limana, Mexicana, & Sanctæ Fidei de Bogota in Nouo Regno Granatensi, tria Tribunalia erigerentur, in quibus singulis, adinstar *de la Contaduria mayor de Castilla*, de qua *in tit. 1. & seqq. lib. 9. Recop.* tres Rationales, siue Calculatores essent, qui superiori auctoritate, & priuatiua iurisdictione, his rationibus sumendis, & reliquis exigendis intenderent, & omnia alia diligenter curarent, quæ ad meliorem patrimonij Regij administrationem conuenire censerent. Ad quod primæ & secundæ ordinationes editæ sunt, quas in huius muneris functione seruare deberent, ann. 1605. & 1609. quibus attentis, possumus eos non solum Discussoribus similes facere, de quibus agitur *in tit. C. de discussor. lib. 10.* Verum & Rationalibus & Procuratoribus Cæsaris, de quibus dixi *sup. lib. 4. c. 6. ex n. 2.* vel melius Magistris Computorum, de quibus plura satis notanda, & huc applicanda, tradit Rebuff. *ad leg. Gallic. tract. de supplic. num. 55. pag. 304. & tract. de mercat. gloss. 6. pag. 449. & in Rubr. de iurisd.* Magistri Comput. per tot. Nam & de causis Regium patrimonium tangentibus cognoscunt, & iudicant, & sigillo Regio, & quod dicimus, *Por don Felipe*, prouisiones expediunt. Quamvis, vbi negotium ad

ad punctum iuris, & iustitiæ controuersæ deducitur, tres, vel quatuor ex Auditoribus, quos Prorex nominauerit, sibi associare teneantur, & ad ipsorum Auditorum conclaue, siue *Acuerdo*, ad causam definiendam accedere, in qua ipsi Calculatores, quia litterati non sunt, votum tantùm consultiuum habent, & non decisiuum, vt ex eisdem ordinationibus constat, & latiùs patebit *ex lib.* 8. *tit.* 1. *&* 2. *Recop. leg.* Indicarum, quæ propè diem, vt sæpè dixi, lucem spectat. Quæ tamen omnia, licèt ita cautè & prudenter excogitata, adhuc sufficere visa non sunt ad dictas rationes finiendas, & Rem Dominicam in tuto collocandam, quæ quia multorum manibus geritur, negligentius, & periculosiùs administratur, *l. si plures*, vbi gloss. & DD. *de admin. tut.* Et ideò sæpè actum est de dictis Tribunalibus abolendis, & noua forma in re adeò graui, & vtili constituenda. Sed interim dum hæc detegitur, & disponitur, illa conseruantur, & pluribus officialibus augentur, vt negotiis sibi commissis melius consulere possint; mihique admodum vtilia, imò & necessaria videntur, dummodò ad ea electi, tales sint, quales tanto muneri conuenit, & præscriptas sibi ordinationes obseruent. Quid enim, vt sæpè dixi, leges sine moribus proficiunt vanæ, aut ius in ciuitate esse, nisi sint per quos iura integrè, & incorruptè reddantur, *l.* 2. §. *post originem*, *D. de orig. iur.* Et Regi fideliter inseruiant, † qui quoniam 133
per se tot negotiis, tot prouinciis superesse non potest, alienis, & sæpè parum tutis indiget adiutoriis teste enim D. Bonauentura *in pharetrâ lib.* 1. *cap.* 1. *Solus* † *Deus totus oculus est*, *totus* 135
manus, *totus pes est*. *Totus oculus est*, *quia omnia videt*; *totus est manus*, *quia omnia operatur*; *totus pes*, *quia vbique est*. Cui toti, me totum humiliter consecro, & innumeras gratias ex toto animo reddo, quòd me ad finem huius voluminis peruenire permiserit: in quo, si aliquid boni noster labor, & industria attulisse videatur, ipsi, vt par est, acceptum feratur: sin autem aliquid fortè desideretur, id humanæ fragilitati pius Lector attribuat; simul tamen perpendens, fas esse in longo opere aliquando somnum obrepere, & in hoc præsertim, ita nouo, ita raro, ita vario, & quod (præfiscinè dixerim) vix alius aggredi, & ne vix quidem progredi, nedum egredi potuisset. Etenim vt cum Lucretio concludam:

Auia Pieridum peragro loca nullius antè
Trita solo.------

Id est, calceo, vel pede, vt ibidem Lambin. aduertit.

INDEX

INDEX

RERVM, SENTENTIARVM, & materiarum omnium, maximè memorabilium, quæ in hoc secundo Tomo de Gubernatione Indiarum continentur.

Prior numerus paginam: secundus, paginæ marginalem numerum signat.

Aduersa.

contra

Anacharsis.

Arbor.

Assuerus

Auditores,

B.

Bullæ

Caput.

Cathechista.

Cognitio

Commercium.

Commissarius.

Commissio.

Concilium

Confiscatio.

Congregatio.

Coniuncta.

Coniugium.

Conquisitor.

Consanguineus.

Conscientia.

Consecratio.

Consensus.

Constantinus.

Decimarum

Dilationes

ratione

E.

Ebrietas.

Ecclesia.

Ecclesia

Ecclesiastico

tempore,

Curiæ

Filia

Finis.

Flauius.

Floralis.

Fiscalis.

Fructus

Iacobus.

Index Rerum

Indi

& Verborum.

Indi,

Iudæos

Leges.

Lex

Maioratus

lares

Metallorum,

Nobiles

Obligatus

Prælatus

Præsumptio

& Verborum.

non

Prohibita,

Prorogatio.

Protector.

Provincialis.

Provisio.

R.

Radix.

Relatum.

Relegatio.

Religio.

Reges,

Schedula

Senecæ

Titulus.

Vectigal.

Vehicularis.

Vendi.

Venerabilis.

Verbum.

F I N I S.